Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXI
F
30
NAPOLI

XXI.
F.
30.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

NICOLAI VIGELII
IVRISCONSVLTI

METHODVS VNIVERSI IVRIS CIVILIS ABSOLVTISSIMA:

NVNC POSTREMVM AB AVTORE ipſo recognita, plurimis in locis emendata, & aucta:

ADIECTA INSVPER
Triplicis ipſius METHODI, Iuris Ciuilis, Pontificij & Controuerſi, COLLATIONE.

Par. 7

Cum Cæſ. Maieſt. Regisq́; Galliarum gratia & priuilegio.

BASILEAE,
PER HIERONYMVM GEMVSAEVM.
CIƆ IƆCI.

Digitized by Google

Digitized by Google

DIALOGVS DE ROMANA IVRISPRVDENTIA RECVPERANDA.

INTERLOCVTORES:

Iuriſprudentia Romana, Iuſticia, Iuriſprudentia Mahometica, Vigelius.

IVRISPR. ROMANA: O` me miſeram, ô infœliciſsimam me, quæ de tanto faſtigio ſum deiecta. Olim dominabar Europæ, Aſiæ & Africæ, toti propemodum terrarum orbi: hodie vix oſsibus hæreo, & ab omnibus propè gentibus deſpicior, cum ſoror mea Iuriſprudentia Mahometica, per Aſiam & Africam florens, me de poſſeſsione tantorum regnorum deiecerit. Adibo matrem Iuſticiam, eiq; hanc tam atrocem iniuriam, à ſorore mihi illatam, conquerar. Salue ô mater Iuſticia. IVSTICIA: Salue & tu mea filia. Quomodo ſe res habent tuæ? Videris ſolito triſtior. IVRISPR. ROM. Triſticiæ meæ, ô mater, præcipua cauſa eſt ſoror mea Iuriſprudentia Mahometica, quæ me ſedibus expulit, & maximam partem meorum regnorum per vim occupauit. Si tibi, ô mater, aliqua Iuriſprudentiæ Romanæ cura eſt, obnixè rogo, vt illam ſororis meæ inſolentiam coerceas, meq; in priſtinam regnorum meorum poſſeſsionem, de qua ſum deiecta, facias reſtitui. IVST. Magnum eſt quod de ſorore tua conquereris, ô filia: poteriſne iſta, ſi opus ſit, probare? IVRISP. ROM. O` mater mea, notoria ſunt quæ adfero: regnaq; non ſolùm Europæ, ſed etiam Aſiæ & Africæ olim à me poſſeſſa, meq; ab ijs nunc deiectam eſſe, lippis notum eſt atque tonſoribus. IVSTIC. Sed quid agunt armatæ militiæ viri Romani, qui te in tua poſſeſsione non defenderunt? IVRISPR. ROM. Illi de religione inter ſe decertant, mei exiguam habent curam. Dum de cœlo certant, terram amittunt. IVST. Audiam ſororis tuæ ad tuam querelam reſponſum, ne ſe inauditam à me damnatam eſſe conqueri poſsit. En lupus (quod aiunt) eſt in fabula. Quid noui adfers Iuriſprudentia Mahometica? ſatiſne ſalua omnia? IVRISP. MAHOM. Satis ſalua ſunt omnia, mea mater. Viri armatæ militiæ me in magno habent honore propter te, ac ius fidemq; in moribus hominum ſumma vi tuentur, ipſiq; ſeruant ſedu-

Digitized by Google

lò. Ideoq́; omnia mea regna pacata ſunt atque tranquilla. IVST. *Agnoſciſne ſororem tuam Iuriſprudentiam Romanam?* IVRISPR. MAHOMET. *Agnoſco: ſed eius apud noſtros homines exigua eſt cura.* IVRISP. ROM. *Hoc tua culpa factum eſt ſceleſta, quæ me de poſſeßione tantorum regnorum contra ius faſq́; deiecisti. Rogo, ô mater Iuſticia, per Deos homineſq́;, vt te vindicem præbeas tantæ iniuriæ, mihi à ſorore nequißima illatæ.* IVRISPR. MAHOMET. *Bona verba quæſo. Egóne te de poſſeßione regnorum meorum deieci?* IVRISP. ROM. *Negare id audes impudentißima, quod lippis tonſoribúſque notum eſt?* IVRISPR. MAHOMET. *Nego conſtanter, ac proteſtor de tam atroci iniuria mihi à te facta. Ego hoc vel iureiurando affirmare auſim, ijs temporibus, quibus regna Aſiæ & Africæ occupabam, nihil Romanæ Iuriſprudentiæ in iſtis fuiſſe. Omnia oratorum opinionibus ac perſuaſionibus regebantur, contentionibus ac dißidijs omnia feruebant, nullum conſtans ius, de religione magna erat contentio, quæ tamen magis hominum ſceleribus prætexebatur, quàm colebatur ſeriò: in ſumma, Eloquentia in iſtis regnis tunc temporis dominabatur, omni Iuriſprudentia exploſa. Eloquētiam ijs in regnis de ſua poſſeßione deieci, Rebuſpublicis rectè adminiſtrandis ineptam atque indignam. Quòd ſi ab ea tu quondam deiecta es (quod quidem veriſimile eſt) illa tibi potius accuſanda eſt quàm ego. Sic enim tuus Iuriſconſultus ait: Cum à te vi deiectus ſum, ſi Titius eandem rē vi poßidere cœperit: non poſſum cū alio quàm tecum experiri interdicto. Sed quid de orientalibus regnis contendimus, quæ dudū præſcripſi. Inſpice occidentis regna. Quotuſquiſq́; in ijs eſt, qui vel prima iudicādi principia intelligat? Omnes fatentur, litis conteſtationem iudiciorū eſſe fundamentum, ſed quid litis conteſtatio ſit, & quomodo fiat, nemo eſt qui ſciat. Qualem autē Iuriſprudentiam in ijs regnis eſſe putas, ô mater Iuſticia, in quibus ab ipſo iudiciorum fundamento erratur, nemoq́; eſt qui vel prima iudicandi principia intelligit? Iuriſprudentia enim in iudicando magis quàm in diſputando conſiſtit. Eloquentia in iſtis regnis imperat, impudentißima meretrix, quæ ſe affectibus hominū accommodās, ius fidemq́; in rebus humanis peruertit, leges flectit ac reflectit ad ſuū ipſius commodū: quia vtile magis quàm honeſtū curat. faſcinat reges ac principes occidentis, quos inuicē committit, ſuaq́; contentione omnia red-*

nia reddit incerta ac dubia, vt populus, quid ſibi credendum vel ſequendum ſit, ignoret: amat Academicam diſputandi licentiam, omne animi ſenſusq́; iudicium aſpernata. Quæ ſua leuitate omnia facit diſſidiorum plena, omnia turbulenta reddit, tumultusq́; ac ſeditiones in populis excitat. Niſi igitur tu, ſoror mea, iure tuo vſa, tam ſceleſtam fœminam de ſolio deieceris, & priſtinam tuam poſſeßionem regnorum occidentalium recuperaueris, ego armata mea militia perrumpam, & regna iſta, quemadmodum orientis regna, Eloquentia deiecta occupabo. Leges meæ armatæ ſunt, tuæ inermes. IVST. Quid ad hæc reſpondes, filia mea? quid taces? cur lachrymaris? IVRISPR. ROM. O mater mea, præ lachrymis nihil effari poſſum: quæram aduocatum, qui cauſam meam agat. IVST. Quem aduocatum quæres, cum omnes oratores (vt intelligo) habeas tibi aduerſos? IVRISP. ROM. Vigelium quæram, qui mei cauſſa multa eſt perpeſſus, & oratorum odium in ſe concitauit, vt omnia dicta factaq́; eius captent, quo aliquam eum calumniandi anſam arripiant. IVST. Profectò niſi oratores ſceleratè mali eſſent, non violarent nomẽ famamq́; Vigelij, optimè de iure meriti. Sed eas & aduocatum tuum adducas. IVRISPR. ROM. Salue mi Vigeli. VIGEL. Salue & tu, Domina mea chariſſima. IVRISPR. ROM. Opus eſt mihi tuo patrocinio. VIGEL. Tibi, ô Domina, patrocinabor, quamdiu ſpiritus hos regit artus. Dic, quæ eſt cauſa, in qua patrocinium meum deſideras. IVRISP. ROM. Conqueſta ſum apud matrem Iuſticiam de iniuria mihi à ſorore mea Iuriſprudentia Mahometica illata, quòd me de regnis orientis deiecerit. Illa culpam à ſe in Eloquentiam transfert, à qua dicit me deiectam eſſe, quemadmodum ab eadem de regnis occidentis ſim deiecta: minaturq́;, niſi poſſeßionem regnorum occidentis Eloquentiæ rurſus eripiam, ſe armata ſua militia eam deiecturam, regnaq́; occidentis occupaturam eſſe. Suas enim leges dicit armatas, meas eſſe inermes. VIGEL. Vereor, ô Domina, ne aduerſaria tua iſtam ſuam exceptionem ſit probatura. Conſtat enim ex hiſtorijs, Eloquentiam orientis regna occupaſſe te deiecta, & inter eius alumnos (oratores puta) non ſatis conueniſſe. Eſt enim contentioſum hominum genus. Vnde magna orientis diſsipatio ſecuta eſt, iusq́; ac iuſtitia ciuilis de medio ſublata. Qua occaſione vſa Mahometica Iuriſprudentia, orientis regna occu-

Digitized by Google

pauit, Eloquentia rurſus ex ijs deiecta, & hoc modo pacem & tranquillitatem publicam iſtis regnis reſtituit. Conſtat item oratores ſua Eloquentia occidentis regna miſerè diſsipaſſe, ſuisq; diſsidijs ac contentionibus adhuc diſsipare, vt nec pacis nec concordiæ recuperandæ vlla in ijs ſpes ſuperſit, niſi vel tu, vel ſoror tua, illa exploſa, poſſeſsionem regnorum ac Rerumpublicarum occidentis recuperauerit. nec falsò dixit ſoror tua, ſuas leges armatas eſſe, tuas inermes. Itaq; metuendum, ne tu vnquam poſſeſsionem priſtinam recuperes. Eloquētia enim omnes ſcholas, omnia iudicia, omnesq; occidentis aulas ſuis blanditijs occupauit, maioresq; vires adepta eſt, quàm vt tu eam vi deijcere queas. IVRISPR. ROM. *Quid igitur conſilij das, mi alumne, vt miſeræ mihi & afflictæ ſuccurratur?* VIGEL. *In poſſeſſorio iudicio aduerſus Mahometicam Iuriſprudentiam nihil obtinebis. Eius enim exceptio tam in iure quàm in facto ſubſiſtit, nec qua replicatione queat elidi, animaduerto. In petitorio iudicio fortè aliquid obtinere poſſes, ſi non longiſsimi temporis præſcriptio tibi obſtaret. Quanquam malæ fidei poſſeſſor nullo tempore præſcribit. Attamen vereor, etiamſi in hoc iudicio obtineres, executionem tibi defuturam. Leges enim tuæ (vt aduerſaria tua rectè dixit) valde ſunt inermes, quod multi boni viri conqueruntur. Illud ſuaſerim, vt omiſsis regnis orientis, in quibus recuperandis ſpes nulla tibi reliqua eſt, è regnis occidentis Eloquentiam, quoquo modo poſsis, eijcere coneris, eaq; recuperare, priuſquam ſoror tua Iuriſprudentia Mahometica, cuius leges multū ſunt armatæ, eiectis oratoribus ea vi occupauerit.* IVRISP. ROM. *Sed modum eius mihi monſtra.* VIGEL. *Difficile quidem id, quod dixi, tibi futurum eſt: attamen ſcholis Iuriſconſultorum rectè reformatis, nonnulla ſpes eſſet Eloquentiam deijciendi, ac poſſeſsionem priſtinam recuperandi.* IVRISPR. ROM. *Quam reformationem mihi narras?* VIGEL. *Vt leges tuæ in ſcholis ordine doceantur ac diſcantur, vt tam doctrina iuris quàm exercitatio ſcholaſtica forenſibus actionibus non deprauatis accommodetur, vt iuuentus de cauſis & controuerſiis hominum certò & conſtanter potius iudicare, quàm perorando ac diſputando litibus omnia miſcere, adſueſcat. Ita enim tandem futurum eſſet, vt Eloquentiæ fumus tanquam ſole oborto euaneſceret.* IVRISPR. ROM. *Bene mones, mi alumne: ſed quis iſtam reformationem auſpicabitur?*

Digitized by Google

cabitur? VIGEL. Jmperator cum ſtatibus imperij Romani magnum adiumentum ad eam inſtituendam adferre poſſent, ac Germaniæ perpetuum decus conciliare. Sed vereor ne Eloquentia, quæ in ipſorum aulis multum poteſt, abſterreantur, præſertim cum eius illecebris faſcinati plurimum de religione inter ſe contendant, vt iuris ac iuriſprudentiæ exiguam curam habere videantur. Reſpublica Venetorum prudentem habet Senatum, qui non tam Eloquentia mouetur, quàm ducitur ratione, ac ſedulò cogitat, quomodo Iuriſprudentiam Mahometicam, quæ ceruicibus ſuorũ imminet, prudenter excludat. Hic ſi intellexerit rationem tui recuperandæ, facilè tibi (niſi me coniectura fallit) manus porriget, ac quocunque poßit modo tibi ſubueniet. IVRISP. ROM. Rogo itaque, mi alumne, vt Senatum Venetum accedas, proq; me intercedas, ac ei perſuadeas, vt exploſa è ſcholis ſuis Eloquentia, mihi afflictæ ſuccurrat. VIGEL. Perſuadere oratorum eſt: orator non ſum. IVRISPR. ROM. Oratores ſua Eloquentia ſtultos mouent, non ſapientes. Si ſapit Senatus Venetus (vt intellexi) Eloquentia nunc huc, nunc illuc non mouebitur, ſed prudenti tuo conſilio obſequetur. VIGEL. Sed aliud adhuc obſtat, quo minus tibi patrocinium meum apud dictum Senatum ſit profuturum. Itali homines Germanos pro barbaris habent, nec illorum ineptias curant. IVRISP. ROM. Tenta ſaltem aliquid mei cauſa, mi alumne. Nam ſi prudens Senatus eſt, vti dixiſti, non deſpiciet vel holitorem opportuna loquentem. Siquidem (vt in prouerbio eſt) Sæpe etiam eſt holitor verba opportuna locutus. VIGEL. Ego tui gratia, mi Domina, nihil intentatum relinquam. Adibo itaque Senatum Venetum, vt iubes, omnemq; mouebo lapidem, quò priſtinam authoritatem atque poſſeßionem recuperes. IVRISPR. ROM. Eas bonis auibus, mi alumne. Ego interim ad matrem meam redeo, omnia ea quæ inter nos acta ſunt, ei expoſitura.

AMPLISSIMO, PRVDENTISSIMOQVE SENATVI VENETO.

Nicolavs Vigelivs J.C. S. P. D.

QVAM miſera ſit iuris ac Iuriſprudentiæ Romanæ conditio, vos, ô Patres ampliſſimi ac prudentiſſimi, perſpicere nō dubito. Notum enim eſt lippis (quod aiunt) atque tonſoribus, Ius Romanum, quod actionibus humanis ordinē præſcribit, ipſum omni carere ordine. Vnde fit, vt cum in iudicijs excipiatur, replicetur, duplicetur, &c. nemo enim in tanta legum confuſione ſcire poſſit, quæ cuiuſque iuris ſint exceptiones, replicationes, duplicationes, cumque ſecundum ius Romanum controuerſię hominum ſint decidendæ, illud iuriſconſultorum vel oratorum potius ingenijs Academica diſputandi licentia adeò ſit deprauatum, vt ferè nihil in eo non videatur eſſe controuerſum: cumque litis conteſtatio confeſſione omnium, ſit iudiciorum fundamentum, nemo tamen quid ſit litis conteſtatio, & quomodo lis ſit conteſtanda, ſciat: adeò in ipſo iudiciorum fundamento erratur, primaque judicandi principia negantur ab ijs, qui paſſim ſe pro Iuriſconſultis venditant, & iudicandi munere funguntur. Hinc euenit, vt in vna cauſa ſæpe decem, interdum viginti procedatur annis, quæ vel vno menſe expediri poſſet. Replentur litibus omnia tribunalia, audacia pro ſapientia eſt, Eloquentia pro Iuriſprudentia, hypocriſis pro iuſticia, ſumma in iure dicendo incertitudo ac inconſtantia, res iudicatæ facilè retractantur aut executione carent, in legibus figendis ac refigendis magna leuitas. Hinc omnis diſciplinæ diſſolutio ſequitur, ius fideſque in moribus hominum euaneſcit, ac ciuilis ſocietas collabitur, vt ipſa rerum natura in occidentalibus regnis aut Iuriſprudentiæ Romanę reſtaurationem, aut Mahometicę Iuriſprudentiæ propagationem videatur efflagitare. Ego quidem homo priuatus Romanæ Iuriſprudentiæ reſtaurationem pro mea virili iuui, leges canoneſque cum controuerſis Doctorum opinionibus in certum ordinem ac Methodum redigendo. Qua ratione Ius vtrunque non ſolùm à ſua confuſione, qua laborabat, liberaſſe, ſed etiam ex infinito finitum reddidiſſe mihi videor. Certam quoque de cauſis tam ordinarijs quàm extraordinarijs iudicandi rationem, antea incognitam in lucem protuli, quaque ratione iudex ſe ex controuerſo iure extricare queat, oſtendi: nec non in Repertorio meo viam monſtra-

monſtraui facilem cauſas hominum incidentes ad ſuas actiones certis limitibus in iure deſcriptas examinandi. Inſtitutiones denique ad vſum fori non deprauatum accommodatas conſcripſi, iuuentutem quaſi per gradus ab imo ad ſummum ad ſolidam vtriuſque Iuris cognitionem deducens. Nam ex Inſtitutionibus, quæ primum gradum repræſentant, ſtudioſos in Repertorium meum deduco, ex Repertorio in triplicem Methodum meam, videlicet Iuris ciuilis, pontificij & controuerſi. Ex Methodo iuris ciuilis eos poſtea deduco in vniuerſum Ius ciuile certiore ordine legendum: quemadmodum ex Methodo iuris Pontificij in vniuerſum ius Pontificium, necnon ex Methodo iuris controuerſi in Doctorum opiniones ac diſputationes. Qua via ſi vtantur, non tantùm illis erit periculum ne in iuris oceano, in quo multa præclara ingenia naufragium fecerunt, fluctibus nunc huc, nunc illuc impellantur, ac oberrent: ſed ſolidam vtriuſq; Iuris cognitionem ſine magno labore conſequentur, & reipſa experientur, artem Iuris ciuilis (quod Cicero ſcribit) magis magnam atq; vberem, quàm difficilem & obſcuram eſſe: nec non vſum iuris verum in cauſis hominum diſputandis ac dijudicandis addiſcent: vt non tam leguleí vani, quàm iuriſconſulti ſolidi euadant. Videor igitur afflictæ Romanæ iuriſprudentię magnum adiumentum (quod ſine arrogantia ſcriptum volo) attuliſſe. Sed ea deſiderat etiam curam magiſtratus publicam in ſcholis Iuriſconſultorum rectè inſtituendis. Nam cum ſcholæ iudiciorum ac Rerumpublicarum ſint quaſi ſeminaria, ex quibus viri moribus hominum regendis ac iuri dicendo idonei prodeant: plurimum Rerumpublicarum intereſt, quales ſint ſcholæ, & quomodo inſtitutæ. In primis autem hoc in ſcholis Iuriſconſultorũ deſideratur, vt ius in ijs ordine iuſto doceatur ac diſcatur, vt tam doctrina iuris quàm exercitatio ſcholaſtica forenſibus actionibus nõ deprauatis, quarum cauſa ius in ſcholis docetur, ſit accommodata. Alioquin iſtis neglectis, fit vt iuuenes è ſcholis ad forum progreſſi, nec inueniendi cauſarum argumenta, nec iudicandi rationem rectam norint. Hinc ad lites in Rebuſpublicis perorando ac diſputãdo excitandas ac multiplicandas, quàm ad eas certò ac conſtanter iudicando determinãdas ac finiendas, euadunt aptiores. Quæ res Rerumpublicarum peſtis eſt præſentiſſima, & publicam magiſtratus curam reformationemque deſiderat. Cum itaque patrocinium afflictæ Iuriſprudentiæ Romanæ dudum ſuſceperim, ac cogitarem, qui maximè magiſtratus ad dictam curam ſuſcipiendam permoueri poſſent: vos, Patres ampliſſimi ac prudentiſſimi, potiſſimùm mihi veniſtis in mentem: tum quia Iuriſprudentia Romana ex Italia eſt oriunda, ideoque

ab Italis potiſſimùm eius recuperandæ cura ſuſcipienda: tum quia Italia præſtantiſſima habet ingenia, quæ à me in ſtudijs iuris adiuuandis inchoata facilè ad perfectionem perducere queant: tum denique, quia Mahometica Iuriſprudentia veſtris regnis ac Rebuſpublicis imminet, quæ commodius excludi non poteſt, quàm Romana Iuriſprudentia reſtaurata. Hæc ſunt, Patres ampliſſimi ac prudentiſſimi, quæ mihi ſpem faciunt non exiguam, vos mecum afflictæ Romanæ Iuriſprudentiæ ſuccurſuros eſſe. Quibus addo & hoc, ſi aliqua gens in occidentalibus regnis emerſerit, quæ omiſſis oratorum de religione contentionibus, afflictæ Romanæ Iuriſprudentiæ ſuccurrat, eamque recuperet, iſtam gentem non minorem in occidentalibus regnis hominum fauorem ſibi conciliaturam, ac quondam Saraceni in regnis orientalibus ſunt conſecuti. Nam omnes homines diſſenſionibus oratorum, quibus regna occidentis haud aliter ac olim orientis regna concutiuntur ac vaſtantur, pertæſi, ius certum finitumque ac conſtans efflagitare videntur. Vt autem vos, ô Patres ampliſſimi ac prudentiſſimi, ad dictam curam ſuſcipiēdam facilius permoueam, Methodum hanc Iuris ciuilis, munus pro veſtra quidem Amplitudine exiguū, ſed pro mea tenuitate magnum, vobis dedico. Hæc Methodus ab initio à me cōſcripta eſt, tanquam leuiter compacta & ad tempus comparata contignatio, operi Digeſtorum meorum attollendo ſubſeruiens. Vnde opere iſto Digeſtorum meorum abſoluto, iſtam contignationem, quaſi officio ſuo perfunctam, diſijci atque aboleri cupiebam, ne operi iam abſoluto officeret. Verùm omnibus Methodi exemplaribus diſtractis, Typographus aliquoties apud me vrſit, vt Methodum iſtam recognoſcerem, addens, niſi à ſe recuderetur, fore vt ab alijs imprimeretur incorrecta. Vnde cùm alijs negocijs tum temporis eſſem diſtrictus, amico meo, Doctori Hermanno Winhouio, hanc curam delegaui, vt Methodum ex meis Digeſtis concinnaret, regulis & regularum exceptionibus breuiter extractis, verbiſque textuum omiſſis. Quod cum ab eo factum eſſet, Methodusq; talis excuſa: eam quaſi filium antea abdicatum rurſus in gratiam recepi, recognoui, multiſque in locis correxi, & nonnulla quæ in Digeſtis deſiderabantur, addidi. Hanc itaque Methodum, antea quidem abdicatam, nunc autem in gratiam à me receptam, recognitam, multiſq; in locis emendatam & auctam, vobis, Patres ampliſſimi ac prudentiſſimi, dedico, ſimúlque vt miſeræ & afflictæ Romanæ Iuriſprudentiæ eo quo dixi modo ſuccurratis, rogo obteſtorque, de genere humano optimè promerituri, veſtræq; genti perpetuam gloriam paraturi. Valete.

PARTI-

PARTITIO TOTIVS IVRIS CIVILIS.

TOTVM Ius ciuile, in ſeptem partes commodè diuidi poteſt. Nam omne ius aut ad publicam aut ad ſingulorum ſpectat vtilitatem: illud Publicum, hoc Priuatum ius vocatur. Spectant autem ad publicam vtilitatem, leges, magiſtratus, iudicia tam publica quàm priuata, religio, fiſcus, res militaris & ciuitatum. Horum iura legesq; Primam Iuris Ciuilis partem conſtituere poſſunt. Singuli verò ius habent aut in perſonis, aut in rebus: quibus ſublatis, ipſum ius tolli neceſſe eſt. Sic ius habet in perſona ſerui, dominus, quod Dominicam poteſtatem vocant: in perſona liberti patronus, quod Ius patronatus dicunt: in perſona pupilli, tutor: in perſona adulti, curator ius habet, quorum illud Tutela, hoc Cura nuncupatur: in vxoris perſona maritus, & contrà in mariti perſona vxor ius habet, quòd per nuptias conſtituitur. In perſonis denique liberorum, parentes ius habent, quod Patriam poteſtatem appellant. Ex hiſce & ſimilibus Iuris ſpeciebus in perſona conſiſtentibus cum ſuis cauſſis & actionibus, Secunda pars Iuris ciuilis confici poteſt.

In rebus autem, habemus dominium, poſſeſſionem, vſumfructum, vſum, ſeruitutes, & ſimilia iura, quę cum ſuis cauſis & actionibus in Tertiam partem reijci poſſunt. Porrò ſunt cauſæ iuris generales, quibus Iura vel adquiruntur, vel conſeruantur, vel amittuntur, vel denique amiſſa recuperantur. Adquiruntur iura per ſucceſſiones tam ex teſtamento quàm ab inteſtato, per legata & fideicommiſſa, per donationes item & vſucapiones: quæ cauſæ cum ſuis actionibus, Quartæ parti poſſunt includi. Sed & adquiruntur iura per pacta & conuentiones, item per obligationes & actiones, quarum aliæ ex contractu, aliæ ex delicto naſcuntur: illæ quidem Quintam, hæ verò Sextam partem conſtituere poſſunt. Conſeruantur demùm Iura per exceptiones, ac amittuntur per alienationes, capitis deminutiones, captiuitatem, &c. recuperantur denique amiſſa iura per in integrum reſtitutionem, poſtliminium, &c. cuius generis cauſæ in Septimam, eamque vltimam partem reijci poſſunt: adiunctis duobus titulis generalibus de Verborum ſignificatione, & de Regulis iuris: quorum ille quidem leges declarat, hic verò confirmat.

Hoc modo toto Iure Ciuili in Septem partes diſtributo, tres quidem priores genera Iuris, cum ſingulorum generum cauſis & actionibus: quatuor verò poſteriores, cauſas Iuris generales continebunt. Nam PRIMA quidem pars, Ius publicum: SECVNDA verò, Ius priuatum, quod in perſonis: TERTIA demum, Ius quod in rebus habemus, tractabit. Cumque cauſæ vel in adquirendo, vel in conſeruando, vel in amittendo, vel deniq; in recuperando iure conſiſtant, tres quidem ſequentes partes, cauſas quibus iura adquiruntur, poſterior verò reliquas continebit. Nam QVARTA pars comprehendet cauſas lucratiuas: puta Succeſſiones tam ex teſtamento quàm ab Inteſtato, legata & fideicommiſſa, donationes & vſucapiones: QVINTA continebit pacta, obligationes, & actiones ex contractu: SEXTA, obligationes & actiones ex delicto deſcendentes: SEPTIMA denique & vltima pars, Exceptiones, capitis deminutiones, captiuitates, in integrum reſtitutiones, poſtliminium, & alias ſimiles cauſas, quibus iura vel conſeruantur, vel amittuntur, vel amiſſa recuperantur, adiunctis dictis duobus Titulis generalibus. Hæ partes ſingulæ rurſus in libros, libri in capita, capita in quæſtiones ac membra ſubdiuidi poſſunt, ſingulis generibus in ſuas ſpecies ac membra ſubdiuiſis, ſingulisq; ſpeciebus ac membris per ſuos locos deſcriptis.

TABVLA LIBRORVM SERIEM AC ORDINEM COMPLECTENS.

- Ivs *ciuile tractat aut*
  - Genera *iuris. Eſt autem ius aliud*
    - PARTE I. Publicum. *Publica autem ſunt*
      - *Iura & Leges, Magiſtratus, Iudicia publica:* — *Lib.1.*
      - *Iudicia priuata: Lib.2.*
      - *Eccleſia & Religio, Fiſcus, Militia, Ciuitates:* — *Lib.3.*
    - Priuatum, *quod ſinguli habent aut in*
      - PARTE II. Perſonis: *vt eſt ius inter*
        - *Maritum & vxorem, Parentes ac liberos:* — *Lib.4.*
        - *Tutorem & pupillum, Curatorem & adultum:* — *Lib.5.*
        - *Dominum & ſeruum, Patronum & libertum:* — *Lib.6.*
      - PARTE III. Rebus: *vt ſunt*
        - *Dominium, Poſſeßio, Vſusfructus, Vſus:* — *Lib.7.*
        - *Seruitutes & Similia iura:* — *Lib.8.*
  - Cauſas *iuris vel*
    - Adquirendi: *quæ ſunt aut*
      - PARTE IIII. Lucratiuæ: *vt ſunt*
        - Hæreditates
          - *Ex teſtamento: Lib.9.*
          - *Ab inteſtato: Lib.10.*
          - *Cũ ſuis actionibus: Lib.11.*
        - Legata *& fideicommiſſa: Lib.12. Cum ſuis actionibus: Lib.13. & reliquis ſpeciebus, necnon de donationibus: Lib.14.*
      - Oneroſæ: *vt ſunt*
        - Obligationes, *&* Actiones: *Lib.15. quæ ſunt aut ex*
          - PARTE V. Cõtractu: *vel*
            - *Vero & nominato, qui ſit aut*
              - Verbis, *vt ſunt verborum obligationes, quæ cum ſuis ſpeciebus & adfinibus remedijs tractantur Libro 16.*
              - Re, *vt eſt* — *Mutuum, Commodatum, Depoſitum, Pignus:* — *Lib. 17.*
              - Literis: *De quo vide Libro 15. cap. 2, membr. 4.*
              - Conſenſu: *vt eſt*
                - *Emptio & venditio: Libro 18.*
                - *Locatio & conductio, Societas, Mandatum:* — *Lib.19.*
            - Quaſi *& innominato: Lib. 20.*
            - Hiſce *accedunt contractus eorũ, qui ſunt in aliena poteſtate, cum ſuis actionibus: Libro 21.*
          - PARTE VI. Maleficio: *vt eſt*
            - *Furtum, Rapina, Damnum, Iniuria:* — *Lib.22. Horum ſpecies, & actionum adfinia remedia, tractantur Lib.23.*
    - PARTE VII. Retinendi, *amittendi & recuperandi: vt ſunt*
      - *Exceptiones & Liberationes:* — *Lib.24.*
      - *In integrum reſtitutiones, Capitis deminutio, Captiuitas & Poſtliminium, Quib. accedunt duo tituli generales de Verborum ſignif. & de Regulis iuris.* — *Lib.25.*

RVBRICA-

RVBRICARVM IVRIS CAESAREI ET PONTIFICII INDEX.

Nota numerum præcedens, ſignificat librum, hoc pacto: I. Inſtitutionum: ff. Pandectarum ſeu Digeſtorum: C. Codicis: A. Authenticorum: F. Feudorum: D. Decretalium: S. Sexti Decretalium: Cl. Clementinarum: V. Vigelij Digeſtorum: M.C. Methodi iuris ciuilis: M.P. Methodi iuris pontificij: M.R. Methodi iuris controuerſi.

Prior numerus ad librum, poſterior ad titulum, vel ad caput, in Vigelianis ſcilicet, refertur: vt, C.9.42. id eſt, Codicis libri noni titulus quadrageſimusſecundus. A.3.7. id eſt, Authenticorum libri tertij ſeu collationis tertiæ titulus ſeptimus: V.34.3. id eſt, Vigelij Digeſtorum libri triceſimiquarti caput tertium.

A

ABigeis, ff.47.14 & C.9.37 & V.47.11 & M.C.23.11
abolitionibus, C.9.42 & V.3.11 & M.C.1.17
Acceptilatione, ff.46.4
acceptilationibus, C.8.44 & V.48.13 & M.C.24.11 & M.R 5.12
accuſationibus & inſcriptionibus, ff.48.2 & C.9.2 & V.3.5 & M.C.1.15
accuſationibus, inquiſitionibus & denunciationibus, D.5.1 & S.5.1 & M.P.1.14
actione rerum amotarum, ff.25.2
actionibus, I.4.6 & V.36.4 & M.C.15.3
actionibus empti & venditi, ff.19.1 & C.4.49 & V.41.3 & 42.1.9 & M. C.18 3.10.16 & M.R.5.6.
actionibus & obligationibus, ff.44.7 & C.4.10 & M.R.5.1.
actionibus hæreditarijs, C.4.16.
actore à tutore ſeu curatore dando, C.5.61.
Ademptione legatorum, I.2.21.
ademptione libertatis, ff.40.6.
ad exhibendum, ff.10.4 & C.3.42 & V.21.10 & M.C.7.6.
adimendis vel transferendis legatis vel fideicommiſſis, ff 34.4 & V.32.8 & M.C.12.7.
adiutoribus quæſtoris, A.4.14.
ad legem Aquiliam, ff 9.2 & V.46.10 & M.C.22.9.
ad legem Corneliam de falſis, C.9.22 & V.4.8 & M.C.1.29 & M.P.1.15 & M.R.1.13.
ad legem Corneliam de falſis, & de S.C.Lib. ff.48.10.
ad legem Cornel. de ſicarijs, C.9.16.
ad legem Cornel. de ſicarijs & veneficis, ff.48.8 & V.4.4 & M.C.1.25.
ad legem Falcidiam, ff.35.2 & C.6.49 & V.34.1 & M.C.13.15.
ad legem Flauiam de plag. ff.48.15 & C.9.20 & V.4.6 & M.C.1.27 & M.P.1.15 & M R.1.13.
ad legem Iuliam de adult. coercendis & ſtupro, ff.48.5 & C.9.9 & V.4.7 & M.C.1.28 & M.P.1.15 & M.R.1.13.
ad legem Iul. de ambitu, ff.48.14 & C.9.26.
ad legem Iuliam de annona, ff.48.12 & V.12.12 & M.C.3.32.
ad legem Iul. de vi priuata, ff.48.7.
ad legem Iul. de vi publica, ff.46.6.
ad legem Iul. de vi publica ſeu priuata, C.9.12 & V.4.2 & M.C.1.23 & M.P.1.15 & M.R.1.13.
ad legem Iul. maieſtatis, ff.48.4 & C.9.8 & V.4.1 & M.C.4.1 & M.P.1.15 & M.R.1.13.
ad legem Iul. peculatus, &c. ff.48.13 & V.47.7 & M.C.23.7.
ad legem Iul. repetundarum, ff.48.11 & C.9.27 & V.2.3 & M.C.1.7 & M.P.1.5.
ad legem Pomp. de parricid. ff.48.9 & V.4.3 & M.C.1.26 & M.R.1.13.
ad legem Rhodiam de iactu, ff.14.2 & V.43.8 & M.C.19.8.
ad legem Viſcelliam, C.9.21.
adminiſtrantibus officia in ſacris appellationibus, A.3.7.
adminiſtratione & periculo tutorum & curatorum, &c. ff.26.7 & V.18.3.5 & M.C.5.11.13.
adminiſtrat. rerum ad ciuitates pertinētium, ff.50.8.
adminiſtratione rerum publicarum, C.11.30 & V.12.5. & 13.7 & M.C.3.27.39.
adminiſtrat. tutorum vel curat. & pecunia pupill. fœner. &c. C.5.37.
adminiſtratoribus, A.7.7.
ad municipalem, etc. ff.50.1 & V.13.3 & M.C.3.36.
adoptionibus, I.1.11 & C.8.48 & V.16.8 & M.C.4.28.
adoptionibus & emancipationibus, &c. ff.1.7.
adquirenda & retinenda poſſeſ. C.7.32.
adquirenda vel amitt. poſſeſ. ff.41.2 & V.23.1.4 & M.C.7.14.16 & M.R.3.14.
adquirenda vel omitt. hæreditate, ff.29.2.
adquirendo rerum dominio, ff.41.1 & V.21.1 & M.C.7.1 & M.R.3.13.
adquiſitione per adrogatorem, I.3.11.
ad ſenatuſconſultum Macedonianum, ff.14.6 & C.4.28 & V.39.3 & M.C.17.2.
ad S.C. Orphicianum, C.6.56.
ad S.C. Tertyllianum, C.6.55.
ad S.C. Tertyllianum & Orphicianum, ff.38.17.
ad S.C. Trebellianum, ff.36.1.
ad S.C. Turpilianum, C.9.45.
ad S.C. Turpilianum, & de abolitionibus criminum, ff.48.16.
ad S.C. Velleianum, ff.16.1 & C.4.29 & V.45.6 & M.C.21.5.
adſertione tollenda, C.7.17.
adſeſſoribus, & domeſticis, & cancellarijs iudicum, C.1.47 & V.5.3.
adſignandis libertis, ff.38.4.
adſignatione libertorum, I.3.9.

adulterijs & ſtupro, D.5.16.
aduocatis diuerſorum iudiciorum, C.2.7 & V.5.5 & M.C.2.4 & M.P.2.3 & M.R.2.3.
aduocatis fiſci, C.2.8 & 11.1 & M.C.3.10.
Aedificijs priuatis, C.8.10 & V.12.11 & M.C.3.31.
ædilitijs actionibus, C.4.58.
ædilitio edicto, & redhibitione, etc. ff.21.1 & V.42.4 & M.C.18.12.
æqualitate dotis, & propter nuptias donationis, etc. A.7.9.
æſtimatoria, ff.19.3 & V.44.2 & M.C.20.2.
ætate & qualitate & ordine præficiendorum, D.1.14 & S.1.10 & Cl.1.6.
Agentibus in rebus, C.12.20.
agnoſcendis vel alendis liberis, etc. ff.25.3 & V.16.7 & M.C.4.27.
agricolis & cenſitis & colonis, C.11.47 & V.19.14 & M.C.6.14.
agricolis & mancipijs dominicis, etc. C.11.67 & V.11.1 & M.C.3.10.
Albo ſcribendo, ff.50.3.
aleatoribus, ff.11.5.
alendis liberis ac parentibus, C.5.25.
Alexandriæ primatibus, C.11.28.
alienatione & emphyteuſi & locatione, etc. A.9.3.
alienatione feudi, F.1.13.
alienatione iudicij mutandi cauſa facta, ff.4.7 & C.2.54 & D.1.42 & V.49.13 & M.C.25.13.
alienatione paterni feudi, F.2.39.
alimentis pupillo præſtandis, C.5.50.
alimentis vel cibarijs legatis, ff.34.1 & V.34.9 & M.C.14.5 & M.R.4.10.
allodijs, F.2.54.
alluuionibus, & paludibus, & paſcuis, etc. C.7.41.
An agnatus vel filius defuncti poſſit retinere feudum, repudiata hæreditate, F.2.45.
an apud iudicem vel curiam domini, quæſtio feudi debeat terminari, F.2.46.
an ille qui interfecit fratrem domini ſui, feudum amittat, F.2.37.
an maritus ſuccedat vxori in beneficio, F.1.15.
an mutus vel alias imperfectus feudum retineat, F.2.36.
annali exceptione Italici contractus tollenda, etc. C.7.40.
annonis ciuilibus, C.11.24 & V.12.12 & M.C.3.32.
annonis & capitu adminiſtrantium, etc. C.1.48.
annonis & tributis, C.10.16 & V.11.5.6 & M.C.3.14 & M.R.3.10.
annuis legatis & fideicommiſſis, ff.33.1 & V.34.8 et M.C.14.4 & M.R.4.10.
an per alium cauſæ appellationis reddi poſſint, F.49.9.
an remoueri debeant teſtes, qui pares eſſe deſierunt. F.2.19.
an ſeruus pro ſuo facto poſt manumiſſionem teneatur, C.4.14.
apochis publicis, etc. C.10.22 & V.7.3 & M.C.2.18.
apoſtatis, C.1.7 & V.10.13 & M.C.3.8 & M.P.1.18.
apoſtatis, & reiterantibus baptiſma, D.5.9.
apparitoribus comitis Orientis, C.12.57 & V.2.19 & M.C.1.11.
apparitoribus magiſtrorum militum, etc. C.12.55 et V.11.11 & M.C.3.19.
apparitoribus præfecti annonæ, C.12.59 & V.2.19.
apparitoribus præfecti vrbi, C.12.54 & V.2.19.
apparitoribus præfectorum prætorio, C.12.53 & V.2.19 & M.C.1.11.
apparitoribus proconſulis & legati, C.12.56 & V.2.19 & M.C.1.11 & M.P.2.18.
appellationibus, S.2.15 & Cl.2.12 & V.8.1 & M.C.2.27 & M.R.2.16.
appellationibus & conſultationibus, C.7.62.
appellationibus, & intra quæ tempora debeat appellari, A.4.2.
appellationibus & relationibus, ff.49.1.
appellationibus recipiendis, vel non, ff.49.5.
appellationibus, recuſationibus & relationibus, D.2.28.
appellationibus Siciliæ, A.6.4.
appellationibus, vt ſi mota apud appellationis iudicem, etc. A 7.5.
apud eum à quo appellatur, aliam cauſam agere compellendum, ff.49.1.
apud quem vel quos controuerſia feudi definiatur, F.1.18.
apud quos oporteat cauſas dicere monachos & aſcetrias, A.6.8.
Aquæductibus, C.11.42 & V.12.10 & 25.10 & M.C.3.31 & 8.8.
aqua & aquæ pluuiæ arcendæ, ff.39.3 & V.27.7 & M.C.8.31.
aqua quotidiana & æſtiua, ff.43.19 & V.25.11 & M.C.8.9.
à quibus appellare non licet, ff.49.2.
Arbitris, D.1.43 & S.1.22.
arbitrium tutelæ, C.5.51.
arboribus cædendis, ff.43.26 & V.26.14 & M.C.8.25.
arborum furtim cæſarum, ff.47.7 & V.47.12 & M.C.23.12 & M.R.5.10.
argentariorum contractibus, A.9.19.
argenti precio, quod theſauris infertur, C.10.76.
Armenijs, A.3.8.
armis, A.6.14 & V.12.13 & M.C.3.32.
Athletis, C.10.53.
attiliano tutore, & eo qui ex lege Iulia & Titia dabatur, I.1.20.
Auri publici perſecutoribus, C.10.72.
auro, argento, mundo, ornamentis, etc. *legatis*, ff.34.2 & V.33.4 & M.C.13.4.
auro coronario, C.10.74.
authoritate & conſenſu tutorum & curatorum, ff.26.8 & V.18.7 & M.C 5.15.
authoritate & vſu pallij, D.1.8.
authoritate præſtanda, C.5.59.
authoritate tutorum vel curatorum, I.1.21.

B

BAptiſmo, & eius effectu, D.3.42 & Cl.3.15 & M.P.4.3.
Beneficio fratris, & qualiter frater, etc. F.1.20.

Bigamus,

Bigamis, S.1.12.
bigamis non ordinandis, D.1.21.
Bonis authoritate iudicis poßidendis, etc. ff.42.5. et C.7.72.
bonis damnatorum, ff.48.20 & V.3.13 & M.C.1.9.
bonis eorum qui ante ſententiam vel mortẽ ſibi conſciuerunt, etc. ff.48.21.
bonis eorum qui mortem ſibi conſciuerunt, C.9.50.
bonis libertorum, ff.38.2 & V.20.7 & M.C.6.21.
bonis libertorum, & iure patronatus, C.6.4.
bonis maternis, etc. C.6.59.
bonis proſcriptorum ſeu damnatorum, C.9.49.
bonis quæ liberis in poteſtate patris conſtitutis, etc. C. 6.60 & V.16.2 & M.C.4.22.
bonis vacantibus, & de incorporatione, C.10.10.
bonorum poſſeßione contra tabulas, ff.37.4 & V.31. 8 & M.C.11.7 & M.R.4.8.
bonorum poſſeßione contra tabulas liberti, etc. C.6. 13.
bonorum poſſeß. contra tab. quam prætor liberis pollicetur, C.6.12.
bonorum poſſeß. ex teſtamento militis, ff.37.13.
bonorum poſſeß. furioſo, infanti, etc. ff.37.3.
bonorum poſſeß. ſecundum tabulas, ff.37.11 & C.6. 11.
bonorum poſſeßionibus, I.3.10 & ff.37.1 & V.28.2 et M.C.9.1 & M.R.3.14 et 4.1.
bonorum ſeparationibus, ff.42.7.

C

Cadaueribus punitorum, ff.48.24.
caducis tollendis, C.6.50.
calumniatoribus, ff.3.6 & C.9.46 & D.5.2 & V.3. 9. & 49.12 & M.C.1.17 & 25 12 & M.P.1.11.
canone frumentario vrbis Romæ, C.11.22.
canone largitionalium titulorum, C.10.23.
capellis monachorum, etc. D.3.37 et S.3.18.
capiendis & diſtrahendis pignoribus tributorum cauſa, C.10.21.
capitaneo qui curiam vendidit, F 2.51.
capitatione ciuium cenſibus eximenda, C.11.48.
capite minutis, ff.4.5 & V.48.21 & M.C 24 19.
capitis diminutione, I.1.16 & V.50.1 & M.C.25.15.
capitulis Corradi, F.2.40.
captiuis, & de poſtliminio, etc. ff.49.15 & V.50.2.3 et M.C.25.16.17.
carboniano edicto, ff 37.10 & C.6.17 & V.31.10 & M.C.11.9.
caſtrenſianis & miniſterianis, C.12.26 & V.2.19 & M.C.1.11.
caſtrenſi omnium palatinorum peculio, C.12.31.
caſtrenſi peculio, ff.49.17 & V.16.3 & M.C.4.23.
caſtrenſi peculio militum, etc. C.12.37.
cauſa poſſeßionis & proprietatis, D.2.12 et S.2 3.
cauſis, ex quibus infamia alicui irrogatur, C.2.11.
Celebratione Miſſarum, etc. D.3.41 & Cl.3.14 & M.P.4.2 et M.R.3.10.
cenſibus, ff.50.15 & V.11.4 & M C.3 13 & M.P.5.4.
cenſibus, & cenſitoribus, etc. C.11.57.
cenſib. exactionibus, etc. D.3.39 et S.3.20 et Cl.3.13.
ceßione bonorum, ff.42.3 & V.48.20 & M.C.24.18 et M.R.5.12.
Clandeſtina deſponſatione, D.4.3.
claßicis, C.11.12.
clericis coniugatis, D.3.3 et S.3.2.
clericis non reſidentibus in eccleſia vel præbenda, D. 3.4 et S.3.3.
clericis peregrinantibus, D.2.29.
clericis peregrinis, D.1.22.
clericis pugnantibus in duello, D.5.14.
clerico ægrotante vel debilitato, D.3.6 et S.3.5.
clerico excommunicato, depoſito, etc. D.5.27.
clerico non ordinato miniſtrante, D.5.28.
clerico percuſſore, D.5.25.
clerico per ſaltum promoto, D.5.29.
clerico qui inueſtituram facit, F.2.35.
clerico venatore, D.5.24.
cloacis, ff.43.22 & V.25.13 & M.C.8.11.
Codicillis, I.2.25 & C.6.36 & V.28.25 & M.C.9. 23 & M.R.4.5.
cognatione legali, D.4.12.
cognatione ſpirituali, D.4.11 et S.4.3.
cohabitatione clericorum & mulierum, D.3.2.
cohortalibus & principibus, etc. C.12.58 & V.2.19 & M.C.1.11.
collatione æris, C.10.29.
collatione bonorum, ff.37.6 & V.30.4 & M.C.10.15 et M.R.4.7.
collatione donatorum, etc. C.10.28.
collatione dotis, ff.37.7.
collatione fundorum fiſcalium, etc. C.11.73.
collatione fundorum patrimonialium, etc. C.11.64.
collationibus, C.6.20.
collatoribus & alijs capitulis, A.9.11.
collegiatis & chartopratis, etc. C.11.17.
collegijs & corporibus, ff.47.22 & V.12.6 & M.C.3. 28 et M.R.3.10.
colluſione detegenda, ff.40.16 & C.7.20 & D.5.22.
colonis Illyricanis, C.11.52.
colonis Palæſtinis, C.11.50.
colonis Thracenſibus, C.11.51.
comite Iſauriæ, A.4.6.
comitibus conſiſtorianis, C.12.10.
comitibus & archiatris ſacri palatij, C.12.13
comitibus & tribunis ſcholarum, C.12.11.
comitibus qui prouincias regunt, C.12.14.
comitibus rei militaris, C.12.12.
commeatu, C.12.43.
commercijs & mercatoribus, C.4.63 & V.12.7 & M C.3.28.
comminationes, epiſtolas, etc. C.7.57.
commodati, vel contrà, ff.13.6 & V.39.4 & M.C. 17.3.
commodato, C.4.23 & D.3.15 & M.R.5.5.
communia de legatis, etc. C.6.43.
communia de manumißionibus, C.7.15.
communia de ſucceßionibus, C.6.58.
communia de vſucapionibus, C.7.30.
communia prædiorum, etc. ff.8.4.
communia vtriuſque iudicij, etc. C.3.38.
communi diuidundo, ff.10.3 & 3.37 & V.26.13 & 44.11 & M.C.8.24 & 20.10.
communi ſeruo manumiſſo, C.7.7.

communium rerum alienatione, C.4.52.
compenſationibus, ff.16.2 & C.4.31 & V.36.13 & M.C.15.11 & M.R.C.5.1.
conceſsione præbendæ & eccleſiæ non vacantis, D.3.8 et S.3.7 et Cl.3.3.
concubinis, ff.25.7 & C.5.26 & V.14.9 & M.P.4.22 et M.R.3.8.
concuſsione, ff.47.13.
condictione cauſa data, cauſa non ſecuta, ff.12.4 et V.49.10 & M.C.25.10 & M.R.5.13.
condictione ex lege, ff.13.2 et V.44.3.
condictione ex lege, & ſine cauſa, etc. C.4.9.
condictione furtiua, ff.13.1 & C.4.8 & V.46.8 et M.C.22.7.
condictione indebiti, ff.12.6 & C.4.5 & V.49.6 & M.C.25.6 et M.R.5.13.
condictione ob cauſam datorum, C.4.6.
condictione ob turpem cauſam, C.4.7.
condictione ob turpem vel iniuſtam cauſam, ff.12.5 & V.49.11 & M.C.25.11.
condictione ſine cauſa, ff.12.7 & V.49.9 & M.C.25.9.
condictione triticaria, ff.13.3 & V.37.11 & M.C.15.20.
conditionibus adpoſitis in diſpenſatione, etc. D.4.5.
conditionibus & demonſtrationibus, etc. ff.35.1 & V.34.3 & M.C.14.1 & M.P.5.5 & M.R.4.10.
conditionibus inſertis tam legatis, etc. C.6.46.
conditionibus inſtitutionum, ff.28.7.
conditis in publicis horreis, C.10.26.
conductoribus & procuratoribus, etc. C.11.71 & V.11.1 & M.C.3.16.
confeſsis, ff.42.2 & C.7.59 & D.2.18 & S.2.9 & V.7.5 & M.C.2.20 & M.P.2.15 & M.R.2.13.
confirmando tutore, etc. ff.26.3 & C.5.29.
confirmatione vtili vel inutili, D.2.30.
coniugio leproſorum, D.4.8.
coniugio ſeruorum, D.4.9.
coniungendis cum emancipato liberis eius, ff.37.9 et V.29.4 et M.C.10.3.
conſanguineis & vterinis fratribus, A.6.13.
conſanguinitate & affinitate, D.4.14 et Cl.4.1.
conſecratione eccleſiæ vel altaris, D.3.40 & S.3.21 et M.P.4.4.
conſortibus eiuſdem litis, C.3.40.
conſtituta pecunia, ff.13.5 & C.4.18 & V.45.5 & M.C.21.4.
conſtitutio ad Bonum quæſtorem ordinat appellationes, etc. A.5.5.
conſtitutio, quæ dignitatibus & epiſcopatu filium liberat patria poteſtate, A.6.10.
conſtitutionem, quæ ex adſcripticio & libera natos, liberos eſſe vult, etc. A.5.9.
conſtitutiones feudales domini Lotharij Imper. etc. F.1.19.
conſtitutionibus, D.1.2 et S.1.2.
conſtitutionibus principum, ff.1.4 et M.R.1.3.
conſuetudine, D.1.4 & S.1.4 & M.R.1.3.
conſuetudine recti feudi, F.2.33.
conſulibus, A.8.6 & V.2.9 & M.C.1.10.
conſulibus, & nõ ſpargẽdis ab his pecunijs, etc. C.12.3.
contentione inter dominum & fidelem de inueſtitura feudi, F.1.10.
contentione inter dominum & vaſallum de inueſtitura feudi, F.1.23.
contentione inter me & dominum de portione feudi fratris mei defuncti, F.1.12.
contractibus iudicum, vel eorum qui ſunt circa eos, etc. C.1.49.
contrahenda emptione, & de pactis inter emptorem, etc. ff.18.1.
contrahenda emptione & venditione, C.4.38 et V.41.1 & M.C.18.1.
contrahenda & committenda ſtipulatione, C.8.38.
contraria tutela & vtili actione, ff.27.4 & V.18.14 & M.C.5.24.
contrario iudicio tutelæ, C.5.58.
controuerſia feudi apud pares terminanda, F.2.16.
controuerſia inter dominum & emptorem feudi, F.2.42.
controuerſia inter epiſcopum & vaſallum, F.2.20.
controuerſia inter maſculum & fœminam de beneficio, F.2.41.
controuerſia inter vaſallum & alium de beneficio, F.2.43.
conueniendis fiſci debitoribus, C.10.2 & V.11.3 et M.C.3.12.
conuerſione coniugatorum, D.3.32.
conuerſione infidelium, C.3.33.
corpore vitiatis ordinibus, vel non, D.1.20.
Creditorem euictionem pignoris non debere, C.8.46.
crimine expilatæ hæreditatis, C.9.32.
crimine falſi, D.5.20.
crimine peculatus, C.9.28 & V.47.7 & M.C.23.7.
crimine ſacrilegij, C.9.29 & V.47.7 & M.C.23.7 et M.R.5.10.
crimine ſtellionatus, C.9.34 et M.R.5.10.
Cupreſsis ex luco Daphnes, etc. C.11.77.
curatore bonis dando, ff.42.8 & V.17.9 & M.C.5.9.
curatore furioſi vel prodigi, C.5.70.
curatoribus, I.1.23 & M.R.3.12.
curatoribus furioſo & alijs extra minores dandis, ff.27.10.
curialibus vrbis Romæ, C.11.13.
curioſis & ſtationarijs, C.12.23 & V.2.19 & M.C.1.11.
curſu publico, & angarijs, etc. C.12.51 & V.13.8 & M.C.3.40.
cuſtodia & exhibitione reorum, ff.48.3 & V.3.6 & M.C.1.15.
cuſtodia Euchariſtiæ, etc. D.3.44.
cuſtodia reorum, C.9.4.

D

Damno infecto, etc. ff.39.2 & V.27.3 & M.C.8.28 et M.R.3.16.
Debita impenſa in exequijs defunctorum, A.5.14.
debitorem venditionem pignoris impetrare non poſſe, C.8.29.
debitoribus ciuitatum, C.11.32.
decanis, C.12.27 & V.2.19 & M.C.1.11.
decimis, primitijs & oblationibus, D.3.30 & S.3.13 & Cl.

& Cl.3.8 & M.P.3.13 & M.R.3.6.
decretis ab ordine faciendis, ff.50.9.
decretis decurionum ſuper immunitate quibuſdam concedenda, C.10.46.
decurionibus & filijs eorum, ff.50.2 & A.4.17 & V.12.2 & M.C.3.24.
decurionibus & filijs eorum, & qui decuriones habentur, etc. C.10.31.
dedititia libertate tollenda, C.7.5.
defenſoribus ciuitatum, C.1.51 & A.3.2 & V.12.1 & M.C.3.23.
delatoribus, C.10.11.
delictis puerorum, D.5.23.
depoſitione Anthimi, etc. A.4.21.
depoſiti, vel contrà, ff.16.3 & C.4.34 & V.39.7 & M.C.17.6.
depoſito, D.3.16 & M.R.5.5.
depoſito & denunciationibus inquilinorum, &c. A.6.17.
deſcriptione quatuor præſidum Armeniæ, A.4.10.
deſertoribus, & occultatoribus eorum, C.12.46.
deſponſatione impuberum, D.4.2 & S.4.2.
Dignitatibus, C.12.1 & V.2.5 & M.C.1.9 & M.P.1.5 & M.R.1.5.
dilationibus, C.3.11 & D.2.8 & V.6.5 & M.C.2.11 & M.P.2.8 & M.R.2.7.
diſcuſſoribus, C.10.30.
diſtractione pignorum, C.8.28 & V.40.7 & M.C.18.6.
diſtractione pignorum & hypothecarum, ff.20.5.
diuerſis officijs & apparitoribus iudicum, etc. C.12.60 V.2.18 & M.C.1.11.
diuerſis prædijs, vrbanis & ruſticis, etc. C.11.69.
diuerſis regulis iuris antiqui, ff.50.17 & V.50.5 et M.C.25.19.
diuerſis reſcriptis & pragmaticis ſanctionibus, C.1.23 & V.1.10 & M.C.1.5.
diuerſis temporalibus præſcriptionibus, etc. ff.44.3 & V.36.15 & M.C.15.13.
diuidenda tutela, etc. C.5.52.
diuiſione rerum, & qualitate, ff.1.8 & V.26.1 & M.C.8.12.
diuiſione ſtipulationum, I.3.19.
diuortijs, D.4.19 & M.P.4.18.
diuortijs & repudijs, ff.24.2 & V.14.8 & M.C.4.8.
diuortio facto apud quem filij nutriantur, C.5.24.
Doli mali & metus exceptione, ff.44.4 & V.48.2 & M.C.24.2 & M.R.5.11.
dolo & contumacia, D.2.14 & S.2.6 & Cl.2.4.
dolo malo, ff.4.3 & C.2.20 & V.49.3 & M.C.25.3 & M.R.5.13.
domeſticis & protectoribus, C.12.17.
donationibus, I.2.7 & ff.39.5 & C.8.54 & D.3.24 & V.35.1 & M.C.14.13 & M.P.5.5 & M.R.4.11.
donationibus à curialibus factis, etc. A.8.2.
donationibus ante nuptias, etc. C.5.3 & V.15.11 & M.C.4.20 & M.P.4.20 & M.R.3.9.
donationibus cauſa mortis, C.8.57 & M.R.4.11.
donationibus inter virum & vxorem, etc. ff.24.1 & C.5.16 & D.4.20 & V.35.8 & M.C.14.20 & M.R.4.11.
donationibus quæ ſub modo, etc. conficiuntur, C.8.55.
dote cauta, non numerata, C.5.15.
dote relegata, ff.33.4 & V.34.10 & M.C.14.6 & M.R.4.10.
dotis collatione, ff.37.7 & V.30.5 & M.C.10.16 & M.R.3.9.
dotis promiſsione, & nuda pollicitatione, C.5.11.
Duobus fratribus à capitaneo inueſtitis, F.2.18.
duobus reis conſtituendis, ff.45.2.
duobus reis promittendi, A.7.11.
duobus reis ſtipulandi & promittendi, I.3.17 & C.8.40 & V.38.12 & M.C.16.10.

E

EA quæ raptori ſuo nubit, A.9.32.
Eccleſiaſticarum rerum immobilium alienatione, etc. A.5.1 & M.P.3.12.
eccleſiaſticis titulis & priuilegijs, etc. A.9.14.
eccleſiis ædificandis, etc. D.3.48 & M.P.3.15.
eccleſiis conſtitutis in Africa, A.4.16.
Edendo, ff.2.13 & C.2.1 & V.6.4 & M.C.2.10 & M.P.2.7 & M.R.2.6.
edicto diui Hadriani tollendo, etc. C.6.33 & V.31.12 & M.C.11.10.
edictum de his qui luxuriantur contra naturam, A.9.23.
edictum pientiſs. domini noſtri Iuſtiniani de formula artificum, A.9.5.
Effractoribus & expilatoribus, ff.47.18.
Electione, & electi poteſtate, D.1.6 & S.1.6 & Cl.1.3 & M.P.3.10.
Emancipationibus liberorum, C.8.49 & V.16.9 & M.C.4.9.
emendatione propinquorum, C.9.15.
emendatione ſeruorum, C.9.14.
emptione & venditione, I.3.24 & D.3.17 & M.R.5.6.
Eo cui libertatis cauſa bona addicuntur, I.3.12.
eo per quem factũ erit, quo minus quis iudicio ſiſtat, F.2.10 & V.6.3 & M.C.2.9.
eo qui cognouit conſanguineam vxoris, etc. D.4.13.
eo qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium, D.4.7.
eo qui finem fecit agnato de fundo paterno, F.2.49.
eo qui mittitur in poſſeſsionem cauſa rei ſeruandæ, D.2.15 & S.2.7.
eo qui ordinem furtiuè ſuſcepit, D.5.30.
eo qui pro tutore negocium geſſit, C.5.45.
eo qui pro tutore, prôue curatore negocia geſſit, ff.27.5.
eo qui ſibi, vel hæredibus maſculis, etc. F.2.17.
eo quod certo loco dari oportet, ff.13.4 & V.38.13 et M.C.16.11.
eo quod metus cauſa geſtum erit, ff.4.2 & M.R.5.13.
epiſcopali audientia, etc. C.1.4.
epiſcopis & clericis, etc. C.1.3 & V.10.1.14 & M.C.3.1.9 & M.P.3.5.8 & M.R.3.2.4.
epiſcopum, vel abbatem, etc. feudum dare non poſſe, F.1.6.
Equeſtri dignitate, C.12.32.

Erogatione militaris annonæ, C.12.38 & V.11.14 & M.C.3.24.
errore aduocatorum, etc. C.2.9.
errore calculi, C.2.5.
Etiam ob chirographariam pecuniam pignus teneri, C.8.27.
etiam per procuratorem cauſam in integrum reſtitutionis agi poſſe, C.2.48.
Euictione, & dupli ſtipulatione, ff.21.2 & V.42.7 et M.C.18.14.
euictionibus, C.8.45.
eum qui appellauerit, in prouincia defendi, ff.49.11.
eunuchis, C.4.42.
Exactoribus tributorum, C.10.19 & V.11.1 & M.C.3.10.
exceptione rei iudicatæ, ff.44.2 & V.48.16 et M.C.24.14 & M.R.5.12.
exceptione rei venditæ, ff.21.3.
exceptionibus, I.4.13 & D.2.25 & S.2.12 et Cl.2.10 & V.48.1 & M.C.24.1 & M.P.5.9 & M.R.5.11.
exceptionibus & præſcriptionibus, C.8.36.
exceptionibus, præſcriptionibus & præiudicijs, ff.44.1.
exceptoribus & exactoribus C.12.61.
exceſsibus prælatorum & ſubditorum, D.5.31 & S.1. & Cl.5.6.
excoctione & tranſlatione militarium annonarum, C.12.39.
excuſationibus artificum, C.10.64.
excuſationibus munerum, C.10.47.
excuſationibus tutorum, etc. I.1.25 & ff.27.1 & C.5.62 & V.17.6 & M.C.5.6.
excuſationibus veteranorum, C.5.65.
ex delictu defunctorum in quantum hæredes conueniantur, C.4.17.
executione rei iudicatæ, C.7.53 & V.3.12 & 8.5 & M.C.1.18 & 2.31 & M.P.1.12 & 2.20 & M.R.2.18.
executoribus, & de ijs quæ conueniuntur, &c. A.7.8.
executoribus & exactoribus, C.12.61.
exemplum ſacræ formæ de appellationibus, A.9.9.
exemplum pragmaticæ formæ de vſuris, A.9.42.
exercitoria actione, ff.14.1 & V.45.8 et M.C.21.7.
exercitoria & inſtitoria actione, C.4.25.
exhæredatione liberorum, I.2.13 & V.28.15 et M.C.9.13 et M.R.4.2.
exhibendis & introducendis reis, etc. A.5.8 et V.3.6 et M.C.1.15.
exhibendis & tranſmittendis reis, C.9.3.
expenſis publicorum ludorum, C.11.41.
expilatæ hæreditatis, ff.47.19 & V.47.8 et M.C.23.8.
ex quibus cauſis infamia irrogetur, C.2.11.
ex quibus cauſis in poſſeſsionem eatur, ff.42.4.
ex quibus cauſis maiores in integrum reſtituuntur. ff.4.6 et V.49.5 et M.C.25.5.
ex quibus cauſis pignus vel hypotheca tacitè contrahatur. ff.20.2.
extraordinarijs cognitionibus, etc. ff.50.13 et V.9.1 et M.C.2.37.
extraordinarijs criminibus, ff.47.11 et V.47.19 et M.C.23.19 et M.R.5.10.

F

Fabricenſibus, C.11.9 & V.11.1 et M.C.3.10.
falſa cauſa adiecta legato vel fideicōmiſ. C.6.44.
falſa moneta, C.9.24 & V.4.8 et M.C.1.29.
familiæ erciſcundæ, ff.10.2 & C.3.36 et V.44.9 et M.C.20.8 et M.R.5.8.
famoſis libellis, C.9.36.
Ferijs, C.3.12 & D.2.9 et V.12.14 et M.C.3.33 et M.P.4.8.
ferijs & dilationibus, etc. ff.2.12.
feudi cognitione, F.2.1.
feudis, D.3.10.
feudis datis minimis valuaſoribus, quid iuris ſit, F.1.16.
feudo dato in vim legis commiſſoriæ reprobando, F.1.27.
feudo fœminæ, F.2.30.
feudo guardiæ & caſtaldiæ, F.1.2.
feudo marchiæ, etc. F.1.14.
feudo non habente propriam feudi naturam, F.2.48.
feudo ſine culpa non amittendo, F.1.21.
Fideicommiſſaria hæreditatis petitione, ff.5.6.
fideicommiſſarijs hæreditatibus, etc. I.2.23.
fideicommiſſarijs libertatibus, F.40.5 et C.7.4.
fideicommiſsis, C.6.42.
fide inſtrumentorum, ff.22.4 & D.2.22 et V.5.3 et M.C.2.3.
fide inſtrumentorum, & amiſsione eorum, &c. C.4.21.
fide inſtrumentorum, & iure haſtæ fiſcalis, &c. C.10.3.
fideiuſſoribus, I.3.21 & D.3.22.
fideiuſſoribus & mandatoribus, ff.45.1 & C.8.41 & A.1.4 et V.45.1 & M.C.21.1 & M.R.5.9.
fideiuſſoribus & nominatoribus, etc. ff.27.7.
fideiuſſoribus minorum, C.2.23.
fideiuſſoribus tutorum vel curatorum, C.5.57.
fiduciaria tutela, I.1.19.
filijs ante dotalia inſtrumenta natis, A.3.6.
filijsfamiliâs, & quemadmodum pro his pater teneatur, C.10.60.
filijs natis ex matrimonio ad morganaticam contracto, F.2.29.
filijs officialium militarium, etc. C.12.48.
filijs presbyterorum, & alijs illegitimè natis, S.1.11.
filijs presbyterorum ordinandis, D.1.17.
filiofamiliâs minore, C.2.22.
finium regundorum, 10.1 & C.3.39 & V.44.13 & M.C.20.12 & M.R.5.8.
fiſcalibus vſuris, C.10.8.
Fluminibus, etc. ff.43.11 & V.26.6 & M.C.8.17 & M.R.3.16.
Fonte, ff.43.21 & V.25.12 & M.C.8.16.
forma fidelitatis, F.2.6.
formulis & impetrationibus actionum ſublatis, C.2.57.
foro competenti, D.2.2 & S.2.2 & Cl.2.2 & M.P.2.2.

Fratribus

Fratribus de nouo beneficio inueſtitis, F.2.12.
frigidis & maleficiatis, etc. D.4.15.
fructibus & litium expenſis, C.7.51 & V.8.5 et M.C. 2.31 et M R.5.1.
frumento Alexandrino, C.11.27.
frumento vrbis Conſtantinopolitanæ, C.11.23.
Fugitiuis, ff.11.4.
fugitiuis colonis patrimonialibus, etc. C.11.63.
fundis & ſaltibus rei Tamiacæ, C.11.66.
fundis limitrophis, etc. C.11.59.
fundis patrimonialibus, etc. C.11.61.
fundis rei priuatæ, etc. C.11.65.
fundo dotali, ff.23.5 & C.5.23 et V.15.9 & M.C.4. 18.
fundo inſtructo vel inſtrumento legato, ff 33.7.
furibus balneariis, ff.47.17.
furti aduerſus nautas, etc. ff.47.5.
furtis, ff.47.2 & D.5.18 et V.46.2 et M.C.22.2 et M.P.5.8 et M.R 5.10.
furtis, & ſeruo corrupto, C.6.2.

G

Generali abolitione, C.9.43.
generalis forma de proſpectu in mare, etc. A.9. 47.
Glande legenda, ff.43.27.
gladiatoribus, C.11.43.
Gradibus cognationis, I.2.6 & V.29.8 et M.C 10.7.
gradibus & adfinibus, etc. ff.38.10 & V.29.10 et M. C.10.7.
grege dominico, C.11.75.

H

Hæc conſtitutio innouat conſtitutionẽ, quæ præſcriptionem centum annorum locis venerabilibus dederat, A.8.12.
hæc conſtitutio interpretatur priorẽ conſtitutionem de iis qui ingrediuntur monaſterium, etc. A.6.5.
hæredibus, A.9.46 et M.R...
hæredibus ab inteſtato venientibus, etc. A 9.1.
hæredibus & Falcidia, A.1.1.
hæredibus inſtituendis, I.2.14 & ff.28.5 et V.21.11 et M.C.7.7 et M.R.4.5.
hæredibus inſtituendis, & quæ perſonæ hæredes, etc. C.6.24.
hæredibus tutorum, C.5.54.
hæreditate decurionum, etc. C.6.61.
hæreditate vel actione vendita, ff.18.4 & C.4.39 et V.41.7.8 & M.C.18.6.7.
hæreditatibus quæ ab inteſtato deferuntur, I.3.1 & V.29.1 et M.C.10.1 et M.R.4.6.
hæredum qualitate & differentia, I.2.19.
hæreticis, D.5.7 & S.2.2 et Cl.5.3 et V.10.12 et M. 3.8 et M.P.1.17 et M.R 1.13.
hæreticis & Manichæis, etc. C.1.5 & M.P.1.18.
Hic finitur lex, deinde conſuetudines regni incipiũt, F.2.28.
his per quos agere poſſumus, I.4.10 & V.36.7 et M. C.15.5.
his quæ ex publica collatione illata ſunt, etc. C.10.73.
his quæ fiunt à maiore parte capituli, D.3.11.
his quæ fiunt à prælato ſine conſenſu capituli, D.3.10.
his quæ in teſtamento delentur, etc. ff.28.4.
his quæ pœnæ cauſa relinquuntur, ff.34.6.
his quæ pœnæ nomine in teſtamento vel codicillis ſcribuntur, etc. C.6.41.
his quæ pro non ſcriptis habentur, ff.34.8.
his quæ ſub modo legata vel fideicommiſſa relinquuntur, C.6.45.
his quæ vi metúſue cauſa fiunt, D.1.40 & S.1.20.
his quæ vi metúſue cauſa geſta ſunt, C.2.19.
his quæ vt indignis auferuntur, ff 34.9.
his qui ad eccleſias confugiunt, C.1.25.
his qui ad ſtatuas confugiunt, C.1.25.
his qui à non dominis manumiſſi ſunt, C.7.10.
his qui ante apertas tabulas hæreditates tranſmittũt, C.6.51.
his qui à principe vocationem acceperunt, C.10.44.
his quibus vt indignis auferuntur hæreditates, etc. C. 6.35.
his qui deiecerint, vel effuderint, ff.9.3 & V.47.18 & M.C.23.18.
his qui eunuchos faciunt, A.9.24.
his qui ex officio quod adminiſtrarũt, conueniuntur, C.11.38.
his qui ex publicis rationibus mutuam pecuniam acceperunt, C.10.6.
his qui feudum dare poſſunt, etc. F.1.1.
his qui filios occiderunt, D.5.10.
his qui in eccleſiis manumittuntur, C.1.13.
his qui in exilium dati, vel ab ordine moti ſunt, C. 10.59.
his qui ingrediuntur ad appellationem, etc. A.5.4.
his qui in Oſroena illicitas contrahunt nuptias, A.9. 36.
his qui in priorum creditorum locum ſuccedunt, C. 8.19.
his qui latrones, etc. occultarint, C.9.39.
his qui mutuum dant agricolis, A.4.12.
his qui non impletis ſtipendiis ſacramẽto ſoluti ſunt, C.10.54.
his qui notantur infamia, ff 3.2 & V.13.14 & M.C. 1.20.
his qui numero liberorum vel paupertate excuſationem meruerunt, C.10.51.
his qui parentes vel liberos occiderunt, C.9.17.
his qui potentiorum nomine titulos prædiis affigunt, etc. C.2.14.
his qui propter metum iudicis non appellauerunt, C. 7.67.
his qui ſe deferunt, C.10 13.
his qui ſibi adſcribunt in teſtamento, C.9.23.
his qui ſponte publica munera ſubeunt, C.10.43.
his qui ſui vel alieni iuris ſunt, I.1.8 & ff.1.6.
his qui veniam ætatis impetrauerunt, C.2.44.
Homicidio, etc. D.5.12 & S.5.4 & Cl.5.4 & M.P.1. 15 & M.R.1.13.
honoratorum vehiculis, C.11.19.
honoribus & muneribus non continuandis, &c. C.10. 40.
hortulanis Conſtantinopolitanæ ciuitatis, A.5.19.

I

Imuenſis donationibus in filios factis, A.7.4.
immunitate eccleſiarum, S.2.23 & Cl.3.17.

immunitate eccleſiarum, cœmeterij, etc. D.3.49.
immunitate nemini concedenda, C.10.25.
impenſis in rebus dotalibus factis, ff.25.1 & V.15.4 et M.C.4.13.
imponenda lucratiuis deſcriptione, C.10.35.
impuberem & alijs ſubſtitutionibus, C.6.26.
Incendio, ruina, naufragio, etc. ff.47.9 & V.47.15 et M.C.23.15.
inceſtis & inutilibus nuptijs, C.5.5.
inceſtis & nefarijs nuptijs, A.2.7.
incolis, & vbi quis domicilium, etc. C.10.39.
indicta viduitate, & lege Iulia Miſcella tollenda, C.6.40.
indictionibus, C.10 17.
in diem addictione, ff.18.2 & V.41.5 & C.18.4.
indulgentia illicitè contractarum nuptiarũ, A.9.22.
indulgentia reliquorum publicorum, A.9.30.
infamibus, C.10.57 & V.3.14 & M.C.1.20 & M.P.1.12.
infantibus & languidis expoſitis, D.5.11.
infantibus expoſitis, A.9.35.
infantibus expoſitis liberis & ſeruis, etc. C.8.52.
infirmandis pœnis cœlibatûs, etc. C.8.58.
ingenuis, I.1.4.
ingenuis manumiſſis, C.7.14.
ingratis liberis, C.8.50.
in integrum reſtitutione, D.1.41 & S.1.21 & M.P.5.10 & M.R.5.13.
in integrum reſtitutione minorum 25. annis, C.2.21.
in integrum reſtitutione poſtulata, ne quid noui fiat, C.2.49.
in integrum reſtitutionibus, ff.4.1 & V.49.1 & M.C.25.1 & M.R.5.13.
iniurijs, I.4.4 & C.9.35 & V.46.13 & M.C.22.11 & M.P.5.8 & M.R.5.10.
iniurijs, & damno dato, D.5.36 & S.5.8.
iniurijs, & famoſis libellis, ff.47.10.
iniuſto, rupto, irrito facto teſtamento, ff.28.3.
in ius vocando, ff.2.4 & C.2.2 & V.6.1 & M.C.2.7 & M.P.2.6 et M.R.2.5.
in ius vocati vt eant, etc. ff.2.6.
in litem dando tutore vel curatore, C.5.44.
in litem iurando, ff.12.3 & C.5.53 & V.36.11 et M.C.15.9 et M.R.5.1.
in medio litis non fieri ſacras formas, etc. A.8.14.
inofficioſis donationibus, C.3.29 & V.35.4 & M.C.14.16 & M.R.4.11.
inofficioſis dotibus, C.3.30.
inofficioſo teſtamento, I.2.18 & ff.5.2 & C.3.28 & V.31.4 & M.C.11.4 & M.R.4.8.
in quibus caſibus tutorem vel curatorem habenti tutor vel curator dari poteſt, C.5.36.
in quibus cauſis ceſſat longi temporis præſcriptio, C.7.34.
in quibus cauſis coloni cenſiti dominos accuſare poſſunt, C.11.49.
in quibus cauſis feudum amittatur, F.2.23.
in quibus cauſis in integrum reſtitutio neceſſaria nõ eſt, C.2.40.
in quibus cauſis militãtes fori præſcriptione vti poſſunt, C.3.25.
in quibus cauſis pignus vel hypotheca tacitè contrahatur, ff.20.2 et C.8.15.
in rem verſo, ff.15.3 et V.45.13 et M.C.21.12.
inſpiciendo ventre, cuſtodiendóque partu, ff.25.4.
inſtitoria actione, ff.14.3 et V.45.9 et M.C.21.8.
inſtitoria & exercitoria actione, C.4.25.
inſtitutionibus, D.3.7 et S.3.6.
inſtitutionibus, vel ſubſtitutionibus, etc. C.6.25.
inſtructo, vel inſtrumento legato, ff.33.7 et V.33.4 et M.C.13.4.
inſtrumentorum cautela & fide, etc. A.6.2 et M.P.2.13 et M.R.2.11.
interdictis, I.4.15 & C.8.1 et V.23.5 et M.C.7.17.
interdictis collegijs hæreticorum, A.9.15.
interdictis, & relegatis, & deportatis, ff.48.22.
interdictis, ſeu extraordinarijs actionib. etc. ff.43.1.
interdicto matrimonio inter pupillam & tutorem, etc. C.5.6.
interpretatio, quomodo quæ duplum excedunt vſuræ non præbeantur, A.9.21.
interrogationibus in iure faciendis, etc. ff.11.1 et V.7.5 & M.C.2.20 et M.P.2.15 et M.R.2.13.
inueſtitura de re aliena facta, F.2.8.
inueſtitura in maritum facta, F.2.15.
inueſtitura quam Titius accepit à Sempronio, F.2.13.
inutilibus ſtipulationibus, I.3.20 & C.8.39 et V.38.4 et M.C.16.3.
Irenarchis, C.10.75 & V.2.19 & M.C.1.11.
Itinere actuq; priuato, ff.43.18 et V.25.8.
Iudæis & cœlicolis, C.1.9 et V.10.13.
Iudæis, Sarracenis, & eorum ſeruis, D.5.6 et Cl.5.2 et M.P.1.18.
iudicatum ſolui, ff.46.7 et V.6.10 et M.R.2.7.
iudicibus, & vt nullatenus cũ iureiurando eligatur aliquis, etc. A.6.11 & V.2.1 et M.C.1.6 et M.P.2.2 et M.R.2.2.
iudicijs, C.3.1 & D.2.1 et S.2.1 et Cl.2.1 et M.P.2.1 et M.R.1.8.
iudicijs, vbi quis agere vel conueniri debeat. ff.5.1 et M.R.2.1.
iuramento calumniæ, D.2.7 & S.2.4 et V.7.1 et M.C.2.16 et M.P.2.11 et M.R.2.8.
iure aureorum annulorum, ff.40.10 et C.6.8.
iure codicillorum, ff.29.7.
iure deliberandi, ff.28.8 et V.30.1 et M.C.10.12.
iure deliberandi, & adeunda vel acquirenda hæreditate, C.6.30.
iure dominij impetrando, C.8.34.
iure dotium, ff.23.3 & C.5.12 et V.14.1 et 15.2 et M.C.4.1.11.
iure emphyteutico, C.4.66 & V.11.9 et 43.9 et M.C.3.17 et 19.9 et M.R.5.7.
iure fiſci, ff.49.14 & C.10.1 et V.11.1.10 et M.C.3.10.18 et M.R.3.10.
iure immunitatis, ff.50.6 & V.13.6 et M.C.7.38.
iureiurando, C.4.1 & D.2.24 et S.2.11 & Cl.2.9 et V.7.6 et M.C.2.21 et M.P.2.16 et 4.10 et M.R.2.14 et 3.7.
iureiurando à moriente præſtito propter menſuram ſuæ ſubſtantiæ, A.5.3.

iureiurando propter calumniam dando, C.2.58 et V.7.1 et M.C.2.16.
iureiurando ſiue voluntario, ſiue neceſſario,etc. ff.12.2 & V.7.6 & M.C.2.21.
iure liberorum, C.8.59 et M.R.3.11.
iure naturali gentium & ciuili, I.1.2 et M.P.1.3.
iure patronatus, ff.37.14 & D.3.38 et S.3.19 et Cl.3.12 et V.20.1.4 et M.C.6.15.18 et M.P.3.14 et 5.2 et M.R.3.6.
iure perſonarum, I.1.3 & M.P.5.2 et M.R.3.12.
iure reipubl. C.11.29 et 12.13 et M.C.3.25.
iuriſdictione, ff.2.1 et V.2.4 et M.C.1.8 et M.P.1.5 et M.R.1.5.
iuriſdictione omnium iudicum, etc. C.3.13.
iuris & facti ignorantia, ff.22.6 & C.1.18 & V.48.3 & M.C.24.3.
iuris formulis & impetratione actionũ ſublatis, C.2.57.
iuſiurandum quod præſtatur ab ijs qui adminiſtrationem accipiunt, A.2.3.
iuſtitia & iure, I.1.1 et ff.1.1 & V.1.1 & M.C.1.1 et M.P.1.1.

L

LAtina libertate tollenda,etc. C.7.6.
Legationibus, ff.50.7 & C.10.63 et V.12.4 et M.C.11.26.
legatis, I.2.20 et C.6.37.
legatis & fideicommiſſis liber I. ff.30.1 et V.32.1 & M.C.12.1 et M.P.5.5 & M.R.4.9.
legatis,etc. liber II. ff.31.1.
legatis,etc. liber III. ff.32.1.
legatis præſtandis,contra tabulas bonorum poſſeſ. petita, ff.37.5 et V.33.15 et M.C.13.14.
lege Aquilia, I.4.3 & C.3.35 et M.R.5.10.
lege commiſſoria, ff.18.3 & V.41.6 et M.C.18.5.
lege Corradi, F.2.34.
lege Falcidia, I.2.22 et M.R.4.10.
lege Fuſia Caninia ſublata, C.7.3.
lege Fuſia Caninia tollenda, I.1.7.
legibus & conſtitutionibus principum, etc. C.1.14 et V.1.10 & M.C.1.5 et M.P.1.3 et M.R.1.1.
legibus ſenatuſq́; conſultis etc. ff.1.3.
legitima agnatorum ſucceſſione, I.3.2 et V.29.6 et M.C.10.5.
legitima agnatorum tutela, I.1.15 et C.5.30.
legitima parentum tutela, I.1.18.
legitima patronorum tutela, I.1.17.
legitima tutela, C.5.30 et V.17.3 et M.C.5.3.
legitimis hæredibus, C.6.57.
legitimis liberis,etc. C.6.54.
legitimis tutoribus, ff.26.4.
lenonibus, A.3.1.
Libelli oblatione, D.2.3.
libellis dimiſſorijs, qui apoſtoli dicuntur, ff.49.6.
liberali cauſa, ff.40.12 & C.7.16 et V.19.10 et 42.8 et M.C.6.10 et 18.15.
liberatione legata, ff.34.3 & V.34.13 et M.C.14.9 et M.R.4.10.
liberis agnoſcendis vel alendis, ff.25.3.
liberis & poſthumis hæredibus inſtituendis, etc. ff.28.2.
liberis exhibendis, item ducendis, ff.43.29.
liberis exhibendis, ſeu deducendis,etc. C.8.8.
liberis præteritis, etc. C.6.28 et M.R.4.2.
libero homine exhibendo; ff.43.28 et V.47.10 et M.C.23.10.
libertinis, I.1.5 et C.10.56.
libertis & eorum liberis, C.6.7.
libertis vniuerſitatum, ff.38.3.
literarum obligationibus, I.3.22.
litigioſis, ff.44.6 & C.8.37 et V.5.9 et M.C.2.6 et M.P.2.5 et M.R.2.4.
litigioſis, & de decima parte litis,etc. A.8.13.
litis conteſtatione, C.3.9 & D.2.5 et S.2.3 & V.7.1 & M.C.2.16 et M.P.2.11 et M.R.2.8.
littorum & itinerum cuſtodia, C.12.45.
Locati & conducti, ff.19.2 et V.43.1 et M.C.19.1.
locatione & conductione, I.3.25 et M.R.5.6.
locatione prædiorum ciuilium,vel fiſcalium,etc. C.11.70 et V.12.9 et M.C.3.30.
locato & conducto, C.4.65 & D.3.18.
locis & itineribus publicis, ff.43.7.
loco publico fruendo, ff.43.9.
longi temporis præſcriptione, quæ pro libertate, etc. C.7.22.
Lucris aduocatorum,etc. C.12.62.
luitione pignoris, C.8.31.

M

MAgiſtratibus conueniendis, C.5.75.
magiſtratibus conueniendis, & eorum hæredibus, ff.27.8 et V.18.13 et M.C.5.21.
magiſtratibus municipalibus, C.1.52 & V.12.1 et M.C.3.23 et M.R.1.5.
magiſtris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi, D.5.5 et Cl.5.1.
magiſtris ſacrorum ſcriniorum, C.12.9.
maioritate & obedientia, D.1.33 et S.1.17.
maiuma, C.11.45.
maledicis, D.5.26.
maleficis & mathematicis, etc. C.9.18 & V.4.9 et M.C.1.30 et M.P.1.15 et M.R.1.13.
mancipijs & colonis patrimonialium,etc. C.11.62.
mandatis principum, C.1.15 et A.3.4.
mandati, vel contrà, ff.17.1 et C.4.35 et V.43.12 et M.C.19.12.
mandato, I.3.27 et M.R.5.6.
manumiſſionibus, ff.40.1 & V.19.5 et M.C.6.5.
manumiſſionibus quæ ſeruis ad vniuerſitatem,etc. ff.40.3.
manumiſſis teſtamento, ff.40.4.
manumiſſis vindicta, ff.40.2.
matrimonio contracto contra interdictum eccleſiæ, D.4.16.
Mendicantibus validis, C.11.25 & V.12.7 & M.C.3.28.
menſoribus, C.12.28.
menſura ordinandorum clericorum, A.3.3.
metallarijs,& metallis,& procuratoribus metallorũ, C.11.6 et V.11.1 et M.C.3.10.
metatis & epidemeticis, C.12.41 et V.11.14 et M.C.3.22.
metropoli Beryto, C.11.21.

Migrando, ff.43.31 & V.40.13 & M.C.17.21.
militari teſtamento, I.2.11 & ff.29.1 & V.28.18 & M.C.9.16.
militari veſte, C.12.40 & V.11.14 & M.C.3.22.
milite vaſallo, qui contumax eſt, F.2.22.
minoribus XXV. *annis*, ff.4.4 & V.49.4 & M.C.25.4 et M.R.5.13.
Moderatore Arabiæ, A.8.3.
moderatore Helenoponti, A.4.7.
modo mulctarum, quæ à iudicibus infligũtur, C.1.50.
monachis, A.1.5 & M.P.3.3 et M.R.3.2.
monopolijs, & conuentu negociorum, etc. C.4.59.
mortis cauſa donationibus, etc. ff.39.6 & C.8.57 & A.6.16 & V.35.5 & M.C.14.17.
mortuo inferendo, & ſepulchro ædificando, ff.11.8 et V.10.11 & 26.3.4 & M.C.3.7 & 8.14.15.
Muliere raptum paſſa, A.9.25.
mulieribus, in quo loco munera, etc. C.10.62.
mulieribus, quæ ſe proprijs ſeruis coniunxerint, C.9.11.
muneribus & honoribus, ff.50.4 & V.13.1 & M.C.3.34 & M.R.3.10.
muneribus & honoribus non continuandis, etc. C.10.40.
muneribus patrimoniorum, C.10.41 & V.13.1 et M.C.3.34.
municipibus & originarijs, C.10.38.
murilegulis & gynæciarijs, etc. C.11.7 & V.11.1 & M.C.3.10.
mutatione nominis, C.9.25 & V.4.8 & M.C.1.29.
mutuis petitionibus, D.2.4.

N

NAtalibus reſtituendis, ff.40.11.
natis ex libero ventre, D.4.10.
natura feudi, F.1.7.
naturalibus liberis & matribus eorum, etc. C.5.27 & V.16.4 & M.C.4.24 & M.P.5.2 & M.R.3.11.
natura ſucceſſionis feudi, F.2.50.
naufragijs, C.11.5.
nauibus non excuſandis, C.11.3.
nauicularijs, ſeu naucleris publicas ſpecies tranſportantibus, etc. C.11.1.
nautæ, caupones, ſtabularij, etc. ff.4.9 & V.39.9 & M.C.17.8.
nauticis vſuris, A.8.11.
nautico fœnore, ff.22.2 et C.4.33.
nautis Tiberinis, C.11.26.
Neceſſarijs & ſeruis hæredibus inſtituendis, etc. C.6.27.
ne Chriſtianum mancipium hæreticus, etc. C.1.10.
ne clerici vel monachi ſecularibus negocijs ſe immiſceant, D.3.50 et S.3.24.
ne decurio aut cohortalis, etc. A.9.33.
ne de ſtatu defunctorum poſt quinquennium quæratur, ff.40.15 et C.7.21.
ne fideiuſſores vel mandatores dotium dentur, C.5.20.
ne filius pro patre, etc. conueniatur, C.4.13.
ne fiſcus rem quam vendidit, euincat, C.10.5.
ne fiſcus vel reſpubl. procurationem, etc. C.2.17.
negociatores ne militent, C.12.35.
negociorum geſtorum, ff.3.5 & C.2.18 & V.44.5 et M.C.20.4 et M.R.5.8.
ne Iudæi, etc. curiali fortuna liberentur, A.4.24.
ne liceat in vna eademq́; cauſa tertiò prouocare, etc. C.7.70.
ne liceat potentioribus patrocinium litigãtibus præſtare, etc. C.2.13.
nemini licere ſignum ſaluatoris Chriſti humi, etc. C.1.8.
ne opera à collatoribus exigantur, C.10.24.
ne prælati vices ſuas vel eccleſias ſub annuo cenſu concedant, D.5.4.
ne pro dote mulieri bona mariti addicantur, etc. C.5.22.
neque virum quod ex dote eſt, neque mulierem, etc. A.7.10.
ne quid in flumine publico, inúe ripa eius fiat, etc. ff.43.12 & V.26.8 & M.C.8.19.
ne quid in loco ſacro fiat, ff.43.6 & V.26.2 & M.C.8.13.
ne quid in loco vel itinere publico fiat, ff.43.8 & V.26.10 et M.C.8.21.
ne quid oneri publico imponatur, C.11.4.
ne quis cogatur bonis cedere, A.9.18.
ne quis eum qui in ius vocabitur, vi eximat, ff.2.7.
ne quis in ſua cauſa iudicet, etc. C.3.5.
ne quis liber inuitus actum reipubl. gerere cogatur, C.11.36.
ne quis mutuum dans agricolæ, terram eius teneat, etc. A.4.11.
ne quis, quòd agricolæ mutuam pecuniam dedit, etc. A.4.13.
ne rei dominicæ vel templorum vendicatio, temporis præſcriptione ſubmoueatur, C.7.38.
ne rei militaris comitibus, vel tribunis lauacra præſtentur, C.1.43.
ne ruſticani ad vllum obſequium deuocentur, C.11.54.
ne ſacræ formæ, quæ de cauſis procedunt publicis, aliter robur accipiant, etc. A.9.34.
ne ſanctum baptiſma iteretur, C.1.6 & V.10.11 & M.C.3.7.
ne ſede vacante aliquid innouetur, D.3.9 & S.3.8 et M.P.3.2.
ne ſine iuſſu principis certis iudicibus liceat confiſcari, C.9.48.
ne tutor vel curator vectigal conducat, C.5.41.
ne vis fiat ei qui in poſſeſſionem miſſus erit, ff.43.4 & V.23.7 & M.C.7.19.
ne vxor pro marito, etc. conueniatur, C.4.12.
Nihil innouari appellatione interpoſita, ff.49.7.
Nili aggeribus non rumpendis, C.9.38.
Non alienandis aut permutandis rebus eccleſiaſticis, etc. A.2.1.
non eligendo ſecundò nubentes mulieres, etc. A.1.2.
non licere habitatoribus metrocomiæ loca ſua ad extraneum transferre, C.11.55.
non numerata pecunia, C.4.30 & V.48.4 & M.C.24.4 & M.R.5.11.
notis feudorum, F.2.58.
noua forma fidelitatis, F.2.7.

noui operis nunciatione, ff.39.1 & C.8.11 & D.5.32 & M.P.5.3 & M.R.3.16.
noui operis nunciatione maritimi adſpectûs, A.5.18.
nouationibus & delegationibus, ff.46.2 & C.8.42 & V.48.14 & M.C.24.12 & M.R.5.12.
noxalibus actionibus, I.4.8 & ff.9.4 & C.3.41 & V.47.2 & M.C.23.2.
Nudo iure Quiritum tollendo, C.7.25.
nulli licere in frenis & equeſtribus ſellis & in balteis margaritas, etc. C.11.11 & V.12.13 & M.C.3.25.
nullum credentem agricola, tenere illius terram, etc. A.4.5.
numerarijs, actuarijs, & chartularijs, etc. C.12.50 & V.2.19 & M.C.1.11.
nundinis, ff.50.11 & 12.14 & M.C.3.33.
nundinis & mercatoribus, C.4.60.
nuptijs, I.1.10 & C.5.4 & A.4.1 & V.14.2 & M.C.4.2 & M.P.4.12 & M.R.3.8.

O

OBlatione votorum, C.12.49.
obligationibus & actionibus, ff.44.7 & C.4.10 & M.P.5.6 & M.R.5.1.
obligationibus ex conſenſu, I.3.23.
obligationibus quæ ex delicto naſcuntur, I.4.1 & M.R.5.10.
obligationibus quæ quaſi ex contractu naſcuntur, I.3.28 & V.44.4 & M.C.20.3.
obligationibus quæ quaſi ex delicto naſcuntur, I.4.5. & V.46.1 & M.C.22.1.
obligatis ad ratiocinia ordinandis, vel non, D.1.19.
obſequijs à liberis & libertis, parentibus & patronis præſtandis, ff.17.15.
obſequijs patrono præſtandis, C.6.6.
obſeruatione ieiuniorum, D.3.46.
Officinis ſiue tabernis Conſtantinop. etc. A.4.22.
officio adſeſſoris, ff.1.12.
officio archidiaconi, D.1.23 & M.P.3.11.
officio archipresbyteri, D.1.24.
officio ciuilium iudicum. C.1.41.
officio comitis Orientis, C.1.35 & V.2.17 & M.C.1.10.
officio comitis rerum priuatarum, etc. C.1.33.
officio comitis ſacrarum largitionum, C.1.32 & V.11.1 & M.C.3.10.
officio conſulis, ff.1.10.
officio cuſtodis, D.1.27 & M.P.3.11.
officio diuerſorum iudicum, C.1.44.
officio eius cui mandata eſt iuriſdictio, ff.1.21.
officio eius qui vicem alicuius iudicis, etc. C.1.46.
officio & poteſtate iudicis delegati, D.1.29. & S.1.14 & Cl.1.8.
officio iudicis, I.4.17 & D.1.32 & V.3.7 & 7.8 & M.C.1.15 & 2.23 & M.P.2.17 & M.R.1.9 & 2.2.15.
officio iudicis ordinarij, D.1.31 & S.1.16.
officio iuridici Alexandriæ, ff.1.20 & C.1.53 & V.2.17 & M.C.1.10.
officio legati, D.1.30 & S.1.15 & M.P.3.11.
officio magiſtri militum, C.1.29 & V.11.11 & M.C.3.19.
officio magiſtri officiorum, C.1.31 & V.11.11 & M.C.3.19.
officio militarium iudicum, C.1.42 & V.11.11 & M.C.3.19.
officio ordinarij, Cl.1.9.
officio præfecti Auguſtalis, ff.1.17 & C.1.36 & V.2.17 & M.C.1.10.
officio præfecti prætorio. ff.1.11.
officio præfecti prætorio Africæ, etc. C.1.27 & V.2.17 & M.C.1.10.
officio præfecti prætoriorum Orientis & Illyrici, C.1.26.
officio præfecti vigilum, ff.1.15 & C.1.40 & V.2.14 & M.C.1.10.
officio præfecti vrbi, ff.1.12 & C.1.28.
officio præſidis, ff.1.18 & V.2.16 & M.C.1.10.
officio prætoris, ff.1.14 & C.1.38.
officio primicerij, D.1.25 & M.P.3.11.
officio proconſulis & legati, ff.1.16 & C.1.34 & V.2.15 & M.C.1.10.
officio procuratoris Cæſaris, vel rationalis, ff.1.19 & V.11.1 & M.C.3.10.
officio quæſtoris, ff.1.13 & C.1.30.
officio rectoris prouinciæ, etc. C.1.39.
officio ſacriſtæ, D.1.26 & M.P.3.11.
officio vicarij, C.1.37 & D.1.28 & S.1.13 & Cl.1.7 & V.2.18 & M.C.1.11 & M.P.3.11.
Omni agro deſerto, etc. C.11.58.
Operis libertorum, ff.38.1. & C.6.3 & V.20.6 & M.C.6.20.
operis ſeruorum, ff.7.7 & V.24.8 & M.C.7.33.
operis noui nunciatione, ff.39.1 & C.8.11 & V.27.1 & M.C.28.26.
operibus publicis, ff.50.10 & C.8.12 & V.12.10 & M.C.3.31.
optione vel electione legata, ff.33.5 & V.34.11 & M.C.14.7 & M.R.4.10.
Ordinatione epiſcoporum & clericorum, A.9.20 & M.P.3.4.
ordinatis ab epiſcopo, qui renunciauit epiſcopatum, D.1.13.
ordine cognitionum, C.7.19 & D.2.10 & V.7.8 & M.C.2.23 & M.P.2.17 & M.R.2.15.
ordine iudiciorum, C.3.8.
ordine ſenatorum, etc. A.5.17.
origine iuris ciuilis & omnium magiſtratuum, etc. ff.1.2 & V.1.2 & M.C.1.1.

P

PAce tenenda, & eius violatoribus, F.2.27.
pace tenenda inter ſubditos, etc. F.2.53.
pactis, ff.2.14 & C.2.3 & D.1.35 & S.1.18 & V.37.1 & M.C.15.14 & M.P.5.7 & M.R.5.3.
pactis conuentis tam ſuper dote, etc. C.5.14.
pactis dotalibus, ff.23.4 & V.15.1 & M.C.4.10.
pactis inter emptorem & venditorem compoſitis, C.4.54.
pactis pignorum, etc. C.8.35.
paganis & ſacrificijs & templis eorum, C.1.11 & M.P.1.18.
palatijs, & domibus dominicis, C.11.76.
palatinis ſacrarum largitionum, etc. C.12.24.
parochijs & alienis parochianis, D.3.29.
partu pignoris, & omni cauſa, C.8.25.

paſcuis publicis & priuatis, C.11.60.
patria poteſtate, I.1.9 & C.8.47 & V.16.1.5 & M. C.4.21.25.
patribus qui filios ſuos diſtraxerunt, C.4.43.
Peculio. ff.15.1 & V.45.11 & M.C.21.10.
peculio clericorum, D.3.25.
peculio eius qui libertatem meruit, C.7.23.
peculio legato, ff.33.8 & V.34.14 & M.C.14.10.
pedaneis iudicibus, C.3.3.
penu legata, ff.33.9 & V.33.4 & M.C.13.4.
perfectiſſimatus dignitate, C.12.33.
periculo eorum qui pro magiſtratibus interuenerũt, C.11.34.
periculo & commodo rei venditæ, ff.18.6 & C.4.48 & V.41.2 & M.C.18.2.
periculo nominatorum, C.11.33.
periculo ſucceſſorum parentis, C.10.61.
periculo tutorum & curatorum, C.5.38.
perpetuis & temporalibus actionibus, &c. I.4.12.
per quas perſonas nobis adquiritur, I.2.9 & C.4.27 & V.21.2 & M.C.7.2.
per quas perſonas nobis obligatio adquiritur, I.3.29.
per quos fiat inueſtitura, &c. F.2.3.
petitione hæreditatis, ff.5.3 & C.3.31 & V.31.1 & M.C.11.1 & M.R.4.8.
petitionibus bonorum ſublatis, C.10.12.
Pignoraticia actione, &c. ff.13.7 & C.4.24 & V.40.10.12 & M.C.17.18.20.
pignoribus & alijs cautionibus, D.3.21.
pignoribus & hypothecis, &c. ff.20.1 & C.8.14 & V.40.1 & M.C.17.10 & M.R.5.5.
pignori dato feudo, quid iuris ſit, F.1.11.
piſtoribus, C.11.15 & V.11.1 & M.C.3.10.
Plus petitionibus, C.3.11 & D.2.11.
plus valere quod agitur, quàm quod ſimulatè concipitur, C.4.22.
Pœna iudicis qui malè iudicauit, &c. C.7.49.
pœna temerè litigantium, I.4.16.
pœnis, ff.48.19 & C.9.47 & D.5.37 & S.5.9 & Cl. 5.8 & V.3.3 & M.C.1.14 & M.P.1.7 & M.R.1.8.
pœnis fiſcalibus creditores præferri, C.10.7.
pœnitentijs & remiſſionibus, D.5.38 & S.5.10 & Cl. 5.9 M.P.4.5 & M.R.3.7.
pollicitationibus, ff.50.12 & V.12.8 & M.C.3.29.
ponderatoribus & auri illatione, C.10.71.
popularibus actionibus, ff.47.23 & V.26.12 & M. C.8.23.
poſſeſſoria hæreditatis petitione, ff.5.5.
poſthumis hæredibus inſtituendis, etc. C.6.29 & V. 28.20 & M.C.9.18.
poſtliminio reuerſis, etc. C.8.51 & V.50.3 & M.C. 25.17.
poſtulando, ff.3.1 & C.2.6 & D.1.37 & V.5.4 & M. C.2.4 & M.P.2.3 & M.R.2.3.
poſtulatione prælatorum, D.1.5 & S.1.5.
potioribus ad munera nominandis, C.10.65.
præbendis & dignitatibus, D.3.5 & S.3.4 & Cl.3.2 & M.P.3.7 & M.R.3.5.
præbendo ſalario, C.10.36.
prædijs decurionum ſine decreto non alienandis, C. 10.33.
prædijs & alijs rebus minorum ſine decreto non alienandis, etc. C.5.71.
prædijs & omnibus rebus nauiculariorum, C.11.2 & V.13.9 & M.C.3.40.
prædijs Tamiacis, etc. C.11.68.
præfectis prætorio, ſiue vrbi, etc. C.12.4 & V.2.10.11 & M.C.1.10.
præpoſitis agentium in rebus, C.12.21 & V.2.19 & M.C.1.11.
præpoſitis & tribunis ſcholarum, C.12.11.
præpoſitis laborum, C.12.18.
præpoſitis ſacri cubiculi, etc. C.12.5.
præpoſitis ſacrorum ſcriniorum, etc. C.12.19.
præſcriptione longi temporis, etc. C.7.33.
præſcriptione triginta vel quadraginta annorum, C. 7.39.
præſcriptionibus, D.2.26 & S.2.13 & M.R.5.2.
præſcriptis verbis & in factum actione, ff.19.5 & V. 44.1 et M.C.20.1.
præſide Piſidiæ, A.4.3.
præſumptionibus, D.2.23 & M.R.2.10.
prætore Lycaoniæ, A.4.4.
prætore Paphlagoniæ, A.4.8.
prætore Siciliæ, A.8.5.
prætore Thraciæ, A.4.5.
prætoribus, etc. C.12.2 & 2.13 & M.C.1.10.
prætoribus populi, A.2.8.
prætorijs ſtipulationibus, ff.46.5 & V.38.14 & M. C.16.12.
prætorio pignore, etc. C.8.22.
præuaricatoribus, ff.47.15 & V.3.10 & M.C.1.17 & M.P.1.11.
precarijs, D.3.14.
precario, ff.43.25 & V.23.13 & M.C.7.25.
precario & Saluiano interdicto, C.8.9.
precibus Imperatori offerendis, etc. C.1.19 & V.1.10 & M.C.1.5.
presbytero non baptizato, D.34.3.
primicerio, & ſecundicerio, etc. C.12.7 & V.2.19 & M.C.1.11.
primipilo, C.12.63 & V.2.19 & M.C.1.11.
principibus agentium in rebus, C.12.22 & V.2.19 & M.C.1.11.
priuatis carceribus inhibendis, C.9.5.
priuatis delictis, ff.47.1.
priuilegijs, S.5.7 & M.P.1.3 & M.R.1.3.
priuilegijs archiepiſcopi primæ Iuſtinianæ, etc. A.2. 6.
priuilegijs corporatorum vrbis Romæ, C.11.14.
priuilegijs creditorum, ff.42.6 & V.8.9 & M.C.2. 35 & M.R.2.19.
priuilegijs domus Auguſtæ, etc. C.11.74.
priuilegijs dotis hæreticis mulieribus non præſtandis, A.8.10.
priuilegijs eorum qui in ſacro palatio militant, C. 12.29.
priuilegijs & exceſſibus priuilegiatorum, D.5.33 & Cl.5.7.
priuilegijs ſcholarum, C.12.30.
priuilegijs veteranorum, ff.49.18.
priuilegijs vrbis Conſtantinopolitanæ, C.11.26.

priuilegio dotis, C.7.74.
priuilegio fiſci, C.7.73.
probationibus, C.4.19 & D.2.19 & Cl.2.7 & V.7.2. & M.C.2.17 & M.P.2.12.
probationibus & præſumptionibus, ff.22.3 & M.R.2.9.
proconſule Cappadociæ, A.4.9.
proconſule Paleſtinæ, A.8.4.
procuratoribus, C.2.12 & D.1.38 & S.1.19 & Cl.1.10. & V.5.6 & M.C.2.5 & M.P.2.4 & M.R.2.3.
procuratoribus & defenſoribus, ff.3.3.
pro derelicto, ff.41.8 & V.21.6 & M.C.7.5.
pro donato, ff.41.7. & V.22.6 & M.C.7.13.
pro dote, ff.41.10 & V.21.6 & M.C.7.5.
pro emptore, ff.41.5 & V.22.6 & M.C.7.13.
profeſſoribus & medicis, C.10.52 & V.12.7 & M.C.3.28.
profeſſoribus qui in vrbe Conſtantinopolitana docentes, etc. C.12.15.
pro herede vel profeſſore, ff.41.6. & V.22.6 & M.C.7.13.
prohibita feudi alienatione per Fredericum, F.2.55.
prohibita feudi alienat. per Lotharium, F.2.52.
prohibita ſequeſtratione pecuniæ, C.4.4 & V.5.9 & M.C.2.6.
pro legato, ff.41.9 & V.21.6 & M.C.7.5.
prole partienda inter ruſticos, A.9.38.
pro ſocio, 17.2 & C.4.37 & V.43.10 & M.C.19.10.
pro ſoluto, ff.41.4 & V.21.6 & M.C.7.5.
pro ſuo, 41.10. & V.21.6 & M.C.7.5.
prouinciarum præſulibus, A.9.43.
proxenetis, ff.50.14.
proximis ſacrorum ſcriniorum, etc. C.12.19 & V.2.19 & M.C.1.11.
Publicæ lætitiæ vel conſulum nunciatores, etc. C.12.64.
publicanis & vectigalibus & commiſſis, ff.39.4 & V.47.6 & M.C.23.6.
publiciana in rem actione, ff.6.2 & V.21.11 & M.C.7.7 & M.R 3.13.
publicis iudicijs, I.4.18 & ff.48.1 & V.3 & 4 & M.C.1.12 & M.P.1.6 & M.R.1.6.
pupillari ſubſtitutione, I.2.16.
purgatione canonica, D.5.34 & M.P.1.14.
purgatione vulgari, D.3.35.
purificatione poſt partum, D.3.47.

Q

QVadriennij præſcriptione, C.7.37.
quæ fuit prima cauſa beneficij amittendi, F.2.24.
quæ in fraudem creditorum facta ſint, vt reſtituantur, ff.42.9 & V.49.14 & M.C.25.14 & M.R.5.13.
quæ res exportari non debeant, C.4.41.
quæ res pignori vel hypothecæ data, obligari non poſſunt, ff.20.3.
quæ res pignori obligari poſſunt, etc. C.8.17.
quæ res vendi non poſſunt, etc. C.4.40.
quæ ſententiæ ſine appellatione reſcindantur, ff.49.8.
quæ ſint regaliæ, F.2.56.
quæ ſit longa conſuetudo, C.8.53.
quæſtionibus, ff.48.18 & C.9.41 & V.3.8 & M.C.1.16 & M.R.1.10.
quæſtore, A.6.9 & 2.12 & M.C.1.10.
quæſtoribus & magiſtris officiorum, etc. C.12.6.
quæſtoribus, id eſt, præfectis inſularum, A.4.20.
qualiter dominus proprietate feudi priuetur, F.2.47.
qualiter iurare debeat vaſallus domino fidelitatem, F.2.5.
qualiter olim poterat feudum alienari, F.2.9.
quando actio de peculio annalis ſit, ff.15.2.
quando appellandum ſit, etc. ff.49.4.
quando ciuilis actio criminali præiudicet, etc. C.9.31.
quando decreto opus non eſt, C.5.72.
quando dies legati vel fideicommiſſi cedit, C.6.52.
quando dies legatorum vel fideicommiſſorum cedit, ff.36.2 & V.33.8 & M.C.13.7.
quando dies vſusfructus legati cedit, ff.7.3.
quando & quibus quarta pars debetur ex bonis decurionum, etc. C.10.34.
quando ex facto tutoris vel curatoris minores agere, etc. ff.26.9 & C.5.39.
quando fiſcus vel priuatus debitoris ſui debitores conuenire poſſit, C.4.15.
quando Imperator inter pupillos & viduas, etc. C.3.14.
quando libellus principi datus litis conteſtationem faciat, C.1.20.
quando liceat ab emptione diſcedere, C.4.45.
quando liceat vnicuique ſine iudice ſe vindicare, etc. C.3.27.
quando mulier tutelæ officio fungatur, C.5.35.
quando non petentium partes petentibus adcreſcāt, C.6.10.
quando prouocare non eſt neceſſe, C.7.64.
quando tutores vel curatores eſſe deſinant, C.5.60.
quarum rerum actio non datur, ff.44.5.
quemadmodum ciuilia munera indicūtur, C.10.42.
quemadmodum feudum ad filiam pertineat, F.1.24.
quemadmodum ſeruitutes amittantur, ff.8.6.
quemadmodum teſtamenta aperiantur, etc. ff.29.3 & C.6.32.
qui accuſare non poſſunt, C.9.1.
qui ad bonorum poſſeſſionem & intra quod tempus admittantur, C.6.9.
qui ætate ſe excuſant, C.5.68.
qui ætate vel profeſſione ſe excuſant, C.10.49.
qui bonis cedere poſſunt, C.7.71.
quibus ad conductionem prædiorum fiſcalium accedere non licet, C.11.72.
quibus ad libertatem proclamare non licet, ff.40.13 & C.7.18.
quibus alienare licet, vel non, I.2.8.
quibus ex cauſis in poſſeſſionem eatur, ff.42.4 & V.8.6 & M.C.2.32.
quibus ex cauſis maiores in integrum reſtituantur, C.2.53.
quibus ex cauſis manumittere non licet, I.1.6.
quibus ex cauſis ſerui pro præmio libertatem accipiunt, C.7.13 & V.19.4 & M.C.6.4.

quibus modis feudum amittatur, F.1.5 et 17.
quibus modis feudum conſtitui poteſt, F.1.25.
quibus modis ius patriæ poteſtatis ſoluitur, I.1.12.
quibus modis naturales efficiantur ſui, etc. A.7.1.
quibus modis naturales filij efficiantur legitimi, etc. A.6.3.
quibus modis pignus vel hypotheca ſoluitur, ff. 20.6 & V.40.4 & M.C.17.13.
quibus modis re contrahitur obligatio, I 3.15.
quibus modis teſtamenta infirmētur, I.2.17 & V.28.6 & M.C.9.5.
quibus modis tollitur obligatio, I.3.30.
quibus modis tutela finitur, I.1.22 & V.17.8 & M.C.5.8.
quibus modis vſusfructus vel vſus amittatur, ff.7.4 et V.24.2 et M.C.7.27.
quibus muneribus excuſantur ij, qui poſt impletam militiam, etc. C.10.55.
quibus muneribus vel præſtationibus nemini liceat ſe excuſare, C.10.48.
quibus non competit bonorum poſſeſsio, ff.38.13.
quibus non eſt permiſſum facere teſtamētum, I.2.12.
quibus non obijcitur longi temporis præſcriptio, C.7.35.
quibus rebus ad eundem iudicem eatur, ff.11.2.
quibus res iudicata non nocet, C.7.56.
quibus clerici vel vouentes matrimonium contrahere poſſunt, D.4.6.
qui dare tutores vel curatores poſſunt, etc. C.5.34.
quid iuris, ſi poſt alienationem feudi vaſallus id recuperauerit, F.2.44.
quid præcedere debeat, an inueſtitura, vel fidelitas, F.2.4.
quid ſit inueſtitura, F.2.2.
qui & aduerſus quos in integrū reſtitui non poſſunt, C 2.41.
qui & à quibus manumiſsi, liberi non fiant, &c. ff.40.9.
qui feudum dare poſſunt, & qui non, etc. F.1.1.
qui filij ſint legitimi, D.4.17.
qui legitimam perſonam ſtandi in iudicijs habeant, vel non, C.3.6.
qui manumittere non poſſunt, etc. C.7.11.
qui matrimonium accuſare poſſunt, etc. D.4.18.
qui militare poſſunt, etc. C.12.34 & V.11.12 & M.C.3.20.
qui morbo ſe excuſant, C.5.67 & 10.50.
qui numero liberorum ſe excuſant, C.5.66.
qui numero tutelarum ſe excuſant, C.5.69.
qui petant tutores vel curatores, etc. ff.26.6 & C.5.31 & V.17.5 & M.C.5.5.
qui potiores in pignore habeantur, etc. ff.20.4 & C.8.18 & V.40.9 & M.C.17.17.
qui pro ſua iuriſdictione iudices dare dariue poſſunt, C.3.4.
quis a quo appelletur, ff.49.3.
qui ſatiſdare cogantur vel iurato promittant, etc. ff.2.8 & V.6.7.9 & M.C.2.12.14.
quis dicatur dux, marchio, etc. F.2.10.
qui ſine manumiſsione ad libertatem perueniunt, ff.40.8.
qui ſint rebelles, in conſtitutionum Henrici VII. titulo 2.
quis ordo in bonorum poſſeſsione ſeruetur, ff.38.15.
qui ſucceſſores feudum dare teneantur, F.1.3.
qui ſucceſſores teneantur, F.1.9.
qui teſtamentum facere poſſint, etc. ff.28.1 & 6.22.
qui teſtamento tutores dare poſſunt, I.1.14.
qui teſtes ſunt neceſſarij ad nouā inueſtituram probandam, F.2.32.
quod cuiuſcunque vniuerſitatis nomine, vel contra eam agatur, ff.3.4 & V.12.5 & M.C.3.27.
quod cum eo qui in aliena poteſtate eſt, geſtum eſſe dicitur, etc. I.4.7 & ff.14.5 & C.4.26 & V.45.7 & M.C.21.6 & M.R.5.9.
quod falſo tutore authore geſtū eſſe dicetur, ff.27.6.
quod iuſſu, ff.15.4 & V.45.14 & M.C.21.13.
quod legatorum, ff.43.3.
quod metus cauſa geſtum erit, ff.4.2 & V.49.2 & M.C.25.2.
quod quiſque iuris in alterum ſtatuit, vt ipſe eodem iure vtatur, ff.2.2 & V.8.2 & M.C.2.28.
quod vi aut clam, ff.43.23 & V.23.12 & M.C.7.24.
quomodo & quando iudex ſententiam proferre debeat, etc. C.7.43.
quomodo in læſa maieſtatis crimine procedatur, in conſtitutionum Henrici VII. tit.1.
quomodo oporteat epiſcopos & cæteros clericos ad ordinationem perduci, etc. A.1.6.
quomodo oporteat milites tranſitum in ciuitatibus facere, etc. A.9.13.
quomodo oporteat monachos viuere, A.9.16.
quo quiſque ordine conueniatur, C.11.35.
quorum bonorum, ff.43.2 & M.R.4.8.
quorum legatorum, ff.43.3 & V.23.6 & M.C.7.18.
quo tempore miles inueſtituram petere debeat, F.1.22.
quot teſtes ſunt neceſſarij ad probandam feudi ingratitudinem, F.2.57.

R

RAptis mulieribus, quæ raptoribus nubunt, A.9.13.
raptoribus, incendiarijs, & violatoribus eccleſiarum, D.5.17.
raptu virginum ſeu viduarum, necnon ſanctimonialium, C.9.13 & V.4.3 & M.C.1.24 & M.P.1.15. & M.R.1.15.
ratam rem habere, & de ratihabitione, ff.46.8 & V.6.8 & M.C.2.13 & M.R.2.7.
ratiocinijs operum publicorum, & patribus ciuitatum, C.8.13.
rebus alienis non alienandis, etc. C.4.51.
rebus corporalibus & incorporalibus, I.2.2 & M.P.3.15.
rebus creditis, etc. ff.12.1 & C.4.1.
rebus dubijs, ff.34.5 & V.7.9 & M.C.2.24.
rebus eccleſiæ alienandis, vel non, D.3.13 & M.P.3.12.
rebus eccleſiæ non alienandis S.3.9 & Cl.3.4.
rebus eorum qui ſub tutela vel cura ſunt, ſine decreto non alienandis, &c. ff.27.9 & V.18.6 & M.C.5.14.
rebus iudicis authoritate poſſidendis, etc. ff.42.5.

Receptis arbitris, C.2.55 & V.9.2 & M.C.2.38 & M.P.2.21 & M.R.2.20.
receptis qui arbitrium receperunt, vt ſententiam dicant, ff.4.8.
receptoribus, ff.47.16.
referendarijs ſacri palatij, A.2.5.
regula Catoniana, ff.34.7.
regularibus & tranſeuntibus ad religionem, D.3.31 & S.3.14 & Cl.3.9.
regulis iuris, D.5.41 & S.5.13 & V.50.5 & M.C.25.19 & M.P.5.12 & M.R.5.15.
reis poſtulatis, C.10.58.
reis promittendi, A.7.11.
re iudicata, etc. ff.42.1 & C.7.52 & V.8.3 & M.C.2.29 & M.P.2.19 & M.R.2.17.
rei vindicatione, ff.6.1 & C.3.32 & V.21.5 & M.C.7.5 & M.R.3.13.
rei vxoria actione, etc. C.5.13.
relationibus, C.7.61 et V.7.10.
releuatione tributorum publicorum, A.49.5.
religioſis domibus, S 3.17.
religioſis domibus, vt epiſcopo ſint ſubiecta, D.3.36 & Cl.3.11.
religioſis, & ſumptibus funerum, etc. ff.11.7 & C.3.43 & V.26.2 & 44.7 & M.C.8.13.
reliquijs & veneratione ſanctorum, D.3.45 & S.3.22 & Cl.3.16 & M.P.3.15.
reliquijs publicis non exigendis, etc. A.9.29.
rem alienam gerentibus non interdici rerum ſuarum alienatione, C.4.53.
re militari, ff.49.16 & C.12.36 & V.11.12 & M.C.3.32 & M.R.3.10.
remiſsione pignoris, C.8.26.
remiſsionibus, ff.43.24.
rem pupilli ſaluam fore, etc. ff.46.6 & V.18.12 & M.C.5.20.
rem ratam haberi, etc. ff.46.8.
renunciatione, D 1.9 & S.1.7 & Cl.1.4.
replicationibus, I.4.14.
repudianda bonorum poſſeſsione, C.6.19.
repudianda vel abſtinenda hereditate, C.6.31 & V.30.3 & M.C.10.14 & M.R.4.7.
repudijs, & iudicio de moribus ſublato, C.5.17.
reputationibus, quæ fiunt in iudicio in integrum reſtitutionis, C.2.47.
requirendis reis, etc. ff.48.17 & C.9.40 & V.3.6 & M.C.1.15.
rerum amotarum, ff.25.2 & C.5.21 & V.47.5 & M.C.23.5.
rerum diuiſione, etc. I.2.1 & ff.1.8 & V.26.1 & M.C.8.12.
rerum permutatione, etc. ff.19.4 & C.4.64 & D.3.19 & S.3.10 & Cl.3.5 & V.41.10 & M.C.18.9.
reſcindenda venditione, etc. ff.18.5 & C.4.44.
reſcriptis, D.1.3 & S.1.3 & Cl.1.2 & V.1.10 & M.C.1.5 & M.P.1.4 & M.R.1.4.
res inter alios acta vel iudicata alijs ne noceat, C.7.60.
reſtitutione fideicommiſsi, & nomine familiæ, etc. A.9.8.
reſtitutione in integrum, D.1.41 & S.1.21 & Cl.1.11.
reſtitutione ſpoliatorum, D.2.13 & S.2.3.
reſtitutionibus, A.8.4.
reſtitutionibus, & ea quæ parit in vndecimo menſe poſt mortem viri, A.4.18.
reſtitutionibus militum, & eorum qui reipubl. cauſa abſunt, C.2.50.
reuocandis donationibus, C.8.56 & V.35.3 & M.C.14.15.
reuocandis ijs quæ per fraudem alienata ſunt, C.7.75.
Ripa munienda, ff.43.14 & V.26.6 & M.C.8.17.
ritu nuptiarum, ff.23.2.
riuis, ff.43.20 & V.25.11 & M.C.8.9.
Ruſticis, qui in alienis prædijs nuptias contrahunt, A.9.39.

S

SAcra forma tranſmiſſa Dominico glorioſiſs. præfecto, de diuerſis capitulis, A.9.44.
ſacramentis non iterandis, D.1.16.
ſacra vnctione, D.1.15 & M.P.4.3.
ſacrificijs paganorum, etc. C.1.11 & V.10.11.13 & M.C.3.7.8.
ſacroſanctis eccleſiis, etc. C.1.2 & V.10.8 & M.C.3.6 & M.P.3.1.
ſagittarijs, D.5.15.
ſalgamo hoſpitibus non præſtando, C.12.42.
Saluiano interdicto, ff.43.32 & V.40.11 & M.C.17.19.
Samaritanis, A.9.26.
Samaritis, A.9.12.
ſanctiſsimis epiſcopis, etc. A.9.6.
ſatiſdando, C.2.56.
ſatiſdatione tutorum vel curatorum, I.1.24 & V.18.1 & M.C.5.10.
ſatiſdationibus, I.4.11.
Scenicas, non ſolùm ſi fideiuſſores præſtent, ſed etiam ſi fideiuſſores dent, ſine periculo diſcedere, A.5.6.
ſchiſmaticis, etc. D.5.8 & S.5.3.
ſcrutinio in ordine faciendo, D.1.12.
Secundis nuptijs, C.5.9 & D.4.21 & V.14.5 & M.C.4.5 & M.P.4.21.
ſeditioſis, etc. C.9.30.
ſenatoribus, ff.1.9 & V.2.8 & M.C.1.10.
ſenatuſconſultis, C.1.16.
ſenatuſconſulto Claudiano tollendo, C.7.24.
ſenatuſconſulto Macedoniano, ff.14.6.
ſenatuſconſulto Orphiciano, I.3.4 & V.29.3 & M.C.10.2.
ſenatuſconſulto Syllaniano & Claudiano, etc. ff.29.5 & V.30.6 & M.C.10.17.
ſenatuſconſulto Tertylliano, I.3.3 & V.29.5 & M.C.10.4.
ſenatuſconſulto Trebelliano, C.6.48 & V.33.3 & M.C.13.3 & M.4.10.
ſententia & re iudicata, D.2.27 & S.2.14 & Cl.2.11 & M.P.2.19 & M.R.2.17.
ſententia excommunicationis, D.5.39 & S.5.11 & Cl.5.10.
ſententiam paſsis, & reſtitutis, ff.48.23 & C.9.51 et V.3.15 & M.C.1.21.
ſententiam reſcindi non poſſe, C.7.50.
ſentẽtia quæ ſine certa quãtitate profertur, C.7.46.

ſententijs contra fiſcum latis retractandis, C.10.9.
ſententijs & interlocutionibus omnium iudicum, C. 7.45.
ſententijs ex breuiculo recitandis, C.7.44 & V.7.11 & M.C.2.26.
ſententijs præfectorum prætorio, C.7.42 & V.8.2 & M.C.2.28.
ſententijs, quæ pro eo quod intereſt, proferuntur, C. 7.47.
ſeparationibus, ff.42.7 & V.8.10 et M.C.2.36.
ſepulchro violato, ff.47.12 & C.9.19 et V.26.5 et M. C.8.16 et M.R.3.16.
ſepulturis, D.3.28 & S.3.12 & Cl.3.7 et M.P.4.9 et M.R.3.7.
ſequeſtratione poſſeſſionum & fructuum, D.2.17 et Cl.2.6.
ſeruili cognatione, I.3.7.
ſeruis exportandis, etc. ff.18.7 & V.41.9 et M.C. 18.8.
ſeruis fugitiuis, etc. ff.11.4 & C.6.1 et V.19.12 et M. C.6.12.
ſeruis non ordinandis, etc. D.1.18.
ſeruis reipubl. manumittendis, C.7.9.
ſeruitute legata, ff.33.3.
ſeruitutibus, ff.8.1 & V.23.1 et M.C.7.14 et M.P. 5.2.
ſeruitutibus & aqua, C.3.34.
ſeruitutibus prædiorum, I.2.3 et M.R.3.16.
ſeruitutibus ruſticorum prædiorum, ff.8.3 et V.25.6 et M.C.8.6.
ſeruitutibus vrbanorum prædiorum, ff.8.2 et V.25.5 et M.C.8.5.
ſeruo corrupto, ff.11.3 & V.47.9 et M.C.23.9.
ſeruo pignori dato manumiſſo, C.7.8.
Si aduerſus creditorẽ præſcriptio opponatur, C.7.36.
ſi aduerſus creditorem reſtitutio poſtuletur, C.2.37.
ſi aduerſus delictum ſuum, etc. C.2.34.
ſi aduerſus donationem, etc. C.2.29.
ſi aduerſus dotem, etc. C.2.33.
ſi aduerſus fiſcum, etc. C.2.36.
ſi aduerſus libertatem, etc. C.2.30.
ſi aduerſus rem iudicatam, etc. C.2.26.
ſi aduerſus ſolutionem à tutore vel à ſe factam, etc. C.2.32.
ſi aduerſus tranſactionem vel diuiſionẽ in integrum minor reſtitui velit, C.2.31.
ſi aduerſus venditionem, etc. 2.27.
ſi aduerſus venditionem pignoris, etc. C.2.28.
ſi aduerſus vſucapionem, etc. C.2.35.
ſi ager vectigalis vel emphyteuticarius petatur, ff.6. 3 & V.12.13 et M.C.3.32.
ſi aliena res pignori data ſit, C.8.16.
ſi à non competente iudice iudicatum eſſe dicatur, C. 7.48.
ſi antiquior creditor pignus vendiderit, C.8.20.
ſi à parente quis manumiſſus fuerit, ff.37.12.
ſi certum petatur condictione, ff.12.1 & C.4.2 et V. 37.10 et 39.2 et M.C.15.20 et 17.1.
ſi communis res pignorata ſit, C.8.21.
ſi contra ius, vel vtilitatem publicam, vel per mendacium, etc. C.1.22.
ſi contra matris voluntatem tutor datus ſit, C.5.47.
ſi cui plus, quàm per legem Falcidiam licuerit, legatum eſſe dicatur, ff.35.3 & V.33.9 et M.C.13.8.
ſi curialis, relicta ciuitate, rus habitare maluerit, C. 10.37.
ſi de feudo defuncti contentio ſit inter dominum & agnatos vaſalli, F.2.26.
ſi de feudo vaſallus ab aliquo interpellatus fuerit, etc. F.2.25.
ſi de inueſtitura feudi controuerſia fuerit, F.1.4.
ſi de inueſtitura inter dominum & vaſallum lis oriatur, F.1.26.
ſi de momentaria poſſeſſione fuerit appellatum, C.7. 69.
ſi dos conſtante matrimonio ſoluta fuerit, C.5.19.
ſi ex falſis inſtrumentis vel teſtimonijs iudicatum erit, C.7.58.
ſi ex noxali cauſa agatur, quemadmodum caueatur, ff.2.9.
ſi ex pluribus tutoribus vel curatoribus omnes vel vnus peragere rem minoris, etc. C.5.40.
ſi familia furtum feciſſe dicetur, ff.47.6 & V.47.3 & M.C.23.3 et M.R.5.10.
ſi in cauſa iudicati pignus captum ſit, C.8.23.
ſi in communi eademq; cauſa in integrum reſtitutio poſtuletur, C.2.25.
ſi in fraudem patroni à libertis alienatio facta ſit, C. 6.5.
ſi is qui teſtamento liber eſſe iuſſus erit, poſt mortem domini, etc. ff.47.4 & V.47.4 & M.C.23.4.
ſilentiarijs & decurionibus eorum, C.12.16.
ſi liberalitatis imperialis ſocius ſine hærede deceſſerit, C.10.14.
ſi libertus ingenuum eſſe dicetur, ff.40.14 & V.20.3 & M.C.6.17.
ſi maior factus venditionem factam ſine decreto ratam habuerit, C.5.74.
ſi maior factus ratum habuerit, C.2.45.
ſi mancipium ita fuerit alienatum, vt manumittatur, etc. C.4.57.
ſi mancipium ita venierit, ne proſtituatur, C.4.56.
ſi mater indemnitatem promiſerit, C.5.46.
ſi menſor falſum modum dixerit, ff.11.6 & V.44.15 & M.C.20.14.
ſi minor ab hæreditate ſe abſtineat, C.2.38.
ſi minor ſe maiorem dixerit, etc. C.2.42.
ſimonia, etc. D.5.3 & M.P.1.16 & M.R.1.13.
ſi mulier ventris nomine in poſſeſſione calumniæ cauſa eſſe dicetur, ff.25.6.
ſine cenſu vel reliquis fundum comparari non poſſe, C.4.47.
ſingulis rebus per fideicommiſſum relictis, I.2.24.
ſi nuptiæ ex reſcripto petantur, C.5.8.
ſi omiſſa ſit cauſa teſtamenti, C.6.39.
ſi pars hæreditatis petatur, ff.5.4.
ſi pendente appellatione mors interuenerit, ff.49.13 & C.7.66.
ſi per vim vel alio modo abſentis perturbata ſit poſſeſſio, C.8.5.
ſi pignoris conuentionem numeratio pecuniæ ſecuta non ſit, C.8.33.

ſi pi-

ſi pignus pignori datum ſit, C.8.24.
ſi plures vna ſententia condemnati fuerint, C.7.55.
ſi poſt creationem quis deceſſerit, C.10.68.
ſi propter inimicitias creatio facta ſit, C.10.66.
ſi propter publicas penſitationes venditio fuerit celebrata, C.4.46.
ſi quacunque praditus poteſtate, vel ad eum pertinentes, etc. C.5.7.
ſi quadrupes pauperiem feciſſe dicetur, I.4.9 & ff.9.1 & V.47.1 et M.C.23.1.
ſi quid in fraudem patroni factum ſit, ff.38.5 & V.20.9 & M.C.6.23.
ſi quis aliquem teſtari prohibuerit, etc. ff.29.6 & C.6.34.
ſi quis alteri, vel ſibi ſub alterius nomine, &c. C.4.50.
ſi quis à parente manumiſſus fuerit, ff.37.12.
ſi quis cautionibus in iudicio ſiſtendi cauſa factis non obtemperauit, ff.2.11 & M.C.2.14 & M.R.2.7.
ſi quis eam, cuius tutor fuerit, corruperit, C.9.10.
ſi quis ignorans rem maioris eſſe, ſine decreto comparauerit, C.5.37.
ſi quis Imperatori maledixerit, C.9.7.
ſi quis in ius vocatus non ierit, etc. ff.2.6 & V.6.2 & M.C.2.8.
ſi quis ius dicenti non obtemperauit, ff.2.3.
ſi quis omiſſa cauſa teſtamēti, ab inteſtato, etc. ff.29.4 & V.33.14 & M.C.13.13.
ſi quis teſtamento liber eſſe iuſſus fuerit, ff.47 4.
ſi rector prouinciæ, vel ad eum pertinentes, ſponſalitias dederint arrhas, C.5.2.
ſi reus vel accuſator mortuus fuerit, C.9.6.
ſi ſæpius in integrum reſtitutio poſtuletur, C.2.43.
ſi ſe abſtinuit hæreditate, C.2 38.
ſi ſecundò nupſerit mulier, cui maritus vſumfructum reliquit, C.5.10.
ſi ſeruitus vindicetur, etc. ff.8.5 & V.25.4 & M.C.8.4.
ſi ſeruus aut libertus ad decurionatum adſpirauerit, C.10.32.
ſi ſeruus exportandus veneat, C.4.55.
ſi ſeruus extero ſe emi mandauerit, C.4.36.
ſi tabulæ teſtamenti extabunt, ff 37.2.
ſi tabulæ teſtamenti nullæ extabunt, vnde liberi. ff.38.6.
ſi tutor contra matris voluntatem datus ſit, C.5.47.
ſi tutor, vel curator falſis allegationib. excuſatus ſit, C.5.63.
ſi tutor vel curator interuenerit, C.2.24.
ſi tutor vel curator non geſſerit, C.5.55.
ſi tutor vel curator reipubl. cauſa abierit, C.5.64.
ſi tutor vel curator vel magiſtratus creatus appellauerit, ff.49.10.
ſi vaſallus de feudo ab aliquo interpellatus fuerit, etc. F.2.25.
ſi vaſallus feudo priuetur, cui deferatur, F.2.31.
ſi vendito pignore agatur, C.8.30.
ſi ventris nomine muliere in poſſeſſionē miſſa, eadem poſſeſſio dolo malo, etc. ff.25.5.
ſi vnus ex pluribus appellauerit, C.7.68.
ſi vnus ex pluribus hæredibus creditoris vel debitoris, partem ſuam debiti ſoluerit, etc. C.8.32.
ſi vſusfructus petatur, etc. ff.7.6 & V.24.4 & M.C.7.29.
ſi vt omiſſam hæreditatem, vel bonorū poſſeſſionem, vel quid aliud adquirat, C.2.39.
Societate, I.3.26 & M.R.5.6.
ſolutionibus, D.3.23.
ſolutionibus & liberationibus, ff.46.3 & C.8.43 & V.48.5.6 & M.C.24.56 & M.R.5.12.
ſolutionibus & liberationibus debitorum ciuitatis, 11.39.
ſoluto matrimonio, quemadmodum dos petatur, ff.24.3 & C.5.18 & M.P.4.20.
ſortilegis, D.5.21 & M.R.1.13.
Spectaculis, & ſcenicis, & lenonibus, C.11.40 & V.12.14 & M.C.3.33 & M.R.3.10.
ſponſa duorum, D.4.4.
ſponſalibus, ff.23.1 & V.14.1 & M.C.4.1 & M.P.4.11.
ſponſalibus & arrhis ſponſalitijs & proxeneticis, C.5.1.
ſponſalibus & matrimoijs, D.4.1 & S.4.1 & M.R.3.8.
ſportulis & ſumptibus in diuerſis iudicijs faciendis, &c. C.3.2 & M.P.2.20 & M.R.2.18.
Statoribus, C.12.25 & V.2.19 & M.C.1.11.
ſtatu hominum, ff.1 5.
ſtatuis & imaginibus, C.1.24 & V.12.10 & M.C.3.31.
ſtatuliberis, ff.40.7.
ſtatu monachorum, etc. D.3.35 & Cl.3.10 & M.P.3.3.11.
ſtatu regularium, S.3.16.
ſtatutis & conſuetudinibus cōtra libertatē Eccleſiæ inductis, etc. in conſtitutionib. Friderici II. Imp.
ſtellionatus crimine, ff. 47.20 & V.46.18 & M.C.23.18.
ſtipulatione ſeruorum, I.3.18 & ff.45.3.
ſtratoribus, C.12.25.
ſtudijs liberalibus vrbis Romæ & Conſtantinopol. C.11.18.
Suarijs, & ſuſceptoribus vini, etc. C.11.16 & V.M.1 & M.C.3.10.
ſucceſſione cognatorum, I.3.5.
ſucceſſione feudi, F.1.8.
ſucceſſione fratrum, etc. F.2.11.
ſucceſſione libertorum, I.3.8.
ſucceſſionibus ab inteſtato, D 3 27.
ſucceſſionibus ſublatis, etc. I.3.13.
ſucceſſoribus eorum qui in Africa degunt, A.4.15.
ſucceſſorio edicto, ff.38.9 & C.6.16.
ſuffragio, C. 4.3.
ſuis & legitimis hæredibus. ff.38.16.
ſuis & legitimis liberis, etc. C.6.54.
ſumma Trinitate & fide catholica, etc. C.1.1 & D.1.1 & S.1.1 & Cl.1.1 & V.10.11 & M.C.3.7.
ſumptus iniuncti muneris ad omnes collegas pertinere, C.11.57.
ſumptuum recuperatione, C.10.67.
ſupellectile legata, ff.33.10 & V.33.4 & M.C.13.4.
ſuperexactoribus, C.10.20.

ſuperficiebus, ff.43.17 & V.23.9 et M.C.7.21.
ſuperindicto, C.10.18.
ſupplenda negligentia prælatorum, D.1.10 & S.1.8 et Cl.1.5.
ſusceptoribus, præpoſitis & arcarijs, C.10.70.
ſuſpectis tutoribus & curatoribus, I.1.26 & ff.26.10 et C.5.43 et V.17.7 et M.C.5.7.
Syndicō, D.1.39.

T

Tabellionibus, etc. A.4.23.
tabularijs, ſcribis, etc. C.10.69 & V.2.19 & M.C.1.11.
tabulis exhibendis, ff.43.5 & C.8.7 et V.28.5 et M.C.9.4.
Tempore non ſoluta pecuniæ ſuper dote, A.8.1.
temporibus & reparationibus appellationum, etc. C.7.63.
temporibus in integrum reſtitutionis tam minorum, etc. C.2.52.
temporibus ordinationum, etc. D.1.11 et S.1.9.
termino moto, ff.47.21 & V.44.14 et M.C.20.13 et M.R.5.8.
teſtamenta quemadmodum aperiantur, etc. ff.29.3 & V.28.4 et M.C.9.3.
teſtamentaria manumiſſione, C.7.2.
teſtamentaria tutela, ff.26.2 & C.5.28 et V.17.2 et M.C.5.2.
teſtamentis, & quemadmodum teſtamenta ordinentur, C.6.23.
teſtamentis, & qui teſtamēta facere poſſunt, ff.28.1.
teſtamentis & vltimis voluntatibus, D.3.26 & 6.3.11 et Cl.3.6 et V.28.3 et M.C.9.2 et M.R.4.2.
teſtamentis imperfectis, etc. A.8.8.
teſtamentis ordinandis, I.2.10.
teſtamento militari, ff.29.1.
teſtamento militis, C.6.21.
teſtibus, ff.22.5 & C.4.20 et A.7.2 et Cl.2.8 et V.7.4 et M.C.2.19 et M.P.2.14 et M.R.2.12.
teſtibus cogendis, vel non, D.2.21.
teſtibus & atteſtationibus, D.2.20 et S.2.10.
Theſauris, C.10.15.
Tigno iuncto, ff.47.3 & V.47.13 et M.C.23.13.
Torneamentis, D.5.13.
Tractatorijs & ſtatiuis, C.12.52 & V.2.19 & M.C.1.11.
tranſactionibus, ff.2.15 & C.2.4 et D.1.36 et V.9.5. et M.C.2.41 et M.P.2.22 et M.R.2.21.
tranſlatione epiſcopi, D.1.7.
treuga & pace, D.1.34.
tributoria actione, ff.14.4 & V.45.10 et M.C.21.9.
triente & ſemiſſe, & ſucceſſionibus filiorum & nepotum naturalium, etc. A.3.5.
tritico, vino vel oleo legato, ff.33.6 & V.33.4 et M.C.13.4.
Tutelæ, & rationibus diſtrahendis, & vtili curationis cauſa actione, ff.27.3 & V.18.9.10 et M.C.5.17.18.
tutelis, I.1.13 & ff.26.1 et V.17.1 et M.C.5.1 et M.P.5.2 et M.R.3.12.
tutore vel curatore, qui ſatis non dedit, C.5.42.
tutoribus & curatoribus datis ab ijs qui ius dandi habent, etc. ff.26.5 & V.17.4 et M.C.5.4.
tutoribus vel curatoribus illuſtriū vel clariſſimarum perſonarum, C.5.33.
Tyronibus, C.12.44 & V.11.12 et M.C.3.20.

V

Vacatione & excuſatione munerum, ff.50.5 et V.13.4 et M.C.3.37.
Vacatione publici muneris, C 10.45.
varijs & extraordinarijs criminibus, & ſi iudex litem ſuam feciſſe dicatur, ff.50.13.
vaſallo decrepitæ ætatis, qui feudum refutauit, etc. F.2.14.
vaſallo milite, qui arma bellica depoſuit, F.2.21.
vaſallo, qui contra conſtitutionem Lotharij regis beneficium alienauit, F.2.38.
Vbi cauſæ fiſcales, vel diuinæ domûs, etc. C.3.26.
vbi conueniatur, qui certo loco dare promiſit, C.3.18.
vbi de cauſa ſtatus agi debeat, C.3.22.
vbi de criminibus agi oporteat, C.3.15.
vbi de hæreditate agatur, etc. C.3.20.
vbi de poſſeſſione agi oporteat, C.3.16.
vbi de ratiocinijs tam publicis quàm priuatis agi oporteat, C.3.21.
vbi & apud quem cognitio in integrum reſtitutionis agenda ſit, C.2.46.
vbi fideicommiſſum peti oporteat, C.3.17.
vbi in rem actio exerceri debeat, C 3 19.
vbi petantur tutores vel curatores, C.5.32.
vbi pupilli educari debeant, C.5.49.
vbi pupillus educari vel morari debeat, etc. ff.27.2 et V.18.4 et M.C.5.12.
vbi quis agere vel conueniri debeat, ff.5.1 & V.5.2 et M.C.2.2.
vbi quis de curiali vel cohortali, aliáue cōditione conueniatur, C.3.23.
vbi ſenatores vel clariſſimi ciuiliter vel criminaliter conueniantur, C.3.24.
Vectigalia noua inſtitui non poſſe, C.4.62 & V.11.7 et M.C.3.15.
vectigalibus & commiſſis, C.4.61 & V.11.7 et M.C.3.15 et M.R.3.10.
venatione ferarū, C.11.44 & V.12.14 & M.C.3.33.
vendendis rebus ciuitatis, C.11.31 & V.12.9 et M.C.3 30.
venditione rerum fiſcalium cū priuatis communium, C.10.4 & V.11.8 et M.C.3.16.
ventre in poſſeſſionem mittendo, etc. ff.37.8 & V.31.9 & M.C.11 8.
ventre inſpiciendo, cuſtodiendoq; partu, ff.25.4.
verborum obligationibus, I.3.16 & ff.45.1 & V.38.1 & M.C.16.1 & M.R.5.4.
verborum ſignificatione, ff.50.16 & C.6.38 et D.5.40 & S.5.12 & Cl.5.11 & V.50.4 & M.C.25.18 & M.P.5.11 & M.R.5.14.
veſtibus holobaris, &c. C.11.8 & V.11 40 & M.C.3.18.
veteranis, ff.49.18 & C.12.47 & V.11.12 & M.C.3.20.
veteranorum & militum ſucceſſione, ff.38.12.
vetere iure enucleando, etc. C.1.17.

veteris

veteris numiſmatis poteſtate, C.11.10 & V.12.13 & M.C.3.32.
Via publica, etc. ff. 43.10.
vi bonorum raptorum, I.4.2 & C.9.33 & V.46.9 et M.C.22.8.
vi bonorum raptorum, & de turba, ff. 47.8 & V.47.14 & M.C.23.14.
vi, & de vi armata, ff. 43.15.
vindicta & apud concilium manumiſſione, C.7.1.
vita & honeſtate clericorum, D.3.1 & S.3.1 & Cl. 3.1.
Vnde cognati. 38.8.
vnde legitimi, etc. ff. 38.7 et C.6.15.
vnde liberi, C.6.14 et V.29.2 et M.C.10.2.
vnde vi, C.8.4 & V.23.11 & M.C.7.23 et M.R.3.14.
vnde vir & vxor, ff. 38.11 & C.6.18 & V.29.11 et M.C.10.8.
Voto, etc. D.5.34 et S.13.15 et M.P.4.10.
Vſucapione pro donato, C.7.27.
vſucapione pro dote, C.7.28.
vſucapione pro emptore, etc. C.7.26.
vſucapione pro hærede, C.7.29.
vſucapione transformanda, etc. C.7.31.
vſucapionibus, & longi temporis præſcriptionibus, I.2.6.
vſucapionibus & vſurpationibus, ff. 41.3 et V.22.1 et M.C.7.8 et M.R 3.13.
vſu & habitatione, I.2.5 & ff. 7.8 & V.24.8 & M.C.7.33.
vſu & vſufructu, & reditu, etc. ff 33.2.
vſufructuarius quemadmodum caueat, ff. 7.9 & V.24.6 et M.C.7.31.
vſufructu, I.2.4 & V.24.1 & M.C.7.26 & M.P.5.3 et M.R.3.15.
vſufructu adcreſcendo. ff. 7.2.
vſufructu earum rerum, quæ vſu conſumuntur, etc. ff. 7.5.
vſufructu, & quemadmodum quis vtatur, etc. ff. 7.1.
vſufructu, vſu & habitatione, etc. C.3.33.
vſu Mediolanenſium ſecundum quoſdam, F.1 28.
vſuris, C.4.32 & D.5.19 & S.5.5 & Cl.5.5 & V.36.9 et M.C.15.17 & M.P.1.19 & M.R.1.13 et 5.1.
vſuris & fructibus & cauſis, etc. ff. 22.1.
vſuris & fructibus legatorum, etc. C.6.47.
vſuris nauticis, A.8.7.
vſuris pupillaribus, C.5.56.
vſuris rei iudicatæ, C.7.54.
vſuris ſupra duplum non computandis, A.9.21.
Vt ab illuſtribus, & qui ſuper eam dignitatem ſunt, etc. A.5.26.
vt actiones & ab hæredibus, & contra hæredes incipiant, C.4.11.
vt cauſæ poſt pubertatem adſit tutor, C.5.48.
vt clerici apud proprios epiſcopos primũ conueniantur, etc. A.6.12.
vt clerici, qui recedunt, alijs pro eis ſubrogatis præbeant alimenta, A.5.12.
vt conſenſu matrimonium ſolui poſſit, A 9 22.
vt conſtitutio ſacratiſſ. Imperatoris de ſucceſſionibus nuptialium lucrorum, etc. A.5.28.
vt cum de appellatione cognoſcitur, etc. A.8.16.
vt decætero commutationes eccleſiaſticarum rerum non fictè fiant, etc. A.5.10.
vt defuncti ſeu funera eorum non iniurientur, etc. A.5.15.
vt deliberandi ius etiam ad impuberes transmittatur, A.9.40.
vt Dei amantiſſ. epiſcopi cum prouinciarum indigenis, etc. A.9.31.
vt determinatus ſit numerus clericorum, etc. A.1.3.
vt dignitatum ordo ſeruetur, C.12.8.
vt differentes iudices audire interpellantium allegationes, cogantur, etc. A.6.15.
vt diuinæ iuſſiones ſubſcriptionem habeat glorioſiſſ. quæſtoris, A.8.15.
vt ea quæ vocantur inſinuatiua, ſuper clericũ in maiore eccleſia quidem dentur, etc. A.5.11.
vt eccleſia Rom. centum annorum gaudeat præſcriptione, A.2.4.
vt eccleſia ſanctæ reſurrectionis alienare poſſit ædificia, etc. A.4.19.
vt eccleſiaſtica beneficia ſine diminutione conferantur, D.3.12.
vt ex legibus ſenatúſue conſultis bonorum poſſeſſio detur, ff 38.14.
vt exactione inſtante dotis primæ & ſecundæ, viro ad ſecunda vota migrantis præponatur vxor prima, etc. A.7.3.
vt factæ nouæ conſtitutiones, poſt inſinuationes earum poſt duos menſes valeant, etc. A.5.21.
vt fratrum filij ſuccedant pariter ad imitationem fratrum, etc. A 9.10.
vti armorũ vſus inſcio principe interdictus ſit, C.11.46.
vt hi qui obligatas ſe habere perhibent res minorum, etc. A.6.1.
vt immobilia antenuptialis donationis neq; hypotheca dentur, etc. A.5.16.
vt in flumine publico nauigare liceat, ff. 43.13.
vt in poſſeſſione legatorũ vel fideicommiſſorum cauſa eſſe liceat, ff. 36.4 et V.33.13 et M.C.13.12.
vt in poſſeſſionem legatorum vel fideicommiſſorum ſeruandorum cauſa mittatur, etc. C 6.53.
vt in priuatis domibus ſacra myſteria non fiant, A.5.13.
vt intra certum tempus criminalis quæſtio terminetur, C.9.44.
vti poſſidetis, ff. 43.16 & C.8.6 & V.23.8 & M.C.7.20.
vt iudices non expectent ſacras iuſſiones, etc. A.9.8.
vt iudices ſine quoquo ſuffragio fiant, A.2.2.
vt legatorum ſeu fideicommiſſorum ſeruandorũ cauſa caueatur, ff. 36.3 et V.33.12 et M.C.13.1.
vt liberti decætero aureo non indigeant annulo, etc. A.6 7.
vt liceat Hebræis ſecundùm formam hic traditam ſacras ſcripturas Latinè vel Græcè, etc. A 9 28.
vt liceat matri, & auiæ, & alijs parentibus poſt legitimam partem liberis derelictam, etc. A.8.18.
vt lite non conteſtata, non procedatur ad teſtium receptionem, etc. D.2.6.

vt lite pendente nihil innouetur, D.2.16 & S.2.8 & Cl.2.5.
vt lite pendente, vel poſt prouocationem aut definitiuam ſententiam, nulli liceat Imperatori ſupplicare, C.1.21.
vt litigantes iurent in exordio litis, quia neque promiſerint dare iudicibus, etc. A.9.7.
vt matres etiam tutelæ rationibus obnoxiæ ſint, A.9.37.
vt nemini liceat in emptione ſpecierum ſe excuſare, etc. C.10.27.
vt nemini liceat ſine iudicis authoritate ſigna rebus imponere alienis, C.2.16.
vt nemo ad ſuum patrocinium ſuſcipiat ruſticanos, etc. C.11.53.
vt nemo inuitus agere vel accuſare cogatur, C.3.7.
vt nemo priuatus titulos prædijs ſuis vel alienis imponat, etc. C.2.15.
vt neque miles, neque fœderatus obſeruetur domui priuatæ, etc. A.8.17.
vt non fiant pignorationes pro alijs perſonis, etc. A.5.7.
vt non liberentur curiali fortuna Iudæi, etc. A.4.24.
vt non luxurientur homines contra naturam, nec iurent per capillos Dei, etc. A.6.6.
vt nulli iudicum liceat habere loci ſeruatorem, etc. A.9.17.
vt nullus ex vicaneis pro alienis vicariorum debitis teneatur, C.11.56.
vt nullus fabricet oratorij domos præter voluntatem epiſcopi, A.5.22.
vt nullus mutuans agricolæ teneat eius terram, A.4.5.
vt omnes iudices, tam ciuiles quàm militares, poſt adminiſtrationem depoſitam, quinquaginta dies, etc. C.1.45.
vt omnes obediant iudicibus prouinciarum, etc. A.5.24.
vt ordinariæ præfecturæ vrbana, etc. liberent à curiali fortuna, A.5.25.
vt particulares vſurarum ſolutiones in duplum computentur, A.9.4.
vt præponatur nomen Imperatoris documentis, etc. A.5.2.
vt quæ deſunt aduocatis partium, iudex suppleat, C.2.10.
vt reſtitutiones fideicommiſſi vſq; ad vnum gradum conſiſtant, A.9.41.
vtrubi, ff.43.30 & V.23.10 & M.C.7.22.
vt ſine prohibitione matres debitrices & creditrices tutelam gerant minorum, etc. A.7.6.
vt ſponſalitia largitas ſpecialis ſit contractus, etc. A.9.2.
vt terrulæ, vel domus, vel vinea ſanctiſſ. eccleſiæ Myſiæ in redemptionem captiuorum, etc. A.5.20.
Vulgari & pupillari ſubſtitutione, ff.28.6 & V.28.14 & M.C.9.12.
vulgari ſubſtitutione, I.2.15 & V.28.13 & M.C.9.11.
Vxoribus militum, & eorum qui reipubl. cauſa abſunt, C.2.51.

INDICIS RVBRICARVM FINIS.

CATALOGVS CAPITVM HVIVS METHODI.

CAPITVM PRIMAE PARTIS ELENCHVS.

LIBRI PRIMI DE LEGIbus, Magiſtratibus, & iudicijs publicis.

De iure & legibus Cap. 1.
De legiſlatione, interpretatione, alijsque iuris legumque accidentibus 2
De exceptionibus aduerſus leges 3
De iuris legumque diuiſionibus ac ſpeciebus 4
De reſcriptis principum & ſupplicationibus 5
De ordinandis ſeu creandis magiſtratibus, necnon de ſportulis & annona magiſtratuum ac iudicum 6
De officijs magiſtratus, & actionibus quibus in officio retinetur 7
De iuriſdictione 8
De dignitate & reliquo iure magiſtratus 9
De ſpeciebus & origine magiſtratuum Romanorum, necnon de Iuriſconſultis 10
De vicarijs, apparitoribus & miniſtris magiſtratuum & iudicum 11
De iudicijs publicis in genere 12
De cauſis publicorum iudiciorum, earumq; exceptionibus 13
De eo quod venit in publica iudicia, ſeu de pœnis 14
De actibus publicorum iudiciorum 15
De quæſtionibus & tormentis 16
De calumniatoribus, præuaricatoribus, & tergiuerſatione accuſatoris: & de abolitionibus 17
De executione ſententiæ reo damnato 18
De publicatione bonorum 19
De infamia 20
De pœnæ remiſſione 21
De lege Iulia maieſtatis eiusque iudicio 22
De lege Iulia de vi publica & priuata 23
De raptu fœminarum 24
De lege Cornelia de ſicarijs & veneficis eiusq; iudicio 25
De lege Pompeia de parricidijs 26
De lege Flauia de plagiarijs 27
De lege Iulia de adulterijs & ſtupro 28
De lege Cornelia de falſis eiusque iudicio 29
De maleficis & Mathematicis & cæteris ſimilibus 30

LIBRI SECVNDI, DE iudicijs priuatis.

Deſcriptio iudiciorum generalis, necnon partitio ſequentium Cap. 1
De iudice 2
De adſeſſoribus & miniſtris iudicum 3
De poſtulantibus & aduocatis 4
De procuratoribus 5
De actore & reo, item de re litigioſa 6
De in ius vocando 7
De contumacia in ius vocati & edicto peremptorio 8
De actionibus aduerſus eum per quem factum eſt, quo minus vocatus in iudicio ſe ſiſtat 9
De edendo 10
De dilationibus & exceptionibus dilatorijs 11
De cautionibus & ſatiſdationibus hinc inde in iudicio præſtandis 12
Rem ratam haberi, & de ratihabitione 13
Iudicio ſiſti 14
Iudicatum ſolui 15
De litis conteſtatione, deque iureiurando ob calumniam dando, & alijs huiuſmodi iuramentis 16
De probationibus 17
De inſtrumentis 18
De teſtibus 19
De confeſſis & interrogationibus in iure faciendis 20
De iureiurando 21
De actione & exceptione iuriſiurandi 22
De ordine cognitionum, & officio iudicis quod eſt poſt concluſam cauſæ diſputationem 23
De rebus dubijs & obſcuris 24
De relationibus & cauſa ad ſuperiorem iudicem remittenda 25
De ſententia formanda & pronuncianda 26
De appellationibus 27
De adfinibus appellationum remedijs, deq; actionibus & exceptionibus, quæ victo aduerſus iudicem vel victorem competunt 28
De re iudicata 29
De actione iudicati 30
De executione rei iudicatæ, necnon de ſumptibus & expenſis litis præſtandis: item de ſportulis iudicum eiusque miniſtrorum 31
De miſſione in poſſeſſionem bonorum rei ſeruandæ cauſa 32
De actionibus quæ inter debitorem & creditorem miſſum, occaſione miſſionis naſcuntur 33
De venditione bonorum debitoris 34
De priuilegijs creditorum, ſeu qui in bonis debitoris potiores habeantur 35
De ſeparationibus 36
De extraordinarijs cognitionibus 37
De compromiſſis 38
De ſententia ab arbitro dicenda 39
De actione & exceptione compromiſſi 40
De tranſactionibus 41
De tranſactione alimentorum 42

LIBRI TERTII, DE reliquis quæ ſunt iuris publici.

De clericis & monachis ordinandis Cap. 1
De officijs clericorum & monachorum: item de cauſis ex quibus clericatus amittitur 2
De priuilegijs clericorum & monachorum 3
De epiſcopis ordinandis, eorumque officijs & priuilegijs 4
De reliquis perſonis eccleſiaſticis 5
De rebus eccleſiaſticis & priuilegijs earum 6
De actibus eccleſiaſticis & religionis 7

De hæreticis 8
De orphanotrophijs, xenodochijs, & ſimilibus collegijs 9
De iure Imperatoris & fiſci 10
De nunciatione ac delatione ad fiſcum 11
De actionibus fiſci 12
De cenſibus & tributis indicendis 13
De cenſibus & tributis exigendis, ſuſcipiendis ac tranſmittendis 14
De vectigalibus & commiſsis 15
De adminiſtratione & alienatione rerum fiſcalium 16
De locatione & iure emphiteutico rerum fiſcalium 17
De priuilegijs fiſci & veſtitu Cæſaris 18
De magiſtratu militari 19
De militibus 20
De officijs & delictis militum 21
De rebus militaribus 22
De iure ciuitatum, ac primùm de magiſtratu municipali 23
De decurionibus & curialibus 24
De nominandis & creandis decurionibus 25
De legatis & legationibus 26
De actore vniuerſitatis, vel ſyndico: item de curatore reipublicæ 27
De collegijs & corporibus, necnon alijs quibuſdam perſonarum ſpeciebus 28
De pollicitationibus & legatis ciuitati relictis 29
De alienatione & locatione rerum ciuitatis, nec non de actionibus aduerſus ciuitatem competentibus 30
De operibus ciuitatum publicis & priuatis 31
De re frumentaria, & reliquis rebus ciuitatum, nec non priuilegijs earum 32
De actibus ciuitatum 33
De muneribus & honoribus in genere 34
De muneribus & honoribus iniungendis, & nominatione facienda 35
De municipibus 36
De cauſis excuſationum & immunitatum 37
De exceptionibus præcedentium cauſarum generalioribus, & reliquis excuſationum & immunitatum locis 38
De actione quæ ex mala muneris adminiſtratione competit 39
De curſu publico, & munere nauiculario 40

CAPITVM SECVNDÆ partis Elenchus.

LIBRI QVARTI, DE IVRE *inter maritum & vxorem: item inter parentes & liberos.*

De ſponſalibus Cap. 1
De nuptijs 2
De exceptionibus aduerſus nuptias, ex perſonis nuptias contrahentium deſumptis 3
De exceptionibus aduerſus nuptias, quæ ex alijs circumſtantijs, quàm ex perſonis contrahentium, ſunt deſumptæ 4
De ſecundis nuptijs 5
De bonis quæ coniunx ſuperſtes & nuptias iterans à priore coniuge adquiſiuit 6
De iure inter maritum & vxorem conſtante matrimonio 7
De ſolutione matrimonij 8
De concubinis 9
De pactis dotalibus in genere 10
De petitione dotis 11
De actione mariti dote euicta 12
De actione & exceptione impenſarum nomine in res dotales à marito factarum 13
De repetitione dotis 14
De cauſa ex qua dotis actio ſeu repetitio competit, eiusque exceptionibus 15
Quibus dotis actio ſeu repetitio competit 16
Quid veniat in repetitione dotis 17
De reliquis actionibus, quæ mulieri dotis nomine competunt: item de alienatione facti dotalis à marito facta 18
De reliquo iure dotis 19
De donatione ante vel propter nuptias 20
De patria poteſtate 21
De adquiſitione quæ contingit parentibus per liberos 22
De caſtrenſi & quaſi caſtrenſi peculio 23
De naturalibus liberis 24
De cauſis patriæ poteſtatis adquirendæ: necnon de actionibus alijsque remedijs, quibus quis filius alicuius dicitur vel negatur 25
De interdicto de liberis exhibendis & ducendis 26
De actione ex ſenatuſcõſulto Plautiano ad agnoſcendos liberos 27
De adoptionibus 28
De emancipationibus alijsque cauſis, ex quibus patria poteſtas amittitur 29

LIBRI QVINTI, DE *tutela & cura.*

De tutela & cura, tutoribus & curatoribus in genere Cap. 1
De teſtamentaria tutela 2
De legitima tutela 3
De dando tutore & curatore à magiſtratu: item de adiungendo & ſubſtituendo curatore 4
De tutore & curatore petendo 5
De excuſationibus tutorum & curatorum 6
De poſtulatione & remotione ſuſpecti tutoris 7
De cauſis ſeu modis, quibus tutela & cura finitur 8
De curatore bonorum 9
De officijs tutorum & curatorum, & primùm de ſatiſdatione Rem pupilli ſaluam fore, necnon de inuentario faciendo 10
De officijs tutorum in tutela 11
De pupillo alendo & educando 12
De officijs tutoris in ſua cauſa aduerſus pupillum, vel contrà in cauſa pupilli aduerſus tutorem competente: item de officijs eius circa contutorem 13
De rebus minorum ſine decreto non alienandis 14
De authoritate ei quod gerit pupillus à tutore accommodanda 15
De officijs tutorum poſt finitam tutelam 16
De actione tutelæ, & primùm de cauſis huius actionis, earumque exceptionibus 17
De reliquo tutelæ actionis iure 18
De rationibus diſtrahendis actione 19

De a-

De actione ex ſtipulatu Rem pupilli ſaluam fore 20
De actione ſubſidiaria aduerſus magiſtratum 21
De contraria tutelæ actione 22

LIBRI SEXTI, DE POTESTATE dominorum in ſeruos, ac iure patronatus & libertorum.

De ſeruitute ſeu iure ſeruorum. Cap 1
De peculio ſeruorum ac filiorumfamiliarium 2
De cauſis ac modis, quibus ſeruitus conſtituitur & adquiritur 3
De cauſis ſeruitutis ac dominicę poteſtatis amittendæ, ac libertatis adquirendæ 4
De manumiſsione 5
De exceptionibus aduerſus manumiſſionem ex perſona manumiſsi vel manumittendi deſumptis 6
De reliquis aduerſus manumiſsioné exceptionibus, quæ quidem ipſi manumiſsioni inſunt 7
De exceptionibus aduerſus manumiſsionem & libertatis dationem poſt eam contingentibus 8
De exceptionibus aduerſus manumiſsionem, ſumptis ex ijs quę circa conditionem, ſub qua libertas relicta eſt, contingunt 9
De liberali cauſa, & ſi ſeruus in libertatem proclamat 10
De actione, ſi quis ex libertate in ſeruitutem petatur 11
De ſeruis fugitiuis 12
De ſtatuliberis 13
De agricolis & colonis 14
De iure patronatus & libertorum in genere 15
De amittendo iure patronatus 16
De actione, ſi libertus ſe ingenuũ dicat: vel contrà, ingenuus libertinus dicatur 17
Quæ ſunt iura patronatus, & liberti erga patronum officia 18
De iure accuſandi libertum vt ingratum 19
De actione operarum 20
De ſucceſsione patroni in bona liberti defuncti 21
De contra tabulas bonorum poſſeſsione liberti 22
De actione Fauiana & Caluiſiana 23

CAPITVM TERTIÆ partis Elenchus.

LIBRI SEPTIMI, DE DOMINIO, poſſeſsione, vſufructu & vſu cum ſuis actionibus.

De cauſis ex quibus dominiũ adquiritur. Cap. 1
De perſonis per quas nobis adquiritur 2
Quibus adquiratur dominium: item quid, quale & quantum adquiratur 3
De dominio rerum amittendo & alienando 4
De rei vendicatione 5
De actione ad exhibendum 6
De Publiciana in rem actione 7
De vſucapionibus in genere 8
De exceptionibus aduerſus cauſam vſucapionis 9
De exceptionibus quę ſumuntur ex re quæ poſſidetur 10
De exceptionibus quæ ſumuntur ex cauſa poſſeſsionis 11
De reliquis exceptionibus aduerſus vſucapionem: item de acceſsionibus & interruptionibus poſſeſsionis 12
De ſpecialibus exceptionibus aduerſus ſingulas vſucapionis cauſas 13
De poſſeſsione in genere 14
De adquirenda poſſeſsione 15
De amittenda poſſeſsione 16
De interdictis 17
Quorum legatorum 18
Ne vis fiat ei qui in poſſeſsionem miſſus eſt 19
Vti poſsidetis 20
De ſuperficiebus 21
Vtrubi 22
Vnde vi 23
Quod vi aut clam 24
De precario 25
De vſufructu conſtituendo 26
De vſufructu amittendo 27
Ad quos vſusfructus amiſſus reuertatur, & de vſufructu adcreſcendo 28
De actione quæ pro vſufructu datur, tam perſonali, quàm in rem confeſſoria 29
De iure vſufructuarij 30
De cautione vſufructuarij 31
De actionibus proprietarij aduerſus fructuariũ, & de actione in rem negatoria 32
De vſu, habitatione & operis ſeruorum 33

LIBRI OCTAVI, DE SERVITUTIBUS prædiorum, cum reliquo iure rerum, eiuſq; actionibus.

De ſeruitutibus prædiorum in genere. Cap. 1
De cauſis ſeu modis conſtituendæ & adquirendæ ſeruitutis cum ſuis exceptionibus 2
De cauſis ſeu modis amittendæ ſeruitutis 3
De actione ſeruitutum tam confeſſoria quàm negatoria in rem 4
De ſeruitutibus vrbanorum prædiorum 5
De ſeruitutibus ruſticorum prædiorum 6
De interdicto de itinere actuque priuato 7
De aquæductu 8
De interdictis aquæductus 9
De aquæhauſtu eiuſque interdicto de fonte 10
De cloacis 11
De rerum diuiſionibus 12
De rebus ſacris, ſanctis & religioſis 13
De interdicto de mortuo inferendo, & iure ſepeliendi 14
De ſepulchro ædificando interdictum 15
De ſepulchri violati actione 16
De rebus omnium communibus & publicis 17
De interdicto, ne quid in flumine publico ripàue eius fiat, quo peius nauigetur 18
De interdicto, ne quid in flumine publico ripàue eius fiat, quo aliter aqua fluat, atque priore æſtate fluxit 19
De locis & itineribus publicis 20
De interdicto, ne quid in loco publico fiat 21
De interdicto tam prohibitorio, quàm reſtitutorio viæ & itineris publici 22

De actionibus popularibus 23
De rebus priuatis tam proprijs & communibus, quàm alienis 24
De arboribus cædendis interdicta 25
De noui operis nunciatione 26
De actionibus & interdictis, quæ occaſione noui operis nunciationis competunt 27
De damno infecto 28
De miſsione in poſſeſsionem bonorum: necnon de actione in factum, ſi miſſus non admittatur 29
De actione ex ſtipulatu de damno infecto 30
De aqua pluuia arcenda 31

CAPITVM QVARTÆ partis Elenchus.

LIBRI NONI, DE HAEREditate ex bonorum poſſeſsione ex teſtamento.

De hæreditate & bonorum poſſeſsione in genere Cap. 1
De teſtamentis 2
De teſtamenti tabulis aperiendis, inſpiciendis & deſcribendis 3
De tabulis exhibendis interdictum 4
De exceptionibus aduerſus teſtamenta, & primùm de ijs quæ ſumuntur ex perſona teſtatoris 5
De teſtamento filiofamiliâs 6
De teſtibus teſtamenti 7
De exceptionibus aduerſus teſtamenta, ſumptis ex cauſa & adiunctis ſeu actibus teſtamentarijs, necnon ex teſtamenti verbis 8
De ſcribendo teſtamento, & ſubſcriptionibus, & de ſignaculis imponendis 9
De inſtitutione hæredum 10
De ſubſtitutione vulgari 11
De ſubſtitutione pupillari 12
De præteritione liberorum & parentum 13
De exhæredatione liberorum & parentum 14
De replicationibus aduerſus hactenus enumeratas exceptiones generalibus 15
De militari teſtamento 16
De exceptionibus aduerſus teſtamenta, ſumptis ex conſequentibus teſtamenti factionem 17
De agnatione poſthumi & quaſi poſthumi 18
De mutata teſtatoris voluntate, & teſtaméto poſteriore 19
Quibus ex teſtamento competit hæreditas 20
Quid & quantum hæreditatis cuique ex teſtamento competat 21
De iure adcreſcendi 22
De codicillis 23

LIBRI DECIMI, DE HAEREditatibus & bonorum poſſeſsionibus ab inteſtato, necnon de hæredum officijs.

De ſucceſsionibus ab inteſtato in genere, Cap. 1
De ſucceſsione liberorum, & S.C. Orphitiano 2
De coniungendis cum emancipato liberis 3
De ſucceſsione parentum, & S.C. Tertylliano 4
De ſucceſsione collateralium, adgnatorum & cognatorum 5
De exceptionibus præcedentium ſucceſsionum & regularum generalibus 6
De cognatis & adfinibus digreſsio 7
De ſucceſsione mariti & vxoris, necnõ aliorum quorundam 8
De exceptionibus præcedentium regularum ſeu ſucceſsionum generalibus 9
Quid quantumque hæreditatis ab inteſtato cuique competat 10
Quando & quo iure hæreditas deferatur 11
De iure deliberandi & inuentario conficiendo 12
De adeunda vel agnoſcenda hæreditate, vel pro hærede gerendo 13
De repudianda hæreditate 14
De collatione bonorum 15
De dotis & antenuptialis donationis collatione 16
De vindicanda morte defuncti, & quæſtione de familia necati habenda, ſupplicioque ſumendo 17

LIBRI VNDECIMI, DE Actionibus quæ pro hæreditate perſequenda competunt.

De petitione hæreditatis prima actio. Cap. 1
Aduerſus quos petitio hæreditatis competit 2
Quid & quantum veniat hæreditatis petitione petendum 3
De inofficioſo teſtamento, actio ſecunda 4
De legitima quæ inofficioſi querelam excludit 5
Reliqua iura de inofficioſo teſtamento, necnon de tertia actione ad ſupplendam legitimã 6
De contra tabulas bonorum poſſeſsione, quarta actio 7
De ventre in poſſeſsionem mittendo, quinta actio 8
De Carboniano edicto, ſexta actio 9
De interdicto quorum bonorum, & de miſsione in poſſeſsionem ex l. 3. C. de edicto D. Hadriani tollendo 10

LIBRI DVODECIMI, DE legatis & fideicommiſsis.

De definitione ac differentijs legatorum & fideicommiſſorum: necnon de numero legatorũ, vtrum ſcilicet vnũ, an plura ſint legata. Cap. 1
De effectibus legati 2
De exceptionibus aduerſus legata 3
De exceptionibus aduerſus legata, ſumptis ex perſona eius à quo legatum relictum eſt 4
De exceptionibus in re legata conſiſtentibus 5
De reliquis exceptionibus aduerſus legata 6
De cauſis amittendi legati, in perſona teſtatoris conſiſtentibus 7
De cauſis amittendi legati, in perſona legatarij conſiſtentibus 8
De cauſis amittendi legati, in perſona hæredis & eius à quo legatum relictum eſt conſiſtentibus 9
De cauſis amittendi legati, in re legata conſiſtentibus 10
De reliquis cauſis amittendi legati 11
Reliqua de amiſsione legatorum 12

LIBRI

LIBRI DECIMITERTII, DE *actionibus quæ pro legatis & fideicommiſsis competunt: item de l. Falcidia & de ſenatuſconſulto Trebelliano.*

De actione legatorum Cap.1
Aduerſus quos legatorum actio competat 2
Quid veniat in actione legatorum 3
Quid veniat in actione legatorũ aliæ regulæ, ſecundum legatorum genera diſtinctæ 4
Reliquæ regulæ quæſtionis huius, quid veniat in actione legatorum, iuxta ordinem alphabeti digeſtæ 5
Quale & quantum veniat in actione legatorum 6
Quando competat actio legatorum ex teſtamento, & quando dies legatorum cedat 7
De cautionibus ab actore in actione legatorum præſtandis 8
De reliquis adiunctis actionis legatorum, & officio iudicis 9
Quæ de legatis competat actio, deq; eius actionis adfinibus remedijs 10
De cautione legatorum ſeruandorum nomine 11
De miſsione in poſſeſsionem legatorum ſeruandorum cauſa 12
Si quis omiſſa cauſa teſtamenti, ab inteſtato vel alio modo poſsideat hæreditatem 13
De legatis præſtandis, contra tabulas bonorum poſſeſsione petita 14
De lege Falcidia 15
De computatione & æſtimatione bonorum leg. Falcidiæ gratia facienda 16
De S. C. Trebelliano 17
De translatione actionum hæreditariarum 18

LIBRI DECIMIQVARTI, DE *reliquis legati ſpeciebus, item de donationibus.*

De conditionibus & legatis conditionalibus Cap.1
De conditione pendente ac deficiente 2
De quibuſdam conditionum ſpeciebus 3
De annuis legatis 4
De alimentis legatis 5
De dote relegata 6
De optione vel electione legata 7
De actione legata, ſeu eo quod ſibi debetur 8
De liberatione legata 9
De peculio legato 10
De legato familiæ relicto, vel ne alienetur 11
De facto legato 12
De donationibus in genere 13
De actione donatarij ad rem donatam tradendam 14
De actione ad reuocandam donationem 15
De actione inofficioſæ donationis 16
De mortis cauſa donationibus 17
De actione donatarij ad rem mortis cauſa donatam petendam 18
De actione ad reuocandam mortis cauſa donationem, & rem repetendam 19
De donationibus inter virum & vxorem 20
De actione ad reuocandum & repetendum id quod inter virum & vxorem inutiliter donatum eſt 21
De actione, ſeu eo quod ſibi debetur donato 22

CAPITVM QVINTÆ partis Elenchus.

LIBRI DECIMIQVINTI, DE *obligationibus & actionibus, contractibus & pactis conuentis in genere, cum duabus conditionibus generalibus.*

De obligationibus, & primùm quid & quotuplex ſit obligatio Cap.1
De exceptionibus aduerſus cauſas obligationũ generalioribus 2
De actionibus, & primùm quid & quotuplex ſit actio 3
Quibus competat actio 4
Aduerſus quos competit actio, per quos, item vbi & apud quem 5
Quid veniat in actionem 6
De vſuris 7
De fructibus, accuſationibus & omni cauſa 8
De in litem iurando 9
De eo quod reus facere poteſt 10
De compenſationibus 11
Quando competit actio 12
Quandiu cõpetat actio: & de temporalibus pręſcriptionibus, necnon reliquo actionũ iure 13
De pactis conuentis, & primùm quid & quotuplicia ſint 14
De exceptionibus aduerſus pacta & contractus 15
De exceptione pacti conuenti de non petendo 16
Quibus & aduerſus quos ex pacto & contractu competat actio, exceptio vel replicatio 17
Quid veniat in actionem vel exceptionem pacti vel contractus, ſeu in quibus proſit vel obſit pactum 18
Quę ex pacto actio vel exceptio naſcatur, quæq; eius adfinia ſint remedia 19
De certi condictione, & de condictione triticaria 20

LIBRI DECIMISEXTI, DE *verborum obligationibus.*

De ſtipulatione & verborum obligatione in genere Cap.1
De numero ſtipulationum & obligationum 2
De exceptionibus aduerſus ſtipulationem, ſeu de inutilibus ſtipulationibus 3
De actione ex ſtipulatu 4
Quibus competit actio ex ſtipulatu, item aduerſus quos 5
Quid & quantum in actione ex ſtipulatu veniat 6
De adiunctis actionis ex ſtipulatu, deque probationibus & præſumptionibus in ſtipulationibus dubijs & obſcuris 7
Adfinia actionis ex ſtipulatu remedia 8
De quibuſdam ſtipulationis ſpeciebus 9
De duobus reis ſtipulandi & promittendi 10
De eo quod certo loco dari oportet 11
De prætorijs ſtipulationibus 12

LIBRI DECIMISEPTIMI, DE *obligationibus quæ re contrahuntur, earumq́; actionibus.*

De mutuo & eius condictione Cap.1
De exceptione S.C. Macedoniani 2
De commodato 3
De commodati actione directa 4
De commodati actione contraria 5
De depoſito 6
De actione depoſiti directa 7
De actione in factum aduerſus nautas, caupones, ſtabularios, de receptis reſtituendis 8
De contraria depoſiti actione 9
De pignoribus & hypothecis 10
De exceptionib. aduerſus pignoris contractũ 11
De cauſis quibus pignus vel hypotheca ſoluitur 12
De cauſis quibus pignus vel hypotheca ſoluitur, circa ipſam pignoris obligationem acceſſoriam contingentibus 13
De iure tam debitoris quàm creditoris in pignore 14
De diſtractione pignorum 15
De actione hypothecaria 16
Qui potiores in pignore vel hypotheca habeantur 17
De contraria pignoraticia actione 18
De Saluiano interdicto 19
De pignoraticia actione directa 20
De migrando interdictum 21

LIBRI DECIMIOCTAVI, DE *emptione & venditione cum ſuis actionibus.*

De emptione & venditione Cap.1
De periculo & commodo rei venditæ 2
De exceptionibus aduerſus cõtractum emptionis & venditionis 3
De in diem addictione 4
De lege commiſſoria 5
De hæreditate vendita 6
De actione vendita 7
Si mancipium ita venierit, vt exportetur 8
De rerum permutatione 9
De actione empti & venditi 10
Quid, quantũ & quale veniat in empti actione 11
De redhibitoria actione 12
De actione æſtimatoria Quanto minoris 13
De actione ex empto, re aliena vendita & euicta: item de actione duplæ ex ſtipulatu ob euictionem, necnon & ex alijs cauſis 14
De actione in factum aduerſus liberum hominẽ, qui ſe pro ſeruo venire paſſus eſt 15
De actione venditi 16

LIBRI DECIMINONI, DE RE*liquis contractibus nominatis, qui ſolo fiunt conſenſu, cum ſuis actionibus.*

De locatione & conductione Cap.1
De actione locati 2
De actione conducti 3
De conducti actione ad remittẽdam penſionem ſiue mercedem 4
De locatione operis faciendi vel operæ præſtandæ 5
De actione locati, opere faciendo locato 6
De actione conducti, opere faciendo conducto 7
De actione locati & conducti ex lege Rhodia de iactu 8
De iure emphyteutico 9
De ſocietate 10
De actione pro ſocio 11
De mandato 12
De actione mandati directa, quæ datur mandatori aduerſus mandatarium 13
De contraria mandati actione, quæ datur mandatario aduerſus mandatorem 14

LIBRI VICESIMI, DE CON*tractibus innominatis, & quaſi contractibus.*

De præſcriptis verbis & in factũ actione. Cap.1
De æſtimatoria præſcriptis verbis actione, & condictione ex lege 2
De quaſi contractibus 3
De negociorum geſtorum actione in genere 4
De negociorum geſtorum actione directa, quæ datur domino aduerſus negociorum geſtorem 5
De cõtraria negociorum geſtorum actione, quæ datur negociorum geſtori contra dominum 6
De funeraria actione 7
Familiæ erciſcundæ 8
De rerum hæreditariarum diuiſione 9
Communi diuidundo 10
De rerum communium diuiſione 11
Finium regundorum 12
De termino moto 13
De in factum actione, ſi menſor falſum modum dixerit 14

LIBRI VICESIMIPRIMI, DE *obligationibus & actionibus ex contractu, quo non noſtro, ſed alieno nomine obligamur.*

De fideiuſſoribus & mandatoribus Cap.1
De beneficio diuiſionis ex epiſtola diui Hadriani 2
De actione mandati, quæ competit interceſſori aduerſus eum pro quo interceſsit 3
De conſtituta pecunia 4
De exceptione S.C. Velleiani 5
Quod cum eo qui in aliena poteſtate eſt, negocium geſtum eſſe dicitur 6
De exercitoria actione 7
De inſtitoria actione 8
De tributoria actione 9
De actione de peculio 10
Quæ in peculium connumeranda, quæq́; de peculio deducenda ſint 11
De in rem verſo 12
Quod iuſſu 13

CAPITVM SEXTÆ partis Elenchus.

LIBRI VICESIMISECVNDI, *de quatuor maleficiorum generibus cum ſuis actionibus.*

De pœnalibus actionibus in genere Cap.1

De fur-

De furtis, & de actione furti, 2
Quibus competit furti actio 3
Aduerſus quos competit furti actio 4
Quid quantumque veniat in furti actione 5
Adfinia furti actionis remedia, & de vindicatione rei furtiuæ 6
De condictione furtiua 7
Vi bonorum raptorum 8
De actione legis Aquiliæ 9
De reliquo Aquiliæ actionis iure 10
De iniuriarum actione 11
Quibus, aduerſus quos, & per quos iniuriarum actio competit 12
Quid quantumq; veniat in actione iniuriarum, necnon de reliquo eius actionis iure 13
De actione iniuriarum ex lege Cornelia 14

LIBRI VICESIMITERTII, DE *reliquis maleficijs, & quaſi maleficijs, necnon præcedentium actionum adfinibus remedijs.*

Si quadrupes pauperiem feciſſe dicatur. Cap.1
De noxalibus actionibus 2
Si familia furtum feciſſe dicetur 3
Si is qui teſtamento liber eſſe iuſſus eſt, poſt mortem domini ante aditam hæreditatem ſubripuiſſe quid dicetur 4
Rerum amotarum 5
De actione in factum aduerſus publicanos 6
De crimine peculatus, ſacrilegij, & de reſiduis 7
Expilatæ hæreditatis 8
De ſerui corrupti actione 9
De libero homine exhibendo interdictum 10
De abigeis actio 11
Arborum furtim cæſarum 12
De tigno iuncto 13
De damno in turba dato actio 14
De incendio, ruina, naufragio, rate, naue expugnata, actio 15
De his qui deiecerint vel effuderint actio 16
De poſito & ſuſpenſo actio 17
De crimine ſtellionatus 18
De varijs & extraordinarijs delictis & criminibus 19

CAPITVM SEPTIMÆ partis Elenchus.

LIBRI VICESIMIQVARTI, *De exceptionibus & liberationibus.*

De exceptionibus Cap 1
De doli mali exceptione 2
De ignorantiæ exceptione 3
De non numeratæ pecuniæ exceptione 4
De liberationibus in genere 5
De ſolutionibus 6
De exceptionibus aduerſus ſolutionem, & primùm de ijs quę ſumuntur ex perſona ſoluentis, & eius cui ſolutio facta eſt 7
De exceptione, ſi alij quàm creditori ſit ſolutũ 8
De exceptionibus aduerſus ſolutionem, deſumptis ex re in ſolutum data, necnon de reliquis exceptionibus aduerſus ſolutionem 9
Quibus ex ſolutione liberatio competit? Item quid veniat in ſolutionis exceptionem? ſeu à quo debito per ſolutionem contingat liberatio 10
De acceptilationibus 11
De nouationibus in genere 12
De nouationibus in ſpecie 13
De nouatione quæ fit per litis conteſtationem, ſeu de exceptione rei iudicatæ & in iudicium deductæ 14
Quibus & aduerſus quos exceptio rei iudicatæ ac in iudicium deductæ competit: item quid in eam veniat 15
De confuſione obligationum 16
De rei debitæ interitu 17
De ceſsione bonorum 18
De exceptione capitis deminutionis 19
De cauſis liberationum in re pignori obligata contingentibus 20
De reliquis cauſis liberationum 21

LIBRI VICESIMIQVINTI, DE *in integrum reſtitutionibus, capitis deminutione, captiuitate & poſtliminio, necnon de verborum ſignificatione & de regulis iuris.*

De in integrum reſtitutionibus Cap.1
De eo quod metus cauſa geſtum eſt 2
De dolo malo 3
De minoribus vigintiquinque annis 4
De in integrum reſtitutionibus maiorum propter abſentiam & alias ſimiles cauſas 5
De condictione indebiti 6
De cauſis condictionis indebiti 7
De exceptionibus præcedentium cauſarum generalibus 8
De condictione ſine cauſa 9
De condictione cauſa dati non ſecuta 10
De condictione ob turpem vel iniuſtam cauſam 11
De calumniatoribus in factum actio 12
De alienatione iudicij mutandi cauſa facta 13
De actione Pauliana, ſi quid in fraudem creditorum geſtum eſt 14
De capitis deminutione 15
De captiuitate 16
De poſtliminio 17
De verborum ſignificatione 18
De regulis iuris 19

INDICIS CAPITVM FINIS.

TYPOGRAPHVS LECTORI S.

CVM numeri legum in alijs exemplaribus alij nonnunquam reperiantur, amice Lector, operæprecium atque è re tua fore exiſtimaui, ſi in ſingulis legibus citandis prima verba vbique exprimerem. Sed quia & hæc variant interdum, neque in omnibus exemplaribus eadem leguntur: eius rei, ne fortaſſe alicubi hæſitares, hîc te admonere volui. Quamuis enim Haloandrina editio, qua vtplurimùm in huius Methodi compoſitione Autor vſus videtur, emendatior ſit, ac à vetere & vulgari illa multum diſcrepet: tamen & ea ipſa paſsim in poſterioribus editionibus eſt immutata. Qua ratione euenit interdum, vt quæ in alijs exemplaribus lex eſt, in alijs ſit legis paragraphus: & vice verſa, qui in alio paragraphus eſt, in alio lex ſit: aliquando etiam idem paragraphus in alio exemplari finalis, in alio legis principium. Quamobrem ſi prima verba legum in hac Methodo citata non eodem modo in tuo Codice reperias, ad paragraphos legis præcedentis aut ſequentis recurras: ac ſi nec ibi quod quæris inuenias, Indicem legum recentioribus editionibus adiunctum conſulas, qui nonnunquam huiuſce rei diuerſitatem notat. Huius te, amice Lector, admonendum putaui: ne aut alicubi adhæreſceres, aut noſtra incuria leges perperam allegatas exiſtimares. Vale, & hunc noſtrum laborem, quem tua cauſa hîc impendimus, boni conſule.

METHODI IVRIS CIVILIS PARS PRIMA:

DE IVRE PVBLICO.

DE LEGIBVS, MAGISTRATIbus, & Iudicijs publicis.

LIBER PRIMVS.

DE IVRE ET LEGIBVS. Caput I.

PRIMO: *Definitio iuris realis, nempe quòd ſit ars boni & aqui, proponitur l.1.§.1.ff.de iuſticia & iure.*

II. DISTINCTIO *ſignificatorum, l.penult.& vltim.ff.eod.tt.vbi ſex iuris ſignificationes proponuntur: quarum tribus prioribus, Ius ſumitur pro iuris preceptis, ſeu legibus naturalibus, ciuilibus & honorarijs, cõtinens ſcilicet pro contento. Quarta ſignificatione decretum pratoris, etiam iniquũ, Ius dicitur. De qua re dicitur* ꝭ*.cap.3.except.2. Quinta Ius per metonymiã ſumitur pro loco, in quo ius dicitur. Cui concordat l.voluit.4.§.fin.ff.de interrogationibus in iure faciend. Sexta Ius ſumitur pro neceßitudine, cognatione vel adfinitate. Prater iam enumeratas, & alia ſunt iuris ſignificationes. nam ſeptimo modo Ius accipitur pro poteſtate & facultate à lege conceſſa agendi aliquid vel faciendi. Sic actio, iter, actus, vſusfructus, iuris appellatione cõtinentur. Poſtremò, Ius propriè ſignificat artem boni & aqui: vt ſ̃.eſt dictum.*

III. ETYMOLOGIA *iuris, ſeu ratio nominis, habetur l.1. in princ. ff.de iuſticia & iure. Eſt autem ius à iuſticia appellatum. cum enim ius, ars illa boni & aqui, iuſticia pracepta contineat, à iuſticia quoq; nomen deſumpſit: quemadmodum aſtronomia ab aſtris, arithmetica à numeris, & alia artes atque ſcientia à re, cuius artes atq; ſcientia ſunt, denominari ſolent. Aliam Etymologiam vide M.I.P. libr.1. cap.1.in princip.*

IIII. DEFINITIONES *legum proponũtur l.1.& l.2.ff.de legibus.*

V. ORIGO *iuris & cauſa efficientes, l.2.in prin. vſq; ad §.poſt originem. ff. de origine iuris. & l. pen. ff.de legibus. Vide inſuper* ꝭ*.diuiſiones iuris & legum, cap.4. Accedit M.I.P.d.cap.1.q.3.*

VI. CAVSAE *materiales habentur l. iuſticia.10.§. iuris pracepta. ff. de iuſt. & iure. item Inſtitut. d.tt.§.iuris. Huc etiam ſpectant, qua habentur* ꝭ*.cap. prox.quaeſt.2.& 3.*

VII. DE *forma legum dicetur* ꝭ*. capite proximi. quaeſt.3.*

VIII. DE *officijs legum tractatur l. legis virtus. 7.& l.cum lex.22.ff. de legibus.item Nouell.conſtit. 147.148. & 163. Vide M.I.P.d.cap.1.queſtion.6. & M.I.R.lib.1.cap.1.q.1.reg.3.*

IX. DE *effectu, l.vlt.ff.de legibus.*

DE LEGISLATIONE, INTERpretatione, alijsq; iuris legumq; accidentibus. Cap. II.

I. QVIBVS COMPETAT IVS ferendi leges?

O*Lim quidem competebat populo Romano, Senatus, plebi, pratoribus, iuriſconſultis: vt* ꝭ*. cap.4.dicetur. Hodie verò ſoli competit principi. l.ſi Imperialis.11.in fine.C.de legibus.*

II. DE QVIBVS LEGES ferendæ?

De ijs qua frequenter, non qua rarò accidunt. l.iura.3.cum duab.ll.ſeq.ff.eod.tt.l.ea qua.64.ff. de reg. iuris.& l.antiqui.3.ff.ſi pars hared.petat.

III. QVOMODO FERENDAE leges, & qua forma? item antecedentia.

I. Regula, Vt generaliter conſcribantur leges, nõ in ſingulas perſonas, proponitur l. iura. 8. ff. de legibus. Planè plurima conſtitutiones, in ſingulas perſonas concepta contra hanc regulam, in Codice extant: attamen generaliter ſunt intelligenda.d.l.11.C.d.tt.

II. Regula, De modo ferendi leges, habetur l. humanum.8.C.eod.tt.M.I.P.d. cap.1.q.7.reg.2. Cuius exceptionem vide ꝭ*. cap.5. except.11. Plures legumlationis regula colligi poſſunt ex ijs qua proponentur* ꝭ*. cap. proxim.*

IIII. DE LEGVM INTERPREtatione ac ſuppletione.

Ratio interpretãdi ac ſupplendi leges proponitur l.neq; leges.10. cum tribus ll. ſequentibus. ff. de legib. l.2.§.his legibus.ff.de orig. iuris.l. 2. §. ſed quia diuina C.de veteri iure enucleando. Concordant item ea qua habentur ꝭ*.quaeſt.6.reg.2.*

V. QVIBVS COMPETAT IVS interpretandi & ſupplendi leges?

Soli Imperatori competit hoc ius.l.1.l.leges ſacratiſ.9.in fin.l.10. & l.11.§.cum igitur. C. de legib.l.2. §. ſed quia diuina res. & §. ſi quid verò. C. de veteri iure enucleand. Nouell.c.143.in prin. Accedit M.I.P. d.cap.1. quaſt.8. reg.1. Cuius exceptio eſt: Niſi ſint ſacri canones, non leges ciuiles. l. omni nouatione.6. C.de ſacroſanct.Eccleſ.

VI. QVOMODO INTERPREtandæ & ſupplendæ leges?

I. Regula: Benignior ſententia praferenda.l. benignius.18.& l.nulla.25.ff. de legib.l.ſemper.55.& l.

ea quæ.152.in fin.ff.de reg.iuris. Huius exẽplum proponitur l. non ſine ratione. 5. §. quamuis.C. de bonis quæ liberis. Aliud l.per fundum. 11. ff.de ſeruitutibus ruſtic.prædiorum.

II. Regula: Si præſens caſus ſpeciali aliqua lege comprehenſus non eſt, ad ſimiles leges recurrendum, ſupplendumq́; id quod legi deeſt: & vbi eadem ratio, ibi idem ius quoque conſtituendum, per ea quæ dicta ſunt ſ.eod.cap.quæſt.4. item l.ideo.27. & l. de quib. 32.ff.de legibus. Vide M.I.P. d. q.8. reg.4. & M.I.R. lib.1.cap.1.q.1.reg.5. Huius regulæ exẽplum eſt, querela inofficioſæ donationis, quæ ad exemplum & ſimilitudinem inofficioſi teſtamenti eſt introducta. l. vlt. C.de inoff.donationibus. Aliud proponitur l. ut tantum. 14. §. 1. ff. de ſeruo corrupto. Item aliud l. illud quæſitum.32.ff.ad l.Aquiliam. Plura exempla vide M.I.R.d.reg 5. In ſumma, quandocunq; deficientibus verbis legis, vtilis actio vel exceptio datur, propoſitæ regulæ exẽplum eſſe dicendum eſt. Proinde concordat etiam l.quia actionum.11.& l. quoties. 22. ff. de præſcriptis verbis. l.2.§.quanquam ff de aquæ pluuiæ arcendæ act. Planè habet propoſita regula ſuas etiam exceptiones, quarum prima eſt: Niſi conſuetudo ſit contra rationem iuris introducta. hæc enim ad ſimiles caſus non eſt producenda. l quod verò. 14. l.quod non.39 ff de legibus & l quod contra. 183. ff. de reg.iur. Accedit M.I.P d. q.8. reg.4. except. 1. & lib.5.cap.12.reg.10. M.I.R.d.reg.5. except.1. vbi etiã diſtinguitur. Secunda: Niſi propter neceſſitatem lex ſit introducta.l.quæ ꝓpter.122.ff.de reg.iuris. M.I.P. d.reg.4. except.2. & d.cap.12.regul.11. Tertia: Niſi conſtitutio ſit perſonalis ſeu priuilegium. de qua ſ. cap.4.quæſt.6.dicetur, vbi de conſtitutionibus perſonalib.tractabitur. Quarta videtur: Niſi lex ſit antiquata. Sed reprobatur ſ.reg.5. Quinta: Niſi lex de qua dubitatur, ſit antiquior, quam ea quæ ei declarandæ adhibetur.reprobatur ſ reg.6. Plures exceptiones vide M.I.R.d.reg.5.

III. Regula: In ambigua voce legis, ea potius accipienda eſt ſignificatio, quæ vitio caret. l.in ambigua.19 ff.de legib.l. quoties.67 ff.de reg.iuris.l.in ambiguo.3 ff.de reb.dubijs. Accedit M.I.P.d.q.8.reg.6.

IIII. Regula: Conſuetudo in legibus interpretandis attendenda.l.ſi de interpretatione. 37. cũ ſeq. ff.de legibus.l.cum de lanionis.18.§.optimum ergo.ff. de inſtrum.legato. Accedit M.I.P.d.quæſt.8.reg.7. & M.I.R.d.q.1.reg.12. Huius exẽplum proponitur l. ſupellectile.3.§.fin.ff.de ſupell.leg.

V. Regula: Leges priores in poſterioribus interpretandis poſſunt adhiberi.l. non eſt nouum.26. cum ſeq.ff.de leg. Accedit M.I.P.d.q.8.reg.8. & M.I.R.d. q.1.reg.13. Huius exemplum eſt in rei vxoriæ actione antiqua, cuius iura Imperator Iuſtinianus trahit ac transfert ad actionem ex ſtipulatu de dote, nouam.l. vnica, præſertim §. ſed etſi non ignoramus. ibi: ſi quid autem optimum. & §. videamus igitur, cum ſequentibus.C.de rei vxoriæ act. Aliud exemplum eſt in fideicommiſſ. quæ iure legatorum fuerunt poſteriora, legesq́; legatorum ad fideicõmiſſa trahuntur. Inſtit. de fideicommiſſ.hæredit. & §. ſed quia. l. 2. §. ſit igitur. C.communia de legatis.

VI. Regula: Leges item poſteriores in prioribus interpretandis adhibendæ.l. ſed & poſteriores. 28. ff. de legibus. Sic iura fideicommiſſorum, quæ tempore ſunt poſteriora, pertinent ad legatorum iura, tempore priora. Inſtit.de legatis.§. ſed non vſque. d. §.ſit igitur. ibi: etſi quid tale.& §. vbi autem. Sic conſtitutio Imperatoris Antonini tempore poſterior, pertinet ad ius, moribus conſtitutũ, & donationibus inter virum & vxorem prohibitis diſtinguendum. l. cum hic status.32.§.ait oratio.ff.de donationibus inter virum & vxor. Sed & propoſitæ regulæ exempla ſunt Iuriſconſultorum veterum commentarij ad edicta prætorum, & ſenatuſconſulta ad leges XII. Tabularum: item conſtitutiones principum, quibus prætorum edicta atq; ſenatuſconſulta declarantur, diſtinguuntur, & latius extenduntur, vel reſtringuntur.

VII. Regula: Ea quæ in fauorem alicuius conſtituta ſunt, aduerſus eum non ſunt interpretanda. l. quod fauore.6.C.de legibus. l.nulla iuris ratio. 25. ff. eod.tit.& l plures.18.in fin.C. de fide inſtrum. M.I.P. quæſt.8.regul.9. Exemplum proponitur l. Carbonianum.3.§.diuus enim Hadrianus ff. de Carboniano edicto. Aliud l.non eo minus 14.C.de procuratoribus. Aliud l.cum hi.8.§ eam tranſactionẽ. ff. de tranſact. Item aliud l.contra.28. in princip. ff. de pactis. Vide M.I.R.d.q.1.reg.9.

VIII. Regula: Lex vtilis reipublicæ extendenda & adiuuanda eſt interpretatione.l. hoc modo.62. ff.de condit.& demonſt.

IX. Regula: Beneficium principis quàm pleniſſimè interpretandum.l.beneficium.3.ff.de conſtitut. princip. M.I.P.d.quæſt.8.reg.10.& M.I.R.d.q.1.reg. 23. Cuius elegans exemplum habetur l. 2. C. de bonis vacantibus.

X. Regula: Cum lex in præteritum quid indulget, in futurum vetat. l. cum lex. 22. ff. de legibus. M.I.P.d.q.8.reg.11.

XI. Regula: Verba legis cum effectu ſunt accipienda.l.ſi per alium. 5. §. docere. ff. ne quis eum qui in ius voc. &c. l.1.§.fin. ff. quod quiſque iuris in alterum ſtatuit, &c. Accedit M.I.R. d.quæſt.1.regul.16. Plures propoſitæ quæſtionis regulas vide.ſ. de reb. dubijs, lib.2 cap.24.

VII. DE LEGVM RATIONE.

Legum rationes ſuperſtitioſè non ſunt inquirendæ.l.non omnium.20. cum ſeq.ff. de legib l. ſi ita.51. §.fin. ff. ad l. Aquil. item l.2.C. de crimine ſacrilegij. Concordat ſ. cap. proxim. except.2. Accedit M.I.R. d.quæſt.1.reg.20.

VIII. DE LEGVM MVTAtione ac diſtinctione.

Leges non facilè diſtinguendæ ſeu mutandæ ſunt. l.in rebus nouis.2.ff.de conſt.prin. & l.minimè.23 ff. de legib. M.I.P. lib.1. cap.1.q.9. Cuius exceptio eſt: Niſi euidens æquitas poſtulat. d. l. 2. & l. etſi nihil. 143. ff. de regul. iuris. Vide M.I.P. d. quæſtione 9. except. 1.

IX. DE DOCTRINA IVRIS.

Modus docendi iura præſcribitur in præfatione Pandectarum, & in Inſt.de iuſt.& iure.§.his igitur.

X. DE

X. DE IVRISPRVDENTIA & iuriſconſultis, iuſticia & iniuſticia.

Duæ ſunt virtutes, quæ circa ius legeſq; verſantur: quarum vna in cōtemplando conſiſtit, altera in agendo. illa iuriſprudentia, hæc Iuſticia appellatur. Vtriuſq; definitio proponitur l. iuſticia. 10. ff. de iuſt. & iure. Concordat iiſdem verbis Inſtit. eod. tit. §. 1. Eſt autem iuriſprudentia, diuinarum atq; humanarum rerum notitia, iuſti atq; iniuſti ſcientia. Iuſtum enim atq; iniuſtum in cauſis ciuilibus leges definiunt. Ergo iuriſprudentia eſt legum ſcientia. Scire autem leges, non eſt verba earum tenere, ſed vim ac poteſtatem. l. ſcire leges. 17. ff. de legib. Qui ergo ſciunt legis cuiuſq; officium, rationem, exceptiones, exceptionum replicationes, harumq; duplicationes, item actionis vel exceptionis à lege introducta vel deſcripta naturam & proprietatem, deniq; num lex propoſita alia aliqua lege vel cōſuetudine ſit mutata: quia in hiſce vis ac poteſtas legum conſiſtit, hi ſcire leges rectè dicuntur. Qua ſcientia præditi Iuriſconſulti appellantur, quos deſcribit Vlpian. in l. 1. §. 1. ff. de iuſt. & iure. Sanè qui olim in republica Romana fuerint celebriores, enumerantur l. 2. §. iuris ciuilis, vſque ad finem legis. ff. de origine iuris. Iuſticia autem, altera virtus, quæ circa ius legeſq; verſatur, eſt conſtans & perpetua voluntas ius ſuum cuiq; tribuendi. d. l. 10. Huius cōtrarium eſt iniuſticia, qua quis aduerſus leges committit. l. qui vetante. 102. ff. de reg. iuris. Cuius exceptiones vide ī. cap. prox. Iniuſticiæ autem duo genera ſunt: quorum vno quidem fit contra verba legum, altero verò contra legum mentem. quæ diuiſio proponitur & declaratur l. contra legem. 29. cum l. ſeq. ff. de legibus. Poſterius genus approbatur etiam l. non dubium eſt. 5. C. eod. tit. Accedit M.I.P. lib. 1. cap. 1. q. 10. & M.I.R. lib. 1. cap. 1. in fine. Exemplum proponitur l. ſi quis. 3. §. is autem, in fin. & l. item ſi filius familias. 7. §. mutui dationem. ff. ad S.C. Macedon.

DE EXCEPTIONIBVS aduerſus leges. Cap. III.

Regulariter quidem leges obſeruādæ ſunt: quiq; ſecundùm eas agit, iuſtus: qui contra, iniuſtus dicitur: vt ex iis quæ iam dicta ſunt, conſtat. Verùm habet hæc regula ſuas etiam exceptiones hoc capite enumerandas.

I. Exceptio eſt: Niſi lex ab eo lata ſit, qui eius ferendæ poteſtatem non habet. l. illa decreta. 2. ff. de decretis ab ordine faciendis. & l. humanum. 8. C. de legibus. Huius replicatio eſt: Niſi is qui legem tulit, errore communi pro legitimo magiſtratu ac legulatore habitus fuerit. l. Barbarius. 3. ff. de officio prætoris. Accedit M.I.P. lib. 2. cap. 2. q. 2. except. 6. repl. 1. Plura de exceptione propoſita vide M.I.P. lib. 1. cap. 2. except. 1. & M.I.R. lib. 1. cap. 2. except. 1.

II. Exceptio: Niſi lex iniqua ſit, & ſine ratione lata. reprobatur per ea quæ dicta ſunt ſ. capite prox. quæſt. 7. Concordat l. proſpexit. 12. in prin. ff. qui & à quibus manumiſſi, & c. l. penult. §. præter quoq; ff. de iuſt. & iure. l. ſupellectile. 3. §. fin. ff. de ſupell. legata. Accedit M.I.P. d. cap. 2. except. 2. & M.I.R. d. cap. 2. except. 4.

III. Exceptio: Niſi lex iuri naturali contraria ſit. l. vbi pugnantia. 148. ff. de reg. iuris. & l. in bello. 12. §. facta. ff. de captiuis. Concordant ea quæ habentur ī. except. 17. repl. 1. Accedit M.I.P. d. cap. 2. except. 3. & M.I.R. d. cap. 2. except. 7.

IIII. Exceptio: Niſi exceptio contra legem introducta cauſæ propoſitæ inſit. l. in his. 15. ff. de legib. Cōtra rationem iuris conſtitutum dicitur ius ſingulare, l. ius ſingulare. 16. ff. eod. tit. Item dicitur ſpecies, l. in toto iure. 80. ff. de reg. iuris. l. antepenul. ff. de pœnis. Concordat item propoſitæ exceptioni l. 1. in fin. ff. de reg. iuris: item ī. exceptio prox. Accedit M.I.P. d. cap. 2. except. 7. & M.I.R. d. cap. 2. except. 10. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi lex municipalis à generali lege ſuum municipium eximat. approbatur ī. de principum placitis, in prin. cap. prox.

V. Exceptio: Niſi æquitas contra legem propoſitam in caſu propoſito ſuadeat. l. placuit. 8. C. de iudiciis. l. in omnib. 90. & l. etſi nihil. 143. ff. de reg. iuris. Item concordant ea quæ habentur ſ. except. prox. Accedit M.I.R. lib. 1. cap. 2. except. 11. Exemplum proponitur l. in ſumma. 2. §. quanquam. ff. de aquæ pluuiæ arcend. Aliud l. filio præterito. 17. ff. de iniuſto teſtament. & l. ait prætor. 7. ff. de in integr. reſtit. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi æquitas ſcripta nō ſit. d. l. 8. C. de iudiciis. Concordant ea quæ habentur ſ. cap. proxim. quæſt. 5. & 8. item l. 1. §. ſed ſi ſciente. ibi: in re igitur dubia. ff. de exercitoria actione. l. non aliter. 67. in prin. ff. de leg. 3. l. ſicut. 8. §. ſi debitori. ff. quib. modis pignus ſol. l. ſi verò. 64. §. de viro, in fin. ff. ſolut. matrim. Propoſitæ replicationis duplicatio prima eſt: Niſi euidens æquitas ſit, quæ nullam admittit dubitationē probabilem. Approbatur per ea quæ habentur ſ. cap. prox. q. 8. reg. 1. excep. 1. Accedit M.I.R. d. except. 11. repl. 1. dupl. 1. Altera duplicatio eſt: Niſi Imperator de cauſa cognoſcat. Quæ approbatur per ea quæ habentur ſ. cap. prox. quæſt. 5.

VI. Exceptio: Niſi ratio legis in caſu propoſito ceſſet: tunc enim debet etiam ceſſare ipſa lex, per ea quæ dicta ſunt ſ. cap. prox. q. 6. reg. 7.

VII. Exceptio: Niſi nihil factū ſit contra verba legis. Cuius replicatio eſt: Niſi contra voluntatē legis ſit factum. de qua re dictum eſt ſ. cap. prox. q. 10.

VIII. Exceptio: Niſi facto voluntas legis nō repugnet: tunc enim, quamuis verba legis repugnent, nihilominus tamen valet. de quo ī. lib. prox. cap. 24. de rebus dubiis tractabitur.

IX. Exceptio: Niſi lex ſeu ius ſit pſonale. de quo itidem ī. cap. prox. quæſt. 5. dicetur.

X. Exceptio: Niſi aliud inter partes actum ſit. l. contractus. 23. & l. nec ex prætorio. 27. ff. de reg. iuris. l. in emptionibus. 43. ff. de pactis. l. vltim. §. fin. ff. de tempor. & reparationibus. Accedit M.I.R. libr. 1. capit. 2. except. 2. Huius exceptionis replicationes tot ſunt, quot exceptiones aduerſus pacta. de quibus ī. libro 15. capite 15.

XI. Exceptio: Niſi princeps in cauſa contra legem reſcripſerit. reprobatur per ea quæ habentur ī. cap. 5. de reſcriptis principum.

X I I. Exceptio: Niſi contra legem à iudice ſit iudicatũ. reprobatur per ea quæ habentur j. lib. proxim.cap.29.

X I I I. Exceptio: Niſi in alia ſimili cauſa cõtra legem propoſitam ſit pronunciatũ. reprobatur l. nemo iudex.13.C.de ſententijs & interlocut.

X I I I I. Exceptio: Niſi cauſa legem præceſſit. l.leges.7.C.de legib.l.vlt.§.fin.C.de legit. hæredibus. Nouell.conſt.73.§.obtinete. c.75. item c.115. in prin. Accedit M.I.P.d.cap.2.except.11. & M.I.R. d. cap.2. except.14. Huius replicatio eſt: Niſi nominatim in lege cautum ſit, vt & ad præterita extendatur. d.l.7. Exemplum proponitur l.ſancimus.18.in fin. C. de ſacroſanct. Eccleſ. Aliud l.vlt. in fin. C.d.tt. Aliud Nouell. conſt.113. §. adhæc & illud. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi interpoſita appellatione conſtitutio lata ſit, quæ ad præterita quoq; extendi velit. Nam hoc caſu ad eam cauſam, in qua appellatum eſt, conſtitutio non eſt extendenda. Nouell.c.115.in prin. ibi: in omnib.enim hiſce caſibus.

X V. Exceptio: Niſi lex nondum fuerit inſinuata, vel ab inſinuatione nondum duo menſes præterierint. Nouell.c.66.§. ſancimus. Accedit M.I.R. d. cap. 2.except.15. vbi etiam diſtinguitur.

X V I. Exceptio: Niſi lex de cauſis publicis lata, præfecto prætorio prius non fuerit inſinuata. Nouell. conſtitut.152.

X V I I. Exceptio: Niſi lex alia lege vel conſuetudine ſit mutata. approbatur ſimul & diſtinguitur Inſtit.de iure natur.gen. & ciuili. §. ſed naturalia. l. conſtitutiones.4.ff.de conſtit.prin. Accedit M.I.P.d. cap.2.except.12.& M.I.R.d.cap.2.except.16. Huius exceptionis exempla paſſim extant in inſtitutionibus iuris. Eius autem prima replicatio eſt: Niſi ius ſit naturale. hoc enim alio iure mutari non poteſt. Inſt. d. §.ſed naturalia.l.eas obligationes. 8. ff de capite minutis. Inſt.de legit.agnat.tutela.§.fin.l. iura ſanguinis.8.ff.de reg iuris.l.2.ff. de vſufr. earum rerum quæ vſu conſum. M.I.P. d. except.12. repl.1. & M.I.R. d. except.16.replic.9. Secunda: Niſi lex poſterior, alia rurſus lege ſit mutata. approbatur exemplo Inſtit.de legit.agnator.ſucceſſ. §. cæterùm. Aliud proponitur l. vnica. §. cum igitur. C. de caducis tollend. Tertia: Niſi mutatio iuris lite pendente interueniat. Nouell. c.115.in princip. Plura de replicatione propoſita vide s̄. except.14. Illæ etiam exceptiones, quæ hactenus aduerſus leges propoſitæ ſunt, hic replicationum loco repeti poſſunt. Plures replicationes vide M.I.R. d.except.16.

X V I I I. Exceptio: Niſi Imperator vel Auguſta leges non obſeruauerit. l. princeps. 31. ff. de legibus. Accedit M.I.P.d.cap.2. except.15. in fine: & M.I.R. lib.1. cap.2. except.21. vbi etiam diſtinguitur. Hinc quæritur, an princeps alicui ius ſuum ſine cauſa poſſit auferre? De qua re vide j. cap.10. de Imperatore, reg.2. Planè non omne quod licet, honeſtum eſt. Itaq; quãuis principi liceat præter leges viuere, decet tamẽ eum viuere ſecũdum leges. l. digna vox.4.C.de legib. l.ex imperfecto. 23.ff. de leg.3.l. ex impfecto. 3. C.de teſtam. Inſt.quib.modis teſt.infirmetur.§.fin.

X I X. Exceptio: Niſi propter iuris ignorantiam quis aduerſus leges fecerit. Hæc exceptio ipſo quidem iure reprobatur: admittitur tamen in minoribus ætate, in fæminis, & alijs quibuſdam caſibus. de qua re dicetur j.lib.24.cap.3.except.1.

X X. Exceptio: Niſi aduerſarius aliquid contra eandem legem ſtatuerit, vel impetrauerit. De hac re vide j.lib.prox.cap.28.quæſt.5.

DE IVRIS LEGVM'QVE DIuiſionibus ac ſpeciebus.

Cap. IV.

HActenus de iure & legibus in genere dictũ eſt: nunc de ijſdem in ſpecie eſt dicendum.

DE TRIBVS IVRIS diuiſionibus.

Prima diuiſione ius diuiditur in publicum & priuatum.l.1.§. huius ſtudij ff. de iuſt. & iure. Inſt.eod. tt.§.fin.M.I.P.lib.1.cap.3.diuiſ.1. Altera, in naturale, gentium & ciuile. d.l.1.§. priuatum. ff. de iuſt. & iure.Inſt.eod.tt.§ fin.M.I.P.d.cap 3. diuiſ.2. Tertia in perſonas, res & actiones. l.1. ff. de ſtatu hominum. Inſt.de iure naturali, gentium & ciuili.§. fin. M.I.P. d.cap.3.diuiſ.3.

DE IVRE NATVRALI.

Definitio, ſpecies & proprium iuris naturalis proponuntur l.1.§.ius naturale.ff.de iuſt.& iure.Inſt. de iure nat.gent.& ciuili. M.I.P.d. cap.3. de iure naturali. Aliud proprium, nempe quòd ſit immutabile, habetur s̄.cap.prox.except.17.repl.1.

DE IVRE GENTIVM.

Definitio & proprium iuris gentium habetur l.1. §.fin.& l.omnes populi.9.ff. de iuſt. & iure. Inſt. de iure nat.gent.&c.§.ius autem. M.I.P.d.cap.3.de iure gentium, reg.3.

Species enumerantur l.2. cum trib.legibus ſequentibus.ff. de iuſt. & iure. item Inſtit. de iure naturali. §.ius autem gent.

DE IVRE CIVILI.

I. DEFINITIO *iuris ciuilis cum differentia iuris gentium proponitur d.l.9 ff.de iuſt.& iure. Inſtit. de iure naturali.§.ius autem ciuile. Alia iuris ciuilis definitio habetur l.ius ciuile.6 ff.de iuſt.& iure. Accedit M.I.P.lib.1.cap.3.de iure ciuili, reg.1.& M.I.R. lib.1.cap.3.de iure ciuili, reg.1.*

II. PROPRIA IVRIS CIVILIS.

Primum eſt, quòd proprium ſit ſuæ ciuitatis. d.l.9. Accedit M.I.P.d.cap 3.de iure ciuili, reg.4.& M.I.R. d.cap.3.de iure ciuili, reg.3. Secundum, quòd ſit mutabile.de quo s̄. cap. prox. except.17. Tertium, quòd poſterius ſit iure naturali. Inſt. de rerum diuiſione.§. ſingulorum, in fin. Quartum, quòd ex vnaquaq; ciuitate appelletur.Inſt.de iure naturali.§.ius quidem.

III. DIVISIO IVRIS CIVILIS.

Prima diuiſio, qua in ſcriptum & non ſcriptum diuiditur, proponitur Inſt.de iure naturali. §. cõſtat. l.ius ciuile.6 §.fin.ff.de iuſticia & iure. Huius diuiſionis ratio ꝓponitur Inſt.de iure nat. §. ſine ſcripto. M.I.P.d.cap.3.de iure ciuili, reg.5.

Altera diuiſione diuiditur in ius ciuile, ſpeciale & prætorium.l.ius autem.7.ff.de iuſt.& iure.

De

De iure non ſcripto, ſeu de longa conſuetudine.

I. *Definitio iuris non ſcripti proponitur Inſtit. de iure naturali. §. ſine ſcripto. M.I.P. d. cap.3. de iure ciuili non ſcripto, reg.1.*

II. *Conſuetudo vim legis obtinet. l. de quibus. 32. §. inueterata. l. ſed & ea.35. cum ſeq. ff. de legib. l.1. & l. leges.3. C. quæ ſit longa conſuetudo. Accedit M.I.P.d.cap.3. de iure non ſcripto, reg.3. M.I.R.d.cap.3. de cõſuetudine, reg.5. Huius exceptio prima eſt: Niſi contra conſuetudinem lex ſcripta extet. l. 2. C. d.tt. l. de quibus.32. & l. diuturna.33. ff. de legib. Accedit M.I.P.d.reg.3. except.1. & M.I.R.d.reg.5. except.1. Cuius replicatio eſt: Niſi lex ſcripta conſuetudinem præceſſerit: tunc.n. conſuetudo poſtea inſecuta præcedentem legem tollit, eaq́ potior habetur. per ea quæ habentur ſ.cap.prox.except.17. Concordat l. de quibus.32. ff. de legibus item lib.2. Feud. titulus 1. §. legum autem. Accedit M.I.P.d.except.1. replicat.1. & M.I.R.d.except.1.repl.1. Secunda exceptio eſt: Niſi conſuetudo nulla cauſa iudicialiter acta poßit probari. l. cum de conſuetudine.34. ff. de legib. Controuertitur & magis reprobatur M.I.R.d.reg.5. except. 2. Tertia: Niſi errore, non ratione, conſuetudo ſit introducta. reprobatur l. ſupellectile.3. § fin ff. de ſupell. legata. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ.cap. prox. except.2. Contradicere videtur l. antepenult. ff. de legib. Accedit M.I.P.d.reg.3. excep.2. & M.I.R. d.reg.5. except.3. Quæ tamen loquitur de caſibus ſimilibus, ad quos erronea conſuetudo nõ eſt extendenda: vt ſ.cap.2. quæſt.6. reg.2. except.1. dictum eſt. In caſibus autem, quorum eſt conſuetudo, obtinet, quãuis erronea: quia error ius facit. d.l.3. Quarta exceptio eſt: Niſi iniuſtè primùm conſuetudo à magiſtratu ſit introducta. Nouell. conſt.134. § porrò nulli. ibi: item neque. Quinta: Niſi alterius loci conſuetudo ſit, non eius vbi agitur. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit: M.I.R. d. reg.5. except. 5. vbi etiam diſtinguitur. Sed & eius replicatio eſt: Niſi Romæ conſuetudo ſit. ea enim in cæteris quoq́ ciuitatibus imperij Romani debet obtinere. l.1. §. ſed etſi quæ leges. C. de veteri iure enucl. Inſt. de ſatiſdationibus. §. fin. Accedit M.I.P. lib.1. cap.2. except.17. repl.1. Contradicit l. ſed licet.12. ff. de off. præſidis. Sexta exceptio eſt: Niſi actus contra conſuetudinem extet. per hunc enim conſuetudo, perinde ac alia præſcriptio, interrumpitur. Turz. opin. 9. num.4. Accedit M.I.R. d. reg.5. except.12. Cuius replicatio eſt: Niſi poſt decem annos, perfecta iam conſuetudine, actus in cõtrarium extet. hic enim non tollit conſuetudinem iam perfectam. l. nemo.165. §.1. cum ſua gloſſa. ff. de reg. iuris. Accedit Turz. d. opin.9. num.3. Plura de regula propoſita eiusq́ exceptionibus vide M.I.P. lib.1. cap.3. de iure non ſcripto, reg.3. & M.I.R. lib.1. cap.3. de conſuetudine, reg.5.*

De iure ſcripto, eiusq́ ſpeciebus.

Species iuris ſcripti enumerantur Inſtitut. de iure nat. gent. & ciuil. §. ſcriptum autem. l. ius autem.7. ff. de inſt. & iure. l.2. in prin. vſq́ ad §. poſt originem. ff. de orig. iuris. Accedit M.I.P. d. cap.3. de iure ſcripto, in prin.

De lege & plebiſcito.

Definitur lex Inſtit. d. §. ſcriptum autem. Accedit M.I.P.d.cap.3. de lege, reg.1.

Definitio plebiſciti, eiusq́ declaratio proponitur Inſtit. de iure nat. §. plebiſcitum. Accedit M.I.P.d. cap.3. de plebiſcito.

Quo iure introducta ſint, Inſt. d. §. plebiſcitum.

Origo, l.2. §. deinde cum eſſet. ff de orig. iuris.

Species eſt, lex Aquilia. l.1. §. fin. ff. ad l. Aquiliam.

De ſenatuſconſultis.

Definitio proponitur Inſtit. de iure nat. §. ſenatuſconſultum. Accedit M.I.P. d. cap. 3. de ſenatuſconſulto.

Ratio & origo, l. 2. §. deinde quia difficile. ff. de orig. iuris.

Vim legis habent. l. non ambigitur.9. ff. de legib. l. vnica, in prin. C. de ſenatuſconſultis.

Species ſunt, S.C. Macedonianum, Velleianũ, Trebellianum, & alia plura, quæ tractãtur in Pandectis.

De iure prætorio ſeu honorario.

Definitio nominis & rei proponitur l. ius autem. 7. in fin. ff. de inſt. & iure. l.2. §. eodem tempore. ff. de orig. iuris. Inſtit. de iure nat. §. prætorum. Inſtitut. de bon. poſſeß. in prin.

Origo, d. §. eodem.

Genus. Vim legis obtinet prætoris edictum. Inſtit. de iure nat. §. prætorum. l. nam & ipſum.8. ff. de iuſt. & iure. l. ius.11. §. nec minus. ff. eod. tt.

Species ſunt, edicta ædilium curulium. Inſtit. d. §. prætorum, in fin. Plures enumerantur Inſtit. de act. §. ſed iſta quidem, cum ſequentibus.

De reſponſis prudentum.

Definitio & autoritas proponitur Inſtitut. de iure nat. §. reſponſa. M.I.P.d. cap.3. de reſponſis prudentum, reg.1. cum ſeq. M.I.R. lib.1. cap.3. de opinionib. Dd. reg.1. Origo, l.2. §. his legib. latis. ff. de origine iuris. Speciebus ſcatent Pandectæ. Nomina recenſentur d.l.2. §. iuris ciuilis, cum ſequentibus.

De principum placitis ſeu conſtitutionibus.

Genus. Legis vim habent. Inſt. de iure nat. §. ſed & quod. l.1. in prin. ff. de conſt. principum. M.I.P.d. cap. 3. de conſtitut. principum, reg.1. cum ſeq. & M.I.R.d. cap.3. de principum placitis, reg.1. Huius exceptio prima eſſe videtur: Niſi lex municipalis antea vel poſtea contrà ſtatuerit. Sed reprobatur l. prætor ait.3. §. diuus Hadrianus. ff. de ſepulchro violato. Secunda: Niſi conſtitutio non generaliter, ſed de certa perſona ſit lata. de quo ſ. proximè de conſtit. perſon. Plures exceptiones vide M.I.R.d.reg.1.

Origo proponitur l.2. §. nouiſsimè. ff. de orig. iur.

Diuiſio conſtitutionum in generales & perſonales habetur Inſtit. de iure naturali. §. ſed & quod. & l.1. §. fin. ff. de conſtit. principum.

De conſtitutionib. perſonalibus, ſeu priuilegijs.

Proprium. Hæ ad exemplum non trahuntur, quod ex iam d. diuiſione conſtat. Cõcordat l. 2. C. de legib. Accedit M.I.P.d.cap.3. de cõſtit. perſonal. reg.2. M.I.R. lib.1. cap.1. regul.5. except.2. vbi etiam diſtinguitur. Huius exceptiones quinq́ proponuntur l. vt leges. 3. C. de legibus. Iuxta quam etiam accipienda videtur l. ſi Imperialis.11. C. eod. tt.

Diuiſio habetur l. in omnibus. 68. & l. priuilegia. 156. ff de regulis iuris.

Exempla proponuntur l.tempus.29. ff. de re iudicata. & l. ex pluribus.41.ff. de adminiſt.tutor. Hæc de priuilegijs: de quibus vide plura M.I.P.d. cap.3. de conſtit. perſonal.reg. 1. cum duab. ſeqq. & M.I.R. d. cap.3. de principum placitis, reg.3. cum ſeqq. vſq; ad finem capitis. Sed & quibus ea competant, vide). lib. 3.cap.38.q.2.

De ſacris regulis.

Hæ vim legis obtinent. Nouell.c.6.§.ſed etiam ſic. ibi: eo quod.c.131. in princ.c.83.§. ſi verò eccleſiaſticum. ibi: ſecundum ſacras. & Nouell. c.123. in prin. ibi: nam ſi leges. l.omni nouatione.6.& l.priuilegia. 12.§.1.C.de ſacroſ.eccleſ. Accedit M.I.P. d. cap.3. de canonib.& decretis pontificum.

De iudicato.

Res iudicata vim legis generalis non obtinet. l. nemo iudex 13. C.de ſent.& interloc. Accedit M.I P.d. cap.3.in fine.& M.I.R. de c.3. de reb.iudicatis, reg 1. Huius exceptio prima eſt: Niſi Imperator ſentētiā iuſſerit. l. ſi imperialis.11. in prin.C.de legib. Quæ videtur accipiēda ſecundū conditiones l.3.C.eod.tt. Altera: Niſi ſæpius in cauſis ſimiliter ſit iudicatū.l.nā Imperator.38.in fin.ff de legibus. Plures exceptiones vide M.I.P.d.loco,& M.I.R.d.reg.1.

DE RESCRIPTIS PRINcipum & Supplicationibus.

Caput V.

PRIMO: Reſcriptum principis regulariter vtile eſt & ſeruandum, per ea quæ propoſita ſunt s.cap.prox.quæſt.5.de principum placitis. Concordat l.2.in fin.C. de legib.l. ſacrilegij. 5. C. de diuerſis reſcriptis. Nouell.c.113.§.ſi qua enim ad nos. & l. 2. C. de crimine ſacrileg. Accedit M.I.P.lib 1.cap.4.quæſt. 1. in princ.& M.I.R.lib.1.cap.4.reg.1. Huius regulæ exceptiones ſequuntur.

I. Exceptio: Niſi ſeruus reſcriptum impetrauit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.1 C. de precibus Imper.offer. Mutatur l.vniuerſis.6.C.eod.tt.

II. Exceptio: Niſi lite pendente reſcriptū ſit impetratum. Nouell.c.82.§. omnis deniq;. & Nouell.c. 113.§.1. M.I.R.d.reg.1.exc.1. Huius replicatio prima eſſe videtur: Niſi iudex ab Imperatore datus ſit, vel de plano iudicare iuſſus. ſed reprobatur d.c.113 §. atque hæc dicimus. Altera: Niſi reſcriptū ante dictam conſtitutionem ſit impetratum. reprobatur d. c. 113. §.adhæc & illud. Tertia eſt: Niſi reſcripto non forma iudicandi præſcribatur, ſed diligentia vel quid ſimile præcipiatur.d.c.113.§.atq; iuſſionem.

III. Exceptio: Niſi poſt rem iudicatam reſcriptum ſit impetratum.l.ſententijs.3.in prin.C. de errore aduocatorum. l.2. §. qui autem.& l.3.C.vt lite pendente. l. vlt.C. quomodo & quando iudex ſent.l. impetrata.3.C.ſentētiam reſcindi,&c. Huius replicatio prima videtur eſſe: Niſi ſupplicatio ante ſententiam ſit exhibita. Sed reprobatur l.1 C. vt lite pendente. Concordant ea quæ dicta ſunt s. except. prox. Altera eſt: Niſi à præfecto prætorio ſententia lata ſit, à quo prouocare non licet. l.vnica, in prin.C. de ſent. præfecti prætorio. Concordantes leges cum duplicationibus vide j.lib.prox.cap.28.

IIII. Exceptio: Niſi preces veritate non nitantur.l.ſi quis.29.ff.ad l.Corneliam de falſ.& l.2. C. ſi contra ius. Accedit M.I.P. d.q.1. except.5. & M.I.R. d.reg.1.except 2. Huius replicatio prima eſt: Niſi cognitio tantùm iudici per reſcriptum ſit delegata. l.1. C d.tt. M I.P.d.except 5.repl.3. Secunda: Niſi executio tantùm per reſcriptum ſit mandata. reprobatur l.etſi non.4. C.d.tt M.I.P. d. except.5. replic.4. Tertia: Niſi iuſta cauſa ſit impetrātis, & reſcriptum alioqui legitimum reprobatur l.etſi legibus.5.C.eod. tt. Quarta: Niſi iudex nolit preces falſas argui. reprobatur l puniri.3. C.d.tt.M.I R.d.excep.5.repl.6.

V. Exceptio: Niſi conditio hæc, Si preces veritate nitantur: reſcripto non ſit inſerta.l.vlt. in prin.C. de diuerſis reſcript.M.I.P.d, q.1. except.6. & M.I.R. d.regul.1.except.9.

VI. Exceptio: Niſi reſcriptū non ſit manu principis ſubſcriptum, & cum incauſto in membranis.l. ſacri.6.C.de diuerſ.reſcrip. Concordat, quo ad ſubſcriptionem principis,l ſancimus.3.C. eod.tt. M.I.P. d.quæſt.1.except.9.

VII. Exceptio: Niſi dies aut conſul reſcripto nō ſit adiectus.l.ſi qua.4.C.eod.tt.M.I.P.d.q.1.exc.7.

VIII. Exceptio: Niſi quæſtor reſcripto non ſubſcripſerit: nec denotauerit, inter quos, ad quem iudicem,& p quam perſonā directum ſit. Nouell.c.114.

IX. Exceptio: Niſi exemplum reſcripti, non ipſum reſcriptum authenticum ſit inſinnatū. l ſancimus.3.C.de diuerſ.reſcript.M.I P.d.q 1.exc.8.

X. Exceptio: Niſi ſine ſcripto mandatum principis adferatur.l.vnica.C. de mandat.princ. Accedit M.I.P. d.q.1.except.10. & M.I R. d.reg.1. except.15. Huius replicatio eſt: Niſi reſcripto non forma iudicandi præſcribatur, ſed diligētia vel quid ſimile præcipiatur. Nouell.c.113 §. atqui iuſſionē, in fin. Aliam replicationem vide M.I.R.d.except.15.

XI. Exceptio: Niſi negocium in conſiſtorio prius non ſit ſolenniter tractatum l humanum.8. C. de legibus. Huius replicatio eſt: Niſi in cauſis non vniuerſitatum, ſed priuatorum reſcribatur.l. vniuerſa. 7.§. fin.ff.de diuerſ.reſcript.

XII. Exceptio: Niſi reſcriptum cōtra ius ſit, v vtilitatem publicā.l.vlt.C.ſi contra ius,&c.l. vnica. C.de ſenatuſconſultis.l. nec damnoſa 3. C.de precib. Imper.offer.Nouell.c.82.§. omnis deniq;. M.I.P. d. q. 1.except.11.& M.IR. d.reg.1. except.10. Huius replicatio eſt: Niſi reſcriptum contra ius nemini obſit, ſed proſit petenti.l.reſcripta.7.C.de precib.Imper. offer. M.I.P.d.except.11. repl.1. Aliam replicationem vide M.I.R.d.except.10.

XIII. Exceptio: Niſi reſcriptū fiſco ſit damnoſum.l.3.C.d.tt.Diſtinguitur M.I.R d.reg 1.exc.19.

XIIII. Exceptio: Niſi exceptio vel præſcriptio alicui detur vel denegetur reſcripto. Accedit M I.R. d.reg.1.except.13. Contradicere videtur M.I.P.d q.1. except.12.repl.1. Huius replicatio eſt: Niſi dilatoria, non peremptoria exceptio alicui reſcripto detur vel denegetur. Quæ cum ſua exceptione approbatur l.2. C.d.tt. Concordat id quod dictum eſt s. eod.cap. except.2.

cept.2.repl.3. M.I.R. lib.5. cap.1. reg.83. Huius duplicatio eſt: Niſi is qui præſcriptionem dilatoriã impetrauit, nõ caueat idoneè de debito ſoluendo. l. vniuerſa.5.C.d.tt. M.I.R.d.reg.83.except.1.

X V. Exceptio: Niſi dilatione ad ſoluendum per reſcriptum impetrata, debitor de ſoluendo idoneè nõ caueat.d.l.5. De qua exceptione vide item j. libr. 15. cap.12.regul.20.

X V I. Exceptio: Niſi annus ab impetrato reſcripto exceſſerit.l.2. C. de diuerſis reſcrip. Hæc de exceptionib.aduerſus reſcripta. Plures vide s̄. cap.3. Quæ enim aduerſus leges competunt exceptiones, eadem reſcriptis quoq; non ineptè opponuntur. Sed & plures vide M.I.P.d.q.1.& M.I.R.d.reg.1.

II. QVIBVS SIT VTILE reſcriptum?

Reſcriptum in cõmuni cauſa ab vno impetratum, alteri quoq; ſocio ꝓdeſt.l.1.C.de diuerſis reſcriptis.

III. EVENTVS RESCRIPTI, ET de ſupplicationibus.

I. De forma ſupplicationis ſeu contẽtis, proponitur l.inſtrumentorum.8.C.de precib.Imper.off.

I I. De pœna mẽdacis ſupplicationis, l.ſi quis.29. ff.ad l.Corn.de falſis.l.etſi.5.in fin. C.ſi cõtra ius, etc.

I I I. Supplicatione oblata, & reſcripto impetrato, lis habetur pro conteſtata. l.1. C. quando libellus principi datus, &c. Huius exceptio eſt: Niſi alia quàm prætoria annalis ſit actio. tunc enim lis non habetur pro cõteſtata, nec perpetuatur actio per reſcriptum.l fin.C.d.tt. Plura de reſcriptis vide M.I.P.d. cap.4.& M.I.R.d.cap.4. Hactenus de iure & legib. ſit dictum. Sequitur de magiſtratibus eorumq; miniſtris, in genere primùm, deinde in ſpecie.

DE ORDINANDIS SEV CREANdis magiſtratibus & iudicibus, necnon de ſportulis & annona magiſtratuum ac iudicum. Cap. VI.

I. QVI ET QVALES creandi?

PRima regula, De viris probata vita, proponitur l ſancimus.6.in prin.C.ad l.Iuliam repet.l.1.in fin.C.de officio magiſtri offic.

I I. Regula, De famoſis, notatis, quibusq; ordine vel honore interdictum eſt, & improbatæ vitæ viris, l. 2.C.de dignitatib.l.vnica.C. de infamib.l.1.C. de his qui non impletis ſtipendijs. M.I.P. lib.1. cap.5.q.2. reg.1. Huius exceptio eſt: Niſi cùm ordine ad tempus motus eſſet, tempus pœnæ ſit finitum.l.2. & 3.& l.ad tẽpus.5.ff.de decurionib.item l.1.C. de his qui in exilium dati. Cuius replicatio prima eſt: Niſi mitiorem ſentẽtiam acceperit duriore dignus. tunc enim, quãuis finitum ſit tempus pœnæ, non videtur illi regreſſus dandus ad honores. d.l.3. & d.l.5.l. ordine.15.ff. ad municipalem. Altera: Niſi poſt tempus pœnæ finitũ, præter priſtinam dignitatem nouos quoq; honores ambiat. approbatur & diſtinguitur l.2.C.d.tt.de his qui in exilium, &c. Plura de hac re vide j. cap.20.exc.11. Secunda exceptio eſt; Niſi is cui maiorib. honoribus interdictum eſt, minores petat.l.relegatorũ.7.§.fin. ff. de interdictis & releg. Tertia: Niſi de minoribus honorib.& munerib.agatur: his enim etiam infames addici poſſunt.d.§ fin.l.vnic.C. de infamibus. Plura vide j lib.3.cap.37.de cauſis excuſationum & immunitatum, regul.63.

I I I. Regula, De eo qui flagellis cæſus eſt, l.eo qui. 12.ff.de decurionibus.

I I I I. Regula, De reo publici criminis, l.libertus. 17.§.in quæſt.ff ad municipalem.l Lucius.21.§.antepenult.ff.eod.tt.l.reus delatus.7. in prin.ff. de munerib.l.vnica.C. de reis poſtulat. Huius exceptio prima eſt: Niſi priſtina ſit dignitas: eam enim propter reatum non amittit.d.§.in quæſtionibus. Secunda: Niſi per annum in reatu fuerit, nec cauſa finita ſit. d.l.7. in prin. Tertia: Niſi accuſator nullus ſit, vel deſtitit. l.reſcripto.6.§.ſi quis accuſatorem.ff.d.tt.

V. Regula, De eo cuius pater in reatu eſt, vel publico iudicio damnatus, l.& qui 3.§.quod pater.ff. de munerib.l.2.§.nullam.ff.de decurionibus.

V I. Regula, De ſeruis, l.vlt.C.q militare poſſunt.

V I I. Regula, De colono originario Cæſaris, l.1 C. de agricolis & mancipijs dominicis. De hac re vide j. de cauſis excuſ.& immunitatum, reg.43.

V I I I. Regula, De Iudæis, l. generaliter.3.§. fin. ff.de decurionib. Contradicit l hac valitura.17.C. de Iudæis. M.I.P.d.q.2.reg.3.

I X. Regula, De hæreticis, Nouell.c.45. in princ. vſq; ad §. enimuerò. M.I.P. d. q. 2. reg.2. Vide item j. lib.3. cap.25. de nominandis & creandis decurionibus, regul.18.

X. Regula, De eo q decurio nõ eſt, ne alijs honorib. fungatur, l.honores.7.§.is qui.ff.de decurionibus.

X I. Regula, De negociantib. & exercentib. officia vel artes viliſſimas, l.ne quis.6.C. de dignitatibus. l.ſi cohortalis.12.§.fin.C.de cohortalibus.l 1. in prin. ibi: exceptis nihilominus. C. de præpoſitis agentium in rebus.l.vnica.C.negotiatores ne militent.

X I I. Regula: De libertis vide j.lib.3.cap.25. de nominandis & creandis decurionib.reg.3. De filijs libertorũ proponitur l.libertorum.9.C.de dignitatib.

X I I I. Regula, De pauperibus, l.reſcripto.6. in prin.ff.de munerib.& honorib. Plura de hac re vide j. cap.37.de cauſis excuſat.& immunitatum, reg.70.

X I I I I. Regula: Ne alicui patriæ ſuæ adminiſtratio ꝑmittatur.l.vlt.C.de off.rectoris prouinciæ. et l.vlt.C.de crimine ſacrilegij.M.I.P.d.q.2 reg.4.

X V. Regula, De debitoribus rerumpub. d.l 6.§. debitores. ff. de muneribus & honoribus. & l.1.C.de debitoribus ciuitatum. Huius exceptio prima eſt: Niſi debitum ſit ſolutum. dictis ll. Secunda: Niſi alio modo pro debito ſit ſatisfactum.d.l.6.§.plane vice. Tertia: Niſi non ex adminiſtratione reipub. debeat, ſed ex alia cauſa.d.l.6.§.ſed eos demum. Huius replicatio eſt: Niſi ex pollicitatione debet, quæ recuſari non poteſt.d.l.6.§.ſed & ſi.

X V I. Regula, De eo qui cohortalibus obſequijs eſt obligatus, eiusq; liberis, l.cohortalis.12. in princip: cum duabus legibus ſequentibus.C.de cohortalibus.l: ſi quis.13.C.de off.rectoris prouinciæ.

X V I I. Regula, De eo qui honorem, munus, vel officium aliud ſuſtinet.l.honorem.10.ff. de muneribus

& honorib.l. hac parte. 10. C. de proximis ſacrorum ſcrin.l.1.§.illi quoq́; C.de præpoſito agentium in reb. l.his quibus.5.C.qui militare poſſ. Plura vide ℑ lib.3. cap.37.de cauſis excuſ & immunitatum,reg.10.

X V I I I. *Regula, De eo qui antea eundem honorem vel magiſtratum geſſit, proponitur d.capit. 37.regul.9.*

X I X. *Regula, De ordine ſeruando, eoq́; qui dudum militauerit,& ordini proximior eſt, præponendo,l.vt gradatim.11.in prin.ff.de munerib.& honoribus.l.honor.14.§.gerendorum.ff.eod.tt.l.1.C. de munerib.patrimoniorũ.l.nemo.2.C.de offic. magiſt. offi. l.1.C.d.tt.l.tyrones.3.C.de tyronib.l.2.§. illud præcipuè. C.de primicerio.l.vnicuiq́;.7.in prin.C. de prox. ſac.ſcriniор.l.1.C.de agentib.in reb.l.1.C. de caſtrenſiarijs.l. primicerius.5.C. de offic. præfecti vrbi. Propoſita regula contradicit l.honores.7.in princip ff.de decurionib. Quæ tamen videtur intelligenda de exceptionib. ſequentib. quarum prima eſt: Niſi is qui ordine præcedit,nõ ſit idoneus.l.vt gradatim.11.in prin. ff. de munerib. & honor. Huius replicatio proponitur in caſu l.1.§.fin. C. de præpoſitis agent. in rebus. Secunda exceptio: Niſi is qui ordine ſeu tempore poſterior eſt, laborum comparatione præcedentibus dignior iudicetur. l.vnicuique.7.in princip. C. de prox. ſacror. ſcriniorum. Huius replicatio eſt: Niſi is qui prior eſt tempore, filius alicuius ſit proximiorum. tũc enim digniori præfertur tempore poſteriori. d.l.7. Tertia exceptio eſt: Niſi is qui tempore prior eſt, recuſauerit: vel id quod præſtandum eſt, præſtare nolit. d.l.7.§. illum tamen. Quarta: Niſi is qui ordine poſterior eſt, reſcripto principis nitatur. reprobatur l.2. C. de offic.magiſtr.offic. Plura de regula propoſita vide ℑ. cap 9.*

X X. *Regula, De eo qui indignus eſt inferiore ordine.l.qui indignus.4.ff.de ſenatorib.l. relegatorum. 7.§ fin.ff.de interdictis & releg.*

X X I. *Regula, De iuriſperitis iudicibus eligendis, non imperitis,Nouell.c.82.in prin.*

X X I I. *Regula, De minorib.25. annis, l. ad rempublicam.8.ff.de munerib.& hon.l.2.§.fin.ff. de iure immunitatis. Plura de hac re vide ℑ. lib.3. cap.25. de nominandis & creandis decur. reg.10. item cap.37. eod.lib.de cauſis excuſ.& immunit.reg.3.*

X X I I I. *Regula, De ſurdo & muto,l. honores. 7.§.1.ff.de decurionibus.*

X X I I I I. *Regula, De cæco, l.1.§. quamuis. ff. de poſtulando.*

X X V. *Regula, De fœminis, l.2.ff. de regul.iur. M.I.R.lib.1.cap.5.reg.2. Hactenus de regulis primæ quæſtionis, qui ſcilicet & quales magiſtratus creari poßint vel debeant, eſt dictum. Plura huius loci vide ℑ.lib.3.cap.25. de nominandis & creandis decurionibus. Item quoad iudices, vide ℑ. lib.prox. cap.2. item cap.11. de apparitoribus. Nunc ad ſecundam quæſtionem tranſeundum.*

II. A' QVIBVS CREANDI magiſtratus?

De Imperatore & populo proponitur l.1.in princ. ff.ad l.Iuliam de ambitu. Nouell. c.82. §.ſi quis verò. M.I.P.d.q.2.reg.6.

III. ANTECEDENTIA, ADIVNcta & conſequentia ordinationem magiſtratuum & iudicum.

I. *Regula: Vt gratis ordinentur magiſtratus & iudices, nihilq́; ab ijs eo nomine expendatur, proponitur Nouell.c.8.in prin.§. his omnibus. & §. magno igitur.ibi: volentes. item Nouell.conſtit.161.M.I.R.d. cap.5.reg.6. Huius exceptio prima eſt: Niſi id quod codicillorum aut chartarũ nomine dandum eſt. d. §. his omnib. ibi: modica tantum quadam. Altera: Niſi alius ſit magiſtratus, quam dicta tabula cõprehenſus eſt.d.§.his omnib.verſ.quas etiam ſolas. Aliam exceptionem vide M.I.R.d.reg.6.*

I I. *Regula, De eo quod pro officio præſtandũ eſt à magiſtratu,cõſtituitur d.cõſt.8.in fin l. vnicuiq́;.7.§. illum tamẽ.C.de prox.ſacr.ſcrin. Sed & quib.ea quæ d.§.illum tamẽ,definiũtur, ſint p̃ſtanda,definitur l.ſi qs.11.C.eod.tt.l.1.§.fin.& l.2.C. de off.p̃fecti Africa.*

I I I. *Regula, De iureiurando ab eo qui ordinatur præſtando,l.ſancimus.6.C.ad l.Iul.repet. Nouell.c.8. §.ad eum itaq́;. M.I.P.d.q.2.reg.8.*

I I I I. *Regula, De codicillis ſuſcipiendis,d.c.8.§. qui verò adminiſtrationes.*

V. *Regula, De ambitus crimine,l.vnica.ff.ad l.Iuliam de ambitu. In huius locum ſucceßit Simonia,de qua M.I.P.lib.1.cap.16.*

V I. *Regula, De pœna ſi quis vltrà quàm definitũ eſt, pro officio dederit vel acceperit, d.c.8.§. cæterùm ſi quis.l.ſancimus.6.in fin.C ad l.Iuliam repet.*

V I I. *Regula, De quadruplo reſtituendo ab eo qui pro officio aliquid accepit,d.l.6.in fin. & d.c.8.§. ad eum itaq́;.verſ.ſtat enim.*

V I I I. *Regula, De annona magiſtratus & ſportulis iudicum,l.vnica. C. de annona & capitu adminiſt.l.1.§.ſportulas.C.de offic.præf.prætorio Afric. Accedit M.I.R.lib.2.cap.10.reg.45. Quantitas annonarum definitur l.2.§ fin. C. d.tt. Nouell.c.82.§. porrò ne circa,cum ſequentibus. Huius exceptio prima eſt: Niſi officium & prouinciã nondum fuerit ingreſſus. Nouell.c.95.§.atq́; ex eo.& §.penult. Secunda: Niſi is qui in magiſtratu fuit, mortuus ſit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi eius anni & ſequentis annona, in quo decedit: iſtius enim anni annona hæredib.eius debetur.l.lege pragmatica.4.C.de domeſticis & protectorib.l.ſi quis.11.in fin. C. de proximis ſacror.ſcriniorum.l.1.C.de primipilo.l. matriculam.3.§.ſit in æternum.C.de agentib.in reb. Plura de ſportulis vide ℑ.lib.prox.cap.3.*

I X. *Regula, De mandatis magiſtratui dandis, habetur Nouell.c.17.& 24.§.vt autem qui vel.*

X. *Regula, De officio magiſtratus in ingreſſu prouinciali, No.c.95.§.illud omnib.vſq́; ad §.atq́; ex eo.*

X I. *Regula, De mandatis ſibi datis inſinuandis, Nouell.c.17.§.ſimul ac verò.*

DE OFFICIIS MAGISTRATVS, & actionibus quibus in officio retinetur. Caput VII.

PRIMA *regula: Ne quid p̃ officio præſtent, & de ambitus crimine vitando, vide ℑ. cap.prox.q.3.*

II. *Regula: Ne quid vltra annonas & ſportularũ quanti-*

quantitatem à legibus definitam, à ſubditis accipiāt. de hac re dicetur ʒ. eod. cap. actione proxima.

III. *Regula: Ne ſubditos lædant, præcipitur Nouell. c. 86. §. porrò ſi contingat. M.I.R. d. cap. 5. reg. 9. Affine huius actionis remedium vide ʒ. reg. 17.*

IIII. *Regula: Ne quid in prouincia quam adminiſtrat, emat, vendat, vel conducat. l. non licet. 46. ff. de contrahenda empt. l. quod contra. 8. ff. ad l. Iuliam repetundarum. l. vnica. C. de contractib. iudicum. l. aufertur. 46. §. quod à præſide. ff. de iure fiſci. M.I.R. d. cap. 5. reg. 7. Huius exceptio prima eſt: Niſi fiſcus bona paterna eius, qui prouinciam adminiſtrat, vendat. l. qui officij. 62. in prin. ff. de contrab. empt. Altera: Niſi victus aut amictus cauſa emat. l. ſolet. 6. §. nō verò. verſ. & quod mandatis. ff. de offic. proconſulis. d. l. vnica. §. prouincias. verſ præter eas.*

V. *Regula: Ne donationes in ea prouincia, quam adminiſtrat, accipiat. l. plebiſcito. 18. ff. de offic. præſidis. & l. quod contra. 8. in princ. ff. ad l. Iuliam repet. M.I.R. d. cap. 5. reg. 8. vbi etiam diſtinguitur. Huius exceptio prima eſt: Niſi xenij nomine offeratur. l. ſolet. 6. §. non verò. ff. de offic. proconſ. & legati. Secunda: Niſi ratione voti donetur. l. vnica. C. de oblatione votorum. Tertia: Niſi ob nuncium publicæ lætitiæ donatum ſit. Cuius replicatio eſt: Niſi immodicum ſit quod accipitur. l. vnica. C. publicæ lætitiæ vel conſulū nunciatores, &c. Quarta exceptio eſt: Niſi id quod donatur, eſculentum vel potulentum ſit. l. plebiſcito. 18. ff. de offic. præſid. Accedit M.I.R. d. reg. 8. except. 1. Aliæ propoſitæ regulæ exceptiones proponūtur & reprobantur l. vnic. C. de contr. iudic.*

VI. *Regula: Ne in ea prouincia quam adminiſtrat, ædificet. d. l. vnica. l. aufertur. 46. §. quod à præſide, in fin. ff. de iure fiſci.*

VII. *Regula, Ne ex prouincia quam adminiſtrat, vxorem ducat. De hac re dicetur ʒ. lib. 4. cap. 2. de nuptijs.*

VIII. *Regula, De cauſis cognoſcendis, & dirimendis litibus, conſtituitur Nouel. c. 17. §. tertiò. item cap. 86. in prin. vſq; ad §. porrò ſi contingat. & §. obtemperantem.*

IX. *Regula, De mandatis principum exequendis. Hæc à magiſtratu exequēda ſunt. Cuius exceptio eſt: Niſi vel is cui mandatum eſt, vel is qui mandauit, ante inſinuationem fuerit mortuus, vel in magiſtratu eſſe deſierit. reprobatur, certa tamen conditione, Nouell. c. 134. §. præterea hoc quoq;.*

X. *Regula, De tributis exigendis & ſuſcipiendis, proponetur ʒ. lib. 3. in iure fiſci.*

XI. *Regula, De habitatione præſidum & iudicū, l. nulli. 14. C. de offic. rectoris prouinciæ. Planè clariſſimis & ſpectabilibus vniuerſis, commorandi habitandiue vbi velint, facultas cōceditur. l. clariſſimis. 15. C. de dignitatibus. Sed & ad habitationem magiſtratus pertinet l. cunctos. 3. de metatis.*

XII. *Regula, De profectionibus magiſtratuum, habetur l. clariſſimis. 15. C. de dignitatib. & l. iubem⁹. 18. C. eod. tt. Nouell. c. 134. §. porrò nulli. conſt. 128. §. vltra hæc. & c. 17. §. illud etiam, vſq; ad §. enimuerò.*

XIII. *Regula, De ſubditis illæſis conſeruādis, & æquum ſe præbendo in cauſis cognoſcēdis & diſciplinæ publicæ conſeruandæ, necnon de qualitate miniſtrorum, conſtituitur Nouell. c. 8. §. proinde cum ita.*

XIIII. *Regula, Ne ante ſucceſſoris ſui aduentum adminiſtrationē deponat. l. vnica. §. adminiſtrationē. C. vt omnes iudices tam ciuiles quam militares poſt adminiſtrationē depoſitam, &c. Nouell. c. 95. §. deponet autem. l. meminiſſe. 10. ff. de officio proconſulis. l. vnica. ff. de officio præfecti Auguſtalis.*

XV. *Regula: Vt exercitum, poſtquā ei in prouincia ſucceſſum eſt, ſucceſſori tradat. l. quinc. 2. et l. lex. 3. ibi: quinc cū ei in prouincia. ff. ad l. Iuliam maieſt.*

XVI. *Regula: Vt è prouincia, poſtquam ei ſucceſſum eſt, decedat. d. l. 2. in prin.*

XVII. *Regula: Vt poſt depoſitam adminiſtrationem 50. dies in ciuitatibus celebriorib. commoretur, actionesq; ſubditorū excipiat, præcipitur l. unica. C. vt omnes iudices tam ciuiles quàm militares, &c. Nouell. c. 8. §. ſecundum veteres. §. ſi autē. & §. oportet. ibi: denegamus enim. Nouell. c. 95. in prin. vſq; ad §. illud omnib. Nouell. c. 128. §. præterea ſancimus. & c. 161. §. ſimulatq;. Accedit M.I.R. lib. 1. cap. 5. regul. 15. Hactenus de officijs magiſtratus. Sequitur nunc de actionibus quibus in officio retinetur.*

DE LEGE IVLIA REPETUNDARUM.

I. CAVSAE HVIVS ACTIONIS.

I. *Cauſa: Si in magiſtratu, poteſtate, curatione, vel quo alio officio publico, pecuniam quis accepit. l. 1. in prin. ff. ad l. Iuliam repetundarum. M.I.P. lib. 1. cap. 5. quæſt. 3. reg. 5.*

II. *Cauſa: Si à ſubditis vltra quantitatem à legib. definitā quid accepit. l. omnes. 3. l. iubemus. 4. & l. ſancimus. 6. C. ad l. Iuliam repetund. l. ead. lege. 6. ff. eod. tt. M.I.R. d. reg. 5. vbi etiam diſtinguitur.*

III. *Cauſa: Si pecuniam ob iudicandum vel nō iudicandum accepit. l. lege Iulia. 3. item d. l. 6. §. lege Iulia. & l. lex Iulia. 7. in prin. ff. eod. tt.*

IIII. *Cauſa: Si ob denunciandū vel non denunciandum teſtimoniū pecuniam accepit. d. l. 6. in prin.*

V. *Cauſa: Si ob militem legendum mittendúmue pecuniam accepit. d. l. 6. §. lege Iulia.*

VI. *Cauſa: Si ob accuſandum vel non accuſandum pecuniam accepit. d. l. 6.*

VII. *Cauſa proponitur d. l. 7. in prin.*

VIII. *Cauſa: Si ob hominem vinciendum vel nō vinciendum pecuniam accepit. d. l. 7.*

IX. *Cauſa: Si accepto tulerit debitum publicum. d. l. 7. §. illud quoq;. (§. fin.*

X. *Cauſa: Si hominē innocentem interfecit. d. l. 7.*

XI. *Cauſa: Si munus publicè mandatum accepta pecunia rep[...]it. l. vlt. ff. ad l. Iuliam repet.*

XII. *Cauſa: Si ob aliquem in magiſtratū ordinandum pecuniam accepit. l. ſancimus. 6. C. d. tt. Nouell. c. 8. §. ad eum. verſ. ſciat enim. & §. cæterùm ſi quis. ibi: ſed etiam eum. Hactenus propoſitæ actionis cauſas enumeraſſe ſufficiat. de quibus vide plura ʒ. eod. cap. act. prox. Planè ſunt propoſitarum cauſarū duæ potiſſimum exceptiones generales. prima eſt: Niſi ab exceptis perſonis acceperit. l. 1. §. fin. ff. ad l. Iuliam repet. Huius replicatio eſt: Niſi non donationis cauſa accipiat, ſed ob turpem aliquam cauſam: puta, ho-*

minem in vincula conijciendum. tũc enim nec ab exceptis perſonis licet accipere.d.l.7.§.apparet. Altera exceptio videtur: Niſi non ipſe qui in magiſtratu eſt, accepit, ſed aliquis ex eius miniſtris. Sed reprobatur d.l.1.ibi:vel cum ex cohorte.d.l.5.l.1.C.eod.tt. Plures eiuſmodi exceptiones vide ſ̄.quaſt.prox.reg.5.

II. ADVERSVS QVOS DETVR Actio ex l.Iulia repetundarum?

I. Regula, De heredibus eius qui in eam commiſit, proponitur l.2.ff.ad l.Iuliam repetund.l. vltim.ff. ad l.Iuliam peculatus. & l.2.C. ad l.Iuliam repetundarum. Huius exceptio eſt: Niſi annus à morte rei praterierit.d.l.2.

II. Regula, De comitibus iudicum & miniſtris, propoſita eſt ſ̄.exceptione generali 2.

III. Regula, De eo qui ob turpem cauſam dedit magiſtratui. Hic quoq; tenetur. l. ſancimus. 6.§.fin. C.ad l.Iuliam repetund.

III. QVID VENIAT IN HANC actionem?

I. Regula, De pœna extraordinaria, exilio, & vltimo ſupplicio, habetur l.lex Iulia.7.§.fin.ff.ad l. Iuliam repet. Accedit M.I.P.d.quaſt.3.reg.6.& M.I.R. d.cap.5.reg.16.

II. Regula, De pœna quadrupli, l.·.in fin. & l.ſancimus.6.in fin.C.d.tt.Nouell.conſt.124.§.ſed & hoc iubemus.item Nouell.c.161.§.praterea. M.I.R.d.cap. 5.regul.17. Alias pœnas vide ſ̄. in ſingulis cauſarum ſpeciebus.

IIII. QVANDO ET QVAMDIV detur?

I. Regula: Tam in adminiſtratione, quàm poſt adminiſtrationẽ depoſitam cõpetit.l.iubemus.4. in fin. C.ad l.Iuliã repetund Nouell c.8.§.caterùm ſi quis.

II. Regula: Intra annũ à depoſita adminiſtratione datur.l.vnuſquiſque.5.C.eod.tt.

III. Regula: Hæres rei conuenti intra annum tantùm tenetur.l.datur.2.ff.eod.tt.

V. EVENTVS HVIVS IVDICII.

I. Regula: Hac lege damnatus teſtimonium dicere, aut iudex eſſe poſtularéue prohibetur. l. eadem lege.6.§.hac lege.ff.d.tt.

II. Regula: Alienatio magiſtratui à ſubditis contra legem repetundarum facta non valet, resq; ex ea vſucapi non poteſt.l.quod contra.8.ff.d.tt.

VI. ADFINIA REMEDIA huius iudicij.

I. Ex conſtitutionibus principalibus, is qui magiſtratum geſſit, poſt depoſitam adminiſtrationem iubetur per quinquaginta dies in prouincia, quam adminiſtrauit, commorari.de quo ſ̄.reg.17 cap.7.

II. Alia item conſtitutio de delictis magiſtratus vindicandis proponitur l.iuſtiſſimos. 3.C. de offic.rectoris prouincia.

III. Alia ratio vindicandi id quod à magiſtratu commiſſum eſt, praſcribitur Nouell.c.8.§. damus autem. & §. adeoq; ipſis. Propoſita actionis omniumq; aliarum pracedentium exceptio eſt: Niſi non ob rapinam magiſtratus agatur: ſed ob hoc quòd in executione iuris publici & iuſtitia fuerit paulò vehementior.d.conſt.8.§.illo ſcilicet.

IIII. Si iudex vel magiſtratus vltra debitam annonarum & ſportularum quãtitatem aliquid à ſubditis acceperit, coercetur l. qui ordinariam.7.C. de officio rectoris. Nouell.c.8. §. ſed neq; eos. §. ad cum itaque. ibi: ſciat enim §.caterùm ſi quis. & §.curam gerentes. Nouell.c.17.§.oportet igitur.c.86.§.obtemperantem.& §.praterea Nouell.c.82.§. caterùm appellationes.ibi: nemine.Nouell.c.124.§.ſed & hoc iubemus, vſque ad §. quia verò. Nouell.c.134.§. ſed & hoc ad nos, vſque ad §.appellationes. & Nouell.c.161. §. praterea. & §. quemadmodum. Plura de actione propoſita vide ſ̄.cauſa 2.

SI IVDEX LITEM SVAM feciſſe dicatur.

I. CAVSAE EX QVIBVS COMpetat hæc actio.

I. Cauſa: Si dolo malo in fraudem legis iudex ſententiã dixit. l.ſi filiusfamiliás.15.§. iudex.ff.vbi quis agere vel conueniri debeat. M.I.P.d.quaſt.3.reg.8.& M.I.R.d.cap.5.reg.20.

II. Cauſa: Si contra leges & conſtitutiones pronunciauit.l.1.§.ſed & ſi quis, in fin.ff. ad l.Cornel.de fal.l.nõ quidquid.40.ff. vbi quis agere vel con. debeat.M.I.P.d.reg.8.& M.I.R.d.reg.20.

III. Cauſa: Si non tota lege perſpecta, vna aliqua eius particula propoſita iudicet. l. inciuile eſt. 24. ff. de legibus.

Exceptio propoſitarũ cauſarum generalis videtur eſſe talis: Niſi non dolo, ſed per imprudentiam iudex fecerit. Sed reprobatur l.vlt.ff.de extraordinarijs cognit. Inſtit.de oblig.qua ex q.delicto naſc.in prin.l.ex maleficio.4.§.ſi iudex.ff de actionibus & oblig.

II. QVIBVS COMPETAT?

De eo contra quem iudex pronunciauit, proponitur l.2.C.de pœna iudicis qui malè iudicauit.

III. ADVERSVS QVOS competat?

De heredib.iudicis. Aduerſus hos actio ꝑpoſita nõ cõpetit.l.Iulianus.16.ff.vbi quis agere vel cõueniri.

De patre iudicis. Nec hic tenetur. Inſtit. de oblig. qua ex q.del.naſc.§.ſi filiusfam.in fin.

IIII. QVID VENIAT IN HAC actione?

I. Regula: Si per imprudentiam fecit, pœna extraordinaria eſt. l.vlt.ff. de extraordinarijs cogn.Inſt.de oblig.q̃ ex q.del.naſc.in prin M.I.R d.cap.5.reg.24.

II. Regula: Si dolo fecit, vera aſtimatio litis praſtanda.l.ſi filiusfamiliás.15.in fin.ff.vbi quis agere vel conuen.& l.2.C.de pœna iudicis qui malè iudicauit. M.I.R d.reg.24.

III. Regula: Si filiusfamiliâs iudex litem ſuam fecit, quid veniat, definitur d.l.15.in prin.

IIII. Regula, De exilio & ab ordine remouendo, proponitur l.ſi quis.38.§.iudices ff.de pœnis.

V. QVAE ACTIO COMPETAT, ET adfinia eius remedia.

I. Regula: In factũ actio eſt.l.vlt.ff.de extraord.cog.

II. Regula, De lege Cornelia de falſis, proponitur l. 1.§.ſed & ſi quis, in fin.ff.ad l.Cornel.de falſ.

III. Regula, De lege Iulia maieſtatis, l.1.C.ad l.Iuliam maieſt.

IIII. Re-

IIII. Regula, De actione aduerſus eum qui iudicem corrupit, corrumpendúmne curauit, l.1.§.ſed & ſi quis. ff. ad l. Corneliam de falſis. l. qui duobus 21.ff. eod.tt. Hactenus de officijs magiſtratus, & actionib. quibus in officio continetur, ſit dictum. Plura vide ſ. hoc capite, de ſingulis officijs magiſtratuum: item j. lib. 3. cap.39. de actione quæ ex mala muneris adminiſtratione competit. Nunc ad iuriſdictionem & dignitatem magiſtratus veniamus.

DE IVRISDICTIONE. *Caput VIII.*

PRIMO: *Genus & ſpecies cognatæ proponitur l.imperium 3 ff de iuriſdict.*

Imperij meri propriũ eſt, habere gladij poteſtatem. d.l.3. Sed & imperij ſpecies proponuntur l.iubere.4. ff.eod.tt.M.I.R.d.cap.5.reg.35.

Quæ imperij ſunt, magiſtratibus municipalibus nõ competunt. l.ea quæ.26.ff.ad municipalem.

Imperij magis quam iuriſdictionis ſunt ea quæ cauſa cognita fiũt d.l.26 l.dies.4.§.ſi forte.ff. de damno infecto. l.vbicunq; 105 ff.de reg.iuris. l.2 ff. de officio eius cui mandata eſt iuriſd. Accedit M.I.R.d cap 5. reg.54. Ad officium aut iudicis pertinentes cauſæ aliquot enumerantur l.1 ff de iuriſdict l.imperiũ 3.ibi: quod in danda ff.eod.tt. M.I.R.d.cap.5.reg.38.

II. CAVSA IVRISDICTIONIS, ex qua competat?

Si iuriſdictio mandata vel delegata ſit, & iudex datus. Hæc cauſa vt regulariter vera eſt, M.I.P.lib.1. cap.5.q 4 reg.1.& M.I.R lib.1.cap.5.reg.46.in prin. ita ſuas habet exceptiones.

I. Exceptio: Niſi is iudicem dederit, vel iuriſdictionem mandauerit, cui ius dandi vel mandandi non eſt. l cũ prætor.12.§.1.ff. vbi quis agere vel cõueniri, &c. Species & exempla propoſitæ exceptionis ſequuntur j.in exceptionibus ſequentibus.

II. Exceptio: Niſi is cui iuriſdictio mandata eſt, eamq; non ſuo iure, ſed alieno beneficio habet, eam alij mãdauerit. l nemo poteſt.70 ff.de reg iuris. l.vlt. in princ ff. de officio eius cui mand. eſt iuriſd l. more maiorum.5. cum l.ſeq ff. de iuriſdict l a iudice.5.C. de iudicijs. M.I.P.d.reg.1.except.1. & M.I.R d.regul. 46 except.1. Huius replicatio prima eſt: Niſi is qui iudicem dat, à principe iudex datus ſit, vel iuriſdictionem mandatam acceperit. d.l.5. M.I.P.d.except.1. repl.1.& M.I.R d.excep.1.repl.1.Secunda: Niſi legatus ſit proconſulis: huic enim quamuis a proconſule iuriſdictiõ mandata ſit, tamen iudicis dandi ius eſt. l. cum prætor.12.§.1.ff. vbi quis agere vel cõueniri,&c. l.legatus.12.ff.de officio proconſulis vel legati. Tertia: Niſi prætor iuriſdictionem mandauerit. l. ſolet.16.ff. de iuriſdict.& l.ptor.17.ff.eod.tt. Quarta: Niſi præſes alicui iuriſdictionẽ mandauerit. approbatur ſub conditione l.placet.2.C.de pedaneis iudicibus.l.quadam.5.C.eod.tt. Huius duplicatio eſt: Niſi princeps reſcripſerit ita: Eum qui prouinciæ præeſt, adire poteſt. Verùm reprobatur l.ſæpe.8.cum l.ſeq.ff de offi. præſidis. Quinta replicatio eſt: Niſi alicui propter vim imperij, lege, vel ſen.conſulto, vel conſtitutione conceſſum ſit mandare iuriſdictionẽ: vt eſt proconſul, præfectus vrbi, cæteríq; Romæ magiſtratus. l.cum prætor. 12.§.1 ff.vbi quis agere vel conueniri, &c. Sexta: Niſi vel cauſa vilis ſit, vel longinquitas loci ſit impedimento: tunc enim alteri cauſa poteſt delegari. l.cum poſt. 26.C.de appell.

III. Exceptio: Niſi procurator Cæſaris iudicem dederit. l.ex conſenſu.23.§.1 ff.de appell.l.1.C. de pedaneis iudicibus.

IIII. Exceptio: Niſi is qui iuriſdictionẽ mandat, magiſtratus non ſit. l.eum qui 13.ff.de iuriſd.

V. Exceptio: Niſi eo die iudicare iuſſit, quo is qui iuſſit, priuatus futurus eſt d.l.13.

VI. Exceptio: Niſi ei mãdata ſit iuriſdictio, qui iudex eſſe nõ poteſt. de quo j.lib prox cap.2 de iudice.

VII. Exceptio: Niſi ei delegetur cauſa, qui eam ad delegantem remiſerat. reprobari videtur l. ad principem.22 ff. de appell.l. ad Imperatorem. 26 ff.eod.tt. M.I.R.d.reg.46.except.4.

VIII. Exceptio: Niſi ea cauſa ſit delegata, quæ ad iuriſdictionem delegantis nõ pertinet. l unica. C. qui pro ſua iuriſdictione iudices dare poſſunt. Huius replicatio eſt: Niſi quis cauſam ſibi ab Imperatore delegatam, alteri delegauerit: tunc enim, quãuis ad iuriſdictionem delegantis nõ pertineat, videtur tamen, quod delegatio valeat. approbari videtur, quamuis gloſſa contradicat, d.l unica §.fin. Cõcordant ea quæ habentur ſ except.2 repl.1.

IX. Exceptio: Niſi cauſæ criminales, & aliæ, quæ ſunt imperij magis quàm iuriſdictionis, mandentur. l. 1.in prin ff.de offic. eius cui mandata eſt iuriſdictio. l. placuit.2.§.quod non ita conuenit. C.de pedaneis iudicib. l nemo poteſt.70 ff.de regulis iuris. Vide item j. quæſt prox.reg.3. M.I.R.d.reg 46 except.6.

X. Exceptio: Niſi ſuſpecti tutoris accuſatio delegetur. reprobatur l.cognitio.4 in prin. ff de offic. eius cui mãdata eſt iuriſdictio. M.I.R.d reg.46 ex. 9.

XI. Exceptio: Niſi ei cauſa delegata ſit, quem altera pars nominatim petijt. approbatur ſimul & diſtinguitur l.obſeruãdum eſt.47 ff.de iudicijs. M.I.P. d.reg.1.except.8.vbi controuertitur.

XII. Exceptio: Niſi is qui iuriſdictionem mandauit, re integra deceſſerit. l.& quia 6 ff de iuriſd. M.I.P. d.reg.1.except.10.& M.I.R.d.regul.46. except.17.in quibus locis etiam diſtinguitur.

XIII. Exceptio: Niſi is qui delegauit poſtea iudicare prohibuit l.iudicium.58. in princ.ff. de iudicijs. M.I.P.d.reg 1. except.11. & M.I.R d.reg.46. except. 18. Huius replicatio eſt: Niſi cùm pluribus cauſa delegata eſſet, is qui delegauit, vnum ex ijs iudicare prohibuit, non omnes. tunc enim cæteris permiſſum videtur. l. cum prætor.12. in prin.ff.de iudicijs. Plures replicationes vide M.I.R.d.except.18.

XIIII. Exceptio: Niſi cum iudex ad tempus datus eſſet, tempus illud ſit finitũ. M.I.P.d reg.1.except. 12.& M.I.R.d.regul.46.except.21. Huius replicatio prima eſt: Niſi tempus conſenſu partium ſit prorogatum. approbatur ſimul & diſtinguitur l conſenſiſſe. 2.§.ſi & iudex.ff.de iudicijs.M.I.P.d.except.12.repl. 1.& M.I.R.d.except.21.repl.1. Secunda: Niſi iudex datus medio tempore deceſſerit, aliuſq; in locum eius ſit ſurrogatus. reprobatur l.ſi iudex.32.ff.eod.tt.

X I I. Exceptio: Niſi contra legem à iudice ſit iudicatũ. reprobatur per ea quæ habentur ȷ. lib. proxim.cap.29.

X I I I. Exceptio: Niſi in alia ſimili cauſa cõtra legem propoſitam ſit pronunciatũ. reprobatur l. nemo iudex.13. C.de ſententijs & interlocut.

X I I I I. Exceptio: Niſi cauſa legem præceſſit. l.leges.7. C.de legib.l.vlt.§.fin.C.de legit. hæredibus. Nouell.conſt.73.§.obtineto. c.75. item c.115. in prin. Accedit M.I.P.d.cap.2.except.11. & M.I.R. d. cap.2. except.14. Huius replicatio eſt: Niſi nominatim in lege cautum ſit, vt & ad præterita extendatur. d.l.7. Exemplum proponitur l.ſancimus.18.in fin. C. de ſacroſanct. Eccleſ. Aliud l.vlt. in fin. C.d.tt. Aliud Nouell. conſt.113. §. adhæc & illud. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi interpoſita appellatione conſtitutio lata ſit, quæ ad præterita quoq; extendi velit. Nam hoc caſu ad eam cauſam, in qua appellatum eſt, conſtitutio non eſt extendenda. Nouell.c.115.in prin. ibi: in omnib.enim hiſce caſibus.

X V. Exceptio: Niſi lex nondum fuerit inſinuata, vel ab inſinuatione nondum duo menſes præterierint. Nouell.c.66.§. ſancimus. Accedit M.I.R. d. cap. 2.except.15. vbi etiam diſtinguitur.

X V I. Exceptio: Niſi lex de cauſis publicis lata, præfecto prætorio prius non fuerit inſinuata. Nouell. conſtitut.152.

X V I I. Exceptio: Niſi lex alia lege vel conſuetudine ſit mutata. approbatur ſimul & diſtinguitur Inſtit.de iure natur.gen. & ciuili. §. ſed naturalia. l. conſtitutiones.4.ff.de conſtit.prin. Accedit M.I.P.d. cap.2.except.12.& M.I.R.d.cap.2.except.16. Huius exceptionis exempla paßim extant in inſtitutionibus iuris. Eius autem prima replicatio eſt: Niſi ius ſit naturale. hoc enim alio iure mutari non poteſt. Inſt. d. §.ſed naturalia.l.eas obligationes. 8. ff de capite minutis. Inſt.de legit.agnat.tutela.§.fin.l. iura ſanguinis.8.ff.de reg iuris.l.2.ff. de vſufr. earum rerum quæ vſu conſum. M.I.P. d. except.12. repl.1. & M.I.R. d. except.16.replic.9. Secunda: Niſi lex poſterior, alia rurſus lege ſit mutata. approbatur exemplo Inſtit.de legit.agnator.ſucceſſ. §. cæterùm. Aliud proponitur l. vnica. §. cum igitur. C. de caducis tollend. Tertia: Niſi mutatio iuris lite pendente interueniat. Nouell. c.115.in princip. Plura de replicatione propoſita vide ſ̃. except.14. Illæ etiam exceptiones, quæ hactenus aduerſus leges propoſitæ ſunt, hic replicationum loco repeti poſſunt. Plures replicationes vide M.I.R. d.except.16.

X V I I I. Exceptio: Niſi Imperator vel Auguſta leges non obſeruauerit. l. princeps. 31. ff. de legibus. Accedit M.I.P.d.cap.2. except.15. in fine: & M.I.R. lib.1. cap.2. except.21. vbi etiam diſtinguitur. Hinc quæritur, an princeps alicui ius ſuum ſine cauſa poſſit auferre? De qua re vide ȷ. cap.10. de Imperatore, reg.2. Planè non omne quod licet, honeſtum eſt. Itaq; quãuis principi liceat præter leges viuere, decet tamẽ eum viuere ſecũdum leges. l. digna vox. 4. C.de legib. l.ex imperfecto. 23. ff. de leg.3. l. ex impſecto. 3. C.de teſtam. Inſt.quib.modis teſt.infirmetur.§.fin.

X I X. Exceptio: Niſi propter iuris ignorantiam quis aduerſus leges fecerit. Hæc exceptio ipſo quidem iure reprobatur: admittitur tamen in minoribus ætate, in fœminis, & alijs quibuſdam caſibus. de qua re dicetur ȷ.lib.24.cap.3.except.1.

X X. Exceptio: Niſi aduerſarius aliquid contra eandem legem ſtatuerit, vel impetrauerit. De hac re vide ȷ.lib.prox.cap.28.quæſt.5.

DE IVRIS LEGVM'QVE DIuiſionibus ac ſpeciebus.

Cap. IV.

HActenus de iure & legibus in genere dictũ eſt: nunc de iiſdem in ſpecie eſt dicendum.

DE TRIBVS IVRIS diuiſionibus.

Prima diuiſione ius diuiditur in publicum & priuatum.l.1.§. huius ſtudij ff. de iuſt. & iure. Inſt.eod. tt.§.fin.M.I.P.lib.1.cap.3.diuiſ.1. Altera, in naturale, gentium & ciuile. d.l.1.§. priuatum. ff. de iuſt. & iure.Inſt.eod.tt.§ fin.M.I.P.d.cap 3. diuiſ.2. Tertia in perſonas, res & actiones. l.1. ff. de ſtatu hominum. Inſt.de iure naturali, gentium & ciuili. §. fin. M.I.P. d.cap.3.diuiſ.3.

DE IVRE NATVRALI.

Definitio, ſpecies & proprium iuris naturalis proponuntur l.1.§.ius naturale.ff.de iuſt.& iure.Inſt. de iure nat.gent.& ciuili. M.I.P.d. cap.3. de iure naturali. Aliud proprium, nempe quòd ſit immutabile, habetur ſ̃.cap.prox.except.17.repl.1.

DE IVRE GENTIVM.

Definitio & proprium iuris gentium habetur l.1. §.fin.& l.omnes populi. 9. ff. de iuſt. & iure. Inſt. de iure nat.gent.&c.§.ius autem. M.I.P.d.cap.3.de iure gentium, reg.3.

Species enumerantur l.2. cum trib.legibus ſequentibus.ff. de iuſt. & iure. item Inſtit. de iure naturali. §.ius autem gent.

DE IVRE CIVILI.

I. DEFINITIO iuris ciuilis cum differentia iuris gentium proponitur d.l.9 ff.de iuſt.& iure. Inſtit. de iure naturali.§.ius autem ciuile. Alia iuris ciuilis definitio habetur l.ius ciuile.6 ff.de iuſt.& iure. Accedit M.I.P.lib.1.cap.3.de iure ciuili, reg.1.& M.I.R. lib.1.cap.3.de iure ciuili, reg.1.

II. PROPRIA IVRIS CIVILIS.

Primum eſt, quòd proprium ſit ſuæ ciuitatis. d.l.9. Accedit M.I.P.d.cap 3.de iure ciuili, reg.4.& M.I.R. d.cap.3.de iure ciuili, reg.3. Secundum, quòd ſit mutabile.de quo ſ̃. cap. prox. except.17. Tertium, quòd poſterius ſit iure naturali. Inſt. de rerum diuiſione.§. ſingulorum, in fin. Quartum, quòd ex vnaquaq; ciuitate appelletur.Inſt.de iure naturali.§.ius quidem.

III. DIVISIO IVRIS CIVILIS.

Prima diuiſio, quæ in ſcriptum & non ſcriptum diuiditur, proponitur Inſt.de iure naturali.§. cõſtat. l.ius ciuile.6 §.fin.ff.de iuſticia & iure. Huius diuiſionis ratio ꝓponitur Inſt.de iure nat. §. ſine ſcripto. M.I.P.d.cap.3.de iure ciuili, reg.5.

Altera diuiſione diuiditur in ius ciuile, ſpeciale & prætorium.l.ius autem.7.ff.de iuſt.& iure.

De

De iure non ſcripto, ſeu de longa conſuetudine.

I. *Definitio iuris non ſcripti proponitur Inſtit. de iure naturali. §. ſine ſcripto. M.I.P. d. cap.3. de iure ciuili non ſcripto, reg.1.*

II. *Conſuetudo vim legis obtinet. l. de quibus. 32. §. inueterata. l. ſed & ea.35. cum ſeq. ff. de legib. l.1. & l.leges.3. C. quæ ſit longa conſuetudo. Accedit M.I.P.d.cap.3. de iure non ſcripto, reg.3. M.I.R.d.cap.3. de cõſuetudine, reg.5. Huius exceptio prima eſt: Niſi contra conſuetudinem lex ſcripta extet. l. 2. C. d.tit. l.de quibus.32. & l.diuturna.33. ff. de legib. Accedit M.I.P.d.reg.3. except.1. & M.I.R.d.reg.5. except.1. Cuius replicatio eſt: Niſi lex ſcripta conſuetudinem præceſſerit: tunc.n. conſuetudo poſtea inſecuta præcedentem legem tollit, eaq; potior habetur. per ea quæ habentur ſ.cap.prox.except.17. Concordat l.de quibus.32. ff. de legibus. item lib.2. Feud. titulus 1. §. legum autem. Accedit M.I.P.d.except.1. replicat.1. & M.I.R.d.except.1.repl.1. Secunda exceptio eſt: Niſi conſuetudo nulla cauſa iudicialiter acta poſſit probari. l.cum de conſuetudine. 34. ff. de legib. Controuertitur & magis reprobatur M.I.R.d.reg.5. except. 2. Tertia: Niſi errore, non ratione, conſuetudo ſit introducta. reprobatur l. ſupellectile.3.§ fin. ff. de ſupell.legata. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ.cap. prox. except.2. Contradicere videtur l. antepenult. ff. de legib. Accedit M.I.P.d.reg.3. excep.2. & M.I.R. d.reg.5.except.3. Quæ tamen loquitur de caſibus ſimilibus, ad quos erronea conſuetudo nõ eſt extendenda: vt ſ.cap.2.quæſt.6.reg.2.except.1. dictum eſt. In caſibus autem, quorum eſt conſuetudo, obtinet, quãuis erronea: quia error ius facit. d.l.3. Quarta exceptio eſt: Niſi iniuſte primum conſuetudo à magiſtratu ſit introducta. Nouell.conſt.134.§ porrò nulli. ibi: item neque. Quinta: Niſi alterius loci conſuetudo ſit, non eius vbi agitur. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit: M.I.R. d. reg.5. except. 5. vbi etiam diſtinguitur. Sed & eius replicatio eſt: Niſi Romæ conſuetudo ſit. ea enim in cæteris quoq; ciuitatibus imperij Romani debet obtinere. l.1. §. ſed et ſi quæ leges. C.de veteri iure enucl. Inſt. de ſatiſdationibus. §. fin. Accedit M.I.P.lib.1.cap.2.except.17. repl.1. Contradicit l.ſed licet.12. ff. de off. præſidis. Sexta exceptio eſt: Niſi actus contra conſuetudinem extet. per hunc enim conſuetudo, perinde ac alia præſcriptio, interrumpitur. Turz. opin.9. num.4. Accedit M.I.R. d. reg.5.except.12. Cuius replicatio eſt: Niſi poſt decem annos, perfecta iam conſuetudine, actus in cõtrarium extet. hic enim non tollit conſuetudinem iam perfectam. l.nemo.165.§.1. cum ſua gloſſa. ff. de reg. iuris. Accedit Turz. d.opin.9.num.3. Plura de regula propoſita eiuſq; exceptionibus vide M.I.P.lib.1.cap.3. de iure non ſcripto, reg.3. & M.I.R. lib.1. cap.3. de conſuetudine, reg.5.*

De iure ſcripto, eiuſq́; ſpeciebus.

Species iuris ſcripti enumerantur Inſtitut. de iure nat.gent. & ciuil.§. ſcriptum autem. l. ius autem.7. ff. de inſt.& iure.l.2.in prin. vſq; ad §. poſt originem. ff. de orig. iuris. Accedit M.I.P. d. cap.3. de iure ſcripto, in prin.

De lege. & plebiſcito.

Definitur lex Inſtit.d.§.ſcriptum autem. Accedit M.I.P.d.cap.3.de lege, reg.1.

Definitio plebiſciti, eiuſq; declaratio proponitur Inſtit. de iure nat. §. plebiſcitum. Accedit M.I.P.d. cap.3.de plebiſcito.

Quo iure introducta ſint, Inſt.d.§.plebiſcitum.

Origo, l.2.§ deinde cum eſſet. ff de orig. iuris.

Species eſt, lex Aquilia. l.1.§ fin. ff. ad l. Aquiliam.

De ſenatuſconſultis.

Definitio proponitur Inſtit. de iure nat. §. ſenatuſconſultum. Accedit M.I.P. d. cap.3. de ſenatuſconſulto.

Ratio & origo, l. 2. §. deinde quia difficile. ff. de orig. iuris.

Vim legis habent. l. non ambigitur.9. ff. de legib. l. vnica, in prin. C.de ſenatuſconſultis.

Species ſunt, S.C.Macedonianum, Vellcianũ, Trebellianum, & alia plura, quæ tractãtur in Pandectis.

De iure prætorio ſeu honorario.

Definitio nominis & rei proponitur l. ius autem. 7.in fin. ff. de inſt.& iure.l.2.§.eodem tempore ff. de orig. iuris. Inſtit. de iure nat.§.prætorum. Inſtitut. de bon.poſſeſ.in prin.

Origo, d.§.eodem.

Genus. Vim legis obtinet prætoris edictum. Inſtit. de iure nat.§.prætorum. l.nam & ipſum.8. ff. de iuſt. & iure.l.ius.11.§.nec minus.ff.eod.tit.

Species ſunt, edicta ædilium curulium. Inſtit. d. §. prætorum, in fin. Plures enumerantur Inſtit. de act.§. ſed iſta quidem, cum ſequentibus.

De reſponſis prudentum.

Definitio & autoritas proponitur Inſtitut. de iure nat.§.reſponſa. M.I.P.d. cap.3. de reſponſis prudentum, reg.1. cum ſeq. M.I.R. lib.1. cap.3. de opinionib. Dd.reg.1. Origo, l.2.§.his legib. latis ff. de origine iuris. Speciebus ſcatent Pandectæ. Nomina recenſentur d.l.2.§.iuris ciuilis, cum ſequentibus.

De principum placitis ſeu conſtitutionibus.

Genus. Legis vim habent. Inſt.de iure nat.§.ſed & quod. l.1.in prin ff. de conſt principum. M.I.P.d. cap. 3.de conſtitut.principum, reg.1.cum ſeq. & M.I.R.d. cap.3. de principum placitis, reg.1. Huius exceptio prima eſſe videtur: Niſi lex municipalis antea vel poſtea contrà ſtatuerit. Sed reprobatur l. prætor ait.3. §.diuus Hadrianus ff. de ſepulchro violato. Secunda: Niſi conſtitutio non generaliter, ſed de certa perſona ſit lata. de quo ʒ. proximè de conſtit. perſon. Plures exceptiones vide M.I.R.d.reg.1.

Origo proponitur l.2.§.nouiſſimè. ff. de orig. iur.

Diuiſio conſtitutionum in generales & perſonales habetur Inſtit. de iure naturali. §. ſed & quod. & l.1.§.fin ff. de conſtit. principum.

De conſtitutionib. perſonalibus, ſeu priuilegijs.

Proprium. Hæ ad exemplum non trahuntur, quod ex iam d. diuiſione conſtat. Cõcordat l. 2. C. de legib. Accedit M.I.P.d.cap.3. de cõſtit. perſonal. reg.2. M.I.R. lib.1.cap.1.regul.5. except.2. vbi etiam diſtinguitur. Huius exceptiones quinq; proponuntur l. vt leges.3. C.de legibus. Iuxta quam etiam accipienda videtur l.ſi Imperialis.11. C.eod.tit.

cept.2. repl.3. M.I.R. lib.5. cap.1. reg.83. Huius duplicatio eſt: Niſi is qui præſcriptionem dilatoriã impetrauit,nõ caueat idoneè de debito ſoluendo. l. vniuerſa.5. C.d.tt. M.I.R.d.reg.83.except.1.

XV. Exceptio: Niſi dilatione ad ſoluendum per reſcriptum impetrata, debitor de ſoluendo idoneè nõ caueat.d.l.5. De qua exceptione vide item J. libr. 15. cap.12.regul.20.

XVI. Exceptio: Niſi annus ab impetrato reſcripto exceſſerit.l.2. C. de diuerſis reſcrip. Hæc de exceptionib. aduerſus reſcripta. Plures vide ſ. cap.3. Quæ enim aduerſus leges competunt exceptiones, eædem reſcriptis quoq; non ineptè opponuntur. Sed & plures vide M.I.P.d.q.1.& M.I.R.d.reg.1.

II. QVIBVS SIT VTILE reſcriptum?

Reſcriptum in cõmuni cauſa ab vno impetratum, alteri quoq; ſocio ꝓdeſt.l.1.C.de diuerſis reſcriptis.

III. EVENTVS RESCRIPTI, ET de ſupplicationibus.

I. De forma ſupplicationis ſeu contẽtis,proponitur l.inſtrumentorum.8.C.de precib.Imper.off.

II. De pœna mẽdacis ſupplicationis,l.ſi quis.29. ff.ad l.Corn.de falſis.l.etſi.5.in fin. C.ſi cõtra ius,etc.

III. Supplicatione oblata,& reſcripto impetrato, lis habetur pro conteſtata. l.1. C. quando libellus principi datus, &c. Huius exceptio eſt: Niſi alia quàm prætoria annalis ſit actio.tunc enim lis non habetur pro cõteſtata, nec perpetuatur actio per reſcriptum.l fin.C. d. tt. Plura de reſcriptis vide M.I.P. d. cap.4.& M.I.R.d.cap.4. Hactenus de iure & legib. ſit dictum. Sequitur de magiſtratibus eorumq; miniſtris,in genere primùm,deinde in ſpecie.

DE ORDINANDIS SEV CREANDIS magiſtratibus & iudicibus, necnon de ſportulis & annona magiſtratuum ac iudicum. Cap. VI.

I. QVI ET QVALES creandi?

PRima regula, De viris probata vita, proponitur l.ſancimus.6.in prin.C.ad l.Iuliam repet.l.1.in fin.C.de officio magiſtri offic.

II. Regula, De famoſis, notatis, quibusq; ordine vel honore interdictum eſt, & improbata vita viris,l.2.C.de dignitatib.l.vnica.C. de infamib.l.1.C. de his qui non impletis ſtipendijs. M.I.P. lib.1. cap.5.q.2. reg.1. Huius exceptio eſt: Niſi cùm ordine ad tempus motus eſſet,tempus pœnæ ſit finitum.l.2. & 3.& l.ad tẽpus.5.ff.de decurionib.item l.1.C. de his qui in exilium dati. Cuius replicatio prima eſt: Niſi mitiorem ſentẽtiam acceperit duriore dignus. tunc enim, quãuis finitum ſit tempus pœnæ, non videtur illi regreſſus dandus ad honores. d.l.3. & d.l.5.l. ordine.15 ff. ad municipalem. Altera: Niſi poſt tempus pœnæ finitũ, præter priſtinam dignitatem nouos quoq; honores ambiat.approbatur & diſtinguitur l.2.C.d.tt.de his qui in exilium,&c. Plura de hac re vide J. cap.20.exc.11. Secunda exceptio eſt: Niſi is cui maiorib. honoribus interdictum eſt, minores petat.l.relegatorũ.7.§.fin. ff.de interdictis & releg. Tertia: Niſi de minoribus honorib.& munerib.agatur: his enim etiam infames addici poſſunt.d.§.fin. l.vnic.C. de infamibus. Plura vide J lib.3.cap.37.de cauſis excuſationum & immunitatum,regul.63.

III. Regula,De eo qui flagellis cæſus eſt,l.eo qui.12.ff.de decurionibus.

IIII. Regula,De reo publici criminis,l.libertus.17.§.in quæſt.ff ad municipalem.l.Lucius.21.§.antepenult ff.eod.tt.l.reus delatus.7. in prin.ff. de munerib.l.vnica.C. de reis poſtulat. Huius exceptio prima eſt: Niſi priſtina ſit dignitas:eam enim propter reatum non amittit.d.§.in quæſtionibus. Secunda: Niſi per annum in reatu fuerit, nec cauſa finita ſit. d.l.7. in prin. Tertia: Niſi accuſator nullus ſit, vel deſtitit. l.reſcripto.6.§.ſi quis accuſatorem.ff d.tt.

V. Regula, De eo cuius pater in reatu eſt, vel publico iudicio damnatus,l.& qui 3.§.quod pater.ff. de munerib.l.2.§.nullam.ff.de decurionibus.

VI. Regula,De ſeruis,l.vlt.C.q. militare poſſunt.

VII. Regula,De colono originario Cæſaris,l.1 C. de agricolis & mancipijs dominicis. De hac re vide J. de cauſis excuſ.& immunitatum,reg.48.

VIII. Regula, De Iudæis,l. generaliter.3.§. fin. ff.de decurionib. Contradicit l hac valitura.17.C. de Iudæis. M.I.P.d.q.2.reg.3.

IX. Regula, De hæreticis, Nouell.c. 45. in princ. vſq; ad §. enimuerò. M.I.P. d. q. 2. reg.2. Vide item J. lib.3. cap.25. de nominandis & creandis decurionibus,regul.18.

X. Regula,De eo q decurio nõ eſt,ne alijs honorib. fungatur.l.honores.7.§ is qui.ff.de decurionibus.

XI. Regula, De negociantib. & exercentib. officia vel artes viliſſimas,l.ne quis.6.C. de dignitatibus. l.ſi cohortalis.12.§.fin.C.de cohortalibus.l 1. in prin. ibi: exceptis nihilominus. C. de præpoſitis agentium in rebus.l.vnica.C.negotiatores ne militent.

XII. Regula: De libertis vide J.lib 3 cap.25. de nominandis & creandis decurionib reg.3. De filijs libertorũ proponitur l.libertorum.9.C.de dignitatib.

XIII. Regula, De pauperibus, l.reſcripto.6. in prin ff.de munerib.& honorib.Plura de hac re vide J. cap.37.de cauſis excuſat.& immunitatum,reg.70.

XIIII. Regula: Ne alicui patriæ ſuæ adminiſtratio ꝑmittatur.l.vlt.C.de off.rectoris prouinciæ.et l.vlt.C.de crimine ſacrilegij.M.I.P.d.q.2 reg.4.

XV. Regula, De debitoribus rerumpub. d.l 6.§. debitores. ff. de muneribus & honoribus. & l.1.C.de debitoribus ciuitatum.Huius exceptio prima eſt:Niſi debitum ſit ſolutum.dictis ll. Secunda: Niſi alio modo pro debito ſit ſatisfactum.d.l.6.§.planè vice. Tertia: Niſi non ex adminiſtratione reipub. debeat, ſed ex alia cauſa.d.l.6.§.ſed eos demum. Huius replicatio eſt: Niſi ex pollicitatione debeat, quæ recuſari non poteſt.d.l.6.§.ſed & ſi.

XVI. Regula, De eo qui cohortalibus obſequijs eſt obligatus,eiusq; liberis,l.cohortalis.12. in princip. cum duabus legibus ſequentibus.C.de cohortalibus.l. ſi quis.13.C.de off.rectoris prouinciæ.

XVII. Regula, De eo qui honorem, munus, vel officium aliud ſuſtinet.l.honorem.10 ff. de muneribus

& honorib. l. hac parte. 10. C. de proximis ſacrorum ſcrin. l. 1. §. illi quoq; C. de præpoſito agentium in reb. l. his quibus. 5. C. qui militare poſſ. Plura vide J. lib. 3. cap. 37. de cauſis excuſ. & immunitatum, reg. 10.

XVIII. Regula, De eo qui antea eundem honorem vel magiſtratum geſſit, proponitur d. capit. 37. regul. 9.

XIX. Regula, De ordine ſeruando, eóq; qui dudum militauerit, & ordini proximior eſt, præponendo, l. vt gradatim. 11. in prin. ff. de munerib. & honoribus. l. honor. 14. §. gerendorum. ff. eod. tt. l. 1. C. de munerib. patrimoniorū. l. nemo. 2. C. de offic. magiſt. offi. l. 1. C. d. tt. l. tyrones. 3. C. de tyronib. l. 2. §. illud præcipuè. C. de primicerio. l. vnicuiq;. 7. in prin. C. de prox. ſac. ſcrinior. l. 1. C. de agentib. in reb. l. 1. C. de caſtrenſianijs. l. primicerius. 5. C. de offic. præfecti vrbi. Propoſita regula contradicit l. honores. 7. in princip. ff. de decurionib. Quæ tamen videtur intelligenda de exceptionib. ſequentib. quarum prima eſt: Niſi is qui ordine præcedit, nō ſit idoneus. l. vt gradatim. 11. in prin. ff. de munerib. & bonor. Huius replicatio proponitur in caſu l. 1. §. fin. C. de præpoſitis agent. in rebus. Secunda exceptio: Niſi is qui ordine ſeu tempore poſterior eſt, laborum comparatione præcedentibus dignior iudicetur. l. vnicuique. 7. in princip. C. de prox. ſacror. ſcriniorum. Huius replicatio eſt: Niſi is qui prior eſt tempore, filius alicuius ſit proximiorum. tūc enim digniori præfertur tempore poſteriori. d. l. 7. Tertia exceptio eſt: Niſi is qui tempore prior eſt, recuſauerit: vel id quod præſtandum eſt, præſtare noluit. d. l. 7. §. illum tamen. Quarta: Niſi is qui ordine poſterior eſt, reſcripto principis nitatur. reprobatur l. 2. C. de offic. magiſtr. offic. Plura de regula propoſita vide J. cap. 9.

XX. Regula, De eo qui indignus eſt inferiore ordine. l. qui indignus. 4. ff. de ſenatorib. l. relegatorum. 7. § fin. ff. de interdictis & releg.

XXI. Regula, De iuriſperitis iudicibus eligendis, non imperitis, Nouell. c. 82. in prin.

XXII. Regula, De minorib. 25. annis, l. ad rempublicam. 8. ff. de munerib. & hon. l. 2. §. fin. ff. de iure immunitatis. Plura de hac re vide J. lib. 3. cap. 25. de nominandis & creandis decur. reg. 10. item cap. 37. eod. lib. de cauſis excuſ. & immunit. reg. 3.

XXIII. Regula, De ſurdo & muto, l. honores. 7. §. 1. ff. de decurionibus.

XXIIII. Regula, De cæco, l. 1. §. quamuis. ff. de poſtulando.

XXV. Regula, De fœminis, l. 2. ff. de regul. iur. M.I.R. lib. 1. cap. 5. reg. 2. Hactenus de regulis primæ quæſtionis, qui ſcilicet & quales magiſtratus creari poſſint vel debeant, eſt dictum. Plura huius loci vide J. lib. 3. cap. 25. de nominandis & creandis decurionibus. Item quoad iudices, vide J. lib. prox. cap. 2. item cap. 11. de apparitoribus. Nunc ad ſecundam quæſtionem tranſeundum.

II. A' QVIBVS CREANDI magiſtratus?

De Imperatore & populo proponitur l. 1. in princ. ff. ad l. Iuliam de ambitu. Nouell. c. 82. §. ſi quis verò. M.I.P. d. q. 2. reg. 6.

III. ANTECEDENTIA, ADIVNcta & conſequentia ordinationem magiſtratuum & iudicum.

I. Regula: Vt gratis ordinentur magiſtratus & iudices, nihilq; ab ijs eo nomine expendatur, proponitur Nouell. c. 8. in prin. §. his omnibus. & §. magno igitur. ibi: volentes. item Nouell. conſtit. 161. M.I.R. d. cap. 5. reg. 6. Huius exceptio prima eſt: Niſi id quod codicillorum aut chartarū nomine dandum eſt. d. §. his omnib. ibi: modica tantum quadam. Altera: Niſi alius ſit magiſtratus, quam dicta tabula cōprehenſus eſt. d. §. his omnib. verſ. quas etiam ſolas. Aliam exceptionem vide M.I.R. d. reg. 6.

II. Regula, De eo quod pro officio præſtandū eſt à magiſtratu, cōſtituitur d. cōſt. 8. in fin. l. vnicuiq;. 7. §. illum tamē. C. de prox. ſacr. ſcrin. Sed & quib. ea quæ d. §. illum tamē, definiūtur, ſint p̄ſtanda, definitur l. ſi quis. 11. C. eod. tt. l. 1. §. fin. & l. 2. C. de off. p̄fecti Africæ.

III. Regula, De iureiurando ab eo qui ordinatur præſtando, l. ſancimus. 6. C. ad l. Iul. repet. Nouell. c. 8. §. ad eum itaq;. M.I.P. d. q. 2. reg. 8.

IIII. Regula, De codicillis ſuſcipiendis, d. c. 8. §. qui verò adminiſtrationes.

V. Regula, De ambitus crimine, l. vnica. ff. ad l. Iuliam de ambitu. In huius locum ſucceſſit Simonia, de qua M.I.P. lib. 1. cap. 16.

VI. Regula, De pœna ſi quis vltrà quàm definitū eſt, pro officio dederit vel acceperit, d. c. 8. §. cæterùm ſi quis. l. ſancimus. 6. in fin. C. ad l. Iuliam repet.

VII. Regula, De quadruplo reſtituendo ab eo qui pro officio aliquid accepit, d. l. 6. in fin. & d. c. 8. §. ad eum itaq;. verſ. ſciat enim.

VIII. Regula, De annona magiſtratus & ſportulis iudicum, l. vnica. C. de annona & capitu adminiſt. l. 1. §. ſportulas. C. de offic. præf. prætorio Afric. Accedit M.I.R. lib. 2. cap. 10. reg. 45. Quantitas annonarum definitur l. 2. § fin. C. d. tt. Nouell. c. 82. §. porrò ne circa, cum ſequentibus. Huius exceptio prima eſt: Niſi officium & prouinciā nondum fuerit ingreſſus. Nouell. c. 95. §. atq; ex eo. & §. penult. Secunda: Niſi is qui in magiſtratu fuit, mortuus ſit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi eius anni & ſequentis annona, in quo decedit: iſtius enim anni annona heredib. eius debetur. l. lege pragmatica. 4. C. de domeſticis & protectorib. l. ſi quis. 11. in fin. C. de proximis ſacror. ſcriniorum. l. 1. C. de primipilo. l. matriculam. 3. §. ſit in æternum. C. de agentib. in reb. Plura de ſportulis vide J. lib. prox. cap. 3.

IX. Regula, De mandatis magiſtratui dandis, habetur Nouell. c. 17. & 24. §. vt autem qui vel.

X. Regula, De officio magiſtratus in ingreſſu prouinciali, No. c. 95. §. illud omnib. vſq; ad §. atq; ex eo.

XI. Regula, De mandatis ſibi datis inſinuandis, Nouell. c. 17. §. ſimul ac verò.

DE OFFICIIS MAGISTRATVS, & actionibus quibus in officio retinetur. Caput VII.

PRIMA regula: Ne quid pro officio præſtent, & de ambitus crimine vitando, vide ſ. cap. prox. q. 3.

II. Regula: Ne quid vltra annonas & ſportularū quanti-

quantitatem à legibus definitam, à ſubditis accipiãt. de hac re dicetur }.eod.cap.actione proxima.

I I I. *Regula: Ne ſubditos lædant, præcipitur Nouell.c.86.§.porrò ſi contingat. M.I.R. d.cap.5.reg.9. Affine huius actionis remedium vide }.reg.17.*

I I I I. *Regula: Ne quid in prouincia quam adminiſtrat, emat, vendat, vel conducat.l. non licet. 46.ff. de contrahenda empt.l.quod contra.8.ff. ad l.Iuliam repetundarum.l. vnica. C. de contractib. iudicum. l. aufertur.46.§. quod à præſide.ff. de iure fiſci. M.I.R. d.cap.5.reg.7. Huius exceptio prima eſt: Niſi fiſcus bona paterna eius, qui prouinciam adminiſtrat, vendat.l.qui officij.62.in prin.ff.de contrab. empt. Altera: Niſi victus aut amictus cauſa emat.l.ſolet.6.§.nõ verò.verſ.& quod mandatu.ff.de offic. proconſulis.d.l.vnica.§.prouincias.verſ præter eas.*

V. *Regula: Ne donationes in ea prouincia, quam adminiſtrat, accipiat.l.plebiſcito.18.ff. de offic.præſidis.& l.quod contra.8. in princ. ff. ad l.Iuliam repet. M.I.R.d. cap.5.reg.8. vbi etiam diſtinguitur. Huius exceptio prima eſt: Niſi xenij nomine offeratur.l. ſolet.6.§.non verò.ff.de offic.proconſ.& legati. Secunda: Niſi ratione voti donetur.l.vnica.C. de oblatione votorum. Tertia: Niſi ob nuncium publicæ lætitiæ donatum ſit. Cuius replicatio eſt: Niſi immodicum ſit quod accipitur.l.vnica.C. publicæ lætitiæ vel conſulũ nunciatores,&c. Quarta exceptio eſt: Niſi id quod donatur, eſculentum vel potulentum ſit.l. plebiſcito. 18.ff.de offic.præſid. Accedit M.I.R.d. reg.8. except.1. Aliæ propoſitæ regulæ exceptiones proponũtur & reprobantur l.vnic.C.de contr.iudic.*

V I. *Regula: Ne in ea prouincia quam adminiſtrat, ædificet.d.l.vnica.l.aufertur.46.§. quod à præſide, in fin.ff.de iure fiſci.*

V I I. *Regula, Ne ex prouincia quam adminiſtrat, vxorem ducat. De hac re dicetur }. lib. 4. cap. 2. de nuptijs.*

V I I I. *Regula, De cauſis cognoſcendis, & dirimendis litibus, conſtituitur Nouel.c.17.§.tertiò. item cap.86.in prin. vſq; ad §.porrò ſi contingat.& §.obtemperantem.*

I X. *Regula, De mandatis principum exequendis. Hæc à magiſtratu exequẽda ſunt. Cuius exceptio eſt: Niſi vel is cui mandatum eſt, vel is qui mandauit, ante inſinuationem fuerit mortuus, vel in magiſtratu eſſe deſierit.reprobatur, certa tamen conditione, Nouell.c.134.§.præterea hoc quoq;.*

X. *Regula, De tributis exigendis & ſuſcipiendis, proponetur }.lib.3.in iure fiſci.*

X I. *Regula, De habitatione præſidum & iudicũ. l.nulli.14.C.de offic. rectoris prouinciæ. Planè clariſſimis & ſpectabilibus vniuerſis, commorandi habitandine vbi velint, facultas cõceditur.l.clariſſimis.15. C. de dignitatibus. Sed & ad habitationem magiſtratus pertinet l.cunctos.3.de metatis.*

X I I. *Regula, De profectionibus magiſtratuum, habetur l.clariſſimis.15.C.de dignitatib.& l.iubem⁹. 18.C.eod.tt.Nouell.c.134.§. porrò nulli. conſt.128.§. vltra hac.& c.17.§.illud etiam, vſq; ad §.enimuerò.*

X I I I. *Regula, De ſubditis illæſis conſeruãdis, & æquum ſe præbendo in cauſis cognoſcẽdis & diſciplina publica conſeruanda, necnon de qualitate miniſtrorum, conſtituitur Nouell.c 8.§ proinde cum ita.*

X I I I I. *Regula, Ne ante ſucceſſoris ſui aduentum adminiſtrationẽ deponat.l.vnica.§.adminiſtrationẽ. C. vt omnes iudices tam ciuiles quàm militares poſt adminiſtrationẽ depoſitam,&c.Nouell.c.95. §.deponet autem.l.meminiſſe.10.ff. de officio proconſulis.l.vnica.ff.de officio præfecti Auguſtalis.*

X V. *Regula: Vt exercitum, poſtquã ei in prouincia ſucceſſum eſt, ſucceſſori tradat.l.quiue.2.et l.lex. 3.ibi: quiue cũ ei in prouincia.ff.ad l.Iuliam maieſt.*

X V I. *Regula: Vt è prouincia, poſtquam ei ſucceſſum eſt, decedat.d.l.2.in prin.*

X V I I. *Regula: Vt poſt depoſitam adminiſtrationem 50. dies in ciuitatibus celebriorib. commoretur, actionesq; ſubditorũ excipiat, præcipitur l. unica.C. vt omnes iudices tam ciuiles quàm militares,&c.Nouell.c.8.§.ſecundum veteres. §.ſi autẽ. & §.oportet. ibi: denegamus enim. Nouell.c.95. in prin. vſq; ad §. illud omnib.Nouell.c.128.§. præterea ſancimus. &c. 161.§.ſimulatq;. Accedit M.I.R.lib.1.cap.5.regul.15. Hactenus de officijs magiſtratus. Sequitur nunc de actionibus quibus in officio retinetur.*

DE LEGE IVLIA REPETUNDARUM.

I. CAVSAE HVIVS ACTIONIS.

I. *Cauſa: Si in magiſtratu, poteſtate, curatione, vel quo alio officio publico, pecuniam quis accepit.l. 1.in prin. ff. ad l. Iuliam repetundarum. M.I.P. lib.1. cap.5.quæſt.3.reg.5.*

I I. *Cauſa: Si à ſubditis vltra quantitatem à legib.definitã quid accepit.l.omnes.3.l. iubemus. 4. & l.ſancimus.6.C.ad l.Iuliam repetund.l.ead.lege.6.ff. eod.tt.M.I.R.d.reg.5.vbi etiam diſtinguitur.*

I I I. *Cauſa: Si pecuniam ob iudicandum vel nõ iudicandum accepit. l.lege Iulia.3. item d.l.6.§. lege Iulia.& l.lex Iulia.7.in prin.ff.eod.tt.*

I I I I. *Cauſa: Si ob denunciandũ vel non denunciandum teſtimoniũ pecuniam accepit.d.l.6.in prin.*

V. *Cauſa: Si ob militem legendum mittendúmue pecuniam accepit.d.l.6.§.lege Iulia.*

V I. *Cauſa: Si ob accuſandum vel non accuſandum pecuniam accepit.d.l.6.*

V I I. *Cauſa proponitur d.l.7.in prin.*

V I I I. *Cauſa: Si ob hominem vinciendum vel nõ vinciendum pecuniam accepit.d.l.7.*

I X. *Cauſa: Si accepto tulerit debitum publicum. d.l.7.§.illud quoq;. (§.fin.*

X. *Cauſa: Si hominẽ innocentem interfecit. d.l.7.*

X I. *Cauſa: Si munus publicè mandatum accepta pecunia rupit.l.vlt.ff.ad l.Iuliam repet.*

X I I. *Cauſa: Si ob aliquem in magiſtratũ ordinandum pecuniam accepit.l.ſancimus.6.C.d.tt. Nouell. c.8.§. ad eum. verſ. ſciat enim. & §.caterùm ſi quis. ibi: ſed etiam eum. Hactenus propoſitæ actionis cauſas ennumeraſſe ſufficiat. de quibus vide plura }. eod. cap. act. prox. Planè ſunt propoſitarum cauſarũ duæ potiſſimum exceptiones generales. prima eſt: Niſi ab exceptis perſonis acceperit. l. 1. §.fin. ff. ad l.Iuliam repet. Huius replicatio eſt: Niſi non donationis cauſa accipiat, ſed ob turpem aliquam cauſam: puta, ho-*

minem in vincula conijciendum. tūc enim nec ab exceptis perſonis licet accipere.d.l.7.§.apparet. Altera exceptio videtur: Niſi non ipſe qui in magiſtratu eſt, accepit, ſed aliquis ex eius miniſtris. Sed reprobatur d.l.1.ibi:vel cum ex cohorte.d.l.5.l.1.C.eod.tt. Plures eiuſmodi exceptiones vide ſ̄.quæſt.prox.reg.5.

II. ADVERSVS QVOS DETVR Actio ex l.Iulia repetundarum?

I. Regula, De heredibus eius qui in eam commiſit, proponitur l.2.ff.ad l.Iuliam repetund.l.vltim.ff.ad l.Iuliam peculatus. & l.2.C.ad l.Iuliam repetundarum. Huius exceptio eſt: Niſi annus à morte rei præterierit.d.l.2.

II. Regula, De comitibus iudicum & miniſtris, propoſita eſt ſ̄.exceptione generali 2.

III. Regula, De eo qui ob turpem cauſam dedit magiſtratui. Hic quoq; tenetur. l. ſancimus. 6.§.fin. C.ad l.Iuliam repetund.

III. QVID VENIAT IN HANC actionem?

I. Regula, De pœna extraordinaria, exilio, & vltimo ſupplicio, habetur l.lex Iulia.7.§.fin.ff.ad l.Iuliam repet. Accedit M.I.P.d.quæſt.3.reg.6.& M.I.R.d.cap.5.reg.16.

II. Regula, De pœna quadrupli, l.·.in fin. & l.ſancimus.6.in fin.C.d.tt.Nouell.conſt.124.§.ſed & hoc iubemus.item Nouell.c.161.§.præterea. M.I.R.d.cap.5.regul.17. Alias pœnas vide ſ̄. in ſingulis cauſarum ſpeciebus.

IIII. QVANDO ET QVAMDIV detur?

I. Regula: Tam in adminiſtratione, quàm poſt adminiſtrationē depoſitam cōpetit.l.iubemus.4. in fin. C.ad l.Iuliā repetund Nouell c.8.§.cæterùm ſi quis.

II. Regula: Intra annū à depoſita adminiſtratione datur.l.vnuſquiſque.5.C.eod.tt.

III. Regula: Hæres rei conuenti intra annum tantùm tenetur.l.datur.2.ff.eod.tt.

V. EVENTVS HVIVS IVDICII.

I. Regula: Hac lege damnatus teſtimonium dicere, aut iudex eſſe poſtularéue prohibetur. l. eadem lege.6.§.hac lege.ff.d.tt.

II. Regula: Alienatio magiſtratui à ſubditis contra legem repetundarum facta non valet, reſq; ex ea vſucapi non poteſt.l.quod contra.8.ff.d.tt.

VI. ADFINIA REMEDIA huius iudicij.

I. Ex conſtitutionibus principalibus, is qui magiſtratum geſſit, poſt depoſitam adminiſtrationem iubetur per quinquaginta dies in prouincia, quam adminiſtrauit, commorari. de quo ſ̄.reg.17

II. Alia item conſtitutio de delictis magiſtratus vindicandis proponitur l.iuſtiſſimos.3.C.de offic.rectoris prouinciæ.

III. Alia ratio vindicandi id quod à magiſtratu commiſſum eſt, præſcribitur Nouell.c.8.§. damus autem. & §. adeoq; ipſis. Propoſita actionis omniumq; aliarum præcedentium exceptio eſt: Niſi non ob rapinam magiſtratus agatur: ſed ob hoc quòd in executione iuris publici & iuſtitiæ fuerit paulò vehementior.d.conſt.8.§.illo ſcilicet.

IIII. Si iudex vel magiſtratus vltra debitam annonarum & ſportularum quātitatem aliquid à ſubditis acceperit, coercetur l. qui ordinariam.7.C.de officio rectoris. Nouell.c.8.§.ſed neq; eos.§.ad cum itaque.ibi:ſciat enim §.cæterùm ſi quis. & §.curam gerentes.Nouell.c.17.§.oportet igitur.c.86.§.obtemperantem.& §.præterea Nouell.c.82.§.cæterùm appellationes.ibi: nemine.Nouell.c.124.§.ſed & hoc iubemus, vſque ad §. quia verò. Nouell.c.134.§.ſed & hoc ad nos, vſque ad §.appellationes. & Nouell.c.161. §.præterea. & §.quemadmodum. Plura de actione propoſita vide ſ̄.cauſa 2.

SI IVDEX LITEM SVAM feciſſe dicatur.

I. CAVSAE EX QVIBVS COMpetat hæc actio.

I. Cauſa: Si dolo malo in fraudem legis iudex ſententiā dixit. l.ſi filiusfamiliás.15.§.iudex.ff.vbi quis agere vel conueniri debeat. M.I.P.d.quæſt.3.reg.8.& M.I.R.d.cap.5.reg.20.

II. Cauſa: Si contra leges & conſtitutiones pronunciauit.l.1.§.ſed & ſi quis, in fin.ff.ad l.Cornel.de fal.l.nō quidquid.40.ff.vbi quis agere vel con.debeat.M.I.P.d.reg.8.& M.I.R.d.reg.20.

III. Cauſa: Si non tota lege perſpecta, vna aliqua eius particula propoſita iudicet. l. inciuile eſt. 24. ff. de legibus.

Exceptio propoſitarū cauſarum generalis videtur eſſe talis: Niſi non dolo, ſed per imprudentiam iudex fecerit. Sed reprobatur l.vlt.ff.de extraordinarijs cognit. Inſtit.de oblig.quæ ex q.delicto naſc.in prin.l.ex maleficio.4.§.ſi iudex.ff de actionibus & oblig.

II. QVIBVS COMPETAT?

De eo contra quem iudex pronunciauit, proponitur l.2.C.de pœna iudicis qui malè iudicauit.

III. ADVERSVS QVOS competat?

De heredib.iudicis. Aduerſus hos actio ꝓpoſita nō cōpetit.l.Iulianus.16.ff.vbi quis agere vel cōueniri.

De patre iudicis. Nec hic tenetur. Inſtit. de oblig. quæ ex q.del.naſc.§.ſi filiusfam.in fin.

IIII. QVID VENIAT IN HAC actione?

I. Regula: Si per imprudentiam fecit, pœna extraordinaria eſt. l.vlt.ff.de extraordinarijs cogn.Inſt.de oblig.q̄ ex q.del.naſc.in prin M.I.R d.cap.5.reg.24.

II. Regula: Si dolo fecit, vera æſtimatio litis præſtanda.l.ſi filiusfamiliás.15.in fin.ff.vbi quis agere vel conuen.& l.2.C.de pœna iudicis qui malè iudicauit. M.I.R d.reg.24.

III. Regula: Si filiusfamiliás iudex litem ſuam fecit, quid veniat, definitur d.l.15.in prin.

IIII. Regula, De exilio & ab ordine remouendo, proponitur l.ſi quis.38.§.iudices ff.de pœnis.

V. QVAE ACTIO COMPETAT, ET adfinia eius remedia.

I. Regula: In factū actio eſt.l.vlt.ff.de extraord.cog.

II. Regula, De lege Cornelia de falſis, proponitur l.1.§.ſed & ſi quis, in fin.ff.ad l.Cornel.de falſ.

III. Regula, De lege Iulia maieſtatis, l.1.C.ad l.Iuliam maieſt.

IIII. Re-

IIII. Regula, De actione aduerſus eum qui iudicem corrupit, corrumpendúmne curauit, l.1.§.ſed & ſi quis. ff. ad l. Corneliam de falſis.l. qui duobus 21.ff. eod.tt. Hactenus de officÿs magiſtratus, & actionib. quibus in officio continetur, ſit dictum. Plura vide ſ. hoc capite, de ſingulis officÿs magiſtratuum: item ĩ. lib.3. cap.39. de actione quæ ex mala muneris adminiſtratione competit. Nunc ad iuriſdictionem & dignitatem magiſtratus veniamus.

DE IVRISDICTIONE.
Caput VIII.

PRIMO: *Genus & ſpecies cognata proponitur l.imperium.3 ff de iuriſdict.*

Imperÿ meri propriũ eſt, habere gladÿ poteſtatem. d.l.3. Sed & imperÿ ſpecies proponuntur l.iubere.4. ff.eod.tt.M.I.R.d.cap.5.reg.35.

Quæ imperÿ ſunt, magiſtratibus municipalibus nõ competunt.l.ea quæ.26.ff.ad municipalem.

Imperÿ magis quàm iuriſdictionis ſunt ea quæ cauſa cognita fiũt d.l.26 l.dies.4.§.ſi forte.ff. de damno infecto. l.vbicunq; 105 ff de reg.iuris.l.2 ff. de officio eius cui mandata eſt iuriſd. Accedit M.I.R.d cap 5. reg.54. Ad officium aut iudicis pertinentes cauſæ aliquot enumerantur l 1 ff de iuriſdict l.imperiũ 3.ibi: quod in danda ff.eod.tt. M.I.R.d.cap.5.reg.38.

II. CAVSA IVRISDICTIONIS, ex qua competat?

Si iuriſdictio mandata vel delegata ſit, & iudex datus. Hæc cauſa vt regulariter vera eſt, M.I.P.lib.1. cap.5.q.4 reg.1.& M.I.R lib.1.cap.5.reg.46.in prin. ita ſuas habet exceptiones.

I. Exceptio: Niſi is iudicem dederit, vel iuriſdictionem mandauerit, cui ius dandi vel mandandi non eſt. l cũ prætor.12.§.1.ff. vbi quis agere vel cõueniri, &c. Species & exempla propoſita exceptionis ſequuntur ĩ.in exceptionibus ſequentibus.

II. Exceptio: Niſi is cui iuriſdictio mandata eſt, eamq; non ſuo iure, ſed alieno beneficio habet, eam alÿ mãdauerit.l nemo poteſt.70 ff.de reg iuris. l vlt. in prin ff. de officio eius cui mand. eſt iuriſd l. more maiorum.5. cum l.ſeq ff. de iuriſdict l a iudice.5.C. de iudicÿs. M.I P.d.reg.1.except.1. & M.I R d regul. 46 except.1. Huius replicatio prima eſt: Niſi is qui iudicem dat, à principe iudex datus ſit, vel iuriſdictionem mandatam acceperit. d. l. 5. M.I.P.d.except.1. repl.1.& M.I.R d.excep.1 repl.1.Secunda: Niſi legatus ſit proconſulis: huic enim quamuis a proconſule iuriſdictiò mandata ſit, tamen iudicis dandi ius eſt. l. cum prætor.12.§.1.ff. vbi quis agere vel cõueniri.&c. l.legatus.12.ff.de officio proconſulis vel legati.Tertia: Niſi prætor iuriſdictionem mandauerit. l. ſolet.16.ff. de iuriſdict. & l.p̃tor.17.ff.eod.tt. Quarta: Niſi præſes alicui iuriſdictionẽ mandauerit. approbatur ſub conditione l.placet.2.C.de pedaneis iudicibus.l.quadam.5.C.eod.tt. Huius duplicatio eſt: Niſi princeps reſcripſerit ita: Eum qui p̃uinciæ præeſt, adire poteſt. Verùm reprobatur l.ſæpe.8.cum l.ſeq.ff. de offi. præſidis.Quinta replicatio eſt: Niſi alicui propter vim imperÿ, lege, vel ſen.conſulto, vel conſtitutione conceſſum ſit mandare iuriſdictionẽ: vt eſt proconſul, præfectus vrbi, cæteriq; Romæ magiſtratus.l.cum prætor. 12.§.1 ff.vbi quis agere vel conueniri, &c. Sexta: Niſi vel cauſa vilis ſit, vel longinquitas loci ſit impedimento: tunc enim alteri cauſa poteſt delegari.l.cum poſt. 26.C.de appell.

III. Exceptio: Niſi procurator Cæſaris iudicem dederit.l.ex conſenſu.23.§.1 ff.de appell.l.1.C. de pedaneis iudicibus.

IIII. Exceptio: Niſi is qui iuriſdictionẽ mandat, magiſtratus non ſit.l.eum qui 13.ff.de iuriſd.

V. Exceptio: Niſi eo die iudicare iuſſit, quo is qui iuſſit, priuatus futurus eſt d l.13.

VI. Exceptio: Niſi ei mãdata ſit iuriſdictio, qui iudex eſſe nõ poteſt.de quo ĩ.lib prox cap.2 de iudice.

VII. Exceptio: Niſi ei delegetur cauſa, qui eam ad delegantem remiſerat reprobari videtur l. ad principem.22 ff. de appell.l. ad Imperatorem. 26 ff.eod.tt. M.I.R.d.reg.46.except.4.

VIII. Exceptio: Niſi ea cauſa ſit delegata, quæ ad iuriſdictionem delegantis nõ pertinet.l unica. C. qui pro ſua iuriſdictione iudices dare poſſunt. Huius replicatio eſt: Niſi quis cauſam ſibi ab Imperatore delegatam, alteri delegauerit: tunc enim, quãuis ad iuriſdictionem delegantis nõ pertineat, videtur tamen, quòd delegatio valeat. approbari videtur, quamuis gloſſa contradicat, d.l unica.§.fin. Cõcordant ea quæ habentur ſ.except.2 repl 1.

IX. Exceptio: Niſi cauſæ criminales, & aliæ, quæ ſunt imperÿ magis quàm iuriſdictionis, mandentur.l. 1.in prin ff.de offic. eius cui mandata eſt iuriſdictio.l. placuit.2.§.quod non ita conuenit. C.de pedaneis iudicib.l nem poteſt.70 ff de regulis iuris. Vide item ĩ. quæſt prox, reg.3. M.I.R.d.reg 46 except.6.

X. Exceptio: Niſi ſuſpecti tutoris accuſatio delegetur.reprobatur l.cognitio.4 in prin. ff de offic. eius cui mãdata eſt iuriſdictio. M.I.R.d reg.46 ex: 9.

XI. Exceptio: Niſi ei cauſa delegata ſit, quem altera pars nominatim petÿt. approbatur ſimul & diſtinguitur l.obſeruãdum eſt.47 ff.de iudicÿs. M.I.P. d.reg.1.except.8.vbi controuertitur.

XII. Exceptio: Niſi is qui iuriſdictionem mandauit, re integra deceſſerit.l.& quia 6 ff de iuriſd.M.I.P. d.reg.1.except.10.& M.I.R.d.regul.46. except.17.in quibus locis etiam diſtinguitur.

XIII. Exceptio: Niſi is qui delegauit poſtea iudicare prohibuit l.iudicium.58. in princ.ff. de iudicÿs. M.I.P.d.reg 1. except.11. & M.I.R d.reg.46 except. 18. Huius replicatio eſt: Niſi cùm pluribus cauſa delegata eſſet, is qui delegauit, vnum ex ÿs iudicare prohibuit, non omnes.tunc enim cæteris permiſſum videtur.l. cum prætor.12. in prin.ff.de iudicÿs. Plures replicationes vide M.I.R.d.except.18.

XIIII. Exceptio: Niſi cum iudex ad tempus datus eſſet, tempus illud ſit finitũ. M.I.P.d reg.1.except. 12.& M.I.R.d.regul.46.except.21. Huius replicatio prima eſt: Niſi tempus conſenſu partium ſit prorogatum. approbatur ſimul & diſtinguitur l conſenſiſſe. 2.§.ſi & iudex.ff.de iudicÿs.M.I.P.d.except.12.repl. 1.& M.I.R.d. except.21.repl.1. Secunda: Niſi iudex datus medio tempore deceſſerit, aliusq; in locum eius ſit ſurrogatus.reprobatur l.ſi iudex.32.ff.eod.tt.

XV. Exceptio: Niſi ei qui delegauit, ſit ſucceſſum. reprobatur l. venditor. 49. §. fin ff. eod. tt. M.I.P. d. reg. 1. except. 13. repl. 1.

XVI. Exceptio: Niſi eadem cauſa antea alij fuerit delegata. l. vbi cœptum. 30. ff. de iudicijs. M.I.P. d. reg. 1. except. 14. & M.I.R. d. reg. 46. excep. 22. Huius replicatio prima eſt: Niſi iudex prior delegatus propter occupationes ſuas, vel alias cauſas liti non poſſit præeſſe. l. ſi longius ſpacium. 18. in prin. ff. de iudicijs. l. placuit. 4. C. de pedaneis iudicib. Secunda: Niſi prior iudex mortuus ſit. d. l. 4. Tertia: Niſi prior iudex ſure re cœperit. l. iudex datus. 46. ff. de iudicijs. Quarta: Niſi prior iudex in eum caſum deuenerit, in quo ab initio iudex dari nō potuit. l. Iulianus ait. 17. ff. de iudicijs. Plures replicationes vide M.I.R. d. except. 22.

XVII. Exceptio: Niſi is cui ius dandi iudicis eſt, ſeipſum iudicem dederit. l. vltim. ff. de officio prætoris. Hæc de ſecunda iuriſdictionis quæſtione, eiusq; exceptionibus ſint dicta. Plures vide ſ. de iudice lib. 2. cap. 2. q. 1. item M.I.P. d. reg. 1. & M.I.R. d. reg. 46.

III. EFFECTVS ET IVRA EIVS cui mandata eſt iuriſdictio.

I. Regula: Is cui mandata eſt iuriſdictio, proprium nihil habet, ſed eius qui mandauit iuriſdictione vtitur. l. 1. §. qui mandatam. l. & ſi prætor 3. ff. de offic. eius cui mandata eſt iuriſdict. l. ſolet prætor. 16. in fin. ff. de iuriſdict. M.I.P. d. q. 4. reg. 2.

II. Regula: Mandata iuriſdictione, ea quæ imperij ſunt, mandatarius exercere non poteſt. l. 1. in prin. & §. verius eſt. ff. de officio eius cui mādata eſt iuriſdict. l. ſi quid. 11. ff. de officio proconſulis. M.I.R. lib. 1. cap. 5. reg. 48. Cuius exceptio prima eſt: Niſi modica ſit coercitio, ſine qua iuriſdictio expediri non poteſt. d. l. 1. verſ. verius eſt, in fine. & l. mandatā. 5. in fine. ff. eod. tt. item l. cui. 2. ff. de iuriſdict. M.I.P. d. q. 4. reg. 3. & M.I.R. d. reg. 48. except. 5. item lib. 2. cap. 18. regul. 5. except. 16. repl. 2.

III. Regula: Is cui mandata eſt iuriſdictio, conſilium exercere non poteſt, nec alienationibus rerum minorum decretum interponere. l. mandata. 2. ff. de offic. eius cui mand. &c. Huius exceptio eſt: Niſi vel princeps vel præfectus prætorio alicui iuriſdictionem præſidis prouinciæ defuncti vel abſentis mandauerit. l. 2. C. de offic. eius qui vicem alterius obtinet.

IIII. Regula, De tutoribus dandis, emancipationibus celebrandis, & alijs, conſtituitur d. l. 2.

V. Regula, De publicis cauſis cognoſcendis, l. 1. C. eod. tt.

VI. Regula, De ſuſpecti tutoris poſtulatione cognoſcenda, & in poſſeſſionem mittendo, l. cognitio. 4. ff. de offic. eius cui mand. eſt.

IIII. DE ACTIONE QVAE COMpetit pro defendenda iuriſdictione, ſi quis ius dicenti non obtemperauerit.

I. CAVSA HVIVS ACTIONIS.

Si quis ius dicenti non obtemperauerit, licet magiſtratui inobedientem punire, & ſic iuriſdictionem ſuam pœnali iudicio defendere. l. 1. in princ. ff. ſi quis ius dicenti, &c. M.I.R. d. cap. 5. reg. 58. Declaratur hæc cauſa d. l. 1. §. 1. Exceptio prima eſt: Niſi duumuir ſit, cui ius dicenti non obtemperatur. huic enim actio propoſita non competit. d. l. 1. in princ. Secunda: Niſi is qui non obtemperat, iuriſdictioni ius dicentis non ſit ſubiectus. l. contumacia. 53. §. fin. ff. de re iudicata. De qua cum alijs ſimilibus vide ſ. lib. prox. cap. 8. de contumacia in ius vocati. Tertia: Niſi extra territorium ſuum ius dixerit. l. vltim. ff. de iuriſdict. Accedit M.I.R. d. reg. 58. except. 4. vbi diſtinguitur. Quarta: Niſi ſine dolo nō obtēperet. re pbatur l. nō poteſt. 159. ff. de reg. iuris. Plures exceptiōes vide M.I.R. d. reg. 58.

II. ADVERSVS quos detur hæc actio, definitur primò l. vnica. §. ſi pcurator. ff. ſi quis ius dicenti. Secundò d. l. vnica. §. non ſolùm. Tertiò: In hæredem nō obtemperantis non datur. d. l. vnica. §. fin.

III. QVID veniat in hāc actionē, definitur d. §. fin.

IIII. QVAMDIV COMPETAT? Annalis eſt actio. d. §. fin.

V. DE cauſa cognitione, ſpecie iuriſdictionis, vide ſ. eod. cap. quæſt. 1. Eius autem proprium eſt, quòd per libellum expediri non poſſit: ſed neceſſe ſit, magiſtratum ipſum de cauſa inquirere, & interrogare litigatorem. l. nec quicquam. 9. §. 1. ff. de offic proconſulis.

DE DIGNITATE, ET RELIquo iure magiſtratus. Cap. IX.

I. QVAE DIGNITAS CVIQVE competat, & qui quos præcedant loco ac dignitate?

PRima regula, Vt ordo dignitatum ſeruetur, proponitur l. 1. C. vt dignitatum ordo ſeruetur. & l. vltim. in fin. C. de priuilegijs eorum qui in ſacro pal. militant. Accedit M.I.P. lib. 1. cap 5. quæſt. 5. reg. 1.

II. Regula habetur l. 2. C. d. tt. vt dignitatum.

III. Regula, De ijs qui ſunt eiuſdē dignitatis. Hoc caſu præferuntur adminiſtratores vacantibus. de quo ſ. regul. prox. Item præferuntur viri fœminis. de quo ſ. reg. 35. Sed & præferuntur ij qui prius ad eam dignitatem peruenerūt, ijs qui poſtea eam ſunt adepti. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 1. C. de conſulibus & non ſpargendis, &c. l. 1. in fin. cum l. ſeq. C. de præfectis prætorio. l. 1. in fin. C. de præpoſitis ſacri cubiculi. l. 2. §. illud præcipuè. C. de primicerio & ſecundicerio. l. 4. C. de priuilegijs eorum qui in ſacro palat. militant. Huius regulæ exceptio prima videtur: Niſi is qui poſterior dignitatem adeptus eſt, ſæpius conſulatum, præturam, &c. geſſerit, quàm prior. Sed reprobatur d. l. 1. C. de conſulib. verſ. hoc obſeruando. Secunda: Niſi poſterior tempore patriciatum prior fuerit conſecutus. d. l. 1. Similis exceptio proponitur l. ex agentib. 4. §. ſed in ſalutationibus. C. de principibus agentium in reb. Tertia habetur l. 2. §. fin. C. de primicerio.

IIII. Regula, De præfecto vrbi, de præfecto prætorio & magiſtro militum, conſtituitur l. 1. C. de præfectis prætorio. Alia de præfecto prætoriorū regula proponitur Nouell. c. 126.

V. Regula, De præpoſitis ſacri cubiculi, l. 1. & l. vlt. C. de præpoſitis ſacri cubiculi.

VI. Regula, De quæſtoribus, magiſtris officiorum, & comitibus ſacrarū largitionum & rei priuatæ, habetur

betur l.vnica. C.de quæſtorib. Alia de quæſtore ſacri palatij regula proponitur Nouell.c.126.in prin.

VII. Regula, De primicerio, l.2.§.fin. C.de primicerio & ſecundicerio.

VIII. Regula, De comitibus conſiſtorianis, l.1.C. de comitib.conſiſtorianis.

IX. Regula, De præpoſitis & tribunis ſcholarum, l. vnica.C.de præpoſitis & trib.ſcholarum.

X. Regula, De comitib.rei militaris, l.1.C.de comitib.rei militaris. De ijſdem proponitur l.vlt.C.d.tt. Alia de ijſdem & magiſtris militum, necnō de tribunis & ducibus, regula proponitur l.vnica.C.ne rei militaris comitib.&c.

XI. Regula, De comitibus & archiatris ſacri palatij, l. vnica.C.de comitibus & arch.ſacri palatij.

XII. Regula, De comitibus qui prouincias regunt, l.vnica.C.de comitibus qui prouincias regunt.

XIII. Regula, De viris honoratis ſeu doctoribus, l. vlt.C.de off.diuerſor.iud.

XIIII. Regula, De profeſſoribus artiū & legum, l.vnica. C.de profeſſoribus qui in vrbe. Accedit M.I.R.lib.1.cap.5.reg.75.

XV. Regula, De decurionibus, l.1.C.de ſilentiarijs & decurionib.

XVI. Regula, De ſilentiarijs. Hi honore curiæ præditi ſunt.l.3.§.fin.C.d.tt.

XVII. Regula, De domeſticis & protectoribus, l.1. C.de domeſticis & protector. Alia regula de primicerio domeſticorum & protectorum, l.2.C.eod.tt.

XVIII. Regula, De præpoſitis laborum ſeu libellorum, l.vnica.C.de præpoſitis laborum.

XIX. Regula, De proximis ſacrorum ſcriniorum, l. 1.& l.8.C.de prox.ſacror.ſcrin.

XX. Regula, De ijs qui in ſacris ſcrinijs militant, l. 2.C.d.tt. Alia de ijſdem regula proponitur l.in ſcrinijs.3.C.d.tt. Alia item l.peculiaris.5.C.eod.tt.

XXI. Regula, De principibus agentium in rebus.l. proconſularis.3.C.de princip.agentium in rebus. Sed & de ijſdem regula proponitur l. eos qui. 5.C.eod.tt. Alia item l.6.C.eod.tt.

XXII. Regula, De agentibus in rebus, l.ex agentibus.4.§.1.C.d.tt.

XXIII. Regula, De primicerio ſacrarum largitionum, & primicerio ſcriniorum. l.inter alias.13.C. de palatinis ſacrarum largit.

XXIIII. Regula, De palatinis rei priuatæ, l.iubemus.14.C.d.tt.

XXV. Regula, De ijs qui in palatio militant, l.vlt. C.de priuilegijs eorum qui in ſacro palat.militant.

XXVI. Regula, De ijs qui in ſcholis militant, l.2. C.de priuilegijs ſcholarum.

XXVII. Regula, De equitibus Romanis, l.vnica. C.de equeſtri dig.

XXVIII. Regula, De numerarijs, l.numerarios.3. C.de numerarijs actuarijs.

XXIX. Regula, De numerarijs magiſtrorum militum, l.numerarios.4. C.de apparitoribus magiſtrorum militum.

XXX. Regula, De præfectura cornicularijs, l.1.C. de apparitorib.præfector.prætorio.

XXXI. Regula, De apparitoribus præfecti vrbi, l.1. C. de apparitoribus præfecti vrbi.

XXXII. Regula, De primicerio fabricæ, l.2.C. de fabricenſibus.

XXXIII. Regula, De liberis ſenatorum, & aliorum qui in dignitate conſiſtunt. Hi quoque dignitate præditi ſunt, & alijs præferūtur.l.1.C.de dignit. Huius exceptio eſt: Niſi filia ex clariſſimo parente nata, alij inferioris dignitatis nupſerit. tunc enim amittit dignitatē parentis, & aſſumit conditionem mariti.d. l.1.l.fœmina.8.ff.de ſenatorib.l.ingenua.3.C.de murilegijs.l.edicimus.7.C.eod.tt. Secūda exceptio: Niſi parens dignitatem amiſerit.reprobatur l.filiam.9.ff. de ſenatorib. Tertia: Niſi adoptiui ſint liberi.reprobatur l.ſenatoris.5.cum l.ſeq.& l.liberos.10.ff.eod.tt. Quarta: Niſi alij inferioris dignitatis in adoptionem ſint dati.reprobatur d.l.6. Quinta: Niſi ſint emancipati.reprobatur l.emancipatū.7.in prin.ff.d.tt. Planè admittitur in adoptiuo emancipato.d.l.6.in prin. Sexta: Niſi poſt mortem patris ſint nati.reprobatur d.l.7.§.1. Septima: Niſi antequam pater eam dignitatem ſit adeptus, ſint nati.reprobatur d.l.5.in fin. & l. ſi ſenator.11.C.de dignit. Octaua: Niſi poſtquā pater dignitatem amiſit, ſint nati. l.emancipatum.7.§.ſed cum qui.ff.de ſenatorib. Huius replicatio prima eſt: Niſi ante amiſſam patris dignitatem fuerint concepti.d.l.7.§.ſed ſi quis. Secūda: Niſi tam patrem quàm auum ſenatorem habeat. tunc enim, quamuis pater ante conceptionem filij ſenatu motus ſit, tamen nato prodeſt dignitas aui.d.l.7.§.fin. Nona exceptio: Niſi non filius, ſed nepos ſit ſenatoris.reprobatur l.liberos. 10.ff.de ſenatorib. Planè admittitur in nepotibus ex filia natis.d.l.10.in fin.

XXXIIII. Regula, De vxore eius qui in dignitate poſitus eſt, proponitur l.fœmina.8.in prin.ff. de ſenatorib.& l.mulieres.13.C.de dignitatibus. Accedit M.I.R.lib.1.cap.5.reg.77. Huius exceptio eſt: Niſi poſtea alij nupſerit minoris dignitatis, tunc enim prioris mariti dignitatē amittit.d.l.13.d.l.8.in fin.l.cum te.10.C. de nuptijs. & Nouell.c.22.§.neq; item mulieribus. Huius replicatio eſt: Niſi princeps permiſerit mulieri, prioris mariti dignitatem retinere. l.nupta.12.in prin.ff.de ſenatoribus. Aliam exceptionem vide M.I.R.d.reg.77.

XXXV. Regula, De viris & fœminis in dignitate poſitis. Viri fœminis præferuntur. l.1.ff. de ſenatoribus. Hactenus quæſtio propoſita iuxta varietatē perſonarum, quibus dignitas competit, eſt diſcuſſa: nunc pro varietate dignitatis diſcutietur.

XXXVI. Regula, De patriciatus dignitate, quibus competat, definitur l. nemini.3.in princip. C de conſulibus.

XXXVII. Regula, De perfectiſſimatus dignitate, l.vnica.C.de perfectiſſimatus dignitate.

XXXVIII. Regula, De militari ordine, l.2.C.de apparitoribus magiſt.milit.

XXXIX. Regula, De lauacris præſtandis, l.vnica. C.ne rei milit.comitib.ac trib.lauacra præſt.

XL. Regula, De vehiculis, l. vnica. C. de honorat. vehiculis.

XLI. Regula, De iure adorandi muricem Imperatoris, l.1.C.de appar.præfecti vrb.

II. QVIBVS DIGNITAS competit?

Liberi quoque & vxores eorum qui in dignitate poſiti ſunt, de dignitate parentum & maritorũ participant. de qua re ſ. reg. 33. & 34.

III. CAVSAE EX QVIBVS DIgnitas amittitur.

I. Regula: Si is qui in dignitate poſitus eſt, furtis ſceleribusq́; ſe maculauerit. l. iudices. 12. C. de dignitatibus.

II. Regula: Si is qui in dignitate poſitus eſt, ſit factus periurus. l. quoties. 17. C. eod. tit.

III. Regula: Si ſine commeatu vel vltra abfuerit. l. 2. §. hos autem. C. de primicerio & ſecundicerio. l. ſi quis. 3. C. de domeſticis & protectoribus. l. 2. & 3. C. de commeatu.

IIII. Regula, Si miſsionẽ ab officio impetrauit, vel ad maiorẽ dignitatẽ pueneris, minoris dignitatis priuilegia nõ amittit. l. maior. 3. C. de dignitatib. l. 1. C. de primic. & ſecundicerio. l. decurionib. 3. in prin. C. de ſilentiarijs & decurionib. l. iubemus. 4. §. fin. C. de prox. ſacr. ſcrin. l. proximos. 8. ibi: manẽtib. C. eod. tit. l. principes. 6. C. de principib. agentium in rebus.

V. Regula: Mulier mutato marito, mutat etiam & amittit dignitatem. de qua re ſ. eod. cap. reg. 34. Plura vide j. lib. 3. cap. 24. de decurionib.

RELIQVA IVRA MAGISTRAtus, & priuilegia dignitatum.

I. Regula: De reuerentia magiſtratui & obſequio præſtando, præcipitur l. potioris. 5. C. de officio rectoris. l. ſinguli. 2. & 3. C. de officio diuerſor. iud. Accedit M. I. P. lib. 1. cap. 5. q. 5. reg. 2. vbi etiã diſtinguitur.

II. Regula: Si magiſtratui nõ præbeatur obſequiũ, quid iuris ſit, definitur l. 2. C. de officio rectoris. Vide inſuper ſ. quæſt. 3.

III. Regula, De magiſtratu defendendo, habetur l. in ſenatorum. 8. & l. nemo. 5. C. de dignitatibus.

IIII. Regula, De vehiculis vtendo, l. vnica. C. de honoratorum vehiculis.

V. Regula, De immunitatibus magiſtratus, proponetur j. lib. 3. cap. 37. de cauſis excuſ. & immunitatum, reg. 13.

VI. Regula: De ijs q; in dignitate poſiti ſunt nõ torquendis, vide j. cap. 16. q. 2. reg. 2. excep. 3. repl. 9. Reliqua magiſtratus iura ſuis ſubiecta ſunt locis: veluti priuilegiũ circa ſportulas & litis expẽſas tractatur j. lib. prox. cap. 31. de executione rei iudicatæ. Circa ſatiſdationem iudicio ſiſti itidem j. lib. prox. cap. 14.

DE SPECIEBVS ET ORIgine magiſtratuum Romanorum, necnon de Iuriſconſultis. Cap. X.

HActenus de Magiſtratibus in genere dictũ eſt: ſequitur nunc ſingulorum magiſtratuum ſpecialis tractatus.

I. SPECIES & origo magiſtratuum Romanorum enumerantur l. 2. §. poſt originem, vſq; ad §. iuris ciuilis ſcientiam. ff. de orig. iuris.

II. IVRISCONSVLTI Romanorum enumerantur d. §. iuris ciuilis ſcientiam, vſq; ad fin.

III. DE IMPERATORE & Auguſta.

I. Regula: Priuilegia fiſci Imperatori & Auguſtæ quoq; competunt. l. fiſcus. 6. §. fin. ff. de iure fiſci. l. bene. 3. §. ſed ſcimus hoc quidẽ. C. de quadriennij pſcrip. Quæ aũt ſint priuilegia fiſci, & ob id Imperatoris & Auguſtæ, dicetur j. lib. 3. cap. 10. in iure fiſci.

II. Regula: Imperator & Auguſta legibus ſunt ſoluti. l. princeps. 30. ff. de legibus. De quo vide ſ. cap. 3. except. 18.

III. Regula: De iudicio principis diſputari non oportet. l. 2. C. de crimine ſacrilegij. Vide itẽ ſ. cap. 2. q. 7. M. I. P. d. cap. 5. q. 6. reg. 4. M. I. R. li. 1. ca. 5. reg. 107.

IIII. Regula: De crimine læſæ maieſtatis dicetur j. cap. 22.

V. Regula, De ſtatua & imagine Imperatoris erigenda, l. 2. cum l. ſeq. C. de ſtatuis & imag. Vide etiã j. lib. 3. cap. 31.

VI. Regula, De nõ confugiendo ad ſtatuas vel imagines principum, l. capitalium. 28. §. ad ſtatuas. ff. de pœnis. l. in eum. 5. ff. de extraord. criminib. & l. 1. C. de his qui ad ſtatuas confugiunt.

VII. Regula, De pœna, ſi aduerſus ſtatuam vel imaginem Imperatoris quid ſit commiſſum, proponitur l. qui ſtatuas. 6. ff. ad l. Iuliam maieſt. Huius exceptio prima eſt: Niſi ſtatua ſit reprobata. l. cuiuſq;. 4. §. fin. ff. d. tit. Secunda: Niſi ſtatuas vetuſtate corruptas reficiat. Tertia: Niſi caſu, non data opera fecerit. Hæ duæ exceptiones approbantur l. nõ contrahit. 5. ff. eod. tit. Quarta: Niſi imagines nondum conſecratas vendidit. d. l. 5.

VIII. Regula: De familia Imperatoris dicetur j. lib. 3. cap. 10. in iure fiſci.

IIII. DE SENATORIBVS & conſularibus.

I. Regula, De definitione ſenatorum, proponitur l. vlt. §. fin. ff. de ſenatoribus.

II. Regula, De domicilio ſenatoris, l. ſenatores. 11. ff. eod. tit.

III. Regula: De liberis ſenatorum dictum ſ. cap. proxim. reg. 33.

IIII. Regula, De fœminis conſularibus, l. 1. ff. de ſenatorib. Plura vide ſ. d. regula 33. & 34.

V. DE CONSVLIBVS.

I. Regula, De non ſpargendis pecunijs à conſulibus, ſed centum pondo auri ad reſtaurationẽ aquæductus præſtandis, conſtituitur l. 2. cum l. ſeq. C. de conſulib. Huius exceptio eſt: Niſi antea conſul fuerit. tunc enim, ſi poſtea rurſus cõſul fuerit factus, iſtos ſumptus facere non cogitur. l. ſancimus. 4. C. d. tit. Planè mutatur ac tollitur regula propoſita Nou. c. 105.

II. Regula, De proceſsione conſulum, & ſupradicta regula ſublata, necnon de alijs quibuſdam, proponitur d. c. 105.

VI. DE PRAEFECTIS prætorio.

I. Regula, De origine præfectorum prætorio, habetur l. 1. in prin. ff. de off. præfecti prætorio.

II. Regu-

II. Regula: A' præfectis prætorio non poteſt appellari.d.l.1. Copioſius etiã de eo tractabitur ʒ.lib.prox. cap.27.de appell.

III. Regula: Ferendi leges poteſtatem habent.l.2. C.d.tt.

IIII. Regula: Iudicem remouere & alium ſurrogare poſſunt.l.ſi quis.3.C.eod.tt.

V. Regula, De reſcriptis ad præfectũ prætorio ſcribendis, proponitur l.vlt. C.d.tt. Reliqua de præfecto prætorio ſuis ſubiecta ſunt locis.

VII. DE PRAEFECTO vrbi.

Definitione & cauſa præfecti vrbi habetur l.2.§. quoties cum proficiſcuntur.ff.de orig.iuris.

DE CAVSIS QVAE AD IVRISdictionem præfecti vrbi pertinent, & quæ ab eo curanda.

I. Regula, De criminibus in genere,proponitur l.1. in prin. & §.initio.ff.de offic.præfecti vrbi. Huius exceptio prima eſt: Niſi vltra centeſimum miliarium ab vrbe crimen ſit admiſſum.d.l.1. Secunda: Niſi milites crimen admiſiſſe dicantur.l.1. in fin. C. de officio magiſtri militum. Tertia: Niſi præfectus vrbi terminos vrbis exierit.l.vlt.ff.de off.præfecti vrbi.

II. Regula: Si ſeruus queratur de domino, præfecti vrbi notio eſt.l.1.§.1.ff.de off.præfecti vrbi.

III. Regula: Si dominus de ſeruo queratur, ad præfectum vrbi pertinet.d.l.1.§ ſi quis ſeruum.

IIII. Regula: Si patronus de liberto queratur, præfectus vrbi audiet. d.l.1.§.ſed & patronos. & §. cum patronus.

V. Regula: Si tutores vel curatores malè in tutela verſati dicantur, ad notionem præfecti pertinet. d.l. 1.§.ſolent.

VI. Regula: Si Quod vi aut clam, aut interdicto Vnde vi agatur, præfectus vrbi cognoſcere poteſt. d.l. 1.§.ſed & ex interdicto.

VII. Regula, De officio præfecti circa nummularios, d.l.1.§.præterea curare.

VIII. Regula, De argentarijs,l.2.ff.de officio præfecti vrbi.

IX. Regula, De cura carnis, l.1.§. cura carnis. ff. eod.tt.

X. Regula, De curanda quiete populi & diſciplina ſpectaculorum,d.l.1.§.quies.

XI. Regula: Si illicitum collegiũ coierint, ad præfectum vrbi pertinet.d.l.1.§.fin.

XII. Regula, De cura annonæ, l.1.C.de offic. præfecti vrbi.

QVI SVBIECTI SINT IVRISdictioni præfecti vrbi?

I. Regula huius loci proponitur l. omnia. 4. C. de officio præfecti vrbi.

II. Regula, De hominibus prouincialibus, habetur l.quod promulgatis. 2.C.eod.tt. & l.1.§. initio eiuſdem,in fin.ff.eod.tt.

III. Regula, De militibus, proponitur l.1.in fin. C. de officio magiſtri militum.

IIII. Regula, De argentarijs, l.2.ff.de officio præfecti vrbi.

QVA POENA PRAEFECTVS vrbi coercere poſsit?

I. Regula, De iure regulandi & deportandi, habetur l.1.§.relegandi. ff.eod.tt. Vide inſuper ʒ. eod.lib. cap.18.quæſt.1.except.1.

II. Regula, De interdictione vrbe vel alio loco, aut officio, aliaue re, d.l.1.§.penult.

VIII. DE QVAESTORE.

I. DE *origine quæſtoris proponitur l.1.in princip. ff.de officio quæſtoris. De cauſa item & origine quæſtorum dicitur l. 2. §. deinde cum ærarium. ff. de origine iuris.*

II. RATIO *nominis habetur d.l.1.d.§.deinde cum ærarium.& Nouell.c.80.§.magiſtratui.*

III. SPECIES *quæſtorum habetur l.vnica.§.fin. ff.de off.quæſtorum.*

IIII. QVI *creandi quæſtores,definitur d.l.vnica. §. hodie.*

V. DE *nihil dando pro quæſtura conſtituitur Nouell.c.80.§.quemadmodum.*

VI. DE *ſalario & annona quæſtoris eiusq; apparitorum,d.c.80.§.propterea enim.*

VII. OFFICIA QVAESTORIS quæ ſint?& cauſæ ad iuriſdictionem eius pertinentes.

I. Regula, De ſortiendis prouincijs, proponitur l. vnica.§.ex quæſtoribus.ff.de off.quæſtoris.

II. Regula, De cura laterculi minoris, l.1. & l.2. C.d.tt.

III. Regula, Ne ſine ſubſcriptione principis officiũ quæſturæ adminiſtretur, l.officia.3. C.d.tt.

IIII. Regula, De peregrinis inquirendis, & ex vrbe eijciendis, Nouell.c.80.§.1. vſq; ad §. at ſi qui litis, cum §.& poſtremò.

V. Regula, De mendicis expellendis, d. §. at ſi qui litis,cum ſequentibus.

VI. Regula, De cauſa iniuriarum occaſione conſuetudinum prouenientium,d.c.80.§.præterea.

VII. Regula, De falſi cauſa,d.c.80.§.ad hæc autẽ.

VIII. Regula, De nihil accipiendo à ſubditis, d.c. 80.§.enimuerò,cum ſequentibus.

IX. Regula, Iterum de peregrinis remittendis, d.c. 80.§.damus autem ei,cum ſequentibus.

IX. DE PRAETORIBVS.

I. RATIO *nominis & vſus prætorum proponitur Nouell.c.24.in prin.*

II. DE *creandis prætoribus, l.2.C.de officio prætorum.l.1.C.de prætorib.& honore præturæ.*

III. QVAE CAVSAE AD IVRISdictionem prætoris pertinent?

I. Regula, De cauſis in quibus cauſa cognita decretum interponendum eſt, proponitur l.vbicunq;.105. ff.de reg.iuris. & l.1.C.de off.prætorum.

II. Regula, De rebus tam ciuilibus quàm militaribus, Nouell.c.24.§.hæc nos in animo.

IIII. DE SPECIEBVS prætorum.

Species prætorum exponuntur l.2.§.cumq; conſules, cum ſeq. item §. capta deinde, cum ſequentibus. ff. de orig. iuris.

De plebeiis prætorib. tractat Nou.c.13.vſq; ad fin.

X. DE PRAEFECTO VIgilum,& ædilibus.

I. DE *origine & definitione præfecti vigilũ habetur l.1.cum duab.ſeqq.ff.de officio præfecti vigilum.*

II. DE NOMINE.

Nomen Imperator Iuſtinianus mutauit,& appellauit eum Prætorem plebeium,Nouell.c.13.§.1.

III. DE *officio,l.nam ſalutem.3.§.ſciendum.ff.de officio præfecti vig.& d.c.13.*

IIII. QVAE *cauſæ ad iuriſdictionem præfecti vigilum pertineãt,enumeratur d.l.3.§.cognoſcit.& §.fin. Huius exceptio prima eſt: Niſi atrox & famoſa ſit perſona, quæ quid eiuſmodi perpetraſſe dicatur.d.l.3.§.cognoſcit. Secunda: Niſi cauſa ſit capitalis.l.vnica.C.d.tt. Huius exemplum habetur l.Imperatores.4.ff.d.tt.*

V. QVA POENA COERCERE præfectus vigilum poſsit?

De fuſtium & flagellorum caſtigatione proponitur d.l.3.§.cognoſcit.& d.l.4.ff.d.tt. Plura de propoſito magiſtratu vide Nouell.c.13.

DE *officio ædilium,l.3.ff de via publica.*

XI. DE PROCONSVLE eiusq; legato.

Hactenus de magiſtratibus vrbanis dictum eſt. Dicetur nunc de magiſtratibus prouinciarum.

I. Regula,De iuriſdictione proconſulis, quanta ſit, proponitur l.ſi in aliquam.7.§ fin ff.de officio proconſulis & legati, cum ſequentibus. Huius exceptio prima eſt: Niſi cauſa ſit fiſcalis.l nec quicquã.9.in prin. ff.eod.tt. Altera: Niſi nondum prouinciam fuerit ingreſſus.l.1.& l.obſeruare.4.§.fin.ff.eod.tt. Cuius replicatio eſt: Niſi voluntaria ſit iuriſdictio.l.omnes.2. in prin.ff.eod.tt.

II.Regula,De iuriſdictione legato mandanda. Poteſt proconſul legato ſuo iuriſdictionem mandare.l. obſeruare.4.§.poſt hæc.l.ſolet.6.§.ſicut autem ff. de officio proconſulis. Huius exceptio prima eſt: Niſi proconſul nondum prouinciam fuerit ingreſſus. d.§. poſt hæc. Cuius replicatio prima eſt: Niſi prouinciam ingreſſus mandatum ratum habeat.d.§.poſt hæc. Altera: Niſi neceſſariam moram in itinere patiatur.l.aliquando.5.ff.eod.tt. Secunda exceptio eſt: Niſi merum imperium proconſul mandauerit. l.ſolet. 6.in prin.ff.eod.tt.

III. Regula,De iuriſdictione mandata rurſus adimenda,proponitur d.l.6.

IIII. Regula, De officio proconſulis ante ingreſſum prouinciæ,d.l.4.§.antequam.ff.d.tt. Quæ tamẽ videtur corrigi Nouell.c.95.§.illud omnibus.ibi: neq; facti eius.

V. Regula, De officio proconſulis in ingreſſu, d.l.4. §.ingreſſus.ff.de officio proconſulis.

VI. Regula, De officio proconſulis in aliquam ciuitatem ingreſſi,l.ſi in aliquam.7.in prin.ff.d.tt.

VII. Regula,Ne in hoſpitiis præbendis oneret prouinciam,l obſeruare.4.in prin ff.d tt.

VIII. Regula,Ne ſtatores habeat,d.l.4.§.1.

IX. Regula,Ne vxorem ſecum ducat: aut ſi duxerit ſecum,vt delicta eius præſtet,d.l.4.§.2.

X. Regula,De xeniis proconſuli oblatis, habetur l. ſolet.6.§.non verò.ff.d.tt.

XI. Regula,Ne niſi ſex faſcibus vtatur,præcipitur l.proconſules.14.ff.eod.tt.

XII. Regula: Procõſul,nõ princeps à legatis cõſulendus,iſq; eis reſpõdebit.l.ſolet.6.§.legatos ff.eod.tt.

XIII. Regula,Vt poſtulantium ordinem obſeruet, ne negligantur imbecilliores, habetur l.nec quicquã. 9.§.obſeruare.ff.eod.tt.

XIIII. Regula,De aduocatis patienter audiendis, d.l.9.§.circa aduocatos.

XV. Regula, Ne aliquem opprimi per potentiam aduerſarii patiatur,d.l 9.§ cæterùm.

XVI. Regula, De petentibus vel non habentibus dando aduocato,d.l.9.§.aduocatos quoq;.

XVII. Regula,De cauſæ cognitione & decreto interponendo,ne per libellum hoc expediat,ſed ipſe cauſam audiat,d.l.9.§.1.

XVIII. Regula, De cognitione de plano, d.l.9.§. de plano.

XIX. Regula,De officio proconſulis circa opera & ædificia publica,l.ſi in aliquã.7.§.ædes etiam ff.d.tt.

XX. Regula: Omnia præſidum officia communia obſeruanda quoque ſunt à proconſule. d. l. 9. §. fin. ff.eod tt.

XXI. Regula: Vſq; in aduentum ſucceſſoris ſui omnia aget.l.meminiſſe.10.in prin ff.d.tt.

XXII. Regula, Ne legatum ſuũ ante ſe dimittat, d.l.10.§.fin.

XXIII. Regula: Portam Romæ ingreſſus deponit imperium.l.proconſul.16.ff.d.tt.

DE LEGATO PROCONSVLIS.

I. Regula: Legati proconſulis nihil proprium habent,niſi à proconſule mandata ſit eis iuriſdictio.l.legati.13.ff.d.tt.

II. Regula: Merum imperium & animaduerſionem legatus proconſulis non habet. de qua re ẽ. eod. lib.cap.9.quæſt.3.reg.3.

III. Regula: Apud legatum proconſulis nemo manumittere poteſt,nec adoptare: nec apud eum eſt legis actio.l.2.§.fin.cum ſeq.ff.de offic.proconſ.

IIII Regula: Dandi iudicis ius habet. l. legatus. 12.ff.eod.tt.

V. Regula: Tutores dare poteſt.l.& legati.15.ff. eod tt.

VI. Regula: Legatus cauſas criminales audire quidem poteſt, ſed ſententiam in iis ferre non poteſt.l.1. C.de offic.proconſ.l.ſolet.6.in prin ff.eod.tt.

VII. Regula: Legatus non principem, ſed proconſulem ſuum conſulet.d.l.6.§.legatus ff.eod.tt.

XII. DE PRAESIDE prouinciæ.

I. DEFINITIO *præſidis proponitur l.1.ff.de officio præſidũ.*

II. DE IVRISDICTIONE præſidis.

1. Quæ *cauſæ ad eius iuriſdictionem pertineant, definitur l.de omnibus.10.cum duabus ſequentibus. ff.d.tt. Plura vide paulò inferius inter officia præſidis, item infr. lib.proxim.cap.37. de extraordinariis cognit.*

2. Qui

2. Qui præſidis iuriſdictioni ſint ſubiecti?

I. Regula, De hominibus extraneis, proponitur l. præſes in.3.ff.d.tt.

II. Regula, De officialibus præfectorum, l.Imper. Conſtantinus.4.C.de officio rectoris prouinciæ.

III. Regula, De militia decoratis, & proprijs iudicibus deputatis, Nouell.c.8.§. porrò volumus. & §. quod verò à nobis.

3. *Quanta ſit præſidis iuriſdictio, definitur l.præſes prouinciæ.4.§.penult.ff.eod.tt. & l. illicitas. 6.§. penult.ff.eod.tt.*

4. Cauſæ amittendæ iuriſdictionis.

I. Cauſa, Si præſes prouinciæ exceſſerit, approbatur l.præſes.3.in prin.ff.d.tt.

II. Cauſa, Si præſes ſe abdicauerit, reprobatur l.legatus.20.ff.eod.tt.

III. DE OPEICIIS PRAESIDIS.

I. Regula, De pace curanda, & æquitate conſeruanda, proponitur Nouell c.17.§. deinde conueniens. l.congruet.13. in prin.ff.de officio præſidis. l.præſes.3. in fin.ff.eod.tt.

II. Regula, De facilem ſe præbendo, conſeruata tamen autoritate, neq; affectibus indulgendo, habetur l.obſeruandum eſt.19 ff.de officio præſidis. & Nouell. c.8.§.oportet igitur.

III. Regula, De conſuetudine Romana non attendenda, l ſed licet.12.ff.d.tt.

IIII. Regula, De tributis exigendis, Nouell.c.17. §.oportet igitur. Plura de hac re vide }.lib.3.cap.14. de tributis.

V. Regula, De publica diſciplina, & ſubditis illæſis conſeruandis, Nouell.c.134 §.quemadmodũ autem.

VI. Regula, De controuerſiis examinandis & finiendis, Nouell.c.134.§.ſed & omnes

VII. Regula, De cautione colligendarũ pecuniarum præſtanda, d.c.134.§.ad hæc iubemus.

VIII. Regula proponitur l.illicitas.6.§.1. & §.ne potentiores.ff.de officio præſid.l.moderatores.11.C.de offic.rectoris ꝓuinciæ. Accedit M.I.R lib.3.ca.18.reg. (68.

IX. Regula, d.l.6.§.illicita miniſteria.

X. Regula, d.l.6.§.nec licita.

XI. Regula, d.l.6.§.& ne tenuis.

XII. Regula: Ne fines prouinciæ excedat, præcipitur l.illud obſeruandum.15.ff.d.tt.l. nullus.9.C. de offic.rectoris prouin.

Reliqua præſidis ꝓuinciæ officia vide ſ.cap.8.item alibi in diuerſis locis. nam l.2.ff.de officio præſidis, ꝓponetur in loco adoptionum. l. præſes.5. in loco tutelæ.l.illicitas.6.in princ.in actione Quod metus cauſa. l. præſes.7. in loco de ædificijs priuatis. & ſic de alijs officijs inquirendum.

XIII. DE MAGISTRATIBVS certarum prouinciarum.

De præfecto Auguſtali proponitur l.1.& 2.C.de offic. præfecti Auguſtalis.l.vnica.ff.eod.tt.

De proconſule Aſiæ, l.2.C.de officio proconſulis.

De vicario Aſianæ ꝓuinciæ.pſide Phrygiæ Pacatianæ, tractatur Nouell.c.8.§.illud ſanè decernimus.

De præfecto prætoriorum Africæ, l.1.& l.2.C. de offic. præfecti prætor.Africæ.

De proconſule Cappadociæ, Nouell.c.30.

De proconſule Palæſtinæ, Nouell.c.103.

De moderatore Arabiæ, Nouell.c.102.

De quatuor præſidibus Armeniæ, Nouell.c.31.

De moderatore Helenoponti, Nouell.c.28.

De præſide Piſidiæ, Nouell.c. 24.§. inuenimus, vſque ad fin.conſtit.item Nouell.c.145.

De prætore Licaoniæ, Nouell.c.25.& Nouell.c.145.

De prætore Thraciæ, Nouell.c.26.

De prætore Paphlagoniæ, Nouell.c.29.

De prætore Siciliæ, Nouell.c.104.

De iuridico Alexandriæ, l.1.& l.2.ff. de officio iuridici.l.vnica.C.d.tt.

De comite Iſauriæ, Nouell.c.27.

De comite Orĩetis, l.vnica.C. de offic.comitis Orĩetis.

De comite Galatiæ primæ, Nouell.c.8.§. hoc ipſum.

DE VICARIIS, APPARITORIbus & miniſtris magiſtratuum & iudicum. Cap. XI.

HActenus de Magiſtratibus tum in genere, tum in ſpecie dictum eſt. Sunt tamen præter iam enumeratas ſpecies & alij magiſtratus, puta eccleſiaſtici, militares & ciuitatum, de quibus }. ſuis locis dicetur, vbi de re eccleſiaſtica, militari & ciuitatum tractabitur. Nunc de vicarijs, adiutoribus, apparitoribus & miniſtris magiſtratus ac iudicum, primùm quidem in genere, deinde in ſpecie eſt dicendum.

I. DE VICARIIS.

I. Regula: Vicarij regulariter prohibentur, Nouel. c.134.in prin.& §.porrò nulli.ibi: ſcituris. item §.ad maiorem, cum ſequentibus.l.nullum.10.C.de offi. rector.prouinciæ. Nouell.c.8.§.nulli quoq;.& §.interdicimus. Nouell.c.128.§. ad hæc ſancimus, vſq; ad §. vltra hæc. Huius exceptio prima: Niſi præſes prouinciæ vicarium fecerit: reprobatur Nouell.c.17.§. illud etiam ſcire te.ibi: ſiquidem ne præſides. Secunda exceptio eſt: Niſi per Oſdroenam & Meſopotamiã prouincias.d.Nouell.c.134.in prin.ibi:ſolummodo. Tertia: Niſi neceſſitate exigente is qui in magiſtratu eſt, in alia loca mittatur.tunc enim vicarium facere poteſt.d.c.134.in prin.& §.ad hæc iubemus. ibi: ſi verò vſuueniat.item Nouel.c.128.ibi:niſi per noſtram iuſſionem. Quarta exceptio: Niſi iudex ſeu magiſter ordinarius nondum in prouinciã venerit. d.c.128.§. ad hæc prohibemus.ibi:citra tamen nouiſſimum.

II. Regula, De nomine vicarij, habetur Nouell.c. 134.§.quòd ſi neceſſitas.

III. Regula, De poteſtate vicarij. Neq; vltimo ſupplicio quem punire poteſt, nec membri inciſione. Nouell.c.128.§.ad hæc prohibemus. ibi: citra tamen nouiſſimum. Sed & plura de regula propoſita vide ſ. cap.9.quæſt.3.

IIII. Regula, De dignitate vicariorum, proponitur l.1.C.de officio vicarij.

V. Regula, De officijs vicarij, Nouell.c.134.§. ſimulatq; verò.

VI. Regula, De relatoribus vicariorum, l.1.C.de officio vicarij.

II. DE APPARITORIBVS & miniſtris iudicum.

I. QVOT *conſtituendi, definitur Nouell.c.82.§.his qui lites.l.in prouincijs.4.C.de numer.actuarijs. Propoſita quæſtionis ſpecies proponuntur l.per Illyricum.9.C.de cohortalib. & principibus cornic. Sed & alia propoſitæ quæſtionis regula eſt l.comperimus.13.C.de proxim.ſacr.ſcrin.*

II. QVI ET QVALES APPARITOres & miniſtri conſtituendi?

I. Regula, De diligentibus & non negligentibus, proponitur d.l.9.

II. Regula, De probatis ac fidelibus, Nouell.c.82.§.his qui lites.ibi: atq; hi per omnia.

III. Regula, De ijs qui antea idem officium geſſerũt,l.2.cũ l.ſeq.ibi:vel qui iam.C.de diuerſis officijs.

IIII. Regula, De eo qui antea malè officium geſſit, nec rationes reddidit,l.quicunque.5.C.d.tt.l.1.C.eod.tt.l.2.C.de palatinis ſacrar.largit.l.ſi quid.12.C.de ſuſceptor.

V. Regula, De iniquis & lucri cupidis, l. ad ſplendidioris.7.C.de diuerſis offic.Nouell.c.82.§.his qui lites. ibi: quòd ſi iudex. l.per Illyricum.9.in fin. C.de cohortalibus.

VI. Regula, De pauperibus, l.qui vel exiguam. 4. C.de diuerſis off.

VII. Regula, De his qui non ſunt fidei catholicæ, l.probatorias.9.§.de his etiam.C.d.tt.

VIII. Regula, De eo qui eſt oriundus ex ea prouincia, in qua officium eſt adminiſtrandum, vel in ea domicilium habet,l.nullus.3.C.d.tt.& l.vlt. C.de offic. rector prouinciæ.

IX. Regula, De tabularijs, ſcribis, logographis, horumq́; filijs,l.1.C.de tabularijs,ſcribis,&c.

X. Regula, De negociatoribus, proponitur ſimul & diſtinguitur l.vnica. C.negociatores ne militent. Vide inſuper 5.cap.7.reg.11.

III. A' QVIBVS ET QVORVM authoritate conſtituendi?

I. Regula, De authoritate & probatoria principis, habetur l probatorias. 9.C.de diuerſis offic.l.3.§.fin. C.de agentib.in reb.l.iubemus.5.C. de offic. magiſtri offic.l.hac ſanctione.10.C.de diuerſis off.l.in his.6.C.eod.tt.l.2.C.de cohortalibus.

II. Regula, De adiutore deficiente. hic interdum aliũ in locum ſuũ poteſt ſurrogare.de quo 7.hoc cap.

IIII. DE OFFICIIS APparitorum.

I. Regula, Ne alter alterius officio ſe immiſceat, l. 2.C.de execut.& exact.

II. Regula, Ne ſubditos lædant, vel iniuſtè quid ab eis exigant,l.1.cum tribus legib.ſequentibus.C.de lucris aduocatorũ. Accedit M.I.R.lib.5.cap.5.reg.117.

III. Regula, De reddenda ratione, proponitur 5. quæſt.2.reg.4.

V. DE ACTIONE ET POENA QVAE ex mala adminiſtratione appari. toris competit.

I. Regula, Ex delicto apparitoris actio datur aduerſus eum qui apparitorem deſignauit.Nouell.c.82. §.his qui lites. ibi:atq; hi per omnia.

II. Regula, De pœna apparitorum, l.omnes.12.C. de officio rectoris prouinciæ.

VI. DE SALARIO HORVM.

Mortuo legato, ſalarium reſidui temporis eius committi debetur: ſecus ſi ei ante tempus fuerit ſucceſſum. l.diem functo.4.ff.de offic.aſſeſſor. Hactenus de apparitoribus & miniſtris magiſtratuum & iudicum in genere dictum eſt.nunc de ijs in ſpecie dicetur.

¶ I. DE APPARITORIBVS proconſulis.

I. Regula: Qui conſtituendi vel non conſtituendi apparitores proconſulis, definitur l. 1. & 2. C. de apparitoribus proconſulis.

II. Regula: Quot conſtituendi, d.l.2.

III. Regula: De officio illorum, l. in proconſulari. 3.C.d.tt.

II. DE APPARITORIBVS ET adiutoribus quæſtoris.

I. Regula: Quot conſtituendi, definitur l. comperimus.13.in prin.l.penult.& l.vlt.§.penult.& vltim. C.de prox.ſacror. ſcrin. Planè de numero adiutorum quæſtoris variat Nouell.c.35. de adiutoribus quæſtoris inſcripta.

II. Regula, De alio in locum eius ſurrogando, d.l. 13.§.ſancimus.ibi:non prohibendis.C.de prox.ſacror. ſcrin.Nouell.c.35.Sanè qui in locum ſuum ſurrogare alios poſſint, definitur l.certa quidem 15.C.d.tt.

III. Regula, De modo in ſuum locum alium ſurrogandi, proponitur d.l.13.§.illud etiam.

IIII. Regula, De annona apparitorum quæſtoris, Nouell.c.80.§.enimuero.ibi:propterea enim.

V. Regula, De priuilegijs adiutorũ quæſtoris, l.hac lege.14.C.de prox.ſacror.ſcrin.

VI. Regula, De officio apparitorum quæſtoris, & quales eſſe debeant, Nouell.c.80.§. enimuero. ibi: neque apparitores.

III. DE APPARITORIBVS comitis Orientis.

Quot eſſe debeant, definitur l. vnica. C. de apparitoribus comitis Orientis.

IIII. DE APPARITORIBVS præfecti annonæ.

I. Regula proponitur l. 1. C. de apparitoribus præfecti annonæ.

II. Regula, l.2.C.eod.tt.

V. DE APPARITORIBVS præfecti prætorio.

I. Regula, De officio horum, proponitur l.2.C.de apparitoribus præfecti prætorio.

II. Regula, De dignitate horum & immunitate, l.1.C.d.tt.

III. Regula, Itidem de immunitate horum, l.cornicularij.3.in prin.C.d.tt.

IIII. Regula, De iudice horum competente, d.l.3. in prin.& §.fin.

V. Regula, De bonis horum vacantibus, d. l. 3. §. huic ſanctioni.

VI. DE APPARITORIBVS præfecti vrbi.

I. Regula, De dignitate eorum, habetur l. 1. C.de appar.præfecti vrbi.

II. Regula,

II. Regula, Si pictorem concuſſerit, proponitur l. 2. C. eod. tit.

VII. DE PRIMIPILARIBVS.

I. Regula: Ad nullam aliam dignitatem poſſunt aſpirare. l. nullum. 13. C. de cohortalibus.

II. Regula: Commoda primipilatus etiam ad heredes tranſeunt. l. 1. C. de primipilo.

III. Regula, De liberis primipilarij partim primipilo, partim curiæ addicendis, l. quicunque. 5. C. de cohortalibus.

VIII. DE COHORTALIBVS.

I. Regula, De ſuſcipiendis cohortalibus, proponitur l. quicunq. 10. C. d. tit.

II. Regula, Itidem de ſuſcipiendis cohortalib. antea ex eodem officio reiectis, l. ſi quis. 11. C. eod. tit.

III. Regula, De priuilegijs cohortalium, l. ſolita. 3. cum l. ſeq. C. d. tit.

IIII. Regula: Cohortales ad nullam aliam militiam vel dignitatem aſpirare poſſunt. de qua re vide ſ. cap. 6. queſt. 1. reg. 16.

V. Regula, De liberis cohortalium, habetur l. quicunq. 7. C. de principib. agentium in rebus.

IX. DE PRIMICERIIS & notarijs.

I. Regula, De officio primicerij, item quamdiu officium eius duret, & quo ordine ſuccedatur in primiceriatum, proponitur l. primicerius. 5. C. de officio præfecti vrbis. Sanè biennium primicerij officium durat. d. l. 5. & l. 2. in princ. C. de primic.

II. Regula, De dignitate & priuilegijs primiceriatus, habetur l. 1. & l. 2. §. fin. C. de primicerio. l. vnica. C. de menſoribus. Cætera de primicerio & notarijs ſuis ſubiecta ſunt locis.

X. DE IRENARCHIS.

I. Regula, De his nominandis horumq. officio, conſtituitur l. vnica. C. de Irenarchis.

II. Regula, De genere huius muneris. Perſonale munus eſt. l. munerum. 18. §. Irenarchæ. ff. de muneribus & honoribus.

III. Regula, De officio horum, l. diuus Hadrianus. 6. ff. de cuſtodia & exhibitione reorum. Concordat ſ. regul. proxim.

XI. DE STATIONARIIS.

I. Regula, De probando eo quod intendunt, proponitur l. 1. C. de curioſis. Concordant ea quæ dicta ſunt ſ. regul. proxim.

II. Regula: Ne homines carcerib. includant, præcipitur d. l. 1. & l. 1. C. de cohortalibus.

XII. DE AGENTIBVS in rebus.

I. Regula, De principibus agentium in rebus: ad quos principatus pertinent, ad eos ſcilicet quos ordo vocat. l. 1. in prin. C. de præpoſitis agentium in rebus. Huius exceptio prima eſt: Niſi poſterior ordine, poſt 25 annorũ curricula, ob aduerſam valetudinem militiæ finem non poſſit conſequi: tunc enim ijſdem priuilegijs gaudet, quibus princeps agentium. l. ex agentibus. 4. §. & ſi quis agens. C. de principib. agentium in rebus. Secunda: Niſi poſterior filium procreauerit. l. quicunq. 7. in prin. C. eod.

II. Regula, De officio principis agentium in rebus, proponitur l. 1. C. de principib. agentium in reb.

III. Regula, Itidem de officio & poteſtate principis agentium in rebus, habetur l. 2. C. d. tit.

IIII. Regula, De domeſticis principis, l. ex agentibus. 4. in prin. C. d. tit.

V. Regula, De dignitate principis agentium in rebus, l. proconſularis. 3. l. eos qui. 5. & l. principes. 6. C. eod. tit. Vide item ſ. cap. 9. reg. 21.

VI. Regula, De priuilegio principis agentiũ in rebus circa ſportulas iudiciorũ & executionũ præſtandas, l. multis. 8. C. de principib. agentium in reb.

VII. Regula, De priuilegio principis circa liberos, l. quicunq. 7. §. ſi verò poſtquam. C. eod. tit.

VIII. Regula, De ambarũ ſolicitudine: ad quos pertineat, definitur l. 1. C. de præpoſitis agentiũ in reb.

IX. Regula, De numero agentium in rebus: quot ſint conſtituendi, l. matriculam. 3. in prin. C. de agentibus in rebus.

X. Regula, De remouendis & eximendis agentibus in rebus. l. 2. C. eod. tit.

XI. Regula, De priuilegijs agentium in rebus circa ſportulas iudiciales & alia, l. 2. C. de præpoſit. agentium in rebus.

XII. Regula, De liberis agentium in rebus, l. quicunq. 7. C. de principib. agentium in reb.

XIII. Regula, De officio agentium in rebus circa curſum publicum, l. 2. C. de curioſis & ſtationarijs. l. vlt. C. eod. tit. Item de ijs mittendis per ſingulas prouincias, d. l. vlt.

XIIII. Regula: Sententia præfecti contra agentes in rebus, lata eo tempore quo curſus publici ſolicitudinem ſuſtinet, irrita eſt. approbatur ſimul & diſtinguitur l. per id tempus. 3. C. de curioſis.

XIII. DE STATORIBVS.

De ſtatorum annona ſeu ſportulis tractatur l. vnica. C. de ſtatoribus.

XIIII. DE CASTRENSIARIIS & miniſterianis.

De his agitur l. 2. C. de caſtren. & miniſt. Reliquas eius tituli leges alijs ſubiecta ſunt locis.

XV. DE DECANIS.

De his habetur l. 1. C. de decanis.

XVI. DE REFERENDARIIS ſacri palatij.

De numero referendariorũ tractatur Nouell. c. 11.

XVII. DE NVMERARIIS.

I. Regula, De numero & officio numerariorum, habetur l. 4. C. de numerarijs. l. duos tabularios. 13. C. de ſuſceptoribus.

II. Regula, De nomine numerariorum & officio, l. 2. C. eod. tit. d. l. 4. ibi: qui & tabularij.

III. Regula: Qamdiu duret officium numerariorum, definitur triennium, d. l. 2. Mutatur hoc l. officio. 11. C. eod. tit.

IIII. Regula, Ne ad pecuniã mutuam ſumendam, aut ad pollicendum pro publicis expenſis cogãtur, neque poſt depoſitam militiam inquietentur, proponitur l. ſcriniarios. 8. C. de numerarijs.

V. Regula, De dignitate numerariorũ, l. 3. C. eod. tit.

XVIII. DE EXCEPTORIBVS.

I. Regula proponitur l. exceptores. 5. C. de numerarijs.

II. Regula, De iudice horum competẽte, l.3.§.fin. C.de apparitorib.præfecti prætorio.

XIX. DE ACTVARIIS.

I. Regula, De ordinandis his, l.actuarios. 7.C.de numerarijs.

II. Regula: Qui ordinandi actuarij? De ijs qui in militia alia numerantur, l.nemini.9.C.d tt.

III. Regula: Actuarius etiam poſt depoſitam curam ad militiam aſpirare non poteſt.d.l.9.

XX. DE CHARTVLARIIS.

I. Regula proponitur l.nulli.10.C.de numerarijs.

II. Regula, De dignitate horum, l.vlt.ibi:ita tamẽ vt primi.C.eod.tt.

XXI. DE SCRINIARIIS.

I. Regula: Quamdiu agere debeant, definitur l.pro biennio.6.C.de prox.ſacr.ſcrin.& l.ad ſimilitudinẽ.11.C.de palatinis ſacrarum larg.

II. Regula, De numero horum, quot eſſe debeant, l.hac parte.10.C.de prox ſacror.ſcrin. Similis regula proponitur l.comperimus.13.in prin.C.eod.tt.

III. Regula, De dignitate horum poſt depoſitam militiam, l.vlt. C.de numerarijs.

IIII. Regula proponitur l.ſcriniarios.8.C.eod.tt.

V. Regula: Scriniarij adiutores numerariorũ quatenus eſſe poſſint, definitur l.nulli.10.in princip. C.de numerarijs.

VI. Regula, Ne ſcriniarij adiutores chartularij munus gerant, d.l.10.§.nulla adiutorib.

VII. Regula, Ex quibus ſcriniarijs adiutores numerariorum eligendi ſint, d.l.10.§.ita vt.

VIII. Regula, De officio ſcriniariorum adiutorũ circa teſtamenta, d.l.10.§.omnia.

XXII. DE TRACTATORIIS & ſtatiuis.

De his tractatur l.vnica. C.de tractatorijs & ſtatiuis.

XXIII. DE TABVLARIIS.

I. Regula, De ordinandis tabularijs: qui ordinandi? Non ſerui, ſed liberi. l.generali.3.C.de tabularijs, ſcribis, &c.

II. Regula: Ne tabularij ad aliam militiam aſpirent, prohibetur l.1. C.eod.tt. Poſtremò tabularij dicuntur numerarij, de quibus paulò ſuperius dictũ eſt. Hactenus de apparitoribus & miniſtris magiſtratuum ac iudicum tam in genere, quàm in ſpecie ſit dictum. Sed & plures horum ſpecies vide ſub ſuis magiſtratibus. Item de procuratore Cæſaris, comite rerum priuatarum, de palatinis, exactoribus, ſuſceptoribus, & ſimilib⁹, dicetur j.in iure Imperatoris & fiſci. Nũc ad iudicia trãſeamus, primùm publica, deinde priuata.

DE IVDICIIS PVBLICIS in genere. Cap. XII.

IN hoc generali publicorum iudiciorum tractatu, primùm, ꝓponetur definitio ſeu ratio nominis publicorum iudiciorum. Deinde, diuiſio. Tertio. ſpecies. Quartò. proprium. Quintò, quibus competant. Sextò, aduerſus quos. Septimò, per quos. Octauò, vbi & apud quem. Nonò, quando & quamdiu competant. Decimò, adfinia remedia. Vndecimò, cauſæ publicorum iudiciorum cum ſuis exceptionibus. Duodecimò, de eo quod in publica iudicia venit. Decimotertiò, actus & adiũcta publicorum iudiciorum. Poſtremò euentus & conſequentia. Quibus locis pertractatis, ad ſpecialem publicorum iudiciorum tractatum tranſibimus.

I. DEFINITIO ſeu ratio nominis proponitur Inſtitut. de publicis iudicijs.§.1. Accedit M.I.R.lib.1. cap.6.regul.1.

II. DIVISIO publicorum iudiciorum in capitalia & non capitalia, habetur Inſt.d.tt.§.2.l.2.ff.eod. tt.l.licet.103.ff.de verbor.ſignif.

III. SPECIES publicorum iudiciorum enumerãtur l.1.ff.d.tt. Inſt.eod.tt.§.publica autem. vbi adduntur duæ aliæ ſpecies, nimirũ lex Fauia de plagiarijs, & Iulia de reſiduis. M.I.P.lib.1.cap.6.quæſt.3.in prin.M.I.R.d.cap.6.reg.5.

IIII. PROPRIVM proponitur Inſtitut.d.tt.in prin.l.ordo.8.ff.eod.tt.

V. QVIBVS COMPETANT IVdicia publica ſeu accuſationes?

Huius loci regula eſt, Quòd omnibus accuſare volentibus cõpetant. Inſt.de publicis iudicijs.§.1. M.I.R. d.cap.6.reg.7.in prin. Huius exceptio prima eſt: Niſi mulieribus.l.qui accuſare.8.ff.de accuſ.l.1.ff.eod.tt.l. ſenatuſconſulto.5.& l.de crimine.12.C.qui accuſare non poſſint. M.I.P.lib.1.cap.6.quæſt.4.except.1. M.I.R.d.reg.7.except.1. Cuius replicatio prima eſt: Niſi mulier ſuam ſuorúmue iniuriam perſequatur. hoc enim caſu publica ei accuſatio competit. d.ll.1. & 2.ff.de accuſationib.l.vxor.4. & l.non ignorat.9. C.qui accuſare non poſſint. M.I.P.d.except.1.repl.1. & M.I.R.d.except.1.repl.1. Huius duplicatio eſt: Niſi mulier maritum vel adulteram adulterij accuſet. l.1. C ad l.Iuliam de adulter. M.I.P.d.repl.1. dupl.1. Secunda replicatio eſt: Niſi mulier ex lege Cornelia teſtamẽtaria accuſet. hoc enim ei ꝑmittitur.l.2.§.idem & in lege. ff.de accuſ.de qua re vide item j. cap.28.q. 2.regul.1. Tertia: Niſi mulier crimen læſæ maieſtatis deferat.l.in quæſtionib.8.ff.ad l Iuliã maieſt. M.I.P. d.exc.1.repl.2. Quarta: Niſi mulier ex l.Iulia de annona accuſet. approbatur cum alijs quibuſdam l.mulierem. 13.ff de accuſ.l Imperatores. 3. §. fin.ff.ad l. Iuliam de annona. M.I.P.d.except.1.repl 3. Hæc de prima propoſitæ regulæ exceptione eiuſq́; replicationibus ſint dicta.

II. Exceptio: Niſi pupillus accuſare velit.l qui accuſare.8. in prin ff de accuſ. M.I.P.d.q.4. except.2. M.I R.d reg 7.except.2. Huius replicatio eſt: Niſi pupillus patris aut aui iniuriam perſequatur, mortem puta vel teſtamentum eius. l.2.§ fin ff.d.tt. M.I.P.d. except.2.repl 1.& M I.R.d.except.2.repl.2.

III. Exceptio: Niſi ſeruus accuſet.l.quoniam.26. C.ad l.Iul.de adult. M.I.P.d q.4.except.3 & M.I.R. d.reg.7.except.3. Huius replicatio prima eſt: Niſi ex l.Iuliã maieſtatis ſeruus accuſet. l.famoſi.7. in princ. ff.ad l.Iuliã maieſt. Altera: Niſi ex l.Iulia de annona ſeruus accuſet.l.mulierẽ. 13.§.fin.ff de accuſ. M.I.P. d.except.3.repl.1.vbi etiam alia replicatio additur.

IIII. Ex-

IIII. Exceptio: Niſi pauper ſit is qui accuſat. l. nonnulli.10 ff.de accuſat. M.I.P.d.q.4.except.4.M. I.R.d.reg.7.except.5. vbi etiam diſtinguitur.

V. Exceptio: Niſi miles accuſet. l. qui accuſare. 8. ibi: alij propter ſacramentum. ff.d.tt. M.I.P.d.q.4. except.6. M.I.R.d.reg.7.except.6. Huius replicatio prima eſt: Niſi ex l.Iulia maieſtatis miles accuſet.l.famoſi.7.in prin.ff.ad l.Iuliam maieſt. Secūda: Niſi ex l.Iulia de annona accuſet.l.mulierem.13.ff.de accuſ. Tertia: Niſi ſuam ſuorúmue iniuriam perſequatur.l. non probibentur.8.C.qui accuſare non poſſunt.

VI. Exceptio: Niſi magiſtratus accuſet. l. qui accuſare.8.ff.de accuſ.ibi: alij propter magiſtratum. M. I.P.d.q.4.except.7.

VII. Exceptio: Niſi is qui accuſat, infamis ſit.d.l. 8.l.is qui.4.ff.eod.tt.l.criminis.15.C. qui accuſare nō poſſunt. M.I.P.d.q.4.except.8. & M.I.R.except.9. vbi etiā diſtinguitur. Huius eadē replicationes ſunt, quæ exceptionis quintæ præcedentis: quarum tertia huius exceptionis approbatur d.l.4. in prin. ff. de accuſ.M.I.R.d.except.9.repl.2.

VIII. Exceptio: Niſi is qui accuſat, calumnia notatus ſit, vel præuaricatus. d.l.4.in prin. & fin.l.alij. 9.ff.eod.tt.l.accuſator. 5.ff. de præuaricatoribus. M. I.P.d.q.4.except.31.

IX. Exceptio: Niſi accuſator antea ob accuſandū vel nō accuſandū pecuniā acceperit.d.l.4.& l.8. ibi: numóſue.ff.de accuſ.M.I.P.d.q.4.except.32.

X. Exceptio: Niſi accuſator plures reos habeat. d. l.8.§.alij propter turpem. & l.cum rationibus. 16.C. qui accuſ.non poſſunt.M.I.P.d.q.4.except.33.& M. I.R.d.reg.7.except.18. Huius replicatio eſt: Niſi ſuas ſuorúmue iniurias perſequatur. d.l.16.l. hos accuſare.12.§.lege Iulia.ff.de accuſat. Exemplum proponitur l.6.§.fin.ff.ad l.Iul.de adulterijs. Contradicit M. I.R.d.except.18.repl.1.

XI. Exceptio: Niſi is accuſare velit, qui cum beſtijs pugnat, vel rem ludicram ſiue lenocinium exercet. l. is qui.4.& l.qui accuſare.8.ff.de accuſationib.

XII. Exceptio: Niſi is qui accuſat, familiaris vel domeſticus aut cognatus ſit eius qui accuſatur. d.l.8. in fin.ff.d.tt.l.ſi quis.20.C.qui accuſ.non poſſunt.l.1. §.quod autem dictum.ff.de officio præfecti vrbi.l.falſi.5.C.ad l.Corneliam de falſis. M.I.P.d.q.4.except. 34.cum except.ſeqq. & M.I.R.d.reg.7.exc.11. Idem in fratre fratrem accuſante locum habet. l. ſi magnū. 13.C.qui accuſar.non poſſunt. Niſi non capitale crimen ſit.d.l.13.& l.ſi ſororem. 18.C.eod.tt. Idem etiā obtinet in liberto patronum eiúſue liberos accuſante.d.l.8. in fin.ff.de accuſ.l.vlt.C.qui accuſ. non poſſunt. Niſi libertus patronum iure mariti velit accuſare.l.ſi adulteriū.38.§.liberto. ff. ad l.Iuliam de adult. Idem deniq; in alumno iuris eſt. l.iniquum.17.C. eod.tt. Hactenus exempla propoſitæ exceptionis enumerata ſunt: nunc eius replicationes videamus. Harum prima eſt: Niſi ciuiliter, non criminaliter de ſuis rebus agant.l.hi tamen. 11.§.1.ff. de accuſationib.l.1. §.quod autem dictum.ff.de off.præfecti vrbi.l.falſi.5. C.ad l.Corneliā de falſ. Secunda: Niſi dominus ſeruum, nō ſeruus dominum accuſet.l.ſeruos.5.ff. de accuſat. Tertia: Niſi non filius patrem, ſed pater filium accuſet.l.propter.14.C.d.tt. Quarta: Niſi ex lege Iulia maieſtatis accuſet.l.ſi quis.20.in fin.C.d.tt. Quinta: Niſi ſeruus queratur, quòd tabulæ teſtamenti, in quibus ſibi libertas relicta ſit, à domino ſupprimantur.l.nullo modo.7.ff.ad l.Corneliam de falſis. Sexta: Niſi de annona ſeruus dominū accuſet. l.1.ff.ad l.Iuliam de annona. Septima: Niſi ſeruus dominam cum ſeruis proprijs rem habentem velit accuſare. l vnica. verſ.ſic etiā ſeruo. C.de mulierib.quæ ſe proprijs. Accedit M.I.P.d.q.4.except.3.repl.2.

XIII. Exceptio: Niſi is qui accuſat, procurator fuerit eius quem accuſat. l.deferre.18.§. item decreuerunt ff.de iure fiſci.

XIIII. Exceptio: Niſi is q. accuſare volet, reus criminis ſit factus ab eo quem volet accuſare. l is qui.5. in prin.ff.de publ. iudicijs. l.2.§.qui hoc dicit ff.ad l. Iuliam de adulter. & l.neganda.19.C. qui accuſ.non poſſ.M.I.P.d.q.4.excep.39. M.I.R.d.reg.7.excep.17. Huius replicatio prima eſt: Niſi iudicium quo accuſare volens reus factus eſt, ſit finitum. Hæc replicatio ex iam propoſitis poteſt elici. Cuius tamen duplicatio eſt: Niſi accuſare volens non abſolutus ſit, ſed damnatus. quæ duplicatio vt ipſo iure ſubſiſtit, M.I.R.d. except.17. repl.1. dupl.1. ita duas recipit triplicationes, quarum prima eſt: Niſi damnatus ciuitatem & libertatem retinuerit. l.is qui. 5.§.1.ff.de publicis iudicijs. Altera triplicatio eſt: Niſi ante damnationem accuſatio fuerit inchoata.d.l.5.§.fin. Secunda replicatio eſt: Niſi accuſator de maiore crimine accuſetur.l.1.C.qui accuſ.non poſſ. M.I.P.d.excep.39.repl. 1. & M.I.R.d.except.17.repl.2. Tertia: Niſi inſcriptiones tantùm pendente accuſatione reus deponere velit.l.neganda.19.in fin.C.d.tt.M.I.P.d.except.39. repl.2. Quarta: Niſi reus ſuam ſuorúmue iniuriam perſequi velit.d.l.19.in prin.M.I.P.d.except.39.repl. 3.& M.I.R.d.except.17.repl.4. Quinta: Niſi cauſam fiſco reus deferre velit. l.capitis reus. 21. ff. de accuſ. Sexta: Niſi vxor à marito adulterij accuſata, lenocinij crimen illi obijciat. hoc enim caſu maritus quoq; accuſator damnari poteſt. l.2.§.ſi publico. ff.ad l.Iuliam de adult. Plura de exceptione propoſita vide M. I.R.d.except.17.

XV. Exceptio: Niſi is qui accuſare volet, antea alia accuſatione aduerſus eūdem inſtituta calumniatus eſt. l. ſi cui. 7. §. ſi tamen. ff. de accuſat. M.I.P.d. quæſt.4.except.40.

XVI. Exceptio: Niſi accuſator ab inſtituta ſemel accuſatiōe deſtitit. l.2.ff.ad S.C.Turpil. l.accuſationem.6. & l.ſi ea.7.C.qui accuſ.non poſſ. l.mulier.4. §. fin. & l. in ſenatuſconſultum. 15.§.propter, in fin. ff. ad S.C.Turpill.l.quamuis. 3.& l. ſi is.4. C.eod.tt. M.I.P.d.q.4.except.41. Huius replicatio prima eſt: Niſi animum accuſandi nō depoſuerit. l.in executionib.6.C.eod.tt. Cuius duplicatio eſt: Niſi intra præſtitutum terminum reum non peregerit. l.3.C.vt intra certum terminum criminalis quæſtio terminetur. Secunda replicatio eſt: Niſi Imperator accuſatori denuò accuſationē permiſerit. l.1.in fin. C.de abolitionibus. Tertia: Niſi reus pactis nō obtemperauerit. reprobatur l.quamuis. 3. C.ad S.C.Turpillianum. Plura huc pertinentia vide J.cap.prox.except.16.

XVII. Exceptio: Niſi plures de eodẽ crimine eundem accuſare velint. hoc enim non permittitur. l. qui de crimine. 9. in prin. C. de accuſat. l. ſi plures. 16. ff. eod. tt. l. hi tamẽ. 11. §. fin. ff. d. tt. M.I.P. d. q. 4. except. 45. M.I.R. d. regul. 7. except. 19. Huius replicatio eſt: Niſi de diuerſis criminibus, ex eodem facto ortis, plures velint accuſare. d. l. 9. Secunda: Niſi alius accuſator deſtiterit, vel accuſare amplius non poſſit. tunc enim alter ad accuſandum admittitur. d. l. 11. §. fin. ff. de accuſ. M.I.P. d. except. 45. repl. 1. Plura de hac replicatione vide ĩ. cap. prox. except. 13. & 15. repl. 3.

REPLICATIONES PRAECEDENTIUM EXCEPTIONUM GENERALES.

Hactenus exceptiones ꝓpoſitæ regulæ cum ſuis replicationibus enumeraſſe ſufficiat, de quib. plura vide ĩ. lib. 3. cap. 11. quæſt. 2. Planè ſunt aliquot replicationes iſtarum exceptionum generales & communes hic non omittendæ. Harum prima eſt: Niſi accuſare prohibitus ſuam ſuorúmue iniuriam perſequi velit. hoc enim caſu ad accuſandum admittitur. d. l. 11. in prin. ff. de accuſationibus. M.I.P. d. q. 4. poſt except. 45. repl. gener. 1. M.I.R. d. reg. 7. in fine, repl. 1. Secunda: Niſi ex crimine læſæ maieſtatis accuſet. Et hæc replicatio communis eſt omnium, vt in ſingulis ſuprà poſitis cernere licet. Tertia videtur eſſe: Niſi ſeruus accuſetur. verùm reprobatur l. ſeruos quoque. 5. in prin. ff. de accuſat. M.I.P. d. except. 45. repl. 7. Hactenus, quibus accuſatio publica competat, ſit dictum.

VI. ADVERSVS QVOS PVBLICA ACCUSATIO COMPETAT?

I. Regula, De alio quàm qui crimen commiſit. Alius pro alio puniri nõ debet. Nouell. c. 134. §. cum verò contigerit. M.I.P. lib. 1. cap. 6. q. 5. reg. 1. M.I.R. lib. 1. cap. 6. reg. 10. in prin. Huius exceptio prima eſt: Niſi alius mandauit vt crimen committeretur. hic enim, quamuis nihil vltrà cõmiſerit, puniendus. l. non ideo. 5. C. de accuſat. Vide inſuper ĩ. cap. prox. except. 4. diſt. 1. M.I.P. d. reg. 1. excep. 1. M.I.R. d. reg. 10. excep. 1. Secunda: Niſi hæres ſit eius qui crimen commiſit. Hæc exceptio ipſo quidem iure reprobatur: admittitur autem in caſu, de quo ĩ. reg. prox.

II. Regula, De hærede eius qui crimen commiſit. Hic regulariter non tenetur. l. ſi pœna. 20. ff. de pœnis. M.I.R. d. cap. 6. reg. 11. in prin. Huius exceptio eſt: Niſi lis cum defuncto ſit conteſtata, & defunctus damnatus. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ex iudiciorũ. 20. ff. de accuſ. de qua re ĩ. cap. 19. dicetur in public. bonorum. Plures exceptiones vide M.I.R. d. reg. 11.

VII. PER QVOS IVDICIA PVBLICA COMPETANT?

Prima regula, Quòd per alium accuſator accuſare non poſſit. l. accuſatore. 13. ff. de pub. iudicijs. M.I.P. lib. 1. cap. 6. q. 6. reg. 1. M.I.R. lib. 1. cap. 6. reg. 13. Huius exceptio prima eſt: Niſi cauſa abſentiæ per procuratorem reddatur. d. l. 13. l. abſens. 71. ff. de procuratoribus. M.I.P. d. reg. 1. excep. 1. & M.I.R. d. cap. 6. reg. 14. except. 10. Secunda: Niſi accuſator pupillus ſit, vel minor 25 annis, aut aliàs ſub cura alterius. hoc enim caſu videtur, quod per tutorem ſuum vel curatorem accuſare poſſit. Sed reprobatur, ita vt tutores vel curatores ſuo, non pupilli vel adoleſcentis nomine accuſare debeãt, l. 2. & l. ſenatuſconſulto. 5. C. qui accuſ. non poſſ. Tertia: Niſi accuſator in illuſtri dignitatẽ ſit poſitus. reprobatur l. tunc conuenis. 15. C. de accuſ. Planè admittitur in actione iniuriarum criminali, l. vlt. C. de iniurijs. M.I.P. d. reg. 1. except. 2. Quarta: Niſi cõcluſa iam diſputatione cauſæ, de abſentia accuſatoris excipiatur. l. quamuis. 19. C. ad l. Iuliam de adult. Quinta: Niſi patronus libertum vt ingratum accuſare, & libertus per procuratorẽ reſpondere velit. l. ſed & ea. 35. §. 1. ff. de procuratoribus.

Altera propoſiti loci regula eſt, Quòd per aliũ reus ſe defendere non poſſit. l. accuſatore. 13. ff. de pub. iud. M.I.P. d. q. 6. reg. 2. & M.I.R. d. cap. 6. reg. 14. excep. 1. Huius exceptio prima eſt: Niſi reus abſens definitiuè condemnari poſſit. tunc enim quiuis verba pro eo faciens eſt audiẽdus. l. ſeruum quoq;. 33. §. publicè. ff. de procuratorib. l. reos. 3. C. de accuſ. M.I.P. d. reg. 2. except. 1. & M.I.R. d. reg. 14. except. 1. Secunda: Niſi ſeruus ſit accuſatus. hic enim per procuratorẽ & per dominũ poteſt defendi. l. ſeruus. 11. ff. de pub. iudicijs. l. 2. ff. de accuſat. l. ſi non defendatur. 19. ff. de pœnis. Tertia: Niſi mulier rea ſit. Nouell. c. 134. §. neceſſarium autem, cum ſequentib. l. 1. C. de offic. diuerſ. iud. Secus tamen iure antiquo. l. miles. 11. §. ea quæ. ff. ad l. Iuliam de adult. Plures exceptiones vide M.I.P. d. regul. 2. & M.I.R. d. reg. 14.

VIII. VBI ET APVD QVEM COMPETANT PUBLICA IUDICIA?

I. Regula, De loco vbi crimen eſt commiſſum. Ibi regulariter reus eſt accuſandus & puniendus. l. vlt. ff. de accuſationibus. l. ſolent. 7. ff. de cuſtodia & exhib. reorum. l. deſertorem. 3. in princ. ff. de re militari. l. 1. C. vbi de criminib. agi oportet. l. ſi cui. 7. §. idem Imp. & §. fin. ff. de accuſ. l. ſi dum in tuo. 12. C. ad l. Iuliam de adult. l. 18. §. famoſos. ff. de pœnis M.I.P. d. cap. 6. q. 7. reg. 1. M.I.R. d. cap. 6. reg. 15.

II. Regula, De loco vbi reus reperitur. Ibi quoque accuſari poteſt. l. 1. C. vbi de criminibus agi oportet. M.I.P. d. reg. 1. except. 5. M.I.R. d. cap. 6. reg. 18. vbi etiam diſtinguitur.

III. Regula, De domicilio rei. Ibi quoq; accuſari poteſt. l. in criminali. 5. in prin. C. de iuriſd. omniũ iudicum. l. 2. C. vbi de crim. agi oport. l. relegatorum. 7. §. interdicere, cum ſequentib. ff. de interdictis & releg. M.I.R. d. cap. 6. reg. 16. vbi etiam diſtinguitur. De iudice originis vide d. l. 7. §. dubitatum, in fin. M.I.R. d. cap. 6. reg. 17.

IIII. Regula, De ſtationarijs. Apud hos non competunt. l. ſi quis. 8. C. de accuſ.

V. Regula, De iudice ad quẽ cauſæ pecuniariæ pertinent. Ad hunc regulariter cauſſæ criminales nõ pertinent. M.I.R. d. cap. 6. reg. 22. vbi etiam diſtinguitur. Huius exceptio eſt: Niſi crimen morte rei ſit extinctum: ita tamen, vt hæres de publicatione bonorũ, vel quod ad eum peruenit, teneatur. l. defuncto. 6. in fin. ff. de pub. iudicijs.

VI. Regula: Vbi decuriones & illuſtres perſonæ accuſandæ ſint, definitur l. diui fratres. 27. §. de decurionibus. ff. de pœnis. Idem ſtatuitur de perſonis illuſtribus, l. ſi grauius. 16. C. de dignitatibus.

VII. Re-

VII. Regula, De comitibus proconſulis vel legati, à quo puniendi ſint, proponitur l. ſi quis.6.§. ſi quos. ff. de pœnis. Reliquas huiuſmodi regulas vide ĩ. eod. lib.cap.18.

De cognitione de plano.

Eſt inſuper huius loci, quòd crimina regulariter pro tribunali ſint cognoſcẽda. Cuius exceptio prima eſt: Niſi leue ſit crimen l.leuia crimina.6.ff.de accuſ. Secunda: Niſi quæſtiones habendæ & cuſtodiæ audiendæ ſint. l.vnius facinoris.18.§.fin.ff. de quæſtionibus. Tertia: Niſi libellus accuſatorius detur. hic enim de plano quoq; dari poteſt. l.miles.11. §. ſexaginta.ff.ad l.Iuliam de adult.

IX. QVANDO ET QVAMDIV publica iudicia competant?

I. Regula: Intra biennium finiri debent.l.criminales.3.C. vt intra certũ temp. crimin. quæſtio termin. l.properandum.11.in prin.C.de iudicijs. M.I.R.lib.1. cap.6.reg.25. Pœna iudicum cauſas criminales prorogantium quæ ſit, ex iam dictis legibus cõſtat. Pœna autem accuſatoris, non perſequentis cauſam, proponitur l.1.cum ſeq.C.vt intra cert.temp.&c.

II. Regula: Etiam feriatis diebus cuſtodiæ audiri poſſunt.l.cuſtodias.12.ff.de pub.iudicijs.

III. Regula: Viginti annorũ præſcriptione publicæ actiones excluduntur. l.querela falſi. 12. C. ad legem Cornel.de falſ.M.I.R.d.cap.6..reg.26.

IIII. Regula, De quadraginta diebus paſchale tempus præcedentibus, proponitur l.quadraginta. 6. C. de ferijs.

X. ADFINIA PVBLICORVM iudiciorum remedia.

I. Regula: Adfinia remedia ſunt iudicia priuata.l. prætor edixit. 7.§.ſi dicatur. ibi: atqui ſolemus.ff. de iniurijs. l.vnica, in prin. C.quando ciuilis act. criminali præiud. l.in eum.15.ff.de accuſat. Huius exceptio eſt: Niſi de ea re agatur, quæ habeat publicam animaduerſionem.d.verſ.atqui ſolemus. Plura de hac re dicentur ĩ.lib.22.cap.11.

II. Regula: In notorijs, & ijs quæ per officium denunciantur, ſolennitas iudicij neceſſaria non eſt. l.ea quidem.7.C.de accuſ. De hac re vide M.I.P.lib.1. ca. 14.in prin.& lib.2.cap.19.except.20.repl.1.item M. I.R.d.cap.6.reg.31.

III. Regula: Si leuia ſint crimina, vel cuſtodiæ audiendæ, ſufficit cognitio de plano. de quo ſ̃. quæſt. 8. in fin.

DE CAVSIS PVBLICORVM iudiciorum earumq; exceptionibus. Cap. XIII.

CAuſæ publicorum iudiciorum generales enumerantur l.aut facta.16. in prin. ff. de pœnis. Aut enim facta puniuntur, vt furta cædesq;: aut dicta, vt conuicia: aut ſcripta, vt falſa, & famoſi libelli: aut conſilia, vt coniurationes, &c.M.I.P.lib.1.cap. 6.q.3.in prin.M.I.R.lib.1.cap.6.reg.4.cum ſeq.Speciales cauſæ tractabuntur ĩ.cap.22. & ſequentibus. Planè ex cogitatione iudicium publicum non naſcitur. l.cogitationis.18.ff.de pœnis. M.I.P.d.q.3.reg.1. except.10. diſt.1. & M.I.R. d.cap.6,reg. verſ. cogitationis autem. Sed & propoſitæ cauſæ ſuas habent exceptiones. quæ approbãtur d.l.16.§.1. quarum ſingularum exempla ſeu ſpecies ſequuntur.

I. Exceptio: Niſi non iniuriæ faciendæ, ſed emendationis cauſa fecerit.d.l.16.§.cauſa.et l.vnica.C.de emendatione propinquorũ. Huius replicatio eſt: Niſi emendationis cauſa enormiter læſerit.d.l.vnica. & l. ſed etſi. 5. §.fin. cum l.ſeq.ff.ad l.Aquil.

II. Exceptio: Niſi ſine dolo malo, & non certo propoſito fecerit.l.qui iniuriæ.55.in princ. ff. de furtis. l. fraudis.79.ff.de reg.iuris.l.reſpiciendum eſt. 11.§. delinquunt.ff.de pœnis.l.aut facta.16.§. euentus.ff.eod. tt.l.ferè.108.ff.de reg.iuris.l.liberorum.11.§.notatur. ff.de his qui not.inf. M.I.P.d.q.3.reg.1.except.1.M.I. R.lib.1.cap.7.except.3. Huius replicatio eſt: Niſi abortionis aut amatoriũ poculum dederit. l.ſi quis. 38. §. qui abortionis. ff.de pœnis. Vide inſuper ĩ.cap.25. quæſt.1.except.1.

III. Exceptio: Niſi per ebrietatem aut laſciuiam fecerit.l.omne delictum.6.§.per vinum.ff.de re militari.l.reſpiciendum.11 §.delinquunt. ibi: impetu. ff. de pœnis.l.vnica.ibi: ex temulentia. C. ſi quis Imperatori maledix. M.I.P.d.reg.1.except.5. & M.I.R.d. cap.7.except.4.

IIII. Exceptio: Niſi mandatu alterius, cui parêre neceſſe fuit, fecerit. l.is damnum dat.130. & l.ad ea. 199.ff.de regul.iuris.l liberorum.11.§.fin.ff.de his qui notantur infam. M.I.P.d. regul.1. except.7. & lib.5, cap.12.reg.40.M.I.R.d.cap.7.except.7.Huius exemplum eſt: Si iuſſu magiſtratus vel iudicis fecerit.l.non videntur.127.ff.de reg.iuris. M.I.R.d.cap.7. excep.8. vbi etiam diſtinguitur. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi atrox crimen ſit. approbatur exemplo ſerui l.ſeruus.19.ff.de actionib. & oblig. l. ſed ſi. 17.§.ſi iuſſu. ibi: nec in omnia. ff. de iniurijs. M.I.R.d.except.7.repl.1. Huius duplicatio eſt: Niſi patri vel domino iubenti fuit licitum, puta adulterum occidere: tunc enim filius quoq; vel ſeruus, domino vel patri, quamuis in atroci crimine, parens, excuſatur.l.Gracchus. 4.§.idemq; filijs. C.ad l.Iuliam de adult. M.I.R.d.replic.1. dupl.1. Altera replicatio eſt: Niſi ei qui alterius iuſſu fecit, nõ fuit neceſſe parêre. l.non ideo.5.C.de accuſ. l.liber homo.37.in prin. ibi: quod ſi non.ff.ad l.Aquil. M.I.R.d.except.7.replic.2. vbi diſtinguitur.

V. Exceptio: Niſi is qui fecit, minor ſit ætate.l.ferè.108.ff.de reg.iuris.l.aut facta.16.§.perſona, in fin. ff.de pœnis. Exemplum proponitur l.infans. 12.ff.ad l.Corneliam de ſicarijs. M.I.P.d.reg.1.except.8. M.I. R.d.cap.7.except.13. Huius replicatio eſt: Niſi minor ætate doli ſit capax.l.impunitas.7.C.de pœnis. l. pupillum.111.ff.de reg.iuris.l. impuberem.23.ff. de furtis. M.I.P.d.except.8. repl.1. & M.I.R.d. except.13. repl.1. Planè interdum miſeratio ætatis ad mitigandam pœnã iudicem perducet.l.auxiliũ. 37.§. in delictis.ff.de minorib.25.annis. l.ferè in omnib.108.ff. de reg.iuris. M.I.P.d.repl.1.dupl.1. M.I.R.d.exc.13.verſ. planè interdum. Quod diſtinguitur in cauſa adulterij d.§. in delictis. verſ.ſed vt ad legis. itẽ l.36.& l.38.§. fratres.verſ.cũ alias.ff.ad l.Iul.de adult. Accedit gl.in d.§.in delictis, in verbo Atrociorib.item in d.l.108.

VI. Exceptio: Niſi ſeruus crimen fecerit. reprobatur l. hos accuſare. 12. §. ſi ſeruus. ff. de accuſ. l. ſeruos. in prin. ff. eod. tt. M. I. R. d. cap. 7. except. 23. Planè ex quibuſdam legibus ſeruus reus fieri non poteſt, quæ enumerantur d. l. 12. §. omnibus. l. aut facta. 16. §. perſona. ibi: aliter enim. ff. de pœnis. M. I. R. d. except. 23. in fine.

VII. Exceptio: Niſi princeps vel Auguſta cōmiſerit. l. princeps. 30. ff. de legib. de quo ſ. cap. 3. excep. 18.

VIII. Exceptio: Niſi magiſtratus populi Romani, legatus, præſes, vel is qui reipublicæ cauſa abeſt, commiſerit. l. hos accuſare. 12. in prin. ff. de accuſ. l. ſi adulterium. 38. §. fin. ff. ad l. Iuliam de adult. Approbatur inſuper & diſtinguitur l. ſi maritus. 15. §. legis Iuliæ. ff. d. tt.

IX. Exceptio: Niſi crimen propoſitum non perfecerit. reprobatur l. diuus Hadrianus. 14. & l. in lege. 7. ff. ad l. Corneliam de ſicarijs. l. 1. §. diuus Hadrianus. ff. eod. tt. l. propter. 14. C. qui accuſ. non poſſ. l. quiſquis. 5. ibi: eadem enim. C. ad l. Iuliā maieſt. l. ſi quis. 8. & l. ſi fortè. 9. C. ad l. Corneliam de ſicar. l. fraudis. 79. ff. de regulis iuris. M. I. P. d. reg. 1. except. 10. His legibus exceptio propoſita reprobatur. Contradicere autem iſtis & approbari videtur l. aut facta. 16. ibi: euentu. ff. de pœnis. Sed euentum ibi vocat Iuriſconſultus caſum fortuitum, non conſultò factum d. l. 16. §. euentus. Sed & contradicere videtur prædictis l. 1. §. fin. ff. quod quiſque iuris, &c. Sed hoc illius loci eſt ſpeciale. Planè cogitationis pœnam nemo patitur: vt dictum ſ. hoc cap. in prin. Planè generali conſuetudine exceptio propoſita approbatur M. I. R. d. cap. 7. except. 29. vbi etiam diſtinguitur.

X. Exceptio: Niſi is qui crimen commiſit, mortuus ſit. l. publica. 3. & l. defuncto. 6. ff. de pub. iudicijs. l. 2. & l. defunctis. 4. C. ſi reus vel accuſator mortuus ſit. M. I. P. d. reg. 1. except. 11. M. I. R. d. cap. 7. except. 43. Huius replicatio prima eſt: Niſi crimen læſæ maieſtatis ſit commiſſum. l. meminiſſe. 6. in prin. & l. poſt diui. 7. C. ad l. Iuliā maieſtatis. M. I. R. d. excep. 43. repl. 1. vbi etiam diſtinguitur. Cuius duplicatio eſt: Niſi nō perduellionis reus ſit. l. vlt. ff. ad l. Iuliam maieſtat. M. I. R. d. repl. 1. dupl. 2. Secunda replicatio eſt: Niſi & alij eiuſdem criminis rei ſint. l. 1. & 3. C ſi reus vel accuſat. mort. fuer. M. I. R. d. except. 43. repl. 11. Similia exempla vide j. cap. 28. quæſt. 2. excep. 12. Tertia: Niſi ſententia viuo reo ſit lata: tūc enim, quamuis appellatione pendente mortuus ſit, nihilominus iudicium propter id quod intereſt fiſci vel alterius durat. l. 1. C. ſi pendente appell. mors interuenerit. Sed & approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi is. 3. C. d. tt. l. vnica ff. eod. tt. l. Lucius. 9. ff. de iure fiſci. l. vlt. C. ſi reus vel accuſ. mort. fuer. M. I. R. d. except. 43. repl. 6. Propoſitæ replicationis duplicatio prima eſt: Niſi fiſci vel alterius nihil interſit ſententiam confirmari. tunc enim etiam ſententia lata, morte rei finitur iudicium. d. l. vnica. ibi: quod ſi appellatori. l. ſi pœna. 20. ff. de pœnis. M. I. R. d. repl. 6. dupl. 1. Intereſt autem fiſci propter publicationem bonorum damnati. Secunda: Niſi non ſpecialiter in ſententia bona ſint ablata. tunc enim, quamuis ipſo iure publicatio bonorū pœnam ſequeretur, & ob id videretur fiſci intereſſe, non tamen ob id cauſa appellationis mortuo reo durat. d. l. 3. ibi: nam multū intereſt. C. ſi pendente appell. mors, &c. l. 2. C. eod. tt. l. vnica. §. nullius autem. ff. eod. tt. Tertia: Niſi reus ſine hærede deceſſerit. tunc enim, quamuis interſit fiſci, propter publicationem bonorum, ſententiæ ſpecialiter inſertam, tamen nihilominus finitur iudicium. d. l. vnica, in prin. Quarta: Niſi nō ſententia lata ſit, ſed requirendus annotatus. tunc enim reo intra annum mortuo, cauſa expirat. l. 1. §. fin. ff. de requirendis reis. l. 2. C. ſi pendente appellat. mors interuen. Hæc de tertia propoſitæ exceptionis replicatione. Quarta replicatio eſt: Niſi reus antè accuſatus, accuſatorē corrupit: tunc enim nihilominus poſt mortem eius cauſa poteſt retractari. l. eius qui. 29. §. planè etſi. ff. de iure fiſci. Plura de exceptione propoſita vide j. cap. 19.

XI. Exceptio: Niſi reus alium eiuſdem criminis ſocium, qui nō accuſatur, nominauerit, vel prodiderit. reprobatur l. accuſationis. 17. §. nemo tamē. C. de accuſationibus. M. I. R. d. cap. 7. except. 42.

XII. Exceptio: Niſi reus conſpirationem ſociorum, qua ruptis vinculis, & effracto carcere euadere conati ſunt, detexerit. l. in eos. 13. in fin. ff. de cuſtodia & exhib. reorum.

XIII. Exceptio: Niſi accuſator mortuus ſit, vel ex alia cauſa impediatur accuſationem proſequi. l. aut priuatim. 10. in princ. ff. ad S. C. Turpill. l. vlt. §. idem obſeruatur. C. ſi reus vel accuſ. mort. fuer. l. libellorū. 3. §. fin. ff. de accuſ. M. I. P. d. reg. 1. except. 12. M. I. R. d. cap. 7. except. 45. Huius replicatio eſt: Niſi alius poſtea eundem reum de eodem crimine accuſare velit. d. l. 3. l. accuſatore. 13. ff. de pub. iudicijs. l. hi tamē. 11. §. fin. ff. de accuſ. M. I. R. d. except. 45. repl. 1. Cuius duplicatio eſt: Niſi poſt triginta dies elapſos, alius reū velit repetere. d. l. 3. §. fin. ff. d. tt. M. I. R. d. repl. 1. duplic. 1. vbi etiam diſtinguitur.

XIIII. Exceptio: Niſi iudiciū cœptum intra tempus ſtatutum non ſit finitum. tunc enim reus eſt abſoluendus. l. criminales. 3. C. vt intra certum temp. crim. quæſt. terminetur. l. cum Titia. 18. ff. de accuſationib. Plura de hac re vide ſ. cap prox. quæſt. 9. reg. 1. item M. I. R. d. cap. 7. except. 40. Eſt aūt propoſitæ exceptionis replicatio eadem quæ ſuperioris proximæ.

XV. Exceptio: Niſi eadem accuſatio antea quoq; in iudicium fuerit deducta, vel eiuſdem criminis nomine actum. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi cui. 7. §. ijſdem. ff. de accuſat. M. I. P. d. reg. 1. except. 14. M. I. R. d. cap. 7. excep. 41. Huius replicatio prima eſt: Niſi abſente accuſatore, & cauſa nondum cognita, reus in priore iudicio fuerit abſolutus. l. ſi accuſatoribus. 4. C. de accuſat. Secunda: Niſi prior accuſator præuaricationis fuerit conuictus, & reus per corruptelā accuſationis fuerit abſolutus. l. quod & lex. 3. §. ſi tamen. ff. de lib. hom. exhibendo. l. 1. C. de aduocatis diuerſ. iudicum. l. præuaricationis. 3. in princ. ff. de præuaricatoribus. l. ſi quis. 11. C. de accuſ. M. I. P. d. except. 14. repl. 1. M. I. R. d. except. 41. repl. 2. Huius duplicatio eſſe videtur: Niſi reus mortuus ſit. hoc. n. caſu non videtur cauſa retractanda. verùm reprobatur l. eius qui. 29. §. planè etſi. ff. de iure fiſci. Tertia replicatio eſt: Niſi is qui poſtea accuſare volet, ſuam

iniuriam

iniuriam perſequatur, doceatq; ſe ignoraſſe accuſationem ab alio inſtitutã fuiſſe. l. ſi cui.7.§. iiſdem.ff. de accuſat. M.I.R.d.except.41.repl 9. Quarta: Niſi antea ciuiliter, nõ criminaliter ſit actum. l.vnica.C. quando ciuilis act.criminali præiud. M I R.d.except. 41.repl.10.vbi controuertitur. Contradicere videtur l.interdum.4 ff.de publicis iudiciis. Sed hæc lex videtur per d. l. vnicam ſublata, quanquam gloſſa aliam adfert huius antinomiæ ſolutionem Quinta: Niſi alia lege poſtea agatur, quàm qua actum eſt prim. reprobatur l.ſenatus cenſuit.14 ff.de accuſat.& l.ſanctio legum.41.ff.de pœnis.Sexta: Niſi alio crimine,ex eodem facto orto, nunc accuſetur, quàm antea. l.qui de crimine.9.§.ſi tamen.C.de accuſ. M.I.P.d.except. 14.repl.2. M.I.R.d.except.41.repl.11.

XVI. Exceptio: Niſi abolitio criminis interuenerit. l ſi interueniente.12. in fin. ff ad S.C.Turpill. Leges concordantes vide s̄. cap.12. quæſtio.5.except.16. M.I.P.d.reg.1. except.15. M.I.R.d.cap.7.except.35. Quid autem ſit abolitio, & quomodo fiat, dicetur j. capite 17.de tergiuerſatione,quæſt.2.except.22. Huius replicatio eſt: Niſi alius quam qui abolitionẽ impetrauit,reum repetere velit. l hi tamen.11.§.fin. ff. de accuſat. & l.libellorum. 3.§.fin. ibi: ita vt liceat. ff.d.tt. Reliquas replicationes vide s̄. cap.12. quæſt.5. except.16. item j.cap.17. quæſt 2.except.22. Harum duplicatio generalis eſt: Niſi poſt triginta dies elapſos reum repetere velit. tunc enim ſubmouetur præſcriptione. dicto verſiculo: ita vt liceat.l 1.C.de generali abolitione. Huius triplicatio prima eſt: Niſi facultas accuſandi non fuerit. l.aut priuatim. 10.§. triginta. & § fin ff.ad S.C.Turpill.Secunda: Niſi poſt primam abolitionem alia poſtea abolitio ſuperuenerit.l.in ſenatuſconſultum 15.§.fin.ff.d.tt. Tertia: Niſi generali abolitione facta,accuſatio de qua quæritur, eo tempore non fuerit in iudicium deducta. l.2.C. de generali abolitione. Quarta: Niſi ſeruus reus ſit. l. Domitianus. 16. ff ad S.C.Turpill.l.2.§. dubitationem. ff.de cuſtodia reorum.

XVII. Exceptio: Niſi reus abſens ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicẽtur j.cap.15.act. 2.reg.2. Hæc de exceptionibus aduerſus cauſas publicorum iudiciorum, quarum tamen plures vide M.I.P. d.reg.1.& M.I.R.d.cap.7.

REPLICATIONES PRAECEDENtium aliarumq; ſimilium exceptionum generales.

Hactenus exceptiones aliquot generales propoſitæ ſunt, quæ accuſationibus publicis ſolent opponi. earum autem replicationes aliquot ſunt generales, quæ plerisq; illis poſſunt opponi. quarum prima eſt: Niſi reus ruptis vinculis & effracto carcere euadere fuerit conatus.l.in eos.13.ff.de cuſtod reorum. M.I.R.d.cap. 7.in fine, repl.gener.1. Secunda: Niſi reus delatorem corrupit, vel de crimine tranſegit. approbatur ſub conditione l.vlt.ff. de præuaricatorib. l.2.in princ.ff. de bonis eorum qui ante ſententiam. l.in fiſci.4.& l. eius qui. 29.in prin.ff. de iure fiſci.l. tranſigere.18.C. de tranſact.M.I.P.d.reg.1.in fine,repl gener.1.M.I.R. d.cap.7.in fine,repl.gener.3. Huius duplicatio prima eſt: Niſi reus de vita periclitetur. d.l. vlt.ff.de præuaricatorib. l.1.ff.de bon.eorum qui ante ſent. M.I.R.d. ca.7.exc.36.vbi etiã diſtinguitur.& d.repl.3.dupl.1. Cuius triplicatio prima eſt: Niſi tanquã latro fuerit accuſatus.l.2.ff.d.tt. Altera: Niſi adulterij crimẽ ſit. d.l.18.C.de tranſact. M.I.R.d.dupl.1.tripl.1. Secunda duplicatio eſt: Niſi reus qui accuſatorem corrupit, ante ſententiam latã fuerit mortuus. tunc enim heredi eius corruptela non nocet, niſi crimen probetur. l.eius qui.29.in prin.ff.de iure fiſci. Tertia: Niſi falſi crimen ſit.l.tranſigere.18.C.de tranſactionibus. M.I. R.d.repl.3.dupl.7. Plures duplicationes vide M.I.R. d.repl.3. Tertia replicatio eſt: Niſi præſcriptiones nõ ſint ante abolitionem criminis obiectæ. hæ enim nec poſtea repetito reo poſſunt obijci.l. ſi quis.7.in princ. ff.ad S.C.Turpill.Exemplum proponitur l.aut priuatim.10.§.abolitione ff.d.tt.Quarta: Niſi populus velit reum condemnari. reprobatur l decurionũ.12.C. de pœnis. Quinta: Niſi reus ſeipſum interficere voluit l. qui rei poſtulati. 3.§. ſic autem hic diſtinguitur. ff. de bon. eorum qui ante ſententiam. M I.R.d.cap. 7.in fine,repl gener.4. Sexta: Niſi reus requirendus ſit adnotatus. reprobatur l.diuus Hadrianus. 6.§.& ſic diuus Pius.ff.de cuſtod.reorum.

DE EO QVOD VENIT in publica iudicia, ſeu de pœnis.

Caput XIIII.

PRIMO: RATIO *pœnæ eſt,hominum emendatio.l ſi pœna.20.ff.de pœnis. Huius etiam locus eſt l.ſi à reo.70.§.id quod vulgo.ibi: nam pœnas.ff. de fideiuſſ. item l.ſi ita. 51.§. quod ſi quis abſurde. ff. ad l.Aquiliam. M.I.P.lib.1.cap.6.reg.2.*

II. DIFFERENTIA *pœnæ & fraudis proponitur l.aliud eſt fraus 131.in prin.ff.de verb ſign.*

Differentia pœnæ & mulctæ, d.l.131.l. ſi qua pœna. 244.ff.d.tt.l.1.§.calumniatorib.ibi: nam ſi quidem ff.ad S.C.Turpill. Plura de hac re vide j. eod.lib. cap.18.quæſt.1.except.2.

III. DIVISIO *pœnæ in capitalem & non capitalem proponitur s̄.cap.12.in prin.& declaratur l.capitalium. 28. in princ. ff. de pœnis. item M.I.R.lib.1. cap.8.q.2.reg.3.Alia diuiſio habetur l ſi quis.6.§.fin. cum ſeqq.ff.d.tt. item M.I.R.d.q.2.reg.1.*

IIII. SPECIES POENARVM quæ ſint,& quæ cuiuslibet natura ſit atq; proprietas.

DE *pœna capitali. Definitio proponitur l.rei capitalis. 2.in prin.ff.de pœnis. Concordant ea quæ habentur s̄.cap.12 in princ. Species habentur l.capitalium.28 ff.eod.tt.*

DE *vltimo ſupplitio,ſeu pœna qua vita adimitur. Definitur vltimum ſupplicium l.vltimũ. 21.ff.de pœnis. Species proponuntur d.l.28.in prin. & l.aut damnum.8.§.1.ff.de pœnis. Effectus habentur l.qui vltimo.29.ff.eod.tt. M.I.R.d.cap.8. q.5.de vltimo ſupplicio,reg.2.& cap.11.reg.27.*

DE *pœna qua libertas adimitur,proponitur l.quidam.17.& l.quod ad ſtatum.12.ff.d.tt.*

DE *pœna qua ciuitas amittitur. Eius effectus enumerantur l.eum qui. 3.ff.de interd. & releg. Quæ lex, quoad amiſſionem bonorum attinet, videtur eſſe*

ſublata per ea quæ dicentur ꝫ. cap. 19. Propoſita pœnæ ſpecies eſt: Si quis hoſtibus dedatur. Cuius exceptio eſt: Niſi hoſtes eum non recipiant. l. vlt. ff. de legationibus. Aliæ ſpecies ac propria huius pœnæ enumerantur l. quidam 17. in fin. ff. de pœnis.

DE *pœna quæ corporis coërcitionem continet. Eius ſpecies proponũtur l. ſi quis. 6. §. fin. cum l. ſequente. ff. de pœnis.*

DE *pœna metalli & operis metalli, l. aut damnũ. 8. §. eſt pœna. §. inter eos. & §. ſeruos. l. quidam. 17. in prin. l. in metallum. 36. ff. de pœnis. l. cognitionum. 5. in fin. ff. de extraord. cog. l. capitaliũ. 28. §. diuus Hadrianus. ff. de pœnis. M. I. R. d. q. 5. de pœnis operis alicuius faciendi, reg. 1. Cætera ad pœnam propoſitam pertinentia ſuis locis ſunt ſubiecta.*

DE *pœna calcaria vel ſulfuraria, d. l. 8. §. in calcariã.*

DE *pœna ludi venatorij, d. l. 8. §. quicunque. & §. ſeruos.*

DE *pœna operis publici, l. 1. C. de pœnis. l. ſeruus. 34. in princ. & l. aut damnum. 8. §. quiſquis. ff. d. tit. M. I. R. d. q. 5. de pœna operis, reg. 2.*

DE *pœna qua quis curiæ aut alij corpori addicitur. Reprobatur hæc pœnæ ſpecies l. ne quis. 19. C. de pœnis. l. ne quis. 38. C. de decurionibus & filijs eorum. Planè vt quis negotietur, interdum pœna iniungi poteſt. l. moris eſt. 9. §. ſed & damnari. ff. de pœnis.*

DE *pœna vt de ſaxo præcipitetur. Reprobatur l. ſi diutino. 25. in fin. ff. d. tit. M. I. R. d. quæſt. 5. de vltimo ſupplicio, reg. 5.*

DE *pœna membri alicuius amputandi. Reprobatur Nouell. c. 134. §. quia verò, cum ſeqq. M. I. R. d. q. 5. de pœna corporis mutilandi, reg. 1.*

DE *pœna faciei deformandæ. Reprobatur l. ſi quis. 17. C. de pœnis. M. I. R. d. q. 5. de pœna corporis, reg. 5.*

DE *pœna quæſtionis habendæ. Reprobatur l. penult. ff. de quæſtionibus. M. I. R. d. q. 5. de reliquis pœnis, regul. 2.*

DE *pœna carceris. Reprobatur l. aut damnum. 8. §. ſolent præſides. ff. de pœnis. M. I. R. d. q. 5. de reliquis pœnis, reg. 3. Approbatur M. I. P. lib. 1. cap. 7. q. 1. reg. 2.*

DE *perpetuis vinculis. Hæc pœna ꝓhibetur l. mandatis. 35. ff. d. tit. l. incredibile eſt. 6. C. eod. tit. M. I. R. d. q. 5. de reliquis pœnis, reg. 4. Approbatur M. I. P. d. q. 1. reg. 3. Niſi ſeruus reus ſit. hic enim in perpetua vincula damnari poteſt. d. l. 6. & l. ſeruus. 10. C. d. tit.*

DE EXILIO ET RELEgatione.

I. Quibus *relegandi ius competat, dicetur ꝫ. cap. 18. quæſt. 1. except. 1.*

II. Officium *relegantis proponitur l. relegatorũ. 7. §. his qui relegantur. ff. de interdictis & relegatis. M. I. R. d. q. 5. de exilio, reg. 5.*

III. Euentus relegationis.

Relegatus omnia ſua iura retinet. l. relegati. 4. d. l. 7. §. ad tempus. & l. 1. ff. eod. tit. Relegatus ciuitatem Romanam retinet, & ius teſtamẽti faciendi. d. l. 7. §. ſiue ad tempus. Si relegatus exilio non obtemperauerit, quomodo puniatur, definitur l. relegati. 4. ff. de pœnis. & l. capitalium. 28. §. in exulib. ff. d. tit. M. I. R. d. loco, reg. 8. Plura vide ꝫ. cap. 18. q. 6. reg. 2.

IIII. Diuiſio *relegationis proponitur l. exilium. 5. & l. relegatorum. 7. ff. de interdictis & relegatis. De qua nunc ordine tractandum specialiter.*

1. De interdictione alicuius loci vel prouinciæ, non aſsignata inſula.

Huius ſpeciei ſeu regulæ exceptio eſt: Niſi quis alià prouincia reo interdixerit, quàm cui præeſt. d. l. 7. §. interdicere. Cuius replicatio eſt: Niſi alia prouincia quam non regit, ſit vel patria ipſius damnati, vel in ea domicilium habeat. d. §. interdicere. Huius duplicatio prima eſt: Niſi non ea prouincia cui præeſt, interdixerit, alia interdixerit: hoc enim caſu videtur interdictio nullius eſſe momenti, quamuis prouincia qua interdictum eſt, vel patria ſit damnati, vel domicilium in ea habeat. Sed reprobatur d. l. 7. §. dubitatum, in fin. Secunda: Niſi is qui origini præeſt, interdicat prouincia in qua domicilium reus habet. d. §. dubitatum, in fin. Hæc de prima replicatione. Secunda replicatio eſt: Niſi præſes Syriæ aut Daciæ, alia etiam quàm ea cui præeſt, prouincia interdicat. hoc enim ei eſt permiſſum. d. l. 7. § quibuſdam.

Qui alicui interdixit alia prouincia, quàm ea cui præeſt, etiam ea cui præeſt interdixiſſe videtur. d. l. 7. §. dubitatum.

Item, cui interdictum eſt ea prouincia, in qua crimen commiſit, etiam ea quam incolit, & ex qua originem ducit, ſe debet abſtinere. d. l. 7. §. ſi quis eam. l. 1. §. penult. ff. de officio præfecti vrbi. Alia huius loci regula proponitur d. l. 7. §. conſtitutum. Species quoque propoſita pœnæ proponitur d. l. 7. §. ſolet.

2. De in inſulam relegatione, altera ſcilicet ſpecie exilij.

Species huius pœnæ proponitur d. l. 7. §. eſt & quoddam. Eſt inſuper propoſita pœnæ ſpecies, deportatio in inſulam. d. l. 7. §. hæc eſt differentia. Eſt igitur duplex relegatio: Deportatio ſcilicet, & Relegatio ſpecialis. Deportatio eſt, relegatio in inſulam in perpetuum facta. Relegatio ſpecialis eſt, quando ſcilicet quis vel ad tempus, vel in perpetuum ab aliquo loco relegatur, non tamen in certam inſulam: aut relegatur quidem in certam inſulam, ſed ad tempus, non in perpetuum. Quando ergo differentia in iure proponitur inter deportatos & relegatos, de hac ſpeciali relegatione eſt intelligenda. De deportatione paulo inferius dicetur. nunc ea quæ ad generalem vel ad ſpecialem relegationem in inſulam factam pertinent, perſequenda.

In quem locum relegatio facienda, definitur d. l. 7. §. 1. ibi: cæterùm. & §. ſicut. M. I. R. d. quæſt. 5. de exilio, regul. 9.

Alia huius loci regula proponitur d. §. ſicut, in fin.

De deportatione in inſulam.

1. Quid ſit deportatio, & in quo differat à relegatione, dictum eſt paulo ſuperius.

2. Qui deportandi ius habeant: 3. item qui deportari poſsint vel non, infra ſuis locis dicetur.

4. Hic effectus deportationis ſunt proponendi. Horum primus eſt: Quòd ſi deportatus legi deportationis non obtemperet, punitur capite. de quo ſ. de exilio inter Euentus.

Deportatus ciuitatem amittit. l. inter pœnas. 6. in prin. ff. de interdictis & releg. l. quidam. 17. in fin. & l. 2. §.

l.2.§.conſtat.ff.de pœnis.vbi etiam exceptio proponitur talis: Niſi is deportauerit, cui deportandi ius non eſt.de quo j.cap.18.quaſt.1. except.2.dicetur. M.I.R. d.q.5.de deportatione,reg.2.

Matrimonium deportatione non ſoluitur. l.at ſi. 5.§. quod ſi.ff. de bonis damnatorum, de quo j. Parte 2. de nuptijs.

Statua deportati detrahenda.l.eorũ.24.ff.de pœnis.

Deportatus manumittere non poteſt. l.2.ff. de interdictis & relegatis. Hactenus de deportatione: ſequuntur nunc aliæ pœnæ ſpecies.

DE pœnis quibus alicui aliquo actu interdicitur, tractatur l.moris eſt.9. in prin. vſque ad §.ſed & damnare.ff. de pœnis. Huius exceptio eſt: Niſi tempus adminiſtrationis eius qui pœnam indixit,finitum ſit: tunc enim pœna quoq; finitur. l.vlt.in prin. ff. d.tt.l. 1.C.de poſtulando.

DE pœna,ne patriam excedat,vel ne de domo ſua procedat,proponitur l.relegatorum.7.§.ſolet præterea. & l.poteſt.9.ff. de interdictis & relegatis. M.I.R. d.q.5.de reliquis pœnis corporalibus,reg.9.

DE bonorum & munerum interdictione, d.l.7.§. ſolet decurionib.vſq; ad fin.legis,cum l.ſeq.

V. QVAE POENA CVIQVE ſit irroganda?

Pœna pro varietate circumſtantiarum criminis vel delicti eſt iniungenda.l.moris eſt.9.§.iſta ferè. l.reſpiciendum. 11.in prin.& l.aut facta. 16.§.1.ff.de pœnis. l.Pedius.4.§.penul ff.de incendio,ruina. M.I.P.lib.1. cap.7.quaſt.2.reg.1.M.I.R.lib.1.cap.8.q.6.reg.6.

DE PERSONA DELINQVENTIS regulæ.

De decurionibus puniendis regula prima proponitur d.§.iſta ferè. Secunda, l. diuus Hadrianus. 15.ff. de pœnis. Tertia,l.inter pœnas.6.§.fin.ff.de interdictis & relegatis. Quarta, l.decurionem.3.C.de pœnis. Quinta,l.decuriones.16.C.de quaſtionib. Sexta,l.decuriones.5.C.ex quib.cauſis infam.irrog.

De parentibus decurionum habetur d.l.9.§.parentes.ff.de pœnis.

De liberis decurionum,d.§.parentes. l.ſi matrē.9. C.d.tt. l.decuriones.5.C.ex quib.cauſis infam.irrog. Huius exceptio prima eſſe videtur: Niſi non filius, ſed nepos ſit decurionis,vel pronepos. Verùm reprobatur d.§.parentes.l.diuo Marco.11.C.de quaſtionibus. Secunda: Niſi liberi ante decurionatum fuerint ſuſcepti.reprobatur d.§.parentes.verſ.ſed vtrum. l.2.§.in filijs.ff.de decurionibus. Tertia: Niſi liberi poſt decurionatum amiſſum fuerint ſuſcepti. approbatur d. §.parentes.verſ.planè. Quarta: Niſi parens decurio eſſe deſierit. reprobatur d.l.2. Quinta: Niſi filius ob delictum aliquod honorē filij decurionis amiſerit.l.vlt.§.fin.ff.de pœnis. Sexta: Niſi populus exclamauerit, filium decurionis pœna capitali eſſe puniendum.reprobatur l.decurionum.12.C.eod.tt.Plures propoſitæ regulæ exceptiones vide j.lib.3. cap.24. de decurionibus,quaſt.2 reg.22.

De militibus & paganis prima regula proponitur l.quædam delicta.14.ff.de pœnis. Alia item de militibus,l.deſertorem.3.§.pœna.ff.de re militari. Tertia: Miles non torquebitur,neq; ad beſtias,neq; in furcam damnabitur,niſi ad hoſtes transfugerit. d.l.3.§.is qui ad hoſtem.M.I.R.d.q.6.reg.7.

De veteranis & liberis illorum prima regula proponitur l. 1. ff. de veteranis. Altera, l. veteranis. 3.ff. eod.tt.& l.honor.5.C.de pœnis.

De famoſis & integræ famæ hominibus habetur l. capitalium.28.§.fin.ff.d.tt.

De in metallum damnatis, l.in ſeruorum.10.§.qui ex cauſa.ff.de pœnis.

De pauperibus,l.1.§.fin.ff d.tt.l.eos qui.6.§.fin.C. de modo mulctarum.l.quicunq; 4.§.quòd ſi ad.C.de ſeruis fugitiuis.M.I.P.d.q.2.reg.2.excep.2. M.I.R.d. q.6.reg.10.vbi etiam diſtinguitur.

De liberis hominibus honeſtioribus & humiliorib. puniendis prima regula proponitur l.capitalium. 28. §.nō omnes.ff.de pœnis. Secunda,d.l.28.§.igni. Tertia,l.incredibile.6.C.eod.tt. Quarta,l.11.C.d.tt.

De ſeruis prima regula: Seuerius puniuntur quàm liberi homines. d. l. 28. §. fin. ff.de pœnis.l.aut facta. 16.§.perſona.ff.d tt. Secunda proponitur l.in ſeruorum.10.in prin.ff.d.tt. Tertia, l.ſeruus 34.in princ. ff.eod.tt. Quarta,l.aut damnum.8.§. ſeruos.ff.d.tt. l.metalli. 11.C.eod.tt. Quinta, de pœna pecuniaria & capitis relegatione, habetur l.hos accuſare. 12.§. fin.ff.de accuſationib.M.I.R.d.q.6.reg.11.

De ſtatulibero proponitur l.moris eſt.9.§.fin.ff.de pœnis.l.ſtatuliber.14.ff.de quaſtionib.

De eo cuius conditio eſt mutata tempore ſentētiæ ferendæ,l.1.in prin.ff.de pœnis.

De ijs qui fuſtibus cædi prohibentur,l.capitalium. 28.§.& vt generaliter.ff.d.tt.

De fœminis,l.aut damnū.8.§.in miniſterium.ff.d.tt.

De muliere carceri non includenda dicetur j.cap. prox.de cuſtodijs reorum.

De ijs qui eius roboris & artificij ſunt, vt populo exhiberi poſſint, habetur l.ad beſtias. 31.in prin.ff. de pœnis. M.I.R.d.quaſt.6.reg.12. & d.lib.1. cap.11.reg. 11.except.29.

DE PERSONIS EORVM IN QVOS crimen eſt commiſſum.

Huius loci regula proponitur l.aut facta.16.§.perſona.& l.capitalium.28.§.omnia.ff.de pœnis.M.I.P. d.q.2.de perſonis eorum,in quos,reg.1.

DE CAVSA ET MODO DElicti ſeu criminis.

Huius loci regula habetur l.abſentem.5.§.fin.& l. reſpiciendum.11.§.delinquunt.ff.d.tt. Alias huius loci regulas vide ſ.cap.13.except.2.cum aliquot ſeqq.

DE RELIQVIS CIRCVMSTANTIIS ET qualitatibus pœnas variantibus, ſeu de reliquis propoſitæ quæſtionis regulis.

De cauſa leuiore & grauiore regula prima proponitur l.aut facta.16.§.qualitate.ff.de pœnis.M.I.P.d. quaſt.2.de quantitate & qualitate,reg.1.M.I.R.d.q. 6.reg.29.cum ſeq.

[illegible]. Regula,d.l.11.§.1.ff.eod.tt.

III. Regula, De rei quantitate, d.l.16.§.quantitas.Huius etiam exemplum eſt l.capitalium.28.§.incendiarij. ff.eod.tt. M.I.P.d. regul.1. M.I.R.d. quaſt. 6.regul.31.

IIII. Regula: Locus etiam delicti auget vel minuit pœnam. d.l.16.§.locus. & §.euenit. M.I.P.d.q.2.de loco in quo crimen eſt commiſſum.

V. Regula: Tempus item pœnam auget vel minuit. d.l.16.§.tempus. M.I.P.d.q.2.de tempore in quo crimen eſt commiſſum.

VI. Regula: Si reus antè aliquoties in eodem delicto apprehenſus ſit, & tractatus clementius, augenda eſt pœna. approbatur exemplo l.capitalium. 28.§.ſolent quidam.ff.eod.tit.M.I.R.d.q.6.reg.13.

VII. Regula: Si propoſitum non habuit euentum. De hoc vide ʒ.cap.13.except.9.

VIII. Regula: Si aliquid poſt crimen commiſſum eueniat peius, ob id pœna non eſt augenda.l.omnis hæreditas 180.§.fin ff.de reg.iuris.M.I.R.d.q.6.reg.34. Huius exempla & exceptiones vide in gloſſa.

IX. Regula: Si nimium multis graſſantibus exemplo eſt opus, pœnæ ſunt augendæ. l.aut facta.16.§.fin. ff.de pœnis. M.I.P.d.q.2.de reliquis circumſtantijs, reg.2.M.I.R.d.q.6.reg.38. Exemplum proponitur l.1.in prin.ibi:puniuntur.ff.de abigeis.

X. Regula: Si reus diu in reatu fuit, pœna eſt lenienda.l.ſi diutino.25.in prin.ff.de pœnis. l.omnes.23.C.eod.tit.M.I.R.d.q.6.reg.32.

XI. Regula: Si iudicium ordinarium ſit, & pœna certa crimini à legibus ſtatuta, hanc iudex ſequetur, non eam quæ ſibi videbitur. l.1.§.calumniatoribus. ibi: nam vt Pedius ait. ff. ad S.C. Turpill.l.ordine.15. ibi: cum facti. ff ad municipalē. l.aliud eſt fraus.131. §.& mulcta quidem. ff.de verbor.ſign. M.I.P.d.q.2. reg.2.M.I.R.d.q.6.reg 1.in prin. Huius exceptio prima eſt: Niſi crimen ſit extraordinarium.approbatur certo modo l.hodie 13.ff.de pœnis. M.I.R.d.q.6.reg.5. Secūda: Niſi mulcta ſeu pœna pecuniaria ſit irroganda.d.l.131.§.& mulcta quidē.& l ſi qua pœna. 244. ff.de verb.ſignif. Huius replicatio eſt: Niſi iudex, cui pro ſuo arbitrio mulctæ dicendæ ius eſt. modum excedat. approbatur, & quis modus eſſe debeat, definitur l. eos qui. 6. & l.illuſtres. 4.C. de modo mulctarum. Cuius replicationis in modo propoſito duplicatio eſt: Niſi peculatus crimen, concuſſionis, furtum, aliúdue quod ſeuerius coerceri conuenit, puniatur. d.l.6.ibi: nec tamen ad huius.

XII. Regula: Si idem crimē diuerſis legibus & pœnis coerceatur, ſiquidem alia pœna generali lege, alia ſpeciali ſit definita: non vtraq; ſed ſpecialis in ſpecie criminis eſt irrogāda.l.ſanctio.41.ff.de pœnis.l.ſenatus.14.ff.de accuſ.M.I.R.lib.1.cap.8.q.6.reg.3.

XIII. Regula: Si lex, qua pœna crimini conſtituitur, obſcurior ſit, vel quoad verba attinet, vel quoad eius ſenſum, pœna interpretatione eſt mollienda.l.interpretatione. 42.ff. de pœnis. M.I.P.d.q.2. de reliquis circumſtantijs, reg.1.

XIIII. Regula: Si reus in iudicium vocatus, intra anni ſpacium non venerit, poſtea apprehenſus ſeueriori ſententia ſubiugetur. l.2.C.de requirendis reis. Hactenus regulæ, quibus definitur, qua quiſque pœna ſit puniendus, ſunt enumeratæ. Sed vltra iſtas regulas, etiam ex perſona iudicis interdum iſtud eſt æſtimandum: nec enim omnis iudex quamlibet pœnam poteſt irrogare, de qua re dicetur ʒ. capite 18. quæſt.1. except.1. Item pro varietate criminum pœna variatur, eſtq; cuilibet crimini ſua pœna à legibus conſtituta. de quo ʒ.in ſpeciali iudiciorum publicorum tractatu cap.22. & ſequentibus. Nunc ad actus & adiuncta tranſeundum.

DE ACTIBVS IVDICIORVM publicorum. Cap. XV.

ACtus iudiciorum publicorum varij ſunt, poſſuntq; non incōmode iuxta iudicij perſonas, hoc eſt, accuſatoris, rei & iudicis, diſtribui, eoq; ordine tractari. Accuſatoris ergo actus & officia ſunt: Libelli inſcriptio, Satiſdatio ſe permanſurum vſq; ad terminum litis, Cuſtodia, Ne calumnietur, ne præuaricetur, & ne tergiuerſetur. Accedit M.I.P.lib.1.cap.10.in prin.& M.I.R.lib.1.cap.9.in prin.

I. DE LIBELLI INSCRIPTIONE.

1. Ratio & cauſa inſcriptionis proponitur & approbatur l.ſi cui.7.in prin.ff.de accuſat. l.qui crimē.3.in prin.& l.ſi crimen.10.C.qui accuſare non poſſ.l.in cauſis.16.cum l.ſeq.C.de accuſationibus.M.I.P.d.cap.10.q.1.reg.1.M.I.R.d.cap.9.reg.1. Huius exceptio prima eſt: Niſi mulier ſuam ſuorúmue iniuriam perſequens, accuſare velit. illa enim onere inſcriptionis non grauatur.l.de crimine.12.C.eod.tit. M.I.R.d.reg.1.except.1. Altera: Niſi maritus vxorem adulteram accuſet.l.quamuis.30.§.in primis. C. ad l.Iuliam de adulterijs. M.I.P.d cap.10.q.1 reg.1. except.1. M.I.R.d reg.1.except.2.vbi controuertitur. Tollitur hæc exceptio Nouell.c.117.§.ſi de adulterio. Tertia: Niſi de abigeatu accuſatio inſtituatur.l.vnica.C. de abigeis. M.I.P.d.reg.1.except.2. Quarta: Niſi per officiales præſidi crimen nuncietur. l.7. C. de accuſationibus. M.I.P.d.reg.1.except.3.

2. Modus & forma inſcriptionis, item quæ deſignanda & inſcribenda ſint, definitur l.libellorum.3. in prin. & §. ſed & ſi aliud. ff.de accuſ. M.I.P.d.q.1. reg.2. M.I.R.d. cap.9.regul.2. cum ſeq. Ad formam quoq; inſcriptionis pertinet, libelli ſubſcriptio. d.l.3. §. item ſubſcribere.

3. Quando in crimen ſit inſcribendum?

I. Regula: Antequam accitur reus, inſcribendum eſt.l.2.§.1.C.de exhibendis reis.l.non prius. 7.in prin. C.de calumniatoribus.

II. Regula: Antequam quæſtio habeatur, inſcribendum. l. ſi quis.13.C. de accuſ. De quo ʒ. cap. prox. quæſt.1.except.3.

III. Regula: Si reus accuſatorem quoq; accuſare velit, etiā pendente accuſatione qua ipſe accuſatur, inſcribere in crimē poteſt. l.neganda.19. in fin.C.qui accuſ.non poſſ.

4. Euentus ſeu pœna.

Si in crimen non ſit inſcriptum, vel non legitimè, rei nomen aboletur.l.libellorum.3.§.quod ſi.ff.de accuſ.M.I.P.d.q.1.reg.3. Huius exceptio eſt: Niſi accuſator emendare inſcriptionem ſit paratus. approbatur ſub conditione l.accuſatorum.35 ff.ad l.Iuliam de adulterijs. Secretarius quinq; libris auri punitur, l.in cauſis.16.in fin.C.de accuſ. Fideiuſſor quatenus teneatur,

neatur, ſi ſtipulatio commiſſa ſit, definitur l.2.C. ad S.C.Turpillianum.

II. DE CAVTIONE ACCVSATOris, ſe permanſurum vſq; ad terminum litis.

Hæc quoque cautio ab accuſatore præſtanda. l.ſi cui.7.in prin.ff.de accuſ. & l.qui crimen. 3.in princ. C.qui accuſ.non poſſ.

III. ACCVSATOR *cuſtodiæ ſimilitudinem patietur.l.accuſationis.17.in prin.C.de accuſationib.l. 2.§.fin.C.de exhibendis reis. M.I.P.d.q.1.reg.4.M.I. R.d.q.9.reg.6. Hactenus de tribus actibus, ſeu officijs accuſatoris eſt dictum. reliqui, puta ne calumnietur, prævaricetur, tergiuerſetur, &c. tractabuntur ꝭ.cap. 17.inter Euentus.*

DE ACTIBVS ET OFFIcijs circa reum.

I. DE REQVIRENDIS REIS & adnotandis.

1. Cauſæ *ex quibus requirendi adnotandi rei, ſi abſint vel latitent, proponuntur l.1.ff.de requirendis reis. l.1.C.eod.tt. Nouell.c.134.§.caterùm ſi quis eorum.l.abſentem.6.in prin.C.de accuſ.*

2. Modus requirendi abſentis quis ſit?

Primus eſt, vt bona eius obſignentur, & niſi venerit, ea fiſco addicantur.l.vlt.ff.de requirendis reis. M.I.R.d.cap.9.reg.11. Huius exceptio prima eſt: Niſi accuſator in crimen nondum inſcripſerit. l.2.§.1.C.de exhibendis reis. Secunda: Niſi non edictis vel literis ad magiſtratus miſſis adnotatio publicè innotuit. l.1. §.præſides ff.de requirendis reis. Tertia: Niſi non ſit graue crimen, quo reus ſit annotandus. d.l.1.§.ſi autẽ grauius puniatur.& l.1.C.d.tt. Quarta: Niſi reus redierit, & ſe purgauerit, vel ſatis obtulerit. l.vlt.& l. 1.§.fin.ff.d.tt.l.1.C.d.tt. M.I.R.d.regul.11. except.2. Huius replicatio eſt: Niſi poſt annum elapſum redierit reus, & ſe purgare ſit paratus.l.2.C de requirendis reis.M.I.R.d.except.2.repl.1. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi nondum annus elapſus ſit ex eo tempore, quo primùm vel edicto, vel literis ad magiſtratus miſſis adnotatio innotuit.reprobari videtur d.l.2.verùm approbatur l.annum.4.in princip. & l.1.§.præſides. ff. eod.tt. Secunda: Niſi iuſtas abſentiæ cauſas habuerit, eaſq; per alium propoſuerit. l.inter accuſatorem. 10.& l.accuſatore.13.§.fin.ff.de pub.iudicijs. Tertia: Niſi poſt annum elapſum non tam bona recuperare, quàm ſe defendere reus velit. hoc enim illi nõ eſt denegandũ.l.annum.4.in fin.ff. de requirendis reis. M.I.R. d.repl.1.dupl.1. Quinta exceptio eſt: Niſi reus intra annum fuerit mortuus. l.1.§. fin. ff.d.tt.l.1. in fin. C. eod.tt. Sexta: Niſi fiſcus intra viginti annos bona annotati non annotauerit.l.2.cum ſeq.ff.d.tt. Sanè anni iſti viginti, ab eo tempore quo annotatio innotuit, numerantur.d.l.4.ff.d.tt. Septima: Niſi pœna indulgentia principis ſit remiſſa. l.cum indulgentia. 10. C.de ſententiam paſſis. Hæc de primo requirendi rei modo ſint dicta.

Alter eſt, vt ſi compertum ſit, in qua prouincia degat, præſes eius prouinciæ in qua crimen commiſſum eſt, ſcribat alterius prouinciæ in qua degit præſidi, ad apprehendendum & tranſmittendum reum. Nouell. c.134.§.caterùm.ibi:at ſi compertum.

Tertius requirendi rei modus proponitur l.2.C.de ijs qui latrones vel alios, &c. Hactenus de primo circa reum actu.

II. DE REIS APPREHENDENDIS.

De eo in iam propoſita conſtitutione tractatũ eſt. Concordat l.1.§ fin.ff.de receptatoribus. M.I.R.lib.1. cap.9.reg.12.vbi etiam diſtinguitur.

III. DE REIS NON RECIPIENdis, nec occultandis.

De receptatoribus regula proponitur d.l.1.& l.1. C.de ijs qui latrones vel alios occult. Alia, l.2.C.d.tt. M.I.P.d.cap.10.q.2.reg.2.M.I.R.d.cap.9.reg.17.Alia item pœna in receptatores cõſtituitur l. oues.3.§.fin. ff.de abigeis. Planè pœnarum de receptatoribus, dictis legibus propoſitarũ, exceptio generalis eſt: Niſi is qui recepit & occultauit, affinis vel cognatus ſit rei recepti.approbatur certo modo l.2.ff.de receptatorib.

IIII. DE CVSTODIA REORVM.

1. Rei *apprehenſi cuſtodiendi ſunt. l.2.§.fin.C.de exhib.reis.l.2.in prin.ff.de cuſtodia reorum. M.I.P.d. q.2.reg.3. & M.I.R.d.cap.9.reg.23. Huius exceptio prima eſt: Niſi iudicio ſiſti ſatiſdare paratus ſit reus. l.diuus Pius.3 ff.d.tt.l.ſi grauius.16.C.de dignitatib. & d.l.2.§.ſolet itaq;. M.I.P.d.reg.3.except.1.M.I.R. d.reg.23.except.3. Replicatio prima eſt: Niſi poſt longum tempus ſatiſdatio offeratur. d.l.2. Altera: Niſi tam graue ſcelus eſt, ob quod in vincula reus coniectus eſt, vt neq; fideiuſſoribus, neq; militibus committi debeat. d.l.3. M.I.R.d.except.3.repl.1. item lib.5. cap.10.reg.124.excep.1.repl.1.dupl.1. Secunda exceptio eſt: Niſi reus pœnam luit, tempuſq; ſit finitum. l.rectores. 24.C.de pœnis. M.I.R.d.reg.23. except.1. Tertia: Niſi reus abſolutus ſit aut conuictus. l.de his. 5.in prin.C.de cuſtodia reorum.*

2. A quibus rei cuſtodiendi ſunt?

De commentarienſi eiuſq; adiutore proponitur l. ad commentarienſem.4.C.de cuſtodia reorum.

De cuſtodia tyroni non facilè committenda, præcipitur l.non facilè.14.ff.eod.tt.

3. Qua cuſtodia rei ſint cuſtodiendi?

I. Regula: Qua cuſtodia reus ſit cuſtodiendus, eſt in arbitrio proconſulis.l.1.ff.de cuſtodia reorum.

II. Regula, De carcere. Si graue crimen ſit, in carcerem eſt conijciendus. d.l.1. & l.2. C.d.tt. M.I.R.d. cap.9.reg.26. Huius prima exceptio eſt: Niſi mulier rea ſit. Nouell.c.134.§. neceſſarium autem, cum ſequentibus.& l.1.C.de officio diuerſ.iud.M.I.R.d.reg. 26.except.1. Secũda: Niſi priuatus carcer ſit.l.vnica. C.de priuatis car.inhib.M.I.R.d.reg.26.except.2.

III. Regula: Licet incarcerandus ſit reus, tamen vinciendus non eſt, nec in vincula publica conijciendus, niſi de crimine prius conſtet, illud à reo eſſe commiſſum.l.ſi cõfeſſus.5.ff.de cuſtodia reorum. l.1.§.interea.C.eod.tt.l.2.in prin. C.de exhibendis reis. M.I. R d.cap 9.reg.15. Huius exceptio eſt in ſeruo non defenſo.l.2.in prin.ff.de cuſtodia reorum.

4. De officijs cuſtodum, & reliquo cuſtodiæ iure.

I. Regula, De maribus & fœminis in carcere ſepa-

randis.proponitur l.quoniam.3.C.de cuſtod.reorum. M.I.R.d.cap.9.reg.27.

II. Regula. De ingerendo ſingulis triginta diebus perſonarum numero,delictis,ordine,ætate, habetur l. de his.5.§.iubemus.C.d.tt.M.I.R.d.cap.9.reg.30.

III. Regula, De incarceratis inhumanius non tractandis,l.iudices.10. C.de epiſcopali audientia.

IIII. Regula,De victu & ſtrato incarceratis dando,d.l.10.& l.ſi victum.34.ff.de re iudicata.

V. Regula, De curando ne ſine vinculis cuſtodia agat,item ne ferrum vel venenum inferatur,l.carceri. 9.ff.de cuſtod.reorum.

VI. Regula: Si cuſtodia euaſerit, quis & qua pœna puniendus,definitur l.ad cõmentarienſem.4.C.d.tt. M.I.R.d.cap.9.reg.31. Planè qui in vincula coniectũ emiſerit, lege Iulia maieſtatis ſit reus. l.cuiuſq́ꝫ.4.§. penult.ff.ad l.Iuliam maieſt. Sed & cuſtos qui cuſtodiam deſeruit,capite punitur.l.ſi quis.38.§.miles. ff. de pœnis. Præterea ad regulam propoſitam pertinet l. non eſt facile.14.ff.de cuſtodia reorum. Poſtremo l. milites.12.ff.eod.tt.

VII. Regula. De pœna cuſtodiæ erumpentis & effringentis,ꝓponitur l.in eos.13.ff.eod.tt.l.1.in prin ff. de effractorib. l.ſi quis 38.§.miles. ff.de pœnis.l.milites.13.§.eius fugam.ibi:eum tamen.ff.de re militari.

VIII. Regula, De morte cuſtodiæ, habetur l. non eſt facile.14.§.ſed ſi cuſtod.ff. de cuſtodia reorum. M.I.R.d.cap.9.reg.33. De eo,ſi cuſtos cuſtodiam interfecerit, vel fame necauerit,proponitur l.1.§. illud etiam.C.d.tt.

IX. Regula,De cuſtodia nõ facilè à magiſtratu dimittenda,l.ne quis.10.ff.d.tt. M.I.R.d.cap.9.reg.34. Hactenus de reis cuſtodiendis.

V. DE REIS EXHIBENDIS.

Huius loci eſt l.neminem.3.C.de exhibendis reis.item l.ad commentarienſem.4.ff.de cuſtod.reorum.

In vna cauſa exhibitus, non recipitur reus in alia. approbatur ſimul & diſtinguitur l.2.§.fin.ff.d.tt.

VI. DE IVRE ET OFFICIIS REI circa bona ſua.

In reatu conſtitutus bona ſua adminiſtrare poteſt, eiq́ꝫ rectè ſoluitur.l.aufertur.46.§.in reatu.ff.de iure fiſci. Huius exceptio prima eſt: Niſi reus in fuga ſit,eiuſq́ꝫ bona adnotata.tũc enim, ne ei ſoluatur,cauendum.l.vlt.in fin.ff.de requirendis reis. Altera: Niſi repetundarum vel maieſtatis reus ſit. l.ex iudiciorũ. 20.§.adeò vt diui Seuerus ff.de accuſationib. l.quiſquis.5.§.emancipatio.C.ad l.Iuliam maieſtatis.

VII. DE *remittendis reis vide* *s̃.cap.12.quæſt.8.*

VIII. DE *reo dãnato,quid iuris ſit, vide* *ĩ.cap.18.*

DE ACTIBVS ET OFFIcijs iudicis.

I. DE CVSTODIIS AVDIENDIS, & criminibus cognoſcendis.

1. Iudex *cogniturus de criminibus, ante diem palàm facere debet, cuſtodias ſe auditurum. l.vnius.18. §.cogniturum.ff.de quæſt.*

2. Quibus *præſentibus cuſtodia audienda, habetur l.cuſtodias.12.in prin.ff.de pub.iudicijs.*

3. Quando audiendæ ſint?

Etiam feriatis diebus audire poteſt.d.l.12.

Quandocunq́ꝫ reus defenſiones ſuas opponere volet,audiendus eſt.d.l.18.§.cogniturũ,in fin ff.de quæſtionib. l.annus.4.in fin ff.de requirendis reis.

4. Vbi audiendæ?

Non ſolùm pro tribunali, ſed etiã de plano cuſtodias audire poteſt, atq́ꝫ dãnare, per ea quæ dicta ſunt *s̃.cap.12.quæſt.8.in fine.*

5. *De dilationibus reo ad defendendum dandis ꝓponitur d.l.18.§.cogniturum.ff.de quæſtionibus.*

II. DE SENTENTIA FERENDA.

1. Quando & quibus præſentibus ſententia ferenda?

Prima huius loci regula eſt de ſententia non præcipitanda, l.eos qui.6.§.fin.C de modo mulctarum.l.1. in prin.C.de requirendis reis. Huius exceptio eſt: Niſi reus manifeſta probatione ſit cõuictus. l..cum reis.18. C.de pœnis. Huius etiam loci eſt,quòd ad reſcriptum principis nõ ſtatim ſit damnandus reus,ſed per triginta dies ſentẽtia inhibenda.l.ſi vindicari.20.C.d.tt.

II. Regula,De abſente & indefenſo non damnando,proponitur l.abſentem.5.in prin ff de pœnis.l.1.in prin.ff.de requirendis reis.l.inter accuſatorem.10.& l.accuſatore.13.§ fin.ff.de pub.iudicijs.l.ſi quondam. 15. C. ad l. Iuliam de adult. M.I.P.lib.1.cap.10.q.3. reg 1.M.I.R.d cap.9.reg 41. Huius exceptio prima eſt: Niſi reus contumax ſit.l abſentem.5.§.aduerſus. ff.de pœnis. M.I.P d.reg.1.except.1. M.I.R.d.reg.41. except.1. Cuius replicatio eſt: Niſi definitiua ſententia ſit ferenda.d.§ aduerſus. M.I.R.d.excep.1.repl.1. Huius duplicatio eſt: Niſi accuſator per contumaciã abſens damnandus ſit.in hunc enim grauius conſtitui poteſt.d.§.aduerſus. Secunda exceptio eſt: Niſi in eos qui ſpadones fecerint, ſentẽtia ferenda ſit. nam hi etiam abſentes ex l.Cornelia damnari poſſunt. l. lege Cornelia.4.§.idem diuus. ibi: & qui hoc crimine. ff. ad l.Corneliam de ſicarijs. Tertia: Niſi in apparitores perfidos ſententia ſit ferenda. hi enim abſentes quoq́ꝫ dãnari poſſunt.l.ne diu.21.C.de pœnis. Quarta: Niſi poſt litem conteſtatã ſeſe abſentauerit reus. approbatur exemplo l.adulteram.14. C. ad l.Iuliam de adulterijs. Hæc de ſecunda regula: de qua vide plura ĩ.lib.prox.cap.29.quæſt.3. except.10. item M.I.R. lib.2.cap.18.reg.5.except.10.

III. Regula: Quòd ſi plura crimina ex eodem facto naſcantur,& a diuerſis deferantur, nõ licet iudici ſeparatim de vno crimine ſententiam ferre, priuſquam pleniſſima examinatio ſuper altero quoq́ꝫ crimine fiat.l.qui de crimine. 9. in fin.C. de accuſ. M.I. R.d.cap.9.reg.45.

2. Secundum quæ iudici iudicandum ſit & ſententia ferenda? item de probationibus.

I. Regula: Secundum apertas probationes, & luce clariores,& ipſius rei confeſſiones.reus damnandus.l. ſciant.25.C.de probationibus.l.abſentem.5.§.1.ff.de pœnis.l.qui ſententiam.16.C.eod.tt. M.I.P.lib.1.cap. 10.q.3.reg.4.& M.I.R.d.cap.9 reg.47.

II. Regula, De indicio eius qui de ſe tortus ac confeſſus alium indicat. Huic fides habenda non eſt.l.accuſationis.17.§.fin.C.de accuſationib. M.I.P.d.q.3. reg.5.

reg.5. M.I.R.d.cap.9.reg.48. Plura de hac re vide ȷ. cap.prox.quæſt.2.reg.2.except.3.repl.6.

III. Regula, De populi acclamatione non attendenda, habetur l.decurionum.12.C.de pœnis.M.I.P. d.q.3.reg.6.M.I.R.d.cap.9.reg.49.

IIII. Regula, De ſuffragijs decretorum, aut relationibus publicarum perſonarum non facilè credendis, l.ſinguli.14.C.de accuſationibus.

V. Regula, De indicio irenarchæ & aliorũ, proponitur l.diuus Hadrianus.6.ff.de cuſtodia reorum.

VI. Regula, De reſcripto Imperatoris, habetur l.ſi vindicari.20.C.de pœnis.

VII. Regula, De confeſſione rei & tormentis, quatenus fides habenda ſit, vide ȷ.cap.prox.quæſt.8.

3. *Quæ pœna irroganda, vide ſ̃.cap.prox.q.5.*

DE QVAESTIONIBVS ET Tormentis. Cap. XVI.

AD actus & officia iudicis pertinent etiã quæſtiones & tormenta, de quibus in hoc capite tractandum.

I. CAVSA QVAESTIONIS habendæ, cum ſuis exceptionibus.

Cauſa habendæ quæſtionis eſt, ſi aliæ probationes euidentes deſunt. l.edictum.8.in prin. l.diuus Pius.9. in prin. ibi: ſed ſi aliter. & l.1.§.in cauſa.ff. de quæſtionib. M.I.R.lib.1.cap.10.reg.1. Contradicit M.I.P. d.q.3.reg.7. Huius exceptio prima eſt: Niſi reus nullis alijs argumentis ſit ſuſpectus.d.l.1.in prin.§.ijdem. & §.diuus Seuerus.l.vnius.18.§.in ea cauſa.l.de minore.10.§.tormenta.& l.vlt ff de quæſtionibus.l.primum.3.& l.milites.8.§.oportet. C.d.tt.l.ſicut.17.in fin.C.ad l.Corneliam de falſis.M.I.P.d.reg.7.M.I.R. d.regul.1.except.1. Quæ autem argumenta ſufficiant ad ſuſpicionem mouendam, vel ſemiplenè probandũ, vt quæſtioni locus eſſe poſſit, anxiè conantur definire legum Doctores: verùm ea res certis regulis definiri ac concludi non poteſt, ſed arbitrio iudicis eſt relinquenda. l.teſtium fides.3.§.quæ argumenta.ff.de teſtibus. M.I.R.d.except.1. verſ. quæ autem. vbi de hac re vide copioſius. Planè vnius teſtis teſtimonium ad inducendam quæſtionem non ſufficit.l.maritus.20.ff. de quæſtionibus. M.I.R.d.cap.10.reg.2. Secunda exceptio: Niſi cauſa de qua diſceptatur, pecuniaria ſit, non criminalis publica: tunc enim quæſtio habenda nõ eſt. ſed reprobatur l.diuus Pius.9.in prin. & exemplo declaratur l.vnius.18.§.index.ff.de quæſtionibus. l.ſuper ſtatu.9.C.d.tt. Contradicit M.I.R.d.regul.1. except.19. Tertia: Niſi accuſator in crimen nondum ſubſcripſerit.l.ſi quis.13.C.de accuſationib. Quarta: Niſi de ſeruo in quæſtionem dando, nondum præſtita ſit cautio.l.certo precio.13.ff.de quæſtionib. Quinta: Niſi ſemel in ea cauſa fuerit tortus. reprobatur l.repeti.16.in prin.& l.vnius.18.§.1.ff.d.tt. M.I.R.d.reg. 1.except.11.repl.2.

II. QVI TORQVENDI, PRO quibus, & aduerſus quos?

Non paſſim quiuis pro vel contra quemuis torquendus eſt. l.milites.8.§.fin.C.de quæſtionibus. Proinde qui, pro quibus, & cõtra quos torqueri poſſint, vel nõ poſſint, ſciendum eſt. De qua re notandæ ſunt regulæ ſequentes: item M.I.R.d.cap.10.reg.23.

I. Regula, De ſeruis. Hi regulariter poſſunt torqueri.l.diuus Pius.9.§.licet itaq; ff.de decurionib. Huius exceptio prima eſt: Niſi ſe liberum dicat ſeruus.l ſi quis.12.ff d.tt. Secunda: Niſi ſtatuliber ſit, vel ſeruo in teſtamento libertas relicta.l.is cui.19.ff.d.tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi aliorum quæſtionib. oneretur.d.l.19. Secunda: Niſi mors teſtatoris ſit vindicanda. reprobatur l.nec ſi mors.5.C.d.tt. Tertia: Niſi de hæreditate vel reb. hæreditarijs inter hæredes ſit controuerſia.l.cum teſtamentum.10.& l.de tormẽtis.18. C.d.tt. Quarta: Niſi quæſtio adulterij moueatur. l. edictum.8.§.fin ff.de quæſtionib. Quinta: Niſi conditio libertatis defecerit. l.diuus Pius.9.§.fin.ff.d.tt. Tertia propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi ſeruus pro domino ſuo ſit torquendus.l.pridem.6.C.de quæſtionibus. Concordant ea quæ habentur ȷ. except.prox. repl.5. Huius replicatio prima: Niſi amplius eius dominus non ſit. reprobatur l.ſeruos.14.C.eod.tt. Secunda: Niſi vniuerſitatis, non ſingulorum ſit ſeruus: tunc enim pro ſingulis poteſt torqueri. l.in tantum.6. §.vniuerſitatis, in fin.ff.de rerum diuiſione. Quarta exceptio eſt: Niſi ſeruus contra dominũ ſuum ſit torquẽdus. hoc enim caſu torquendus nõ eſt.l.1.§.Antoninus.& §.ſi ſerui.ff.de quæſt.d.l.6.C.eod.tt.M.I.P. lib.1.cap.10.quæſt.3.regul.8. Huius replicatio prima eſt: Niſi dominus ſerui negetur vel non ſit. l.vnius.18. §.ſanè.& l.1.§.ſi quis dicatur.ff.d.tt. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi bonæ fidei poſſeſſor ſit ſerui vel liberi hominis.d.l.1.§.ſi ſeruus. Secunda: Niſi alij ſeruum vindicanti ſatiſdèdit. l.ex libero.15.§.fin.ff.de quæſtionib. Tertia: Niſi dominus ſerui fuit. tunc enim quamuis dominus eſſe deſierit, nihilominus in caput eius ſeruus torquendus non eſt. l.1.§.ſi ſeruus. ibi: dummodo in caput.l.vnius.18.§.ſeruus.l.etiam.11.& l.extrario.17.§.fin.ff.d.tt. Huius triplicatio eſt: Niſi per damnationem eius ſeruus eſſe deſierit: tunc enim in caput eius poteſt torqueri.d l.1.§.item Mummio. Quarta duplicatio eſt: Niſi ſeruus hæreditarius ſit: hic enim quamuis hæredis nondum ſit, tamen in eius caput torqueri non debet. Cuius triplicatio eſt: Niſi de ipſa hæreditate ſit controuerſia. hoc enim caſu in ipſum, qui ſe dicit hæredem, poteſt torqueri.l.2.ff.de quæſtionibus. l.cum teſtamentum.10.l.hoc quod placet.13.& l.de tormentis.18.C.eod.tt.l.patre.6.§.fin. l.extrario.17.§.de quæſtion.& l.vnius.18.§.index ff. d.tt. Quinta duplicatio eſt: Niſi ſeruus ſit filij eius, in quem eſt torquendus. tunc enim, quamuis eius, in cuius caput torquendus eſt, non ſit, nihilo magis tamen contra eum eſt torquendus.l.de minore.10.§.poteſt ff.d.tt.l.2.C.d.tt. Sexta: Niſi ſeruus ſit patris eius in quem eſt torquẽdus. d.§.poteſt.l.pridem.6.C.d.tt. Septima: Niſi ſeruus ſit pupilli eius, cuius tutor eſt is, in quem torquendus eſt. approbatur ſimul & diſtinguitur l.2.C.d.tt. Octaua: Niſi ſeruus mariti in caput vxoris torqueatur. reprobatur l.1.§.ſeruum mariti. ff.de quæſtionib. Hæc de prima replicatione eiuſq; duplicationibus ſint dicta. Secunda replicatio eſt: Niſi tempore ſuſceptæ cognitionis, ſeruus eius in quem eſt torquendus, non fuerit.l.1.§.ſi ſeruus.ff d.tt. Tertia:

Niſi pro parte tantùm eius ſit, contra quem eſt torquendus. reprobatur l. conſtitutione. 3. ff. eod. tt. l. hoc quod placet. 13. C. eod. tt. Ex qua diſtinctio elicitur, qua replicatio propoſita approbatur, hac ſcilicet: Niſi in cauſa alterius domini, contra alterum quæſtio ſit habenda: tunc enim de communi ſeruo quæſtio poteſt haberi. Cui concordat l. extrario. 17. §. de quæſtione, in fin. ff. eod. tt. Alia diſtinctio, qua replicatio propoſita approbatur, eſt ȝ. repl. proxim. Quarta replicatio eſt: Niſi ſeruum municipum ſit, aut alterius corporis: tunc enim in ciuium capita poteſt torqueri. l. 1. §. ſeruum municipum. ff. de quæſt. l. in tantum. 6. §. vniuerſitatis. ff. de rerum diuiſion. Quinta: Niſi dominus ſeruum offerat vltrò torquendum. reprobatur l. vnius. 18. §. ſeruus nec. ff. d. tt. l. ſeruos. 7. C. d. tt. Sexta: Niſi is qui ſeruum contra dominum torqueri deſiderat, precium ſerui deponat. reprobatur l. 1. §. cum quidam. ff. d. tt. Septima: Niſi ſeruo contra dominum torto, alijs probationibus etiam factum, contra dominum, ſit probatum: tunc enim probatio non infirmatur ob id, quòd ſeruus contra dominum ſit tortus. l. 1. §. in cæteris. C. d. tt. M I. P. d. reg. 8. except. 1. Octaua: Niſi in cauſa criminis læſæ maieſtatis, ſeruus contra dominum ſit torquendus l. meminiſſe. 6. §. finali. & l. vltima. §. penult. C. ad l. Iuliam maieſt. l. conſenſu. 8. §. ſeruis ſcilicet. C. de repudijs. l. 1. in prin. C. de quæſtionibus. M I. P. d. reg. 8. except. 3. Nona: Niſi crimen adulterij ſit. d. l. 1. & d. §. ſeruis ſcilicet. l. extrario. 17. in prin. ff. de quæſtionibus. M. I. P. d. reg. 8. except. 5. Huius duplicatio eſt: Niſi non adulterium, ſed ſtuprum ſit commiſſum. d. l. 17. §. 1. Plura de hac re vide ȝ. cap. 28. de l. Iulia de adult. quæſt. 9. reg. 1. Decima replicatio: Niſi de inceſti crimine quæſtio eſt. reprobatur l. in inceſto. 4. ff. de quæſtionibus. Planè admittitur, ſi per adulterium inceſtum ſit commiſſum. l. ſi quis. 5. ff. d. tt. l. vim paſſam. 39. §. fin. ff. ad l. Iuliã de adult. Vndecima: Niſi vxor marito, vel contrà maritus vxori inſidias ſtruxiſſe, vel occidere voluiſſe dicatur. l. ſi forte. 9. C. ad l Corneliã de ſicarijs. M. I. P. d. reg. 8. except. 6. Duodecima: Niſi fraudati cenſus crimen intentetur. l. 1. in prin. C. de quæſtionib. & l. 1. §. in cauſa. ff. eod. tt. M. I. P. d. reg. 8. except. 4. Decimatertia: Niſi plagij crimen intentetur. l. conſenſu. 8. §. ſeruis ſcilicet, in fin. C. de repud. l. 1. in prin. C. de quæſtionib. Decimaquarta: Niſi de reb. hæreditarijs quæratur: hoc enim caſu videtur, quòd ſeruus hæredis torqueri poßit, ſecundum ea quæ dicta ſunt paulo ſ̄. except. 4. repl. 1. dupl. 4. verùm reprobatur l. 1. §. diui fratres. ff. d. tt. Decimaquinta: Niſi in cauſa pecuniaria quæſtio habeatur. reprobatur l. 1. § fin. C. eod. tt. gloſſa in d. §. fin. & l. pridem. 6. ibi: vel pecuniarijs. C. d. tt. Contradicere videtur M. I. P. d. reg. 8. excep. 2. Decimaſexta: Niſi ſeruus de ſe tortus aliquid etiam de domino confiteatur. reprobatur l. 1. §. diuus Antoninus. & §. ſi ſerui. ff. d. tt. Hactenus de quarta propoſita regula exceptione, eiuſq; replicationibus eſt dictum. Quinta exceptio eſt: Niſi ſeruus de ſe ipſo interrogetur, & torqueatur. reprobatur l. interrogari. 15. C. de quæſtionib. l. cum probatio. 7. ff. de probationib. l. 1. §. diuus Hadrianus. ff. de quæſtionib. l. quoties. 12. C. eod. tt. In cauſis ſanè liberalibus, ij de quorum ſtatu quæritur, de ſeipſis torquendi non ſunt. l. de minore 10. §. fin ff. eod. tt. Sexta exceptio eſt: Niſi ſeruus contra patrem, filium, maritum vel vxorem domini ſui torqueatur. De hiſce exceptionibus cum alijs ſimilibus vide ſ̄. eadem regula, except. 4. replic. 1. eiuſq; duplicat. item ȝ. regula prox. except. 3. repl. 1. cum ſequentib. Hactenus ergo de ſeruis, prima ſcilicet regula quæſtionis propoſita.

II. Regula, De libero homine. Liber homo regulariter torquendus non eſt. l. ex libero. 15. ff. de quæſt. M. I. R. lib. 1. cap. 10. reg. 23. except. 1. Huius exceptio prima eſſe videtur: Niſi de ſtatu eius dubitetur. quæ tamen reprobatur l. de minore. 10. §. fin. & l. ſi quis. 12. ff. d. tt. Secunda eſt: Niſi ideo manumiſſus ſit, ne torqueatur. l. 1. §. ſi ſeruus. ff. eod. tt. Tertia: Niſi obſcuri ſint, & in teſtimonio dicendo vel reſpondendo ſuſpecti. tunc enim torqueri poſſunt. Nouel. c. 90. §. corroborantes, in fin. & §. ſi eiuſmodi. l. ob carmen. 21. §. ſi ea rei. ff. de teſtib. M. I. P. d. cap. 10. q. 3. reg. 9. M. I. R. d. cap. 10. reg. 13. & reg. 23. exc. 2. repl. 1. Quarta: Niſi in propria cauſa ſit torquendus. Harum exceptionum generalis replicatio prima eſt: Niſi teſtes facto nõ interuenerint. l. vnius. 18. §. teſtes ff. de quæſtionib. Secunda: Niſi teſtis in teſtimonio perhibendo non vacillet, nec ſuſpectus ſit. d. l. 15. in prin. ff. d. tt. Tertia: Niſi minor ſit quatuordecim annis. d. l. 15. §. 1. & d. l. 10. in prin. ff. d. tt. M. I. R. d. reg. 23. except. 3. Quarta: Niſi mulier ſit. reprobatur l. primum. 3. C. eod. tt. Quinta: Niſi mulier prægnans ſit. l. prægnantis. 3. ff. de pœnis. M. I. R. d. reg. 23. except. 5. Sexta: Niſi is qui torquendus eſt, de ſe confeſſus ſit: hic enim non debet torqueri in alium. l. repeti. 16. ff. de quæſtionib. & l. vlt. §. fin. C. de accuſationib. Septima: Niſi in inſulam ſit deportatus. l. diuus Pius. 9. §. fin. ff. de quæſtionib. Octaua: Niſi miles vel veteranus ſit, aut militis filius. approbatur ſimul & diſtinguitur l. milites. 8. in prin. C. d. tt. M. I. R. d. reg. 23. except. 8. Nona: Niſi viri ſint eminentes & clarißimi, horumq; liberi: item, niſi decuriones ſint, decurionúmue liberi. l. ſeueram. 10. C. de dignitatibus. l. diuo Marco. 11. & l. decuriones. 16. cum l. ſeq. C. de quæſtionibus. M. I. R. d. regul. 23. except. 10. Huius duplicatio prima eſt: Niſi inſtrumentum quod decurio, cum adhuc tabellio eſſet, conſcripſit, falſum dicatur: tunc enim quæſtioni, quamuis decurio, ſubiacet. l. ſi quis. 21. C. ad l. Corneliam de falſis. Secunda: Niſi ob magiam vel ſimiles artes ſit accuſatus. l. etſi. 7. C. de maleficis. Plura de hac re vide ȝ. lib. 3. cap. 24. quæſt. 2. regul. 16. Decima replicatio eſt: Niſi clerici ſint vel presbyteri. reprobatur quidem in clericis, approbatur autem in presbyteris, l. presbyteri. 8. C. de epiſcop. & clericis. M. I. P. d. reg. 9. except. 1. M. I. R. d. reg. 23. except. 12. cum ſeq. Vndecima: Niſi torquendus de domo ſit accuſatoris. l. 1. §. quæſtionem. ff. de quæſtionib. Duodecima, Niſi torquendus libertus vel ſeruus ſit eius ꝓ quo eſt torquendus. l. pridem. 6. C. d. tt. Decimatertia: Niſi torquendus inimicus ſit eius contra quem eſt torquendus. approbatur certo modo l. 1. §. præterea. ff. eod. tt. Decimaquarta: Niſi quis torquendus ſit in eum, contra quem inuitus teſtimonium dicere non cogitur. l. 1. §. ſi ſeruus bona. ff. d. tt. & d. l. 6. C. eod. tt.

Duplica-

Duplicatio præcedentium replicationum generalis.

Niſi de crimine læſæ maieſtatis agatur. quæ proponitur l. de minore. 10. in princip. ff. d. tt. l. ſi quis. 3. ibi: cum in huiuſmodi. & l. nullus. 4. C. ad l. Iuliã maieſt. l. decuriones. 16. in fin. C. de quæſtion. Hæc de ſecunda regula.

III. Regula: In crimine læſæ maieſtatis non ſolùm teſtes, ſed etiam accuſator, reus & inſtigator ſunt torquendi. d. l. 3. C. ad l. Iuliam maieſt. De ipſa quoq; rea muliere torquenda proponitur l. primum. 3. C. de quæſtion.

III. QVI QVAESTIONEM habere & torquere debeant?

Hactenus, ex quibus cauſis, item qui, pro quibus, & aduerſus quos torquendi ſint, eſt dictum. Sequuntur nunc reliqui quæſtionis habendæ loci.

Quæſtionem ergo habere debet ipſe iudex, ſiquidem cum magiſtratu eſt: ſin autem ſine magiſtratu eſt, aſſumere ſibi debet loci defenſorem. Nouell. c. 90. §. corroborantes, in fin.

IIII. QVIBVS PRAESENTIbus quæſtio habenda?

I. Regula: De præſentia clariſſimorum virorum & patronis cauſarum, proponitur l. cuſtodias. 12. in prin. ff. de pub. iud. M. I. R. d. cap. 10. reg. 24.

II. Regula: De præſentia accuſatoris & ſociorum, habetur l. 1. in prin. ibi: quod ſi accuſator. C. de cuſtod. reorum.

V. QVANDO QVAESTIO habenda eſt?

I. Regula: Statim exhibito reo, quæſtio eſt habenda. d. l. 1. in prin.

II. Regula: Etiam feriatis diebus haberi poteſt. d. l. 12. ff. de pub. iudicijs. M. I. R. d. cap. 10. reg. 32.

VI. QVOMODO QVAESTIO habenda eſt, & de officijs torquentis.

I. Regula: Quæſtionis modum iudicem arbitrari oportet: & tormenta adhibenda ſunt, non quanta accuſator poſtulat, ſed vt moderatæ rationis temperamenta deſiderant. l. quæſtionis modum. 7. & l. de minore. 10. §. tormenta. ff. de quæſtionib.

II. Regula: Quæſtionem habiturus non debet ſpecialiter interrogare: vtpote, an Lucius Titius homicidium fecerit? ſed generaliter, quis id fecerit. d. l. 1. §. qui quæſtion. M. I. R. d. cap. 10. regul. 35. vbi etiam diſtinguitur.

III. Regula: Si vnius facinoris plures rei ſint, à timidiore, iuniore, ſuſpectiſſimo, & à quo facilimè poſſe verũ ſciri iudex crediderit, incipienda quæſtio eſt. d. l. 1. §. 1. & l. vnius. 18. in prin. ff. eod. tt. M. I. R. d. cap. 10. regul. 38.

VII. QVOTIES QVAESTIO habenda eſt?

Plus quàm ſemel torqueri poteſt, per ea quæ dicta ſunt ſ. quæſt. 1. except. 5.

VIII. EVENTVS TORTVRAE.

I. Regula: Vtrum quæſtioni fides habenda ſit, néc ne, eſt in arbitrio ipſius iudicis. l. 1. §. quæſtioni. ff. de quæſtionibus.

II. Regula: Vnde autem iudex arbitrari poſſit, definitur l. de minore. 10. §. plurimum. ff. eod. tt.

III. Regula: Sanè regulariter quidem quæſtioni & confeſſioni fides habenda eſt. l. edictum. 8. ibi: quas & efficaciſſimas. ff. d. tt. M. I. R. d. cap. 10. reg. 39. Cuius regulæ exceptiones & replicationes ſunt ea quæ dicta ſunt ſ. eod. cap. quæſt. 2. item ea quæ dicentur j. lib. proxim. cap. 19. & cap. 20. de teſtibus & confeſſis. Sed & eius exceptio hæc eſt: Niſi tortus non ſatis conſtanter cõfeſſus ſit, nec in eo perſeuerauerit. hoc enim caſu regulæ proximæ præcedentes maximè locum habere videntur. M. I. R. d. reg. 39. except. 1. Item: Niſi tortus non ſimpliciter confeſſus ſit, ſed qualitate aliqua adiecta: puta, ſe defendendi ſui cauſa homicidium feciſſe. hoc enim caſu cõfeſſio cum ſua qualitate eſt accipienda: eſtq; hæc cõmunis doctorum opinio. M. I. R. d. reg. 39. except. 6. Huius replicatio eſt: Niſi qualitas confeſſioni adiecta non ſit probabilis, ſed à reliquis circumſtantijs & negotij qualitatibus diſcrepet. approbatur per ea quæ propoſita ſunt paulo ſuperius regula prox. M. I. R. d. except. 6. in fine. Plures exceptiones vide M. I. R. d. reg. 39.

IIII. Regula: Seruis tortis & abſolutis, duplum domino ab accuſatore eſt præſtandum. l. dominis. 6. C. de calumniatoribus. l. vlt. ff. eod. tt. & l. patre. 6 ff. de quæſtionibus. Huius exceptio eſt: Niſi ſeruus non in ſua, ſed aliena cauſa ſit tortus: tunc enim non niſi ſimplum præſtatur. l. ſi poſtulauerit. 27. §. fin. ff. ad l. Iuliam de adulter.

DE CALVMNIATORIBVS, præuaricatoribus, & tergiuerſatione accuſatoris. Cap. XVII.

Hactenus de actibus publicorum iudiciorũ, ſeu officijs accuſatoris, rei, & iudicis. Sequuntur nunc euentus & conſequentia: quorum alia ſunt reo abſoluto, alia reo damnato, alia deniq; reo reſtituto & à pœna liberato. de quibus ſingulis ordine diſpiciendum.

Euentus itaq; & conſequentia reo abſoluto proponuntur l. 1. in prin. ff. ad S. C. Turpillianum. de quibus hoc capite tractabitur. Accedit M. I. P. lib. 1. cap. 11. in princip.

PRIMO, DE CALVMNIA ACcuſatorum, eorumq; pœna.

I. GENVS HVIVS IVDICII.

Hoc iudicium publicum non eſt. l. palàm. 43. §. ſi qua calumnia ff. de ritu nuptiarum.

II. CAVSAE, EX QVIBVS CALVMniæ pœna irroganda ſit.

Prima & principalis eſt: Si accuſator fuerit calumniatus. quæ definitur d. l. 1. §. 1. M. I. P d. cap. 11. de pœna calumniator. quæſt. 1. cauſa 1. M. I. R. lib. 1. cap. 11. reg. 1. cum ſeq.

II. Cauſa: Si non probat accuſator quod intendit. reprobatur d. l. 1. §. calumniatorib. & l. qui non probaſſe 3. C. de calumniatorib. M. I. P. d. cauſa 1.

III. Cauſa: Si temerè accuſauit. & hæc reprobatur l. 1. §. quæri poteſt. ff. ad S. C. Turpillian. M. I. P. d. quæſt. 1. cauſa 2.

IIII. Cauſa: Si in fraudem alicuius librum, vel te-

ſtimonium, aliúdue quid conquiſiuiſſe, vel conſcripſiſſe, vel in iudicium protuliſſe dicatur. proponitur l. ab accuſatione. 6. §. fin. ff. d. tt. Hactenus cauſæ enumeratæ ſunt, quarū duæ approbantur, duæ reprobantur. Prima autem & principalis eſt: Si accuſator fuerit calumniatus. cuius exceptiones nunc proponendæ, eiuſq; definitio penitus cognoſcenda eſt.

I. Exceptio: Niſi per iuſtum errorem accuſauit falſò. l. 1. §. calumniatoribus. ff. ad S. C. Turpill. M. I. P. d. quæſt. 1. except. 1.

II. Exceptio: Niſi inconſultè accuſauit. d. l. 1. §. quæri poteſt.

III. Exceptio: Niſi alieno nomine & mandato alterius accuſauit. reprobatur l. noſtris. 8. C. de calumniatoribus.

IIII. Exceptio: Niſi tutor & curator in cauſa pupilli accuſauerit. l. 2. in fin. C. qui accuſare nō poſſūt. Huius replicatio eſt: Niſi euidens ſit calumnia tutoris vel curatoris. l. 2. C. de his quibus vt indignis.

V. Exceptio: Niſi liberorum mortem vindicauit. l. generi. 14. ff. de publicis iudicijs. & l. 2. C. de calumniatoribus.

VI. Exceptio: Niſi patris mortē vindicauit filius. l. calumnia. 4. C. eod. tt.

VII. Exceptio: Niſi hæres teſtatoris mortem vindicet. d. l. 2.

VIII. Exceptio: Niſi in priuatis & extraordinarijs criminibus ſit calumniatus. l. qui calumniatores. 5. C. d. tt. l. ſi quis. 7. §. fin. ff. ad S. C. Turpillian. Planè hoc caſu calumnia extra ordinē punitur. l. & in priuatis. 3. ff. eod. tt.

IX. Exceptio: Niſi abolitio petita ſit vel interuenerit. reprobatur l. fallaciter. 9. C. de calumniatorib. & l. ſenatus. 15. in prin. ff. de iure fiſci. Vide inſuper J. hoc cap. de tergiuerſatione, q. 2. except. 22. repl. 4.

X. Exceptio: Niſi accuſator ſerui, accuſati nomine duplum præſtiterit. reprobatur l. vltim. ff. de calumniatoribus.

XI. Exceptio: Niſi de cauſa accuſationis pronunciatum ſit, nulla calumnia mentione facta. l. 1. C. d. tt. l. 1. §. calumniatoribus. ibi: quorum alterutrum. ff. ad S. C. Turpill.

XII. Exceptio: Niſi iudex pronunciauerit ita, Calumniatus es: non adiecta pœna. reprobatur d. §. calumniatoribus. ibi: & quamuis.

XIII. Exceptio: Niſi iure mariti vel patris adulterij accuſationem inſtituerit. reprobatur l. is cuius. 14. §. fin. & l. pater. 30. ff. ad l. Iuliam de adult.

XIIII. Except. Niſi minor 25. annis accuſauerit. l. ſi maritus. 15. §. lex Iulia. ibi: ſanè ſi iuuenili. ff. d. tt.

III. QVIBVS POENA CAlumniæ irroganda?

De eo qui mandauit, proponitur l. non tantùm. 24. ff. de iure fiſci.

IIII. QVOMODO ET QVANDO irrogetur pœna?

Reo abſoluto, index incipit de accuſatoris conſilio quærere, qua mente ductus ad accuſationem proceſſerit: & ſiquidem iuſtum eius errorem reperit, abſoluit eum: ſi verò in euidenti calumnia eum deprehendit, legitimam pœnam ei irrogat. l. 1. §. calumniatoribus. ff. ad S. C. Turpill. M. I. R. d. cap. 11. regul. 5. Poſtquam de accuſatione propoſita iudicatum eſt, non peculiare iudicium de calumnia inſtituitur. l. 1. C. de calumniatoribus.

V. QVO IVRE CALVMnia puniatur?

Lege Rhemnia. l. 1. §. calumniatoribus. ff. ad S. C. Turpill. M. I. P. d. cap. 11. de pœna calumniat. quæſt. 2.

VI. QVAE POENA SIT IRROGANDA, & adfinia eius remedia.

I. Regula: Eadem pœna calumniator puniendus eſt, qua reus punitus eſſet, ſi eſſet damnatus. l. vlt. & l. non prius. 7. C. de calumniatorib. l. accuſationis. 17. in prin. ibi: nec impunitam. C. de accuſationibus. l. ſi quis. 7. in prin. C. ad l. Iuliam de vi publica. M. I. P. d. cap. 11. de pœna calumniat. quæſt. 3. regul. 1. M. I. R. d. cap. 11. reg. 4.

II. Regula: Si ſeruus per calumniam accuſatus & tortus eſt, dupli æſtimatio domino ſerui præſtanda. de quo J. cap. prox. quæſt. 8. reg. 4.

III. Regula: Si ob accuſandum pecuniam accepiſſe dicatur, in quadruplum actio competit. de quo ff. de calumniatoribus.

IIII. Regula: In priuatis & extraordinarijs criminibus, calūmnioſi extra ordinē puniuntur pro qualitate admiſſi. l. & in priuatis. 3. ff. ad S. C. Turpill.

SECVNDO, DE PRAEVAricatoribus.

Alterum crimen accuſatorū, reo abſoluto, eſt præuaricatio: de qua cum ſuo iudicio nunc tractandum.

I. DIVISIO huius iudicij in publicum & moribus inductum, proponitur l. præuaricationis. 3. ff. de præuaricatoribus. l. palàm. 43. §. ſi qua calumnia. ff. de ritu nuptiarum.

II. CAVSA HVIVS IVDICII.

Si accuſator præuaricatus ſit. l. 1. in prin. ff. ad S. C. Turpill. M. I. P. d. cap. 11. de pœna præuaricator. quæſt. 1. in prin. M. I. R. d. cap. 11. reg. 6. Declaratur hæc cauſa definitione præuaricationis d. l. 1. §. 1. & §. præuaricatorem. l. 1. ff. de præuaricatorib. l. athletas. 4. §. præuaricator. ff. de his qui notantur infam. l. præuaricatores. 212. ff. de verb. ſignif. M. I. P. d. q. 1. in prin. Propoſita cauſa exceptio prima eſt: Niſi non in publico iudicio, ſed in priuato fuerit præuaricatus. l. 1. §. is autem. ff. de præuaricatorib. M. I. P. d. q. 1. except. 1. Secunda: Niſi is præuaricatus ſit, de cuius calumnia agi prohibetur. reprobatur l. ſi is. 4. ff. d. tt. Tertia: Niſi non ipſe accuſator, ſed aduocatus præuaricatus fuerit. l. 1. §. fin. & l. præuaricationis. 3. §. quod ſi aduocato. ff. d. tt. M. I. P. d. q. 1. except. 2. M. I. R. d. reg. 6. in fine. & lib. 2. cap. 3. q. 2. reg. 5.

III. QVID VENIAT IN HOC iudicium, ſeu quæ pœna præuaricationis?

Huius criminis pœna extraordinaria eſt. l. 2. & l. ab Imperatore. 6. ff. eod. tt. M. I. P. d. cap. 11. de pœna præuaricator. quæſt. 2.

IIII. EVENTVS HVIVS iudicij.

I. Regula: Si accuſator præuaricationē non probauerit, ſit infamis. l. 1. in fin. C. de aduocatis diuerſ. iud.

II. Regu-

II. Regula: Reus prauaricationis damnatus ſit infamis. l. ſi is. 4. ff. de prauaricatoribus.

III. Regula: Prauaricationis conuictus, poſtea ex lege non accuſat. l. accuſator. 5. ff. d. tt.

IIII. Regula: Si prauaricatum ſit, reus repeti poteſt. per ea quæ habentur ſ. cap. 13. except. 15. repl. 2.

POSTREMO, DE TERGIVERſatione accuſatoris.

Tertium crimen accuſatorũ eſt. tergiuerſatio: cuius accuſatio atq; iudicium nunc tractabitur.

I. GENVS HVIVS IVDICII.

Priuatum eſt, non publicum. l. prauaricationis. 3. §. fin. ff. de prauaricatoribus.

II. CAVSAE HVIVS IVDICII.

Prima & principalis eſt: Si accuſator ſit tergiuerſatus. l. 1. in prin. & l. in ſenatuſconſultum. 15. in prin. ff. ad S. C. Turpill. M. I. P. d. cap. 11. de pœna tergiuerſator. quæſt. 1. in prin. M. I. R. d. cap. 11. reg. 7. vbi etiam diſtinguitur. Hac cauſa declaratur d. l. 1. §. 1. & §. ſi quis. l. res quæ. 22. §. fin. ff. de iure fiſci M. I. P. d. quæſt. 1. in princip.

II. Cauſa: Si cum aduerſario de compoſitione criminis locutus eſt accuſator. l. ab accuſatiõe 6. in prin. ff. ad S. C. Turpill. & l. qui explicandi. 10. C. de accuſationib M. I. R. d. cap 11. reg. 8.

III. Cauſa: Si intra præfinitum à præſide tempus accuſator accuſationem non peregerit. d. l. 6. §. deſtitiſſe. ff. ad S. C. Turpill. l. 1. & 2. C. vt intra certũ tempus criminalis quæſt. terminetur.

IIII. Cauſa: Si accuſator ſit abſens l. 1. ibi: vel qđ eſt contumacius. C. d. tt. Sed & vide de hac cauſa ſ. eod. cap. quæſt. 5. Nunc exceptiones harum cauſarum ordine ſunt proponendæ.

I. Exceptio: Niſi diſtulit, non deſtitit in totum accuſator. l. deſtitiſſe. 10. ff de iudicijs. d. l. 6. §. animo. & l. deſtitiſſe. 13 ff. ad S. C. Turpill. l. in executionibus. 6. C. eod. tt. M. I. P. d. q. 1. except. 1.

II. Exceptio: Niſi errore lapſus poſtea cognita veritate noluit in improba lite perſeuerare. d. l. 10 in fine ff. de iudicijs l ſenatus. 15. in prin. ff de iure fiſci. l. 2. in prin. C. de abolitionibus. M. I. P. d. q. 1. except. 2. Huius replicatio eſt: Niſi abolitionem nõ petierit. approbatur per ea quæ habentur ſ. except 8.

III. Exceptio: Niſi reus mortuus ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. in ſenatuſconſultũ. 15. § ſi ꝓpter. ff. ad S. C. Turpill. l. 2. C. ſi reus vel accuſator mortuus fuerit. Huius replicatio eſt: Niſi tale crimen ſit, cuius accuſatio aduerſus heredes durat. d. l. 15. & d. l. 2. Altera: Niſi accuſator ante mortem rei deſtiterit. d. §. ſi propter. ibi: cæterùm.

IIII. Exceptio: Niſi accuſator ſit mortuus. l. diui fratres. 19. ff. de accuſationib.

V. Exceptio: Niſi pupillus, cuius nomine accuſationẽ inſtituerat, mortuus ſit. l. diuus Hadrianus. 14. ff. ad S. C. Turpill.

VI. Exceptio: Niſi accuſator mandatorẽ ſibi ſubtractum queratur. l. res quæ. 22. §. fin. ff. de iure fiſci. Huius replicatio eſt: Niſi initio accuſationis mandatoris mentionem nullam fecerit. l. de eo. 23. ff. eod. tt.

VII. Exceptio: Niſi & alios reos accuſator habeat. l. diui fratres. 19. ff. de accuſationib.

VIII. Exceptio: Niſi accuſator præſcriptione aliqua ab accuſatiõe remoueri poſſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 1. §. ſi accuſationem, cum ſeqq. & l. quærebatur. 11. ff. ad S. C. Turpill. Huius replicatio eſt: Niſi abolitionem non petierit. de qua ĵ. dicetur.

IX. Exceptio: Niſi mulier ab accuſatione deſiſtat. l. mulier. 4. in prin ff. ad S. C. Turpill. Huius replicatio eſt: Niſi turpiter pacta ſit. l ſi fœmina. 5. C. eod. tt.

X. Exceptio: Niſi ex iuſta cauſa abſit. l. inter accuſatorem. 10. & l. accuſatore. 13. §. fin. ff. de publicis iudicijs.

XI. Exceptio: Niſi ob iudicis occupationes, vel aliam iuſtam cauſam, accuſationem intra ſtatutum tempus finire non poſſit. l. in ſenatuſconſultum. 15. ff. ad S. C. Turpill.

XII. Exceptio: Niſi iudicium priuatum fuerit, non publicum, à quo deſtitit. l. 1. C. d. tt. l ſi quis. 7. §. fin. ff. eod. tt.

XIII. Exceptio eſt: Niſi à ſuſpecti tutoris poſtulatione deſtitit. l. 1. §. ſuſpecti. ff. d. tt.

XIIII. Except. Niſi ab extraordinario iudicio deſtitit. reprobatur d. l. 15. §. an ad eos. ff. ad S. C. Turpil.

XV. Exceptio: Niſi ab accuſatione S. C. Turpill. deſtitit. l. 1. §. item ſi dicat. ff. eod. tt.

XVI. Exceptio: Niſi nunciator fuerit qui deſtitit, non accuſator. reprobatur l. ab accuſatione. 6. §. nunciatores. ff. d. tt. l. 22. § fin. ff. de iure fiſci.

XVII. Exceptio: Niſi nondum cauſa ordinata deſtitit. approbatur ſimul & declaratur l. 1. C. d. tt. M. I. P. d. q. 1. except. 5. Exemplum ꝓponitur l. quæſitum eſt. 5. ff. eod. tt.

XVIII. Exceptio: Niſi poſt latam ſententiam deſtitit. Hac exceptio ipſo quidem iure approbatur, verùm eius replicatio eſt: Niſi à ſententia fuerit prouocatum. l. 1. §. fin ff. ad S. C. Turpill.

XIX. Exceptio: Niſi de calumnia eius qui deſtitit, queri nõ poſſit. l. in ſenatuſconſultũ. 15. §. eos ff. d. tt.

XX. Exceptio: Niſi poſtea rurſus accuſare ſit paratus. reprobatur d. l. 15. §. ſi propter, in fin.

XXI. Exceptio: Niſi permiſſu Imperatoris deſtitit. l. deſtitiſſe. 13. ff. eod. tt. M. I. P. d. q. 1. except. 3.

XXII. Exceptio: Niſi abolitione petita vel interueniente deſtitit: & de abolitionib. l ſi interueniẽte. 12. ff. eod. tt. l. 2. §. niſi forte. C vt intra certum temp. crim. quæſt. term. M. I. P. d. q. 1. except. 4. Declaratur hæc exceptio l. abolitio. 8. cum ſequentibus ff. ad S. C. Turpill. M. I. R. lib. 1. cap. 7. except. 35. in prin. Replicatio prima eſt: Niſi crimen læſæ maieſtatis, patriæ expugnatæ, peculatus, aut ſimile in iudicium ſit deductum. huic enim abolitio non competit. l. fallaciter. 3. § fin. C. de abolitionibus. l. nemo. 3. C de epiſcopali aud. Præterea ad replicationem propoſitam pertinet etiam falſi crimen. l. Lucius. 17 ff ad S. C. Turpill. M. I. R. d. except. 35. repl. 1. Hæ leges loquuntur de publica abolitione. Videtur ergo, priuata abolitione omne omnino crimen aboleri poſſe. quod duplicationis loco notandum. Secunda replicatio eſt: Niſi accuſator pecunijs à reo corruptus, vel per deceptionem abolitionem petijt l. 2. §. fin autem. C. de abolitionib. Tertia: Niſi falſam cauſam allegando, abolitionem impetrauit accuſator: veluti dicendo, cauſam eſſe pecunia-

riam, cum eſſet criminalis. l.vlt.§ fin.ff. ad S.C.Turpill. Quarta: Niſi fallaciter & calumnioſè accuſauit.l.fallaciter. 3.in prin.C.de abolitionibus. l.fallaciter.9.C.de calumniatorib. Quinta: Niſi inuito aduerſario abolitionem petierit accuſator. l.imperatores.18.in prin. & §.1.ff.ad S.C.Turpill. Huius duplicatio eſt: Niſi reus nullam iniuriã corporalem paſſus fuerit.d.l.3. Cuius triplicatio ꝓponitur ibidẽ: Niſi nõ intra triginta dies, poſtquam reus cuſtodiæ traditus eſt, ſed poſt triginta dies, abolitio ſit petita. Sexta replicatio eſt: Niſi teſtes qui torti ſunt, abolitioni non conſentiant. d.l.3.§. quòd ſi ingenuorum. Septima: Niſi ſeruus reus fuerit. l. Domitianus.16. ff. ad S.C. Turpill. Octaua: Niſi non omnium criminum, vel omnium reorum abolitio petita ſit.l.1.§.plura.ff.d.tt. l.vim paſſam.39.§.duos.ff.ad l.Iuliam de adult. M.I. P.d.except.4.repl.1. Nona: Niſi cauſa non cognita, abolitio ſit indulta. l.2.in princ. C. de abolitionibus. Decima: Niſi abſente aduerſario abolitio ſit petita. d.l.2. Vndecima: Niſi non pro tribunali, ſed de plano ſit impetrata abolitio. l.1.§. abolitio. ff.eod.tt. M. I.P.d.except.4.repl.2. Duodecima: Niſi à non competente iudice abolitio ſit impetrata. l.2.in princ. C. de abolitionib. Quis autem ſit iudex competens, declaratur d.l.1. & l.abolitionem. 16.C. ad l.Iuliam de adult. Hactenus replicationes exceptionis propoſitæ ſunt enumeratæ. reliqua abolitionis iura vide ſ. cap. 12.q.5.except.16.item cap.13. except.16. Planè harũ replicationũ duplicatio generalis eſt: Niſi quis ſuam ſuorúmue iniuriã perſequatur, vel cognatos ſuos accuſet.l.2.§.fin.C.de abolitionib.l.quãuis. 30.in prin. ibi: ſed & his perſonis.C.ad l.Iuliã de adulterijs. Quæ ergo ſint exceptiones aduerſus actionem ex S.C.Turpilliano deſcendentem, de tergiuerſatione accuſatoris, ex ijs quæ hactenus ſunt propoſita, patet.

Replicatio præcedentium exceptionum generalis.

Planè iſtarum exceptionũ replicatio generalis eſt: Niſi abolitio nõ ſit petita, nec impetrata. tunc enim, quamuis accuſator errore lapſum ſe dicat, vel eum cuius nomine accuſationem inſtituerit, mortuum eſſe, vel ſibi accuſanti exceptionem obſtare, vel aliam ſimilem exceptionem oppoſuerit: tamẽ ſi abolitionem non petierit & impetrauerit, propoſita actione tenetur.l.1.§.ſi accuſationem. ibi: econtrariò monet. & verſ.fin.ff.ad S.C.Turpill.l.abolitionem. 16.§.1.C.ad l.Iuliã de adulter. l.vim paſſam. 39.§. duos.ff.eod.tt. Huius duplicatio prima eſt: Niſi mulier accuſans præſcriptione remoueri poßit. huic enim non eſt opus petere abolitionem. Secunda: Niſi minor annis accuſans deſtitit: nam & huic non eſt opus ſpecialiter petere abolitionem. hæ duæ duplicationes approbantur d.§.ſi accuſationem. Tertia: Niſi publica abolitione crimen ſit abolitum: tunc enim priuata non videtur eſſe opus, ex l. abolitio. 8. cum ll. ſequentibus. ff. ad S.C.Turpill. Quarta: Niſi propterea deſtitit accuſator, quia vel mortuus ſit, vel ex alia iuſta cauſa impeditus. tunc enim ipſo iure crimẽ aboletur.l.aut priuatim.10.in prin.ff.d.tt.

III. ADVERSVS QVOS COMPETAT ex tergiuerſatione actio?

De fideiuſſore accuſatoris proponitur l. 2. C. ad S. C.Turpillianum.

De eo qui accuſatorem ſubmiſit, inſtigauit, inſtruxit, aut ei mandauit: & de ipſo accuſatore, habetur l.1.§.incidit in hoc.l.in ſenatuſconſultum.15.in prin. ff.eod.tt.l.ſeruus.34.§.fin.ff.de pœnis.l.non tantùm. 24.ff.de iure fiſci.

IIII. APVD QVEM COMPETAT?

Apud præſidem prouinciæ. l.1.§.ſuſpecti. ibi: item dicat.ff.ad S.C.Turpill. Apud procuratorẽ Cæſaris nõ competit.l.procurator.3.C.vbi cauſæ fiſcales, &c.

V. QVID VENIAT IN HANC actionem?

I. Regula: Ex S.C.Turpilliano pœna eſt quinquẽ librarum auri. l.præuaricationis.3.§.fin ff.de præuaricator.

II. Regula: Punitur item quarta bonorum parte. l.1.C.vt intra certum temp.crim.quæſt.ter.

III. Regula: Item exilio punitur, ſi perſona ſit humilis.l.2.C.eod.tt.

IIII. Regula: Etiam extra ordinem punitur, & ſumptus reſtituere cogitur. l. qui crimen. 3.§. fin. C. qui accuſare non poſſ.

V. Regula: Interdum grauius puniendus accuſator, quam pœna S.C.Turpilliani. l. abſentem. 5.§. in accuſatorem ff.de pœnis.

VI. EVENTVS HVIVS IVDICII.

I. Regula: Damnatus fit infamis.l.2.in fin.C.ad S. C.Turpill.l.1.in fin.C.vt intra cert. tem. crim.quæſt. ter. M.I.R.d.cap.11.reg.9.

II. Regula: Qui deſtitit, amplius agere & accuſare prohibetur, per ea quæ dicta ſunt ſ. cap.12. quæſt. 5.except.16.

VII. AD FINE REMEDIVM.

Si ob negocium non faciendum pecuniam accepiſſe dicatur, in quadruplum aduerſus eum actio competit. de qua ff.de calumniatoribus.

DE EXECVTIONE SENTENTIÆ reo damnato. Cap. XVIII.

HActenus euentus publicorum iudiciorum tractati ſunt, reo ſcilicet abſoluto: nunc euentus tractandi ſunt reo damnato. Inter quos primum locum obtinet ſententiæ executio. Sit igitur prima huius capitis quæſtio:

I. AN SENTENTIA EXEquenda reo damnato?

Regulariter quidem exequendam eam eſſe, non dubitatur. M.I.P.lib.1.cap.12.de execut.ſentẽtiæ, quæſt. 1.in prin. M.I.R.d.cap.11.regul.11. verùm eius regulæ exceptiones diſpiciendæ ſunt.

I. Exceptio: Niſi is damnauit, cui ius damnandi nõ eſt.l.2.§.fin.ff.de pœnis.l.ſi qua pœna. 244.§.at mulctæ, in fin.ff.de verb.ſig. M.I.P.d.q.1.except.1.M.I.R. d.reg.11.except.1. Hoc igitur loco ſciendum eſt, quibus ius damnandi & pœnæ irrogandæ competat: quod quamuis ſuprà pro parte ſit dictum, nimirum cap.12. quæſt.8.tamen nõ omnis pœna à quouis iudice poteſt irrogari. Hoc ergo hic explicandum eſt.

De vltimo ſupplicio. Hæc pœna magiſtratui municipali

cipali damnandi ius nõ competit. l.magiſtratibus.12. ff.de iuriſdictione.

Ius deportandi quibus competat, definitur l. 2. §. conſtat.ff.de pœnis.l.inter pœnas. 6.§.1.ff.de interdictis & releg l.1.§.relegandi.ff.de off.præfecti vrbi.M.I.R.d.except.1.verſ.ius item deportandi.

Ius relegandi præſidi prouinciæ competit. Approbatur ſimul & diſtinguitur l.relegatorum.7.§.1.ff.de introd.& relegat. Huius exceptio eſt: Niſi in aliam inſulam, quàm ſub ſe habet, relegauerit.d. §.1.& §. ſicut autem. Porrò procuratori Cæſaris ius relegandi non competit.l.2.C.de pœnis.

De iure in metallum damnandi. Hoc ius præfecto vrbi competit.l.aut damnum.8.§.præfecto. ff.de pœnis. Item præſidi prouinciæ competit. l. illicitas. 6. §. penult.ff.de off.præſidis.

De iure confiſcandi ſeu bona publicandi: cui competat, definitur l.vnica. C. ne ſine iuſſu principis certis iud.liceat confiſcare. M.I.R.d.except.1. verſ.ius etiam confiſcandi.

De iure mulctæ dicendæ: quibus competat, definitur l.2.§.fin.ff.de iudicijs. l.aliud eſt fraus. 131. §. fin. ff.de verbor.ſignif.l.2. cum ſeq.C.de modo mulctarũ. M.I.R.d.except.1.verſ.de iure mulctæ. Quantam autem mulctam indicere poßint ij, quibus dicendæ eius ius eſt, dictum ſ.cap.14.de reliquis circumſtantijs & qualit.& c.reg.11.except.2.

De iure verberandi, degradandíue ſenatores ac ducennarios, ꝑponitur l.1.in prin.C.de priuilegijs ſcholarum.l.ſcholarium.3.C.de officio magiſtri off.

De iure puniendi in genere. Procurator Cæſaris ius pœnæ conſtituendæ non habet. l.curatores. 3.in prin. ff.de offic.procur.Cæſar.

II. Exceptio: Niſi à ſententia ſit prouocatum. l.2. §.cum accepimus. ff.de pœnis. l.relegatorum. 7.§. his qui relegantur. ibi: relegatum plane.ff.de interdictis & relegatis. l.non tantùm. 6.ff.de appell. l.addictos. 29. & l.ſi quis. 30.C.eod.tt. l.addictos. 6.§.fin. C. de epiſcopali audientia. M.I.P.d.q.1.except.3.M.I.R.d.reg.11.except.2. Huius replicatio prima eſt: Niſi reus crimen vltrò ſit confeſſus. l.2.C. quorum appellationes non recipiuntur. l.ſi qua pœna. 244.in prin ff.de verbor.ſignif. M.I.P.d. except.3.repl.1. M.I.R.d. except.2.repl.1. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi mulcta dicta ſit, non pœna capitalis. tunc enim quamuis confeſſus ſit, prouocatio eſt. d.l.244.in prin. Secunda: Niſi tormentis coactus, ſit confeſſus.d.l.2.C.quorum appell.&c. Secunda replicatio eſt: Niſi quis vim fecerit, vnde homo ſit interemptus. l.quoniam. 6.in fin.C.ad l.Iuliam de vi pub. Tertia: Niſi raptus crimen ſit, de quo ſententia eſt lata.l.vnica.§.quibus etſi.C.de raptu virginum. Quarta: Niſi damnatũ ſtatim puniri publicè interſit. l.conſtitutiones. 16. ff. de appell. Quinta videtur: Niſi alius, non damnatus appellet. ſed reprobatur l.non tantùm. 6.ff.de appellat. Plura de exceptione propoſita vide M.I.R.lib.2. cap. 17.reg.1.except.14.

III. Exceptio: Niſi ſententia ſit mutata & reſciſſa. approbatur ipſo iure, ſiquidem iudex appellationis, ſententiam mutauit ac reſcidit, vel Imperator pœnam remiſit: de quo ȷ.dicetur. alioquin ſi ipſe qui ſententiam tulit, poſtea eam mutauit, reprobatur l.diui fratres. 27.in prin. ff.de pœnis. l pœnam.15.C.eod.tt. Item concordant ea quæ dicentur ȷ. cap.21. quæſt.2. Huius igitur exceptionis replicatio eſt: Niſi is qui ſententiam tulit, eam mutauerit. hoc enim nõ licet. Cuius duplicatio eſt: Niſi legitima ſubſit cauſa. approbatur exemplo l.illicitas.6.§.fin.ff.de off.præſidis.

IIII. Exceptio: Niſi damnatus de ſe mentitus ſit, petatq; in integrum reſtitutionem. l.diui fratres. 27. in prin.ibi: ſi tamen de ſe ff.de pœnis.

V. Exceptio: Niſi poſtea alia probationum inſtrumenta reperiantur.d.verſ ſi tamen de ſe.

VI. Exceptio: Niſi tempus illud, quod exilio deſtinatum erat, in carcere vel cuſtodia impleuerit. l.omnes.23.C.de pœnis.

VII. Exceptio: Niſi tempus pœnæ finitum ſit.l.fratres.33.ibi: quia temporaria ff.de pœnis.l.3 in fin.C. de cauſis ex quibus infam. irrog. l.rectores. 24. C. de pœnis.l.Imperator.8.ff.de poſtulando.

VIII. Exceptio: Niſi in metallum damnatus, operi faciẽdo inutilis deprehendatur. l.in metallum. 22. ff.de pœnis.

IX. Exceptio: Niſi mulcta indicta ex facultatibus damnati redigi non poßit. l.illicitas. 6.§.fin ff.de off. præſidis. M.I.R.d.reg.11.except.13. Plures huiuſmodi exceptiones vide ſ.cap.14. item cap.15. de actibus & officijs iudicis, actu 2.

II. QVANDO SENTENTIA exequenda?

Regulariter ſtatim exequenda eſt.l.1.in prin.C.de cuſtodia reorum. Huius exceptio prima eſt: Niſi princeps reſcripſit reum damnandum: tunc enim pœna per triginta dies eſt differenda.l.ſi vindicari.20.C.de pœnis. M.I.P.d.quæſt.1.except.4.M.I.R.d.reg.11.except.20. Secunda: Niſi damnatus, prius res ſuas velit cõponere. l.2.§.ei verò.C.de exhibendis reis. Sed hæc lex loquitur de reo nondum damnato. Tertia: Niſi ſeruo damnato, dominus rationes ab eo ſibi dari deſideret.l.1.C.de bonis proſcriptorũ. M.I R.d.reg.11.except.5. Quarta: Niſi mulier prægnans damnata ſit. l.prægnãtis.3.ff.de pœnis. l.Imperator.18.ibi: & ſolitum eſſe.ff.de ſtatu hominum.M.I.R.d.reg.11.exc.21. Quinta: Niſi damnatus dicat, ſe habere quod principi referat.l.ſi quis.6.in prin.ff.de pœnis. M.I.R.d.reg. 11.except.28. Sexta: Niſi ex damnato in alios quæſtio ſit habenda. l.qui vltimo.29. in fin. ff.de pœnis. Septima: Niſi clericus damnatus nondum ſit degradatus. Nouell.83.§. illud palàm eſt. M.I.P.d. quæſt.1. except.5.

III. QVAE ET QVANTA DAmnato pœna ſit irroganda?

I. Regula: Si pœna in ſententia non ſit expreſſa, legis pœna eſt irroganda.l.1.§.calumniatoribus. ibi: & quamuis.ff.ad S.C.Turpill. M.I.R.d.cap.11.reg.12.

II. Regula: Si pœna in ſententia non adiecta, alia lege alia pœna ſtatuatur, mitior lex erit ſequenda.l.ſi præſes.32.ff.de pœnis.

III. Regula: Si ſine tẽporis præfinitione damnatus ſit reus, vel in metallum, vel in vincula, &c. decennium præfinitum eſſe cenſetur.l.ſine præfinito.23.ff.eod.tt. Cui contradicere videtur l.ſeruus.10.C.eod.tt.

IIII. VBI EXECVTIO SENtentiæ fieri debeat?

Ibi puniendus latro, vbi deliquit. l. capitalium. 28. §. famoſos. ff. de pœnis. M.I.R. d. cap. 11. reg. 18. exc. 1.

V. QVOMODO FIERI debeat executio?

Si quis ad mortẽ dãnatus eſt, quomodo interficiendus vel non, definitur l. aut damnũ. 8. §. 1. ff. de pœnis.

VI. EVENTVS ET CONſequentia.

I. Regula, De cadaueribus punitorum ſepeliendis. M.I.R. d. ca. 11. reg. 30. Quibuslibet petentibus ad ſepulturam danda ſunt. l. 1. & l. corpora. 3. ff. de cadauerib. punitorum. Huius prima exceptio eſt: Niſi ex cauſa læſæ maieſtatis vel ſimili damnatus fuerit. d. l. 1. §. nonnunquam. Secunda: Niſi corpus fuerit exuſtum. reprobatur d. l. 1. §. fin. Tertia: Niſi non fuerit petitum neq; permiſſum. d. l. 1. §. hodie. l. 2. ff. eod. tt. M.I.R. d. reg. 30 except. 1.

II. Regula, De pœnis damnatorum, qui ſententiæ non obtemperant, proponitur l. capitalium. 28. §. in exulibus. l. relegati. 4. & l. aut damnum. 8. §. inter eos qui, in fin. ff. de pœnis. Sed & ſimilis pœna proponitur d. l. 8. §. quiſquis.

III. Regula, De relegatis cõmeatum remeatumq; non concedendo ſine permiſſu principis, proponitur d. l. 4. in fin. & l. ad beſtias. 31. §. fin ff. eod. tt.

IIII. Regula, De pœna remiſsione, proponetur J. cap. 21.

DE PVBLICATIONE bonorum. Cap. XIX.

I. CAVSA PVBLICATIONIS bonorum quæ ſit?

REo damnato, regulariter bona eius iure antiquo publicabantur. l. 1. in prin. ff. de bonis damnatorum. l. eum qui. 3. in princ. ff. de interdictis & relegat. & l. ſi ademptis. 5. C. de ſententiam paſsis. M.I.R. d. cap. 11. reg. 32. in prin. Hoc ius mutatum eſt iure nouo. de quo J. in fin. capitis dicetur. Sed & aliæ publicationis bonorum cauſæ erant olim, de quibus J. eod. capite, except. 7. Nunc exceptiones propoſitæ cauſæ videamus.

I. Exceptio: Niſi damnatus vitam & ciuitatẽ retineat. d. l. 1. Exemplum proponitur l. deportatorum. 8. C. de pœnis. l ea ſola. 97. ff. de reg. iuris. l. 1. ff. de interdictis & releg. Concordant item exemplo propoſito ea quæ dicta ſunt s. cap. 14. quæſt. 4. de exilio. Huius exceptionis, quoad relegatos, replicatio eſt: Niſi relegatis ſpecialiter bona ſint adempta. d. l. 8. C. de pœnis. Cuius duplicatio eſt: Niſi ad tempus fuerit relegatus. l. relegatorum. 7. §. ad tempus. ff. de interdictis & relegatis. l. relegati. 4. § fin ff. eod. tt. l. bona. 39. in prin. ff. de iure fiſci.

II. Exceptio: Niſi ſeruus vel filiusfamiliâs ſit damnatus. l. 1. ff. de bon. damnatorũ l. ſi filius. 3. C. d. tt.

III. Exceptio: Niſi decurio ſit damnatus. l. quando. 10. §. decurioni. C. eod. tt.

IIII. Exceptio: Niſi damnatus liberos habeat. l. cum ratio. 7. in prin. ff. de bon. dam. l. ſi quis. 9. §. quod verò. ibi: vt illud quoq; addatur, vtrum filios habeat qui damnatus eſt. C. d. tt. M.I.R. d. cap. 11. reg. 34. except. 1. Huius replicatio prima eſt: Quòd quamuis damnatus liberos habeat, tamen non in ſolidum bona damnati ad eos pertineant, ſed dimidia illorum pars nihilominus publicetur. d. l. 7. ibi: ex ea portiones conceſſas haberent. & d. l. 10. in prin. C. eod. tt. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi damnatus plures liberos habeat: tunc enim omnia remanent apud liberos, nihil ad fiſcum peruenit. d. l. 7. §. ſi plures. ff. de bonis damnatorum. Altera: Niſi damnatus decurio ſit. tunc enim vniuerſa bona ad liberos pertinent. approbatur ſimul & diſtinguitur l. quãdo. 10. §. decurioni. C. d. tt. Hæc de prima replicatione eiusq; duplicationibus ſint dicta. Secunda replicatio eſt: Niſi liberi tempore damnationis nondum fuerint nati. reprobatur l. 1. §. etiam hi. ff. d. tt. d. l. 10. in prin. ibi: idem eſt etiamſi poſthumos dereliquerit. & §. decurioni. ibi: etſi ea necdum procreata eſt. C. eod. tt. Tertia: Niſi liberi ex iniuſtis nuptijs ſint procreati. l. 1. §. liberis autem. ff. de bonis dam. Quarta: Niſi adoptiui ſint liberi. reprobatur ſub conditione l. cũ ratio. 7. §. ex bonis ff. eod. tt. Quinta: Niſi non omnia bona damnato auferantur, ſed pars tantùm. l. 1. § fin ff. d. tt. Sexta: Niſi maieſtatis crimine ſit damnatus. l. quando. 10. §. fin. C. eod. tt. l. quiſquis. 5. & l. vlt. C. ad l. Iuliam maieſt. Nouell. c. 134. §. fin. Huius duplicatio eſt in bonis libertorum, quæ damnatorum liberis conſeruantur. l. eorum. 9. ff. ad l. Iuliam maieſt. Septima replicatio eſt: Niſi mater ſit damnata, non pater. l. de bonis. 6. C. eod. tt.

Ad quos liberos pertineat pars bonorum damnati?

I. Regula, De liberis qui ſunt in poteſtate, & emancipatis, ꝓponitur l. ſi deportatus. 8. C. de bon. ꝓſcript.

II. Regula, De filijs & filiabus decurionis damnati, habetur l. quando. 10. §. decurioni. C. d. tt.

III. Regula, De liberis illegitimis, poſthumis & adoptiuis, vide paulo ſuperius repl. 2. 3. & 4.

Quorum bonorum pars ad liberos pertineat?

Huius loci regula proponitur l. cum ratio. 7. §. fin. ff. de bon. damnat. Nouell. c. 134. §. vt autem non ſolum. ibi: exceptis ijs.

V. Exceptio: Niſi damnatus aſcendentes habeat, vel vxorem. d. conſt. 134. §. vt autem non ſolum. & §. præterea.

VI. Exceptio: Niſi damnatus pœna fuerit liberatus. reprobatur per ea quæ dicentur J. capite 21. quæſt. 3. reg. 2.

VII. Exceptio: Niſi reus non fuerit damnatus: tũc enim, quamuis in reatu deceſſerit, ipſius bona non publicantur. l. 2. ff. de bonis damnatorum. l. 2. §. finali. ff. de bonis eorum qui ante ſententiam mortem, &c. l. qui rei. 3. §. ſic autem. verſic. fin ff. eod. tt. l. 2. C. de bonis eorum qui mortem ſibi conſciu. l. vlt. C. de iure fiſci. l. in fraudem. 45. §. 1. ff. eod. tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi crimine læſæ maieſtatis reus deceſſerit. l. 2. C. de bon. eor. qui mort. ſibi conſciuerunt. l. ex iudiciorum. 20. ff. de accuſationibus. l. vlt. ff. ad l. Iuliam maieſt. vbi & huius replicationis diſtinctio habetur, de qua s. cap. 13. except. 10. repl. 1. Secunda: Niſi ex l. repetundarum reus fuit. d. l. 20. Tertia: Niſi pendente ap-

in appellatione fuerit mortuus reus. de quo vide ſ. capit.13. except.10. repl.3. Quarta: Niſi reus, poſtquam de pœna Imperatori ſcriptum eſt, deceſſerit. reprobatur l.2.§.ſi is.ff.de bon.eorum qui ante ſen. Quinta: Niſi reus accuſatorem corrupit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt ſ.cap.13.in fin. replic.generali 2. Sexta: Niſi reus ipſi ſibi mortem conſciſcere voluit. approbatur cum diſtinctione l.qui rei.3.§.ſic autem.ff.de bon.eorum qui ante ſent. Septima: Niſi reus ſibi ipſi ante ſententiã mortem conſciuit.d.l.3.in prin.l.in fraudem.45.§.eius bona.ff.de iure fiſci. M.I.R.lib.1.cap.7.excep.43. repl.5.& cap.11.reg.32.in prin. Huius duplicatio prima eſt: Niſi nõ metu criminis, ſed ob aliquam aliam cauſam mortem ſibi conſciuit.d.ll.quibus concordant l.1.& 2.C.de bonis eorum qui mortem ſibi conſciuerunt.l.factum.12.C.de accuſationibus. M.I.R reg.32.except.1. Altera: Niſi is qui mortem ſibi metu criminis conſciuit, nondum fuerit accuſatus.l.qui rei 3.§.1.ff.de bon.eorum qui ante ſent. M.I.R.d.reg.32. except.2. Huius triplicatio eſt: Niſi is qui ſibi mortem conſciuit, in ipſo ſcelere fuerit deprehenſus. d.§.1. M.I.R.d. except.2. repl.1. Tertia duplicatio eſt: Niſi eius criminis reus poſtulatus fuit, ob quod conuictus bonis tamẽ non careret.d.l.3.§. vt autẽ diuus, cum §.ſeq. M.I.R.d. reg.32.except.3. Quarta: Niſi hæres paratus ſit defunctum defendere.d.l.3.§.fin.M.I.R.d.reg 32.excep.4. Hæc de ſeptima replicatione ſint dicta. Plures vide ſ.cap.13.except.10. item in fin.eiuſdem capitis replicationes generales. Hactenus ergo primus publicationis bonorũ locus eſt explicatus, ſcilicet cauſa cum ſuis exceptionibus.

II. ANTECEDENTIA ET ADiuncta publicationis bonorum quæ ſint.

I. Regula, De referendo prius Imperatori, proponitur l. vnica. C. ne ſine iuſſu principis certis iud.liceat confiſc.

II. Regula, De inuentario bonorum conficiendo, habetur l.ſi quis.7.C.de bonis proſcript.M.I.R.d.cap.11.regul.33.

III. QVAE BONA QVIBVS publicanda ſint, & diſtribuenda.

I. Regula: De dimidia bonorum parte liberis relinquenda, dictum eſt ſ.quæſt.1.except.4.

II. Regula, De parte bonorum patrono damnati relinquenda, proponitur l.cum ratio.7.§.ſi in libertinum.ff.de bonis damnatorum.

III. Regula, De rebus vxoris damnati, de dote, antenuptiali & alia vxori facta donatione, habetur l.ſi quis.9.in princip.C.d.tt.Nouell.c.134.§.præterea. & §.vt autem. ibi: ſin verò qui. item Nouell.c.117.§.ſi de adult. ibi: ac ſi quidem. M.I.P.lib.1.capit.12. de publicat.bonor. M.I.R.d.cap.11. regul.35. except.17. De iis quæ maritus ex bonis damnatæ conſequitur, vide d.§.ſi de.

IIII. Regula, De dote mulieris damnatæ, proponitur l.quinque.3.cum duabus ſequentibus. ff. de bonis damnatorum.

V. Regula, De eo quod damnatus in liberos ante reatum contulit, l.ſi quis.9.§.ſi quid etiam. C.de bonis proſcriptorum.

VI. Regula, De iis quæ poſt pœnam irrogatam damnatus acquiſiuit. Hæc non publicantur. l. ſi mandauero.22.§.is cuius bona, in fin. ff.mandati. Huius exceptio eſt: Niſi deportati bona ſint publicata. l.2. C.de bonis proſcrip.

VII. Regula, De pãnicularijs & ſpolijs, proponitur l.diuus Hadrianus.6.ff.d.tt.M.I.R.d.ca.11.reg.31.

VIII. Regula, De ære alieno deducendo, l.non poſſunt.11 ff.de iure fiſci.

IIII. EVENTVS PVBLICATIOnis bonorum.

Actiones creditorũ damnati aduerſus fiſcum competunt. approbatur exemplo l.& omnes.4.ff. de bonis damnatorum. Aliud exemplum proponitur l.ſi vt proponis.5.C.eod.tt. Concordant propoſita regulæ ea quæ habentur j.lib.24.cap.19.quæſt.2.reg.2. M.I.R.d.cap.11.reg.37. Planè ſi pars bonorũ ſit publicata, pro parte tantùm fiſcus tenetur, pro parte damnatus. l.1.C.de fideiuſſoribus.

DE IVRE NOVO, QVO PVBLICATIO bonorum tollitur.

Hactenus de iure antiquo, quo publicatio bonorum approbatur, eiuſq; exceptionibus eſt dictum, idq; plenius deſcriptum. Illud autem ius alio iure poſteriore mutatum ac ſublatum eſt, nimirum Nouell.c.17.§.oportet autem. M.I.R.lib.1. cap.11.reg.38. Cuius duæ potiſſimùm ſunt exceptiones. Prima: Niſi damnatus neq; liberos, neq; parentes, neq; vxorem habeat: tunc enim bona ſecundùm ius antiquum ad fiſcum pertinent.M.I.R.d.reg.38.except.3. Altera: Niſi ob maieſtatis crimen ſit damnatus. Hæ duæ exceptiones approbantur Nouell.c.134.§.penult. ibi: quod ſi neminem. De qua re vide j. cap.22.quæſt.6. reg.1. M.I.R.d.reg.38.except.2.

DE INFAMIA.

Caput XX.

INter euentus publicorũ iudiciorum reo damnato numeratur & infamia, de qua nunc ſequitur.

I. CAVSAE EX QVIBVS infamia notantur.

I. Cauſa: Si iudicio publico quis ſit damnatus, infamia notatur.l.infamem.7.ff.de publicis iudicijs. l.§.qui iudicio. ff. de his qui notantur infamia. M.I P.lib.1.cap.12.de infamia damnati, quæſt.1. in prin. M.I.R d cap.11.reg.39.in prin. Exemplum proponitur l.2.§ miles ff d.tt.

II. Cauſa: Si ob crimen priuatum fuerit damnatus. reprobatur, ſub conditione tamen, d.l.7. M.I.R.d.reg.39.except.4.

III. Cauſa: Si ob calumniam vel præuaricationem fuerit condemnatus quis. l.1. §. qui iudicio. ff. de his qui notantur inf. Huius exceptio prima eſt: Niſi calumniæ cauſa nondum fuerit damnatus.l.athletas.4.§.calumniator ff.eod.tt. Altera: Niſi alieno nomine accuſauerit is qui calumniatus dicitur. reprobatur l.noſtris.8.C.de calumniatoribus.

IIII. Cauſa: Si furti, vi bonorum raptorum, iniuriarum, de dolo malo & fraude fuerit condemnatus

quis vel pactus. l.1.§.qui furti. ff. de his qui notantur infam. d.l.4.§.fin.cum l.ſeq.ff.eod.tt.l.infamē.7.ff. de pub.iudicijs.l.decuriones.5.C.quib.ex cauſis inf. irrog. Inſtit. de pœna temerè litigantium. §. ex quibuſdam. Exceptio prima videtur: Niſi furti non manifeſti ſit actum. Sed reprobatur l furti. 6.in prin.ff. de his qui not.infam. Secunda: Niſi ideo fuerit condemnatus, quòd res furtina apud eum ignorātem fuerit reperta.l.furti.8.C.eod.tt. Tertia: Niſi ob id, quòd ſeruo iniuriam fecerit, fuerit condemnatus. reprobatur l.iniuriarum.10.C.d.tt. Quarta: Niſi nullo dato precio, precibus impetrauit, ne furti ſecum ageretur vel iniuriarum. d.l.6.§.pactúue. ff. de his qui notan. infam.l.non damnatos.18.C.d.tt. Quinta: Niſi iuſſu prætoris pactus eſt, ne ageretur. d.l.6.§. qui iuſſu. Sexta: Niſi iureiurando delato iurauit ſe non feciſſe. d. §. qui iuſſu d.l.18. in fin.C.eod.tt. Septima: Niſi in actione quæ ex contractu oritur, pactus ſit ne agatur.l.in actionib.7.ff d tt. Inſtit.de pœna temerè litigantium.§.ex quibuſdam,in fin. Hæc de quarta cauſa eiuſq; exceptionibus.

V. Cauſa: Si in iudicio ſtellionatus fuerit condēnatus.l.quid ergo.13.§.fin.ff.de his q notantur infamia.

VI. Cauſa: Si expilatæ hæreditatis iudicio ſit damnatus.l ſi te.12.C.d.tt.

VII. Cauſa: Si ex militari delicto fuerit notat⁹. reprobatur ſub cōditione l.fruſtra.7.C.de re militari.

VIII. Cauſa: Si pro ſocio, tutelæ, mandati, depoſiti iudicio quis fuerit condemnatus. l.1.§.qui pro ſocio ff de his qui notan.infam.Inſtitut.de pœna temerè litigan.§.ex quibuſdam.l.furti.6.§.mandati.ff.de his qui notan infam.l.fidem.22.C.eod.tt.Huius exceptio prima eſt: Niſi non ſuo, ſed alieno nomine conuentus condemnatus ſit.d.l.22.ibi: ſuo nomine. Proinde hæres qui defuncti nomine pro ſocio, vel tutelæ, aut ſimili actione conuentus eſt, & condemnatus, nō ſit infamis. Interdum tamen etiam ſuo nomine hæres ex iſtis actionibus cum defuncto contractis tenetur.d.l.6.§.illud planè. ff.eod.tt. Altera exceptio eſt: Niſi non directa, ſed contraria actione ſit actum. l.1. §. qui pro ſocio. & d.l.6.§.fin.ff.d.tt. Inſtit. de pœna tem.litig.§.ex quibuſdam.

IX. Cauſa: Si miles ignominiæ cauſa ſit dimiſſus.l.1.in prin. ff.de his qui not.infam. declaratur & diſtinguitur l.2.ff.eod.tt.

X. Cauſa: Si miles exauthoratus fuerit.d.l.2.

XI. Cauſa: Si artis ludicræ, pronunciandíue, vel quæſtus cauſa in ſcenam prodierit.l.1.§.1.l.2.§ fin.ff. d.tt. Huius exceptio prima eſt: Niſi propoſitum non habuerit euentum. l.qui autem. 3.ff.eod.tt. Secunda exceptio in athletis & ſimilibus proponitur l. athletas.4.in prin.ff d tt. Tertia: Niſi is qui fecit, minor ætate fuerit. l. fratres. 21. C. de cauſis ex quibus infam.irrogatur.

XII. Cauſa: Si lenocinium fecerit quis, ſit infamis. l.1.§.qui lenocinium ff.d.tt.l.palam.43.§.lenociniū, cum ſequentibus.ff de ritu nuptiarum. Plura de cauſa propoſita vide ȷ.cap 28.quæſt.2.cauſa 4.

XIII. Cauſa: Si mulier intra annum luctus nuptias iterauerit: vel pater, in cuius eſt poteſtate mulier, eam nuptias iterare paſſus ſit: vel quis eam duxerit, cúmue qui eam duxit in poteſtate habeat. l.1. §. qui autem. ff.de his qui not.infam. M.I.P.d.q.1.in prin.vbi mutatur.M.I.R.d.cap 11.reg.40. Ratio prōponitur l.liberorum. 11.§.1 ff eod.tt.l. decreto. 15. C. de cauſis ex quib.infam.irrog. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi ignorans quis talem vxorem duxit, vel ducere paſſus eſt, aut eam nubere. l genero. 8 in prin. & l.liberorum.11.§. notatur.ff.eod.tt. Cuius replicatio prima eſt: Niſi ignorantia iuris, non facti ſit lapſus. d.§.notatur. Secunda: Niſi poſtea cognoſcens ratum habuit. reprobatur l. quid ergo. 13.in princip. ff.d.tt. Secunda exceptio eſt: Niſi eo tempore quo nubit vel ducit, annus à morte prioris mariti præterierit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio videtur eſſe talis: Niſi ab eo tempore, quo primùm cognouit maritum mortuum, nondum annus exceſſerit. Sed reprobatur d.l.8. in fin.ff.d.tt. Tertia exceptio: Niſi princeps permiſerit mulieri intra tempus luctus nubere. l.ſolet.10.ff.eod.tt. Quarta: Niſi non nuptias, ſed ſponſalia intrà tempus luctus contraxerit. d.l.10. Quinta: Niſi talis fuerit maritus defunctus, quem lugeri non oportet. reprobatur l. liberorum. 11. §. 1. ff. eod.tt. Declaratur d.l. 11.§.non ſolent. l.minimè.35.ff. de religioſis. Sexta: Niſi poſt partum intra lugendi tempus editum nupſerit. d.l.35. Septima: Niſi iuſſu patris, in cuius poteſtate eſt, vel nupſerit, vel duxerit, d.l.11.§ fin. Huius replicatio videtur: Niſi poſtquam patria poteſtate eſt liberatus, nuptam retinuit. Sed reprobatur l. qui iuſſu. 12. ff. eod. tt. Octaua exceptio eſt: Niſi defunctus non maritus, ſed ſponſus fuerit. l.vxores. 9. ff. eod. tt. Nona: Niſi non vxor, ſed maritus poſt mortem vxoris ſuperſtes intra annum nuptias iterauerit. d.l 9. Decima exceptio eſt: Niſi ea quæ nuptias iterat non maritum, ſed liberos vel parentes defunctos lugeat. d.l.11 ff.d.tt. Plures exceptiones vide ȷ.lib.4.cap.5.quæſt.2.reg.1.

XIIII. Cauſa: Si non parentes vel liberos quis eluxerit. reprobatur l.parentes. 23. ff. de his qui notan.infam.

XV. Cauſa: Si bina ſponſalia, bináſue nuptias eodem tēpore habuerit, vel filium filiámue habere paſſus ſit. l.1.§.fin ff eod.tt.l.2.C. de inceſtis & inutilib. nupt.M.I.R.d.cap.11 reg.42. Huius exceptio prima eſt: Niſi non ſuo, ſed alieno nomine binas nuptias eodem tempore conſtituerit. l.quid ergo. 13.§.1.ff de his qui notantur infamia. Cuius replicatio eſt: Niſi filij filiæue ſuæ nomine, quem quámue in poteſtate habet, conſtituat.d.§.1. Secunda exceptio eſt: Niſi non eodem tempore cōſtituat. declaratur d.l.13.§.quod ait. Tertia: Niſi alteri ſponſa, alteri nupta ſit, non vtriq; nupta reprobatur d.l.13.§.item ſi. Quarta: Niſi cum altera ei matrimonium eſſe non poſsit. reprobatur d. l. 13. §. cum autem. Plura de cauſa propoſita vide ȷ. cap.28.quæſt.2.cauſa 18.

XVI. Cauſa: Si per calumniam ventris nomine in poſſeſsionē mulier miſſa eſt, vel pater eam mitti paſſus eſt.l.notatur. 15.cum ll. ſequētib. ff.de his qui not. inf. Huius exceptio eſt: Niſi mulier in poteſtate fuerit parentis.l.debuit.17.in fin ff.eod.tt. Planè hoc caſu parens, in cuius eſt poteſtate, notatur. l.nō alia 19. in fin.

in fin.ff.d.tt. Secunda exceptio eſt: Niſi errore potius quàm dolo ſe mitti paſſa eſt mulier. l. ea quæ.18. ff. eod.tt. Tertia: Niſi nõ fuerit pronunciatum, mulierẽ calumniæ cauſa fuiſſe in poſſeſſione.d.l.19.ff.d.tt.

XVII. Cauſa: Si alicuius teſtis teſtimonium in iudicio fuerit reprobatum. reprobatur l. Lucius.21.ff.de his qui notan.infamia.

XVIII. Cauſa: Si cum plus debiti nomine tributorum exegiſſet, in duplum ſit condemnatus. reprobatur l.2.C.de cauſis ex quib.inf.irrogat.

XIX. Cauſa: Si bonis paternis ſe abſtinuit. reprobatur l.nemo.7.C.eod.tt.

XX. Cauſa: Si bonis ceſſit. reprobatur l.qui bonis. 11.C.d.tt.

XXI. Cauſa: Si pater filios ſuos in teſtamento obiurgauit. reprobatur l.ea quæ.13.C.eod.tt.

XXII. Cauſa: Si improbum fœnus exercet. approbatur l.improbũ 20.C.eod.tt. M.I.R.d.ca.11.reg.43.

XXIII. Cauſa: Si mulier corpore palàm quæſtum facit. approbatur quidem ipſo iure, M.I.R.d.cap.11. reg.41. verùm eius exceptio prima eſt: Niſi non in lupanario, ſed alibi corpore quæſtum faciat. reprobatur l.palàm.43.in prin.ff.de ritu nuptiarum. Secunda: Niſi non cum quouis rem habeat, ſed cum delectu quæſtum faciat. approbatur d.l.43.§.1. Planè hoc caſu, quamuis non ſit infamis, probroſa tamen cenſetur. l.probrum.41.ff.de ritu nuptiarum. Tertia: Niſi ſine quæſtu ſe proſtituerit. reprobatur d.l.43.§.rectiſſimè. Quarta: Niſi ob paupertatem quæſtum faciat. reprobatur d.l.43.§.non eſt. Quinta: Niſi non amplius faciat. reprobatur d.l.43.§.non ſolùm. M.I.R.d.reg.41.except.1. Planè admittitur exceptio hæc in caſu, qui proponitur l.imperator. 24.ff. de his qui notant.infam.

XXIIII. Cauſa: Si ictus fuſtium ſuſtinuit. reprobatur l.ictus fuſtiũ.22.ff.eod.tt.l.nullã.14.C.de cauſis ex quibus infam.irrogatur. Planè admittitur hæc cauſa, ſi cauſa ſubſit, vel ſentẽtia præceſſerit, ex qua infamia irrogari ſolet.d.l.14.& l.fuſtib.16.C.eod.tt.

XXV. Cauſa: Si in carcerem vel in vincula fuerit coniectus. reprobatur l.1.C.eod.tt. M.I.P.d. quæſt.1. in princip.

XXVI. Cauſa: Si reus annotatus non venerit. l.in pecuniarijs.3.C.de requirendis reis.

XXVII. Cauſa: Si negotia publica patriæ ſuæ nõ defendit. reprobatur l. neminẽ.9.C.de cauſis ex quibus infamia.

XXVIII. Cauſa: Si mulcta alicui fuerit irrogata. reprobatur l.1.C.de modo mulctarum.

XXIX. Cauſa: Si mulier in adulterio fuerit deprehenſa l. palàm. 43.§. quæ in adulterio. ff. de ritu nuptiarum.

XXX. Cauſa: Si operas ſuas locauerit, vt cum beſtijs pugnaret. Vide ſ.lib.prox.cap.4.q.2.reg.8. Hactenus cauſæ, ex quib. infamia irrogatur, ſunt enumeratæ: ſequuntur nunc harũ cauſarum, p̃ſertim quæ in condemnatione conſiſtunt, exceptiones generales.

Exceptiones eius generis cauſarum, ſi quis ex cauſa famoſa fuerit condemnatus.

I. Exceptio: Niſi condemnatus non fuerit: tunc enim quamuis homicidium fecerit, furtum, rapinam, &c. tamen infamis non ſit. approbatur exemplo l.Athletas.4.§.calumniator.ff.de his qui notan.inf.& l. non alia.19.in prin.ff.d.tt. Huius replicatio eſt: Niſi is qui crimen commiſit, pactus ſit ne agatur. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt ſ. cauſa 4. Alia replicatio eſt in ea quæ in adulterio deprehenſa eſt. de quo ſ. cauſa vlt.

II. Exceptio: Niſi condemnatus appellauit. approbatur ſub conditione l.furti.6.in prin.ff.d.tt.

III. Exceptio: Niſi non ſuo, ſed alieno nomine fuerit condemnatus. d.l.6.§.ſi quis alieno. vide etiam ſ. cauſa 8.except.1.item cauſa 3.except.2.

IIII. Exceptio: Niſi ſeruus liber factus, ex ſuo delicto noxali actione tanquam hæres domini conuentus & condemnatus ſit.l.ſeruum.14.ff.d.tt.

V. Exceptio: Niſi per procuratorem cauſa defenſa eſt, procuratorq́ condemnatus. d.l.6.§.ſi quis alieno ff.eod.tt.l.2.ff.de obſequijs libertorum.

VI. Exceptio: Niſi arbiter compromiſſarius condemnauit. l.quid ergo.13.§.ex compromiſſo.ff. de his qui notantur infam.

VII. Exceptio: Niſi non cauſa cognita, ſed extrinſecus iudex quid fuerit elocutus.d.l.13.§.quantum. l. verbum.17.& l.interlocutio.19.C. de cauſis ex quibus infam.irrogat.l.ob hæc verba.20.ff.de his qui notan.infam.

VIII. Exceptio: Niſi pœna grauior quàm lex ſtatuit, damnato ſit impoſita. l.quid ergo.13.§.pœna. ff. d.tt.l.ſi Poſsidonium.4.C.eod.tt.l.10.§.fin.ff. de pœnis. Huius replicatio eſt: Niſi pœna pecuniaria grauior ſit irrogata, quàm lex ſtatuit.d.l.13.§.pœna.

IX. Exceptio: Niſi mitior pœna irrogata ſit, quàm lex ſtatuit.l.etſi.3.C.de cauſis ex quib.infam.irrog.

X. Exceptio: Niſi pœna in ſententia non fuerit adiecta. reprobatur l.ſi te.12.C.eod.tt.

XI. Exceptio: Niſi tempus pœnæ præſtitutum finitum ſit.l.1.& 2.C.de his qui in exilium dati. l.etſi.3. C. de cauſis ex quib. infamia irrogatur. l.ad tempus. 5.ff. de decurionib. l.falſi.13.§. ordine.ff.ad l.Corneliam de falſ. Huius replicatio p̃ponitur l.ad tempus. 6.C.de cauſis ex quib.infam.irrogat.

XII. Exceptio: Niſi damnatus fuerit reſtitutus. de quo vide ſ.cap.prox.quæſt.3.reg.8.

XIII. Exceptio: Niſi condictione rei furtiuæ vel ſimili ſit actum. l. ceſſat. 35.ff. de actionibus & obligationibus.

II. QVI NOTENTVR infamia.

I. Regula, De filijs & cognatis notati, proponitur l. crimen.26.ff.de pœnis.l.2.§.nullum.ff. de decurionibus.l.ſancimus.22.C.de pœnis.

II. Regula: Si is cáue, qui quáue in alterius poteſtate eſt, quid admiſerit, ex quo infamia irrogatur, eius iuſſu vel conceſſu in cuius poteſtate eſt: non is qui fecit, ſed parens qui iuſſit aut conceſſit, infamia notatur. approbatur exemplo eorum quæ dicta ſunt ſ. eod. cap. cauſa 13.& 15.

DE POENAE REMISSIONE. Cap. XXI.

HActenus duo genera euentuum publicorum iudiciorum expoſita ſunt, reo ſcilicet abſoluto & damnato. Supereſt ergo tertium genus euentuum, reo ſcilicet reſtituto & pœna liberato.

I. CAVSAE EX QVIBVS POEna remittenda eſt.

Pœna remittitur varijs ex cauſis: puta, ſi in metallum damnatus operi faciendo inutilis ſit. l. in metallum. 22. ff. de pœnis. Item, ſi tempus pœnæ ſit finitum. l. omnes. 23. & l. rectores. 24. C. de pœnis. l. etſi. 3. in fin. C. de cauſis ex quib. infam. irrog. l. fratres. 33. ibi: quia temporaria. ff. de pœnis. Poſtremò remittitur pœna indulgentia principis: item, ſi abolitio criminis interuenerit. de quo dictum ſ. cap. 3. except. 16. Hoc autem loco notandum, quòd pœna non facile ſit remittenda. l. ſi operis. 14. C. eod. tt. M.I.R.d. cap. 11. regul. 48.

II. A' QVIBVS POENA remittenda eſt?

Solus Imperator pœnæ remittendæ & liberandi ius habet. l. relegati. 4. §. fin. l. moris eſt. 9. §. iſtæ ferè, in fin. & l. ad beſtias. 31 ff. de pœnis. l. 1. § fin. ff. de quæſtionib. l. diui. 27. in princ. ibi: ſed is duntaxat. ff. de pœnis. M. I.P. lib. 1. cap. 13. q. 3. reg. 1. except. 6. in fine. M.I.R. d. cap. 11. reg. 50.

III. EVENTVS POENA REMISſa & reo liberato.

I. Regula: Senator ordine motus ad originalem patriam non reſtituitur, niſi ſpecialiter hoc impetrauerit. l. filij libertorũ. 22. §. ſenator ff. ad municipalem.

II. Regula, De bonis publicatis. In hæc non reſtituitur. l. 2. C. de ſententiam paſſis & reſtitutis & l. in metallum. 4. C. de bonis proſcriptorum. M.I.R.d. cap. 11. reg. 57. in prin. Huius exceptio eſt: Niſi ſpecialiter in bona quoq; fuerit reſtitutus. d. l. 2.

III. Regula, De actionibus quæ reſtituto ante damnationem competierunt. Hæ ei non reſtituuntur, ratione regulæ præcedentis. l. ſi ademptis. 5. C. de ſententiam paſſis & reſt. Huius exceptio eſt: Niſi bona etiã ei fuerint reſtituta. l. princeps. 21. ff. de verbor. ſign. l. caſus eius. 11. C. de ſententiam paſſis & reſtit.

IIII. Regula, De actionibus quæ aduerſus reſtitutum ante damnationem competierunt. Hæ aduerſus eum non reſtituuntur. l. ſi deportatus. 2. & l. 3. ff eod. tt. l. tutor. 4. C. eod. tt. l. ſeruus. 29. ff. de actionibus & obligationib. Huius exceptio prima eſt: Niſi in bona quoq; fuerit reſtitutus. d. l. 4. & l. ſi deportationis. 12. C. de ſententiam paſſ. & reſtit. Cuius replicatio prima eſſe videtur: Niſi bona reſtituta relinquere malit, quàm creditoribus teneri. Sed reprobatur l. 2. in fin. ff. d. tt. Secunda: Niſi non omnia bona recuperauerit, ſed aliquid ex ijs. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi debitor. 3. C. eod. tt. Si enim partem recepit, pro rata tenetur. Secunda exceptio eſt: Niſi ob pecuniam fiſco debitã bona eius ſint occupata: tunc enim ne reſtitutus quidem in bona creditoribus tenetur. d. l. 3. in fin. Tertia: Niſi reſtitutus locupletior ſit factus. hoc enim caſu videtur, quamuis in bona non fuerit reſtitutus, nihilominus eum creditoribus priſtinis teneri. Sed reprobatur l. tutor. 4. C. eod. tt. Plura de regula propoſita vide ĩ. lib. 24. cap. 19. quæſt. 1. except. 5.

V. Regula, De dominica poteſtate. Si ſeruus reſtitutus ſit, in domini poteſtatem reuertitur. l. 1. §. fin. ff. de quæſtionibus. l. in ſeruorum. 10. in prin. l. capitalium. 28. §. ſerui. & l. ſeruus. 34. in prin. ff. de pœnis. l. ſeruo. 13. C. eod. tt. Huius exceptio eſt: Niſi ſeruus in metallum damnatus fuit, & ita ſeruus pœnæ effectus: tunc enim reſtitutus ad dominum non reuertitur. l. aut damnum. 8. §. fin ff de pœnis. & l. fruſtra. 8. C. de ſententiam paſſis & reſtitutis.

VI. Regula, De patria poteſtate. Si filius damnatus reſtitutus ſit, non recidit in patriam poteſtatem. l. in inſulam. 6. C. eod. tt. Si pater damnatus reſtitutus ſit, patriam poteſtatem non recipit, niſi ſpecialiter ei fuerit conceſſa. l. ſi pater. 9. C. eod. tt. Huius exceptio eſt: Niſi ſpecialiter bona quoque patri ſint reſtituta. l. in quæſtione. 13. C. d. tt.

VII. Regula, De iure patronatus. Hoc nec ſententia extinguitur. l. 1 ff. d. tt.

VIII. Regula: Infamia per reſtitutionem non tollitur. l. vlt. C. de generali abolitione. l. generalis. 7. C. de ſententiam paſſis & reſtitutis. M.I.P. lib. 1. cap. 13. q. 6. reg. 8. M.I.R.d. cap. 11. reg. 58. Huius exceptio eſt: Niſi cauſa cognita, in integrũ reſtitutio aduerſus ſententiam ſit facta. l. 1. §. pro qua ſententia. ff. de poſtulando. l. 1. & l. in quæſtione. 13. §. fin. C. de ſententiam paſſ. & reſtitutis. M.I.P.d. reg. 8. except. 1.

IX. Regula, De locis militiæ per pœnam ademptis. Hi non reſtituuntur. d. l. 7.

X. Regula: Ex muliere damnata natus, poſtea reſtituta matre, ad libertatem quoque & cognationem reſtituitur. de quo in dominica poteſtate & ſeruitute dicetur.

XI. Regula: Reſtitutus in militiam, medij temporis ſtipendia nõ accipit. l. qui excubias. 10. ff. de re militari. l. cum allegatis. 5. C. eod. tt. Huius exceptio prima eſt: Niſi ſpecialiter illi fuerint indulta. d. l. 10. Altera: Niſi conſtiterit, deſertorẽ non fuiſſe l. ex cauſa. 15 ff. eod. tt.

Hactenus de publicis iudicijs in genere eſt actum: adiuncta, euentus, & conſequentia expoſita. Sequuntur nunc publicorum iudiciorum ſpecies, ac primùm de publico iudicio læſæ maieſtatis.

DE LEGE IVLIA MAieſtatis, eiusq; iudicio. Cap. XXII.

I. CAVSAE HVIVS IVDICII.

PRima & principalis, ſeu generalis huius iudicij cauſa eſt, crimẽ læſæ maieſtatis. quod definitur Inſtit. de pub. iudicijs. §. publica. l. 1. cum ſeq. ff. ad l. Iuliã maieſtatis. item l. lex XII. Tab. 3. §. 1 ff. eod. tt. M.I.R. lib. 1. cap. 13. crimine 1. reg. 1.

II. Cauſa: Si ſeditionem aut tumultum mouerit quis. d. l. 1. §. fin. l. 2. C. de ſeditioſis. Vide infrà ĩ. cap. prox. quæſt. 1. cauſa 3. item quæſt. 4. reg. 11.

III. Cauſa: Si quis plebem vel ruſticanos in patrocinium ſuſceperit. l. 1. C. d. tt.

IIII. Cauſa: Si factionem inierint de interficiendis viris

dis viris

dis viris illuſtribus, vel alijs qui Imperatori militant. l. quiſquis. 5. in prin. C. ad l. Iuliam maieſt.

V. Cauſa: Si cuius opera factum ſit, quo quis contra rempublicam arma ferat vel faciat. l. 1. verſ. quóue quis contra & l. cuiuſq;. 4. in prin. ff. eod. tt.

VI. Cauſa: Si iniuſſu principis bellum geſſerit. l. lex XII. Tabul. 3. §. eadem lege ff. ad l. Iuliam maieſt. & l. vnica. C. vti armorum vſus inſcio, &c.

VII. Cauſa: Si cuius opera factum ſit, quo magiſtratus populi Romani, quiue imperium poteſtatémue habet, occidatur. l. 1. ibi: cuiúſue opera. ff. ad l. Iuliam maieſt. & l. quiſquis. 5. C. eod. tt. M. I. R. d. crim. 1. regul. 4.

VIII. Cauſa: Si cuius dolo factum ſit, quo obſides iniuſſu principis interciderint. d. l. 1. verſiculo, quo tenetur.

IX. Cauſa: Si hoſtes populo Romano fecerit, vel ex amicis hoſtes. l. cuiuſque. 4. verſic. útue ex amicis. ff. eod. tt.

X. Cauſa: Si hoſtem concitauit. l. lex XII. Tab. 3. ff. eod. tt.

XI. Cauſa: Si hoſtibus populi Romani nuncium literáſue miſerit, ſignum dederit, fecerítue, quo hoſtes conſilio iuuentur contra rempub. l. 1. verſic. quiue hoſtibus. ff. d. tt.

XII. Cauſa: Si cuius dolo malo hoſtes commeatu, armis, telis, equis, pecunia adiuti ſint. hæc cauſa cum alijs ſimilibus approbatur d. l. 4. ff. eod. tt.

XIII. Cauſa: Si arma, aurũ, vinum, ad hoſtes vel barbaros tranſtulerit, vel ijs vendiderit. l. 1. & l. 2. C. quæ res exportari non debeant. l. cotem 11. in prin. ff. de publicanis. l. 2. C. de commercijs & mercatoribus. l. vnica. C. de litorum & itinerum cuſtod. Nouell. c. 85. M. I. P. lib. 1. cap. 15. crim. 1. quæſt. 1. cauſa 3. M. I. R. d. crim. 1. reg. 5.

XIIII. Cauſa: Si barbaros conficiendi naues artem docuerit. l. vlt. C. de pœnis.

XV. Cauſa: Si prouinciam vel ciuitatem hoſtibus prodidit. l. maieſtatis. 10. ff. ad l. Iuliam maieſt.

XVI. Cauſa: Si in bello fugerit, vel caſtra hoſti conceſſerit. l. lex XII. Tab. 3. §. 1. ff. eod. tt.

XVII. Cauſa: Si ciue hoſti tradiderit. d. l. 3. in prin.

XVIII. Cauſa: Si hoſtem fugientẽ ſuſceperit, vel diſſimulauerit. l. Metrodorum. 40. ff. de pœnis.

XIX. Cauſa: Si cuius dolo malo factũ ſit, quo minus hoſtes in poteſtatem populi Romani perueniant. l. cuiuſq;. 4. ff. ad l. Iuliam maieſt.

XX. Cauſa: Si ad hoſtes fugit. l. 2. ff. eod. tt. Plura de hac re vide j. lib. 3. de re militari.

XXI. Cauſa: Si Imperium exercitúmue populi Romani deſeruerit. d. l. 2. ibi: aut qui exercitum. l. lex XII. Tab. 3. ibi: quiue Imperium ff. eod. tt. Vide inſuper de deſertoribus j. de re militari.

XXII. Cauſa: Si Imperatori maledixerit. reprobatur, certa tamen conditione, l. vnica. C. ſi quis Imperatori maledixit. M. I. P. d. q. 1. cauſa 4. Hactenus cauſas propoſiti iudicij enumeraſſe ſufficiat. Sequuntur nunc harum exceptiones generales.

Exceptiones præcedentium cauſarum generales.

I. Exceptio: Niſi ſine dolo malo ſit factum, per temeritatem fortè vel dementiam. l. famoſi. 7. §. hoc tamen. ff. ad l. Iuliam maieſt.

II. Exceptio: Niſi ſocios criminis ꝓdiderit, & coniurationem detexerit l. quiſquis. 5. §. fin. C. eod. tt. M. I. P. d. q. 1. in fine. Plures huiuſmodi exceptiones vide s̄. cap. 13. M. I. P. d. crim. 1. quæſt. 2. regul. 1. M. I. R. d. crim 1. reg 10.

II. QVIBVS COMPETAT hæc accuſatio?

De hac re vide s̄. cap. 12. quæſt. 5.

III. ADVERSVS QVOS competat?

I. Regula, De ijs qui quid prædictorum curant fieri, licet ipſi non faciant, proponitur l. lex XII. Tab. 3. §. fin. ff. ad l. Iuliam maieſt.

II. Regula, De filijs damnatorum, habetur l. quiſquis. 5. § filij verò eius. C. eod. tt.

III. Regula, De ijs qui pro damnato interceſſerũt, proponitur d. l. 5. §. deniq;.

IIII. Regula, De ſatellitibus & conſcijs huius criminis, tractatur d. l. 5. §. id quod. De reliquis vide j. eod. cap. quæſt. vlt.

IIII. QVID VENIAT IN hoc iudicium.

I. Regula, De morte rei, proponitur Inſtit. de publicis iudicijs. §. publica. d. l. 5. in prin. C. ad l. Iuliam maieſt. d. l. 3. in princ. ff. eod. tt. M. I. R. lib. 1. cap. 13. crim. 1. regul. 12.

II. Regula, De memoria rei damnanda, d. §. publica. l. poſt diui Marci. 7. in prin. C. d. tt.

III. Regula: Augetur pœna in perſona militis. l. famoſi. 7. §. fin. ff. d. tt. De reliquis pœnis vide paulo j. quæſt. vltim.

V. ADIVNCTA ſeu officiũ iudicis in hoc iudicio ꝓponitur d. l. 7. §. hoc tamen. ff. ad l. Iuliam maieſt.

VI. EVENTVS HVIVS IVDICII.

I. Regula, De publicatione bonorũ damnati, proponitur l. quiſquis. 5. ibi: bonis eius omnibus fiſco noſtro addictis. C. eod. tt. l. meminiſſe. 6. in prin. & l. poſt diui Marci. 7. C. eod. tt. M. I. R. lib. 1. cap. 11. regul. 38. except. 4.

II. Regula, De filijs damnatorum, habetur d. l. 5. §. filij verò.

III. Regula, De filiabus, d. l. 5. §. ad filias ſanè. & §. vxores, in fin.

IIII. Regula, Emancipationes & alienationes à reo factæ non valent. d. l. 5. §. emancipatio. & d. l. 7. §. ſic & diuus. C. d. tt.

V. Regula, De dote & donatione vxori facta, d. l. 5. §. vxores.

VI. Regula, De ijs qui pro reo interuenerunt. Hi quoq; notabiles fiunt. d. l. 5. §. deniq; iubemus.

VII. Regula, De præmio delatoris præſtando, proponitur d. l. 5. §. ſanè ſi quis. M. I. P. d. crim. 1. q. 4.

DE LEGE IVLIA DE VI PVBLICA & priuata. Cap. XXIII.

I. CAVSAE HVIVS IVDICII.

PRima & generalis cauſa eſt: Si quis vim vel armatam vel ſine armis commiſit. Inſtit. de pub. iudicijs. §. item lex Iulia de vi. & l. hoc iure. 194. in

prin.ff.de reg.iuris.M.I.P.lib.1.cap.15.crim.2.q.1.cauſa 1.M.I.R.d.cap.13.crim.2.reg.1.

II. Cauſa: Si quis arma coegerit vel geſſerit.approbatur ſimul & diſtinguitur l.1. & l. in eadem. 3.§.1. ff.ad l.Iuliam de vi pub. M.I.R d.crim.2.reg.2.& 4. Hac cauſa declaratur definitione telorum, l.hi qui. 11.§.telorum. & l.armatos. 9.ff.eod.tt. Huius exceptio prima eſt: Niſi in vſum venationis arma coegerit. Secunda: Niſi itineris vel nauigationis cauſa arma coegerit.hæ duæ exceptiones approbantur l.1.ff.d. tt. M.I.R.d.reg.2.except.2. Sed & priori exceptioni cõcordat l.qui dolo malo. 10.§.exceptus eſt. ff.eod.tt. Tertia:Niſi promercij cauſa arma coegerit. Quarta: Niſi in hereditate arma inuenerit. Hæ duæ exceptiones approbantur l.excipiũtur.2.ff.d.tt. Quinta:Niſi tutandæ ſalutis ſuæ cauſa geſſerit arma.l.hi qui.11.§. fin.ff.eod.tt.M.I.R.d.reg.2.except.1.

III. Cauſa: Si quis turbæ ſeditioníſue conſilium inierit, aut homines in armis habuerit. l.in eadem.3. in prin.ff.ad l.Iuliam de vi pub.l.vlt.C.eod.tt.Declaratur cauſa propoſita l.armatos.9.ff.d.tt.

IIII. Cauſa:Si conuocatis hominibus vim fecerit, quo quis verberetur, pulſetúrue.l. qui dolo.10.§.hac lege.ff.d.tt.& l.2.ff.ad l.Iuliã de vi priuata. l.ſi criminis.4.§.ſed quoniã.C.eod.tt. Exceptio prima eſt:Niſi homo ſit occiſus: tunc enim grauiore pœna afficitur is qui vim fecit.d.l.10.de qua re vide). eod.cap.quæſt. 4. Altera: Niſi ſeruos conuocauerit, nõ liberos homines.reprobatur l.nec intereſt.3.in prin.ff.d.tt.

V. Cauſa: Si poſſeſſorem domo, agróue, vel naui ſua deiecerit. d.l.3.§.fin. & l.ſi quis.5.ff.ad l.Iuliam de vi priuata.

VI. Cauſa: Si villas vel ædes expugnauerit, expilauerit, effregerit.d.l.3.§.eadem lege. & l.hi qui.11. in prin.ff.tt.

VII. Cauſa:Si vi alicuius bona rapuerit.d.§.eadẽ lege.l.nec intereſt.3.in fin.ff.ad l.Iuliã de vi priuata.

VIII. Cauſa: Si hominem incluſerit, obſederit, vel rapuerit. Hæc cauſa cum alijs approbatur l. qui cœtu.5.in prin. cum l. ſeq. ff. ad l.Iuliã de vi publica. l.ſi confidis.3.C.eod.tt.

IX. Cauſa: Si fœminã vel puerum per vim ſtuprauerit.l.in eadem.3.§.præterea. ff.d.tt.d.l.3.C.eod.tt. l.mariti lenociniũ. 29.§.fin.ff.ad l.Iuliã de adult. Planè mutatur hoc ius l.vnica.C.de raptu virginum.

X. Cauſa: Si per vim incendium fecit. l.qui cœtu. 5.in prin.ff.ad l.Iuliam de vi publica.

XI. Cauſa: Si ex incendio quid rapuerit. l. in eadem.3.§.item tenetur.ff.d.tt.

XII. Cauſa:Si in incendio cũ telo fuerit,vel dominum res ſuas auferre prohibuerit.d.l.3.§.ſed & qui.

XIII. Cauſa: Si ex naufragio quid rapuerit, vel nautis vim fecerit. l.1.§.eadẽ pœna. ff.ad l.Iuliam de vi priuata.

XIIII. Cauſa: Si quis reum vinciat, impediátue quo minus intra ſtatutum tempus Romæ adſit. l.lege Iulia.8.ff.ad l.Iuliam de vi publica.

XV. Cauſa: Si quis concurſum fecerit, quo minus quis in ius produceretur, aut quæſtionem de ſeruo alterius habuerit. l.legis Iuliæ. 4.ff. ad l.Iuliam de vi priuata.

XVI. Cauſa:Si facit quo minus iudicia tutò exerceantur. Hac cauſa cum alijs quibuſdam approbatur l.qui dolo malo.10.ff.ad l.Iuliam de vi publica.

XVII. Cauſa:Si improbè in alienã litem coierint, vt euentus ſententiæ inter eos communicaretur. l.ex ſenatuſconſulto.6.ff.ad Iuliam de vi priuata.

XVIII. Cauſa: Si cum telo dolo malo in concione fuerit, aut vbi iudicium publicè exercetur.d.l.10.

XIX. Cauſa: Si per vim ſibi aliquem obligauerit, vel pecuniam exegerit. d.l.10.l. qui cœtu.5. in princ. ff.eod.tt.

XX. Cauſa: Si fecerit quo minus homo ſepeliatur, vel quo magis funus diripiatur diſtrahatúrue. d.l.5. in prin.& l.ſepulchri.8.ff.de ſepulchro violato.

XXI. Cauſa: Si ſepulchrum violauit.d.l.8.

Exceptiones præcedentium cauſarum generales.

I. Exceptio:Niſi magiſtratus vim fecerit.reprobatur l.qui dolo malo. 10. in princip.ff.ad l.Iuliam de vi pub. & l. lege Iulia. 7. ff.eod.tt. M.I.P.d.cauſa 1. except.1.repl.1.

II. Exceptio: Niſi hoſtibus vim fecerit. Cuius replicatio eſt: Niſi legatis hoſtium, aut legatorũ comitibus vim fecerit: tunc enim nihilominus tenetur. d. l.7.& l.vlt.ff.de legationibus.

III. Exceptio: Niſi is qui vim fecit, ſuo iure ſit vſus.l.factum 197.§.non videtur ff.de regulis iuris.

IIII. Exceptio:Niſi creditor rem ſibi debitam per vim occupauerit, vel exegerit. reprobatur l.vlt.ff. ad l.Iuliam de vi priuata.l.in poſſeßionem.5.& l ſi quis. 7.C.eod.tt.

V. Exceptio:Niſi cum inter debitorem & creditorem conueniſſet, vt nõ ſoluto debito liceret creditori propria authoritate rem occupare: creditor vi huius pacti rem occupauerit.l.creditores.3.de pignorib.

VI. Exceptio: Niſi vim vi repulerit. l.1.§. vim vi. ff.de vi & de vi armata. M.I.R.d.crim.2.reg.1.exc.1. Huius replicatio eſt:Niſi non in continenti,ſed ex interuallo vim vi repulerit. l.quod quidem. 3.§. cũ igitur. ff.eod.tt. M.I.R.d. except.1.replic.1. Exemplum proponitur l.ſi quis. 7.C.ad l. Iuliã de vi publica ſeu priuata.

VII. Exceptio: Niſi ſeruus iuſſu domini vim fecerit.reprobatur l.ſeruos.8.ibi:ſeruos verò. C.eod.tt.

II. ADVERSVS QVOS COMpetat hoc iudicium?

I. Regula, De eo qui homines ad vim faciendam commodauit, proponitur l. vtíue id fieret. 4.ff. ad l. Iuliam de vi pub.

II. Regula, De eo qui homines ad vim faciendam conuocauit, & de conuocatis, habetur l.2.cum l.ſeq. ff.ad l.Iuliam de vi priuata.

III. Regula, De eo qui raptam rem ſeruat & cuſtodit, l.crimen.9.C.eod.tt.

IIII.Regula,De domino ſerui delinquẽtis, & ipſo ſeruo.Non contra dominum,ſed contra ſeruum competit.l.ſi criminis.4.in prin.C.d.tt.

III. APVD QVEM competat?

Apud præſidem prouinciæ. l. ſi confidis. 3.cum l. ſeq.C.d.tt.

IIII. QVID

IIII. QVID VENIAT IN hoc iudicium, ſeu de pœna.

I. Regula: Si armata vis arguatur, deportatio ei irrogatur: ſi verò ſine armis, in tertiam partem bonorum ſuorum publicatio imponitur. Inſtit. de publicis iud. §. item lex Iulia de vi. M.I.R.d.crim.2.reg.7. vbi mutatur. Planè deportatio remittitur creditori, qui vim debitori adhibuit, quamuis armatam, ſi de debito conſtet. quam exceptionem colligunt ex l. ſi quis. 7. in fin. C. ad l. Iuliã de vi publica & priuata. Cui concordant ea quæ ſ. exceptione quarta ſunt propoſita, quibus vis priuatæ pœna creditori iniungitur.

II. Regula: Si quis tumultu per vim facto ſit interfectus, vltimo ſupplicio punitur is qui tumultum concitauit. l. quoniam. 6. C. d. tt. Plura de regula propoſita vide ſ. quæſt. 1. cauſa 4. except. 1.

III. Regula. De aqua & ignis interdictione, proponitur l. qui dolo malo. 10. ff. ad l. Iuliã de vi publica.

IIII. Regula: Si quis homines armatos habuerit, etiam centum librarum auri mulcta punitur. l. vlt. C. ad l. Iuliam de vi pub. ſeu priuata.

V. Regula: Serui vltimo ſupplicio puniuntur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſeruos. 8. C. eod. tt.

VI Regula: Viles & infames pſonæ, qui ſæpius vim fecerunt, pœna conſtitutionũ tenentur. d. l. 8. §. viles.

VII. Regula: Si quis legatum hoſtium pulſauerit, hoſtibus deditur. l. vlt. ff. de legationibus.

VIII. Regula, De ſeditioſis, proponitur l. capitalium. 28. §. ſolent quidam. ff. de pœnis.

IX. Regula, De graſſatoribus, habetur d. l. 28. §. graſſatores.

X. Regula, De latronibus, d. l. 28. §. famoſos.

XI. Regula, Si author quis ſeditionis ac tumultus fuerit, proponitur l. ſi quis. 38. §. authores. ff. de pœnis. Reliquas huiuſmodi regulas vide ſ. quæſtione 1. in ſingulis cauſis.

V. EVENTVS HVIVS iudicij.

I. Regula: Damnatus ſit infamis. l. 1. in prin. & l. ſi creditor. 8. ff. ad l. Iuliam de vi priuata. l. ſeruos. 8. §. quod ſi. C. eod. tt.

II. Regula. De pœna iudicis vim non punientis, proponitur d. l. 8. § fin. vbi infamia notatur.

III. Regula: Tertia bonorum parte damnati publicata, tranſit pro ea portione actio aduerſus fiſcum, quæ aduerſus damnatum competit. l. 2. C. d. tt.

VI. ADFINIA REMEDIA.

Primum adfine remedium eſt, actio ciuilis. l. ſi quis. 7. in prin. C. eod. tt. Eſt autem ciuilis actio, vel interdictum Vnde vi, vel actio Vi bonorum raptorum, vel actio Quod vi metúsue cauſa.

Secundum adfine remedium, ſunt conſtitutiones principum. l. 1. § fin. ff. ad l. Iuliam de vi priuata. Sed & alias huiuſmodi conſtitutiones vide ſ. paſſim præcedentibus inſertas: item ʒ. cap. prox.

DE RAPTV FOEMINArum. Caput XXIIII.

Raptus fœminarum, quamuis per vim fiat, & ob id lege Iulia de vi publica coerceatur, vt oſtenſum ſ. cap. prox. quæſt. 1. cauſa 9. tamen punitur etiam peculiari conſtitutione, quæ habetur l. vnica. C. de raptu virginum. De hoc igitur crimine eiuſq; iudicio hic ſpecialiter tractandum.

I. CAVSA HVIVS IVdicij quæ ſit?

Si quis mulierem per vim rapuerit & ſtuprauerit, ex dicta conſtitutione iudicium datur. d. l. vnica. in prin. Inſtit. de publicis iudicijs. §. item l. Iulia de vi, in fin. l. qui cœtu. 5. §. fin. ff. ad l. Iuliam de vi pub. l. raptores. 41. in prin. C. de epiſcopis & cler. M.I.P. lib. 1. cap. 15. crim. 3. quæſt. 1. cauſa 1. M.I.R.d. cap. 13. crim. 3. reg. 1. Propoſita regula exceptio prima: Niſi parentes mulieris patiantur, & crimen remittant. reprobatur d. l. 5. Secunda: Niſi quinquennium a commiſſo crimine præterierit. reprobatur d. l. 5 l. mariti. 29. §. fin. ff. ad l. Iuliam de adult. Vide inſuper ʒ. cap. 28. quæſt. 2. except. generali 17. repl. 3. Tertia: Niſi puer raptus ſit. reprobatur d. l. 29. M.I.R.d. reg. 1. except. 6. Quarta: Niſi ancilla rapta ſit. reprobatur l. vnica, in prin. C. de raptu virginum. Quinta: Niſi ſanctimonialis fœmina rapta ſit. reprobatur d. l. vnica, in prin. & §. fin. l. ſi quis. 5. C. de epiſcopis & cler. l. raptores. 41. C. eod. tt. Nouell. c. 123. §. ſi quis aſcetriam. M.I.P. d. q. 1. cauſa 2. Sexta: Niſi nupta ſit, quæ eſt rapta. reprobatur l. vnica. §. quæ multo magis. C. de raptu virginum. Septima: Niſi ſponſus ſponſam ſuam rapuerit. reprobatur d. §. quæ multo magis. Contradicit M.I.P. d. q. 1. except. 1. Octaua: Niſi volens rapta ſit. reprobatur d. l. vnica. §. pœnas. d. l. 41. § fin. C. de epiſcopis & clericis. Contradicit M.I.P. d. q. 1. except. 2. M.I.R. d. reg. 1. except. 2.

II. QVIBVS COMPETIT hæc accuſatio?

Etiam extraneis competit. l. qui cœtu. 5. §. fin. ff. ad l. Iuliam de vi pub.

III. ADVERSVS QVOS competat?

De ijs qui auxilium præbuerunt, item de conſcijs & ſuſceptorib. proponitur l. vnica. § pœnas. C. de raptu virg. l. raptores. 41. § pœnas. C. de epiſcop. & cler. M.I.P. d. crim. 3. q. 2.

IIII. APVD QVEM competat?

Sine fori præſcriptione competit. d. l. vnica. §. fin autem poſt. d. l. 41. § fin autem poſt.

V. QVID VENIAT IN HOC iudicium, ſeu de pœna.

I. Regula, De vltimo ſupplicio, proponitur & approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. eod. cap. q. 1. in prin. M.I.P. d. crim. 3. q. 3. reg. 1. M.I.R. d. crim. 3. reg. 2.

II. Regula, Seruus reus vel miniſter huius criminis concremandus eſt. l. vnica. §. fin. C. de raptu virg.

III. Regula: De addictione bonorum damnati vide ʒ. quæſt. proxim.

IIII. Regula: Qui nondum viripotentes virgines corrupit, iure antiquo relegatur vel deportatur. l. ſi quis. 38. §. qui nondum. ff. de pœnis.

VI. QVAMDIV COMPETAT?

Etiam poſt quinquennium datur. l. qui cœtu. 5. §. fin. ff. ad l. Iul. de vi publica. l. mariti. 29. §. fin. ff. ad l. Iul. de adult.

VII. EVENTVS HVIVS iudicij.

I. Regula: Damnati bona mulieri rapta vindicantur. qua regula approbatur ſimul & diſtinguitur l.vnica.§. & ſi quidem, cum ſequentib.C.de raptu virginum.l.raptores.41.§.bona.C.de epiſc.& cler. M.I.R.d.crim.3.reg.3. Huius exceptio eſt: Niſi mulier rapta raptori ſuo nupſerit. tunc enim eius bona ei non addicuntur. Nouell.c.143. & 150. M.I.R.d.regul.3. except.1.

II. Regula: Rapta raptori ſuo nubere non poteſt. qua regula cum ex iam dictis conſtitutionibus conſtat, tum tractabitur etiam ĩ. de nuptijs, lib.4. Contradicit M.I.P.d.crim.3.q.4.reg.3.

III. Regula, De pœna parentum raptum non vindicantium, proponitur l.vnica.§.pœnas autem, in fin. C.de raptu virginum. Nouell. conſt.143.§. illo quoq; ſpecialiter, in fin.& §.qui enim tale ſtare.

VIII. ADFINIA REMEDIA.

I. Regula, De lege Iulia de vi publica, proponitur l.in eadem.3.§.præterea. ff.ad l.Iuliam de vi publica. Hoc remedium cum alijs ſimilibus tollitur per d. l. vnicam.§.fin.

II. Regula: Adfine quoq; remedium propoſita legi vnica eſſe videtur l.raptores.41. C.de epiſc.& cler.

III. Regula, De iudicio adulterij, proponitur d.l. vnica.§.qua multo magis.& l.qui cœtu.5.§.fin.ff.ad l.Iuliam de vi publica.

IIII. Regula, De iure occidendi raptorem, habetur d.l.vnica.§.ne igitur. & d.l.41.§.1.C.de epiſcop. & clericis.

DE LEGE CORNELIA DE ſicarijs & veneficis, eiusq; iudicio. Capvt XXV.

I. CAVSAE EX QVIBVS hoc iudicium competat.

I. Cauſa: Si quis hominem ſica vel veneno occiderit. Inſtit.de publicis iudicijs.§.item l.Cornelia.& §. eadem lege. l.1.in prin. ff. ad l.Corneliam de ſicarijs. M.I.P.lib.1.cap.15.crim.4.quæſt.1.cauſa 1.M.I.R.lib. 1.cap.13.crim.4.reg.1. Declaratur cauſa ꝓpoſita Inſtit.de publicis iudicijs.§.ſicarij.

II. Cauſa: Si hominis occidendi, vel furti faciendi cauſa cum telo ambulauerit.d.l.1.l.is qui.7.C.eod.tt. Inſtit.de publicis iudicijs.§.item lex Cornelia.M.I.P. d.q.1.cauſa 2.Declaratur definitione teli, Inſtit.d.tt. §.telum.l.hi qui.11.§.telorum. ff.ad l.Iuliam de vi publica.l.ſi caluitur.233.§.telum.ff.de verb.ſignif.

III. Cauſa: Si quis hominis necandi cauſa venenũ confecerit, dederit, vendiderit, habuerit. Hac cauſa cum alijs ſimilib. approbatur l.1.§. præterea. & §. fin. l.eiuſdem.3. in prin.ff.ad l.Corneliam de ſicarijs. M.I.R.d. crim.4. reg.2. Declaratur cauſa propoſita d.l.3.§.adiectiõ. l.qui venenum.236. ff. de verb.ſign. Concordat item cauſæ propoſitæ l. capitalium. 28. §. venenarij.ff.de pœnis.

IIII. Cauſa: Si mortis cauſam præbuit.l.nihil intereſt.15.ff. ad l.Corneliam de ſicarijs. M.I.P.d. q.1. cauſa 3. M.I.R.d.crim.4.reg.10. Huius exempla ſunt cauſæ ſequentes.

V. Cauſa: Si falſa indicia profeſſus ſit, ꝓſitendáue curauerit, quo quis innocens condemnaretur l. eiuſdem.3.§.item qui autor, in fin. & l.1.in prin ff.d.tt.

VI. Cauſa: Si falſum teſtimonium dixit, quo quis publico iudicio reus capitis dãnaretur. d.leg.1.§ præterea.M.I.R.d.crim.4.reg.5.

VII. Cauſa: Si magiſtratus vel iudex pecuniã acceperit, quo quis publica lege reus fieret.d.§ præterea.

VIII. Cauſa: Si mulier viſceribus vim intulit: vel medicamenta adhibuit, quo partũ abigeret. l ſi mulierem.8.ff.d.tt.l.diuus Seuerus.4 ff.de extraord.criminib.l. Cicero.39.ff.de pœnis.M.I.P.d.q.1. cauſa 4. M.I.R.d.crim.4.reg.7.

IX. Cauſa: Si vim ac tumultum excitauit, vnde quis interemptus ſit. l. quoniam. 6. C.ad l.Iuliam de vi pub. M.I.R.d.crim.4.reg.11.except.3.

X. Cauſa: Si autor ſeditionis fuit.l.eiuſdem 3.§.item qui autor. ff.ad l.Cornel. de ſicar. M.I.R.d.crim. 4.regul.8.

XI. Cauſa: Si naufragiũ ſuppreſſit.d.§.item qui autor.

XII. Cauſa: Si eius familia eo ſciente arma ſumpſerit.d.l.3.§.item is cuius.

XIII. Cauſa: Si homo ſine iudice ad beſtias ſit datus. l circumcidere.11.§.1. & §. fin. ff.ad l.Corneliam de ſicarijs.

XIIII. Cauſa: Si hominem caſtrauerit. d.l.3.§. qui hominem. l.lege Cornelia.4.§.idem diuus. & l.is qui.6.ff.eod.tt.

XV. Cauſa: Si filios ſuos circumciderit. d. l.11. in princip.

XVI. Cauſa: Si thlibias fecerit.l.hi quoq;.5.ff. eod. tt.

XVII. Cauſa: Si partum abijcit, eiq; alimonia denegat. l.necare. 4. ff.de agnoſcendis liberis. M.I.R. d.crim.4.reg.9.

Hactenus cauſæ propoſiti iudicij ſunt enumeratæ: quanquam & plures eiuſmodi ſint: veluti, ſi incendium quis fecerit: de quo ĩ.lib.22. cap.9.in l.Aquilia dicetur.Item, ſi mala ſacrificia fecerit: de quo ĩ.lib.3. de re eccleſiaſtica. & ita de alijs. Nunc ergo prædictarum cauſarum exceptiones generales ſunt proponendæ, præſertim prima cauſa.

I. Exceptio: Si non occidendi animo fecerit. l.1.§. diuus.ff.ad l.Cornel.de ſicarijs.l.1. & l.eum qui. 5.C. eod.tt. M.I.P.d.q.1.except.gener.1. M.I.R.d.crim.4. except.gener.1. Exempla proponuntur l.in lege Cornelia.7.ff.d.tt. Replicatio videtur: Niſi lata culpa ſit. quæ tamẽ reprobatur d.l.7. M.I.R.d.except.1.repl.1. Planè ſi culpa quem occidit, extraordinaria pœna punitur. quod approbatur exemplis l. eiuſdem. 3. §. ſed hoc ſolum, cum ſequentibus.ff.d.tt. Aliud exemplum habetur l.ſi quis.38.§. qui abortionis ff.de pœnis. Aliud l.lege Cornelia.4.§.1.ff.ad l.Corn.de ſicar. item aliud, ſi imperitiã medici homo mortuus ſit.l.illicitas. 6.§.ſicuti medico. ff.de off. præſidis. M.I.R.d. except. 1.replic.7. Sanè vtrum occidendi animo factum ſit, néc ne, ex re conſtituendum eſſe, diuus Hadrianus reſcripſit, l.1.§.diuus Hadr.ff.ad l.Corn.de ſicarijs. Vide M.I.R.d.crim.4.reg.24.

II. Exceptio: Niſi ſeruus iuſſu domini occiderit. Hac exceptio accipienda eſt ſecundum ea quæ dicta ſunt ſ.cap.13.except.4.

III. Excẽ

III. Exceptio: Niſi tutandæ ſalutis ſuæ cauſa interfecerit. l. is qui. 2. cum duabus legibus ſequentibus. C. eod. tt. l. itaq́; ſi ſeruum. 4. in prin. cum l. ſeq. ff. ad l. Aquiliam. M.I.P.d.q.1. except. 2. M.I.R.d. crim. 4. except. gener. 5.

IIII. Exceptio: Niſi latronem ac depopulatorem agrorum occiderit. l. 1. C. quando liceat vnicuiq́; ſine iudice vindicare ſe. (eod. tt.

V. Exceptio: Niſi deſertorē militiæ occiderit. l. 2. C.

VI. Exceptio: Niſi trāſfugā occiderit. l. eiuſdē. 3. §. fin. ff. ad l. Corn. de ſicarijs. M.I.R.d. cri. 4. exc. gen. 16.

VII. Exceptio: Niſi furem nocturnum occiderit. l. itaq́; ſi ſeruum. 4. ff. ad l. Aquiliam. M.I.P.d.q.1. except. 3. M.I.R.d. crim. 4. except. gener. 17. Huius replicatio prima eſt: Niſi clamore idipſum non teſtificetur. d. l. 4. M.I.R.d. except. 17. repl. 3. Secunda: Niſi furi, quamuis nocturno, parcere ſine ſuo periculo potuit. l. furem. 9. ff. ad l. Cornel. de ſicarijs. M.I.P.d. except. 3. repl. 2. M.I.R.d. except. 17. repl. 2. Tertia: Niſi furem nō noctu ſed interdiu deprehenderit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, M.I.P.d. except. 3. repl. 1. M.I.R.d. except. 17. repl. 4. verùm eius duplicatio eſt: Niſi ſe telo defendat. d. l. 4. & 5. ff. ad l. Aquiliam. l. ſi pignore. 56. §. furem. ff. de furtis.

VIII. Exceptio: Niſi ſtuprum ſibi vel ſuis inferentem occiderit. l. 1. §. fin. ff. ad l. Corn. de ſicarijs. M.I.R.d. crim. 4. except. gener. 18.

IX. Exceptio: Niſi adulterum cum filia ſua deprehenſum occiderit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. patri. 20. cum l. ſeq. ff. ad l. Iuliā de adulter. l. Gracchus. 4. in prin. C. d. tt. M.I.R.d. crim. 4. except. gener. 19. Huius replicatio prima eſt: Niſi non ſimul & filiam cum adultero pater interfecerit. d. l. 20. & l. nihil intereſt. 32. in prin. ff. d. tt. M.I.R.d. except. 19. repl. 1. Cuius duplicatio eſt: Niſi altero occiſo, alter ſit vulneratus. d. l. 32. in prin. Secunda replicatio eſt: Niſi non in continenti, ſed ex interuallo pater filiam quoque occidat. approbatur ſimul & diſtinguitur l. quod ait lex. 23. §. fin. ff. ad l. Iuliam de adult. Tertia: Niſi non prius filiam pater occiderit. reprobatur d. l. 32. in prin. ff. eod. tt. Quarta: Niſi filia in patris occidentis poteſtate non fuerit. d. l. 20. cum ſeq. ff. d. tt. M.I.R.d. except. 19. repl. 2. Quinta: Niſi non naturalis, ſed adoptiuus ſit pater. reprobatur l. nec in ea lege. 22. ff. eod. tt. Sexta: Niſi tempore contracti matrimonij filiam non habuerit in poteſtate. reprobatur l. quod ait lex. 23. §. ſufficit. ff. eod. tt. Septima: Niſi pater qui occidit, iure patris accuſare adulterum nō potuit. l. marito. 24. §. fin. ff. eod. tt. Octaua: Niſi non in ipſo opere pater adulterum cum filia deprehenderit. d. l. 23. in prin. M.I.R.d. except. 19. repl. 3. Nona: Niſi non domi ſuæ vel generi ſui, filiam deprehenſam cum adultero occiderit, ſed alibi. d. l. 23. §. quare. l. nec in ea lege. 22. §. ius occidendi. ff. eod. tt. M.I.R.d. except. 19. repl. 4. Decima: Niſi in domo ſua, in qua non habitat, pater deprehenderit. d. §. ius occidendi. & d. §. quare, in fin.

Duplicatio præcedentium replicationum generalis.

Duplicationis loco aduerſus iam dictas replicationes notandum, quòd quamuis pater in dictis caſibus propoſita exceptione non defendatur ad pœnam euitandam: tamen mitiorem pœnam, quàm alij homicidæ, ei irrogandam. l. Gracchus. 4. C. ad l. Iuliā de adulteriis. M.I.R.d. except. 19. in fin.

X. Exceptio: Niſi adulterum cum ſua vxore deprehenſum maritus interfecerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. marito quoq́;. 24. in prin. ff. d. tt. M.I.R.d. crim. 4. except. gener. 20. Huius replicatio prima eſt: Niſi alibi quàm domi ſuæ deprehenſum adulterum, & non in ipſo opere, maritus occiderit. d. l. 24. in prin. M.I.R.d. except. 20. repl. 3. & 4. Cuius duplicatio eſt: Niſi maritus antea occiſum de adulterio ſuſpectum habens, tres illi denunciationes miſerit: tunc enim, ſi eum poſtea, quamuis nō domi ſuæ, nec in ipſo actu, ſed cum vxore ſua colloquentem deprehenſum occidit, impunitū eſt. approbatur certo modo Nouell. c. 117. §. ad hæc verò. M.I.R.d. replic. 4. dupl. 1. Altera replicatio eſt: Niſi in adulterio à marito deprehenſus non ſit infamis, nec libertus mariti vel vxoris, nec ſeruus, &c. d. l. 24. in prin. ibi: eum qui leno. ff. ad l. Iuliam de adulteriis. M.I.R.d. except. 20. replic. 2. Ratio propoſitæ replicationis ꝑponitur l. nec in ea lege. 22. §. fin. ff. d. tt. Tertia replicatio eſt: Niſi libertus adulter ius aureorum annulorum impetrauit. reprobatur l. ſi is. 42. ff. eod. tt. Quarta: Niſi maritus, occiſo adultero, vxorem ſtatim dimiſerit. d. l. 24. §. & præcipitur. ff. d. tt. Quinta: Niſi maritus filiusfamiliâs ſit, nō ſui iuris. reprobatur d. l. 24. §. cæterùm. Sexta: Niſi eum occiderit maritus, quē iure mariti adulterij accuſare non poteſt. d. l. 24. §. fin. Septima: Niſi patronum ſuum maritus occiderit. l. ſi adulteriū. 38. §. pen. ff. ad l. Iuliam de adult. Hæc de decima exceptione eiusq́; replicationibus ſint dicta. Sanè duplicatio generalis, in fine præcedentis exceptionis propoſita, ad iam dictas quoq́; replicationes pertinet.

XI. Exceptio: Niſi maritus vxorem in adulterio deprehenſam occiderit. d. l. 38. §. Imperatores. & l. 1. §. fin. ff. ad l. Cornel. de ſicarijs. Contradicit M.I.P.d. q. 1. except. 7. M.I.R.d. crim. 4. except. gener. 21.

XII. Exceptio: Niſi maleficum occiderit. reprobatur l. vlt. C. de maleficis.

XIII. Exceptio: Niſi ſeruus occiſus ſit, vel alius infimæ conditionis homo. reprobatur l. 1. §. & qui hominem. ff. d. tt.

XIIII. Exceptio: Niſi dominus ſeruum occiderit. reprobatur Inſtit. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris. §. in poteſtate. l. vnica. C. de emendatione ſeru.

XV. Exceptio: Niſi magiſtratus occiderit. approbatur quidem ipſo iure, verùm eius replicatio eſt: Niſi contra leges occiderit. l. lege Cornelia. 4. in prin. ff. ad l. Corneliam de ſicarijs. M.I.P.d.q.1. except. 8. M.I.R.d. crim. 4. except. gener. 22.

XVI. Exceptio: Niſi furioſus vel infans occiderit. l. infans. 12. ff. eod. tt. M.I.P. lib. 1. cap. 6. q. 3. except. 2. M.I.R.d. crim. 4. except. gener. 27. cum ſeq.

XVII. Exceptio: Niſi minor 25. annis occiderit. reprobatur l. ſi quis. 6. C. eod. tt.

XVIII. Exceptio: Niſi infans occiſus ſit. reprobatur l. ſi quis. 8. C. d. tt. M.I.P.d.q.1. except. 11.

XIX. Exceptio: Niſi decurio occiderit. reprobatur l. diuus Hadrianus. 15. ff. de pœnis.

XX. Exceptio: Niſi in rixa vel in tumultu quis ſit occiſus. reprobatur l. vltim. ff. ad l. Cornel. de ſicarijs. Hactenus de cauſis propoſiti iudicij, earumq́; exceptionibus eſt dictum: ſequuntur nunc reliqua eius quæſtiones.

II. ADVERSVS QVOS COMpetat hæc accuſatio.

I. Regula: Si in rixa atq; tumultu quis occiſus ſit, tam is q. occidit tenetur, vt patet ex ijs quæ dicta ſunt exceptione proxima: quàm is qui author fuit tumultus, vt oſtẽſum ſuperius cauſa 9. M. I. P. d. cap. 15. crimin. 4. q. 2. reg. 1. M. I. R. d. crim. 4. reg. 11.

II. Regula: Seruo ſine iudice ad beſtias dato, tam emptor quàm venditor tenetur. de quo ſ. cauſa 13.

III. Regula, De eo cuius dolo malo alius hominem occidit. Hic quoq; tenetur. l. is qui. 7. C. ad l. Corneliam de ſicarijs. M. I. P. d. quæſt. 2. reg. 5. M. I. R. d. crimin. 4. regul. 12.

III. QVID VENIAT IN HOC iudicium, ſeu de pœna homicidij.

Prima regula proponitur l. eiuſdem legis. 3. §. penult. & l. qui cædem. 16 ff. ad legem Corn. de ſicar. l. ſi quis. 8. C. d. tit. l. capitalium. 28. §. venenarij. ff. de pœnis. Inſt. de pub. iudicijs. §. item l. Cornelia de ſicar. M. I. P. d. crim. 4. q. 3. reg. 1. M. I. R. d. crim. 4. reg. 15.

Secunda, l. 1. C. de maleficis.

Tertia, de latronib. puniendis, proponitur d. l. 28. §. famoſos. ff. de pœnis. De reliquis huiuſmodi regulis vide ſ. q. 1. in ſingulis cauſis & exceptionib. Nam ꝓpter exceptiones propoſitas non ſemper eximitur reus damnatione: ſed interdũ nihilominus dãnatur, diminuta tamẽ pœna: vt ſ. except. 9. in fin. item exc. 11.

DE LEGE POMPEIA DE parricidijs. Cap. XXVI.

PRIMO: *Cauſa huius iudicij proponitur l. 1. ff. ad l. Pomp. de parric. M. I. R. lib. 1. cap. 13. crim. 5. in prin. Cuius exceptio prima eſt: Niſi alias perſonas, præter d. l. 1. enumeratas, occiderit quis. tũc enim lege Pompeia nõ tenebitur, ſed lege Cornelia de ſicarijs. Inſtit. de publicis iudicijs. §. alia deinde, in fin. l. pœna parricidij. 9. §. qui alias perſonas. ff. ad l. Pompeiam de parricidijs. Huius replicatio eſt: Niſi parẽ cum conſobrino, aut propiore gradu occiderit: item, niſi nouercam & ſponſam occiderit. hæ enim perſonæ, quamuis d. l. 1. non ſint enumeratæ, nec verbis legis Pompeiæ cõprehendantur, ſententia tamen eius continentur. l. ſed ſciendum. 3. cum l. ſeq. ff. d. tit.*

II. Exceptio: Niſi inauditum & inobedientem filium pater occiderit. reprobatur l. 2. ff. ad l. Corneliam de ſicarijs. & l. vnica, in fin. C. de emendatione propinquorum.

III. Exceptio: Niſi pater filium, quòd nouercam adulterauerit, occidit. reprobatur l. diuus Hadrianus. 5. ff. ad legem Pomp. de parricid.

IIII. Exceptio: Niſi per furorem parentem occidit. l. pœna parric. 9. §. fin. ff. d. tit. l. congruet. 13. §. fin. & l. diuus Marcus. 14. in prin. ff. de off. præſid. Huius replicatio prima eſt: Niſi furor ſimuletur. dictis legibus. Secunda: Niſi medio tempore, quo furor intermiſerat, parricidium fecerit. d. l. 14. §. ſi verò. Tertia replicationis loco notandum, quòd quamuis parricida propter furorem excuſetur: ij tamen qui eum cuſtodire debuerunt, ſint puniendi, nõ quidem pœna legis Pompeiæ, ſed mitiore. d. l. 14. §. cum autem.

V. Exceptio: Niſi temporis præſcriptio obſtet. reprobatur l. vlt. ff. ad l. Pomp. de parricid.

VI. Exceptio: Niſi reus mortuus ſit. approbatur ſub conditione l. parricidij. 8. ff. eod. tit. Plura de hac exceptione vide ſ. cap. 13. except. 10.

VII. Exceptio: Niſi occiſus ad patriam delendam venit, vel ad parentes & liberos interficiendos. l. minimè. 35. in fin. ff. de religioſis.

II. ADVERSVS QVOS COMpetat accuſatio ex lege Pompeia.

I. Regula, De eo cuius dolo parricidium factũ eſt, proponitur l. 1. ibi: cuius dolo malo. ff. ad l. Pomp. de parric. Inſt. de pub. iud. §. alia item. ibi: nec non is.

II. Regula, De conſcio parricidij, quamuis extraneo, l. vtrum. 6. ff. ad l. Pomp. de parric. Inſtit. d. §. ibi: vel conſcius. l. 2. & l. ſi ſciente. 7. ff. d. tit. M. I. R. d. crim. 5. reg. 2.

III. QVID VENIAT, SEV DE pœna parricidij.

Pœna parricidij proponitur l. pœna. 9. in princ. ff. ad l. Pomp. de parricid. l. vnica. C. de his qui parent. vel lib. occid. Inſtit. de pub. iud. §. alia deinde. quibus contradicit l. 1. ff. ad l. Pomp. de parricid. M. I. R. d. crim. 5. regul. 3. Planè propoſita pœna exceptio eſt: Niſi alias perſonas, quam quæ parentum liberorúmue locum obtinent, occiderit: hoc enim caſu non lex Pompeia locum habet, ſed legis Corneliæ pœna competit. de qua ſ. except. 1. Sed & alia parricidij pœna proponitur l. 2. ff. d. tit.

DE LEGE FAVIA DE PLAgiarijs. Cap. XXVII.

I. GENVS HVIVS IVDICII.

PVblicum *iudicium eſt. l. plagij. 13. C. ad l. Fauiã de plag. Inſt. de pub. iudicijs. §. eſt & inter.*

II. CAVSAE HVIVS IVDICII.

I. Cauſa: Si liberum hominem vel ſeruum alienum ſuppreſſerit quis, celauerit, vel in vinculis habuerit. l. non ſtatim. 6. §. fin. ff. ad l. Fauiam de plagiar. l. ſi ab Æliano. 2. l. ſi fratrem. 5. & l. eum qui. 9. C. eod. tit. M. I. R. d. cap. 13. crim. 6 reg. 1. Propoſita cauſa exceptio prima eſt: Niſi ignorans bona fide alienum ſeruũ vel liberum hominem poſſideat. l. legis Fauiæ. 3. in prin. ff. d. tit. l. quicunq;. 4. §. quod ſi ſeruus. C. de ſeruis fugit. Planè exceptio propoſita replicationem recipit in colonis Illyricanis. l. vnica. ibi: vt ſic ignorantiæ locus. & ibi: ignorationis excuſatione ſublata. C. de Illyricanis colonis. Secunda exceptio: Niſi ſuũ hominẽ putans detinuerit. Hæc ſpecies eſt præcedentis, & approbatur l. præſes. 8. & l. plagij 14. C. ad l. Fauiam de plagiar. Huius replicatio eſt: Niſi celandi criminis cauſa, proprietatis quæſtionem fecerit. d. ll. & l. eum qui. 5. ff. d. tit. Tertia exceptio eſt: Niſi ſeruus fugitiuus, vt paſceretur, detentori operas ſuas locauerit, idq́; antea alij quoq; fecerit. l. non ſtatim. 6. §. idem princeps. ff. d. tit. Quarta: Niſi debiti nomine liberum

hominem

hominem locet,vel pignori capiat.reprobatur Nouel. c.134.§.quoniam verò & hoc. l.ob as.12. C. de oblig. & actionibus. M.I.R.d.regul.1.in fine. Quinta: Niſi libidinis cauſa ancillam rapuit.l.verum eſt. 40.in fin. ff.de furtis. Eius replicatio proponitur l. fullo. 84.§. qui ancillam. ff.eod.tt. Sexta exceptio: Niſi homo ſuppreſſus mortuus ſit. reprobatur l. legis Fauiæ. 3.§. fin.ff.ad l.Fauiam de plagiarijs. Septima: Niſi ciuiliter actum ſit. reprobatur l.1.C.eod.tt. Hæc de prima ac principali propoſita accuſationis cauſa, eiuſq; exceptionibus ſint dicta.

II. Cauſa: Si liberum hominem vel ſeruum alienum quis emerit, vendiderit, donauerit, aliòue modo alienauerit. l.1. & l. lege Fauia. 4. ff.ad l.Fauiam de plag. l.lib[illegible]. 15.C.eod.tt.l.2. C. vbi de criminibus agi oportet.

III. Cauſa: Si ſeruum alienum interceperit quis. approbatur certo modo l.non ſtatim. 6. in prin. ff. ad l.Fauiam de plag.

IIII. Cauſa: Si ſeruo alieno perſuaſerit, vt à domino fugeret.d.l.6.§.fin.& l.2.C.eod.tt.

V. Cauſa: Si dominus ſeruum ſuum fugitiuũ vendiderit.approbatur ſimul & diſtinguitur l.in fuga.6. C.d.tt.l.2.§.fin.ff.eod.tt. Huius exceptio prima eſt: Niſi cohæredes vel ſocij, in diuiſione rerum communium, licitationem & adiudicationem ſerui fugitiui faciant.d.l.6. Secunda: Niſi ita dominus fugitiuum vendiderit, vt ſi fuerit deprehenſus, venditio valeat. d.l.6.§.fin.& d.l.2.§ fin. Tertia: Niſi dominus ſeruum fugitiuum mandauit apprehendendum & vendendum. d.l.2.§.1.l.quòd ſæpe. 35.§. ſi quis amico. ff. de contrahend.empt. Quarta: Niſi abſentem, non fugitiuum vendiderit.d.l.2.in princip. Hactenus cauſæ earumq; exceptiones ſunt enumeratæ.

III. ADVERSVS QVOS COMpetat hæc accuſatio?

I. Regula. De ſocio criminis, proponitur l.non ſtatim.6.§.fin. ibi: quiue in earum qua re ſocius erit. ff. ad l.Fauiam de plag.

II. Regula, De eo cui homo contra legem Fauiam alienatus eſt. Et hic tenetur perinde ac is qui alienauit. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. quæſt. prox. cauſa 2. Concordat d.l.6.§ fin.ibi:emerit ſciens dolo malo. Huius exceptio eſt:Niſi ignorãs bona fide comparauerit.d.§.fin.& l.comparantem.10.C.eod.tt.

IIII. PER QVOS COMPETAT?

Per procuratorem non competit. quod innuitur l. 2.ibi: legis Fauiæ crimẽ per te.C.d.tt. De qua re plura vide ſ.cap.12.quæſt.7.

V. VBI ET APVD QVEM competat?

I. Regula: Apud præſidem prouinciæ, non procuratorem Cæſaris competit. l.non valet.4. & l.ſi quis. 12.C.eod.tt.

II. Regula, De domicilio rei conuenti, proponitur l.2.C.vbi de criminibus agi oporteat.

VI. QVID VENIAT IN hoc iudicium.

I. Regula: Legis Fauiæ pœna pecuniaria fuit, quæ in vſu eſſe deſijt, & pro ea extraordinaria pœna eſt introducta. l. vlt. ff. ad l.Fauiam de plagiar.Inſtit.de pub.iudicijs.§.eſt & inter.

II. Regula, De pœna metalli, proponitur d. l. vlt. & l.plagiarij.16.in prin.C.ad l.Fau.de plag.

III. Regula: Serui & libertini beſtijs ſubijciuntur,ingenui gladio puniuntur.d.l.16.

IIII. Regula, De capitis pœna, proponitur Inſtit. de publicis iudicijs.§.eſt & inter. l.quoniam. 7.C.ad l.Fauiam de plag.M.I.P.lib.1.cap 15.crim.5.regul.1. M.I.R.d.crim.6.reg.2.

V. Regula: Si creditor debitoris filios detineat pignoris iure, qua pœna ſit puniendus, definitur Nouell. c.134.§.quoniam verò & hoc.

VI. Regula, De alio ſeruo pari cum occultato, vel viginti ſolidis reſtituendis, ꝓponitur l.quicunq;.4.in prin.C.de ſeruis fugitiuis.

VII. Regula: Si ſeruum fiſci occultauerit, pœna habetur l.ſi quis.7.C.de ſeruis fugitiuis.

VIII. Regula, De quadrupli pœna, l. vnica.§.fin. C.de colonis Illyricanis.

VII. ADIVNCTA HVius iudicij.

Definiuntur l. vt legis Fauiæ. 3.C. ad l.Fauiam de plag. Vt enim legis Fauiæ pœna debeatur, in crimen ſubſcriptio,& accuſatio,& ſententia neceſſaria eſt.

De quæſtione habenda proponitur l.quicunq;. 4. §.ſanè.C.de ſeruis fugitiuis.

VIII. ADFINIA REMEDIA.

Primum adfine remedium eſt,ciuilis in rem actio. l.1.C.ad l.Fauiam de plagiarijs.

Secundum, accuſatio de vi publica & priuata. d. l.1.in fin.

Tertium eſt,furti actio l.ſi quis.12.C.eod.tt.l.non ſtatim.6.in prin ff.d.tt.l.1.in prin.ff.de fugitiuis.

Quartum eſt, actio ſerui corrupti. l.2. C. ad l.Fauiam de plagiarijs.

DE LEGE IVLIA DE ADVLterijs & ſtupro. Cap. XXVIII.

PRIMO: Quo authore iudicium de adulterijs ſit introductum, definitur l.1. ff. ad l.Iuliam de adulterijs.

II. CAVSAE HVIVS ACCVSAtionis, ex quibus competat.

Prima & principalis cauſa huius iudicij eſt: Si adulterium vel ſtuprum ſit commiſſum. M.I.P.lib.1. cap.15.crim.6.q.1.in princip.M.I.R d.cap.13.crim.7. reg.1.in prin. Quæ cauſa declaratur differentia adulterij & ſtupri,l.inter liberas.6.§. lex ſtuprum. ff.eod. tt.l.ſtuprum.34.§.fin.ff.eod.tt.inter ſtuprum. 101.in prin.ff de verb.ſignif.M.I.P.d.quæſt.1.in prin.M.I.R. d.reg.1.in prin.

II. Cauſa: Si mulierem cupidinis, non matrimonij cauſa detinet. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.34.in prin.

III. Cauſa: Si domum vel agrum adulterio committendo præbuit. l.qui domum. 8.in prin.ff.ad l.Iuliam de adult. Declaratur vocabulum Domus, d.l.8, §.fin. Declaratur item vocabulum Mater familiâs, l. mater autem familiâs.10.in prin.ff.eod.tt. Propoſitæ cauſæ exceptio prima: Niſi non ſuam, ſed alienam de-

mium præbuerit. reprobatur l.etſi. 9.in prin. ff.d.tt. Secunda: Niſi non admiſſum ſit adulterium in ea domo. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi de adulterio in iſta domo ſit tractatũ. d.l.9. Tertia exceptio: Niſi non vir, ſed mulier domum præbuerit. reprobatur d.l 10.§.1.

IIII. Cauſa: Si lenociniũ fecerit. l.2.§.lenocinij. ff. ad l.Iuliam de adult. Sed & lenocinium prohibetur Nouell.c.14. M.I.R. d.crim.7. reg.2. Declaratur cauſa propoſita definitione lenocinij, l.athletas.4.§. ait prætor. ff. de his qui notantur infam. Porrò & alia lenocinij pœna proponitur l. vlt. C. de ſpectaculis & ſcenicis. l.ſi lenones.12. C.de epiſc.aud. Plura de lenocinij crimine vide ſ̃.cap.20.cauſa 12.

V. Cauſa: Si maritus de adulterio vxoris, vel contrà vxor de adulterio mariti quid acceperit. l.2.§.lenocinij. l.qui domum. 8.in prin. l.miles. 11.in princ. l. mariti.29.§.qui quæſtum. & l.ſi quis.33.§.fin. ff.ad l. Iuliam de adult. Huius exceptio eſt: Niſi ſine quæſtu maritus vxorem patiatur adulterari. d.§.qui quæſtũ, in fin. & l.2.§.lenocinij, in fin. ff.eod.tt.

VI. Cauſa: Si maritus vxorẽ patiatur adulterari. reprobatur p ea quæ iam dicta ſunt cauſa prox. in fin.

VII. Cauſa: Si quis pro comperto ſtupro aliquid acceperit. l.mariti.29.§.plectitur. & l.mater autem familiâs.10. ff.eod.tt. l.de crimine.10. & l.ſerui.24.§. fin.C.eod.tt.

VIII. Cauſa: Si maritus adulterum deprehenſum dimiſit. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.29.in prin. ff.d.tt. Exceptio prima eſt: Niſi maritus adulterium factum ignorauit, vel non credidit. d.l.29. Secunda: Niſi alius quàm maritus adulterum deprehenſum dimiſerit. d.l.29.§.plectitur, in fin.

IX. Cauſa: Si cuius ope dolóue malo factum ſit, vt deprehenſus in adulterio pecunia ſe redimeret. l.is cuius.14.in prin. & l.nihil intereſt.32.§.fin. ff.d.tt.

X. Cauſa: Si vir infamandæ vxoris cauſa adulterum ſubiecerit, vt ipſe deprehenderet. d.l.14.§.1.

XI. Cauſa: Si is cui tres denunciationes à marito miſſæ erant, ne cum vxore eius rem haberet: cum vxore eius colloquens deprehenſus fuerit. hoc enim ipſo in crimen adulterij incidit. Nouell.c.117.§.ad hæc verò. ibi: ille autem ſi reuera. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi in templo cum ea confabulatus ſit, ac deprehenſus. reprobatur d.§.adhæc verò. ibi: quoniam verò.

XII. Cauſa: Si maritus vxorem in adulterio deprehenſam retinuerit. l.2.§.lenocinij. ibi: itẽ in eum. & §.ſi publico. l.mariti.29. in prin. ff.d.tt. & l.2.C.eod. tt. M.I.P.d.q.1.cauſa 5. Exceptio prima eſt: Niſi vxor adulterij nondum ſit damnata, ſed tantùm ſuſpecta. d.l.2. & l.quamuis. 30.§. in primis. C.eod. tt. l.conſtante. 26. ff.eod.tt. l.generali. 34.§.ream adulterij. ff.de ritu nuptiarum. Altera exceptio eſt: Niſi non ob adulterium, ſed ob aliud crimen vxor fuerit damnata. l. vim paſſam. 39.§. mulierem. ff. ad l. Iuliam de adult. Planè cauſa propoſita iure nouo mutatur ac tollitur, Nouell.c.134.§. ſi quando adulterij crimen. ibi: mulier verò.

XIII. Cauſa: Si adulterum quem habet in poteſtate, cum vxore ſua deprehenſum retinuerit, nec dimiſerit. l.ſi quis.33.§.ſi quis. ff.ad l.Iuliam de adult.

XIIII. Cauſa: Si vxorem adulteram dimiſſam reduxerit. d.§.ſi quis. l.caſtitati.7. ibi: reduxit. C.eod. tt. M.I.P.d.q.1.cauſa 6. Exceptio eſt: Niſi vxor de adulterio non fuerit damnata. l.ſine metu.17.C.eod.tt. Concordant & ea quæ dicta ſunt ſ̃.cauſa 12.excep.1. Planè cauſa propoſita mutatur ac tollitur per ea quæ dicta ſunt ſ̃.d.cauſa 12.in fin.

XV. Cauſa: Si quis damnatam adulterij duxerit in vxorem, vel contrà mulier adultero nupſerit. l.mariti. 29.§.quod ait lex. ff.eod.tt. d.l.7. C.eod.tt. M.I.P.d.q.1.cauſa 7. Huius exceptio prima eſt: Niſi non adulterij, ſed ſtupri nomine mulier fuerit damnata. reprobatur d.§.quod ait lex. Secunda: Niſi ob aliam cauſam, quàm vel adulterij vel ſtupri, fuerit damnata. d.§.quod ait lex. Tertia: Niſi non [illegible]xorem duxerit, ſed in concubinam. l.1.§. qui etiam. ff. de concubinis. Quarta: Niſi de adulterio nondum fuerit conuictus vir vel mulier. l.miles. 11.§. licet mulier. ff. ad l. Iuliam de adulter. Huius replicatio eſt: Niſi rea adulterij ſit, eiusq́; vir adhuc viuat. l.reas.26. ff.de ritu nuptiarum.

XVI. Cauſa: Si inceſti crimen ſit cõtractum. Hæc cauſa ipſo iure ſubſiſtit: M.I.P.d.q.1.cauſa 8. M.I.R. d.crim.7.reg.3. declaratur autem definitione inceſti, l.ſororis.39. ff d.tt. item Inſtit. de nuptijs.§. ergo non omnes. M.I.P.d.cauſa 8. M.I.R.d.reg.3. Exceptio prima eſt, quòd quamuis vir qui inceſtas nuptias contraxit, puniatur, mulier tamen excuſetur, & ab ea pœna excipiatur. l.ſi adulterium.38.§.1.§. fratres denique. ibi: nam & mulieres. & §.inceſtum autem. ff.ad l.Iuliam de adult. Huius replicatio prima eſt: Niſi mulier ſciens inceſtas contraxerit nuptias. d.§. inceſtum autem. Altera: Niſi nõ per nuptias, ſed per adulteriũ vel ſtuprum inceſtum ſit commiſſum. hoc enim caſu etiam mulieres perinde ac mares puniũtur. d.l.38.in prin. & §.1. Secunda exceptio eſt: Niſi is qui inceſtas nuptias contraxit, minor fuerit ætate. d.§. inceſtum autem. & §.nonnunquam, cum ſequentibus, eadem l. 38. Huius replicatio eſt: Niſi non per matrimonium, ſed per adulterium vel ſtuprum inceſtum ſit commiſſum: tunc enim, quemadmodum non ſexus, ita nec ætatis excuſatio admittitur. d.§.nonnunquam. Tertia exceptio eſt: Niſi antequam reus poſtulatus ſit, diuortium fecerit. d.l.38.§.ijdem Imperatores, cum §.ſeq. Quarta: Niſi morte mulieris matrimonium inceſtuoſum ſit ſolutum. reprobatur l. fin. ff. eod.tt. Quinta: Niſi non per matrimonium inceſtum ſit commiſſum, ſed per ſimplex ſtuprum. reprobatur l.miles. 11.§.1. ff. eod.tt. l.etiamſi.56. ff.de ritu nup.

XVII. Cauſa: Si tutor pupillam, vel curator adultam ſuam in vxorem duxerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.qui pupillam. 7.in princ. ff. ad l. Iuliam de adult.

XVIII. Cauſa: Si quis duas vxores ſimul habeat, vel vxor duos maritos, adulterij crimine tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l.eum qui duas. 18.C. eod.tt. l.2.C. de inceſtis & inutilib. nuptijs. M.I.P.d. q.1.cauſa 9. M.I.R.d.cri.7.reg.5. Huius exceptio prima eſt: Niſi per errorem & ignorantiam ſit factum. d.l.18. l.penult. item l.miles.11.§.mulier. ff.eod.tt. M.I.P.d.cauſa 9.except.1. M.I.R.d.reg.5.except.1. Altera ex-

ra ex-

ra exceptio eſt: Niſi mulier vni deſponſata, alteri in matrimonium ſit tradita. ob hoc enim adulterij crimen non contrahitur. d.l.11.§.quærebatur.

XIX. Cauſa: Si mares cum maribus coierint. Inſtitut. de pub. iudicijs.§.item lex Iulia de adult. l.cum vir nubit.31.C. ad l.Iuliam de adulter. Nouell.c.141. M.I.P.d.q.1.cauſa 11.M.I.R.d.crim.7.reg.6. Hactenus cauſæ, ex quibus accuſatio lege Iulia de adulterijs introducta competat, ſunt propoſitæ: ſequuntur nunc iſtarum cauſarum exceptiones generales.

I. Exceptio: Niſi inter ſeruos & cum ancilla ſtuprum vel adulterium ſit commiſſum. l. inter liberas. 6.in prin.ff.d.tt.l.etſi.25.& l.quæ adulterium.29.C. eod.tt.l.ſi ſtuprum. 25.ff.de iniurijs. Contradicit M. I.P.d.q.1.except.gener.1.

II. Exceptio: Niſi ſeruum adulteriũ vel ſtuprum fecerit. reprobatur l.ſeruos quoq;.5.in prin.ff.de accuſationib. & l.quoniã.26.§.fin.C.ad l.Iuliam de adult.

III. Exceptio: Niſi nõ in nuptam, ſed in virginem vel viduam ſit commiſſum. reprobatur Inſtit. de pub. iudicijs.§.item lex Iulia de adult. M.I.P.d.q.1.excep. gener.2.M.I.R.d.crim.7.reg.1.except.1.

IIII. Exceptio: Niſi minor annis adulteriũ vel ſtuprum cõmiſerit. reprobatur l.auxilium.37.§.fin.ff.de minorib.25. annis.l.ſi minor annis.36. & l.ſi adulteriũ.38.§.fratres.ibi: cum alias.ff.ad l.Iuliã de adult.

V. Exceptio: Niſi nondũ viripotẽtes virgines corrupit. reprobatur l.ſi quis.38.§.qui nondũ.ff.de pœnis.

VI. Exceptio: Niſi cum meretrice aut aliàs muliere ignominioſa ſtuprum ſit cõmiſſum. l.ſi ea.23.C.ad l.Iuliã de adult. & l.quæ adulteriũ.29.C.eod.tt.M.I. R.d.reg.1.exc.3. Contradicit M.I.P.d.q.1. except.gener.3. Huius replicatio prima eſt: Niſi euitandæ pœnæ cauſa mulier infamẽ ſe prebuerit. l. mater autem familiâs.10.§.fin.ff.eod.tt. Altera: Niſi mulier nupta ſit: tũc enim nihilominus iure viri accuſatio competit. l.ſi vxor.13.§.ſed & in ea.ff.eod.tt.

VII. Exceptio: Niſi is qui adulterium commiſit, in honore miniſterióue publico ſit. reprobatur l.ſi adulterium.38.§.fin.ff.d.tt.

VIII. Exceptio: Niſi lenocinio mariti adulterium ſit cõmiſſum. l.ita nobis.28.ibi: & lenocinij. C.d.tt. l.cum mulier. 47. in fin. ff. ſoluto matrimonio. & l. viro atque vxore.39.ff.eod.tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi accuſatus vel accuſata inter reos receptus receptáue ſit. l.2.§.qui hoc dicit. & §.ſi publico. item l. ſi maritus. 15.§. præſcriptiones. ff. ad l. Iuliam de adulter. Ratio huius replicationis propoſita eſt ſ̃. cap.12. quæſt. 5. except.14. Secunda replicatio eſt: Niſi accuſatus ſeruus ſit, vel ſeruus eſſe dicatur. l.quoniam.26.C.eod.tt.

IX. Exceptio: Niſi maritus infamandæ vxoris cauſa adulterum ſubiecerit. reprobatur l.is cuius.14.§. ſi vir.ff.d.tt.

X. Exceptio: Niſi matrimonium interceſſerit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, cum inter maritum & vxorem non poſſit committi adulterium vel ſtuprum: ſed eius replicatio prima eſt: Niſi matrimonium non ſit legitimum. quæ conſtat ex ijs quæ dicta ſunt ſ̃.cauſa 16.cum duab.ſeqq. Secunda: Niſi adulterio, non ſtupro commiſſo matrimonium interceſſerit. Hæc replicatio ſpecies eſt præcedentis, & approbatur l.commiſſum.27.C.ad l.Iuliam de adult.

XI. Exceptio: Niſi per vim ſtuprum vel adulterium ſit factum. l.ſi vxor 13.§. ſi quis planè, in fin. & l.vim paſſam. 39. in prin.ff.eod.tt. l.fœdiſſimam.20. C.d.tt. Planè hoc caſu is qui vim intulit, alia lege tenetur, de qua ſ̃.cap.23.eſt dictum.

XII. Exceptio: Niſi is eáue, qui quæue adulterium commiſit, deceſſerit: tunc enim extinguitur adulterij crimen, ſecundum ea quæ dicta ſunt ſ̃.cap.13. except. 10. Huius exceptionis, præter alias replicationes d.except.10. enumeratas, numeratur & hæc: Niſi alter ex ijs qui adulterium commiſerunt, ſuperſit. hic enim nihilominus accuſari poteſt, morte alterius non obſtante. l.denunciaſſe.17.§.fin.cum ll.ſequentibus. l. miles.11.§.adulterij.l. vim paſſam.39.§.in matrimonio. & l.fin.ff.ad l.Iuliam de adult.

XIII. Exceptio: Niſi mulier adultera in eodẽ matrimonio perſeuerauerit. d. l. 11. §. volenti. & l.conſtante.26.ff.d.tt.l.crimen adulterij.11.C.eod.tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi maritus de lenocinio ſit accuſatus & conuictus. d.ll. & l. ſi quis. 33.§.ſi quis. ibi: quæ autem. Altera: Niſi in alio, non in eo matrimonio, in quo nunc eſt mulier, adulterium ſit commiſſum. l.nuptam mihi. 5.ff.eod.tt.

XIIII. Exceptio: Niſi accuſatio ſemel in iudiciũ deducta fuerit, & reus abſolutus, vel accuſatio deſerta. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ̃.cap.15.except. 15.in princ. Proinde is qui accuſationem in iudicium deduxit, & ab ea deſtitit, poſtea rurſus accuſare volens nõ auditur. de quo ĩ. dicetur. Propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi alius accuſationem ab alio deſertam repetere velit. l.conſtante. 26. in fin.ff. ad l.Iuliam de adult. Secunda: Niſi accuſatio aduerſus alterũ antea fuerit inſtituta. ex eo enim alter, qui poſtea accuſatur, nõ defenditur. approbatur ſimul & diſtinguitur l.denunciaſſe.17.§.quæritur.ibi: expectabit igitur. & §.fin.cum ll.ſeqq.ff.d.tt. Huius duplicatio eſt: Niſi adulter accuſatus abſolutus fuerit: tũc enim & mulieri rei iudicatæ exceptio competit, propoſita replicatione non obſtante. d.§.quæritur. l.2.in prin.ff.eod.tt. M.I.R.d.reg.1.exc.4. item lib.5.ca.12. reg.15.exc.1. Cuius triplicatio prima eſt: Niſi mulier nõ ſit nupta. tunc enim exceptio rei iudicatæ illi non datur. l.adulter.19.§.fin. & §.ſi eo tẽpore.ff.d.tt. Secunda videtur: Niſi nupta mulier ab alio accuſetur, non ab eodem. ſed reprobatur d.l.19.§.nupta. Tertia: Niſi per colluſionem adulter fuit abſolutus. reprobatur d.§.nupta. Tertia ꝑpoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi ij qui de adulterio accuſati fuerunt & abſoluti, poſtea matrimonium contraxerint, & turpiter conuerſati fuerint. Nouell.c.134.§.ſi quis autem de adulterio. & l.q. adulterij. 34.C.ad l.Iuliã de adult. Quarta replicatio eſt: Niſi extraneo accuſante abſoluta ſit mulier, poſteaq; maritus accuſare velit. l.ſi maritus.4.§.fin.ff.eod.tt. Quinta: Niſi prima accuſatione vterq; ſimul, & adulter & adultera, fuerit accuſatus. l.ſi maritus.15.§.fin.ff.d.tt.

XV. Exceptio: Niſi crimen abolitũ ſit. approbatur ſimul et diſtinguitur ꝑ ea quæ dicta ſunt ſ̃.cap.13.except.16.item cap.17.de tergiuerſatione, q.2.exc.22.

XVI. Exceptio: Niſi inter accuſatorem & reum conuenerit, ne accuſetur. reprobatur l. de crimine. 10. C. d. tt. l. tranſigere 18. ibi: excepto adulterio. C. de tranſactionibus.

XVII. Exceptio: Niſi quinquennium à die commiſſi adulterij præterierit. l. adulter. 5. C. ad l. Iuliam de adult. l. ita nobis. 28. ibi: præter quinquẽnij. C. d. tt. M. I. R. d. crim. 7. regul. 16. Declaratur hæc exceptio l. mariti. 29. §. quinquennium. ff. d. tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi accuſator accuſare non potuit. reprobatur d. l. 5. ibi: quod cõtinuum numeratur. l. quinquennium. 31. & l. miles. 11. §. adulterij. ff. eod. tt. Planè admittitur, ſi propter accuſationẽ præcedentem, contra alterum vel ab altero inſtitutã, accuſatio poſterior ſit dilata. d. l. 31. ff. eod. tt. l. ſi maritus. 4. in prin. ff. d. tt. Cui diſtinctioni quodãmodo cõtradicere videtur l. mariti. 29. §. pen. ff. eod. tt. De quo vide gloſſ. Porrò quãuis in ꝓpoſita quinquennij præſcriptione, dicta replicatio regulariter reprobetur: approbatur tamen in præſcriptione ſexaginta dierum, item in præſcriptione ſex menſiũ. de qua re ȷ. dicetur. Secunda replicatio eſt: Niſi non, quòd adulterium vel ſtuprum commiſerit, accuſetur: ſed quòd domũ ſuam cauſa ſtupri præbuerit, vel ob aliam ſimilem cauſam. reprobatur d. l. 29. §. hoc quinquẽnium. ff. d. tt. Tertia: Niſi per vim ſtuprum vel adulterium quis feciſſe dicatur. d. l. 29. §. fin. de quo vide ſ. cap. 24. q. 1. exc. 2. Quarta: Niſi adulteriũ cum inceſtu admiſſum dicatur. l. vim paſſam. 39. §. præſcriptione. ff. d. tt. M. I. R. d. reg. 16. except. 1. Hactenus exceptiones ſupradictarum cauſarum generales propoſitæ ſunt: ſed & plures vide ȷ. in quæſtionibus ſequentibus.

Replicatio præcedentium exceptionum generalis.

Planè harum exceptionum replicatio generalis videtur eſſe talis: Niſi adulter accuſatus & damnatus ſit. hoc enim caſu videtur mulieri adulteræ exceptiones eius in irritum recidiſſe. Sed reprobatur l. denunciaſſe. 17. §. fin. ff. ad l. Iuliam de adult. ibi: ſi condemnatus fuerit. l. 13. C. eod. tt. Planè exceptiones ſupradictæ, quæ ſumuntur non ex ipſa cauſa accuſationis, ſed ex aliis circumſtãtijs, quas præſcriptiones propriè appellamus, videntur, exceptis tribus, mutari ac tolli per l. ita nobis. 28. C. d. tt.

III. QVIBVS ACCVSATIO adulterij competat?

I. Regula, De marito adulteræ, & de iure mariti accuſando. In primis marito adulteræ accuſatio hæc iure mariti cõpetit. l. quamuis. 30. §. in primis. C. d. tt. M. I. P. d. cap. 15. cri. 6. q. 2. reg. 1. M. I. R. d. crim. 7. reg. 10. Huius regulæ exceptiones plures ſunt. Prima eſt: Niſi maritus filiusfamiliâs ſit, vel ſeruus. In filiofamiliâs reprobatur l. inter liberas. 6. §. filiusfamiliâs. & l. filiumfamiliâs. 37. ff. eod. tt. In ſeruo aũt approbatur l. ſerui. 24. in prin. C. d. tt. Secunda: Niſi maritus impudicꝰ ſit. l. ſi vxor. 13. §. iudex. ff. eod. tt. M. I. P. d. reg. 1. exc. 1. M. I. R. d. reg. 10. exc. 4. Tertia: Niſi lenocinio mariti vxor fuerit adulterata. de hac tractatũ eſt ſ. exc. generali 8. Quarta: Niſi maritus alios reos ex aliis criminib. habeat. reprobatur l. inter liberas. 6. §. fin. ff. d. tt. De quarta vide ſ. cap. 12. q. 5. except. 10. repl. 2.

Quinta: Niſi vxor vulgaris ſit mulier. reprobatur l. 13. §. ſed & in ea. ff. d. tt. Sexta: Niſi ante cõtractum matrimoniũ adulterium vel ſtuprum ſit cõmiſſum. d. l. 13. §. ſi quis vxorem. & §. fin. l. propter violatã. 8. C. eod. tt. M. I. R. d. reg. 10. excep. 3. Huius replicatio eſt: Niſi eo tẽpore, cum ei fuit deſponſata, ſtuprũ ſit commiſſum. d. l. 8. & d. l. 13. §. diui Seuerus. & §. ſi minor. ff. d. tt. M. I. R. d. exc. 3. repl. Septima exceptio eſt: Niſi in priore matrimonio adulteriũ ſit commiſſum. d. l. 13. §. fin. Octaua: Niſi poſt diuortiũ factum, ſtuprum ſit commiſſum. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi vxor ſine legitima cauſa repudium viro miſerit. l. ſi mulier. 35. C. ad l. Iuliam de adult. Nona: Niſi cum apud hoſtes eſſet, vxor adulterium commiſerit. reprobatur l. ſi vxor. 13. §. ſi quis planè. ff. eod. tt. Decima: Niſi vxor legitima non ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 13. §. ſed & ſi ea. §. ſi quis vxorem. & §. ſi minor. l. ſi eius. 22. C. eod. tt. Huius replicatio eſt: Niſi non iure mariti, ſed iure extranei accuſare velit. d. l. 13. Vndecima exceptio eſt: Niſi vxor accuſatoris non ſit. conſtat ex præcedentibus, eiusq́; replicatio prima eſt: Niſi cõcubina eius ſit. approbatur certo modo d. l. 13. in prin. Altera: Niſi ſponſa eius ſit. & hæc approbatur certo modo d. l. 13. §. diui Seuerus. Cuius duplicatio eſt: Niſi ob hoc, quòd ſponſa alij in matrimonium fuerit tradita, accuſationem inſtituere velit. l. miles. 11. §. quærebatur. ff. d. tt. Duodecima exceptio eſt: Niſi intra ſexaginta dies maritus accuſationem non inſtituerit. l. is cuius. 14. §. marito. ff. d. tt. Planè poſt ſexaginta dies etiam accuſare poteſt maritus, non quidem iure mariti, ſed extranei: quod primæ replicationis loco notandum. l. iure mariti. 6. C. d. tt. l. miles. 11. §. ſexaginta, in fin. ff. d. tt. Secunda replicatio eſt, quòd ſexaginta iſti dies incipiant currere, non à die commiſſi adulterij, ſed à die facti diuortij. l. is cuius. 14. §. marito. ibi: diuortij. & l. pater. 30. ff. d. tt. Tertiæ replicationis loco notandum, quòd inter ſexaginta dies, quib. mariti iure accuſatio competit, etiam ſexageſimus dies connumeretur. d. l. 30. in fin. Quarta replicatio eſt: Niſi maritus intra ſexaginta dies accuſare non potuit. d. l. 6. in prin. ibi: vtiles computãtur. C. d. tt. d. l. 11. §. quidam. ff. d. tt. l. ſi quondam. 15. & l. ob cõmiſſa. 21. C. eod. tt. Planè dies feriati è ſexaginta diebus non eximuntur. d. l. 11. §. ſexaginta. Hæc de duodecima exceptione ſint dicta. Decimatertia exceptio eſt: Niſi maritus negauerit ſe accuſaturum. l. ſi maritus. 15. §. ſi negauerit, in fin. ff. d. tt. Decimaquarta: Niſi maritus poſt inſtitutã accuſationẽ deſtitit. l. 2. §. 1. ff. eod. tt. Decimaquinta: Niſi maritus vxorẽ retinuerit. l. crimen. 11. C. d. tt. Decimaſexta: Niſi vxorem dimiſſam maritus reduxit. l. quæſitum eſt. 40. in fin. ff. d. tt. M. I. R. d. reg. 10. except. 2. Decimaſeptima: Niſi extraneus prior inſtituerit accuſationem. reprobatur l. ſi maritus. 4. §. ſi ante. ff. eod. tt. l. 2. §. ſimul. ibi: in tantum. ff. eod. tt. Reliquas exceptiones vide ȷ. reg. 4.

II. Regula, De ſponſo adulteræ. Huic quoq; accuſatio competit. de quo ſ. reg. prox. except. 6. repl. 1.

III. Regula, De patre adulteræ. Hic cæteris accuſatoribus in accuſatione præfertur. Cuius exceptio prima eſt: Niſi adultera nõ nupta ſit, ſed vidua. l. nec

in ea

in ea lege.22.§.1.ff.ad l.Iuliã de adult. Secunda: Niſi maritus accuſare velit. hic enim patri præfertur. l 2. §.ſi ſimul.ff.d.tt. Huius replicatio prima, Niſi pater præuenerit maritum: reprobatur d.l.2. Secunda: Niſi maritus infamis ſit. Tertia: Niſi maritus magis cum vxore colludat. hæ duæ replicationes proponuntur l. niſi igitur.3.ff.d.tt. Quarta: Niſi maritus ſit in magiſtratu. reprobatur l.ſi maritus.15.in prin.ff.d.tt. Tertia propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi intra ſexaginta dies pater accuſationẽ non inſtituerit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt ſ.regul.1. except.12. Eius autẽ replicatio, præter cæteras d.excep.12.propoſitas, numeratur & hæc: Niſi pater accuſare non potuerit: tunc enim ſexaginta dierũ tempus ei non currit. quæ replicatio cũ approbetur ſ.d.excep. 12.repl.4. tum exemplis etiam declaratur l.ſi maritus.4.in prin. & d.l.15.in prin.ff.d.tt. Quarta exceptio: Niſi pater negauit ſe accuſaturũ. d.l.15.§.ſi negauerint. Reliquas exceptiones vide j.reg.prox.

IIII. Regula, De extraneis, præter maritum & patrem. His quoq; poſt maritum & patrem accuſatio adulterij competit. d.l.4.§.extraneis.l.qui cœtu.5.§. fin.ff. ad l.Iuliam de vi publica. M.I.R.d. crim.7.reg. 12. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi maritus vel pater accuſare velit: tunc enim extraneus repellitur. d.l.4. Eius replicatio eſt: Niſi extraneus præoccupauerit. reprobatur d.l.4.§.ſi antè. Secunda exceptio eſt: Niſi non intra ſex menſes à die commiſsi adulterij vel ſtupri accuſationẽ inſtituerit. d.l.4.§. extraneis. Planè ſi nupta ſit mulier, à die diuortij, non à die commiſsi criminis ſex menſes currere incipiunt. quod primæ replicationis loco notandũ. l.mariti. 29. §. ſex menſium.ff.d.tt. Secunda replicatio eſt: Niſi accuſator intra illud tempus accuſare non potuit: hoc enim tempus, quo accuſator vel iure vel facto accuſare fuit impeditus, in ſex menſes non computatur: cum tempus ſex menſium vtile, nõ continuum numeretur. l.miles.11.§.quidam.d.l.4.§.extraneis.ff.d.tt. Plura vide ſ.reg.1.except.12.replic.4. Planè intra ſexaginta dies diuortij extraneus agere non poteſt: vt dicitur l.is cuius.14.§.marito. ibi: nec vlli.ff.eod.tt. attamen iſti ſexaginta dies nihilominus in tẽpus ſex menſium, ſi neq; pater, neq; maritus accuſauerit, computantur extraneo. quod primæ duplicationis loco notandum. d.§.extraneis. ibi: quatuor menſes extraneis dantur. Secunda duplicatio eſt: Niſi quinquennium à tempore commiſsi adulterij præterierit: tunc enim accuſator propoſita replicatione nõ adiuuatur. l.mariti.29. §.præterea. ff.d.tt. Plura de hac duplicatione vide ſ. quæſt.2.except.generali 17. Hæc de ſecunda propoſitæ regulæ exceptione ſint dicta. Tertia exceptio eſt: Niſi accuſator non ſit propinquus vel cognatus adulteræ. l.quamuis.30.in prin.& §.extraneos. C.eod.tt. Quarta: Niſi accuſator minor ſit 25.annis. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi maritus.15.§.lex Iulia. ff.d.tt. Planè iam propoſitæ exceptiones, cum præcedentium regularum exceptionibus, recipiunt quaſdam replicationes generales, de quibus dicetur j.eod. cap.quæſt.8.in prin.

V. Regula: De vxore adulteri. Huic accuſatio non datur. l.1.C.ad l.Iuliam de adulter. M.I.P.d.quæſt.2. reg.2. M.I.R.d.crim.7.reg.13.vbi etiam diſtinguitur.

VI. Regula, De vno ex plurib. extraneis accuſare volentibus eligendo, proponitur l.2.§.fin.ff.d.tt.

VII. Regula, De duob. accuſatoribus, quorũ alter adulterum, alter adulterã accuſat: an ſint admittendi, definitur l.denunciaſſe.17.§.quæritur.ff.eod.tt.

IIII. ADVERSVS QVOS COMpetit accuſatio propoſita.

I. Regula, De muliere adultera. Hæc perinde ac adulter accuſari poteſt. quod vt per ſe verum eſt: ita recipit quaſdam exceptiones, quarum prima eſt: Niſi mulier vim ſit paſſa. approbatur p ea quæ dicta ſunt ſ.eod. cap. quæſt.2. exceptione generali 11. Secunda exceptio eſt: Niſi mulier dolo perſuaſa, nupſerit ei qui aliam habet vxorem. l.eum qui.18.C.eod.tt. Tertia: Niſi inceſtæ nuptiæ ſint contractæ: tunc enim mulier excuſatur. approbatur ſimul & diſtinguitur ſ.d. quæſt.2.cauſa 16.except.1.

II. Regula, De internuncijs & miniſtris huius criminis. Hi quoque tenentur. Nouell.c.134.§.ſi quando adulter.

III. Regula, De eo qui adulterium ſuaſit. Et hic tenetur. l.hæc verba.12.ff.ad l.Iuliam de adult.

IIII. Regula, De eo qui domũ præbuit, lenocinium fecit, pecuniam pro comperto ſtupro accepit, & ſimilibus. vide ſ.eod. cap. quæſt.2. inter cauſas propoſitæ accuſationis. Item, ne aduerſus duos hæc accuſatio inſtituatur, dicetur j.quæſt.prox.reg.2.

V. QVANDO ET QVO ORDIne competat accuſatio.

I. Regula: Extraneo ius accuſandi intra ſexaginta dies non datur. l.is cuius.14.§. marito. ibi: nec vlli alij.ff. ad l.Iuliam de adult. Huius exceptio eſt: Niſi maritus & pater negauerint ſe accuſaturos. l.ſi maritus.15.§.ſi negauerint.ff.d.tt.

II. Regula: Adulter & adultera ſimul accuſari nõ poſſunt. d.l.15.§.fin.l.nihil intereſt.32.§.cum alterũ. & l.vim paſſam.39.§.duos.ff.eod.tt. l.reos.9.C.d.tt. Exceptio prima eſt: Niſi à diuerſis adulter & adultera accuſentur: tũc enim ſimul accuſari poſſunt. l.denunciaſſe.17.§. quæritur.ff.d.tt. Secunda: Niſi non adulterũ, ſed alium ſimul cũ adultera accuſauerit. d.l.32.§.fin.ff.d.tt. Tertia: Niſi inceſti crimen intentetur. l.qui pupillam.7.§.fin.& d.l.39.§.inceſti.ff.d.tt.

III. Regula: Liberum eſt accuſatori, vtrum adulterũ, an adulterã accuſare velit. d.l.15.§.ſi in viduitate.& l.nuptam.5.ff.d.tt. Huius exceptio prima eſt: Niſi mulier nupta ſit: tunc enim ab adultero incipiendum. d.l.5.l.2.in prin.l.denunciaſſe.17.§.quæritur.& l.vim paſſam.39.§.nupta prius.ff.d.tt.l.ſi dum.12.& l.ita nobis.28.ibi: illam etiã quæ.C.eod.tt. Cuius replicatio prima eſt: Niſi mulieri, antequam rurſus nupſerit, denunciatũ ſit, ne nubat. l.qui vxori.16.ff.d.tt. Huius duplicatio prima eſt: Niſi non ad iudicem denunciauerit. reprobatur l. denunciaſſe.17.in prin.ff. d.tt. Secunda: Niſi rationem non adiecit, quare denunciauerit. reprobatur d.l.17.§. quid ergo. Tertia: Niſi iudicem non demonſtrauerit in denunciatione. Et hæc reprobatur d.§.quid ergo. Quarta: Niſi cum alio adulterium factum in accuſatione dicat, quàm in denunciatione dixit. d.l.17.§. quid tamẽ. Quinta:

Niſi non per ſe, ſed per alium denũciauerit. reprobatur d.l.17.§.ſed & ſi. Sexta: Niſi ad domum tantùm denunciatio ſit facta. reprobatur l.vim paſſam.39.§. nupta prius.ff.d.tt. Hæc de prima replicatione. Altera replicatio eſt: Niſi libellos accuſatorios, antequam nuberet, dederit. reprobatur d.l.17.§.1. Tertia: Niſi vxor cum ſeruo adulterium cõmiſiſſe dicatur. reprobatur l.ſeruos.5.ff.de accuſat. Hactenus de prima ꝓpoſita regulæ exceptione ſit dictũ. Secunda exceptio eſt: Niſi dominus ſeruum ſuum cum vxore ſua adulterium cõmiſiſſe dicat. tũc enim ab vxore eſt incipiendum. l.ſi quis.33.in prin.ff.ad l.Iuliam de adult.

IIII. Regula: Durante matrimonio, in quo adulterium commiſſum dicitur, accuſatio propoſita non competit, ſed diuortio facto. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ̃.quæſt.2.except.generali 13.

V. Regula, De accuſatione eius qui in honore miniſterióue publico eſt, aut reipub. cauſa abeſt, differenda, proponitur l.ſi maritus.15.§. legis Iuliæ. & l.ſi adulterium.38.§.fin.ff.d.tt.

VI. Regula, De accuſatione adulterij in pubertatem infantis differenda, habetur l.ſi ventris.8.ff. de ventre in poſſeſſionem mittendo. Huius exceptio eſt: Niſi mulier adultera non negetur ex defuncto prægnans eſſe, nec infans defuncti filius negetur. l.miles.11.§.defuncto.ff.ad l.Iuliam de adult.

VI. QVAMDIV COMPETAT accuſatio adulterij?

Hactenus de quæſtione, quando & quo ordine accuſatio hæc competat, eſt dictum. Quamdiu autem competat, dictum eſt ſ̃.quæſt.2.except.generali 17. item quæſt.3.reg.1.except.12.item reg.3.except.3.

VII. QVID VENIAT IN HAC accuſatione, ſeu de pœna.

I. Regula: Adulterij pœna capitalis eſt. l.quamuis.30.in fin.C.ad l.Iuliam de adult. Inſtit. de pub.iudicijs.§.item lex Iulia de adulterijs. elicitur etiam ex l.tranſigere.18.C de tranſactionib.l.caſtitati.7.verſ.ſi quocunque modo.C.ad l.Iuliam de adulter. M.I.R.d.crim.7.reg.18.

II. Regula: Stupri pœna eſt, publicatio dimidiæ partis bonorum, vel corporis coercitio cum relegatione. Inſtit.d.tt.§. item lex Iulia de adulterijs, in fin. M.I.R.d.crim.7.reg.19. Contradicere videtur l.1.in fin. ff.de extraordinarijs criminibus.

III. Regula: Mulier adultera, ſubdita legitimis pœnis, in monaſterium datur. Nouell.c.134.§.mulier verò.& §.ſi quis autem. ibi: & mulierẽ. M.I.P.d.crim.6.q.3.reg.4.M.I.R.d.crim.7.reg.21.

IIII. Regula: Si quis cum ea, quam vxorem habere non poteſt, ſtuprum commiſerit, in inſulam eſt deportandus. l.ſi quis.5.ff.de quæſtionibus. l.ſi adulterium.38.§.1.ff.ad l.Iuliam de adult. M.I.R.d.crim.7.reg.22. De pœna inceſti vide itẽ ʒ.lib.4.de nuptijs.

V. Regula: Si tutor pupillam ſuam corruperit, deportatur. l.vnica. C.ſi quis eã cuius tutor fuerit, &c. M.I.R.d.crim.7.reg.23.

VI. Regula: Si mulier proprijs ſeruis ſe iunxerit, capite punitur. l.vnica.C.de mulierib.qui ſe proprijs ſer.iunx. M.I.P.d.q.3.reg.8.M.I.R.d.crim.7.reg.24.

VII. Regula: Si nondum viripotentem virginem quis corrupit, qua pœna puniendus, definitur l.ſi quis.38.§.qui nondũ.ff.de pœnis. M.I.R.d.crim.7.reg.26.

VIII. ACTVS ET ADIVNCTA huius iudicij.

I. Regula, De præſcriptionibus opponendis: quando ſint opponendæ, definitur l.ſi maritus.15.§.præſcriptiones.ff.ad l.Iuliam de adulter. Quæ lex intelligenda videtur de ijs præſcriptionibus, de quibus etiam agitur l.ita nobis.28.C.eod.tt. de quo vide ſ̃.eod.cap. quæſt.2.in fin. Quæ autem præſcriptiones opponendæ ſint, quæ non, d.l.28.definitur.

II. Regula, De reconuentionibus ciuilibus non opponendis in accuſatione adulterij, proponitur l.adulterij.33.C.d.tt.

III. Regula, De dilationib. nõ facilè dandis, habetur l.in crimine.41 ff.d.tt.M.I.R.d.crim.7.reg.40.

IIII. Regula, De probatione adulterij. Quomodo probetur, definitur Nouell. c.117.§.adhæc verò ibi: ille autem.

IX. DE QVAESTIONIBVS in hoc iudicio.

1. QVI TORQVENDI?

I. Regula, De ſeruis tam mariti quàm vxoris, proponitur l.in adulterij.32.C.d.tt.l.ſi poſtulauerit.27.§.haberi.ff eod.tt.l.conſenſu.8.§.ſeruis ſcilicet.C.de repudijs. vide inſuper ſ̃.cap.16.quæſt.2.reg.1.except.4.replic.9. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi tempore commiſſi adulterij domi ſeruus nõ fuerit. d.l.32. Cui contradicere videtur l.proſpexit.12.ff.qui & à quib. manumiſſi liberi non fiant.

II. Regula, De ſeruis ancillisúe parẽtis eius de quo quæritur, proponitur d.§.haberi. Huius exceptio eſt: Niſi parens naturalis ſit, non iuſtus. l.non ſolum.3.C. ad l.Iul.de adult.

III. Regula, De ſeruis exteris. Hi ex lege Iulia non ſunt torquendi. d.l.3. Planè ex reſcripto Imperatoris Hadriani etiam exteri ſerui torquendi ſunt. d.§.haberi.verſ.diuus autem Hadrianus.

IIII. Regula, De ſeruo in quo vſumfructum reus habet, & qui ei bona fide ſeruit, ꝓponitur l.ſi poſtulauerit.27.§.de eo quoq;.ff.ad l.Iuliam de adul.

V. Regula, De ſtatulibero, habetur d.§.de eo quoq;.

2. QVIBVS PRAESENTIBVS torquendi?

Definitur hæc quæſtio d.l.27.§.quæſtioni.ff.d.tt.

3. ANTECEDENTIA.

De cautione æſtimationis ſerui præſtanda conſtituitur l.non ſolùm.3.in fin.C.d.tt. & d.l.27.in prin. ff.eod.tt.

4. EVENTVS QVAESTIONIS habendæ, vel habitæ.

I. Regula: Serui eius qui reus eſt, ſed & accuſatoris torti publicantur. d.l.27.§.iubet lex, cum ſeqq.

II. Regula: Serui torquendi intra duos menſes, matrimonio ſoluto, manumitti vel diſtrahi prohibentur. d.l.3.ibi: quos intra. & l.vlt.C.d.tt.

III. Regula, De actione eius, ſi ſeruus tortus vel mortuus ſit, vel deterior factus. Quibus ſcilicet ea detur actio, definitur l.ſi poſtulauerit.27.§.1.cum ſequentib.ff.eod.tt.

IIII. Re-

IIII. Regula, De eo quod veniat in iam dictam actionem, habetur d.l.27.§.ſi rem.& §.fin.

V. Regula, De genere dictæ actionis, proponitur l. quod ex his.28.ff.eod.tt.

X. ADFINIA PROPOSITAE accuſationis remedia.

I. Regula: Si per vim mulier corrupta ſit, accuſatio competit. de qua ſ. cap.24. dictum eſt.

II. Regula: Si ancilla vitiata ſit, vel ſeruus corruptus, ſerui corrupti actio eſt: item actio legis Aquiliæ, & Iniuriarum. l. inter liberas.6. in prin. ff. ad l. Iuliam de adult.

III. Regula: De iure occidendi adulterum, dictum ſ. cap.25. quæſt.1. except.9. cum duab. ſeqq.

IIII. Regula, De retinendo adultero deprehenſo, proponitur l. capite quinto 25. ff. ad l. Iuliam de adult.

DE LEGE CORNELIA DE falſis, eiusq́; officio. Cap. XXIX.

I. CAVSAE EX QVIBVS ACcuſatio falſi competat.

Prima & generalis cauſa eſt: Si falſum commiſſum ſit. M.I.P. lib.1. cap.15. crim.7. q.1. in prin. quæ cauſa declaratur definitione falſi, Nouel. c.73. in prin. M.I.R. lib.1. cap.13. crim.8. reg.2. Falſum autem committitur varijs modis: in ſcriptis & tabulis, in teſtamẽto & codicillis, in teſtimonio, in moneta & nummis, in pondere & menſura, in nomine & vita conditione, in ſignis & titulis, in partu. de quibus ſingulis ordine in ſequentib. cauſis dicetur. M.I.P.d.q.1. cauſa 1. M.I.R.d.reg.2.

De falſo in ſcriptis & tabulis.

II. Cauſa: Si in rationibus, tabulis, cereiſue, vel alia aliqua re, ſine conſignatione, falſum fecerit quis, vel vt verum nõ appareret celauerit, amouerit, deleuerit, inciderit, ſubiecerit, reſignauerit. l.1.§. qui in rationibus. ff. ad l. Cornel. de falſis. l. Paulus.16.§. Paulus. & l. quid ſit falſum.23. ff. eod. tt.

III. Cauſa: Si falſum inſtrumentum recitauit. l. falſi nominis.13.§. ordine. ff. d. tt.

IIII. Cauſa: Si inſtrumentum ſubripuit. de hac cauſa tractatur d.l.16. in prin.

V. Cauſa: Si inſtrumentum apud iudicem protulit, quod probari nõ poſſit. de hac agitur l. diuus Pius. 31. ff. eod.

VI. Cauſa: Si chirographum alienum imitetur. approbatur l. quid ſit.23. ff. eod. tt.

VII. Cauſa: Si in cõputatione vel in ratione mentiatur. reprobatur d.l.23.

VIII. Cauſa: Si in inſtrumenti vel contractus die falſum ſit commiſſum. reprobatur l. repetita.3. ff. de fide inſtrumentorum. Huius legis caſum vide in gloſſa. Cõtradicit l. ſi à debitore. 28. ff. ad l. Corneliam de falſis. Cui concordat l. ſi creditor.15. C. eod. tt.

IX. Cauſa: Si ſcripſit præſentem ſe recepiſſe, cum eſſet abſens. l. qui velut.13. C. d. tt.

X. Cauſa: Si obrepſit præſidi per acta vel per libellum. l. ſi quis.29. ff. d. tt.

XI. Cauſa: Si falſis conſtitutionibus & reſcriptis vſus eſt. l. fin. & l. qui nomine.25. ff. d. tt. l. maiorem. 4. C. eod. tt. l.1. ff. de concuſſione.

XII. Cauſa: Si edicta propoſita corrupit. l. penult. in prin. ff. eod. tt. Adfine remediũ proponitur l. ſi quis. 7. cum duabus ſequentibus. ff. de iuriſdictione.

De teſtamentis & codicillis.

XIII. Cauſa: Si teſtamentum vel aliud inſtrumentum falſum ſcripſerit, ſignauerit, aperuerit, recitauerit, mutauerit, ſubiecerit, amouerit, celauerit, deleuerit, interleuerit, reſignauerit. l.2. & l. lege Cornelia.9.§. pœna. ff. ad l. Cornel. de falſ. Inſtit. de publicis iudicijs.§. item lex Cornelia de falſis. M.I.R.d. crim. 8. reg.3. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi viui teſtamentum aperuit, recitauit, &c. reprobatur l.1.§. is qui peruenit. ff. d. tt. l. ſi quis.38.§. qui viui ff. de pœnis. M.I.R.d. reg.3. except.1. Secunda: Niſi iniuſtum teſtamentum vel irritum ſuppreſſit, deleuit, &c. d.l. 38.§. teſtamentum. Concordat ſimul & diſtinguit l. ſi quis.6. in prin. ff. ad l. Corneliam de falſis.

XIIII. Cauſa: Si in teſtamento vel codicillis ſibi aliquid adſcripſit, pœna falſi committitur, & ſcriptũ nullius eſt momenti. l. diuus Claud.15. in prin. ff. ad l. Corn. de falſ. l. quæ in teſtamento. 4. C. de his qui ſibi adſcribunt. & l.1. ff. de his quæ pro non ſcriptis habentur. M.I.R.d. crim.8. reg.14. Propoſitæ cauſæ exceptio prima eſt: Niſi non ſibi, ſed alij adſcripſit. Quæ exceptio vt ipſo iure ſubſiſtit: ita ſuas habet replicationes. quarum prima eſt: Niſi ei in cuius eſt poteſtate, vel ei qui in eiuſdem eſt poteſtate, adſcripſerit. l. de eo.10. in princ. & d.l.15.§.1. ff. ad l. Corneliam de falſ. Secunda replicatio eſt: Niſi ei adſcripſerit, quem in ſua poteſtate habet. l. filius.14. in prin. ff. d. tt. Huius duplicatio prima eſt: Niſi pater filio militi in commilitonis teſtamento adſcripſerit. tunc enim, quamuis filius in poteſtate patris ſit, tamen non committitur pœna, cum patri adquiri non poſſit. l. ſi pater.11. in princ. ff. d. tt. Secunda: Niſi ei filio, qui apud hoſtes eſt, pater adſcripſerit. approbatur ſub cõditione l. impuberem.22.§.1. ff. eod. tt. Tertia: Niſi ſeruo vel filio ſuo, quem in poteſtate habet, ita adſcripſerit, Cum ſui iuris erit. d.l.22.§. ſi dominus. Quarta: Niſi ſeruo, cui mora ſit in fideicommiſſaria libertate, dominus adſcripſerit. d.l.22.§. item ſi ſeruo. Quinta: Niſi ſeruo alieno, quem bona fide poſſidet, adſcripſerit. d.§. item ſi ſeruo. Sexta: Niſi ſeruo ſibi cum alio communi adſcripſerit. reprobatur l. filius.14. ff. eod. tt. Septima: Niſi is cui adſcripſit, eo tempore quo adſcripſit, in eius poteſtate nõ fuerit. l. de eo.10.§. fin. ff. d. tt. Octaua: Niſi ſeruo ſuo fideicõmiſſariam libertatem adſcripſerit. l. impuberem.22.§. ſi teſtamentarius. ff. d. tt. Cuius triplicatio eſt: Niſi ideo adſcripſit, vt magno redimeretur. d.§. ſi teſtamentar. Hactenus de ſecunda replicatione cum ſuis duplicationibus. Tertia replicatio eſſe videtur: Niſi alius cui adſcripſit, poſtea in eius poteſtate eſſe incipiat. ſed reprobatur d.l.10.§. fin. ff. eod. tt. Quarta replicatio eſt: Niſi pater filio ſuo adſcripſerit. Hæc replicatio ſpecies eſt ſupradictæ ſecundæ, eiusq́; duplicatio eſt: Niſi pater filium, cui adſcripſit, in poteſtate ſua non habeat. l. impuberem. 22.§. ſi et filio, in fin. ff. eod. tt. Reliquas duplicationes vide in dicta replicatione ſecunda. Quinta replicatio eſt: Niſi filius matri adſcripſerit. reprobatur ſub conditione l. ſi pater.11. in fin. ff. d. tt. Sexta: Niſi matri

tus vxori adſcripſerit. reprobatur l. vxori. 18. in prin. ff. eod. tt. Hæc de prima propoſitæ cauſæ exceptione, eiuſq́; replicationibus ſint dicta.

Secunda exceptio eſt: Niſi ſub conditione, quæ in ipſius arbitrio non eſt, adſcripſerit. approbatur exemplo l. diuus Claudius. 15. ff. eod. tt.

Tertia videtur eſſe: Niſi liberti aßignationem ſibi adſcripſit. ſed reprobatur l. impuberem. 22. §. qui liberti. ff. d. tt.

Quarta: Niſi ita adſcripſit, quòd alij reſtituere rogatus ſit, vel ſibi adſcriptum manumittere. reprobatur l. filius. 14. §. fin. ff. d. tt. l. vlt. ff. de his quæ pro non ſcriptis habentur. l. cum quidam. 17. ff. ad l. Corneliam de falſis.

Quinta: Niſi inutile legatū ſibi adſcripſit. reprobatur l. ſi quis. 6. in prin. ff. d. tt.

Sexta: Niſi quis id, quod ſibi etiam ſine teſtamento debetur, ſibi adſcripſerit. hoc enim caſu venia impetrari poteſt à pœna falſi, quanquam à legato repellatur. approbatur argumento d. legis 6. §. fin. ff. d. tt. & l. 1. C. de his qui ſibi adſcribunt.

Septima: Niſi conditionis implendæ cauſa quid ſibi adſcripſerit. reprobatur l. impuberem. 22. §. ſi teſtamentarius. ff. ad l. Corneliam de falſis.

Octaua: Niſi ſeruo ſuo fideicommiſſariam libertatem adſcripſerit. approbatur ſub conditione d. §. ſi teſtamentarius.

Nona exceptio eſt: Niſi nihil ſibi adſcripſit, ſed ademit ſibi. d. l. 22. §. fin. Huius replicatio eſt: Niſi non ſibi, ſed alij ademerit, vt ad ſe perueniat. approbatur per ea quæ habentur ꝭ. cauſa 16.

Decima exceptio: Niſi totum teſtamentum ſcripſerit. reprobatur l. diuus Claudius. 15. in prin. ff. ad l. Corneliam de falſ.

Vndecima: Niſi iuſſu teſtatoris adſcripſerit. reprobatur l. ſenatusconſulto. 3. & l. quod adhibitus. 5. C. de his qui ſibi adſcribunt. l. filius. 14. ibi: licet iuſſu patris ſcripſerit. ff. ad l. Cornel. de falſ. Planè admittitur exceptio propoſita, ſi is ſibi iuſſu teſtatoris adſcripſerit, qui in eius eſt poteſtate: veluti filius vel ſeruus. d. l. 14. ibi: excuſatus enim. & d. l. 15. §. item ſenatus, cum ſequentibus. Huius diſtinctionis replicatio eſt: Niſi teſtator non ſubſcripſerit, ſe dictaſſe & recognouiſſe. dictis legibus, item l. impuberem. 22. §. item nō. ibi: quoniam vt ſuprà. ff. d. tt. l. fin. C. de his qui ſibi adſcribunt. Secundò admittitur exceptio propoſita, ſi quis coactus à teſtatore adſcripſerit. d. l. 15. §. quod tametſi, cum ſequentibus. & l. ſenatus. 5. ff. ad l. Corneliam de falſis. Planè diſtinctionum loco hic poſſunt poni omnes propoſitæ cauſæ exceptiones: nec enim huiuſmodi exceptiones videntur locum habere, ſi iuſſus teſtatoris non præceſſerit.

Duodecima exceptio eſt: Niſi teſtator ſpecialiter ſubſcripſerit, ſe volente & dictante illum ſibi adſcripſiſſe. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 1. §. inter filium & l. diuus Claudius. 15. §. planè conſtitutionib. ff. d. tt. l. 2. C. de his qui ſibi adſcribunt. M. I. R. d. reg. 14. except. 1. Huius replicatio eſt: Niſi non ſpecialiter, ſed generaliter teſtator ſubſcripſit: tunc enim ꝑpoſitæ exceptioni locus non eſt, niſi in filio vel ſeruo teſtatoris. dictis legibus.

Decimatertia exceptio: Niſi ſeruus in alieno teſtamento libertatem ſibi adſcripſerit. reprobatur l. impuberem. 22. §. item non continetur. ff. d. tt.

Decimaquarta: Niſi ius ignorans ſibi adſcripſerit. reprobatur d. l. 15. in prin. ibi: & ne vel his. Planè admittitur in fœmina, cui ius ignorare permiſſum eſt. d. l. 15. §. matri quoq;, in fin. Sed & ob ignorantiam venia poteſt ab Imperatore impetrari. l. ſenatuſconſulto. 3. in fin. & l. 5. in fin. C. de his qui ſibi adſcrib.

Decimaquinta: Niſi Imperator pœnam remiſerit. d. l. 3. cum duab. ſequentib. C. d. tt. l. diuus Claudius. 15. §. planè, in fin. ff. ad l. Cornel. de falſ.

Decimaſexta: Niſi in teſtamento militari ſibi adſcripſerit. reprobatur l. 1. §. ad teſtamenta. ff. d. tt.

Decimaſeptima: Niſi in teſtamento iniuſto, rupto vel irrito facto ſibi adſcripſerit. reprobatur ſub conditione l. ſi quis. 6. in prin. ff. eod. tt.

Decimaoctaua exceptionis loco notandum, quòd quāuis id quod quis ſibi adſcripſit, petere non poſſit: tamē ſi id etiam ſine teſtamento ei debebatur, priſtina actione petere poßit. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 6. §. fin. Hactenus de cauſa ꝑpoſitæ accuſationis decimaquarta, eiuſq́; exceptionibus eſt dictū. ſequuntur nunc reliquæ eius accuſationis cauſæ.

XV. Cauſa: Si codicillos ante teſtamentum factos, in quibus aliquid ei adſcriptum eſt, confirmauit. l. impuberem. 22. §. qui codicillos ff. d. tt.

XVI. Cauſa: Si libertates vel legata in teſtamento alij à ſe data ademit. d. l. 22. §. adimendo. l. ſi quis. 6. §. ſi inſtitutus. ff. eod. tt. Huius exceptio proponitur l. ſenatus. 5. ff. d. tt.

XVII. Cauſa: Si heres inſtitutus exhæredationem filij vel alterius ſua manu ſcripſit. d. §. inſtitutus.

XVIII. Cauſa: Si ſe exhæredat in teſtamento, vel legatum ſibi adimit. reprobatur d. l. 22. §. fin.

De falſo in teſtimonio.

XIX. Cauſa: Si falſum teſtimonium quis dixit, vel dicendum curauit. l. 1. in prin. & l. lege Cornelia. 9. §. pœna legis. ff. ad legem Corneliam de falſ. l. qui falſa. 16. ff. de teſtibus. M. I. P. d. quæſt. 1. cauſa 5. M. I. R. d. crim. 8. regul. 17. Planè clerici ac monachi alia pœna coercentur. Nouell. c. 123. §. reuerendiß. M. I. R. d. reg. 17. except. 6.

XX. Cauſa: Si contraria inter ſe teſtimonia dixerint. l. eos qui. 27. in prin. & §. de imprudentia. ff. ad legem Cornel. de falſ. d. l. 16. ff. de teſtibus. M. I. R. d. crim. 8. regul. 18. Huius exceptio eſt: Niſi errore, non dolo malo contraria dixerint. Nouell. c. 90. §. ſi dedita opera.

XXI. Cauſa: Si ob dicendum vel non dicendum teſtimonium pecuniā quis accepit. l. 1. §. 1. ff. ad l. Corneliam de falſ. l. 2. in fin. ff. de concußione. M. I. R. d. crim. 8. regul. 20.

XXII. Cauſa: Si teſtationes corrupit, vel dicta teſtium non rectè ſcripſit. hac cauſa videtur approbari per ea quæ propoſita ſunt ſ. cauſa 19.

De falſo in moneta & numis.

XXIII. Cauſa: Si falſam monetam cuderit, vel adulterauerit. Hac cauſa cum ſua pœna approbatur l. 1. & 2. C. de falſa moneta. l. quicunq;. 8. cum l. ſeq. in princ. ff. ad l. Cornel. de falſis. M. I. P. d. q. 1. cauſa 8.

M. I. R.

M.I.R.d.crim.8.reg.23.& 32. Huius exceptio prima eſt: Niſi reſcriptũ de cudenda moneta reus impetrauerit.reprobatur l.ſi quis.3.C.de falſa monet.Secunda: Niſi cœptam monetam non perfecerit. l. qui falſam.19.in prin.ff.ad l.Corneliam de falſ.Tertia:Niſi ij qui in moneta publica operantur, extrinſecus ſibi pecuniam ſignauerint. l.ſacrilegij.6.§. qui cum.ff.ad l.Iuliam peculatus.

XXIIII. Cauſa: Si aurum viciauerit. l.lege Cornelia.9.in prin.ff.ad l.Cornel.de falſis. Sanè qui huiuſmodi quid fecerit,etiam lege Iulia peculatus tenetur.l.1.in fin.ff.ad l.Iul.pecul.

XXV. Cauſa: Si numos ſtanneos vel plumbeos emerit vel vendiderit.d.l.9.§.1.

De falſo in pondere & menſura.

XXVI. Cauſa: Si pondera aut menſuras falſauit, vel ijs fraudem fecit, qua pœna teneatur, definitur l. penult.ff.d.tt. M.I.P.d.q.1.cauſa 10. Sed & pœna legis Corneliæ huic crimini definitur l.annonã.6.§.fin. ff.de extraordinarijs criminib. Eſt inſuper propoſiti criminis pœna extraordinaria. l.in Dardanarios.37. ff.de pœnis. Competit deniq; ex cauſa propoſita actio de dolo malo.l.arbitrio.18.§.de eo.ff.de dolo malo.

De falſo in nomine & conditione, item in ſignis & titulis.

XXVII. Cauſa: Si nomen quis mutat,vel falſum nomen aut cognomen aſſeuerat. l.falſi nominis.13.in prin.ff.ad l.Corneliã de falſ. M.I.R.d.crim.8.reg.25. Huius exceptio eſt: Niſi ſine dolo malo nomen mutauerit. l.vnica.C.de mutatione nominis. M.I.R.d.reg.25.except.1.

XXVIII. Cauſa:Si quis ſe pro milite geſſit,vel illicitis inſignijs eſt vſus.l.eos qui.27.§.fin.ff.ad l.Cornel.de falſ. M.I.R.d.crim.8.reg.26.

XXIX. Cauſa: Si priuatus ſe pro magiſtratu geſſerit. hoc caſu crimen læſæ maieſtatis eſt. l. lex XII. Tab.3.§.fin.ff.ad l.Iuliam maieſt.

XXX. Cauſa: Si ſigillum adulterinum fecerit,expreſſerit.Inſt.de pub.iudicijs.§.item lex Cornelia.l.lege Cornelia.30.in prin.ff.ad l.Corneliam de falſ.

XXXI. Cauſa: Si potentiorum nomina vel titulos prædijs affigit, vel eorum nomina in lite prætendit. l. vnica.C.de his qui potentiorum nomina,&c.

XXXII. Cauſa: Si ſigna vel titulos rebus alienis imponat,vel nomen ſuum ſupra ſcribat.de hac cauſa dicetur ĩ.lib.23.cap.19.

XXXIII. Cauſa: Si partus ſubiectus eſſe dicatur. de hac cauſa cum ſua actione dicetur ĩ. libro 4.cap.5. quæſt.2.regul.5.

XXXIIII. Cauſa: Si ad inſtruendam litem pecuniã acceperit. l.falſi pœna. 20.ff.ad l.Cornel. de falſ. Sed & alia falſi genera ſuis ſubiecimus locis.

EXCEPTIONES PRAECEDENTIVM cauſarum generales.

I. Exceptio:Niſi ſine dolo malo,vel per errorem & ignorãtiam fecerit.l.nec exemplum. 20. C.ad l.Cornel.de falſ. M.I.P.d.q.1. in fine. M.I.R.d. crim.8. reg. 2.excep.1. Huius exemplum proponitur l.vnica.C.de mutatione nominis. Aliud l.diuus Pius.31.§.fin.ff.ad l.Cornel.de falſ. Item aliud l.maiorẽ.4.C.d.tt.

II. Exceptio: Niſi impubes fecerit. l.impuberem. 22.in prin.ff.d.tt. Exemplum proponitur l.1.§. impuberes.C.de falſa moneta.

III. Exceptio: Niſi nõ perfecerit. l.qui falſam.19. in prin.ff.ad l.Cornel.de falſ.

IIII.Exceptio:Niſi codicillis,quos falſos fecit,nolit vti reus.reprobatur l.ſi falſos.8.C.eod.tt.

V. Exceptio: Niſi reus mortuus ſit.approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ̃.cap.13. exc.10.in prin. Huius replicatio prima eſt: Niſi ad hæredem rei aliquid ex crimine peruenit. in id enim ſupereſt actio. l.cum falſi. 12.& l.ſi quis.4.ff.d.tt. Altera: Niſi partus ſubiectus dicatur.l.qui falſam.19.§.fin.ff.eod.tt.

VI. Exceptio: Niſi de cauſa ſit tranſactum. l.ipſe ſignificas.7.C.d.tt.& l.tranſigere.18.C.de tranſact.

VII. Exceptio: Niſi antea ſit actum. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ̃.cap.13. except.15. Eius replicatio prima eſt: Niſi antea ciuiliter ſit actum. d.exc. 15.repl.4. Concordat l.de fide. 16.in fin. C.ad l.Corneliam de falſ. l. vnica. §. fin. C. quando ciuilis actio criminali,&c. Altera replicatio eſt:Niſi antea de inofficioſo teſtamento ſit actum,nunc de falſo agatur.l. eum qui.14.C.de inofficioſo teſt.

VIII. Exceptio: Niſi is qui falſum teſtamentum dicit, ex eo hæreditatem adijt, vel legatum agnouit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt:Niſi ignorans falſum eſſe teſtamentum, ex eo legatum agnouit. l.qui ignorans. 3.ff.ad l.Corneliam de falſ.l.licet.3.C.eod.tt.& l.poſt legatum.5. in prin.ff.de his quib.vt indignis.

IX. Exceptio: Niſi is qui inſtrumentum falſum dicit,id antea agnouit, & ex eo ſoluit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi ignorans & per errorem ſoluit. l.qui agnitis. 11.ff.de exceptionibus. Contradicit l.vlt.§.fin.C.de fide inſtrum. Hactenus de prima propoſitæ accuſationis quæſtione eiuſq; exceptionibus eſt dictum.

II. QVIBVS FALSI ACCVſatio competat?

I. Regula, De mulieribus. His quoque datur hæc actio. l.2. ibi: idem & in lege Cornelia.ff.de accuſationibus. Huius exceptio eſt: Niſi mulieris nihil interſit,vel cauſa aliena ſit. l.& ſi ad te.19.C.ad legem Cornel.de falſ.

II. Regula: Subiecti partus accuſatio non cuius cõpetit,quemadmodum alia accuſatio publica.l.lege Cornelia.30.§.1.ff.eod.tt.

III. Regula:De eo qui antea egit vel tranſegit,vide ſ̃.quæſt.prox.except.6.& 7.

III. ADVERSVS QVOS competat?

I. Regula, De eo cuius dolo factum eſt, dictum ſ̃. in cauſis.

II. Regula, De eo qui cum prohibere poſſet, non prohibet, proponitur l.lege Cornelia. 9. in prin.ff.ad l.Cornel.de falſ.

III. Regula: Si falſa moneta facta ſit, etiam conſcij puniuntur, & ij in quorum ædibus factum eſt. de quo ſ̃.cauſa 23.

IIII. Regula, De eo qui falſos numos emit vel vendidit, proponitur d.l.9.§. eadem lege. ff.ad l. Corneliam de falſis.

IIII. APVD QVEM COMpetat?

Apud præſidem prouinciæ regulariter competit. l. cũ ſuppoſiti.10.C.eod.tt. Huius exceptio eſt: Niſi teſtis falſum dixit teſtimoniũ. hic enim ab eo iudice, apud quem dixit, poteſt puniri. l. nullũ.12. de teſtib.

V. QVID VENIAT IN HANC actionem, ſeu de pœna.

De deportatione & omnium bonorũ publicatione proponitur l.1.§.fin.ff. ad l.Cornel. de falſ. Inſtit. de pub.iudic.§. itẽ lex Cornelia de falſis. M.I.R.d.crim. 8.regul.31. in cuius fine mutatur. Exceptio eſt: Niſi ſeruus commiſerit: tunc enim pœna eſt, vltimum ſupplicium. Inſtit. d.§.d.l.1.l.quicunq; 8.ff.ad l.Cornel. de falſis. Secunda: Niſi numos aureos raſerit, tinxerit vel finxerit. tunc enim ad beſtias datur. d.l.8. M.I. R.d.reg.31. except.1. Tertia: Niſi clericus commiſerit. de qua vide ĩ. quæſt. 1. cauſa 19. in fin. Quarta: Niſi magnitudo criminis maiorem pœnam exigat. l. vbi falſi.22.§.fin.C.d.tt. Sed & alias pœnas ſpeciales vide ĩ.quæſt.1.in ſingulis cauſis.

VI. QVANDO ET QVAMDIV competat?

I. Regula: Viginti annorum præſcriptione excluditur. l.querela.12.C.ad l.Cornel.de falſ. Huius exceptio prima eſt: Niſi de ſuppoſito partu agatur. l.qui falſam.19.§.fin.ff.d.tt. Secunda: Niſi de fide ſcripturæ ciuiliter quæratur. l.ſicut falſi.17.in prin.C.d.tt.

II. Regula: Intra biennium finiri debet. l.vbi falſi. 22.§.vltimum, & ibi gloſſa.C.eod.tt.

III. Regula: Suppoſiti partus accuſatio in tempus pubertatis non differtur. l.1.C.d.tt.

VII. ADIVNCTA, ET ACTVS huius iudicij.

I. Regula, De probatione, cui incumbat. Primùm ei incumbit probatio, qui ſcriptura nititur: deinde alteri, qui impugnat. l.fin. & l.vbi falſi. 22.C.ad legem Corneliam de falſis. l.penult.C.de probationib.

II. Regula, Quibus argumentis veritas vel falſitas inquirenda vel probanda, proponitur d.l.22.in princ. M.I.R.d.reg.8.except.37.

III. Regula, De officio iudicis in hoc iudicio, habetur d.l.22.

VIII. EVENTVS ET CONſequentia.

I. Regula: Si decurio ſubdatur quæſtioni, quatenus deſinat eſſe decurio, definitur l. ſi quis. 21.§. ſed non ſtatuit. C.ad l.Corneliam de falſ.

II. Regula: Debitor qui falſi crimẽ obijcit, nihilominus ad ſolutionem eſt compellendus. l.2.C.eod.tt.

III. Regula: Is qui falſum dixit teſtamentum, nec obtinuit, nihil ex eo teſtamento conſequi poteſt. l.qui falſas.6.C.d.tt. Huius exceptio proponitur in eo qui non ipſe teſtamentum falſum accuſauit, ſed accuſatorem inſtigauit. l.Athales.24.ff.eod.tt.

IIII. Regula: Is qui falſum dixerit teſtamentum, nec obtinuit, nihilominus non iure factum dicere poteſt. l. Lucius Titius.47.ff.de petitione hereditatis.

V. Regula: Si quis ſibi in teſtamento adſcripſerit id quod etiam ſine teſtamento petere poterat: licet id ex teſtamento petere non poſſit, tamen ad illud perſequẽdum illi priſtina ſupereſt actio. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt ĩ.eod.cap.cauſa 14.except.19.

IX. ADFINIA REMEDIA.

I. Regula: De fide inſtrumenti etiam ciuiliter agi poteſt. l. falſi quidem. 5.l.ſi docueris. 9. l. ſi lis.11.l. de fide.16.l.penult. & l.vlt.C.ad l.Cornel.de falſ.

II. Regula, De actione in factum, proponitur l.qui nomine.25.ff.d.tt.

III. Regula, De crimine læſæ maieſtatis ſi priuatus pro magiſtratu ſe geſſerit, habetur l. lex XII.Tab.3. in fin.ff.ad l.Iuliam maieſt. Item, ſi falſum in tabulis publicis conſcripſit vel recitauit. l.2.in fin.ff.d.tt.

IIII. Regula, De albo corrupto vide ĩ. eod. capit. quæſt.1.cauſa 12.

V. Regula, De actione de dolo, item de condictione indebiti, habetur l.18.§.de eo.ff.de dolo malo.

DE MALEFICIS ET MAthematicis & cæteris ſimilibus.

Caput XXX.

I. CAVSAE HVIVS IVDICII.

PRima cauſa: Si maleficus ſit, magus, ariolus. l. eorum. 4.cum tribus legibus ſequentibus. C.de maleficis. Inſtit.de pub.iudicijs.§.ſicarij. M.I.P.lib.1. cap.15. crim.8. cauſa 3. cum ſeq. M.I.R.lib.1. cap.13. crim.9.regul.1.

II. Cauſa: Si remedia adhibet vel corporibus, vel ne vindemijs imbres noceant aut grandines. reprobatur d.l.4.

III. Cauſa: Si augur ſit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt cauſa 1. item l. 2. C. de ſacrificijs pagan. M.I.P.d.crim.8.cauſa 6.

IIII. Cauſa: Si Mathematicus ſit. l.artem.2.& l. etſi.7.ibi: vel etiam mathematicus. C.de maleficis. l. mathematicos.10.C.de epiſcopali audientia.

V. Cauſa: Si Geometriam exerceat. reprobatur d. l.2.M.I.P.d.crim.8.cauſa 7.

VI. Cauſa: Si aruſpex vel ſimilis alterius domum acceſſerit, vel quis aruſpicem euocauerit. l.nullus aruſpex.3.C.d.tt.M.I.P.d.crim.8.cauſa 16.

VII. Cauſa: Si prohibitas artes diſcit. l. culpa ſimilis eſt.8.C.eod.tt.

VIII. Cauſa: Si aruſpicem aut mathematicum, aut alium ſimilem conſuluerit. l.nemo.5.C.d.tt.

II. QVID VENIAT IN HOC iudicium, ſeu de pœna.

De pœna huius iudicij vide in ſingulis cauſis hactenus propoſitis.

CONCLVSIO LIBRI primi.

Hactenus de legibus, magiſtratibus, & iudicijs publicis, tam in genere, quàm in ſpecie ſit dictum. Quanquàm & aliæ præter hactenus propoſitas publicorum iudiciorum ſint ſpecies. Nam eſt lex Iulia repetundarum, lex Iulia de annona, lex Iulia peculatus, lex Iulia de ambitu, &c. Sed hæc aliaq; ſimilia partim ſuprà tractata ſunt inter iura magiſtratuum: partim tractabuntur infrà, præſertim vbi de obligationibus ex delicto deſcendentibus agetur. Nunc ad priuata iudicia tranſeundum.

DE IVDICIIS priuatis.

LIBER SECVNDVS.

DESCRIPTIO IVDICIORVM generalis, necnon partitio ſequentium.

Caput I.

PRIMO, Ratio iudiciorum proponitur l. nullus.13. C. de Iudæis & Cœlic. Idcirco enim iudiciorum rigor iuriſq; publici tutela videtur in medio conſtituta, ne quiſquam ſibi ipſi permittere valeat vltionem. M.I.P. lib. 2. cap. 1. in prin.

II. QVANDO EXERCENDA IVdicia, vel non exercenda?

Diebus feriatis non ſunt exercenda. l. 1. in princ. l. præſides. 4. & l. quid ſi. 6. ff. de ferijs. l. 2. C. d. tt. M.I.P. d. cap. 1. q. 3. reg. 1. M.I.R. lib. 2. cap. 1. q. 9. reg. 1. Huius exceptio prima eſt: Niſi partes conſentiant. d. l. 1. & d. l. 6. M.I.P. d. reg. 1. except. 1. M.I.R. lib. 2. cap. 5. reg. 22. except. 25. repl. 3. Secunda: Niſi res tempore ſit peritura, ſeu actionem dilatio peremptura. d. l. 1. §. ſed excipiuntur. l. ſolet. 3. ff. eod. tt. M.I.R. lib. 2. cap. 1. q. 9. reg. 1. except. 6. & d. reg. 22. except. 25. repl. 2. Cuius replicatio eſt: Niſi lis ſit conteſtata. d. l. 1. §. fin. Tertia exceptio eſt: Niſi morte rei conuenti actio ſit peritura. d. l. 3. in princ. Quartæ exceptionis loco notandæ ſunt aliquot cauſæ, quæ etiã feriatis dieb. peragi poſſunt: quæ enumerantur l. 2. ff. de ferijs. Quinta exceptio eſt: Niſi liberalis cauſa ſit. l. ſolet. 3. §. penult. ff. eod. tt. Sexta: Niſi quis nundinarum nomine aduerſus communem vtilitatem quid accepiſſe dicatur. d. l. 3. §. fin. Septima: Niſi ad militarem diſciplinam cauſa pertineat. l. penult. ff. de ferijs. Octaua: Niſi cuſtodia ſit audienda, & de latronib. quæſtio habenda. l. prouinciarum. 9. C. de ferijs. l. penult. ff. eod. tt. & l. cuſtodias. 12. ff. de publicis iudicijs. Nona: Niſi publica cauſa ſit ac fiſcalis, item piſtoria. l. publicas. 5. C. de ferijs. Huius replicatio eſt: Niſi in quindecim paſchalibus diebus. In his enim etiam publicæ & fiſcales cauſæ inhibendæ. l. omnes dies. 7. §. fin. C. d. tt. Plures exceptiones vide ſ. lib. prox. cap. 33. de actibus ciuitatum, regula 18.

Altera propoſitæ quæſtionis regula eſt, Quòd iudicium, antequam aliquid debeatur, accipi nõ poſſit. l. non quemadmodum. 35. ff. de iudicijs.

III. QVAMDIV EXERCENda iudicia?

I. Regula: Cauſæ criminales intra biennium debent finiri. de quo dictum ſ. lib. proxim. cap. 12. quæſtione 9. regul. 1.

II. Regula: Ciuiles & pecuniariæ cauſæ intra triennium debent finiri. l. properandum. 11. C. de iudicijs. M.I.R. d. cap. 1. q. 10. reg. 1. Contradicit M.I.P. d. cap. 1. q. 4. reg. 2. Huius exceptio prima eſt: Niſi cauſa ad publicas functiones reſpiciat, vel ad ius fiſcale ptineat: hæc enim vlterius produci poteſt. d. l. 11. Secunda: Niſi de naufragio quæratur: tunc enim intra bienniũ finiri debet. l. de ſubmerſis. 5. §. ſi verò. C. de naufragijs.

Euentus & pœnæ, ſi intra triennium lites non finiantur.

Si per actorem ſteterit, quæ pœna competat, definitur d. l. 11. §. & ſiquidem.

Si per reum, d. l. 11. §. ſin autem reus.

Si per iudicem, d. l. 11. §. ſin autem vtraq;. & d. l. 5.

Si per patronum cauſæ, d. §. ſin autem vtraq;. verſ. illo proculdubio.

Si per tutorem, curatorem vel eius procuratorem ſteterit, quæ pœna competat, habetur etiam ibid.

IIII. CAVSAE EX QVIBVS iudicium ſoluitur vel finitur.

Prima cauſa eſt: Si de lite ſit tranſactum. l. neq; impubes. 22. ff. de in ius vocando. M.I.R. d. lib. 2. cap. 5. reg. 22. except. 43.

Secunda: Si alter litigatorũ alterum adrogauerit. l. ſi à me. 11. ff. vbi quis agere vel conueniri debeat.

Tertia: Si iudices ſint mutati: hoc enim caſu videtur prius iudicium ſolui, & aliud ſubſtitui. verùm hæc cauſa reprobatur l. proponebatur. 76. ff. d. tt.

Quarta: Si ▪ qui maius imperium habet, iudicare prohibuit. l. iudicium. 58. ff. d. tt.

Quinta: Si iudex eiuſdem imperij eſſe cœperit, cuius erat is qui iudicare iuſſit. tunc enim ſoluitur iudicium, vt ex d. l. 58. conſtat. Ratio eſt: quia par in parem non habet imperium. l. Labeo ait. 3. §. fin. cum l. ſequente. ff. de receptis arbitris.

Sexta cauſa eſt: Si actor ſeruus appareat. l. non idcirco. 44. §. fin. ff. de iudicijs.

V. ANTECEDENTIA & adiuncta.

I. Regula: Actor antè debet rem diligenter explorare, & tunc ad agendum procedere. l. qui in alterius. 42. ff. de reg. iuris.

II. Regula: De iuſſu prætoris prius impetrando vide ſ. cap. 7. de in ius vocando, quæſt. 4. reg. 4. cum ſequentib. In genere autem reprobatur impetratio actionum l. 2. C. de iuris formulis & imp. ſub.

III. Reg. De iuris formulis, proponitur l. 1. C. d. tt.

VI. DIVISIO iudiciorum ſeu cognitionum proponitur l. cognitionum. 5. ff. de extraord. cogn.

VII. PARTITIO TRACTAtus iudiciorum.

Primùm autem dicetur de perſonis iudiciorum, deinde de re litigioſa ſeu in iudicium deducta, tertiò de actibus iudiciorum, quartò de euentis & conſequentibus, poſtremò de adfinibus iudiciorũ remedijs. Perſonæ iudiciorum ſunt: iudex, aſſeſſores, poſtulantes & aduocati, procuratores & defenſores, actores & rei conuenti. Res iudicij eſt, res ea de qua controuertitur ſeu litigioſa. Actus iudiciorum ſunt: in ius vocare, actionem edere, dilationem dare, excipere, cauere, litem conteſtari, iurare de calumnia, probare cauſam, cognoſcere ac referre, ſententiã formare ac pronunciare. Euentus & conſequentia iudiciorum ſunt, appellationes, res iudicata, iudicati actio, exceptio rei iudicatæ, ſententiæ executio, in poſſeſsionem bonorũ miſsio, venditio bonorum debitoris, ſumptuum & expenſarum litis reſtitutio: exceptio, quod quiſque iuris in alterum ſtatuit vel impetrauit, vt ipſe eodem iure vtatur. Adfinia deniq; iudiciorum remedia ſunt: en-

traordinariæ cognitiones, compromiſſum & tranſactio. De quibus omnibus & ſingulis ordine hoc libro diſpiciendum, ac primùm de perſonis iudicij.

DE IVDICE
Cap. II.

I. DE COMPETENTIA IVdicis, & exceptionibus aduerſus iudicem.

SEntentia à non competente iudice dicta, ipſo iure non valet: de quo]. *cap.29. in re iudicata. Sed & pœna ſtatuitur, ſi apud non competentem agatur, l.in criminali. 5. C. de iuriſdictione omnium iudicũ. Regulariter autem iudex competens cenſetur: quiq; excipiendo eum incompetentẽ dicit, ſine dubio iſtam ſuam exceptionem probare tenetur. Sunt autẽ multiplices & variæ aduerſus iudicem exceptiones & ad forum declinandum, quæ ſumuntur partim ex perſona ipſius iudicis, partim ex perſona actoris, partim ex perſona rei cõuenti, partim ex genere cauſæ & actionis; partim ex re quæ petitur, partim deniq; ex loco in quo eſt contractum. M.I.P.lib.2. cap.2.q.2.in princ. Primi generis exceptiones hæ ſunt.*

I. Exceptio: Niſi iudex neque iuriſdictioni præſit, neq; à principe poteſtate aliqua præditus ſit. l. qui neque.81.ff.vbi quis agere vel conueniri debeat.

II. Exceptio: Niſi inutiliter datus ſit iudex. approbatur ſimul & declaratur per ea quæ dicta ſunt ſ. lib. prox.cap.8.quæſt.2.

III. Exceptio: Niſi iudex ſurdus mutus, ſenatu motus, fœmina aut ſeruus ſit. l. cum prætor.12.§.non autem.ff.vbi quis agere vel con. & l.2.ff.de ſenatoribus. M.I.P.d.q.2.except.1.

IIII. Exceptio: Niſi iudex furioſus ſit. d.l.12. M.I.P.d.q.2.except.2. Huius replicatio eſt: Niſi nõ perpetuò ſit furioſus. d.l.12.l. cum furioſus. 39. & l. iudex.46.ff.de iudicijs.

V. Exceptio: Niſi iudex cæcus ſit. reprobatur l.cæcus. 6.ff.vbi quis agere vel conueniri debeat. & l.1.§. quamuis.ff.de poſtulando.

VI. Exceptio: Niſi iudex minor ſit ætate. l. cum prætor. 12.§. non autem. ff. vbi quis agere vel conueniri debeat. M.I.P.d.q.2. except.3. M.I.R.lib.2. cap. 2.q.2. except.1. Huius replicatio eſt: Niſi maior ſit decem & octo annis. l. quidam conſulebant. 57 ff. de re iudic. M.I.P.d.except.3.repl.1.vbi mutatur.

VII. Exceptio: Niſi filiusfamiliâs ſit iudex. reprobatur d.l.12.§.fin. & l.quin etiam.6.ff.de recep.arb.

VIII. Exceptio: Niſi iudex ſit vir militaris. reprobatur l.certi iuris.15.C.de iudicijs. & l.magiſteria.6. C.de iuriſdict.omn.iud.

IX. Exceptio: Niſi viator ſiue nuncius iudex ſit datus. approbatur ſub conditione l.vlt. ff.vbi quis agere vel conu.debeat.

X. Exceptio: Niſi iudex cognatus ſit, maritus, vel domeſticus actoris vel rei conuenti, vel cauſa ipſius ſit iudicis. l.qui iuriſdictioni. 10.ff.de iuriſd. l. vnica.C. ne quis in ſua cauſa iudicet. l.vlt.§.ſciant. C. vbi ſenatores vel clariſſimi. M.I.P.d.q.2. except.8. M.I.R. d.q.2.except.2. Contradicit l.in priuatis.77.ff.de iudicijs. de quo vide gloſſam in d. l. 10. ff. de iuriſdict. Hactenus de primo genere exceptionum contra iudicem dictum eſt, earum ſcilicet quæ ſumuntur ex perſona ipſius iudicis: quanquam huc etiam pertinet, ſi iudex ſit imperitus legum. de quo vide ſ. libro prox. cap.6.quæſt.1.reg.21. Sequuntur nũc eæ exceptiones, quæ ſumuntur ex perſona actoris.

XI. Exceptio: Niſi Imperator vel fiſcus agat: tunc enim procurator Cæſaris vel fiſci, iudex cõpetens eſt, non alius. l.2. & l.ad fiſcum. 5. C. vbi cauſæ fiſcales. M.I.R.d.q.2.except.30. Huius replicatio eſt: Niſi de crimine, ex quo pœna fiſco vindicatur, non conſtet. l. 1.C.eod.tt. Cuius duplicatio eſt: Niſi reus ante ſententiam mortuus ſit: tunc enim, quamuis nondum de crimine conuictus deceſſerit, cauſa ad procuratorem Cæſaris pertinet.d.l.1. & 2.§.fin.C.vbi cauſæ fiſcales. Plura de exceptione propoſita vide M.I.R.d.exc.30.

XII. Exceptio: Niſi colonus, inquilinus, vel ſeruus Cæſaris agat. tunc enim præpoſitus ſacri cubiculi, nõ alius, iudex competens eſt. l.vlt.C.d.tt.

XIII. Exceptio: Niſi ſuarius agat. tunc enim præfectus vrbi iudex competens eſt. l. 2.C.de ſuarijs.

XIIII. Exceptio: Niſi pater, filius, vxor, vel domeſticus iudicis ordinarij, vel ipſe iudex agat. de hac exceptione dictum eſt paulo ſuperius except.10. Hactenus igitur de ſecundo genere exceptionum, quod ſumitur ex perſona actoris, ſit dictum. Tertium genus ſumitur ex perſona rei conuenti, cuius generis exceptiones nunc ſequuntur.

XV. Exceptio: Niſi reus cõuentus non ibi vbi conuenitur, habeat domicilium. l.2.C.de iuriſdict.omn. iud.l.actor.3.in prin. C. vbi in rem actio exerceri debeat. l.vnica.ibi: vbi autem domicilium.C.vbi de hæreditate agatur. l.ſi in poſſeſſione. 3.C.vbi cauſa ſtatus agi oportet. M.I.P.d.q.2.except.21. M.I.R.d.q.2. except.12. Huius replicatio prima eſt: Niſi tempore contractus ibi, vbi conuenitur, domicilium habuit: tunc enim nihilominus ibi poteſt conueniri, licet poſt contractum, domicilium aliò tranſtulerit.d.l.2.

Secunda replicatio eſt: Niſi ibi vbi cõuenitur, reus ciuis ſit. l.incola.29.ff.ad municipalem. M.I.R d.except.12.replic.6.

Tertia: Niſi res quæ vindicatur, alibi ſit: tunc enim poſſeſſor rem etiam ibi vbi res eſt, conueniri poteſt. l. vlt.C.vbi in rem actio exerceri debeat. Plura hac de re vide in Parte 3.lib.7.cap.5.de rei vindicatione.

Quarta: Niſi actor ſit ſenatorius. reprobatur l.ſi in poſſeſſione.3.C.vbi cauſa ſtatus agi oporteat.

Quinta: Niſi reus Romæ deprehendatur. tũc enim ibi poteſt conueniri, nec reuocandi domum ius habet. l.nec non.28.§.ſi cum, in fin.ff. ex quib. cauſis maiores. l.Roma.33. ff. ad municipalem. M.I.P.d. except. 21.repl.1. M.I.R.d.except.12.repl.9. Huius duplicatio prima eſt: Niſi legationis aut teſtimonij cauſa ſit euocatus, aut cauſa iudicandi. l.2.§.legatis.ff.de iudicijs. M.I.P.d.repl.1.dupl.1. M.I.R.d.except.12.repl.1. dupl.1. & d.repl 9.dupl.2. & 3. Cuius triplicationes vide]. *duplic.proxim. Sed & propoſitæ duplicationis exemplum proponitur Nouell.c.123.§.item & ſi epiſcopi. Secunda duplicatio eſt: Niſi ex cauſa appellationis Romæ degat, vel ex alia cauſa neceſſaria. d.l.2. §.ei quoque. l.1.ff.eum qui appellauerit in prouincia defendi.*

defendi. M.I.P.d.dupl.1.M.I.R.d.repl.9. dupl.1.& 4. Iam propoſitarũ duplicationũ triplicatio prima eſt: Niſi reus ibi vbi cõuenitur, contraxerit, & ex eo contractu agatur. d.l.2.§.omnes autem.ff.de iudicijs. M.I.R.d.replic.9.tripl.general.1. Huius quadruplicatio eſt: Niſi legationis cauſa abſit. nũc enim, quamuis ibi contraxerit, non tamen poteſt ibi conueniri. d.§. omnes autem. M.I.R.d.tripl.1.quadrupl.1. Cuius diſtinctio eſt: Niſi tempore legationis contraxerit: tunc enim quadruplicatione propoſita non obſtante, etiam ibi conueniri poteſt, vbi contraxit. d.§. omnes autem. l.nõ alias.24.l.ſi legationis.25. & l.cum furioſus.39. §.fin.d.tt. de iudicijs. Nouell. c.123.§. reuerend. ibi: ſed & ſi de certis. Planè propoſita diſtinctio ſubdiſtinguitur: Niſi tempore legationis conſtituerit ſe ſoluturum, quod antè contraxit. l.ſi quis.8.ff.d.tt. Plures propoſitæ triplicationis quadruplicationes vide ỹ. replicat. proxima. Secunda propoſitarum duplicationum triplicatio eſt: Niſi ex eo contractu conueniantur, quę alibi quàm in ſua ciuitate vel prouincia contraxerint. l.2.§.item ſi extra.ff de iudicijs. Huc etiã pertinet l.inſula.9.ff.d.tt. Tertia triplicatio eſt: Niſi tempore legationis ſe ſoluturũ conſtituit. l.cum quaritur.3.ff. de legationib. l.contraxiſſe.20.ff. de actionibus & obligationibus. Quarta: Niſi cum vxor à viro legato Romæ diuertiſſet, ibi quoq; dotem petat. l.ſi vxor.42.ff.de iudicijs. Quinta: Niſi legatio vel alia cauſa, ob quã reus peregrinatur, ſit perfecta, nec reus domum proficiſcatur. l. 2. §. planè ſi perfecta.ff.eod.tt. Sexta: Niſi is qui domum reuocat, actionem alibi intendat: tunc enim ibidem in cauſa reconuentionis eſt defendendus. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.2.§.ſed ſi agant. de quo vide ỹ. replicatione generali quinta. Septima: Niſi dubitetur, vtrum reus reuocandi domum ius habeat. nam hæc quæſtio ibi, vbi conuenitur, eſt definienda, d.l.2.§. ſed ſi dubitetur. l.legato. 5.ff. de legationibus. Octaua triplicationis loco notandum, quòd is qui domum reuocandi ius habet, nihilominus alibi poßit conueniri ad cautionem iudicio ſiſti præſtandam. d.l.2.§.quod ſi conſtiterit. Nona triplicatio eſt: Niſi ante legationem litem ibi ſit conteſtatus reprobatur l.nõ diſtinguemus. 32.§.item ſi quis Romæ.ff.de receptis arbitris. Decima: Niſi iudicium ſpontè ſuſceperit legatus.d.§. item ſi quis Romæ. Vndecima: Niſi Romæ adierit hæreditatẽ hæres: tunc enim actionibus hæreditarijs ibi poteſt conueniri, propoſita duplicatione non obſtante. Cuius tamen quadruplicatio eſt: Niſi legatus hæreditatem Romæ adierit. l.de eo.26.cum duab.ſequentib.ff.de iudicijs. Duodecima triplicatio eſt: Niſi damni infecti nomine agatur. l.ſed & ſi.28.§.adium.ff.eod.tt. Decimatertia: Niſi iuſiurandum legato offeratur. reprobatur d.l.28.§.ex quib. Decimaquarta: Niſi in rem agatur, quam legatus ſecum habet. reprobatur l.nõ alias. 24.§.ſed ſi poſtuletur.ff.d.tt. Decimaquintà: Niſi dies actionis eſt exitura. d.l.28.§.ſed & ſi dies. Decimaſexta: Niſi legatus eiusq; ſeruus in legatione deliquerit. eius.n.delicti nomine Romæ poterit conueniri. d.l.24.§.1.ff.eod.tt. Hacten⁹ de quinta replicatiõe eiusq; duplicationib. & triplicationib. eſt dictũ. Plures huiuſmodi triplicationes vide ỹ. in replicationib. ſeqq.

Sexta propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi ibi, vbi conuenitur, ſit contractum, vel negotium geſtum. l.2.§. omnes autem. l. hæres abſens.19.§.ſi quis tutelam. l.interdum.36.§.fin. & l.argentarium. 45.ff.de iudicijs. l.1. C. vbi de ratiocinijs agi oportet. l. 2. C. eod.tt. l. neq; fœmina. 54.§.fin.ff.de procuratoribus. Nouell.conſt.68. M.I.P.d.except.21. replic.2. M.I.R. lib.2.cap.2.q.2. except.12. repl.1. Propoſitæ replicationis duplicatio prima eſt: Niſi cum eo cõtraxit, qui ſtatim aliò profecturus eſt. d.l.19.§.nunquã dicemus. ff.de iudicijs. Secunda: Niſi non reus, ſed eius ſeruus alibi contraxit, cuius nomine conuenitur. reprobatur d.l.19.§. apud Labeonem. Tertia: Niſi quaſi contractus alibi ſit celebratus, vel delictum commiſſum. reprobatur l. omnem. 20. & l. non alias.24.ff.eod.tt. Quarta: Niſi inſtrumentum contractus eo loco, vbi conuenitur, ſit conſcriptum: domi autem contractus celebratus. l. exigere. 65.ff.d.tt. Quinta duplicatio eſt: Niſi legatus ibi, vbi conuenitur, contraxerit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt ś.replic.5.triplic.1. Hæc de ſexta replicatione eiusq; duplicationibus ſint dicta.

Septima replicatio eſt: Niſi reus conuentus ibi, vbi conuenitur, ſe ſoluturum conſtituit. l.contraxiſſe.20. ff.de actionib. & oblig. l.hæres. 19.§ fin.ff. de iudicijs. M.I.P.d.except.21.repl.3. M.I.R.d.except.12.repl.2. Hactenus de exceptione decimaquinta eiusq; replicationibus ſit dictum. Quanquam plures huiuſmodi licet colligere ex ijs quæ ſequuntur.

XVI. Exceptio: Niſi Niſi mulier conueniatur. ea enim, vbi maritus eius forum vel domicilium habet, eſt conuenienda. l.mulieres.9.C.de incolis. Vide item ś.cap.9.reg.34.item ỹ.lib.3.cap.35.quæſt.5.reg.5.

XVII. Exceptio: Niſi vidua, pupillus, vel alia debilis perſona agat vel conueniatur. Hæ enim perſonæ extra ſuam prouinciam in ius vocandæ non ſunt. l. vnica.C.quando Imp.inter pupillos. M.I.P.d. q.2. except.18. M.I.R.d.q.2.except.9.

XVIII. Exceptio: Niſi ipſe iudex ordinarius, eiúſue domeſtici cõueniantur. hoc.n.caſu iudex declinari poteſt. l. qui iuriſdictioni.10.ff. de iuriſdictione. l.Iulianus.17.ff.de iudicijs. l.de ordinario.4.C.de off.præfecti prætorio. l.2.C.de officio præfecti Aug. M.I.P.d.q.2.except.8. Sanè ſi quis aduerſus eũ qui in magiſtratu eſt, actionẽ habeat, differtur actio donec magiſtratus eius ſit finitus. l.pars literarum.48.ff.de iudicijs.

XIX. Exceptio: Niſi vir illuſtris aut clariſsimus conueniatur. hic enim ad iuriſdictionem Imperatoris vel ab eo delegati pertinet. l. quoties. 3.C. vbi ſenatores vel clariſs. Huius replicatio prima eſt: Niſi non illuſtri, ſed clariſsima tantùm dignitate ſit præditus. l.1. C.eod.tt. Secunda: Niſi cauſa pecuniaria ſit. l.2.C.d.t. Tertia: Niſi de functionibus publicis agatur. l. vnica. C.in quibus cauſis milites, &c.

XX. Exceptio: Niſi certæ profeßionis vel negotiationis reus ſit: hic enim ad iuriſdictionẽ pertinet eius qui iſtiuſmodi profeßioni vel negotiationi præeſt. l. periniquum.7.C.de iuriſdict.omn.iudicum.

XXI. Exceptio: Niſi is qui conuenitur, decurio ſit, curialis vel cohortalis. l.1. C. de curialib. vrbis Romæ & Nouell.c.151.

XXII. Exceptio: Niſi reus pari vel maiori dignitate præditus ſit, quàm iudex. l. ille à quo. 13. §. tempeſtiuum. ff. ad S.C. Trebell. l. Labeo. 3. §. fin. cū l. ſeq. ff. de receptis arbitris. M.I.P.d.q.2. except. 22. M.I.R.d. q.2. except. 13. Huius replicatio eſt: Niſi ſe ipſius iuriſdictioni ſubijciat. d. l. 13. & l. eſt receptum. 14. ff. de iuriſdictione. M.I.R.d. except. 13. repl. 1.

XXIII. Exceptio: Niſi fiſcus conueniatur: tunc enim apud rationalem ſeu procuratorem fiſci cauſa terminanda eſt. l. ad fiſcum. 5. C. vbi cauſæ fiſcales.

XXIIII. Exceptio: Niſi actor rerum priuatarum, vel procurator Cæſaris conueniatur. l. vniuerſi. 9. C. eod. tit.

XXV. Exceptio: Niſi officialis procuratoris Cæſaris conueniatur. l. nullum. 10. C. d. tit.

XXVI. Exceptio: Niſi colonus, inquilinus vel ſeruus Cæſaris conueniatur. hic enim apud præpoſitum ſacri cubiculi & comitem domorum eſt conueniendus. l. vltim. C. d. tit. l. dominicis. 7. C. eod. tit. Planè in criminalibus ad præſidem prouinciæ pertinet colonus vel ſeruus rei priuatæ: quod replicationis loco notandum. l. cum aliquid. 8. C. d. tit. Contradicit lex vlt. C. eod. tit.

XXVII. Exceptio: Niſi cubicularius Imperatoris vel Auguſtæ conueniatur. l. cubicularios. 3. C. de præpoſitis ſacri cubiculi.

XXVIII. Exceptio: Niſi ſilentiarius Imperatoris, vel ſilentiarij vxor conueniatur. l. ne ad diuerſa. 4. C. de ſilentiarijs & decurionibus.

XXIX. Exceptio: Niſi militans in ſacris ſcrinijs, eiúſue vxor, parens, liberi, ſeruus vel colonus conueniatur. l. in ſacris. 12. in prin. C. de proximis ſacrorum ſcriniorum.

XXX. Exceptio: Niſi agens in rebus conueniatur. l. ex eo. 4. C. de agentibus in rebus.

XXXI. Exceptio: Niſi palatinus conueniatur. l. viros deuotos. 12. C. de palatinis ſacrarum largitionum & rerum priuatarum.

XXXII. Exceptio: Niſi decanus conueniatur. l. 2. C. de decanis.

XXXIII. Exceptio: Niſi reus conuentus miniſterianus ſit, vel in ſchola veſtis ſacræ militet, vel eius mater aut vxor ſit. l. hi qui in. 3. & l. ante omnia. 4. C. de caſtrenſianis & miniſterianis.

XXXIIII. Exceptio: Niſi reus conuentus in ſcholis militauerit, & ad primiceriorum gradum peruenerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 2. C. de priuilegijs ſcholarum.

XXXV. Exceptio: Niſi reus conuentus ſcriniarius, exceptor, vel alius ſit officialis præfecti prætorio. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 3. §. fin. C. de apparitoribus præfecti prætorio.

XXXVI. Exceptio: Niſi reus conuentus miles ſit. tunc enim apud magiſtrum militum eſt conueniendus. l. magiſteria. 6. C. de iuriſd. omnium iudic. l. 1. C. de exhib. reis. l. de militib. 8. ff. de cuſtodijs reorum. l. qui cum vno. 4. §. reus. ff. de re militari. M.I.R. lib. 2. cap. 2. q. 2. excep. 29. Huius replicatio prima eſt: Niſi miles ſit caligatus. reprobatur d. l. 8. in fin. Altera: Niſi ignominia miſſus ſit miles. d. l. 4. §. ignominia. Tertia: Niſi duces ſint, ducúmue apparitores, limitanei, caſtrorúmue præpoſiti. hi enim non apud magiſtrum militum conueniuntur, ſed apud magiſtrum officiorum. approbatur ſimul & diſtinguitur l. viros ſpectabiles. 8. C. de diuerſis officijs. Quarta: Niſi reus vltra numerum militet. l. eos qui. 5. C. de apparitoribus magiſtri militum. l. eos qui. 3. C. de officio magiſtri militum. Quinta: Niſi miles ſit orientis. hic enim non apud magiſtrum militum, ſed apud præfectum prætorio, vel ſuum ducem eſt conueniendus. l. tam collatores. 18. C. de re militari. Sexta: Niſi de tributis & criminib. miles cōueniatur. tunc enim fori præſcriptione vti non poteſt, per ea quæ habentur s. lib. prox. cap. 10. de præſide prouinciæ, quæſt. 2. regul. 3. Contradicit M.I.R.d. except. 29. repl. 1.

XXXVII. Exceptio: Niſi fabricenſis ſacræ fabricæ, eiúſue vxor aut filius conueniatur. l. eos qui. 6. C. de fabricenſibus.

XXXVIII. Exceptio: Niſi ſuarius conueniatur. l. 2. C. de ſuarijs.

XXXIX. Exceptio: Niſi primipilus conueniatur. reprobatur l. 2. C. de primipilo.

XL. Exceptio: Niſi clericus vel monachus conueniatur. De hac exceptione dicetur j. lib. proxim. iure Eccleſiaſtica.

Hactenus ergo de exceptionibus, ex perſona rei conuenti ſumptis, ſit dictum. de replicationibus harum generalioribus dicetur j. eod. cap. Nunc ſequūtur exceptiones ex genere cauſæ & actionis quæ agitur.

XLI. Exceptio: Niſi cauſa criminalis ſit & publica. approbatur per ea quæ dicta ſunt s. cap. 12. q. 8.

XLII. Exceptio: Niſi interdicto retinendæ aut recuperandæ poſſeſſionis agatur. l. vnica. C. vbi de poſſeſſ. agi oportet.

XLIII. Exceptio: Niſi cauſa pecuniaria ſit. ea enim ad latrunculatorem non pertinet. l. ſolemus. 61. §. fin. ff. de iudicijs.

XLIIII. Exceptio: Niſi actione in rem agatur. De iudice huius actionis dicetur j. libro 7. cap. 5. de rei vendicatione.

XLV. Exceptio: Niſi cauſa ſit extraordinaria, in qua cauſa cognita procedendum. Hoc enim caſu prætor vel præſes iudex cōpetens eſt, non magiſtratus municipalis. l. vbicunq;. 105. ff. de regulis iuris.

XLVI. Exceptio: Niſi quis de cohortali, curiali vel alia conditione conueniatur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 1. & 2. C. vbi quis de curiali vel cohortali. Huc etiam pertinet cauſa: Si ciuis dicatur vel negetur. Cuius cauſæ iudex competens quis ſit, definitur l. de iure. 37. in prin. ff. ad municipalem. Hactenus exceptiones ſumptæ ex cauſa & genere actionis, propoſitæ ſunt. Plures huiuſmodi vide in ſingulis actionum ſpeciebus, in quæſtione, Vbi & apud quem competat? Sequuntur nunc exceptiones ſumptæ ex re ſeu quantitate petita.

XLVII. Exceptio: Niſi quantitas petita minor ſit, vel excedat iuriſdictionē iudicis, apud quem reus eſt conuentus. l. extra territorium. 20. ff. de iuriſdictione. M.I.R.d.q.2. except. 39. Exemplum proponitur Nouell. c. 15. §. habeant autem. item aliud Nouell. c. 82. §. præbebunt. Propoſita exceptionis replicatio prima eſt: Niſi non tantum debeatur, quantum petitur.

repro-

reprobatur l.cum quedam. 19.§.fin.ff. de iuriſdictione. Planè ſi actor maiorem quantitatem petat ob hoc, ne apud minorem iudicem neceſſe habeat litigare, litis damno punitur. d.§.habeant autem. Secunda replicatio eſt: Niſi ambo, tam actor quàm reus, in eum iudicem conſentiant. l. inter conuenientes. 28. ff. ad municipalem. l. de qua re. 74. §. 1. ff. de iudicijs. Tertia: Niſi actio communis ſit plurium perſonarum: vt omnium perſonarum petitio excedat quantitatem, ſingularum verò non excedat. tunc enim non vniuerſum quod in iudicium venit, ſpectandum videtur, ſed pars cuiuſque. l. ſi idem. 11. §. fin. ff. de iuriſdictione. Quarta: Niſi pluribus actionib. agatur. d.l.11. in prin. M.I.R.d.except.39.replic.3. Quinta: Niſi mutua ſint actiones, vt alter minorem, alter maiorem quantitatem petat. d.l.11.§.1.

XLVIII. Exceptio: Niſi alibi contractum ſit, vel crimen commiſſum. Hæc exceptio, ſumpta ex loco contractus, approbatur per ea quæ diximus ſ. eod. cap. except.15. replic.6. M.I.R.d.q.2. except.40. Hactenus exceptiones propoſitæ ſunt, quæ ad forum declinandum & iudicē recuſandum à reo poſſunt opponi: ſed & ex iiſdem aduerſus fori præſcriptiones ſeu exceptiones actor replicationes ſumere poteſt. Sunt tamē propoſitarum exceptionum aliquot replicationes generales, quæ omnibus ferè iſtis poſſunt obijci: de quibus nunc agendum.

I. Replicatio eſt: Niſi plures ſint rei diuerſi fori: tūc enim omnes ad vnum iudicem vocari poſſunt. approbatur in certis caſibus l. 1. ff. de quibus rebus ad eundem iudicem eatur. Sed & approbatur alio caſu l.2. ff. eod. tt. M.I.P.d.q.2. in fine, repl. gener.1. M.I.R.d. q.2. in fine, repl. gener.1.

II. Replicatio eſt: Niſi is qui fori præſcriptionem opponit, non principaliter conueniatur, ſed ad defendendum reum iudicium ſuſcipiat. veluti ſi venditor emptorem, in rem ſuam procurator factus, defendat. l. venditor. 49. in prin. ff. de iudicijs. l.1. C. vbi in rem actio exerceri debeat. M.I.R.d.quæſt.2. in fine, replicat.gener.2.

III. Replicatio eſt: Niſi reus lite pendente alterius fori eſſe cœperit. l. ſi quis. 7. ff. de iudicijs. l.cum quædam. 19. in prin. ff. de iuriſdictione. l.30. ff. de iudicijs. M.I.R.d.q.2. repl.gener.3.

IIII. Replicatio eſt: Niſi is qui fori præſcriptionē obijcit, reo conuento ſucceſſerit. l.heres.19. in prin. & l. ſi is qui. 34. ff. de iudicijs. M.I.R.d. quæſt.2. in fine, repl.gener.4.

V. Replicatio eſt: Niſi reconueniatur is q. fori præſcriptionem opponit, ab eo contra quem actionem ꝑpoſuit: tunc enim ibi etiam in cauſa reconuentionis ſe debet defendere. l. qui non cogitur. 22. ff. eod. tt. l. cum Papinianus. 14. C. de ſententijs & interloc. Nouell.c.123.§.reuerendiſſimi. item Nouell.c.96.§.ſancimus igitur. M.I.P.d.q.2. in fine, repl.gener.3. M.I.R. d.q.2. in fine, repl.gener.5. & cap.7. reg.50. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi reus qui reconuentionem propoſiturus eſt, iudicem apud quem conuenitur recuſet. d.§. ſancimus. M.I.P.d.repl.3. dupl.1. Altera duplicatio eſt: Niſi contra pœnalem actionem reconuentio fuerit propoſita. l.2.§. ſed ſi agant. ff. de iudicijs. M.I.R.d.regul.50. exception.15.

VI. Replicatio: Niſi teſtis apud non competentem iudicem falſum dixit teſtimonium. hoc enim caſu ab eo iudice puniri poteſt. l.nullū penitus.12. C. de teſtib. M.I.P.d.q.2. in fine, repl.gener.4. M.I.R.d.q.2. in fine, repl.gener.6.

VII. Replicatio: Niſi iudex ordinarius abſens ſit. Nouell.conſt.86.§.in quibus verò.

VIII. Replicatio: Niſi iudex ordinarius cauſam ſuſcipere nolit. d.c.86. in prin. vſq. ad §. porrò ſi contingat. M.I.P.d.q.2. in fine, repl.gener.5. M.I.R.d.q. 2. in fine, repl.gener.7.

IX. Replicatio: Niſi iudex ordinarius cauſam alij delegauerit. de hac replicatione cum ſuis duplicationibus vide ſ. libro proxim. cap.8. quæſt.2. Sed & eius exemplum proponitur l.tam collatores.18.§.erit autem. C. de re militari. M.I.R.d.quæſt.2. in fine, replicat.gener.8.

X. Replicatio: Niſi apud præſidem prouinciæ conueniatur. apud hunc enim non eſt locus fori præſcriptioni. l.2.§.fin. C. vbi quis decurioli cond.conueniatur. Nouell.cap.8.§. quod verò à nob. & Nouell.c.68. Contradicit M.I.R.d.q.2. in fine, repl.gener.10.

XI. Replicatio: Niſi ſuper functionibus & debitis publicis lis ſit. d.l.2.

XII. Replicatio: Niſi reus in alia cauſa à iudice appellauerit. reprobatur l.vnica. ff. apud eum à quo appelletur, aliā cauſam agere compell. Contradicit M.I.P.lib.2.cap.2.q.2.except.33.

XIII. Replicatio: Niſi quæſtio cui iudex non competit, cōpetenti quæſtioni incidat: hoc enim caſu continentia cauſarum non eſt diuidenda. l.quoties.3. & l.nulli prorſus.10. C. de iudicijs. l.1. C. de ordine iudic. & l.1. C. de off. rectoris prou. M.I.P.d.q.2. in fine, repl. gener.7. M.I.R.d.q.2. in fine, repl.gener.11.

XIIII. Replicatio: Niſi reus fori præſcriptioni renunciauerit. l. ſi quis.29. C. de pactis. & l. ſi quis.39. C. de epiſc. & cler. M.I.P.d.q.2. in fine, repl.gener.8. M.I.R.d.q.2. in fine, repl.gener.14.

XV. Replicatio: Niſi ante litem conteſtatam fori præſcriptio non fuerit oppoſita. l. præſcriptiones. 13. C. de exceptionibus. l.nemo.4. C. de iuriſd.omn.iud. l. ſed & ſi.52. in prin. ff. de iudicijs. M.I.P.d.q.2. in fine, repl.gener.11. M.I.R.d.q.2. in fine, repl.gener.17.

XVI. Replicatio: Niſi litigatores in non competentem iudicem conſenſerint. l.1. ff. d.tt. l.1. C. de iuriſd. omn.iud. l.cum vendente.4. C. vbi cauſæ fiſcales. M.I.P.d.loco, repl.gener.9. M.I.R.d.loco, repl.gener.18. Huius duplicatio prima eſt: Niſi in eum qui nulli præeſt iuriſdictioni, conſenſerint. l.priuatorū.3. C. de iuriſd.omn.iud. l.1. & l.qui neq. 81. ff. de iudicijs. M.I.R. d.repl.18. dupl.1. Secunda: Niſi nō conſentiat iudex. reprobatur l.2.§.cōuenire. ff. eod. tt. Tertia: Niſi error interuenerit. d.l.2. in prin. l. ſi ꝑ errorē.15. ff. de iuriſdictione. Huius triplicatio eſt: Niſi non in corpore, ſed in nomine ſit erratum. l. ſi in iudicio.80. ff. de iudicijs. Quarta duplicatio eſt: Niſi vi metúſue cauſa conſenſerit. l.2. in princip. ibi: ac ſi cum reſtitiſſet. ff. eod. tt. Quinta: Niſi priuſquam iudex adiretur, voluntas mutata fuerit. l. ſi cōuenerit.18. ff. de iuriſdictiōe. M.I.R. d.repl.18. dupl.2. Cōtradicit M.I.P.d.repl.9. dupl.4.

XVII. Replicatio: Niſi reus apud non competentem iudicem edi ſibi genus actionis deſiderauerit. reprobatur l. non videtur. 33. ff. de iudicijs. M.I.R.d.q. 2. in fine, repl. gener. 20. Hactenus de competentia iudicis & fori praeſcriptionibus, adeóq; de prima huius capitis quaeſtione ſit dictum.

II. DE OFFICIIS IVDICIS: quæ ſint?

I. Regula: Proprium iudicis officium eſt, iudicare. Eſt autem iudicare munus publicum. l. quippe. 78. ff. de iudicijs.

II. Regula: Vbi iudicandum, definitur l. ſi locus. 59. ff. eod. tt.

III. Regula: Quãdiu ſedebit iudex, definitur Nouell. c. 82. §. ſedebunt. M.I.R. d. cap. 2. q. 3. reg. 1.

IIII. Regula: Ne iudex ſecum ducat, cui domeſtici vel cancellarij nomen imponat. l. nullus. 3. C. de aſſeſſorib. Reliqua iudicum officia vide ſ̄. lib. prox. inter iura magiſtratus: item j. eod. lib. cap. 23. de ordine cognitionum: item cap. 24. de rebus dubijs.

III. DE pœnis iudicum, ſi ſuum officium non fecerint, vide ſ̄. lib. prox. cap. 7.

DE ADSESSORIBVS ET miniſtris iudicum. Cap. III.

I. QVI ET QVALES DEBEANT eſſe adſeſſores?

PRima regula, De libertis, proponitur l. 2. in prin. ff. de officio adſeſſoris.

II. Regula, De infamibus, habetur d. l. 2.

III. Regula, De eo qui eſt ex eadem prouincia, in qua adſidendum eſt. Hic adſeſſor eſſe ibi non poteſt. l. in conſiliarijs. 10. C. de adſeſſoribus. Contradicit M. I.R. d. q. 5. reg. 4. Huius exceptio prima eſt: Niſi permiſſu principis vel praeſidis in ſua prouincia adſederit. d. l. 10. Secunda: Niſi eadem prouincia diuiſa, in altera ortus, in altera adſideat. l. ſi eadem. 3. ff. de officio adſeſſoris. Tertia: Niſi in conſilio curatoris reipublicae vir eiuſdem ciuitatis adſideat, & publico ſalario non fruatur. l. in conſilium. 6. ff. eod. tt.

IIII. Regula, De eo qui alij quoq; magiſtratui adſidet, proponitur l. nemo. 13. §. nec ſi conceſſum. C. de adſeſſor.

V. Regula, De aduocatis cauſarum, tractatur d. l. 13. in princip. & §. nec [illegible]llidis. Plura vide j. quaeſtion. proxim. reg. 4.

II. OFFICIA ADSESSORVM quæ ſint?

Prima regula huius loci proponitur l. 1. ff. de officio adſeſſoris. Omne enim eorum officium in his ferè cauſis conſtat: in cognitionibus, poſtulationibus, libellis, edictis, decretis, epiſtolis.

II. Regula, De ſubſcriptionibus adſeſſorum, proponitur l. 2. C. de adſeſſoribus.

III. Regula: Ne abſentibus iudicibus adſeſſores cauſas audiant, ſed iudices ipſi cum adſeſſoribus cognoſcant. Nouell. conſt. 60. §. porrò & illud, vſq; ad §. fin. Contradicit M.I.P. lib. 2. cap. 2. q. 3. reg. 4.

IIII. Regula: Ne adſeſſores in eodẽ auditorio cauſis etiam patrocinẽtur. l. conſiliarijs. 5. ff. de officio adſeſſoris. l. quiſquis. 6. in prin. C. de poſtulando. Planè in alieno quidem patrocinari ipſis conceditur. d. l. 5. Quod mutatum eſt l. nemo. 13. C. de adſeſſoribus.

V. Regula: Vt poſt depoſitam adminiſtrationem per quinquaginta dies in prouincia morentur, excepturi aduerſus ſe actiones. l. conſiliarios. 3. & l. nullus iudicum. 8. in fin. C. d. tt.

III. DE PRAEMIIS ET PRIVIlegijs adſeſſorum.

I. Regula, De ſalario adſeſſorum, proponitur l. 1. C. de adſeſſorib. & l. vnica. C. de annona.

II. Regula, De immunitate adſeſſorum, habetur l. non minus. 11. C. de adſeſſoribus.

IIII. DE DOMESTICIS ET Alijs iudicum miniſtris.

I. Regula: Quot & quales ſint conſtituendi, definitur Nouell. conſt. 82. §. his qui lites.

II. Regula, De miniſtris appellationũ: qui eſſe debeant, tractatur Nouel. conſtit. 23. §. illo videlicet obſeruando. ibi: vtroq; officio ſubminiſtrante.

III. Regula, De domeſticis iudicum, proponitur l. domeſticus. 4. C. de adſeſſoribus.

IIII. Regula, De domeſticis iudicum exhibendis, l. ſi poſt. 9. C. eod. tt.

V. Regula, De epiſtolarium officio, habetur l. praecipimus. 32. §. in his autem. ibi: & ea quae geruntur. & §. huic ſaluberrimae. ibi: noſtri verò libellenſes. C. de appellat.

VI. Regula, De apparitore non mutando, proponitur l. 1. C. de ſportulis & ſumptibus in diuerſis iud.

De executoribus dicetur j. eod. lib. cap. 31. de executione rei iudicatae. Sed & de alijs miniſtris iudicum dictum ſ̄. lib. proxim. cap. 11. Nunc ad reliquas iudicij perſonas tranſeundum.

DE POSTVLANTIBVS ET aduocatis. Cap. IIII.

PRIMO, DE POSTVlantibus.

PRIMO: Quid ſit poſtulare, proponitur l. 1. §. poſtulare. ff. de poſtulando. M.I.P. libro 2. capite 3. in princip.

II. QVI POSTVLARE NON poſsint in iudicio?

Non omnibus in iudicio poſtulare permiſſum eſt: cuius ratio proponitur l. 1. in prin. ff. d. tt. M.I.P. d. cap. 3. quaeſt. 2. in prin.

I. Regula, De ijs q̃ in dignitate aliqua poſiti ſunt. Hi poſtulare non poſſunt. l. quicunq;. 25. C. de procuratoribus. M.I.R. lib. 2. cap. 3. q. 1. reg. 1. Planè corrigitur regula propoſita in clariſſimis, Nouell. c. 71. Ex qua etiam exceptio notanda eſt: Niſi is qui poſtulaturus eſt, non ſit illuſtris dignitatis. Cuius replicatio eſt: Niſi ij qui in dignitate poſiti ſunt, non tamẽ illuſtri, non pro ſe, ſed pro alijs poſtulare velint. hoc enim eis iam dicta conſtitutione nõ permittitur. Huius duplicatio prima eſt: Niſi cauſarum patronus ad regendae prouinciae munus euectus, adminiſtrationem depoſuit: huic enim licet ad patrociniũ cauſarum reuerti, & pro alijs poſtulare. l. ſi quis. 9. C. de aduocatis diuerſ. iudicum. Secunda duplicatio proponitur in honora-

tis. l.

tis, l. quiſquis. 6. §. apud vrbem. C. de poſtulando. M. I. P. d. q. 2. reg. 2. Tertia in decurionibus. l. 2. C. de aduocatis diuerſ. iud.

II. Regula, De hæreticis, habetur l. vlt. C. de poſtul. M. I. P. d. q. 2. reg. 12.

III. Regula, De minoribus ſeptendecim annorum, proponitur l. 1. §. initium. ff. de poſtulando. M. I. P. d. q. 2. regul. 3. vbi corrigitur. M. I. R. d. q. 1. reg. 4. Huius exceptio videtur: Niſi minor pro ſe poſtulet. verùm reprobatur d. §. initium. Sane admittitur in quibuſdam caſibus, qui proponuntur l. in vniuerſis. 11. C. qui dare tutores. Sed & admittitur in eo q. abſentē vltrò defendit. l. exigendi. 12. in fin. C. de procuratorib.

IIII. Regula, De ſurdo, proponitur d. §. initium. verſ. propter caſum. M. I. P. d. q. 2. reg. 5.

V. Regula, De cæco, habetur d. l. 1. §. caſum. ff. de poſtulando. Cuius exceptio eſt: Niſi cæcus pro ſe poſtulare velit: hoc enim caſu nō prohibetur. d. l. 1. §. ſecundo loco. M. I. P. d. q. 2 reg. 4.

VI. Regula, De fœmina, proponitur d. §. ſecundo loco. M. I. P. d. q. 2. reg. 6. M. I. R. d. q. 1. reg. 5. Huius exceptio eſt: Niſi pro ſe velit poſtulare: hoc enim caſu non prohibetur. d. §. ſecundo loco. M. I. P. d. reg. 6. except. 1. M. I. R. d. reg. 3. except. 1. Cuius replicatio eſt: Niſi monaſtria conueniatur. Nouell. c. 123. § ſi quando. ibi: nulla tamen. M. I. P. d. except. 1. repl. 1.

VII. Regula, De turpibus & infamibus perſonis, tractatur d. §. ſecundo loco. M. I. P. d. q. 2. reg. 7. Exempla proponuntur eadem l. 1. §. remouet. Exceptio prima eſt: Niſi pro ſe, non pro alijs poſtulare velint. d. §. remouet. M. I. P. d. reg. 7. except. 1. Secunda: Niſi pro parente, patrono, liberis, fratre, & alijs huiuſmodi perſonis velint poſtulare. d. l. 1. §. hoc edicto. Planè regula propoſita mutata eſt Inſtit. de except. § fin. M. I. P. d. reg. 7. except. 2.

VIII. Regula, De eo qui cum beſtijs pugnauit: vel operas ſuas, vt cum beſtijs pugnaret, locauit. Hic regulariter poſtulare prohibetur. d. l. 1. § remouet. M. I. P. d. q. 2. reg. 8. M. I. R. d. q. 1. reg. 8. & lib. 1. cap. 11. reg. 44. Huius exceptio prima eſt: Niſi cum fera manſueta pugnauit. d. l. 1. §. beſtias. Secunda: Niſi locauit ſaltem operas, non depugnauit. reprobatur ibidem. Tertia: Niſi depugnauit gratis, non locauit operas. d. §. beſtias. M. I. R. d. reg. 8. except. 1. Huius replicatio eſt: Niſi in arena cum beſtijs ob lauream depugnauit. d. §. beſtias. Quarta exceptio eſt: Niſi ob id locauit operas, vt feras venetur, vel depugnet feram quæ regioni noceat. d. l. 1. §. ſed ſi quis. M. I. R. d. regul. 8. except. 2. Quinta: Niſi pro ſe poſtulare velit. d. l. 1. §. his igitur. Sexta: Niſi non ſponte, ſed neceſſario fungatur officio. d. §. his igitur. l. puto autem. 6. in prin. ff. eod. tt.

IX. Regula, De eo cui aduocationibus interdictum eſt. Hic poſtulare non poteſt. l. 1. C. de poſtulando. Huius exceptio prima eſt: Niſi nō apud eum qui prohibuit, ſed apud alium poſtulare velit, qui prohibitus eſt. approbatur ſub conditione d. l. 6. §. fin. ff. de poſtulando. Secunda: Niſi in alia prouincia, quàm in qua prohibitus eſt, poſtulet. approbatur ſub conditione l. ex ea cauſa. 9. ff. eod. tt. Tertia: Niſi ad tempus poſtulare prohibito, tempus illud ſit finitum. l. imperator. 8. ff. d. tt.

X. Regula, De libertis, proponitur l. 2. C. de poſtulando.

XI. Regula, De iudice, habetur l. quiſquis. 6. in prin. C. eod. tt.

XII. Regula: Aduocatus fiſci contra fiſcum poſtulare prohibetur. l. 1. C. de aduocatis fiſci. Contradicit M. I. P. d. q. 2. reg. 9. Huius exceptio prima videtur eſſe: Niſi pro aduocatione fiſci nullum perceperit ſalarium, ſed reprobatur d. l. 1. Secunda: Niſi princeps conceſſerit. approbatur ſub conditione l. 2. C. eod. tt. Tertia: Niſi pro ſe vel filijs ſuis, parentibus, aut pupillis ſuis, contra fiſcum poſtulare velit. l. ij qui fiſci. 10. ff. de poſtulando.

XIII. Regula: Decurio contra ciuitatem, cuius eſt decurio, poſtulare prohibetur. l. 2. in fin. C. de aduocatis diuerſ. iud. Exceptio eſt: Niſi pro ſe, filijs, parentibus vel pupillis ſuis velit poſtulare decurio. d. l. 10. in prin. ff. de poſtulando.

XIIII. Regula: Ne quis contra eum, pro quo antea poſtulauit, in eodem iudicio poſtulet. l. rem nō nouam. 12. §. patroni. verſic. hocq; ſubſecuto. C. de iudicijs. M. I. P. d. q. 2. reg. 10. M. I. R. lib. 2. ca. 3. q. 1. reg. 9. Huius exceptio eſt: Niſi pro pupillo, cuius tutor factus eſt, poſtea poſtulet, cum antea contra eius patrem poſtulaſſet. l. vlt. ff. de poſtulando. M. I. P. d. reg. 10. except. 1. Reliquas huiuſmodi regulas vide ī. de aduocatis & procuratoribus. Planè ſunt quædam iam propoſitarum regularum exceptiones generales, de quibus nunc dicendum.

I. Exceptio: Niſi is qui poſtulare prohibetur, pro ſe poſtulare velit. l. 1. §. ſecundo loco. ff. de poſtulando. M. I. P. d. q. 2. in fine, except. gener. 1. M. I. R. d. q. 1. in fine, except. gener. 1. Huius replicatio prima eſt: Niſi minor ſit decem & ſeptem annis. Secunda: Niſi ſurdus ſit. Hi enim in totum poſtulare prohibētur. d. l. 1. in prin. & §. initium. Tertia: Niſi ſit perſona illuſtris. huic enim nec pro ſe poſtulare permittitur. de quo ſ̄. reg. 1. M. I. R. d. except. 1. repl. 1. Quarta: Niſi ſit furioſus. approbatur ipſo iure.

II. Exceptio: Niſi poſtulare prohibitus, pro parente, patrono & alijs ſimilibus perſonis poſtulare velit. d. l. 1. §. vt initio. & §. fin. M. I. P. d. q. 2. in fine, except. gener. 2. Huius replicatio prima eſt: Niſi adfines eſſe deſierint. l. cui eorum. 3. §. adfinitates. ff. de poſtulando. Secunda: Niſi fœmina ſit, vel cæcus: hi enim cum ſecundi ordinis ſint non poſtulantium, pro ſe quidem poſtulare permittuntur: pro enumeratis autem ſuperius perſonis, quemadmodum & pro alijs, poſtulare non poſſunt. l. 1. §. ſecundo loco. ff. d. tt. Tertia replicatio eſt: Niſi minor ſit ſeptendecim annorum, ſurdus aut illuſtris perſona. nam hi cum ſint primi ordinis, ne pro ſe quidem poſtulare poſſunt, ſed in totum prohibentur. de qua re dictum paulo ſuperius except. 1.

III. Exceptio: Niſi poſtulare prohibiti, non ſpontè, ſed neceſſario fungantur officio. l. puto autem. 6. in prin. ff. de poſtul. M. I. P. d. q. 2. in fine, except. gener. 3.

IIII. Exceptio: Niſi infamis, & ob id poſtulare prohibitus, in integrū ſit reſtitutus. l. 1. §. deinde adijcit. & §. pro quo ſententia. ff. d. tt. M. I. P. d. q. 2. reg. 7. except. 3. Huius replicatio prima eſt: Niſi non à principe, ſed à ſenatu ſit reſtitutus. reprobatur d. l. 1. §. an

autem. Secunda: Niſi prætor in integrũ reſtituit. approbatur ſub conditione d.§.an autem.

V. Exceptio: Niſi aduerſarius eos poſtulare permittat. reprobatur l.quos prohibet. 7. ff.de poſtulando.l. filiusfamiliâs.8.§.milites.ff.de procuratorib.

III. DE pœna, ſi quis poſtulare prohibitus poſtulauerit, proponitur l.1.§.qui aduerſus ea. ff.de poſtulando. Item alia pœna conſtituitur l.vlt.C.eod.tt.M. I.P.lib.2.cap.3.q.1.reg.1.cum ſeq.

SECVNDO, DE ADVOCATIS.

I. DEFINITIO aduocatorum proponitur l.1.§. aduocatos.ff.de extraord.cognitionib.

II. DE laude aduocatorum & genere habetur l. aduocati.14.C.de aduocatis diuerſor.ind.

III. DE CONSTITVENDIS aduocatis.

1. Quot conſtituendi?

I. Regula, De aduocatis præfecturæ prætorio, conſtituitur l.nemini.11.in prin.C.eod.tt. Planè qui ſupra numerum ſunt, apud alios iudices cauſas agere poſſunt.d.l.11.§.fin.

II. Regula, De aduocatis Alexandriæ, proponitur l.petitionem.13.in prin.C.eod.tt.

III. Regula, De aduocatis præfecti prætorio per Illyricum, habetur l.iubemus.17.in prin.C.d.tt.

IIII. Regula, De aduocatis comitis orientis, l.iubemus.20.in prin.ibi:conſortio.C.eod.tt.

V. Regula, De aduocatis prouinciæ Syriæ ſecundæ, l.petitiones.22.in princ.C.d.tt.

VI. Regula, De aduocatis præfecti prætorio, l.per hanc legem.24.in prin.C.d.tt.

2. Quales conſtituendi aduocati?

I. Regula, De ijs qui in ſtudio iuris quinquennium non compleuerunt, proponitur d.l.20.§.nec de cæterò.C.eod.tt.

II. Regula, De filijs aduocatorum cæteris præferendis, habetur l.nemini.11.§.filios autem. l.petitionem. 13.in princ. l.petitiones.22.§.& filios. & l per hanc. 24.in prin.ibi:niſi vel eorum.C.d.tt.

III. Regula, De cohortalibus, proponitur l.iubemus.17.C.d.tt.

IIII. Regula, De hæreticis, l.nemo.14.C.de epiſcop.aud. De reliquis huiuſmodi regulis vide ſ.membro 1.quæſt.2.

3. Quæ antecedere debeant aduocatorum conſtitutionem?

De illis prius examinandis habetur l.nemini.11.§. 1.C.de aduocatis diuerſor.ind.

IIII. DE ADVOCATO NON habentibus dando.

Huius loci regula proponitur l.1.§.ait prætor. ff.de poſtulando.l.nec quicquam.9.§.aduocatos. ff.de officio proconſulis. Sed & huius loci eſt l.prouidendum. 7. C. de poſtulando. M.I.P.d.q.3.reg.3. M.I.R.lib.2. cap.3.quæſt.2.reg.2.

V. DE OFFICIIS ADVOCATOrum & delictis.

I. Regula: Ne quid vltrà, quàm cauſa poſcit, dicat, præcipitur l.quiſquis.6.§.ante omnia. C.eod.tt. M.I. P.d.cap.3.q.4.reg.1.

II. Regula: Ne ex induſtria litem protrahant. d.l. 6.§.nemo.M.I.P.d.q.4.reg.2.

III. Regula: Ne in alijs degat regionibus, neue peregrinetur.l.per hanc legem.24.§.hoc etiam pronunciandum.& l.vlt.C.de aduocatis diuerſor.ind.

IIII. Regula: Ne prouinciales ſuſcipiant functiones.l.ne quis.3.C.de aduocatis diuerſ.ind.

V. Regula: Ne cum cliente ſuo paciſcatur de quota litis.l.ſumptus.53.ff.de pactis. l.ſi q.5.C.de poſtulando.l 1.§.ſi cui cautum.ff.de extraord.cog. M.I.P.d.q. 4.reg.4. M.I R.d.q.2.reg.4. Sed & plura de regula propoſita vide ĩ.lib.15.cap.15.de exceptionibus aduerſus pacta & contractus, except.19. M.I.P.d.q.4.reg. 3.M.I.R.d.q.2.reg.12.except.2.

VI. Regula: Ne aliquem cùm cliente contractum ineat.l.quiſquis.6.§.præterea.C.de poſtulando.

VII. Regula: Ne aſpernanter id quod ei à cliente offertur, accipiat.d.l.6.§.nemo.

VIII. Regula: Ne cui patrocinium deneget.l.prouidendum.7.§.ſi quis verò.C.d.tt.

IX. Regula: Ne præuaricetur: & pœna, ſi præuaricetur, propoſita eſt ſ.lib.prox.cap.17.

X. Regula: Ne relicta parte ſuſcepta aduerſario patrocinetur. l.rem non nouam.12.§.patroni.verſ. hocq́; ſubſecuto.C.de iudicijs. De reliquis eius officijs vide ĩ.cap.ſequenti circa finem.

VI. DE HONORARIIS ADVOcatorum.

I. Regula, De cauſa ex qua debeatur. Vtrum ex pacto debeatur honorariũ aduocato, definitur l.vnica. C.de ſuffragio. & l.1.§.ſi cui cautum. ff.de extraord. cognitionib. Ex qua cõſtat, quòd honorarium ex cautione ſeu ſtipulatu peti quidem poſſit. Verùm huius regulæ duæ exceptiones in eadem lege proponuntur, quarum prima eſt: Niſi de quota litis pactio ſit facta. de quo ſ.quæſt.prox.reg.5. Altera: Niſi cautio licitam quantitatem egrediatur. quæ exceptio declaratur d. l.1.§.licita autem. Tertia exceptio eſt: Niſi incerta ſit pollicitatio ſalarij.l.qui mutuã.56.§.ſalariũ ff.mandati. Quarta: Niſi ſub ſpecie mutui honorarium cautum ſit.l.ſi ſub ſpecie.3.C.de poſtulando.

II. Regula: Quantum honorarij nomine à iudice definiendum, cauetur l.1.§.in honorarijs. ff.de extraordin.cog.

III. Regula, Ne honorarium legitimam quantitatem egrediatur, l.1.ff eod.tt.

IIII. Regula, De honorario repetendo, proponitur d.l.1.§.diui Seuerus. l.qui operas.38.ff.locati & conducti.

VII. DE PRIVILEGIIS ADuocatorum.

I. Regula, De aduocatorum immunitate à functionibus publicis, proponitur l.ne quis.3. & l.ſancimus. 6.C.de aduocatis diuerſor.ind. Aduocati inſuper fiſci ab omni cohortali, ſiue cuiuslibet deterioris conditionis vinculo cum liberis ſuis ſunt immunes. de qua re dicetur ĩ.lib.3.cap.10.de aduocatis fiſci.

II. Regula: Quicquid filiusfamiliâs aduocatus ex ſuo labore acquirit, ſibi retinet inſtar caſtrenſis peculij.l.fori tui.4.& l.cum aduocatio.8.§.omneq́;. C. d.tt.de aduocatis diuerſ.ind.

III. Re-

III. Regula, De dignitate aduocatorum, depoſito officio, proponitur l. ſuggeſtionem. 18. C. eod. tt.

IIII. Regula, De priuilegio aduocatorum circa liberos. Liberi aduocatorum præ cæteris ſunt promouendi. de quo ĩ. eod. cap. q. 3. membro 2. reg. 2. Vide etiam ȷ. lib. prox. cap. 10. de aduocatis fiſci.

V. Regula, De priuilegijs aduocatorũ, quibus competant, proponitur l. quicquid. 5. C. de aduocatis diuerſorum iud. Similis regula habetur l. ijſdem priuilegijs. 7. C. eod. tt. Alia l. poſt duos. 15. in prin. C. d. tt. Item alia l. ad ſimilitudinem. 16. C. eod. tt. Alia generalis priuilegiorum regula habetur l. iubemus. 17. §. fin. C. d. tt. Alia deniq; l. vlt. C. eod. tt.

DE PROCVRATORIBVS.
Caput V.

PRIMO: *Ratio & vſus procuratorum quis ſit, proponitur l. 1. §. penult. ff. de procuratoribus. M. I. P. quæſt. 4. regul. 5. M. I. R. d. q. 2. reg. 9. vbi etiam diſtinguitur.*

II. DEFINITIO, *d. l. 1. in princip. Eſt enim procurator, qui aliena negocia mandatu domini adminiſtrat.*

III. DIVISIO *habetur d. l. 1. § 1.*

IIII. DE CAVSA PROCVRATOris, eiusq; exceptionibus, ſeu de procuratore conſtituendo.

Ex propoſita definitione conſtat, cauſam procuratoris eſſe mandatum: per mandatum enim procurator conſtituitur. Cuius cauſa ſeu regulæ exceptiones nunc ſunt diſpiciendæ.

I. Exceptio: Niſi mandatũ non ſit. d. l. 1. & l. ſi quis. 8. § procuratorem ff iudicatum ſolui. M. I. P. lib. 2. cap. 4. q. 1. except. 1. M. I. R. d. cap. 3. de procurator. reg. 4. except. 1. Huius replicatio prima eſt: Niſi exceptio hæc ante litem conteſtatam non fuerit oppoſita. approbatur exemplo eius quod dicetur ȷ. eod. lib. cap. 13. quæſt. 1. cauſa 1. except. 12. Cuius duplicatio eſt: Niſi falſus procurator probetur. l. licet. 24. C. de procuratoribus. Secunda replicatio eſt: Niſi nõ ad agendum, ſed ad defendendum procurator interueniat: huic enim mandatum neceſſarium non eſt. l. ſeruum quoq;. 33. § publice. ff. eod. tt. l. exigendi. 12. C. d. tt. M. I. R. d. exc. 1. repl. 1. Huius duplicatio prima eſt: Niſi ſuſpectus poſtulatus ſit defendendus. approbatur ſub conditione l. non ſolum. 39. §. fin. ff. d. tt. Altera duplicatio eſt: Niſi defenſor ſatiſdare nolit. d. l. 12. & l. qui proprio. 46. §. qui alium. ff. de procuratoribus. M. I. R. d. repl. 1. dupl. 2. de qua re vide paulo inferius duplicatione generali 3. Tertia replicatio eſt: Niſi filius à patre agat. d. l. 12. C. de procuratoribus. & l. ſed & ea. 35. in prin. ff. d. tt. M. I. R. d. except. 1. repl. 4. Quarta: Niſi parens liberorum cauſam agat, vel quis alius cauſam fratris aut affinis, vel libertus cauſam patroni. Hæc multiplex replicatio approbatur d. l. 35. in prin. M. I. R. d. except. 1. repl. 7. Quinta: Niſi maritus vxoris cauſam agat. l. maritus. 21. C. de procuratoribus. M. I. R. d. excep. 1. repl. 5. Sexta: Niſi is qui mandatum probare non poteſt, de rato caueat. Inſt. de ſatiſdat. §. ſin autem per procuratorem. l. 1. C. de procuratoribus & l. 2. C. de conſortibus eiuſdem litis. M. I. R. d. except. 1. replicat. 9. Septima: Niſi dominus id quod ſine mandato geſtum eſt, ratum habuerit. l. licet. 56. ff. de iudicijs. Ratihabitio namq; mandato comparatur. l. vero procuratori. 12. §. fin. ff. de ſolutionibus l. ſemper. 60. & l. hoc iure. 194. §. deiecit. ff. de reg. iuris. M. I. R. d. except. 1. repl. 10. Hactenus replicationes propoſitæ exceptionis ſunt enumeratæ. Harum autem duplicatio generalis prima eſt: Niſi dominus litis ſupradictas perſonas ſuo nomine agere nolit. l. Pomponius. 40. §. fin. ff. de procurat. Secunda: Niſi ſupradictæ perſonæ mandatum habeant. tunc enim obtentu iſtarum replicationum fines mandati excedere non poſſunt. approbatur exemplo mariti l. maritus. 21. in fin. C. d. tt. Tertia: Niſi defenſor ſatiſdare, iudicatum ſolui, vel ratam rem haberi, nolit. l. qui proprio. 46. §. qui aliũ. ff. eod. tt. Inſtit. de ſatiſdationibus. §. ſi verò reus. l. in eo quod plus. 120. §. nemo. ff. de reg. iuris. Planè duplicatio propoſita non ſolùm in defenſore rei alienæ, ſed etiam in eo qui ſine mandato alieno nomine agit, locum habet, argumento l. ſi autem. 7. in prin. ff. de negotijs geſtis. Sed plura de hac re vide ȷ. cap. 15. Iudicatum ſolui. M. I. R. d. except. 1. in fine, vbi etiam diſtinguitur. Hæc de prima exceptione eiusq; replicationibus ſint dicta.

II. Exceptio: Niſi filiusfamilias procuratorem dederit. reprobatur l. filiusfam. 8. in prin. vſq; ad §. ipſe quoq; ff de procurator. l. ſeruum quoq;. 33. in prin. ff. eod. tt. M. I. P. d. q. 1. except. 4.

III. Exceptio: Niſi ſeruus procuratorem dederit. d. l. 33. in prin. M. I. P. d. q. 1. except. 5. Huius replicatio eſt: Niſi ſeruus de ſtatu ſuo litiget. d. l. 33. §. 1.

IIII. Exceptio: Niſi mutus vel ſurdus procuratorem dederit. reprobatur ſub conditione l. mutus. 43. in prin. ff. d. tt.

V. Exceptio: Niſi pupillus vel minor 25. annis procuratorem dederit. approbatur quidem ipſo iure: M. I. P. d. q. 1. except. 6. M. I. R. d. reg 4. except. 8. eius autem replicatio prima eſt: Niſi tutoris vel curatoris authoritate interueniente dederit. l. neq; tutores. 11. C. de procuratoribus. M. I. R. d. except. 8. repl. 1. Secunda: Niſi ſententia pro minore ſit lata: tunc enim aduerſario minoris exceptio propoſita non datur. l. non eo minus. 14. C. eod. tt. M. I. R. d. excep. 8. repl. 2. & d. lib. 2. cap. 18. reg. 5. except. 7. repl. 1.

VI. Exceptio: Niſi non dominus litis, ſed alius procuratorem dederit. & hæc exceptio ipſo iure approbatur: M. I. P. d. q. 1. except. 7. M. I. R d. reg. 4. except. 7. ſed habet ſuas replicationes, quarum prima eſt: Niſi tutor vel curator domini procuratorem dederit. d. l. 11. C. de procuratoribus. M. I. R. d. exc. 7. repl. 1. vbi diſtinguitur. Huius duplicatio eſt: Niſi mater pupilli tutrix in teſtamento data, actorem ſeu procuratorem dederit. l. liberto. 30. §. quanquã. ff. de negotijs geſtis. Secunda replicatio eſt: Niſi procurator procuratorẽ dederit. d. l. 11. & l. nulla dubitatio. 23. C. d. tt. M. I. P. d. except. 7. repl. 1. M. I. R. d. except. 7. repl. 2. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi ante litem conteſtatem procurator alium dederit procuratorem. quæ duplicatio præterquam quòd ex iam dictis legibus conſtat, approbatur etiam l. quod quis. 8. C. de procuratoribus. l. ab executore. 4. §. fin. ff. de appell. l. ſi procuratorem.

8.§.ſi quis mandauerit. ff.mandati.M.I.P.d.replic.1.dupl.1.M.I.R.d.repl.2.dupl.1.Secunda duplicatio eſt: Niſi dominus litis mortuus ſit. reprobatur l. nulla dubitatio.23.C.de procuratorib. Tertia replicatio: Niſi actor ciuitatis procuratorem dederit. reprobatur l. nec ciuitatis.74.ff.eod.tt. M.I.R.d. except.7.repl.3. Quarta: Niſi defenſor abſentis rei procuratorem dederit.l.licet.42.§.fin.ff.d.tt.

VII. Exceptio: Niſi infamis procuratorem dederit.reprobatur Inſtit.de exceptionibus.§.fin. Hactenus exceptiones aduerſus perſonã procuratoris, ſumptæ ex perſona dantis procuratorem, propoſitæ ſunt. Huc autem pertinet l.mutus.43.§.cum quæritur. ff. de procuratoribus. Sequuntur nunc eæ exceptiones, quæ ſumuntur ex perſona ipſius qui procurator eſt datus.

VIII. Exceptio: Niſi filiusfamiliâs procurator datus ſit.reprobatur l.filiusfamiliâs.8.§.ipſe quoque.ff.eod.tt. M.I.P.d.q.1.except.9.

IX. Exceptio: Niſi is qui de ſtatu ſuo litigat, procurator datus ſit. reprobatur l.ſeruum quoque.33.§.cum verò,in fin.ff.d.tt.

X. Exceptio: Niſi furioſus ſit datus procurator.l.2.in fin.ff.d.tt.

XI. Exceptio: Niſi mutus vel ſurdus procurator ſit datus.approbatur certo modo l.mutus.43.in prin.ibi: forſitan & ipſi.ff.eod.tt.

XII. Exceptio: Niſi minor ſeptemdecim annorum ꝓcurator ſit datus. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ̃.cap.prox.q.2.reg.3.M.I.R.reg.4.except.11.

XIII. Exceptio: Niſi infamis procurator ſit datus. reprobatur Inſtit.de except.§.fin. Contradicit M.I.P.d.q.1.except.10. M.I.R.d.reg.4.except.12.

XIIII. Exceptio: Niſi procurator clariſſima vel potens perſona ſit. l.1. & l.2. C.ne liceat potent.patron. Concordant inſuper ea quæ dicta ſunt ſ̃. capit. prox.quæſt.2.regul.1. item M.I.R.lib.5.cap.1.reg.19.except.1.repl.11.

XV. Exceptio: Niſi fiſcus vel reſpublica procurator conſtituatur, vel patrocinium præſtet. l. ad fraudem.4. C.ne fiſcus vel reſpub. Huius replicatio prima videtur eſſe: Niſi is qui patrocinium fiſci implorat, fiſci debitor ſit. Sed reprobatur l.1. & l.abhorret.3.C.eod.tt. Secunda: Niſi actor vel reus partem debiti vel actionis fiſco donauerit. Et hæc reprobatur l.2.C.eod.tt.

XVI. Exceptio: Niſi miles procurator conſtituatur. l.filiusfamiliâs.8.§.milites.ff de procuratoribus. Huius replicatio prima videtur eſſe: Niſi aduerſarius patiatur militem eſſe procuratorem. Sed reprobatur d.l.8. Secunda eſt: Niſi exceptio hæc ante litem conteſtatam nõ fuerit oppoſita.d.l.8. & l.ita demum.13.C.eod.tt. Tertia: Niſi miles in rem ſuam procurator ſit factus.d.l.8. & l.qui ſtipendia.9.C.d.tt. Quarta: Niſi miles cauſam ſibi cum alio cõmunem agat. d.l.8. Quinta: Niſi miles cauſam patris,matris vel vxoris agat.reprobatur l.militẽ.7.C.eod.tt. Sexta: Niſi princeps militem admittendum reſcripſerit. reprobatur d.l.7. Septima: Niſi veteranus ſit miles.l.filiusfamiliâs.8.§.veterani.ff.de procuratorib.

XVII. Exceptio: Niſi fœmina procuratrix detur.reprobatur.l.alienam.18.C.d.tt. Cõcordant ea quæ dicta ſunt ſ̃.cap.prox.quæſt.2.reg.6.item l.neq; fœmina.54.in prin.ff.eod.tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi mulier in rem ſuam procuratrix ſit facta.l.quia abſente.4.C.d.tt.Secunda: Niſi mulier cauſam parentis agat. approbatur certo modo l.fœminis.41.ff.eod.tt.

XVIII. Exceptio: Niſi abſente aduerſario procurator datus ſit. Quæ exceptio reprobatur Inſtit.de iis per quos agere poſſ.§.penult.

XIX. Exceptio: Niſi inuitus procurator detur.approbatur ſimul & declaratur l.2.in prin. & l.filiusfamiliâs.8.§.inuitus.ff.de procuratorib. l.inuitus 17.C.eod.tt. M.I.P.d.quæſt.1.except.12. M.I.R.d.reg.4.except.14.

XX. Exceptio: Niſi is procurator detur, quem cauſa contingit.reprobatur variis exemplis l.licet.42.§.is cui hæreditas,cum ſequentib.ff.d.tt.

XXI. Exceptio: Niſi plures procuratores ſint dati.l.ſi quis.31.§.fin.ff.eod.tt. M.I.P.d.q.1. except.15. M.I.R.d.regul.4.except.17. Huius replicatio prima eſt: Niſi ſimul,non diuerſis temporibus ſint dati procuratores.reprobatur l.plurib.32.ff.d.tt. M.I.P.d.except.15.repl.2. Secunda: Niſi nõ ab vno,ſed à pluribus dentur procuratores plures.d.l.31.§.vnius.ff.d.tt.

XXII. Exceptio: Niſi in familiæ erciſcundæ, aut cõmuni diuidundo iudicio plures vnum dederint procuratorem. approbatur ſimul & diſtinguitur l.licet.42.§.ſi plures.ff.eod.tt. Hæc de exceptionibus quæ ſumuntur ex perſona ipſius procuratoris. Sed & plures vide ſ̃.cap.prox. Nunc eas videamus, quæ ſumuntur ex re & cauſa cui procurator conſtituitur.

XXIII. Exceptio: Niſi vnius tantùm rei procurator conſtituatur. reprobatur l.1.§.1. ff. de procuratoribus.M.I.R.d.reg.4.except.18.

XXIIII. Exceptio: Niſi interdicto de exhibendis & ducendis liberis agatur. approbatur ſimul & diſtinguitur l.Pomponius 40.in prin.ff.eod.tt.

XXV. Exceptio: Niſi in iudicio publico procurator vel accuſationi vel defenſioni detur. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt ſ̃. lib. prox. cap.12.quæſt.7.regula 1.& 2.

XXVI. Exceptio: Niſi popularis ſit actio,cui procurator interuenit. l.qui populari.5.ff.de popularib. actionibus. Huius replicatio prima eſt: Niſi non ad agendum, ſed ad defendendũ procurator detur.d.l.5. Altera: Niſi actor cum publico ſimul & priuatũ commodum defendat. l.licet.42.in prin. & l.non cogendum.45.§.qui ita.ff de procuratoribus. Hactenus exceptiones ex cauſa cui procurator datus eſt deſumptæ, propoſitæ ſunt. de reliquis huiuſmodi exceptionibus vide in ſingulis cauſarum & actionum ſpeciebus. Sequuntur nunc reliquæ exceptiones, deſumptæ partim ex modo, partim ex tempore quo procurator conſtituitur. partim deniq; ex conſequentib.

XXVII. Exceptio: Niſi per nuncium vel per epiſtolam procurator conſtituatur.reprobatur l.1.§.1.& §.fin.ff.de procuratorib.

XXVIII. Exceptio: Niſi in diem, ſub conditione. vel in perpetuũ ꝓcurator datus ſit. Et hæc multiplex exceptio reprobatur l.item.3.cum l.ſeq.ff.eod.tt.

XXIX. Exceptio: Niſi eo tempore procurator conſtituatur,

ſtituatur, quo adhuc lis nulla eſt. reprobatur d.l.3. M.I.P.d.q.1.except 17.

XXX. Exceptio: Niſi poſtquam dominus iudicium ſuo nomine ſuſcepit, procuratorem dederit. reprobatur l. qui proprio. 46. in princip. ff. d.tt. & l.nihil. 20. C.eod.tt.

XXXI. Exceptio: Niſi iudex ipſum dominum litis ex iuſta cauſa præſentem eſſe velit. l.vltim. C.d.tt. M.I.P.d.q.1.except.18.

XXXII. Exceptio: Si actor dominum potius quàm procuratorem conuenire malit. l. ſi actor. 29. ff.d.tt. M.I.R d.reg.4.except.23.

XXXIII. Exceptio: Niſi dominus litis, qui mandauit, mortuus ſit. reprobatur l.nulla dubitatio. 23. C.eod.tt. M I.P.d.quæſt.1.except.19. M.I.R.d.regul. 4.except.21.repl.1.

XXXIIII. Exceptio: Niſi procurator actoris dominum in reconuentione defendere nolit. l.mutus.43. §.pœna. ff.d.tt.l.cum qui. 3. & l.actionem. 5.C.eod. tt.l.vnica.§.ſin autem.C.de ſatiſdando. Huius replicatio eſt: Niſi procurator aduerſarium in poſſeßionẽ venire patiatur, vel ſeruum ex cauſa noxali duci. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſed & eæ. 35. §. fin. cum l.ſeq. ff. de procuratorib. Plura de hac re dicentur ȷ.eod.cap.quæſt.6.regula 11.

XXXV. Exceptio: Niſi procurator fines mandati excedat. approbatur quidem ipſo iure, verùm eius replicatio prima eſt: Niſi actio mandata ſine alia expediri non poßit: tunc enim alia quoq; mandata intelligitur. approbatur caſu ſimili l.2. ff. de iuriſdictione. item exemplo l.ad rem mobilem.56.ff.de procuratoribus. & l.ad legatum.62.ff.eod.tt. Altera replicatio eſt: Niſi ad duas res petendas datus, vnam tantùm petierit. l.vlt.§.fin.ff.d.tt. Tertia: Niſi datus vt confeſtim agat, poſt aliquod tempus agit. l.qui procuratorem.57.in prin.ff.d.tt.

XXXVI. Exceptio: Niſi in cauſa ſit prouocatum: tunc enim finitur procuratoris officium. l.inuitus. 17. ibi: nec eandem. C.eod.tt.

XXXVII. Exceptio: Niſi procurator ſit mutatus, vel alius conſtitutus. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ habentur ȷ.quæſt.prox.5. Cui concordat l. ſi quis.31.§. fin. ff.d.tt. M.I.P.d.q.1. except.21. M.I.R.d reg.4.except.16.

XXXVIII Exceptio, ſumpta ex verbis quibus procurator conſtituitur, reprobatur Inſtit. de ijs per quos agere poſſumus. §.pen. M.I.P.d.q.1.except.20.

Hactenus exceptiones contra procuratorem cum ſuis replicationibus ſpecialibus ſunt enumeratæ. Sunt autem iſtarum exceptionũ aliquot replicationes generales non prætereundæ, quarum prima eſt: Niſi exceptio procuratoria remiſſa ſit. l. qui procuratorem 57.§.fin ff.de procuratorib. Huius duplicatio eſt: Niſi talis ſit perſona procuratoris, quam prætor apud ſe poſtulare prohibet. l.quos prohibet. 7. ff. de poſtulando: de qua re vide ſ̃.cap.prox.quæſt.2.in fin. Secunda replicatio generalis eſt: Niſi exceptio procuratoria ante litem conteſtatam non fuerit oppoſita. l.ita demum.13.C.de procuratorib. l. filiusfamiliâs.8.§.milites.ibi: niſi hoc tempore. ff.eod.tt. M.I.P.d.q.1.in fine, replic.gener.1. Huius duplicatio eſt: Niſi exceptio falſi procuratoris obijciatur: hæc enim quandocunq; poteſt opponi. l.licet.24.C.eod tt. M.I.P.d. replic.1. dupl.1. Tertia replicatio eſt: Niſi in ea cauſa reus ſit, vt etiam abſente eo, quaſi non defenderetur, iudex ſit cogniturus: tunc enim quilibet pro eo verba faciens eſt audiendus per ea quæ dicta ſunt ſ̃.exc.1.repl.2.

V. DE MVTANDO PROCVRATORE, SEU IUDICIO IN SE VEL IN ALIUM TRANSFERENDO.

Hactenus de cauſa procuratoris efficiente, ſeu de conſtituendo procuratore eſt dictum: nunc de mutando eo dicetur. Regulariter autem dominus procuratorẽ mutare, & iudicium in ſe vel in alium transferre non poteſt, niſi cauſa cognita: vt ȷ.except.gener.1. M.I.P. lib.2.cap.4.q.2. M.I.R.lib.2.cap.3.de procuratorib. reg.5. in prin. Vnde cauſa mutandi procuratoris exponenda. Ante litem tamen conteſtatam etiam ſine cauſa mutari poteſt. de quo ȷ. hac eadem quæſtione, exceptione generali 1. Sed & dominus, quamuis procuratorem mutare non poßit, cauſa tamen ſua adeſſe non prohibetur. l.Paulus.69.ff.de procuratoribus. M.I.P.lib.2.cap.3.q.2.reg.13.

I. CAVSAE EX QVIBVS PROCVRATOR MUTARI POSSIT.

Prima cauſa loco notandum, quòd ex quibus cauſis procurator ad defendendum dominum cogi non poteſt, ex ijſdem poteſt remoueri. l. poſt litem.17.§.fin. ff.eod.tt. Quæ autem ſint huiuſmodi cauſæ, ex quibus procurator ad defendendum dominum cogi non poteſt, vide ȷ.quæſt.prox.reg.10. M.I.R.d.reg.5.exc.12.

Secunda mutandi procuratoris cauſa eſt, ætas ipſius curatoris. quæ cum alijs ſimilibus approbatur d.l.17. cum ſequentibus.

Tertia: Si procurator religioſus ſit factus, monachus puta vel clericus. d.l.18.

Quarta: Si procurator ſuſpectus fiat domino, d.l.19.

Quinta: Si procurator in vinculis hoſtium, prædonúmue ſit poteſtate. d.l.19.

Sexta: Si procurator iudicio publico priuatóue diſtringatur. d.l.20.

Septima: Si procurator valetudinarius ſit. d.l.20. & l.procuratorib.22. C.eod.tt.

Octaua: Si procurator ſuis rebus ac negotijs impeditus, cauſæ præeſſe non poßit. d.l.20.

Nona: Si procurator in exilium ſit miſſus. d.l.21.

Decima: Si latitet. d.l.21.

Vndecima: Si inimicus ſit factus domino. d.l.21. & d.l.22. C.eod.tt.

Duodecima: Si aduerſario affinitate iungatur. l. 22.ff.eod.tt.

Decimatertia: Si aduerſario ſuccedat. d.l.22.

Decimaquarta: Si peregrinetur. l.23.ff.d.tt.

Decimaquinta cauſa generalis eſt, omnes ſimiles complectens, d.l.23. & d.l.22.C.eod.tt.

Decimaſexta: Si mutari nolit. quæ cauſa cum ſuis exceptionibus approbatur ȷ.except.6.

De exceptionibus præcedentium cauſarum generalibus.

I. Exceptio eſt: Niſi cauſa nondum cognita, dominus litis procuratorem mutet, vel litem in ſe transferat. d.l.17.in prin.ff. de procuratoribus. & d.l.22.C.

eod.tt.M.I.R.d.reg.5.in prin.& except.2. Huius replicatio eſt: Niſi ante litem conteſtatam mutet: tunc enim etiã ſine cauſa cognitione poteſt mutare.l.ante litem conteſtatam.16.ff.d.tt.M.I.R.d.reg.5.except.2. Cuius duplicatio eſt: Niſi ſine mandato quis defenſionem abſentis ſuſceperit: hic enim etiam ante litem conteſtatam, cauſa cognita eſt remouendus. l. is cuius.64.ff.eod.tt.

II. Exceptio: Niſi non dominus, ſed eius heredes procuratorem mutent. reprobatur d.l.17.§.non ſolùm.ff.d.tt.

III. Exceptio: Niſi non dominus, ſed procurator poſtulet ſe mutari. reprobatur l.mutari.24.ff.eod.tt.

IIII. Exceptio: Niſi non rei, ſed actoris procurator mutetur. reprobatur l.quæ omnia.25.in prin.ff.d.tt.

V. Exceptio: Niſi factum negetur.d.l.25.§.1.

VI. Exceptio: Niſi procurator mutari nolit. reprobatur ibid. Planè admittitur tribus potiſsimùm caſibus, quorũ primus eſt: Si in rem ſuam procurator ſit conſtitutus.d.l.25.§.fin. Secundus: Si retentione aliqua vti velit. approbatur ſub conditione d.l.25.§.fin. cum l.ſeq. Tertius: Si dominus quadã transferre, quadam relinquere velit. qui caſus proponitur ſimul & diſtinguitur l.in cauſa.27.in prin.ff.d.tt.

VII. Exceptio: Niſi procurator in rem ſuam ſit datus. de quo vide ſ.except.prox.caſu 1. Concordat l.procuratore.55.ff.eod.tt.

VIII. Exceptio: Niſi procurator retentione aliqua vtatur. de hac exceptione vide paulo ſuperius except.6.caſu 2.

IX. Exceptio: Niſi dominus quædam transferre, quædam relinquere velit. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.27.in prin.ff.de procuratorib.

X. Exceptio: Niſi procurator recuſet cauſam ob hoc quòd mala ſit: tunc enim non licet procuratorem alium eligere litigatori.l.rem non nouam.12.§.hocq; ſubſecuto.C.de iudicijs.

2. QVIBVS COMPETAT MVtandi procuratoris ius.

De heredibus eius qui dedit procuratorem, item de procuratore, vide paulo ſuperius except.2.& 3.

3. APVD *quem competat, ſeu cuius ſit cognitio, definitur l.quæ omnia.25.§.1. & l.in cauſa.27.§.hæc autem.ff.de procuratoribus.*

4. EFFECTVS *mutationis procuratoris circa ſtipulationem Iudicatum ſolui, proponitur d.l.27.§.ſi ex parte. de qua re dicetur j. eod. lib. cap.15. quæſt.4.except.4.*

De eo quod per priorem procuratorem geſtum eſt. Nihilominus ratum illud manet, per ea quæ habentur j. eod. lib. capit. 13. quæſt.1. cauſa 1.except.11. in fin. Hæc de mutando procuratore: nunc ad officia eius tranſeundum.

VI. DE POTESTATE ET officijs procuratorum.

I. Regula: De exequendo mandato & cauſa peragenda procurator tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ habentur j. reg.16. M.I.R.d. cap.3. de procurator.reg.6. Sed & alias recipit exceptiones, quarum prima eſt: Niſi mandatum non ſuſceperit. Secunda: Niſi in cauſa ſit prouocatum. Quæ duæ exceptiones approbantur l.inuitus.17.C. de procuratoribus. M.I.P.d.cap.4.q.4.regul.1. except.1.M.I.R.d. reg.6. except.1. Plures huiuſmodi exceptiones vide ſ. q.prox.de procuratore mutando: item j.d.reg.10.

II. Regula, De bona fide à procuratore præſtanda, proponitur l.idemq; 10.in prin.ff.mandati.

III. Regula: Cauere de rato tenetur. de qua cautione dicetur j.eod.lib.cap.12.quæſt.8.item capite 13. Rem ratam haberi.

IIII. Regula: Iudicatum ſolui ſatiſdare tenetur. de qua cautione item vide j.cap.15.

V. Regula, De alienando. Procurator regulariter alienare non poteſt.l.procurator.63.ff.de procuratoribus.& l.procuratorem.16.C.eod.tt. Huius exceptio prima eſt: Niſi procuratori ſpecialiter alienatio ſit mandata vel permiſſa.d.ll. Secunda: Niſi libera adminiſtratio procuratori ſit permiſſa.l.procurator.58. cum l.ſeq.ff.d.tt. Tertia: Niſi dominus precium, quod in rem eius verſum eſt, non reſtituat. l. ſi precium.19. C.eod.tt. Quarta: Niſi fructus & alias res tẽpore perituras. hos enim alienare poteſt. l.procurator.63.verſ. niſi fructus.ff.d.tit. Plures huiuſmodi exceptiones vide j.lib.7.cap.4.cauſa 1.except.1.

VI. Regula, De tranſigendo. Procurator ius tranſigendi non habet. l.mandatu generali.60.ff.d.tt. M.I.P.lib.2.cap.4.q.3.reg.1.

VII. Regula: Procurator alium procuratorem facere poteſt. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt ſ.quæſt.4.except.6.repl.2.

VIII. Regula: Procurator vniuerſalis debitum quoque domini exigere poteſt. l.procurator. 58.ff. de procuratoribus. Huius exceptio eſt: Niſi debitor quoque procurator vniuerſalis ſit eiuſdem domini: tunc enim ab eo exigere nõ poteſt.l.qui duos. 47.ff.eod.tit. Cuius replicatio eſt: Niſi nominatim alteri mandatum ſit, vt ab altero exigeret. d.l.47.l.qui proprio.46. §.fin.cum l.itaq; 48.ff.d.tt.

IX. Regula, De ratione reddenda, & id quod accepit reſtituendo, proponitur d.l.46.§.procurator.

De domino defendendo.

X. Regula: Procurator rei conuenti dominum defendere cogendus eſt.l. filiusfamiliàs. 8.§. procuratorem.ff.de procuratoribus. M.I.P.d.q.3. reg 2. M.I.R. d. cap.3. de procurat. regul.8. Habet hæc regula ſuas etiam exceptiones, quod approbatur ibidem. Prima: Niſi ad agendum, non ad defendendum, ſit datus procurator. reprobatur l. ſeruum quoque. 33.§. ait prætor.ff.eod.tt. Secunda: Niſi dominus iudicatum ſolui cautionem pro defenſore non præſtiterit.d.l.8.§.procuratorem. Tertia: Niſi ignorante & inuito procuratore dominus iudicatum ſolui expoſuerit.d.§.procuratorem. Quarta: Niſi dominus ante litem conteſtatã mortuus ſit. approbatur quidem ipſo iure, quia mandatum morte mandantis extinguitur: verùm eius replicatio eſt: Niſi dominus iudicatum ſolui pro procuratore expoſuit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi defunctus.15.in prin.ff d.tt. Huius duplicatio eſt: Niſi dominus pro ignorante vel inuito procuratore iudicatum ſolui ſatiſdedit. d.l.15.in prin. Quinta exceptio eſt: Niſi inimicitiæ capitales inter dominũ & procuratorem interuenerint. approbatur cum alijs

ſimilibus

ſimilibus d.l.8.§.fin.cum ll.ſequentib.l.ſi poſt.14. & l.mutus.43.§.fin.ff.d.tt. Sexta: Niſi dignitas procuratori acceſſerit.d.l.8.§.fin. Septima: Niſi reipublicæ cauſa procurator abſuturus ſit. d. §. fin. Octaua: Niſi valetudinarius ſit.l.aut ſi valetudinem.9.ff.d.tt. Nona: Niſi longinquò ſit abſuturus.d.l.9.l.vel ſi.44.ff.eod.tt. Decima: Niſi ſuperueniens hereditas procuratorem impediat.l.vel hereditas.10.ff.eod.tt. Vndecima: Niſi affinitas inter dominum & procuratorem dirempta ſit. approbatur cum alijs ſimilibus d.l.43.§.fin.cum legibus ſequentibus. Duodecima: Niſi bona abſentis poßidere cœperint. d.§.fin. Decimatertia: Niſi dominus præſens ſit.d.l.10.cum ſequentibus. Declaratur exceptio propoſita l. præſens.5.cum duabus ſequentibus. ff.eod.tt. Huius replicatio eſt: Niſi dominus præſens cogi non poßit. l. ſi tamen.11.ff.d.tt. Decimaquarta exceptio eſt: Niſi aliam iuſtam cauſam habeat procurator, quæ iudici probatur. d.l.10.l. ſed hæc.13. & l. vel ſi.44. ff.d.tt. Hactenus de exceptionibus propoſita regula in ſpecie eſt dictum. Harum autem exceptionum replicatio generalis prima eſt: Niſi tractu temporis res ſeu actio ſit peritura. l. ſed etiam.12. & l. mutus.43.§. & qui non, in fin. ff.d.tt.de procuratorib. Secunda: Niſi procurator ſatiſdedit, defendendi abſentis gratia. approbatur ſimul & diſtinguitur d. §. & qui non, cum ſequentib. M.I.R.d.reg.8.except.3. Tertia: Niſi cum procurator Iudicatum ſolui ſatiſdare vellet, ei repromittenti creditum ſit. quo caſu idem iuris eſt, quod in ſuperiori replicatione proxima.d.§ & qui non. Hactenus, an procurator dominum defendere cogatur, excuſſum eſt. Reliquæ quæſtiones, hoc eſt, in quibus cauſis eum defendere cogatur, item vbi, quomodo, & de defenſionis effectu, dicetur ↄ regula proxima.

XI. Regula: Procurator actoris eum in reconuentione defendere cogendus. l.ſeruum quoque.33.§. ait prætor.ff.de procuratorib. Declaratur hæc regula definitione defenſionis l.ſed & ea.35.§.defendere.ff.eodem tt. Propoſitæ regulæ exceptio prima eſt: Niſi procurator in rem ſuam ſit datus. l. ſi quis. 34. ff. eod.tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi in fraudem rei conuenti procurator in rem ſuam ſit factus. d.l.34. Secunda: Niſi ex cauſa lucratiua & non neceſſaria in rem ſuam procurator ſit factus.l.ſeruum quoq.33.§.fin.ff.d.tt. Exemplū proponitur l. pater.70.ff.eod.tt. Tertia replicatio eſt in perſona patris dotem repetentis: huic enim quamuis ſuo nomine competat dotis actio, tamen quia & filiæ nomine conueniri poteſt, filiam defendere tenetur.l.non ſolum. 39.§. ſi de dote. ff.d.tt.l. & ideo.3.§.fin.ff.rerum amotarum. Hæc de prima propoſitæ regulæ exceptione ſint dicta. Secunda exceptio: Niſi vniuerſitatis nomine procurator agat. reprobatur l.item eorum. 6.§. actor.ff. quod cuiuſcunq. vniuerſitatis nom. Tertia: Niſi populari actione agatur.l.mutus.43.§.in popularibus.ff de procuratoribus. Quarta: Niſi non actio, ſed præiudicium, aut interdictum, vel aliud ſimile a procuratore proponatur. reprobatur l. ſed & ea. 35.§. non ſolum. ff. eod.tit. Quinta: Niſi in alia prouincia actor ſit defendendus.d.§.non ſolum. ibi: cæterùm. Sexta: Niſi ea perſona procuratorio nomine agat, quæ etiam ſine mandato agere poteſt. reprobatur d.l.35.in prin. De hiſce perſonis vide ſ.eodem cap.quæſt.4.exception.1. Septima: Niſi procurator agere recuſet, vel prohibeatur.d.l.35.§.præter ſatiſdationem.& l.inuitus.17.C.eod.tt. Octaua: Niſi procurator ſatiſdedit iudicatum ſolui. hoc enim caſu videtur cogendus non eſſe, cum ſufficiat ob rem nō defenſam ex ſtipulatu actio. verùm reprobatur d.§.præter ſatiſdationem. l.nō cogendum.45.§. Sabinus ait.ff.eod.tt.M.I.R.d.except.3. Hæc de exceptionibus propoſitæ regulæ vndecimæ ſint dicta. Planè harum replicatio generalis prima hæc eſſe videtur: Niſi ſpecialiter defenſionis quoque mandatum ſuſceperit: tunc enim perinde ac procurator rei conuenti eſt compellendus. de quo ſ. regula proxim.eſt dictum. Altera: Niſi ad communi diuidendo vel ſimile iudicium agendum ſit datus: hic enim ad defendendum quoq. datus intelligitur. vnde videtur, quòd dictis exceptionibus non adiuuetur. l.ſi defunctus. 15. §. fin. ff. de procuratoribus. Hactenus, an procurator actoris vel rei conuenti ad dominum defendendum ſit cogendus, tractatum eſt: nunc reliqui defenſionis loci diſpiciendi.

In quibus cauſis & rebus dominum defendere cogendus.

I. Regula, De actionibus quæ in heredem non dantur, proponitur l. omnium. 37. in princip. ff. de procuratoribus.

II. Regula, De interrogationibus, l.non ſolum. 39. in prin. ff.eod.tt.l.ſi ſine.9.§. Celſus.verſ.an ergo. ff. de interrogatorijs act.

III. Regula, De reſtitutorio iudicio ſuſcipiendo. l. qui proprio.46.§.item quæritur.ff.de procuratorib.

IIII. Regula, De vna re vel cauſa cæteris omiſſis habetur d.l.46.§.1.

Vbi defendere cogendus.

De alio loco quàm in quo procurator actionē intendit, proponitur l.ſed & ea.35.§.cæterùm cogi.ff.d.tt.

De loco in quo eſt contractum, habetur l. neq. fœmina.54.§.fin ff.eod.tt.

Quomodo defendere cogendus, & quæ ſint defenſoris officia.

I. Regula: Boni viri arbitratu defendere debet. l. ſeruum quoq.33.§.ait prætor.ff.d.tt. & l.omnis. 77. cum ſeq.ff.eod.tt.

II. Regula: Defenſor id facere debet, quod dominus in litē faceret.l.ſed & ea.35.§.defendere.ff.d.tt.

III. Regula, Defenſor idoneè cauebit. d. §. defendere. Cauebit autem iudicatum ſolui, interdum ratam rem haberi. de quibus cautionibus dicetur paulò inferius eod.lib.

IIII. Regula: Præter cautionem vel ſatiſdationem defenſor etiam iudicium ſuſcipiet.d.l.35.§.præter ſatiſdat.d.§.defendere.& l.minor.51.§.quoniam. ff.eod.tt.

V. Regula: Non debet deterior eſſe conditio defenſoris quam domini.d.l.35.§.defendere.& l.minor.51.§.quoniam.ff.eod.tt.

Euentus, ſi reus non defendatur.

I. Regula: Committitur iudicatum ſolui ſtipulationis clauſula.l.ſi defunctus.15.§.committitur. ff.d.tt. De hac re vide plura ↄ.cap.15.

II. Regula: Si reus non defendatur, actor in bona eius mittitur. de qua re vide j. cap. 8. quæſt. 6.

III. Regula: Procuratori actoris dominum in cauſa reconuentionis non defendenti denegatur actio. de qua re vide ſ. quæſt. 4. except. 34. Hactenus de defendendo reo eſt dictum. Qui autem præter procuratorẽ teneantur defendere, vide j. cap. 8. quæſt. 6. Sed & plura de officijs procuratorum & alijs huiuſmodi legibus vide ſ. cap. prox. in iure aduocatorum. Hactenus igitur de procuratorum officijs ſit dictum.

VII. DE EVENTIS PROcuratoris, & procuratorum actionibus.

DE PRIMO EFFECTV, SCILICET acquirendo & retinendo per procuratorem.

Per procuratorem nõ ſolùm acquirimus, ſed etiam retinemus ius noſtrum. l. per procuratorem. 72. ff. de procuratoribus.

DE SECVNDO EFFECTV, HOC EST, eo quod procurator geſsit.

Id regulariter valet, & ex eo tam domino, quàm contra dominum datur actio & exceptio. approbatur per regulam vulgatam: Quod quiſq; per alium facit, hoc ipſe feciſſe videtur. M.I.R. lib. 2. cap. 3. de procurator. regul. 9. Huius exemplum proponitur l. quacunq; ratione. 50. & l. ſi is. 66. ff. de procuratoribus. Planè quod dictum eſt, Ex eo quod procurator geſſit, tam actionem quàm exceptionem contra dominum dari: eius exceptio prima eſt: Niſi ignorante domino geſſerit. l. ignorantis. 49. ff. d. tt. Secunda: Niſi procurator fines mãdati exceſſit. l. ſi pcurator. 10. C. eod. tt. M.I.R. d. reg. 9. exc. 4. vbi etiam diſtinguitur. Tertia: Niſi fraude vel dolo pcurator geſſit. reprobatur d. l. 10.

DE TERTIO EFFECTV, HOC EST, de actione mandati quæ datur domino aduerſus procuratorem.

1. Cauſæ ex quibus competit hæc actio.

Prima cauſa: Si procurator quid dolo vel fraude fecit. d. l. 10. in fin. C. de procuratoribus.

Secunda: Si inſtrumentum litis aduerſario prodidit. l. ſi quis. 38. §. ſi quis inſtrumentum. ff. de pœnis.

Tertia: Si per colluſionem procuratoris aduerſarius fuerit abſolutus. l. ſi procuratorem. 8. §. 1 ff. mandati.

Quarta: Si procurator litem quam ſuſcepit, exequi nolit. d. §. 1. M.I.P. lib. 2. cap. 4. quæſt. 4. reg. 1. M.I.R. d. cap. 3. de procurator. reg. 6.

Quinta: Si procurator inſtrumenta cauſæ nõ reddat. d. l. 8. in prin.

Sexta: Si procurator quid ex ea cauſa accepit, vt reſtituat. l. qui proprio. 46. §. procurator. ff. de procuratorib. De reliquis cauſis vide ſ. eod. cap. q. 6.

2. Quibus detur hæc actio?

De procuratore qui alium procuratorem dedit, & domino, proponitur l. ſi procuratorẽ. 8. §. ſi quis mandauerit. ff. mandati.

3. Quæ detur actio, & quæ ſint adfinia remedia?

Regulariter mandati datur actio. l. licet. 42. §. ea obligatio. ff. de procuratoribus.

De pœna metalli & exilio proponitur l. ſi quis. 38. §. ſi quis inſtrumenta. ff. de pœnis.

De actione de dolo aduerſus aduerſarium, habetur l. ſi procuratorem. 8. §. 1. ff. mandati.

De actione depoſiti, d. l. 8. in prin.

DE QVARTO EFFECTV, HOC EST de actione mandati, quæ datur procuratori aduerſus dominum.

1. Cauſæ, ex quibus datur procuratori aduerſus dominum actio.

Prima cauſa: Si procurator impenſas in litem fecit, vel ſoluit, vel ſe obligauit. l. qui pprio. 46. §. item contra. & §. litis impendia. ff. de procurat. M.I.P. d. cap. 4. quæſt. 5. Huius exceptio prima eſt: Niſi procurator quid pœnæ nomine ex ſuo delicto præſtitit. d. l. 46. §. pœnam. Secunda: Niſi negotio finem non impoſuerit. reprobatur l. qui mutuam. 56. §. fin. ff. mandati. Tertia: Niſi in rem ſuam procurator ſit datus. l. licet. 42. §. ea obligatio. ff. de procuratorib. & l. actoris. 30. ff. eod. tt. Quarta: Niſi procurator domino litis hæres exiſtat. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi quis. 31. in princip. ff. d. tt. Quinta: Niſi ei non ſit mandatum. reprobatur d. l. 31.

Secunda cauſa: Si procuratori non ſoluat dominus ſalarium vel honorarium. de hac re dictum ſ. capite proxim. membro 6.

2. Quæ actio detur, & quæ ſint adfinia remedia?

I. Regula, De actione mandati, proponitur l. licet. 42. §. ea obligatio. & l. qui proprio. 46. §. item contra. ff. de procuratoribus.

II. Regula, De venditi actione & mandati actione priſtina, d. l. 42. §. ea obligatio.

III. Regula, De actione aduerſus condemnatum reum, l. actoris. 30. ff. eod. tt.

IIII. Regula, De actione negotiorum geſtorum, l. ſi quis. 31. in prin. ff. d. tt.

DE QVINTO EFFECTV.

Ex eo quod geſſit procurator, ipſe quoque poteſt conueniri, etiam depoſito officio. approbatur exemplo l. procurator. 67. ff. d. tt. M.I.R. d. cap. 3. de procurat. regul. 10.

DE ACTORE ET REO, item de re litigioſa. Cap. VI.

I. DE ACTORE ET REO.

PRima regula: Actor certus ad agendum procedere debet, & antè diligenter omnia explorare. l. qui in alterius. 42. in fin. ff. de reg. iuris.

II. Regula: Fauorabiliores rei potius quàm actores habentur. l. fauorabiliores. 167. l. nemo. 168. l. in pari. 170 l. cum par. 196. & l. in eo. 33. ff. de regulis iuris. l. inter pares. 38. ibi: in alijs. ff. de re iudicata. l. militis. 36. §. veteranus. ff. de militari teſtamento. l. 1. §. fin. cum l. ſeq. ff. ne quis eum qui in ius, &c. l. ſi ſeruũ. 91. §. ſequitur. ff. de verb. oblig. M.I.P. lib. 2. cap. 5. de actore & reo, reg. 1. & cap. 17. reg. 15. item lib. 5. cap. 12. reg. 4. M.I.R. lib. 2. cap. 16. q. 2. reg. 30. vbi etiam diſtinguitur.

III. Regula: Non debet actori licere, quod reo non permitti-

permittitur.l. non debet.41. ff. de reg. iuris. M.I.P.d. cap.5.de actore,reg.2.& d.cap.12.reg.5.

IIII. Regula: Reus in exceptione ſua actor eſt.l.1. ff.de except. l. in exceptionibus.19. in prin.ff. de probationibus.

V. Regula: De eo,vter ſit actor, vter reus in præiudicijs,definitur l.generaliter.12.ff.de except. In cauſa appellationis actor intelligitur,qui appellat.l.qui appellat.29. ff. de iudicijs. In mixtis actionibus vter ſit actor,definitur l.in tribus.13.cum ſeq.ff.eod.tt.

VI. Regula, Ne actor vel reus domum iudicis ingrediatur, proponitur l. vnica. §. fin. ff. ad l. Iuliam de ambitu.

VII. Regula: Ne actor vel reus iudicem corrũpat, cauetur l.1.C.de pœna iudicis qui malè iudicauit.l.1. §.ſed & conſtitutionibus. ff. de calumniatoribus. M.I.P.d.loco, reg.3. M.I.R.lib.2. cap.4. regul.3. Sed & falſi pœna coercetur actor vel reus qui iudicem corrupit, l.1.§. ſed & ſi quis. & l.qui duob.21. ff. ad l.Corneliam de falſ. Alia pœna conſtituitur Nouell.c.124. §.ſi quis litigantium.

II. DE RE LITIGIOSA.

Hactenus de perſonis iudiciorum actum eſt. Sequitur de rebus, de quibus in iudicijs litigatur, quas litigioſas vocant.

I. DE RE LITIGIOSA NON alienanda.

Res litigioſa alienari prohibetur, & pœna, ſi contrà fiat,conſtituitur l.cenſemus.4.C.de litigioſis. M.I.P.lib.2.cap.5.de re litigioſa, reg.1. M.I.R.d. cap.4. reg.4. Ratio huius regulæ proponitur l. rem de qua.3. ff.eod.tt. Declaratur definitione rei litigioſæ, Nouel. c.112.§.1. Planè propoſitæ regulæ exceptio prima eſt: Niſi res in iudicium deducta non ſit. hoc enim caſu, quamuis aliquando de ea lis oriri poſſit, litigioſa tamen non cenſetur,& ob id propoſitæ regulæ locus non eſt.d.Nouell.c. 112.§.1. M.I.R.d. reg.4. except.1. Sed eius replicatio prima videtur eſſe: Niſi emptori ab aliquo denunciatum ſit ne emeret. ſed reprobatur l.1. in prin.ff.de litigioſis. & l.1.C.eod.tt. Secunda: Niſi creditor pignus vendat. reprobatur d.l.1. & l.2.C. de diſtract.pignor. Tertia: Niſi debitor rem alij pignori obligatam vendat. Et hæc reprobatur Nouell. c. 112. §.ab hac verò. M.I.R.d.except.1.replic.1. Quarta eſt: Niſi preces eius rei nomine Imperatori oblatæ ſint,& ad eas reſcriptum ab Imperatore impetratum.d. Nouel.conſt.112.§.1. Secunda propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi nõ ei qui alienat, ſed alij de re moueatur controuerſia.l.1.§.inter.ff.de litigioſis. Huius replicatio eſt: Niſi cum procuratore, tutore, vel curatore eius qui alienauit, lis ſit.d.l.1.§.fin. Tertia exceptio: Niſi in ſacrum dedicauit. reprobatur l. rem de qua. 3. ff. eod.tt. Quarta: Niſi per legatum vel hereditatem res litigioſa ſit alienata.l.quicunq;.3. & l. cenſemus.4. §.fin. C.d.tt. Corrigitur per Nouell. conſt. 112. §. illud quoq;. M.I.R.d.reg.4.except.8. Quinta: Niſi per diuiſionẽ inter heredes factã res litigioſa ſit alienata.d.l.4.§.fin.& d.c.112.§. ſed & illud. M.I.R.d.reg. 4.except.9. Sexta: Niſi dotis vel antenuptialis donationis nomine alienatum ſit.d l.4.§.fin.M.I.R.d.reg. 4.excep.11. Septima: Niſi tranſactionis nomine alienetur.d.l.4.§.fin.M.I.R.d.reg.4.except.12. Octaua: Niſi ignorans quis rem litigioſam comparauit. hic enim propoſita pœna non tenetur.d.l.4.§.fin. Sanè vtrum ſerui comparantis,an domini ignorãtia ſpectanda ſit,definitur l.2.ff.de litigioſis. Nona: Niſi nõ reus, ſed actor rem vel actionẽ pendente lite alienauit. reprobatur d. l. 2. Sed plura de actione non alienanda vide j. lib.15.cap.4.reg.6.excep.2. item lib.18.cap.7. M.I.R.lib.5.cap.1.reg.20. except.1.repl.15. Decima: Niſi ex neceſſitate, non ex voluntate alienatio ſit facta.l.& poſt.12.§.fin.cum l.ſeq.ff.famil.erciſcundæ.

II. DE RE LITIGIOSA SEqueſtranda.

1. An res litigioſa ſit ſequeſtranda?

Regulariter quidem ad rem ſequeſtrandam reus cogi non debet.l.vnica.C.de prohibita ſequeſt. pecuniæ.M.I.P.lib.2.cap.5.de re litigioſa,regul.2. M.I.R. lib.2.cap.4.reg.6. Declaratur regula propoſita definitione ſequeſtrationis, l. propriè. 6. & l. licet.17. in prin ff.depoſiti. l.ſequeſter.109.ff. de verb.ſign. Propoſitæ regulæ exceptio prima eſt: Niſi pro re mobili non ſit ſatiſdatum,& perſona ſuſpecta ſit.l.ſi fideiuſſor.7. §. fin. ff. qui ſatiſdare cog.l.litibus. 19.C.de agricolis & cenſitis. l. ſenatuſconſulto.16.§. fin. ff. de officio præſidis. M.I.R d.reg.6.except.1. Secunda exceptio eſt: Niſi aduerſarius res diſſipet & conſumat. approbatur exemplo dotis l.ſi cum dotẽ.22.§.ſin autem.verſ.ſi verò dotẽ ita diſſipet. ff. ſoluto matrimonio. Item alio exemplo approbatur l.imperatores.21. §.fin.ff.de appell. Accedit M.I.P.d. regul.2. except.1. M I.R.d.reg.6. except.2.item d.lib.2.cap.17.reg.32. except.42. Tertia: Niſi ſententia contra reum lata, executio per appellationem fuerit ſuſpenſa. l.ab executione.5.C.quorum appellat.non recipiantur. M.I. P.d.reg.2.except.2. M.I.R.d.reg.6. except.3. item d. except.42. Quarta: Niſi reſtitutio differatur ob non præſtationem actoris. hoc enim caſu res reſtituenda ſequeſtranda eſt.approbatur exemplo l.1. §. ſi frater. ff.de coll.bon. Quinta: Niſi ſeruus ad libertatem proclamet: hoc enim caſu peculiũ eius & aliæ res ſequeſtrantur.l.1.§.ſuper peculio,in fin. C. de adſert. toll.l. ſi quis.3.§ fin.C.quib.ad libertatem proclam. Sexta: Niſi metus ſit, ne partes veniant ad arma. l.ſi oleum. 10.ff.de dolo malo. l. ſi cuius.13.§. ſed ſi inter duos. ff. de vſufructu & quemad.l.in venditione. 8.§.fin.ff.de bon.auth.iud.poſſid. M.I.R.d.reg.6.except.7. Septima exceptio videtur: Niſi reus contumaciter abſit. Sed reprobatur per ea quæ habentur j.lib.eod.cap.32. in fine. Harum exceptionum replicatio generalis prima eſt: Niſi intra triennium cauſa poſſeſſionis non finiatur. l. litibus. 19. C. de agricolis & cenſitis. & ibi Bartolus & alij. M.I.R.d. regul.6. replicat. gener. 1. Altera replicatio eſt: Niſi reus idoneè ſatiſdet, ſe rem euictam cum fructibus reſtituturum. d. l. 19. Hactenus de prima quæſtione, an ſcilicet res litigioſa ſit ſequeſtranda, eſt dictum: nunc ad reliquas quæſtiones accedamus.

2. Quid ſequeſtrandum?

Aliquando res ipſa ſequeſtranda, aliquando precium eius, ſcilicet ſi res ipſa ſit peritura. l. litibus.19. §.ſin autem reditus. C. de agricolis & cenſ.

3 Vbi *ſequeſtrandum, definitur d.l.19.§.fin autem hoc minimè.*

4. Euentus.

Aduerſus ſequeſtrum actio depoſiti competit. l. ei apud quem. 5. §. in ſequeſtrum. & l. ſi in Aſia. 12. §. cum ſequeſtro. ff. depoſiti. De hac actione depoſiti ſequeſtraria vide j. libro 17. capite 7. in actione depoſiti generali.

DE IN IVS VOCANDO.
Caput VII.

HActenus de perſonis iudiciorum, necnon de rebus litigioſis eſt dictum. Sequitur tertius iudiciorum locus: hoc eſt, actus iudiciales. quorũ alij quidem litis conteſtationem præcedunt, alij verò eam ſequuntur. Litis conteſtationem præcedunt: Citatio, citati contumacia & abſentia, ob eamq; contingentes actus: Editio libelli, Dilatio, Exceptiones dilatoriæ, & Cautiones. de quibus ſingulis ordine nunc tractandũ, ac primùm de citatione, ſeu de in ius vocando.

I. *ACTVS in ius vocandi primus eſt, & initiũ actionum inſtituendarum. Inſtit. de pœna temerè litigantium. §. omnium. M.I.R. lib. 2. cap 5. reg. 1.*

II. *DEFINITIO proponitur l.1. ff. de in ius vocando.*

III. VNDE QVIS IN ius vocandus?

I. Regula: Nullus de domo ſua in ius vocandus. l. plerique. 18. cum ſeq. ff. de in ius vocando. Huius exceptio eſt: Niſi aditum ad ſe præſtet, vel ex publico conſpiciatur. approbatur ibidem. Cuius replicatio eſt: Niſi vi extrahatur: hoc enim non licet. l. ſed etſi. 21. ff. eod. tt. & l. nemo. 103. ff. de regulis iuris. M.I.R. d. capite 5. regul. 7.

II. Regula, De vinea, balneo, &c. proponitur l. ſed etiam. 20. ff. de in ius vocando. M.I.R. d. reg. 7. exc. 6.

IIII. QVI IN IVS VOCANDI vel non, item antecedentia.

I. Regula, De furioſis & infantibus, proponitur l. quiq; 4. in prin. ff. d. tt. M.I.R. d. cap. 5. reg. 9.

II. Regula, De puellis impuberibus alieno iuri ſubiectis, habetur l. neq; impuberes. 22. in prin. ff. eod. tt. M.I.R. d. reg. 9.

III. Regula, De magiſtratibus & alijs qui cum imperio ſunt, necnon de alijs quibuſdam perſonis, proponetur j. lib. 15. cap. 12.

IIII. Regula, De perſonis quibus reuerentia debetur, ſine iuſſu prætoris in ius non vocandis, habetur l. generaliter. 13. ff. de in ius vocando. De quibus ſequitur ſpecialiter j. in regulis proximis.

V. Regula, De parentibus & ſimilibus perſonis ſine permiſſu prætoris in ius non vocandis, l. quiq; 4. ff. eod. tt. item Inſt. de pœna temerè litigantium. §. fin. M.I.P. lib. 2. cap. 6. q. 1. regul. 1. M.I.R. d. cap. 5. reg. 10. Huius exceptio prima eſſe videtur: Niſi fœminini ſexus parentes ſint. Sed reprobatur d. l. 4. §. parentes. & l. qui in poteſtate. 3. in fin. C. eod. tt. Secunda: Niſi parentes ſint vltra tertium vel quartum gradum. reprobatur d. §. parentes. Tertia: Niſi parentes actorem in ſeruitute ſuſceperint. reprobatur d. §. parentes. Quarta: Niſi filius illegitimus ſit. reprobatur d. l. 4. §. fin. Quinta eſt: Niſi patris adoptiui ſint parentes. l. patris. 7. ff. d. tt. Sexta: Niſi in poteſtate eius quẽ in ius vocat, actor ſit conſtitutus. reprobatur l. adoptiuum. 8. in princip. ff. eod. tt. l. qui in poteſtate. 3. in prin. C. eod. tt. Septima: Niſi adoptiuum patrem, à quo rurſus eſt emancipatus, in ius vocauerit. elicitur ex d. l. 8. Octaua: Niſi actor in adoptiua familia ſit conſtitutus. reprobatur d. l. 8. §. 1. Nona: Niſi prætor pmiſerit. d. l. 8. & d. l. 3. eod. tt. Huius replicatio eſt: Niſi actor in poteſtate ſit eius quẽ in ius vocat. d. l. 3.

VI. Regula, De patrono & patrona, proponitur l. quiq; 4. §. 1. ff. de in ius vocando. Inſtit. de pœna tem. litigant. §. fin. & l. 2. C. de in ius vocando. M.I.P. d. reg. 1. Declaratur hæc regula l. adoptiuum. §. 8. patronum. ff. eod. tt. vbi duæ etiam exceptiones proponuntur, quarum prima eſt: Niſi iudicatum ſit, in ius vocatum actoris patronum non eſſe. Altera: Niſi actor delato iureiurando iurauit, in ius vocatũ patronum ſuum non eſſe. Tertia exceptio eſt: Niſi patronus ad iuſiurandum libertum vel libertã adegit, ne vxorem ducat, vel ne nubat. d. l. 8. §. fin. Quarta: Niſi ex cauſa fideicommiſſi manumiſit. reprobatur l. is quoq; 9. ff. eod. tt. Quinta: Niſi ex conſtitutione Marci Imperatoris ad libertatem peruenerit actor, patrono in manumittendo ceſſante. reprobatur ſub conditione l. ſed ſi. 10. in prin. ff. d. tt. Sexta: Niſi actrix ob id libera effecta ſit, quòd contra legem venditionis ſit proſtituta. approbatur certo modo d. l. 10. Septima: Niſi patronus capite ſit deminutus. reprobatur d. l. 10. §. patronum. Octaua: Niſi libertus capite ſit deminutus. reprobatur d. §. patronum. Nona: Niſi libertus ius aureorum annulorum impetrauerit. reprobatur d. l. 10. §. ſed & ſi ius. Decima: Niſi libertus natalibus ſit reſtitutus. d. §. ſed & ſi ius. M.I.P. d. regul. 1. except. 1. Vndecima: Niſi corporis vel collegij libertus ſit. approbatur ſub conditione d. l. 10. §. qui manumittitur. l. in tantum. 6. §. vniuerſitatis, in fin. ff. de rerum diuiſione. M.I.P. d. reg. 1. except. 2. Duodecima: Niſi patronus ſit deportatus. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 10. Decimatertia: Niſi patronus non ſuo, ſed alieno nomine in ius vocetur. reprobatur d. l. 10. §. fin. Decimaquarta: Niſi non ipſe patronus, ſed tutor vel curator eius vocetur. d. § fin. Decimaquinta: Niſi actor plurium ſit libertus. reprobatur l. cõmunis. 23. ff. d. tt. Decimaſexta: Niſi ob ruſticitatem patronum eiúſue filium ſine iuſſu prætoris in ius vocauit. reprobatur l. 2. C. eod. tt. De reliquis exceptionibus vide j. quæſt. prox.

VII. Regula, De liberis & parentibus patroni ſine permiſſu prætoris in ius non vocandis, proponitur l. quique. 4. §. 1 ff. de in ius vocando. l. 2. C. eod. tt. Huius exceptio prima eſt: Niſi patronus ipſe impunè in ius poſſit vocari: hoc enim caſu videtur, quòd eius liberi quoq; poſſint. verùm hæc exceptio reprobatur l. adoptiuum. 8. §. fin. ff. d. tt. Secunda: Niſi fœminini ſexus liberi vel parentes patroni ſint. reprobatur l. ſed ſi. 10. §. liberos. ff. eod. tt. Tertia: Niſi adoptiui parentes ſint. reprobatur ſub conditione d. l. 10. §. parentes. Quarta: Niſi filius patroni in adoptionem alij ſit datus, vel in adoptiua familia ſuſceptus nepos ſit. reprobatur d. l. 10. §. ſi filius. Quinta: Niſi nepos patroni ſit

adopti-

adoptiuus. d. §. ſed ſi filius. Sexta: Niſi parentes vel liberi patroni ſint vltra quintum gradum. reprobatur d.l.10.§. liberos. Septima: Niſi filius ſit libertæ ex patrono conceptus. reprobatur d.l.10.§. ſi liberta. Octaua: Niſi liberi patroni, capitis accuſauerunt libertum alterum, vel eum in ſeruitutem petierunt. d. l.10.§. ſi autem liberi.

VIII. Regula, De vxore patroni, proponitur l.1. C. eod. tt.

IX. Regula, De heredibus patroni etiam extraneis, habetur l.2.C. eod. tt.

V. EVENTVS, SEV DE ACTIONE, ſi quis ſine permiſſu prætoris in ius vocauerit.

1\. CAVSAE *ex quibus datur hæc actio, enumerata ſunt ſ. quæſt. prox. ſi ſcilicet quis parentem, patronum, patroni liberos atque parentes ſine permiſſu prætoris in ius vocauerit. Cuius cauſa præter ſ. enumeratas exceptiones, ſunt & plures generales; quarum prima eſt: Niſi eum quis in ius vocauit pœniteat, & actionem remittat. l. quamuis. 11. ff. de in ius vocando. Secunda: Niſi vocatus non veniat. d.l.11. Tertia: Niſi volens vocatus ſit. d.l.11. Quarta: Niſi permiſſu prætoris in ius vocauerit. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. reg.5. except.9. Concordat l. ſed ſi. 10. §. prætor ait. ff. d. tt. Quinta: Niſi non ſuo nomine patronum in ius vocet. l. quæſitum eſt. 16. ff. eod. tt. Sexta: Niſi ob ruſticitatem in ius vocauit. reprobatur l.2. C. d. tt. Septima: Niſi præſidem tantùm interpellauit ad cogendum patronum, vt actionem contra ſe propoſitam proſequatur. l. libertus. 14. ff. eod. tt. Octaua: Niſi libellum tantùm principi vel præſidi dedit aduerſus parentem vel patronum. l. libertus. 15. ff. eod. tt. Reliquas exceptiones vide ſ. in regulis præcedentibus.*

2. QVIBVS HAEC ACTIO competit?

I. Regula, De filiofamilias, proponitur l. ſi libertus. 12. ff. eod. tt.

II. Regula, De heredibus in ius vocati, habetur l. in eum. 24. ff. d. tt.

3. ADVERSVS QVOS DATVR?

In heredem non datur d.l.24.

4. QVID VENIAT IN EAM?

Quinquaginta aureorum pœna venit. d.l.24. & l. ſi libertus. 12. ff. eod. tt. Inſt. de pœna tem. litig. §. fin. l. vlt. ff. de in ius vocando.

5. QVAMDIV COMPETAT?

Annalis eſt. l. in eum. 24. in fin. ff. d. tt.

DE CONTVMACIA IN IVS *vocati, & edicto peremptorio.* Caput VIII.

S*I citatus vel in ius vocatus non venerit, peruenitur ad edictum peremptorium. de quo cum ſuis effectis in hoc capite dicetur.*

I. DEFINITIO *contumaciæ & edicti peremptorij proponitur l. contumacia. 53. §.1. ff. de re iudicata. M. I. P. d. cap. 6. q. 4. reg. 1.*

II. RATIO *nominis habetur l. & tertium. 70. ff. de iudicijs.*

III. CAVSA HVIVS EDICTI.

Si actor vel reus in ius vocatus non venerit. Nouel. conſt. 112. §. ſi verò cauſam.

IIII. ANTECEDENTIA huius edicti.

De tribus edictis prius proponendis proponitur l. ad peremptorium. 68. cum duabus ſequentibus. ff. de iudicijs. l. edictum. 55. ff. eod. tt. M. I. P. d. reg. 1. M. I. R. d. cap. 5. reg. 22. except. 23. Planè quod in d.l.69. de interuallo decem dierum dicitur, mutatũ eſt per Nouell. conſtit. 112. §. ſi verò cauſam. triginta pro decem conſtitutis. M. I. P. d. reg. 1. M. I. R. d. reg. 22. except. 26. Præterea quod dictum eſt de tribus edictis proponendis, id intelligendum cauſa ſcilicet cognita: nam non ſemper hoc neceſſarium eſt. quod primæ exceptionis loco notandum l. nonnunquam. 72. ff. de iudicijs. M. I. R. d. except. 23. repl. 1. Altera eſt: Niſi tres denunciationes fuerint factæ. l. tres denunciationes. 9. C. quomodo & quando iudex.

V\. D E *forma edicti peremptorij proponitur l. in peremptorio. 71. ff. de iudicijs.*

VI. EVENTVS HVIVS EDICTI peremptorij & conſequentia.

I. Regula: Perimit hoc edictum diſceptationem, nec patitur aduerſarium amplius tergiuerſari. l. & tertium. 70. ff. d. tt.

II. Regula: Si vocatus non venerit, agetur nihilominus cauſa. l. & poſt. 73. in prin. ff. d. tt. l.2. §. fin. C. vbi in rem actio exerc. debeat. Nouell. c.53. §. ne igitur latitante. l. conſentaneũ. 8. C. quomodo & quando iudex ſent. l. properandum. 11. §. ſin autem reus. C. de iudicijs. M. I. P. d. q. 4. reg. 3. M. I. R. d. lib. 2. cap. 18. reg. 5. except. 10. repl. 1. Huius exceptio eſt: Niſi abſit is qui edictum peremptorium impetrauit, præſente eo contra quem eſt impetratum. d.l.73. §. quod ſi, vſque ad §. fin. ff. de iudic. M. I. P. d. reg. 3. except. 4.

III. Regula, De his q. ad defendendum abſentẽ coguntur. In ius vocato non veniente, interdum alius ad defendendũ cogitur: primùm quidem is pro quo abſens iudicatum ſolui ſatiſdedit, vel quem procuratorem ſuum conſtituit. de quo dictũ ſ. cap. 5. quæſt. 6. reg. 10. Deinde ad defendendum abſentem cogitur eius procurator ad agendum ab eo datus. de quo ſ. d. quæſt. 6. reg. 11. Tertiò ad defendendum reum cogitur, qui iudicatum ſolui, defendendi abſentis gratia ſatiſdedit. l. mutus. 43. §. & qui non. ff. de procuratoribus. Huius exceptio videtur eſſe: Niſi reus, poſtquam ſatiſdatum pro eo eſt, ſoluendo eſſe deſierit. ſed reprobatur l. Titius. 76. ff. d. tt. Plures exceptiones vide d. l. 43. §. fin. cum duab. ſequentibus. Quartò, ſi non defendatur reus, fideiuſſores, per quos iudicatum ſolui ſatiſdatum eſt, actori tenentur. de quo j. cap. 15. in ſtipulatione iudicatum ſolui dicetur. Hi ergo fideiuſſores aut ipſi defendere abſentem tenentur, aut alium defenſorem præſtare, niſi ob rem non defenſam ex ſtipulatu velint conueniri. Quomodo autẽ iam enumeratæ perſonæ abſentem defendere teneantur, & quatenus, vide ſ. cap. 5. quæſt. 6. reg. 10. & 11.

IIII. Regula: Contumax litis damno coercetur. l. cõtumacia. 53. in prin. ff. de re iudicata. Nouell. c. 65. §. fin. Contradicit l. properandum. 11. §. huiuſmodi

autem ſentētia.C.de iudicijs.& l.& poſt.73. in prin. ff.eod.tt.M.I.R.lib.2.cap.5.reg.19.

V.Regula: Actore latitante, reus eſt abſoluendus, & actor illi in expenſas condemnandus.Nouell.conſt. 53. in princ.& Nouell.c. 68.§. caeterùm ſi cum ipſe.l. properandum. 11. §. & ſiquidem pars. C. de iudicijs. M.I.P.d.q.4.regul.6.M.I.R.d.cap.5.regul.20. Contradicere videtur Nouell. conſtit. 112. §. at verò ſi lis. Planè propoſita regula exceptio prima eſt: Niſi ex actis iudici de cauſa conſtet: tunc enim, ſi actorem iuſtam fouere cauſam apparuerit, reus illi condemnandus eſt.d.§. & ſiquidem pars. ibi: ſin autem ex geſtis. M.I.R.lib.2.cap.18.reg.5.except.10.repl.1. Secunda: Niſi prius contra reum praeſentem edictum peremptorium ſit impetratum: tunc enim, quamuis abſente actore, reus praeſens non eſt abſoluendus, ſed lis inhibenda. l.& poſt.73.§.quòd ſi is, vſque ad §.fin.ff. de iudicijs.

VI. Regula: Reo contumaciter abſente, actor in bona eius mittitur.l.2.in prin.ff.quibus ex cauſis in poſſeſſionem eatur.l.conſentaneum. 8.in fin.C. quomodo & quando iudex ſentent. profer.l. 2. in fin. C.vbi in rem actio exerceri debeat.l.cum qui.3. in fin.C. de procuratoribus. M.I.P.d.q.4.reg.4. Plura de regula propoſita cum ſuis exceptionibus & alijs circumſtantijs vide ☞.eod.lib.cap.32.

VII.Regula:In ius vocatus,ſi non venerit,ex cauſa mulcta dānabitur.l.2.§.ſi quis ff.ſi qs in ius vocatus.

VIII.Regula:Contumaciter abſens condemnatus appellandi ius nō habet.de qua re ☞.cap.27.dicetur.

IX. Regula: Contumaciter abſens, poſtea non eſt audiendus, niſi ſumptus litis, & omne damnū aduerſario praeſtet. de quo dicetur ☞. eod.lib. cap.32. quaeſt. 3.except.5.replic.3.

X.Regula: Contumax actione ex ſtipulatu Iudicio ſiſti,tenetur ad intereſſe.de quo ☞.cap.14.quaeſt.5.

XI. Regula, De reo contumace apprehendendo,& in iudicio ſiſtendo,proponitur Nouell. conſtit. 53.§. ſi qui verò. M.I.R.lib.2.cap.5.regul.21. Huius exceptio prima eſt: Niſi iudex cùm poteſtate non ſit, nec apud illum litis conteſtatio facta.d.§.ſi qui verò. M.I.R.d. reg.21.except.1. Altera:Niſi in domo ſua lateat reus: inde enim extrahi non debet.l. ſed & ſi, 21. ff. de in ius vocando.

VII. EXCEPTIONES ADVERſus contumaciam & regulas iam propoſitas.

I. Exceptio: Niſi pupillus vel minor 25. annis vocatus non venerit.l.contra pupillum.54.ff.de re iudicata.M.I.R.d.cap.5.reg.22.except.2.

II. Exceptio: Niſi vocatus republica cauſa abſit. d.l.54.

III.Exceptio:Niſi aduerſa valetudo in cauſa fuit, l.contumacia.53.§.pœnam. & l. quaeſitum eſt.60.ff. d.tt.M.I.P.d.q.4.reg.7.except.gener.1.

IIII.Exceptio: Niſi propter aliam cauſam neceſſariam non venerit.d.§.pœnam. & l.cum non.10. C. quomodo & quando iudex.M.I.R.d.reg.22.excep.37.

V. Exceptio: Niſi ob ruſticitatem non venerit. l.2. §.penult.ff.ſi quis in ius vocatus non ierit.

VI. Exceptio: Niſi per actorem ſteterit, quo minus reus vocatus venerit. l. 1. §. ſi reus. ff. de eo per quem factum erit.Nouel.c.53.§.ſi igitur latitante. ibi: neque vt ita.

VII. Exceptio: Niſi per ſeruū alterius ſteterit, quo minus in ius vocatus venerit.l.2.ff.d.tt.

VIII. Exceptio:Niſi per alium impeditus ſit, quo minus venerit. De hac exceptione vide ☞.cap.14.q.5. except.8. M.I.P.d.q.4.reg.7.

IX. Exceptio: Niſi ad non competentem iudicem ſit vocatus.l.contumacia.53.§.fin.& l.contra pupillum.54.ff. de re iudicata. M.I.P.d.reg.7. except. gener.3. M.I.R.d.reg.22. except.40. Huius replicatio eſt: Niſi idipſum dubium ſit, vtrum ſit iudex competens, ánnon.l.ſi quis.5.ff.de iudicijs. & l.2 ff.ſi quis in ius vocatus non ierit. M.I.P.d.except.5.repl.1. M.I. R.d.except.40.repl.3.

X. Exceptio: Niſi die feriato adeſſe iuſſus ſit.d.l.2. in fin. M.I.R.d.reg.22.except.25.vbi diſtinguitur.

XI.Exceptio: Niſi aduerſarij nihil interſit. d.l.2. in fin.

XII. Exceptio:Niſi poſtea adſit vocatus,cauſamque ſuam defendat. Haec exceptio proponitur ☞. cap.32. quaeſt.3.except.5. Sed & plures huiuſmodi exceptiones vide d.quaeſt.3.cap.27.quaeſt.2.excep.27. cap.29. except.10.replic.1. item cap.14.quaeſt.5.

DE ACTIONIBVS ADVERSVS eum, per quem factum eſt, quo minus vocatus in iudicio ſe ſiſtat.

Caput IX.

Dvplici modo per alium ſtat, quo minus in ius vocatus ſe ſiſtat. Nam aut, ne veniat in iudicium reus, per alium ſtat: aut ſi in iudicium venit, per alium vi eximitur. Itaque duplex etiam hinc actio naſcitur.

DE PRIMA ACTIONE, SI PER alium ſtat, quo minus in ius vocatus in iudicium veniat.

I. RATIO *huius actionis proponitur l.1. in princ. ff.de eo per quem factum erit, quo minus,&c.*

II. CAVSAE HVIVS actionis.

I. Cauſa: Si quis dolo fecit, quo minus in iudicium vocatus ſiſtat.l.ex hoc edicto.3.in prin.ff.eod.tt.

II. Cauſa: Si quis in iudicium venienti nunciauerit aliquid triſte, vnde ei neceſſe fuit ad iudicium non venire.l.1.§.dolum.ff.d.tt.

III. Cauſa: Si in ius vocatus ab aliquo detineatur. l.ſed actio.3.ff.ſi quis cautionibus.

De exceptionibus dictarum cauſarum.

Harum cauſarū exceptio generalis prima eſt: Niſi per aduerſarium factum ſit, quo minus reus in iudicium veniat.l.1.§.ſi reus. ff. de eo per quem factum erit. l.ex hoc edicto.3.§. ſed ſi ſtipulator. ff.eod.tt. Altera: Niſi is qui per alium impeditus eſt, ex eo habeat exceptionem aduerſus aduerſarium: tunc enim illi actio propoſita deneganda. colligitur ex d.§.ſi reus. Quando autē impedito detur exceptio, dicetur ☞.cap. 14.quaeſt.5.except.8. Tertia: Niſi tam alter quàm reus impeditus ſit, quo minus veniat.ſic probatur d.l. 3.§.& ſi ſtipulator.ff.d.tt.

III. QVI-

III. QVIBVS ACTIO PROPOſita competat?

I. Regula: Actori competit, reo impedito. d.l.3.in princip. Sanè hæc regula videtur intelligenda, quando reus ex eo quòd impeditus eſt, exceptione tutus eſt aduerſus actorem. de qua vide ī. except.2. Sed & ſi ipſe actor ſit impeditus, ei competit actio. d.l.9.§. & ſi ſtipulator.

II. Regula, De ipſo reo impedito. Huic quoq; competit.l.1.§.ſi reus.ff.d.tt. Et hanc regulam intellige,ſi reo non datur exceptio ex eo quòd impeditus eſt. l.2. §.fin.cum l.ſeq.ff.ſi quis cautionib.

III. Regula, De hærede impediti, proponitur l.1.§. fin.ff.de eo per quem factum erit.

IIII. ADVERSVS QVOS DETVR?

I. Regula, De hærede eius qui impediuit. Aduerſus hunc non datur, niſi quatenus locupletior eſt factus. d.§.fin.

II. Regula, De domino ſerui detinentis, proponitur d.l.1.§ ſerui nomine.

III. Regula, De eo qui alium rogauit vt detineret, habetur d.l.1.§.1.

IIII. Regula, De pluribus impedientibus, d.l.1.§. ſi plures.

V. QVID VENIAT IN HANC actionem?

I. Regula, De eo quod actoris intereſt, proponitur l.ex hoc edicto. 3.in prin.ff.d.tt.l.ſed actio. 3.ff.ſi quis cautionibus. Huius exceptio eſſe videtur: Niſi in minorem ſummam fideiuſſor iudicio ſiſtendi cauſa ſit acceptus. ſed reprobatur d.l.3.§. ſi à fideiuſſore. ff. de eo per quem factum erit. Alia pœna conſtituitur. M. 1.P.d.q.4.reg.7.

II. Regula: Serui nomine noxalis actio in dominū datur.l.1.§.ſerui nomine.& d.l.3 ff.eod.tt.

VI. QVAMDIV COMPETAT?

Annalis eſt actio.d.l.1.§.fin.

VII. QVAE ACTIO COMPETAT?

In factum actio.d.l.3.in prin.

VIII. ADFINIA REMEDIA.

I. Regula, De exceptione aduerſus actorem, proponitur d.l.1.§.ſi reus. Plura vide ī.cap.14.q.5.exc.8.

II. Regula, De lege Iulia de vi publica, habetur l. lege Iulia. 8.ff.ad l.Iuliam de vi pub.l.legis Iuliæ.4.ff. ad l.Iuliam de vi priuata.

III. Regula: Si is per quem ſtetit, quo minus in ius vocatus veniat, ſoluendo non ſit, actio aduerſus reum reſtituitur.l.ex hoc edicto.3.§.planè. ff. de eo per quē factum, &c.

DE SECVNDA ACTIONE, SI quis in ius vocatum vi exemerit.

I. RATIO *huius actionis proponitur l.1.in princ. ff.ne quis eum qui in ius vocabitur, &c.*

II. CAVSA HVIVS ACTIONIS cum ſuis exceptionibus.

Prima eſt: Si quis in ius vocatū vi exemerit.d.l.1.

Altera: Si quis moram fecerit, quo minus quis in iudicium veniret.l.ſed eximendi.4.in prin.ff.d.tt.

De exceptionibus harum cauſarum.

Prima exceptio eſt: Niſi nō abduxerit, ſed per vim tantùm detinuerit. reprobatur l.1.ff.ne quis eum qui in ius vocabitur, &c. Secunda: Niſi exemptus in ius vocari non potuit. l.1.§.fin.cum l. ſeq.ff.eod tt. Tertia: Niſi ad non competentem iudicem vocatus. vi ſit exemptus.d.l.2. Quarta: Niſi ſeruus in ius vocatus vi ſit exemptus.l.quod ſi.3.ff.eod.tt. Quinta: Niſi ad pedaneum iudicē vocatus vi ſit exemptus.d.l.3. Sexta: Niſi eum qui per calumniam in ius vocatus eſt, vi exemit. reprobatur l. ſed eximendi. 4.§. item ſi quis. ff.d.tt. Septima: Niſi ſine dolo malo exemit. reprobatur l. quod ſi.3.§.fin.ff.eod.tt. Planè is quidem qui vi exemit, tenetur, quamuis dolo careat: is verò cuius inſtinctu alius exemerit, non aliter tenetur, quam ſi dolo malo id fieri curauerit. d.l.4.§ fin.ff.eod.tt. Octaua exceptio eſt: Niſi exemptus nihilominus in ius productus ſit, vel ex alia cauſa etiam non fuit productus.l.ſi per alium.5.§.docere.ff.eod.tt.

III. QVIBVS COMPETIT hæc actio?

De hæredibus proponitur d.l.5.§.fin.

IIII. ADVERSVS QVOS competit?

I. Regula, De hæredib. In hæredes nō datur.d.§.fin.

II. Regula, De eo cuius dolo & inſtinctu alius vi exemit. Hic quoq; tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſed eximendi.4.§. fin.ff.ne quis eum qui in ius vocab. Huius exceptio prima eſt: Niſi ſine dolo malo per alium exemit. d.§.fin. Altera: Niſi abſens fuit is cuius inſtinctu eſt exemptus. reprobatur d.l.5.in prin.ff.d.tt.

III Regula, De pluribus eximentibus, proponitur d.l.5.§.hoc iudicium.

V. QVID VENIAT?

I. Regula: Non id venit quod in veritate eſt, ſed quāti ea res eſt.d.l.5.§.in eum. Sanè ad debitum ſoluendū tenetur qui vi exemit. l.quoties.3.C.de exact. tributorum.

II. Regula: In quantū dominus ſerui nomine teneatur, definitur l.1.§.1 ff.ne quis eū qui in ius vocabitur.

VI. QVAMDIV COMPETAT?

Annalis eſt actio.l.ſi per alium.5.§.fin.ff.eod.tt.

VII. QVAE ACTIO DETVR?

In factū actio eſt.d.l.5.§.in eum. & §.hoc iudiciū.

VIII. EVENTVS HVIVS actionis?

Reus exemptus nihilominus manet obligatus. d.l. 5.§.fin.& l.is qui.6.ff.eod.tt.

IX. ADFINIA REMEDIA.

I. Regula, De actione ad exhibendum, proponitur l.quod ſi quis.3.in prin.ff.tt.

II. Regula, De lege Iulia maieſtatis, ſi quis confeſſum reum & in vincula coniectum exemerit, habetur l.cuiuſq;.4.§.penult.ff.ad l.Iuliam maieſt.

DE EDENDO.
Cap. X.

PRIMO, DE ACTIONE EDENda, alijſq; ſimilibus, quæ quis apud iudicem editurus eſt.

PRIMO: *An & quare edenda ſit actio, proponitur l.1.in prin.ff.de edendo.*

II. QVID ſit edere, definitur d.l.1.§.1.& l.ſi quis. 6.§.edi.ff.eod tt.

III. QVI EDERE TENEANTVR?

Non quemadmodum actor reo, ita contrà reus actori inſtrumenta ſua edere tenetur. l. qui accuſare. 4.C.de edendo. l.1. & l.vlt.C.eod. tt.l.2. ff. eod.tt.l. nimis graue eſt. 6.C. de teſtibus. M.I.P.lib.2.cap.7. de inſtrum. edendis, reg.1. M.I.R.lib.2.cap.6.reg.17. Planè regula propoſita exceptio prima eſt: Niſi reus negocia actoris geſſerit.l.prætor ait. 4.§.1.ff. edendo. Secunda: Niſi actor ſuas rationes & inſtrumenta amiſerit.l.ſi quis.6.§.probibet,in fin.ff.eod.tt. & l.illata.4.C.de fide inſtrum. Tertia: Niſi fiſcus agat. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſenatus. 3.ff.de edendo.l.2.§.1.ff. de iure fiſci. M.I.R.d. regul.17.except.1. Huius replicatio prima eſt: Niſi inſtrumenta ad cauſam de qua agitur, non pertinent.d.l.3. Altera: Niſi non de numaria, ſed de capitali cauſa agatur. d.l.2. §. item diui. ff. de iure fiſci. M.I.R.d. except.1.repl.1. Quarta exceptio eſt: Niſi reus inſtrumẽtis apud iudicem vti velit: tunc enim ad edendum tenetur, ſecundum ea quæ habentur ȷ.q.prox.reg.1. Quinta: Niſi iudici ex cauſa aliter videatur.l.1.C.de edendo.

IIII. QVAE EDENDA?

I. Regula, De omnibus quæ quis apud iudicem editurus eſt, proponitur l.1.§. edenda. ff.de edendo. M.I.R.d.cap.6.reg.19.

II. Regula, De actione edẽda, habetur d.l.1.in prin. M.I.P.lib.2.cap.7.in prin.

III. Regula, De iis quibus quis in iudicio vſurus nõ eſt, d.l.1.§.edenda.M.I.R.d.cap.6.reg.20.

IIII. Regula, De ratione actoris, l.non eſt nouum. 5.C.de edendo. De hac re vide ȷ.eod. cap.mẽbro prox. quæſt.2.reg.8.

V. Regula, De actis publicis, habetur l.2.C.d.tt.

VI. Regula, De iis quæ ad cauſam non pertinent, l. ſenatus.3.ff.d.tt. M.I.R.d reg.20.cum reg.ſeq.

VII. Regula, De tota ſtipulatione edenda, l.1.§.penult.ff.de edendo.

VIII. Regula, De inſtrumentis rei conuenti, actori non edendis, vide ſ.quæſt.prox.

IX. Regula, De verbis teſtamenti legato petito non edendis, proponitur l.2.ff.de edendo.

V. QVOMODO EDENDA?

I. Regula: Sine die & conſule inſtrumenta edenda. l.1.§.editiones.ff.d.tt. M.I.R.d. cap.6.reg.15. Huius exceptio prima eſt: Niſi dies ſolutionis ſit. d.l.1.§.diẽ. Secunda: Niſi rationes edendæ ſint. Hæ enim cum die & conſule edendæ.d.l.1.§. rationes. De hac re vide ȷ. membro prox.quæſt.4.reg.3.

II. Regula: Etiam ſine ſubſcriptione edentis exempla edi poſſunt.l.exempla.11.ff.de edendo.

III. Regula: Qui edere tenetur, copiam deſcribendi facere debet, vel exemplum dare, per ea quæ dicta ſunt ſ.quæſt.2.

VI. QVANDO EDENDA ACTIO?

Cum ipſa citatione edenda.Nouell.conſt.53.§.ſancimus igitur.

VII. EVENTVS.

I. Regula: Si actio edita ſit, nihilominus emendari vel mutari poteſt.l.& ita.3.C.de edendo.Inſtit.de actionibus. §. minus, cum ſeq. M.I.R.d.cap.6.reg.24. Huius exceptio eſt: Niſi lis ſit conteſtata: hoc enim caſu amplius mutari non poteſt. Inſtit.d.§.ibi: in eodem iudicio.l.in delictis.4.§.ſi detracta.ff.de noxalibus actionibus. Plura vide ȷ.lib.24.cap.14. Plures replicationes vide M.I.R d.reg.24.

II. Regula: Si non edatur, eo nomine datur actio ad id quod intereſt.approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ habentur ȷ.membro prox.in fin.

III. Regula: Si plus petitum ſit, pœna proponitur l.vnica. C.de plus petitionib.item Inſt.de actionibus. §.ſi quis agens. De qua re vide ȷ.lib.15.cap.6.regul.9. Hæc de actione, aliisq; quibus quis in iudicio vſurus eſt edendis. Planè vbi inſtrumenta edenda, & quoties. ȷ.proximè dicetur, quæſt.5. & 6.item ȷ. eod.lib. cap.18.quæſt.6.

POSTREMO, DE RATIONIBUS EDENDIS.

I. DE rationibus edendis edictum proponitur l.prætor ait.4.in princ. & §.1. ff.de edendo. & l. argentarius.10.in prin.ff.eod.tt. Declaratur l.ſi quis.6.§.rationem. ff. eod. tt. item l.bones. 89.ff. de verb.ſignif. Exceptiones vide ȷ.quæſt.3.& 8.

II. QVI RATIONES EDERE teneantur?

I. Regula, De argentariis, habetur d.l.4. in princ. ff.de edendo.

II. Regula, De nummulariis, l.quædam.9.§.nummularios.ff.eod.tt.

III. Regula, De aliis præter argentarios & nummularios. Alios rationes edere non cogit prætor. l.argentarios.10.in prin ibi: ideo autem.ff.eod.tt. Hæc regula diſtinguitur per regulas ſequentes.

IIII. Regula, De filiofamiliâs argentario & patre eius, proponitur d.l.4.§. ſed & filiusfamiliâs. Ex quo patet, patrem argentarii regulariter ad rationes edendas non teneri, niſi ſciente eo filius argentariam exerceat: item, niſi quæſtus ex argentaria patri quæratur. Tertia exceptio eſt: Niſi pater argentario filio ſuccedat.l.quædam.9.§.nihil intereſt.ff.eod.tt.

V. Regula, De ſeruo argentario & domino eius, proponitur d.l.4.§.ſed & ſi ſeruus.& d.§.nihil intereſt.

VI. Regula, De ſucceſſoribus argentarii. Hi quoq; regulariter tenentur.l.ſi quis.6.§.1.ff.d.tt. Huius exceptio prima videtur eſſe: Niſi ſucceſſor non ſit eiuſdem profeſſionis, reprobatur l.quædam.9.§.nihil intereſt.ff.eod.tt. Secunda: Niſi hæres rationes nõ poſſideat. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.9.§.ſed nec hæres. Tertia: Niſi non vniuerſalis, ſed ſingularis ſucceſſor ſit.d.§.ſed nec hæres, in fin. & §.is autem.

VII. Regula, De procuratore, ſocio, & tutore, habetur d.l.9.in prin.

VIII. Regul. De actore q. cogitur edere ratiões reo, l.nõ eſt nouũ.5.l.iuſtum eſt.6.l procurator. 7.& l.& quæ.8.C.eod.tt.l.illata.4.C.de fide inſtrumentorũ.

IX. Regula, De pluribus argentariis, vel ſucceſſoribus argentarii, vel pluribus tutoribus, proponitur l.ſi quis.6.§.1 ff.de edendo.

III. QVIBVS PETENTIBVS RAtiones edendæ?

Omnibus poſtulantibus rationes ſunt edendæ. approbatur

probatur ſimul & diſtinguitur l. quędam. 9. §. fin. ff. eod. tt. Huius exceptio prima eſt: Niſi is qui ſibi edi poſtulat, iuramentum calumnię non praſtiterit. d. §. fin. & l. ſi quis. 6. §. exigitur. ff. d. tt. Secunda: Niſi ad eum qui petit, nõ pertineant. elicitur ex d. §. fin. item approbatur d. l. 6. §. ex hoc edicto. Declaratur d. l. 6. §. pertinere. item d. l. 9. §. fin. Propoſitę exceptionis replicatio prima eſt: Niſi pater, dominus, vel hæres ſit eius ad quem pertinet. d. l. 9. §. fin. Secunda: Niſi procurator eius ad quem pertinet, petat. d. l. 6. §. procuratori. Tertia exceptio eſt: Niſi argentarius edi ſibi petat. d. l. 6. §. ꝓhibet. Huius replicatio eſt: Niſi cauſa cognita. nam ſi cauſa cognita iudici videbitur, etiam argentario rationes ſunt edendę. d. l. 6. §. penul. Quarta exceptio eſt: Niſi hæres argentarij edi ſibi petat. approbatur ſimul & diſtinguitur d. § penultim. Quinta: Niſi is cui ſemel rationes editę ſunt, eas iterum ſibi edi poſtulauerit. ſubſiſtit quidem ipſo iure, verùm eius replicationes cauſa cognita arbitrio iudicis permittuntur, d. l. 6. § prætor. & §. fin. cum l. ſeq. Harum replicationum, ex arbitrio iudicis pendentiũ, duplicatio hæc eſſe videtur: Niſi tertiò vel quartò ſibi edi poſtulauerit. ſed reprobatur l. veluti. 7. §. hac vox. ff. d. tt.

IIII. QVAE EDENDA ET quomodo?

I. Regula, De ſolutione facta, pignore, mandato, & de pecunia conſtituta, proponitur l. ſi quis. 6. §. rationem. ff. de edendo.

II. Regula, De toto codice edendo, & à capite, l. argentarius. 10. §. edi autem. ff. d. tt.

III. Regula, De die & conſule adijciendo, l. prætor ait. 4. in prin. l. 1. §. diem autem. ibi: rationes autem. & l. ſi quis. 6. §. ſi initium. ff. eod. tt.

V. VBI RATIO EDENDA SIT?

Ibi edere tenetur, vbi argentariam exercuit. d. l. 4. § ſed ibi quis. ff. de edendo. Huius exceptio prima eſt: Niſi inſtrumentum argentarię in alia prouincia habeat. reprobatur d. §. ſed ibi quis. Secunda: Niſi alibi edi poſtuletur. reprobatur ſub conditione d. l. 4. §. fin. cum l. ſeq. Tertia: Niſi in villa aut in horreo inſtrumenta habeat. d. l. 6. in prin. ff. eod. tt.

VI. QVOTIES EDENDA?

Sæpius edere cogendus. de qua re vide ſ. q. 3. exc. 5.

VII. ANTECEDENTIA.

I. Regula, De iuramento calũnię ab actore praſtando, proponitur l. ſi quis. 6. §. exigitur. ff. de edendo.

II. Regula, De cautione de rato à procuratore praſtanda, habetur d. l. 6. §. procuratori.

VIII. EVENTVS, SEV DE actione, ſi non edatur.

1. Cauſa huius actionis cum ſuis exceptionibus.

Cauſa huius actionis eſt: Si rem argentarius rationes ſuas non edat. l. vbi exigitur. 8. in prin. ff. de edendo. Huius exceptio prima eſt: Niſi ſine dolo malo non edat. d. l. 8. Secunda: Niſi cum reo argentario non ſit controuerſia. reprobatur l. argentarius. 10. in princ. ff. eod. tt. Tertia: Niſi argentariam facere deſierit reus. reprobatur l. prætor ait. 4. §. is etiam. ff. d. tt. Quarta: Niſi ob ætatem, ruſticitatẽ vel ſexum non edidit, vel ex alia iuſta cauſa. Hæc multiplex exceptio approbatur l. 1. §. fin. ff. d. tt. Quinta: Niſi actor exemplum eius quod edi ſibi petit, habeat. l. 2. & l. ſi quis. 6. §. ꝓhibet. ff. eod. tt. Sexta: Niſi edita ſit ratio. hæc exceptio vt per ſe vera eſt, ita ſuas recipit replicationes, quarum prima eſt: Niſi malicioſè edita ſit. d. l. 8. §. 1. Secunda: Niſi editam rationem actor amiſerit. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. quæſt. 3. except. 5. Septima exceptio eſt: Niſi alia actione reus ad edendam rationem cogi poſſit. l. quędam. 9. in prin. ff. d. tt. Reliquas propoſitę cauſæ exceptiones vide d. q. 3.

2. Quibus & aduerſus quos competat hæc actio?

De hæredib. proponitur l. hæc actio. 13. ff. de edendo.

3. Quid veniat in eas?

I. Regula, De eo quod intereſt, habetur l. ſi quis. 6. §. ex hoc edicto. ff. de edendo. Quomodo id quod intereſt, in hac actione ſit accipiendum, definitur l. vbi exigitur. 8. §. is autem. ff. d. tt.

II. Regula, De cauſa ob non editas rationes amiſſa æſtimanda, eaq; æſtimatione praſtanda, proponitur l. argentarius. 10. §. cùm autem ff. eod. tt.

III. Regula: In quantum dominus ſerui argentarij nomine teneatur, definitur l. prætor ait. 4. §. ſed & ſi ſeruus. ff. d. tt.

4. Quamdiu competat?

Annalis eſt actio. l. hæc actio. 13. ff. eod. tt.

5. Adfinia remedia.

De actione mãdati, tutelę, & ꝓ ſocio, proponitur l. quędã. 9. in prin. ff. de edendo. Hactenus de edendo.

DE DILATIONIBVS, ET exceptionibus dilatorijs.

Cap. XI.

I. AN ET QVATENVS DIlatio danda?

NOn niſi cauſa cognita dilatio danda eſt. l. à pcedente. 4. & l. inter priuatos. 6. C. de dilationibus. l. vltim. in fin. ff. de ferijs. l. argentarium. 45. in princ. ff. de iudicijs. l. 2. §. fin. C. vt intra certum tempus crim. M. I. P. lib. 2. cap. 8. q. 1. M. I. R. lib. 2. cap. 7. reg. 1. cum ſeq.

II. CAVSAE EX QVIBVS dilatio danda.

Quoniam dilatio non niſi cauſa cognita danda eſt, vt iam dictum, videamus cauſas ex quibus dari poſſit.

I. Cauſa eſt: Si reus poſſeſſor nominet authorẽ vel dominum domus, danda eſt ei dilatio ad denunciandum l. 2. C. vbi in rem actio exerc. deb. Nouell. c. 68. §. quod ſi alter. M. I. P. d. cap. 8. quæſt. 2. cauſa 1. M. I. R. d. cap. 7. reg. 4.

II. Cauſa: Si fideiuſſor vel mandator opponat exceptionem de reo principali prius cõueniendo, isq; abſit, datur ei dilatio ad eum adducendum. Nouell. c. 4. §. poſtulet igitur.

III. Cauſa, De dilatione reo ad excipiendum danda, proponitur l. 2. C. de dilationibus. Nouell. c. 53. §. ſed & illud, cum ſequentibus. M. I. P. d. q. 2. cauſa 2. M. I. R. d. cap. 7. reg. 5.

IIII. Cauſa: Probationum & inſtrumẽtorum adferendorum cauſa, dilatio eſt danda. Nouell. c. 115. §.

ſed & hoc. ibi: dilationes. l.notionem. 99.§.fin.ff.de verb.ſignif.M.I.P.d.quæſt.2. cauſa 3.M.I.R.d.cap.7. reg.6. Huius exceptio eſt: Niſi princeps cognoſcat, vel ad appellationem conſultationémue reſcripſerit. l.cum à nobis. 5.C.de dilationibus. M.I.P.d. cauſa 3. except.1.

V. Cauſa: Si inſtrumenta reipub. apud eos eſſe dicantur, qui litis cauſa abſunt. l.interdum.36.in prin. ff.de iudicijs.

VI. Cauſa: Si quidam litis conſortũ abeſſe dicantur. reprobatur l non idcirco.44.in prin.ff.eod.tt.& l.1.C.de conſortibus eiuſdem litis.

VII. Cauſa: Si cognatus vel adfinis litigatoris defunctus eſſe dicatur, aut ſimilis caſus fortuitus interuenerit.d.l.36.in prin.ff.de iudicijs.

VIII. Cauſa: Si actionem vel reſcriptum producere velit.reprobatur l.2.in prin. C.de dilationib. M.I.P.d.q.2.in fine,except.gener.1.

IX. Cauſa: Si diſputatio cauſæ ſit concludenda. Nouell.c.115.§.ſed & hoc. Hæc de cauſis dilationum. ſed & plures vide j.lib.15.cap.12.

III. QVANTA DILATIO ſit danda?

I. Regula, De probationum dilatione danda, proponitur l.1.& l.nec de ſtatu.7.C.de dilationibus. M.I.P.d.cap.8.q.3.reg.2.

II. Regula, De dilatione ad denunciandum domino danda, habetur Nouell.conſt.68.§.quod ſi alter.

III. Regula, De dilatione ad concludendam diſputationem danda, conſtituitur Nouell. conſtit. 115. §. ſed & hoc.

IIII. Regula, De tẽpore luctus vide j.lib.15.ca.12.

V. Regula: Feriæ in tempus dilationum connumerantur. l.ſiue pars.3.§. fin.C. de dilationibus. M.I.R. d.cap.7.reg.12.

IIII. QVOTIES DILATIO danda?

Non niſi ſemel dilatio danda. l. in pecuniarijs. 10. ff.de ferijs.l.7.§.fin.C.de dilationib. M.I.P.d.cap.8.q. 4. M.I.R.d.cap.7.reg.15. Huius exceptio prima eſt: Niſi cauſa ſit capitalis. d.l.10. M.I.R.d. reg.15. exc.1. Secunda: Niſi iuſta cauſa interueniat. l. oratione.7. ff.de ferijs & dilationib. M.I.R.d.regul.15. except.3. Tertia: Niſi is cui dilatio data eſt, defunctus ſit: tunc enim eius heredi iterum eſt danda.d.l.7.§.fin. M.I.R. d.reg.15.except.4.

V. VBI DANDA EST dilatio?

Non niſi pro tribunali petenda & danda eſt dilatio. l.à procedente.4.C. de dilationibus. M.I.P.d. capit.8.quæſt.5.

VI. ANTECEDENTIA.

Non niſi cauſa cognita, dilatio danda eſt. de quo vide s̄.eod.cap.in prin.

VII. EVENTVS DATAE dilationis.

I. Regula: Interim iudicis officium conquieſcit. l. ſiue pars. 3. in princip. C. de dilationibus. M.I.R.d. cap.7.regul.19.

II. Regula: Non currit temporis præſcriptio.l.2.§. in omnibus.ff.de iudicijs.

DE EXCEPTIONIBVS dilatorijs.

Exceptio dilatoria ante litem conteſtatã, non poſt, opponenda. l ſi quis.12.C. de exceptionib. M.I.P.lib. 2.cap.9.in prin. M.I.R d.cap.7.reg.22. Planè ab initio propoſita, poſtea poteſt probari. l.exceptionẽ.19. C.de probationibus. M.I.P.d.cap.9.in prin.except.3. Eius ſpecies eſt exceptio litis pendentia. de qua vide s̄. libro proximo. cap.8. quæſt.2. except.16. item j.lib. 24. capite 14.

SPECIES DILATORIAE EXCEPTIONIS eſt, recuſatoria iudicis: de qua nunc dicendum.

1. Cauſæ *ex quibus iudex recuſari poteſt, expoſitæ ſunt s̄.eod.lib.cap.2.quæſt.1.M.I.R.d.ca.7.reg.25. Earum autem cauſarum exceptio prima, Niſi iudex ab Imperatore vel alio ſublimi magiſtratu ſit delegatus: reprobatur l.apertiſſimi.14.C.de iudicijs.M.I.R. d.reg.25.except.10. Secunda: Niſi antea quoq; alium iudicem reus recuſauit. Nouell.c.53.§.vbi verò. Tertia: Niſi intra viginti dies à libelli editione iudex non ſit recuſatus. d.c.53.§.ſancimus igitur. de quo paulo j.de litis conteſtatione. Quarta: Niſi ante litem conteſtatam recuſetur iudex. reprobatur l.vlt.C.de ſententijs & interlocut. d.l.14.C. de iudicijs. Quinta: Niſi ante litem conteſtatam iudex non ſit recuſatus. l.nemo. 4.C. de iuriſdictione omnium iud. Nouell. c. 53.§.ſed & illud, cum ſequentib.d.l.14. ibi: cum poſt litem. C. de iudicijs. M.I.R. lib. 2. cap. 2. q.2. in fine, repl.gener.19. dupl.2. vbi etiã diſtinguitur. & d.reg. 25.except.5. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi cauſa ob quam iudex recuſatur, poſt litem conteſtatam acciderit.approbatur caſibus ſimilibus procuratorum mutandorum, de quibus vide s̄.eod. lib. cap.5. quæſt.5.M.I.R.d.except.5.repl.1.*

2. Quando iudex recuſandus?

Definitur per ea quæ iam dicta ſunt exceptione 3. 4.& 5.

3. Quomodo iudex recuſandus?

De libello recuſationis offerendo proponitur l. apertiſſimi.14. ibi: libello recuſationis ei porrecto. C. de iudicijs. M.I.P.d. capite 9. de recuſatoria iudicis, quæſt.2. M.I.R.d. cap.7. regul.28. Cui libellus iudice abſente poſſit offerri, definitur l.cum ſpecialis. 16. C.eod.tt.

4. Euentus iudice recuſato.

Arbiter ad dirimendam litem eligendus.d.l.16. & d.l.14.in princip.§. in eo ſcilicet. C. eod. tt. M.I.P.d. quæſt.2. M.I.R.d.cap.7.regul.30. Hæc de exceptione dilatoria, qua iudex recuſatur, ſint dicta. Plura de hac exceptione & fori præſcriptione vide s̄. capit.2. quæſtion.1. M.I.P.d.cap.9. de recuſatoria iudicis. M.I.R.d. cap.7. regul.25. cum quinq; ſeqq. Sunt inſuper & aliæ exceptiones dilatoriæ, ante litem conteſtatam opponendæ: vt ſunt, exceptiones procuratoriæ, quæ contra perſonam procuratoris opponuntur: de quibus dictum s̄.capite 5. quæſt.4. Item dilatoriæ exceptiones ſunt, ſi actor, reus vel procurator non caueat aut ſatiſdet: de quibus ſequitur. Sed & plura de exceptionibus dilatorijs dicentur j. in generali exceptionum tractatu, lib.24.

DE CAVTIONIBVS ET *ſatiſdationibus hinc inde in iudicio præſtandis.*

Cap. XII.

I. DEFINITIO CAVTIONIS & ſatiſdationis.

DEfinitio cautionis proponitur l.habere.188.§.fin.ff.de verbor. ſignif. Cautum enim intelligitur, ſiue perſonis, ſiue rebus cautum ſit. M.I.R.d.cap.7.reg.35.in prin. Ex quo colligitur, cautionis vocabulum generale eſſe, continens ſub ſe tam ſatiſdationem quàm pignoris obligationem, quemadmodum & nudam repromiſſionem. M.I.R.d.reg.35.in princ. Planè ſi cui lex vel pactum cautionem iniungit, is nuda repromiſſione præſtita liberatur. l. ſancimus. 3.C. de verbor. ſignif. Contradicit M.I.R.d.cap.7.reg.36.

Definitio ſatiſdationis habetur l.1.ff. qui ſatiſdare cogantur. & l.ſtipulationum.5.§.ſatiſacceptio.ff.de verbor.oblig. Planè interdum ſatiſdatio nudam continet repromiſſionem, ſi ſcilicet aduerſarius ea ſit contentus.l.ſatiſdationis.61.ff.de verborum ſignif.

II. CAVSAE EX QVIBVS CAVENDVM, cum ſuis exceptionibus.

Cauſa ex quibus cauendum, proponuntur ȷ. eod. cap.quæſt.8. Iſtarum autem exceptio generalis prima eſt: Niſi is qui cauere tenetur, res immobiles poſſideat. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſciendum eſt. 15.ff. qui ſatiſdare cogantur. M.I.R.d.reg.35.exc.1. Secunda: Niſi cautum ſit vel ſatiſdatum, vel ſatiſdatio ſit oblata. ſubſiſtit quidem ipſo iure, M.I.R.d.reg. 35.except.2. verùm eius replicatio prima eſt: Niſi vitioſè cautum ſit. l. quoties.6.ff.eod.tt.l. qui ſatiſdare. 3. ff. de fideiuſſoribus. M.I.R.d. except.2.replic.1. Huius exempla vide ȷ.replicatione ſeq. item quæſtione 7.regul.2. item cap.15.quæſt.1.except.2. Secunda replicatio eſt: Niſi fideiuſſores, per quos ſatiſdatum, inopes facti ſint. l.ſi arbitro.10.§.fin.ff. qui ſatiſdare cogantur.M.I.R.d.except.2.repl.2.Tertia replicatio eſt: Niſi ſtipulator fideiuſſori, vel contrà fideiuſſor ſtipulatori heres extiterit. l. de die ponenda. 8. §. ſi fideiuſſor.ff.d.tt. Quarta: Niſi ſeruus inueniatur is per quem ſatiſdatum eſt.d.l.8.§.ſi ſeruus. Quinta: Niſi per mulierem ſatiſdatũ ſit.d.l.8.§.1. Sexta: Niſi per militem ſatiſdatum ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur d.§.1. Septima: Niſi per minorem vigintiquinque annis ſatiſdatum ſit. Et hæc exceptio ibidem approbatur & diſtinguitur. Concordat d.l.8.§.minori. Octaua: Niſi fideiuſſor fori præſcriptione tutus ſit. l.2. in prin.& l.ſi fideiuſſor.7.ff.qui ſatiſdare cog. Nona: Niſi fideiuſſor, per quem ſatiſdatio offertur, non ſit idoneus. approbatur replicationibus præcedentibus, præſertim repl.1. & declaratur exemplis repl.2. cum ſeqq. M.I.R.d.except.2.repl.1. Planè propoſitæ replicationis duplicatio prima eſt: Si creditor fideiuſſorem probauerit. l.qui ſatiſdare.3.in fin.ff. de fideiuſſorib. l.ſi arbitro. 10. §. multoque magis. ff. qui ſatiſdare cogantur.M.I.R.d.replic.1.dupl.1. Cuius duplicationis triplicatio prima eſt: Si minor 25.annis vel mulier fideiuſſorem minus idoneum probauerit. Quæ duplex triplicatio approbatur d.§.minori. Altera triplicatio eſt: Si poſt ſatiſdationem interpoſitam fideiuſſor minus idoneus eſſe cœperit. de qua vide ȷ.repl.2. Hæc de prima duplicatione. Altera duplicatio eſt: Si ab arbitro fideiuſſores ſint probati. d.l.ſi arbitro.10.in prin. Cuius triplicatio prima eſt: Si ab arbitro ſit appellatum. Quæ triplicatio approbatur per ea quæ habentur ȷ. quæſt.7.regul.1. Huius quadruplicatio eſt: Si quorundam, non omnium ab arbitro probatorum nomine appellatio ſit facta. tunc enim in perſona eorũ, quorum nomine appellatum non eſt, triplicatio iam dicta non obſtat.d.l.10.§.1.

III. QVIBVS CAVENDVM vel ſatiſdandum?

De procuratore & ſeruo abſentis proponitur l.mutuum.43.§.ſi procurator.ff.de procuratorib.

IIII. PER QVOS SATISdandum?

Fideiuſſor locuples eſſe debet, non tantùm in facultatibus, ſed etiam ex conueniendi facultate.l.2.in prin.ff.qui ſatiſdare cogantur. M.I.R.d.excep.2.replic.1.& 3. Plures huiuſmodi regulas vide paulo ſuperius quæſt.2.replic.4.cum ſequentib. Quarum omnium exceptiones vide d.quæſt.2.repl.9.duplic.1. cum ſequente.

V. VBI SATISDANDVM?

Regulariter ibi ſatiſdandum, vbi agitur. Cuius exceptio eſt: Niſi ibi ſatiſdare non poſſit: tunc enim aliò mittendus ſatiſdationis nomine. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi fideiuſſor.7.§.ſi neceſſaria.ff. qui ſatiſdare cogantur. Huius exempla proponuntur l. de die.8.§.tutor, cum ſequentibus.ff.eod.tt. Propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi non neceſſaria, ſed voluntaria ſit ſatiſdatio.d.l.7.§.ſi neceſſaria. Secunda replicatio eſt: Niſi hæres, per quem ſtetit quominus caueret, & ob id legatarius in poſſeſſionẽ miſſus ſit, ſatiſdare velit: hic enim non eſt audiendus, alio loco ſatiſdare volens. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.8.§.planè ſi miſſo. Tertia: Niſi is qui aliò ſatiſdationis nomine mitti deſiderat, de calumnia iurare nolit. d.l.8.§.iubetur. Forma huius iuramenti proponitur d.l.8.§.ſic autem. Planè propoſitæ replicationis duplicationes ſunt: Niſi parens vel patronus ſatiſdationis cauſa remitti deſideret: his enim perſonis iuſiurandum remittitur. d.l.8.§.ſed quibuſdam. Quarta replicatio eſt: Niſi is qui remitti deſiderat, antea eo loco, in quem remitti petit, ſatiſdare noluit. d.l.8.§.fin. Quinta: Niſi iudici non ſatis iuſta remittendi cauſa videatur.d.§.fin.

VI. *QVO cautionis genere cauendum, vide ȷ.eodem cap.quæſt.8. item ſ. hoc cap. quæſt.1. item ȷ.libro 16.capite 12.*

VII. EVENTVS CAVtionis.

I. Regula, De arbitro ad probandos fideiuſſores dato. Ab hoc appellari poteſt. l.arbitro.9.ff.qui ſatiſdare cogantur.l.2.ff.à quibus appell.non licet. Vide inſuper ȷ.cap.40.quæſt.1.cauſa 7.except.41.

II. Regula, De actione quæ oritur ex cautione. Si non præſtetur id de quo cautũ eſt, actio naſcitur. Cuius exceptio prima eſt: Niſi vitioſè & inutiliter ſit cautum.l.quoties.6.ff.qui ſatiſdare cogãtur. Secun-

da: Niſi minor 25. annis fideiuſſerit. l. de die. 8. §. minori. ff. eod. tt. Tertia: Niſi mulier fideiuſſerit. d. §. minori. Quarta: Niſi falſo procuratori ſit cautum. ſubſiſtit quidem ipſo iure, verùm eius replicatio eſt: Niſi dominus poſtea ratum habuerit, vel cauſam eidem agendam mandauerit. l. Iulianus. 11. ff. qui ſatiſdare cogantur. Quinta exceptio: Niſi dies in ſtipulatione non ſit adiectus. reprobatur l. de die. 8. in princ. ff. d. tt. Plura de regula propoſita eiusq́ exceptionibus vide in capitib. ſequentibus.

III. Regula: Si is cui ſatiſdatur, fideiuſſorem ſine cauſa non acceperit, nec admiſerit: iniuriarum actione tenetur, tam principali, quàm fideiuſſori. l. ſi verò. 5. §. qui pro rei. ff. eod. tt.

IIII. Regula: Si per iuſiurandum cautum ſit, & ex iuſta cauſa non præſtetur, periurium non committitur. l. vlt. ff. d. tt.

VIII. QVI, ET DE QVA RE quiſque cauere teneatur.

De actore.

Prima cautio actoris: Actor cauebit de lite perſequenda. Nouell. c. 112. §. ceterùm, vſque ad §. porrò. item c. 53. §. quia verò compertum.

Secunda actoris cautio: De lite intra duos menſes conteſtanda. Nouell. conſtit. 95. in prin. vſque ad §. illud quoque. M. I. P. lib. 2. cap. 9. de except. cautionis præſtandæ, reg. 1.

Tertia actoris cautio: De certa pecunia, ſi non obtinuerit, reo danda. Nouell. conſtit. 53. §. & quia moris. & §. quia verò compertum. item Nouell. c. 112. §. ceterùm. M. I. P. d. loco, reg. 2.

Quarta actoris cautio: De ſumptibus & expenſis litis, ſi non obtinuerit, reo reſtituendis. d. §. ceterùm. item Nouell. conſtit. 96. in prin. ibi: ne igitur.

De actoris procuratore, tutore & curatore.

Hi cauebunt de rato. Inſtit. de ſatiſdationibus. §. ipſe autem. & §. ſin autem per procuratorem. Plura de hac cautione vide j. cap. prox.

De reo conuento.

Prima rei conuenti cautio, Iudicio ſiſti, proponitur Inſtit. eod. tt. §. quod ſi proprio.

Secunda rei conuenti cautio, Quòd tempore ſententiæ recitandæ in iudicium veniet, habetur Inſtit. d. tt. §. ſi verò aliquis. ibi: alia inſuper cautela.

Tertia cautio, Iudicatum ſolui, proponitur Inſtit. de ſatiſdationibus, in princ. Plura de hac cautione dicentur j. cap. 15.

De rei conuenti procuratore & defenſore.

Prima cautio, Iudicatum ſolui, proponitur Inſtit. eod. tt. in prin. ibi: multo magis. & §. ſi verò in perſonam. Hactenus de cautionibus & ſatiſdationibus in genere dictum eſt. Sequitur nunc de ſatiſdatione Ratam rem haberi, Iudicio ſiſti, & Iudicatum ſolui, in ſpecie.

RATAM REM HABERI, & de Ratihabitione. Caput XIII.

I. CAVSAE EX QVIBVS de rato cauendum.

Prima cauſa: Si quis alterius nomine actionem ſibi dari poſtulet. l. ſeruum quoq́. 33. §. ait prætor. ibi: & ei quo nomine. ff. de procuratoribus. Inſtit. de ſatiſdationibus. §. ipſe autem. & §. ſin autem per procuratorem. Huius cauſæ exceptio prima, Niſi hac vel illa actione agatur: reprobatur l. non ſolùm. 39. §. qui nomine. ff. de procuratoribus. Secunda: Niſi interdicto, ne ædificanti vis fiat, vtatur. l. non cogendum. 45. §. ſi procuratori. ff. eod. tt. Tertia: Niſi ſtatus controuerſiam alicui faciat procurator. reprobatur d. l. 39. §. ſi ſtatus. & l. procurator. 8. §. ſi quis à procuratore. ff. ratam rem haberi. Quarta: Niſi curatorem alicui petat. reprobatur l. mutus. 43. §. is qui. ff. de procuratoribus. Quinta: Niſi ſuo nomine procurator agat: tunc enim non eſt opus de rato ſatiſdatione. Hac exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius replicatio eſt: Niſi procurator domini ſui nomine actionem acquiſierit: tunc enim, ſi ea experiri velit, cautio de rato neceſſaria eſt. approbatur duob. exemplis l. non ſolùm. 39. §. ſed interdum. ff. de procuratoribus. Sexta exceptio eſt: Niſi pater filij nomine iniuriarum agat. d. l. 39. §. ſi pater. Septima: Niſi pater de dote agat. reprobatur d. l. 39 § ſi de dote. Octaua: Niſi actor à tutore datus agat. reprobatur l. actor. 9. ff. ratam rem haberi. Nona: Niſi actor vniuerſitatis agat. d. l. 9. Huius replicatio eſt: Niſi de decreto dubitetur. l. item eorum. 6. §. actor. ff. quod cuiusq́ vniuerſitatis nomine. Decima exceptio eſt: Niſi curator bonis datus agat. d. l. 9. ff. ratam rem haberi. Vndecima: Niſi conſtet procuratori mandatum eſſe, vel dominus præſens ſit. l. vnica, in prin C. de ſatiſdando. Inſt. de ſatiſdationibus. §. ſin autem per procuratorē. l. 1. C. de procuratoribus. l. ſi procuratorem. 65. ff. eod. tt. l. ne ſatiſdatio. 21. ff. ratam rem haberi. Huius replicatio prima eſſe videtur: Niſi dominus poſtea mutata voluntate eum procuratorem eſſe nolit. reprobatur d. l. 65. & d. l. vnica. §. 1. C. de ſatiſdando. Altera: Niſi mandatum non ſubſiſtat: puta, quia minor 25. annis mandauerit. l. cum minor. 3. in prin. ff. rem ratā haberi. Duodecima exceptio eſt: Niſi lis ſit conteſtata, cautione de rato nō exacta. l. Pomponius. 40. §. ratihabitionis. ff. de procuratoribus. Huius replicatio prima eſt: Niſi poſt litem demum cōteſtatam procurator interueniat. l. 2. C. de cōſortib. eiuſdem litis. Altera: Niſi falſus procurator probetur. l. licet. 24. C. de procuratoribus. Decimatertia propoſitæ cauſæ exceptio eſt: Niſi non actionem, ſed defenſionem alterius nomine ſuſcipiat. l. non cogendum. 45. §. ſi procuratori. ff. de procuratorib. Ratio eſt: quia pro cautione de rato iudicatum ſolui ſatiſdare tenetur, vt j. cap. 15. dicetur. Huius autem exceptionis replicatio prima eſt: Niſi non in perſonam, ſed in rem agatur. approbatur l. Pomponius. 40. §. ſed & is qui. ff. de procuratoribus. Secunda: Niſi aduerſus in integrum reſtitutionem defendat. l. non ſolùm. 39. §. eſt & caſus. ff. eod. tt. Tertia: Niſi in ſuſpecti poſtulatione defendat. d. l. 39. §. item ait. & l. tutore. 6. ff. ratam rem haberi. Quarta: Niſi defenſor denunciet venditori, vt reum emptorem defendat. l. qui abſentem. 75.

ff. de

ff.de procuratoribus. Quinta: Niſi compenſationem abſentis nomine opponat. l. poſteaquam. 21. ff. de compenſationib. Hæc de prima ſatiſdationis propoſita cauſa.

II. Cauſa eſt: Si quis alterius nomine, ſine iudice debitum exegerit, vel ſolutum acceperit. l. ſi commiſſa. 13. §. fin. ff. ratam rem haberi. l. interdum. 10. & l. ſi ſine. 22. ff. eod. tt.

III. Cauſa: Si quis alium defendat. Hæc cauſa regulariter reprobatur, & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt ē. cauſa 1. except. 13.

IIII. Cauſa eſt: Si alterius nomine quid ſtipuletur. l. non ſolùm. 20. ff. ratam rem haberi. & l. Pomponius. 40. §. ſi ſtipuletur. ff. de procuratorib.

V. Cauſa vniuerſalis eſt: Quidquid quis abſentis nomine gerit, cauere de rato debet. l. interdū. 10. cum ſequentibus. ff. ratam rem haberi.

II. QVID CAVENDVM, SEV quos ratum habituros cauere debeat?

I. Regula, De eo ad quem ea res pertinet, proponitur l. ſeruum quoq;. 33. §. ait prætor. ff. de procuratoribus. l. ſi ſine. 22. §. ſi in ſtipulatione. & l. procurator. 23. ibi: nam in ſtipulatione ff. ratam rem haberi.

II. Regula: Si patris vel aui nomine iniuriarum agatur, ob iniuriam filio vel nepoti factam: non ſolùm patrem vel auum, ſed & filium ac nepotem, ratum habiturum, cauendum eſt. d. l. 22. §. qui patris. ff. ratam rem haberi.

III. Regula, De cæteris creditoribus, quibus cum domino debetur id quod petitur, proponitur l. non ſolùm. 39. § quæritur. ff de procuratorib.

IIII. Regula, Quid cauere debeat procurator minoris, habetur l. cum minor. 3. in princ. ff. ratam rem haberi.

III. EVENTVS PROPOSITAE ſatiſdationis, ſeu de actione quæ ex propoſita cautione competit.

I. CAVSAE EX QVIBVS ACTIO propoſita competat.

Si dominus id quod geſtum eſt, non habuerit ratum, cōmittitur ſtipulatio de rato, & actio hæc competit. l. quo enim. 12. §. fin. l. amplius nō peti. 15. in fin. & l. ſi ſine. 22. §. quod ſi debitā. ff. ratam rem haberi. M. I. R. lib. 2. cap. 7. reg. 38.

Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi dominus auxilio communi ſit vſus, & à ſententia contra procuratorem lata appellauerit. l. cum minor. 3. in prin. & §. falſus. ff. ratam rem haberi. Sed & ſimilem exceptionem vide ȝ. except. 11.

Secunda exceptio eſt: Niſi alius quàm dominus egerit, ratumq; non habuerit. l. procurator. 23. ff. d. tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi is cui dominus rem vendidit, ratum non habuerit. l. ſi indebitum. 16. §. fin. ff. eod. tt. Altera: Niſi hæres domini ratum non habeat. d. l. 22. §. ſi procuratori. & l. procurator. 8. §. ſi quis. ibi: & ſi dominus. ff. d. tt. Tertia: Niſi filius vel nepos, ex cuius perſona domino competit actio, ratū non habeat. approbatur ſub conditione d. l. 22. §. fin. Quarta: Niſi ad alium, qui ratum non habeat, ea res pertineat. d. l. 22. §. ſi in ſtipulatione.

Tertia exceptio eſt: Niſi quidam ex dominis, non omnes, ratum non habuerint. reprobatur certo modo l. ſi procurator. 18 in prin ff. ratam rem hab.

Quarta exceptio eſt: Niſi dominus ratum habuerit. d. l. 22. in princ. ibi: quod ſi dominus. Declaratur exceptio hæc ratihabitionis definitione l. quo enim tutiore. 12. §. rem ratam haberi. & l. non tantum. 5 ff. d. tt. Propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi eo tempore ratum ſit habitum, quo agi amplius non poteſt. l. bonorum. 24. in prin. l. pater. 25. §. procurator. & l. ſi is. 7. ff. ratam rem haberi. M. I. R. d. cap. 7. regul. 39. & d. lib. 2. cap. 3. de procurat. regul. 4. except. 1. replic. 10. duplic. 2. Cuius duplicatio eſt: Niſi defectus, ob quem agi non poteſt, in perſona procuratoris contingat. d. l. 24. §. an autem. Secunda replicatio eſt: Niſi non ſtatim, ſed poſt longum tempus certior factus ratum habuerit. l. quo enim tutiore. 12. §. Iulianus. ff. d. tt. l. ratum autem habere. 13. ff. de ſolution. Tertia: Niſi antea ratum non habuerit. hoc enim caſu, quamuis poſtea ratum rurſus habuerit, nihilominus ſtipulatio cōmiſſa eſt ipſo iure: ſed ope exceptionis procurator eiusq; fideiuſſores defenduntur. d. l. 12. §. quid ergo. & l. 24. §. an autem. verſ. ſed & illud. ff. eod. tt. Quarta: Niſi dominus minor annis, qui ratum habuit, poſtea contra id quod geſtum eſt, in integrum ſit reſtitutus. approbatur certo modo & conditione l. cum minor. 3. in princip. ff. ratam rem haberi. Quinta: Niſi dominus à ſtipulatore conuentus compenſationem & deductionem oppoſuerit. l. amplius non peti. 15. in fin. ff. d. tt. Hæc de quarta exceptione.

Quinta exceptio eſt: Niſi contra alium, quàm contra ſtipulatorem, ratum nō habeatur, ſeu alius quàm ſtipulator conueniatur. l. 2. ff. ratam rem haberi. Huius replicatio eſt: Niſi is conueniatur, qui condemnatus aduerſus ſtipulatorem habeat regreſſum. l. 1. & l. ſi quis. 14. ff. eod. tt.

Sexta exceptio eſt: Niſi indebitum procuratori ſit ſolutum. reprobatur l. ſi indebitum. 16. & l. ſi ſine. 22. ff. eod. tt.

Septima exceptio eſt: Niſi pro parte tantùm non habuerit ratum dominus: tunc enim non niſi in eam partem, pro qua ratum nō habetur, committitur ſtipulatio. l. cum debitore. 17. & l. ſi procurator. 18. ff. ratam rem haberi.

Octaua exceptio eſt: Niſi aliam rem petat dominus, quàm à procuratore antea, cum de rato caueret, petita eſt. approbatur quidem ipſo iure: verùm eius replicatio eſt: Niſi toto à procuratore petito, dominus partem eius quod antea petitum eſt, petat. d. l. 22. § ſi procurator. ff. eod. tt.

Nona exceptio eſt: Niſi dominus mutata ſententia, ratum poſtea habuerit. l. quo enim. 12. §. Iulianus. ff. d. tt. Huius exemplum eſt ȝ. except. 12.

Decima exceptio eſt: Niſi is qui de rato cauit, domino ratum non habenti ſucceſſerit. l. vlt. in princip. ff. eod. tt.

Vndecima exceptio eſt: Niſi domino rurſus petenti, etiamſi verus procurator in priore iudicio interueniſſet, vel dominus ipſe egiſſet, aut ratum habuiſſet, rei iudicatæ exceptio nō obſtaret. l. procurator. 8.

in prin.ff.rem ratam haberi. Similis exceptio proponitur paulò ſuperius except.1.

Duodecima exceptio: Niſi dominus à propoſita actione deſtiterit. l.amplius non peti. 15. in princip.& l.quo enim. 12. §. Iulianus. ff. eod.tt. M.I.R.d. regul. 38. except.1.

Decimatertia exceptio: Niſi ſine iudice domino pecunia ſit ſoluta. reprobatur d.l.15. §. ſi verò ſoluta.

Decimaquarta exceptio: Niſi dominus agens ſuccubuerit. reprobatur l. procurator.8.§.1.ff.d.tt. Admittitur, ſi dominus procuratorem defendere ſit paratus.d.§.1. Sed committitur ſtipulatio in caſu propoſito, nõ niſi ad impendia litis.l.ſi ſine.22.§.cum autem procurator.ff.eod.tt.

Decimaquinta exceptio: Niſi ſtipulator, domino ratum non habente, ſed rurſus agente, ſeruus eius ſit pronunciatus.d.l.8.§.fin.ff.d.tt.

Decimaſexta exceptio: Niſi ſemel ex ſtipulatione Ratam rem haberi actum ſit. approbatur quidem ipſo iure, verùm eius replicatio eſt: Niſi ex alia cauſa agatur. approbatur ſimul & exemplis declaratur l.ſi procurator.18.ff.ratam rem haberi.

II. QVIBVS ACTIO PROPOſita competit?

Si is cui cautum eſt, pluribus haredibus relictis deceſſerit, & ab vno haredum fuerit petitum, huic ſoli competit actio. l. inter coharedes. 44. §. ſi quis ſtipulatus.ff. familia erciſcunda.

III. ADVERSVS QVOS competit?

Si vnus haredum promiſſoris ratum non habuerit, is ſolus tenebitur.d.§.ſi quis ſtipulatus.

IIII. QVID VENIAT IN HAC actione?

I Regula, De eo quod intereſt, proponitur l.ſi commiſſa. 13.in princ.l.ſi procurator.18.l.in ſtipulatione. 19.l.procurator.8.§.ſi quis.& l.2.ff.rem ratam haberi. Huius exceptionem vide ĩ.reg.7.

II. Regula, De pecunia ſoluta, habetur l.cum minor.3.§.fin.& l.ſi ſine.22.§.quod ſi debitã.ff.eod.tt.

III. Regula, De eo quod alterius rei promittendi vel ſtipulandi intereſt. Hoc non venit in hanc actionem.l.2.ff.d.tt.

IIII. Regula, De ſumptibus litis, proponitur d.l.8. §.ſi quis. verſ. & propter impendia.& d.l.22.§.cum autem.ff.eod.tt.

V. Regula: Si minus petat dominus quàm procurator: & ſi pro parte ratum habeatur, pro parte non: ꝓ hac ſola parte committitur ſtipulatio. l.cum debitore.17.& d.l.18.in princ.ff. rem ratam haberi. Huius exceptio eſt: Niſi pœnalis ſit ſtipulatio. l.eadem dicemus.4.§.Cato.in fin.ff.de verborum oblig. De qua re vide lib.24.cap.9.except.15.repl.1.dupl.4.

VI. Regula: Si plus petierit dominus quàm procurator petierat, in quantum committatur ſtipulatio, definitur l.procurator.4.ff.rem ratam haberi.

VII. Regula, De eo quod pœnæ nomine praſtitit is, cui de rato cautum eſt. Hoc non venit in actionem ꝓpoſitam.l.vlt.ff.de fideiuſſoribus.

V. QVANDO DETVR ACTIO?

I. Regula: Si indebitum procuratori ſolutum ſit, ſtatim competit actio, antequam ſciatur, vtrùm dominus ratum habeat, nécne.l.ſi indebitum.16.in prin. ff.rem ratam haberi.

II. Regula, De eo cui controuerſia ſtatus ſit. Huic non antè datur hac actio, quàm de libertate eius conſtiterit.l.procurator.8.§.fin.ff.d.tt.

VI. EVENTVS HVIVS ACTIONIS & non ratihabitionis.

I. Regula: Si procurator domino pecuniã quam accepit reſtituit, domino ratum non habenti eam pecuniam condicere poteſt.d.l.8.§.1.ibi: etſi procurator.

II. Regula: Condictio indebiti aduerſus procuratorem, propter ſtipulationem de rato euaneſcit.l.ſi ſine. 22.in prin.ibi: & condictio. & l.vlt.§.fin.ff.d.tt.

IVDICIO SISTI.
Cap. XIIII.

I. CAVSAE EX QVIBVS IVdicio ſiſti cauendum.

REus conuentus eo iudicio ſiſti cauere tenetur. Inſt.de ſatiſdationibus.§.ſed hodie. Huius exceptio eſt: Niſi reus immobilium rerum poſſeſſor ſit.l. ſciendum eſt.15.in prin.ff.qui ſatiſdare cogãtur. Declaratur hac exceptio ibidem. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima eſſe videtur: Niſi agrum vectigalem, vel emphiteuticum poſſideat. verùm reprobatur d.l.15.in prin. Secunda: Niſi nudam habeat ꝓprietatem reprobatur d.l.15.§. item qui ſolam. Tertia: Niſi ſolum vſumfructum habeat.d.l.15.§.cum verò. Quarta: Niſi pignoris iure poſſideat. d.l.15.§.creditor. Quinta: Niſi ex cauſa dotis poſſideat. reprobatur d.l.15.§.ſi fundum. Sexta: Niſi actionem tantùm perſonalem habeat ad rem acquirendam. d. §. ſi fundum. Septima: Niſi tutela nomine poſſideat, vel ab alio res eius tutelæ nomine poſſideatur. reprobatur d. l. 15. §. tutores. Octaua: Niſi rem litigioſam poſſideat, quæ euinci poſſit. reprobatur d.l.15.§.ſi fundum. Nona: Niſi poſtea poſſeſſionem alienauerit. reprobatur d.l.15.§.fin. Decima: Niſi tempore cautionis non poſſederit. d. §. fin. Vndecimæ replicationis loco notandum, quòd quamuis is qui immobilia poſſidet, ſatiſdare non teneatur: tamen nuda ſaltem repromiſſione, vel iuratoria cautione, teneri cauere. elici poteſt ex d.§.fin. l.multis.8.in prin. ibi: ita videlicet.C.de principibus agentium in rebus.

II. QVI IVDICIO SISTI CAuere teneantur?

De domino ſerui ex cuius delicto agitur, proponitur l.ſi ſeruum.17.ff.de accuſationibus.& l.2.§.ſi abſens.ff.ſi ex noxali cauſa agatur.

III. QVO CAVTIONIS GENEre iudicio ſiſti cauendum?

Regulariter quidem ſatiſdandum, vel per fideiuſſores cauendum. cuius tamen exceptio prima eſt: Niſi reus conuentus bona immobilia poſſideat: tunc enim nuda ſufficit repromiſſio. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt ſ. eod.cap quæſt.1. Secũda exceptio eſt: Niſi vir illuſtris conueniatur: tunc enim iuratoria cautio ſufficit. l. quoties. 17. C. de dignitatibus. Tertia: Niſi is qui in ſacris ſcriniis militat, cotto

ſat, conueniatur: tunc enim cautio iuratoria ſufficit. l. in ſacris. 12. §. 1. C. de prox. ſacrorum ſcriniorum. Quarta: Niſi miniſterianus Cæſaris conueniatur: hoc enim caſu iuratoria ſufficit cautio. l. ante omnia. 4. §. fin. C. de caſtrẽſiarijs & miniſterianis. Quinta: Niſi ſcholaris conueniatur. l. quoties. 3. §. ne tamen. C. de priuilegijs ſcholarum. Plura de regula propoſita eiuſq; exceptionib. vide j. lib. 16. cap. 12. quæſt. 5.

IIII. PER QVOS ET QVAles ſatiſdandum?

I. Regula: Pro rei qualitate ſatis locuples fideiuſſor dandus eſt. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 1. cum duabus ſequentib. ff. in ius vocati vt eant vel ſatiſ. Huius exceptio prima eſt: Niſi filius pro parente, libertus pro patrono, parens pro liberis, maritus pro vxore, vel ſocer ꝓ nuru fideiuſſerit. d. l. 1. cum ſequentibus. Altera exceptio eſt: Niſi quis parentem, patronum, liberóſue patroni, vxorem, nurum, &c. in ius vocauerit: tunc enim qualiſcunq; fideiuſſor ſufficit. quæ multiplex exceptio approbatur l. 2. §. prætor ait. ff. qui ſatiſdare cogantur. Plures propoſitæ regulæ exceptiones vide j. in regulis ſequentib.

II. Regula, De eo qui eſt alterius fori, nec facilè poteſt conueniri, proponitur d. l. 2. in princip. Plura de hac regula vide ſ̄. cap. 12. quæſt. 2. replic. 8. item j. in regulis ſequentib.

III. Regula: Si agens in rebus conueniatur, fideiuſſorem de eadem ſchola, non extraneũ offerre compellitur. l. 2. in princ. C. de præpoſitis agentium in rebus. Item: quem defenſor loci æſtimauerit. l. multis. 8. in prin. ibi: nullaq;. C. de principib. agentiũ in reb.

IIII. Regula: Si miniſterianus Cæſaris conueniat actuarium, vel ex ſua ſchola vnum fideiuſſorem dare poteſt. l. ante omnia. 4. §. 1. C. de caſtrenſiarijs.

V. Regula: Si ſcholaris eiúſue vxor, mater aut liberi conueniantur, vnus ex eius ſchola fideiuſſor dari poteſt. l. ante omnia. 3. in princip. C. de priuilegijs ſcholarum.

VI. Regula: Si clericus cõueniatur, œconomus dari poteſt fideiuſſor. de quo j. lib. 3. cap. 3. reg. 14.

V. EVENTVS, SEV DE ACTIOne quæ ex propoſita cautione datur.

I. CAVSA HVIVS ACTIONIS cum ſuis exceptionibus.

Si non ſiſtatur in iudicio reus: tunc enim regulariter committitur ſtipulatio iudicio ſiſti, & actio propoſita competit. l. cum pro quo. 17. in prin. ff. de in ius vocando. M. I. R. lib. 2. cap. 7. reg. 44.

Huius exceptio prima eſt: Niſi reus ſiſtatur. approbatur quidem ipſo iure, M. I. R. d. cap. 7. regul. 43. verùm eius replicatio prima eſt: Niſi non in ea cauſa, in qua fuit, ſiſtatur. approbatur ſimul & declaratur l. ſi quis. 11. ff. ſi quis cautionibus in iudicio. & l. 1. in prin. ff. ſi ex noxali cauſa agatur. Propoſitæ replicationis exempla vide in replicationibus ſequentib. Secunda replicatio: Niſi reum pauperiorem ſiſtat. reprobatur d. l. 11. Tertia: Niſi reus nouo priuilegio munitus ſit. l. qui autem nouo. 12. in princ. ff. ſi quis cautionibus. Quarta: Niſi ſeruus ſiſti promiſſus, promiſſoris eſſe deſierit, vel actio amiſſa ſit. l. 1. §. ſi deſinat. ff. ſi ex noxali cauſa agatur. Quinta: Niſi ſeruus vel alius ſiſti ꝓmiſſus, alterius fori eſſe cœperit. d. §. ſi deſinat. Sexta: Niſi ſeruus qui ſiſtitur, alij noxæ deditus ſit. reprobatur d. l. 1. §. fin. cum l. ſeq. Septima replicatio eſt: Niſi ſeruus ſiſti promiſſus, liber factus ſiſtatur. l. ſi ſeruum. 5. ff. eod. tt. Huius duplicatio prima eſt: Niſi non de ipſo ſeruo ſit controuerſia, nec ex criminalibus cauſis, ſed ciuiliter ex noxali cauſa, ſerui nomine agatur. d. l. 5. Altera: Niſi ſtatuliber ſiſti promiſſus ſit. l. ſed ſi. 6. ff. eod. tt. Octaua replicatio eſt: Niſi cum plures ſiſti promiſiſſet, non omnes ſtiterit. l. vlt. ff. in ius vocati vt eant. l. ſi ſeruum. 9. ff. ſi quis cautionibus. Nona: Niſi prægnante ancilla ſiſti promiſſa, ea ſine partu ſiſtatur. reprobatur l. inter ſtipulantem. 83. §. fin. ff. de verb. obligat. Decima: Niſi nõ iuſto tempore ſiſtatur. approbatur ipſo iure: declaratur autem definitione iuſti temporis l. 1. ff. ſi quis cautionibus iudicio ſiſti cauſa. M. I. R. d. reg. 44. except. 1. Planè iuſti temporis, intra quod ſiſtendum ſit, definitio permittitur arbitrio iudicis, l. de die. 8. in princ ff. qui ſatiſdare cogantur. Propoſitæ replicationis duplicatio eſt: Niſi ius actoris ex mora nõ ſit factum deterius: tunc enim, quamuis poſt tempus ſe ſiſtat, defenditur per exceptionem. l. & ſi. 8. ff. ſi quis cautionibus. Huc pertinet etiam l. ſancimus. 26. C. de fideiuſſor. Hactenus de prima propoſitæ cauſæ exceptione, eiuſq; replicationibus ſit dictum.

II. Exceptio eſt: Niſi promiſerit quidem iudicio ſiſti, ſed officio non cauerit. reprobatur l. cum pro quo. 17. ff. de in ius vocando.

III. Exceptio: Niſi cum ſatiſdare non deberet, ſatiſdedit reus: hoc enim caſu videntur fideiuſſores non obligari. approbatur ſub conditione l. ſed et ſi. 4. §. item quæritur. ff. ſi quis cautionibus.

IIII. Exceptio: Niſi quis ſe reum inuenturum, non exhibiturũ promiſerit. reprobatur l. ſi Abarſaceram. 13. C. de fideiuſſoribus.

V. Exceptio: Niſi ſeruus ſiſti ſe ꝓmiſit vel ſtipulatus ſit. l. ſeruum. 9. & l. quoties. 13. ff. ſi quis cautionib. Contradicit l. ſi ſeruum. 4. ff. de diuerſis tempor. præſcript.

VI. Exceptio: Niſi ei qui agere non poteſt, iudicio ſiſti cautum ſit. l. 2. §. 1. ff. qui ſatiſdare cogantur.

VII. Exceptio: Niſi procuratori, non domino litis iudicio ſiſti ſit cautum. reprobatur l. ſi ꝓcurator. 14. ff. ſi quis cautionibus.

VIII. Exceptio: Niſi per alium impeditus ſit reus, quo minus ſe ſiſtat. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 2. §. fin. cum l. ſeq. ff. eod. tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi ipſe reus dolo fecit & adſectauit, vt retineretur, vel cauſam præſtitit. d. l. 2. Cuius duplicatio eſt: Niſi alterius dolo, quàm rei dolo factum ſit, quo magis detineretur. d. l. 2. Secunda replicatio eſt: Niſi nõ à magiſtratu, ſed à priuato reus ſit impeditus, quo minus ſe ſiſtat. d. l. 2. §. fin. Huius duplicatio prima eſt: Niſi aduerſarius actor reum detinuerit. approbatur ꝑ ea quæ dicta ſunt ſ̄. cap. 9. actione 1. quæſt. 2. except. generali 1. Secunda: Niſi ſeruus actoris reum impedierit, quo minus ſe in iudicio ſiſtat. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 2. ff. de eo per quem factũ erit. Tertia: Niſi ſocius actoris reum detinuerit. l. ſi duo. 5. in prin. ff. ſi quis cautionibus.

IX. Exceptio: Niſi reus valetudine, tempeſtate, vel vi fluminis impeditus, ſe ſiſtere non potuit. l. 2. §. ſi quis in. ff. d. tt. Declaratur d. l. 2. §. quod diximus. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi cum poſſet reus non incidere in tempeſtatem, ſi antè profectus eſſet, vel per alium locum, id non fecit. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 2. §. ſi quis tamen.

X. Exceptio: Niſi locum in quo ſiſti oportuit, flumẽ impleuit, vel caſus fortuitus eum euertit, aut præſentiam venienti periculoſam fecit. d. l. 2. §. ſi tamen.

XI. Exceptio: Niſi mulier rea grauida facta ſit, & ob id ſiſti non potuit. d. l. 2. §. ſi non propter.

XII. Exceptio: Niſi reus furioſus ſit factus. d. §. ſi non propter.

XIII. Exceptio: Niſi reus ſiſti promiſſus, reipublicæ cauſa abfuerit. l. ſi quis. 6. ff. ſi quis cautionibus. Huius replicatio eſt: Niſi ſeruus reus ſiſtendus fuit. huic enim exceptio propoſita non prodeſt. l. ſi quis. 7. ff. eod. tt.

XIIII. Exceptio: Niſi munere publico priuatóue impeditus, vel ad teſtimonium deſideratus, ſe ſiſtere non potuit reus. l. 2. §. ſi quis municipalis. ff. d. tt.

XV. Exceptio: Niſi promiſſus capite damnatus ſit. l. ſed & ſi. 4. in prin. ff. d. tt.

XVI. Exceptio: Niſi ſiſti promiſſus capitis reus factus ſit. reprobatur d. l. 4. §. 1.

XVII. Exceptio: Niſi ſiſti promiſſus in vinculis cuſtodiáue militari detineatur. d. §. 1.

XVIII. Exceptio: Niſi funere domeſtico impeditus non ſtitit. d. l. 4. §. præterea.

XIX. Exceptio: Niſi reus ſiſti promiſſus in hoſtium poteſtate ſit, & ob id non ſtitit. d. §. præterea.

XX. Exceptio: Niſi ſiſti promiſſus deceſſerit, vel ciuitatem amiſerit. l. ſi deceſſerit. 4. ff. qui ſatiſdare cogantur. l. ſancimus. 16. §. fin. C. de fideiuſſor. Huius replicatio prima eſt: Niſi poſt diem quo ſiſti debuit, deceſſerit. d. l. 4. in fin. & d. l. 26. §. fin. Cuius duplicatio eſt: Niſi actio, ob quam ſiſti debuit reus, morte eius ſit extincta. l. ſi eum. 10. §. idem dicendũ, in fin. ff. ſi quis cautionib. Secunda replicatio eſt: Niſi pro condemnato fideiuſſerit: tunc enim, quamuis condemnatus deceſſerit, fideiuſſor nihilominus manet obligatus. l. ſi verò. 5. in prin. ff. qui ſatiſdare cogantur. Tertia: Niſi dolo promiſſoris reus mortuus ſit. d. l. 10. §. homo.

XXI. Exceptio: Niſi poſt tempus elapſum ipſe reus ſiſtatur. approbatur certo modo l. ſancimus. 26. de fideiuſſ. Huius replicationes vide ſ. q. 3. except. 1.

XXII. Exceptio: Niſi fideiuſſor reum defendere ſit paratus. d. l. 26. Huius replicatio prima eſt: Niſi contrarium in cautione conuenerit. d. l. 26. Altera: Niſi non vſque ad finem defendere ſit paratus. d. l. 26. Tertia: Niſi poſt alterum etiam exhibitioni præſtitutum tempus, defendere ſit paratus. d. l. 26. Quarta: Niſi nõ in ſolidum defendat. l. licet. 42. §. fin. ff. de procuratorib. Plures replicationes vide j. cap. prox. quæſt. 4. except. 10. item j. cap. 32. quæſt. 3. except. 4.

XXIII. Exceptio: Niſi cum tutor pupilli nomine iudicio ſiſti promiſiſſet, pupillus adoleuerit, vel mortuus ſit, aut hæreditate abſtentus. l. ſi tutor. 15. ff. ſi quis cautionibus.

XXIIII. Exceptio: Niſi cum alio de ipſa re, cuius nomine is qui iudicio ſiſti promiſſus eſt, in ius vocatus erat, agatur. l. ſi duo. 5. §. item ſi duo. ff. d. tt.

XXV. Exceptio: Niſi reus ſiſti promiſſus principali actione non teneatur. reprobatur exemplo l. ſi eum. 10. in princ. ff. eod. tt. Contradicere videtur l. 10. §. qui iniuriarum. verſ. nam & defunctus, cum ſua gloſſa. ff. ſi quis cautionib. item ſ. except. 6.

XXVI. Exceptio: Niſi de cauſa, ob quam ſiſti promiſſus in ius vocatus eſt, ſit tranſactum. l. 2. in princ. & d. l. 10. §. qui iniuriarum. verſ. nam defunctus. ff. ſi quis cautionibus. l. neque impuberes. 22. ff. de in ius vocando. Huius replicatio eſt: Niſi poſt ſtipulationem commiſſam de negotio principali ſit tranſactum: hoc enim caſu ipſo quidem iure actio ex ſtipulatu competit, ſed eliditur per exceptionem doli. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 2. in prin.

XXVII. Exceptio: Niſi cauſa, ob quam ſiſti promiſſus eſt, ſit finita. ſubſiſtit quidem ipſo iure, verùm eius replicatio eſt: Niſi & alia cauſa contra eundem reum moueatur. reprobatur argumento l. 2. §. fin. ff. de cuſtodia reorum. Hæc de exceptionibus aduerſus ſtipulationẽ Iudicio ſiſti, ſint dicta. Plures vide j. cap. 32. quæſt. 3. item lib. 15. cap. 12.

De replicationibus præcedentium exceptionum generalioribus.

Planè iam enumeratæ exceptiones recipiũt replicationes generales, quarum prima eſt: Niſi in cautione iudicio ſiſti conuenerit, ne exceptio obijciatur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſed etſi. 4. §. quæſitum eſt. ff. ſi quis cautionibus. Huius duplicatio eſt: Niſi generalis conuentio ſit, non certarum exceptionum ſpecialis renunciatio. tunc enim iſta conuentio non valet: vt ex iam d. §. quæſitum eſt, conſtat.

Altera replicatio generalis: Niſi pro ſeruo vel filiofamiliâs iudicio ſiſti promiſſum ſit. reprobatur l. ſi quis. 7. ff. d. tt.

II. QVIBVS DATVR ACTIO EX ſtipulatu Iudicio ſiſti?

Regulariter actio hæc, quemadmodum alia quæuis ex ſtipulatu actio, hæredibus ſtipulatoris cõpetit. verùm huius regulæ exceptio eſt: Niſi actio principalis, ob quam iudicio ſiſti cautum eſt, non tranſeat ad hæredes: tunc enim actio quoque propoſita acceſſoria, ſequens naturam principalis, hæredibus non competit. l. ſi eum. 10. §. qui iniuriarum. ff. ſi quis cautionib.

III. ADVERSVS QVOS DATVR actio propoſita?

I. Regula, De hæredibus. Regulariter hæc actio, quemadmodum quæuis actio ex ſtipulatu, cõpetit aduerſus hæredes promiſſoris. cuius tamen regulæ eadem exceptio eſt, quæ regulæ præcedentis, ſcilicet: Niſi actio principalis, ob quam iudicio ſiſti cautum eſt, aduerſus hæredem non detur. tunc enim nec hæc ex ſtipulatu iudicio ſiſti, aduerſus hæredem danda. d. l. 10. §. qui iniuriarum. verſ. idem dicendum. Huius replicatio eſt: Niſi poſt longum tempus deceſſerit is qui ſiſti debuit. d. l. 10. verſ. idem Pomponius. Plura de regula propoſita vide ſ. eod. cap. q. 5. except. 20.

II. Regula, De fideiuſſoribus. Hi regulariter tenentur. Cuius exceptiones vide ſ. d. quæſt. 5.

IIII. QVID VENIAT IN HANC actionem?

I. Regula, De eo quod intereſt, & quanti ea res ſit, proponitur l.2.§.fin.cum l. ſeq.ff.qui ſatiſdare cogantur.l.cum quis.3.ff.ſi quis in ius vocatus non ierit. M.I.R.lib.2.cap.7.regul.45. Huius exceptio prima eſt: Niſi certa quantitas ſeu pœna in ſtipulatione ſit adiecta: tunc enim non niſi in eam pœnam datur actio. d.l.2.§.fin. Secunda: Niſi tempore quo agitur, actoris intereſſe deſierit. reprobatur l. qui autem.12.ff.ſi quis cautionibus.

II. Regula, De pœna promiſſa. Hæc regulariter, ſi ſtatutum nõ ſit, in ſolidum debetur. Cuius exceptio prima eſt: Niſi pro parte ſtipulationi ſit ſatisfactum: tũc enim pars ex pœna remittitur. l. ſi ſeruus.9.ff.ſi quis cautionibus. Altera: Niſi maior pœna promiſſa ſit, quàm legibus eſt ſtatuta. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſed & ſi quis.4.§.fin.ff.d.tt.

III. Regula: In cauſis criminalibus, ſi iudicio ſiſti cautum ſit, nec ſiſtatur reus, pœna permittetur arbitrio iudicis. l. ſi quis.4.ff. de cuſtodia & exhibitione reorum.

V. QVANDO COMPETIT ACTIO propoſita?

I. Regula: Regulariter quidem ſtatim atque commiſſa eſt ſtipulatio, actio hæc competit. verùm eius exceptio eſt: Niſi intra ſex menſes poſt commiſſam ſtipulationem fideiuſſor ipſum reum exhibere ſit paratus. l.ſancimus.26.C.de fideiuſſ.

II. Regula: Si ante diem certum eſſe cœperit, reum ſiſti non poſſe, puta, quia dolo promiſſoris occiſus: non tamen, niſi die veniente, competit actio. l. ſi eum.10.§.1.ff.ſi quis cautionibus.

VI. ADFINIA REMEDIA.

De reo apprehendendo proponitur Nouell. c.53.§.ſi qui verò. M.I.R.d. cap.7.reg.48. Plura adfinia remedia vide ſ.eod.lib.cap.8.quæſt.6. Hæc de cautione iudicio ſiſti, eiusq; actione ſint dicta.

IVDICATVM SOLVI. *Cap. XV.*

I. CAVSA EX QVA IVDIcatum ſolui ſatiſdandum.

REus cõuentus ſatiſdare cogitur Iudicatum ſolui. Inſt.de ſatiſdationib.in prin. & §.ſi verò aliquis conuenitur. Huius exceptio prima eſt: Niſi ſuo nomine, non per procuratorẽ reus iudicium ſuſcipiat: tunc enim ſatiſdare Iudicatum ſolui, nõ compellitur. Inſtit.eod.tt.§.ſed hodie hæc aliter. Altera: Niſi reus bona immobilia poſſideat. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſciendum eſt.15.§.qui ſatiſdare cogantur.

II. QVI IVDICATVM SOLVI ſatiſdare teneantur?

I. Regula, De ipſo reo, propoſita eſt ſ.reg.prox.

II. Regula, De procuratore & defenſore rei conuenti. Hic iudicatum ſolui ſatiſdare tenetur. Inſtit. de ſatiſdationibus.§.1.& §.ſi verò in perſonam.verſ. ab eius verò parte. item §.ſi verò reus. l. ſi ad defendendum.10.ff. iudicatũ ſolui. l.qui proprio.46.§.qui alium.ff.de procuratorib. M.I.R.lib.2.cap.3. de procurator.reg.4.except.25. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ipſe reus pro procuratore ſatiſdederit. Inſtitut.d.tt.§ ſi verò aliquis conuenitur. ibi: ſiquidem præſens procuratorem. d l.10. & d.l.46. in princip. Secunda: Niſi certum ſit, procuratori eſſe mãdatum. reprobatur l.ne ſatiſdatio.21.in fin.ff.ratam rem haberi.l.vnica.§.fin.C.de ſatiſdando. Tertia: Niſi filius defendat patrẽ. reprobatur l.filiusfamiliás.14.ff.qui ſatiſdare cogantur. Quarta: Niſi defenſor locuples ſit, aut conſularis. Et hæc duplex exceptio reprobatur l.minor 25.annis.51.§.fin.cum duab.ll.ſequẽtib.ff.de procuratoribus. Quinta: Niſi procurator actoris dominũ in reconuentione defendere cogatur. reprobatur l.vnica.§ ſin autem ei.C.de ſatiſdando.l.ſi defunctus.15.§.fin.ff.de procurator. Sexta: Niſi tutor pupillum, vel curator adultum defendere cogatur. l.1.§.ſufficit.ff. de adminiſt. tutorum. l.vlt.§.defenſionem.C.eod.tt. Septima: Niſi dominus ſeruum noxali iudicio defendat. de quo vide j.lib.23.cap.2.quæſt.9.reg.2. Octaua: Niſi ſatiſdatum ſit. de hac exceptione vide ſ.eod.lib.cap.12.quæſt.2.except.2.

III. QVID, SEV DE QVA re ſatiſdandum?

Definitur Inſtit.de ſatiſdationibus.§.1.

IIII. EVENTVS.

Si ſatiſdatum non ſit, res deponenda eſt, donec ſatiſdetur.l ſi fideiuſſor.7.§ fin.ff.q.ſatiſdare cogãtur.

V. DE ACTIONE, SI IVDIcatum ſolui ſatiſdatum ſit.

I. CAVSAE EX QVIBVS HAEC actio competit.

Cauſa huius actionis triplex proponitur l. iudicatum ſolui.6.ff.iudicatum ſolui. Prima eſt de re iudicata: ſi ſcilicet id quod iudicatum eſt, non ſoluatur. Inſtit.de ſatiſdat.in princ. Altera eſt de re defendenda: ſi ſcilicet reus non defendatur. l ſi defunctus.15.in princ. ibi: committitur. ff.de procuratoribus. Tertia cauſa eſt de dolo malo: ſi ſcilicet reus, eiúſue defenſor, quid dolo malo in cauſa commiſit: tunc enim actione ex ſtipulatu Iudicatum ſolui, tenetur. M.I.R. lib.2.cap.7.reg.49. Cuius exemplum proponitur l. ſi ſine.22.§ ſi in ſtipulatione.ff.ratã rem haberi. Harum cauſarum exceptiones ordine videamus.

I. Exceptio: Niſi vitioſè cautum ſit: tunc enim actio propoſita deneganda.l.quoties.6.ff.qui ſatiſdare cogantur. Huius exempla ſunt exceptiones j.ſequentes. Vide item de hac exceptione ſ.eod. lib. capite 12. quæſt.2.except.2.repl.1.

II. Exceptio: Niſi alius quàm actor, Iudicatũ ſolui ſit ſtipulatus. ſubſiſtit quidem ipſo iure, verùm eius replicatio prima eſt: Niſi procurator actoris ſit ſtipulatus. Hæc replicatio cum alijs ſimilibus approbatur l.ſi quis.3.§ 1 ff.iudicatum ſolui. Cuius duplicatio eſt: Niſi procuratori mandatum non ſit.d.§.1. Huius triplicatio prima eſt: Niſi vniuerſorum bonorum pcurator ſit: tunc enim non requiritur ſpeciale mandatum.d.§.1. Secunda: Niſi dominus id quod procurator geſſit, ratum habuit.d.§.1. Tertia: Niſi dominus poſt interpoſitam ſtipulationem, procuratori cauſam agendam mandauerit.l.Iulianus ait.11.ff.qui ſatiſdare cogantur. Quarta triplicatio eſt: Niſi is Iudicatum ſolui ſtipulatus ſit, cui etiam ſine mandato

agere licet. reprobatur l. ſi quis. 3. §. ſed ſi fortè. ff. iudicatum ſolui. Secunda propoſita exceptionis replicatio eſt: Niſi tutor actoris Iudicatũ ſolui ſtipulatus ſit. d. l. 3. §. 1. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi tutor qui ſtipulatus eſt, tutelam nõ adminiſtret. d. l. 3. §. ſed & quod. Secunda: Niſi tutor non ſit, ſed quaſi tutor negotia adminiſtret. d. §. ſed & quod. Tertia: Niſi nõ quaſi tutor negotium adminiſtret, ſed alio animo, vel ex alia cauſa. d. §. ſed & quod. Quarta: Niſi certarum rerum tutor ſit, & cauſa, ob quam ſtipulatio facta eſt, ad res eius non pertineat. d. l. 3. §. ſi tutor. Tertia replicatio eſt: Niſi curatori actoris Iudicatũ ſolui ſatiſdatum ſit. d. l. 3. §. 1. & §. ſed & curatorem ff. iudicatum ſolui. Hæc de ſecunda exceptione eiusq́ diſtinctionibus ſint dicta.

III. Exceptio: Niſi poſt interpoſitam ſatiſdationẽ actor reo hæres extiterit. l. ſi petitor. 8. ff. d. tt.

IIII. Exceptio: Niſi iudiciũ ab vno in alium trãſferatur. l. 1. §. fin. ff. quibus modis pignus ſoluitur. Huius replicatio prima eſt: Niſi ex parte actoris, non rei conuenti iudicium transferatur. l. in cauſæ. 27. §. ſi ex parte. ff. de procuratoribus. Secunda: Niſi non à procuratore in dominum, ſed contrà à domino vel procuratore in procuratorem transferatur. d. §. ſi ex parte. verſic. ſed & ſi. Tertia: Niſi in hæredes promiſſoris transferatur. l. 2. §. fin. ff. iudicatum ſolui. Cuius duplicatio eſt: Niſi lite nondum conteſtata poſſeſſor deceſſerit, & vnus hæredum in ſolidum poßideat: hic enim in ſolidũ condemnandus eſt, nec tamẽ Iudicatum ſolui ſtipulatio cõmittitur. d. l. 2. §. ſed ſi vnus. verſ. in quantũ aũt. quẽadmodũ nec ſi ad aliũ quẽuis transiret poſſeſſio, ſtipulatio cõmitteretur, exẽplo l. ſi legati, in fine. ff. de pignorib. l. 38. §. ſicut aũt. ff. de verb. obli. l. 3. §. ſi hæres. ff. vſufructuarius quẽadmodũ caueat.

V. Exceptio: Niſi apud alium iudicem cauſa agatur, quàm cuius reſpectu Iudicatum ſolui cautum eſt. l. ſi quis. 3. in prin. ff. iudicatum ſolui. M. I. R. lib. 2. capit. 7. reg. 49. except. 1.

VI. Exceptio: Niſi in priore iudicio reus fuerit abſolutus: tunc enim licet ab appellationis iudice fuerit condemnatus, ſtipulatio tamen non committitur. approbatur certo modo l. cum apud. 20. ff. d. tt. M. I. R. d. reg. 49. except. 2.

VII. Exceptio: Niſi alia actione agatur, quàm cuius reſpectu ſatiſdatũ eſt. l. cum quærebatur. 13. §. fin. ff. eod. tt. & l. non à iudice. 64. §. fin. ff. de iudic.

VIII. Exceptio: Niſi ſemel ex hac ſtipulatione actum ſit, vel ſtipulatio commiſſa. l. iam tamen. 5. §. in hac ſtipulatione. ff. iudicatum ſolui. l. cum quærebatur. 13 in prin. & l. vlt. in fin. ff. eod. tt. Huius replicatio eſt: Niſi aduerſus alium poſtea committatur ſtipulatio, vel agatur, quàm aduerſus quem actum eſt prius. d. l. vltim.

IX. Exceptio: Niſi conditio defenſoris poſtea ſit mutata. l. ſi ante. 7. §. nam vt committatur. ff. eod. tt. Huius exemplum eſt: Si cum tutor defenderet pupillum, ſatiſdedit, poſteaq́ tutor eſſe deſierit. l. 2. §. fin. ff. de adminiſt. tutorum.

Exceptiones cauſæ ob rem non defenſam ſpeciales.

Haſtenus exceptiones aduerſus tres propoſitæ actionis cauſas propoſita ſunt generales quidẽ: ſequuntur nũc ſpeciales exceptiones aduerſus illam cauſam: Si res non defendatur.

X. Exceptio: Niſi res defendatur: tunc enim non committitur ob rem non defenſam clauſula. l. hæc ſtipulatio. 15. ff. iudicatum ſolui. Huius replicatio prima eſt: Niſi defenſor nõ ſit idoneus, nec ſatiſdet. l. iam tamen. 5. §. nunc videamus. ff. d. tt. Cuius duplicatio eſt: Niſi actor defenſorem etiam non idoneum admiſerit. d. §. nunc videamus. Secunda replicatio eſt: Niſi conditio perſonæ defendentis ſit mutata, & mandatum ꝓcuratoris defendentis à domino reuocatum. l. ſi ante. 7. ff. eod. tt. Huius duplicatio eſt: Niſi actor ſciens conditionem defenſoris mutatam, non contradixerit. d. l. 7. verſic. quod ſi quis ſciens. Secundum hanc diſtinctionem intelligenda reor verba ibidem ſequentia, quæ volunt non cõmitti ſtipulationem, conditione defenſoris mutata. Tertia replicatio eſt: Niſi vnus tantùm ex pluribus fideiuſſoribus vel hæredibus defendat. reprobatur d. l. 5. §. 1. & §. ſi ex fideiuſſoribus. ff. iudicatum ſolui. l. licet. 42. §. fin. ff. de procuratoribus. Planè verba d. §. ſi ex fideiuſſoribus, videntur hoc innuere, Vno ex fideiuſſoribus defendente, clauſulam quidem de re iudicata non committi, ſed alteram de re defendenda committi: niſi ille vnus vel non ſatiſdederit, vel ab actore ſine ſatiſdatione admiſſus fuerit: quod in extraneo defenſore paulo ſuperius dictũ eſt. Quarta replicatio eſt: Niſi plures ſimul, quilibet pro ſua parte defendere velint l. iam tamen. 5. §. ſi tamẽ. ff. iudicatum ſolui. & l. non tamen. 38 ff. de procuratoribus. Huius duplicatio prima eſt: Niſi omnes in ſolidum defendant, non quilibet pro ſua parte. l. licet. 42. §. fin. ibi: vel omnes. ff. d. tt. Altera: Niſi pluribus propoſitis actionibus, in ſingulas ſinguli defenſionem ſuſcipere ſint parati. l. omnium autem. 37. cum ſeq. ff. d. tt. Quinta replicatio eſt: Niſi plures vnum procuratorem dederint ad defendendum. reprobatur per ea quæ iam dicta ſunt. Sexta: Niſi non in ſolidum defendatur. l. ex clauſula. 17. ff. indicatum ſolui. Septima: Niſi defenſor non ſatiſdederit. l. iam tamen. 5. §. nunc videamus. ibi: ſi modo. ff. eod. tt. Huius duplicatio eſt: Niſi actor defenſorem ſine ſatiſdatione admiſerit. d. §. nunc videamus. Octaua replicatio eſt: Niſi alibi quàm vbi agitur, defendere ſit paratus. d. l. 5. §. fin. Nona: Niſi poſtquam cum vno ex fideiuſſoribus ob rem non defenſam lis conteſtata eſt, defenſio à reo ſuſcipiatur. reprobatur l. ſi quis. 3. §. fin. cum l. ſeq. ff. iudicatum ſolui. Decima: Niſi poſtquam ob rem non defenſam condemnatus eſt, defenſio à reo ſuſcipiatur. d. l. 5. in princip. ff. eod. tt. Vndecima: Niſi poſtquam vnus fideiuſſorum ſuam partem ob rem nõ defenſam ſoluit, defenſio ſuſcipiatur. l. ſi ex duob. 14. in princ. ff. eod. tt. Duodecima: Niſi defenſor interrogatus non reſponderit. l. ſi ſine 9. §. Celſus verſic. an ergo. ff. de interrogationibus in iure faciend. Hæc de replicationibus exceptionis propoſita. Plures vide 3. eod. lib. cap. 32. quæſt. 3. except. 4.

XI. Exceptio: Niſi adhuc res defendi poßit, & lis ex ſtipulatione nõdũ ſit cõteſtata: tunc enim actio ꝓpoſita differtur. l. ſi quis. 3. §. pen. ff. iudicatũ ſolui. l. cum quærebatur. 13. §. proinde videndum. ff. eod. tt.

XII. Ex-

XII. Exceptio: Niſi iuſtam non defendendi cauſam habeat. l. non cogendum. 45. §. 1. ff. de procuratoribus. Quæ autem ſint huiuſmodi cauſa iuſta, dictum eſt ſ. eod. lib. cap. 5. quæſt. 6. reg. 10.

XIII. Exceptio: Niſi reus demens factus ſit. reprobatur d. l. 3. §. ſi reum. ff. indicatum ſolui.

XIIII. Exceptio: Niſi reus inuitus in ius vocari non poſſit. reprobatur l. ſi reus. 12. ff. eod. tt.

XV. Exceptio: Niſi de re defendenda prætor iudicium accipere non cogat. l. vir bonus. 18. ff. eod. tt.

XVI. Exceptio: Niſi lis finita ſit. l. 2. l. cum quærebatur. 13. §. pen. & l. hac ſtipulatio. 15. ibi: aut defendi debere deſierit. ff. d. tt. Huius exemplum proponitur l. ſi eum. 33. verſic. ſi autem adierit. ff. de fideiuſſ.

XVII. Exceptio: Niſi res, de qua lis eſt, interierit. reprobatur l. ſi ſeruus. 11. ff. indicatum ſolui.

XVIII. Exceptio: Niſi reus pro quo ſatiſdatum eſt, ſoluendo eſſe deſierit. reprobatur l. Titius. 76. ff. de procuratoribus.

XIX. Exceptio: Niſi per actorem ſteterit, quo minus defendatur. approbatur exemplo l. ſi eum. 33. in fin. ff. de fideiuſſ.

Exceptiones cauſæ ſeu clauſulæ ſtipulationis de dolo malo, ſpeciales.

Vltima clauſula ſtipulationis de dolo malo, præter hactenus enumeratas exceptiones generales, recipit & ſequentes exceptiones ſpeciales.

XX. Exceptio: Niſi alius quàm is qui indicatũ ſolui ſatiſdedit, dolum commiſit. ſubſiſtit quidem ipſo iure, ſed eius replicatio prima eſt: Niſi hæres eius qui ſatiſdedit, dolum commiſit. l. nouiſſima. 19. in prin. ff. indicatum ſolui. Altera: Niſi in ſtipulatione ita ſit adiectum: Si huius rei dolus malus non aberit, quanti ea res eſt, dare ſpondes? d. l. 19. §. ſin autem.

XXI. Exceptio: Niſi non ſtipulationis tempore, ſed poſtea vel antè dolus ſit commiſſus. d. l. 19. §. fin. Huius replicatio eſt: Niſi tempus in ſtipulatione ſit adiectũ. d. §. fin. & d. l. 19. in princ. Hæc de cauſis earumq́; exceptionibus actionis ex ſtipulatu Iudicatum ſolui. Sequuntur nunc reliqui eius actionis loci.

II. QVIBVS DATVR HAEC actio?

I. Regula, De domino, procuratore ſtipulante, proponitur l. ſi procurator. 28. in princ. ff. de procuratoribus. Huius exceptio prima eſt: Niſi procurator agat. reprobatur d. l. 28. §. 1. Secundæ exceptionis loco notandum, quòd domino vtilis, non directa competat actio. l. in cauſa. 27. §. fin. ff. eod. tt.

II. Regula, De hæredibus, proponitur l. pœnales. 32. §. Iulianus. ff. ad l. Falcidiam.

III. ADVERSVS QVOS datur?

I. Regula, De domino, procuratore vel defenſore promittente, habetur d. l. 28. §. per contrarium. ff. de procuratoribus.

II. Regula, De hæredibus promiſſoris. Aduerſus hos quoque actio propoſita competit. Inſtitut. de ſatiſdationibus. §. ſi verò aliquis conuenitur. ibi: vt tam ipſe quàm hæredes eius obligẽtur. l. nouiſſima. 19. in prin. ff. indicatum ſolui. Huius exceptio eſt: Niſi aduerſus eos hæredes, qui rem defenderunt, vel ſoluerunt, aut dolo nihil fecerunt: hi enim non tenentur. d. l. 32. §. Iulianus. ff. ad l. Falcidiam.

IIII. QVID VENIAT IN hac actione?

I. Regula: In tantum committitur Iudicatum ſolui ſtipulatio, in quantum iudex pronunciauit. l. iudicatum ſolui. 9. ff. iudicatum ſolui.

II. Regula: Quilibet fideiuſſorum non niſi pro parte ſua tenetur. l. ex iudicatum ſolui. 16. ff. d. tt.

V. QVANDO COMPETAT ACTIO propoſita?

Definitur hæc quæſtio l. 1. ff. iudicatum ſolui.

VI. EVENTVS HVIVS actionis.

I. Regula, De cautione ab actore præſtanda, proponitur l. ſi ex duobus. 14. §. quoties. ff. d. tt.

II. Regula: Fideiuſſores condemnati, id quod ſoluerunt, a reo mandati iudicio repetere poſſunt. l. iam tamen. 5. in princ. & §. in hac ſtipulatione. ff. eod. tt. Huius exceptio eſt: Niſi fideiuſſor ſoluens non exegerit cautionem ab eo cui ſuit condemnatus, dominum iri abſolutum: vel dominum conuentum non defenderit. d. l. 14. §. quoties.

III. Regula: Si fideiuſſor reum nõ defenderit, mandati iudicio non tenetur. d. l. 5. §. in hac ſtipulatione.

VII. ADFINE REMEDIVM.

Adfine remedium eſt, Indicati actio. l. ſi Stichum. 8. §. idem Celſus. ff. de nouationibus.

DE LITIS CONTESTATIONE, deq́; iureiurando ob calumniam dando, & alijs huiuſmodi iuramentis.

Cap. XVI.

HActenus de actibus iudiciorum, qui litis conteſtationem præcedunt. Nunc de litis conteſtatione, & actibus qui eam ſequũtur, nobis tractandũ.

DE LITIS CONTEſtatione.

I. QVID SIT LITIS CONteſtatio?

Litis conteſtatio eſt, cum iudex per narrationem negotij, cauſam audire cœperit. l. vnica. C. de litis cõteſtatione.

II. QVANDO LITIS CONTESTATIO ſit facienda, ſeu lis conteſtanda.

I. Regula: Poſt viginti dies ab editione libelli, lis conteſtanda, nõ prius. Nouell. c. 53. §. ſed & illud, cum ſeqq. M. I. P. lib. 2. cap. 11. de litis conteſtat. reg. 3.

II. Regula: Intra duos menſes lis conteſtanda, non vlterius litis conteſtatio producenda. Nouell. c. 96. in principio.

III. CONSEQVENS *litis conteſtationem eſt iuramentum calumniæ, de quo ſequitur.*

DE IVRAMENTO CALVMNIAE, *& alijs huiuſmodi iuramentis.*

I. AN ET QVANDO IVRAMENTVM calumniæ præſtandum?

Statim poſt litis conteſtationem præſtandum. l. 2. in princ. C. de iureiurando propt. calum. dando. & l. rem non nouam. 12. §. patroni. C. de iudicijs. M. I. P. d.

cap.11.de iuram.calum. reg.1.M.I.R.lib.2.cap.8.reg.9.& 13. Huius exceptio prima eſſe videtur: Niſi litigator abſit. ſed reprobatur d.l.2.§.ſin autem abſuerit. Secunda: Niſi iuramentum ab aduerſario remittatur. reprobatur d.l.2.§.ſed quia veremur. Contradicit M.I.P.d.reg.1.except.1. Tertia: Niſi cauſa ſint tempore lata conſtitutionis pendentes. Et hae reprobatur d.l.2.§.ſed prædictum.

II. RATIO ET VSVS IVRAMENTI calumniæ præſtandi.

Proponitur Inſtit.de pœna temerè litigantium.l.2.§.ſi enim & ipſe.C.de iureiurando. & l.rem non nouam.12.in prin.C.de iudicijs.

III. CAVSAE EX QVIBVS IVRAmentum præſtandum.

I. Cauſa: Si probatio ab aduerſario exigatur, prius de calumnia iurandum. l.1.C.de iureiurando. Huius exceptio eſt: Niſi ſemel iuramentũ in genere ſit præſtitum: tunc enim ex propoſita cauſa denuò nõ eſt iurandum.Nouell.c.50.§.quia verò.

II. Cauſa: Si quis edi ſibi rationes ab argentario petierit.l.ſi quis.6.§.exigitur.ff.de edendo.

III. Cauſa: Si quis aduerſario deferat iuſiurandũ litis deciſorium, ipſe prius de calumnia tenetur iurare.de qua re vide j.eod.lib.cap.21.q.2 except.9.

IIII. Cauſa eſt. Quòd omnis actor, omnis item reus de calumnia cogitur iurare. de quo dictum paulò ſ. quæſt.1.item j.quæſt prox.

IIII. QVI IVRARE TENEANTVR, item quid ſeu de qua re iurandum?

I.Regula. De iuramẽto actoris. Actor quidem iuret, ſe nõ calũniandi animo litẽ mouere, ſed quòd exiſtimet ſe bonam cauſam habere. Inſtit.de pœna temerè litigantiũ §.item actoris.l.2.in prin.ibi:& actor quidem. C. de iureiurando propter calum.dando. Aliud actoris iuramentum, de non corrumpendis iudicibus alijsúe perſonis, proponitur Nouell.c.124.in prin.

II.Regula, De iuramento rei conuenti. Reus iuret, putans ſe bona inſtantia vti, ad contradicendum peruenit. Inſtitut. de pœna tem. litig. in prin. & d.l.2.in prin.verſic.reus autẽ non aliter. Aliud rei conuenti iuramentum, de non corrumpendis iudicibus alijsúe perſonis, proponitur Nouell.c.124.in prin.

III. Regula, De tutore & curatore actoris vel rei conuenti, habetur d.l.2.§. quod obſeruari. & d. Nouell.c.124.§.in litibus.

IIII.Regula, De aduocatis vtriuſq; partis, proponitur Inſtit.de pœna temerè litig.§.vtriuſq;.l.rem nõ nouã.12.§.patroni.C.de iudicijs. l.2.in prin. & verſ. & poſtea vtriuſq;.C.de iureiurando. M.I.P.d.cap.11.de iuram.calum.reg.2.M.I.R.d.cap.8.reg.11.

V.Regula, De iudice, habetur d.l.12.in prin.

VI. Regula: Prædictis iuramentis litigator vel patronus nõ iurat, quòd cauſa vera & iuſta ſit, ſed quòd exiſtimet eam veram & iuſtam eſſe. d.l.2.§. & licet. Differt igitur iuſiurandum propoſitum ab illo de quo dicetur j.cap.21. quòd hic de opinione iuratur, ibi de veritate. Contradicit M.I.P.d.loco,reg.3.

V. VBI IVRANDVM?

Regulariter quidem in iudicio eſt iurandum, verùm huius exceptio prima eſt: Niſi perſona quæ iurare tenetur, in dignitate aliqua poſita ſit: tũc enim domi iurare poteſt. l.2.§.ſin autẽ vel dignitas. C. de iureiurando propter calum. Secunda: Niſi mulier iurare debeat.d.§.ſin autem. & Nouell.c.124.§.ſi mulier. Tertia: Niſi litigator ad iudicem accedere non poßit. d.conſtit.124.§. quod ſi. Quarta: Niſi is qui iuramentũ præſtare debet, in alijs locis abſit. d.c.124.§.ſi partes.l.2.§.ſin autem abſuerit. & §. hoc etiam. C.de iureiurando propter calumniam.

VI. QVIBVS PRAESENTIBVS iurandum?

Præſente aduerſario vel eius ꝓcuratore iurandum. approbatur per ll.ſ.quæſt prox.propoſitas.

VII. QVOMODO IVRANDVM?

Tactis euangelijs.approbatur per ll.ſ. quæſt.4.allegatas.Nouell.conſt.124.

VIII. QVANDO IVRANDVM?

Statim in litis exordio, lite cõteſtata. de qua re dictum ſ.quæſt.1.

IX. EVENTVS ET POENA non iurantis.

I. Regula: Actor iurare nolens cadit cauſa. l.2.§. quod ſi actor. C. de iureiurando propter calumniam. M.I.P.d.loco,reg.7.

II. Regula: Si reus iurare nolit, pro confeſſo habetur.d.l.2.§.ſin autem reus.Nouell.conſt.124.§.illo veſtig; generaliter.M.I.P.d.reg.7.

X. ADFINE REMEDIVM.

Veteris calumniæ actio ſublata, adfine remedium eſt huius iuramenti. Inſtit. de pœna temerè litigantium.§.hæc autem omnia. l.2.§. antiqua itaq;. C.de iureiurando propter calumniam.

DE PROBATIONIBVS.
Caput XVII.

Lite conteſtata, & eo in quo lis conſiſtit, ſeu ſtatu cauſæ à iudice cognito, iuramentoq; calumniæ præſtito, ſequitur ꝓbatio: de qua nunc dicendũ.

I. CAVSA EX QVA probandum.

Si aduerſarius id quod propoſitum eſt negauerit, affirmanti incumbit probatio. M.I.P. lib.2. cap.12. reg.1. M.I.R.lib.2.cap.9 reg.4. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi aduerſarius ſemel confeſſus ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ habentur j. eod. libro, cap.20. Secunda: Niſi inſtrumentum amiſſum eſt.reprobatur l.ſicut. 5. & l.apud eos. 13.C de fide inſtrumentorum. Planè admittitur, ſi is qui in ſeruitutem petitur, inſtrumẽta emptionis ſubtracta probauerit. l. ſi de poſſeßione. 20.C. de probationibus. Tertia exceptio eſt: Niſi aduerſario iuſiurandum deferatur. l.cum de indebito. 25.§. in omnibus. ff. de probationibus. Plura de exceptione propoſita vide j. eod.lib.cap.21. & 22. Sed & plures exceptiones vide ſ.quæſt.5.

II. VTRI INCVMBAT probatio?

Prima huius loci regula eſt, Quòd affirmanti, non neganti incumbat probatio. l.2. ff. de probationibus. M.I.P.d.cap.12.reg.2. M.I.R.d.cap.9.reg.5. in princ.

& eto

& except.6. Huius exemplum proponitur l.cum qui.22.ff.eod.tt. Aliud l.1.C.d.tt.l.vlt.C.de ſolutionib.l.quinquaginta.12.§.nam ſi creditum. ff. de probationib. l.quoties.18.§. qui dolo.l.patronus.6.l.ante omnia.23. l.emptorem.4.l.1. & l.cum de lege.17.ff.eod.tt. Plura exempla vide in regulis ſequentibus.

Planè huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi is qui negat, antea confeſſus fuerit in ſcriptis vel ſine ſcriptis, quamuis non ſolenniter, vel per errorem. hoc enim caſu poſtea rurſus neganti incumbit probatio. approbatur exemplo l.2.§.fin. C. de quadrienij præſcriptione. l.cum precibus.18.C. de probationibus. l.cum de indebito.25.§.fin.& l.quidam.15.ff.eod.tt.l.generaliter.13.C.de non numerata pecunia. l. non epiſtolis.13. & l. non nudis.14.C.de probationibus. M.I.P. d.reg.2.except.1. M.I.R.d.reg.5.except.4. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi quis indebitum promiſerit, vel cauerit generaliter, non adiecta cauſa ex qua debeatur: tunc enim, ſi poſtea debitum negauerit, non ipſi neganti, ſed affirmanti probatio incumbit. d.l.25.§.fin.ff d.tt. d.l.13. verſic. eamq́ cauſam ſpecialiter promiſſor edixerit. C.de non numerata pecunia. M.I.P.d. except.1. repl.2. Secunda replicatio eſt: Niſi non numeratæ pecuniæ exceptio obijciatur: tunc enim affirmanti incumbit probatio. l. ſi ex cautione.3.& l.adſeueratio.10.C.d.tt. Huius duplicatio eſt: Niſi argentario cautum ſit: huic enim non numeratæ pecuniæ exceptio ſi obijciatur, numeratā eſſe pecuniam probare non tenetur. Nouell.c.136.§.inſuper de hoc. & §.illo vtiq́. Hæc de prima exceptione.

Secunda exceptio eſt: Niſi quis indebitum condicat: hic enim quamuis id quod ſolutum eſt, debitum eſſe neget, tamen ei probatio incumbit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.cum de indebito.25.ff.de probationibus. M.I.P.d. except.1. verſ.aliud exemplum. M.I.R.d.except.4.exemplo 1. Huius replicatio prima eſt: Niſi is cui indebitum ſolutum eſſe dicitur, ſolutionem negauerit, fueritq́ conuictus: tunc enim eum ꝓbare oportet, debitum fuiſſe id quod accepit. d.l.25. Secunda: Niſi perſona quæ ſoluit, talis ſit, quæ facilè errare præſumatur. d.l.25.§.ſin autem. Huius duplicatio prima eſt: Niſi non totum, ſed pars dicatur indebita: tunc enim, propoſita replicatione non obſtante, actori, non reo, incumbit probatio. d.§.ſin autem. Secunda: Niſi ab initio quidem debitum fuiſſe fateatur actor, dicat autem ſe per exceptionem tutum eſſe. d.§.ſin autem. Tertia propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi indebitum non quidem ſolutum, ſed cautum vel promiſſum dicatur: hoc enim caſu ex iſta cautione agenti incumbit probatio. approbatur & diſtinguitur d.l.25.§.ſin.

Tertia exceptio eſt: Niſi præſumptio ſit pro affirmante. approbatur. l.24.§.ſed etſi ita, in fine. ff. de fideicommiſſ.libertatibus. l. licet Imperator.76.ff.de leg.1.& d.l.25.§.ſin verò ab initio.ff.de probationib. l.ſi pactum.9.ff.eod.tt. M.I.R.d.reg.5.except.1.& d. lib.2.cap.10.reg.7.in prin. Sed & propoſitæ exceptionis exempla ſunt exceptiones ſequentes: item ȷ. cap. 24.q.2.reg.13.cum ſeqq.

Quarta exceptio eſt: Niſi iure factum eſſe negetur: tunc enim negāti incumbit probatio. l.ab ea parte.5. & l.in exceptionibus.19.§.ſed & ſi procuratoria.ff.d.tt. M.I.P.d.reg.2.except.6. M.I.R.d.regul.5. except.2. Cuius ratio eſt: Quia iure factum præſumitur. Inſtit.de fideiuſſoribus.§.fin.

Quinta exceptio eſt: Niſi filius in patris poteſtate ſe neget eſſe: nam & huic neganti incumbit probatio. l.ſi filius.8.ff.de probationibus.

Sexta exceptio: Niſi affirmans probare non poſſit. reprobatur l.actor.23.& l.2.C.de probationibus. l.1. §. interrogatorijs. ff. de interrogationibus. M.I.P.d. reg.2.except.3. M.I.R.d.cap.9.reg.14.except.10. vbi etiam diſtinguitur. Planè cogi poteſt aduerſarius, vt dicat, vtrum pro hærede, an pro poſſeſſore poſſideat. l. cogi.11.C. de petit. hæred. Sed & cogitur reus dicere, vtrum in totum, an pro parte poſſideat. de qua re vide ȷ.capite 20.de interrogationibus, quæſt.6. except.10. Item actione probata, reus cogitur dicere titulum ſuæ poſſeſſionis, & probare. l. ſine poſſidetis.16. C.de probationibus.

Septima exceptio eſt: Niſi affirmans neganti deferat iuſiurandum: tunc enim probationis onere ſeſe exonerat. de qua re dicetur ȷ.cap.21.

Octaua exceptio eſt: Niſi falſum dicatur inſtrumentum. tūc enim æquè falſum neganti, ac affirmanti, ꝓbatio incumbit, per ea quæ dicta ſunt ſ̄.lib.prox. cap.29.quæſt.7.reg.1.

II. Regula: Actor tenetur probare ſuam actionem. l.verius.21.in fin.ff.de probationib.l.2.& l.fruſtra.8. C.eod.tt.l.2. C. de commodato. & l. cum te.9. C.de probationibus. M.I.R. d. capit. 9. regul. 5. except. 5. Huius exceptio prima eſt: Niſi de exceptione, non de actione lis ſit: tunc enim reo incumbit probatio. de qua re ȷ. regul. proxim. Reliquas exceptiones vide ſ̄. regula proxim.

III. Regula: Reus tenetur probare ſuam exceptionem. l.in exceptionibus.19. & l.quinquaginta.12.ff. de probationibus. M.I.R.d. except.5. Plura exempla vide ſ̄.reg.1. Huius exceptio prima eſt: Niſi præſumptio ſit pro excipiente. approbatur exemplo l.ſi pactum.9.ff.de probat. Plura de hac exceptione vide ſ̄. reg.1.except.3. Secunda exceptio eſt: Niſi exceptio ſit negatiua: tunc enim eius probatio affirmanti actori incumbit. l.adſeueratio.10.& l.ſi ex cautione.3.C. de non numerata pecunia. l.ante omnia.23.& l.quoties.18.§.fin. & l. non eſt neceſſe.11.ff.de probationibus. l.1.§. ſed & ſi. ff. de magiſtratibus conueniendis. Propoſitæ exceptionis replicationes vide ſ̄. regul. 1. Hæc de tribus propoſitæ quæſtionis regulis ſint dicta. plures vide in ſingulis actionibus: item inter præſumptionum regulas ȷ. eod. lib. cap.24. præſertim reg.13. cum ſequentibus.

III. PER QVAE PROBANDUM?

I. Regula, De fama. Hæc quoq́ probat. l.teſtium fides.3.§.eiuſdem.ibi: aliâs veluti.ff.de teſtibus.M.I.P. d.cap.12.reg.3.M.I.R.lib.2.cap.11.in verbo Fama.

II. Regula, De inſtrumentis domeſticis & priuata annotatione. Hæc non probant pro ſcribente. l.exemplo perniicioſum eſt.7.C.de probationibus. l.vlt.C. de conueniendis fiſci debitoribus. l. verba teſtamenti.6. C.de teſtament. l.rationes.6. & l.inſtrumēta.5.C.de

probationibus. M.I.R.d.cap.11.in verbo Priuata ſcriptura. Huius exceptio eſt: Niſi ſcriptura domeſtica alijs argumentis adiuuetur. d. l. 5. & l. Publia.26.§. fin. ff. depoſiti. M.I.R. in d. verbo Priuata ſcriptura, exception.5.

III. Regula, De confeſſione ab aliquo in epiſtola, vel alia ſcriptura, aut alio modo facta. Hac regulariter probat contra confeſſum eiusq́; hæredes. approbatur quidem ipſo iure, M.I.R.lib.2.cap.9.reg.5.exc.4. verùm eius exceptio prima eſt: Niſi contrarium probetur. approbatur exemplo l.cum de indebito.25.ff. de probat.& l.non epiſtolis.13.C.eod.tt. M.I.R.d.except.4.repl.5. Huius replicatio prima eſt: Niſi teſtator in teſtamento ex cauſa depoſiti, vel alia ſimili ſe debere ſcripſerit: adiecerit q́; ſe iuraſſe, quòd velit reſtituere: tunc enim probatio non admittitur in contrarium. l.cum quis.35.§.codicillis ff.de legatis.3. M.I.R.d.repl.5.dupl.1. Cuius duplicatio eſt: Niſi ſine iuriſiurandi mentione teſtator ſe debere ſcripſerit. approbatur certo modo l.penult. §.quiſquis. ff.de leg.2. Secunda replicatio eſt: Niſi teſtator de modo patrimonij ſui confeſſus ſit in teſtamento, vel alio modo. approbatur ſimul & diſtinguitur Nouell. c.48. ſcilicet: Niſi ſine iuramento affirmauerit: item, Niſi non hæredes defuncti, ſed creditores de modo patrimonij controuerſiam faciant. Quæ duæ diſtinctiones duplicationum loco notandæ ſunt aduerſus propoſitam replicationem, ex d.Nouell.c.48. Tertia replicatio eſt: Niſi in iudicio confeſſio ſit facta: tunc enim non admittitur probatio in contrarium. approbatur ſimul & diſtinguitur J.cap.20. de confeſſis. Secunda exceptio eſt: Niſi ei qui ex teſtamento capere non poteſt, debere ſe teſtator ſcripſerit: hoc enim caſu præſumitur in fraudem legis facta confeſſio, & ob id et non creditur. approbatur exemplo l.qui teſtamentum.27.ff. de probationibus. l.cum quis.35.§. penult. ff.de leg.3. M.I.R.d.except.4.repl.3. & d.cap.11. in verbo Verba enunciatiua, excep.7.repl.1. Tertia exceptio eſt: Niſi procurator debitoris ſcripſerit, omnia creditoribus eſſe ſoluta. Hinc enim non probatur, debitorem procuratori, ratione eorum quæ pro eo ſoluit, nihil debere. l. inquiſitio.18. C. de ſolutionibus. Quarta exceptio eſt: Niſi in inſtrumento vel chirographo, alterius debiti cauſa confecto, eius debiti, de quo quæritur, fiat mentio: nam hoc debitum per illam commemorationem obiter factam non probatur. l.vlt ff.de probationibus. Nouell.c.119.§. inſuper & hoc. M.I.R. in d. verbo Verba enunciatiua. Cuius exemplum eſt l.epiſtola.52. in princ.ff.de pactis. Plures propoſitæ regulæ exceptiones vide J.cap.2[illegible]

IIII. Regula, De epiſtolis. Hæ regulariter probant. l.Publia.26.§.Titius.ff.depoſiti.& l.imperatores.29. in princ.ff. de probationibus. M.I.R.d. cap.11. in verbo Epiſtola. Huius exceptio prima eſt: Niſi contrarium probetur. l.non epiſtolis.13.C.eod.tt. Secunda: Niſi quis in epiſtola aliquem ſibi cohæredem nuncupauerit. l.epiſtola.52.ff de pactis. Tertia: Niſi epiſtola inter alios ſit conſcripta, non inter eos inter quos agitur. colligitur ex d.l.52.

V. Regula: Interdũ ex ſolutione vel alio actu præſumitur debitum. approbatur exemplo l. cum de indebito.25.§.fin verò ab initio.ff.de probat. Aliud exemplum proponitur l.cum de in rem verſo. 6. ff. de vſuris. l.1. C. de fideicommiſſis. Huius exceptio prima eſt: Niſi inter alios ſit actum. l.1. C. res inter alios acta. Cuius replicatio eſt: Niſi cum hærede eius qui antea ſoluit, vel ſimile quid egit, lis ſit. d.l.6.ff. de vſuris. Altera exceptio eſt: Niſi contrarium poſſit probari, ex voluntate vel per errorem, non ex obligatione præſtitum vel ſolutum eſſe. approbatur exemplo l. ſi certis annis.28. C. de pactis. l.creditor.7.C.de vſuris. & l operis.31.ff.de operis libertorum.

VI. Regula, De cenſu & monumentis publicis, proponitur l.cenſus.10.ff.de probationibus. M.I.R.d. capit.11.in verbo Cenſus.

VII. Regula, De ſignis, indicijs, alijsq́; argumentis. Per hæc quoque poteſt probari. l. indicia. 19.C.de rei vendicatione. l. etſi. 3.C. de fide inſtrumentorum & iure haſtæ.l.1.l ſicut.5.in fin.l.ſi ſolenib.7 & l emancipatione. 11.C de fide inſtrumentorum & amiſſ. eorum, &c.l. cum res.12.C. de probationibus.& l.vlt. §. Seia.ff de oblig.& actionibus. M.I.P.lib.2.cap.12. reg.4.M.I.R.d.cap.11.in verbo Indicia. De inſtrumẽtis, teſtibus, confeſſione & iureiurando, dicetur J.in capitibus ſequentibus.

VIII. Regula: Quæ argumenta cuiq; rei probandæ ſufficiant, non ſatis poteſt definiri, ſed arbitrio iudicis relinquitur. l.teſtium fides.3.§.eiuſdem.& l.21. §.ſi teſtes. verſ. ſi verò ex his. ff. de teſtibus. M.I.P.d. cap.12.regul.10. M.I.R.d.cap.11.in fine. Hactenus de regulis propoſitæ quæſtionis generalioribus dictũ eſt. Sequũtur nunc eiuſdem quæſtionis regulæ ſpeciales.

De eo, an ſit filius, probando.

I. Regula: Non ſolùm affirmatione teſtium probatur, ſed & epiſtolis ad vxorem miſſis. l. imperatores. 29.in princ. ff. de probationibus. Vide item de hac re M.I.P.d.cap.12.reg.11.

II Regula: Si quis aliquem ſuum filium confeſſus ſit, ex hoc non efficitur filius, ſed admittitur probatio in contrarium. l.neq; profeſſio. 5. C.de teſtamentis. l. non nudis.14.C.de probationibus.

III. Regula, De affirmatione matris filium eius nõ eſſe, proponitur d.l.29.§.fin.ff.de probationibus. M.I. R.d.cap.11.in verbo Filiatio.

De ſubiecto partu probando.

Subiecta non creditur, quam ambo parentes charam filiam habuerunt. l.1.§.ad quæſtionem ff.de quæſtionibus.

De libertate & ingenuitate probanda.

Prima regula proponitur l. neque natales.10.C.de probationib. & l.aui paterni.28.C.de liberali cauſa.

Secunda huius loci regula habetur l. matrẽ tuam. 17.C.de probationibus. & l. multis rationib.17. C.de liberali cauſa.

Tertia regula: Solis teſtibus non probatur ingenuitas. l.1. C.de teſtibus. M I.P.d.cap.12.reg.12. Plura de libertate & ſeruitute probanda vide J. lib.6. cap.10. in cauſa liberali. Item de ingenuitate probanda, eod. lib.6.cap.17.

De origine & familia probanda.

Origo nõ ſolùm ex nomine, ſed etiam ex rebus debet pro-

bet probari.l. imperatores.38.§.penult.ff.ad municipalem.M.I.R.d.cap.11.in verbo Origo.

De ætate probanda.

I.Regula: Cum de ætate quæritur, & diuerſa profeßiones proferuntur, iniquum eſt ei potißimùm ſtare quæ nocet.l.cum de ætate.13.ff.de probationib.

II. Regula: Etiam matris & aui profeßio de ætate filiorum recipitur.l.etiam.16.ff.d.tt.

III. Regula: Præterea ætas probatur, aut natalis diei ſcriptura, aut alijs legitimis probationibus. l.2. in prin.verſ.ætas antẽ.ff.de excuſationib.tutor.Plura vide M.I.R.d.cap.11.in verbo Aetas ex quibus.

De ſolutione probanda.

I.Regula: Si in rationibus creditoris ſcriptum ſit ſolutũ eſſe, probatur inde ſolutio. l.2.§.fin.C.de quadrienniј præſcript. l.2.C.de diſcuſſoribus. l. ſecuritates.11.C.de ſuſceptoribus.

II. Regula: Si chirographum debitori ſit redditũ. de hac re vide j.lib.24.cap.21.cauſa 22.

III. Regula, De ſolutione per ſcripturam probanda, non per teſtes, proponitur l.teſtium facilitatem. 14.C.de teſtibus.

IIII. Regula: Tribus annis continuis ſolutione ꝓbata, etiam præcedentium annorũ ſolutio præſumitur.l.quicunq;.3.C.de apochis publicis. M.I.R.d.cap.11.in verbo Solutione.& lib.5.cap.7.reg.27.exc.15.

V. Regula, Probatur inſuper ſolutio per apocham. de qua regula eiuſq; exceptionibus vide j. cap. prox. quæſtion.8.

De *mala fidei poſſeßione probanda proponitur l. non ex eo.30.C.de euictionibus.*

De dominio probando.

Prima regula eſt, Quòd etiam citra inſtrumenta probari dominium poteſt. l. proprietatis. 3.C.de probat. & l.cum ſuper.10.C. de rei vend. Alias leges concordantes vide ſ.eadem quæſtione,reg.7.

Secunda regula: Si quis rem domino locauerit, nõ ex eo ſequitur, locatorem rei dominum eſſe. l. ad probationem. 23. C. de locato. M.I.R.d. cap. 11. in verbo Dominium.

De liberatione probanda.

Si creditor à defuncto debitum nunquam exegerit, præſumitur liberatio debiti facta.l.Procula.26.ff. de probationibus. Plures huiuſmodi rationes, quibus probatur liberatio, vide j. Parte.7. in liberationibus, de cauſis liberationum.

De *matrimonio probando proponitur l.donationẽs. 32. in princip. ff. de donationibus. M.I.P. d. cap. 12.regul.19.*

De *publico crimine probando habetur l. ſciant cuncti.25.C.de probationibus.*

De *dolo malo probando proponitur l.1.§.fin.ff. de doli mali & metus excep.& l.dolus emptoris.10.C.de reſcindenda vẽditione.M.I.P.d.cap.12.reg.13.M.I.R. d.cap.11.in verbo Dolus. Huius exemplum vide in l.ſi procuratorem.8.§.dolo.& l.dolus eſt.44. ff. mandati. Alia huius loci regula proponitur l.dolum. 6. C. de dolo malo.l.& eleganter.7.§.fin.ff.eod.tt. Item alia habetur l.interpoſitas.13.§.ad vim.C. de tranſactionibus.& l.fraudis interpretatio.79.ff.de reg.iuris.*

De *tacito fideicommiſſo probando habetur l. non intelligitur. 3. §.tacita.ff.de iure fiſci.*

De *eo, memoriam operis extare, probando proponitur l.ſi arbiter.28.ff.de probationib. M.I.R.d. cap. 11.in verbo Memoriam.*

De *naufragio ꝓbãdo habetur l.3.C.de naufragijs.*

IIII. QVANDO PRObandum?

De tempore probationis, ſeu de dilatione ad probandum cõcedenda, quanta ſcilicet danda ſit, dictum ſ.eod.lib.cap.11.quæſt.3.reg.1. Hic autem alia regula notanda, ſcilicet: Quòd exceptio tunc demum ſit ꝓbanda, cum primùm ꝓbata fuerit actio. l. ſi quidem. 9.C.de exc.l.9.C.de præſcript.longi temporis.M.I.R. lib.2.ca.9.reg.9 Huius exceptio videtur eſſe: Niſi exceptio dilatoria ſit probanda. quæ tamẽ reprobatur l.exceptionem.19.C.de probationibus.

V. EVENTVS.

I.Regula: Si fuerit probatum, quod ab aduerſario negatum erat, obtinet is qui probauit, & negans in duplum tenetur.Nouell.c.18.§. ſtudium verò. M.I.P. d.cap.12.reg.25.in princip. M.I.R.d.cap.9.reg.12.in prin. Huius exceptio prima eſt: Niſi actor inficianti iuſiurandum deferat, isq; tunc confiteatur quod antea negauerat. d. §. ſtudium verò.verſ.hac autem dicimus. Secunda: Niſi is qui inficiatus eſt.poſtea ſe dicat ſoluiſſe: hoc enim caſu nõ in duplum condemnandus eſt, cum ſimplum ſoluerit, ſed in alterum tantum. d.§.ſtudium.verſic. præterea ſi cum negaſſet. Tertia: Niſi non reus, ſed actor fuerit exceptionem inficiatus. approbatur certo modo d.c.18. verſ. ſed etſi reus protulerit literas actoris. Quarta exceptionis loco notandum, quòd pœna propoſita aduerſus ipſum inficiantem, non aduerſus eum cuius cauſa agitur vel defenditur, pertineat. d. c.18. verſic. ſi verò cauſa agitetur per curatores. Quinta exceptio videtur eſſe: Niſi actio ipſo iure in duplum, triplum vel quadruplũ competat. ſed reprobatur d.§.ſtudium verò.verſic.ſi quod verò aliud in condemnatione augmentum. Sexta exceptio eſt: Niſi in rem actione agatur, remq; neget vel rem actoris eſſe, vel ſe eam poßidere: tunc enim negans non in duplum condemnatur, ſed rei poſſeßione priuatur.d.§.ſtudiũ verò. verſic. enimuerò illud quod crebrò in iudicijs. l.vlt.ff.de rei vend. M.I.R.lib.2.ca. 9.reg.13. Septima exceptio eſt: Niſi id quod probatum eſt, exceptione elidatur.l.9. in fine.C. de except. M.I.P.d.reg.25.except.2.

II. Regula: Si non fuerit probatum quod actor intendit, reus eſt abſoluẽdus.l.qui accuſare. 4. in fin.C. de edendo.l.ſiquidem.9. in princ.C.de exceptionib.l. 2.C.de probationibus.l.negantes.9.C. de oblig. & actionibus. M.I.P.d.cap.12.reg.26. M.I.R.d.cap.9.regul.14. Quod dictum eſt de actione probanda, idem intelligi debet de exceptione: vt niſi reus ſuam probauerit exceptionem, condemnetur: nam reus in exceptione actor eſt, vt oſtenſum ſ.cap.6. in princ.reg.4. Planè propoſitæ regulæ exceptio prima eſt: Niſi is cui probatio incumbit, aduerſario iuſiurandum deferat, isq; iurare nolit: tunc enim is cui probatio incumbit, quamuis nihil probare poßit, debet obtinere. de qua re dicetur j.cap.21. Secunda exceptio eſt: Niſi delato

iureiurando, aduerſarius illud referat, & is cui probatio incumbit iurauerit: tunc enim æquè debet obtinere, vt j. d. cap. 21. dicetur. Tertia: Niſi is cui probatio incumbit, delato ſibi à iudice iureiurando iurauerit. de hac re item dicetur d. cap. 21. Quarta: Niſi præſumptio ſit pro eo, cui probatio incumbit. quæ exceptio cum alijs quibuſdam approbatur ſ. quæſt. 2. M.I.R. d. reg. 14. except. 5. vbi etiam diſtinguitur. Quinta: Niſi is qui in probatione ſuccubuit, ſpontè in ſe onus probandi ſuſceperit, cum aliâs probare nō teneretur. gloſſa magna in l. circa eum. 14. ff. de probationib.

VI. ADFINIA PROBATIONIS remedia.

Primum adfine remedium eſt, iuſiurandum delatum: vt ex iam dictis conſtat, & j. d. cap. 21. copioſius dicetur.

Alterum videtur, vt cogatur aduerſarius dicere titulum ſuæ poſſeſſionis, & probare. ſed reprobatur per ea quæ dicta ſunt ſ. eod. cap. q. 2. reg. 1. except. 6.

Tertium videtur, vt teneatur & cogatur reus confiteri. verùm etiam reprobatur l. negātes. 9. C. de obligat. & actionibus. Hactenus de probationibus in genere dictum eſt: nunc de ſingulis probationum ſpeciebus eſt dicendum.

DE INSTRVMENTIS. Cap. XVIII.

I. DEFINITIO INTSRVmentorum.

Definiuntur inſtrumenta l. 1. ff. de fide inſtrument. l. notionem. 99. §. fin. ff. de verb. ſignif. M.I.R. d. cap. 12. reg. 1. Ex quibus patet, inſtrumentorum appellatione non tabulas ſolùm, ſed & teſtes contineri. Verùm de illis quidem tantùm in hoc capite dicetur, de hiſce verò in capite ſequente.

II. FINIS ET VSVS INſtrumentorum.

Fiunt de his ſcripturæ, vt quod actum eſt, per eas facilius probari poſſit. approbatur ijſdem verbis l. in re. 4. verſ. fiunt enim. ff. de fide inſtrum. l. contrahitur. 4. §. fin. ff. de pignoribus.

III. COLLATIO *inſtrumentorum & teſtium proponitur l. in exercendis. 15. C. de fide inſtrument. M.I.R. d. cap. 12. reg. 3.*

IIII. DE ORDINANDIS SEV conficiendis inſtrumentis.

I. Regula: Tabelliones, qui inſtrumentorum conficiendorum officio præſident, ipſi per ſe omnibus modis & inſtrumenti conficiendi mandatum accipiant: & cum abſoluitur, interſint. Nouell. c. 44. in princ. vſq. ad §. illud præterea. l. contractus. 16. verſic. etſi per tabellionem. C. de fide inſtrum. Huius exceptio videtur eſſe: Niſi propter morbum aut aliam ſimilem cauſam abſolutioni inſtrumenti intereſſe non poſſit. ſed reprobatur d. c. 44. §. neq. tabelliones.

II. Regula, De principio inſtrumenti, quid præponendum, proponitur d. Nouell. 44. §. illud præterea.

III. Regula, Itidem de principio inſtrumenti, & nomine Imperatoris præponendo, præcipitur Nouell. c. 47. M.I.R. d. cap. 12. reg. 5. except. 18.

IIII. Regula, De tempore obſcuris & obſoletis literis non ſcribendo, ſed vulgaribus, habetur d. c. 47. §. ſed & illud.

V. Regula, De teſtibus adhibendis. Teſtes quoq. in contractibus celebrandis adhibendi ſunt, & in inſtrumentis denominandi, & ab illis inſtrumentum ſubſcribendum. l. vlt. C. ſi certum petatur. Nouel. c. 73. §. ſi quis igitur. & §. oportet autem. Propoſita regulæ exceptio prima eſt: Niſi quantitas, de qua inſtrumentum conſcribitur, quinquaginta libras auri non excedat. d. l. vlt. Mutatur hæc quantitas in vnam auri libram, d. c. 73. §. porrò illud quoq. Secunda exceptio eſt: Niſi inſtrumenta in foro & publicè conficiantur. reprobatur d. c. 73. §. ſed & ſi inſtrumenta. Tertia: Niſi non in vrbe, ſed in agro, inſtrumentum ſit confectum. d. c. 73. §. item hæc omnia. Quarta exceptio eſt: Niſi teſtes adhibiti ſint. approbatur quidem ipſo iure: verùm eius replicatio prima eſt: Niſi pauciores quàm tres teſtes ſint adhibiti. d. l. vlt. C. ſi certum petatur. item d. c. 73. §. ſi quis igitur. Sanè ſi is qui contrahit, literarum ſit ignarus, quinq. teſtes requiruntur. d. c. 73. §. oportet, in fin. Secunda replicatio eſt: Niſi teſtes adhibiti non ſubſcripſerint. conſtat ex ſ. dictis in princ. regulæ. Quinta exceptio eſt: Niſi quis contentus ſit ipſius cum quo contrahit chirographo. d. c. 73. §. verùm enimuerò. Huius replicatio eſt: Niſi inter contrahentes conuenerit, vt contractus in ſcriptis celebraretur: tunc enim ſupradictis deficiētibus, deficit contractus. l. cōtractus. 16. C. de fide inſtrum.

VI. Regula, De inſtrumento à partibus ſubſcribendo, proponitur d. l. 16. l. ſcripturas. 11. in princ. C. qui potiores in pignor. Huius exceptio eſt: Niſi literas neſciant. approbatur ipſo iure, verùm eius replicatio eſt: Niſi alius pro eo non ſubſcripſerit. l. libellorum. 3. §. item ſubſcribere. ff. de accuſationibus. & Nouell. c. 73. §. oportet autem.

V. DE EXCEPTIONIBVS CONtra inſtrumenta.

Regulariter quidem inſtrumenta probant. l. in exercendis. 15. C. de fide inſtrum. M.I.P. lib. 2. cap. 13. reg. 1. in prin. M.I.R. d. cap. 12. reg. 5. Huius autem regulæ exceptiones ſunt, quæ ſequuntur.

I. Exceptio: Niſi inſtrumentum non ſit ſolenniter factum, teſtibus adhibitis, & ſubſcriptionibus ſubiectis. l. vlt. §. fin. C. ſi certum petatur. Concordant ea quæ dicta ſunt ſ. reg. 5. M.I.P. d. reg. 1. except. 1. M.I.R. d. reg. 5. excep. 1. Sed & huius replicationes vide ibid. except. 1. cum ſequentibus.

II. Exceptio: Niſi imperfectum ſit inſtrumentum, vel non abſolutum. Hæc exceptio ſpecies eſt præcedentis, & approbatur l. contractus. 16. C. de fide inſtrum. M.I.P. d. regul. 1. except. 3. M.I.R. d. reg. 5. except. 7. Huius replicatio eſt: Niſi in ipſo contractu nō ſpecialiter conuenerit de inſtrumento ſuper eo conficiendo: tunc enim, quamuis nullum, nedum imperfectum inſtrumentum extſtat, nihilominus tamen valet contractus. de quo vide j. lib. 15. cap. 15. except. 11. Cuius duplicatio eſt: Niſi de ipſo contractu dubitetur: tunc enim, quòd huiuſmodi inſtrumentum nihil probet, dubium non eſt.

III. Exceptio: Niſi inſtrumētum ab eodem tabellione non ſit abſolutum. d. l. 16. C. de fide inſtrument. Nouell.

Nouell.c.44. in prin.vſq. ad §.illud præterea. M.I.P. d.reg.1.except.4.M.I.R.d.reg.5.except.12.

IIII.Exceptio: Niſi inſtrumentum à partibus non ſit ſubſcriptum. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt ſ. quæſt.prox.reg.6.

V.Exceptio: Niſi ſigna inſtrumenti vicioſa ſint, vel adulterina. Nouell.c.73.§.oportet verò. M.I.P.d.reg. 1.except.6.

VI. Exceptio: Niſi inſtrumentum falſum dicatur. l.iubemus.24.C.de probationibus. & l.2.in fin.C.de fide inſtrum. M.I.R.d.reg.5.except.20. Huius replicatio prima eſt: Niſi is qui eo inſtrumento vtitur, veritatem eius probauit.d.l.24.M.I.R.d.except.20.replic.1. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi falſum ſit pronunciatum inſtrumentum. Ratio eſt: quia res iudicata pro veritate habetur. Huius triplicatio eſt: Niſi inter alios inſtrumentum falſum ſit pronunciatum. l.2.C.de fide inſtrumentorum. Altera duplicatio eſt: Niſi cum deſideretur inſtrumentum rurſus produci, vt falſum dici poſſit: is qui eo vtitur, illudq. antea approbauit, id rurſus pducere nolit. l.cum quidam.20. C.d.tt. Secunda replicatio eſt: Niſi comparatione literarum inſtituta, literæ inter ſe ſimiles appareant. De hac re tractabitur ſ.eod.cap.quæſt 7.

VII. Exceptio: Niſi comparatione literarum inſtituta, literæ diſſimiles inter ſe reperiantur. approbatur quidem ipſo iure, verùm eius replicatio eſt: Niſi teſtes cum inſtrumento conſentiant. Nouel.c.73.§. 1.& §.certè ſi tale.

VIII. Exceptio: Niſi is qui inſtrumẽto vtitur, antea id falſum eſſe confeſſus ſit, neq. eo ſe vſurum dixerit. l.ſi aduerſarius.3.C.de fide inſtrum. M.I.P.d.reg. 1.except.9.M.I.R.d.reg.5.except.22.

IX.Exceptio: Niſi inſtrumentum de alio loquatur, quàm qui eo vtitur. l.ad probationem.21. in princ.C. de probationibus.

X. Exceptio: Niſi exemplum inſtrumenti, nõ ipſum inſtrumentum producatur. l.2.ff. de fide inſtrum. M.I.P.d.reg.1. except.10. M.I.R.d. reg.5. except.23. vbi etiam diſtinguitur. Huius replicatio prima eſt: Niſi manu commentarienſis ſit annotatum. l.in fraudem. 45.§. quoties apud. ff. de iure fiſci. Altera: Niſi tutores, inſtrumentis ſeu chirographis exuſtis, ex inuentario probent. l.chirographis. 56.in princip.ff. de adminiſt.tutorum.

XI. Exceptio: Niſi quid contra voluntatem alterius partis ſit adſcriptum in inſtrumento. l.cum precibus.18.C.de probationibus.

XII. Exceptio: Niſi error interuenit, & contrarium probetur. l.illicitas.6.§.veritas.ff. de officio præſidis. l.2.C.de errore calculi. l.ſi librarius.92.ff.de regulis iuris.

XIII. Exceptio: Niſi aliud actum, aliud ſcriptum ſit. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. except. prox. l.1. cum quatuor legibus ſequentibus. C. plus valere quod agitur. item l.quamuis.4.cum duabus ſequentib. C. ſi quis alteri vel ſibi ſub alterius. l.ſi ancillam. 7.C.de contrahenda empt. l.ſi cum.17.C.ad S.C.Velleianum. l.cum ea.21.C.de tranſactionibus. M.I.R.d. reg.5.except.20. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi id quod in veritate agitur, ipſo iure non ſubſtat. l.Lucius.27.ff.depoſiti. Cuius duplicatio eſt: Niſi in fraudem legis aliud actum, aliud ſcriptum ſit. Quæ duplicatio approbatur exemplo eorum quæ habentur j.lib.12.cap.3.except.19.repl 5.dupl.1. Altera proponitur l.ſi alij.19.ff.de vſu & vſufr.leg.

XIIII. Exceptio: Niſi abundans quid in inſtrumento ſit ſcriptum. reprobatur l.non ſolent.94.ff. de regulis iuris. l.verba ſuperflua.37.C.de donationibus. l.teſtamentum.17.C.de teſtamentis. l.pediculis.33.§. Labeo. ff. de auro legato. M.I.R.lib.5. cap.15. in verbo Superflua.

XV.Exceptio: Niſi pugnantia in eodem inſtrumentò inueniãtur. l.vbi pugnãtia.148.ff.de regulis iuris.

XVI.Exceptio: Niſi diuerſa ſcriptura proferãtur. l.ſcriptura.14. C. de fide inſtrumentorum. M.I.P.d. regul.1.except.11.

XVII.Exceptio: Niſi pecunia nõ ſit ſoluta. de hac exceptione vide j.lib.24.cap.4. item ſ. eod.ca.quæſt. 8.except.3.

XVIII. Exceptio: Niſi priuata ſit ſcriptura. Vide ſ.cap.prox.q.3.except.12.

XIX. Exceptio: Niſi plures cauſæ plurium debitorum in eodem inſtrumento contineantur. reprobatur l.eo quod.10.C.ſi certum petatur.

VI. DE EXHIBENDIS inſtrumentis.

1. Vbi exhibenda.

Regulariter apud iudicem, apud quem litigatur, inſtrumenta producenda: verùm ex cauſa etiam alibi produci & exhiberi poſſunt. l.iudices.17.C.de fide inſtrumen. M.I.P.lib.2.cap.13.reg.2.

2. Quoties exhibenda, definitur l. cum quidam. 20. C. eod. tt. Plura de exhibendis inſtrumentis vide ſ. capite 10.

VII. DE COMPARATIONE literarum.

1. An & ex quibus cauſis comparatio literarum inſtituenda.

Si falſum dicatur inſtrumẽtum, & manus eius qui ſcripſiſſe dicitur, eſſe negetur, aliaq. eius probandi argumenta deficiant: tunc ad cõparationem literarum confugiendum. Nouell.c.73.§.certè ſi ad vnum. vbi cauſa propoſita partim approbatur, cui accedit M.I. R.d. cap.12. reg.6. partim diſtinguitur. Nam prima eius exceptio eſt: Niſi alio modo fides inſtrumẽto fieri poſſit: puta teſtibus præſentibus, vel tabellione qui illud conſcripſit. his enim præſentibus, & fidem inſtrumenti approbantibus, comparatione literarum opus non eſt.d.§.certè ſi ad vnum, in prin.§.ſi verò neq. numerator, in fin.§ ſi nemo.& §. vt autem omnino. Secunda exceptio eſt: Niſi inſtrumentum actis ſit inſinuatum.d.§.certè ſi ad vnum.

2. Antecedentia comparationem literarum.

Prima regula, De animaduertendo, an alia ratione fides inſtrumenti conſtare poſſit, proponitur d.c. 73.§.certè ſi ad vnum.

Altera regula, De iureiurando ab eo qui inſtrumentum profert, & ab aduerſario, item alijs qui comparationem faciunt præſtando, quòd nullius peruerſitatis ſibi ſint conſcij, nihilq. dolo egerint, &c. proph-

nitur d. §. certè ſi ad vnum. verſic. etſi fidem. §. ſi nihil aliud. & §. vt autem omnino. l. comparationes. 19. in fin. C. de fide inſtrument. Nouell. c. 50. §. porrò & illud, in fin.

3. Adiuncta comparantis officia.

Prima regula: Cum ſumma & exactiſſima diligentia comparatio procedere debet. Nouell. c. 73. §. certè ſi ad vnum. verſ. vt tamen cum ſumma.

Altera regula, Ne temerè credatur comparationi literarũ, proponitur d. c. 73. §. oportet verò. & §. 1.

4. Cum quibus comparandum inſtrumentum?

Cum ijs quæ publicè, nõ priuatim conſcripta ſunt, comparatio facienda. l. comparationes. 19. in princip. C. de fide inſtrum. Huius exceptio prima eſt: Niſi priuata ſcriptura trium teſtium ſubſcriptionibus & teſtimonio ſit confirmata. d. l. 19. Secunda: Niſi in ſemetipſum chartam conſcriptam quis proferat. reprobatur d. l. 19. Tertia: Niſi ex ſcriptura ab aduerſario prolata comparationem fieri quis deſideret. Nouell. c. 50. §. porrò & illud.

5. Quorum comparatio facienda?

Non ſolùm inſtrumenti, ſed & ſubſcriptionum examinatio & comparatio fieri debet. Nouell. c. 73. §. ſi nemo horum.

6. Adfinia remedia.

Primum adfine remedium eſt, teſtimonium tabellionis, & eorum qui ſubſcripſerunt. de qua re dictum ſ. ead. quæſt. 7. memb. 1. except. 1.

Alterum: Si inſtrumentum apud acta inſinuatum ſit. d. c. 73. §. atque his contrahentes. Hæc de comparatione literarum.

VIII. DE SPECIEBVS INſtrumentorum.

I. Species, De apochis. Apocha regulariter ſolutionem probat. l. pecunia ſoluta. 14. C. de ſolutionibus. & l. 2. C. de apochis pub. Huius exceptio prima eſt: Niſi à tribus teſtib. apocha non ſit ſubſcripta. l. ſuper chirographarijs. 17. C. ſi certum petatur. Cuius replicationes vide ſ. eod. cap. quæſt. 4. reg. 5. Secunda exceptio eſt: Niſi apocham dederit is, cui ſolui non poteſt. approbatur ſimul & diſtinguitur exemplo ſerui, l. vnica. C. de ſolutionibus & liberationibus deb. ciuit. Tertia: Niſi debitum non ſit ſolutum: hoc enim caſu apocha non liberat, nec ſolutionem probat. l. ſi acceptolatum. 19. §. fin. ff. de acceptilatione. l. neq; ſcriptura. 6. C. de compenſationibus. l. ſi inter. 6. C. de ſolutionibus. l. ſi obligatum. 13. & l. ſi literarum. 23. C. eod. tt. l. ex pluribus. 89. ff. eod. tt. M. I. R. lib. 2. cap. 11. in verbo Numeratio. Huius replicatio prima eſt: Niſi id quod nõ ſolutum eſt, at ſolutum eſſe ſcriptum eſt, ſit remiſſum. l. intereſt multum. 21. C. de ſolutionibus. Secunda replicatio eſt: Niſi apocha publicarũ functionum gratia ſit conſcripta. l. vlt. C. de apochis. l. in contractibus. 14. §. ſed quoniam. C. de non numerata pecunia. Tertia: Niſi dotem ſolutam eſſe conſcriptum ſit. d. §. ſed quoniam. Quarta: Niſi intra triginta dies, non ſoluti debiti exceptio ſeu querela non ſit oppoſita. d. l. 14. §. ſuper cæteris. M. I. R. lib. 5. cap. 11. regul. 11. repl. 6. Prima de exceptione propoſita eiuſq; replicationibus vide ſ. lib. 24. cap. 4. Quarta exceptio eſt: Niſi apocha publica à tabulario non ſit ſubſcripta. l. 2. C. de conueniendis fiſci debitorib. Hactenus de apochis ſit dictum.

II. Species, De antapochis, proponitur l. plures. 18. C. de fide inſtrumentorum.

DE TESTIBVS. Caput XIX.

PRIMO: *De vſu teſtium proponitur l. 1. in princ. ff. de teſtibus.*

II. DE PRODVCENDIS ET examinandis teſtibus.

1. AN TESTIS SIT EXAminandus.

Regulariter quidem teſtem productum examinandum eſſe, non dubitatur. M. I. R. lib. 2. cap. 13. regul. 1. verùm huius regulæ exceptio prima videtur eſſe: Niſi teſtis examinari & teſtimonium dicere nolit. Sed reprobatur ipſo iure: admittitur tamen in quibuſdam caſibus, de quibus dicetur ſ. quæſt. 3. regul. 3. Secunda exceptio eſt: Niſi is qui producit teſtes, antea de eadem re teſtes produxerit. de quo vide paulo ſ. quæſt. 5. Tertia: Niſi ſuperflua teſtium multitudo producatur. l. 1. §. fin. ff. de teſtib. M. I. P. lib. 2. cap. 14. reg. 13. M. I. R. d. regul. 1. except. 7. Quarta: Niſi teſtis non ſit idoneus. approbatur exemplo l. parentes. 5. C. de teſtibus. Item alio Nouell. c. 90. §. inſuper ſi quis. M. I. R. d. reg. 1. except. 2. Declaratur per ea quæ proponentur ſ. de exceptionibus aduerſus teſtes. Planè huius replicatio eſt: Niſi de eo dubitetur, an ſit teſtis idoneus: tũc enim nihilominus eſt examinandus, & quæſtio ad exceptiones reſeruanda. Nouell. c. 90. §. enimuerò. & §. inſuper. M. I. R. d. except. 2. repl. 1.

2. VBI TESTES PRODVCENDI & examinandi?

Regulariter apud ipſum iudicem, vbi cauſa agitatur, teſtes producendi & examinandi ſunt. l. teſtium fides. 3. §. idem diuus Hadrianus. & §. Caninio. ff. de teſtib. M. I. P. d. cap. 14. reg. 1. M. I. R. d. cap. 13. reg. 3. Huius exceptio prima eſt: Niſi teſtes longè abſint: tũc enim ibi, vbi ſunt, examinandi ſunt. d. l. 3. §. teſtes. l. iudices. 17. in princ. C. de fide inſtrum. Nouell. c. 90. §. porrò quoniam. M. I. P. d. reg. 1. except. 1. M. I. R. d. reg. 3. except. 3. Cuius replicatio prima eſt: Niſi cauſa in qua teſtes examinandi ſunt, criminalis ſit: tunc enim omnino apud ipſum iudicem ſunt examinandi. d. §. porrò quoniam. verſ. his omnibus intelligendis. M. I. R. d. cap. 13. regul. 4. except. 1. Altera replicatio eſt: Niſi conſuetudine receptum ſit, vt etiam abſentes euocentur. d. l. 3. §. fin. ff. de teſtib. Hæc de prima exceptione eiuſq; replicationib. ſint dicta. Secunda exceptio eſt: Niſi epiſcopus teſtis producatur. Nouell. c. 123. §. præterea nulli. M. I. P. d. reg. 3. except. 4.

3. ANTECEDENTIA.

I. Regula, De impendijs teſtibus à producente præſtandis, proponitur d. l. 3. §. Caninio. l. quoniam. 10. C. eod. tt. l. eos qui. 6. §. ſi quis autem. C. de appellationib. M. I. R. d. cap. 13. reg. 15.

II. Regula, De vocando aduerſario ad productionem

nem & examinationem teſtium, conſtituitur Nouel. c.90. §. ſcimus M.I.R.d.cap.13.reg.12.

III. Regula, De teſtibus inuitis cogendis. Si teſtis teſtimonium ferre nolit, cogendus eſt. d. Nouell.c.90. §. præterea. M.I.P.d.cap.14.regul.9. M.I.R.d.cap.13. reg.17. Huius exceptio prima eſt: Niſi parens aduerſus filium, vel contrà producatur teſtis. l. parentes.5. C.de teſtibus.M.I.R.d.reg.17.except.1. Secunda: Niſi quis teſtimonium dicere nolit aduerſus ſocerum, generum, vitricum, priuignum, &c. Hæc multiplex exceptio cum alijs ſimilibus approbatur l. lege Iulia. 4. ff. de teſtibus.M.I.P.d.reg.9.except.1.& M.I.R.d.except.1. Tertia: Niſi aduerſus ſponſum filia, vel ſponſa patrem, teſtimonium ferre nolit. l. in legibus 5 ff. eod.tt. M.I.P.d. reg.9. except.2. Quarta: Niſi teſtis ſenex ſit, valetudinarius, miles, cum magiſtratu abſit, vel ei euenire non liceat. l. inuiti. 8 ff. de teſtibus. M.I.P.d.reg.9.except.4. Quinta: Niſi teſtis publicanus ſit, abſit, vel quid exercitui præbendum conduxerit. l. inuiti.19.ff.d.tt. M.I.P.d.reg.9. except.5. Sexta: Niſi teſtis pupillus ſit. d.l.19.in fin. M.I.P.d.reg.9. except.6. Septima: Niſi teſtis in magiſtratu ſit. reprobatur l. ob carmen.21.§.1.ff. eod.tt. M.I.P.d.regul.9. except.7. Octaua: Niſi teſtis mediator fuerit. approbatur quidem ipſo iure, M.I.R.d.regul.17.except.14. verùm eius replicatio eſt: Niſi aduerſarius conſentiat mediatorem teſtem produci. Nouell.c.90 §. præterea quoniam. M.I.R.d. except.14 repl.1. Nona exceptio eſt: Niſi teſtis de domo ſeu familia aduerſarij ſit. l. nimis graue.6. C. de teſtibus. M.I.P.d. reg.9. except.8. Contradicit M.I.R.d. reg.17 except.2. Decima: Niſi is qui teſtem producit, ſumptus itineris non præſtet. approbatur per ea quæ habentur ſ. eod.quæſt.regul.1. Vndecima: Niſi teſtis per quindecim dies iudicē examinaturum expectauit fruſtra. l. ſi quando. 15.§. ſed cum minimè. C. de teſtibus. M.I.R.d.reg.17.excep.10. Duodecima: Niſi teſtis ſemel teſtimonium perhibuerit: hoc enim caſu non videtur amplius cogendus. l. cum apud.16 C.eod.tt. Decimatertia: Niſi teſtis epiſcopus ſit. l. nec honore. 7. C. de epiſcopis & clericis. M.I.P.d.reg.9 except.9. Decimaquarta: Niſi libertus contra patronum teſtis producatur. l. libertorum. 11.C.de teſtib.M.I.P.d.reg.9.except.3.

IIII. Regula: Quomodo teſtis inuitus cogendus ſit, definitur l. ſi quando.15.in prin.C.d.tt.M.I.P.d.cap. 14.reg.10. M.I.R.d.cap.13.reg.18.

4. MODVS ET ADIVNCTA TEſtium examinandorum.

I. Regula. De iureiurando à teſtibus præſtando, ponitur l. iuriſiurandi religione. 8.in prin.C.de teſtibus. M.I.P.d.cap.14.reg.11.

II. Regula: De torquendis teſtibus dictum eſt ſ. lib.prox.cap.16.quæſt.2.

IIII. Regula. De obſeruanda voce teſtis, item conſtantia & trepidatione, habetur l. de minore.10.§.plurimum.ff.de quæſt.

5. QVOTIES TESTES PROduci poſsint?

Hæc quæſtio definitur Nouell.c.90. §. quia verò, vſque ad §. porrò. Alia propoſita quæſtionis regula proponitur l. cum apud.16.C. de teſtib. M.I.P.d.cap. 14.reg.4.except.1. & M.I.R.d.cap.13.reg.1.except.1.

6. EVENTVS ET CONSEQVENtia examinis teſtium.

I. Regula: Si teſtis ob dicendum teſtimonium quid acceperit, pœna falſi coercetur. l.1.§.1. ff. ad l. Cornel. de falſ.

II. Regula: Si teſtis falſum teſtimonium præbuerit, pœna falſi coercetur, per ea quæ dicta ſunt ſ. libr. prox.cap.28.quæſt.1 cauſa 19.

III. Regula: Si cōtraria inter ſe teſtes dixerint teſtimonia, falſi pœna coercetur. d.cap.29.quæſt.1.cauſa 20. Hæc de examine teſtium ſint dicta.

III. DE EXCEPTIONIbus contra teſtes.

Regulariter quidem teſtes probant, vel ſaltem præſumptionem inducunt. l. teſtium fides.3. in prin. ibi: nam ſi careat. ff. de teſtibus. l. ob carmen.21.§.ſic teſtes ff.eod.tt. M.I.P d.cap.14.reg.23.in prin. M.I.R. d.cap.13.reg.37. Verùm huius regulæ exceptiones plures ſunt nunc proponendæ.

I. Exceptio: Niſi non ſit legitimus teſtium numerus. approbatur exemplo l. teſtium facilitatem.14. C. de teſtib. Item alio Inſt de fideicommiſſarijs hæred.§. & quia prima M.I.P.d.reg.23.except.1.M.I.R.d.regul.37. except.1. Sanè quis ſit legitimus teſtium numerus, quæri ſolet. Regulariter igitur duo teſtes ſufficiunt, niſi ſpecialiter amplior numerus à legibus in cauſa propoſita ſit conſtitutus. l. vbi numerus.12 ff. de teſtib.M.I.P.d.except.1.& M.I.R.d.except.1.

II. Exceptio: Niſi vnicus tantùm ſit teſtis. Hæc exceptio ſpecies eſt præcedentis, & approbatur l. iuriſiurādi.8. C. de teſtib. l. maritus quidam. 20. ff. de quæſtionibus. M.I.P.d. regul.23. except.2. M.I.R. d. regul.37.except.2.

III. Exceptio: Niſi teſtis fides vacillet. l.1.in prin. & l.2.ff. de teſtib.M.I.R.d.reg.37.except.3.

IIII. Exceptio: Niſi teſtis homo ſit notatus & reprehenſibilis, humilis & abiectus. l. teſtium fides. 3. in prin. & §. lege Iulia. in fine ff. de teſtibus. Nouell.c.90. §. corroborantes. l. eos teſtes 4. C. de teſtibus. M.I.P.d. reg.23.except.3. M.I.R.d.reg.37.except.3.cum ſeq.

V. Exceptio: Niſi teſtis ob teſtimonium dicendum vel non dicendum, pecuniam accepiſſe conuictus fuerit d.l.3.§.lege Iulia. M.I.P.d.reg.23.except.7. M.I.R.d.reg.37.except.7.

VI. Exceptio: Niſi teſtis in vinculis ſit, vel in cuſtodia publica. d. §. lege Iulia. M.I.P.d.regul.23.exception.8.

VII. Exceptio: Niſi teſtis iudicio publico reus ſit. l. in teſtimonium. 20 ff de teſtibus. M.I.P.d.regul.23. except.9. M.I.R.d.reg.37.except.10.

VIII. Exceptio: Niſi teſtis publico iudicio damnatus ſit. approbatur cum alijs ſimilibus d.l. §. lege Iulia. M.I.P.d.reg.23. except.10. M.I.R.d. reg.37. exc. 11. Exemplū proponitur l. ſcio quidem.14. l. repetundarum.15. & l. ex eo.18.ff.eod.tt. Huius replicatio eſt: Niſi damnatus in integrum ſit reſtitutus. elicitur ex d.l.3.§.lege Iulia. ibi: qui eorum.ff.d.tt.

IX. Exceptio: Niſi teſtis in publico iudicio calumniæ ſit damnatus. l. quæſitum ſcio.13.ff.eod.tt.

X. Exceptio: Niſi teſtis ob carmen famoſum ſit da-

muratus. l. ob carmen. 21. in prin. ff. d. tt. M. I. P. d. reg. 23. except. 11.

XI. Exceptio: Niſi teſtis hæreticus ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. quoniam. 12. C. de hæreticis. M. I. P. d. reg. 23. except. 12. M. I. R. d. reg. 37. excep. 12. Huius replicatio eſt: Niſi hæreticus contra hæreticum ferat teſtimonium. d. l. 12. verſ. inter ſe autem. Cuius duplicatio proponitur ibidem, verſ. Exceptis ſcilicet ijs quos vel Manichaicus furor. M. I. R. d. except. 12. repl. 1. Secunda replicatio eſt: Niſi in teſtamento vel in contractu hæreticus teſtis interueniat. d. l. 12. verſ. cæterùm ſi. Tertia: Niſi pro orthodoxo hæreticus teſtimonium ferat. Nouell. c. 45. §. enimuerò. M. I. P. d. except. 12. repl. 3.

XII. Exceptio: Niſi teſtis pauper ſit. l. teſtium fides. 3. in prin. ff. de teſtib. M. I. P. d. reg. 23. except. 18. M. I. R d. reg. 37. except. 16.

XIII. Exceptio: Niſi teſtis ſeruus ſit. Nouell. c. 90. §. enimuerò. M. I. P: d. reg. 23. except. 19. Huius replicatio eſt: Niſi alia probatio deſit: tunc enim ſeruus teſtis admittitur. l. ſerui reſponſo. 7. ff. de teſtibus. M. I. P. d. except. 19. repl. 1. Cuius duplicatio eſt: Niſi pro domino ſuo, vel contra dominum ſuum teſtimonium ferat. l. ſeruos. 7. C. eod. tt. l. 1. §. diuus Antoninus. §. Antoninus. & §. ſi ſerui. ff. de quæſtionibus. l. diuus Pius. 9. §. ex quibus. & l. vnius. 18. §. ſeruo. ff. d. tt. M. I. P. d. replic. 1. duplic. 1. Huius duplicationis triplicatio eſt: Niſi de ſuo facto ſeruus teſtetur. hoc enim caſu valet eius teſtimonium, quamuis domini cauſa agatur. d. l. ſeruos. 7. verſic. pro facto aũt ſuo. l. 1. §. diuus Hadrianus. ff. de quæſtionib. item l. 12. & l. 15. C. eod. tt. Cuius exemplum habetur l. cum probatio. 7. ff. de probationibus.

XIIII. Exceptio: Niſi teſtis ſe ad beſtias, depugnandi gratia locauit. l. teſtium fides. 3. §. lege Iulia. ff. de teſtib. M. I. P. d. reg. 23. except. 20.

XV. Exceptio: Niſi mulier teſtis ſit. reprobatur l. ex eo. 18. ff. d. tt. & l. qui teſtamento. 20. §. mulier. ff. qui teſtamen. facere poſſunt. M. I. P. d. reg. 23. except. 21. vbi controuertitur. M. I. R. d. regul. 37. except. 17. Planè admittitur in teſtamento: de qua re vide 3. lib. 9. cap. 7. except. 26.

XVI. Exceptio: Niſi teſtis mulier palàm corpore quæſtum faciat. d. l. 3. §. lege Iulia. M. I. P. d. reg. 23. except. 22. M. I. R. d. reg. 37. except. 18.

XVII. Exceptio: Niſi teſtis minor ſit viginti annis. d. l. 3. §. lege Iulia. verſ. quive impubes erit. l. inuiti. 19. & l. in teſtimonium. 20. ff. eod. tt. l. ex libero. 15. §. 1. ff. de quæſt. M. I. P. d. reg. 23. except. 23. M. I. R. d. reg. 37. except. 19.

XVIII. Exceptio: Niſi domeſticus teſtis ſit, & cui imperari poteſt, vt teſtis fiat. l. 2. C. de teſtibus. l. idonei. 6. l. teſtis. 9. & l. teſtes. 24. ff. eod. tt. M. I. P. d. reg. 23. except. 26. M. I. R. d. reg. 37. except. 25.

XIX. Exceptio: Niſi teſtis amicus ſit eius pro quo teſtimonium dicit. l. teſtium fides. 3. in princ. ff. d. tt. M. I. P. d. reg. 23. except. 27. M. I. R. d. reg. 37. exc. 38.

XX. Exceptio: Niſi teſtis inimicus ſit eius, contra quem teſtimonium fert. Nouell. c. 90. §. inſuper. d. l. 3. in princ. verſic. vel an ei inimicus. M. I. P. d. reg. 23. except. 28. M. I. R. d. reg. 37. except. 39. Huius replicatio eſt: Niſi cauſa cognita iudici aliter videatur. l. 1. §. præterea. ff. de quæſt.

XXI. Exceptio: Niſi teſtis ab eo, contra quem teſtimonium profert, proditus ſit, traditus, vel cuſtoditus. approbatur certo modo d. l. 1. §. cum quis latrones. l. ſicuti. 4. C. eod. tt.

XXII. Exceptio: Niſi teſtis antea in eandem rem teſtimoniũ dixit. l. pduci. 23. ff. de teſtib. M. I. P. d. reg. 23. except. 29. M. I. R. d. reg. 37. except. 44.

XXIII. Exceptio: Niſi plures teſtes ex eadem domo producãtur. reprobatur l. pater & filius. 17. ff. eod. tt. M. I. P. d. reg. 23. except. 30.

XXIIII. Exceptio: Niſi pater contra filium, vel filius contra patrem teſtis producatur. l. parentes. 3. C. d. tt. M. I. P. d. reg. 23. except. 31.

XXV. Exceptio: Niſi ſeruus contrà dominum teſtimonium perhibeat. approbatur per ea quæ dicta ſunt s. except. 13. in fin.

XXVI. Exceptio: Niſi libertus contra patronum teſtis exiſtat. l. libertorum. 11. C. de teſtibus. M. I. P. d. reg. 23. except. 32.

XXVII. Exceptio: Niſi teſtis ab eo, eiúſue contra quem teſtimonium perhibet parente, ſe liberauerit. l. teſtium fides. 3. §. lege Iulia. ff. de teſtibus. M. I. P. d. reg. 23. except. 40.

XXVIII. Exceptio: Niſi teſtis in ea cauſa, in qua teſtimonium perhibet, patronus vel executor fuerit. l. vltim. ff. eod. tt. M. I. P. d. reg. 23. except. 41. M. I. R. d. reg. 37. except. 45.

XXIX. Exceptio: Niſi teſtis negotio non interfuit vel caſu, non rogatus interuenit. Nouell. c. 90. §. & quamuis, vſque ad §. ſi eiuſmodi. Cui contradicere videtur l. ad fidem. 11. ff. de teſtibus. M. I. P. d. regul. 23. except. 44.

XXX. Exceptio: Niſi de propria cauſa quis teſtimonium perhibeat. l. nullus. 10. ff. eod. tt. M. I. P. d. regul. 23. except. 45. M. I. R. d. reg. 37. except. 48. Quæ autem ſit res vel cauſa propria, definitur l. 1. §. in propria. ff. quando appellandum ſit.

XXXI. Exceptio: Niſi de ingenuitate teſtimonium feratur. l. 1. C. de teſtibus.

XXXII. Exceptio: Niſi de ciuili vel criminali cauſa teſtimonium perhibeatur. reprobatur l. 1. §. 1. ff. eodem. tt.

XXXIII. Exceptio: Niſi de ſolutione quæratur: hæc enim per teſtes probari non poteſt. approbatur ſimul & diſtinguitur l. teſtium facilitatem. 14. C. d. tt. Nouell. c. 90. §. & quãuis. M. I. P. d. reg. 23. exc. 47. M. I. R. d. regul. 37. except. 100. Huius replicatio prima eſt: Niſi ſine ſcriptis debitum ſit contractum: tunc enim etiam ſine ſcriptura ſolutio debiti poteſt probari. d. l. 14. verſic. vt qui in ſcriptis à ſe debita retulerint. & d. §. & quamuis. M. I. R. d. except. 100. repl. 1. Secunda: Niſi quinq; teſtes ſint, per quos ſolutio probetur. d. l. 14. verſ. niſi quinq; teſtes idonei. Cuius duplicatio prima habetur ibidem: Niſi ſcilicet teſtes nõ fuerint præſto ſolutioni celebratæ. d. §. & quamuis. Altera duplicatio eſt: Niſi teſtes non fuerint rogati. d. §. & quamuis. Tertia replicatio eſt: Niſi tempore latæ conſtitutionis, ſolutio ſine ſcriptis ſit facta. d. l. 14. verſic. his ſcilicet qui iam. Quarta: Niſi ſolutione per

per ſcripturam celebrata, ſcriptura fortuito caſu ſit amiſſa. d.l.14. verſ.ſin verò ſacta. Plura de exceptione propoſita vide ī, capit.17. quæſtion.3. de ſolutione probanda.

XXXIIII. *Exceptio: Niſi abſente aduerſario teſtes ſint examinati. Nouell. c.90. §. ſcimus. M.I.P.d. reg.23.except.48. M.I.R.d.reg.37.except.56. Huius replicatio eſt: Niſi aduerſarius citatus adeſſe noluerit. d.§. ſcimus. verſ.ſi intereſſe nolit. l.ſi quando.15. §.ſed cum minimè. verſic.& altera parte ceſſante.C. de teſtibus. M.I.R.d.except.56.repl.6. Cuius duplicatio eſt: Niſi non per contumaciam, ſed ex iuſta cauſa aduerſarius abſit. d.verſic.ſi intereſſe nolit.M.I.R. d.repl.6.dupl.1.*

XXXV. *Exceptio: Niſi teſtis examinatus non iurauerit. l.iuriſiurandi religione. 8. in princip.& l.teſtium. 14.verſic.hiq; cum ſacramenti religione: C.de teſtibus. M.I.P.d.regul.23.excep.49. M.I.R.d.regul. 37.except.58.*

XXXVI. *Exceptio: Niſi non apud ordinarium, ſed compromiſſarium iudicem teſtes ſint examinati. approbatur ſimul & diſtinguitur l. cum apud. 16. C. de teſtib. M.I.P.d.reg.23.except.51.diſt.2.*

XXXVII. *Exceptio: Niſi nō viua voce, ſed in ſcriptis teſtimonium ferat teſtis. l.teſtium fides.3.§.idem diuus.& §.Capinio.ff.de teſtib.M.I.P.d. reg.23.exc. 52. M.I.R.d.reg.37.exc.71.*

XXXVIII. *Exceptio: Niſi contraria inter ſe vel diuerſa teſtes depoſuerint, vel variauerint. ſubſiſtit quidem ipſo iure: M.I.P.d.reg.23.except.53. M.I.R. d.regul.37.except.75. verùm eius replicatio eſt: Niſi non vnus contraria ſibi depoſuerit, ſed plures: tunc enim ei quod credibilius eſt, ſtandum. l. ob carmen.21. §.ſi teſtes.ff.eod.tt. Nouell.c.90.§. ſi qui planè. l. lege Iunia.24.ff.de manumiſſis. M.I.P.d.excep.53.repl.1. M.I.R.d.except.73.repl.13.*

XXXIX. *Exceptio: Niſi teſtis rationem ſuæ ſcientiæ non reddiderit. approbatur teſte Accurſio l.ſolam teſtationem.3.C.de teſtibus. M.I.P.d.reg.23.except. 56. M.I.R.d.reg.37. except.81. Hæc de exceptionibus aduerſus teſtes ſint dicta. Sed & aliæ exceptiones permittuntur arbitrio iudicis, d.l.3.§.1.ff. d.tt.l. quæſitum ſcio.13.§.1.ff.de teſtibus.l.de minore.10.§.plurimum.ff.de quæſtionibus.*

Replicatio præcedentium exceptionum generalis.

Planè exceptiones hactenus propoſitæ, quæ quidem ſumuntur ex perſona teſtis, eliduntur replicatione generali hac: Niſi is qui contra perſonam teſtis excipit, antea eodem teſte in alia cauſa ſit vſus: hoc enim caſu exceptio illi deneganda. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi quis.13.C.de teſtibus. M.I.P.d.regul.23.in fine, repl.gener.1. M.I.R.d.regul.37.in fine, repl.gener.1. Ratio eadē eſt, quæ edicti prætoris, Quod quiſq; iuris in alterū ſtatuit, vt ipſe eodem iure utatur.l.1.§.1.ff.quod quiſq; iuris. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi oſtenderit inimicitias inter ſe & teſtem poſtea interueniſſe. d.l.13. Secunda duplicatio eſt: Niſi non aduerſus perſonas, ſed aduerſus dicta teſtium excipiatur.d.l.13.verſ.non adimenda ſcilicet ei licentia. Tertia: Niſi teſtes pecunia vel pollicitatione corrupti doceantur.d.l.13. verſ.ſed & ſi liquidis. Hæc de teſtibus & teſtimonijs ſint dicta.

DE CONFESSIS ET INTERrogationibus in iure faciendis.

Caput XX.

DE CONFESSIS, ET ACTIONE quæ datur ex confeſſione.

I. CAVSA HVIVS ACTIONIS, SEV effectus confeſsionis.

Confeſſus pro iudicato habetur, competitq; aduerſus eum ex ſua ipſius confeſſione actio. l.1. l.Iulianus.3. in fin.l. certum. 6.§.ſi alia.ff.de confeſſis.l.vnica.C.eod.tt,l.2.§.1.l.ſi quis.7.& l.ſi quis.8.ff. de interrogationib. in iure faciend. M.I.P.lib.2.cap. 15.reg.1. M.I.R.lib.2.cap.14.reg.2.in prin. Propoſitæ regulæ exceptiones hæ ſunt.

I. *Exceptio: Niſi alius quàm is qui ex confeſſione conuenitur, confeſſus ſit. approbatur ipſo iure ſecundum regulam vulgarem, Quòd res inter alios acta alijs non præiudicet, nec alterius conditio per alterum deterior fieri poſſit. M.I.R.d. reg.2. except.1. Verùm eius replicatio eſſe videtur: Niſi alius qui cōfeſſus eſt, ꝓcurator, tutor, curator vel defenſor ſit eius qui conuenitur. Sed reprobatur d.l.6.§. ſed an & ipſos.ff. de confeſſis. Exemplum proponitur l.vlt.in prin.ff.de actionibus & obligationibus. M.I.R.d.except.1.repl.1. Planè hoc caſu ipſe procurator, tutor, curator vel defenſor, qui alium feciſſe cōfeſſus eſt, tenetur. l.ſi fine. 9.§.Celſus.ff.de interrogationibus in iure faciendis.l. proinde.25.§.ſi procurator.ff.ad l.Aquiliam.*

II. *Exceptio: Niſi pupillus aut minor ætate confeſſus ſit. l.certum. 6.§.in pupillo.ff.de confeſſis. M.I.R. d.reg.2.except.2. Huius replicatio prima eſt: Niſi tutoris vel curatoris authoritate interueniente confeſſus ſit.d.§.in pupillo. Altera replicatio eſt: Niſi minor ſit pubes. Cuius duplicatio eſt, quòd puberi contra ſuam confeſſionem per in integrum reſtitutionē ſuccurratur.d.l.6.§.minorem.*

III. *Exceptio: Niſi falſum eſſe id quod confeſſus eſt, doceatur. reprobatur exemplo l.ſi is.4.ff. eod.tt. Alio l. de ætate. 11.§.1. & §.2. item l. ſi filius.12. ff. de interrogat.in iure faciend. Planè exceptio propoſita admittitur in caſibus, qui proponuntur in exceptionib. proximè ſequentibus. Sed & admittitur in confeſſione extraiudiciali. de quo dicetur ī. except.14. Eiusq; exemplum habetur l. cum de indebito. 25.§. fin.ff.de probationibus.*

IIII. *Exceptio: Niſi id quod cōfeſſus quis eſt, nec ius nec natura admittat.l.ſi is.14.in prin.& §.fin.l.ſi ſeruus.16.in prin.& §.fin. & l.confeſſionibus.13.§. & ſi eum.& §.fin.ff.de interrogationib.in iure faciend.*

V. *Exceptio: Niſi eius nomine quod quis confeſſus eſt, cum alio actio non ſit. d.l.13.in princip. Exemplum huius exceptionis eſt ī. except.proxim. & except.18. Eius autem replicatio eſt: Niſi quis ſeruum hæreditarium, ſuum eſſe confeſſus eſt: hoc enim caſu, quamuis nemo ſit, cum quo agi poſſit, puta hæreditate nondum adita, nihilominus tamen confeſſus tenetur.l.ſi ante.15.in prin.ff.d.tt.*

VI. Exceptio: Niſi id quod quis ſe feciſſe confeſſus eſt, factum non ſit, nec ab eo qui falsò confeſſus eſt, nec ab alio. approbatur exemplis l. vnde Neratius. 23. §. fin. cum l. ſeq. ff. ad l. Aquiliam. l. ſi is. 4. verſic. ſi tamen. ff. de confeſſis.

VII. Exceptio: Niſi incertum quis confeſſus ſit. l. certū. 6. in prin. ff. de confeſſis. Planè hoc caſu, vt certum confiteatur, vrgeri poteſt. d. l. 6. §. 1.

VIII. Exceptio: Niſi per errorem & ignorātiam confeſſus ſit. l. 2. ff. de confeſſis. l. de ætate. 11. §. ex cauſa. §. qui iuſſo. & §. fin. ff. de interrogationibus in iure faciend. l. cum fideicommiſſum. 7. ff. de cōfeſſis. l. cum teſtamentum. 8. cum l. ſequent. C. de iuris & facti ignor. l. non epiſtolis. 13. C. de probationib. M. I. P. lib. 2. cap. 15. regul. 1. except. 2. M. I. R. d. reg. 2. except. 9. Huius replicatio prima eſt: Niſi is qui confeſſus eſt, non probet contrarium. approbatur per ea quæ habentur ſ. cap. 17. quæſt. 2. reg. 1. excep. 1. Secunda: Niſi in iure, non in facto erratū ſit. l. 2. ff. de confeſſis. Tertia: Niſi propter culpam latam vel dolo proximam errauit. l. de ætate. 11. §. qui iuſſo, in fin. ff. de interrogat. in iure faciend. Plura de exceptione propoſita vide j. except. 18. in fin.

IX. Exceptio: Niſi de maleficio quis vltrò ſit confeſſus. hoc enim caſu non ſemper ei fides habenda. l. 1. §. ſi quis vltrò. ff. de quæſtionib.

X. Exceptio: Niſi non interrogatus confeſſus ſit. reprobatur l. ſi ſine. 9. in prin. ff. de interrogationibus. in iure faciend.

XI. Exceptio: Niſi nō legitimè interrogatus ſit: puta, ab alio quàm debetur, vel de alia re; vel alio tempore, &c. De hac re vide j. eod. cap. de interrogat.

XII. Exceptio: Niſi hac vel illa actione conuentus, confeſſus ſit. reprobatur l. certum. 6. §. ſi alia. ff. de confeſſis.

XIII. Exceptio: Niſi abſente aduerſario confeſſus ſit. l. vlt. ff. de interrog. in iure faciendis. M. I. R. d. reg. 2. excep. 10. Huius replicatio eſt: Niſi procurator, tutor, vel curator aduerſarij fuerit præſens. l. certū. 6. §. ſi quis abſente ff. de confeſſis. M. I. R. d. exc. 10. repl. 1.

XIIII. Exceptio: Niſi nō in iure, ſed extra ſit confeſſus. approbatur ſimul & declaratur l. voluit. 4. §. fin. & l. 1. §. fin. & ibi gloſſa. ff. de interrogat. in iure faciend. M. I. R. d. reg. 2. except. 12. Huius replicatio eſt: Niſi confeſſus non probet contrarium. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. eod. lib. cap. 17. q. 2. reg. 1. except. 1. M. I. R. d. except. 12. repl. 1. Eſt igitur hæc inter confeſſionē iudicialem & extraiudicialem differentia, quòd in confeſſione iudiciali non admittatur ꝓbatio in contrarium. de quo dictum paulo ſuperius except. 3. In extraiudiciali autem confeſſione admittatur: quia nō actionem, nec exceptionē, ſed præſumptionem tantùm parit, & aduerſariū probandi onere releuat: vt oſtenſum ſ. d. cap. 17. reg. 1. except. 1.

XV. Exceptio: Niſi in cauſa criminali reus confeſſus nulla alia probatione vrgeatur. l. 1. §. diuus Seuerus. ff. de quæſtionibus.

XVI. Exceptio: Niſi poſtea re integra confeſſum confeſſionis pœniteat. l. de ætate. 11. ff. de interrog. in iure. M. I. P. d. reg. 1. exc. 4. M. I. R. d. reg. 2. exc. 21.

XVII. Exceptio: Niſi confeſſus factum ex quo agitur, exceptione vtatur. l. non vtiq;. 9. ff. de exceptionibus. Concordat j. except. proxim. Vide item ſ. lib. proxim. cap. 16. quæſt. 8. reg. 3. except. 1. M. I. R. d. regul. 2. except. 22.

XVIII. Exceptio: Niſi in principali cauſa, in qua confeſſio facta eſt, actor per exceptionem ſubmoueri potuit: hoc enim caſu per eandem exceptionē ex confeſſione agens poteſt ſubmoueri. l. ſi filius. 12. §. fin. ff. de interrogat. in iure faciend. M. I. R. d. reg. 2. exc. 24. Exemplum proponitur l. confeſſionibus. 13. §. fin. cum l. ſeq. ff. eod. tit. Aliud l. ſi ante. 15. §. mortuo. ff. eod. tit. Aliud item l. vlt. ff. de confeſſis. Huius replicatio eſt: Niſi non tam factum, quàm ius confeſſus ſit, hoc eſt ſe debere. l. Iulianus ait. 3. & l. qui Stichum. 5. ff. d. tit. M. I. R. d. except. 24. repl. 1. Cuius duplicatio eſt: Niſi per errorem facti ſe debere confeſſus ſit. l. cum fideicommiſſum. 7. ff. de confeſſis. M. I. R. d. replic. 1. dupl. 1. Hæc de exceptionib. propoſitæ regulæ ſeu actionis ſint dicta. Plures vide j. eod. cap. de interrogationib. item ſ. eod. lib. cap. 17. quæſt. 3. reg. 3.

II. QVOMODO CONFESSVS teneatur?

I. Regula: Quaſi ex contractu, pro quo pulſabatur, tenetur. l. de ætate. 11. §. qui interrogatus. ff. de interrogationib. in iure faciend.

II. Regula: Quaſi ex re iudicata tenetur. l. certum. 6. §. ſed & ſi fundum. ff. de confeſſis.

III. QVIBVS DETVR ACTIO ex confeſsione?

Iis qui confeſſum non interrogauerunt, non datur ex confeſſione actio. l. vlt. ff. de interrogationib.

IIII. ADVERSVS QVOS detur actio?

De procuratore & tutore confitente, & ipſo domino litis, proponitur ſ. quæſt. 1. except. 1.

V. QVID VENIAT IN HAC actione petendum?

I. Regula: Si reſpondit ſe hæredem, nec adiecit pro qua parte, in ſolidum tenetur. Idem eſt, ſi & alio modo obſcurè confeſſus eſt. de qua re dicetur j. eod. cap. de interrogationib. quæſt. 6.

II. Regula: Si non reſtituat, lis æſtimabitur. l. certum. 6. §. ſi alia quæcunq;. ff. de confeſſis.

VI. QVANDO COMPETAT actio?

De tempore ad ſolutionem ei qui confeſſus eſt dando, proponitur d. §. ſi alia quæcunque. d. l. certum. 6. §. fin. l. ſi debitori. 21. ff. de iudicijs. l. debitoribus. 31. ff. de re iudicata.

VII. EVENTVS ACTIONIS PROpoſitæ & confeſsionis.

I. Regula: Nullæ partes iudicantis in confitentes ſunt. l. proinde. 25. §. fin. cum l. ſeq. ff. ad l. Aquiliam. M. I. R. lib. 2. cap. 14. reg. 2. in prin.

II. Regula: Liberatur verus debitor. approbatur exemplo l. ſi quis. 8. ff. de interrogationibus. l. qui ſeruum. 20. in prin. ff. eod. tit. Huius exceptio prima eſt: Niſi cauſa, in qua confeſſio facta eſt, talis ſit, vt vno condemnato non liberetur alter. d. l. 20. in princ. Cuius replicatio eſt: Niſi is qui confeſſus eſt, defendendi veri debitoris cauſa confeſſus ſit: tunc enim eo conuento

mento liberatur etiam verus debitor. d.l.20. verſ.niſi quaſi defenſor eius. Secunda exceptio eſt: Niſi confeſſus per exceptionem tutus ſit. approbatur exemplo l.confeſſionibus.13.§.fin.ff.d.tt. Tertia: Niſi confeſſus ſoluendo non ſit. l.qui ex parte.18.ff.eod.tt.

III.Regula: Confeſſo tẽpus ad ſoluendum eſt dandum.de quo vide ſ.quaſt.prox.

VIII. ADFINE PROPOSITAE actionis remedium.

Ex confeſſione non ſolùm actio,ſed exceptio quoq; naſcitur.l.quidam.30.in prin.ff.de donationib.

DE INTERROGATIONIBVS in iure faciendis.

I. RATIO *interrogationum proponitur l.1.§.1. & l.2.cum ſequentib.ff.de interrog.in iure faciend.*

II. CAVSA EX QVA INTERROGATIO facienda.

Si dubitetur de aliquo,& probatio difficilis ſit,aduerſarius interrogandus eſt: vt vel confitendo, vel mentiendo ſeſe oneret, & ita is cui probandi onus incumbit,eo releuetur. dictis ll.l.non alienum eſt. 10. & l.vbicunque. 21.ff.eod.tt. Huius exceptiones vide paulo inferius.

III. QVID SEV DE QVA RE interrogatio facienda?

I. Regula, De interrogando, an & pro qua parte hæres ſit, proponitur d.l.2.cum ſeq.l.1. in princ. & l. voluit prætor.4.in prin.ff.de interrogationibus in iure faciend.

II. Regula huius loci proponitur l. ſi ſine.9.§. illud quæritur ff.eod.tt.

III. Regula, De interrogãdo,an hæreditas ex cauſa fideicommiſſi ei ſit reſtituta,habetur d.l.9.§.fin.

IIII. Regula: Si de peculio agatur, quid interrogandum,definitur d.§.fin.

V.Regula: Si damni infecti nomine agatur, quid interrogandum, habetur l. non alienum. 10. & l.qui ſeruum.20.§.fin.ff.d.tt.

VI. Regula: Interrogatus an fundum poſſideat, etiam interrogari debet, quota ex parte poſſideat. d.l. 20.§.in iure.

VII. Regula, De ætate, habetur l. de ætate. 11. in prin.ff.eod.tt.

IIII. ADFINE REMEDIVM.

Adfine remedium interrogationum, ſunt actiones interrogatoriæ nunc ſublatæ. l.1.§.interrogatorijs. ff. de interrogationib.in iure faciend.

V. QVI *interrogare poſſint:item qui interrogandi, vbi & quando,vide j.in except.prox.ſequentib.*

VI. EVENTVS INTERROGATIONUM.

I.Regula: Si interrogatus non reſponderit, in ſolidum tenetur.l.de ætate.11.§.qui tacuit. ff. de interrogationibus in iure faciend. M.I.P.lib.2. cap.15.reg. 2. M.I.R.d.cap.14.reg.16. Huius exceptio prima eſt: Niſi non iudex, ſed aduerſarius interrogauerit. reprobatur l.ſi ſine.9.§.1.& d. l.11. §. qui interrogatus. ff.eod.tt. Secunda: Niſi ſeruus interrogauerit. d.l.9. §.1. Tertia: Niſi iudicium non ſubſiſtat. Cuius exemplum eſt, ſi filius cum patre agat. l. ſi filius. 19. ff. de interrogat. act. Item, ſi ſeruus conueniatur. d.§.1. Quarta: Niſi interrogatus non ſuo, ſed alieno nomine agat,vel conueniatur d.l.9.§.alius. Planè qui abſentis nomine interrogatus nõ reſpondit,pœnam non defendentis ſubit.de qua re ſ.eod.lib.cap.5. quaſt.6.regul.11.membro 1.reg.2. Quinta: Niſi non in iure,vel apud iudicem ſit interrogatus, ſed alibi. approbatus ſimul & declaratur l.voluit prætor.4.§. fin. ff.de interrog.in iure faciend.l.1.§.interrogatorijs. ff eod.tt. Sexta: Niſi interrogatus tempus deliberandi petat l. qui interrogatur. 5. cum l.ſeq.ff.d.tt. Septima: Niſi interrogatus, an hæres ſit, controuerſiam hæreditatis patiatur. d.l.6.§. interdum. ff. eod.tt. Octaua: Niſi filius,qui ſe abſtineat hæreditate,an hæres ſit interrogatus,tacuerit.l.ſi filius.12 §.fin autem ff.eod.tt. Nona: Niſi de ætate ſit interrogatus. reprobatur l. de ætate. 11.in princ.ff.eod.tt. Decima exceptio eſt: Niſi interrogatus ſit de cauſa, ex qua hæres ſit: item per quem hæres ſit effectus. reprobatur l. ſi ſine. 9.§. illud quæritur ff.eod.tt. Vndecima: Niſi rei vendicatione conuentus,interrogetur pro qua parte res eius ſit. l.in ſpeciali actione. 71.ff. de rei vendicatione. Duodecima: Niſi rei vendicatione, vel alia ſimili actione conuentus,interrogetur de titulo ſuæ poſſeſſionis. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ.eod.lib.cap.17. quaſt 2. regul.1.except.6. Decimatertia exceptio eſt: Niſi actione de peculio conuentus, interrogatus ſit, vtrum in poteſtate filium vel ſeruum habeat,necne?l.ſi ſine. 9.§. fin.ff. de interrogationibus in iure faciend. Decimaquarta: Niſi reſponderit interrogatus. ſubſiſtit quidem ipſo iure, M.I.R.d. reg.16. except.30. verùm eius replicatio prima eſt: Niſi ad interrogatum non reſponderit.l.de ætate.11.§.quod autem. ff. d.tt. M.I. R.d.cap.14.reg.17. Huius duplicatio eſt: Niſi interrogatus,an ex dimidia parte hæres ſit,reſpõderit: Heres ſum. d.l.9.§. qui interrogatus. Secunda replicatio eſt: Niſi obſcurè reſponderit interrogatus. d. l. 11. §.nihil. M.I.R d.reg.17. Tertia: Niſi ſe hæredem eſſe vel poſſidere reſponderit,nec adiecit pro qua parte vel hæres ſit,vel poſſideat. d. l.9.§. qui interrogatus. & l. qui ſeruum.20.§.in iure.ff eod.tt. Quarta: Niſi reſpondens ſe pro parte hæredem, non adiecerit pro qua parte.approbatur ipſo iure,verùm eius duplicatio eſt: Niſi pro dimidia parte ſit hæres. d.l.11.§.ſi interrogatus.ff eod.tt. Quinta replicatio eſt: Niſi interrogatus negauit, eſtq; mentitus.d.l.11.§. nihil intereſt.& §.ſi cũ eſſe M.I.R.d.cap.14.reg.20.Huius duplicatio prima eſt: Niſi ſine dolo malo negauerit. d.§ ſi cũ. & §.qui iuſto. Secunda: Niſi is qui negauit ſeruũ in ſua poteſtate eſſe,pro parte tantùm ſit dominus, cæteriq; domini æquè ſint mentiti. reprobatur l. ſi ſeruum. 17. ff.d.tt. Plures propoſitæ replicationis duplicationes vide ſ.eod.cap.de confeſſis,quaſt.1. Hæc de prima regula eiusq; exceptionibus ſint dicta.

II. Regula: Si interrogatus obſcurè, vel non ad interrogatum reſponderit,æquè in ſolidum tenetur, per ea quæ dicta ſunt ſ.reg.proxim.except.14.repl.1.cum ſequentib.M.I.P.d.cap.15.reg.3.

III. Regula: Si interrogatus negauit, eſtq; mentitus,æquè in ſolidum tenetur.approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt paulo ſuperius reg.1. except.14.replic.5.

IIII. Regula: *Si interrogatus confeſſus ſit, ex iſta confeſſione aduerſus eum oritur actio. de qua dictum s̄.eod.cap.in princ. Hactenus de confeſſis & interrogationibus in iure faciendis.*

DE IVREIVRANDO. Caput XXI.

I. VSVS IVRISIVRANDI, & ſimilia.

PRima regula: *Iureiurando deciduntur controuerſiæ. l.1.ff.de iureiurando.*

II. Regula: *Iuſiurandum aſsimilatur tranſactioni. l.2.ff.eod.tt.*

III. Regula: *Iuſiurandum confertur rei iudicatæ. l.1.in princ.ff quarum rerum actio datur. l.2.& l.qui iuraſſe.26.§.fin.ff.de iureiurando. M.I.R. libro 2. capite 15.reg.4.*

IIII. Regula: *Iuſiurandum confertur nouationi. d.l.26.§.fin.*

V. Regula: *Comparatur & ſolutioni. l.iuſiurandum.27 ff.eod.tt.*

VI. Regula: *Acceptilationi confertur iuſiurandum. l.iuſiurandum.40.ff.d.tt.*

II. CAVSAE EX QVIBVS iurandum?

Si deficiente probatione iuſiurandum delatum ſit, aut iurandum, aut cauſa cadendum eſt. l.iuſiurandū. 34.§. ait prætor. & §. datur. & l.manifeſtæ.38.ff.de iureiurando. l. delata.9. C eod.tt. M.I.P.lib.2.cap. 16.reg.3.in prin. M.I.R.d.c.15.reg.11. Huius exceptio prima eſt: Niſi alius, non aduerſarius iuſiurandum detulerit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ habentur s̄.cap.prox.quæſt.1.except.6. Secunda: Niſi iuſiurandum deferat, qui ad hoc habilis non ſit. l.tutor.35.§.1.ff.de iureiurando. Plura exempla vide s̄.cap prox.quæſt.1. except.5. cum ſequentibus. Tertia: Niſi parenti vel patrono iuſiurandum deferatur. reprobatur l. quoties.14.ff.d.tt. Quarta: Niſi is cui iuſiurandum defertur, iudicium ſuſcipere cogi non poſſit. approbatur exemplo d.l.35.§.fin. ff. eod.tt. l. ſed & ſi. 28.§. ex quibus. ff. de iudicijs. l. ſi patronus. 16. ff. de iureiurando. l. in contractibus.14.§. illo videlicet ſemper obſeruando. C. de non numerata pecunia. Quinta exceptio eſt: Niſi pupillo deferatur. l.iuſiurandum.34.§.pupillo. ff. de iureiurando. M.I. P.reg.3.except.1. Sexta: Niſi alij quàm ei qui geſsit, iuſiurandum deferatur. l. Marcellus. 11.§. iurare. ff. rerum amotarum. d.l.34.§. procurator. ff. de iureiurando. item l.videamus.4.in prin.verſic.graue enim. ff.de in litem iurando. M.I.R.d.reg.11.except.1.vbi etiam diſtinguitur. Septima: Niſi tutori rei conuenti iuſiurandum deferatur. approbatur per ea quæ dicta ſunt s̄.except.prox. Eius autem replicatio eſt: Niſi tutor ipſe geſſerit, vel cum eo ſit geſtum. approbatur exemplo l.cum etiam.5.C.de iureiurando. Octaua exceptio eſt: Niſi non de omnibus rebus iuſiurandum deferatur. reprobatur l.de rebus amotis.14.ff.rerum amotarum. Nona: Niſi deferens de calumnia iurare nolit. l. iuſiurandum. 34.§. qui iuſiurandum. & l.ſi non fuerit.37.ff.de iureiurando. l.delata.9.verſ.ſi nō per actorem.C.eod.tt. M.I.R.d.reg.11.except.4. Huius replicatio prima eſt: Niſi parens filio, vel patronus liberto iuſiurandum deferat. d.l.34.§. qui iuſiurandum. & l. ſi patronus.16.ff.eod.tt. l.licet.7. verſ. nec deferētes ff.de obſequijs liberorum. Altera replicatio eſt: Niſi is cui iuſiurandum delatum eſt, illud referat. referens enim de calumnia iurare nō cogitur. d.l.34. §. datur autem. verſ.ſed nec iuſiurandum. Decima exceptio eſt: Niſi antea quoq; iuſiurandum delatum fuerit, & rurſus reuocatum. l.ſi quis.11.in prin. C. de iureiurando. M.I.R.d.reg.11.excep.2. Vndecima: Niſi is cui iuſiurandum delatum eſt, illud referat. d.l.34. in prin.§.datur.& §.fin.ff.d.tt. l.delata.9.& l. generaliter.12.§. ſed iuramento. C.eod.tt. M.I.P.d.reg.3. except.2. M.I.R.d.reg.11.except.16. Huius replicatio prima eſt: Niſi referens non iurauerit de calumnia. reprobatur d.l.34.§. datur. verſic. ſed nec iuſiurandum. Secunda: Niſi ex conuentione extra iudicium iuſiurandum ſit delatum. l.iuſiurandum.17. in princ. ff.d.tt. Tertia: Niſi ex delicto agatur. approbari videtur l.Marcellus.11.§.fin.cum l.ſeq.ff.rerum amotarum. l.idem Labeo.13.ff.eod.tt. M.I.P.d.except.2.repl.1. Quarta: Niſi tale factum referatur, de quo referens probabiliter dubitat: hoc enim caſu ꝑ relationē, aduerſario non iurante, non erit tutus. d.l.34.§.1. Quinta: Niſi non tale iuſiurandum referatur, quale defertur. ſubſiſtit quidem ipſo iure, verùm eius duplicationes ſunt aliquot ex arbitrio iudicis pendentes. d.l.34.§.non ſemper. Plures huiuſmodi replicationes vide s̄.cap.proximo. Duodecima exceptio eſt: Niſi is cui iuſiurandum delatum eſt, dubitet, petatq; tempus vt certioretur. d.l.34.§.1.ff.de iureiurando.

III. VBI IVRANDVM?

Regulariter apud iudicem iurandum eſt. l. generaliter.12.§.omne igitur. C.eod.tt. Verùm huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi is cui iuſiurandum delatum eſt, egregia perſona ſit, vel valetudinarius. l.ad perſonas.15.ff.de iureiurando. Vide inſuper s̄.eod.lib. cap.16.de iuramēto calumniæ, q.5. Secunda exceptio eſt: Niſi is q iurare debet, abſit. l.generaliter.12.§.hic de pſentib. C.d.tt. Plura vide s̄.eod.lib.cap.16.d.q.5.

IIII. QVANDO IVRANDVM?

Regulariter ſtatim, poſtquā delatum eſt, iuſiurandum præſtari debet. l.non erit. 5. §.fin. & l. remittit. 6.§.fin.ff.de iureiurando. Huius exceptio prima eſt: Niſi ſpaciū ad deliberandum ex iuſta cauſa petat. approbatur exemplo l.iuſiurandum. 34.§.1.ff.eod.tt. l. qui interrogatur.5. cū l.ſeq.ff.de interrog. in iure faciend. Altera exceptio eſt: Niſi cum iudex iuſiurandū detuliſſet, ab ea ſententia ſit appellatum: hoc enim caſu finis appellationis videtur expectandus. ſed reprobatur l.generaliter.12.C.de iureiurando.

V. QVA FORMA IVRANDVM?

Vt delatum eſt, ita quoq; iurandum. l. ait prætor. 3.§.fin.cum ll.ſequentib.& l. qui per ſalutem. 33.ff. de iureiurando. M.I.R.d.cap.15.regul.24.except.12. Huius exceptio prima eſt: Niſi iuſiurandum illicitum ſit delatum. l.non erit ratum.5.§.ſed ſi quis. & §.diuus. ff.d.tt. Secunda: Niſi iuſiurandum referatur. hoc enim caſu videtur tale iuſiurādum præſtandum, quale

quale delatum eſt, non quale eſt relatum. de quo vide §. quæſt. 2. except. 11. replic. 5.

VI. QVI iurare debeant, & alia, vide j. cap. prox. inter exceptiones.

VII. EVENTVS IVRIS-iurandi.

I. Regula: Si delato iureiurando iuratum non ſit, is cui delatum eſt, pro confeſſo habetur. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ habentur j. capite prox. quæſt. 1. except. 1.

II. Regula: Si delato vel relato iureiurando iuratum ſit, iuranti tam actio quàm exceptio ex eo datur. Idem eſt & ſi volenti iurare iuſiurandum remiſſum ſit: item ſi is cui delatum eſt iuſiurandum, illud retulit, nec aduerſarius iurare voluit. de qua re dicetur j. cap. proxim.

III. Regula: Sed & aduerſus iurantem datur ex iureiurando actio. l. ſi duo. 13. §. ſi quis iurauerit. ff. de iureiurando.

IIII. Regula: Si occaſione iuriſiurandi præſtandi, aliqua oriatur cõtrouerſia, in arbitrio iudicantis eſt. l. iuſiurandum. 34. §. ſi de qualitate. & §. non ſemper, in fin. ff. de iureiurando. l. generaliter. 12. §. in omnibus. C. eod. tt.

V. Regula: Si peieratum ſit, periurij pœna competit. l. quod ſi. 21. cum l. ſeq. ff. de dolo malo. M. I. P. d. cap. 16. reg. 9. M. I. R. d. cap. 15. reg. 19. Huius exceptio prima eſt: Niſi pupillus peierauit. l. qui iuraſſe. 26. in princ. ff. de iureiurando. Secunda: Niſi quis id quod iurato promiſit, ex iuſta vel neceſſaria cauſa non præſtet. approbatur exemplo l. vlt. ff. qui ſatiſdare cogantur. Alio l. Imperatores. 38. in prin. ff. ad municipalem. Accedit M. I. P. d. reg. 9. except. 7. Tertia exceptio: Niſi in æſtimatione iureiurando facta rem minoris æſtimauerit, nec adiecerit eo pluriſue. hic enim periurium non committit: quia quæ res pluris eſt, vtiq; & minoris eſt. l. cum furti. 9. ff. de in litem iurando. Quæ ſit pœna periurij, definitur l. ſi duo. 13. §. fin. ff. de iureiurando. Alia pœna proponitur l. vlt. ff. ſtellionatus. Item alia l. 2. C. de iureiurando. Cui concordat l. 2. C. ad l. Iuliam maieſt. Plures pœnas vide M. I. P. d. cap. 16. reg. 14. cum quatuor ſeqq.

DE ACTIONE ET EXceptione iuriſiurandi. Cap. XXII.

I. CAVSAE EX QVIBVS actio vel exceptio propoſita competit.

PRima cauſa: Si delato vel relato iureiurando, iuratum ſit, iuranti ex eo iureiurando tam actio quàm exceptio datur. l. ait prætor. 7. l. nam poſtea. 9. §. 1. l. iuſiurandum. 34. §. fin. & l. iuſiurandum. 40. ff. de iureiurando. l. cum ꝓponas. 6. C. d. tt. Inſtit. de exceptionibus. §. æquè ſi debitor. & Inſtit. de actionibus. §. item ſi quis poſtulante. M. I. P. d. cap. 16. reg. 19. M. I. R. d. cap. 15. reg. 24. Huius exceptiones vide paulo inferius.

II. Cauſa: Si delato iureiurando, illud remiſſum ſit, nam & hoc caſu ei cui remiſſum eſt, perinde ac ſi iuraſſet, tam actio quàm exceptio iuriſiurandi competit. d. l. 9. §. 1. Declaratur l. remittit. 6. in prin. ff. d. tt. Huius exceptio prima eſt: Niſi iuſiurandum non fuerit ſuſceptum. d. l. 6. in fin. l. nõ erit ratum. 5. §. fin. ff. eod. tt. Secunda: Niſi pupillus iuſiurandum remiſerit. l. iuriſiurandi. 32. ff. d. tt. Tertia: Niſi ignoranti vel abſenti, non præſenti iuſiurandum remiſſum ſit. reprobatur l. Labeo. 41. ff. eod. tt.

III. Cauſa: Si delato iureiurando, deferẽs nõ prius iurauerit de calumnia, hoc exigente aduerſario. hic enim remittenti ſimilis eſt. l. ſi non. 37. ff. de iureiurando. Cuius cauſa exceptiones vide §. cap. prox. quæſt. 2. except. 9. repl. 1. cum ſequente.

IIII. Cauſa: Si ſub iuriſiurandi conditione aliquid promiſſum ſit, vel debitum remiſſum. hoc enim caſu iuranti dabitur actio vel exceptio. l. ſi quis. 39. ff. eod. tt.

V. Cauſa: Si delato vel relato iureiurando, is cui delatũ eſt, iurare recuſauit: hoc enim caſu ei qui detulit, vel retulit iuſiurandum, iuriſiurandi tam actio quàm exceptio datur. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt §. cap. prox. q. 2. Huc pertinet etiam d. l. 5. §. ſi neq;. ff. d. tt. Propoſitæ cauſæ exceptio prima eſt: Niſi is, cui delatũ eſt iuſiurandum, ſuã intentionẽ ſatis probauit. M. I. P. d. cap. 16. reg. 21. except. 1. Altera exceptio videtur eſſe talis: Niſi poſtea iurare ſit paratus. ſed reprobatur d. §. ſi neq;. Reliquas exceptiones vide j. item §. cap. prox. d. quæſt. 2.

De exceptionibus præcedentium cauſarum generalioribus.

I. Exceptio: Niſi iuratum nõ ſit: hoc enim caſu iuriſiurandi actio vel exceptio denegatur. l. nam poſtea. 9. in prin. & d. l. 5. §. dato. ff. de iureiurando. Huius replicationes ſunt ſupradictæ cauſæ ſecunda & tertia.

II. Exceptio: Niſi poſtea iuratũ ſit, ab aduerſario prius iuratum non eſſe. l. quod ſi iurauit. 29. ff. eod. tt.

III. Exceptio: Niſi poſtea delato iureiurando, iuretur contrarium. l. in duobus. 28. §. fin. ff. eod. tt. M. I. R. d. reg. 24. except. 13.

IIII. Exceptio: Niſi iuſiurandum non fuerit delatum. l. 3. in prin. ff. d. tt.

V. Exceptio: Niſi is qui iuſiurandum detulit, inhabilis ſit ad deferendum. l. tutor. 35. §. 1. ff. d. tt. Huius exempla ſunt exceptiones ſequentes.

VI. Exceptio: Niſi alius, non is cui iuſiurandum obijcitur, detulit. l. nec filius. 7. C. de iureiurando. l. nam poſtea. 9. §. fin. cum l. ſeq. l. ait prætor. 3. §. penult. & l. ſed & ſi. 11. §. fin. cum l. ſeq. ff. eod. tt. l. ſed & ſi. 7. § ſi petenti. ff. de publiciana in rẽ act. l. vnica. in prin. verſ. ſi tamen. ff ſi mulier ventris nomine. M. I. P. d. reg. 21. except. gener. 1. M. I. R. d. reg. 24. except. 4. Huius replicatio prima eſt: Niſi tutor vel curator aduerſarij detulerit. l. iuſiurandum. 17. §. ſi tutor. & l. tutor. 35. in princ. ff. de iureiurando. Secunda: Niſi procurator aduerſarij detulit. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 17. §. fin. cum duabus ll. ſequentibus. ff. eod. tt. M. I. P. d. except. gener. 1. replic. 1. Ex quibus patet, replicationem propoſitam ipſo quidem iure reprobari, admitti verò in tribus caſibus: ſcilicet, ſi vel vniuerſorum bonorum adminiſtrationem procurator habeat, vel nominatim illi mandatum ſit, vel iſ

rem ſuam procurator ſit datus. Quartus caſus reprobatur: ſcilicet, ſi de rato caueat. Quintus caſus eſt: Si is qui iurauit, probauerit verum eſſe quod iurauit. Quæ diſtinctio approbatur ibidem, his verbis: Cogetur reus docere, liquidò ſe iuraſſe. De qua re vide Duarenum Diſputat. anniuerſ. lib. 1. cap. 2. Tertia replicatio eſt: Niſi defenſor alicuius corporis detulit. approbatur ſub conditione l. iuſiurandum. 34. §. defenſor. ff. eod. tit. ſi ſcilicet ſuper hoc mandatum habuerit. Quarta: Niſi iudex iuſiurandum detulerit. l. 1. & l. admonendi. 31. §. ſolent enim ff. de iureiurando. l. in bonæ fidei. 3. C. eod. tit. M. I. R. d. except. 1. repl. 2. M. I. R. d. exc. 4. repl. 1. Plura de hac re vide). eod. lib. cap. 24. reg. 10. Quinta: Niſi ſeruus aduerſarij iuſiurandum detulerit. approbatur ſub cōditione l. ſeruus. 20. cum duabus ſequentib. ff. d. tit. & l. nec ſeruum. 42. in fin. ff. de peculio. l. ei qui ſeruo. 7. C. quod cum eo qui in aliena poteſtate. Inſt. de actionib. §. actiones antē. Huius duplicatio eſt: Niſi ſeruus peculij adminiſtrationem non habens detulit. d. l. 20. & l. multo magis. 24. in fin. ff. eod. tit. Altera duplicatio eſt: Niſi non in cauſa peculiari delatum à ſeruo ſit iuſiurandum. hoc enim domino non nocet. Quæ duplicatio elicitur ex d. l. 20. ibi: ſi peculij. Accedit gloſſa in d. l. 20. Tertia duplicatio eſt: Niſi ſeruus in iudicio, non extra detulit iuſiurandum. nam quia cum ſeruis nulla eſt actio, l. cum ſeruis. 107. ff. de reg. iuris: ideo ſeruus in iudicio deferendo iuſiurandum non præiudicat domino. l. depoſiti. 5. § ſi filius, in fine. ff. de peculio. Accedit gloſſa in d. §. ſi filius. & in l. quidam. 22. ff. de iureiurando. Sexta replicatio eſt: Niſi filiusfamiliâs in cauſa peculiari detulerit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt ſ. replic. 5. Septima: Niſi reus ſtipulandi aduerſarij detulit. l. in duobus reis. 28. in prin. ff. eod. tit. Octaua: Niſi in populari actione iuſiurandum ſit delatum. approbatur ſimul & diſtinguitur l. eum qui. 30. §. in popularib. ff. eod. tit. Nona replicatio eſt in iureiurando quod auctor detulit. hoc enim ſucceſſori nocet. l. nam poſtea. 9. §. fin. verſ. eosq; qui in locum ff. eod. tit.

VII. Exceptio: Niſi pupillus iuſiurandum detulerit. l. iuſiurandum. 17. §. pupillus. ff. de iureiurando. l. ſi ad excludendam. 4. C. eod. tit. Huius replicatio eſt: Niſi tutore authore pupillus iuſiurandum detulerit. d. §. pupillus. & l. 1. §. 1. ff. quarum rerum actio non datur.

VIII. Exceptio: Niſi minor 25. annis iuſiurandum detulerit. l. nam poſtea. 9. §. ſi minor. ff. de iureiurando. Ex qua duæ replicationes cōſtant. prima eſt: Niſi minor in deferendo captus non ſit. Altera: Niſi maior factus intra quadriennium in integrū reſtitutionem non petierit. M. I. R. d. reg. 24. except. 1.

IX. Exceptio: Niſi debitor in fraudem creditorum ſuorū iuſiurandum detulerit. d. l. 9. §. ſed & ſi quis.

X. Exceptio: Niſi deferens delatum iuſiurandum reuocauerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi quis. 11. §. ſi quis autem. C. eod. tit. M. I. R. d. regul. 24. exception. 15.

XI. Exceptio: Niſi non ſtatim delatū iuſiurandum ſuſceptum ſit. l. non erit ratum. 5. § fin. & l. remittit. 6. §. fin. ff. d. tit. M. I. R. d. reg. 24. except. 14.

XII. Exceptio, ſumpta ex cauſa in qua, ſeu ex re de qua iuratur, reprobatur l. ait prætor. 3. §. quacunque, cum ſequentibus. ff. de iureiurando. l. in actione. 10. C. eod. tit.

XIII. Exceptio: Niſi alius, quàm is qui actione vel exceptione iuriſiurandi vtitur, iurauit. d. l. 3. §. penul. ff. d. tit. item l. vnica, in prin. verſ. ſi tamen. ff. ſi mulier ventris nomine. M. I. R. d. reg. 24. except. 3. Huius replicatio prima eſt: Niſi ſeruus eius qui iureiurando vtitur, iurauerit. l. ſeruus. 20. l. ſi ſeruus. 23 & l. ſed & ſi. 25. ff. eod. tit. Secunda: Niſi filius eius qui iureiurando vtitur, iurauerit. l. multo magis. 24. ff. eod. tit. l. 2. in prin. ff. quarum rerum actio non datur. l. vlt. ff. de exceptionibus. Tertia: Niſi pater eius qui iureiurando vtitur, iurauerit. l. qui iuraſſe. 26. §. ſi pater. ff. de iureiurando. Quarta: Niſi procurator vel defenſor eius qui iureiurando vtitur iurauit. l. nam poſtea. 9. §. iuſiurandum. & l. creditore. 42. §. penult. ff. d. tit. l. generaliter. 12. §. his de præſentibus. C. eod. tit. M. I. R. d. except. 3. repl. 1. Quinta: Niſi fideiuſſore conuento, reus iurauerit. l. in duobus reis. 28. §. 1. & d. l. 42. §. fin. ff. d. tit. Huius duplicatio eſt: Niſi in tali cauſa iuſiurandum interpoſitum ſit, in qua liberato reo, nō liberatur etiam fideiuſſor. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 42. in prin. Sexta replicatio eſt: Niſi debitore conuento, fideiuſſor iurauit. hoc enim iuſiurandum etiam debitori prodeſt. d. l. 28. §. 1. ff. d. tit. Huius duplicatio eſt: Niſi de perſona iurantis tantùm ſit actum. l. 1. §. ſed ſi fideiuſſor. ff. quarum rerum actio nō datur. Cuius exemplū eſt: Si de eo iurauerit fideiuſſor, ſe non fideiuſſiſſe. d. l. 28. §. ſi ei qui. & d. l. 42. §. ſi fideiuſſor. d. l. 1. §. ſed ſi fideiuſſor. ff. quarum rerum actio non datur. Septima replicatio eſt: Niſi debitore conuento, fideiuſſoris defenſor iurauit. d. l. 42. §. penult. ff. de iureiurando. Octaua: Niſi alter ex reis promittendi iurauerit: tunc enim alteri quoq; iuſiurandum prodeſt. d. l. 28. §. ex duobus ff. d. tit. Nona: Niſi is qui iureiurando vtitur, ſucceſſor ſit eius qui iurauit. l. ait prætor. 7. cū ſeq. ff. eod. tit. l. 1. §. ſi petitor. ff. quarum rerum actio non datur. Hæc de exceptione decimatertia, eiusq; replicationibus ſint dicta.

XIIII. Exceptio: Niſi minor annis, vel mulier iurauerit. reprobatur l. qui iuraſſe. 26. in princip. ff. de iureiurando.

XV. Exceptio: Niſi illicitum iuſiurandum præſtitum ſit. l. non erit ratum. 5. §. ſed ſi quis. ff. d. tit.

XVI. Exceptio: Niſi dolo malo iuratum eſſe dicatur. reprobatur l. aduerſus. 15. ff. de exceptionib. Sanè exceptio hæc videtur eadem eſſe cum ſequente.

XVII. Exceptio: Niſi peieratum ſit, & contrarium probetur. reprobatur d. l. 5. §. dato. ff. de iureiurando. l. in duobus reis. 28. §. fin. & l. eum qui. 30. in prin. verſ. & poteſt dici. ff. eod. tit. l. quod ſi. 21. cum ſequent. ff. de dolo malo. l. ait prætor. 3. §. vnde Marcellus. verſ. quamuis verè prægnans fuerit. ff. de iureiurando. M. I. R. d. reg. 24. except. 10. Planè admittitur exceptio propoſita primò, ſi cum de vltima voluntate iuratum eſſet, nondum inſpectis verbis teſtamenti, poſtea prolato teſtamento contrarium appareat. l. vlt. C. d. tit. Cuius ratio eſt: Quia nec tranſactio, cuius ſpeciem continet iuſiurandum, nondum cognitis inſpe-

ctisq;

ctiuq; verbis teſtamenti, valet. gloſſ. in d. l. vlt. in verbo Lucrum. Secundò, ſi non ab aduerſario, ſed à iudice iureiurando delato, poſtea noua inueniantur inſtrumenta. l. admonendi. 31. ff. de iureiurando.

XVIII. Exceptio: Niſi etiamſi verè factum eſſet quod iuratum eſt, nihilominus tamen obſtaret exceptio aliqua. approbatur exemplo l. ſed & ſi. 11. §. item ſi iurauero. l. cum qui. 30. §. ſi iurauerò. & §. fin. l. ſi duo. 13. §. Marcellus. l. qui iuraſſe. 26. §. ſi pater. & l. creditore. 42. in prin. verſic. ſin verò creditor ff. d. tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi non de facto, ſed de iure ſit iuratum: puta, nihil deberi, vel ſibi deberi. d. l. 42. in prin. & d. l. cum qui. 30. §. ſi mulier. Concordant ea quæ dicta ſunt s. cap. 20. q. 1. except. 18. replicatione 1. Altera: Niſi temporis præſcriptio actionis in qua iuratũ eſt, obſtet. nam hæc præſcriptio iureiurando non obſtat. l. nam poſtea. 9. §. ſi is qui. & l. ſi duo. 13. §. idem ait ff. de iureiurando.

XIX. Exceptio: Niſi id quod iuratum eſt, nec ius, nec natura concedat. approbatur in caſu ſimili s. d. cap. 20. quæſt. 1. excep. 4. Huius replicatio eſt: Niſi iurauerit ſe vſumfructum habere rerum, quarum vſusfructus conſtitui nõ poteſt. l. ſed & ſi. 11. §. ſed & ſi rerum. ff. de iureiurando.

XX. Exceptio: Niſi præſtito iureiurando fuerit appellatum. reprobatur l. generaliter. 12. §. ſed iuramento. & §. ſinc autem. C. d. tt.

XXI. Exceptio: Niſi poſſeſſor iurans rem petitoris non eſſe, poſtea poſſeſſione amiſſa, ex eo iureiurando rem repetat. l. ſed & ſi. 11. in prin. ff. eod. tt. l. ſed & ſi. 7. §. ſi petenti, in fin. ff. de publiciana in rem actione. Huius replicatio eſt: Niſi non rem petitoris nõ eſſe, ſed rem ſuam eſſe. poſſeſſor iurauit. d. l. 11. §. 1.

XXII. Exceptio: Niſi alia actione agatur, quàm actum eſt, cum iuſiurandum deferretur. reprobatur l. in duobus reis. 28. §. exceptio. §. quæ iurauit, in fin. & §. colonus. ff. de iureiurando. l. ſi duo. 13. §. item Iulianus ff. eod. tt. Admittitur autem primò, ſi alia, non eadem quæſtio, de qua iuratum eſt, in iudicium deducatur. d. l. 28. §. exceptio. Cuius exemplum proponitur d. §. item Iulianus. verſ. cæterùm ſi contendat. Secundò admittitur in caſu d. l. 28. §. ſi quis. Tertia diſtinctio proponitur d. l. 28. §. quæ iurauit. Quarta d. l. 28. §. igitur ſi quis. Quinta l. ſi actor. 36. ff. d. tt.

XXIII. Exceptio: Niſi ex alia cauſa agatur, quàm de qua iuratum eſt. approbatur per ea quæ propoſita ſunt s. except. prox.

XXIIII. Exceptio: Niſi alia res petatur, quàm de qua iuſiurandum præſtitum eſt. conſtat ex ijs quæ dicta ſunt s. except. 22. Huius replicatio eſt: Niſi ex eadem cauſa, de qua iuratum eſt, alia res petatur: tunc enim nihilominus obſtat exceptio. approbatur exemplo l. cum qui. 30. §. ſi libertus. ff. de iureiurando. Hæc de cauſis propoſitæ actionis & exceptionis, earumq; exceptionibus ſint dicta.

II. QVIBVS *iuriſiurandi actio vel exceptio competat, vide s. except. 13.*

III. ADVERSVS *quos cõpetat, dictũ s. exc. 6.*

IIII. QVID VENIAT IN Actione iuriſiurandi?

Prima regula: De eo quod in iudicatũ vel principalem actionem venit, proponitur l. ſed & ſi. 11. §. ſi cum de hæreditate. & l. ſi duo. 13. §. ſi quis iurauit. ff. de iureiurando.

Secunda regula: Si in actione quæ infitiando creſcit, iuratum ſit ſibi deberi, in ſimplum, nõ in duplum datur actio. l. cum qui. 30. in prin. ff. d. tt.

Tertia huius loci regula habetur d. l. 30. §. ſi mulier.

Quarta de fructibus & partu proponitur d. l. 11. §. 1. ff. d. tt.

V. QVAE PRAESTITO IVreiurando competat actio?

I. Regula: In factum actio datur. l. ſed et ſi. 11. §. proinde ſi cum. ff. de iureiurando. l. actori, 8. C. de iureiurando.

II. Regula: Etiam principalis actio, in qua iuratum eſt, competit. approbatur exemplo l. ſi duo. 13. §. ſi quis iurauerit. ff. eod. tt. item l. cum qui. 30. in prin. verſ. cum omiſſa. ff. d. tt.

III. Regula: Iuranti rem ſuam eſſe, etiam publiciana competit. l. ſed & ſi. 7. §. ſi petenti. ff. de publ. in rem act.

IIII. Regula: Iuranti furtum factum eſſe, non etiam condictio rei furtiuæ cõpetit. l. in duobus. 28. §. item Pomponius ff. de iureiurando.

V. Regula: Iuranti ſe nihil debere, non ſolùm exceptio competit, ſed etiam pigneratitia actio, & condictio indebiti ſoluti. l. iuſiurandum. 40. ff. d. tt.

VI. Regula: Iuranti poſſeſſori, rem petitoris nõ eſſe, exceptio tantùm aduerſus petentem, nõ etiam aduerſus poſſidentem ex iſto iuramẽto actio datur. l. ſed & ſi. 7. §. ſi petenti. ff. de public. in rem actione. item l. ſed et ſi poſſeſſori. 11. in prin. ff. de iureiur.

VI. EVENTVS.

I. Regula: Damnatus poſt iuſiurandum ex famoſo iudicio, infamis quoq; efficitur. l. nam poſtea. 9. §. ſi damnetur. ff. de iureiurando.

II. Regula: Vno ex patronis iuſiurandum deferente, ſi libertus iurauit illũ patronũ non eſſe, illius portio alteri patrono nõ accreſcit. l. ſi duo. 13. in prin. ff. d. tt.

DE ORDINE COGNITIONVM, & officio iudicis, quod eſt poſt concluſam cauſæ diſputationem.

Cap. XXIII.

HActenus de probationibus, & ijs quæ probationum vicem obtinent. nunc de cognitionum ordine, & iudicio rerum quæ propoſita ſunt, necnon & alijs iudicum officijs dicetur.

I. QVO ORDINE QVODQVE ſit cognoſcendum?

I. Regula: Prius de poſſeſſione, quàm violentiæ crimine, eſt cognoſcendum. l. 1. C. de appell.

II. Regula: Prius de poſſeſſione, quàm de proprietate, vel alio iure, quod quis in re ſibi vindicat, cognoſcendum. l. ſi de vi. 37 ff. de iudicijs. l. qui cœtu. 5. §. ſi de vi. ff. ad l. Iuliam de vi pub. l. exitus. 35. ff. de acq. poſſeſ. l. ordinarij iuris. 13. C. de rei vind. l. ſi quis. 3. C. finium regundorũ. l. incerti. 3. C. de interdictis. l. ſi coloni. 14. C. de agricolis & cenſitis. M. I. P. lib. 2. cap. 17. reg. 1. M. I. R. lib. 2. cap. 16. q. 1. reg. 1.

III. Regula: Si duæ cauſæ in iudicium deducātur, quarum alteri per alteram futurum eſt præiudicium, maior cauſa ante minorem eſt expedienda. l. per minorem.54.ff.de iudicijs.l.ſcio.4.ff.de in integrum reſtit. M.I.P.d. cap.17.reg.2. Declaratur hæc regula l. rei maioris.21.ff.de exceptionibus. Exemplum proponitur l. diuus Pius.5.§.fin. & l.ſi qui libertatem.7.in prin. ff.de petitione hæred. Quod exemplum videtur mutatum l.vlt.§.ſin autem libertates. C.eod.tt. Nouell.115.§.cæterùm ſi hæc obſeruata.verſ. ſanè ſi vſu-ueniat. Alia exempla habentur l. vlt.in princ.C.eod. tt.l.non diſtinguemus. 32. §. ſi is faciat. ff.de receptis arbitris.l.vt debitum.5.C.de actionibus hæreditarijs. l. fundum Titianum. 16. cum ſeq. item l. fundi. 18.ff. de except. l. 1. C.qui accuſ. non poſſunt. Huius exceptio prima eſt: Niſi ciuilis cauſa ſit, & criminalis: hoc enim caſu, quamuis criminalis cauſa maior ſit quàm ciuilis, tamen hæc ante illam poteſt exerceri. l.vnica. C.quando ciuilis actio criminali. Sed & ſimul agitari poſſunt. l.cum ciuilis.3.C.de ordine iud. Planè propoſita exceptioni contradicere videtur l.vlt.C.de ordine iudiciorum. De qua re vide M.I.R.lib.5.cap.1. reg.87.except.14.repl.3. Secunda exceptio eſt: Niſi maior cauſa in iudicium deducta ſit, atq; finita: tunc enim minor quoq; in illud poteſt deduci.l.ſi poteſt.13. ff.de exceptionibus. Contradicit l.fundum.16.cum l. ſeq.ff.eod.tt. Tertia: Niſi tertius de cauſa minore agens, caueat, euicta hæreditate, id quod ei reſtitutum fuerit reddi.l.vlt.C.de petit.hæred.l.ſi teſtamentum. 6. ff. de petit. hæred. l. ſi in fraudem. 9. C. de legatis. Quarta exceptio eſt: Niſi cauſa maior ſeu hæreditaria nondum in iudicium deducta ſit. l. ſi quis libertatem.7.in prin.verſ.ita demum autem. ff.de petit.hæred. Quinta exceptio eſt: Niſi nullum adminiculum minori cauſæ per maiorem, vel contrà maiori per minorem accedat. d.l.7.§.fin. Concordant ea quæ propoſita ſunt s̄.ead.reg.in prin.verſ.rei maioris.

IIII. Regula: Prius quæſtio proprietatis, quàm plagij, determinanda. l. præſes prouinciæ. 8. C. ad l. Faniam de plag.

V. Regula: Prius quæſtio generis, quàm hæreditatis, determinanda.l.2.C.de ordine iud.

VI. Regula: Præiudicialis cauſa, quæ cum alia concurrit, prius determinanda eſt. l.1.cum ſex legibus ſequentibus. C.de ordine cog.l.quoniam. 26. C.ad l.Iuliam de adult. M.I.P.d.cap.17.reg.3.M.I.R.d. cap.16. quæſt.1.reg.3.

II. QVAE SINT OFFICIA iudicis in iudicando & cognoſcendo?

Prima huius loci regula proponitur l. iudices. 9. C.de iudicijs. M.I.P.d.cap.17.reg.5. M.I.R.d.cap.16. quæſt.2.reg.1.

II. Regula: Quod à litigatoribus vel aduocatis prætermiſſum eſt, iudex debet ſupplere. l.vnica. C.vt quæ deſunt aduocatis. M.I.R.d.q.2.reg.5.

III. Regula: Ea quæ ſunt imperij magis quàm iuriſdictionis, vt ſunt cauſæ cognitiones, per libellum expedienda non ſunt. l.nec quicquam. 9.§.1.ff.de officio proconſulis. Sed de hac re dictum quoq; s̄. libro prox.cap.9.quæſt.5.

IIII. Regula, De officio ſuccesſoris iudice mortuo, proponitur l.mortuo.60.ff.de iudicijs.

V. Regula: De qua re cognouerit iudex, pronunciare quoque cogendus erit. l. de qua re. 74. in princ. ff.de iudicijs. l.prætor.13.§.fin.ff.de vacat.munerum. Concordat item j. cap.25. de relationibus, quæſt. 4. in princip.

VI. Regula: Inciuile eſt, niſi tota lege perſpecta, vna aliqua particula eius ꝓpoſita iudicare vel reſpondere. l.inciuile eſt.24.ff.de legib.

VII. Regula: Non quidquid iudicis poteſtati permittur, id ſubijcitur iuris neceſſitati. l.non quidquid. 40.ff. de iudicijs. Exemplū proponitur in l.1.C.quomodo & quando iudex ſententiam, &c.

VIII. Regula: Ne iudex conſultationes & ſententias alienas in iudicando ſequatur. l.nemo iudex.3.C. de ſententijs & interlocut. omnium iud. M.I.P.d. capit.17.regul.6. Huius exceptiones vide s̄. lib.prox. capit.4. in fin.

IX. Regula: Ne iudex iuſſione vel reſcripto principis, pendente lite elicito moueatur, vel id ſequatur. approbatur ſimul & diſtinguitur s̄. lib. prox. cap.5. except.2. Reliqua iudicis officia vide j. in capitibus ſequentibus. Sed & de ijs vide s̄.lib.prox.cap.7. cum ſequentib. item eod. hoc lib.cap.2. circa finem.

DE REBVS DVBIIS ET obſcuris. Cap. XXIIII.

QVid in rebus dubijs & obſcuris iudici ſpectandū ſit & ſequendū, diſtinguitur ex re de qua dubitatur. aut enim de iure dubitatur, aut de facto.

I. SI DE IVRE DVBITAtur, regulæ.

Prima huius loci regula eſt: Ne aliter iudicet iudex, quàm legibus eſt cautum. Inſt. de officio iudicis, in princip. l.1. §. ſed & ſi. ff. ad l.Corneliam de falſis. Nouel.c.82.§.omnis denique. M.I.P.d.cap.17.reg.13. M.I.R.d.q.2.reg.9.

II. Regula: Vbi lex non diſtinguit, ibi nec iudex diſtinguere debet. argumento l.de precio. 8.ff. de publiciana in rem act. M.I.R.d.q.2.reg.10.except.1. De regula propoſita vide etiam s̄. libro proxim. cap. 3. except.5.replicatione 1.

III. Regula: Iuris quæſtio in arbitrio iudicis non eſt. l.ordine.15.in princ.verſ.cum facti.ff.ad municipalem.l.1.§.1.verſ.nam vt Papinianus ff.ad S.C.Turpill. Huius exceptio eſt: Niſi crimen ſit extraordinarium, vel cauſæ cognitio iudicis arbitrio à lege permiſſa.l.hodie.13.ff.de pœnis.

IIII. Regula: Si inter duo iuſta quæratur, vtrum iuſtius? regulæ ſunt obſeruandæ, quæ propoſitæ ſunt s̄.lib.prox.cap 3.

V. Regula: Si aliud verba, aliud voluntas legis, vel teſtatoris vel cōtrahentium ſignificent: voluntas potius quàm verba ſequenda. l. ſi quis.3. in fin.C. de liberis præteritis. l.cum de lanionis. 18. §. optimum. ff. de inſtructo legato.l.in cōuentionibus. 219.ff. de verborum ſignif. l. in ambiguis. 96. ff. de regulis iuris. l. non aliter. 67. §. Titius. ff. de legatis.3. Huius exceptio eſt: Niſi voluntas legis, vel teſtatoris, vel contrahentium, ſit dubia: tunc enim verbis potius certis, quàm

quàm incertæ voluntati eſt ſtandum. l.1.§.ſed ſi ſcienſte.verſic.in eo igitur.ff.de exercitoria actione.d.l.67. in princ.ff.de legatis.3.

II. SI DE FACTO DVBItetur, regulæ.

VI.Regula: Facti quæſtio in arbitrio iudicãtis eſt, per ea quæ propoſita ſunt ſ̃.reg.3.l.eum quem.79.§. iudicibus. ff. de iudiciis.l.teſtium fides.3. in prin.vſq; ad §.Caninio. & l.ob carmen.21.§. fin.ff. de teſtibus. M.I.R.d.q.2.reg.11. Exemplũ ꝓponitur l.vlt.§.Seia. ff.de actionibus & obligationibus.

VII.Regula: Non ad vnam probationis ſpeciem,cognitionem ſuam alligare debet iudex: ſed ex ſententia animi ſui exiſtimare, quid aut credat, aut parum probatum ſibi opinetur. d.l.3.§. eiuſdem, in fin.ff. de teſtibus.

VIII. Regula, Iudex confirmabit motum animi ſui ex argumentis & teſtimoniis, quæ rei aptiora & vero proximiora eſſe compererit, &c. d.l.21.§.fin.ff. d tt. Elegans exemplum proponitur l. non omnes.5. §.à barbaris.ff. de re militari. Aliud l.1.§. diuus.ff.ad l.Corneliam de ſicariis.

IX. Regula: Ad circumſtantias iudex reſpiciet, & ad eſtimendi facultatem.l.famoſi.7.§. hoc tamen.ff. ad l.Iuliam maieſt.

X. Regula: Deficientibus probationibus, iudex alterutri partium iuſiurandum poteſt deferre. l. in bonæ fidei.3. & l.generaliter.12.§. ſed iuramento.verſ. vel ex authoritate.C. de iureiurando. M.I.R.libro 2. cap.15.reg.24.except.4.repl.1.& cap.16.q.2 reg.12. Planè ſi neq; perſona, neq; aliud quid in cauſa iudicẽ moueat,iuſiurandum facilè deferendum non eſt: ſed actore ſuam actionem non probante, reus abſoluẽdus eſt: aut reo ſuam exceptionem non probante, condemnandus.de quo plura vide ſ̃.cap.21.& 22.

XI. Regula:Si de ſignificatione alicuius vocis quæratur,quid ſequẽdum,definitur per ea quæ dicta ſunt ſ̃. lib. proxim. cap.2. item j.lib.13.cap.9. item in regulis ſequentibus.

XII.Regula:Si de voluntate vel ſententia alicuius quæritur,an & quid ſenſerit: quid ſequendum, definitur l.in teſtamentis.12.ff.de regulis iuris. Huc pertinet l.rapienda.128.in fin.ff.eod.tt. item l. voluntatis.7.C.de fideicommiſſ.

XIII.Regula: Si de pariter mortuis quæratur,vter prior deceſſerit: ſiquidem pater & filius pariter mortui dicantur, filius patri creditur ſuperuixiſſe. l. qui duos.10.§.cum bello.& §.fin.ff.de reb. dubiis. M.I.R. d.q.2.reg.16. Huius exceptio prima eſt:Niſi patronus defuncti liberti hereditatem ab inteſtato vindicet. d. l.10.§.ſi cum filio. Secunda: Niſi fideicommiſſum relictum ſit ſub hac conditione,Si ſine liberis deceſſerit. hoc enim caſu,ſi pariter cũ filio mortuus fuerit,pariter creditur ſuperuixiſſe. l. ex facto.17.§.ſi quis autẽ. ff.ad S.C.Trebellianum. Ratio eſt: Quòd in rebus dubiis id potius accipiendum ſit, quo res de qua agitur, magis valeat,quàm pereat.de quo j.eod. cap. dicetur. Tertia exceptio eſt: Niſi filius impubes fuerit. d.l.10. §.fin.ff.de rebus dubiis.

Si mater & filius ſimul periiſſe dicantur, filium ſuperuixiſſe matri credendũ eſt. l.quod de pariter mortuis.17.cum l.ſeq. & l.cum pubere.23.ff.d.tt. Huius exceptio eſt:Niſi filius vel filia impubes ſit:tunc enim mater creditur ſuperuixiſſe. l.ſi mulier.24.ff.eod.tt. l.inter ſocerum.26.ff.de pactis dotalibus.

Si maritus & vxor ſimul periiſſe dicantur, creditur maritus ſuperuixiſſe. l. qui duos. 10.§. ſi maritus. ff.de rebus dubiis. M.I.R.lib.2.cap.11.in verbo Maritus. Huius exceptio eſt: Niſi donatio vxori à marito ſit facta: hoc enim caſu, vt valeat donatio, creditur vxor ſuperuixiſſe. l.ſi inter vxorem.9. & l. idem eſt. 18.ff.d.tt. M.I.R.in d.verbo Maritus,except.1.

Si cum ei qui nouiſſimus mortuus eſſet, ſubſtitutio facta eſſet, ambo ſimul deceſſerint: quid iuris, definitur d.l.10. in princip.ff.d.tt. Cui contradicit l.ſi eius qui.34.ff.ad S.C.Trebell.

III. SEQVVNTVR REGVLAE communes tam iuris quàm facti quæſtionibus.

XIIII. Regula: Quoties æquitatem deſiderii naturalis ratio, aut dubitatio iuris moratur, iuſtis decretis res temperanda eſt. l. in ambiguis.85.§. fin. ff. de reg.iuris.

XV. Regula: In re dubia potius fauendũ reo,quàm actori,per ea quæ habentur ſ̃.eod.lib.cap.6.reg.2.

XVI. Regula:In re dubia ꝓniores debemus eſſe ad liberandum, quam ad obligandum. l. Arrianus ait. 46.ff.de actionibus.& obligat.l.abſentem.5.in prin. ff.de pœnis.

XVII. Regula: In re obſcura melius eſt fauere repetitioni,quàm aduentitio lucro, l.nõ debet.41.ff.de regul.iuris. M.I.R.lib.2.cap.16.quæſtion.2.regul.32. Cuius exemplum eſt l. at ſi quis.14.§. ſed et ſi res, in fine. ff.de religioſis.l.quòd ſi poſſeſſor.17.in fine. ff. de petit.hæred.

XVIII.Regula:Quoties in actionibus aut in exceptionibus ambigua oratio eſt, commodiſſimum eſt id accipi,quo res de qua agitur,magis valeat quàm pereat. l. quoties.13. & l.vbi eſt.22. ff.de rebus dubiis. l. quoties.80.ff.de verborum oblig. l.ſi quis.66.ff.de iudiciis.l.in contrahenda.132.in fin.ff.de reg.iuris. M.I. R.d.q.2.reg.23.cum ſeq. item reg.37. Exempla vide j.lib.16.cap.7.reg.5.except.1.

XIX. Regula: In contrahenda venditione ambiguum pactum contra venditorẽ interpretandum eſt. d.l.132. in prin. M.I.P.lib.2. cap.17.reg.14. & lib.5. cap.12.regul.47.

XX.Regula:Semper in obſcuris quod minimum eſt ſequimur.l.ſemper.9.ff. de regul.iur.l.ſemper.34.in fin. ff.eod.tt.l. inter pares.38.§. fin.ff. de re iudicata; M.I.P.d.cap.17.reg.16.& lib.5.cap.12.reg.44. M.I. R.d.q.2.reg.18.

XXI. Regula: Quoties nihil ſine captione inueſtigari poteſt, eligendum quod minimũ habeat iniquitatis.l.quoties.200.ff.de reg.iuris.

XXII. Regula: In ambiguis pro libertate reſpondere melius eſt.l.quoties.20.& l.in obſcura.139.ff.d. tt.l.cum inter veteres.14. in fin.C.de fideic. libertat. l.inter pares.38.ff.de re iudicata.

XXIII. Regula: In ambiguis pro dotibus reſpondere melius eſt.l.in ambiguis.85. in prin. ff.de reg.iuris.Concordat iiſdem verbis l.70.ff.de iure dotium.

XXIIII. Regula: Id quod humanius eſt, eligẽdum eſt. d.l.14. in fin. C. de fideicom. libertat. l. ſi fuerit. 11. §. fin. ff. de reb. dubijs. M.I.P.d. cap. 17. reg. 17. & 20. item lib. 5. cap. 12. reg. 43. M.I.R lib. 2. cap. 11. in fine.

XXV. Regula: Benigniora præferenda ſunt. l. ſemper. 55. l. ea quæ. 152. in fin. & l. factum. 197. in fin. ff. de reg. iuris. l. non ſine ratione. 5. C. de bonis quæ liberis. M.I.P.d. reg. 17. M.I.R.d. cap. 11. in fine.

XXVI. Regula: In obſcuris inſpici ſolet quod veriſimilius eſt, aut quod plerunq; fieri ſolet l. in obſcuris. 114. & l. ſemper. 34. ff. de regul. iuris. M.I.P.d. cap. 17. reg. 19. & d cap. 12. reg. 45. M.I.R.d. quæſt. 2. reg. 19. cum duabus ſeqq.

XXVII. Regula, De tempore adiecto, proponitur l. cum tempus. 17. ff. de regul. iuris. l. eum qui. 41. §. fin. & l. cõtinuus. 137. §. cum ita ſtipulatus. verſ. nam & quod. ff. de verborum oblig.

XXVIII. Regula: Non ordo ſcripturæ ſpectandus, ſed ex iure interpretatio ſumenda. l. 5. cum l. ſeq. ff. de ſolutionib. M.I.P.d. cap. 17. reg 22.

XXIX. Regula: Si iudices in ferenda ſententia inter ſe diſſentiant, quid iuris, dicetur j. cap. 29. except. 4. Reliquæ huiuſmodi regulæ ſpeciales ſuis ſubiectæ ſunt locis. vt regulæ de legib. ambiguis & obſcuris interpretandis, propoſitæ ſunt ſ. lib. prox. cap. 2.

DE RELATIONIBVS, ET cauſa ad ſuperiorem iudicem remittenda. Cap. XXV.

I. AN CAVSA REFERENDA, & princeps conſulendus?

DEfinitur hæc quæſtio, & relationes conceduntur Nouell. c. 82. §. penult. & Nouell. c. 113. §. cæterùm ſi iudici. Concordant item ea quæ habentur ſ. lib. prox. cap. 2. quæſt. 5. M.I.R.d. q. 2. reg. 47. Exemplum proponitur l. verùm & dolo. 11. §. ex facto. ff. de minoribus. Contradicere videtur atq; mutare iam dicta, Nouell. c. 125. Verùm hac antinomia ſepoſita, videamus cùm propoſita regulæ exceptiones, tum reliquas relationis ac conſultationis circumſtantias. Propoſita igitur regulæ exceptio prima eſt: Niſi res plena inſtructione indigeat. l. 1. §. ſed nec ad nos. C. de relationibus. Altera: Niſi non de iure, ſed de facto dubitatio ſit. l. eum quem. 79. §. iudicibus. ff. de iudicijs. l. teſtium fides. 3. §. ideoq; diuus. ff. de teſtibus. l. non ſtatim. 6. in prin. verſ. & ideo. ff. ad l. Fauiam de plagiarijs. Tertia: Niſi in cauſa ſit pronunciatũ: tunc enim relatio non admittitur. l. 1. in princip. C. de relationibus. l. iubemus. 34. verſiculo: dum id partibus. C. de appellation.

II. AD QVOS REFERENDVM, ſeu qui conſulendi ſint?

Princeps conſulitur: vt ex ſupradictis conſtat. Approbatur item per ea quæ habentur ſ. lib. prox. cap. 2. quæſt. 5. Sed & præſes prouinciæ. l. eum quem. 79. ff. de iudicijs. Definitur item M.I.P.d. cap. 17. regul. 25. cum ſequent.

III. OFFICIA REFERENTIS, item relationis euentus & conſequentia quæ ſint?

I. Regula, De libello conſultationis formando, proponitur l. ſi quando. 3. C. de relationibus.

II. Regula, De exemplo conſultationis ante relationem litigatoribus edendo, habetur l. 1. §. fin. & l. 2. C. d. tt. M.I.P.d. cap. 17. reg. 25.

III. Regula: Ne relatione pendente iudex pronunciet l. 1. in princip. C. eod. tit. l. iubemus. 34. in princip. verſic. non prius. C. de appellationibus. M.I.P.d. cap. 17. regul. 26.

IIII. Regula, De modo reſpondendi ad relationẽ, habetur d. l. 34. & Nouell. c. 126. in prin.

V. Regula: Relatione facta, & reſponſo ad eam dato, ſententiaq; exinde lata, appellatio denegatur. d. l. 34. verſic. vt tamẽ diſpoſitio huiuſmodi. l. vlt. ff. quando appellandum ſit. Contradicit l. 1. §. 1. ff. de appellationibus. M.I.P.d. cap. 17. reg. 27. Niſi quis fortè exceptionis loco eam ponat, vt ſit exceptio hæc: Niſi literæ conſultationis aduerſario non fuerint antea exhibitæ, vel falſum contineant. Quod ſi ita eſt, prima exceptio hic conſtituenda. Iuxta quam etiam videtur accipienda l. 2. C. de appellationib. Secunda exceptio eſt: Niſi poſt ſententiam latam relatio fiat. l. 1. in prin. verſ. aut ſi tulerit. C. de relationibus.

IIII. ADFINIA REMEDIA.

I. Regula, De cauſa ad delegantem à delegato iudice remittenda. Reprobatur hoc remedium l. placet. 3. C. de pedaneis iudicibus. l. de qua. 74. in princ ff. de iudicijs. Huius exceptio prima eſt: Niſi delegata ita ſit cauſa, vt remittatur. approbatur exemplo l. ſolet etiam. 6. in prin. ff. de officio proconſulis. Altera: Niſi quid ſit, quod meri ſit imperij: hoc enim remittendũ. approbatur exemplo l. ſi quid. 11. ff. d. tt.

II. Regula, De ſententia ferenda & appellando, Nouell. 125.

III. Regula, De alio iudice adiungendo vide j. lib. eod. cap. 27. q. 4. regul. 6. except. 2. item cap. 29. q. 3. except. 4. in fine. Hæc de relationibus & conſultationibus ſint dicta. Plura de hac re vide j. cap. 27. de appellationibus.

DE SENTENTIA FORmanda & pronuncianda. Cap. XXVI.

PRima regula: Deliberatione habita, formanda ſententia eſt, & in libellum conferenda, nec præcipitanda. l. 2. in princip. C. de ſententijs ex breuiculo recitãdis. l. eos qui. 6. § fin. C. de modo mulctarum. l. 1. in prin. C. de requirendis reis. M.I.P.d. cap. 17. reg. 29. M.I.R. lib 2. cap. 16. q. 2. reg. 46.

II. Regula, De certa re vel quantitate in ſententia exprimenda, proponitur Inſt. de actionib. §. curare.

III Regula, De eo quod inter partes conuenit pronunciando, proponitur l ſi conuenerit. 26. ff. de re iudicata. M.I.R. lib. 2. cap. 16. q. 2. reg. 40.

IIII. Regula, De procuratore, non reo principali, qui abeſt, condemnando, habetur l. 1. C. de ſententijs & interlocutorijs. M.I.R.d. q 2. regul. 41. & d. lib. 2. cap. 18, reg. 5. except. 28. Huius exceptio eſt: Niſi illuſtris perſona actione iniuriarum per procuratorẽ criminaliter agat vel conueniatur. l. vlt. §. penult. C. de iniurijs. Vide itẽ de regula ꝓpoſita j. cap. 29. exc. 19.

V. Regula, Ne ſub conditione ſententia feratur, l. 1. §. bla

1.§.biduum.ff.quando appellandum ſit. M.I.P.lib.2. cap.18.quæſt.2.except.28.

VI. Regula, Vt victum victori in expenſas condemnet. De hac vide ĩ.cap.31.de ſumptibus litis.

VII. Regula: Etiam actorem, ſi obnoxius fuerit inuentus, iudex poteſt condemnare. l.cum Papinianus. 14.C.de ſententijs & interlocut.

VIII. Regula: Tam Latina quàm Græca lingua, ſententia formari poteſt. l.iudices. 12.C.d.tt. Huius exceptio ꝓponitur l.decreta.48.ff.de re iudicata.

IX. Regula, Ne ij qui in palatio Imperatoris, ſententias ferunt, in perſonam Imperatoris eas concipiant, Nouell.c.126.in prin.vſq; ad §.in omnibus.

X. Regula, Vt præſentibus litigatoribus ſententia pronuncietur. De hac vide ĩ cap.29.except.10.

XI. Regula, De ſententia ab ipſo iudice recitanda, l.1.C. de ſententijs ex breuiculo recitandis. l. eos qui. 6.§.fin. C. de modo mulctarum. M.I.P.d. cap.17.reg. 30.M.I.R.d.quæſt.2.reg.49. Huius exceptio eſt. Niſi præfectus prætorio aut illuſtris iudex ſententiam ferat.l.2.C.de ſententijs ex breuic.recit.

XII. Regula, De ſententia ex breuiculo recitanda, proponitur l.vltim.C.eod.tt.l.2. verſic. ſcripturamq;. C.d.tt.d.l.6.§.fin.verſic.ſcilicet vt ſcripta. C.de modo mulctarum.l.quoties. 17.§.fin.C. de dignitatibus. l.multis.8.§.hoc etiam. C.de principibus agent.in rebus.M.I.P.d.cap.17.reg.32.M I.R.d.q.2.reg 50. Huius regulæ exceptio videtur: Niſi per annotationem iudicet. ſed reprobatur Nouell.c.82.§.præbebunt. Hactenus regulæ formandarum & pronunciandarũ ſententiarum propoſitæ ſunt. Plures vide ĩ. cap.29. inter exceptiones. Nunc effectus & conſequentia ſententiæ latæ ſequuntur.

XIII. Regula: Sententia lata, ceſſat officium iudicis. l.iudex.55. ff. de re iudicata. M.I.P.d.cap.17.reg. 34. M.I.R.d.q.2.reg.51.

XIIII. Regula: Iudex ſententiam latam amplius mutare aut corrigere non poteſt.d.l.55.l.1.C.ſententiam reſcindi non poſſe. l.1. §. fin. ff. de quæſt.l.moris eſt.9.§.iſta ferè,in fin.ff.de pœnis.l.ea quæ.3.C.comminationes, &c.l.acta.45 §.de amplianda.ff.de re iudicata. M.I.R.d.q.2. regul.52. Huius exceptio prima eſt: Niſi verba emendentur, manente ſententia. l.actorum.46.ff.d.tt. Secunda: Niſi eodem die ſententiam velit mutare.reprobatur l.cum quærebatur.62. ff.eod.tt. Tertia: Niſi non mutetur ſententia, ſed declaretur, & ea quæ deſunt ſuppleantur. l.Paulus.42. ff.d.tt. M.I.R.d.regul.52.except.1. Quarta: Niſi non ſentẽtia ſit quæ mutatur, ſed mandatum aliquod aut iuſſio.l.quod iuſſit.14.ff.de re iudicata. Quinta: Niſi mulcta indicta, condemnatus non ſit ſoluendo. l. eos qui.6.§. fin.C.de modo mulctarum. Sexta: Niſi illuſtris iudex ſententiam ſuam velit mutare. l. 2. §. ſed nec ſit.C.de ſentẽtia ex breuiculo recitanda. Quæ tamen exceptio eſt controuerſa, vt apparet ex gloſſ.d. §. ſed nec ſit. Aliam exceptionem vide M.I.R. lib.1. cap.11.reg.48.except.2.item d.reg.5.

XV. Regula, De actis circumducendis, proponitur l.acta.45. in princip.ff.de re iudicata. Plures huiuſmodi regulas vide ĩ.in capitib. ſequentibus.

DE APPELLATIONIBVS. Caput XXVII.

HActenus de actibus iudiciorũ, tam ante quàm poſt litis conteſtationem contingentibus, eſt dictum. Sequitur quartus iudiciorum locus, de effectis & conſequentibus. Lata itaq; ſententia, finitoq; iudicis officio, conſequitur Appellatio, Res iudicata, Iudicati actio, Executio rei iudicatæ, &c. de quibus nũc ordine eſt tractandum.

I. RATIO & vſus appellationum quis ſit, definitur l.1.in prin.ff.de appellat.M.I.P.lib.2.cap.18.q.1.

II. CAVSA EX QVA APPELLATIO CONCEDENDA, CUM SUIS EXCEPTIONIBUS.

Regulariter quidem, ſi quis non rectè iudicatum eſſe dicat, appellatio illi concedenda. Nouell.c.82. M.I.P.d.cap.18.q.2.in princ. M.I.R.lib.2. cap.17. reg.1. Planè huius regulæ exceptiones plures ſunt: de quibus ordine diſpiciendum, & primùm de ijs quæ ſumuntur ex perſona iudicantis.

I. Exceptio: Niſi princeps in cauſa iudicauit, & ſententiam tulit: l.1.in prin. ff.à quibus appell.non licet. M.I.R.d.reg.1.excep.1. Huius replicatio eſt: Niſi princeps non fuit iudex in cauſa, ſed ad conſultationẽ iudicis reſcripſit. l.2.C. de appellationib. l.1.§.1. ff.eod. tt. M.I.R.d.except.1.repl.1. Cuius duplicatio eſt: Niſi cum à iudice princeps conſuleretur, prius cõſultationis exemplum litigatoribus exhibitum ſit, atq; ab ijs comprobatũ. approbatur per ea quæ dicta ſunt ŝ.cap. 25.q.5.reg.5.M.I.R.d.repl.1.dupl.1.

II. Exceptio: Niſi præfectus prætorio iudicauit. l. vnica. §.his cunabulis.ff.de officio præfecti prætorio.l. à proconſulibus.19.§.1.C. de appell. M.I.R.d. regul.1. except.2. Planè hoc caſu in vicem appellationis introducta eſt ſupplicatio & ſententiæ retractatio, de qua ĩ.cap. prox. membro 3.dicetur. M.I.R.d.exc.2.

III. Exceptio: Niſi is qui vice præfecti prætorio iudex eſt, ſententiam tulit. reprobatur l.à proconſulibus.19.in prin.C.de appellationibus.

IIII. Exceptio: Niſi legatus proconſulis pronunciauit.reprobatur l.2.ff.quis à quo appelletur.

V. Exceptio: Niſi ſenatus Romanus pronunciauit. l.1.§.ſciendum ff.à quibus appell.non licet.

VI. Exceptio: Niſi iudex conſenſu litigatorum datus, pronunciauit. approbatur per ea quæ habentur ĩ. cap.40. quæſt.1. cauſa 7. except.21. M.I.P.d.q.2.except.1.M.I.R.d.reg.1. except.8. Huius replicatio eſt: Niſi citra cõpromiſſum à præſide iudex conſenſu partium ſit datus.l.ex conſenſu.23.in prin ff.de appellationibus. M.I.R.d.except.8.repl.1.& excep.6. Aliam replicationem vide d.except.21.

VII. Exceptio: Niſi à proceribus ſacri palatij ſententia ſit lata l.iubemus 34.§.vt tamen.& l.in offerendis.35.§.fin.C.de appellationibus.

VIII. Exceptio: Niſi à præfecto Auguſtali vel ſimili ſit pronunciatum. Nouell.c.23.§.illud etiam.

IX. Exceptio videtur: Niſi à principe delegatus iudex pronunciauerit. Sed reprobatur l.16.C.de appellationib. Hactenus de exceptionibus ex perſona iudicis, qui ſententiam protulit, ſumptis. Sequuntur nunc

exceptiones, ex cauſa in qua iudicatum eſt, & ex re de qua eſt pronunciatum, deſumptæ. nec non ex cauſa ob quam appellatur.

X. Exceptio: Niſi cauſa in qua pronunciatum eſt, exigua ſit. reprobatur l. & in maioribus. 20. C. de appellationibus. M.I.P.d.q.2.except.6. M.I.R.d.reg.1. exception.10.

XI. Exceptio: Niſi cauſa ſit infra legitimam appellandi quãtitatem. approbatur exemplo Nouell.c.23. §. illud etiam. verſ. nulla ei poſt. & verſ. & cauſa ſine ſpe. M.I.R.d.reg.1.excep.11. Huius replicatio eſt: Niſi plures ſpecies eiuſdem cauſæ cõiunctæ, legitimam efficiant quantitatem. l. ſi qui ſeparatim. 10.§.1.ff.de appell. M.I.R.d.except.11.repl.5.

XII. Exceptio: Niſi officialis à ſuo iudice ob malè geſtum officium fuerit condemnatus. l. nulli officialium. 3. C. quorum appell. non recip. M.I.P.d.q.2.except.7. M.I.R.d.reg.1.except.13.

XIII. Exceptio: Niſi cauſa in qua appellatur, criminalis ſit. reprobatur l. addictos ſupplicio. 29. & l. ſi quis. 30. C. de appellationibus. l. addictos ſupplicio. 6. §. fin. C. de epiſcopali aud. Cõtradicere videtur l. antepenult. ff. de verbor. ſignif. M.I.P.d.q.2. except.8. M.I.R.d. reg.1.except.14. Planè admittitur in quibuſdam caſibus, de quibus vide ſ. libro prox. cap.18. quæſt.1.except.2.

XIIII. Exceptio: Niſi ab executione appelletur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ab executione. 4. in princip. ff. de appellat. l. quoniam. 21. verſ. qua non contra executionem. C. eod. tt. M.I.P.d.q.2. except. 9. M.I.R.d. reg.1 excep.17. Huius replicatio eſt: Niſi executor male ſententiam dicatur interpretari, aut modum excedere. d.l.4. & l. ab executione. 5. C. quorum appell. non recip.

XV. Exceptio: Niſi res dilationem non recipiat. l. ſi res. 7. in prin. ff. de appellationib. recipiend. M.I.R. d.reg.1.except.12.

XVI. Exceptio: Niſi appelletur, ne teſtamentum aperiatur, neue hæres in poſſeſſionem mittatur. d.l.7. & l. quiſquis. 6. C. quorum appell. non recip. M.I.P. d.q.2.except.10.

XVII. Exceptio: Niſi contra id quod perpetuo edicto decretum eſt, appelletur. l. ſi res. 7. §. penult. ff. de appell. recip. M.I.P.d.q.2.except.11. M.I.R.d. reg. 1.except.19. diſtinct.1.

XVIII. Exceptio: Niſi ne pignus vendatur, appelletur. d.l.7.§.fin.

XIX. Exceptio: Niſi in cauſa momentanea poſſeſſionis fuerit appellatum. l. vnica. C. ſi de momẽtanea poſſeſ. M.I.P.d.q.2.exc.13. M.I.R.d.reg.1.exc.20.

XX. Exceptio: Niſi in cauſa fiſci vel tributaria functionis ſit appellatum. l. abſtinendum. 4. C. quorum appell. non recip. l. & publicarum. 8. C. eod. tt. M.I.P. d.q.2.except.14. Huius replicatio eſt: Niſi bonorum vacantium, aut hæreditatis tanquam indigno auferendæ nomine, fiſcus controuerſiam faciat. l. lata ſententia. 22. C. de appell.

XXI. Exceptio: Niſi à mulcta ab iudice indicta appelletur. reprobatur l. & in mulctis. 25. C. d. tt. l. antepenult. ff. de verb. ſignif. M.I.R.d.reg.1. except.14. repl.1. vbi approbatur.

XXII. Exceptio: Niſi victor appellet ob expenſas litis, a quibus victus eſt abſolutus. approbatur ſub conditione hac, Si victus appellauit, l. vlt. C. quando prouocare non ſit neceſſe. M.I.R.d.reg.1.except.12.

XXIII. Exceptio: Niſi non a definitiua, ſed ab interlocutoria ſententia ſit appellatum. l. ante ſententiæ tempus. 7. C. quorum appell. non recip. l. eos qui. 6. §. ſuper his. C. de appellat. M.I.P.d.q.2. except.16. M.I.R.d. reg.1. except.24. Exemplum proponitur l. eius qui. 4. ff. de appell. recip. M.I.P. excep.16. in prin. Huius replicatio prima eſt: Niſi iudex quæſtionem habendam interlocutus ſit. ab hac enim interlocutoria poteſt appellari. l.2. ff. d. tt. M.I.P.d. except.16. repl. 1. M.I.R.d.except.24.repl.7. Altera: Niſi interlocutoria, à qua appellatur, vim habeat definitiuæ ſententiæ. hæc replicatio paſſim hodie in vſu eſt, atq; in ore aduocatorum. Accedit M.I.R.d.except.24.repl.6. vbi etiam declaratur. Tertia: Niſi fideiuſſores idonei vel nõ idonei eſſe pronunciati ſint. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. eod. lib. cap.12. quæſt.7. reg.1. Poſtremò pœna, ſi ante definitiuam ſentẽtiam fuerit appellatum. ꝓponitur l.2. C. de epiſcop. audien. Plane exceptio propoſita iure pontificio eſt ſublata. M.I.P.d. except.16. verſ. planè iure quidem ciuili. Accedit M. I.R.d.except.24. verſ. planè iure canonico. Hactenus de ſecundo genere exceptionum cõtra appellationes. Sequuntur nunc exceptiones reliquæ.

XXIIII. Exceptio: Niſi iureiurando delato, iuratum ſit vel non ſit, & exinde ſententia lata: hoc enim caſu denegatur appellatio ei, contra quem eſt iuratum & pronunciatum. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. eod. lib. cap.22. quæſt.1. except.20. Huius replicatio eſt: Niſi deferente iudice in litem ſit iuratũ. l. creditor. 28.§.1.ff. de appellationibus.

XXV. Exceptio: Niſi iudex ita datus ſit, ne ab eo appelletur. approbatur ſimul & diſtinguitur l.1.§. fin. ff. à quib. appell. non licet. M.I.P.d.q.2.excep.20. M.I.R.d.reg.1.except.28.

XXVI. Exceptio: Niſi appellans antea ꝓfeſſus ſit, ſe non prouocaturũ. d.l.1.§. ſi quis. l. cum anterioribus. 5.§.fin. C. de tempor. & reparat. appell. M.I.P.d.q.2. except.21. M.I.R.d.reg.1.exc.29.

XXVII. Exceptio: Niſi antea bis fuerit appellatum. l. vnica. C. ne liceat in vna eademq; &c. Nouel. c.82.§. præbebunt. verſ. niſi tertio. M.I.P.d.q.2. except.22. M.I.R.d.reg.1.except.30.

XXVIII. Exceptio: Niſi appellans antea contumaciter abfuit, & per contumaciam abſens condemnatus ſit. l. & poſt edictum. 73.§.fin. ff. de iudiciis. l. ex conſenſu. 23.§.fin. ff. de appellat. l.1. & l. abſtinendũ. 4. in fin. C. quorum appellat. non recipiuntur. l. properandum. 11.§. cum autem eremodicium. C. de iudiciis. Nouell. c.82.§. præbebunt. M.I.P.d.q.2.exc.24. M.I.R.d. reg.1. exc.35. Huius replicatio prima eſt: Niſi appellãs nõ per contumaciã abfuit. d.l.73.§.fin. Secunda: Niſi ideo non adfuit, quòd dicat ſe libellum principi dediſſe, & expectare reſponſum. reprobatur l. eius qui. 4. ff. de appellationibus recipiend. M.I.P. d.except.24.repl.2. Tertia: Niſi abſens ſtatim, poſtquam pronunciatum eſt, adſit. l. diuus Antoninus. 7. in prin. ff. de in integrum reſtitutionib. Plura de exceptione

ceptione propoſita vide j. cap.29. except.10. replic.1. item ſ̄.eod.lib.cap.8.quæſt.7.

XXIX. Exceptio: Niſi appellans antea dilationem ad ſoluendum petijt, vel alio modo ſententiæ acquieuit. l.ad ſolutionē. 5. C.de re iudicata. l. tale pactum. 40.§.1.ff.de pactis.M.I.P.d.quæſt.2.excep.29.M.I.R. d.reg.1.except.41.

XXX. Exceptio: Niſi euidens ſit debitum, & ſufficienter probatum.l.abſtinendum.4.C.quorum appellat.non recip.M.I.P.d.q.2.except.19.& 31.M.I.R. d.reg.1.except.42.

XXXI. Exceptio: Niſi intra decendium à lata ſententia non appellauit. Hæc exceptio tractatur j.eod. cap.quæſt.5.

III. QVIBVS COMPETAT ius appellandi?

Regulariter alij, quàm ei qui condemnatus eſt, vel in iudicio egit, ius appellandi non competit. l.2.§. ſed ſi alius. verſic. quia in aliena cauſa.ff. quando appellandum ſit.l.1.& l.ſi cuius. 5.ff. de appell. recip. M.I. P.lib.2. cap.18.q.3.M.I.R.lib.2. cap.17. reg.2. Exceptio prima eſt: Niſi appellantis interſit. d.l.1.ab executione.4.§.alio condemnato. ff. de appellationibus. l.à ſententia.5. & l. ſi proluſorio.14.ff. eod. tt. l.2.§. ſed ſi alius ff.quando appellandum. M.I.P.d.q.3. except.1.M.I.R.d.reg.2.except.1. Secunda: Niſi alij qui appellat, mandatum ſit.l.1.verſic. vel quibus mandatum eſt ff.de appellat.recip. Huius replicatio eſt: Niſi à procuratore, non à principali reo, mandatum ſit. d. l.4.§.fin.ff.de appellationib.et l.ſi actor.10. C.eod.tt. Tertia exceptio eſt: Niſi dominus in cauſa ſerui appellauerit. l. ſerui.15.ff. d.tt. Quarta: Niſi ſeruus in cauſa domini appellauerit.reprobatur l.creditor. 28. in prin.ff.eod.tt. Quinta: Niſi pater vel mater in cauſa filij appellauerit. l.2.§.ſi is qui.ff. quando appellandum ſit.l.1.verſic.ſed & ſi mater.ff.de appellat.recip. Sexta: Niſi filius in cauſa patris appellauerit.l.ex conſenſu.23.§. filiumfamiliâs. ff. de appellat. Septima: Niſi alio appellante, ratū à domino litis ſit habitum. l.1.verſic.vel qui negotium.ff.de appell. recip. Octaua: Niſi cum quis ad ſupplicium eſſet damnatus, alius pro eo appellet.l.non tantum.6 ff.de appellationibus. M.I.R.d.reg.2.except.4.

IIII. QVI APPELLANDI, ſeu ad quos?

I. Regula: Gradatim appellandum eſt, non omiſſo medio.l.Imperatores. 21.in princ.ff.de appellationib. Nouell.c.17.§.ſcito nanq;. M.I.P.d.cap.18.q.4.reg.1. M.I.R.d.cap.17.reg.3. Exemplum proponitur l.addictos.29.§. ea conditione. C. de appellat.item Nouell. c.23.§.illud etiam.

II. Regula: A' ſententia legati proconſulis proconſul appellari poteſt.l.2.ff quis à quo appelletur.

III. Regula: A' prætore præfectus vrbi appellatur. l.ſi apud.17.C.de appellationibus.

IIII. Regula: A' præſide Bithyniæ, Paphlagoniæ, Lydiæ, &c. præfectus vrbi appellatur. l. cum appellatio.23.C.d.tt.

V. Regula: A' procuratore Cæſaris appellatur præfectus prætorio.approbatur iuxta gloſſam l.cum poſt. 26.C.de appellat.

VI. Regula: A' proconſule, vel Auguſtali, vel comite Orientis, vel vicario, à quibus antea ad Imperatorem appellabatur, nunc appellatur præfectus prætorio, & quæſtor ſacri palatij. l. præcipimus.32.in prin. & l.addictos.29.§.ea conditione.C.de appellat. Huius exceptio prima eſt: Niſi quantitas non excedat 10. libras auri: tūc enim vnus tantùm ex ijs poteſt appellari.l.in offerendis.35.in prin.C.eod.tt. Secunda: Niſi iſti duo inter ſe diſſentiant: tunc enim tertius adhibetur, ſcilicet illuſtris pro tempore quæſtor. d.l.35.§. fin verò. Tertia: Niſi negocium excedat 20. libras auri: tunc enim pertinet ad totum auditoriū procerum Imperatoris.d.l.35.§.his videlicet.

VII. Regula: A' delegato appellatur delegans, ſeu is qui iudicem dedit. d.l.32.§. hæc ſi appellatio.l.1. in prin.& l.2.ff.quis à quo appelletur.l.Imperatores.21. §.ijdem.ff.de appellationib.Nouell.c.82.§.accommodabuntq;. & Nouell. 123.§. cæterùm ſi epiſcopus. M. I.P.d.cap.18.q.4.reg.2.M.I.R.d.cap.17.reg.4. Huius exceptio prima eſt: Niſi delegatus alij cauſam ſubdelegauerit: hoc enim caſu non ſubdelegans, ſed prior delegans appellatur. l.1. §. fin. ff. quis à quo appellat. M.I.P.d.reg.2.except.1. Huius replicatio proponitur l.eo caſu.33.C.de appellationib. Altera propoſita regula exceptio videtur: Niſi authoritate principis, nominatim iudicem declarantis, quis iudicem dederit. Sed reprobatur l.3.ff. quis à quo appelletur. Tertiam exceptionem vide j.reg.9.

VIII. Regula: A' duce magiſter officiorū & ſacri palatij quæſtor appellatur.l.ſi quādo.36.C.de appell.

IX. Regula: Ab eo cui princeps cauſam delegauit, ſiquidem nō ſit illuſtris.præfectus prætorio & quæſtor ſacri palatij appellatur.ſin verò illuſtris ſit, cui cauſa delegata eſt: vel cùm duobus delegata eſſet, vnus illuſtris ſit, alter nō ſit: princeps appellatur.l.præcipimus. 32.§.huic celeberrimæ.C.de appellationibus.

X. Regula: Ab illuſtri & magnifico iudice appellatur princeps.d.l.32.verſic.ſanè ſi illuſtrium.

XI. Regula: Ex Aegyptiaco tractu, vel Lybia appellatur præfectus Auguſtalis. Nouell.c.23. §. illud etiam.M.I.P.d.q.4.reg.6.

XII. Regula: Ex Aſia diœceſi, vel Pontica appellantur viri ſpectabiles, quibus ſpecialiter princeps cōmiſerit.d.§.illud etiam. verſic.ſimiliq; modo. M.I.P. d.quæſt.4.reg.7.

XIII. Regula: Ex tractu Orientali appellatur comes Orientis.d.§.illud etiam.M.I.P.d.q.4.reg.8.

XIIII. Regula: Ex prouincia Lycaonia prætor Lycaoniæ appellatur. Nouell.c.25.§.ſecundum legem.

XV. Regula: Ex prouincia Caria, Cypro, Myſia, Scythia, & Cycladibus inſulis quis appelletur, definitur Nouell.c.41.

XVI. Regula: Ab ordine præſes appellatur.l.1.§.ſolent, in fin.ff.quando appellandum ſit.

XVII. Regula, Ne à pari par iudex appelletur, proponitur Nouell.c.23.§. illo videlicet. M.I.P.d. quæſt. 4.regul.11.

XVIII. Regula, De commutando appellationis iudice, habetur l. ſi quis. 28. C. de appell. M.I.P.d.q.4. reg.12. Huius exceptio eſt: Niſi minorē iudicem primò appellauerit, quàm is eſt à quo appellat. l.1.§.ſi

quis in appellatione. ff. de appellat. de quo vide j. cap. 29. except. 48. replic. 1.

V. QVANDO ET QVAM diu appellandum?

In propria cauſa biduum, in aliena triduum, iure antiquo datur ad appellandum. l. eos qui. 6. §. penult. C. de appellationibus. l. 1. §. in propria. ff. quando appell. ſit. vbi & regula propoſita declaratur: quò etiam pertinet l. 2. tota. ff. eod. tt. l. qui ſuſpectũ. 20. in prin. ff. de appellationibus. & l. intra triduum. 3. ff. de appellat. recip. Plane quæ iam allegatis legibus dicuntur de biduo & triduo, tolluntur, illudq́; biduum ac triduum, ſublata diſtinctione, mutatur in decendium, Nouell. c. 23. in princ. vſq; ad §. adhac ſancimus. M. I. P. d. cap. 18. q. 5. reg. 1. M. I. R. d. cap. 17. reg. 16. Sed & quæ de tempore, quo biduum aut triduum currere incipiebat, iure antiquo ſtatuta ſunt, ad ius nouum decem dierum transferri poſſunt. M. I. P. d. reg. 1. verſic. planè quæ de tempore. M. I. R. d. reg 16. Biduum autem & triduum illud currere incipiebat ex die latæ ſententiæ. l. 1. §. biduum. ff. quando appellandum ſit. Idem in iure nouo de tẽpore decem dierum ſtatuitur, d. Nouell. conſt 23. Huius exceptio prima eſſe videtur: Niſi ſub conditione lata ſit ſententia. hoc enim caſu videtur à tempore conditionis exiſtentis, tempus numerandum. verum reprobatur d. §. biduum. M. I. P. d. reg 1 except. 1 M. I. R. d. reg. 16. except. 2. Secunda: Niſi iudex ſententiam latam Imperatori tranſmiſerit confirmandam, vel vt locus pœnæ adſignetur: hoc enim caſu etiam a reſcr pto principis tempus currit. l. 1. in prin. ff. quando appellandum M. I. P. d. reg. 1. except. 2. Huius replicatio eſt: Niſi non neceſſariò ſententia princip. tranſmittatur: ſed conſuletur princeps, exemplo literarum conſultationis litigatori edito. l. illud videamus. 3 ff. quando appellandum. Tertia exceptio eſt: Niſi præſes ad munus vel honorem nominatum aliquẽ remiſit, ad ordinem confirmandum: hoc enim caſu nõ à die nominationis, vel remiſsionis, tempus currit, ſed à tempore decreti ab ordine interpoſiti. l. 1. §. ſolent. ff. quando appell. Plures propoſitæ regulæ exceptiones vide j. cap. 29. except. 48. repl. 2. Sed & ad quæſtionem propoſitam pertinet. quòd ante ſententiam appellari non poſſit. de quo dictum ſ̄. eod. cap. quæſt. 2. except. 22.

VI. QVOT *appellationibus ſit opus, vide j. cap. 29. except. 48. replic. 3. & 4.*

VII. FORMA ET MODVS appellandi quis ſit?

I. Regula: Regulariter in ſcriptis eſt appellandum. M. I. P. d. cap. 18. q. 6. reg. 1. M. I. R. d. cap. 17. reg. 17. Cuius exceptio eſt: Niſi quis ipſo die, quo ſententia fertur, apud acta, viua voce appellet. l. 2. & l. à ſentẽtia. 5. §. fin. ff. de appell. l litigatorib. 14. C. eod. tt. M. I. P. d. reg. 1. except. 1. M. I. R d. reg. 17. except. 1.

II. Regula, De libellis appellatorijs concipiendis, proponitur l. 1. §. fin. l. ſcio quæſitum 3. & l. appellanti. 13. ff. eod tt.

III. Regula, De inſinuanda appellatione, & libellis appellatorijs dandis. Si libelli appellatorij intra legitimum tempus non ſint dati, obſtat præſcriptio. d. l. 5. §. fin ff. de appellationib. M. I. R. d. cap. 17. reg. 21. Huius exceptio prima eſt: Niſi viua voce apud acta appellauerit. de quo ſ̄. ead. quæſt. in princip. Altera: Niſi propter violentiam iudicis dare nõ fuit auſus, vel propter abſentiam eius non potuit. l. cum quidam. 7. ff. de appellationib. M. I. R. d. reg. 21. except. 1.

VIII. CAVSAE *ex quibus appellatio ſit irrita, proponentur j. cap. 29. except. 48. replic. 5.*

IX. OFFICIA APPELLANtis, & appellationis euentus & conſequentia.

I. Regula, De cauſa appellationis reddenda, proponitur l appellanti. 13. §. fin ff. de appellationibus. M. I. P d cap. 18. q. 7. regul. 5 M. I. R. d. cap. 17. reg. 23. Quæ ſint cauſæ appellationum probabiles, j. dicetur cap. 29. An autem per alium reddi poſsit, definitur l. 1. cum ſeq. ff. an per alium cauſa.

II. Regula, De cauſa appellationis mutanda, habetur l. ſcio quæſitum. 3 §. fin. ff. d. tt. Contradicit M. I. P. d. q. 7. reg. 8.

III. Regula: Cautio de exercenda prouocatione non neceſſariò præbenda. l. eos qui. 6. §. fin. C. d. tt. Quando autem & quamdiu, item quibus & per quos appellatio proſequenda, dicetur j. capit. 29. quæſt. 3. exception. 51.

IIII. Regula, De apoſtolis ſeu libellis dimiſſorijs à priore iudice ad iudicẽ appellationis petendis & dandis proponitur l. vnica, in princ. ff. de libellis dimiſſorijs. l. dimiſſoriæ. 106. ff. de verbor. ſignif. d. l 6. §. fin. & l. præcipimus. 32. §. in his autem. C. de appellationibus. M. I. P. d. cap. 18. q. 2. except. 28. & q. 7. reg. 2. M. I. R. d. cap. 17. regul. 26. Si iudex apoſtolos dare noluit, non id obeſt appellanti. l. vnica. §. fin ff. de libellis dimiſſorijs. M. I. P. d. except. 28. repl. 1. Sane ſi copiam apoſtolorum denegauerit, eo nomine querela cõpetit, de qua l. ſi appellationem. 31. C. de appellationib.

V. Regula, De libellis refutatorijs tranſmittendis, proponitur l. eos qui. 6. §. ſuper his. & l. à proconſulibus. 19 in princip. C. eod. tt. De hiſce autem libellis concipiendis proponitur l. ampliorem. 37. §. in refutatorijs. C. d. tt.

VI. Regula, De opinione iudicis tranſmittenda, habetur d. l. 19. in prin. verſ. vt appellanti. & d. l. 6. §. ſuper his. C. de appell.

VII. Regula, De actis edendis & tranſmittendis, proponitur l. iudicibus. 24. C. d. tt. Nouell. c. 134. §. appellationes. l. ne cauſas. 15. l. à proconſulib. 19. in prin. & l. præcipimus. 32. §. in his autem. C. de appellationibus. l. nemo. 3. verſic. ita vt etiam. C. de temp. & reparat. appellat. Nouell. c. 126 §. ad hæc ſancimus. l. in fraudem. 45. §. quoties apud. & §. quoties iterum. ff. de iure fiſci. M. I. P. d. q. 7. reg. 4.

VIII. Regula, De appellatione à iudice non deneganda, ſed recipienda, proponitur l. Imp. Alexander. 25. ff. de appellationibus. l. eos qui. 6. in princ. C. d. tt. Nouel. c. 82. §. atqui vt omnib. & §. nam ſi per procuratorem. Nouell. c. 126. §. ad hæc ſancimus. item Nouell c. 134. §. appellationes. M. I. P. d. q. 7. reg. 10 & 11. item lib. 1. cap. 5. q. 4. reg. 1. except. 7. M. I. R. d. cap. 17. reg. 29. Huius exceptio prima eſt: Niſi poſt tempus appellationi præſtitutum ſit appellatum. Secunda: Niſi appellatio legibus ſit interdicta. Hæ duæ exceptiones

appro-

approbantur d. Nouell. c. 126. §. ad hæc ſancimus. Tertia: Niſi à præfecto prætorio appelletur. Hæc exceptio ſpecies eſt præcedentis. & approbatur Nouell. c. 82. §. atqui vt omnib. verſ. præter thronũ. Reliquas huiuſmodi exceptiones vide ſ. eod cap. quæſt. 2.

IX. Regula, De querela deferenda, ſi appellatio recepta non ſit, quamdiu ſcilicet competat, habetur l. ſi appellationem. 31. C. de appellationib. l. ſi cuius. 5. §. fin. ff. de appellationib. recipiendis.

X. Regula. De eadem querela, apud quem ſit proponenda, definitur d. l. 5 ff. d. tit. l. à proconſulibus. 19. §. quod ſi victus. C. de appell.

XI Regula, De exceptionibus aduerſus iam dictam querelam à iudice proponendis, habetur l. ſciendum eſt. 6. §. eum quoque. ff. de appellat. recipiend. Quæ autem ſint huiuſmodi cauſæ, ſiue exceptiones, propter quas appellatio poteſt non recipi, dictum eſt paulò ſuperius reg. 8.

XII. Regula, Quid veniat in ſupradictam querelam, ſeu de pœna iudicis non recipientis appellationẽ, proponitur l. quoniam. 21. C. de appell. M. I R. d. cap. 17. regul. 30. Alia huius delicti pœna definitur Nouell. conſtit. 126. § ad hæc ſancimus.

XIII. Regula. De nihil innouando appellatione pendente, & attentatis reuocandis, proponitur l. vnica ff. nihil innouari appellat. interpoſit. Nouel. c. 134. § ad hæc iubemus. l. ſi vt proponis. 3. C. quando prouocare non eſt neceſſ. M. I. P. d q. 7. reg. 13. in princip. M. I. R. d. cap. 17. regul. 32. Huius exceptio prima eſt: Niſi appellatio non ſit recepta. reprobatur d. l. vnica. l ſciendum eſt. 6. in prin. ff. de appell. recip. l. appellatione. 3. C. de appellat. M. I. P. d. reg. 13. except. 2. M. I. R. d. reg. 32. except. 1. Planè admittitur in caſu præſcriptionis temporis, quæ nihilominus currit. Nouell. c. 126. §. ad hæc ſancimus. verſ. quòd ſi quis iudicum. Secunda exceptio eſt: Niſi ex pluribus facinorib. condemnatus, propter quædam appellauit, propter quædam non: hoc enim caſu eorum propter quæ appellatum non eſt, nihilominus executio fieri poteſt. approbatur ſimul & diſtinguitur l. vnica. §. fin. ff. nihil innouari appellat. pend. M. I. P. d. reg. 13. except. 3. Tertia: Niſi in cauſa criminali condemnatus nõ ſatiſdet. hoc enim caſu in cuſtodia eſt retinendus. l. minimè fas eſt. 12. & l. eos qui. 6. §. ſuper his. C. de appell. Quarta: Niſi ab executione fuerit appellatum, resq; litigioſa mobilis ſit: hoc enim caſu res apud ſequeſtrum deponitur. l. ab executione. 5. C. quorum appellat. non recipiantur. M. I. R. d. regul. 32. except. 10. Quinta: Niſi appellans depopuletur agros litigioſos: hoc enim caſu fructus ſunt ſequeſtrandi. l. Imperatores. 21. §. fin. ff. de appell. M. I. P. d. reg. 13. except. 21. M. I. R. d. cap. 17. reg. 42. Sexta: Niſi iudex alicui detulerit iuſiurandum ex officio: hoc enim præſtari poteſt ac debet, appellatione non obſtante. l. 12. in prin. C. de iureiurando. Plures propoſitæ regulæ exceptiones vide j. capit. 29. except. 51.

XIIII. Regula, De non iniuria afficiendo iudice, à quo eſt appellatum, proponitur l. illud ſciendum. 8. ff. de appellationibus. M. I. R. d. cap. 17. reg. 37.

XV. Regula, De miniſtris appellationum, & officio illorum, vide ſ. eod. lib. cap. 3. quæſt. 4. reg. 2.

XVI. Regula: Poteſt quis in cauſa appellationis allegare, quod in priore iudicio eſt prætermiſſum. l. eos qui. 6. §. ſi quid autem. & l. in offerendis. 35. §. fin. C. de appellat. l. per hanc. 4. C. de temporib. & reparat. M. I. P. d. q. 7. reg. 14. M. I. R. d. cap. 17. regul. 38. Huius exceptio eſt: Niſi appellans vel eius aduerſarius aliam actionem in cauſa appellationis velit proponere, vel aliam rem petere. d. l. 4. ibi: quæ non ad nouum capitulum pertinent. M. I. P. d. reg. 14. except. 1. M. I R. d. reg. 38. except. 1.

XVII. Regula: Is quoque, cõtra quem appellatum eſt, contra ſententiam in cauſa appellationis excipere poteſt, & quæ in ea deſiderat, proponere. l. ampliorem. 37. in prin. C. de appellationibus. l. vlt. C. quando prouoc. non eſt neceſſ. M. I. P. d. q. 7. reg. 15. M. I. R. d. cap. 17. reg. 39.

XVIII. Regula, Si appellans obtinuerit, executio facta retractanda, & id quod ſoluit, ei reſtituendum. l. cum ex cauſa. 11. ff. de appell. Nouell. c. 119. §. aliud, in fin. M. I. R. d. cap. 17. reg. 44.

XIX. Regula, De pœna appellantis non obtinentis, proponitur l. eos qui. 6. §. ne temerè. C. de appell. l. ab executione. 5. §. fin. C. quorum appellationes non recip. M. I. P. d. q. 7. reg. 16. Si item ad munus vel honores nominatus appellauerit, nec obtinuerit, damnum quod interim reſpub. ſenſit, præſtare tenetur. l. 1 ff. ſi tutor vel curat. creatus appellau. l. Imperatores. 21. § ſi magiſtratus. ff. de appellationibus.

XX. Regula: Si ad munus vel honorem nominatus appellauerit, interim alius in locum eius creandus. d. § ſi magiſtratus. & §. in locum.

XXI. Regula. De officio iudicis, alterutro litigatore abſente, ꝓponitur Nouell. c. 126. §. in omnibus, cum ſequentibus. M. I. P. d. q. 7. reg. 18. cum ſeq. Hæc de officijs appellantium, necnon de appellationum euentis & conſequentibus, ſint dicta. Pertinent autem huc etiam, quæ traduntur de proſequẽda appellatione, cui ſcilicet ius proſequendæ appellationis competat. Sed de hac re vide j. cap. 29. except. 48. replicat. 5. duplic. 11. & 12. Nunc ad adfinia appellationis remedia tranſeundum.

DE ADFINIBVS APPELLATIONUM remedijs, deq; actionibus & exceptionibus, quæ victo aduerſus iudicem vel victorem competunt.

Cap. XXVIII.

PRIMO: Interdum ſententia etiam ſine appellatione vel ipſo iure non valet, vel retractanda, eſt. de qua re vide j. cap. prox.

II. DE IN INTEGRVM REſtitutione aduerſus ſententiam.

Hoc remedium vice appellationis competit minoribus 25. annis per ſententiã læſis, & alijs quibuſdam, de quib. dicetur j. lib. 25. cap. 1. Sed & reſpub. per ſentẽtiam læſa, in integrum reſtitutionem petere poteſt. l. 1. C. de officio eius qui vicẽ alicuius iudicis obtinet. M. I. P. lib. 2. cap. 18. quæſt. 8. reg. 1. Huius exceptio eſt: Niſi pro libertate ſit pronunciatum. l. illud ſciendum eſt. 9. ff. de appellationibus.

III. DE RETRACTANDA SENtentia præfecti prætorio.

À ſententia præfecti prætorio non appellatur, vt ſ. dictum eſt: ſed de ea retractanda ſupplicatur principi. quod remedium retractationis approbatur l. vnica. C. de ſentent. præfecti prætorio. Nouell. c. 82. §. atqui vt omnibus in fin. M. I. R. lib. 2. cap. 17. reg. 64. Exceptio prima eſt: Niſi poſt biennium, quàm præfecto prætorio ſucceſſum eſt, de retractãda ſentẽtia ſupplicetur. d. l. vnica. Altera: Niſi ſemel ea de re ſupplicatio ſit facta. l. ſi quis. 4. C. de precib. Imperat. off.

IIII. DE actione, Si iudex litem ſuam feciſſe dicatur, vide ſ. lib. prox. cap. 7. quæſt. 6.

V. DE EXCEPTIONE, QVOD quiſque iuris in alterum ſtatuit vel impetrauit, vt ipſe eodem iure vtatur.

Poteſt & hæc exceptio inter adfinia appellationis remedia numerari: qua iniquitas vel iudicantis vel aduerſarij poteſt coerceri, qui etiam appellationis eſt finis.

I. CAVSA HVIVS EXCEPTIONIS.

Si magiſtratus aduerſus aliquẽ ius aliquod ſtatuit, vel quis ius aliquod pro ſe impetrauit, eo aduerſus illum alius vti poteſt. l. 1. §. 1. ff. quod quiſq; iuris in alter. Ratio proponitur eadem l. 1. in prin. M. I. P. d. q. 8. reg. 3. M. I. R. d. cap. 17. reg. 81. Exceptio prima eſt: Niſi non ipſe iudex, ſed adſeſſor per imprudentiam ius aliter dixit. l. 2. ff. eod. tt. Secunda: Niſi ſtatutum ius non habuit effectum. l. 1. §. hæc autem. ff. eod. tt. M. I. P. d. reg. 3. except. 1. Tertia: Niſi iure impetrato non ſit vſus is qui impetrauit. reprobatur l. ſi quis. 3. §. 1. ff. d. tt. Quarta: Niſi non poſtulante aduerſario ius ſit impetratum. d. l. 3. in princ. M. I. R. d. reg. 81. except. 1. Quinta: Niſi quis actione vel exceptione propoſita vſus, iniquum ius impetrauit. l. illud elegãter. 4. ff. d. tt. Sexta: Niſi ſolutum ſit: hoc enim caſu ratione propoſiti edicti ſolutum repeti nõ poteſt. l. ſi quis. 3. §. fin. ff. eod. tt. Septima: Niſi actio, cui exceptio propoſita opponitur, eo tempore, quo actor ius iniquum ſtatuit vel impetrauit, nondum fuit acquiſita. reprobatur d. l. 3. §. penult. Octaua: Niſi non ſuo, ſed alieno nomine impetrauit. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 3. §. ſi procurator.

II. QVIBVS EXCEPTIO PROpoſita competit?

Etiam alij, quàm contra quem ius iniquum ſtatutum vel impetratum eſt, aduerſus impetrantem vel ſtatuentem competit exceptio. d. l. 3. §. hæc pœna. M. I. R. d. cap. 17. reg. 82.

III. ADVERSVS QVOS DATVR exceptio propoſita?

I. Regula: Adſeſſore iniquum ius ſtatuente, iudici non obſtat exceptio. l. 2. ff. d. tt.

II. Regula: Procuratore impetrante, ipſi domino exceptio obſtat. d. l. 3. §. ſi procurator.

III. Regula: Alieno, non ſuo nomine impetranti non obſtat exceptio. approbatur ſimul & diſtinguitur d. §. ſi procurator.

IIII. Regula: Filio ſtatuẽte vel impetrante ius iniquũ, patri agenti nõ obſtat exceptio. d. l. 3. §. ſi filius.

V. Regula: Etiam hæredi ſtatuentis vel impetrantis obſtat exceptio. d. l. 3. §. quod autem.

VI. Regula: Reo principali iniquum ius impetrante, fideiuſſori quoq; obſtat exceptio. d. l. 3. §. ſi is pro quo. Huius exceptio eſt: Niſi fideiuſſor non ex eo, quòd fideiuſſerit pro eo qui ius iniquum impetrauit, conueniatur: ſed ex alia cauſa, quæ ad impetrantem non pertinet. d. §. ſi is pro quo.

VII. Regula: Fideiuſſore iniquum ius ſtatuente vel impetrante, non obſtat exceptio reo principali. d. §. ſi is pro quo. verſic. ſed ſi is.

DE RE IVDICATA. Cap. XXIX.

PRIMÒ: *Definitio rei iudicatæ proponitur l. 1. ff. de re iudicata. M. I. R. lib. 2. cap. 18. regul. 5. in princip.*

II. DE EFFECTV REI iudicatæ.

I. Regula: Res iudicata pro veritate accipitur. l. res iudicata. 207. ff. de reg. iuris. & l. ingenuum. 25. ff. de ſtatu hominum. M. I. P. lib. 2. cap. 19. reg. 1. in prin. M. I. R. d. reg. 5. in prin.

II. Regula: Rebus iudicatis ſtandum eſt, & ſententia executioni mandanda: naſciturq; hinc tam actio iudicati, quàm rei iudicatæ exceptio. l. 1. C. de his qui propter metũ iudic. non appell. l. ſi contra. 8. C. de appell. l. ſi pecuniam. 3. C. de re iudicata. l. qui licitam. 3. C. vt lite pendente vel poſt prouocat. d. l. 25. ff de ſtatu hominum. M. I. P. d. reg. 1. in prin. & M. I. R. d. reg. 5. in princip.

III. DE EXCEPTIONIBVS contra rem iudicatam.

Planè habet regula propoſita plures exceptiones, quæ hic ordine ſunt proponendæ: primùm quidem eæ quæ ſumuntur ex perſona ipſius iudicis: deinde quæ ſumuntur ex perſona eius, aduerſus quem ſententia eſt lata: tertiò de ijs dicetur, quæ ſumuntur ex ipſa re iudicata, & cauſa de qua eſt iudicatum: quartò de ijs quæ ſumuntur ex cauſa iudicati, & antecedentibus: quintò de exceptionibus ſumptis ex loco & tempore iudicati: poſtremò de ijs quæ ſumuntur ex conſequentibus iudicatum. Ex perſona igitur iudicis ſumuntur exceptiones hæ.

I. Exceptio: Niſi à non competente iudice ſit iudicatum. l. vlt. C. ſi à non compet. iud. l. extra territorium. 20 ff. de iuriſd. M. I. P. d. reg. 1. except. 1. M. I. R. d. reg. 5. except. 1. Exemplum proponitur l. ex conſenſu. 23. §. 1. ff. de appell. Cui concordat l. 1. C. de pedaneis iudicibus. Aliud exemplum habetur l. 2. C. ſi à nõ compet. iud. Aliud l. nulli. 10. C. de ſentent. & interloc. Item aliud l. ſi vt proponis. 6. C. de executione rei iudicatæ. Sanè quando dicatur iudex competens, vel non competens, vide ſ. eod. lib. cap. 2. Propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi iudex qui reo competens eſt, actori non eſt, actorem in aliquo condemnauit: hoc enim caſu nihilominus valet ſententia. l. cum Papinianus. 14. C. de ſentent. & interloc. Concordant huic ea quæ dicta ſunt ſ. d. cap. 2. repl. generali 5. M. I. P. d. except. 1. repl. 1. Altera replicatio eſt: Niſi publicè ab omnibus iudex competens fuerit exiſtimatus.

ſtimatus.l.2.C.d.tt.l.Barbarius Philippus.3.ff. de officio prætoris. M.I.P.d.except.1.repl.2. Plures huiuſmodi replicationes vide ſ.d.cap.2.Sed & ſimilem exceptionem vide ſ.lib.prox.cap.18.except.1.

II. Exceptio: Niſi quidam,nō omnes iudicauerint vel pronunciauerint.l.duo ex tribus.39.ff.de re iud.l.ſic & tribus.18.ff. de recep.arbit. l. cum magiſtratus. 4.C.quando prouoc.non eſt neceſſe. l.2.ff. de decretis ab ordin.fac. M.I.P.d.reg.1.excep.4. M.I.R.d. reg.5. except.6. Huius replicatio eſt: Niſi omnes præſentes fuerint.tunc enim,quamuis non omnes conſentiant, nihilominus maioris partis conſenſus valet. d. l. 39.l. Pomponius. 36. cum ſeq. ff. de re iudicata. M.I.P.d. except.4.repl.1.

III. Exceptio: Niſi adſeſſores abſente iudice ſtatuerint vel pronunciauerint.Nouell.c.60.§. porrò & illud,cum ſequentibus.

IIII. Exceptio: Niſi iudices inter ſe diſſenſerint. reprobatur l. inter pares numero.38.ff. de re iudicata.l.lege Iunia.24.ff.de manumiſſionib.d l.36.verſic. quia & ſi diſſentirent. & d.l.39 ff.de re iudic.M.I.P. d.repl.1. Ex quibus conſtat, ob diſſonantiam iudicum non improbari rem iudicatam. Sed & quid hoc caſu ſequendum ſit,legibus iam allegatis definitur. Sciendum igitur eſt, ſiquidem diſpari numero ſint iudices, tunc quod maior pars iudicauit,ratū eſſe.d.l.18. verſ. quia ita demum.ff.de recept.arbit. & d.ll.36. & 39. ff.de re iudicata. Sin autem pari numero iudices ſint vtriuſq; ſententiæ: tunc ſiquidem cauſa ſit liberalis, pro libertate eſt reſpondendum: in alijs autem cauſis pro reo conuento: quia rei fauorabiliores ſunt, quàm actores. Item,ſi in ſumma diſſentiant iudices,id quod minimū eſt ſequendum.d.l.38.ff. de re iudicata. Hæc autem ita ſe habent, ſi iudices ſint ordinarij, qui diſſentiunt. Sin autem ſint delegati diſſentientes pari numero: tunc id ſeruabitur, quod iudex delegans ratum habuerit.l.duo iudices.28.ff.de re iudicata. Hæc de primo genere exceptionum,quæ ducta ſunt ex perſona iudicantis. Sequitur ſecundum genus, earum ſcilicet quæ ſumuntur ex perſona eius contra quem eſt iudicatum.

V. Exceptio: Niſi contra fiſcum ſit iudicatum.l.vnica.C.de ſentent.contra fiſcum.

VI.Exceptio:Niſi contra rempublicam ſit iudicatum.hoc enim caſu, etſi appellatum non ſit, tamen per in integrum reſtitutionem ſententia poteſt reſcindi. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt ſ. cap. prox. adfini remed.2. Sanè ſi reſpub. non fuit defenſa, ipſo iure non valet ſententia. l.1.C. de iure reipublicæ.

VII. Exceptio: Niſi contra minorem annis ſit iudicatum. l.acta. 45.§.fin.ff. de re iudicata. l.1.C. qui legitimam perſon. ſtandi in iud. &c. l. ſi præſes. 6.C. quomodo & quando iudex. M.I.R.d.reg.5. except.7. Huius replicatio eſt: Niſi tutore vel curatore authore minor egerit vel conuentus fuerit.l.2.C.qui legitimam perſon.ſtandi. M.I.R.d. except.7.repl.3. Planè hoc caſu, quo minor tutore vel curatore autore agens vel conuentus condemnatus eſt, vel aduerſarius eius abſolutus, ipſo quidem iure valet ſententia, verùm per in integrum reſtitutionem poteſt reſcindi. quod duplicationis loco notandum. de qua re dicetur j.lib.25.cap.1.

VIII. Exceptio: Niſi cōtra furioſum ſententia ſit dicta.l.furioſo 9.ff.de re iudicata.

IX.Exceptio:Niſi contra defunctum vel iacentem hæreditatem ſententia ſit dicta. l. 2. ff. quæ ſententiæ ſine appell.reſcind.l.in ſententijs.59.§.fin.ff.de re iudicata.M.I.R.d.reg.5.except.8.

X. Exceptio: Niſi contra abſentem ſententia ſit dicta. l.de vnoquoq;. 47.in princ.ff.d.tt.l.ſi proluſorio. 14.§.fin ff.de appellationibus l.ea quæ.7.C. quomodo & quando iudex ſent. l.ſi fiſcus.7 ff.de iure fiſci.l. non intelligitur.3.§.diuus Hadrianus.ff. eod.tt. M.I. P.d.reg 1.except.6.M.I.R.d.reg.5.excep.10. Replicatio prima eſt: Niſi abſens vocatus,venire noluit.l.conſentaneum. 8. C. quomodo & quando. d l.47.§.qui apud.ff.de re iudicata. & d.l.14. §. fin. verſic. ne aduerſus eum.ff.de appell.M.I.P.d.exc.6.repl.1. M.I.R. d.exc.10.repl.1. Huius duplicatio prima eſt: Niſi aduerſarius præſens, per dolum ſciens falsò aliquid allegauerit. l. ſi prætor.75. ff. de iudicijs. M.I.P.d. repl.1. dupl. 2.M.I.R.d.repl.1.dupl.1. Secunda: Niſi abſens vocatus adeſſe non potuit.d.l.75.in fin.l.cum non voluntatis. 10. C. quomodo & quando.l. quæſitum eſt. 60.ff.de re iudicata. M.I.P.d.repl.1.dupl.3. M.I.R.d. repl.1.dupl.2. Tertia duplicatio eſt: Niſi edictum peremptorium non fuit propoſitum,nec in noticiam abſentis peruenerit.l.1.§.item cum.ff. quæ ſentent. ſine appell.reſcind. M.I.P.d.repl.1.dupl.4. Huius triplicatio eſt: Niſi alio modo admonitus venire noluit.l.2. C.quomodo & quando. Quarta duplicatio eſt: Niſi feriatis diebus abſens vocatus ſit.l.ſi vt propoſuis.4.C. eod.tt.l.1.§.1.ff.de ferijs & dilationib. Hæc de prima propoſita exceptionis replicatione eiuſq; duplicationibus ſint dicta. Plures huiuſmodi duplicationes vide ſ.eod lib.cap.8.quæſt.7.item ſ.lib.prox.cap.15.de ſententia ferenda, quæſt.1 reg.2. except.1. Secunda replicatio eſt: Niſi is cōtra quem abſentem pronunciatum eſt, præſens litem cœperit. l.vlt. C.quomodo & quando. Tertia: Niſi abſens contra quem iudicatum eſt,non ſtatim, re comperta, eo nomine querelam detulit, ſed ratum habuit. l. ab eo iudicato. 3. C. d. tt. Quarta: Niſi alius nomine abſentis condemnati præſens fuit.elicitur ex l. ſi proluſorio. 14. verſ.nec quoquam nomine eius reſpondente. ff. de appellation. M. I.P.d. except.6. repl.2. M.I.R.d.except 10. replic.13. Huius duplicatio eſt: Niſi præſenti mandatum non ſit, vel inutiliter mandatum. approbatur exemplo l. quia abſente.4.C.de procuratorib. Quinta replicatio: Niſi pro libertate ſententia dicta ſit.l.ſi dolo.24. ff.de dolo malo. Sexta replicationis loco notandum, quòd cæteris qui fuerunt præſentes,exceptio propoſita non detur. l. de vnoquoque.47. in prin.ff. de re iudicata. Plura de exceptione ꝓpoſita vide ſ. lib. prox. cap.15. de actib. & officijs iudicis, quæſt. de ſententia ferenda, reg.2. item M.I.P.d. except.6. & M.I.R. d. except.10. Hactenus de decima exceptione ſit dictum, nec non de ſecundo genere exceptionum, quæ deſumpta ſunt ex perſona eius, contra quem eſt iudicatum. Sed & huius loci exceptio eſt: Niſi ſeruus ſit condemnatus.l.ſeruum.6.C.de iudicijs. Sequitur tertium ge-

nus, quod ſumptum eſt ex re iudicata, & ex cauſa de qua eſt iudicatum.

XI. Exceptio: Niſi de alia re iudicatum eſt, quàm de qua iudex eſt datus. l. 1. & l. ſi de proprietate. 3. C. ſi a non compet. iud. M.I.P.d. reg. 1. except. 7. M.I.R. d. reg. 5. except. 14. 16. & 18. Huius replicatio eſt: Niſi ad condemnandum iudex datus abſoluerit. l. qui damnare. 3. ff. de re iudicata. Plura de exceptione propoſita vide ĩ. except. 16.

XII. Exceptio: Niſi is qui condemnare non poteſt, abſoluerit. l. nemo. 37. ff. de reg. iuris. Cuius exemplũ habetur l. cum fideicommiſſum. 7. ff. de confeſſis. M.I. R. d. reg. 5. except. 17.

XIII. Exceptio: Niſi de alia re, quàm petita eſt, ſententia ſit lata. l. cum quidam. 17. C. de fideicõmiſſ. libertatibus. l. de qua re. 74. in princ. ff. de iudicijs. M. I.R. d. regul. 5. except. 18. Huius replicatio eſt in cauſa appellationis, in qua iudex appellatus, id quod ſententiæ, à qua appellatũ eſt, deeſt, poteſt etiam contra appellantem ſupplere, per ea quæ propoſita ſunt s̃. cap. 27. quæſt. 9. reg. 17.

XIIII. Exceptio: Niſi de eo ſentẽtia lata ſit, quod poſt rem in iudicium deductam accidit. hoc enim caſu ſententia non valet, ratione exceptionis proximè præcedentis. Sed & approbatur l. non poteſt. 23. & l. non quemadmodum. 35. ff. de iudicijs. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi id quod poſtea accidit, acceſſorium ſit eius quod in iudicium eſt deductũ. gloſſ. in d. l. 35. argumẽto l. ædiles 25. §. item ſciendũ. verſic. cæterùm poſt iudicium. ff. de ædilitio edicto. l. ſi tertius. 6. §. officium autem ff. de aqua pluuia arcẽda. Altera replicatio: Niſi id quod poſtea accidit, pars ſit eius quod in iudicium eſt deductũ. approbatur exemplo l. ſi hereditatem. 4. ff. de petit. hereditatis. hæres enim petendo rem hæreditariam a poſſeſſore, totum ius ſuum in iudiciũ deducit, licet poſſeſſor vnam tantum rem hæreditariam poſſideat. l. 1. §. 1. ff ſi pars hæreditatis petatur. & l. licet minimam. 10. ff de petit. hæred. Ideoq́; ſi poſt litem conteſtatam aliam quoq́; rem poſſidere cœperit, ea quoq́; in condemnationem venire poteſt, vt d. l. 4. dicitur. Accedit l. item videndum. 18. §. ſi quis cum. & l. ſi quo tẽpore. 41. in princ. ff. eod. tt. Aliud exemplum eſt l. quæſitum. 31. in prin. cum ſua gloſſ. ff. de peculio. & gloſſ. in d. l. non poteſt. Tertia replicatio eſt in dolo poſt litem conteſtatam circa rem litigioſam commiſſo. nam & hic in condemnationem venire poteſt. l. 1. §. non tantùm præteritus, cum duobus ſeqq. ff. depoſiti. Quarta replicatio: Niſi id quod poſt litem conteſtatam accidit, ſuppleat cauſam ex qua agitur. approbatur exemplo l. ſi rem alienam. 9. §. fin. ff. de pignor. actione.

XV. Exceptio: Niſi de viuentis hæreditate ſit iudicatum. l. nec nos. 4. C. de poſtliminio.

XVI. Exceptio: Niſi terminos ac fines ſuæ iuriſdictionis iudex in ferenda ſententia exceſſerit. l. extra territoriũ. 20. ff. de iuriſdictione. l. certa ratione. 5. C. quando prouocare non eſt neceſſe. Concordant ea quæ dicta ſunt s̃. lib. prox. cap. 14. de reliquis circumſtantijs, & c. regul. 11. except. 2. M.I.P.d. regul. 1. except. 9. M.I R. d. reg. 5. except. 16. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ab initio minor quãtitas viſa eſt, & in ferenda demũ ſententia, maior apparet. l. ampliorẽ. 37. §. ſed enim. C. de appellationibus. Plura de exceptione propoſita vide s̃. eod. lib. cap. 2. except. 47.

XVII. Exceptio: Niſi incerta ſit ſentẽtia, & ſumma non expreſſa. Inſt. de actionib. §. curare. M.I.R.d. reg. 5. except. 23. Exemplum proponitur l. hac ſententia. 4. C. de ſententia quæ ſine certa quantitate, &c. Aliud l. hac ſententia. 3. C. eod. tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi ſumma non expreſſa in ſententia aliunde conſtet. d. l. 3. Huius exemplum eſt l. 2. C. eod. tt. Concordat replicationi l. in ſententijs. 59. in prin. & l. ait prætor. 5. ff de re iudicata. Altera replicatio videtur: Niſi vſurarum condemnatione incerta facta, ſortis condemnatio certa ſit. ſed reprobatur d. l. 59. §. qui ſortis.

XVIII. Exceptio: Niſi ſententia neq́; condemnationem, neq́; abſolutionem contineat. l. præſes. 3. & l. ex ſtipulatione. 7. C. de ſententijs & interloc. M.I.P. d. reg. 1. except. 10. M.I.R. d. reg. 5. except. 27. Planè etiamſi non condemnationis vel abſolutionis, ſed alio verbo eandem vim habente eſt vſus, nihilominus valet ſententia. quod replicationis loco notandum. l. in ſententijs. 59. in princ. ff. de re iudicata. M.I.P.d. exc. 10. repl. 1. M.I.R. d. except. 27. repl. 3.

XIX. Exceptio: Niſi non procurator, ſed dominus litis ſit condenatus. l. 1. C. de ſent. & interloc. M.I.R. d. reg. 5. except. 28. Vide item s̃. cap. 26. reg. 4.

XX. Exceptio: Niſi impoſſibile quid ſententia contineat. l. Paulus. 3. ff. quæ ſenten. ſine appell.

XXI. Exceptio: Niſi contra leges vel conſtitutiones ſit pronunciatum. l. ſi expreſſim. 19. ff. de appellat. l. 1. §. item cum cõtra. ff. quæ ſententia ſint appel. l. 2. & l. certa ratione. 5. C. quando prouoc. non eſt neceſſ. M.I.P.d. regul. 1. except. 11. M.I.R.d. reg. 5. except. 29. Huius replicatio prima eſt: Niſi conſuetudo vel ſtatutum ſit in contrarium. De qua re vide s̃. lib. prox. cap. 4. de iure non ſcripto, reg. 2. except. 1. repl. 1. Altera replicatio eſt: Niſi iudex leges ac cõſtitutiones exiſtimat ad cauſam propoſitam non pertinere, ſed eam eſſe exceptam. l. cum prolatis. 32. & l. præſes prouinciæ. 27 ff. de re iudicata. M.I.P.d. except. 11. repl. 1. M. I.R. d. except. 29. repl. 12.

XXII. Exceptio: Niſi ſententia nullo iure nitatur. approbatur exemplo l. ex ſtipulatione. 7 C. de ſenten. & interloc. M.I.P.d. reg. 1. except. 12. M.I.R.d. reg. 5. except. 36. Huius replicationes vide ĩ. in exceptionibus proximis reprobatis.

XXIII. Exceptio: Niſi iudex bona debitorum fideiuſſoribus addixit, vt ipſi creditoribus ſatisfacerẽt. reprobatur l. cum eorum. 5. C. d. tt.

XXIIII. Exceptio: Niſi vſuras iudex ſolui iuſſerit, donec iudicatum ſolueretur. approbatur l. 1. §. nec tamen. ff. de vſuris. cui contradicit l. 1. C. de ſententia quæ ſine certa quantitate. & l. in bonæ fidei. 13. in fin. C. de vſuris.

XXV. Exceptio: Niſi iuſiurandum iudex præſtari iuſſit, non adiecto in quẽ finem ſit præſtandum. l. cum iudex. 11. C. de ſentent. & interloc.

XXVI. Exceptio: Niſi ſub cõditione ſentẽtia ſit lata. l. 1. §. biduũ. verſ. ſanè quidẽ ff. quãdo appellandũ. M.I.P.d. reg. 1. exc. 18. M.I.R.d. reg. 5. exc. 38.

XXVII. Ex-

XXVII. Exceptio: Niſi aduerſarius non etiam in ſumptus litis ſit condemnatus. hoc enim caſu & ſine appellat. introducta conſultatione, ſententia poteſt retractari. l. omnem honorem. 10. in fin. C. quando ꝓuocare non eſt neceſſe. M.I.R.d.reg.5.exc.41.

XXVIII. Exceptio: Niſi factum non ſit, quod factum eſſe iudicatum eſt, & contrarium poſſit probari. reprobatur l. poſt rem iudicatam. 56. ff. de re iudicata. l. 2. in fin C. quando prouoc. non eſt neceſſe. l. 1. §. item cum contra. verſ. quòd ſi de iure. ff. quæ ſententia ſine appellat. reſc. l. ingenuum. 25. ff. de ſtatu hominum. l. ſi patronus. 12. §. ſi quis cum. ff. de bonis libert. l. libera. 8. C. de ſent. & interloc. & l. 1. in princ. ff. quæ ſentent. ſine appell. reſc. M.I.P.d.reg 1.except. 13. vbi controuertitur. M.I.R.d.reg.5.except.42. Planè admittitur exceptio ꝓpoſita in certis quibuſdam caſibus, de quibus vide j. except. 33. cum ſeq. item except. 53. Hactenus de exceptionibus, ſumptis ex re iudicata, dictum eſt. Sequuntur nũc quarti generis exceptiones, ſumpta ex cauſa iudicati & antecedentibus, necnon ex adiunctis & modo iudicati.

XXIX. Exceptio: Niſi antea diuerſum fuerit pronunciatum. l. 1. C. quando prouoc. non eſt neceſſe. M. I.P.d.reg.1 except.14. M.I.R.d.reg.5.except.43. Huius ſpecies eſt: ſi Imperator ſuo reſcripto vel ſententia controuerſiam finierit. nam contra hanc ſententiam Imperatoris, non valet ſententia iudicis. Nouell. c. 113. §. ſi qua enim ad nos. Huius replicatio eſt: Niſi lite apud iudicem pendente, Imperator in cauſa reſcripſit. d.c.113. § 1.

XXX. Exceptio: Niſi exceptio aliqua fuerit omiſſa. reprobatur l. 2. C. ſententiam reſcindi non poſſe. M.I.R.d reg.5.except.44. & lib.5.cap.11. reg.4. replic.5. Exemplum proponitur l. elegãter. 23. §. ſi quis poſt. ff. de condict. indebiti. Admittitur tamen, primùm quidem, ſi miles per ignorantiam exceptionem omiſerit. l. 1. C. de iuris & facti ignorantia. Deinde admittitur in exceptione falſi inſtrumenti & teſtimonij falſi omiſſa, quæ etiam poſt rem iudicatam poteſt opponi, per ea quæ habentur j. exc. 37. cum ſeq.

XXXI. Exceptio: Niſi falſus procurator interuenerit. l. 1. C quib. res iud. nõ nocet. & l. licet. 24. C. de procuratoribus. M I R d.reg.5.exc.46.

XXXII. Exceptio: Niſi procurator fines mandati exceſſerit. l. ſi procurator. 10. in princip. C. de procuratoribus.

XXXIII. Exceptio: Niſi procurator dolo egit in cauſa agẽda vel defendenda. reprobatur d. l. 10. in fin. Plane ſi procurator, pecunia accepta, ſe condemnari paſſus eſt, domino cõuento datur exceptio. l. ſi procurator. 9. ff. de doli mali & metus exceptione.

XXXIIII. Exceptio: Niſi aduocatus cauſæ præuaricatus fuerit. l. 1. C. de aduocatis diuerſ. iudic. Plura de hac exceptione vide ſ̃. lib. proxim. cap. 13. except. 15. replic. 2.

XXXV. Exceptio: Niſi error aduocati vel notarij interuenerit. ſubſiſtit quidẽ ipſo iure, & approbatur in notarijs, l. 2. C. de errore aduoc. Verùm eius replicatio eſt: Niſi dominus litis præſens fuerit, nec cõtradixerit l. 1. & l. ſententijs 3 C. de errore aduocatorũ.

XXXVI. Exceptio: Niſi calculi error interuenerit. reprobatur l. 2. C. de re iudicata. l. vnica. verſic. ſi res iudicata. C. de errore calculi. Planè admittitur exceptio propoſita, ſi ipſi ſententiæ calculi error inſit. l. 1. §. 1 ff. quæ ſententia ſine appell. reſcind. M.I.R.d. reg.5. except.33.

XXXVII Exceptio: Niſi probatio non fuerit ſufficiens. De qua re vide ſ̃. cap.17. q.5. reg.2.

XXXVIII. Exceptio: Niſi ex falſis inſtrumentis iudicatum ſit. l. 1. l. 2. & l. vlt. C. ſi ex falſis inſtrumentis iudicatum ſit. l. qui agnitis. 11 ff. de except. M.I.P. d.reg.1.except.15. M.I.R.d reg 5.excep.49. Contradicere videtur l. vlt. § fin. C. de fide inſtrument. Huius replicationem vide j. except. proxim. item M.I.R.d. exception.49.

XXXIX. Exceptio: Niſi ex falſo teſtimonio ſit iudicatum l. diuus Hadrianus 33. ff de re iudicata. M.I. P.d.reg.1.except.16. M.I.R d.reg.5 except.50. Replicatio eſt: Niſi non probetur, iudicem ſecutum falſi teſtimonij vel inſtrumenti fidem, pronunciaſſe. l. falſam. 3. C. ſi ex falſis inſtrument. M.I.P.d.except.16. replicat.1.

XL. Exceptio: Niſi iudex ſecundùm reſcriptum lite pendente impetratũ pronunciauerit. Nouell.c.113. §. atq; hac dicimus. verſ. ſed & ſi quis.

XLI. Exceptio: Niſi iudex pecunia corruptus ſententiam dixit. l. venales. 7. C. quando prouoc. non eſt neceſſe. M.I.P.d.reg.1.exc.19. M.I.R.d reg.5.exc.56.

XLII. Exceptio: Niſi iudex per errorem, vel ambitiosè ſentẽtiam dixit. reprobatur l ſeruo. 65. §. cum prætor. ff. ad S.C. Trebell. l penult. §. prætor quoq; ff. de iuſtit. & iure. M.I.P.d.reg.1. except.13. M.I.R.d. reg.5. except.42. Quod dicitur per errorem, id diſtinguitur in exceptionibus præcedentibus, de falſo teſtimonio, de falſis inſtrumentis, de errore calculi, &c.

XLIII. Exceptio: Niſi nullo actu ex lege habito, vel contra ſolitum iudiciorum ordinem ſit pronũciatum. approbatur exemplo l ſi conſtat. 12 ff. de appell. l. prolatam 4. & l. ex ſtipulatione. 7. C. de ſentent. & interloc. M.I.P.d.reg.1.excep.20. M.I.R.d.reg.5. except.61. Quis autem ſit iudiciorum ordo, ſeu (vt noſtri vocant) proceſſus, dictum ſ̃ in capitibus præcedentibus. Propoſitæ exceptionis exemplum eſt, comminatio iudicis. quod proponitur l. 1. l. interlocutio. 4. & l. programma. 6 C. comminationes, epiſtolas. Aliud exemplum eſt, epiſtola iudicis. l. 2. C. d. tt. Tertium exemplum eſt, ſubſcriptio ad libellum facta. l. iudex. 5. C. eod. tt. Quartum proponitur l. vlt. C. d. tt. Quintum habetur l. 2. C. de iure fiſci. Planè propoſitæ exceptionis replicationes vide paulò j. excep. 47. Sed & eius replicatio eſt: Niſi extraordinaria cauſa atq; cognitio ſit. approbatur ſimul & declaratur per ea quæ habentur j. cap. 37. Alia replicatio eſt: Niſi notorium fuerit crimen. l. 7. C. de accuſationib. M.I.P.d. excep. 20. repl.1. Vide item ſ̃. lib. prox. cap. 12. q. 10. reg. 2.

XLIIII. Exceptio: Niſi aduocatus eius contra quẽ iudicatum eſt, non fuerit præſens. reprobatur l. velamento. 4. C. de poſtulando. Hæc de quarto genere exceptionum aduerſus rem iudicatã ſint dicta. Sequuntur nunc quinto loco exceptiones ex loco & tempore ſententiæ latæ deſumpta.

XLV. Exceptio: Niſi non publicè, ſed in ſecreto lo-

co, officio nō præſente, ſententia ſit lata. l. cum ſententiam. 6. C. de ſentent. & interloc.

XLVI. Exceptio: Niſi alibi, quàm vbi ſe cogniturum dixit, iudex pronunciauit. l. ſi vt propoſu. 5. C. quomodo & quando iudex.

XLVII. Exceptio: Niſi non pro tribunali, ſed de plano ſententia ſit dicta. ſubſiſtit quidem ipſo iure, M.I.R.d.reg.5. except.72. verùm eius replicatio prima eſt: Niſi cuſtodia ſit damnanda. l. vnius facinoris. 18. §. fin ff. de quæſtionib. Secunda: Niſi leuia ſint crimina, vel cauſæ de quibus ſtatuitur. l. leuia. 6. ff. de accuſ. Nouell. c. 17. §. tertio.

XLVIII. Exceptio: Niſi diebus feriatis ſententia ſit lata. approbatur ſimul & diſtinguitur l. quid ſi. 6. & l. 1. §. 1. ff. de ferijs. M.I.P. lib. 2. cap. 1. q. 3. reg. 1. M.I.R.d.reg.5 excep.63.

XLIX. Exceptio: Niſi cum iudex ad tempus datus eſſet, vel certo tempore litem dirimere iuſſus, non intra illud tempus pronunciauerit. l. cum non ex eo die. 6. C. quando prouocare non eſt neceſſe. M I.P.d. lib. 2. cap. 19. reg. 1. except. 21. M.I.R.d. reg. 25. except. 64. Replicatio eſt: Niſi conſenſu partium, tempus ſit prorogatum. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 2. §. ſi & iudex. ff. de iudicijs. Plura de hac exceptione vide ſ̄. lib. prox. cap. 8. q. 2. except. 14.

L. Exceptio: Niſi eo tempore, quo ſucceſſum eſt ei qui iudicem dedit, iudex pronunciauerit. reprobatur l. venditor. 49 § fin. ff. de iudicijs.

LI. Exceptio: Niſi poſt ſententiam dictam vel appellationem interpoſitam aliquid ſtatuitur: hoc enim vim rei iudicatæ non habet. l. poſt ſententiam. 9. C. de ſentent. & interlocution. M.I.P.d.reg 1. exc. 24. Vide inſuper ſ̄. eod lib. cap. 26. regul. 13. & cap. 27. q 9. reg. 13. Supereſt vnum genus exceptionum, quod ſumitur ex conſequētibus iudicatum: cuius generis exceptiones nunc ordine ſequuntur.

LII. Exceptio: Niſi a ſententia ſit appellatū, eáq; ab appellationis iudice reſciſſa, vel reſcindi ſperetur. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ̄. cap. 27. quæſt. 9. reg. 13. M.I.P.d.reg. 1 except. 26. M.I.R.d.reg. 5. except. 73. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi non competens iudex appellatus ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 1. § ſi quis in appellatione. ff. de appellat. l. ſi cuius. 5. §. planè. ff. de appellat. recip. Secunda: Niſi non iuſto tempore ſit appellatum. l. 2. in princ. C. de his quæ propter metum iudicis. M.I.P.d. except. 26. repl. 1. M.I.R d. excep. 73. repl. 1. Vide item [illegible] cap. 17. reg. 16. Quod autem ſit tempus appellandi competens, vide ſ̄. d. cap. 27. quæſt. 5. item paulo j. replicatione 5. Huius autē replicationis duplicatio prima eſſe videtur: Niſi miles appellauerit. ſed reprobatur l. qui ſuſpectum. 20. § fin. ff de appellat. Secunda eſt: Niſi ſententia ipſo iure non valeat. l. ſi expreſſum. 19. ff. de appell. Tertia: Niſi non à definitiua ſententia, ſed ab interlocutoria ſit appellatum. reprobatur l. 1. §. quod in ſententijs. ff. quando appellatum. M.I.P.d.repl. 1. dupl. 1. Quarta: Niſi ad honores vel ad munus vocatus appellauerit: hoc enim caſu, quamuis poſt ſ[illegible]utum tempus appellauerit, intra duos tamen menſes recipitur. l. 1. C. de tempor. & reparationibus appellat. M.I.P. d. replic. 1. duplic. 2. vbi contradicitur. Quinta: Niſi appellans abſens fuit, & neſciuit contra ſe pronunciatum: hoc enim caſu à tempore ſcientiæ, tempus appellationis computandum. d. l. 1. & l. 1. §. fin. ff. quando appell. M.I.P.d.repl. 1. dupl. 3. M.I.R.d. repl. 1. dupl. 1. & d. reg. 16. except. 1. Huius triplicatio eſt: Niſi procurator abſentis fuerit præſens. d. §. fin. M.I.P.d dupl. 3. tripl. 1. M.I.R.d. dupl. 1. tripl. 1. & d. except. 1. repl. 1. Sexta duplicatio eſt: Niſi iudicis copia non fuerit appellanti. approbatur ſimul & diſtinguitur d l. 1. §. dies autem, vſq; ad §. in propria. M.I.P.d.repl. 1. dupl. 4. M.I.R d. reg. 16. except. 10. Septima: Niſi metu iudicis non appellauit. reprobatur l. 1. & l. 2. C. de his qui propter metum iudicis non appell. Octaua: Niſi ob vim ſibi factam non appellauit. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 2. Tertia propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi alius appellauit, nō ipſe qui iudicati actione conuenitur. l. ſi quis. 10. in prin ff. de appell. M.I.P.d. except. 26. repl. 2. M.I.R.d. except. 73. repl. 2. Huius duplicatio eſt: Niſi cauſa nō appellanti, cum eo qui appellauit, communis eſt. l 1. & l. 2. C. ſi vnus ex pluribus appell. d. l. 10. §. ſed cum aduerſus ff. de appellation. M.I.P.d. replic. 2. dupl. 1. item repl. 4. dupl. 8. M.I.R.d.repl 2. dupl. 1. Cuius triplicatio eſt: Niſi diuerſæ fuerint cauſæ defenſionis. d. l. 2. & d. l. 10. § quod eſt reſcriptum. Plures propoſitæ replicationis duplicationes vide ſ̄. cap. 5. quæſt. 4. except. 1. repl 3. cum ſeqq. Quarta replicatio eſt: Niſi in alia cauſa, & ab alia ſententia ſit appellatum. l. cum in vna. 17. in prin. ff. d. tt. M.I.P.d. except. 26. replic. 3. Quinta: Niſi appellationem interpoſitam intra legitimum tempus non inchoauerit appellans, aut appellationem non exercuerit, vel deſeruerit. l. cum anterioribus. 5. §. illud etiam. C de temporibus & reparationib. l. ſi contra. 8. C. de appel l quoniam 18. C. eod. tt. l. 2. § fin. C de temp. & repat. appell. l. 2. §. fin. C. quando prouocare non eſt neceſſ. Hiſce legibus replicatio propoſita approbatur. M I.P.d. except. 26. repl. 4. M.I.R d. except. 73. repl 3. nunc leges quibus ea declaratur, & tempus appellationis tam inchoandæ, quàm exequēdæ definitur, enumerandæ ſunt. Definitur autem tempus inchoandæ ſeu introducendæ cauſæ appellationis l. 2. C. de tempor. & repar. appell. Definitur item tempus inchoandæ appellationis, & d. l. 2. in quibuſdam mutatur, d. l. 5. in prin. vſq; ad §. in his. C. eod. tt. Deniq; definitur tempus introducendæ appellationis Nouell. c. 82. §. cæterùm. & l. in offerendis. 35. §. his videlicet. verſ. vt tamen. C. de appell. Quod autē ibi dicitur de biennio, mutatur l. cum anterioribus. 5. §. in his autem. C. de temporib. & reparat. appellat. Hiſce legibus, quod ſit tempus inchoandæ & introducendæ cauſæ appellationis, declaratur. Sed & certum tempus eſt exequendæ & finiendæ cauſæ appellationis, quod definitur d. l. 5. §. illud etiam. Conſtituitur autem ibi ad exercendum appellationis cauſam annale tempus, cauſa cognita biennium. M.I.P.d.repl. 4. verſic. pro declaratione. M I.R.d.repl. 3. Regulariter igitur, niſi intra annum cauſa appellationis ad finem perducatur, obſtat appellanti præſcriptio: eiuſq; appellatio, propoſita replicatione quinta eliditur. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi ex iuſta & ineuitabili cauſa ad finem perduci non potuit. M.I.P. d.repl.

d.repl.4.dupl.2.M.I.R.d.repl.3 dupl.1.Cuius iterum triplicatio eſt: Niſi biennium ſit elapſum: tunc enim, quamuis ex cauſa ineuitabili ad finẽ perduci non potuit: tamen confirmatur ſententia, & biennalis præſcriptio nocet. Quæ triplicatio cum ſua duplicatione approbatur d.§.illud etiam. Cui concordat Nouell.c.50. M.I.R.d.dupl.1.tripl.3. Planè huius triplicationis quadruplicatio prima videtur: Niſi per iudicem ſteterit, quo minus cauſa ſit finita. ſed reprobatur d.§. illud etiam.C.de temp.& reparation. Approbari autem videtur Nouell. c.119.§. quin & hoc. M.I.R.d. tripl.3. quadruplic.3. de quo vide j.duplic.8. Planè ſi in conſiſtoriũ principis appellatio ſit introducta, propoſita quadruplicatio approbatur l. cum anteriorib. 5.§.ſi tamen.C.de tempor.& reparat. appell.Nouell. c.25.§.ad hæc ſancimus. M.I.P.d.repl.4.dupl.3.M.I.R.d.quadruplic.3.in fine. Secundæ quadruplicationis loco notandum, quòd eo caſu, quo ex cauſa ineuitabili appellans intra biennium cauſam appellationis ad finem perducere non poteſt, petente eo contra quem appellatum eſt, intra biennium iudex etiam abſente aduerſario cauſam examinabit, & ſententiã dictam vel confirmabit, vel infirmabit. Nouell.c.50. in prin. vſq; ad §.porrò & illud. M.I P.d.repl.4.dupl.6. Hæc de prima propoſita replicationis quinta duplicatione, eiuſq; triplicatione, huiuſq; quadruplicationibus ſint dicta. Sed & propoſita triplicationis quadruplicationes, ſunt duplicationes ſequentes. Loquitur autem iam dicta duplicatio, eiuſq; leges, quando cauſa appellationis in iudicium deducta, intra legitimum tempus non eſt finita. Sequitur ſecunda duplicatio, quæ loquitur de appellationis cauſa, nondum intra legitimum tempus deducta in iudicium. Eſt autem talis: Niſi reparatio, ſeu in integrum reſtitutio, à principe fuerit petita. Cuius triplicatio prima eſt: Niſi nõ intra tres menſes, poſt elapſos fatales dies, reparatio fuerit petita. Hæc triplicatio cum ſua duplicatione approbatur l. 2. §. quod ſi ita. C.de tempor. & reparation.appell. Secunda triplicatio eſt: Niſi ab arbitro appellatio ſit facta, non à iudice ordinario. tunc enim reparatio fruſtra petitur. d. l.2. §. quod ſi arbitro.verſ.nulla reparatione. Planè duplicatio propoſita videtur reprobari l. nemo arbitretur. 3. C. eod. tit. & Nouell.c.82.§. cæterùm.verſic.nullum in his. Hæc de ſecunda duplicatione. Sequẽtes duplicationes partim loquuntur de tempore introducendæ vel exercendæ appellationis ſpecialiter: partim communiter tam de introducendæ, quàm exercendæ & finiendæ appellationis tempore. Tertia autem duplicatio eſt: Niſi vnus ex litigatoribus pendente appellatione fuerit defunctus: tunc enim hæredi eius præter ſtatutum tempus, quatuor quoq; menſes adduntur. l.ſi vnus. 6.C. ſi pendente appellat.mors interuen. l.præſes prouinciæ. 5.C.de appell. Quarta: Niſi inter partes conuenerit, ne tempora appellationis obſeruentur. l.cum anterioribus.5.§.fin.C.de temporib. & reparat. appell. M.I.P.d.repl.4.dupl.4. M.I.R.d.repl 3. dupl.3. Quinta: Niſi pendente appellatione in arbitros ſit cõpromiſſum. Nouell. c.93. M.I.P.d. repl. 4. dupl.5. M.I.R.d. replic.3.dupl.5. Sexta duplicationis loco notandum, quòd non ipſo temporis decurſu confirmetur ſententia, à qua eſt appellatũ: ſed iudicem de actis iudicare debere, & ita ſententiam dictam vel abſente appellatore confirmare, vel etiam, ſi videtur, infirmare. Nouell.c.126.§. in omnibus, vſq; ad §.ad hæc ſancimus. Item Nouell.c.50.in princip vſq; ad §. porrò & illud. M.I.P.d.repl. 4.dupl.6.M.I.R.d. repl.3.dupl 20. Cõtradicit M.I.R.d.reg.5.except.2.Septima duplicatio eſt: Niſi per iudicem, à quo appellatum eſt, ſteterit, quo minus appellatio intra legitimum tempus ſit inchoata. reprobatur d. Nouell. c.126 §. ad hæc ſancimus.verſ.quod ſi quis iudicum. Octaua: Niſi per iudicem appellatum ſteterit, quo minus appellatio intra legitimum tempus ſit inchoata vel finita. Nouell. c.119.§. quin & hoc. M.I.R d. repl.3. dupl.9. Huius triplicatio eſt: Niſi intra biennium cauſa non finiatur: hoc enim caſu videtur, non obſtante duplicatione propoſita, appellans præſcriptione ſubmouendus. d.l.5.§. illud etiam. verſic. niſi ipſe appellator. C. de temp.& reparat.appellat.Quanquam iſte §.per præpoſitum Nouellæ conſtitutionis §. videtur corrigi ac mutari. Nona duplicatio: Niſi appellans reſcriptum contrà impetrauerit.reprobatur l. nemo.3. C. de temporibus & reparationib.appellat. Cõtradicere videtur l.2 §.quod ſi ita.C.d.tit.Decima: Niſi alius nomine appellatoris cauſam appellationis exequatur. approbatur ſimul & diſtinguitur l.1.ff. an per aliũ cauſæ appell.reddi poſſ. l. Lucius. 18 ff.de appell.l.2.C.de procuratoribus.l.nulli.3.in fin.C.quorum appell.non recip. l ſi actor.10.C. de appell. M.I.P.d. repl.4.dupl. 7. M.I.R.d.repl.3.dupl.13. Huius duplicationis triplicatio eſt: Niſi cauſa principaliter per alium agi non poßit: tunc enim nec eius appellatio per alium poteſt exerceri. d. l. 1. ff. an per alium cauſæ appellationis, &c. M.I.P.d.dupl.7.tripl.1. Huius exempla ſunt cauſæ criminales. Vndecima duplicatio eſt: Niſi cum procurator, tutor vel curator appellaſſet, poſtea dominus litis ipſe cauſam appellatiõis exequatur l.vlt. §.ſubſtituti.& l.negociorum.24.§.curator.ff.de appellat.l.dominus.9.& l.ſi actor.10.C.eod.tit.l.2.ff.an per alium cauſæ appell.reddi poßint. Duodecima duplicatio eſt: Niſi excluſis ferijs tempus nondum ſit finitum. reprobatur l.2.C. de tempor. & reparationibus appell.l.1.C.de ferijs.M.I.R d.repl.3.dupl.15.Hæc de quinta replicatione eiuſq; duplicationibus ſint dicta. Sexta replicatio eſt: Niſi appellans ſine hærede deceſſerit. l. vnica, in prin.ff ſi pendente appell. mors interuenerit. Septima replicatio eſt: Niſi ſententia præfecti prætorio per ſupplicationem ſit ſuſpenſa. approbatur ſimul & diſtinguitur Nouell.c.119.§.aliud ad hæc. Plures propoſitæ exceptionis replicationes vide ſ.eod.lib.cap.27.quæſt.2.nam ex quibus cauſis appellatio denegatur, ex iiſdem exceptio quoq; propoſita videtur deneganda eſſe.

LIII. Exceptio: Niſi is contra quem iudicatũ eſt, ob vim ſibi factam vel metum appellare non potuit. l. 2.in fin. C. de his qui propter metum iud.non appell. M.I.P.d.reg.1.except.28.

LIIII. Exceptio: Niſi iudex qui ſententiam tulit, poſtea ſeruus ſit effectus. reprobatur l.2.C.de ſententijs & interlocutionibus. l. Barbarius.3. de officio prætoris.

LV. Exceptio: Niſi iudex mortuus fuerit. reprobatur l. vlt. C. de re iudicata.

LVI. Exceptio: Niſi tutore pupilli nomine condemnato, pupillus poſtea ſeſe hæreditate abſtinuerit, adoleuerit, vel mortuus fuerit. l. vlt. ff. ſi quis cautionib. Planè exceptio propoſita tutori quidem condemnato datur, pupillo autem qui adoleuit, eiúſue hæredibus, duobus poſterioribus caſibus non eſt danda. de quo vide j. cap. prox. quæſt. 3. reg. 1. except. 2.

LVII. Exceptio: Niſi poſt ſententiam latam noua inſtrumenta inuenta ſint. reprobatur l. ſub ſpecie. 4. C. de re iudicata. l. cum de hoc. 27. § fin. ff. de exceptione rei iudicatæ. M.I.P.d. reg. 1. except. 30. M.I.R. d. reg. 5. except. 74. Planè admittitur in quibuſdam caſibus, quorum primus eſt: Si ex iureiurando a iudice delato cauſa ſit deciſa. l. admonendi. 31. ff. de iureiurando. M.I.R.d. except. 74. diſt. 8. Alter: Si cauſa publica ſit: tunc enim propter exceptionem propoſitam, cauſa cognita negotium reſtituitur. l. Imperatores. 35. ff de re iudicata. M.I.R.d. exc. 74. diſt. 2.

LVIII. Exceptio: Niſi iudex ipſe qui iudicauit, ſententiam poſtea mutauit. reprobatur per ea quæ dicta ſunt s̄ cap. 26. reg. 13.

LIX. Exceptio: Niſi reſcriptum contra ſententiã ſit impetratum. reprobatur l. impetrata reſcripta. 3. C. ſentent. reſcindi non poſſ. l. 1. C. vt lite pendente. l. ſententijs. 3. in princ. C. de errore aduocatorum. M.I. P.d. reg. 1. except. 31. Planè reſcriptum ante litem inchoatam impetratum, ſententia reſcindi non poteſt, per ea quæ habentur s̄. excep. 27. Plura de exceptione propoſita vide s̄. lib. prox. cap. 5. exc. 3.

LX. Exceptio: Niſi poſtea pronunciatum ſit, iudicatum non eſſe. l. 1. in princ. ff. quæ ſent. ſine appellat. reſcindantur.

LXI. Exceptio: Niſi condemnatus aliquo modo ſit liberatus. l. ſi ſe. 4. §. ſoluiſſe. ff. de re iudicata. Huius replicatio eſſe videtur: Niſi intra tempus, condemnato ad ſoluendum ſtatutum, ſit liberatus. ſed reprobatur l. intra dies. 7. ff. de re iudicata.

LXII. Exceptio: Niſi condemnatus ei cui condemnatus eſt, ſatisfacere paratus ſit. d. l. 4. §. ait prætor. ff. d. tt. vbi magis reprobatur. Accedit M.I.P.d. reg. 1. except. 32. & lib. 5. cap. 9. in fine.

LXIII. Exceptio: Niſi nouatio facta ſit, & ei cui quis condemnatus eſt, ſit cautum. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 4. §. ſi ex conuentione. l. 2. C. de executione rei iudicatæ. Replicatio prima eſt: Niſi non nouandi animo factum ſit. d. l. 2. Altera: Niſi Iudicatum ſolui ſtipulatio interpoſita ſit. per hãc enim nõ nouatur iudicati actio. l. ſi Stichum. 8. §. idem Celſus. ff. de nouationibus.

LXIIII. Exceptio: Niſi actor rem, ad quam reſtituendam quis ei fuit condemnatus, receperit. l. 1. C. de re ind.

LXV. Exceptio: Niſi res perierit, vel ob aliam cauſam reſtitui non poſſit. reprobatur l. ſi homo. 8. ff. eod. tt. l. ſi longius. 7. C. de executione rei iudicatæ. & l. qui reſtituere iuſſus. 68. ff. de rei vendicatione.

LXVI. Exceptio: Niſi condemnatus aduerſus eum cui condemnatus eſt, actionem habeat propoſitam. l. 1. §. fin. ff. quæ ſententia ſine appell. reſcind.

LXVII. Exceptio: Niſi duplum ob euictionem condemnatus, rem euictam cum eo quod intereſt offerat. vel pluris condemnatus tantum offerat, quantum reuera debetur. l. fideiuſſor. 15. ff. de doli mali except. l. 16. §. ſi pluris. ff. de pignor. & hypoth.

DE ACTIONE IVDICATI. Cap. XXX.

HActenus exceptiones aduerſus rem iudicatam ſunt enumeratæ atq; deſcriptæ. Effectus autẽ rei iudicatæ ſunt (vt s̄. dictũ eſt) actio iudicati, rei iudicatæ exceptio, necnon executio. De exceptione rei iudicatæ vide j. libro 24. cap. 14. De iudicati actione nunc dicetur: poſtea de executione rei iudicatæ.

I. CAVSA huius actionis eſt, res iudicata: cuius exceptio generalis eſt: Niſi ſententia nullius ſit momenti. l. ſi ſe. 4. § cõdemnatum. ff. de re iudicata. Huius exceptionis ſpecies, ſeu propoſitæ cauſæ exceptiones ſpeciales, vide s̄. cap. prox. Aliam exceptionem, ſed reprobatam, vide M.I.R. lib. 2. cap. 19. reg. 1.

II. QVIBVS IVDICATI actio competit?

I. Regula, De alio quàm cui condemnatus eſt reus. Res inter alios acta alijs non prodeſt. l. 2. in princ. C. quibus res iudicata non nocet. M.I.R d. cap. 19. reg. 4. Huius exceptio prima eſt: Niſi actor hæres eius ſit, cui reus eſt condemnatus. l. miles. 6 § fin. ff. de re iudicata. Secunda: Niſi actor cohæres eius ſit, cui quis iudicio hæreditario eſt condemnatus. l. ſi hæres. 7 ff familiæ erciſcundæ. Huius replicatio eſt: Niſi actor, cum poſſet antea cum eo qui vicit agere, id noluit. elicitur ex d. l. 7. verſic. non enim his perſonis. Tertia exceptio eſt: Niſi actor ſocius ſit eius, qui in communi cauſa agens obtinuit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt s̄. cap. prox. except. 49. repl. 3. dupl. vnica. Quarta: Niſi tutore obtinente, pupillus agat. l. 2. in princip. ff. de adminiſt. tutor. l. tutor. 6 ff. quando ex facto tutoris.

II. Regula: Si procurator obtinuit, domino litis nõ procuratori competit iudicati actio. l. ſi procurator. 28. in prin. verſ ſicut iudicati. & §. 1. ff. de procuratorib. l. item eorum. 6. §. actor. verſ. actor itaq; ff. quod cuiuſq; vniuerſ. nomi. Huius exceptio eſt: Niſi in rem ſuam procurator ſit datus. d. §. actor.

III. ADVERSVS QVOS IVDIcati actio competit?

I. Regula, De alio quàm qui condemnatus eſt. Alius quàm qui condemnatus eſt, iudicati actione nõ tenetur, quemadmodum nec iudicati exceptione, per ea quæ dicta ſunt j. lib. 24. cap. 14. except. 1. in prin. M.I. R.d. cap. 19. reg. 5. Huius exceptio prima eſt: Niſi procuratore condemnato, dominus conueniatur. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ habetur j reg. prox. Secunda: Niſi tutore vel curatore condemnato, pupillus vel adultus conueniatur. l. 2. in prin ff de adminiſt. tutor. l. tutori. 7 ff quando ex facto tutoris. l. 1. C. eod. tt. M.I.R. lib. 3. cap. 12 reg. 1. Huius replicatio prima eſt: Niſi pupillus hæreditate, cuius nomine tutor condemnatus eſt, ſe abſtinuerit. d. l. 2. verſ. niſi abſtineat. Altera: Niſi tutor qui condemnatus eſt, nõ

fuerit

fuerit legitimus: vel non cauerit, rem pupilli ſaluam fore. l. ſi tutor. 4. C. in quibus cauſis in integrum reſt. M.I.R.d.reg.1.except.1. Tertia exceptio eſt: Niſi defuncto condemnato, hæres eius cõueniatur. l. miles. 6. §.fin. ff. de re iudicata. Quarta: Niſi condemnatus ſeſe hæreditate abſtinuerit: tunc enim actio datur in ſubſtitutum, vel cohæredem, ad quem portio condemnati peruenit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ex contractu. 44. ff. de re iudicata.

II. Regula, De procuratore condemnato. Hic non tenetur. l. ſi ſe. 4. in prin. ff. d. tt. Huius exceptio prima eſt: Niſi procurator ſeſe liti obtulerit. d. l. 4. & l Plautius 61. ff. de procuratorib. Secunda: Niſi ſine mandato abſentis defenſionem ſuſceperit. d. l. 61. & l. ſi procurator. 28. §. fin. ff. eod. tt. Tertia: Niſi in rem ſuam procurator datus ſit. d. l. 61. & d. l. 4. in princ. ff. de re iudicata. Quarta: Niſi procurator domino litis hæres extiterit. l. ſi quis. 31. in prin. ff. de procuratorib.

III Regula: Nec tutor vel curator condemnatus, iudicati actione tenetur. d. l. 4. §. 1. ff. de re iudicata. l. 1. C. quando ex facto tutoris. Huius exceptio prima eſt: Niſi poſt finitam tutelam vel curã nouatio ſit facta, & obligatio in tutorem vel curatorem tranſlata. l. poſt mortem. 5. in princ. ff. quando ex facto tutoris. Altera: Niſi pupillus poſtea ſeſe hæreditate, cuius nomine tutor condemnatus eſt, abſtinuerit. reprobatur l. 2. in prin. ff. de adminiſt. tutorum.

IIII. Regula: Actor vniuerſitatis condemnatus nõ tenetur actiõe iudicati. l. ſi ſe. 4. §. 1. ff. de re iudicata.

IIII. QVID VENIAT IN iudicati actione?

I. Regula: Rei perſecutionem continet. l. miles. 6. §. fin. ff. d. tt.

II Regula: Si plures vna ſentẽtia condẽnati ſunt, quilibet pro virili parte, nõ in ſolidum tenetur. l. Paulus. 43. ff. eod. tt. l. ſi qui 10. §. quoties. ff. de appell. l. 1. & l. 2. C. ſi plures vna ſententia.

III. Regula: Si diuerſis ſummis quis condemnatus eſt, minima ſumma debetur. l. inter pares. 38. §. fin. ff. de re iudicata.

IIII. Regula: In decẽ aut noxæ dedere condemnatus, in decem tenetur. l. miles. 6. §. decem. ff. de re iud.

V. Regula, De vſuris rei iudicatæ, proponitur l. vlt. ff. de re iudicata. Concordat iiſdem verbis l. negociorum geſtorum. 24. in prin. ff. de appel. l. tutor. 41. ff. de vſuris. l. 1. & l. 2. C. de vſuris rei iudicatæ.

VI. Regula, De vſurarum vſuris, ne exigantur, habetur l. ſancimus. 3. in prin. vſque ad §. & cum antiquitas. C. d. tt.

VII Regula, De ſumptibus & expenſis litis, proponetur ĵ. cap. prox.

V. QVANDO COMPETAT iudicati actio?

I. Regula: Condemnato tempus ad ſoluendum dandum. l. debitorib. 31 ff. de re iudicata. Exceptio prima eſt: Niſi per contumaciam tempus ad ſoluendum petatur. d. l. 31. Altera: Niſi non ſatiſdet de litis æſtimatione præſtanda. Inſtit. de officio iudicis. §. 1.

II. Regula: Condemnato quatuor menſes dantur ad ſoluendũ. l. 2. C. de vſuris rei iudicatæ. M.I.P.lib. 2. cap. 20. reg. 4. M.I.R.d.cap. 19. reg. 6. Huius exceptio prima eſt: Niſi non condemnatus, ſed hæres eius conueniatur. reprobatur l. tempus. 29. ff. de re iudicata. Secunda: Niſi non condemnatus, ſed fideiuſſor vel mandator eius conueniatur. reprobatur l. ſancimus. 3. §. & cum antiquitas. C. de vſuris rei iudicatæ. Tertia: Niſi iudex aliud tempus, vel maius, vel minus, condemnato conſtituerit ad ſoluendum. reprobatur certo modo l. ſi ſe. 4. §. ſi quis condemnatus. ff. de re iudicata. Vide ĵ. excep. prox. item M.I R.d.reg. 6. excep. 1. Quarta: Niſi iudici cauſa cognita aliter videatur. l. 2. ff. d. tt. M.I R.d.except. 1. Planè iudex tempus prorogare poteſt, arctare verò non niſi cauſa cognita, interpr. Accurſio in d. l. 2. M.I.R.d.exc. 1.

VI. QVAMDIV COMPETIT iudicati actio?

Perpetua eſt actio. l. miles 6. §. fin ff. de re iudicata.

VII. ADFINIA HVIVS actionis remedia.

I. Regula: Executio rei iudicatæ adfine remedium eſt. de qua ĵ. cap prox. dicetur.

II. Regula: Si cauſa iudicati nouata ſit, ex ſtipulatu competit actio. l. 2. C. de executione rei iudicatæ.

III. Regula: Si iudicatum ſolui ſatiſdatum eſt, etiam ex ea ſtipulatione agi poteſt. de qua re vide ſ̃. eod. lib. cap. 15.

IIII. Regula: Adfine quoq; remedium eſt, exceptio rei iudicatæ. de qua ĵ. lib. 24. cap. 14.

DE EXECVTIONE REI IVdicatæ, necnon de ſumptibus & expenſis litis præſtandis: item de ſportulis iudicum & miniſtrorum.

Cap. XXXI.

DE EXECVTIONE REI iudicatæ.

PRIMO: Quid ſit executor & executio, definitur l. executorẽ. 8. C. de executione rei iudicatæ.

II. CAVSA EX QVA COMPETIT.

Si a lata ſententia non ſit appellatum vel appellatio ſit deſerta, executio rei iudicatæ facienda. l. ſi contra. 8. C. de appell. M.I.P.lib. 2. cap. 20. reg. 1. M.I.R.d. cap. 19. reg. 8. Huius exceptiones vide ſ̃. cap. 29. q. 3.

III. QVIBVS COMPETIT EXECVtio rei iudicatæ?

I. Regula, De eo qui iudicem dedit. proponitur l. à diuo Pio. 15. in prin. ff. de re iudicata. M.I.P.d.cap. 20. reg. 2. M.I.R d.cap. 19. reg. 9. except. 3.

II. Regula, De alterius loci magiſtratu, quàm vbi ſententia dicta eſt, habetur d. l. 15. §. 1. l argentarium. 45. §. fin. ff. de iudiciis. M.I.R.d.cap. 19. reg. 10.

III. Regula, De iudicis præfectiano, palatino, vel milite, quem petierit litigator, proponitur l. ne quis. 8. C. de off. rectoris prouinciæ.

IIII. Regula: Quibus competat ius exequendi ſententiã arbitri cõpromiſſarii, definitur l. cum ante. 5. in prin. verſ. quatenus poſſit. C. de recep. arbitris.

IIII. VBI EXECVTIO FACIENDA?

De hac re vide locum de ſolutionibus, Vbi ſoluendum? lib. 24. cap. 9. except. 32. Item de legatis & fideicommiſſis, Vbi præſtanda? lib. 12.

V. QVANDO EXECVTIO facienda?

I. Regula: Non ante rem iudicatam, ſed poſt eam facienda. l.1. C. de execut. rei iudic. l. ſi cum. 58. ff. de re iudicata. M.I.P.d. cap.20. regul.3. M.I.R.d. capit. 19. regul.14.

II. Regula: De tempore dando ad ſoluendum, vide ✠. cap. prox. quaeſt.5.

VI. QVOMODO EXECVTIO facienda?

I. Regula, De capiendis pignoribus & diſtrahendis, proponitur l. debitoribus. 31. §. fin. ff. de re iudicata. l.2. & l. vltim. C. de executione rei iudic. M.I.P.d. cap.19. regul.19. Plura de diſtractione pignorum vide ✠. capit.34.

II. Regula: Quae iure pignoris capienda & diſtrahenda, item quo ordine, definitur l. à diuo Pio. 15. §. in venditione. ff. de re iudicata. M.I.R.d. cap.19. reg.28. Cuius exceptio prima eſt: Niſi res quae pignoris iure capiuntur, ſint litigioſae, vel negentur condemnati eſſe. approbatur certo modo d. l.15. §. ſi verum quae pignoris. Secunda: Niſi res alij antea fuerit pignorata. d. l.15. §. quod ſi res. Tertia: Niſi pecunia condemnati ſit apud argentarios vel alium. reprobatur d. l.15. §. ſed & ſi pecunia. Quarta: Niſi pecunia nomine condemnati apud alium depoſita ſit, vel in arca recluſa. reprobatur d. l.15. §. fin. Quinta: Niſi nomen condẽnati, pignori capiatur, vel aliud quod in iure ſubſiſtit. ſubſiſtit quidẽ ipſo iure, M.I.R.d. ca.19. reg.13. exc.6. verùm eius replicatio eſt: Niſi nihil aliud ſit, quod pignori capi poſſit. d. l.15. §. ſic quoque. & §. in venditione. l. etiam. 5. C. de executione rei iudic. Huius duplicatio eſt: Niſi nomen non confeſſum ſit, ſed controuerſum. d. §. ſic quoque. Sexta exceptio eſt: Niſi ſtipendia condemnati iure pignoris capiantur, vel retineantur. l. ſtipendia. 4. C. de executione rei iudicatae. M.I.R d. reg.28. except.6. Cuius replicatio eſt: Niſi iudicatum alijs rationibus exequi non poſſit. d. l.4. Septima exceptio: Niſi praemia, quae condemnato ob coronas ſacras praeſtantur, pignoris iure capiãtur. reprobatur l. cõmodis. 40. ff. de re iudicata. Octaua: Niſi id quod pignoris iure aufertur, ad culturã agri pertineat. l. pignorũ. 8. & l. executores. 7. C. quae res pignori oblig poſſ. M.I.R.d. cap.19. reg.28. except.10.

III. Regula, De re pignoris iure capta, creditori non addicenda. Res pignoris iure capta, regulariter creditori addicenda non eſt. de qua re vide ✠. libro 17. cap.14. reg.12.

IIII. Regula, De cogendo condemnato, manu militari, & alio executionis modo, ſi res reſtitui non poſſit, proponitur l. qui reſtituere iuſſus. 68. ff. de rei vendicatione. M.I.R.d. cap.19. reg.29.

VII. EVENTVS EXECVTIONIS, deq; executoribus puniendis.

I. Regula, De appellatione quae fit ab executione, proponitur l. ab executione. 5. C. quorũ appell. nõ recip. Sed & de hac re vide ✠. cap.27. q.2. exc.13.

II. Regula: Si emptori, cui res pignori capta, vendita eſt, de re vendita moueatur controuerſia, vel ei cui res eſt addicta, an executoris ſit cognitio, definitur l. à diuo Pio 15. §. ſi poſt addictum. ff. de re iud.

III. Regula: Si emptor precium rei pignori captae atq; diſtractae non ſoluat, an executoris ſit cognitio, definitur d. l.15. §. ſed ſi emptor.

IIII. Regula, De executorib. puniendis ac mutandis, proponitur l.2. C. de ſportulis ac ſumptibus. Haec de executione rei iudicatae.

DE SVMPTIBVS ET EXPENſis litis praeſtandis.

I. CAVSAE EX QVIBVS SVMPTVS litis praeſtandi.

I. Regula: Si alter litigatorum temerè ac iniuſtè litigauerit. Inſtit. de poena temerè litigantium. §. hac autem omnia. l. eum quem. 79. in prin. ff. de iudicijs. l. properandum. 11. §. ſiue autem alterutra. C. eod. tit. l. non ignoret. 4. C. de fructib. & litium expenſis. M.I.P.d. cap.20. reg.6. M.I.R.d. cap.19. reg.33. Huius exceptio prima eſt: Niſi iudex victum victori in expenſas litis nõ condemnauerit. l. terminato. 3. C. d. tit. M.I.R.d. reg.33. except.1. Cuius replicatio eſt: Niſi victus appellauerit: tunc enim victor quoq; in cauſa appellationis poteſt de hoc queri, quòd aduerſarius ſine ſumptibus litis fuerit condemnatus. l. vlt. C. quando prouocare non eſt neceſſe. Altera exceptio eſt: Niſi victus vel eius aduerſarius priuilegiũ habeat, ne ſoluat litis expenſas. l. vlt. C. de fructib. & litium expenſ.

II. Regula: Si citatus abſens non compareat, poſteaq; veniat cauſam acturus: tunc enim nõ eſt aliter audiendus, quàm ſumptibus litis reſtitutis, per ea quae habentur ✠. cap. prox. quaeſt.3. except.5. repl.3. Concordat l. non ignoret. 4. C. de fructib. & litium expenſis. M.I.P.d. cap.20. regul.7. M.I.R.d. cap.19. reg.35. Vide item ✠. cap.32. q.6. except.5. repl.3.

II. QVID ET QVANTVM SVMptuum nomine praeſtandum?

I. Regula: In quantum actor iurauerit, in tantum victus expenſarum nomine condemnandus. l. properandum. 11. §. ſiue autem alterutra. C. de iudicijs. Nouell. c.53. §.1. & Nouell. c.82. §. vt autem.

II. Regula: Etiam pro aeſtimatione iudicis, in expenſas victus condẽnandus. d. l.4. in fin. C. de fructib. & litium expenſis. l. ſancimus. 13. C. de iudicijs. M.I.R.d. cap.19. reg.36.

DE SPORTVLIS IVDICVM & miniſtrorum.

Quantum ſportularũ nomine iudici dandum, definitur Nouell. c.82. §. porrò ne circa.

De miniſtris verò quantum cuiquam & à quoquã dandũ ſit, definitur ſpecialiter l. in ſacris ſcrinijs. 12. §. modum, vſq; ad fin. C. de prox. ſacror. ſcrin. l.2. C. de praepoſitis agẽtiũ in reb. l. multis. 8. C. de principib. agentium in rebus. l. ante omnia. 4. §.1. C. de caſtrenſiarijs. & l. quoties. 3. C. de priuilegijs ſcholarum.

DE MISSIONE IN POSſeſſionem bonorum rei ſeruandae cauſa. Cap. XXXII.

EXecutionis ſpeciem continet, miſſio in poſſeſſionem bonorum debitoris, rei ſeruandae cauſa, & quae iſtam miſſionem ſequuntur: ſcilicet, vt bonis curator detur, item bonorũ venditio. de quibus nunc ordine

dine dicendum, & primùm de ipſa miſſione in poſſeſſionem bonorum debitoris, rei ſeruandæ cauſa.

I. SPECIES *cognatæ huius miſſionis proponuntur l.1.ff.quibus ex cauſis in poſſeſſ.eatur.*

II. CAVSAE EX QVIBVS fit miſsio in poſſeſsionem rei ſeruandæ cauſa.

I. Cauſa: Si reus conuentus poteſtatem ſui non faciat, nec defendatur, in bona eius fit miſſio. l.2. in princ. ff.quibus ex cauſ.in poſſ.eatur. l.2.§.fin.C.vbi in rem actio exerc. M.I.P.d. c[illegible]o.reg.12. M.I.R.d. lib.2.cap.20.reg.2. Vide item [illegible]cap.8.q.6.reg.6. Declaratur cauſa propoſita, definitione verborum, Poteſtatem ſui non faciat, d.l.2.§.1. ff. quibus ex cauſ. in poſſeſſ.eatur. Definiuntur deniq; illa propoſitæ cauſæ verba, Nec defendatur, l.non videtur. 52.ff. de reg. iuris. Planè cauſa propoſita plurimas recipit exceptiones, quæ proponentur paulò j. Nunc reliquæ cauſæ miſſionis proponendæ.

II. Cauſa: Si reus conuentus minor ætate, tutorem vel curatorem non habeat, vel ab eo non defendatur. l.ſi pupillus.10. ff. quibus ex cauſis, &c. l. ſi minor.5. ff.de reb. iudicis authorit.poſſid. Huius exceptio prima eſt: Niſi pupillus defendatur. l.hac autē.5.in prin. ff. quib. ex cauſis, &c. Plura de hac exceptione vide j.eod.cap.excep.4. Altera exceptio eſt: Niſi non conſtet, an pupillus defendatur d.l.5.§.1.

III. Cauſa: Si reus conuentus furioſus ſit, vel prodigus, aliúſue qui curatoris opera iuuatur. l. Fulcinius.7.§. adeò autem. ff.d.tt. & d.l.5.§.1. in fin.l.vbi non voce.166.in fin ff.de reg.iuris.

IIII. Cauſa: Si debitor ſine hærede deceſſerit. l.ſi bona.5. & l. pro debito.6. §. quòd ſi ſpecialiter. C.de bonis auth.iudicis. l.1. in princip. ff. de curatore bonis dando. l.ſi ſeruus.4.ff.de rebus iudicis author. poſſid. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi alius defunctum defendat.d.l.4.§.fin.

V. Cauſa: Si incertum ſit, vtrū debitori defuncto extiturus hæres ſit, nécne. l.ſi diu.8.cum l.ſeq.ff.quib. ex cauſis in poſſeſſ. eatur. l.ſi quis.23. ff. de hæredibus inſtituendis. Sanè hoc caſu adſine remedium miſſionis eſt, vt cogatur hæres inſtitutus conditioni parêre, & hæreditatem adire, vel eam repudiare. l.1.in princ. ff. de curatore bonis dando. l. ſi ſeruus. 4. ff. de rebus iud.auth.poſſ.& d l ſi quis.23.§.1.cum ſeqq.

VI. Cauſa: Si hæres defuncti debitoris quaſi ſuſpectus ſatiſdare creditoribus iuſſus, decreto non obtemperauerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi creditores.15.ff.de priuilegijs creditorum.

III. DE EXCEPTIONIBVS ADuerſus prædictas cauſas, præſertim primam.

I. Exceptio: Niſi pupillus vel minor 25. annis, item furioſus & prodigus poteſtatem ſui nō faciat, nec defendatur. Hæc multiplex exceptio reprobatur per ea quæ dicta ſunt s̄.quæſt.prox.cauſa 2.& 3.

II. Exceptio: Niſi reus debitor ab hoſtibus captus ſit, & ob id copiā ſui non faciat. reprobatur l.in poſſeſſionem.6.§ fin.ff.quib.ex cauſ.in poſſ.eatur.

III. Exceptio: Niſi in rem agatur: tunc enim non in vniuerſa debitoris bona, ſed tātùm in rem petitam actor eſt mittendus, per ea quæ habentur j.q.5.reg.2. Cuius replicatio eſt: Niſi non abſit, ſed latitet reus. tunc enim in vniuerſa eius bona actor mittendus. approbatur cum ſua exceptione l. Fulcinius. 7.§. item videamus.ff.d.tt.

IIII. Exceptio: Niſi abſens per alium defendatur. l.neq; impuberes. 22.in fin.ff.de in ius vocando. l.hac autem. 5. in princ. & §.prætor.ff. quibus ex cauſis in poſſ.eatur. l.ſi ſeruus. 4.§.fin ff.de rebus auth.iudicis poſſid.l.2.& l.vltim.C.de procuratorib.M.I.R.lib.2. cap.5.reg.22. except.39. Huius replicatio prima eſt: Niſi defenſor non ſatiſdet Iudicatum ſolui.d.l.5.l.rectè defendi.63.ff.de iudicijs. l.ſi pupillus.17.§. defendere.ff.de priuilegijs creditorum. Plura de replicatione propoſita vide s̄. eod.lib. cap.5. quæſt.4. except.1. in fin. duplic. generali 3. & cap.15.eod.lib. Secunda replicatio eſt: Niſi per abſentiā rei, actoris cauſa fiat deterior.l.2.§.defendi. ff.ex quibus cauſis in poſſ. eatur. Tertia: Niſi defendi deſierit abſens. d.l.2.§.fin. Quarta: Niſi poſtquam aduerſarius in poſſeſſionem miſſus eſt, defendi abſens cœperit. reprobatur d.§ fin. & l ſi pupillus. 17.§.defendere. ff. de priuilegijs cred. Planè admittitur in caſu, de quo vide j. except. prox. replic.4. Quinta replicatio eſt: Niſi extraneus vniuerſitatem velit defendere, non actor, vel is qui eſt ex ea vniuerſitate. reprobatur l.1.§. fin. ff. quod cuiuſq; vniuerſitatis. Sexta: Niſi mulier abſentem defendat. l.neque fœmina. 54.ff.de procuratoribus. Plura vide s̄.eod. [illegible] .quæſt.4.except.17. Septima replicatio eſt: Niſi miles abſentē defendat.d.l.54. Plura vide d.q.4. except.16. Octaua: Niſi defenſor reipublicæ cauſa ſit abfuturus.d l.54. Nona: Niſi defenſor perpetuo morbo laboret.d.l.54. Decima: Niſi defenſor in magiſtratu ſit.d.l.54. Vndecima: Niſi defenſor inuitus iudicium pati cogi non poſſit. d.l.54. Duodecima: Niſi minor 25. annis defenſionem abſentis ſuſcipiat. l.minor.51.in princip ff.de procuratoribus.l.exigendi.12.in fin.C.eod.tt. Decimatertia: Niſi defenſor reus criminis ſit. l.reum criminis. 6.C. eod. tt. Plures propoſitæ exceptionis replicationes vide s̄. eod. libro cap.5.except.12. item cap.15. item j. exception.proxima.

V. Exceptio: Niſi abſens reuerſus defenſionem ſui ſuſcipere ſit paratus, & iudicio ſiſti ſatiſdet. l.ſi quis. 8.§.penult.C.de præſcript.30. vel 40. annorum. l.rectè defendi.63.ff.de iudicijs. Nouell.c.53.§. ne igitur latitante. M.I.P.d. cap.20. rep.19. M.I.R.d. cap.20. reg.2.except.2. Huius replicatio prima eſt: Niſi poſt alterum decretum interpoſitum reuerſus defenſionē ſui ſuſcipere ſit paratus. M.I.P.d.reg.19.except.1.M. I.R.d.exc.2.repl.3. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi totus annus à tempore primi decreti nondum fuerit elapſus. l.2.§.fin. C. vbi in rem actio. & d. §. penult. verſ.intra annum ſe offerenti. Altera duplicatio eſt, quoad proprietatis cauſam. hæc enim etiam poſt annum & poſt alterum decretum reuerſo eſt ſalua, vt tamen petitoris partes ſuſtineat.d.l.2.§.fin. M.I.R.d. repl.3.dupl.2. Tertia duplicatio eſt: Niſi non in rem petitam ſpecialem, ſed in vniuerſa bona immiſſio ſit facta. hoc enim caſu perpetua eſt defenſio. Baptiſt. à Vill.in litera P.num.171. M.I.R.d. repl.3.dupl.3. Se-

cunda replicatio: Niſi reuerſus non caueat vel ſatiſdet. d.l.6. & d.l.63. ff. de iudicijs. l. ſi pupillus.17. ff. de priuilegijs credit. Nouell. c.53. §. ne igitur latitante. Contradicere videtur l. hac autem. 5. §. ſin ff. quibus ex cauſis in poſſ. eatur. M.I.R.d. except.2. repl.1. Tertia replicatio eſt: Niſi abſens reuerſus. aduerſario non ſoluat impenſas litis, & damnum non præſtet. l. ſancimus.13. C. de iudicijs. d. Nouell. c.53. §. ne igitur latitante, in fin l. non ignoret.4. C. de fructibus & litium expenſis. M.I.P.d. reg.19. except.2. M.I.R.d. replic.1. Quarta replicatio eſt: Niſi ob contumaciam abſente condemnato, executio rei iudicatæ ſit facta: tunc enim ſententia retractanda non eſt, nec executio infirmanda. l. properandum. 11. §. ſin autem reus. verſic. nulla licentia. C. de iudicijs. M.I.R.d. excep.2. repl.3. Quinta: Niſi cum ob fraudationem creditoris, debitor latitaret, in bona eius miſſio facta ſit, eaq; bona vendita: tunc enim non retractatur miſſio, per ea quæ habentur j. cap 34.

VI. Exceptio: Niſi is qui ſui copiam non facit, debitor non ſit, vel per exceptionem dilatoriam vel peremptoriam ſe tueri poſſit. de quo vide j. quæſt. prox. reg.2. item cap.34. except.12.

Hæc de exceptionibus, quæ cõpetunt aduerſus cauſas miſſionis in poſſeſſionem bonorum, quando ſcilicet reus non latitat fraudandorum creditorum cauſa, ſed ob aliam aliquam cauſam abeſt. Si autem fraudandorum creditorum cauſa reus latitat, vt nõ ſolùm aduerſarius in bona mittatur, ſed & bona vendantur, aliæ ſunt exceptiones, de quibus j. cap 34.

IIII. QVI IN BONA SINT mittendi?

I. Regula, De alijs creditoribus, quàm qui mitti petierint. Hi quoq; in poſſeſſionem bonorum mittentur. l. cum vnus.12. in princ. ff. de rebus iudicis author. poſſid. l. cum apud.10. in princ. C. de bonis iudicis authoritate poſſid. M.I.R.d. ca.20. reg.4. Exceptio prima eſt: Niſi is qui mitti poſtulauerit, creditor non fuerit: tunc enim, quemadmodum nec is qui mitti poſtulauit, mittendus eſt in poſſeſſionem, vt j. dicetur: ita nec alij, qui non poſtulauerunt. d.l.12. §. planè. Secunda: Niſi alij, qui non poſtulauerint miſſionẽ in bona, præſentes quidem non intra biennium, abſentes verò non intra quadriennium, credito ſuo probato, communicari ſibi poſſeſſionem petierint. d.l.10. §. vt autem nõ. C. de bon. auth. iud. M.I.R.d. reg.4. except.2. Planè venditis bonis, ſi illi qui in poſſeſſionẽ miſſi ſunt, ſuum receperunt: ex eo quod ſupereſt, etiam alijs creditoribus, quamuis poſt quadriennium venientibus, ſoluendum. quod replicationis loco notandum. d.l.10. §. ſin autem hi. verſic. vt ſi quis poſtea. Tertia exceptio eſt: Niſi alij creditores non ſoluant pro ſua portione expenſas, quas creditores immiſſi pro immiſſione conſequenda fecerunt. d. §. vt autem non.

II. Regula, De creditoribus conditionalibus. Et hi in bona ſunt mittendi. l. in poſſeſſionem.6. in princ. ff. quibus ex cauſ. in poſſeſſ. eatur. Huius regulæ exemplum ſunt legatarij, quibus ſub conditione legatum debetur. nam & hi in poſſeſſionem bonorum hereditariorum mitti ſolent. de qua miſſione vide ff. libro 36. tt.3. & 4. Propoſita regula contradicit l. ſi qui. 14. in fin. ff. d. tt. quibus ex cauſis. Vide item j. cap.34. quæſt.1. except.12.

V. IN QVAE BONA CREditores ſint mittendi, & miſsi videantur?

I. Regula: Olim in vniuerſa bona debitoris fiebat miſſio, hodie verò tantùm in partem, pro quantitate debiti. Nouell. c.53. §. ne igitur latitante. ibi: & actorem. M.I.P. libro 2. cap.20. regul.15. M.I.R.d. cap. 20. regul.5.

II. Regula: Si in rem agatur, in ſolam rem petitam miſſio eſt facienda. [illegible]inius.7. §. item videamus. ff. quibus ex cauſis in poſſeſſ. eatur. M.I.P.d. capite 20. regul.14.

III. Regula: Si hereditas petatur, in bona hereditaria actor mittendus, non propria poſſeſſoris bona. d. l.7. §. pen. & vlt. Huius exceptio eſt: Niſi reus dolo malo bona hereditaria poſſidere deſierit. d. §. pen.

IIII. Regula: Si vniuerſitas non defendatur, vel collegium aliquod, in bona communia, non ſingulorum propria, actor mittendus. l.1. § penultim. ff. quod cuiuſq; vniuerſit. nomine.

V. Regula: Si hereditaria actione agitur, non ſolùm defuncti, ſed & heredis bona poſſideri ac vendi poſſunt. l. paterfamiliàs.12. § at cum ſubſtitutus. ff. de priuilegijs credit. Huius exceptio prima eſt: Niſi heres ſeſe hereditate abſtinuerit. d. §. at cum ſubſtitutus. & d.l.12. in prin. Cuius replicatio eſt: Niſi impuberis heredis bona, qui ſe abſtinuit, ad pupillariter ſubſtitutum peruenerint. hoc enim caſu videtur, creditores paternos non ſolùm in patris, ſed & in impuberis filij defuncti bona eſſe mittendos, quamuis impubes heres paterna hereditate ſe abſtinuerit: cum ſubſtitutus hereditatem impuberis ex teſtamento paterno ſit conſecutus. d.l.12. verſic. idem in ſubſtituto filio herede ſeruandum non eſt. Quanquam in quibuſdam exemplaribus particula NON eſt omiſſa. Altera exceptio eſt: Niſi pupillus heres ſit. l. apud Iulianum. 3. in princip. ff. quibus ex cauſis. l. ſi non expedierit. 6. in princip. ff. de rebus iudicis auth. poſſid. Plures propoſitæ regulæ exceptiones vide j. libro 15. cap.5. reg.5.

VI. Regula: De rebus quæ in territorio iudicis immittentis non ſunt ſitæ. In has res creditor miſſus non videtur. l. cum vnus.12. §. penultim. ff. de rebus iudicis authorit. poſſid.

VII. Regula, De rebus alienatis. In has regulariter creditor miſſus non videtur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. in venditione.8. §.1. verſic. nam ſi iam. ff. eod. tt. Huius exceptio prima eſſe videtur: Niſi minoris alienatio ſit facta. verùm reprobatur d. §.1. Altera exceptio eſt: Niſi in fraudem creditorum alienatio ſit facta. d. §.1. verſic. niſi in fraudem creditor. de qua re alibi dicetur copioſius. Tertia: Niſi minor ætate debitoris defuncti heres, poſtquam ex hereditate quædam alienaſſet, ſe abſtinuit hereditate. reprobatur l. in integrum.22. & l. ſi mulier.31 ff. de minoribus 25. annis. Planè quod in d.l.31. dicitur de creditoribus, quibus ſolutum eſt, id non ſimpliciter, ſed cauſa cognita admittendum eſt, aut non admittendum. l. ſi non expedierit. 6. §. ſi pupillus. ff. de

rebus author. iud. poſſid. l. pupillus. 24. ff. quæ in fraudem cred.

VI. ANTECEDENTIA.

Antequam miſſio fiat, cauſa ſummatim eſt examinanda. l. 2. in fine. C. vbi in rem actio. M.I.P. d. cap. 20. reg. 17.

VII. EVENTVS ET CONSEquentia miſsionem.

I. Regula: Si miſſus prohibeatur ingredi in bona, datur in prohibentem actio quanti ea res eſt. l. ſi quis. 14. ff. quibus ex cauſis in poſſeſſ. De qua actione vide ℥. lib. 7. cap. 19.

II. Regula: Bona debitoris, creditoribus non ſunt addicenda. l. pro debito. 6. C. de bonis iud. auth. poſſidend. l. in poſſeſſionem. 8. C. eod. tit. l. legis Iuliæ. 4. C. qui bonis cedere poſſunt. Plura de hac re vide ℥. lib. 17. cap. 14. reg. 12.

III. Regula: Creditores ex bonis alendi non ſunt. l. Fulcinius 7. in prin. ff. quib. ex cauſis in poſſ. eatur.

IIII. Regula: Debitor pupillus ex bonis alendus eſt. l. ſi pupillus. 17. in prin. & l. pupillus. 23. in prin. ff. de priuilegijs creditorum.

V. Regula, De venditione bonorum debitoris facienda, dicetur ℥. cap. 34.

VI. Regula, De fructibus prædiorum à creditoribus vendendis ac locandis, proponitur l. in venditione. 8. §. 1. cum ſequentibus. ff. de rebus. author. iud. poſſiden. M.I.P. d. cap. 20. reg. 18. Exceptio prima eſt: Niſi debitor ipſe vendiderit, vel locauerit. d. §. 1. Secunda: Niſi cum commodius poſſet locare, vendidit. reprobatur d. l. 8. §. de tempore, in fin. Tertia: Niſi dolo malo verſatus ſit in vendendo vel locando. d. §. de tẽpore. Plures huiuſmodi exceptiones vide in regulis ſeqq.

VII. Regula, Itidem de locando & vendendis fructibus: qui locare vel vendere debeant, proponitur d. l. 8. § fin.

VIII. Regula, Itidem de locãdis à creditore fructibus: quamdiu locandi, habetur d. l. 8. de tempore.

IX. Regula, Itidem de locandis & vendendis fructibus: quid ſcilicet eueniat, ſi neque locentur, neque vendantur, proponitur l. prætor ait. 9. §. in eum. ff. de rebus author. iudicis poſſid. Huius exceptio prima eſt: Niſi tantum perceptum ſit, quantum, ſi locatus vel venditus eſſet, perciperetur. d. §. in eum. Altera: Niſi antequam creditor in poſſeſſionem venerit, vel poſtquam ab ea diſceſſerit, fructus nõ ſint venditi vel locati. d. §. in eum.

X. Regula, De iure & officio creditorum circa rationes & inſtrumenta debitoris, proponitur l. vlt. ff. de reb. auth. iud. poſſ.

XI. Regula, De inuentario vniuerſorum bonorum conficiendo, d. l. vlt. Hæc de euentis & conſequentibus miſſionum ſint dicta. Sed & huc pertinent quæ proponentur ℥. cap prox.

VIII. AD FINE miſſionis remedium proponitur l. vlt. C. de epiſcopali aud. Sed & aliud ad fine remedium eſt, vt curator bonis conſtituatur. de qua re alibi dicetur. Item vt furioſo non defenſo curator detur. de quo l. Fulcinius. 7. §. adeò autem. ff. quibus ex cauſis in poſſeſſ. eatur.

DE ACTIONIBVS QVAE INter debitorem & creditorem miſſum, occaſione miſſionis naſcuntur.

Cap. XXXIII.

I. DE ACTIONE OB FRVctus & alias res à creditore perceptos.

I. CAVSA HVIVS ACTIONIS.

SI quos fructus, vel alias res, ex bonis debitoris creditor percepit, ad eos reſtituendos hac actione cogi poteſt. l. prætor ait. 9. in prin. & l. creditore. 14. §. 1. ff. de rebus auth. iud. poſſid. Huius exceptio prima eſſe videtur: Niſi ex cauſa pœnali quid ſit conſecutus. ſed reprobatur d. l. 9. in prin. Secunda: Niſi ob nimiã contumaciam poſſeſſoris hæreditatis, quis in bona hæreditaria miſſus ſit. hoc enim caſu fructus lucratur. l. Fulcinius. 7. §. fin. ff. quibus ex cauſis in poſſeſſ. eatur. Tertia: Niſi actionem tantùm, non rem ipſam nactus ſit creditor. reprobatur l. creditore. 14. §. ſi nondum. ff. de rebus iudicis authorit. poſſid.

II. QVIBVS COMPETIT hæc actio?

I. Regula, De eo ad quem ea res pertinet, proponitur l. prætor ait. 9. in prin. ff. d. tit.

II. Regula, De curatore bonis dato & debitore, habetur d. l. 9.

III. Regula, De hæredibus, d. l. 9. §. penult.

III. ADVERSVS QVOS competat?

Etiam aduerſus hæredes creditoris. d. §. penult.

IIII. QVID VENIAT IN hac actione?

I. Regula, De omni quod in negotiorum geſtorum actione veniret, ſi ea agi liceret, proponitur l. creditore. 14. §. fin.

II. Regula, De actionibus præſtandis, habetur d. l. 14. §. ſi nondum.

V. QVAMDIV COMPETAT?

Perpetua eſt actio. l. prætor ait. 9. §. penult. ff. de reb. iud. auth. poſſid.

VI. QVAE ACTIO DETVR?

In factum actio. d. l. 9. in prin. ibi: Iudicium in factum dabo.

II. DE ACTIONE, SI DOLO creditoris cauſa poſſeſsionis deterior ſit facta.

I. CAVSAE HVIVS ACTIONIS.

Si cauſa poſſeſſionis deterior ſit facta, actio datur aduerſus creditorem, qui in eam fuit miſſus. l. prætor ait. 9. in princ. verſic. ſiue dolo. ff. de rebus iudicis authoritate poſſid. Exemplum huius cauſæ eſt: ſi fructus creditor non locauerit vel vendiderit. de quo vide ſ. cap. prox. quæſt. 6. reg. 9. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi non dolo, ſed culpa creditoris deterior ſit facta. d. l. 9. §. eſt & præterea. & l. in venditione. 8. §. de tempore, in fin. ff. eod. tit.

II. QVIBVS DATVR HAEC actio?

I. Regula, De curatore bonis dato & debitore, proponitur d. l. 9. §. his verbis.

co, officio nō præſente, ſententia ſit lata. l. cum ſententiam. 6. C. de ſentent. & interloc.

XLVI. *Exceptio: Niſi alibi, quàm vbi ſe cogniturum dixit, index pronunciauit. l. ſi vt proponis. 5. C. quomodo & quando iudex.*

XLVII. *Exceptio: Niſi non pro tribunali, ſed de plano ſententia ſit dicta. ſubſiſtit quidem ipſo iure, M.I.R.d.reg.5. except.72. verùm eius replicatio prima eſt: Niſi cuſtodia ſit damnanda. l. vnius facinoris. 18. §. fin ff. de quæſtionib. Secunda: Niſi leuia ſint crimina, vel cauſa de quibus ſtatuitur. l. leuia. 6. ff. de accuſ. Nouell. c. 17. §. tertio.*

XLVIII. *Exceptio: Niſi diebus feriatis ſententia ſit lata. approbatur ſimul & diſtinguitur l. quid ſi. 6. & l. 1. §. 1. ff. de ferijs. M.I.P. lib. 2. cap. 1. q. 3. reg. 1. M.I.R. d. reg. 5 excep. 63.*

XLIX. *Exceptio: Niſi cum iudex ad tempus datus eſſet, vel certo tempore litem dirimere iuſſus, non intra illud tempus pronunciauerit. l. cum non ex eo die. 6. C. quando prouocare non eſt neceſſe. M.I.P.d. lib. 2. cap. 19. reg. 1. except. 21. M.I.R.d. reg. 25. except. 64. Replicatio eſt: Niſi conſenſu partium, tempus ſit prorogatum. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 2. §. ſi & iudex. ff. de iudicijs. Plura de hac exceptione vide ſ. lib. prox. cap. 8. q. 2. except. 14.*

L. *Exceptio: Niſi eo tempore, quo ſucceſſum eſt ei qui iudicem dedit, iudex pronunciauerit. reprobatur l. venditor. 49 §. fin. ff. de iudicijs.*

LI. *Exceptio: Niſi poſt ſententiam dictam vel appellationem interpoſitam aliquid ſtatuitur: hoc enim vim rei iudicatæ non habet. l. poſt ſententiam. 9. C. de ſentent. & interlocution. M.I.P.d. reg 1. exc. 24. Vide inſuper ſ. eod lib. cap. 26. regul. 13. & cap. 27. q 9. reg. 13. Supereſt vnum genus exceptionum, quod ſumitur ex conſequētibus iudicatum: cuius generis exceptiones nunc ordine ſequuntur.*

LII. *Exceptio: Niſi à ſententia ſit appellatū, eáq; ab appellationis iudice reſciſſa, vel reſcindi ſperetur. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. cap. 27. quæſt. 9. reg. 13. M.I.P.d. reg. 1. except. 26. M.I.R.d. reg 5. except. 73. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi non competens iudex appellatus ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 1. § ſi quis in appellatione. ff. de appellat. l. ſi cuius. 5. §. planè. ff. de appellat. recip. Secunda: Niſi non iuſto tempore ſit appellatum. l. 2. in princ. C. de his quæ propter metum iudicis. M.I.P.d. except. 26. repl. 1. M.I.R d. excep. 73. repl. 1. Vide item ſ. cap. 17. reg. 16. Quod autem ſit tempus appellandi competens, vide ſ. d. cap. 27. quæſt. 5. item paulo i. replicatione 5. Huius autē replicationis duplicatio prima eſſe videtur: Niſi miles appellauerit. ſed reprobatur l. qui ſuſpectum. 20. § fin ff de appellat. Secunda eſt: Niſi ſententia ipſo iure non valeat. l. ſi expreſſum. 19. ff de appell. Tertia: Niſi non à definitiua ſententia, ſed ab interlocutoria ſit appellatum. reprobatur l 1. §. quod in ſententijs. ff. quando appellatum. M.I. P.d. repl 1. dupl. 1. Quarta: Niſi ad honores vel ad munus vocatus appellauerit; hoc enim caſu, quamuis poſt ſ[illegible]tum tempus appellauerit, intra duos tamen menſes recipitur. l. 1. C. de tempor. & reparationibus appellat. M.I.P.d. replic. 1. duplic. 2. vbi contradicitur. Quinta: Niſi appellans abſens fuit, & neſciuit contra ſe pronunciatum: hoc enim caſu à tempore ſcientiæ, tempus appellationis computandum. d. l. 1. & l. 1. §. fin. ff. quando appell. M.I.P.d. repl. 1. dupl. 3. M.I.R.d. repl. 1. dupl. 1. & d. reg. 16. except. 1. Huius triplicatio eſt: Niſi procurator abſentis fuerit præſens. d. §. fin. M.I.P.d. dupl. 3. tripl. 1. M.I.R.d. dupl. 1. tripl. 1. & d. except. 1. repl. 1. Sexta duplicatio eſt: Niſi iudicis copia non fuerit appellanti. approbatur ſimul & diſtinguitur d l. 1. §. dies autem, vſq; ad §. in propria. M.I. P.d. repl. 1. dupl. 4. M.I.R d. reg. 16. except. 10. Septima: Niſi metu iudicis non appellauit. reprobatur l. 1. & l. 2. C. de his qui propter metum iudicis non appell. Octaua: Niſi ob vim ſibi factam non appellauit. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 2. Tertia propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi alius appellauit, nō ipſe qui iudicati actione conuenitur. l. ſi quis. 10. in prin ff. de appell. M.I.P.d. except. 26. repl. 2. M.I.R.d. except. 73. repl. 2. Huius duplicatio eſt: Niſi cauſa nō appellanti, cum eo qui appellauit, communis eſt. l. 1. & l. 2. C. ſi vnus ex pluribus appell. d. l. 10. §. ſed cum aduerſus ff. de appellation. M.I.P.d. replic. 2. dupl. 1. item repl. 4. dupl. 8. M.I.R.d. repl 2. dupl. 1. Cuius triplicatio eſt: Niſi diuerſæ fuerint cauſæ deſenſionis. d. l. 2. & d. l. 10. §. quod eſt reſcriptum. Plures propoſitæ replicationis duplicationes vide ſ. cap. 5. quæſt. 4. except. 1. repl. 3. cum ſeqq. Quarta replicatio eſt: Niſi in alia cauſa, & ab alia ſententia ſit appellatum. l. cum in vna. 17. in prin. ff. d. tt. M.I.P.d. except. 26. replic. 3. Quinta: Niſi appellationem interpoſitam intra legitimum tempus non inchoauerit appellans, aut appellationem non exercuerit, vel deſeruerit. l. cum anterioribus. 5. §. illud etiam. C de temporibus & reparationib. l. ſi contra. 8. C. de appel l quoniam 18. C. eod. tt. l. 2. § fin. C. de temp. & repar. appell. l. 2. §. fin. C. quando prouocare non eſt neceſſ. Hiſce legibus replicatio propoſita approbatur. M I.P.d. except. 26. repl. 4. M.I.R d. except. 73. repl 3. nunc leges quibus ea declaratur, & tempus appellationis tam inchoandæ, quàm exequēdæ definitur, enumerandæ ſunt. Definitur autem tempus inchoandæ ſeu introducendæ cauſæ appellationis l. 2. C. de tempor. & repar. appell. Definitur item tempus inchoandæ appellationis, & d. l. 2. in quibuſdam mutatur, d. l. 5. in prin. vſq; ad §. in his. C. eod. tt. Deniq; definitur tempus introducendæ appellationis Nouell. c. 82. §. cæterùm. & l. in offerendis. 35. §. his videlicet. verſ. vt tamen. C. de appell. Quod autē ibi dicitur de biennio, mutatur l. cum anterioribus. 5. §. in his autem. C. de temporib. & reparat. appellat. Hiſce legibus, quod ſit tempus inchoandæ & introducendæ cauſæ appellationis, declaratur. Sed & certum tempus eſt exequendæ & finiendæ cauſæ appellationis, quod definitur d. l. 5. §. illud etiam. Conſtituitur autem ibi ad exercendum appellationis cauſam annale tempus, cauſa cognita biennium. M.I.P.d. repl. 4. verſic. pro declaratione. M I.R.d. repl. 3. Regulariter igitur, niſi intra annum cauſa appellationis ad finem perducatur, obſtat appellanti præſcriptio: eiuſq; appellatio, propoſita replicatione quinta eliditur. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi ex iuſta & inevitabili cauſa ad finem perduci non potuit. M.I.P. d. repl.*

d.repl.4.dupl.2.M.I.R.d.repl.3.dupl.1. Cuius iterum triplicatio eſt: Niſi biennium ſit elapſum: tunc enim, quamuis ex cauſa ineuitabili ad finē perduci non potuit: tamen confirmatur ſententia, & biennalis præſcriptio nocet. Quæ triplicatio cum ſua duplicatione approbatur d.§. illud etiam. Cui concordat Nouell.c. 50. M.I.R.d.dupl.1.tripl.3. Planè huius triplicationis quadruplicatio prima videtur: Niſi per iudicem ſteterit, quo minus cauſa ſit finita. ſed reprobatur d.§. illud etiam. C. de temp. & reparation. Approbari autem videtur Nouell. c.119. §. quin & hoc. M.I.R.d. tripl.3. quadruplic.3. de quo vide ỷ.duplic.8. Planè ſi in conſiſtoriū principis appellatio ſit introducta, propoſita quadruplicatio approbatur l. cum anteriorib. 5.§. ſi tamen. C. de tempor. & reparat. appell. Nouell. c.25.§. ad hæc ſancimus. M.I.P.d.repl.4.dupl.3.M.I. R.d.quadruplic.3. in fine. Secundæ quadruplicationis loco notandum, quòd eo caſu, quo ex cauſa ineuitabili appellans intra biennium cauſam appellationis ad finem perducere non poteſt, petente eo contra quem appellatum eſt, intra biennium iudex etiam abſente aduerſario cauſam examinabit, & ſententiā dictam vel confirmabit, vel infirmabit. Nouell.c.50. in prin. vſq; ad §. porrò & illud. M.I.P.d.repl.4.dupl.6. Hæc de prima propoſita replicationis quinta duplicatione, eiuſq; triplicatione, huiuſq; quadruplicationibus ſint dicta. Sed & propoſitæ triplicationis quadruplicationes, ſunt duplicationes ſequentes. Loquitur autem iam dicta duplicatio, eiuſq; leges, quando cauſa appellationis in iudicium deducta, intra legitimum tempus non eſt finita. Sequitur ſecunda duplicatio, quæ loquitur de appellationis cauſa, nondum intra legitimum tempus deducta in iudicium. Eſt autem talis: Niſi reparatio, ſeu in integrum reſtitutio, à principe fuerit petita. Cuius triplicatio prima eſt: Niſi nō intra tres menſes, poſt elapſos fatales dies, reparatio fuerit petita. Hæc triplicatio cum ſua duplicatione approbatur l. 2. §. quod ſi ita. C. de tempor. & reparation. appell. Secunda triplicatio eſt: Niſi ab arbitro appellatio ſit facta, non à iudice ordinario. tunc enim reparatio fruſtra petitur. d. l.2. §. quod ſi arbitro. verſ. nulla reparatione. Planè duplicatio propoſita videtur reprobari l. nemo arbitretur. 3. C. eod. tit. & Nouell.c.82.§. cæterùm. verſic. nullum in his. Hæc de ſecunda duplicatione. Sequētes duplicationes partim loquuntur de tempore introducendæ vel exercendæ appellationis ſpecialiter: partim communiter tam de introducendæ, quàm exercendæ & finiendæ appellationis tempore. Tertia autem duplicatio eſt: Niſi vnus ex litigatoribus pendente appellatione fuerit defunctus: tunc enim hæredi eius præter ſtatutum tempus, quatuor quoq; menſes adduntur. l. ſi vnus. 6. C. ſi pendente appellat. mors interuen. l. præſes prouinciæ. 5. C. de appell. Quarta: Niſi inter partes conuenerit, ne tempora appellationis obſeruentur. l. cum anterioribus. 5. §. fin. C. de temporib. & reparat. appell. M.I. P.d.repl.4.dupl.4. M.I.R.d.repl 3. dupl.3. Quinta: Niſi pendente appellatione in arbitros ſit cōpromiſſum. Nouell. c.93. M.I.P.d.repl. 4. dupl.5. M.I.R.d. replic.3.dupl.5. Sexta duplicationis loco notandum, quòd non ipſo temporis decurſu confirmetur ſententia, à qua eſt appellatū: ſed iudicem de actis iudicare debere, & ita ſententiam dictam vel abſente appellatore confirmare, vel etiam, ſi videtur, infirmare. Nouell.c.126.§. in omnibus, vſq; ad §. ad hæc ſancimus. Item Nouell.c.50. in princip. vſq; ad §. porrò & illud. M.I.P.d.repl.4.dupl.6.M.I.R.d.repl.3.dupl.20. Cōtradicit M.I.R.d.reg.5.except.2. Septima duplicatio eſt: Niſi per iudicem, à quo appellatum eſt, ſteterit, quo minus appellatio intra legitimum tempus ſit inchoata. reprobatur d. Nouell. c.126. §. ad hæc ſancimus. verſ. quod ſi quis iudicum. Octaua: Niſi per iudicem appellationis ſteterit, quo minus appellatio intra legitimum tempus ſit inchoata vel finita. Nouell. c.119.§. quin & hoc. M.I.R d. repl.3. dupl.9. Huius triplicatio eſt: Niſi intra biennium cauſa non finiatur: hoc enim caſu videtur, non obſtante duplicatione propoſita, appellans præſcriptione ſubmouendus. d.l.5.§. illud etiam. verſic. niſi ipſe appellator. C. de temp. & reparat. appellat. Quanquam iſte §. per præpoſitum Nouellæ conſtitutionis §. videtur corrigi ac mutari. Nona duplicatio: Niſi appellans reſcriptum contrà impetrauerit. reprobatur l. nemo.3. C. de temporibus & reparationib. appellat. Cōtradicere videtur l.2.§. quod ſi ita. C.d.tit. Decima: Niſi alius nomine appellatoris cauſam appellationis exequatur. approbatur ſimul & diſtinguitur l.1.ff. an per aliū cauſæ appell. reddi poſſ. l. Lucius. 18 ff. de appell. l.2.C. de procuratoribus. l. nulli. 3. in fin. C. quorum appell. non recip. l. ſi actor.10. C. de appell. M.I.P.d.repl 4.dupl. 7. M.I.R.d.repl.3.dupl.13. Huius duplicationis triplicatio eſt: Niſi cauſa principaliter per alium agi non poſſit: tunc enim nec eius appellatio per alium poteſt exerceri. d. l. 1. ff. an per alium cauſæ appellationis, &c. M.I.P.d.dupl.7.tripl.1. Huius exempla ſunt cauſæ criminales. Vndecima duplicatio eſt: Niſi cum procurator, tutor vel curator appellaſſet, poſtea dominus litis ipſe cauſam appellationis exequatur l.vlt. §. ſubſtituti. & l. negociorum. 24. §. curator. ff. de appellat. l. dominus. 9. & l. ſi actor. 10. C. eod. tit. l.2. ff. an per alium cauſæ appell. reddi poſſint. Duodecima duplicatio eſt: Niſi excluſis ferijs tempus nondum ſit finitum. reprobatur l.2.C. de tempor. & reparationibus appell. l.1. C. de ferijs. M.I.R d.repl.3.dupl.15. Hæc de quinta replicatione eiuſq; duplicationibus ſint dicta. Sexta replicatio eſt: Niſi appellans ſine hærede deceſſerit. l. vnica, in prin. ff. ſi pendente appell. mors interuenerit. Septima replicatio eſt: Niſi ſententia præfecti prætorio per ſupplicationem ſit ſuſpenſa. approbatur ſimul & diſtinguitur Nouell.c.119.§. aliud ad hæc. Plures propoſitæ exceptionis replicationes vide ſ. eod. lib. cap.27. quæſt.2. nam ex quibus cauſis appellatio denegatur, ex iiſdem exceptio quoq; propoſita videtur deneganda eſſe.

LIII. Exceptio: Niſi is contra quem iudicatū eſt, ob vim ſibi factam vel metum appellare non potuit. l. 2. in fin. C. de his qui propter metum iud. non appell. M.I.P.d.reg.1.except.28.

LIIII. Exceptio: Niſi iudex qui ſententiam tulit, poſtea ſeruus ſit effectus. reprobatur l.2.C. de ſententijs & interlocutionibus. l. Barbarius. 3. de officio prætoris.

LV. Exceptio: Niſi iudex mortuus fuerit. reprobatur l. vlt. C. de re iudicata.

LVI. Exceptio: Niſi tutore pupilli nomine condemnato, pupillus poſtea ſeſe hæreditate abſtinuerit, adoleuerit, vel mortuus fuerit. l. vlt. ff. ſi quis cautionib. Planè exceptio propoſita tutori quidem condemnato datur, pupillo autem qui adoleuit, eiúſue hæredibus, duobus poſterioribus caſibus non eſt danda. de quo vide ꝭ. cap. prox. quæſt. 3. reg. 1. except. 2.

LVII. Exceptio: Niſi poſt ſententiam latam noua inſtrumenta inuenta ſint. reprobatur l. ſub ſpecie. 4. C. de re iudicata. l. cum de hoc. 27. § fin. ff. de exceptione rei iudicatæ. M.I.P. d. reg. 1. except. 30. M.I.R. d. reg. 5. except. 74. Planè admittitur in quibuſdam caſibus, quorum primus eſt: Si ex iureiurando à iudice delato cauſa ſit deciſa. l. admonendi. 31. ff. de iureiurando. M.I.R. d. except. 74. diſt. 8. Alter: Si cauſa publica ſit: tunc enim propter exceptionem propoſitam, cauſa cognita negotium reſtituitur. l. Imperatores. 35. ff de re iudicata. M.I.R. d. exc. 74. diſt. 2.

LVIII. Exceptio: Niſi iudex ipſe qui iudicauit, ſententiam poſtea mutauit. reprobatur per ea quæ dicta ſunt ꞩ cap. 26. reg. 13.

LIX. Exceptio: Niſi reſcriptum contra ſententiã ſit impetratum. reprobatur l. impetrata reſcripta. 3. C. ſentent. reſcindi non poſſ. l. 1. C. vt lite pendente. l. ſententijs. 3. in princ. C. de errore aduocatorum. M.I.P. d. reg 1. except. 31. Planè reſcriptum ante litem inchoatam impetratum, ſententia reſcindi non poteſt, per ea quæ habentur ꞩ. excep. 27. Plura de exceptione propoſita vide ꞩ. lib. prox. cap. 5. exc. 3.

LX. Exceptio: Niſi poſtea pronunciatum ſit, indicatum non eſſe. l. 1. in princ. ff. quæ ſent. ſine appellat. reſcindantur.

LXI. Exceptio: Niſi condemnatus aliquo modo ſit liberatus. l. ſi ſe. 4. §. ſoluiſſe. ff. de re iudicata. Huius replicatio eſſe videtur: Niſi intra tempus, condemnato ad ſoluendum ſtatutum, ſit liberatus. ſed reprobatur l. intra dies. 7. ff. de re iudicata.

LXII. Exceptio: Niſi condemnatus ei cui condemnatus eſt, ſatisfacere paratus ſit. d. l. 4. §. ait prætor. ff. d. tit. vbi magis reprobatur. Accedit M.I.P. d. reg. 1. except. 32. & lib. 5. cap. 9. in fine.

LXIII. Exceptio: Niſi nouatio facta ſit, & ei cui quis condemnatus eſt, ſit cautum. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 4. §. ſi ex conuentione. l. 2. C. de executione rei iudicatæ. Replicatio prima eſt: Niſi non nouandi animo factum ſit. d. l. 2. Altera: Niſi Iudicatum ſolui ſtipulatio interpoſita ſit. per hãc enim nõ nouatur iudicati actio. l. ſi Stichum. 8. §. idem Celſus. ff. de nouationibus.

LXIIII. Exceptio: Niſi actor rem, ad quam reſtituendam quis ei fuit condemnatus, receperit. l. 1. C. de re iud.

LXV. Exceptio: Niſi res perierit, vel ob aliam cauſam reſtitui non poſſit. reprobatur l. ſi homo. 8. ff. eod. tit. l. ſi longius. 7. C. de executione rei iudicatæ. & l. qui reſtituere iuſſus. 68. ff. de rei vendicatione.

LXVI. Exceptio: Niſi condemnatus aduerſus eum cui condemnatus eſt, actionem habeat propoſitam. l. 1. §. fin. ff. quæ ſententiæ ſine appell. reſcind.

LXVII. Exceptio: Niſi duplum ob euictionem condemnatus, rem euictam cum eo quod intereſt offerat. vel pluris condemnatus tantum offerat, quantum reuera debetur. l. fideiuſſor. 15. ff. de doli mali except. l. 16. §. ſi pluris. ff. de pignor. & hypoth.

DE ACTIONE IVDICATI. *Cap. XXX.*

HActenus exceptiones aduerſus rem iudicatam ſunt enumeratæ atq; deſcriptæ. Effectus autẽ rei iudicatæ ſunt (vt ꞩ. dictũ eſt) actio iudicati, rei iudicatæ exceptio, necnon executio. De exceptione rei iudicatæ vide ꝭ. libro 24. cap. 14. De iudicati actione nunc dicetur: poſtea de executione rei iudicatæ.

I. CAVSA huius actionis eſt, res iudicata: cuius exceptio generalis eſt: Niſi ſententia nullius ſit momenti. l. ſi ſe. 4. §. cõdemnatum ff. de re iudicata. Huius exceptionis ſpecies, ſeu propoſitæ cauſæ exceptiones ſpeciales, vide ꞩ. cap. prox. Aliam exceptionem, ſed reprobatam, vide M.I.R. lib. 2. cap. 19. reg. 1.

II. QVIBVS IVDICATI actio competit?

I. Regula, De alio quàm cui condemnatus eſt reus. Res inter alios acta alijs non prodeſt. l. 2. in princ. C. quibus res iudicata non nocet. M.I.R. d. cap 19. reg. 4. Huius exceptio prima eſt: Niſi actor hæres eius ſit, cui reus eſt condemnatus. l. miles. 6 § fin ff. de re iudicata. Secunda: Niſi actor cohæres eius ſit, cui quis iudicio hæreditario eſt condemnatus. l. ſi hæres. 7 ff. familiæ erciſcundæ. Huius replicatio eſt: Niſi actor, cum poſſet antea cum eo qui vicit agere, id noluit. elicitur ex d. l. 7. verſic. non enim his perſonis. Tertia exceptio eſt: Niſi actor ſocius ſit eius, qui in communi cauſa agens obtinuit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt ꞩ. cap. prox. except. 49. repl. 3. dupl. vnica. Quarta: Niſi tutore obtinente, pupillus agat. l. 2. in princip. ff. de adminiſt. tutor. l. tutor. 6 ff. quando ex facto tutoris.

II. Regula: Si procurator obtinuit, domino litis nõ procuratori competit iudicati actio. l. ſi procurator. 28. in prin. verſ ſicut iudicati. & §. 1. ff. de procuratorib. l. item eorum. 6. §. actor. verſ. actor itaq; ff. quod cuiuſq; vniuerſ. nom. Huius exceptio eſt: Niſi in rem ſuam procurator ſit datus. d. §. actor.

III. ADVERSVS QVOS IVDICATI actio competit?

I. Regula, De alio quàm qui condemnatus eſt. Alius quàm qui condemnatus eſt, iudicati actione nõ tenetur, quemadmodum nec iudicati exceptione, per ea quæ dicta ſunt ꝭ. lib. 24. cap. 14. except. 1. in prin. M.I.R. d. cap. 19. reg. 5 Huius exceptio prima eſt: Niſi procuratore condemnato, dominus conueniatur. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ habẽtur ꝭ reg. prox. Secunda: Niſi tutore vel curatore condemnato, pupillus vel adultus conueniatur. l. 2. in prin ff. de adminiſt. tutor. l. tutori. 7 ff quando ex facto tutoris. l. 1. C. eod. tit. M.I.R. lib 3. cap. 12 reg. 1. Huius replicatio prima eſt: Niſi pupillus hæreditate, cuius nomine tutor condemnatus eſt, ſe abſtinuerit. d. l. 2. verſ. niſi abſtineat. Altera: Niſi tutor qui condemnatus eſt, nõ

fuerit

fuerit legitimus: vel non cauerit, rem pupilli ſaluam fore. l. ſi tutor. 4. C. in quibus cauſis in integrum reſt. M.I.R.d.reg.1.except.1. Tertia exceptio eſt: Niſi defuncto condemnato, hæres eius cõueniatur. l. miles. 6. §. fin. ff. de re iudicata. Quarta: Niſi condemnatus ſeſe hæreditate abſtinuerit: tunc enim actio datur in ſubſtitutum, vel cohæredem, ad quem portio condemnati peruenit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ex contractu. 44. ff. de re iudicata.

II. Regula, De procuratore condemnato. Hic non tenetur. l. ſi ſe. 4. in prin. ff. d. tit. Huius exceptio prima eſt: Niſi procurator ſeſe liti obtulerit. d. l. 4. & l. Plautius 61. ff. de procuratorib. Secunda: Niſi ſine mandato abſentis defenſionem ſuſceperit. d. l. 61. & l. ſi procurator. 28. §. fin. ff. eod. tit. Tertia: Niſi in rem ſuam procurator datus ſit. d. l. 61. & d. l. 4. in princ. ff. de re iudicata. Quarta: Niſi procurator domino litis hæres extiterit. l. ſi quis. 31. in prin. ff. de procuratorib.

III Regula: Nec tutor vel curator condemnatus, iudicati actione tenetur. d. l. 4. §. 1. ff. de re iudicata. l. 1. C. quando ex facto tutoris. Huius exceptio prima eſt: Niſi poſt finitam tutelam vel curã nouatio ſit facta, & obligatio in tutorem vel curatorem tranſlata. l. poſt mortem. 5. in princ. ff. quando ex facto tutoris. Altera: Niſi pupillus poſtea ſeſe hæreditate, cuius nomine tutor condemnatus eſt, abſtinuerit. reprobatur l. 2. in prin. ff. de adminiſt. tutorum.

IIII. Regula: Actor vniuerſitatis condemnatus nõ tenetur actiõe iudicati. l. ſi ſe. 4. §. 1. ff. de re iudicata.

IIII. QVID VENIAT IN iudicati actione?

I. Regula: Rei perſecutionem continet. l. miles. 6. §. fin. ff. d. tit.

II. Regula: Si plures vna ſentẽtia condẽnati ſunt, quilibet pro virili parte, nõ in ſolidum tenetur. l. Paulus. 43. ff. eod. tit. l. ſi qui 10. §. quoties. ff. de appell. l. 1. & l. 2. C. ſi plures vna ſententia.

III. Regula: Si diuerſis ſummis quis condemnatus eſt, minima ſumma debetur. l. inter pares. 38. §. fin. ff. de re iudicata.

IIII. Regula: In decẽ aut noxæ dedere condemnatus, in decem tenetur. l. miles. 6. §. decem. ff. de re iud.

V. Regula. De vſuris rei iudicatæ, proponitur l. vlt. ff. de re iudicata. Concordat iiſdem verbis l. negociorum geſtorum. 24. in prin ff. de appel. l. tutor. 41. ff. de vſuris. l. 1. & l. 2. C. de vſuris rei iudicatæ.

VI. Regula, De vſurarum vſuris, ne exigantur, habetur l. ſancimus. 3. in prin. vſque ad §. & cum antiquitas. C. d. tit.

VII Regula, De ſumptibus & expenſis litis, proponetur ĩ. cap. prox.

V. QVANDO COMPETAT iudicati actio?

I. Regula: Condemnato tempus ad ſoluendum dandum. l. debitorib. 31 ff. de re iudicata. Exceptio prima eſt: Niſi per contumaciam tempus ad ſoluendum petatur. d. l. 31. Altera: Niſi non ſatiſdet de litis æſtimatione præſtanda. Inſtit. de officio iudicis. §. 1.

II. Regula: Condemnato quatuor menſes dantur ad ſoluendũ. l. 2. C. de vſuris rei iudicatæ. M.I.P. lib. 2. cap. 20. reg. 4. M.I.R.d.cap.19.reg.6. Huius exceptio prima eſt: Niſi non condemnatus, ſed hæres eius conueniatur. reprobatur l. tempus. 29. ff. de re iudicata. Secunda: Niſi non condemnatus, ſed fideiuſſor vel mandator eius conueniatur. reprobatur l. ſancimus. 3. §. & cum antiquitas. C. de vſuris rei iudicatæ. Tertia: Niſi iudex aliud tempus, vel maius, vel minus, condemnato conſtituerit ad ſoluendum. reprobatur certo modo l. ſi ſe. 4. §. ſi quis condemnatus. ff. de re iudicata. Vide ĩ. excep. prox. item M.I.R.d.reg.6.excep.1. Quarta: Niſi iudici cauſa cognita aliter videatur. l. 2. ff. d. tit. M.I.R.d.except.1. Planè iudex tempus prorogare poteſt, arctare verò non niſi cauſa cognita, interpr. Accurſio in d. l. 2. M.I.R.d.exc.1.

VI. QVAMDIV COMPETIT iudicati actio?

Perpetua eſt actio. l. miles. 6. §. fin ff. de re iudicata.

VII. ADFINIA HVIVS actionis remedia.

I. Regula: Executio rei iudicatæ adfine remedium eſt. de qua ĩ. cap. prox. dicetur.

II. Regula. Si cauſa iudicati nouata ſit, ex ſtipulatu competit actio. l. 2. C. de executione rei iudicatæ.

III. Regula: Si iudicatum ſolui ſatiſdatum eſt, etiam ex ea ſtipulatione agi poteſt. de qua re vide ſ. eod. lib. cap. 15.

IIII. Regula: Adfine quoq; remedium eſt, exceptio rei iudicatæ. de qua ĩ. lib. 24. cap. 14.

DE EXECVTIONE REI IVdicatæ, necnon de ſumptibus & expenſis litis præſtandis: item de ſportulis iudicum & miniſtrorum.

Cap. XXXI.

DE EXECVTIONE REI iudicatæ.

PRIMO: *Quid ſit executor & executio, definitur l. executorẽ. 8. C. de executione rei iudicatæ.*

II. CAVSA EX QVA COMPETIT.

Si à lata ſententia non ſit appellatum vel appellatio ſit deſerta, executio rei iudicatæ facienda. l. ſi contra. 8. C. de appell. M.I.P. lib. 2. cap. 20. reg. 1. M.I.R.d. cap. 19. reg. 8. Huius exceptiones vide ſ. cap. 29. q. 3.

III. QVIBVS COMPETIT EXECVtio rei iudicatæ?

I. Regula, De eo qui iudicem dedit. proponitur l. à diuo Pio. 15. in prin. ff. de re iudicata. M.I.P.d.cap.20. reg. 2. M.I.R d.cap.19.reg.9.except.3.

II. Regula, De alterius loci magiſtratu, quàm vbi ſententia dicta eſt, habetur d. l. 15. §. 1. l. argentarium. 45 §. fin. ff. de iudicijs. M.I.R.d.cap 19.reg.10.

III. Regula, De iudicio præfectiano, palatino, vel milite, quem petierit litigator, proponitur l. ne quis. 8. C. de off. rectoru prouinciæ.

IIII. Regula: Quibus competat ius exequendi ſententiã arbitri cõpromiſſarij, definitur l. cum ante. 5. in prin. verſ. quatenus poſſit. C. de recep. arbitris.

IIII. VBI EXECVTIO FACIENDA?

De hac re vide locum de ſolutionibus, Vbi ſoluendum? lib. 24. cap. 9. except. 32. Item de legatis & fideicommiſſis, Vbi præſtanda? lib. 12.

dine dicendum, & primùm de ipſa miſſione in poſſeſſionem bonorum debitoris, rei ſeruandæ cauſa.

I. SPECIES cognatæ huius miſſionis proponuntur l.1.ff.quibus ex cauſis in poſſeſ.eatur.

II. CAVSAE EX QVIBVS fit miſsio in poſſeſsionem rei ſeruandæ cauſa.

I. Cauſa: Si reus conuentus poteſtatem ſui non faciat, nec defendatur, in bona eius fit miſſio. l.2. in princ. ff.quibus ex cauſ.in poſſ.eatur. l.2.§.fin.C.vbi in rem actio exerc. M.I.P.d. c[illegible]o.reg.12. M.I.R.d. lib.2.cap.20.reg.2. Vide item [illegible]ap.8.q.6.reg.6. Declaratur cauſa propoſita, definitione verborum, Poteſtatem ſui non faciat, d.l.2.§.1. ff. quibus ex cauſ. in poſſeſ.eatur. Definiuntur deniq; illa propoſitæ cauſæ verba, Nec defendatur, l.non videtur. 52.ff. de reg. iuris. Planè cauſa propoſita plurimas recipit exceptiones, quæ proponentur paulò j. Nunc reliquæ cauſæ miſſionis proponendæ.

II. Cauſa: Si reus conuentus minor ætate, tutorem vel curatorem non habeat, vel ab eo non defendatur. l.ſi pupillus.10. ff. quibus ex cauſis, &c. l. ſi minor.5. ff.de reb. iudicis authorit.poſſid. Huius exceptio prima eſt: Niſi pupillus defendatur. l.hac autẽ.5.in prin. ff. quib. ex cauſis, &c. Plura de hac exceptione vide j.eod.cap.excep.4. Altera exceptio eſt: Niſi non conſtet, an pupillus defendatur. d.l.5.§.1.

III. Cauſa: Si reus conuentus furioſus ſit, vel prodigus, aliúſue qui curatoris opera iuuatur. l. Fulcinius.7.§. adeò autem. ff.d.tt. & d.l.5.§.1. in fin.l.vbi non voce.166.in fin ff.de reg.iuris.

IIII. Cauſa: Si debitor ſine hærede deceſſerit. l.ſi bona.5. & l. pro debito.6. §. quòd ſi ſpecialiter. C.de bonis auth.iudicis. l.1.in princip.ff.de curatore bonis dando. l.ſi ſeruus.4.ff.de rebus iudicis author. poſſid. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi alius defunctum defendat.d.l.4.§.fin.

V. Cauſa: Si incertum ſit, vtrũ debitori defuncto extiturus hæres ſit, nécne. l.ſi diu.8.cum l.ſeq.ff.quib. ex cauſis in poſſeſ. eatur. l.ſi quis.23.ff. de hæredibus inſtituendis. Sanè hoc caſu adſine remedium miſſionis eſt, vt cogatur hæres inſtitutus conditioni parêre, & hæreditatem adire, vel eam repudiare. l.1.in princ. ff. de curatore bonis dando. l. ſi ſeruus. 4. ff. de rebus iud.auth.poſſ.& d.l.ſi quis.23.§.1.cum ſeqq.

VI. Cauſa: Si hæres defuncti debitoris quaſi ſuſpectus ſatiſdare creditoribus iuſſus, decreto non obtemperauerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi creditores.15.ff.de priuilegijs creditorum.

III. DE EXCEPTIONIBVS ADuerſus prædictas cauſas, præſertim primam.

I. Exceptio: Niſi pupillus vel minor 25.annis, item furioſus & prodigus poteſtatem ſui nõ faciat, nec defendatur. Hæc multiplex exceptio reprobatur per ea quæ dicta ſunt ſ̄.quæſt.prox.cauſa 2.& 3.

II. Exceptio: Niſi reus debitor ab hoſtibus captus ſit, & ob id copiã ſui non faciat. reprobatur l.in poſſeſſionem.6.§.fin.ff.quib.ex cauſ.in poſſ.eatur.

III. Exceptio: Niſi in rem agatur: tunc enim non in vniuerſa debitoris bona, ſed tãtùm in rem petitam actor eſt mittendus, per ea quæ habentur j.q.5.reg.2. Cuius replicatio eſt: Niſi non abſit, ſed latitet reus. tunc enim in vniuerſa eius bona actor mittendus. approbatur cum ſua exceptione l. Fulcinius. 7.§. item videamus.ff.d.tt.

IIII. Exceptio: Niſi abſens per alium defendatur. l.neq; impuberes. 22.in fin.ff.de in ius vocando. l.hac autem. 5. in princ. & §.prætor.ff. quibus ex cauſis in poſſ.eatur. l.ſi ſeruus. 4.§.fin.ff.de rebus auth.iudicis poſſid.l.2.& l.vltim. C.de procuratorib.M.I.R.lib.2. cap.5.reg.22. except.39. Huius replicatio prima eſt: Niſi defenſor non ſatiſdet Iudicatum ſolui.d.l.5.l.rectè defendi.63.ff.de iudicijs. l.ſi pupillus.17.§. defendere.ff.de priuilegijs creditorum. Plura de replicatione propoſita vide ſ̄. eod.lib. cap.5. quæſt.4. except.1. in fin. duplic. generali 3. & cap.15.eod.lib. Secunda replicatio eſt: Niſi per abſentiã rei, actoris cauſa fiat deterior.l.2.§.defendi. ff.ex quibus cauſis in poſſ. eatur. Tertia: Niſi defendi deſierit abſens. d.l.2.§.fin. Quarta: Niſi poſtquam aduerſarius in poſſeſſionem miſſus eſt, defendi abſens cœperit. reprobatur d.§.fin. & l.ſi pupillus. 17.§.defendere. ff. de priuilegijs cred. Planè admittitur in caſu, de quo vide j. except. prox. replic.4. Quinta replicatio eſt: Niſi extraneus vniuerſitatem velit defendere, non actor, vel is qui eſt ex ea vniuerſitate. reprobatur l.1.§. fin. ff. quod cuiuſq; vniuerſitatis. Sexta: Niſi mulier abſentem defendat. l.neque fœmina. 54.ff.de procuratòribus. Plura vide ſ̄.eod.lib.cap.5.quæſt.4.except.17. Septima replicatio eſt: Niſi miles abſentẽ defendat.d.l.54. Plura vide d.q.4. except.16. Octaua: Niſi defenſor reipub[illegible] cauſa ſit abſuturus.d.l.54. Nona: Niſi defenſor per[illegible]o morbo laboret.d.l.54. Decima: Niſi defenſor in magiſtratu ſit.d.l.54. Vndecima: Niſi defenſor inuitus iudicium pati cogi non poſſit. d.l.54. Duodecima: Niſi minor 25. annis defenſionem abſentis ſuſcipiat.l.minor.51.in princip ff.de procuratoribus.l.exigendi.12.in fin.C.eod.tt. Decimatertia: Niſi defenſor reus criminis ſit. l.reum criminis. 6.C. eod. tt. Plures propoſitæ exceptionis replicationes vide ſ̄. eod. libro cap.5.except.12. item cap.15. item j. exception.proxima.

V. Exceptio: Niſi abſens reuerſus defenſionem ſui ſuſcipere ſit paratus, & iudicio ſiſti ſatiſdet. l.ſi quis. 8.§.penult. C.de præſcript.30. vel 40. annorum. l.rectè defendi.63.ff.de iudicijs. Nouell.c.53.§. ne igitur latitante. M.I.P.d. cap.20. rep.19. M.I.R.d. cap.20. reg.2.except.2. Huius replicatio prima eſt: Niſi poſt alterum decretum interpoſitum reuerſus defenſionẽ ſui ſuſcipere ſit paratus. M.I.P.d.reg.19.except.1.M.I.R.d.exc.2.repl.3. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi totus annus à tempore primi decreti nondum fuerit elapſus. l.2.§.fin. C. vbi in rem actio. & d. §. penult. verſ.intra annum ſe offerenti. Altera duplicatio eſt, quoad proprietatis cauſam. hæc enim etiam poſt annum & poſt alterum decretum reuerſo eſt ſalua, vt tamen petitoris partes ſuſtineat.d.l.2.§.fin. M.I.R.d. repl.3.dupl.2. Tertia duplicatio eſt: Niſi non in rem petitam ſpecialem, ſed in vniuerſa bona immiſſio ſit facta. hoc enim caſu perpetua eſt defenſio. Baptiſt. à Vill.in litera P.num.171. M.I.R.d. repl.3.dupl.3. Se-

cunda replicatio: Niſi reuerſus non caueat vel ſatiſdet. d.l.8. & d.l.63. ff. de iudicijs. l. ſi pupillus. 17. ff. de priuilegijs credit. Nouell. c.53. §. ne igitur latitante. Contradicere videtur l. hac autem. 5. §. fin ff. quibus ex cauſis in poſſ. eatur. M.I.R.d. except. 2. repl. 1. Tertia replicatio eſt: Niſi abſens reuerſus aduerſario non ſoluat impenſas litis, & damnum non præſtet. l. ſancimus. 13. C. de iudicijs. d. Nouell. c. 53. §. ne igitur latitante, in fin l. non ignoret. 4. C. de fructibus & litium expenſis. M.I.P.d. reg. 19. except. 2. M.I.R.d. replic. 1. Quarta replicatio eſt: Niſi ob contumaciam abſente condemnato, executio rei iudicatæ ſit facta: tunc enim ſententia retractanda non eſt, nec executio infirmanda. l. properandum. 11. §. ſin autem reus. verſic. nulla licentia. C. de iudicijs. M.I.R.d. excep. 2. repl. 3. Quinta: Niſi cum ob fraudationem creditoris, debitor latitaret, in bona eius miſsio facta ſit, eaq; bona vendita: tunc enim non retractatur miſsio, per ea quæ habentur j. cap. 34.

VI. Exceptio: Niſi is qui ſui copiam non facit, debitor non ſit, vel per exceptionem dilatoriam vel peremptoriam ſe tueri poſsit. de quo vide j. quæſt. prox. reg. 2. item cap. 34. except. 12.

Hæc de exceptionibus, quæ cõpetunt aduerſus cauſas miſsionis in poſſeſsionem bonorum, quando ſcilicet reus non latitat fraudandorum creditorum cauſa, ſed ob aliam aliquam cauſam abeſt. Si autem fraudandorum creditorum cauſa reus latitat, vt nõ ſolùm aduerſarius in bona mittatur, ſed & bona vendantur, aliæ ſunt exceptiones, de quibus j. cap 34.

IIII. QVI IN BONA SINT mittendi?

I. Regula, De alijs creditoribus, quàm qui mitti petierint. Hi quoq; in poſſeſsionem bonorum mittentur. l. cum vnus. 12. in princ. ff. de rebus iudicis author. poſſid. l. cum apud. 10. in princ. C. de bonis iudicis authoritate poſsid. M.I.R.d. ca. 20. reg. 4. Exceptio prima eſt: Niſi is qui mitti poſtulauerit, creditor non fuerit: tunc enim, quemadmodum nec is qui mitti poſtulauit, mittendus eſt in poſſeſsionem, vt j. dicetur: ita nec alij, qui non poſtulauerunt. d.l.12. §. planè. Secunda: Niſi alij, qui non poſtulauerint miſsionẽ in bona, præſentes quidem non intra biennium, abſentes verò non intra quadriennium, credito ſuo probato, communicari ſibi poſſeſsionem petierint. d.l.10. §. vt autem nõ. C. de bon. auth. ind. M.I.R.d. reg. 4. except. 2. Planè venditis bonis, ſi illi qui in poſſeſsionẽ miſsi ſunt, ſuum receperunt: ex eo quod ſupereſt, etiam alijs creditoribus, quamuis poſt quadriennium venientibus, ſoluendum. quod replicationis loco notandum. d.l.10. §. ſin autem hi. verſic. vt ſi quis poſtea. Tertia exceptio eſt: Niſi alij creditores non ſoluant pro ſua portione expenſas, quas creditores immiſsi pro immiſsione conſequenda fecerunt. d. §. vt autem non.

II. Regula, De creditoribus conditionalibus. Et hi in bona ſunt mittendi. l. in poſſeſsionem. 6. in princ. ff. quibus ex cauſ. in poſſeſſ. eatur. Huius regulæ exemplum ſunt legatarij, quibus ſub conditione legatum debetur. nam & hi in poſſeſsionem bonorum hæreditariorum mitti ſolent. de qua miſsione vide ff. libro 36. tt. 3. & 4. Propoſita regula contradicit l. ſi qui. 14. in fin. ff. d. tt. quibus ex cauſis. Vide item j. cap. 34. quæſt. 1. except. 12.

V. IN QVAE BONA CREditores ſint mittendi, & miſsi videantur?

I. Regula: Olim in vniuerſa bona debitoris fiebat miſsio, hodie verò tantùm in partem, pro quantitate debiti. Nouell. c. 53. §. ne igitur latitante. ibi: & actorem. M.I.P. libro 2. cap. 20. regul. 15. M.I.R.d. cap. 20. regul. 5.

II. Regula: Si in rem agatur, in ſolam rem petitam miſsio eſt facienda. l. [illegible]cinius. 7. §. item videamus. ff. quibus ex cauſis in poſſeſs. eatur. M.I.P.d. capite 20. regul. 14.

III. Regula: Si hæreditas petatur, in bona hæreditaria actor mittendus, non propria poſſeſſoris bona. d. l. 7. §. pen. & vlt. Huius exceptio eſt: Niſi reus dolo malo bona hæreditaria poſsidere deſierit. d. §. pen.

IIII. Regula: Si vniuerſitas non defendatur, vel collegium aliquod, in bona communia, non ſingulorum propria, actor mittendus. l. 1. §. penultim. ff. quod cuiuſq; vniuerſit. nomine.

V. Regula: Si hæreditaria actione agitur, non ſolùm defuncti, ſed & hæredis bona poſsideri ac vendi poſſunt. l. paterfamiliàs. 12. §. at cum ſubſtitutus. ff. de priuilegijs credit. Huius exceptio prima eſt: Niſi hæres ſeſe hæreditate abſtinuerit. d. §. at cum ſubſtitutus. & d.l.12. in prin. Cuius replicatio eſt: Niſi impuberis hæredis bona, qui ſe abſtinuit, ad pupillariter ſubſtitutum peruenerint. hoc enim caſu videtur, creditores paternos non ſolùm in patris, ſed & in impuberis filij defuncti bona eſſe mittendos, quamuis impubes hæres paterna hæreditate ſe abſtinuerit: cum ſubſtitutus hæreditatem impuberis ex teſtamento paterno ſit conſecutus. d.l.12. verſic. idem in ſubſtituto filio hærede ſeruandum non eſt. Quanquam in quibuſdam exemplaribus particula NON eſt omiſſa. Altera exceptio eſt: Niſi pupillus hæres ſit. l. apud Iulianum. 3. in princip. ff. quibus ex cauſis. l. ſi non expedierit. 6. in princip. ff. de rebus iudicis auth. poſsid. Plures propoſitæ regulæ exceptiones vide j. libro 15. cap. 5. reg. 5.

VI. Regula: De rebus quæ in territorio iudicis immittentis non ſunt ſitæ. In has res creditor miſſus non videtur. l. cum vnus. 12. §. penultim. ff. de rebus iudicis authorit. poſsid.

VII. Regula, De rebus alienatis. In has regulariter creditor miſſus non videtur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. in venditione. 8. §. 1. verſic. nam ſi iam. ff. eod. tt. Huius exceptio prima eſſe videtur: Niſi minoris alienatio ſit facta. verùm reprobatur d. §. 1. Altera exceptio eſt: Niſi in fraudem creditorum alienatio ſit facta. d. §. 1. verſic. niſi in fraudem creditor. de qua re alibì dicetur copioſius. Tertia: Niſi minor ætate debitoris defuncti hæres, poſtquam ex hæreditate quædam alienaſſet, ſe abſtinuit hæreditate. reprobatur l. in integrum. 22. & l. ſi mulier. 31 ff. de minoribus 25. annis. Planè quod in d.l.31. dicitur de creditoribus, quibus ſolutum eſt, id non ſimpliciter, ſed cauſa cognita admittendum eſt, aut non admittendum. l. ſi non expedierit. 6. §. ſi pupillus. ff. de

rebus author.iud.poſſid.l.pupillus.24.ff. quæ in fraudem cred.

VI. ANTECEDENTIA.

Antequam miſſio fiat, cauſa ſummatim eſt examinanda. l. 2. in fine. C. vbi in rem actio. M.I.P. d. cap.20.reg.17.

VII. EVENTVS ET CONSEquentia miſsionem.

I. Regula: Si miſſus prohibeatur ingredi in bona, datur in prohibentem actio quanti ea res eſt.l.ſi quis. 14.ff. quibus ex cauſis in poſſeſſ. De qua actione vide ʒ.lib.7.cap.19.

II. Regula: Bona debitoris, creditoribus non ſunt Addicenda.l.pro debito.6.C.de bonis iud. auth. poſſidend. l.in poſſeſſionem. 8. C.eod.tt. l.legis Iuliæ. 4.C. qui bonis cedere poſſunt. Plura de hac re vide ʒ.lib.17. cap.14.reg.12.

III.Regula: Creditores ex bonis alendi non ſunt.l. Fulcinius 7.in prin.ff. quib.ex cauſis in poſſ.eatur.

IIII. Regula: Debitor pupillus ex bonis alendus eſt.l.ſi pupillus.17.in prin.& l.pupillus.23. in prin.ff. de priuilegijs creditorum.

V. Regula, De venditione bonorum debitoris facienda,dicetur ʒ.cap.34.

VI. Regula,De fructibus prædiorum à creditoribus vendendis ac locandis, proponitur l. in venditione. 8. §.1.cum ſquentibus. ff.de rebus.author.iud. poſſiden. M.I.P.d.cap.20.reg.18. Exceptio prima eſt: Niſi debitor ipſe vendiderit, vel locauerit. d. §. 1. Secunda: Niſi cum commodius poſſet locare,vendidit. reprobatur d.l.8.§.de tempore, in fin. Tertia: Niſi dolo malo verſatus ſit in vendendo vel locando. d.§. de tẽpore. Plures huiuſmodi exceptiones vide in regulis ſeqq.

VII. Regula, Itidem de locandis & vendendis fructibus: qui locare vel vendere debeant, proponitur d.l.8.§ fin.

VIII. Regula, Itidem de locãdis à creditore fructibus: quamdiu locandi,habetur d.l.8.de tempore.

IX. Regula, Itidem de locandis & vendendis fructibus: quid ſcilicet eueniat, ſi neque locentur,neque vendantur,proponitur l.prætor ait.9.§.in eum. ff. de rebus author. iudicis poſſid. Huius exceptio prima eſt: Niſi tantum perceptum ſit, quantum, ſi locatus vel venditus eſſet, perciperetur. d.§. in eum. Altera: Niſi antequam creditor in poſſeſſionem venerit, vel poſtquam ab ea diſceſſerit, fructus nõ ſint venditi vel locati.d.§.in eum.

X. Regula, De iure & officio creditorum circa rationes & inſtrumenta debitoris, proponitur l. vlt.ff. de reb.auth.iud.poſſ.

XI. Regula, De inuentario vniuerſorum bonorum conficiendo, d.l.vlt. Hæc de euentis & conſequentibus miſſionum ſint dicta. Sed & huc pertinent quæ proponentur ʒ.cap prox.

VIII. ADFINE miſſionis remedium proponitur l.vlt.C. de epiſcopali aud. Sed & aliud adfine remedium eſt,vt curator bonis conſtituatur. de qua re alibi dicetur. Item vt furioſo non defenſo curator detur. de quo l.Fulcinius. 7. §. adeò autem.ff.quibus ex cauſis in poſſeſ.eatur.

DE ACTIONIBVS QVAE INter debitorem & creditorem miſſum, occaſione miſſionis naſcuntur. Cap. XXXIII.

I. DE ACTIONE OB FRVctus & alias res à creditore perceptos.

I. CAVSA HVIVS ACTIONIS.

SI quos fructus, vel alias res,ex bonis debitoris creditor percepit,ad eos reſtituendos hac actione cogi poteſt.l.prætor ait.9.in prin.& l.creditore. 14.§.1. ff.de rebus auth.iud.poſſid. Huius exceptio prima eſſe videtur: Niſi ex cauſa pœnali quid ſit conſecutus. ſed reprobatur d.l.9.in prin. Secunda: Niſi ob nimiã contumaciam poſſeſſoris hæreditatis, quis in bona hæreditaria miſſus ſit. hoc enim caſu fructus lucratur. l. Fulcinius.7.§.fin.ff.quibus ex cauſis in poſſeſ.eatur. Tertia: Niſi actionem tantum, non rem ipſam nactus ſit creditor. reprobatur l. creditore.14.§.ſi nondum. ff.de rebus iudicis authorit.poſſid.

II. QVIBVS COMPETIT hæc actio?

I. Regula, De eo ad quem ea res pertinet, proponitur l.prætor ait.9.in prin.ff.d.tt.

II.Regula, De curatore bonis dato & debitore,habetur d.l.9.

III.Regula,De hæredibus,d.l.9.§.penult.

III. ADVERSVS QVOS competat?

Etiam aduerſus hæredes creditoris.d.§.penult.

IIII. QVID VENIAT IN hac actione?

I. Regula, De omni quod in negotiorum geſtorum actione veniret; ſi ea agi liceret, proponitur l. creditore.14.§.fin.

II. Regula, De actionibus præſtandis, habetur d.l. 14.§.ſi nondum.

V. QVAMDIV COMPETAT?

Perpetua eſt actio. l. prætor ait. 9. §. penult. ff.de reb.iud.auth.poſſid.

VI. QVAE ACTIO DETVR?

In factum actio. d.l.9. in prin.ibi: Iudicium in factum dabo.

II. DE ACTIONE, SI DOLO creditoris cauſa poſſeſsionis deterior ſit facta.

I. CAVSAE HVIVS ACTIONIS.

Si cauſa poſſeſſionis deterior ſit facta, actio datur aduerſus creditorem, qui in eam fuit miſſus. l.prætor ait.9. in princ. verſic. ſiue dolo.ff.de rebus iudicis authoritate poſſid. Exemplum huius cauſæ eſt: ſi fructus creditor non locauerit vel vendiderit. de quo vide ſ. cap. prox. quæſt.6. reg.9. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi non dolo, ſed culpa creditoris deterior ſit facta.d.l.9.§.eſt & præterea.& l.in venditione. 8.§. de tempore,in fin.ff.eod.tt.

II. QVIBVS DATVR HAEC actio?

I. Regula,De curatore bonis dato & debitore,proponitur d.l.9.§.his verbis.

II. Regula, De hæredibus, habetur d.l.9.§.penult. & l.hæredi.11.ff.eod.tt.

III. ADVERSVS QVOS DATVR?

Aduerſus hæredes creditoru non datur. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.9.§.fin.cum l.ſeq.

IIII. QVID VENIAT IN HAC actione?

I. Regula: Si fructus prædiorũ neq; locati, neq; venditi ſint à creditore, in hoc condẽnabitur, quanto minus propter hoc perceptum eſt. d.l.9.§.in eum.

II. Regula: Quanti actoris intereſt, venit. d.§.in eum, in fin.

V. QVAMDIV COMPETAT?

Annalis eſt actio. d.l.9.§.fin.

III. DE ACTIONE OB IMPENſas à creditore factas.

I. CAVSA HVIVS ACTIONIS.

Si creditor impenſas fecit in res debitoris, in quas fuit miſſus, poteſt eas hac actione repetere. d.l.9.in princ.verſ. ſiue quod impenſæ. §.quod ait prætor. & §.generaliter. Huius exceptio prima eſt: Niſi dolo malo creditor impendit. d.§.quod ait prætor. & §.generaliter. Secunda: Niſi id quod impendit, non proſit rei vel debitori. reprobatur d.§.quod ait prætor. Tertia: Niſi cùm noxali iudicio conuentus, æſtimationem damni dediſſet, melius fuiſſet ipſum ſeruum noxæ dedere. d.l.9.§.his verbis.

II. QVIBVS DATVR HAEC actio?

Hæredibus datur. d.l.9.§.hæ actiones.

III. ADVERSVS QVOS DATVR?

I. Reg. Aduerſus hæredes datur. d.§.hæ actiones.

II. Reg. De eo ad quem ea res pertinet, debitore & curatore bonis dato, proponitur d.l.9.§.his verbis.

IIII. QVAMDIV DATVR?

Perpetua eſt actio. d.l.9.§.hæ actiones.

V. QVAE ACTIO DATVR?

I. Regula: In factum actio datur. d.l.9.in prin.

II. Regula: Negotiorum geſtorum actio non datur. d.l.9.§.generaliter.

DE VENDITIONE BONOrum debitoris. Cap. XXXIIII.

I. CAVSAE EX QVIBVS bona ſunt vendenda.

Prima cauſa: Si debitor bonis ceſſit. l.legis Iuliæ. 4. verſ. ſed venditionis. C. qui bonis cedere poſſunt. Huius exceptio prima eſt: Niſi debitor pœnitentia ductus, ceſſionem reuocat. l.is qui.3.ff.de ceſſ.bon. Alias exceptiones vide j.lib.24.cap.18.

II. Cauſa: Si debitor latitat. l.Fulcinius.7.§.1.ff. quibus ex cauſ. in poſſeſ. eatur. l.ſatiſq; pœnæ.19.ff. de in ius vocando. l.cum proponas.9.C.de bonis auth. iud.poſſid. M.I.R.lib.2.cap.20.regul.12. Declaratur cauſa ꝓpoſita definitione verbi Latitare, d.l.7.§.quid ſit.§.illud ſciendum & §.latitare ff.quib. ex cauſ. in poſſeſ.eatur. l.eum qui.20.ff.de priuilegijs creditorũ. Huius cauſæ exceptiones vide paulo inferius.

III. Cauſa: Si creditor in debitoris abſentis, & nõ defenſi, bona ſit miſſus. l.in poſſeſſionem.6.§.1.ff.quibus ex cauſis in poſſeſ.eatur. M.I.R.d.reg.12.

De exceptionibus iam dictæ ſecundæ & tertiæ cauſæ.

I. Exceptio: Niſi pupillus ſit qui latitat, vel non defenditur. d.§.1. M.I.R.d.reg.12.except.1. Huius replicatio eſt: Niſi pupillus nõ ex ſuo, ſed ex alieno contractu conueniatur. l.apud Iulianum.3.in princip ff. eod.tt. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi cum ſeruo pupilli contractum ſit. hoc enim caſu, quamuis non cum ipſo pupillo contractum ſit, tamen perinde habetur, ac ſi cum ipſo contractum eſſet: ideoq; bona eius non veneunt. d.l.3.§.contractum. Secunda duplicatio eſt: Niſi cum tutore pupilli contractum ſit. d.§. contractum. verſic. ego puto. Tertia: Niſi legata vel fideicommiſſa à pupillo petantur. nam & hoc caſu perinde eſt, ac ſi cum pupillo contractum ſit. d.l.3.§. fin.cum l.ſeq.

II. Exceptio: Niſi furioſus latitet, vel non defendatur. l.Fulcinius.7.§.adeò autem. ff.quibus ex cauſis in poſſeſ.eatur. Huius replicatio eſt: Niſi æs alienum vrgeat, & dilatio damnum ſit allatura creditoribus. d.§.adeò autem.

III. Exceptio: Niſi prodigus vel alius, qui curatorum ope iuuatur, latitare dicatur, vel non defendatur. d.§.adeò autem.

IIII. Exceptio: Niſi reipublicæ cauſa debitor abſit. l.in poſſeſſionem.6.§.1.ff.eod.tt. Huius replicatio eſt: Niſi dolo malo reipublicæ cauſa abſit: tunc enim bona eius vendi poſſunt. l.eum qui.19.ff.de priuilegijs creditorum.

V. Exceptio: Niſi debitor apud hoſtes ſit. l.vlt.§. fin.ff.eod.tt. & d.l.6.§.fin.ff.quib ex cauſis in poſſ.

VI. Exceptio: Niſi nõ latitet debitor. l.Fulcinius. 7.§.ſi quis bona. & §.cum hoc edictum ff.d.tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi dolo malo abſit: tunc enim, quamuis in publico verſetur, tamen pro latitante habetur. d.l.6 §.1.ff.eod.tt. Altera replicatio eſt: Niſi ob delictum ſuum abſit: tunc enim, quamuis non latitet, ſi tamen non defendatur, bona eius veneunt. l.ad cognitionem.13 ff.eod.tt. Tertia replicationis loco notandum, quòd etiam non latitantis bona poſſideantur, quamuis non vendantur. l.2.§.1.verſ.quid ſi non latitet. ff.d.tt. Quarta replicatio eſt: Niſi in alia ſit ciuitate, euitãdi creditoru gratia: tunc enim, quamuis ibi in publico verſetur, pro latitante habetur. d.l.7.§.illud ſciendum.ff.d.tt.

VII. Exceptio: Niſi non fraudationis cauſa latitet. d.l.7.§.cum hoc edictum.

VIII. Exceptio: Niſi fraudationis quidem cauſa latitet, ſed non ob fraudandos creditores. d.l.7.§.ſed & is qui.

IX. Exceptio: Niſi præter fraudationis cauſam, ob alias etiã cauſas latitet. reprobatur d.§.ſed & is qui.

X. Exceptio: Niſi non propter omnes creditores fraudandos latites, ſed propter quoſdam tantum. reprobatur d.§.ſed & is qui. & §.illud ſciendum. verſ. & poſſe quem.

XI. Exceptio: Niſi non diu latitet. d.l.7.§.latitare autem.

XII. Exceptio: Niſi is qui latitat, debitor non ſit, vel per exceptionem ſe tueri poſſit. d.l.7.§.ſi in diem. l.cum proponas.9.verſ. & eum tuum eſſe debitorem conſtet.

conſtet. C.de bonis iud.auth.poſſid. l.cum vnus. 12.§. planè. ff.de reb. iud. auth. poſſid. Exemplum proponitur l.eo tempore.50.in prin.ff.de peculio. Cui contradicit l. Fulcinius. 7. §. ſi qui actione. ff. quibus ex cauſ.in poſſeſſ.eatur.

XIII. Exceptio: Niſi debitor præſens iudicium ſuſcipere compelli non poſſit. l. non videtur. 3. ff. de iudicijs.

XIIII. Exceptio: Niſi creditor in bona nō ſit miſſus, vel miſſus in poſſeſſionem non venerit. colligitur ex d. l. 7. §. fin. ff. quibus ex cauſis in poſſeſſ. eatur. Huius replicatio eſt: Niſi poſſideri non poſſint. l. cum vnus.12.§.fin.cum l.ſeq.ff.de rebus iud.author.poſſid. Hactenus exceptiones aduerſus cauſas venditionis bonorum ſunt propoſita. Plures huiuſmodi vide ſ. capit.32. quaſt.3. Ex quibus enim miſſio in bona locum non habet, ex ijs multo minus venditio locum habere poteſt.

II. QVAE bona ſint vendenda, vide ſ. d.cap.32. quaſtion.5.

III. QVIBVS VENDENDI ius competat.

I. Regula: Creditoribus regulariter ius vendendi competit. l.cuius bonis.9. verſ.ſicut enim.ff.de curatorib. furioſo,&c. M.I.R.d.cap.20.reg.13. Huius exceptio eſt: Niſi petentibus creditoribus, curator bonis vendendis à magiſtratu ſit datus. d.l.9. Cuius replicatio videtur: Niſi curator datus mortuus ſit. ſed reprobatur d.l.9 verſ.multoq; magis.

II. Regula, De eo in cuius fraudem nō latitauit debitor. Huic ius vendendi non competit. l. Fulcinius. 7.§.vtrum ergo.& §. illud ſciendum, in fin. ff.quibus ex cauſ.in poſſeſſ.eatur.

III. Regula, De curatore bonis dato, proponetur j. lib.5.cap.9.

IIII. QVIBVS potius bona vendenda, definitur l.1.ff. de priuilegijs creditorum. M.I.R.d. cap.20. regul.15.

V. QVANDO VENDENda bona.

Poſt tempus à legibus ſtatutum. l.cum apud. 10.§. fin autem. & l.cum proponas. 9.§ fin. C. de bonis author.iud.poſſid. M.I.R.d. cap.20. reg.16. Sanè quod tempus definitum ſit ad vendenda bona, dubitatur. de qua re vide gloſſam.

VI. ANTECEDENTIA.

I. Regula, De impetrando prius iure vendendi à iudice, proponitur d.l.9.§.fin. l.miles.6.§. penult.ff. de re iudicata. M.I.R.d.cap.20.regul.14. Planè fructus prædiorum, creditor qui in poſſeſſionem miſſus eſt, etiam ſine iudice vendere vel locare poteſt & debet. de quo vide ſ. capite 32. quaſt.6.reg.6.cum ſeq. A cuius autem loci iudice ius vendendi ſit petendum & impetrandum, definitur l.1.cum duab.ſequentib.ff.de reb. iud.author.poſſid.

II. Regula, De haſta ſolennitate, proponitur l.1.& l.2.C.de fide inſtrum.& iure haſtæ.

VII. OFFICIA VENDITORIS; item euentus & conſequentia venditionum.

I. Regula, De eo quod ſuperfluum eſt, ex precio redacto, vltra id quod venditori debetur, deponendo, proponitur l. cum apud.10.§. fin autem, cum ſequentib. C.de bonis auth.iud poſſid.

II. Regula, De atteſtatione ſuper modo venditionis conſcribenda & inſinuanda, conſtituitur d.§. fin autem.& §.vt autem.

III. Regula, De iureiurando à venditore præſtando, habetur d.§.vt autem.

IIII. Regula, De eo quod ſuperfluum eſt ex precio redacto, debitori reſtituendo, proponitur l.in fraudem. 45.§. ſi plus ff. de iure fiſci. l. ſi non expedierit. 6.in prin.ff.de reb.iud.auth.poſſid.

V. Regula, De empti actione: quid veniat in ea, ſeu emptori debeatur: & primùm de ſtatua in honorem eius, cuius bona veneunt, in publico poſita, tractatur l.Fulcinius. 13.ff. de priuilegijs cred. item j. lib. prox. cap.31. reg.26. De concubina & liberis naturalibus habetur l.bonis venditis.22.ff.d.tt.

VI. Regula: Bonis venditis, debitori nulla competit actio ad debita perſequenda. l. imperatores. 4. ff. de curatore bonis dando.

VII. Regula: Debitor venditionem bonorum reſcindere non poteſt. approbatur ſimul & diſtinguitur l imperatores. 14.ff.de priuilegijs creditorum. M. I.R.d.cap.20.regul.18. Huius exceptio prima eſt: Niſi non iure dicatur facta venditio. d.l.14. Secunda: Niſi minoris venditio facta ſit. l.ſi minore. 3.C. de iure fiſci.l.2.C.de fide inſtr.& iure haſtæ. l.ſi quos.16.C. de reſcind.vend.l.1.C.de præſcript.30.vel 40.annorum. Tertia: Niſi non ab [illegible], cui vendendi ius fuit, venditum, vel non iuſto ordine ad venditionem ventum ſit. l.1.& 2. C.de fide inſtr.& iure haſtæ.d.l.16. C. de reſcind. vendit. Vide item j. lib.prox.cap.14. quaſt.6. reg.1. Quarta: Niſi reſcriptum principis ſit de reſcindenda vēditione. reprobatur l.imperatores.14.in fin. ff.de priuilegijs creditor.l.quacunq;.5.C.de fide inſtr. & iure haſtæ. Quinta: Niſi minoris 25. annis bona ſint vendita. reprobatur d.l.5. Planè minoris quatuordecim annis, ſeu pupilli bona vendi non poſſunt: & venditio facta, ipſo iure non valet. de quo ſ. eod. capite, quaſt.1. except.1. Plures propoſitæ regulæ exceptiones colligi poſſunt ex ijs quæ dicta ſunt in quaſtionibus præcedentibus. Vide item j.lib.proxim.cap. 14.quaſt.6.reg.1.

Replicationes præcedentium exceptionum generales.

Planè dictarum exceptionum replicatio generalis prima eſt: Niſi debitor, qui venditionem reſcindi deſiderat, id quod debet non offerat vel ſoluat. approbatur exemplo l.ſi minore.3.C.de iure fiſci. l.1.C. de fide inſtrum. & iure haſtæ. Altera replicatio eſt: Niſi longiſſimi temporis præſcriptio obſtet. l. 1. C. de præſcript. 30. annorum. Hac de euentis & conſequentibus venditionem bonorum ſint dicta. Plura vide in venditione pignoris libro 17. capite 15. Planè huius etiam loci ſunt ea quæ habentur de comparatione creditorum, qui ſcilicet potiores ſunt in bonis debitoris: item ea quæ habentur de ſeparationibus. Ideoq; de hiſce ſequitur.

DE PRIVILEGIIS CREditorum, ſeu qui in bonis debitoris potiores habentur. Cap. XXXI.

VEnditis bonis, ſequitur, vt precium ex bonis redactum inter creditores diſtribuatur. Verùm eo non ſufficiente, quæritur, vter vtri ſit præferendus? de qua re in hoc capite tractabitur.

I. Regula, De fiſco. Fiſcus creditor regulariter cæteris creditoribus præfertur. l. aufertur. 46. §. fiſcus. ff. de iure fiſci. l. ſi cum pecuniam. 3. C. de priuilegio fiſci. l. 1. C. ſi propter publicas penſitationes. M.I.R. d.cap.20.reg.19. Huius exceptio prima eſt: Niſi pœnam fiſcus perſequatur. l. in ſumma. 17. ff. de iure fiſci. l. vnica. C. de pœnis fiſcalib. l. non poſſunt. 11. ff. de iure fiſci. M.I.R.d. reg.19. except.1. Cuius replicatio eſt: Niſi creditor per exceptionem poſſit ſubmoueri. l. quod placuit. 37. & l. Statius. 48. ff. d. tt. Secunda exceptio eſt: Niſi creditor rem ſuam vindicet. l. 1. C. de priuilegio fiſci. Tertia: Niſi alij creditori res debitoris pignori ſint obligatæ: hoc enim caſu fiſco præfertur. l ſi pignus. 8. ff. qui potiores in pign. habeantur. Huius replicatio prima eſt: Niſi poſtquam debitor fiſco fuit obligatus, res ſuas alteri obligauit. l. 2 C. de priuilegio fiſci. Huius duplicatio eſt: Niſi nouatio tantùm prioris debiti & pignoris poſt fiſcum facta ſit, non nouum pignus conſtitutum. l. vlt. in princ. ff. qui potiores in pign. hab. Secundæ replicationis loco notandum, quòd quamuis alius creditor habeat hypothecam generalem, tamen fiſcus præferatur in bonis poſt ſuam obligationem adquiſitis. l. ſi is qui. 28. ff. de iure fiſci. Quarta exceptio eſt: Niſi alij creditori ſit ſolutum, vel à debitore alienatum: hoc enim caſu videtur eius cauſa, tanquam poſſeſſoris, fiſco potior habenda. ſed reprobatur l. penult. C. de priuileg. fiſci. Planè videtur exceptio ꝓpoſita admittẽda, primùm, ſi creditor ignorauit, etiam fiſci debitorem eſſe. Sed hæc diſtinctio reprobatur l. deferre. 18. §. fin. ff. de iure fiſci. Secundò admittitur exceptio propoſita, ſi antequam fiſci debitor eſſe cœperit, alienauit, vel in ſolutum dedit. l. ſi quis. 9. §. ſed in ijs. C. de bonis proſcriptorum. l. 1. C. de iure fiſci. l. ſi debitor. 4. C. de priuilegio fiſci. Propoſitæ diſtinctionis replicatio proponitur d. l. 9. §. fin. verſic. exceptis duntaxat. C. de bon. proſcrip. Porrò ex iam dictis conſtat, ſi debitor fiſci quid alienauit, vel in ſolutum dedit, ad illud repetendum fiſco actionem competere. de qua plura dicentur ī. lib. prox. cap 12. Quinta exceptio eſt: Niſi fiſcus actione, quam ab alio, iure ſucceſſionis eſt cõſecutus, experiatur. l. nõ intelligitur. 3. § ſi poſteriori. ff. de iure fiſci. De hac re vide plura ī. lib. prox. in iure fiſci. Hactenus igitur de prima regula.

II. Regula, De eo qui in fiſci locũ ſucceſſit. Is quoque perinde ac fiſcus cæteris creditoribus præfertur. l. vlt. C. de priuilegio fiſci. l. in fraudem. 45. §. qui pro. ff. de iure fiſci. Plura de hac re vide ī. reg. 17.

III. Regula, De repub. Reſpublica quoque poſt fiſcum cæteris creditoribus præfertur. l. penult. in fin. ff. de priuilegijs creditorum. l. 2. C. de debitoribus ciuitatum. Huic quodammodò contradicere videtur l. ſimile priuilegium. 10. ff. ad municipalem. & l. 2. C. de iure reipub. Sed & propoſitæ regulæ exceptio prima eſt: Niſi bona debitoris alij pignori ſint obligata: tunc enim reipublicæ præfertur. l. ſi ignorante. 3. C. de remiſſ. pign. Alias exceptiones vide ſ. reg. 1. Quæ enim exceptiones priuilegio fiſci poſſent opponi, eædem reipub. multo magis obſtabunt.

IIII. Regula: Cauſa dotis potior eſt. & cæteris creditoribus mulier dotẽ repetens præfertur. l. dotis tuæ. 9. C. de iure dotium. M.I.R.d. cap. 20. reg. 20. Huius exceptio prima eſt: Niſi mulier hæretica ſit. Nouell. c. 109. Secunda: Niſi non mulier ipſa, ſed hæres eius dotem repetat. l. vnica. C. de priuilegio dotis. M.I.R.d. reg. 20. except. 1. Cuius replicatio eſt: Niſi hæres filius vel nepos ſit mulieris defunctæ. Nouell. c. 91. in princ. ibi: neque enim. & §. ſi verò nihil, in fin. M.I.R.d. except. 1. repl. 1. Tertia exceptio: Niſi & alius creditor, cui mulier præferri cupit, priuilegium habeat. reprobatur l. 2. §. ad hæc omnia. C qui potiores in pig. Nouell. c. 97. § his conſequens, vſque ad §. quia verò. M.I.R.d. reg. 20. except. 2. Planè admittitur in exceptionibus proximè ſequentibus. Quarta exceptio eſt: Niſi ad militiam adipiſcendam, vel ob ſimilem cauſam quis marito mutuam dederit pecuniã, conuenerit que, vt is potior ſit: hic enim mulieri in cauſa dotis præfertur. d. Nouell. c. 97. § quia verò. Quinta exceptio eſt: Niſi fiſcus creditor ſit: huic enim mulier non præfertur. l. vtilitas. 3. C. de primipilo. l. ſatis. 4. C. in quibus cauſis pignus tacitè contrahitur. M.I.R.d. reg. 20. except. 3. Sexta: Niſi hypothecarij ſint creditores: hi enim videntur mulieri præferendi, quia præferuntur & fiſco: vt ſ. reg. 1. except. 3. eſt oſtenſum. Verùm reprobatur l. aſſiduis. 12. C. qui potiores in pig habeantur. & l. cum tibi. 10. C eod. tt. M.I.R.d. regul 20. except. 4. Septima: Niſi ab alijs quoque dos anterior petatur: hi enim mulieri, dotem poſteriori tempore datam perſequenti, præferuntur. d. l. 12. verſic. exceptis videlicet. Nouell. c. 91. in princ. vſque ad §. ſed & illud. Huius replicatio eſt: Niſi res dotales poſterioris dotis adhuc apud maritum, eiuſue hæredes extent: tunc enim in ijs cauſa dotalis poſterior præfertur priori. d. c. 91. verſic. his itaque in controuerſiam deductis. Octaua exceptio: Niſi creditoris alterius contractus antiquior ſit, quam cauſa dotis. reprobatur d. l. 12. C. qui potiores in pig. hab. Nona: Niſi nuptiæ, quarum cauſa dos data eſt, non ſint ſecutæ. reprobatur l 2. §. fin. cum duab. ll. ſequentib. ff de priuilegijs creditorum. Decima: Niſi maritus ſeruus apparuit. reprobatur l. ſi cum dotem. 22. § fin. ff. ſoluto matrimonio. M I.R. d. reg. 20. except. 5. Vndecima: Niſi cum ſeruus exiſteret maritus, domino ſuo quid debuit: in hoc enim mulier non præfertur. approbatur ſimul & diſtinguitur d. § fin. Duodecima: Niſi conſtante matrimonio dos repetatur. reprobatur l. vbi adhuc. 29. C. de iure dotium. M.I.R.d. reg. 20 except. 6. Decimatertia: Niſi non ipſam dotem, ſed dotis augmẽtum mulier petat. Nouell. c. 97. §. cæterùm ſi mulier. M.I.R.d regul. 20. except. 10. Huius replicatio eſt: Niſi augmentum dotis in immobilibus conſtituatur. d. c. 97. §. ſi res vtrinque. Decimaquarta exceptio eſt: Niſi non dotem, ſed ante nuptias donationẽ mulier petat. l. aſſiduis. 12. §.

fin. C.

fin. C. qui potiores in pig. M.I.R.d.reg. 20. except. 13. Huic contradicere videtur d.l.29. C. de iure dotium. Decimaquinta: Niſi paraphernalia, non dotem mulier petat. reprobatur d. l. 29. ibi: rebuſq; extra dotem conſtitutis. M.I.R.d.reg.20. except.11. Hactenus exceptiones contra dotis priuilegium propoſitæ ſunt. earum autem replicatio generalis eſt: Niſi res ipſæ dotales extent, vel res ex rebus dotalibus cōparatæ. nam in hiſce rebus, prædictis exceptionibus non obſtantibus, mulier priuilegium dotis retinet. l. in rebus dotalibus 30. in prin. C. de iure dotium. Exemplum habetur l. ſi cum dotem. 22. §. fin. ff. ſoluto matrim. Aliud Nouell. c. 91. §. his itaq; in controuerſiam. Hactenus de priuilegio dotis, quarta regula, ſit dictum.

V. Regula: Pupillus tutelæ actione agens, cæteris creditoribus præfertur in bonis tutoris. l. pro officio. 20. C. de adminiſtr. tutor. Nouell. c. 118. §. ſed ſi multi. M.I.R.d.cap.20. regul.21. Huius exceptio prima eſt: Niſi non pupillus, ſed eius hæres vel alius agat. l. ex pluribus. 41. ff. de adminiſtr. tutor. l. dabimuſq; 4. verſic. ipſe autem. ff. de priuileg. cred. Secunda: Niſi pupillus poſt pubertatem, rationibus à tutore acceptis, reliquationem eius ſecutus, vſuras acceperit. reprobatur l. qui nominibus. 43. ff. de adminiſtr. tutor. Tertia: Niſi non contra tutorem, ſed eum qui pro tutore negotia geſſit, agatur. reprobatur l. vltim. ff. de tutela & rationibus diſtrah. d. l. 4. §. 1. & l. ſi negotium. 7. ff. de priuilegijs creditor. Quarta: Niſi non tutor, ſed eius defenſor ſit condemnatus. reprobatur l. defenſor. 22. ff. de tutelæ & rationibus diſtrah. action. Quinta: Niſi ſubſidiaria actione aduerſus magiſtratum, qui tutorem dedit, agatur. l. 1. §. priuilegium. ff. de magiſtratib. conueniend.

VI. Regula: Furioſus, prodigus & cæteri, qui curatores habent, idem priuilegium habent in bonis curatoris, quod pupillus in bonis tutoris. l. dabimuſq; 4. §. fin. cum duabus ll. ſequentibus. ff. de priuilegijs creditorum. l. & mulieri. 15. ff. de curatoribus furioſo. Exceptio prima eſt: Niſi bonis curator datus ſit, vel abſenti. l. idem priuilegium. 6. ff. de priuileg. credit. Altera: Niſi ventri curator ſit datus. l. ſi ventri. 8. in princip. ff. eod. tit.

VII. Regula: Qui apud menſam numulariam depoſuit, ex hac cauſa agens, cæteris præfertur creditoribus. d. l. 8. §. in bonis. l. ſi hominem. 7. §. quoties, cum l. ſeq. ff. depoſiti. Huius exceptio prima eſt: Niſi is qui pecuniam depoſuit, vſuras à numularijs acceperit. d. l. 8. §. in bonis. ff. de priuilegijs credit. d. l. 7. §. quoties. ff. depoſiti. Secunda: Niſi creditores ſint priuilegiati. d. l. 8. §. in bonis. Cuius replicatio eſt: Niſi is qui depoſuit, vindicet nummos quos depoſuit, quiq; adhuc extant: hoc enim caſu præfertur creditoribus priuilegiatis. d. §. in bonis. verſ. ſi tamen numi. Tertia exceptio eſt: Niſi alij ſint depoſitarij: his enim nō præfertur, ſed cū illis cōcurrit. d. l. 7. §. fin. ff. depoſiti. Quarta: Niſi ſumptuū cauſa ſit: hæc enim depoſitarijs præferenda. l. quod priuilegium. 8. in fin. ff. depoſiti.

VIII. Regula, De eo qui in funus credidit vel impendit. Hic cæteris præfertur. l. penult. ff. de religioſ. & ſumptibus funerum. Huius exceptio prima eſſe videtur: Niſi in alterius, nō in eius funus, de cuius bonis agitur, impenſum ſit. ſed reprobatur l. 2. in princ. ff. de priuileg. cred. Secunda: Niſi alia quam funeraria actione ſumptus repetatur. reprobatur d. l. 2.

IX. Regula, De eo qui rem vindicat. Is in ea re, ſi modò extat, potior eſt, per ea quæ dicta ſunt ſ. reg. 4. in fin. item reg. 7. except. 2. M.I.R.d.cap.20. reg.24. Exemplum proponitur l. ſi fideicommiſſorum. 11. in prin. ff. vt in poſſeſſionem legat.

X. Regula: Is qui rem vendidit, vel alio modo alienauit, ſi emptor ſoluendo non ſit, vel preciū ab eo venditor conſequi non poſſit, potior in ea re habetur. l. quod quis. 18. verſ. vel ob nauem venditam petat. ff. de priuileg. cred. Nouell. c. 136. §. porrò neque. verſ. ſi tamen contractus. Planè hoc priuilegium d. Nouell. tribuitur argentarijs, & contradicit propoſitæ regulæ gloſſ. in d. l. 18. item Baptiſt. à Vill. in litera C. numero 209. & in litera V. numero 13. item Soar. in literà C. num. 324. M.I.R.d.cap.20. reg.33.

XI. Regula, De eo qui in rem conſeruandam vel reficiendam credidit. Hic potior habebitur. l. 1. ff. de ceſſione bonor. l. ſi ventri. 8. §. 1. ff. de priuileg. credit. l. creditor. 25. ff. ſi certum petatur. l. 1. ff. quib. ex cauſis pignus contrah. l. interdum. 5. cum ſeq. ff. qui potiores in pig. M.I.R.d. cap.20. reg.25. Huius exceptio eſt: Niſi mulier dotem repetat. hæc enim præfertur ei qui in rem conſeruandam credidit. Nouell. c. 97. §. his conſequens, cum ſequentibus.

XII. Regula, De eo qui in nauem extruendam, inſtruendam vel emendam credidit. Hic cæteris præfertur creditoribus. l. qui in nauem. 10. & l. quod quis. 18. ff. de priuilegijs credit. Plura vide ſ. reg. prox.

XIII. Regula, De eo qui redemptori nauis, vel ædium reficiendarum cauſa, domino mandante pecuniam ſoluit vel miniſtrauit. Et hic potior habetur. l. ſi ventri. 8. §. 1. ff. de priuilegijs credit. l. 1. in fin. ff. ex quib. cauſis pignus contrah.

XIIII. Regula, De eo cuius pecunia res eſt comparata. Et hic potior erit. l. idemq; 7. in prin. ff. qui potiores in pign. l. licet. 7. C. eod. tit. l. ſed ſi pecunia. 3. in prin. ff. de reb. eorum qui ſub tutela. M.I.R.d.cap.20. reg.22. Huius exceptio prima eſt: Niſi non nominatim ipſi, cuius pecunia res eſt comparata, pignori obligata ſit. d. l. 7. l. quamuis. 17. C. de pignoribus & hypothecis. & Nouell. c. 136. de argentariorum contractib. §. porrò neq;. Planè eo caſu, quo res comparata creditori nominatim pignori obligata non eſt, eius quod credidit, habet vindicationem. quod replicationis loco notandum: quæ in argentarijs quidem approbatur d. §. porrò neque. Altera exceptio eſt: Niſi mulier ex cauſa dotis agat: hæc enim præfertur. Nouell. c. 97. §. his conſequens, cum ſequentibus. Tertia: Niſi res non in totum alicuius pecunia ſit comparata: tūc enim cum alijs creditoribus antiquioribus concurrit. l. idemq; 7. §. quod ſi res. ff. qui potiores in pig. Quarta: Niſi fiſco vel Imperatori ob non ſolutas penſiones, idem debitor teneatur: hoc enim caſu videtur is, cuius pecunia res eſt comparata, poſtponendus. Sed reprobatur l. vlt. ff. d. tit.

XV. Regula, De eo cui res pignori obligata eſt. Hic in ea re cæteris creditoribus potior eſt. l. eos qui. 9. C. qui potiores in pign. habeant. l. pro debito. 6. §. vnde

ſiquidem. C. de bon. auth. iud. poßid. M. I. R. d. cap. 20. reg. 27. Exceptio prima eſſe videtur: Niſi pignus prætorium ſit, non conuentionale. Sed reprobatur l. cum rempub. 4. C. qui potiores in pignor. hab. M. I. R. d. regul. 27. except. 1. Secunda exceptio eſt: Niſi cum hæres rem hæreditariam pignori obligaſſet, creditor hæreditarius ſeparationem impetrauerit. l. 1. §. ſciendum. ff. de ſeparationibus. Tertia: Niſi alius damni infecti nomine in poſſeßionem miſſus ſit. l. his qui pignori. 12. ff. de damno infecto. Quarta: Niſi alius ſeruum pignori obligatum, ab hoſtibus redemit. hic enim præfertur hypothecario creditori. l. in bello. 12. §. ſi pignori. ff. de captiuis. Quinta: Niſi alius creditor priuilegium habeat. reprobatur iuxta interpretationem Accurſij l. Antiochenſium. 21. ff. de priuilegijs credit. Sexta: Niſi & alij prius ea res pignori fuit obligata. Hæc exceptio cum ſuis diſtinctionibus proponetur j. lib. 17. cap. 17.

XVI. Regula, De eo qui prius egit, & debitum accepit. Hic cæteris creditoribus poſtea agentibus præfertur. l. ſcimus. 22. §. & ſi præfatam. ibi: & eis ſatisfaciant. C. de iure deliberandi. l. inter eos. 19. ff. de re iud. Exceptio prima eſt: Niſi ex cauſa donationis prius agatur, donatore ſoluendo non exiſtente: tunc enim deducitur æs alienum cæterorum. d. l. 19. Cuius replicatio eſt: Niſi & alijs ex cauſa donationis debeatur: tunc enim iſtorum æs alienum nõ deducitur, ſed prius agentis ſeu occupantis melior eſt conditio. d. l. 19. & l. quoties. 98. ff. de regulis iuris. Altera exceptio eſt: Niſi & alij ſuperueniant, antequam prior ſuum ſit conſecutus. l. in iudicati. 61. ff. de re iudicata. Tertia: Niſi legatarij vel poſteriores creditores prius egerint, ſuumq; ſint cõſecuti: hoc enim caſu potiores creditores illis qd' acceperũt, poſſunt auocare. l. ſcimus. 22. §. ſin verò creditores, vſq; ad §. in cõputatiõe. C. de iure deliberandi. Plura de regula propoſita dicentur in alienatione in fraudem creditorum facta.

XVII. Regula, De legatarijs. Hi poſteriore loco habentur, & cæteris omnibus poſtponuntur. l. creditorib. 4. in fin. & l. quoties. 6. ff. de ſeparationibus. l. primo gradu. 35. ff. quæ in fraudem creditorum. l. ſcimus. 22. §. ſin verò creditores. C. de iure deliberandi. l. is cui. 5. §. poſtquam. ff. vt in poſſeß. legatorum. Exceptio prima eſt: Niſi libertates relictæ ſint: hæ enim peti poſſunt, quamuis hæreditas non ſit ſoluendo. d. l. 23. Altera: Niſi nõ defuncti qui legauit, ſed hæredis à quo legatum eſt, bona veneant, vel ſoluendò non ſint: hoc enim caſu legatarij cum cæteris creditoribus admittuntur. l. 1. C. de bon. iud. auth. poßid. l. ſi fideicõmiſſorum. 11. §. fin. ff. vt in poſſeß. legat.

XVIII. Regula, De ijs quorum pecunia ad priuilegiatos creditores peruenit. Hi quoq; idem habẽt priuilegium, quod ij quibus ſuccedunt. l. ſi ventri. 8. §. eorum ratio. ff. de priuilegijs credit. l. 2. ff. de ceßione bonor. l. vlt. C. de priuilegio fiſci. l. creditor. 12. §. ſi ſimpliciter, in fin. ff. qui potiores in pignore. & l. ſi generaliter. 6. C. eod. tt. Exceptio prima eſt: Niſi non ſtatim, ſed poſt aliquod interuallum pecunia ad creditorem priuilegiarium peruenerit. d. §. eorum ratio. verſ. perueniſſe. Altera: Niſi actio vel priuilegium non cedatur. l. ſi cum pecuniam. 3. C. de priuilegio fiſci.

XIX. Regula, De hærede creditoris priuilegiarij. Hic quoque idem priuilegium habet, quod habuit defunctus. l. ſi & iure. 10. ff. qui potiores in pig. M. I. R. d. cap. 20. reg. 26.

XX. Regula: Si plures ſint creditores idem vel par priuilegium habentes, concurrunt, nec potiores ſunt tempore priores. l. priuilegia. 16. ff. de priuilegijs creditorum. Exceptio eſt: Niſi duo ex cauſa dotis agant: tunc enim prioris dotis cauſa potior habetur, per ea quæ habentur s. reg. 4. except. 7.

XXI. Regula: Si nulli ſint creditores priuilegiarij, tunc omnes ex æquo pro rata admittũtur. l. pro debito. 6. in fin. C. de bon. auth. iud. poßid. & l. priuilegia. 16. ff. de priuilegijs cred. M. I. R. d. cap. 20. reg. 28.

DE SEPARATIONIBVS.
Caput XXXVI.

I. CAVSAE SEPARATIONIS petendæ & impetrandæ.

PRima cauſa: Si hæres debitoris defuncti ſoluendo non ſit, creditores hæreditarij, contra creditores hæredis, ſeparationem bonorum impetrare poſſunt. l. 1. in princ. ff. de ſeparationibus. l. ſi vxor tua. 7. in fine. C. de bon. auth. iud. poßid. Exceptio prima eſt: Niſi creditores hæreditarij, hæredis perſonã qualiter qualiter ſint ſecuti. d. l. 1. §. ſi quis pig. Exempla vide j. in exceptionibus ſequentib. Huius replicatio prima videtur eſſe: Niſi cum plures eſſent creditores hæreditarij, quidam hæredis perſonam ſecuti ſint, quidam verò ſeparationem impetrauerint: hoc enim caſu videtur, quòd etiam ij qui hæredis perſonam ſecuti ſunt, ad ſeparationem ſint admittendi. verùm reprobatur d. l. 1. §. quæſitum. Altera replicatio eſt: Niſi nõ eligentis mente perſonã hæredis ſecuti ſint, ſed ex neceßitate illum in ius vocauerint. d. §. ſi quis pig. & l. vlt. ff. d. tt. l. 2. in fin. C. de bon. author. iud. poßid. Secunda exceptio eſt: Niſi creditor debitum ab hærede nouandi animo ſit ſtipulatus. l. 1. §. illud ſciendum. ff. de ſeparationibus. Tertia: Niſi ab hærede vſuras acceperit creditor. d. §. illud ſciendum. Quarta: Niſi creditores ab hærede ſatis acceperint. d. §. illud ſciendum. Quinta: Niſi pignus ab hærede creditor acceperit. d. l. 1. §. ſi quis pignus. Sexta: Niſi bona hæreditaria hæredis bonis mixta ſint. d. l. 1. §. præterea. Huius replicatio eſt: Niſi bona rurſus ſeparari poßint. d. §. præterea. Septima exceptio eſt: Niſi hæreditas ab hærede vendita ſit. l. 2. ff. de ſeparationibus. Octaua: Niſi intra quinquennium ab adita hæreditate, ſeparatio nõ ſit deſiderata. l. 1. §. quod dicitur. ff. d. tt. Nona: Niſi creditoribus qui ſeparationẽ petunt, in diem vel ſub conditione debeatur. reprobatur l. creditoribus. 4. ff. eod. tt. Decima: Niſi ijs qui ſeparationem petunt, ex cauſa legati debeatur. reprobatur l. quoties. 6. in princ. ff. d. tt. & l. hæreditariarum. 39. ff. de obligat. & actionibus. Vndecima: Niſi ei qui ſeparationem petit, debeatur ex cauſa fideiußionis, qua apud eum defunctus pro hærede fideiuſſerat. hoc enim caſu, cum & hæres principaliter actori ſit obligatus, & cauſa fideiußionis per ſucceßionem extincta, videtur ſeparatio deneganda. verùm reprobatur l. de-

bitor.

bitor. 3. ff. de ſeparationibus. Duodecima exceptio: Niſi aduerſus fiſcum vel municipes ſeparatio petatur. reprobatur. l. 1. §. ſciendum, in fin. Hactenus prima ſeparationis cauſa cum ſuis exceptionibus eſt propoſita.

II. Cauſa: Si defunctus non fuit ſoluendo, videbatur exemplo cauſæ præcedentis, creditores hæredis petere poſſe, vt bona defuncti ab hæredis debitoris ſui bonis ſeparentur. ſed reprobatur l. 1. §. ex contrario. ff. de ſeparationibus. Planè admitti videtur primùm, ſi hæres in fraudem creditorum ſuorum, hæreditatem damnoſam adijt. quæ tamen diſtinctio reprobatur d. l. 1. §. quæſitum eſt. Secundò admittitur cauſa propoſita, ſi hæres coactus fuit hæreditatē damnoſam adire. d. l. 1. §. ſed ſi quis ſuſpectam.

III. Cauſa: Si libertus libertáue damnoſam adijt hæreditatem, patronus ſeparationem petere poteſt. l. quoties. 6. §. ſi liberta. ff. d. tt.

IIII. Cauſa: Si ſeruus à domino, qui ſoluendo non eſt, liber hæresq́, eſſe iuſſus ſit: hic enim, vt ſua bona à bonis domini ſeparentur, impetrare poteſt. l. 1. §. 1. ff. de ſeparationibus.

V. Cauſa: Filiofamiliâs, qui caſtrenſe peculium habet, non ſoluendo exiſtente, creditores caſtrenſes & cæteri ſeparationem bonorum caſtrenſium & aliorum petere poſſunt. d. l. 1. §. ſi filijſfamiliâs. Hactenus de cauſis ſeparationis ſit dictum.

II. QVI ET ADVERSVS quos ſeparationem petere poſsint?

Prima huius loci regula proponitur l. 1. §. item videamus. ff. de ſeparationibus.

Altera habetur d. l. 1. §. ſecundum hæc.

III. QVOMODO ET A' QVO ſeparatio impetranda?

Cauſa cognita, & decreto prætoris impetratur. d. l. 1. in princ. & §. de his autem. l. 2. C. de bon. auth. iudicis poſſid.

IIII. QVANDO & quamdiu peti poſsit ſeparatio, vide s. cauſa 1. excep. 8. & 9.

V. EVENTVS SEPARATIONIS.

I. Regula: Qui ſeparationem impetrarant, ex bonis hæredis nihil conſequi poſſunt. l. 1. §. penult. ff. d. tt. de ſeparationibus. Exceptio prima eſt: Niſi errore & iuſta ignorantia ducti, ſeparationem petierint. d. §. penult. Secunda: Niſi poſt ſeparationem hæres aliquid ex hæreditate acquiſierit: ad illud enim creditores defuncti admittūtur l. ſi creditores. 5. in prin. ff. eod. tt. Tertia: Niſi hæredis creditoribus ſit ſolutum: hoc enim caſu videtur, creditores defuncti ad id quod ex hæredis bonis ſupereſt, admittendos. verùm reprobatur d. l. 5. §. quod ſi proprij. Contradicit l. debitor. 3. §. fin. ff eod. tt. Quarta exceptio: Niſi hæreditarij creditores circa ſeparationem bonorum ſint decepti, vt minus ſint conſecuti. reprobatur d. §. quod ſi proprij. verſ. idemq́, exiſtimo. Quinta: Niſi cum debitor fideiuſſori hæres extitiſſet, creditor ſeparationem bonorum defuncti fideiuſſoris petierit. d. l. 9. §. quid ergo. ff. de ſeparationibus.

Altera regula: Creditores hæredis ad id quod ex bonis defuncti ſupereſt, admittuntur. l. 1. § penult. & d. l. 3. §. fin. ff. d. tt.

DE EXTRAORDINARIIS cognitionibus. Cap. XXXVII.

SVpereſt vltimus iudiciorum locus, de adfinibus illorū remedijs: quæ ſunt, extraordinaria cognitiones, cōpromiſſum & tranſactiones. Nam hæc quoque circa lites verſantur, & ad finiendas eas, perinde ac iudicia, pertinent.

I. CAVSAE EX QVIBVS ET de quibus extra ordinem cognoſcitur.

I. Regula: De mercedibus extra ordinem cognoſcitur. l. 1. in princ. ff. de extraord. cognitionibus. Exceptio prima eſt: Niſi alij, quàm præceptores ſtudiorum liberalium, mercedem petant. d. l. 1. in princip. Declaratur d. l. 1. §. 1. & §. ludi quoque. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi medici mercedem petant. his enim, quamuis profeſſores non ſint, extra ordinem ius dicitur. d. l. 1. §. medicorum. Cuius duplicatio eſt: Niſi illegitimis modis medicinam exerceant, veluti per incantamenta, &c. d. l. 1. §. medicos. Secunda replicatio eſt: Niſi obſtetrix mercedē petat. nam quāuis & hæc profeſſorum numero non contineatur, tamen ei extra ordinem ius dicitur. d. l. 1. §. ſed & obſtetricem. Tertia: Niſi ludi literarij magiſtri mercedem petant. nam & his extra ordinem ius dicitur, licet profeſſores non ſint. d. l. 1. §. ludi quoque. Quarta: Niſi comites ſalarium petant. d. l. 1. §. ſed & ſi comites. Quinta: Niſi nutrices mercedem petant. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 1. § penul. Sexta: Niſi proxeneta mercedem ſeu proxeneticum petat. nam hic, quamuis poſſeſſor non ſit, extra ordinem auditur. l. vlt. ff. de proxenetis. Hæc de prima exceptione eiusq́, replicationibus ſint dicta. Secunda exceptio eſt: Niſi philoſophi mercedem petant. d l. 1. §. an & philoſophi. Tertia exceptio eſt: Niſi iuris ciuilis profeſſores mercedem petant. d. l. 1. §. proinde. Hæc de prima regula eiusq́, exceptionibus ſint dicta.

II. Regula: Si cauſa proponatur aduerſus eos, quibus extra ordinem præſes mercedem conſtituit, de quibus s. dictum regula proxima: de iſta quoq́, præſes extra ordinem cognoſcit. approbari videtur l. 1. §. ſed & comites. ibi: ſed & aduerſus. ff. de extraord. cognitionibus.

III. Regula: Si ei qui extra ordinem aliquid petit, mutua petitio, ſeu recōuentio opponatur, de ea quoq́, extra ordinem poteſt cognoſci. d. l. 1. §. fin.

IIII. Regula huius loci proponitur l. 2 ff. d. tt. Plures huiuſmodi regulas vide j. lib. 23. cap. vlt.

II. QVOMODO EXTRA ORDINEM cognoſcendum, & quæ cognoſcentis officia?

I. Regula: In extraordinarijs cognitionibus iudici circumſtantiæ negotij probè excutienda & exploranda ſunt, & ſecundum eas decernendum. approbatur exemplo l. 1. §. in honorarijs. ff. de extraordinarijs cognitionibus. l. vlt. §. fin. ff. de actionibus & obligat. & l. vlt. ff. de proxenetis.

II. Regula: Huiuſmodi cognitiones extraordina-

riæ per libellum expediri non poſſunt. l. nec quicquã. 9.§.1.ff.de officio proconſulis.

III. Regula: In extraordinarijs criminibus iudici licet ferre ſententiam quam velit, vel leniorem, vel duriorem, dummodò in vtroque rationem non excedat.l.hodie.13.ff.de pœnis.

IIII. Regula: In extraordinarijs iudicijs conceptio formularum non obſeruatur. l.actio.46.§.negotiorum geſtorum.

DE COMPROMISSIS.
Cap. XXXVIII.

SEcundum iudiciorum adfine remedium eſt, compromiſſum, de quo nunc dicendum.

I. SIMILE compromiſſi & vſus proponitur l.1. ff. de receptis arbitris. l. non diſtinguemus. 32. §. illud in prima ff.eod.tt.& l.rem nõ nouam.12.in prin. C.de iudicijs.

II. DE EXCEPTIONIBVS ADuerſus compromiſſum.

Regulariter, ſi duo pluresue de aliqua controuerſia, quæ inter eos eſt, in aliquem compromiſerunt, iſto compromiſſo alter alteri obligatur: & ſi fides compromiſſo non præſtetur, naſcitur hinc actio, de qua dicetur).cap.40. M.I.P.lib.2. cap.21.reg.1. M.I.R.lib.2.cap.22.reg.1. Huius autẽ regulæ exceptiones plures ſunt, pro varietate circumſtantiarũ compromiſſi: puta, perſonæ compromittentis, & eius in quem compromittitur, rei ſeu cauſæ de qua compromittitur, rei compromiſſæ, modi & conſequentium compromiſſum. de quibus generibus ſingulis ordine diſpiciendum, & primùm de ijs quæ ſumuntur ex perſona compromittentis.

I. Exceptio: Niſi ſeruus compromiſerit.l.nõ diſtinguemus. 32.§.ſi ſeruus. ff.de recep.arb. Huius replicatio eſſe videtur: Niſi pro ſeruo contra liberum pronuncietur. ſed reprobatur d.§.ſi ſeruus.

II. Exceptio: Niſi pupillus vel minor 25.annis compromiſerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi pupillus.35.& l.Labeo ait.3. in princip.ff.d.tt. M.I.R.d.regul.1.except.3.

III. Exceptio: Niſi mulier, alterius nomine cõpromiſerit.l.non diſtinguemus.32.§.ſi mulier.ff.eod.tt.

IIII. Exceptio: Niſi quis alieno nomine compromiſerit, qui neq; mandatum habeat, neq; de rato caueat. reprobatur d.l.32.§.penult.

V. Exceptio: Niſi is qui Romæ compromiſit, mox Romam in legationem venerit. nam hoc caſu parêre cõpromiſſo non cogitur. d.l.32.§. item ſi quis Romæ. Replicatio prima eſt: Niſi in legatione cõpromiſerit. Altera: Niſi ipſe legatus adhuc cõpromiſſo parêre ſit paratus.d.§.item ſi quis Romæ. Hæc de exceptionib. ſumptis ex perſona cõpromittentis: ſequũtur nunc ex perſona eius, in quem compromittitur.

VI. Exceptio: Niſi in ſeruum ſit compromiſſum. l. Pedius. 7.§. in ſeruum. ff.de receptis arbitris. M.I.P. lib.2.cap.21.reg.1.except.2. Cuius replicatio eſt: Niſi ſeruus liber factus ſit, & compromittentes in eadem voluntate perſeuerent. l.ſed ſi 9.in prin.ff.d.tt.

VII. Exceptio: Niſi in libertum ſit cõpromiſſum. reprobatur d.l.7.in prin.M.I.P.d.reg.1.except.3.

VIII. Exceptio: Niſi in filiumfamiliâs ſit cõpromiſſum. reprobatur l. ſed & 5.ff.d.tt. M.I.P.d.regul.1.exception.9.

IX. Exceptio: Niſi in minorem ætate compromiſſum ſit. l. ſed ſi.9.§.1. & l.cùm lege. 41.ff. de recept.arb. M.I.R.d.reg.1.except.8. Quod autem in d.l.41. adijcitur de maiore viginti annis, minore tamen annis vigintiquinque, et concordat l.licet.15. ibi: aut ſi ætas. ff.eod.tt.

X. Exceptio: Niſi in furioſum, ſurdum aut mutum ſit compromiſſum.d.l.9.§.1.

XI. Exceptio: Niſi in mulierem ſit compromiſſum. l.vlt.C.de recep.arbitris. M.I.P.d.reg.1.except.4.vbi diſtinguitur.

XII. Exceptio: Niſi in ignominioſum ſit compromiſſum. reprobatur l.Pedius ait.7. in princ.ff.eod.tt. M.I.P.d.reg.1.except.5.

XIII. Exceptio: Niſi in iudicem ordinarium ſit compromiſſum. d.l.9.§.ſi quis iudex. M.I.P.d.reg.1. except.6.vbi diſtinguitur.M.I.R.d.reg.1.except.10.

XIIII. Exceptio: Niſi in duos aut plures numero pares ſit cõpromiſſum. reprobatur l.item ſi vnus.17.§. principaliter. ff.de recep.arb. M.I.P.d.reg.1.exc.7.

XV. Exceptio: Niſi in incertam perſonam ſit compromiſſum. approbatur exemplo d. l.17.§.ſi in duos. M.I.P.d.reg.1.except.8. Cuius replicatio eſt: Niſi in vnum incertum ex duobus certis ſit compromiſſum. d.l.17.§.ſed ſi ita.

XVI. Exceptio: Niſi in eum cuius intereſt, vel ad quem controuerſia pertinet, compromittatur. l.penult.ff.d.tt.

XVII. Exceptio: Niſi in re patris in filium compromittatur. reprobatur l.quinetiam.6 ff.eod.tt.M.I.P.d.reg.1.except.9. Sequitur tertium exceptionum genus, quod ſumitur ex re ſeu cauſa, de qua compromiſſum eſt.

XVIII. Exceptio: Niſi de publici iudicij, vel famoſæ cauſa ſit compromiſſum. l.non diſtinguemus.32.§. Iulianus.ff.d.tt. M.I.R.d.reg.1.except.11.

XIX. Exceptio: Niſi de cauſa libertatis vel ingenuitatis ſit cõpromiſſum.d.l.32.§.de liberali cauſa.

XX. Exceptio: Niſi de cauſa populari ſit compromiſſum.d.l.32.§.de liberali.

XXI. Exceptio: Niſi de vnius tantùm actionibus & cõtrouerſijs ſit compromiſſum. reprobatur l.Pomponius.13.§.1. & l.quid tamen. 21.§.plenum. ff.d.tt. Nunc quarti generis exceptiones videamus, ſumptas ex re compromiſſa.

XXII. Exceptio: Niſi ſententia in compromiſſo definita ſit, quam ferre arbiter debeat. l.qualem.19. §.1.ff.d.tt. M.I.R.d.reg.1.except.16.

XXIII. Exceptio: Niſi ita compromiſſum ſit, vt quod Titio placeret, id Seius pronũciet. l.item ſi vnus. 17.§.inde Pomponius. C.de recept.arbitris.

XXIIII. Exceptio: Niſi in duos ſit compromiſſum ita, vt ſi diſſentirent, tertium aſſumerent. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.17.§.ſi in duos. M.I.P.d.regul.1.except.8.

XXV. Exceptio: Niſi pœna compromiſſo non ſit inſerta. l.cum antè.5.§.altera autem. C.de receptis arbitris. Nouell.c.82.§.quoniam verò. M.I.P.d.regul.1.

except.

except.13. M.I.R.d.reg.1.excep.17. Cõtradicit l.diem proferre. 27.§.fin.ff.de receptis arbitris. Quæ tamen verba per iam dictas conſtitutiones videntur eſſe ſublata, niſi intelligantur de replicationibus ſequentib. Eſt autem ꝓpoſita exceptionis replicatio prima: Niſi poſt latam ab arbitrio ſententiam litigatores ei ſubſcripſerint. d.l.5.in princ. & l.ne in arbitris. 4.§.fin. C.de recept.arb. M.I.R.d.except.17.repl.1. Secunda: Niſi pars contra quam arbiter ſententiam tulit, intra decem dies contra eam non fuerit proteſtata. d.l. 5.§.ſin autem. M.I.R.d.except.17.repl.2.vbi contradicitur. Tertia: Niſi interueniente iureiurando, in arbitrum ſit compromiſſum.d.§.ſin autem. & d.l.4.C. eod.tt. Mutatur ac tollitur hæc replicatio Nouell. c. 82.§.quoniam verò, cum ſequentibus. Quarta replicatio eſt: Niſi arbiter iuramentum præſtiterit. approbari quidem videtur d.l.4. ſed etſi ipſe ſolus arbiter. Sed mutatur iſta conſtitutio, & replicatio propoſita reprobatur d.Nouell.c.82.§.quoniã verò. Hac de exceptione viceſimaquinta eiuſq; replicationib. ſint dicta. Similem vide ȷ.cap.prox.quæſt.1.except.8.

XXVI. Exceptio: Niſi alter tantùm in compromiſſo pœnam ſit ſtipulatus, alter non ſit ſtipulatus. l. Pomponius.13.§.1. & l.litigatores. 11.§.idem Iulian. ff.de recept.arb.

XXVII. Exceptio: Niſi ſub conditione pœna ſit promiſſa. d.l.11.§.fin.

XXVIII. Exceptio: Niſi alia res quàm numaria, pœnæ nomine ſit ꝓmiſſa. reprobatur d.l.11.§.qđ ait.

XXIX. Exceptio: Niſi incerta ſumma pœnæ nomine ſit promiſſa. reprobatur l.non autem.28.ff.d.tt.

XXX. Exceptio: Niſi minor vel maior pœna promiſſa ſit, quàm res de qua eſt compromiſſum. reprobatur l.non diſtinguemus.32.in prin.ff.eod.tt. Quinti generis exceptio ſequitur, ſumpta ex modo compromittendi.

XXXI. Exceptio: Niſi nudo pacto ſit compromiſſum, nulla ſtipulatione interueniẽte. Subſiſtit quidem ipſo iure, ſecundum ea quæ in præcedentibus dicta ſunt, de pœnali ſtipulatione omiſſa: & cum ex nudo pacto nulla naſcatur obligatio vel actio. ſed eius replicatio prima eſt: Niſi non de dando, ſed de retinendo aliquo pœnæ nomine conueniat. l.litigatores. 11.§. interdum. ff.de recept.arb. Altera: Niſi res apud arbitrum depoſita ſit eo pacto, vt ei daret qui viciſſet, vel non redderet ei qui ſententiæ non paréret. d.l.11. §.quid ergo. Superſunt vltimi generis exceptiones contra compromiſſum, ſumptæ ex ijs quæ compromiſſum ſequuntur.

XXXII. Exceptio: Niſi alter compromittentium, pendente compromiſſo deceſſerit. l.diem proferre.27. §.1.& l.non diſtinguemus. 32.§.ſumma. ff.de recept. arb. M.I.P.d.regul.1.except.14. Huius replicatio eſt: Niſi hæredis vel aliorum etiam in compromiſſo facta ſit mentio: tunc enim vnius morte non ſoluitur compromiſſum.d.§.1. Cuius duplicatio eſt: Niſi ab altera tantùm parte hæredis mẽtio ſit facta, nõ ab vtraq;. l.ſed & interpellatur.49.§.fin.ff.d.tt.

XXXIII. Exceptio: Niſi is qui cum defuncto compromiſerat, hæreditatis controuerſiam moueat. d.l. 32.§.ſi is faciat.ff.d.tt.

XXXIIII. Exceptio: Niſi is qui compromiſit, poſtea bonis cedat. l.item ſi vnus. 17. in princip.ff.de receptis arbitris.

XXXV. Exceptio: Niſi is qui Romæ compromiſit, poſtea Romam in legationem veniat. Hæc exceptio tractata eſt ſ.eod.cap.except.5.

XXXVI. Exceptio: Niſi alter ex compromittentibus furere cœperit. l.ſi compromiſſum. 47.§.fin.cum ll.ſequentibus. ff.d.tt. Cuius replicatio eſt: Niſi curatorem furioſus habeat.d.§.fin.

XXXVII. Exceptio: Niſi pœna compromiſſi alteri ſit acceptolata, vel alio modo defecerit. l.Pomponius.13.in princ.& l.non diſtinguemus.32.§.ſumma.ff.eod.tt.

XXXVIII. Exceptio: Niſi dies compromiſſi finitus ſit, ſententia nondum dicta. d.l.32.§. ſumma. l. antepenult.ff.eod.tt. M.I.R.d.reg.1.except.21. Huius replicatio prima eſt: Niſi in compromiſſo, de die proferenda conuenerit. l.arbiter. 33.ff. de recept. arbit. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi litigatores poſtea diem proferri nolint. d.l.33. Secunda duplicatio eſt: Niſi arbiter non protulerit diem, ſed alter ex litigatoribus in mora fuerit: huic enim ad moram excuſandam replicatio propoſita non prodeſt. approbari videtur d.l.32.§.dies compromiſſi.ff.d.tt. Secunda replicatio eſt: Niſi finito die cõpromiſſi, litigatores denuò compromittant. quæ replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius duplicatio eſt: Niſi arbiter arbitrium denuò recipere nolit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.quid tamen. 21.§.Papinianus.ff.eod.tt. Tertia replicatio eſt: Niſi arbiter diem protulerit. ſubſiſtit ipſo iure, verùm eius duplicatio eſt: Niſi nihil de die proferenda, inter partes conuenerit. d.l.32. §.fin.ff.d.tt. Quarta replicatio eſt: Niſi certus dies compromiſſi definitus non ſit. l.ſed ſi.14.ff.d.tt.

XXXIX. Exceptio: Niſi alter litigatorum rem in iudicium deduxerit. reprobatur l.ſi quis.30.ff. de recept. arbit.

XL. Exceptio: Niſi de negocio ſit tranſactum. d.l. 32.§.item non eſt.ff.d.tt.

XLI. Exceptio: Niſi res de qua compromiſſum eſt, interierit. approbatur ſimul & diſtinguitur d.§.item non eſt. Hæc de exceptionibus aduerſus compromiſſum.

III. EVENTVS COMPROMISſi & conſequentia.

I. Regula, De ſententia ab arbitro dicenda, proponetur ȷ.cap.prox.

II. Regula: Compromiſſo tẽpus præſcriptionis interrumpitur. l.cum ante.5.§.pen.C.de recep.arb.

III. Regula: Probationes & atteſtationes factæ apud iudicem compromiſſarium, etiam valent apud iudicem ordinarium. d.l.5.§.fin.

IIII. Regula, De ſententia arbitri exequenda, ꝓponitur d.l.5.§.quatenus poſſit.

V. Regula: Si per fideiuſſores fuerit cautum in compromiſſo, & vel dies compromiſſi prorogetur, vel fideiuſſores mortui ſint, denuò cauendum eſt. l.Labeo ait.25.§.fin.cum l.ſeq.ff.de recep.arbitris. Plures huius loci regulas vide in duobus capitibus ſequentibus.

DE SENTENTIA AB ARbitro dicenda. Cap. XXXIX.

I. CAVSA EX QVA COGENDVS eſt arbiter dicere ſententiam.

SI arbitrium in ſe recepit, ſententiam dicere eſt cogendus. l. Labeo ait. 3. §. ait prætor. ff. de recept. arb. Ratio proponitur d. l. 3. §. tametſi. M. I. R. lib. 2. cap. 22. reg. 3. Declaratur cauſa propoſita definitione verbi Recipere, l. Pomponius. 13. §. recepiſſe. ff. eod. tt. Nunc propoſitæ regulæ exceptiones videamus.

I. Exceptio: Niſi nõ receperit arbitrium is in quem eſt compromiſſum: hoc enim caſu non eſt cogendus. d. l. 3. §. tametſi. & l. quid tamen. 21. §. ſi quis ex litigatorib. M. I. R. d. reg. 3. except. 1.

II. Exceptio: Niſi non eo animo receperit, vt ſententiam diceret. d. l. 13. §. recepiſſe, in fin. ff. d. tt.

III. Exceptio: Niſi in dignitate poſitus ſit is qui arbitriũ recepit. reprobatur d. l. 3. §. fin. ff. de recep. arb.

IIII. Exceptio: Niſi in magiſtratu poſitus ſit is qui arbitrium recepit. approbatur ſimul & diſtinguitur d. §. fin.

V. Exceptio: Niſi ſacerdos ſit, qui arbitrium recepit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. non diſtinguemus. 32. §. ſacerdotio. ff. de recep. arb.

VI. Exceptio: Niſi in arbitrum nõ ſit compromiſſum. d. l. 32. §. ſumma. et l. litigatores. 11. §. 1. ff. eod. tt.

VII. Exceptio: Niſi compromiſſum inutile ſit, aut ex pòſt facto irritum effectũ. d. §. ſumma. Huius ſpecies ſunt, omnes exceptiones ſ̃. cap. prox. propoſitæ. Itaq; hic repetendæ.

VIII. Exceptio: Niſi pœna cõpromiſſo non ſit adiecta l. Labeo. 3. §. ait prætor. & d. l. 32. §. 1. ff. d. tt.

IX. Exceptio: Niſi arbitro alius ſit additus, qui arbiter eſſe non poſſit. l. Pedius. 7. §. vnde Iulianus. ff. de recep. arb. Huius replicatio eſt: Niſi ita ſit cõpromiſſum, vt vel alterius ſententia valeret. l. ſed ſi. 8. ff. d. tt.

X. Exceptio: Niſi arbiter à cõpromittentibus fuerit infamatus. l. licet. 15. ff. d. tt. Planè non ſimpliciter datur hæc exceptio, ſed cauſa cognita. l. ſed ſi. 9. §. fin. ff. eod. tt.

XI. Exceptio: Niſi ſpreta authoritate arbitri, litigatores ad iudicium vel alium arbitrum ierunt, mox redierunt, vel multo poſt. d. l. 9. §. fin. cum ll. ſeq.

XII. Exceptio: Niſi inimicitiæ capitales inter arbitrum & litigatores interceſſerint. approbatur cum alijs ſimilibus d. l. 15. ff. d. tt.

XIII. Exceptio: Niſi minor ſit 25. annis. d. l. 15. & l. cum l. Iulia. 41. ff. eod. tt. M. I. R. d. reg. 3. except. 2.

XIIII. Exceptio: Niſi arbiter valetudinarius eſſe cœperit. d. l. 15.

XV. Exceptio: Niſi arbiter aliquot negotijs occupetur, aut vrgente profeſſione. d. l. 15.

XVI. Exceptio: Niſi arbiter iudicium ſuo nomine habeat. approbatur & diſtinguitur l. aut ſi. 16. ff. de recep. arb. Replicatio prima eſt: Niſi dies compromiſſi poſſit proferri. d. l. 16. Altera: Niſi non conſentiat denuò in ſe compromitti. d. l. 16.

XVII. Exceptio: Niſi ſententiam dixerit arbiter. l. qualem autem. 19. in prin. ff. d. tt. Cuius replicatio eſt: Niſi non omnes controuerſias, de quibus eſt compromiſſum, ſua ſententia finierit. d. l. 19. §. dicere. Plures huiuſmodi replicationes vide ſ̃. cap. prox. quæſt. 1. cauſa 7. except. 6. cum ſequentib.

XVIII. Exceptio: Niſi iuſta cauſa impediat arbitrum ſententiam dicere. d. l. 15. ff. d. tt.

XIX. Exceptio: Niſi cum in plures compromiſſum eſſet, non omnes cogantur. l. item ſi vnus. 17. §. item ſi plures. ff. de recept. arbit. Huius replicatio prima eſt: Niſi in duos vel plures alternatiuè ſit cõpromiſſum: puta in Titium aut Seium. d. l. 17. §. ſed ſi ita. Altera: Niſi in plures ſit compromiſſum ita, vt vel vnius ſententiæ ſtaretur. l. non diſtinguemus. 32. §. cum in plures. & l. ſed ſi. 8. ff. eod. tt. Tertia videtur: Niſi in alterum compromitti non potuit. ſed reprobatur l. Pedius. 7. §. vnde Iulianus. ff. d. tt.

XX. Exceptio: Niſi arbiter iuret, ſibi de cauſa nõdum liquere: hoc enim caſu ſpacium illi ad pronunciandum dandum. l. Pomponius ait. 13. §. fin. ff. d. tt.

XXI. Exceptio: Niſi ſordes & turpitudo arbitri manifeſta ſit. l. ſed ſi. 9. §. ſunt & alij. ff. eod. tt.

XXII. Exceptio: Niſi feriatis diebus cogatur. d. l. 13. §. penult. ff. d. tt. Reliquas propoſitæ regulæ exceptiones vide ſ̃. cap. proxim. Nam quæ ibi exceptiones propoſitæ ſunt, hic quoq; repeti poſſunt, ſecundum ea quæ dicta ſunt paulo ſuperius except. 7.

Replicatio præcedentium exceptionum generalis.

Replicationis loco notandum, quòd quædam propoſitarum exceptionũ non in totum excuſent, ſed ad tempus arbitriũ differant. quæ replicatio approbatur cauſa cognita l. aut ſi. 16. §. 1. ff. de recept. arb. Hæc de prima quæſtione eiuſq; exceptionibus ſint dicta.

II. QVOMODO COGENDVS arbiter ſententiam dicere.

PRima regula: Non niſi cauſa cognita cogendus. l. licet. 15. in prin. ff. de recep. arb. Secunda huius loci regula proponitur l. non diſtinguemus. 32. §. ſi arbiter. ff. eod. tt. Reliquas ferẽdæ ſententiæ circumſtantias vide ſ̃. cap. prox. inter except.

DE ACTIONE ET EXCEPTIONE compromiſſi. Cap. XL.

I. CAVSAE EX QVIBVS actio vel exceptio compromiſſi competit.

PRima & principalis cauſa huius actionis eſt: Si compromiſſo fides non præſtetur. l. ita demum. 31. in princ. ff. de recept. arb. M. I. R. d. cap. 22. regul. 7. Huius ſpecies ſunt cauſæ ſequẽtes, eiuſq; exceptiones vide ſ̃. cauſa 7.

II. Cauſa: Si litigator intra diem compromiſſi vel loco ſtatuto nõ adfuerit. l. 2. C. de recep. arb. & l. diem proferre. 27. §. ſi quis litigantium. ff eod. tt. Exceptio prima eſt: Niſi poſt diem compromiſſi arbiter adeſſe iuſſerit. l. quid tamẽ. 21. §. ſi intra. ff. d. tt. Cuius replicatio eſt: Niſi de die proferenda in compromiſſo conuenerit. l. non ex omnib. 39. §. fin. ff. d. tt. Secunda exceptio eſt: Niſi alibi arbiter adeſſe iuſſerit, quàm vbi in eum eſt compromiſſum. d. l. 21. §. ſi arbiter. Huius replicatio eſt: Niſi non procul ab eo loco, vbi compromiſſum

miſſum eſt, arbiter adeſſe iuſſerit. approbatur & diſtinguitur d.§.ſi arbiter. Tertia exceptio eſt: Niſi in locum inhoneſtum adeſſe iuſſerit arbiter.d.l.21.§.ſed & ſi. M.I.P.lib.2.cap.6.q.4.reg.7.excep.4.M.I R.d. lib.2.cap.5.reg.22.exc.21. Huius replicatio eſſe videtur: Niſi cum alter honeſte in eum locum venire non poſſet, alter poſſet: is q. ſine turpitudine venire poſſet, nõ venerit, cum alter veniſſet. ſed reprobatur d.§.ſed & ſi. Quarta exceptio: Niſi arbiter ipſe non venerit, vel ante diẽ mortuus ſit. l.arbiter.40.ff.de recep.arb. Quinta: Niſi valetudine aut alia iuſta cauſa impeditus litigator adeſſe non potuit. l.apud Celſum.4.§.ſi in arbitrum. ff.de doli mali excep.l.quid tamen.21.§.ſi quis ex litigatorib.ff.de recep.arb. Huius replicatio eſt: Niſi non ſit paratus in eundem compromittere.d.§.ſi quis ex litigatorib. Cuius duplicatio eſt: Niſi arbiter arbitriũ recipere recuſet.d.§.ſi quis ex litigatorib. Sexta exceptio eſt: Niſi qui non venit, per procuratorem defendatur. approbatur quidem ipſo iure, verùm eius replicatio eſt: Niſi arbiter ipſum quoq; dominũ litis adeſſe velit. l.non diſtinguemus.32.§.ſi domini.ff.de recept.arbitriis. Septima exceptio: Niſi in cõpromiſſo cõuenerit de die proferenda, & poſt diem adfuerit. reprobatur d.l.32.§.dies ff.eod.tt.

III. Cauſa: Si dolo quid fecit is qui compromiſit: veluti ſi arbitrum vel aduocatum diuerſæ partis corrupit. l. ita demum. 31.§.ſed & ſiquidem. & l.arbitrorum.C.d.tt.

IIII. Cauſa: Si arbitrum ſententiam dicere prohibuit. l.diem proferre.27.§.penult.ff.d.tt.

V. Cauſa: Si rem de qua compromiſſum eſt, in iudiciũ deduxerit. l. ſi quis.30. in fin.ff.d.tt. M.I.R.lib.2.cap.22.reg.6. Exceptio prima eſt: Niſi de ea re, quã in iudicium deduxit, cõpromiſſum nõ ſit. l.quid tamẽ.21.§.plenum.ff.de recept.arb. Altera: Niſi non omnes ſpecies, de quibus cõpromiſſum eſt, in petitione per errorem ſint deductæ: hæ enim poſtea impunè in iudiciũ poſſunt deduci. l.de reb.43.ff.eod.tt. Idem eſt in quantitate, ſi minus ſit petitum, quàm reuera debeatur. l. apud Celſum.4.§. item quæritur. ff.de doli mali exc. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi non errore, ſed dolo in petitione ſpecies non deduxerit. d.l.43. Tertia exceptio eſt: Niſi alius vel ab alio, quàm qui compromiſit, petatur. ſubſiſtit quidem ipſo iure, verùm eius replicatio prima eſt: Niſi compromittẽtis interſit ab alio non peti. approbatur cum ſua exceptione l.ſi duo rei.34.in prin.ff.d.tt. Altera: Niſi hæres eius qui compromiſit, petat. l.quamuis. 37.ff.eod.tt. Plures exceptiones vide paulo inferius cauſa 7.

VI. Cauſa: Si cum quis alieno nomine compromiſiſſet, dominus id ratum non habuerit. l. non diſtinguemus.32.§.penult.ff.d.tt.

VII. Cauſa: Si ſententiæ arbitri paritũ non ſit, pœna cõpromiſſi cõmittitur. l vlt.ff.de recep.arb. Exemplum proponitur l.inter Statillianũ. 44.ff.d.tt. M.I.P.lib.2.cap.21.reg.2. M.I.R.d.cap.22.reg.7. Aliud l. quid tamen.21.§.ſi arbiter.ff.eod.tt. Declaratur hæc cauſa l.Celſus ait.23.§.pen.ff.d.tt. Huius cauſæ exceptiones plures ſunt: quarum primum genus earũ eſt, quæ ſumuntur ex ipſa ſententia cui paritum non eſt, eiusq; qualitate. Eius generis exceptiones hæ ſunt.

I. Exceptio: Niſi ſententia non ad ſolutionem pecuniæ, aut operam præbendam pertineat. l.non ex omnibus.39.in prin.ff.de recep.arb.

II. Exceptio: Niſi iniqua ſit ſententia, & minus probabilis. reprobatur l.diem proferre. 27. §. ſtari. ff. de recep.arbit. M.I.P.d.reg.2. except.1. M.I.R.d.reg.7.except.1. Admittitur, ſi non de die lite in aliquẽ ſit compromiſſum, ſed de modo cuiuſdam contractus. l. ſocietatem. 76. cum quatuor ſequentibus. ff pro ſocio. M.I.R.libro 2.cap.17.regul.75. & d.exception.1. diſtinction.2.

III. Exceptio: Niſi inhoneſtum quid, vel contra leges arbiter iuſſerit. l.quid tamen. 21.§. non debent. & §.ſed & ſi in aliquem.ff.de recep.arb.M.I.P.d.except.1.diſtinct.2.

IIII. Exceptio: Niſi incerta ſit arbitri ſententia. d.l.21.§.Pomponius.

V. Exceptio: Niſi diuerſæ arbitrorum ſint ſententiæ. approbatur ſimul & diſtinguitur l. diem proferre.27.§.ſi plures.ff.de recept.arb. M.I.P.d. reg.2. except.4. M.I.R d.reg.7.except.3. Huius replicatio prima eſt: Niſi maior pars arbitrorum conſentiat. d.§. ſi plures. l. item ſi vnus. 17.§. principaliter. ff. eod.tt. M.I.P.d.exception.4.replic.1. Cuius duplicatio eſt: Niſi reliqui arbitri non fuerint præſentes: tunc enim maioris partis arbitrio non ſtatur. d.l.17.§.fin.cum l. ſeq. Altera replicatio eſt: Niſi arbitri diuerſis ſummis condemnauerint: hoc enim caſu, quoniã minor ſumma maiori ineſt, & ob id in eam conſenſiſſe videntur. niſi minor ſumma præſtetur, pœna committitur. d.l. 27.§.ſi plures. verſic. inde quæritur. ff.d.tt. M.I.P.d. except.4.repl.2.M.I.R.d.except.3.repl.3.

VI. Exceptio: Niſi de alia re, quàm de qua compromiſſum eſt, ſententia ſit lata. l.non diſtinguemus. 32.§.de officio.ff.de recept.arb. M.I.P.d.except.6.M.I.R.d.reg.7. except.4. Huius exemplum primum proponitur d.l.32.§.item ſi iubeat. Secundum, d.l.32.§. fin. & l.quid tamen.21.§.ſi intra.ff.eod.tt. Tertium, l.de his rebus. 46.ff.d.tt. Quartum, d.l.21.§. item ſi arbiter. Plura vide ĩ. in exceptionibus proximè ſequentibus. Propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi cum compromiſſum ſine die factum eſſet, arbiter diem conſtituerit: hoc enim caſu, quamuis nihil de eo in compromiſſo cautum ſit, non tamen vitiatur ſententia, nec propoſitæ exceptioni locus eſt. l.ſed ſi.14.ff.d.tt. Secunda replicatio eſt: Niſi de modo vacuæ poſſeſſionis dandæ pronunciauerit. nam & hoc caſu valet ſententia. d.l.32.§. arbitri.ff. eod.tt. Tertia: Niſi ſolutioni diem arbiter ſtatuerit.d.l.21.§. ſolutioni ff d.tt. Quarta: Niſi cum per errorem minor quantitas petita eſſet, arbiter in maiorem quantitatem, quæ reuera debetur, condemnauerit. l.4.§. item quæritur, ſi cum eo. ff. de doli mali exceptione. Quinta: Niſi litigatores, eorúmue hæredes adeſſe iuſſerit.d.l.32.§.ſi domini. Hæc de ſexta exceptione.

VII. Exceptio: Niſi arbiter ſua ſententia compromiſſum minuat, aut mutet. l.Labeo ait.25.§. hæc autem.ff.de recept.arb. M.I.P.d.reg.2.except.2.M.I.R. d.reg.7.except.5.

VIII. Exceptio: Niſi non definiat negocium arbiter, ſed de eo ad iudicem eundum, vel in alium com-

promittendum dicat, vel alterius arbitrio ſtandum. l. non diſtinguemus. 32. §. quæſitum. ff. d. tt.

IX. Exceptio: Niſi dominos per procuratores agere volentes, ipſos adeſſe iuſſerit arbiter, vel hæredes eorum. reprobatur d. l. 32.

X. Exceptio: Niſi arbiter ſua ſententia quem à ratione tutelæ minoris vigintiquinq; annis abſoluerit. l. Labeo ait. 3. in prin. ff. d. tt.

XI. Exceptio: Niſi non præſentibus partibus ſententia dicta ſit. approbatur exemplo eorum quæ dicta ſunt ſ̄. cap. 19. except. 10. in princ. M. I. R. d. reg. 7. except. 7. Eius autem replicatio prima eſt: Niſi litigator vocatus venire noluit. reprobatur ſub conditione l. diem proferre. 27. §. ſi quis litigatorum. ff. de receptis arbitris. Secunda: Niſi interlocutoria dicta ſit de citando litigatore. l. ſed & interpellatur. 49. §. arbiter. ff. eod. tt. Tertia: Niſi interlocutoria lata ſit de die proferenda. d. l. 27. in prin.

XII. Exceptio: Niſi non præſente tutore vel curatore litigatoris, minoris vel furioſi, ſententia dicta ſit. d. l. 27. §. coram. l. ſi cōpromiſſum. 47. & l. ſed & interpellatur. 49. in prin. ff. eod. tt.

XIII. Exceptio: Niſi alius, quàm in quem compromiſſum eſt, ſententiam dixerit. l. in compromiſſū. 45. & l. non diſtinguemus. 32. §. quæſitum. ff. d. tt.

XIIII. Exceptio: Niſi cum in plures compromiſſum eſſet, vnus tantùm pronunciauit, vel non omnes. approbatur ſimul & diſtinguitur l. item ſi vnus. 17. §. fin. cum l. ſeq. ff. de recept. arbit. M. I. P. d reg. 2. except. 5. M. I. R. d. reg. 7. except. 8. Huius replicatio prima eſt: Niſi omnes fuerint præſentes. tunc enim maioris partis arbitrio ſtatur: vt ex iam dictis conſtat. eſtq; de hac re dictum ſ̄. except. 5. Altera replicatio videtur eſſe: Niſi in alium, qui ſententiam non dixit, inutiliter ſit compromiſſum. ſed reprobatur l. Pedius. 7. §. fin. ff. d. tt. Tertia exceptio eſt: Niſi ita ſit compromiſſum, vt vel vnius arbitrio ſtetur. d. l. 32. §. cum in plures. & l. ſed ſi. 8. ff. eod. tt.

XV. Exceptio: Niſi arbiter inimicus alteri litigatorum factus, teſtationibus ab eo cōuentus, nihilominus dixit ſententiam. d. l. 32. §. cum quidam. M. I. R. d. reg. 7. except. 9.

XVI. Exceptio: Niſi ſordes vel gratia arbitri in ferenda ſententia interceſſit. l. arbitrorum. 3. C. d. tt.

XVII. Exceptio: Niſi non intra diem compromiſſi pronunciatum ſit. l. 1. §. fin. C. de recept. arb. Plura vide ſ̄. cap. 38. except. 38.

XVIII. Exceptio: Niſi cum in compromiſſo conueniſſet, vt arbiter de omnibus controuerſijs eadem die pronunciaret, non de omnibus eadem die pronunciauerit. l. Labeo ait. 25. in prin. ff. de recep. arb.

XIX. Exceptio: Niſi feriatis diebus arbiter ſententiam dixit. ſubſiſtit quidem ipſo iure, verùm eius replicatio prima eſt: Niſi dies cōpromiſſi exitura eſt, nec ea proferri poſſit. l. Pōponius. 13. §. arbiter. ff. d. tt. Altera: Niſi cogente prætore arbiter feriato die pronunciauerit. l. ſi feriatis. 36. ff. eod. tt.

XX. Exceptio: Niſi ſententia ab arbitro ſit mutata. approbatur ſimul & diſtinguitur l. qualem autem. 19. §. fin. cum l. ſeq. ff. eod. tt. Replicatio eſt: Niſi non dilatoria, ſed definitiua ſit ſententia. hanc enim mutare non poteſt. d. §. fin. Cuius duplicatio eſt: Niſi cum de pluribus controuerſijs eſſet compromiſſum, ita vt de omnibus ſimul pronunciaretur: de quibuſdam, non de omnibus ſententia dicta ſit. Hæc enim ſententia, quamuis definitiua ſit, tamen poteſt mutari. l. quid tamen. 21. in prin. ff. d. tt.

XXI. Exceptio: Niſi à ſententia ſit appellatum. reprobatur l. 1. C. de recept. arb. l. non diſtinguemus. 32. §. cum quidam, in fin ff. eod. tt. M. I. P. d. reg. 2. except. 8. M. I. R. lib. 2. cap. 17. reg. 1. except. 8. Planè admittitur, ſi ſcilicet lege cogente, arbiter ſit ſumptus. approbatur exemplo l. cum ſpecialis. 16. in fin. C. de iudicijs. Alio l. arbitro. 9. ff. qui ſatiſdare cogantur. M. I. R. d. except. 8. repl. 1. Hactenus exceptiones contra cauſam propoſitam, ex ſententia cui non paretur, eiuſq; circumſtantijs & qualitatibus deſumpta, propoſita ſunt. Sequuntur reliquæ exceptiones, ex circumſtantijs non parendi & antecedentibus ſumpta.

XXII. Exceptio: Niſi cōpromiſſum inutile ſit aut irritum effectum. cauſa enim principali non ſubſiſtente, nec ea quæ ſequuntur locum habent. l. cum principalis. 138. & l. nihil dolo. 171. ff. de regulis iuris. Huius igitur exceptionis ſpecies ſunt, exceptiones contra compromiſſum ſ̄. cap. 38. propoſitæ, hic repetendæ.

XXIII. Exceptio: Niſi pœna cōpromiſſi ſemel ſit commiſſa. l. ſi duo. 34. §. fin. & l. diem proferre. 27. §. ſi quis litigatorum. ff. de recept. arb.

XXIIII. Exceptio: Niſi dolus aduerſarij interuenerit. l. ita demum. 31. in prin. ff. d. tt.

XXV. Exceptio: Niſi per aduerſarium ſteterit, quo minus compromiſſo vel ſententiæ arbitri pareatur. l. Celſus ait. 23. §. idem ait. & §. fin. l. arbiter. 40. in fin. item l. ita demum. 31. in prin. ff. eod. tt. Huius replicatio eſt: Niſi cum per aduerſarium ſtetiſſet, quo minus acciperet, poſtea accipere parato non offeratur. d. §. idem ait. & l. ſed ſi. 24. ff. d. tt.

XXVI. Exceptio: Niſi iuſta cauſa impediatur, quo minus ſententiæ pareatur. d. §. idem ait. & l. traiectitia. 22. §. nam & ſi arbiter. ff. de act. & oblig.

XXVII. Exceptio: Niſi poſtea parêre ſit par[illegible], qui antea non paruit. l. quid tamen. 21. §. fin. cum l. ſeq. ff. de recept. arbit. l. vlt. ff. eod. tt. & d. l. 22. §. nam & ſi. ibi: adeò. ff. de actionib. & oblig. Replicatio prima eſt: Niſi iudicium eo nomine ſit acceptum. d. l. 21. §. fin. Secunda: Niſi interfuit actoris ſtatim ſolui. d. §. fin. Tertia: Niſi intra certum tempus dare iuſſus, poſt tempus offerat. l. Celſus ait. 23. in prin ff. eod. tt. Cuius duplicatio eſt: Niſi poſt tempus oblatum actor acceperit. d. l. 23. Quarta replicatio eſt: Niſi non ipſe litigator, qui dare iuſſus eſt, dare paratus ſit, ſed hæres eius, vel alius. reprobatur l. diem proferre. 27. §. ſi hæredis. verſ. nec vtimur. ff. d. tt.

XXVIII. Exceptio: Niſi actoris nihil interſit, quòd ſententiæ non ſit paritum. reprobatur l. cum pœna. 38. ff. de recept. arbit. Reliquas huiuſmodi exceptiones vide ſ̄. in cauſis præcedentibus. Hactenus ergo de cauſis propoſitæ actionis, earumq; exceptionibus ſit dictum.

II. QVIBVS DATVR actio?

Quamuis arbiter fiſco pœnam ſolui iuſſit, tamen non

non fiſco, ſed aduerſario ratione ſtipulationis competit actio. l. arbiter. 42. ff. de recep. arb.

III. ADVERSVS QVOS DAtur actio?

I. Regula: Quamuis vnus heredum ſententiæ paruerit, alter non paruerit: tamen aduerſus vtrunque pœnalis ſtipulatio committitur. l. ſtipulationum. 5. §. fin. ff. de verb. obligat.

II. Regula: Si quis alieno nomine compromiſit, ſiquidem domino mandante, vel ratum habente, aduerſus ipſum dominum: alioquin aduerſus falſum procuratorem datur actio. l. 32. §. penult. ff. de arbitris. M.I.P.d.cap.21.reg.1.

IIII. QVAE COMPETAT actio, & adfinia remedia.

I. Regula: Non datur ex compromiſſo iudicati actio, nec rei iudicatæ exceptio, ſed tantùm pœnæ petitio. l. 2. ff. de recep. arb. l. 1. C. eod. tt. M.I.R.d.cap.22. reg.8. Exceptio eſt: Niſi pœna compromiſſo adiecta non ſit. De hac exceptione eiuſq; replicationibus vide ſ. cap. 38. except. 25.

II. Regula, De doli mali exceptione, proponitur l. ita demum. 31. §. fin. ff. de recept. arbitris.

DE TRANSACTIONIbus. Cap. XLI.

TErtium & vltimum iudiciorum adfine remedium ſequitur, ſcilicet tranſactiones: quarum non minor, quàm rerum iudicatarum, authoritas eſt, vt paulo inferius dicetur.

I. PROPRIVM tranſactionis proponitur l. 1. ff. de tranſactionibus.

II. DE EXCEPTIONIBVS ADuerſus tranſactionem.

Regulariter autem tranſactio perinde ac alia pacta valet, paritérq; pacti conuenti exceptionem, interdum & actionem. l. non minorem. 20. & l. fratris. 10. C. de tranſact. M.I.P.lib.2.cap.22.reg.1.in prin. M.I.R.lib.2.cap.23.reg.1. Huius exceptiones plures ſunt, nunc ordine proponendæ.

I. Exceptio: Niſi alius, quàm is cui tranſactio opponitur, tranſegerit. l. Imperatores. 3. in prin. ff. de trāſactionibus. M.I.R.d.reg.1.except.1. Exemplum proponitur d. l. 3. §. debitor. & l. ſi tibi decem. 17. §. penult. ff. de pactis. Aliud l. 1. C. de tranſact. Aliud l. vnica, in prin. C. ſi in communi eademq; cauſa in integ. reſtit. poſtuletur. Item aliud l. tranſactione. 26. C. de tranſactionibus. Aliud deniq; l. de re filiorum. 10. ff. eod. tt. Replicatio prima eſt: Niſi pater in cauſa filiorū, quos habet in poteſtate, tranſegit. d. l. 10. M.I.R.d. except. 1. repl. 1. Secunda: Niſi procurator eius, cui tranſactio obijcitur, tranſegerit. ſubſiſtit ipſo iure, M.I.R.d. except. 1. repl. 2. verùm eius duplicatio eſt: Niſi procurator nō ad tranſigendū ſpecialiter ſit datus. l. tranſactionis placitum. 7. C. d. tt. & l. nulli procuratorum. 13. ff. eod. tt. M.I.R.d.repl.2.dupl.1. Tertia replicatio eſt: Niſi adminiſtrator ciuitatis tranſegerit. l. præſes prouinciæ. 12. C. de tranſactionibus. M.I.R.d.except. 1. repl. 4. Quarta: Niſi tranſactionem ab alio factam ratam habuit. l. vnica. C. ſi in cōmuni eademq; cauſ. in integ. reſt. poſtuletur. Quinta: Niſi tutor in cauſa pupilli, vel curator tranſegit. l. interdum. 58. §. qui tutelam. ff. de furtis. M.I.R.d.except.1.repl.5. Plura de hac replicatione vide ĩ. lib. 1. ca. 11. officio 14. de trāſigendo. Sexta: Niſi is cui tranſactio obijcitur, ſucceſſerit ei qui tranſegit. approbatur exemplo emptoris & venditoris l. vltim. ff. de tranſact. Septima: Niſi hæreditate ex cauſa fideicommiſſi reſtituta, hæres cum debitore hæreditario tranſegit: hæc enim tranſactio obeſt fideicommiſſario. approbatur & diſtinguitur d. l. vlt. verſ. idem.

II. Exceptio: Niſi æger corpore tranſegerit. reprobatur l. ſanum mente. 27. C. eodem. Admittitur, ſi medicus cum ægroto tranſigat. l. medicus. 3. ff. de extraordin. cog.

III. Exceptio: Niſi minor ætate trāſegerit. de qua vide ĩ. lib. 5. cap. 11. de tranſigendo, except. 1. M.I.R.d. reg. 1. except. 2.

IIII. Exceptio: Niſi metus cauſa facta ſit tranſactio. l. interpoſitas. 13. in prin. C. de tranſactionib. Edictum cuius ibi ſit mentio, habetur l. 1. in princ. ff. de eo quod metus cauſa. M.I.R.d.reg.1.except.15. Replicatio prima eſt: Niſi vanus timor fuerit. d. l. 13. & l. vani timoris. 144. ff. de regul. iuris. Secunda: Niſi amicis ſuis præſentibus tranſegit. l. tranſactionem. 35. C. de tranſactionibus. Plura de exceptione propoſita vide ĩ. lib. 25. cap. 2.

V. Exceptio: Niſi dolo malo tranſactio ſit facta. l. 1. §. fin. ff. ad S.C. Tertullianum. M.I.R.d.reg.1.excep. 6. Exemplum proponitur l. qui cum tutoribus. 9. §. qui per fallaciam. ff. de tranſactionibus. Replicatio prima eſt: Niſi Aquiliana ſtipulatione interueniente, tranſactio facta ſit: tunc enim, quamuis dolo ſit facta, propoſitæ tamen exceptioni locus non eſt: vt ex d. §. per fallaciam, elicitur. de quo dicetur paulo inferius in fine huius ſecundæ quæſtionis. Secunda replicatio eſt: Niſi illius qui hac exceptione vtitur, dolo ſit factum, non aduerſarij. l. tranſactione. 30. C. de tranſactionibus. Tertia: Niſi falsò perſuaſus ſe aduerſarij hæredem futurum, tranſegerit. l. cum donationis. 33. C. de tranſactionib. Quarta: Niſi ſobriè & prudenter ex ipſo facto tranſactum appareat: tunc enim, quamuis non reſponderit euentus, de dolo exceptio non datur. approbatur exemplo l. de fideicommiſſo. 11. C. d. tt. Quinta: Niſi dolus non probetur. l. ſi maior. 22. C. eod. tt.

VI. Exceptio: Niſi per errorem & ignorantiam facta ſit tranſactio. reprobatur per ea quæ habentur ĩ. except. 19. Aequiparatur enim tranſactio, rei iudicatæ, quæ ob errorem non retractatur: vt dictum ſ. eod. lib. cap. 29. excep. 26. Item iureiurando, quo præſtito, non amplius quæritur an debeatur, ſed an iuratum ſit. de quo ſ. cap. 22. except. 17. Vnde nec calculi erroris occaſione, tranſactio bona fide facta poteſt retractari. l. vnica. C. de errore calculi. M.I.R.d. reg. 1. except. 4. Planè ſi dolo aduerſarij perſuaſus, & in errorem inductus tranſegit, ex hac cauſa contra tranſactionem ſe defendere poteſt, non quidem erroris, ſed ſupradicta doli mali exceptione. Sed & admittitur exceptio propoſita in quibuſdam caſibus, quos vide ĩ. in exceptionibus ſequentibus.

VII. Exceptio: Niſi non inſpectis cognitiſq; verbis

teſtamenti, de controuerſia, quæ ex teſtamẽto pendet, ſit tranſactum. l. de ijs. 6. ff. de tranſactionib. M.I.R.d. reg. 1. except. 5. Plura de hac re vide j. except. 24.

VIII. Exceptio: Niſi non tranſigendi animo facta ſit tranſactio. approbatur exemplo l. ſiquidem. 24. C. eod. tt.

IX. Exceptio: Niſi vltra duplum in tranſigendo ſit deceptus. reprobatur l. Lucius. 78. §. fin. ff. ad S.C. Trebell. M.I.R.d. reg. 1. except. 7.

X. Exceptio: Niſi nihil tranſactionis nomine datum, retentum vel promiſſum ſit. l. tranſactio. 38. C. de tranſactionib. M.I.R.d. reg. 1. except. 8. Ratio eſt: quia pactio & ſtipulatio ſine cauſa facta, nullius eſt momenti. l. 2. §. circa. ff. de doli mali except. Exemplum proponitur l. ſuus hæres. 3. C. de repud. hæredit. Replicatio prima eſt: Niſi aliquid tranſactionis nomine remiſſum ſit. l. de fideicommiſſo. 11. C. de tranſactionibus. Altera: Niſi cum tranſigens aliquid ex tranſactione accipere poſſet, ſua culpa non accepit, & ita per eum ſtetit, quo minus acciperet. l. ſi de poſſeßione. 9. C. d. tt.

XI. Exceptio: Niſi Aquiliana ſtipulatio & acceptilatio tranſactionem non ſit ſecuta. reprobatur l. 2. ff. eod. tt. Quid ſit Aquiliana ſtipulatio & acceptilatio, vide Inſt. quibus modis tollitur obligat. §. item per acceptilationem.

XII. Exceptio: Niſi ſine ſcriptura tranſactio ſit facta. reprobatur l. cum te. 5. & l. ſiue apud acta. 28. in prin. C. de tranſact.

XIII. Exceptio: Niſi de cauſa publici iudicij ſit tranſactum. approbatur & diſtinguitur l. tranſigere. 18. C. d. tt. & l. ſiquidem. 9. in fin. C. de contrah. ſtipulat. Vide gloſſam in d. l. 18. M.I.R.d. reg. 1. except. 9. Sed & plura de hac exceptione vide ſ. lib. prox. cap. 13. in fin. replic. 2.

XIIII. Exceptio: Niſi de ſeruili vel adſcriptitia conditione ſit tranſactũ. reprobatur l. fin. C. de tranſactionib. Adſcriptitij dicuntur, qui literis obligatorijs ita addicuntur fundo aut agro colendo, vt inde diſcedere illis nullo modo liceat. l. cum ſcimus. 21. C. de agricolis & cenſitis.

XV. Exceptio: Niſi de viuentis hæreditate facta ſit trãſactio. l. 4. C. de poſtliminio. Huius replicationes vide j. lib. 9. cap. 1. q. 5. cauſa 6.

XVI. Exceptio: Niſi nulla lite mota, facta ſit trãſactio. reprobatur l. 2. C. de tranſactionib. Planè ſi nulla lis ſit, nec vlla metuatur, ſed ex alia cauſa remittatur debitum: non tranſactio dicitur, ſed pactum de re certa & indubitata. M.I.R.d. reg. 1. except. 14.

XVII. Exceptio: Niſi poſt rem iudicatã ſit tranſactum. l. eleganter. 23. §. ſi poſt rem. ff. de condictione indebiti. & l. ſi cauſa cognita. 32. C. de tranſact. Replicatio prima eſt: Niſi poſt ſententiã dictam lis nondum ſit finita: vtputa, appellatione interpoſita: vel ſi, cum tranſigeretur, appellatio interponi potuit: vel ſi hoc ipſum incertum eſt, an iudicatum ſit, vel an ſententia valeat. d. §. ſi poſt rem. & l. & poſt rem. 7. in princip. ff. de tranſact. Secunda: Niſi condemnato fideiuſſore, reus tranſegit. d. l. 7. §. ſi fideiuſſor. Tertia: Niſi Aquiliana ſtipulatio & acceptilatio tranſactionem ſecuta ſit. elicitur ex d. l. 32. verſicul. proinde ſi non. C. eod. tt. Plura de hac replicatione vide j. ead. quæſt. in fin.

XVIII. Exceptio: Niſi nocte ſit tranſactum. reprobatur l. non minorem. 20. in fin. C. d. tt.

XIX. Exceptio: Niſi de alia re vel cauſa ſit tranſactum, quàm quæ in iudicium deducitur. l. cum Aquiliana. 5. & l. qui cum tutoribus. 9. §. 1. & §. fin. ff. de tranſactionibus. Exemplum proponitur l. age cum Gemmiano. 3. C. eod. tt. Cuius caſum finge, vt in gloſſa: ne contradicat ijs quæ dicta ſunt ſ. except. 5. & 8. Aliud exemplum habetur d. l. 9. in princ. Aliud d. l. 9. §. fin. Item aliud l. ſub prætextu. 29. in fin. C. eod. tt. Replicatio eſt: Niſi generalis tranſactio facta ſit, non de aliqua re certa. l. non eſt ferendus. 12. ff. de tranſactionib. l. ſi cum tibi. 4. C. de iudicijs. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi generali tranſactione facta, poſtea codicilli reperiantur. d. l. 12. Secunda: Niſi poſtea aliæ ſpecies reperiantur. reprobatur d. l. 29. C. de tranſactionibus. Tertia: Niſi de certa re tranſactione facta, verba generalia hæc, Nihil amplius peti, ſint inſerta. l. ſi de certa re. 31. C. d. tt. & l. ita quis. 135. §. fin. ff. de verbor. obligat.

XX. Exceptio: Niſi tranſigentem ſtatim pœnituerit. reprobatur l. quamuis. 39. C. de tranſactionib.

XXI. Exceptio: Niſi poſtea veritas cauſæ appareat. reprobatur l. in ſumma. 65. in princ. ff. de condictione indebiti. Exemplum proponitur l. nec intentio. 23. C. de tranſactionib. Aliud l. ſub prætextu. 19. C. d. tt. Planè exceptio propoſita quibuſdam diſtinctionibus admittitur, quas vide in exceptionib. ſeqq.

XXII. Exceptio: Niſi inſtrumenta dolo aduerſarij fuerint ſuppreſſa. d. l. 19.

XXIII. Exceptio: Niſi euidens aduerſarij calumnia, quæ cauſam tranſactioni dedit, detegatur. l. in ſumma. 65. §. ſin autem. ff. de condictione indeb. Huius exemplum eſt ſ. except. prox.

XXIIII. Exceptio: Niſi ex falſis inſtrumẽtis trãſactio facta ſit. l. ſi ex falſis. 42. C. de tranſactionibus. vbi & quatuor diſtinctiones proponuntur. Prima eſſe videtur: Niſi iuſiurandum interpoſitum ſit. ſed reprobatur. Altera: Niſi ciuiliter falſum reuelatum ſit. reprobatur ibidem. Tertia eſt: Niſi de alijs quoq; cauſis & capitulis tranſactio facta ſit, extra falſum inſtrumentũ. in his enim manet firma trãſactio. Quarta: Niſi de falſi quoq; cauſa ſit tranſactum, vel ea deciſa. quæ duæ diſtinctiones approbantur d. l. 42.

XXV. Exceptio: Niſi per iuſiurandum à iudice delatum, negotium tranſactum ſit, poſteaq; veritas appareat. l. admonendi. 31. ff. de iureiurando.

XXVI. Exceptio: Niſi teſtamentum vel codicilli poſtea reperiantur, ex quibus veritas cauſæ conſtet. l. de ijs. 6. l. Imperatores. 3. §. cum tranſactio & l. non eſt ferendus. 12. §. fin. ff. de tranſactionibus. M.I.R d. reg. 1. except. 16.

XXVII. Exceptio: Niſi & aduerſa pars fidem placitis non præſtet. l. cum proponas 21. in fin. C. de pactis. & l. ſiue apud acta. 28. C. de tranſactionibus. M.I.P.d. reg. 1. except. 4. & lib. 5. cap. 6. reg. 1. except. 13. item cap. 12. reg. 14. M.I.R.d. reg. 1. except. 17. Exemplum proponitur l. pupilli. 96. §. cum pupilla. ff. de ſolutionibus. Aliud l. 1. & l. 2. C. ſi aduerſus tranſact.

minor

minor in integ reſtit. velit. Aliud item l. ſi inſtituta. 27. in prin. ff. de inoff. teſtam. Plane quod ibi dicitur de accuſatione inofficioſi teſtamenti redintegranda, id in perſona quidem actoris, qui tranſegit, verum eſt: in hæredis autem ipſius perſona locum nō habet. quod primæ replicationis loco notandum. l. cum mota. 6. C. de tranſactionibus. & l. nam & ſi. 15. §. 1 ff. de inofficioſo teſt. Secunda replicatio eſt: Niſi ante ſententiam aduerſarius tranſactioni fidem præſtare ſit paratus: tunc enim, quamuis antea interpellatus fidem præſtare noluit, nihilominus poſtea offerens eſt audiendus: quoniam propter ruptam fidem non ipſo iure tranſactio ſit irrita, ſed exceptionis ope. l. ſi maior. 36. C. de tranſact. M. I. R. d. except. 17. replic. 3. Tertia: Niſi ob ſpem futuræ ſucceſſionis trāſegerit. hoc enim caſu, quamuis ab aduerſario hæres nō inſtituatur, & ita fides non præſtetur, tamen propoſitæ exceptioni locus non eſt. l. ſi maiores. 25. & l. cum donationis. 33. C. d. tt. Cuius duplicatio eſt: Niſi tranſactioni adiecta ſit conditio hæc: Si me hæredem feceris. approbari videtur d. l. 25. verſ. ſine conditione. de qua re vide plura in gloſſa d. l. 33. in verbo Adſtringitur. Planè cum conditiones, quæ ſunt contra bonos mores, remittantur à iure, l. conditiones. 9. ff. de cond. inſtit. mihi quidem propoſita conditio videtur remittenda, vt quamuis non ſit impleta, nihilominus valeat tranſactio. d. l. 33. Pactum autem atq; conditionem de futura ſucceſſione, contra bonos mores eſſe, non ambigitur. l. ex eo. 4. C. de inutilibus ſtipulationibus. l. hæreditas. 5. C. de pactis conuentis tam ſuper dote, &c. Quarta replicationis loco notandum, quòd ratione propoſitæ exceptionis, ſcilicet ſi actor fidem tranſactioni non præſtet, tantùm exceptio competat, non etiam actio, ad repetendum id quod à reo tranſactionis nomine datum eſt. approbatur & diſtinguitur l. cum proponas. 17. C. de tranſactionibus. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi ſtipulatio de reddendis ijs, quæ tranſactionis nomine data ſunt, vel pœna præſtanda interpoſita ſit, ſi tranſactioni fides non præſtetur. d. l. 17. verſ. ſiquidem. Secunda: Niſi reus tranſactionis exceptione amplius ſe tueri nō poßit, puta iam condemnatus. l. eleganter. 23. §. ſi quis poſt. ff. de condictione indebiti. Tertia: Niſi tam actor quàm reus vltrò à tranſactione recedant, nec reus exceptione trāſactionis vti velit. l. ſi diuerſa. 14. & l. vbi pactum. 40. in fin. C. de tranſactionibus. Exemplum proponitur l. pupilli. 96. §. cum pupilla. ff. de ſolutionibus.

XXVIII. Exceptio: Niſi reus poſt tranſactionem nihilominus ſit condemnatus. hoc enim caſu, ſi ex cauſa iudicati agatur, tranſactionis exceptio in priori iudicio omiſſa non obſtat. l. eleganter. 23. §. ſi quis poſt. ff. de condictione indeb. & l. 2. C. ſententiam reſcindi non poſſe.

XXIX. Exceptio: Niſi reus pœnam ob non ſeruatam tranſactionem petierit: & data receperit. d. §. ſi quis poſt, in fin. l. vbi pactum. 40. C. de tranſactionib. M. I. R. d. reg. 1. excep. 18. Replicatio prima eſt: Niſi in tranſactione ita conuenerit, vt fide non præſtita liceat rato manente pacto pœnam petere. l. qui fidem. 16. ff. d. tt. & l. cum proponas. 17. C. eod. tt. M. I. R. d. except. 18. repl. 1. Altera: Niſi actor præſtito iureiurando tranſactionem confirmauit: tunc enim, quamuis pœnam ob non ſeruatam fidem præſtiterit, tamē tranſactionis etiā exceptione ſubmouetur. l. ſi quis. 41. C. de tranſact. M. I. R. d. except. 18. repl. 2.

XXX. Exceptio: Niſi cauſa tranſactionis non ſit ſecuta. de hac exceptione vide ſ. except. 25. item ī. lib. 15. cap. 15. except. 13.

XXXI. Exceptio: Niſi res tranſactionis nomine data, euicta ſit. reprobatur l. ſi pro fundo. 34. C. de tranſactionibus.

XXXII. Exceptio: Niſi nomen tranſactionis cauſa datum deſierit eſſe ſoluendo. reprobatur l. pupilli. 96. §. ſoror. ff. de ſolutionibus.

XXXIII. Exceptio: Niſi reſcriptum principis contra tranſactionem ſit impetratum. reprobatur l. cauſas. 16. C. de tranſactionibus.

XXXIIII. Exceptio: Niſi vtriuſque conſenſu à tranſactione recedatur. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. except. 27. repl. 4. dupl. 3.

Replicatio præcedentium exceptionum generalis, iſtarumq; exceptionum adfinia remedia.

Hactenus exceptiones, quæ contra tranſactionem poſſunt opponi, enumeratæ ſunt atq; deſcriptæ. Poſſunt tamen plures etiam enumerari: omneſq; exceptiones quæ contra pacta competunt, tranſactionibus quoq; obſtant. Planè eſt replicatio quædam generalis, quæ ferè pleriſque iſtis poteſt opponi, ſcilicet: Niſi Aquiliana ſtipulatio & acceptilatio tranſactioni interuenerit: tunc enim, quamuis dolo malo facta ſit tranſactio, vel poſt rem iudicatam, vel quo alio ſimili vitio laboret: tamen priſtina actio ex iſtis cauſis non poteſt reſuſcitari. l. vt reſponſum. 15. C. de tranſactionibus. Exemplum proponitur ſ. except. 4. replicat. 1. & except. 15. replic. 3. Sed & concordat replicationi propoſitæ l. ſi ſuperſtite. 5. C. de dolo malo. Ratio eſt: quia actio ipſo iure ſublata, per replicationem amplius reſuſcitari & ſaluari non poteſt: & vt Paulus ait, in perpetuum ſublata obligatio reſtitui nō poteſt. l. qui res ſuas. 98. §. aream. ff. de ſolutionibus. & l. ſi vnus. 27. §. pactus ne peterem. ff. de pactis. Planè quamuis actio ipſo iure ſublata, non poßit reſuſcitari, vt iam dictum eſt: tamen eius vice alia datur actio, veluti de dolo, vel in factum. quod primæ duplicationis loco notandum. d. l. 5. verſic. ſanè ſi læſa. C. de dolo malo. & l. actione. 4. C. de tranſactionibus. Secunda duplicatio eſt: Niſi aduerſarius cōtra tranſactionem in integrum ſit reſtitutus: tunc enim actori quoq; priſtina ſua actio, quamuis ipſo iure ſublata, reſtituenda eſt. l. 2. C. ſi aduerſus tranſactionem in integ. reſtit. poſtuletur. Tertia: Niſi vtriuſque conſenſu à tranſactione recedatur. l. vbi pactum. 40. C. de tranſactionib. Sunt inſuper & aliæ exceptiones contra tranſactionem, vt ſupradictæ 17. in quibus replicatio propoſita locum non habet, quæ hic duplicationum loco poſſent colligi. Sed ad reliqua tranſactionum iura nobis tranſeundum.

III. DE EFFECTV TRANSACTIONIS, & reliquo iure exceptionis tranſactionis.

I. Regula: Ex tranſactione non datur actio, ſed tan-

tùm exceptio. l. cum proponas. 21. C. de pactis. Ratio eſt, quòd ex pacto nudo non detur actio. de qua re vide ĩ. lib. 15. cap. 15. excep. 11. Exceptio prima eſt: Niſi ſtipulatio tranſactioni interuenerit. d. l. 21. l. cum ꝓponas. 17. C. de tranſactionibus. l. ſcire debuiſti. 6. C. de contrahenda ſtipulat. l. pacto conuento, 15. ff. de tranſactionibus. & l. promiſſis. 37. C. eod. tit. Secunda: Niſi res tranſactionis nomine data, euicta ſit, vel alij obligata. tunc enim, quamuis ſtipulatio non interuenerit, tamen præſcriptis verbis actio datur. l. ſi pro fundo 34. §. ex ſtipulatione. C. eod. tit. Tertia exceptionis loco notandum, quòd quamuis nudo pacto facta ſit tranſactio: tamen ſiquidem reus fidem placitis non præſtet, priſtina actio, de qua tranſactum eſt, rurſus aduerſus illum inſtitui poteſt: & ſi tranſactionis exceptionem oppoſuerit, per replicationem ad obſequium placitorum poteſt compelli. de qua re dictum ſ. except. 25. Sin autem actor fidem fallat, nec reus exceptione tranſactionis amplius vti poſſit, repetitio datorum illi competit. de quo ſ. d. except. 25. replic. 4. dupl. 2. Quarta exceptio eſt: Niſi actor priſtinam actionẽ inſtituere non poſſit. hoc enim caſu præſcriptis verbis actio illi datur. approbatur exemplo l. cum mota. 6. C. de tranſactionibus.

II. Regula: Re euicta, de qua lis fuit, & cuius nomine trãſactio facta eſt, aduerſus eũ cum quo tranſactum eſt, euictionis actio denegatur. l. ſi pro fundo. 34. §. fin. C. de tranſactionib. M. I. R. d. cap. 23. reg. 3.

III. Regula: Tranſactio alterius, alteri nec prodeſt, nec obeſt. approbatur & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt ſ. eod. cap. except. 1.

IIII. Regula: Tranſactio in alia re vel cauſa facta, in alia non obeſt. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt ſ. except. 17.

V. Regula, De tempore opponendæ exceptionis ex tranſactione. Tam ante quàm poſt litem conteſtatam poteſt opponi. l. eleganter. 23. §. ſi quis. ff. de condictione indeb.

DE TRANSACTIONE ALImentorum. Cap. XLII.

SVpereſt ſpecies tranſactionis, quæ dicitur alimentorum: de qua l. cum hi. 8. ff. de tranſactionibus, tractatur. Habet autem hæc ſpecies, proprias ſuas exceptiones, proprioſq; effectus: de quibus in hoc capite dicendum.

I. EXCEPTIONES CONTRA tranſactionem alimentorum ſpeciales tres.

I. Exceptio: Niſi ſine prætoris authoritate, facta ſit alimentorum tranſactio. d. l. 8. in prin. & l. de alimentis. 8. C. eod. tit. M. I. R. d. cap. 23. reg. 1. except. 20. Ratio videtur eſſe ea quæ proponitur Inſtit. de iis qui ſui vel alieni iuris ſunt. §. ſed & maior. Replicatio prima eſt: Niſi de præteritis, nõ de futuris alimẽtis tranſactio ſit facta. d. l. 8. in C. Secunda: Niſi non mortis cauſa, ſed inter viuos alimẽta relicta ſint. d. l. 8. §. hæc oratio. ff. d. tit. Tertia: Niſi non alimentorum nomine, ſed ob aliam aliquam cauſam, annuum quid, vel vſusfructus alicui ſit relictus. d. l. 8. §. ſi in ſingulos. Quarta: Niſi conditio alimentarij per tranſactionem melior ſit effecta. d. l. 8. §. eam tranſactionem. Quinta: Niſi neq; dies, neq; modus alimentorum in tranſactione ſit permutatus, ſed tantùm genus: veluti ſpecies in pecuniam, vel contrà pecunia in ſpecies. d. l. 8. §. ſi cui non. & §. fin. Cuius duplicatio eſt: Niſi iſta permutatione conditio alimentarij ſit facta deterior. d. §. ſi cui non. verſ. hæc omnia habent. Sexta replicatio eſt: Niſi legatarius, à quo alimenta relicta ſunt, cum hærede de ſuo legato tranſegerit. d. l. 8. §. ſed & ſi certa. Septima: Niſi apud procuratorem Cæſaris, vel præfectum ærarij, facta ſit alimentorum tranſactio. approbatur in caſu d. l. 8. §. tranſactiones. Octaua: Niſi apud eum tranſactum ſit, cui prætor hoc munus delegauit. reprobatur d. l. 8. §. ſed nec mandare. Nona: Niſi conditionis implendæ cauſa, alimenta relicta ſint. reprobatur d. l. 8. §. hæc oratio. verſic. ſed & ſi. Decima: Niſi ad certum tempus, non in perpetuum ſint relicta. reprobatur d. l. 8. §. ſiue igitur. Vndecima: Niſi certa quantitas poſt mortem hæredi reſtituenda, legata ſit, ita vt ex vſuris legatarius ſeſe aleret. reprobatur d. l. 8. §. ſi integra. Duodecima: Niſi non pecunia, ſed species in alimenta relicta ſit, vel contrà. reprobatur d. l. 8. §. ſi cui non numus. Decimatertia: Niſi modicus vſusfructus alimentorum nomine ſit relictus. reprobatur d. l. 8. §. in ſingulos. Decimaquarta: Niſi non in cibum, ſed ad habitationem, vel ad veſtitum, annuũ quid ſit relictum. reprobatur d. l. 8. §. 1. Decimaquinta: Niſi de parte alimentorũ tantùm ſit tranſactum. reprobatur d. l. 8. §. arbitratu. Decimaſexta: Niſi is cui alimẽta relicta ſint, ingenuus ſit, aut ſatis locuples. reprobatur d. l. 8. §. nihil autem. Decimaſeptima: Niſi non tranſactum ſit: ſed fundus alimentorũ nomine relictus, venditus ſit, vel diuiſus: aut in alimenta pignori obligatus, liberatus ſit. reprobatur d. l. 8. §. ſi vni. Decimaoctaua: Niſi cum incertum eſſet, vtrum alimenta deberentur, de eo ſit tranſactũ. d. l. 8. §. ſi cum lis quidẽ eſſet. Hæc de prima exceptione, eiuſq; replicationibus ſint dicta.

II. Exceptio: Niſi citra cauſæ cognitionem tranſigi prætor permiſerit. d. l. 8. §. ſi prætor. ff. de tranſactionibus. Huius eadem ſunt replicationes, quæ exceptionis præcedentis.

III. Exceptio: Niſi nõ de omnibus inquiſierit prætor, de quibus inquirere debet. d. l. 8. §. ſi prætor. Hæc de exceptionibus cõtra tranſactionem alimentorum ſint dicta. Sequuntur nunc eius effectus.

II. EFFECTVS TRANSACTIOnis alimentorum.

I. Regula: Qui de alimentis tranſegit, neq; de habitatione, neque veſtiario videtur tranſegiſſe. d. l. 8. §. qui tranſigit. Contradicere videtur l. legatis. 6. & l. vlt. ff. de alimentis legatis.

II. Regula: Hæres, quod alimentario ex cauſa tranſactionis inutilis dedit, repetere poteſt. l. eleganter. 23. §. item ſi ob. ff. de condict. indebiti. d. l. 8. § ſanè ſi is. ff. de tranſact.

III. Regula: Si hæres poſt tranſactionem inutilem, ad alimenta præſtanda conueniatur: id quod tranſactionis nomine dedit, in alimenta poteſt imputare. l. & poſt rem. 7. §. fin. ff. d. tit. Exceptio prima eſt: Niſi aliquid aliud eidem alimentario ab eodem debeatur.

tunc

tunc enim in id potius, quàm in alimenta, datum imputandum eſt. d.l.8.§.ſi eidem. Altera: Niſi alimenta debeantur præterita. in ea enim potius, quàm in præſentia vel futura, imputandum. Hactenus de iudicijs, adfinibusq́; iudiciorum remedijs ſit dictum.

DE RELIQVIS QVAE ſunt iuris publici.

LIBER TERTIVS.

POST iura legum, magiſtratuum, iudiciorum tam publicorum quàm priuatorum expoſita: ſequuntur nunc reliqua ad ius publicum pertinentia: puta iura Eccleſiæ ac religionis, iura Imperatoris & fiſci, iura belli ſeu militiæ: deniq; iura ciuitatum, munerum atq; honorum. De quibus nunc ordine dicendum: & primùm de iure Eccleſiæ ac religionis. Vbi primùm de perſonis eccleſiaſticis, hoc eſt, de clericis ac monachis, tam in genere, quàm in ſpecie tractabitur: deinde de rebus eccleſiæ: tertiò de actibus eccleſiaſticis, & de hæreticis: poſtremò de orphanotrophijs, xenodochijs, & ſimilibus collegijs.

DE CLERICIS ET MONAchis ordinandis. Cap. I.

I. QVOT CLERICI ORdinandi?

PRima regula: Certus clericorum numerus iudicio epiſcopi ordinandus. l.in eccleſijs. 11. in fin. C. de epiſcop. & cler. Nouell.c.123.§. in omnibus autem, vſque ad §. presbyteri. M.I.P.lib.3.cap.4.quæſt. 1. regul. 1.

II. Regula: Certus clericorum numerus ordinatur à lege. Nouell.c.3 §. quapropter ſancimus. l.non plures.4. C.de ſacroſanct.eccleſijs.

III. Regula: Numerus clericorum ab ædificatore ſtatutus obſeruandus: & ne numerus tranſcendatur, habetur d.c.3.§. in omnibus. & Nouell.c.6.§. ſed neque effuſas. item Nouell.c.123.§.in omnibus, vſq; ad §.presbyteri.

II. QVI ET QVALES ordinandi?

I. Regula, De officialibus, proponitur l.officiales.4. & l.quiſquis.27.C.de epiſcop. & cler. Contradicere videtur Nouell.c.123.§.ſequentes igitur.verſ.ſed neque curiæ.§.curialis.& §.ſed neque cohortales. Vide M.I.P.d.cap.4.q.2.reg.3.

II. Regula, De curialibus & cohortalibus. Hi clerici eſſe non poſſunt. l.ſi quis.12.C.de epiſc. & cler.d. Nouell.c.123.§.ſed neq; cohortales.M.I.P.d.quæſt.2. reg.5. Exceptio prima videtur eſſe: Niſi bonis ceſſerint. ſed reprobatur d.l.12. Secunda: Niſi curialis illuſtrem dignitatem conſecutus ſit: tunc enim licet ei per ſubſtitutum curiæ ſeruire, & manere in dignitate. l.ad ſimilitudinem. 21.C.eod.tt. Tertia: Niſi curialis quindecim annis monaſticam vitam in monaſterio egerit. Nouell.c.123.§. ſequentes igitur. & §. ſed neq; cohortales.

III. Regula, De colonis & adſcriptitijs. Hi in clericos ordinari non poſſunt. l.iubemus.34.in princ. C. de epiſcop.& clericis. & l.quiſquis.16.C.eod.tt. M.I. P.d.q.2.reg.6. Exceptio prima eſt: Niſi adſcriptitius voluntate domini clericus fiat. d.l.34. Altera: Niſi in eo vico, cui eſt adſcriptus, clericus fiat. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.16. & Nouell.c.123.§.adſcriptitios.M.I.P.d.reg.6.except.1. Tertia: Niſi cum adſcriptitius per triennium in monaſterio verſatus eſſet, dominus prædij illum non vindicauerit.d.c.123.§.cæterùm ſi quis, vſq; ad §.porrò.

IIII. Regula, De ſeruis. Hi quoque clerici ordinari non poſſunt. approbatur ipſo iure, M.I.P.d.q.2.regul.7. in princ. verùm eius exceptio prima eſſe videtur: Niſi dominus conſenſerit, vel ſciuerit, & non contradixerit. ſed reprobatur d.l.34.§. ſeruos. C. de epiſcop.& cler. Mutatur ac tollitur, approbaturq́; exceptio propoſita iure nouo, Nouell.c.123.§.ſi ſeruus. M. I.P.d.reg.7.except.1. Sanè etiam iure antiquo ſeruus, volente domino, in monachum poteſt ordinari. l.ſeruis.35.C.de epiſc.& cler. Iure autem nouo, etiam inuito domino, ſeruus monachus fieri poteſt. de quo paulo]. except.3. Altera exceptio eſt: Niſi dominus ſeruū intra annum non vindicauerit. Nouell.c.123.§.ſi ſeruus. M.I.P.d.reg.7.except.2. Tertia: Niſi ſeruus monachus fiat. Nouell.c.5.§. hinc autem nobis, cum ſequentibus. M.I.P.d.reg.7.except.4. Huius replicatio eſt: Niſi intra triennium ſeruus, antequam in numerum monachorum referatur, à domino vindicetur. d. §.hinc autem.& Nouell.c.123.§.cæterùm ſi quis, vſq; ad §.porrò. M.I.P.d.except.4.repl.1.

V. Regula, De peregrinis. Hi non ſunt ordinandi. l. in eccleſijs.11.C. de epiſc.& cler. M.I.P.d. q.2.reg.9. M.I.R.lib.3.cap.2.reg.4. Exceptio eſt: Niſi alia eccleſia clericis abundet. tunc enim ex ea ad aliam debent transferri. Nouell.c.16.

VI. Regula, De ijs quos patronus monaſterij vel oratorij exhibet. Hi ordinandi. Nouell.c.123.§.ſi quis oratorium. Exceptio eſt: Niſi à patrono exhibiti indigni ſint. Nouell.c.58.§.illud quoq;. & Nouell.c.123. §.ſi quis oratorium.

VII. Regula, De indoctis. Hi non ſunt ordinandi. Nouell.c.123.§.clericos. Nouell.c.6.§. hac autem. & Nouell.c.5.in prin. M.I.P.d.q.2 reg.10.

VIII. Regula, De ijs qui ſunt culpatæ vitæ. Hi non ſunt ordinandi, per ea quæ propoſita ſunt ſ. reg. prox. M.I.P.d.q.2.reg.12.

IX. Regula, De eo qui alteram duxit vxorem, vel viduam aut concubinam habet, aut vxorem illegitimam. Hic ordinari non poteſt. Nouell.c.6.§. ſed neq; eum. & Nouell.c.123.§.clericos.M.I.P.d.q.2.reg.24. M.I.R.lib.3.cap.2.reg.6.

X. Regula, De eo qui liberos naturales habet, aut habuit. Nec hic eſt ordinandus.d.§.clericos.

XI. Regula, De hæreticis. Neque hi ordinandi. d.§. clericos.M.I.P.d.q.2.reg.18.

III. ANTECEDENTIA ordinationem.

I. Regula: Monachi non ordinandi, niſi per triennium in monaſterio fuerint, eorumq́; fides ꝓbata ſit. Nouell.c.5.§.hinc autem & Nouell.c.123.§.cæterùm ſi quis, M.I.P.d.cap.4.q.7.reg.10.

II. Regula: Si ordinandus dicatur indignus, ordinatio differenda eſt, & accuſatio perſequenda. d.c.123. §. cæterùm ſi tempore. & §. cæterùm ſi quis contra.

III. Regula, De nihil dando pro clericatu, vel monachatu, proponitur Nouell.c.123.§. ſed neq; clericũ, vſq; ad §. ſi ſeruus. & Nouell.c.56.

IIII. Regula, De conſenſu parentum non requirendo, proponitur l. Deo nobis. 42.§. hoc etiam cognitum. C. de epiſcop. & clericis. & c.123.§. interdicimus. M.I.P. lib.3. cap.4.q.7. reg.6. Hactenus de clericis & monachis ordinandis ſit dictum.

DE OFFICIIS CLERICORVM & monachorum: item de cauſis, ex quibus clericatus amittitur.

Cap. II.

PRima regula, Vt clericus omne eccleſiaſticũ miniſterium, ſibi competens, impleat, proponitur Nouel.c.123.§. ſancimus aũt. M.I.P. lib.3. ca.5. reg.1.

II. Regula, De precibus & ſcripturis legendis, habetur Nouell.c.133.§. deinde & ſi. & §. illud quoq;. M.I.P.d.cap.5. reg.11.

III. Regula, De artib. manuarijs à monachis exercendis, tractatur d.§. illud quoq;.

IIII. Regula, Vt peregrinãtes literas habeant teſtimoniales, proponitur l. ſi qua. 22.§. fin. C. de epiſc. & clericis. M.I.P.d.cap.5. reg.70. cum ſeq.

V. Regula, Vt monachi non ſeparatim, ſed in communi loco habitent, comedant ac dormiant, approbatur ſimul & diſtinguitur Nouell.c.5.§. cogitandum. Nouell.c.123.§. porrò in omnibus. & Nouell.c.133.§. ac deſcripſimus, vſq; ad §. & primum quidem. M.I.P. d.cap.5. reg.103. M.I.R. lib.3. cap.2. reg.40. Exceptio prima eſt: Niſi anachoretæ vel heſychaſtæ monachi ſint. d.§. cogitandum. verſicul. niſi tamen. Secunda: Niſi ſenes ſint aut corpore infirmi. Nouell.c.123.§. porrò. Tertia: Niſi viri & mulieres ſint. His enim non communiter, ſed ſeparatim viuendum. Nouell. c.123.§. in nullo.

VI. Regula, De iunioribus à ſenioribus erudiendis, proponitur Nouel.c.133.§. porrò in ſacroſancta. & §. enimuerò. M.I.P.d.cap.5. reg.39. Hactenus clericorum & monachorum officia, quæ in faciendo conſiſtunt, expoſita ſunt: ſequuntur nunc ea quæ in non faciendo conſiſtunt.

VII. Regula, Ne ſecum habeant mulieres, habetur l. eum qui. 19. C. de epiſc. & cler. Nouell.c.5.§. ſi quis autem. & Nouell.c.123.§. presbyteris ſanè. M.I.P.d.cap.5. reg.59. Exceptio prima eſt: Niſi matrem, filiam, vel ſororem ſuam, clericus ſecum habeat: aut aliam mulierem, quæ omnem ſuſpicionem effugiat. d. §. presbyteris ſanè. M.I.P.d. reg.59. except.1. vbi diſtinguitur. Secunda: Niſi vxorem ſuam, quam ante ſacerdotium duxit, ſecum habeat. d.l.19. verſ. illas autem. Tertia: Niſi monachis cohabitent monaſtriæ. reprobatur per ea quæ dicta ſunt ſ̄. reg.5. except.3. Plura de regula propoſita vide ʒ. reg. prox.

VIII. Regula: Ne vxores ducant clerici vel monachi: & ſi duxerint, vt clericatum amittant. Nouel. c.5.§. ſi quis autem. Nouell.c.6.§. ſi autem & aliquis. & Nouell.c.22.§. ſed & ſi quis. & Nouel.c.123.§. enimverò ſi is qui, cum ſequentibus. M.I.P.d.cap.5. reg.61. & lib 4. cap.13. except.30. Exceptio prima eſt: Niſi ante ordinationem vxorem duxerit: hanc enim poſtea ordinatus poteſt retinere, per ea quæ dicta ſunt ſ̄. reg. prox. except.2. item ſ̄. cap. prox. quæſt.2 reg.9. Huius replicatio eſt: Niſi ante ordinationem ſecundam duxerit vxorem. d. reg.9. Secunda exceptio eſt: Niſi cantor aut lector ſit. Nouell.c.5.§. ſi quis autem. & Nouell.c.22.§. ſed & ſi quis. M.I.P.d. reg.61. exc. 1. & d. except.30. repl.7. Cuius replicatio prima eſt: Niſi cantor aut lector ſecundam aut tertiam ducat vxorem. Nouell.c.6.§. ſi autem & aliquis. verſ quod ſi & lector. & Nouell.c.123.§. enimuerò. M.I.P.d. except.1. repl.2. Altera replicatio eſt: Niſi viduam duxerit lector, aut eam quæ à marito ſuo diuerterit, aut cum qua matrimonium illi eſſe non poteſt. d §. enimverò. verſ. item ſi lector. M.I.P.d. except.1. repl.3. Tertia: Niſi curialis aut cohortalis, factus prius monachus, poſtea lector aut cantor, vxorem duxerit. Nouel. c.123.§. ſed neq; cohortales. Tertia exceptio eſſe videtur: Niſi epiſcopus alicui clerico permiſerit vxorẽ ducere. ſed reprobatur Nouell.c.123.§. enimuerò.

IX. Regula, Ne mulier virorum monaſterium ingrediatur, neq; vir mulierum, proponitur Nouell.c. 133.§. non ingredietur.

X. Regula, De portis monaſteriorum cuſtodiendis, ne quis vel egrediatur, vel ingrediatur. d.c.133.§. & primùm quidem. M.I.P. lib.3. cap.15. reg.24.

XI. Regula: Ne clerici vel monachi iudicijs interſint, aliáue ciuilia negocia tractent. l. placet 17. & l. repetita. 36. C. de epiſcopis & cler. Nouell. c.123.§. ſed neq;. M.I.P. lib.2. cap.3. quæſt.2. reg.1. & lib. 3. cap.5. reg.23. M.I.R. lib.2. cap.3. de poſtulant. reg 3. item lib.3. cap.2. reg.39.

XII. Regula: Clerici ne iurent. l. cum clericis. 25. §. quod ſi lis. C.d.tt. M.I.P.d.cap.5. reg.83.

XIII. Regula: Ne ludant, vel ſpectaculis interſint. Nouell.c.123.§. inſup interdicimus. & d.l.17. in prin. C. de epiſc. & cler. M.I.P.d.cap.5. reg.86.

XIIII. Regula: Ne alienas poſſeſsiones conducant, neq; domum curent. d.c.123.§. ſed neq;. M.I.P.d cap. 5. reg.26. Huius exceptio prima eſt: Niſi eccleſia poſſeſsiones conducat. d.§. ſed neq;. Secunda: Niſi clericus ſuæ Eccleſiæ poſſeſsiones conducat. d.c.123 § ſed & ipſis. M.I.P.d. reg.26. except.1. Pœna huius regulæ ſubijcitur d.c.§. ſi quis contra.

XV. Regula: Ne ad ſupplicium damnatos, vi eximant. l. addictos ſupplicio. 6. C. de epiſcop aud.

XVI. Regula: Ne monachus vel monacha monaſterium egrediatur. Nouell. c.133.§. illud quoque. & Nouell.c.123.§. porrò religioſiſ. Exceptio eſt: Niſi in eccleſiam extra monaſterium conſtitutam eant. d.c. 133.§. deinde & ſi.

XVII. Regula: Ne ex vna Eccleſia in aliam tranſeant. Nouell.c.5.§. illo etiam Nouell.c.5.§ ſi verò relinquens. & Nouell. c.123.§. ſi monachus. M.I.P.d. cap.5. reg.68.

XVIII. Regula: Ne conditionem ſuam mutent, neue ad ſecularem vitam redeant. d.c.5.§. ſi verò relinquens. Nouell.c.6.§. ſecundum. Nouell.c.123.§. & generaliter. § at ſi quis prædictarũ. & §. quod ſi monachus.

nachus.M.I.P.d.cap.5.reg.69. Exceptio videtur eſſe: Niſi ij qui defecerant, poſtea reuertantur. ſed reprobatur Nouell.c.58.

XIX. Regula: Ne conuenticula priuata clerici habeant.l.conuenticula.15.C.de epiſc.& cler.

XX. Regula: Ne vir in mulierum monaſterio ſepeliatur,vel contrà mulier in monaſterio virorum. Nouell.c.133.§.omnes itaq;.

XXI. Regula, De officio circa ſumptus eccleſiaſticos faciẽdos,habetur Nouell.c.3.§.quẽadmodũ aũt.

DE PRIVILEGIIS CLERIcorum & monachorum.
Cap. III.

PRima regula, De immunitate clericorum, proponitur l.1.cum l.ſeq. l.presbyteros. 6.l. omnes. 31. §. priuilegijs. & l.generaliter. 40.C. de epiſcopis & clericis. M.I.P.lib.3. cap.6. reg.2. & lib.5. cap.2. regul.16. M.I.R.lib.3.cap.2.reg.42. Exceptio prima eſt: Niſi munera vltrò ſuſceperint. approbatur cum diſtinctione Nouell.c.123.§.porrò Dei. Secunda: Niſi clericus à curiali fortuna ſit ordinatus. approbatur ſimul & diſtinguitur d.c.123.§.qui verò ante hanc.l. ad ſimilitudinem.21.C de epiſcop.& cler. Huius replicatio eſt: Niſi clericus factus ſit epiſcopus. Nouell. c.123.§.curialis. Tertia exceptio eſt: Niſi clerici haretici ſint.l.1.C.de hæreticis & Manich. Quarta: Niſi vagantes ſint ac deſides. l.generaliter. 40. §. eos autem.C.de epiſc.& cler. M.I P.d.cap.6. in fine,excep. gener.4. Quinta: Niſi nomine tantùm, non re, ſint clerici. l. qui ſub prætextu. 9. C. de ſacroſanctis eccleſ. l.1. in princ.C.de collegiatis. Similem exceptionem vide j.eod.lib.cap.37. regul.45.except.1. Sexta exceptio eſt: Niſi adſcripticius clericus ſit ordinatus. approbatur & diſtinguitur l quiſquis.16.C.de epiſc. & clericis.

II. Regula, Si clericis vis & iniuria ſit illata, ppõnitur l.ſi quis.10.C.d.tt. M.I.P.d.cap.6 reg.3.

III. Regula: Clerici, quamuis in parentum poteſtate conſtituti,bona adquiſita habent quaſi caſtrenſe peculium. l.ſacroſancta.32.C.de epiſcop.& cler.l. cum lege Leonina.38.C.eod.tt.Nouell. c.123.§. presbyteri. Vide item j.lib.prox.cap.22.reg.1.except.4.

IIII. Regula: Clerico defuncto,eccleſia illi ſuccedit in bonis. approbatur & diſtinguitur l. ſi quis. 20. C.de epiſc.& cler.Nouell.c.131.§.quod ſi quis.M.I.P. d.cap.6.reg.6. Exceptio prima eſt: Niſi defunctus teſtamẽtum fecerit,& alios hæredes ſcripſerit. dictis ll. M.I.P.d.reg.6.except.1.& d.cap.6.reg.5. in princip. M.I.R.lib.3.cap.2.reg.43.in princip. Planè exceptio hæc in monachis mutata atq; ſublata eſt, vt patebit ex ijs quæ dicentur j.reg.prox. Secunda exceptio eſt: Niſi legitimi ab inteſtato hæredes defuncto exiſtant. d.§.quod ſi quis. Tertia: Niſi clericus fuerit curialis, aut adſcripticius,aut libertus:tunc enim curia,domino aut patrono, debita portio non aufertur. d.l. 20. verſ.exceptis ijs facultatib.& d.c.123.§.curialis.

V. Regula: Monachi & monaſteria bona monaſterio acquiruntur.Nouell.c.5.§.illud quoq;.& Nouell. c.123.§.ſi mulier. M.I.P.d.reg.6. except.2.M.I.R.d. cap.2.reg.43. exc.1. & reg.44. Exceptio prima eſt: Niſi monachus, antequam monaſteriũ fuerit ingreſſus, bona alienauerit. d.c.5.§.illud quoq;. Secunda: Niſi monachus filios habeat. d.c.5.§. ſi verò filios. M. I.P.d.except.2.repl.1. M.I.R.d.reg.44.except.1.Huius replicatio eſt: Niſi filij legitimam partem acceperint: tunc enim id quod reliquum eſt, monaſterio debetur.d.§.ſi verò filios. Cuius duplicatio eſt:Niſi monachus totum patrimonium ſuum filijs in teſtamẽto relinquat, vel inter eos diuidat. Nouell.c.123.§.ſi mulier. Tertia exceptio eſt: Niſi vxor monachi dotẽ,vel vir antenuptialem donationẽ petat.hæc enim ad monaſterium non pertinent. Nouell.c.5.§.ſi autem vxorem.l.Deo.42.§.1.verſ.nam & maritũ.C.de epiſcop. & cler. & Nouell.c.123.§. quod ſi conſtante. Huius replicatio eſt:Niſi vterque,tam vir,quàm mulier,monaſterium ingrediatur. approbatur in lucro dotis vel antenuptialis donationis, d.§.quod ſi conſtante. verſ. ſi verò vtriq;. Quarta exceptio eſt: Niſi nõ vir,ſed mulier monaſterium ingrediatur.reprobatur d.c.5.§.ſin autem vxorem,in fin. Quinta:Niſi ante tempus latæ conſtitutionis monaſterium ſit ingreſſus.Nouell.c.73. Sexta: Niſi relicto monaſterio, ad ſecularem vitã redierit.reprobatur per regulam ſequentem.

VI. Regula:Clericus vel monachus,qui ad ſecularẽ vitam redijt, bona ſua perdit. d.l.42.§.hoc etiam, in fin.C.de epiſcop. & cler. Nouell.c.5.§.ſi quis autem. Contradicit M.I.P.d.except.2.repl.4.

VII. Regula:Clerici non niſi apud epiſcopum,aut præfectum prætorio, prout elegerit actor,conueniendi. l.cum clericis.25.in princ. & l omnes.31.§.in hac autem.C.de epiſc.&cler.l.decernimus.13.C.de epiſc. audientia. Mutatur j.reg.10.

VIII.Regula: Ne clerici ac monachi extra prouinciam ſuam in ius vocentur. d.l.31.in prin.C. de epiſc. & cleric. Exceptio eſt: Niſi extra prouinciam ſuam deprehendantur.d.l.31.§.in hac autem. Cuius replicatio eſt: Niſi lis in prouincia ſit conteſtata. Nouell. c.123.§.ſi quis epiſcopus.

IX. Regula, De monachis & monaſtrijs non apud ciuiles iudices,ſed apud epiſcopum loci conueniendis, proponitur Nouell.c.79. M.I.P.d. cap.6. reg.10. M.I. R.lib.3.cap.cap.2.reg.46.

X. Regula,De clericis non apud ciuiles iudices, ſed apud eccleſiaſticos cõueniendis, habetur Nouell.c.83. M.I.P.d.reg.10.M.I R.d.reg.46. Exceptio prima eſt: Niſi epiſcopus ſeu iudex eccleſiaſticus cauſam dirimere vel nolit,vel non poſſit. tunc enim venitur ad ciuilem iudicem. d.c.83 & Nouell.c.123.§. certè ſi quis. M.I.P.d.regul.10. except.3. vbi controuerſa apparet. Secunda: Niſi criminalis actio aduerſus clericum inſtituatur: tunc enim apud ciuilem iudicem cõueniendus.d.c.123.§.at ſi contra. & Nouell.c.83. verſ.ſi tamen de criminib.conueniantur. Reprobatur exceptio propoſita M.I.P.lib.3.cap.6.reg.10.except.4. M.I.P. d.reg.10.except.4.M.I.R.d.reg.46.except.4. Huius replicatio eſt: Niſi eccleſiaſticum crimen ſit. d.c.83. verſ. ſi verò eccleſiaſticum. & d.c.123.§. ſi eccleſiaſticum negotiũ ſit. Tertia exceptio eſt:Niſi ab epiſcopo appelletur: tũc enim ciuilis iudex poteſt appellari. d.c.123.§.ſi quis contra. Quarta: Niſi clericus fori præſcriptioni renunciauerit. l. ſi quis.29.C. de epiſc.

& cler. Contradicit M.I.P.d.reg.10.except.7.M.I.R. d.reg.46.except.5.

X I. Regula : Clericus ex adminiſtratione quam geſsit, apud epiſcopum eſt conueniendus. d. c. 123. §. œconomos.

X II. Regula : Pro clerico Eccleſia non tenetur. d. c.123.§ ſi verò œconomi. & Nouell.c.120.§. at ſi quis epiſcopus. M.I.P.lib.3.cap.1.reg.22.

X III. Regula : Ne iudices ad epiſcopos & clericos accuſatos veniant, ſed contrà iſti ad iudices. l. iubemus 34.§.omnes preterea.C.de epiſc.& cler.

X IIII. Regula: Clerici in iudicio cõuenti, Iudicio ſiſti per œconomum ſatiſdare poſſunt. l.cum clericis. 25.§.memorati.& l.omnes.31.§.praterea.C.d.tt.

X V. Regula : Interdum non per fideiuſſores clerici ſatiſdare cogũtur, ſed ſola repromiſsione. d §.memorati.§.praterea.verſ.in hac autem vrbe.& d.c.123.§. certè ſi quis pro pecuniaria.

X V I.Regula, De ſumptibus litis praſtandis, proponitur l.cũ clericis.25.§.ſtatuimus.C.de epiſc.& cler. l.omnes.31.C.eod.tt.Nouell.c.123.§.ſportularum.

X V II. Regula, Vt lis clericorum citò finiatur, Nouell.c.79.§ ſed etiam accelerari.& Nouell.c.83.

X V III. Regula, De officio executoris in clericos, proponitur d.l.31.§ praterea nullus.& Nouell.c.123. §. ſi quando.

X I X.Regula, De modo exequendi ſententiam contra clericos damnatos, habetur Nouell.c.123.§. ſi verò accuſator.

X X. Regula, De pœna actoris clerico abſoluto, d. l.31.§.fin.

X X I. Regula, De habitu monachorum à ſecularibus nõ vtendo neq; imitando, proponitur ȷ cap.prox. de officijs epiſc.reg.7. Hactenus de perſonis eccleſiaſticis in genere dictum eſt: ſequitur nũc de ijs in ſpecie.

DE EPISCOPIS ORDINANdis, eorumq; officijs & priuilegijs. Cap. IIII.

PRima huius loci regula, Qui & quales ordinandi, proponitur Nouel.c.6.§.ſancimus igitur, vſque ad §.ſed etiam.l.ſi quenquam.29.§.ita caſtus.C. de epiſcop. & cler.Nouell.c.123.§. damus autem. M. I.P.lib.3.cap.10.q.1.reg.1.cum ſeq. Quod autem in d. §. ſancimus igitur, de idiotis & laicis dicitur, quodãmodo diſtinguitur d.c.123.§.damus autem.

II. Regula, De cauſa ordinandi, & ne precio ematur epiſcopatus, habetur d.l.29.C. de epiſc. & cleric. Nouell.c.6.§.ſancimus igitur.& §.& hanc, vſque ad §. oportet. & Nouell.c.123.§. pra omnibus, cum ſequentibus. M.I.P.d.cap.10. quaſt.7.reg.10. Exceptio prima eſt: Niſi eccleſia detur, non ipſi ordinanti. d.c. 123.§. ſi quis tamen. Secunda : Niſi conſuetudinum nomine datum ſit.d.c.123.§.pro conſuetudinibus, vſque ad §.poſt ordinationem.

III. Regula, De canonibus ab ordinando epiſcopo legendis, eoq; interrogando, an eos obſeruare poſſit, Nouell.c.6.§ ſed etiam ſic.

IIII. Regula, De pradicãdo apud populum epiſcopo ordinando, qua in eo requirantur, proponitur Nouell.c.6.§.oportet autem.

V. Regula, De differenda ordinatione, ſi quis epiſcopum ordinandum, tanquam indignum accuſet, habetur d.c.6.§.ſi quis autem, cum ſequentibus.& Nouell.c.123.§.caterùm ſi quis.

V I. Regula, De iuramento ab ordinante praſtando, proponitur d.c.123.§.ſequentes.

V II.Regula, De libello exigendo ab eo qui ordinatur, d.c.123.§.exigatur.

V III. Regula, De precibus recitandis in ordinatione.d.§.exigatur.

I X. Regula, De iuramento ab ordinando praſtando, proponitur d.§.exigatur.

X. Regula: Euentus ſi prædicta non obſeruentur in ordinando, d.c.123.§.ſi quis contra.

DE OFFICIIS EPIſcoporum.

I. Regula, Ne ab Eccleſia epiſcopus diſcedat, proponitur Nouell.c.6.§. & illud etiam, cum ſequentib. Nouell.c.67.§. illud quoque. & Nouell. conſt.123. §. interdicimus, vſq; ad §.quia verò. M.I.P.d.lib.3.cap. 8.q.8.reg.49. Exceptio prima eſt: Niſi Imperator epiſcopum abire conceſſerit. d. c. 6. §. & illud etiam. Secunda: Niſi non vltra annum abſuerit.d.§.& illud etiam. Tertia : Niſi ob cauſam Eccleſia neceſſariam abſuerit.d.c.6.§.nemo enim eorum.

II. Regula, De profectione epiſcopi licita, habetur d.c.6.§.non aũt aliter.& d.c.123.§.interdicimus.

III. Regula, De conuentu epiſcoporũ ſingulis annis celebrando, d.c.123.§.quia verò.& §.iubemus autem.M.I.P.lib.4.cap.23.q.2.reg.1.

IIII. Regula, De excommunicando, d.c.123.§.omnibus.

V. Regula, Ne proprijs aliquem verberent manibus, d.c.123.§.ac neq; proprijs.

V I.Regula, De cura agenda pauperum, & ne mercatores modum excedant, l.1.C.de epiſc.aud.

V II.Regula, Ne ſeculares, mima & meretrices habitu monachorum vtãtur, l. mima. 4. C.eod. tt.& Nouell.c.123.§.in vniuerſum.

V III.Regula, Ne captiui ad ſuos reuertentes iniuriam aliquam patiantur, l.Chriſtianos. 11.C.de epiſcop.aud.

IX.Regula, De officio epiſcopi remoti, habetur l. quicunque.14.C.de epiſcop. & cler. Nouell.c.123.§ certe ſi quis. Reliqua epiſcoporum officia ſuis ſubiecta ſunt locis. vt de Mathematicis expellendis, ſ.libro 1.cap.vlt.cauſa 4. De lenonibus coercendis, ſ.eod.lib. 1.cap.27.quaſt.2.cauſa 4. Sed & officia epiſcoporum circa actus Eccleſiaſticos & religionis, puta fidei, baptiſmatis, precum, &c. proponentur ȷ.hoc lib.cap.7.

DE PRIVILEGIIS EPIſcoporum.

I. Regula, De ordine & gradu dignitatis epiſcopi, proponitur Nouell.c.131.§.ac propterea. & Nouell.c. 10.in princip. M.I.P.libro 3.capite 8.quaſt.6.regul.1. cum ſequente.

II. Regula: Filiusfamiliàs epiſcopus ordinatus patria poteſtate liberatur. Nouell.c.123.§. poſt ordinationem. Plura de hac regula vide ȷ.lib.prox.cap.21.

III. Regula : Epiſcopus ordinatus liberatur à ſeruili & adſcripticia fortuna.d.§.poſt ordinationem.

IIII. Re-

IIII. Regula: Epiſcopus à curiali & officiali fortuna liberatur. d.c.123.§.curialis. Exceptio eſt: Niſi curialis, antequã quindecim annis in monaſterio fuerit, clericus vel epiſcopus ſit ordinatus. d.c.123.§. poſt ordinationem.

V. Regula, Ne epiſcopus ſine permiſſu principis in ius perducatur, proponitur Nouell.c.123.§. preterea nulli. verſ. ſed neq;.

VI. Regula: Apud quem iudicem epiſcopus conueniendus, definitur d.c.123.§. preterea ſi quis, cum ſequentibus.

VII. Regula, Ne iudicio ſiſti, aut iudicatum ſolui cauere teneantur, conſtituitur d.c.123.§. porrò quibuſcunque.

VIII. Regula, Sportulas epiſcopus ſoluere non cogitur. d.c.123.§.epiſcopus.

IX. Regula, Ne epiſcopus Eccleſiæ ſuæ nomine conueniatur, d.§.epiſcopus.

X. Regula, De pœna eius qui per calumniam epiſcopum accuſauit, proponitur l.ſi qua.22.in prin.C. de epiſc.& cler.

XI. Regula: Epiſcopus ad dicendum teſtimonium cogi non poteſt, per ea quæ dicta ſunt ſ. lib. prox.cap. 19.memb.2.quæſt.3.reg.3.except.13.

XII. Regula, De compromiſſo in epiſcopum, proponitur l. ſi qui. 7. & l. epiſcopale iudicium. 8. C. de epiſcop.aud.

XIII. Regula, De bonis epiſcopi ab eo non alienandis, habetur Nouell. c. 131.§. interdicimus. Exceptio prima eſt: Niſi in pias cauſas alienauerit. d. §. interdicimus. Secunda: Niſi eas res, quas ante epiſcopatum habuit, alienauerit. d. §. interdicimus. Tertia: Niſi res à cognatis ſuis acquiſitas alienet. d. §. interdicimus. Plura de regula propoſita vide M.I.P. lib.3. cap.6.reg.5.except.1.

XIIII. Regula: Mortuo epiſcopo, Eccleſia illi ſuccedit. d.c.131.§.quod ſi quis. & §. interdicimus. Hactenus de epiſcopis ſit dictum.

DE RELIQVIS PERSONIS Eccleſiaſticis. Cap. V.

I. DE PRESBYTERIS, DIAconis & Lectoribus.

PRima regula, De his ordinandis: qui & quales ordinandi, proponitur Nouell.c.123.§. presbyterum. M.I.P.lib.3.cap.4.q.2.reg.37. except.1. repl. 3.& 5.& cap.11.de presbyteris, diaconis & lectorib.

II. Regula, De teſtimonio horum, habetur l.presbyteri.8.C.de epiſc.& cler.

II. DE ABBATE.

De abbate ordinando agitur Nouell.c.5.§.ordinatione. & Nouell.conſtit. c. 123. §. iubemus. M.I.P.d. cap.11.de abbate.

III. DE APOCRISIARIIS.

De his proponitur Nouell.c.133.§. enimuerò ſingula, vſq; ad §.certè ſi quis.

IIII. DE PARABOLANIS.

De numero horum & officio tractatur l.parabolanos.18.C.de epiſc.& cler.

V. DE OSTIARIIS.

De horum officio agitur Nouell. c. 133. §. & primum quidem. & §. quod ſi illi. M.I.P.d. capite 11. de oſtiario.

VI. DE MVLIERIBVS eccleſiaſticis.

M.I.P.d.cap.11.de mulieribus eccleſ.

I. Regula: Eadem in fœminis, quæ in viris eccleſiaſticis, iura obtinent. Nouell.c.5.§.penult. & §. ſi autem vxorem. Nouell.c.123.§. iubemus autem, in fin. & §.porrò in omnibus, in fin.

II. Regula, De eo qui pro mulieribus reſpondeat ordinando, proponitur Nouell.c.123.§.mulieribus.

III. Regula, De apocriſiarijs mulierum, habetur Nouell.c.133.§.enimuerò ſingula.

IIII. Regula, Ne mulieres è monaſterio in ius producantur, proponitur Nouell.c.134. §. enimuerò. & Nouell.c.123.§.ſi quando. verſ.nulla tamen.

V. Regula, De pœna, ſi quis eam quæ ſanctimonialem vitam colit, rapuerit, ſolicitauerit, aut conſtuprauerit, tractatur d.c.123.§.ſi quis aſcetriam. Plura de hac re vide ſ.lib.1.cap.24.

VI. Regula: Etiam à fœmina ſanctimoniali relictum in pias cauſas valet. l.generali lege. 13.C. de ſacroſanctis eccleſijs.

VII. DE DIACONISSIS.

M.I.P.d.cap.11.in fine.

I. Regula, De ordinandis hiſce, proponitur l. nulla. 9.C.de epiſc. & cler. Nouell.c.6.§. quanta igitur. & Nouell.c.123.§.presbyterum.

II. Regula: Ne diaconiſſa cũ viro habitet. d.c.123. §.diaconiſſam quoq;. & Nouell.c.6.§.quanta. verſic. volumus. Huius exceptio eſt: Niſi cum eo habitet, ex quo nulla poſſit ſuboriri ſuſpicio.d.verſ.volumus.

III. Regula: De pœna, ſi diaconiſſa nupſerit, proponitur d.§.quanta. Hactenus de perſonis dictum eſt: nunc de rebus Eccleſiæ dicendum, primùm in genere, deinde in ſpecie.

DE REBVS ECCLESIASTIcis, & priuilegijs earum. Cap. VI.

I. DE ACQVIRENDIS rebus Eccleſiæ.

PRima cauſa: Si legatum ſit, vel in teſtamẽto relictum Eccleſiæ, vel ad pias cauſas. approbatur l.1.& l.iubemus.14.§.verũ. C. de ſacr. Eccleſ. M.I.R. lib.3. cap.6.reg.1. Huius exceptio eſſe videtur: Niſi mulier Eccleſiaſtica legauerit. ſed reprobatur l. generali lege.13.C.eod.tt.

II. Cauſa, De ſalarijs quæ Eccleſijs præbentur, proponitur l.priuilegia.12.§.fin.C.d.tt.

III. Cauſa eſt, Donatio. de qua cum alijs ſimilibus l.iubemus.14.§. verum ſiue. C. de ſacroſanctis Eccleſ. Nouell.c.37. in prin.& §.penult. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi donatio actis non ſit inſinuata. approbatur & diſtinguitur l.illud.16. C.d.tt.

IIII. Cauſa eſt, Conductio alienarum poſſeſſionũ. de qua Nouell.c.123.§.cæterùm ſi Eccleſijs.

II. DE REDHIBENDIS rebus damnoſis.

Si res acquiſita Eccleſiæ damnoſa eſt, redhiberi po-

eſt. Nouell.c.7.§. ſicut autem. & Nouell.c.120.§. enimuerò. M.I.P.lib.3.cap.12.reg.10.

III. DE NON ALIENANDIS rebus Eccleſiæ.

Regulariter res Eccleſiæ alienari non poſſunt. l.iubemus.14.C.de ſacroſanctis Eccleſ.Nouell.conſt.7. in prin.vſq; ad §.vt autem lex. & Nouell.c.120. §. 1. & §.ſi contra ea,vſq; ad §.fin. M.I.P.d.cap.12. reg.11.in prin. M.I.R.lib.3.cap.6. reg 2. in prin. Exceptio prima eſt: Niſi Imperio res Eccleſiaſtica ſit permutata. d.c.7.§.vt autem lex. & d.c.120.§.1. verſ.nam ſi cum Imperiali. M.I.P.d.reg.11. except.21. M.I.R.d.reg.2. except.5. Cuius replicatio eſt: Niſi res Eccleſiaſtica Imperio permutata, poſtea ab Imperio vel principe ad alium transferatur. Nouell.c.55. Plane tollitur hæc replicatio eiuſq; conſtitutio Nouell.c.119.§. legẽ. Secunda exceptio eſt: Niſi emphiteutico iure res Eccleſiaſtica ad alium transferatur. approbatur ſimul & diſtinguitur Nouell.c.7.§. emphiteuſin autem. & §.dudum autem. & Nouell.c.120.§.emphiteuſes. Reprobatur M.I.P.d reg.11.except.1. M.I.R.d.reg.2.except.1. Replicatio prima eſt: Niſi in perpetuum,etiam vltra ſecundum hæredem, conceſſa ſit emphiteuſis. d. §.emphiteuſes. & d.c.7.§.aliam verò omnem. M.I.P. d.except.1.diſt.2. M.I.R.d.except.1.repl.2. & cap.7. reg.13.except.7. Eius autem duplicatio eſt: Niſi emphiteuſis alij Eccleſiæ conceſſa ſit: hoc enim caſu in perpetuum cō[illegible]edi poteſt. Nouell.c.55.§.illud. & Nouel.c.123.§.ſed & ipſis. Cuius triplicatio eſt: Niſi intra biennium emphiteuſis reuocetur. d.c.120.§.porrò ſi quamlibet. Planè replicatio ꝓpoſita eiuſq; ius mutatur ac tollitur iure nouo, Nouell.c.120.§.licentiam. Secunda replicatio eſt: Niſi extraneis hæredibus, non filijs aut nepotibus, conceſſa ſit emphiteuſis. approbatur ſimul & diſtinguitur in viro & vxore, per ea quæ propoſita [illegible] ead.exceptione,in princ. M.I.R. d.except.[illegible]repl.5. Tertia: Niſi emphiteuta biennio contiuuo non ſoluerit canonem. hoc enim caſu finitur emphiteuſis.d.c.7.§. ſcire aūt. Quarta: Niſi emphiteuta mortuus ſit, & duo eius ex ordine hæredes: tunc enim res ad Eccleſiam reuertitur, per ea quæ dicta ſunt ſ.ead except.in prin.& d.c.7.§.& vt neque, in fin. Cuius duplicatio videtur eſſe: Niſi tertius ex ordine hæres id paratus ſit dare canonis nomine, quod extraneus. ſed reprobatur d.c.7.§. neq; illud. Atq; etiam replicatio propoſita videtur mutata per Nouellam c.120.§.licentiam. Quinta replicatio eſt Niſi emphiteuta mortuus ſit, nullis filijs vel nepotib. relictis: hoc enim caſu res redit ad Eccleſiam, per ea quæ dicta ſunt ſ.ead. except.in prin. Hæc de ſecunda exceptione ſint dicta. Tertia exceptio eſſe videtur: Niſi ædes ruinoſæ vel deſtructæ alienatæ ſint. ſed reprobatur d. c.7.§.quod autem dictum. M.I.P.d.reg.11.except.23. Quarta exceptio eſt: Niſi vſusfructus tantùm rei Eccleſiaſticæ ſit alienatus. approbatur & diſtinguitur l.iubemus.14.§.ſanè ne omnis. C. de ſacroſanctis Eccleſijs.d c.7.§. ſi quis autem. M.I.P.d.reg.11. exc.24. Quinta: Niſi non immobilis, ſed mobilis res ſit alienata. Huius enim alienatio valet, cum ſupradictæ conſtitutiones, quibus alienatio prohibetur, de rebus tantùm immobilibus loquantur. M.I.P.d.reg.11. exc.25. Cuius replicatio prima eſt: Niſi mancipia vel coloni, fundis Eccleſiaſticis adſcripti, alienẽtur. nam horum quoq; alienatio ſupradictis conſtitutionibus prohibetur. Secunda: Niſi annonæ ciuiles alienentur. nam & hæ tanquam res immobiles alienari prohibentur dictis conſtitutionibus. ſ.ead.reg.in prin.allegatis, præſertim Nouell.c.7.§.vult autem. & §.iiſdem. Tertia replicatio eſt: Niſi ſacra vaſa, veſtis, aut alia donaria ad religionem neceſſaria alienẽtur. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſancimus.17. C. de ſacroſan. Eccleſijs.d.c.7.§.iiſdem pœnis. & Nouell.c.120. §. atq; hæc quidem. M.I.P.d. except.25.repl.2. Sexta exceptio videtur: Niſi reſcripto Imperatoris alienatio ſit confirmata. ſed reprobatur d.c.7.§. quia verò. M.I.P.d. reg.11.except.32. Septima: Niſi ob debitum res Eccleſiaſtica alienetur. approbatur ſimul & diſtinguitur Nouell.c.46. Nouell.c.54.§. quia igitur. Nouell. c.67.§.quoniam verò & Nouell.c.120.§. ſed & hoc, cum ſequentib. M.I.P.d.reg.11.excep.7. Octaua: Niſi pignori obligetur res Eccleſiaſtica: hæc enim alienationis ſpecies ſubſiſtit. Nouell. conſtit.120. §. quod ſi vſuueniat. & §.ſed & hoc. Controuertitur M.I.P.d. reg.11.except.3. M.I.R.d.reg.2.except.3. Nona: Niſi Eccleſiæ aut alij venerabili domui res ſit permutata. Nouell.c.54.§. & per quandam. & Nouell.c.120.§. hoc quoq;. M.I.P.d.reg.11.except.22.M.I.R.d.reg.2. except.5. Decima: Niſi res Eccleſiaſtica locata ſit. d. c.120.§.locationes. M.I.P.d.reg.11. except.2. M.I.R. d reg.2.except.2. Vndecima: Niſi res alienata inutilis ſit, & multis præſtationibus publicis grauata. d.c. 120.§.porrò ſi qua. M.I.P.d.reg.11.except.26. Duodecima exceptio eſt: Niſi in redemptionem captiuorum alienetur. Hæc exceptio ſpecialis certarum domuum approbatur & diſtinguitur d.c.120.§. ſacroſanctis. & Nouell.c 65 in prin. M.I.P.d.reg.11.exc.8. Decimatertia: Niſi legatū Eccleſiæ ſit relictum, quod longè ab iſta Eccleſia abeſt. approbatur ſimul & diſtinguitur Nouell.c.131.§ ſi legatum. M.I.P.d.regul. 11.except.27. Decimaquarta exceptio ſpecialis proponitur in Eccleſia Hieroſolymorum, Nouell. c.120. §.hoc quoque.

De replicationibus præcedentium exceptionum generalioribus.

Hactenus exceptiones alienationis rerum Eccleſiaſticarum prohibitæ propoſitæ ſunt, quarum aliquot ſunt replicationes generales nunc ordine proponendæ. Prima eſt: Niſi non ſolenni decreto & iuramento præcedente, facta ſit alienatio. Nouell.c.67. §. quoniam verò. Nouell. c.120.§. verùm enimuerò. & §.& quidem. M.I.P.d.reg.11.except.36. item repl. gener.1. Secunda: Niſi diſpenſatoribus Eccleſiarum, parentibúſue illorum, aut liberis, cognatis, aut adfinibus, alienatio ſit facta. Nouell.c.120.§. œconomicis. & §. atque œconomis. & Nouell. c. 7.§. his ſolis. M.I.P.d. reg. 11. in fine, replic. gener.6. Tertia: Niſi ipſum monaſterium alienetur. d.c.7.§. quia verò. & d.c.120. §. quia verò cognouimus. M.I.P.d. reg.11. in fine, repl.gener.7. Quarta: Niſi res quæ ab Imperatore ad Eccleſiam peruenit, alienetur. d.c.120.§. quæ verò. M.I.P.d. reg.11. in fine, replicat.gener.8.

DE EVENTIS ET POENIS alienationis rerum Eccleſiaſticarum.

Quæ ſint euentus & pœnæ alienationis, patet ex conſtitutionibus ſ. allegatis, præſertim reg. 1. in prin. M.I P. lib. 3. cap. 12. reg. 12. cum ſeq. Sed & deſcribuntur ea copioſius Nouel. c. 7. §. quia verò Leonis. Hactenus de rebus Eccleſiaſticis in genere dictum eſt: nunc de quibuſdam rebus tam corporalibus quam incorporalibus & priuilegijs in ſpecie eſt dicendum.

¶ I. DE MONASTERIO AC oratorio ædificando.

1. ANTECEDENTIA AEDIFICAtionem monaſterij vel oratorij.

I. Regula, De loco conſecrando, proponitur Nouell. c. 5. §. illud igitur. Nouel. c. 67. §. 1. Nouel. conſt. 123. §. illud igitur. & Nouell. c. 131. §. præterea ſi quis. M. I. P. lib. 3. cap. 15. reg. 7.

II. Regula, De deliberatione cum epiſcopo loci habenda, & ſufficientibus ſumptibus ordinandis, tractatur Nouell. c. 67. § deinde. M. I. P lib. 3. cap. 15. reg. 5.

2. QVOMODO AEDIFICANDVM MOnaſterium, ſeu qua forma?

Definitur hæc quæſtio Nouell. c. 133. §. & primum quidem. M. I. P. d. cap. 15. reg. 12.

3. QVANDO AEDIFICANDVM?

Definitur Nouell. c. 131. §. ſi quis venerabile.

4. DE cœpto opere ſiniendo proponitur d. c. 131. §. certè qui ſemel.

II. DE TEMPLIS.

De his claudendis proponitur l. 1. in princ. C. de ſacrificijs paganorum. M. I. P. d. cap. 15. reg. 24.

III. DE ORNAMENTIS Templorum.

De his ſeruandis habetur l. ſicut. 3. C. d. tt.

IIII. DE RELIQVIIS APOſtolorum & martyrum.

De his non diſtrahendis proponitur l. nemo. 3. C. de ſacroſanctis Eccleſijs. M. I. P. d. cap. 15. reg. 46.

Ne reliquiæ martyrum ad loca prophana transferantur, cauetur l. decernimus. 26. C. de epiſc. & cler. M. I. P. d. cap. 15. reg. 50.

V. DE SEPVLCHRIS APOSTOlorum & martyrum.

Ne alius in ijs ſepeliatur, præcipitur l. 2. C. de ſacroſanctis Eccleſ.

VI. DE CRVCIBVS.

Vbi hæ reponendæ, & quis illarum vſus, proponitur Nouell. c. 123. §. omnibus autem.

VII. DE SIGNO CRVCIS.

De eo humi non pingendo neq; ſculpendo, præcipitur l. vnica. C. nemini licere ſignum ſal.

VIII. DE PRIVILEGIIS Eccleſiæ.

I. Regula, Confirmantur priuilegia Eccleſiæ l. priuilegia. 12. in prin. & l. decernimus. 15. C. de ſacroſanctis Eccleſ. l. ſi venerabilis. 13. l. ſi quis. 22. §. 1. l. omnes. 31. §. priuilegijs. & l. omnia. 33. C. de epiſc. & cler. Nouell. c. 131. §. omnia. M. I. P. d. cap. 15. reg. 29.

II. Regula, De immunitate Eccleſiæ, proponitur l. placet. 5. C. de ſacroſanctis Eccleſ. d. l. 31. §. nullus eas. C. de epiſc. & cleric. Nouell. c. 131. §. adhæc ſancimus. M. I. P. d. cap. 15. reg. 24. M. I. R. lib. 3. cap. 1. reg. 2. Exceptio prima eſt: Niſi munus ſit ſternendæ viæ, aut extruendorum pontium. d. §. adhæc ſancimus. & l. ad inſtructiones. 7. C. de ſacroſanct. Eccleſ. Secunda: Niſi munus ſit naue tranſuehendarum publicarum ſpecierum vel perſonarum. l. iubemus. 10. C. d. tt. & l. 2. C. de nauibus non excuſandis. Tertia: Niſi exercitus imperatoris ſit tranſportandus, vel eius impedimenta. l. neminem. 11. C. de ſacroſan. Eccleſ. M. I. P. d reg 24. except. 1. M. I. R. d. reg. 2. except. 1. Quarta: Niſi canonica illatio exigatur. l placet. 5. verſic. præter canonicam. C. d. tt. & Nouell c. 37. in princip. Quinta: Niſi Eccleſia res alienas pro ſuis muneri ſubtrahere conetur: hoc enim caſu priuilegio immunitatis non adiuuatur. approbatur interprete Accurſio l. ſacroſancta. 8. C. de ſacroſanct. Eccleſ. & l. vlt. in fin. C. de annonis & tributis.

III. Regula: Eccleſiæ res immunes ſunt à lucratiuorũ deſcriptione l ſancimus. 18. C. de ſacroſ. Eccleſ. M. I. P. d. cap. 15. reg. 25. De hac lucratiuorum deſcriptione dicitur l. vnica. C. de imponenda lucratiua deſcript. & Nouell. c. 131. §. quod ſi res.

IIII. Regula, De longiſſimi temporis præſcriptione, proponitur l vt inter. 19. C. de ſacroſ. Eccl. & Nouell. c. 10. Planè quod ibi dicitur de centum annorum præſcriptione, mutatur in præſcriptionem quadraginta annorũ, Nouell. c. 111. & Nouell. c. 131. M. I. P. lib. 3. cap. 1. reg. 19. M. I. R. lib. 3. cap. 6. reg. 2. except. 15. lib. 5. cap. 4. except. 3. item d. reg. 4. in fine, dupl. 2.

V. Regula: Ne in eccleſia tumultus vel ſeditio concitetur, neue ſacra miniſteria conturbentur, præcipitur l. denunciamus. 4. C. de ijs qui ad eccleſ. confugiunt. l. ſi quis. 10. C. de epiſcop. & cler. & Nouell. c. 123. §. ſi quis cum.

VI. Regula, De ijs qui ad eccleſias confugiũt, ne inde extrahantur, habetur l. 2. & l præſenti. 5. C. de ijs qui ad eccleſ. confug. M. I. P. d. cap. 1. reg. 26. M. I. R. d. cap. 1. reg. 4. Huius exceptio prima eſt: Niſi ſerui, vel liberti, aut adſcriptitij, à dominis vel patronis ad eccleſias confugerint. d l. 5. verſ. ſanè ſi ſeruus aut colonus. l. ſi ſeruus. 3. C eod. tt. M. I. P. d. reg. 26. except. 3. Secunda: Niſi Iudæus ad eccleſiam confugerit. l. 1 C. d. tt. M. I. R. d. reg. 4. except. 9. Tertia: Niſi homicida, adulter, raptor virginũ, vel alius ſimilis ad eccleſiam confugerit. Nouell c. 17. §. cæterùm. & Nouell. c. 37. §. qui ad Carthag. M. I. P. d. reg. 26. excep. 2. M. I. R. d. reg. 4. except. 2. & 4. Quarta: Niſi exactio tributorum publicorum in eccleſia fiat. d. c. 17. §. ipſas verò. Quinta: Niſi quis cõqueratur, ſe in tributorũ exactione læſum. Nouel. c. 128. §. nulli aũt. Plures exceptiones vide M. I. P. d. reg. 26. & M. I. R. d. reg. 4.

VII. Regula: Actiones aduerſus eccleſiam competentes, contra œconomum Eccleſiæ inſtituendæ ſunt. l. omnes. 31. §. hoc nihilominus. C de epiſc. & cler. Aduerſus epiſcopum non dantur Nouel c. 123. §. epiſcop. Contradicit M. I P. d. cap 1. reg. 23.

VIII. Regula: Ex contractibus vel delictis clericorum, Eccleſia conueniri non poteſt, per ea quæ dicta ſunt ſ. cap. 5 reg. 12.

DE ACTIBVS ECCLESIASTIcis & religionis. Cap. VII.

HActenus de perſonis & rebus eccleſiaſticis dictum eſt: nunc de actibus eccleſiaſticis dicendum, & hæreticorum pœnis.

I. DE FIDE.

I. Regula, Ne de fide publicè diſputetur, proponitur l. nemo. 3. C. de ſumma trinit. &c. M.I.P. lib. 4. cap. 1. quæſt. 3. reg. 2.

II. Regula, De trinitate & alijs fidei articulis credendis, præcipitur l. 1. l. 2. § Nicanæ. cum ſequentibus, & l. inter claras. 4. C. de ſumma trinitate & fide. M.I.P. lib. 4. cap. 1. q. 1. reg. 7.

III Regula, De quatuor concilijs ſequendis, habetur d. l. 4. §. ſuſcipimus. Nouel. c. 131. in prin. & l. quoniam. 23. C. de epiſc. & cler. M.I.P. d. q. 1. reg. 3.

II. DE SACRIFICIIS, MISSA, ſacris myſterijs, ſupplicationibus & orationibus.

I. Regula: Sacrificia paganorum prohibentur l. 1. §. volumus l. 2. & l. nemo 7. C. de ſacrificijs paganorũ. & l. ex Senatuſconſulto. 13 ff. ad l. Corn. de ſicar.

II. Regula, Ne in priuatis ædibus ſacra myſteria fiant, proponitur Nouell. c. 57. & Nouell. c. 131. §. ſi quis domi. M.I.P. lib 4. cap. 2. quæſt. 3. reg. 1. M.I.R. lib. 3. cap. 1. reg. 6.

III. Regula, De ſupplicationibus publicis peragendis agitur d. c. 123. §. omnibus autem.

IIII. Regula, De precibus viua voce proferendis, Nouell. c. 123. §. adhac iubemus.

III. DE BAPTISMATE.

I. Regula, De oblatione in baptiſmate viua voce facienda, proponitur d. §. adhac iubemus. M.I.P. lib. 4. cap. 3. de baptiſmate, reg 38.

II. Regula, De non rebaptizando, habetur l. 1. l. 2. & l. 3. C. ne ſacrum baptiſma iteretur. M.I.P. d. cap. 3. de baptiſmate, reg. 60. M.I.R. lib. 3. cap. 7. reg. 15.

IIII. DE SACRORVM librorum lectione.

Vtrum in Hebraica ſolùm, an & in alia lingua ſint legendi, definitur Nouell. c. 146. M.I.P. lib 4. cap. 1. q. 3. reg. 5. cum ſeqq.

V. DE SEPVLTVRA mortuorum.

Qui ſepelire ſeu ſumptus funeris facere teneãtur, vide ⁊. lib. 20. cap. 7.

1. QVI SEPELIENDI?

De vltimo ſupplicio adfectis habetur ⁊. lib. 1. cap. 18. quæſt. 6. reg. 1.

2. QVAE CVM DEFVNCTO ſepelienda?

I. Regula, De ornamẽtis cum corporibus non condendis, proponitur l. at ſi quis. 14. §. non autem oportet. ff. de religioſis.

II. Regula, De partu mulieris prægnantis defunctæ excidendo, præcipitur l. 2. ff. de mortuo inferendo.

3. VBI SEPELIENDVM?

Ne in ciuitate ſepeliatur, conſtituitur l. prætor ait. 3. §. diuus. ff. de ſepulchro violato. l. mortuorum. 12. C. de religioſis. M.I.R. d. cap. 7. reg. 42. Huc item videtur pertinere ius ſepulchrorum: verùm de hoc ⁊. lib. 8. cap. 13. de loco religioſo, & cap. 14. cum duob. ſeqq.

4. EVENTVS SEPVLTVRAE.

I. Regula, De ſumptibus funeris a prætore decernendis, l. 12. §. fin. cum l. ſeq. & l. 14. in prin. cum ſeqq. vſque ad §. ſi cur. itẽ ⁊. lib. 2. cap. 7. q. 5. in prin. & q. 8.

II. Regula, De actione aduerſus eos, qui cum ſepelire vel funerare deberent, id non fecerint. d. l. 14. §. ſi cui. & l. 12. §. funus. ff. eod. tt.

III. Regula, De prohibẽte funerari, d. l. 14. §. diuus autem. De qua re vide item ⁊. lib. 8. cap. 10.

IIII. Regula, De ornamẽtis ſepulchri, proponitur l ſtatuas. 7. C. de religioſis.

V Regula, Ne cadauera detineantur vel vexentur, cauetur l. ne corpora 38. & l. diui fratres 39 ff. d. tt. l. prætor ait. 3. §. non perpetua. ff. de ſepulchro violato. Plura de hac re dicentur in actione ſepulchri violati.

VI. Regula, De corporibus vel oſsibus non transferendis, habetur l. nemo. 14. C. de religioſis. M I. P. d lib. 4. cap. 9. quæſt. 4. reg. 6. Cuius exceptio prima eſt: Niſi nõ perpetuæ ſepulturæ corpus traditum ſit. l ſi necdum. 10. C. d. tt & d. l. 3. §. non perpetuæ. ff. de ſepulchro violato. M I. P. d reg. 6. except. 2. Secunda: Niſi in arcula tantùm, non ſub terra conditum ſit corpus. d. l. 39 ff. de religioſis. Tertia: Niſi dominus cadauer in loco ſuo ab alio ſepultum eruat, ac transferat. reprobatur l. oſſa. 8. in prin. ff. eod. tt. Quarta: Niſi princeps ſeu pontifex permiſit. d l. 8. Quinta: Niſi vi fluminis ſepultura contingatur, vel alia iuſta transferendi cauſa ſit. l. 1. C. de religioſis. Sexta: Niſi in itinere defunctus ſit. l. prætor ait. 3. §. diuus tamen. ff. de ſepulchro violato. M.I.P. d. reg. 6. except. 3. Plures exceptiones vide M I. P. d. reg. 6.

5. DE MODO SEPVLTVRAE, & adiunctis, ſeu eius ſolennitate, & expenſis.

De hac re proponitur Nouell. c. 59. Sacra forma, cuius ibi fit mentio, habetur Nouell. c. 43. Plura de ſepultura vide M.I.P. d cap. 9.

DE HAERETICIS. Cap. VIII.

PRIMO: Definitio hæreticorum proponitur l. 2. §. fin. C. de hæreticis. & Nouell. c. 109 § hæreticos autem M.I.P. lib. 1. cap. 17. q. 3. cauſa 1.

II. SPECIES enumerantur d. §. hæreticos autẽ. item l. Arriani. 5. C. de hæreticis.

III. POENAE AC IVRA hæreticorum.

I. Regula, De hæreſi non exercenda, eaq́; punienda, proponitur l. 2. in princ. C. d. tt. M I P. d. cap. 17. q 1. reg. 1. M.I.R. lib. 1. cap. 13. crimine 11. reg. 1.

II. Regula, Ne hæreticis locus detur, in quo conueniant, ſed arceantur & exterminentur: deq́; prædijs in quibus conueniunt, agitur l. 2. in prin. & §. fin. C. de ſumma trinitate. l. cuncti. 3. C. de hæreticis. Nouel. c. 37. §. nulla. Nouell. c. 132. & Nouell. c. 131. §. item ſi quis. l. omnia. 5. C. de ſacrificijs paganorum.

III. Reg. De p̃dijs in quib. eccleſiæ vel oratoria cõſtituta ſunt, hæreticis nõ alienandis, cauetur l. ſi quis. 9. C. de hæreticis. & Nouell. c. 131. §. at ſi orthodoxus.

IIII. Re-

IIII. Regula, De hæreticis nihil ex rebus immobilibus eccleſiaſticis alienando, proponitur d. c. 131. §. porrò iubemus.

V. Regula, Ne hæretici habeant ſeruos Chriſtianos, l. vnica. C. ne Chriſtianum mancipium. & l. Deo. 42. §. his ita diſpoſitis. C. de epiſc. & cler.

VI. Regula: Reſcriptum ab hæreticis impetratum non valet. l. 2. §. ſciant. C. de ſumma trinitate. & l. Ariani. 5. §. fin. C. de hæreticis.

VII. Regula: Hæretici priuilegia quæ habuerunt, amittunt. approbatur exemplo l. 1. C. de hæreticis. Alio Nouell. c. 109. item Nouell. c. 45. in prin.

VIII. Regula: Hæretici curiali fortuna non liberantur. d. c. 45. & l. curiales. 7. C. de hæreticis.

IX. Regula: Hæretici non ſuccedunt parentibus vel cognatis defunctis. & de ſucceſſione qua hæreticis ſucceditur, proponitur l. cognouimus. 11. in princ. C. de hæreticis. Nouell. conſt. 115. §. enimuerò, cum ſequentibus. Nouell. c. 118. §. hæc autem omnia. & Nouell. c. 144. §. 1.

X. Regula: In teſtamento hæreticis relictum non valet. l. Manichæos. 4. verſ. ipſos quoq; volumus. & l. Arriani. 5. verſic. ſiue de donationibus. C. de hæreticis. d. Nouell. c. 144. §. 1. & l. hi qui. 3. C. de apoſtatis. Huius exceptio videtur eſſe: Niſi miles in teſtamento ſuo aliquid hæreticis reliquerit. ſed reprobatur l. vlt. C. de hæreticis.

XI. Regula: Hæretici teſtamenta facere non poſſunt, nec legare aut donare. Nouell. c. 144. §. 1.

XII. Regula, De vi non inferenda hæreticis, proponitur l. Chriſtianis. 6. C. de ſacrificijs paganorum. & l. nullus. 13. C. de Iudæis. M. I. P. d. cap. 17. q. 8. regul. 11. vbi contradicitur.

XIII. Regula proponitur Nouell. c. 37. §. 1. Hactenus de hæreticis in genere ſit dictum. Plures autem huiuſmodi ſunt regulæ, quas ſuis ſubiecimus locis, vt de teſtimonijs illorum habetur s̄. lib. proxim. cap. 19. quæſt. 3. except. 11. & ita de ſimilibus. Nunc de quibuſdam hæreticorum ſpeciebus ſpecialia quædam proponenda reſtant.

¶ I. DE MANICHAEIS.

I. Regula, De Manichæorum pœnis, habetur l. Manichæos. 4. C. de hæreticis. M. I. P. lib. 1. cap. 18. q. 3.

II. Regula, De Manichæis vrbibus expellendis, & vltimo ſupplicio adficiendis, proponitur l. Arriani. 5. verſ. & qui ad imam. C. d. tt. M. I. P. q. 3.

II. DE NESTORIANIS.

De his conſtituitur l. damnato. 6. C. eod. tt.

III. DE EVTYCHIANISTIS & Apollinariſtis.

De his tractatur l. quicunque. 8. C. de hæreticis.

IIII. DE APOSTATIS.

I. Regula: Apoſtatæ bona publicantur. l. 1. C. de apoſtatis.

II. Regula: Apoſtatæ teſtamentum facere non poſſunt. l. hi qui. 3. & l. apoſtatarum. 4. C. d. tt. Huius exceptio eſt: Niſi à morte apoſtatæ, qui teſtamentum fecit, illud intra quinquennium nō ſit impugnatum. l. 2. C. eod. tt.

III. Regula: Apoſtatæ non ſuccedunt alijs, nec relicta capiunt, nec teſtimonium perhibere poſſunt, atque excommunicantur. d. l. 3. C. de apoſtatis. Huius exceptio videtur eſſe: Niſi pœnitentiam egerint. ſed reprobatur d. l. 3.

IIII. Regula: Accuſatio aduerſus apoſtatas perpetua eſt, nec finitur illorum morte, nec alienandi ius habent. l. apoſtatarum. 4. C. de apoſtatis.

V. Regula: De pœna eius qui aliquem fecerit apoſtatam, proponitur l. eum quicunq;. 5. C. d. tt.

VI. Regula: Apoſtatæ omnium hæreticorum pœnis tenentur, & relegantur. l. eos qui. 6. C. d. tt. Plura de apoſtatis vide M. I. P. d. cap. 18. hæreſi 4.

V. DE IVDAEIS.

I. Regula: Iudæorum vniuerſitati relictum capi nō poteſt. l. 1. C. de Iudæis.

II. Regula, De pœnis Iudæorum prohibentium, ne ex ijs aliqui fiant Chriſtiani, proponitur l. 2. C. d. tt.

III. Regula: Ne Iudæorum ſynagoga pro hoſpitio ſit. l. in ſynagogam. 3. C. de Iudæis.

IIII. Regula: Iudæi à curialibus muneribus immunes non ſunt. l. iuſſio. 4. & l. quicunq;. 9. C. eod. tt. De quo etiam vide s̄. eod. cap. reg. 7. & 8.

V. Regula: Ne Iudæi & Chriſtiani inuicem matrimonia cōtrahant, prohibetur l. ne quis. 5. C. de Iudæis.

VI. Regula: Iudæorum leges matrimoniales tolluntur l. nemo. 6. C. d. tt.

VII. Regula: Vt Iudæi Romanis vtantur legibus, præcipitur l. Iudæi. 7. C. eod. tt.

VIII. Regula, De precio rerū venalium Iudæis ab extero non ſtatuendo, proponitur l. nemo. 8. C. d. tt.

IX. Regula, Vt citra cōtemptum Chriſtianæ legis, Iudæi ritus ſuos ſeruent, l. Iudæos. 10. C. de Iudæis. M. I. P. d. cap. 18. hæreſi 1. reg. 2.

X. Regula: Ne die ſabbathi ac reliquis feſtis Iudæi moleſtentur, vel alios moleſtent. l. die ſabbatho. 12. C. eod. tt. M. I. P. d. hæreſi 1. reg. 3.

XI. Regula: De vi nō inferenda Iudæis, l. nullus. 13. C. eod. tt. & l. Chriſtianis. 6. C. de ſacrificijs paganorum. M. I. P. d. hæreſi 1. reg. 4.

XII. Regula: Ne Iudæi vim inferant Chriſtianis. d. l. 13.

XIII. Regula: Apud quem Iudæi conueniendi, definitur l. ſi qua. 14. C. de Iudæis.

XIIII. Regula: Ne Iudæi Chriſtianos circumcidant. l. Iudæi. 15. C. d. tt. M. I. P. d. hæreſi 1. reg. 5.

XV. Regula, De tributis à Iudæis exigendis & inferendis, conſtituitur l. Iudæorum. 16. C. d. tt.

XVI. Regula: Ne Iudæi ad dignitates & honores admittantur. l. hac valitura. 17. C. de Iudæis. M. I. P. d. hæreſi 1. regul. 6. De quo vide plura s̄. eod. cap. quæſt. 3. regul. 7.

XVII. Regula: Ne Iudæi nouas extruant ſynagogas. d. l. 17. M. I. P. d. hæreſi 1. reg. 7.

XVIII. Regula: Ne Iudæus habeat mancipium Chriſtianum. l. vnica. C. ne Chriſtianum mācipium. M. I. P. d. hæreſi 1. reg. 10. Plura de Iudæis vide M. I. P. d. hæreſi 1.

VI. DE COELICOLIS.

Horum hæreſis damnatur l. cœlicolarum. 11. C. de Iudæis.

VII. DE PAGANIS.

Horum ſuperſtitio prohibetur l.vlt.C.de ſacrificijs paganorum.M.I.P.d.cap.18.hæreſi 2.

VIII. DE SAMARITANIS.

I.Regula:Samaritani non ſuccedunt alijs, neq; relicta capiunt, neq; alijs relinquere poſſunt. Nouell.c.144.§.1. Huius exceptio eſt: Niſi ruſtici ſint Samaritani.d.§ 1.verſ excipimus.

II.Regula: Samaritanis denegãtur militiæ, dignitates & honores, aduocationis munus atq; pædagogia.d.c.144.§ præterea.

III Regula: Samaritani baptizati,& ad ſuum errorem reuerſi,proſcribuntur & relegantur.d.Nouell. c.144.§ ſed & ſi qui.

IIII.Regula De Samaritanis baptizandis,proponitur d.c.144.§.perpulchrum.

V. Regula: Samaritanus mancipium Chriſtianum habere non poteſt d.Nouell c.144.§.porrò.

VI. Regula: Samaritanus ſeruus Chriſtianæ religionis factus,liber ſit.d.Nouell.c.144.§.penult.

IX. DE ANTIHIMO, SEuero,Petro,& Zoara hæreticis.

De his tractatur Nouell.c.42.M.I.P.d.capite 18. in fine.

DE ORPHANOTROPHIIS, xenodochijs, & ſimilibus collegijs. Cap. IX.

HActenus de hæreticis tam in genere, quàm in ſpecie, necnon de tribus iuris Eccleſiaſtici partibus ſeu membris eſt dictum. Supereſt vltimum membrum,de orphanotrophijs,xenodochijs, & ſimilib. collegijs. Quanquam enim de ijs in ſuperioribus quoque dictum eſt, iuraq; rerum Eccleſiæ ac monaſteriorum de propoſitis quoq; collegijs accipiantur, tanquam de ſpecie:de quo v de ſ.eod.cap quæſt.2.reg.1 tamē quædam horum iura ſpecialia reſtant proponenda. Proinde,quemadmodum in ſuperioribus,primùm de perſonis horum collegiorum dicemus,deinde de rebus.

I. DE ORPHANOTROPHO, ptochotropho,& alijs huiuſmodi perſonis.

I. Regula: Tutorum ac curatorum vicem ſuſtinet, orphanosq; defendere ſine ſatiſdatione tenetur, resq; eorum vindicare.l orphanotrophos.30. in princip.C. de epiſcop. & cleric. & Nouell. c. 131. §. ſanè orphanotrophi.

II. Regula, De rebus orphanorum orphanotropho tradendis,ab eoq; cuſtodiendis,proponitur dictis ll.

III. Regula, De officio orphanotrophi in rebus orphanorum alienandis, habetur d. l. 30. §. 1. verſicul. vt ſi quas.

IIII. Regula: Orphanotrophus rationes reddere iure antiquo non tenebatur. d.l.30 §.fin. Quod mutatur d.c.131.§. res verò,in fin.& Nouell conſtit.123. §.œconomos.

V.Regula, Orphanotrophus, ptochotrophus, noſocomus, & ſimiles, res ſuas, poſt tale officium adquiſitas,alienare non poſſunt. d.Nouell.c.131.§. interdicimus.verſic.atq; omnia.

II. DE REBVS ET PRIVILEgijs orphanotrophiorum,ptochotrophiorum,&c.

I. Regula: Eadem habent priuilegia, quæ Eccleſiæ. Nouell.c.131.§. penult. l.omnia.33.in fin.C. de epiſc. & clericis.

II.Regula:Confirmantur horum collegiorum priuilegia d l.33.

III. Regula: Donatio his facta non eget inſinuatione. approbatur ſimul & diſtinguitur l.illud quod. 16.C.de ſacroſ.eccleſ.

IIII. Regula: Res his collegijs ex cauſis lucratiuis adquiſitæ, à lucratiuorum inſcriptionibus ſunt immunes. l.ſancimus.18.C.de ſacroſanctis Eccleſ. Reliqua orphanotrophiorum, xenodochiorũ, ptochotrophiorum,&c. iura vide, vt dixi,in ſuperioribus capitibus de rebus Eccleſiaſticis.

DE IVRE IMPERATORIS & Fiſci. Cap. X.

HActenus de iure Eccleſiaſtico, eiusq; partibus ac membris eſt dictum. Sequitur nunc de iure Imperatoris & fiſci: de quo, vt in præcedentibus, primùm dicemus de pſonis ſeu miniſtris Imperatoris & fiſci,deinde de rebus tam adquirendis,quam alienandis,atq; priuilegijs.

DE PERSONIS SEV MINIſtris Imperatoris & fiſci.

I. Regula De hiſce ſine ſatiſdatione non ordinandis proponitur l priuatæ 14.C de murilegulis.

II. Regula, De officio eorum qui ſunt in domo ſeu aula Imperatoris in genere, præcipitur l. vnica. C.de conduct & procuratoribus.

I. DE PROCVRATORE CAESAris vel rationalis.

I. Regula: Acta à procuratore Cæſaris perinde habentur, ac ſi ab ipſo Cæſare acta eſſent. l.1 in prin. & §. fin. ff de officio procurat. Cæſaris. Huius exceptio prima eſt: Niſi pcurator nomine Cæſaris damnoſam adierit hæreditatẽ.l 2 ff.d.tt. Secunda: Niſi rem Cæſaris tanquam ſuam tradiderit.l.1.§.1 ff.eod.tt. Tertia: Niſi rē Cæſaris alienauerit.d.l.1.§.deniq;. Plures huiuſmodi exceptiones vide ſ in regulis proximis.

II. Regula: Procurator Cæſaris pœnæ conſtituendæ ius non habet. l. curatores.3. in princ. ff. de officio procurat.Cæſaris. Plura de hac re vide ſ. libro 1. cap. 18.except.1.

III.Regula: Procurator Cæſaris ius probibendi nō habet,ne in prædia Cæſaris quis accedat.d.l.3.§ 1.

IIII.Regula: Procurator Cæſaris quod probibuit, eius remittendi ius non habet d.§.1.

V. Regula: Fundi templorum ad curam procuratoris Cæſaris pertinent. l. vniuerſi. 4. C. de fundis rei priuatæ.

VI. Regula: Fiſco agente, procurator Cæſaris vel fiſci iudex competens eſt, per ea quæ dicta ſunt ſ. lib. prox.cap.2.except.11.

VII. Regula: Procurator Cæſaris non debet cognoſcere abſente fiſci aduocato. l. vltim. C. de aduocatis fiſci. Plures huiuſmodi regulas vide paulo ſ. perſona 5.

II. DE COMITE ATQVE PALATINIS ſacrarum & priuatarum largitionum.

I. Regula, De officio horum, proponitur l. vnica. C. de offic. comitis ſacrarum largitionum.

II. Regula, Itidem de officio, habetur l. 1. C. de officio comitis rerum priuatarum.

III. Regula, Itidem de officio, proponitur l. 2. C. d. tt.

IIII. Regula, De iuriſdictione comitis rerum priuatarum defendenda, habetur l. ſi quis. 3. C. d. tt.

V. Regula, De immunitate horum, l. 1. C. de palatinis ſacrar. larg. & rerum priuatarum. Plura vide ĩ. eod. lib. cap. 37. reg. 24.

VI. Regula, De priuilegio quodam palatinorum, proponitur l. priſco. 3. C. d. tt.

VII. Regula, De reuerentia palatinis à iudicibus etiam maioribus præſtanda, & vt nihil illis cum iudicibus ſit commune, habetur l. nihil. 4. C. d. tt.

VIII. Regula: Princeps palatinorum effectus ad aliam dignitatem adſpirare non poteſt. l. quidam. 5. & l. ſcriniis. 7. C. de palatinis ſacr. larg.

IX. Regula, De numero palatinorum & ſcriniariorum, proponitur d. l. 7.

X. Regula: Palatini tranſmiſsi per prouincias, anno elapſo cingulo liberantur. l. placuit. 8. C. d. tt.

XI. Regula, De illis ſine principis authoritate non alienandis, habetur l. non aliter. 9. C. eod. tt.

XII. Regula: Idem tempus agendi præſtituitur officiis ſacrarum largitionũ, quod definitum eſt proximis ſacrorum ſcriniorũ. l. ad ſimilitudinẽ. 11. C. de palatinis ſacrarum larg. Sanctio, cuius ibi fit mentio, habetur l. pro biennio. 6. C. de prox. ſacror. ſcrinior.

XIII. Regula, Palatini ne quid à priuatis Cæſaris emant, proponitur l. vlt. C. de reſcind. vend. Hactenus de comite atq; palatinis ſacrarum & priuatarũ largitionum ſit dictum. Plura de iiſdem propoſita ſunt ſuis locis ſ. lib. 1. inter magiſtratuum iura.

III. DE ADVOCATO FISCI.

I. Regula: Fiſci aduocatus contra fiſcum patrocinium præſtare non poteſt, per ea quæ habentur ſ. lib. prox. cap. 4. quæſt. 2. reg. 12.

II. Regula: Fiſci aduocatus commoda fiſcalia ne occultet. l. fiſci. 3. C. de aduocatis fiſci.

III. Regula: Ne fiſci nomine priuatos calumniis vexet. d. l. 3. & l. 1. C. de lucris aduocatorum.

IIII. Regula: Quot & qui ordinandi in aduocatos fiſci, definitur l. iubemus. 20. in princip. l. petitiones. 22. in prin. & l. binos. 10. C. de aduocatis diuerſorum iudicum.

V. Regula: Biennio finitur aduocati fiſci officium. l. ſancimus 12. C. d. tt.

VI. Regula, De ſalario aduocati fiſci, proponitur l. reſtituendæ. 23. in prin. C. eod. tt. Quando ſalariũ ſoluendum, definitur l. per hanc. 24. §. ſexcenti. C. d. tt. Quibus ſoluendum, habetur l. petitiones. 22. §. vt aũt. l. iubemus. 20. § fin. & l. poſt duos. 15. in fin. C. d. tt.

VII. Regula, De priuilegiis aduocatorũ fiſci: quorum primum eſt, quòd liberentur à cohortis & curiæ nexibus, cum aliis quibuſdam, proponitur l. cum aduocatio. 8. C. de aduocatis diuerſorũ iud. Planè quod ibi de completo anno dicitur, id mutatum eſt per ea quæ propoſita ſunt paulo ſ. reg. 5. Cui cõcordat l. aduocatos. 19. C. eod. tt.

VIII. Regula: A' cæteris quoq; munerib. ſunt immunes. d. l. 20. §. vt aũt. & d. l. 22. §. vt autẽ. C. d. tt.

IX. Regula: Vbi aduocatus fiſci conueniendus, definitur dictis paragraphis Vt autem.

X. Regula: Aduocatus fiſci comitiuam dignitatem ſortitur l. laudabile. 21. in prin. C. de aduocatis diuerſorum iud. Huius exceptio eſt: Niſi aduocationis officium ſit finitum: quod olim anno, hodie biennio finitur. d. l. 21. & l. cum aduocatio. 8. verſic. cum comitiua conſiſtoriana. C. eod. tt.

XI. Regula: Finito officio, aduocatus fiſci exconſularis moderatoris prouinciæ dignitate decoratur l. petitionem 13 §. egredientem. C. de aduocatis diuerſorum iudicum.

XII. Regula: Aduocatus fiſci, depoſito officio, non niſi pro ſe & certis perſonis patrocinium poteſt præſtare. approbatur ſimul & declaratur d. §. egredientem l. iubemus. 20. §. adhæc. & l. petitiones. 22. §. ad hoc. C. d. tt.

XIII. Regula: Aedes aduocatorum fiſci à metatorum onere ſunt immunes. d. §. adhæc. & d. §. ad hoc.

XIIII. Regula: Circa ſportulas quoq; aduocati fiſci priuilegium habent. dictis ll. Plura vide ĩ reg. 18.

XV. Regula: Alia aduocatorum fiſci iura proponuntur l. laudabile. 21. §. & ſi quis. C. d. tt.

XVI. Regula: Alia huiuſmodi priuilegia habentur l. reſtituendæ. 23. §. ſacras inſuper. C. eod. tt.

XVII. Regula, De liberis aduocatorum fiſci, conſtituitur l. petitionem. 13. §. fin. & d. l. 21. §. poſtquam. C. de aduocat. diuerſ. iud.

XVIII. Regula, De priuilegio aduocatorum fiſci circa ſumptus litis, proponitur l. per hanc. 24. §. fin. C. eod. tt.

XIX. Regula generalis, qua priuilegia aduocatorũ fiſci confirmantur in genere, habetur l. ſancimus. 12. in fin. d. l. 13. §. fin. d. l. 21. §. fin d. l. 23 § fin. d. l. 24. §. fin. C. d. tt. Hæc de aduocatis fiſci ſint dicta.

IIII. DE EXACTORIBVS ET SVſceptoribus tributorum & cenſuum fiſci.

I. Regula, De ordinandis ac defendendis ſusceptoribus: à quibus ordinandi ac deſendendi, proponitur l. præcepit. 3. §. illud. C. de canone largitionaliũ titul.

II. Regula, Itidem de ordinandis iis, habetur l. exactores. 7. C. de ſuſceptoribus, præpoſitis.

III. Regula: Qui ordinandi vel non, definitur l. neminem. 8. C. d. tt.

IIII. Regula: Quot ordinandi, l. duos 13. C. d. tt.

V. Regula, Itidem de ordinandis ſuſceptoribus, ꝓponitur l. humiliorib. 14. C. d. tt.

VI. Regula: Exactorum officium annale eſt. l. neminem. 8. §. fin. C. de ſuſceptoribus.

VII. Regula: Rationẽ finito officio reddere coguntur. d. l. 8. §. integro igitur.

VIII. Regula, Suſceptores cum arca ratiociniis nihil habent commune. d. l. 13. §. ſcire autem.

IX. Regula: Exactores cum poſſeſſorib. nihil habebunt cõmune. l. miſſi. 7. §. 1 C. de exactorib. tributorũ.

X. Regula: Quorum ope & intra quantum tem-

pus exigendum, definitur d.l.7. & l.optionibus.11. C. de erogat.milit.annona.

XI. Regula, De officio exactionis alij non delegando, proponitur d.l.7.verſic.iudices itaq;.

XII. Regula, Vt exactores ab alijs adminiſtrationibus interim abſtineant, proponitur ſimul & diſtinguitur l.ſancimus.6.C.de executorib.& exact.

XIII. Regula: Ne excoctionem panis efflagitent, præcipitur l.1.C.de excoct.militaris annonæ.

XIIII. Regula: De ſcriptura ſuſceptionis & erogationis conficienda, l.excellentia tua.9.C.de erogatione milit.annona. & l.iubemus.16.C.eod.tt.

XV. Regula: Ne priuatarum rerum executionem ſimul ſuſcipiat. Nouell.c.128.§.hoc quoq;.

XVI. Regula: Ne facilè delegationes debitorum ſuſcipiant.d.Nouell.c.128.§.ſed & ſi quis.

XVII. Regula: Ne nominatores ſuſceptorum quidquam ex eorum ſubſtantia emant, cauetur l.2. in fin.C.de ſuſceptoribus. Hæc de exactoribus & ſuſceptoribus rerum fiſci. Plura horum officia & pœnas vide 3.cap.5.

V. DE PROCVRATORIBVS metallorum.

De his regula proponitur l.cum procuratores.4. C.de metallarijs.

VI. DE METALLARIIS, SEV ijs qui metallis fodiendis addicti ſunt.

De his proponitur l.vlt.C.d.tt.

VII. DE MONETARIIS.

I. Regula: Monetarij vitæ conditionem mutare nequeunt.l.1.C.de murilegulis. Huius exceptio eſt: Niſi beneficio principali fuerint abſoluti: approbatur & diſtinguitur l.ſi quis.13.C.eod.tt.

II. Regula, De matrimonijs horum & vxoribus, habetur l.edicimus.7.c.d.tt.

VIII. DE BAPHEIS, HOC EST tinctoribus pannorum Cæſaris.

I. Regula: Vt abſtineant ſuffragijs, præcipitur l.2. C.de murileg.

II. Regula, De tingendo, proponitur l.vellera.3.C. de veſtibus holobaris.

IX. DE GYNAECIARIIS, HOC EST, ijs qui pannos Imperiales texunt.

I. Regula: Vt ſuffragijs abſtineant, cauetur l.2.C. de murilegulis.

II. Regula, De matrimonijs horum & vxoribus, tractatur l.ingenua.3.C.d.tt.

III. Regula, De eo qui aliquem ex gynecæis occultat, habetur l.qui aliquem.5.C.d.tt.

IIII. Regula, De his à ſua conditione liberandis, proponitur l.ſi quis.13.C.eod.tt.

X. DE BASTAGIARIIS.

I. Regula proponitur l. quod ad præſens. 4. C. de murilegulis.

II. Regula, De militia ab illis non deſerenda, l.æternam.8.C.d.tt.

XI. DE MVRILEGVLIS.

I. Regula, De conditione vitæ ab illis non deſerenda, & de illorum bonis, proponitur l.murileguli.11.C. de murilegulis.

II. Regula, De illis à vitæ conditione liberandis, l. ſi quis.13.C.eod.tt.

III. Regula, De murilegulorũ nepotib. ex filia. Hi maternã conditionẽ ſequuntur.l.hi quis.12.C.eod.tt.

XII. DE CONCHILEGVLIS.

Liberi horũ eiuſdẽ ſunt conditionis.l.vlt.C.eod.tt.

XIII. DE FABRICENSIBVS.

I. Regula, De hiſce ordinandis ſeu recipiendis proponitur l.ſi quis.4.C.de fabricenſibus.

II. Regula: Fabricenſes cum liberis ſuis iſti conditioni ſunt addicti.l.iure prouiſum eſt.5.C.eod.tt.

III. Regula: Stigmata brachijs fabricenſium infligenda.l.ſtigmata.3.C.d.tt.

IIII. Regula, De fabricenſibus non occultandis, habetur d.l.3.

V. Regula: Delictum ab vno fabricenſium cõmiſſum, ad omnes pertinet.d.l.5.C.eod.tt.

VI. Regula: Fabricenſes aliena prædia conducere, vel aliena negotia adminiſtrare prohibentur, l.vlt.in princip.C.d.tt.

VII. Regula, De dignitate primiceriorum fabricæ, proponitur l.2.C.de fabricenſibus.

VIII. Regula, De iudice fabricenſium competente, habetur l.eos qui.6.C.d.tt.

XIIII. DE PISTORIBVS.

De his proponitur l.vnica.C.de piſtoribus.

XV. DE SVARIIS.

I. Regula, De immunitate horum, tractatur l.1.C. de ſuarijs.

II. Reg. De iudice eorũ competente, l.2.C.eod.tt.

XVI. DE COLONIS ET MANCIpijs Imperatoris & fiſci.

I. Regula: Res alienas gerere non poſſunt, ſed rebus tantùm Imperatoris vel fiſci ſunt addicti. l.2.C.de agricolis & mancipijs dominicis.

II. Regula: Ab honoribus arcendi ſunt, & à muneribus ſunt immunes l.1.& l.dominicos.5.C.eod.tt.

III. Regula, De illis ab extraneis officijs reuocandis, proponitur l.ſerui.3.C.eod.tt.

IIII. Regula: Liberi quoq; eorum eiuſdem conditionis ſunt.d.l.3.& l.ex ingenuo.4.C.eod.tt.

V. Regula: De agro priuati patrimonij Cæſaris illis vendendo, proponitur l.vlt.C.d.tt.

DE NVNCIATIONE AC delatione ad fiſcum.

Cap. XI.

HActenus de perſonis ſeu familia Imperatoris & fiſci dictum eſt. Plura autem de ijs vide 5. libro 1. capite 11. Nunc de rebus Imperatoris & fiſci, partim in genere, partim in ſpecie, nobis eſt dicendum: & primùm de illis adquirendis. Adquiruntur autem fiſco res per nunciationem & delationem, per actiones, per tributorum indictionem, exactionem, vectigalia & commiſſa. de quibus ſingulis ordine diſpiciendum; & primùm de nunciatione ac delatione ad fiſcum: vbi etiam cauſa actionum fiſcalium variæ proponuntur.

I. CAV-

I. CAVSAE EX QVIBVS nunciatio ad fiſcum facienda eſt, & fiſco adquiritur.

I. Cauſa: Si ei qui capere non poteſt, quid à defuncto relictum ſit: hoc enim fiſco adquiritur. approbatur cum alijs l.1.in prin. ff.de iure fiſci & l.vnica.C. de his qui ſe deferunt. M.I.R.lib.3.cap.10.reg.5. Huius exceptio eſt: Niſi cum teſtator in priore teſtamento vni hæredum præceptiones dediſſet, & eius fidei tacitè commiſiſſet: poſtea alio teſtamento facto, nullas præceptiones hæredi dederit. Cuius replicatio eſt: Niſi non probetur, teſtatoris voluntatẽ in tacito fideicommiſſo eſſe mutatam. quæ exceptio cum ſua replicatione approbatur l. Statius Florus. 48. in prin. ff. de iure fiſci. Plura de cauſa propoſita vide ȷ.eod.cap.quæſt.5. reg.1. item lib.12.cap.3.except.19.

II. Cauſa: Si mors defuncti ab eius hæredibus non vindicetur: hoc enim caſu hæreditas illis tanquam indignis aufertur, & ad fiſcum trãsfertur. d.l.1.in prin. ff.de iure fiſci. M.I.R.d.cap.10.reg.6.

III. Cauſa: Si maritus mortem vxoris necatæ non vindicauerit. hoc enim caſu dotẽ perdit, eaq; adquiritur fiſco.l.cum mortem.27.ff.de iure fiſci.

IIII. Cauſa: Si hæres hæreditate ſit indignus d.l.1. in prin ff.de iure fiſci. M.I.R.d.cap.10.reg 8. Vide itẽ ȷ.lib.12.cap.12.

V. Cauſa: Si princeps hæres ſit inſtitutus d.l.1.

VI. Cauſa: Si teſtamentum vel codicilli ſubrepti dicãtur.d.l.1. Hanc cauſam adquirendi fiſco alibi nõ legi, niſi quis intelligat de eo quod habetur l.1. & l.2. §.fin.ff.ſi quis aliquem teſtari prohibuerit.

VII. Cauſa: Si quis theſaurũ inuenerit.l.1.in prin. ff. de iure fiſci. De hac cauſa vide ȷ.lib.7.cap.1. cauſa 4.except.2. Huc etiam pertinet l non intelligitur. 3. §. penult. ff.d.tt. quam intellige ſecundum ea quæ habentur d.except.2.

VIII. Cauſa: Si res fiſci minoris vendita ſit.d.l.1. in princip.

IX. Cauſa: Si fiſcus præuaricatione ſit victus. d.l. 1. in princip.

X. Cauſa: Si reus capitalis criminis ſibi mortẽ conſciuerit. d.l.1.in prin. De hac cauſa dictum ș.libro 1. cap.19.quæſt.1.except.7.

XI. Cauſa: Si poſt mortẽ aliquis reus criminis fiat. d.l.1.in princ. Hæc cauſa videtur intelligenda ſecundum ea quæ habentur ș.lib.1.cap.13.except.10. Planè cum ſuperiore proxima ſublata eſt per ea quæ dicta ſunt ș.d.cap.19.in fin.

XII. Cauſa: Si domus deſtructa non reparetur, fiſco adquiritur.d.l.1.in prin. Plura vide ȷ.eod.lib.cap. 31.de operib.& ædificijs priuatis,reg.6.

XIII. Cauſa: Si accuſator deſtitit, pœnam debet fiſco.d.l 1.in prin. Vide etiam ș.lib.1.cap.17.in fin.

XIIII. Cauſa: Si res litigioſa venierit. nam & hoc caſu duplum fiſco adquiritur. d.l.1. in princ. De quo vide ș.lib.prox.cap.6.quæſt.2.

XV. Cauſa: Ex contractu etiam priuato fiſco debetur pœna.d.l.1.in prin.

XVI. Cauſa: Si res in commiſſum incidit.d.l.1.De quo etiam ȷ.cap.15.de commiſſis.

XVII. Cauſa: Si in fraudem ciuilium munerum quis bona ſua alienauit, ea fiſco vindicantur. l.ordine decurionum.15.§.penult.ff.ad municipalem.

XVIII. Cauſa: Si quis ſine hærede deceſſerit. l.1. & l.vacantia.4.C.de bonis vacantibus.M.I.R.d.cap. 10.reg.9. Exceptio prima eſt: Niſi bona vacantia ſoluendo non ſint.l.1.§.an bona.ff.de iure fiſci. Secunda: Niſi intra quadriennium bona vacantia fiſco nõ ſint vindicata.d.l.1.§.diuus. & l.1.C. de quadriennij præſcript. A' quo autem tempore currat præſcriptio quadriennij, definitur l.intra quatuor. 10.§.quadriennij. ff.de diuerſis tempor. præſcript. Huius replicatio eſt: Niſi intra quadriennium cauſa ſemel ſit mota. approbatur ſub conditione d.l.10.in princ. Tertia exceptio eſt: Niſi princeps bona vacantia poſſeſſori conceſſerit. d.l.1.C.de quadriennij præſcript. Quarta: Niſi res ei qui ſine hærede deceſſit, & alij cuidam ab Imperatore ſit donata. in hac enim re ſocius ſuccedit. l.vnica.C.ſi liberalitatis Imperialis ſocius. M.I.R.libro 3. cap.10. reg.9.excep.2.& lib.4.cap.5.reg.23.excep.9.repl.1. Quinta: Niſi præfectiarius ſine hærede deceſſerit. l. cornicularij. 3.§. huic ſanctioni. C. de apparitoribus præfecti prætorio.

XIX. Cauſa: Si lites fiſco donentur. reprobatur l.res quæ.22.§.lites.ff. de iure fiſci. Huic concordant ea quæ habentur de alienatione iudicij mutandi cauſa facta: item ș. libro proxim.capite 6. de re litigioſa non alienanda.

XX. Cauſa: Si is qui prouinciæ præeſt, quid in ea comparauit, eius æſtimatio fiſco debetur. l.aufertur. 46.§.quod à præſide.ff.de iure fiſci. Plura de hac cauſa vide ș.lib.1.cap.7.reg.4.cum ſequentibus.

XXI. Cauſa: Si miles in ea prouincia, in qua militat, prædium comparauerit, id fiſco vindicatur. l. milites.9. in prin. ff. de re militari. De qua re vide item ȷ.cap.21.reg.36.

XXII. Cauſa: Obſidum & captiuorum bona fiſco vindicantur. l.diuus Cõmodus.31.ff.de iure fiſci. Huius exceptio eſt: Niſi accepto vſu togæ Romanæ, vt ciues Romani egerint. l.ſed ſi.32.ff.d.tt.

XXIII. Cauſa: Bona eorum qui in aliam ciuitatẽ iuſſu principis transferuntur, ſeu in colonias deducuntur, fiſco vindicãtur. l.certa forma 4.C.de iure fiſci.

XXIIII. Cauſa: Si nauis expulſa fuerat ad littus, vel naufragium factum erat, fiſco iure antiquo adquirebatur. l.9.ff.ad l.Rhodiã de iactu. M.I.R.d. cap. 10.regul.10. Tollitur l.1.C. de naufragijs. Cui concordat conſtitutio Friderici, §. naufragia. M.I.R.d. reg. 10.in fin. item conſtit. Carolin. publ.iudiciorum art. 219. in princip.

XXV. Cauſa, De adquiſitione metallica, proponitur l.1.& l.2. C.de metallarijs. Similis adquiſitio habetur l.per annos.5.C.d.tt.

XXVI. Cauſa, De decimis fiſco è ſaxis præſtandis, l.cuncti.3.C.d.tt.

XXVII. Cauſa: Si mulcta alicui ſit indicta. approbatur ſimul & diſtinguitur l.mulctarum. 5.C. de modo mulctar. M.I.P.lib.5.cap.1.reg.1.M.I.R.d. cap. 10.reg.12. Hæc de cauſis, ex quibus nunciatio ſit ad fiſcum. Sed & adquiritur fiſco ex cenſibus & tributis, de quibus ȷ.dicetur. Nunc reliqui nunciationis & delationis ad fiſcum loci perſequendi.

II. QVIBVS DELATIO AD fiſcum competat?

I Regula, De mulieribus. Hæ deferre non poſſunt. l. deferre 18 in prin ff de iure fiſci. Exceptio eſt: Niſi ſeipſas deferant. l. an diuus Traianus. 16. ff d. tt.

II. Regula, De pupillis. Hi quoq; deferre non poſſunt, niſi ſeipſos deferant. d. l. 16.

III Regula, De viris clariſſimis, proponitur d. l. 18. ff. de iure fiſci.

IIII Regula. De dãnatis iudicio publico. Hi quoq; deferre prohibentur. d. l. 18 §. 1. Huius exceptio eſt: Niſi delatio ante damnationem cœpta ſit. d. §. 1.

V. Regula, De veteranis, habetur d l. 18. §. veterani.

VI. Regula, De militibus, d §. veterani.

VII. Regula, Ne ſeruus dominum deferens audiatur, l. 2. §. Imperator. ff. de iure fiſci. & l. ſeruum. 6. C. de delatoribus.

VIII Regula: Ne libertus patronum deferens audiatur præcipitur d. §. Imperator.

IX. Regula: Ne tutor, vel curator, vel procurator, deferens eum cuius tutor vel procurator fuit, audiatur. d. l. 18. §. item eos. cum ſeqq ff. de iure fiſci.

X. Regula: Ne venditor emptorẽ de re vendita deferens audiatur d. l. 18. Plura vide s̃. lib. 1. cap. 12. q. 5.

De exceptionibus præcedentium exceptionum generalioribus.

Prima exceptio: Niſi is qui deferre non poteſt, ſeipſum deferat. approbatur exemplo fœminæ & pupilli, l. an diuus Hadrianus 16. ff. de iure fiſci.

Altera: Niſi is qui deferre non poteſt, cauſam ſibi cum fiſco communem deferat. l. deferre. 18. §. ſed communem ff. d. tt. Plura de huiuſmodi exceptionibus vide s̃. lib. 1. cap. 12. quæſt. 5. in fin.

III. PER QVOS ET CVM QVIbus delatio competat?

Non niſi cum fiſci aduocato permittenda eſt delatio. l. omnes iudices. 5. C. de delatoribus.

IIII. QVAMDIV COMPETAT delatio & nunciatio?

Intra viginti tantùm annos cõpetit. l. quamcunq; 3. ff de requirendis reis. & l. in omnibus. 13. in prin ff. de diuerſ. tempor. præſcriptionibus. Exceptio prima eſt: Niſi nondum viginti anni exceſſerint ex eo tempore, quo ad fiſcũ pertinere potuit. l. 1. § præſcriptio. ff. de iure fiſci. Secunda: Niſi cauſa ante viceſimum annum mota. vltra viceſimum annũ tracta ſit. d. l. 1. §. penult. Tertia: Niſi cauſa ante viceſimum annum ab alio nunciata fuerit, quamuis deſerta. d. l. 1. §. fin. Planè interdum breuius tempus cõpetit, quando ſcilicet minora tempora cuſtodiri ſpecialiter conſtitutum eſt. d. l. 13. in prin ff. de diuerſ. tempor. præſcript. Cuius exemplum eſt in bonis vacantibus nunciandis. De quo s̃. eod. cap. quæſt. 1. cauſa 18. except. 2.

V. EVENTVS DELATIONIS.

I. Regula: Qui ſeipſum defert, profitendo, ſibi, quod capere non poſſit, eſſe relictũ, dimidiam partem præmij nomine accipit. l. edicto. 13. in prin. & l. ſenatus. 15. §. ſenatus. ff. de iure fiſci. l. vnica. § quod ſi ab vxore. C. de his qui ſe deferũt. Huius exceptio prima eſſe videtur: Niſi is qui ſe defert, ex turpi cauſa capere non poſſit. reprobatur d. l. 13. §. nihil ff de iure fiſci. Planè admittitur in caſu, de quo vide j. except. 4. Secunda: Niſi id quod defert, antea ſit ab alio delatum, vel non lateat. d. l. 13. in princip. & §. id autem. Cuius replicatio eſt: Niſi nondum aperto teſtamento, is cuius fidei commiſſum erat, detulerit. d. l. 13. §. cum ante. Tertia exceptio eſt: Niſi non is cui relictum eſt, ſed hæres eius deferat. Cuius replicatio eſt: Niſi defunctus, cum ſe deferre vellet, morte præuentus ſe deferre non potuit. approbatur cum ſua exceptione d. l. 13. §. hæredes, cum ſequentibus. Quarta exceptio eſt: Niſi non ei qui ſe defert, ſed ſeruo eius ſit relictum. d. l. 13. §. ad eos. Quinta: Niſi is qui ſe defert, ab eo quod ei relictum eſt, tanquam indignus ſit remotus. d. l. 13. §. eos qui. & l poſt legatum. 5. §. fin ff de his quæ vt indignis. Sexta: Niſi is caue, qui quaue deferre non poteſt, ſe deferat. reprobatur l an diuus Traianus. 16. ff. de iure fiſci. Septima: Niſi eius, cuius fidei tacitè commiſſum eſt, bona ſint publicata. reprobatur l. Arrianus. 42. in princip. ff. de iure fiſci. Octauæ exceptionis loco notandum, quòd is qui ſe defert, non totius aſſis, ſed dodrantis ſemiſſem ferat, habita ratione legis Falcidiæ. l. cum taciti 49. ff de iure fiſci. Hæc de prima regula.

II. Regula: Qui alium defert, tertiam eius quod defert partem, præmij loco conſequitur. l. vnica. C. de his qui ſe deferũt. l. edicto 13 § extat ff. de iure fiſci. M. I. R. lib 1. cap 12 reg. 58. vbi etiam diſtinguitur. & lib. 3. cap. 10 reg 15. Huius exceptio prima eſt: Niſi ante apertas teſtamenti tabulas detulerit, cum is cui relictum erat, poſt apertas tabulas ſeipſum deferat d. l. 13 §. cum ante Secunda: Niſi magis ſuæ cauſæ, quàm fiſci gratia detulerit l. delator. 44. l fiſcus. 38. §. fin. & l. bona 39. § cum qui ff. de iure fiſci.

III. Regula, De euentu & pœna delatoris contumacis, proponitur l. 2 § ſenatus. l ſenatus 15. § diuus. & §. quod ſi tribus & l. Arrianus. 42. §. pœna autem. ff. de iure fiſci. Huius exceptiones vide j. reg prox.

IIII Regula. De pœna delatoris non probantis nec obtinentis, habetur l. omnes iudices. 5. in fin C de delatoribus Exceptio prima eſt: Niſi ſuam magis quàm fiſci cauſam delator egerit. l. deferre. 18. §. ſed communem. l fiſcus. 38. §. fin. & l. delator 44 ff de iure fiſci. Secunda: Niſi ſui magis defendendi, quàm deferendi animo quid dixerit. l. nulla. 3. C. de delatoribus. Tertia: Niſi reipublicæ cauſam defendat l. ex varia 4 C. d. tt. & l. 2. in prin. ff de iure fiſci. Quarta: Niſi officij neceſſitate tractus cauſam detulerit. l. 2. C de delatoribus. Quinta: Niſi non præmij conſequendi, ſed aduerſarij vlciſcendi gratia detulerit. approbatur legibus s̃. except. 3 propoſitis. Sexta: Niſi quis ſeipſum per errorem detulerit. approbatur & diſtinguitur j. regul. 10. Hactenus an puniendus ſit delator non probans, dictum eſt. nunc quis puniendus, dicendum: vbi ſciendum, quòd non ſolùm delator, ſed eius quoq; mandator puniatur. l. non tantum. 24. ff. de iure fiſci. l 2. §. diuus Pius. ff. eod tt Qua autem pœna puniendus ſit delator non probans, definitur l lege Cornelia 9 §. fin. ff ad l. Cornel. de falſ. l. ſenatus. 15. §. 1. & § fin. ff. de iure fiſci.

V. Regula: Delatus non cogitur dicere titulum ſuæ poſſeſſionis. l. extat. 25 ff. de iure fiſci.

VI. Regula, Delator cogitur ad finem perſequi ſuã delationem, nec poteſt deſiſtere. l. res qua. 22. §. ſicut. ff. de iure fiſci. De quo vide ſ̄. lib. 1. cap. 17. de tergiuerſatione, quæſt. 2. reg. 1.

VII. Regula: Delator cum delato tranſigere nõ poteſt. l. Arrianus. 42. §. quia autem. ff. de iure fiſci.

VIII. Regula: Si delatus delatorem vel iudicem corrupit, punitur. l. Imperatores. 34. ff. d. tt.

IX. Regula: Si delatus delatorẽ corrupit, vel cum eo pactus eſt, pro confeſſo habetur. approbatur & diſtinguitur per ea quæ habentur ſ̄. lib. 1. cap. 13. in fin. replicatione generali 2.

X. Regula: Si quis ſeipſum per errorem detulit, hoc ei non nocet, neq; præiudicat. l. edicto. 13. §. fin. & l. 2. ff. de iure fiſci. Exceptio eſt: Niſi talis perſona ſeipſam per errorem detulerit, quæ iuris ignorantia non excuſatur. d. l. 2. §. fin. Hæc de nunciatione & delatione ad fiſcum ſint dicta.

DE ACTIONIBVS FISCI. Caput XII.

PRIMO: *Cauſa ex quibus fiſco competit actio, expoſitæ ſunt ſ̄. cap. prox. in prin.*

II. QVAE FISCO COMpetat actio?

In rem actio competit. approbatur exemplo l. Imperator. 43. ff. de iure fiſci. Quibus competant actiones fiſci, vide ʒ. cap. 14. quæſt. 1.

III. ADVERSVS QVOS fiſco competat actio?

I. Regula, De debitore fiſci, & eo qui debitum nomine fiſci exegit, proponitur l. 2. C. de conueniend. fiſci deb.

II. Regula, De ſuſceptoribus eorumq; nominatoribus, habetur l. 2. & l. exactores. 7. in fin. C. de ſuſceptoribus l. quoniam. 3. C. de conueniendis fiſci deb. l. ſuper creandis. 9. C. de iure fiſci. & Nouell. c. 128. §. hoc quoq;.

III. Regula, De collega ſuſceptoris vel exactoris, l. quoniam. 3. C. de conueniend fiſci deb.

IIII. Regula De debitoribus debitorum fiſci. Aduerſus hos quoq; fiſco competit actio. l. ſi debitũ. 3. C. quando fiſcus vel priuatus. Huius exceptio prima eſt: Niſi debitum negent. d. l. 3. Cuius replicatio eſt: Niſi dilatoria tantum exceptione, debitorum debitores ſe defendant: hoc enim caſu nihilominus ad ſolutionem poſſunt vrgeri, dummodo certus ſit dies. l. 1. C. de condictione ex lege. Secunda exceptio eſt: Niſi fiſci debitor ſit ſoluendo. l. non prius. 4. C. quando fiſcus vel priuatus. & l. non intelligitur. 3. §. multa. ff. de iure fiſci. Tertia: Niſi debitor ſecundus qui conuenitur, pecunia fiſcali non ſit factus. d. §. multa. Quarta: Niſi nõ ex contractu debitor fiſci teneatur, ſed ex delicto, vel alia cauſa. d. §. multa.

V. Regula, De emptoribus & poſſeſſoribus bonorum debitoris fiſci. Hi quoque fiſco tenentur. de quo ʒ. eod. cap. quæſt. 8.

VI. Regula, De eo qui debitorem fiſcalem vi exemit. Hic in ſolidum tenetur. l. quoties. 3. C. de exactoribus tributor.

IIII. QVID VENIAT IN actiones fiſci?

I. Regula, De rationibus & inſtrumentis, hæreditate fiſco delata, ꝓponitur l. ſenatus. 15. §. ſenatus. & l. in fraudem. 45. §. ex his bonis. ff. de iure fiſci.

II. Regula, De vſuris fiſcalibus, proponitur ʒ. libro 3. capite 7.

III. Regula: Etiam fiſco agenti compenſatio poteſt opponi. approbatur & diſtinguitur l. auſertur. 46. §. vt debitorib. ff. de iure fiſci.

IIII. Regula: Vtrum in ſolidum, an pro parte teneatur hæres, cuius tacite fidei commiſſum eſt, definitur l. Statius Florus. 48. in prin. ff. de iure fiſci.

V. Regula: Deducto ære alieno, bona ad fiſcũ deferuntur. l. non poſſunt. 11. ff. de iure fiſci.

V. QVANDO ET QVANDIV competant actiones fiſci?

I. Regula, De temporis præſcriptione hiſce opponenda, habetur l. iuſtas. 6. C. de iure fiſci. Quæ autem ſint tempora actionum fiſcalium, dictum ſ̄. cap. proxim. quæſt. 4.

II. Regula: Si priuatus ſimul & fiſcus eandem petat hæreditatem, priuati actio differenda eſt. l. apud Iulianum. 35. ff. de iure fiſci.

VI. ADIVNCTA HARVM actionum.

I. Regula, Ne bona rei conuenti ante ſententiam inquietentur, ſed defenſio illi concedatur, proponitur l. defenſionis. 7. C. de iure fiſci.

II. Regula: De probationibus fiſci & apochis publicis vide ſ̄. lib. prox. cap. 17. cum ſequentibus: item ʒ. cap. 14. quæſt. 4. reg. 5.

VII. EVENTVS ACTIOnum fiſcalium.

I. Regula, De dilatione debitori petenti ad ſoluendum danda, proponitur l. in fraudem. 45. §. fiſcalibus. ff. de iure fiſci.

II. Regula, De cedenda actione ſoluenti aduerſus cæteros, habetur l. cũ poſſeſſor. 5. in prin. ff. de cenſib.

III. Regula: Hæres qui fiſco tributa ſoluit, actionem habet aduerſus fideicõmiſſarium & legatarium, cui prædia ſunt relicta & reſtituta. d. l. 5. §. qui non.

IIII. Regula: Bonis & hæreditatib. ad fiſcum delatis, nihilominus ea quæ in teſtamento relicta ſunt valent. l. non intelligitur. 3. §. cum ex cauſa. & l. dicitur. 14. ff. de iure fiſci. Plures huius loci regulas vide ʒ. cap. 14. de exigendis & ſuſcipiendis tributis.

VIII. DE ACTIONE QVAE competit fiſco ad id quod debitor ex bonis ſuis alienauit, repetendum.

Eſt hæc ſpecies actionis fiſcalis hic tractãda: quanquam de ea dictum quoq; ſit ſ̄. lib. prox. cap. 35. reg. 1.

I. CAVSA EX QVA DATVR hæc in rem actio.

Quia fiſco omnia debitoris ſui bona tacitè pignori ſunt obligata, vt oſtenſum ſ̄. d. regula 1. ſi quid ex iis debitor alienauit, eius perſequendi ius fiſco competit, per ea quæ dicta ſunt ſ̄. d. regula 1. Exceptio prima eſſe videtur: Niſi nõ per donationem, ſed alio modo alienauit. ſed reprobatur l. in fraudem. 45. in prin.

ff.de iure fiſci. Secunda: Niſi non alienauit: ſed cum adquirere poſſet, non adquiſiuit. reprobatur d.l.45. in princip. Planè admittitur in caſu, qui proponitur l. cum quidam. 26. ff. d. tt. Tertia exceptio eſt: Niſi debitor ita mancipium emerit, vt manumittat: hoc enim caſu manumiſſus ſeruus non reuocatur. d. l.45.§. à debitore ff. de iure fiſci. Quarta: Niſi debitor fiſci vel eius hæredes ſint ſoluendo. l. Moſchis. 47.in princip.ff.eod.tt. & l.1.C.de conueniendis fiſci debitoribus. Quinta: Niſi antequam fiſci debitor eſſe cœperit, alienauit. approbatur per ea quæ dicta ſunt s̃.lib.prox.cap.35.reg.1.exceptione 4.diſtinctione 2. Sexta: Niſi creditori in ſolutum ſit datum. reprobatur d.except.4. Sed & plures propoſitæ regulæ exceptiones vide d.reg.1.

2. QVID VENIAT IN HANC actionem?

I. Regula: Si is cui alienatum eſt, particeps fraudis fuit, in duplum tenetur. l.aufertur. 46.§.1.ff de iure fiſci. l.defenſionis. 7.C.eod.tt. Interdum in quadruplum fraudis particeps tenetur, vt l.qui contractibus. 8.C.d.tt.d.l.46.§.fin.ff.de iure fiſci.

II.Regula: Si plures in fraudem fiſci ſuſceperint, in quantum ſinguli teneantur, definitur d.§.fin.

III. Regula, De vſuris. Creditor, à quo fiſcus id quod ei ſolutum eſt repetit, in vſuras non tenetur. l. pecuniæ. 5. C. de priuilegio fiſci. & l. denique. 19. ff. de iure fiſci.

3. EVENTVS PROPOSITAE actionis.

Si id quod creditori ſolutum eſt, à fiſco repetatur: creditori ſalua manet actio aduerſus debitorem eiuſq; hæredes. l.deferre.18.§.fin ff. de iure fiſci. Item aduerſus fideiuſſores actio vtilis illi datur. l. ſed reuocata. 20. ff. eod.tt. Item pignus manet obligatum.l. Titius.21.ff.d.tt.

IX. DE ACTIONE FIſcali ex locato.

1. CAVSAS *ex quibus hæc actio detur, vide j. cap.17.quæſt.3.*

2. QVID VENIAT IN HAC actione?

I. Regula: Id venit penſionis nomine, de quo conuenit, licet cōductor pluris locauerit. l. Moſchis.47.§. fin.ff.de iure fiſci.

II. Regula: Si conductor aliquid ex fundo fiſcali tranſtulerit, vel arbores ceciderit, in quadruplū conuenitur. l.in fraudem.45.§.penult.ff.eod.tt.

III. Regula: Finito tempore conductionis, conductor vel eius fideiuſſor ſequentis temporis nomine non tenetur. l.non intelligitur. 3.§. cum quinquennium. ff.de iure fiſci.

3. ADVERSVS QVOS DATVR?

De eo cui locatio facta eſt, & eo cui is alienauit. Si poſterior non ſit idoneus, prior tenetur. l. quicunque. 3. C. de fundis rei priuatæ. l.Moſchis. 47. §. fin. verſicul. vt tamen ſuo periculo. Plura de actione propoſita vide j. capite 17. Hæc de actionibus fiſci tam in genere, quàm in ſpecie, ſint dicta. Sed & alias ſpecies vide j. in ſequentibus.

DE CENSIBVS ET TRIBVtis indicendis. Cap. XIII.

NVnc de cenſibus & tributis dicendum, cum ad res fiſco adquirendas ſpectent. Primùm autem de illis indicendis dicetur: deinde de illis exigendis & ſuſcipiendis: poſtremo de ijs tranſmittendis & tranſuehendis.

1. QVIBVS INDICVNTVR cenſus vel tributa, quæque ſint profitenda?

I. Regula, De perſonis. Cenſus partim imponitur perſonis, qui capitatio appellatur: partim rebus. Cenſus qui perſonis imponitur, definitur l.cum antea. 10. C.de agricolis & cēſitis. A quā regula ſeu capitatione excipiūtur primùm ciues, l.vnica. C.de capitatione ciuium cenſibus eximenda. & l.1.in prin. C.ne ruſticani ad vllum obſequium. Secundò coloni Thracenſes, l.vnica. C.de colonis Thracenſibus. Tertiò minores & maiores ætate, l.ætatem. 3.in prin. ff.de cenſib. M.I.R.d.cap.10.reg.17.& 131. Plura de regula propoſita vide j.cap.34.cum ſeqq.

II. Regula, De rebus. Rebus quoq; cenſus atq; tributa indicuntur. l.2.C.de annonis & tributis. M.I.R. d.cap.10.reg.17. Exceptio prima eſſe videtur: Niſi lacus ſint, portus vel ſalinæ. Sed reprobatur l. forma cenſuali.4.§.lacus ff.de cenſibus. Secunda: Niſi prædia deſerta ſint, vel ſterilia. reprobatur quidem, ſed ita, vt ſterilium prædiorum onera fertilibus imponantur, & alterū alteri compenſetur, ſteriliaq; fertilium poſſeſſoribus ſaluo canone adijciantur, l. omne territorium.4.C.de cenſibus & cenſitoribus. l.2. & l.hæredes ſcripti.4.cum quinq; legibus ſequentibus. C de omni agro deſerto. l. fundos. 10.C. de fundis patrimonialibus. Ex quibus conſtat, ob prædia ſterilia non minui cenſus atq; tributa fiſco: ſed vel eum qui ſterilia habet, ea debere cum fertilibus, quæ habet, compenſare: vel ſi fertilia non habet, alij qui fertilia habet, ſterilia quoq; danda, vt ille ſterilia cum fertilib. compenſet, & pro rata portione cenſum præſtet. Planè excipitur à propoſita regula Eccleſia, Nouell.c.120.§. adhæc iubemus. Si verò nemo ſit qui fertilia ea conditione ſuſcipere velit, vt onus ſterilium quoq; agnoſcat, præſcribitur aliud remedium l.1. & l. quiſquis.6. in fin.C.de omni agro deſerto. nimirum vt ſub triennij immunitate agri ſteriles ſuſcipientibus addicantur: quo caſu ad ſatiſdandum tenentur. l. quicunq; 3.C. d.tt. Pertinet inſuper onus ſterilium agrorum ad eos, qui ſeruos ex deſertis agris beneficio Imperatoris perceperunt. l.quiſquis.3. C.de agricolis & cenſitis. Porrò aliud circa ſteriles agros beneficium, quo fiſcus indemnis ſeruetur, præſtatur, vt ſcilicet fundos patrimoniales deſertos, priuato iure poßidere liceat. l.quicunque. 7. in prin. C.de omni agro deſerto. l.ſi qui.5. & l.vniuerſi.9.C.de fundis patrimonialibus. Poſtremò aliorum quoq; fundorum, non patrimonialiū, ſed priuatorum, deſertorum tamē, dominium conceditur occupanti: ita tamen, vt prior dominus intra biennium, reſtitutis impenſis, illud repetere poßit, ſi propria authoritate nouus poſſeſſor prædium occupauit. l.qui agros, 8. & l.rura.14. C. de omni agro deſerto.

Planè

Planè ſi à perequatore illud accepit, tunc veteri domino non niſi ſex menſes ad illud repetendum conceduntur. l. apud eum. 7. C. de cenſib. & cenſitorib. & l. locorum. 11. C. de omni agro deſerto. Hactenus de ſecunda propoſitę regulę exceptione reprobata, necnon de transferendis prędijs deſertis & ſterilibus ſit dictum. Plura vide ℨ. cap proxim. quęſt. 3. reg 10. & 11. item quęſt. 6. reg. 1. Tertia exceptio eſt: Niſi prędia ſint eorum qui excuſantur à muneribus. reprobatur l. 1. C. de indictionib. l. 1. C. de immunitate nemini concedenda. & l. omnes. 4. C. de annonis & tributis. Plura vide ℨ. except. proxim. item ℨ. eod. lib. cap. 38. excep. 9. Quarta exceptio eſt: Niſi bona ſint eius qui in dignitate poſitus eſt. reprobatur l. obſiſtere. 9. C. de annonis & tribut. l. actores. 4. C de exactorib. & l. de ijs clericis. 3. C. de epiſcop. & cler. Quinta: Niſi Imperatoris vel eccleſię bona ſint. reprobatur certa conditione l. vlt. C. de exactoribus tribut. Sexta: Niſi prędia Italica ſint. d. l. 3. verſ. duntaxat prouinciales. C. de epiſcop. & cler. Septima: Niſi prędia earum ciuitatum & prouinciarum ſint, quę ſunt iuris Italici. l. fin ff. de cenſib. Quę autem ciuitates & prouincię iuris Italici ſint, enumerantur l. 1. ff. de cenſib. l. fin. l. iuris. 7. & l. colonia. 6. ff. eod. tt. l. vnica. C. de priuilegijs vrbis Conſtantinopolitanę. Octaua exceptio eſt: Niſi princeps alicui rei, perſonę, ciuitati, vel collegio, ſpeciale immunitatis tributorum priuilegium conceſſerit: eius enim bona ab indictione tributorum ſunt libera. conſtat exemplis ciuitatum ſ. in legibus exceptionis proximę propoſitis. M. I. R. d. reg. 17. except. 1. Huius replicatio prima eſt: Niſi per ſubreptionem reſcriptum principis ſit impetratum. l. in fraudem. 6. C. de annonis & tributis. Altera: Niſi perſona, cui à principe priuilegium cōceſſum eſt, deceſſerit, vel rem alienauerit. l. ętatem. 3. §. rebus. ff. de cenſib. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi non perſonę, ſed rei data ſit immunitas. d. §. rebus. M. I. R. d. except. 1. replic. 1. dupl. 1. Altera: Niſi ciuitati immunitas ſit conceſſa. l. forma cenſuali. 4. §. quanquā ff. eod. tt. Nona exceptio eſt: Niſi officinę ſiue tabernę ſint vrbis Conſtantinopolitanę. approbatur ſimul & diſtinguitur Nouell. c. 43. Hactenus de prima huius capitis quęſtione, quibus ſcilicet tributa indicenda, vel quę profitenda ſint. Sequuntur nunc reliqua indictionis iura.

II. VBI INDICENDA, VEL profitenda ſint?

De loco vbi prędiū, cui indicitur, ſitū eſt, & de loco vbi dominus domicilū habet, proponitur d. l. 4. §. ſi verò quis. ff. de cenſib. M. I. R. d. cap. 10. reg. 18.

III. CVIVS AVTHORITATE indicendum?

Sine principis authoritate indictio cenſus vel tributi non valet. l. vnica. C. de ſuperindicto. M. I. R. d. cap. 10. regul. 19.

IIII. QVID ET QVANTVM indicendum?

De hac quęſtione vide ℨ. cap. prox. quęſt. 3.

V. OFFICIA INDICENTIS, ET indicendi modus quis ſit?

I. Regula proponitur l. forma cenſuali. 4. in princ. ff. de cenſibus.

II. Regula, De officio profitentis ſeruos, habetur d. l. 4. §. in ſeruis.

III. Regula, De prędijs deſertis à perequatore alij aſſignandis, & de euentis aſſignationis, proponitur ſ. eod. cap. quęſt. 1. reg. 2. except. 2.

VI. EVENTVS ET CONSEquentia indictionis.

I. Regula huius loci proponitur Nouell. c. 128.

II. Regula, l. ſuſceptores. 10. C. de ſuſceptorib.

III. Regula, l. 1. C. de apochis publicis.

IIII. Regula, l. 2. ff. de cenſibus.

V. Regula, Si quis non omnia fuerit profeſſus, proponitur l. forma. 4. §. ſi quis inquilinum. ff. eod. tit. Huius etiam loci eſt, ſi quid in fraudem cenſus collator egerit. l. 2. & l. ſi perequatore. 3. C. de cenſibus & cenſitoribus.

VI. Regula, De ijs quę poſt cenſum editum adquiſita ſunt profitendis, habetur d. l. 4. §. quę poſt.

VII. Regula: Si quis in indicendo grauatū ſe queratur, quid iuris ſit, definitur l. 1. & l. qui grauatos. 5. C. de cenſibus.

VIII. Regula, De pœna perequatoris nō rectè indicentis, proponitur l. perequatores. 6. C. eod. tt. & l. 1. C. de diſcuſſoribus.

IX. Regula: Si quis emendationem cenſus non rectè petierit, nullum ex eo ſentit pręiudiciū. l. forma. 4. § fin. ff. de cenſib.

X. Regula: De tributis non grauatè ſoluendis adhortatio proponitur Nouel. c. 8. §. ex quo autem. Plures propoſitę quęſtionis regulas vide ℨ. capit. proxim. Hactenus ergo de indicendis cenſibus atque tributis ſit dictum: nunc de ijſdem exigendis ac ſuſcipiendis dicendum.

DE CENSIBVS ET TRIBVtis exigendis, ſuſcipiendis ac tranſmittendis. Cap. XIIII.

I. QVIBVS EXIGENDI AC ſuſcipiendi ius competat?

PRima Regula, De pręſidibus prouinciarum, proponitur l. in fiſcalibus. 6. C. de exactoribus tributor. l. 2. C. de canone larg. titulorum. l. 1. C. de collatione fundorum fiſc. l. 1. C. de executorib. & exactor. l. 1. C. de officio pręfecti Auguſtalis. & Nouell. c. 134. §. adhęc iubemus.

II. Regula, De iudicibus ordinarijs horumq́; officijs, conſtituitur l. 1. C. de collatione fundorum fiſcalium. l. miſſi. 7. C. de exactorib. trib. & l. vlt. C. de collatione fund. patrimonialium.

III. Regula, De palatinis, habetur l. 2. C. de canone largition. titulorum. & l. 1. C. de executoribus & exactoribus.

IIII. Regula, De apparitorib. & militib. d. l. 1. & d. l. 7. C. de exactorib. tributorum.

V. Regula, De exactoribus nominandis à collatoribus, proponitur Nouell. c. 128. §. quin & in hoc.

VI. Regula, De canonicario mittendo ad exigendum, habetur d. §. quin & in hoc.

II. A' QVIBVS TRIBVta exigenda?

I. Regula, De alio quàm qui debet, ꝓponitur l. hac

definitione.12. & l.vlt.C. de omni agro deſerto. Nouell.c.128.§.item nemo.M.I.R.d.cap.10.reg.26.

II. Regula, De dominis prædiorum & colonis eorum, habetur l.hi penes.4.& l.colonos.15.C.de agricolis & cenſitis. Huius exceptio eſt: Niſi colonus proprium habeat prædium: pro eo enim ipſe, nõ dominus, conueniendus.d.l.4.& Nouell.c.128.§.item nemo.

III. Regula, De poſſeſſore fundi & eius authore, ſeu authoris hæredibus, proponitur l.1. C. de annonis & tributis. M.I.R.d.cap.10.regul.21.cum ſeqq. Vide inſuper j.quæſt.prox.reg.11.

III. QVID ET QVANTVM tributorum nomine exigendum?

I. Regula: Pro quantitate patrimonij quiſq; tenetur.l.2.C.de immunitate nemini concedenda.

II. Regula: De rebus de quibus tributa ſunt ſoluenda, propoſitum eſt ſ.cap.prox.quæſt.1.

III. Regula, De æſtimatione ſpecierum, habetur l.ſpeciebus.8.C.de cohortalibus.

IIII. Regula, De modiis atq; ponderibus, proponitur l.modios.9. & l. vlt.C. de ſuſceptoribus.prępoſitis.Nouell.c.128.§.eos verò.

V. Regula, De auro ponderando, l.1. C. de ponderatoribus.

VI. Regula, Si pro argento aurum inferatur, proponitur l.vnica. C.de argenti precio.

VII. Regula, De auro coronario, l.vnica.C.de auro coronario.

VIII. Regula: Quot ſolidi pro vna libra ſoluendi, definitur l.quotieſcunq; 4.C.de ſuſceptorib.

IX. Regula: Si de qualitate ſolidorum ſit contentio, cuius arbitrio ſtandum, definitur l.2.C. de ponderatoribus.

X. Regula: Meliorato fundo & aucto, augetur quoq; eius tributum.l.2.C.de alluuionibus. Exceptio prima eſt: Niſi latens ſit incremẽtum: vt per alluuionem, non per inundationẽ. l.ea quæ 3.in prin.C.d.tt. Altera: Niſi diligentia & ſumptibus poſſeſſoris, prædia ſint meliorata & aucta. d.l.3.§. ſimiliter. & l.2. C.de fundis rei priuatæ.

XI. Regula, De releuandis tributis ob deteriorationem prædiorum, proponitur l.forma cenſuali. 4.§.illam enim æquitatem, cum ſeqq.ff.de cenſib. & l.2.C. de alluuionibus. M.I.R.d.cap.10.reg.32.

XII. Regula: Præteriti temporis vectigal, annonas vel tributum nouus poſſeſſor ſoluere cogitur. l.Imperatores. 7.ff. de publicanis. l.cum poſſeſſor.5.§.fin. ff. de cenſibus l.1. C. de annonis & tributis. & l prædijs.36.ff.de iure fiſci. Huius exceptio eſt: Niſi prædia deſerta, vel quòd prior poſſeſſor non ſoluat, ad alium à peræquatore ſint trãſlata: hoc enim caſu nouus poſſeſſor, antèactis temporis tributa vel annonas ſoluere non cogitur. l. locorum.11.§.fin.C. de omni agro deſerto.l.apud eũ.7.in prin. C.de cenſib.l.2.in fin.C. de fundis rei priuatæ.& Nouell.c.128.§.ſi quando.

XIII. Regula, De præteriti quoq; anni tributis à nouis ſuſceptoribus ſuſcipiendis, proponitur l.ſuſceptores.3.C.de ſuſceptorib.

XIIII. propoſitæ quæſtionis regula proponitur l.id ab vnaquaq;.11.C.de annonis & tributis.

XV. Reg.habetur l.vnica. C.de collatiõe donatorũ.

XVI. Regula, De ære æſtimando, l.vnica.C.de collatione æris.

XVII. Regula proponitur l. modios. 9. verſic. & ſubmotis.C.de ſuſceptorib.

XVIII. Regula, De prædijs deſertis & ſterilib.releuãdis, cõſtituitur l.ſi quis.15.C.de omni agro deſerto.

XIX. huius loci regula proponitur Nouell. c.128. §.iubemus.

IIII. QVOMODO EXIGENDVM, & de exactorum, necnon ſuſceptorum officijs.

I. Regula, De nunciando prouincijs ante tempus, vt ſe ad ſoluendum preparent, l.2.C.de indictionib.

II. Regula, De nominibus debitorum, exactoribus à tabularijs ſub actorum teſtificatione monſtrandis, proponitur l 1.C.de exactorib. tributorum. & l.2.C. de numerarijs.

III. Regula, De edendis rationib publicis collatori, vt ſciat quid & à qua poſſeßione ſoluendũ, Nouell. c.128.§.atq; huiuſmodi.& l.iuſtum.6.C.de edendo.

IIII. Regula, De mandato executionis exhibendo, habetur d.c.128.§.qui verò.

V. Regula, De cogendis ſubditis ad ſoluendum.precipitur Nouell. c.8.§.proinde cum ita. Plura de hac re vide j.quæſt.6.

VI. Regula, De apochis ſoluentib.dãdis, cõſtituitur Nouell.c.128.§.inſuper definimus.Nouell.c.17.§.compelles etiam.& l.1.§ ſed & aurũ.C.de apochis publ.

VII. Regula: Exacta ſtatim ad theſaurarios prouinciæ referet, ac conſignabit. l.1.C.de canone largitionalium titulorum.l.dis.6.C.de ſuſceptorib.l.vnica, in fin.C.de officio comitis ſacrar.largit.& l.vnica. C.de auri publici perſecutor.

VIII. Regula: Exactor nunciabit quid exactum ſit, quidq; ſit perlatum. l.apparitores.5.C.de exactoribus tributor.

IX. Regula: Singulis annis exactor vel ſuſceptor rationem reddet. l.neminẽ.8.§.integro.C. de ſuſceptoribus.l.ſiue ex.3.C.de executoribus. Plura huiuſmodi officia vide ſ.cap 10. perſona 5. & cap.prox.quæſt.6. item infrà in ſequentibus.

V. QVANDO ET QVAMDIV ſoluenda & exigenda tributa?

Prima huius quæſtionis regula proponitur Nouell. c.128.§ porrò.

Altera: Intra anni metas exigendum & ſoluendũ. l.miſi.7.in prin.C.de exactorib.trib.

Tertia regula: Etiam particulatim ſolutio fieri poteſt: & exactor id quod offertur, quandocunq; intra annum cogitur ſuſcipere. l.placuit. 4. C.de collatione fundorum patrimonialium.

VI. EVENTVS EXACTIONIS.

I. Regula, De pœna non ſoluentis, & exigendi modo. Si non ſoluatur annona, vel tributum, pignora capiuntur & diſtrahuntur: quibus diſtractis, emptio reſcindi non poteſt. l.cum poſſeſſor. 5 §.fin ff de cenſib. l.1. & l 2.C. de capiendis & diſtrab.pignorib. Exceptio prima videtur eſſe: Niſi cautionem de ſoluendo offerat debitor. ſed reprobatur d.l.5.§.fin. Secunda: Niſi poſſeſſor dicat, authorem ſuum de tributo præteritũ

riti temporis eſſe ſoluendo. ſed & hæc reprobatur d.§. fin. Tertia: Niſi debitor, cuius pignus fuit, preciū empti pignoris offerat. reprobatur l. 1. C. ſi propter publicas penſitationes. Quarta: Niſi antiquior creditor ius pignoris in re diſtracta prætendat. reprobatur d.l.1. De qua re vide plura s̄. lib. prox. cap. 55. regula 1. Quinta: Niſi venditio non ſolenniter, & præſidis authoritate non præcedente, facta ſit. l. 2. C. d. tt. Plura vide s̄. lib. proxim. capite 54. quæſtion. 7. regul. 7. except. 3. Sexta: Niſi minoris bonis venditis, curator eius non fuerit præſens. l ſi quis. 3. C. d. tt. Sed & plura vide d. quæſt. 7. reg. 7. item j̄. lib. 17. cap. 15. in venditione pignorū. Item aliud remedium, ſi non ſoluantur debita fiſcalia, eſt quòd transfertur prædium ad alium. l. locorum. 11. & l. omnium. 13. C. de omni agro deſerto. l. 2. §. fin. C. de fundis rei priuatæ. l. obſiſtere. 9. C. de annonis & tributis. l. 2. l. miſsi. 7. in fin. & l. ſi diuina. 8. C. de exactorib. tributorum. Plura de remedio propoſito vide s̄. cap. proxim. quæſt. 1. regul. 2. except. 1. Alterum item remedium coercendæ contumaciæ debitorum, eſt cuſtodia militaris. l. 2. C. de exactoribus tributorum. Poſtremò aliud datur Nouell. c. 134. §. item ſi in prouincijs. & Nouell. c. 17. §. ferent autem. Hactenus de prima regula, ſeu de contumacia non ſoluentis coercenda.

II. Regula: Si exactor illicitè exactionē faciat, poteſt ei reſiſti. l. cōtra. 5. C. de executorib. & exactorib.

III. Regula, Si plus debito exactum ſit, proponitur l. vnica. C. de ſuperexactorib. l. modios. 9. & l. vlt. C. de ſuſceptorib. M.I.P. lib. 5. cap. 1. reg. 4.

IIII. Regula, Si minus debito exactum ſit, vel remiſſum, habetur l. omnes. 3. C. de annonis & tributis. l. præcepit. 3. §. illud. verſ. prouidentibus. C. de canone larg. titulor. Alia huius delicti pœna conſtituitur l. præcipimus. 4. C. d. tt.

V. Regula, Si negligēs in exigēdo fuerit exactor, pœna proponitur l. iudices. 10. C. de annonis & tributis.

VI. Regula: Si exactor vel ſuſceptor oblatum non ſtatim ſuſcipiat, punitur l. 1. & l. vlt. C. de ſuſceptorib. Cuius exceptio videtur eſſe: Niſi non ſolidū quod debetur, offeratur. verùm reprobatur l. placuit. 4. C. de collatione fundorum patrimonialium.

VII. Regula: Si exactor aliquid retinuerit, vel in ſuos vſus conuerterit, in duplum tenetur. l. miſsi. 7. §. quod ſi ad nos. C. de exactoribus tributorum. l. 1. cum duabus legib. ſequentib. C. de his quæ ex publica collatione illata ſunt, &c. Vide inſuper j̄. cap. 16. regula 4. & 11. Hactenus de indicendis, exigendis ac ſuſcipiendis cenſib. atq; tributis eſt dictum. ſequitur nunc de illis tranſmittendis ac tranſuehendis.

DE TRIBVTIS TRANSmittendis.

I. QVO SEV AD QVEM locum tranſmittenda tributa?

PRima regula: Ex locis qui limitibus propiores ſunt, ad limites annona trāſmittenda. l. pro locis. 5. C. de annona. & l. ficut. 4. C. de erogatione milit. annona.

II. Regula, Ne longius poſſeſſores tributa conferre ac tranſmittere cogantur, proponitur l. nemo. 7. & l. mediterranea. 8. C. de annonis. l. 2. C. de priuilegijs domus Auguſtæ.

III. Regula: Ad comites ærarij eſt deferendum. l. vlt. in fin. C. de ſuſceptorib.

II. QVIBVS TRANSVEHENda locanda tributa, & qua mercede?

De hac re proponitur l. cum nauarchorum. 4. C. de nauicularijs.

III. QVAE QVORVMQVE naues, publicæ rei tranſuehendæ teneantur?

I. Regula: Omnes omnino naues huic muneri tenentur. l. 1. & l. 2. C. de nauibus non excuſandis. l. iubemus. 10. C. de ſacroſanct. eccleſ. l. vnica. C. de nauicis Tyberinis.

II. Regula, De prædijs nauiculariorum, proponitur j̄. cap. vlt.

IIII. EX quo tempore tranſuehenda, definitur l. 3. in fine. C. de naufragijs.

V. INTRA QVANTVM TEMpus tributa tranſuehenda?

Intra anni ſpacium. l. 2. & l. iudices. 6. C. de nauicularijs.

VI. DE RELIQVO NAVIculariorum iure.

I. Regula, De priuata ſarcina oneri publico nō imponenda, proponitur l. vnica. C. ne quid oneri pub.

II. Regula, De ſpecie tranſportanda, à nauicularijs non alienanda, nec vſurpanda, habetur l. 2. & l. qui fiſcales. 5. C. de nauicularijs. l. 3. cum ſequente. C. quæ res vendi.

III. Regula, De nauicularijs nō inquietandis, conſtituitur l. 1. l. ab his. 3. C. d. tt. l. vnica. C. de littorum & itinerum cuſtodia.

IIII. Regula, De confeſſione nautarum facienda, de qualitate ſpecierum ſuſceptarum, habetur l. 1. C. de canone frumentario. Plura de iure nauiculariorum vide j̄. cap. vlt.

DE VECTIGALIBVS ET commiſſis. Cap. XV.

DEfinitio & ſpecies vectigalis proponitur l. inter publica. 17. §. fin. ff. de verbor. ſignif.

DE CONSTITVTIONE vectigalis.

I. CAVSA EX QVA CONSTItuenda vectigalia.

Non temerè conſtituenda, ſed publica neceſſitate vrgente. l. 1. C. vectigalia noua inſtitui non poſſe.

II. A QVIBVS ET QVORVM AVthoritate conſtituenda?

Sine Imperatoris authoritate, nec cōſtitui, nec reformari, nec mutari poſſunt. l. vectigalia. 10. in princ. ff. de publicanis, vectig. & commiſſis. l. 2. & l. non ſolent. 3. C. vectigalia noua inſtitui nō poſſe. M.I.P. lib. 5. cap. 1. reg. 5.

III. DE quibus rebus vectigal l. 16. §. ſpecies. ff. de publicanis.

IIII. EVENTVS CONSTITVTORVM vectigalium.

I. Regula: Si illicitè conſtituta ſunt vectigalia, pœna conſtituitur l. vnica. §. is qui. ff. ad l. Iuliam de ambitu. M.I.R. lib. 3. cap. 10. reg. 20. Alia pœna habetur l. vlt. ff. ad l. Iuliam de vi pub.

II. Regula: Vectigalia ritè conſtituta præſtanda ſunt, nec facilè abroganda. l. vectigalia. 10. C. de vectigalibus & commiſſis.

III. Regula: Vectigalis conſtituti duæ partes fiſco, tertia ciuitati debetur. l. vlt. C. d. tt.

IIII. Regula: In vectigalibus conſuetudo ſpectatur. l. ſi publicanus. 4. §. fin. ff. de publicanis. M.I.R. d. cap. 10. reg. 31.

V. Regula: Reſcripta contra vectigalia non valent. l. quidquid. 12. C. de vectigalibus.

DE LOCANDIS ET CONDVCENDIS vectigalibus.

I. QVI LOCARE POSSINT?

Etiam ciuitas vectigalia ſua locandi licentiam habet. l. vlt. C. de vectigalibus & commiſſis.

II. QVIBVS LOCANDA?

I. Regula, De eo qui licitatione vincit, proponitur l. penes illum. 4. C. de vectigalibus & commiſſis. Cuius exceptio eſt: Niſi is qui licitatione vincit, non caueat, nec ſatiſdet. l. locatio. 9. in princ. ff. de publicanis. De reliquis exceptionibus vide ĩ. regulas ſequentes. Porrò hoc loco notandum, quòd licitatio præſente præfecto prætorio ſit facienda. l. vlt. in fin. C. vectigalia noua, &c.

II. Regula, De iis qui reliqua nondum ſoluerunt, habetur d. l. 9. §. reliquatores. ff. de publican.

III. Regula, De debitorib. fiſci & reipublicæ, conſtituitur d. l. 9. §. debitores.

IIII. Regula, De inuito ad conducendum non cogendo, d. l. 9. §. 1. & l. non intelligitur. 3. §. diuus etiam Hadrianus. ff. de iure fiſci. Huius exceptio eſt: Niſi prior conductor maximos fructus ex vectigalibus ſit conſecutus, nec alius ſit qui conducere velit. hoc enim caſu, finito tempore, ad reconducenda ea eſt compellendus. l. cotem. 11. §. fin ff. de publicanis. De reliquis propoſitæ quæſtionis regulis vide ĩ. cap. 17.

III. QVANDO ET QVANDIV locanda?

I. Regula: Finito conductionis tempore, rurſus locanda ſunt. l. penes illum. 4. §. fin. C. de vectigalibus. & l. locatio. 9. §. 1. ff. de publ.

II. Regula: Non minus triennio ſunt locanda. d. l. 4. C. de vectigalibus.

IIII. EVENTVS CONDVCTIONIS.

I. Regula: Si vectigalia duobus locata ſint, altero minus idoneo conſtituto, alter eius quoque portionem in ſe transferri petere poteſt. d. l. 9. §. ſocij. ff. de publicanis.

II. Regula: Si conductor vectigalis, publicanus, eiúſue familia, amplius quàm debetur exegerit, vimq́; intulerit, in duplũ actio datur. de qua ĩ. lib. 23. cap. 6.

III. Regula: Si conductor non ſoluat penſionem, poteſt à conductione repelli, vel ad vſuras ex mora ſoluendas cogi. l. vectigalia. 10. §. fin. ff. de publicanis.

DE COMMISSIS ET SI NON *ſoluantur vectigalia.*

I. CAVSAE EX QVIBVS COMPETIT actio de commiſsis.

I. Cauſa: Si quis illicitas merces vendiderit vel vexerit, res incidit in commiſſum. l. cotem. 11. §. dominus. ff. de publicanis. Quæ autem ſint illicitæ merces, definitur tum alibi, tum l. 2. C. quæ res exportari non debeant. Vide item s̄. lib. 1. cap. 22. quæſt. 1. cauſa 12. cum ſequente.

II. Cauſa: Si nõ ſalinarius ſal vendiderit. l. ſi quis. 11. C. de vectigalibus.

III. Cauſa: Si quis præter redemptorem, cotem ex inſula Creta exemerit. approbatur & diſtinguitur l. Cæſar. 15. ff. de publicanis.

IIII. Cauſa: Si vectigál non ſit ſolutũ. tunc enim res vectigalis in commiſſum incidit, & fiſco, & ciuitati, cui vectigal debetur, adquiritur. l. commiſſa. 14. ff. de publicanis. M.I.R. d. cap. 10. reg. 35. Hæc cauſa diſtinguitur ſequentibus exceptionibus.

I. Exceptio: Niſi minor ætate non ſoluerit, vel non profeſſus ſit. l. Imperatores. 7. §. fin. & l. interdum. 16. §. diuus quoq́; ff. de publicanis.

II. Exceptio: Niſi miles non ſit profeſſus, vel non ſoluerit. l. omnibus. 3. C. de vectigalibus & commiſſis. Planè, quamuis milites in commiſſum non incidant, ſi non ſoluant vectigal, attamẽ nihilominus ſoluere tenentur. d. l. 3. & l. ex præſtatione. 7. C. eod. tt.

III. Exceptio: Niſi fiſcus non ſoluat. l. locatio. 9. §. fiſcus. ff. de publicanis.

IIII. Exceptio: Niſi negociatores principis nõ ſoluant. reprobatur l. 1. C. de cõmercijs & mercatorib.

V. Exceptio: Niſi quis reſcripto à ſoluendis vectigalibus immunitatem fuerit conſecutus. reprobatur l. omnium rerum. 6. C. de vectigalibus. Sed approbatur & diſtinguitur s̄. cap. 13. q. 1. reg. 2. except. 8.

VI. Exceptio: Niſi nauicularius rem ſuam in ſuos vſus transferens, non ſoluat vectigal. d. l. 6.

VII. Exceptio: Niſi res à fiſco emptas quis tranſueheat. reprobatur l. locatio. 9. §. fin. ff. de publicanis.

VIII. Exceptio: Niſi legati gentium quid ex ſolo Romano ad propria deferant. l. à legatis. 8. C. de vectigalibus.

IX. Exceptio: Niſi præſides in ſuos vſus res aduehant. approbatur & diſtinguitur l. ſi publicanus. 4. §. 1. ff. de publicanis.

X. Exceptio: Niſi res exercitui parata tranſuehantur. l. locatio. 9. §. res exercitui. ff. eod. tt.

XI. Exceptio: Niſi proprij vſus gratia quid tranſuehatur. l. vniuerſi. 5. C. de vectigalibus. M.I.R. d. reg. 35. except. 4. Declaratur l. in lege cenſoria. 203. ff. de verbor. ſignif.

XII. Exceptio: Niſi ad fiſcum quid tranſuehatur. d. l. 5.

XIII. Exceptio: Niſi quid exercendi ruris gratia tranſuehatur. d. l. 5.

XIIII. Exceptio: Niſi eæ res tranſuehebantur, quarum vectigal nunquam præſtitum eſt. approbatur & diſtinguitur l. locatio. 9. §. earum. ff. de publicanis.

XV. Exceptio: Niſi mancipia veterana tranſuehantur. approbatur & declaratur l. interdum. 16. §.

quoties

quoties quis. ff. de publicanis. Quod autem ibi dicitur de vſualibus mancipijs, id videtur mutatum per ea quæ habentur ſ.except.11.

XVI. Exceptio: Niſi ſerui qui ſunt in fuga, tranſuehantur.d.l.16.§.ſerui.

XVII. Exceptio: Niſi per ignorantiam non ſoluerit.reprobatur d.l.16.§.licet. Planè admittitur, ſi is qui ignoraſſe ſe dicit, duplum vectigal ſoluere eſt paratus: hoc enim caſu rem ipſam recipit, & ita propter ignorantiam mitius punitur. d.l.16.§. diui quoque fratres.

XVIII. Exceptio: Niſi publicanus non inſtruxit transgredientem. reprobatur d.l.16.§. diui quoque Marcus & Commodus.

XIX. Exceptio: Niſi publicanus decepit ꝓfiteri volentem, & in errorē induxit.d.§.diui quoq; Marcus.

XX. Exceptio: Niſi propter neceßitatem aduerſæ tempeſtatis, onus expoſitum fuerit. d.l.16.§.ſi ꝓpter. ff.de publicanis.

XXI. Exceptio: Niſi concedente publicano nō ſoluerit vectigal.d.l.16.§ ſi quis profeſſus.

XXII. Exceptio: Niſi quinquennium à commiſſo facto præterierit.l.2.C.de vectigalib.

XXIII. Exceptio: Niſi res quæ in commiſſum incidit, perierit.d.l.2.

XXIIII. Exceptio: Niſi ſeruus qui in commiſſum incidit, manumiſſus ſit.l.1.C.d.tt.

XXV. Exceptio: Niſi vectigal ſolutum ſit. ſubſiſtit quidem ipſo iure, M.I.R.d.regul.35.except.6.verùm eius replicatio eſt: Niſi ſolidum non ſit ſolutum. Declaratur definitione ſolidi vectigalis, quod eſt octaua, l.ex præſtatione.7. & l. à legatis.8. C.de vectigalibus. Plures replicationes vide M.I.R.d.excep.6.

II. ADVERSVS QVOS COMPETAT hæc actio?

I. Regula: In rem actio eſt: ideoq; quilibet poſſeſſor rei commiſſæ, hac actione tenetur.l.Imperatores.7.& l.commiſſa.14.ff.de publicanis.

II. Regula, De hærede eius qui non eſt profeſſus. Hic quoq; tenetur.d.l.14.l.fraudati.8. & l.cotem.11. §.illicitarum.ff.eod.tt.

III. QVID ET QVANTVM VENIAT in hanc actionem?

I. Regula: Ipſa res, cuius nomine vectigal fuit ſoluendum, in hanc venit actionem. l.commiſſa.14.ff.de publicanis.

II. Regula: Si ob delictum ſocij res communis incidit in commiſſum, pars tantùm ſocij delinquentis in hanc venit actionem.l.fraudati.8.in fin.ff.d.tt.

III. Regula: Interdum non res ipſa, ſed eius æſtimatio debetur.l.interdum.16.in prin.ff.eod.tt.

IIII. Regula: Seruis commiſsis, peculium in commiſſum non venit.d.l.16.§.ijdem.

IIII. QVANDO COMPETIT hæc actio?

Intra quinquenniū competit.l.2.C.de vectigalib.

V. QVAE ACTIO COMPETAT?

In rem actio.l.Imperatores.7.ff.de publicanis.

VI. EVENTVS.

Dominus rem commiſſam emere poteſt. l. cotem. 11.§.eam rem.ff.de publicanis.

DE ADMINISTRATIONE ET alienatione rerum fiſcalium.

Caput XVI.

HActenus de rebus fiſci adquirendis dictum eſt: nunc de illis adminiſtrandis & alienandis dicendum eſt.

DE ADMINISTRATIONE rerum fiſcalium.

I. Regula, De bonis fiſco delatis non occupandis, niſi literis principis oſtenſis, proponitur l.prohibitum eſt. 5.C.de iure fiſci.

II. Regula, De bonis fiſco delatis, à priuatis petitis non concedendis, habetur l.1.& l.2.C.de petitionibus bonorum ſublatis.

III. Regula, De rebus fiſco delatis incorporandis, præcipitur l.ſi quando.3. & l.vacantia.5.C.de bonis vacantibus.

IIII. Regula, De rebus fiſci non vſurpandis, nec ad alios vſus transferendis, habetur l.vlt.C.de conditis in publicis horreis. l. frumenta. 5.C.de ſuſceptoribus.l.vſus aquæ.5.C.de fundis rei priuatæ.& l.ſi quis. 9.C.de murilegulis.

V. Regula, De pecore alieno in paſcua principis nō mittendo, l.1.C.de fundis & ſaltibus rei Tamiacæ.

VI. Regula, De ædibus principis à priuatis nō inhabitandis, l.vnica.C.de palatijs & domib.dominicis.

VII. Regula, De frumentis fiſci curandis, ne corrumpantur, l.2.C.de conditis in publicis horreis.

VIII. Regula, De frumentis fiſci expendendis & erogandis, l.1.C.d.tt.

IX. Regula, De aqua ad irrigandos agros fiſci reparanda, proponitur l. vſus aquæ. 5. C. de fundis rei priuatæ.

X. Regula, De equis principis ſubtractis, l.vnica.C. de grege dominico.

XI. Regula, De pecunia fiſci non danda mutuo, l. 1.& l.2.C.de his qui ex publicis, &c. l.1.C.de his quæ ex publica collatione illata ſunt.

DE VENDITIONE ET ALIENATIONE rerum fiſcalium.

I. QVIBVS VENDENDA?

De re quæ incidit in cōmiſſum. Hanc dominus emere nō prohibetur.l.cotē.11.§.eam rē. ff.de publicanis.

II. QVAE VENDENDA, vel non?

I. Regula, De rebus controuerſis, proponitur l.res quæ.22.in prin.ff.de iure fiſci.

II. Regula, De re alij pignori obligata, d.l.22.§.1.

III. Regula, De rē fiſco cum alio communi, l.vnica.C.de venditione rerum fiſcalium.

IIII. Regula, De actoribus bonorum non vendendis, l.bonorum.8.l.ne procuratores.30.& l. aufertur. 46.§.actores.ff.de iure fiſci.

V. Regula, De prædijs tamiacis, proponitur l.2.C. de prædijs tamiacis.

III. QVANTI VENDENDA?

Non quanti ea fiſcus emit, ſed quanti nūc æſtimantur.l.non intelligitur.3.§.diui fratres.ff.de iure fiſci.

IIII. OFFICIVM *vendentis proponitur d.§. diui fratres.*

V. EVENTVS VENDITIONIS, aliusque alienationis, & conſequentia.

I. Regula: *Res fiſcalis alienata, regulariter ad eum pertinet, cui alienata eſt, nec ei à fiſco vel Imperatore poteſt auocari. l. 1. & l. 2. C. ne fiſcus rem quam vendidit euincat. l. fundi. 4. & l. hi quibus. 6. C. de fundis patrimonialibus. l. ſi curator. 5. §. fin. ff. de iure fiſci. l. 1. C. de fundis rei priuatæ. l. eos qui. 4. cum l. ſeq. C. de diuerſis prædijs vrbanis. & l. prædia. 5. C. de locatione prædiorum ciuilium. Exceptio prima eſt: Niſi nondum ſolutum ſit precium. l. ſi curator. 5. §. fin. ff. de iure fiſci. Cuius replicatio prima eſt: Niſi non vendita ſit res fiſcalis, ſed donata. l. hi quibus. 6. C. de fundis patrimonialibus. Altera: Niſi iure emphiteutico res ſit conceſſa. l. poſſeſſores. 12. C. d. tt. Secunda exceptio eſt: Niſi fundus in tractu Orientis poſitus, alienatus ſit. l. nulli. 13. C. eod tt. Tertia: Niſi melior conditio poſtea efferatur. l. Lucius. 21. §. fin. ff. ad municipalem. l. 1. C. de vendendis rebus ciuitatis. & l. ſi tempora. 4. C. de fide inſtrumentorum & iure haſtæ. Huius replicatio prima eſt: Niſi non fiſci, ſed ciuitatis res vendita ſit. d. ll. Secunda: Niſi non fiſci, ſed patrimonialis principis res ſit vẽdita. l. prædia. 5. in prin. verſicul. ſed nec locabitur. C. de locatione prædiorum ciuilium. & l. quicunque. 3. C. de fundis patrimonialibus. Tertia: Niſi tempus adiectioni præſtitutum, finitum ſit. l. ſi tempora. 4. C. de fide inſtrumentorum & iure haſtæ. & l. 2. C. de vendend. reb. ciuit. Quarta: Niſi prior emptor id quod ab alio adiectum eſt, ſoluere ſit paratus. l. congruit. 4. cum l. ſeq. §. penult. C. de locatione prædiorum ciuitatum. Hæc de tertia propoſitæ regulæ exceptione. Quarta exceptio eſt: Niſi ad tempus, non in perpetuum ſit facta alienatio. d. l. 5. §. ſanè ſi quis.*

II. Regula: *Is cui res fiſcalis vel patrimonialis alienata eſt, eius alij rurſus alienandæ poteſtatem habet. l. hi quibus. 6. in fin. C. de fundis patrimonialibus. Planè regula hæc exceptionem recipit in feudis.*

III. Regula: *Is cui ſerui fiſcales alienati ſunt, illos manumittere poteſt. l. poſſeſſores. 12. in fin. C. de fundis patrimonialibus.*

IIII. Regula: *Qui quid à fiſco, vel Imperatore comparauit, eius nomine ab alio conueniri non poteſt: ſed datur actio in autorem intra quadriennium. l. 2. cum ſeq. C. de quadriennij præſcript. Inſtit. de vſucapionibus. §. edicto D. Marci.*

V. Regula: *Si prior poſſeſſor licitatione victus ſit, fructus medij temporis cuius ſint, definitur l. vltim. in prin. ff. de iure fiſci.*

VI. Regula, *De tributo præteriti temporis ab emptore agnoſcendo, proponitur l. prædijs. 36. ff. de iure fiſci. de quo vide ſ̄. cap. 14. quæſt. 3. reg. 12.*

VII. Regula, *De iure creditorum, quibus res à fiſco alienata, pignori obligata eſt, habetur l. res quæ. 22. §. 1. ff. de iure fiſci.*

VIII. Regula: *Actio quæ cõpetebat aduerſus eum, cuius bona à fiſco vendita ſunt, competit aduerſus bonorum emptorem. l. eum qui. 41. ff. de iure fiſci. l. nec vllam. 13. §. item ſi quis. ff. de petitione hæreditatis. Cuius exceptio eſt: Niſi fiſco vendenti actio competebat aduerſus eum, cuius bona ſunt vendita. hæc enim actio aduerſus emptorem danda non eſt. l. ſi quis. 6. C. de fide inſtrum. & iure haſtæ. Huius replicatio eſt: Niſi præteriti temporis tributum fiſco debeatur. l. prædijs. 36. ff. de iure fiſci.*

DE LOCATIONE ET IVRE emphiteutico rerum fiſcalium.
Cap. XVII.

I. QVIBVS LOCANDA PRAEDIA fiſcalia?

PRima regula, *De minoribus annis, proponitur l. in fraudem. 45. §. fin. ff. de iure fiſci.*

II. Regula, *De veteribus & nouis conductoribus, vtris potius locanda? vide ſ̄. capite proxim. quæſt. 5. except. 3. replic. 4.*

III. Regula, *De palatinis, habetur l. vnica. C. quib. ad conductionem prædior. fiſcal. accedere non licet.*

II. QVANTI LOCANDA?

I. Regula, *De pẽſione in paſcuis ſaltibuſq; rei priuatæ nõ ampliãda, ꝓponitur l. 1. C. de paſcuis publicis.*

II. Regula: *Ob meliorationes emphiteutæ penſio ſeu canon augeri nõ debet. l. 2. C. de fundis rei priuatæ. & l. ſi quis. 16. C. de omni agro deſerto.*

III. EVENTVS ET IVRA CONductoris & emphiteutæ.

I. Regula: *Periculo locantiũ officiorũ prædia colonis traduntur. l. 1. C. de locatione prædiorũ ciuilium. & l. quicunq;. 7. in fin. C. de fundis patrimonialibus.*

II. Regula, *De cautione à conductore vel emphiteuta præſtanda, proponitur d. l. 1. & d. l. 7.*

III. Regula: *Cõductor nihil ex fundo fiſcali poteſt transferre. l. in fraudẽ. 45. §. cõductor. ff. de iure fiſci.*

IIII. Regula: *Emphiteuta ius ſuum alij poteſt donare. l. 1. C. de fundis patrimonialibus.*

V. Regula, *De vſu aquæ, proponitur l. 1. C. de mancipijs & colonis patrimonialibus.*

VI. Regula: *Emphiteuta vel emptor fundorum fiſcalium non poteſt expellere colonos fiſci. l. cognouimus. 3. C. d. tt.*

VII. Regula: *Emphiteuta non ſoluens penſionem, cadit emphiteuſi. l. 2. § ſi quis autem. C. de fundis rei priuatæ. & l. fundi. 4. in fin. C. de fundis patrimonialibus. Exceptio prima eſt: Niſi emphiteuta ſit minor ætate. l. 2. C. d. tt. Secunda videtur eſſe: Niſi poſſeſſor dempto canone fundum comparauit. ſed reprobatur l. nemo. 7. C. de fundis rei priuatæ. l. ſi quis. 5. C. de diuerſis prædijs vrbanis. l. 1. cum duabus legibus ſequentibus. C. ſine cenſu vel reliquis. Planè admittitur, ſi princeps dictum pactum confirmauerit. l. ius emphiteutici. 11. C. de fundis patrimonialibus. Tertia exceptio eſt: Niſi princeps emphiteutæ prædium patrimoniale donauerit, vel penſionem remiſerit. l. prædia. 5. §. ſanè quia. C. de locatione prædiorũ ciuilium. Quarta videtur: Niſi emphiteuta cauſetur ſterilitatẽ prædij. ſed reprobatur l. quicunque. 3. in prin. C. de fundis patrimonialibus.*

VIII. Regula: *Etiam per partes ſolutio canonis fieri poteſt. l. placuit. 4. C. de collatione fundorum patrimonialium.*

IX. *Regula: Finito locationis tempore, conductor inuitus in conductione retineri non poteſt. approbatur & diſtinguitur per ea quæ habentur ſ. capite 15. de locandis vectigalibus, quæſtion. 2. regul. 4. Sed & plura de locatione rerum fiſcalium vide ſ. d. cap. 15. & cap. 12. in fin.*

IIII. ADFINE *locationis remedium eſt, addictio fundorum deſertorum: quod cum alijs quibuſdam proponitur ſ. cap. 13. quæſt. 1. reg. 2. except. 2.*

DE PRIVILEGIIS FISCI, & veſtitu Cæſaris. Cap. XVIII.

I. AN FISCO PRIVILEgia competant?

VAria ſunt fiſci priuilegia, quæ proponentur paulò inferius quæſt. 4. Iſta autem priuilegia regulariter quidem fiſco competunt: verùm exceptio prima eſt: Niſi fiſcus eius cui ſucceſſit, cauſam perſequatur. approbatur & diſtinguitur l. non intelligitur. 3. §. ſi poſteriori. & l. fiſcus. 6. ff. de iure fiſci. l. 2. C. de fiſcalibus vſuris.

II. QVIBVS COMPETANT fiſci priuilegia?

I. Regula, De Imperatore & Auguſta, proponitur d. l. 6. § fin. ff. de iure fiſci. & l. bene. 3. C. de quadriennij præſcriptione.

II. Regula, De ciuitatibus. His fiſci priuilegia non competunt. l. ſimile. 10. & l. Lucius. 21. §. fin. ff. ad municipalem. M. I. R. lib. 3. cap. 10. reg. 1.

III. Regula, De eo qui fiſco ſucceſſit, vel fiſco ſoluit id quod alius debebat. Hic idem in bonis debitoris priuilegium habet, quod habebat fiſcus, per ea quæ dicta ſunt ſ. lib. prox. cap. 35. reg. 2.

III. ADVERSVS QVOS COMpetant priuilegia fiſci?

De hæredibus debitoris fiſci proponitur l. eum qui. 83. ff. de iure fiſci.

IIII. QVAE SINT FISCI priuilegia?

Primum fiſci priuilegium eſt, Quòd habeat ius pignoris in bonis debitoris ſui, alijſq; præferatur creditorib. de quo ſ. lib. prox. cap. 35. reg. 1. dictum eſt.

Secundum, Quòd fiſco maiores debeantur iure antiquo vſuræ, quàm hominibus priuatis. de quo vide j. lib. 15. cap. 7.

Tertium, Quòd contra fiſcum ſententia lata, intra triennium etiam ſine appellatione poſſit retractari. l. vnica. C. de ſententijs contra fiſcum.

Quartum, Quòd is qui à fiſco quid comparauit, eius nomine ab alio conueniri non poſſit, ſed detur actio aduerſus fiſcum intra quadriennium. l. 2. cum l. ſeq. C. de quadr. præſcript. item Inſt. de vſucap. §. edicto D. Marci.

Quintum, De inſtrumentis & actis contra fiſcum non edendis, proponitur l. in fraudem. 45. §. neq; inſtrumentum. ff. de iure fiſci.

Sextum, De non reſpondendo contra fiſcum, reprobatur l. non puto. 10. ff. eod. tt.

Septimum, Quòd fiſcus euictionis nomine nõ in duplũ, ſed in ſimplũ tenetur. l. ſi curator. 5. in pri. ff. d. tt.

Octauum, Quòd fiſco agente, reus cogatur edere inſtrumenta. l. 2. §. 1 ff. d. tt.

Sunt & plura huiuſmodi priuilegia fiſci paſſim ſuis locis inſerta: quorum exceptio generalis propoſita eſt ſ. quæſt. 1.

V. DE VESTITV CAESAris & fiſci?

Prima huius loci regula proponitur l. lotas. 10. C. de murilegulis.

Secunda, De veſtitu Cæſaris à priuatis non imitando, habetur l. 1. 2. 3. 4. & 5. C. de veſtib. holobaris.

Tertia, De veſtitu Cæſaris in priuatorum officinis non conficiendo, nec ei à priuatis donando, proponitur l. vnica. C. nulli licere in frenis.

DE MAGISTRATV MIlitari. Cap. XIX.

HActenus de iure Imperatoris & fiſci dictũ eſt: nunc de re ſeu iure militari dicetur, primùm quidem de perſonis militaribus, deinde de rebus. Inter perſonas autẽ militares primum locum obtinent magiſtratus militares: vt ſunt, magiſtri militum, magiſtri officiorum, duces, &c. de quibus in hoc capite dicendum.

I. DE OFFICIIS MAGISTRAtus militaris atq; ducum.

Prima huius loci regula proponitur l. officium. 12. in prin. ff. de re militari.

Secunda, d. l. 12. §. 1.

Tertia, d. l. 12. §. officium.

Quarta, l. vlt. C. de officio militarium, &c.

Quinta, De militibus à numeris & locis ad alios non transferendis, habetur l. milites. 4. C. de officio magiſtri militum.

Sexta, De militibus ad cuſtodiam alicuius non deputandis ſine permiſſu principis, proponitur l. vlt. verſ. omnifariam. C. de erogatione militaris annonæ.

Septima, De commeatu dando. Parciſſimè cõmeatus dandus eſt. l. officium. 12. §. 1. ff. de re militari. & l. 1. C. de commeatu.

Octaua, Ne vltra triginta militibus cõmeatus ſimul detur, l. iubemus. 16. §. nõ dãda. §. ſup. & §. fin verò ſaluberrimã. C. de erogatione militaris annonæ.

Nona, De militibus in priuatos vſus non vſurpandis, proponitur Nouell. c. 116.

II. DE IVRISDICTIONE MAgiſtratus militaris.

Pagani ſeu priuati ad iuriſdictionem magiſtratus militaris non pertinent. l. 1. & l. 2. C. de officio militarium iudicum. l. 1. C. de officio magiſtri militum. l. militaribus. 42. C. de decurionibus. & Nouell. c. 145.

III. DE PRIVILEGIIS MAgiſtratus militaris.

I. Regula, Ne illis lauacra præſtentur, proponitur l. vnica. C. ne rei militaris comitib. &c.

II. Regula: Non poſſunt poſt completam militiam agentes in rebus fieri. l. nemo. 3. C. de officio militarium iudicum.

III. Regula: Filij officialium militariũ illis in militia ſuccedũt. l. 1. & l. 2. C. de filijs officialiũ militariũ.

IIII. DE MAGISTRO militum.

I. Regula: Milites eius iuriſdictioni ſunt ſubiecti, eſtq́; iudex competens, per ea quæ habentur ſ. libro prox. cap. 2. except. 36.

II. Regula: Ius verberandi degradandiq́; ſenatores non habet. l. 1. C de priuilegijs ſcholarum.

III. Regula, De magiſtro militum per Armeniam & cæteras gentes, proponitur l. cum propitia. 5. C. de officio magiſtri militum.

V. DE APPARITORIBVS magiſtri militum.

I. Regula, De horũ dignitate, proponitur l. numerarios. 4. C. de apparitoribus magiſtrorum militum.

II. Regula, De horum immunitate, d. l. 4. §. ita videlicet. & l. 1. C. eod. tt.

III. Regula: Magiſter militum horum iudex competens eſt. l. 2. C. de officio magiſtri militum.

IIII. Regula: Qui & quales ordinandi vel nõ, definitur l. probari. 3. C. de apparitorib. mag. mil.

VI. DE MAGISTRO officiorum.

I. Regula: Ius habet verberandi degradandiue ſenatores. l. 1. verſ. ea namq́;. C. de priuileg. ſcholarum. & l. ſcholarium. 3. C. de officio magiſtri officiorum.

II. Regula, De relatione ad Imperatorem quotannis facienda, de numero militum, & caſtrorum cura, proponitur l. cura. 4. C. d. tt.

III. Regula, De quadrimenſtruis ſcholarium breuibus conſcribendis & deponendis, l. iubemus. 5. §. fin. C. eod. tt.

DE MILITIBVS. *Cap. XX.*

I. QVI ET QVALES MILItes ſint recipiendi?

Prima regula, De ſeruis non recipiendis, proponitur l. ab omni. 11. ff. de re militari. & l. 2. C. de tyronibus. Exceptio eſt: Niſi ſciente domino militent. hoc enim caſu non ſolum recipiuntur, ſed & ingenui efficiuntur. l. ſuper ſeruis. 6. & l. ſi quis. 7. C. qui militare poſſunt.

II. Regula, De ijs qui ſtatus controuerſiam patiuntur, habetur l. qui ſtatus. 8. ff. de re militari.

III. Regula, De libero homine bona fide ſeruiente, d. l. 8.

IIII. Regula, De redemptis ab hoſtibus, d. l. 8.

V. Regula, De colonis & ſaltuenſibus, l. cura. 3. C. qui militare poſſunt.

VI. Regula, De curialibus & cohortalibus, l. omnes. 4. C. d. tt.

VII. Regula, De eo qui aliam ſuſtinet militiam alterius generis, ſeu de binis militijs eidem interdictis, proponitur l. his quidem. 5. C. eod. tt. Concordantes leges vide ſ. lib. 1. cap. 7. reg. 17.

VIII. Regula, De negotiatorib. Ne militent, præcipitur l. vnica. C. negociatores ne militent.

IX. Regula, De eo qui cũ vno teſticulo natus eſt. Is iure militabit. l. qui cũ vno. 4. in pri. ff. de re militari.

X. Regula, De eo qui ad beſtias datus eſt, habetur d. l. 4. §. 1.

XI. Regula, De in inſulam deportato, d. l. 4. §. in inſulam.

XII. Regula, De ad tempus relegato, d. l. 4. §. temporarium.

XIII. Regula, De damnato iudicio publico, d. l. 4. §. adulterij.

XIIII. Regula, De reo criminis capitalis, d. l. 4. §. reus. & l. qui metu. 16. ff. eod. tt.

XV. Regula, De eo qui litis cauſa militiam appetit, proponitur l. 1. C. qui militare poſſunt. Huius exceptio prima eſt: Niſi non eo animo, vt aduerſario ſe precioſiorem reddat, militiam appetat. l. qui cum vno. 4. §. non omnis. ff. de re militari. Secunda: Niſi de lite ſit tranſactum. d. §. non omnis. Tertia: Niſi lis ſit finita. d. §. non omnis.

XVI. Regula, De eo qui in fraudem ciuilium munerum, militiam appetit, conſtituitur l. 2. C. qui militare poſſunt.

XVII. Regula, De cẽſib. obnoxio, l. 1. C. de tyronib.

XVIII. Regula, De tyrone vago, d. l. 1.

XIX. Regula, De veterano, d. l. 1. & l. vltim. C. de veteranis.

II. QVORVM AVTHORITAte milites recipiendi?

Non niſi authoritate principis. l. neminẽ. 17. C. de re militari. Cõcordantes leges vide ſ. lib. 1. cap. 11. q. 4.

III. DE MILITVM priuilegijs.

Prima regula, circa expenſas litis, ꝓponitur l. tam collatores. 18. §. vt aũt, cum ſeqq. C. de re milit.

II. Regula, De immunitate militum, proponetur ſ. eod. lib. cap. 37. reg. 34.

III. Regula: De iudice militum cõpetente dictum eſt ſ. lib. prox. cap. 2. quæſt. 1. except. 36.

IIII. Regula, Ne milites de eadem re ad diuerſos iudices protrahantur, proponitur d. l. 18. §. quoniam verò. C. de re militari.

V. Regula: Si vniuerſitas militum cõueniatur, duo primates & ſyndicus ab ijs rei conſtituendi. d. l. 18. §. vt autem. verſ. in his.

VI. Regula: Quorum ſumptibus militibus proficiſcendum, vel in alieno loco immorandum, definitur d. l. 18. §. ſin verò etiam.

VII. Regula: De pœnis militum dictum eſt ſ. lib. prox. cap. 14. de militibus.

IIII. DE MISSIONIbus militum.

I. Regula, De diuiſione miſſionũ, proponitur l. milites. 13. §. miſſionum ff. de re militari. l. 2. §. ignominia. ff. de his qui not. infamia.

II. Regula, De cauſaria miſſione. Hac miſſi non læduntur exiſtimatione. l. cauſaria. 8. C. de re militari.

III. Regula: Cauſaria miſſione miſſis inſtauratio non ſolet concedi. l. ſemel. 6. C. d. tt.

IIII. Regula, De ignominioſa miſſione, proponitur d. l. 13. §. ignominioſa. & l. milites. 3. in fin. C de re militari. Quod autem ibi dicitur de ſine ignominiæ mentione miſſis, nihilominus ignominia miſſis intelligendis, illi quodammodò contradicere videtur l. 2. §. ignominiæ cauſa. verſic. ignominioſa. ff. de his qui notantur infamia.

V. Regu-

V. Regula, De effectu ignominioſæ miſſionis, habetur l.1.ff.d.tt.& d l.3.C.d.tt.

V. DE VETERANIS.

I. Regula: Veterani rei ruſticæ operam dare non debent. l.ſuper.4. in fin. C. de mancip. & colon. patrimonialibus.

II. Regula, De horum dignitate, habetur l.veteranis.3.ff.de veteranis.

III. Regula, De ijs iniuria non afficiendis, l.2.C. eod.tt.

IIII. Regula, De horum immunitate, proponetur ꝭ.de cauſis excuſationum & immunitatũ, reg.35.

V. Regula: De pœnis eorum dictum ſ. lib.1. cap.14. quæſt.5.de veteranis.

VI. Regula, De iudice veteranorũ competente, habetur l.vlt.C.de veteranis.

VII. Regula, De veteranis latrocinantibus, l.veterani.3.C.d.tt.

VI. DE TYRONIBVS.

Vt poſteriore loco ponantur, conſtituitur l. tyrones.3.C.de tyronibus. Plura vide ſ.lib.1. cap.7. quæſtion.1.regul.19.

VII. DE MILITIBVS limitaneis.

I. Regula, De caſtellis horum à nemine alio detinendis, proponitur l.2.C.de fundis limitrophis.

II. Regula, De prædijs ex quibus militibus limitaneis frumenta conferuntur, ab iſto munere non ſubducendis, l.1.C.d.tt.

III. Regula, De agris qui militibus limitaneis ſint aſſignati, immunitate donandis, & nõ alienandis, habetur l. agros. 3. C. eod. tt. & l.omnes.8.C.de fundis patrimonialibus.

VIII. DE MILITIBVS CAptiuis reuerſis.

Hi regulariter priſtinum ius ſuum per captiuitatem amiſſum recipiunt. l.deſertorem.3 § is qui ad hoſtem. & l. non omnes.5.§.à barbaris. & §.qui ab hoſtibus.ff.de re militari. Cuius exceptio prima eſt: Niſi reuerſus antea ad hoſtes transfugerit. d.§. ab hoſtibus.& l.poſtliminium. 19 §.transfuga.ff.de captiuis. Altera: Niſi reuerſus eius temporis, quo apud hoſtes fuit, ſtipendia petat.l.1.C.de re militari. Plura de hac re dicentur ꝭ.lib.25.cap.17.de iure poſtliminij. Nunc ad officia & delicta militum tranſeundum.

DE OFFICIIS ET DElictis militum. Cap. XXI.

PRima regula, De definitione delicti militaris, proponitur l.omne delictum. 6. in princip.ff.de re militari.

II. Regula, De diuiſione delictorum militum, habetur l.2.ff.eod.tt.

III. Regula, Si quis munus militiæ detrectauerit, proponitur l.qui cum vno. 4. §.qui poſt.ff.d.tt.

IIII. Regula, Si quis filium ſuum militiæ ſubtraxerit, d.l.4.§.qui filium.

V. Regula, Si quis metu hoſtium languorem ſimulauit, d.l.6.§.exploratores, in fin.ff.d.tt.

VI. Regula, Si miles ſe dederit, cui non licet, l.2.in fin.ff.d.tt.

VII. Regula: Si miles contumax ſit, & præſidi non obtemperat, pœna deſertoru tenetur, & capite punitur. l.deſertorem.3.§.ſi præſidis. & d.l.6.§.contumacia.ff.de re militari. Huius exceptio videtur eſſe: Niſi miles contumax rem proſperè geſſerit. ſed reprobatur d.l.3.§.in bello.ff.d.tt.

VIII. Regula, Si non reuereatur ſuum ducem vel præſidem, proponitur l. milites. 13. §. irreuerens miles. ff. d. tt.

IX. Regula: Si petulans fuit aduerſum præpoſitũ, vel manus illi intulit, capite punitur. d.§.irreuerens. & d.l.6.§.1.ff.eod.tt.

X. Regula, Si cum poſſet, præpoſitum ſuum non protexit, aut deſeruit, proponitur d.l.6.§.fin.& d.l. 3.§.fin.ff.eod.tt.

XI. Regula, Si ſeditionem militum concitauit, d.l. 3.§.qui ſeditionem.& l.vlt.§.fin.ff.eod.

XII. Regula: Si legio in aliquod flagitium conſpiret, vel deficiat, definitur d §.qui ſeditionem.

XIII. Regula: Deſertores capite puniuntur. l.non omnes.5.§.deſertor.& l.qui excubias.10.in prin.ff.de re militari. Declaratur definitione deſertoris l.deſertorem.3.§. deſertor.ff.d.tt. & l.1.§. deſertor habebitur.C.de deſertoribus. Exceptio prima eſt: Niſi quis ex carcere aufugerit. hic enim deſertoris loco non habetur. l.milites.13.§.eius fugam.ff.de re militari. Secunda: Niſi deſertor à patre ſit oblatus. d.l.13.§.deſertorẽ.& l.qui cum vno.4.§.qui filium.ff.eod.tt. Tertia: Niſi deſertor vltrò fuerit reuerſus.l.non omnes.5. in prin.ff.d.tt. Planè hoc caſu deportandus eſt.d.l.5. §. qui in deſertione. & d.l.13.§.fin. ff. d. tt. Quarta exceptio eſt: Niſi deſertor poſtea in aliam militiam nomen dederit.d.l.4.§.qui poſt.ff.d.tt. Quinta: Niſi plures ſimul deſeruerint. l.deſertorem. 3. §. ſi plures. & d.l.5. in princip.ff.d.tt. Sexta: Niſi deſertor tyro fuerit. d. §. ſi plures. Septima: Niſi in pace, non in bello deſeruit militiam.d.l.5.§.qui in pace. Octaua: Niſi alibi quàm in vrbe, deſertor deprehendatur. hoc enim caſu reſtitui poteſt, niſi ſecundò deſeruerit. d.l. 5.§.deſertor. Nona: Niſi deſertioni aliud quoq; crimen ſit adiunctum: hoc enim caſu ſimplex pœna non ſufficit. d.l.5. in princ. & §.qui deſertioni. Poſtremò propoſitæ regulæ aliæ exceptiones cum iam enumeratis proponuntur d.l.5.in prin.ff.de re militari.

XIIII. Regula, Itidem de pœna deſertorum, habetur l.deſertorem.3.§.qui militia.ff.d.tt.

XV. Regula, De alia deſertorum pœna, proponitur l.defunctorum.4.C.eod.tt.

XVI. Regula, Itidem de deſertoribus, conſtituitur l.2.C.de deſertorib. & l.2.C.quando liceat vnicuiq; ſine iudice, &c.

XVII. Regula, De pœna eorum qui deſertores recipiunt & occultant, l.1, in prin.C.de deſertorib.

XVIII. Regula, De vagantibus & emanſoribus, l. qui cum vno.4.§.edictũ.ff.de re militari. Emãſor definitur l.deſertorẽ.3.§. emanſor.ff.eod.tt. Pœna autẽ vagantiũ & emanſorum eſt arbitraria. l. tribuni. 11. & l.nemo.13.§.fin.C.de re militari. Propoſitæ regulæ exceptiones breuiter cumulantur d.l.4.§.fin.

XIX. Regula, Si in exploratione emanet, aut à foſſa recedit, l.deſertorem.3.§.is qui.ff.de re milit.

XX. Regula, Si ſtationis munus reliquit, d.l.3.§. qui ſtationis.

XXI. Regula, Si relictis caſtris ad depradationem vel latrocinium ſe conferat, l. qui relictis. 3. C. de deſertoribus.

XXII. Regula, Si ſine commeatu abſit, l. ſi quis. 3. C. de commeatu.

XXIII. Regula, Si ad diem commeatus non adſit, l. deſertorem. 3. §. ſi ad diem. & l. qui commeatus. 14. ff. de re militari. Alia huius delicti pœna conſtituitur l. 2. C. de commeatu.

XXIIII. Regula, De transfugis, proponitur l. proditores. 7. ff. de re militari. Alia horum pœna proponitur l. eiuſdem legis. 3. §. fin. ff. ad l. Corneliam de ſicariis. M.I.R. lib. 3. cap. 10. regul. 43. Alia item pœna habetur l. ſi quis. 38. §. 1. ff. de pœnis. & l. deſertorem. 3. §. is qui. ff. de re militari. Exceptio prima eſt: Niſi caſu, non data opera ad hoſtes peruenerit. d. §. is qui. & l. non omnes. 5. §. qui captus, in fin. ff. d. tt. M.I.R. d. reg. 43. except. 1. Altera: Niſi transfuga multos latrones adprehenderit, & transfugas demonſtrauerit. d.l.5.§. fin.

XXV. Regula, De proditoribus. Hi capite puniuntur. l. omne delictum. 6. §. exploratores. & l. proditores. 7. ff. de re milit. l. ſi quis. 38. §. 1. ff. de pœnis. M.I.R. d. cap. 10. reg. 44.

XXVI. Regula: Si captus, cum poſſet, non rediit, pro transfuga habetur. d. l. 5. §. qui captus. ff. de re militari.

XXVII. Regula: Si in acie prior fugam capeſſit, capite punitur. d.l.6.§. qui in acie. ff. d. tt.

XXVIII. Regula: Si agmen exceſſerit, pœna proponitur l. deſertorem. 3. §. in bello. ff. d. tt.

XXIX. Regula: Si vallum trãſcendat, per murum caſtra ingrediatur, aut foſſam tranſiliat, pœna conſtituitur d. §. in bello. M.I.R. d. cap. 10. reg. 45.

XXX. Regula, Si quis cauſam depradationis hoſtibus dederit, vel pradam cum illis diuiſerit, l. ſi quis. 9. C. de re militari.

XXXI. Regula, Si ſe vulnerauerit, vel occidit, l. omne delictum. 6. §. qui ſe vulnerauit. ff. eod. tt. & l. ſi quis. 38. §. fin. ff. de pœnis.

XXXII. Regula: Si miles artem ludicram exercuerit, vel in ſeruitutem ſe venire paſſus ſit, capite punitur. l. quadam delicta. 14. ff. d. tt.

XXXIII. Regula: Si commilitonem vulnerauerit, pœna conſtituitur d.l.6.§. ſi quis commilitonem. ff. de re militari.

XXXIIII. Regula: Eſt inſuper militum delictum ſegnities atq; deſidia. d.l.6. in prin.

XXXV. Regula, Ne ſibi aliisúe operas praſtet, vel laboret, vel poſſeſſiones conducat, ſed ſuam militiam curet, l. nemo miles. 13. l. 15. & l. 16. C. de re militari. Nouell. c. 116. l. milites. 31. & l. vlt. C. de locato & conducto. Planè pœna in d. l. vlt. conſtituta iis, qui facultates ſuas militibus conducere permittunt, locũ non habet, ſi ignorantes militem eſſe, eas elocauerint. l. ſi ignorans. 50. ff. locati & conducti.

XXXVI. Regula: Pradia in prouinciis, in quibus militant, comparare non poſſunt. l. milites. 9. & l. milites. 13. in prin. ff. de re militari. Cuius exceptio prima eſt: Niſi non agrum, ſed domum comparauerint. d.l.13. Secunda: Niſi in alia, quàm in qua militant, prouinciá pradium comparauerint. d.l.13. Tertia exceptio eſſe videtur: Niſi non ſuo, ſed alieno nomine comparauerint. ſed reprobatur d. leg. 13. Quarta: Niſi fiſcus bona militis paterna diſtrahat. d.l.9. ff. eod. tt. & l. qui officii. 62. ff. de contrahenda empt. Quinta: Niſi ſtipendiis impletis comparauerint. d.l.9. Sexta: Niſi impletis ſtipendiis, vel miſſione facta, pradium emptum, fiſco nondum ſit vindicatum: hoc enim caſu emptio confirmatur. d.l.9. & d.l.13. § 1. ff. de re militari. Cuius replicatio eſt: Niſi ignominioſa ſit miſſio. d.l.13. §. illud. Septima: Niſi per ſucceſſionem lucratiuam adquiſierit. d.l.9. §. fin. ff. d. tt.

XXXVII. Regula, De officio militis miſſi ad principẽ, ꝓponitur l. nemo. 13. §. ſi verò. C. de re militari.

XXXVIII. Regula, Si miles arma amiſit, vel alienauit, l. deſertorem. 3. §. miles. & l. qui commeatus. 14. § arma. ff. eod. tt.

XXXIX. Regula, Si arma aliena ſubtraxit, d.l.3. §. qui aliena.

XL. Regula, De non conſpurcandis fluminibus, nec in iis lauando, proponitur l. cum ſupra. 12. C. de re militari.

XLI. Regula, De familia militum: ad eos quatenus admittenda, definitur l. quicunq;. 10. C. d. tt.

XLII. Regula, Ne ſumptib. ladãt collatores, l. tam collatores. 18. §. quibus viris. C. eod. tt. l. cœnaticorũ. 3. C. de erogatione milit. annona. & Nouell. c. 129.

XLIII. Regula, De paleis conuectandis, proponitur l. 2. C. d. tt.

XLIIII. Regula, De animalibus militum à pratis & paſcuis publicis ſimul & priuatis arcendis, l. 2. C. de paſcuis publicis.

XLV. Regula, De tranſitu militũ, proponitur Nouell. c. 129. Hactenus de officiis & delictis militaribus ſit dictum. Plura huiuſmodi officia atque delicta vide ȷ. cap. prox. item s̃. lib. 1. cap. 21.

DE REBVS MILITARIbus. Cap. XXII.

CVm de perſonis militaribus hactenus dictum ſit: nunc de rebus militaribus nobis eſt dicendum. Sunt autem res militares: annona militaris, veſtis militaris, hoſpitia & arma.

I. DE ANNONA MILITARI.

Prima huius loci regula proponitur l. 1. C. de erogatione militaris annona.

II. Regula, l. ſicut fieri. 4. verſicul. ſed in veteranis. C. eod. tt.

III. Regula, l. actuarii. 5. C. eod. tt.

IIII. Regula, l. fortiſſimi. 6. & l. nulli. 7. C. eod. tt.

V. Regula, De fœno praſtando, habetur l. prouincialium. 8. C. eod. tt.

VI. Regula, De paleis conuectandis, l. 2. C. d. tt.

VII. Regula, De vino praſtando, l. iubemus. 10. C. eod. tt.

VIII. Regula proponitur l. ſeptem dieb. 12. C. eod. tt. M.I.R. lib. 3. cap. 10. reg. 46.

IX. Regula, l. lege repetita. 13. C. eod. tt.

X. Regula, l. his ſcholaribus. 14. C. eod. tt.

XI. Regu-

XI. Regula, l. annonas.15.C.eod.tt.

XII. Regula, De iuramento ab erogatore præſtando, conſtituitur l.iubemus.16.C.d.tt.

XIII. Regula, Vt erogator manu ſua annonã eroget militibus, d.l.16.verſ.& ſecundum præſentem.

XIIII. Regula, De pactione inter erogatorẽ & militem, habetur d.l.16.verſ.hoc videlicet obſeruando.

XV. Regula, De controuerſia occaſione iam dictæ pactionis orta, d.l.16.§.ſi qua tamen.

XVI. Regula, De pecunia abſentibus militib. danda, proponitur d.l.16.§.ſuper his, cum ſequentibus. Cuius exceptio prima eſt: Niſi vltra triginta milites per commeatũ abſint: his enim qui vltra abſunt, non è publico, ſed à tribuno pecunia præſtanda. d.§.ſuper his. Altera: Niſi ad cuſtodiam alicuius milites abſentes ſint deputati: tũc enim ab ijs quib. deputati ſunt, pecunia præſtanda. l.cum ſæpe.17.in prin. C.d.tt.

XVII. Regula: De inſtrumento erogationis conficiendo, & teſtimonio perhibendo, dictum ſ.eod.libro cap.10.perſona 4.reg.14.

XVIII. Regula: Intra quantum temporis annona eroganda, definitur d.l.16.§.hoc videlicet.

XIX. Regula: Mortuis militibus pecunia debita, illorum vxoribus atq; liberis debetur. d.l.16.§.fin. & l.his ſcholaribus.14.in fin.C.eod.tt.

XX. Regula proponitur Nouell.c.129. Hæc de annona militari eroganda potiſſimùm ſint dicta. De eadem autẽ indicenda, exigenda ac ſuſcipienda, necnon tranſportanda, vide ſ.eod.lib.cap 13.& 14.

II. DE VESTE MILITARI.

I. Regula: Quando canonem veſtium militarium tradi oporteat, definitur l.1.C.de veſte militari.

II. Regula: A quibus & quantum conferendum veſtis militaris nomine, habetur l.2.C.d.tt.

III. Regula: Quantum quibuſque militaris veſtis nomine ſoluendum, proponitur l.fortiſſimis.3.cum l.ſequent.C.d.tt.

III. DE HOSPITIIS militum.

I. Regula: Regulariter omnium domus ad milites hoſpitio excipiendos tenentur. Cuius exceptio prima eſt: Niſi domus ſint fabricenſium. l.fabricenſium.4. C.de metatis. Secunda: Niſi domus ſit archiatri ſacri palatij vel vrbis Romæ, magiſtrorum literarum, vel picturæ profeſſorum. l.archiatros.8.C.d.tt. Tertia: Niſi illuſtrium vel clariſſimorum, horumq; hæredum domus ſit. l.hac lege.10.C.de metatis. Huius replicatio prima eſt: Niſi vltra tres, duas vel vnam domũ, ab hoſpitij onere velint habere excuſatas. d.l.10. Secunda: Niſi honorarias dignitates ſine actu habeant. d.l.10.§.fin. & l.omnes.9.§.cæteris verò. C.eod. tt. Tertia: Niſi is qui in dignitate poſitus eſt, metatum ſibi in alienis domibus vindicauerit. hoc enim caſu priuilegium domus ſuæ amittit. d.l.9.§.ſcituris. Hæc de tertia exceptione. Quarta eſt: Niſi domus ſit alicuius ex decem poſt primicerium tribunis. l.decem.11.C.de metatis. Quinta: Niſi domus ſit præpoſiti ſacri cubicularij. l.2.§.domus quoque. C.de præpoſitis ſacri cub. Sexta: Niſi domus ſit decurionis vel ſilentiarij. l.decurionibus.3.§.domus.C.de ſilentiarijs & decurionibus. Septima: Niſi domus ſit eius qui in ſacris ſcrinijs militat. l.in ſacris.9.in fin.C.de prox.ſacror.ſcrin. Octaua: Niſi domus ſit grammaticorum, oratorum, medicorum vel philoſophorum. l.vlt.§.vlt.ff.de muneribus. Reliquas exceptiones vide ĩ.in regulis ſequentibus.

II. Regula, De alijs prædijs, excepta domo. Hæc ab hoſpitio ſunt immunia. l.deuotum.5.C.de metatis.

III. Regula, De parte domus hoſpiti concedenda, proponitur l.2.C.d.tt. Nouell.c.129.§.penult.

IIII. Regula, De ergaſterijs mercimonio deputatis. Hæc ab hoſpitio libera ſunt. approbatur & diſtinguitur d.l.2.§.ergaſteria verò.

V. Regula, Quibus competat ius metatorũ, ſeu qui hoſpitio excipiendi. Hi quorũ ædes ab hoc onere ſunt immunes, metatũ ſibi in alienis ædibus vindicare non poſſunt. l.omnes.9.§.deinde.C.de metatis.

VI. Regula, De non delenda manu, qua hoſpitaturi nomen oſtio eſt inſcriptum, habetur l.1.C.d.tt.

VII. Regula proponitur l.deuotiſſimos.7.C.d.tt.

VIII. Regula, Vt miles nihil ad ſe ſuumq; animal alendum a domino domus exigat, nec diu in hoſpitio commoretur, l.deuotum.5.§.ſolum ſanè. & l.6.C.d.tt. l.vnica.C.de ſalgamo hoſpitib. non præſtando. M.I.R.d.reg.46.

IX. Regula, Ne miles balneum à domino ædium poſtulet, habetur d.l.6. & l.vnica. C.ne rei militaris comitibus.

X. Regula, De præmio hoſpitij, l.omnes.9.C.de metatis.

IIII. DE ARMIS.

De armis tranſportandis proponitur l.nullus.7.§.quoties. C.de fabricenſibus. De his plura vide ſ.cap.prox.reg 38.cum ſequente. Hactenus ergo de perſonis & rebus militaribus. De actibus militaribus dictum ſ.inter officia ducum & militum.

DE IVRE CIVITATVM, AC primùm de magiſtratu municipali. Cap. XXIII.

IVre militari expoſito, de iure ciuitatum nobis dicendum eſt. Vbi vt in præcedentibus, de perſonis ciuitatum primùm dicetur, deinde de rebus, poſtremò de ciuitatum actibus, muneribus & honorib. In perſonis autem ciuitatum primum locum obtinet magiſtratus municipalis.

I. DE MAGISTRATV MVnicipali in genere.

I. Regula: Vnius hominis vicẽ ſuſtinet. l.magiſtratus.25.ff.ad municipalem.

II. Regula, De cogendo ad magiſtratum ſuſcipiendum, proponitur l.ſi ad magiſtratum.18. & l.Cyrenenſium.20.C.de decurionib.

III. Regula: Quæ imperij magis quàm iuriſdictionis ſunt, magiſtratibus municipalibus non permittuntur. l.ea quæ.26.ff.ad municipalem.

IIII. Regula, De iure puniendi ſeruos, habetur l.magiſtratibus.12.ff.de iuriſdictione.

V. Regula, De exigenda pecunia legatorum, l.Imperatores.38.§.Imperatores.ff.ad municipalem.

VI. Regula, De cautione præſtanda, d.l.38.§.fin.

VII. Regula, De actis conficiendis, l.2.C.de magiſtratibus municipalibus.

VIII. Regula: De actione quæ aduerſus magiſtratum competit, vide ʒ.cap 39. Sed & huc pertinet l.in honorariis.34.§.fin.ff. de actionibus & obligationib. Hæc de magiſtratu municipali ſint dicta in genere. Plures eiuſmodi regulas vide ʒ.cap.prox. Nūc de ſpeciebus magiſtratus municipalis dicendum: veluti de defenſoribus ciuitatum, de duumuiris, de decurionibus, &c. Sed & alias huius ſpecies vide 5̄.lib.1.

II. DE DEFENSORIBVS ciuitatum.

I. DE CREANDIS ILLIS.

1. Qui creandi?

I. Regula: Defenſores ciuitatum non ex decurionum ſeu cohortaliū corpore, ſed ex aliis idoneis perſonis creari debent. l.2.C.de defenſoribus ciuit.

II. Regula, De orthodoxæ fidei viris, proponitur l. iubemus.17.C.de epiſcopali audientia. & l. defenſores.8.C.de defenſoribus ciuitatum.

III. Regula, De ordine ſeruando & inuito cogendo, conſtituitur Nouell.c.15.§. interea igitur. §. ac ſi ciuitatis.§.cæterùm ſi qua.& §.aſſumet verò.

IIII. Regula, De eo qui per bienniū defenſor fuit deponendo, & alio ſubrogando, habetur d.§.aſſumet. §.iuſiurandum.& §.præterea vt ii.

V. Regula, De homine bonæ opinione eligendo, proponitur d.c.15.§.interea igitur. & d.§.aſſumet.

2. A quibus & quorum authoritate creandi defenſores?

Definitur l.iubemus.16.in fin. C. de epiſcopali audientia. l.defenſores. 8. C. de defenſorib. ciuitatum. & Nouell.c.15.§.interea igitur, in fin.§. iuſiurādum. & §.ac ſi ciuitatis.

3. Adiuncta creationis.

De iureiurando ab eo qui defenſor creatur præſtando, proponitur d.§.iuſiurandum.d.§.ac ſi ciuitatis. & §.aſſumet. d.l.17.C.de epiſcopali aud. Hæc de defenſore creando ſint dicta.

II. DE DEFENSORE REMOVENDO, & officio deponendo.

1. Cauſa, ex qua officium deponendum.

Si biennio fuerit defenſor, remouetur, per ea quæ habentur 5̄.quæſt.2.reg.4.

2. Quorum authoritate defenſor remouendus, definitur l.vlt. C.de defenſoribus ciuitatum. Quæ tamen corrigi videtur per Nouell.c.15.§.iuſiurandum. verſic.non habente.

III. DE IVRE ATQVE OFFICIIS defenſoris ciuitatum.

I. Regula, De cauſis quæ ad officium defenſoris pertinent, ꝓponitur l.1.C.de defenſorib.ciuitatū. Quod aūt ibi de quinquaginta ſolidorum ſumma dicitur, id mutatū eſt in trecetos aureos, Nouell.c.15.§.dicantq; ius.& §.cognoſcent.l.vtili ratione.3.C.d.tt.

II. Regula: Defenſor in ſua ciuitate præſidis prouinciæ locum obtinet. d.c.15.§.deinde. & §. nulla facultate. Declaratur M.I.R.lib.3.cap.10 reg.52.

III. Regula, De infirmioribus defendendis, habetur l.in defenſoribus.4.C.de defenſoribus. Quod autem in princ. legis dicitur, de tempore adminiſtrationis quinquennij ſpacio metiendo, mutatur in biennium per ea quæ habentur 5̄.quæſt.2.reg.4.

IIII. Regula, Itidem de defenſorum officio, proponitur l.defenſores.5.C.d.tt.

V. Regula, De officio eorum circa latrocinia & alia crimina, conſtituitur l. per omnes. 6.l.7. & l.8.§.fin.C.d.tt.de defenſoribus ciuitatum. item Nouell.c.15.§.cognoſcent.

VI. Regula, De officio eorum circa menſuras ac pondera, l.iubemus.9.in prin. C.eod.tt.

VII. Regula: Ne defenſorum vicarij conſtituantur, præcipitur Nouell.c.15.§.nulla facultate.& §.ac ſi ciuitatis.

VIII. Regula, De actis apud defenſores conſtituendis, d.c.15.§. item vt apud. & d.l.9.§.illud. C. de defenſoribus ciuitatum.

IX. Regula, De exigendis tributis, d.c.15.§.ſi qui etiam.& §.deinde.

X. Regula, De appellationibus à defenſore ad præſidem faciendis, Nouell.c.15.§.enimuerò.

XI. Regula, Si defenſor à cohortalibus iniuria ſit affectus proponitur d.c.15.§.ſi quid verò.

XII. Regula, De ſportulis & annonis defenſorum, d.c.15.§.ſient autem.

XIII. Regula, De domo conſtituenda, in quam actorū monumenta reponantur, d.c.15.§.conficiat.

XIIII. Regula, De miniſtris defenſorum, habetur d.c.15.§ habeant autem.& §.deinde vt ciuitatum.

III. DE DVVMVIRIS.

I. Regula, De illis creandis. Qui creandi? De eo qui non eſt decurio, l. honores. 7. §. is qui non.ff. de decurionibus.

II. Regula: Ex contractu magiſtratus municipalis actio datur in duumuiros. l.in honorariis.34.§.fin.ff. de actionibus & obligationibus.

III. Regula: Extra territorium ſuæ ciuitatis duumuir poteſtatem non habet. l.duumuirum.53 C.de decurionibus.

DE DECVRIONIBVS ET curialibus. Cap. XXIIII.

TErtia ſpecies magiſtratus municipalis, ſunt decuriones & curiales: de quibus in hoc & ſequenti capite tractabitur.

I. ETYMOLOGIA ſeu ratio nominis habetur l. pupillus.239.§. decuriones.ff. de verborum ſignificatione. M.I.R.lib.5.cap.14.in verbo Decuriones.

II. DE IVRE ET OFFICIIS decurionum.

I. Regula, De non recedendo à ciuitate ſua, proponitur l.1.ff. de decurionibus. l. omnes 50.l. duumuirū.53.et l.ſi quis.55.C.eod tt.l.vnica. C.ſi curialis relicta ciuitate. item l. vnica. C. de priuileg. corporat. vrbis Romæ. Huius exceptio prima eſt: Niſi ob publicam neceſſitatem a ciuitate recedat. l.curiales.25. C.de decurionibus. Cuius replicatio eſt: Niſi non impetrata licentia receſſerit. l. ſi quis.16.C.eod.tt. Secunda exceptio videtur: Niſi religionis ergò ciuitatem

rem deſerat, vita ſolitaria aſſumpta. ſed reprobatur l. quidam. 26. C. d. tt. Tertia: Niſi aduocatione fungatur qui recedit. reprobatur, teſte Accurſio, l. Alexandrinis. 56. C. de decurionibus.

II. Regula, Ne relicta curia militent, conſtituitur l. qui derelicta. 17. l. quamuis. 51. & l. ſi quis. 55. C. eod. tt.

III. Regula, De decurione curiæ ſuæ vindicando, habetur l. generali lege. 54. C. d. tt.

IIII. Regula, De domibus curialium reparandis vel ædificandis, proponitur l. ſingularum. 8. C. de ædificijs priuatis.

V. Regula: Curialis neque procurator, neque conductor alienarum rerum, neque fideiuſſor aut mandator conductoris eſſe poteſt. l. curialis. 30. C. de locato & conducto. & l. ſi quis. 34. C. de decurionibus. Huius exceptio prima eſt: Niſi in conductionem curialis ſucceſſerit. l. decurio. 4. ff. d. tt. Altera videtur: Niſi per alium prædia publica colat. ſed reprobatur l. 2. §. 1. ff. de adminiſtr. rerum ad ciuit. pertinentium. M. I. P. lib. 5. cap. 12. reg. 61.

VI. Regula: Decurio vectigalia exercere non poteſt. l. ſpurij. 6. §. decurio. ff. de decurionib.

VII. Regula: Decurio tabellio eſſe non poteſt. l. vniuerſos. 15. C. d. tt.

VIII. Regula: Per ſubſtitutum curiales functiones implere non poteſt. l. nullus. 60. C. d. tt.

IX. Regula: Actionibus publicis vti debent. l. procuratores. 30. C. eod. tt.

X. Regula, De pœna decurionis publicã pecuniam decoquẽtis, vel fraudulenter in adſcriptionibus illicitis verſantis, proponitur l. quilibet. 40. C. eod. tt.

XI. Regula, De prædijs decurionum ſine decreto non alienandis, l. 1. C. de prædijs decurionum. & l. ordine. 15. §. in fraudem. ff. ad municipalem. Huius exceptio prima eſt: Niſi non vendiderit, ſed donauerit, vel alio modo alienauerit: tunc enim etiam ſine decreto valet alienatio. l. curiales. 3. C. de prædijs decurionum. Planè iam dicta conſtitutio tollitur, propoſitaq́; exceptio reprobatur Nouell. c. 38. §. perfecerunt. Secunda exceptio eſt: Niſi ante vel propter nuptias donauerit. d. §. perfecerunt. verſic. meritò autem. & Nouell. c. 87. §. & quanquam. Tertia: Niſi ex cauſa dotis alienauerit. d. §. & quanquam. Quarta videtur: Niſi mortis cauſa donauerit. ſed reprobatur d. §. & quanquam.

XII. Regula: Rebus curialis ex cauſa lucratiua ad alium tranſlatis, quatuor ſiliquæ curiæ debentur, per ea quæ ſequuntur. Declaratur autem regula hæc l. vnica. §. lucratiuas. C. de imponenda lucratiuis deſcriptione. Exceptio prima eſt: Niſi non ad extraneos, ſed ad liberos vel parentes curialis, res eius ſint tranſlatæ. d. l. vnica, in prin. Cuius replicatio eſſe videtur: Niſi liberi vel parentes, ad quos peruenit, non ſint curiæ addicti. verùm reprobatur d. l. vnica. verſ. etſi curiales non ſint. & verſic. nec intereſt. Secunda exceptio eſt: Niſi curialis ſit, ad quem res alterius curialis peruenerit. d. l. vnica. verſ. niſi fortè is. Tertia: Niſi ad Eccleſiam, vel alium venerabilem locum, res curialis peruenerit. l. ſancimus. 18. C. de ſacroſanctis Eccleſijs. Quarta: Niſi res quæ ad alium tranſit, mobilis ſit, non ſoli. l. vnica, in prin. C. de imponenda lucrat. deſcript. Quinta: Niſi cauſa dotis, vel antenuptialis donationis, res curialis ad aliũ ſit trãſlata. d. l. vnica. §. lucratiuas. Sexta videtur: Niſi res ab eo, cui ex cauſa lucratiua eſt alienata, alij rurſus ex non lucratiua cauſa alienata ſit. ſed reprobatur d. l. vnica. §. res verò. Septima: Niſi ex non lucratiua cauſa, curialis rem ſuam ad alium trãſtulerit. approbatur & diſtinguitur d. l. vnica. §. fin.

XIII. Regula: Defuncto decurione, quarta bonorum eius pars ad curiam pertinet. l. 1. C. quando & quibus quarta pars, &c. Cuius exceptio prima eſt: Niſi is qui decurioni ſuccedit, decurio quoque exiſtat. d. l. 1. & l. 2. in prin. §. ad filiorum. & §. fin. C. d. tt. Planè exceptio hæc mutari ac tolli videtur Nouell. c. 38. §. poſt hæc. de quo paulo ĩ. dicetur. Secunda exceptio eſt: Niſi filia curiali nupta, decurioni ſucceſſerit. l. 2. §. ad filiorum. C. quando & quibus quarta pars, &c. Huius replicatio eſt: Niſi præter filiam defuncti, quæ curiali nupſit, & alij ſint defuncti hæredes nõ curiales. l. ſi quis. 3. §. ad hoc ſancimus. C. d. tt. Tertia exceptio eſt: Niſi mater vel auia curiali nupta, defuncto decurioni ſucceſſerit. l. 2. §. fin. C. eod. tt. Quarta: Niſi defunctus ſpontè ſeſe curiæ addixerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. eos qui. 4. C. de his qui ſpontè pub. mun. ſubeunt. Quinta: Niſi de cauſa ſit trãſactum. l. 2. §. in omnibus. C. quando & quibus quarta pars, &c. Hactenus de eo, an quarta pars bonorum decurionis defuncti ad curiam pertineat, excuſſum eſt: nũc quomodo pertineat, ſeu diuidenda ſint bona defuncti, & quarta ſeparanda, dicendum. quæ quidem quæſtio definitur l. 2. in prim. vſque ad §. ad filiorum. C. quando & quibus quarta, &c. Sed quæ ibi de quarta bonorum parte defuncti decurionis, curiæ debita, dicuntur, mutata ſunt, & pro quarta parte dodrans eſt conſtituta, Nouell. c. 38. §. quoniam verò, cum ſequentibus. Cuius iuris noui exceptio prima eſt: Niſi defunctus liberos reliquerit. d. §. quoniam verò. & §. enimuerò, cum ſequentibus. Huius replicatio prima eſt: Niſi fœmellæ tantùm, non maſculi liberi defuncto decurioni ſucceſſerint, curialibus non nuptæ: hoc enim caſu, propoſita exceptione non obſtante, dodrans nihilominus curiæ debetur. d. §. enimuerò. verſicul. aut ſi hoc noluerit. Nouell. c. 101. §. at verò ſi quis decedat. Secunda: Niſi liberi, qui defuncto decurioni hæredes exiſtunt, illegitimi ſint. ſubſiſtit quidem ipſo iure, verùm eius duplicatio eſt: Niſi liberi illegitimi hæredes exiſtentes, curiæ ſeſe obtulerint, vel à defuncto hæredes ſcripti ſint. d. c. 38. §. ſi cui verò. Tertia replicatio eſt: Niſi ex ancilla nati ſint liberi. approbatur, ſimul & ſub prædicta conditione diſtinguitur, d. §. ſi cui verò. Hæc de prima noui iuris exceptione eiusq́; replicationibus ſint dicta. Secunda exceptio eſt: Niſi hæres defuncti decurionis, curiæ ſeſe obtulerit. Nouell. c. 101. in princip. Hæc de ſucceſſione curiæ in bona defuncti decurionis.

XIIII. Regula: Ne decurio moriturus liberis ſuis curialibus, vel filiabus ſuis, quæ curialibus nupſerint, minus quarta bonorũ ſuorũ parte relinquat, conſtituitur l. ſi quis. 3. in prin. C. quando & quibus quarta

p

pars, &c. Quod tamen hodie mutatum eſt in dodrantem, Nouell.c.38.§.ſi neq; maſculi,cum ſeqq.

XV. Regula, De immunitate curialium, proponitur l.curiales.21.C.de decurionib.de qua re plura habentur].cap.37.reg.15.

XVI. Regula, De decurionibus nõ torquendis, nec corporalib. pœnis ſubijciendis, habetur l.vlt.ff.de decurionib.l.omnes.33.l.quinq; 57.& l.eum qui 58.C. eod.tt.l.2.C.de curialib. vrbis Romæ. Plura vide s̄.libro 1.cap.16.quæſt.2.reg.2.except.3.repl.9.

XVII. Regula, De decurionibus pauperibus alendis,l.decurionib.8.ff.de decurionib.

XVIII. Regula, De decurione ordine moto, ac reſtituto,proponitur l.2.in prin.ff.eod.tt. De quo plura vide s̄.lib.1.cap.6.quæſt.1.reg.2.except.1.

XIX. Regula, De curialibus qui continuam dignitatem ſunt adepti,l.curiales.47.C.de decurionib.

XX. Regula, De dignitate primi curiæ, l. Alexandrinis.56.in fin.C d.tt.

XXI. Regula, De filijs decurionum. Hi curiæ muneribus obnoxij ſunt.l ſi quis.55.in fin.& l.in ſucceſſione.48.C.de decurionib. l.quicunq;.7.in prin.C.de princip. agentium in reb. Plures leges concordantes vide s̄.reg.13. Exceptio prima eſt: Niſi quis ſpontè curiæ ſeſe obtulerit: huius enim liberi curiæ non ſunt obnoxij. l.qui cõditioni.3. & l.4.C. de his qui ſpontè publica,&c. Cuius replicatio eſt: Niſi pater filium naturalẽ curiæ offerat:hoc enim caſu tam is qui ſpontè oblatus eſt, quàm eius liberi curiæ ſunt obnoxij. d. l.4.§.fin. Secunda exceptio videtur: Niſi mater filij alterius ſit originis vel conditionis, & niſi cõtrarium reſcriptum impetrauerit. ſed reprobatur l. exemplo. 36.C.de decurionib.& Nouell.c.38.§.ad hæc quoniã, cum ſequentibus. Similem exceptionem, ſed approbatam,vide].excep.7. Tertia: Niſi filij decurionum aduocati ſint. reprobatur l. in filijs.35.C.de decurionibus. Quarta: Niſi patres ex ſtirpe curiali magiſtri ſint. reprobatur d.l.35. Quinta: Niſi pater vel auus miles fuerit. reprobatur l. priuilegio. 27. C. eod. tt. Sexta: Niſi non pater, ſed auus maternus curialis fuerit. approbatur quidem ipſo iure,verùm eius replicatio eſt in curijs Antiochenis, l. eos indulſerunt.22. & l.ſi ille.62.C.de decurionib. Cuius duplicatio prima proponitur in certis perſonis l. neq; Dorotheum. 61. C.d.tt. Altera eſt: Niſi nepoti ex filia, nulla de curiali conditione controuerſia ſit mota: hoc enim caſu nec eius liberis controuerſia eſt mouenda. d. l. 62. C. tt. Septima exceptio eſt: Niſi matrem filius habeat inquilinam domus Cæſaris. l.nati. 29. C. de decurionibus. Octaua: Niſi filius in dignitate poſitus ſit, vel pater eius à decurionatu liberatus. De hac re vide]. eod.lib.cap.37.quæſt.1.reg.13. Sed & plura de regula propoſita eiuſq; exceptionibus vide].cap.35.quæſt. 5.cum capitibus ſequentib.

XXII. Regula, De priuilegijs filiorum decurionis. Non torquentur,nec alijs plebeiorum pœnis ſubijciuntur,per ea quæ habentur s̄. lib.1. cap.14.de liberis decurionum. item cap.16. quæſt.2. regula 2. except.3. replic.9. Exceptio prima eſſe videtur: Niſi pater eorum, ignominia notatus fuerit. ſed reprobatur l.2.§. in auo.& §.nullum.ff.de decurionibus. Secunda: Niſi pater ordine motus fuerit, vel relegatus. d. §. in auo. Cuius replicatio prima eſt:Niſi poſt conceptionem filij, pater ordine motus ſit, vel relegatus. d. §. in auo. Altera: Niſi ad tempus ordine motus ſit pater. d. l. 2. §. ſi ad tempus. Tertia exceptio videtur: Niſi filius, antequam pater decurio fieret,cõceptus & natus ſit. ſed reprobatur d.l.2.§.in filijs. Quarta: Niſi & conceptionis & natiuitatis filij tempore pater decurio nõ fuerit,medio tempore fuerit. reprobatur d.l.2.§.præterea. Quinta: Niſi non naturalis, ſed adoptiuus ſit filius. reprobatur l.cum adoptiuum.4.C.de decurionibus. Sexta: Niſi in ſeruitute natus ſit filius.l.ex libera.6.C.de legit.liberis. Septima: Niſi non ſit legitimus decurionis filius. elicitur ex d.l.6.

XXIII. Regula, De ordine & albo decurionum, proponitur l.1.& l.2 ff.de albo ſcribendo. Huius exceptio eſt: Niſi is qui ordine præceſſit, ordine motus ſit, vel relegatus. partim approbatur, partim reprobatur hæc exceptio l. 2. §. reſtitutus. ff. de decurionibus. Sed & aliæ duæ regulæ de ordine decurionum habentur l.ſpurij.6.§.fin. ff. de decurionibus. & l. in albo.9.C.eod.tt.

XXIIII. Regula, De actione quæ ex adminiſtratione decurionatus cõpetit, ꝑponetur].eod li.ca.39.

XXV. Regula, De decretis ab ordine decurionum factis. Hæc regulariter rata ſunt, & committens aduerſus ea punitur.l.quod ſemel.5.ff.de decretis ab ordine faciend. M.I.R.lib.3.cap.10.reg.55.Exceptio prima eſt: Niſi publicè vtile ſit,decretum reſcindi.d.l.5. Secunda: Niſi munus vel ſalariũ alicui è publico decreuerint. l.ambitioſa.4.ff.d.tt.& l.vnica.C.de præbendo ſalario. Huius replicatio prima eſt: Niſi ob liberalem artem vel medicinam alicui à decurionũ ordine ſalarium fuerit conſtitutum. d. l. 4. & l.1.C.de decretis decurionum. Altera: Niſi decurioni pauperi alimẽta decreuerint.l.decurionib.8.ff.de decurionib. Tertia exceptio eſt: Niſi debitorem reipublicæ liberauerint. d.l.4. in princip. ff. de decret. ab ordin. faciend. Quarta: Niſi immunitatem alicui decreuerint.l.1.C.de decretis decurionum. Quinta: Niſi medicos elegerint vel ordinauerint. reprobatur l.1. ff.de decret. ab ordin.faciend. Sexta: Niſi ambitioſa ſint decreta. approbatur & declaratur d.l.4 ff d tt. & l. 2. C. de decretis decurionum. Septima: Niſi non legitimo decurionum numero coacto decretum ſit. l.2. ff.de decretis ab ord.faciend. M.I.R.d.reg.55.except. 2. Legitimus autem numerus eſt,maior pars decurionum, ſeu duæ tertiæ. l.quod maior.19. ff. ad municipalem. l.lege municipali.3 ff. de decretis ab ordine. l. nominationum.45.C.de decurionib.& l.nulli.3.cum ſeq.ff. quod cuiuſque vniuerſitatis nomine. M.I.R.d. except.2. Octaua exceptio videtur: Niſi pater vel filius eius, cuius gratia decernitur, ſuffragium tulerit, aut aliquis eorum qui in patris vel filij ſunt poteſtate. ſed reprobatur l. illud notandum. 5.cum l.ſeq. in princip.ff.d.tt. Nona: Niſi minor viginti quinque annis decreuerit. l.ſpurij. 6.§.1.ff.de decurionib. & l. ad rempub. 8. ff. de munerib.& honoribus. Decima: Niſi per ignorantiam aduerſus decretum ſit factum. l.municipali.6. ff. de decretis ab ord.faciend. Hactenus de iure & officijs decurionum.

III. CAV-

III. CAVSAE AMITTENDI decurionatus.

I. Cauſa eſt, Infamia. l. infamia. 8. C. de decurionib.

II. Cauſa, Cæcitas. reprobatur d. l. 5.

III. Cauſa, Senectus. de qua cum alijs ſimilibus vide ℑ. eod. lib. cap. 37. quæſt. 1. cauſa 4. cum ſeqq.

IIII. Cauſa: Si decurio cenſuale miniſterium, ſeu officium notariatus aſſumpſit. l. 2. C. de tabularijs.

V. Cauſa: Si decurio ad tempus relegatus ſit, decurionatum amittit. l. 2. in prin. ff. de decurionibus. Cuius exceptio eſt: Niſi tempus pœna ſit finitum. reprobatur certo modo d. l. 2. in princip. l. generaliter. 3. in prin. & l. ad tempus. 5. in fin. ff. eod. tt.

VI. Cauſa: Si decurio ad tempus ordine motus ſit. Huius cauſæ eadem exceptio eſt, quæ ſuperioris. Cuius replicatio eſt: Niſi ob crimen quod ignominiam importat, ad tempus ordine ſit motus. d. l. 5. ff. de decurionibus.

Poſtremò inter cauſas amittendi decurionatus poſſunt numerari excuſationes ab eodem: de quibus vide ℑ. capite 37.

DE NOMINANDIS ET CREANDIS decurionibus. Cap. XXV.

I. QVI CREANDI DEcuriones.

PRima regula, De ſeruo, proponitur l. 2. C. ſi ſeruus aut libertus ad decurionatũ adſpirauerit.

II. Regula, De eo qui ex ſeruo patre natus eſt. l. Seuerus. 9. in prin. ff. de decurionibus.

III. Regula, De liberto, habetur l. 1. C. ſi ſeruus aut libertus, &c. & l. vnica. C. ad legem Viſelliam.

IIII. Regula, De nauicularijs, d. l. 9. in fin. ff. de decurionibus.

V. Reg. De fabricenſibus. l. fabricenſes. 32. C. d. tt.

VI. Regula, De ſurdo & muto, l. honores. 7. §. 1. ff. d. tt.

VII. Reg. De pauperib. l. ad ſubeunda. 46. C. d. tt.

VIII. Regula, De filiofamilias, l. filios. 5. C. eod. tt.

IX. Regula, De expertibus literarum, l. expertes. 6. C. d. tt.

X. Regula, De minoribus ætate, l. ſpurij. 6. §. 1. & l. non tantum. 11. ff. d. tt. l. ad rempub. 8. ff. de munerib. & honorib. & l. ſi pater. 8. C. quando prouocare non eſt neceſſe. M. I. R. lib. 3. cap. 10. reg. 53.

XI. Regula, De maioribus ætate, proponitur ℑ. cap. 37. regul. 4.

XII. Regula, De ſpurijs, habetur l. generaliter. 3. §. ſpurios. & l. ſpurij. 6. in prin. ff. de decurionib.

XIII. Regula, De ijs qui flagellis cæduntur, l. eos qui. 12. ff. d. tt.

XIIII. Regula: De eo qui ad tempus relegatus vel ordine motus fuit, vide ſ. cap prox. quæſt. 3. cauſa 5. et 6. item l. Imperatores. 13. ff. d. tt.

XV. Regula, De eo qui in relegatione natus eſt, d. l. 13. §. penult.

XVI. Regula, De eo cuius pater damnatus vel notatus fuit, proponitur l. 2. §. nullum. ff. d. tt.

XVII. Regula, De eo qui à publica accuſatione ſine abolitione deſtitit, l. ſpurij. 6. §. qui iudicij. ff. d. tt.

XVIII. Regula, De hæreticis, l. generaliter. 3. §. fin. ff. d. tt. & l. omnes. 49. C. eod. tt. item Nouell. c. 45. in princip. Plures propoſitæ quæſtionis regulas vide ſ. lib. 1. cap. 6. quæſt. 1. item ℑ. cap. 37. Sed & de liberis decurionum ſ. cap prox. quæſt. 2. reg. 21.

II. CAVSAE ET MODI CREANdorum decurionum.

I. Regula, Si pœnæ nomine decurio quis creetur, proponitur l. ne quis. 38. C. de decurionibus.

II. Regula, De ſola albi præſcriptione, habetur l. Herennius. 10. ff. eod. tt.

III. Regula, De modo legitimo creandi decuriones, l. 2. C. de decurionibus.

III. DE tempore nominandi & creandi decuriones conſtituitur l. 1. C. de magiſt. municip.

IIII. EVENTVS ET CONſequentia nominationem & creationem.

I. Regula, De excuſatione à nominato per appellationem opponenda proponitur l. 2. C. de decurionib.

II. Regula: Creatione facta, non amplius auditur creatus dicens ſe nõ rectè creatum. l. Imperatores 13. §. fin. ff. eod. tt. Plura de propoſita, necnon de præcedentibus quæſtionibus decurionatus vide ℑ. in loco generali de muneribus & honorib. cap 34.

DE LEGATIS ET LEGAtionibus. Cap. XXVI.

INter perſonas ciuitatũ habentur & legati, de quibus cum illorum officio nunc dicetur.

I. ANTECEDENTIA legationem.

De conſultando, & decernenda legatione, proponitur l. quoties. 6. & l. ſi quod. 5. C. de legationib.

II. QVOT ET QVIBVS INiungenda legatio?

I. Regula. Ne plures quàm ternos mittant, proponitur l. ſciendum eſt. 4. §. fin. ff. d. tt.

II. Regula, Vt ordo in legationibus iniungendis ſeruetur, & de eo qui legatione functus eſt, per biennium excuſando, habetur l. Paulus. 8. in prin. ff. d. tt. l. legato. 12. ff. de vacat. & excuſ. muner. & l. 2. C. de honor. non contin. Huius exceptio prima videtur eſſe: Niſi eadem cauſa, in qua legatus fuit, tractetur. ſed reprobatur d. l. 2. Altera eſt: Niſi breuis legatio fuit qua functus eſt, non longinqua l. tranſmarina. 3. C. de legationibus. Plura de regula propoſita vide ℑ. cap. 37. quæſt. 1. reg. 9.

III. Regula, De debitore fiſci. Is legatione fungi poteſt. l. ſciendum eſt. 4. §. debitores. ff. de legationib.

IIII. Regula, De debitoribus reipub. Hi legati eſſe non poſſunt. d. l. 4. in prin.

V. Regula, De ijs quibus ius poſtulandi non eſt. Nec hi legati eſſe poſſunt. d. l. 4. in prin.

VI. Regula, De miſſis in arenam. Et iſti legati eſſe prohibentur. d. l. 4. in prin.

VII. Regula, De eo qui plures legationes ſuſcepit, habetur l. eundem. 16. ff. de legationibus.

III. DE EXCVSATIONIBVS À legationis munere.

Prima cauſa excuſationis: Si is qui legandus eſt,

amicum eius ad quem legatio eſt mittenda, accuſat. l. ſciendum eſt. 4. §. ſi accuſatio. ff. d. tt.

Altera eſſe videtur: Si mittendus patrem in legatione habeat. verùm reprobatur l. filio. 6. ff. d. tt. Plura de cauſis excuſationum vide ꝫ. cap. 37.

IIII. DE OFFICIIS LEGATI.

I. Regula: Ne deſerat legationem, neq; ceſſet, præcipitur l. 1. l. 2. §. 1. & §. ceſſatio. ff. de legationibus. & l. 2. in fin. C. eod. tt.

II. Regula: Neque alienis, neque proprijs negotijs ſe interponere debet. l. Paulus. 8. §. fin. & l. is qui. 15. ff. eod. tt. Cuius exceptio prima eſt: Niſi cum amico ſuo pratore gratis conſilium participauerit. d. §. fin. Secunda: Niſi damnum & iniuriam, quam legationis tempore paſſus eſt, perſequatur. l. Paulus. 9. & l. legatus. 10. ff. eod. tt. Tertia: Niſi pupilli ſui cauſam agat vel defendat. l. ſi abſentis. 11. §. qui legationis. ff. eod. tt. Quarta: Niſi domum emerit. l. legatus. 12. ff. eod. tt. Quinta: Niſi per alium negotium peragat. l. 2. in princip. ff. d. tt.

III. Regula: Legatus per alium legationem implere non poteſt. l. ſciendum eſt. 4. §. legati. ff. de legationibus. Exceptio prima eſt: Niſi per filium ſuum legationem gratuitam ſuſceperit. l. ſi abſentis. 11. in prin ff. eod tt.

IIII. Regula: Legatus etiam contra rempublicam quid à principe poſtulare poteſt per aliũ. l. 2. in prin. ff. de legationibus.

V. DE IVRE ET PRIVILEgijs legatorum.

I. Regula, De ſumptib. quos fecit legato reſtituendis, proponitur l. 2. §. fin. ff. d. tt. l. 2. C. eod. tt. & l. ſicut. 7. §. 1. ff. quod cuiuſcunq; vniuerſitatis.

II. Regula, De ſumptibus legato datis ab eius hæredibus non reſtituendis, l. legatus. 10. §. fin. ff. de legationibus.

III. Regula: Legatus tempore legationis conueniri non poteſt, ſed domum reuocandi ius habet. approbatur & diſtinguitur p ea quæ habentur ẽ. lib. 2. cap. 2. quæſt. 1. except. 15. replic. 5. duplic. 1.

IIII. Regula: Sancti habentur legati: & quid iuris ſit, ſi quis legatum hoſtium pulſauerit, definitur l. vlt. ff. de legationib. & l. lege Iulia. 7. in fin. ff. ad l. Iuliam de vi pub. Hac de legatis & legationibus ſint dicta.

DE ACTORE VNIVERSITATIS, vel ſyndico: item de curatore reipublica. Cap. XXVII.

I. DE ACTORE DANDO vel eligendo.

Regulariter actor vniuerſitatis vtiliter & rectè datus præſumitur, M. I. R. lib. 3. cap. 10. reg. 56. cuius exceptiones hæ ſunt.

I. Exceptio: Niſi non à legitimo decurionum ordine datus ſit. Hac exceptio tractatur l. nulli. 3. cũ ſeq. ff. quod cuiuſcunq; vniuerſ.

II. Exceptio: Niſi pater vel filius actoris ſuffragiũ quoq; dederit, vel aliquis eorum qui in patris vel filij ſunt poteſtate. reprobatur l. illud. 5. cum ſeq. in prin. ff. quod cuiuſcunq; vniuerſitatis.

III. Exceptio: Niſi non ordo decurionum, ſed alius actorẽ dederit. d. l. 3. ff. eod. tt. Cuius replicatio prima eſt: Niſi is dederit, cui ab ordine id erat permiſſum. l. item eorum. 6. §. ſi decuriones. ff. d. tt. Altera: Niſi lex actorem dederit. d. l. 3.

IIII. Exceptio: Niſi filiusfamiliâs actor ſit datus. reprobatur d. l. 6. §. fin.

V. Exceptio: Niſi non ad actionem vel defenſionem exercendam actor conſtituatur, ſed ad aliud negocium. reprobatur l. vlt. ff. quod cuiuſcunq; vniuerſitatis nomine.

VI. Exceptio: Niſi generaliter datus ſit actor, vt quæcunq; incidiſſet controuerſia, per eum expediretur. d. l. 6. §. ſed ſi ita. ff. d. tt.

VII. Exceptio: Niſi actor poſtea agere prohibitus ſit. d. l. 6. §. quod ſi actor.

II. DE actore mutando proponitur d. l. 6. §. penult. Quæ autem ſint cauſa mutandi procuratoris, vide ẽ. lib. prox. cap. 5. quæſt. 5.

III. OFFICIA ET IVra actoris.

I. Regula: Procuratoris partibus fungitur, actio iudicati ei non datur, item ei conſtitui poteſt. l. item eorum 6. §. actor itaque. ff. quod cuiuſcunque vniuerſitatis.

II. Regula: Quod communiter agi fieri oportet, per actorem agi fieri debet. l. 1. §. quib. ff. d. tt. M. I. P. lib. 2. cap. 4. q. 1. except. 7. repl. 2.

III. Regula: Non eſt ſingulorum, ſed vniuerſitatis procurator. l. 2. ff. d. tt. M. I. R. lib. 3. cap. 10. reg. 57.

IIII. Regula: Si actori cautum ſit, adminiſtratori rerum ciuitatis competit actio. l. vlt. §. fin. ff. d. tt. Plura de actore ciuitatis vide ẽ. lib. prox. cap. 5.

IIII. DE CVRATORE reipublicæ.

I. Regula: Ex ſtipulatione actoris curatori vtilis competit actio. d. l. vlt. §. fin.

II. Regula, De rebus & agris ciuitatis ab eo vindicandis, proponitur l. vlt. §. 2. ff. de adminiſtratione rerum ciuitatis.

III. Regula, De exigenda pecunia ad annonam deſtinata, d. l. vlt. §. 5.

IIII. Regula. De exigenda cautione fideicommiſſi nomine, l. 2. C. d. tt. De actione quæ datur aduerſus curatorem reipublicæ ex ipſius adminiſtratione, dicetur ꝫ. eod. lib. cap. 39.

DE COLLEGIIS ET CORPORIBUS, necnon alijs quibuſdam perſonarum ſpeciebus. Cap. XXVIII.

I. DE CONSTITVENDO collegio.

I. Cauſæ ex quibus & propter quas collegia conſtitui poſſunt.

Prima regula: Non ex qualibet cauſa collegium conſtitui permittitur. l. 1. in prin. ff. quod cuiuſcunq; vniuerſitatis. l. 1. in princip. & l. collegia. 3. in princip. ff. de collegijs & corporibus. M. I. P. libro 5. cap. 1. regul. 11.

II. Regula, De cauſa religionis, proponitur l. 1. §. 1. ff. de

l.ff.de collegijs.& l.2.ff.de extraord.criminib.M.I.P. d.cap.1.regul.12.

2. Cuius authoritate collegia conſtituenda?

Definitur d.l.3.§.1.ff.de collegijs.

3. Inter quot & quas perſonas collegium conſtitui poſsit?

I. Regula: Inter tres perſonas cõſtitui poteſt. l.Neratius 85.ff.de verborum ſignificatione.

II. Regula, De ſeruis, proponitur l.collegia.3.§.fin. ff.de collegijs.

III. Regula, De eo qui eſt in alio quoq; collegio, l.1.§.fin.ff.d.tt.

II. DE COLLEGIO DISSOLVENDO vel immutando.

I. Regula: An perſonis mutatis, mutetur quoq; collegium vel vniuerſitas, definitur l.ſicut.7.§. in decurionib. ff. quod cuiuſcunq; vniuerſitatis nom. M.I.R. lib.3.cap.10.reg.59.

II. Regula, De pecunia communi diuidenda, diſſoluta vniuerſitate, vel ſi vnus ab ea receſſerit, proponitur l.collegia.3.in prin.& l.1.§.fin.ff.de collegijs.

III. IVRA COLLEGII ET vniuerſitatis.

I. Regula: Proprium horum eſt, habere res communes, arcam communem, & actorem vel ſyndicum. l.1. §.quibus.ff.quod cuiuſcunq; vniuerſ.

II. Regula: Sodales ſunt, qui eiuſdem ſunt collegij, & pactionẽ quam velint facere poſſunt. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſodales.4.ff.de collegijs.

III. Regula: Quod vniuerſitati debetur, non ſingulis debetur: nec quod illa debet, ſinguli debere dicuntur. l.ſicut.7.§.ſi quid. ff.quod cuiuſcunque vniuerſ.nom. M.I.P.d.cap.1.reg.14.M.I.R.d.cap.10.reg. 61. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi vniuerſitas ad vnum reciderit.d.l.7.§.fin.

IIII. Regula: Si vniuerſitas non defendatur, id quod commune eſt, poſsidetur & venit. l.1.§.quod ſi nemo.ff.d.tt. Sin autem nihil ſit, in quod mittatur actor, per actiones debitorum ciuitatis actori ſatiſfaciendum eſt.l.ciuitates 8.ff.eod.tt.

V. Regula huius loci proponitur l.municipes.14.ff. ad municipalem.

Plura de quæſtione propoſita vide j. cap.32. de reliquis reb.ciuitatum, reg.7.cum ſeqq.& cap.38.

IIII. DE PRIVILEGIIS COLLEgiorum, quibus competant?

I. Regula, De eo qui ſolo nomine collegiatus eſt, ꝓponitur j.eod.lib.cap.3.reg.1.except.5.

II. Regula, De ijs qui ſupra numerum additi ſunt, l.vnica.§.quod autem. C.de collegiatis.

DE ALIIS QVIBVSDAM *perſonarum ſpeciebus.*

I. DE MAGISTRIS ARTIVM liberalium, doctoribus & profeſſoribus.

I. Regula: Vt abſtineant ab oſtentatione vulgari, & priuata inſtitutione. l.vnica.C.de ſtudijs liber.vrbis Romæ & Conſtantinopol.

II. Regula, De numero profeſſorum, proponitur d.l.vnica.

III. Regula, De qualitate profeſſorũ, l. magiſtros. 7.C.de profeſſoribus.

IIII. Regula, De mercede & ſalarijs illis conſtituendis, l. medicos.6. in fin.C.d.tt. & l.1. in princip. cum ſequentibus. ff. de extraordin. cognit. M.I.P.d. cap.1.regul.16.

V. Regula, De immunitate profeſſorum, d.l.6. De qua re plura vide j.cap.37.

VI. Regula, De profeſſoribus remouendis, ſi non ſe vtiles ſtudentibus præbeant, proponitur l.2.C.de profeſſoribus.

II. DE PHILOSOPHIS.

I. Regula, De mercenaria opera ab illis ſpernenda, proponitur l.1.§. an & philoſophi. ff. de extraordinar. cognit.

II. Regula, De patriæ functionibus ac muneribus ab illis ſubeundis, l.reddatur. 8.C.de profeſſorib. l.ꝓfeſsio.6.C.de munerib.patrimonialib.& l.in honoribus.8.§.philoſophis.ff.de vacatione munerum. Contradicit l.vlt.in prin.C.de profeſſorib.& med.

III. DE MEDICIS.

I. Regula, De hiſce conſtituendis, proponitur l.1.ff. de decretis ab ord.faciend.

II. Regula: Medicis extra ordinem de ſuo ſalario ius dicitur.l.1.§.medicorum.ff.de extraord.cog.

III. Regula, De ſpeciebus medicorum, proponitur d.l.1.§.medicos.

IIII. Regula, De medico in defuncti locum ſubrogando, & de ordine medicorum, l.ſi quis.10. C. de profeſſoribus.

V. Regula, De immunitate eorum, l.medicos.6.C. eod.tt.

VI. Regula, De ſalario ei ab ægrotante dato vel ꝓmiſſo, l. archiatri. 9. C. eod. tt. & l.medicus.3.ff.de extraord.cognit.

VII. Regula: Ne pauperibus quoq; mederi grauentur, præcipitur d.l.9.C.de profeſſorib.

VIII. Regula, De medicis reprobandis, habetur, l. vt gradatim.11.§.reprobari.ff.de munerib.

IIII. DE *iuris ſtudioſis proponitur l.diuus.4.ff.de extraord.cog.& l.1.ff.de officio adſeſſorum.*

V. DE ARGENTARIIS.

I. Regula: Argentarij opera virilis eſt, ideoq; fœminæ ab ea ſunt remotæ.l.fœmina.12.ff.de edendo.

II. Regula: Seruus poteſt eſſe argentarius.l.prætor ait.4.§.ſed & ſi ſeruus.ff.d.tt.

III. Regula, De priuilegijs argentariorum, proponitur Nouell.c.136.

VI. DE MERCATORIBVS.

I. Regula: Qui eſſe debeant mercatores, vel non. De nobilibus & diuitibus proponitur l.nobiliores.3.C.de commercijs & mercatoribus.

II. Regula: Quot debeant eſſe, & à quibus ordinandi, definitur l.ceſſante.5.C.d.tt.

III. Regula: Ne vetita loca accedant negociandi cauſa, præcipitur l.mercatores.4.C.d.tt.

IIII. Regula: Ne arma vel quid ſimile ad hoſtes & barbaros transferant. de quo cum ſimilibus vide j. lib.23.cap.19.

V. Regula, Vt ſecundum auctionis formulam merces vendant, Nouell.c.122.

VII. DE ARTIFICIBVS ET mercatorijs.

Vt ſecundum auctionis formulam operas locent, vel merces vendant, conſtituitur d. Nouell. 122.

VIII. DE MENDICANTIBVS.

De illis inſpiciendis, & validis ad labores cogendis, proponitur l. vnica. C. de mendicantibus validis.

DE POLLICITATIONIBUS & legatis ciuitati relictis. Cap. XXIX.

Hactenus de perſonis ciuitatis actum eſt. Sequitur nunc de rebus: & primùm de ijs adquirendis, poſtea de ijs alienandis, poſtremò de quibuſdam huiuſmodi rerum ſpeciebus. Adquirũtur autem ciuitati res cùm alijs modis, tum etiam pollicitationibus & legatis: de quibus duabus cauſis in hoc Capite coniunctim tractandum.

I. DEFINITIO *pollicitationis & differentia à pacto proponitur l. pactum. 3. in princip. ff. de pollicitationibus.*

II. AN EX POLLICITATIONE reipublicæ competat actio?

Ex pollicitatione ciuitati datur actio. d. l. 3. l. ſi quis. 14. & l. de pollicitationibus. 8. §. quod ſi. ff. d. tt. M. I. P. lib. 4. cap. 10. reg. 1. in prin. M. I. R. lib. 5. cap. 10. reg. 82. Exceptio prima eſt: Niſi non ob honorem alicuius, vel ſine cauſa promiſerit. l. 1. §. 1. & §. denique ff. de pollicitationibus. l. hoc iure. 19. ff. de donationibus. Huius replicatio prima eſt: Niſi opus promiſſum cœptum ſit: tũc enim, quamuis ſine cauſa promiſſum ſit, eſt perficiendum. d. l. 1. §. item ſi ſine. d. l. 3. in prin. & l. toties. 6. §. 1. ff. eod. tt. Altera: Niſi ob caſum qui reipub. contigit, promiſerit. l. propter incendium. 4. & l. ob caſum. 7. ff. d. tt. Secunda exceptio eſt: Niſi cauſa ob quam promiſit, non ſit ſecuta, vel conditio non extitit. ſubſiſtit quidem ipſo iure: verùm eius replicatio prima eſt: Niſi opus cœptum ſit. l. ſi quis. 11. ff. eod. tt. & l. æſtimationem. 16. §. 1. ff. de munerib. & honoribus. Secunda: Niſi cauſa ob quam promiſit, iniuſta fuit: hoc enim caſu, quamuis ſecuta nõ ſit, nihilominus tenetur. l. in priuatis. 12. §. fin. ff. de pollicitationibus. Tertia: Niſi cauſa vel conditio promiſſo vel legato adiecta, reipublicæ damnoſa ſit. l. Imperatores. 13. §. item reſcripſerunt. ff. d. tt. Tertia exceptio eſſe videtur: Niſi is qui promiſit, poſtea relegatus ſit. ſed reprobatur l. de pollicitationibus. 8. ff. d. tt. Quarta: Niſi fœmina pollicita ſit. reprobatur l. toties. 6. §. non tantum. ff. d. tt. Quinta: Niſi in epiſtola tantùm ſcripſerit, ſe opus facturum, vel munus editurum. reprobatur l. Charidemo. 5. ff. eod. tt. Sexta: Niſi pollicentem ſtatim pœniteat. reprobatur l. pactum. 3. §. fin. ff. eod. tt. Septima: Niſi à magiſtratu municipali opus promiſſum ſit acceptolatum. reprobatur l. lex Iulia. 7. §. illud quoque. ff. ad l. Iuliam repetund. Octaua: Niſi opus promiſſum factum ſit, atque adſignatum. approbatur quidem ipſo iure: verùm eius replicatio prima eſſe videtur: Niſi poſtea caſu damnum acceperit. ſed reprobatur l. 1. §. fin. ff. de pollicitationibus. Altera: Niſi non omnis pecunia promiſſa, in opus ſit conſumpta: vel non ritè opus factum ſit. reprobatur l. vnica. C. de ratiociniis operum pub. Nona exceptio videtur: Niſi is qui promiſit, inops factus ſit. ſed reprobatur l. ex pollicitatione. 9. in fin. ff. de pollicitation. Hactenus, an ex pollicitatione actio ciuitati competat, diſcuſſum eſt.

III. ADVERSVS QVOS COMPETAT ex pollicitatione actio?

De heredibus pollicentis proponitur l. 2. § fin. & l. ſi quis. 14. in prin. ff. de pollicitationib. M. I. P. d. cap. 10 reg. 2. Planè heres, ſiquidem extraneus ſit, quintam hereditatis partem: ſin autẽ ex liberis ſit defuncti, decimam partem dando liberatur. d. l. 9. & d. l. 14. cum ſeq. ff. d. tt. Huius replicatio eſt: Niſi ob honorem, vel aliam iuſtam cauſam ſit promiſſum: tunc enim heres in ſolidum tenetur. d. l. 9. verſic. heredem quidem eius. & l. toties. 6. in prin. ff. eod. tt. Cuius duplicatio eſt: Niſi cum ob honorem promiſiſſet, antequam honorem adeptus ſit, cœpto opere deceſſerit. d. l. 14. §. ſed ſi quis. & l. ſi quis. 11. ff. eod. tt.

IIII. QVID VENIAT IN hanc actionem?

I. Regula: Non pecuniam inferre, ſed opus promiſſum extruere cogitur. l. Imperatores. 13. ff. de pollicitationibus.

II. Regula, De vſuris. Hæ regulariter non præſtantur. l. liberalitatis. 16. in prin. ff. de vſuris. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi mora in ſoluendo facta ſit. l. 1. in prin. ff. de pollicitationib. l. ſi legatum. 5. in prin. ff. de operib. publicis & l. cum quidã. 17. § fin. ff. de vſuris.

III. Regula: Si is qui opus promiſit, pauper ſit factus, quintam partẽ ſui patrimonij dando liberatur. l. ex pollicitatione. 9. §. fin. ff de pollicitationib.

IIII. Regula: Hæres quoque eius qui promiſit, quintam hereditatis partem dando liberatur, per ea quæ dicta ſunt ſ. quæſt. prox.

V. EVENTVS.

I. Regula: Ad certam ſpeciem ciuitati relictum, in alios vſus conuerti non poteſt. l. 1. & l. legatam. 4. ff. de adminiſt. rerũ ad ciuit. Cuius exceptio prima eſt: Niſi princeps in alios vſus conuerti permiſerit. d. l. 4. Secunda: Niſi interuentu legis Falcidiæ, pecunia ad opus, cuius gratia legata eſt, non ſufficiat d. l. 4. in princip. Tertia: Niſi in venationes vel ſpectacula legatum relictum ſit. d. l. 4. §. fin. Quarta: Niſi non ſpecialiter ad certam ſpeciem pecunia ſit legata. l. decuriones. 5. §. fin ff. eod. tt. Quinta: Niſi pecunia in nouum opus legata, ſatis eiuſmodi operum ciuitas habeat, nec ſit vnde vetera refici poſſint. l. pecuniam. 7. in prin. ff. de oper publicis.

II. Regula, De forma operis in pollicitatione data ſeruanda, proponitur l. Septitia. 10 ff. de pollicitationibus. Plura de hac re vide ĩ. libro 8. cap. 13 quæſt. 2. cauſa 2.

DE ALIENATIONE ET LOCATIONE rerum ciuitatis: necnon de actionibus, aduerſus ciuitatem competentibus. Cap. XXX.

Hactenus de rebus ciuitati adquirendis: nunc de ijs alienandis dicetur.

I. DE

I. DE ALIENATIONE.

Alienatio rei ciuitatis regulariter valet, nec poteſt reuocari. l. ſi quæ. 3. C. de vendendis rebus ciuitatis. Exceptio prima eſt: Niſi nõ omnium, ad quos ea res pertinet, conſenſu alienatio ſit facta. d. l. 3. verſ. non aliter. & l. 2. C. de prædijs decurionum ſine decreto non alienand. Altera eſſe videtur: Niſi melior conditio poſtea adferatur. ſed reprobatur l. Lucius. 21. §. fin. ff. ad municipalem.

II. DE LOCATIONE VEL ad tempus, vel in perpetuum.

I. ANTECEDENTIA LOCAtionem.

I. Regula huius loci eſt l. loca. 3. C. de locatione prædiorum ciuilium.

II. Regula, De conſenſu omnium, & ſatiſdatione conductoris, proponitur l. 2. in fin. C. de prædijs decurionum.

II. QVIBVS LOCANDA?

Decurionibus non locanda. de qua re vide ſ. eod. lib. cap. 24. quaſt 2. reg. 5.

III. EVENTVS LOCATIONIS.

I. Regula: Agri publici in perpetuum locati reuocari non poſſunt. l. cotem. 11. §. 1. ff. de publicanis. l. 1. §. 1. ff. ſi ager vectigalis. & l. 2. C. de locatione prædiorum ciuilium.

II. Regula: Qui fundum à municipibus in perpetuum vel ad tempus habet conductũ, illum per in rem actionem petere poteſt. l. 1. §. fin. cum duab. ll. ſequentib. ff. ſi ager vectigalis.

III Regula, De locati actione, quid veniat in eam. De eo, quantum præſtat poſterior conductor, proponitur l. 2. ff. de adminiſtrat. rer. ad ciuit. Plura de locatione rerum ac vectigalium ciuitatis vide ſ. cap. 15.

III. DE ACTIONIBVS ADuerſus ciuitatem.

I. AN *aduerſus ciuitatem detur actio, definitur l. ſicut. 7. in prin. & l. ſi tibi. 9. ff. quod cuiuſcunq; vniuerſitatis nom. M. I. R. lib. 3. cap. 10. reg. 83.*

II. CAVSA EX QVA DATVR ACTIO aduerſus ciuitatem.

Ex facto maioris partis ciuium datur. l. aliud eſt. 120. §. 1. ff. de reg. iuris. Contradicit M. I. P. lib. 5. cap. 1. reg. 26. Ex facto item ſui magiſtratus tenetur. l. in honorarijs. 34. § fin. ff. de actionibus & obligation. & l. municipes. 14. ff. ad municipalem. M. I. R. d. capite 10. regul. 84.

III. ADVERSVS QVOS datur actio?

In duumuiros. d. l. 34. § fin.

In magiſtratum qui contraxit, depoſito officio non datur actio. Cuius exceptio eſt: Niſi id quod reſpublica debebat, nouandi animo ſtipulanti promiſerit. approbatur & diſtinguitur l. curatores. 3. §. in eum. ff. de adminiſt. rer. ad ciuit. pertinent.

IIII. QVAMDIV COMPETIT?

Etiam poſt annũ datur. l. in honorarijs. 34. §. fin. ff. de actionib. & oblig. Hactenus de rebus ciuitatum tam adquirendis, quàm alienandis, necnon de actionibus aduerſus ciuitatem competentibus, ſit dictum: nunc de rebus ciuitatum in ſpecie tractandum.

DE OPERIBVS CIVITAtum publicis & priuatis. Cap. XXXI.

PRima regula, *De opere publico ſine permiſſu principis non faciendo, proponitur l. opus nouum. 3. & l. de operibus. 6. ff. de operibus pub. l. nemo. 12. C. eod. tit. Cuius exceptio prima eſt: Niſi horrea vel ſtabula extruãtur. d. l. 12. Secunda: Niſi quis priuato ſumptu publicum opus extruere velit. l. intra vrbem. 4. C. d. tit. & l. opus nouum. 3 ff. d. tit. Huius replicatio eſt: Niſi illud opus, quod quis priuato ſumptu extruere molitur, ad æmulationem alterius ciuitatis pertineat, vel materiam ſeditionis præbeat, vel circa theatrum ſit aut amphytheatrũ. d. l. 3. in princ. Tertia exceptio eſt: Niſi quis vetus opus reficere velit: hoc enim licet etiam ſine principis authoritate. d. l. 4. C. de operib. pub. verſ. ea tamen.*

II. Regula, De nouis operibus non extruendis, antequam vetera ſint refecta, vel cœpta perfecta. l. vlt. C. eod. tit.

III. Regula, De operibus publicis à præſide prouinciæ curandis, conſtituitur Nouel. c. 17. §. ſed & rerum. Cui quodãmodò cõtradicere videtur l. vnica, in princ. & §. fin. C. de ration. operum pub.

IIII. Regula, De operibus priuatis publici operis cauſa diruendis, proponitur l. ſi quando. 8. & l. ædificia. 13. C. de operib. pub.

V. Regula, De operibus publicis ſine cautione non locandis. l vltim. §. Imperatores. ff. de adminiſtrat. rerum ad, &c.

VI. Regula, De periculo eorum ad quos cura vel extructio publicorum operum pertinet, l. omnes. 7. C. de operib. pub.

VII. Regula, De fideiuſſore conductoris operis publici extruendi, l. 2. §. conductore. ff. de adminiſtrat. rer. ad ciuitat.

VIII. Regula, De inſcriptione nominis in opus publicum, l. 2. in princip. ff. de operibus pub. Cuius exceptio prima eſt: Niſi is cuius nomen operi inſcribitur, ſumptus ad illud opus extruendum non ſuppeditauerit. approbatur & diſtinguitur l. opus nouũ. 3. §. fin. cũ l. ſeq. ff. d. tit. l. ſi quis. 9. C. eod. tit. Secunda: Niſi ſuis ſumptibus non nouum opus extruxerit, ſed adornauerit, vel vetus refecerit. reprobatur l. pecuniam. 7. §. ſi quis. ff. d. tit. Tertia: Niſi non tantùm eius, cuius nomen inſcribitur, ſed etiam publicis ſumptibus opus ſit factum. reprobatur, certo tamen modo, d. l. 7. §. fin.

IX. Regula, De nomine inſcripto non eradendo, d. l. 7. §. ſi quis. & l. 2. § fin. ff. eod. tit.

X. Regula: Quibus ſumptibus opera reparanda, definitur l. quia. 18. C. de operib. pub.

XI. Regula, De operibus publicis priuatim non vſurpandis, l. prætoria. 3. l. qui ſine. 19. & l. baſilicam. 20. C. d. tit. Exceptio prima proponitur in turribus muri, l. turres. 17. C. d. tit. Altera in operibus ciuitatũ inutilibus, alicui reſcripto principis conceſſis, l. ſi aliquando. 14. C. eod. tit.

XII. Regula, De controuerſijs operum extruendorum vel reficiendorũ occaſione incidentibus: ad quem pertineant, definitur l. 2. §. 1. ff. d. tit.

P 4

XIII. Regula, De impenſa operis publici, l. 2. C. eod. tt. Hactenus de operibus publicis in genere dictum eſt: nunc de quibuſdam illorum ſpeciebus ſpecialiter agendum.

XIIII. Regula, De baſilica, proponitur l. baſilicā. 20. C. de operibus public.

XV. Regula, De prætorijs. Definitio horum habetur Nouell. c. 24. in princip. Item proponitur de ijs l. nulli. 14. C. de officio rectoris prouinciæ.

DE MVRIS ET PORTIS ciuitatum.

XVI. Regula, Muri ſancti ſunt. l. 1. §. 1. & l. ſanctum. 8. § fin. ff. de rerum diuiſione. Inſtitut. d. tt. §. ſanctæ quoque.

XVII. Regula: Ne quis muros violet vel tranſcendat, l. vlt. ff. d. tt. & l. qui perforauerit. 11. ff. ad l. Iuliā peculatus. M. I. R. lib. 3. cap. 10. reg. 87.

XVIII. Regula: Ne muri ſine permiſſu principis reficiantur, vel aliquid illis iungatur, vel ſupponatur. l. ſanctum. 8. §. fin. & l. ſacra loca. 9. §. penult. ff. de rerum diuiſione.

XIX. Regula, De muris extruendis & reparandis, proponitur l. omnes. 11. C. de operib. pub.

XX. Regula, De ſumptibus ad muros faciendos, vel reparādos vnde ſumēdi, definitur d. l. 11. & l. in ſplendidiſſima. 10. C. eod. tt. l. reſtaurationi. 3. C. de diuerſis prædijs vrbanis. l. vlt. C. de vendendis reb. ciuitatū. & l. turres. 17. C. de operib. publ.

XXI. Regula: Ne muri habitentur. l. neque. 3. ff. ne quid in loco ſacro fiat.

DE STATVIS ET IMAGINIBVS.

XXII. Regula: Vbi ponendæ, definitur l. in priuatis. 12. in prin. ff. de pollicitationib.

XXIII. Regula, Cuius expenſis ſtatua ponenda, l. in noſtra. 3. & l. vlt. C. de ſtatuis & imaginib.

XXIIII. Regula, De ſtatua ſine permiſſu principis non ponenda, l. 1. C. d. tt. & l. 2. ff. de loco publico fruendo.

XXV. Regula, Vt iudex in erigenda Imperatoris ſtatua præſens ſit, definitur l. 2. C. de ſtatuis & imaginibus.

XXVI. Regula, De ſtatua deponenda, habetur l. ſi quando. 15. C. de operib. publ.

XXVII. Regula, De ſtatua à priuato non vindicanda, l. ſtatuas. 41. ff. de adquir. rer. dom. l. Fulcinius. 13. ff. de priuilegijs creditorū. l. penult. ff. de exceptionib. & l. is qui. 11. §. 1. ff. quod vi aut clam.

DE AQVAEDVCTIBVS ET fontibus.

XXVIII. Regula, De extruendis aquaductibus & arboribus ab vtraq; parte ſerendis, proponitur l. 1. §. fin. l. omnis ſeruitus. 6. §. ſub his. & l. decernimus. 10. §. hoc etiam. C. de aquaductib.

XXIX. Regula, De aquaductibus repurgandis, l. 1. C. eod. tt.

XXX. Regula, De pecunia ad aquaductus reparandos deſtinata, l. ad reparationem. 7. & l. hac lege. 8. C. eod. tt.

XXXI. Regula, De fonte publico, qui priuatus factus eſt, reipublicæ rurſus reſtituendo, l. diligenter. 9. C. eod. tt.

XXXII. Regula, De iure aquariorum, l. decernimus. 10. §. vniuerſos. & l. omnis. 6. §. fin. C. d. tt.

XXXIII. Regula, De fiſtulis aquam ducentibus, d. §. fin.

XXXIIII. Regula, De non vtendo aqua, nec deriuando ex aquaductibus in vſus priuatos, conſtituitur l. 2. & d. l. 10. C. d. tt. Exceptio prima eſt: Niſi ius aquæ ab Imperatore impetrauerit. Cuius replicatio prima eſt: Niſi is qui reſcriptum impetrauit, illud non præfecto vrbi intimauit, ſed alij. l. ſi quis. 5. & l. diuinam. 11. C. de aquaduct. Secunda: Niſi non ex caſtellis, ſed vel ex matricibus, vel ab ipſo aquaductu trahere velit. l. eos qui. 3. C. d. tt. Tertia: Niſi ius aquæ ex aquaductu ſacri palatij Hadriani per reſcriptum ſit impetratum. l. omnis. 6. in prin. C. d. tt. Quarta: Niſi fiſco non ſoluat pecuniam pro aqua. l. ad reparationē. 7. in fin. C. d. tt. Altera exceptio eſt: Niſi quis longo vſu ius aquæ adquiſierit. l. vſum. 4. C. de aquaductib. Huius replicationes quoq; ſunt ſupradictæ tertia & quarta exceptionis proximè præcedentis.

DE OPERIBVS PRIVATIS.

Hactenus de operibus ciuitatis publicis tam in genere, quàm in ſpecie, dictum eſt. nunc de priuatis operibus atq; ædificijs dicendum.

I. Regula: Si quis iuxta publicas ædes ædificare velit, ſpacium quindecim pedum relinquere debet. l. ſi cui. 9. C. de ædificijs priuatis. M. I. R. lib. 3. capite 10. regul. 96.

II. Regula, De ſpacio decem pedum inter mænianа relinquendo, præcipitur l. mæniana. 11. C. eod. tt.

III. Regula, De centum pedum ſpacio propter proſpectum in mare relinquendo, habetur Nouell. c. 63. & Nouell. c. 165.

IIII. Regula, De balneo extruendo, proponitur l. 1. C. eod. tt.

V. Regula, De ædificijs negotiandi cauſa non deſtruendis, nec ornamentis detrahendis, l. 2. & l. nemini. 7. C. d. tt. l. ſenatus. 52. ff. de contrahenda emptione. & l. vlt. ff. de damno infecto. Huius exceptio prima eſt: Niſi ex vna domo in aliā velit materiā transferre. d. l. 2. & l. ſi quis. 6. §. ſi quis autem. C. de ædificijs priuatis. Cuius replicatio prima eſt: Niſi ita trāſferre velit, vt totum ædificium deponat. d. l. 2. Altera: Niſi rus transferre velit. d. l. 6. Huius duplicatio eſt: Niſi ex vna villa in aliam transferat, non ex ciuitate in villam. d. l. 6. in fin. Altera exceptio proponitur. l. Marcellus. 45 ff. de donationib. inter virum & vxorem. Tertia exceptio eſt: Niſi in opus publicum transferat. l. vlt. in fin ff. de damno infecto. Plura de regula propoſita vide ī. lib. 12. cap. 5. except. 65.

VI. Regula, De domibus dirutis reparandis, proponitur l. præſes. 7. ff. de officio præſidis. l. ſingularum. 8. §. poſſeſſores. C. de ædificijs priuatis. l. ſi ſecundum. 4. C. de iure reipublicæ. & l. ad curatoris. 46. ff. de damno infecto. M. I. R. d. cap. 10. reg. 99. Huius exceptio eſt: Niſi quis ſecundum loci conſuetudinem, collapſis ædificijs, hortum ibi extruat. l. an in totum. 3. C. de ædificijs priuatis.

VII. Regula, De penſione præſtanda ex ædibus in ſolo reipublicæ ædificatis, habetur l. 1. C. de diuerſis prædijs vrbanis.

VIII. Re-

VIII. Regula: De diruendis ædificijs, quæ in loco publico cōtra ornatum & commodum ciuitatis ſunt extructa, proponitur l. præſcriptio. 5. l. ædificia. 13. & l. quicunq; locus. 16. C. de operib. publ.

DE RE FRVMENTARIA SEV annona, & reliquis rebus ciuitatum, necnon priuilegijs earum. Cap. XXXII.

I. DE RE FRVMENTARIA.

PRima regula, De frumentaria pecunia in alios vſus non conuertenda, proponitur l. 2. §. quod de frumentaria. & §. ſi autem. ff. de adminiſtr. rerum ad ciuit. pert. l. 2. C. de frumento vrbis Conſtant.

II. Regula, De permutatione frumenti prohibita, & ne alia ſpecies pro alia detur, l. vltim. C. de canone frumentario vrbis Romæ. & l. 1. C. de frumento vrbis Conſtantinop.

III. Regula, De pecunia frumentaria reſtituenda, non compenſanda, l. 2. §. ad frumenti. ff. de adminiſtr. rer. ad ciuit. pertin.

IIII. Regula, De pecunia frumentaria ſine mora ſoluenda, d. l. 2. §. frumentariæ.

V. Regula, De vſuris propter moram ſoluendis, non vſurarum vſuris, d. l. 2. §. indemnitas.

VI. Regula, De frumento vendendo. Quanti vendendum, non eſt penes arbitrium ordinis ciuitatu. l. Imperatores. 3. ff. ad l. Iuliam de annona, & l. 1. C. de frumento Alexandrino.

VII. Regula, Ne decuriones vilius frumenta ſua vendere cogantur, habetur d. l. 3. l. non debere. 8. ff. ad municipalem. & l. decuriones. 5. ff. de adminiſtr. rer. ad ciuit. pertin.

VIII. Regula, De annonis ciuilibus diſtribuendis, habetur l. 1. & l. 2. C. de annonis ciuilibus. l. 2. C. de frumento Alexand.

IX. Regula: Si frumentum emptori ablatum ſit, quid iuris, definitur l. 2. § grani. ff. de adminiſtr. rer. ad ciuitates pertinen.

X. Regula, De publica accuſatione, ſi quis contra annonam fecerit.

1. Cauſæ ex quibus competat hæc accuſatio.

I. Cauſa: Si quis contra annonam fecerit, ſocietatémue coierit, quo annona carior fiat, hac accuſatio datur. l. 2. in princip. ff. ad l. Iuliam de annona. M. I. R. lib. 3. cap. 10. reg. 106.

II. Cauſa: Si quis nauem aut nautam retinuerit. proponitur d. l. 2.

III. Cauſa: Si quis dardanarius ſit, aut coemptas merces ſupprimat. l. annonā. 6. ff. de extraord. crim.

IIII. Cauſa: Si ſtateris aut menſuris adulterinis annonam onerat. d. l. 6. §. onerant.

2. Quibus accuſatio propoſita competit?

De mulieribus proponitur l. Imperatores. 3. §. fin. ff. ad l. Iuliam de annona.

De ſeruo dominum accuſante, l. 1. ff d. tt.

3. Quid veniat in accuſatione propoſita?

De pœna viginti aureorum proponitur l. 2. ff. ad l. Iuliam de annona.

De alijs pœnis habetur l. annonam. 6. ff. de extraordin. criminibus. Hæc de decima regula, eiusq; accuſationis circumſtantijs ſint dicta.

¶ XI. Regula, De canone frumentario non remittendo, præcipitur l. 2. C. de canone frumentario.

II DE RELIQVIS REBVS ciuitatum.

I. Regula, De agris ciuitatum, quòd quidam vectigales ſint, quidam non, proponitur & declaratur l. 1. ff. ſi ager vectigalis.

De numiſmate.

Ratio numiſmatis & origo habetur l. 1. in princ. ff. de contrahenda emptione.

II. Regula, De veteribus numiſmatibus accipiendis, conſtituitur l. 1. C. de veteris numiſmatis poteſt.

III. Regula: Minuta æſtimatione numiſmatis, minuitur quoq; æſtimatio ſpecierum. l. 2. C. d. tt.

IIII. Regula, De æquanda æſtimatione ſolidorū, l. vniuerſos. 3. C. d. tt.

V. Regula, De pecunia reipub. fœneranda, l. ſi bene. 33. & l. Caius Seius. 11. ff. de vſuris.

VI. Regula, De pecunia ciuitatis collocāda in ſuos vſus & adminiſtrāda, Nouell. c. 128. §. ac cū de vrbib.

¶ VII. Regula, De veſtitu & ornatu ciuium, proponitur l. vnica. C. nulli licere in frenis, &c. M. I. P. lib. 5 cap. 1. reg. 27.

¶ VIII. Regula, De armis à priuatis ciuibus non conficiendis, nec emendis, Nouell. c. 85. M. I. R. lib. 1. cap. 13. crim. 2. reg 5.

De priuilegijs ciuitatum.

IX. Regula: Reſpublica vt pupilla extra ordinē iuuatur. l. rempublicam. 3. C. de iure reipub.

X. Regula: Ciuitas, quod ſibi adquirit, retinet. l. 2. C. de diuerſis prædijs vrbanis.

XI. Regula: Reſpublica omnibus alijs chirographarijs creditoribus præfertur, & bona debitoris à quocunq; poteſt vindicare. approbatur & diſtinguitur per ea quæ habentur ſ. lib. prox. cap. 35. reg. 3.

XII. Regula, De priuilegijs Nicaenſium ciuitatis, proponitur l. vlt. C. de diuerſis prædijs vrban.

XIII. Regula: De ciuitatibus, quæ ſunt iuris Italici, vide ſ. cap. 13. quæſt. 1. reg. 2. except. 7. Sed & plura ciuitatis iura atq; priuilegia vide ſ. cap. 28. membro 3. item j. cap. prox.

DE ACTIBVS CIVITATVM. Caput XXXIII.

CVm hactenus de perſonis & rebus ciuitatum tam corporalibus, quàm incorporalibus, ſeu iure ac priuilegijs ſit dictum: ſupereſt vt de actionibus ciuium, ſeu actibus ciuilibus dicamus. Eiuſmodi autem ſunt, conſultationes de publica vtilitate, munera & honores, nundinæ, ludi ac ſpectacula, conuentus & publicæ ciuium lætitia, feriæ, &c.

I. Regula, De conſultatione ciuium, proponitur l. ſi quod. 5. & l. 6. C. de legationibus.

De nundinis.

II. Regula: Nundinarum vſus non vtendo decem annis amittitur. l. 1. ff. de nundinis.

III. Regula, De agricolis ad nundinas proficiſcentibus, proponitur l.2 ff.d.tt.

IIII. Regula: Tempore nundinarum, ad eas concurrentes non poſſunt ibi ex antè geſto conueniri. l. vnica. C. de nundinis.

De ludis & ſpectaculis.

V. Regula: Spectacula permittuntur volentibus. l. 1. C. de ſpectaculis.

VI. Regula: Deſeruientes ſacris ludis nullo adficiuntur ſupplicio. l. 2. C. d. tt.

VII. Regula, De equis ad ludos deputatis, in priuatum cõmodum non vtendis. l. quiſquis. 3. C. d. tt.

VIII Regula, De ludis ex ciuitatibus in oppida nõ transferendis, l. nemo. 5. C. d. tt.

IX. Regula: In loco in quo principis imagines conſecrantur, non debent fieri ſpectacula, nec hiſtriones vel viles picturæ ibi oducti. l. ſi qua. 4. C. d. tt.

X. Regula. De pecunia in ſpectacula deputata, habetur l. vnica. C de expenſis pub. ludor.

XI. Regula. De maiuma ſpecie ludi ſic dicta, proponitur l. vnica. C. de maiuma.

XII. Regula. De ſpectaculo gladiatorum, l. vnica. C. de gladiatoribus.

¶ XIII. Regula, De venatione ferarum, proponitur l. vnica. C. de venatione ferarum. Plura de venatione vide ĩ. lib. 7 cap 1. cauſa 2.

¶ XIIII. Regula, De feſtis conuentibus & publicis ciuium letitijs, habetur l. vt profanos. 4. C. de ſacrificijs paganorum.

De ferijs ciuium.

XV. Regula, Quibus diebus feriandum. De die Dominico, ſeu ſolis. proponitur l. 2. in princip. cum l. ſequente. l. omnes dies. 7. §. & dies ſolis. & l. dies feſtos. 10. C. de ferijs.

XVI. Regula. De ferijs propter res fœliciter geſtas inſtitutis. proponitur l. 1. C. d. tt.

XVII. Regula: Aliæ inſuper feriæ enumerantur d. l. 7. C. d. tt. Similis enumeratio habetur l. 2. C. eod. tt. M. I. P. lib. 4. cap. 8. M. I. R lib. 3. cap. 10. reg. 123.

XVIII. Regula: Pœna, ſi non ſit feriatum, conſtituitur d. l. 10. §. fin. C. d. tt. M. I. P. d. cap. 8. reg. 19. Id etiam quod dieb. feriatis geſtum eſt, cenſetur eſſe nullius momenti. l. 2. in fin. C. d. tt. Huius exceptio prima eſt: Niſi non Imperator, ſed iudex ferias condiderit. L. a nullo. 4. C. d. tt. Secunda: Niſi res tempore ſit peritura. l. omnes. 3. C. de ferijs. M. I. P. d. reg. 19. except. 1. Tertia: Niſi diebus feriatis rei ruſticæ operam dederit. d. l. 3. Quarta: Niſi in diebus feriatis emancipauerit quis, vel manumiſerit. l. 2. in prin. & l. actus omnes. 8. C. d. tt. Quinta: Niſi diebus feriatis voluptatibus indulgeatur. reprobatur l. dies feſtos. 10. C. d. tt. Sexta: Niſi ſpectaculis & ludis diebus feriatis operã dederit. reprobatur d. l. 10. §. ſed nec huius. Septima: Niſi pacta vel tranſactiones fiant in diebus feriatis. d. l. 10. § pacta. Octaua: Niſi debita exigantur. reprobatur d. l. 10. in princ. & l. omnes dies. 7. § fin. C. d. tt. Plura vide ſ. lib. prox. cap. 1. queſt. 2. Hæc de ferijs: de quib. vide item M. I. P. d. cap. 8. & M. I. R lib. 2. cap. 1. q. 9. reg. 2. & lib. 3. cap. 10. reg. 123. Superſunt autem ex actibus ciuilibus munera & honores, de quibus nunc tractabitur.

DE MVNERIBVS ET HONORIBVS IN GENERE. Cap. XXXIIII.

I. DEFINITIO MVNERIS & honoris.

Muneris definitio, ſeu potius ſignificatorũ diſtinctio, proponitur l. munus 18. ff. de verborum ſignificat.

Honoris definitio l. honor. 14. ff de mun. & hon.

Honoris genus. Honos muneris appellatione non continetur. l. cui muneris. 12 ff. d. tt.

II. DIVISIONES MVNERIS.

Prima diuiſio in publicum & priuatum proponitur d. l. 14. § 1. ff. de munerib. & honorib.

Altera diuiſio in patrimoniale, perſonale & mixtum, habetur l. munerum ciuilium. 18. in prin. l. 1. in princ. & l. reſcripto. 6. §. ſciendum. ff. d. tt. M. I. R. d. cap. 10. reg. 124.

III. SPECIES MVNERIS.

DE PVBLICO MVNERE.

1. Definitio publici muneris proponitur l. honor. 14. §. 1. ff de munerib. & l. pupillus. 239. § munus. ff. de verbor. ſignif.
2. Species habentur l. munerum. 18 § hæc omnia. & l. cura. 4. in princ. ff. de munerib. l. quippe. 78 ff. de iudicijs. Inſtit. de excuſ. tutor. in prin.

DE PATRIMONIALIBVS muneribus.

1. Definitio patrimonialium munerum habetur d. l. 18. §. patrimoniorum. & l. 1. §. illud tenendum. ff. de munerib. M. I. R. d. reg. 124.
2. Diuiſio proponitur l. reſcripto. 6. §. fin. & d. l. 18. §. patrimoniorum. ff. d. tt. M. I. R. d. reg. 124.
3. Species enumerantur l. 1. in princ. l. & qui originem. 3. §. decaprotos. & §. munus. l. honor. 14. §. vicinum. & d. l. 18. §. patrimoniorum. & §. patrimoniorum autem. ff. d. tt. l. non videtur. 4. l. nec protoſtaſiæ. 8. & l. vlt. C. eod. tt.

DE PERSONALIBVS MVNERIBVS.

1. Definitio huius ſpeciei, & differentia à præcedenti, proponitur l. 1. §. illud tenendum. & d. l. 18. §. 1. ff. d. tt.
2. Species enumerantur locis iam citatis.

DE MIXTIS MVNERIBVS.

Definitio & ſpecies mixtorum munerum, pponuntur d. l. 18. §. mixta. ff. d. tt. M. I. R. d. reg. 124. in fine.

DE MVNERIBVS ET HONORIBVS INIUNGENDIS, & nominatione facienda. Cap. XXXV.

I. AD CVIVS CVRAM SPECTET munerum iniunctio?

Ad præſidis curam pertinet. l. & qui. 3. §. præſes. ff. de munerib. & honoribus.

II. QVANDO NOMINATIO facienda?

Ante tres menſes, quàm adminiſtratio ſuſcipienda eſt. l. 1. C. de magiſtratib. municipalibus.

III. QVO-

III. QVOMODO INIVNGENDA munera, & quæ ſint iniungentis officia?

I. Regula, De decurionibus conuocandis, & nominatione facta, ſtatim nominato ſignificanda, proponitur l. 2. C. de decurionib.

II. Regula: Quæ conſideranda in iniungendo munere vel honore, præſcribuntur l. honor. 14. §. de honoribus. ff. de muneribus.

IIII. QVAE MVNERA SINT iniungenda, vel non?

I. Regula, De operarum præbitione, habetur l. vnica. C. ne operæ à collatorib. exigantur.

II. Regula, De ſtatua principi ponenda, l. toties. 6. §. fin. ff. de pollicitationibus.

III. Regula, De actu reipublicæ gerendo, l. 1. & l. 2. C. ne quis liber inuitus, &c.

IIII. Regula, De functione glebæ, follis, & ſeptem ſolidorum ſublata, l. 2. C. de prætoribus.

V. QVIBVS MVNERA SINT iniungenda?

I. Regula, De municipibus. Hi cum liberis ſuis regulariter oneribus ſui municipij ſuſtinendis ſunt obligati. l. munus. 18. in fin. ff. de verbor. ſignif. M. I. R. d. cap. 10. reg. 129. Plura vide ĩ. cap. prox.

II. Regula, De incolis, proponitur l. priuilegio. 5. & l. ſi in patria. 6. C. de incolis. M. I. R. d. cap. 10. reg. 128. Definitur incola l. pupillus. 239. §. incola. ff. de verb. ſignif. & l. ciues. 7. C. de incolis. M. I. R. d. reg. 128. Propoſitæ regulæ exceptio prima eſſe videtur: Niſi in pluribus locis domicilium habeat. ſed reprobatur l. Labeo. 5. l. adſumptio. 6. §. viris. & l. eius qui. 27. §. Celſus. ff. ad municipalem. M. I. R. d. regul. 128. except. 2. Plane admittitur, ſi alibi, vbi etiam domicilium habet, plus verſatur, magisq; ſe ibi pro incola gerit. hoc enim caſu, quamuis in alio quoq; loco domicilium habeat, vbi interdum quoq; verſatur: tamen ibi ratione incolatus ad onera compelli non poteſt. quæ diſtinctio approbari videtur d. l. 27. §. 1. Secunda exceptio eſt: Niſi ſenator alibi quàm in vrbe commoretur. hoc enim caſu nihilominus in vrbe, non alibi, incola cenſetur. l. filij libertorū. 22. §. penult. ff. ad municipalem. & l. ſenatores. 8. C. de incolis. Tertia: Niſi nihil vbi moratur poſſideat. reprobatur l. municeps. 23. §. fin. ff. ad municipalem. Quarta: Niſi incola ſit relegatus. reprobatur d. l. 27. ff. d. tt. Quinta: Niſi incola domicilium transtulerit. l. 1. C. de incolis. & l. nihil eſt. 31. ff. ad municipalem. M. I. R. d. regul. 128. except. 3. Cuius replicatio prima eſt: Niſi poſtquam ad honores vel munera nominatus eſt, domiciliū velit transferre. d. l. 31. & l. incola. 34. ff. eod. tt. Altera: Niſi non re, ſed nuda conteſtatione iuri incolatus renunciauerit. l. domicilium. 20. ff. d. tt. Tertia: Niſi temporaria ſit transmutatio. l. 165. in fine. ff. de reg. iuris. Sexta exceptio eſt: Niſi non in ipſa ciuitate, ſed in agro aut eius territorio domiciliū habeat. l. eſt verum. 5. C. de incolis. Cui contradicere videtur l. pupillus. 239. §. incola. ff. de verbor. ſignif. Septima: Niſi non in perpetuum, ſed ad tempus quis in aliqua ciuitate domicilium habere deſtinauit. approbatur & diſtinguitur l. 2. C. de incolis. M. I. R. d. regul. 128. except. 1. Octaua: Niſi filiusfamiliâs alibi quàm pater domicilium habeat. reprobatur l. placet. 3. cum l. ſequente. ff. ad municipalem. Nona: Niſi incola ab vrbe Roma originem habeat. reprobatur l. & qui. 3. in princ. ff. de muneribus & honoribus. Decima: Niſi domum tantùm in aliqua ciuitate habeat, in qua nō habitet. l. libertus. 17. §. ſola. ff. ad municipalem. & l. cum neque. 4. C. de incolis. Vndecima: Niſi libertus domicilium habeat in alia ciuitate, quàm patronus ſuus: hoc enim caſu, cum patroni domicilium ſequatur, vt ĩ. reg. 4. dicetur, videtur illum ſuæ ciuitatis munerib. non adſtringi. ſed reprobatur l. filij. 22. §. municipes. & l. de iure. 37. §. libertos. ff. ad municipalem. Hæc de incolis ſint dicta.

III. Regula, De liberis incolæ. Hi non tenentur. l. adſumptio. 6. §. filius. & l. libertus. 17. §. patris. ff. ad municipalem.

IIII. Regula, De libertis incolæ, libertorumq; liberis. Hi muneribus tenentur eius ciuitatis, in qua patronus domiciliū habet. d. l. 6. § fin. l. filij. 22. in prin. ff. ad municipalē. & l. vnica. §. fin. C. ad l. Viſcelliam.

V. Regula, De vxore incolæ. Hæc domicilium mariti ſequitur. l. Imperatores 38. §. item reſcripſerunt. ff. ad municipalem. & l. vnica. C. de mulierib. in quo loco munera, &c. Huius exceptio prima videtur eſſe: Niſi matrimonium morte mariti vel ex alia cauſa ſit ſolutum. ſed reprobatur d. l. 22. §. 1. ff. ad municipalem. Secunda eſt: Niſi mulier ad aliud tranſierit matrimoniū: hoc enim caſu prioris mariti domiciliū ſimul & dignitatem mutat. d. §. 1. & l. mulieres. 9. C. de incolis. Tertia: Niſi matrimoniū ſit illegitimum. l. de iure. 37. §. fin. ff. ad municipalem. Quarta: Niſi nuptiæ nondum ſint ſecutæ, ſed ſponſalia tantùm celebrata l. ea quæ. 32. ff. d. tt.

VI. Regula, De eo qui poſſeſſiones aliquas in aliquo loco habet. Hic ob id muneribus ciuilibus non eſt adſtrictus. l. libertus. 17. §. ſola ratio. & §. ſola domus. ff. d. tt. l. cum neq;. 4. C. de incolis. M. I. R. lib. 3. cap. 10. reg. 131. Huius exceptio eſt: Niſi munera ſint patrimoniorum. approbatur & diſtinguitur l. reſcripto. 6. §. fin. & l. munerum. 18. § patrimoniorum. ff. de munerib. & honorib. l. vnica, in fin. C. de mulierib. in quo loco munera, &c. M. I. R. d. reg. 131. except. 1.

VII. Regula, De eo qui fœnus in aliquo loco exercet. Hic muneribus patrimonialibus eſt ibi adſtrictus. l. filij. 22. §. fin. ff. ad municipalem. & l. munerum. 18. §. patrimoniorum autem. ff. de muneribus. Hactenus de ijs quibus munera ſint iniungēda, dictum eſt: quamquam etiam plura de hac re dicentur ĩ. cap prox.

VI. EVENTVS INIVNCTI MVneris & honoris.

I. Regula, De inuito ad munus vel honorem ſuſcipiendum cogendo, proponitur l. ſi quis. 9. ff. de muneribus. & l. prætor. 13. §. qui autem. ff. de vacatione & excuſat. muner. Huius exceptio eſt: Niſi is qui ad munus vel honorem deſtinatus eſt, iuſtam habeat excuſationem. d. §. qui autem. Sunt inſuper & plures propoſitæ regulæ exceptiones, partim ex perſona eius, cui munus iniunctum eſt, ſumptæ: cuius generis aliquot propoſitæ ſunt ſ. quæſt. proxim. & proponentur ĩ. cap. 37. partim ex ſpecie & qualitate muneris in-

iuncti : cuius generis exceptiones colligere licet ex regulis s̄.quæſt.4. partim etiam ex alijs circumſtantijs s̄.propoſitis.

II. Regula, De cautione rempublicam ſaluam fore, à nominato præſtanda, ꝓponitur l.Impp.38.§. fin. ff. ad municipalem. Cuius exceptio prima eſt : Niſi coactus munus ſuſceperit.d.§.fin. Altera: Niſi ex inquiſitione ſit electus. l.vlt.§.item reſcripſerunt. ff.de adminiſtr.rerum ad ciuit.pertin.

III. Regula, Ne filius pro patre cauere teneatur, cauetur l. æſtimationem.16.§. inuitus. ff. de muneribus. & l.curatores.3.§. filium. ff. de adminiſtratione rerum ad ciuit.

IIII. Regula: Cuius ſumptibus munera ſuſtinenda? De ſumptibus filio nominato à patre præſtandis, dicetur ĩ.cap.39.quæſt.2.reg.1.

V. Regula, De ſumptibus ab omnibus collegijs præſtandis, conſtituitur l.vnica. C.ſumptus iniuncti muneris ad omnes,&c.

VI. Regula: Ad hanc etiam quæſtionem pertinet l. Imperator.9.§.item reſcripſerunt. ff. de adminiſt.rerum ad ciuit.item l.2.C.de legationib.

VII. Regula: De excuſationib.dicetur ĩ.cap.37.

VIII. Regula, De actione quæ ex mala muneris adminiſtratione naſcitur.de hac vide ĩ.cap.39.

DE MVNICIPIBVS. Cap. XXXVI.

PRIMO: Etymologia municipum proponitur l. munus.18.in fin.ff. de verb.ſignif.

II. DEFINITIO habetur l.1.ff.ad municipalem. Alia definitio proponitur l.municipes. 228. ff.de verbor.ſignificatione.

III. QVI ET EX QVIBVS cauſis municipes fiant.

I. Regula : Tres cauſæ, ex quibus municipes fiant, proponuntur l.1.in princ.ff. ad municipalem. & l.ciues.7.C.de incolis. municipem enim aut natiuitas facit, aut manumiſſio, aut adoptio. M.I.R.d.cap.10.regul.129.in prin.

II. Regula, De natiuitate, habetur d.l.1.§. qui ex duobus. M.I.R.d.reg.129.in prin. Cuius exceptio prima eſt: Niſi quis ex diuerſarum ciuitatum parentibus natus ſit.hic enim patris, non matris, conditionem ſequitur. d.§.qui ex duob. l.filios.3.C.de municipibus. & l.nullus.44.C.de decurionib. Huius replicatio eſt: Niſi ciuitas ſpeciale habeat priuilegium, vt filij matris conditionem ſequantur.d.l.1.§. qui ex duobus.ff. ad municipalem. Simile priuilegium habuit ciuitas Antiochena: de quo dictum s̄.cap.24.quæſt.2.reg.21. except.6. Secunda replicatio videtur : Niſi quis ſpeciale reſcriptũ impetrauerit, vt matris potius quàm patris originem ſequatur. ſed reprobatur l.exemplo. 36.C.de decurionib. Tertia eſt : Niſi filius ſit vulgò quæſitus. hic enim non patris, ſed matris originem ſequitur.l.1.in fin.& l. eius qui. 9. ff. ad municipalem. Secunda exceptio eſt : Niſi mulier maritum alterius ciuitatis incolam habeat: hæc enim non ſequitur originem ſuam.l.Impp.38.§. item reſcripſerunt. ff.d.tt. Tertia: Niſi non in ciuitate, ſed in vico natus ſit. reprobatur l.qui ex vico.30.ff.d.tt. Quarta : Niſi duos auos paternos, vnum naturalem, alterũ adoptiuum, in diuerſis locis habitantes habuerit. reprobatur l. libertus.17.§.in adoptiua.ff.ad municipalem.

III. Regula, De manumiſſione. Libertus eiusq́; liberi intelliguntur eius municipij eſſe, cuius eſt patronus.l.adſumptio.6.§.fin.l.filij.22.in prin.& §.municipes.l.municeps.23.§.deniq́;.l.eius qui.27.in princ. & l.de iure.37.§.libertos.ff.ad municipalem. Huius exceptio prima eſſe videtur: Niſi alibi habeat domicilium libertus. ſed reprobatur d.§.municipes.& §. libertos. Secunda eſt: Niſi nõ directò, ſed per fideicommiſſum libertas data vel relicta ſit: hoc enim caſu manumiſſus nõ ſequitur originẽ eius qui libertatem reliquit, ſed eius à quo eſt relicta. d.l.17.§. ex cauſa. ff.d.tt.& l.2.C.de municipib. Tertia: Niſi à plurib.fuerit manumiſſus. reprobatur l. ſi quis.7. ff.ad municipalem. Quarta: Niſi patronus duarum ciuitatum ſit municeps. reprobatur l.eius qui.27.ff.d.tt.

IIII. Regula, De adoptione. Filius quoq; adoptiuus eiusq́; liberi adoptantis parentis originem ſequuntur. l.ordine.15.§.fin. & l.libertus.17.§.in adoptiua. ff.d.tt. Cuius exceptio eſt : Niſi filius rurſus ab adoptiuo patre fuerit emancipatus.l.ſed & ſi.16.ff.d.tt.

V. Regula, De adſumptione & confeſſione originis. Hæc cauſa reprobatur l.adſumptio.6.in princ.& d.l.17.ff.d.tt.

VI. Regula, De nominis ſimilitudine. Et hæc reprobatur l.vltim.§. penultim. ff.eod.tt. M.I.R.lib.3. cap.10.regul.132.

DE CAVSIS EXCVSATIONVM & immunitatum. Cap. XXXVII.

PRima regula, De diuiſione harũ cauſarum, proponitur l.prætor.13.§.duo genera.ff.de vacatione & excuſ.mun.

II. Regula, De fœminis. Hæ à muneribus & honoribus excuſantur. l. & qui originem. 3.§.corporalia. ff.de muneribus.& l.fœminæ.2.in princ.ff. de reg.iuris. Huius exceptio prima eſt : Niſi munera ſint patrimoniorum. l.patrimoniorum.9.C.de munerib.patrimon. & l.vnica.C. de mulieribus, in quo loco,&c. Altera : Niſi munus ſit perſonale, cuius talis ſexus eſt capax. d.l.vnica. & l. de perſonalibus.5.C. de his qui numero liberorum.

III. Regula, De minoribus ætate. Hi à muneribus & honoribus excuſantur. l. ad rempublicam. 8. ff.de muneribus.l.2.in princip.ff. de vacat. & excuſat.munerum.& l.2.§.fin.ff.de regul.iuris. M.I.R.d.cap.10. regul.138. Huius exceptio prima eſt eadem quæ regulæ ſuperioris proxima. l. reſcripto. 6. §. ſciendum. ff.de muneribus. Altera: Niſi decaprotia munus ſit. l. & qui.3.§.decaprotos.ff.eod.tt. Plura de regula propoſita vide s̄.lib.1.cap.6.quæſt.1.reg.22. item s̄. eod. hoc lib.cap.25.reg.10.

IIII. Regula, De maioribus ætate, ſeu ſenectute. Hæc regulariter excuſat. l.maiores.3. & l.ſemper.5. ff. de iure immunitatis. l.& qui. 3. §. quamuis. & §. cura.ff.de muneribus. l.2.§.quem ita. ff.de vacat. & excuſat.munerum.l.non tantum.11.ff.de decurionib. & l.ſi vltra.10.C.eod.tt. M.I.R.d.reg.138. Huius exceptio

ceptio prima eſt: Niſi ſeptuageſimum annum nondũ impleuerit. d.l.3.ff.de iure immunitatũ. & l.1.§.1.ff. de vacat. & excuſat. munerum. Cuius replicatio eſt: Niſi decurio nominetur. hic enim quinquaginta annorum ætate excuſatur. l.2.§.fin. & d.l.11.ff.de decurionibus. l.vlt. C. qui ætate ſe excuſant. Secunda exceptio eſt: Niſi patrimoniorũ munera ſint: ab his enim ſenes non excuſantur. l.reſcripto.6.§.ſciendum.ff.de munerib.et l.neq; 5.C.de muneribus patrimon. Tertia: Niſi in ſenectute locuples factus ſit, nec antea vllo publico munere ſit functus. l.ſemper.5.§.1.ff.de iure immunitatis. Quarta: Niſi nõ facile viri muneribus ſufficientes inueniantur. d.§.1. Quinta: Niſi lex municipalis diuerſum ſtatuat. d.l.5.§.legem quoq;. & l. non tantum.11.in fin.ff.de decurionibus. Sexta: Niſi honores ſint, aut munera honoribus cohærentia. l.2.§. numerus.ff.de vacat. & excuſ.muner. Cuius replicatio eſt: Niſi honor ſit decurionatus. per ea quæ dicta ſunt ſ. except.1.repl.1. Septima exceptio eſt: Niſi is qui priuilegio ætatis ſe excuſare potuit, ſpontè munus ſuſcepit. l.2.§.fin.ff.de decurionib. & l.cum decurionatus.3.C.eod.tt. Octaua: Niſi ad ordinationem aliquam ſenex requiratur. l.decurio.41.C.d.tt.

V. Regula, De valetudinarijs. Hi quoq; excuſantur à muneribus perſonalib. l.2.§.quem ita.ff.de vacatione & excuſat.munerum. l.munerum.18.§.camelelaſia.ff.de munerib. l.prætor.13.ff.de vacationib. & excuſ. l.quibuſdam.6.in prin.ff.de iure immunitatis.et l.2.C.qui morbo ſe excuſant. Exceptio prima eſt: Niſi munera ſine corpore impleri poſſint. l.2.§.corporis.ff. de vacat.muner. Altera: Niſi podagra tãtùm laboret. l.à muneribus.13.C de decurionibus. Cuius replicatio eſt: Niſi ita quis podagra laboret, vt rebus ſuis ſupereſſe non poſſit. l.podagra.3.C.qui morbo ſe excuſant.

VI. Regula, De cæcis, proponitur l.1.C.d.tt.M.I.P. libr.5.capit.1.reg.31.

VII. Regula, De ſurdo et muto, l.honores.7.§.1.ff.de decurionib.et l.2.§ minus.ff de vacat.& excuſ.mun.

VIII. Regula, De numero liberorum. Quinq; liberorũ parens à munerib. excuſatur. l.vnica. C.de ſumptuum recuperatione. l.de perſonalib.3. & l.eos qui.6.C.de his qui numero liberorũ. l.& qui 3.§.quãuis. et §.cura.l.cura.4.ff.de munerib.M.I.R.d.cap.10.reg.133. Exceptio prima eſt: Niſi patrimoniorũ ſint munera. l.reſcripto.6.§.ſciendũ.ff.d.tt. & l.neq;.5.C.de muneribus patrimoniorũ. l.2.§.quæ patrimoniorũ.ff. de vacation.muner. Secunda: Niſi nominatus nõ appellauerit, & excuſationem intra legitimum tempus non propoſuerit. l.1.§.1.ff.d.tt. Tertia: Niſi pauciores filios quàm quinq; habeat. d.l.1.§.fin. Cuius replicatio proponitur in munere legationis, à quo tres liberi excuſant. l.1.C.de legationibus. Quarta exceptio eſt: Niſi liberi quidam mortui ſint. hi enim in numerum non cõputantur. l.2.§.qui ad munera.ff.de vacation. & excuſat.mun.M.I.R.d.reg.133.except.1. Huius replicatio eſt: Niſi filius bello ſit amiſſus. l.vlt.in prin.ff. d.tt. Quinta exceptio eſt: Niſi liberi poſt ſuſceptum munus nati ſint. d.§.qui ad munera. Sexta: Niſi filius apud hoſtes ſit. l.2. C.de his qui numero liberorũ. Septima: Niſi filiũ non habeat in poteſtate. reprobatur l.2.§.incolumes.ff.de excuſ. & vacat.muner. Octaua: Niſi filiũ habeat adoptiuũ. d.l.2.§.adoptiui. Nona: Niſi nõ filij, ſed nepotes ſint. reprobatur l.nepotes 3.C.de his qui numero liberor. Planè admittitur, patre nepotum viuente. d.l.3. Decima: Niſi honores, nõ munera deferantur, vel munera honorib. cohærentia: hoc enim caſu quinq; liberorum numerus nõ excuſat. l.1.C.d.tt.l.2.§.numerus. & l.in honoribus.8.in prin. ff.de vacatione et excuſ.muner.M.I.R.d.reg.133.exc. 2. Huius replicatio proponitur in honore ſacerdotij, d. l.8. Planè exceptionũ huius regulæ replicatio generalis eſt: Niſi quis duodecim liberos habeat. hic enim tã à muneribus, quàm ab honorib. excuſatur, propoſitis exceptionibus nõ obſtantibus. l.ſi quis.24.C.de decurionibus. & l.ſemper.5.§.demonſtratur.ff.de iure immunitatis.M.I.R.d.except.2.repl.1.

IX. Regula, De ordine in muneribus & honoribus iniungendis ſeruando, deq; eo qui munere vel honore functus eſt excuſando, proponitur l.quis tam.52.C.de decurionib. l.2.& l.3.§.ſanè. C.de munerib. & honorib. nõ contin. l.& qui.3.§.præſes.ff.de munerib. & honorib. l.cum te.3.& l.vltra.4. C.quemadmodũ ciuilia munera. l.vnica. C. de potioribus ad munera. l. ſciendum eſt.4.§.ordine.ff.de legationib. & l.2.C.de apochis pub. Exceptio prima eſt: Niſi in alia, nõ in eadem ciuitate ad honores vel munera nominetur: tunc enim, quamuis in vna honores geſſerit, alij tamẽ propoſita præſcriptio non obſtat. l.libertus.17.§.præſcriptio.ff. ad municipalem. Secunda: Niſi ad alios, non eoſdem quos geſſit, honores vel munera vocetur: hoc enim caſu non quinquennij, vt in iiſdem, ſed triennij vacatio datur. l.2.C.de honorib. & munerib. Tertia: Niſi alius, non is qui excuſatione vtitur, antea honores geſſerit. l.1.in prin. & l.interualla.3. C.eod.tt.l.filio.6.ff.de legationib. Quarta: Niſi non ſuo, ſed alieno nomine priores honores geſſerit. l.vicarius.13. & l. filius.7.ff.d.tt. Quinta: Niſi non per ſe, ſed per alium antea honore ſit functus. reprobatur d.l.7. Sexta: Niſi alij qui munera vel honores gerant, nulli ſint, vel ſint inepti. l.vt gradatim.11.§.1.et §.quoties. l.reſcripto.6. & l.honor.14.§.fin.ff.de munerib. l.ſciendum.4.§.ordine.ff.de legationibus. Huc etiã videtur pertinere l.honores.7.in prin.ff.de decurionib. Septima: Niſi neceſſitas poſtulet ordinẽ negligi. l.æſtimationẽ.16.§.fin.ff.de munerib. Huius exemplum eſt exceptio ſuperior proxima. Octaua: Niſi is qui antea munus adminiſtrauit, illud rurſus ſpõtè ſuſcipiat. l.diuus Seuerus.18.ff.ad municipalẽ. Huius replicatio eſt in honoribus continuandis, d.l.18.& l.honor.14.§.gerendorum, in fin.ff.de muneribus. l.1.in fin.C.de caſtrenſianis. l.nemo.5.& l.nemo.6.C.de adſeſſoribus. l.vnica. C. ad legem Iuliam de ambitu. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi prouincia ſacerdotium repetatur. l.ſponte.17.ff.de muneribus. Secunda duplicatio eſt in cõſiliarijs iudicum, l.liceat.12. C,de adſeſſoribus. Tertia eſt in officio principis agentium in rebus. hic enim iteratio non prohibetur. l.ex agentibus.4.in princ. C.de principibus agentium in rebus. Hæc de nona regula ſint dicta. de qua plura vide ſ.lib.1.cap.6.quæſt. 1.reg.19.

X. Regula, De eo qui alio honore vel munere fungitur: ne duplici munere grauetur, proponitur l.vlt.

§ fin. ff. de vacat. munerum. Cuius exemplum eſt l. ab his. 10. §. fin. ff. eod. tt. Huius exceptio prima eſſe videtur: Niſi duabus ciuitatibus obligatus, ab vtraque ad munera vel honores vocetur. ſed reprobatur l. libertus. 17. §. præſcriptio. ff. ad municipalem. Secũda exceptio eſt: Niſi munus ſuſtinẽti honor deferatur. l. honorẽ. 10. ff. de muneribus. Tertia: Niſi decurioni honor deferatur. l. a decurionatu. 5. ff. de vacat. munerum. Quarta: Niſi in vno munere conſtitutus, aliud quoq; ſponte ſuſceperit. l. 1. §. fin. ff. de operib. publ. Cuius replicatio eſt: Niſi quis duplici honore ſimul fungi velit: hoc enim caſu non admittitur, per ea quæ habentur ſ. lib. 1. cap. 6. reg. 17.

XI. Regula: Ne duo ex eadem familia ad idem munus vocentur, conſtituitur l. ſi hi. 3. C. de filijs familiarum. & l. 1. in prin. C. de munerib. non contin. Cuius exceptio eſt: Niſi filius emancipatus cũ patre ad idem munus vocetur. d. l. 3.

XII. Regula, De eo qui eſt alterius ciuitatis, habetur l. 1. C. quemadmodum ciuilia munera. De qua re plura vide ſ. cap. prox. item cap. 35. quæſt. 5. reg. 2.

XIII. Regula, De eo qui in dignitate poſitus eſt, & liberis eius. Hic à muneribus eſt immunis. approbatur & diſtinguitur l. municeps. 23. in prin. ff. ad municipalem. l. vlt. C. de excuſ. munerum. et l. neminem. 64. §. fin. C. de decurionib. Exceptio prima eſt: Niſi non ſit maxima dignitas. Nouell. c. 38. §. poſt hæc. verſ. non aliter. & l. curialib 66. de decurionib. Secunda: Niſi dignitas ſolo honorario titulo ſit collata. d. verſ. nõ aliter. & Nouell. c. 69. Tertia: Niſi ſuffragio dignitatẽ adquiſierit. l. vniuerſi. 4. C. de legationib. Quarta: Niſi nõ munus, ſed honor deferatur. hoc enim caſu dignitas nõ excuſat. l. municeps. 23. in prin ff. ad municipalem. Quinta Niſi portus, aquæductus, vel munerum extruendorũ vel reficiendorũ munus deferatur. l. ad portus. 6 C. de operib. publ. Hactenus de ijs qui in dignitate poſiti ſunt, in genere dictũ eſt: nũc de ſingulis dignitatũ ſpeciebus in ſequentibus regulis dicetur.

XIIII. Regula, De ſenatorib. horumq; liberis. Hi à muneribus ſunt immunes. l filij libertorum 22. §. ſenatores. et l municeps. 23. in prin ff. ad municipalem. l. præcipimus. 14. & l. nemo. 5. C. de dignitatibus. Huius exceptio prima eſſe videtur: Niſi patrimoniorum ſint munera. ſed reprobatur l. ſenatorum. 4 & l. quoniam. 7. C. d. tt. Altera exceptio eſt: Niſi honor deferatur: ab hoc enim ſenatoria dignitas non excuſat. l. municeps. 23. ff. ad municipalem.

XV. Regula, De decurionibus & curialibus. Hi extraordinarijs muneribus & ſordidis non grauantur. l. curiales. 21. C. de decurionib. l. humilioribus. 14. C. de ſuſceptorib. l. 2. & l. 3. C. de ſilentiarijs. Exceptio prima eſt: Niſi munera ſint curialia & ordinaria. d. l. 21. Altera: Niſi exigendi tributi munus ſit. l. libertus. 17. §. exigendi. ff. ad municipalem.

XVI. Regula, De ijs qui in ſacris ſcrinijs militant. Hi ſunt immunes. l. iubemus. 4. & l. in ſacris. 9. C. de proximis ſacrorum ſcriniorũ, l. 1. & l. 2. C. de priuilegijs eorum qui in ſacro palat. militant.

XVII. Regula, De magiſtris & proximis ſcriniorum. Hiſce immunitas tribuitur. l. vnica. C. de magiſt. ſacrorum ſcriniorum.

XVIII. Regula, De comitibus. Hi quoq; ſunt immunes. l. legato. 12. § fin ff. de vacat. munerum. Huius exceptio eſt: Niſi curialib. muneribus ſint obnoxij: ab his enim propter adeptam dignitatem nõ liberantur. l. neminem, 64. C. de decurionib. Cuius replicatio eſt: Niſi comites, quæſtores vel magiſtri officiorũ ante iam propoſitam conſtitutionem in adminiſtratione & dignitate illa fuerint: ad hos enim d. conſtitutio, tanquã ad præterita, non porrigitur. l. diua memoria. 65. C. d. tt. Plura de regula propoſita vide ĩ. reg. 30.

XIX. Regula, De quæſtore, d. ll. 64. & 65.

XX. Regula, De magiſtro officiorum, d. ll.

XXI. Regula, De immunitate cubiculariorũ principis, habetur l. 2. C. de præpoſitis ſacri cubiculi. Vide inſuper ĩ. reg. 30.

XXII. Regula, De ſilentiariorum immunitate, l. 2. & l. 3. C. de ſilentiarijs.

XXIII. Regula, De præpoſitis laborum, l. vnica. C. de præpoſitis laborum.

XXIV. Regula, De palatinis horumq; liberis, proponitur l. 1. l. ab officijs. 6. l. palatinos. 10. l. inter alias. 13. & l. iubemus. 14. C. de palatinis. l. 1. l. 2. & l. 3. C. de priuilegijs eorum qui in ſacr.

XXV Regula, De agentibus in rebus, habetur l. 2. § fin. C. d. tt.

XXVI. Regula, De cornicularijs præfecturæ. l. 1. & l. 3. C. de apparit. præfect. prætor.

XXVII. Regula, De primiſcrinijs & numerarijs præfecti prætorio, d. l. 3.

XXVIII. Regula, De apparitoribus magiſtrorum militum, l. 1. C de apparitorib. magiſt. milit.

XXIX. Regula, De procuratore Cæſaris, l. 1. C. de excuſ. munerum.

XXX. Regula, De protonotharijs, notarijs & referendarijs principis, necnon de alijs quibuſdam, proponitur l. cos qui. 11. & l. maximarum. 12. C. d. tt.

XXXI. Regula, De chartularijs largitionalium titulorum, l. præcepit. 3. in prin. C. de canone largitionalium tt.

XXXII. Regula, De protectoribus & præpoſitis, l. 2. C. de excuſationibus munerum.

XXXIII Regula, De ſacerdotibus & clericis. Hi quoque immunitatem habent. approbatur & diſtinguitur per ea quæ habentur ſ. eod. lib. cap. 3. reg. 1. & l. prætor. 13. ff de vacat. munerum.

XXXIV. Regula, De militibus. Hi quoq; immunes ſunt. l. & qui. 3. §. 1. ff. de munerib. l. ab his. 10. §. angariarum ff. de vacat. munerum. & l. 2. C. de re militari. Huius exceptio prima eſt: Niſi in fraudem munerum nomen militiæ quis dedit. l. cura. 4. §. fin. ff. de muneribus. Secunda: Niſi miles vltra formam commeatus abſit. l. 2. §. fin. ff. ad municipalẽ. Tertia: Niſi dimiſſus ſit. reprobatur l. 2. C. de his qui non impletis ſtipendijs. Admittitur in ignominioſa miſſione, l. 1. C. d. tt.

XXXV. Regula, De veteranis. Hi quoque immunitatem habent. l. 1. C. de veteranis. l. veteranos. 5. in prin. ff. eod. tt. l. a muneribus. 7. ff. de vacat. muner. & l. veteranis. 9. C. quando prouocare non eſt neceſſe. Exceptio prima eſt: Niſi patrimoniorum munera ab illis exigantur. d. l. 7. l. 2. & l. vie. 4. ff. de veteranis. Secunda:

cunda: Niſi viæ ſternendæ munus ſit. d.l.4. Tertia: Niſi quis veteranorũ ſponte munus ſuſceperit. reprobatur l.2. ff. de veteranis. Quarta: Niſi veteranus paſſus ſit ſe in ordinem legi. l.vlt. in fin. ff d.tt. Quinta: Niſi non in legione vel vexillatione, ſed in cohorte veterani militauerint, vel ignominioſè dimiſſi ſint. l. veteranis 3. C. de his qui non impleuis ſtip.

XXXVI. Regula, De liberis veteranorum, habetur l.in honoribus.8. §. vacationum. ff. de vacatione munerum.

XXXVII. Regula, De eo qui reipublicæ cauſa abeſt, proponitur j.lib.3.cap.6.de excuſ.tutorum.

XXXVIII. Regula, De procuratoribus eorum qui reipublicæ cauſa abſunt, l.procuratores.5. C. de excuſ.munerum.

XXXIX. Regula, De legatis. Hi quoque immunes ſunt. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ habentur s̄.eod.lib.cap.25.quæſt.2.reg.2.except.2.

XL. Regula, De nauiculariis, annonariis, proponitur l.ſemper.5.§.negociatores. ff. de iure immunitatis. Cuius exceptio prima eſt: Niſi nauicularius redierit. d.§.negotiatores. & l.his qui.3.ff.de vacat.munerum. Huius replicatio eſt: Niſi magnam partem patrimonij ſui rei annonariæ contulerit: tunc enim in quinquennium vacationem habet. l.nauicularij.5.ff. de muneribus. Cuius duplicatio eſt: Niſi poſtea locupletior factus, nihilominus in priore quantitate nauiculariam exerceat. l.ſemper.5.§.negotiatio.ff.de iure immunitatis. Secũda exceptio eſt: Niſi tantùm agendis cauſa quis in nauibus operetur. l.1.in prin. ff.de iure immunitatis. Tertia: Niſi naues minores ſint quinquaginta milium modiorũ. approbatur & diſtinguitur l.his qui.3. ff. de vacat.munerum. Quarta: Niſi ſenatores ſint nauicularij. d.l.3.in fin. Quinta: Niſi nõ habeant naues marinas annonarias. d.l.5. §.diuus. ff de iure immunitatis. Sexta: Niſi nauicularius nauem non habeat.d.l.5.§ licet. Septima: Niſi in fraudem ciuilium munerum quis nauiculariam exerceat. d.l.5. §.diuus. Octaua: Niſi nauicularius honore decurionatus agnouerit. d.l.5.§.fin. Plura de hac exceptione vide j.capite prox.except.1.

XLI. Regula, De liberis ac libertis nauiculariorum, proponitur d.l.5.§.immunitati. ff. de iure immunitatis.

XLII. Regula, De negociatoribus annonariis. Hi perinde ac nauicularij ſunt immunes. d.l.5.§. negotiatores. Huius exceptio prima eſt: Niſi ex negotiatione ſit reuerſus: tunc enim deſinit immunitas, per ea quæ habentur s̄.regula 40.except.1. Cuius replicatio eſt: Niſi magnam patrimonij partem in annonariam contulerit: tunc enim quinquennalem immunitatem habet. d.except.1. Huius duplicatio eſt: Niſi poſtea locupletior factus, nõ tamen maiorem patrimonij partem in negociationẽ conferat. d.l.5.§.negotiatio.ff de iure immunitatis. Secũda exceptio eſſe videtur: Niſi negotiator nõ ad munera, ſed honores nominetur. ſed reprobatur l.eos qui 9. §.fin. ff.de vacat.munerum.

XLIII. Regula, De negociatoribus veſtiariis, linteonibus, purpurariis & ſimilibus Imperatori deſeruientibus, habetur l.negociatores.7. C.de excuſ.munerum.

XLIV. Regula, De eo qui tres tutelas gerit. Hic immunis non eſt. l.tutelæ.3.C.d.tt.

XLV. Regula, De artificum immunitate, proponitur l.1.C.de excuſ.artificum. l.ſemper.5.§.quibuſdã. & l.quibuſdam.6. ff.de iure immunitatis. Cuius exceptio prima eſt: Niſi quis eorum artificium nõ exerceat. l.qui ſub prætexu.9.C.de ſacroſ.eccleſiis. & l.1. in prin. C.de collegiatis. Altera: Niſi artifices locupletes ſint, & facultates ſuas augeant. d.l.5. §.quibuſdam. ff.de iure immunitatis.

XLVI. Regula, De medicis, conſtituitur d.l.6.ff.de iure immunitatis. l.1. l.medicos.6. & l.vlt. C.de profeſſoribus & medicis. Huius exceptio eſt: Niſi ſpecialiter illis ab ordine decurionum immunitas ſit adempta, vel non conceſſa. l.nec intra.5.C.d.tt.

XLVII. Regula, De venatoribus. Hi immunes non ſunt. l.venatoribus.6.C.de excuſ.munerum. Contradicit l.quibuſdam.6.verſ.in eodem numero ff.de iure immunitatis.

XLVIII. Regula, De colonis prædiorum Cæſaris ac fiſci, habetur. l.ſemper.5.§.coloni.ff.de iure immunitatis. l.1 & l.dominicos.5.C.de agricolis et mancipiis dominicis. l.Impp.38.§.1. ff.ad municipalẽ. Cuius exceptio eſt: Niſi in fraudem ciuilium munerũ colonis ſe miſcuerit. l.1.§.qui in fraudem. ff.de vacat. munerũ.

XLIX. Regula, De cõductoribus vectigalium fiſci, l.ſemper.5.§.conductores.ff.de iure immunitatis. Exceptio prima videtur eſſe: Niſi conductor ſponte munus ſuſcipiat. verùm reprobatur ſub conditione d.§. conductores. Secunda eſt: Niſi conductores non præſentes negocium exerceant. l.in honoribus.8.§.1 ff.de vacat.munerum. Tertia: Niſi non à fiſco, ſed à conductoribus fiſci vectigalia cõduxerint. l.vnica. C.quibus muneribus excuſantur, &c.

L. Regula, De menſoribus frumenti. Hi quoq; immunitatem habent. l.quibuſdam.6.in prin.ff.de iure immunitatis. Huius exceptio eſt: Niſi menſores nõ in vrbe ſint, ſed in prouinciis. l.ab his.10.§.1.ff.de vacat. munerum.

LI. Regula, De profeſſoribus, horumq; vxoribus & liberis ac rebus. Hi quoque immunes ſunt. l.medicos. 6. & l.vlt. C.de profeſſoribus. l.ab his.10. §.angariarum. ff.de vacat.muner. Cuius exceptio eſſe videtur: Niſi non in patria, ſed alibi profiteantur. verùm reprobatur l.eos qui.9. ff.d.tt. Plures exceptiones vide j.in regulis ſequentibus.

LII. Regula, De legum doctoribus, proponitur d.l. 6.C.de profeſſoribus. M.I.R. lib.3.cap.10.reg.137.

LIII. Regula, De grammaticis ac oratoribus, d.l.6. & l.vlt. C.eod.tt. l.maximarum.12.§.circa Rhetores. C.de excuſ.muner.

LIV. Regula, De philoſophis, habetur s̄. cap.28. perſona 2.regula 2.

LV. Regula, De poetis, l.poetæ.3.C.de profeſſorib.

LVI. Regula, De calculatoribus, l.oratione.4. C. d.tot.tit.

LVII. Regula, De ludimagiſtris, l.vt gradatim.11. §.fin.ff.de muneribus. & honoribus. & l.2.§.fin.ff.de vacation.munerum.

LVIII. Regula, De Hydraulis, l.Hydraulæ.4. C.de excuſ.munerum.

LIX. Regula, De athletis. l. vnica. C. de athletis.

LX. Regula, De ſtudioſis literarum, proponitur l. 1. & l. 2. C. qui ætate ſe excuſant.

LXI. Regula, De libertis. l. vnica. C. de libertinis. et l. libertus. 17 ff. ad municipalem.

LXII. Regula, De eo qui litis cauſa abeſt, l. in honoribus. 8. §. fin. ff. de vacat. munerum.

LXIII. Regula, De infamibus, l. nec infames. 12. et l. omnes. 49. C. de decurionibus. l. vnica. C. de infamibus. l. & qui 3. §. ſi in metallũ. ff. de munerib. & Nouell. c. 45. in prin.

LXIV. Regula, De captiuis. Hi à muneribus ſunt immunes. Cum enim per captiuitatem amittãt commoda, etiam ab oneribus liberantur, quæ commoda ſequuntur. Huius exceptio eſt: Niſi poſtliminio ſint reuerſi. l. libertus. 17. §. poſtliminio. ff. ad municipalem.

LXV. Regula, De eo qui pro munere vel honore pecuniam offert. proponitur l. æſtimationem. 16. in prin. ff. de muneribus. & l. illud. 9. C. de excuſ. muner.

LXVI. Regula, De eo cui honorib. ac munerib. pœnæ cauſa eſt interdictum, l. relegatorũ. 7. §. ſolet, cum l. ſeq. ff. de interdictis & relegat.

LXVII. Regula, De eo qui, ne honoribus fungeretur, opus promiſit, l. ex priuatus. 12. §. fin. ff. de pollicitationibus.

LXVIII. Regula, De eo qui maioribus honoribus functus eſt, l. 2. C. quemadmodum ciuilia munera.

LXIX. Regula: Incola alterius loci non excuſatur à muneribus ſuæ originis, & contrà. l. incola. 29. ff. ad municipalem. l. & qui. 3. ff. de muneribus. l. 1. & l. ſi quis. 5. C. de municipibus.

LXX. Regula, De pauperibus, & ne quis vltra bona ſua oneretur, l. cura. 4. § inopes. & l. reſcripto. 6. ff. de munerib. l. 2. § fin. ff. de vacation. munerũ. l. vltra modum. 4. C. quemadmodum ciuilia munera indicuntur. l. cum facultates. 4. C. de his qui numero liberorũ. & Inſtitut. de excuſ. tutorũ. §. ſed & propter. M. I. R. d. cap. 10. reg. 134. Huius exceptio prima eſt: Niſi nõ patrimoniorũ, ſed perſonalia munera indicãtur. d. §. inopes. M. I. R. d. reg. 134. except. 2. Cui tamẽ contradicere videtur l. eos qui 6. §. fin. C. de his qui numero liberorũ. Secunda: Niſi poſt excuſationẽ propoſitã facultates eius auctæ ſint. l. ab his. 10. § auctũ. ff. de vacation. muner. & l. cura. 4. §. 1. ff. de munerib. M. I. R. d. reg. 134. except. 1. Tertia: Niſi in fraudẽ munerũ bona alienauerit. l. ordine. 15. §. in fraudẽ. ff. ad municipalẽ. Quarta: Niſi libertus pauper ad munus nominatus, locupletẽ habeat patronũ. reprobatur l. & qui. 3. §. liberti ff. de munerib. Quinta: Niſi ſatisfacere muneri vel honori poſſit. ipſo quidẽ iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi dote non computata, amplius ſatisfacere non poſſit. l. Lucius. 21. §. idem reſpondit. ff. ad municipalem.

LXXI. Regula: Si propter inimicitias quis ad munera ſit creatus. l. vnica, C. ſi propter inimicitias.

LXXII. Regula: Si pœnæ nomine quis muneribus vel honoribus ſit addictus. l. ne quis. 38. C. de decurionibus.

LXXIII. Regula: Si pater non conſentit in nominationem filij, ex eo non excuſatur filius. l. & qui. 3. §. quod pater. & §. ſi filius. item l. honor. 14. §. plebeij. ff. de muneribus.

LXXIV. Regula: Si quis origini renunciauit, per hoc nõ excuſatur. l. originẽ. 4. C. de municipib. Plura vide ſ. reg. 69. item ſ. cap. prox. queſt. 3. reg. 5.

LXXV. Regula, De eo qui ſentẽtia præſidis, vel arbitratu iudicis à munere vel honore eſt abſolutus, proponitur l. à muneribus. 13. l. nemo. 14. & l. vlt. §. fin. C. de decurionibus.

LXXVI. Regula: Si reſcripto immunitas ſit impetrata, non valet. l. quotieſcunq. 37. l. vacuatis. 19. l. nullus. 28. l. ſi quis. 16. l. omnes. 43. & l. vlt. C. de decurionibus. Cuius reſcripti exemplum extat l. neque. 61. et l. Docticij. 63. C. eod. tit. Vide item ſ. eod. lib. cap. 13. queſt. 1. reg. 2. except. 8.

LXXVII. Regula, De eo qui ad domũ Cæſaris vel alterius confugit. Hic non excuſatur. l. curiales. 39. et l. ex omnibus. 31. C. de decurionibus.

LXXVIII. Regula, Etſi neceſſitas non exigat, nihilomagis tamẽ quis ab oneribus curialibus liberatur. l. in filijs. 35. verſ. quæ & ſi. C. de decurionibus.

LXXIX. Regula, De præſcriptione vide ʒ. lib. 15. cap. 13. except. 1.

DE EXCEPTIONIBVS PRAEcedentium cauſarum generalioribus, & reliquis excuſationum & immunitatum locis. Cap. XXXVIII.

I. DE EXCEPTIONIBVS.

HActenus cauſæ excuſationum & immunitatũ à muneribus ciuilibus & honoribus enumeratæ ſunt. Plures vide ſ. cap. 36. queſt. 3. cap. 35. queſt. 5. reg. 2. item cap. 25. queſt. 1. Planè præter exceptiones, ſingulis cauſis hactenus enumeratis ſubiectas, ſunt & aliæ quædam generaliores, quibus prædictæ cauſæ eliduntur, in hoc capite proponendæ.

I. Exceptio: Niſi is cui exceptio competit, promiſit ſe munera ſuſcepturum. Inſtit. de excuſ. tutorum. §. item ſi propter. Cuius replicatio eſt: Niſi per errorem promiſerit. l. libertus. 17. §. error. ff. ad municipalem.

II. Exceptio: Niſi excuſatione non oppoſita, ſpontè munera ſuſcepit. l. ſemper. 5. § fin ff. de iure immunitatis. l. prætor. 13. § ſi poſt cauſam. ff. de vacatione munerum. & l. 1. C. de his qui ſpõtè publica munera ſub. M. I. R. lib. 1. cap. 3. de principũ placitis, reg. 5. except. 6. & lib. 3. cap. 10. poſt reg. 139. except. 4. Huius replicatio prima eſt: Niſi excuſationis cauſa poſt ſuſceptũ munus contigit. d. § ſi poſt cauſam. Cui tamen cõtradicere videtur ʒ. exceptio 6. Planè huius replicationis duplicatio eſt: Niſi cũ iudex ſe ex eo, quod poſt ſuſceptam cauſam contigiſſet, excuſare vellet, id ſine captione alterius litigatoris fieri non poſſit: tunc enim excuſatio illi eſt deneganda. d. §. ſi poſt cauſam. & l. de qua re. 74. ff. de iudicijs. Secũda replicatio eſt: Niſi ſub conditione ſeruandæ immunitatis munus ſuſceperit. d. l. 1. in fin. C. de his qui ſpontè. & l. 2. in prin. ff. de iure immunitatis. M. I. R. d. except. 4. repl. 1. Tertia: Niſi partẽ tantùm honoris vel muneris agnouerit, & ad aliud munus quàm ſuſceperit vocetur. d. l. 1. l. 2. ff. de veteranis. l. cura. 4. in prin. verſic. nec ſi per vim. ff. de muneribus. l. 2. & l. 3. C. de his qui ſpõtè.

M. I. R.

M.I.R.d.except.4.repl.2.Quarta : Niſi conditio, ſub qua munus vel honorem quis ſuſcepit, defecerit : nec fides ei præſtetur. l.2. ff.de iure immunitatis. Quinta : Niſi per errorem ſuſceperit. De quo vide s̄. except.1.

III.Exceptio : Niſi ad munera nominatus non appellauit.l.1.in prin.ff.de vacat.munerum. l.1.§.ſi quis tutor.C.quando appellandum. l.non videtur.4. C.de munerib.patrimonialib.l.ſi ad ſcribatum.4. l.hi qui.7.& l.ciues.11.C.de appellationib. item l.Impp.13.§.fin.ff.de decurionibus. M.I.P. lib.5. cap.1.reg.32. Replicatio prima eſt : Niſi non ſolenniter ſit nominatus ad munera.l.nominationes.27.C.de appellationibus. M.I.P.d. reg.32. except.1.repl.1. Secunda : Niſi minor 25.annis ad munera ſit nominatus. l.ſi pater.8.C. quando prouocare non eſt neceſſe. M.I.P. d.except.1. repl.2. Tertia : Niſi veteranus ad munera ſit nominatus. l.veteranis.9.in fin. C.eod.tt.Sed & plures replicationes vide s̄.lib.prox̊.cap.19.

IV.Exceptio : Niſi ad munera nominatus appellationem intra legitimum tempus non interpoſuit, vel non eſt proſecutus.l.1.in prin.ff.de vacat.munerum.

V.Exceptio: Niſi penuria ſit eorum qui honores vel munera ſuſtinent . l.vt gradatim.11. §. quoties . ff. de munerib.Vide etiam s̄.cap.prox.reg.9.except.6.

VI.Exceptio : Niſi nominatus ſit ad honores vel munera , antequam priuilegium competere cœpit. l.ſemper.5.§.hoc circa.ff de iure immunitatis.et l.prætor.13.§.ſi poſt cauſam.ff.de vacat.munerum.

VII.Exceptio: Niſi ab alio,quam à principe,vacatio ſit conceſſa. l.vnica. C.de his qui à principe. l.1.C. de operib. publicis. & l.vacuatu.19. C. de decurionibus.M.I.R.d.cap.10.reg.136.except.1. Huius replicatio eſt: Niſi liberalium ſtudiorum antiſtites & medici,decreto decurionum immunitatem impetrauerint. l.1.C.de decretis decurionum.

VIII.Exceptio:Niſi is cui propter militiam aliquã immunitas conceſſa eſt, militare deſierit . reprobatur l.eam legem.14.C.de excuſatione munerum.

IX.Exceptio:Niſi is qui excuſationem et immunitatem habet,ad patrimonij munus ſit nominatus:hoc enim caſu non excuſatur. l.reſcripto.6 §.quæ munera.& l.munerum.18.§.patrimoniorum ff.de muneribus.l.2. §.quæ patrimoniorum. l.à muneribus.7. l.ab his.10.& l.ſunt.11.ff.de vacat.munerum.l.2.l.qui immunitatem.3.l.neque.5.l.etiam.7.& l.quantum.10. C. de muneribus patrimonialibus . M.I.R. d.reg.136. except.2. Replicatio prima eſt : Niſi alicui ſpecialiter etiam patrimoniorum munerum immunitas ſit conceſſa. per ea quæ habentur s̄. eod. lib. cap.13. quæſt.1. regula 2. except.8. Secunda : Niſi prædia ſint ipſius principis.l.priuatæ rei.10. & l.euidenter.15. C.de excuſ. munerum. l.2. C. de collatione fundorum patrimonialium l.1.& vlt.C.de priuilegio domus Auguſtæ. Huius duplicatio prima eſt:Niſi in perpetuum prædia principis alij ſint locata . reprobatur d.l.10. & d.l.15. Secunda : Niſi publicæ ſpecies ſint tranſuehendæ. l.2. C.de priuilegijs domus Auguſtæ.et l.omnia.3.C.de collatione fundorũ fiſcalium. Tertia : Niſi viæ publicæ inſtruendæ ſint,vel pontes, ſtratarumq́; opera.l.abſit.4. C.de priuilegijs domus Auguſtæ. & l.1. C.de collation.fund.patrimonialium: Quarta:Niſi tyronibus precia ſint ſoluenda. l.pro tyronibus.3. C. de priuilegijs domus Auguſtæ. Porrò quoniam interdum poſſeſſores rerum patrimonialium principis ad munera tenentur, vt ex iam propoſitis duplicationibus conſtat: in quantum quiſq; teneatur , definitur l.omnes.3. C. de collatione fundorũ patrimon. Hæc de ſecunda propoſitæ exceptionis replicatione eiusq́; duplicationibus ſint dicta. Plures eiuſmodi replicationes colligere licet ex regulis s̄. cap. prox . propoſitis. Ex quibuſdam enim iſtarum, non perſonis ſolùm, ſed & rebus illarum immunitas datur : vt regula 14 . item s̄ . cap.28. de alijs quibuſdam perſonarum ſpeciebus, membro 1.reg.5.

X.Exceptio : Niſi comparandi frumenti aliarumq́; ſpecierum munus iniungatur.l.vnica.C.vt nemini liceat in emption.ſpecier.l.1.& l.3.C.de quibus muneribus nemini liceat.

XI.Exceptio : Niſi vectigalia ſoluenda ſint. l.2. in fin.ff de veteranis.

XII.Exceptio : Niſi tributa ſint ſoluenda . approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. cap.13. quæſt.1. regula 2.except.3.

XIII. Exceptio : Niſi viæ publicæ inſtruendæ ſint, vel pontes,vel opera publica extruenda . l.abſit.4.C. de priuilegijs domus Auguſtæ. l.ad portus.6.C.de operib. pub.et l.ſunt munera.11.ff.de vacat.mun. Cõtradicere videtur l.cui muneris.12.in fin. C.de munerib.

XIV.Exceptio: Niſi ſollicitudo diſcuſsionis iugorũ iniungatur.l.per ſingulas.3.C.de diſcuſſorib.

XV.Exceptio : Niſi honos iniungatur : tunc enim excuſatio à muneribus data nõ prodeſt,nec quoad honorem,nec quoad munera honori cohærẽtia l.cui muneris.12.ff.de munerib.l.2.§.numerus.& l.in honoribus.8.ff.de vacation.munerum.

XVI.Exceptio : Niſi munus à legibus iniungatur, non à magiſtratibus . l.vnica. C.de vacatione publici muneris.& d.l.8.ff de vacatione munerum.

XVII.Exceptio:Niſi ſpecies publicæ ſint tranſuehendæ,vel angariarum munus ſit.l.1.& l.2.C.de quibus muneribus nemini liceat ſe excuſar . l.munerum. 18. §.penult. ff. de muneribus. l.ſunt munera.11. ff.de vacation. munerum. l neminem.11. C.de ſacroſ. Eccleſ.& l.nullus.21.C.de curſu pub.

XVIII.Exceptio:Niſi in trãſitu Imperatoris opus ſit muneribus. l.2. C. de quibus muneribus , & d.l.11. C.de ſacroſanctis Eccleſ.

XIX.Exceptio:Niſi muri conſtruendi ſint.l.vlt.C. de quibus muneribus.

II. QVIBVS EXCVSATIO & immunitas competit?

I.Regula , De liberis eius qui immunitatem habet. His regulariter non competit immunitas . l.& qui.3. §.quamuis. ff. de muneribus. l.caſus.4. C. qui morbo ſe excuſant . & l.ſemper.5. §.immunitati. ff. de iure immunitatis. Huius exceptio eſt:Niſi ſpecialiter liberis quoq; immunitas ſit conceſſa.l.medicos.6.& l.vlt. §.fin.C.de profeſſoribus & medicis.

II.Regula: Si vacatio liberis poſterisq; conceſſa ſit, in perpetuum ſuccedentibus datur.l.immunitates.4. ff.de iure immunitatis.M.I.R.lib.1.cap.3.de principũ

placitis,reg.6.except.2. Exceptio prima eſt: Niſi eius familiæ non ſint.l.vacatio.13.ff.de muneribus.Altera Niſi ex fœminis cognati ſint.l.1.§.fin.ff.de iure immunitatu.M.I.R.d.reg.6.except.2.repl.4.

III.Regula:Hæredibus non competit.d.§.fin.& l.ſordidorum.13.C.de excuſ.munerum.M.I.R.d.reg.6.vbi etiam diſtinguitur.

IV.Regula, De ſocio eius cui munerum vacatio eſt data, proponitur l.interualla.3.in prin.C.de honoribus & muner.

V.Regula, De cognatis eius qui immunis eſt. His immunitas non competit.l.& qui.3.§.1.ff.de muneribus.

III. A QVIBVS MVNERIBVS excuſatio competit?

Hæc quæſtio definitur per ea quæ propoſita ſunt.ſ̄. cap.prox.

IV. APVD QVEM EXCVSAtio ſit proponenda?

Definitur l.de iure.37.ff.ad municipalem.l.vnica.in fin.C.de vacat.pub.munerum.l.2.& l.generali lege.54.C.de decurionibus.

V. QVOMODO EXCVSAtio ſit proponenda?

Per appellationem proponenda eſt.l.1.§.ſi quis tutor.ff.quando appell.l.1.in prin.ff.de vacat.munerum.l.vnica.in fin.C.de vacat.pub.mun.& l.2.C.de decurionibus.

VI. QVAMDIV vacatio competat, definitur l.2.C.de honoribus & muneribus.

VII. EVENTVS EXcuſationis.

I.Regula, De nihil innouando appellatione pendente.proponitur l.rem.7.§.eum contra.ff.de muneribus.& l.ſi vt propoſuis.3.C.quando prouocare non eſt neceſſe.

II.Regula,De alio in locum eius qui appellauit interim adſumendo,l.Impp.21.§.ſi magiſtratus.& §.in locum.ff.de appellationibus.

III.Regula, De expenſis ſoluendis nominato abſoluto, d.§.magiſtratus, in fin.l.3.in fin.ff.ſi tutor creatus appellauerit. l.2.in fine.C.de decurionibus.& l.vnica.C.de ſumptuum recuperat.

IV.Regula, De damno præſtando ab eo qui nominatus iniuſtè appellarit,d.§.magiſtratus.& d.l.1.

V.Regula:Mortuo appellante,finitur appellationis cauſa l.ſi pater.4.C.ſi pendente appellat.mors interuenerit. Cuius exceptio eſt: Niſi periculum aliquod vel damnum contigerit occaſione appellationis.l.2.ff.ſi tutor vel curator vel magiſtratus creatus appell.& l.vnica.§.fin.ff.ſi pendent.appell.

DE ACTIONE QVAE ex mala muneris adminiſtratione competit. Cap. XXXIX.

I. CAVSAE EX QVIBVS hæc actio datur.

PRima cauſa: Si dolo vel culpa eius qui munus vel honorem gerit, quid commiſſum ſit in ipſa adminiſtratione. l.magiſtratus.6.ff.de adminiſtrat. rerum ad ciuitates pertinentium. Huius exceptiones vide M.I.R.lib.3.cap.10.reg.142.

II.Cauſa:Si nomina reipub. deteriora ſint facta.l.vlt.§.penult.ff.d.tt. Cuius exceptio prima eſt: Niſi antequam curator fieret, nomen deſijt eſſe ſoluendo.d.§.penult. Altera: Niſi poſtea caſu fortuito ſoluendo eſſe deſierit.l.2.§.ſi eo.ff.eod.tt.

II. ADVERSVS QVOS datur actio?

I.Regula, De patre nominati. Hic regulariter filij ſui nomine tenetur. l.2.ff.ad municipalem.& l.filiusfamiliâs.7.ff de adminiſtrat. rerum ad ciuit.pertinentium. Tenetur inſuper pater filio ſumptus ad munus vel honorem præſtare.l.ſponte.17.ff.de muneribus. Propoſita regula, tam de facto filij præſtando, quàm de ſumptibus miniſtrandis, exceptio prima eſt: Niſi pater in creationem filij non conſenſerit. l.ſi filius familiâs.4.C.ne filius pro patre.l.& qui.3.§.quod pater.& §.penult ff.de muneribus.l.5.in fin.C.de decurionibus.& l.ſine periculo.4.C.de filijs familiâs & quemadmodum. Huius replicatio prima eſt: Niſi pater creationi præſens non contradixit.l.1.in fin.C.d.tt.l.2.§.1.ff.ad municipalem.& l.honores.7.§.fin.ff.de decurionibus. Altera: Niſi pater nominato filio appellauit.l.2.C.de filijs familiâs & quemadmodum. Contradicit l.ſpurij.6.§.pater.ff.de decurionibus. Secunda exceptio eſt:Niſi filius emancipatus ſit, non in poteſtate patris.l.1.C.de filijs familiâs & quemadmodum. Cuius replicatio eſt: Niſi pater filium propterea emancipauerit, ne pro eo caueret.l.vlt.§.antepenult.ff.ad municipalem. Tertia exceptio eſt: Niſi filius infans ſit.l.Lucius.21.§.penult.ff.ad municipalem.& l.1.§.fin.C.de honoribus & muneribus. Quarta: Niſi filius ſit adoptiuus.reprobatur d.l.21.§.idem reſpondit.ff.ad municipalē. Quinta. Niſi priuignus ſit.l.& qui.3.§.vitricus.ff.de muneribus. Sexta: Niſi filius ob id teneatur, quòd tutores vel curatores darì non curauerit, vel non idoneos.l.2.§.ſed ſi filius.ff.ad municipalem. Septima: Niſi prius pater quàm filius conueniatur.l.libertus.17.§.filium.ff.ad municipalem.& l.1.in fin.C.de decurionibus. Octaua:Niſi id ex quo agitur, poſt mortem patris geſtum ſit.d.l.21.§.idem reſpondit.ff.ad municipalem.d.l.3.§.fin & l.etſi.15 ff de muneribus. Huius replicatio prima eſt: Niſi pater in vltima voluntate ſua cauit de ſumptibus, etiam poſt inſecutis.d.l.3.§.fin. Altera: Niſi pater promiſit de proprio patrimonio ſumptus.l.vnica.C.de periculo ſucceſſ. Hæc de patre nominati.

II.Regula, De patris hæredibus. Hi quoq; tenentur.l.1.C.de decurionibus. Cuius exceptio prima eſt: Niſi pater, antequam filius honorem geſſerit,deceſſerit.l.vnica.C.ſi poſt creationem. Alias exceptiones vide ſ̄.regula prox. Sunt enim eædem vtriuſq; regulæ exceptiones.

III.Regula, De hæredibus nominati. Hi quoque propoſita actione tenentur.l.vlt.§.1.ff.de adminiſt.rerum,& c.l.Impp.38.§.Impp.ff.ad municipalem.& l.cum te.4.C.quo quiſq; ordine conueniatur. Huius exceptio eſt: Niſi ex eo quod poſt mortem nominati contigit,agatur.l.1.§.fin.C.d.tt.& l.1.in princ.ff.de

operibus

operibus publicis. Altera: Niſi pœnæ perſecutio fiat: hæc enim non datur aduerſus hæredes. l. vltim. §. item reſcripſerunt. ff. de adminiſtratione rerum ad ciuit. pertinentium.

IIII. Regula, De nominatore. Aduerſus hunc quoque ex dolo vel culpa nominati datur actio. l. honor. 14. §. plebeij. ff. de muneribus. & l. ſine periculo. 4. in fin. C. de filijsfamiliâs & quemadmodum. Exceptio prima eſt: Niſi nominatus nondum ſit conuentus. l. quid ergo. 13. in prin. ff. ad municipalem. & l. cum te. 4. C. quo quiſq; ordine conueniatur. Secunda: Niſi hæres nominati nondum ſit conuẽtus. d. l. 4. Tertia: Niſi fideiuſſor nominati nondum ſit conuentus. l. 2. C. d. tt. & l. quid ergo. 13. ff. ad municipalem. Quarta: Niſi collega nominati nondum ſit conuentus. de quo vide ij. reg. 6. except. 3. Quinta: Niſi nominatus non ex ſuo facto teneatur, ſed ex eius quem ipſe nominauit. l. 2. C. de periculo nominatorum. Sexta: Niſi nominatus ex collegæ ſui facto teneatur. reprobatur d. l. 13. in fin. ff. ad municipalem. Septima: Niſi pœna petatur. l. libertus. 17. §. fin. ff. d. tt. Octaua: Niſi nominatus tempore creationis fuit idoneus. l. 2. §. ſi eo tempore. ff. de adminiſtrat. rerum ad ciuit. Nona: Niſi nominatus finito adminiſtrationis officio fuit ſoluendo. l. ordine. 15. §. in eum. ff. ad municipalem & l. 1. C. de periculo nominatorum.

V. Regula, De fideiuſſoribus. Aduerſus hos quoq; datur actio. l. vlt. §. Imperatores. ff. ad municipalem. & l. 2. C. quo quiſq; ord. conueniatur. Exceptio prima eſt: Niſi is pro quo fideiuſſum eſt, non ex ſuo, ſed eius quem nominauerat, facto conueniatur. l. libertus. 17. §. nominati. ff. ad municipalem. Secunda: Niſi pœna petatur. d. l. 17. §. fin. & l. vnica. C. de periculo eorum. Tertia: Niſi is pro quo fideiuſſum eſt, teneatur ob id, quòd minoribus tutores dari non curauerit, vel non rectè. l. 2. §. ſed ſi filius. ff. ad municipalem. Quarta: Niſi reus principalis ſit ſoluendo. l. curatores. 3. §. fin. ff. de adminiſtr. rerum ad ciuit. pertinentium.

VI. Regula: Collega quoq; ſui collegæ factum tenetur præſtare. l. vlt. §. item reſcripſerunt. ff. d. tt. l. Imperator. 11. ff. ad municipalẽ & l. 1. C. quo quiſq; ordine. Exceptio prima eſt: Niſi is qui geſſit, vel eius fideiuſſor, honore depoſito fuerit ſoluẽdo. d. l. 11. & l. ex perſona. 4. C. de probationib. Secunda: Niſi is qui geſſit, eiúſue hæredes, vel fideiuſſor nõdum fuerit conuentus. d. l. 11. ff. ad municipalem. l. quid ergo. 13. ff. eod. tt. l. curatores. 3. ff. de adminiſtr. rerum ad ciuitates pertinent. l. 1. & l. 2. in fin. C. quo quiſq; ordine cõueniat. Tertia: Niſi nominator eius qui geſſit, nondum ſit conuentus. d. l. 11. §. fin. cum l. ſeq. d. l. 13. d. l. 2. l. ſi ita. 3. & l. 4. C. eod. tt. Cuius replicatio eſt: Niſi pro indiuiſo munus ſit iniunctum, non ſeparatis portionibus. hoc enim caſu collega ante nominatorem eſt conueniendus. d. l. 2. & d. l. 3. Quarta exceptio eſſe videtur: Niſi collega, qui ex facto collegæ conuenitur, nihil geſſerit, nec conſenſerit ſe creari, & in patris fuerit poteſtate, cũ illi munus iniungeretur. ſed reprobatur l. Lucius. 21. in prin. ff. ad municipalem. Quinta: Niſi collegæ inuicẽ partiti fuerint operas, & inter eos conuenerit, vt alter alterius factũ præſtet. reprobatur l. 2. §. ius reipublicæ. & l. 3. ff. de adm. rer. ad ciuit. pertinẽt.

VII. Regula, De eo qui in munus vel in honorem ſuccedit. Hic factum ſui anteceſſoris præſtare non tenetur. l. prouidendum. 23. C. de decurionibus. Cuius exceptio prima eſt: Niſi ſucceſſor probauerit nomen quod fecit anteceſſor: tunc enim, ſi poſtea id nomen non ſit idoneum, ſucceſſoris periculum eſt, non anteceſſoris. l. Titio. 36. §. Titius. ff. ad municipalem. Altera: Niſi non reſpublica, ſed is qui cum anteceſſore tanquam cum publica perſona contraxit, agat: huic enim aduerſus ſucceſſorem etiam tanquam publicam perſonam competit actio. l. in honorarijs. 34. §. fin. ff. de actionib. & obligationibus.

VIII. Regula, De vxore nominati, proponitur l. vxorem. 11. C. de decurionibus.

IX. Regula, De fratre ſocio, l. licet. 7. C. eod. tt.

X. Regula, De eo qui cum poſſet publico nomine agere, non egit. l. 1. in fin. C. de periculo nominatorum. l. curatores. 3. §. prædium ff. de adminiſtrat. rerum ad ciuit. pertinentium.

XI. Regula, De eo qui ei, ex cuius adminiſtratione competit actio, bonorum ſuorum adminiſtrationem mandauit, habetur l. creditor. 60. §. fin. ff. mandati. Hactenus aduerſus quos ex mala adminiſtratione detur actio, ſit dictum.

III. QVID ET QVANTVM veniat in hac actione?

I. Regula, De vſuris. Vſuræ non debentur hac actione. l. conſtitutionibus. 24. & l. Lucius. 21. §. Paulus. ff. ad municipalem. l. vnica. C. de his qui ex officio quod, &c. Huius exceptio eſt: Niſi non ex culpa conueniatur, ſed ex dolo: vel quia pecuniam publicam penes ſe retinuerit, vel in ſuos vſus conuerterit. l. cum quidam. 17. §. penult. ff. de vſuris. l. vlt. in princ. & §. fin. ff. de adminiſt. rerum ad ciuitates.

II. Regula: Curatores, ſi in bonis diſtrahendis negligenter ſe geſſerint, in ſimplum: ſi per fraudem, in duplum tenentur. d. l. vlt. §. item reſcripſerunt.

III. Regula: Pater filij nomine in ſolidum tenetur. approbatur & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. prox. reg. 1.

IIII. EVENTVS ACTIOnis propoſitæ?

Condemnato nomine ſui collegæ, actio aduerſus collegam eiuſq; hæredes eſt præſtãda. l. 2. §. ius reipub. ff. de adminiſt. rerum ad ciuit. pertin. Planè nominator eius nomine quem nominauit cõdemnatus, actionem aduerſus eius collegam nõ habet: quod exceptionis loco notandum. l. & ei. 12. ff. ad municipalem.

DE CVRSV PVBLICO, & munere nauiculario.

Cap. XL.

HActenus de muneribus & honoribus in genere actum eſt. ſequuntur nunc muneris duæ ſpecies: vna curſus publici, altera nauiculariorum. Vide item M. I. R. lib. 3. cap. 1. reg. 145.

I. AD CVIVS CVRAM ET officium pertineat munus curſus publici?

Ad agentes in rebus pertinet. l. 2. & l. agentes. 4. C. de curioſis & ſtationarijs.

II. QVIBVS *exhibitio curſus publici ſit committenda, definitur l.publici.14. & l.curſum.22. §. fin. C.de curſu publico.*

III. QVI TENEANTVR AD onus curſus publici?

Omnes ſine diſcrimine.l.nullus.21.C.d.tt.

IIII. AD QVID PRAESENtandum teneantur?

Ad pabula & pecuniam,non ad ipſos equos,nec paraueredos.l.comperimus.19.C.d.tt.

V. DE *vſu curſus publici in quibuſdam locis tollendo proponitur l.curſum.22.C.eod.tt.*

VI. DE PERSONIS CVRſus publici.

I.Regula,De mulione euectioni deputato non ſubtrahendo,præcipitur l.nemo.17.C.de curſu publico.

II.Regula,De ſtabularijs & equorum curatoribus non ſpoliandis,l.non patimur.13.C.eod.tt.

VII. DE EQVIS ET REBVS curſus publici.

I. Regula, De equis curſus publici flagello tantùm agitandis,proponitur l.1.C.d.tt.

II. Regula, De equis ad alios vſus non vſurpandis, l.2.in prin. & l.grauiſſima.10.C.d.tt.

III.Regula, De ſtabulis equorum, habetur l.in omnibus.7.C.d.tt.

IIII. Regula, De pabulis equorum, l.animalia. 18.C.d.tt.

V.Regula,De ornatu equeſtri, ſella.frenis & auerta,l.quoniam.12.C.de curſu publico.

VI.Regula, De curribus reparandis, l.in omnibus. 7.C.d.tt.

VIII. QVIBVS COMPETAT IVS vtendi publici curſus?

I.Regula huius loci,De præſidibus & rationalibus, habetur l.2.C.d.tt.

II. Regula,De ſenatu, l.euectionum.6. C.de curſu publico.

III. Regula, De eo cui iudex conceſſerit, l. iudicibus.9.C.eod.tt.& l.2.C.de cohortalibus.

IIII.Regula, De priuatis,l.grauiſſima.10.& l.nullus.11.C.de curſu publico.

V.Regula, De legatis gentium,l.euectionum.6. & l.bis tantummodo.16.C.eod.tt.

VI.Regula, De ducibus, cohortalibus & apparitoribus, conſtituitur l.iudicibus.9. & l.nemo.20. C. eod.tt.

IX. ANTECEDENTIA CVRſum publicum.

De ſerie euectionis inſpicienda, & à iudice cognoſcenda, proponitur l. euectiones.3. C. de curſu publico.

X. QVOT *vtendum curribus & equis à ſingulis, definitur l.parhippum.4.l.ſi quis.15. & l.vltima. C.eod.tt.*

XI. DE VIA CVRSVS publici.

Si quis per aliud iter vſus fuerit curſu publico, proponitur l.ſi quis.5.C.de curſu publico.

XII. DE *denis curribus ſingulis diebus ex vtraque parte dimittendis,habetur l.vt agendi.8.C.d.tt.*

XIII. EVENTVS, *ſi quis formam ac tempus euectionis non obſeruauerit, proponitur l.euectiones.3. C.d.tt. Hactenus de curſu publico.*

DE MVNERE NAVIculario.

I. Regula: Prædia nauiculariorum huic muneri ſunt obnoxia: & ſi fuerint alienata, cum ſuo onere ad emptorem vel alium ſucceſſorem tranſeunt. l. 2. C.de prædijs & omnibus rebus naucul. Cuius exceptio prima eſſe videtur: Niſi domus nauicularij empta ſit. ſed reprobatur,certo tamen modo, iam d.l.2. Secunda exceptio: Niſi Imperator rem nauiculariam emerit.reprobatur l.1.C.eod.tt. Tertia: Niſi inter venditorem & emptorem conuenerit, vt venditor onus in ſe recipiat. reprobatur l.hi qui.3.C.d.tt. Huc etiam pertinet l.vlt.C.de naufragijs.

II.Regula: Pro vno nauiculario omnes alij pro rata tenentur.l.vlt.C.de naufragijs. Reliqua de munere nauiculario vide *§. eod. lib. capite 14. de tributis tranſmittendis.* *Hactenus igitur de muneribus & honoribus, necnon de vniuerſo iure publico ſit dictum.*

PARTIS PRIMAE DE IVRE PVBLICO FINIS.

METHODI IVRIS CIVILIS PARS SECVNDA:

DE IVRE QVOD IN PERSONIS HAbemus, cum ſuis cauſis & actionibus.

DE IVRE INTER MARItum & vxorem, item inter parentes & liberos.

LIBER QVARTVS.

Diſpoſitis ijs quæ publici ſunt iuris, ſequuntur nunc iura priuata diſponenda, primùm quidem ea quæ in perſonis, deinde quæ in rebus conſiſtunt. Inter ea verò quæ in perſonis conſiſtunt, primum locum obtinet matrimonium, ſeu ius inter maritum & vxorem. Quod iuxta ordinem quatuor temporum proponemus, matrimonij ſcilicet contrahendi, contracti, diſſoluendi & diſſoluti. quibus iura concubinatus ſubijciemus. Iura autem dotis & antenuptialis donationis, quia varia & multiplicia ſunt, ſeparatim proponentur. Quæ deinceps ea quæ de parentibus & liberis in iure continentur, non inconcinnè conſequuntur.

DE SPONSALIBVS.
Caput I.

PRIMO, *Definitio ſponſaliorum proponitur l.1. ff. de ſponſalibus. M.I.P. lib.4. capite 11. quæſt.1. M.I.R. lib.5. cap.8. reg.1.*

II. RATIO *nominis l.2. cum lege ſequente. ff. eod. tt. M.I.P. d.q.1. & M.I.R. d. reg.1.*

III. DE CAVSA SPONſaliorum, eiusq́ue exceptionibus.

Conſenſu ſponſalia contrahũtur. l. ſponſalia ſicut. 11. ff. de ſponſalibus. M.I.P. d. cap.11. q.4. reg.1. M.I.R. d. cap.8. reg.5. Huius regulæ, necnon ſponſaliorum exceptiones hæ ſunt.

I. Exceptio: Niſi ſponſalia contrahantur inter eos easq́ qui quæ'ue nuptias contrahere prohibentur. l. ſi quis tutor. 61. §. quamuis. ff. de ritu nuptiarum. l. tutor. 15. & l. oratio. 16. ff. de ſponſalib. M.I.P. d. reg.1. except.1. M.I.R. d. reg.5. except.1. Sane qui quæ'ue inter ſe nuptias contrahere prohibeantur, dicetur j. in ſequent. cap. ib. Propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt in impuberibus. Quæ proponitur l. quæſitum. 9. & l. in ſponſalib. contrahẽdis. 14. ff. de ſponſalibus. M.I.P. d. except.1. repl.1. M.I.R. d. except.1. replic.1. Cuius duplicatio eſt: Niſi minores ſint ſeptem annis. d. l.14. verſ. ſi non ſint minores. ff. de ſponſalib. M.I.P. d. repl.1. dupl.1. vbi diſtinguitur. M.I.R. d. repl.1. duplic.2. Altera eſt in eo, qui ſponſalia cõtrahit cum ea, quæ ex ea prouincia, quam adminiſtrat, eſt oriunda. quæ habetur l. ſi quis officium. 38. in prin. ff. de ritu nuptiarum. & l. vnic. in fin. C. ſi rector prouinciæ, &c.

II. Exceptio: Niſi furioſus furioſáue ſponſalia contrahat. approbatur ſimul & diſtinguitur l. furor. 8. ff. de ſponſalibus.

III. Exceptio: Niſi inter abſentes ſponſalia contrahantur, reprobatur l. ſufficit. 4. ff. de ſponſalib. & l. vlt. ff. eod. tt.

IIII. Exceptio: Niſi nudo conſenſu, ſine ſtipulatione vel arris ſponſalia contrahantur. reprobatur l. ſufficit. 4. ff. de ſponſalib. Planè ſola deductione in domum viri ſponſalia facta non videntur. l. quæſitum. ff. eod. tt.

V. Exceptio: Niſi ſine ſcriptura ſponſalia contrahantur. reprobatur l. in ſponſalibus. 7. in princ. ff. de ſponſalibus.

VI. Exceptio: Niſi non conſentiant ij qui deſpondentur. & ij quorum conſenſus in nuptijs requiritur. d. l.7. l. hæc ita. 5. l. ſi puellæ. 6. in fin. l. ſponſalia. 11. in fin. & l. filiofamiliâs. 13. ff. eod. tt. M.I.P. d. reg.1. except.2. vbi diſtinguitur. Huius replicatio prima eſt: Niſi non euidenter diſſentiat. d. l.7. in fin. & l. ſed ea quæ. 12. in prin. ff. eod. tt. M.I.P. d. except.2. replic.1. Altera: Niſi dignum & honeſtum ſponſum pater filiæ deligat. hoc enim caſu filiæ conſenſus neceſſarius non eſt. d. l.12. Reliquas replicationes vide j. cap.4. exc.6.

VII. Exceptio: Niſi ſponſalibus renuncietur. l.1. C. de ſponſalibus. & l.2. in fin. C. de repudijs. M.I.P. d. reg.1. except.5. M.I.R. d. reg.5. except.6. Modus renunciandi ſponſalibus proponitur l.2. §. in ſponſalibus. ff. de diuortijs. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi tutor ſponſæ ſine eius conſenſu renunciauerit. l. ſi puellæ. 6. ff. de ſponſalib. l.4. C. eod. tt. Secũda: Niſi pater ſponſæ ſine eius conſenſu renũciauerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. in poteſtate. 10. ff. de ſponſalibus. Cuius duplicatio eſt: Niſi filia ſit in poteſtate patris renunciantis. d. l.10. Tertia replicatio eſt: Niſi impubes ſponſalib. renunciauerit. M.I.P. d. except.5. replic.1. Cuius duplicatio eſt: Niſi tutor impuberis conſentiat. d. l.6. verſ. niſi fortè. ff. de ſponſalib. M.I.P. d. repl.1. dupl.1. Quarta: Niſi nuncium non ſit remiſſum. l.2. §. in ſponſalib. ff. de diuortijs. & l. dotis fructus. 7. §. fin. ff. de iure dotiũ. Plures replicationes vide M.I.P. d. exc.5. & M.I.R. d. exc.6.

VIII. Exceptio: Niſi furor alterutrius interueniat. reprobatur l. furor. 8. in fin. ff. de ſponſalibus. M.I.P. d. reg.1. except.10. in fine.

IX. Exceptio: Niſi ſponſus vltra biennium nuptias differat. l.2. C. de ſponſalibus. Huius replicatio prima

eſt: Niſi ſponſus peregrè abſit. d.l.2. Cuius duplicatio eſt: Niſi per triennium abſit. l.2. C. de repudijs. M.I.P.d. reg.1. except.9. M.I.R.d. reg.5. except.10. Altera replicatio eſt: Niſi iuſta & neceſſaria cauſa ſubſit, quo magis ſpōſus nuptias differat. l. ſæpe.17. ff. de ſponſalibus.

X. Exceptio: Niſi ſponſus ſponſáue religionis habitum adſumat. l. Deo nobis.42. in prin. C. de epiſc. & clericis. & Nouell. c.123. § porrò legitimis. M.I.P.d. reg.1. except.11. vbi etiam diſtinguitur. Hæc de exceptionibus aduerſus ſponſalia, necnon de cauſis quibus ſponſalia diſſoluuntur.

IIII. EVENTVS, SI SPONſalia fuerint diſſoluta.

I. Regula, De arra. Si nuptiæ non ſequantur, quod arræ nomine datum eſt, reſtitui debet. l. arris.3. C. de ſponſalibus. M.I.R.d. cap.8. reg.6. Cuius exceptio eſt: Niſi ſponſus ſponſáue ſponſalibus renunciauit. d.l.3. Huius exceptionis eædem ſunt replicationes, quæ ſunt ſequentis regulæ except. Quod approbatur l. mulier.5. §. quæ omnia. C.d.tt. & l. ſi legibus.15. in fine. C. de epiſcopali audientia.

II. Regula, De condictione dupli. Si ſponſa in cauſa fuit, quo minus nuptiæ ſequantur, duplum eius quod arræ nomine accepit, reſtituere cogetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. mulier.5. C. de ſponſalibus. Huius regulæ diſtinctio, ſeu exceptio prima eſt: Niſi ſponſa minor fuerit vigintiquinque annis, cum arras accepit. d.l.5. verſ. in ſimplum. Cuius replicatio eſt: Niſi veniam ætatis impetrauerit. d.l.5. in prin. ibi: vel poſt impetratam. Secunda exceptio eſt: Niſi matrimonium inter ſponſum & ſponſam legib. ſit interdictum. d.l.5. verſ. quæ ita cuſtodiri. Huius exemplum eſt: Si is qui prouinciam adminiſtrat, eiúſue filius, nepos, cognatus, cum aliqua eiuſdem prouinciæ ſponſalia contraxerit. quod proponitur l. vnica. C. ſi rector prouinciæ vel ad eum pertinentes, &c. Concordat huic exemplo l. ſi quis officium.38. in princ. ff. de ritu nuptiarum. Tertia propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi ob aliam iuſtam cauſam ſponſa ſpōſalibus renunciauerit. d.l.5. Quæ autem ſint iuſtæ cauſæ renunciandi ſponſalibus, præter eam in d.l.5. verſ. his hoc quoque, enumeratas, vide ſ. quæſt. proxima, inter exceptiones. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ſponſa ante acceptas arras ſciuerit illā cauſam, ob quam poſtea nuptias detrectat. d.l.5. verſ. ſiquidem probatum fuerit. Concordat propoſitæ exceptioni eiuſq́; replicationi l. ſi legib.15. C. de epiſcopali audientia. Quarta exceptio eſt: Niſi ſponſus ſponſáue religionis habitum aſſumat, & ob id ſponſalib. renunciet. Hæc exceptio ſpecies eſt exceptionis præcedētis, & approbatur ſpecialiter per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. prox. except.10. Quinta exceptio eſt: Niſi mors alterutrius interuenerit. l. arris.3. C. de ſponſalib. Hæc de exceptionib. propoſitæ regulæ ſeu condictionis dupli. Nunc aduerſus quos hæc actio competat, quodq́; ſit eius adfine remedium, videndum eſt. Non ſolùm autem aduerſus ſponſam, ſed & aduerſum eius parentes, qui arram acceperunt, hæc dupli cōdictio datur. l. mulier.5. §. patrem verò. C. de ſponſalibus. Adfine autem propoſitæ condictionis remedium, eſt actio ex ſtipulatu de eo quod inter contrahentes conuenit præſtando, ſi alterutra pars ſponſalibus renunciet. quod approbatur d.l.5. §. penult. Huius actionis ſeu adfinis remedij exceptio eſt: Niſi id quod pœnæ nomine præſtandum conuenit, quadrupli pœnam excedat. d. §. penult.

De condictione dotis nuptijs non ſecutis.

III. Regula: Nuptijs non ſecutis, dos repetitur. ipſo quidem iure ſubſiſtit, tāquam cauſa dati non ſecuta, eiuſq́; exemplum proponitur l. ſi tutor vel curator.7. in fine. C. de interdicto matrimonio. M.I.R.d. cap.8. reg.7. verùm exceptio prima eſt: Niſi nuncium remiſſum non ſit. l. dotis fructus.7. §. fin. ff. de iure dotium. Secunda: Niſi inutiliter nuncium ſit remiſſum. approbatur ſimul & diſtinguitur exēplo l. in poteſtate.10. ff. de ſponſalib. Tertia: Niſi reus non ſit ſoluendo, ſintq́; & alij eius creditores. Hæc exceptio reprobatur: quia mulier priuilegio dotis cæteris præfertur creditoribus. quod approbatur etiam in actione propoſita l. ſi ſpōſa.74. ff. de iure dotium. & l.2. §. fin. cum ll. ſequentib. ff. de priuilegijs creditorum. Quarta: Niſi per actricem ſtet, quo minus nuptiæ ſequantur. reprobatur per ea quæ dicta ſunt ſ. reg. prox. in fin. Concordat l. videamus.38. in prin. ibi: ſed etſi per. ff. de vſuris & fructib. Quinta exceptio eſt: Niſi dolo eius qui dotem repetit, iniuſtum matrimonium ſit contractum. l. falſus tutor.11. §. fin. ff. quod falſo tutore authore.

Quibus dotis condictio vel vindicatio competit?

IIII. Regula: Nuptijs non ſecutis, regulariter ipſi mulieri cōdictio dotis competit, non alij. Cuius exceptio eſt: Niſi alius pro muliere dotem dederit: tunc enim is qui dedit, dotem repetet, non mulier. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi mulier ita.59. §. fin. ff. de iure dotium. & l. ſi ego.9. in prin. ff. eod. tt. Huius replicatio eſt: Niſi alius mulieri donaturus pro ea dotem dederit. tunc enim mulieri eiúſue domino datur condictio. d. §. fin. & l. licet.43. §. quoties. ff. eod. tt.

Quid veniat in condictione dotis?

V. Regula: Verū res, an æſtimatione condici debeat, definitur l. in reb. dotalib.17. §. fin. ff. de iure dotium.

VI. Regula, De fructibus etiam reſtituendis, proponitur l. videamus.38. in prin. ff. de vſuris & fructib.

Quæ actio ad dotem repetendam nuptijs non ſecutis competat?

VII. Regula: Condictio & vindicatio dotis competit diuerſo reſpectu l. dotis fructus.7. § ſi res. ibi: proinde. ff. de iure dotiū. & l. ſi ego Seia.9. in prin. ff. d. tt.

VIII. Regula: Interdum de dote actio eſt. Qui caſus proponitur l. deniq; Cinna.6. cū lege ſeq. ff. de ritu nuptiarum.

IX. Regula: Depoſiti quoq; actio in caſu competit, qui proponitur l. Lucius Titius.27. ff. depoſiti. Poſtremo, ſecutis nuptijs, ſoluto matrimonio ad dotem repetendam ex ſtipulatu actio competit: de qua dicetur). Nunc ad reliquos effectus ſponſaliorum diſſolutorum tranſeamus.

X. Regula, De eo quod ante nuptias donatum eſt, nuptijs non ſecutis repetendo, proponitur l. cum veterum.15. C. de donationib. ante nuptias. Cuius exceptio prima eſt: Niſi donator ſponſalib. renunciauit. d.l.15.

d.l.15. Secunda: Niſi oſculo interueniente, mors alterutrius nuptias impedierit, hoc enim caſu non niſi pro dimidia parte donatum repeti poteſt. l. ſi à ſponſo.16.C.d.tt. Cuius replicatio eſt: Niſi ſponſa donatum repetat: huic enim propoſita exceptio nõ obſtat. d.l.16.§.fin. Plura de regula propoſita vide ĩ.eod.lib. cap.20.quæſt.4.reg.3.except.2. Hactenus de ſponſalibus, eorumq́; diſſolutorum euentis eſt dictum.

DE NVPTIIS.
Caput II.

PRIMO, definiuntur nuptiæ Inſtit. de patria poteſtate.§.1.& l.1.ff.de ritu nuptiar. M.I.P. lib.4.cap.12.q.1.M.I.R.lib.3.cap.8.reg.10.

II. PROPRIVM nuptiarum contrahendarum proponitur l.ſemper.42.in prin. ff d.tt. Concordat iiſdem verbis l.ſemper.157.ff.de reg.iuris.

III. EVENTVS ET POENAE iniuſtarum nuptiarum.

I. Regula: Liberi ex iniuſtis nuptiis procreati, ſpuriis ſimiles ſunt. Inſt.de nuptiis.§.ſi aduerſus ea. & l. ſi quis.6 C.de inceſt.nuptiis.M.I.P.d.cap.12.quæſt.6. reg.10.M.I.R d.cap 8 reg.17. Exemplum proponitur l.Paulus reſpondit 11 ff.de ſtatu hominum. Propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi per ignorantiam iniuſtæ nuptiæ ſint contractæ, eaq́; longo tempore durauerint. l. diuus Marcus.58.de ritu nuptiar. M.I.P. d.reg.10.except.1.M.I.R.d.reg.17.except.1.

II. Regula: Iniuſtis nuptiis exiſtentibus, nec dos nec donatio propter nuptias intelligitur. Inſt. de nuptiis. §.ſi aduerſus ea.l.inceſtæ 52 & l.à diuo Pio.59. ff.de ritu nupt.M.I.R.d.cap 8.reg.18.

III. Regula: Id quod dotis vel donationis nomine datum eſt, fiſco vindicatur. l.qui cõtra.4 & l.ſi quis. 6.verſ.dos ſi qua. C.de inceſtis nuptiis. M.I.R. d.cap. 8.reg.19. Exceptio prima eſt: Niſi per errorem & ignorantiam iniuſtas contraxerit nuptias.d.l.4. M.I. R.d.reg.19.except.1. Cuius exemplũ proponitur Nouell.c.22.§ ſi verò cum quis. & l.à diuo Pio.59. ff.de ritu nupt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi craſſus error ſit, & ſupina ignorantia.d.l.4. Altera: Niſi errore comperto, nihilominus in eo matrimonio perſeuerauerit.d.l.4.verſ.quos tamen. Secunda exceptio eſt: Niſi minor vigintiquinque annis iniuſtas contraxerit nuptias.d.l.4. Sed & eadẽ huius quæ ſuperioris exceptionis replicatio eſt, talis ſcilicet: Niſi maior ætate factus, in iniuſto matrimonio permanſerit.d.l.4. Tertia propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi tutor pupillã vel curator adultã ſuam in vxorem duxerit, vel filio ſuo deſponderit: hoc enim caſu non fiſcus, ſed puella dotem repetit. l.ſi tutor vel curator.7. in fin. C. de interdicto matrimonio inter pupillam. Quarta: Niſi is qui prouinciæ præeſt, aliquã ex ea prouincia in vxorẽ duxerit: hæc enim mulier eiúſue heres dotis repetitionem ſaluam habet. l.præfectus.64. in fin.ff.de ritu nuptiarum. Quinta: Niſi filia inuito patre nuptias iterauerit: hoc enim caſu pater dotem repetere poteſt. l.ſi vt proponis.7. C. de nuptiis. Sexta: Niſi nuptiæ poſtea conualeſcant. approbatur exemplo l.29.in prin.ff.de iure dotium.

IIII. Regula: Quid & quantum ex iniuſto matrimonio dotis nomine fiſco vindicãdum, definitur l.dote.62.ff.de ritu nuptiarum.

V. Regula: Iniuſtis nuptiis contractis, quod vir vxori, vel vxor viro in teſtamento vel ſine teſtamento reliquerit vel donauerit, fiſco vindicatur. approbatur ſimul & diſtinguitur ĩ.lib.12.cap.3.except.20.

VI. Regula, De pœna inceſtarum nuptiarum, proponitur l.ſi quis.6.C.de inceſtis nuptiis. Qua conſtituitur, quòd mortuo eo qui inceſtum commiſit, aſcendentibus, deſcendentibus, & ex latere fratre, ſorore, patruo & amita non extantibus, fiſcus ei ſuccedat. Quæ pœna mutatur. Nouell.c.12.in prin. vſq; ad §.at cum inter. vbi etiam viuentis bona publicãtur & addicuntur fiſco. Cui concordat Nouell.c.154.M.I.P.d. quæſt.6.reg.11.M.I R.d.cap.8.reg.20.

VII. Regula: Ei qui inceſtas contrahit nuptias, libera teſtandi facultas aufertur.l.ſi quis.6.C.de inceſtis nuptiis. Sed & alias inceſti pœnas vide ſ̃.lib.1.cap. 28.quæſt.2.cauſa 16.

VIII. Regula: De pœna, ſi tutor pupillam ſuam in vxorem duxerit, dicetur ĩ.cap prox.

IX. Regula: Si quis duas vxores duxerit, quid iuris, dicetur itidem ĩ.cap.prox.

X. Regula: Si mulier intra annum vel quinquennium nuptias iterauerit, vide ĩ.cap.4. Sed & ſecundarum nuptiarum euentus, vide ĩ.cap.4.

DE EXCEPTIONIBVS ADVERſus nuptias, ex perſonis nuptias contrahentium deſumptis. Cap. III.

HActenus euentus iniuſtarum nuptiarum propoſiti ſunt: nunc quæ ſint iniuſtæ nuptiæ, videndum. Regulariter autem nuptiæ iuſtæ cenſentur: cuius regulæ exceptiones plures ſunt, partim ex perſonis nuptias contrahentium, partim ex aliis circumſtantiis deſumptæ, quæ ſequuntur.

I. Exceptio: Niſi ii nuptias inuicem contraxerint, qui parentum liberorúmue locum inter ſe obtinent. Inſtit.de nuptiis. § ergo non omnes l.nuptiæ.53. & l. vlt.ff.de ritu nupt.M.I.P.lib.4.cap.13.except.1. M.I. R. d.cap.8.reg.21. except.1. l.nemini liceat. 17. C.de nupt. Replicatio prima eſſe videtur: Niſi per adoptionem parentum liberorúmue loco inuicem eſſe cœperint. ſed reprobatur d.§.ergo non omnes. Inſtit.de nuptiis. & l.quin etiam.55.in prin.ff.de ritu nupt. M.I. P.d.except.1.repl.1.M.I.R.d.except.1.replic.1. Planè admittitur, ſi rurſus emancipatus duxerit. d.l.55.§. patris.M.I.P.d.repl.1.diſt.1.M.I.R.d.replic.1.diſtin.1. Secunda replicatio eſſe videtur: Niſi vulgò quæſitam filiam quis in vxorẽ duxerit ſed reprobatur l.adoptiuus.14.§.vnde nec vulgò.ff.de ritu nupt. Tertia: Niſi dubitetur, an pater ſit eius quam ducturus eſt. reprobatur d.l.14.§.ſeruiles, in fin. Quarta: Niſi ſeruilis cognatio ſit. reprobatur d.§.ſeruiles. Concordat Inſt. de nuptiis. item l.libertinus.8.ff.de ritu nupt. Quinta replicatio eſſe videtur: Niſi ex iniuſtis nuptiis parẽtum liberorúmue locum inter ſe obtineant. verùm & hæc reprobatur l.& nihil intereſt.54.ff.de ritu nupt.

II. Exceptio: Niſi ii qui ex trãſuerſo gradu cognationis iunguntur, nuptias inuicem contraxerint. Inſt. de nuptiis. §.inter eas quoq;. l.vlt.ff.de ritu nuptiar.

& l.nemini liceat.17.C.de nuptijs.M.I.P.d.except.1.in prin.& M.I.R.d.except.1.in prin. Huius exceptionis exemplum primum eſt in fratre & ſorore, quod iam allegatis ll.proponitur. Secundum in fratris & ſororis filia,nepte,pronepte, proponitur Inſtit.de nuptijs. §.fratris.l.ſororis.39.in prin. ff.de ritu nupt. l.nemini liceat.17. C.de nuptijs. & l.neſandiſſimum.2.C ſi nuptiæ ex reſcripto petantur. Tertium exemplum in amita & matertera, item in amita magna & matertera magna,habetur Inſt.de nuptijs.§.item amitam.l.per adoptionē.17.§.amitam. ff.de ritu nuptiar. & l.nemini liceat.17.C.de nuptijs. Propoſitæ exceptionis replicatio prima eſſe videtur: Niſi per adoptionē ſint cognati.ſed reprobatur in primo exemplo,Inſt.de nuptijs.§.ſed ſi qua per.item in tertio, d.l.17.§.fin. ff.de ritu nupt. & Inſtit. d.§.item amitam. M.I.P.d.repl.1.M.I.R.d.repl.1. Planè admittitur primum in ſecundo exemplo,Inſt.de nuptijs.§.eius verò. & l.ſi qua mihi.12.§. adoptiuæ.ff.de ritu nuptiarum. Deinde in ſorore patris adoptiui, d.§.adoptiuæ. Tertiò admittitur, ſi adoptio fuerit per emācipationem diſſoluta.Inſtit.de nuptijs.§.ſed ſi qua.l.per adoptionem.17.in prin.& l.quin etiam.55.§.patris.ff.de ritu nuptiar. M.I.P.d.repl.1.diſt.1. M.I.R. d.repl.1. diſt.3. Quartò, ſi naturalis fuerit emancipatus. d.l.17. item Inſt.d.§. ſed ſi qua. Hæc de prima replicatione reprobata cum ſuis diſtinctionibus. Secunda replicatio: Niſi ex iniuſto matrimonio vel coitu cognatio deſcendat.reprobatur l.& nihil intereſt.54.ff.de ritu nupt. Tertia: Niſi ſeruilis cognatio ſit. reprobatur per ea quæ dicta ſunt ſ̄.except.prox.repl.4. Quarta replicatio eſt: Niſi duorum fratrum vel ſororum liberi nuptias contraxerint. Inſtit.de nuptijs. §.duorum. l.celebrandis.19.C.de nuptijs.l.2. C.de inſtit.vel ſubſtit. ſub condit. & l.ſi nepotem.3. ff. de ritu nuptiarum. Contradicit M.I.P.d except.1.replic.2.

III.Exceptio: Niſi inter adfines nuptiæ contrahantur.Inſt.de nuptijs.§.adfinitatis. M.I.P. d.cap.13.except.2. M.I.R.d.reg.21.except.2. Sed & huius exceptionis ſpecies ſunt exceptiones proximè ſequentes. Replicatio autem generalis videtur eſſe talis: Niſi ſeruilis adfinitas ſit. Sed reprobatur l.adoptiuum.14. §. idem tamen.ff.de ritu nuptiar.

IIII.Exceptio: Niſi quis priuignam ſuam in vxorem duxerit.Inſt.de nuptijs.§.adfinitatis. & l.nemini liceat.17.in fin.C.de nuptijs. Huius replicatio prima videtur eſſe: Niſi vxoris non filia,ſed neptis ſit, vel proneptis.ſed reprobatur l.adoptiuus.14. §.priuigna. & l.Ariſto. 40. ff.de ritu nuptiar. Altera: Niſi filia poſt vxorem repudiatam nata ſit. reprobatur l.ſi qua mihi.12.§.ſi vxor.ff.d.tt. Inſt.de nuptijs.§.ſi vxor.

V.Exceptio: Niſi quis nurum ſuam in vxorem duxerit.approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ̄.excep.prox. in prin.M.I.P.d.c.13.except.3. Replicatio prima eſſe videtur: Niſi non filij, ſed nepotis vel pronepotis vxor ſit. ſed reprobatur l.adoptiuus.14. §. nurus. ff.de ritu nuptiar. Secunda: Niſi non vxor, ſed ſponſa filij fuerit.reprobatur Inſtit.de nuptijs.§.ſi vxor,in fine.& l.ſi qua mihi.12. §.ſed & per. ff.de ritu nupt. Tertia: Niſi non filij, ſed priuigni vxor fuit . reprobatur l.vxorem.15.ff.de ritu nuptiar. Quarta: Niſi non naturalis,ſed adoptiui filij vxor fuit. Et hæc reprobatur l.adoptiuus.14.in prin.ff.de ritu nuptiar.

VI.Exceptio: Niſi quis ſocrum ſuam in vxorem duxerit. Inſtit.de nuptijs.§.ſocrum quoque. l.nemini liceat.17.in fine.C.de nuptijs. Huius replicatio prima eſſe videtur: Niſi nō vxoris quondam mater,ſed auia vel proauia ſit. ſed reprobatur l.adoptiuus.14. §.itaque.ff.de ritu nuptiar. Altera: Niſi non mater,ſed nouerca fuerit vxoris quondam meæ. Et hæc reprobatur l.vxorem.15.in fin.ff.de ritu nuptiar.

VII.Exceptio: Niſi quis nouercam ſuam in vxorē duxerit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. except.prox.in prin.M.I.R.d.reg.21.except.3. Replicatio prima videtur eſſe: Niſi non patris,ſed aui vel proaui quōdam vxor fuerit. ſed reprobatur l.adoptiuus.14. §.nunc videamus. ff.de ritu nuptiar. Secunda: Niſi non patris naturalis,ſed adoptiui vxor fuerit.reprobatur d.§.videamus. & ead.l.in prin. Planè admittitur, ſi poſterior maritus à priore fuerit adoptatus,poſtquam prius matrimonium fuit ſolutū, & poſterius contractum. l.ſi qua mihi.12. in princ. ff.d.tt. Tertia replicatio eſſe videtur: Niſi non vxor, ſed ſpōſa patris fuerit. ſed reprobatur d.l.12.§.1. Inſtit.de nuptijs. §.ſi vxor, in fine. Quarta: Niſi non vxor, ſed concubina patris fuerit . reprobatur l.liberi.4. C.de nuptijs.

VIII.Exceptio: Niſi fratris vxorem quis duxerit. l.fratris.5.C.de inceſtis nuptijs. & l.vlt. C.eod.tt. M.I.P.d.cap.13.except.4.M.I,R.d.reg.21.except.4.Huius replicatio videtur eſſe: Niſi cum fratre non coierit.verùm reprobatur l.licet quidam.8.C.d.tt.

IX. Exceptio: Niſi quis vxoris quondam ſuæ ſororem in vxorem duxerit. l fratris.5. C. de inceſtis nuptijs.M.I.P.d.cap.13.except.5.

X. Exceptio: Niſi nouercæ vel vitrici filiam in vxorem duxerit.vel filio nupſerit.reprobatur Inſt.de nuptijs.§.mariti.et l.generali.34.§.inter.ff.de ritu nup.

XI.Exceptio: Niſi priuignæ filiam in vxorem duxerit.approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ̄.excep.4.repl.1. Hactenus ergo de adfinib.& cognatis ſit dictum.

XII.Exceptio: Niſi tutor pupillam,vel curator adultam ſuam in vxorem duxerit. l.ſi tutor vel curator.7.C.de interdicto matrimonio. l.libertum. 65. in prin.& l.non eſt matrimonium.67.in prin. ff.de ritu nuptiar. Ratio proponitur ī.except.19. Replicatio prima eſt: Niſi pupilla quondam ſua viceſimum quintum annum exceſſerit. d.l.67. Secunda: Niſi pater pupillæ tutori eam deſponſauerit, vel teſtamento deſtinauerit.d.l.67.& l.tutor vel curator.36 ff.eod.tt. Tertia: Niſi mater pupillam tutori nuptum collocauerit. reprobatur l.quanquam.63.in princ.ff. de ritu nuptiar. Quarta eſt: Niſi curatori rationes tutelæ tutor reddiderit.d.l.63.§.fin. Quinta: Niſi ventrī boniſq; curator ſit datus.reprobatur l.non ſolum.68. §.& ſiquidem.ff.de ritu nuptiar. Sexta: Niſi exiguo tempore tutor vel curator fuerit. reprobatur d. §.& ſiquidem. Septima: Niſi tutor bene tutelam adminiſtrauerit.reprobatur d.l.68.§.fin. Octaua: Niſi reſcriptum Imperatoris impetrauerit, vt liceat. l.ſi tutor vel curator.7. ibi: nullo diuino impetrato beneficio.C.de interdicto matrimonio. Nona: Niſi tutor

honoris

honoris cauſa ſit datus. reprobatur l.ſi quis tutor. 61. §.quid ergo.ff.de ritu nuptiarum. Decima: Niſi tutor ceſſet in tutela adminiſtranda. reprobatur d.l.61. §.quin autem ille. Vndecima: Niſi tutor nominatus excuſatione ab tutela oppoſita pupillam duxerit.d.l. 61.§.quid ergo ſi cum. Duodecima: Niſi pupilla tutori non ſit nupta, ſed tantùm deſponſa. reprobatur d.l.61.§.quamuis. Decimatertia: Niſi non tutor, ſed alius pupillam poſt pubertatem in vxorem duxerit. Hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm diſtinguitur exceptionibus ſequentibus. Decimaquarta: Niſi non pupillam, ſed pupillæ matrem vel hæredem tutor vxorem duxerit. De hac quoq; re dicetur j.except.22.cum ſequent.

XIII. Exceptio: Niſi inter filium tutoris & pupillam nuptiæ contrahãtur. approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄.except.prox.in prin. Quibus concordat l.ſi patris.6. C.de interdicto matrimonio. Replicatio prima eſt: Niſi pupilla viceſimumquintum annum exceſſerit.d.l.6. Concordat s̄. except. prox.replic.1. Cuius duplicatio eſt: Niſi ratio tutelæ vel curæ nondum fuerit reddita. d.l.6. Secunda replicatio eſt: Niſi tutelæ vel curæ ratio reddita ſit.d.l.6. Cuius duplicatio eſt: Niſi puella viceſimumſextũ annum nondum exceſſerit.d.l.6. Tertia replicatio eſt: Niſi pater puellæ matrimonio conſenſerit. d.l.6. verſ. ſanè. Quarta: Niſi non filius, ſed nepos tutoris pupillam duxerit.reprobatur l.ſenatuſconſulto.60.ff.de ritu nuptiarum. Quinta: Niſi non naturalis, ſed adoptiuus fuerit filius. approbatur ſub hac conditione, Si fuerit emancipatus, l.ſi quis tutor.61.§.penult.ff.d.tt. Sexta: Niſi filius tutoris alij in adoptionem fuerit datus. reprobatur d.§.penult. Septima: Niſi filius in poteſtate tutoris non ſit, ſed ſit ſui iuris. reprobatur l.non eſt matrimonium.67.ibi: nec intereſt.ff.de ritu nupt. Octaua: Niſi poſt mortem tutoris filius eius pupillam vxorem duxerit. reprobatur l.non ſolùm.68. in prin. ff.de ritu nuptiar. Nona: Niſi filius patri hæres non exiſtat.reprobatur d.l.68. Decima: Niſi cum auus neptis ex vno filio tutelam geſsiſſet, eam nepoti ex altero filio nuptum collocauerit.d.l.68.§.de vno. Vndecima: Niſi poſt cõtractas demum nuptias tutor maritum eiúſue patrem adoptauerit.d.l.68.§.ſed videamus. Duodecima: Niſi ob ruſticitatem & imperitiam nuptiæ ſint contractæ. reprobatur l.1. C. de interd. matrim. inter, &c. Decimatertia replicatio eſt: Niſi poſt contractum matrimonium ſocer nurui curator ſit datus. l.cum proponas.3. C.d.tt. Decimaquarta: Niſi filius in ſeruitute ſit ſuſceptus.reprobatur l.libertinum.4.C.d.tt. Decimaquinta replicationis loco notanda eſt exceptio ſequens proxima.

XIIII. Exceptio: Niſi inter pupillum & filiam tutoris nuptiæ ſint contractæ. reprobatur l. libertum. 65.§.fin.ff.de ritu nuptiar. & l.curatorem.5. C. de interd.matrim.

XV. Exceptio: Niſi inter eum ad quem periculum tutelæ pertinet, & pupillam nuptiæ ſint contractæ. l.ſi quis tutor.61.in prin.ff.de ritu nuptiar. Huius exceptionis ſpecies vide s̄.except.12.repl.9. cum ſequentibus. Eius autem replicatio eſt: Niſi non ſuo, ſed alterius nomine periculum tutelæ ad eum pertineat. d.l. 61.§.1. Huius duplicatio prima eſt: Niſi honoris cauſa tutor datus ſit.d.l.61.§.quid ergo. Secunda: Niſi hæres tutoris ſit. hic enim quamuis non ſuo, ſed defuncti nomine periculo tutelæ ſit obſtrictus, nihilominus tamen pupillam ducere prohibetur. de quo paulo inferius except.19. Tertia duplicatio eſt in patre tutoris, de quo j.except.17.

XVI. Exceptio: Niſi inter eum qui pupillam hæreditate paterna abſtinuit, & pupillam nuptiæ contrahantur.l.non ſolùm.68.§ fin.ff.de ritu nuptiar.

XVII. Exceptio: Niſi inter patrem tutoris & pupillam nuptiæ ſint contractæ. approbatur certa conditione d.l.68.§.ſed & ſi filiusfam. Huius exceptionis ratio eſt ſupradicta except.15. Eius autem replicatio eſt: Niſi filius tutor in patris poteſtate non ſit.d. §.ſed & ſi filiusfamiliás.

XVIII. Exceptio: Niſi inter fratrem tutoris, qui eſt in eiuſdem poteſtatè, & pupillam nuptiæ ſint contractæ.d.§.ſed & ſi filiusfamiliás.

XIX. Exceptio: Niſi inter hæredem tutoris, & pupillam nuptiæ contrahantur.l.libertũ.65.§.ſenatuſconſulti.ff.de ritu nupt. & l.ſi quis.61.§.fin.ff.d.tt.

XX. Exceptio: Niſi inter libertum tutoris & pupillam nuptiæ ſint contractæ. l. non eſt matrimonium. 67.§.fin. & l.libertum.37.ff.de ritu nupt.

XXI. Exceptio: Niſi inter eum qui pro tutore vel curatore negotia pupillæ gerit, eiúſue filium & pupillam nuptiæ ſint contractæ. reprobatur l. vlt. C. de interd.matrim.

XXII. Exceptio: Niſi inter tutorem & matrem pupillæ nuptiæ ſint contractæ. reprobatur l.2. C.de interd.matrim.

XXIII. Exceptio: Niſi inter tutorem eiúſue filiũ, & puellam pupillæ hæredem nuptiæ ſint cõtractæ. reprobatur l.non ſolum.68.§.ſi pupillæ.ff.de ritu nupt.

XXIIII. Exceptio: Niſi is qui officium aliquod in aliqua prouincia adminiſtrat, aliquam ex ea prouincia in vxorem ducat.l.ſi quis officium.38.in prin.ff.de ritu nuptiar.l.præfectus.64.ff.eod.tt.l.vnica.C.ſi rector prouinciæ. & l.vnica.C.ſi quacunq; præditus poteſtate. Huius replicatio prima eſt: Niſi ante ſuſceptũ officium puella illi fuerit deſpõſata. l.ſi quis officium. 38.§.veterum.ff.de ritu nuptiar. Secunda: Niſi in patria ſua adminiſtrat.l.eos qui.66.in prin.ff.eod.tt. Tertia: Niſi depoſito officio puella nuptijs conſentiat. d.l.66.§.idem reſpondit. Concordat l.etſi.6.C.de nuptijs. Quarta: Niſi is qui officium in prouincia adminiſtrat, non ſibi, ſed liberis ſuis matrimonium contrahat. Hæc replicatio approbatur quidem in filiabus, l.ſi quis officium.38.§.fin.ff.de ritu nupt. Reprobatur autem in filio, l.qui in prouincia.57.ff.eod.tt.

XXV. Exceptio: Niſi inter ſenatorem & libertinam matrimonium ſit cõtractum. Hæc exceptio cum alijs quibuſdam approbatur l.lege Iulia.44. in prin. ff.de ritu nupt.l.lege Papia.23.ff.eod.tt. & l.humilẽ. 7.§.fin.C.de inceſtis nuptijs. Replicatio prima eſt: Niſi ſenator dignitatem ſuam amiſerit.l.ſi quis.27.ff.de ritu nuptiar. Secunda: Niſi ſenatori beneficio Imperatoris ſit permiſſum, libertinam habere vxorem. l.ſi ſenatori.31.ff.d.tt. Tertia: Niſi ignorans libertinam duxerit. Hæc replicatio quamuis videatur approbari

d.l.44.in verbis, Sciens dolo malo habeto: tamen venera reprobatur, vt patet ex l.à diuo Pio.59.ff.de ritu nuptiar. Quarta replicatio eſt: Niſi antequam ad ſenatoriam dignitatem peruenerit, libertinam vxorem duxerit.l.vlt.C.de nuptijs.

Mutatio iuris.

Hactenus propoſita exceptionis replicationes ſunt enumeratæ: quæ replicationes hodie ſunt ſuperuacuæ, cum ipſa exceptio nouo iure ſit ſublata ac reprobata, nimirum Nouell.c.78.§.caterùm ſi quis.

X X V I. Exceptio: Niſi inter ſenatoris filium, nepotem vel pronepotem, & libertam matrimonium ſit cõtractum.l.lege Iulia.44.in prin.ff.de ritu nupt. Huius eadem erunt replicationes, necnon mutatio, quæ exceptionis proximè præcedentis.

X X V I I. Exceptio: Niſi ſenatoris filia, neptis, proneptíſue libertino nupſerit. Hæc exceptio approbatur d.l.44.in prin.l.ſemper.42.& l.oratione.16.in prin.ff.eod.tt. Replicatio prima videtur eſſe: Niſi libertinus ingenuo ſe dederit adrogandum.ſed reprobatur l.ſciendum.32.ff.de ritu nupt. Secunda: Niſi pater ſenator ſenatoriã dignitatẽ amiſerit. reprobatur l generali mandato.34.§.fin.ff.d.tt.& l.filiã ſenatoris 9.ff.de ſenatorib. Tertia replicatio eſt: Niſi ſenatoris filia ſit infamis. l.ſenatoris filia.47.ff.de ritu nuptiar. Quarta: Niſi poſt contractum matrimonium mulieri parens ſenator ſit effectus.l.vlt.§.ſimili modo.C.de nuptijs. Porrò videtur propoſita quoq; exceptio mutata per ea quæ propoſita ſunt ſ.d.except.15.in fine.

X X V I I I. Exceptio: Niſi ſenator vel ſenatoris filius nepóſue duxerit eam, quæ ipſa, cuiúſue pater matérue artem ludicrã facit, fecerítue. l.lege Iulia.44.ff.de ritu nupt. Huius replicatio prima eſt: Niſi non pater matérue mulieris, ſed auus vel auia eius artem ludicram exercuerit.d.l.44.§.non autem. Secunda: Niſi puella in poteſtate patris non ſit. reprobatur d.§.non autem. Tertia: Niſi ex iniuſto matrimonio nata ſit puella. Hæc replicatio quoad patrem approbatur, quoad matrem reprobatur d.§.non autem. Quarta: Niſi non naturalis, ſed adoptiuus pater artem ludicram exercuerit. reprobatur d.l.44.§.item nihil refert. Quinta: Niſi antequam pater puellam adoptaret, artem ludicram fecerit: item, niſi eam rurſus emancipauerit. Hæc duplex replicatio approbatur d.l 44.§.ſed an & is. Sexta: Niſi poſt contractum matrimonium pater matérue mulieris artem ludicram exercere cœperit.d.l.44.§.ſi poſtea. Huius duplicatio eſt: Niſi non pater mulieris, ſed ipſa mulier exercere cœperit.d.§.ſi poſtea.

X X I X. Exceptio: Niſi ſenatoris filia, neptis proneptíſue ei nupſerit, qui ipſe, cuiúſue pater matérue artem ludicram facit, fecerítue.d.l.44.in prin.ibi: néue ſenatoris & l.ſemper.42.§.ſi ſenatoris.ff.eod.tt.

X X X. Exceptio: Niſi ſenator damnatam iudicio publico duxerit. l palam.43.§.ſenatus.ff.de ritu nuptiar. Huius replicatio prima eſt: Niſi is cui accuſandi ius non eſt, accuſauerit. d.§.ſenatus. Altera: Niſi calumniæ aut præuaricationis nomine fuerit damnata.d.l.43.§.ſi qua.

X X X I. Exceptio: Niſi ſenator deprehenſam in adulterio duxerit. d.l.43.§.quæ in adulterio. Huius replicatio prima videtur eſſe: Niſi poſt deprehenſionem ſit abſoluta. quæ tamen reprobatur d.§.quæ in adulterio. Secunda: Niſi non maritus, ſed alius eam in adulterio deprehenderit. reprobatur d.l.43.§.fin. Tertia: Niſi non in domo mariti vel patris ſit deprehenſa. Et hæc reprobatur d.§.fin.

X X X I I. Exceptio: Niſi ſenator humilem abiectamq; fœminam duxerit. approbatur ſimul & declaratur l.humilem.7.C.de inceſtis nuptijs. Planè reprobatur iure nouo, Nouell.conſtit.117.§.illo indubitanter.

X X X I I I. Exceptio: Niſi ſenator ſcenicam vel ſcenicæ filiam duxerit vxorem. l.humilem.7.in fin.C.de inceſtis nuptijs. Huius replicatio eſt: Niſi ſcenica mulier iſti vitæ conditioni renunciauerit. l.imperialis.23.C.de nuptijs.

X X X I I I I. Exceptio: Niſi maioris ordinis vir eam duxerit vxorem, quam minoris ordinis homo ducere prohibitus eſt.l.obſeruandum.49.& l.lege Iulia.44.ff.de ritu nuptiarum.

X X X V. Exceptio: Niſi inter liberos & ſeruos matrimonium ſit contractum.l.cum ancillis.3.C.de inceſtis nuptijs.l.ſi ignorans.3.C.ſoluto matrim.& Nouell.c.22.§.ſi verò cum quis. M.I.P.d.cap.13.excep.8. M.I.R.d.reg.21.except.23. Cuius replicatio prima eſt: Niſi ſciente & conſentiente domino, ancilla eius libero nupſerit. d.c.22.§.hæc autem. Huius duplicatio eſt: Niſi is qui ancillam ducit, ſciat eam ancillam eſſe. elicitur ex d.§.hæc autem. Altera replicatio eſt: Niſi dominus ſeruum vel ancillam pro derelicto habuerit.d.§.hæc autem.verſ.ac multo magis. Tertia: Niſi dominus ancillam ſuam duxerit, eamq; poſtea manumiſerit. Nouell.c.78.§.vnde & ſi cui.

X X X V I. Exceptio: Niſi inter liberos & adſcripticios matrimonium ſit cõtractum. Nouell.c.22.§.neq; item alieno.& l.vlt.C.de agricolis & cenſitis.

X X X V I I. Exceptio: Niſi inter ingenuos & libertinos nuptiæ ſint contractæ. reprobatur l.lege Papia.23.ff.de ritu nuptiar.

X X X V I I I. Exceptio: Niſi inter patronam eiúſue liberos, patroníue coniugem & libertum nuptiæ ſint contractæ. l.libertum qui.3.C.de nuptijs M.I.P.d.cap.13.except.9.in fine. Quod dictum eſt de coniuge patroni, ei concordat l.quanquam.63.§.mulier.ff.de ritu nuptiar. Propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi patrona admodum ignobilis ſit. l ſi patrona.13.ff.de ritu nuptiar. Altera: Niſi non libertus patronam, ſed patronus libertam ducat.l.vxorem.C.de nuptijs.M.I.P.d.except.9.in prin.

X X X I X. Exceptio: Niſi inter Chriſtianum & Iudæum nuptiæ ſint contractæ. l.ne quis.5.C.de Iudæis. M.I.P.d.cap.13.except.11. M.I.R.d.reg.21.except.17.

X L. Exceptio: Niſi adultera adultero ſuo nupſerit. l.Claudius Seleucus.13.ff.de his quæ vt indignis auferuntur. M.I.P.d.cap.13.except.12. M.I.R.d.reg.21.except.5. Huius replicatio eſt: Niſi de adulterio non ſit damnatus adulter. l.quæſitum.40.in prin.ff.ad l.Iul.de adulterijs.& l.miles qui.11.§.licet.ff.eod.tt. Cuius duplicatio eſt: Niſi de adulterio accuſatus & abſolutus, poſtea cum muliere, propter quam accuſatus erat,

tus erat, matrimonium contrahat. Nouell. conſt. 134. §. ſi quis autem de adulterio.

XLI. Exceptio: Niſi mulier rapta raptori ſuo nupſerit. l. vnica. §. & ſiue non nuptæ. C. de raptu virginum. Nouell. conſtit. 143. §. illo quoque. item Nouell. c. 150. M.I.P. d. cap. 13. except. 13. in cuius fine mutatur. M.I.R. d. reg. 21. except. 6.

XLII. Exceptio: Niſi quis concubinam ſuam in vxorem duxerit. reprobatur l. diui Conſtantini. 5. C. de naturalibus liberis. M.I.P. d. cap. 13. except. 14.

XLIII. Exceptio: Niſi quis adulterij damnatam vel ream in vxorem duxerit. approbatur per ea quæ dicta ſunt s̄. lib. 1. cap. 28. quæſt. 2. cauſa 14 & 15.

XLIIII. Exceptio: Niſi quis duas vxores ducat, vel vna duobus nubat. l. 2. C. de inceſtis nuptijs. Inſtit. de nuptijs. §. adfinitatis. & §. ſocrum. Vide item s̄. lib. 1. cap. 20. cauſa 15. item cap. 28. quæſt. 2. cauſa 18. M.I.P. d. cap. 13. excep. 17. & M.I.R. d. reg. 21. excep. 7.

XLV. Exceptio: Niſi quis alumnam ſuam in vxorem duxerit. reprobatur l. ſi quis alumnam. 26. C. de nuptijs.

XLVI. Exceptio: Niſi quis eam, quam à ſacro ſuſcepit baptiſmate, in vxorem ducat. d. l. 26. in fin. M. I. P. d. cap. 13. except. 18. M.I.R. d. reg. 21. except. 1. replic. 3.

XLVII. Exceptio: Niſi vel maſculus ſit impubes, vel puella nondum viripotens. Inſt. de nuptijs, in prin. M.I.P. d. cap. 13. except. 27. M.I.R. d. reg. 21. excep. 10. Quando autem maſculi dicantur puberes, vel puellæ viripotentes, definitur Inſtit. quibus modis tutela finitur. §. 1. Contradicit M.I.R. d. except. 27. verſ. declaratur. & M.I.R. d. except. 10. verſ. declaratur. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi poſtea legitimam ætatem impleuerit. l. minorem. 4. ff. de ritu nuptiar. M.I.P. d. except. 27. repl. 5. M.I.R. d. except. 10. replic. 4. Secundæ replicationis loco notandum, quòd quamuis nuptiæ ante pubertatem contrahi non poſſint, ſponſalia tamen poſſint, per ea quæ habentur s̄. cap. 1. quæſt. 3. except. 1. repl. 1.

XLVIII. Exceptio: Niſi filiusfamiliâs nuptias cõtrahat. reprobatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. except. prox. in prin.

XLIX. Exceptio: Niſi maior quinquaginta annis nuptias contrahat. reprobatur l. ſancimus. 27. C. de nuptijs. & l. ſi maior quinquagenaria. 12. in fin. C. de legitimis hæredibus.

L. Exceptio: Niſi furioſus furioſáue nuptias contraxerit. l. oratione. 16. §. fin. ff. de ritu nuptiar. & l. patre furioſo. 8. ibi: nam furioſus licet vxorem ducere non poſſit, matrimonium tamen retinere poteſt. ff. de his qui ſui vel alieni iuris ſunt. M.I.P. d. cap. 13. excep. 28. M.I.P. d. reg. 21. except. 11.

LI. Exceptio: Niſi mulier ſpadoni nupſerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi ſerua. 39. §. fin. ff. de iure dotium. M.I.P. d. cap. 13. except. 36. d. reg. 21. except. 20.

LII. Exceptio: Niſi ſerui publicis operibus deputati, externis mulierib. ſe iunxerint. l. vlt. C. de ſeruis fugitiuis.

DE EXCEPTIONIBVS ADVERſus nuptias, quæ ex alijs circumſtantijs, quàm ex perſonis contrahentium, ſunt deſumptæ. Cap. IIII.

HActenus exceptiones nuptiarum, ex perſonis nuptias contrahentium deſumptæ, propoſitæ ſunt: ſequuntur nunc reliquæ exceptiones, ex alijs circumſtantijs deſumptæ, necnon iſtarum exceptionum omnium replicationes quædam generales.

I. Exceptio: Niſi conſenſus parentum, in quorum ſunt poteſtate qui nuptias contrahunt, non præceſſerit. l. 2. ff. de ritu nuptiarum. Inſtit. de nuptijs, in prin. l. nec filium. 12. C. de nuptijs. l. in coniunctione. 20. in prin. C. d. tt. & l. Paulus reſpondit. 11. ff. de ſtatu hominum. M.I.P. lib. 4. cap. 14. except. 2. M.I.R. d. reg. 21. except. 26. Huius replicatio prima eſt: Niſi is eáue, qui quæue nuptias contrahit, non ſit in poteſtate parentis. l. filius. 25. ff. de ritu nuptiar. M.I.R. d. except. 26. replic. 1. Cuius duplicatio eſt: Niſi filia ſui iuris exiſtens, minor ſit vigintiquinq; annis. l. vidua. 18. C. de nuptijs. & l. in coniunctione. 20. C. eod. tt. M.I.R. d. replic. 1. duplic. 1. Secunda propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi parens, cuius conſenſus requiritur, ſit furioſus. Inſtit. de nuptijs. §. vnde quæſitum. l. ſi furioſi. 25. C. de nuptijs. Concordat item ijſdem verbis etiam l. penult. C. de epiſcopali audientia. Huius duplicatio eſt: Niſi non pater, ſed auus, in cuius poteſtate ſunt, ſit furioſus: tunc enim patris conſenſus eſt neceſſarius. l. ſi nepos. 9. in prin. ff. de ritu nuptiar. Tertia replicatio eſt: Niſi auus conſenſerit: tunc enim patris conſenſu opus eſſe non videtur. verùm reprobatur l. oratione. 16. §. nepote. ff. de ritu nuptiarum. Planè admittitur primùm in nepte nubente, vt ex iam dicto. §. conſtat. Deinde, ſi inter nepotem ex vno, & neptem ex alio filio, in aui poteſtate exiſtentes, nuptiæ contrahantur. l. ſi nepotẽ. 3. ff. d. tt. Tertiò admittitur patre furente, vt patet ex ijs quæ propoſita ſunt ſuprà replicatione proxima, in fine. Quarta propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi pater abſit, vel ab hoſtibus captus ſit. l. ſi nepos. 9. in fin. & l. ſi ita. 10. ff. de ritu nuptiar. l. in bello. 12. §. medio. ff. de captiuis. Huius duplicatio prima eſt: Niſi per triennium nondum abfuerit. d. l. 10. Eius autem triplicatio eſt: Niſi matrimonium contractum ſit cum eo eáue, cuius conditionem certum ſit patrem reuerſum non repudiaturum. l. ſi filius. 11. ff. de ritu nupt. Altera duplicatio eſt: Niſi certum ſit, vbi pater ſit, & quòd adhuc viuat. quæ duplicatio, excepta captiuitatis cauſa, ex d. l. 10. conſtat. Quinta replicatio eſt: Niſi non primæ, ſed ſecundæ nuptiæ contrahantur. reprobatur l. nuptiæ. 18. ff. de ritu nuptiar. & l. ſi vt proponis. 7. C. de nuptijs. Sexta: Niſi pater filium filiámue elocare nolit. l. qui liberos. 19. ff. de ritu nupt. Septima: Niſi pater filiæ mandauit, vt maritum ſibi eligeret. reprobatur l. generali. 34. in prin. ff. de ritu nuptiar. Octaua: Niſi filiusfamiliâs miles matrimonium contraxerit. reprobatur l. filiusfamiliâs. 35. ff. eod. tt. Nona: Niſi pater ſciens non contradixit. l. ſi, vt proponis, pater. 5. C. de nuptijs. Decima: Niſi pater filiam expoſuit. reprobatur l. patrem. 16. C. de

nuptijs. Hactenus de conſenſu parentis.

II. Exceptio: Niſi ſine conſenſu matris & propinquorum nuptiæ ſint contractæ. reprobatur l.in copulandis.8.C.de nuptijs. Planè admittitur, ſi mulier ſui iuris minor 25.annis conſtituta, nubat. quod approbatur l.viduæ.18.& l.in coniunctione.20.C.eod.tt.

III. Exceptio: Niſi ſine conſenſu iudicis vel præſidis nuptiæ ſint cõtractæ. Et hæc exceptio ipſo quidem iure reprobatur: admittitur tamẽ in caſu, ſi inter eos qui puellam elocare debent, non conueniat: vt patet ex d.l.18.& l.20. Quibus concordat l.1.C.eod.tt.

IIII. Exceptio: Niſi ſine conſenſu tutoris vel curatoris nuptiæ contrahantur. reprobatur l.ſciendum eſt,ad officium.20.ff.de ritu nuptiar.& l.in copulandis.8.C.de nuptijs.

V. Exceptio: Niſi liberta quæ nubit,antea ab inuito patrono, cui nupta fuit, diuerterit. l.quod ait lex.11.in prin.ff.de diuortijs. l.1. C.de inceſtis nuptijs. & Nouell.conſtit.22.§.iucundum quoque. Huius replicatio prima eſt: Niſi patronus vxorem libertam amplius habere noluit. d.l.11.§.ait lex.ff.de diuortijs. & l.matrimonij.51.in prin.ff.de ritu nuptiar. Secunda: Niſi patronus cum liberta rerum amotarum, vel alia ſimili actione, vel accuſatione adulterij experiri velit. d.§.ait lex.verſ. proinde cum patronus. Tertia: Niſi patronus ſibi aliam deſponderit,vel concubinam ſibi adhibuerit. d.verſic.proinde cum patronus. Quarta: Niſi non expreſſè diſſenſit vel contradixit patronus: reprobatur l.in eo iure.45.§.deinde.ff.de ritu nuptiar. Quinta: Niſi non patrono, ſed patroni filio ſuit nupta. reprobatur l.filio patroni.48.in prin. ff.de ritu nuptiar. Planè admittitur, ſi mortuo patrono liberta filio marito non ſuit adſignata. d.l.48. § fin. Sexta: Niſi patronus ab hoſtibus captus ſit. reprobatur l.in eo.45.§.ſi ab hoſtibus.ff.de ritu nuptiar. Septima: Niſi patronus ſeruus ſit effectus. d.§ ſi ab hoſtibus.verſ.certè. Huius replicationis duplicatio poteſt eſſe ſuperior replicatio proxima reprobata. Octaua replicatio eſt: Niſi filiusfamiliâs ancillam peculiarem manumiſerit,eamq́; in vxorem duxerit. Hæc replicatio videtur approbari l.matrimonij.51.§ ſi autem.ff de ritu nuptiar. Huius duplicatio eſt: Niſi filiusfamiliâs miles ancillam caſtrenſis peculij manumiſerit, & in vxorem duxerit. l.in eo.45. §.planè.ff eod.tt. Nona replicatio eſt: Niſi non ei qui manumiſit, ſed patri eius ſit nupta. ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius duplicatio eſt: Niſi filiusfamiliâs ſit is qui manumiſit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt ſ̄.replic.prox. Decima replicatio eſt: Niſi non in ſolidum ſit patronus maritus.reprobatur l.illud.46.ff.de ritu nuptiarum. Vndecima: Niſi ex cauſa fideicommiſſi manumiſit patronus.l.proximè.50 ff.de ritu nuptiar. & l.patrono.10 ff.de diuortijs. Duodecima: Niſi ita emit patronus ancillam, vt manumitteret. reprobatur l.in eo.45.in prin ff.de ritu nuptiar. Decimatertia: Niſi iurauit ſe patronum eſſe. d.l.45. Decimaquarta: Niſi patronus non ſuis nummis ancillam comparauit. d.l.45. Decimaquinta: Niſi non nupta fuit patrono,ſed deſponſata tantùm.d.l.45.§.hoc caput. Decimaſexta: Niſi liberta ſit ignominioſa. l filio.48.§. ignominioſa.ff. de ritu nuptiar. Decimaſeptima: Niſi non vxor, ſed concubina patroni liberta fuit.approbatur ſimul & diſtinguitur l.1.in prin.ff.de concubinis. Hæc de quinta exceptione, eiusq́; replicationibus ſint dicta.

VI. Exceptio: Niſi mas vel fœmina in matrimonium non conſentiat.l.neque.14.C.de nuptijs.l.in copulandis.8.in fine. & l.in coniunctione.20.ibi: & ipſius quoque.C.eod.tt.l.mulier.5.§.fin.C.de ſponſalibus.l.2.ff.de ritu nuptiar.M.I.P.d cap.14.except.3. M.I.R.d.reg 21.except.27. Huius replicatio prima videtur eſſe: Niſi in patris ſit poteſtate. ſed reprobatur l.non cogitur.21.ff.de ritu nuptiar. & l.nec filium.12.C.de nuptijs. M.I.P.d.except.3.replic.2. Secunda: Niſi patronus libertam ſuam inuitam ducat.reprobatur, ſed ſub cõditione, l.inuitam.28.cum lege ſequente.ff.de ritu nuptiar. Tertia: Niſi coactus malit matrimonium ſuſcipere, quàm cogentem offendere.l.ſi patre.22 ff.de ritu nuptiar. Quarta: Niſi coitus interceſſerit. reprobatur l.cum fuerit.15.in fin.ff.de condit. & demonſtrat. & l.cum hic ſtatus.32.§ ſi mulier.ff.de donat. inter virum & vxor. Quinta: Niſi alter alterius cõſuetudine fruatur. Tunc enim præſumitur conſenſus, & ob id matrimonium quoque. l.in libera.24.ff.de ritu nuptiar. Mutatur hoc ius Nouell.c.74.§.quoniam autem. Qua conſtitutione dum voluit conſulere mulieribus ingemiſcentibus Iuſtinianus contra eas conſtituit. Cum enim ex ſupradicta l.24. præſumeretur conſenſus ex conſuetudine, ita vt viro conſenſum neganti incumberet probatio: Imperat. Iuſtinianus hanc præſumptionem ſuſtulit, & mulieri conſenſum affirmanti probandi onus impoſuit, dum ait: Si mulier oſtendere poterit modis legitimis, quia ſecũdum hanc figuram vir eam acceperit domi, vt eam vxorem legitimam haberet. item dum ait: Si vxor oſtenſa fuerit extitiſſe. Et hæc quidem de nuptijs præteritis. In futurum autem conſtituit, ne matrimonium ſit, niſi ſcriptura interueniente, dum ait: Si quid autem poſt hæc fiat, non tamẽ ex conſcripta procedat copulatione, erunt naturales, &c. Hoc tamen poſtea rurſus mutat: de quare dicetur paulo inferius except.13. in fine. Sublata igitur eſt per conſtitutionem Imperat. Iuſtiniani propoſita replicatio quinta. Plures propoſitæ exceptionis replicationes vide ſ̄.cap 1.quæſt.3 except.6.

VII. Exceptio: Niſi coitus non interceſſerit.reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄.except.proxim.replic.4. Concordat l.denique Cuma.6.cum lege ſequente ff.de ritu nuptiar. M.I.P.d.cap.14. except.8. M.I.R.d.reg.21.except.48.

VIII. Exceptio: Niſi inter abſentes matrimonium ſit contractum. reprobatur l.mulierem.5.ff.d.tt. M. I.R d.reg.2.except.50.

IX. Exceptio: Niſi ſolennitas nuptiarum non interuenerit. Hæc exceptio iure quidem antiquo approbatur, eiusq́; replicatio in militibus proponitur l à caligato.21.C.de nuptijs. Iure autem nouo reprobatur l.ſi donationum.22.C.eod.tt. M.I.P.d.cap.14.except.9.M.I.R d.reg.21.except.52.

X. Exceptio: Niſi mulier in domum mariti deducta non ſit. l.mulierem.5.ff.de ritu nuptiar. M.I.P.

lib.4.

lib.4.cap.12.quæſt.6.reg.7. Mutatur ac reprobatur l. ſi donationum.22.C.de nuptijs.M.I.R.d.except.52.

XI. Exceptio: Niſi nuptiæ ſint ſimulatæ. l.ſimulatæ.30.ff.de ritu nupt. & l.neq; 13.in prin. C.de nupt. M.I.P.d.cap.14.except.3.repl.3. M.I.R.d.reg.21.except.27.replic.1.

XII. Exceptio: Niſi nulla dos interuenerit. reprobatur l.iubemus.11.in princ. C.de repudijs. & l.cum multæ.20.§.quare enim.C.de donationib.ante nupt. M.I.P. d.cap.14.except.11. Planè admittitur exceptio propoſita in maioribus dignitatibus, Nouell. c.74.§ in maioribus.

XIII. Exceptio: Niſi nulla ſcriptura interueniente contractum ſit matrimonium.reprobatur l.ſi vicinis.9.C.de nuptijs.l.neque.13.&l.ſi donationum.22. C.eod.tit.l.iubemus.11.in prin. C.de repudijs. & Nouell.conſtit.22.§.matrimonium.M.I.P.d.cap.14.except.10 M.I.R.d.reg.21.except.49. Planè admittitur primùm, ſi ſenator mulierem ſcenicam, quæ pœnitentiam egit, eiúſue filiam ducat. l. imperialis.23.§.itaque cum iuſtum.ibi.dum tamen dotalibus. item §.ſin verò ante.ibi: vt tamē omnimodò. C.de nuptijs. Secundò admittitur iure antiquo inter impares bonæ ſtatæ perſonas: quæ tamen diſtinctio iure antiquo introducta reprobatur d.l.23.§.imò etiam illud. Tertiò admittitur, ſi ſenator vel alius libertinam vxorem ducat Nouell.conſtit.78.§.cæterùm ſi quis libertinam. Quartò, ſi quis ex ancilla ſua habens liberos, eam manumittere & in vxorem ducere velit.d.conſt.78.§.vnde etſi. Quintò, ſi ij qui amplis dignitatibus vſq; ad illuſtres præditi ſunt, nuptias contrahant. de quo ĩ.ead.except.in fine.

Mutatio iuris.

Hæc quæ hactenus propoſita ſunt, antiquo obtinebant iure: quod ius antiquum mutatur ac tollitur, propoſitaq; exceptio approbatur Nouell. c.74.§.illud quoque, vſq; ad §.quoniam autem. & §.penult. Planè exceptio propoſita, iure nouo approbata, recipit tres replicationes: primam quoad viles & abiectos, ſecundam quoad agricolas, tertiam quoad milites quæ approbantur d.Nouell. conſtit.74.§.quiſquis autem.

Alia iuris mutatio.

Hactenus de conſtitutione Imperatoris Iuſtiniani, qui propoſitam exceptionem approbauit, ſimul & diſtinxit. Illam autem poſtea rurſus mutauit, propoſitamq; exceptionem reprobauit, veteri iure reſtituto, Nouell.c.117.§.ex quo verò. Cum autem ſuprà quatuor caſus enumerati ſint, quibus propoſita exceptio admittitur & approbatur: ex d.§.ex quo verò, quintus conſtat, ſi ſcilicet ij qui amplis dignitatibus vſq; ad illuſtres præditi ſunt, nuptias contrahant: his enim ſcriptura & dotali inſtrumento eſt opus. Cuius diſtinctio prima eſt: Niſi antequam ad illam dignitatem peruenerit aliquis eorum, vxorem duxerit. d.§.ex quo verò. Altera: Niſi Barbari ſint. d.§.ex quo verò.verſ.exquiſitam verò. Hæc de decimatertia exceptione.

XIIII. Exceptio: Niſi pater ſponſi ſponſæue inſtrumento nuptiali non ſubſcripſerit. reprobatur l.2.C. de nuptijs.

REPLICATIONES PRAECEDENTIUM EXCEPTIONUM GENERALES.

Hactenus exceptiones aduerſus nuptias ſexaginta quatuor propoſitæ ſunt: hoc quidem Capite quatuordecim, Capite autem præcedente quinquaginta. Harum omnium, quæ quidem approbantur, replicationes aliquot ſunt generales, vel ſaltem eſſe videntur, hic ad finem ſubijcienda.

I. Replicatio: Niſi per errorem, imperitiam & ruſticitatem iniuſtæ nuptiæ ſint contractæ. approbatur ſimul & diſtinguitur l.qui cōtra.4. ibi: exceptis tam fœminis. C.de inceſtis nuptijs. M.I.P.lib.4.cap.15.replic.1. M.I.R.lib.3.cap.8.reg.17.except.1. Huius duplicatio prima eſt: Niſi errore comperto, nihilominus in iniuſtis nuptijs perſeuerauerit.d.l.4.in fine. Altera: Niſi tutor vel tutoris filius pupillam duxerit. l.1. C.de interd.matrim.

II. Replicatio: Niſi longiſsimi temporis præſcriptione matrimonium iniuſtum ſit confirmatum. approbatur, certo tamē modo, in exemplo l.diuus Marcus.38.ff.de ritu nuptiar. Concordat Nouell.c.139.ex qua tamen conſtat, replicationem propoſitam reprobari potius quàm approbari, dum ait Imperator: Neque id a nobis in exemplum alijs ſancitum intelligatur, &c. Priuilegium itaque perſonale eſt replicatio propoſita, ad alios caſus non producendum.

III. Replicatio: Niſi iniuſtæ nuptiæ reſcripto principis ſint confirmatæ. reprobatur l.1. & l.2. C ſi nuptiæ ex reſcripto.l.vlt. C.de inceſtis nuptijs. Contradicit in Papa.M.I.P.d.cap.15.repl.7. M.I.R.d.reg.21. in fine, repl gener.1. Planè admittitur primùm in tutore, tutoriſq; filio pupillam ducente: de quo dictum s.cap.prox.except.12.replic.8. item in exemplo l.diuus Marcus.58.ff.de ritu nuptiar. Tertiò admittitur in alio caſu, Nouell.c.139. Quartò item in alio caſu, Nouell.c.154.§.ſed quia &.

DE SECVNDIS NVPTIIS. Cap. V.

HActenus de nuptijs in genere dictum eſt: nunc ſpecialiter de ſecundis nuptijs eſt agendum.

I. AN NVPTIAE IVRE iterentur?

Regulariter quidem nuptias iterare licere, dubium non eſt. M.I.P.lib.4.cap.21.quæſt.2.reg.1.M.I.R.lib.3.cap.6.reg 61. Eius tamen regulæ exceptio prima hæc eſſe videtur: Niſi coniunx ſuperſtes prohibitus ſit à defuncto, ne nuptias iteret, atque in eam rem legatum perceperit. Hæc exceptio tractatur ĩ.lib.14.cap.3.condit.2. Altera exceptio eſt: Niſi mulier ſuperſtes filiorum tutelam gerat, hoc caſu nuptiæ quidem non fiunt irritæ, at verò alijs pœnis mulier ſubijcitur: de qua re dicetur ĩ.lib.5.de tutelis. Tertia: Niſi mulier intra annum luctus nupſerit. nec hoc quidem caſu nuptiæ reprobantur: ſed mulier alijs pœnis afficitur, de quibus vide ĩ.quæſt.prox.reg.1. Quarta: Niſi mulier poſt diuortium intra quinquennium nupſerit. Hæc exceptio approbatur ſimul & diſtinguitur ĩ.quæſt. prox.reg.2.

II. QVANDO NVPTIAE iterandæ ſint?

I. *Regula: Diſſoluto matrimonio, mulier intra annum nuptias iterare non poteſt. Si contrà faciat, fit infamis, aliiſq; pœnis afficitur. l. 1. & l. 2. C. de ſecundis nuptiis. Nouell. c. 22. §. ſi igitur ex prioribus. Mutatur M.I.P. d. cap. 21. qu. 3. reg. 1. M.I.R. d cap. 8. reg. 62. & lib. 1. cap. 11 reg. 40. Huius regulæ exceptio prima eſſe videtur: Niſi cum inter abſentes contractum eſſet matrimonium, antequã cum vxore coierit maritus deceſſerit. ſed reprobatur l. denique. 6. ff. de ritu nuptiar. Secunda eſt: Niſi reſcripto Imperatoris mulieri intra tẽpus luctus nubere ſit permiſſum. l. ſi qua. 4. C. ad S C. Tertull. & Nouell. c. 22. §. ſanè quæ inter. Quæ non ſolùm exceptio propoſita approbatur, ſed & eius replicatio, quæ eſt: Niſi mulier filios filiáſue ex priore matrimonio habens, dimidiam ſuorum bonorũ partem illis non donauerit. Tertia exceptio videtur eſſe: Niſi prius matrimonium non morte, ſed diuortio ſit ſolutum. ſed reprobatur Nouell. c. 22. §. ſi verò etiam. & §. etſi mulier. Nouell. c. 117. §. quin etſi iuſta. Quarta eſt: Niſi non mulier, ſed vir ſoluto matrimonio nuptias iteret: huic enim annus iterandi nuptias non eſt præfinitus. d. §. quin etſi iuſta. verſic. quod nobis. & Nouell. c. 22. §. ſi verò etiam. ibi: quod non obſeruandum. M.I.R. d. reg 62. except. 2. Quinta: Niſi intra annum non nupſerit mulier, ſed pepererit. reprobatur Nouell. c. 39. §. alterum verò, vſque ad finem conſtit. M.I.R. d. reg. 62. in prin. Hactenus de prima regula, eiuſq; exceptionibus ſit dictum. Plura de hac re vide ſ. lib. 1. cap. 20. cauſa 13.*

II. *Regula: Si mulier diuerterit, intra quinquennium nuptias iterare non poteſt l. conſenſu licita. 8. §. hæc niſi vir. C. de repudiis. Nouell. c. 22. §. ſi verò altera. & §. etſi mulier. Mutatur quinquenniũ in tempus perpetuum M.I.P. d. cap. 21. quæſt. 3. reg. 2. Huius exceptio prima eſt: Niſi iuſtè diuerterit mulier. l. ſi conſtante. 9 C. de repudiis. & l. conſenſu. 8. §. hæc niſi vir, in fine. C. eod. tit. Altera: Niſi non mulier, ſed vir repudium miſerit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi iuſtè repudium miſerit. Nouell. c. 117. §. illud vtique.*

III. *Regula: Si de mariti abſentis vita dubitatur, mulier poſt quinquennium iure quidem antiquo poterat iterare nuptias, iure autem nouo non poteſt. de qua re vide ĩ cap. 8. quæſt. 2. reg. 3. except. 5.*

III. EVENTVS SECVNDArum nuptiarum.

I. *Regula, De bonis quæ à priore coniuge veniunt, proponetur ĩ. cap. prox.*

II *Regula, De bonis quæ à liberis prioris matrimonij veniunt. Hæc bona coniunx ſuperſtes nuptias iterans alienare non poteſt, ſed tenetur ea liberis prioris matrimonij poſt mortem ſuam reſtituere. l. fœmina. 3. §. illud etiam. C. de ſecundis nuptiis. M.I.R. lib. 3. cap. 8. reg. 66. Huius exceptio prima eſt: Niſi nulli ex priore matrimonio ſuperſint liberi: tunc enim mater pleno proprietatis iure ea obtinebit. d. §. illud etiam. verſ. quod ſi nullam. M.I.R. d. reg. 66. except. 1. Secunda: Niſi non ab inteſtato, ſed ex teſtamento vel alia vltima filij voluntate perceperit. reprobatur quidem d. §. illud etiam. verùm iure nouo approbatur Nouell. c. 22. §. ſi itaque filius. Cuius replicatio eſt: Niſi res ſint ex antenuptiali donatione, quæ ſe mater ob ſecundas nuptias indignam fecerat. hæ enim neq; ex teſtamento nuptias iteranti debentur, per ea quæ dicentur ĩ. except. prox. replic. 1. Tertia exceptio eſt: Niſi res ad filium defunctum, non à patre ipſius, ſed aliunde peruenerint. d. §. ſi itaque. ibi: quòd ſi filius. M.I.R. d. reg. 66. except. 2. Huius replicatio prima eſt: Niſi res in hæreditate filij exiſtentes, ex ante nuptias donatione ad filium peruenerint. Hæ enim res quamuis magis à matre (quæ ſe antenuptiali donatione ob ſecundas nuptias indignam fecit, ex Nouell. c. 2. §. antenuptiali.) quàm à patre ad filium peruenerint: tamen in iis regulæ propoſitæ eſt locus. d. §. ſi itaq;. verſ. atq; hæc dicimus. & verſ. ſed & illud. Altera replicatio eſt: Niſi filij prioris matrimonij aduerſus fratrem defunctum fuerint ingrati. d. §. ſi itaque. verſ. cæterùm hæc, in fin. ibi: obtineat igitur & hoc, &c. Plura de regula propoſita dicentur in Senatuſconſulto Tertulliano, lib. 10. cap. 4.*

III. *Regula, De bonis quæ nuptias iterans à ſecundo coniuge adquiſiuit. Hæc ſecundi matrimonij liberi habent præcipua. l. cùm aliis. 4. C. de ſecũdis nuptiis. Nouell. c. 22. §. ſed neq; illud, vſque ad §. quæ verò dotium. M.I.R. d. cap. 8. reg. 67. Huius exceptio prima videtur eſſe: Niſi tertiæ nuptiæ non ſint inſecutæ. verùm hæc exceptio reprobatur paſſim in §. iam allegato. M.I.R. d. reg. 67. except. 1. vbi contradicitur. Secunda: Niſi non mulier, ſed vir nuptias iterauerit. Et hæc reprobatur d. §. ſed neq; illud. verſ. ex ipſa. Tertia eſt: Niſi non ex dotis vel antenuptialis donationis cauſa, ſed ex cauſa legati, vel alia ſimili à coniuge adquiſierit. d. §. ſed neque illud. verſic. reliqua certè. Quarta videtur eſſe: Niſi non morte, ſed diuortio matrimonium ſit diſſolutum. ſed reprobatur d. §. ſed neque illud. verſ. quia verò pro.*

IIII. *Regula, De bonis propriis, quæ coniunx ſuperſtes & nuptias iterans præter prædicta bona habet: item de donatione ante nuptias viri, & dote mulieris. Hæc bona cui velit parens poteſt relinquere, eoq; mortuo ad vtriuſq; matrimonij liberos ex æquo pertinent. l. cum aliis. 4. §. ad maternas. C. de ſecundis nuptiis. l. ſi liberis. 18. C. de donationib. ante nuptias. Nouell. conſtit. 22. §. ſed neq; illud. ibi: propria quidem eius. & l. 2. in prin. C. de mortis cauſa donat. M.I.R. d. cap. 8. reg. 68.*

V. *Regula, De alienando ſecundo coniugi. Quiquæue nuptias iterat, poſteriori coniugi antenuptialis donationis vel dotis nomine, vel alio modo quãtum velit, poteſt alienare. M.I.R. d. cap. 8 reg 69. Cuius exceptio prima eſt: Niſi mulier intra tẽpus luctus nuptias iterauerit. tunc enim non niſi tertiam bonorum ſuorum partem illi poteſt alienare. l. 1. in princ. C. de ſecundis nuptiis. M.I.R. d. reg. 69. excep. 1. Secunda: Niſi ex priore matrimonio ſuperſint liberi. tunc enim parens, qui quæue nuptias iterat, ſecundo coniugi alienare amplius non poteſt, quàm vni ex filiis prioris matrimonij relinquit. l. hac edictali lege. 6. in princ. vſque ad §. his illud. C. de ſecundis nuptiis. & Nouell. conſt. 22. §. commodiſſimè. M.I.R. d. reg. 69. except. 2.*

VI. Re-

VI. Regula: Si quid amplius quàm in ſuperiore exceptione proxima ſtatutum eſt, coniugi ſecundo relictum ſit, id liberis relinquẽtis debetur. d.l.6.M.I.R. d.except.2. Cuius exceptio prima eſt: Niſi ingrati ſint liberi. l.vlt.C.de ſecundis nuptijs. et Nouell.conſtitut. 22.§.commodiſſime. ibi: hoc autem. Secunda: Niſi poſterioris matrimonij ſint liberi. reprobatur l.quoniam.9.in prin.C.de ſecũdis nuptijs. Quæ tamen conſtitutio mutatur, exceptioq́; propoſita nouo iure approbatur, Nouell.conſtit.22.§.commodiſſimè.verſ.nã vt & filij. Tertia exceptio eſt: Niſi computatione ad tempus mortis ipſius parentis collata, nihil amplius vitrico vel nouercæ quàm filio relictum reperiatur. d. c.22.§.quoniã verò. Quarta: Niſi mortis cauſa donatio aut dos conſtãte matrimonio rurſus deminuatur. reprobatur d.c.22.§.quæ verò. Leges concordantes vide ĩ.eod.lib.cap.20.quæſt.4.reg.4.

VII. Regula: Mater ad ſecundas veniens nuptias, liberorum tutelam gerere amplius non poteſt. de qua re dicetur ĩ. lib. proximo, cap.4. quæſt.2. except.21. repl.1. Planè pater nuptias iterans, nõ ideò minus negotia liberorum poteſt adminiſtrare. l.generaliter.5. §.negotia.C.de ſecundis nuptijs.

VIII. Regula: Mater nuptias iterans amittit educationem liberorum. Nouell.c.22.§.porrò & illud.

IX. Regula: Si intra annum luctus mulier nuptias iterauerit, fit infamis, aliaſq́; pœnas incurrit: de quibus vide ſ̃.quæſt.prox.reg.1. Reliqui ſecundarum nuptiarum effectus ſuis annotati ſunt locis.

DE BONIS, QVAE CONiunx ſuperſtes, & nuptias iterans, à priore coniuge adquiſiuit.

Caput VI.

1. CAVSA, EX QVA DOMINIVN bonorum à priore coniuge adquiſitorum ad liberos prioris matrimonij pertineat?

SI coniunx ſuperſtes nuptias iterauerit, dominiũ bonorum à priore coniuge adquiſitorum amittit, vſufructu tantùm retento, tranſitq́; illud ad liberos prioris matrimonij. Proinde coniunx ſuperſtes ea nec alienare, nec obligare amplius alteri poteſt. l.fœmina.3.in prin.C.de ſecundis nuptijs. l.generaliter.5. in prin. vſque ad §. negotia. & l.hac edictali.6. §. his illud. C.eod.tt.l.2.ibi: quorum omnium. C.de indicta viduitate. & Nouell.c.22. §.ſi verò ſubſit proles. M.I.R.lib.3.cap.8.reg.64. Huius exceptio prima eſt: Niſi parens ſuperſtes non iterauerit nuptias. d.l.6.§.fin. & l ſi quis.8.§.illud etiam.C.eod.tt. Nouell conſt.22.§. ſoluto ergo. M.I.R.d.reg.64.except.1. Cuius replicatio prima eſt: Niſi parens ſuperſtes in dote vel antenuptiali donatione, quam lucratus eſt, maiorem partem vindicet, quàm vnus filiorum in ea habeat. d.§. ſoluto ergo. verſ. ſed etiam. & Nouell. conſtit.127.§. quia verò. Secunda: Niſi parens ſuperſtes tandem etiam mortuus ſit, ſupradictis rebus non alienatis: tunc enim dominium illarum rerum ad liberos communes pertinet. l.generaliter.5.§.fin. C. de ſecundis nuptijs. l.hac edictali.6. §. fin. & l.ſi quis.8. §. illud etiam.C.eod.tt. Nouell.c.22.§.ſi tamẽ cum filios. ibi: viſus eſt nanq́;. M.I.R.d.except.1.repl.1. Huius duplicatio prima eſt: Niſi parens ſuperſtes teſtamẽto facto alios inſtituerit hæredes, vel res illas alij legauerit. d. §.illud etiam.verſ.cæterùm ſancimus. et Nouell.c.22. §.ſoluto verò. ibi: ſed etſi moriantur. Planè quod de hæredum inſtitutione dicitur, illud mutatur ac tollitur d.c.22. §.ſi tamen cum filios. Secunda duplicatio videtur eſſe: Ne filij defuncto parenti hæredes non exiſtant. ſed reprobatur d.§.ſi tamen.verſ.qua ratione. & §.& hæres. l.hac edictali.6. §.fin.C.de ſecundis nuptijs. l.ſi quis.8. §.illud etiam. C.eod.tt. Planè admittitur in caſu, qui proponitur d.l.8. §.talem verò. Tertia duplicatio eſt: Niſi filij aduerſus parentem fuerint ingrati. Nouell.c.22.§.& hæres. Quarta videtur eſſe: Niſi ex alia, quàm ex dotis vel ante nuptias donationis cauſa, parens à coniuge ſuo ſit lucratus. ſed reprobatur d.c.22.§.& ideo legem noſtram. Hæc de ſecunda replicatione, eiuſq́; duplicationibus ſint dicta. Tertia replicatio eſt: Niſi repudio miſſo, non morte ſolutum ſit matrimonium. l.conſenſu.8. §. ſi verò filio. C.de repudijs. & l.vltim. §.filijs autem.C. eod.tt.

Mutatio iuris.

Hactenus propoſita exceptio approbata eſt, ſimul & diſtincta. Planè mutatur ac reprobatur iure nouo Nouell.c.98. Quæ conſtitutio iterum videtur corrigi atq́; mutari Nouell.c.127.tanquam poſteriore.§.quia verò. Hæc de prima exceptione ſint dicta.

Secunda propoſitæ regulæ exceptio videtur eſſe: Niſi non morte, ſed diuortio vel alio modo ſolutum ſit prius matrimonium. ſed reprobatur l.quoniam.9. §.fin. C.de ſecundis nuptijs. l.conſenſu.8.§. ſi verò filio.C.de repudijs. l.vlt. §.filijs autem. C.d.tt. Nouell. c.98. §. & ex diuerſo. ibi: & hoc valere. Tertia eſt: Niſi rebus à ſuperſtite alienatis, liberi prioris matrimonij illi hæredes extiterint: vel cum poſſent, exiſtere nolint. d.l.8. §.ſi verò filio. verſiculo: ſi tamen non ipſos. M.I.R. d.reg.64. exc.2. Quarta videtur eſſe: Niſi non defunctus defunctáue, ſed pro eo eáue alius dotem donationémue, quam ſuperſtes lucratus eſt, dederit. ſed reprobatur l.generaliter.5. in prin. ibi: nec intereſt. C.de ſecundis nuptijs. Nouell.c.22. §.ſi verò ſubſit proles. ibi: neque differentiam. Quinta: Niſi dos, quam maritus ſuperſtes lucratus eſt, ex rebus ante nuptias ab ipſo donatis à defuncta ſit data. reprobatur d.verſ. nec intereſt, in fine. Sexta: Niſi ſuperſtes conſtante matrimonio dotem defunctæ reſtituerit. reprobatur Nouell.c.22. §.porrò autem dotes. ibi: etſi ad ſecundas. Septima: Niſi non vxor, ſed maritus ſuperuixerit, iſq́; nuptias iterauerit. reprobatur l. generaliter.5. in prin. C. de ſecũdis nuptijs Nouell.c. 2.§.quoniã verò cõtra. itẽ Nouell.c.22.§. ſi verò ſubſit proles. ibi: eaq́; pœna. M.I.R.d.reg.64.exc.3. Octaua exceptio eſt: Niſi nulli ex priore matrimonio ſuperſint filij: vel qui ſupererant, mortui ſint. l.fœmina.3. §.fin.C.de ſecũdis nuptijs. Nouel.c.2.§.hoc aũt quod. Nouell.c.22. §.ſi igitur ex priorib. §. quòd ſi mulier. & §.quoniã verò alienationes. M.I.R. d.reg.64. exc. 13. Huius replicatio prima eſt: Niſi ex filijs mortuis ſuperſint nepotes l.ſi quis.8. in prin. C. de ſecundis nu-

Digitized by Google

ptijs. & Nouell. c.22. §. quoniam verò alienat. ibi: ſed iam dudū. M.I.R. d. except. 13. repl. 1. Altera: Niſi pactum de dote vel antenuptiali donatione reſtituenda in caſum nō exiſtentium filiorum factum ſit. Nouell. c.2. §. hoc autem quod. ibi: ſi verò præmoriantur. et §. proſpeximus, in fine. Nona exceptio eſt: Niſi vno ex filijs mortuo, parens ſuperſtes illi pro parte ſucceſſerit: tunc enim pro ea parte recipit dominium, & conualeſcit alienatio ab eo facta. Nouell. c.22. §. quoniā verò. ibi: ſi filios non habeat. & Nouell. c.2. §. hoc autem quod, in fine. M.I.R. d. reg. 64. except. 4. Decima videtur eſſe: Niſi liberi prioris matrimonij parentis præmortui hæredes non exiſtant. ſed reprobatur l. generaliter. 5. §. in his autem. C. de ſecundis nuptijs. Nouell. c.22. §. ac ne de illis. Concordant item ea quæ propoſita ſunt ſ̄. except. 1. repl. 2. dupl. 2. M.I.R. d. reg. 64. except. 17. Vndecima exceptio eſt: Niſi filij prioris matrimonij aduerſus parentē ſuperſtitem fuerint ingrati d. §. ac ne de illis. verſ. vt tamen vbiq; Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ̄. d. repl. 2. dupl. 3. Duodecima: Niſi liberi prioris matrimonij in poteſtate ſint parentis nuptias iterantis. reprobatur Nouell. c. 22. §. ſi verò ſubſit proles. ibi: ſiquidem & eo caſu. Decimatertia: Niſi parens, antequam ſecundas iniret nuptias, res prædictas alienauit. reprobatur Nouell. c. 2. § hoc autem quod. & Nouell. c.22. §. quoniam verò alienationes. ibi: vnde etſi hoc caſu. Decimaquarta: Niſi rebus alienatis, vindicanti obſtet triginta annorum præſcriptio. approbatur ſimul & diſtinguitur Nouell. c.22. §. ſi verò ſubſit proles, in fine. Decimaquinta: Niſi res mobiles ſint à priore coniuge adquiſitæ. reprobatur per ea quæ proponentur ĩ. quæſt. 4. reg. 1. Hactenus igitur, an dominium bonorū, à priore coniuge adquiſitorum, ad liberos prioris matrimonij propter ſecundas nuptias pertineat, definitum eſt: nunc ad quos liberos pertineat, dicendum.

II. AD QVOS LIBEROS BONA à priore coniuge ſuperſtiti adquiſita pertineant?

I. Regula, De eo ſolo quem parens ſuperſtes elegerit, proponitur l. fœmina. 3. in prin. ibi: vel ad quemlibet. C. de ſecundis nuptijs. l. generaliter. 5. §. negotia. l. in quibus. 7. in fine. C. eod. tt. item l. conſenſu. 8. §. ſi verò filio. ibi: patri videlicet. C. de repudijs. Planè mutatur ac tollitur regula propoſita Nouell. c.2. §. proſpeximus. & Nouell. c.22 §. peruenient.

II. Regula: Si vnus ex filijs prioris matrimonij mortuus ſit, filijs ex ſe relictis. portio eius non fratribus adcreſcit, ſed filijs eius debetur. l. in quib. 7. C. de ſecundis nuptijs. l. ſi quis. 8. in prin. C. eod. tt. l. quæcūq; res. 4. §. eo videlicet obſeruando. C. de bonis quæ liberis. Nouell. c.22. §. quoniam verò alienat. ibi: vt ſi ex pluribus. & §. ac ne de illis. ibi: idq; ex æquo. Huius exceptio eſt: Niſi filij vel nepotes patris ſui hæredes nō exiſtant. d. c.22. §. ſi verò ex filijs.

III. Regula, De liberis ingratis, proponitur ſ̄. quæſt. prox. except. 11.

III. QVID ET QVANTVM AD liberos prioris matrimonij pertineat?

I. Regula, De omni re quam ſuperſtes coniunx à defuncto ex quacunq; cauſa eſt lucratus, proponitur l. fœmina. 3. in prin. C. de ſecundis nuptijs. Exemplum habetur l. iubemus. 11. §. ſi verò ſine culpa. C. de repudijs. Huius regulæ exceptio eſt, quoad vſumfructum earum rerum, quas ſuperſtes à defuncto adquiſiuit. hunc enim ſibi retinet, quamuis nuptias iterauerit: vt ex ſupradictis patet. Cuius replicatio prima eſt: Niſi mulier intra tempus luctus nuptias iterauerit. de quo vide ſ̄. cap. prox. quæſt. 2. reg. 1. Altera: Niſi defunctus ſuperſtiti bonorum vſumfructum reliquerit. l. vnica. C. ſi ſecundò nupſerit mulier. Quæ tamen lex mutatur, & replicatio propoſita reprobatur Nouell. c.22. §. item ſi rerum. Tertia replicatio videtur eſſe: Niſi defunctus noluerit ſuperſtitem, ſi nuptias iterauerit, vſumfructum habere. ſed reprobatur d. §. item ſi rerum. verſ. etſi plus millies.

II. Regula: Vno ex filijs defuncto, filijs ex ſe relictis, illi filij non niſi patres ſui portionem adquirunt. de qua re vide ſ̄. quæſt. prox. reg. 2.

III. EVENTVS PROPOSITAE adquiſitionis.

I. Regula, De cautione à ſuperſtite præſtanda, res poſt mortem ſuam prioris matrimonij filijs reſtitutū iri, proponitur l. hac edictali. 6. ff. his illud. C. de ſecundis nuptijs. Nouell. c.2. §. aliud verò, vſque ad §. illud quoq;. item Nouell. c.22. §. quoniam verò paulo antea, vſq; ad §. ex hoc alius. M.I.R. lib. 3. cap. 8. reg. 65. Hæc de prima regula.

II. Regula: Res ſuperſtitis pro iſtis rebus, quarum vſumfructū habet, tacitè pignori ſunt obligatæ prioris matrimonij liberis. l. hac edictali. 6. §. omnibus. C. de ſecundis nuptijs. & l. ſi quis. 8. §. in illo. C. eod. tt. Plura de hac re vide ĩ. eod. lib. cap. 22. quæſt. 4. reg. 1.

DE IVRE INTER MARITUM & vxorem, conſtante matrimonio. Cap. VII.

Hactenus de iure matrimonij cōtrahendi, eiusq; effectibus dictum eſt. nunc de iure matrimonij contracti dicetur.

I. Regula, De matrimonio probando, proponitur ſ̄. lib. eod. cap. 4. except. 6. repl. 5. item except. 13. item ĩ. eod. lib. cap. 24. quæſt. 3. cauſa 5. M.I.P. lib. 4. cap. 17. q. 3. reg. 1. cum ſeq. M.I.R. lib. 2. cap. 11. in verbo Matrimonium.

II. Regula, De iure dotis et antenuptialis donationis proponetur ĩ. eod. lib.

III. Regula, De paraphernis, hoc eſt, ijs quæ mulier extra dotem in domum mariti intulit. Quid iuris in hiſce maritus habeat, & quæ actio horū nomine competat matrimonio ſoluto, definitur l. ſi ego. 9. §. dotis autem, vſq; ad finem legis. ff. de iure dotium. Ex qua patet, maritum regulariter in bonis paraphernalibus dominium nō habere, nec quidquam aliud iuris, præterquam vt cuſtodiam eorum præſtet. Cui concordat l. hac lege. 8. C. de pactis conuentis tam ſuper dote. l. ſi mulier. 11. C. eod. tt. item l. de his. 17. C. de donat. inter vir. & vxor. M.I.R. lib. 3. cap. 8. reg. 25.

IIII. Regula: Donatio inter virum & vxorem regulariter prohibita eſt. de qua re vide ĩ. lib. 14. cap. 20. & 21.

V. Regula

V. Regula proponitur l. aduerſus. 4. C. de crimine expilatæ hær. & l. 1. ibi: quia ſocietas. ff. rerũ amotarũ.

VI. Regula: Onera matrimonij ad maritum eiuſq; patrem pertinent. l. ſi is. 56. §. poſt mortem. ff. de iure dotium. & l. quamuis. 75. in fine. ff. eod. tit.

VII. Regula, De alenda vxore à marito, eiuſq; valetudine curanda, proponitur l. ſi cum dotem. 22. §. ſi autem in ſæuiſ. ff. ſoluto matrim. M. I. R. d. cap. 8. regul. 28.

VIII. Regula: Maritus fortuitis caſibus vxoris particeps eſſe debet: & cõtrà vxor mariti. d. l. 22. §. ſi maritus. ibi: quid enim.

IX. Regula, De non verberanda vxore, proponitur Nouell. c. 117. §. ſi quis verò vxorem. M. I. R. d. cap. 8. regul. 31.

X. Regula, De iudicio de moribus inter virum & vxorem ſublato, habetur l. vlt. §. fin. C. de repudijs.

XI. Regula: Furti actio inter maritum & vxorem non competit, ſed pro ea actio rerum amotarum. de qua ĩ. lib. 23. cap. 5. tractabitur.

XII. Regula, De vxore petenda ab alio detẽta, proponitur l. 2. ff. de liberis exhibendis. Concordat l. ſi inuita. 11. C. de nuptijs. item l. ſi ad inſtar. 3. C. de liberis exhibendis. M. I. P. lib. 4. cap. 17. in fine. M. I. R. d. cap. 8. reg. 22. Ad fine huius remedium proponitur l. diuus Hadrianus. 8. ff. de diuortijs.

XIII. Regula, De dignitate alijſq; priuilegijs, quæ mulieri ex viro accedũt, dictum ſ. lib. 1. cap. 9. reg. 34. item lib. 2. cap. 2. quæſt. 1. except. 16.

XIV. Regula: De lugendo maritum defunctum ab vxore, dictum ſuprà cap. 5 quæſt. 2. reg. 1.

XV. Regula, De funeris impenſa mortua vxore à marito ſoluenda, proponitur l. ſi filiafamiliàs. 60. ff. ſoluto matrim. Hæc de iure matrimonij cõtracti atq; conſtantis: nũc iura matrimonij diſſoluẽdi exponẽda.

DE SOLVTIONE MATRIMONIJ. Cap. VIII.

PRIMO: *Cauſæ ex quibus matrimonium ſoluitur, enumerantur l. 1. ff. de diuortijs. Dirimitur enim matrimonium diuortio, morte, captiuitate, vel alia contingente ſeruitute. de quibus ſingulis ordine hoc capite dicetur.*

I. Cauſa: Prima ac præcipua cauſa, ex qua ſoluitur matrimonium, eſt mors alterutrius, vel viri vel vxoris. d. l. 1. & Nouell. c. 22. §. quod autem ſuper. M. I. P. lib. 4 cap. 18. cauſa 1.

II. Cauſa eſt, Captiuitas alterutrius. d. l. 1. d. Nouell. c. 22. §. ſed & captiuitas. itẽ Nouell. c. 117. § prædictis. ibi: vel aliquãto. l. in bello. 12. §. medio tempore, in fine. ff. de captiuis. Huius exceptio prima eſt: Niſi certũ ſit, captiuũ adhuc viuere. d. §. ſed et captiuitas. l. vxores. 6. ff. de diuortijs. Altera: Niſi cum incertũ ſit, vtrũ captiuus viuat, an mortuus ſit, quinquennium nõ exceſſerit. d. l. 6. §. ſin autem. item d. §. ſed & captiuitas. ibi: ſi verò incertum. Plura de cauſa propoſita vide ĩ. eod. cap. quæſt. 2. except. 5.

III. Cauſa eſt, Seruitus alterutri contingens. l. 1. ff. de diuortijs. & Nouell. c. 22. §. quod ſi iudicis. M. I. P. d. cap. 18. cauſa 10. Cõtradicit M. I. R. lib. 3. cap. 8. reg. 49. except. vlt.

IV. Cauſa videtur eſſe, Deportatio, vel aqua & ignis interdictio alterutrius. ſed reprobatur l. 1. C. de repudijs. l. at ſi. 5. ff. de bonis damnatorum. & Nouell. c. 22. §. deportatio. Contradicit M. I. P. d. cap. 18. cauſa 11.

V. Cauſa videtur eſſe, Pœna metalli. verùm reprobatur Nouell. c. 22. §. illud etiam.

VI. Cauſa eſt, Diuortium. l. 1. ff. de diuortijs. & l. neq; 14. C. de nuptijs. M. I. P. d. cap. 18. cauſa 7. M. I. R. d. cap. 8. reg. 47. Huius cauſæ etymologia proponitur l. 2. in prin. ff. de diuortijs. l. inter diuortium. 191. in fine. ff. de verb. ſignif. Sed & differentia inter diuortiũ & repudium proponitur d. l. 191. & l. inter ſtuprum. 101. §. diuortium. ff. eod. tit. M. I. P. d. cauſa. 7. verſ. diuortium autem. Cauſas ex quibus diuerti licet, & effectus ſi illicitè diuertatur coniunx, vide paulo inferius quæſt. prox. reg. 3. cum ſequentib. Planè cauſa ſeu regula propoſita exceptio prima eſt: Niſi furioſus vel furioſa diuerterit. l. Iulianus. 4. ff. de diuortijs & l. ſi cũ dotẽ. 22. §. ſi maritus. ff. ſoluto matrim. Secunda: Niſi furioſo furioſæue repudiũ mittatur. reprobatur d. l. 4. Tertia: Niſi non ipſe maritus vel vxor, ſed eius pater materue repudium miſerit. l. diſſentientis. 5. C. de repudijs. l. filiæ. 4. C. eod. tit. & Nouell. c. 22. §. præterea aũt, in fine. Huius replicatio prima eſt: Niſi magna & iuſta cauſa interuenerit. d. l. 5. Secunda: Niſi pater furioſi furioſæue repudium miſerit. l. ſi cum dotem. 22. §. item pater. ff. ſoluto matrim. & l. Iulianus. 4. ibi: patrẽ tamen. ff. de diuortijs. Quarta exceptio eſt: Niſi parens, in cuius eſt poteſtate, repudio nõ conſentiat. Nouell. c. 22. §. præterea aũt. Quinta: Niſi nõ miſſo repudio diuerterit. l. conſenſu. 8. in prin. C. de repudijs. Declaratur hæc exceptio l. 2. §. in repudijs. ff. de diuortijs. Sextæ exceptio videtur: Niſi libellus repudij marito traditus vel cognitus nõ ſit. ſed reprobatur l. licet. 6. C. d. tit. Septima: Niſi non præſenti, ſed abſenti renuncietur. reprobatur l. 2. in fine. ff. de diuortijs. Octaua: Niſi non ſeptẽ teſtib. interuenientibus, renunciatum ſit. l. nullum. 9 ff. d. tit.

VII. Cauſa: De diutina mariti abſentia, & reliquis huiuſmodi cauſis, vide ĩ. quæſt. prox. reg. 3.

II. EVENTVS SOLVTI MATRIMONIJ, & pœnæ iniuſti diuortij.

Supereſt vltimũ matrimonij tempus, ſcilicet matrimonij diſſoluti: cuius euentus hic exponendi.

I. Reg. Soluto matrimonio dos repetitur, & antenuptialis donatio. de quo ĩ. eod. lib. cap. 14. cum ſeq.

II. Regula: An & quando ſoluto matrimonio nuptiæ ſint iterandæ, dictum ſ. cap. 5.

III. Regula: Regulariter, qui quæue diuortium facit, & repudiũ mittit, amittit dotem & antenuptialem donationem, aliaſq; ſuſtinet pœnas: de quibus dicetur partim reg. prox. partim etiam ĩ. cap. 15. Huius autem regulæ exceptiones plures ſunt, quarũ aliæ ſumuntur ex cauſa ob quã repudium miſit, aliæ ex alijs circumſtantijs. Ex cauſa verò ex qua & ob quam repudium mittitur, exceptiones deſumptæ ſunt hæ.

I. Exceptio: Niſi ob religioſam vitam cœlibatũ affectans repudium miſerit. Nouell. c. 22. §. diſſoluũtur, vſq; ad §. per cauſam. l. vitricus. 60. in fine. ff. de dona-

ptijs. & Nouell.c.22.§.quoniam verò alienat. ibi: ſed iam dudū. M.I.R. d.except.13.repl.1. Altera: Niſi pactum de dote vel antenuptiali donatione reſtituenda in caſum nō exiſtentium filiorum factum ſit. Nouell. c.2.§.hoc autem quod.ibi: ſi verò præmoriantur.et §. proſpeximus, in fine. Nona exceptio eſt: Niſi vno ex filijs mortuo, parens ſuperſtes illi pro parte ſucceſſerit: tunc enim pro ea parte recipit dominium, & conualeſcit alienatio ab eo facta. Nouell.c.22. §. quoniā verò. ibi: ſi filios non habeat. & Nouell.c.2. §.hoc autem quod, in fine. M.I.R. d.reg.64. except.4. Decima videtur eſſe: Niſi liberi prioris matrimonij parentis præmortui hæredes non exiſtant. ſed reprobatur l. generaliter.5. §. in his autem. C. de ſecundis nuptijs. Nouell.c.22.§.ac ne de illis. Concordant item ea quæ propoſita ſunt ſ̄.except.1.repl.2.dupl.2.M.I.R.d.reg. 64.except.17. Vndecima exceptio eſt: Niſi filij prioris matrimonij aduerſus parentē ſuperſtitem fuerint ingrati.d.§.ac ne de illis.verſ.vt tamen vbiq; Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ̄.d.repl.2. dupl.3. Duodecima: Niſi liberi prioris matrimonij in poteſtate ſint parentis nuptias iterantis. reprobatur Nouell.c. 22. §. ſi verò ſubſit proles. ibi: ſiquidem & eo caſu. Decimatertia: Niſi parens, antequam ſecundas iniret nuptias, res prædictas alienauit. reprobatur Nouell.c. 2.§.hoc autem quod. & Nouell.c.22. §.quoniam verò alienationes.ibi: vnde etſi hoc caſu. Decimaquarta: Niſi rebus alienatis, vindicanti obſtet triginta annorum præſcriptio. approbatur ſimul & diſtinguitur Nouell.c.22.§.ſi verò ſubſit proles, in fine. Decimaquinta: Niſi res mobiles ſint à priore coniuge adquiſita. reprobatur per ea quæ proponentur j. quæſt.4.reg. 1. Hactenus igitur, an dominium bonorū, à priore coniuge adquiſitorum, ad liberos prioris matrimonij propter ſecundas nuptias pertineat, definitum eſt: nunc ad quos liberos pertineat, dicendum.

II. AD QVOS LIBEROS BONA à priore coniuge ſuperſtiti adquiſita pertineant?

I. Regula, De eo ſolo quem parens ſuperſtes elegerit, proponitur l. fœminæ.3.in prin.ibi: vel ad quemlibet. C.de ſecundis nuptijs. l.generaliter.5. §.negotia. l.in quibus.7.in fine. C.eod.tt. item l.conſenſu.8.§.ſi verò filio.ibi: patri videlicet. C.de repudijs. Planè mutatur ac tollitur regula propoſita Nouell.c.2. §.proſpeximus. & Nouell.c.22.§.peruenient.

II. Regula: Si vnus ex filijs prioris matrimonij mortuus ſit, filijs ex ſe relictis, portio eius non fratribus adcreſcit, ſed filijs eius debetur. l.in quib.7. C.de ſecundis nuptijs. l.ſi quis.8.in prin.C.eod.tt. l.quæcūq; res. 4. §. eo videlicet obſeruando. C. de bonis quæ liberis. Nouell.c.22.§.quoniam verò alienat.ibi: vt ſi ex pluribus. & §.ac ne de illis.ibi: idq; ex æquo. Huius exceptio eſt: Niſi filij vel nepotes patris ſui hæredes nō exiſtant.d.c.22.§.ſi verò ex filijs.

III. Regula, De liberis ingratis, proponitur ſ̄.quæſt. prox.except.11.

III. QVID ET QVANTVM AD liberos prioris matrimonij pertineat?

I. Regula, De omni re quam ſuperſtes coniunx à defuncto ex quacunq; cauſa eſt lucratus, proponitur l. fœminæ.3. in prin. C.de ſecundis nuptijs. Exemplum habetur l.iubemus.11. §.ſi verò ſine culpa. C.de repudijs. Huius regulæ exceptio eſt, quoad vſumfructum earum rerum, quas ſuperſtes à defuncto adquiſiuit. hunc enim ſibi retinet, quamuis nuptias iterauerit: vt ex ſupradictis patet. Cuius replicatio prima eſt: Niſi mulier intra tempus luctus nuptias iterauerit. de quo vide ſ̄.cap.prox.quæſt.2.reg.1. Altera: Niſi defunctus ſuperſtiti bonorum vſumfructum reliquerit. l.vnica. C.ſi ſecundò nupſerit mulier. Quæ tamen lex mutatur, & replicatio propoſita reprobatur Nouell.c.22. §.item ſi rerum. Tertia replicatio videtur eſſe: Niſi defunctus noluerit ſuperſtitem, ſi nuptias iterauerit, vſumfructum habere. ſed reprobatur d. §. item ſi rerum.verſ.etſi plus millies.

II. Regula: Vno ex filijs defuncto, filijs ex ſe relictis, illi filij non niſi patres ſui portionem adquirunt. de qua re vide ſ̄.quæſt.prox.reg.2.

III. EVENTVS PROPOSITAE adquiſitionis.

I. Regula, De cautione à ſuperſtite præſtanda, res poſt mortem ſuam prioris matrimonij filijs reſtitutū iri, proponitur l.hac edictali.6.ff.his illud.C.de ſecundis nuptijs. Nouell.c.2. §.aliud verò, vſque ad §.illud quoq;. item Nouell. c.22. §. quoniam verò paulo antea, vſq; ad §.ex hoc alius. M.I.R. lib.3.cap.8. reg.65. Hæc de prima regula.

II. Regula: Res ſuperſtitis pro iſtis rebus, quarum vſumfructū habet, tacitè pignori ſunt obligatæ prioris matrimonij liberis. l.hac edictali.6. §.omnibus. C. de ſecundis nuptijs. & l.ſi quis.8. §. in illo. C.eod.tt. Plura de hac re vide j.eod.lib.cap.22.quæſt.4.reg.1.

DE IVRE INTER MARITUM & vxorem, conſtante matrimonio. Cap. VII.

HActenus de iure matrimonij cōtrahendi, eiusq; effectibus dictum eſt. nunc de iure matrimonij contracti dicetur.

I. Regula, De matrimonio probando, proponitur ſ̄. lib.eod.cap.4. except.6. repl.5 item except.13. item j.eod. lib.cap.24. quæſt.3. cauſa 5. M.I.P. lib.4.cap. 17. q.3 reg.1. cum ſeq. M.I.R. lib.2. cap.11. in verbo Matrimonium.

II. Regula, De iure dotis et antenuptialis donationis proponetur 1.eod.lib.

III. Regula, De paraphernis, hoc eſt, ijs quæ mulier extra dotem in domum mariti intulit. Quid iuris in hiſce maritus habeat, & quæ actio horū nomine competat matrimonio ſoluto, definitur l.ſi ego.9. §. dotis autem, vſq; ad finem legis. ff. de iure dotium. Ex qua patet, maritum regulariter in bonis paraphernalibus dominium nō habere, nec quidquam aliud iuris, præterquam vt cuſtodiam eorum præſtet. Cui concordat l.hac lege.8. C.de pactis conuentis tam ſuper dote. l.ſi mulier.11.C.eod.tt.item l.de his.17.C.de donat. inter vir. & vxor.M.I.R.lib.3.cap.8.reg.25.

IIII. Regula: Donatio inter virum & vxorem regulariter prohibita eſt. de qua re vide j. lib.14. cap. 20. & 21.

V.Regula proponitur l.aduerſus.4. C. de crimine expilatæ hær. & l.1.ibi:quia ſocietas.ff.rerũ amotarũ.

VI.Regula: Onera matrimonij ad maritum eiuſq; patrem pertinent. l.ſi is.56. §.poſt mortem.ff. de iure dotium.& l quamuis.75.in fine.ff.eod.tt.

VII.Regula, De alenda vxore à marito, eiuſq; valetudine curanda, proponitur l.ſi cum dotem.22. §.ſi autem in ſæuiſ. ff. ſoluto matrim. M.I.R. d. cap.8. regul.28.

VIII.Regula: Maritus fortuitis caſibus vxoris particeps eſſe debet: & cõtrà vxor mariti.d.l.22.§.ſi maritus.ibi:quid enim.

IX.Regula, De non verberanda vxore, proponitur Nouell. c.117. §.ſi quis verò vxorem. M.I.R. d. cap.8. regul.31.

X.Regula, De iudicio de moribus inter virum & vxorem ſublato, habetur l.vlt.§.fin.C.de repudijs.

XI.Regula: Furti actio inter maritum & vxorem non competit, ſed pro ea actio rerum amotarum. de qua ĩ lib.23.cap.5.tractabitur.

XII.Regula, De vxore petenda ab alio detẽta, proponitur l.2.ff.de liberis exhibendis. Concordat l.ſi inuita.11.C.de nuptijs. item l.ſi ad inſtar.3.C.de liberis exhibendis. M.I.P.lib.4.cap.17.in fine. M.I.R.d.cap.8.reg.22. Adfine huius remedium proponitur l.diuus Hadrianus.8.ff.de diuortijs.

XIII.Regula, De dignitate alijſq; priuilegijs, quæ mulieri ex viro accedũt, dictum ſ. lib.1. cap.9.reg.34. item lib.2.cap.2.quæſt.1.except.16.

XIV. Regula: De lugendo maritum defunctum ab vxore, dictum ſuprà cap.5 quæſt.2.reg.1.

XV.Regula, De funeris impenſa mortua vxore à marito ſoluenda, proponitur l.ſi filiafamiliás.60. ff. ſoluto matrim. Hæc de iure matrimonij cõtracti atq; conſtantis: nũc iura matrimonij diſſoluẽdi exponẽda.

DE SOLVTIONE MATRIMONIJ. Cap. VIII.

PRIMO: Cauſæ ex quibus matrimonium ſoluitur, enumerantur l.1. ff.de diuortijs. Dirimitur enim matrimonium diuortio, morte, captiuitate, vel alia contingente ſeruitute. de quibus ſingulis ordine hoc capite dicetur.

I. Cauſa: Prima ac præcipua cauſa, ex qua ſoluitur matrimonium, eſt mors alterutrius, vel viri vel vxoris.d.l.1. & Nouell.c.22.§.quod autem ſuper. M.I.P. lib.4 cap.18.cauſa 1.

II.Cauſa eſt, Captiuitas alterutrius.d.l.1.d.Nouell. c.22.§.ſed & captiuitas.itẽ Nouell.c.117.§ prædictis. ibi:vel aliquãto. l.in bello.12. §.medio tempore, in fine.ff.de captiuis. Huius exceptio prima eſt: Niſi certũ ſit, captiuũ adhuc viuere.d.§.ſed et captiuitas.l.vxores.6.ff.de diuortijs. Altera: Niſi cum incertũ ſit, vtrũ captiuus viuat, an mortuus ſit, quinquennium nõ exceſſerit.d.l.6.§.ſin autem.item d.§.ſed & captiuitas. ibi: ſi verò incertum. Plura de cauſa propoſita vide ĩ. eod.cap.quæſt.2.except.5.

III.Cauſa eſt, Seruitus alterutri contingens.l.1.ff. de diuortijs. & Nouell.c.22. §.quod ſi iudicis. M.I.P. d.cap.18.cauſa 10. Cõtradicit M.I.R.lib.3.cap.8.reg. 49.except.vlt.

IV. Cauſa videtur eſſe, Deportatio, vel aquæ & ignis interdictio alterutrius. ſed reprobatur l.1. C. de repudijs.l.at ſi.5 ff.de bonis damnatorum. & Nouell. c.22. §.deportatio. Contradicit M.I.P. d. cap.18. cauſa 11.

V.Cauſa videtur eſſe, Pœna metalli. verùm reprobatur Nouell.c.22.§.illud etiam.

VI.Cauſa eſt, Diuortium. l.1. ff.de diuortijs. & l. neq;.14. C.de nuptijs.M.I.P.d.cap.18. cauſa 7.M.I.R. d.cap.8. reg.47. Huius cauſæ etymologia proponitur l.2.in prin.ff.de diuortijs. l.inter diuortium.191.in fine.ff.de verb.ſignif. Sed & differentia inter diuortiũ & repudium proponitur d.l 191. & l.inter ſtuprum. 101.§.diuortium.ff eod.tt. M.I.P.d.cauſa.7. verſ. diuortium autem. Cauſas ex quibus diuerti licet, & effectus ſi illicitè diuertatur coniunx, vide paulo inferius quæſt.prox.reg.3.cum ſequentib. Planè cauſæ ſeu regulæ propoſitæ exceptio prima eſt: Niſi furioſus vel furioſa diuerterit. l.Iulianus.4. ff.de diuortijs & l.ſi cũ dotẽ.22. §.ſi maritus.ff.ſoluto matrim. Secunda: Niſi furioſo furioſæue repudiũ mittatur. reprobatur d.l.4. Tertia: Niſi non ipſe maritus vel vxor, ſed eius pater maternè repudium miſerit. l.diſſentientis.5.C. de repudijs.l.filia.4.C.eod.tt. & Nouell.c.22. §.præterea aũt, in fine. Huius replicatio prima eſt: Niſi magna & iuſta cauſa interuenerit. d.l.5. Secunda: Niſi pater furioſi furioſæue repudium miſerit. l.ſi cum dotem.22.§.item pater.ff ſoluto matrim. & l.Iulianus. 4.ibi: patrẽ tamen.ff.de diuortijs. Quarta exceptio eſt: Niſi parens, in cuius eſt poteſtate, repudio nõ conſentiat. Nouell. c.22. §. præterea aũt. Quinta: Niſi nõ miſſo repudio diuerterit. l conſenſu.8.in prin.C.de repudijs. Declaratur hæc exceptio l.2. §.in repudijs. ff. de diuortijs. Sexta exceptio videtur: Niſi libellus repudij marito traditus vel cognitus nõ ſit. ſed reprobatur l.licet.6. C.d.tt. Septima: Niſi non præſenti, ſed abſenti renuncietur. reprobatur l.2. in fine. ff.de diuortijs. Octaua: Niſi non ſeptẽ teſtib. interuenientibus, renunciatum ſit. l.nullum.9 ff.d.tt.

VII.Cauſa: De diutina mariti abſentia, & reliquis huiuſmodi cauſis, vide ĩ.quæſt.prox.reg.3.

II. EVENTVS SOLVTI MATRIMONIJ, & pœnæ iniuſti diuortij.

Supereſt vltimũ matrimonij tempus, ſcilicet matrimonij diſſoluti: cuius euentus hîc exponendi.

I.Reg. Soluto matrimonio dos repetitur, & antenuptialis donatio. de quo ĩ. eod.lib.cap.14.cum ſeq.

II.Regula: An & quando ſoluto matrimonio nuptiæ ſint iterandæ, dictum ſ.cap.5.

III.Regula: Regulariter, qui quæue diuortium facit, & repudiũ mittit, amittit dotem & antenuptialem donationem, aliaſq; ſuſtinet pœnas: de quibus dicetur partim reg.prox. partim etiam ĩ.cap.15. Huius autem regulæ exceptiones plures ſunt, quarũ aliæ ſumuntur ex cauſa ob quã repudium miſit, aliæ ex alijs circumſtantijs. Ex cauſa verò ex qua & ob quam repudium mittitur, exceptiones deſumptæ ſunt hæ.

I.Exceptio: Niſi ob religioſam vitam cœlibatũ affectans repudium miſerit. Nouell.c.22.§.diſſoluũtur, vſq; ad §.per cauſam. l.vitricus.60.in fine.ff.de dona-

tion.inter vir.& vxor. Nouell.c.117.§.prædictis. item Nouell. c.123.§. quod ſi conſtante. M.I.P. d.cap.18. cauſa 6.M.I.R.d.cap.8.reg.43.

II.Exceptio: Niſi viris à natura attributa maritus perficere nequeat, & ob id repudium ſit miſſum. l.in cauſis.10. C.de repudijs. l.vitricus.60. cum ll.ſequentibus. ff.de donationibus inter virum & vxorem. Nouell.conſt.22.§.per cauſam.item Nouell.c.117.§.prædictis. M.I.P.d.cap.18. cauſa 13. M.I.R. d. cap.8. regul.48.

III.Exceptio: Niſi ob ſenectutem vel malam valetudinem alterius repudium mittatur. l.vitricus.60. cum legibus ſequentib.ff.de donat. inter vir.& vxor. Planè iure nouo exceptio propoſita cum alijs quæ ſequuntur,reprobatur Nouell.conſtit.117. §.omnes igitur.M.I.P.d.cap.18.cauſa 15.

IV.Exceptio:Niſi ob furorem alteri contingentem repudium miſſum ſit. reprobatur l.patre furioſo.8. §.nam furioſus. ff. de his qui ſui vel alieni iuris ſunt. l.oratione.16.§.fin.ff.de ritu nuptiar.l.ſi cum dotem. 22.§.ſi maritus. ff. ſoluto matrimonio. Cuius verbis poſtremis, quamuis exceptio propoſita in vehementi & nimio furore approbetur:tamen & hoc caſu per ius nouum reprobatur ex ijs quæ dicta ſunt s̄. exceptione prox. in fin. Concordat item l.Iulianus.4. ff. de diuortijs. M.I.P.d.cap.18.cauſa 14.M.I.R.d.cap.8. regul.46.

V.Exceptio: Niſi maritus vel vxor diu abſit, vt de vita eius dubitetur. l.vxor.7. C. de repudijs. & l.vel ſenectutem.61.ibi:aut militiam.ff.de donat.inter virum & vxor. M.I.P.d.cap.18.cauſa 12. M.I.R.d.cap. 8.reg.45. Huius replicatio prima eſt:Niſi certum ſit, abſentem adhuc viuere. approbatur per ea quæ dicta ſunt s̄.eod.cap.cauſa 2. Cuius duplicatio eſt: Niſi per decem annos abſens, ſæpius per literas vel per nunciū ab uxore interpellatus,ei vel renunciauerit matrimonium,vel nihil omnino renunciauerit. approbatur ſimul & diſtinguitur Nouell.c.22.§. nouimus autem. Sed & reprobatur duplicatio hæc iure nouo,Nouell.c. 117.§. cæterùm & id quod. Secunda replicatio eſt: Niſi decennium à tempore abſentiæ nō exceſſerit, approbatur iure nouo d.§.nouimus autem.

Mutatio iuris.

Planè iure nouiſſimò exceptio propoſita reprobatur,ſub hac tamen conditione:Niſi mulier audiens de morte mariti abſentis, percontata fuerit illud vel per ſe,vel per alios, ex tribuno militū vel primoribus, ſub quibus maritus militauerit, illiq; præſtito iureiurando id affirmauerint. tunc enim poſt annum licet mulieri iterare nuptias:aliàs nō.quæ mutatio proponitur Nouell.c.117.§.cæterùm & id,vſq; ad §.prædictis.

VI.Exceptio: Niſi ob graue crimen alterutrius,alter repudium miſerit. l.conſenſu.8. in prin. cum ſequentibus.C.de repudijs.l.iubemus.11.§.inter culpas. C.eod.tt.Nouell.c.22.§.mitiores,vſq; ad §.ſi verò altera.& §.has itaq;.Concordat item,ſed & reprobantur quædam dictarum cauſarum ſeu exceptionum, Nouell. conſt.117. §.quoniam verò, cum ſequentibus. & §.ſi quocunq;, vſq; ad §.quia verò & ex conſenſu. M.I.P.d.cap.18.cauſa 3.& 5.M.I.R.d.cap.8.reg.38.

VII. Exceptio: Niſi maritus vxorem flagellis vel fuſtibus verberauerit. l.conſenſu.8. §. ſi qua igitur. ibi:ſi ſe verberibus.C.de repudijs.Mutatur ac tollitur hæc exceptio Nouell.c.117.§.ſi quis verò vxorē.M.I.R. d.cap.8.reg.51.

VIII.Exceptio:Niſi indotata ſit vxor. reprobatur l.iubemus.11. §. ſi quis autem. C. de repudijs. & Nouell.c.22. §.ſic itaq;,ibi: vt non ob hoc. Hactenus exceptiones propoſitæ regulæ, quæ deſumptæ ſunt ex cauſis miſſi repudij. Sed & plures huiuſmodi cauſas vide s̄. quæſt. prox. Sequuntur nunc reliquæ ex alijs deſumptæ circumſtantijs.

IX.Exceptio: Niſi vtriuſq; conſenſu matrimoniū ſit diſſolutum.Nouell.c.22.§.diſſoluūtur. Planè mutatur ac tollitur hæc exceptio iure nouo Nouell. c.117. §.quia verò & ex cōſenſu. & Nouell.c.134.§. ex quo verò.ibi:aut matrimonia.

X.Exceptio: Niſi pœnituerit diuertentem repudij, & matrimonium fuerit redintegratum. l.ſi pœnituit.7. ff. de diuortijs.l.diuortium.3.ff.eod.tt.l.quicquid.48. ff. de regulis iuris. Nouell. c.134. §. certè ſi qui.l.plerique.33. ff.de ritu nuptiar. M.I.P. lib.4.cap. 20.reg.2. except.1. Poſſunt item iam propoſitæ leges referri ad ea quæ habentur ī. d.except.29. replic.2. duplic.3.

XI.Exceptio:Niſi ſine inſtrumentis dotalibus matrimonium ſit contractum. reprobatur Nouell.c.22. §.matrimonium.ibi: vt autem. De qua re vide etiam s̄.cap.4.except.13.

XII.Exceptio:Niſi alius pro repudiante dotem vel donationem ante nuptias acceperit vel dederit, ſibiq; reddi ſit ſtipulatus, & ſine eius voluntate repudiū ſit miſſum. approbatur exēplo patris & filij filiæue Nouell.c.22.§.præterea autem.& l.ſi filia. 5. ff.de diuortijs.Plura de hac exceptione vide ī.eod.lib.cap.15.except.1.repl.2.item except.3.repl.1.

XIII. Exceptio: Niſi matrimonium legibus fuit prohibitum. hoc enim caſu is, qui repudium mittit, ſupradictis pœnis non tenetur: vt patet ex ijs quæ dicta ſunt s̄. lib. eod.cap.3.& 4. eiuſq; exemplum proponitur l.ſi ignorans.3. C.ſoluto matrim. Cui cōcordat l.ſi cum dotem.22.§.fin.ff.eod.tt.M.I.P.d.cap.18. cauſa 1.

XIV.Exceptio: Niſi inutiliter repudiū ſit miſſum, vt non ſoluatur matrimonium. Hæc exceptio ipſo iure ſubſiſtit, eiuſq; ſpecies propoſitæ ſunt s̄. quæſtion. proxima,cauſa 6. Hactenus igitur de regula propoſita tertia, eiuſq; exceptionibus ſit dictum.

IV. REGVLA, De tertia parte vltra ſponſalitiā largitatem repudiatæ dāda,proponitur Nouell. c.117. §.ſi autem & vir. Cuius eadem ſunt exceptiones,quæ proximè præcedentis.

V.Regula: Si mulier ſit indotata, illegitimè repudians maritus,vel vxor, vel cauſam repudij dās quarta bonorum parte punitur.l.iubemus.11. §.ſi quis autem.C.de repudijs. Nouell.c.22.§.ſic itaq;. Cōcordat item Nouell.c.74.§.quoniam autem.ibi:et illa ſiquidem indotata.

VI.Regula: Sine cauſa repudium mittens, in monaſterium detruditur: & quid iuris de bonis eius, definitur Nouell.c.117. §.quia verò quædam. & Nouell. c.134. §. ex quo verò, vſq; ad §.ſi quis autem. Huius

regulæ

regulæ exceptiones eædem ſunt, quæ ſuperioris reg.3.

VII.Regula: Eadem eſt pœna tam viri, quàm mulieris, ſine cauſa repudium mittentis. Nouell.c.127.§. quia verò.M.I.P.lib.4.cap.16.reg.12.

VIII.Regula: Apud quem liberi eius matrimonij, quod diuortio ſolutum eſt, ali & educari debeant. vide ȷ.eod.lib.cap.21.quæſt.5.reg.10.except.8.

DE CONCVBINIS.
Caput IX.

CОntrarium matrimonij eſt concubinatus: de quo antequam reliqua matrimonij iura perſequamur, hic nobis agendum eſt.

I. AN CONCVBINATVS ſit licitus?

Regulariter in iure permittitur, nimirum l.in concubinatu 3.in fine.ff.de concubinis. M.I.P.lib.4.cap. 22.in prin. M.I.R.lib.3.cap.8.reg.76. vbi controuertitur. Huius exceptio prima eſt: Niſi ea concubina habeatur, in quam ſtuprum committitur.l.1.§.cũ Atilicino.ff.d.tt.

II.Exceptio: Niſi quis ingenuam & honeſtæ vitæ mulierem in concubinatu habeat. d.l.3. ff.de cõcubinis. Huius replicatio eſt: Niſi cõteſtatio facta ſit, quòd eam pro concubina habere velit. d.l.3. De qua re vide plura ȷ. quæſt.prox.

III.Exceptio: Niſi adulterij damnatam concubinã habeat. reprobatur l.1.§.qui etiam ff.de concubinis.

IV. Exceptio: Niſi concubina minor ſit duodecim annis.d.l.1.§.fin.

V.Exceptio: Niſi quis libertam alienam, quæ ab inuito patrono diuertit, concubinam habeat. l.quod ait lex.11. §.1.ibi: Iulianus quidem. ff. de diuortijs. l.1. in prin.ff.de concubinis. Planè extra caſum propoſitum libertam alienam concubinã habere licet, ex l.in concubinatu.3.in prin.ff de concubinis. Sed & propoſitæ exceptionis replicationes vide ſ.cap.4.except.5.

VI.Exceptio: Niſi ſororis filiam quis concubinam habeat.l.etiamſi.56.ff.de ritu nuptiar.

VII.Exceptio: Niſi quis eam habeat concubinam, quæ antea parentis vel filij ſui concubina fuit. l.1. §. penult.ff.de concubinis.

VIII.Exceptio: Niſi is qui vxorem habet, concubinam adiunxerit. l.vnica. C.de concubinis. & l.vlt. §.fin.C.communia de manumiß.

IX.Exceptio: Niſi ex ea prouincia, quam adminiſtrat, concubinam quis habeat. reprobatur l.vlt. ff.de concubinis.

II. CAVSA EX QVA CONCVbinatus conſtituitur.

Sola animi deſtinatione cõcubinatus conſtituitur. l.concubinam ex ſola.4.ff.de concubinis. Huius exceptio eſt: Niſi quis honeſtæ vitæ & ingenuam mulierẽ in concubinatu habere velit. l.in concubinatu.3. ff. eod.tt.l.in libera.24.ff.de ritu nuptiar.

III. CAVSA EX QVA CONCVbinatus diſſoluitur.

De furore. Furor interueniens concubinatum non ſoluit.l.2.ff.de concubinis.

IIII. EVENTVS CONcubinatus.

I.Regula: Concubina matrisfamiliâs honeſtatem non habet.l.probrum.41. ff.de ritu nuptiarum.

II.Regula: Is qui concubinã habet, ei vltra ſemiũciam bonorum ſuorum relinquere non poteſt. l.2. C. de naturalibus liberis. & Nouell.c.89.§.ne igitur perpetuò, in fine. Huius exceptio eſt: Niſi ex concubina liberos quoq; habeat. tunc enim plus illi cum filijs poteſt relinquere. ſed & ab inteſtato quædam portio ad filios naturales, eiusq; matrem peruenit. de qua re vide infrà eod.libro, cap.24.reg.1.cum ſequente.

Hactenus iura matrimonij contrahendi, contracti, diſſoluendi & diſſoluti propoſita ſunt. Inter hæc autẽ dotis quoq; & antenuptialis donationis ius cõnumeratur. quod quia multiplex eſt & copioſum, peculiariter eſt proponendum. Primùm igitur de iure dotiũ dicetur, deinde de iure antenuptialis donationis.

DE PACTIS DOTALIBVS in genere. Cap. X.

I. AN EX PACTO DOTALI NAſcatur actio vel exceptio?

REgulariter pactũ dotale vtile eſt, & ex eo tam actio naſcitur, quàm exceptio. l.vnica. §.illud etiam generaliter. C.de rei vxoriæ actione. Concordat l.1. C. de pactis ſuper dote. M.I.R. lib.3. cap 9. reg.4. Cuius exceptiones hæ ſunt.

I.Exceptio: Niſi cum alius pro muliere dotem daret, pactum cum alterutro tantùm ſit factum. l.poſt nuptias.28. ff. de iure dotium. l.cum à ſocero.7. C.de iure dotium. & l.cum dos.7.ff.de pactis dotalibus. Replicatio prima eſt: Niſi in ipſa dotis datione alius qui dotem dat, pactum ſine muliere fecit. d.l.7. l.ob res. 20.§.ſi extraneus.ff.eod.tt. & l.quoties.29.in prin.ff. ſoluto matrimonio. Secunda: Niſi is eáue, qui quæue pactum ſine altero fecit, eo vtatur, vel aduerſus eum eámue ex eo pacto agatur excipiatúrue. huic enim ſoli prodeſt vel obeſt pactum. d.l.7. ff. de pactis dotalibus. l.ſi conuenit.6. C. de pactis ſuper dote. Tertia: Niſi filia pacta ſit ſine patre, quo pacto pater vtatur. tunc enim patri iſtud pactum proderit. d.l.7. Quarta: Niſi filia paciſcente, pater vna cum filia agat. nam hoc caſu patri quoq; pactum filiæ nocet. d l.7. Quinta: Niſi ante nuptias alius pro muliere dotem dederit, & ante nuptias pactum, quamuis ex interuallo, fecerit. l.quoties.29 § planè ſi ante. ff. ſoluto matrim. Sexta replicatio videtur eſſe: Niſi pater filiã, ſine qua paciſcitur, in ſua habeat poteſtate. ſed reprobatur d. l.29. ibi: quamuis in poteſtate.

II.Exceptio: Niſi is eáue, qui quæue in patris eſt poteſtate, ſine eius conſenſu pactum fecerit. ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius replicatio eſt: Niſi pater furioſus ſit, vel apud hoſtes. l.quoties.8.ff.de pactis dotalibus.

III.Exceptio: Niſi pactum ad ius pertineat. l.ſi pater.12.§.ex pactis.ff.de pactis dotalibus.

IV.Exceptio: Niſi pactum de nõ reddenda dote factum ſit. De hac exceptione cum alijs ſimilibus vide ȷ. in repetitione dotis, cap.14.

V. Exceptio: Niſi conuenit ne de moribus agatur, vel plus vel minus exigatur. cum alijs quibuſdam approbatur l.illud.5. ff. de pactis dotalibus. Planè hodie iudicium de moribus ſublatum eſt, vt oſtenſum ſ. capite 7.

VI. Exceptio: Niſi conuenit, ne ob res donatas vel amotas agatur. d.l.5. Huius replicatio eſt: Niſi poſt diuortium iſtiuſmodi pactio facta ſit. l.ob res.20. in prin ff eod.tt.

VII. Exceptio: Niſi cõuenit, ne ob impenſas neceſſarias agatur. l.illud.5. in fin. ff. de pactis dotalibus. Huius replicatio eſt: Niſi poſt diuortium ita conuenit. d.l.20. in priu. ff. eod.tt. De propoſita exceptione vide item ĩ. cap.13. quaſt 1. except.11.

VIII. Exceptio: Niſi cõuenit, ne repudio ſine cauſa vel ex cauſa iuſta miſſo, pœna legibus ſtatuta locũ habeat l.cõſenſu.8.§.fin. C. de repudijs. l.vnica.§.penult. C. de rei vxoriæ actione. Hactenus exceptiones ex ſpeciebus pactorum deſumptæ propoſitæ ſunt. Sunt & plures huiuſmodi ſuis inſertæ locis.

IX. Exceptio: Niſi non ante nuptias, ſed conſtante matrimonio poſt nuptias contractas pactum factum ſit. reprobatur l.1. in prin ff. de pactis dotalibus. l.cum maritus.29. in prin ff. eod.tt.

X. Exceptio: Niſi pacto in tempus diuortij collato, diuortium ſecutum non ſit. l.pacta.3. ff. de pactis dotalibus.

XI. Exceptio: Niſi pœna pacto adiecta petita ſit: tunc enim ad ipſam rem pacto contentam agi vel excipi non poteſt. l ſi pater.12.§.ſi mulier. ff. d.tt.

II. QVIBVS ET ADVERSVS quos ex pacto dotali actio vel exceptio detur.

I. Regula, De hæredibus paciſcentis. His regulariter ex pacto competit actio & exceptio. Exemplum proponitur l.quod de reddenda.25. ff. de pactis dotalibus. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi pactum ſit perſonale. approbatur exẽplo l.ob res.20.§.ſi conuenerit. ff. d.tt.

II. Regula: Pactum patris nec prodeſt nec obeſt filiæ: & contrà, filiæ pactum non obeſt patri. approbatur ſimul & diſtinguitur l.cũ dos.7. ff. d.tt. de qua re vide s̄ quaſt prox. except.1.

III. Regula, De eo qui pacto non interfuit. Huic nec prodeſt nec obeſt pactum. l.1. in fine. ff. de pactis dotalibus.

III. QVANDO EX PACTO dotali detur actio.

Si conuenit ne conſtante matrimonio viuo patre dos petatur: mortuo eo, quamuis nõ ſoluto matrimonio, dos peti poteſt. l.ob res.20. ibi: ſed ſi conuenerit. ff. de pactis dotalibus.

IV. QVAE EX PACTO naſcatur actio.

Vtilis condictio hinc naſcitur. l.1. in fine. C. de pactis ſuper dote. l.inter ſocerum.26.§.conuenit. ff. de pactis dotalib. Hæc de pactis dotalibus in genere ſint dicta: ſpecialiter de ijs tractabitur in ſequentib. Nunc de actionibus, quæ dotis nomine competunt, dicendũ. primùm quidem de ijs, quæ marito eiuſq; hæredibus dantur: hinc de ijs, quæ mulieri eiuſq; hæredibus, eiq; qui dotem dedit, competunt.

DE PETITIONE DOTIS. Caput XI.

Marito ob triplicem cauſam dotis nomine datur actio. prima eſt, vt dos promiſſa ſoluatur: altera, vt euictio dotis præſtetur: tertia, vt impenſæ in res dotales factæ reſtituantur. de quibus ſingulis ordine diſpiciendum, & primùm de petitione dotis, vt dos promiſſa præſtetur.

I. CAVSA HVIVS ACTIONIS cum ſuis exceptionibus.

Cauſa huius actionis eſt: Si dos conſtituta vel promiſſa ſit. tũc enim vt detur vel ſoluatur, maritus agere poteſt. M.I.R. lib.3. cap.9. reg.4. cuius exceptiones plures ſunt hic ordine enumerandæ.

I. Exceptio: Niſi alius, non mulier dotem conſtituerit vel promiſerit. reprobatur l.promittendo.41. in prin. ff de iure dotium.

II. Exceptio. Niſi muliere filio tutoris ſui iuſtè nupta, tutor mulieris mariti pater dotem conſtituerit. reprobatur l.cum poſt.69.§.nuptijs ff. de iure dotiũ.

III. Exceptio: Niſi minor vigintiquinq; annis dotem cõſtituerit. ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius replicatio eſt: Niſi curator minoris conſenſerit. l.mulier.28. C. de iure dotium. Huius duplicatio eſt: Niſi curator in conſtituenda dote modum exceſſerit. l.ſiue.61. in prin. ff. eod.tt.

IV. Exceptio: Niſi ſerua dotem conſtituerit. l.Proculus.67. ff. de iure dotium.

V. Exceptio: Niſi ſeruo dos ſit conſtituta vel promiſſa. reprobatur l.quemadmodum.46. in prin. ff. de iure dotium.

VI. Exceptio: Niſi eo tempore, quo dos ab alio promittebatur, mulier ſtipulatori nubere noluit. reprobatur l.ſi ſponſalibus.58. in prin. ff. de iure dotiũ. Plura de hac exceptione vide ĩ. eod. cap. except.27.

VII. Exceptio: Niſi pro ſerua nuptura ignorans promiſerit. l.ſi mulier.59.§.fin. ff. d.tt.

VIII. Exceptio: Niſi pro incerta perſona dos ſit promiſſa. reprobatur l. à Titio.108. ff. de verb. obligat. &c.

IX. Exceptio: Niſi certa ſpecies vel quãtitas in dotis promiſſione non ſit expreſſa. l.1. C. de dotis promiſſione. M.I.R. d.reg.4. exc.1. Huius replicatio eſt: Niſi ita promiſſum ſit, Quodcunq; arbitratus fuerit. l.ſi cum ea.3. C. eod.tt. l.cum poſt.69.§.gener. ff de iure dotium. Vbi ait Iuriſconſultus: Arbitrio quoq; detracto ſtipulationem valere, placuit. Hæc verba cum ſequentibus propoſitæ exceptioni contradicunt potius, quàm eam diſtinguunt.

X. Exceptio: Niſi plus quàm licet, curator puellæ dotis nomine promiſerit. approbatur l.ſiue.61 in prin. ff. de iure dotium. Quantum autem dotis nomine promittere debeat curator, definitur l quæro.60. & l.cũ poſt.69.§.nuptijs. ff. d.tt. l.de creationib.20. C. de epiſcopali audien. M.I.R. lib.3. cap 11. reg.12.

XI. Exceptio: Niſi vniuerſa bona doti ſint data. reprobatur l.nulla lege.4. C. de iure dotium. M.I.R. d. reg.4. except.7. Planè admittitur, ſi pater maternè plures filias habens, pro vna in dotem det dotẽ immodicam: tunc enim reliquis eo nomine datur actio. quæ approbatur l.vnica. C. de inoff. dotibus. M.I.R. lib.4. cap.11. reg.33. & 36. Sed et admittitur, ſi curator adultæ facultates omnes doti dederit. de quo s̄. except. prox. dictum eſt.

XII. Exceptio: Niſi nomine in dotem dato, nec de-

legatio

legatio nec litis conteſtatio ſubſecuta ſit. reprobatur l.2.C.de obligat.& action.

XIII. *Exceptio: Niſi minor ſit donatio ante nuptias, quàm dos. De hac re dicetur ȝ.c.17.reg.24.*

XIIII. *Exceptio: Niſi quis putans ſe mulieri debere, pro ea dotem per errorem promiſerit. reprobatur l.cum fundo.78.§.fin.ff.de iur.dot.& l.quemadmodum.46.§.fin.ff.eod.tt.*

XV. *Exceptio: Niſi mortis cauſa dos ſit promiſſa, vel in tempus mortis. l.Iulianus.20.ff.de iur.dot.& l.ſi pater.76.in fin.ff.eod.tt. Huius replicatio eſt: Niſi alius quàm mulier mortis ſuæ cauſa dotem promiſiſſet.d.l.76. Cuius duplicatio eſt: Niſi cùm alius mortis cauſa dotem pro muliere promiſiſſet, is conualuerit. d.l.76.*

XVI.*Exceptio: Niſi dos ita promiſſa ſit, Cùm commodiſsimum erit. hoc enim caſu videbatur, quòd promiſſor ad ſoluendum vrgeri non poſſet, ſemper hac ratione ſe defendens, ſibi non eſſe commodum. verùm exceptio hac reprobatur l.auus.79.§.fin.ff.d.tt.*

XVII. *Exceptio: Niſi quod filiusfamiliâs mariti debet, ei in dotem promiſſum ſit. l.ſi pater.44.§.quæ debitorem.ff.de iur.dot.*

XVIII. *Exceptio: Niſi quis hæreditatem fideicommiſſariam, quam mulieri debebat, pro ea dotis nomine marito promiſerit. l.ſi mulier.59.§.ex aſſe.ff.de iur.dot.*

XIX. *Exceptio: Niſi nulla ſtipulatio in dotis conſtitutione interuenerit. reprobatur l.ad exactionem.6.C.de dot.promiſ.& l.vnica.§.1.C.de rei vxoria actione.M.I.R.lib.3.cap.9.reg.11.*

XX.*Exceptio: Niſi inutilis ſtipulatio dotis conſtitutioni interuenerit. reprobatur d.l.vnica.verſ.eodemq́ modo.*

XXI.*Exceptio:Niſi dolus interceſſerit in dotis conſtitutione.l.iure 6.§.fin.ff.de iur.dot.*

XXII. *Exceptio: Niſi dotis adiectio in ſtipulatione nõ ſit facta. reprobatur l.quia autem.23.ff.de iure dotium.*

XXIII.*Exceptio: Niſi ſcriptura nõ interuenerit. reprobatur l.ad exactionem.6.C.de dot.promiſ.& l.vnica.§.& nemo putet.C.de rei vxor.act.*

XXIIII. *Exceptio: Niſi poſt diuortium mulier ſciente viro prædia dotalia diu poſſederit. l.cùm poſt.69.in princ.ff.de iur.dot.*

XXV.*Exceptio:Niſi is qui pro muliere dotem promiſit, poſtea eidem mulieri rem iſtam legauerit, & ex teſtamento etiam agatur. l.huiuſmodi.81.§.cùm pater.ff.de leg.1.M.I.R.d.cap.9.reg.4.except.4.*

XXVI.*Exceptio: Niſi debitore dotis nomine delegato, delegans poſtea debitum exegerit. reprobatur l.ſi debitor.80.ff.de iur.dot.*

XXVII. *Exceptio: Niſi nuptiæ non ſint ſecutæ. l.ſtipulationem.21.cum lege ſequente.ff.de iur.dot.l.promittendo.41.in prin.ff.d.tt.l.item quia.4.§.huius rei.ff.de pactis.*

XXVIII.*Exceptio:Niſi ante ſecutas nuptias ſponſalibus ſit renunciatum. l.ſtipulationẽ.21.in fin.cum lege ſequente.ff.de iur.dot. Huius replicatio eſt:Niſi dote ante ſponſalia conſtituta, mulier nubere noluit, non autem ſponſalibus factis renunciauit: tunc enim, ſi poſtea voluntate mutata nupſerit, nihilominus dos debetur.l.ſi ſponſalibus.58.in princ.ff.eod.tt.*

XXIX. *Exceptio: Niſi aliæ nuptiæ interuenerint. d.l.58.in princ.ibi: niſi aliæ nuptiæ mediæ interceſſerint. & l.dotis.68.in fin.ff.eod.tt.*

XXX.*Exceptio: Niſi matrimonium, propter quod dos promiſſa eſt, iure conſiſtere non poſsit.l.dotis.3.ff.de iur.dot.item Inſt.de nuptijs.§.ſi aduerſus ea. Exemplum proponitur l.ſi ſerua.39.§.fin.ff.de iure dotiũ. Huius replicatio eſt: Niſi matrimonium ex poſt facto conualeſcat. quæ approbatur duobus exemplis l.dotis.68.ff.de iur.dot.*

XXXI.*Exceptio: Niſi matrimonium ſit ſolutum. reprobatur Nouell.cap.22.§.porrò autem dotes, in fine.l.ſi ſocer.44.§.Lucius.ff.ſol.matrim. Ex quo conſtat, exceptionem propoſitam admitti, ſi maritus ei à quo petit, dotem ſit reſtituturus, iuxta l.dolo facit.8.in princ.ff.de doli mali except.l.in condemnatione.173.§.fin.ff.de reg.iur.& l.quod.25.ff.de pact.dotal. Sed & eius exemplum proponitur in eo, cuius culpa matrimonium ſolutum eſt, l.Bebius.30.ff.d.tt.*

XXXII.*Exceptio: Niſi pater, qui pro filia dotem promiſit, ante nuptias eã emancipauerit, vel mortuus ſit. reprobatur l.ſi pater.44.in prin.ff.de iur.dot.*

XXXIII.*Exceptio: Niſi mulier ingrata ſit ei, qui dotem pro ea promiſit. reprobatur l.cùm poſt.69.§.patrona.ff.de iur.dot.*

XXXIIII. *Exceptio: Niſi conuenit, ne ab inuito dos exigeretur.l.vlt.§.fin.ff.de pact.dotal.*

XXXV. *Exceptio: Niſi cùm conueniſſet, ne viuo patre, néve conſtãte matrimonio dos petatur, matrimonium viuo patre ſit ſolutum.l.cum pater.11.*

XXXVI.*Exceptio: Niſi cõuenerit ne dos petatur. l.ſi pater.12.§.ex pactis.ibi: cæterùm.ff.de pact.dotal. Huius replicatio prima eſt: Niſi cùm alius pro muliere dotem promiſiſſet, ei ſine cõſenſu mulieris pactum de non petendo factum ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt ſ.cap.10.quæſt.1.except.1. Altera: Niſi vir vxori donandi cauſa pactum de non petendo fecerit. approbatur ȝ.lib.14.cap.20.except.29.repl.1.exemplo 7.*

XXXVII. *Exceptio: Niſi dos marito ſoluta ſit. Huius replicatio prima eſt: Niſi maritus vxori donandi animo, conſtante matrimonio, dotem reſtituerit. l.vnica.C.ſi dos conſtante matrim. Nouell.cap.22.§.porrò autem dotes. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi in alimenta vxori dotem conſtante matrimonio reſtituerit.l.mutus.73.§.manẽte.ff.de iur.dot. Secunda: Niſi vt emat prædia, reſtituit. d.§.manente. Tertia: Niſi vt patrem exulantem vel egẽtem vxor alat, ei dos à marito ſit reſtituta.d.§.manente.& l.quamuis.20.ff ſolut.matr. Quarta: Niſi vt liberos ex alio coniugio, fratres, ſorores, parentes, aut virum ſuſtineat, vel ab hoſtibus redimat, dos illi à marito ſit reſtituta. d.§.manente. & d.l.20. Quinta: Niſi vt æs alienum ſoluatur, maritus vxori dotem reſtituerit.d.l.20.& vltim.ff.de iur.dot. Hæc de duplicationibus propoſitæ replicationis ſint dicta. Sed & plures licet videre ȝ.libro 14.cap.20. Quæ enim ibi exceptiones propoſitæ ſunt, hic quoque duplicationum loco poſſunt repeti. Altera propoſita exceptionis replicatio*

s

Digitized by Google

II. Regula: Ex empto actio datur, ſi res æſtimata in dotem data ſit. l. cùm dotem. 10. C. de iure dotium.

III. Regula: Hypothecaria quoq; actio competit, ſuntq; res mulieris pro dote obligatæ. l. vnica. §. & vt plenius. C. de rei vxoriæ actione.

IIII. Regula: Exceptio quoq; adſino remedium eſt actionis propoſitæ, quemadmodum & aliarum actionum. l. ſi pater. 44. §. qua debitorē. ff. de iure dotium. Hæc de dotis petitione, prima mariti actione.

DE ACTIONE MARITI dote euicta. Cap. XII.

SEcunda mariti actio, quam dotis nomine habet, eſt, ſi dos ſit euicta, de qua nunc dicendum.

I. CAVSA HVIVS actionis.

Si dos euicta ſit, marito eius nomine datur actio. l. quoties. 16. ff. de iure dotium. l. mater. 34. ff. d. tt. & l. qui res. 98. in princ. ff. de ſolutionibus & liberationibus. M. I. R. d. cap. 9. reg. 14. Exceptio prima eſt: Niſi res inæſtimata in dotem data ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 1. C. de iure dotium. l. ſi à matre. 13. C. eod. tt. M. I. R. d. reg. 14. except. 1. Huius replicatio prima eſt: Niſi cautio de euictione præſtanda interceſſerit. d. l. 1. Secunda: Niſi dolus dotem dantis interceſſerit. d. l. 1. & l. cum poſt. 69. §. cum res, in fin. ff. de iure dotium. M. I. R. d. except. 1. repl. 2. Altera propoſita regula exceptio eſt: Niſi res in dotem æſtimatas ſoluto matrimonio reddi conuenit. d. §. cum res.

II. ADVERSVS QVOS actio propoſita competit?

Contra ſocerum, mulierem, vel hæredes eorum datur. l. 1. in princ. C. de iure dotium. & l. mater. 34. in fin. ff. eod. tt.

III. QVAE EX EVICTIONE detur actio?

Ex ſtipulatu, ex empto, de dolo, vel in factum actio competit, pro varietate circumſtantiarum. l. 1. C. de de iur. dot. Hæc de euictionis actione ſint dicta. Supereſt adhuc vna actio & exceptio marito dotis nomine competens, ob impenſas ſcilicet in res dotales factas.

DE ACTIONE ET EXCEPTIONE impenſarum nomine in res dotales à marito factarum. Cap. XIII.

I. CAVSA EX QVA ACTIO vel exceptio hæc competat.

SI maritus in res dotales impenſas fecit, tam per actionem eas repetere, quàm per exceptionem deducere & retinere poteſt. M. I. R. lib. 3. cap. 9. reg. 15. Quoad retentionem, approbatur Inſtit. de actionibus. §. item ſi de dote. ibi: propter retentionē. Quoad actionem, l. quod dicitur. 5. §. ſi dos tota. ff. de impenſis in rebus dotalib. factis. Exempla vide 3. except. prox. Sunt enim aliquot propoſitæ regulæ exceptiones, quæ ſumuntur ex cauſa, ex qua impenſum eſt, ex re in quam impenſum eſt, & ex alijs huiuſmodi circumſtantijs, ordine hic proponendæ.

I. Exceptio: Niſi impenſæ non fuerint neceſſariæ. Approbatur ſimul & declaratur l. 1. in prin. & l. in totum. 4. ff. de impenſis in rebus dotalibus factis. l. impenſæ. 79. ff. de verb. ſignific. Alia neceſſariarum, ſed & non neceſſariarum impenſarum definitio proponitur l. impenſa. 14. ff. eod. tt. Aliæ item neceſſariarum impenſarum ſpecies enumerantur l. 1. §. fin. cum duabus legibus ſequentibus. ff. d. tt. Similes ſpecies proponuntur l. fructus. 7. §. fin. ff. ſolut. matrim. Hactenus definitiones & ſpecies impenſarū neceſſariarum propoſita ſunt. Non neceſſariæ impenſæ duplices ſunt, vtiles & voluptariæ, vt patet ex ijs quæ propoſita ſunt 3. ead. except. in princ. Harum definitiones & ſpecies proponuntur l. quod dicitur. 5. §. fin. cum duabus legibus ſequentibus. ff. de impenſis in rebus dotalibus factis. & l. impenſæ. 14. ff. eod. tt. Propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi impenſæ vtiles ſint. hæ enim quamuis per retentionem ipſo iure dotem non minuant, tamen per actionem peti poſſunt. l. voluptaria. 7. in fin. ff. eod. tt. l. vlt. in princ. ff. de fundo dotali. l. fructus. 7. §. ſi vir in fundo. ff. ſoluto matrimonio. Declaratur replicatio propoſita definitione & ſpeciebus vtilium impenſarū, legibus paulò ante propoſitis. Sed & duplicationis loco notandum, quòd vtiles impenſæ per actionem peti quidem poſſint, per retentionem autem ipſo iure dotem non minuant: vt dictum paulò ſuperius eadem replicatione, in fin. Cuius triplicatio eſt: Niſi voluntate mulieris factæ ſint: tunc enim etiam ex dote poſſunt deduci. l. vtilium. 8. ff. de impēſis in rebus dotalib. factis. Secunda propoſitæ exceptionis replicatio eſſe videtur: Niſi voluntate mulieris impenſæ non neceſſariæ factæ ſint. ſed reprobatur l. in voluptarijs. 11. in princ. ff. eod. tt. Tertia eſt: Niſi res, in quas impenſæ non neceſſariæ factæ ſunt, promercales ſint. l. quod ſi. 10. ff. d. tt. Quarta: Niſi mulier non patiatur maritum res tollere, in quas impenſæ non neceſſariæ factæ ſint. l. & pro. 9. ff. d. tt. & l. vnica. §. ſed nec ob, in fin. C. de rei vxoriæ actione. Cuius duplicatio eſt: Niſi res non recipiat ſeparationem. d. l. 9. verſ. cæterùm ſi. & d. §. ſed nec ob id. Hæc de prima exceptione eiusq; replicationibus ſint dicta.

II. Exceptio: Niſi non ad perpetuā vtilitatem rei, ſed ad eam quæ præſentis temporis eſt, ſit impenſum. l. vel ſi vites. 3. §. nos generaliter. ff. de imp. in reb. dotalibus factis. Huius ſpecies eſt 3. except. prox.

III. Exceptio: Niſi fructuum quærendorum cauſa, vel in agrum colendum impendit. l. vltima. ff. de impenſis in rebus dotalibus factis. Declaratur hæc exceptio l. fructus. 7. §. impendi. & §. ſi vir in fundo. ff. ſoluto matrimonio. Replicatio prima eſt: Niſi nouum ædificium extruxit, vel vetus collapſum reſtituit. d. l. 7. §. fin. Altera: Niſi cùm in ſementem impendiſſet, meſſis non reſponderit. l. ſi fundus. 8. §. fin. ff. ſoluto matrimonio.

IIII. Exceptio: Niſi in tutelam & conſeruationem rerū dotalium impendit. l. quod dicitur. 15. ff. de impenſis in rebus dotalibus factis. & l. ſi id. 28. §. 1 ff. de donat. inter vir. & vxor.

V. Exceptio: Niſi ſtipendij vel tributi nomine ob fundum dotalem impenſum ſit vel ſolutum. l. neque. 13. ff. de impen. in rebus dotalibus. M. I. R. lib. 3. cap. 9. reg. 15. except. 1.

VI. Exceptio: Niſi in aliam, quàm dotalem rem ſit impenſum. l.1.§.in neceſſarijs. ff.d.tt. & l.quod dicitur.5.§.num in pecunia.ff.d.tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi ex dote ſit expenſum in neceſſarias mulieris, vel eius qui dotis repetitionem habet, cauſas. l.ſed & ſi.21.ff.ſolut.matr. Secunda: Niſi in pueros ex ancillis dotalibus natos ſit impenſum.l.ſi id quod.28.§.1.ff.de donat.inter vir.& vxor. Tertiæ replicationis loco notãdum, quòd quamuis id quod à marito in alias res quàm dotales impenſum eſt, ex dote deducere, vel dotis repetitioni per exceptionem opponere nõ poſſit: tamen illud per actionem petere nõ prohibeatur, exemplo eius quod s̃.except.1.replic.1.de vtilibus impenſis dictum eſt.

VII. Exceptio: Niſi maritus donandi cauſa impenderit, vel impẽſas remiſerit. reprobatur l.in voluptarijs.11.§.fin.ff.de impen.in reb.dotal.factis.

VIII. Exceptio: Niſi res, in quam impenſum eſt, perierit. reprobatur l.& in totum.4.in fin.ff.de impenſis in reb.dotal.factis.

IX. Exceptio: Niſi mulier marito malit relinquere rem, in quam impenſum eſt, quàm impenſas præſtare. reprobatur exemplo l.cum in fundo.78.§.ſi fundus. ibi: nec audiri.ff.de iure dotium.

X. Exceptio: Niſi modicæ ſint impenſæ. l.omnino.12.ff.de impen.in reb.dotal.factis. & l.quod dicitur.15.ibi: quam quauis modica. item ibi: ex genere & magnitudine impendiorum.ff.eod.tt.

XI. Exceptio: Niſi conuenerit, ne ob impenſas ageretur. reprobatur l.illud 5.§ fin ff.de pact.dotal. Vide etiam s̃.cap.10. quæſt.1.except.7.

XII. Exceptio: Niſi dote ſoluta impenſarum ratio habita non ſit. reprobatur l.quod dicitur.5.§.ſi dos tota.ff de impen.in reb.dotal.factis.

XIII. Exceptio: Niſi matrimonium iure non ſubſiſtat. reprobatur exemplo l.ſi cum dotem.22.§.fin. cum lege ſequente.ff ſolut.matr. Hæc de exceptionibus aduerſus cauſam propoſitam.

II. QVID ET QVANTVM VEniat in actionem vel exceptionem propoſitam?

I. Regula: Dos, non corpus dotis deminuitur ob impenſas. l.quod dicitur.5.in princ.ff.de impen.in rebus dotalibus factis. & l.ſi is qui.56.§.quod dicitur.ff.de iure dotium. Exceptio prima eſt: Niſi pecunia in dotem ſit data, non corpus aliquod, vt fundus.d.l.5.verſ. vbi ergo. Altera: Niſi corpus æſtimatum in dotem datum ſit.d.l.5.verſ.proinde ſi.

II. Regula: Impenſis in veſtimẽta ſeruorum factis, ipſa veſtimenta, ſi ſuperſunt, erunt reſtituenda. l.in his rebus.66.§.ſeruis.ff.ſolut.matr.

III. QVAE ACTIO VEL EXCEptio impenſarum nomine competat?

I. Regula: Impenſæ ipſo iure dotem minuunt, & ex dote deducuntur. l.illud 5.§.fin.ff.de pact.dotal.l.ſi is qui.56.§.quod dicitur.ff.de iur.dot.l.1.§.eſt & illud. ibi: impenſæ autem.ff.de dot.releg. item Inſtit.de actionibus.§.item ſi de dote. ibi: propter retentionem. M.I.R.d.reg.15. Huius exceptiones vide s̃.q.1. Sed & tollitur hæc regula per ea quæ habentur j.cap.prox.

II. Regula: Per exceptionem maritus impenſas poteſt conſequi, ſi dos à ſe repetatur.l.quod dicitur.5.in princ. ibi: manebit igitur.ff.de impen.in reb.dotalib. factis.l.& ſi.23.ff.ſolut.matr. M.I.R.d.reg.15. Mutatur hæc regula l.vnica.§.ſed nec ob impenſas. C.de rei vxoriæ actione. Sed & plura de hac re vide j.cap.17.reg.25.in fin.

III. Regula, De actione & condictione impenſarum, proponitur d.l.5.§.ſi dos tota. & l.vnica.§.ſed nec ob impenſas.C.de rei vxoria actione.

IIII. Regula: Deficiente actione & exceptione, deductio operis permittitur. d.§.ſed nec ob impenſas. ibi: quòd ſi voluptariæ.

IIII. EVENTVS ACTIONIS & exceptionis propoſitæ?

Solutis impenſis, vtrum dos videatur creuiſſe, an verò ex integro data, definitur d.l.5.§.ſed ſi impenſis. ff.de impenſis dotalibus.& l.ſi is qui.56.§.quid ergo. ff.de iure dotium.

DE REPETITIONE dotis. Cap. XIIII.

HActenus actiones & exceptiones marito dotis nomine competentes, propoſitæ ſunt: quanquam plures huiuſmodi proponentur j.cap.19. Nunc iſtæ actiones proponendæ ſunt, quæ ex parte mulieris dotis nomine competũt: inter quas præcipuum locum obtinet dotis repetitio, de qua in hoc & j.proximè ſequentibus capitibus tractabitur.

I. GENVS ET SIMILE huius actionis?

I. Regula: Ex ſtipulatu actio datur, quamuis ſtipulatio nulla vel inutilis interuenerit. l.vnica.§.1. & §.vt plenius, vſq; ad §.ſed etſi. C.de rei vxoria actione.

II. Regula: Bonæ fidei actio eſt. d.§.ſed etſi. Concordat Inſt.de actionib.§.fuerat antea. M.I.R.d.cap.9.reg.16.

IIII. Regula: Actio ex ſtipulatu de dote, rei vxoriæ actionis naturam habet: vt ex iam propoſitis conſtat. Quæ autem rei vxoriæ actionis natura fuerit, infra in ſuis locis dicetur.

II. ADVERSVS QVOS COMpetat actio propoſita?

I. Regula, De eo cui dos tradita eſt, & marito. Regulariter aduerſus maritum datur, quamuis alij dos data ſit. l ſi cum dotem.22.§.tranſgrediamur. ff.ſoluto matrimonio.l.etiamſi.19.ff.de iure dotium.& l.ſi mulier.59.in princ.ff.d.tt. M.I.R.d.cap.9.reg.17. Huius exceptio eſt: Niſi patri, in cuius poteſtate maritus eſt, dos ſit data. d.§.tranſgrediamur. ibi: ſed ſi filius famil.l.ſi ſocero.10. C.ſoluto matr. M.I.R.d.reg.17.except.1. Plura de regula propoſita vide j.cap.proximo.except.11.

II. Regula, De filiofamiliàs marito, eiuſq; patre, proponitur.d.§.tranſgrediamur. ibi: ſed ſi filiusfam. l.ſi filiofamiliàs.25.in princ. & l.ſi filiofamiliàs.53. ff eod.tt.item l.ſi ſocero.10. C.ſoluto matrimonio.

III. Regula, De hæredibus mariti, vel eius qui dotis actione tenetur. Hi quoque eadem tenentur actione. l.dotis.9. C.ſoluto matrimonio. Exceptio prima hæc eſſe videtur: Niſi dos alij ſit legata. hoc enim caſu le-

ſu le-

ſu legatarius, non heres, videtur conueniendus eſſe. verùm reprobatur l.1.§.per contrarium.ff.de dote relegata. Planè admittitur, ſi hæres non ſoluendo exiſtens, cautionem de indemnitate à legatario praſtandæ exigere ſuperſederit. l.pater dotem. 7. §.ſed ſi lex. & §.fin. d.tt. Secunda exceptio eſſe videtur: Niſi vnus ex hæredibus dotem præcipuam habeat: hoc enim caſu is ſolus teneri videtur, non etiam cæteri eius cohæredes. verum reprobatur: de indemnitate tamen is hæres cæteris cohæredibus eo nomine tenetur cauere, l.vnica.§.cautione videlicet. C.de rei vxoriæ actione. Tertia eſt: Niſi ab vno ex hæredibus mulieri pro dote compenſandi animo defunctus legauerit, & mulier dotem malit quàm legatum: tunc enim dotis actione is ſolus tenetur, à quo legatum relictum eſt, non cæteri. l.cum ab vno.55.ff.de legat.2. Quarta: Niſi pater mulieris, in cuius poteſtate illa eſt, marito hæres exiſtat. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi mulier à patris poteſtate ſit liberata. l.ſi ſocer.44.in princ.ff.ſoluto matrimonio.

IIII.Regula, De legatario, cui dos legata vel prælegata eſt. De hoc vide ſ.reg.prox.except.1.& 2.

V.Regula, De fideiuſſoribus. Hi quoq; dotis actione tenentur. l.cum dotis.55.ff.de iure dotium. Huius exceptio eſt: Niſi ab inuito detur. l 1.cum lege ſequente. C.ne fideiuſſores vel mandatores dotium dentur. M.I.R.d.cap.9.reg.18.

VI.Regula, De fiſco mariti bonis publicatis, proponitur l.ſi marito.31.in princ. ff.ſolut.matr. & l.2.C.eod.tt. M.I.R.cap.9.reg.19. Aliam regulam vide M.I.P.lib.4.cap.20.reg.8.

III. QVANDO ET QVANdiu detur actio?

I.Regula: Conſtante matrimonio dos repeti non poteſt. l.filia.7.C.ſolut.matrim. l.dotis quidem.5.C.de collationibus. item l.doce ancillam.9. C.de rei vendicatione. M.I.R.d.cap.9.reg.21. Huius exceptio prima eſt: Niſi maritus ad inopiam redigatur. l.ſi conſtante.24.in princ. ff ſoluto matr. M.I.P.d.cap.20.reg.10.M.I.R.d.reg.21.except.1. Cuius replicatio videtur eſſe: Niſi non perſonali actione de dote agatur, ſed hypothecaria aduerſus poſſeſſores rerum mariti. Sed reprobatur l.vbi.29. C.de iure dotium. M.I.R.d.except.1.repl.3. Secũda exceptio eſt: Niſi marito deportato, vel aliâs damnato, bona eius ſint publicata. l.1.C.de repudijs. M.I.R.d.reg.21.except.3. Tertia: Niſi filiofamiliâs vel ſeruo dos promiſſa vel data ſit, domino vel patre ignorante aut inuito. l.quemadmodum.46.§.traditione. ff. de iure dotium. Quarta: Niſi ſeruo dotali voluntate mulieris manumiſſo, mulier ea quæ ad maritum occaſione libertatis peruenerunt, petat. l.hæc actio.65.ff.ſoluto matrim. Cum enim in proxima præcedente lege 64. dictum eſſet, mulierem poſſe ea, quæ ad maritum occaſione libertatis peruenerunt, petere: ſubijcitur d.l.65. his verbis: Hæc actio etiam conſtante matrimonio mulieri competit.

II.Regula: Soluto matrimonio, poſt annum datur hæc actio. l.vnica.§.exactio. C.de rei vxoriæ actione. M.I.R.d.cap.9.regul.22. Huius exceptio prima eſt: Niſi res ſoli ſit, quæ repetitur: tunc enim ſtatim ſoluto matrimonio competit actio. d.§.exactio. M.I.R.d.reg.22.except.1. Secunda: Niſi de alio tempore conuenerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. de die.14.cum duabus legibus ſequentibus.ff.de pactis dotalibus. Huius replicatio prima eſt: Niſi de longiore tempore, quàm legibus ſtatutum eſt, conuenerit. d.l.16.l.Attilicinus.17.ff.eod.tt. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi poſt diuortium factum de longiori tempore conuenerit. l.licet.18.ff.d.tt. Secunda: Niſi non ipſa mulier, ſed pater eius pro ea dotem dederit, & longius tempus pactus fuerit. l.aliud.19. ff.d.tt. Tertia: Niſi cum antea de breuiori tempore pactum factum eſſet, poſtea de tempore legibus ſtatuto conuenerit. l ſi vnus.27.§.quod & in ſpecie dotis.ff.de pactis. Hæc de prima replicatione. Secunda replicatio eſt: Niſi non in continenti, ſed ex interuallo conuenerit. l.iuris gentium.7.§.quinimò. ibi: ſed hoc ſic accipiendum. ff.de pactis. Tertia exceptio eſt: Niſi mulieris periculo res ſit. reprobatur l.ſi conſtante.24.§.ſiue autem.ff.ſolut.matrim.

III.Regula: Defuncto eo, aduerſus quem competebat actio, nõ niſi adita eius hæreditate actio datur. d.l.24.§.1.ff.d.tt.

IIII.Regula: Etiam dotis actioni obſtat longi temporis præſcriptio: quæ à quo tempore currere incipiat, definitur l.in rebus.30.§.omnis. C.de iure dotium. l.cum notiſſimi.7.§.illud. ibi: vnde euenit. C.de præſcript.30. vel 40.annorum. item l.licet.43.§.fin.ff.de iure dotium.

IIII. ADIVNCTA ET EVENtus propoſitæ actionis.

I.Regula, De cautione indemnitatis ab actore præſtanda, proponitur l.cum mulier.55. ff.ſoluto matrimonio. Similis cautio habetur l.ſi filiofamiliâs.25.§.fin. ff. eod. tt. Item aliam videre licet l fructus.7.§.interdum. ff ſoluto matrimonio.

II.Regula, De cautione à reo præſtanda, proponitur l.ſi filiusfamiliâs.25.§.maritum. ff.ſoluto matrimonio.

III.Regula, Itidem de cautione rei conuenti, habetur d.l.25.§.ſi qui dotalium.

IIII.Regula, De alia huiuſmodi cautione, tractatur d.l.25.§.fin.

V.Regula, De alia rei conuenti cautione. proponitur l.ſi conſtante.24.§.ſi vir voluntate. ibi: quod ſi negotium.ff.eod.tt.

VI.Regula, De iudicati actione: cui detur, definitur l.ſi marito.31.§.ſi voluntate.ff.ſolut.matr.

V. ADFINIA PROPOSITAE actionis remedia.

I.Regula, De rei vxoriæ actione, proponitur l.vnica, in princ. C.de rei vxoriæ actione. item Inſtit.de actionibus.§.fuerat antea.

II.Regula, De actione hypothecaria, & priuilegio dotis. Mariti bona mulieris tacitè pro dote ſunt obligata, & in ijs cæteris creditoribus præfertur. l.vnica.§.& vt plenius. C.de rei vxoriæ actione. Inſtit. d.§.fuerat.verſ.ſed & tacitam. M.I.P.lib.4.cap.20.reg.8.& 11. M.I.R.lib.3.c.9.reg.24. Huius exceptio prima eſt: Niſi mulier iuri hypothecarum renunciauerit. l.iubemus.21.C.ad S.C.Velleianum. Cuius re-

plicatio prima eſt: Niſi in alio contractu, vel in alia re renunciauerit. d.l.21.verſic.ita tamen. Altera videtur eſſe: Niſi conſtante matrimonio renunciauerit. ſed reprobatur l.etiam.11. C.d.tt. Hæc de prima propoſita regulæ exceptione. Plures vide ſ̄.lib.2.cap.35.reg.4.

III. Regula, De vindicatione & condictione dotis, nuptijs nō ſecutis, dictum eſt ſ̄.cap.1.quæſt.4.reg.3 cum ſequentibus.

IIII. Regula, De actione præſcriptis verbis, nulla ſtipulatione interpoſita, proponitur l.auia.6.C.de iure dot. Planè actio hæc in caſu propoſito hodie transmutata eſt in actionem ex ſtipulatu, ex l.vnic.§.1.C. de rei vxoriæ actione.

V. Regula, De rei vindicatione, etiam nuptijs ſecutis proponitur l.in rebus.30.C.de iure dotium.

VI. Regula, De actione de peculio, & de in rem verſo, vide ſ̄.quæſt.2.reg.2.

VII. Regula, De condictione indebiti, ſi res filiofamilias vel ſeruo dotis nomine promiſſa vel tradita ſit, domino vel patre ignorāte aut inuito, proponitur l.quemadmodum.46.§.traditione. C.de iure dotiū. Simile remediū eſt: Si pro re dotis nomine data poſtea alia res detur. tunc enim prior repeti poteſt condictione ſine cauſa.l.quæ fundum.50.ff.de iure dotium.

VIII. Regula, Si pater ignorans filium diuertiſſe, pro ea dotem numerauerit, habetur l.ſi pater.41.ff ſoluto matrimonio.

IX. Regula, De negociorū geſtorum actione, proponitur l.diuortio.34.in princ. ff.de negot.geſt.

X. Regula, De addictione bonorum mariti pro dote, habetur l.vnica.C.ne pro dote mulieri bona mariti addicantur.

XI. Regula, De poſſeſſione dotis propria authoritate non occupanda, l.dotis.9.C.ſoluto matrimonio.

XII. Regula. De ſequeſtratione, proponitur l.ſi cū.22.§ ſi verò dotem. ff. ſoluto matrimonio. M.I.R.d.cap.9.reg.27.

XIII. Regula, De exceptione, l.vbi.29.in princ.C. de iure dotium. Hæc de quinque quæſtionibus ſeu locis actionis de dote ex ſtipulatu. Cauſæ autē, ex quibus iſta actio competit, vel non competit: quibus item ea competit, nec non quid quantumq́; in eam veniat petendum, tractabitur in ſequentib.tribus capitibus.

DE CAVSA, EX QVA dotis actio ſeu repetitio competit, eiusq́; exceptionibus.

Cap. XV.

Regulariter ſi dos data ſit, & matrimonium ſolutum: dotis repetitio competit. l.vnica. § illo proculdubio. C.de rei vxoria actione. & l.vlt. C.ſoluto matrimonio M.I.P.lib.4.cap.20 reg.7.M.I.R.lib.3.cap 9.reg 29. Cuius exceptiones plures ſunt, partim ex cauſa ſoluti matrimonij deſumptæ, partim ex antecedentibus, partim ex conſequentibus, partim ex alijs circumſtantijs, in hoc capite proponendæ.

I. Exceptio: Niſi iniuſtum fuerit matrimonium. approbatur per ea quæ habentur ſ̄.capite 2. quæſt.3. reg.2.& 3.

II. Exceptio: Niſi culpa vxoris matrimonium ſit diſſolutum.l.conſenſu.8.§.virum. C.de repudijs. M.I.P.d.reg.7.except.1. M.I.R.d.reg 29 except.1. Huius ſpecies eſt ĩ.except.prox. Sed & ſpecies ſeu exemplū eius proponitur l.miles.11.§.fin. ff. ad legem Iuliam de adulterijs. Item plures ſpecies vide ſ̄.cap.8. quæſt.2.reg.3.except.6. Planè replicatio prima eſt: Niſi vtriuſque culpa interceſſerit.l.viro.39.ff ſoluto matr. Exemplum proponitur l.cum mulier.47.ff.eodem tt. Secunda replicatio eſt: Niſi alius pro muliere dotem dederit. Nouell.cap.22. §.præterea autē & aliud.l.ſi filia.5.ff.de diuort. Cuius duplicatio eſt: Niſi alij qui qui dotem dedit, non competat dotis actio. ſed mulieri. l.ſi dotem. 24. C.de iure dotium. Tertia replicatio eſt: Niſi cum maritus eiúſue pater mulierem de crimine, ob quod ſoluitur matrimoniū, accuſare inſtituiſſet, ab accuſatione deſtiterit.l.miles.11.§.ſocer. ff ad leg.Iul.de adulterijs.

III. Exceptio: Niſi mulier marito repudium miſerit, vel diuerterit. Hæc exceptio ſpecies eſt præcedentis, approbaturq́; l.conſenſu.8.§.hæc niſi vir.C.de repudijs. l.quod ait lex.11. in princ. ibi: denique ſcribit.ff.de diuortijs. item Nouell. cap.117.§.quia verò quædam. Huius replicatio prima eſt: Niſi poſt repudium ſponſalia inter eoſdem rurſus ſint contracta. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ̄.cap.8. quæſt.2. except.10. Verùm etiam duplicatio eſt: Niſi pater abſentis mariti eius nomine ſponſalia contraxerit. l.Lucius.38.ff ſoluto matrimonio. Hæc de prima replicatione. Plures vide ſ̄ cap 8. quæſt.2.reg.3. Quæ enim ibi exceptiones propoſitæ ſunt, hic replicationum loco repeti poſſunt. Sed & alias replicationes vide paulo ſuperius except prox.

IIII. Exceptio: Niſi alio caſu matrimonium ſolutum ſit, quam in quem ſtipulatio de reddenda dote facta eſt.l.inter ſocerum.26 §.fin ff.de pactis dotalibus. l.cum pater.79.§ pater, in fin ff de leg.2. Cuius replicatio prima eſt: Niſi cum in mortem alterutrius ſtipulatio facta eſſet, in fundum ſtipulatoris ab altero repudium ſit miſſum. l.dubium.3. C.de repudijs. l.filia mea.59.ff.ſoluto matrimonio. Nouell cap.22.§. præterea autem & aliud. Item leges concordantes vide ſ̄.cap.8. quæſt.2.reg 3. except.11. vide item paulo ſuperius except.1.replic.2. Secunda replicationis loco notandum, quòd quamuis ſtipulatori actio ſit deneganda, alio caſu matrimonio ſoluto, quam in quē ſtipulatio facta eſt: tamen ipſi mulieri actio danda ſit, non marito ad retinendam dotem exceptio.l ſi cū.22.in princ.ff.ſoluto matrimonio. Tertia replicatio eſt: Niſi non in certum caſum, ſed generaliter ſoluto matrimonio dotem reddi ſit ſtipulatus. l.cum quærebatur.240. ff.de verb ſignif. & l.ſi quis.56. ff ſoluto matrim. Quarta: Niſi ſolutum matrimonium poſtea redintegratum ſit: & tunc eo, in quem ſtipulatio facta eſt, caſu rurſus ſolutum. reprobatur l.inter ſocerum.26.§ fin ff.de pactis dotalibus.

V. Exceptio: Niſi cum ita, Si morte mulieris ſolutum eſſet matrimoniū ſtipulatio facta eſſet, maritus & vxor ſimul perierint, vt ignoretur vter alteri ſuperuixerit. reprobatur l.qui duos.10.§ ſi maritus.ff. de rebus dubijs. Plura vide ſ̄.lib.2.cap.24.reg.13.

VI. Exce-

VI. Exceptio: Niſi conditio ſtipulationis dotalis defecerit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ habentur infra de legatis. Sed & propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi cum ita eſſet facta dotis ſtipulatio, Si mulier intra biennium moreretur: illa mortua quidem ſit poſt biennium à tempore ſtipulationis numerandum, ſed intra biennium à tempore celebratarum nuptiarum. de qua replicatione ex facto conſultus reſpondi, eam admittendam ex l ſi tali. 48. in princ. ff. de iure dotium.

VII. Exceptio: Niſi nulla vel inutilis ſtipulatio aut pactum de reddenda dote anteceſſerit. reprobatur l. vnic. §. 1. & §. illo proculdubio. C. de rei vxoriæ actione. l. auia. 6. C. de iure dotium. M. I. R. d. reg. 29. exc. 5. Quod autem ibi ait Imp. matris pactum actionem præſcriptis verbis conſtituere: illud hodie mutatum eſt ex d. l. vnica. §. 1. & d. §. illo proculdubio. Actio enim ex ſtipulatu datur, ſiue ſtipulatio interuenerit, ſiue non. M. I. R. d. except. 5. verſic. quod autem. Planè ſi alius quàm pater dotem pro muliere dederit, niſi nominatim ſibi eam reddi pactus ſit, ipſi denegabitur actio, ſed mulieri dabitur. de quo dicetur ĩ. cap. prox. Idq; notandum loco primæ aduerſus exceptionem propoſitæ replicationis. Altera replicatio eſt: Niſi nõ dotis nomine, ſed ex cauſa donationis datum ſit: tunc enim niſi ſpecialiter de eo reddendo, ſi matrimonium ſolutum eſſet, pactum ſit factum, repetitio ceſſat. l. ſi mater. 12. C. de donationibus ante nuptias.

VIII. Exceptio: Niſi alij dotem reddi ſit ſtipulatus. l. ſi genero. 26. C. de iure dotium. l. cum patrem. 19. C. eod. tit. Huius replicatio prima eſt: Niſi alter, cui pactum factum eſt, ſibi quoque reddi ſit ſtipulatus. d. l. 19. verſ. ſi verò. Cuius ibidem proponitur duplicatio talis: Niſi alter, qui ſibi quoq; ſtipulatus eſt, ab eo qui dotem dedit hæres inſtitutus, & dotem petere prohibitus ſit. Sed & propoſitæ replicationi concordat l. pactum. 4. C. de pactis ſuper dote. Plura vide ĩ. cap. prox. regul. 1. except. 3. Secunda replicatio eſt: Niſi ſtipulatoris interſit alteri reddi l. vt inter. 3. C. de inutilibus ſtipulationib. Tertia: Niſi hæredi ſuo reddi ſit ſtipulatus. l. ſi ita. 9. ff. de pactis dotalibus. Quarta: Niſi filio, quem habet in poteſtate, ſit ſtipulatus. d. l. 9. Huius duplicatio videtur eſſe: Niſi filio in eũ caſum reddi ſit ſtipulatus, quo in eius poteſtate futurus non eſt, vtputa poſt mortem ſuam. ſed reprobatur l. pater. 23. ff. de pactis dotalibus. Quinta replicatio eſt: Niſi auus nepotibus ſuis reddi ſit ſtipulatus. l. pater. 7. C. de pactis ſuper dote. & l. Caius. 45. ff. ſoluto matrimonio. Sexta: Niſi alteri, cui ſtipulatio facta eſt, dos ſit ſoluta: tunc enim eam per exceptionem retinere poteſt, quamuis per actionem petere nõ potuiſſet. l. inter ſoccrum. 26. §. filia. ff. de pactis dotalibus. Septima: Niſi ita pactus ſit, vt dotem cui velit relinquere, ſibi permittatur. l. ſecundum. 4. C. de contrahenda ſtipulatione. Octaua: Niſi ipſe qui ſtipulatus eſt, ex ea ſtipulatione agat. reprobatur l ſi genero. 26. C. de iure dotium. Planè iure nouo replicatio propoſita approbatur per ea quæ dicta ſunt ŝ. exc. prox. in princ. Sed & plura de exceptione propoſita vide ĩ. lib. 15. cap. 15. except. 26.

IX. Exceptio: Niſi non reddi ſibi ſit ſtipulatus: ſed ita, ſe ſequi, vel ad ſe pertinere. reprobatur l. etiamſi. 8. C. de iure dotium.

X. Exceptio: Niſi ſine ſcriptura facta ſit dotis ſtipulatio. reprobatur l. vnica. §. 1. item §. & nemo putet. C. de rei vxoriæ actione. & l. cum citra fidem. 15. C. de iure dotium.

XI. Exceptio: Niſi muto, ſurdo, vel cæco dos conſtituta vel data ſit. reprobatur l. mutus. 73. in princ. ff. de iure dotium.

XII. Exceptio: Niſi alij quàm marito dos data ſit. reprobatur per ea quæ dicta ſunt ŝ. cap. prox. quæſt. 2. reg. 1. & l ſi nuptura. 14. in princ. ff. de fundo dotali.

XIII. Exceptio: Niſi non mulier, ſed alius eius nomine dotẽ dederit. reprobatur d. l. 14. §. 1. ff. [de] fundo dotali.

XIIII. Exceptio: Niſi aliena res dotis nomine data ſit. reprobatur l. ſi alienam. 11. ff ſoluto matrimonio. Planè admittitur primùm, ſi cum fundum alienum maritus vxori deberet, eundem vxor marito dotis nomine promiſerit. l. ſi nuptura. 14. §. penult. ff. de fundo dotali. Cui tamen contradicit l. ſi ſponſalibus. 58. §. ſi mulier. ff. de iure dotium. Deinde admittitur, ſi fundus alienus æſtimatus in dotem datus ſit: & non fundus, ſed eius æſtimatio repetatur. l. Mauia. 49. §. fin. ff. ſoluto matrimonio. Tertiò, ſi res aliena in dotem data euicta ſit. d. § fin. Cui concordat l. mater. 34. ibi: & eo minorem. ff de iure dotium. Propoſitæ exceptionis in caſu propoſito replicatio prima eſt: Niſi dolo vel culpa mariti dos ſit euicta. d. §. fin. Altera replicatio: Niſi aliud ab euincente marito pro re euicta traditum ſit: hoc enim condici poteſt. approbatur exemplo l. cum in fundo. 78. §. ſi fundus. ff. de iure dotium. Quartò admittitur exceptio propoſita, ſi res aliena in dotem data ſit ab ea, cũ qua matrimonium eſſe non poteſt. approbatur exemplo ancillæ l. Proculus. 67. ff. de iure dotium. Quæ exceptio propoſita in caſu propoſito approbatur, ſimul & duæ eius replicationes. quarum prima eſt: Niſi res à marito ſit vſucapta ante matrimonium. Altera: Niſi pecunia aliena in dotem ab ancilla accepta rem aliquam bona fide emerit. Tertia in caſu propoſito replicatio eſt: Niſi ſerua ſeruo nupſerit, & quaſi dotem dederit, poſteaquam ambo ad libertatem, peculio non adempto, peruenia nt. l. ſi ſerua. 39. in princ. ff. de iure dotium. Hæc de quarta diſtinctione, eiuſq; replicationibus ſint dicta. Quintò admittitur exceptio propoſita, ſi vxor res à marito ſibi donatas ei in dotem dederit: nam hoc caſu res quidem alienæ ſunt, vtpote de donatione nõ ſubſiſtente: ſed mulier eas, ſoluto matrimonio, repetere non poteſt. quæ diſtinctio approbatur ſimul & diſtinguitur l. 1. C. de donat. ante nupt. Huius exceptionis in caſu propoſito replicatio prima eſt: Niſi ante nuptias à marito vxori donatum ſit. d. l. 1. l. cum ſponſus. 12. in princ. ff. de Public. in rem act. Secunda: Niſi maritus donationem in vita non reuocauit. l. ſi quis. 59. ff. de donat. inter vir. & vxor. Sed & alias recipit replicationes exceptio propoſita in caſu propoſito, tot ſcilicet, quot caſibus donatio inter virum & vxorem valet. de quibus vide ĩ. lib. 14. cap. 20. Hactenus de 14. exceptione.

XV. Exceptio: Niſi vſusfructus domino proprie-

tatis in dotem ſit datus. l. cum in ſundo. 78. in prin. ff. de iure dotium. l. vſufructu. 57. ibi: vt ſi cum haberet. ff. ſolut. matrim. Huius replicatio prima eſt: Niſi non morte mulieris, ſed diuortio ſolutũ ſit matrimonium. d. l. 78. verſ. diuortio autem. Altera: Niſi nõ vxor, ſed pater eius vſumfructum habens, cum genero, eidemq́; proprietario in dotem dederit: tunc enim etiam morte vxoris ſoluto matrimonio pater repetitionem dotis habet. d. l. 78. §. planè ſi pater. Vide item plura de exceptione propoſita j̄. except. 17.

XVI. *Exceptio: Niſi vſusfructus in dotem datus, nõ vtendo ſit amiſſus. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 78. §. quòd ſi mulier. Cuius replicatio prima eſt: Niſi non penes vxorem, ſed penes alium ſit fundi proprietas. d. §. quod ſi mulier. verſ. quod ſi vxor. Altera: Niſi penes maritum proprietas quoque ſit: tunc enim non vtendo vſumfructum amittere nequit. d. l. 78. in prin. ibi: nec eſt quòd non vtendo. Plura de exceptione propoſita vide j̄. except. 22.*

XVII. *Exceptio: Niſi vſufructu in dotem dato, morte mulieris ſolutum ſit matrimonium: tunc enim non repetitur vſusfructus dotalis, niſi marito quoque mortuo. d. l. 78. §. ſi autem vſumfructum.*

XVIII. *Exceptio: Niſi vſufructu in dotem dato, proprietatem quoq; maritus ſit nactus. l. ſi ſocrus. 18. C. de iure dotium. Huius replicatio eſt: Niſi vxor fundi ſui vſumfructum in dotẽ dederit, poſteaq́; eiuſdem fundi proprietatem ſine vſusfructus æſtimatione vendiderit: tunc enim ſoluto matrimonio precium vſusfructus peti poteſt. approbatur ſimul & diſtinguitur l. cum in ſundo. 78. §. ſi vxor. ff. de iure dotium. Vide plura de exceptione propoſita s̄. except. 14.*

XIX. *Exceptio: Niſi matrimonium, propter quod dos data eſt, ipſo iure non ſubſiſtat. Inſtit. de nuptijs. §. ſi aduerſus ea, in fin. Concordant ea quæ habentur s̄. cap. 1. quæſt. 4. reg. 3. excep. 5. Huius replicatio eſt: Niſi ex pòſt facto matrimonium conualeſcat. approbatur exemplo l. ſi ſerua. 39. in prin. ff. de iure dotiũ. Plures replicationes vide s̄. cap. 2. quæſt. 3. reg. 3. except. 1. cum ſeqq.*

XX. *Exceptio: Niſi in danda dote dolus interceſſerit. l. iure. 6. §. fin. ff. de iure dotium.*

XXI. *Exceptio: Niſi in dotis datione Dotis vocabulum nõ ſit adiectum. reprobatur l. quia autem. 23. ff. de iure dotium.*

XXII. *Exceptio: Niſi dos marito non ſit numerata, nihilq́; dotis nomine acceptum. l. 1. C. de dote cauta non numerata. l. in dotibus. 3. C. eod. tt. M. I. R. lib. 3. cap. 9. reg. 29. excep. 6. Cuius replicatio prima eſt: Niſi querela non numeratæ dotis intra legitimũ tempus non ſit propoſita. d. l. 3. verſ. ita tamen. M. I. R. d. except. 6. replic. 1. Planè quod ſit tempus proponendæ querelæ legitimum, definitur: ſcilicet annus à tempore ſoluti matrimonij. d. l. 3. Quod tamẽ tempus mutatur Nouell. c. 100. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi maritus eiúſue hæres minor fuerit vigintiquinque annis. approbatur, certo tamen modo, d. c. 100. §. enimuerò. Secunda eſt: Niſi matrimoniũ tempore latæ conſtitutionis ſit contractũ. d. c. 100. §. pen. Hæc de tempore querelæ de non numerata dote proponendæ. Modus quoque querelæ iſtius proponendæ proponitur d. cap. 100. §. loquimur autem. Hæc de prima replicatione. Secunda replicatio eſt: Niſi per maritum ſteterit, quo minus dotem acceperit. approbatur ſimul & diſtinguitur exemplo l. ſi extraneus. 33. in princ. ff. de iure dotium. Aliud exemplum proponitur l. vir. 49. ff. de iure dotium. Sunt item propoſitæ replicationis ſpecies ſeu exempla j̄. replicat. 3. & 4. Propoſitæ replicationis duplicatio prima eſt: Niſi mulier eiúſue pater dotem promiſerit. hoc enim caſu imputari marito non debet, cur non exegerit. d. l. 33. verſ. ſed quid ſi. Secunda eſt: Niſi alius donandi animo pro muliere dotem promiſerit. nam nec hoc caſu imputari marito debet, cur non exegerit. d. l. 33. verſ. ſi tamen donauit. item: rectè itaque. Tertia: Niſi vxor hæres extiterit ei qui dotem promiſit. l. promittendo. 41. §. fin. ff. de iure dotium. l. in his rebus. 66. §. fin. ff. ſoluto matrimonio. Quarta: Niſi is qui dotem promiſit, mulieri hæres extiterit. l. nupta. 30. ff. ſoluto matrimonio. Quinta: Niſi maritus dotem exigere non potuit. l. Mæuia. 49. in prin. ff. ſoluto matrimonio. l. promittendo. 41. §. ſi à debitore. ff. de iure dotium. Sexta: Niſi non maritus, ſed eius ſeruus dotem ſibi ſit ſtipulatus. tũc enim, quamuis debitor dotis ſoluendo eſſe deſierit, periculum ad maritum non pertinet. l. quemadmodum. 46. ff. de iure dotium. Septima: Niſi ita conuenerit, ne nomen eius qui dotem promiſit, mariti periculo ſit, ſed mulieris. l. Pomponius. 6. ff. de pactis dotalibus. Hæc de ſecunda replicatione, eiusq́; duplicationibus ſint dicta. Tertia replicatio eſt: Niſi maritus ſciens dotem ſtipulatus ſit ab eo, qui ſoluendo non eſt, vel alio modo nomen eius ſit ſecutus. l. promittendo. 41. §. ſi à debitore. ibi: quod ſi iam tunc. l. cum dotem. 71. & l. dotem à patre. 35. ff. de iure dotium. Huius duplicatio prima eſt: Niſi tempore ſtipulationis ſoluẽdo debitor exiſtens, poſtea ſoluendo eſſe deſierit, antequam maritus dotem exigere potuit. d. §. ſi à debitore. Secunda: Niſi maritus donandi animo eum, qui ſoluendo non eſt, in dotem ſuſceperit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. cum vir. 53. ff. de iure dotium. Quarta replicatio eſt: Niſi maritus debitori dotis acceptotulerit. l. vir. 49. ff. de iure dotium. Huius duplicatio prima eſt: Niſi iuſſu mulieris maritus debitori dotis acceptotulerit. l. debitor. 36. cum duabus legibus ſeqq. ff. de iure dotium. Secunda: Niſi propter egeſtatem ſoceri maritus ei dotem acceptotulerit. reprobatur l. in his rebus. 66. §. ſi vir. ff. ſol. matr. Quinta propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi marito dotis conſtituẽdæ cauſa, id quod mulieri debebat, ſit acceptolatũ. hoc enim caſu quaſi nihil in dotem acceperit, ſe defendere non poterit. l. promittendo. 41. §. acceptilatione. ff. de iure dotium. & l. ſi pater. 44. §. quæ debitorem. ff. eod. tt. Huius duplicatio prima eſt: Niſi per remiſsionem debiti prior obligatio non ſit extincta. cuius triplicatio eſt: Niſi per exceptionem extingui poſsit: tunc enim quamuis ipſo iure maneat prior obligatio, tamen nihilominus de dote actio eſt. l. ſi res. 12. §. fin. ff. de iure dotium. Secunda duplicatio eſt: Niſi aliud quàm debetur, dotis nomine conſtituatur. reprobatur l. ſi ei. 25. ff. de iure dotium. Tertia: Niſi res aliena debeatur, eiusq́; debiti acceptilatio facta ſit dotis conſtituendæ cauſa.*

l. ſi

l.ſi nuptura.14.§.ſi fundum.ff.de fundo dotali. Contradicit l.ſi ſponſalibus. 58. §.ſi mulier. ff. de iure dotium. Sexta replicatio eſt: Niſi legatum vel hareditas dotis conſtituendæ cauſa ſit repudiata.l.ſi nuptura.14. §.fin.ff.de fundo dotali. Septima: Niſi dotis conſtituẽdæ cauſa marito ſit legatum relictum. l.tali ſtipulatione. 48. §.ſocer. ff.de iure dotium. Octaua: Niſi maritus mulieri hæres extiterit. l.quæ dotis. 33.ff.ſolut.matrim. Nona replicationis loco videtur dicendum, ſi maritus dotem promiſſam non numeratam ſoluerit, eam repeti non poſſe: & ita ob dotem non numeratam exceptionem tantùm, non etiam actionem dari. verùm replicatio hæc reprobatur l.maritus 52.ff.ſolut.matrim. Decima replicatio eſt: Niſi poſt dotalia inſtrumenta confecta maritus ſcripſerit, ſe dotem accepiſſe. l.in contractib.14. §.ſed quoniam. C.de non numerata pecunia. M.I.R.d.except. 16.repl.3. Vndecima: Niſi maritus donandi animo vxori dotem conſtituerit, vel rem vxori donauerit, eamq́; ſtatim in dotem conſtituerit, vel receperit. l.2. C.de dote cauta non numerata. & l.ſi quis. 59. ff.de donat.inter vir. & vxorem. Cuius duplicatio eſt: Niſi donatio inter maritum & vxorem ſit inutilis. quæ duplicatio ex iam dictis conſtat, eſtq́; regulariter donatio iſta inutilis, niſi in certis quibuſdam caſibus: de quibus vide ĩ.lib.14.cap.10. Duodecima replicatio eſt: Niſi ſoluto matrimonio maritus vxori ſtipulanti certam quantitatem dotis nomine promiſerit.l.ſi diuortio.21. ff.de verb. obligat. Hæc de 22.exceptione, eiuſq́; replicationibus ſint dicta.

XXIII.Exceptio: Niſi res in dotem data perierit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.plerunque.10. in princ.ff de iure dotium.l ſi res.12.§.ſi mulier. ibi:cæterùm.ff.eod.tit. M.I.R.d.reg.29.excep.10. Huius replicatio prima eſt: Niſi res æſtimata in dote data ſit. d.l.10.l.cum dotem.10.in fin.C.de iure dotium. item l.vnica. §. ſed & nouiſſimi. C. de rei vxoriæ actione. M.I.R.d except.10.replic.1. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi ante nuptias res æſtimata perierit.l.plerunque.10.§ ſi ante matrimonium.ff de iure dotiũ. Secunda: Niſi poſt moram à muliere in ſoluenda dote factam res perierit: tũc enim, quamuis æſtimata fuerit, nihilominus mulieris damnum eſt. l.ſi rem.14. ff. de iure dotium. Huius triplicatio eſt: Niſi non per mulierem ſteterit, quo minus ſoluat. l.quod ſi 15.ff. eod.tit. Tertia duplicatio eſt: Niſi res donationis cauſa ſit æſtimata.l ſi res.22.in princ.ff.eod.tit. Quarta: Niſi mulier dicat, ſe circumuentam in æſtimatione. reprobatur d.l.12. §.ſi mulier. Quinta: Niſi ipſam rem aut eius æſtimationem mulier alternatiuè ſit ſtipulata, ita vt in arbitrio mariti ſit, vtrum velit præſtare. reprobatur l.plerunq́;.10.§.fin ff.eod.tit. Sexta: Niſi vſu mulieris res æſtimata perierit, vel deterior facta ſit. reprobatur l.æſtimatæ.51.ff.ſoluto matrimonio. Septima eſt: Niſi rebus æſtimatis in dotem datis, poſtea conuenerit ne eſſent æſtimatæ.l.cum maritus. 29. in princ. ff.de pactis dotalibus. Hæc de prima replicatione. Secunda replicatio eſt: Niſi res quæ pondere, numero, vel menſura conſtant, in dotem datæ ſint.l.res.42.ff.de iure dotium. M.I.R.d.excep.10. repl.2. Huius duplicatio eſt: Niſi pro pecunia in dotem promiſſa poſtea mancipia vel quid aliud detur. quæ reprobari videtur l.ſi mulier. 21. ff.de pactis dotalibus. Tertia replicatio eſt: Niſi dolo vel culpa mariti res dotalis perierit. l.in his rebus. 66. in princ. ff. ſoluto matrimonio. M.I.R.d.except.10.repl.3. Exemplum proponitur l. cũ in fundo.78. §.quòd ſi mulier. ibi:quod ſi vxor.ff.de iure dotium. Aliud l.ſi fundum. 16.ff.de fundo dotali. Concordat item l.etiam.18.§. quanquam.ff.ſolut.matrim. Huius duplicatio prima eſſe videtur: Niſi ita conuenit, ne maritus culpã præſtet. ſed reprobatur l.Pomponius.6.ff.de pact.dotalib. Secunda eſt: Niſi nõ ipſi marito, ſed eius filio vel ſeruo dos tradita ſit: tunc enim culpam præſtare non compellitur. l.quemadmodum.46. §.1. ff.de iure dotium. Tertia: Niſi per mulierem ſtetit, quo minus dotem receperit. l.ſi mora.9.ff.ſolut.matr. Hæc de tertia replicatione eiúſque duplicationibus ſint dicta. Quarta replicatio: Niſi poſt moram à marito in reddenda dote factam res perierit. l.ſi filiofamiliás. 25. §.ſi poſt.ff.ſolut.matr. Huius duplicatio eſt: Niſi poſt mortem maritus rem obtulit, eamq́; vxor accipere noluit. quæ duplicatio approbatur l.ſemel.26. ff.ſoluto matr. Quinta replicatio eſt: Niſi poſtquam maritus in exigenda & petenda re dotali moram feciſſet, ea interierit. ipſo iure approbatur. cuius duplicatio eſt: Niſi res apud maritum quoq́; peritura erat. l ſi is.56. in prin.ff.de iure dotium. Sexta replicationis loco notandum, quòd maritus ad præſtandas actiones, quas rei dotalis nomine habet, teneatur. quæ replicatio approbatur l.etiam.18.§.fin.ff.ſoluto matrimonio.

XXIIII. Exceptio: Niſi res dotalis ab alio vſucapta ſit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius replicatio eſt: Niſi maritus, cum poſſet, vſucapionem non interpellauit. l.ſi fundum. 16. ff. de fundo dotali.

XXV Exceptio: Niſi ſeruus dotalis manumiſſus ſit. l.quod ſi vir.62. cum lege ſequente. ff.ſoluto matrimonio. & l.ſi conſtante.24. § ſi vir voluntate. ff. eod.tit. Huius replicatio eſt, Quòd quamuis non ad ipſum ſeruũ manumiſſum reſtituendum maritus teneatur: tamen ad ea, quæ occaſione libertatis ad ſe peruenerũt, reſtituenda ſit obligatus.d.§.quod ſi vir. verſ. quod ſi negotium. Concordat l.ſi verò. 64. ff. eod.tit. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi vxor donandi cauſa permiſerit marito ſeruum dotalem manumittere: tunc enim nec ea, quæ ad ſe peruenerunt, maritus cogitur reſtituere, per ea quæ dicta ſunt ſ.ead. except.in princ. Secunda: Niſi operæ liberti ad maritum peruenerint: harum enim nomine mulieri non tenetur.d.l.64.verſ.planè. Tertia videtur eſſe: Niſi poſt manumiſſionem liberto ſit impoſitum. ſed reprobatur d.l.64.verſ.ſed etſi. Quarta eſt: Niſi non tanquam ad patronum, ſed alio iure ad maritum peruenerit. d.l.64.verſ.item quicquid. Exemplum proponitur ibidem. Huius duplicationis triplicatio eſt: Niſi inuita vxore maritus ſeruum dotalem manumiſit. l.dotalem.61. ff.ſoluto matr. Quinta duplicatio eſt: Niſi ad maritum non peruenerit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius triplicatio prima eſt: Niſi exigere poſſit.d.l.64.§.dabit autem.ff.ſolut.matrim. Secunda: Niſi maritus dolo fecerit, quo minus ad ſe per-

ueniat.d.l.64.§.adijcitur. Huius triplicationis quadruplicatio prima eſt: Niſi maritus ſilium exhæredauerit, vt ad eum bona liberti pertineant. d.l.64.§.ſi ſilium. Secunda: Niſi maritus in teſtamento liberti ſibi aliquid adſcripſit, & ob id amiſit quod aliâs ad eum erat perucnturum.l.ſilius.14.§.maritus.ff.ad legem Cornel.de falſis. Tertia triplicatio videtur eſſe: Niſi ad ſocerum eiúſue hæredes peruenerit.ſed reprobatur l.ſi verò.64.§.de viro.ff.ſolut.matr. Hæc de quinta duplicatione. Sexta duplicatio eſt: Niſi non ad maritum, ſed eius patrẽ, patriſue ſucceſſores peruenerit. d.§.de viro. Septimæ duplicationis loco notandum, quòd in arbitrio mariti ſit, vtrum velit res, quæ ad ſe peruenerunt, præſtare, an earum æſtimationem. d.l.64.§.ſin. Plures propoſitæ regulæ duplicationes vide ĩ.cap.8.reg 6.

XXVI. Exceptio: Niſi ſeruus dotalis in fuga ſit. Hoc caſu maritus ad tenendum cauetur. de quo dictum ſ̃.cap.prox.quæſt.4.reg.3.

XXVII. Exceptio: Niſi pactum de retinenda & non reddenda dote factum ſit.l.vnica.§.illo proculdubio. ibi: niſi ex quibuſdam pactionibus. C.de rei vxoriæ actione. l ſi conſtante.19.§.pactis videlicet. C.de donat.ante nupt. l.ſi ſocrus.18. C.de iure dot. M.I.P. lib.4.cap.20.reg.7.except.2. M.I.R.d.reg.29.excep.7. Huius replicatio prima eſt: Niſi morte mariti ſolutum ſit matrimonium.l.2.ff.de pact.dotal.l.vt autem.16.in fin.ff.eod.tt.l.quamuis.3.C.de pactis ſuper dote. item l.1.in princ.ff.de dote relegata. Secunda: Niſi culpa mariti matrimonium ſit diſſolutũ, isq́ repudium miſerit. approbatur ſimul & diſtinguitur p ea quæ propoſita ſunt ſ̃.cap.8.quæſt.2.reg 3. M.I.R. d.except.7.repl.1.Eiusq́ exemplum proponitur l.Bebius.30.ff.de pact.dotal. Item concordat l.conſenſu. 8.§.virum etiam, in fin. C.de repudijs. Sed & alias leges concordantes vide ĩ.eod.cap.in fin.replic.generali 1. Sed & eius duplicatio eſt: Niſi iuſte repudiauerit, & matrimonium iure ſubſiſtere non potuerit. approbatur exemplo l.miles.11.§.fin.ff.ad leg.Iuliam de adulterijs. Tertia replicatio eſt: Niſi maritus vxoris mortem non defendit. l.ei qui.20.ff.de his quæ vt indignis. Quarta: Niſi poſtea in contrarium conuenerit vt reddatur. ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius duplicatio, teſte Accurſio, proponitur l.ſi liberis.27.ff. de pact.dotal. Quinta replicatio eſt: Niſi nulli liberi ex matrimonio ſuperſint. reprobatur l ſi pater.12. in princ. ff.de pact.dotalib. Sexta: Niſi cùm pactum de retinenda dote factum eſſet ſub hac conditione, Si liberi ſuperſint: liberi qui ſuperſunt, ante pactũ ſint nati, nulli poſtea. reprobatur l.ſi inter.24.ff.de pactis dotalib. Septima eſt: Niſi cùm pactum de retinenda dote factum eſſet ſub conditione ſuperſtitum liberorum, vxor vnà cum liberis perierit, vt ignoretur vter vtri ſuperuixerit. l.inter ſocerum.26.in prin ff.de pactis dotalibus. Octaua: Niſi maritus dotem, quam ex pacto retinere potuit, reſtituerit. Hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius duplicatio eſt: Niſi per errorem reſtituerit.d.l.26.§.1. Nona replicatio eſt: Niſi maritus vxorem eiúſue hæredes nõ tantum ex antenuptiali donatione velit lucrari, quantum ille lucratur ex dote. De hac re dicetur ĩ.cap.17. reg.24. Decima: Niſi pacto ſub conditione exiſtentium liberorum facto, nulli filij vel filiæ ex eo matrimonio ſuperſint. ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius duplicatio eſt: Niſi ſuperſint nepotes. l.ſi dotali.48.ff.ſol.matrim. Plura de propoſita conditione vide ĩ.li.14.cap.3.condit.3. Sed & plures replicationes vide ĩ.hoc cap.in fine.

XXVIII. Exceptio: Niſi pacto de reddenda dote ſub certa conditione facto, conditio pacti defecerit. l.inter ſocerum.26.§.cum inter.ff.de pactis dotalibus. Huius replicatio prima eſt: Niſi culpa mariti matrimonium ſit ſolutum.l.Bebius.30.ff.eod.tt. Altera: Niſi cauſa potius quàm conditio ſit demonſtrata in ſtipulatione. approbatur exẽplo l.ſi mulier.25. C.de iure dotium. Plures propoſitæ exceptionis replicationes vide ſ̃.except.prox. quæ enim ibi propoſitæ ſunt, & huc pertinent.

XXIX. Exceptio: Niſi matrimonium rurſus inter eaſdem perſonas ſit redintegratum. l.ſi mulier.19.ff. ſoluto matrim. l.ſi mulier.13.ff.de iure dotium.l.dotem.30.l.quod ſi.31. l.diuus.40. item l.cum poſt.69. §.vſuras.ff.d.tt. Concordat deniq; l.plerique.33.ff. de ritu nupt. Replicatio prima eſſe videtur: Niſi cum alio aliáue medio tempore nuptiæ interceſſerint. Quæ quamuis videatur approbari d.l.33. tamen reprobatur l.poſt diuortium.64.ff.de iure dotium. & l.penult.§.vxor.ff.ſoluto matrim. Secunda replicatio eſt: Niſi alij quàm mulieris dotis repetitio competat. l.ſtipulatio.63.ff.de iure dotium.l.in inſulam.42.§. fin.ff ſoluto matr. l.ſi vt proponis.7. C.de nupt. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi is, cui competit dotis actio, in ſecundas nuptias conſenſerit.d.l.63.ibi: denuò igitur conſciente, &c. l.cùm maritus.29.§.Titius.ff. de pact.dotal. Secunda: Niſi dos alij promiſſa, à muliere ſit profecta. quæ duplicatio approbatur d.l.63. Tertia: Niſi exiguum tempus inter prius & poſterius matrimonium interceſſerit: tũc enim idem matrimonium videtur, & per conſequens nec extraneo actio dotis danda eſt.l.plerique.33.ff.de ritu nupt. Leges concordantes vide ſ̃.cap.8.quæſt.2.reg.3.except.10.

XXX. Exceptio: Niſi mulier dotem repetens alij nupſerit. reprobatur l.nupta.30.in princ.ff.ſoluto matrimonio.

XXXI. Exceptio: Niſi liberta patrono nupta diuortio facto dotem repetat. reprobatur l.liberta.35.ff.ſoluto matrimonio.

XXXII. Exceptio: Niſi maritus literis ad vxorem miſſis, declarauit prædium dotis non fore, eiq́; mulier conſenſit.l.dotale.15.ff.de fundo dotali.

XXXIII. Exceptio: Niſi maritus vxori compenſandi animo legatum reliquerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.vnica.§.ſciendum. C.de rei vxor.act. l. cum pater.79.§.qui dotale.ff.de legat.2. M.I.R.d.regula 29.except.9. Huius replicatio prima eſt: Niſi nõ compenſandi animo vxori maritus legauerit. quæ ex iam d.§.ſciendum, conſtat: ſicut etiam illud, quòd replicatio propoſita præſumatur, niſi cõtrarium ſpecialiter in legato ſit expreſſum. Secunda replicatio eſt: Niſi mulier legatum repudiauerit. l.cum ab vno.55.ff.d.tt. Tertia: Niſi mulier legatum capere non poſſit. l.qui dotem.46.ff.ſoluto matrimonio.

XXXIIII. Ex-

XXXIIII. Exceptio: Niſi mulier mariti hæres exiſtat. ipſo quidem iure, quo confuſione tollitur obligatio ſimul & actio, approbatur: verùm eius inter alias replicationes & hæc eſt: Niſi defunctus vltra dodrantem bonorum legauerit: tunc enim mulier hæres non ſolùm quartam hæreditatis partem retinet, ſed etiam dotem ſuam ex bonis deducit. l. vnica. §. igitur & in ſequenti. C. de rei vxoriæ actione.

XXXV. Exceptio: Niſi pater mulieris marito hæres exiſtat. reprobatur l. ſi ſocer. 44. in princ. ff. ſoluto matrimonio.

XXXVI. Exceptio: Niſi mulier marito dotem legauerit. l. Seia cum nuberet. 11. ff. de dote relegata. l. cum quis. 35. §. nuptura. ff. de leg. 3. l. ſi ſtipulatio. 2. in fin. C. de iure dotium. & l. cum patrem. 19. C. eod. tit. Huius replicatio eſt: Niſi alius dotem ſibi reddi ſtipulatus eſt: tunc enim legatum mulieris in præiudicium alterius marito non prodeſt. l. cum maritus. 29. §. fin. ff. de pactis dotalib. Cuius duplicatio eſt: Niſi animo donandi mortis cauſa, vel procuratorio nomine mulier alium dotem ſtipulari paſſa fuerit. Iuxta hanc duplicationem Accurſius putat leges in principio huius exceptionis propoſitas intelligēdas contrarietatis vitandæ cauſa: quod ſi verum eſt, iſtis legibus duplicatio propoſita approbatur.

XXXVII. Exceptio: Niſi maritus in res dotales, vel ex dote in res mulieris expenderit, nec eas mulier reſtituat. De hac exceptione dictum ſ. cap. 13.

XXXVIII. Exceptio: Niſi nouatio facta ſit, & mulieri alius pro dote delegatus. approbatur ipſo iure, quo nouatione tollitur obligatio ſimul & actio. ſed eius replicatio eſt: Niſi delegatus non ſit ſoluendo. l. ſi cum. 22. § ſi mulier. ff ſolut. matr.

XXXIX. Exceptio: Niſi dos ſoluta vel reddita ſit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, eiusq; exemplum proponitur l. ſi marito. 31. §. cum patri. ff. ſol. matrim. M. I. R. d. reg. 29. except. 13. Huius prima replicatio eſt: Niſi mulieri ſine conſenſu patris eius dos ſit ſoluta. approbatur ſimul & diſtinguitur. l. non ſolum. 3. ff ſoluto matr. & l ſi cum. 22. §. 1. ff. d. tit. M. I. R. d. except. 13. repl. 1. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi pecunia filiæ ſoluta ad patrem peruenerit. d. l. 3. Secunda: Niſi pater furioſus ſit. l. ſi filia. 65. ff. de ſolutionibus. & l. ſi cum. 22. § ſi ſoluto. ff. ſolut. matrim. Tertia: Niſi pater ab hoſtibus captus ſit. d. §. ſi ſoluto. Quarta: Niſi pater ibi, vbi dos petenda eſt, eſſe non poſſit. d. l. 22. §. ſi patri. Quinta: Niſi filia de ſuo dotem dederit. l. ſi filiafamilias. 24. ff. de iur. dot. Sexta: Niſi filia non perditura, & ex iuſtis cauſis dos ſit ſoluta. l ſi cum. 22. §. 1. ff. ſolut. matrim. & l. quamuis. 20. in fin. ff. d. tit. Hæc de prima replicatione. Secunda replicatio eſt: Niſi patri ſine conſenſu filiæ dos ſit ſoluta. l. qui hominem. 34. §. ſi gener. ff. de ſolutionibus. l. poſt nuptias. 28. in fin. ff. de iur. dot. Huius duplicatio prima eſt: Niſi filia ſolutionem patri factam ratam habuerit. d. l. 34. Secunda: Niſi pater dotem receptam alij pro filia in dotem dederit. l. ſi cum pater. 4. ff. ſoluto matrim. Tertia: Niſi filia ex cauſa legati vel alia ſimili tantum à patre acceperit, quanta dos eſt patri ſoluta. l. ſi cum. 22. §. ſi pater. l. dotem. 37. ff. eod. tit. item l. Titia. 35. §. qui inuita. ff. de leg. 2. Quarta: Niſi filia iuſtam contradicendi cauſam nō habeat. l. dotem. 37. ff. ſolut. matrim. Plura de replicatione propoſita vide j. cap. prox. regul 8. except. 20. Tertia propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi non ſolidum ſit ſolutum. approbatur exemplo l. pater. 7. §. ſed ſi lex. ff de dote relegata. Quarta: Niſi res deterior reddatur. reprobatur j. cap. 17. reg. 20.

Replicationes præcedentium exceptionum generales.

Hactenus exceptiones aduerſus cauſam actionis ex ſtipulatu de dote propoſitæ ſunt, cum ſuis replicationibus. Sed illarum aliquot ſunt replicationes generales hic proponendæ.

I. Replicatio generalis: Niſi culpa mariti matrimonium ſit diſſolutum. Nouell. cap. 117. §. quia verò quædam. ibi: ſi autem & vir. l. conſenſu. 8. §. ſin verò cauſam. & §. virum etiam, in fin. C. de repudijs. Sed & duplicationes propoſitæ replicationis vide ſ. cap. 8. regul 3.

II. Replicatio: Niſi maritus vxorem occiderit. l. ſi ab hoſtibus 10. § fin. ff. ſolut. matrim.

III. Replicatio: Niſi vir mortem vxoris non defenderit. l. ei qui. 20. ff. de his quæ vt indignis. Sed & alias huiuſmodi replicationes vide ſ. except. 26.

QVIBVS DOTIS ACTIO ſeu repetitio competit.
Cap. XVI.

PRima regula: Repetitio dotis regulariter nulli alij competit, quàm mulieri, eiusq; defunctæ hæredibus. M. I. R. lib. 3. cap. 9. reg. 30. Cuius exceptio prima eſſe videtur: Niſi alius pro muliere dotē dederit: huic enim ſoluto matrimonio dotis repetitio videtur danda, non mulieri. ſed reprobatur, niſi in certis caſibus, j. reg. prox. Secunda exceptio: Niſi mulier alij dotem reddi pacta ſit. reprobatur per ea quæ dicta ſunt ſ. cap. prox. exc. 7. Tertia eſt: Niſi alius voluntate mulieris, vel eius qui dotem dedit, dotem ſibi reddi ſit ſtipulatus: huic enim actio danda eſt, non mulieri, nec eius hæredibus. l. 2. C. de iur. dot. Concordant ea quæ dicta ſunt ſ. cap. prox. exc. 7. repl. 1. Huius replicatio prima eſt: Niſi mulier quæ dotem dedit, poſtea nolit ſtipulatori dotem ſolui. l. mulier. 72. §. fin. ff. d. tit. & d. l. 2. ibi: niſi liquido probatū fuerit, &c. Plura de hac replicatione vide ſ. cap. prox. exc. 35. repl. 1. Secunda replicatio eſt: Niſi maritus alij ſtipulanti promittere nolit. l. 2. in princ. ff. ſolut. matr. Tertia: Niſi filia ſine patris voluntate, in cuius eſt poteſtate, quiq; dotem pro ea dedit, dotem alium ſtipulari fecerit: vel contra pater ſine voluntate filiæ. d. l. 2. Quarta: Niſi ei qui alium tanquam hæredem ſuum dotem ſtipulari voluit, poſtea nati ſint liberi. l. tale pactum. 40. §. fin. ff. de pactis. Hæc de tertia exceptione, eiusq; replicationibus ſint dicta. Quarta exceptio: Niſi mulier minor ſit viginti quinque annis. reprobatur l. mulier. 28. C. de iur. dot. Quinta: Niſi mulier ſine conſenſu patris dotem profectitiam repetat. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. cap prox. except. 38. replic. 1.

II. Regula, De eo qui dotem pro muliere dedit, eiusq; hæredibus. Huic regulariter repetitio dotis non datur, ſed mulieri eiusq; hæredibus. l. cum quidam. 31.

in princ. C.d.tt. & l.vnica.§.accedit. C.de rei vxoriæ actione. M.I.R. d.reg.30.exc.2. Huius exceptio prima eſt: Niſi is qui dotem pro muliere dedit, eam ſibi ſpecialiter reddi ſit ſtipulatus vel pactus. d.ll. Concordat l.ex morte.9.§.fin. C.de pactis ſuper dote. l.licet.43.§.quoties.ibi: planè ſecutis.ff.de iure dotiũ. l.quoties.29.§.fin.ff.ſoluto matr. item l.auia.6.C.de iur.dot.M.I.R.d.except.2.diſt.1. Cuius prima replicatio eſt: Niſi conditio ſtipulationis defecerit. l.ſi cũ.22.in princ.ff.ſol.matrim. Secunda: Niſi ſine conſenſu mulieris ſibi reddi ſit ſtipulatus. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt ſ̄.cap.10.q.1.except.1. Secunda exceptio eſt: Niſi cùm extraneus pro muliere dotem dediſſet, nuptiæ non ſint ſecutæ.l.licet.43.§.quoties.ff.de iur.dot. Sed & leges concordantes vide ſ̄.cap.1.quæſt.4.reg.4. Tertia exceptio: Niſi dominus proprietatis vſumfructum pro muliere in dotem dederit. reprobatur l.ſi vſusfructus.66.ff.de iur.dot. l.vſufructu.57.ff.ſolut.matrim. & l.cùm in fundo.78.§.ipſius autem ff.de iur.dot. Quarta: Niſi mulier ingrata fuerit aduerſus eum, qui pro ea dotem dedit. reprobatur l.ſi dotem.24.in fine C.eodem tt. Quinta: Niſi pater pro filia, quam in poteſtate habet, dotem dederit. huic enim ſoluto matrimonio etiam ſine ſtipulatione dotis actio ſeu repetitio datur. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ proponuntur j.reg.8.

III. Regula: De eo qui ſibi dotem reddi ſtipulatus eſt. vide ſ̄.reg.prox.except.1.item reg.1.except.3.

IIII. Regula: De eo cui dotem reddi pactus eſt is qui dotem dedit, vide ſ̄.cap.prox.except.7.

V. Regula: De hæredibus eius cui dotis actio competit. His quoq; eadem competit actio.l.vnica.§.maneat. C.de rei vxoriæ actione. l.auia.6. C.de iur.dot. item l.ſi poſt.27.ff.ſol.matrim. Huius exceptio prima eſt: Niſi pater profectitiæ dotis nomine actionem habens deceſſerit: tunc enim actio iſta non eius hæredibus, ſed filiæ, pro qua dos data eſt, competit. l.vnica.§.videamus.& §.& hoc ex rei.C.de rei vxoria actione.l.ſi marito.31.§.ſi voluntate.ff.ſol.matr. M.I.R.d. except.2.diſt.2.repl.4. Cuius replicatio eſt: Niſi pater per fideicommiſſum iuſſerit hæredes dotem ſtipulari. ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius duplicationes tres proponuntur j.reg.prox. Secunda exceptio eſt: Niſi cùm mulier pro ſe dotem dans, eam alij reddi pacta eſſet, is antequam ſibi redderetur deceſſerit: hoc enim caſu non eius hæredibus, ſed mulieri dos reddenda. l. in his. 66. §.filiafamiliâs. ff. ſolut.matr. Tertia: Niſi defunctus dotem alij reddi pactus vel ſtipulatus ſit. hoc enim caſu, ſiquidem in perſona alterius ſtipulatio inutilis ſit, nec ipſi ſtipulanti datur actio, tantum abeſt, vt hæredi ſit danda: ſin verò vtilis ſit in perſona alterius, ipſi, non hæredibus ſtipulatoris actio datur, exemplo l.cuius 45.ff.ſolut.matrim. & l.pater.7.C.de pactis ſuper dote. De qua re vide item ſ̄.cap.prox.except.8.

VI. Regula; De eo cui dotis actio per legatum vel fideicommiſſum relicta eſt. Huic quoq; dotis actio cedenda & danda eſt, vt patet ex ijs quæ habentur j.lib.14.cap.8.de actione legata. Huius autẽ exceptio prima eſt: Niſi cùm pater dote filiæ relicta, iuſsiſſet vt frater eam ſtipularetur: tam pater quàm frater in elocanda filia & ſorore illud fideicommiſſum non obſeruauerint. l.vxorem.39.§.teſtamento.ff.de leg.3. Secunda: Niſi cum pater dote filiæ relicta, iuſsiſſet hæredem dotem ſtipulari: non morte filiæ, ſed diuortio ſolutum ſit matrimonium. l.cum pater.79.§.pater.ff.de legat.2. Tertia: Niſi cum quis in teſtamento iuſſus eſſet nubente muliere dotem ſtipulari, matrimonio morte mulieris ſoluto: non prius matrimonium, ſed poſterius mulieris morte ſit ſolutum. d.§.pater. verſ. cæterum ſi. Concordat l.inter ſocerum.26.§.fin.ff.de pactis dotalibus.

VII. Regula, De fiſco, bonis eius, cui actio competebat, publicatis. Huic dotis actio in caſu propoſito competit.d.l.26.§.fin. ibi: quod ſi mulier.ff.de pactis dotalibus. Huius exceptio prima eſt: Niſi pro parte tantùm bona ſint publicata: tunc enim pro parte alteri supereſt dotis actio, l.ſi conſtante.24.§.fin.ff.ſol.matr. Altera: Niſi non morte filiæ, ſed diuortio matrimonium ſit ſolutum: tunc enim mulieri dotis actio competit. l.in inſulam.42.in princ.ff.ſol.matr.

De dote profectitia.

VIII. Regula: Patri repetitio dotis, quam pro filia dedit, competit, etiamſi eam ſibi reddi ſtipulatus non ſit: diciturq; ea dos profectitia. l.iure.6.in princ.ff.de iur.dot. l.profectitia.5.in prin.ff.eod.tt.l.2.§.1.ff.ſoluto matrim. l.vnica.§.accedit. in fin. C.de rei vxor. act.& l.dos.4.C.ſolut.matr.M.I.R.d.reg.30.except.2.diſt.2.& d.cap.9.reg.32. Planè huius regulæ exceptiones plures ſunt, ordine nunc proponendæ.

I. Exceptio: Niſi pater filiusfamiliâs ſit. hoc enim caſu non ipſi, ſed auo, in cuius poteſtate pater eſt, actio datur. l.profectitia.5.§.ſi filiusfamil.mutuat.ff.de iur.dot. Huius replicatio eſt: Niſi cum filiusfamiliâs dotem promiſiſſet, ſui iuris factus eam dederit. d.l.5.§.ſi filiusfamil.dotem.

II. Exceptio: Niſi pater ſit adoptiuus. reprobatur d.l.5.§.adoptiuum.

III. Exceptio: Niſi alius quàm pater dotem dederit. Hæc exceptio ipſo quidem iure approbatur, M.I.R.d.reg.32.except.1.verùm eius replicatio prima eſt: Niſi procurator patris dederit, vel alius iuſſu patris. quæ replicatio approbatur l.profectitia.5 in princ.ff.de iur.dot. Secunda: Niſi alius patris nomine dederit, paterq; ratum habuerit.d.l.5. Tertia: Niſi alius dederit patri donaturus. d.l.5.§.1. Quarta: Niſi patre furioſo vel prodigo exiſtente, curator eius dederit. d.l.5.§ ſed etſi. Quinta: Niſi patre captiuo, prætor vel præſes ex bonis eius filiæ dotem decreuerit. d.l.5.§.ſed etſi. Sexta: Niſi auus dotem dederit. l.dotem.6.ff.de collat.bonor. Contradicit l.auus.79.in princ.ff.de iur.dot. Quæ tamen de ſtricto iure intelligenda eſt: prior de æquitate. M.I.R. d.c.9.reg.31. Septima replicatio eſt: Niſi alius tanq̃ fideiuſſor patris ſoluerit. l.profectitia.5.§.ſi pater non. ibi: ſed ſi pater. ff.d.tt.

IIII. Exceptio: Niſi pater furioſus ſit: tunc enim curatori eius datur actio. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ̄.cap.prox.except.38.repl.1.dupl.2.

V. Exceptio: Niſi filia, pro qua dotem dedit pater, ſui iuris ſit, non in poteſtate patris. reprobatur l.profectitia.5.§.ſi pater.ff.de iur.dot.

VI. Exce-

VI. Exceptio: Niſi non ſuam, ſed alienam rem parens pro filia in dotem dederit. reprobatur l. iure. 6. §. ſi pater. ff. d. tt. & l. pater. 81. ff. eod. tt.

VII. Exceptio: Niſi pater res antea filiæ à ſe donatas in dotem pro ea dederit. l. ſi res. 51. ff. d. tt.

VIII. Exceptio: Niſi non vt parens, ſed tanquam debitor filiæ pro ea dotem dederit. l. profectitia. 5. §. ſi pater pro filia, in fin. ff. eod. tt.

IX. Exceptio: Niſi parens hæres exiſtens ei qui dotem promiſerat, pro filia dotem ſoluerit. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 5. §. fin.

X. Exceptio: Niſi pater curator filiæ ſuæ exiſtens, pro ea dotem dederit. reprobatur d. l. 5. §. Papinianus.

XI. Exceptio: Niſi in hoc patri ab alio pecunia donata ſit, vt eam pro filia in dotem daret. d. l. 5. §. ſi quis. & §. hoc in matre. Huius replicatio eſt: Niſi cum alij pecuniam pater deberet, iuſſus ab eo iſtam pecuniam pro filia in dotem dare: ſuo, non creditoris nomine iſtam pecuniam in dotem dederit. l. cum vxor. 82. ff. eod. tt.

XII. Exceptio: Niſi pater tanquam fideiuſſor eius qui dotem promiſerat, eam ſoluit. l. profectitia. 5. §. ſi pater non. ff. d. tt. de iure dotium.

XIII. Exceptio: Niſi pater nihil dotis nomine de ſuo dedit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, ſecundum ea quæ dicta ſunt ſ. cap. prox. except. 21. in prin. Huius autem replicatio videtur eſſe: Niſi hæreditatem vel legatum dotis conſtituendæ cauſa repudiauit. ſed reprobatur l. 5. §. ſi pater repud. ff. eod. tt.

XIV. Exceptio: Niſi pater dotem ſibi reddi pactus non ſit. reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. ead. reg. in prin. M. I. R. lib. 3. cap. 9. reg. 30. except. 2. diſt. 2. repl. 2.

XV. Exceptio: Niſi alij dotem reddi ſtipulatio ſit facta. approbatur ſimul et diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt ſ. eod. cap. reg. 1. except. 3.

XVI. Exceptio: Niſi cum in mortem filiæ pater dotem reddi ſtipulatus eſſet, non morte filiæ, ſed diuortio matrimonium ſit ſolutum. ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius replicatio prima eſt: Niſi in fraudem patris ab alterutro coniugum repudium ſit miſſum. l. ſi filia. 5. ff. de diuortijs. Leges concordantes vide ſ. cap. prox. except. 3. repl. 1. Secunda replicatio eſt: Niſi filia ab hoſtibus capta deceſſerit. l. ſi ab hoſtibus. 10. in prin. ff. ſoluto matr. Plures huiuſmodi replicationes vide ſ. cap. prox. except. 3.

XVII. Exceptio: Niſi pater deportatus ſit, vel publico iudicio damnatus. l. in inſulam. 42. in prin. ff. ſoluto matrim.

XVIII. Exceptio: Niſi pater mortuus ſit: tũc enim non eius hæredibus profectitiæ dotis actio competit, ſed filiæ. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. reg. 5. except. 1.

XIX. Exceptio: Niſi filia patri dotem repetenti nõ conſentiat. l. vnica. §. & hoc ex rei. C. de rei vxoriæ actione. l. 2. in fin. C. ſoluto matr. l. filiæ. 7. C. d. tt. l. 2. §. denique pater. ff. d. tt. l. Titia. 34. ff. eod. tt. item l. poſt dotem. 40. ff. eod. tt. M. I. R. d. diſt. 2. repl. 5. Replicatio prima eſt: Niſi filia mortua ſit: tunc enim hæredũ conſenſus nõ requiritur. quæ ex iam d. l. 40. conſtat. Secunda: Niſi filia ſit in poteſtate patris. reprobatur ſ. d. l. 34. Tertia: Niſi filia antea alium dotem ſtipulari ſine patre iuſſerit. approbatur ſub conditione l. 2. §. quòd ſi in patris. ibi: ſed vtrum vt agat. ff. ſoluto matr. Quarta: Niſi filia non contradicat. d. l. 2. §. voluntatẽ. Huius duplicatio eſt: Niſi filia ſit abſens, & ignoret quid agatur. d. l. 2. §. fin. Cuius triplicatio prima eſt: Niſi pater caueat de rato. d. §. fin. Altera: Niſi abſens ſciat quid agatur. d. §. fin. Eius autem quadruplicatio eſt: Niſi ideo abſit filia, ne præſens patri conſentire cogatur. l. ſi cũ. 22. §. necnõ illud. ff. ſoluto matr. Quinta replicatio eſt: Niſi filia ſit furioſa. d. l. 2. §. penul. & d. l. 22. §. item pater furioſæ. ff. eod. tt. Sexta: Niſi filia patri contradicendi cauſam iuſtam non habeat. d. l. 22. §. quòd ſi is pater. Concordat l. dotem. 27. ff. d. tt. Septima: Niſi conſenſerit filia. ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius duplicatio prima eſt: Niſi poſtea voluntatem rurſus mutauerit. d. l. 22. §. eo autẽ tempore. Altera: Niſi tam turpis pater ſit, vt metus ſit, ne dotem receptam conſumat. d. l. 22. §. necnon illud. Octaua replicatio eſt: Niſi pater in danda dote ſpecialiter ſibi reddi ſtipulatus vel pactus ſit. l. quoties. 29. in prin. ff. ſoluto matrim. M. I. R. d. repl. 5. dupl. 1. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi non in continenti, ſed ex interuallo illam ſtipulationẽ interpoſuerit. approbatur d. l. 29. in prin. Huius triplicationes vide ſ. cap. 10. quæſt. 1. except. 1. repl. 1. Altera duplicatio eſt: Niſi nudo pacto conuenerit ſine ſtipulatione. l. auia. 6. in fine. C. de iure dotium. Nona replicatio eſt: Niſi filia ſine conſenſu patris nuptias cũ eodem redintegrauerit. l. ſi, vt proponis. 7. C. de nuptijs. Hæc de decimanona exceptione, eiusque replicationibus ſint dicta.

XX. Exceptio: Niſi tam turpis perſona patris ſit, vt verendum ſit, ne dotem receptam conſumat. l. ſi cũ. 22. §. nec non illud. ff. ſoluto matrim. Hactenus quibus dotis actio ex ſtipulatu competat, ſit dictum. Supereſt vna adhuc huius actionis quæſtio, quid ſcilicet in ea veniat petendum?

QVID VENIAT IN REPEtitione dotis? Cap. XVII.

PRima regula, De eo quod rei dotali acceſſit vel deceſſit. Hoc regulariter ad mulierem ſpectat. l. plerumque. 10. §. ſi prædijs. ff. de iure dotium. & l. quãuis. 75. ibi: huic enim. ff. eod. tt. Huius exceptio eſt: Niſi res æſtimata in dotẽ data ſit. tũc enim tam acceſſio quàm deminutiõ mariti eſt. l. vnica. §. ſed & nouiſſimi. ibi: æſtimatarũ enim. C. de rei vxoriæ actione. et l. cum dotem. 10. in fine. C. de iure dotiũ. Propoſitæ regulæ ſpecies & exceptiones proponuntur in ſequentibus.

II. Regula, De fructibus rei dotalis. Hi regulariter in actionem propoſitam non veniũt. l. dotis. 7. in prin. ff. de iure dotium. l. vltima. § fin. ff. ſoluto matrim. l. cum dotem. 10. C. de iure dotium. item l. vnica. §. fætus autem. C. de rei vxoriæ actione. M. I. R. lib. 3. cap. 9. reg. 33. Exceptio prima eſt: Niſi ante nuptias fructus ſint percepti. l. dotis. 7. §. 1. ff. de iure dotium. l. ſi ſeruo. 47. ff. d. tt. l. videamus. 18. §. ante matr. ff. de vſuris & fructibus. l. ſi ante. 6. ff. ſoluto matr. item l. fructus. 7. §. item ſi meſſes, in fin. ff. eod. tt. M. I. R. d. reg. 33. except. 1. Huius replicatio eſt: Niſi aliud inter virum & vxorem ante nuptias conuenerit. d. l. 7.

§.1. *Secunda exceptio eſt: Niſi ante dotem datam fructus ſint percepti. l.de diuiſione.5. ff. ſoluto matr. M.I R. d.except.1. Tertia: Niſi poſt ſolutum matrimonium fructus ſint percepti. l.ſi marito 31. §.fin ff. ſoluto matrim. & l.vnica. § ſin autem ſuperſederit. C. de rei vxoriæ actione. M I R d.reg.33. except.2. Huius replicatio prima eſt, quòd maritus ob donationes & res amotas compenſationem inducere poſſit. l. fructus.7.§.ob donationes ff ſoluto matrim. Secunda eſt quod ob impenſas a ſe factas maritus ex fructibus retinere poſſit. d.l.7. in prin. Declaratur hæc replicatio d.l.7.§.impendi. Tertia: Niſi percepti ſint eo tempore fructus, quo per mulierem ſtetit, quo minus dos ei redderetur. reprobatur l.vlt.§.fin.ff.de fundo dotali.l.ſi mora 9.in fin.ff.ſoluto matrim. Quarta eſt: Niſi eo anno, quo matrimonium ſoluitur, fructus percipiantur: hi enim pro parte ad maritum pertinent, ſuntq́ inter maritum & vxorem diuidendi.l. vnica §.ſed & nouiſſimi.C.de rei vxoriæ actione. M. I.R.d.except.2.repl.2. Planè hoc loco ſciendum eſt, à quo tempore annus iam dictus ſit numerãdus. Eſt autem numerandus ex die data dotis: aut ſi dos ante nuptias data ſit, ex die nuptiarum, non ex die ſoluti matrimonij. l.de diuiſione.5.cum lege ſequente. ff.ſoluto matrim. l fructus.7. §.Papinianus, cum ſequentibus. ff.eod.tt. item l. ſi alienam.11. ff. eod.tt. Quinta replicatio eſt: Niſi res æſtimata in dotem data ſit. l.vnica.§.ſed & nouiſſimi. C.de rei vxoriæ actione. Hæc de tertia exceptione, eiusq́ replicationibus dicta ſint. Quarta exceptio eſt: Niſi eo anno, quo ſoluitur matrimonium, fructus quamuis conſtante matrimonio ſint percepti: hi enim inter virum & vxorem ſunt diuidendi. de quo dictum ſ. replic.prox.4. Quinta: Niſi fructus tempore ſoluti matrimonij nõdum ſint percepti: tunc enim dotem augent. reprobatur l.vlt. in prin. ff.de fundo dotali. l.fructus.7. §. ſi vir. & §.interdum. ff. ſoluto matr. Sexta: Niſi in dote danda aliud conuenerit. reprobatur l ſi conuenerit.4. ff. de pactis dotalibus. Ex qua conſtat, exceptionem propoſitam ipſo quidem iure reprobari: admitti autem primum, ſi maior dos ſit conſtituta, ita vt vſuras fructuũ maritus lucraretur: deinde, ſi ſimul etiam conuenerit, vt mulier ſe ſuosq́ aleret ſine ſumptibus mariti. Tertiò admittitur, ſi de parte fructuum reddenda conuenit, non de vniuerſis fructibus. quæ diſtinctio approbatur exemplo l.ſi inter.31. et l.quæris.28.ff.d.tt. Propoſitæ exceptionis in caſu propoſito tertio replicatio eſt: Niſi conſtãte matrimonio de parte fructuum reddenda pactum ſit factum: tunc enim tanquam donatio inter virum & vxorem nõ valet. d.l.28. Cuius duplicationes vide ĩ. lib.14.cap.20. Septima exceptio eſt: Niſi vſusfructus in dotem datus ſit. Et hæc reprobatur l.dotis fructus.7.§. ſi vſusfructus. ff. de iure dotium. Octaua: Niſi partus ſit ancillæ dotalis. approbatur ĩ.reg.prox. Diuerſum eſt in fœtu pecorum, de quo ĩ.reg.4. Nona exceptio eſt: Niſi arbores ſint perceptæ. approbatur ſimul & diſtinguitur l.fructus.7. §.ſi fundum ff.ſoluto matr. l.vir.8. ff. de fundo dotali. Decima: Niſi matrimonium ipſo iure non ſubſiſtat. ipſo quidem iure valet: quia nec dos intelligitur hoc caſu. verùm eius replicatio prima eſt: Niſi fructus bona fide ſint conſumpti. Altera: Niſi impenſarũ compenſationem maritus opponat. quæ duæ replicationes approbantur l.in inſulam.42.§ fructus ff ſoluto matrim. Hæc de fructibus.*

III. Regula. De partu ancillæ dotalis. Hic in actionem dotis ex ſtipulatu venit. l.cum poſt.69.§.fin.ff.de iure dotium. l.vnica.§.cumq́ ex ſtipulatu. ibi: itaque partus. C.de rei vxoriæ actione. item l.plerunq́.10.§. ſi ſerui dotium. M.I.R.lib.3.cap.9.reg.34. Huius exceptio prima eſt: Niſi ancilla æſtimata in dotem data ſit. l.in his.66. §. mancipia. ff. ſoluto matrim. & l.ſi mancipia.18. ff. de iure dotium. M.I.R. d.reg.34. except.1. Cuius prima replicatio eſt: Niſi poſt æſtimationem conuenerit, vt ipſa ancilla, non æſtimatio reſtituatur. l.1. C.ſoluto matr. Secunda: Niſi pecunia in dotem data, poſtea pro ea mancipia data ſint, hac cõditione, vt periculum eorum ad mulierem pertineret. l.ſi mulier.21. ff. de pactis dotalibus. Secunda exceptio eſt: Niſi ancilla aliena, quam maritus vxori ex ſtipulatu debebat, ei ab vxore in dotem ſit data. l.ſi ſponſalibus.58.§.ſi mulier ff. de iure dotium. Tertia: Niſi conuenerit, vt partus mariti vel in totum, vel pro parte maneat. quæ exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius replicatio eſt: Niſi conſtãte matrimonio donationis cauſa ita conuenerit. l.cum poſt.69. § fin.ff.de iure dotium. Duplicationes huius replicationis vide ĩ.lib.14.cap.20.

IV. Regula, De fœtu pecorum dotalium. Fœtus in repetitione dotis regulariter non venit. l plerunq́.10. §.ſi ſerui. ff de iure dotium. & l.vnica §.cumq́ ex ſtipulatu. ibi: fœtus. C.de rei vxoriæ act. Huius exceptio prima eſt: Niſi capita quædam pecorum interierint: hæc enim ex fœtu ſunt ſupplenda. d.§.ſi ſerui. Secunda: Niſi eo anno, quo matrimonium ſoluitur, fœtus ſit editus: tunc enim pro parte ad mulierem pertinet. l.fructus.7.§.non ſolùm ff.ſoluto matrim. Sed & plures propoſitæ regulæ exceptiones vide ſ.reg.2. Quæ enim eius regulæ tanquam generis ſunt exceptiones, ad hanc quoq́ regulã tanquã eius ſpeciem pertinent.

V. Regula, De vſufructu, qui rei in dotem datæ acceſſit. Hic quoq́ in repetitione dotis venit. l proprietati.4. ff.de iure dotium.

VI. Regula, De ijs quæ per ſeruum dotalem ſunt adquiſita. Hæc in repetitione dotis veniunt. l.vnica. §. cumq́ ex ſtipulatu. ibi: itaq́ partus. C. de rei vxoriæ act. l.aditio.45. in prin. ff.de adquir. hær. l.ſi marito. 31. §. fin. ff ſoluto matrim. & l.ſi ſeruo.47. ff de iure dotium. Huius exceptio prima eſt: Niſi ſeruus dotalis quid ex operis ſuis adquiſierit. hoc enim apud virum remanet. d.l.45. Cui concordat d verſ. itaq́ partus. Secunda: Niſi ex re ipſius mariti ſeruus adquiſierit. d.verſ.itaq́ partus. Tertia: Niſi is qui ſeruo aliquid donauit, vel in teſtamento reliquit, illud ad maritum voluerit pertinere. elicitur ex l ſi legato.65 ff.de iure dotium. Plures propoſitæ regulæ exceptiones vide ſ. cap.15.except.25.repl.1.

VII. Regula, De commodo lapidicinarum. Hoc in repetitione dotis non venit. approbatur ſimul & diſtinguitur l ſi fundus.8.in prin. ff. ſoluto matr. l fructus.7.§.ſi vir ff.eod.tt.

VIII. Regula, De theſauro in fundo dotali inuento. Hic

10. Hic pro dimidia parte in dotis repetitione venit. l. fructus.7.§.ſi fundum, in fin.ff.ſoluto matr.

IX.Regula, De vſuris. Hæ perinde ac fructus in dotis repetitione regulariter non veniunt. quæ regula cùm ipſo iure ſubſiſtat, M.I.R. de cap.9.reg.35.recipit exceptiones aliquot, quarū prima eſt: Niſi mulier non mariti, ſed proprijs aut patris ſui ſumptibus ſe aluerit. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ̄. cap.11. quæſt.4.reg.1.except.2.repl.1. Concordat l.in inſulā.42.§.vſuras.ff.ſoluto matr. Secunda: Niſi mulier eiúſue pater vſuras dotis reddi ſtipulatus ſit. d.§.vſuras. Huius prima replicatiò eſt: Niſi cū vſuras poſt diuortium eſſet ſtipulatus, diuortio facto matrimoniū ſit redintegratùm. l.cum poſt.69.§.vſuras.ff.de iure dotiū. Altera: Niſi donandi animo maritus vxori dotis vſuras promiſerit. cuius duplicatiò eſt: Niſi in alimenta vxoris dotis vſuras maritus promiſerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l ſi id.28.§.fin.ff.de donat.inter vir.& vxor. Tertia exceptio eſt: Niſi cum exhibitio mulieris ad patrem ex pacto pertineret, is marito dotis vſuras præſtiterit, mādaueritq́; vt is eam ex vſuris illis aleret. tunc enim ſi quid ſupereſt, pater repetere poteſt actione mandati. approbatur ſimul & diſtinguitur l.creditor.60.§.ſi inter.ff.mandati. Quarta: Niſi mulier id, quod ſibi ſub vſuris debetur, in dotem dederit: tunc enim vſuræ, quarū dies ante nuptias ceſſit, ſine dubio doti cōputantur. Sequentis aūt temporis, conſtante matrimonio, vſuræ non debentur: quod replicationis loco notandum. l ſi mulier.77.ff.de iure dotium. Cuius duplicatio eſt: Niſi ſpecialiter contrariū conuenerit.l.cum poſt 69.§.mulier.ff.eod.tit. Quinta exceptio eſt: Niſi maritus in dotē reddenda moram fecerit. l.vnica.§.ſin autē ſuperſederit.C.de rei vxoriā actione, M.I.R.d.reg.35 except.1.

X.Regula, De re dotali, eiuſq́; æſtimatione, vtrū debeatur? Regulariter autem ipſa res in dotem data in actionem propoſitam venit, non eius æſtimatio. l ſi conſentiente.14.C de donationib. ante nuptias. M.I.R d.cap.9.reg.38. Huius exceptio prima eſt: Niſi res æſtimata in dotē ſint data. l.quoties.5. C. de iure dotium. & l.cum dotem.10. C.eod.tit. M.I R. d.reg.38. except.1.Cuius replicatio prima eſt: Niſi nihilominus conuenit, vt res ipſæ, quæ extatent, quamuis æſtimatæ reſtituerentur. l.1. C. ſoluto matr. l.ſi inter.21. C. de iure dotium. Huius duplicatio prima eſt: Niſi ipſæ res non extent. d l.21. Cui concordat l.plerunq; 10.§. fin. ff. de iure dotium. Secunda: Niſi res ipſæ à viro venditæ ſint. reprobatur l.æſtimatis.50.ff.ſoluto matrimonio. & l.vlt. in prin.ff. de pactis dotalib. Tertia: Niſi ita conuenerit, vt aut res aut æſtimatio præſtetur. l.plerunq; 10.§.fin.ff.de iure dotium. Huius duplicationis triplicatio eſt: Niſi ita conuenerit, vt mulieris ſit electio d.§.fin. Quarta duplicatio: Niſi deterior facta reddatur. reprobatur l.planè.11.ff.d.tit. Hæc de prima replicatione. Secunda replicatio eſt: Niſi donationis cauſa de æſtimatione præſtanda conuenerit. l.ſi res.12.in prin.ff.de iure dotium. l.quod autem.7.§.ſi maritus.ff.de donat. inter vir. & vxor. Tertia: Niſi minoris æſtimatio ſit facta. l ſi res.12.§. ſi mulier.ff.de iure dotium. Quarta: Niſi nuptiæ non ſint ſecutæ. l.in rebus.17.in fine.ff.de iure dotium. Hæc de prima exceptione, eiuſq́; replicationib. Secunda exceptio eſt: Niſi res dotalis dolo vel culpa mariti perierit: tunc enim æſtimationem eius debet. approbatur per ea quæ dicta ſunt paulo ſuperius replic.1.item ſ̄. cap.15. except.23. replic.3. item l plerunq;.10.§.fin.ff.de iure dotium. Tertia: Niſi res dotalis voluntate mulieris ſit vendita: tunc enim precium eius dotis iudicio præſtandum. l.ſi ex.32.ff.de iure dotium. Hæc de decima regula.

XI.Regula: Quanta æſtimatio præſtanda? Regulariter tanta æſtimatio præſtanda eſt, quanta ab initio eſt conſtituta, per ea quæ dicta ſunt ſ̄.reg.prox. except.1. Huius exceptio prima eſt: Niſi mulier dicat minoris æſtimationem factam. tunc enim ad iuſtam æſtimationem præſtandā maritus tenetur. l ſi res.12.§.ſi mulier.ff.de iure dotium. & l.ſi circumſcripta.6. C.ſoluto matr. Cuius replicatio prima eſt: Niſi maritus ſeruum reſtituere malit. d.§.ſi mulier. Secunda: Niſi res in dotem data perierit.d.§.ſi mulier.& d.l.6. Huius duplicatio prima eſt: Niſi mulier emptorē habuit.d.§.ſi mulier. Secunda: Niſi dolo mariti res minoris ſit æſtimata. d.§.ſi mulier. verſ. Scæuola. Hæc de prima exceptione. Secunda exceptio eſt: Niſi maritus ſe in æſtimatione grauatum conqueratur. d.l.6. Tertia: Niſi maritus donationis cauſa æſtimationem auxerit, vel mulier deminuerit. l.quod autem.7.§.ſi maritus.ff. de don. inter vir. & vxor. Quarta: Niſi maritus rem poſtea pluris vel minoris vendiderit. ipſo quidem iure reprobatur: admittitur tamen primùm in caſu, ſi ita conuenerit, vt quanti veniret, tantum pro ea præſtaretur. l ſi pater.12.§.penult. & vlt.cum lege ſequente.ff.de pactis dotalibus. Secundò, ſi cum conueniſſet, vt eodem, quo æſtimata eſſet, precio, matrimonio ſoluto, res reſtitueretur: poſtea volūtate mulieris rem pluris maritus vendiderit. l.vlt.in prin.ff.de pactis dotalibus.

XII.Regula, De re ex dotali pecunia comparatá. Hæc in repetitione dotis venit. l res.54.ff.de iure dotium Contradicit l.ex pecunia.12.C.eod.tit.

XIII. Regula, De eo quod maritus de ſuo donationis cauſa doti adiecit, proponitur l.2. C. de dote cauta. & l.etiam.8.in fin.C.de iure dotium.

XIV. Regula: Si acceptilatione dos ſit conſtituta, ſoluto mátrimonio obligatio priſtina eſt reſtituenda. approbatúr ſimul & diſtinguitur l.licet.43.§.ſecundum quæ.ff de iure dotium. Huius exceptio prima eſt: Niſi obligatio pura fuerit, d.§.ſecundū quæ. Secunda: Niſi conuenerit, vt alia res quàm debetur, pro ea in dotem ſit. l.ſi ei.25.cum duabus legibus ſequentibus.ff.eod tit. Sanè ſi id quod filiusfamiliâs debet, doti detur, quid ſolutò matrimonio veniat reſtituendum, definitur l.nuptura.57.ff.de iure dotium.

XV.Regula: Si áctio de peculio dotis conſtituendæ cauſa acceptolatá eſt vel delegata, cuius temporis peculium in repetitione dotis ſit ſpectandum, definitur l.ſi pater.44.§.fin.ff.d.tit. l.quod ſi.45.& l.nuptura.57.ff.d.tit.

XVI. Regula, De dote permutata. Permutatiò quoque dotis permiſſa eſt, & ob id alia res repetitur quàm doti data eſt. l.ſi ei.25.cum duabus legibus ſequentib. ff. de iure dotium. l.ſi mulier.21.ff.de pactis

dotalibus. M.I.R. lib.3.cap.9.reg.37. Huius exceptio eſt: Niſi permutatio mulieri non proſit. d.l.21. & d.l. 26.ff. de iure dotium.

X V I I. Regula, De eo quod plus ſtipulata eſt mulier, quàm in dotem dedit, proponitur l.ſi diuortio.21. ff. de verb. obligat. Huius exceptio eſt: Niſi per errorem maritus plus promiſerit. l. in his rebus.66. §. mulier. ff. ſoluto matrim.

X V I I I. Regula, De eo quod facere poteſt. Maritus dotis nomine non niſi in id, quod facere poteſt, vxori tenetur. l. vnica. §. cum autem. C. de rei vxoriæ actione. l. maritum.12. ff. ſoluto matrim. M.I.R. d.cap.9. reg.39. Huius exceptio prima eſt: Niſi maritus dolo fecerit, quo minus facere poſſit. d.§. cum aũt. l. etiam. 18.§. licet. ff. ſoluto matrim. Cuius replicatio eſt: Niſi non propter vxorem, ſed propter alium maritus dolo fecit, quo minus ſit ſoluendo. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.18. §. quanquam. Secunda exceptio eſt: Niſi dolo mariti res dotalis interierit. d.§. licet. Tertia: Niſi tempore ſententiæ ferendæ facere poſſit. tunc enim, quamuis antea facere non potuerit, nihilominus in ſolidum eſt condemnãdus. l. rei.15. in prin. ff. ſoluto matrim. l. ſi filiofamiliâs.53. §. intelligitur. ff. eod. tit. Quarta: Niſi poſt rem iudicatã rurſus facere poſſe cœperit. l. vnica. §. cum autem in ex. in fin. C. de rei vxoriæ actione. l. nec maritus.8. C. ſoluto matrim. Quinta: Niſi in ſolidum ſit condemnatus maritus. reprobatur l. ex diuerſo.17.§. fin. ff. ſolut. matr. Sexta: Niſi inter maritum & vxorem contrà conuenerit, vt in ſolidum cõueniatur. reprobatur l. alia.14. §. eleganter. ff. ſoluto matrim. Septima: Niſi vxore poſtea alij nubente, maritus ei dotem promiſerit, & exinde à poſteriore marito conueniatur. reprobatur l. ſi prior.32. ff. ſoluto matr. Octaua: Niſi bonis mulieris publicatis, fiſcus dotem repetat. reprobatur l. ſi maritus.36. ff. ſoluto matr. Nona: Niſi alius quàm maritus dotis nomine conueniatur. approbatur primùm exemplo hæredis l. maritũ.12. cum lege ſequente. ff. ſoluto matrim. l. nec maritus.8. C. d. tit. Secundò exemplo fideiuſſoris, l. exceptiones.7. in prin. ff. de exceptionibus. Huius replicatio prima eſt: Niſi hæres ſit filius communis marito & vxori. l. etiam.18. in prin. ff. ſoluto matrim. Secunda: Niſi pater mariti conueniatur. l. ſocero.15. §. fin. cum lege ſequente. ff. d. tit. l. ſi filiofamiliâs.53. ff. eod. tit. Tertia: Niſi defenſor mariti conueniatur. l. alia.14. in prin. ff. d. tit. Decima exceptio eſt: Niſi reus ſit ſoluendo. tunc enim in ſolidum condemnãdus. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius prima replicatio eſt: Niſi defenſor mariti nõ ſoluendo exiſtentis conueniatur. d.l.14. in prin. Secunda: Niſi pater mariti nõ ſoluendo exiſtentis cõueniatur. l. ſi filiofamiliâs.53. ff. ſoluto matr. Tertia: Niſi deducto ære alieno facere amplius non poſſit. reprobatur l. maritus.54. ff. d. tit. et d.l.53. in fin. Vndecima exceptio eſt: Niſi maritus per actionẽ vel exceptionẽ aliquid adquirere, vel ex dote retinere poſſit, quo adquiſito vel retẽto facere poſſit. l. ſi maritus.43. ff. ſoluto matr. l. facere.28. ff. eod. tit. Hæc de 18. regula.

X I X. Regula, De in litem iurando, proponitur l. ſi filiofamiliâs.25.§. maritum. ff. ſoluto matr.

X X. Regula, De damno præſtando, ſi res deterior ſit facta. Regulariter quidem maritus damnum præſtare non tenetur. l. planè.11. ff. de iure dotium. Excipiũtur certi caſus, de quibus vide ſ̃.cap.15. except.23. item ∫. cap. prox. in prin.

X X I. Regula, De ſeruitute prædio dotali debita amiſſa redintegranda, proponitur l. ſi maritus.7. ff. de fundo dotali.

X X I I. Regula: Vſufructu in dotem dato, quid ſit repetendum, vide ſ̃.cap.15. except.14. cum ſequentibus: item cap.16. reg.2. except.3.

X X I I I. Regula: In quantũ pater mariti teneatur, vide ſ̃.cap.14. quæſt.2. reg.2.

X X I V. Regula, De lucranda parte dotis. Si pactum factum ſit de lucranda parte antenuptialis donationis: tantam etiam partem maritus lucrabitur ex dote, non maiorem, nec etiam minorem: & contrà. l. ex morte.9. C. de pactis ſuper dote. l. lege.10. C. eod. tit. l. cum multa.20. §. ſi igitur dote. ibi: ita tamen vt Leonina. C. de donationib. ante nuptias. item Nouell. c. 22.§. quod autẽ ſupereſt. vbi ait Imperator: Non quidem prohibendis quantitate inæqualibus dotibus, ſed inæqualibus pactis. Hæc mutantur ac tolluntur, quo ad inæqualitatem dotis & antenuptialis donationis, Nouell. c.97. in prin. vſq; ad §. ſed & aliud. M.I.R. lib. 3. cap.9. reg.10.

X X V. Regula: De compenſationibus & retentionibus. Maritus dotis actione conuentus compenſare ac retinere ex dote poteſt id, quod ſibi ab vxore debetur: & ob id non in ſolidũ, ſed in id quod debiti quantitatem excedit, dotis iudicio eſt condemnandus. l. rei iudicatæ.15.§.1. ff. ſoluto matr. l. ſi conſtante.24. §. ſi vxor. l. ſi filiofamiliâs.25. in prin. l. facere.28. l. in inſulam.42. §. fructus. ibi: ſumptus verò. & l. in his rebus.66. §. ſeruis. ff. eod. tit. item l.1. C. rerum amotarum. & l. Titia.48. ff. de ſolutionib. Exceptio prima eſt, quòd debitum mulieris prius in vſuras dotis, ſi debet eas maritus, ſit computandum: deinde, ſi quid ſupereſt, in ſortem. d.l.48. Idem eſt in fructibus dotis, quos maritus debet. l. in inſulam.42.§. fructus, in fin. ff. ſoluto matrim. Secunda exceptio eſt: Niſi hæres mariti conuentus ob mores mulieris compenſationem inducere velit. l. rei iudicatæ.15.§.1. ff. ſoluto matrim. Tertia: Niſi vxor res viri illo non prohibente commodauerit: ob hanc enim cauſam retentio non habet locũ. l. ſi conſtãte.24.§. ſi vxor. ff. eod. tit. Quarta: Niſi ſub cõditione mulieris nomine maritus ſe obligauit: ob hanc enim cauſam pendente cõditione cõpenſatio eſt inhibenda. l. facere.28. ff. ſoluto matrim. Quinta: Niſi maritus debitum petens exceptione poſſet ſubmoueri: tunc enim nec compenſatio locum habet. approbatur exemplo l. in inſulam.42.§. vſuras ff. ſoluto matrim. l. Seia.66.§. fin. ff. de donat. inter virũ & vxorem. & l. mortis.53.§. res in dotem. ff. eod. tit.

Mutatio iuris.

Hactenus iura antiqua, quib. regula propoſita approbatur ſimul & diſtinguitur, ſunt enumerata. Hæc autem iure nouo mutata ſunt, & regula propoſita reprobata, l. vnica.§. taceat. C. de rei vxoriæ actione.

X X V I. Regula, De peculio ſerui dotalis. Hoc quoq; in dotis actione venit. l. vlt. ff. ſoluto matr.

X X V I I. Regula, De eo quod euictionis actione

maritus

maritus ab vxore conſecutus eſt. Hoc quoq; in repetitione dotis venit. l. quoties. 16. & l. non ſolùm. 52. ff. de iure dotium.

XXVIII. Regula: Si res communis in dotem data ſit, eaq́; poſtea marito vel ſocio in ſolidum adiudicata, quid in repetitione dotis veniat, definitur l. cum in fundo. 78. §. ſi fundus. ff. d. tt.

XXIX. Regula. De eo quod maritus ex dote expendit in res mulieris. Hoc doti decedit, nec in actione dotis venit. approbatur exemplo l. ſed & ſi. 21. ff. ſoluto matr. & l. quæris. 28. ibi: eoq́; modo. ff. de pactis dotalibus.

XXX. Regula: Si cum maritus mulieri illud aut illud, vtrum vellet, deberet, mulier id quod debet ei in dotem dederit: in arbitrio mariti eſt, quid doti velit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi marito. 9. ff. de fundo dotali.

XXXI. Regula. De eo quod marito ex cauſa dotis non eſt numeratū. Hoc in dotis repetitione non venit. approbatur exēplo l. ſi marito. 31. §. 1. ff. ſoluto matr. Plura vide ſ. cap. 15. reg. 22.

DE RELIQVIS ACTIONIBUS, quæ mulieri dotis nomine competunt: item de alienatione fundi dotalis à marito facta. Cap. XVIII.

HActenus de repetitione dotis in quatuor capitibus eſt actum. Sunt autē præter illam & aliæ cauſæ actioneſq́;, quibus vxor dotis nomine aduerſus maritum vel alios experiri poteſt, de quibus nunc nobis dicendum eſt.

I. CAVSAE HARVM actionum.

I. Cauſa: Si maritus rem dotalem deteriorem fecerit. approbatur exemplo l. fructus. 7. §. ſi fundum. ibi: ſi minus. ff. ſoluto matr. Planè regulariter, ſi res dotalis deterior facta ſit, maritus illud non præſtat, niſi dolo vel culpa eius deterior ſit facta, vel in alijs quibuſdam caſibus. de qua re vide ſ. cap. 15. except. 23.

II. Cauſa: Si maritus ſeruitutē prædio dotali debitā culpa ſua amiſerit. l. ſi maritus. 7. ff. de fundo dot.

III. Cauſa: Si impenſas neceſſarias in res dotales non impendit maritus. l. & in totum. 4. ff. de impenſis in reb. dotal. Huius exceptio prima eſt: Niſi res dotalis, in quam nō fecit expenſas, poſtea ſine culpa mariti perierit. d. l. 4. in fin. Secunda: Niſi per mulierem ſtet, quo minus rem dotalem recipiat. l. ſi mora. 9. ff. ſoluto matrim.

IV. Cauſa: Si maritus in ſeruos dotales ſæuus fuit. l. ſi conſtante. 24. §. ſi maritus. ff. ſoluto matrim.

V. Cauſa: Si maritus rē dotalem alienauit. De hac cauſa dicetur ĩ. eod. cap.

VI. Cauſa: Si maritus dolo vel culpa in re dotali fuerit verſatus. Hæc cauſa generalis eſt, præcedentes quoq; cauſas ſub ſe comprehendens, approbaturq́; l. in rebus. 17. in prin. ff. de iure dotium. l. ſi filiofamilias. 25. §. maritum. l. in his rebus. 66. in prin. & l. vlt. ff. ſoluto matrim. Huius cauſæ ſeu regulæ, quoad culpam, exceptio prima eſt: Niſi talis ſit culpa, qualem etiam in ſuis rebus maritus exhibet. d. l. 17. Cuius replicatio eſt: Niſi in ſeruos dotales maritus ſæuus fuerit. tunc enim, quamuis in ſuos quoq; ſæuus ſoleat eſſe, ob id non excuſabitur. l. ſi conſtante. 24. §. ſi maritus. ff. ſoluto matrim. Secunda exceptio eſt: Niſi non ipſe maritus, ſed ſeruus eius aut filius dotem ſtipulatus ſit, vel traditam acceperit. l. quemadmodum. 46. ff. de iure dotium. Tertia: Niſi ita inter maritum & vxorem conuenerit, ne culpam in dote præſtet. reprobatur l. Pomponius. 6. ff. de pactis dotalib: Quarta: Niſi poſtquam per mulierem ſtetit, quo minus dotem recipiat, culpa mariti quid in ea acciderit. l. ſi mora. 9. ff. ſoluto matr. Quinta: Niſi quæratur, an maritus facere poſſit? ibi enim, quamuis culpa ſua facere poſſe deſierit, tamen ob culpam hoc caſu non tenetur. l. etiam. 18. §. 1. ff. eod. tt. Sexta: Niſi nō mariti, ſed patris eius culpa ſit factum. reprobatur l. mulier. 72. §. penult. ff. de iure dotium.

II. ADVERSVS QVOS ACTIONES propoſitæ dantur?

De patre mariti proponitur d. §. penult. Vide item ſ. cap. 14. quæſt. 2.

III. QVID VENIAT IN has actiones?

I. Regula. De eo quod mulieris intereſt, habetur l. & in totum. 4. in prin. ff. de impenſis dotalib.

II. Regula: Maritus vltra quàm facere poteſt, non tenetur. de qua re vide ſ. cap. prox. reg. 18.

IIII. ADFINE REmedium.

Si maritus, cuius culpa ſeruitus prædio dotali debita fuerit amiſſa, ſoluendo non ſit, etiam contra vicinū datur actio. l. ſi maritus. 7. ff. de fundo dotali.

V. DE ALIENATIONE FVNDI dotalis à marito facta.

Alienatio fundi dotalis à marito facta regulariter inutilis eſt, competitq́; mulieri ad eum perſequendum rei vendicatio. Inſt. quibus alienare non licet, in prin. Concordat l. cum vir. 42. ff. de vſucapionib. M. I. P. lib. 4. cap. 20. reg. 12. vbi diſtinguitur. M. I. R. lib. 3. cap. 9. reg. 47. Habet etiam propoſita regula ſuas exceptiones hic ordine proponendas.

I. Exceptio videtur: Niſi is qui dominiū mariti poſtea nactus eſt, rem dotalem alienauerit. ſed reprobatur l. 2. ff. de fundo dotali.

II. Exceptio: Niſi non maritus, ſed ſponſus alienauerit. reprobatur l. lex Iulia. 4. ff. eod. tt. & l. non ſine. 5. §. penult. C. de bonis quæ liberis.

III. Exceptio: Niſi non ruſticum, ſed vrbanūm prædium dotale ſit, quod alienatur. reprobatur l. dotale. 13. in prin. ff. eod. tt.

IV. Exceptio: Niſi prædium alienatum nō ſit principaliter doti datum, ſed per ſeruum dotalem adquiſitum. reprobatur l. fundus. 3. ff. d. tt.

V. Exceptio: Niſi non prædium dotale, ſed ſeruitutem prædio dotali debitam maritus alienauerit, vel amiſerit. reprobatur l. Iulianus. 5. cum duabus ll. ſeq. ff. eod. tt.

VI. Exceptio: Niſi non totum, ſed partē prædij maritus alienauerit. reprobatur l. dotale. 13. §. 1. ff. eod. tt.

VII. Exceptio: Niſi cum illam aut illam rem maritus deberet, id quod deberet ei in dotem datum ſit, alteramq́; rem ex ijs quas debebat alienauerit. ap-

probatur ſimul & diſtinguitur l.ſi marito.9: cum lege ſequente.ff.de fundo dotali.

VIII Exceptio: Niſi fundus æſtimatus in dotē datus alienatus ſit.l.intereſt.6.C.de vſufructu.M.I.R.d.reg.47.except.6. Huius replicatio eſt: Niſi ita in dote conſtituenda conuenerit, vt vel rem vel æſtimationem eius, vtrum mulier vellet, maritus reſtitueret. l.quod ſi.11.ff.de fundo dotali.& l.1.C.d.tt.

IX. Exceptio: Niſi vxor alienationi conſenſit. reprobatur Inſtit.quib. alienare licet, in prin. & l.vnica.§.& cum lex Iulia.C.de rei vxoriæ actione. M.I.R.d.reg.47.except.1. Planè admittitur, ſi mulier elapſo biēnio in eodem conſenſu perſeuerauerit. quæ diſtinctio approbatur ſimul & diſtinguitur Nouell.c.61.§.neq; qui per fraudem.& §.& multo amplius. M.I.R.d.except.1.diſt.1.

X. Exceptio: Niſi ſocer alienationi conſenſerit. reprobatur l.etiam.12.ff de fundo dotali.

XI.Exceptio: Niſi hypotheca ſit obligata res, non vendita reprobatur l.vnica. §.& cum lex Iulia. C.de rei vxoriæ actione.

XII.Exceptio: Niſi ſeruos dotales maritus manumiſit. l.etſi.3. C de iure dotiū. l.ſeruum.21. ff.de manumiſſionib. Huius replicatio eſt: Niſi maritus ſoluēdo non ſit.d.l.21. Plura de hac replicatione vide J.lib.6.cap.5.except.6. Sed & plura de exceptione propoſita vide eod.lib.6.cap.6.except.11.repl.18.

XIII.Exceptio: Niſi per vniuerſitatem res dotalis ad alium tranſierit.l.1.§.fin.ff.de fundo dotali.

XIV.Exceptio:Niſi neceſſaria, non voluntaria ſit alienatio.approbatur exemplo d.l.1.in prin.

XV.Exceptio: Niſi ſoluto matrimonio alienatio ſit facta.reprobatur l.etiam.12.ff.d.tt.

XVI.Exceptio: Niſi vxori de dote actio non competat.nec ſit competitura.l.fundus.3 ff.d.tt.

XVII.Exceptio: Niſi poſt alienationē factam dos mariti lucro ceſſerit. l.fundum.17.ff.de fundo dotali. l.cum vir.42.ff.de vſucapionibus.

XVIII.Exceptio: Niſi dominium rei alienatæ non fuerit penes maritum.tunc enim alia ratione alienatio non valet, & ob id lege Iulia non prohibetur.l.dotale.13.§.dotale ff de fundo dotali.

XIX Exceptio: Niſi vxor mariti hæres exiſtat.approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.13.§ fin.

XX.Exceptio:Niſi vxor legatum in teſtamēto mariti ſibi relictum agnouerit.l.cum pater.79. §.qui dotale.ff de leg.2. Hactenus, vtrum alienatio rei dotalis valeat nécne, excuſſum eſt. Nunc ſciendum eſt, dote alienata non ſolùm mulieri, ſed eius quoq; hæredi dari actionem. l.dotale.13. §. hæredi. ff.de fundo dotali. Poſtremò,quæ dote alienata competat actio,definitur l.in rebus.30.in prin.C.de iure dotium.

DE RELIQVO IVRE dotis. Cap. XIX.

HActenus de actionibus & exceptionibus, quæ tam marito quàm vxori dotis nomine inuicem competunt, actum eſt:nūc reliqua dotis iura ſunt exponenda.

I Regula: Dos in bonis & dominio mariti eſt. approbatur ſimul & diſtinguitur l.dotis.7. §.ſi res, cum lege ſequente.ff.de iure dotium.& l.doce ancillam.9.C.de rei vendicat. M.I.R.d.cap.9.reg.50. Exceptio prima eſt:Niſi re in dotem data,nuptiæ non ſint ſecutæ.d.l.7. Huius replicatio eſt: Niſi non euidenter id actum ſit,vt tūc demum res ſponſi fiant.ſi ſecutæ fuerint nuptiæ.d.l.8. ff. de iure dot. Plura de exceptione propoſita vide ī. cap.1. quæſt.4. reg.7. Secunda exceptio: Niſi cum quis pro muliere res in dotē dediſſet, ita vt ſecutis nuptijs dotis efficiantur, is ante ſecutas nuptias deceſſerit. reprobatur l.ſi ego.9. §. ſi res. ff.d.tt. Tertia: Niſi mulier res dotales in vſu ſuo habeat. reprobatur l.cum poſt.69. §.penult.ff.d.tt. Quarta: Niſi quæratur de modo ſubſtantiæ mariti ad munera municipalia vocati: tunc enim dos in eius bonis non computatur. l.Lucius.21.§.idem reſpondit,conſtante.ff.ad municipalem. Quintæ exceptionis loco notandum,quòd quamuis dominiū dotis ſit penes maritum: tamen mulierē quoad quid etiam cenſeri dominam, ſcilicet quoad actionem de euictione dotis. de quo l.quamuis.75. ff.de iure dotiū. item quoad vindicationem dotis ſolut.matr.de quo l.in rebus.30. in prin. C.d.tt.Hæc de prima regula,eiusq; except.ſint dicta.

II.Regula:Re in dotem data,mulier eam vindicare amplius a marito non poteſt conſtante matrimonio. de quo dictum ī. cap.14. quæſt.3. reg.1. Sed nec ante matrimonium poterit eam vindicare. de quo dictum ī.cap.1.quæſt.4.reg.3.except.1.

III.Regula: Debitore dotis nomine delegato,deleganti aduerſus illum denegatur actio. l.ſi debitor.80. ff.de iure dotium. & l.ſi debitor.83. ff. eod.tt. Huius exceptio eſt: Niſi nuptiæ non ſint ſecutæ. l.non enim.37.ff.eod.tt.

IV.Regula: Rem in dotem acceptam maritus alienare non poteſt.de qua re dictum ī.cap. prox.quæſt.5.

V.Regula: Rem in dotem datam mulier, vel is qui dedit,alienare nō poteſt.l.res.17.l.rem.22.& l.ſi prædium.23.C.eod.tt.M.I.R.d.cap.9.reg.52.

VI.Regula,De cauendo dotis ſeruandæ cauſa. Maritus vxori dotis ſeruandæ cauſa ſatiſdare non tenetur.l.1.& l.2. C.ne fideiuſſ. vel mandat. dotium dentur. Huius exceptio prima eſt: Niſi maritus ſponte fideiuſſorē dederit: hic enim tenetur. quæ exceptio videtur approbari l cum dotis.55. ff.de iure dotiū. Secūda: Niſi ſoluto matrimonio fideiuſſor pro dote ſoluenda exigatur. l.ſi conſtante.24.§.quoties ff.ſoluto matr. Tertiæ exceptionis loco notandum, quòd mariti bona pro dote tacitè ſint obligata. de qua re dictū ī.lib.2.cap.35.reg.4.

VII.Regula: Maritus prædio dotali ſeruitutes imponere non poteſt, nec debitas amittere. l.Iulianus.5. ff.de fundo dotali.

VIII.Regula, De actionib. rei dotalis nomine excipiendis, alijsq; oneribus ſuſtinendis. Maritus actiones dotis nomine excipere non tenetur, nec creditoribus mulieris ſatiſfacere.l.mulier.72.in prin ff de iure dotiū.l.licet.27.C.d.tt. Huius exceptio eſt: Niſi onus ſit reale, quod rei in dotem datæ cohæret, vel actio in rem dotalem.l.vlt.C.ſine cenſu vel reliquis.

IX.Regula, De actionibus dotis nomine inſtituendis. Hæ actiones vxori, non marito competunt. approbatur exemplo l. quamuis.75. ff.de iure dotium. & l.31.

& l.2. C.de fundo dotali. Huius exceptio eſt: Niſi res dotalis marito ſit ſubrepta, vel vi erepta. Huius enim nomine marito competit actio. l.de his.11. C.de iure dotium.l.50.in ſine.ff.de furtis.

X. Regula: Seruus dotalis heres inſtitutus, vtrum mariti, an vxoris iuſſu hereditatem adire vel repudiare debeat, definitur l.ſeruus.58.ff.ſoluto matrim.

XI. Regula, De genere dotis. Dos donatio eſt.l.cum multa.20.§.ideo enim. C.de donat.ante nuptias.

XII. Regula: Dotis cauſa ſemper & vbiq; præcipua eſt.l.1.ff.ſoluto matrim.& l.2.ff.de iure dotium.

XIII. Regula: Dos matrimonij onerib. deſeruit. l. dotem.16.in prin.ibi:dos autem ff.de caſtr.peculio.

XIIII. Regula: De dote & antenuptiali donatione liberis prioris matrimonij ſeruanda, dictum ſ.cap.5.quæſt.3.item cap.6.

XV. Regula, De dotando. Qui dotare teneantur. Parentes tenentur dotare liberos. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ proponuntur j. capite 21. quæſt.5.reg.12.

DE DONATIONE ANTE vel propter nuptias.

Cap. XX.

HActenus de dote dictum eſt: conſequens igitur eſt, vt de antenuptiali quoque donatione dicamus.

I. DEFINITIO NOminis.

Non ante, ſed propter nuptias donatio eſt appellanda. Inſtit. de donat. §. eſt & aliud. l. cum multæ. 20.C.de donat.ante nuptias.

II. GENVS.

Non eſt ſimplex donatio, ſed ſpecialis. d. l. 20. & Nouell.c.119.in prin.

III. SIMILE.

Antenuptialis donatio doti ſimilis eſt, paribusq; paſſibus ambulant tam dos quam donatio propter nuptias, eademq; vtriuſq; pacta ſunt. d.l.20. verſ.ſi igitur.Nouell.c.22.§.eaq; pœna,in ſin.

IIII. EVENTVS ET IVRA rei ante nuptias donatæ.

I. Regula, De re donata à marito non alienanda, proponitur l.ſi ante 8. C. de donation. ante nuptias. & Nouell.c.61. Exceptio prima eſt: Niſi mulier alienationi conſenſerit, & per biennium in eodem conſenſu perſeuerauerit. d.c.61.verſ.neque qui per fraudem. Huius replicatio eſt: Niſi nulla aliæ mariti res ſuperſint, ex quibus mulieri ſatisfieri poßit. d. c.61. verſ.enimuero. Alterius exceptionis loco notandum, quòd is qui rem antenuptialis donationis à marito comparauit, de euictione in alias mariti res agere poſſit.d.c.61.verſ.non tamen.

II. Regula: Mulier ob res ante vel propter nuptias ſibi donatas creditoribus mariti non tenetur. l.de rebus.13.C.de donat.ante nuptias.

De petitione & exceptione rei ante nuptias donatæ, quæ competit vxori.

III. Regula: Ex donatione ante vel propter nuptias mulieri ad rem perſequendam competit actio: item ad eandem retinendam exceptio. Nouell. c.61. verſ.neq; enim alienum. M.I.P. lib.4.cap.20.reg.14. M.I.R. d.cap.9.reg.62. Huius exceptio prima eſt: Niſi minor vigintiquinque annis propter nuptias donauerit. ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius replicatio eſt: Niſi curatore conſentiente donauerit. l.mulier.28.in fin. C.de iure dotium. Secunda exceptio eſt: Niſi nuptiæ, ob quas donatum eſt, non ſint ſecutæ. l.2.C.de donat.ante nuptias.l.ea quæ.5.C.eod.tt. M.I.R.d.reg 62. except.2. Huius replicatio prima eſt: Niſi ſponſus id quod donauerat, per vim rurſus abſtulerit.l.ſi filiæ.10.C.eod.tt. Secunda: Niſi ſponſus eiúſue parentes nuptias fieri nolint.l.cum veterum.15. C.d.tt. Tertia: Niſi oſculum interuenerit.approbatur pro parte l.ſi à ſponſo.16. C.d.tt. Quarta: Niſi ob mortem ſponſi nuptiæ non ſint ſecutæ. l.ſi tibi.11. C.d.tt. Hæc replicatio mutatur ac tollitur d.l.16.M.I.R.d.except.2.replic.1. Quinta: Niſi ſimplex donatio ſit, non propter nuptias facta. ipſo iure ſubſiſtit. de quo vide j. libro 14. de donationibus, cap.14. quæſt.1.except.36.repl.1. Tertia exceptio eſt: Niſi conſtante matrimonio facta ſit donatio. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt j. lib.14. cap.20.except.2.replic.2. Sed & eius replicatio eſt: Niſi in donatione ſit adiectum, quòd propter nuptias donetur.l.cum multæ. 20.§.ſi igitur dote. C.de donat. ante nupt. & l.ſi conſtante.19.C.eod.tt. Inſtit.de donat.§.eſt & aliud. Quarta: Niſi donatio actis inſinuata non ſit.approbatur iure generali: de quo j.lib. 14.cap.14.except.30. vbi etiã eius replicationes ſunt propoſitæ. Sed & propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi minorib. ætate fœminis facta ſit ante nuptias donatio.l.minorib.17.C.de donat.ante nuptias. & l.ſancimus.34.§.inſuper.C.de donat. Secunda: Niſi poſtea vel conſtante matrimonio ſit inſinuata. l.cum multæ 20.§ ſimiliq; modo. C.de donat.ante nuptias. Hæc de iure antiquo. Iure enim nouo exceptio propoſita in antenuptiali quidem donatione tollitur ac reprobatur Nouell c.119.§.1.& Nouell.c.127.§.illud quoque. Quinta exceptio eſt: Niſi reſcriptum principis donationem infirmauerit.reprobatur l.cum te.9. C.de donationibus ante nuptias. Sexta: Niſi mulier dotem nullam dederit.Nouell.c.2.§.illud quoque. Concordat de verbo ferè ad verbum Nouell.c.91. §.ſed & illud. M.I.R.d.reg.62. except.4. Huius replicatio eſt: Niſi per maritum vel eius patrem, non per vxorem ſteterit, quo minus dotem dederit. d.c.91.§. illud quoq;. Septima exceptio: Niſi vir in cauſa dotis à muliere deceptus ſit. l.pollicitatione 3. C.de donat.ante nuptias. Octaua: Niſi culpa mulieris matrimonium ſit diſſolutum.approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt ſ. cap.8. quæſt.2.reg.3. M.I.R.d.reg.62.except.3.repl.2.dupl.1.

Quid veniat in petitione antenuptialis donationis?

IIII. Regula, De augmento & decremento antenuptialis donationis. Antenuptiali donatione facta, illud etiam quo donatio iſta eſt aucta vel deminuta, in propoſitam venit actionem. ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius exceptio eſſe videtur: Niſi conſtante matrimonio augmentum vel deminutio ſit facta. ſed

reprobatur l. ſi cōſtante.19. C.de donat. ante nuptias. & l.cū multa.20.§.fin.C.eod.tt. Nouell.c.22.§.quæ verò dotium. Planè admittitur primùm, ſi liberis ex priore matrimonio exiſtentibus in illorum præiudicium deminutio dotis vel antenuptialis donationis fiat. quæ diſtinctio iam d.l.19. ſimul & d.§.quæ verò dotium, approbatur. Secunda diſtinctio, quæ exceptio propoſita admittitur, eſt: Si vir vel mulier, vniuerſali fideicommiſſo grauatus vel grauata, in fraudem fideicommiſſarij augmentum faciat. Nouell. c. 39. §.ceterùm in omnibus. Tertia: Si non ex æquo tam dos quàm donatio propter nuptias augeatur. Nouell.c.97.§. ſed & aliud. Plura de hac diſtinctione vide ſ̄. reg.prox.except.7.item cap.17.reg.24.

V.Regula: Non plus actione propoſita peti poteſt, quàm dos eſt. per ea quæ dicta ſunt ſ̄.d.except.7. item d reg.24.

Quando petitio antenuptialis donationis competat?

VI.Regula: Conſtāte matrimonio, regulariter mulier rem propter nuptias donatam petere non poteſt, ſed ſoluto demùm matrimonio. ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius exceptio eſt: Niſi maritus ad inopiam vergat.l.vbi.29.C.de iure dotium.Nouell.c.97. §.ſed & illud.ibi: ſi verò ſub poteſtate.

De repetitione rei ante vel propter nuptias donatæ, quæ marito competit.

VII.Regula: Si nuptiæ propter quas donatum eſt, non ſint ſecutæ, repetitio eius quod donatum eſt, marito competit. de quo dictum ſ̄ reg.3.except.2. item ſ̄.cap.1.quæſt.4.reg 10. Sed etſi ſecutæ ſint nuptiæ, poſteaq; matrimonium rurſus ſit ſolutum, marito eadem repetitio datur. quæ regula cum per ſe ſubſiſtat. M.I.P. d.cap 20.reg.13. M.I.R. d.cap.9 reg 62. except.3. & reg. 65. recipit exceptionem hanc: Niſi culpa mariti matrimonium ſit diſſolutum. l. conſenſu.8.§ ſi verò cauſam.§.virum etiam. & § ſi verò filio.C.de repudijs. Nouell.c.117.§.quia verò quædam. verſ.ſi autem & vir.M.I P.d.reg.13.except 2.M.I.R. d.except.3.replic.1. Cuius replicationes vide ſ̄.cap.8. quæſt.2.reg.3. Sed & plures propoſitæ regulæ exceptiones vide ſ̄ cap.15. Quæ enim aduerſus dotis repetitionem competunt exceptiones, eaſdem etiam aduerſus repetitionem donatæ rei competere par eſt, ſecundum id quod dictum ſ̄.quæſt.3.

Quibus repetitio rei propter nuptias donatæ competat?

VIII.Regula, De marito & eo qui pro marito donauit. Regulariter marito, non ei qui pro eo donauit, repetitio competit. approbatur ſimul & diſtinguitur l cum quidam.31.§ ſimiliq; modo.C.de iure dotium. Huius exceptiones duæ ex iam d.§ ſimiliq; modo, conſtant, hæ nimirum: Niſi cum donatio ſummam legitimam excederet, actis inſinuata non ſit. Quæ tamen iure nouo eſt mutata per Nouell. c.119. & Nouell. c. 127.§.illud quoq;. Item: Niſi donator ſibi reddi ſit ſtipulatus. Vide inſuper ſ̄.cap.16.reg.2.

IX. Regula: Hæredi quoque repetitio propoſita competit.l.ſi cum.7.C.de donation. ante nupt.

Quid quantumq; veniat in repetitionem propoſitam?

X.Regula, De patre antenuptialis donationis à muliere lucranda, De hac re vide ſ̄.cap.17.reg.24.

Hæc de antenuptiali donatione, ad quam etiam plura ex iure dotium produci poſſunt: ſiquidem (vt ſ̄. quæſt.3. dictum eſt) eadem vtriuſq; eſt natura, paribuſq; paſſibus ambulant. Hactenus ergo de iure dotis & antenuptialis donationis, necnon de vniuerſo inter maritum & vxorem iure eſt expoſitum.

ALTERA PARS LIBRI, de iure inter parentes & liberos.

DE PATRIA POTEſtate. Cap. XXI.

I. QVO IVRE PATRIA poteſtas ſubſiſtat?

IVs patriæ poteſtatis ciuium Romanorū proprium eſt, moribuſq; introductum. Inſtit. de patria poteſtate. §.ius autem.l.item.3. ff de his qui ſui vel alieni iuris ſunt. & l.patre furioſo.8.§.1. ff. eod. tt. M.I.R. lib.3.cap.11.reg.2.

II. CAVSAE, ex quibus patria poteſtas adquiritur & amittitur, proponentur ĩ. capite 25. cum ſequentibus.

III. QVIBVS COMPETAT patria poteſtas?

I.Regula, De fœminis. Fœminæ poteſtatem in liberos non habent. Inſtit.de hæred qualitate & differ. §.cæteri.item Inſtit.de adopt.§.fœminæ.

II. Regula, De patre qui eſt in poteſtate, & eo in cuius eſt poteſtate. Pater qui eſt in poteſtate alterius, liberos ſuos in poteſtate ſua non habet, ſed is in cuius eſt poteſtate pater. Inſt.de patria poteſtate.§.qui igitur.l.nam ciuium.4.in fin.ff.de his qui ſui. l.ſi maritus 7. C de patria poteſtate. Huius exceptio prima eſſe videtur: Niſi filiusfamiliâs miles filium habeat. ſed reprobatur d.l.7. Secunda eſt: Niſi pater ſui iuris ſit: tunc enim in eius, non in ſui poteſtate filij eius ſunt. Inſtit.quibus modis ius patriæ poteſt ſoluitur.§. penult. Huius replicatio eſt: Niſi filius patre adhuc in poteſtate exiſtente ſit conceptus. d. §.penult. Cuius duplicatio eſt: Niſi is in cuius poteſtate pater eſt, ſit mortuus: tunc enim ſui iuris factus, incipit filios ſuos, quamuis antea conceptos, in ſua poteſtate habere. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ habentur ĩ cap 29. quæſt.4.reg.1. except.1. Tertia exceptio eſt: Niſi de honoribus patris quæratur: hoc enim caſu, quamuis ipſe in poteſtate ſit, tamen creditur liberos ſuos in poteſtate ſua habere. l.2. ff.de muneribus & honoribus. l filiusfamiliâs 9.ff.de his qui ſui.l.2 ff. de minoribus vigintiquinq; annis. Quarta: Niſi mater ſit in alterius poteſtate: hoc enim caſu liberi eius non in eius, in qua ipſa eſt, poteſtate ſunt. ſed in poteſtate patris ſui.Inſtit.de patria poteſtate.§.fin. Quinta: Niſi pater alij in adoptionem ſit datus: tunc enim filij manent nihilominus in poteſtate eius qui patrem in adoptionem

adoptionem dedit, nec tranſeunt in poteſtatem eius, in cuius poteſtate pater eorum eſt. Inſtit. quibus modis ius patriæ poteſtatis ſoluitur. §. penult. l. arrogato. 40. in prin. ibi: quod non ſimiliter. ff. de adoptionib. Huius replicatio prima eſt: Niſi pater ſui iuris conſtitutus ſeſe alij adrogandum dederit: tunc enim & filij eius in adrogatoris poteſtatem cum eo tranſeunt. d. l. 40. in prin. l. 2. §. fin. & l ſi paterfamiliâs. 15. in prin. ff. eod. tt. Inſtit. de adoptionib. §. penult. Altera: Niſi filij patris in adoptionem dati, poſt adoptionem ſint concepti. Inſtit. quib. modis ius patr. poteſt. ſol. §. penult. l. ex adoptiuo. 27. ff. de adoptionibus.

III. Regula, De libertis. His quoq; patria poteſtas competit. l. libertos. 8. C. de patria poteſtate.

IIII. Regula, De furioſo. Hic quoq; filios habet in poteſtate. l. patre. 8. ff. de his qui ſui.

IIII. IN QVOS PATRIA poteſtas competat?

I. Regula, De liberis ex iuſtis nuptijs procreatis, proponitur Inſt. de patria poteſtate, in prin. l. item. 3. ff. de his qui ſui. Huius exceptio prima eſt: Niſi non ex iuſtis nuptijs liberi ſint procreati. d. l. 3. Inſtit. de nuptijs. §. ſi aduerſus ea. M. I. R d. reg. 2. except. 1. Sed & replicationem propoſitæ exceptionis vide ſ. cap. 2. quæſt. 3. reg. 1. Item alias propoſitæ regulæ exceptiones vide j. vbi de cauſis & modis quibus patria poteſtas ſoluitur, agetur.

II. Regula, De liberis adoptiuis, proponitur Inſtit. de adoptionib. in prin. & l. 1. in prin. ff eod. tt. Huius exceptiones proponentur j. capite 28. quæſt. 2. item quæſt. 3. reg. 1.

III. Regula, De liberis eius qui in noſtra eſt poteſtate. Hi quoq; ſimul cum patre in noſtra ſunt poteſtate. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt ſ. quæſt. prox. reg. 2.

V. QVAE SINT PATRIAE POteſtatis, aliaq; inter parentes & liberos iura.

I. Regula: Patria poteſtas inæſtimabilis eſt. l. filiusfamiliâs. 111. §. ſecundum vulgarem. ff. de reg. i.

II. Regula: Liberi parentibus reuerentiam & obſequium debent. l. liberto. 9. ff. de obſequijs liber. l. nullum. 10. & l. 1. §. 1. ff. eod. tt. l. ſi filius. 3. & l. congruentius. 4. C. de patria poteſtate. M. I. P. lib. 5. cap. 2. reg. 1. M. I. R. d. cap. 11. reg. 1. Huius exceptio videbatur eſſe talis: Niſi filius miles ſit. ſed reprobatur l. 1. in prin. & §. fin. ff. de obſequijs à liberis.

III. Regula: De parentibus ſine permiſſu prætoris in ius non vocandis, dictum ſ. lib. 2. cap. 7. quæſt. 4. reg. 5.

IIII. Regula: Actiones & exceptiones famoſæ, itẽ aliæ quædam liberis aduerſus parentes dãdæ non ſunt. approbatur, ſimul & huiuſmodi actiones & exceptiones enumerantur l. parens. 5. cum duabus legibus ſequentibus. ff. de obſequijs à liberis & libertis, &c. M. I. R. d. cap. 11. reg. 19. Exceptio prima eſt: Niſi non aduerſus ipſos parẽtes agatur, vel excipiatur, ſed aduerſus fideiuſſores, vel interuentores eorum. d. l. 7. Cuius replicatio eſt: Niſi aduerſus procuratorem parentis vel patroni agatur. l. 2. ff. d. tt. Secunda exceptio videtur eſſe: Niſi parens non ſuo, ſed alieno nomine agat, vel cõueniatur. ſed reprobatur d. l. 7. verſ. etſi fortè ipſi.

V. Regula: Actio filio aduerſus parentem, in cuius eſt poteſtate, non datur. approbatur ſimul & diſtinguitur ſ. lib. 15. cap. 2. except. 5. Sed & eius exceptio eſt: Niſi filius ſit emancipatus. cuius replicatio eſt: Niſi actio ſit famoſa, vel alia ſimilis. de qua re dictum ſ. reg. prox.

VI. Regula: Nec patri aduerſus filium datur actio. quæ regula itidem approbatur ſimul & diſtinguitur d. except. 5. Sed & huius exceptio eſt: Niſi filius ſit ſui iuris, vel non in poteſtate parentis eius qui actionem ſibi dari deſiderat. l. congruentius. 4. C. de patria poteſtate. Item alia exceptio eſt: Niſi filius ſit inobediens, quem pater cogere non poſſit. l. ſi filius. 3. C. d. tt. & l. 2 ff. ad l. Cornel. de ſicarijs.

VII. Regula: Pater filium caſtigandi ius habet. d. l. 3. Huius exceptio eſt: Niſi modum in caſtigando exceſſerit. l. diuus Hadrianus. 5 ff. ad l. Pompeiam de parricid. & l. vnica. C. de emendat. propinq.

VIII. Regula: Pater filium vendendi, vel alio modo alienandi ius non habet. l. libertati. 10. C de patria poteſtate l. 1. C. de liberali cauſa. l ſi filium. 37. C. eod. tt. l. 1. C. de patrib. qui filios ſuos diſtraxerunt. M. I. R. d. cap. 11. reg. 5. Huius exceptio eſt: Niſi propter nimiam paupertatem victus cauſa parens filium vendiderit. l. 2. C. eod. tt. M. I. R. d reg. 5. except. 1.

IX. Regula: Pater ius abdicandi, vel negandi filium ſuum eſſe, non habet. l. abdicatio. 6. C. de patria poteſtate & l. nec filium. 9. C. eod. tt.

X. Regula: Parens tenetur alere & educare liberos. l. ſi patrem. 4. & l. ſi competenti. 3. C. de alendis liberis. l. cum non. 8. §. ipſum autem. C. de bonis quæ liberis. M. I. P. d. cap. 2. reg. 3. M. I. R. d. cap. 11. reg. 7. Huius exceptio prima eſt: Niſi filius ſeipſum poſſit alere. d. §. ipſum autem. l. ſi quis. 5. §. ſed etſi filius. ff. de agnoſc. liberis. M. I. R. d. reg. 7 except. 1. Secunda: Niſi facultates parentis non ſufficiant ad alendum filium. d. § ſed etſi filius. & §. idem iudex. Planè hoc caſu ab alijs parentibus locupletibus filius alendus. de quo j. except. 8. Tertia exceptio eſt: Niſi filius patrẽ detulerit. d. l. 5. §. Trebatio deniq;. Quarta: Niſi filius negetur. d. l. 5. §. ſi vel parens. Huius replicatio prima eſt: Niſi muliere denunciante ſe prægnantem eſſe, vir id non negauerit. l. 1. §. idem Iulianus ff. de agnoſc. liberis. Secunda: Niſi cum mulier denunciaſſet, ſe ex aliquo prægnantem, is omiſerit ea quæ ex ſenatuſconſulto (de liberis agnoſcẽdis) eum obſeruare oportuit. d. l. 1. §. ex his apparet. Tertia: Niſi iudex pronunciauerit alẽdum. d. l. 5. §. meminiſſe ff. d. tt. Quinta exceptio eſt: Niſi matrimonium, ex quo filius filiáue nata eſt, fuerit iniuſtum. d. l. 5. §. idem reſcripſit. l. ſi neget. 7. ff. d. tt. M. I. P. d. reg. 3. except. 1. vbi contradicitur. M. I. R. d. reg. 7. except. 2. vbi cõtrouertitur. Huius replicatio prima eſt: Niſi eo tẽpore, dum lis de matrimonio pẽdet. d. l. 7. Secunda replicationis loco notandum, quòd mater etiam iniuſtos liberos alere cõpellatur. l ſi quis. 5. §. idẽ in liberis. ff. de agnoſc. liberis. M. I. R. d excep. 2. repl. 1. Tertia replicationis loco notandũ quòd filij legitimi mortuo patre fratribus naturalib. alimenta præſtare teneãtur. Nouell. c. 89. §. ſi verò

(oportet. M.I.R.d.except.2.replic.2. Sexta exceptio: Niſi mater prægnans omiſerit ea quæ eam ex ſenatuſconſulto de agnoſcendis liberis facere oportuit. reprobatur l.1. §.idem per contrarium. & §.ex his apparet. ff.de agnoſc.liberis. De ſenatuſconſulto, cuius hic fit mentio, vide ʒ.cap.27. Septima exceptio: Niſi filius ſit ſui iuris. reprobatur l.ſi quis.5.in prin. ff.de agnoſcendis liberis. Octaua: Niſi alius parens ſit quàm pater, à quo alimenta petuntur. reprobatur d. l.5.§.vtrũ in fin. §.item diuus. & §.ſi mater. M.I.R. d.reg.7. except.14. Planè admittitur in auo materno, patre ſuperſtite & non egente. l.non quemadmodum.8.ff.de agnoſcendis liberis. Porrò diuortio facto, vtrum apud patrem, an matrem, filij ſint alendi & educandi, permittitur arbitrio iudicis. l.vnica. C. diuortio facto apud quem. Quod corrigitur quodammodò Nouell. c.117.§.ſed & illud, cum ſequentib. M.I.P. lib.4.cap.20.reg.3.& lib.5.cap.2.reg.4. Poſtremò, ſi parens alere filium nolit, remedium monſtratur l.ſi quis.5.§.ſi quis.ff.de agnoſc.liberis.

XI. Regula: Alia quoque onera filiorum, præter alimenta, parens cogitur ſuſtinere. d.l.5.§.non tantùm. Huius regulæ ſpecies eſt ʒ.reg.prox.

XII. Regula: Parens filiam dotare tenetur, & filio ante nuptias præbere donationem. l.ſi pater.7.§.vtranq; igitur. ibi: neq; enim leges. C.de dotis promiſſione. l.qui liberos.19.ff de ritu nuptiar. M.I.R. lib.3. cap.11.reg.11. Huius exceptio prima eſſe videtur: Niſi parens ſit furioſus. verùm reprobatur, ita vt à curatore patris dos conſtituatur, l ſi furioſi.25.§.his itaque. C.de nuptijs. Secunda: Niſi mater, non pater ſit: hæc enim ad dotandam filiam non tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l.mater.14.C.de iure dotium. M.I.R.d.reg.11 except.1. Tertia: Niſi parens ſemel dotem dederit. quæ exceptiò ipſo iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi filia nuptias iterauerit, paterq; ex priore matrimonio dotem receperit. approbatur ſimul & diſtinguitur Nouell. c.97.§.præterea quia, vſq; ad §.ſed & illud. Aliam replicationem vide M.I.R.d reg 11.except.2.

XIII. Regula: Liberi parentes inopes alere coguntur. l.1.C.de alendis liberis & parentibus. l.cum non ſolum.8.§.ipſum autem, in fin. C.de bonis quæ liberis. l filia.5. C.de patria poteſt. M.I.R. d.cap.11.reg. 16. Huius exceptio prima eſt: Niſi filius inops ſit. l 2. C.de alendis liberis. Secunda: Niſi parens egenus non ſit. d.§.ipſum autem. in fin. Tertia: Niſi impubes ſit filius. reprobatur l.ſi quis.5.§.etſi impubes. ff. de agnoſc.liberis. Quarta: Niſi parens negetur. d. l.5.§.ſi vel parens. Quinta: Niſi filius miles ſit. reprobatur d.l.5.§.à milite. Sexta: Niſi filius in poteſtate patris non ſit. reprobatur d.l.5. Septima: Niſi non pater, ſed auus, vel mater, auúſue maternus alendus ſit. reprobatur d.l.5.§.1.M.I.R.d.reg.16.except.1. Octauæ exceptionis loco notandum, quòd actio propoſita aduerſus heredem filij non detur. d.l.5.§.item reſcriptum.

XIIII. Regula: Filius patris debitum ſoluere non cogitur. d.l.5.§.parens. Concordat l.2.& l.patris nomine.3.C.ne filius pro patre.

XV. Regula, De lugendis parentibus. Liberi parentes defunctos, & contrà, lugere tenentur. l.parentes. 23.ff.de his qui notantur infamia. Huius exceptio prima videbatur: Niſi filius à patre defuncto ſit exheredatus, vel aliâs eius heres non exiſtat. ſed reprobatur l.vlt.ff.eod.tt. Secunda: Niſi corpus defuncti non compareat. Et hæc reprobatur d.l.vlt.

XVI. Regula: Liberi parentum heredes exiſtunt, & contrà parentes liberorum heredes. de quo ʒ. in Parte 4.lib.10.dicetur.

DE ADQVISITIONE, QVAE contingit parentibus per liberos. Caput XXII.

PRIMÒ: Adquirebatur inſuper iure antiquo parentibus per liberos. Inſtit. per quas perſonas cuiq; adquiritur.§.1.l.cum oportet.6. C.de bonis quæ liberis. l.1.in princ. C. de caſtrenſi peculio. Inſtit. per quas perſ.nobis obligatio adquiritur, in prin.l.2.C.de patria poteſtate M.I.R.d.cap.11.reg 20. Huius exceptio prima eſt: Niſi filius occaſione militiæ quid adquiſierit. approbatur ʒ.cap.prox. Secunda eſt: Niſi filio quid ab Imperat. vel Auguſta ſit donatum. l cum multa.7. C.de bonis quæ liberis. Tertia: Niſi filius adſeſſor aliquid ex ſuo officio adquiſierit. l.velut.7. C.de adſeſſoribus. M I.R.d.reg.20.excep.1. Quarta: Niſi filius clericus ex ſuo clericatu quid adquiſierit. l. ſacroſancta.32.C.de epiſc & clericis. M.I.R. d.reg. 20.excep.2. Vide item ſ.lib.prox.cap.3.reg.3. Quinta: Niſi filius aduocatus occaſione ſua profeſsionis quid adquiſierit. l.fori.4. C. de aduocatis diuerſ. iud. & l. cum aduocatio.8.§.omneq; quod. C.eod.tt. M.I.R.d. reg 20 except.3. Sexta: Niſi palatinus filius quid adquiſierit. l.vnica. C.de caſtrenſi omniũ pal peculij. Septima: Niſi filius ſcriniarius ſit, vel exceptor, vel in alio huiuſmodi officio conſtitutus. l.iis.6. C.de caſtrenſi peculio. Octaua: Niſi filius ſilentiarius quid adquiſierit. l.iubemus.5 in prin. C.de ſilẽtiarijs. Nona: Niſi ex fratris ſucceſsione, cui vnà cum patre ſucceſſit filius, adquiſiuerit. Nouell. c.118.§.ſi cum aſcendentib. ibi: nullum in hoc caſu. Decima. Niſi ex matris ſucceſsione filius adquiſierit. approbatur, certo tamen modo, l.1 in prin. C.de bonis maternis. Huius replicatio eſt, quoad vſumfructum rerum maternarũ: hic enim ad patrem pertinet. d.l.1. Plura vide ʒ.ead. reg.in mutatione iuris. Vndecima exceptio eſt: Niſi filius ab auo vel proauo materno adquiſierit. l.2. C. d.tt. Huius replicatio eadem eſt quæ ſuperioris proxima, vt patet ex d.l.2. Duodecima exceptio eſt: Niſi filius ab vxore ſua, vel filia à marito ſuo adquiſierit. l.1.C.de bonis quæ liberis. M I R. d.reg 20. except.6. Huius replicatio prima eſt: Niſi cum pater pro filia dotem dediſſet, ſoluto matrimonio filia dotẽ receperit: vel cum pater pro filio ante nuptias donationem dediſſet, ſoluto matrimonio filius rem donatam receperit. l.2. C.d.tt. Secundæ replicationis loco notandũ, quòd parens vſumfructum dictarum rerum habeat. d.l.2.l.quæcunque.4.in prin. C. de bonis quæ liberis. Tertia: Niſi non ab vxore, ſed à ſpõſa: vel non à marito, ſed à ſponſo adquiſierit. reprobatur l.non ſine.5.C. d.tt. M.I.R.d.exc.6.repl.1. Decimatertia exceptio eſt: Niſi cũ filiusfamil. ſub conditione ſtipulatus eſſet,

pendente

pendente conditione fuerit emancipatus. ſed reprobatur l. quæ legata. 18. in fin. ff. de reg. iuris. Planè admittitur in legatis conditionalibus: de qua re alibi. Decimaquarta eſt: Niſi filius ſit putatiuus, non verus. l. per eum. 50. in prin. ff. de adquir. poſſeſ. l. iuſto. 44. in prin. ff. de vſuc. rp. Sanè exceptio propoſita non incommodè referri etiam poteſt ad ea quæ habentur ĩ. lib. 7. cap. 2. reg. 6. vbi decima exceptionis loco eſt annotata. Aliam exceptionem vide M. I. R. d. reg. 20. except. 7. & 8.

Mutatio iuris.

Hactenus ius antiquum, quo parentibus per liberos adquirebatur dominium, cum ſuis exceptionibus expoſitum eſt. Iure autem nouo illud mutatur, vt non amplius dominium rerum, ſed vſusfructus tantùm parentibus per liberos adquiratur, præterquam quod ex rebus parentum adquirunt. l. cum oportet. 6. in prin. C. de bonis quæ liberis. Inſtit. per quas perſonas cuiq; adquiritur. §. 1. M. I. R. d. reg. 20. verſ. mutatio iuris. & d. cap. 11. reg. 21. Huius iuris noui, quoad vſumfructum etiã, exceptio prima eſt: Niſi caſtrenſe vel quaſi caſtrenſe peculium ſit, quod filius adquiſiuit. d. l. 6. verſ. exceptis. Nouell. c. 22. §. quoniã verò ſemel, in fine. M. I. R. d. reg. 21. exc. 10. De exceptione caſtrenſis peculij dictum quoque ſ̃. except. 1. diceturq; ĩ. cap. prox. Exceptionis quaſi caſtrenſis peculij ſpecies propoſitæ ſunt ſ̃. except. 2. cum ſequentibus, vſq; ad except. 9. M. I. R. d. except. 10. Secunda noui iuris exceptio eſt: Niſi quid ea conditione filio relictum ſit, ne vſusfructus eius ad patrem pertineat. Nouell. c. 117. in prin. M. I. R. d. reg. 21. except. 12. Tertia exceptio videtur eſſe: Niſi pater nuptias iterauerit. ſed reprobatur l. vltim. C. de bonis maternis. Nouell. c. 22. §. quoniam verò ſemel. Quarta exceptio eſt: Niſi filius ſui iuris ſit, non in poteſtate patris. l. ſi vina. 3. C. de bonis maternis. M. I. R. d. reg. 21. except. 1. Quinta: Niſi filius inuito patre alicuius adierit hereditatẽ. l. cum non. 8. §. 1. C. de bonis quæ liberis. Sexta: Niſi ex ſucceſſione fratris, cui vna cum patre ſucceſſit filius, adquiſierit. Nouell. c. 118. §. ſi cum aſcendentibus. ibi: nullum in hoc caſu. M. I. R. d. reg. 21. except. 11. Septima: Niſi ſeruus filio ita ſit adquiſitus, vt ſtatim eũ manumittat. l. cum non ſolum. 8. C. de bonis quæ liberis. Hæ ſunt exceptiones iuris noui, quo vſusfructus rerum per filium adquiſitarum parenti vindicatur. Quod autem ad dominium attinet iſtarum rerum parenti eodem iure denegatum, eius exceptio prima hæc eſt: Niſi ex re patris filius adquiſierit. tunc enim plenum dominium parenti adquiritur. Inſtit. per quas perſonas cuiq; adquir. §. 1. ibi: ſancitum etenim. l. 6. in princ. verſ. non ex eius ſubſtantia. C. de bonis quæ liberis. M. I. R. d. cap. 11. reg. 20. in fine, except. 1. vbi etiam diſtinguitur. Secunda: Niſi pater hereditatem filio delatam filio recuſante adierit. l. cum non. 8. §. 1. C. de bonis quæ liberis.

II. QVIBVS PER LIBEROS adquiritur?

De patre naturali & adoptiuo proponitur l. cum in adoptiuis. 10. §. ſi verò pater. C. de adoptionibus.

III. QVID PER LIBEROS parentibus adquiratur?

Iure quidem antiquo plenum dominium parentibus adquirebatur, iure autem nouo vſusfructus tantùm adquiritur. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt ſ̃. quæſt. 1.

IIII. EVENTVS ADQVISITI vſusfructus.

I. Regula: Nec cautio nec ratio à parentibus eius vſusfructus nomine eſt exigenda. l. cum oportet. 6. §. non autem. C. de bonis quæ liberis. l. cum non. 8. §. hoc proculdubio. C. d. tit. Huius exceptio eſt: Niſi parens bonorum maternorum vel materni generis vſumfructũ habeat: pro his enim bona eius pignori ſunt obligata. l. ſi quis. 8. §. fin. C. de ſecũdis nuptijs. l. vlt. §. exceptis videlicet. C. qui potiores in pignore. l. hac edictali. 6. §. omnib. C. de ſecũdis nuptijs. Nouell. c. 22. §. inſuper quod de lucris. ibi: quin etſi quid. Concordat deniq; l. cum oportet. 6. §. fin. C. de bonis quæ liberis.

II. Regula: Parens in rebus, quarum vſumfructum habet, cuſtodiendis diligentiam debet præſtare. quæ regula cum alijs quibuſdam approbatur l. 1. §. 1. C. de bonis maternis.

III. Regula: Parens actiones inferre & excipere debet earum rerum nomine, quarum habet vſumfructum. d. §. 1. l. cum non. 8. §. vbi autem voluntas. & §. vbi autem puerilis. C. de bonis quæ liberis.

IIII. Regula, De mancipijs à patre alendis, & curando ne cauſa proprietatis fiat deterior, proponitur d. l. 8. §. hoc proculdubio.

V. Regula: Parentes in rebus, quarũ habent vſumfructum, omnia debent agere & gubernare, tanquam dominium eis fuiſſet adquiſitum. l. 1. §. 1. ibi: atq; ita. C. de bonis maternis. l. cum oportet. 6. §. non autem. C. de bonis quæ liberis. Huius exceptio eſt: Niſi quoad alienationẽ. d. §. non autem. de qua re ĩ. reg. prox.

VI. Regula: Alienatio vel obligatio rei, cuius parens habet vſumfructum, ab eo facta nullius eſt momenti. l. 2. l. quæcunq;. 4. in prin. ibi: eaſdem res. & §. parentib. l. cum oportet. 6. §. non autem. ibi: ſed tantummodo. C. de bonis quæ liberis. Nouell. c. 22. § inſuper quod de lucris. Huius exceptio prima eſt: Niſi triginta annorum præſcriptio vindicanti obſtet, ex eo tempore numeranda, quo filius ſui iuris eſt effectus. d. §. parẽtibus. verſ. niſi fortè. & d. §. inſuper quod de, in fin. Cuius replicatio eſt: Niſi triginta annorum præſcriptioni etiam illud tempus ſit connumeratum, quo filius in patris poteſtate fuit, vel minoris ætatis. Quæ replicatio conſtat ex legibus iam propoſitis: ſecũdum quam etiam intelligenda eſt l. 1. in fin. C. de bonis maternis. Secunda exceptio eſt: Niſi res ex fructib. rerum, quarum vſumfructum habet, redactas alienauerit, non principales. l. cum oportet. 6. §. etſi quid ex vſu. C. de bonis quæ liberis. Tertia: Niſi pater non ſuo, ſed filij nomine alienauerit. l. cum non. 8. §. ſed pater. C. de bonis quæ liberis. Quarta: Niſi res perituras, vel alijs rebus damnoſas, pater vendiderit, preciumq; in rem filij verterit. d. l. 8. §. non autem.

VII. Regula, De ære alieno hereditario ſoluendo, proponitur l. cum non. 8. §. ſin autem æs, vſq; ad §. hoc proculdubio. C. de bonis quæ liberis.

VIII. Regula: Patre vſumfructum remittente, eius hæredes illum vindicare non poſſunt. l.cum oportet.6.§.ſin autem.C.de bonis quæ liberis.

IX. Regula: Filius res, quarum parens vſumfructum habet, alienare non poteſt, nec teſtari. l.cum non.8.§.filijs.C.d.tt. l.ſi filius.3.in prin. C.de patria poteſtate. M.I.R.d.cap.11.reg.22.

X. Regula: Parente defuncto, bona, in quib. vſumfructum habuit, præcipua computantur filio in familiæ erciſcundæ iudicio. l.2.§.fin.C.de bonis maternis.

XI. Regula: Mortuo filio, bona, in quibus parens vſumfructum habet, non ad parentem iure peculij, quemadmodum in caſtrenſi peculio iuris eſt, vt ĩ. dicitur, ſed ad hæredes filij iure hæreditario tranſeunt. l.quod ſcitis.3. C.de bonis quæ liberis. l.quæcunq;.4. §.eo videlicet obſeruando. & l.cum oportet.6. §.ſub hac tamen. & §.cum autem, in fin. C.eod.tt. M.I.R. lib.4.cap.6.reg.1.except.3.

DE CASTRENSI ET QVASI caſtrenſi peculio. Cap. XXIII.

Q Voniam ſuprà cap. prox. quæſt. 1. except.1. cum ſequentibus, item ibid. except.1. iuris noui dictum eſt, ea quæ caſtrenſis & quaſi caſtrenſis peculij eſſent, parentibus per liberos non adquiri, etiam quoad vſumfructum: nunc de definitione & iure caſtrenſis peculij nobis latius eſt agendum. Quod autem de caſtrenſi peculio dicetur, de quaſi caſtrenſi peculio quoq; erit intelligendum.

I. DEFINITIO CASTRENſis peculij.

Caſtrenſe peculium dicitur, quod filiusfamiliâs occaſione militiæ adquirit. l.caſtrenſe.11. ff.de caſtrenſi peculio. & l.1. C.eod.tt. Huius regulæ ſeu definitionis exceptio prima eſt: Niſi etiam ſine militia idem erat adquiſiturus, & non occaſione militiæ adquiſierit. d.l.11. Exemplum proponitur d.l.1.§.penult. Aliud l.pater.15.in prin. ff.de caſtrenſi peculio. Item aliud l.ſi militi.6. ff.de caſtrenſi peculio. Cuius replicatio prima videtur eſſe: Niſi is qui filiofamiliâs donauit, expreſſerit, vt in caſtrenſi peculio haberet. ſed reprobatur l.ſi forte.8.ff.eod.tt. Secunda eſt: Niſi res ſit quaſi caſtrenſis peculij. ea enim quamuis etiam ſine militia ſit adquiſita, tamen caſtrenſi peculio comparatur. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox. quæſt.1.except.2. cum ſequentibus. Secunda propoſitæ definitionis exceptio eſt: Niſi filiusfamiliâs miles ab eo hæres inſtitutus ſit, cui etiam ſine occaſione militiæ notus & amicus fuit: tunc enim hæreditas iſta caſtrenſi peculio non connumeratur. elicitur ex contrario ſenſu l.1. §.in quibus ſunt etiam. C.de caſtrenſi peculio. Concordat l.de hæreditate.19.in prin. ff.eod.tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi à commilitone ſuo in ipſo cõmilitio ſit hæres inſtitutus. d.l.19. & l.cum allegas.4. C.eod.tt. Cuius duplicatio eſt: Niſi teſtator in alia prouincia militet, quàm in qua hæres inſtitutus. l.dotem.16.§.fin.ff.eod.tt. Secunda replicatio eſt: Niſi ſeruus caſtrenſis peculij, non ipſe filiusfamiliâs à noto hæres ſit inſtitutus. l.de hæreditate.19.§.1.ff.eod.tt. Tertia: Niſi ab vxore ſua filius hæres ſit inſtitutus. l.diuus Hadrianus.13.ff.de caſtrẽſi peculio. l.dotem.16.in prin.ff.eod.tt. Tertia exceptio eſt: Niſi vxor marito militãti dotem dederit vel promiſerit. d.l.16.in prin. Quarta: Niſi in militiã eunti prædia ſint donata. l.1.§.fin.C.de caſtrenſi peculio. & l.ſi filiusfamiliâs.4. C.famil. erciſcundæ. Huius replicatio prima eſt: Niſi in caſtris per occaſionem militiæ adquiſierit. d.l.4. Secunda: Niſi in hæreditate, quæ caſtrenſis peculij eſt, prædia ſint. l.1.ibi: in quib. ſunt etiam. C.de caſtrenſi peculio. Tertia: Niſi pecunia quæ eſt caſtrenſis peculij, prædia ſint comparata. d.l.1.§.fin. Quinta exceptio: Niſi cum is qui ſui iuris erat, occaſione militiæ quid adquiſiuiſſet, poſtea ſe adrogandum dederit. reprobatur l.miles.4.§.ſi pater.ff.d.tt. Sexta: Niſi antequam in militiam proficiſceretur filius, ei fuerit donatum. ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius replicatio eſt: Niſi ad res militares comparandas pecunia illi ſit data, eaq; pecunia res militares comparatæ. l.ſi mulier.3.ff.d.tt.

II. QVAE SINT IVRA caſtrenſis peculij.

I. Regula: Pater in rebus caſtrenſis peculij nihil iuris habet. l.ex nota.10. ff.de caſtrenſi peculio. l.cras.3.in fin.C.eod.tt. Concordant item ea quæ dicta ſunt ſ.cap.prox. quæſt.1.de iure nouo, except.1.

II. Regula: Pater rem caſtrenſis peculij filio inuito auferre non poteſt, nec alienare. l.pater.12. ff. de caſtrenſi peculio. Inſtit.quibus non eſt permiſſum facere teſtam.§.ex hoc intelligere. Huius exceptio eſt: Niſi cum pater rem peculij caſtrenſis alienaſſet, poſtea filio defuncto ad patrem peculium pertinere cœperit. l.qui res ſuas.98.§.rem autem.ff.de ſolutionibus. Cuius replicatio eſt: Niſi eo tempore, quo dies alienationis cedit, filius adhuc viuat. l.ex caſtrenſi.18.in prin. ff.de caſtrenſi peculio.

III. Reg. Filius hæreditatẽ caſtrenſis peculij etiam citra iuſſum patris adire poteſt. l.miles filiusfamiliâs.5.ff.de caſtren.peculio. l.de hæreditate.19. §.1.ff.d.tt.

IIII. Regula: Filiusfamiliâs rem caſtrenſis peculij etiam ſine conſenſu patris alienare poteſt. l.2. C.de caſtrenſi peculio.

V. Regula: Actionem rerum caſtrẽſium filius etiam inuito patre habet. l.miles.4.§.1.ff.eod.tt.

VI. Regula: Filius quatenus eſt in peculio caſtrenſi, tenetur creditoribus etiam non caſtrenſibus. l.ſi caſtrenſe.7.ff.d.tt.

VII. Regula: Pater caſtrenſibus creditoribus non tenetur. l.ex caſtrenſi.18.§.ſi quando. ff. de caſtrenſi peculio.

VIII. Regula: Pater actionem caſtrenſis peculij mouere non poteſt, niſi ſatiſdederit filium rem ratam habiturum. d.§.ſi quando.

IX. Regula: Vſufructu rei caſtrenſis peculij extincto, plenam proprietatem filius habebit. l.pater.15.§.fin.ff.de caſtrenſi peculio.

X. Regula: Filio, non patri, per ſeruum qui eſt caſtrenſis peculij, adquiritur. d.l.15.§.ſi ſeruus.

XI. Regula: In caſtrenſi peculio inter patrem & filium qui in eius eſt poteſtate, obligatio ſimul & actio conſiſtit. d.l.15.§.1. Plura de regula propoſita vide ĩ. lib.15.cap.3.except.5.

XII. Regula: Pater rem caſtrenſis peculij vſufructu

& cæteris

& cæteris ſeruitutibus liberare poteſt: item ſeruitutes illis poteſt adquirere, imponere autem non poteſt. Lex caſtrenſi.18.§.ſeruos.ff.de caſtrenſi peculio.

Reliqua caſtrenſis peculij iura ſuis ſubiecta ſunt locis. Sed & huc pertinet ſucceſſio in peculium caſtrenſe filio mortuo: de qua ſequitur.

III. DE SVCCESSIONE IN CAſtrenſe peculium filio mortuo.

I. QVIBVS ISTA SVCCESſio competat?

I. Regula: Teſtamento facto, peculium illud ad hæredem ſcriptũ pertinet: quia licet filiofamiliâs de caſtrenſi peculio teſtari, per ea quæ habentur ȷ. libro 9. cap.6.except.2. Sed & huius regulæ exceptiones tot ſunt, quot aduerſus teſtamenta exceptiones.

II. Regula: Inteſtato mortuo filio, peculiũ caſtrenſe ad patrem pertinet, per ea quæ proponentur paulo inferius reg.4. Huius exceptio prima eſſe videtur: Niſi ſcriptis hæredibus deliberantibus pater deceſſerit, poſteaq́; illi hæreditatem ex teſtamento repudiauerint. ſed reprobatur l. proponebatur. 9. ff. de caſtrenſi peculio. Secunda: Niſi filius liberis vel parentibus proximioribus relictis deceſſerit. per hos enim parens, in cuius poteſtate filius defunctus fuit, excluditur. approbatur in bonis maternis & nuptialibus, quorum parens vſumfructum tantùm habuit, l. quod ſcitis.3. C. de bonis quæ liberis.

II. QVID VENIAT IN SVCCESſione caſtrenſis peculij?

III. Regula, De eo quod ſeruus caſtrenſis peculij ante aditam hæreditatem adquiſiuit vel ſtipulatus eſt, proponitur l. in eo.33. ff. de adquir. rer. dom. l. filiusfamiliâs.14. ff de caſtrenſi peculio. Exceptio eſt: Niſi ſeruus caſtrenſis peculij cum alio ſit communis: tunc enim ſocio in ſolidum adquiritur. l. ſi ſeruus.18. in prin. ff. de ſtipulat. ſeruorum.

III. QVOMODO SVCCESSIO competat?

IIII. Regula: Patri, mortuo filio, peculium caſtrenſe non tanquam hæreditas obuenit, ſed tãquam peculium filij. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 2. ff. de caſtr. pecul. l. 1. & l. proponebatur. 9. §. dicebã. ff. eod. tit. l. intelligis. 5. C. eod. tit. Huius exceptio eſt: Niſi pater à filio hæres ſcriptus, hæreditatem adierit. d. l. 2.

IIII. EVENTVS SVCCESSIONIS.

V. Regula: Pater, ſi ſine teſtamento defuncto filio ſucceſſit in peculium, actionibus aduerſus filium competentibus tenetur tanquã actione de peculio: & ideo poſt annum à morte filij præſcriptione vtitur. ſin autem hæres à filio ſcriptus ex teſtamento hæreditatem adierit, præſcriptione iam dicta non vtetur. l. pater. 17. in prin ff de caſtrenſi peculio. Huius exceptio eſt: Niſi pater omiſſa cauſa teſtamẽti, caſtrenſe peculium poſſedit. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 17. §. pater. Hactenus quæ ſint iura patriæ poteſtatis, expoſitũ eſt. Plura huiuſmodi iura vide ȷ. cap. 28. quæſt. 3.

DE NATVRALIBVS LIberis. Cap. XXIIII.

Ea quæ hactenus dicta ſunt de patria poteſtate, exceptionẽ recipiunt in liberis natural. Ideoq́; de his nobis hic tractandum eſt. Naturales autem liberi dupliciter dicuntur: primùm ij quos ex iuſtis nuptijs procreauimus, non adoptauimus. In hac ſignificatione ſumitur Inſtit. de adoptionibus, in princ. De his nihil in hoc Capite dicetur. Alio modo naturales liberi dicuntur, quos procreauimus quidem, ſed non ex iuſtis nuptijs: qui aliâs dicuntur illegitimi. De his in hoc Capite agetur.

I. ORIGO *naturalium liberorum proponitur Nouell. c. 89 §. ac natura. & §. ſed & illud. verſ neque enim initio. Nouell. c. 74. §. liceat igitur. verſic. neque enim à principio.*

II. DEFINITIO AC SPECIES naturalium liberorum.

I. Regula: Naturales liberi (vt paulò ſuperius dictum eſt) hic dicuntur, qui non ex iuſtis nuptijs ſunt procreati. Quæ definitio proponitur Inſtit. de nuptijs. §. ſi aduerſus ea. Nouell. c. 89. §. legitimi certè. M.I.P. lib. 5. cap. 2. reg. 6. M.I.R. lib. 3. cap. 11. reg. 23. Huius definitionis exemplum eſt, Si nuptiæ ſine patris conſenſu ſint contractæ. ex iſtis enim nuptijs progenitus iuſtus filius non dicitur, ſed naturalis. l. reſpondit. 11. ff. de ſtatu hominum. Aliud, Si cum ſeruo nuptiæ ſint contracta, & ex eo coitu liberi nati. l. ſi ignorans. 3. C. ſoluto matrim.

II. Regula: Naturales & illegitimi liberi non dicuntur, qui ex iuſtis nuptijs ſunt procreati. Quæ regula conſtat ex ſupradictis. Eius autem videntur aliquot eſſe exceptiones, quarũ prima eſt: Niſi ex eo matrimonio, quod ſine inſtrumentis dotalibus contractum eſt, ſint nati. reprobatur Nouell. c. 117. §. ſed & hoc. Secunda videtur eſſe: Niſi matrimoniũ, ex quo liberi nati ſunt, poſtea per diuortium ſit ſolutum. ſed reprobatur d. c. 117. §. ſed & illud M. I. P. lib. 4. cap. 20. reg. 3. Tertia: Niſi pater liberos ſuos legitimos eſſe nolit. reprobatur Nouell. c. 74. §. quoniã autem, cum ſequentibus. Quarta: Niſi partus ſit monſtroſus aut prodigioſus. approbatur ſimul & diſtinguitur l non ſunt. 14. ff. de ſtatu hominum. Contradicit l. quæret aliquis. 135. ff. de verbor. ſignific.

III. CAVSAE SEV MODI, quibus naturales efficiuntur legitimi.

I. Cauſa. Si filius naturalis offeratur curiæ, legitimus efficitur: vel filia naturalis nupta decurioni, ſimiliter legitimatur. Nouell. c. 89. §. primus itaque. §. ſi quis igitur. & §. atq; hæc ſimiliter. Inſt. de nuptijs. §. fin. l. ſi quis. 3. in prin. & §. fin. C. de naturalib. liberis. M.I.R. lib. 3. cap. 11. reg. 27. Exceptio prima eſt: Niſi alterius, quàm eius qua oriundus eſt, ciuitatis curiæ filius ſit oblatus, l ſi quis. 3. in prin. C de naturalibus liberis. Nouell. 89. §. igitur ſi quis. Cuius replicatio eſt: Niſi ex vrbe Roma aut Byzantio originem ducat. tunc enim cuiuslibet ciuitatis, dummodò metropolis ſit, curiæ filium offerre poteſt. d. §. igitur ſi quis, in fin. d. l. 3. in prin. ibi: quod ſi alterutram. C. de naturalib. liberis. Secunda exceptio: Niſi filius curiæ oblatus ex ancilla ſit natus. reprobatur Nouell. c 89. §. certè tantam. & §. inſuper etſi. Tertia: Niſi filius qui curiæ offertur, à curiali fortuna ſit liber. Nouell. conſtit. 89. §. ſi quis igitur. ibi: niſi tam ampla fortè.

Quarta: Niſi filius in teſtamento curiæ oblatus, illam conditionem recuſet. d. §. ſi quis igitur. ibi: deindeq́ is ſcripturam amplectatur. Huius replicatio prima eſt: Niſi cum filius voluntatem patris recuſaſſet, poſtea inueniatur aliquid ex bonis patris poſsidere. l. ſi quis 3. §. & quod de. C. de naturalib. liberis. l. quoniam. 4. C. eod tit. item Nouell. c. 89. §. enimuerò ſi cum. Secunda: Niſi filius ſemel voluntatem patris agnouerit. d. c. 89. §. ſimulatq́. Quinta propoſitæ cauſæ exceptio eſt: Niſi naturalis curiæ oblatus fratres habeat legitimos. Nouell. c. 89. §. ſiue etiam defuncto patre. & §. certè tantam, in fin. M. I. R. d. reg. 27. except. 1. Huius replicatio eſt: Niſi non ipſe filius ſeipſum offerat, ſed à patre offeratur: tunc enim, quamuis pater alios quoq́ filios legitimos habeat, tamen oblatio valet. d. §. ſiue etiam defuncto. §. ſi quis igitur naturalium. & §. illud autem. l. communium. 9. §. fin. C. de naturalib. liberis. M. I. R. d. except. 1. replic. 1. Sexta exceptio eſt: Niſi de alterius hæreditate, quàm eius qui filium obtulit, quæſtio ſit: tūc enim curiæ oblatus pro legitimo in iſta hæreditate non habetur. d. l. 9. in prin. C de naturalib. liberis. Nouell. c. 89. §. cum autem. Hæc de prima cauſa.

II. Cauſa legitimationis filiorum eſt, ſubſequens matrimonium. l. diui. 5. l. iubemus. 6. §. nihilominus. & l. cum quis. 10. C. de natural. liberis. Inſtit. de nupt. § fin. Nouell. c. 89. §. reliquum eſt. M. I. P. lib. 5. cap. 2. reg 7. M. I. R. d. cap. 11. reg. 25. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi matrimonium inter patrem & matrē filij naturalis iure non ſubſiſtat. Inſtit. de nupt. §. fin. ibi: cuius matrimonium minimè legibus interdictum fuerat. l. cum quis. 10. in prin. C. de naturalib. liberis. Nouell. c. 89. §. reliquum. ibi: ſi quis igitur. M. I. R. d. reg. 25. except. 1. Proinde liberi ex adulterio nati per ſubſequens matrimoniū legitimari non poſſunt: quia inter adulterum & adulteram matrimonium non ſubſiſtit, vt ſ. cap. 3. excep. 40. eſt oſtenſum. approbaturq́ ſpecies propoſita etiam Nouell. c. 18. §. conſideremus. ibi: ſicut enim quis legitimæ vxori. item Nouell. c. 89. §. enimuerò. ibi: quemadmodū enim ſi quis. M. I. P. d. reg. 7. except. 1. M. I. R. d. reg. 25. except. 2. Secunda exceptio eſt: Niſi nuptialia inſtrumenta non ſint conſcripta. Et hæc exceptio conſtat ex ijs quæ ſ. propoſita ſunt, item ex ijs quæ proponentur j. in ſequentibus. Concordat item Nouell. c. 78. §. cæterùm ſi quis. M. I. R. d. reg. 25. except 3. Tertia: Niſi poſt contractum matrimonium nulli naſcātur liberi, vel nati deceſſerint. reprobatur l. nuper. 11. C. de natural. liberis. Nouell. c 89. §. reliquum eſt. ibi: & vt maximè. & Nouell. c. 12. §. ac cum inter. ibi: ſiue etiam poſtea. Quarta exceptio videtur eſſe: Niſi poſt contractū matrimonium alij naſcātur filij legitimi. ſed reprobatur l. cum quis. 10. C. de natural. liberis. & Nouell. c. 89. §. reliquum eſt. ibi: nam cum ea ipſa. Quinta: Niſi ex alio matrimonio & ex alia vxore ſuperſint liberi legitimi. reprobatur Nouell. c. 12. §. ac cum inter. Sexta: Niſi liberi naturales ante conſtitutionem ſupradictam ſint nati. reprobatur Nouell. conſt. 19. Septima: Niſi poſt Imperatoris Zenonis conſtitutionē, concubinam quis habuerit, & ex ea liberos procreauerit, exindeq́ illam in vxorem duxerit. l. diui. 5. §. fin. C. de natural. liberis. Planè exceptio hæc mutata ac ſublata eſt per Nouell. conſtit. 89. §. ac cum tres. Octaua exceptio videtur eſſe: Niſi filij naturales ex ancilla ſint nati. ſed reprobatur Nouell. c. 18. §. porrò autem. Hæc de ſecunda cauſa.

III. Cauſa legitimationis eſt, reſcriptum principis. Nouell. c. 74. in prin. vſq́ ad §. & nos non latuit. M. I. R. lib. 3. cap. 11. reg. 26. item per reſcriptum papæ M. I. P. d. cap. 2. reg. 8. Exemplum proponitur l. diuus Marcus. 58. ff. de ritu nuptiarum. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi pater qui reſcriptum impetrat, legitimos habeat liberos. d. c. 74. §. liceat igitur. §. ſit igitur licentia. verſiculo: in his qui legitimos non habent filios. item §. ſi verò ſolummodo. verſiculo: omnino enim ſuis exiſtentibus. d. c. 89. §. ſed & illud. verſ. ſi quis igitur non legitimos. item verſic. non ſubſiſtentib. videlicet (vt diximus) legitimis. item d. c. 89. §. in vniuerſum, in fin. Secunda: Niſi per ſubſequens matrimonium pater filios legitimare poſsit, nulla legitima cauſa impediente. elicitur ex d. Nouell. c. 74. §. ſit igitur licentia. ibi: ſi ex veritate. Concordat d. c. 89. §. ſed & illud. verſ. vxorem autem vel omnino. M. I. R. d. reg. 26. except. 10. diſt. 1. Tertia: Niſi filius naturalis reſcriptum petens, non oſtenderit patris teſtamentum, quod eius petitioni ſuffragetur. d. Nouell. c. 74. § ſi verò ſolummodo. ibi: ſupplicantibus tamen. & d. c. 89. §. eſto igitur patri. verſ. ſanè ſi naturalibus. Quarta: Niſi filij naturales ex ancilla ſint nati. d. c. 89. §. ſed & illud. verſ. modò ex libera procreati ſint.

IIII. Cauſa legitimationis eſt, adoptio: ſi ſcilicet liberi naturales à patre ſuo naturali adrogentur. l. iubemus. 6. C. de naturalibus liberis. Mutatur ac tollitur hæc conſtitutio, reprobaturq́ cauſa propoſita l. legem. 7. C. eod. tit. Nouell. c. 89. §. ac cū tres. ibi: quomodo & conſtitutionem. & §. modum verò. item Nouell. c. 74. §. & nos non latuit.

V. Cauſa legitimationis eſt, Si pater in inſtrumento publico, vel apud acta confiteatur illū filium ſuum eſſe, non adiecto, naturalem. Nouell. c. 117. §. adhæc verò & illud. M. I. R. d. cap. 11. reg. 31.

Exceptiones præcedentium cauſarum generales.

Hactenus cauſæ ex quibus liberi naturales efficiuntur legitimi, expoſitæ ſunt. Harum autem exceptio generalis prima eſt: Niſi liberi naturales legitimi eſſe nolint. Nouell. c. 89. §. in vniuerſum. Altera: Niſi ex prohibito coitu filius ſit natus. De hac exceptione vide j. eod. cap. in fine. M. I. P. d. reg. 8. except. 1. M. I. R. d. reg. 26. except. 22.

IIII. PROPRIA IVRA NAturalium liberorum.

I. Regula, De hæreditate ex teſtamento, legatis & donationib. Pater naturalibus liberis nō niſi vnciam bonorū ſuorum relinquere vel donare poteſt. l. 2. C. de natural. liberis. Nouel. c. 89. §. diſcretis. verſ. ne igitur perpetuò. M. I. R. d. cap. 11. reg. 33. Huius exceptio prima eſt: Niſi filius naturalis ſit legitimatus. Nouell. c. 89. §. vnde his à nobis. M. I. R. d. cap. 11. reg. 32. & d. reg. 33. except. 1. Cuius ſpecies vide ſ. in cauſis legitimationis. Planè huius exceptionis replicatio eſt: Niſi pater filio naturali plus relinquat, quàm vni filio legitimo.

timo. l.communium.9. §.fin. C.de naturalib.liberis. Secunda exceptio eſt: Niſi legitimi filij nulli ſuperſint, nec mater relinquentis.l.humanitatis.8.C.de naturalib.liberis.M.I.R.d.reg.33.except.2. Huius prima replicatio eſt: Niſi vltra ſemiſſem bonorũ filio naturali pater relinquat.d.l.8.quæ tamen mutatur.Nouell.c.89.§.cæterum ſi legitimos. Cui cõcordat l.iubemus.6.in prin.C.de naturalib.liberis. Secũda propoſitæ exceptionis replicatio videtur eſſe: Niſi aſcendentes relinquentis ſuperſint.verùm reprobatur d.§.cæterùm ſi legitimos. Tertia propoſitæ regulæ exceptio videtur: Niſi non in vltima voluntate reliquerit, ſed inter viuos pater filio naturali donauerit, aut pro filia in dotem dederit.ſed reprobatur l.humanitatis.8.§.quam & in legatis.C.de naturalib.liberis.M.I.R.d.reg.33.except.9. Quarta eſt Niſi nõ pater, ſed auus nepoti naturali relinquat. l.cuidã.12.C.d.tt.Nouell.c.89.§.quod enim ad ſpurios. Cuius replicatio eſt: Niſi auus habeat alios liberos legitimos.d.l.12. Quinta exceptio eſt: Niſi non filio naturali, ſed nepoti ex eo auus relinquat.approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.12. M.I.R.d.reg.33.except.3. Hactenus exceptiones propoſitæ regulæ ſunt enumeratæ, quarũ replicationes aliquot ſunt generales, nimirum: Niſi ex inceſto & nefario coitu filij ſint nati. item: Niſi ex ſenatore & liberta ſint nati. de quibus vide ĩ.eod.cap.in fin.

II. Regula, De hæreditate parẽtu ab inteſtato. Hæc liberis naturalibus regulariter quidem non debetur. Inſt.de nupt.§.ſi aduerſus ea. M.I.R.d.cap.11.reg.35. Verùm eius exceptio prima eſt: Niſi filius ſit legitimatus. Inſtit.de hæredit.quæ ab inteſtato.§.quib.connumerari. Concordant ea quæ dicta ſunt s̄.reg.prox.except.1.Sed & concordat Nouell.c.89.§.reliquũ. item ea quæ dicta ſunt s̄.quæſt.prox.M.I.R.d.reg.35.exc.1. Secunda exceptio eſt: Niſi pater legitimis liberis non exiſtentibus deceſſerit. l.iubemus.6. ibi: ab inteſtato quoq;. C.de naturalib.liberis. Nouell.c.18.§.conſideremus. & Nouell. c.89. §.enimuerò ſi quis. M.I.R. d.reg.35.except.5. Cuius replicatio prima eſt: Niſi pater vxore legitima relicta deceſſerit.d.§.cõſideremus. Secũda: Niſi filij nõ ex concubina, ſed ex alia muliere, non vxore ſint nati.d.§.enimuerò.verſ.ſolis enim huiuſmodi.item d.§.conſideremus.ibi: talibus enim ſolis hæc ſancimus. Tertiæ replicationis loco notandum, quòd filij naturales vltra ſextantem ab inteſtato hæreditatis petere non poſſint. d.§.enimuerò.verſ.paternæ ſubſtantiæ ſextantẽ.& d.§.conſideremus.ibi: Damus eis & inteſtato parentibus morientibus duas habere vncias paternæ ſubſtantiæ. M.I.R.d.except.5. Huius duplicatio eſt: Niſi filiæ curiæ ſe offerant, patre decurione exiſtente. tunc enim illis debetur dodrans. Nouell.c.38.§.ſi cui verò.ibi: ſi verò & ipſe. Quarta replicatio eſt: Niſi defunctus pater plures concubinas habuerit, non vnam ſolùm.d.§.enimuerò ſi quis.verſ. atque hæc quidem ſi vni. & d.§.conſideremus.ibi: & hæc dicimus, ſi vni concubinæ cohabitauerit. Quinta replicatio videtur eſſe: Niſi non filij, ſed filiæ ſint naturales. ſed reprobatur d.§.enimuerò. verſ. non conſtituimus autem inter filios.& d.§.conſideremus.ibi: non autem diſtinguimus de filijs. Sexta eſt: Niſi ex nefario & inceſto coitu filij ſint nati. De hac re vide ĩ.eod. cap.in fine. Hæc de ſecunda exceptione, eiusq; replicationibus ſint dicta. Tertia propoſitæ regulæ exceptio videtur eſſe: Niſi non de patris, ſed aui hæreditate agatur. ſed reprobatur l.cuidam.12.§.fin. C.de naturalibus liberis. M.I.R.d.reg.35.except.2. Quarta exceptio: Niſi nõ de patris, ſed de matris hæreditate agatur. approbatur & diſtinguitur ĩ.lib.10. cap.2.de S.C.Orphitiano,except.4.

III. Regula, De hæreditate cognatorum. Hæc hæreditas liberis naturalibus non competit, per ea quæ dicta ſunt s̄.quæſt.prox.cauſa 1.except.6. Concordat l.cuidam.12.§.fin.C.d.tt. M.I.R.lib.3.cap.11.reg.36.

IIII. Regula: De hæreditate naturalium liberorum: quis in eam ſuccedat, proponetur ĩ.in loco hæreditatum, in Parte 4.

V. Regula, De alendis liberis naturalibus. Parens quidem eos alere non tenetur.approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt s̄.cap.21. quæſt.5.reg.10.except.5. Sed mortuo patre hæredes eius eis alimenta debent.Nouell.c.89.§.ſi verò oportet. Vide s̄.cap.21.quæſt.5.reg.10.except.5.

VI. Regula, De gratitudine filiorum naturalium & reuerentia erga parentes, proponitur d.c.89.§.certè in quibus.

VII. Regula, Liberi naturales matris, non patris conditionem ſequuntur. l.cum legitimæ.19.ff.de ſtatu hominum. M.I.P.lib.5.cap.2.reg.11. Vide item ĩ. lib.vlt.cap.vlt.in verbo Vulgò quæſitus.

De exceptione præcedentium regularum generali.

Hactenus propria naturalium liberorum propoſita ſunt. Verùm eorum omnium, quæ hucuſq; vel in regulis, vel exceptionibus pro liberis naturalibus ſtatuta ſunt, exceptio generalis hæc eſt: Niſi ex nefario, aut inceſto, prohibitoq; coitu filius ſit natus. Nouell. c.89.§.poſtremò. M.I.R.d.cap.11. reg.35. except.22. & reg.36.except.1. Altera exceptio eſt: Niſi ex ſenatore & liberta ſint nati. Quæ exceptio approbatur l.1.C.de naturalib.lib. Sed abrogatur d.§.poſtremò. verſ.proinde tametſi. Hæc de naturalib.liberis. necnon de iure inter parentes & liberos quod ſit: nunc de cauſis huius iuris, ſeu patriæ poteſtatis tam adquirendæ quàm amittendæ dicetur.

DE CAVSIS PATRIAE POteſtatis adquirendæ: necnon de actionibus alijsq; remedijs, quibus quis filius alicuius dicitur, vel negetur.

Caput XXV.

I. CAVSAE, EX QVIBVS QVIS filius probatur, vel ſaltem eſt agnoſcendus pro filio.

PRima regula: Si quis ex vxore alicuius natus ſit; filius eius præſumitur. l.filium.6. in prin.ff.de his qui ſui vel alieni iuris. & l.nam ciuium.4.in fin. ff.eod.tt. M.I.R.lib.2.cap.11. in verbo Filiatio. Huius regulæ exceptio prima videtur eſſe. Niſi ſeptimo menſe natus ſit.ſed reprobatur l.ſeptimo.12.ff.de ſtatu hominum. Secunda eſt: Niſi poſt decimum menſem à morte vel coitu patris editus ſit partus.l.3.§.fin.ff. de ſuis & legit.hæredit. Nouell.39.§.alterum

verò illud. verſ. ſiquidem mulier. M. I. R. in d. verbo Filiatio, except.4. *Tertia: Niſi maritus diu abſuerit, vel ex alia cauſa cum vxore non coierit. l. filium. 6. ff. de his qui ſui. M. I. R. in d. verbo Filiatio, excep.1. Huius replicatio eſt: Niſi abſens prægnante vxore reuerſus, omiſerit ea quæ ſenatuſconſulto continentur. l.1. §. ſi quis longo ff. de agnoſcendis liberis.* *Quarta exceptio eſt: Niſi mulier prægnans, facto diuortio, non denunciauerit marito ſe ex eo prægnantem eſſe, vel alia quæ ſenatuſconſulto continentur, omiſerit. l.1. §. ſed ſi maritus. ff. de agnoſcendis liberis. & l.1. §. de inſpiciendo, ibi: ſi cui ventrem. ff. de inſpiciendo ventre. Huius replicatio prima eſt: Niſi probari poſſit filium eſſe. l.1. §. idem per contrarium. §. ex his apparet. §. ſi mulier, in fin. & §. eleganter, in fin. ff. de agnoſcendis liberis.* *Secunda: Niſi ob imperitiam & ruſticitatem mulier omiſerit. l.1. §. fin. & l.2. ff. de inſpiciendo ventre. Plura de exceptione propoſita vide ī. cap.27. quæſt.1. except.2.* *Quinta exceptio eſt: Niſi iudex pronunciauerit, matrem ex illo viro qui pater dicitur, prægnantem non eſſe. l. ſi verò.3. in prin. ff. de agnoſcendis liberis. & l.1. §. pari modo. ff. de liberis exhibendis.* *Sexta: Niſi mater profeſſa ſit, ſe ex eo qui pater dicitur, prægnantem non eſſe reprobatur in caſu l. imperatores. 29. §. mulier. ff. de probationibus. Septima: Niſi delato iureiurādo iuratum ſit, matrem ex eo qui pater dicitur, prægnantem non eſſe. reprobatur l. ait prætor.3. §. pen ff. de iureiurando.* *Octaua: Niſi in captiuitate filius conceptus & natus ſit. ipſo quidem iure approbatur per id quod dictum ſ. cap.24. quæſt.2. reg.1, exemplo 2. verùm eius replicatio eſt: Niſi parentes cum filio poſtliminio ſint reuerſi. approbatur ſimul & diſtinguitur l. diui.26. ff. de captiuis.*

II. Regula: Si iudex matrem ex aliquo prægnantem eſſe pronunciauerit, natus filius eius habetur, quamuis reuera filius eius non ſit. l.1. § fin. cum legibus ſequentibus. ff. de agnoſcendis liberis.

III. Regula: Si iudex ali aliquem debere pronunciauerit, non fit præiudicium ei an ſit filius. l. ſi iudex. 10. ff. de his qui ſui. l. ſi quis. 5. §. meminiſſe. & l. ſi neget.7. ff. de agnoſcendis liberis.

IIII. Regula: Si delato iureiurando mater iurauerit, ſe ex aliquo eſſe prægnantem, partui non prodeſt. l. ait prætor.3. §. penult. ff. de iureiurando.

V. Regula: Si vir confeſſus ſit, mulierem ex ſe prægnantem: vel cum ei denunciaretur, non negauerit: partus filius eius præſumitur. l.1. §. Iulianus. ff. de agnoſcendis liberis. Concordat ī. reg. prox. Huius exceptio eſt: Niſi contrarium probetur, filium non eſſe. d. §. Iulianus. & §. idē Iulianus. l.14. C. de probationib. Replicatio eſt: Niſi in iudicio vir cōfeſſus ſit, matrem ex ſe prægnantem, vel filium ſuum eſſe. d. §. Iulianus. De qua re plura vide ſ. lib.2. cap.17.

VI. Regula: Si denunciante vxore maritus cuſtodes non miſerit, vel alia quæ ſenatuſconſulto continentur, omiſerit, agnoſcere partum cogetur. l.1. §. pœna. & §. ex his apparet, in fin. ff. de agnoſcendis liberis. Huius exceptio prima eſt: Niſi contrarium probetur, filium eius non eſſe. d. l.1. §. Iulianus. *Alias leges concordantes vide ſ. reg. prox.* *Secunda: Niſi marito nihil à muliere ſit denunciatum. d. l.1. §. illud.*

VII. Regula: Si denunciante muliere vir cuſtodes miſerit, ob hoc partum agnoſcere non cogitur. l.1. §. quemadmodum ff. de agnoſcendis liberis. Plures huiuſmodi regulas, quibus quis filius alicuius probatur, vide ſ. lib.2. capite 17. quæſt.3. reg.5. de eo an ſit filius probando. Plures huiuſmodi regulas vide M. I. R. in d. verbo Filiatio, cum ſeqq.

II. QVAE ACTIO, QVODQVE remedium competat, ſi quis filius alicuius dicatur, vel negetur?

I. Regula: Qua actione liberi petantur, definitur l.1. §.1. ff. de rei vendicat. M. I. R. lib.3. cap.11. reg.38.

II. Regula: Interdicto de liberis exhibendis & ducendis filius peti poteſt. l.1. §. poſt editum. ff. de inſpiciendo ventre. De hoc interdicto dicetur ī. cap prox.

III. Regula: Si maritus mulierem ex ſe prægnantem dicat, mulier à prætore euocāda eſt, venterq; inſpiciendus ac cuſtodiendus l.1. in prin. vſq; ad §. de inſpiciendo ff. de inſpiciendo ventre.

IIII. Regula: Si mulier ſe ex aliquo prægnantem dicat, competit ſenatuſconſultū Plautianum de partu agnoſcendo. de quo ī. cap.27. Competunt & alia remedia, de quibus vide ī. d. cap.27. in fine.

V. Regula: Si partus ſubiectus eſſe dicatur, itidem ſenatuſconſultum Plautianum locum habet. l.1. in prin ff. de agnoſcendis liberis. Sed & competit hoc caſu accuſatio ex lege Cornelia de falſis. quæ accuſatio an competat mortua muliere, definitur l. qui falſam. 19. § fin. ff. ad l. Cornel. de falſis. Quibus ea competat, definitur l. lege Cornelia. 30. in fin. ff. eod. tit. Apud quem cōpetat, definitur l. cum ſuppoſiti.10. C. eod. tit. Quando competat, definitur l.1. C. d. tit. *Quamdiu competat, definitur d. l.19. §. fin. Hæc de remediis, ſi filius quis dicatur, vel negetur, quæ ſcilicet ea ſint, dicta ſunt. Sed & alia vide ī. cap. prox. quæſt. vlt. item ī. cap.27. quæſt. vlt. De quibuſdam autem huiuſmodi remediis nunc copioſius eſt dicendum.*

DE INTERDICTO DE LIberis exhibendis & ducendis.

Cap. XXVI.

I. VERBA HORVM INterdictorum.

Prioris interdicti de liberis exhibēdis verba proponuntur l.1. in princ. ff. de liberis exhibendis. Poſterioris de liberis ducendis, l. deinde. 3. in princ. ff. eod tit.

II. DIFFERENTIA *& cognatio horum interdictorum proponitur d. l.3. §.1.*

III. CAVSA EX QVA HAEC interdicta competunt.

Si quis aliquem filium ſuum & in poteſtate ſua eſſe dicit, eumq; ſibi exhiberi & duci petat, hæc interdicta competunt, per eā quæ iam ſunt propoſita. Concordat l.1. cum ſeq. C. de liberis exhibendis. M. I. R. d. cap.11. reg.39. *Exceptio prima eſt: Niſi ex iuſta cauſa filius ab aliquo detineatur. reprobatur l.1. §. in hoc. ff. de liberis exhibendis.* *Secunda: Niſi mater filium detineat. d. §. in hoc. & l. deinde.3. §. etiamſi. ff. eod. tit. M. I. R. d. reg.39. except.1.* *Tertia: Niſi filia à*

marito ſuo detineatur. l. 1. §. fin. ff. de liberis exhibendis. Quarta: Niſi filius volens apud aliquem ſit. l. ſi filius. 5. ff. d. tt. Huius replicatio eſt: Niſi patri interdicenti patria poteſtas in filio negetur. d. l. 5. & l 1. in fine. C. de liberis exhibendis. Quinta exceptio eſt: Niſi filius in poteſtate interdicentis non ſit. l. 1. §. 1. ff. d. tt. Sexta: Niſi pronunciatum ſit, filium in poteſtate interdicentis non eſſe. d. l. 1. § pari modo. Septima: Niſi filius qui petitur, apud reum conuentum non ſit. ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius replicatio eſt: Niſi dolo eius apud eum eſſe deſierit. d. l 1. in prin. Octaua: Niſi filius qui in poteſtatē vindicatur, à nemine detineatur. l. deinde. 3. §. hoc autem. ff. de liberis exhibendis. Huius replicatio eſt: Niſi certum quidem ſit, reum actoris filiū eſſe: dubitetur autem de eo, an ſit in poteſtate eius. l. ſi eum. 4. ff. eod. tt. & l. 1. C. eod. tt. Nona exceptio eſt: Niſi is qui filius & in poteſtate eſſe dicitur, adhuc ſit impubes. hoc enim caſu interdictū propoſitum in tempus pubertatis eſt differendum. approbatur ſimul & diſtinguitur l. deinde. 3. §. Iulianus, vſq; ad §. etiamſi ff. de liberis exhibendis.

IIII. ADIVNCTA HORVM interdictorum.

Apud quem interim is eáue, qui quǽue petitur, morari debeat, definitur d. l. 3. §. fin. & §. ſi verò vtraque. ff. de liberis exhibendis.

V. ADFINE *remedium eſt, notio prætoris. quod approbatur d. l. 3. §. hoc autem. ibi: cæterùm ceſſat.*

DE ACTIONE EX SENATVSconſulto Plautiano ad agnoſcendos liberos. Cap. XXVII.

I. CAVSA EX QVA DAtur hæc actio.

SI mulier ſe ex aliquo prægnantem dicat, eiq; denunciauerit, poteſt agi vt is partum agnoſcat. l. 1. in prin. & §. pœna. ff. de agnoſcendis liberis. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi mulier, dum eſt prægnans, non denunciauerit viro ſe ex eo prægnantem eſſe: vel alia quæ ſenatuſconſulto Plautiano continentur, omiſerit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt ſ. cap. 15. quæſt. 1. reg. 1. except. 3. Secunda: Niſi non intra triginta dies à tempore diuortij mulier viro denunciauerit. l. 1. §. 1. ff. de agnoſcendis liberis. Huius replicatio prima eſſe videtur: Niſi intra triginta dies etiam feriati dies interuenerint: ſed reprobatur d. l. 1. §. dies. Secunda eſt: Niſi iuſta cauſa ſit, ob quam intra ſtatutum tempus non denunciauerit. d. l. 1. §. ſi mulier. Tertia: Niſi partus intra triginta dies ſit editus. d. l. 1. §. eleganter. Tertia exceptio Niſi denūciauerit tantùm ſe ex viro prægnantem eſſe, non etiam vt cuſtodes mittat. reprobatur l. 1. §. denunciare. ff. de liberis agnoſcendis. Quarta: Niſi mulier cuſtodes à marito miſſos non admiſerit. l. 1. §. ſed ſi maritus ff. de liberis agnoſcendis. Quinta: Niſi maritus vxori denuncianti renunciauerit, eam ex ſe prægnantem non eſſe. l. 1. §. debebit igitur ff. de agnoſcendis liberis. Huius replicatio eſt: Niſi poſtea contrarium ſit pronūciatum, mulierem ſcilicet ex eo, cui denunciatum fuit, prægnantem eſſe. d. l. 1. §. fin. cum lege ſequente. Sexta exceptio eſt: Niſi partus in poteſtatem eius, ex quo mulier prægnans dicitur, recaſurus non ſit. l ſi verò. 3. §. fin. ff. de agnoſcendis liberis. Huius ſpecies ſunt exceptiones proximè ſequentes. Septima exceptio eſt: Niſi is ex quo mulier ſe prægnātem dicit, mortuus ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 3. § illud. Huius replicatio prima eſt: Niſi alius ſuperſit, in cuius poteſtatem partus ſit recaſurus. d. §. illud. & §. 1. ibi: quid ergo. Secunda: Niſi is qui hæreditatem petit, defuncti filius negetur. reprobatur, alio remedio oſtenſo, d. verſ. quid ergo. Vide plura de hac ſpecie ĩ. eod. cap quæſt prox. Tertia: Niſi viuo adhuc patre iudicium de partu agnoſcendo cœptū ſit. Et hæc reprobatur d. §. illud. verſ. & adeo hoc verum eſt. Octaua exceptio: Niſi non poſt diuortium partus editus ſit, ſed adhuc conſtante matrimonio. reprobatur l ſi verò. 3. §. 1. ff. de agnoſcendis liberis. Nona: Niſi dubitetur, vtrum in matrimonio, an poſtea partus ſit editus. reprobatur d. §. 1. verſ. quod ſi hoc ipſum. Decima: Niſi dubitetur, an ſit vxor eius cui denunciatur. reprobatur d. §. 1.

II. ADFINIA PROPOſitæ actionis remedia.

I. Regula: Si hæreditas petatur, & inde actor filius defuncti eſſe negetur, aliud competit remedium. de quo paulo ſuperius except. 7. replic. 2.

II. Regula: Si mulier ex defuncto ſe prægnantem dicat, propoſita quidem actio locū non habet. de quo dictum ſ. d. except. 7. Sed edictum de ventre inſpiciendo locum habet, quod proponitur l. 1. §. de inſpiciendo. ff. de inſpiciendo ventre. Plura de hoc edicto dicentur ĩ. in Parte 4. in loco hæreditatis ab inteſtato.

DE ADOPTIONIBVS. Cap. XXVIII.

INter cauſas adquirēdæ patriæ poteſtatis numeratur & adoptio. Ideoq; de ea hic nobis erit agendū.

I. DIVISIO ET SPECIES adoptionis.

Diuiditur in adrogationē & adoptionem ſpecialem. Inſtit. de adoptionib. §. 1. Concordat l. 1. cum lege ſequente ff eod. tt.

II. AN SIT VTILIS adoptio?

Regulariter quidem adoptio vtilis eſt, & per eam patria poteſtas adquiritur, ſecūdum ea quæ dicta ſunt ſ. cap. 21. quæſt. 4. reg. 2. habetq; alios item effectus, de quibus ĩ. quæſt prox. dicetur. Sed huius regulæ plures ſunt exceptiones hic enumerandæ.

I. Exceptio: Niſi is qui adoptat, generare non poſſit. reprobatur l. 2. §. illud. ff. de adoptionib. Cōcordat iiſdem verbis Inſtit. eod. tt. §. ſed & illud. item l. adrogato. 40. §. fin. ff. eod. tt. Planè admittitur in caſtrato, vt conſtat ex d. §. illud.

II. Exceptio: Niſi is qui adrogat, eius ætatis ſit, vt liberos generare poſſit. l. ſi paterfamiliàs. 15. §. in adrogationibus. ff. de adoptionib. & l. nec ei. 17. §. & primùm quidem. ibi: tertiò cuius ff. eod. tt.

III. Exceptio: Niſi is qui adoptat, vxorem non habeat. reprobatur l. & qui. 30. ff. d. tt.

IIII. Exceptio: Niſi is qui adoptat, alios liberos habeat. l. nec ei. 17. §. præterea. ff. de adoptionibus. l. cum

verò illud. verſ. ſiquidem mulier. M. I. R. in d. verbo Filiatio, except.4. Tertia: Niſi maritus diu abfuerit, vel ex alia cauſa cum vxore non coierit. l. filium. 6. ff. de his qui ſui. M. I. R. in d. verbo Filiatio, excep.1. Huius replicatio eſt: Niſi abſens pragnante vxore reuerſus, omiſerit ea quæ ſenatuſconſulto continentur. l.1. §. ſi quis longo ff. de agnoſcendis liberis. Quarta exceptio eſt: Niſi mulier prægnans, facto diuortio, non denunciauerit marito ſe ex eo prægnantem eſſe, vel alia quæ ſenatuſconſulto continentur, omiſerit. l.1. §. ſed ſi maritus. ff. de agnoſcendis liberis. & l.1. §. de inſpiciendo. ibi: ſi cui ventrem. ff. de inſpiciendo ventre. Huius replicatio prima eſt: Niſi probari poßit filium eſſe. l.1. §. idem per contrarium. §. ex his apparet. §. ſi mulier, in fin. & §. eleganter, in fin. ff. de agnoſcendis liberis. Secunda: Niſi ob imperitiam & ruſticitatem mulier omiſerit, l.1. §. fin. & l.2. ff. de inſpiciendo ventre. Plura de exceptione propoſita vide ʒ. cap.27. quæſt.1. except.2. Quinta exceptio eſt: Niſi iudex pronunciauerit, matrem ex illo viro qui pater dicitur, prægnantem non eſſe. l. ſi verò.3. in prin. ff. de agnoſcendis liberis. & l.1. §. pari modo. ff. de liberis exhibendis. Sexta: Niſi mater profeſſa ſit, ſe ex eo qui pater dicitur, prægnantem non eſſe reprobatur in caſu l. imperatores. 29. §. mulier. ff. de probationibus. Septima: Niſi delato iureiurãdo iuratum ſit, matrem ex eo qui pater dicitur, prægnantem non eſſe. reprobatur l. ait prætor.3. §. pen ff. de iureiurando. Octaua: Niſi in captiuitate filius conceptus & natus ſit. ipſo quidem iure approbatur per id quod dictum s̄. cap.24. quæſt.2. reg 1. exemplo 2. verùm eius replicatio eſt: Niſi parentes cum filio poſtliminio ſint reuerſi. approbatur ſimul & diſtinguitur l. diui.26. ff. de captiuis.

I I. *Regula: Si iudex matrem ex aliquo prægnantem eſſe pronunciauerit, natus filius eius habetur, quamuis reuera filius eius non ſit. l.1. § fin. cum legibus ſequentibus. ff. de agnoſcendis liberis.*

I I I. *Regula: Si iudex ali aliquem debere pronunciauerit, non fit præiudicium ei an ſit filius. l. ſi iudex. 10. ff. de his qui ſui. l. ſi quis.5. §. meminiſſe. & l. ſi neget.7. ff. de agnoſcendis liberis.*

I I I I. *Regula: Si delato iureiurando mater iurauerit, ſe ex aliquo eſſe prægnantem, partui non prodeſt. l. ait prætor.3. §. penult. ff. de iureiurando.*

V. *Regula: Si vir confeſſus ſit, mulierem ex ſe prægnantem: vel cum ei denunciaretur, non negauerit: partus filius eius præſumitur. l.1. §. Iulianus. ff. de agnoſcendis liberis. Concordat ʒ. reg. prox. Huius exceptio eſt: Niſi contrarium probetur, filium non eſſe. d. §. Iulianus. & §. idẽ Iulianus. l.14. C. de probationib. Replicatio eſt: Niſi in iudicio vir cõfeſſus ſit, matrem ex ſe prægnantem, vel filium ſuum eſſe. d. §. Iulianus. De qua re plura vide s̄. lib.2. cap.17.*

V I. *Regula: Si denunciante vxore maritus cuſtodes non miſerit, vel alia quæ ſenatuſconſulto continentur, omiſerit, agnoſcere partum cogetur. l.1. §. pœna. & §. ex his apparet, in fin. ff. de agnoſcendis liberis. Huius exceptio prima eſt: Niſi contrarium probetur, filium eius non eſſe. d. l.1. §. Iulianus. Alias leges concordantes vide s̄. reg. prox. Secunda: Niſi marito nihil à muliere ſit denunciatum. d. l.1. §. illud.*

V I I. *Regula: Si denunciante muliere vir cuſtodes miſerit, ob hoc partum agnoſcere non cogitur. l.1. §. quemadmodum. ff. de agnoſcendis liberis. Plures huiuſmodi regulas, quibus quis filius alicuius probatur, vide s̄. lib.2. capite 17. quæſt.3. reg.5. de eo an ſit filius probando. Plures huiuſmodi regulas vide M. I. R. in d. verbo Filiatio, cum ſeqq.*

II. QVAE ACTIO, QVODQVE remedium competat, ſi quis filius alicuius dicatur, vel negetur?

I. *Regula: Quæ actione liberi petantur, definitur l.1. §.1. ff. de rei vendicat. M. I. R. lib.3. cap.11. reg.38.*

I I. *Regula: Interdicto de liberis exhibendis & ducendis filius peti poteſt. l.1. §. poſt editum. ff. de inſpiciendo ventre. De hoc interdicto dicetur ʒ. cap prox.*

I I I. *Regula: Si maritus mulierem ex ſe prægnantem dicat, mulier à prætore euocãda eſt, venterq́; inſpiciendus ac cuſtodiendus l.1. in prin. vſq; ad §. de inſpiciendo ff. de inſpiciendo ventre.*

I I I I. *Regula: Si mulier ſe ex aliquo prægnantem dicat, competit ſenatuſconſultũ Plautianum de partu agnoſcendo. de quo ʒ. cap.27. Competunt & alia remedia, de quibus vide ʒ. d. cap.27. in fine.*

V. *Regula: Si partus ſubiectus eſſe dicatur, itidem ſenatuſconſultum Plautianum locum habet. l.1. in prin ff. de agnoſcendis liberis. Sed & competit hoc caſu accuſatio ex lege Cornelia de falſis. quæ accuſatio an competat mortua muliere, definitur l. qui falſam. 19. §. fin. ff. ad l. Cornel. de falſis. Quibus ea competat, definitur l. lege Cornelia. 30. in fin. ff. eod. tt. Apud quem cõpetat, definitur l. cum ſuppoſiti.10. C. eod. tt. Quando competat, definitur l.1. C. d. tt. Quamdiu competat, definitur d. l.19. §. fin. Hæc de remedijs, ſi filius quis dicatur, vel negetur, quæ ſcilicet ea ſint, dicta ſunt. Sed & alia vide ʒ. cap. prox. quæſt. vlt. item ʒ. cap.27. quæſt. vlt. De quibuſdam autem huiuſmodi remedijs nunc copioſius eſt dicendum.*

DE INTERDICTO DE LIberis exhibendis & ducendis.

Cap. XXVI.

I. VERBA HORVM INterdictorum.

P*Rioris interdicti de liberis exhibẽdis verba proponuntur l.1. in princ. ff. de liberis exhibendis. Poſterioris de liberis ducendis, l. deinde.3. in princ. ff. eod tt.*

I I. DIFFERENTIA *& cognatio horum interdictorum proponitur d. l.3. §.1.*

III. CAVSA EX QVA HAEC interdicta competunt.

Si quis aliquem filium ſuum & in poteſtate ſua eſſe dicit, eumq́; ſibi exhiberi & duci petat, hæc interdicta competunt, per eã quæ iam ſunt propoſita. Concordat l.1. cum ſeq. C. de liberis exhibendis. M. I. R. d. cap.11. reg.39. Exceptio prima eſt: Niſi ex iuſta cauſa filius ab aliquo detineatur. reprobatur l.1. §. in hoc. ff. de liberis exhibendis. Secunda: Niſi mater filium detineat. d. §. in hoc. & l. deinde.3. §. etiamſi. ff. eod. tt. M. I. R. d. reg.39. except.1. Tertia: Niſi filia à marito

marito ſuo detineatur.l.1.§.fin. ff.de liberis exhibendis. Quarta: Niſi filius volens apud aliquem ſit. l.ſi filius.5.ff.d.tt. Huius replicatio eſt: Niſi patri interdicenti patria poteſtas in filio negetur.d.l.5. & l.1.in fine. C. de liberis exhibendis. Quinta exceptio eſt: Niſi filius in poteſtate interdicentis non ſit. l.1.§.1. ff. d.tt. Sexta: Niſi pronunciatum ſit, filium in poteſtate interdicentis non eſſe.d.l.1.§ pari modo. Septima: Niſi filius qui petitur, apud reum conuentum non ſit. ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius replicatio eſt: Niſi dolo eius apud eum eſſe deſierit. d.l 1.in prin. Octaua: Niſi filius qui in poteſtatē vindicatur, à nemine detineatur.l.deinde.3.§.hoc autem.ff de liberis exhibendis. Huius replicatio eſt: Niſi certum quidem ſit, reum actoris filiū eſſe: dubitetur autem de eo, an ſit in poteſtate eius.l.ſi eum.4.ff.eod.tt.& l.1.C.eod.tt. Nona exceptio eſt: Niſi is qui filius & in poteſtate eſſe dicitur, adhuc ſit impubes. hoc enim caſu interdictū propoſitum in tempus pubertatis eſt differendum. approbatur ſimul & diſtinguitur l.deinde.3.§.Iulianus, vſq; ad §.etiamſi ff.de liberis exhibendis.

IIII. ADIVNCTA HORVM interdictorum.

Apud quem interim is cum, qui quæue petitur. morari debeat, definitur d.l.3.§.fin.& §.ſi verò vtraque. ff.de liberis exhibendis.

V. ADFINE remedium eſt, notio prætoris. quod approbatur d.l.3.§.hoc autem.ibi:cæterùm ceſſat.

DE ACTIONE EX SENATVSconſulto Plautiano ad agnoſcendos liberos. Cap. XXVII.

I. CAVSA EX QVA DAtur hæc actio.

SI mulier ſe ex aliquo prægnantem dicat, eiq; denunciauerit, poteſt agi vt is partum agnoſcat. l.1.in prin. & §.pœna. ff.de agnoſcendis liberis. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi mulier, dum eſt prægnans, non denunciauerit viro ſe ex eo prægnantem eſſe: vel alia quæ ſenatuſconſulto Plautiano continentur, omiſerit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt ſ.cap.15.quæſt.1.reg.1.except.3. Secunda: Niſi non intra triginta dies à tempore diuortij mulier viro denunciauerit. l.1.§.1. ff.de agnoſcendis liberis. Huius replicatio prima eſſe videtur: Niſi intra triginta dies etiam feriati dies interuenerint: ſed reprobatur d.l.1.§.dies. Secunda eſt: Niſi iuſta cauſa ſit, ob quam intra ſtatutum tempus non denunciauerit.d.l.1.§.ſi mulier. Tertia: Niſi partus intra triginta dies ſit editus.d.l.1.§.eleganter. Tertia exceptio: Niſi denūciauerit tantùm ſe ex viro prægnantem eſſe, non etiam vt cuſtodes mittat.reprobatur l.1. §.denunciare.ff.de liberis agnoſcendis. Quarta: Niſi mulier cuſtodes à marito miſſos non admiſerit. l.1.§. ſed ſi maritus ff.de liberis agnoſcendis. Quinta: Niſi maritus vxori denuncianti renunciauerit, eam ex ſe prægnantem non eſſe. l.1.§.debebit igitur ff.de agnoſcendis liberis. Huius replicatio eſt: Niſi poſtea contrarium ſit pronūciatum, mulierem ſcilicet ex eo, cui denunciatum fuit, prægnantem eſſe. d.l.1.§.fin.cum lege ſequente. Sexta exceptio eſt: Niſi partus in poteſtatem eius, ex quo mulier prægnans dicitur, recaſurus non ſit. l ſi verò.3.§.fin.ff.de agnoſcendis liberis. Huius ſpecies ſunt exceptiones proximè ſequentes. Septima exceptio eſt: Niſi is ex quo mulier ſe prægnātem dicit, mortuus ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.3.§ illud. Huius replicatio prima eſt: Niſi alius ſuperſit, in cuius poteſtatem partus ſit recaſurus. d.§.illud. & §.1. ibi: quid ergo. Secunda: Niſi is qui hæreditatem petit, defuncti filius negetur. reprobatur, alio remedio oſtenſo, d.verſ.quid ergo. Vide plura de hac ſpecie j.eod.cap quæſt.prox. Tertia: Niſi viuo adhuc patre iudicium de partu agnoſcendo cœptū ſit. Et hæc reprobatur d.§.illud.verſ.& adeo hoc verum eſt. Octaua exceptio: Niſi non poſt diuortium partus editus ſit, ſed adhuc conſtante matrimonio. reprobatur l.ſi verò.3.§.1.ff.de agnoſcendis liberis. Nona: Niſi dubitetur, vtrum in matrimonio, an poſtea partus ſit editus. reprobatur d.§.1.verſ.quod ſi hoc ipſum. Decima: Niſi dubitetur, an ſit vxor eius cui denunciatur. reprobatur d.§.1.

II. ADFINIA PROPOſitæ actionis remedia.

I. Regula: Si hæreditas petatur, & inde actor filius defuncti eſſe negetur, aliud competit remedium. de quo paulo ſuperius except.7.replic.2.

II. Regula: Si mulier ex defuncto ſe prægnantem dicat, propoſita quidem actio locū non habet. de quo dictum ſ.d.except.7. Sed edictum de ventre inſpiciendo locum habet, quod proponitur l.1.§.de inſpiciendo.ff.de inſpiciendo ventre. Plura de hoc edicto dicentur j.in Parte 4.in loco hæreditatis ab inteſtato.

DE ADOPTIONIBVS. Cap. XXVIII.

INter cauſas adquirēdæ patriæ poteſtatis numeratur & adoptio. Ideoq; de ea hic nobis erit agendū.

I. DIVISIO ET SPECIES adoptionis.

Diuiditur in adrogationē & adoptionem ſpecialem. Inſtit.de adoptionib.§.1. Concordat l.1.cum lege ſequente ff eod.tt.

II. AN SIT VTILIS adoptio?

Regulariter quidem adoptio vtilis eſt, & per eam patria poteſtas adquiritur, ſecūdum ea quæ dicta ſunt ſ.cap.21. quæſt.4.reg.2. habetq; alios item effectus, de quibus j.quæſt prox. dicetur. Sed huius regulæ plures ſunt exceptiones hic enumerandæ.

I. Exceptio: Niſi is qui adoptat, generare non poſſit.reprobatur l.2.§.illud.ff.de adoptionib. Cōcordat iiſdem verbis Inſtit.eod.tt.§.ſed & illud.item l.adrogato.40.§.fin.ff.eod.tt. Planè admittitur in caſtrato, vt conſtat ex d.§.illud.

II. Exceptio: Niſi is qui adrogat, eius ætatis ſit, vt liberos generare poßit.l.ſi paterfamiliâs.15.§.in adrogationibus. ff.de adoptionib. & l.nec ei.17.§.& primùm quidem.ibi: tertiò cuius ff.eod.tt.

III. Exceptio: Niſi is qui adoptat, vxorem non habeat.reprobatur l.& qui.30.ff.d.tt.

IIII. Exceptio: Niſi is qui adoptat, alios liberos habeat.l.nec ei.17.§.præterea.ff.de adoptionibus. l.cum

eum.3.C.de adoptionibus. & l.ſi paterfamiliás.15.§.fin.ff.de adoptionibus.

V. Exceptio: Niſi fœmina ſit quæ adoptat. approbatur ſimul & diſtinguitur Inſt.de adoptionib.§.fœminæ.l.mulierem.5.C.eod.tt.

VI. Exceptio: Niſi cæcus adoptet. reprobatur l.etiam.9.ff.de adoptionibus.

VII. Exceptio: Niſi abſens abſentem adoptet. l.neque.24.& l.poſt mortem.25.§ fin.ff.d.tt.l.vlt.§.fin.C.eod.tt.

VIII. Exceptio: Niſi tutor pupillum, vel curator eum cuius curam gerit, adoptet. l.nec ei.17.in prin.ff.de adoptionibus. Huius replicatio prima eſt: Niſi pupillus tutori cognatus ſit, vel alia ſanctiſſima adfectione tutor ductus illum adoptet. d.l.17.§.iis duntaxat. Cuius duplicationes hæ ſunt: Niſi tutor non ſit ditior pupillo: Niſi vita turpis ſit: Niſi eius ſit ætatis, vt generare filios poſſit. Hæ tres duplicationes approbantur d.l.17.§.& primùm. Secunda replicatio eſt: Niſi pupillus ſit priuignus tutoris adrogantis. l.nonnunquam.32.§.fin.ff.eod.tt. Huius replicationis eadem videntur eſſe duplicationes, quæ ſuperioris.

IX. Exceptio: Niſi pauperior ditiorem adoptet. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. except. prox. replic.1.duplic.1. Huius autem exceptionis replicatio proponitur l.nec ei.17.§.penult.ff.de adopt.

X. Exceptio: Niſi minor maiorem natu vel æqualem adoptet. Inſtit.de adoptionib.§.minorem.l.ſi paterfamiliás.15.§.fin.cum lege ſequente. item l.adrogato.40.§.non tantum ff.eod.tt.

XI. Exceptio: Niſi quis plures velit adrogare. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi paterfamiliás.15.§.fin. ff.de adoptionibus. Sed & plura de hac re vide ſ.except.4.

XII. Exceptio: Niſi libertum alienum quis adoptet.d.l.15.§.fin. Cuius replicatio eſt: Niſi quis filium ſuum in ſeruitute quæſitum adoptet. l. in ſeruitute. 46.ff.eod.tt.

XIII. Exceptio: Niſi infans adoptetur. reprobatur l.etiam.42 ff de adoptionibus.

XIIII. Exceptio: Niſi cæcus adoptetur. reprobatur l.etiam cæcus.9 ff.d.tt.

XV. Exceptio: Niſi quis filium ſuum naturalem adoptet. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ.cap.24.quæſt.3.cauſa 4.

XVI. Exceptio: Niſi quis filium ſuum in ſeruitute ſibi quæſitum adoptet. reprobatur l.in ſeruitute.46.ff.de adoptionibus.

XVII. Exceptio: Niſi quis eum quem antea emancipauit, vel alij in adoptionem dedit, adoptet. l.adoptare.37.& l.qui liberatus.12.ff eod.tt.

XVIII. Exceptio: Niſi fœmina ſit adoptata. reprobatur l nam &.21 ff.de adoptionibus.

XIX. Exceptio: Niſi filiã liberta ſua patronus adoptet. reprobatur l.in adoptionem.9.C.de adoptionib.

XX. Exceptio: Niſi is qui in adoptionem dat, loqui non poſſit. reprobatur ſub conditione l.ſi pater.29. ff. de adoptionibus.

XXI. Exceptio: Niſi pater filium ſuum alij det in adoptionem: hoc enim caſu ius patriæ poteſtatis adoptanti per adoptionem non adquiritur. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ proponẽtur ĩ.quæſt. prox.reg.1.

XXII. Exceptio: Niſi non apud competentem magiſtratum adoptio fiat. approbatur, ſimul & declaratur, qui ſit competens adoptioni magiſtratus, per ea quæ propoſita ſunt ſ.quæſt.1. ibi enim dictum eſt: Eum qui ſui iuris eſt, apud Imperatorem eſſe adrogandum: eum autem qui alterius ſit iuris, adoptandum eſſe apud magiſtratum. Concordat quoad Imperatorem l.adrogationes.6.C.de adoptionib. item l.in adoptionem.9.in fin.C.eod.tt. Concordat quoad magiſtratum l.1.C.eod.tt.l.2.§.fin.cum lege ſequente.ff de officio procõſulis. item l.adoptio.4. C.de adoptionibus. Huius etiam loci eſt l.emancipari.36.§.etiam.ff.de adoptionibus.

XXIII. Exceptio: Niſi filius familiás in magiſtratu conſtitutus apud ſemetipſum alij in adoptionem detur. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm replicationẽ recipit in conſule & præſide filiofamiliás, l.ſi conſul.3.ff.de adoptionibus. Sed & replicationem recipit in prætore l.2.ff.de officio prætoris.

XXIIII. Exceptio: Niſi quis magiſtratus apud ſemetipſum filium ſuum alteri in adoptionem dederit. reprobatur l.magiſtratum.4.ff.de adoptionibus.

XXV. Exceptio: Niſi quis magiſtratus apud ſemetipſum adoptet. reprobatur in præſide l.2.ff.de officio præſidis.

XXVI. Exceptio: Niſi non in filij, ſed nepotis locum quis adoptet. reprobatur l.adoptiones.43.ff.de adoptionibus. Inſtit.de adoptionibus.§.licet autem.

XXVII. Exceptio: Niſi is qui filium non habet, in locum nepotis adoptet. reprobatur Inſtit. d.§.licet. l.adoptare.37.in prin.ff.eod.tt.

XXVIII. Exceptio: Niſi nepotem ſuum in locum filij adoptet. reprobatur Inſtit.d.tt.§.minorem. verſ. & tam filium.

XXIX. Exceptio: Niſi nepotem ex vno filio, quaſi ex altero filio natum adoptet. reprobatur l.ſi paterfamiliás.15.§.1.ff de adoptionibus.

XXX. Exceptio: Niſi nulla iuſta adrogandi cauſa ſubſit. l.cum eum.3. C. de adoptionibus. & l. nec ei, 17.§.1.ff.eod.tt.

XXXI. Exceptio: Niſi is qui filium ſuum alij dat in adoptionẽ, eum non prius emancipauerit, vel manumiſerit. reprobatur l.vlt.C.de adoptionibus.

XXXII. Exceptio: Niſi impubes, qui eſt ſui iuris, ſine cauſæ cognitione ſit adrogatus. Inſt. de adoptionibus.§.cum autem.l.2.in prin.C.eod.tt.

XXXIII. Exceptio: Niſi is qui adoptatur, non conſentiat adoptioni. l.in adoptionib.5 & l. neque. 24. ff.d.tt.l.inuiti 11 ff.de his qui ſui.l.veteres.11.in fine. C.de adoptionibus. item Inſtit. quibus modis ius patria poteſt.ſoluitur.§.ſed etſi pater.

XXXIIII. Exceptio: Niſi curatoris authoritas nõ interuenerit. l.quod.8 ff de adoptionibus.

XXXV. Exceptio: Niſi ſine conſenſu filij in locum nepotis fiat adoptio. Inſtit de adoptionibus. §. ſed ſi quis. l.cum nepos.6. item l.ſi quis.11 ff.eod tt.

XXXVI. Exceptio: Niſi ſine conſenſu filij nepos ex eo alij in adoptionem detur. reprobatur Inſtit. de adoptionibus.§.ſed ſi quis.

XXXVII. Ex-

XXXVII. Exceptio: Niſi ij quorum adgnatus ſit per adoptionem is qui adoptatur, non conſentiant. reprobatur l. cum adoptio. 7. ff. de adoptionibus.

Replicatio præcedentium exceptionum generalis.

Hactenus exceptiones contra adoptionẽ ſunt enumeratæ, quarum replicatio generalis eſt: Niſi adoptio nõ iure facta à principe ſit confirmata. l. adoptio. 38. cum lege ſequente. ff. de adoptionibus.

III. EVENTVS ADOPTIONIS.

I. Regula: Adoptatus redigitur in poteſtatem adoptantis. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 21. quæſt. 4. reg. 2. Huius exceptio prima eſt: Niſi pater naturalis filiũ, quem habet in ſua poteſtate, alij in adoptionẽ dederit. hoc enim caſu patria poteſtas non tranſit in adoptantẽ. approbatur ſimul & diſtinguitur Inſtit. de adopt. §. ſed hodie. & l. cum in adoptiuis. 10. C. d. tt. Cuius replicatio prima eſt: Niſi quis non in patris poteſtate, ſed ſui iuris conſtitutus adrogetur. d. l. 10. §. hac autem omnis ſanctio. Secunda: Niſi non extraneo, ſed auo filius detur in adoptionem. d. l. 10. verſ. ſi verò pater. Inſtitut. de adopt. §. ſed hodie. item Inſtit. quibus mod. ius patriæ poteſt. ſoluitur. §. ſed etſi pater. Hæc de prima propoſita regula exceptione ſint dicta. Alias exceptiones vide ſ. quæſt. prox.

II. Regula: Omnia quæ adrogati fuerunt, ad adrogatorem tranſeunt. l. ſi pater familias. 15. in prin. ff. de adoptionibus. Huius regulæ eædem ſunt exceptiones, quæ proximè præcedentis.

III. Regula: Onera quoq; adoptati transferuntur in adoptantem. l. onera. 45. ff. de adoptionibus.

IIII. Regula: Dignitas per adoptionem nõ minuitur, ſed augetur. l. per adoptionem. 35. ff. d. tt.

V. Regula: Patria & ius originis per adoptionẽ non mutatur. l. in adoptionem. 7. C. de adoptionibus.

VI. Regula: Seruus à domino adoptatus liber fit. Inſt. de adoptionibus. §. fin.

VII. Regula: Filius adoptiuus aſſimilatur naturali. Inſt. d. tt. §. in plurimis.

VIII. Regula: Filius adoptiuus quorũ fiat cognatus, definitur l. qui in adoptionẽ. 23. ff. de adoptionib. Pertinet item ad propoſitam quæſtionem l. quem. 26. ff. eod. tt. item l. ſi is. 44. ff. eod. tt.

IX. Regula: In locũ nepotis adoptatus, mortuo auo adoptante in filij poteſtatem recidit, & ob id auo ſuus hæres non fit. l. ſi quis. 10. ff. de adoptionib. Huius exceptio eſt: Niſi filius non conſentiat in adoptionem nepotis. d. l. 10 & l. ſi quis. 11. ff. eod. tt.

X. Regula: De cautione ab adrogatore impuberis præſtanda, & de bonis adrogati intra pubertatem defuncti heredibus eius legitimis reſtituẽdis, proponitur Inſt. de adoptionib. §. cum aũt. l. nec ei. 17. §. fin. cum ll. ſequentib. ff. de adoptionib. l. 2. §. & ſuper patrimonio. C. eod. tt.

XI. Regula: Extraneo, non auo paterno, vel materno, in adoptionem datus, à patre adoptiuo exhæredari vel præteriri in teſtamento poteſt. l. cum in adoptiuis. 10. §. ſed ne articulum. C. de adoptionib. Huius exceptio eſt: Niſi impubes, qui erat ſui iuris, ab aliquo ſit adrogatus. Huic enim quarta bonorum pars debetur. Inſt. de adoptionib. §. ſed etſi decedens. l. ſi adrogator 22. in prin. ff. eod. tt. l. vlt. ff. ſi quid in fraudem patroni. l. 2. C de adoptionibus.

XII. Regula: Pater adoptiuus adoptiuũ filium alij in adoptionem dare, vel emãcipare poteſt. Inſt. de adoptionib. §. in plurimis. l. adoptatũ. 8. C. de adoptionib. Huius exceptio prima eſt: Niſi filius nõ auo, ſed extraneo in adoptionẽ ſit datus. d. §. in plurimis. de qua re vide ſ. reg. 7. item reg. 1. exc. 1. Altera exceptio eſt: Niſi impubes qui erat ſui iuris, adrogatus ſit, & rurſus emancipetur. Inſtit. de adoptionib. §. item nõ aliter. Planè ſi ſine cauſa adrogator impuberem emancipauerit, quartam bonorum ſuorum partem ei cogitur relinquere. Inſtit. d. tt. §. ſed etſi decedens. M. I. R. lib. 3. cap. 11. reg. 41.

XIII. Regula: Subſtitutio impuberi adrogato facta, vel fideicommiſſum ab eo relictum non valet. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi adrogator. 22. §. ſed an impuberi. ff. de adoptionibus.

XIV. Regula: ſi ita filius in adoptionem datus ſit, vt poſt aliquod tempus patri rurſus in adoptionẽ detur: ex hoc pacto non naſcitur actio. l. quæſitum. 34. ff. de adoptionibus.

DE EMANCIPATIONIBVS, aliiſq; cauſis ex quibus patria poteſtas amittitur. Cap. XXIX.

PRIMO: Ad emancipandos ſe liberi parẽtes cogere nõ poſſunt. Inſtit. quibus mod. ius patr. poteſt. ſol. §. fin. l. non poteſt. 31. ff. de adoptionibus. l. nec auus. 4. C. de emancipat. Huius exceptio eſt: Niſi impubes adrogatus, pubes factus emãcipari petat. l. nõnunquam. 32 ff. de adopt. l. & ſi pubes. 33. ff. eod. tt.

II. AN EMANCIPATIO ſit vtilis?

Regulariter quidẽ emancipatio vtilis eſt, habetq; effectus, de quibus ſ. quæſt. prox. dicetur. item M. I. R. d. cap. 11. reg. 42. verùm eius regulæ ſunt aliquot exceptiones hic proponendæ.

I. Exceptio: Niſi nõ ſolenniter emancipatio ſit facta. l. nõ nudo. 3. C. de emancipationibus. Declaratur ſimul ac quodam modo mutatur exceptio propoſita Inſtit. quib. mod. ius patr. poteſt. ſoluitur. §. præterea. l. cũ inſpeximus. 6. C. de emancipationib. l. iubemus. 5. C. eod. tt.

II. Exceptio: Niſi apud non competentem iudicem vel magiſtratum emancipatio ſit facta. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. except. prox. Competens autẽ magiſtratus eſt prætor, ex l. 1. ibi: nec ſanè. C. de officio prætorum. Item competens magiſtratus ſunt duumuiri etiã alienigenis, ſi ſcilicet hoc illis lex municipij tribuat, ex l. 1. C. de emancipationibus.

III. Exceptio: Niſi quis magiſtratus competens apud ſemetipſum emãcipetur. ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm recipit replicationẽ in conſule & præſide, l. ſi conſul. 3. ff. de adoptionib. item in prætore l. 2. ff. de officio prætoris.

IV. Exceptio: Niſi quis magiſtratus competens apud ſemetipſum liberos ſuos emancipauerit. ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius replicatio eſt in eo

magiſtratu, apud quem eſt legis actio. l. magiſtratum. 4. ff. de adoptionibus. Exemplum proponitur l. 2. ff. de officio præſidis.

V. Exceptio: Niſi non pro tribunali, ſed in itinere pater filium ſuum emãcipauerit. reprobatur l. emancipari. 36. in prin. ff. de adopt.

VI. Exceptio: Niſi abſens emancipetur. ipſo quidẽ iure ſubſiſtit: verùm eius replicatio eſt: Niſi reſcripto principis emancipatio fiat. l. iubemus. 5. C. de emancipationibus.

VII. Exceptio: Niſi emancipatus emancipationi non conſentiat. d. l. 5. in fine. Huius replicatio eſt: Niſi infans ſit emancipatus. d. l. 5. in fine.

VIII. Exceptio: Niſi ſcriptura emancipationi non interuenerit. reprobatur l. 2. C. de emancipationibus.

IX. Exceptio: Niſi filius emancipetur, retento in poteſtate nepote: vel contrà, retento in poteſtate filio, emancipetur nepos. reprobatur Inſt. quib. mod. ius patr. poteſt. ſoluitur. §. admonendi. Concordat iiſdem verbis l. liberum. 28. ff. de adoptionibus.

X. Exceptio: Niſi emancipatus poſtea rurſus ſit adoptatus. approbatur in filio naturali emancipato, reprobatur verò in filio adoptiuo, per ea quæ dicta ſunt s̃. cap. prox. quæſt. 2. except. 17.

XI. Exceptio: Niſi filius aduerſus parentem emancipantẽ fuerit ingratus. l. vnica. C. de ingratis liberis.

XII. Exceptio: Niſi in diem, vel ſub conditione emancipatio ſit facta. l. actus legitimi. 77. ff. de regulis iuris. Alias exceptiones vide M. I. R. de reg. 42. & M. I. P. lib. 5. cap. 2. reg. 13.

Replicationes præcedentium exceptionum generales.

Exceptionum iam enumeratarum replicatio generalis prima eſt: Niſi parens qui emancipauit, poſt mortem emancipati dicat eum non iurè emancipatũ: hoc enim caſu non eſt audiendus. l. poſt mortem. 25. in prin. ff. de adoptionibus. Secunda replicatio generalis videtur eſſe: Niſi quinquennium à morte emancipati exceſſerit. ſed reprobatur l. quod eſt conſtitutũ. 5. C. ne de ſtatu defunctorum.

III. EVENTVS EMANCIPATIONIS.

I. Regula, De præmio emancipationis. Præmium emancipationis olim erat tertia pars bonorum filii, hodie verò eſt dimidia pars vſusfructus. Inſt. per quas perſonas cuiq; adquir. §. hoc quoq;. l. cũ oportet. 6. §. cũ aũt Conſtantiniana. C. de bonis quæ liberis. itẽ l. 2. in fine. C. eod. tt. Exceptio prima eſt: Niſi ſint bona Caſtrẽſis, vel quaſi caſtrenſis peculii. d. §. cũ aũt Conſtantiniana. verſic. exceptis & in hoc caſu. Secunda: Niſi in ipſa emancipatione propoſiti præmii nulla mentio ſit facta. reprobatur d. §. cum aũt Conſtantiniana. verſ. hoc obtinente. Concordat l. cum inſpeximus. 6. §. & legitima. C. de emancipat. liberorum. Tertia: Niſi pater huic præmio renunciauerit. d. verſ. hoc obtinente.

II. Regula, De eo quod parens filio emancipato libertatis cauſa impoſuit. Hoc peti nõ poteſt. l. nullum. 10. ff. de obſequiis à liberis.

III. Regula: Finita patris adoptiui poteſtate, nullũ ex priſtino iure retinetur veſtigium. l. in omni. 13. ff. de adoptionibus. l. ſed & nepos. 14. ff. eod. tt. l. quin etiam. 55. §. patris. ff. de ritu nuptiarum.

IV. Regula: Eadem iura competunt parenti in bonis filii emancipati, quæ patrono in bonis liberti. Inſtitut. quibus modis ius pat. poteſt. ſoluitur. §. præterea. ibi: & tunc ex edicto. Huius exceptio eſt: Niſi filius emãcipatus bona alienauerit: horũ enim vſusfructus pro dimidia parte non debetur. l. 2. ff. ſi à parente quis manumiſſ. fuerit. Plura de hac re vide ĩ. lib. 6. cap. 22.

V. Regula: Parens impuberis emancipati tutelam nanciſcitur. Inſt. d. tt. §. & præterea. Vide item ĩ. lib. prox. cap. 3. reg. 3.

IIII. RELIQVAE CAVSAE, ex quibus patria poteſtas ſoluitur.

I. Regula, De morte parentis, in cuius eſt poteſtate filius. Mortuo parente, filius liberatur patria poteſtate, ſitq; ſui iuris. approbatur ſimul & diſtinguitur Inſtit. quib. mod. ius patr. poteſt. ſoluitur, in prin. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi mortuo auo, in cuius poteſtate nepotes erãt, pater illorum adhuc viuat. tunc enim in eius recidunt poteſtatem. Inſt. d. tt. l. nepotes 5. ff. de his qui ſui. Cuius replicatio prima eſt: Niſi pater ſuperſtes tempore mortis aui in eius poteſtate nõ fuerit. Inſt. d. tt. in prin. & d. l. 5. Huius duplicatio eſt: Niſi pater ſuperſtes ob dignitatem patria poteſtate ſit liberatus. Nouell. c. 81. §. ſed & illud inſuper. Secunda replicatio videtur: Niſi filius ſuperſtes, vel nepos, non naturalis ſit, ſed adoptiuus. ſed reprobatur d. l. 5. in fine. Tertia: Niſi poſtquam auus filium emancipaſſet, vel alii eum in adoptionẽ dediſſet, eum rurſus adoptauerit. hoc enim caſu quamuis mortis tempore in aui poteſtate ſit, nepotes tamen ex eo in eius poteſtatem non recidunt. l. ſi pater. 41. ff. de adoptionib. Quarta: Niſi nepos quaſi ex filio contra filii conſenſum ſit adoptatus. l. ſi quis. 11. ff. de adoptionib.

II. Regula, De capitis diminutione patris. Per hanc quoq; patria poteſtas amittitur. l. ſi qua pœna. 7. ff. de his qui ſui iuris. Inſt. quib. mod. ius patr. poteſt. ſoluitur. §. cum autem. & §. pœna. Huius exceptio prima eſt: Niſi relegatus tantùm pater ſit, non deportatus. Inſt. d. tt. §. relegati. Secũda: Niſi pater à pœna rurſus fuerit liberatus et reſtitutus. Inſt. d. tt. §. pari ratione.

III. Regula, De captiuitate patris. Per hanc quoq; patria poteſtas tollitur. approbatur ſimul & diſtinguitur Inſtit. quib. mod. ius patria poteſt. ſoluitur. §. ſi ab hoſtib. Huius exceptio eſt: Niſi captiuus poſtliminio redierit. d. §. ſi ab hoſtibus. Plura de hac re vide ĩ. lib. 25. cap. 16. quæſt. 2. reg. 2. & 3.

IV. Regula, De furore patris. Hic patriam poteſtatem non tollit. l. patre. 8. ff. de his qui ſui.

V. Regula, De capitis deminutione filii. Per hanc patria poteſtas tollitur. Inſt. quib. mod. ius patria poteſt. toll. §. pari ratione. Huius exceptio prima eſt: Niſi capite deminutus in priſtinũ ſtatum ſit reſtitutus. d. §. pari ratione. Secunda: Niſi relegatus tãtùm ſit filius. Inſt. d. tt. §. relegati.

VI. Regula, De captiuitate filii. Per hanc quoque patria poteſtas tollitur. Cuius regulæ exceptio eſt: Niſi filius poſtliminio fuerit reuerſus. quæ exceptio approbatur Inſtit. d. tt. §. ſi ab hoſtibus, in fine.

Plura de hac re vide). lib.25.cap.17.quæſt.6.reg.12.

VII. Regula, De dignitate filij. Per hanc patria poteſtas non ſoluitur. Inſt. quib. mod. ius patr. poteſt. ſoluitur. §. filiusfamiliâs. M.I.R. lib.3. cap.11. reg.45. Huius exceptio prima eſt: Niſi patriciatus dignitas ſit. Inſtit. d. § filiusfamiliâs. l. ſancimus. 5. C. de conſulibus. Nouell. c.81. in prin. Secunda: Niſi filius conſul ſit. Tertia: Niſi filius cõſularib. codicillis ab Imperatore honoratus ſit. Quarta: Niſi filius præfectus prætorio ſit. Quinta: Niſi filius præfectus vrbi ſit. Sexta: Niſi filius magiſter militum ſit. Hæ quinq; exceptiones approbantur d.c.81. §. nunc verò, cum ſequentibus. Septima exceptio eſt: Niſi talis ſit dignitas, quæ à curiali fortuna liberet. d.c.81. §. ſanè in genere. Octaua: Niſi epiſcopalis dignitas ſit. d.c.81. §. palàm verò eſt. & Nouell. c.123. §. poſt ordinationem, in fine. M.I.P. lib.5. cap.2. reg.14. M.I.R. d. reg.45. except.1.

VIII. Regula, De militia filij. Militia filiũ patria poteſtate non liberat. Inſt. quib. mod. ius patr. poteſt. ſoluitur. §. filiusfamil. l. errat. 3. C. de caſtrẽſi peculio. M.I.R. d. cap.11. reg.46.

IX. Regula: Si pater paſſus ſit res filij per tutores adminiſtrari, patriam poteſtatẽ amittit. l.1. C. de patria poteſtate.

X. Regula: Si pater filiũ ſuum alij dedit in adoptionem, ipſe ius patriæ poteſtatis amittit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt S̃. capite prox. quæſt.3. reg.1. except.1.

XI. Regula: Si pater filium vel filiam infantem expoſuit, ex hac cauſa patriam poteſtatem non amittit. l. patrem.16. C. de nuptijs. Contradicit M.I.P. d. cap.2. reg.15. M.I.R. d. cap.11. reg.49. Hactenus de iure inter parentes & liberos. Sequitur nũc de iure inter tutorem & pupillum, curatorem & adultum, vel alium qui eſt ſub cura.

DE TVTELA & cura.

LIBER QVINTVS.

DE TVTELA ET CVRA, tutoribus & curatoribus in genere. Cap. I.

P*RIMO: Definitio tutelæ & tutorũ proponitur Inſtitut. de tutelis. §. eſt autem. & l.1. in princip. ff. de tutelis.*

II. QVO IVRE ET RATIONE tutela ſit introducta?

Iure ciuili permiſſa eſt, vt ex iam propoſitis definitionibus conſtat. Sed & naturali iuri conueniens eſt, quod approbatur Inſt. de Atiliano tutore. § penult.

III. GENVS TVTELAE & curæ quod ſit.

I. Regula: Tutela publicum munus eſt, non priuatũ. Inſt. de excuſ. tutor in prin. ibi: nam & tutelam. Cui contradicit l.15. §. qui accepit. ff. de excuſationib.

II. Regula: Reipublicæ munus non eſt, ſed ciuile. l.6. §. Vlpianus quoq; ff. de excuſationibus.

III. Regula: Virile officium eſt, nec hæreditarium. l. tutela.16. ff. de tutelis. & l. fœminæ.18. ff. eod. tt.

IIII. DIFFERENTIAE TVTORVM & curatorum, item cognatio.

I. Regula: Regulariter quidẽ quod de tutorib. dicitur, idem de curatoribus quoq; eſt intelligendũ. l. qui neq;.8. §.1. ff. de reb. minorũ. l.13. in prin. ibi: in paucis enim ff. de excuſationib. l. ſi in emptione.34. §. fin. ff. de contrah. empt. Planè ſunt huius regulæ aliquot exceptiones, & inter tutores curatoresq; differẽtiæ, quæ infrà ſuis locis proponentur.

II. Regula. De differentia inter curatorem bonorũ, ventris, adulti, furioſi & prodigi, proponitur l. inter.47. ff. de adminiſtr. tutor.

V. DIVISIO, ET CAVSAE tutelæ efficientes.

Diuidũtur tutores ex cauſa efficiente in teſtamentarios, legitimos & datiuos: quia aut teſtamento, aut legibus, aut à magiſtratu dantur. de quibus ſingulis ſpeciebus dicetur). in capitibus ſequentib. Sed & curæ variæ ſpecies ſunt, quæ enumerãtur). cap.4. quæſt.2. exc.34. Tractãtur autem in generali tractatu præter curam bonorum & ventris: quarum illa quidem tractatur). eod. lib. cap.9. hæc verò alibi.

VI. CAVSAE *tutelæ corrumpentes nihil aliud ſunt, quam modi quibus finitur tutela: vt ſunt excuſationes à tutela, poſtulatio & remotio ſuſpecti, &c. de quibus dicetur). cap.6. cum ſequentibus.*

VII. FINIS *& officia tutorum & curatorũ, proponentur). cap.10.*

VIII. EFFECTVS TVTELAE & adminiſtrationis tutorum.

I. Regula: Tutor domini loco eſt. l. tutor.26. ff. de adminiſtr. tutor. l. interdũ.58. §. qui tutelã. ff. de furtis. Cuius exceptio eſt: Niſi tutor quid non bona fide geſſerit. l. qui fundum.7. §. ſi tutor. ff. pro emptore.

II. Regula: Geſtum à tutore vel curatore in rebus eius, cuius tutelam vel curam gerit, ratum eſt habendum. l. cũ plures.11. §.1. ff. de adminiſt. tutor. l. pignus.11. ff. de curator. furioſo. Huius exceptio prima eſt: Niſi mala fide à tutore ſint geſta. d. §.1. Concordant ea quæ dicta ſunt ſuprà reg. prox. except.1. Secunda exceptio: Niſi tutor ſoluendo non ſit. reprobatur d. §.1. Tertia: Niſi tutor rem pupilli ſaluam fore cautionem non præſtiterit. approbatur exemplo l. ſi tutor.4. C. in quib. cauſis in integr. reſt. neceſſ. nõ eſt. Quarta: Niſi tutor non rectè ſit datus. item: Niſi tutor tanquam ſuſpectus à tutela ſit remotus, &c. De hiſce & alijs huiuſmodi exceptionib. dicetur). Sed & plura de regula propoſita vide). cap.17. quæſt.2. reg.1.

III. Regula: Agnoſcere nomina quæ tutor fecit, pupillus cogitur l. cum quæreretur.15. ff. de adminiſt. tutor. Huius exceptio eſt: Niſi nomẽ malè contractum ſit, vel ſoluendo eſſe deſierit. d. l.15. l. tutores.24. in fine. C. de adminiſt. tutor. Nouell. c.72. §. quia verò grauatè, in fine. item l. ſi tutor.14. ff. de adminiſtr. tutor. Cuius replicatio prima eſt: Niſi poſt finitam tutelam nomen deſierit eſſe ſoluendo. l. cum poſt.42. in prin. & l. Titium.46. §. Lucius. ff. eod. tt. Secunda: Niſi pupillus pubes factus tutori petenti non etiam idonea nomina, quæ cõtraxit tutor, cedere velit. l. cum quæ-

reretur.15.& l.tutor qui.6.§.ſi tutor.ff.eod.tt. Tertia: Niſi pupillus pubes factus, eum cum quo tutor cõtraxit, procuratorem ſuum fecerit. reprobatur l.Lucius.45.in prin.ff.de adminiſt.tutor. Plures huiuſmodi replicationes vide ĩ.cap.13.officio 2.reg.2.

IV. Regula: Ex eo quod tutor geſſit, actio pupillo datur.l.2.ff.quando ex facto tutoris. l.2. & l.ſi hi.4. C.eod.tt. Exemplum in actione iudicati vide s̃.lib.2. cap.30.quæſt.2.reg.1.except.4. Huic regulæ videtur quodammodo contradicere l.vlt. C. eod.tt. item l.ſolutum.11.§.per liberam ff de pignoraticia actione.

V. Regula: Ex eo quod tutor geſſit, finita tutela, actio in pupillum datur. l.cum quadam.26.§.inuenimus. C.de adminiſtr.tutor.l.ſi in rem.3. C quando ex facto tutoris. M.I.R. lib.3. cap.12. reg.1. Exemplum huius regulæ in actione iudicati vide s̃. lib.2. cap.30. quæſt.3.reg.1. Aliud proponitur l.vlt.ff.quando ex facto tutoris.itẽ l.ſi non ſubſcripſiſti.15. C.de adminiſt. tutor. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi tutor ſuo, nõ pupilli nomine contraxerit. l.poſt mortẽ.5.§ fin.ff. quãdo ex facto tut. l.tutores.38. §.aduerſus. ff.de adminiſt.tutor. Secũda: Niſi ex dolo tutoris agatur. l. neq;.158. ff.de reg.iuris. l.etſi.4. ff.quãdo ex facto tutor. Huius replicatio eſt: Niſi pupillus ex dolo tutoris locupletior ſit factus: in tantũ enim tenetur. l.dolus.3. ff.d.tt.et l.ſed &.15.ff.de dolo malo. Cuius duplicatio eſt, Quòd non niſi in id, quo locupletior factus eſt pupillus ex dolo tutoris, conueniatur.d.l.3. Cuius triplicatio eſt: Niſi rem pupillus à tutore ſeruare poſſit: tũc enim quãti actor in litem iurauerit, pupillus tenetur. l.1.ff.eod.tt. Tertia propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi ex culpa tutoris agatur. quæ approbatur exemplo l. liberto.30. §.tutoris. ff.negociorum geſtorum. Huius eadem eſt replicatio, quæ ſuperioris proximè præcedentis, ſcilicet: Niſi pupillus ex dolo tutoris locupletior ſit factus. vt apparet ex verbis d.l.1.hiſce, Ob dolum malum, &c.

VI. Regula: Tutor ex eo quod in cauſis pupillaribus geſſit, nullum patitur præiudicium circa res ſuas. l.cũ quadam.26.§.fin. C.de adminiſtrat. tutor. M.I.R.d. cap.12.reg.2.

VII. Regula: Tutoris & curatoris bona pupillo & adulto tacitè pignori ſunt obligata. l. pro officio.20. C.de adminiſtrat. tutor. Nouell.c.118. §. ſed ſi multi, in fine. Plura de regula propoſita vide ſuprà lib.2. cap.35.reg.5.M.I.R.d.cap.12.reg.51.

VIII. Regula: Quamuis bona tutoris & curatoris tacitè pignori pupillo ſint obligata: tamen nihilominus ea poteſt alienare & de iis teſtari. l.vnica. C. rem alienam gerentibus. & l. de ſucceſſione.17. C. de adminiſtrat.tutor.

IX. Regula: Tutores vectigalia conducere non poſſunt. l.vnica. C.ne tutor vel cur.vectigal.conducat.

X. Regula: Naſcitur itẽ ex tutela tutelæ actio tam directa quàm contraria. de qua cum adfinibus remediis vide ĩ.cap.17.cum ſequentibus.

DE TESTAMENTARIA tutela. Cap. II.

NVnc de cauſis tutorum efficientibus dicendum. Dantur autem tutores (vt & ſuprà dictum eſt) vel teſtamento, vel legibus, vel à magiſtratu. Proinde hic de teſtamentaria tutela dicendum, poſtea de cæteris.

I. AN TESTAMENTO tutor vtiliter ſit datus?

Regulariter teſtamento tutor dari poteſt, & datus tutor efficitur. Inſtitut.de tutelis. §.permiſſum. l.1.in prin.ff.de teſtamentaria tutela. M.I.R.d.cap.12.reg. 3. Huius regulæ exceptiones plures ſunt, ſumptæ partim ex perſona eius cui tutor in teſtamẽto datur, partim ex perſona tutoris teſtamento dati, partim ex aliis huiuſmodi circũſtantiis. Primi generis exceptiones hæ ſunt.

I. Exceptio: Niſi ei tutor teſtamento datus ſit, qui in poteſtate teſtatoris non eſt. d. §. permiſſum. & d.l. 1.l.Quintus.73. §.1. ff.de regulis iuris. Huius replicatio prima eſt: Niſi poſthumo, qui natus in poteſtate teſtatoris futurus eſſet, tutor teſtamẽto datus ſit. huic enim quamuis natus non ſit, & ob id in poteſtate teſtatoris non exiſtat, tutor tamen teſtamento dari poteſt.d.§.1. Concordat Inſtit. de tutelis. §.cum autem. Secunda: Niſi cum ei, qui in poteſtate teſtatoris nõ eſt, tutor in teſtamento datus eſſet, prætor dationem confirmauerit. Inſt.d.tt.§.fin. De hac confirmatione vide ĩ.quæſt.6. Tertia: Niſi mater, vel auia filio vel nepoti teſtamento tutorẽ dederit. reprobatur l.2.ff.de confirmando tutore. Planè admittitur primùm, ſi tutor à matre datus, à prætore vel præſide cõfirmetur. d.l.2.l. 1.ff.eod.tt.l.mater.4. C.de teſtam.tutela. & l.1.C de confirmando tutore. Secũdo ſi filius à matre inſtitutus ſit hæres. l.pater.4.in prin. ff.de teſtamẽtaria tutela.l.mater.4.C.d.tt. Plura de hac diſtinctione vide ĩ.repl.5. Quarta replicatio: Niſi patronus liberto tutorem teſtamẽto dederit. reprobatur l.qui tutelã.28. §.fin. ff.eod.tt. & l.1. C.d.tt. Admittitur ſub eadem conditione, ſub qua & præcedens, hac ſcilicet: Niſi à prætore fuerit cõfirmatus.d.§.fin. De qua re vide plura ĩ.eod.cap.quæſt.5. Quinta replicatio eſt: Niſi is cui tutor teſtamẽto datus eſt, ſimul etiã à teſtatore hæres ſit inſtitutus. tunc enim quãuis in poteſtate teſtatoris non ſit, nihilominus datio valet. l.ſi patronus.4. ff.de confirmando tutore. l.Neſemius.33.§.ſimilis eſt. ff.de excuſationibus. Nouell.conſt.117.§.ſi imperfecta. Cõcordat item s̃.repl.3.diſtinct.2. Sexta: Niſi filio naturali pater tutorẽ dederit. reprobatur l.naturali.7. in prin.ff.de confirmando tutore. Planè admittitur, ſi pater filio naturali aliquid teſtamento reliquerit. l. vlt.C d.tt.Nouell.c.89.§.quia verò. Huius diſtinctionis duplicatio eſt: Niſi tutor datus non confirmetur. d. l.vlt.& d.§.quia verò. Hæc de prima exceptione.

II. Exceptio: Niſi nepoti tutor datus ſit teſtamento, qui poſt mortem aui teſtatoris in patris ſui poteſtatem ſit recaſurus. Inſtitut.de tutelis. §.itaque ſi filius. Huius replicatio prima eſt: Niſi filius viuo patre teſtatore mortuus ſit, vel emancipatus, vt nepotes ex eo non poſſint poſt mortem aui in poteſtatem eius recidere. l.1.§.fin.ff.de teſtamentaria tutela. Inſt.de tutelis.§.permiſſum. l.ſi hæreditas.10. §.qui filium.ff.d. tt.de teſt.tut. Secunda: Niſi miles nepoti in poteſtatẽ recaſuro dederit tutorem. reprobatur l.2.ff.d.tt.& l.

cum

cum filiusfamiliàs.28.ff.d.tt.item l.miles.41.§.mulier in fine.ff.de militari teſtam.

III.Exceptio: Niſi filio exhæredato vel præterito tutor in teſtamento ſit datus.reprobatur l.pater.4.in prin.ff.de teſtamentaria tutela.l.ſi hæreditas.10.§.qui filium.in fine.ff.eod.tt. Planè ſi ob exhæredationem vel præteritionem filij teſtamentum impugnetur.tutor datus confirmandus eſt à prætore.l.iure noſtro 26.§.fin.cum lege ſequente.ff.eod.tt.

IV.Exceptio: Niſi incerta perſona tutor datus ſit.l.tutor.23.ff.de teſtamentaria tutela.

V.Exceptio: Niſi non impuberi tutor, ſed adulto vel furioſo curator teſtamento ſit datus. Inſtit.de curatoribus.§.dantur.& l.tutela.7.in fine.C.de teſtamentaria tutela.Huius replicatio prima eſt, Quòd curator in teſtamento datus à magiſtratu ſit confirmãdus,& ita datio valeat.d.§.dantur.l.1.§.fin.ff.de cõfirmando tutore.l.2.in fine.ff.eod.tt.l.ſi furioſo.16.ff.de curatoribus furioſo.l.cum furioſus.7.§.etſi quidem parens.C.de curatore furioſi.l.de creationibus.20.§.1.C.de epiſcopali audientia. Secunda: Niſi teſtator curatori aliquid in teſtamento legauerit, iſq; legatum illud agnouerit: tunc enim ad curam ſuſcipiendam eſt compellendus.l.auia.11.in prin.ff.de confirmando tutore.

VI.Exceptio: Niſi is qui in magiſtratu poſitus eſt, tutor detur.reprobatur l.tutor.20.ff.de teſt.tutela.

VII.Exceptio: Niſi incertus tutor detur.Inſt.de legatis.§.tutor autem.l.tutor.20.ff.de teſtam.tutela.l.duo.30.ff.eod.tt.

VIII.Exceptio: Niſi filiusfamiliàs tutor ſit datus.reprobatur Inſt.qui teſtam.tutor.dari poſſ.

IX.Exceptio: Niſi ſeruus tutor ſit datus. approbatur ſimul & diſtinguitur Inſtit.d.tt.§.ſeruus. Replicatio prima eſt: Niſi ſub hac conditione, Cum liber erit, tutor ſit datus.d.§.ſeruus.l.ſi hæreditas.10.§.ſeruus.ff.de teſtamentaria tutela. Huius duplicatio eſt: Niſi proprius teſtatoris ſeruus ita tutor datus ſit, Si liber erit. Inſtit.d.§.ſeruus. Secunda replicatio eſt: Niſi ſeruus poſtea liber fiat: hoc enim caſu, quamuis pure datus ſit, tutor efficitur.d.l.10.§.ſeruus. Tertia: Niſi proprius teſtatoris ſeruus, non alienus, tutor ſit datus.Inſtit qui teſtam.tutores dari poſſ. Huius duplicatio prima hæc eſt: Niſi teſtator ſeruum liberum putans tutorem dederit. Inſtit.d.tt.in prin.l.ſi quis.22.ff.de teſtamen.tutela. Secunda: Niſi ſeruus proprius ſub hac conditione, Si liber erit, tutor ſit datus. Inſtitut. qui teſt.tutor.dari poſſunt.§.ſeruus.in fine. Tertia: Niſi ſeruo fideicommiſſaria libertas ſit relicta: hoc enim caſu antequam ex fideicõmiſſo manumittatur, nõ fit tutor.l.qui tutelam.28.§.verbis ff.de teſtament.tutela. Hæc de tertia replicatione,eiuſq; duplicationibus ſint dicta. Quarta replicationis loco notandum, quòd ſi ſeruus alienus in teſtamento tutor datus ſit, ſi fideicommiſſaria libertas illi cenſeatur relicta: qua præſtita, tutor efficitur.l.ſi hæreditas.10.§.fin.ff.de teſtament.tutela.l.etſi.9.C.de fideicommiſſ.libertatib.l.ſi pupillorum.5.C.de teſtament.tutela. Huius duplicatio prima eſt: Niſi euidens ſit contraria voluntas defuncti.d.§.fin.& d.l.9. Secunda: Niſi defunctus ſeruum liberum putans tutorem dederit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃.replic.prox.duplic.1.

X.Exceptio: Niſi furioſus tutor ſit datus. reprobatur l.ſi hæreditas.10.§.ſi furioſus.ff.de teſtament.tutela. Inſtit. qui teſtam. tutores dari poſſunt.§.furioſus.11.ff.de tutelis.

XI.Exceptio: Niſi minor vigintiquinq; annis tutor teſtamento ſit datus. reprobatur ſub conditione iam d.§.furioſus.l.quæro.32.§.fin.ff.d.tt. Plura de hac re vide ĩ.cap.4.quæſt.2.except.32.replic.4. Planè exceptio propoſita in legitimis & datiuis tutorib. locum habet.de qua re vide ĩ.cap.4.quæſt.2.except.20.

XXII. Exceptio: Niſi fœmina vel mater pupillorum teſtamento tutrix ſit data. l.iure noſtro.26.in prin.ff.eod.tt.

XIII. Exceptio: Niſi ipſe hæres tutor teſtamento ſit datus.reprobatur l.tutores.7.ff.d.tt.

XIV.Exceptio: Niſi is datus tutor ſit, cum quo non eſt teſtamenti factio.l.teſtamento.21.ff.eod.tt.

XV.Exceptio: Niſi alterius ciuitatis ciuis tutor ſit datus.reprobatur l.quæro.32.in prin.ff.d.tt. Hactenus exceptiones ſumptæ ex perſona dati tutoris, nec non eius cui tutor teſtamento datus eſt, propoſita ſunt. Sequuntur nunc alia ex alijs circumſtantijs deſumpta.

XVI.Exceptio: Niſi non perſonæ, ſed rei vel cauſæ tutor teſtamẽto ſit datus. Inſt.qui teſtam.tutores dari poſſ.§.certæ.l.certarum.12. cum duabus legibus ſequentibus.ff.de teſtam.tutela. M.I.R.lib.3.cap.12.reg.9. Huius replicatio eſt: Niſi rei Italicæ, vel Africanæ, vel ſimili tutor detur.l.ſi tamen.15.ff.d.tt.l.pupillo.27.in prin.ff.de tutorib.& curatorib. Plura de exceptione propoſita vide ĩ.cap.4.quæſt.2.except.40.

XVII. Exceptio: Niſi non in teſtamento iuſto, ſed iniuſto, vel in codicillis aut epiſtola tutor ſit datus.l.2.C.de confirmãdo tutore. M.I.R.d.cap.12.reg.3.except.1. Huius replicatio prima eſt, Quòd tutor in teſtamento iniuſto vel epiſtola datus, decreto iudicis ſit confirmãdus.d.l.2.l.qui à patre.3.ff.de confirmando tutore.l.iure.26.§.fin.cum lege ſequente.ff.de teſtamen.tutela.l.1.ibi:aut in codicillis.ff.de cõfir.tutore. M.I.R.d.except.1.repl.2. Secunda replicatio eſt: Niſi in codicillis teſtamento confirmatis tutor ſit datus.l.teſtam.3.ff.de teſtam.tutela. M.I.R.d.exc.1.repl.1.

XVIII.Exceptio: Niſi non iure datus teſtamento tutor ſit.d.l.3.M.I.R.d.reg.3.except.2. Hæc exceptio generalis recipit replicationes aliquot, quas vide ĩ.poſt 28.exceptionem.

XIX.Exceptio: Niſi ex certo tempore, vel ad certũ tempus tutor teſtamento ſit datus. reprobatur Inſt.qui teſtam.tutor.dari poſſunt.§.ad certum.l.tutor.8.§.tutorem.ff.de teſtam.tutela.l.tutores.7.in fine.ff.eod.tt. Planè admittitur in tutela datiua: de qua re vide ĩ.cap.4.quæſt.2.except.41.

XX.Exceptio: Niſi ſub conditione tutor datus ſit.reprobatur legibus ſuprà except.prox.propoſitis. Plura vide ĩ.d.except.41.

XXI.Exceptio: Niſi ſub conditione, Si volet, tutor datus ſit.reprobatur l.tutor.23.in fin.ff.d.tt.

XXII. Exceptio: Niſi ante hæredis inſtitutionem tutor ſit datus. reprobatur Inſtit. qui teſt. tutor. dari poſſunt.§.ad certum.

XXIII. Exceptio: Niſi conditio dationis defecerit, vel nōdum ſit impleta. l. tutor. 8. in prin. ff. de teſtam. tutela. Huius replicatio prima eſt: Niſi cum ſub pluribus conditionibus diſiunctim vel diuerſo tēpore adſcriptis, tutor datus eſſet, vna ſit impleta: hoc enim caſu etiam cæteris deficientibus tutor erit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt j. lib. 14. cap. 1. cond. 3. except. 11. repl. 1. Eius autem duplicatio eſt: Niſi non nouiſſima conditio ſit impleta. l. tutor. 8. §. in tutoris. ff. de teſtam. tutela. Plura de hac re vide d. repl. 1. dupl. 2. Secunda replicatio: Niſi cùm mortis teſtatoris tēpore conditio defeciſſet, poſt aliquod tempus ſit impleta. reprobatur exemplo l. tutoribus. 33. ff. d. tt.

XXIV. Exceptio: Niſi tutor poſtea tutor eſſe vetitus ſit, vel alius tutor à teſtatore ſit datus. l. tutor. 8. in prin. ff. eod. tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi ratio, ob quam alios tutores teſtator dedit, in tutoribus prius datis ceſſet. l. vlt. ff. d. tt. Secunda: Niſi prætor tutores prohibitos confirmauerit. reprobatur l. vtilitatem 10. in fine. ff. de confirmando tutore. Tertia: Niſi non euidenter conſtet, teſtatorem prius datos tutores reprobaſſe. tunc enim, quamuis poſtea alij ſint, nihilominus & priores tutores manent. l. 2. C. de teſtam. tutela.

XXV. Exceptio: Niſi teſtamentum, in quo tutor datus eſt, ruptum ſit, vel irritum factum. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm tutor datus decreto prætoris eſt confirmandus. l. iure. 26. §. fin. cum lege ſequente. ff. d. tt. l. ſi pater 31. ff. eod. tt.

XXVI. Exceptio: Niſi nemo ex teſtamento hæreditatem adierit. Hæc exceptio ſpecies eſt exceptionis præcedentis, approbaturq; l. ſi nemo. 9. ff. de teſt. tutela. & l. ſi hæreditas. 10. in prin. ff. eod. tt. M. I. R. d. cap. 12. reg. 6.

XXVII. Exceptio: Niſi Græcis verbis tutor datus ſit. reprobatur l. tutores. 8. C. d. tt.

XXVIII. Exceptio: Niſi quis ſeipſum ſua manu tutorem ſcripſerit. l. ex ſententia. 29. ff. eod. tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi euidens ſit voluntas teſtatoris volentis illum tutorem eſſe. d. l. 29. Secunda: Niſi idoneus adprobetur à prætore: tunc enim decreto eſt confirmandus. l. vxori. 18. ff. ad l. Cornel. de falſis.

Replicationes præcedentium exceptionum generales.

Hactenus propoſitæ regulæ exceptiones enumeratæ ſunt. Sed & plures huiuſmodi vide j. cap. 4. Planè iam enumeratarum exceptionū prima replicatio generalis eſt, quòd tutor teſtamento inutiliter datus, à iudice ſit confirmandus: quo facto, datio tutoris conualeſcit. de qua re vide j. quæſt. 6. Secunda: Niſi tutor in teſtamento inutiliter datus, negocijs pupillaribus ſe immiſcuerit. approbatur per ea quæ habentur j. cap. 19. quæſt. 1. except. 1. repl. 1. M. I. R. d. cap. 12. reg. 3. except. 2. repl. 1. Tertia: Niſi in teſtamento militari inutiliter tutor ſit datus. reprobatur l. impuberi. 39. ff. de adminiſtr. tutor.

II. QVI EX TESTAMENTO tutores ſint?

I. Regula: Si plures diuerſis temporibus tutores dati ſint, nouiſſima ſcriptura dati tutores erunt. l. ſi hæreditas. 10. §. 1. ff. de teſt. tutela. Cōcordant ea quæ propoſita ſunt ſ̄. quæſt. prox. except. 24. Sed et diſtinguitur exceptio propoſita ibidem.

II. Regula: Si Titio dato tutore, duo ſint eiuſdē nominis Titij, vt non appareat de quo ſenſerit teſtator, vter tutor ſit, definitur l. duo. 30. ff. d. tt.

III. Regula: De ijs qui ſatis offerunt, & ijs qui non ſatis offerunt, vide j. cap. 13. officio 1. reg. 2. except. 1.

III. QVORVM TVTORES ſint teſtamento dati?

I. Regula: Si filijs tutores dati ſunt, etiam poſthumis dati eſſe videntur. Inſt. qui teſt. tutores dari poſſunt. §. ſi quis filiabus. l. ſi quis. 5. ff. de teſtam. tutela.

II. Regula: Si filijs tutores dati ſunt, etiam filiabus dati eſſe videntur. l. ſi. quis ita. 16. in prin. ff. d. tt. l. Seruius. 122. ff. de verb. ſignificat.

III. Regula: Si filijs tutores dati ſunt, nepotib. dati eſſe nō videntur. Inſtit. qui teſtam. tutor. dari poſſunt. §. quòd ſi. l. quid ſi. 6. ff. de teſt. tutela.

IV. Regula: Si poſteris tutores dati ſint, tam filijs poſthumis quàm cæteris liberis dati videbuntur. d. l. 6. in fine. Concordat ijſdem verbis Inſt. d. §. quod ſi, in fine.

V. Regula: Si quis filio tutorem dederit, plures filios habens, omnibus dediſſe videtur. l. ſi quis ita. 16. §. 1. ff. de teſt. tutela.

VI. Regula: Si quis filijs tutorem dederit, quoſdam filios apud hoſtes habens, etiam his tutor datus videtur. d. l. 16. §. ſi quis liberis.

VII. Regula: Si quis filijs tutorem dederit, ei quem ignorat filium ſuū eſſe, vel quem putat deceſſiſſe, tutor datus non videtur. d. l. 16. §. ſi quis cum.

VIII. Regula: Si poſthumis tutor datus ſit, hiq; viuo teſtatore ſint nati: nihilominus ipſis tutor vtiliter datus eſt. d. l. 16. §. fin.

IIII. QVANDO TVTORES efficiantur?

Non niſi conditione, ſub qua dati ſunt, exiſtente, tutores efficiuntur. per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. quæſt. 1. except. 33. Huius exceptio proponitur l. Mæuia. 75. §. pater. ff. de condit. & demonſt.

V. EVENTVS TVTELAE teſtamentariæ.

I. Regula: Tutor in teſtamento datus, à teſtatore, non ab hærede proficiſcitur. l. tutores. 7. ff. de teſtam. tutela.

II. Regula: Seruus tutor teſtamento datus liber efficitur, per ea quæ dicta ſunt ſ̄. quæſt. 1. exc. 9. repl. 3. & 4. Concordat l. quæro 32. §. fin. ff. d. tt.

III. Regula: Tutores teſtamento dati ſatiſdare non cogūtur. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ habentur j. cap. 10. quæſt. 1. except. 1.

VI. DE CONFIRMANDO TVTORE teſtamentario.

I. Regula: Si tutor teſtamento inutiliter datus eſt, vel ius teſtamenti pendet, à iudice vel prætore eſt confirmandus. l. 1. ff. de confirm. tut. & l. qui tutelam. 28. §. fin. cum l. ſeq. ff. de teſt. tut. Species inutilis dationis & cauſæ propoſitæ præter in d. l. 1. propoſitas, vide ſ̄. quæſt. 1. Exceptio prima eſt: Niſi tutor teſtamento inutiliter datus, pupillo futurus ſit inutilis, idq; teſtator ignorauit. l. in confirmando. 8. cum legibus ſequentib.

quentib. ff.de confir.tutore. Secunda: Niſi facultates tutoris inutiliter dati, ſint diminutæ. d.l.1. Tertia: Niſi morum tutoris dati improbitas emerſerit, quam teſtator ignorauit.d.l.1. Quarta: Niſi inter teſtatorē & tutorē inimicitiæ exarſerint.d.l.1. Quinta: Niſi tutor inutiliter datus cum fiſco contractum damnoſum inierit.d.l.1. Sexta: Niſi teſtator voluntatem ſuam de tutore mutauerit.d.l.1.& l.ſcire oportet.21. §.ſed etſi quis.ff.de tutoribus datis. Septima: Niſi magiſtratus alios dederit tutores. l.ſi vt propoſuis. 3. C.de confir.tutore. Plures propſitæ regulæ exceptiones vide ſ̄.quæſt.1. nam eius etiam exceptio eſt d.quæſt.1.except.24. item except.12. item ʒ.cap.13. offic.1.reg.2.except.2.

II. Regula: A' quo tutor inutiliter datus confirmandus? A' Conſule.l.1. ibi: tunc & quod deficit. ff. de confirm.tutore. Item à Prætore & Proconſule.l.2. ff.eod.tt.

III. Regula: Quomodo tutor inutiliter datus, eſt confirmandus? Inquiſitio prius facienda eſt à iudice, an tutor aptus ſit & idoneus. l.tutores. 5. §.denique. ff.d.tt.l.1. §.etſi quidem, in fin. ff.d.tt. M.I.R.d.cap. 12.reg 5. Exceptio prima eſt: Niſi pater pupilli tutorē dederit.d.§.etſi quidem.l ſi filio ó ff.eod.tt.Inſt. de tutelis.§.fin.M.I.R.d.reg.5. Huius replicatio prima eſt: Niſi cauſa tutoris à patre dati mutata ſit. l. pater.4.ff.de teſt.tutela.l in confirmādo 8.cum dua. legib.ſeqq.ff.de confir.tut. Secunda: Niſi filio naturali, cui nihil relictum eſt, à patre tutor ſit datus. l. naturali.7.in princ.ff.d.tt. Sed & plures replicationes vide ſ̄.reg.1. Secunda propoſitæ regulæ exceptio videtur eſſe: Niſi mater liberis ſuis tutores dederit. ſed reprobatur l pater.4.ff.de teſtam.tutela.l.2 ff.de confir.tutore. l.credendum.5. §.fin.ff.qui petant tutores.M.I.R.d.reg.5. Tertia: Niſi ſenator tutor datus ſit. reprobatur l.in dando.18 ff.de tutoribus.

IIII. Regula: Quæ in confirmando tutore inquirenda & præſtanda, definitur l.naturali.7. §.ſi quæratur.ff.de confirman.tutore. Sed & de moribus dati inquirendum. l.ſcire oportet.21. §.cum reliquis ff. de tutoribus.

DE LEGITIMA TVTELA. Cap. III.

I. QVO IVRE SVBSISTAT legitima tutela?

SVbſiſtit lege XII.Tabularum.Inſtit.de legitima agnatorum tutela,in princ. Concordat Inſtit.de legitima patronorum tutela, in princ. l.1.in princ.ff. de legitimis tutorib.l.tutela.3.in prin.& l.legitimos. 5.in princ.ff.eod.tt.

II. RATIO legitimæ tutelæ proponitur l.1.in prin ff. de legitimis tutoribus.

III. AN ET QVIBVS LEGItima tutela competat?

I. Regula, De adgnatis. Adgnatis pupilli legitima tutela competit.l.2.C.de legit.tutela.l.1.in prin.ff.de legit.tutorib. l.inteſtato.6. in princ. ff.d.tt. Inſtit.de legit.adgnat.tutela, in prin. Declaratur regula propoſita Inſtit.d.tt. §.1. & l.ſunt autem. 7. ff. de legit. tutoribus. Exceptiones propoſitæ regulæ vide ʒ.ead. quæſtione inter exceptiones generales.

II. Regula, De cognatis. His legitima pupilli tutela non defertur.l.1.C.de legitima tutela. M.I.R.libro 3. cap.12.reg.12. Declaratur hæc regula definitione cognatorum Inſtit. de legit.adgnat. tutela. §. at qui per fœminini. Exceptio eſt: Niſi hi ſint cognati, quibus cum adgnatis hæreditas pupilli defertur. l.meminimus.15. §.quas autem perſonas. C.de legit.hæredib. Mutatur regula propoſita, ac reprobatur iure nouo Nouell.cap.118.§.enimuero.

III. Regula, De parentibus. Hi quoque ad tutelam liberorum ſuorum vocantur. Inſt.de legitima parentum tutela.l.tutela.3.§.fin. ff.de legitimis tutoribus. item Inſtit.quib modis ius patr.poteſt.ſoluitur. §.& præterea. Huius exceptio prima eſt: Niſi filius ab aliquo hæres ſit inſtitutus ſub hac conditione, Si patris poteſtate fuerit ſolutus. l.ſcire oportet. 21. §.1. ff.de tutoribus datis. Secunda: Niſi pater iterauerit nuptias. reprobatur l.generaliter.5. §.negotia. C.de ſecundis nuptijs. Planè admittitur in matre. de qua re vide ʒ.cap.prox. quæſt.2.except.21.replic.1.duplic.1. cum ſequentibus.

IIII. Regula, De fratribus pupilli à parente defuncto emancipati. Hi quoque ad tutelam vocantur. l. quo defuncto.4.ff.de legitimis tutoribus. Inſtit.de fiduciaria tutela.

V. Regula, De patrono pupilli. Hic quoque ad pupilli tutelam vocatur. Inſtit.de legit.patron.tutela. l.1.in princ.ff.de legitimis tutoribus. Huius exceptio prima: Niſi patronus non ſponte, ſed iure compulſus manumiſit. reprobatur l.tutela.3.in princ.ff.d.tt.l.1. §.penult.ff.d.tt. Secunda exceptio eſt: Niſi ſeruus ex Rubriano ſenatuſconſulto peruenerit ad libertatem. d.l.3.§.1. Tertia: Niſi ſint plures patroni. reprobatur d.l.3.§.ſi duo.

VI. Regula, De liberis patroni. His quoque tutela liberti defertur. approbatur p ea quæ propoſita ſunt ſ̄.reg.prox.in prin. Concordat Inſt.de fiduciaria tutela. §.atqui patrono. Eius exceptio prima eſt: Niſi parens patronus ſuperſit: hic enim illis præfertur. ipſo quidē iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio prima eſt: Niſi ſit Orcinus libertus. l.tutela.3.§.1.ff.de legitimis tutoribus. Altera: Niſi patronus ſit apud hoſtes. reprobatur l.1.§.ſi apud. ff.d.tt. Secunda exceptio eſt: Niſi & alij ſuperſint eiuſdem liberti patroni. Hi enim liberis defuncti patroni præferuntur. l.tutela.3. §.ſi duo.ff.de legitimis tutorib. Tertia: Niſi ex altero patrono ſuperſit filius. tunc enim nepos ex alio patrono non admittitur ad tutelam liberti.d.l.3.§.proinde ſi. Quarta: Niſi filius patroni à tutela remotus ſit, vel excuſatus. tunc enim nepos ex eo ad tutelam non admittitur. d.l.3.§.quæri.

De exceptionibus præcedentium regularum generalioribus.

Propoſitæ regulæ de legitimis tutoribus recipiunt aliquot exceptiones hic enumerandas.

I. Exceptio: Niſi parens pupilli teſtamento facto, & tutore in eo dato, deceſſerit. tūc enim tutor teſtamentarius præfertur legitimis. Inſtit.de legitima adgnat.tutela; in princ. l.inteſtato.6. in princ. ff.de legitimis tutorib.l.ſi quis.11.in princ. ibi: ſciendum eſt.

ff de teſtament.tutel.Nouell.cap.118.§.hæc autem.in fine. Huius replicatio prima eſt: Niſi teſtamento facto tutores non ſint dati. tunc enim quamuis teſtamentum factum ſit, nihilo minus legitima tutelæ eſt locus d.l.6. Concordat *Inſt.de legitima adgnat.tutela.§.quòd autem. Secunda: Niſi tutor teſtamẽto datus deceſſerit. d.§.quod autem.d.l.6. §.idem dicemus ſi tutor. item l.ſi quis.11. §.quòd ſi tutor. ff.de teſtam. tutela. Huius duplicatio eſt: Niſi pluribus tutoribus teſtamento datis, vnus non omnes deceſſerint. tunc enim ad eos qui ſuperſunt, non ad legitimum tutela pertinet. d.l.11.§.fin. Tertia replicatio videtur eſſe: Niſi tutore ſub conditione vel ex die dato, conditio nondum extiterit, vel dies nondum venerit, ſed reprobatur d.l.11.in prin. Quarta: Niſi teſtamentarius tutor excuſatus ſit, vel remotus. reprobatur d.l.11.§.1. Quinta: Niſi, cùm duobus impuberibus fratribus tutor teſtamento datus eſſet, alter ſuæ ætatis ſit factus: hoc enim caſu ei tanquam legitimo tutori videtur tutela fratris impuberis demandanda. Verùm reprobatur l.ſi tutores. 3. C.de teſtamentaria tutela. Plura de hac re vide infra cap.8.cauſa 6. Hæc de prima exceptione.*

II. Exceptio: Niſi fœmina pupilla ſit. huic enim non adgnati, ſed alij tutores iure antiquo dabantur. Quod ius antiquum mutatur, & exceptio propoſita reprobatur. l.conſtitutione.3.C.de legitima tutela.

III.Exceptio: Niſi fœmina cognata ſit, vel patrona. Nouell.cap.118.§.hæc autem.l.tutela.3. §.ſi duo. ff.de legit.tutorib. Inſt.de legit.patron.tutela. §.fin. Plura de exceptione propoſita, eiusq́ʒ replicationibus vide j.cap.prox.quæſt.2.except.21.

IIII. Exceptio: Niſi is cui à lege tutela defertur, minor ſit vigintiquinqʒ annis. Nouell.cap.118. §.hæc autem. Inſtit. de fiduciaria tutela.§.fin. Plura de hac exceptione vide j̄.cap prox. except.20. item except. 32.replic.4.

V. Exceptio: Niſi ij, quibus à lege defertur tutela, capite ſint deminuti.l.legitimos.5. §.fin. ff.de legitimis tutorib.l.2.C.de legitima tutela.Inſt.de legitima adgnat.tutela. §.fin. Declaratur exceptio propoſita Inſtit.de capitis deminutione. Replicatio prima eſt: Niſi non adgnatis, ſed cognatis deferatur legitima tutela. his enim capitis deminutio non obeſt. d.§.fin. Huius duplicatio eſt: Niſi maxima vel media capitis deminutio ſit. Inſtit.de capitis deminutione. §.quod autẽ. Altera replicatio eſt: Niſi emancipati tantùm ſint adgnati. hæc enim capitis deminutionis ſpecies non impedit tutelam.l.frater.4 C.de legitima tutela.l.ne lucrum.5.C.de curatore furioſi. Inſtit.quibus mod.tutela finitur. §.ſimili modo. l.filiusfamiliás.11. ff.de tutelæ actione.

VI.Exceptio: Niſi is cui legitima tutela defertur, inhabilis ſit.l.ſæpe.13 ff.de curatorib.furioſo. Exemplum proponitur l.agnato.10.§.fin.ff.de legitimis tutoribus. Huius exceptionis in exemplo propoſito replicatio eſt: Niſi non in totum ſurdus ſit. l.minus.11. ff.eod.tt.

VII.Exceptio: Niſi is cui legitima tutela defertur, defuncto pupillo hæres non ſit extiturus. l.Quintus.72.in princ.ff.de regul.iur. Inſtit.de legitima patronorum tutela.§.penult.& vlt.l.1.in princ.ff.de legitimis tutoribus. Huius replicatio prima eſt: Niſi fœmina intercedat.d.l.73. Inſtit.d.§.vlt. Item concordat d.l.1.§.1.& § fin. Secunda: Niſi is qui manumittere debebat, latitauit. hic enim quoad hæreditatem liberti attinet, patronus non habetur, tutelæ tamen onus ſuſtinet.d.l.1.§.penult.

VIII. Exceptio: Niſi plures ſint eiuſdem gradus, quibus tutela defertur. reprobatur l.ſi plures.9. ff.de legit.tutorib. l.ſi reliquero 8 ff.eod.tt. Inſtit.de capitis deminutione.§.fin. Nouell.cap.118. §.ſed ſi multi.

IX.Exceptio: Niſi remotioris gradus adgnatus ſit, quem alius gradu præcedit. l ſi plures. 9. ff.de legitimis tutorib.Inſtit.de capit.deminut.§.fin. Huius replicatio prima eſt: Niſi proximior adgnatus apud hoſtes ſit. reprobatur l.1. §.ſi apud hoſtes. ff.de legitimis tutoribus. Secunda: Niſi proximior mortuus ſit, vel capite deminutus. l.tutela. 3.§.penul. ff. de legitimis tutoribus. Huius duplicatio eſt: Niſi proximior apud hoſtes ſit. approbatur s̄.repl.prox. Tertia: Niſi proximior ſit excuſatus vel remotus à tutela.reprobatur d.l.3.§.quæri poteſt. Quarta: Niſi proximior fœmina ſit.l.adgnato.10.ff.de legit.tutorib.

X.Exceptio: Niſi legitimus tutor rem pupillo ſaluam fore cauere nolit. l.ſi impuberi.13.§.quamuis,in fine. ff.de tutoribus datis. Hactenus de duabus tutelæ ſpeciebus dictum eſt, de teſtamẽtaria videlicet & legitima tutela: ſupereſt tertia ſpecies, quando ſcilicet tutor à magiſtratu datur.

DE DANDO TVTORE ET curatore à magiſtratu: item de adiungendo & ſubſtituendo curatore. Cap. IIII.

PRIMO: *Quo iure à magiſtratu tutores dentur, definitur Inſtit.de Atiliano tutore.*

II. AN TVTOR À MAGIſtratu vtiliter ſit datus?

Regulariter quidem tutorem à magiſtratu dandum, datumq́ʒ regulariter vtiliter datum, præſumi dubium non eſt. verùm huius regulæ exceptiones plures ſunt, ſumptæ partim ex perſona dantis tutorem, partim ex perſona dati tutoris, partim ex perſona eius cui tutor à magiſtratu datus eſt, partim deniqʒ ex alijs huiuſmodi circumſtantijs. de quibus ordine diſpiciendum, & primũ de his exceptionibus, quæ ſumuntur ex perſona dantis tutorem.

I.Exceptio: Niſi à non competente magiſtratu tutor vel curator ſit datus. l.muto.6.§.tutoris. ff.de tutelis.l propter.23.in fin. ff.de excuſat.tutor. Pro declaratione huius exceptionis ſciendum eſt, qui ſint, vel non ſint competentes magiſtratus tutoribus dandis? Definitur autem hoc Inſtit.de Attiliano tutore.l. Titius.45. §.Romæ. ff.de excuſat.tutorum. Enumerantur item & alij, quibus tutores dandi ius eſt, l.1. ff. de tutoribus datis. De magiſtratibus municipalibus etiam proponitur l.ius dandi.3. ff.de tutoribus datis. l.quod dicis.6. C.qui dare tutores, &c.l.2.§.ſi mater. ff.ad S.C.Tertillianum. Præterea magiſtratus competens curatoribus dandis definitur Inſtit.de curatoribus.

ribus.§.dantur.M.I.R.lib.3.cap.12.reg.7. Porrò illuſtribus atq; clariſſimis qui tutores vel curatores dare poſſint & debeãt, definitur l.1.C.de tutoribus vel curatoribus illuſtrium. l.cum furioſus. 7. §.ſin autẽ teſtament. ibi: ſed ſi quidem nobilis. C.de curatore furioſo. Poſtremò furioſis qui curatores dare poſſint & debeant, definitur Inſtit.de curatoribus.§.furioſi.d.l. 7.§.ſin autem teſtam.C.de curatore furioſi. Concordat ad verbum l.de creationib. 20. §.ſin autẽ teſtam. C.de epiſcopali audientia. Hęc pro declaratione primę exceptionis ſint dicta. ſed & eius ſpecies ſunt exceptionesq; proximè ſequentes. Planè propoſitę exceptionis replicatio prima eſt: Niſi abſit magiſtratus competens: tũc enim decuriones dare tutores poſſunt. l.vbi.19.in princ ff.de tutoribus datis. Secunda: Niſi à competente magiſtratu alÿ ſit mandatum. Inſt.de Attiliano tutore. §.ſed hoc iure. ibi: vel magiſtratus iuſſu pręſidum. l.Lucius.45. §.cum in teſtamento.ff. de adminiſtr.tutor. Huius duplicatio eſt: Niſi ei ſit mandatum, qui iuriſdictionem nullam habet. l.nec mandante.8.in princ. ff.de tutoribus datis.

II.Exceptio: Niſi à magiſtratu alterius loci, quàm vnde pupillus originem ducit, tutor ſit datus. approbatur ſimul & diſtinguitur l.vnica. C.vbi petantur tutores.l.1.§.ſin ff.de tutoribus datis. M.I.R.d.reg.7. Huius replicatio prima eſt: Niſi eo loco, à cuius magiſtratu tutor datus eſt, pupilli ſint facultates. d.l.vnica. Secunda: Niſi pupillus ibi domicilium habeat. l.1.§.ſin.ff.de tutoribus datis.

III.Exceptio: Niſi is magiſtratus, cuius ſucceſſor venit, tutorem dederit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi ignorauerit ſucceſſorem veniſſe. l ſi fortè.17.ff.de officio pręſidis.

IIII.Exceptio: Niſi tutor à ſeipſo ſit datus. l.prętor.4.ff.de tutorib.datis.l prętor.4. ff.de officio prętoris.l.pręſes ff.de officio pręſidis.

V.Exceptio: Niſi à pari vel eiuſdem ordinis magiſtratu tutor datus ſit reprobatur l.vbi.19.ff.de tutoribus datis l.decreto.4 ff qui petant tutores

VI. Exceptio: Niſi à furioſo datus ſit tutor. l.nec mandante.8.§.1.ff.de tutoribus datis. Hactenus primi generis exceptiones propoſita ſunt, eę nimirum, quę ſumuntur ex perſona eius qui dedit tutorem. Sequuntur nunc exceptiones deſumptę ex perſona dati tutoris.

VII.Exceptio: Niſi tutor ſuperioris vel inferioris ordinis ſit, quàm pupillus. reprobatur l.& qui.22.ff. de tutoribus datis.l.15.§.ſcire. ff.de excuſationib.tutorum. Planè admittitur, ſi ſenator ei qui in nulla dignitate poſitus, tutor detur.d.§.ſcire.

VIII.Exceptio: Niſi ingenuus libertino tutor ſit datus.reprobatur l.pupillo.27.§.ſin ff.de tutorib.datis. Plura de hac re vide ĩ.cap.6.quęſt.1.cauſ.9.

IX. Exceptio: Niſi filius parenti curator ſit datus. reprobatur l.his qui. 12. in princ. ff.de tutoribus datis.l.1. §.ſin.ff.de curatore furioſo.l.2.& l.furioſę. 4.ff.eod.tt.

X. Exceptio: Niſi maritus vxori curator ſit datus. l.2.C.qui dare tutores.l.virum.14 ff.de curatore furioſo.Inſtit.de excuſationibus tutorum.l.ampliſſimi. C.de excuſat.tutor.

XI.Exceptio: Niſi ſponſus ſponſę tutor vel curator ſit datus.l 1. §.ſin. ff.de excuſat.tutor.

XII. Exceptio: Niſi ſocer nurui curator ſit datus. l.licet.17.C.de excuſat.tutor.l.cum proponas.3.in ſine.C.de interd.matr.inter,&c.

XIII. Exceptio: Niſi tutor datus debitor vel creditor ſit pupilli. Hęc exceptio iure antiquo reprobatur.l.neque.7. C.de excuſationib.tutor. ſed mutatur hoc ius, approbaturq; exceptio propoſita Nouell.cap. 72.in princ. vſque ad §.quia verò grauatè. M.I.R.d. cap.12. reg.17. Cuius replicatio eſt: Niſi matres filiorum tutrices vel curatrices ſint datę: his etenim propoſita exceptio nõ obſtat. Nouell.cap.94. in prin. vſq; ad §.quia verò. M.I.R.d.reg.7.except.3.

XIIII.Exceptio: Niſi is tutor ſit datus, qui nõ eſt ſuppoſitus iuriſdictioni ipſius dantis, & externus eſt.l. neq;.5.C.qui dare tutores.l.in locum.3 C.qui petant tutores.l.ius dandi.3.in ſin.ff.de tutor.datis. l.1.§.dicendum igitur ibi: qui ex eodem loco ſint ff de excuſ. tutor.l.13.§.conſequens.& §.ſin.ff.eod.tt. Huius replicatio eſt: Niſi eo loco vbi pupillus eſt, idonei tutores non inueniantur. tunc enim aliunde poſſunt peti. l.diuus Marcus.24.ff.de tutorib.datis. Concordat ad verbum l.1.§.ſi quando. ff.de magiſtr.conueniendis. item l etiam.10 ff.de tutelis.

XV Exceptio: Niſi ſeruus tutor vel curator ſit datus.l.in ſeruili.7. C.qui dare tutores.

XVI. Exceptio: Niſi ſurdus vel mutus tutor datus tus ſit.l.1.§.ſin.ff de tutel. & l.cõpluria.17. ff.eod.tt.

XVII. Exceptio: Niſi furioſus tutor ſit datus. d.l. 17. Huius replicatio eſt: Niſi furioſus ſanę mentis ſit factus.l.furioſus.11. ff.eod.tt. Concordãt ea quę propoſita ſunt ſ̃.cap.2.quęſt.1.except.10.

XVIII.Exceptio: Niſi cęcus tutor ſit datus. l.luminibus.3. C.qui dare tutores.

XIX. Exceptio: Niſi ſpado tutor ſit datus.reprobatur l.15. in princ. ff de excuſ.tutor. Vide item ĩ.cap. 6.quęſt.1. cauſ.49.

XX. Exceptio: Niſi minor vigintiquinque annis tutor vel curator ſit datus. l.nemo. 5. C.de legitima tutela. Inſt.de excuſationib.tutorum. §.item maior. Plures leges concordantes vide ſ̃. cap. prox. except. 4. Planè propoſitę exceptionis replicatio videtur eſſe in teſtamentarÿs tutoribus. de qua re vide ſ̃.capite 2.except.11.

XXI. Exceptio: Niſi fœmina tutrix vel curatrix ſit data.l.vlt ff.de tutelis. l.tutela 16. ff.eod.tt. l.ſcire.21.in prin. ff.de tutoribus datis.l.1.C.quando mulier tutelę offic. M.I.R.d.cap.12.reg.15. Huius replicatio eſt: Niſi mater vel auia liberorum ſuorum tutelam gerat. Nouell.cap.118.§.hac autem dicimus.M.I. R.d.reg.15.except.1. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi mater vel auia ſecundis nuptÿs nõ renunciauerit. d. §.hac autem dicimus.l.2. C.quãdo mulier tutelę officio fungatur.l.ſi pater.3.C.eod.tt. M.I.R.d.except. 1.replic.1. Secunda: Niſi non pręſtito iuramento mater ſecundis nuptÿs renunciauerit. approbatur quidem iure antiquo, vt ex iam propoſitis conſtat: mutatur autem & reprobatur iure nouo Nouell.cap.94. §.quia verò. Tertia duplicatio eſt: Niſi mater ad ſecundas venerit nuptias, d.§.quia verò.verſ.ſimulatq;

Nouell.cap.22.§.ad hæc,vſq; ad §.placet.l.2.ibi:nam ſi malunt.& §.fin.C.quando mulier tutel.offic.fung. M.I.R.d.except.1.repl.3. Quarta: Niſi mulier Senatuſconſulto Velleiano non renunciauerit.l.ſi pater.3. ibi: & renunciet.C.d.tt. Nouell.c.118.§.hæc autē dicimus. M.I R.d.except.1.repl.2. Quinta: Niſi teſtamentarij ſint tutores. d.§.hæc autem dicimus,in fine. l.2.§.his illud.C.quando mulier tutelæ offic.fung. l.ſi pater.3. §.ſin. C.eod.tt. Sexta: Niſi legitimi ſuperſint tutores.d.§. his illud. & d.§.fin. Mutatur ac reprobatur duplicatio hæc Nouell.cap.118.§.hæc autem dicimus. ibi:hæc enim ſi obſeruauerint. Septima duplicatio eſt: Niſi mater tutrix eſſe nolit. d.l.2.§ fin. & Nouell.cap.117.§.ſi imperfecta,in fine. Hæc de viceſimaprima exceptione.

XXII. Exceptio: Niſi miles tutor vel curator datus ſit.l.militia.4. C.qui dare tutores. Inſt.de excuſ. tutor. §.idem & in milite. Planè iure antiquo miles tutor dari poterat volens, inuitus autē excuſationem habebat. de qua re vide ĩ.cap.6.quæſt.1.cauſa 40.

XXIII. Exceptio: Niſi is qui in legatione eſt,tutor ſit datus.l ſcire oportet.21. §.eos qui. ff.de tutoribus datis.

XXIIII.Exceptio: Niſi tutor datus à parente pupilli tutor eſſe prohibitus ſit d.l.21. §.ſed etſi quis. l.vnica.C ſi contra matris voluntatem. Concordant ea quæ propoſita ſunt s̄.cap 2.quæſt.6 reg.1.except.6.

XXV. Exceptio: Niſi is qui ſeipſum ingeſſit, tutor datus ſit. l.ſcire oportet. 21. § fin. ff.de tutoribus datis. Huius replicatio eſt in matre & auia pupilli, vt conſtat ex ijs quæ dicta ſunt s̄.except.21.repl.1.

XXVI. Exceptio: Niſi is tutor datus ſit, ad quem periculum ex altero tutore pertinet. reprobatur l.Romanius.28.ff.d.tt.

XXVII.Exceptio: Niſi curialis illuſtri pupillo tutor ſit datus.l.2.C.de tutoribus illuſtrium.

XXVIII. Exceptio: Niſi abſens tutor ſit datus. reprobatur l.illud.5. cum lege ſequente. ff.de tutoribus datis.

XXIX.Exceptio: Niſi cum pupillus à matre hæres ſcriptus eſſet ſub hac conditione, Si patris poteſtate fuerit ſolutus: emancipato pater tutor ſit datus.l.ſcire oportet.21.§.1.ff.de tutorib.datis.

XXX. Exceptio: Niſi plures tutores ſint dati. reprobatur l.ſimul.23.ff de tutorib.datis. l 1. §.etſi regendis. C.de tutorib.illuſtrium. Hactenus exceptiones ſecundi generis propoſitæ ſunt, deſumptæ ex perſona dati tutoris & curatoris. Sequitur tertium genus,earum ſcilicet quæ ſumuntur ex perſonis eius,cui tutor vel curator datus eſt.

XXXI. Exceptio: Niſi puberi tutor detur. l.Seiæ. 26.ff de tutorib.datis. Planè curator puberibus rectè datur. quod replicationis loco notandum. Inſt.de curatorib.in princ.

XXXII. Exceptio: Niſi impuberi curator ſit datus l.qui habent 3.in princ.ff.de tutelis. l.curator.11. ff.de tutorib.datis.M.I.R d.cap.12.reg.19. Huius replicatio prima eſſe videtur: Niſi pupillus ſit furioſus, mutus vel ſurdus. ſed in furioſo reprobatur d.l.3. in princ.reprobatur item in ſurdo.l.muto.6 in princ.& §.ſurdo. ff.eod.tt. Secunda replicatio eſt: Niſi tutor impuberis non ſit idoneus. Inſt.de curatoribus. §.interdum.l.ſolet.13 ff.de tutelis.l.10. §.penult.ff.de excuſat.l.pietatis.6. ibi:quod ſi nihil.C.de ſuſpectis tutoribus. Tertia: Niſi tutor furioſus ſit factus.d.§.penult.l.idem Vlpianus.12. in princ. ff.eod.tt. de excuſ. Quarta: Niſi minor vigintiquinque annis tutor datus ſit.l.10. § ſi libertus. ff.de excuſat. Quinta: Niſi tutor ſolus adminiſtrationi non ſufficiat. l.propter.3. C.in quibus cauſis tutorem habenti. l.teſtamento. 11. C.de excuſat.tutor. Sexta: Niſi tutor pupillo datus prouocauerit.approbatur l.cum in vna.17.§.fin.ff.de appellationibus. Septima: Niſi tutor datus ad tempus ſe excuſet. Inſtit.de curatoribus. §.penult.l.10.§. qui primipilum.ff.de excuſationib. Inſtit.de excuſationibus. §.item qui reipubl. Octaua: Niſi inter tutorem & pupillum lis ſit: ad eam enim litem pupillo curator eſt dandus. Inſt.de author.tut.§ fin.l.2.C.de in litem dando tutore.l.ſine.5.C.eod.tt.item l.qui habent.3.§.ſi pupillus ff.de tutelis. Huius duplicatio prima eſt: Niſi alius quàm pupillus curatorem in litem petierit.d.§.ſi pupillus.& d.l.3.§.denique. Planè pupillus petere nolens, cogitur à prætore. quod approbatur ibidem. Plura de hac re vide ĩ.cap.prox.quæſt.2.reg. 2. Secunda duplicatio eſt: Niſi abſens curator in litem datus ſit.d.l.3.§.denique. Tertia: Niſi abſenti vel infanti curator in litem ſit datus.d.§.denique. Planè hoc caſu actor eſt conſtituendus. de qua re vide ĩ exc. prox.in fin.dupl.generali 3. Quarta duplicatio: Niſi non debito loco vel tempore curator in litem ſit datus.reprobatur d.l.3 §.penult. Quinta: Niſi alij quoque tutores ſint, quàm is cum quo pupillo lis eſt. l.ſi plures.24.ff.de teſtament.tutela.& l.1.C.de in litem dando tutore. Sexta: Niſi alius in litem curator ſit datus l.cum ſemel. 5. ff.de tutelis. Septima: Niſi in diuerſas lites idem curator ſit datus.reprobatur d.l.5. l.qui habent.3.§.fin.ff.d.tt.l.quod dicitur.4.in prin. & §.fin.& ff.eod.tt. Octaua: Niſi vnus in plurium locum curator datus ſit, vel contrà. reprobatur d.l.4. §.fin. Nona: Niſi tutor pupillo ſtatus controuerſiam moueat.l.idem fiet.27.§.fin.ff.de teſtam.tutela. Hæc de octaua replicatione,eiuſq; duplicationibus ſint dicta. Nona replicatio eſt: Niſi ventri curator detur.l. ventri.20.in prin.ff.de tutoribus datis. Decima: Niſi ad augmenta curator detur. l.quoties.8.§ final. ff.de adminiſtr.tut.

Duplicatio præcedentium replicationum generalis.

Hactenus propoſitæ exceptionis, quæ dicitur curatorem impuberi dari non poſſe, replicationes enumeratæ ſunt: quarum duplicatio generalis hæc eſt: Niſi actus ſolennitatem iuris deſideret, & authoritas ei quod gerit pupillus. ſit adhibenda. Ad hoc enim non curator, ſed tutor dandus l.curatorē.19 ff de author. tutor. l.cum in vna.17. § fin. ff de appellationib. l.ſine.5.in fin. C.de in litem dando tutore. Plures duplicationes vide ĩ.except.prox.in fine. Hæc de exceptione trigeſimaſecunda.

XXXIII. Exceptio: Niſi tutorem habenti,tutor datus ſit.l.tutor.10 ff.de tutoribus datis. Inſtit.de curatoribus. §.interdum. l.idem fiet. 27.in princ. ff. de teſtamen.tutela. l.cum iure.9.C.qui petant tutores.

l.ſi

l.ſi ſororis.9.C.qui dare tutores.l.1.§.quod tamen.C.de tutoribus illuſtrium. Inſtit.de Attiliano tutore, in prin.M.I.R.lib.3.cap.12.reg.18. Huius replicatio prima eſt: Niſi tutor alius appellauerit.l.2.ff.de tutorib.datis.l.cum in vna.17.§.fin.ff.de appellat. Secunda: Niſi dies aut conditio, ſub qua alius tutor datus eſt, adhuc pendeat. Inſtit.de Attiliano tutore.§.1.& l.ſi quis.11.in princ.C.de teſtamentaria tutela. Tertia: Niſi tutore alio teſtamento dato, hæreditas ex teſtamento non ſit adita.Inſtit.de Attiliano tutore.§.1.l.ſi hæreditas.10.in princ.ff.de teſtament.tutela. Quarta: Niſi alius tutor reipubl. cauſa abſit. l.in omnem.15.cum lege ſequente.ff.de tutoribus datis. Quinta: Niſi alius tutor ad hoſtes peruenerit. Inſt.de Attiliano tutore.§.ab hoſtibus.l.ſi quis.15.ff.de tutelis. Sexta: Niſi alius tutor ſeſe excuſauerit, vel remotus ſit, vel deceſſerit, vel denique ſit relegatus. l.licet.4.C.in quibus cauſis tutorem habẽti.l.in locum.3.C.qui petant tutores. l.2. in fin. C.de ſuſpectis tutorib. l.præſes.3.in fin. & l.pietatis.6.§.1. C.eod.tt.l.cum furioſus.7.§.penult. C.de curatore furioſi. l.nec ille.10.ff.de tutoribus datis. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi poſt tempus conſtitutum ſeſe excuſauerit. l.13.§.conſequens, in fine.ff.de excuſationibus. Septima replicatio eſt: Niſi alius tutor pupillo ſtatus controuerſiam moueat.l idem ſiet.27.§.fin.ff.de teſtam.tutela. Octaua: Niſi res pupilli in diuerſis prouincijs ſint ſitæ.l.propter.21.§.fin.ff.de excuſationibus.l.2.C.de excuſ.tut.l.pupillo.27.in prin.ff.de tutorib.datis. Nona: Niſi teſtator pupillo duos diuerſis temporibus tutores dederit. l.2. C.de teſtament.tutela. l.ex ſententia.29.ff.eod.tt. Decima: Niſi curator detur tutorem habenti. Hæc replicatio admittitur in quibuſdam caſibus, quos enumerauimus ſ.except.prox. Vndecima replicatio eſt: Niſi curator detur curatorem habenti.l.ventri.20.in fine.ff.de tutoribus datis. Huius duplicatio eſt: Niſi ſimpliciter, non cauſa cognita curator detur curatorem habẽti. l.curatorem.10.C.qui dare tutores.

Duplicationes præcedentium replicationum generales.

Iam enumeratarum replicationum duplicatio prima hæc videtur eſſe: Niſi pupillus plures habeat tutores. tũc enim vno ex ijs defuncto, remoto, relegato, vel reipubl.cauſa abſente, nõ videtur alius in locum eius ſubſtituendus.verùm reprobatur l.2.C.in quib.caſib.tutorẽ habenti.l.ex ſententia.19.ff.de teſtam.tutela. Secunda duplicatio generalis eſt: Niſi cauſa, ob quam tutor ſubſtitutus vel adiunctus eſt, ſit finita.approbatur per ea quæ habentur j.cap.8.cauſ.18. Tertia: Niſi alius tutor in ſuis negocijs abſens ſit, vel ob aliam aliquam cauſam tutelam gerere non poſſit, quæ excuſationem non meretur. tunc enim nec tutor neq; curator debet ſubſtitui, ſed actor periculo tutoris dari. l.curatorem.10.in fin. C.qui dare tutores.Inſt.de curatoribus.§.fin.l.ſolet.13.in fin.ff.de tutel.l.vnica.C.de actore à tutore l.decreto.23.ff.de adminſtr.tutor.vbi & aliæ cauſæ actoris conſtituendi proponuntur, abſentia ſcilicet, & infantia pupilli: quibus duobus caſibus curator ad litem pupillo conſtitui non poteſt. de quare dictum ſ.except.prox.repl.8.dupl.2.& 3.

XXXIIII.Exceptio: Niſi maiori vigintiquinque annis curator datus ſit. ipſo quidem iure ſubſiſtit. M.I.R. d.cap.12.reg.21. verùm eius replicatio prima eſt: Niſi ei qui rebus ſuis ſupereſſe non poteſt, curator detur. l.his qui.12.in prin.ff.de tutor.datis.l.2.ff.de curatoribus furioſo. Inſt.de curatorib. §. ſed & mente. Sed & propoſitæ replicationis ſpecies ſunt replicationes ſequentes. Secunda autem replicatio eſt: Niſi furioſo curator ſit datus. Inſt.de curatorib.§.furioſi. l.nec mandante.8.§.fin.ff.de tutorib.datis.l.1.C.de curatore furioſi. M.I.R.d.reg.21.except.1. Huius duplicatio prima eſt: Niſi furioſus in patris ſui ſit poteſtate.l.cum furioſus.7.in prin.C.d.tt. Secunda: Niſi ſine cauſæ cognitione curator furioſo vel ſimili ſit datus.l.obſeruare.6.ff.de curatorib.furioſo. Tertia: Niſi furioſus ſanæ mentis ſit factus. approbatur l.1.§.penult.ff.d.tt.M.I.R.d.except.1.repl.1. Hæc de ſecunda replicatione. Tertia replicatio eſt: Niſi muto, vel ſurdo, vel ei qui perpetuo morbo laborat, curator ſit datus.Inſt.de curatorib.§.ſed & mente. l.nec mandante.8.§.fin.ff.de tutor.datis. Planè ſi impubes ſit mutus vel ſurdus, non curator, ſed tutor illis dandus.quod approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ.except.32.repl.1. Quarta: Niſi prodigo curator ſit datus.l.1.ff.de curatoribus furioſo. l.his qui.12.§.fin.ff.de tutorib.datis. l.1.C.de curator.furioſi. Inſt.de curatorib.§.furioſi. M.I.R.d.except.1. Huius duplicatio prima eſt: Niſi magiſtratus illum nõ iudicet eſſe prodigum, nec ei bonis interdicat. ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius triplicatio eſt: Niſi pater in teſtamẽto filio tanquam prodigo curatorem dederit. l.ſi furioſo.16.§.his conſequens.ff.de curatoribus furioſo. Altera duplicatio eſt: Niſi prodigus ad meliorem mentem redierit.l.1.§.penult ff eod.tt. M.I.R.d.repl.1. Tertia: Niſi fœmina ſit prodiga.reprobatur l.& mulieri.15.in princ.ff.de curator.furioſo. Quinta propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi ventri curator ſit datus.l.ventri.20.in princ.ff.de tutorib.datis. & l.bonorum.8.ff.de curator.furioſo. Sexta: Niſi bonis abſentis vel debitoris curator detur. de qua re vide j. Hæc de triceſima quarta exceptione.

XXXV.Exceptio: Niſi ei qui in patris eſt poteſtate, tutor vel curator ſit datus.l.cũ furioſus 7.in princ.C.de curatore furioſi. Concordat Inſtit.de tutelis.in in prin. Huius replicatio prima eſt, quoad eas res, quæ ita ijs qui in poteſtate parentum ſunt, relinquuntur, ne parens in ijs vſumfructum, aut aliam communionem habeat. Nouell.conſt.117.§.ſi imperfecta. Secunda: Niſi pater in hoſtium ſit poteſtate. reprobatur l.muto.6.§.ei cuius.ff.de tutelis.

XXXVI.Exceptio: Niſi ei cuius pater apud hoſtes eſt, tutor vel curator ſit datus. approbatur per ea quæ iam ſunt propoſita replic.2.

XXXVII.Exceptio: Niſi ſeruo tutor vel curator ſit datus. ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius replicatio prima eſt: Niſi de ſtatu ſuo litiget.l.ei qui.17.ff.de tutorib.datis. & l.1.C.qui dare tutores. Secunda: Niſi cùm ſeruo libertas ſimul & hæreditas per fideicommiſſum relicta eſſet, inſtitutus hæreditatem adire nolit. l.ſi impuberi.13.in princ.ff.de tutorib.datis.

XXXVIII.Exceptio: Niſi abſenti tutor datus ſit.

reprobatur l.illud.5.in fine.ff.de tutoribus datis.

XXXIX. Exceptio: Niſi ignoranti & inuito curator ſit datus.reprobatur l.necnon.6.ff.de tutoribus datis.Planè admittitur in adultis minoribus vigintiquinque annis. quæ diſtinctio approbatur ſub conditione Inſt.de curatoribus.§.item inuiti. M.I.R.d.cap.12.reg.20. vbi etiam diſtinguitur.

XL. Exceptio: Niſi non perſona, ſed rei vel cauſæ tutor datus ſit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄.cap.2.quæſt.1.excep.16.Huius replicatio prima eſt: Niſi rei Italicæ, Africanæ vel ſimili tutor detur.approbatur d.except.16. Secunda: Niſi ad adeundam hæreditatem tutor ſit datus. l.impuberi.9.ff.de tutorib. datis. l.ſi impuberi.13. in princ. ff.eod.tit. l.cum in vna.17.in fine.ff.de appellationibus. Tertia: Niſi non tutor,ſed curator ſit datus.Inſtit.de curatoribus §.item inuiti. & l.non tantùm.7. ff. de tutoribus datis. Huius ſpecies eſt curator bonis datus. de quo vide infrà eod.lib.cap.vlt. Hactenus tertij generis exceptiones enumeratæ ſunt,deſumptæ ex perſona eius cui tutor vel curator eſt datus: ſequũtur reliquæ exceptiones ex alijs huiuſmodi circumſtantijs deſumptæ.

XLI. Exceptio: Niſi ex tempore vel ſub conditione tutor ſit datus. l.actus legitimi. 77. ff.de reg.iuris. l.muto.6.§.ſub conditione.ff.de tutelis. M.I.R.d.cap.12 regul.8. Huius replicatio prima eſt: Niſi ſub hac conditione, Si ſatiſdederint,tutores ſint dati.d.§.ſub conditione. Secunda: Niſi dies aut cõditio tacitè inſit, non expreſſè. d.l.77. §.nonunquam tamen. Tertia. Niſi in teſtamento tutor ex die vel ſub conditione ſit datus. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. cap.2.quæſt.1.except.19.

XLII. Exceptio: Niſi die feriato tutor datus ſit. reprobatur l.nec mandante.8. §.penult.ff.de tutorib. datis.M.I.R.lib.2.cap.1.quæſt.9.reg.1.except.5.

XLIII.Exceptio: Niſi ſine inquiſitione & cauſæ cognitione tutor vel curator ſit datus. l.obſeruare.6. ff.de curatoribus furioſo. Plura de hac re vide ſ̄.cap.2.quæſt.6.reg.3.

XLIIII.Exceptio: Niſi petitio tutoris ab eo à quo debet,non ſit facta. De hac re dicetur infrà cap.prox. quæſt.2. Sed & approbatur l.quod dicis.6.C.qui dare tutores.

XLV. Exceptio: Niſi in petitione tutoris ſit erratum. l.tutor.10. ff.de tutoribus datis. Hactenus exceptiones aduerſus dationem tutoris & curatoris ſunt propoſitæ.

III. EVENTVS ET CONSEquentia tutoris dationem.

I.Regula, De nunciando abſenti quòd tutor ſit datus,proponitur l.vlt.ff.de tutorib.datis.& l.13.§.qui autem ſuprà.ff de excuſat.tutor.

II.Regula: De excuſationibus opponendis, de cautione exigenda & ſimilibus dicetur in ſequentibus.

DE TVTORE ET CVRAtore petendo. Cap. V.

ANtequam locum hunc de cauſis tutelæ & curæ efficientibus concludamus, pauca etiam de petendo tutore & curatore nobis ſunt dicenda. Eſt enim petitio hæc cauſa, ſine qua non conſtituitur tutor vel curator.

I. CAVSAE EX QVIBVS PETItio tutorum & curatorum competit.

Si cui omnino nullus tutor eſt, vel eſt quidem, ſed ex die aut ſub conditione datus, aut reipublicæ cauſa abeſt,&c. De hiſce atq; huiuſmodi alijs cauſis vide ſ̄. cap.prox.except.32.& except.33.

II. QVIBVS PETITIO TVTOrum & curatorum competit.

I.Regula, De ipſo minore cui curator eſt dandus, Hic ſibi ipſi petet. l.2.§.curatores.ff.qui petant tutores. & l.matris.6.in fine. C.eod.tit. Huius exceptio eſt: Niſi impubes ſit.l.2.ff.de tutelis. Cuius replicatio eſt: Niſi cum inter pupillum & tutorem lis eſſet, in eam litem curator ſit petendus.l.qui habent.3.§ ſi pupillus.ff.eod.tit.

II.Regula, De alio quàm minore. Alij petitio curatoris non competit. l.2.§.fin. ff.qui petant tutores. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi minor adhuc impubes ſit. tunc enim alij, puta cognati, adfines, amici, &c.ad petitionem admittuntur.d.l.2.in princ. l.nepotibus.10.C.qui petant minores. l.ſancimus.28. §.ne autē tales.C.de admin tut. Cuius replicatio prima eſt: Niſi fœmina petat tutorem.reprobatur exemplo matris,vt oſtenſum eſt ſ̄.ead.excep in princ. item exemplo amitæ.reprobatur l.amitæ. 5. C.qui petant tutores. Secunda replicatio eſt: Niſi extraneus tutorem pupillo petat: hoc eſt, nec cognatus, nec adfinis, nec amicus parentum pupilli,nec pupilli educator. approbatur ſimul & diſtinguitur l.2.§.ſiquidem.ff.qui petant tutores. & l.q.habent.3.§.ſi pupillus.ff.de tutelis. Huius duplicatio prima eſt: Niſi quis aduerſus pupillum litem habens, admoneat eos qui tutorem petere poſſunt,nec illi petere velint: vel alij non ſint qui petere poſſint.tunc enim admittuntur ad petitionem ij qui litem habent.d.§.ſiquidem.& d.§.ſi pupillus.l. ſi filijs.4.C.qui pet.tutor.l.ſancimus.28.§.ne autem. C.de adminiſt.tutor.M.I.R.lib.3.cap.12.reg.24. Plura de duplicatione propoſita vide ſ̄.except.prox. Sed & plures propoſitæ replicationis duplicationes vide paulo inferius in replicatione generali: vbi proponuntur alij, qui non ſolùm poſſunt, ſed etiam debent pupillis tutores petere. Secunda propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi alterius interſit minorem curatorem habere, nec ſint qui petant. d.§.ne autem.l.1.C.qui petant tutores.l.admone.7.C.d.tit. Tertia exceptio eſt: Niſi furioſo curator ſit petendus. tunc enim alij, puta filius & ſimiles, ad petitionem admittuntur. l.ſi pater. 5. C.de curat. furioſi. Quartæ exceptionis loco notandum, quòd per pubertatem pupilli finita tutela, tutor teneatur admonere adoleſcentem, vt ſibi curatorem petat. l.ita autem. 4. §.ſi tutor. ff. de adminiſtr.tutor.

Replicatio propoſitarum exceptionum generalis.

Iam enumeratis exceptionibus regulariter obſtat replicatio hæc: Niſi is cui petitio tutorum competit, petere nolit. hoc enim caſu ad petendum inuitus cogi non poteſt.l.2.in prin. ibi:& hi quidem ex electione. ff.qui

ff.qui petant tutores. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi mater pupillo tutorem non petat. d.l.2.§.ſunt autem quidam. De qua re dicentur plura ĩ.quæſt.5. Secunda duplicatio eſt: Niſi libertus ſit patris pupilli. d.§. ſunt aũt quidam. & §.liberti autem. l.2.C.qui petãt tutores. Tertia: Niſi cum quis inutiliter tutor datus eſſet, & negocijs pupillaribus ſe immiſcuiſſet, poſtea errore comperto, à tutela ſe abſtineat. l.tutores.38.§. qui ſe negocijs. ff.de adminiſtr.tutor. Quarta duplicatio videtur: Niſi tutor datus ſeſe excuſet. hic enim videtur teneri ad alium tutorẽ petendum. Sed reprobatur l.qui qualitercunq;.3.ff.qui petant tutores.

Triplicatio præcedentium duplicationum generalis.

Poſtremò ſciendũ eſt, iam dictas duplicationes approbatas, in tutore quidem petendo locũ habere, non autem ſi curator puberi ſit petendus: tum quia prædictæ leges omnes in tutore tantũ loquuntur, tum quia pubes ſibi ipſi curatorem petere poſſit, vt oſtenſum ſ̄. reg.prox. tum denique quia illud expreſſè cauetur de matre l.1.ff.qui pet.tutor. de quo ĩ.quæſt.5.reg.3.

II. APVD quem petitio tutorum & curatorũ competat, definitur p̄ ea quæ propoſita ſunt ſ̄. cap.prox. quæſt.2.except.1.

IIII. QVANDO PETITIO propoſita competat?

Omni die competit. l.nec mandante.8.§.dari.ff.de tutoribus datis.

V. EVENTVS PETITIOnis tutorum.

I. Regula: Si quis ius petendi tutorũ nõ habens, tutorem petierit: periculum ex eo quod geſtum erit, ſuſtinet. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄.quæſt. 2.reg.2. in princ.

II. Regula: Si libertus ius petendi habens, tutorem pupillo non petierit, punitur. l.2.§.ſunt autem. & §. liberti.ff.qui petant tutores.

III. Regula: Si mater filio tutorem non petierit, hæreditate eius priuatur. d.§. ſunt autem. & §.quæ autem. Inſt.de S.C.Tertylliano.§.penult. l.2.§.ſi mater. ff.ad S.C.Tertyll. M.I.R.d.cap.12 reg 23. Exceptio prima eſt: Niſi filius impubes tutores habeat. l. cùm iure. 9. C.qui petant tutores. Huius replicatio prima eſt: Niſi tutores quos pupillus habuit, excuſati ſint, vel remoti, vel mortui. approbatur per ea quæ propoſita ſunt paulo ſuperius ead.reg. in princ. l.2.§. non ſolùm autem. ibi: igitur ſi fortè. & §.idoneos, in fine. ff.ad S.C.Tertyllianum. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi non omnes excuſati vel remoti ſunt. l.credendum eſt.5.§.1.ff.qui petant tutores. l.2.§.quid ergo ſi non fuerint. ff.ad S.C.Tertyll. Huius triplicatio eſt: Niſi reliqui adminiſtrationi tutelæ non ſufficiant. d. l.5.§.1.& d.§.quid ergo. Secũda propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi non rectè tutores teſtamento ſint dati. l.credendum.5.in princ.ff.qui petant tutores. Tertia: Niſi decretum ſit, vt alius tutor adiungatur. d.l.5.§.ſed ſi ſuſpecto. Quarta: Niſi tutor qui eſt, latitet vel ſuſpectus ſit. reprobatur l.2.§.ſed quod diximus. ff.ad S.C.Tertyll. l.credendum 5.§.quæ autẽ. ff.qui petant tutores. Quinta: Niſi mater non compellat tutorem, vt ſe tutelæ miſceat. l.2.§.quid ſi nõ. ff.ad S.C.Tertyll. Hæc de prima propoſitæ regulæ exceptione. Secunda exceptio eſt: Niſi mater filio tutores petierit. ipſo quidem iure ſubſiſtit: M.I.R.d.reg. 23.except.1. verùm eius replicatio prima eſt: Niſi eos petierit, qui ſe excuſare poſſunt. d.l.2.§.non ſolùm. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi non data opera petierit. d.§.non ſolùm. Altera: Niſi tutor excuſatione omiſſa, tutelam ſuſceperit. d.§.non ſolùm. Secunda replicatio eſt: Niſi minus habiles minusq́; idoneos tutores petierit. d.§.nõ ſolùm. & l.2.§.ſunt autem. ibi: nec ſolùm ſi non. ff.qui petant tutores. Huius duplicatio prima eſſe videtur: Niſi prætor tutorẽ petitum probauerit. quæ tamen per d.§.n ſolùm, reprobatur. Secunda: Niſi facultatibus idonei ſint, quamuis non morib. d.l.2.§.idoneos.ff.ad S.C.Tertyll. & l.credendum.5.§.quæ autem. ibi: ſatisq́; eſt eam. ff.qui petãt tutores. Tertia replicatio eſt: Niſi mater admonita & compulſa petijt. l.2.§.quid ergo ſi petijt. ff.ad S.C. Tertyllianum. Quarta: Niſi à non competente iudice petijt. d.l.2.§.ſi mater. Plura de hac re vide ſ̄. capite prox.quæſt.2.except.1. Quinta replicatio: Niſi non confeſtim, nec intra annum petierit. d.l.2.§.confeſtim. M.I.R.d.except.1.repl.1. Hæc de ſecunda exceptione, eiusq́; replicationibus ſint dicta. Tertia exceptio eſt: Niſi mater ex iuſtis cauſis impedita, petere non potuerit. approbatur ſimul & diſtinguitur d.§. confeſtim. Eiusq́; ſpecies ſunt exceptiones proximè ſequentes. Quarta exceptio eſt: Niſi mater prætoris copiam non habuerit. d.§.confeſtim. Cuius replicatio eſt: Niſi alterius magiſtratus, q̃ tutores dare poſſit, copiam habeat. l.2.§.ſi mater. ff.ad S.C.Tertyll. Quinta exceptio eſt: Niſi mater caſu fortuito ſit impedita. approbatur exemplo l.cũ a matribus.8.C.qui petant tut. Sexta: Niſi pater pupilli tutorem ei peti prohibuerit. l.2.§.pen.ff.ad S.C.Tertyll. Planè eius replicatio eſt: Niſi ipſa ex voluntate patris tutelam non legitimè adminiſtret. d.l.2.§.quid ſi pater. ff.ad S.C.Tertyll. Septima exceptio eſt: Niſi mater filiorum tutelam gerat. ipſo quidem iure ſubſiſtit: M.I.R. d.reg.23. except.2. verùm eius replicatio prima eſt: Niſi non legitimè tutelam adminiſtret. d.§.quid ſi pater. Altera: Niſi mater nuptias iterauerit. l.omnem. 6.C.ad S.C.Tertyll. M.I.R.d.except.2.repl.1. Octaua exceptio eſt: Niſi mater abſens, ab alijs in petitione tutorũ ſit præuenta. l.2.§.quid ſi pater. ibi: ſed ſi fortè. ff.ad S.C.Tertyllianum. Nona: Niſi morte filij impuberis præuenta non petijt. d.l.2.§.confeſtim, in fine. M.I.R.d.reg.23.except.3. Decima: Niſi non tutorem, ſed curatorem non petierit. l.1.ff.qui petant tutores. l.matris.6.C.eod.tit. Huius replicatio prima eſt: Niſi impuberi curatorẽ non petierit. d.l.1. Concordat l.2.§.ſi mater.verſ.quid ſi curatores. ff.ad S.C.Tertyllianum. Secunda: Niſi furioſo non petierit curatorẽ. d.§.ſi mater.verſ.quid ſi furioſo. Vndecima exceptio eſt: Niſi penitus egenis filijs, & qui non ſunt ſoluendo, non petijt tutores. d.§.ſi mater. verſic. quod ſi penitus. d.l.2.§.tractari, in fine. & §.penult. Duodecima: Niſi non filijs, ſed filiabus, vel nepotibus tutores non petijt. reprobatur d.§.ſi mater. verſ. filijs autem. Decimtertia: Niſi poſthumo, vel bonis eius qui in vtero eſt, non petijt tutores. reprobatur d.

§.ſi mater.verſ.quid ſi cum. Decimaquarta: Niſi impubes filius apud hoſtes ſit. reprobatur d.verſ.quid ſi cum. Decimaquinta: Niſi furioſo non petierit. reprobatur d.§.ſi mater. verſ.quid ſi furioſo. Decimaſexta: Niſi nō legitimis, ſed naturalibus filijs tutores non petierit. reprobatur l.matres. 9. C.qui petant tutores vel cur. Decimaſeptima: Niſi iuris ignorantia lapſa, non petijt. reprobatur d.l.9. Decimaoctaua: Niſi mater non petens ſit minor vigintiquinque annis. l. 2. C.ſi aduerſus delictum ſuum. Decimanona: Niſi ob id non petierit tutores, quòd pupillo amplum legatum relictum erat ſub hac conditione, Si tutores non habuerit. l.2.§.tractari.ff.ad S.C.Tertyll. Viceſima: Niſi filius pubes deceſſerit. l.matres.3.C.ad S.C.Tertyllianum. Viceſimaſeptima: Niſi mater filio impuberi defuncto, non ab inteſtato, ſed ex pupillari ſubſtitutione ſuccedat. reprobatur l.omnem 6. C.d.tt. Viceſimaſecunda exceptio eſt: Niſi mater fideicommiſſum à filio ſibi relictum petat, non filij hereditatem. hoc enim caſu exceptio non petiti tutoris ei non obſtat. l.credendum.5.§ hac autem ff.qui petant tutores. Hæc de petendo tutore & curatore, nec non de alijs tutelæ & curæ cauſis efficientibus ſint dicta. Sequuntur nunc cauſæ tutelæ & curæ corrūpentes, ſeu eæ ex quibus tutela & cura finitur. Inter quas numeratur excuſatio à tutela, item ſuſpecti remotio. quod approbatur Inſtit.quib.mod.tutel.finitur.§.fin.

DE EXCVSATIONIBVS tutorum vel curatorum.

Cap. VI.

PRimùm igitur de excuſationibus tutorum dicetur, hinc de poſtulatione & remotione ſuſpecti, poſtremò de reliquis huiuſmodi cauſis tutelæ & curæ corrumpentibus.

1. CAVSAE EX QVIBVS excuſatio competit.

I. Cauſa eſt, numerus liberorum. Quæ approbatur Inſt.de excuſ.tut.in princ.l.2.§.remittit ff.de excuſ.tut. item l.1. C.qui numero liberorum. Exceptio prima: Niſi liberi non ſint in poteſtate. reprobatur Inſt. d.tt.in prin. Concordat d.§.remittit. Secunda exceptio eſt: Niſi liberi nō ſint legitimi. d.§.remittit. Tertia: Niſi adoptiui ſint liberi. Inſtit.de excuſ.tutor. in prin. Quarta: Niſi liberi ſint alij in adoptionem dati. reprobatur Inſtit.d.loco. Quinta: Niſi non filij, ſed filiæ vel nepotes ſint. reprobatur ſub conditione Inſt. d.tt.§. item nepotes. Concordat l.2. §. non ſolùm.ff. de excuſ.tut. Planè admittitur primùm, ſi nepotes nō ex filio, ſed filia ſint nati: deinde, ſi pater nepotum adhuc viuat: tertiò admittitur in eo, quòd duo, tres, vel quatuor nepotes ex vno filio pro vno computantur. quæ omnia ex iam propoſitis conſtant. Sed & ſecundæ diſtinctioni concordat l.2.in fin.C.qui numero liberorū. Sexta exceptio eſt: Niſi liberi mortui ſint. hi enim ad excuſationem non proſunt. Inſt.de excuſ.tut.§.filij autem.l.2.§.remittit. ibi: oportet autē. ff. d.tt.& l.2.in princ. C.qui numero liberorum. Huius replicatio prima eſt: Niſi poſt excuſationem propoſitam ſint mortui. d.§.remittit. Secunda: Niſi in bello liberi ſint amiſſi. Inſt.d.tt.§.ſed ſi in bello. Cuius duplicatio eſt: Niſi extra aciem liberi ſint amiſſi. d.§. ſed ſi in bello. Concordat l.bello.18.ff.de excuſat. Septima propoſita cauſæ exceptio eſt: Niſi liberi tempore creationis nondum fuerint nati. l.2. §.remittit. ibi: qui autem. & §.munerum. ff.de excuſat. Octaua: Niſi pater filio tutor vel curator detur. l.amiciſſimos.36.§.fin.ff.de excuſat. Nona: Niſi non tutor, ſed curator furioſo vel muto ſit datus. reprobatur l.Titio.45.§.ſi à prætore.ff.de excuſ.

II. Cauſa, De triplici tutela. Triplex quoque tutela excuſationem præſtat ab alijs. Inſt.de excuſ.tutorum. §.item tria. l.2. §.fin. ff.de excuſat. item l.vnica. C. qui numero tutelarum. Exceptio prima eſt: Niſi quaſdam ex tribus tutelis adfectauerit. elicitur ex Inſtit.d.§.item tria. Concordat l.15. § quandoque ff.de excuſat. Secunda exceptio eſt: Niſi parens liberorum ſuorum tutelam gerat. reprobatur d.l.15. §.item Vlpianus. Tertia: Niſi libertus patroni liberis tutor ſit datus. l.14.§.fin ff.de excuſat.tutor. Quarta: Niſi non tres tutelas, ſed curas gerat. reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.ead.cauſ.in prin. Quinta: Niſi inter tres curas connumeretur etiā cura reipublicæ. l.15.§.ratiocinatio.ff.de excuſationib. Sexta: Niſi periculo tantùm alterius tutela ſit obnoxius, vel tutor tantùm honorarius. d.l.15.§.ſi ciuitatis. Planè exceptionis huius replicationem vide j. except.13. replic.5. Septima exceptio eſt: Niſi eiuſdem pupilli diuerſa bona adminiſtret. l.iuriſperitos.30.§.cum oriundus. ff.de excuſat. Octaua: Niſi plurium tutelam gerat, quibus vnum idemque patrimonium eſt. l. tria onera. 3.ff.de excuſ.tutor. Inſtit.d.tt.§.item tria onera. & l.ſi is.31. § fin.ff.d.tt. Huius replicatio eſt: Niſi inter pupillos patrimonium diuidatur. tunc enim habetur pro duabus vel pluribus tutelis. d.§.fin. Nona exceptio: Niſi vna tutela per appellationem ſit ſuſpenſa. reprobatur l.diximus.4.in prin.ff.de excuſ. Decima: Niſi pupilli vnius vel alterius tutelæ pubertati proximi ſint. l.non tantùm.17.in princ. ff.de excuſat. Vndecima: Niſi vna aut altera tutela ſit finita. l.vnica. §.finito. C.qui numero tut. Inſt.de excuſ.tut.§.item tria onera. ibi: quamdiu adminiſtrantur. l.2.§.fin.ff.d.tt. Huius replicatio prima: Niſi nondū tutelæ finitæ ratio reddita ſit. reprobatur d.l.vnica. § finito. Altera: Niſi vna ex tribus finita, duæ aliæ offerantur. tunc enim non niſi ad vnam cogi poteſt. approbatur & declaratur per ea quæ habentur j.excep. 13.repl.1. Duodecima exceptio eſt: Niſi pupillum hereditate paterna tutor abſtinuerit. tūc enim eius tutela habetur pro finita. l.ſi is.31.§.& eū qui. ff.de excuſ. Decimatertia: Niſi numerus tutelarū ternarius non ſit perfectus. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.ead.cauſ. in prin. Eius autem replicatio prima eſt: Niſi duas tutelas habenti, poſtea aliæ duæ offerantur. tunc enim priore poſtea allata admiſſa, alteram poſteriore loco oblatam ſuſcipere non cogitur. l. ſi duas. 6. in princ.ff.de excuſ. & l.ſi is.31.in princ. vſque ad §.& eum.ff.d.tt. Secūda: Niſi vna vel duæ tutelæ, quas habet ſolas, ita diffuſæ & negocioſæ ſint, vt vix illis ſufficiat. d.l.31.§.fin. Tertia: Niſi vnius tutela plures habeat pupillos. reprobatur d.§.fin. Quarta: Niſi vna tutela patrimonia habeat in diuerſis prouincijs ſita. re-

probatur

probatur per ea quæ dicta ſunt ſ̄.except.7. Quinta: Niſi cum ad tutelam vocatus, haberet tantùm vnam aut alteram tutelam, vel nullam, pater eius vel filius, aut frater qui in eiuſdem eſt poteſtate, habeat reliquis, ita vt illis computatis ſuppleatur ternarius tutelarum numerus. l.tria onera.5.ff.de excuſat.l.diximus.4 §.ſi pater.ff d.tt. Huius duplicatio prima eſt: Niſi filius vel frater non ſint in eiuſdem poteſtate. d. §.ſi pater. Altera: Niſi filius ſine voluntate patris tutelam ſuſceperit.d.l.5. Sexta replicatio eſt: Niſi is q. vnam ſaltem aut alterã tutelam habet, aliarũ quoq; periculum ſuſtineat. ipſo quidem iure reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄.except.6. Admittitur tamen in patre & filijs, vt iam replic.prox.eſt oſtenſum. Hæc de ſecunda cauſa.

III. Cauſa eſt, ſenectus. quæ approbatur Inſtit.de excuſ.§.item maior.l.2.in prin.ff d.tt.l.vnica.C.qui ætate ſe excuſant. Huius exceptio eſt: Niſi minor ſit ſeptuaginta annis. quæ ex iam propoſitis conſtat.

IIII. Cauſa: Si minor ſit vigintiquinque annis is cui tutela defertur. l.non ſolùm.10. §.ſi libertus.ff.de excuſat. Planè hodie minor vigintiquinque annis etiam ſine excuſatione inutiliter tutor datur. de qua re vide ſ̄.cap.4.quæſt.2.except.20.

V. Cauſa: Si tutor datus, aduerſa valetudine laboret. Inſtit.de excuſationib.§.item propter.l.vnica.C. qui morbo ſe excuſant. & l.10. §.fin. cum duabus legibus ſequentib. ff.de excuſat. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi talis ſit valetudo, in qua ſuis rebus ſupereſſe poßit. d.§.fin. Secunda: Niſi ante aduerſam valetudinem ſit datus. reprobatur l.& non tantùm. 11.ff.de excuſationibus. Concordat l.poſt ſuſceptam. 40.in princ.ff.eod tt. Tertia: Niſi aduerſa valetudo non ſit perpetua, ſed temporaria. d.l.10. § penult. & l.idem Vlpianus. 12. ff.eod.tt. Huius exemplum eſt, ſi tutor furioſus ſit factus: qui furor intermittit. quod proponitur in legibus ſ̄.capite 4.quæſt.2. except.32. replic.3.annotatis. Quarta exceptio: Niſi ob oculum tantùm amiſſum quis velit excuſari. l frater.9. C.de excuſat.tutor.

VI. Cauſa: Si literas neſciat. Inſt.de excuſ.tut. §. ſimiliter. Huius exceptio eſt: Niſi expers negociorum non ſit.l.6.§.fin.ff.eod.tt.

VII. Cauſa: Si humilis vel ruſticus ſit. approbatur certo modo d.l.6.§.penult.

VIII. Cauſa: Si pauper ſit. Inſt.de excuſ. §.ſed & propter. l.paupertas.7. ff.d.tt. item l.poſt ſuſceptam. 40.in fin.ff.eod.tt.

IX. Cauſa: Si ingenuus libertino tutor detur.l.1.§. dicendum.ff.de excuſ.tutor.l.pupillo.27.§.final.ff.de tutoribus datis. Huius exceptio prima eſt: Niſi ſeſe non excuſauerit. ex legibus iam propoſitis conſtat. Secunda: Niſi non intra legitimum tempus excuſationem propoſuerit.l.excuſationis.3. C.de excuſ.tut. Plura de hac & præcedente exceptione vide ī.inter exceptiones generales.ead.quæſt. Tertia exceptio eſt: Niſi pupillus libertus ius aureorum annulorũ habeat. l.cum ex.44.in princ.ff.de excuſat. Quarta: Niſi ex liberto ingenuus factus ſit, impetrato iure annulorũ. reprobatur d.l.44.

X. Cauſa: Si ſenator ei qui in nulla dignitate poſitus eſt, tutor datus ſit. De hac cauſa vide ſ̄. cap.4. quæſt.2.except.7.in fine.

XI. Cauſa: Si tutor datus debitor vel creditor ſit pupilli. De hac cauſa dictum ſ̄.cap.4.q.2.exc.13.

XII. Cauſa: Si quis tutelam alicuius geßit, à cura eius excuſatur. Inſt.de excuſ.tut.§.qui tutelam.l.curator.20.C.de excuſ.tutor. Exceptio prima eſt: Niſi intra legitimum tempus excuſatio non fuerit propoſita.d.l.20. À quo die autem incipiat currere tempus legitimum, definitur l.Caius.16. ff.de excuſ.tut. Secunda exceptio videtur eſſe: Niſi teſtator tutorem in teſtamento datum, eundem & curatorem eſſe voluerit. ſed reprobatur d.l.16. & Inſtit.d.§.qui tutelam. Tertia eſt: Niſi libertus liberorum patroni ſui tutelam geſſerit. hic enim à cura eorum ob hoc non excuſatur. l.libertos.5.C.de excuſ.tut. Plura de hac exceptione vide ſ̄.eod.cap inter exceptiones generales.

XIII. Cauſa: Si tutor datus, alia ratione eiuſdem tutelæ periculo ſit obnoxius. reprobatur l.penult. ff. de tutoribus datis.

XIIII. Cauſa: Si litem cum pupillo vel adulto habet. reprobatur Inſtit.de excuſ.tutor. §.item propter litem. & l propter.21.in prin.ff.eod tt. Planè admittitur cauſa propoſita, primùm quidem, ſi de omnibus bonis, aut maxima bonorum parte inter nominatum & pupillum controuerſia ſit. quæ diſtinctio ex iam propoſitis conſtat. Deinde admittitur, ſi de hæreditate controuerſia ſit. Inſtit.d.§.item propter, in verbo, Vel hæreditate. Cui concordat l.ſi pupillum.20. ff.de excuſationib. item l ſi vt.16. C.eod.tt. Tertiò admittitur, ſi ſtatus controuerſia ſit. l.6. §.amplius.ff.d.tt. Hæc de iure quo cauſa ꝓpoſita reprobatur ſint dicta. Planè iure nouo cauſa propoſita videtur approbari: cum nec debitor, nec creditor pupilli, etiam volens ei tutor dari poßit, ſecundùm ea quæ propoſita ſunt ſ̄. cap.4.quæſt.2.except.13.

XV. Cauſa: Si aduerſus matrem pupilli actionem habeat. reprobatur l inuſitatum.19. C.de excuſ.tut.

XVI. Cauſa: Si tutor datus, inimicitias capitales cum patre pupillorum exercuit. Inſt.de excuſ.tutor. §.inimicitiæ. Concordat l.6. § dat remißionem.ff.d. tt. M.I.R.lib.3.cap.12.reg.26. Exceptio prima eſt: Niſi inimicitiæ non fuerint capitales. quæ conſtat ex Inſtit. d. §.inimicitiæ. ibi: ſi capitales fuerunt. item ex d. §. dat remißionem. Secunda: Niſi inimicitiæ fuerint reconciliatæ.d.§.inimicitiæ. Tertia: Niſi in teſtamento tutor datus ſit.d.§.dat remißionem. Huius replicatio prima eſt: Niſi poſt teſtamẽtum factum inimicitiæ interuenerint.d.§.dat remißionẽ. Secunda: Niſi ob inimicitias in teſtamento tutor datus ſit. d.§.dat remißionem. De qua re vide ī.cauſa prox.

XVII. Cauſa: Si ꝓpter inimicitias tutor datus ſit. d.§.dat remiß. Inſtit.de excuſ.tut. §.item ſi propter.

XVIII. Cauſa: Si propterea tutor nominatus eſt, vt metu creationis, pecunia data, ſe redimat. l.ſeueriter.14.C.de excuſ.tutor.

XIX. Cauſa: Si patri pupillorum ignotus fuit. reprobatur Inſtit.de excuſ.tut.§.non eſſe. & l.15.§.qui dixerit.ff.eod.tt.

XX. Cauſa: Si controuerſiam ſtatus à patre pupillorum paſſus eſt. Inſt.de excuſ.tutor.

XXI. Cauſa: Si res cum pupillo communes habet. reprobatur l. quod res. 21. C. de excuſ. tut.

XXII. Cauſa: Si pupilli nomine actiones aduerſus cognatos ſuos ſint mouẽdæ. l. humanitatis. 23. C. d. tt.

XXIII. Cauſa: Si pupilli bona in alio loco ſita ſint, quàm in quo tutor datus domicilium habet, ab illorum adminiſtratione excuſatur. l. non ſolùm. 10. §. & qui in teſtamento. ff. de excuſat. l. illud. 19. l. propter. 21. §. pen. & vlt. l. vlt. § vlt. ff. d. tt. l. 2. C. de excuſ. tut. l. teſtamento. 11. C. eod. tt. l. idem Vlpianus. 12. §. fin. ff. de excuſ. & l. tutores. 38. §. patruus. ff. de adminiſtr. tut. Vide item plura de cauſa propoſita ſ. capite 4. quæſt. 2. except. 14. item j. cap. 13. offic. 17.

XXIIII. Cauſa: Si pupillus nil niſi nudam rerum proprietatem habeat, vſufructu penes aliũ ſubſiſtente. reprobatur l. tutores. 18. in fin. C. de excuſ. tut.

XXV. Cauſa: Si poteſtatem aliquam habeat tutor nominatus, vel in dignitate ac magiſtratu poſitus eſt. Inſt. de excuſ. tt. §. & qui poteſtatem. l. 6. §. Vlpianus quoq; ff. eod. tt. Exceptio prima eſt: Niſi ædilis ſit. hic enim non eſt excuſatus. l. non tantùm. 17. §. is qui. ff. eod. tt. Secunda: Niſi antequam magiſtratum iniret, tutor datus ſit. d. §. is qui. l. propter. 23. in prin. ff. d. tt. Inſt. de excuſ. tutor. §. & qui poteſtatem. ibi: ſed ſuſceptam. Huius replicatio eſt: Niſi cùm quis tutor eſſet pupilli in nulla dignitate poſiti, poſtea ſenator ſit factus. l. 15. §. ſcire oportet. ibi: ſi autem quis. ff. d. tt. Tertia exceptio eſt: Niſi ad tutelam vocetur eius, qui in dignitate aliqua poſitus eſt. d. §. ſcire oportet. Quarta: Niſi magiſtratus municipalis ſit. l. propter. 23. in prin. ff. d. tt. Diuerſum conſtituitur in magiſtratibus ciuitatum, l. 6. §. Vlpianus quoq;, in fin. ff. d. tt.

XXVI. Cauſa: Si res principis vel fiſci adminiſtret. l. adminiſtrantes. 41. in prin. ff. de excuſat. item Inſt. d. tt. §. item diuus. Huius ſpecies ſequuntur.

XXVII. Cauſa, De eo cui princeps curam alicuius rei iniunxit, proponitur l. geometer. 22. ff. de excuſat.

XXVIII. Cauſa, De præfectis annonæ & vigilum, l. adminiſtrantes. 41. in princ. ff. d. tt.

XXIX. Cauſa, De exactoribus tributorum. l. exactores. 10. C. de excuſ. tutor.

XXX. Cauſa, De colono patrimoniali, l. vlt. C. qui dare tutores. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi non patrimonialis colonus ſit, ſed conductor rerũ fiſcalium. l. coloni. 8. C. de excuſat. tutor.

XXXI. Cauſa, De ſilentiarijs, habetur l. vlt. C. de excuſ. tut. Concordat l. 5. §. ad hæc. C. de ſilentiarijs.

XXXII. Cauſa, De conductoribus vectigalium, reprobatur l. 15. §. qui vectigalia. ff. de excuſationibus.

XXXIII. Cauſa, De menſoribus frumentarijs, approbatur l. menſores. 26. ff. de excuſ. tutor.

XXXIIII. Cauſa, De eo qui immunitatem habet ciuilium & publicorum munerum, reprobatur l. 15. §. qui accepit. ff. de excuſationibus. Concordat l. non tantùm. 17. §. non omnia. ff. eod. tt. Contradicit d. l. 17. § eos qui.

XXXV. Cauſa, De inquilinis caſtrorum, approbatur d. l. 17. § fin.

XXXVI. Cauſa, De nauicularijs, approbatur l. excuſationem. 24. ff. de excuſat. tutor. Prima propoſitæ cauſæ exceptio eſt, Quòd in minoribus ſui corporis officijs obligentur. d. l. 24. Vide plura j. inter except. generales. Secunda: Niſi domini nauium, non ipſi nauicularij excuſatione vti velint. l. non tantùm. 17. §. penult. ff. d. tt.

XXXVII. Cauſa, De librarijs & calculatoribus, reprobatur l. 15. §. neq; librarios. ff. de excuſationib.

XXXVIII. Cauſa, De eo, qui reipublicæ cauſa abeſt, approbatur Inſtit. de excuſat. tutor. §. item qui reipubl. Exceptio prima eſt: Niſi tutor datus ſit, antequam reipubl. cauſa abeſſe cœperit. reprobatur d. §. item qui. & l. 1. C. ſi tutor reipubl. cauſa. Secunda: Niſi reipubl. cauſa abeſſe deſierit. l. 1. C. in quibus caſibus tutorem habenti. l. cum ex oratione. 44. in princ. ibi: exemplo eo quo placuit. ff. de excuſ. tutor. l. 1. C. de profeſſ. & medicis. Huius replicatio eſt: Niſi annus, ex quo reipubl. cauſa abeſſe deſiit, nondum exceſſerit. d. l. 44. l. 2. C. ſi tutor reipubl. cauſa. l. non ſolùm. 10. in princ. ff. de excuſ. Declaratur hæc replicatio l. tempus. 4. ff. de vacat. & excuſ. munerum. & l. non ſolùm. 10. §. 1. ff. de excuſ. tut. Propoſitæ replicationis duplicatio prima eſt: Niſi reuerſus non ad nouam tutelam vocetur, ſed priſtinam recipiat: tunc enim anni vacationem nõ habet. Inſt. de excuſ. tutor. §. item qui reipublicæ. ibi: nam nec anni. Concordat d. l. 10. in princ. ff. de excuſat. tutor. Huius triplicatio eſt: Niſi ita in teſtamento tutor ſcriptus ſit: Titius tutor eſto: cum reipubl. cauſa abierit, tutor ne eſto: cum redierit, tutor eſto. Hoc enim caſu reuerſus ad nouam tutelam redire videtur. approbatur & diſtinguitur l. Titius. 45. in princ. vſq; ad §. ſi à prætore. ff. de excuſationibus. Secunda duplicatio videtur eſſe: Niſi non compleuerit conſuetũ tempus militiæ in publicis neceſſitatib. ſed reprobatur d. l. 10. in princ. Tertia exceptio eſt: Niſi non coactus reipubl. cauſa abſit, ſed volens. l. qui libera. 14. ff. de legationibus.

XXXIX. Cauſa, De comitibus eorum qui reipubl. cauſa abſunt, approbatur l. adminiſtrantes. 41. §. eorum. ff. de excuſationibus.

XL. Cauſa, De militibus, iure antiquo approbatur l. ſed &. 8. in princ. ff. de excuſat. Exceptio prima eſt: Niſi filio militis miles tutor ſit datus. d. l. 8. Huius replicatio prima eſt: Niſi adhuc militent, vel annus à tempore miſſionis nondum exceſſerit. tunc enim & militum filijs tutores dati excuſantur. d. l. 8. l. non ſolùm. 10. in princ. ff. eod. tt. Secunda: Niſi non filio, ſed nepoti militis, miles tutor ſit datus. d. l. 8. Tertia: Niſi tribunus in cohortibus prætorijs permilitauerit. l. ſi tribunus. 9. ff. de excuſat. Quarta replicatio proponitur & reprobatur l. ſed &. 8. §. quæſitum eſt, in fine. ff. de excuſat. Plures replicationes vide j. cauſa prox. except. 1. Secunda propoſitæ cauſæ exceptio eſt: Niſi milites ignominioſè ſint dimiſſi. d. l. 8. §. qui verò. & §. qui autem ff. de excuſat. Huius replicatio eſt: Niſi vrbica tutela militi ignominioſè dimiſſo deferatur. d. l. 8. §. ſed ignominia miſſi. Tertia exceptio eſt: Niſi amplius non militent. d. l. 8. §. q. olim. Huius replicatio prima eſt: Niſi veteranus ſit, vel militiæ tempus conſuetum impleuerit. approbatur j. cauſa prox. Secunda: Niſi viceſimum militiæ annum exceſſerit. d. l. 8. §. quandoque. & l. 1. C. de excuſ. veteranorũ. Tertia replicatio eſt, Quod quamuis amplius non militent, &

ob id perpetuam excuſationem non habeant, tamẽ ad tempus excuſentur. approbatur ſimul & declaratur d.§.quandoq;. Sed & diſtinguitur hoc modo: Niſi infra quinque annos dimiſſus fuerit. Quæ diſtinctio ſeu duplicatio approbatur d.§.quandoq;. Planè hic quoque, tanquam is qui reipubl.cauſa abfuit, annum habet. l.non ſolum.10.§.annus.ff.d.tt. Quarta replicatio eſt: Niſi in cohortibus vrbanis militauerint. d.l.8. §.planè ſi quæ. Huius duplicatio eſt: Niſi inter nocturnos cuſtodes militauerint. d.l.8.§.qui autem.

Duplicationes iam enumeratarum replicationum generales.

Planè iam dictarum replicationũ duplicatio prima eſt: Niſi filio militis tutor vel curator detur is, qui olim fuit miles. d.l.8. §.iam verò & militi. Plura de hac duplicatione vide ſ̃.except.1. Secunda duplicatio eſt: Niſi non honeſtè militia ſint dimiſſi. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃.except.2.

Mutatio iuris.

Hæc de iure antiquo ſunt dicta. Planè iure nouo miles nec ſi velit, tutor dari poteſt. de qua re vide ſ̃.cap. 4.except.22.

XLI. Cauſa, De veteranis. Hi quoq; excuſantur. approbatur ipſo iure: verùm eius exceptio prima eſt: Niſi filiorũ militis tutor ſit datus veteranus. l.ſed &. 8.§.ſi autem veteranus.ff.de excuſat. Huius replicatio prima eſſe videtur: Niſi filius ſit eius, qui inter nocturnos cuſtodes militauit. verùm reprobatur d.§ ſi autem. Secunda: Niſi vnam tutelam vel curam veteranus habeat. l.2.C.de excuſat.veteranorum. Huius duplicatio eſt: Niſi tutela vel cura quam habuit, ſit finita. tunc enim ad aliam vocari poteſt, dummodo filij militis. l.ſed & 8.§.quæſitum ff.de excuſ.tut. Plura de exceptione propoſita vide ſ̃.cauſa prox. except.1. Secunda exceptio eſt: Niſi non honeſtè militia ſit dimiſſus veteranus. De hac etiam exceptione vide ſ̃.cauſa prox.except.2.

XLII. Cauſa. De primipilarijs. Hi quoque à tutelis excuſantur. approbatur & diſtinguitur d.l.8. §. fin. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi primipilarij filio tutor detur. d.§.fin. Cuius replicatio eſt: Niſi pater mortuus ſit, non exercens primipilum. d § finali. Secunda exceptio eſt: Niſi primipilum expleuit, ſeu primipilarius eſſe deſiit. tunc enim non excuſatur. Cuius replicatio eſt: Niſi poſtea rurſus in militares neceſſitates ſit aſſumptus. l.non ſolum 10. §.qui primipilum.ff d tt.

XLIII. Cauſa, De Grammaticis, Rhetoribus, Medicis & Sophiſtis, approbatur Inſt.de excuſat tut. §. item Romæ. Concordat l.6.§ Grammatici.ff.eod.tt. Exceptio prima eſt: Niſi alibi quàm in patria ſua dictas artes exerceat. tunc enim vacationem nõ habet. Inſt d.§.item Romæ. d.l.6. §.amplius & illud. Concordant item ea quæ habentur ĩ.cauſa prox.in princ. Huius replicatio prima eſt: Niſi excellens ſit in diſciplinis. d.§. amplius. Secunda: Niſi exterus Romæ dictas artes exerceat. d.§.amplius. ibi: Romæ. Secunda exceptio eſt: Niſi extra numerum prædictas artes doceat vel exerceat. Inſtit.d.§.item Romæ. Concordat d.l.6. §.Grammatici. Huius replicatio eſt: Niſi excellentes ſint diſciplinis. d.l.6. §.amplius. ibi: valde tamen. Tertia exceptio eſt: Niſi negligentes fuerint: d.l.6.§.Grammatici.

XLIIII. Cauſa, De Philoſophis. Hi quoq; à tutela & cura ſunt immunes. l.6.§.& quidem philoſophos. & §.de philoſophis.ff.de excuſat. Huius exceptio prima eſt: Niſi extra patriam ſuam philoſophiam profiteantur. approbatur ſimul & diſtinguitur p ea quæ propoſita ſunt ſ̃.cauſa prox.except.1. Secunda videtur eſſe: Niſi extra numerum philoſophiam profiteantur. ſed reprobatur d.§.de philoſophis.

XLV. Cauſa, De Legum Doctoribus & Iuriſperitis. Hi regulariter quidem non excuſantur. Cuius exceptio prima eſt: Niſi Romæ doceant. quæ exceptio cum ſua regula approbatur l.6. §.legum.ff.de excuſationib. Secunda: Niſi principi adſideant. l.iuriſperitos.30.in princ.ff.d.tt.

XLVI. Cauſa, De Geometris, reprobatur l.Geometræ.22 ff.de excuſat.

XLVII. Cauſa, De Iudæis, reprobatur l.15. §.iam autem.ff.d.tt.

XLVIII. Cauſa, De athletis, approbatur ſub conditione l.6.§.Vlpianus.ff.de excuſat.

XLIX. Cauſa, De ſpadone, reprobatur l.15.in princ.ff.de excuſat. Concordat l.1.C.eod.tt.

L. Cauſa: Si libertus ſit ſenatoris, eiuſq; negocia gerat, excuſatur à tutela. ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius exceptio prima eſt: Niſi ius annulorum impetrauerit. l cum ex oratione.44.§.fin.ff.de excuſat. Secunda: Niſi nõ ſenatoris, ſed vxoris eius libertus ſit. l.15. §.liberti. ff.d.tt. Tertia: Niſi plures quàm vnus ſenatoris libertus hac excuſatione vtatur. l.ne ſenatorum.13. C.de excuſ.tut. Quarta: Niſi tutelam filiorum patroni gerat. ob eam enim ab aliorum tutelis non excuſatur. l.libertus.43.ff.d.tt.

LI. Cauſa, Si tutor in exilium datus ſit. l. planè. 29.ff.de excuſat. Huius exceptio eſt: Niſi ad tempus, non in perpetuum exulare iuſſus ſit. l.tutor.18. §.fin. ff.eod.tt.

LII. Cauſa. Si pater pro filiofamiliâs tutore nominato, cauere nolit. reprobatur l.15. §.fin. ff.de excuſ.

LIII. Cauſa: Si ſemel fuerit abſolutus vel excuſatus. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius exceptio prima eſt: Niſi ad aliam tutelam vocetur, quàm à qua fuit excuſatus. d.l.15.§.qui abſolutus. Secunda: Niſi duobus pupillis tutor datus, ab vnius tutela ſe excuſauerit: tunc etiam ab alterius tutela ob id non habetur excuſatus. l.duobus. 25.ff. de teſtamentaria tutela. vbi ait Iuriſconſultus: Cum res ſeparatæ ſint. Ex his verbis colligi poteſt propoſitæ exceptionis replicatio hæc: Niſi pupilli habeant commune patrimonium. Tertia exceptio eſt: Niſi cauſa ob quam antea fuit abſolutus & excuſatus, nunc ceſſet. approbatur exemplis l.cum ex oratione.44. in princ. ff.de excuſationibus tutor. Quarta: Niſi ſub conditione ſit abſolutus, quæ conditio nulla eſt vel deficit. l.qui teſtamento 37.ff.eod.tt. Quinta: Niſi poſt tempus ſtatutũ ſe excuſauerit, & abſolutus ſit. l.13.§.conſequens. ff.eod.tt. Sexta: Niſi falſis allegationibus vſus, excuſatus ſit & abſolutus. Inſt.de excuſat.tutor. §.fin. Concordat l.1. cum duabus legibus ſequentibus. C.ſi tutor vel curator falſis allegat.

LIIII. Cauſa: Si inutiliter tutor datus eſt, excuſatur, licet intra tempora excuſationis cauſam non propoſuerit. de qua re vide ℥. quæſt. 4.

LV. Cauſa: Si tutor teſtamentum in quo datus eſt, falſum dixerit. reprobatur l. poſt legatum. 5. §. ei qui tutor. ff. de his quæ vt indignis.

LVI. Cauſa, De collegijs piſtorum, approbatur l. vlt. in prin. ff. de excuſ. tutor. Huius exceptio eſt: Niſi non intra numerum ſint. d. l. vlt.

LVII. Cauſa, De Ilienſibus, approbatur l. non tantùm. 17. §. Ilienſibus. ff. eod. tt.

LVIII Cauſa, De clericis & monachis, approbatur l. 40. C. de epiſcopis & clericis. M. I. P. libro 5. cap. 2. regul. 16.

De exceptionibus præcedentium cauſarum generalibus.

Hactenus cauſæ excuſationum ſunt enumeratæ, de quibus cum alijs ſimilibus vide quoq; ℥. lib. 3. cap. 34. Planè ſunt quædam exceptiones generales aduerſus iſtas cauſas competentes, hic enumerandæ.

I. Exceptio generalis: Niſi libertus liberis patroni tutor ſit datus. l. libertos. 5. C. de excuſ. tutorum. Huius replicatio prima eſt: Niſi libertus ne ſuis quidem negocijs ſupereſſe poßit. l. Titius. 45. §. fin. ff. eod. tt. Secunda: Niſi tales ſint liberi patroni, qui iura patronatus ſperare non poſſunt. l. libertus. 14. ff. de tutoribus datis. Tertia: Niſi parens pupillorum libertum ex cauſa fideicommißi manumiſit. l. nequaquam. 24. ff. de excuſat. tutor. Quarta: Niſi non liberis, ſed libertis patroni tutor ſit datus. l. iuriſperitos. 30. §. fin. ff. de excuſ. tutor. Quinta: Niſi non patroni, ſed patronæ liberis tutor datus ſit libertus. reprobatur l. libertum. 14. in princ. ff. de excuſ. tutor. Sexta: Niſi non filijs, ſed nepotibus patroni libertus tutor ſit datus. reprobatur d. l. 14. Septima: Niſi libertus ius annulorum impetrauerit. reprobatur d. l. 14. Octaua: Niſi propria pecunia emptus & manumiſſus ſit libertus. d. l. 14. §. qui propria. Nona: Niſi plures ſint liberti eiuſdem patroni. tunc enim vnus tantùm liberis tutor dabitur, & reliqui excuſabuntur. d. l. 14. §. fin. Hæc de prima exceptione generali.

II. Exceptio: Niſi liberis eius qui eiuſdem corporis vel collegij aut ordinis eſt, tutor ſit datus. l. adminiſtrantes. 41. § fin. ff. de excuſationibus. l. non tantùm. 17. §. Ilienſibus. & §. fin. ff eod. tt. l. excuſationẽ. 24. C. de excuſat. tutorũ. Sed & concordant ea quæ propoſita ſunt ℥. cauſ. 40. except. 1. item cauſ. 41. except. 1. Propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi quibuſdam hoc ſpecialiter ſit tributum. d. l. 41. §. fin. Secunda: Niſi filij collegarũ vltra centeſimum miliarium ab eo loco habitent, in quo tutor datus domicilium habet. l planè. 42. ff. de excuſ. tutor. Tertia: Niſi vrbici piſtores ſint l. vlt. in prin ff. d. tt. Plures huiuſmodi replicationes vide ℥. cauſa 40. except. 1. item cauſ. 41. except. 1.

III. Exceptio: Niſi pater liberis ſuis tutor petatur. l. amiciſſimos. 36. §. fin. ff. de excuſ. tutor.

IIII. Exceptio: Niſi frater fratri tutor ſit datus. reprobatur l. iuriſperitos. 30. §. penul. ff. eod. tt.

V. Exceptio: Niſi antea tutorem ſe fore promiſit. Inſt. d. tt. §. item ſi propter. Cõcordat l. 15. §. 1. ff. d. tt.

VI. Exceptio: Niſi antea aliam tutelam geſſerit. reprobatur l. voluntaria. 12. C. de excuſ. tut.

VII. Exceptio: Niſi ſe ſua manu in teſtamẽto tutorem ſcripſerit. l. ex ſententia. 29. in fin. ff. de teſtamentaria tutela. Concordat l. vxori. 18. in fine. ff. ad leg. Cornel. de falſis.

VIII. Exceptio: Niſi legatum ſibi à patre pupillorum in teſtamento relictum, tutor teſtamẽto datus accepit l. poſt legatum. 5. §. amittere. ibi: ſed ſi conſecutus. ff. de his quæ vt indignis.

IX. Exceptio: Niſi tutor nominatus non prouocauit. reprobatur per ea quæ proponuntur ℥. quæſt. 5.

X. Exceptio: Niſi tutor datus excuſationem intra legitimum tempus non propoſuit. l. 13. §. multa verò. & §. conſequens. ff. de excuſ. tutor. l. excuſationis. 3. C. de excuſ. tutor. l. teſtamento. 11. & l. curator. 20. C. eod. tt. l. ſi is. 31. in princ. ibi: ſed cum non ſit. ff. eod. tt. l. pupillo. 27. in fine. ff. de tutorib. datis. Quod autem ſit tempus proponendæ excuſationis legitimum, definitur paulo inferius quæſt. 4. Plane huius exceptionis replicatio eſt: Niſi inutiliter tutor ſit datus. tũc enim etiam ſine excuſatione oppoſita, datus tutor eſt abſoluendus. l. 13. §. hæc de his. & § fin. ff. de excuſationib. l. Seia. 26. ff. de tutorib. datis. l. 1. C. de confirm. tutore. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi tutor inutiliter datus, à iudice fuerit confirmatus. d. l. 1. & d. l. 13. §. hæc de his. ibi: ſi neq; confirmentur. Secunda eſt: Niſi tutor inutiliter datus, adminiſtrationi ſe immiſcuit. d. l. 13. §. fin. Plures propoſitæ replicationis ſpecies, nec non & duplicationes vide ℥. cap. 2. 3. & 4. Sed & plures replicationes vide ℥. quæſt. 4. reg. 1.

XI. Exceptio: Niſi cauſa excuſationis poſt petitam vel ſuſceptam tutelam acciderit. l. tutor. 28. in princ. ff. de excuſationibus. l. ſi quis. 7. ff. de iudicijs. l. non tantùm. 17. §. vacare. ff. de excuſationibus. l. Titius. 45. in prin. ff. eod. tt. Huius replicatio prima eſt in eo qui poſt ſuſceptã tutelam reipublicæ cauſa abeſſe cœpit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ℥. cauſa 38. except. 1. Secunda in eo, qui cùm pupillo priuato tutor datus eſſet, poſtea ipſe ſenator ſit factus. l. 15. §. ſcire oportet. ibi: ſi autem quis ff de excuſ. tut. Tertia in eo, qui poſt ſuſceptam tutelam domicilium aliò tranſtulit. l. idem Vlpianus. 12. §. fin ff. eodem tt. Quarta: Niſi cum quis in teſtamento tutor datus eſſet hoc modo: Titius tutor eſto: cũ reipubl. cauſa abierit, tutor ne eſto: cum redierit, tutor eſto. reipublicæ cauſa abeſſe cœperit, poſteàque aliquas excuſationes nactus reuerſus fuerit: tũc enim tanquam à noua tutela excuſatur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. Titius. 45. in prin. vſq; ad §. ſi à prætore. ff. de excuſationibus. Plures huiuſmodi replicationes colligere licet ex cauſis ſupradictis.

XII. Exceptio: Niſi aliquas excuſationis cauſas, quibus vſus eſt, nõ probauit. reprobatur l. propter. 21. §. qui ſe vult. ff. de excuſat. Concordat iiſdem verbis Inſt. eod. tt. §. qui autem vult.

XIII. Exceptio: Niſi pluribus excuſationis cauſis propoſitis, iudex tutorem datum, ratione eius cauſæ quæ nulla eſt, abſoluerit ſub conditione hac, Si illa cauſa vera eſſet: hoc enim caſu nec ſententia, nec reliqua cauſa illi proſunt. l. qui teſtamẽto. 37. ff. de excuſationi-

cuſationibus. Huius replicatio eſt: Niſi ſententiæ adquieuerit, & nihil geſſerit, putans ſe iuſte eſſe abſolutum. d.l.37.§.item quæro.

XIV. Exceptio: Niſi cauſa excuſationum imperfecta ſit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, eiusq́ replicatio videtur eſſe talis: Niſi plures ſint cauſæ excuſationis. tunc enim quamuis imperfectæ ſint, tamen ipſa multitudo videtur excuſationem mereri. verùm reprobatur l.15.§.qui iura.ff.de excuſ.& l.vnica.§.fin.C.qui nnmero tutelarum. Hactenus cauſæ excuſationũ cum ſuis exceptionibus tam generalibus quàm ſpecialibus ſunt propoſitæ.

II. QVIBVS EXCVSATIO à tutela vel cura competit?

Huius loci regula proponitur ſ̄. cauſ.2. except.13. replic.5.

III. A' QVA TVTELA EXcuſatio competat?

Huius loci regula proponitur d.except.13.replic.1. Alia l.duobus.25.ff.de teſtamen.tutel. Sed & alia regula proponitur ſ̄.cauſa 53.except.1.

IIII. QVANDO ET quamdiu competit excuſatio?

I.Regula: Intra quinquaginta dies continuos, ex quo cognouerit ſe tutorem vel curatorē datum, ſe excuſare debet. Inſtit.de excuſationibus tut. §.qui autē excuſare. l.ſcire oportet.13.§.multa verò, vſq; ad finem legis.ff.eod.tt. Ex quo conſtat, regulariter quidem ad excuſationem quinquaginta dies continuos dari: ſed & conſtat prima eius regulæ exceptio hæc: Niſi tutor datus, vltra centum miliaria ab eo loco, vbi tutor datus eſt, abſit. tunc enim interdum maius tempus datur. Secunda videtur eſſe: Niſi nō à magiſtratu, ſed vel ex teſtamēto, vel à legibus tutor detur. ſed reprobatur d.l.13.§.hoc aūt conuenit. Tertia quoq; exceptio videtur ſumenda ex genere vel cauſa excuſationis. Sed & hæc reprobatur d.l.13.ibi: obſeruabūt hoc temporis ſpacium omnes. Quarta eſt. Niſi intra conſtitutum tempus iudicem adierit, & excuſationē propoſuerit. tunc enim, quamuis intra tempus nondū eam probauerit, tamen poſtea eſt audiendus. d.l.13.§. ſufficit l.quinquaginta 38.ff.eod.tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi adierit ſaltem iudicem, non autem excuſationē intra tempus propoſuerit. d.§.ſufficit.& §.ſcire autem. Secunda eſt: Niſi intra quatuor menſes cōtinuos ex die nominationis negociū non peregerit. d.l.38. Huius duplicatio eſt: Niſi per aduerſarium ſteterit, quo minus intra tempus negocium peregerit. l. ſi cum.39.ff.eod.tt. Quinta exceptio eſt: Niſi valetudine vel inundatione maris, aut alia ſimili cauſa ſit impeditus, quo minus intra ſtatutum tempus ſeſe excuſauerit. l.13.§.ſufficit.ibi: ſi enim ff.de excuſ. Sexta: Niſi dies feriati interuenerint. reprobatur d.l.13. §.quinquaginta. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ̄.ead.reg.in prin. Septima: Niſi tutor inutiliter datus ſit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt paulo ſuperius quæſt.1.in fine.except.generalis 10.

II.Regula: A' quo die tempus excuſationis proponendæ currere incipiat? Regulariter quidem incipit currere ex eo tēpore, quo primùm cognouit ſe tutorē datum. l.ſcire oportet.13.§.quinquaginta.ff.de excuſationib.tutorum. Concordant ea quæ propoſita ſunt d.reg.prox.in prin. item l.quinquaginta.6. C.de excuſ.tut. Huius exceptio prima eſt: Niſi cum in teſtamento tutor ſimul & curator datus eſſet, finita tutela, à cura ſe velit excuſare. tunc enim non ex eo tempore, quo ſe curatorem teſtamento datum cognouit, tempus currere incipit, ſed à tempore interpoſiti de cura decreti. l.Caius.16.ff.de excuſationibus. Secunda: Niſi ex die vel ſub conditione tutor in teſtamento ſit datus. tunc enim nō niſi die vel conditione exiſtente, tempus currere incipit. l.Titius.45.in prin. vſq; ad §.ſi à prætore.ff.de excuſationibus. Tertia: Niſi tutore dato in teſtamento, hæreditas nondum ſit adita. d.l.45.verſ.nam nec antequam. Quarta: Niſi contrà in cauſa à iudice ſit pronunciatū. l.quinquaginta.6. C.de excuſat.tutorum.

III.Regula: Excuſationis negocium intra quatuor menſes continuos peragi debet. l.quinquaginta.38.ff. de excuſationibus. Diſtinguitur l.ſi cum.39.ff.eod.tt.

V. QVOMODO PROPOnenda excuſatio?

I.Regula: Non opus habet appellatione tutor nominatus ad excuſationem proponendam, ſed accedere debet iudicem à quo tutor datus eſt, & excuſationem apud eum proponere. l.ſcire oportet.13. in principio.ff.de excuſationibus. Inſtit. eod.tt. §.qui autem excuſare. l.tutores.18. in prin. C. eod.tt. l.1. §.ſi quis tutor.ff.quando appell.ſit. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi excuſatio propoſita, per ſententiam ſit infirmata. tunc enim opus eſt appellatione. d.l.13.verſ.aduerſus deniq; & d.§.ſi quis tutor.

II.Regula: Per libellos ſe excuſare non poteſt. l.25. ff.de excuſat.tutor. Contradicit l.ſcire oportet.13.§. oportet.ff.eod.tt.

VI. VBI ET APVD QVEM excuſatio proponenda?

I.Regula: Apud tribunal proponenda. approbatur d.§.oportet.

II.Regula: Proponenda eſt excuſatio apud eum qui tutorem dedit, vt ex ſupradictis conſtat. Quibus autem tutoris dādi ius competat, vide ſ̄.cap.4. quæſt. 2.except.1.

VII. EVENTVS EXCVSAtionis propoſitæ.

I.Regula: Si lite pendente pubes factus ſit pupillus, nihilominus lis perſequenda eſt. l.quanquam.15. C. de excuſ.tutor.

II.Regula: Victus licentiā prouocandi habet. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. quæſt.5.reg.1. except.1.

III Regula: De exceptione rei iudicatæ, quæ abſoluto competit, dictum ſ̄.quæſt.1.cauſa 53.

IV.Regula: Qui à tutela ſe excuſauit, legatum & aliud quod in teſtamento ei relictum eſt, amittit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ĩ.lib.12.cap.9.cauſa 16. Hactenus de excuſat.tutorum & curatorum.

DE POSTVLATIONE ET remotione ſuſpecti tutoris.
Cap. VII.

I. QVO IVRE SVSPECTI poſtulatio ſit introducta?

Lege XII. tabul. eſt introducta. quod approbatur Inſtitut. de ſuſpectis tutor. in prin. & l. 1. in prin. ff. eod. tt.

II. CAVSAE EX QVIBVS SVſpecti poſtulatio competit, & tutor remouendus eſt.

I. Cauſa: Si ſuſpectus tutor ſit, & non ex fide tutelam gerat. Inſt. de ſuſpectis tutoribus. §. ſuſpectus. l. ſi creditores. 15. §. ſed ſuſpectus. ff. de priuilegijs creditorũ. & l. actus. 18. in fin ff. de adminiſtr. tut. M. I. R. lib. 3. cap. 12. reg. 28. Huius cauſæ ſpecies ſunt cauſæ ſequentes.

II. Cauſa: Si tutor dolum in tutela admiſit, vel in tutela eſt graſſatus: item ſi ſordidè vel pernicioſè cum pupillo egit, vel aliquid intercepit. l. tutor. 3. §. nunc videamus. ff. de ſuſpectis tutoribus.

III. Cauſa: Si data pecunia tutelã redemerit. Inſtit. de ſuſpectis tutoribus. §. ſi quis tutor, in fin. & l. tutor. 3. §. tutor qui, in fin ff. eod. tt.

IV. Cauſa: Si tutor inuentarium non conſcripſerit, vel pecuniam neq; ad prædiorum comparationem contulerit, neq; depoſuerit. d. l. 3. §. tutores. l. veteris. 13. §. fin. C. arbitr. tutelæ.

V. Cauſa: Si tutor inconſideratè vel dolo pupillum abſtinuit hæreditate. l. tutor. 3. §. penult. ff. de ſuſpectis tut.

VI. Cauſa: Si tutor tutelã nõ adminiſtrat. l. 2. cum l. ſeq. C. de ſuſpectis tut. l. quoniam. 4. §. fin. ff. eod. tt.

VII. Cauſa: Si tutor copiam ſui nõ faciat, nec cõpareat. l. impuberibus. 7. §. fin. ff. de ſuſpectis tut.

VIII. Cauſa: Si per tutorẽ ſtet, quo minus pupillo alimenta decernantur. Inſt. de ſuſpectis tutoribus. §. ſi quis tutor. l. tutor. 3. § tutor qui. ff. d. tt. l. impuberibus. 7. §. præterea. ff. eod. tt. l ſi abſens. 6. ff. vbi pupillus educari.

IX. Cauſa: Si tutor res alienari prohibitas, ſine decreto diſtraxit. l. tutor. 3. §. Seuerus. ff. de ſuſpect. tut. M. I. R. d. cap. 12. reg. 27. vbi etiam diſtinguitur.

X. Cauſa: Si tutor cum contutore ſuo adminiſtrationem nõ communicet. l. actus. 18. ff. de adminiſtrat. tutorum.

XI. Cauſa: Si tutor pauper ſit. reprobatur Inſtit. de ſuſpectis tut. § fin. l. ſuſpectum. 8. ff. d. tt. l. in poſtulandis. 5. C. eod. tt. Planè hoc caſu interdum tutori curator adiungitur, qui facultatibus idoneus ſit. l. pietatis. 6. C. eod. tt.

XII. Cauſa: Si tutor malis ſit moribus, qui illũ ſuſpectum reddere poſſint. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cauſa prox.

XIII. Cauſa: Si tutor pupillo vel eius parentibus inimicus ſit. l. tutor. 3. §. ſi tutor. ff. de ſuſpect. tutorib.

XIV. Cauſa: Si tutor pupillum in iudicio defendere nolit. approbatur per ea quæ habentur j. cap. 11. officio 3. reg. 1.

XV. Cauſa: Si tutor rem pupilli ſaluam fore non ſatiſdedit. l. 2. C. de tutore qui non ſatiſdedit. l. ſi impuberi. 13. §. quamuis ff. de tutoribus datis.

XVI. Cauſa: Hoc loco ſciendum, quòd & aliæ cauſæ ſint tutores tanquam ſuſpectos poſtulãdi ac remouendi, ex arbitrio iudicis pendẽtes. l. tutores. 3. §. ſi tutor. ff. de ſuſpectis tutoribus.

Exceptiones præcedentium cauſarum generales.

Habẽt cauſæ iam enumeratæ ſuas etiam exceptiones, partim ex perſona tutoris, partim etiã ex cauſa, tempore & conſequẽtibus facti, quo ſe ſuſpectum fecit, deſumptas: quæ ordine hic ſunt proponenda.

I. Exceptio: Niſi tutor teſtamentarius ſit, vel alterius generis. reprobatur Inſtit. de ſuſpectis tutoribus. §. oſtendimus. Cõcordat ijſdẽ propè verbis l. 1. §. oſtendimus ff. eod. tt. item l. etiam. 4. C. eod. tt.

II. Exceptio: Niſi patronus liberti tutor ſit. reprobatur Inſtit. d. §. oſtendimus. itẽ d. l. 1. §. oſtendimus. Planè in patrono remouendo iudex non debet eſſe facilis, ſed curatorem ei adiungi melius eſt, ex l. ſi tutor. 9. ff. de ſuſpectis tutoribus.

III. Exceptio: Niſi libertus filiorum patroni tutelam gerat. reprobatur l. 1. C. de ſuſpectis tutoribus.

IV. Exceptio: Niſi tutor cognatus ſit, vel adfinis pupilli. l. ſi tutor. 9 ff. de ſuſpectis tutoribus. Planè hæc conſilij potius quam legis vim obtinere videntur, cum id quod de patrono dicitur, repugnet ijs quæ propoſita ſunt ſ. except. 2. & contradicit M. I. R. d. reg. 28. except. 1.

V. Exceptio: Niſi tutor diues ſit. reprobatur Inſt. de ſuſpectis tutoribus. § ſuſpectus autem.

VI. Exceptio: Niſi tutor ſatis offerat vel dedit, rem pupilli ſaluam fore. reprobatur l. ſuſpectus. 5. cum lege ſequente. ff. de ſuſpectis tutoribus Cõcordat Inſtit. d. tt. §. nouiſſimè. M. I. R d reg. 28. except. 2.

VII. Exceptio: Niſi ſuſpectus non tutor neq; curator ſit minoris: ſed furioſi, prodigi, ventris, vel bonorum. reprobatur l. tutor. 3. §. non tantùm. ff. de ſuſpectis tutoribus.

VIII. Exceptio: Niſi non dolo, ſed culpa factum ſit. reprobatur l. impuberibus. 7. §. 1. ff. d. tt. Concordant ea quæ habentur j. quæſt. 6. reg. vlt.

IX. Exceptio: Niſi antequam tutor eſſet, fecerit. d. l. 3. §. quòd ſi quid.

X. Exceptio: Niſi cum tutor deliquiſſet, poſtea idẽ curator ſit factus. d. l. 3. §. quæri. Huius replicatio eſt: Niſi contutorem vel concuratorem non habeat. d. l. 3. §. item erit quærendum.

XI. Exceptio: Niſi cum tutor deliquiſſet, tutor eſſe deſierit, poſteaq; rurſus eiuſdem tutor factus ſit. approbatur ſub conditione d. §. item erit quærendũ. Huius replicatio eſt: Niſi poſtea ſolus tutor ſit. d. §. item erit quærendum.

XII. Exceptio: Niſi cum quia ita tutor datus eſſet, Quoad in Italia eſſet: deliquerit, poſteaq; Italia exceſſerit, reuerſuſq; tutelam receperit. reprobatur d. l. 3. §. quòd ſi quis.

XIII. Exceptio: Niſi antequam reipublicæ cauſa abeſſe cœperit, admiſerit. hoc enim caſu videtur, quòd

quòd poſtea reuerſus ex eo ſuſpectus poſtulari nõ poſſit. d.l.3.§.ſi quis ab.

XIV. Exceptio: Niſi cum curator ventris bonorũq; eſſet, admiſit, poſtea tutor ſit factus. approbatur ſub conditione d.l.3.§.ſi curator.

XV. Exceptio: Niſi tutor pendente lite deceſſerit. Inſt. de ſuſpectis tutoribus. §.ſi quis autem.

XVI. Exceptio: Niſi tutela finita ſit. l.poſt finit. 11.ff.eod.tt. & l.1.C.eod.tt.

III. QVIBVS SVSPECTI poſtulatio competit?

Regulariter cuiuis accuſare volenti competit. Inſtit. de ſuſpectis tutoribus. §. conſequens. Concordat iiſdem verbis l.1.§.conſequens.ff.eod.tt. item l.pietatis.6. §. fin. C.d.tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi mulier ſit, quæ accuſare velit. quæ exceptio cùm ipſo iure ſubſiſtat, recipit replicationem hanc: Niſi pietatis neceſſitudine ducta, ad accuſandum procedat. approbatur ſimul & declaratur Inſt. d. §. conſequens. Concordat iiſdem verbis d.l.1. §. conſequens. ff.eod.tt. & d.l.6.§.fin.ibi: vtriuſq; ſexus. Secunda exceptio eſt: Niſi minor annis accuſare velit. Inſtit. de ſuſpectis tutorib. §. impuberes. l.impuberib.7.in prin. ff.eod.tt.l.pietatis.6.§.fin.C.eod.tt. Huius replicatio eſt: Niſi pubes ſit minor. approbatur d.l.7. ſub hac tamen conditione, Si conſilio neceſſariorum pubes accuſet. Tertia exceptio eſt: Niſi tutor contutorem ſuum accuſet. reprobatur l tutor.3. in prin. ff. de ſuſpectis tutor. Quarta: Niſi libertus patronum ſuum ſuſpectum facere velit. d.l.3. §.1.

IIII. VBI ET APVD QVEM poſtulatio ſuſpecti competit?

I. Regula huius loci proponitur Inſtit. de ſuſpectis tutoribus. §.1. Concordat l.1 §. damus. ff.eod.tt. item l.1.§.ſolent.ff.de officio præfecti vrbi.

II. Regula, De eo cui mandata eſt iuriſdictio, proponitur d.§.damus.

III. Regula: Pro tribunali, non de plano competit. tit.l.1.§.ſuſpecti.ff.ad S.C.Turpyll.

V. QVANDO COMPETAT?

Etiam antequam tutelam gerere cœperit, poteſt competere. Inſt. de ſuſpectis tutoribus. §. ſuſpectus.

VI. ADIVNCTA ET EVENTUS poſtulationis ſuſpecti.

I. Regula: Reo interdicitur adminiſtratio, quoad cognitio finiatur. Inſt. de ſuſpectis tutorib. §. ſi quis. Cõcordat l.eum quem.7.C.eod.tt.

II. Regula: Etiam ex ſeruis minoris de fraude tutoris vel curatoris poteſt inquiri. l.vlt.ff.de ſuſpectis tutoribus.

III. Regula: Tutor condemnatus, tutor eſſe deſinit. Inſtit. quibus modis tutela finitur. §. fin. Eius exceptio videtur eſſe: Niſi tutor à tutela nõ ſit remotus, ſed tantùm gerere tutelam prohibitus. quæ tamen reprobatur l.quoniam.4.§. ſi prætor. ff. de ſuſpectis tutoribus.

IV. Regula: Suſpectus remotus ſit infamis. approbatur ſimul & diſtinguitur Inſt. de ſuſpectis tutoribus. §. ſuſpectus. Concordat l.vlt. C.eod.tt. Huius exceptio prima eſt: Niſi non ex dolo, ſed ex culpa remotus ſit. quæ ex iam dictis conſtat. Concordat l.tutor.3. §.fin.ff.eod.tt. item l.2. C. de tutore qui non ſatiſdedit. Secunda: Niſi non remotus ſit, ſed alius ei adiunctus. d.§.fin. Tertia: Niſi iudex in ſuo decreto cauſam remotionis non inſeruerit. l.quoniam.4. in prin. ff. de ſuſpectis tutoribus. Quarta: Niſi patronus à tutela ſui liberti ſit remotus. Inſtit. de ſuſpectis tutor. §. oſtendimus, in fin.

VII. ADFINIA REMEDIA.

I. Regula, De remouendo ſine poſtulatione, ſi crimen apertum ſit, proponitur l.tutor.3. §. præterea. ff. de ſuſpectis tutor.

II. Regula, De remittendo tutorẽ ad præſidem puniendum, habetur l.1. §. fin. cum lege ſequente. ff. de ſuſpectis tutorib. Cõcordat Inſtit. eod.tt. §. ſed ſi quis. & §. libertus. l.tutor.3. §. tutor qui. ff.eod.tt. item l.1. §. ſolent. ff. de officio præfecti vrbi.

III. Regula, De actione tutelæ, proponitur d.l.3. §. quæri poteſt, cum ſequentibus. & l.1. C. de ſuſpectis tutoribus.

IV. Regula, De curatore adiungendo, l.ſi.tutor.9. ff.d.tt. & l.pietatis.6.§.quòd ſi nihil. C.eod.tt.

V. Regula, De expilatæ hereditatis & furti actione. l.tutor.3. §. quod ſi quid. ff.d.tt.

VI. Regula: Si quis omiſſa ſuſpecti poſtulatione, ſibi decerni tutelam poſtulet, nõ eſt audiendus. l.ſi non. 8. C. de ſuſpectis tutor.

VII. Regula: Si tutor non compareat, nec copiam ſui faciat: pupillus in poſſeſſionem bonorum eius mittitur, per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt.2. cauſa.8.

DE CAVSIS SEV MODIS, quibus tutela & cura finitur.

Cap. VIII.

PRæter excuſationem tutoris, & remotionem ſuſpecti hactenus tractatas, ſunt & plures aliæ cauſæ ſeu modi quibus tutela finitur, conſiſtẽtes partim in perſona pupilli, vel eius qui ſub cura agit, partim in perſona tutoris ſeu curatoris, partim denique in cauſa propter quam, item in tempore ad quod, & conditione ſub qua tutor eſt datus. de quibus ſingulis nunc ordine diſpiciendum: & primùm de iis quæ conſiſtunt in perſona pupilli vel adulti, qui in tutela vel cura eſt.

I. Cauſa, De pubertate pupilli, proponitur Inſtit. quibus mod. tutela finitur, in prin. l.indecoram.3.C. quando tutores eſſe deſinant. l.ſi impuberi.13. §. penult. ff. de tutor. datis. l.à tutorib.32. §.1. ff. de adminiſtrat. tutor. M.I.P. lib.5.cap.2.reg.17. M.I.R. lib.3. cap.12.reg.32. Huius exceptio eſſe videtur: Niſi curator impuberi ſit datus: tunc enim cura pubertate pupilli finiri non videtur, cum etiam puberes curatores habeant. Sed reprobatur l.curatorem.25. ff. de tutoribus datis. l.2. in fin. C. in quibus caſibus tutorem habenti. & l.1. C. quando tutores eſſe deſinant.

II. Cauſa, De capitis deminutione pupilli vel adulti, proponitur Inſtit. quibus modis tutela finitur. §. ſimili modo. Concordat l.2. ff. de legitimis tutoribus.

Huius cauſæ ſpecies ſunt cauſæ proximè ſequentes.

III. Cauſa: Si impubes adrogatus vel deportatus ſit, aut in ſeruitutem redactus, vel ad hoſtes peruenerit. Inſtit. quibus modis tutela finitur. §. item finitur. l. ſi adrogati. 14. in prin. ff. de tutelis.

IV. Cauſa, De morte pupilli, proponitur Inſt. quibus modis tutela finitur. §. ſimili modo. & l. niſi. 4. in prin. ff. de tutelæ actione.

V. Cauſa: Si pupillus tutorem amplius habere nolit. reprobatur l. 2. C. quando tutores eſſe deſinant.

VI. Cauſa: Si cùm duobus fratribus tutor datus eſſet, alter ex iis pubes ſit factus. tunc enim pupillus in legitimam fratris tutelam recidit. l. ſi tutor. 9. §. 1. ff. de tutelæ actione. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi in teſtamẽto quis duobus fratribus impuberibus tutor datus ſit. d. §. 1. Cui concordat l. ſi tutores. 3. C. de teſtament. tutela. Planè cauſa propoſita hodie mutata eſt: quoniam alter fratrum, quamuis pubes factus ſit, tamen quamdiu eſt minor viginti quinq; annis, impuberis fratris tutor eſſe non poteſt, ſecundũ ea quæ propoſita ſunt ſ̄. cap. 4. quæſt. 2. except. 20.

VII. Cauſa: Si impubes furere cœperit. reprobatur l. qui habent. 3. in prin. ff. de tutelis.

VIII. Cauſa: Si furioſus vel prodigus, cui curator datus eſt, ad mentem redierit. l. 1. ibi: & tamdiu erunt ambo. ff. de curatoribus furioſo. M. I. R. d. cap. 12. reg. 31. Huius cauſæ exceptio in furioſo hæc eſt: Niſi furor per interualla redire ſoleat. l. cum aliis. 6. C. de curatore furioſi.

IX. Cauſa, De capitis deminutione tutoris vel curatoris, proponitur Inſtit. quibus modis tutela finitur. §. ſimili. Huius exceptio eſt: Niſi minima ſit capitis deminutio. d. §. ſimili. l. 7. in prin. ff. de capite minutis. Huius replicatio eſt: Niſi legitima ſit tutela. Inſtit. d. §. ſimili. ibi: legitima autem. & d. l. 7. in prin. Plura de hac replicatione vide ſ̄. cap. 3. quæſt. 3. except. generali 5.

X. Cauſa: De exilio tutoris vide ſ̄. cap. 6. quæſt. 1. cauſa 51.

XI. Cauſa: Si tutor ad hoſtes peruenerit. l. ſi adrogati. 14. ibi: aliis quoq; modis. ff. de tutelis. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi non captus ab hoſtibus ſit, ſed volens ad eos peruenerit. l. ſi quis. 15. ff. eod. tit.

XII. Cauſa: Si tutor vel curator furioſus, ſurdus, mutus, vel talis ſit factus, vt ſuis ipſius rebus ſupereſſe non poſſit. l. compluria. 17. ff. de tutelis. l. poſt ſuſceptã. 40. in prin. ff. de excuſat.

XIII. Cauſa: Si tutor mortuus ſit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. cauſa. 4. Concordat in curatore bonis dato l. cuius bonis. 9. in fin. ff. de curatoribus furioſo.

XIV. Cauſa: Si tutor tanquam ſuſpectus remotus ſit. Inſtit. quibus modis tutela finitur. §. fin. l. ſi adrogati. 14. §. penult. ff. de tutelis. Vide item ſ̄. cap. prox. quæſt. 6. reg. 3.

XV. Cauſa: Si mater, quæ filiorum tutelam gerit, nuptias iterauerit. De hac cauſa vide ſ̄. cap. 4. quæſt. 2. except. 21. replic. 1. duplic. 3.

XVI. Cauſa: Si tutori curator ſit adiunctus. reprobatur l. cum ob augmentum. 5. C. quibus cauſis tutorem habenti.

XVII. Cauſa: Si tutor datus excuſatus ſit. Inſtit. quibus modis tutela finitur. §. fin. Eius autẽ exceptio eſt: Niſi ad tempus tantùm fuerit excuſatus. l. nec ille. 16. ff. de tutorib. datis. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ̄. cap. 6. quæſt. 1. cauſa 38. except. 2.

XVIII. Cauſa: Si cauſa ob quam, vel tempus ad quod tutor datus eſt, ſit finitum: vel cõditio, ad quam datus eſt, extiterit. Inſtit. quibus modis tutela finitur. §. penult. & §. item finitur. l. ſi adrogati. 14. §. ſed et ſi. & §. fin. ff. de tutelis. l. ſi tutor. 9. in prin. & §. ſi teſtamento. ff. de tutelæ actione. Inſtit. de author. tut. §. fin. l. 1. C. in quibus cauſis tutorem habẽti. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi cum in locum eius qui reipublicæ cauſa aberat, datus eſſet tutor, is in cuius locum datus eſt, mortuus ſit. l. quæſitum. 12. ff. de tutelis.

XIX. Cauſa: Si minor bene res ſuas gerat. reprobatur l. 1. §. fin. ff. d. tit.

XX. Cauſa: Si minor vxorem & liberos nactus ſit. reprobatur l. nec per liberos. 2. ff. de minorib. 25. annis.

DE CVRATORE BONORUM. Cap. IX.

HActenus cauſis tutelæ & curæ tam efficientibus, quam corrumpentibus pertractatis, dicendum nunc erat de effectibus tutelæ & curæ, tutorumq; & curatorum officiis. Sed cum ſint variæ curatorum ſpecies, ſcilicet curator furioſi, prodigi, ventris & bonorum: deq; curatore furioſi & prodigi partim in præcedenti, partim in ſequenti generali tractatu agatur, de curatore verò ventris alio loco commodiore dicendum ſit: de curatore bonorum antequam reliqua perſequamur, hic tractandum nobis eſt, & primùm quidem de cauſis ex quibus bonis curator dandus.

I. CAVSAE EX QVIBVS curator bonis eſt dandus.

I. Cauſa: Si incertum eſt hæres extiturus néc ne, & ſi hæres inſtitutus de adeunda hæreditate deliberat, bonis curator datur. approbatur l. dum deliberant. 3. ff. de curator. furioſo. l. idem priuilegium. 6. ff. de priuilegiis creditor. l. ſi diu. 8. ff. quibus ex cauſis in poſſeſſ. eatur. Huius exemplum eſt: Si hæres ſub conditione, cui etiamſi velit, parẽre nõ poteſt, inſtitutus ſit. nam tunc pendente conditione curator bonis conſtituendus. l. 1. ff. de curatore bonis dando. & d. l. 8. ibi: vel conditio. M. I. R. lib. 3. cap. 12. reg. 56.

II. Cauſa: Si quis ab hoſtibus captus ſit, bonis eius curator conſtituitur. l. muto. 6. §. fin. ff. de tutelis. l. in poſſeſſionẽ. 6. §. fin. ff. quibus ex cauſis in poſſ. eatur. item l. idem priuilegiũ. 6. ff. de priuilegiis creditorum.

III. Cauſa: Si quis abſens ſit. d. l. 6. ff. de priuilegiis creditorum.

IV. Cauſa: Si bona alicuius clari viri vel fœminæ ſint vendenda. l. curator. 5. ff. de curatorib. furioſo.

V. Cauſa: Si creditore in bona debitoris miſſo, actiones perituræ ſint. l. creditore. 14. in prin. ff. de rebus iud. auth. poſſid.

II. QVI DANDI CVRATORES bonorum?

I. Regula, De inuito. Inuitus curator bonis dari nõ poteſt.

poteſt. approbatur ſimul & diſtinguitur l.2. §. quæritur. ff. de curatore bonis dando.

II. Regula, De eo qui creditor non eſt: an bonis debitoris curator dari poßit? Dicitur quòd poßit, iam d. §. quæritur.

III. Regula, De herede curatoris defuncti, proponitur l. cuius bonis. 9. in fin. ff. de curatorib. furioſo.

III. A' QVIBVS CVRATOR bonis dandus?

I. Regula, De prætore & præſide prouinciæ cum cõſenſu creditorum, proponitur l.2. in prin. ff. de curatore bonis dando.

II. Regula, De creditoribus priuato conſilio curatorem eligentibus, habetur l. ſi debitor. 5. ff. d. tt. M.I.R. d. cap. 12. reg. 58.

IIII. DE IVRE ET OFficijs curatoris bonis dati?

I. Regula: Actiones curatoribus & in curatores cõpetunt. l.2. in prin. ibi: eiuſq; actiones & in eos vtiles competunt. ff. de curatore bonis dando, l. ſi plures. 3. ff. eod. tt. M.I.R. d. cap. 12. reg. 60. Hiſce legibus regula propoſita approbatur, ſimul & prima eius exceptio reprobatur, quæ talis eſt: Niſi cum plures ſint curatores, vnus eorum in ſolidum agat vel conueniatur. Secunda: Niſi is ex curatorib. conueniatur, ad quem nihil peruenit, quiq; nihil tetigit. reprobatur d. l.2. §. ſi tres. Tertia: Niſi inuitus curator ſit datus. d. §. ſi tres. Cui concordat d. l.2. §. quæritur. Plura de regula propoſita vide ĩ. reg. 3.

II. Regula: De cautione de rato & iudicatum ſolui ab eo, quem curator ad agendum vel defendendum mittit, præſtanda, proponitur l.2. in prin. ibi: & ſiquidem. ff. de curatore bonis dando.

III. Regula: Curator ad diſtrahenda bona datus, creditoribus ad id quod ſibi debetur, ex precio redacto ſoluendum tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi mandauero. 22. § ſi curator. ff. mandati. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi alij creditores agant, quàm à quibus cura mandata eſt curatori. d. §. ſi curator. l. ſi debitor. 5. ff. de curatore bonis dando.

IV. Regula: Curator bonis datus, æs alienum ſoluere tenetur. l.1. in fin. ff. de curatore bonis dando.

V. Regula: Acta, facta geſtaq; per curatorem rata habenda l.2. in prin. ibi: quæq; per eum. ff. de curatore bonis dando.

VI. Regula: Si cauſa poßeßionis dolo vel culpa curatoris deterior ſit facta, perinde tenetur ac creditor. l. prætor ait. 9. §. eſt præterea, in fin. ff. de rebus iud. auth. poßid.

DE OFFICIIS TVTORVM & curatorum, & primùm de ſatiſdatione rem pupilli ſaluam fore, necnon de inuentario faciendo.

Cap. X.

Officia tutorum alia ſunt ante tutelam, alia in tutela, alia deniq; poſt tutelam finitam. Ante tutelam officium tutoris eſt, ſatiſdare rem pupilli ſaluam fore, & inuentarium conſcribere, de quibus ſequitur.

I. AN TVTOR VEL CVRATOR ſatiſdare teneatur?

Regulariter quidem tutor & curator ad ſatiſdationem propoſitam præſtandam tenetur. quæ regula approbatur ſimul & diſtinguitur Inſtit. de ſatiſdat. tutorum. M.I.R. d. cap. 12. reg. 34. Exceptio prima eſt: Niſi tutores teſtamento ſint dati. Inſt. d. tt. in prin. l. teſtamento. 17. in prin. ff. de teſtam. tutela. M.I.R. d. reg. 34. except. 2. Huius replicatio prima eſt: Niſi tutor vel curator inutiliter teſtamento ſit datus. l. tutores. 5. in prin. ff. de confirmando tutore. Cuius prima duplicatio eſt: Niſi tutor vel curator ex inquiſitione ſit confirmatus. l.2. ff. eod. tt. item approbatur hæc duplicatio per ea quæ proponentur ĩ. except. proxim. Secunda duplicatio eſt: Niſi à patre in teſtamento tutor vel curator inutiliter ſit datus. tũc enim etiam ſine inquiſitione tutor vel curator confirmandus eſt, nec ſatiſdat rem pupilli ſaluam fore. l. qui à patre. 3. & l. vlt. in fin. ff. de confirmando tutore. Planè curator furioſo in teſtamento patris datus, quãuis non ad ſatiſdandum, ad iurandum tamen rem furioſi ſaluam fore tenetur. quod triplicationis loco notandum. l. cum furioſus. 7. §. & ſiquidem. C. de curatore furioſi. Concordat iiſdem verbis l. de creationibus. 20. in prin. C. de epiſcopali audientia. Secunda propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi pluribus tutoribus teſtamento datis, alter alteri ſatiſdationem offerat, vt vel ſatiſdet, vel ſibi ſoli ſatiſdatione accepta rẽ gerere permittat: hoc enim caſu alter, quãuis teſtamento tutor datus ſit, ſatiſdare tenetur, vel alteri adminiſtrationem rerum cedere. Inſtit. de ſatiſd. tut. §. ſed ſi ex teſtamento. Secunda propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi ex inquiſitione tutores ſint dati. l. bonorum. 8. ff. de curatoribus furioſo. l. impuberi. 13. § fin. ff. de tutoribus datis. item Inſtit. de ſatiſdat. tutor. in prin. ibi: item ex inquiſitione. Huius replicatio eſt: Niſi furioſo curator non idoneus facultatibus detur. l. cum furioſus. 7. § ſin verò non. ibi: ſin autem nõ talis. C. de curatore furioſi. Concordat iiſdem verbis l. de creationibus. 20. §. ſin autem nõ talis. C. de epiſcopali audiẽtia. Tertia exceptio eſt: Niſi patronus eiuſue liberi, liberto tutores ſint dati. approbatur ſimul et diſtinguitur l. legitimos. 5. in prin. ff. de legitimis tutoribus. l. ſi impuberi. 13. §. quãuis. ff. de tutoribus datis. Huius replicatio prima eſt: Niſi cauſa cognita iudicialiter videatur. d. l. 6. Secũda: Niſi patroni perſona vulgaris ſit, & minus honeſta. d. l. 5. Tertia: Niſi patronus libertate priuare libertũ voluit, nõ adeũdo hæreditatem. l. ſi impuberi. 13. §. quãuis. ff. de tutoribus datis. Quarta exceptio videtur eſſe: Niſi nõ tutor neq; curator adulto ſit datus, ſed furioſo prodigo, vel alijs. Sed reprobatur l. non quaſi. 4. §. fin. ff. rem pupilli ſaluam fore. Quinta: Niſi non perſonæ, ſed rei vel certæ ſpeciei curator ſit datus. reprobatur l. etſi. 8. ff. d. tt.

II. QVIBVS SATISDANDVM?

I. Regula, De ipſo pupillo, proponitur l. ſeruum. 6. ff. rem pupilli ſal. fore. et l.1. §. exigere. ff. de magiſtratibus cõueniendis. Cuius exceptio prima eſt: Niſi pupillus abſit. Altera: Niſi pupillus fari non poßit. quæ duæ exceptiones legibus iam allegatis approbantur: item per ea quæ proponuntur ĩ. reg. prox.

II. Regula, De ſeruo pupilli, proponitur l.2. cum lege ſequẽte 3. & l.4. in prin. ff. rem pupilli. l.1.§. exigere. ff. de magiſtrat. conueniendis. Exceptio eſt: Niſi pupillus præſens ſit, & fari poſſit. quæ ex iam propoſitis conſtat.

III. Regula, De ſeruo publico, habetur d.§. exigere. & l.2. in fin. ff. rem pupilli ſal.

IV. Regula, De ipſo magiſtratu, d.§. exigere.

V. Regula, De eo quem prætor dat vt ei caueatur, l. aut.3. ff. rem pupilli ſaluam fore. & l. non quaſi.4. in prin. ff. eod. tt.

VI. Regula, De filio furioſi, l. ſi filius.5. ff. d. tt.

III. QVOMODO CAVENDUM?

I. Regula: Datis fideiuſſoribus cauendũ. l. nõ quaſi. 4.§.1. ff. rem pupilli ſal. fore.

II. Regula, De iureiurando præſtando, proponitur Nouell. c.72. §. penult. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt.1. except.1. repl.1. dupl.2. M.I.R. lib.3. cap.12. reg.36.

IIII. QVID, SEV DE QVA RE CAUENDUM?

I. Regula: Rem pupillo ſaluam fore cauendum, vt ex prædictis conſtat.

II. Regula: Se defenſionem pupilli vel adulti ſine vlla dilatione ſuſcepturum cauebit. l. vlt. §. penult. C. de adminiſtrat. tutor.

III. Regula: Mater filiorum tutelam ſuſcipiẽs, cauere tenetur nuptias ſe non iteraturam. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap.4. quæſt.2. except.21. repl.1. dupl.1. & 2.

V. VBI SATISDANDVM?

Si tutor ibi vbi datus eſt, ſatiſdare nõ poſſit, in municipium mittendus eſt, vt ibi ſatiſdet. l. de die.8. §. tutor. ff. qui ſatiſdare cogantur.

VI. EVENTVS SATISDATIONIS?

I. Regula: Si tutor vel curator ſatiſdare nolit, pignoribus captis cogitur. Inſt. de ſatiſdat. tutorum. §. penult. Planè hoc caſu etiam à tutela & cura remouetur, vt dictum ſ. cap.7. quæſt.2. cauſa 15.

II. Regula: Si ſatiſdatum eſt, datur hinc actio. de qua vide ĩ. cap.21.

DE INVENTARIO CONSCRIBENDO.

I. ALTERVM tutoris officium ante tutelam quidem eſt, vt conſcribat inuentarium rerum minoris. l. tutores.24. C. de adminiſtrat. tutorum. l. tutor qui. 6. in prin. ibi: nihil itaq;. ff. de adminiſtr. tutor. l. veteris.13. §. illo procul. C. arbitrium tutelæ. l. cum furioſus.7. §. & ſi quidem, in fin. & §. ſin verò. C. de curatore furioſi. Cõcordat inſuper iiſdem verbis l. de creationibus.20. in princ. ibi: & inuentario. item §. fin. C. de epiſcopali aud. itẽ Nouell. conſt.94. §. fin. M.I.R. d. cap.12. reg.37. Planè huius regulæ exceptio eſt: Niſi teſtator tutori in teſtamento dato neceſſitatem inuẽtarij conficiendi remiſerit. d. l.13. §. illo proculdubio. M.I.R. d. reg.37. except.1. vbi etiam diſtinguitur.

II. APVD QVEM INVENTARIUM CONSCRIBENDUM?

Sub præſentia publicarum perſonarum conſcribendum. l. tutores.24. in prin. C. de adminiſtr. tutor. Nouell. c.94. §. fin. M.I.R. d. cap.12. reg.38. in prin.

III. QVARVM RERVM INVENTARIUM CONSCRIBENDUM?

De iis rebus quæ poſt inuentarium confectum adquiruntur, proponitur l. cum furioſus.7. §. tali. C. de curatore furioſi.

IIII. QVANDO INVENTARIVM CONSCRIBENDUM?

Mox quàm fuerit ordinatus tutor, antequam aliquid aliud in tutela gerat. l. tutores.24. in prin. C. de adminiſtr. tutor. l. tutor qui.6. in prin. ibi: nihil itaq;. ff. de adminiſtr. tutor. Huius exceptio eſt: Niſi aliud quid in hæreditate gerendum ſit, quod dilationem nec modicã expectare poſſit. hoc enim prius expediri poteſt. d. verſ. nihil itaq;.

V. EVENTVS INVENTARII CONSCRIBENDI?

I. Regula: Si inuentariũ conſcriptum à tutore non ſit, tenetur pupillo in id quod intereſt. approbatur ſimul & diſtinguitur l. tutor qui.6. in prin. ff. de adminiſtr. tutor.

II Regula: Si inuentarium à tutore conſcriptum non ſit, vinculis publicis continetur, & pro ſuſpecto habetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. tutor quoq;.3. §. tutores. ff. de ſuſpectis tutor. M.I.R. d. reg. 38. in fine. Ei quod dicitur de ſuſpecto, concordat l. veteris 13. §. illo proculdubio. ibi: ſcituris. C. arbitrium tutelæ.

III. Regula: Tutor qui non conſcripſit inuentariũ, fit infamis. d. verſ. ſcituris, in fin.

DE OFFICIIS TVTORVM in tutela. Cap. XI.

HActenus de officiis tutorum, quæ ante tutelam requiruntur, actum eſt: nunc de iis dicendum, quæ in ipſa tutela præſtare debet.

I. DE GERENDA ET ADMINISTRANDA TUTELA.

I. Regula: Huius igitur loci primum ac generale officium eſt, gerere & adminiſtrare tutelam. l.1. ff. de adminiſtrat. tutor. & l. ſi tibi.6. C. de teſtam. tutela. Huius exceptio prima eſt: Niſi excuſationem habeat. ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius replicatio eſt: Niſi eam intra tempus ſtatutũ non propoſuerit. d. l.1. Plura de hac re vide ſ. cap.6. Altera exceptio eſt: Niſi tutor non ſit, qui ceſſat in tutela gerenda, vel inutiliter tutor eſt datus. approbatur ſimul & diſtinguitur l.1. §. fin. ff. de eo qui pro tutore. l.1. C. de teſtamen. tutela. Cuius replicatio prima eſt: Niſi aliquid in tutela geſſerit. tunc enim ſi poſtea ceſſauerit, tenebitur, quamuis tutor non ſit. d. §. fin. l. tutores.38. §. qui ſe negociis. ff. de adminiſt. tutor. Huius duplicatio prima eſt: Niſi alius geſturus non fuerit. d. §. fin. l. ſi pupilli.6. §. fin. ff. negociorum geſtor. Cuius triplicatio eſt: Niſi errore cognito quod tutor non ſit, non certiorauit cognatos pupilli vt tutorem ei peterent. l.1. § fin. ff. de eo qui pro tutore. Secunda propoſita replicationis duplicatio eſſe videtur. Niſi modicum aliquod geſſerit vel attigerit. Sed reprobatur l. ita autem.4. §.1. ff. de adminiſtr. tutor. Tertia: Niſi id geren-

id gerendam ſit, quod iure gerere non poteſt: puta exigere debitum pupillare. l. ſi pupilli. 5. §. fin. ff. negociorum geſtorum. & l. tutori. 20. in fine. C. eod. tt. Quarta: Niſi alius poſtea vtiliter tutor ſit datus. d. l. 38. §. 1. Altera propoſita exceptionis replicatio eſt: Niſi is qui tutor inutiliter datus eſt, alij tutelam gerendam mandauerit. d. §. 1. Plura de exceptione propoſita vide ī. cap. 17. quæſt. 1. except. 1. & 2.

II. Regula: Qui ex tutoribus gerere & adminiſtrare tutelam debeat? Regulariter quidem, ſi plures ſunt tutores, omnes ad tutelam gerendam & adminiſtrandam tenentur, nec vnus ſolus cæteris inuitis gerere poteſt. l. ſi plures. 3. §. penult. ff. de adminiſtr. tutor. Huius exceptio prima eſt: Niſi vnus alteri ſatis offerat, vt vel ille ſatiſdet, & ſolus adminiſtret, vel ſibi ſatiſdanti ſoli permittat adminiſtrationem. Inſtit. de ſatiſdat. tutor. §. ſed ſi ex teſtamento. l. teſtamēto. 17. in prin. ff. de teſtamen. tutela. l. datiuus. 7. ff. rem pupilli ſaluam fore. & l. non omniū. 4. C. de tutore qui non ſatiſdedit. Cuius replicatio prima eſt: Niſi omnes ſatiſdare ſint parati. l. teſtamento. 17. ff. de teſtamen. tutela. Huius duplicatio eſt: Niſi alter alteri idoneor ſit, vel idoneores offerat fideiuſſores. l. quod ſi. 18. ff. eod. tt. Secunda replicatio eſt: Niſi is qui ſatiſdare paratus eſt, ſuſpecta vel turpis ſit perſona. d. l. 17. §. non omnimodo. Tertia: Niſi is cui optio ſatiſdandi vel accipiendi offertur, honeſtius ſit & bonæ exiſtimationis. d. §. non omnimodo. Quarta eſt: Niſi alius quàm tutor tutoribus optionem prædictam offerat. l. ſi nemo 19. in prin. ff. de teſtam. tutela. Quinta: Niſi non teſtamentarij, ſed datiui tutores ſint. reprobatur d. l. 19. §. hoc edictum. Concordat Inſtit. de ſatiſdat. tutorum §. ſed ſi ex teſtamento. Sexta: Niſi legitimi ſint tutores. reprobatur l. legitimos 5. §. in legitimis. ff. de legitimis tutorib. Septima: Niſi patrono tutori offeratur optio. d. §. in legitimis, in fin. Hæc de prima propoſita regulæ exceptione, eiuſq; replicationibus ſint dicta. Secunda exceptio eſt: Niſi teſtator in teſtamento vni tutelā decreuerit. l. ſi plures. 3. §. 1. ff. de adminiſtr. tutor. Inſt. de ſatiſdat. tutor. §. quod ſi nemo. Huius replicatio prima eſt: Niſi pater minus perpenſo conſilio vni tutelam decreuerit. d. l. 3. §. quamuis autem. Secunda: Niſi mores tutoris à teſtatore electi in peius ſint mutati. d. §. quamuis autem. Tertia: Niſi cum tutor contemplatione facultatum à teſtatore electus eſſet, poſtea is in paupertatem reciderit. d. §. quamuis autem. Quarta: Niſi non tutores, ſed curatores teſtamento ſint dati, & vnus ex ijs electus. reprobatur d. l. 3. §. quod in tutoribus. Quinta: Niſi tutor electus ſolus gerere tutelam nolit. d. l. 3. §. ſi non erit. Hæc de ſecunda exceptione. Plures propoſitæ exceptionis replicationes vide ſ̄. cap. 2. quæſt. 1. & 6. Tertia propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi tutores ipſi inter ſe vnum elegerint, qui tutelam adminiſtret. d. l. 3. §. apparet igitur. ff. de adminiſtr. tutor. Concordat Inſtit. de ſatiſdat. tutor. §. quod ſi nō fuerit. item Nouell. c. 118. §. ſed ſi multi. Huius replicatio eſſe videtur: Niſi legitimi ſint tutores, vel ex inquiſitione dati. Sed reprobatur d. §. ſed ſi multi. l. legitimos. 5. §. in legitimis. ff. de legitimis tutoribus. l. ſi nemo. 19. §. hoc edictum. ff. de teſtamen. tutela. Inſtit. de ſatiſdat. tutor. §. idem & in pluribus. Quarta exceptio eſt: Niſi prætor vel iudex vni tutelam decreuerit. Inſtit. de ſatiſdat. tutor. §. ſin autem ipſi tutores. Concordat l. ſi plures. 3. §. ſi non erit. ibi: aut ſi non coibunt. ff. de adminiſtrat. tutor. Huius replicatio prima eſt: Niſi tutores in decretum prætoris non conſentiant. d. l. 3. §. penult. Secunda: Niſi legitimi ſint tutores. reprobatur l. legitimos. 5. §. in legitimis. ff. de legitimis tutoribus. Quinta exceptio eſt: Niſi res per plures expediri non poſſit. tunc enim vnus tantùm gerere poteſt. l. ſi plures. 3. §. apparet. ff. de adminiſtr. tut. l. decreto. 23. §. fin. ff. eod. tt. Concordant ea quæ habentur ī. cap. 15. quæſt. 2. reg. 1. except. 11.

III. Regula, De adminiſtratione inter plures tutores diuidenda, proponitur l. ſi plures. 3. §. fin. ff. de adminiſtr. tutor.

IIII. Regula: Eandem tutores tenentur præſtare diligentiam in rebus pupilli, quam bonus paterfamilias præſtat in ſuis rebus. l. à tutoribus. 32. in prin. ff. de adminiſtr. tutor. l. generaliter. 9. ff. eod. tt. & l. 1. in prin. ff. de tutelæ actione. Huius exceptio videtur eſſe: Niſi pro tutore negocia gerat. Sed reprobatur l. qui pro. 4. ff. de eo qui pro tutore. Hæc de primo tutorum officio, quod generale eſt, & ſequentia ſub ſe tanquam ſpecies complectitur.

II. DE AGENDO NOMINE pupilli, & conueniendis pupilli debitoribus.

I. Regula: Tutori nomine pupilli competit actio, eamq; inſtituere debet, aut pupillo agenti ſuam accommodare authoritatem. l. 1. §. fin. ff. de adminiſtr. tutor. l. tutor. 21. ff. eod. tt. l. clarum. 4. C. de author. præſtanda. l. Lucius. 45. §. fin. ff. de adminiſtrat. tutor. l. interdum. 58. §. qui tutelam, in fin. ff. de furtis. l. debitoribus. 18. C. de adminiſtr. tutor. l. pupillorum. 21. C. eod. tt. l. 2. C. arbitrium tutelæ. M. I. R. lib. 5. cap. 1. reg. 19. except. 2. Ex his conſtat, regulariter quidem actionem pupilli tutori competere. Cuius exceptio prima eſſe videtur: Niſi vnus ex pluribus, non omnes tutores agant. verùm reprobatur l. decreto. 23. §. fin. ff. de adminiſtr. tutor. M. I. R. d. except. 2. repl. 1. Plura de hac exceptione vide ī. cap. 15. quæſt. 2. reg. 1. exc. 11. Secunda exceptio eſt: Niſi diuiſa inter tutores tutela, vnus actionem intendat, quæ ad alterum pertinet. l. ſi plures. 3. §. fin. ff. eod. tt. l. 2. C. ſi ex pluribus tutoribus. l. ſi duo. 50. ff. de adminiſtrat. tutor. & l. Titium. 46. §. tutores. ff. d. tt. Tertia: Niſi tutor de rato non caueat. reprobatur l. tutores. 15. C. de adminiſt. tutor. Admittitur, ſi dubitetur an tutor ſit, vel tutor duret, vel an geſtus illi ſit commiſſus. l. vulgò. 22. ff. eod. tt. Quarta exceptio eſt: Niſi tutor non ſit, vel inutiliter tutor ſit datus. l. 2. C. de eo qui pro tutore. Concordāt ea quæ propoſita ſunt ſ̄. officio prox. reg. 1. except. 2. repl. 1. dupl. 3. Quinta: Niſi tutor qui agit, non ſatiſdederit rem pupilli ſaluam fore. l. conſilio. 7. §. cum dementis. ff. de curatoribus furioſo. Plura de hac exceptione vide ī. cap. 15. quæſt. 2. reg. 1. except. 17. Sexta exceptio eſt: Niſi exceptio ipſi pupillo obſtet. tunc enim eadem debet obſtare tutori agēti. ipſo iure ſubſiſtit, eiuſq; ſpecies eſt exceptio compenſationis. in hac autem ſpecie videtur replicandum hoc modo: Niſi

diuiſa inter tutores tutela, eius debiti cõpenſatio obijciatur, quod ad alium, non ad tutorem agẽtem pertineat. verùm reprobatur l.inter tutores.35.ff.de administr.tutor. Septima exceptio eſt: Niſi aduerſus cõtutorem tutor agere velit. l.cum plures.11. in prin. ff.de adminiſtrat.tutor. l.actus.18. & l.fine.31. §.fin. ff eod.tt. l.2.C.de adminiſtr.tutor. Planè tutor contutorem ſuum tanquam ſuſpectum poſtulare poteſt & debet: quod primæ replicationis loco notandum. d.l.18.ff.de adminiſtr.tutor.l.tutor,3.in prin.ff.de ſuſpectis tutoribus. l.quoties.8. §.conſtat, in fine. ff. de adminiſtr.tutor. Secunda replicatio eſt: Niſi aduerſus tutoris hæredem agat. l.2. in fin. C. de tutore qui non ſatiſdedit. Concordat l.tutores.38.§.tutor qui. ff.de adminiſtr.tutor. Plures huiuſmodi replicationes vide ĩ.cap.18.quæſt.6.reg.1.

II. Regula: Tutore non agente, periculum, ſi debitor deſierit eſſe ſoluendo, vel tempore liberatus ſit, ad tutorem pertinet. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃.reg.prox.in princ. Concordat d.§.tutor qui. l.ſi tutor.14. ff.de adminiſtr.tutor. item l.amiſſi.52. §.1. ff de fideiuſſoribus. M.I.R.lib.3.cap.12.reg.42. Huius exceptio prima eſt: Niſi antequam tutor agere potuit, ſoluendo eſſe deſierit debitor. d. §.quod ſi diuiſam. Secunda: Niſi nomen quod ſoluendo eſſe deſijt, ad alterius tutoris partem vel regionẽ pertineat. l.2. C. ſi ex pluribus tutoribus. Tertia: Niſi chirographa perdita ſint. reprobatur l.chirographis.56. in prin. ff.de adminiſtr.tutor. Quarta: Niſi ſine dolo vel culpa non exegerit.d.l.56. Concordat l.2.C.arbitrium tutelæ. Quinta: Niſi poſt finitam tutelam nomen ſoluendo eſſe deſierit. l.tutores qui.38. in princ. & §.tutores. item l.cum poſt.42.in prin.ff.de adminiſtr.tutor. Sexta: Niſi pupillus maiores vſuras, quas ex nominibus non idoneis percepit, non reſtituat neq; compenſet. l.Caius.11.in fin.ff.de vſuris. Huius replicatio eſt: Niſi tutor non ſua opera vel induſtria maiores vſuras adquiſierit, ſed aliunde debeantur.d.l.11. in prin.l.tutores.38.§.periculo.ff.de adminiſtr.tutor. Septima exceptio eſt: Niſi finita tutela, curator qui ſuccedit, nomen agnouit.l.ſi probatum.19.ff.de tutelæ actione.l.qui nominib.43.in prin. ff.de adminiſtr.tutor. Huius replicatio eſt: Niſi curator nomina quidem ſuſcepit, ſed vt non idonea. l.tutor.34. ff.eod.tt. Plures propoſitæ regulæ exceptiones vide ſ̃. capite 1. quæſt.8.reg.3.except.1.repl.1.cum ſequentibus.

III. Regula: Si tutor in actione inſtituta ſuccubuit, ipſius periculum eſt, non pupilli. l.non eſt.6. C. de adminiſtrat.tutor.l.qui ſolidum.80.§.etiam. ff.de leg.2. item l.quoties.8. §.denique Imperat. ff. de adminiſtr.tutorum.

III. DE EXCIPIENDIS ACTIOnibus aduerſus pupillum competentibus, & pupillo defendendo.

I. Regula: Tutoris officium eſt, defendere pupillum, & iudicium eius nomine ſuſcipere. l.tutoris.29. ff.de adminiſtr.tutor. & l.ſancimus.28. in prin. C.de adminiſtr.tutor. M.I.P.lib.5.cap.2.reg.18. Exceptio prima eſt: Niſi tutela ſit finita. l.tutor.27. in prin. ff. de adminiſtr.tutor. M.I.P. d.reg.18.except.1. Huius replicatio eſt: Niſi durante tutela vel cura lis cœpta ſit. l.ita autem.4.§.poſt completum.ff.eod.tt. l.negociorum.24.§.fin.& l.tutor.27.ff.de appellationibus. l.1.C.vt cauſæ poſt pubertatem. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi ratio tutelæ reddita ſit. d.l.27. l.vnica.§. fin.ff.ſi pendente appellat.mors interuenerit. Huius triplicatio eſt: Niſi morte tutoris finiatur tutela.d.§. fin. Secunda duplicatio eſt: Niſi ſententia in cauſa lata ſit, & res iudicata. l.tutores. 38. §.tutores. ff.de adminiſtr.tutor. Tertia: Niſi adulti ipſi ſuam cauſam perſequi velint. l.creditor. 28. §.fin. ff.de appellat. Hæc de prima exceptione, eiuſq; replicatione & duplicationibus ſint dicta. Altera propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi tutor ipſi pupillo, vel curator ipſi adulto agenti vel excipienti author fieri malit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.1. §.ſufficit, cum ſequentibus.ff.de adminiſtrat.tutor. Huius replicatio prima eſt: Niſi pupillus minor ſit ſeptem annis. d. §. ſufficit. Secunda: Niſi is cuius tutor vel curator eſt, abſit. d.§.ſufficit. Tertia exceptio eſt: Niſi cauſa ad partem tutelæ, quam vnus tutorum adminiſtrat, non pertineat, ſed ad partem alterius.l.2.C.ſi ex pluribus tutoribus vnus. Hæc de prima regula.

II. Regula: Etiam ab vno tutorum pupillus defendi poteſt. l.1.C.d.tt.

III. Regula: Tutores non ſunt cogendi cauere, vt cæteri defenſores. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃.lib.2.cap.15.quæſt.2.except.6.

IIII. Regula: Pœna non defendentis tutoris vel curatoris proponitur l.ſancimus.28.in prin.ibi etſi hoc. C.de adminiſtr.tutor.

V. Regula: Si tutor nomine pupilli conuentus, ſuccubuit: ipſius damnum eſt, quod ad litis expenſas attinet. approbatur ſ̃.officio prox.reg.3.

IIII. DE SOLVTIONE A' tutore facienda.

I. Regula: Soluere creditoribus pupilli tutor debet. l.ſi tutoris.23.C.de adminiſtrat.tutor. l.qui ſolidum.80. §.etiam, in fin.ff.de leg.2. item l.quoties.8. §.ſicut.ff.de adminiſtr.tutorum. Huius exceptio eſt: Niſi debitum ſit incertum. d.§.ſicut.ibi: nec vtiq; neceſſe habet.

II. Regula: Videndum tutori, ne indebitum ſoluat. l.tutor.12.§.in ſoluendis. & l.ſine 31.§.Lucius.ff. de adminiſtr.tutor. Plura de officio propoſito vide ĩ. officio prox.

V. DE EROGANDO ET alienando nomine pupilli vel adulti.

I. Regula: In quas cauſas tutor pupilli nomine erogare debeat, definitur l.cum plures.11. §.cum tutor. ff.de adminiſtr.tutor. & l.1. §.ſi pupillis. ff. de tutelæ actione.

II. Regula, De ſumptibus in matrem pupilli erogandis, proponitur l.1. §.præterea. ff. de tutelæ actione. & l.tutor.12.§.in ſoluendis.ff.de adminiſtr.tutor.

III. Regula, De ſumptibus in ſororem pupilli erogandis, proponitur d.§.in ſoluendis. Concordat l.qui filium.4. ff.vbi pupillus educari. De dote ſorori non danda habetur l.cum plures.11.§.cum tutor.ff.de adminiſtr.tutor.

IIII Re-

IIII. Regula, *De mercede præceptoribus pupilli eiuſue ſororis conſtituenda & præſtanda, proponitur d.§.cum tutor.& d.l.4.*

V. Regula: *Dotem quoq; & impendia ad nuptias tutor pupillæ dare debet. l. curator.51.ff. de adminiſtrat.tutor.& l.ſi curatores.9.C.eod.tt.M.I.R.lib.3. cap.9.reg.57.*

VI. Regula, *De ſumptibus litis præſtandis. Regulariter quidem ad litis ſumptus ſuppeditandos tutor pupillo tenetur. verùm eius regulæ exceptio proponitur l.Imperatores.17.ff.de tutelæ actione.*

VII. Regula: *De ſumptibus in alimenta pupilli erogandis dicetur j.cap.prox.quæſt.2.*

VIII. Regula: *Quantum erogandum. Secundum dignitatem facultateſq; pupilli ſumptus faciendi. Quæ regula approbatur exemplo l.tutor.12.in princ. ff. de adminiſtr. tutor. Huius exceptio proponitur l. cum plures.11.§.nimium.ff.eod.tt.*

IX. Regula, *De quantitate ſumptuum à prætore vel iudice definienda, proponitur l.2.& l.3.ff.vbi pupillus educari.*

X. Regula: *Tutor ex facultatibus pupilli ius donandi non habet. l.tutor.21. ff.de adminiſtr.tutor. l. Lucius.45.§.fin.ff.eod.tt.l.non omni.16. C.eod.tt. item l.1. §.1.ff.de tutelæ actione. M.I.R. lib.3. cap.12. reg. 43. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi matri vel ſorori pupilli alimenta donauerit. Quæ ex iam dictis legibus conſtat. Concordant ea quæ propoſita ſunt paulo ſuperius reg.2.& 3. Secunda: Niſi ex magna pupilli vel furioſi vtilitate donetur. l.vlt. ff.de curatoribus furioſo. Planè iam dictarum exceptionum replicatio generalis eſt: Niſi decretum iudicis non præceſſerit. d.l.vlt.& d.l.1.§.1.*

XI. Regula, *De rebus tempore perituris diſtrahendis, proponitur l.tutor.6.§.ſi tutor. ff.de adminiſtrat. tutorum.*

XII. Regula: *De rebus minorum ſine decreto non alienandis vide j.cap.14.*

VI. DE CREDENDIS PECVnijs pupillaribus.

I. Regula: *Tutor iure antiquo credere pecuniam pupillarem tenetur: & niſi fœnerauerit, ipſe in vſuras eius pecuniæ tenetur. l.ſi tutor.14. ff.de adminiſtrat. tutor. l.tutores.24.C. de adminiſtr.tutor. l.qui negociationem.57.§.pupillo.ff.eod.tt. M.I.R lib.1.cap.13. crim.1.reg.2. except.12. Huius exceptio prima eſt: Niſi credere pecuniam non potuit, nemine exiſtente cui tutò credatur. l.cum plures.11.§.fin. ff. de adminiſtr.tutor. Cuius replicatio eſt: Niſi arguatur eo tempore tutor ſuam pecuniam crediſſe. l.tutor.12. §.1. ff.eod.tt. Secunda exceptio eſt: Niſi ad ſortem vel vſuras reſtituendas tutor non ſit idoneus. tunc enim extra ordinem coercebitur. l. ob fœnus. 48. ff.d. tt. Tertia: Niſi pecunia pupillaris ex vſuris fuerit redacta. hoc enim caſu videtur, quia vſurarum vſuræ non præſtantur: nec eius pecunia, quamuis eam tutor non fœnerauerit, à tutore præſtãdas eſſe. verùm reprobatur l.qui negociationem. 57. §.ex duobus.ff.de adminiſtr.tutor. Quarta: Niſi tutor ſuam pecuniam in rem pupilli verterit. hoc enim caſu compenſatio fit vſurarum. l.quid ergo.3. §.planè. ff.de contraria tutelæ actione. Quinta: Niſi ad prædiorum comparationem pecuniam deponat. approbatur per ea quæ habentur j. officio proxim. reg.1. Huius replicatio eſt: Niſi tanta pecunia corradi non poſſit, vt inde prædia comparari poſſint. l.ita autem.4. in princ. ff.de adminiſtr.tutor.*

Mutatio iuris.

Hactenus regula propoſita approbata ſimul & diſtincta eſt. Planè iure nouo mutatur ac tollitur Nouell.c.72.§.quia verò grauatè. Qua conſtitutione regula propoſita reprobatur, ſub hac tamen conditione: Niſi pupillus aliunde ſe alere non poſſit.

II. Regula: *Nominum periculum, quæ tutor fecit, ad ipſum pertinet. d.§.quia verò grauatè. verſ. ſi verò ipſe. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. cap.1. quæſt.8.reg.3.except.1.*

VII. DE PRAEDIIS COMPArandis, & pecunia ad prædiorum comparationem deponenda.

I. Regula: *Pecunia pupillari prædia quoq; emenda ſunt. l.tutores.24.C.de adminiſtrat.tutor. Pœna, ſi prædia illa pecunia non comparauerit, proponitur l. tutor.3.§.tutores. ff. de ſuſpectis tutoribus. Pœna item arbitraria conſtituitur l.niſi.4. C.de adminiſtr. tutor. l.ob fœnus.48. ff.eod.tt. Sed & alia pœna eſt, quòd in vſuras eius pecuniæ, quam in prædiorum comparationem non collocat tutor, teneatur. l.tutor.6.§. ſi poſt. ff.d.tt. Propoſitæ regulæ exceptio prima eſt: Niſi per tutorem non ſteterit, quo minus prædia comparentur. d.§.ſi poſt. Secunda: Niſi tanta ſumma corradi non poſſit: vt inde prædia comparari poſſint. l. ita autem.4.in prin.ff.de adminiſtr.tutor. Quantas autem vſuras præſtabit tutor, qui pecunia pupillari prædia non comparauerit, vel eam ad comparationem prædiorum non depoſuerit, definitur l.tutor qui. 6.§.ſi deponi.ff.de adminiſtr.tutor.*

Mutatio iuris.

Planè regula propoſita iure nouo mutatur, neceſſitaſq; prædiorum comparandorum ad meram facultatem transfertur, Nouell.c.72.§.quia verò grauatè. verſ. integrum præterea. Plura de regula propoſita vide j.cap.18.quæſt.5.reg.4.ſpecie 3.

II. Regula: *Periculum emptionis prædiorum ad tutorem reſpicit. d.§.quia verò grauatè. ibi: vt tamen ſciat.*

VIII. DE INSTITVTIOne pupilli.

I. Regula: *Vt pupillus inſtituatur, etiam ſumptus faciendi. l.cum plures.11. §.cum tutor. ff.de adminiſtrat.tutor.*

II. Regula: *Prætoris eſt decernere ſumptus ad inſtitutionem pupilli. l.ius alimentorum.3.§.penult. ff. vbi pupillus educari.*

III. Regula: *Quantũ pro inſtitutione pupilli ſumptuum nomine decernendum, definitur d.§.penult.*

IX. DE TVENDO CORPORE & ſalute pupilli: item moribus.

I. Regula, *De tuendo corpore & ſalute pupilli, & eius qui eſt ſub cura, proponitur l.conſilio.7. in prin: ff.de curatorib.furioſo.*

vt pecunia creditoribus ſoluatur. d.l.5. §. ne tamen. Octaua: Niſi vili precio res ſit diſtracta. l.ſi quidẽ.11. C.de prædÿs minorum. Nona: Niſi cum prætor vendere permiſiſſet, tutor obligauerit, vel contrà. l.ſi pupillorum.7.§.ſi prætor.ff.de reb.minorum. Huius duplicatio eſt: Niſi prætor vtrunq; alternatiuè permiſerit vendere vel obligare.d.§.ſi prætor. Decima replicatio eſt: Niſi decreto interpoſito, tutor ſibi emerit rẽ minoris. l.quamuis.9.ff.d.tt. Vndecima replicatio eſt: Niſi non tutor, ſed is qui pro tutore negocia gerit, rem minoris vendat.l.qui neq;.8.in prin.ff.d.tt.l.cum repudiante.4.C.de curatore furioſi.Vide item ĩ.cap. prox. quæſt.2.reg.1. except.15. Hæc de tertia exceptione, eiuſq; replicationib. ſint dicta. Plures huiuſmodi replicationes vide ĩ.cap.15.quæſt.2.reg.1.

IIII. Exceptio: Niſi princeps alienationi conſenſit.l.2.C.quando decreto opus non eſt. l.2.in fin.ff.de rebus minorum.

V. Exceptio: Niſi iuſſu magiſtratus res minoris pignori capiatur & diſtrahatur, vel alius in poſſeſſionem eius mittatur.l.ſed ſi.3.§.1.ff.d.tt.

VI. Exceptio: Niſi parens tutor rem pupilli vendat.reprobatur l.ſi pupillorum.7.§.ſi pater. ff.d.tt. l. cum emancipatis.3.C.de prædÿs minorum. M.I.R. d. reg.45.except.2.

VII. Exceptio: Niſi non tutor vel curator minoris, ſed furioſi vel prodigi res vendat. reprobatur l. qui neque.8. §.ſed ſi curator. ff. eod.tt. l. ſi prædia. 11. ff. eod.tt.item l.2.C.de curatore furioſi.

VIII. Exceptio: Niſi creditor rem pupilli pignoris iure acceptam vendat.l.1.in princ. ff.de rebus minorum. l.ſi pupillorum.7.§.ſi pupillus.ff.d.tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi ratione ætatis cõtra iſtam venditionem in integrũ reſtitutio petatur. l.1. C.de prædÿs minorum. Secunda: Niſi non creditor, ſed tutor rem pupilli pignori nexam vendat. l. 2. C. d. tt. Tertia: Niſi dolo facta ſit pignoris venditio.d.l.2.

IX. Exceptio: Niſi minor qui veniam ætatis impetrauit, res ſuas alienauit. reprobatur l.eos qui.3.C.de his qui veniam ætatis.

X. Exceptio: Niſi minor qui res ſuas vendit, iuramẽto præſtito ſe maiorem dicat. l.ſi alterius.3.in fin. C.ſi minor ſe maiorem.

XI. Exceptio: Niſi non dominium, ſed ius aliquod, puta emphyteuticum, vel vſusfructus alienetur.reprobatur l.ſed ſi.3.§.ſi ius, cum ſequentib.vſq; ad l.5.§.1. ff.de rebus minorum.

XII. Exceptio: Niſi vectigale vel quod ſimile prædium alienetur. reprobatur l.etiam.13. C. de prædÿs minorum.

XIII. Exceptio: Niſi fundus alienus, qui pupilli non eſt, venditus ſit. l.magis puto.5.§.ſi pupillo. ff.de rebus minorum.M.I.R.d.reg.45.except.6. Huius replicatio prima eſt: Niſi impetratum ſit, vt pupillo eiúſue patri fundum alienum iure dominÿ poßidere liceat. d.§.ſi pupillo. Secunda: Niſi fundus alienus à pupillo bona fide ſit poſſeſſus. d.l.5.§.1. M.I.R.d.except.6.replic.1.

XIIII. Exceptio: Niſi prædium pupillo cum alio commune ſit alienatum.reprobatur l.qui neque.8.§. an obligari.ff.de rebus minorum.l.inter.17.C.eod.tt.

XV. Exceptio: Niſi fundus alienatus ſterilis ſit, vel ſaxoſus, aut peſtilens. reprobatur l.ſi fundus.13.in prin.ff.d.tt.

XVI. Exceptio: Niſi domus pupilli vendatur. reprobatur l.lex.22.§.nec domum. C.de adminiſtr.tut.

XVII. Exceptio: Niſi res mobilis pupilli vendatur. reprobatur d.l.22.in prin. M.I.R.d.reg.45.except.4.

XVIII. Exceptio: Niſi veſtes detritæ, vel animalia ſuperuacua vendãtur.d.l.22.& l.& fine.4.C.quando decreto opus non eſt.

XIX. Exceptio: Niſi res tempore perituras diſtraxerint.l.tutor.6.§.ſi tutor. ff.de adminiſtrat.tut. M.I.R.d.except.4.

XX. Exceptio: Niſi fructus vendantur. l.ſancimus. 28.§.fin.C.d.tt.

XXI. Exceptio, ſumpta ex genere alienationis, quo res pupillaris eſt alienata, reprobatur l.non ſolum.4. C. de prædÿs minorum. M. I. R. d.reg.45. except.10. Admittitur in quibuſdam ſpeciebus, quæ proponuntur in exceptionibus proximè ſequentibus.

XXII. Exceptio: Niſi cùm ſocio pupilli prouocante, res communis cum illo diuiſa ſit, & ſic per diuiſionem alienata. l.1.in princ. & l. qui neque. 8. § fin ff. d.tt.l.inter.17. in fin. C. de prædÿs minorum. Huius replicatio prima eſt: Niſi res pro diuiſo, non pro indiuiſo ſit cõmunis.l.magis puto.5.§.fin.ff.d.tt. Secunda: Niſi alius proprietatem, alius vſumfructum in eadem re habeat.l.ſed & ſi.6.ff.d.tt. Tertia: Niſi inter duos pupillos res communis ſit, interq; eos diuiſio ſit facta.l.ſi pupillorum.7.in prin.ff.d.tt.M.I.R.d.except.10. & lib.5. cap.8. reg.12. except.5. Cuius duplicatio eſt: Niſi æqualiter diuiſerint. l.Lucius.38. ff. familiæ erciſcundæ.

XXIII. Exceptio: Niſi permutatum ſit, vel tranſactum.reprobatur l.non ſolum.4. C.de prædÿs minorum.M.I.R.d.reg.45.except.9.

XXIIII. Exceptio: Niſi prædium minoris in ſolutum ſit datum.l.magis puto.5.§.ſi pupillus.ff.eod. tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi non ex contractu hæreditario, ſed pupillari res ſoluatur. d. §.ſi pupillus. Secunda: Niſi aliud quàm quod ſoluit, debuit.l.ſi minor.15. C.de prædÿs minorum. Tertia: Niſi fundus ipſius pupilli ab eo hærede inſtituto legatus ſoluatur. l.magis puto.5.§.ſi fundus.ff.eod.tt.

XXV. Exceptio: Niſi ex cauſa iudicati prædium reſtituatur. l.ſed ſi.3. §.item quæri poteſt, in fine. ff. eod.tt.& l.1.C.d.tt.

XXVI. Exceptio: Niſi cum tutor fundum pupillarem peteret, litis æſtimationem pro eo accepit. d.§. item quæri.

XXVII. Exceptio: Niſi ex cauſa damni infecti, vel legatorum ſeruandorũ, aut alia ſimili cauſa quis in poſſeſſionem rerum pupillarium miſſus ſit. l.ſed ſi.3. §.1.ff.de rebus minorum.

XXVIII. Exceptio: Niſi rem alÿ obligatam, alÿ obligauerit, vt eam à priore creditore luat. l.ſi pupillorum.7. §.fin.ff.d.tt. Huius replicatio eſt: Niſi tutor ius alterius creditoris in ſe transferat.reprobatur quidem l.non ſit.12. ff.eod.tt. approbatur verò per ea quæ habentur ĩ.cap.prox.reg.5.

XXIX. Exceptio: Niſi in emptione prædÿ conue-

nerit,

nerit, vt res empta venditori pignori ſit obligata, donec precium à pupillo ſoluatur. reprobatur l.1. §.fin. cum lege ſequente. ff.eod.tt.

XXX. Exceptio: Niſi propter nuptias res minoris donata, vel in dotem data ſit. reprobatur l.prædia.8. C. de prædijs minorum. Admittitur ſub conditione generali, ſcilicet, Si decretum prætoris interuenerit. l.ſi quando.3.§.fin.ibi:excepta.C.ſi maior factus venditionem.

XXXI. Exceptio: Niſi ob æs alienũ alienatio prædij pupillaris ſit facta. l.ob æs.12.& l.ſi minores.18.C. de prædijs minorum. l.magis puto. 5. §.ſi æs alienum. ff.eod.tt.l.3.in prin.C.ſi aduerſus fiſcum. Huius replicatio eſt: Niſi ſine decreti interpoſitione ob æs alienum venditio ſit facta. d.l.5. §. non paſſim. & l.1. in prin.ibi: quod ſi fortè.ff.eod.tt.

XXXII. Exceptio: Niſi tutor ſeruum pupillarem vel pupillus manumiſit. reprobatur l.vltim.in prin.ff. de curatorib.furioſo.

XXXIII. Exceptio: Niſi legatum repudiauit. reprobatur l.magis puto.5.§.fundum.ff.de rebus minorum M.I.R.d.reg.45.except.7.

XXXIIII. Exceptio: Niſi pupillus eiúſue tutor actionem pupillo competentem remiſerit. reprobatur exemplo l ſi ad.7.C.d.tt.M.I.R.d.except.7.

XXXV. Exceptio: Niſi ſeruitutem prædio pupillari impoſuit vel remiſit. reprobatur l.ſed ſi.3. §.penult.ff.eod.tt.

XXXVI. Exceptio: Niſi vſumfructum pupillarem non vtendo amiſerit. reprobatur d.l.3.§.ſi ius.ibi: an ergo nec hic.

XXXVII. Exceptio: Niſi minor maior factus, alienationem rei ſuæ ratam habuerit. l. 2. C. ſi maior factus vendit. M.I.R. d.reg.45.except.13. Huius replicatio eſt: Niſi errore lapſus, alienationem ratam habuerit.l.1.C.d.tt.

XXXVIII. Exceptio: Niſi minor maior factus, per quinque annos alienationem non impugnarit. l. ſi quando.3.C.ſi maior factus vendit. M.I.R. d.reg.45. except.15. Huius replicatio prima eſt: Niſi res minoris titulo lucratiuo ſit alienata. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.3.M.I.R.d.except.15 replic.1. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi propter nuptias res minoris ſit donata.d.l.3. Altera: Niſi poſt completam minoris ætatem decem anni inter præſentes, vel viginti inter abſentes exceſſerint.d.l.3.& l.quoniam 4.C.ſi quis ignorans rem minoris. M.I.R. d.reg.45.except. 4.replic.1. dupl.2. Altera replicatio eſt: Niſi non à minore nec eius tutore, ſed ab alio res pupillaris ſit vendita.l.1.C.ſi quis ignorans rem minoris. Tertia: Niſi non vt pupillaris, ſed alterius res vendita ſit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius duplicatio eſt: Niſi re bona fide empta, decem vel viginti anni poſt completam legitimam ætatem exceſſerint.d.l.1.

XXXIX. Exceptio: Niſi res minoris alienata, vſucapta ſit. Hæc exceptio præcedente exceptione antiquior eſt, approbaturq́; l.poſſeſſiones. 3. C. ſi quis ignorans rem minoris. Concordat l.2.ibi: vel ſi bona. C ſi maior factus. Ait Imperat. in d.l.3. Niſi ſtatutum temporis ſpacium interceſſit. Planè ſtatutum temporis ſpacium inter præſentes quidem eſt decennium, inter abſentes verò vicennium. Hodie autem iure nouo illud tempus in alienatione rerum minoris coarctatum eſt in quinquẽnium, vt ex ſuperiore proxima exceptione conſtat. Sed & hodie caſus qui ab iſta exceptione excipiuntur, ad propoſitam exceptionem pertinent: vt oſtenſum s̄.d.except.prox. repl.1. dupl.2. item repl.3. dupl.1. Huius autem exceptionis replicatio prima eſt: Niſi is qui rem minoris comparauit, malæ fidei ſit poſſeſſor. l.1.in princ. C. ſi quis ignorans. Concordat d.l.2. ibi: ſi bona fide poſſeſſor fuiſſet. Plura de replicatione propoſita, ſed & plures propoſitæ exceptionis replicationes vide j. in Parte 3.de vſucapione.

XL. Exceptio: Niſi minor pecunia vel re, quam ex alienatione ſuæ rei accepit, locupletior factus, eam non reſtituat. l.ſi fundus.13.§.quanquam.ff.de rebus minorum. l.ſi pupillorum.7. §.ſi obligauerit. ff. eod. tt. l.ſi conſilio.7.§.1.ibi: quod ſi precio.ff.de curatoribus furioſo.l.non ſolum.4.in fin. C.de prædijs minorum.l.vterc.14.& l.ſi prædium.16.C.eod.tt.item l.1. in fin.C.ſi maior factus venditionem,&c. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi minor re vel pecunia accepta locupletior factus non ſit. l.prædiorum.10.C.de prædijs minorum.

XLI. Exceptio: Niſi meliorato prædio, minor ſumptus meliorationis non reſtituat. l.ſi prædium.16. in fin.C.eod.tt.

XLII. Exceptio: Niſi tutela vel alia actione minor æſtimationem prædij ſit conſecutus. l. illicitè. 10. ff. eod.tt. Plures huiuſmodi exceptiones vide s̄.cap.11. officio 5.de erogando nomine pupilli.

Replicationes præcedentium exceptionum generales.

Hactenus propoſitæ regulæ exceptiones ſunt enumeratæ, quarum replicatio generalis prima eſt: Niſi magnum ex alienatione damnum minor ſentiat. tũc enim in integrum reſtitutionem petere poteſt.l.ſi res. 49.ff.de minoribus vigintiquinque annis. l.1.2.& 11. C.de prædijs minorum. Secunda: Niſi pupillus ſine tutoris authoritate rem ſuam diſtraxerit. approbatur per ea quæ proponentur j.cap. prox. vbi etiam plures huiuſmodi replicationes generales videre licet.

II. QVAE EX INVTILI ALIEnatione rerum minoris competat actio?

Actio tam in perſonam quàm in rem, ſeu rei vendicatio minori competit. l.magis puto.5. §.penult.ff. de rebus minorum. l.cum emancipatis.3. C.eod.tt. l. poſſeſſiones.3.C.ſi quis ignorans rem minoris. item l. 2.C.eod.tt. Competit etiam in integrum reſtitutio. de qua re vide paulo ſuperius replic.generali 1.

III. QVID VENIAT IN hac actione?

Etiam fructus veniunt.d.l.2.

IIII. EVENTVS HVIVS actionis.

I. Regula, De reſtituendo ab actore quatenus locupletior eſt factus. De hac re dictum s̄.except.40.

II. Regula, De actione euictionis contra tutorem, eiusq́; res, proponitur l.etſi is.9.C.de prædijs minor.

DE AVTHORITATE EI QVOD gerit pupillus, à tutore accommodanda. Cap. XV.

INter officia tutoris numeratur & hoc, vt ei quod gerit pupillus, author fiat: quo non facto, vel non recte facto, tutelæ actione tenetur, & nihil valet quod actum eſt. de qua re hoc loco eſt dicẽdum: & primùm quidem de eo, ſi tutor pupillo author factus non ſit: deinde de eo, ſi author ſit factus.

I. SI TVTOR EI QVOD À pupillo geſtum eſt, author factus non ſit, quid iuris?

I. Regula: Si tutor pupillo author factus non ſit, id quod à pupillo geſtum eſt, nullius eſt momenti. approbatur exemplo l.2. C.de author. præſtanda. Leges concordantes vide paſſim in contractibus, & alijs negocijs de pupillo. Huius regulæ exceptiones hæ ſunt.

I. Exceptio, ſumpta ex genere contractus, quem celebrauit pupillus: & alio quod gerit pupillus, quo quid alienat, reprobatur l.obligari.9. in princ. ff. de author. tutor.

II. Exceptio: Niſi manumittat pupillus. reprobatur d.l.9. §.ex hoc. Plura de hac re vide). lib.prox. cap.5.except.4.

III. Exceptio: Niſi adquirat ſibi pupillus, conditionemq; ſuam faciat meliorem. Inſtit.de authoritate tutor.in princ. l.obligari.9.in princ.ff.d.tt. Inſtit. quib.alienare licet.§.at ex contrario. l.pupillus.11 ff. de adquir.rer.dom. item l.1. C.de author. præſtanda. Huius replicatio prima eſt: Niſi credat pupillus.nam hoc caſu ne ad certi quidem condictionem adquirendam valet, quod agitur. l.obligari.9.in prin.ff.de author.tutor.l.non omnis.19.§.pupillus ff.ſi certum petatur. Secunda: Niſi creditori ſuo ſoluat pupillus. nam nec hoc caſu ad exceptionem adquirendam ſolutio valet. d.l.9. §.pupillus. l.quod ſi.14. §. fin. ff.de ſolutionib.Inſt.quibus alienare licet.§.fin. Huius duplicatio eſt: Niſi nummi à pupillo in ſolutum dati, à creditore bona fide ſint conſumpti. d. §. pupillus. & d. §.fin. & l.non omnis. 19. §.ſi pupillus. ff. ſi certum petatur. Tertia replicatio eſt: Niſi pupillus hereditatem adierit, vel ex fideicommiſſo ſuſceperit. Inſtit. de author.tutor.§.neq; tamen. l.obligari.9. §.pupillus.& l.ſi ad.11.ff.eod.tt. item l.cum furioſus.7.§.ſin verò perpetuò. C. de curatore furioſi. Hæc de tertia exceptione.

IIII. Exceptio: Niſi minor vigintiquinq; annis in criminali cauſa accuſet, vel conueniatur. reprobatur l.clarum.4.C.de authoritate præſt.

V. Exceptio: Niſi pupillus ſuæ ætatis factus ratum habuerit id quod actum eſt. l.pupillus.5. §.item ipſe. ibi: ſanè ſi ſuæ. ff.de author.& conſenſu tutor.

VI. Exceptio: Niſi locupletior factus ſit pupillus ex eo quod geſſit. d.l.5.§.naturaliter.& §.pupillus.

VII. Exceptio: Niſi res à pupillo comparata, vſucapta ſit vel præſcripta.reprobatur l.eum qui.3.C.de author.præſtanda. Hæc de prima regula.

¶ II. Regula: Si tutor pupillo author factus non ſit, tutelæ actione tenetur. l.ſi tutor.17.in fin. & l.ſi ad. 11.in fin.ff.de author.tutor. Huius exceptio eſt: Niſi ob valetudinem, abſentiam, vel aliam ſimilem cauſam tutor author fieri non potuit. l.tutor.10.ff.d.tt.

III. Regula: Tutor vt author fiat, cogi non poteſt. l.ſi tutor.17.ff.de author.tut.

II. SI TVTOR EI QVOD geſſit pupillus, author factus ſit, quid iuris?

I. Regula: Geſtum à pupillo ratum eſt.ipſo quidem iure approbatur: declaratur etiam l.etiam.3. in fin. ff.de author. præſtanda. M.I.R. lib.3.cap.12.reg.47. Verùm eius exceptio prima eſt: Niſi pupillus tutore authore rem ſuam ſine decreto prætoris alienauerit. l.etſi.9. C.de prædijs minorum. Plura de exceptione propoſita, eiusq; replicationibus vide ſ.cap.proxim. Secunda exceptio eſt: Niſi tutore autore pupillus manumiſerit, apud conſilium cauſa non probata. l.obligari.9. §.1.ff.de author.tutor. Tertia: Niſi tutore authore donet pupillus. approbatur ſimul & diſtinguitur l.1. §.1. ff. de tutelæ actione. & l.ab adgnato. 12. ff.de curatoribus furioſo. Plura de hac exceptione vide ſ. cap.11. offic.5.reg.10. Quarta exceptio: Niſi pupillus tutore authore debitorem ſuum alij delegauerit.reprobatur l.poteſt.18.in prin.ff.de author. tutor. Quinta: Niſi inter tutorem & pupillum geſtum ſit.l.pupillus.5.ff.de authorit.tutor. l.poteſt.18. ff.eod.tt. l.ſi in emptione.34. §.fin. ff.de contrahen. empt.item Inſtit.de author.tutor.§.fin. M.I.R.d.reg. 47.except.1. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi cum plures eſſent tutores, pupillus altero tutore autore cum altero contraxerit. l. pupillus. 5. in prin.& §.item ipſe.ff.de author.tutor. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi cum pater & filius eiuſdem tutores eſſent, alter eius quod cum altero eorum geſtum eſt, author ſit factus. l.quod dicimus.7. §.fin. ff.d.tt. Secunda: Niſi vnius authoritas ad id quod agitur non ſufficiat. d.l.5.in prin. ff.de author.tutor. De qua re vide plura). except.11. Tertia: Niſi mala fide alter alteri author ſit factus. l.5. §. item ipſe. verſ.ſed ſi mala.ff.de author.tutor. Secunda replicatio eſt: Niſi non principaliter, ſed per ſe conſequentias tutoris negocium geratur. d.l.7.in princ. Exemplum proponitur l.1.in princ.ff.eod.tt. Cuius duplicationes vide).in exceptionibus ſequentibus. Tertia replicatio eſt: Niſi inter tutorem, cui adminiſtratio decreta non eſt, & pupillum geſtum ſit. l.tutores. 6. ff.de author.tutor. Quarta: Niſi pupillus ex eo contractu locupletior ſit factus. l.pupillus.5.§.1 ff.de author. tutor. Concordant ea quæ habentur ſ. quæſt. prox.reg.1. except.6. Quinta: Niſi palam & bona fide tutor cum pupillo contrahat. l.cum ipſe.5. C.de contrahen.empt.l.non exiſtimo.53.in fin.ff.de adminiſtrat. tutor. & l.pupillus.5. §.ſed ſi per. ibi: ſanè ſi quidem.ff.de author.tutor. M.I.R.d.reg.47.excep.1. replic.1. Sexta: Niſi inter creditorem pupilli & tutorem geratur. approbatur exemplo d.l.5. §.penult. ff.de author.tutor. Concordat aliud exemplum l.non ſit.12.ff.de rebus minorum. Quod tamen mutatur ſ. capite 13.reg.5. Septima replicatio eſt: Niſi rebus pupilli quæ vendi poſſunt, per tutorem venditis, & emptore precium non ſoluente, tutor precium rationibus pupilli intulerit, ſibiq; rem vẽditam retinuerit.

Hac

Hæc replicatio ſpecies eſt ſupradictæ quintæ replicationis, & approbatur l.tutor.55.ff.de adminiſtr. tutor. Octaua: Niſi tutor id quod ſibi à pupillo debetur, ſibi ſoluat. approbatur per ea quæ habentur ſ̄. cap.13.reg.3. Hæc de quinta exceptione. Sexta exceptio eſt: Niſi per interpoſitam perſonam tutori adquiratur ex eo quod à pupillo geritur. l.pupillus.5.§. ſed ſi per. ff.de authorit. tutor. l.quod dicimus.7. in princ. ff.eod.tt. Huius replicatio eſt: Niſi tutor palam ſibi emat, alia perſona verecundè inſtrumento inſerta.d.§.ſed ſi per. Septima exceptio eſt: Niſi inter pupillum & tutoris filium vel ſeruum geratur. l. quod dicimus.7. in princ. ff.de author.tutor. l.pupillus.5.§.fin.item l.1.§.& cum quidam.ff.eod.tt. Cuius replicatio prima eſt: Niſi pupillus ex eo contractu locupletior ſit factus.d.§.& cum quidam. De qua dictum ſ̄.except.5.repl.4. Altera replicatio eſt: Niſi ſeruus, cum quo pupillus geſſit, tutori cum alio communis ſit. l.ſi ſeruus.12. ff.eod.tt. Octaua exceptio eſt: Niſi inter pupillum, & tutoris patrem geſtum ſit. l.quod dicimus.7.§.fin.ff.de author. tutor. Nona: Niſi id agatur à pupillo, quo tutorem liberaturus eſt. l.ſi quid.22 ff.de author.tutor. Huius replicatio eſt: Niſi teſtamentum, in quo tutor datus eſt, inofficioſum vel falſum dicatur. ad hanc enim cauſam tutor teſtamento datus author fieri poteſt.l.iure noſtro.26. §.fin.cum lege ſequente, in prin. ff.de teſtam. tutela. Decima exceptio eſt: Niſi inter tutoris vxorem & pupillum geratur. reprobatur l.cum ipſe.5. C. de contrah.empt. Vndecima: Niſi vnus tantùm tutorum author ſit factus. reprobatur l.veterem.5. C. de author.præſtanda. l.ſi plures.3.in prin. ff.de adminiſtr. tutor. l.decreto.23. §.fin ff.eod.tt.l.conſilio.7. §.fin. ff.de curatoribus furioſo.item l.1.C.ſi ex pluribus tutoribus. Planè admittitur primum, ſi id à pupillo agatur, per quod tutela ſoluitur. tunc enim vnius authoritas non ſufficit.l.veterem.5.§.ſed hæc omnia.C. de author. præſt. Secundò, ſi diuerſarum rerum vel partium tutores ſint. tunc enim alter in ea re vel parte quæ ad alterum pertinet, eo ignorante author fieri non poteſt. d.l.5. ibi: vbi non diuiſa eſt adminiſtratio. Tertiò admittitur, ſi alter tutor præſens ſit, & geri prohibeat.l.conſilio.7.§.fin.ff.de curatoribus furioſo. Quartò, ſi ita tutores dati ſint, vt neuter ſine altero aliquid gerat.l.Titium.46.in prin ff.de adminiſtr.tutor. Hæc de vndecima exceptione. Duodecima exceptio eſt: Niſi is tutor, cui adminiſtratio tutelæ conceſſa non eſt, author ſit factus. l. etſi. 4. ff. de author.tutor. Decimatertia: Niſi eo qui à tutela remotus eſt, authore ſit geſtum.d.l.4. Decimaquarta: Niſi is qui inutiliter tutor datus eſt, author ſit factus.l.Titium.46.§.à matre.ff.de adminiſtrat.tutor. l.2.C.de eo qui pro tutore. Huius ſpecies vide ſ̄.cap.2.3.& 4. Decimaquinta exceptio eſt: Niſi falſo tutore authore geſtum ſit. l.qui neque.8. in princ. ff.de rebus minorum. Huius replicatio eſt: Niſi & verus tutor ſimul author ſit factus. l. 1. §. ſed Pomponius ff. quod falſo tutore. Decimaſexta exceptio eſt: Niſi non tutor, ſed is qui pro tutore negocia gerit, author ſit factus. l.2.ff.de eo qui pro tutore. Decimaſeptima: Niſi tutor qui non ſatiſdedit rem pupilli ſaluam fore, author factus eſt. l.conſilio.7. §.1. & §.cum dementis. ff.de curatoribus furioſo. l.1. C.de tutore qui nō ſatiſdedit. l.in dubium.3. item l.tutor.5.C.eod.tt. Huius replicatio eſt: Niſi pupillus ex eo quod geſtum eſt, locupletior factus ſit. l.conſilio.7. §.1.in fin. & §. cum dementis. ff de curatoribus furioſo. Decimaoctaua exceptio: Niſi tutor qui autor factus eſt, cæcus ſit. reprobatur l.etiam.16.ff.de author.tutor. Decimanona: Niſi furioſus tutor fuit, qui author factus eſt.l.1.§.1.ff. quod falſo tutore. Viceſima: Niſi aliarum rerum vel partium tutor author ſit factus. d.§.1. Concordat l.veterum.5.ibi: vbi non diuiſa. C.de author.præſt. Viceſimaprima: Niſi curator impuberi ad ea quæ ſolennitatem iuris deſiderant, author ſit factus.l.curatorem.19.ff.de authorit.tutorum. Viceſimaſecunda: Niſi cum duo ab eodem pupillo ſtipularentur, alteri reorū ſtipulandi alter tutor, non vterq; autor ſit factus. reprobatur ſub conditione l.quod dicimus.7. §.ſi duo. ff.d.tt. Quando vnius tutoris authoritas non ſufficiat, dictum ſ̄.except.11. Sed & poteſt intelligi de exceptionibus ex perſona tutoris deſumptis, hactenus propoſitis. Viceſimatertia exceptio: Niſi pupillus, cui tutor author ſit, mutus ſit vel taceat. reprobatur l.impuberes.13. ff.de author. tutor.l.muto.6.in prin. ff.de tutelis. Viceſimaquarta: Niſi tutor non interrogatus author fiat. reprobatur l. etiam.3. ff. de author.tutor. Viceſimaquinta: Niſi tutor abſens per epiſtolam, nō præſens author fiat. Inſtit.de author.tutor.§.tutor. Concordat iiſdē verbis l.obligari.9.§.tutor.ff.eod.tt. Viceſimaſexta: Niſi non ſtatim, ſed ex interuallo author fiat tutor. Inſtit. d.§.tutor.item d.l.9.§.tutor.M.I.R d.reg.47.exc.3. Viceſimaſeptima: Niſi tutor perperàm vel per vim coactus, author fiat.l.1.§.fin.cum lege ſequente.ff.de author.tutor. & l.ſi tutor.17.ff.eod.tt. Viceſimaoctaua: Niſi tutor præſens quidem fuerit, ſed tacuerit. d. §.fin. Viceſimanona: Niſi tutor præſens ignorauerit quid ſit actum.l.non multùm.14. ff.de author.tutor. Triceſima exceptio eſt: Niſi tutor ſub conditione author ſit factus.l.etſi.8.ff.d.tt. Triceſimaprima: Niſi mala fide geſtum ſit. l.pupillus.5.§.item ipſe. ff de author. tutor. Concordant ea quæ habentur ſ̄. cap.1. quæſt.8.reg.2.except.1. Triceſimaſecunda: Niſi tutor inſtrumento cōtractus non ſubſcripſerit, nec illud ſignauerit. reprobatur l.inter.20.ff.de author.tutor. Triceſimatertia: Niſi is qui cum pupillo contrahit, tutoris authoritatem non exaudiat. reprobatur l.obligari.9.§.fin.ff.de author.tutor. Triceſimaquarta: Niſi duobus actibus vna authoritas interponatur. reprobatur l.accipientis.15.ff.eod.tt.

Replicationes præcedentium exceptionum generales.

Hactenus propoſitæ regulæ exceptiones ſunt enumeratæ, quarum replicatio generalis prima eſt: Niſi pupillus illud, in quo locupletior factus eſt, non reſtituat. quæ approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄.except.5.replic.4.item except.17.replic.1. Aliarum replicationum loco hic poſſunt repeti exceptiones, quæ propoſitæ ſunt ſ̄.quæſt.prox.reg.1. Hæc ergo de prima propoſita quæſtionis regula, eiuſq; exceptionibus ſint dicta.

II. Regula: Si tutor perperam authoritatem ſuam interpoſuerit, tutelæ iudicio tenetur. approbatur exemplo l.1.§.1. ff.de tutelæ actione. l ſi ad.11. ff.de author.tutorum. item l.chirographu.56.§.fin. ff.de adminiſtr.tutor.

III. Regula: Si cum quis tutor non eſſet, tutorem ſe eſſe reſponderit, eoq; reſponſo in aliquam captionem minorem induxerit: in factum actione tenetur. l.vlt. ff quod falſo tutore authore. Hæ ſunt actiones & exceptiones. quæ pupillo ex eo quod tutore authore perperam geſtum eſt, competunt. Sequuntur nunc actiones, quæ ei qui cum pupillo contraxit, contra authoritatem interpoſitam competunt.

IIII. Regula: Ei qui cum pupillo falſo tutore authore contraxit, vel aliquid aliud geſſit, in integrum reſtitutio competit. approbatur edicto prætoris, quod mutilatum proponitur l.1. §.1. & §.fin. ff.quod falſo tutore authore. Ratio huius edicti proponitur d.l.1. in princ. Exemplum habetur l.ſi cum.10. ff. eod.tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi actor ſciuit falſum tutorem eſſe. d.l.1. §.1. & §.fin. Cuius replicatio prima eſt: Niſi actor, cum ei indicaretur bona fide, non crediderit. l.2. ff. quod falſo tutore authore. Secunda: Niſi is qui ſciuit, minor ſit vigintiquinq; annis. l planè.3. & l.minori.5. ff.d.tt. Huius duplicatio: Niſi tutor vel curator quoq; minoris ſciuerit. reprobatur l.pupilli.6. ff eod.tt. Tertia replicatio eſt: Niſi ſciens compulſus ſit ad gerendum cum pupillo. l. interdum.4 ff.d.tt. Hæc de prima exceptione. Secunda exceptio eſt: Niſi verus tutor fuit, quo authore geſtum eſt. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi tutor author fieri non potuit. l.1. §. verbis. ff.quod falſo tutore authore. Tertia exceptio eſt: Niſi verus tutor ſimul cum falſo tutore author factus ſit. d. §.verbis. Quarta exceptio videtur eſſe: Niſi plures falſi tutores quàm vnus interuenerint. Sed reprobatur d.l.1. §.item hoc. Quinta: Niſi non tutor pro tutore negocia geſſerit. reprobatur d. l.1. §.idem Pomponius. Sexta: Niſi prætor id quod à non tutore geſtum eſt, approbauerit. d. §. idem Pomponius. Hæc de in integrum reſtitutione.

De in factum actione aduerſus falſum tutorem.

V. Regula: Sed & ei qui falſo tutore authore cum pupillo quid geſſit, in ipſum falſum tutorem datur actio. l.nouiſſimè.7. in prin. ff.quod falſo tutore authore. & l.falſus.11. in prin. ff.eod.tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ſine dolo malo falſus tutor author ſit factus. l.nouiſſimè.7. in prin. ibi: dolo malo. & §.1. ff.quod falſo tutore authore. l.falſus. 11. in prin. ff.eod.tt. Huius exceptionis exemplum eſt j. except. prox. Altera exceptio eſt: Niſi pater filiam ſuam minorem duodecim annis nuptum collocauerit. d.l.11. §. Iulianus. Tertia: Niſi filiafamiliâs vel ancilla tanquam pupillæ ſuæ author ſit factus. reprobatur d. l. 11. §.ſed etſi quis. Quarta: Niſi interrogatus tantùm, ſe tutorem eſſe reſponderit. l.ex eo.12. ff.eod.tt. Quinta: Niſi actor ſciuit tutorem non eſſe. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ.reg.prox. except.1. Sexta: Niſi falſus tutor iuris ſit alieni. reprobatur l.falſus, 11. in prin. ff.d.tt. Septima: Niſi cum alio eiuſdem delicti nomine actum ſit. l. nouiſſimè.7.§.fin. ff.quod falſo tutore authore. Huius replicatio eſt: Niſi ab eo cum quo actum eſt, nihil ſit ſolutum, vel non totum. d.§.fin. Cui concordat l. & ideo.8. ff.eod.tt.

VI. Regula: Quibus competat actio propoſita? Hæredibus datur. l.huius.9.§.has in factum. ff.quod falſo tutore authore.

Aduerſus quos actio propoſita competat?

VII. Regula, De hæredibus falſi tutoris & eius qui falſum tutorem adhibuit, proponitur d.§.has in factum. vbi ait Iuriſconſultus. Has in factum actiones. Quarum vna directa eſt, in ipſum falſum tutorem competens, de qua nunc agitur: altera vtilis eſt in ipſum qui falſum tutorem adhibuit, de qua j. reg. 9. dicetur.

VIII. Regula: Si is qui in alterius poteſtate eſt admiſit, ſiquidem ſit filiusfamiliâs, in ipſum datur actio. l.falſus.11. in prin. ff.d.tt. Sin autem ſeruus ſit, in dominum noxalis actio datur. l.huius.9.§.fin. ff.d.tt.

IX. Regula Aduerſus eum quoque qui dolo malo falſum tutorem adhibuit, vtilis actio datur. d.l.9. in princip.

Quid veniat in actione propoſita?

X. Regula: Quanti ea res eſt, datur actio. approbatur l.nouiſſimè.7. in prin. ff. quod falſo tutore authore. Declaratur d.l.7.§.quod ait.

XI. Regula, De ſumptibus, proponitur d.l.7.§. Pomponius.

Quamdiu competit?

XII. Regula: Annalis eſt actio. l.huius. 9. §.fin. ff. quod falſo tutore authore. Hactenus igitur de tutorum authoritate interpoſita & non interpoſita, ſit dictum.

DE OFFICIIS TVTOrum poſt finitam tutelam. Cap. XVI.

SVprà in principio capitis decimi dictum eſt, officia tutorum & curatorum eſſe triplicia: alia ante ſuſceptam tutelam, alia in tutela, alia deniq; poſt finitam tutelam. De prioribus duobus generibus hactenus eſt dictum: quanquam alia etiam ad ea pertinentia proponentur j. in ſequentibus actionibus. Poſtremi generis officia poſt finitam tutelam competentia in hoc Capite ſunt proponenda.

I. Regula: Primum igitur officium tutoris poſt finitam tutelam eſt, cœptam litem perficere. quæ regula approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ.cap.11. offic.3. reg.1. except.1. repl.1.

II. Regula: Pupillum puberem factum tutor admonebit, vt ſibi curatorem petat. l.ita autem.4. § ſi tutor. ff.de adminiſtrat. tutor. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi per excuſationem finita ſit tutela. l.qui qualitercunq;.3. ff.qui petant tutores.

III. Regula: Tutela vel cura finita, tutor vel curator actus ſui rationem reddere tenetur. Inſtit.de Atiliano tutore. §.fin. l.1. §.officio. ff. de tutelæ actione. M.I.R.lib.3.cap.12.reg.54. Hactenus de tutorum & curatorum officijs omnis generis ſit dictum: quãquam & alio

& alia huiuſmodi officia proponẽtur in cauſis actionum ſequentium. Nam nunc dicendum de actionibus ex tutela & cura competentibus, ſi præter officium tutor vel curator aliquid egit aut omiſit: necnon de contraria tutelæ actione, qua tutor pupillum ſibi obligatum habet.

DE ACTIONE TVTELAE, *& primùm de cauſis huius actionis, earumq́; exceptionibus.* *Cap. XVII.*

I. CAVSAE EX QVIBVS hæc actio competit.

PRima cauſa: Si tutor non fecit ſuum officium, hac actione tenetur. l.1.in princ. ff.de tutelæ actione. l.tutela.7.in prin.C.de teſtam.tutela. M.I.R. d.cap.12.reg.48. Hæc cauſa generalis eſt, continens omne id quod cõtra officia hactenus expoſita factum erit. Proinde iſta quoq; hic ſunt repetenda cum ſuis exceptionibus. Nam iſtorum officiorum exceptiones cauſam quoq; propoſitam diſtinguunt. Quanquam & aliæ huiuſmodi exceptiones proponẽtur paulo inferius. Sed & propoſitæ cauſæ ſpecies ſunt cauſæ proximè ſequentes.

II. Cauſa: Si ceſſat in tutela adminiſtranda. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt ſ. cap.11.officio 1.

III. Cauſa: Si dolo vel culpa tutoris minor aliquid amiſit, vel non adquiſiuit. l.quidquid.7.C.arbitrium tutelæ. l.& ſi extrinſecus.4.C.quando ex facto tutoris,&c.& l.vlt.ff.de adminiſtrat.tutor.M.I.R.d.reg.48. Cuius exemplum eſt l.2.C.de his quibus vt indignis.

IIII. Cauſa: Si tutor contra voluntatem teſtatoris fecerit. reprobatur l.ita autem.4.§.Papinianus. ibi: vſq; adeò.ff.de adminiſtr.tutor.

V. Cauſa: Si tutor malè contraxit, vel prædia non idonea comparauit. l.tutor.6.§.competit.ff.d.tt.& l. Titium.56.§.fin.ff.d.tt. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi ſine dolo vel lata culpa tutor fecerit. d.§.competit.

VI. Cauſa: Si nomen pupillare, tutore agere ceſſante, deſijt eſſe ſoluendo. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ habentur ſ.cap.11.offic.2.reg.2.

VII. Cauſa: Si condemnato pupillo tutor non appellauit, vel ſolennia appellationis non impleuit. l.ſi bonam.11.C.de adminiſtrat.tutor.

VIII. Cauſa: Si tutor pecuniam pupillarem in ſuos vſus conuerterit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ habentur ī.cap.prox. quæſt.5.reg.4. ſpecie 1.

IX. Cauſa: Si tutor rem ex bonis pupilli abſtulit. l.1.§.in tutela.ff.de tutelæ actione.

X. Cauſa: Si tutor rem vindicans tanquam ſuam, quam pater pupilli vendidit, pupillum euictionis nomine conueniri fecerit. Hæc cauſa videtur approbari l.2.C.de in litem dando tutore. Alias propoſitæ actionis cauſas vide (vt dixi) ſ. de officijs tutorum: vide item ī.cap.prox.quæſt.5.reg.4.

Exceptiones præcedentium cauſarum generales.

Planè quamuis ex prædictis alijsq; ſimilibus cauſis regulariter tutelæ actio competit: tamen eius regulæ plures & variæ ſolent eſſe exceptiones, deſumptæ partim ex perſona tutoris facientis vel non facientis, partim ex cauſa & modo facti, partim ex re, ex tempore, ex antecedentibus & conſequentibus: de quibus nunc ordine diſpiciendum, & primùm de ijs quæ ſumpta ſunt ex perſona facientis vel non facientis tutoris.

I. Exceptio: Niſi tutor inutiliter datus ſit. l.ſciri oportet.13.§.diui Seuerus.ff.de excuſat.tutor. l.hæredes.8.in prin.ff.de fideiuſſoribus tutorum. l.1.C.de teſtamen.tutela. item l.neque.5.C.qui dare tutores. Huius replicatio prima eſt: Niſi inutiliter tutor datus, ſponte adminiſtrationi ſe miſcuerit. l.mater.4.in fine.C.de teſtamentaria tutela. l.1.in fin.C.eod.tt. l.tutores.3[illegible].§.qui ſe negotijs.& §.curatores.ff.de adminiſtr.tutor. Cuius duplicatio eſt: Niſi alius poſtea in locum eius à prætore tutor ſit datus. l.tutores.38.§.1.ff.de adminiſtrat.tutor. Secunda replicatio videtur eſſe: Niſi in teſtamento militari curator inutiliter ſit datus. ſed reprobatur l.impuberi.39.ff.de adminiſtr.tutor. l.quod dicitur.28. item l.miles.41. §.mulier, in fin.ff.de militari teſtamen. Plura de exceptione propoſita vide ſ.cap.11.officio 1.reg.1.except.2.item ī.except.prox.

II. Exceptio eſt: Niſi tutor non ſit qui geſſit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio prima eſt: Niſi tanquam tutor negocia geſſerit. l.1.in princ. ff.de eo qui pro tutore. Declaratur hæc exceptio d. l.1.§.1. Duplicatio prima videtur eſſe: Niſi ſeruus tanquam tutor negocia pupilli geſſerit. ſed reprobatur d.§.1. Secunda: Niſi mulier pro tutore negocia geſſerit. reprobatur l.1.C.eod.tt.Nouell.c.155. Tertia: Niſi poſt finitam tutelam pro tutore geſſerit. reprobatur l.1.§.cum eo.ff.de eo qui pro tutore. Quarta: Niſi prius pro tutore, deinde quaſi tutor geſſerit. reprobatur d.§.cum eo. Quinta: Niſi puberis negocia tanquam tutor geſſerit. d.l.1.§.ſi quis. Sexta: Niſi eius qui nondum natus eſt, negocia tanquam tutor geſſerit. d.§.ſi quis. De hac re plura vide ī.cap. proxim.quæſt.9.reg.1.except.2. Septima: Niſi non quaſi tutor, ſed quaſi curator impuberis negocia geſſerit. d.l.1.§.ſi curator imp. Octaua: Niſi à prætore compulſus geſſerit. reprobatur d.l.1.§.ſi quis tamen. Nona: Niſi nihil geſſerit. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.1.§.in protutela. Decima duplicatio eſt: Niſi non quaſi tutor, ſed tutoris mandatu geſſerit. l. qui pupillæ.4.C.de negociorum geſtorum actione. Hac de prima replicatione eiuſq; duplicationib. ſint dicta. Plura de protutelæ actione vide ī.in ſequentibus quæſtionibus. Altera replicatio eſt: Niſi hæres ſit tutoris, qui ceſſauit vel geſſit. l.ſi tutoris.59.ff.de adminiſtrat.tutor. l.1.in prin.ff.de fideiuſſoribus tutor. l.cum oſtendimus.4.in prin.ff.eod.tt. l.tutor.27. §.ſubſtituti.ff.de appellationibus. item l.vnica.§.tutor quoq; ff.ſi pendente appell.

III. Exceptio: Niſi quis tutorem ſe neſciens, pro tutore negocia pupilli geſſerit. reprobatur l.quære.3. ff.de eo qui pro tutore.

IIII. Exceptio: Niſi patronus liberti ſui tutelam geſſerit. reprobatur l.patronus.8.ff.de tutelis.

V. Exceptio: Niſi mater filij vel filiæ ſuæ tutelam geſſerit. reprobatur Nouell. c.22. §.ad hæc, in fin. & Nouell.c.155.

VI. Exceptio: Niſi ſine dolo malo tutoris ſit factum. Huius replicatio eſt: Niſi culpa tutoris ſit factum.l.1.in prin.ff.de tutelæ actione. l.quidquid.7.C. arbitrium tutelæ. Concordant item ea quæ dicta ſunt ſ.cap.11.officio 1.reg.4. Cuius duplicatio hæc eſſe videtur: Niſi non lata, ſed leui tutoris culpa acciderit. verùm reprobatur in legibus iam dictis: approbatur tamen in caſu l.tutor.6.§.competit. ibi:quid ergo. ff. de adminiſtrat.tutor.

VII. Exceptio: Niſi caſu, non culpa tutoris acciderit, l.tutoribus.4.C.de periculo tutorum.l.ſine hærede.31.§.1.ff.de adminiſtr.tutor. item l.ſi res.49.ff.de adminiſtr.tutor. Exemplum proponitur l.creditor. 102.in prin. ff.de ſolutionibus. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi culpa caſum præceſſerit. approbatur exemplo l.ſi res.3.C.de periculo tutorum.

VIII. Exceptio: Niſi ignorans ſe tutorem datum ceſſauerit. conſtat ex ijs quæ proponuntur j. excep.12. replic.1.duplic.1.

IX. Exceptio: Niſi tutor expectans cõtutores ſuos, ceſſet. reprobatur l.tutor.6. §.ſi tutor. ff.de adminiſtrat.tutor.

X. Exceptio: Niſi probabili errore ductus, putans ſe à tutela excuſatum, ceſſauerit. approbatur exemplo l.qui teſtamento.37.§.fin.ff.de excuſat.

XI. Exceptio: Niſi antequam tutelam gerere tutor cœperit, damnum in rebus pupillaribus acciderit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi poſtquam tutor datus eſt, idq; reſciuerit, acciderit. l. qui iuſſus.16. ff.de adminiſtr.tutor. l. ita autem.4.§. fin.cum lege ſequente.& l.1.§.1.ff.d.tt. l.tutor.19.C. eod. tt. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi antequam ſciret ſe tutorẽ datum, acciderit. quæ duplicatio præterquam quòd ex iam dictis cõſtat, approbatur etiam l.etſi.8,in fin. C.de adminiſtr.tutor.& l.ſi tutor.5.C. de periculo tutor. vbi ait Imp. Idq; liquidis probationib.oſtenderis. Huic contradicit l.hoc autem.5.ff.de adminiſtr.tutor. Secunda duplicatio eſt: Niſi pendente conditione, ſub qua teſtamento tutor datus eſt, acciderit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ.cap.2.quæſt.4.reg.1. Tertia: Niſi cùm teſtamento inutiliter tutor datus eſſet, antequã à prætore confirmatus ſit, damnum acciderit. l. qui negociationem.57.§.teſtamento. ff.de adminiſtr.tutor.l.2.C.de confirmando tutore. Quarta: Niſi excuſatione oppoſita, appellatione eius pendente, acciderit. reprobatur l.tutor.19. ff.de adminiſtrat.tutor. l.tutores.38. §.tutor. ff.eod.tt. item l.quanquam.15. in fin.C.de excuſationibus tutorum.

XII. Exceptio: Niſi antequam poſthumus, cui tutor datus eſt, natus ſit, geſſerit. reprobatur l.cum pater.28.ff.de negocijs geſtis. Planè admittitur, ſi poſthumus natus non ſit, nec naſci amplius ſperetur. tunc enim non tutelæ, ſed negociorum geſtorum actio eſt, vt ex iam dictis conſtat. Sed plura de hac re vide j. cap.prox.quæſt.9.reg.1.except.2.

XIII. Exceptio: Niſi poſt finitam tutelam acciderit. l.temporis.6.C. de periculo tutorum. l. tutor.11. C.arbitrium tutelæ. Exemplum eſt, ſi nomen poſt finitam tutelam deſinat eſſe ſoluendo. de quo vide ſ. cap.11.officio 2.reg.2.except.5. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi finita tutela, tutor in eadem adminiſtratione perſeuerauerit.d.l.11. l.ſi tutor. 13.ff.de tutelæ actione. l.tutorem.36.ff.de adminiſtr. tutor.item l.1.§.cum eo.ibi: quære ſi quis.ff.de eo qui pro tutore. Planè huius replicationis duplicatio eſt: Niſi ea quæ poſt finitam tutelam tutor geſſerit, cum ijs quæ in tutela geſta ſunt, non ſint connexa, nec ijs cohæreant. de his enim non tutelæ actio competit. ſed negociorum geſtorum. quæ duplicatio ex ſupradictis conſtat. Concordat l.ſi poſt.14.ff.de tutelæ actione. Secunda propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi cœpta in tutela poſt finitam tutelam ab eodem tutore ſint perficienda. tunc enim ſi ceſſauerit, quamuis finita tutela, tutelæ actione tenebitur. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt ſ. cap. 11. officio 3.reg.1.except.1.repl.1. Tertia: Niſi finita tutela, tutor non admonuerit puberem factum, vt ſibi curatorem petat. l.ita autem.4. §.ſi tutor. ff.de adminiſtrat.tutor. Quarta: Niſi impuberi curator ſit datus. hoc enim caſu videtur, quamuis finita ſit tutela, nihilominus ad eum tanquam curatorem periculum pertinere. reprobatur per ea quæ dicta ſunt ſ. cap.8.cauſa 1.except.1.

XIIII. Exceptio: Niſi in ijs rebus, quæ poſtquam datus tutor eſt, pupilli patrimonio acceſſerunt, damnum aliquod contigerit. reprobatur l. quoties.8. §. fin ff.de adminiſtr.tutor.l.cum furioſus.7. §.tali itaque. C.de curatore furioſi. Inſtit.de excuſat.tutor. §. datus autem. Planè videtur admitti, ſi ijs rebus quæ poſtea accedunt, peculiaris curator ſit conſtitutus. quæ tamen diſtinctio reprobatur d.l.8.§.fin. Cui concordat l.cum ob.5. in princ. C.in quibus cauſis tutorem habenti.

XV. Exceptio: Niſi certorum bonorum tutore vel curatore dato, in alijs rebus quàm quarum tutor aut curator datus eſt, damnum contigerit. l.quoties.8. §. conſtat. ff.de adminiſtrat. tutor. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. cap.4.quæſt.2. except.40. replic.1. cum ſequentibus: item j. cap.prox.quæſt.3.reg. 2.except.1.replic.9.

XVI. Exceptio: Niſi circa res in alia prouincia, quàm in qua tutor domicilium habet, ſitas, damnum aliquod contigerit. approbatur per ea quæ habentur ſ.cap.6. quæſt.1.cauſa 23. Sed & diſtinguitur per ea quæ habentur j.d.replic.9.

XVII. Exceptio: Niſi non in rebus, ſed corpore & ſalute pupilli vel adoleſcentis damnum aliquod acciderit. reprobatur l.conſilio.7. in prin. ff.de curatoribus furioſo.

XVIII. Exceptio: Niſi non in rebus, ſed morib. pupilli damnum contigerit. reprobatur l.cum plures.11. §.cum tutor.ff.de adminiſtr.tutor.

XIX. Exceptio: Niſi pater qui teſtamento tutores dedit, adiecit ſe velle eos rationibus reddendis eſſe ſolutos. reprobatur l.ita autem.4.§.Iulianus.ff.de adminiſtrat.tutorum. M.I.R. lib.3.cap.12. reg.48. except.3.

XX. Exceptio: Niſi pater qui tutores dedit, conſilio

matris

matris tutelam geri voluerit, eoq; nomine tutores liberauit. reprobatur d.l.4.§. Papinianus.

XXI. Exceptio: Niſi abſente tutore contigerit. reprobatur l. curatorem.10. C. qui dare tutores.

XXII. Exceptio: Niſi tutor in nulla re pupillo author ſit factus. reprobatur l. qui tutor.17. ff. de adminiſtr. tutor.

XXIII. Exceptio: Niſi tutor alium in locum ſuum ſubſtituerit. reprobatur l. curator.12. C. qui dare tutor.

XXIV. Exceptio: Niſi ſtipulatio rem pupilli ſaluā fore, nouandæ tutelæ actionis animo fuerit interpoſita. ipſo quidē iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi pupillus nouandi animo ſit ſtipulatus. quæ replicatio cum etiam ipſo iure ſubſiſtat, recipit duplicationem hanc: Niſi pupillus maior ætate factus, ſatiſdationem rem pupilli ſaluam fore, ratam habuerit. l. ſi pupillus.9. in prin. ff. de nouationibus.

XXV. Exceptio: Niſi poſthumus, cui tutor datus eſt, natus non ſit. l. poſthumo.24. ff. de tutelæ actione. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. except.13. item j. cap. prox. quæſt.9. reg.1. except.2.

XXVI. Exceptio: Niſi eo nomine actū ſit. l. ſi non.15. C. de adminiſtrat. tutor. Huius replicatio prima eſt: Niſi cum alio actum ſit. l. qui tutor.17.§. fin. ff. d. tt. l. tutores.38.§. adoleſcens. ff. eod. tt. l. conuento.23. ff. de tutelæ actione. Cuius duplicatio eſt: Niſi alter conuentus ſolidum, quod petitur, præſtiterit. l. ſi ex.15. ff. d. tt. l. ſi minoris.24. in fin. ff. de adminiſtr. tutor. Secunda replicatio eſt: Niſi culpa curatorum tutor conuentus minoris fuerit condemnatus. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.24. Concordat l. alterius.20.§. non idcirco. ff. de tutelæ actione. Huius duplicatio eſt: Niſi alius eo nomine conuentus & condemnatus ſoluit. d.§. idcirco. De qua re vide item ſ. repl. prox. dupl.1. Tertia replicatio eſt: Niſi de alia re agatur, quàm de qua actum eſt prius. l. Lucius.45.§. tutelæ. ff. de adminiſtr. tut. Quarta: Niſi impubes egerit. l. niſi.4.§. ſi adhuc. ff. de tutelæ actione.

XXVII. Exceptio: Niſi tranſactum ſit. ipſo quidē iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi cum alio tranſactum ſit. l. ſi ex.15. in prin. ff. de tutelæ actione.

XXVIII. Exceptio: Niſi tutelæ actio remiſſa ſit. l. ita autem 4.§. Iulianus, in fin. ff. de adminiſtr. tutor. l. tutores.38.§. ab [illegible]. ff. eod. tt. item l. qui plures.40. in fin. ff. eod. tt.

XXIX. Exceptio: Niſi minor tutori vel curatori conuento vel condemnato, non cedat actionem, quam habet eius cauſa nomine aduerſus alium. l.1.§. non tantùm. ff. de tutelæ actione. l. ſi minoris.24 ibi: et idcirco. ff. de adminiſtrat. tutor. l. tutores.38.§. periculo. ff. eod. tt. l. alterius.20.§. fin. ff. de tutelæ actione. l.2. in prin. ibi: ceſſione videlicet. & §. fin. C. de diuidēda tutela. M.I.R. d. reg.48. except.2. l.2. C. de cōtrario iudicio tutelæ. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ex dolo communi tutor conuentus ſoluit. l.1.§. nunc tractemus. ibi: planè ſi ex dolo. ff. de tutelæ actione. M.I.R. d. except.2. repl.1. Altera: Niſi ex eo quod non adminiſtrarunt tutores, conueniantur l. ſi plures.37. in fine. ff. de adminiſtr. tutor. Tertia: Niſi tutor qui factum cōtutoris præſtat, actionem ſibi aduerſus magiſtratum, qui tutorem dedit, dari petat. l.2. ff. de magiſtratibus conueniendis. Sed & plura de except. propoſita vide j. cap. prox. quæſt.8.

DE RELIQVO TVTELÆ actionis iure. Cap. XVIII.

HActenus cauſa tutelæ actionis cum ſuis exceptionibus expoſita ſunt. Sed & plures huiuſmodi exceptiones licet videre ſ. ſub vnoquoq; officij genere. item j. hoc cap. quæſt.3. reg.2. except.2. cum ſequentibus. Nunc reliqui propoſitæ actionis loci excutiendi ſunt.

II. QVIBVS TVTELAE actio competit?

I. Regula, De minoribus ætate. His actio propoſita non datur. l. de his.12. C. de adminiſtrat. tutor. Cuius exceptio eſt: Niſi pupillus hæres extiterit ei, cuius tutelam tutor ſuus geſſerat. hoc enim caſu aduerſus eum tutelæ actionem ex cauſa hæreditaria habebit. l. ſi pupillus.7. in prin. ff. de tutelæ actione. Plures huiuſmodi exceptiones vide. j. cap.6. reg.1.

II. Regula, De hæredibus pupilli. His quoq; datur actio propoſita. l.1.§. hanc actionem. & l.7. in prin. ff. de tutelæ actione l. tutela.12. C. arbitrium tutelæ. l.2. C. communia de ſucceſſionibus. l.12. C. de adminiſtrat. tut.

III. ADVERSVS QVOS TVTELÆ actio competit?

I. Regula, De hæredibus tutoris. Aduerſus hos quoque propoſita actio competit. l.1.§. hanc actionem. ff. de tutelæ actione. l. tutela.13. C. arbitrium tutelæ. itē l. aduerſus.3. cum l. ſeq. C. de hæredibus tutorum. Huius regulæ exceptio prima eſſe videtur: Niſi tutor nihil in tutela geſſerit. ſed reprobatur l.2. C. d. tt. Secunda exceptio eſt: Niſi hæres tutoris ob negligentiam propriam conueniatur. l.1. C. d. tt. l. cum oſtendimus.4. in prin. ibi: negligentia planè. ff. de fideiuſſoribus tutorum. & l. non ſimiliter.4. ff. de magiſtr. conueniendis. Huius replicatio prima eſt: Niſi lata negligentia ſit. d.l.1. Secunda: Niſi in eo quod defunctus tutor cœpit, perficiendo negligens hæres fuit. d.l.1. Concordat l.1. in prin. ff. de fideiuſſorib. tutor. l. tutor.27. ff. de appellationibus. item l. vnica.§. tutor quoque. ff. ſi pendente appellat. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi hæres non ſit legitimæ ætatis. l.1. in prin. ibi: ſi legitimæ ætatis. ff. de fideiuſſoribus tutor. l. liberto.30.§. tutoris. ff. negociorum geſtorum. Altera: Niſi hæres fœmina ſit. d.l.1. in prin. ibi: & maſculus ſit. ff. de fideiuſſorib. tutor. Tertia replicatio eſt: Niſi dolo malo hæres negligens fuerit. l.1. ibi: neque ex damno pupilli. C. de hæredibus tutorum. Quarta: Niſi hæres in reſtituenda tutela negligens fuerit. l. tutor.6.§. pecuniæ quæ in arca. ff. de adminiſtrat. tutor. Hæc de ſecunda exceptione. Tertia exceptio eſt: Niſi hæres ex proprio facto conueniatur. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi ea quæ defuncto tutore cœpta ſunt, hæres fuerit executus: vel res pupillares à defuncto perceptas non reſtituat. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox. except.2. replic.2. Planè ex propria

negligentia circa res pupillares heres non tenetur. de qua re dictum s̃. except. prox. Quarta exceptio: Niſi ex dolo defuncti heres conueniatur. reprobatur l. heredes. 8. §. Paulus. ff. de fideiuſſorib. tutorũ. Quinta: Niſi heres ignoret vbi ſint inſtrumenta, de quibus reſtituendis cõuenitur. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi inſtrumentis dolo tutoris amiſſis, lis cum defuncto tutore eo nomine ſit conteſtata. d. §. Paulus. Sexta exceptio eſt: Niſi tutor inutiliter ſit datus. d. l. 8. in prin. Septima: Niſi nomine contutoris alterius tutoris heres conueniatur, contutore finita tutela ſoluendo exiſtente. l. tutores. 38. §. tutoribus. ff. de adminiſtr. tutor.

II. Regula, De pluribus tutoribus. Quilibet horum non niſi pro parte virili tenetur. l. 1. §. nunc tractemus. ff. de tutela actione. l. ſi plures. 37. in prin. ff. de adminiſtr. tutor. l. cum interdictæ. 6. ibi: quòd autem. C. arbitrium tutelæ. l. vlt. §. nec quiſquam. ff. rem pupilli ſaluam fore. M. I. R. lib. 3. cap. 12. reg. 48. except. 1. Cõtradicere videtur l. 2. in prin. C. de diuidenda tutela. l. à tutoribus. 32. §. heredibus. ff. de adminiſtrat. tutor. item l. ſi duo. 50. in prin. ff eod. tt. Eſt autẽ propoſitæ regulæ exceptio prima: Niſi alter tutorum non ſit ſoluendo. tunc enim alter in ſolidum tenetur, vel pro ea parte quæ ab altero ſeruari nõ poteſt. quæ præterquam quòd ex iam dictis cõſtat, approbatur etiam d. l. 37. l. tres tutores. 54. §. 1. ff. eod. tt. l. ſi plures. 12. §. nec quiſquam. ff. rem pupilli ſaluam fore. Ratio eſt, quòd tutorum alter alterum malè adminiſtrantem ſuſpectum facere debeat, interdum etiam ab eo ſatis petere: quod quia neglexit, eius factum tenetur præſtare. de qua re dictum s̃. cap. 13. reg. 9. Replicatio huius exceptionis prima: Niſi contutoris bona ab eo tempore, quo in teſtamento vel ex inquiſitione datus eſt, non fuerint deminuta. reprobatur l. tres tutores. 54. §. quod autem. ff. de adminiſtrat. tutor. Secunda: Niſi contutor idoneus, ſubitò facultatibus lapſus ſit. l. etiam. 13. in fin. ff. d. tt. Tertia: Niſi ex eo quod contutor poſt finitam tutelam geſſit, agatur. l. diui. 30. ff. eod. tt. Concordat ſimul & diſtinguit l. ſi tutor. 13. ff. de tutela actione. Quarta: Niſi poſt finitam tutelam contutor defierit eſſe ſoluendo, antea idoneus exiſtens. l. 1. C. de diuidenda tutela. l. tutores. 38. §. tutoribus. ff. de adminiſtr. tutor. l. Aemilius. 52. ff. eod. tt. item l. vltim. in fin. C. in quibus caſibus tutorem habenti. Quinta: Niſi inutiliter tutores vel curatores ſint dati. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt s̃. cap. prox. except. 1. Sexta: Niſi contutor, cuius nomine alter tutor conuenitur, fuerit liberatus. l. ſi pupillus. 44. ff. de adminiſtr. tutor. Septima: Niſi altero tutorum in teſtamento, altero à magiſtratu dato, eius nomine qui à magiſtratu datus eſt, non prius magiſtratus qui eum dedit conueniatur. l. Lucius. 45. §. cum in teſtam ff. d. tt. Octaua: Niſi tutor contutorem, cuius nomine conuenitur, ſuſpectum fecerit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius duplicatio eſt: Niſi tardius ſuſpectum fecerit, vel præuaricatus ſit. d. §. cum in teſtamento. & l. 2. ibi: niſi per dolum. C. de diuidenda tutela. Nona replicatio eſt: Niſi tutela inter tutores fuerit diuiſa. tunc enim alter ex alterius facto nõ tenetur. l. 2. C. de periculo tutorum. l. ſi duo. 50. ff. de adminiſtrat. tutor. l. tres tutores. 54. §. planè ſi. ff. eod. tt. l. 2. C. de diuidenda tutela. item l. Lucius. 45. §. cum in teſtament. in fin. ff. de adminiſtrat. tutorum. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi nec à magiſtratu, nec à teſtatore inter tutores diuiſa ſit tutela, ſed illi inuicem eam diuiſerint. d. l. 2. verſic. ſi verò ipſi. l. duo. 5. ff. de magiſtratibus conueniendis. Cuius triplicatio eſt: Niſi non tutores fuerint, ſed adminiſtratores reipublicæ. l. Lucius. 45. §. 1. ff. de adminiſtrat. tutor. Secunda duplicatio eſt: Niſi cum contutor deſineret eſſe ſoluendo, vel malè adminiſtraret, tutor qui alteram partem adminiſtrauit, eum ſuſpectum non fecit: vel ſuſpectum quidem fecit, ſed tardius, aut in ipſa poſtulatione ſuſpecti præuaricatus eſt. l. 2. ibi: niſi per dolum. C. de diuidenda tutela. l. quoties. 8. §. conſtat, in fin. ff. de adminiſtrat. tutorum. Tertia: Niſi tutore ſimpliciter dato, alius poſtea curator ad augmenta datus ſit. hoc enim caſu nihilominus inter eos communicatur periculum. d. l. 8. §. fin. Quarta: Niſi cum tutor vnius partis, alterius partis tutorem inſtruere poſſet, vel promouere pupilli vtilitatem, id non fecit. l. tutores. 38. §. heres inſtitutus. & §. rerum. ff. de adminiſtrat. tutorum. l. Titium. 46. §. tutores. ff. eod. tt. Hæc de nona replicatione, eiuſq́; duplicationibus ſint dicta. Decima replicatio eſt: Niſi tutor ob ceſſationem ne ſuo quidem nomine teneatur. tunc enim nec ex contutoris facto poteſt conueniri. ipſo iure ſubſiſtit, eiuſq́; ſpecies ſunt exceptiones proximè ſequentes, item eæ quæ propoſitæ ſunt s̃. cap. proxim. Vndecima: Niſi non eodem tempore tutelam vel curam geſſerint: aut alter impuberis tutor, alter puberis curator fuerit. hoc enim caſu periculum non communicatur. l. 1. de adminiſtr. tutor. Cuius duplicatio eſt: Niſi tutores poſt finitam tutelam deſierint eſſe ſoluendo, curatore tutelæ actione agere ceſſante: hoc enim caſu periculum ad curatorem ſpectat. l. tutores. 38. §. adoleſcens. & l. Aemilius. 52. in fine. ff. de adminiſtr. tutor. Hactenus igitur de prima exceptione, eiuſq́; replicationibus ſit dictum. Sed & de ea vide plura s̃. cap. 13. reg. 9. Secunda propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi quidam tutorum nihil geſſerint, & honorarij fuerint tutores. tunc enim ij qui geſſerunt, in ſolidum conueniuntur, alijs per exceptionem non geſtæ rei ſe defendentibus. l. etſi. 8. in princ. C. de adminiſtrat. tutor. l. non quaſi. 4. §. illud. ibi: ſed enim. ff. rem pupilli ſaluam fore. l. 2. in princ. C. ſi tutor non geſſerit. item l. licet. 3. C. de diuidenda tutela. M. I. R. lib. 3. cap. 12. reg. 48. except. 1. repl. 1. Huius replicatio prima eſt: Niſi cæteri qui geſſerunt, non ſint ſoluendo. tunc enim is qui non geſſit, propoſita exceptione non defenditur, ſed in ſolidum tenetur. l. 1. C ſi tutor non geſſerit. l. tutores. 38. §. in eum. ff. de adminiſtrat. tutor. l. ſi plures. 3. §. ſi parens. ibi: nec quiſquam. ff. eod. tt. Nouell. conſt. 118. §. ſed ſi multi, in fin. l. cum interdictæ. 6. C. arbitrium tutelæ. item l. non quaſi. 4. §. illud. ff. rem pupilli ſaluam fore. Cuius duplicatio eſt: Niſi is qui non geſſit, eum qui geſſit, ſuſpectum facere non potuit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 1. C. ſi tutor non geſſerit. Secunda replicatio eſt: Niſi non gerentis lata

culpa

culpa ſit. l.2.in fin.C.eod.tt. Tertia: Niſi omnes tutores ſimul non geſſerunt. tunc enim omnes ſimul ſunt conueniendi. l.ſi plures.37.ff.de adminiſtrat.tutorum. Quarta: Niſi de eo agatur quod nemo geſſit. de eo enim omnes æqualiter tenentur. l.tutores.38.§.in eum. ff. de adminiſtrat. tutor. l.tres tutores.54.§.inde in eo. ff. de adminiſtrat. tutor. Quinta: Niſi ipſi tutores inter ſeſe tutelam diuiſerint, & ita vnus ſuam partem non geſſit. reprobatur l.licet.3. C. de diuidenda tutela. Sexta: Niſi alter quædam geſſerit. hoc enim caſu æqualiter cum cæteris tenetur, quamuis pleraque non geſſerit. l.duo.5. in fine. ff. de magiſtratibus conueniendis. l.ita autem.4.§ geſſiſſe. ff.de adminiſtrat. tutorum. Huius duplicatio proponitur in eo, qui cum quædam geſſiſſet, reipub. cauſa cœpit abeſſe. quæ approbatur l.1. C. ſi tutor reipub. Septima replicatio: Niſi is qui non geſſiſſe dicitur, alij tutelam gerendam mandauit. l.tres tutores.54. in prin.ff.de adminiſtrat.tutor. l.ita autem.4.§.geſſiſſe.ibi: quod ſi quis.ff.eod.tt. Octaua: Niſi ab eo qui geſſit, alter qui non geſſit, ſatiſdationem exegit. d.l.54. in prin. Nona: Niſi is qui propoſita exceptione vtitur, à cæteris tutoribus rationes exigere iuſſus ſit. l.iure.26.§.honoris. ff. de teſtamentaria tutela. Hæc de ſecunda exceptione, eiuſq; replicationibus ſint dicta. Tertia propoſitæ regulæ exceptio videtur eſſe: Niſi vnus tutorum noticiæ gratia ſit datus. verùm reprobatur l.quæro.32.§.1.ff.de teſtamen.tutela. l.1.C. de periculo tutorum. Quarta exceptio eſt: Niſi vnus ad litem tutor vel curator ſit datus: hic enim partem non facit. l.ad protegendam.3. C. de in litem dando. Quinta: Niſi vnus tutorum excuſatus fuerit vel remotus. hic enim partem non faciet. l.ſi tutor.22.C.de excuſat.tutor. l.decreto.10.ff.de ſuſpectis tutoribus. Sexta: Niſi tutela inter tutores fuerit diuiſa. tunc enim nõ pro virili parte tenentur, nec alter alterius factum præſtat, ſed quilibet pro ſua quã adminiſtrauit parte conuenitur. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. except.1.replic.9. Hactenus de ſecunda regula, eiuſq; exceptionibus ſit dictum.

III.Regula, De patre tutoris & ipſo filio tutore. Pater regulariter filij ſui nomine tenetur. quæ regula ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius exceptio eſt: Niſi poſtquam emancipatus eſt filius, tutelam geſſerit, vel dolo quid fecerit. l.filius.6. ff. de tutelæ actione. Planè in quantum pater filij nomine teneatur, vide ĩ.quæſt.5.reg.9. Sed & filius ipſe ſuo nomine tenetur. l.niſi.4.§.1. ff. de tutelæ actione. l.ſi filiusfamilias.11. ff. eod.tt. In quantum autem teneatur filius, vide d.quæſt.5.reg.10.

IV.Regula, De domino ſerui pro tutore negocia pupilli gerentis. Hic quoq; tenetur. l.1.§.proinde etſi. ff.de eo qui pro tutore.

V.Regula, De fideiuſſore tutoris. Hic quoque tutelæ actione tenetur. l.cum oſtendimus.4.§.fin. ff.de fideiuſſoribus tutor. Huius exceptio prima: Niſi ſtipulatione non interueniente, fideiuſſerint. reprobatur d.§.fin. Secunda: Niſi prius tutor ipſe non ſit conuentus. reprobatur quidem iure antiquo l.1. C.de fideiuſſor. tutor. Iure autem nouo approbatur Nouell.c.4.in prin.vſq; ad §. quod autem. Tertia exceptio eſt: Niſi cum tutore actum ſit, & ab eo ſolutum. d.l.1. & l.2. C. eod.tt. Quarta: Niſi mulier pro tutore fideiuſſerit. l.1.C.ſi mater indemnitatem promiſit. Quinta: Niſi ex eo agatur, quod tutor finita tutela præter officium geſſit. l.Lucius.45.§. Paulus. ff. de adminiſtr. tutor. Sexta: Niſi ex eo agatur, quod tutor extra ſuam partem vel regionem adminiſtrauit. l.ſi duo.50.ff.eod.tt. Septima: Niſi pluribus fideiuſſoribus exiſtentibus, vnus ex ijs in ſolidum conueniatur. reprobatur l.ſi plures.12. ff. rem pupilli ſaluam fore. Plane videtur admitti, ſi non pupillus, ſed eius hæres agat. verùm diſtinctio hæc reprobatur l. à tutoribus.32.§.hæredibus.ff.de adminiſtr. tutor. Sed admittitur exceptio propoſita, ſi adulto facto pupillo, fideiuſſores nouauerint contractum. l.ſi fideiuſſores.7. ff.de fideiuſſoribus tutor. Octaua exceptio eſt: Niſi aduerſus ipſum tutorẽ agi non potuit. tunc enim ſine dubio nec aduerſus eius fideiuſſorem actio danda. cuius ſpecies in præcedentibus ſunt propoſitæ. Plura de regula propoſita vide ĩ.qu.5.reg.12.item ĩ.cap.20.

VI.Regula, De nominatore tutoris. Hic quoque actione tutelæ tenetur. Quæ regula ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius exceptio prima eſt: Niſi nõ prius tutor ipſe, eiuſq; fideiuſſor & collega ſit conuentus. l.aduerſus.4.C.de magiſtratib.cõueniẽdis. Altera: Niſi alius, nõ is q cõuenitur, nominauerit tutorẽ. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi alius rei cõuenti mãdatu nominauerit. l.2. ff.de fideiuſſor. tutor. Tertia exceptio eſt: Niſi mater tutorẽ nominauerit. l.ob tutorem.3.C.ſi mater indem. promiſit. & l.1.C.eod.tt.

VII.Regula, De magiſtratu qui tutorẽ dedit. Hic quoq; tenetur actione, quæ dicitur ſubſidiaria. de qua dicetur ĩ.cap.21.

VIII.Regula, De eo qui tutores idoneos eſſe affirmauit. Hic quoq; tanquam fideiuſſor tenetur. l.cum oſtendimus.4.§.fin.ff.de fideiuſſ.tutor.

IX.Regula, De eo qui ſuſcepta adminiſtratione tutori indemnitatem promiſit. Hic tutelæ actione non tenetur. l.tutorem.9. C.arbitrium tutelæ. Planè ipſi tutori aduerſus eum qui indemnitatem promiſit, datur actio: de quo dicetur ĩ.quæſt.8.reg.2.

X.Regula, De fiſco ad quem bona tutoris peruenerunt. Aduerſus hunc quoq; tutelæ actio competit. l.ſi tutor.9.§.penult. ff. de tutelæ actione. & l.2. C.ad l. Iuliam de vi publica. Hactenus aduerſus quos tutelæ actio competat, ſit dictum.

IIII. APVD QVEM TVTELAE actio competit?

Si plures tutores, vel vnius tutoris plures hæredes, diuerſi fori conueniantur, apud eundem iudicẽ omnes ſunt conueniendi. l.omnes.5.C.arbitrium tutelæ.

V. QVID VENIAT IN TVtelæ actione?

I.Regula, De eo quod intereſt. Hoc venit in actione propoſita petendũ. l.tutor.6.in prin.ibi: ſi qs igitur.ff. de adminiſtr.tutor. l.cũ qui.4. ibi: nec ad rẽ facit. C. arbitriũ tutelæ. itẽ l.tut.17.cũ lege ſequẽte. ff.locati.

II.Regula, De eo quanti in litem iuratur. Hoc quoque in actione propoſita venit. d.l.6. in princ. &

l.1.C.de in litem iurando.item ȝ.lib.15.cap.9.quæſt.1. reg.1. except.1.repl.1. M.I.R.lib.3.cap.12.reg.50. vbi etiã diſtinguitur. Huius exceptio prima eſt: Niſi actor in litẽ iurare nolit.l.2.C.d.tt. Secunda: Niſi reus ſine dolo malo non reſtituat. d.l.2. Huius replicatio prima eſt: Niſi tutor ipſe, non hæres eius conueniatur. tunc enim ob culpam etiam eius iuratur in litem l. alio iure.4.C.eod.tt. Secunda: Niſi lite cum tutore conteſtata, aduerſus hæredem agatur. tunc enim, quamuis ob culpam, etiam aduerſus hæredem iuratur in litem.d.l.4.l.vlt.§.Paulus reſpondit.ff.de fideiuſſoribus tutorum. M.I.R. d.reg.50. exc.1. Tertia: Niſi ex dolo defuncti tutoris agatur. tunc enim quãuis hæres conuentus nihil dolo fecerit, videtur tamen aduerſus eum in litem iurandum. ſed reprobatur l. vlt. C. de in litem iurando. M.I.R. d.except.1.repl.1. Planè admittitur, ſi lis cum defuncto tutore ſit conteſtata. nam cùm hoc caſu ex culpa tutoris aduerſus hæredem eius iuretur in litem, vt dictum ſ̄. replic. prox. multò magis ex dolo defuncti iurabitur. Hæc de ſecũda exceptione. Tertia exceptio: Niſi inter partes in contrarium ſit actum. reprobatur l.ſumma.3.C.de in litem iurando.

III. Regula, De eo quod tutor non percepit. De eo reſtituendo non tenetur. Quæ regula cum per ſe ſubſiſtat, recipit exceptionem hanc: Niſi fructus bona fide ex fundo percipi potuerunt. tunc enim præſtandi à tutore, quamuis eos non perceperit. l. ſine hærede.31. §.Modeſtinus. ff. de adminiſtrat. tutor. Secunda exceptio eſt: Niſi contutor rei conuenti, qui ſoluendo eſſe deſijt, percepit. de hac re dictum ſuprà quæſt.3.reg.2.

De vſuris.

IV. Regula: Etiam vſuræ in tutelæ actionem veniunt.l.2.in prin. C.de vſuris pupillarib. l.vſuræ.34. ff.de vſuris. Huius ſpecies prima eſt: Si pecuniam pupillarem tutor in ſuos vſus conuerterit. Quæ proponitur & approbatur l.tutor.6. §. pecuniæ. ff. de adminiſtr. tutor. Concordat l.1.C. de vſuris pupillarib. Huius ſpeciei exceptio prima eſt: Niſi non euidenter probetur, pecuniam in tutoris vſum verſam. d.§. pecuniæ. Secunda: Niſi vſuras nomine pupilli perceptas tutor in vſus ſuos conuerterit. reprobatur l.tutor.6.§.ſi vſuras. ff.de adminiſtrat.tutor. l.qui negociationem.57. §.ex duobus. & §.fin.ff.d.tt. Tertia: Niſi tutor pecuniam pupillarem ſuo nomine fœnerauit.l.Lucius.45.§.tutorem.ff.d.tt. & l.cum quæreretur.15.ff.eod.tt. Quarta: Niſi tutor contrà & de ſuo in vſus pupillares verterit. l.quid ergo.3. §. planè. ff. de contraria tutelæ actione. Quinta: Niſi cum tutor pecunia pupillari ſuo nomine rem ſibi emiſſet, pupillus malit rem emptam ſibi reſtitui. l. ſi curator.3. C. arbitrium tutelæ. Hæc de prima propoſitæ regulæ ſpecie. Secunda ſpecies eſt: Si tutor pecuniam pupillarem non fœnerauit. l.qui negociationẽ.57. §.pupillo.ff.de adminiſtr.tutor.l.ſi tutor.14.ff.eod.tt. Huius ſpeciei exceptio eſt: Niſi idoneis nominibus credi non potuit. l.ſi pecuniam.3. C. de vſuris pupillar. Planè ſpecies propoſita mutata eſt Nouell.c.72. §. quia verò grauatè. de qua re vide ſ̄. cap.11. officio 6. reg.1. in fine. Tertia ſpecies eſt: Si tutor pecuniam pupillarem ad prædiorum comparationem non depoſuit, vel depoſita pecunia pupillo prædia non comparauerit. l.tutor.6. §. ſi poſt. & §. ſi deponi. ff. de adminiſtrat. tutor. Huius ſpeciei exceptio eſt: Niſi per tutorem non ſtet, quo minus prædia comparet. d. §. ſi poſt, in fine. l.ſi pecuniam.3. C. de vſuris pupillaribus. Planè & hæc ſpecies hodie mutata eſt. de qua re vide ſuprà cap.11.officio 7.reg.1.in fin. Quarta ſpecies eſt: Si tutor pecuniã pupillarem penes ſe eſſe falsò neget. l.tutor.6.§.idem ſolent.ff.de adminiſtrat.tutorũ. Quinta ſpecies eſt: Si tutor debitor patris pupilli à ſeipſo debitum nõ exegerit. d.l.6.§.vertiſſe. item l.quoties.8.§.ſed ſi ſub.ff.d.tt.De qua re vide ȝ.

Exceptiones propoſitarum ſpecierum generales.

Planè propoſitæ regulæ exceptio prima eſt: Niſi tutor in res pupillares de ſuo ſumptus fecerit. l.quid ergo.3.§.planè.ff.de contraria tutelæ actione. Secunda videtur eſſe: Niſi circa vſuras nomine pupilli perceptas, ſit admiſſum. ſed reprobatur per ea quæ propoſita ſunt paulo ſuperius ſpecie 1.except.2. Tertia: Niſi non tutelæ, ſed protutelæ actione agatur. reprobatur l.1.§.in protutelæ.ff.de eo qui pro tutore.

V. Regula: Qui teneantur ad vſuras ex propoſita actione?

1. De contutore. Contutor quoq; alterius tutoris nomine conuentus, in vſuras eius nomine tenetur. l. tutor.6. §.penult. ff.de adminiſtr. tutor. & l.2. C. de vſuris pupillaribus.

2. De fideiuſſore tutoris proponitur l.etiã.3. ff.de fideiuſſoribus tutor.

3. De hærede tutoris. Hic quoque ad vſuras præſtãdas tenetur. l.cum oſtẽdimus.4.§.vſuras ff.de fideiuſſorib.tutorũ. Plura de hærede tutoris vide ȝ.reg.8.

VI. Regula: Quantas vſuras tutelæ actione conuentus præſtare teneatur? Regulariter quidem vſuræ præſtantur ſecundum morem & conſuetudinem regionis leuiores. l.tutor.6. §.quæ ſint autem, in fin. ff.de adminiſtr.tutor. Huius exceptio prima eſt: Niſi ob id agatur, quòd quis pecuniam pupillarem in vſus ſuos conuertiſſe dicatur. tunc enim legitimæ ſeu pupillares vſuræ maiores debentur. d.l.6. §. pecuniæ. & §.quæ ſint autem. & l. qui ſine.37.ibi: quoniã & vbi. ff. negociorum geſtorum. Cuius replicatio prima eſt: Niſi tutor pecuniam pupillarem à contutoribus ſuis mutuam acceperit. l.nõ exiſtimo.53. ff.de adminiſtr. tutorum. Secunda: Niſi tutor nõ clàm, ſed palàm & bona fide pecuniam pupillarem in ſuos vſus conuertat.d.l.53. De qua re plura vide ſ̄.cap.15.quæſt.2.reg. 1.except.5.replic.5. Tertia: Niſi teſtator permiſerit tutori pecuniam pupillarem in cauſam mutui habere.l.Titium.46. §.præfectus.ff.de adminiſtrat. tutor. Quarta: Niſi tutor pecuniam pupillarem ſuo nomine fœnerauit. tunc enim non in maiores vſuras tenetur, quàm percepit, non in pupillares. l.Lucius.45.§.tutorem.ff.eod.tt. & l.tutor.6.§.ſi tutor.ff.eod.tt. Quinta: Niſi tutela finita ſit. eius enim temporis, quod poſt finitam tutelam currit, leuiores vſuræ præſtandæ videntur. verùm reprobatur l. Lucius.45. §. quæſitum. ff. de adminiſtr. tutor. Sexta: Niſi cum tutor debitor patris pupilli eſſet, ſibi ipſi non ſoluit. l.tutor.6.§.

vertiſſe.

vertiſſe. ff. de adminiſtrat. tutor. l. qui ſine. 37. §. ſed quas vſuras. ff. negociorum geſtorum. Sane ſi ſub vſuris grauioribus, quàm ſunt pupillares, tutor patri pupillorum fuit obligatus, etiam ad iſtas, non pupillares vſuras tenetur. l. quoties. 8. §. ſed ſi ſub. ff. de adminiſtrat. tutor. Hæc de prima propoſitæ regulæ exceptione, eiuſq; replicationibus ſint dicta. Secunda exceptio eſt: Niſi tutor pecuniam pupillarem non fœnerauit, & ob eam cauſam conueniatur. Hæc exceptio videtur reprobari l. tutor. 6. §. pecuniæ. ff. de adminiſtr. tutor. Tertia: Niſi tutor debitor patris pupilli pecuniam ſibi non ſoluit. reprobatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. except. 1. replic. 6. Quarta eſt: Niſi tutor pecuniam pupillarem ad prædiorum comparationem non depoſuit. l. tutor. 6. §. ſi deponi. ff. de adminiſtr. tutor. Planè exceptio propoſita hodie mutata eſt, vt oſtenſum paulo ſuperius reg. 4. ſpecie 3. Quinta: Niſi tutor falsò neget pupillarem pecuniam penes ſe eſſe. d. §. ſi deponi. & d. l. 6. §. quæ ſint. Sexta: Niſi à debitoribus pupillaribus maiores vſuras tutor percepit. d. §. quæ ſint. ibi: item ſi à debitoribus legitimas exegit. Huius replicatio prima eſt: Niſi teſtator ſub minoribus vſuris pecuniã pupillarem tutori permiſerit. tunc enim quamuis ille maioribus vſuris eam ſuo nomine fœnerauerit, tamen eæ tantùm debentur, quas teſtator voluit. l. Titium. 46. § præfectus. ff. de adminiſtr. tutor. Altera replicatio eſt: Niſi pupillus cæterorum nominum minus idoneorum periculũ non ſuſcipiat. l. tutor. 6. § ſi tutor. ff. d. tt. Tertia: Niſi tutor pecuniam ſibi cum pupillo communem proprio nomine fœnerauerit. l. Titium. 46. §. altero. ff. de adminiſtr. tutor.

VII. Regula: À quo tempore vſuræ in actione propoſita currere incipiant? Poſt duos menſes, ab eo tempore, quo pecuniam pupillarem accepit, vel exigere potuit, connumerandos, vſuræ currere incipiunt. d. l. 6. §. vſuræ. ff. d. tt. Planè ſex menſium ſpacium datur l. ſi tutor. 14. ff. eod. tt. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi vſuræ ob id exigantur, quòd tutor pecuniam pupillarem in ſuos vſus conuerterit. tunc enim ſtatim currere incipiunt. d. §. vſuræ.

VIII. Regula: Ad quod tempus vſuræ currãt? Etiã poſt finitam tutelam in diem, quo tutela reſtituitur, currunt. l. tutor. 6. §. fin. ff. de adminiſtr. tutor. l. Lucius. 45. §. quæſitum. ff. eod. tt. item l. 1. § fin ff. de vſuris. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi non per tutorem, ſed per aduerſarium ſtet, quo minus tutelam reſtituat. d. §. fin. l. tutor. 27. §. tutor, cum lege ſequẽte. ff. de adminiſtr. tutor. item l. pupillus. 4. C. de vſuris pupillarib. Cuius replicatio eſt: Niſi tutor oblatam pecuniam non deponat. d. l. 27. §. fin. ff. de adminiſtr. tutor. Secunda exceptio videtur eſſe: Niſi mortuo teſtatore, hæres eius in reſtituenda tutela negligens ſit: hoc enim caſu, quia negligentia tutoris hæredi nõ imputatur, per ea quæ dicta ſunt s̄. quæſt. 3. reg. 1. except. 2. videtur nec vſuras aduerſus eum currere. verùm ratione hac non obſtante, exceptio propoſita reprobatur l. tutor. 6. §. pecuniæ quæ in arca. ff. de adminiſtr. tutor. Hactenus de vſuris, an & quatenus in tutelæ actione veniant, ſit dictum.

IX. Regula: Si pater tutoris actione propoſita conueniatur, non niſi de peculio tenetur. l. ſi filiusfamiliás. 11. cũ lege ſequente. ff. de tutelæ actione. l. tutorem. 36. §. fin. ff. de adminiſtr. tutor. M. I. R d. cap. 12. reg. 49. Huius exceptio eſt: Niſi pater tutelam agnouerit. tunc enim in ſolidum tenetur. l. ſi filiusfamiliás. 7. ff. de tutelis. vbi ait Iuriſconſultus: Siue gerenti filio conſenſit. Huic videtur cõtradicere l. Lucius. 20. ff. de adminiſtr. tutor. M. I. R. de reg. 49.

X. Regula: Si filiusfamiliás emancipatus, tutelæ actione conueniatur: de eo quod ante emancipationẽ geſſit, in id quod facere poteſt: de eo autem quod poſt emancipationem geſſit, in ſolidum tenetur. l. tutorẽ. 36. §. inde deſcendit quæſtio. ff. de adminiſtrat. tutor. l. niſi finita. 4. §. 1. ff. de tutelæ actione. l. ſi filiusfamiliás. 11. ff. eod. tt.

XI. Regula: In quantum teneatur hæres tutoris vide s̄. quæſt. 3. reg. 1.

XII. Regula: Fideiuſſor tutoris in tantum tenetur, in quantum ipſe tutor. l. ſine hærede. 31. in prin. ff. de adminiſtr. tutor. & l. etiam. 3. ff. de fideiuſſ. tut. Fideiuſſor quoq; eaſdem reputationes habet, quas tutor: nec vlterius quam tutor ipſe cõueniri poteſt. l. ſi cum. 5. & l. 6. ff. de fideiuſſ. tutor. Planè vnius tutoris pluribus fideiuſſoribus exiſtentibus, quilibet in ſolidum tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ habentur s̄. quæſt. 2. reg. 5. except. 7.

XIII. Regula: Si tutor pecunia pupillari ſuo nomine quid comparauerit, in arbitrio pupilli eſt, vtrum pecuniam, an rem emptam petere velit. l. ſi curator. 3. C. arbitrium tutelæ. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi tutor pecunia ſibi cum pupillo communi negotiatus ſit, vel emerit ſuo tantùm nomine. l. Titium. 46. §. altero. ff. de adminiſtr. tutor.

XIV. Regula: Tutor qui pecunia pupillari negociatus eſt, ad compendium ſeu incrementum præſtandum tenetur, nec vſuras pecuniæ præſtando liberatur: l. qui negociationem. 57. in prin. ff. de adminiſtrat. tutor. Huius regulæ exceptio proponitur l. Titium. 46. §. altero. ff. eod. tt.

XV. Regula: Quod ſeruus pupilli vel actoris percepit, minuit propoſitæ actionis condemnationem. l. tutores. 38. §. fin. ff. de adminiſtr. tutor. & l. ſine hærede. 31. §. item reſpondit. ff. eod. tt.

XVI. Regula, De compenſationibus & reputationibus, proponitur l. 2. in prin. ff. vbi pupillus educari. Plura de hac re vide j. cap. 22. quæſt. 2. cauſa 1. item quæſt. 7.

VI. QVANDO ET QVAMDIV tutelæ actio competit?

I. Regula: Non niſi poſt finitam tutelam, tutelæ actio competit. l. niſi finita. 4. in princ. ff. de tutelæ actione. l. 1. §. fin. & l. cum tutor. 18. in fine. ff. eod. tt. Concordant item ea quæ propoſita ſunt s̄. capite 11. officio 2. reg. 1. except. 7. Exceptio prima eſt: Niſi cum eo qui pro tutore negotia geſſit, agatur. l. 1. §. cum eo. ff. de eo qui pro tutore. & l. cum curatore. 25. ff. de adminiſtr. tutor. Secunda: Niſi cum duorũ impuberum fratrum quis tutelam gereret, vnus adoleuerit. hic enim tutelæ agere poterit, quamuis fratris tutela nõdum ſit finita. l. tutores. 38. §. penult. ff. de adminiſtr. tutor. Tertia: Niſi tutela ad alium tu-

torem ſit tranſlata. tunc enim cum priore tutore nihilominus tutela agi poteſt, quamuis impubes adhuc ſit ſub tutela. l. ſi tutor. 9. in prin. §. ſi duobus. §. ſi teſtamento. & §. penult. ff. de tutelæ actione. l. à tutela. 4. ff. de contraria tutela. Huius replicatio eſſe videtur: Niſi is qui tutor eſſe deſijt, rurſus eiuſdem tutor fieri poſſit. verùm reprobatur l. ſi pupillus. 7. §. fin. cum lege ſequente. ff. de actione tutelæ. l. ſi tutor. 9. in prin. & §. ſi teſtamẽto. ibi: in qua autem. ff. eod. tt. Quarta propoſitæ regulæ exceptio videtur eſſe: Niſi tutori tanquam ſuſpecto curator ſit adiunctus. ſed reprobatur d. l. 9. §. ſi tutori. Quinta eſt: Niſi alia quàm tutelæ actio contra tutorem competat. d. l. 9. §. fin. cum lege ſequente. Cuius replicatio eſt: Niſi ſit actio ex ſtipulatu rem pupilli ſaluam fore. approbatur per ea quæ habentur ſ. cap. 20. quæſt. 5. Sexta exceptio eſt: Niſi non ex tutela, ſed ex cura geſta agatur. Hæc ſpecies eſt præcedentis, & approbatur l. cum curatore. 25 ff. de adminiſtr. tutor. l. niſi finita. 4. §. fin. ff. de tutelæ actione. itẽ l. ſi adhuc. 16. §. fin. ff. eod. tt. Contradicit l. rationes. 14. C. de adminiſtr. tutor. Septima exceptio eſt: Niſi extra iudicium vnus tutorum ab altero, cuius factum tenetur præſtare, rationes exigat. l. ſi plures. 3. §. ſi parens. ibi: aſſiduè igitur. ff. de adminiſtr. tutor. Octaua exceptio eſt: Niſi pupillus hæres exiſtat ei, cuius tutelam tutor ſuus antea geſſerat. hoc enim caſu, etiam ſua tutela non finita, aduerſus eum tutelæ actionẽ habet. l. ſi. pupillus. 7. in prin. ff. de tutelæ actione. Nona exceptio eſt: Niſi tutor in hoſtium poteſtatem peruenerit. Quæ exceptio approbatur per ea quæ habentur ſ. cap. 20. quæſt. 5. except. 3. Hæc de prima regula.

II. Regula: Si tutor pecunias pupillares in diẽ crediderit, vſq; in diem pecuniæ creditæ actio tutelæ differenda. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi tutelæ. 7. ff. de adminiſtr. tutor.

III. Regula: Tutelæ actio perpetua eſt. l. tutores. 8. C. arbitrium tutelæ.

VII. ADFINIA, SEV DE probationibus in actione propoſita.

I. Regula: Vtri incumbat probatio, ſi quæratur vtrum tutor ſciuerit, an ignorauerit, ſe tutorem datum, definitur l. hoc autem. 5. ff. de adminiſtr. tutor. Cui contradicit l. ſi tutor. 5. ibi: idq; liquidis. C. de periculo tutor.

II. Regula: Per quæ probandum. De interrogatione ſeruorum pupilli proponitur l. ad inſtruendam. 33. ff. de adminiſtr. tutor. & l. 1. §. de ſeruis quoq;. ff. de tutelæ actione.

III. Regula. De quantitate patrimonij pupillaris probanda. Non probatur aſſertione teſtatoris. l. 1. C. arbitrium tutelæ.

IV. Regula, De confeſſione ipſius tutoris, circa quãtitatem patrimonij pupilli, proponitur l. veteris. 13. in prin. C. arbitrium tutelæ.

V. Regula: Si tutor res pupillares in ſuos vſus conuertiſſe dicatur, quomodo probandum vel nõ probandum, definitur l. tutor. 6. §. pecuniæ. ff. de adminiſtr. tutor. item l. ſi defunctus. 10. C. arbitrium tutelæ.

VIII. EVENTVS PROPOſitæ actionis.

I. Regula, De actione condemnato aduerſus contutorem vel alium præſtanda, proponitur l. 1. §. nunc tractemus. ibi: & ſi fortè. ff. de tutelæ actione. l. alterius. 20. in prin. ff. eod. tt. & l. 2. C. de contrario iudicio tutelæ. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ex dolo communi tutor ſit condemnatus. d. l. 1. §. planè ſi ex dolo. Secunda: Niſi tutor cui actio præſtanda eſt, ſolidum ſoluerit, reprobatur l. cum pupillus. 21. ff. de tutelæ actione. Tertiæ exceptionis loco notandum, quòd tutori cui ceſſa eſt, vel vtilis actio data aduerſus contutorem, priuilegium pupilli in bonis contutoris non competat. l. ex pluribus. 41. ff. de adminiſtr. tutor. Quarta, quòd ſi non antequam ſolueretur, ſoluens à pupillo ſibi cedi petierit actionem aduerſus contutorem, poſtea pupillum eo nomine conuenire non poſſit. l. 1. C. de contrario iudicio tutelæ. l. Modeſtinus. 76. ff. de ſolution. Plura de regula propoſita vide ſ. cap. prox. except. 30.

II. Regula, De actione ex cautione, qua alter tutorum alteri indemnitatem promiſit. Hæc actio ſtipulatori aduerſus promiſſorem regulariter competit: verùm eius exceptio eſt: Niſi finita tutela, promiſſor ſoluendo ſit. tunc enim quia factum eius ſtipulator præſtare compelli non poteſt, ſecundum ea quæ dicta ſunt ſ. quæſt. 3. reg. 2. except. 1. replic. 4. euaneſcit cautio, eiuſq; actio. l. tutores. 38. § curatores. ff. de adminiſtr. tutor. Huius replicatio eſt: Niſi qui indemnitatem promiſit, tutor non fuerit, nec qui à pupillo potuerit conueniri. l. 2. C. ſi mater indem. promiſit. vbi ait Imper. Non aduerſus matrẽ ſuam neq; auum, ſed contra vos congredi malunt. Hæc ita ponuntur, quaſi in arbitrio ſit pupilli, vtrum aduerſus matrem, an aduerſus tutorem agere velit: cum tamen aduerſus matrem, eiuſq; ſucceſſores, cum tutrix non fuerit, pupillo etiam volenti non detur actio, ex l. tutorem. 9. C. arbitrium tutelæ.

III. Regula, De ſolutione à tutore condemnato facienda, proponitur l. fruſtra. 5. C. de adminiſt. tutor.

IV. Regula: Si pupillus contra tutores habeat tutelæ actionem, quòd ab hæreditate paterna male ſit abſtentus: nõ ideo magis creditoribus hæreditarijs tenetur. l. eum qui. 4. C. arbitrium tutelæ.

IX. ADFINIA TVTELAE actionis remedia.

I. Regula: Regulariter ex cauſis ſ. cap. prox. in principio propoſitis, tutelæ actio, & non alia competit. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi incertum ſit, vtrum quis tutor, an quaſi tutor pro tutore negocia minoris adminiſtrauerit. tunc enim protutelæ actio eſt l. 1. in prin. ff. de eo qui pro tutore. l. mater 4. in fin. C. de teſtament. tutela. Sanè protutelæ actionis iura inter actionis tutelæ iura ſunt propoſita.

II. Exceptio: Niſi poſthumo tutor datus, non nato poſthumo negocia geſſerit. tunc enim non tutelæ, ſed negociorum geſtorum actio eſt. l. ſi nemo. 19. §. fin. ff. de teſtam. tutela. Concordat l. 1. §. ſi quis quaſi. ibi: ſimili modo. ff. de eo qui pro tutore. l. cum pater. 28. ff. negociorum geſtorum. l. ſi poſthumo. 24. ff. de tutelæ actione. Huius replicatio eſt: Niſi poſthumus natus fue-

tus fue-

tus fuerit. tunc enim de eo quoque quod ante poſthumum natum geſtum eſt, tutelæ, non negociorum geſtorum datur actio. d.l.19.§.fin. Concordat d.l.28. ibi: quòd ſi natus. Cuius duplicatio eſt: Niſi tutor, priuſquam quidquam geſſerit, fuerit remotus. tunc enim negociorum geſtorum actio ob ceſſationem datur. d.l.19.§.fin.

III. Exceptio: Niſi ex eo quod poſt finitam tutelam geſtum eſt, agatur. tunc enim non tutelæ, ſed negociorum geſtorum datur actio. l.1.§.ſi quis quaſi.ff. de eo qui pro tutore. l.ſi tutor.13. cum lege ſequente. ff.de tutelæ actione. Huius replicatio eſt: Niſi id quod poſt finitam tutelam geſtum eſt, cum eo quod antè geſtum eſt, cohæreat. l.tutorem.36.in princ.ff.de adminiſtr.tutor.

IIII. Exceptio: Niſi non tutela, ſed cura alicuius ſit geſta. tunc enim non tutelæ, ſed negociorum geſtorum actio eſt. l.niſi finita.4.§.fin.ff.de tutelæ actione. l.ita autem.4.§.poſt completum.ff.de adminiſtr. tutor.

V. Exceptio: Niſi is qui inutiliter tutor datus eſt, ſponte res pupilli adminiſtrauerit. hoc enim caſu negociorum geſtorum actio datur. l.1.in fine.C de teſtament.tutel. Sed & pro tutelæ actio datur, ſi quaſi tutor geſſerit. quod approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄.except.1.

VI. Exceptio: Ni tutor, qui inutiliter teſtamento datus eſt, fideicommiſſum ex teſtamento perceperit, poſteaq; tutelam adminiſtrare nolit. hoc enim caſu ex fideicommiſſo tenetur. l.auia.11.in princ.ff.de confirmando tutore.

VII. Exceptio: Niſi de eo agatur, quod tutor patri pupilli debuit. de eo enim non ſolùm tutelæ actio eſt, ſed & priſtina actio poteſt inſtitui. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄.cap.13.reg.2.

VIII. Exceptio: Niſi ex eo, quòd tutor res pupillares intercepiſſe dicatur, agatur. tunc enim & tutelæ actio competit, & actio quæ vocatur rationibus diſtrahendis, item furti actio. l.1.§.in tutela.ff.de tutelæ actione.

IX. Exceptio: Niſi tutor ſuſpectus dicatur. tunc enim ſuſpecti quoque poſtulatio eſt. de qua dictum ſuprà cap.7.

X. Exceptio: Niſi tutor ſoluendo non ſit. tunc enim datur actio ſubſidiaria aduerſus magiſtratum. de qua dicetur i.cap.21.

XI. Exceptio: Niſi rem pupilli ſaluam fore cautum ſit. tunc enim actio quoque ex ſtipulatu competit. de qua i.cap.20. dicetur.

XII. Exceptio: Niſi libertus tutelam filij patroni geſſerit. Nam hic extra ordinem quoq; punitur. l.ſi liberti.10.C.de adminiſtr.tut. l.niſi eam.4.C.eod.tt.

XIII. Exceptio: Niſi tutor bonis hæreditarijs adminiſtratis & venditis, pupillum poſtea hæreditate abſtinuerit. tunc enim etiam creditoribus hæreditarijs negociorum geſtorum actione tenetur. l.cum tutor.18.ff.de tutelæ actione.

XIIII. Exceptio: Niſi res pupillares inutiliter à tutore, vel quaſi tutore ſint alienatæ. tunc enim illarum quoq; vindicatio datur pupillo. approbatur per ea quæ habentur ſ̄.cap.14.& 15.

XV. Exceptio: Niſi ex eo agatur, quòd tutor pecunia pupillari ſibi aliquid comparauerit. tunc enim etiam ad rem emptam pupillo competit actio. l.ſi curator.3.C.arbitrium tutelæ.

XVI. Exceptio: Niſi euidens dolus in rebus pupillaribus fieri admiſſus. tūc enim etiam extra ordinem tutor punitur. l.in eos.9.ff.de tutelis.

XVII. Exceptio: Niſi tutor ad damnum ſarciendum non ſit idoneus. tunc enim extra ordinem coercetur. l.ob fœnus.48.ff.de adminiſtr.tutor.

XVIII. Exceptio: Niſi tutor tutelam adminiſtrare nolit. tunc enim etiam extra ordinem cogitur. l.1. in princ.ff.de adminiſtr.tut. Hæc de prima regula.

¶ II. Regula: Bona tutoris pupillo tacitè pignori ſunt obligata, in ijsq; cæteris creditorib. tutoris præfertur. de qua re dictum ſ̄.cap.1.quæſt.8.reg.7. item ſ̄.lib.2.cap.35.reg.5.

DE RATIONIBVS DISTRAHENDIS actione. Cap. XIX.

HActenus de tutelæ actione in duobus capitibus actum eſt: ſequuntur nunc aliquot eius adfinia remedia pertractanda, & primùm quidem actio, quæ vocatur Rationibus diſtrahendis.

I. CAVSA HVIVS ACTIONIS.

Si tutor rem ex bonis pupilli abſtulit, eius nomine actione propoſita tenetur. l.2.in princ.ff.de tutelæ actione. Huius cauſæ exceptio prima: Niſi non legitimus, ſed alterius generis tutor rem pupilli abſtulit. reprobatur l.1.§.de rationib.ff.d.tt. Secunda: Niſi non iure tutor datus fuit. elicitur ex d.§.de rationibus. verſ.qui iure tutores ſunt. Tertia: Niſi eo nomine ſit actum. l.1.§.in tutela.ff.de tutelæ act. Huius replicatio prima eſt: Niſi furti actione actum ſit. per hanc enim actio propoſita non tollitur. d.§.in tutela.& d.l. 2.§.vtraq; autem. Cuius duplicatio eſt: Niſi non furti, ſed condictione furtiua ſit actum. d.§.vtraque autem. Altera replicatio: Niſi cum alio actum ſit. reprobatur l.tres tutores.54.§.ſed ſi ipſi tutores.ff.de adminiſtr.tutor.

II. QVIBVS DATVR actio propoſita?

Hæredibus pupilli datur. l.1.§.hanc actionem.ff.de tutelæ actione.

III. ADVERSVS QVOS datur?

Aduerſus hæredes tutoris nō datur. d.§.hanc actionem. & l.ſed non.10. ibi: quamuis enim.ff.eod.tt. Planè quia dies huius actionis etiam durante tutela cedit, vt i.q.5.reg.1.dicetur: tutelæ actione ab hærede tutoris poteſt peti id, quod in actionem propoſitam venit: quia tutor ſibi ſoluere debuit, vt ex dicta l.10. conſtat.

IIII. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula: Duplum eius quod ablatum eſt, venit. l.tres tutores.54.§.ſed ſi ipſi tutores.ff.de adminiſtr. tutor.

II. Regula: Quid duplicetur, vtrum verum rei pretium, an & intereſſe, definitur. l.1.§.conſiderandum. ff.de tutelæ actione.

A

III. Regula: Res ablata in duplo continetur. l. 2. §. fin ff.d.tt.

V. QVANDO ET QVAMDIV actio propoſita competit.

I. Regula: Non niſi finita tutela competit. l.4.§.fin. ff. de tutela actione. Planè dies huius actionis etiam durante tutela cedit, ſed non niſi poſt finitam tutelam venit. l.ſi tutor.9.§.fin.cum lege ſeq ff.d.tt.

II. Regula: Perpetua eſt actio. dicta l.1. §. hanc actionem.

VI. ADFINIA HVIVS actionis remedia.

I. Regula, De tutelæ actione, proponitur l.1.§.in tutela.ff.de tutela actione.

II. Regula, De furti actione & condictione furtiua, habetur l.2.in princ.ff.d.tt. Concordat d.§.in tutela. ibi: hunc tutorem tamen.

DE ACTIONE ET STIPVLATU rem pupilli ſaluam fore. Cap. XX.

I. CAVSA HVIVS actionis.

SI res pupillo ſalua non ſit, nec detur vel fiat, quod ex tutela dari fieri oportet, actioni propoſitæ eſt locus. l.cum rem.11.ff.rem pupilli ſaluam. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi inutiliter ſit cautum. Hanc exceptionem cum ſuis replicationibus vide ſ̄.eod.lib. cap.10. Secunda exceptio: Niſi non in rebus pupilli, ſed in nominibus aliquid acciderit. reprobatur l.cum pupillus.9.ff.d.tt. Tertia: Niſi eo nomine actum ſit. l.ſi pupillus.9.in prin.ff.de nouationib. Quarta: Niſi non tutor fuerit, qui tutelam geſſit. Cuius replicatio eſt: Niſi pro tutore negotia geſſerit. l.non quaſi.4.§. illud. ff. rem pupilli ſaluã fore. Quinta exceptio eſt: Niſi tutelæ actione agi non poſſit. d.l.4.§.generaliter Concordat l.cum pupillus.9.in fin.ff.eod.tt. Hæc exceptio generalis comprehẽdit ſub ſe exceptiones omnes ſuprà cap.17. & 18. propoſitas, quæ huc quoq; poſſunt referri.

II. QVIBVS COMPETIT actio propoſita.

Etiam alio rem pupilli vel furioſi ſaluam fore ſtipulante, ipſi pupillo vel furioſo, cuius gratia ſtipulatio fit, vtilis actio datur. Quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄.cap.10.quæſt.2.reg.1.cum regulis ſequentibus.

III. ADVERSVS QVOS DAtur actio propoſita.

I. Regula, De cotutore qui tutelam non geſſit. Hic regulariter non tenetur. l.non quaſi.4.§.illud.& §.ſi quis curator.ff.rem pupilli ſaluam fore. Plura vide ſ̄. cap.18.quæſt.2.reg.2.except.2.

II. Regula, De fideiuſſoribus, proponitur d.§.illud ſciendum. De reliquis propoſitæ quæſtionis regulis vide ſ̄.quæſt.3.

IIII. QVID VENIAT IN actione propoſita.

II. Regula: Quod in tutelæ actionem venit, idem quoq; in actionem propoſitam venire dicendum eſt. l. cum pupillus.9.in fin.ff.rem pupilli ſaluam fore.

II. Regula, De fructibus & vſuris, proponitur l.ſi poſteaquam.10.ff.eod.tt.

III. Regula: Quilibet fideiuſſorum in ſolidum tenetur: nec beneficium diuidendæ actionis habet. l.ſi plures.12. ff.d.tt.

V. QVANDO ACTIO PROpoſita competit.

Regulariter non niſi finita tutela competit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.non quaſi.4.§.hanc ſtipulationem.ff.rem pupilli. Concordat l.1.ff.eod.tt. item l.ſi adhuc.16.ff.de tutela actione. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi non tutor, ſed curator propoſita actione conueniatur. d.§.hanc ſtipulationem. & §.ſi quis curator. Secunda: Niſi pro tutore negocia geſſerit, qui propoſita actione conuenitur. d.§.hanc ſtipulationem. & l.ſi pupillus.7. §.ſi tutor.cum l.ſeq. ff.de tutela actione. De qua re vide ſ̄.cap.18.quæſt.6. reg.1.except.3. Sed & plures exceptiones vide d.reg. 1. Tertia: Niſi tutor ab hoſtibus captus ſit. d.l.4. §.ſi tutor.l.7.§.ſi tutor.cum l.ſeq.ff.de tutela actione. Plures huiuſmodi exceptiones vide ſuprà cap.18. quæſt. 6.regul.1.

VI. EVENTVS HVIVS actionis.

De actione condemnato præſtanda proponitur l.ſi plures.12.in princ. ibi: ita vt ei qui conueniretur. ff. rem pupilli ſaluam fore. Plura de regula propoſita vide ſ̄.cap.17.except.30.

DE ACTIONE SVBSIDIAria aduerſus magiſtratum. Cap. XXI.

PRIMO: Quo authore introducta ſit hæc actio, definitur l.in magiſtratus. 5. C.de magiſtratibus conueniendis.

II. CAVSAE HVIVS actionis.

I. Cauſa: Si magiſtratus tutorem vel curatorem non dedit, datur aduerſus eum actio propoſita. l.1.§. magiſtratibus. ff.de magiſtratib.conueniendis. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi magiſtratus non fuerit admonitus. d.§.magiſtratibus. Secunda: Niſi in ſucceſſores ſuos tutelam diſtulerint. reprobatur d.l.1.§. ſciendum.

II. Cauſa: Si magiſtratus tutorem vel curatorem minus idoneum dedit. l.ſi tu.3. C. de magiſtr.conueniendis. l.tutores.5.in fine. ff.de confirmando tutore. item l.in magiſtratus.5. C.de magiſtrat.conueniend. M.I.R.lib.3.cap.12.reg.53.

III. Cauſa: Si magiſtratus à tutore dato non ſatis exegit. Inſtitut.de ſatiſdat.tutor.§.ſciendum.l.1.§.ſi magiſtratus.ff.de magiſtratibus conueniendis. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi tutor tempore finitæ tutelæ ſoluendo fuerit. d.§.ſi magiſtratus. ibi: ſed etſi ſatis. Secunda: Niſi tutorem in teſtamento inutiliter datum prætor magiſtratus iuſſerit confirmare. reprobatur l.tutores.5.in princ. ff. de confirmando tutore.

IIII. Cauſa: Si magiſtratus ſatis quidem exegit à tutore dato, ſed non idoneè cautum eſt. Inſt.de ſatiſd. tutor. §.ſciendum autem. Inſt.de Attiliano tutore.§.

non

nos autem, in fin. l. ſi tu. 3. C. de magiſtrat. conueniendis. l. vlt. C. d. tt. item l. 1. §. fin. C. de tutorib. illuſtrium perſ. Plures huiuſmodi cauſas vide ſ. except. generali 2. replic. 1. cum ſequentib.

Exceptiones præcedentium cauſarum generales.

Planè recipiunt cauſæ iam enumeratæ aliquot exceptiones quæ ſequuntur.

I. Exceptio: Niſi prætor vel præſes, aliúſue fuerit magiſtratus, cui tutores dandi ius eſt. Inſtit. de ſatiſdat. tutor. §. fin. l. 1. §. neq; prætor. ff. de magiſtratibus conueniendis.

II. Exceptio: Niſi ipſe magiſtratus non dederit tutores, nec nominauerit, ſed prætor vel præſes. l. 1. §. ſi præſes ff. de magiſtrib. conueniendis. Huius replicatio prima eſt: Niſi ei qui tutorem dedit, de facultatibus tutoris falſa renunciauerit magiſtratus d. § ſi præſes. Secunda: Niſi de nominibus ab alio præſidi indicatis, magiſtratus præſidem petētem male inſtruxerit. d. l. 1. §. ſi præſes. Tertia: Niſi ü qui tutores dedit, magiſtratus ab iis ſatis exigere iuſſit. d. l. 1. § planè ſi præſes. & §. ſi curatores. Quarta: Niſi magiſtratus ſuggeſſerit vel nominauerit tutores dandos. d. §. ſi curatores. Quinta: Niſi electus ſit ad æſtimandas tutoris ſatiſdationes d. l. 1. §. diuus. l. cum ſit. 6. C. de magiſtr. conueniendis.

III. Exceptio: Niſi iuſſu prætoris magiſtratus tutorem dederit vel confirmauerit. reprobatur l. 1 § ſi curatores. ff. de magiſtr. conueniend. l. tutores. 5. in prin. ff. de confirmando tutore.

IIII. Exceptio: Niſi magiſtratus non fuerit admonitus vt tutores daret. l. 1. §. magiſtratibus. ff. de magiſtratibus conueniendis.

V. Exceptio: Niſi tutor vel eius fideiuſſor ſit ſoluendo. l. aduerſus. 4. C. d. tt. Concordat l. 1. 3. & 5. C. d. tt. M. I. R. d. reg. 53. except. 1.

VI. Exceptio: Niſi contutor eius, ex cuius facto agitur, ſit ſoluendo. l. aduerſus. 4. ibi: nec non collegarum. C. de magiſtratibus conueniendis. l. 2. ff. d. tt. M. I. R. d. except. 1. Huius replicatio prima eſt: Niſi contutor tutorem ſuſpectum fecerit, vel ſatis ab eo exegerit: aut cum vellet, non potuerit. tunc enim prius magiſtratus quàm contutor conueniendus. l. 1. §. vſq; adeò. ff. de tutelæ actione. l. Lucius. 45. §. cum in teſtamento. ff. de adminiſtr. tutor. Plures propoſitæ exceptionis replicationes vide ſ. cap. 18. quæſt. 3. reg. 2. except. 1. repl. 1. cum ſeq.

VII. Exceptio: Niſi tutor tempore finitæ tutelæ fuerit ſoluendo. tunc enim quamuis poſtea ſoluendo eſſe deſierit, ad periculum magiſtratus non pertinet. l. Aemilius. 52. ff. de adminiſtr. tutor. l. tutores. 5. in fin. ff. de confirman. tutore. & l. 1. §. ſi magiſtratus. ff. de magiſtr. conueniendis.

VIII. Exceptio: Niſi magiſtratus omnia quæ ad ſe pertinebant, fecerit. tunc enim quamuis tutor poſtea ſoluendo eſſe deſierit, extra periculum eſt magiſtratus. d. l. 1. §. ſi magiſtratus. & l. quod ad heredem. 6. §. ſi verò cauit. ff. eod tt.

IX. Exceptio: Niſi pupillo ſit ſatiſfactum. approbatur per ea quæ proponuntur infra reg. prox.

III. QVIBVS ACTIO PROPOSITA COMPETAT.

I. Regula, De tutore qui pro contutore ſoluit. Huic regulariter aduerſus magiſtratum actio non datur. l. 2. ff. de magiſtr. conueniend. Cuius exceptio eſt: Niſi tutori nulla culpa imputari poſſit, quòd à collega non ſit ſatis acceptum. l. quod ſi. 3. C. eod. tt.

II. Regula, De heredibus pupilli, proponitur. l. 1. §. non tantum. ff. de magiſtr. conueniendis.

IIII. ADVERSVS QVOS datur.

I. Regula, De heredibus magiſtratus. Aduerſus hos etiam datur. Inſt. de ſatiſd. tut. §. ſubſidiaria. ibi: quæ quidem. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi nihil dolo neque lata culpa defuncti factum ſit: ſed tantùm culpa leui. l non ſimiliter. 4. ff. de magiſtr. conueniendis. l. quod ad heredem. 6 ff. eod. tt. item l. 2. C. eod. tt.

II. Regula, De patre magiſtratus. Hic de peculio tenetur. l. 1. §. fin. ff. de magiſtr. conueniendis.

III. Regula, De fideiuſſore magiſtratus. Hic propoſita actione non tenetur. l. 1. in prin. ff. d. tt.

IIII. Regula, De nominatoribus magiſtratus. Nec hi propoſita actione tenentur. d. l. in princ.

V. Regula, De ordine in quo eſt magiſtratus, qui tutorem dedit. Hic quoq; regulariter propoſita actione non tenetur. d. l. 1. in prin. Huius exceptio eſt: Niſi ordo in ſe periculum receperit. approbatur certo modo d. l. 1. in prin. vbi ait Iuriſconſultus: Dici debet, teneri eos qui præſentes fuerunt. Ergo nec hoc caſu in ordinem vniuerſum dabitur actio, ſed in præſentes tantū: quod replicationis loco notandum.

VI. Regula, De collega eius qui tutorē dedit. Aduerſus hunc quoq; actio propoſita competit. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 1. §. ſi inter. Plura vide infrà quæſt prox. reg. 1.

VII. Regula, De prætore, præſide, & aliis ſuperioribus magiſtratibus, qui inſtructione magiſtratus municipalis tutores dant. Hi propoſita actione nō tenentur. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. 2. except. generali 1.

VIII. Regula, De ſcriba, cuius vitio non omnes pupilli facultates ſunt deſcriptæ. Hic quoque tenetur l. vlt. C. de magiſtr. conueniendis.

V. QVID VENIAT IN ACTIONE PROPOSITA.

I. Regula: Singuli magiſtratus nō niſi pro parte virili tenentur. l. ſi tu. 3. C. eod. tt. l. in magiſtratus. 7. in fin. ff eod. tt. Cuius exceptio prima eſt: Niſi dolo vel lata culpa vtriuſq; collegæ factum ſit. d. l. 7. Secunda: Niſi vnus alterum ſolum tutores dare, vel ſatis exigere permiſerit. tunc enim in eum qui ſolus geſſit, in ſolidum competit actio. l. 1. §. ſi inter. ff. de magiſtratibus conueniendis. Tertia: Niſi vnus non ſit ſoluendo. tunc enim in alterum in ſolidum competit actio. d. §. ſi inter. d. l. 7. in fine. & d. l. 3. ibi: & vtrique ſoluendo eſtis. item l. magiſtratus. 8. ff. de magiſtratibus conueniendis.

II. Regula: Pater magiſtratus non niſi de peculio tenetur. l. 1. §. fin. ff. d tt.

III. Regula: Etiam in vſuras magiſtratus tenetur. l. vlt. ff. d. tt.

VI. ADIVNCTA, SEV DE probationibus.

Vtri incumbat probatio, ſi quæratur vtrum fideiuſſores eo tempore quo accipiebãtur, idonei fuerint necne? definitur l.1.§.ſi magiſtratus.ibi: probatio autem.ff.de magiſtratibus conueniendis.

DE CONTRARIA TVTELÆ actione. Cap. XXII.

HActenus actiones quæ minori, cuius tutela vel cura geſta eſt, ratione tutelæ vel curæ competunt, propoſitæ ſunt atq; deſcriptæ, nunc reſtat actio quæ ei qui tutelam vel curam geſſit, contra minorem competit, quæ dicitur contraria tutelæ actio.

I. RATIO huius actionis proponitur l.1.in princ.ff.de contraria tutelæ actione.

II. CAVSA PROPOSItæ actionis.

I. Cauſa: Si in rem pupilli tutor aliquid impendit hac actione conſequitur. Inſtit.de obligat. quæ quaſi ex contr. §.tutores. ibi: non tantùm. & l.2.in princ. ff.vbi pupillus educari. Huius exceptio prima videtur eſſe: Niſi decretum prætoris de impendendo non præceſſerit. ſed reprobatur l.ſumptus. 3. C.de adminiſtr. tutor.l.2.C.de alimentis pupillo præſtandis. Planè admittitur in donationib. pupilli nomine factis. de qua re vide ſ.cap.11.officio 5.reg.10.in fine. Secunda propoſitæ cauſæ exceptio eſt: Niſi in ipſum tutorem, non res pupilli ſit impenſum. l.à tutoribus. 32. §.fin. ff.de adminiſtr.tutor. Tertia: Niſi pupillo pro contutore ſoluerit.l.1.C.de contrario iudicio tutelæ. Sed & plura de exceptione propoſita eiuſq; replicationibus vide ſ.cap.17.except.30. Quarta exceptio videtur eſſe: Niſi tutor id ſoluerit vel impenderit, quod ad officium contutoris pertinebat. ſed reprobatur l.Titium. 46. § fin. ff.de adminiſtr.tutor. Quinta eſt: Niſi indebitum tutor impenderit vel ſoluerit. l.ſine hærede. 31.§.Lucius Titius.ff.de adminiſtr.tutor.l.tutor.12.§. in ſoluendis. ff.d.tt. Planè quæ ſint debitæ cauſæ, in quas tutori nomine pupilli ſit impendendum, definitur ſ.cap 11.offic.5. Sexta exceptio eſt: Niſi plus æquo impenderit. De hac exceptione vide ſ. quæſt.5. Septima: Niſi non bona fide impenderit. l.quid ergo. 3.§.penul.ff.de contraria tutelæ actione. Octaua: Niſi non expediat pupillo id, in quod impenſum eſt.d.l. 3.in princ. ibi: ſic tamen. Huius replicatio eſt: Niſi euentum aduerſum habuerit id quod geſtum eſt.d.l.3. §.ſufficit. Nona exceptio: Niſi nõ tutor, ſed is q. pro tutore negotia gerit, impenderit. reprobatur l.1.§. hæc actio. ff.de contraria tutelæ actione.& l.vlt.ff.de eo qui pro tutore. Decima: Niſi non tutor, ſed curator geſſerit & impenderit. reprobatur d.§.hæc actio. & l.ait prætor. 3. §.etſi furioſi. ff.negociorum geſtorum. Vndecima: Niſi non tutor, ſed hæres tutoris impenderit. reprobatur l.hæredem.5.ff.de contraria tutelæ actione. Duodecima: Niſi ante vel poſt tutelam, non in ipſa tutela ſit impenſum. reprobatur l.quid ergo.3.§.iudicio.ff.d.tt. Decimatertia: Niſi tutelæ actione pupillus nõ agat. reprobatur l.1.§.fin.ff.de contraria tutelæ act. l.ſi pater.3.§.fin.C.d.tt. Decimaquarta: Niſi de rationibus diſtrahendis actione agatur. reprobatur l.2.ff.d.tt. Decimaquinta: Niſi tutor tanquam ſuſpectus ſit remotus. reprobatur l.à tutela.4.ff.d.tt. Decimaſexta: Niſi cum tutelæ iudicio ageretur, iudex reputationem oppoſitam reprobauit. l.1. §.præterea.ff.d.tt. Hæc de prima propoſitæ actionis cauſa, eiuſq; exceptionibus ſint dicta.

II. Cauſa: Si tutor ſe pro pupillo obligauit, agere propoſita actione poteſt, vt liberetur. l.ſi tutor.6.ff.d.tt. Inſtit.de obligat.quæ quaſi ex contr.§.tutores.ibi: non tantùm.

III. Cauſa: Si pater pupilli tutori aliquid debuit, illud actione propoſita perſequi poteſt. l. 1. §. an in hoc.ff.de contraria tutelæ actione.& l.2.ibi: cum aut compenſ. C.de in litem dando tutor.

IIII. Cauſa: Si certum ſalarium tutori conſtitutum ſit, hac actione perſequi poteſt.l.à tutoribus. 32. §.fin. ff.de adminiſtr.tutor.

V. Cauſa: Si liberari velit actione tutelæ, actione propoſita conſequi nõ poteſt.l.quid ergo.3.§.contrarium. ff.de contraria tutelæ actione. Hactenus cauſæ propoſitæ actionis enumeratæ ſunt: quarũ exceptiones generales vide ſ.cauſ.1.

III. QVIBVS COMPETIT actio propoſita.

I. Regula, De hæredibus tutoris. His quoque datur actio propoſita. l.quid ergo.3.§.fin.ff.de cõtraria tutelæ actione.

II. Regula, De fideiuſſoribus tutoris, proponitur l. ſi cum. 5. ff.de fideiuſſorib.tutor.

IIII. ADVERSVS QVOS competit.

De hæredibus pupilli proponitur l.quid ergo. 3.§. fin.ff.de contraria tutelæ actione.

V. QVID VENIAT IN actione propoſita.

I. Regula, De eo quod plus æquo impendit. Hoc non venit.l.2.§.1. ibi: nec enim permittendum.ff vbi pupillus educari. Plura de regula propoſita vide ſ.quæſt. 2.cauſ.1.except.5.item d.offic.5.

II. Regula, De eo quod amplius quàm eſt in facultatibus pupilli, impenſum eſt. Hoc quoque venit in actione propoſita. approbatur ſimul & diſtinguitur l. quid ergo. 3. in princ. ff. de contraria tutelæ actione. Exceptio eſt: Niſi nõ expediat pupillo plus eſſe impenſum.d.l.3.in princ. Cuius replicatio eſſe videtur: Niſi vel prætor vel pater pupilli tantum decreuerit. ſed reprobatur l.2.§.pen.& vlt. ff.vbi pupillus educari.

III. Regula, De vſuris. Hæ quoque in actione propoſita veniunt. approbatur ſimul & declaratur l. quid ergo.3.§.contrarium. ibi: conſequitur.ff.de contraria tutelæ actione. Huius exceptio prima eſt: Niſi tutor contra pupillo tutelæ actione teneatur. tunc enim compenſantur vſuræ. d.l.3. § planè ſi fortè. Secunda: Niſi tutela finita ſit. tunc enim videtur, quòd non amplius currant vſuræ. verùm reprobatur d.l.3. §.vſuras. Tertia exceptio eſt: Niſi fuerit in ſubſtantia pupilli vnde impenderetur, vt tutor de ſuo impendere non habuerit neceſſe, vel vnde tutor ſibi ſoluere potuit.d.§.vſuras. Huius replicatio: Niſi in alium vſum pecunia pupillaris fuit depoſita. approbatur ſub conditione. d.§.vſuras.

VI. QVAN-

VI. QVANDO ET QVAMDIV competat actio propoſita?

I. Regula: Finita demum tutela, competit l.1. §. finito. ff. de contraria tutelæ actione. Huius exceptio prima eſt: Niſi non tutor, ſed curator propoſita actione agere velit. d. §. finito. Secunda: Niſi ad litem datus tutor, propoſita actione agat. l. ad litem. 4. C. de in litem dando tutore. Tertia: Niſi tutor à tutela ſit remotus. l. à tutela. 4. ff. de contraria tutelæ actione

II. Regula: Perpetua eſt actio propoſita. l. quid ergo. 3. §. fin. ff. d. tt.

VII. ADFINIA PROPOSITÆ actionis remedia.

I. Regula, De compenſatione opponenda, ſi tutor tutelæ actione conueniatur, proponitur l. 1. §. præterea. ff. de contraria tutelæ actione. l. ſi pater. 3. C. eod. tt. item l. 2. ibi: cum aut compenſ. C. de in litem dando tutore.

II. Regula, De cautione in tutelæ iudicio tutori officio iudicis præſtanda, de eo quod ei debetur reſtituendo, proponitur l. ſi tutela. 3 ff. de tutelæ actione.

III. Regula: Curatori contraria non tutelæ, ſed negociorum geſtorum actio datur. approbatur per ea quæ propoſita ſunt s. cap 18. quæſt. 9. reg. 1. except. 4. Hactenus de tutela & cura. Sequitur quartum ius perſonarum, quod eſt ſeruorum.

DE POTESTATE DOMINORVM IN SERVOS, ac iure patronatus & libertorum.

LIBER SEXTVS.

DE SERVITVTE SEV IVRE perſonarum. Cap. I.

I. DEFINITIO SERVITVTIS & ſeruorum.

PRIMO: *Definitio rei proponitur Inſtit. de iure perſonarum. §. ſeruitus autem. & l. libertas. 4. in princ. ff. de ſtatu hominum.*

II. DEFINITIO *nominis habetur d. l. 4. §. fin. Concordat iiſdem verbis Inſt. de iure perſonarum. §. ſerui. l. 239. §. 1. ff. de verb. ſignific.*

II. QVO IVRE SERVITVS ſit introducta?

Iure gentium eſt introducta. Inſt. de his qui ſui vel alieni. §. in poteſtate. Concordat iiſdem verbis l. 1. §. 1. ff. eod. tt.

III. DIVISIO *ſeruorum proponitur Inſtit. de iure perſonarum. §. ſerui autem.*

IIII. SPECIES ET IVRA dominicæ poteſtatis.

I. Regula: Vitæ necisq; poteſtatem dominus olim in ſeruos habuit. d. §. in poteſtate. Cui concordat d. l. 1. §. 1. iiſdem verbis. Mutatum eſt hoc ius alio iure nouo Inſtit. d. §. in poteſtate. verſ. ſed hoc tempore. Cui iiſdem verbis concordat l. 1. §. fin. cum lege ſequente. ff. de his qui ſui vel alieni iuris.

II. Regula: Iure itaq; nouo non licet dominis vltra modum in ſeruos ſuos ſæuire, vt iam dictum eſt. Cui concordat l. 2. §. fin. ff. d. tt. Similia exempla proponuntur l. circumcidere. 11. §. ſeruo, & §. fin. ff. ad leg. Cornel. de ſicariis.

III. Regula: Quidquid ſeruus adquirit, domino adquirit. Inſtit. de his qui ſui. ibi: in poteſtate. ibi: & quodcunq;. Huius regulæ leges concordantes, ſimul & exceptiones vide in Parte 3. lib. 7. de rerum dominio, cap. 2. reg. 1. & reg. 3

IIII. Regula: Melior domini conditio per ſeruos fieri poteſt, deterior fieri non poteſt. l. melior. 175. ff. de regulis iuris. Exemplum proponitur l. penult. ff. depoſiti. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi non de amittendo, ſed de adquirendo, & alium obligando agatur. approbatur exemplo l. bona fide. 27. §. 1. ff. ad S. C. Velleianum.

V. Regula, De dominio in ſeruos ex iure Quiritũ. Hoc tollitur l. vnica. C. de nudo iure Quiritum.

VI. Regula: Inter dominum & ſeruum nec obligatio nec actio conſiſtit: approbatur ſimul & diſtinguitur j. in Parte 5. de oblig. & actionibus.

VII. Regula: Serui iure ciuili pro nullis habentur: ideoq; non obligantur, nec in iudicio vel agere vel conueniri poſſunt. approbatur per ea quæ propoſita ſunt j. lib. 15. cap. 4. reg. 2. & cap. 5. reg. 1. M. I. R. lib. 3. cap. 12. reg. 73.

VIII. Regula: De matrimonio ſeruorum vide s. libro 4. cap. 3. except. 35. Sed & de hoc proponitur l. vlt. C. de ſeruis fugitiuis. Sunt & plura ſeruorum iura, quæ infrà ſuis locis proponentur.

DE PECVLIO SERVORVM & filiorum familiarum. Cap. II.

INter iura ſeruorum numerantur etiam iura peculii, quæ tam ſeruis quam filiis familiarũ olim fuerunt communia. De quibus in hoc Capite dicetur.

I. DEFINITIO *peculii proponitur l. depoſiti. 5. § fin. cum lege ſequente. ff. de peculio. & l. peculii. 4. in princ. ff. eod. tt. Plane alio modo peculium dicitur pecunia, quæ præſidii cauſa reponitur. l. ſi chorus. 77. §. 1. ff. de leg. 3.*

II. DIVISIO *peculii habetur l. peculii. 37. in prin. ff. de inoffic. teſtam.*

III. PROPRIA PECVLII.

I. Regula: Quaſi patrimonium liberi hominis intelligitur peculium. l. quoties. 47. §. fin. & l. peculium. 39. ff. de peculio.

II. Regula: Peculium naſcitur, creſcit, decreſcit, moritur: & ideo homini ſimile eſt. l. peculium. 40. ff. d. tt. & l. vlt. ff. quando actio de peculio.

III. Regula, De poſſeſſione rei peculiaris adipiſcenda, retinenda & recuperãda, proponitur l. filiusfamilias. 93 ff. de regulis iuris:

IIII. Regula: Peculium ex voluntate domini pendet. approbatur j. quæſt. prox. in princ. item l. quam Tuberonis. 7. §. tam autem. ff. de peculio.

IIII. DE PECVLIO CONSTItuendo & adquirendo.

Cauſa ſeu modus conſtituendi peculij eſt: Si ſeruus aliquid in peculio domini voluntate habet. l. peculij. 4. in prin. ff. de peculio. & l. peculium. 39. ff. eod. tt. Huius cauſæ ſeu regulæ exceptio prima eſt: Niſi ſine voluntate domini ſeruus aliquid in peculio habeat. quæ conſtat ex legibus iam propoſitis. Secunda exceptio, primæ non diſſimilis, hæc eſt: Niſi ſeruus ignorante domino aliquid habeat. d. l. 4. §. ex his. Cuius replicatio prima eſt: Niſi tale ſit, quod etiamſi reſciſſet dominus, paſſurus ſit eſſe in peculio. l. nō ſolùm. 49. in princ. ff. de peculio. l. quam Tuberonis. 7. §. ſcire ff. eod. tt. Altera: Niſi ſeruus ordinarius vicario ſeruo peculium conſtituerit. l. peculij. 4. §. fin. ff. de peculio. l. definitionem. 6. ff. eod. tt. Tertia exceptio eſt: Niſi ſine traditione dominus ſeruo rem in peculium conceſſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. nō ſtatim. 8. ff. de peculio. l. non ſolùm. 49. §. fin. item l. peculij. 4. §. ſi verò nomina. ff. eod. tt. Cuius replicatio prima eſt: Niſi res quæ in peculium conceditur, ſit penes ſeruū. d. l. 8. l. quam Tuberonis. 7. §. ſunt quidam. & l. peculium. 39. ff. eod. tt. Altera: Niſi dominus ſeruo debitum remiſerit. l. peculij. 4. §. ſed hoc ita. ff. de peculio. Quarta exceptio videtur eſſe: Niſi dominus ſeruo non nominatim conceſſerit, vt rem in peculio haberet. ſed reprobatur l. quam. 7. §. ſunt quidam. ff. de peculio. Quinta eſt: Niſi pupillus dominus ſeruo peculium conceſſerit. l. licet. 3. §. idem adijcit. ff. de peculio. Huius replicatio eſt: Niſi peculiū ante fuit conſtitutum. tūc enim propterea quòd dominus ſit pupillus, non adimitur. l. quam Tuberonis. 7. in prin. ff. eod. tt. l. licet. 3. §. in furioſi. ibi: nā & huius. ff. d. tt. Sexta exceptio eſt: Niſi dominus concedens, furioſus ſit. d. l. 7. in princ. & d. §. in furioſi. Septima: Niſi pupillo peculium concedatur. reprobatur d. l. 7. §. tam autem. Octaua: Niſi res quæ in peculium conceditur, ſit immobilis, vel ſeruus, vel ius aliquod incorporale. reprobatur d. l. 7. §. in peculio. Planè quæ in peculium connumeranda, quæ contrà ex eo deducenda, proponentur in actione de peculio.

V. DE PECVLIO amittendo.

Cauſæ ſeu modi quibus peculium amittitur, hic proponentur.

I. Cauſa amittēdi peculij eſt: Si dominus nolit rem peculij eſſe. l. non ſtatim. 8. in fin. ff. de peculio.

II. Cauſa: Si ſeruus domino debeat. Ex eo enim minuitur vel amittitur peculium. l. ſed ſi. 9. §. præterea. ibi: nam vt eleganter. ff. d. tt. Planè cauſa propoſita intelligenda eſt, ſi dominus de peculio ſerui nomine conueniatur. tūc enim quod domino debetur, ex peculio deducitur. de qua re infrà in actione de peculio dicetur. Illa autem actione ceſſante, id quod ſeruus domino debet, antequam ſoluatur, nihilominus peculij manet: quod exceptionis loco notandum. l. peculij. 4. §. penult. ff. de peculio.

III. Cauſa videtur: Si dominus furere cœperit, vel pupillus ſit. ſed reprobatur l. quam Tuberonis. 7. in princ. ff. d. tt.

IIII. Cauſa: Si ſeruus vel filius furere incipiat. reprobatur. d. l. 7. §. tam autem.

V. Cauſa: Si ſeruus fuerit manumiſſus, vel mortuus, deſinit eſſe peculium. approbatur ſimul & diſtinguitur l. definitione. 3. ff. quando actio de peculio.

Exceptio propoſitarum cauſarum generalis.

Exceptio generalis iam dictarum cauſarum videtur eſſe talis: Niſi ignorante domino accidat id, quo peculium amittitur. verùm reprobatur l. peculij 4. §. ex his apparet. ibi: ſed ſæpe. ff. de peculio.

VI. DE LIBERA PECVLII adminiſtratione.

I. Regula: Qui liberam peculij adminiſtrationem concedere poßit? De curatore domini proponitur l. curator. 24. ff. de peculio.

II. Regula: Cauſæ ex quibus libera peculij adminiſtratio amittitur, proponuntur l. libera. 48. in prin. ff. d. tt.

III. Regula: De effectu liberæ adminiſtrationis peculij, habetur d. l. 48. in fine.

IIII. Regula, Item de effectu liberæ adminiſtrationis, proponitur l. qui peculij. 46. ff. eod. tt. Sed & plures liberæ adminiſtrationis peculij effectus ſunt paßim ſuis locis inſerti: vt an donare poßit, ĩ. libro 14. cap. 14. &c. Hactenus igitur de peculio dictum ſit. De actione autem de peculio dicetur ĩ. lib. 45. cap. 11.

DE CAVSIS AC MODIS, quibus ſeruitus conſtituitur, & adquiritur. Cap. III.

TRia cauſarum genera, ex quibus ſerui efficiuntur, proponuntur Inſt. de iure perſonarū. §. ſerui autem. Concordat l. & ſeruorum. 5. §. 1. ff. de ſtatu hominum. De ſingulis hiſce cauſis, alijsq́ſ ſimilibus nunc ordine dicetur, & primùm de natiuitate.

I. Cauſa eſt, natiuitas. Regulariter enim, quod ex ancillis noſtris naſcitur, ſeruilis conditionis efficitur, dominoq́ noſtro ſubijcitur. quæ cauſa ex iam propoſitis conſtat. Accedit M. I. P. lib. 5. cap. 2. reg. 19. Eius autem exceptio prima: Niſi pater liber fuit. reprobatur l. partum. 7. C. de rei vendicatione. M. I. P. d. reg. 19. except. 1. vbi diſtinguitur. Secunda: Niſi quis ancillam ignorans in vxorem duxerit, & ex ea liberos pepererit. reprobatur Nouell. c. 22. §. ſi verò cum quis. Tertia: Niſi antequā mater in ſeruitutem fuerit redacta, editus ſit. l. libertina. 9. C. de ingenuis manumiß. Quarta: Niſi antequam mater ſerua fieret, conceptus ſit. l. & ſeruorum. 5. §. ingenui. ibi: econtrario. ff. de ſtatu hominum. Inſtit. de ingenuis. §. ſufficit, iiſdem ferè verbis. l. Imperator. 18. ff. de ſtatu hominū. l. vlt. ff. de ſententiam paßis. item l. ſi antè. 4. C. de pœnis. Quinta exceptio eſt: Niſi poſtquam mater ex ſeruitute ad libertatem peruenit, natus eſt. l. & ſeruorum. 5. §. ingenui. ff. de ſtatu hominum. Inſt. de ingenuis. §. ſufficit, iiſdem verbis. M. I. P. d. reg. 19. exc. 2. Huius replicatio prima eſſe videtur: Niſi tempore ſeruitutis ſit conceptus. quæ tamē reprobatur d. §. ingenui. Secunda: Niſi matre ab hoſtibus redempta, antequam precium redemptionis ſolutū ſit, filius ex ea naſcatur. reprobatur l. præſes. 8. C. de poſtliminio. l. 2. C. eod. tt. item l. ſi quis. 21. in princ. ff. de captiuis.

Tertia:

Tertia: Niſi ex ea que à minore manumiſſa eſt, natus ſit. Hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit: quia huiuſmodi manumiſſio non valet, de quo ĩ. dicetur. Eius autem duplicatio eſt: Niſi mater matrimonij gratia à minore ſit manumiſſa. l. ſi minor. 19. ff. de manumiſſis vindicta. Sed & de hac re vide plura ĩ. in manumiſſionibus. Quarta replicatio: Niſi in ipſo tempore conditionis libertatis exiſtētis naſcatur. reprobatur l. Areſcuſa. 15. cum lege ſeq. ff. de ſtatu hominum. Quinta replicatio eſt: Niſi cõditione libertatis matris exiſtente, in nouam ſeruitutem mater ſit redacta: tunc enim videtur, quamuis partus poſt exiſtentem conditionem libertatis editus ſit, nihilo magis liberum naſci. Sed reprobatur l. ſi ſtatulibera. 6. in prin. ff. de ſtatuliberis. Hæc de quinta exceptione eiuſq; replicationibus ſint dicta. Sexta exceptio eſt: Niſi natus ſit poſt conditionem, ſub qua matri libertas erat relicta, matre ex alia cauſa rurſus ſerua effecta. approbatur ſ̄. replic. prox. Septima: Niſi mater intra tempus conceptionis & natiuitatis aliquo tempore libera fuerit. Inſt. de ingenuis. §. ex his illud. l. & ſeruorum. 5. §. fin. ff. de ſtau hominum. Octaua: Niſi cum ex captiua natus eſſet, mater cũ filio poſtliminio ſit reuerſa. l. commercio. 16. C. de poſtliminio. l. ſtatulibera. 6. in princ. ibi: planè ſi apud hoſtes. ff. de ſtatulib. l. apud hoſtes. 9. ff. de captiuis. l. diui. 26. ff. eod. tt. l. 1. C. de poſtliminio. l. 15. §. nõ minus. ff. ex quib. cauſ. maiores. Nona: Niſi voluntate domini mater ancilla in libertate fuerit morata. l. ſi voluntate. 4. C. de fideic. libert. Decima: Niſi ex matre ad tempus, non in perpetuum in metallum damnata, natus ſit. l. capitalium. 28. §. D. Hadrianus. ff. de pœnis. Vndecima: Niſi ex ſtatulibera ſit natus. reprobatur l. ſtatulibera. 16. ff. de ſtatuliberis. l. cũ verò. 26. §. idem Imp. ibi: non tamen ſi ab ff. de fideic. libert. item l. cum libertatem. 3. C. de fideic. liber. Vide plura ĩ. except. 13. repl. 1. Duodecima: Niſi ex ſeruo patre, matre libera, ſit natus. Inſt. de ingenuis. §. 1. l. 16. C. de poſtlim. item l. ſi ignorans. 3. C. ſolut. matrim. M. I. P. d. reg. 19. exc. 3. Decimatertia: Niſi poſt moram manumiſſionis ſeu libertatis matri preſtãdæ, partus ſit editus. l. Herènius. 22. ff. de ſtat. hom. l. cum verò. 26. §. & ex die. & §. cum quidam ff. de fideic. libert. l. ſi quis. 53. ff. d. tt. item l. cum libertatem. 3. in fin. C. de fideic. liber. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi libertas nondum fuerit debita, die fortè vel conditione eius pendente. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. except. 11. Eius autem duplicatio eſt: Niſi per dominũ vel hæredem ſtet, quo minus debeatur, aut dies vel cõditio libertatis exiſtat. d. l. 53. §. ſed etſi nondum. l. Thais. 41. §. Lucia. item l. ſed etſi. 55. ff. d. tt. Secunda replicatio eſt: Niſi non per dominũ vel hæredem ſtet, quo minus libertatem ancillæ præſtet, ſed caſu fortuito libertas impediatur. approbatur certo modo. l. ſi prægnans. 13. ff. de fideic. libert. Huius duplicatio eſt, Quòd quamuis partus, libertate fortuito caſu impedita, liber nõ naſcatur, matri tamen ſit tradendus vt manumittatur. quæ duplicatio ex iam propoſitis conſtat. Cui concordat l. cum verò. 26. §. idem Imp. ff. d. tt. Tertia replicatio eſt: Niſi mater libertatem debitam non petijt. l. ſi voluntate. 4. in fin. C. de fideicomm. libert. Cui videtur contradicere l. ſi quis. 53. ibi: vt vltrò is qui eam debet, offerre debeat. ff. de fideicom. libert. Plura de exceptiòne propoſita vide infrà cap. 8. excep. 29. Decimaquarta exceptio: Niſi mater antea libera exiſtens, ob precium participandum ſe venire ſit paſſa, & ob id ſerua effecta. reprobatur l. is qui. 3. ff. quib. ad libertatem proclamare. Decimaquinta: Niſi dominus ex ancilla liberos habens, ancillam poſtea manumiſerit. ex hoc enim & filij efficiuntur liberi. Nouell. conſt. 78. §. vnde etſi cui. Idem eſt, ſi dominus ancillam pro concubina vſque ad mortem habens, eam alijs non nominatim tam quam ancillam reliquerit: hoc enim caſu ipſa cum natis libera efficitur, ex l. ſi quis. 3. C. communia de manumiſſ. Hactenus de natiuitate, prima ſeruitutis cauſa, ſit dictum.

II. Cauſa eſt, captiuitas: cũ liber homo capitur ab hoſtibus. approbatur Inſt. de iure perſonarum. §. ſerui autem. l. & ſeruorũ. 5. §. iure gentium. ff. de ſtatu hominum. Inſt. de rer. diuiſ. §. item ea quæ. M. I. R. lib. 3. cap. 12. regul. 68. Exceptio prima eſt: Niſi captiuus ad ſuos ſit reuerſus. quæ exceptio ex iam propoſitis cõſtat. Cui concordat l. libertina. 9. C. de ingenuis manumiſſis. & l. adeò quidem. 7. in prin. ff. de adquir. rer. dom. M. I. R. d. reg. 68. exc. 3. Huius replicatio videtur eſſe: Niſi redemptus ab hoſtibus, redemptionis precium nondum reddiderit. verũ reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. cauſa prox. except. 5. repl. 2. Secunda exceptio eſt: Niſi in bello ciuili à ciuibus, vel ijs qui eiuſdem ſunt Imperij, quis captus ſit. l. hoſtes. 24. ff. de captiuis. l. ſi quis. 21. §. fin. ff. d. tt. l. cum cognatum. 4. C. de ingenuis manumiſſis. Plura de cauſa propoſita vide ĩ. lib. 25. cap. 16.

III. Cauſa: Si liber homo vendatur. Hæc cauſa ipſo iure reprobatur l. ad mutandum. 11. C. de ingenuis manumiſſis. l. abducti. 11. C. ad l. Fauiam de plagiarijs. item l. ſi ex libertate. 12. C. de liberali cauſa. Exceptio prima eſt: Niſi liber homo ob participandum precium ſe venire patiatur. Inſt. de iur. perſon. §. penult. l. & ſeruorum. 5. §. 1. ff. de ſtatu hominum. Huius replicatio prima eſt: Niſi minor viginti annis ſe venundari paſſus eſt. l. liberis. 7. §. 1. ff. de liberali cauſa. l. 1. §. minori autem. ff. quibus ad libert. proclamare non licet. l. nõ ideo. 5. §. cum ætatis allegatio. C. de liberali cauſa. l. ſi miniſterium. 16. C. eod. tt. Cuius duplicatio eſt: Niſi minor, maior factus annis viginti, preciũ partitus eſt. d. l. 7. §. 1. & d. l. 1. §. minori autem. Secunda replicatio eſt: Niſi ſtatuliber ob precium participandum ſe venire patiatur. l. Licinius. 4. §. pone ſtatuliberum. ff. quibus ad liber. proclamare non licet. Huius duplicatio eſt: Niſi purè ei libertas fuerit relicta, aut dies vel conditio libertatis tempore venditionis extiterit. d. l. 4. Tertia replicatio eſt: Niſi liber homo paſſus quidem ſit ſe vendi, ſed non ob participandum precium. l. liberis. 7. in princ. ff. de liberali cauſa. l. non ideo. 5. ibi: cum ætatis. C. eod. tt. l. 1. C. quib. ad libert. proclam. item l. 1. ff. quib. ad libert. proclam. Quarta: Niſi precium is qui ſe ob illud participandum venundari paſſus eſt, non accepit. d. l. 1. Quinta: Niſi precium emptori reſtituit. l. 2. in prin. ff. ſi libertus ingenuus eſſe dicatur. Sexta: Niſi emptor ſciens liberum hominem emerit, qui ſe ob participandum pre-

cium venire paſſus eſt. l. liberis. 7. §. ſi quis ſciens. ff. de liberali cauſa. l. qui ſciens. 33. ff. eod. tt. item l. Licinius. 4. §. nõ enim de eo loquimur. ff. quibus ad libertatem proclamare. Huius duplicatio prima eſt: Niſi is qui ſciens liberum hominem emit, eum vendiderit ignoranti. d. §. ſi quis ſciens, & d. l. 32. Secunda: Niſi duo liberum hominem emerint, vnus ſciens alter ignorans. d. l. 7. §. ſi duo ſimul. l. ſi duo. 5. ff. quibus ad libertatem proclamare. Septima replicatio: Niſi liber homo vſumfructum tantùm in ſe vendi paſſus ſit. reprobatur l. ſi vſumfructum. 23. in prin. ff. de liberali cauſa. Octaua: Niſi liber homo non vendi, ſed donari, vel in dotem dari, vel pignori ſe obligari paſſus ſit. reprobatur d. l. 23. §. 1. Nona: Niſi non vir, ſed mulier paſſa ſit ſe venire. reprobatur l. his qui. 3. ff. quibus ad libertatem proclamare non licet. Decima: Niſi is qui ſe venire paſſus eſt. ſit manumiſſus. reprobatur l. cum pacto. 40. ff. de liberali cauſa. Hæc de prima propoſitæ regulæ, cauſaq; reprobata exceptione, eiusq; replicationibus ſint dicta. Secunda exceptio videtur eſſe: Niſi fiſcus liberum hominem pro ſeruo vendiderit. verùm reprobatur l. nõ ideo. 5. C. de liberali cauſa. Tertia: Niſi liber homo maior viginti annis venditus ſit. reprobatur d. l. 5. Quarta: Niſi pater filium ſuum vendiderit. reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. libro 4. cap. 21. quæſt. 5. reg. 8. Planè admittitur in caſu paupertatis & penuriæ, de quo d. regul. 8. except. 1. Hæc de venditione liberi hominis, tertia cauſa propoſitæ quæſtionis, ſed reprobata.

IIII. Cauſa: Si liber homo in dotem datus ſit, vel alio modo alienatus. reprobatur l. vlt. C. de ingenuis manumiſſis. l. ſi miniſterium. 16. C. de liberali cauſa. Planè admittitur ſub eadem conditione, ſub qua ſuperior quoque proxima, ſcilicet, Si alienatus ſciens ex alienatione quid percepit. l. ſi vſumfructum. 23. §. 1. ff. de liberali cauſa.

V. Cauſa, De conuentione priuata, reprobatur l. conuentio. 37. ff. d. tt. & l. libertos. 10. C. eod. tt.

VI. Cauſa: Si liber obſequium ſeruitutis præſtet. reprobatur d. l. 10. l. ſi tibi. 23. C. eod. tt. l. 2. C. de ingenuis manumiſſ. l. ſi veſtram. 11. C. eod. tt. l. titulo. 3. C. de ſeruis reipubl. manumittendis.

VII. Cauſa: Si ſeruile nomen quis habeat. reprobatur l. ad recognoſcendos. 10. C. de ingen. manumiſſis. Contradicit quodammodo l. cum precum. 9. C. de liberali cauſa.

VIII. Cauſa, De pacto parentis, vt liberi ſeruiant. Nec ex hac cauſa ſeruitus poteſt conſtitui. l. poſt. 36. C. de liberali cauſa.

IX. Cauſa: Si liber homo per plurimos annos pro ſeruo habitus ſit. reprobatur l. ſola. 3. C. de longi temporis præſcrip. quæ pro libertate. l. ſcientis. 6. C. de ingenuis manumiſſis. M. I. P. lib. 5. cap. 2. reg. 20. & cap. 6. reg. 21. in fin. repl. gener. 1. dupl. 6.

X. Cauſa: Si libera mulier ſeruo nupſerit. Hæc cauſa ſenatuſconſulto Claudiano introducta, reprobatur iure nouo Inſt. de ſucceſſionibus ſublatis. §. fin. l. vnic. C. de S. C. Claudiano. l. libera. 34. C. de liberali cauſa. l. ſi liber. 3. C. eod. tt.

XI. Cauſa: Si libertus ingratus fuerit erga patronum, in ſeruitutem poteſt reuocari, per ea quæ habentur infrà cap. 11. quæſt. 1. cauſ. 2.

XII. Cauſa: Si libertus ſe ingenuum dicens, non probauerit. reprobatur l. ingenuum. 13. C. de ingenuis manumiſſis.

XIII. Cauſa: Damnatus iudicio publico interdum libertatem amittit. de qua re vide ſ. lib. 1. cap. 14. q. 4. de vltimo ſuppl.

XIIII. Cauſa: Si infans expoſitus educetur & alatur. reprobatur l. nemini. 19. C. de epiſcop. audient. l. ſancimus. 3. C. de infantib. expoſitis. M. I. P. d. cap. 2. reg. 21. Hæc de cauſis conſtituendæ ſeruitutis, & adquirendæ dominicæ poteſtatis.

DE CAVSIS SERVITVTIS ac dominicæ poteſtatis amittendæ, & libertatis adquirendæ.

Cap. IIII.

PRima cauſa eſt, manumiſſio. de qua dicetur ĩ. cap. prox. cum ſequentibus.

II. Cauſa libertatis adipiſcendæ eſt, Si ſeruus à domino hæres ſit inſtitutus. approbatur Inſtit. de hæredibus inſtituendis. §. ſeruus autẽ. Inſtit. quibus ex cauſis manumit. nõ licet. §. idemq; iuris item l. 1. in princ. & l. 5. in prin. C. de neceſſarijs hæredib. Exceptio prima eſt: Niſi ſeruus à domino hæres inſtitutus, etiam ſub conditione liber eſſe iuſſus ſit, conditioq; libertatis defecerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. deciſione 6. C. d. tt. Huius replicatio eſt: Niſi conditio non fuerit in poteſtate ſerui. d. l. 6. verſ ſin autem cauſalis. Altera exceptio eſt: Niſi poſt inſtitutionem ſeruus à domino fuerit alienatus. Inſt. de hæred. inſtit. §. ſeruus autem. ibi: nam ipſe alienatus.

III. Cauſa: Si ſeruo à domino fideicommiſſum ſit relictum, vel alimenta ancillæ vt nutrici præſtita. reprobatur l. penult. ff. de probationibus. l. 1. in fin. C. de neceſſar. hæred. Planè admittitur in teſtatore milite, Nouell. c. 78. §. vnde etſi cui. ibi: deinde ſimiles. l. 40. §. 1. ff. de teſtam. militari.

IIII. Cauſa: Si ſeruus tutor ſit datus. Inſt. qui teſtament. tutor. §. ſed ſciendum eſt. l. etſi. 9. C. de fideicom. libert. l. quidam. 5. §. cum igitur. C. de neceſſarijs hæredibus. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi alienum ſeruum quis tutorem filijs ſuis dederit. reprobatur d. l. 9. Secunda: Niſi euidenter defunctum aliud voluiſſe appareat. d. l. 9. in fin. Tertia: Niſi quis ſeruũ liberum putans, tutorem dederit. Inſt. d. §. ſed ſciendum. ibi: planè ſi per errorẽ. l. ſi quis. 22 ff. de teſtam. tutel. item l. generaliter. 24. § ſi quis tutorem. ff. de fideicom. libert.

V. Cauſa: Si ſeruus ad cuſtodiam templi ſit deſtinatus. reprobatur l. ſeruos. 35 ff. de liberali cauſa. l. 2. in princ. ff. de pollicitationibus.

VI. Cauſa: Si ſeruus voluntate domini in libertate ſit moratus. l. ſi voluntate. 4. C. de fideic. libert. Huius exceptio eſt: Niſi dominus ignorauerit ſeruũ ſuum eſſe. l. non videtur. 28. ff. de liberali cauſa.

VII. Cauſa: Si ſeruus per viginti annos in libertate ſit moratus. l. 2. C. de longi temp. præſcript. quæ pro libert. Huius exceptio eſt: Niſi mala fide in libertate ſeruus fuerit moratus. l. 1. C. eod. tt.

VIII. Cauſa: Si ſeruus ciuiles honores geſſit, vel ad militiam aut aliquam dignitatē ſit allectus. reprobatur l.non mutant. 11. C.de liberali cauſa. l.non idcirco. 38. C.eod.tit. Huius cauſæ reprobatæ exceptio prima eſt: Niſi dominus certior factus, intra certum tempus ſeruum nō vindicauerit. Secunda: Niſi ſciente domino ſeruus ad militiam vel dignitatem adſpirauerit. quæ duæ exceptiones approbantur l.ſuper ſeruis.6. & l.7. C.q. militare poſſunt. Nouell.conſt.123. §.ſi ſeruus,vſq; ad §.adſcriptitios. item l.iubemus.4. C.de præpoſitis ſacri cubiculi.

IX.Cauſa: Si ſeruus liberam in vxorem duxerit: vel contrà, ancilla libero nupſerit. l.vnica. §.ſed etſi quis. C.de Latina libert.toll. & Nouell.conſt.22. §.ſi verò cum quis. ibi: ſi enim ancillam. Huius exceptio eſt: Niſi inſcio vel inuito domino matrimonium ſit factum.d.§.ſi verò cum quis.

X.Cauſa: Si dominus ancillam in vxorem duxerit, & nuptialia conſcripſerit inſtrumēta. Nouell.conſt. 78. §.vnde etſi cui. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi dominus nuptialia inſtrumenta non conſcripſerit. d. §.vnde etſi cui. Secunda: Niſi non pro vxore, ſed pro cōcubina dominus ancillam habuerit.l.de ancilla. 29. C.de liberali cauſa. & l.libera.34. C.d.tit. Huius replicatio eſt: Niſi vſq; ad mortem domini concubina eius permanſerit. l.ſi quis. 3. C.communia de manumiſſ. Cuius duplicatio eſt: Niſi dominus vxorem habuerit.tunc enim quia concubinam habere non poteſt, propoſitæ replicationi locus non eſt.d.l.3.De qua re vide item ſ̄.lib.4.cap.9.except.8.

XI.Cauſa: Si ſeruus cum domino libertatem pactus ſit.reprobatur l.poſt.36.C.de liberali cauſa.& l.interpoſitas.13.§.fin. C.de tranſact. Planè admittitur, ſi dominus à ſeruo ob eam cauſam pecuniam acceperit.l.ſi liber 9.C.de condict. ob cauſam.

XII. Cauſa: Si dominus ſeruum adoptauerit, vel filius nuncupatus ſit.l.vnic.§ ſimiliq; modo. C.de Latina libert.toll.Inſt.de adoptionib.§ fin.

XIII.Cauſa:Si ſeruus in clerum ſit allectus.approbatur ſimul & diſtinguitur Nouell.c.123.§ ſi ſeruus, vſq; ad §.adſcripticios.

XIIII.Cauſa: Si dominus pecuniam acceperit,vt ſeruum manumittat.l.ſi quis.19.ff de manumiſſ.Huius exceptio prima: Niſi ex peculio pecunia domino ſit data.reprobatur d.l.19. Cui quodāmodo videtur contradicere l.vnica. §.fin. C.ſi ſeruus extero ſe emi. Secunda exceptio videtur: Niſi à ſeruo dominus pecuniam acceperit, vt eum manumittat. hoc enim caſu, quia inter dominum & ſeruum pactum nō ſubſiſtit, vt ſuprà cauſ.11.eſt oſtenſum: videtur nec cauſæ propoſitæ eſſe locus. verùm exceptio hæc reprobatur l.ſi liber.9.C.de condict.ob cauſam.l.cum adfirmes.8.C. de liberali cauſa. Plura de cauſa propoſita,eiusq; exceptionibus vide ī.cauſ.prox.

XV. Cauſa: Si ſeruus ſuis numis ſit redemptus. l. qui ſe.67.ff.de iudicijs.l.is qui.4.in prin.ff.de manumiſſ. Concordat l.ſi quis.5.item l.ſi quis ab alio.19.ff. eod.tit. Confirmatio huius cauſæ proponitur d.l.4.§. 1. Exceptio prima eſt: Niſi non ſuis,ſed alienis numis ſeruus ſit redemptus. Hæc exceptio conſtat ex iam propoſitis: verùm eius replicatio prima eſt: Niſi non emptoris,ſed alterius numis ſit emptus.d.l.4.§ proinde. Secunda exceptio eſt: Niſi cùm alius ſeruum ſibi emiſſet, ſeruus illi precium de ſuo offerat. d.l.4. §.ſi ab ignoto.l.ſi ex.12.C.de liberali cauſa. Tertia: Niſi cùm hoc ab initio ageretur, vt ſeruus ſuis numis redimeretur, ſeruus poſtea numos non dedit. d.§.ſi ab ignoto. Huius prima replicatio eſt: Niſi cùm hoc ab initio ageretur,vt ſeruus ſuis numis redimeretur,emptor feſtinās ipſe ſuos numerauerit. d.§. ſi ab ignoto. Secunda: Niſi emptor ſeruo numos prorogauit. d.§. ſi ab ignoto,verſ.proinde. Tertia replicatio proponitur infra except.11. Quarta exceptio eſt: Niſi in ipſa venditione non fuerit expreſſum, vt ſeruus manumittatur. reprobatur d.l.4.§.ſiue autem.ff.de manumiſſionibus. Quinta: Niſi ita ſeruus emptus eſt, ne manumittatur. reprobatur d.§.ſiue autem. Sexta: Niſi non à priuato, ſed à fiſco vel republica ſeruus ſuus numis ſit emptus. reprobatur d.l.4. §.nihil autem. Septima: Niſi fœmina ſeruum emerit. reprobatur d.§.nihil autem. Octaua: Niſi minor viginti annis vendiderit. reprobatur d.§.nihil autem. Nona: Niſi pupillus vel ſeruus emat. Et hæc reprobatur ibidem. Decima exceptio eſt: Niſi ſeruus ſuis numis redemptus, ad libertatem perduci non poſſit. d.l.4.§. in illis. Vndecima: Niſi non totum, ſed pars precij tantùm ſerui numis ſoluatur. ipſo quidem iure ſubſiſtit,verùm eius replicatio proponitur d.l.4.§.ſuis. Alia d.l.4.§.fin. Duodecima exceptio eſt: Niſi ſocius qui partem in ſeruo habet,alteram partem ſerui numis redemerit. d.l.4.§.quòd ſi partem. Decimatertia: Niſi dominus proprietatis vſumfructum ſerui eius numis redemerit.d.§.quòd ſi partem. Decimaquarta: Niſi fructuarius ſerui proprietatem eius numis emerit. reprobatur ibidem. Decimaquinta: Niſi duo ſeruum emerint, vnus ſuis,alter ſerui numis. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.4. §.penult. Hæc de decimaquinta cauſa libertatis.

XVI.Cauſa:Si cùm ancilla vendita eſſet ne proſtitueretur, ſit proſtituta. approbatur l.vnica.§.ſimilique modo.C.de Latina libertate tollēda.l.1.C.ſi mancipium ita venierit,ne proſt. item l.ſi quis.6.in fine. ff.qui ſine manumiſſ.ad libertat perueniunt. Exceptio prima eſt: Niſi venditor ſub hac conditione, Si fuerit proſtituta: iniectionem manus ſibi reſeruauerit. tunc enim proſtituta libera quidem non fit, ſed ad venditorem per iniectionem manus redit.d.l.1.Huius replicatio eſt infra except.prox. Secunda exceptio:Niſi venditor legi venditionis renunciauerit.reprobatur d.l.1. & l.Imperator. 7. ff.q. ſine manumiſſ. ad libert. Tertia: Niſi non emptor, ſed is cui emptor rurſus ſine dicta lege vendidit ancillam,proſtituit.reprobatur d.l.1. §.fin. & l.diuus. 7. in princ. ff.de iure patronatus. Quarta: Niſi is qui tali lege, ne proſtituatur, ancillam vendidit, eam proſtituit. reprobatur l.vnica.§.ſimiliq; modo. ibi: vel ſi priſtinus dominus.C.de Latina libert.toll.l.ſed ſi.10.§.1.ibi:at ſi venditor.ff.de in ius vocando.

XVII.Cauſa: Si ſeruus æger vel infans à domino eiectus ſit,& pro derelicto habitus.l.2.ff.qui ſine manumiſſ.ad libert. l.1.§.ſed ſcimus.C.de Latina libert. toll. item Nouell.c.153. M.I.P.d.cap.2.reg.22.

Niſi minor ſeruum ſibi pignori obligatum, vel in quo habet vſumfructum, manumitti patiatur. l.ſi pater. 4.§.fin.ff.de manumiſſis vindicta. & l.2.ff.eodem tt. Decimaſeptima: Niſi minor ſeruum ſibi cũ alio communem manumittat. reprobatur d.l.4.§.fin. Decimaoctaua: Niſi cum duo minores annis, ſeruum communem manumitterent, vnus eorum cauſam manumiſſionis apud conſilium probauerit. hoc enim caſu quamuis alter nihil probauerit, valet tamen manumiſſio.l.ſeruus.5.ff.de manumiſſ.vindicta. Decimanona: Niſi minor ſeruum ſuum alienauit hoc modo, vt manumittatur. reprobatur l.ſi minor.4.ff.de ſeruis exportandis. l.ſi quis. 7.§.fin. ff. qui & à quibus manumiſſi. l.ſi quis.31.ff.de leg.2. l.ſi minor.66.ff.de verb.oblig.item l.ſi minor.4.C.qui manumittere nõ poſſunt. Planè admittitur, ſi minor iuſtam manumittendi cauſam habuerit: vtputa ſi ita ſeruum acceperit, vt eũ manumittat, vel fideicommiſſariam libertatem ei debeat. tunc enim traditio alij facta vt manumittatur, valet. l.ſi cum.16. in princ. & §.1.ff.qui & à quibus manumiſſi. Viceſima replicatio eſt: Niſi minor patris conſenſu ſeruum manumiſerit. l.ſi conſentiente.16.ff.de manumiſſ. Viceſimaprima: Niſi miles minor viginti annis ſeruum manumiſerit. reprobatur l.nec militi.3.ff.de manumiſſ.teſtam. & l.ſi Rufinus.4.C.de te teſtam.milit. Planè pertinent hæc ad ea quæ dicta ſunt ſ̄.replic.14.dupl.1. ſuntq́; iure nouo mutata & ſublata. de quo dictum ſ̄.d.dupl.1. Viceſimaſecunda replicatio eſt: Niſi minor vltimo die viceſimi anni ſeruum manumiſit.l.1.ff.de manumiſſionibus. & l.ſi minor.66.ff.de verb.oblig. Hactenus de quinta propoſita regula exceptione, eiusq́; replicationibus ſit dictum.

VI. Exceptio: Niſi is qui ſoluendo non eſt, ſeruum ſuum manumiſerit. Inſt.quibus ex cauſis manumitt. non licet. l.ſi cum. 16. §.ne quis. ff.qui & à quib.manumiſſi. Declaratur Inſt.d.tt.§.in fraudem. Cui concordat l.in fraudem.10. ff.qui & à quibus manumiſſi. Propoſita exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ignoret ſe ſoluendo non eſſe qui manumittit, vel animum fraudandi creditores non habeat. Inſt.quibus ex cauſis manumit.non licet. l.ſemper.23.ff.qui & à quib. manumiſſi. l.qui habebat. 54.§.ſcripti. ff.de manumiſſis teſtam.l.1.C.qui manumit.non poſſunt. item l.primo gradu.23.ff.quæ in fraud.credit. Huius duplicatio prima eſt: Niſi fideicõmiſſaria ſit libertas. hæc enim impeditur, quamuis teſtator animum fraudandi non habuerit.l.ſi debitor.7.C.qui manumitt. Secunda: Niſi alius, qui voluntate domini ſeruum eius manumittit, ſciat dominum nõ eſſe ſoluendo: vel contrà ſciat dominus, ignoret alius. l.ſi cum.16.§.fin.ff. qui & à quibus manumiſſi. Secunda replicatio eſt: Niſi is qui ſoluendo nõ eſt, ſeruum cum libertate hæredem neceſſarium ſcribat. Inſt.quibus ex cauſis manumitt.non licet. §.1. & l.vlt.§.fin. C.de neceſſarijs hæredibus. Huius duplicatio prima eſt: Niſi alia ratione ſeruus liber fieri non poſſit. l.ſi non.81. in princ. ff.de hæred.inſtituend. Exemplum proponitur l.2.C.d.tt. Secunda: Niſi alius quoque domino ex eodem teſtamento hæres exiſtere poſſit. Inſtit.d.§.1.l.qui ſoluendo.40.cum lege ſequente.ff.de hæred.inſtit. l.ſi is. 55.ff.d.tt. Huius triplicatio prima eſt: Niſi alius qui ſimul quoque hæres inſtitutus eſt, hæres eſſe aut nolit, aut non poſſit, aut ante aditam hæreditatem ſit mortuus. approbatur per ea quæ propoſita ſunt paulò ſuperius eadem duplicatione, in prin. Secunda: Niſi alius ſub hac conditione, Si Stichus hæres erit: hæres ſit inſtitutus.l.ei qui.86. ff.d.tt. Tertia, Quòd pluribus ſeruis hæredibus ſcriptis, is qui prior ſcriptus eſt, liber hæresq́; neceſſarius fiat, cæteris inutiliter inſtitutis & manumiſſis. l.qui ſoluendo. 58. ff.d.tt. l. ſi non. 81. §. temporibus. ff.d.tt. item l.ſi quis. 24. in princ. ff.qui & à quibus manumiſſi. Huius triplicationis quadruplicatio prima eſt: Niſi duo pluréſue ſimul hæredes ſcripti ſint, vt non appareat vter prior, vter poſterior ſit inſtitutus: tunc enim neuter hæres erit. l.qui ſoluendo. 40.cum l.ſequente. ff.de hæredibus inſtituendis. Altera: Niſi ei qui ſecundo loco hæres ſcriptus eſt, libertas à teſtatore debeatur. tunc enim non is qui primo, ſed qui ſecundo loco hæres ſcriptus eſt, liber hæresq́; neceſſarius eſt.l.ſi is.53.ff.d.tt. Quarta triplicatio eſt: Niſi vnus directò hæres ſit inſtitutus, & alteri hæreditatem reſtituere ſit rogatus. tunc enim vterque poteſt eſſe hæres, & ſeruus fideicommiſſarius ſit liber.l.ſi non.81.§.temporibus.ff.d.tt. Quinta: Niſi miles in teſtamẽto militari in fraudem creditorum plures hæredes ſcribat.reprobatur l.in fraudem.15.in in princ.ff.de militari teſtam. Hæc de ſecunda propoſitæ exceptionis replicatione, eiusq́; duplicationibus ſunt dicta. Tertia replicatio eſt: Niſi ea lege ſeruum accepit is qui ſoluendo non eſt, vt eum manumittat. l.Aelianus.10.ff.de manumiſſionibus. Quarta: Niſi is qui ſoluendo non exiſtens ſeruum manumiſit, locuplete hærede relicto deceſſerit. reprobatur l.ſi locuples.57.in prin. ff.de manumiſſis teſtam. l.cum hæreditas.5.in princ.ff.qui & à quib.manumiſſi.l.ſi mortis.18.in fin.ff.eod.tt. item l.in fraudem.5.C.de teſtament manumiſſ. Quinta: Niſi is qui ſoluendo nõ eſt, ita ſeruum manumiſerit: Cum æs alienum fuerit ſolutum, liber eſto.l.ſi locuples.57.§.quam ſententiam. ff.de manumiſſis teſtam. & l.cum hæreditas.5.§.1.ff. qui & à quib.manumiſſi. Sexta: Niſi alicui libertatis conſeruãdæ cauſa bona defuncti ſint addicta. Inſt. de eo cui libertatis cauſa, in prin. Septima: Niſi creditor ſuo iuri renunciauerit.l.1.in fin.ff.de ſtatuliberis. Octaua: Niſi poſt relictam demum libertatem æs alienum contrahatur, & ſoluendo eſſe deſinat.reprobatur l.ſi mortis.18.in prin. ff.qui & à quibus manumiſſi. Nona: Niſi teſtator poſtea ſoluendo eſſe cœperit. d.l.18. & l.ſi locuples.57. in princ. ibi: quale ſi ipſe teſtator.ff.de manumiſſ.teſtam.l.4.de iur.codicil. Huius duplicatio eſt: Niſi propter locupletem hæredem hæreditas cœperit eſſe ſoluendo: approbatur ſuprà replicat.4. Decima replicatio: Niſi in codicillis antea, cum teſtator ſoluendo eſſet, confirmatis libertas ſit relicta. reprobatur l.ſi quis. 7. in princ. ff. qui & à quibus manumiſſi. Vndecima: Niſi creditores poſt relictam demum libertatem facti ſint, prioribus, in quorum fraudem libertates relictæ ſunt, dimiſſis. l.ſi quis.15. ff.quæ in fraudem creditorum. Huius duplicatio eſt: Niſi pecunia poſteriorum creditorũ priores ſint dimiſſi. l. in fraudem. 25. ff. qui & à quibus

manu-

manumiſſi. Duodecima replicatio: Niſi non purè, ſed ſub conditione debeatur. reprobatur l. cum is. 8. in princ. ff. qui & à quibus manumiſſi. & l. qui in. 27. in princ. ff. eod. tt. Decimatertia: Niſi cum ſub conditione deberetur, conditio defecerit. l. ſi cum. 16. §. penult. ff. qui & à quibus manumiſſi. l. 1. in fine. ff. de ſtatuliberis. Decimaquarta replicatio, ſumpta ex genere cauſa, ex qua debetur, reprobatur d. l. 16. §. ne quis. ff. qui & à quibus manumiſſi. l. qui in. 27. §. ex omni. ff. eod. tt. l. 1 in fine. C. qui manumitt. non poſſunt. Decimaquinta: Niſi hæres cum creditoribus pactum fecerit de parte debiti non petenda. l. primo gradu. 23. ff. quæ in fraudem creditorum. Decimaſexta: Niſi ciuitati vel fiſco debeatur. reprobatur l. in fraudem. 11. ff. qui & à quibus manumiſſ. Decimaſeptima: Niſi is qui manumiſit, ſit ſoluendo. d. l. 11. in fin. Quæ propoſita replicatio approbatur, ſimul & prima eius duplicatio reprobatur, hæc ſcilicet: Niſi fiſci debitor ſit. Secunda duplicatio eſt: Niſi poſt datam libertatem deſinat eſſe ſoluendo. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. ead. except. in prin. item repl. 8. Tertia: Niſi cum quis in ſubſtantia ſua nihil aliud haberet, quàm Stichum & Pamphilum, ita ſtipulanti, Stichum aut Pamphilũ dare ſpondes? promiſerit. nam hoc caſu, quamuis vnum tantùm debeat, tamen neutrum poterit manumittere. l. cum hæreditas. 5. §. ſi Titius. ff. qui & à quibus manumiſſi. Huius triplicatio eſt: Niſi quid aliud etiam præter Stichum & Pamphilum in bonis debitor habeat. l. Iulianus. 6. ff. d. tt. Quarta duplicatio videtur: Niſi teſtamenti facti tempore ſoluendo non fuerit: hoc enim caſu videtur, quamuis tempore codicillorum, in quibus libertas relicta eſt, ſoluendo fuerit, nihilominus libertas infirmari: quia codicilli ad tempus teſtamenti trahuntur. Sed reprobatur d. l. 4. ff. de iure codicill. Decimaoctaua replicatio eſt: Niſi pretium pro ſeruo manumiſſo debitor acceperit. l. ſi in fraudem. 5. C. qui manumittere non poſſ. Huius duplicatio eſt: Niſi hæres debitoris, qui ſeruo libertatem reliquit, mortis cauſa pro ſeruo ſit accepturus. l. ſi mortis. 18. §. ſi is cui. ff. qui & à quibus manumiſſ. Decimanona: Niſi miles in teſtamento militari in fraudem creditorum libertatem reliquerit. reprobatur l. cum is. 8. §. ſi miles. ff. qui & à quibus. Viceſima: Niſi is qui ſoluendo non eſt, bene merentibus libertatem dederit. reprobatur l. ſemper. 23. ff qui & à quibus manumiſſ. Viceſimaprima replicatio eſt: Niſi ab eo qui ſoluendo non eſt, manumiſſus per decem annos in libertate ſit moratus. l. ſi cum. 16. §. Ariſto. ff. d. tt. Viceſimaſecunda: Niſi cùm vno manumiſſo, debitor nõ deſiturus fuiſſet ſoluendo eſſe, plures manumiſerit, & ita ſoluendo eſſe deſierit. tunc enim primus manumiſſus nihilominus liber ſit. l. ſi quis. 24. ff qui & à quib. manumiſſ. Plura de replicatione propoſita vide ſ. replic. 2. duplic. 2. tripl. 3. Hactenus de ſexta exceptione manumiſsionis, eiuſq; replicationib. ſit dictum.

VII Exceptio: Niſi damnatus iudicio publico ſeruum ſuũ manumiſerit. l. qui pœna. 8 ff de manumiſſionib. & l. 2 ff. de interdictis & relegatis.

VIII. Exceptio: Niſi reus publici criminis ſeruum ſuum manumiſerit. d. l. 8: & l. quæſitum. 15. in princip. ff. qui & à quibus manumiſſ.

IX. Exceptio: Niſi mutus vel ſurdus manumiſerit. reprobatur l. 1. ff. qui & à quibus manumiſſ.

X. Exceptio: Niſi collegium manumiſerit. reprobatur l. 1. ff. de manumiſſ. quæ ſeruis. l. 1. C. de ſeruis reipub. manum. item l. 2. C. eod. tt.

DE EXCEPTIONIBVS ADuerſus manumiſsionem, ex perſona manumiſſi vel manumittendi deſumptis. Cap. VI.

HActenus primi generis exceptiones aduerſus manumiſsionem, deſumptæ ex perſona manumiſſoris, propoſitæ ſunt: ſequuntur nunc ſecundi generis exceptiones, quæ ſumũtur ex perſona manumiſſi, vel eius cui libertas teſtamẽto vel per fideicommiſſum eſt relicta.

XI. Exceptio: Niſi ſeruum alienum quis manumiſerit. l. ſi ſeruo. 20 ff. qui & à quibus manumiſſ. & l. ſi non. 4. C. de his qui à non dom. manum. l. ſi tradita. 5. C eod. tt l. 2. C. de mancipijs patrimon. M. I. P. d. reg. 75. except. 1. vbi etiam diſtinguitur. M. I. R. lib. 3. cap. 12. reg. 75 except. 1. Replicatio prima eſt: Niſi fideicõmiſſaria libertas ſeruo alieno ſit relicta. Inſtit. de ſingulis rebus per fideicom. §. libertas quoq;. l. libertates. 16 ff. de fideicom. libertatib. item l. ſi idem. 14. § fin. ff. de leg. 2. M. I. R. d. except. 1. repl. 1. Huius duplicatio prima eſt: Niſi non vulgaribus verbis, & quibus voluntas teſtatoris exprimi poſſit, fideicommiſſaria libertas relinquatur. elicitur ex l. libertates. 16. in fine. ff. de fideicom. libertat. Secunda: Niſi principis ſeruo fideicommiſſaria libertas ſit relicta. reprobatur l. generaliter. 24. §. 1. ff. eod tt. Tertia niſi hoſtium ſeruo libertas per fideicommiſſum ſit adſcripta. reprobatur d. lege 24 §. hoſtium. & l. ſi ſerui. 30. ff. de manumiſſ. teſtam. Quarta: Niſi libero homini libertas per fideicommiſſum relinquatur. reprobatur in certis caſibus d. l. 24. § ſi homini. Quinta: Niſi ſeruo eius qui adhuc eſt in vtero, libertas ſit relicta. reprobatur d. l. 24. §. ſeruo. Sexta: Niſi ſeruo eius, cum quo teſtamenti factio non eſt, per fideicommiſſum libertas ſit relicta. l. alieno. 31. in prin. ff. de fideicommiſſ. libertat. Septima: Niſi teſtator ſeruum ſuum eſſe putans, libertatem fideicommiſſariam ei reliquit. reprobatur l. Paulus. 39. in prin. ff d. tt. M I. R. d. repl. 1. dupl. 1. Octaua: Niſi cùm ſeruo hæredis vel legatarij libertas per fideicõmiſſum relicta eſſet, dominus indignus hæreditate vel legato ſit iudicatus. reprobatur l poſt legatum. 5. §. ſi ſeruum. ff. de his quæ vt indignis. Nona: Niſi dominus ſeruum vendere vel manumittere nolit. d. §. ſi ſeruum. l. alieno 31. § ſi is cuius. ff. de fideic. libert. Huius triplicatio prima eſt: Niſi dominus aliquid ex iudicio defuncti percepit. tunc enim inuitus etiam cogi poteſt ad vendendum vel manumittendũ ſeruum. quæ triplicatio elici poteſt ex iam d. §. ſi ſeruum. Concordat Inſtit. de ſingulis rebus per fideicom. §. libertas quoq;. ibi: ſi modò nihil ex iudicio eius qui reliquit libertatẽ, recepit. l. hærede. 19. §. vxori. ff. de fideicom. libertatibus. l. fideicommiſſaria. 23. §. ſeruũ. ff. d. tt. l. ſi quis. 13. § penult. ff. de ſtatuliberis. Huius

quadruplicatio prima eſt: Niſi vſus ſerui tam neceſſarius ſit, vt eo dominus carere commodè non poßit. Altera: Niſi delictum ſerui tantum ſit, vt vltio remittenda non ſit. Hæ duæ quadruplicationes reprobantur l. Caij. 35. ff. de fideicommiſſ. libert. Tertia quadruplicatio eſt: Niſi dominus id quod à defuncto ei relictum eſt, repudiauerit. d. l. 35. l. poſt legatum. 5. §. ſi ſeruum, in fine. ff. de his quæ vt indignis. Sed plura de hac quadrupl. vide ĩ. cap. 8. except. 14. Quarta quadruplicatio eſt: Niſi directò, non per fideicommiſſum libertas ſeruo hæredis vel legatarij ſit relicta. l. ſeruo. 9. C. de teſtamen. manumiſſ. Planè diſtinguitur quadruplicatio propoſita in ſeruo pignori obligato, cui creditor directam reliquit libertatem. l. generaliter. 24. §. ſi quis ſeruo. ff. de fideic. libert. Quinta quadruplicatio: Niſi dominus ſit infans. reprobatur l. cum quaſi. 30. §. ſi plures. ff. eod. tt. Sexta: Niſi modicum ex iudicio defuncti dominus ſerui perceperit. reprobatur l. ſi debitor. 45. §. in fideic. ff. d. tt. Hæc de prima triplicatione, eiusq́; quadruplicationibus ſunt dicta. Plura de his vide ĩ. cap. 8. except. 14. cũ ſequentibus. Altera triplicatio eſt: Niſi creditor ſeruo ſibi pignori obligato, à debitore fideicommiſſariã reliquerit libertatẽ. nam & hoc caſu dominus ſerui compellitur eum manumittere. quæ triplicatio ſpecies eſt primæ triplicationis, approbaturq́; l. ſi debitor. 45. in prin. ff. de fideic. libert. Huius eadem quæ ſuperioris tanquam generis ſunt quadruplicationes. Tertia propoſitæ duplicationis triplicatio eſt: Niſi aliquando offeratur ſerui emendi occaſio. tunc enim quamuis non ab initio ſeruus à domino inuito emi potuit, nihilominus poſtea oblata occaſione emendus & manumittendus eſt. l. deberi. 6. C. de fideicom. libert. Inſt. de ſingulis rebus per fideic. §. libertas quoq́;, ibi: quòd ſi dominus. Quarta: Niſi is qui libertatem ſeruo alieno reliquit, partem in eo ſeruo habeat. approbatur per ea quæ habentur ĩ. repl. 17. Hæc de nona duplicatione, eiusq́; triplicationibus ſint dicta. Decima duplicatio eſt: Niſi dominus ſeruum vendere quidem velit, ſed non iuſto precio. l. alieno. 31. §. ſi is cuius, cum ſequentib ff. de fideicom. libert. Hæc de prima propoſitæ exceptionis replicatione fideicommiſſariæ libertatis, eiusq́; duplicationibus ſunt dicta. Sed plures eius duplicationes vide in exceptionibus ſequentib. Secunda propoſitæ exceptionis replicatio: Niſi bonæ fidei poſſeſſor ſeruum alienum manumiſerit. reprobatur l. ſi non. 4. ibi: quamuis vt proprium. C. de his qui à non dom. l. qui pro. 5. ff. pro donato. Tertia: Niſi fructuarius ſeruum, in quo vſumfructum habet, manumiſerit. reprobatur l. vſufructu. 9. C. de vſufructu. Planè corrigitur quodammodò l. 1. §. ſin autem vſufruct. C. communia de manumiſſ. Quarta: Niſi venditor, donator vel promiſſor ſerui ante traditionem eum manumiſerit. l. & eum. 18. ff. de manumiſſ. l. qui tibi. 3. C. de his qui à nõ domino. Huius duplicatio eſt: Niſi poſt traditionẽ à ſe factam manumittat. l. ſi tradita. 5. C. eod. tt. Quinta replicatio eſt: Niſi teſtator ſeruum quem legauit, manumiſerit. l. ſi legato. 11. in prin. ff. de manumiſſ. teſtam. l. ſi peculiũ. 10. in prin. ff. eod. tt. l. vlt. ff. de ſtatuliberis. Plura de propoſita replicatione vide ĩ. lib. 12. cap. 5. except. 63. Sexta replicatio: Niſi hæres ſeruum legatum manumiſerit. reprobatur l. generaliter. 29. §. fin. ff. qui & à quibus manumiſſ. l. ſeruum. 11. ff. de manumißionib. Planè admittitur primùm, ſi poſtquam ſeruus ab hærede manumiſſus eſt, is cui ſeruus legatus eſt, legatum repudiauerit. l. 2. ff. de manumiſſ. l. ſi hæres. ff. de manumiſſ. vindicta. l. ſi miles. 31. ff. de militari teſtam. Secundò videtur admitti, ſi hæres propriũ ſeruum manumittere fuerit rogatus. verùm diſtinctio hæc reprobatur l. hæres. 28. ff. qui & à quib manumiſſ. Septima replicatio eſt: Niſi is qui mandatu alterius ſeruũ emit, antequam ex cauſa mandati traderet, eum manumiſit. l. 2. C. de his qui à nõ dom. Octaua: Niſi pater domini manumiſit. ipſo quidẽ iure ſubſiſtit: quoniam ſeruus filijfamilias, ſeruus patris eſſe dicitur iure peculij. ſed eius duplicatio prima eſt: Niſi filius ſui ſit iuris. l. ſi pater. 6. C. de his qui à non domino. Secunda: Niſi ſeruus ſit caſtrenſis peculij. l. ſerui. 17. ff. de manumißionibus. & l. proponebatur. 9. §. deniq́;. ff. de caſtrenſi peculio. Huius triplicatio eſt: Niſi ſeruo à patre manumiſſo, filius inteſtatò mortuus ſit. tunc enim confirmatur manumißio. d. §. denique. Concordat l. de hæreditate. 19. §. pater. ff. eod. tt. Nona replicatio: Niſi tutor vel curator domini ſeruos eius manumiſit. reprobatur l. vlt. in prin. ff. de curatoribus furioſo. l. nec fideicommiſſariam. 6. C. qui manumittere nõ poſſunt. l. curator. 22. ff. qui et à quib. manumißi. itẽ l. ſeruus. 13. ff de manumiſſ. Decima: Niſi alius mandatu domini ſeruũ eius manumiſerit. l. cum proponas. 4. C. de dolo malo. Concordãt ea quæ habẽtur ĩ. repl. prox. Huius duplicatio eſt: Niſi generale mandatũ ſit omniũ bonorũ adminiſtrandorũ, vel niſi vindicta fiat manumißio. l. nec mulierẽ. 3. C. de vindicta. Cuius triplicatio eſt: Niſi parẽs per filiũ manumittat. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ̃. except. 3. repl. 1. Eius aũt quadruplicatio videtur eſſe: Niſi filius nõ ſit in poteſtate parentis, cuius mãdatu manumittit. ſed reprobatur l. 1. §. fin. C. cõmunia de manumiſſ. Vide itẽ ĩ. except. 32. Vndecima replicatio eſt: Niſi alius volente & conſentiẽte domino, ſeruũ manumiſerit. l. alieno. 31. §. fin. ff. de fideic. libertatib. l. 1. C. de de his qui à nõ domino. Sed & approbatur per ea quæ proponũtur ſ̃. cap. prox. except. 3. repl. 1. Huius duplicatio prima eſt: Niſi dominus minor viginti annis manumißioni conſenſerit. l. ſi pater. 6. C. d. tt. Secunda: Niſi dominus nõ aliter cõſentiat, quàm ſibi prius ſoluatur preciũ. l. ſed ſi alienare. 32. in prin. ff. de fideic. libertatibus. Plures huius replicationis duplicationes vide d. except. 3. Duodecima replicatio eſt: Niſi alius ſeruum a domino pro derelicto habitum manumiſit. l. Sempronius. 8. ff pro derelicto. Decimatertia: Niſi is qui alienũ ſeruum manumiſit, poſtea dominiũ ſerui ſit nactus. reprobatur l ſi ſeruo. 20. ff. qui & à quibus manumißi. Planè admittitur primùm, ſi hæres ſeruũ legatũ manumiſerit, poſteaq́; legatarius legatum repudiauerit. de quo dictũ ſ̃. repl. 6. Secunda, ſi pater ſeruum caſtrenſis peculij manumiſerit, poſteaq́; filius inteſtatus deceſſerit. l. de hæreditate. 19. §. pater. ff. de caſtrenſi peculio. & l. proponebatur. 9. §. deniq́; ſi ſeruo. ff. eod. tt. Planè diſtinctionis propoſitæ duplicatio videtur eſſe: Niſi pater filio ex teſtamento hæ-

res extiterit. verùm reprobatur l. ſed ſi ponas.20. ff. eod.tt. Decimaquarta replicatio eſt: Niſi dominus ſerui manumiſſoris. vel eius qui libertatem reliquit, hæres exiſtat.l.ſi ab eo.7.C.de liberali cauſa l.filium.31.ff.de liberali cauſa. Contradicere videtur l. ſeruo.9.C.de teſtamen.manumiß. Decimaquinta replicatio: Niſi decreto iudicis,vel reſcripto principis alieni ſerui manumißio ſit confirmata. reprobatur l.ſi non.7.C. de his qui à non domino. Decimaſexta: Niſi à non domino manumiſſus, per viginti annos in libertate fuerit moratus.d.l.7. Decimaſeptima: Niſi ſeruum communem vnus ex ſocijs manumiſerit. Hæc replicatio iure quidē antiquo reprobatur, eiuſq; diſtinctio talis eſt: Niſi cùm duobus idem ſeruus legatus eſſet, & vno deliberante, alter ſeruū manumiſiſſet, poſtea deliberans legatū repudiauerit.l ſi miles.31. ff.de militari teſtam. l.ſi hæres.3. ff. de manumiſſis vindicta. Planè iure nouo replicatio propoſita approbatur Inſtit.de donationib.§.fin.l.1.C.de cōmuni ſeruo manumiſſo. l.2. C. d.tt. Decimaoctaua replicatio eſt: Niſi maritus ſeruum dotalem manumiſerit.hoc enim caſu quamuis dominiū videatur dotis eſſe penes vxorem,tamen valet manumißio. l.ſeruum.21. ff.de manumißionib. l.inteſtato.3.§.1.ibi: ſed et ſi dotalem. ff. de ſuis & legitimis hæredibus.l.vlt.C de ſeruo pignori dato manumiſſo. itē l.ex pecunia.12. C.de iure dotium. Huius duplicatio prima eſt: Niſi ſeruus dotalis mulieri pignori fuerit obligatus.l.1. C.de ſeruo pignori dato manumiſſo. Secūda: Niſi maritus ſeruū dotalem manumittēs, nō ſit ſoluendo.l.ſeruū.21 ff.de manumiß. Decimanona replicatio: Niſi manumiſſor ſit ſoluēdo.reprobatur l.2.ff.quib.ad libertatē proclamare nō licet. Viceſima: Niſi ſeruum alienū ab hoſtibus redemptū quis manumiſit. l.in bello.12. §.ſi quis ſeruum.ibi: manumittendo.ff.de captiuis. Hactenus de vndecima exceptione, eiuſq; replicationib. ſit dictum.

XII.Exceptio: Niſi dominus ſeruum, in quo alius vſumfructum habet,manumiſerit. Hæc exceptio approbatur quidem iure antiquo. cuius replicatio prima eſt: Niſi vſusfructus ſerui tamdiu fuerit relictus, donec manumittatur. l interdum 15. ff. quibus mod. vſusfruct.amit. Secunda: Niſi dominus proprietatis vſufructuario hærede inſtituto, libertatem ſeruo reliquerit. l.ſi fructuarium.6.ff.de manumiß.teſt. Tertia: Niſi vſufructuarius conſentiat.l.1 §.1.C.communia de manumiß. Huius prima duplicatio eſt: Niſi fructuarius pupillus manumißioni conſentiat. l. qui in fraudem.27.§.fin.ff.qui & à quibus manumißi. Secunda: Niſi fructuarius ſit minor viginti annis.reprobatur l.2.ff.de manumiſſis vindicta.Hæc de iure antiquo. Planè iure nouo propoſita exceptio reprobatur, nimirum d.l.1.in prin.

XIII. Exceptio: Niſi dominus ſeruum alij pignori obligatū, manumiſerit. l.ſeruū.4. ff.qui & à quib. manumiß.l.qui in fraudē.27. §.pignori. ff.eod.tt. l.1. C.de ſeruo pignori dato manumiſſo. Huius replicatio prima eſt: Niſi creditor manumißioni conſentiat. l.ſi vt.4.C.d.tt.l.1.C.de remißione pignoris. Cuius duplicatio eſt: Niſi pupillus creditor ſit. d. §. pignori. Secunda replicatio eſt: Niſi ſciente creditore ſeruus fuerit manumiſſus,et in libertate moratus.d.l.1.C.de remißione pignoris. Tertia: Niſi debitum,pro quo ſeruus obligatus eſt,fuerit ſolutum. l ſi creditoribus.5.in prin. C. de ſeruo pignori dato manumiſſo. l. pignori.26 ff. qui & à quibus manumiß. l. fratres.33. in fine. ff.de pœnis. Quarta: Niſi debitor ſeruum ita accepit, vt manumittat. l. ſi quis.6. ff. qui ſine manumiß. Quinta: Niſi debitor locuples ſit. reprobatur l.ſeruus.3.ff.de manumiß. l.cum hæredes.5. §. fin. ff. qui & à quib.manumißi. Sexta: Niſi non ſpecialiter, ſed generaliter cū cæteris bonis ſeruus pignori ſit obligatus. l.generaliter.29.in prin. ff.qui et à quibus manumiß. l ſi quis.6. ff.qui ſine manumiß. l.ab eo.3. C.de ſeruo pignori dato manumiſſo. Vide inſuper 3. repl. prox. Septima replicatio eſt: Niſi non expreßè, ſed tacitè priuilegio quodam ſeruus pignori ſit obligatus. l. licet.6. ff. ex quibus cauſis pignus tacitè contrah. & l. eſt differentia 9.ff.d.tt. Huius duplicatio prima eſt: Niſi ſeruus tacitè pignori obligatus,eo nomine, antequā manumittatur,ſit retentus.d.l.9. Secunda: Niſi fraudis conſilio ſeruus ſit manumiſſus. l.2. C.de ſeruo pignori dato manumiſſo. Tertia: Niſi tutor ſeruū pecunia pupillari emptū manumiſit. tunc enim quāuis ſeruus tacitè pignori pro pecunia ſit obligatus,manumißio tamen non valet.l.ſi tutor.6.C.d.tt. Quarta: Niſi maritus ſeruū dotali pecunia emptū manumiſit. hoc enim caſu videtur idē dicendū,quod dictū ſ.dupl. prox. verùm duplicatio hæc reprobatur l. ſine cum.7. C.d.tt. Hæc de ſeptima replicatione. Octaua replicatio eſt: Niſi in vltima voluntate ſeruo pignori obligato libertas ſit relicta.l.generaliter.24. §.ſi quis ſeruo.ff.de fideic.libert. Quē §. Accurſius interpretatur nō de debitore, ſed de creditore manumittente. Quæ interpretatio ſi vera eſt, pertinet ad ea quæ propoſita ſunt ſ.exc.11.repl.1.dupl.9. tripl.1. quadrupl.4. item d.dupl.9.tripl.2. Nona replicatio eſt: Niſi non creditor, ſed debitor manumiſſum ratione propoſita exceptionis in ſeruitutem reuocet.l.ſi creditoribus.5.C.de ſeruo pignori dato manumiſſo. Hæc de decimatertia exceptione,eiuſq; replicationibus ſint dicta.

XIV.Except. Niſi ſeruus alij legatus manumittatur. De hac exceptione vide ſ.except.11.repl.5.& 6.

XV. Exceptio: Niſi ſeruus manumitti prohibitus ſit manumiſſus. l.ſeruus.9. ff. de manumiß. l.ille.9.§. fin. ff. qui & à quibus manumiß. l.contra.7. C.de teſtam.manumiß.l.ea quidem.5.C.ſi mancip.ita fuerit alienat.vt manū. Huius replicatio prima eſt: Niſi cauſa ob quam manumitti prohibitus eſt, ceſſauerit. approbatur exemplo l.2. C. qui non poß. ad libert. peruenire. Secunda: Niſi tempus, ad quod manumitti prohibitus eſt,ſit finitum.l.1.in fine.C.d.tt.Cuius duplicatio eſt: Niſi tempore manumißionis tempus prohibitionis nondum ſit finitum. d.l.1. in prin. & l.fratres.33.ibi: ſi autem beneficium. ff.de pœnis. Recipit autem triplicationem hanc: Niſi cum in teſtamento libertas ſeruo relicta eſſet, tempore mortis teſtatoris, vel quo dies libertatis cedit, tempus prohibitionis ſit finitum. tunc enim quamuis tempore facti teſtamēti & libertatis relictæ tempus illud finitum nō eſſet, nihilominus cōpetit libertas.d.l.33.in fine.l.ſi priuatus.17.§.fin.ff.qui et à quib.manumiß.et l.lege Fauia.12. ff. de manumiß. Tertia propoſita exceptionis repli-

catio: Niſi cum ſeruus vẽditus eſſet ne manumitteretur, nõ emptor, ſed alius eũ manumiſerit. reprobatur l.2.in fin. C. qui nõ poſſ. ad libert. peruen. Quarta eſt: Niſi quis in teſtamento vel contractu nõ ſuo, ſed alieno ſeruo legẽ dixerit, ne manumittatur. l. ſi quis. 9. §. quod conſtit. ff. de manumiſſ. teſtamen. Huius duplicatio eſt: Niſi hæredis ſeruo teſtator dictã legẽ dixerit. d. §. quod conſtitutum. Quinta replicatio eſt: Niſi is qui legẽ, ne ſeruus manumitteretur, dixit, ipſe eũ manumiſerit. l. Lucius. 40. §. fin. ff. de fideic. libert. Sexta: Niſi libertate ſeruo ſub conditione relicta, teſtator adiecerit, Ante conditionẽ exiſtentem, ſe nolle ſeruũ ab hærede manumitti. l. vlt. §. fin. ff. de manumiſſis teſt. vbi tamen verba Nihil valere, aliter Accurſius interpretatur. Septima replicatio eſt: Niſi ſeruo manumitti probibito libertas relicta ſit ſub hac cõditione: Cũ per leges licebit. l. libertas. 38. ff. de manumiſſ. teſtam. Hæc de decimaquinta exceptione, cuius ſpecies ſunt exceptiones proximè ſequentes.

XVI. Exceptio: Niſi ſeruum cui ſub conditione in teſtamẽto libertas relicta eſt, hæres pendente conditione manumiſerit. hoc enim caſu, ſub cõtraria cõditione ſeruus manumitti videtur prohibitus. verùm reprobatur l. vnica. §. ſed etſi ſub. C. de Latina libertate tollenda. l. ſtatuliberos. 3. §. ſi ita ſit. ff. de ſtatuliberis. Contradicere videtur l. ſi cui. 31. §. 1. ibi: nec rurſus. ff. ad S. C. Trebellianum.

XVII. Exceptio: Niſi ſeruus in vincula damnatus, manumiſſus ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.1. C. qui nõ poſſunt ad libert. peruenire. Huius replicatio eſt: Niſi ad tẽpus in vincula dãnato, tempus pœnæ ſit finitũ. d. l. 1. verſ. quod ſi pœnæ tẽpus. l. fratres. 33. ff. de pœnis. Cuius duplicatio eſt: Niſi manumiſſio eo tempore fiat, quo tẽpus pœnæ nondũ eſt finitũ. d. l. 33. verſ. ſi aũt beneficiũ. & d. l. 1. verſ. Hi qui intra tẽpora pœnæ liberi & hæredes eſſe iuſſi ſunt, &c. Huius triplicatio eſt: Niſi libertate in teſtamento relicta, tẽpus pœnæ finitum ſit, cum dies relictæ libertatis cedit: hoc enim caſu, quamuis tempore facti teſtamenti nõdum fuerit finitum, nihilominus libertas vtiliter eſt relicta. d. l. 33. in fine. Concordant ea quæ dicta ſunt ſ. except. 15. repl. 2. dupl. 1. tripl. 1.

XVIII. Exceptio: Niſi ſeruus relegatus, ſit manumiſſus. l. 2. ff. qui & à quibus manumiſſ.

XIX. Exceptio: Niſi ſeruus in metallũ damnatus, manumiſſus ſit. l. generaliter. 24. §. ſi ſeruus. ff. de fideic. libert. Huius replicatio eſt: Niſi fideicommiſſaria libertas ei relicta ſit. d. §. ſi ſeruus.

XX. Except. Niſi ſeruus plagij nomine damnatus, ſit manumiſſus. l. lege Fauia. 12. ff. manumiſſionibus.

XXI. Exceptio: Niſi ſeruus venditus vt exportetur, manumiſſus ſit. l. ancilla. 3. C. ſi ſeruus exportãdus veneat. Huius replicatio eſt: Niſi poſt exportationẽ, antequã ſeruus ad locũ interdictũ redierit, emptor ſeruum manumiſerit. l. 1. C. d. tt.

XXII. Exceptio: Niſi liber homo manumiſſus ſit. l. 2. C. de vindicta. & l. 2. C. de ingenuis manumiſſis. Huius replicatio prima eſt: Niſi libero homini fideicommiſſaria libertate relicta, is tẽpore mortis teſtatoris, vel conditionis exiſtentis, inueniatur ſeruus. l. generaliter. 24. §. ſi homini. ff. de fideic. libert. Secunda: Niſi ex damnata in metallum conceptus & natus ſit. d. l. 24. §. ex damnata.

XXIII. Exceptio: Niſi ſeruus manumiſſus, ex familia latronum deſcendat. l. 2. C. quibus ad libert. proclam. non licet.

XXIV. Exceptio: Niſi ſeruo qui eſt apud hoſtes, libertas ſit relicta. reprobatur l. ſi ſerui. 30. ff. de manumiſſ. teſtam.

XXV. Exceptio: Niſi ſeruus furioſus ſit manumiſſus. reprobatur l. vlt. ff. de manumiſſionibus.

XXVI. Exceptio: Niſi minor annis ſeruus ſit manumiſſus. reprobatur l. 2. C. communia de manumiſſ.

XXVII. Exceptio: Niſi infans ſeruus manumittatur. reprobatur l. penult. ff. de manumiſſ.

XXVIII. Exceptio: Niſi ei qui adhuc in vtero eſt, libertas detur. reprobatur l. cum inter. 14. C. de fideic. libert.

XXIX. Exceptio: Niſi incertæ perſonæ libertas ſit relicta. Inſt. de legatis. §. libertas. vbi ait Imp. Nominatim. Hoc vocabulum definitur l. nominatim. 37. ff. de manumiſſis teſtam. itẽ definitur l. nominatim. 24. ff. d. tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi incerto ex certis libertas ſit relicta. Inſt. d. tt. de leg. §. ſub certa. Eius exemplũ proponitur l. fideicommiſſa. 46. §. fin. ff. de fideic. libert. Aliud habetur l. teſtamento. 51. in prin. ff. de manumiſſ. teſt. Huius replicationis duplicatio videtur eſſe talis: Niſi cum à duobus libertas eſſet relicta duobus, quos voluiſſent, ex certis, vnus rogatorũ latitet, ſoluſq́ alter eligat. verùm reprobatur l. à duob. 22. §. 1. ff. de fideicom. libert. Planè exceptio propoſita iure nouo ſublata eſt, vt patet ex d. §. libertas. Inſt. de legatis. Sed de hac mutatione dixi ſ. lib. 12. de legatis, except. 11. in fin.

XXX. Exceptio: Niſi plures ſimul manumittãtur. reprobatur l. etiã. 15. §. plures. ff. de manum. vindicta.

XXXI. Exceptio: Niſi quis omnes ſeruos ſuos teſtamento manumiſerit. Hæc exceptio lege quidẽ Fuſia Caninia approbatur, mutatur aũt & reprobatur Inſtit. de lege Fuſia Caninia toll. & l. vnica. C. eod. tt.

DE RELIQVIS ADVERSVS manumiſſionem exceptionibus, quæ quidem ipſi manumiſſioni inſunt.

Cap. VII.

HActenus duo genera exceptionũ aduerſus manumiſſionem ipſi manumiſſioni adhærentium propoſita ſunt: vnum quidem earum quæ ſumuntur ex perſona manumiſſoris: alterum verò earum quæ ſumuntur ex perſona manumiſſi: quanquam vtriuſq́ generis plures adhuc ſpecies ſunt, ſed poſt manumiſſionem contingentes, eamq́ ab initio vtilem ex poſt facto vitiantes. de quibus dicetur ĩ. cap. prox. Nunc reliquæ exceptiones, quæ ſtatim ab initio manumiſſionem inutilem reddunt proponentur.

XXXII. Exceptio: Niſi per aliũ, puta per procuratorem, manumiſerit. De hac exceptione dictum eſt ſ. exc. 11. repl. 10. dupl. 1. Sed & huius replicatio proponitur l. manumiſſio. 23. ff. de manumiſſis vindicta.

XXXIII. Exceptio: Niſi apud non competentem iudicẽ manumiſerit. approbatur ſimul & declaratur l. apud. 4. C. de vindicta. vbi ait Imp. Vel apud conſules. Huic

les. Huic cõcordat l.vnica, in prin. ff.de officio conſulis. Ait inſuper: Pretores. Huic concordat l.1.ibi: quippe cum apud eum. C.de officio pretorũ. Sanè iam enumeratis cõnumeratur procõſul, eiusq; legatus. l.apud. 17. ff.de manumiſſis vindicta. & l.2.in prin. ff.de officio proconſulis. Quoad legatum proconſulis, contradicit d.l.2.in fine. Iam dictis connumeratur etiã præfectus Aegypti, l.apud. 21. ff. de manumiſſis vindicta. Sed & propoſitæ exceptionis ſpecies, ſunt exceptiones proximè ſequentes.

XXXIV. Exceptio: Niſi par apud parẽ manumittat. l.apud.14. ff.de manumiſſionib. & l.apud.18. ff.de manumiſſis vind. Huius replicatio proponitur l. vnica. §. fin. ff.de officio conſulis.

XXXV. Exceptio: Niſi apud vnum, non vtrunquè conſulem manumiſerit. reprobatur l.vnica. §.1. ff.de officio conſulis.

XXXVI. Exceptio: Niſi apud aliũ, quàm apud quẽ nomina edidit, manumiſit. approbatur ſimul & diſtinguitur d.§.1.

XXXVII. Exceptio: Niſi apud alterius prouinciæ præſidẽ manumiſerit. reprobatur l.etiã.15.§.fin. ff.de manumiſſ.vind. l.emancipari.36.§.etiã. ff.de adopt.

XXXVIII. Exceptio: Niſi apud eum cui ſucceſſum eſt, manumiſerit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio proponitur l.ſi fortè.17. ff. de officio præſidis.

XXXIX. Exceptio: Niſi conſul vel prætor apud ſeipſum manumiſerit. reprobatur l.an apud ſe 5. ff. de manumiſſis vindicta. l.ſi rogatus.20. §.fin.d.tt. l.2. ff. de officio præſidis. Ait Iuriſconſultus in d.l.20. Etiamſi euenerit, vt minor viginti annis ſit. Hiſce ſuis verbis cõtradicit idẽ Vlpia. l.vnica. §.fin. ff.de officio cõſulis.

XL. Exceptio: Niſi filius apud patrem manumiſerit. l.apud.18.in fin. ff.de manumiſſ.vindicta.

XLI. Exceptio: Niſi pater apud filium manumiſerit. reprobatur d.l.18. in prin. & l.1. ff. de officio prætoris.

XLII. Exceptio: Niſi pupillus apud tutorem eo authore manumiſerit. reprobatur l.1. ff.de manumiſſis vindicta.

XLIII. Exceptio: Niſi non vindicta fiat manumiſſio. ipſo quidem iure, præſertim antiquo, approbatur: verùm eius aliquot proponuntur replicationes Inſt.de libertinis. §.multis. Prima eſt: Niſi in eccleſia fiat. d.§.multis. l.1. & l.2. C.de his qui in eccleſijs. M.I.P.lib.5.cap.2.reg.75.except.1.replic.1. Secunda: Niſi inter amicos dominus ſeruum manumiſerit. d.§.multis. & l.vnica. §.ſed etſi. C. de Latina libert. toll. Tertia: Niſi per epiſtolã manumiſerit. d.§.multis. & d.l.vnica. §.ſancimus. Quarta: Niſi in teſtamento manumiſerit. d.§.multis. Quinta: Niſi in codicillis vel per fideicõmiſſum manumiſerit. d.§.multis. l.libertates.43. ff. de manumiſſ.teſt. l.libertates.16. ff.de fideic.libert. itẽ Inſt.de ſingulis reb.per fideic. §.libertas. Sexta: Niſi Imperator manumittat. l.apud eum.14.in fin. ff.de manumiſſionib. Septima: Niſi in ſpectaculo, populo acclamãte, manumittat. reprobatur l.diuo.3. C.qui manumittere non poſſunt. l.ſi priuatus.17.in prin. ff.qui & à quib.manumiſſi. Octaua: Niſi dominus ſeruũ apud acta filium nominauerit. l. vnica. §.ſimiliq; C.de Latina libert.toll. Nona: Niſi dominus inſtrumenta ſeruitutis ſeruo reddiderit vel fregerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.vnica. §. ille etiam nouiſſimus. C.de Latina libert.toll.

XLIV. Exceptio: Niſi verba ſolẽnia in manumiſſione dicta non ſint. reprobatur l. manumiſſio.23. ff. de manumiſſis vindicta.

XLV. Exceptio, ſumpta ex verbis quibus libertas in teſtamento vel per fideicommiſſum relicta eſt, reprobatur per ea quæ dicta ſunt ĩ. libro 12. de legatis, except.74. Concordat l.directas.14. C.de teſt. manumiſſ. Alia huiuſmodi ſpecies eſt: Si teſtator petijt, ne ſeruus amplius ſeruiat, vel ne alij ſeruiat, vel denique ne alienetur. quæ proponitur l. generaliter.24. §.ſi petitũ. & §. ſed & ſi ita. ff.de fideic.libert. l.rogo.21. ff.d.tt. Cõcordant itẽ ea quæ habẽtur ĩ.cap.9.exc.53. l.quidã.10.in prin. itẽ l.Imper.12.in prin. ff.d.tt. Alia itẽ ſpecies eſt: Si per modũ cauſæ libertas ſit relicta. l. teſtamento.60. ff.de manum.teſt. Alia itẽ: Si ſub conditione manumitti prohibeatur ſeruus. tunc enim ſub cõtraria cõditione libertas ei relicta creditur. l.ſi quis ita.13.§ fin. ff.de ſtatuliberis. vbi ait Iuriſconſul. Quæ prius data erat. Ex his verbis replicatio propoſitæ ſpeciei elicitur, hæc ſcilicet: Niſi libertas prius non fuerit adſcripta. tunc enim ademptio vel prohibitio libertatis ſub cõditione facta, nõ inducit ſub cõtraria conditione dationẽ libertatis. Cui cõcordat l.Titia.59.§. fin. ff. de manumiſſ. teſt. De qua re vide Did. de matrim.cap.4.§.1.num.9. Alia ſpecies eſt: Si libertas per verbũ præteriti tẽporis relinquatur. quæ iure tantùm militiæ approbatur l.teſtamento.49. ff.de manumiſſ. teſt. Alia: Si ſeruũ libertũ alienius eſſe velit teſtator. l. ſi quis.42. ff de manumiſſ.teſt. & l.Thais.41.in prin. ff.de fideic. libert. Quæ fallit in caſu, qui proponitur d.l.41.§.Lucius. Alia itẽ ſpecies ſeu forma manumittendi teſtamẽto proponitur l.Paulus.39. §.Paulus. ff. de fideic.libert. Alia deniq; proponitur & reprobatur l.ex verbo.12. C.de fideic. libert. & l.Thais.41.§. Lucius. ff.eod.tt. Hæc de quadrageſimaquinta exceptione, deq; formis relinquendæ libertatis.

XLVI. Exceptio: Niſi non ab hærede, ſed à legatario libertas ſit relicta. reprobatur l.Imperator.12.§.1. ff.de fideicom. libert. item Inſtit. de ſingulis rebus per fideicom.§.libertas.

XLVII. Exceptio: Niſi error in manumittendo vel in libertate relinquenda interuenerit. reprobatur l.ſi pater.4. §.quoties ff.de manumiſſ.vindicta. l.qui habebat.54. in prin. ff.de manumiſſ. teſt. item l. Paulus.39.in prin. ff de fideicom.libert.

XLVIII. Exceptio: Niſi in fraudem creditorũ dominus ſeruos ſuos manumiſit. approbatur ſimul et diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ.cap.5.exc.6.

XLIX. Exceptio: Niſi dominus coactus ſeruũ manumiſerit. l.ſi priuatus.17. in prin. ff.qui & à quibus manumiſſi. l.ille.9.in prin. ff.eod.tt. item l.diuo.3. C. qui manumitt.non poſſ.

L. Exceptio: Niſi non manumittẽdi animo factum ſit. l.ſicut.20. C.de liberali cauſa. Huius exemplũ proponitur l.generaliter.24. §.ſed etſi ita. ff.de fideic.libertatibus. Aliud l.ſi priuatus.17. §.1. ff. qui & à quibus manumiſſi.

cium venire paſſus eſt.l.liberis.7. §.ſi quis ſciens.ff.de liberali cauſa. l.qui ſciens. 33. ff.eod.tt. item l.Licinius.4. §.nō enim de eo loquimur. ff.quibus ad libertatem proclamare.Huius duplicatio prima eſt: Niſi is qui ſciens liberum hominem emit, cum vendiderit ignoranti.d.§.ſi quis ſciens,& d.l.32. Secunda : Niſi duo liberum hominem emerint,vnus ſciens alter ignorans.d.l.7.§.ſi duo ſimul.l.ſi duo.5.ff.quibus ad libertatem proclamare. Septima replicatio: Niſi liber homo vſumfructum tantùm in ſe vendi paſſus ſit.reprobatur l.ſi vſumfructum.23.in prin. ff.de liberali cauſa. Octaua: Niſi liber homo non vendi, ſed donari,vel in dotem dari,vel pignori ſe obligari paſſus ſit. reprobatur d.l.23.§.1. Nona:Niſi non vir,ſed mulier paſſa ſit ſe venire. reprobatur l.his qui.3. ff.quibus ad libertatem proclamare non licet. Decima : Niſi is qui ſe venire paſſus eſt.ſit manumiſſus. reprobatur l.cum pacto.40.ff.de liberali cauſa. Hæc de prima propoſitæ regula,cauſaq́; reprobata exceptione, eiuſq; replicationibus ſint dicta. Secunda exceptio videtur eſſe: Niſi fiſcus liberum hominem pro ſeruo vendiderit. verùm reprobatur l.nō ideo.5. C.de liberali cauſa. Tertia : Niſi liber homo maior viginti annis venditus ſit. reprobatur d.l.5. Quarta : Niſi pater filium ſuum vendiderit . reprobatur per ea quæ propoſita ſunt s̃.libro 4.cap.21.quæſt.5.reg.8. Planè admittitur in caſu paupertatis & penuriæ,de quo d.regul.8.except.1. Hæc de venditione liberi hominis,tertia cauſa propoſita quæſtionis, ſed reprobata.

IIII.Cauſa: Si liber homo in dotem datus ſit, vel alio modo alienatus . reprobatur l.vlt. C.de ingenuis manumiſſis. l.ſi miniſterium.16. C.de liberali cauſa. Planè admittitur ſub eadem conditione, ſub qua ſuperior quoque proxima, ſcilicet, Si alienatus ſciens ex alienatione quid percepit. l.ſi vſumfructum.23.§.1.ff.de liberali cauſa.

V. Cauſa, De conuentione priuata, reprobatur l.conuentio.37.ff.d.tt. & l.libertos.10.C.eod.tt.

VI.Cauſa : Si liber obſequium ſeruitutis præſtet. reprobatur d.l.10.l.ſi tibi.23.C.eod.tt.l.2.C.de ingenuis manumiſſ. l.ſi veſtram.11. C.eod.tt.l.titulo.3.C. de ſeruis reipubl.manumittendis.

VII.Cauſa : Si ſeruile nomen quis habeat . reprobatur l.ad recognoſcendos.10.C.de ingen.manumiſſis. Contradicit quodammodo l.cum precum.9. C.de liberali cauſa.

VIII.Cauſa,De pacto parentis,vt liberi ſeruiant. Nec ex hac cauſa ſeruitus poteſt conſtitui. l.poſt. 36. C.de liberali cauſa.

IX.Cauſa : Si liber homo per plurimos annos pro ſeruo habitus ſit.reprobatur l.ſola.3. C.de longi temporis præſcrip.quæ pro libertate. l.ſcientis.6. C.de ingenuis manumiſſis.M.I.P.lib.5.cap.2.reg.20.& cap.6.reg.21.in fin.repl.gener.1.dupl.6.

X.Cauſa: Si libera mulier ſeruo nupſerit. Hæc cauſa ſenatuſconſulto Claudiano introducta,reprobatur iure nouo Inſt.de ſucceſsionibus ſublatis. §.fin.l.vnic. C.de S.C. Claudiano.l.libera. 34. C.de liberali cauſa.l.ſi liber.3.C.eod.tt.

XI. Cauſa: Si libertus ingratus fuerit erga patronum, in ſeruitutem poteſt reuocari, per ea quæ habentur infrà cap.11. quæſt.1.cauſ.2.

XII. Cauſa: Si libertus ſe ingenuum dicens, non probauerit.reprobatur l.ingenuum.13. C.de ingenuis manumiſſis.

XIII.Cauſa:Damnatus iudicio publico interdum libertatem amittit . de qua re vide s̃.lib.1.cap.14.q.4.de vltimo ſuppl.

XIIII.Cauſa: Si infans expoſitus educetur & alatur.reprobatur l.nemini.19. C.de epiſcop.audient. l.ſancimus.3.C.de infantib.expoſitis.M.I.P.d.cap.2.reg.21. Hæc de cauſis conſtituendæ ſeruitutis, & adquirendæ dominicæ poteſtatis.

DE CAVSIS SERVITVTIS ac dominicæ poteſtatis amittendæ,& libertatis adquirendæ.

Cap. IIII.

Prima cauſa eſt , manumiſſio . de qua dicetur j. cap.prox.cum ſequentibus.

II.Cauſa libertatis adipiſcendæ eſt, Si ſeruus à domino hæres ſit inſtitutus . approbatur Inſtit.de hæredibus inſtituendis.§.ſeruus autẽ. Inſtit.quibus ex cauſis manumit.nō licet.§.idemq; iuris item l.1.in princ. & l.5.in prin. C.de neceſſarijs hæredib. Exceptio prima eſt : Niſi ſeruus à domino hæres inſtitutus, etiam ſub conditione liber eſſe iuſſus ſit, conditioq́; libertatis defecerit . approbatur ſimul & diſtinguitur l.deciſione 6. C.d.tt. Huius replicatio eſt : Niſi conditio non fuerit in poteſtate ſerui.d.l.6.verſ.ſin autem cauſalis. Altera exceptio eſt: Niſi poſt inſtitutionem ſeruus à domino fuerit alienatus. Inſt.de hæred.inſtit.§. ſeruus autem. ibi: nam ipſe alienatus.

III. Cauſa: Si ſeruo à domino fideicommiſſum ſit relictum,vel alimenta ancillæ vt nutrici præſtita. reprobatur l.penult.ff.de probationibus. l.1.in fin.C.de neceſſar.hæred. Planè admittitur in teſtatore milite, Nouell.c.78. §.vnde etſi cui. ibi : deinde ſimiles.l.40. §.1.ff.de teſtam.militari.

IIII.Cauſa : Si ſeruus tutor ſit datus. Inſt.qui teſtament.tutor.§.ſed ſciendum eſt.l.etſi.9.C.de fideicom.libert.l.quidam.5.§.cum igitur.C.de neceſſarijs hæredibus. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi alienum ſeruum quis tutorem filijs ſuis dederit. reprobatur d.l 9. Secunda : Niſi euidenter defunctum aliud voluiſſe appareat.d.l.9.in fin. Tertia: Niſi quis ſeruũ liberum putans, tutorem dederit. Inſt.d.§.ſed ſciendum. ibi: planè ſi per errorẽ. l.ſi quis.22 ff.de teſtam. tutel. item l.generaliter. 24.§.ſi quis tutorem. ff.de fideicom.libert.

V. Cauſa : Si ſeruus ad cuſtodiam templi ſit deſtinatus. reprobatur l.ſeruos.35 ff.de liberali cauſa.l.2. in princ. ff.de pollicitationibus.

VI.Cauſa : Si ſeruus voluntate domini in libertate ſit moratus.l.ſi voluntate.4.C.de fideic.libert. Huius exceptio eſt:Niſi dominus ignorauerit ſeruũ ſuum eſſe.l.non videtur. 28. ff.de liberali cauſa.

VII.Cauſa: Si ſeruus per viginti annos in libertate ſit moratus.l.2. C.de longi temp.præſcript.quæ pro libert. Huius exceptio eſt: Niſi mala fide in libertate ſeruus fuerit moratus.l.1.C.eod.tt.

VIII.Cau-

VIII. Cauſa: Si ſeruus ciuiles honores geſſit, vel ad militiam aut aliquam dignitatẽ ſit allectus. reprobatur l. non mutant. 11. C. de liberali cauſa. l. non idcirco. 38. C. eod. tt. Huius cauſæ reprobata exceptio prima eſt: Niſi dominus certior factus, intra certum tempus ſeruum nõ vindicauerit. Secunda: Niſi ſciente domino ſeruus ad militiam vel dignitatem adſpirauerit. quæ duæ exceptiones approbantur l. ſuper ſeruis. 6. & l. 7. C. q. militare poſſunt. Nouell. conſt. 123. §. ſi ſeruus, vſq; ad §. adſcriptitios. item l. iubemus. 4. C. de præpoſitis ſacri cubiculi.

IX. Cauſa: Si ſeruus liberam in vxorem duxerit: vel contrà, ancilla libero nupſerit. l. vnica. §. ſed etſi quis. C. de Latina libert. toll. & Nouell. conſt. 22. §. ſi verò cum quis. ibi: ſi enim ancillam. Huius exceptio eſt: Niſi inſcio vel inuito domino matrimonium ſit factum. d. §. ſi verò cum quis.

X. Cauſa: Si dominus ancillam in vxorem duxerit, & nuptialia conſcripſerit inſtrumẽta. Nouell. conſt. 78. §. vnde etſi cui. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi dominus nuptialia inſtrumenta non conſcripſerit. d. §. vnde etſi cui. Secunda: Niſi non pro vxore, ſed pro cõcubina dominus ancillam habuerit. l. de ancilla. 29. C. de liberali cauſa. & l. libera. 34. C. d. tt. Huius replicatio eſt: Niſi vſq; ad mortem domini concubina eius permanſerit. l. ſi quis. 3. C. communia de manumiſſ. Cuius duplicatio eſt: Niſi dominus vxorem habuerit. tunc enim quia concubinam habere non poteſt, propoſitæ replicationi locus non eſt. d. l. 3. De qua re vide item ſ. lib. 4. cap. 9. except. 8.

XI. Cauſa: Si ſeruus cum domino libertatem pactus ſit. reprobatur l. poſt. 36. C. de liberali cauſa. & l. interpoſitas. 13. §. fin. C. de tranſact. Planè admittitur, ſi dominus à ſeruo ob eam cauſam pecuniam acceperit. l. ſi liber 9. C. de condict. ob cauſam.

XII. Cauſa: Si dominus ſeruum adoptauerit, vel filius nuncupatus ſit. l. vnic. § ſimiliq; modo. C. de Latina libert. toll. Inſt. de adoptionib. § fin.

XIII. Cauſa: Si ſeruus in clerum ſit allectus. approbatur ſimul & diſtinguitur Nouell. c. 123. § ſi ſeruus, vſq; ad §. adſcriptitios.

XIIII. Cauſa: Si dominus pecuniam acceperit, vt ſeruum manumittat. l. ſi quis. 19. ff. de manumiſſ. Huius exceptio prima: Niſi ex peculio pecunia domino ſit data. reprobatur d. l. 19. Cui quodãmodo videtur contradicere l. vnica. §. fin. C. ſi ſeruus extero ſe emi. Secunda exceptio videtur: Niſi à ſeruo dominus pecuniam acceperit, vt eum manumittat. hoc enim caſu, quia inter dominum & ſeruum pactum nõ ſubſiſtit, vt ſuprà cauſ. 11. eſt oſtenſum: videtur nec cauſæ propoſitæ eſſe locus. verùm exceptio hæc reprobatur l. ſi liber. 9. C. de condict. ob cauſam. l. cum adfirmes. 8. C. de liberali cauſa. Plura de cauſa propoſita, eiusq; exceptionibus vide ĩ. cauſ. prox.

XV. Cauſa: Si ſeruus ſuis numis ſit redemptus l. qui ſe. 67. ff. de iudicijs. l. is qui. 4. in prin. ff. de manumiſſ. Concordat l. ſi quis. 5. item l. ſi quis ab alio. 19. ff. eod. tt. Confirmatio huius cauſæ proponitur d. l. 4. §. 1. Exceptio prima eſt: Niſi non ſuis, ſed alienis numis ſeruus ſit redemptus. Hæc exceptio conſtat ex iam propoſitis: verùm eius replicatio prima eſt: Niſi non emptoris, ſed alterius numis ſit emptus. d. l. 4. § proinde. Secunda exceptio eſt: Niſi cum alius ſeruum ſibi emiſſet, ſeruus illi precium de ſuo offerat. d. l. 4. §. ſi ab ignoto. l. ſi ex. 12. C. de liberali cauſa. Tertia: Niſi cùm hoc ab initio ageretur, vt ſeruus ſuis numis redimeretur, ſeruus poſtea numos non dedit. d. §. ſi ab ignoto. Huius prima replicatio eſt: Niſi cùm hoc ab initio ageretur, vt ſeruus ſuis numis redimeretur, emptor feſtinãs ipſe ſuos numerauerit. d. §. ſi ab ignoto. Secunda: Niſi emptor ſeruo numos prorogauit. d. §. ſi ab ignoto. verſ. proinde. Tertia replicatio proponitur infrà except. 11. Quarta exceptio eſt: Niſi in ipſa venditione non fuerit expreſſum, vt ſeruus manumittatur. reprobatur d. l. 4. §. ſiue autem. ff. de manumiſſionibus. Quinta: Niſi ita ſeruus emptus eſt, ne manumittatur. reprobatur d. §. ſiue autem. Sexta: Niſi non à priuato, ſed à fiſco vel republica ſeruus ſuus numis ſit emptus. reprobatur d. l. 4. §. nihil autem. Septima: Niſi fœmina ſeruum emerit. reprobatur d. §. nihil autem. Octaua: Niſi minor viginti annis vendiderit. reprobatur d. §. nihil autem. Nona: Niſi pupillus vel ſeruus emat. Et hæc reprobatur ibidem. Decima exceptio eſt: Niſi ſeruus ſuis numis redemptus, ad libertatem perduci non poſſit. d. l. 4. §. in illis. Vndecima: Niſi non totum, ſed pars precij tantùm ſerui numis ſoluatur. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio proponitur d. l. 4. §. ſuis. Alia d. l. 4. §. fin. Duodecima exceptio eſt: Niſi ſocius qui partem in ſeruo habet, alteram partem ſerui numis redemerit. d. l. 4. §. quòd ſi partem. Decimatertia: Niſi dominus proprietatis vſumfructum ſerui eius numis redemerit. d. §. quòd ſi partem. Decimaquarta: Niſi fructuarius ſerui proprietatem eius numis emerit. reprobatur ibidem. Decimaquinta: Niſi duo ſeruum emerint, vnus ſuis, alter ſerui numis. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 4. § penult. Hæc de decimaquinta cauſa libertatis.

XVI. Cauſa: Si cùm ancilla vendita eſſet ne proſtitueretur, ſit proſtituta. approbatur l. vnica. § ſimilique modo. C. de Latina libertate tollẽda. l. 1. C. ſi mancipium ita venierit, ne proſt. item l. ſi quis. 6. in fine. ff. qui ſine manumiſſ. ad libertat. perueniunt. Exceptio prima eſt: Niſi venditor ſub hac conditione, Si fuerit proſtituta: iniectionem manus ſibi reſeruauerit. tunc enim proſtituta libera quidem non fit, ſed ad venditorem per iniectionem manus redit. d. l. 1. Huius replicatio eſt infrà except. prox. Secunda exceptio: Niſi venditor legi venditionis renunciauerit. reprobatur d. l. 1. & l. Imperator. 7. ff. q. ſine manumiſſ. ad libert. Tertia: Niſi non emptor, ſed is cui emptor rurſus ſine dicta lege vendidit ancillam, proſtituit. reprobatur d. l. 1. §. fin. & l. diuus. 7. in princ. ff. de iure patronatus. Quarta: Niſi is qui tali lege, ne proſtituatur, ancillam vendidit, eam proſtituit. reprobatur l. vnica. § ſimiliq; modo. ibi: vel ſi priſtinus dominus. C. de Latina libert. toll. l. ſed ſi. 10. §. 1. ibi: at ſi venditor. ff. de in ius vocando.

XVII. Cauſa: Si ſeruus æger vel infans à domino eiectus ſit, & pro derelicto habitus. l. 2. ff. qui ſine manumiſſ. ad libert. l. 1. §. ſed ſcimus. C. de Latina libert. toll. item Nouell. c. 153. M. I. P. d. cap. 2. reg. 22.

XVIII. Cauſa: Si ſeruus à domino in capitali cauſa non ſit defenſus. reprobatur l. ille ſeruus. 9. §. 1. ff. qui & à quib. manumiſſi. l. ſeruus. 13. ff. de ſtatu hominum. item l. ſciendum. 9. ff. de publicis iudicijs.

XIX. Cauſa: Si ſeruus iudicio publico ſit damnatus. reprobatur per ea quæ habentur ſ. libro 1. cap. 21. quæſt. 3. regul. 5.

XX. Cauſa: Si ſeruus fugitiuus in arenam ſe dederit. reprobatur l. vlt. ff. de fugitiuis.

XXI. Cauſa: Si ſeruus defuncti domini cadauer pileatus antecedat, vel in lecto cadaueris ſtet voluntate teſtatoris vel hæredis. l. vnica. §. ſed & qui. C. de Latina libert. toll.

XXII. Cauſa: Si ſeruus domini mortem vindicauit vel detexit. l. ſi necem. 4. in princ. ff. de bonis libertorum. & l. 1. C. quibus ex cauſis ſerui pro præmio libert. accip.

XXIII. Cauſa: Si ſeruus adulterinam monetam exercentes detulit. l. 2. C. d. tt.

XXIIII. Cauſa: Si ſeruus raptum virginis detulit. l. ſi quis. 3. C. eod. tt.

XXV. Cauſa: Si ſeruus deſertorem militiæ detulerit. l. ſi deſertorem. 4. C. d. tt.

XXVI. Cauſa: Si ſeruus ita venierit, vel legatus ſit, vel per fideicommiſſum relictus, vt manumittatur: eo qui ad manumittendum ſeruum tenetur non manumittente, ſeruus ipſo iure vel ſententia prætoris vel iudicis ſit liber. de qua re vide j. cap. 8. except. 29. item j. cap. 15. quæſt. 4. reg. 8. except. 1.

DE MANVMISSIONE. Cap. V.

INter cauſas libertatis præcipuum locum obtinet manumiſſio. de qua in hoc & ſequentibus aliquot capitibus dicetur.

I. DEFINITVR manumiſſio Inſt. de libertinis. §. 1. & l. manumiſſiones. 4. de iuſtitia & iure.

II. QVO IVRE INTRODVcta eſt manumiſſio?

Iure gentium. quod approbatur d. §. 1. Inſtit. d. tt. & d. l. 4.

III. DE EXCEPTIONIBVS ADuerſus manumiſſionem: & primùm de ijs quæ ſumuntur ex perſona manumittentis.

Regulariter quidem ex manumiſſione oritur libertas. l. ſi ab eo. 7. C. de liberali cauſa. M. I. P. lib. 5. cap. 2. reg. 26. M. I. R. lib. 3. cap. 12. reg. 75. Huius autem regulæ plures & variæ ſunt exceptiones, quarum aliæ ipſi manumiſſioni inſunt, aliæ verò eam ſequuntur. Prioris generis exceptiones in hoc & ſequẽtibus duobus capitibus proponẽtur: poſterioris verò generis exceptiones proponentur infrà capite 8. cum ſequentibus. Prioris autẽ generis exceptiones deſumptæ ſunt partim ex perſona manumittentis, partim ex perſona manumiſſi vel manumittendi, partim ex perſona eius apud quem manumittitur, partim ex modo & verbis manumiſſionis, partim denique ex alijs manumiſſionis circumſtantijs, de quibus ordine dicetur: & primùm de ijs exceptionibus, quæ ſumuntur ex perſona manumittentis.

I. Exceptio: Niſi is qui per fideicommiſſum libertatem relinquit, aliud fideicommiſſum pecuniarium relinquere nõ poſſit. elicitur ex lege generaliter. 24. in princ. ff. de fideic. libert.

II. Exceptio: Niſi is qui alienare nõ poteſt, manumiſerit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi ex cauſa fideicommiſſi manumiſerit. l. alieno. 31. §. qui fideicomm. ff. de fideicom. libert. & l. non tantum. 51. §. is autẽ. ff. d. tt. Propoſitæ exceptionis ſpecies ſequũtur. Sed & eius ſpecies eſt infrà cap. prox. except. 11.

III. Exceptio: Niſi filiusfamiliâs vel ſeruus ſeruũ peculiarem manumiſerit. l. filiusfamiliâs. 13. ff. de iure patronatus. & l. 2. C. qui manumitt. non poſſunt. Huius replicatio prima eſt: Niſi iuſſu patris filius manumiſerit. d. l. 13. l. ſi conſentiẽte. 16. & l. nepos. 22. ff. de manumiſſionibus. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi filius à patre iuſſus manumittere, poſt mortem demum patris manumiſerit. l. quæſitum. 15. §. fin. ff. qui & à quib. manumiſſ. & l. ſi pater. 4. in princ. ff. de manumiſſ. vind. Altera duplicatio eſt: Niſi voluntas patris ſit mutata. d. l. 15. §. fin. & d. l. 4. in princ. Tertia: Niſi pater ſurdus vel mutus ſit. reprobatur l. ſurdi. 10. ff. de manumiſſ. vindict. Quarta: Niſi pater furioſus ſit. d. l. 10. Quinta: Niſi non ſpecialem ſeruũ pater filium manumittere iuſſerit, ſed arbitrio eius permiſerit, quem velit manumittere. reprobatur l. pater. 22. ff. d. tt. Hæc de prima replicatione. Secunda replicatio eſt: Niſi ſeruum caſtrenſis peculij filiusfamiliâs manumiſerit. l. ſi militi. 6. ff. de caſtren. pecul. & l. de hæreditate. 19. §. pater. ibi: denique filium. ff. d. tt. Tertia: Niſi ſeruus putans ſe liberum, ſeruũ manumiſerit. l. competit. 19. ff. qui & à quib. manumiſſ.

IIII. Exceptio: Niſi pupillus ſeruũ ſuum manumiſerit. l. obligari. 9. §. ex hoc. ff. de author. tutor. Huius replicatio prima videtur eſſe: Niſi ex cauſa fideicommiſſi pupillus manumiſerit. ſed reprobatur l. ex cauſa. 11. ff. de fideic. libert. Secunda eſt: Niſi apud conſilium pupillus manumiſſionis cauſa adprobata, manumiſerit. l. pupillus. 24. ff. de manumiſſ. vindict. Tertia: Niſi tutore authore pupillus manumiſerit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius duplicatio eſt: Niſi non apud conſilium cauſa manumiſſionis adprobata, manumiſſio ſit facta. l. obligari. 9. §. 1. ff. de author. tutor.

V. Exceptio: Niſi minor viginti annis ſeruum manumiſerit. Inſtit. quib. ex cauſ. manumit. non licet §. eadem. & §. ſed cum libertas. item l. ergo. 4. §. item ſi minor. ff. de fideic. libert. Replicatio prima eſt: Niſi apud conſilium minor manumiſerit. d. §. eadem. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi non iuſtam manumittendi cauſam minor habeat. tunc enim nec apud conſilium ei manumittere permittendum. d. §. eadem. Concordat l. illud. 16. in princ. ff. de manumiſſ. vind. Hic quæ ſint iuſtæ manumiſſionis cauſæ ſciendum, quas vide in replicationibus proximè ſequẽtibus. Propoſitæ autem duplicationis triplicatio eſt: Niſi cauſa manumiſſionis apud conſilium ſemel adprobata & recepta ſit. tunc enim ea, qualiſcunq; ſit, non amplius in dubium vocanda. Inſt. d. tt. §. ſemel autem. l. iuſtæ. 9. ff. de manumiſſ. vindicta. item l. 1. C. de vindicta. Altera propoſitæ replicationis duplicatio: Niſi pupillus apud

conſilium

conſilium manumiſerit. reprobatur l. pupillus. 24. ff. d. tt. Planè admittitur, ſi vel infans ſit pupillus, vel ſine tutoris authoritate apud conſilium manumittat. d. l. 24. Tertia: Niſi minor abſens per procuratorem cauſam manumiſsionis, non ipſe præſens, proponat. reprobatur l. etiam. 15. §. abſens. ff. de manumiſſis vindicta. Hæc de prima propoſita exceptionis replicatione ſint dicta. Secunda replicatio eſt: Niſi minor patrem, matrem, filium filiámue, aut fratrem ſororémue manumittat. Inſt. quib. ex cauſis manumit. non licet. §. iuſtæ autem. l. ſi minor. 11. cum duabus legibus ſequentibus ff de manumiſſis vindicta. & l. ſi rogatus. 20. §. penult. ff. d. tt. Huius duplicatio in fratre quidem & ſorore hæc eſt: Niſi nõ naturalem, ſed adoptiuum fratrem ſororémue manumittat. Quæ elicitur ex verbis d. §. iuſtæ autem. Concordat d. l. 11. in fine. Tertia replicatio eſt: Niſi minor pædagogum, nutricem, educatorem, alumnum alumnámue aut collactaneum manumittat. d. §. iuſtæ autẽ. l. ſi collactaneus. 13. in princ. ff. de manumiſſ. vind. & l. alumnos. 14. in prin. ff. d. tt. Quarta: Niſi filium filiámue cuius eorum, qui iam enumerati ſunt, minor manumittat. d. l. 13. in princ. Quinta: Niſi ſeruum capſarium minor manumittat. approbatur ſimul & declaratur d. l. 13. in princ. Sexta: Niſi minor cognatum ſuum, vel ſanguine ſibi iunctum, manumittat. l. vel ſi. 12. ff. de manumiſſ. vindicta. Septima: Niſi minor ſeruũ procuratoris habẽdi gratia manumittat. approbatur ſimul & diſtinguitur Inſtit. quib. ex cauſis manumitt. non licet. §. iuſtæ autem. & l. ſi collactaneus. in princ. ff. de manumiſſis vindicta. Huius duplicatio prima eſt: Niſi ſeruus minor ſit decem & ſeptem annis. Quæ ex iam dictis conſtat. Secunda: Niſi vnum tantum ſeruum minor habeat. d. l. 13. §. 1. Octaua replicatio eſt: Niſi minor ancillam matrimonij habendi gratia manumittat. Inſtit. quibus ex cauſis manumit. §. iuſtæ autem. d. l. 13. §. fin. ff. de manumiſſis vindicta. & l. ſi rogatus. 20. §. matrimonij ff. d. tt. Huius duplicatio prima eſt: Niſi prius non iuret minor, intra ſex menſes ſe eam in vxorem ducturum d. §. iuſtæ autem. & d. §. fin. Secunda: Niſi mulier matrimonij habendi cauſa ſeruum manumiſerit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius triplicatio eſt: Niſi in hoc ſeruus mulieri legatus ſit, vt eum matrimonij cauſa manumittat. l. alumnos. 14. §. ſunt qui. ff. de manumiſſis vindicta. Tertia duplicatio: Niſi ſpado matrimonij habendi gratia manumiſerit. reprobatur d. l. 14. §. fin. Quarta eſt: Niſi caſtratus matrimonij habendi gratia manumittat d. l. 14. §. fin. Quinta: Niſi minor in dignitate poſitus libertam in vxorem ducere non poſſit. elicitur ex l. ſi rogatus. 20. §. matrimonij ff. de manumiſſis vindicta. Sexta: Niſi duo ſimul eandem matrimonij cauſam manumittant. l. etiam. 15. §. ſi duo. ff. eod. tt. Septima: Niſi non is qui ancillam manumiſit, in vxorem ducturus eſt, ſed alius. l. matrimonij. 21. ff. qui & à quibus manumiſſi. Octaua: Niſi minor manumiſſam intra ſex menſes non duxerit vxorem. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſupra ead. replicat. in prin. Eius autem triplicatio hæc eſt: Niſi iuſta cauſa impediat. Inſtit. quibus ex cauſis manumitt. §. iuſtæ autem. ibi: dum tamen intra ſex menſes. Hæc de octaua replicatione, eiuſq; duplicationibus ſint dicta. Nona replicatio eſt: Niſi ſeruus inſigni aliquo beneficio benemeritus ſit de domino minore, & ob eã cauſam eum velit manumittere. l. iuſta. 9. in princ. ff. de manumiſſis vindicta. & l. etiam. 15. §. ex præterito. ff. eod. tt. Decima: Niſi conditionis implendæ cauſa minor manumittat. d. l. 25. in prin. Vndecima: Niſi tutoris habendi gratia minor ſeruum manumittat. reprobatur l. fin ff. de manumiſſis vindicta.

Duplicationes præcedentium replicationum generales.

Hactenus replicationes aduerſus exceptionẽ propoſitam enumeratæ ſunt, deſumptæ ex cauſa manumiſsionis, quarum duplicatio generalis prima eſt: Niſi non apud conſilium minor ſeruum manumiſerit. Inſt. quibus ex cauſis manumittere nõ licet. §. eadem. l. cauſam. 20. in princ. ibi: non idem in fideicommiſſaria. ff. de manumiſsionibus. l. ſi rogatus. 20. in princ. ibi: niſi proprium. ff. de manumiſſis vindicta. item l. illud. 16. § ſi quis. ff. eod. tt. Hæc duplicatio locum habet in replicationibus hactenus propoſitis. Sunt autẽ & plures propoſitæ exceptionis replicationes, quæ ſequuntur, in quibus duplicationi propoſitæ locus non eſt, niſi ſpecialiter id exprimatur. Proinde triplicationum loco replicationes ſequentes hic quoque poni poſſent. Altera præcedentium replicationum duplicatio eſt: Niſi fœmina minor ex cauſis prædictis ſeruum manumittere velit. reprobatur l. ſi rogatus. 20. § penult. ff. de manumiſſis vindicta.

Duodecima propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi minor rogatus ſit, vel hoc modo ſeruum acceperit, vt manumittat. d. l. 20. in princ. ff. de manumiſſis vindicta. l. cauſam. 20. in princ. ff. de manumiſsionibus. item l. illud. 16. §. ſi quis. ff de manumiſſis vindicta. Planè quæ in iam propoſitis legibus de cauſa manumiſsionis probanda, & apud conſilium proponenda dicuntur, pertinent ad ea quæ paulò ſuperius duplicatione generali prima dicta ſunt. Decimatertia replicatio eſt: Niſi minor ſeruum heredem neceſſarium ſcribat, & ita ad libertatem perducat. l. qui potuerint. 27. ff. de manumiſſis teſtamento. Decimaquarta: Niſi minor ſeruo in teſtamento per legatum vel fideicommiſſum libertatem relinquat. l. ergo. 4. §. item ſi minor. ff. de fideicommiſſ. libertatibus. vbi ait Iuriſconſultus: Si modò potuit cauſam probare minor viginti annis. Ex his verbis elicitur prima duplicatio: Niſi minor iuſtam manumittendi cauſam non habeat. de qua dictum ſuprà replic. 1. duplic. 1. Concordat l. minor. 5. C. eodem tt. item ea quæ habentur infrà replicatione 21. Planè iure nouo iam dicta duplicatio in propoſita quidem replicatione mutata ac ſublata eſt, Inſtit. quibus ex cauſis manumittere non licet. §. cum ergo. Altera duplicatio eſt: Niſi minor ſit decem & ſeptem annis, qui in teſtamento libertatem ſeruo relinquit. d. §. cum ergo. Hæc duplicatio etiam mutatur & tollitur Nouell. c. 119. §. ſed & hoc. Decimaquinta replicatio eſt: Niſi minor non ſuo, ſed alieno ſeruo libertatem paciſcatur, vel per fideicommiſſum relinquat. approbatur exemplo l. inuicem. 34. §. 1. ff. de fideicomm. libert. Decimaſexta:

Niſi minor ſeruum ſibi pignori obligatum, vel in quo habet vſumfructum, manumitti patiatur. l.ſi pater. 4.§.fin.ff.de manumiſſis vindicta. & l.2.ff.eodem tt. Decimaſeptima: Niſi minor ſeruum ſibi cũ alio communem manumittat. reprobatur d.l.4.§.fin. Decimaoctaua: Niſi cum duo minores annis, ſeruum communem manumitterent, vnus eorum cauſam manumiſſionis apud conſilium probauerit. hoc enim caſu quamuis alter nihil probauerit, valet tamen manumiſſio.l.ſeruus.5.ff.de manumiſſ.vindicta. Decimanona: Niſi minor ſeruum ſuum alienauit hoc modo, vt manumittatur. reprobatur l.ſi minor.4.ff.de ſeruis exportandis. l.ſi quis.7.§.fin.ff. qui & à quibus manumiſſi. l.ſi quis.31.ff.de leg.2. l.ſi minor.66.ff.de verb.oblig.item l.ſi minor.4.C.qui manumittere nõ poſſunt. Planè admittitur, ſi minor iuſtam manumittendi cauſam habuerit: vtputa ſi ita ſeruum acceperit, vt eũ manumittat, vel fideicommiſſariam libertatem ei debeat. tunc enim traditio alij facta vt manumittatur, valet. l.ſi cum.16. in princ. & §.1.ff.qui & a quibus manumiſſi. Viceſima replicatio eſt: Niſi minor patris conſenſu ſeruum manumiſerit. l.ſi conſentiente.16.ff.de manumiſſ. Viceſimaprima: Niſi miles minor viginti annis ſeruum manumiſerit. reprobatur l.nec milite.3.ff.de manumiſſ.teſtam. & l.ſi Rufinus.4.C.de te teſtam.milit. Planè pertinent hæc ad ea quæ dicta ſunt ſ̃.replic.14.dupl.1. ſuntq́ iure nouo mutata & ſublata. de quo dictum ſ̃.d.dupl.1. Viceſimaſecunda replicatio eſt: Niſi minor vltimo die viceſimi anni ſeruum manumiſit.l.1.ff.de manumiſſionibus. & l.ſi minor.66.ff.de verb.oblig. Hactenus de quinta propoſita regulæ exceptione, eiusq́ replicationibus ſit dictum.

V I. Exceptio: Niſi is qui ſoluendo non eſt, ſeruum ſuum manumiſerit. Inſt.quibus ex cauſis manumitt. non licet. l.ſi cum.16.§.ne quis.ff.qui & à quib.manumiſſi. Declaratur Inſt.d.tt.§.in fraudem. Cui concordat l.in fraudem.10.ff.qui & à quibus manumiſſi. Propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ignoret ſe ſoluendo non eſſe qui manumittit, vel animum fraudandi creditores non habeat. Inſt.quibus ex cauſis manumit.non licet. l.ſemper.23.ff.qui & à quib. manumiſſi. l.qui habebat.54.§.ſcripti.ff.de manumiſſis teſtam.l.1.C.qui manumit.non poſſunt. item l.primo gradu.23.ff.quæ in fraud.credit. Huius duplicatio prima eſt: Niſi fideicõmiſſaria ſit libertas. hæc enim impeditur, quamuis teſtator animum fraudandi non habuerit.l.ſi debitor.7.C.qui manumitt. Secunda: Niſi alius, qui voluntate domini ſeruum eius manumittit, ſciat dominum nõ eſſe ſoluendo: vel contra ſciat dominus, ignoret alius. l.ſi cum.16.§.fin.ff. qui & à quibus manumiſſi. Secunda replicatio eſt: Niſi is qui ſoluendo nõ eſt, ſeruum cum libertate hæredem neceſſarium ſcribat. Inſt.quibus ex cauſis manumitt.non licet. §.1. & l.vlt.§.fin. C.de neceſſarijs hæredibus. Huius duplicatio prima eſt: Niſi alia ratione ſeruus liber fieri non poſſit. l.ſi non.81. in princ. ff.de hæred.inſtituend. Exemplum proponitur l.2.C. d.tt. Secunda: Niſi alius quoque domino ex eodem teſtamento hæres exiſtere poſſit. Inſtit.d.§.1.l.qui ſoluendo.40.cum lege ſequente.ff.de hæred.inſtit. l.ſi is.55.ff.d.tt. Huius triplicatio prima eſt: Niſi alius qui ſimul quoque hæres inſtitutus eſt, hæres eſſe aut nolit, aut non poſſit, aut ante aditam hæreditatem ſit mortuus. approbatur per ea quæ propoſita ſunt paulò ſuperius eadem duplicatione, in prin. Secunda: Niſi alius ſub hac conditione, Si Stichus hæres erit: hæres ſit inſtitutus. l.ei qui.86.ff.d.tt. Tertia, Quòd pluribus ſeruis hæredibus ſcriptis, is qui prior ſcriptus eſt, liber hæresq́ neceſſarius fiat, cæteris inutiliter inſtitutis & manumiſſis. l.qui ſoluendo.58.ff.d.tt. l.ſi non.81.§.temporibus.ff.d.tt. item l.ſi quis.24. in princ.ff.qui & à quibus manumiſſi. Huius triplicationis quadruplicatio prima eſt: Niſi duo pluréſue ſimul hæredes ſcripti ſint, vt non appareat vter prior, vter poſterior ſit inſtitutus: tunc enim neuter hæres erit. l.qui ſoluendo.40.cum l.ſequente.ff.de hæredibus inſtituendis. Altera: Niſi ei qui ſecundo loco hæres ſcriptus eſt, libertas à teſtatore debeatur. tunc enim non is qui primo, ſed qui ſecundo loco hæres ſcriptus eſt, liber hæresq́ neceſſarius eſt.l.ſi is.53.ff.d.tt. Quarta triplicatio eſt: Niſi vnus directò hæres ſit inſtitutus, & alteri hæreditatem reſtituere ſit rogatus. tunc enim vterque poteſt eſſe hæres, & ſeruus fideicommiſſarius ſit liber.l.ſi non.81.§.temporibus.ff.d.tt. Quinta: Niſi miles in teſtamẽto militari in fraudem creditorum plures hæredes ſcribat. reprobatur l.in fraudem.15.in in princ.ff.de militari teſtam. Hæc de ſecunda propoſitæ exceptionis replicatione, eiusq́ duplicationibus ſunt dicta. Tertia replicatio eſt: Niſi ea lege ſeruum accepit is qui ſoluendo non eſt, vt eum manumittat. l.Aelianus.10.ff.de manumiſſionibus. Quarta: Niſi is qui ſoluendo non exiſtens ſeruum manumiſit, locuplete hærede relicto deceſſerit. reprobatur l.ſi locuples.57.in prin.ff.de manumiſſis teſtam. l.cum hæreditas.5.in princ.ff.qui & à quib.manumiſſi.l.ſi mortis.18.in fin.ff.eod.tt. item l.in fraudem.5.C.de teſtament.manumiſſ. Quinta: Niſi is qui ſoluendo nõ eſt, ita ſeruum manumiſerit: Cum æs alienum fuerit ſolutum, liber eſto.l.ſi locuples.57.§.quam ſententiam.ff.de manumiſſis teſtam. & l.cum hæreditas.5.§.1.ff.qui & à quib.manumiſſi. Sexta: Niſi alicui libertatis conſeruãdæ cauſa bona defuncti ſint addicta. Inſt.de eo cui libertatis cauſa, in prin. Septima: Niſi creditor ſuo iuri renunciauerit.l.1.in fin.ff.de ſtatuliberis. Octaua: Niſi poſt relictam demum libertatem æs alienum contrahatur, & ſoluendo eſſe deſinat. reprobatur l.ſi mortis.18.in prin.ff.qui & à quibus manumiſſi. Nona: Niſi teſtator poſtea ſoluendo eſſe cœperit. d.l.18. & l.ſi locuples.57. in princ. ibi: quale ſi ipſe teſtator.ff.de manumiſſ.teſtam.l.4.de iur.codicil. Huius duplicatio eſt: Niſi propter locupletem hæredem hæreditas cœperit eſſe ſoluendo: approbatur ſuprà replicat.4. Decima replicatio: Niſi in codicillis antea, cum teſtator ſoluendo eſſet, confirmatis libertas ſit relicta. reprobatur l.ſi quis.7.in princ.ff.qui & a quibus manumiſſi. Vndecima: Niſi creditores poſt relictam demum libertatem facti ſint, prioribus, in quorum fraudem libertates relictæ ſunt, dimiſſis. l.ſi quis.15.ff.quæ in fraudem creditorum. Huius duplicatio eſt: Niſi pecunia poſteriorum creditorũ priores ſint dimiſſi. l.in fraudem.25.ff.qui & à quibus

manu-

manumiſſi. Duodecima replicatio: Niſi non purè, ſed ſub conditione debeatur. reprobatur l. cum is.8. in princ. ff. qui & à quibus manumiſſi. & l. qui in. 27. in princ. ff. eod. tt. Decimatertia: Niſi cum ſub conditione deberetur, conditio defecerit. l. ſi cum.16. §. penult. ff. qui & à quibus manumiſſi. l.1. in fine. ff. de ſtatuliberis. Decimaquarta replicatio, ſumpta ex genere cauſæ, ex qua debetur, reprobatur d.l.16. §. ne quis. ff. qui & à quibus manumiſſi. l. qui in.27. §. ex omni. ff. eod. tt. l.1 in fine. C. qui manumitt. non poſſunt. Decimaquinta: Niſi hæres cum creditoribus pactum fecerit de parte debiti non petenda. l. primo gradu.23. ff. quæ in fraudem creditorum. Decimaſexta: Niſi ciuitati vel fiſco debeatur. reprobatur l. in fraudem.11. ff. qui & à quibus manumiſſ. Decimaſeptima: Niſi is qui manumiſit, ſit ſoluendo. d.l. 11. in fin. Quæ propoſita replicatio approbatur, ſimul & prima eius duplicatio reprobatur, hac ſcilicet: Niſi fiſci debitor ſit. Secunda duplicatio eſt: Niſi poſt datam libertatem deſinat eſſe ſoluendo. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. ead. except. in prin. item repl. 8. Tertia: Niſi cum quis in ſubſtantia ſua nihil aliud haberet, quàm Stichum & Pamphilum, ita ſtipulanti, Stichum aut Pamphilũ dare ſpondes? promiſerit. nam hoc caſu, quamuis vnum tantùm debeat, tamen neutrum poterit manumittere. l. cum hæreditas.5. §. ſi Titius. ff. qui & à quibus manumiſſ. Huius triplicatio eſt: Niſi quid aliud etiam præter Stichum & Pamphilum in bonis debitor habeat. l. Iulianus.6. ff. d. tt. Quarta duplicatio videtur: Niſi teſtamenti facti tempore ſoluendo non fuerit: hoc enim caſu videtur, quamuis tempore codicillorum, in quibus libertas relicta eſt, ſoluendo fuerit, nihilominus libertas infirmari: quia codicilli ad tempus teſtamenti trahuntur. Sed reprobatur d.l.4. ff. de iure codicill. Decimaoctaua replicatio eſt: Niſi precium pro ſeruo manumiſſo debitor acceperit. l. ſi in fraudem.5. C. qui manumittere non poſſ. Huius duplicatio eſt: Niſi hæres debitoris, qui ſeruo libertatem reliquit, mortis cauſa pro ſeruo ſit accepturus. l. ſi mortis.18. §. ſi is cui. ff. qui & à quibus manumiſſ. Decimanona: Niſi miles in teſtamento militari in fraudem creditorum libertatem reliquerit. reprobatur l. cum is.8. §. ſi miles. ff. qui & à quibus. Viceſima: Niſi is qui ſoluendo non eſt, bene merentibus libertatem dederit. reprobatur l. ſemper.23. ff qui & à quibus manumiſſ. Viceſimaprima replicatio eſt: Niſi ab eo qui ſoluendo non eſt, manumiſſus per decem annos in libertate ſit moratus. l. ſi cum.16. §. Ariſto. ff. d. tt. Viceſimaſecunda: Niſi cùm vno manumiſſo, debitor nõ deſiturus fuiſſet ſoluendo eſſe, plures manumiſerit, & ita ſoluendo eſſe deſierit: tunc enim primus manumiſſus nihilominus liber fit. l. ſi quis.24. ff qui & à quib. manumiſſ. Plura de replicatione propoſita vide ſ. replic.2. duplic.2. tripl.3. Hactenus de ſexta exceptione manumiſſionis, eiuſq; replicationib. ſit dictum.

VII. Exceptio: Niſi damnatus iudicio publico ſeruum ſuũ manumiſerit. l. qui pœna.8 ff de manumiſſionib. & l.2 ff. de interdictis & relegatis.

VIII. Exceptio: Niſi reus publici criminis ſeruum ſuum manumiſerit: d.l.8: & l. quæſitum.15. in princip. ff. qui & à quibus manumiſſ.

IX. Exceptio: Niſi mutus vel ſurdus manumiſerit. reprobatur l.1. ff. qui & à quibus manumiſſ.

X. Exceptio: Niſi collegium manumiſerit. reprobatur l.1. ff. de manumiſſ. quæ ſeruis. l.1. C. de ſeruis reipub. manum. item l.2. C. eod. tt.

DE EXCEPTIONIBVS ADuerſus manumiſſionem, ex perſona manumiſſi vel manumittendi deſumptis. Cap. VI.

HActenus primi generis exceptiones aduerſus manumiſſionem, deſumptæ ex perſona manumiſſoris, propoſita ſunt: ſequuntur nunc ſecundi generis exceptiones, quæ ſumũtur ex perſona manumiſſi, vel eius cui libertas teſtamẽto vel per fideicommiſſum eſt relicta.

XI. Exceptio: Niſi ſeruum alienum quis manumiſerit. l. ſi ſeruo.20 ff. qui & à quibus manumiſſ. & l. ſi non.4. C. de his qui à non dom. manum. l. ſi tradita.5. C eod. tt l.2. C de mancipijs patrimon. M.I.P. d. reg. 75. except.1. vbi etiam diſtinguitur. M.I.R. lib.3. cap. 12. reg.75 except.1. Replicatio prima eſt: Niſi fideicõmiſſaria libertas ſeruo alieno ſit relicta. Inſtit. de ſingulis rebus per fideicom. §. libertas quoq;. l. libertates. 16 ff. de fideicom. libertatib. item l. ſi idem.14. § fin. ff. de leg.2. M.I.R. d. except.1. repl.1. Huius duplicatio prima eſt: Niſi non vulgaribus verbis, & quibus voluntas teſtatoris exprimi poſſit, fideicommiſſaria libertas relinquatur. elicitur ex l. libertates.16. in fine. ff de fideicom. libertat. Secunda: Niſi principis ſeruo fideicommiſſaria libertas ſit relicta. reprobatur l. generaliter.24. §.1. ff. eod tt. Tertia niſi hoſtium ſeruo libertas per fideicommiſſum ſit adſcripta. reprobatur d. lege 24 §. hoſtium. & l. ſi ſerui.30. ff. de manumiſſ. teſtam. Quarta: Niſi libero homini libertas per fideicommiſſum relinquatur. reprobatur in certis caſibus d.l.24. § ſi homini. Quinta: Niſi ſeruo eius qui adhuc eſt in vtero, libertas ſit relicta. reprobatur d.l.24. §. ſeruo. Sexta: Niſi ſeruo eius, cum quo teſtamenti factio non eſt, per fideicommiſſum libertas ſit relicta. l. alieno.31. in prin. ff. de fideicommiſſ. libertat. Septima: Niſi teſtator ſeruum ſuum eſſe putans, libertatem fideicommiſſariam ei reliquit. reprobatur l. Paulus.39. in prin. ff d. tt. M.I.R. d. repl.1. dupl.1. Octaua: Niſi cùm ſeruo hæredis vel legatarij libertas per fideicõmiſſum relicta eſſet, dominus indignus hæreditate vel legato ſit iudicatus. reprobatur l poſt legatum.5. §. ſi ſeruum. ff. de his quæ vt indignis. Nona: Niſi dominus ſeruum vendere vel manumitti nolit. d. §. ſi ſeruum. l. alieno.31. § ſi is cuius. ff. de fideic. libert. Huius triplicatio prima eſt: Niſi dominus aliquid ex iudicio defuncti percepit, tunc enim inuitus etiam cogi poteſt ad vendendum vel manumittendũ ſeruum. quæ triplicatio elici poteſt ex iam d. §. ſi ſeruum. Concordat Inſtit. de ſingulis rebus per fideicom. §. libertas quoq;. ibi: ſi modò nihil ex iudicio eius qui reliquit libertatẽ, recepit. l. hærede.19. §. vxori. ff. de fideicom. libertatibus. l. fideicommiſſaria.23. §. ſeruũ. ff. d. tt. l. ſi quis.13. §. penult. ff. de ſtatuliberis. Huius

quadruplicatio prima eſt: Niſi vſus ſerui tam neceſſarius ſit, vt eo dominus carere commodè non poſſit. Altera: Niſi delictum ſerui tantum ſit, vt vltio remittenda non ſit. Hæ duæ quadruplicationes reprobantur l. Caij. 35. ff. de fideicommiſſ. libert. Tertia quadruplicatio eſt: Niſi dominus id quod à defuncto ei relictum eſt, repudiauerit. d. l. 35. l. poſt legatum. 5. §. ſi ſeruum, in fine. ff. de his quæ vt indignis. Sed plura de hac quadrupl. vide j̃. cap. 8. except. 14. Quarta quadruplicatio eſt: Niſi directò, non per fideicommiſſum libertas ſeruo hæredis vel legatarij ſit relicta. l. ſeruo. 9. C. de teſtamen. manumiſſ. Planè diſtinguitur quadruplicatio propoſita in ſeruo pignori obligato, cui creditor directam reliquit libertatem. l. generaliter. 24. §. ſi quis ſeruo. ff. de fideic. libert. Quinta quadruplicatio: Niſi dominus ſit infans. reprobatur l. cum quaſi. 30. §. ſi plures. ff. eod. tit. Sexta: Niſi modicum ex iudicio defuncti dominus ſerui perceperit. reprobatur l. ſi debitor. 45. §. in fideic. ff. d. tit. Hæc de prima triplicatione, eiuſq́; quadruplicationibus ſunt dicta. Plura de his vide j̃. cap. 8. except. 14. cũ ſequentibus. Altera triplicatio eſt: Niſi creditor ſeruo ſibi pignori obligato, à debitore fideicommiſſariã reliquerit libertatẽ. nam & hoc caſu dominus ſerui compellitur eum manumittere. quæ triplicatio ſpecies eſt primæ triplicationis, approbaturq́; l. ſi debitor. 45. in prin. ff. de fideic. libert. Huius eadem quæ ſuperioris tanquam generis ſunt quadruplicationes. Tertia propoſitæ duplicationis triplicatio eſt: Niſi aliquando offeratur ſerui emendi occaſio. tunc enim quamuis non ab initio ſeruus à domino inuito emi potuit, nihilominus poſtea oblata occaſione emendus & manumittendus eſt. l. deberi. 6. C. de fideicom. libert. Inſt. de ſingulis rebus per fideic. §. libertas quoq;, ibi: quòd ſi dominus. Quarta: Niſi is qui libertatem ſeruo alieno reliquit, partem in eo ſeruo habeat. approbatur per ea quæ habentur j̃. repl. 17. Hæc de nona duplicatione, eiuſq́; triplicationibus ſint dicta. Decima duplicatio eſt: Niſi dominus ſeruum vendere quidem velit, ſed non iuſto precio. l. alieno. 31. §. ſi is cuius, cum ſequentib. ff. de fideicom. libert. Hæc de prima propoſitæ exceptionis replicatione fideicommiſſariæ libertatis, eiuſq́; duplicationibus ſunt dicta. Sed plures eius duplicationes vide in exceptionibus ſequentib. Secunda propoſitæ exceptionis replicatio: Niſi bonæ fidei poſſeſſor ſeruum alienum manumiſerit. reprobatur l. ſi non. 4. ibi: quamuis vt proprium. C. de his qui à non dom. l. qui pro. 5. ff. pro donato. Tertia: Niſi fructuarius ſeruum, in quo vſumfructum habet, manumiſerit. reprobatur l. vſufructu. 9. C. de vſufructu. Planè corrigitur quodammodò l. 1. §. ſin autem vſufruct. C. communia de manumiſſ. Quarta: Niſi venditor, donator vel promiſſor ſerui ante traditionem eum manumiſerit. l. & eum. 18. ff. de manumiſſ. l. qui tibi. 3. C. de his qui à nõ domino. Huius duplicatio eſt: Niſi poſt traditionẽ à ſe factam manumittat. l. ſi tradita. 5. C. eod. tit. Quinta replicatio eſt: Niſi teſtator ſeruum quem legauit, manumiſerit. l. ſi legato. 11. in prin. ff. de manumiſſ. teſtam. l. ſi peculiũ. 10. in prin. ff. eod. tit. l. vlt. ff. de ſtatuliberis. Plura de propoſita replicatione vide j̃. lib. 12. cap. 5. except. 63. Sexta replicatio: Niſi hæres ſeruum legatum manumiſerit. reprobatur l. generaliter. 29. §. fin. ff. qui & à quibus manumiſſ. l. ſeruum. 11. ff. de manumiſſionib. Planè admittitur primùm, ſi poſtquam ſeruus ab hærede manumiſſus eſt, is cui ſeruus legatus eſt, legatum repudiauerit. l. 2. ff. de manumiſſ. l. ſi hæres. ff. de manumiſſ. vindicta. l. ſi miles. 31. ff. de militari teſtam. Secundò videtur admitti, ſi hæres propriũ ſeruum manumittere fuerit rogatus. verùm diſtinctio hæc reprobatur l. hæres. 28. ff. qui & à quib. manumiſſ. Septima replicatio eſt: Niſi is qui mandatu alterius ſeruũ emit, antequam ex cauſa mandati traderet, eum manumiſit. l. 2. C. de his qui à nõ dom. Octaua: Niſi pater domini manumiſit. ipſo quidẽ iure ſubſiſtit: quoniam ſeruus filijfamilias, ſeruus patris eſſe dicitur iure peculij. ſed eius duplicatio prima eſt: Niſi filius ſui ſit iuris. l. ſi pater. 6. C. de his qui à non domino. Secunda: Niſi ſeruus ſit caſtrenſis peculij. l. ſerui. 17. ff. de manumiſſionibus. & l. proponebatur. 9. §. deniq;. ff. de caſtrenſi peculio. Huius triplicatio eſt: Niſi ſeruo à patre manumiſſo, filius inteſtatò mortuus ſit. tunc enim confirmatur manumiſſio. d. §. denique. Concordat l. de hæreditate. 19. §. pater. ff. eod. tit. Nona replicatio: Niſi tutor vel curator domini ſeruos eius manumiſit. reprobatur l. vlt. in prin. ff. de curatoribus furioſo. l. nec fideicommiſſariam. 6. C. qui manumittere nõ poſſunt. l. curator. 22. ff. qui et à quib. manumiſſi. itẽ l. ſeruus. 13. ff. de manumiſſ. Decima: Niſi alius mandatu domini ſeruũ eius manumiſerit. l. cum proponas. 4. C. de dolo malo. Concordãt ea quæ habẽtur j̃. repl. prox. Huius duplicatio eſt: Niſi generale mandatũ ſit omniũ bonorũ adminiſtrandorũ, vel niſi vindicta fiat manumiſſio. l. nec mulierẽ. 3. C. de vindicta. Cuius triplicatio eſt: Niſi parẽs per filiũ manumittat. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ̃. except. 3. repl. 1. Eius aũt quadruplicatio videtur eſſe: Niſi filius nõ ſit in poteſtate parentis, cuius mãdatu manumittit. ſed reprobatur l. 1. §. fin. C. cõmunia de manumiſſ. Vide itẽ j̃. except. 32. Vndecima replicatio eſt: Niſi alius volente & conſentiẽte domino, ſeruũ manumiſerit. l. alieno. 31. §. fin. ff. de fideic. libertatib. l. 1. C. de de his qui à nõ domino. Sed & approbatur per ea quæ proponũtur ſ̃. cap. prox. except. 3. repl. 1. Huius duplicatio prima eſt: Niſi dominus minor viginti annis manumiſſioni conſenſerit. l. ſi pater. 6. C. d. tit. Secunda: Niſi dominus nõ aliter cõſentiat, quàm ſibi prius ſoluatur preciũ. l. ſed ſi alienare. 32. in prin. ff. de fideic. libertatibus. Plures huius replicationis duplicationes vide d. except. 3. Duodecima replicatio eſt: Niſi alius ſeruum à domino pro derelicto habitum manumiſit. l. Sempronius. 8. ff. pro derelicto. Decimatertia: Niſi is qui alienũ ſeruum manumiſit, poſtea dominiũ ſerui ſit nactus. reprobatur l. ſi ſeruo. 20. ff. qui & à quibus manumiſſi. Planè admittitur primùm, ſi hæres ſeruũ legatũ manumiſerit, poſteaq́; legatarius legatum repudiauerit. de quo dictũ ſ̃. repl. 6. Secunda, ſi pater ſeruum caſtrenſis peculij manumiſerit, poſteaq́; filius inteſtatus deceſſerit. l. de hæreditate. 19. §. pater. ff. de caſtrenſi peculio. & l. proponebatur. 9. §. deniq;. ſi ſeruo. ff. eod. tit. Planè diſtinctionis propoſitæ duplicatio videtur eſſe: Niſi pater filio ex teſtamento hæ-

res

res extiterit. verùm reprobatur l. ſed ſi ponas. 20. ff. eod. tt. Decimaquarta replicatio eſt: Niſi dominus ſerui manumiſſoris, vel eius qui libertatem reliquit, hæres exiſtat. l. ſi ab eo. 7. C. de liberali cauſa l. filium. 31. ff. de liberali cauſa. Contradicere videtur l. ſeruo. 9. C. de teſtamen. manumiſ. Decimaquinta replicatio: Niſi decreto iudicis, vel reſcripto principis alieni ſerui manumiſſio ſit confirmata. reprobatur l. ſi non. 7. C. de his qui à non domino. Decimaſexta: Niſi à non domino manumiſſus, per viginti annos in libertate fuerit moratus. d. l. 7. Decimaſeptima: Niſi ſeruum communem vnus ex ſocijs manumiſerit. Hæc replicatio iure quidē antiquo reprobatur, eiusq́; diſtinctio talis eſt: Niſi cùm duobus idem ſeruus legatus eſſet, & vno deliberante, alter ſeruū manumiſiſſet, poſtea deliberans legatū repudiauerit. l ſi miles. 31. ff. de militari teſtam. l. ſi hæres. 3. ff. de manumiſſis vindicta. Planè iure nouo replicatio propoſita approbatur Inſtit. de donationib. §. fin. l. 1. C. de cōmuni ſeruo manumiſſo. l. 2. C. d. tt. Decimaoctaua replicatio eſt: Niſi maritus ſeruum dotalem manumiſerit. hoc enim caſu quamuis dominiū videatur dotis eſſe penes vxorem, tamen valet manumiſſio. l. ſeruum. 21. ff. de manumiſſionib. l. inteſtato. 3. §. 1. ibi: ſed et ſi dotalem. ff. de ſuis & legitimis hæredibus. l. vlt. C de ſeruo pignori dato manumiſſo. itē l. ex pecunia. 12. C. de iure dotium. Huius duplicatio prima eſt: Niſi ſeruus dotalis mulieri pignori fuerit obligatus. l. 1. C. de ſeruo pignori dato manumiſſo. Secūda: Niſi maritus ſeruū dotalem manumittēs, nō ſit ſoluendo. l. ſeruū. 21 ff. de manumiſ. Decimanona replicatio: Niſi manumiſſor ſit ſoluēdo. reprobatur l. 2. ff. quib. ad libertatē proclamare nō licet. Vigeſima: Niſi ſeruum alienū ab hoſtibus redemptū quis manumiſit. l. in bello. 12. §. ſi quis ſeruum. ibi: manumittendo. ff. de captiuis. Hactenus de vndecima exceptione, eiusq́; replicationib. ſit dictum.

XII. Exceptio: Niſi dominus ſeruum, in quo alius vſumfructum habet, manumiſerit. Hæc exceptio approbatur quidem iure antiquo. cuius replicatio prima eſt: Niſi vſusfructus ſerui tamdiu fuerit relictus, donec manumittatur. l interdum 15. ff. quibus mod. vſusfruct. amit. Secunda: Niſi dominus proprietatis vſufructuario hærede inſtituto, libertatem ſeruo reliquerit. l. ſi fructuarium. 6. ff. de manumiſ. teſt. Tertia: Niſi vſufructuarius conſentiat. l. 1 §. 1. C. communia de manumiſ. Huius prima duplicatio eſt: Niſi fructuarius pupillus manumiſſioni conſentiat. l. qui in fraudem. 27. §. fin. ff. qui & à quibus manumiſſi. Secunda: Niſi fructuarius ſit minor viginti annis. reprobatur l. 2. ff. de manumiſſis vindicta. Hæc de iure antiquo. Planè iure nouo propoſita exceptio reprobatur, nimirum d. l. 1. in prin.

XIII. Exceptio: Niſi dominus ſeruum alij pignori obligatū, manumiſerit. l. ſeruū. 4. ff. qui & à quib. manumiſ. l. qui in fraudē. 27. §. pignori. ff. eod. tt. l. 1. C. de ſeruo pignori dato manumiſſo. Huius replicatio prima eſt: Niſi creditor manumiſſioni conſentiat. l. ſi vt. 4. C. d. tt. l. 1. C. de remiſſione pignoris. Cuius duplicatio eſt: Niſi pupillus creditor ſit. d. §. pignori. Secunda replicatio eſt: Niſi ſciente creditore ſeruus fuerit manumiſſus, et in libertate moratus. d. l. 1. C. de remiſſione pignoris. Tertia: Niſi debitum, pro quo ſeruus obligatus eſt, fuerit ſolutum. l. ſi creditoribus. 5. in prin. C. de ſeruo pignori dato manumiſſo. l. pignori. 26 ff. qui & à quibus manumiſ. l. fratres. 33. in fine. ff. de pœnis. Quarta: Niſi debitor ſeruum ita accepit, vt manumittat. l. ſi quis. 6. ff. qui ſine manumiſ. Quinta: Niſi debitor locuples ſit. reprobatur l. ſeruus. 3. ff. de manumiſ. l. cum hæredes. 5. §. fin. ff. qui & à quib. manumiſſi. Sexta: Niſi non ſpecialiter, ſed generaliter cū cæteris bonis ſeruus pignori ſit obligatus. l. generaliter. 29. in prin. ff. qui et à quibus manumiſ. l ſi quis. 6. ff. qui ſine manumiſ. l. ab eo. 3. C. de ſeruo pignori dato manumiſſo. Vide inſuper 3. repl. prox. Septima replicatio eſt: Niſi non expreſſè, ſed tacitè priuilegio quodam ſeruus pignori ſit obligatus. l. licet. 6. ff. ex quibus cauſis pignus tacitè contrah. & l. eſt differentia 9. ff. d. tt. Huius duplicatio prima eſt: Niſi ſeruus tacitè pignori obligatus, eo nomine, antequā manumittatur, ſit retentus. d. l. 9. Secunda: Niſi fraudis conſilio ſeruus ſit manumiſſus. l. 2. C. de ſeruo pignori dato manumiſſo. Tertia: Niſi tutor ſeruū pecunia pupillari emptū manumiſit. tunc enim quāuis ſeruus tacitè pignori pro pecunia ſit obligatus, manumiſſio tamen non valet. l. ſi tutor. 6. C. d. tt. Quarta: Niſi maritus ſeruū dotali pecunia emptū manumiſit. hoc enim caſu videtur idē dicendū, quod dictū ſ. dupl. prox. verùm duplicatio hæc reprobatur l. ſiue cum. 7. C. d. tt. Hæc de ſeptima replicatione. Octaua replicatio eſt: Niſi in vltima voluntate ſeruo pignori obligato libertas ſit relicta. l. generaliter. 24. §. ſi quis ſeruo. ff. de fideic. libert. Quē §. Accurſius interpretatur nō de debitore, ſed de creditore manumittente. Quæ interpretatio ſi vera eſt, pertinet ad ea quæ propoſita ſunt ſ. exc. 11. repl. 1. dupl. 9. tripl. 1. quadrupl. 4. item d. dupl. 9. tripl. 2. Nona replicatio eſt: Niſi non creditor, ſed debitor manumiſſum ratione propoſita exceptionis in ſeruitutem reuocet. l. ſi creditoribus. 5. C. de ſeruo pignori dato manumiſſo. Hæc de decimatertia exceptione, eiusq́; replicationibus ſint dicta.

XIV. Except. Niſi ſeruus alij legatus manumittatur. De hac exceptione vide ſ. except. 11. repl. 5. & 6.

XV. Exceptio: Niſi ſeruus manumitti prohibitus ſit manumiſſus. l. ſeruus. 9. ff. de manumiſ. l. ille. 9. §. fin. ff. qui & à quibus manumiſ. l. contra. 7. C. de teſtam. manumiſ. l. ea quidem. 5. C. ſi mancip. ita fuerit alienat. vt manū. Huius replicatio prima eſt: Niſi cauſa ob quam manumitti prohibitus eſt, ceſſauerit. approbatur exemplo l. 2. C. qui non poſ. ad libert. peruenire. Secunda: Niſi tempus, ad quod manumitti prohibitus eſt, ſit finitum. l. 1. in fine. C. d. tt. Cuius duplicatio eſt: Niſi tempore manumiſſionis tempus prohibitionis nondum ſit finitum. d. l. 1. in prin. & l. fratres. 33. ibi: ſi autem beneficium. ff. de pœnis. Recipit autem triplicationem hanc: Niſi cùm in teſtamento libertas ſeruo relicta eſſet, tempore mortis teſtatoris, vel quo dies libertatis cedit, tempus prohibitionis ſit finitum. tunc enim quamuis tempore facti teſtamēti & libertatis relictæ tempus illud finitum nō eſſet, nihilominus cōpetit libertas. d. l. 33. in fine. l. ſi priuatus. 17. §. fin. ff. qui et à quib. manumiſ. et l. lege Fauia. 12. ff. de manumiſ. Tertia propoſitæ exceptionis repli-

catio: Niſi cum ſeruus vẽditus eſſet ne manumitteretur, nõ emptor, ſed alius eũ manumiſerit. reprobatur l.2. in fin. C. qui nõ poſſ. ad libert peruen. Quarta eſt: Niſi quis in teſtamento vel contractu nõ ſuo, ſed alieno ſeruo legẽ dixerit, ne manumittatur. l. ſi quis. 9. §. quod conſtit. ff. de manumiſſ teſtamen. Huius duplicatio eſt: Niſi hæredis ſeruo teſtator dictã legẽ dixerit. d. §. quod conſtitutum. Quinta replicatio eſt: Niſi is qui legẽ, ne ſeruus manumitteretur, dixit, ipſe eũ manumiſerit. l. Lucius. 40. §. fin. ff. de fideic. libert. Sexta: Niſi libertate ſeruo ſub conditione relicta, teſtator adiecerit, Ante conditionẽ exiſtentem, ſe nolle ſeruũ ab hærede manumitti. l. vlt. §. fin. ff. de manumiſſis teſt. vbi tamen verba Nihil valere, aliter Accurſius interpretatur. Septima replicatio eſt: Niſi ſeruo manumitti prohibito libertas relicta ſit ſub hac cõditione: Cũ per leges licebit. l. libertas. 38. ff. de manumiſſ. teſtam. Hæc de decimaquinta exceptione, cuius ſpecies ſunt exceptiones proximè ſequentes.

XVI. Exceptio: Niſi ſeruum cui ſub conditione in teſtamẽto libertas relicta eſt, hæres pendente conditione manumiſerit. hoc enim caſu, ſub cõtraria cõditione ſeruus manumitti videtur prohibitus. verùm reprobatur l. vnica. §. ſed etſi ſub. C. de Latina libertate tollenda. l. ſtatuliberos. 3. §. ſi ita ſit. ff. de ſtatuliberis. Contradicere videtur l. ſi cui. 31. §. 1. ibi: nec rurſus. ff. ad S. C. Trebellianum.

XVII. Exceptio: Niſi ſeruus in vincula damnatus, manumiſſus ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 1. C. qui nõ poſſunt ad libert. peruenire. Huius replicatio eſt: Niſi ad tẽpus in vincula dãnato, tempus pœnæ ſit finitũ. d. l. 1. verſ. quod ſi pœnæ tẽpus. l. fratres. 33. ff. de pœnis. Cuius duplicatio eſt: Niſi manumiſſio eo tempore fiat, quo tẽpus pœnæ nondũ eſt finitũ. d. l. 33. verſ. ſi aũt beneficiũ. & d. l. 1. verſ. Hi qui intra tẽpora pœnæ liberi & hæredes eſſe iuſſi ſunt, &c. Huius triplicatio eſt: Niſi libertate in teſtamento relicta, tẽpus pœnæ finitum ſit, cum dies relictæ libertatis cedit: hoc enim caſu, quamuis tempore facti teſtamenti nõdum fuerit finitum, nihilominus libertas vtiliter eſt relicta. d. l. 33. in fine. Concordant ea quæ dicta ſunt s̃. except. 15. repl. 2. dupl. 1. tripl. 1.

XVIII. Exceptio: Niſi ſeruus relegatus, ſit manumiſſus. l. 2. ff. qui & à quibus manumiſſ.

XIX. Exceptio: Niſi ſeruus in metallũ damnatus, manumiſſus ſit. l. generaliter. 24. §. ſi ſeruus. ff. de fideic. libert. Huius replicatio eſt: Niſi fideicommiſſaria libertas ei relicta ſit. d. §. ſi ſeruus.

XX. Except. Niſi ſeruus plagij nomine damnatus, ſit manumiſſus. l. lege Fauia. 12. ff. manumiſſionibus.

XXI. Exceptio: Niſi ſeruus venditus vt exportetur, manumiſſus ſit. l. ancilla. 3. C. ſi ſeruus exportãdus veneat. Huius replicatio eſt: Niſi poſt exportationẽ, antequã ſeruus ad locũ interdictũ redierit, emptor ſeruum manumiſerit. l. 1. C. d. tt.

XXII. Exceptio: Niſi liber homo manumiſſus ſit. l. 2. C. de vindicta. & l. 2. C. de ingenuis manumiſſis. Huius replicatio prima eſt: Niſi libero homini fideicommiſſaria libertate relicta, is tẽpore mortis teſtatoris, vel conditionis exiſtentis, inueniatur ſeruus. l. generaliter. 24. §. ſi homini. ff. de fideic. libert. Secunda: Niſi ex damnata in metallum conceptus & natus ſit. d. l. 24. §. ex damnata.

XXIII. Exceptio: Niſi ſeruus manumiſſus, ex familia latronum deſcendat. l. 2. C. quibus ad libert. proclam. non licet.

XXIV. Exceptio: Niſi ſeruo qui eſt apud hoſtes, libertas ſit relicta. reprobatur l. ſi ſeruũ. 30. ff. de manumiſſ. teſtam.

XXV. Exceptio: Niſi ſeruus furioſus ſit manumiſſus. reprobatur l. vlt. ff. de manumiſſionibus.

XXVI. Exceptio: Niſi minor annis ſeruus ſit manumiſſus. reprobatur l. 2. C. communia de manumiſſ.

XXVII. Exceptio: Niſi infans ſeruus manumittatur. reprobatur l. penult ff. de manumiſſ.

XXVIII. Exceptio: Niſi ei qui adhuc in vtero eſt, libertas detur. reprobatur l. cum inter. 14. C. de fideic. libert.

XXIX. Exceptio: Niſi incertæ perſonæ libertas ſit relicta. Inſt. de legatis. §. libertas. vbi ait Imp. Nominatim. Hoc vocabulum definitur l. nominatim. 37. ff. de manumiſſis teſtam. itẽ definitur l. nominatim. 24. ff. d. tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi incerto ex certis libertas ſit relicta. Inſt. d. tt. de leg. §. ſub certa. Eius exemplũ proponitur l. fideicommiſſa. 46. §. fin. ff. de fideic. libert. Aliud habetur l. teſtamento. 51. in prin. ff. de manumiſſ. teſt. Huius replicationis duplicatio videtur eſſe talis: Niſi cum à duobus libertas eſſet relicta duobus, quos voluiſſent, ex certis, vnus rogatorũ latitet, ſolusq; alter eligat. verùm reprobatur l. à duob. 22. §. 1 ff. de fideicom. libert. Planè exceptio propoſita iure nouo ſublata eſt, vt patet ex d. §. libertas. Inſt. de legatis. Sed de hac mutatione dixi j. lib. 12. de legatis, except. 11. in fin.

XXX. Exceptio: Niſi plures ſimul manumittãtur. reprobatur l. etiã. 15. §. plures. ff. de manum. vindicta.

XXXI. Exceptio: Niſi quis omnes ſeruos ſuos teſtamento manumiſerit. Hæc exceptio lege quidẽ Fuſia Caninia approbatur, mutatur aũt & reprobatur Inſtit. de lege Fuſia Caninia toll. & l. vnica. C. eod. tt.

DE RELIQVIS ADVERSVS manumiſſionem exceptionibus, quæ quidem ipſi manumiſſioni inſunt.

Cap. VII.

HActenus duo genera exceptionũ aduerſus manumiſſionem ipſi manumiſſioni adhærentium propoſita ſunt: vnum quidem earum quæ ſumuntur ex perſona manumiſſoris: alterum verò earum quæ ſumuntur ex perſona manumiſſi: quanquam vtriuſq; generis plures adhuc ſpecies ſunt, ſed poſt manumiſſionem contingentes, eamq; ab initio vtilem ex poſt facto vitiantes. de quibus dicetur j. cap. prox. Nunc reliquæ exceptiones, quæ ſtatim ab initio manumiſſionem inutilem reddunt proponentur.

XXXII. Exceptio: Niſi per aliũ, puta per procuratorem, manumiſerit. De hac exceptione dictum eſt s̃. exc. 11. repl. 10. dupl. 1. Sed & huius replicatio proponitur l. manumiſſio. 23. ff. de manumiſſis vindicta.

XXXIII. Exceptio: Niſi apud non competentem iudicẽ manumiſerit. approbatur ſimul & declaratur l. apud. 4. C. de vindicta. vbi ait Imp. Vel apud conſules. Huio

les. Huic cõcordat l.vnica, in prin. ff.de officio conſulis. Ait inſuper: Prætores. Huic concordat l.1.ibi: quippe cum apud eum. C.de officio prætorũ. Sanè iam enumeratis cõnumeratur procõſul, eiuſq; legatus. l.apud. 17.ff.de manumiſſis vindicta. & l.2.in prin. ff.de officio proconſulis. Quoad legatum proconſulis, contradicit d.l.2.in fine. Iam dictis connumeratur etiã præfectus Aegypti, l.apud. 21. ff. de manumiſſis vindicta. Sed & propoſitæ exceptionis ſpecies, ſunt exceptiones proximè ſequentes.

XXXIV. Exceptio: Niſi par apud parẽ manumittat. l. apud.14.ff.de manumiſſionib. & l.apud.18.ff.de manumiſſis vind. Huius replicatio proponitur l. vnica.§.fin.ff.de officio conſulis.

XXXV. Exceptio: Niſi apud vnum, non vtrunquẽ conſulem manumiſerit. reprobatur l.vnica.§.1.ff.de officio conſulis.

XXXVI. Exceptio: Niſi apud aliũ, quàm apud quẽ nomina edidit, manumiſit. approbatur ſimul & diſtinguitur d.§.1.

XXXVII. Exceptio: Niſi apud alterius prouinciæ præſidẽ manumiſerit. reprobatur l.etiã.15.§.fin.ff.de manumiſſ.vind.l.emancipari.36.§.etiã.ff.de adopt.

XXXVIII. Exceptio: Niſi apud eum cui ſucceſſum eſt, manumiſerit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio proponitur l.ſi fortè.17.ff.de officio præſidis.

XXXIX. Exceptio: Niſi conſul vel prætor apud ſeipſum manumiſerit. reprobatur l.an apud ſe 5.ff. de manumiſſis vindicta. l.ſi rogatus.20.§.fin.d.tt.l.2.ff. de officio præſidis. Ait Iuriſconſultus in d.l.20. Etiamſi euenerit, vt minor viginti annis ſit. Hiſce ſuis verbis cõtradicit idẽ Vlpia. l.vnica.§.fin.ff.de officio cõſulis.

XL. Exceptio: Niſi filius apud patrem manumiſerit. l.apud.18.in fin.ff.de manumiſſ.vindicta.

XLI. Exceptio: Niſi pater apud filium manumiſerit. reprobatur d.l.18.in prin. & l.1.ff.de officio prætoris.

XLII. Exceptio: Niſi pupillus apud tutorem eo authore manumiſerit. reprobatur l.1.ff.de manumiſſis vindicta.

XLIII. Exceptio: Niſi non vindicta fiat manumiſſio. ipſo quidem iure, præſertim antiquo, approbatur: verùm eius aliquot proponuntur replicationes Inſt.de libertinis.§.multis. Prima eſt: Niſi in eccleſia fiat.d.§.multis.l.1. & l.2. C.de his qui in eccleſijs. M.I.P.lib.5.cap.2.reg.75.except.1.replic.1. Secunda: Niſi inter amicos dominus ſeruum manumiſerit. d.§.multis. & l.vnica.§.ſed etſi. C. de Latina libert. toll. Tertia: Niſi per epiſtolã manumiſerit.d.§.multis. & d.l.vnica.§.ſancimus. Quarta: Niſi in teſtamento manumiſerit.d.§.multis. Quinta: Niſi in codicillis vel per fideicõmiſſum manumiſerit. d.§.multis. l.libertates.43.ff. de manumiſſ.teſt. l.libertates. 16.ff.de fideic.libert.itẽ Inſt.de ſingulis reb.per fideic. §.libertas. Sexta: Niſi Imperator manumittat.l.apud eum.14.in fin.ff.de manumiſſionib. Septima: Niſi in ſpectaculo, populo acclamãte, manumittat. reprobatur l.diuo.3.C.qui manumittere non poſſunt. l.ſi priuatus.17.in prin.ff.qui & à quib.manumiſſi. Octaua: Niſi dominus ſeruũ apud acta filium nominauerit. l. vnica.§.ſimiliq; C.de Latina libert.toll. Nona: Niſi dominus inſtrumenta ſeruitutis ſeruo reddiderit vel fregerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.vnica.§. ille etiam nouiſſimus. C.de Latina libert.toll.

XLIV. Exceptio: Niſi verba ſolẽnia in manumiſſione dicta non ſint. reprobatur l.manumiſſio.23.ff. de manumiſſis vindicta.

XLV. Exceptio, ſumpta ex verbis quibus libertas in teſtamento vel per fideicommiſſum relicta eſt, reprobatur per ea quæ dicta ſunt ĩ. libro 12. de legatis, except.74. Concordat l.directas.14. C.de teſt. manumiſſ. Alia huiuſmodi ſpecies eſt: Si teſtator petijt, ne ſeruus amplius ſeruiat, vel ne alij ſeruiat, vel denique ne alienetur. quæ proponitur l. generaliter.24.§.ſi petitũ. & §.ſed & ſi ita. ff.de fideic.libert. l.rogo.21. ff.d.tt. Cõcordant itẽ ea quæ habẽtur ĩ.cap.9.exc.53. l.quidã.10.in prin.itẽ l.Imper.12.in prin.ff.d.tt. Alia itẽ ſpecies eſt: Si per modũ cauſæ libertas ſit relicta. l. teſtamento.60.ff.de manum.teſt. Alia itẽ: Si ſub conditione manumitti prohibeatur ſeruus. tunc enim ſub cõtraria cõditione libertas ei relicta creditur. l.ſi quis ita.13.§.fin.ff.de ſtatuliberis. vbi ait Iuriſconſul. Quæ prius data erat. Ex his verbis replicatio propoſitæ ſpeciei elicitur, hæc ſcilicet: Niſi libertas prius non fuerit adſcripta. tunc enim ademptio vel prohibitio libertatis ſub cõditione facta, nõ inducit ſub cõtraria conditione dationẽ libertatis. Cui cõcordat l.Titia.59.§. fin.ff de manumiſſ. teſt. De qua re vide Did. de matrim.cap.4.§.1.num 9. Alia ſpecies eſt: Si libertas per verbũ præteriti tẽporis relinquatur. quæ iure tantùm militiæ approbatur l.teſtamento.49.ff.de manumiſſ. teſt. Alia: Si ſeruũ libertũ alicuius eſſe velit teſtator. l. ſi quis.42.ff de manumiſſ.teſt. & l.Thais.41.in prin. ff.de fideic. libert. Quæ fallit in caſu, qui proponitur d.l.41.§.Lucius. Alia itẽ ſpecies ſeu forma manumittendi teſtamẽto proponitur l.Paulus.39.§.Paulus. ff. de fideic.libert. Alia deniq; proponitur & reprobatur l.ex verbo.12.C.de fideic. libert. & l.Thais.41.§. Lucius.ff.eod.tt. Hæc de quadrageſimaquinta exceptione, deq; formis relinquendæ libertatis.

XLVI. Exceptio: Niſi non ab hærede, ſed à legatario libertas ſit relicta. reprobatur l.Imperator.12.§.1. ff.de fideicom. libert. item Inſtit. de ſingulis rebus per fideicom.§.libertas.

XLVII. Exceptio: Niſi error in manumittendo vel in libertate relinquenda interuenerit. reprobatur l.ſi pater.4.§.quoties. ff.de manumiſſ.vindicta. l.qui habebat.54.in prin.ff.de manumiſſ. teſt.item l.Paulus.39.in prin.ff de fideicom.libert.

XLVIII. Exceptio: Niſi in fraudem creditorũ dominus ſeruos ſuos manumiſit. approbatur ſimul et diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ.cap.5.exc.6.

XLIX. Exceptio: Niſi dominus coactus ſeruũ manumiſerit. l.ſi priuatus.17.in prin.ff.qui & à quibus manumiſſi. l.ille.9.in prin.ff.eod.tt. item l.diuo.3.C. qui manumitt.non poſſ.

L. Exceptio: Niſi non manumittẽdi animo factum ſit. l.ſicut.20.C.de liberali cauſa. Huius exemplũ proponitur l.generaliter.24.§.ſed etſi ita.ff.de fideic.libertatibus. Aliud l.ſi priuatus.17.§.1.ff.qui & à quibus manumiſſi.

LI. Exceptio: Niſi ſeruus ob id, ne quæſtio de eo haberetur, vel vt crimini ſubtraheretur, ſit manumiſſus: vel niſi ſeruus, de quo quæſtio habenda eſt, manumittatur. l. qui pœna. 8. §. fin. ff. de manumiſſionib. & l. proſpexit. 12. in prin. ff. qui & à quib. manumiſſi. Huius replicatio prima eſſe videtur: Niſi ſeruus in miniſterio mulieris, in quã torquendus eſt, nõ fuerit. verùm reprobatur d. l. 12. Secunda: Niſi mulier adultera, in quã ſeruus torquẽdus eſt, poſt cõmiſſum demum adulteriũ, vel poſt factũ diuortiũ, ſeruũ comparauerit. reprobatur d. l. 12. §. ſed etſi poſt. Tertia: Niſi non mulieris, in quã torqueri debet, ſeruus ſit manumiſſus, ſed alterius. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius duplicatio eſt: Niſi ſeruus in vſum & miniſteriũ mulieris à domino fuerit conceſſus. d. l. 12. §. pater, cũ ſequentib. Quarta replicatio eſt: Niſi poſt ſexageſimũ diem à tempore diuortij numerandum, ſeruus ſit manumiſſus. l. quod ſi. 13. ff. eod. tt. qui & à quibus manumiſſi. & l. proſpexit. 12. §. Sextus. ff. d. tt. Planè huius duplicatio eſt: Niſi cœpta cognitione ſeruus quæſtioni fuerit deſtinatus. d. §. Sextus. Quinta replicatio: Niſi pater materue mulieris moritura, ſeruo libertatem relinquat. reprobatur d. §. Sextus. Sexta: Niſi maritus mulieris accuſator deceſſerit. reprobatur l. ſed ſi. 14. in prin. ff. d. tt. Septima: Niſi non maritus à muliere, ſed cõtrà mulier à marito diuerterit. reprobatur d. l. 14. §. 1. Octaua replicatio eſt: Niſi morte mariti, vel deportatione, vel alia ſimili pœna, non diuortio, matrimoniũ ſit ſolutum. d. l. 14. §. ſed ſi morte. Nona: Niſi bona gratia ſolutum ſit matrimoniũ. d. §. ſed ſi morte. Decima: Niſi adhuc conſtãte matrimonio ſeruus manumittatur. ipſo quidẽ iure ſubſiſtit, verùm eius duplicatio eſt: Niſi in fraudẽ legis manumiſſio ſit facta. d. l. 14. §. pen. Vndecima replicatio, ſumpta ex genere alienationis, reprobatur d. l. 14. §. fin.

LII. Exc. Niſi mortis cauſa manumiſſio ſit facta. reprobatur l. mortis. 15. in prin. ff. de manumiſſionib.

LIII. Exceptio: Niſi non gratis, ſed accepta pecunia manumiſſus ſit. reprobatur l. licet. 33. C. de liberali cauſa.

LIV. Exceptio: Niſi non corã tribunali, ſed in trãſitu manumiſſio ſit facta. reprobatur Inſtit. de libertinis. §. ſerui. l. non eſt. 7. ff. de manumiſſ. vindicta. & l. ego. 8 ff d. tt.

LV. Exceptio: Niſi emptor ſerui, nondũ ſoluto precio, eũ manumiſerit. reprobatur l. Paulus. 38. §. quæſitum. ff. de liberali cauſa.

LVI. Exceptio: Niſi in teſtamento iniuſto, rupto vel irrito effecto, libertas ſit relicta, vel in irritis codicillis. l. teſtamento. 23. in prin. ff. de manum. teſt. l. generaliter. 24. §. ex teſtam. ff. de fideic. libert. l. ſi iure. 11. C. de teſt. manumiſſ. Huius replicatio prima eſt: Niſi ab inteſtato quoq; libertas ſit relicta. d. l. 11. & d. §. ex teſtamento. Secunda: Niſi hæreditas ab inteſtato ad eos, à quibus libertas relicta eſt, peruenerit. reprobatur l. ſi pater. 47. in prin. ff. de fideic. libert. Planè admittitur primùm, ſi quis omiſſa cauſa teſtamenti iuſti, ab inteſtato hæreditatẽ adierit. l. teſtamẽto. 23. in prin. ff. de manumiſſ. teſt. Deinde, ſi filij teſtamento imperfecto exiſtente, ab inteſtato ſuccedentes alumnam patris teſtatoris manumittere fuerint rogati. l. in teſtamento. 38. ff. de fideic. libert. Tertia replicatio eſt: Niſi ſerui ex iniuſto teſtamento manumiſſi, per quinquenniũ in libertate fuerint morati. l. vxorem. 29. ff. de manumiſſ. teſtam. Quarta: Niſi libertas per errorem præſtita ſit, vitio teſtamenti nondũ apparente. tunc enim quamuis teſtamentum reſcindatur, vel falſum pronuncietur, non reuocatur libertas, ſed pro ſingulis manumiſſis viginti ſolidi ſunt ſoluẽdi. l. cum ex. 47. ff. d. tt. l. 2. C. de fideic. libert. l. ſi filius. 23. §. cũ ex. ff. de iure patronatus. Quinta: Niſi hæres codicillos irritos, in quibus libertas relicta eſt, ratos habens, libertatem ex ijs præſtiterit. l. cum quaſi. 30. §. fin. ff. de fideicom. libertat.

LVII. Exceptio: Niſi in codicillis teſtamento non confirmatis libertas ſit relicta. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi fideicõmiſſaria libertas ab inteſtato codicillis ſit relicta. l. libertates. 43. ff. de manumiſſ. teſtam.

LVIII. Exceptio: Niſi in codicillis à teſtatore minore viginti annis confirmatis, libertas ſit relicta. reprobatur l. 1. C. de teſtam. manumiſſ.

LIX. Exceptio: Niſi ad tempus libertas ſit relicta. l. libertas. 32. ff. de manumiſſ. teſt. Planè tẽpus adiectũ hoc caſu non viciat libertatis dationẽ, ſed pro nõ ſcripto habetur. quod approbatur ibidem lege ſequente. Vel ſi ita libertas relicta ſit, Ad annũ liber eſto: accipi debet ita, Poſt annum liber eſto. Quod approbatur l. qui duos. 18. §. ſed multo magis. ff. eod. tt. & l. Thais. 41. §. hærede. ff. de fideicom. libertat.

LX. Exceptio: Niſi ex die vel ſub conditione libertas data ſit. reprobatur l. teſtamẽto. 23. § teſtamento. ff. de manumiſſ. teſt. l. quod autẽ. 7. §. fin. ff. de donat. inter virum & vxorẽ. item l. qui duos. 18. §. hæc conditio. ff. de manumiſſ. teſtamen.

LXI. Exceptio: Niſi cum ex die libertas teſtamẽto eſſet relicta, dies viuo teſtatore veniat. d. §. hæc conditio. Planè huius replicatio proponitur d. l. 18. in prin.

LXII. Exceptio: Niſi ſeruus poſt annos liber eſſe iuſſus ſit, numero annorum non definito. reprobatur l. libertas. 17. §. fin. ff. de manumiſſ. teſtam.

LXIII. Exceptio: Niſi in vltimũ vitæ ſerui tempus libertas ei ſit relicta. d. l. 17. in prin. l. vlt. in prin. ff. d. tt. item l. cum hæres. 4. §. 1. ff. de ſtatuliberis.

LXIV. Exceptio: Niſi ſub difficili vel penè impoſſibili conditione libertas ſit relicta: vel in tam longum tempus collata, quo ſeruus non eſt victurus. d. l. 4. §. 1.

LXV. Exceptio: Niſi ſeruo libertas relicta ſit ſub hac cõditione, Si eum hæres alienauerit. l. Stichus. 39. ff. de manumiſſ. teſtamen.

LXVI. Exceptio: Niſi ſeruus hæredis liber eſſe iuſſus ſit ſub hac conditione, Si rem hæredis dederit. reprobatur l. ſi quis. 13. §. penult. ff. de ſtatuliberis.

LXVII. Exceptio: Niſi ſub hac conditione, Si codicillis ſeruũ liberũ eſſe non vetuero: libertas ſit relicta. reprobatur l. Stichus. 28. ff. de manumiſſ. teſtam.

LXVIII. Exceptio: Niſi ſub conditione non faciendi ſeruo libertas ſit relicta. hoc enim caſu videtur datio libertatis inutilis, ſecũdum ea quæ dicta ſunt ſ. except. 63. quia hæc cõditio nõ niſi mortuo ſeruo impleri videtur. verùm reprobatur exemplo l. libertas. 17. §. 1. ff. de manumiſſ. teſt. Planè admittitur, ſi teſtator ideo

tor ideo adiecerit huiuſmodi cōditionem, quòd libertatem in vltimum vitæ tempus voluerit conferre. l. vlt. §. & ideo etiam. ff. eod. tt.

LXIX. Exceptio: Niſi libertas in arbitrium eius à quo relicta eſt, ſit collata. hoc enim caſu ad libertatem præſtãdam hæres non tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. fideicommiſſa. 46. §. quod ſi ita. & §. quanquam ff. de fideic. libert. l. Thais. 41. §. Lucius Titius. ff. eod. tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi non in meram hæredis voluntatem, ſed in boni viri arbitrium libertas ſit collata. d. §. quod ſi ita. Cui concordat d. l. 46. in prin. Secunda: Niſi tẽpus tantùm, quo libertas præſtanda ſit, in arbitrio hæredis ſit poſitum. d. l. 46. §. quanquam. l. Claudius. 17. ff. eod. tt. Tertia: Niſi cum in arbitrium alicuius hæredis libertas eſſet collata, is poſtea hæres non exiſtat. approbatur per ea quæ proponuntur ĩ. cap. 9. except. 38. repl. 21. Sed & plura vide ĩ. in Parte 4. de legatis, except. 79.

LXX. Exceptio: Niſi ita libertas ſit relicta: Stichus ſi voluerit, liber eſto. reprobatur l. fideicommiſſa, 46. §. 1. ff. de fideic. libertat.

LXXI. Exceptio: Niſi libertas in voluntatem tertij ſit collata. reprobatur d. l. 46. §. ſed etſi. Plura vide ĩ. in Parte 4. de legatis, except. 79.

DE EXCEPTIONIBVS ADVERſus manumiſſionem & libertatis dationem poſt eam contingentibus.

Cap. VIII.

HActenus exceptiones aduerſus manumiſſionẽ propoſitæ, ipſi manumiſſioni inſunt, & ſtatim ab initio eam inutilem reddunt: cuius generis plures licet videre in exceptionibus legatorum & fideicommiſſorum. Sequuntur nunc alterius generis exceptiones, quæ poſt manumiſſionem demum, vel libertatis dationem accidunt, quæq; libertatis dationem ab initio vtilem, poſtea irritam efficiũt. Cuius generis perinde ac præcedentes deſumuntur partim ex perſona manumiſſoris, vel eius qui libertatem reliquit, partim ex perſona eius à quo libertas relicta eſt, partim ex perſona manumiſſi, partim deniq; ex alijs huiuſmodi locis & circumſtantijs.

I. Exceptio: Niſi manumiſſor ſeruus poſtea ſit pronunciatus. reprobatur l. competit. 19. ff. qui & à quibus manumiſſ.

II. Exceptio: Niſi memoria teſtatoris libertatem relinquentis ſit damnata. l. 2. C. de teſtam. manumiſſ.

III. Exceptio: Niſi is qui libertatem reliquit vel pactus eſt, volũtatem mutauerit. l. mortis. 15. ff. de manumiſſionib. l. vlt. in fin. C. ſi mancipiũ ita fuerit alienatũ, vt manum. l. ſi hominem. 30. ff. mãdati. l. ſi quis. 3. ff. de ſeruis exportandis. l. ſi quis. 27. §. 1. ff. mandati. Huius replicatio prima eſt: Niſi is qui libertatẽ ſeruo excepit pactúſue eſt, vel reliquerit, ſit mortuus. tunc enim facultas mutandæ voluntatis ad hæredem non tranſit. l. ſi quis. 3. ff. de ſeruis exportandis. & l. eum qui. 3. ff. qui ſine manumiſſ. Secunda: Niſi ſeruus ſit manumiſſus. tunc enim pœnitẽtiæ locus amplius non eſt. l. quæſitum. 8. ff. de ſeruis exportandis. & l. qui manumittitur. 12. C. de operis libertorum. Tertia: Niſi cum dominus ita vendidiſſet ſeruum, vt intra certum tempus manumittatur, poſt tempus elapſum mutauerit voluntatem. tunc enim quia ipſo iure ſeruus liber effectus eſt, perinde ac ſi manumiſſus eſſet, pœnitentiæ amplius locus non eſt. l. 1. ff. qui ſine manumiſſ.

IIII. Exceptio: Niſi teſtator ſeruum, cui libertatem legauit, poſtea alienauerit. l. Seruius. 35. ff. de manum. teſt. Concordat Inſtit. de ſingulis reb. per fideic. relictis. §. nec alius. Huius exemplũ eſt, ſi teſtator ſeruum, cui libertatem in teſtamẽto reliquit, poſtea alij legauit. quod proponitur ĩ. lib. 12. de legatis, except. 63. repl. 5. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ſeruus alienatus ante aditam hæreditatem rurſus teſtatoris vel hæreditarius ſit factus. l. verum eſt. 58. ff. d. tt.

V. Exceptio: Niſi teſtator ſeruum, cui libertatem reliquit, poſtea vinxit. l. fideicommiſſaria. 43. ff. de fideicommiſſ. libertat.

VI. Exceptio: Niſi hæreditas eius qui libertatem reliquit, fiſco ſit vindicata. reprobatur l. Imperator. 12. §. fin. ff. d. tt.

VII. Exceptio: Niſi hæreditas eius qui libertatem reliquit, ex teſtamento nõ ſit adita. l. teſtamẽto. 23. in prin. ff. de manumiſſ teſt. l. 2. C. de teſtam. manumiſſ. l. 1. C. de fideicom. libert. Huius replicatio prima eſt: Niſi ab inteſtato quoq; repetita libertas ſit, & ab inteſtato adita. d. l. 1. Vide item ſ. cap. prox. except. 56. replic. 1. Secunda replicatio eſt: Niſi ſcriptus hæres accepta pecunia hæredib. ab inteſtato conceſſerit hæreditatem. d. l. 1. Tertia: Niſi ſcriptus hæres cum hærede ab inteſtato colluſione facta, omiſerit hæreditatem. l. ſi hæredes. 12. C. de teſt. manumiſſ. Quarta: Niſi hæres ſcriptus omiſſa cauſa teſtamenti, ab inteſtato poſſideat hæreditatem. approbatur per ea quæ habentur ĩ. de legatis. Quinta: Niſi neceſſarius hæres inſtitutus, repudiauerit hæreditatem. l. ſciendum. 34. ff. de manumiſſ. teſt. Sexta: Niſi inſtitutus, à quo ſeruo libertas ſimul & hæreditas per fideicommiſſum eſt relicta, antequam adiret hæreditatem, deceſſerit. l. Antoninus. 42 ff. de fideicom. libert. Septima: Niſi quis bona defuncti libertatis conſeruandæ gratia petat ſibi addici. Inſt. de eo cui libertatis cauſa bona addicuntur. l. ſi hæreditas. 6. C. de teſt. manumiſſ. vbi ait Imp. Marcus: Nemine ſucceſſore ab inteſtato exiſtente. Ex his verbis elicitur prima propoſita replicationis duplicatio, hæc ſcilicet: Niſi ab inteſtato hæredes hæreditatem agnoſcant. Cui concordat Inſt. d. tt. §. in primis. ibi: tunc enim. Secunda duplicatio eſt: Niſi incertum ſit, vtrum hæres extiturus ſit, nécne. Inſt. d. tt. §. in primis, in fin. & l. ergo. 4. in princ. ff. de fideicom. libert. Huius triplicatio eſt: Niſi is abſtinuerit ſe hæreditate, qui in integrum reſtitui poteſt. tunc enim quamuis incertum ſit, hæres extiturus ſit nécne: tamen cõſtitutioni eſt locus. d. l. 4. §. 1. item Inſt. de eo cui libertatis. §. ſi is qui. Tertia propoſitæ replicationis duplicatio eſt: Niſi cæteris hæredibus repudiantibus, fiſcus bona agnouerit. reprobatur Inſtit. d. tt. §. & ne huius. Concordat d. l. 4. §. eadem. vbi ait Iuriſconſultus: Cæterùm ſi alia ratione agnoſcat, apparet ceſſare debere conſtitutionem. Hiſce verbis introducitur diſtinctio, ſub qua duplicatio propoſita approbatur, hæc ſcilicet: Niſi non ob id, quòd hæres ſcriptus nolit hæres eſſe, ſed ob aliam cauſam bona defuncti

iacentia fiſcus agnoſcat. tunc enim propoſitæ replicationi locus non eſt. Cui concordat l.quod diuo.50.in prin. ff.de manumiſſis teſt. Sed & ſecundò admittitur, ſi in fraudem creditorũ libertas relicta ſit, eiusq; bona à fiſco ſint agnita.l.ergo.4. §.ſi in fraudem. ibi: certè ſi fiſcus. ff.de fideicom. libert. Quarta duplicatio eſt: Niſi ex alia cauſa, quàm quòd hæres inſtitutus hæreditatem repudiauerit, bona defuncti iaceãt. approbatur per ea quæ propoſita ſunt paulo ſuperius duplic. prox. diſtinct.1. Quinta: Niſi is qui ſoluendo non eſt, in fraudem creditorum libertates reliquerit. reprobatur d.l.4.§.ſi in fraudem.vbi ait Iuriſconſultus: Certè ſi fiſcus agnouerit hæreditatẽ, facilius probabitur ceſſare libertatem. Hiſce verbis conditio, ſub qua propoſita duplicatio approbatur, proponitur, hæc ſcilicet: Niſi fiſcus bona eius qui in fraudem creditorũ libertates reliquit, agnouerit. Sexta duplicatio eſt: Niſi minor viginti annis libertatem reliquerit. reprobatur d.l.4.§.item ſi minor. Septima: Niſi non teſtamẽto, ſed ab inteſtato libertates ſint relictæ. reprobatur Inſtit.de eo cui libertatis cauſa.§.in primis.l.2. ff de fideic.libert. Octaua: Niſi non proprio, ſed alieno ſeruo libertas ſit relicta. reprobatur d.l.4.§.ſi alienos. ff.d.tt. Nona: Niſi non hæres, ſed legatarius rogatus ſit manumittere. reprobatur d.l.4. §.ſi nõ hæres. Decima: Niſi nõ vltima voluntate libertas ſit relicta, ſed inter viuos ab eo qui ſoluendo non eſt, data. reprobatur Inſtit. de eo cui libertatis cauſa. §.hac conſtitutio. ibi: quid ergo. Vndecima duplicatio eſt: Niſi nulla omnino libertas ſit relicta, d. §.hac conſtitutio. Duodecima: Niſi non purè, ſed ex die vel ſub cõditione libertas ſit relicta, nec dies venerit, neque conditio extiterit. approbatur ſub conditione l.ergo.4.§.ſi ex die, cum ſequentib. ff de fideic.libert. Decimatertia: Niſi hæres qui ſeſe abſtinuit, poſtea in integrum reſtituatur. reprobatur per ea quæ dicta ſunt ſ̃.duplic.2. triplic.1. Concordat l.quod diuo.50.in fin. ff.de manumiſſ.teſtam. Decimaquarta: Niſi bona ſint vendita.l.cum conſtitutio.15. in prin. C.de teſt.manum. Quæ duplicatio propoſita reprobatur, ſub hac tamen conditione, Si intra annum poſt bonorum venditionem quis bona libertatum conſeruandarum cauſa petat ſibi addici. Ergo admittitur, ſi poſt annum à venditione bonorum numerandum, quis bona ſibi addici petat: hoc enim caſu audiendus amplius non eſt. Decimaquinta duplicatio eſt: Niſi is qui bona ſibi addici petit, creditoribus hæreditarijs non idoneè caueat de ſolido quod illis debetur ſoluendo. d.l.15. verſ. ſub hac conditione. Concordat Inſtit.de eo cui libertatis cauſa.in prin.l.quod diuo.50. §.ſeruos. ff.de manum. teſt.item l.ergo.4.§.addici, cum ſeq.ff.de fideicomm. libert. Decimaſexta: Niſi non de ſolido quod debetur, ſed de parte tantùm is qui bona ſibi petit addici, creditorib.caueat. Hæc duplicatio ex iam dictis quidem conſtat: verùm eius triplicatio eſt: Niſi creditores conſentiant. l.cum conſtitutio.15. §.ſin autem libertas. C.de teſt. manum. Decimaſeptima duplicatio eſt: Niſi non de omnib.ſeruis, quibus libertas relicta eſt, manumittendis caueat is qui bona ſibi addici petit: vel non omnes manumittat. cõſtat ex ijs quæ propoſita ſunt ſ̃. dupl.15. in prin. Huius triplicatio prima eſt: Niſi non omnes ſerui liberi eſſe velint. d.l.15.§.ſin verò quidam. Secunda: Niſi res hæreditariæ non ſufficiant æri alieno ſoluẽdo. d.l.15.§.ſin verò nõ. Decimaoctaua duplicatio eſt: Niſi nõ certiorato fiſci præfecto bona ſint addicta. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ergo.4.§.ſi bona. ff.de fideic.libert. Decimanona: Niſi ij quib. libertas relicta eſt, non fuerint præſentes. reprobatur d.l.4.§.illud videamus. Viceſima: Niſi non is cui libertas relicta eſt, ſed alius vel extraneus bona ſibi addici petat. reprobatur l.cũ conſtitutio.15.in prin.ibi: licere vel cuilibet. & §.penult. ibi: quod priuilegium. C de teſtamen. manumiſſ. l.ſi hæreditas.6.in fine. C.eod.tt. item l.quod diuo.50.§. ſeruos. ff. de manumiſſ. teſtamen. Viceſimaprima: Niſi ij quibus libertas relicta eſt, nondum ſint manumiſſi. nam per ſolam bonorum addictionem liberi nõ efficiuntur. l.ergo.4. §.hi qui fideic. ff.de fideicom.libert. item Inſtitut.de eo cui libertatis cauſa.§. & ij quidem. Huius triplicatio eſt: Niſi directa, non fideicommiſſaria libertas ſit relicta. approbatur ſimul & diſtinguitur d.§. & ij quidem. Concordat d.l.4. §.hi qui ad. Hactenus, an bona libertatum conſeruandarum cauſa addicenda ſint, & an ijs addictis libertas competat ex eius teſtamento, cuius hæreditas non eſt adita, tractatum eſt. Nunc ſi plures bona libertatum conſeruãdarum cauſa ſibi addici petant, quibus potiſſimùm ea ſint addicenda, diſpiciendum? Quæ quidem quæſtio definitur l. hac conſtitutio.15. §.ſed hoc quidem. C.de teſtam. manumiſſ. Reſtat vt videamus, qui ſint addictionis propoſitæ effectus. Primus autem effectus eſt, quòd libertates competant perinde ac ſi hæreditas ab hærede inſtituto adita fuiſſet: de qua re in ſuperioribus eſt dictum. Secundus, quòd ius patronatus in ijs quibus libertas relicta eſt, competat ei cui bona ſunt addicta. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ergo.4. §.hi qui ad. ff.de fideicom.libert. Concordat Inſtit.de eo cui libertatis cauſa.§.& ij quidem. Tertius: Tutela eorum quibus libertas relicta eſt, ad eum cui bona addicta ſunt, pertinet. d.l.4. §.cum autem. Quartus: Bonis addictis, ceſſat bonorum venditio. Inſtit.de eo cui libertatis.§. hoc reſcripto. Quintus: Bonis addictis, vtilis actio creditoribus hæreditarijs aduerſus eum, cui addicta ſunt, competit. l. in quem.3. ff.de fideicomm. libert. Quod limitatur quodammodò l.ergo.4. §.penult. ff. d.tt. Sextus: Bonis addictis, fiſcus bona agnoſcere amplius non poteſt. d.l.4.§.ſi bona. Huius exceptio eſt: Niſi non certioratis fiſci præfectis, bona ſint addicta. Quæ approbatur ibidem, verſ. planè ſi non. Septimus effectus: Ius ſepulchri competit ei, cui bona ſunt addicta. d.l.4.§.is autem. Octaua: Bonis non vni, ſed pluribus addictis, communio bonorum naſcitur, eiusq; iura competunt. d.l.4.§.fin. Hactenus de ſeptima poſterioris generis exceptione, & per digreſſionem de bonorum addictione libertatum conſeruandarum cauſa, ſit dictum.

VIII. Exceptio: Niſi vnus tantùm ex plurib. hæredibus inſtitutis, hæreditatem adierit. hoc enim caſu quaſi hæreditate non adita, libertates euaneſcere videntur. reprobatur l.ſi legato.11. §.fin. ff.de manum. teſtam. & l.teſtamento.23.§.teſtam. ff.eod.tt.

IX.Exce-

IX. Exceptio: Niſi heres antequam adierit hereditatem, cum creditoribus hereditarijs pactus ſit de parte debiti non petenda. reprobatur l.qui habebat. 54.§.ſcripti.ff.de manumiſſ.teſtam.

X. Exceptio: Niſi heres, poſtquam adierat hereditatem, in integrum ſit reſtitutus. reprobatur l.libertas.3.C.de teſtam.manumiſſ.

XI. Exceptio: Niſi heredibus ſcriptis, hereditas ab heredib. ab inteſtato venientibus ſit euicta. approbatur per ea quæ dicta ſunt s̃. except.7.in prin. Eius autem replicatio eſt: Niſi heredibus ſcriptis colludentibus ſit euicta. l.ſi heredes.12.C.de teſtam.manumiſſ.

XII. Exceptio: Niſi ſeruo vendito, vt intra annum manumitteretur, emptor intra annũ ſeruus ſit pronunciatus. reprobatur l.Caius.23.ff.de manumiſſ.

XIII. Exceptio: Niſi bona eius qui manumittere rogatus eſt, ad fiſcum peruenerint. reprobatur l.non tantùm.51.in prin.ff.de fideicom.libertat.

XIIII. Exceptio: Niſi manumitere rogatus, hereditatem vel legatum ſibi relictum non adquirat. l.eum cui.8.ff. de fideic.libert. Huius replicatio prima eſt, Quòd quamuis is qui rogatus eſt, hereditatem vel legatum repudiauerit: tamen alius, ad quem poſtea hereditas vel legatum peruenit, cogi poſſit ad præſtandam libertatem.l.cum verò.26.§.ſi pro non. ff.de fideicomm.libertat.l.poſt legatum.5.§.ſi ſeruum.ff.de his quæ vt indignis.l.peculium.67.§.fin.ff.de leg.2.l.ſi pater.47.§.fin.ff.de fideic.libert.l.Lucius.14.ff.d.tt.l.cum proponas.8.C.d.tt. Cuius duplicatio eſt: Niſi hereditas rogato relicta ad heredes ab inteſtato venerit. hi enim ad libertatem teſtamẽto relictam præſtandam cogi non poſſunt.l.1.C.d.tt. Huius triplicatio eſt: Niſi ab inteſtato quoque libertas ſit relicta. d.l.1.ibi: ſi non à legitimo quoq;. & l.ſi pater.47.§.fin.ff.d.tt. Plura de propoſita replicatione vide ĩ.cap.10.quæſt.6.reg.2. Secunda propoſitæ exceptionis replicatio: Niſi ſeruum ſibi à teſtatore inter viuos donatum quis rogatus ſit manumittere. reprobatur l.Lucius.40.in prin.ff.de fideicom.libert. Tertia: Niſi partem rei legatæ acceperit.l.generaliter.24.§.quòd ſi legatum.ff.de fideicom.libertat. Huius duplicatio eſt: Niſi pars rei legatæ, quam rogatus accepit, ad precium ſerui manumittendi non ſufficiat. d.§.quod ſi legatum. Cuius tamen triplicatio eſt: Niſi cùm pluribus ſeruis libertas per fideicommiſſum eſſet relicta, ad quorundam precium id quod rogatus accepit, ſufficiat. tunc enim quamuis non ad omnium ſeruorum precium ſufficiat, quoſdam tamen manumittere eſt cogendus. Quæ approbatur ibidem. Plura de propoſita replicatione vide ĩ.except.prox. Quarta replicatio eſt: Niſi aliud legatum rogatus acceperit, quàm illud quod reſpectu libertatis ei relictum eſt. l.ſi legatario.22.in prin.ff.de fideic.libert. Quinta replicatio eſt: Niſi æſtimationem rei legatæ acceperit rogatus, vel quid aliud pro legato. tunc enim propoſitâ exceptione non defenditur. l.ſi vſusfructus.42.§.vſusfructus.ff.de vſufructu & quemadmodum. Sexta: Niſi debitor ſeruum pignoratum à creditore manumittere ſit rogatus.l.ſi debitor.45.in prin.ff.de fideicom.libertat. Septima replicationis loco notandum, quòd ſi is, cui ſeruus legatus eſt vt eum manumittat, nolit eum accipere, alij actiones ſuas præſtare cogatur.l.ſi filius.33.§.fin.ff.d.tt. Plura de exceptione propoſita vide ĩ.lib.12.cap.9.cauſa 42. Sed & eius ſpecies ſunt exceptiones proximè ſequentes.

XV. Exceptio: Niſi is qui rogatus eſt ſeruum manumittere, minus æſtimatione ſerui à teſtatore conſequatur. approbatur ſimul & diſtinguitur l.generaliter.24.§.ſi quis alienum.ff.de fideicom.libert. Huius replicatio prima eſt: Niſi non alienum, ſed ſuum ſeruum rogatus quis ſit manumittere. tunc enim quamuis minus ex iudicio teſtatoris perceperit, nihilominus cogetur manumittere. d.§.ſi quis alienum. & §.proinde. l.ſi debitor.45.§.in fideicom. & l.decem.6.ibi: ſed videamus ne vtiq;.ff.ead.tt. Cuius duplicatio eſt: Niſi cum ſperaſſet, ſe vberius legatum conſecuturum, illud poſtea ſit imminutum.d.l.24.§.quod ſi legatum. Secunda replicatio eſt: Niſi cum minus legatum rogatus percepiſſet, illud poſtea acceſſione fructuum & alijs modis ſit auctum.d.l.24.§.proinde. ibi: planè ſi minus. Tertia: Niſi precium ſerui poſteà ſit deminutum.d.§.proinde. Quarta eſt: Niſi cùm minore legato accepto, plures ſeruos manumittere rogatus eſſet, illud legatum ad quorundam redemptionem ſufficiat. tunc enim ad quoſdam ſeruos redimendos & manumittendos legatarius tenetur. d.l.24.§.ſimili modo.

XVI. Exceptio: Niſi rogatus manumittere, id quod ex iudicio defuncti percepit, alij reſtituere ſit rogatus.l.generaliter.24.§.ſi cui legatum.ff.de fideicom.libert. Huius replicatio eſt: Niſi id quod rogatus percepit, non confeſtim, ſed poſt tempus reſtituere teneatur, vt medio tempore inde fructus percipiat. d.§.ſi cui legatum.verſ.planè ſi fortè.

XVII. Exceptio: Niſi libertas lege ſit adempta. l.vnica.ff.de ademptione libertatis.

XVIII. Exceptio: Niſi libertate ſeruo relicta, heres tamrurſus ademerit, vel conſentire nolit. reprobatur l.ſtatuliberis.13.C.de teſt.manumiſſ.l.ſi ab eo.7.C.de liberali cauſa. l.ſubſcriptio.32.C.d.tt. item l.ſtatuliberos.3.in princ. ibi: etiam inuito herede.ff.de ſtatuliberis.

XIX. Exceptio: Niſi rogatus ſimul tutor datus, à tutela ſeſe excuſauerit. reprobatur l.Thais.41.§.Seio.& §.tutoris.ff.de fideic.libert.

XX. Exceptio: Niſi is qui manumittere debet, vel latitet, vel abſit, vel mortuus ſit. reprobatur per ea quæ habentur ĩ.cap.15.quæſt.4.reg.8.except.1.

XXI. Exceptio: Niſi ſeruus, cui libertas relicta eſt, multa ex hereditate per fraudem amouit. reprobatur l.Titia.59.§.qui puram.ff.de manumiſſ.teſt. & l.fideicõmiſſaria.23.in prin.ff.de fideicom.libert. Planè admittitur, ſi ſeruus ſub conditione rationum reddendarum liber eſſe iuſſus ſit. l.Sticho.40.in prin.ff.de ſtatuliberis.

XXII. Exceptio: Niſi is qui in libertatem proclamat, nondum rationes reddiderit. l.Imperator.3[illegible]ff.de liberali cauſa. Huius replicatio eſt: Niſi ſeruus libertatem fideicommiſſariam petat. l.ſi purè.37.ff.de fideicom.libert. l.fideicommiſſaria.23.in prin.ff.ead.tt.l.ſi cognati.21.in princ. C.negociorum geſtorum. Planè admittitur in ſeruo communi ab vno ex ſocijs

manumiſſo, l.1.§.ſi autem ſeruus.C.de communi ſeruo manumiſſ.

XXIII. Exceptio: Niſi ſtatuliber pœna ſeruus ſit effectus.l.ſi ſtatulibera.6.in prin.ff.de ſtatuliberis. & l.generaliter.24. §.ſi ſeruus. ff.de fideicomm. libert. Huius replicatio eſt: Niſi pœna poſtea ſit liberatus.d. §.ſi ſeruus.& l.Ariſto.46.ff.de manumiſſ.teſtam.

XXIIII.Exceptio: Niſi ſeruus ab hoſtibus captus, & ibidem manumiſſus,ad ſuos reuertatur.tunc enim iure poſtliminij recidit in poteſtatem veteris domini. l.in bello. 12. §.ſi quis ſeruum. ibi: certè apud hoſtes. ff.de captiuis.

XXV.Exceptio: Niſi ſeruus cui libertas relicta eſt, ob participandum precium ſe venire patiatur.l.Licinius.4. ff.quib.ad libert. proclam. Huius replicatio prima eſt: Niſi ſeruus,qui patitur ſe venundari, nondum libertatē petere potuit. d.l.4. verſ. quod quidē. Secunda: Niſi nō participatus ſit precium ſeruus, qui ſe venire paſſus eſt.l.1.in fin.C.d.tt. Tertia:Niſi non vendi, ſed donari, vel in dotem dari ſe paſſus eſt ſeruus.reprobatur l.ſi vſumfructum.23.§.1.ff.de liberali cauſa.Reliquas replicationes vide ſ.cap.3.cauſa 3.

XXVI.Exceptio: Niſi ſeruus liber hæresq́; eſſe iuſſus,hæres non exiſtat. reprobatur l.ſi ſeruus.4. §.ſed hoc quantum. ff.de rebus iudicis author.poſſid. l.2.§. penult. ff.de ſtatuliberis. l.diuus. 26. ff.de manumiſſ. teſt.l.2. & l.cum ſeruus.14. ff.d.tt. l.Antoninus.42. ff.de fideicomm.libert.

XXVII. Exceptio: Niſi ſeruus cui libertas relicta eſt,ſit alienatus. reprobatur l.generaliter.24.§.quoties. ff.de fideicom. libert. l.ſtatuliberis.13. C.de teſt. manumiſſ. l.2.in princ. ff.de ſtatuliberis. l.ſtatuliberum.9.in prin. ff.d.tt.l.non tātùm.51. §.cui per.ff de fideicom.libertat.Planè admittitur primùm,ſi teſtator ſeruum alienauit. de qua re vide ſ. eod. cap. except.4. Deinde, ſi creditor ſeruum ſibi pignori obligatum vendidit. l.poſteaquam.52. ff.de fideic.libert. Sed & plures diſtinctiones, quibus exceptio propoſita admittitur,vide j.except.prox. item plura de ea vide j.cap.10.quæſt.6.reg.2.

XXVIII. Exceptio: Niſi ſeruus, cui libertas relicta eſt, ſit vſucaptus. reprobatur l.generaliter.24. §. quoties ff.de fideicom.libertat.l.ſtatuliberis.13.C.de teſt.manumiſſ.l.2.in prin.ff.de ſtatuliberis.Planè admittitur primùm, ſi nōdum adita hæreditate, ſeruus cui libertas relicta eſt,vſucaptus ſit.d.l.2.in prin. Sed hoc caſu, adita poſtea hæreditate, ſpes libertatis, quæ per vſucapionē interdicit,redintegratur:quod notandum pro prima propoſita diſtinctionis replicatione. l. ſtatuliberi.9. §.fin. ff.de ſtatuliberis. l.ſed & ſi.55.§. fin.ff.de fideic.libert. Secūda iam dicta diſtinctionis replicatio eſt: Niſi cum ſeruus in pupillaribus tabulis libertatem accepiſſet,poſt aditam patris hæreditatē, viuo adhuc pupillo ſit vſucaptus, vel alienatus.hoc enim caſu, quamuis pupilli hæreditas nondū ſit adita, nihilominus cum ſua cauſa vſucapitur & alienatur. d.l.2.§.1.& §.fin.ff.de ſtatuliberis.l.in tabulis.36. ff. d.tt. Hæc de prima diſtinctione,quâ exceptio propoſita admittitur,eiusq́; replicationib.ſint dicta. Secundò admittitur, ſi ſeruus ſub conditione cum libertate pro parte hæres inſtitutus,vſucaptus ſit.l.2. §.ſi in primis.ff.de ſtatuliberis. Huius replicatio eſt: Niſi conditio inſtitutionis defecerit. Quæ approbatur ibidē. Tertiò admitti videtur exceptio propoſita, ſi ſeruo alij legato libertas ſub conditione relicta ſit. Sed reprobatur l.Stichum.39.in prin.ff.de ſtatuliberis.

XXIX.Exceptio:Niſi libertate ſeruo relicta,vel eo vendito ita vt manumittatur, manumiſſus non ſit. l. ſi ſeruus.11.C.de fideic.libert. & l.ergo.4.§.hi qui fideicom.ff.d.tt. Huius replicatio prima eſt:Niſi ſeruo alienato ita vt intra certum tempus manumittatur, tempus illud extiterit.tunc enim quamuis manumiſſus non ſit,ipſo tamen iure ſit liber. l.ſeruum.8.in fin. ff.de iure patronatus.l.2.C.ſi mancip.ita fuerit alienatum,vt manumitt. l.eū qui. 3. ff. qui ſine manum. Cuius duplicatio prima: Niſi tempus manumiſſionis non ſit adiectum. reprobatur. l.vlt. ff.qui ſine manumiſſ.ad libert.peruen.& l.ei qui.4.ff.d.tt. Secunda: Niſi ita ſit alienatus, vt ſi non manumittatur, liceat venditori manus inijcere, vel alia pœna ſit adiecta. reprobatur l.cauſam.20. §.puellā. ff.de manumiſſionibus. Concordat l.ſi puellā.6.C.ſi mancip.ita alien. vt manum.& l.qui Romæ.122. §.Flauius,in fin. ff.de verb. obligat. Tertia duplicatio eſt: Niſi venditor voluntatem manumittendi mutauerit. d.l.6.l.1. ibi: ſi modò.C.d.tt. & l.mācipia.8. ff.qui ſine manumiſſ. Plura de hac duplicatione vide ſ. eod.cap. except.3. Quarta eſt:Niſi non in ipſa emptione,ſed pòſt,vt manumittatur, conuenit.l.Paulus.38.in prin. ff.de liberali cauſa. Quinta: Niſi non venditus, ſed ex alia cauſa traditus ſit ſeruus,vt manumittatur. reprobatur l.1.C ſi mancip.ita alien.vt manum. & l.mancipia.8. ff.qui ſine manum. Sexta:Niſi vxori à marito ſeruus ita ſit donatus,vt manumittatur.l.quod autem.7.§.vxori.ff.de donat.inter virum & vxor. Septima: Niſi ſeruus alij ſit obligatus. reprobatur l.ſi quis.6.ff.qui ſine manum. Octaua: Niſi tempus manumittendi in mortem emptoris ſit collatum. reprobatur l.vlt.ff.de ſeruis exportandis. Nona:Niſi tam emptor quàm venditor ſine hærede deceſſerit. reprobatur l.1.ff.qui ſine manumiſſ. Decima:Niſi ita conuenit,vt ſeruus venditus poſt certum tempus liber eſſet, non vt eum emptor manumitteret. reprobatur l. ſi iuſta.3.C.ſi mancip.ita fuerit alienatū,vt manum. Vndecima: Niſi multo poſt tempus, quo manumitti debuit,elapſum, ſeruus ſe manumitti petierit.reprobatur d.l.3.verſ.nec obſtat. Duodecima:Niſi à minore ſeruus vēditus ſit vt manumittatur. l.11. §.quid ſi minor.ibi:& magis eſt.ff.de minorib.25.annis. Hæc de prima propoſita exceptionis replicatione,eiusq́; duplicationib.ſint dicta. Altera replicatio eſt: Niſi dominus pro libertate ſerui pecunia accepta, ſeruū non manumiſerit.hoc enim caſu ſeruus ipſo iure liber efficitur. l.Paulus.38.§.1.ff.de liberali cauſa. l.ſi is qui. 4.C.ſi mancipiū ita fuerit alien.vt manum. Tertia: Niſi is qui ex cauſa fideicommiſſi libertatē debet, latitet, vel aliàs manumittere nolit. tunc enim decreto prætoris interpoſito ſeruus liber efficitur ſine manumiſſione.approbatur ſimul et diſtinguitur per ea quæ habētur j.cap.15.qu.4.reg.8.except.1. Quarta:Niſi directa in teſtamēto libertas ſit relicta. nam nec hoc caſu manumiſſione alia eſt opus.l.ergo.4.§.hi qui ad. ibi:qui

ibi:qui

ibi: qui autem voluit. ff. de fideicom. libertatib. de qua re vide item ſ. eod. cap. except. 7. repl. 6. dupl. 11.

XXX. Exceptio: Niſi inſtrumentum manumiſſionis nullum interuenerit: vel id quod interuenit, amiſſum ſit. reprobatur l. ſicut. 25. C. de liberali cauſa.

XXXI. Exceptio: Niſi teſtamentum, in quo libertas relicta eſt, ruptum vel irritum ſit factum. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. cap. prox. except. 56.

XXXII. Exceptio: Niſi cùm mortis cauſa ſeruus manumiſſus eſſet, manumiſſor conualuerit. reprobatur l. mortis cauſa. 15. ff. de manumiſſionib.

XXXIII. Exceptio: Niſi cauſa ob quam manumiſſio facta eſt, non ſequatur. reprobatur exemplo l. non tantùm. 51. §. fin. ff. de fideicom. libert.

XXXIIII. Exceptio: Niſi cum alicui tanquam pediſſequæ libertas relicta eſſet, ea mortis teſtatoris tempore pediſſequa eſſe deſierit. reprobatur l. Titia. 59. in prin. ff. de manumiſſ. teſt.

XXXV. Exceptio: Niſi ancilla, quæ cum filijs libera eſſe iuſſa eſt, filios non habeat: vel ij quos habet, ad libertatem peruenire non poſſunt. reprobatur l. ſi ita. 13. §. ſed etſi. ff. de manumiſſ. teſt.

XXXVI. Exceptio: Niſi cum libertas ſeruo relicta eſſet, cum alius, puta Titius, ſedecim annorum eſſet: Titius mortuus ſit, antequam ſedecim annorum ſit factus. reprobatur l. ſi ita. 16. ff. de manumiſſ. teſtam. l. fideicommiſſaria. 23. §. etiam. ff. de fideic. libert. l. Thais. 41. §. libertatem, in fin. ff. d. tt. l. ſi ſeruus. 19. ff. de ſtatuliberis. l. fideicommiſſaria. 10. C. de fideicomm. libert. Sed propoſita exceptio replicatio potius eſt j. except. 38.

XXXVII. Exceptio: Niſi cum poſt mortem Titij tanquã hæredis libertas relicta eſſet, Titius hæres non exiſtat. reprobatur l. peculium. 67. in fin. ff. de leg. 2.

DE EXCEPTIONIBVS ADVERſus manumiſſionem & libertatis dationem, ſumptis ex ijs quæ circa conditionem, ſub qua libertas relicta eſt, contingunt. Cap. IX.

XXXVIII. Exceptio: Niſi conditio, ſub quã libertas relicta eſt, defecerit, vel nondum extiterit. l. ſtatuliberos. 3. in prin. ff. de ſtatuliberis. & l. ſcio 61. §. etſi ita in teſtamento. ff. de manum. teſt. Huius replicatio prima eſt: Niſi non per eum cui libertas relicta eſt, ſed per alium ſteterit, quo minus conditio impleatur. d. l. 3. in prin. §. cum igitur. ibi: etſi eum. §. non ſolùm, §. ſi quis hæredi. & §. fin. l. cùm hæres. 4. § ſi duob. l. ſi peculium. 20. § ſi is cui, in fine & l. ſi hæreditas. 28. in prin. ff. d. tt. l. 3. §. fin. ff. de condict. cauſa dati nõ ſecuta. Sed & plures propoſitæ replicationis ſpecies & exempla vide in replicationib. proximè ſequentib9. Planè huius duplicatio prima: Niſi per aliũ quam hæredem ſtet, quo minus conditioni pareatur. reprobatur l. ſtatuliberos. 3. §. non ſolùm autem ſi hæres. ff. de ſtatuliberis. Admittitur primùm, ſi alieno ſeruo libertas ſub conditione relicta ſit ab hærede redimẽdo. tunc enim, quamdiu nec per ſeruum neque per hæredem, ſed per alium ſtat quo minus conditioni pareatur: non habetur ea pro impleta. l. libertate. 55. ff. de manumiſſ. teſt. Secundò ſi per tutorem eius cui dandum eſt, ſtet quo minus detur, ſeruusq; cum eo colludat. l. qui filium. 22. §. nam quod alioquin. ff. de manumiſſ. teſt. Secunda duplicatio: Niſi conditio non in dando neq; in faciendo, ſed in aliquo caſu conſiſtat. reprobatur l. ſi filius. 33. §. 1. ff. de fideicom. libert. Tertia: Niſi hæres, per quem ſtet, quo minus conditioni pareatur, filius ſit defunctı. reprobatur d. l. 33. §. imò etiam. Quarta: Niſi cum ſeruus annua, bima, trima die, dena conditionis implendæ cauſa dare iuſſus eſſet: primo tãtùm anno per hæredem ſteterit, quo minus decem oblata acciperet. l. ſtatuliberos. 3. §. Stichus. ff. de ſtatuliberis. Huius triplicatio eſt: Niſi triginta ſimul offerens, ſeruus ab hærede non admittatur. d. l. 3. §. quid ſi ſeruus. Quinta duplicatio eſt: Niſi non ſolum conditio, ſed etiam tempus libertati ſit adiectum, vel tacitè inſit. tunc enim, quamuis non per ſeruum ſtet, quo minus conditioni pareat: tamen tempus quoq; eſt expectandum, vt liber fiat. d. §. Stichus. & §. ſi ita ſit. l. ſi peculium. 20. §. quædam. ibi: ſed etſi hæres. ff. eod. tt. Concordat item j. repl. 7. duplic. 5. Huius triplicatio prima eſt: Niſi cùm ſeruo ita libertas eſſet relicta, Si hæredi per quinquennium ſeruierit: hæres ſeruum manumiſerit. d. §. ſi ita ſit. Secunda: Niſi cum ancillæ libertas eſſet relicta, ita ſi tres peperiſſet, per hæredem primus partus ſit impeditus. tunc enim non expectatur tempus tertij partus. d. l. 3. §. penult. Sexta duplicatio eſt: Niſi remota etiam mora, hæredis ſeruus per id quod offert, conditionem implere non poſſet. approbatur exemplo l. ſeruus. 34. §. imperator. ff. de ſtatuliberis. & l. ſi triennio. 16. ff. d. tt. Huius duplicationis ſpecies ſunt ſuperiores duæ duplicationes proximæ, vbi etiam huius triplicationes proponuntur. Septima duplicatio eſt: Niſi non impediendæ libertatis cauſa hæres conditioni moram fecit. l. non omne. 38. ff. de ſtatuliberis. Huius triplicatio eſt: Niſi cum conditio in dando conſiſteret, ſeruus obſignatum illud quod dare iuſſus eſt, depoſuerit. l. cum hæres. 4. in princ. ff. de ſtatuliberis. Octaua duplicatio: Niſi hæres poſtea pœnitentia ductus, vt conditioni pareatur, impedimento amplius non ſit, nec ſeruus conditioni tunc velit parêre. reprobatur l. ſtatuliberos. 3. §. Stichus. in fine. ff. de ſtatuliberis. Planè admittitur, ſi cum in parte hæres impedimento fuiſſet, in reliqua parte impedimento amplius non ſit. Quæ diſtinctio approbatur exemplo d. l. 3. § ſi ita ſit. ibi: at is quem quis. Vide item j. except. 55. repl. 1. duplic. 1. triplic. 1. Nona duplicatio: Niſi hæres ſeruum, decem conditionis implendæ cauſa ex peculio dare volentem, prohibeat. reprobatur d. l. 3. in princ. ff. de ſtatuliberis. Concordant ea quæ habentur j. except. 44. Decima: Niſi cum ita libertas Sticho eſſet relicta, Si Titius Capitolium aſcenderit: Titius aſcendere nolit. l. cum hæres. 4. §. penult. ff. de ſtatuliberis. Vndecima: Niſi cum duo idem facere iuſſi eſſent, vnus ſolidum fecerit: vel cum teſtator vtrunque facere voluiſſet, alter ceſſet. tunc enim in alterius quoque perſona deficit conditio. l. ſi ita. 13. in princip. ff. de manumiſſ. teſtamenti. Hæc de prima propoſitæ exceptionis replicatione ſint dicta. Sed & plura eius exempla, necnon duplicationes vide in proximè ſequentibus replicationibus.

Secunda replicatio eſt: Niſi cùm ſeruo ſub conditione dandorum decem libertas eſſet relicta, hæres nolit vel ſoluere ſeruo, vel à debitorib. peculiaribus exigere, vt ſeruus decem ſoluere poßit. Hæc replicatio ſpecies eſt præcedentis, approbaturq́; l. ſtatuliberos.3. §. inde quæritur. ff. de ſtatuliberis. Tertia: Niſi cum libertas ſeruo relicta eſſet ſub conditione dandorum decem, ſeruus ſine peculio ſit venditus, vel venditor peculium retinuerit. d.l.3. §. ſi quis iuſſum. & l.non videbitur.35.ff d.tt. Quarta: Niſi decem dare iuſſus, operari à domino prohibeatur. reprobatur d.l.3. §. ſi quis ſeruum. ff. de ſtatuliberis. Planè admittitur, ſi teſtator vel ex operis vt decem det iußit. d. §. ſi quis ſeruum. verſ. ſanè ſi teſtator. Quinta replicatio eſt: Niſi dominus ſeruo ſub conditione dandorum decem manumiſſo, id quod ex operis meretur, abſtulerit. d. §. ſi quis ſeruum. verſ. planè ſi. Sexta: Niſi cum libertas ſeruo relicta eſſet ſub hac conditione, Si hæredi ſeruierit: hæres ſeruum vendiderit. d.l.3. §. fin. ff. de ſtatuliberis. Septima: Niſi is cui conditionis implendæ cauſa dandum vel faciendum fuit, deceſſerit. l. ſi peculiũ.20. §. is cui ff. de ſtatuliberis. & l. Stichum.39. §. ſi Stichus. ff. d.tt. Huius duplicatio prima: Niſi tempore mortis eius cui dare iuſſus eſt, ſeruus decem non habuerit. reprobatur d. §. is cui. Secunda: Niſi viuo teſtatore mortuus ſit is, cui cõditionis implendæ cauſa pecunia fuit danda. reprobatur d. §. ſi Stichus. Tertia: Niſi perſona, cui dare iuſſus eſt ſeruus, non ſit proprio nomine demonſtrata, ſed hæredi vel ſimili dare iuſſus ſit. hoc enim caſu etiã hærede mortuo, eius hæredi dandum eſt. l. ſeruus.34. in prin. ibi: prior cauſa. ff. de ſtatuliberis. Concordant ea quæ habentur ĩ. except.41. repl.4. Quarta: Niſi is cui dare vel facere iuſſus eſt, in teſtamento ſuo cauerit, vt hæredibus ſuis detur vel fiat. hoc enim caſu morte eius, cui dare iuſſus eſt ſeruus, non excuſatur. l. Sticho.40. §. Pamphilo. ff. de ſtatuliberis. Quinta: Niſi libertatis datio non ſolùm conditionem, ſed & tempus habeat adiectum: tunc enim non niſi tempore illo expleto cõpetit libertas. l. cum hæres.4. §. ſeruire. ff. de ſtatuliberis. l. Paulus.38. §. fin. ff. de liberali cauſa. Similem duplicationem vide ſ̃. repl.1. dupl.5. Sexta: Niſi ante mortem eius cui dãdum vel faciendum fuit, mora à ſeruo facta ſit, quo minus datum vel factũ ſit. ipſo quidem iure reprobatur: verùm eius triplicatio eſt in eo, qui cum ſeruire debebat, fugerit. d. §. fin. Cuius ratio eſt, quod etiam poſt fugam ſeruiendi tempus & conditio poſſit impleri, ſecundũ ea quæ proponuntur ĩ. except. 56. replic.1. Octaua duplicatio eſt: Niſi ſeruus ab eo cui dare iuſſus eſt, ſit alienatus. hoc enim caſu ei cui alienatus eſt, dare tenetur, quamuis alter ſit mortuus. approbatur per ea quæ habentur ĩ. except.41. replic.5. Hæc de ſeptima replicatione, eiusq́; duplicationibus ſint dicta. Octaua replicatio eſt: Niſi ſeruus valetudine vel alia iuſta cauſa ſit impeditus, quo minus conditioni paruerit. l. cum hæres.4. §. Stichus. ibi: ſed etſi quibuſdam. ff. de ſtatuliberis. Nona: Niſi is cui pecunia conditionis implendæ cauſa danda eſt, eam ſeruo remiſerit. l. ſeruus.34. in prin. & §. ſed ſi hæres. ff. de ſtatuliberis. Decima: Niſi ſeruus fideiuſſores dederit de conditione implenda. reprobatur l. ſtatuliber.5. §. fin. ff. de ſtatuliberis. Vndecima: Niſi ſeruus, hæredi decem dare iuſſus, in tantum locupletiorem fecerit hæreditatem. l. mortuo.15. in prin. ff. de ſtatuliberis. Duodecima: Niſi is cui ſeruus dare iuſſus eſt, ſeruo tantum debeat. l. ſi peculium.20. §. quod ſi hæredi. ff. de ſtatuliberis. Decimatertia: Niſi ſub conditione hæres ſimul & liber eſſe iuſſus ſit. tunc enim etiam deficiente conditione ſit liber, quamuis non hæres. l.2. §. ſi in primis. ibi: planè ſi conditio. ff. de ſtatuliberis. l. ſi ſeruus.4. §. ſed hoc quantum. ff. de rebus iud. auth. poſſid. l. diuus Pius.26. ff. de manumiß. teſtam. l.2. & l. cum ſeruus.14. ff. d.tt. Decimaquarta replicatio eſt: Niſi conditio à ſeruo libero facto ſit implenda: hoc enim caſu deficiens conditio eum in ſeruitutem non reuocat. l. imperatores.52. ff de manumiß. teſt. Decimaquinta: Niſi cum libertas ſeruo relicta eſſet ſub hac conditione, Si inſtitutus hæres exiſteret: libertatis legatum a ſubſtituto repetitũ ſine conditione. l. vlt. ff. de fideicomm. libert. Decimaſexta: Niſi ſub pluribus conditionibus libertate relicta, quædam extiterint. De hac re vide ĩ. except.66. Decimaſeptima: Niſi cum libertas relicta eſſet ſub hac conditione, Si æs alienum ſolutum fuerit, creditoribúſue ſatisfactum: hæres locuples ſit. reprobatur l. Stichum.39. §.1. ff. de ſtatuliberis. Decimaoctaua: Niſi ſub modo, non ſub conditione libertas ſit relicta. l. cauſam 20. §. fin. ff. de manumiß. Decimanona: Niſi aliud volente eo cui dare iuſſus eſt, conditionis implendæ cauſa dederit approbatur exemplo l. fideicommiſſaria.23. §. fin. ff. de fideicom. libert. Viceſima: Niſi ſub iuriſiurandi conditione libertas ſit relicta. reprobatur l. ſi quis.12. ff. de manumiß. teſt. Viceſimaprima replicatio eſt: Niſi cum ita libertas relicta eſſet, Si vxori pro parte hæredi placuerit: vxor hæres non exiſtat. tunc enim, quamuis diſſentiat, nihilominus libertas debetur. l. Lucius.14. ff. de fideic. libert. & l. cum proponas.8. C. d.tt. Viceſimaſecunda: Niſi cum ita libertas eſſet relicta, Si illi placuerit: illi non placuerit contra boni viri arbitrium. l. Thais.41. §. ſorore ſua. ff de fideicom. libert. & l. fideicommiſſo.46. §. quod ſi ita. ff. d.tt. Viceſimatertia replicatio proponitur ſ̃. cap. prox. except.36. Viceſimaquarta: Niſi conditio ſit impleta, datúmue vel factum quod conditione comprehenſum eſt. l. ſi quis.13. in prin. ff. de ſtatuliberis. l. ſtatuliberos.3. in prin. ff. d.tt. l. Neratius.7. ff. de manumiß. teſt. l. teſtamento.18. ff. de fideicom. libert. Huius duplicationes ſunt exceptiones proximè ſequentes. Hactenus igitur de triceſimaoctaua exceptione, eiusq́; replicationibus ſit dictum.

XXXIX. Exceptio: Niſi alius quàm is qui in conditione libertatis comprehenſus eſt, conditionem impleuerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. Stichum.39. § fin ff. de ſtatuliberis & l. ſi ita.13. in prin. ibi: faciendo tamen. ff. de manumiſſ. teſt. Huius replicatio eſt: Niſi in dando, non in faciendo conditio conſiſtat. tunc enim etiam per alium impleri poteſt. d.l.39. §. finali.

XL. Exceptio: Niſi cum plures conditionis implendæ cauſa dare facere iußi eſſent, vnus tantùm dederit vel fecerit. reprobatur d.l.13. in princ. vſque ad §. ſed etſi ancilla. ff. de manumiß. teſt. Planè admitti-

tur. ſi

tur, ſi teſtator vtrumque, non alterum tantùm facere voluerit. d.l.13. in prin. Sed & admittitur, ſi alter partem, non ſolidum dederit vel fecerit. d.l.13. Plura vide ĩ. except. 48. repl. 2. dupl. 1 & 2.

XLI. *Exceptio: Niſi alij conditionis implendæ cauſa datum vel factum ſit, quàm ei cui dari vel fieri teſtatòr voluit. approbatur per ea quæ habentur ĩ. lib. 24. cap. 8. Eius autem replicatio prima eſt: Niſi filiofamiliâs dare iuſſus, patri dederit. l. ſi ſtatulibera. 6. §. ſi filiusfamil. ff. de ſtatuliberis. Secunda: Niſi voluntate eius cui dare debet, alij dederit. d.l.6. §. ſi ſeruus. & l. mortuo. 15. in fin. ff. d. tt. Tertia: Niſi hæredi dare vel facere iuſſus, tutori hæredis dederit vel fecerit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius duplicatio eſt: Niſi tutor & ſeruus in fraudem pupilli hæredis colluſerint. l. qui filium. 22. in prin. ff. de manumiſſ. teſt. Quarta replicatio eſt: Niſi hæredi dare iuſſus, hæredis hæredi dederit. l. ſi peculium. 20. §. hæredi. ff. de ſtatuliberis. l. ſtatulibera. 6. §. ſi filiusfam. ibi: ſed etſi poſt. & l. Stichus. 34. in prin. ff. d. tt. Quinta: Niſi ei dederit ſeruus, cui ab eo cui dare iuſſus eſt, eſt alienatus. d.l.6. §. ſtatuliber. ff. de ſtatuliberis, l. ſi is. 27. l. Stichus. 34. in prin. ibi: duæ ſunt enim. & l. ita liber. 8. §. 1. ff. d. tt. Huius duplicatio prima: Niſi partem ei cui dare iuſſus eſt, antequam alienaretur, dederit. hoc enim caſu videtur, quòd poſtea reliquam partem dando ei cui alienatus eſt, non liberetur. reprobatur l. ſtatulibera. 6. §. ſtatuliber. ff. de ſtatuliberis. Planè ſi duobus hæredibus dare iuſſus, ab vno cui quinq; ſoluit, ſit alienatus, emptori quinque dando non liberatur. l. ſi duob. 32. ff. d. tt. Secunda: Niſi ſtatuliber ſeruo alienatus, domino emptoris vel ipſi ſeruo dederit. reprobatur d. l.6. §. ſi ſeruus. Tertia eſt: Niſi non in dando, ſed in faciendo conditio conſiſtat. d.l.6. §. ſi quis. Quarta: Niſi non dominium, ſed vſusfructus tantùm ſtatuliberi ſit alienatus. l. vſusfructus. 7. ff. de ſtatuliberis. Quinta: Niſi hæres in alienatione exceperit, vt ſibi detur. l. mortuo. 15. §. hæres. ff. de ſtatuliberis. Sexta: Niſi hæres in alienatione exceperit, vt non emptori, ſed alij detur. d.l.15. §. fin. Septima: Niſi pro parte tantùm ſeruus ſit alienatus, vel ab vno tantùm ex pluribus, quibus dare iuſſus eſt: partemq; ante alienationem ſoluerit ei à quo eſt alienatus. tunc enim reliquum emptori dando non implet conditionem. l. ſi duob. 32. ff. de ſtatuliberis. Hæc de quinta replicatione. Sexta replicatio eſt: Niſi hæres cui dare iuſſus eſt, hæreditate ſe abſtinuerit. tũc enim ei dando, cui bona libertatis conſeruandæ cauſa addicta ſunt, implet cõditionem. l. ergo. 4. §. ſi ſub. ff. de fideicomm. libert. Huius duplicatio eſt: Niſi alij quàm hæredi dare ſit iuſſus. d. §. ſi ſub. Septima replicatio: Niſi in conditione non ſit adiectum, cui dandum. reprobatur l. ita liber. 8. in prin. ff. de ſtatuliberis. l. Labeo. 21. ibi: veluti ſi certam. & l. qui pecuniã. 22. in prin. ff. d. tt. Hæc de quadrageſimaprima exceptione, eiusq; replicationibus ſint dicta. Sed & plura de ea vide ĩ. de legatis.*

XLII. *Exceptio: Niſi hæredi dare iuſſus, hæredi ſcripto vel ab inteſtato, contra quem pronunciatum eſt, dederit. Hæc exceptio approbatur l. ſtatuliberi, 29. ff. de ſtatuliberis.*

XLIII. *Exceptio: Niſi hæredi, qui ſe hæreditate abſtinuit, conditionis implendæ cauſa datum ſit. l. Thais. 41. §. Stichus. ff. de fideicomm. libert.*

XLIIII. *Exceptio: Niſi ſeruus decem dare iuſſus, ex peculio dederit. reprobatur l. ſtatuliberos. 3. in prin. ff. de ſtatuliberis. l. ſi quis. 13. §. 1. & l. ſi intra. 23. in fin. ff. d. tt. item l. ſi inuitis. 108. ff. de condit. & demonſtr. Planè admittitur primùm, ſi deducto eo quod ſeruus domino debet, nihil amplius habiturus ſit in peculio. tunc enim ex peculio dando liber non fit. l. ſi decem. 17. ff. de ſtatuliberis. Secundò, ſi cum ita libertas relicta eſſet, Seruus cum rationes reddiderit, cum contubernali ſua liber eſto: ſeruo mortuo, contubernalis eius reliqua ſoluat conditionis implendæ cauſa. hoc enim caſu ex ſuo peculio ſoluendo non implet conditionem. l. ſi ſeruo. 31. §. fin. ff. de ſtatuliberis.*

XLV. *Exceptio: Niſi ſeruus numos ab eo cui dat, ſibi datos, conditionis implendæ cauſa dederit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi hæres. 11. ff. de ſtatuliberis. l. Stichum. 39. §. ſi hæres. ff. eod. tt. Huius replicatio eſt: Niſi ita numi dati ſint, vt ſerui fierent. dictis legibus.*

XLVI. *Exceptio: Niſi numos alij ſubreptos, conditionis implẽdæ cauſa dederit. l. ſtatuliberos. 3. §. ſed etſi argento. ff. de ſtatuliberis. & l. ſi decem. 17. in fin. ff. d. tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi alia re quàm pecunia ſubtracta eam vendidit, & numos ex venditione rei ſubtractæ redactos ſoluerit. d. §. ſed etſi argento. Altera: Niſi numi ab eo cui dedit, ſint conſumpti, vt auelli ab eo amplius non poſſint. d. §. ſed etſi argento. verſ. planè ſi ſic.*

XLVII. *Exceptio: Niſi plus quàm iuſſus eſt, ſeruus conditionis implendæ cauſa dederit. reprobatur d.l.3. §. ſi plus. ff. de ſtatuliberis.*

XLVIII. *Exceptio: Niſi ſeruus minus quàm iuſſus eſt, conditionis implendæ cauſa dederit vel fecerit. d.l.3. §. ſi decem. Huius replicatio prima eſt: Niſi poſtea reliquum quoq; fuerit ſolutum. d. §. ſi decem. Secunda: Niſi cùm duobus libertas ſub conditione eſſet relicta, vnus pro ſua parte dederit. hoc enim caſu, quamuis alter ſuam partem nõ ſoluat, nihilominus is qui dedit, quamuis nõ ſolidum, fit liber. l. ſi legato. 11. §. 1. ff. de manum. teſt. l. ſi ita. 13. §. quæſtio. ibi: ſiquidẽ ſeparatim. ff. d. tt. l. ſi quis. 13. §. ſi duo. ff. de ſtatuliberis. Cuius duplicatio primà eſt: Niſi conditio non in dando, ſed in faciendo conſiſtat. l. ſi ita. 13. in prin. ff. de manumiſſ. teſtam. Secunda: Niſi cùm duobus ſeruis libertas ſub conditione rationum reddendarum relicta eſſet, nõ ſeparatim, ſed communiter, vel ſimul rationes geſſerint. tunc enim alter pro ſua tantùm parte rationes reddendo, & reliqua ſoluendo, non implet conditionem. l. ſi quis. 13. §. ſi duo. ff. de ſtatuliberis. & l. ſi ita. 13. §. quæſtio. ff. de manumiſſ. teſtam. Tertia propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi cùm duobus decem dare iuſſus eſſet, altero quinque oblata accipere recuſante, alteri poſteà eadem quinque ſint data. tunc enim quamuis non decem, ſed quinq; tantùm data ſint, impletur conditio. l. cum hæres. 4. §. ſi duobus. ff. de ſtatuliberis. Quarta: Niſi cùm duobus hæredibus decem dare iuſſus eſſet, vnus ſe hæreditate abſtinuerit. hoc enim caſu videtur exemplo iam di-*

ſtæ replicationis, alteri quinque tantùm datis, conditio impleri, verùm reprobatur l.Thais.41. §.Stichus. ff.de fideicomm. libert. Quinta: Niſi cum annua, bima, trima die, dena dare iuſſus eſſet ſeruus, primo die decem oblata hærede accipere recuſante, eadem decem ſecundo die vel tertio obtulerit, & ita non triginta, ſed decem vel viginti tantùm dederit: hoc enim caſu nihilominus impletur conditio. l.ſtatuliberos.3. §.Stichus. ff.de ſtatuliberis. Species propoſita exceptionis eſt j.except.56.

XLIX. Exceptio: Niſi pluribus hæredibus conditionis implendæ cauſa dare iuſſus, ſingulis non pro hæreditarijs, ſed pro virilibus partibus dederit. l. ita liber.8. ff.de ſtatuliberis. & l.qui pecuniã.22.in prin. ff.d.tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi hæredibus dare iuſſus ſit, nominibus hæredum expreſſis. d.l.8.verſ. Labeo autem. Cuius duplicatio eſt: Niſi non omnium hæredum, quibus dare iuſſus eſt, nomina ſint expreſſa, ſed quorundam tantùm. l.ſi quis.12. & l.qui pecuniam.22. §. ſi quidam. ff.d.tt. Secunda replicatio videtur: Niſi hæredibus extraneus quoq; ſit iunctus. verùm reprobatur d.§.ſi quidam.

L. Exceptio: Niſi cum pluribus dare iuſſus eſſet, vni tantùm ſolidum dederit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi cùm duobus hæredibus dare iuſſus eſſet, vnus ſeſe hæreditate abſtinuerit. tunc enim alteri ſolidum dando conditionem implet. l.Thais.41. §.Stichus. ff.de fideicomm.libert.

LI. Exceptio: Niſi cùm ſeruo libertas ex tempore eſſet relicta ſub hac conditione, Si hæredibus diurnum quiddam præſtitiſſet: illud præſtitum vſq; ad tempus adeptæ libertatis, poſtea amplius non præſtet. reprobatur l.Titius.10. C. de operis libertorum. Concordant ea quæ dicta ſunt ſ.except.38.repl.14.

LII. Exceptio: Niſi aliud quàm dare iuſſus eſt, conditionis implendæ cauſa ſeruus dederit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi voluntate eius cui dare iuſſus eſt, aliud dederit. l.fideicommiſſaria.23.§ fin. ff.de fideicomm.libert.

LIII. Exceptio: Niſi cum libertas ſeruo eſſet relicta, Si fuiſſet alienatus: non voluntate hæredis, ſed neceſſitate ſit alienatus. l.cum fidei.9. ff.de fideicom.libert. Huius replicatio prima eſt: Niſi neceſſitas alienandi non ex cauſa teſtatoris, ſed hæredis pendeat. d.l.9. l.rogo.21. item l.Imperator.12.in princ. ff.d.tt. Secunda: Niſi cum à teſtatore ſeruus fuiſſet pignori obligatus, cui ſub conditione alienationis libertas eſt relicta, per hæredem ſtet quo minus eum redimat. l.Thais.41.§.1. ff.de fideicomm.libert.

LIIII. Exceptio: Niſi cùm ſeruo libertas eſſet relicta, Si decem dediſſet: dederit quidem decem, ſed ex alia cauſa. l.ſeruus.14.in prin. ff.de ſtatuliberis. Alia huius exceptionis exempla vide ſ.except.45.& 46.

LV. Exceptio: Niſi intra certum tempus dare iuſſus, poſt tempus conditionis implendæ cauſa dederit. l.ſi intra.23.in prin. ff.d.tt. & l.Thais.41.§.intra. ff.de fideicomm.libert. Huius replicatio prima eſt: Niſi non per ſeruum ſteterit, quo minus intra tempus conditioni paruerit. d.§.intra. l.ſi hæreditas.28. in prin. ff.de ſtatuliberis. item l.Stichus.40. §.Titius. ff.d.tt. Cuius duplicatio eſt: Niſi poſtquam per hæredem vel alium ſtare deſijt, quo minus cõditioni pareatur, ſeruus in mora fuerit. l.ſtatuliberos.3. §.ſi quis hæredi. ff.d.tt. Huius triplicatio eſt: Niſi hæres data opera impedierit, quo minus conditioni pareatur. d. §.ſi quis hæredi. Concordant ea quæ habentur ſ. except.38. repl.1.duplic.8. Sed & plura de replicatione propoſita vide ſ.d.replic.1. Secunda propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi tempus non conditionis gratia ſit additum, ſed cunctationis euitandæ cauſa. l.Stichus.40.§.Titius. ff.de ſtatuliberis. Tertia replicatio proponitur j.except.prox.

LVI. Exceptio: Niſi certo tempore, puta anno, vel biennio, ſeruire iuſſus, & liber eſſe, non omni tempore anni ſeruierit. l.cum hæres.4.§ fin. l.ſeruus.14.§.ſeruus. & l.Stichum.39.§.Dama. ff.d.tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi poſt tempus ſeruiendi interruptum rurſus ſeruierit, vt tempus quo ſeruire iuſſus eſt expleatur. d.§.ſeruus. & d.§.Dama. l.Paulus.38. §.fin. ff.de liberali cauſa. Secunda: Niſi cùm anno ſeruire iuſſus & liber eſſe, ſeruierit trecentis ſexaginta quinq; diebus. tunc enim quamuis diem biſextilem non cõpleuerit ſeruiendo, nihilominus ſit liber. l.cum hæres.4.§.Stichus. ff.de ſtatuliberis. Tertia: Niſi valetudine aut alia iuſta cauſa ſeruus impeditus, non totum tempus ſeruierit. d.§.Stichus.

LVII. Exceptio: Niſi cum libertas eſſet relicta ſub hac conditione, Si mihi filius nullus ſit cum moriar, Stichus liber eſto: poſt mortem teſtatoris poſthumus ſit natus. l.Neratius.7. ff.de manumiſſ.teſtam.

LVIII. Exceptio: Niſi viuo teſtatore conditio extiterit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt ſ.cap.7.except.61. Sed & eius replicatio eſt: Niſi libertate poſt mortem hæredis relicta, hæres viuo teſtatore deceſſerit. l.qui duos.18. in princ. ff.de manumiſſis teſtamen.

LIX. Exceptio: Niſi decem dare iuſſus, per partes offerat. reprobatur l.cum hæres.4.§.item ſi decem. ff. de ſtatuliberis. & l.ſi peculium.20.§.quædam. ibi: igitur etſi. ff.d.tt.

LX. Exceptio: Niſi id quod ſeparatim & diuerſis temporibus erat dandum vel faciendum, ſimul datum vel factum ſit. d.§.quædam. Huius replicatio eſt: Niſi conditio quæ in plura tempora collata eſt, in dando, non in faciendo conſiſtat: tunc enim eodem tempore totum dando ſeruus liberatur. l.ſtatuliberos.3. §.quid ſi ſeruus. ff.de ſtatuliberis. & l.ſi ita.41. §.ſed ſi ita. ff.de manumiſſ.teſt.

LXI. Exceptio: Niſi cum ita libertas eſſet relicta, Si promiſerit vel iurauerit ſe quid daturum vel facturum: promiſerit quidem vel iurauerit, ſed promiſſum non præſtet. reprobatur l.penult.in fin. ff.de ſtatuliberis. l.Stichus.24. & l.ſi quis.13.§.qui ita. ff.eod.tt. l.de ſeruo.36. ff.de manumiſſ.teſtam.

LXII. Exceptio: Niſi cum libertas ita relicta eſſet, Cum decem dare poterit: poſſit quidem dare, ſed non det. l.ſtatuliberos.3.§.ſi quis ſic. ff.de ſtatuliberis.

LXIII. Exceptio: Niſi cùm ſeruo libertas relicta eſſet ſub hac conditione, Si hæredi peculium dederit: dedit quidem, ſed domino plus debeat, quàm in peculio eſt. reprobatur l.Sticho.40.§.Pamphilus. ff.d.tt.

LXIIII. Exceptio: Niſi ſub conditione dandotur

rum decem liber eſſe iuſſus, inuito vel ignorante hærede domino decem ex peculio dederit. reprobatur l.ſi peculium.20.§.de illo. et l.ſtatuliberos.3.§.inde quæritur. ibi: deniq; etiam. ff.eod.tt. l.ſi inuitis.108.ff.de condit.& demonſtr. Concordant item ea quæ habentur ſ.except.44.

LXV. Exceptio: Niſi cum ita libertas eſſet relicta, Si vti frui deſiiſſet ſeruo is cui eius vſusfructus erat legatus: legatarius æſtimationem legati acceperit. hoc enim caſu non quaſi vti frui deſierit, & conditio extiterit, libertatem competere dicendum eſt. l.ſi vſusfructus. 42. §. vſusfructus. ff. de vſufructu & quemadmodum.

LXVI. Exceptio: Niſi cum ſub pluribus conditionib. libertas eſſet relicta, non omnes extiterint. l.quod vulgò.45.ff.de manumiß.teſtam.& l.ſi quis.13.§.fin. ff.de ſtatuliberis. Huius replicatio eſt: Niſi ſeparatim, non coniunctim conditiones libertati ſint adſcriptæ. tunc enim ſufficit vel leuiſſimam impleri. d.l.45.

LXVII. Exceptio: Niſi cum libertas ſeruo relicta eſſet ita, Si fuiſſet alienatus: fuerit quidem alienatus, ſed poſtea rurſus redemptus. reprobatur l.quidam 10. in prin. ibi: nec quo minus. ff.de fideicomm.libert. & l.rogo.21.ibi: nec proſit. ff.d.tt.

LXVIII. Exceptio: Niſi libertate ita ſeruo relicta, Si promeruerit: nihil quidem libertate indignum fecerit, ſed non talia præſtiterit officia, quibus quis libertatem mereri ſolet. reprobatur l.ſeruos.20. ff. de manumiß.teſt.& l.teſtamento.51.in prin.ff.d.tt.

LXIX. Exceptio: Niſi cum ita ſeruis libertas eſſet relicta, Serui qui ſine offenſa fuerunt, liberi ſunto: quoſdam ex iis aut pœna coercuit teſtator, aut ab adminiſtratione remouerit. d.l.51.§.cum ita.

LXX. Exceptio: Niſi cum ita libertas eſſet relicta, Si diligenter rationes tractaſſe videbitur: diligenter quidem tractauerit rationes ſeruus, in ſuum tamen, non in domini commodum. l.ſi ita.8. ff.de manumiß. teſtam.& l.Labeo.21.ff.de ſtatuliberis.

LXXI. Exceptio: Niſi libertas non ſolùm conditionem, ſed etiam tempus habeat adiectum. tunc enim quamuis impleta ſit conditio, tempus tamen expectandum eſt. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.except.38.replic.1.duplic.5. item replic.7 duplic.5. Huius replicatio eſt: Niſi ita libertas ſit relicta, Si intra annum decem dederit, liber eſto. tunc enim ſtatim decem datis liber ſit. l ſi ita.41.§.fin ff.de manumiß.teſtam.

LXXII. Exceptio: Niſi cum ita libertas eſſet relicta, Si diligenter rationes tractaſſe videbitur: diligenter quidem rationes tractauerit, ſed illud non videatur hæredi. d.l.21. Cui videtur quodammodo contradicere l.fideicommiſſo. 46. §.quod ſi ita. ibi: nam & eam. ff.de fideicomm.libert.

LXXIII. Exceptio: Niſi cum ſtatuliber ad hoſtes transfugiſſet, apud hoſtes eo conſtituto, conditio extiterit: hoc enim caſu, quamuis fuerit reuerſus, liber nõ efficitur. l.poſtliminiũ.19 ff.de captiuis. Hæc de exceptionib. ſumptis ex iis quæ poſt libertatis dationẽ circa conditionem, ſub qua libertas data eſt, cõtingunt. Nam de iis quæ ſumuntur ex ipſa qualitate conditionis, dictum eſt ſ.cap.7.except.60.cum ſequentib.

Replicationes præcedentium exceptionum generales.

Hactenus exceptiones aduerſus manumiſſionem & libertatis dationem enumeratæ ſunt, tam eæ quæ ipſi manumiſſioni, libertatiſq; dationi inſunt, quàm eæ quæ ex poſtea contingentibus oriuntur. Planè horum omnium exceptionum aliquot ſunt generales, quæ proponentur i. cap.11. quæſt.1. cauſa 1. except.1. cum ſequentib. An igitur manumiſſio & libertatis datio ſit vtilis, & ex ea libertas competat, hactenus aliquot capitibus eſt diſcuſſum atq; tractatum. Quib. autem, & à quibus, item quando ex ea competat libertas, necnon qui ſint manumiſſionis effectus, tractabitur i.cap.prox. Nam nunc actiones quæ tam pro libertate quàm contra libertatem ex cauſis ſ.enumeratis competunt, ſunt proponendæ.

DE LIBERALI CAVSA, ET ſi ſeruus in libertatem proclamat.

Caput X.

I. VTER SIT ACTOR IN liberali iudicio?

DEſinitur hæc quæſtio l.liberis.7. §.ſi quis ff.de liberali cauſa.& l.non ideo.5.in fin.C.eod.tt. Ex quibus duplex regula conſtat. Prima eſt: Quòd ſi is qui ſeruus dicitur, in poſſeſſione ſit libertatis, actoris partes ſuſtineat is, qui ſe dominum eius eſſe dicit. Cui concordat l.vis eius.15.C.de probationibus. M.I. R.lib.2.cap.9 reg.5.except.5.replic.1. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi dolo malo ſeruus in poſſeſſione libertatis ſit conſtitutus. d.l.15. d. l.7. §.ſi quis, in fin. item l.eam quæ.21.C.de liberali cauſa. M. I. R. d. replic.1.duplic.1. Declaratur hæc exceptio l.quod autem.10.cum duabus ſequentibus. ff.eod.tt. Secunda propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi liberum ſe putans, in fuga ſit. d.l.10.§.Varus. Tertia: Niſi tempore ſuſcepti iudicii non moretur, vel dolo malo moretur in libertate. hoc enim caſu, quamuis antea in ea moratus ſit, nihilominus actoris partes ſuſtinet. l.igitur.12. & l.liberis.7.§ fin. ff.de liberali cauſa. Huius replicatio eſt: Niſi vi eius qui ſe dominum dicit, in ſeruitutem ſit retractus. approbatur i.reg. proxim.except.1. Quarta exceptio eſt: Niſi vltrò is qui in poſſeſſione libertatis eſt, onus probandi ſuſcipiat. l.cui neceſſitas. 39.in prin. ff.eod.tt. Secunda regula eſt: Quòd ſi is qui ſe liberum dicit, tempore iudicii accepti in libertate non moretur, vel dolo malo in ea moretur: is actoris partes ſuſtinet, eiq; probandi onus incumbit. d. l.7.§.fin. Concordant ea quæ dicta ſunt ſ.reg. prox. except.1.2.& 3. Huius exceptio eſt: Niſi per vim eius qui ſe dominum dicit, in ſeruitute moretur. l ſi quis. 20.ff.de probationib.& l.vis eius.15.C.eod.tt. M.I.R. d.duplic.1. Porrò ex iis quæ hactenus propoſita ſunt, conſtat liberalem cauſam eſſe duplicem. vnam, ſi ex ſeruitute in libertatem proclametur: alteram, ſi contrà ex libertate in ſeruitutem homo petatur. De prima cauſa cum iis quæ vtriuſq; cauſæ communia ſunt, in hoc capite dicetur: de altera in cap.ſequente.

II. CAVSAE EX QVIBVS EX ſeruitute in libertatem fit proclamatio.

Cauſa huius actionis vel iudicij eſt: Si quis ſe liberum dicat, vel ſibi libertatem deberi. Ex quibus autem cauſis libertas ſeruo debeatur, oſtēſum ſ. cap. 4. Inter eas autem cauſas numeratur etiam manumiſſio: de qua cum eius exceptionib. dictum eſt ſ. cap. 5. cum quatuor capitibus ſequentibus.

III. Si eidem libertas ſæpius vel in pluribus ſcripturis relicta ſit: ex qua potiſſimùm agendum, definitur l. 1. ff. de manumiß. teſtam. item l. in libertatibus. 5. ff. eod. tt. Sed & alia huius loci regula proponitur l. ſi quis. 56. ff. eod. tt.

IIII. CAVSA EX QVA SOLuitur hoc iudicium.

Soluitur morte eius qui ſe liberum dicit. l. 2. C. de adſertione tollenda.

V. QVIBVS COMPETAT proclamatio propoſita.

I. Regula, De ſeruo contra dominum proclamante, proponitur l. de libertate. 44. ff. de fideicommiß. libert. & l. ſi quis. 5. ff. de manumiß.

II. Regula, De alio quàm eo de cuius conditione agitur. Huic regulariter propoſita actio non datur. Cuius exceptio prima eſt: Niſi ad iniuriam eius qui agit pertineat, eum de cuius conditione quæritur, in ſeruitute morari. approbatur ſimul & declaratur l. 1. cum lege ſequente. ff. de liberali cauſa. Huius replicatio prima eſt: Niſi non legitimus, ſed naturalis parens pro filio litiget. reprobatur l. amplius. 3. in prin. ff. eod. tt. Secunda: Niſi is qui agere vult, miles ſit. reprobatur d. l. 3. §. 1. Tertia: Niſi fœmina ſit, quæ pro ſeruo agere velit. reprobatur d. l. 3. §. cum verò. Secunda exceptio eſt: Niſi vxor eius qui in ſeruitute eſt, pro eo litiget. d. §. cum verò. Tertia: Niſi patronus eius qui ſeruus dicitur, pro eo litiget. d. l. 3. §. fin. l. ſed tunc. 4. cum lege ſequente. ff. d. tt. l. principaliter. 19. C. de liberali cauſa. Quarta: Niſi infans vel furioſus ſit is qui ſeruus dicitur. l. benignius. 6. ff. d. tt. Quinta: Niſi dominus eius cui libertas relicta eſt, agat ad eum redimendum & manumittendum. l. ſed ſi. 52. §. ſi fortè ff. de fideic. libert. Sexta exceptio eſt: Niſi ita libertas ſeruo ſit legata: Stichum Titij libertũ eſſe volo. tunc enim Titius quoq; pro libertate ſerui agere poteſt l. ſi quis. 42. ff. de manumiß. teſtam.

III. Regula, De pluribus propoſita actione experiri volentibus. Hoc caſu potius danda eſt actio ei, de cuius conditione agitur, quàm alij. l. principaliter. 19. C. de liberali cauſa. Sin verò ille agere nolit, tunc ex alijs eliget prætor qui agat. l. intereſt. 5. ff. d. tt.

IIII. Regula: Si cum plures Stichi eſſent, teſtator Sticho libertatem reliquerit, nec appareat de quo ſenſerit, nulli dabitur actio. l. cum ex. 31. ff. de manumiß. teſtamen.

V. Regula: Si ita libertas ſit relicta, Stichus, imò Pamphilus liber eſto: Pamphilo, non Sticho actio danda eſt. l. Stichus. 21. ff. d. tt.

VI. Regula: Si cùm pediſſequis libertas eſſet relicta, quædam ex pediſſequis mortis tempore pediſſequa eſſe deſierit: nihilominus huic quoque danda eſt actio. l. Titia. 59. in princ. ff. de manumiß. teſtam.

VII. Regula: Si vnum vel duos ex pluribus, quos hæres vellet, manumitti iußit teſtator: ei vel eis quos hæres voluerit, debetur libertas. l. fideicommiſſa. 46. §. fin. ff. de fideicomm. libert. Huius exceptio prima videtur eſſe: Niſi cum ita libertas eſſet relicta, Quos hæredes mei voluerint, manumitti iubeo: non omnes hæredes velint. verùm reprobatur l. ſi legatario. 22. §. 1. ff. eod. tt. Secunda exceptio eſt: Niſi hæres, cum poßit, non eligat: vel antequam, quos manumitti velit, declarauerit, ſit mortuus. hoc enim caſu omnes erunt liberi. l. ſi quis. 16. C. d. tt.

VIII. Regula: Si ijs qui promeruerint, vel qui ſine offenſa fuerint, libertas ſit relicta: quibus detur actio, definitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox. except. 68. & 69.

IX. Regula: Si cum ei qui in ventre eſſet, libertas relicta eſſet, plures ſint nati: omnibus libertas debetur. l. cum inter. 14. in fin. C. de fideic. libert.

X. Regula: Si dominus ancillã manumiſerit, eamq; in vxorem duxerit: etiam liberis ex ea antea natis libertas debetur. Nouell. c. 78. §. cæterùm ſi quis. ibi: vnde etſi.

XI. Regula: Si cum quis plures manumittere rogatus eſſet, minus à defuncto perceperit, quàm æſtimatio eſt omnium ſeruorum: quoſdam tantùm tenetur manumittere, non omnes. Qui autem potiſſimùm hoc caſu ſint manumittendi, definitur l. generaliter. 24. §. quod ſi legatum. ibi: quis ergo ſtatuet. ff. de fideicomm. libert.

VI. ADVERSVS QVOS COMpetat actio propoſita, & à quibus libertas debeatur.

I. Regula, De ſucceſſoribus eius qui manumittere eſt rogatus. Hi quoq; ad præſtandam libertatem tenentur. l. fideicommiſſaria. 23. §. 1. ff. de fideicomm. libertat. l. Imperator. 12. §. & legatarius. ff. eod. tt. l. ſi quis. 16. C. d. tt. Huius exceptio prima: Niſi hæreditatem ex ſenatuſconſulto Trebelliano reſtituerint. reprobatur d. §. 1. l. apud. 20. ff. eod. tt. Secunda: Niſi non ſit vniuerſalis ſucceſſor, ſed tantùm ſpecialis in ſeruum. reprobatur l. non tantùm. 51. in prin. ff. de fideicomm. libert. Vide item ĩ. reg. prox.

II. Regula, De rogato manumittere, & eo cui rogatus ſeruum alienauit. Vterq; ad manumittendum tenetur: & eſt in arbitrio ipſius ſerui, à quo velit potiſſimùm manumitti. l. generaliter. 24. §. quoties. l. is qui. 15. l. apud. 20. l. fideicommiſſaria. 23. §. 1. l. ſi quis. 29. l. inuitus. 34. & l. non tantùm. 51. in prin. & §. emptor. ff. eod. tt. item l. ſtatuliberum. 9. §. 1. ff. de ſtatuliberis. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ſeruus, poſtquam ab vno manumiſſus eſt, alterius velit eſſe libertus: hoc enim caſu videtur electio ei perempta. verùm reprobatur l. generaliter. 24. §. quoties ibi: quinimò ff. de fideicom. libertat. & l. Titius. 43. cum duab. legib. ſequentib. ff. de actionibus empti. Secunda exceptio eſt: Niſi defunctus ſeruum à quocunq; voluit manumitti. tunc enim non eſt in electione ſerui, à quo velit manumitti. l. generaliter. 24. §. fin. ff. de fideic. libertat. Tertia: Niſi hæres qui vendidit ſeruum, ſine hærede deceſſerit, ſeruuſq; malit defuncti

hæredis,

hæredis, quàm emptoris eſſe libertus. l.ſi hæres. 25. ff. d.tt. Quarta: Niſi antequam rogatus in mora manumittendi eſſet, non voluntate rogati, ſed neceſſitate alienatio ſerui cum cæteris rogati bonis ſit facta. reprobatur l.cum verò.26.in prin.ff.eod.tt.

III. Regula: Si ſeruo legato fideicommiſſaria libertas ſit relicta, tam hæres quàm legatarius ad eum manumittendum tenetur. l.ſi legato.11. in prin. ff.de manumiſſ.teſtam.

IIII. Regula: Si hæredi manumittere rogato adnaſcatur cohæres, vterque ad manumittendum tenetur.l.alieno.31.§.1. ff.de fideicom.libertat. Contradicit l.qui graui.11. cum legibus ſequentibus. item l.penult.ff.de iure codicillorum.

V. Regula: Si hæres rogatus ſit ſeruum legatarij manumittere, tam hæres quàm legatarius ad manumittendum tenetur.l.ſi te.13.C.de fideicom.libertat. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ̃.cap.6.excep.11. replic.1.duplic.9.triplic.1.

VI.Regula: Si quis ſua manu ſeruum ſibi legatum ſcripſerit, & manumittere ſe rogatum: ab omnibus hæredibus is ſeruus eſt manumittẽdus.l.cum quidam. 17.ff.ad l.Cornel.de falſis.

VII. PER QVOS DATVR actio propoſita?

Per procuratorem non datur. l.1.in prin. C.de adſertione tollenda. Huius exceptio prima eſt: Niſi non ex ſeruitute in libertatem ſeruus proclamet, ſed contrà ex libertate in ſeruitutem petatur: tunc enim per procuratorem poteſt cauſam ſtatus defendere. d.l.1. Secunda exceptionis loco notandum, quòd is qui de ſtatu ſuo litigat, quamuis ex ſeruitute in libertatem proclamet, poſſit ad alias ſuas cauſas (ſtatus cauſa excepta) procuratorem dare l.ſeruum. 33. §. eum verò qui.ff.de procuratorib.

VIII. QVIBVS PRAESENtibus actio danda?

I.Regula: Si ſeruus ad bona fiſci pertinens, in libertatem proclamauerit: præſentibus his qui negotijs fiſci ſolent interuenire, & aduocato fiſci, cauſa peragenda eſt. l.non intelligitur.3. §.diuus Hadrianus. & l.ſi fiſcus.7.ff.de iure fiſci.

II.Regula: De abſentia alterutrius litigatorum vide ſ̃.quæſt.vlt.reg.2.except.4.item reg.3.except.5.

IX. APVD QVEM COMPEtat actio propoſita?

I. Regula: Romæ apud præfectum vrbi, in prouincijs apud præſides datur. l.ſi quis 5.in prin. ff.de manumiſſionibus. Item apud prætorem competit. l.1.in prin.C.de officio prætorum.

II. Regula: Apud procuratorem Cæſaris non datur.l.2.C.vbi cauſas ſtatus agi oporteat. Huius exceptio eſt: Niſi inter fiſcum & priuatum agatur. l.iam dudum.5.C.d.tt.

III. Regula: Ibi agenda cauſa eſt, vbi domicilium habet is qui ſe dominum dicit.l.ſi ex.4.C.d.tt.

X. QVANDO COMPETAT actio propoſita?

I.Regula: Si teſtator à familia ſua necatus eſſe dicatur: differtur cauſa propoſita, donec illa fuerit finita.l.liberis.7.§.ſunt & aliæ ff.de liberali cauſa.

II. Regula: Si mater & filius de libertate litigant: aut coniũgenda ſunt vtrorumq; iudicia, aut filij cauſa differenda, donec de matre conſtet. l.ſi vſumfructum.23.§.fin.ff.d.tt.

III.Regula: Si optio ſerui data ſit, vel homo generaliter legatus: non poteſt hæres ante electionẽ quoſdam manumittere. l.ſi optio.3. ff.qui & a quibus manumiſſ.l.ſi cum.14.ff.de optione legata.

IIII. Regula: Si libertas in teſtamento relicta ſit: ſtatim quàm adita fuerit hæreditas, competit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.teſtamento. 23. in fin. ff.de manumiſſ. teſtamen. l.teſtamento.25. ff.eod.tt. Huius exceptio prima eſt: Niſi in diem vel ſub conditione libertas ſit relicta.d.l.25. & d.l.23.l.peculium. 67.§.fin. ff.de leg.2. Cuius replicatio eſt: Niſi ita libertas ſit relicta: Stichus intra annum quàm mortuus fuero, liber eſto. l.ſi ita.41. §.fin.ff.de manumiſſ. teſtamen. Secunda exceptio: Niſi ab vno tantùm ex pluribus hæredibus ſit adita. reprobatur d.l.23. & l.ſi legato.11.§.fin.ff.de manumiſſis teſtam. Tertia: Niſi ab alio gradu, quàm quo libertas relicta eſt, adita ſit hæreditas. d.l.25. Plures propoſitæ regulæ exceptiones vide in regulis proximè præcedentibus & ſequentibus.

V. Regula: Si ex die libertas relicta ſit, regulariter à die mortis teſtatoris tempus numeratur. l.qui duos. 18.§.fin.ff.de manumiſſ.teſtam. Huius exceptio proponitur l.Thais.41.§.hærede.ff.de fideic.libert.

VI.Regula: Certo anno liber eſſe iuſſus, ſtatim initio anni liber ſit. l.ſi ita.41.in princ. ff. de manumiſſ. teſtamen.

VII. Regula: Ita liber iuſſus, Si intra annum decem dederit: decem datis, ſtatim liber ſit, non expectato fine anni. l.ſi ita.41. §.fin. ff.d.tt. Idem dicendum, etſi annua, bima, trima die dare iuſſus, ſtatim dederit totum: tunc enim ſtatim etiam liber ſit. d.l. 41.§.ſed ſi ita. ff.eod.tt. & l.ſtatuliberos.3. §. quid ſi ſeruus.ff.de ſtatuliberis.

VIII.Regula: Si ita libertas ſit relicta, Stichus, ſi hæres eum non manumiſerit, liber eſto: ſtatim atque hæres, cum poſſit, eum non manumiſerit, liber ſit. l.ſi ita.37.ff.d.tt. & l.inuitus.34.§.fin.ff.de fideicom.libert. Huius exceptio prima eſt: Niſi tempus, intra quod ab hærede ſit manumittẽdus, ſit adiectum. tunc enim tempus illud erit expectandum. l.ſi peculium. 20.§.fin.ff.de ſtatuliberis. Secunda: Niſi ita libertas ſit relicta, Si teſtamento ſuo eum hæres non manumiſerit. tunc enim mors hæredis expectabitur. l.ſi quis.13.in prin.ff.de ſtatuliberis.

IX. Regula: Si cum libertas ſeruo relicta eſſet, ſi Titius ſedecim annorum eſſet, Titius ante decimumſextum annũ ſit mortuus: tempus quo Titius, ſi viueret, ſedecim annorum eſſet, expectandum eſt. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃.cap.8.except.36.

X. Regula: Si ſeruus venditus ſit vt manumittatur, intra duos menſes manumittendus. approbatur ſimul & diſtinguitur l.Latinus.9. ff. qui ſine manumiſſ. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi tempus ſit adiectum, intra quod ſit manumittendus. d. l.9. Secunda: Niſi viuo emptore manumitti iuſſus ſit. l.ei qui.4.ff.d.tt.

XI. ADIVNCTA PROPOſitæ actionis.

I. Regula: De prius ordinanda lite, vt ſciatur vter actor & vter reus ſit, dictum ſ. quæſt.1.in prin. Huc pertinet l. liberalis.41.in prin.ff.de liberali cauſa.

II. Regula: Ordinata lite, is qui ſeruus dicitur, liberi loco habetur, & actiones tam intendere quàm excipere poteſt. l. ordinata. 24. ff. d.tt. l.lite. 14. C. eod.tt. l. moueor. 4. in fin. C. ſi ſeruus exportandus veneat. l. ſi quis 3. C. quibus ad libert. proclamare non licet. Planè recipit regula propoſita aliquot exceptiones, de quibus in regulis ſequentibus dicetur.

III. Regula: Si is qui de ſtatu ſuo litigat, hæres ſit inſtitutus: an poßit compelli, vt iuſſu eius qui ſe dominum dicit, adeat, definitur l. cum aliquis.21. C.de iure deliberandi. Idem conſtituendum eſt in quolibet ei qui de ſtatu ſuo litigat relicto agnoſcendo. l. ſi cui. 25. in prin. ff. de liberali cauſa.

IIII. Regula: Qui de ſtatu ſuo litigat, militare interim non poteſt l. qui de 29. ff. d.tt.

V. Regula, De peculio, & bonis eorum qui de ſtatu ſuo litigant ſequeſtrandis, & poſtea reſtituendis, proponitur l.1. §. ſuper peculio. C.de adſertione tollenda. l. ſi quis.3. C. quibus ad libertatem proclamare. & l. vlt. C. de ordine cognitionum.

VI. Regula, De eo quod is qui ſeruus dicitur, pendente lite adquiſiuit. l. ſi cui.25. §. licet. ff. de liber. cauſa. Huius exceptio eſt: Niſi non intuitu domini, ſed eius qui de ſtatu ſuo litigat, hæres is ſit inſtitutus. l. cum aliquis. 21. C. de iure deliberandi.

XII. DE PROBATIONIBVS in propoſita actione.

I. Regula: Vtri probandi onus incumbat? Hæc quæſtio definita eſt per ea quæ propoſita ſunt ſ. eod. cap. in princ.

Per quæ probetur libertas?

II. Regula: Si mater libera ſit pronunciata, liberis quoque prodeſt ad libertatem ſuam probandam ſententia. approbatur ſimul & diſtinguitur l. vltim. C. de liberali cauſa.

III Regula, De locatione ei qui ſeruus dicitur, ab eo qui ſe dominum dicit, facta: Per hanc libertas non probatur. l. ad probationem.18. C.d.tt.

IIII. Regula: Si is qui ſeruitutis mouerat quæſtionem, deſtitit: per hoc libertas non probatur. l. ſi te.7. C. de ingenuis manumißis.

V. Regula: Si is qui dominum ſe dicit, eum cui ſtatus quæſtionem mouet, liberali nomine appellauerit in ſuo libello: liber ex eo probatur. l. cum precum.9. C. de liberali cauſa. Contradicit quodammodò l. ad recognoſcendos.10. C. de ingenuis manumißis.

VI. Regula: Si is qui ſe dominũ dicit, ei quem ſeruum dicit, antea tanquã decurioni & principali ſcripſerit: ex hoc ſeruus non probatur liber. l. iubemus. 41. C. de liberali cauſa. alias huiuſmodi regulas & argumenta, quib. probetur libertas, vide ſ. eod. lib. cap. 4. item lib. 2. cap. 17. in loco probationum.

Per quæ probetur ſeruitus?

VII. Regula: Si inſtrumentum ingenuitatis nullum, vel malè conceptum extet: per hoc non probatur quis ſeruus. l. Imperator. 8. ff. de ſtatu hominum. & l. nec omiſſa. 15. C. de liberali cauſa.

VIII. Regula, De tortura ſerui, proponitur l. cum ſeruum.6. C. de ſeruis fugitiuis.

IX. Regula, De confeßione eius qui ſeruus dicitur, l. nec ſi.6. C. de liberali cauſa l. nec omiſſa.15. ibi: nec falſa ſimulatio. l. parentes.22. l. interrogatam.24. & l. liberos.39. C. eod. tt. Planè confeßio iudicialis præiudicat, ex l. iubemus.41. in fin. C. de liberali cauſa.

X. Regula: Si quis matrem & fratres ſeruilis conditionis habeat, ex hoc is non probatur ſeruus. l. ad probationem.22. C. de probationibus.

XI. Regula: Confeßio cohæredis de ſtatu defuncti, non præiudicat alij hæredi. l. Arianus.27. C. de liberali cauſa. Alias huiuſmodi regulas & argumenta, quibus probatur ſeruitus, vide ſ. eod. lib. cap. 3.

XIII. EVENTVS PROPOſitæ actionis & manumiſsionis.

I. Regula: Si victus ſit is qui in libertatem proclamauit, punitur. l. ſi quis.38. §. qui ſe ſuis. ff. de pœnis. & l. ſi quis.5. ibi: ſub ea tamen. ff. de manumißionib. l.2. in fin. ff. de fugitiuis.

II. Regula: Si ſeruus pronunciatus ſit, rurſus in libertatem proclamanti obſtat rei iudicatæ exceptio. l.1. §. illis legibus. C. de adſertione toll. Huius exceptio prima eſt: Niſi non de libertate, ſed de proprietate ſerui antea ſit pronũciatum. l.2. C. de liberali cauſa. Secunda: Niſi ex alia cauſa, quæ poſtea ſuperuenit, agatur. l. ſi cui.25. §.1. ff. d.tt. Tertia: Niſi cum is qui obtinuit, pro parte tantùm ſeruum vindicaſſet, antea aduerſus ſociũ ſeruus obtinuerit, & liber ſit pronunciatus. l. ſi pariter.9. in fin. ff. eod. tt. & l. duobus. 30 ff. eod. tt. Quarta: Niſi abſente eo, de cuius ſtatu litigabatur, ſit pronunciatum. reprobatur l. diui fratres.27. §. fin. ff. d.tt. l.1. §. omnes verò. C de adſertione toll. & l. iuxta.40. C. de liberali cauſa: Quinta: Niſi alius nũc in libertatem proclamet, quàm qui eſt ſeruus antea pronunciatus. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi matre ſerua pronunciata, liberi eius tempore litis nati, in libertatem poſtea proclament. l. vlt. C. de liberali cauſa.

III. Regula: Si liber ſit pronunciatus is, de cuius ſtatu lis erat: in ſeruitutem petenti eum, obſtat rei iudicatæ exceptio. l. Arianus.27. in prin. C d.tt. Huius exceptio prima eſt: Niſi alius ſtatus controuerſiam faciat, quàm qui prius fecit. l. ſi pariter.9. in prin. ff. eod. tt. Cuius replicatio eſt: Niſi cum duo ſeparatim peterent hominem in ſeruitutem, quilibet pro parte tantùm egerit, aliusq́; ſuccubuerit, alius obtinuerit. hoc enim caſu nihilominus ſententia, qua is qui ſeruus dicebatur, vicit, prodeſt etiam aduerſus alterum, contra quem ſuccubuit: ita tamen, ſi pro parte ei qui vicit, preciũ ſoluat. l. duobus.30. ff. de liberali cauſa. l. ſi pariter.9. ff. eod. tt. Secunda exceptio eſt: Niſi alius ſeruus dicatur, quàm qui antea liber eſt pronunciatus. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi matre libera pronunciata, liberi eius in ſeruitutem petantur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. vltim. C. eod. tt. Tertia exceptio eſt: Niſi perperam à iudice ſit iudicatum. l. ſi ſeruus.42 ff. eod. tt. Quarta: Niſi ex alia cauſa poſtea ſuperueniente ſer-

nus

nus petatur, quàm petitus eſt in priore iudicio. d.l.42. Quinta: Niſi eo qui ſtatus controuerſiam facit, abſente, pro libertate ſit pronunciatum. reprobatur l.ſi is. 4. C. de liberali cauſa. & l.iuxta.40. C. d.tt. l.diui fratres.27. §.1. ff. eod.tt. Sexta: Niſi à ſententia ſit appellatum. l.ſi is.4. in fine. C. de liberali cauſa.

IV. Regula: Ex quo tempore liber pronunciatus, liber exiſtat: vtrum à tempore ſentẽtiæ latæ, an à tempore cauſæ, ex qua liber eſt pronunciatus, definitur l. qui ſe.67 ff. de iudicijs.

V. Regula, De bonis ei qui liber pronunciatus fuit reſtituẽdis, proponitur l.de bonis.32 ff. de liberali cauſa. & l.ſi quis.3. C. quibus ad libertat. proclamare.

VI. Regula: Manumiſſo regulariter debetur peculium. approbatur ſimul & diſtinguitur l. vnica. C. de peculio eius qui libertat. meruit. l. ſeruus.3. de manum. quæ ſeruis ad vniuerſ. pertin. & l.ſi Sticho.51. ff. de peculio. M.I.P. lib.5. cap.2. reg.28. Exceptio prima eſt: Niſi cum manumitteretur, peculium ſit ademptũ. d.l.vnica. & d.l.53. Secunda: Niſi in vltima voluntate vel teſtamẽto libertas ſit relicta. d.l.vnica. Huius replicatio eſt: Niſi ſpecialiter teſtamento peculiũ fuerit conceſſum. d.l.vnica. Tertia exceptio eſt: Niſi pupillus tutore authore manumiſerit. l.penult. ff. de manumiſſis vindicta. Quarta: Niſi ſeruus ciuitatis ſit manumiſſus. hoc enim caſu, cùm reſpublica æquiparetur pupillo, idem videtur dicendũ, quod iam in pupilli ſeruo eſt dictum. verùm exceptio hæc reprobatur l.ſeruus.3. ff. de manumiſſ. quæ ſeruis ad vniuerſ. pertin. Quinta: Niſi ſocius ſeruũ communẽ manumiſerit. l.1. §.ſed ne circa. C. de communi ſeruo manumiſſo. Sexta: Niſi is qui pro ſeruo poſſidebatur, in libertatem proclamauerit, & liber pronunciatus ſit. hoc enim caſu peculium illum non ſequitur. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi quis.3. C. quibus ad libertatem proclamare non licet. Septima: Niſi actiones peculiares ſeruo ſpecialiter ceſſæ & mandatæ non ſint. tunc enim debita peculiaria ratione propoſitæ regulæ exigere non poteſt. l.ſi Sticho.53. in fine. ff. de peculio. l.vlt. in prin. ff. de donationibus. Octaua: Niſi ſeruus domino res peculiares edere iuſſus, quaſdam nõ ediderit. hæ enim cum alio peculio manumiſſo conceſſæ nõ videntur. l.cum dominus.19. in prin. ff. de peculio legato.

VII. Regula, De manumiſſionis inſtrumento præſtando, proponitur l.ſicut.26. C. de liberali cauſa.

VIII. Regula: Hæres pecuniam legatario cõditionis implendæ cauſa à ſeruo datam, repetere nõ poteſt. l.Stichum.39. in prin. ff. de ſtatuliberis.

IX. Regula: Seruus liber factus, de eo quod in ſeruitute geſſit, nõ tenetur. l.Aurelius.28. §.Sticho. ibi: nemo enim. ff. de liberat. legata. l.1. C. an ſeruus pro ſuo facto poſt manumiſſ. l.2. & l.ſi vt.5. C. eod.tt. l.ſi cognati.21. C. de negocior. geſtorũ. l.cùm teſtamento.4. in prin. C. de teſtament. manumiſſ. l.44. §.qui purè. ff. de negocijs geſtis. Huius exceptio prima eſt: Niſi fideicõmiſſaria libertas ſeruo ſit relicta. hoc enim caſu confeſtim eo manumiſſo, arbiter datur ad ineundas rationes, quas in ſeruitute geſſit. l.ſi purè.37. ff. de fideicõmiſſ. libertatib. l.de his.43. ff. de liberali cauſa. Cuius replicatio eſt: Niſi abſente eo a quo fideicõmiſſaria libertas debebatur, præſes prouinciæ pronunciauit libertatem ſeruo deberi. l.hærede.19. in prin. ff. de fideicommiſſ. libert. Secunda exceptio eſt: Niſi liber homo, qui bona fide ſeruiebat, cõueniatur ex eo, quod dum pro ſeruo habebatur, geſſit. l.igitur.12. §.fin. cum lege ſequente. ff. de liberali cauſa. l.liberalis.41. §.iudex. ff. eod.tt. Tertia exceptio eſt: Niſi non ex contractu, ſed ex delicto ſeruus agatur. l.ſerui.13. ff. de actionibus & obligationibus. l.licet.4. C. an ſeruus pro ſuo facto. Huius replicatio eſt: Niſi delictum aduerſus dominum ſit commiſſum. l.fine.6. C. eod.tt. Planè in ipſo liberali iudicio horum quæ domino per ſeruum abſunt, ratio haberi poteſt: quod duplicationis loco notandum. Quæ approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̃. except. prox. Quarta exceptio eſt: Niſi ſeruus domino, vt manumittatur, quid promiſerit. ex eo enim liber factus poteſt conueniri. l.promiſſa.3. C. d.tt. Quinta exceptio eſt: Niſi vtriuſq; temporis, tam ante quàm poſt manumiſſionem, adminiſtratio ſit coniuncta. l.ſi cognati.21. in fine. C. negotiorum geſtorum. l.cum actum.16. ff. eod.tt. Cuius exemplũ eſt l.Lucius.12. ff. de liberat. legata.

X. Regula: Si quis alienum ſeruum manumiſerit, dominus precium ſerui petere poteſt. l.1. C. de his qui à non domino. & l.alieno.31. §.fin. ff. de fideicommiſſ. libertat.

XI. Regula: Si matrimonij cauſa quis manumittere fuerit rogatus: quamuis manumiſerit, non tamen erit cogendus eam vxorem ducere. l.non tantùm.51. §.fin. ff. de fideicomm. libertat.

DE ACTIONE, SI QVIS EX libertate in ſeruitutem petatur.

Cap. XI.

SPecies liberalis cauſæ duæ ſunt. Vna, ſi quis ex ſeruitute in libertatem proclamauerit: de qua s̃. cap. proximo eſt dictum. Altera eſt, ſi quis ex libertate in ſeruitutem petatur: de qua in hoc Capite dicetur. quanquam multa ad hanc quoq; ſpeciem pertinentia dicta ſunt s̃. cap prox.

I. CAVSAE HVIVS actionis.

I. Cauſa: Si quis ſeruus eſſe dicatur. Hæc cauſa ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius exceptio prima eſt: Niſi ſemel eo nomine actum ſit, liberq; pronunciatus. l.ſi is.4. C. de liberali cauſa. Plura de exceptione propoſita eiuſq; replicationibus vide s̃. cap. prox. quæſt. 13. reg.3. Secunda exceptio eſt: Niſi apud conſilium manumiſſus ſit is qui ſeruus dicitur. l.1. C. de vindicta. Tertia: Niſi actor ſemel lite mota, poſtea ad aliũ iudicem tranſierit. l.1. §.fin. C. de adſertione toll. Quarta: Niſi is qui ſeruus dicitur, ante quinquenniũ ſit mortuus. l.1. in prin. ff. ne de ſtatu defunctorum. l.primus.4. ff. eod.tt. Plura de exceptione propoſita, eiuſq; replicationibus vide s̃. except. prox. Quinta exceptio eſt: Niſi per cauſam propoſitam præiudicium futurum eſt ei, qui ante quinquennium mortuus eſt. l.1. in prin. ff. ne de ſtatu defunctorum. l.2. in prin. item l.primus.4. in fine. ff. eod. tt. l.1. l.2. l.ſi is quem.4. & l.ſi mater.6. C. eod.tt. Contradicere videtur l.principaliter.13. C. de liberali cauſa. Planè

propoſitæ exceptionis ſunt aliquot replicationes, quarum prima eſt: Niſi defunctus tempore mortis non ſit pro libero habitus. d.l.6. Secunda: Niſi defuncto, dum vixit, ſtatus quæſtio mota ſit. d.l.2. in prin. & l.3. C. ne de ſtatu defunctorum. Huius duplicatio prima eſt: Niſi apud non competentem iudicem defuncto ſtatus quæſtio ſit mota. l.ſi pater.7. C.eod.tt. Secunda: Niſi prior lis mota, longo ſilentio ſit ſopita. l.2. §.fin. ff.eod. tt. Tertia propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi intra quinquennium à morte eius, cuius ſtatui præiudicium futurum eſt, lis mota ſit. l.ſi is quem.4. §.fin. C.eod.tt. Quarta: Niſi actor pupillus fuerit, neque tutores habuerit, & ob id intra quinquennium agere non potuerit. reprobatur d.l.2. in prin. ibi: nec in ea re. ff.d.tt. Quinta: Niſi defunctus tempore mortis in fuga fuit, atq; latitauit. l.vlt. C.eod.tt. Sexta: Niſi non de ſeruitute nec manumiſſione, ſed de emancipatione defuncti quæratur, vtrum ea iuſte facta ſit, nécne? l.quod eſt.5. C.d.tt. Septima: Niſi non in deteriorem, ſed in meliorem conditionem ſtatus defuncti retractetur. l.1. §.fin. & l.3. ff.ne de ſtatu defunctorum. Hæc de quinta exceptione. Sexta exceptio eſt: Niſi is qui inutiliter manumiſſus eſſe dicitur, per quinquennium in libertate fuerit moratus. l.vxorem 29. in fine. ff de manumiſſis teſtamen. Plures propoſitæ cauſæ exceptiones vide ſ̃.cap.4.

II. Cauſa: Si libertus aduerſus patronum fuerit ingratus, in ſeruitutem ex libertate repetitur. l.alimenta.6. §.Imperatoris. ff.de agnoſcendis liberis. l.diuus.5. in prin. ff. de iure patronatus. l.2. C. de libertis & eorum liberis. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi ob ſolum obſequium non præſtitum, libertus ingratus dicatur. l.ſolo.30. C.de liberali cauſa. Secunda: Niſi libertus miles ſit. reprobatur l.libertinæ.4. C.de libertis & eorum liberis. Tertia: Niſi libertus ingenuus ſit factus. reprobatur Nouell. c.78. §.exhibento. Quarta: Niſi ex cauſa fideicommiſſi ſit manumiſſus. approbatur per ea quæ habentur ĩ. cap.20. quæſt 1. except.2. vbi etiam plures huiuſmodi exceptiones vide.

III. Cauſa: Si vicarius, quem pro ſua libertate dedit, manumiſſus aufugerit: videtur quòd manumiſſus in ſeruitutem ſit repetendus. verùm cauſa hæc reprobatur l.1. C.de ſeruis reipub. manumit. Hæc de cauſis propoſitæ actionũ, quarum plures vide ſ̃.cap.3.

II. QVIBVS ACTIO PROPOſita competit?

I. Regula: Tutor & curator pupillo quondam ſuo ſtatus quæſtionem mouere non poteſt. l.cui neceſſitas.39. §.tutores. ff.de liberali cauſa.

II. Regula: Contrà tamen is cuius tutela geſta eſt, tutori quondam ſuo ſtatus quæſtionẽ mouere poteſt. l.non idcirco.35. C.d.tt.

III. Regula: Maritus vxori libertæ ſtatus quæſtionem mouere poteſt. d.l.39. §.fin. ff.eod.tt.

IV. Regula, De eo cui operæ debentur, proponitur l.igitur.12. §.ſi operæ. ff.d.tt.

V. Regula, De vſufructuario, l.cognitio.8. in prin. ff.eod.tt.

VI. Regula, De vno ex pluribus, quibus competit actio propoſita. Vni quoque, cæteris abſentibus, actio propoſita non eſt deneganda. l.ſi pariter.9. in prin. ff.eod.tt.

III. APVD QVEM COMpetat?

I. Regula: Si plures ſeruum vindicent, ad eundem iudicem ſunt mittendi. l.cognitio.8. §.ſi plures. ff. de liberali cauſa. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi ſinguli in ſolidum, nõ pro parte ſeruum vindicent. d.§.ſi plures. Cuius replicatio prima eſt: Niſi alter totum vſumfructum, alter proprietatẽ ſerui vindicet. d.l.8. §.fin. & l.ſi pariter.9. in prin. ibi: quod ſi adhuc. ff.d.tt. Secunda: Niſi alter dominium in ſolidum, alter pignus in ſeruo ſibi vindicet. d.§ fin.

II. Regula: Etiam in propoſita actione actor domicilium rei cõuenti ſequitur. l.ſi in.3. C.vbi cauſas ſtatus agi oporteat.

III. Regula: In prouincijs apud præſides competit, in vrbe apud maximos iudices. l.vlt. in fine. C.d.tt. Plura de propoſita quæſtio. vide ſ̃.cap.prox.quæſt.9.

IIII. QVANDO COMpetit?

Si pupillo ſtatus quæſtio moueatur, vtrum cauſa differenda ſit in tempus pubertatis, nécne, permittitur cauſæ cognitioni iudicis, l.diui fratres.27. in princip. ff.de liberali cauſa.

V. QVAMDIV COMpetat?

Etiam poſt quinquennium competit. l.vlt. C. vbi cauſas ſtatus agi oport. Diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃. quæſt.1. except.4. & 5.

VI. ADIVNCTA, & de probationibus in actione propoſita, vide ſ̃.cap.prox.quæſt.11. & quæſt.12.

VII. EVENTVS.

I. Regula: Si actor obtinuit, ſeruũ abducere poteſt, quamuis litis æſtimatio ei offeratur. l.dominus.36. ff. de liberali cauſa.

II. Regula: Si actor non obtinuerit, de calumnia & iniuria poteſt à reo cõueniri. l.ſi tibi.31. C.d.tt. Huius exceptio eſt: Niſi actionis de euictione conſeruandæ cauſa ſtatus quæſtionẽ mouerit. l.qui ex.26. ff.eod.tt.

III. Regula: Quanta pœna calumniæ actoris ſuccumbentis punienda, definitur l.cui neceſſitas.39 §.1. ff.eod.tt. Plures propoſitæ quæſtionis regulas vide ſ̃. cap.prox.quæſt.13.

DE SERVIS FVGITIVIS.
Cap. XII.

HActenus de iure ſeruorum in genere actum eſt. Nunc de quibuſdam ſeruorũ ſpeciebus ſpecialiter agendum: primum quidem de ſeruis fugitiuis, deinde de ſtatuliberis, poſtremò de colonis.

I. Regula, De definitione fugitiui, proponitur l. quis ſit.17. in prin. ff. de ædilitio edicto. Cuius exceptio prima eſſe videtur: Niſi ex fuga mutato conſilio redierit. Sed reprobatur d.l.17. verſ.tametſi. Secunda eſt: Niſi non ea mente aufugerit, ne redeat. d.l.17. in prin. §.item apud. §.idem ait & §.illud enim. Tertia: Niſi ſeruus à domino in prouinciam miſſus, putans eum mortuum, ſeq; ab eo in teſtamento manumiſſum, non redierit, ſeq; pro libero geſſerit. d.l.17. §. idem Cælius. Quarta: Niſi ad amicum domini deprecaturus

caturus confugit. l. bouem. 43. §. 1. ff. de ædilitio edicto. & d. l. 17. §. idem ait. ibi: ſicuti. ff. eod. tt. Quinta: Niſi perſuaſu alterius fugit. reprobatur d. l. 43. §. qui perſuaſu. Sexta: Niſi non à domino, ſed ab alio ſeruus fugerit. d. l. 17. §. item ne eum quidem. Huius replicatio prima eſt: Niſi non ad dominum, ſed aliò fugerit. d. §. item ne eum. & l. bouem. 23. §. ſi ſeruus. ff. eod. tt. Cuius duplicatio eſt: Niſi ad alium cōfugerit, ſperans faciliorem deprecationem. l. quis ſit. 17. §. idem Vivianus. ff. de ædilitio edicto. Secunda replicatio eſt: Niſi creditorem, cui pignori fuit obligatus, fugit. d. l. 17. §. pignori. Septima exceptio eſt: Niſi vicarius ſeruum fugitiuum ſecutus, ignorauerit illum eſſe fugitiuum. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 17. §. idem ait. Octaua: Niſi fuga propoſitum non habuerit euentum, nec aufugerit. l. fugitiuus. 225. ff. de verb. ſignif. Huius replicatio prima eſt: Niſi domi latitans, fugæ occaſionem expectet. tunc enim etiam ante fugam pro fugitiuo eſt habendus. l. quis ſit. 17. §. idem ait. ff. de ædilitio edicto. Secunda eſt: Niſi iam fugā incipiens, fuerit comprehenſus. d. l. 17. §. item Cælius. Tertia: Niſi ex fugitiua natus ſit. reprobatur l. 1. §. fugitiui. ff. de fugitiuis. Nona exceptio eſt: Niſi in eadē domo ab vna tantùm cella in aliam fugit. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 17. §. apud. Decima: Niſi in aſylum ſeruus confugerit, vel ad ſtatuam Cæſaris: vel eò quò ſolent venire qui ſeſe venales exponunt. d. l. 17. §. apud Labeonem. Huius replicatio eſt: Niſi antè aliò fugiendi conſilium habuerit, poſteaq; mutato conſilio ad aſylum vel ſtatuam Cæſaris fugerit. d. §. apud Labeonem. Vndecima exceptio: Niſi eò ſe conferat, vnde abduci non poſſit. reprobatur d. l. 17. §. item Cælius. Duodecima: Niſi ea mente abierit ſeruus, vt ſe præcipitaret, vel mortem ſibi conſciſceret. d. l. 17. §. ſed ne eum quidē & §. Cælius. Huius replicatio eſt: Niſi antè fugæ conſilium inierit. d. §. Cælius. Hæc de definitione fugitiui.

II. Regula: Species fugitiui. Prima ſpecies fugitiui eſt, erro. l. 1. §. fugitiuum. ff. de fugitiuis. l. quis ſit. 17. §. erronem. ff. de ædilitio edicto. Secunda ſpecies fugitiui videtur, ex fugitiua natus. verùm reprobatur l. 1. §. fugitiui. ff. de fugitiuis.

III. Regula: Genus fugitiuorum. Libertatis cuiuſdam ſpecies eſt, fugiſſe. l. quis ſit. 17. §. idem rectè. ff. de ædilitio edicto.

IV. Regula, De non celandis nec ſuſcipiendis fugitiuis, & de pœna celantium & ſuſcipientium fugitiuos, proponitur l. 1. §. 1. ff. de fugitiuis. Sed & duodecim librarum argenti pœna in ſuſceptores fugitiuorū conſtituitur l. ſeruos. 12. C. de agricolis. Planè quod ad mulctam ſeu pœnam celantis ſeu ſuſcipientis attinet, eius exceptio prima eſt: Niſi intra viginti dies fugitiuum domino reddiderit, vel magiſtratui exhibuerit. d. l. 1 §. 1.

V. Regula, De ſeruo alieno ad fugam nō ſollicitando neq; auocando, proponitur l. mancipia. 5. C. de ſeruis fugitiuis. Plura de hac regula vide alibi de ſeruo corrupto.

VI. Regula, De ſeruo fugitiuo inquirendo et inueſtigando, proponitur l. 1. §. hoc autem ff. de fugitiuis. l. diuus. 3. ff. eod. tt. item l. 2. C. de ſeruis fugitiuis.

VII. Regula, De fugitiuis apprehenſis in publicum deducendis & cuſtodiendis, l. 1. §. vnuſquiſq;. & §. in publicum. ff. de fugitiuis. l. limenarchæ. 4. ff. eod. tt.

VIII. Regula, De nominibus ac notis fugitiuorum deferendis ac proponendis vt agnoſci poſſint, præcipitur l. 1. §. fin. ff. de fugitiuis.

IX. Regula, De pœna fugitiuorum, proponitur l. 2. ff. eod. tt. Alia pœna habetur l. ſi fugitiui. 3. C. de ſeruis fugitiuis. Hæc de ſeruis fugitiuis, prima ſeruorum ſpecie.

DE STATVLIBERIS. Cap. XIII.

PRima regula, De definitione ſtatuliberi, proponitur l. 1. in prin. ff. de ſtatuliberis. Exemplum habetur l. ſi quem. 41. in prin. ff. eod. tt. Planè propoſitæ definitionis exceptio eſt: Niſi hæreditas nondum fuerit adita. nam ante aditam hæreditatem ſeruus, cui libertas teſtamento relicta eſt, ſtatuliber non eſt. Quæ exceptio cum alijs quibuſdam proponitur ſ. cap. 8. except. 28.

II. Regula, De diuiſione ſtatuliberorum, proponitur l. 1. ff. de ſtatuliberis.

III. Regula: A cæteris ſeruis ſtatuliberi penè nihil differunt. l. ſtatuliberi. 29. in prin. ff. d. tt. l. ſi debitor. 45. §. fin. ff de fideicomm. libertat. l. ſtatuliberum. 9. in prin. ff. de ſtatuliberis. Huius exceptio eſt: quod non niſi cum ſua cauſa ſtatuliber poſſit alienari, nec eius conditio deterior ab hærede fieri poſſit. hoc enim caſu liberi quodammodò locum obtinet. l. non tantùm. 51. §. cui. ff. de fideicomm. libert. Plura de hac exceptione vide ſ. reg. 7.

IV. Regula: Statuliber alij legatus, interim hæredis, non legatarij ſeruus eſt. l. Stichum. 39. in prin. ibi: ita tamen. ff. de ſtatuliberis.

V. Regula: Statuliber alienari poteſt. l. ſtatuliberos. 25. ff. d. tt. & l. ſi debitor. 45. §. fin. ff. de fideicomm. libert. Huius exceptio prima eſt: Niſi alienatione eius conditio fiat deterior. d. l. 25. §. fin. item l. nō tantùm. 51. §. cui per fideicommiſſum. ff. de fideicommiſſ. libertat. Secunda: Niſi ſub hac conditione, Si eum hæres non alienauerit: liber eſſe iuſſus ſit. reprobatur l. ſi ita. 30 ff. de ſtatuliberis.

VI. Regula: Statuliber vſucapi non poteſt. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ habentur ſ. cap. 8. except. 28.

VII. Regula: Hæres vel alius ſeruum manumittere rogatus, eius conditionem deteriorem facere non poteſt. l. cum quaſi. 30. §. penult. ff. de fideicomm. libertat. l. is qui. 15. l. generaliter. 24. §. fin. ibi: ſed etſi ex perſona. & l. non tantùm. 51. §. cui. ff. eod. tt. l. ſtatuliberos. 25. ff. de ſtatuliberis. l. ſtatulibero. 33. ff. d. tt. Hæc de ſtatuliberis, ſecunda ſeruorum ſpecie. Sequitur alia ſpecies ſeruorum, ſcilicet eorum qui prædijs ſunt addicti, & ſimilium.

DE AGRICOLIS ET COLONIS. Cap. XIV.

SVmma ſeruitutis diuiſio hæc eſt, quòd ſeruitus debeatur aut perſonæ, aut rei: & aut à perſona, aut à re. Inde quatuor ſeruitutis genera conſtituūtur,

propoſitæ exceptionis ſunt aliquot replicationes, quarum prima eſt: Niſi defunctus tempore mortis non ſit pro libero habitus. d.l.6. Secunda: Niſi defuncto, dum vixit, ſtatus quæſtio mota ſit. d.l.2. in prin. & l.3. C. ne de ſtatu defunctorum. Huius duplicatio prima eſt: Niſi apud non competentem iudicem defuncto ſtatus quæſtio ſit mota. l. ſi pater. 7. C. eod. tit. Secunda: Niſi prior lis mota, longo ſilentio ſit ſopita. l.2. §. fin. ff. eod. tit. Tertia propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi intra quinquennium à morte eius, cuius ſtatui præiudicium futurum eſt, lis mota ſit. l. ſi is quem. 4. §. fin. C. eod. tit. Quarta: Niſi actor pupillus fuerit, neque tutores habuerit, & ob id intra quinquennium agere non potuerit. reprobatur d.l.2. in prin. ibi: nec in ea re. ff. d. tit. Quinta: Niſi defunctus tempore mortis in fuga fuit, atq; latitauit. l. vlt. C. eod. tit. Sexta: Niſi non de ſeruitute nec manumiſſione, ſed de emancipatione defuncti quæratur, vtrum ea iuſtè facta ſit, nécne? l. quod eſt. 5. C. d. tit. Septima: Niſi non in deteriorem, ſed in meliorem conditionem ſtatus defuncti retractetur. l.1. §. fin. & l.3. ff. ne de ſtatu defunctorum. Hæc de quinta exceptione. Sexta exceptio eſt: Niſi is qui inutiliter manumiſſus eſſe dicitur, per quinquennium in libertate fuerit moratus. l. vxorem 29. in fine. ff. de manumiſſis teſtamen. Plures propoſitæ cauſæ exceptiones vide ſ. cap. 4.

II. Cauſa: Si libertus aduerſus patronum fuerit ingratus, in ſeruitutem ex libertate repetitur. l. alimenta. 6. §. Imperatoris. ff. de agnoſcendis liberis. l. diuus. 5. in prin. ff. de iure patronatus. l.2. C. de libertis & eorum liberis. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi ob ſolum obſequium non præſtitum, libertus ingratus dicatur. l. ſolo. 30. C. de liberali cauſa. Secunda: Niſi libertus miles ſit. reprobatur l. libertina. 4. C. de libertis & eorum liberis. Tertia: Niſi libertus ingenuus ſit factus. reprobatur Nouell. c.78. §. exhibento. Quarta: Niſi ex cauſa fideicommiſſi ſit manumiſſus. approbatur per ea quæ habentur j. cap. 20. quæſt 1. except. 2. vbi etiam plures huiuſmodi exceptiones vide.

III. Cauſa: Si vicarius, quem pro ſua libertate dedit, manumiſſus aufugerit: videtur quòd manumiſſus in ſeruitutem ſit repetendus. verùm cauſa hæc reprobatur l.1. C. de ſeruis reipub. manumit. Hæc de cauſis propoſitæ actionis, quarum plures vide ſ. cap. 3.

II. QVIBVS ACTIO PROPOſita competit?

I. Regula: Tutor & curator pupillo quondam ſuo ſtatus quæſtionem mouere non poteſt. l. cui neceſſitas. 39. §. tutores. ff. de liberali cauſa.

II. Regula: Contrà tamen is cuius tutela geſta eſt, tutori quondam ſuo ſtatus quæſtionẽ mouere poteſt. l. non idcirco. 35. C. d. tit.

III. Regula: Maritus vxori libertæ ſtatus quæſtionem mouere poteſt. d.l.39. §. fin. ff. eod. tit.

IV. Regula, De eo cui operæ debentur, proponitur l. igitur. 12. §. ſi operæ. ff. d. tit.

V. Regula, De vſufructuario, l. cognitio. 8. in prin. ff. eod. tit.

VI. Regula, De vno ex pluribus, quibus competit actio propoſita. Vni quoque, cæteris abſentibus, actio propoſita non eſt deneganda. l. ſi pariter. 9. in prin. ff. eod. tit.

III. APVD QVEM COMpetat?

I. Regula: Si plures ſeruum vindicent, ad eundem iudicem ſunt mittendi. l. cognitio. 8. §. ſi plures. ff. de liberali cauſa. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi ſinguli in ſolidum, nõ pro parte ſeruum vindicent. d. §. ſi plures. Cuius replicatio prima eſt: Niſi alter totum vſumfructum, alter proprietatẽ ſerui vindicet. d.l.8. §. fin. & l. ſi pariter. 9. in prin. ibi: quod ſi adhuc. ff. d. tit. Secunda: Niſi alter dominium in ſolidum, alter pignus in ſeruo ſibi vindicet. d. § fin.

II. Regula: Etiam in propoſita actione actor domicilium rei cõuenti ſequitur. l. ſi in. 3. C. vbi cauſæ ſtatus agi oporteat.

III. Regula: In prouinciis apud præſides competit, in vrbe apud maximos iudices. l. vlt. in fine. C. d. tit. Plura de propoſita quæſtio. vide ſ. cap. prox. quæſt. 9.

IIII. QVANDO COMpetit?

Si pupillo ſtatus quæſtio moueatur, vtrum cauſa differenda ſit in tempus pubertatis, nécne, permittitur cauſæ cognitioni iudicis, l. diui fratres. 27. in princip. ff. de liberali cauſa.

V. QVAMDIV COMpetat?

Etiam poſt quinquennium competit. l. vlt. C. vbi cauſæ ſtatus agi oport. Diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. 1. except. 4. & 5.

VI. ADIVNCTA, & de probationibus in actione propoſita, vide ſ. cap. prox. quæſt. 11. & quæſt. 12.

VII. EVENTVS.

I. Regula: Si actor obtinuit, ſeruũ abducere poteſt, quamuis litis æſtimatio ei offeratur. l. dominus. 36. ff. de liberali cauſa.

II. Regula: Si actor non obtinuerit, de calumnia & iniuria poteſt à reo cõueniri. l. ſi tibi. 31. C. d. tit. Huius exceptio eſt: Niſi actionis de euictione conſeruandæ cauſa ſtatus quæſtionẽ mouerit. l. qui ex. 26. ff. eod. tit.

III. Regula: Quanta pœna calumnia actoris ſuccumbentis punienda, definitur l. cui neceſſitas. 39 §.1. ff. eod. tit. Plures propoſitæ quæſtionis regulas vide ſ. cap. prox. quæſt. 13.

DE SERVIS FVGITIVIS. *Cap. XII.*

HActenus de iure ſeruorum in genere actum eſt. Nunc de quibuſdam ſeruorũ ſpeciebus ſpecialiter agendum: primum quidem de ſeruis fugitiuis, deinde de ſtatuliberis, poſtremò de colonis.

I. Regula, De definitione fugitiui, proponitur l. quis ſit. 17. in prin. ff. de ædilitio edicto. Cuius exceptio prima eſſe videtur: Niſi ex fuga mutato conſilio redierit. Sed reprobatur d.l.17. verſ. tametſi. Secunda eſt: Niſi non ea mente aufugerit, ne redeat. d.l.17. in prin. §. item apud. §. idem ait & §. illud enim. Tertia: Niſi ſeruus à domino in prouinciam miſſus, putans eum mortuum, ſeq; ab eo in teſtamento manumiſſum, non redierit, ſeq; pro libero geſſerit. d.l.17. §. idem Cælius. Quarta: Niſi ad amicum domini deprecaturus

caturus confugit. l. bouem. 43. §. 1. ff. de ædilitio edicto. & d. l. 17. §. idem ait. ibi: ſicuti. ff. eod. tt. Quinta: Niſi perſuaſu alterius fugit. reprobatur d. l. 43. §. qui perſuaſu. Sexta: Niſi non à domino, ſed ab alio ſeruus fugerit. d. l. 17. §. item ne eum quidem. Huius replicatio prima eſt: Niſi non ad dominum, ſed aliò fugerit. d. §. item ne eum. & l. bouem. 23. §. ſi ſeruus. ff. eod. tt. Cuius duplicatio eſt: Niſi ad alium cõfugerit, ſperans faciliorem deprecationem. l. quis ſit. 17. §. idem Vivianus. ff. de ædilitio edicto. Secunda replicatio eſt: Niſi creditorem, cui pignori fuit obligatus, fugit. d. l. 17. §. pignori. Septima exceptio eſt: Niſi vicarius ſeruum fugitiuum ſecutus, ignorauerit illum eſſe fugitiuum. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 17. §. idem ait. Octaua: Niſi fuga propoſitum non habuerit euentum, nec aufugerit. l. fugitiuus. 225. ff. de verb. ſignif. Huius replicatio prima eſt: Niſi domi latitans, fugæ occaſionem expectet. tunc enim etiam ante fugam pro fugitiuo eſt habendus. l. quis ſit. 17. §. idem ait. ff. de ædilitio edicto. Secunda eſt: Niſi iam fugã incipiens, fuerit comprehenſus. d. l. 17. §. item Cælius. Tertia: Niſi ex fugitiua natus ſit. reprobatur l. 1. §. fugitiui. ff. de fugitiuis. Nona exceptio eſt: Niſi in eadẽ domo ab vna tantùm cella in aliam fugit. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 17. §. apud. Decima: Niſi in aſylum ſeruus confugerit, vel ad ſtatuam Cæſaris: vel eò quò ſolent venire qui ſeſe venales exponunt. d. l. 17. §. apud Labeonem. Huius replicatio eſt: Niſi antè aliò fugiendi conſilium habuerit, poſteaq; mutato conſilio ad aſylum vel ſtatuam Cæſaris fugerit. d. §. apud Labeonem. Vndecima exceptio: Niſi eò ſe conferat, vnde abduci non poſſit. reprobatur d. l. 17. §. item Cælius. Duodecima: Niſi ea mente abierit ſeruus, vt ſe præcipitaret, vel mortem ſibi conſciſceret. d. l. 17. §. ſed ne eum quidẽ & §. Cælius. Huius replicatio eſt: Niſi antè fugæ conſilium inierit. d. §. Cælius. Hæc de definitione fugitiui.

II. Regula: Species fugitiui. Prima ſpecies fugitiui eſt, erro. l. 1. §. fugitiuum. ff. de fugitiuis. l. quis ſit. 17. §. erronem. ff. de ædilitio edicto. Secunda ſpecies fugitiui videtur, ex fugitiua natus. verùm reprobatur l. 1. §. fugitiui. ff. de fugitiuis.

III. Regula: Genus fugitiuorum. Libertatis cuiuſdam ſpecies eſt, fugiſſe. l. quis ſit. 17. §. idem rectè. ff. de ædilitio edicto.

IV. Regula, De non celandis nec ſuſcipiendis fugitiuis, & de pœna celantium & ſuſcipientium fugitiuos, proponitur l. 1. §. 1. ff. de fugitiuis. Sed & duodecim librarum argenti pœna in ſuſceptores fugitiuorũ conſtituitur l. ſeruos. 12. C. de agricolis. Planè quod ad mulctam ſeu pœnam celantis ſeu ſuſcipientis attinet, eius exceptio prima eſt: Niſi intra viginti dies fugitiuum domino reddiderit, vel magiſtratui exhibuerit. d. l. 1 §. 1.

V. Regula, De ſeruo alieno ad fugam nõ ſollicitando neq; auocando, proponitur l. mancipia. 5. C. de ſeruis fugitiuis. Plura de hac regula vide alibi de ſeruo corrupto.

VI. Regula, De ſeruo fugitiuo inquirendo et inueſtigando, proponitur l. 1. §. hoc autem ff. de fugitiuis. l. diuus. 3. ff. eod. tt. item l. 2. C. de ſeruis fugitiuis.

VII. Regula, De fugitiuis apprehenſis in publicum deducendis & cuſtodiendis, l. 1. §. vnuſquiſq;. & §. in publicum. ff. de fugitiuis. l. limenarcha. 4. ff. eod. tt.

VIII. Regula, De nominibus ac notis fugitiuorum deferendis ac proponendis vt agnoſci poſſint, præcipitur l. 1. §. fin. ff. de fugitiuis.

IX. Regula, De pœna fugitiuorum, proponitur l. 2. ff. eod. tt. Alia pœna habetur l. ſi fugitiui. 3. C. de ſeruis fugitiuis. Hæc de ſeruis fugitiuis, prima ſeruorum ſpecie.

DE STATVLIBERIS. Cap. XIII.

PRima regula, De definitione ſtatuliberi, proponitur l. 1. in prin. ff. de ſtatuliberis. Exemplum habetur l. ſi quem. 41. in prin ff. eod. tt. Planè propoſitæ definitionis exceptio eſt: Niſi hæreditas nondum fuerit adita. nam ante aditam hæreditatem ſeruus, cui libertas teſtamento relicta eſt, ſtatuliber non eſt. Quæ exceptio cum alijs quibuſdam proponitur ſ. cap. 8. except. 28.

II. Regula, De diuiſione ſtatuliberorum, proponitur l. 1. ff. de ſtatuliberis.

III. Regula: A cæteris ſeruis ſtatuliberi penè nihil differunt. l. ſtatuliberi. 29. in prin. ff. d. tt. l. ſi debitor. 45. §. fin. ff de fideicomm. libertat. l. ſtatuliberum. 9. in prin. ff. de ſtatuliberis. Huius exceptio eſt: quod non niſi cum ſua cauſa ſtatuliber poſſit alienari, nec eius conditio deterior ab hærede fieri poſſit. hoc enim caſu liberi quodammodò locum obtinet. l. non tantùm. 51. §. cui. ff. de fideicomm. libert. Plura de hac exceptione vide). reg. 7.

IV. Regula: Statuliber alij legatus, interim hæredis, non legatarij ſeruus eſt. l. Stichum. 39. in prin. ibi: ita tamen. ff. de ſtatuliberis.

V. Regula: Statuliber alienari poteſt. l. ſtatuliberos. 25. ff. d. tt. & l. ſi debitor. 45 §. fin. ff. de fideicomm. libert. Huius exceptio prima eſt: Niſi alienatione eius conditio fiat deterior. d. l. 25. §. fin. item l. nõ tantùm. 51. §. cui per fideicommiſſum. ff. de fideicommiſſ. libertat. Secunda: Niſi ſub hac conditione, Si eum hæres non alienauerit: liber eſſe iuſſus ſit. reprobatur l. ſi ita. 30 ff. de ſtatuliberis.

VI. Regula: Statuliber vſucapi non poteſt. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ habentur ſ. cap. 8 except. 28.

VII. Regula: Hæres vel alius ſeruum manumittere rogatus, eius conditionem deteriorem facere non poteſt. l. cum quaſi. 30. §. penult. ff. de fideicomm. libertat. l. is qui. 15. l. generaliter. 24. §. fin. ibi: ſed etſi ex perſona. & l. non tantùm. 51. §. cui. ff. eod. tt. l. ſtatuliberos. 25. ff. de ſtatuliberis. l. ſtatulibero. 33. ff. d. tt. Hæc de ſtatuliberis, ſecunda ſeruorum ſpecie. Sequitur alia ſpecies ſeruorum, ſcilicet eorum qui prædijs ſunt addicti, & ſimilium.

DE AGRICOLIS ET COlonis. Cap. XIV.

SVmma ſeruitutis diuiſio hæc eſt, quòd ſeruitus debeatur aut perſonæ, aut rei: & aut à perſona, aut à re. Inde quatuor ſeruitutis genera conſtituũtur.

Primum genus eſt, quo perſona perſonæ debet ſeruitutem: de quo genere hactenus in Libro propoſito eſt dictum. Alterum genus eſt, quo perſona rei ſeu prædio, vel operi debet ſeruitutem: de quo in hoc Capite dicetur. Tertium genus eſt, quo res perſonæ ſeruitutẽ debet: vt eſt vſusfructus, vſus, &c. poſtremũ genus eſt, quo res rei ſeruit: vt ſunt ſeruitutes prædiorum. De hiſce duobus poſterioribus ſeruitutũ generibus in hoc Libro nihil tractabitur, ſed j. in Parte tertia. Ad ſecũdum igitur genus ſeruorum pertinent agricolæ & coloni: qui aut originarij ſunt, aut adſcripticij. quorum iura in hoc Capite proponentur.

I. Regula: Coloni reſpectu domini terræ, ſerui ſunt: reſpectu aliorum, ſunt liberi. l.2. in prin. C. in quibus cauſis coloni cenſiti dominos accuſare poſſunt. l. vnica. ibi: & licet. C. de colonis Thracenſibus.

II. Regula: Coloni in fundo ſuo manebũt, nec trãſibunt ad alios. l. vnica. C. de colonis Palæſtinis. l. vnica. C. de colonis Thracenſib. l. vnica. C. de colonis Illyricanis. l cum ſatis. 22. §. cum autem Anaſtaſiana. & §. caueant. C. de agric. & cenſitis. item l. colonos. 15. C. de agricolis & cenſitis. Nouell. c. 17. §. ſed & eos. M. I. P. lib. 5. cap. 2. reg. 44. M. I. R. lib. 3. cap. 12. reg. 84. Huius exceptio prima videtur eſſe: Niſi colonus ſua propria prædia relinquat, & ad aliena tranſeat. Sed reprobatur d. §. ſed & eos. verſ. atq; hoc ages. Secunda exceptio eſt: Niſi dominus plura habens prædia, ex vno in aliud colonos tranſtulerit. l. definimus. 13. §. illud. C. de agricolis & cenſitis. Tertia: Niſi dominus prædium alienauerit, colonis retentis. reprobatur l. 2. C. d. tt. Quarta: Niſi cum alterius prædij colono vel colona matrimonium contraxerit. Nouell. c. 157. Plura de regula propoſita vide j. reg. prox.

III. Regula, De colonis fugitiuis reuocandis & cõpellendis ad ſua prædia, proponitur l. omnes. 6. & l. omnes. 8. C. de agricolis & cenſitis. item l. 1. C. de fugitiuis colonis patrimon. M. I. R. d. cap. 12. reg. 86. Exceptio prima: Niſi coloni ſint priuilegiati. reprobatur l. cuiuſcunq; 3. C. d. tt. l. originarios. 11. C. de agricolis & cenſitis. Secunda exceptio eſt: Niſi coloni veterani ſint facti. l. ſuper. 4. C. de mancip. & colonis patrim. Tertia: Niſi colonus per triginta annos in libertate fuerit verſatus. reprobatur l. cum ſatis. 22. in prin. C. de agricolis & cenſitis. & l. cum ſcimus. 21. §. illud quoq;. C. eod. tt. Quarta: Niſi per triginta annos in colonaria detentus fuerit conditione. reprobatur d. l. 22. §. cum autem. Quinta: Niſi per triginta annos in aliquo collegio vel alio corpore fuerit verſatus. l. eum qui. 6. C. de fundis rei priuatæ.

IV. Regula, De colonis fugitiuis non ſuſcipiendis nec occultandis, proponitur l. ſeruos. 12. C. de agricolis & colonis. l. cum ſatis. 22. §. fin. C. eod. tt. l. vnica. §. fin. C. de colonis Thracenſibus. l. vnica. §. maneat. C. de colonis Illyricanis. item l. 2. C. de fugitiuis colonis patrimon. M. I. R. d. cap. 12. reg. 85.

V. Regula, De pœna fugitiuorum colonorũ, proponitur l. cum ſatis. 22. in prin. C. de agricolis & colonis. Alia pœna proponitur l. omnes. 8. C. de agricolis & cenſitis.

VI. Regula: Coloni ad nullam militiam nec honorem admittuntur. l. colonos. 18. C. d. tt. l. 4. C. de mancip. & colonis patrimon. l. 1. & l. 3. C. de fugitiuis colonis. item l. 1. C. de agricolis & mancip. dom. M. I. R. d. cap. 12. reg. 87.

VII. Regula: Ne coloni ad vllum obſequium extraordinarium deuocentur, præcipitur l. 1. & 2. C. ne ruſticani ad vllum obſequium deuocentur.

VIII. Regula: Ne ruſticani tempore ſationis vel colligendorum fructuum ad extraordinaria onera trahantur. l. 1. C. de agricolis & cenſitis. & l. 1. in prin. ff. de ferijs.

IX. Regula: Vt ruſtici mercem ſuam non per ſe, ſed per alios diſtrahant, præcipitur l. 2. ff. de nundinis.

X. Regula, De reuerentia quam coloni dominis terræ debent, & ne aduerſus illos agant in iudicio, proponitur l. 2. C. in quibus cauſis coloni cenſiti dominos accuſare non poſſunt. Ex qua conſtat, colonis aduerſus dominos terræ actionem denegandam, quemadmodum ſeruo aduerſus dominũ. Exceptio prima eſt: Niſi publica ſit accuſatio. hæc enim colono aduerſus dominum non eſt deneganda. d. l. 2. Secunda: Niſi dominus à colono quid vltra conſuetudinem exegerit & extorſerit. d. l. 2. l. 1. & l. cum ſatis. 22. §. caueant. C. de agricolis & cenſitis. Tertia: Niſi colonus ob vim ſibi à domino factam agat. d. §. caueant.

XI. Regula: Per colonum poſſeſſioni præiudicium non fit. l. per colonum. 17. C. de agricolis & cenſitis.

XII. Regula: Coloni alterius prædij vxores ducere non prohibentur. Nouell. c. 157. Sed coloni adſcripticij liberas mulieres in vxores ducere non poſſunt. l. vlt. C. de agricolis & cenſitis. Concordat Nouell. c. 22. §. neq; item.

XIII. Regula, Ne publicis operibus deputati extraneis mulieribus iungantur, proponitur l. vlt. C. de ſeruis fugitiuis. Planè coniunctio huiuſmodi in colonis admittitur ſecundum ea quæ habentur j. reg. 16.

XIV. Regula, De liberis colonorum. Hi quoq; eiuſdem ſunt conditionis, cuius & illorum parentes. l. definimus. 13. in prin. C. de agricolis & cenſitis. & l. 1. C. de fugitiuis colonis patrimon. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ex libera matre nati ſint, patre colono. l. vlt. C. de agricolis & cenſitis. & Nouell. c. 54. in prin. Cuius replicatio proponitur l. 1. C. de prædijs tamiacis. Plura de exceptione propoſita vide j. reg. prox. Secunda exceptio eſt: Niſi ex libero patre nati ſint, matre ſerua vel adſcripticia. reprobatur d. l. vlt. l. mulier. 16. C. eod. tt. l. 4. C. de agricolis et mancip. dom. item l. 1. C. de prædijs tamiacis. Tertia: Niſi filius coloni per triginta annos in libertate fuerit moratus. reprobatur l. cum ſcimus. 21. §. illud quoq;. C. de agricolis & cenſitis. Quarta: Niſi parens per triginta annos colonus fuerit, & ita tandem liber effectus. approbatur certo modo l. cum ſatis. 22. §. cum autem. C. d. tt.

XV. Regula, Itidem de liberis colonorum. Si pater & mater ſint diuerſæ conditionis, liberi ſequuntur conditionem matris, non patris. l. ne diutius. 20. C. de agricolis & cenſitis. & l. vlt. C. eod. tt. Exemplum eſt, quòd ſi liberi ſint nati ex patre adſcripticio & matre libera, non adſcripticij, ſed liberi ſint. quod propoſitum eſt s̄. reg. prox. except. 1. Planè hoc caſu, quamuis ex libera nati, liberi quoque exiſtant: tamen

men

men propter patrem adſcriptitium coloni eſſe coguntur. quod exceptionis loco notandum. Nouell. c.162. §.de ſecundo.

XVI. Regula, Itidem de liberis colonorum. Si pater & mater ad diuerſa prædia pertineãt: liberi ad id prædium pertinent, cuius mater eſt adſcripticia, nõ cuius pater. l.2. C. vt nemo ad ſuum patrocinium. Mutatur hæc regula Nouell. c.156. & Nouell. c.162. §.ſed neq; illa. Quibus tamẽ videtur contradicere Nouell. c.157.

XVII. Regula, De colono vendicando. Dominus terræ colonum à quocunq; poſſeſſum poteſt vendicare. l. vnica, in fin. C. de colonis Palæſtinis. Huius exceptio prima eſt: Niſi actor colonum ſuum non probauerit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio prima eſt: Niſi actor bonæ fidei poſſeſſor fuerit, & ab eo poſſeſſus, is qui colonus dicitur, aufugerit. l. ſi coloni. 14. C. de agricolis & cenſitis. Secunda: Niſi is qui colonus dicitur, colonum ſe fuerit confeſſus. reprobatur l. cum ſcimus. 21. in prin. C. eod. tt. Hæc de prima exceptione. Plures huiuſmodi vide ſ. reg.2. & reg.3.

XVIII. Regula, De conditione colonaria probanda. Quibus probetur, definitur ſ. reg. prox. except.1. replic.2.

XIX. Regula, De deponendis reditibus, ſi colonus in libertatem proclamauerit, proponitur l. litibus. 19. C. de agricolis & cenſitis. Hactenus de iure ſeruorum.

DE IVRE PATRONATVS & libertorum in genere. Cap. XV.

I. DEFINITIO LIBERtorum.

Definiuntur libertini Inſtitut. de libertinis, in prin. Concordat iiſdem verbis l. libertini. 6. ff. de ſtatu hominum.

II. DIVISIO libertinorum proponitur & reprobatur Inſtit. d. tt. §. libertinorum. Inſtit. de ſucceſſione libertorum. §. ſed hæc de iis libertinis, vſq; ad finem tituli. l. vnica. C. de dediticia libertat. toll. item l. vnica. C. de Latina libertate tollenda.

III. CAVSAE EX QVIBVS ius patronatus adquiritur, & libertini fiunt.

I. Cauſa eſt manumiſſio, & ſi ſeruus alicuius liber ſit factus: vt patet ex definitione libertinorum in legibus ſ. propoſitis. Concordat l. ingenui 8. C. de ingenuis manumiſſis. & l. inteſtato. 3. §.1. ff. de ſuis & legitimis hæredibus. Ex quibus patet, quòd is qui ſeruũ manumittit, eius patronatum adquirat. cuius prima exceptio videtur eſſe talis: Niſi non ſponte, ſed coactus manumittat. Sed reprobatur d. §.1. Planè admittitur in caſibus, de quibus ĩ. except.3. & ſequentibus dicetur. item in caſu, quando ſeruus ſuis nummis redemtus manumittitur. de quo ĩ. cap.22. quæſt.1. except.6. Secunda exceptio eſt: Niſi non ſeruus, ſed ingenuus manumiſſus ſit: Inſt. de ingenuis. §. fin. l.2. C. de ingenuis manumiſſis. & l.2. C. de vindicta. Huius replicatio prima eſt: Niſi liber homo ſe vendi paſſus ſit, & ita ſeruus effectus, poſtea rurſus manumiſſus ſit. Inſtit. de ingenuis. §. fin. itẽ l. homo. 21. ff. de ſtatu hominum. Plures propoſitæ exceptionis replicationes vide ſ. cap.6. except.22. Tertia exceptio eſt: Niſi ſeruus ob id, quòd necem domini detexit, à prætore liber ſit pronunciatus. l. ſi necem. 4. in prin. ff. de bonis libertorum. l. ſi filius. 23. in prin. ff. de iure patronatus. Contradicit l. qui ob necem. 5. ff. qui ſine manumiſſ. ad libert. perueu. item l. inteſtato. 3. §. quid ſi necem. ff. de ſuis & legit. hæred. Quarta exceptio eſt: Niſi ſeruum ægrotantem dominus domo eiecerit, & ob id ſeruus liber ſit effectus. nã is nullius libertus eſt. l. vnica. §. ſed ſcimus. C. de Latina libert. toll. Quinta: Niſi cùm ancilla ita vẽdita eſſet, ne proſtitueretur, proſtituta ſit à vẽditore, & ob id libera effecta. Hæc enim nullius ſit liberta. d. l. vnica. §. ſimiliq; modo. Sexta: Niſi is qui libertatẽ ſeruo debebat, moram libertati præſtandæ fecerit, & ob id ſeruus decreto prætoris liber ſit effectus. tunc enim is qui manumittere debuit, ius patronatus in eo non habet. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ habentur ĩ. quæſt. prox. reg.8. except.1. Sed & plures propoſitæ cauſæ exceptiones vide ĩ. cap. prox.

II. Cauſa: Iuris patronatus eſt ſententia, qua patronus eſt pronunciatus. l. ſi iurauero. 14. in fin. ff. de iure patronatus.

III. Cauſa: Si quis iurauerit ſe patronum eſſe l. adoptiuum. 8. §. patronum. ibi: aut ſi iuraui. ff. de in ius vocando. Huius exceptio eſt, quoad ſucceſſionem. quæ approbatur d. l. 14. in fin.

IV. Cauſa: Si quis infantem expoſitum educauerit, videtur quòd in eo habeat ius patronatus. ſed reprobatur l. ſancimus. 3. C. de infantib. expoſitis. Hæc de cauſis iuris patronatus adquirendi. De cauſis verò huius iuris amittendi dicetur ĩ. cap. prox.

IIII. QVIBVS IVS PATROnatus competat.

I. Regula: Si filiusfamiliâs ſeruum manumiſerit: patris, non filii ſit libertus, l. ſi quis. 30. §.1. ff. qui & à quibus manumiſſ. & l. filiusfamiliâs. 13. ff. de iure patronatus. Huius exceptio prima eſt: Niſi filiusfamiliâs miles ſeruũ caſtrenſis peculii manumiſerit. l. ſeruum. 8. in prin. ff. d. tt. l. etiam. 3. §. ſi quis filius. ff. de bonis libertorum. l. ſi filiusfamiliâs. 22. ff. d. tt. l. idem erit. 3. §. habẽt aũt. ff. de adſignãdis libertis. l. inteſtato. 3. §. miles. ff. de ſuis & legitimis hæredib. l. ſi quis. 30. §. ſed ſi caſtrenſem. ff. qui & à quibus. l. ſi militi. 6. ff. de caſtrenſi peculio. & l. diuus. 13. ff. eod. tt. Hæc de prima exceptione. Secunda exceptio eſt: Niſi pater ei qui ſeruum peculiarem manumiſit, peculiũ in teſtamento prælegauerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. duo. 7. de manumiſſionibus.

II. Regula: Si ſocius ſeruum communem manumiſerit, ſolius manumittentis ſit libertus, nõ etiam alterius ſocii. l.1. §. iura autem. C. de communi ſeruo manumiſſo. Huius exceptio prima eſt: Niſi vno ex ſociis manumittere volente, alter quoq; ſocius manumittere ſit paratus. d. l.1. §. penult. Secunda: Niſi cum vnus ex ſociis ſeruo communi libertatem reliquiſſet ita, Si eũ ſocius manumiſerit, liber eſto: ſocius eum manumiſerit. tunc enim communis ſit libertus. l. ſi ſocius. 48. ff. de manumiſſis teſtamen.

III. *Regula: Si maritus ſeruum dotalem manumiſit: mariti, nō vxoris fit libertus. l. inteſtato. 3. §. 1. ff. de ſuis hæredibus. Planè hoc caſu maritus dotis iudicio ea quæ occaſione libertatis à liberto accepit, reſtituere tenetur. de quo vide ſ. lib. 4. cap. 15. except. 25. repl. 1.*

IV. *Regula: Si alicui libertatum conſeruandarum cauſa bona addicantur: ij quibus directa libertas relicta eſt, teſtatoris: quibus fideicommiſſaria, eius cui bona addicta ſunt, fiunt liberti. l. ergo. 4. §. hi qui ad libertatem. ff. de fideicommiſſ. libertat.*

V. *Regula: Si cum ancillæ libertas in teſtamento eſſet relicta, ea antequam adiretur hæreditas, peperit: ſiquidem hæres ob id tardius adierit, vt id quod natum eſt lucraretur, partus manumittendus eſt, non quidem ab hærede, ſed à matre, cuius fiet libertus. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 3. cauſa 1. except. 13. replic. 1. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi mater aut nolit partum manumittere, aut antequam manumittat, deceſſerit. l. ſi mater. 54. ff. de fideicommiſſ. libertat.*

VI. *Regula: Si ſeruus, quòd necem domini detexit, factus ſit liber: eius erit libertus, quem prætor demonſtrauit: quòd ſi prætor neminem demonſtrauit, eius fiet libertus, cuius fuiſſet ſeruus, ſi liber effectus non eſſet. l. inteſtato. 3. §. quid ſi necem. ff. de ſuis hæredibus. Contradicit l. ſi necem. 4. in prin. ff. de bonis libertorum.*

VII. *Regula: Si directa libertas in teſtamento ſit relicta: ipſius teſtatoris, eiuſq; hæredum efficitur libertus. l. directis. 10. C. de teſtamen. manumiſſ. l. ergo. 4. § hi qui ad libertat. ff. de fideicommiſſ. libertat. Inſtit. de ſingulis rebus per fideicommiſſ. relictis. §. qui autem. Declaratur item regula propoſita Inſtit. d. tt. §. penult. Eius autem exceptio videtur eſſe talis: Niſi ſeruo directa libertate ſub conditione relicta, hæres eum ante exiſtentem conditionem manumiſerit. Sed reprobatur l. 1. §. ſed et ſi ſub. C. de Latina libertate toll. Directa autem libertatis relictæ exemplum proponitur l. teſtamento. 49. ff. de manumiſſ. teſtamen.*

VIII. *Regula: Si fideicommiſſaria libertas in teſtamento relicta ſit: eius efficitur libertus, cuius fidei commiſſum eſt, vt ſeruus manumitteretur. l. hi quibus. 7. C. de fideicommiſſ. libertat. l. qui ex cauſa. 29. ff. de bonis libertorum. Inſtitut. de ſingulis rebus per fideicommiſſ. relictis. §. qui autē. item l. ſi filius. 33. in prin. ff. de fideicommiſſ. libertat. Huius exceptio eſt: Niſi is qui rogatus eſt, ſeruum non manumiſerit, ſed prætoris decreto vel alio modo liber ſit factus. l. cum verò. 26. § ſubuentum. ff. de fideicommiſſ. libertat. l. in fideicōmiſſarijs. 5. ff. eod. tt. l. Stichum. 15. ff. de manumiſſ. teſtamen. l. ſi is. 49. ff. de fideicommiſſ. libertat. item l. ancillam. 15. C. eod. tt. Planè propoſitæ exceptionis plures ſunt replicationes, quarum prima eſt: Niſi libertas ſeruo non debeatur. l. cum verò. 26. §. hoc ſenatusconſultū. ff. eod. tt. Secunda: Niſi conditio libertatis nondum extiterit, vel defecerit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, ratione iam dictæ replicationis: verùm eius duplicatio eſt: Niſi per rogatum ſtet, quo minus conditio exiſtat. l. ſi filius. 33. §. 1. ff. d. tt. & l. ſi pater. 47. §. ſi Sticho. ff. eod. tt. Tertia replicatio eſt: Niſi rogatus ſit filius teſtatoris. hoc enim caſu ius patronatus nanciſcitur, non tamen tanquam manumiſſor, ſed tanquam manumiſſoris filius. d. l. 33. §. 1. De hoc alio iure dicetur ĩ. reg. 11. & reg. 12. Quarta: Niſi libertas non ſit petita, neq; à prætore decreta. tunc enim quamuis rogatus latitet, nō tamen ipſo iure ſeruus fit liber, & ob id nec perdit libertum rogatus. l. ſi ſeruus. 11. C. de fideicommiſſ. libertat. Quinta: Niſi rogatus à prætore non ſit euocatus. l. cum verò. 26. §. euocari. ff. eod. tt. Sexta: Niſi non hæres, ſed alius rogatus latitet. reprobatur d. l. 26. §. penult. & l. non tantùm. 51. §. abeſſe. ff. eod. tt. Septima: Niſi abſens rogatus ſit priuilegiatus. reprobatur l. neque. 36. §. fin. ff. de fideicommiſſ. libertat. Octaua: Niſi rogato non ſit competens iudex is, qui libertatem ſeruo decreuit. reprobatur l. non tantum. 51. §. ſed Articuleiano. ff. de fideicōmiſſ. libertat. Planè hoc caſu cognoſcere quidem licet præſidi, & pronunciare ſeruo libertatem competere: ſed ob hoc rogatus non perdit libertum. l. ſi eum. 28. §. fin. ibi: proinde. ff. eod. tt. Nona: Niſi rogatus non latitet. reprobatur d. l. 28. §. 1. ff. eod. tt. Decima replicatio eſt: Niſi rogatus præſens ſit. d. l. 28. §. eorum. l. 1. & l. cum verò. 26. §. fin. ff. eod. tt. Huius duplicatio prima eſt: Niſi præſens manumittere nolit. l. non tantùm. 51. §. fiue. ff. eod. tt. Secunda: Niſi cum plures manumittere eſſent rogati, quibuſdam præſentibus quidam ex ijs abſint. reprobatur, quoad præſentes: approbatur, quoad abſentes, d. l. 28. §. eorum. Tertia duplicatio eſt: Niſi vendito ſeruo à rogato, rogatus quidem præſens ſit, emptor autem abſit. d. l. 28. in prin. ff. de fideicommiſſ. libertat. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 10. quæſt. 6. reg. 2. Huius triplicatio eſt: Niſi ſeruus à rogato potius quàm ab emptore velit manumitti. l. quidam. 10. §. is cui. ff. eod. tt. Vndecima replicatio eſt: Niſi abſens per procuratorem defendatur. l. neque. 36. §. penult. ff. de fideicommiſſ. libertat. Duodecima: Niſi rogatus ex iuſta cauſa abſit. d. l. 36. §. quid ergo. l. non tantùm. 51. §. ſenatusconſulto. ff. eod. tt. Declaratur replicatio propoſita l. ſi. eum. 28. §. fin. ff. eod. tt. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi quoad libertatem præſtandam. nam nihilominus liber pronunciari poteſt ſeruus, ſiue rogatus ex iniuſta, ſiue ex iuſta cauſa abſit, quamuis ius patronatus poſteriore caſu non amittat. quæ duplicatio ex iam dictis conſtat. Sed & approbatur l. ſi quis. 29. ff. eod. tt. Secunda: Niſi rogato, qui ex iuſta cauſa aberat, mortuo, hæres eius ex iniuſta cauſa abſit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius triplicatio eſt: Niſi pronunciatum ſit, rogatum ex iuſta cauſa abeſſe. l. cum quaſi. 30. in princ. ff. de fideicommiſſ. libertat. Decimatertia replicatio eſt: Niſi rogatus infans ſit, vel pupillus. l. neque. 36. in prin. ff. de fideicommiſſ. libertat. & l. cum quaſi. 30. §. 1. ff. eod. tt. Decimaquarta: Niſi rogatus furioſus ſit. d. l. 36. in prin. & d. l. 30. §. in furioſi. Decimaquinta: Niſi rogatus mutus vel ſurdus ſit. d. §. in furioſi, in fine. Decimaſexta: Niſi pluribus rogatis, quidam ex ijs ſint infantes, vel præſentes, vel iuſta ex cauſa abſint, vel alia ex cauſa defendantur. Hæc replicatio, quoad eos qui contumaciter abſunt, reprobatur l. cum quaſi. 30. §. adeundus. ff. de fideicommiſſ. libertat. Concordant*

ea quæ

eæ quæ propoſita ſunt ſ̄.replicat.10.in princ. item l.ſi legatario.22. §.fin.ff.eod.tt. Decimaſeptima replicatio: Niſi cum legatarius rogatus eſſet ſeruum manumittere, eum ab hærede nondum acceperit. l.cum verò.16.§.fin.ff.de fideicommiß.libertat. & l.vltima. C.eod.tt. Decimaoctaua: Niſi rogatus ſine hærede deceſſerit. reprobatur, ita vt ſeruus fiat libertus orcinus, non rogati, l.cum quaſi.30. §.ſed etſi ff.de fideicommiß.libert.l.in fideicommiſſarijs.5.in fine.ff.eod. tt. Planè admittitur primùm, ſi is qui ſine hærede deceßit, cum alio libertatem præſtare ſit rogatus.d.l.30. §.ſi alter. Secundò, ſi adhuc hæres exiſtere poßit. de quo ĩ.replic.prox. Decimanona replicatio eſt: Niſi rogato mortuo, hæres de adeunda hæreditate adhuc deliberet.d.l.30.§.eleganter. Viceſima: Niſi non teſtatoris, ſed alieno vel rogati ſeruo fideicommiſſaria libertas ſit relicta.l.ſi eum.28.§.ſi quis.ff.de fideicommiß.libertat. l.ſi pater.47. §.1.l.nõ tantùm.51. §.ſed etſi non. item l.in fideicommiſſarijs.5. ff.eod.tt. Viceſimaprima: Niſi hærede manumittere rogato, cohæres non rogatus abſit. l.non tantùm. 51. §.emptor. ff.de fideicommiß.libert. & l.cum quaſi.30. §.ſi plures. ff.eod.tt. Viceſimaſecunda: Niſi non fideicommiſſaria libertas ſeruo ſit relicta, ſed hac lege venditus ſit vt manumittatur. hoc enim caſu, quamuũ ceſſante emptore ſeruus ipſo iure liber fiat, tamen emptoris ſit libertus.l.inteſtato.3.§.is planè ff.de ſuis & legitimis hæredibus. & l.ſeruum.8.in fin.ff.de iure patronatus. Planè huius replicationis duplicatio eſt: Niſi emptor libertũ vt ingratũ velit accuſare. hoc enim non poteſt. l.ſi quis.30.in prin.ff.qui & à quib.manumißi. Viceſimatertia replicatio eſt: Niſi cum dominus, qui pro ſeruo manumittendo pecuniam accepiſſet, ſeruum non manumitteret, ſeruus ipſo iure liber ſit factus. hoc enim caſu nihilominus ius patronatus domino competit. l.Paulus.38. §.1. ff.de liberali cauſa. Hæc de octaua regula.

IX.Regula: Si hæres ſeruum, cui ſub conditione libertas relicta eſt, ante exiſtentem conditionem manumiſerit: ſiquidem poſtea extiterit conditio, orcinus ſit libertus: ſin defecerit, libertus eſt hæredis.l.vnica. §.ſed etſi ſub.C.de Latina libert.toll.

X.Regula: Si ancilla, quod contra legem venditionis proſtituta ſit, libera ſit effecta: venditoris, non emptoris efficitur liberta. l.diuus.7. in princ. ff.de iure patronatus.

XI.Regula: Patrono mortuo, ius patronatus liberis eius debetur. Inſtit.de adſignatione libertorum, in princ. Eius autem regulæ exceptio eſt: Niſi patronus vni vel quibuſdam ex liberis libertum adſignauerit. tunc enim ei vel eis ſolis, non etiam cæteris liberis ius patronatus competit. Inſt.d.tt.in princ. Sed plura de hac exceptione, item plures propoſitæ regulæ exceptiones vide ĩ.reg prox.

XII.Regula: Patrono mortuo, ei vel eis ſolis ius patronatus competit, quibus patronus libertum adſignauerit, non etiam eius fratribus.l.1.in princ.ff.de adſignandis libertis. Inſtit.de adſignatione libertorum.in princ. & l.ſi quis.30.§.fin.ff.qui & à quibus. Declaratur etiam regula propoſita, definitione verbi Adſignare, l.Adſignare.107. ff.de verbor ſignific. Propoſitæ regulæ exceptio prima eſt: Niſi non is qui manumiſit, ſed eius filius, cui etiam libertus fuit adſignatus, eũ ſuis rurſus liberis adſignet. l.liberi. 8. ff.de adſignandis libertis. Secunda: Niſi plures liberti ſimul adſignentur. reprobatur l.1.§.quamuis.ff.d.tt. Tertia: Niſi libertus qui apud hoſtes eſt, ſit adſignatus. reprobatur d.l.1.§.is quoq;. Quarta: Niſi non libertus, ſed liberta adſignetur. reprobatur Inſtit.de adſignatione libertorũ.§.nec tantùm. Quinta: Niſi pluribus libertus adſignetur. reprobatur d.l.1. §.quamuis. Sexta: Niſi filio exhæredato libertus ſit adſignatus. reprobatur l.1. §.ſed etſi ex. ff.de adſignandis libertis. Septima: Niſi non filio, ſed nepoti libertus ſit adſignatus.reprobatur l.idem.3 §.poſſe.ff.d.tt. Octaua exceptio eſt: Niſi emancipato filio libertus ſit adſignatus. Inſtit. de adſignatione libert. §. penultimo. Contradicit l.vtrũ.9 ff.eod.tt. item l.filij.9.in princ. ibi: idem in emancipato ff.de iure patronatus. Nona: Niſi hæredi extraneo libertus ſit adſignatus. l.1.in princ. ff de adſignand.libert. Decima: Niſi poſthumo adſignatus ſit libertus. reprobatur l.teſtamento. 13.§.1.ff de adſignand.libert. Vndecima: Niſi non filio, ſed filiæ vel nepti adſignatus ſit libertus.reprobatur Inſtit eod.tt.§.nec tantùm. Duodecima: Niſi is cui libertus adſignatus eſt, in ciuitate eſſe deſierit, vel mortuus ſit. l.1.in prin.ff d.tt. Concordat Inſtit.eod. tt.in princ. ibi: ſed ita demum. Huius replicatio prima eſt: Niſi is cui libertus adſignatus eſt, relictis liberis deceſſerit, vel in ciuitate eſſe deſierit. tunc enim illi liberi relicti præferuntur in iure patronatus fratribus eius cui adſignatio facta eſt.d.l.1. Huius duplicatio prima videtur eſſe: Niſi emancipatis liberis relictis, deceſſerit. verũ reprobatur l.idem.3. §.emancipatos.ff.de adſignandis libertis. Secunda: Niſi non filijs, ſed nepotibus vel pronepotibus relictis deceſſerit is cui adſignatio facta eſt. reprobatur d.l.3.§.pen. Tertia: Niſi duobus adſignatione facta, vnus ex ijs relictis liberis deceſſerit, eiuſq; portio adcreuerit alteri, qui poſtea ſine liberis etiam deceßit. hoc enim caſu videtur, quòd ius patronatus non pertineat amplius ad liberos prioris defuncti, ſed ad familiam patroni redeat. verùm duplicatio iſta reprobatur l.vtrum 5. §.quòd ſi liberis. ff.d.tt. Secunda replicatio eſt: Niſi duobus ſimul libertus ſit adſignatus. tunc enim vno ſine liberis mortuo, non redit libertus ad familiam patroni: ſed alteri cui ſimul adſignatus eſt, adcreſcit. l.idem.3.§.fin. cum duabus legibus ſequentibus. ff.de adſignandis libertis. Tertia: Niſi is qui in ciuitate eſſe deſiit, reuerti poßit. l.teſtamento. 13. §. quod inquit. ff.d.tt. Hæc de duodecima exceptione. Decimatertia exceptio: Niſi is cui libertus adſignatus eſt, poſtea ſit exhæredatus. reprobatur, ſub conditione tamen, l.1. §.ſed etſi poſt. ff.eod.tt. & l.ſi patronus.12.§.1.ff de bonis libertorum. Decimaquarta exceptio eſt: Niſi is cui adſignatus eſt libertus, poſtea ſit emancipatus. De hac vide ſ̄.except.8. Decimaquinta: Niſi is cui libertus adſignatus eſt, adſignationem repudiauerit.l.1.§.ſed ſi is.ff.de adſignãdis libertis. Huius replicatio eſt: Niſi duobus ſimul libertus ſit adſignatus. tunc enim vno repudiante, adcreſcit alteri, nec ad fratres redit. approbatur per ea quæ

propoſita ſunt ſuprà except. 12. replic. 2. Decimaſexta exceptio: Niſi is cui libertus adſignatus eſt, hæreditatem patroni repudiauerit. reprobatur l. filij. 9. in prin. ff. de iure patronatus. Decimaſeptima: Niſi is qui libertum vni ex filijs adſignauit, voluntatē rurſus mutauerit. l. 1. §. adſignare, in fine. ff. de adſignandis libertis. Decimaoctaua: Niſi is cui libertus adſignatus eſt, eum capitis accuſauerit. l. etiam 3. §. ſi capitis. ff. de bonis libertorum. Plura de exceptione propoſita vide J. cap. 21. quæſt. 2. except. 10. Decimanona: Niſi liberto in diem vel ſub conditione adſignato, dies nondum venerit, vel conditio nondum extiterit. l. ſub conditione. 10. in princ. ff. de adſignandis libertis. Huius replicatio: Niſi duobus libertus ſit adſignatus, vni purè, alteri ſub conditione. tunc enim portio eius, cui ſub conditione libertus eſt adſignatus nō pertinet ad omnes defuncti liberos, ſed ad eum tantùm, cui libertus purè eſt adſignatus. d. l. 10. §. fin. Viceſima exceptio, ſumpta ex modo quo libertus adſignatur, reprobatur l. 1. §. adſignare. l. adſignare. 7. item l. teſtamento. 13. in princ. ff. eod. tt. Inſtit. eod. tt. §. fin. Viceſimaprima: Niſi ex die vel ſub conditione adſignatus ſit libertus. reprobatur d. l. 7. & d. l. 13. §. fin. Viceſimaſecunda: Niſi in diem adſignatus ſit libertus. d. l. 13. §. fin. Viceſimatertia: Niſi operæ ſerui petantur. l. interdum. 51. ff. de operis libertorum. Viceſimaquarta: Niſi is qui libertum vni ex filijs adſignauit, compatronum habeat, ſeu partem tantùm in liberto. l. ſi ex. 12. ff. de adſignandis libertis. Hæc de duodecima regula.

XIII. Regula: Mortuo eo cui libertus à patrono fuit adſignatus, cui ius patronatus competat, definitum eſt ſ. reg. prox. except. 12.

XIIII. Regula: Si cùm duobus libertus eſſet adſignatus, & vterque mortuus eſſet: vnus filium, alter nepotem reliquerit: filius vnius præfertur nepoti alterius in iure patronatus. l. interdum. 51. ff. de operis libertorum. & l. vtrum. 5. §. fin. ff. de adſignandis libertis.

XV. Regula: Si ſeruus liber eſſe iuſſus ſit, & filio legatus, poſtea à teſtatore viuo manumiſſus: eius ſolius libertus efficitur, cui legatus eſt, non etiam cæterorum liberorum. l. ſi ſeruus. 6. ff. d. tt.

XVI. Regula: Si vnus ex filijs patroni liberto alimenta præſtare iuſſus ſit, per hoc ſibi ſoli ius patronatus non vindicabit. l. alimentorum. 11. ff. d. tt.

V. IN QVOS IVS PATRONAtus competat.

I. Regula, de liberis liberti. In hos ius patronatus non extenditur. l. quod ex. 11. in princ. C. de operis libertorum. & l. libertina. 9. in prin. C. de ingenuis manumiſſis. Planè ob ingratitudinem etiam liberti filius in ſeruitutem reuocari poteſt: quod exceptionis loco notandum. l. vlt. C. de libertis & eorum liberis. Alia exceptio eſt in liberto Eccleſiæ. M. I. P. libro 5. capite 2. reg. 38.

II. Regula, De hærede liberti. Nec in hunc patronus ius patronatus poteſt exercere. l. hæres. 8. ff. de obſequijs à libertis.

III. Regula: Si liberti vni ſint adſignati, etiam hi qui in eodem teſtamento manumiſſi ſunt, adſignati creduntur. l. Scæuola. 243. ff. de verb. ſignif.

DE AMITTENDO IVRE patronatus. Cap. XVI.

I. CAVSAE EX QVIBVS AMITtitur ius patronatus, & libertus efficitur ingenuus.

PRima cauſa: Si patronus iureiurando adegit libertum, ne vxorem ducat: vel libertam, ne nubat, liberóſue tollat, ius patronatus in eo amittendo. l. qui contra. 15. ff. de iure patronatus. Huius cauſæ ſeu regulæ exceptio prima eſſe videtur: Niſi non libertam ne nubat, ſed libertum ne vxorem ducat, iureiurando adigat. Sed reprobatur l. adigere. 6. in princ. ff. d. tt. Secunda exceptio eſt: Niſi non patronus ipſe, ſed eius filius vel ſeruus adegerit. d. l. 6. in princ. Cuius replicatio eſt: Niſi iuſſu patroni, eius filius libertum adegerit. d. l. 6. Secunda: Niſi patronus ſtipulationem, quam filius eius eo nomine fecerit, non remittat. l. vltima. in prin. ff. qui & à quibus. Tertia exceptio eſt: Niſi patronus libertam, liberos impuberes habentem, iureiurando adegerit ne nubat. l. quæſitum. 31. ff. qui & à quibus. Quarta: Niſi ita adegit, ne illicitè nubat. l. inteſtato. 3. §. ſi quis libertam. ff. de ſuis & legitimis hæredibus. Quinta: Niſi non perpetuò, ſed ad tempus ne nuberet, adegit. reprobatur d. §. ſi quis libertam. Contradicit l. quæſitum. 31. in fine. ff. qui & à quibus. Sexta: Niſi adegit ne alij nuberet, quàm patronus vellet, vel vt patroni cognatam in vxorem duceret. reprobatur d. §. ſi quis libertam. Septima: Niſi caſtratum libertum adegit patronus, ne vxorem ducat. l. adigere. 6. §. quamuis. ff. de iure patronatus. Octaua: Niſi patronus libertam iureiurando adegerit, vt ſibi nubat. approbatur & diſtinguitur d. l. 6. §. ſi patronus.

II. Cauſa: Si mercedem vel precium operarum à liberto patronus ſtipulatus eſt, vel operas eius locat, aut mercedē pro ijs capit, ius patronatus perdit. quæ regula approbatur lege Aelia Sentia, quam non habemus. Eius autē exceptio prima eſt: Niſi libertus ſponte mercedem operarum patrono præſtet, vel operas eius locari poſtulet. l. vlt. §. non prohibentur. ff. qui & à quibus. & l. patronus. 25. §. fin. ff de operis libertorum. Secunda: Niſi patronus pauper ſit, vt non aliter operis liberti vti poſſit, quàm ſi eas locet. d. l. 25. in princ. & l. 1. ibi: Niſi quando propter. C. de operis libertorum. Tertia: Niſi talis ſit opera liberti, qua patronus aliter vti non poſſit, niſi locet: puta ſi libertus medicus ſit. d. l. 25. §. item plerunq;. Quarta: Niſi patronus alternatiuè ſtipulatus ſit operas, aut in ſingulas operas certam pecuniam, ita vt in arbitrio liberti ſit, vtrum operas, an pecuniam pro ijs dare velit. l. adigere. 6. §. 1. ff. de iure patronatus. & l. vlt. §. is qui operas. ff. qui & à quibus. Quinta: Niſi non à liberto, ſed ab alio mercedem operarū liberti ſit ſtipulatus. Hæc exceptio (teſte Accurſio) reprobatur d. l. vltim. §. fin. Sexta: Niſi pro præteritis operis non præſtitis, æſtimationem patronus accipiat. l. nec patronis. 7. C. de operis libertorum.

III. Cauſa: Si patronus, qui ex cauſa fideicommiſſi ancillam ſibi legatā manumiſit, tutor in eodem te-

ſtamento

ſtamento datus, à tutela ſe excuſauit. l. ſi quis. 3. ff. de iure patronatus.

IIII. Cauſa: Si patronus ius patronatus liberto remiſit. l. ſi quis. 3. C. de bonis libert. Concordat Nouell. conſt. 78. §. ſtatuimus.

V. Cauſa: Si libertus conuenientibus patronis, cum ancillis vel colonis Imperatoris conſortium elegerit. l. 2. C. eod. tt.

VI. Cauſa: Si conſentiente patrono liberta nupſerit. reprobatur l. quod ex. 11. C. de oper. libert.

VII. Cauſa: Si patronus liberto non præſtiterit alimenta. l. diuus. 5. in fin. ff. de iure patronatus. l. alimenta. 6. in princ. ff. de agnoſcendis liberis. l. ſi patronus. 33. ff. de bonis libertorum. M. I. P. libro 5. capite 2. regul. 39.

VIII. Cauſa: Si patronus iudicio publico ſit damnatus. ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm recipit exceptionem primam quidem in patroni liberis, l. iura. 4. ff. de iure patronatus. Secunda exceptio eſt: Niſi patronus reſtitutus ſit, & pœna liberatus. l. ſiue libertus. 21. in princ. ff. eod. tt. l. etiam. 3. §. ſi deportatus ff. de bonis libertorum.

IX. Cauſa: Si libertus ſit deportatus, vel in metallum damnatus. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius exceptio eſt: Niſi libertus ſit reſtitutus, & pœna liberatus. d. l. 21. in princ. item d. l. 3. §. ſi deportatus.

X. Cauſa: Si libertus adrogatus ſit. reprobatur l. liberto. 49. ff. de bon. libert. l. ſed ſi. 10. §. patronum ff. de in ius vocando. l. vlt. ff. de ſtatu hominum.

XI. Cauſa: Si libertus ingenuus ſit pronunciatus. l. ingenuum. 25. ff. d. tt. Huius exceptio prima eſt: Niſi colludente domino vel patrono ſeruus vel libertus ingenuus ſit pronunciatus. l. 1. ff. de colluſione detegenda. l. ſi libertinus. 4. ff. eod. tt. l. 1. cum leg. ſeq. C. d. tt. item l. quicunque. 4. §. fin. C. de ſeru. fugit. Cuius replicatio prima eſt: Niſi intra quinquennium ingenuitatis ſententia non ſit retractata. l. 2. in prin ff de colluſione detegenda. Huius duplicatio prima eſt: Niſi minor annis ſit is qui colluſiſſe dicitur. d. l. 2. §. 1. Secunda: Niſi intra quinquennium cauſa retractationis ſit inchoata. d. l. 2. §. penult. Tertia: Niſi non iuſto contradictore quis ingenuus pronunciatus eſt. l. cū non 3. ff. eod. tt. Quis dicatur iuſtus contradictor, definitur l. 1. C. de ingen. manumiſſ. & l. 1. ff ſi libertus ingenuus eſſe dicitur. Quarta duplicatio eſt: Niſi ignorante patrono ſententia ſit dicta. l patronum. 5. ff. eod. tt. Secunda propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi is de cuius ſtatu quæritur, mortuus ſit. l. 1. §. ſed interdum. ff. ne de ſtatu defunctorum. Tertia: Niſi alius, cuius nihil intereſt, ſententiam ingenuitatis retractet, reprobatur l. 2. §. fin. ff. de colluſione detegenda. Quarta: Niſi plures ſimul ſententiam ingenuitatis retractare velint. l ſententiam. 5. §. fin. ff. d. tt. Quinta: Niſi ſententia ingenuitatis ſemel ſit retractata. d. l. 5. in princ. Hæc de prima exceptione. Secunda propoſitæ cauſæ exceptio eſt: Niſi non iuſto contradictore quis ingenuus ſit pronunciatus. l. cum non. 3. ff. de colluſione detegenda. Huius replicatio eſt: Niſi is qui libertus ab aliquo dicitur, prouocet ad iudicium, vt alter id quod dicit probet: & altero non comparente, iudex ingenuum eum pronunciet. tunc enim, ſi idem eundem rurſus libertum dicens retractare velit ſententiam ingenuitatis, non auditur. l. diffamari. 5. C. de ingenuis manumiſſis. Hæc de vndecima cauſa.

XII. Cauſa: Si patronus libertum adrogauerit. Hæc cauſa ingenuitatis reprobatur l. vlt. ff. de ſtatu hominum. & l. Caius. 12. ff. de iure patronatus.

XIII. Cauſa: Pactis priuatis libertus non efficitur ingenuus. l. ingenui. 8. C. de ingenuis manumiſſis. l. 2. C. de colluſione detegenda.

XIIII. Cauſa: Si libertus ius aureorum annulorū impetrauit, vt ingenuus habetur. l. qui ius. 5. ff. de iure aureorum annul. l. libertinus. 6. ff. eod. tt. l. vnic. C. ad leg. Viſcell. M. I. R. libro 3. cap. 12. reg. 79. Huius cauſæ exceptio prima eſt, quòd quoad ius patronatus attinet, nihilominus libertinæ ſit conditionis is, q ius aureorum annulorum impetrauit: quamuis quoad honores, matrimonia & alia huiuſmodi commoda, habeatur pro ingenuo. quæ exceptio ex iam dictis conſtat. Cui concordat l. 2. C. de iure aureor. annul. item Nouell. c. 78. Secunda exceptio eſt: Niſi fœmina ſit libertina, & ius annulorum impetrauerit. reprobatur l. etiam. 4. ff. de iure aureorum annulorum. Tertia: Niſi inuito vel ignorante patrono libertus ius aureorum annulorum impetrauit. l. diuus. 3. ff. d. tt. Quarta: Niſi ſententia ingenuitatis reſciſſa ſit. tunc enim ius etiam aureorum annulorum amittitur. l 1. & l. 2. ff. d. tt. Quinta: Niſi ius aureorum annulorum à principe libertus nō impetrauerit, reprobatur Nouell. conſt. 78.

XV. Cauſa: Si libertus natalibus ſit reſtitutus, ingenuus habetur. l. 2. l. 3. & l. patrono. 5. ff. de natalib. reſtit. l. 2. in fin. C. eod. tt. M. I. P. lib. 5. cap. 2. reg. 41. Huius cauſæ prima exceptio eſt: Niſi patronus reſtitutioni non conſenſerit. d. l. 2. in fin. ff. de natalib. reſtituend. & d. l. 5. in princ. vbi ait Iuriſconſultus: Ius enim patroni hoc impetrato amittitur. Hoc mutatū ac ſublatum eſt Nouell. c. 78. Secunda exceptio eſt: Niſi filius patroni nō conſenſerit. l. nec filio 4. ff. eod. tt. Tertia: Niſi fœmina natalibus ſit reſtituta. reprobatur l. etiam. 4. ff. de iure aur. annul. Quarta: Niſi in precium mentitus eſt, qui eſt reſtitutus. l. 1. ff. de natalib. reſtituend. Quinta: Niſi reſtitutus ex ancilla natus ſit, non ex libera matre. reprobatur l. 2. ff. d. tt. Sexta: Niſi non à principe, ſed à decurionum ordine ſit reſtitutus. l. 1. C. eod. tt. Sed hæc omnia mutata ſunt. de quo ĩ. cauſ. prox.

XVI. Cauſa ingenuitatis eſt manumiſſio. Manumiſſi enim hodie ipſo iure efficiuntur ingenui, licet nec aureorum annulorum ius à principe impetrauerit, nec natalibus ſint reſtituti: iure tamen patronatus ſaluo manente. quæ cauſa cum ſua exceptione approbatur Nouell. c. 78. Hæc de cauſis ingenuitatis & amiſſionis iuris patronatus.

II. QVI AMITTANT IVS patronatus?

Regulariter ex cauſis prædictis patronatus iure amiſſo, tam patroni quàm liberi eius amittunt: verùm in liberis patroni exceptio prima hæc eſt: Niſi ob id, q patronus publico iudicio damnatus ſit, ius patronatus ſit amiſſum. hoc enim caſu illud ius liberis patro-

ni manet ſaluum. l. iura. 4. ff. de iure patronatus. Secunda: Niſi ob id, quòd patronus eiúſue filius libertum capitis accuſaſſet, ius patronatus amiſerit. hoc enim non nocet nepoti. l. diui. 17. ff. eod. tt. Tertia exceptio videtur: Niſi ob id, quòd patronus libertum ad iuſiurandum adegit, ius patronatus amiſit. nam nec hoc quidem liberis patroni nocere debere, exemplo iam propoſitarum quæſtionum videtur. verùm reprobatur l. qui contra. 15. ff. eod. tt. Hactenus de iure patronatus amittendo.

DE ACTIONE, SI LIBERtus ſe ingenuum dicat: vel contrà, ingenuus libertinus dicatur. Cap. XVII.

I. CAVSAE HVIVS IVdicij vel actionis.

P*Rima cauſa: Si de eo, vtrum quis libertus ſit, an ingenuus, quæratur: competit hæc actio. l. 1. in prin. C. de ingenuis manumiſſis. l. diffamari. 5. C. eod. tt. l. quoties. 6. ff. ſi libertus ingenuus eſſe dicatur. l. ſi quis. 5. §. ſolent. ff. agnoſcendis liberis.*

II. Cauſa: Si de eo quæratur, vtrum Seij, an alterius quis ſit libertus. l. quoties. 6. §. ſed & quoties. ff. ſi libertus ingenuus eſſe dicatur.

II. VTER SIT ACTOR in hoc iudicio?

Semper is actor eſt qui ſe patronum dicit. d. l. 6. §. fin. l. quoties. 18. in prin. ff. de probationibus. Cui quodammodo contradicere videtur l. circa. 14. ff. d. tt. de probationibus. Quæ etiam ſententia mihi videtur eſſe probabilior. Planè propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi aduerſarius eius qui actoris partes ſuſtinet, ſpontè onus probandi ſuſcipiat. d. l. 14. §. fin. & l. cui neceſſit. ij. 99. in princ. ff. de liberali cauſa.

III. PER QVAE PROBANdum in actione propoſita?

I. Regula: Si pronunciatum ſit, eum qui libertus dicitur, alimenta debere patrono: per hoc ingenuitati non fit præiudicium. l. ſi quis. 5. §. ſolent. ff. de agnoſcendis liberis.

II. Regula: Si is qui ſtatus quæſtionem mouere cœperat, deſtitit: per hoc ingenuitas nõ probatur. l. ſi te. 7. C. de ingenuis manumiſſis. Plures huiuſmodi regulas vide ſ. lib. 2. quæſt. 3. de libertate probanda.

IIII. QVAMDIV COMPETIT actio propoſita?

Intra quinquẽnium ab eo tempore, quo quis eſt manumiſſus, cõpetit. quæ regula iure quidem antiquo approbatur l. 2. §. qui ex libertinitate. & l. hac oratio. 4. ff. ſi libertus ingenuus eſſe dicatur. Huius exceptio prima eſt: Niſi poſt quinquennium inſtrumentum ingenuitatis reperiatur. d. l. 2. §. fin. Secunda: Niſi intra quinquennium lis ſit inchoata. reprobatur l. 2. §. quinquennium. ff. de colluſione detegenda.

Mutatio iuris.

Planè propoſita regula atq; quinquennalis præſcriptio mutatur ac tollitur l. vlt. C. vbi de cauſa ſtatus agi oporteat.

V. VBI & apud quem competat actio propoſita, definitur tam d. l. vlt.

VI. EVENTVS HVIVS actionis.

I. Regula, De rebus quas ingenuus pronunciatus ab eo à quo manumiſſus eſt, habet, reſtituendis, proponitur l. hoc ſermone. 3. §. verbo. ff. ſi libertus ingenuus eſſe dicatur. & l. 1. C. de ingenuis manumiſſis.

II. Regula: Nati ex ea quæ ingenua pronunciata eſt, ingenui quoq; ſunt, quamuis ante ſententiam ſint nati. l. ſi auiam. 3. C. d. tt.

III. Regula: De pœna liberti ingenuum ſe dicentis, nec probantis, proponitur l. vnica. C. ad l. Viſcell.

IIII. Regula, De colluſione detegẽda, & ingenuitatis ſententia retractanda, proponitur ſ. cap. prox. quæſt. 1. cauſ. 11. except. 1.

QVAE SINT IVRA PATROnatus, & liberti erga patronum officia? Cap. XVIII.

H*Actenus de iure patronatus in genere dictum eſt, tam de cauſis eius efficientibus quàm corrumpentibus, ſeu ijs quibus ius iſtud amittitur: nec non de eius iuris actione. Sequuntur nunc eius ſpecies.*

De reuerentia & obſequio patrono à libertis præſtando.

I. Regula: Libertus patrono reuerentiam & obſequium debet. l. liberto. 9. ff. de obſequijs à liberis. l. vlt. & l. ſi manumiſſori. 4. C. de obſequijs patrono præſtandis. l. mater. 5. in fin. C. de operis libertorum. l. ingratus. 19. ff. de iur. patronat. Huius regulæ exceptio prima: Niſi libertus libertatem ſibi pactus ſit. reprobatur l. etiam. 3. C. de obſequijs patrono præſtandis. Secunda: Niſi liberto operæ ſint remiſſæ. reprobatur l. libertus. 41. ff. de operis libertorum. Sed & quoad obſequium præſtandum attinet, exceptionũ loco hic poſſent repeti ȷ. reg. 13. cum regulis ſequentibus.

II. Regula: Quibus reuerentiam & obſequium debeat libertus? De liberis & hæredibus patroni proponitur l. ſi quis. 5. §. vtrum. ibi: nam & obſequium. ff. de agnoſcendis liberis. l. etiam. 5. C. de obſequijs patrono præſtandis. l. neque. 7. C. eod. tt. item l. liberti. 3. C. de libertis & eorum liberis.

De patrono alendo.

III. Regula: Alimenta quoq; patrono libertus debet. l. vlt. ff. de agnoſcendis liberis. l. ſi quis. 5. §. ſolent. ff. eod. tt. l. 1. in fin. C. de operis libertorum. Huius exceptio prima eſt: Niſi ex cauſa fideicommiſſi manumiſit is qui ſe ali deſiderat. d. l. 5. §. ſi quas à. ff. de agnoſcendis liberis. Secunda: Niſi patronus libertum ipſius numis redemit. d. §. ſi quis. Tertia: Niſi non à liberto, ſed à liberti liberto ali deſideret. d. §. ſi quis. Quarta: Niſi patronus pro operis liberti mercedem acceperit. d. §. ſi quis. De qua re vide etiam ſ. cap. prox. quæſt. 1. cauſ. 2. Quinta exceptio eſt: Niſi patronus nõ egeat. d. l. 5. §. alimenta. & §. penult. Sexta: Niſi libertus pauper ſit. d. §. penult. & vlt. Septima: Niſi non à liberto, ſed à liberta petantur alimenta. reprobatur d. l. 5. §. antepenult.

IIII. Regula: Quibus alimenta ſint præſtanda? Etiam liberis patroni. l. ſi quis. 5. §. vtrum. ff. de agnoſcendis liberis. vbi ait Iuriſconſultus: Non quidem tam facile, vt patronos. In hiſce verbis prima propo-

ſita

ſitæ regulæ exceptio conſtituenda. Secunda eſt: Niſi filius patroni libertum capitis accuſauit. d.l.5. §. ſi quis, in fine.

V. Regula: Etiam parentibus patroni libertus debet alimenta. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l. 5. §. fin.

VI. Regula: Patroni patronum libertus alere non tenetur. d.l.5. §. ſi qui à.

VII. Regula: Quanta alimenta libertus patrono debeat? Pro modo facultatum liberti, arbitrio iudicis erunt alimenta conſtituenda. d.l.5. §. alimenta. & §. penult. Hæc de alimentis à liberto præſtandis.

De patrono in ius vocando, & actionibus aduerſus eum inſtituendis.

VIII. Regula: Libertus patronum ſine permiſſu prætoris in ius vocare non poteſt. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ habentur ſuprà lib. 2. cap. 7. quæſt. 4. reg. 6.

IX. Regula: Actiones famoſæ liberto aduerſus patronum denegantur: item & aliæ quædam, quæ enumerantur ſ. lib. 4. cap. 21. quæſt. 5. reg. 4. Concordat l. 1. C. de obſequijs patrono præſtandis.

X. Regula: Vt ab atrocitate verborum aduerſus patronum litigans libertus ſibi temperet, cauetur l. ſi manumiſſori. 4. C. d. tt.

De querelis patroni aduerſus libertum, & de pœnis liberti.

XI. Regula, De hiſce proponitur l. 1. ff. de iure patronatus. & l. 1. §. cum patronus. ff. de officio præfecti vrbi.

XII. Regula. Si res patroni vel tutelam filiorum eius libertus adminiſtrare detrectat, punitur l. ingratus 10. ff. de iure patronatus. Quoad tutelam filiorum patroni adminiſtrãdam pertinet, diſtinguitur regula propoſita per ea quæ dicta ſunt ſ. lib. 5. cap. 6. quæſt. 1. except. gener. 1.

XIII. Regula: Si libertus libere, ſiue arte ſua contra voluntatem patroni vtatur, nõ eſt iuſta querelæ cauſa. l. liberta. 11. ff. de obſequijs à liberis.

XIIII. Regulæ Libertus à patrono ne negocietur, vel arte ſua vtatur prohiberi non poteſt. l. 2. C. de iure patronatus. l. quæro. 18. ff. d. tt. l. libertus. 45. ff. de operis libertorum. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi occaſione operarum, quas libertus patrono debet, prohibeatur arte ſua vti, & operas debitas iubeatur præſtare. l. medicus 26. ff. de operis libertorum.

XV. Regula: Libertus vbi vult, commorari poteſt. l. qui manumittuntur. 12. C. de operis libertorum.

De eo quod onerandæ libertatis cauſa patronus à liberto eſt ſtipulatus.

XVI. Regula: Hæc ſtipulatio inutilis eſt, & patronus qui illud exegit, contra tabulas bonorum poſſeſſionem liberti petere non poteſt. l. qui onerandæ. 32. ff. d. tt. l. 1. §. quæ onerandæ. ff. quarum rerum actio nõ datur. Declaratur regula propoſita d. §. quæ onerandæ. Concordat l. 2. in fine ff. d. tt. l. ſi quam. 4. in fine. C. de operis libertorum. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi non in ipſa manumiſſione, ſed ex interuallo ſtipulatio ſit facta. reprobatur l. 1. §. in ſumma. ff. quarum rerum actio non datur. Secunda: Niſi eius nomine à liberto patronus ſtipulatus ſit, quod in ſeruitute geſſit. d. l. 1. §. ſi manumiſſoro. Tertia: Niſi pœnam à liberto patronus ſtipulatus ſit, ſi operas nõ præſtiterit. reprobatur l. ſi ita. 39. ff. de operis libertorum. Quarta: Niſi ſeruus domino vt manumittatur, pecuniam promiſerit. l. 2. §. ſi ſeruus. ff. quarum rerum actio non datur. l. vtrum. 107. ff. de verb. oblig. Quinta: Niſi non pecunia promiſſa ſit, ſed ſocietas libertatis onerandæ cauſa inita. reprobatur l. 1. §. ſi libertatis. ff. quarum rerum actio nõ datur. l. Labeo. 36. ff. de operis libertorum.

XVII. Regula: Quibus exceptio propoſita competit? De fideiuſſore liberti, & alio qui pro liberto promiſit, proponitur l. 1. §. exceptionem. ff. quarũ rerum actio non datur. De debitore liberto patrono delegato libertatis onerandæ cauſa. Huic exceptio propoſita non datur d. l. 1. §. penult. De hæredibus liberti proponitur d. l. 1. §. fin.

XVIII. Regula: Aduerſus quos detur exceptio propoſita. De hæredibus patroni habetur d. §. fin. De eo cui voluntate patroni promiſſum eſt. Aduerſus hunc quoque competit exceptio propoſita d. l. 1. §. ſiue autem. Propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi libertus à patrono delegatus, creditori eius promiſerit: aduerſus hunc enim agentem propoſita exceptione nõ vtetur. d. § ſiue autem. ibi: quod ſi patronus.

XIX. Regula, De liberto à patrono non vinciendo, proponitur l. libertos. 6. C. de obſequijs patrono præſtandis.

DE IVRE ACCVSANDI libertum vt ingratum.
Cap. XIX.

I. CAVSA HVIVS ACcuſationis.

SI libertus aduerſus patronum ſit ingratus, propoſita accuſatione conueniri poteſt. quæ cauſa cum ſuis ſpeciebus propoſita eſt ſ. cap. prox. reg. 1. cum ſequentibus. item ſ. cap. 11. quæſt. 1. cauſa 2. Huius autem cauſæ exceptio prima eſt: Niſi patronus ius patronatus liberto remiſerit. reprobatur l. ſi quis. 3. §. reuerentia tamen. C. de bonis libertorum. Secunda: Niſi patronus ex cauſa fideicommiſſi manumiſit. l. 1. C. de libertis & eorum liberis. Tertia: Niſi ſeruus ſuis vel alterius nummis redemptus manumiſſus [illegible] ſi tuis. 8. C. de operis libertorum. Huius replicatio eſt: Niſi dominus ſerui, non alius, accepto precio, ſeruum manumiſit. l. Titius. 3. ff. de obſequijs à liberis præſtandis. & l. 1. C. de bonis libertorum. Quarta exceptio eſt: Niſi hac lege patronus ſeruum emerat, vt manumitteret. l. ſi quis. 30. in princ. ff. qui à quibus manumiſſi. l. 2. C. de oper. libertor. Quinta: Niſi patronus ius patronatus amiſerit. d. l. 30. §. tamdiu.

II. QVIBVS ACCVSATIO propoſita competit?

I. Regula, De filijs patroni. His quoque accuſatio propoſita competit. l. qui. 12. ibi: niſi ingrati. C. de operis libertorum. Huius exceptio eſt: Niſi libertus vni ſit adſignatus. tunc enim ſoli illi, non etiam cæte-

ris datur accuſatio.d.l.30.§.fin.

II.Regula, De hæredibus patroni, proponitur l.liberti 3.C.de libertis & eorum liberis.

III.Regula, De vno ex pluribus patronis.l.ſi quis. 30.§.quoties.ff.qui & à quib. De reliquis huiuſmodi regulis vide ſ.cap.15.quæſt.4.

III. ADVERSVS QVOS DAtur accuſatio propoſita?

De filijs libertorum proponitur l.libertina.4.C.de libertis & eorum liberis.

III. PER QVOS detur?

Etiam per procuratorem datur. l.per procuratorem.4 ff.de obſeq. à liberis. l.ſed &.35.§.1.ff.de procuratoribus.

V. APVD QVEM competit?

Apud præſidem prouinciæ competit. l.diuus.7.§. mandatis ff de iure patronatus. l.1.in princ.ff.eod.tt. Item in vrbe competit apud præfectum vrbi.l.1.§.ſed & patronos.ff.de officio præfecti vrbi.

VI. QVID VENIAT SEV quæ ſit pœna ingrati liberti?

I. Regula: Extraordinaria pœna pro modo delicti coercetur. l.diuus.7.§.mandatis.ff.de iure patronatus.l.1.§.cum patronus.ff.de officio præfecti vrbi.

II.Regula, De parte bonorum libertum mulctando,& fuſtibus eum cædendo,proponitur d.l.7.§.fin.

III.Regula: Sed & ob ingratitudinem in ſeruitutem libertus repetitur. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt ſuprà capite 11. quæſt.1. cauſa 2.

DE ACTIONE OPERARUM. Cap. XX.

Debet etiam libertus patrono operas, ad eaſq; præſtandas patrono competit actio: de qua in hoc Capite dicetur.

I. RATIO huius actionis proponitur l.2.ff.de operis libertorum.

II. CAVSA EX QVA ACTIO propoſita competit.

Si operæ promiſſæ ſunt, vel libertus iurauit ſe eas præſtiturum, l.ſi quando.8.§.quod contingit.ff.d.tt. l.1.in princ.C.d.tt.Declaratur hæc cauſa deſcriptione operarum: quarum definitio proponitur l.1.ff.d. tt. Proprium, l.opera.9.in princ.ff.d.tt. Cui concordat l.1.ff.de operis ſeruorum. Diuiſio in officiales & fabricales, nec non differentia vtriuſque ſpeciei, d.l. 9.l.hæ operæ.23.in princ.ff.de operis libertorum.Alia harum ſpecierum differentia proponitur l. quoties. 24.ff.d.tt. Hæc de deſcriptione operarum pro declaratione cauſæ propoſitæ ſint dicta. Planè cauſa propoſita plures recipit exceptiones, quarum prima eſt: Niſi operæ nō ſint promiſſæ, nec impoſitæ. l.operis.31. ff.de operis libertorum. l.cum patronus.22.§.cum libertus,in fine ff.d.tt. & l.1. ibi: videlicet ſi hoc pepigiſſet.C.de bon.libertorum. Secunda: Niſi is qui ex cauſa fideicommiſſi manumiſit, operas ſit ſtipulatus. l.vt iuriſiurandi.7.§.reſcriptum. C.de operis libert. l.qui ex cauſa.29.ff.d.tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi filius defuncti ex cauſa fideicommiſſi manumiſit.d.l.29.verſ.ſed ſi defunctus. l.ſi filius.33. in princ. ff.de fideicom.libertatib. Secunda: Niſi ita libertas ſeruo per fideicommiſſum relicta ſit, vt manumiſſori operas promittat. reprobatur l.cerdonem.42.C.de operis libertorum. Tertia:Niſi libertus ſciens ſibi exceptionem propoſitam competere, nihilominus ſpontè promiſerit operas.l.Cãpanus.47.ff.eod.tt. Quarta: Niſi eius temporis operas ſtipulatus ſit,quo ſeruũ antè manumiſit, quàm dies fideicommiſſariæ libertatis exiſteret. l.mater.5. C.eod.tt. Hæc de ſecunda exceptione. Tertia propoſitæ cauſæ exceptio eſt: Niſi ſeruus ita traditus fuit manumiſſori, vt ab eo manumittatur. l.2. C.de operis libertorum. l.ſi quis.13.in princ.ff.eod.tt. Quarta: Niſi is cui libertatum conſeruandarum cauſa bona addicta ſunt, ijs quibus teſtamento libertas relicta eſt, operas impoſuerit. d.l. 13.§.1. Quinta: Niſi pactione data, ſeruus à domino ſit manumiſſus. reprobatur l.etiam qui.3.C.de obſequijs patrono præſtandis. Sexta: Niſi libertus ſuis nummis a manumiſſore emptus ſit. l.ſi tuis.8.C.de operis libertorum. Septima:Niſi dominus ab extraneo accepta pecunia ſeruum manumiſit. l.qui nummis.3. C. d.tt. Octaua:Niſi non libertus,ſed ſeruus operas promiſit vel iurauit. l.vt iuriſiurandi.7.in prin.& §.iurare. ff d.tt. l.licet.44.in princ. ff.de liberali cauſa. Nona: Niſi impubes operas promiſerit. reprobatur d. l.44.§.fin. & l.vt iuriſiurandi.7.§.dabitur.ff.de operis libertorum. Decima exceptio eſt:Niſi pro parte tantùm operæ ſint promiſſæ. l.libertus.15.§.1.ff.d. tt. Vndecima: Niſi non operas, ſed precium vel mercedem operarum patronus ſit ſtipulatus. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt ſ.cap.16. cauſ.2. Planè huius exceptionis etiam replicatio hæc eſt: Niſi pœnam ſtipulatus ſit,ſi operæ nō fuerint præſtitæ. hoc enim caſu non eſt inutilis ſtipulatio: ſed tamen non pœna, ſed operæ ex ea ſunt petendæ. l.ſi ita, 39.ff.d.tt. Duodecima:Niſi ſeruus patroni ſibi, non domino operas dari ſit ſtipulatus.l.ſeruus.10.in prin. ff.d.tt. Decimatertia: Niſi patronus alij operas ſit ſtipulatus.l.operæ.9 ff.de operis libertorum.Huius replicatio eſt: Niſi patronus ſibi & vxori ſuæ operas ſit ſtipulatus.l.licet.44.§.licet.ff.de liberali cauſa.Plura de exceptione propoſita vide ĩ.except.30 replic.2. Decimaquarta: Niſi ita ſit ſtipulatus, Operas tuas pictorias centum hodie dare ſpondes? l.quoties.24. ibi: & ideo ff.de operis libertorum. Decimaquinta exceptio, ſumpta ex cauſa, ob quam libertus promiſit vel iurauit, reprobatur l.vt iuriſiurandi.7.§.1.ff.de operis libertorum. Decimaſexta:Niſi non libertatis cauſa operæ promittantur. d.l.7. in prin. Decimaſeptima:Niſi ante manumiſſionem promiſerit. Hæc exceptio approbatur p̄ ea quæ propoſita ſunt ſuprà d.exceptione 8. Decimaoctaua: Niſi non in ipſa manumiſſione, ſed ex interuallo iuretur vel promittatur.l. licet.44.in princ. ibi: dummodo ff.de liberali cauſa. Contradicit d.l.7.§.iurare. Decimanona exceptio eſt: Niſi liberta quæ operas debet, voluntate patroni nupſerit l.2. C.de obſequijs patrono præſtandis. l.ſicut.48.in princ.C.de operis libertorum. item l.quod. 11.C.

11. C.d.tt. Cuius replicatio prima eſt: Niſi nuptiæ, in quas conſenſum eſt, ſint iniuſtæ. d.l.48. § fin autem. Secunda: Niſi nuptiæ ſint finitæ. l.planè.14.ff. de operis libertorum. Tertia: Niſi non patronus, ſed patrona, vel patroni filia, vel neptis nuptijs conſenſerit, operasq; petat. d.l.48.in fin. Quarta: Niſi liberti libertæue nuptijs patronus nõ conſenſerit. l ſi quis. 13. §.etiam.ff.d.tt. Quinta: Niſi patronus impubes nuptijs libertæ conſenſerit. d.l.13.§.fin. Sexta: Niſi patronus nuptijs libertæ non conſenſerit. Hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius duplicatio prima eſt: Niſi poſtea nuptias ratas habuerit. d.§. fin. Secunda duplicatio eſt: Niſi patronus iureiurando adegerit libertam ne nubat. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſuprà cap.16.quæſt.1.cauſ.1. Septima replicatio eſt: Niſi vnus patronorum tantùm conſenſerit, alter non. per hoc enim alteri qui non conſenſit, exactio operarum non denegatur. l.ſi duorum.28. C. de operis libertorum. Octaua: Niſi operæ præteritæ petantur. l.ſi libertus.30. §.final.ff.d.tt. Nona: Niſi ipſi patrono liberta nupſerit. reprobatur l.liberta.9.C.d.tt. Viceſima exceptio eſt: Niſi liberta quæ operas promiſit, patrono nupſerit, vel eius concubina ſit facta. d.l.9. & l.liberta.46. ff d.tt. Viceſimaprima: Niſi libertus duos vel plures liberos in poteſtate habeat. l.qui libertinus. in princ. ff. de operis libertorum. l.nec patronis. in fine. C.eod.tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi vnum tantùm, non duos vel plures filios in poteſtate habeat. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius duplicatio prima eſt: Niſi alterum filium amiſerit. d. l. 37. verſ.etſi non eodem tempore. & §.amiſſi. item d.l.7. Secunda duplicatio eſt: Niſi vnum quinquennem habeat in poteſtate. d.l.37. in princ. Secunda replicatio: Niſi non eodem, ſed diuerſo tempore duos habuerit in poteſtate. reprobatur per ea quæ iam d.dupl.1.ſunt propoſita. Tertia replicatio eſt: Niſi poſt mortem liberti alter filius ſit natus. d.l.37.§.poſthumus. Quarta: Niſi liberi non ſint legitimi. d.l.37.§.penult. Quinta: Niſi alius quàm libertus operarum actione conuentus, propoſita exceptione vtatur. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l. 37. §.vltimo. Huius duplicatio eſt: Niſi fideiuſſor liberti propoſita exceptione vtatur. d.§.vltimo. Sexta replicatio: Niſi non ipſi patrono, ſed ei qui in patroni eſt poteſtate, libertus operas promiſit. reprobatur d.l.37. §.nihil autem. Septima: Niſi libertus creditori patroni delegatus, & ab eo conuentus, propoſita exceptione vtatur. d.§.nihil. Octaua: Niſi operæ, antequam filij nati ſint, præteritæ petantur. reprobatur d.l.37.§.non ſolum. Nona: Niſi iam petitis operis liberi nati ſint. reprobatur ibidem. Decima: Niſi liberto operarum nomine condemnato, liberi ſint nati. approbatur ibidem. Hæc de viceſimaprima exceptione. Viceſimaſecunda exceptio eſt: Niſi libertus valetudine impediatur, quo minus operas præſtet. l.libertus.15.in princ. l.hæ operæ.23. §.ſi patroni. ibi: ſicut accidit. & l interdum. 34. ff. de operis libertorũ. Viceſimtertia: Niſi liberta quæ operas debet, ad eam dignitatem peruenerit, vt inconueniens ſit eam operas præſtare. d. l.34. Viceſimaquarta: Niſi liberta quinquagenaria ſit. l.liberta.35. ff.d.tt. Viceſimaquinta: Niſi libertus militiæ nomen dedit. reprobatur l.operis.43. ff. de operis libertorum. Viceſimaſexta: Niſi patroni quibus operæ promiſſæ ſunt, in diuerſa loca diſceſſerint. l.hæ operæ.23.§.ſi patroni.ff.d.tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi libertus etiam abſentibus patronis poſſit operas præſtare. approbatur exẽplo l.duorum.49.ff.d.tt. Secunda: Niſi vni tantùm patrono, alibi habitanti, libertus operas debeat. tunc enim patronum libertus ſequi debet vt operas ſoluat. l.quod niſi.20. in fine, cum lege ſequente. ff. de operis libertorum. Huius duplicatio eſt: Niſi patronus incertis ſedibus per orbem terrarum vagetur. d.l.20. in fine. Viceſimaſeptima exceptio eſt: Niſi patronus non præſtet ſumptus operarum, nec victum & veſtitum. d.l.20. in fine. & l.operarum.50.in fin.ff.eod.tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi libertus habeat vnde ſe alat. l ſuo.18.cum duabus legibus ſequentibus.ff.eod. tt. Secunda: Niſi ijs quoq; diebus, quibus operas edit libertus, ſatis temporis ad quæſtum faciendum, vnde ali poſſit, habeat. l.aut certè.19. ff.d tt. & d.l.50. in fine. Tertia: Niſi in ſtipulatione operarum ita conuenerit, vt libertus ſe alat. reprobatur l.imponi. 35. ff.d.tt. Viceſimaoctaua exceptio: Niſi bona patroni vendita ſint. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi bona. 40. ff. de operis libertorum. Huius replicatio prima eſt: Niſi dies operarũ poſt venditionem bonorum ceſſerit. d.l.40. Secunda: Niſi patronus aliunde non habeat, quo ſe alat. d.l.40. Viceſimanona exceptio eſt: Niſi patronus operas nõ petierit. l.cum patronus. 22.in princ. ff. de operis libertorum. & l.quoties.24. in fine ff.eod.tt. Huius replicatio eſt: Niſi certæ operæ ſint promiſſæ. d.l.24.in prin. Triceſima exceptio eſt: Niſi operæ ſint præſtitæ vel ſolutæ. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio prima eſt: Niſi pro parte tantùm opera ſit præſtita. l.operis.3. & l.libertus.15.§.1 ff.eod.tt. Secunda replicatio eſt: Niſi alij quàm patrono opera ſit præſtita. l.operæ. 9. ff. de operis libertorum. Huius duplicatio: Niſi voluntate patroni, vel patrono ſibi aut alij, puta Titio, ſtipulante, libertus Titio ſoluerit. reprobatur l. ſeruus.10. §.fin.cum duabus legibus ſequentibus. ff.d. tt. Planè admittitur primùm, ſi pecunia pro operis libertatis cauſa promittatur. quæ diſtinctio approbatur ibidem. Concordat l.vt iuriſiurandi 7.§.1.ff.eod. tt. Secundò, ſi fabriles ſeu certæ, non officiales vel incertæ operæ debeantur. l.operæ.9.in fin.ff.eod.tt. Cui concordat l.hæ operæ.23.in prin. ff.eod.tt. Tertiò admitti videtur duplicatio propoſita, ſi patronus filio ſuo operas ſtipuletur. verùm diſtinctio hæc reprobatur l.nihil.11. ff. de operis libertorum. Triceſimaprima exceptio: Niſi patronus alij, non ſibi velit operas præſtari. reprobatur l.operæ.9.ff eod.tt. Planè admittitur primùm in operis fabrilibus & certis, d.l.9.in fine. Secundò in liberto pantomimo & medico, l.ſi libertus. 27. ff.eod.tt. Plura de propoſita exceptione vide ſ.cap.16.quæſt 1.cauſ.2. item j. quæſt.prox. Triceſimaſecunda exceptio eſt: Niſi abſente patrono libertus operas promiſerit vel iurauerit. l.certum.6.§. ſi quis abſente. verſ.quia nec qui iurat, cum ſua gloſſa. ff. de confeſſis. Hæc de exceptionibus aduerſus cauſam propoſitæ actionis.

III. QVIBVS COMPETIT actio propoſita?

Regulariter alij quàm patrono operarum actio non datur. l. operæ.9. ff. de operis libertorum. Eius autem regulæ exceptio prima eſt: Niſi liberi patroni operas liberti paterni petant. approbatur ſimul & diſtinguitur l.cum patronus.22. §.cum libertus. ff.d. tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi liberi defuncto patrono hæredes non exiſtant. d.§.cum libertus. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi patronus ſibi liberisq; ſuis operas ſit ſtipulatus. tunc enim liberis etiam non hæredibus patri exiſtentibus actio propoſita competit. d.§.cum libertus. & l.ſi operarum.29. ff eod.tt. Huius triplicatio eſt: Niſi filius a patre ſit exhæredatus. tunc enim nec ſtipulatio illi prodeſt. quæ triplicatio approbari videtur d.l.29. verſic.niſi exhæredatus ſit. Secunda propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi liberi non per ſe, ſed per alium patri hæredes exiſtant. d. §. cum libertus. Tertia: Niſi liberi non fuerint in poteſtate patris morientis. reprobatur l.vt iuriſiuran di.7. § fin. ff de operis libertorum. Quarta: Niſi liberi patroni alij in adoptionem ſint dati. reprobatur d.§ fin. Quinta: Niſi patronæ non patroni liberi ſint. reprobatur d. § fin. Sexta: Niſi liberi poſt mortem patroni ſint nati. reprobatur l.ſi quis.5.ff.d.tt. Septima: Niſi cum duobus patronis operæ deberentur, vnus ex his mortuus ſit relictis liberis, altero ſuperſtite. reprobatur l.a duobus 4.ff.eod.tt. Octaua: Niſi libertus vni ex liberis ſit adſignatus. hoc enim caſu videtur cæteris operarum petitio deneganda. verùm replicatio hæc reprobatur l.interdum.51 ff.de operis libertorum. Nona: Niſi ex vno patrono filius, ex altero nepos extet. hoc enim caſu videtur, quòd nepos in actione propoſita per filium alterius excludatur. verum replicatio hæc reprobatur d.l.51. Hæc de prima propoſitæ regulæ exceptione, eiusq; replicationibus ſint dicta. Secunda exceptio: Niſi hæredes patroni operas petant. ipſo quidem iure reprobatur l.liberti. 6. C.d.tt. Planè admittitur primùm in operis fabrilibus ſeu certis, l. fabriles. 6. ff de operis libertorum. Secundo in operis præteritis, l.a duobus.4. in fine. ff. eod.tt. Tertiò admitti videtur exceptio propoſita, ſi iudicium operarum viuo patrono cœptum ſit. verùm hæc diſtinctio reprobatur l ſi operarum.29 ff.eod.tt. Tertia exceptio: Niſi maritus patronæ operas petat. reprobatur l.liberti.6.C.d.tt.

IIII. ADVERSVS QVOS actio propoſita competit?

I. Regula, De fideiuſſoribus liberti, proponitur l.ſi quando. 8. §.fin. ff.de operis libertorum. & l.ſi libertus.44.ff.eod.tt.

II Regula, De eo qui libertum occultauit, l.vlt. C. d.tt. l.vnica. §.fin. C.de colonis Illyricanis.

V. QVID VENIAT IN operarum actione?

I.Regula: Quæ & quales operæ præſtandæ ſint, definitur l.eius.16. § fin.cum lege ſequente. l.hæ demũ. 38.l.operarũ.50.l.medicus.26.item l.eius.16.in prin. ff.de operis libertorum.

II.Regula: Artificij quod libertus exercet, oper[...] patrono præſtabit. l.hæ operæ.23.in princ.l.hæ dem[...] 38. ibi: ſi tamen. ff.de operis libertorũ. Huius regu[...] exceptio videtur eſſe talis: Niſi artificium poſt ma[...]numiſſionem demum libertus didicerit. ſed reprob[...]tur d.verſ.ſi tamen. Cui concordat l.eius artificij.1[...] in princ.ff.eod.tt.

III.Regula: Pars operæ peti non poteſt. l.libert[...] 15.§.1.ff.de operis libertorum. Huius exceptio eſt: N[...] ſi pluribus opera debeatur. tũc enim quilibet parte[...] operæ ſibi debitam petere poteſt. l.ſi quando. 8. ff. [...] tt. Cuius replicatio eſt: Niſi pluribus, non vna, ſ[...] plures operæ debeantur. tunc enim non ſinguli in ſin[...]gulis operis partem habent, ſed numero inter eos ſ[...] diuiſio.d.l.15.§.ideo.& l.in ſtipulationibus.54.§.op[...]rarum.ff.de verb.oblig.

IIII.Regula: Si patronus deceſſerit, pluribus libe[...]ris ex inæqualibus partibus hæredibus relictis: pro æ[...]qualibus, non pro hæreditarijs partibus operarum a[...]ctio illis datur. l.vt iuriſiurandi.7. § ſi liberti. ff.de o[...]peris libertorum.

V.Regula: Si operas promiſit libertus, quot patronus arbitratus fuerit: de arbitrio boni viri & aqu[...] intelligendum eſt. l.ſi libertus.30 ff.d.tt.

VI. Regula, De temporis ſpacio ad curam corpori[...] neceſſario liberto relinquendo, proponitur l.cum patronus.22. §.fin. l.medicus.26. ibi: hoc eſt, vt adquie[...]ſcere. & l.operarum.50. § fin.ff.d.tt.

VII.Regula: Operæ non præſtitæ æſtimatio debetur. l nec patronis.7.in princ. C.de operis libertorum[...] Quanti autem æſtimanda ſit opera non præſtita, definitur l.medicus.26.§ fin. & l.ſi ita.39.in fin.ff.d.tt.

VIII.Regula: Si libertus pecuniam promiſit pœnæ nomine, operis non præſtitis: non pecunia petend[...] conditione exiſtente, ſed operæ aut operarũ æſtimatio.d.l.39.

IX.Regula: Si patronus liberto operas reuendidit[...] vel precium pro ijs pactus eſt: illud precium exigere non prohibetur. l.ſi quam. 4. C.de operis libertorum. Contradicere videtur l.1. C.d.tt. Sed hæc verba intellige de iure patronatus amittendo. hoc enim[...] petito pro operis precio, amittitur, vt oſtenſum ſuprà capite 16. cauſa 2. Dic ergo: Licet precium peti non poſſit, id eſt, vt ius patronatus maneat integrũ: eo autem amiſſo, nihilominus precium poteſt peti, vt ta[...] eſt oſtenſum.

VI. QVANDO OPERArum actio competit?

I. Regula: Non niſi finito die, quo opera erat præſtanda, actio competit. l.operas.3.in princ ff.de operis libertorum.l ſi quando.8.ibi: cum ſemper.l.ſi quis. 13. §.iudicium.item l.quoties.24.ff.d.tt. Qua nõ ſolum approbatur regula propoſita, ſed etiam declaratur, eo quod dies, quo operarum obligatio cedit, exprimitur: ſcilicet, in certis quidem operis, ſtatim ex die interpoſitæ ſtipulationis: in incertis vero, ſeu officialibus, ex die quo patronus eas indixerit, id eſt, poſtulauerit ſeu petierit à liberto. Cui concordat l.cum patronus.22.in princ.ff.d.tt.

II. Regula: Si impubes ſit libertus, operarum actio non niſi poſt pubertatem eius competit. approbatur

ſimul

ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſuprà quæſt.2.except.9.

VII. FORMA iuramenti operarum proponitur l. vt iuriſiurandi.7.§.iurare.ff.de operis libertorũ.& l. licet.44.§.licet.ff.de liberali cauſa.

DE SVCCESSIONE PAtroni in bona liberti defuncti. Cap. XXI.

INter iura patronatus non poſtremum locum obtinet id, quo patronus liberto defuncto ſuccedit: de quo in hoc & ſequentibus capitibus dicetur.

I. RATIO & origo huius ſucceſſionis proponitur l. 1.ff.de bonis libertorum.

II. CAVSA PROPOSITAE ſucceſsionis, eiusq́; exceptiones.

Regulariter quidem, mortuo liberto, in bona eius ſuccedit patronus.l.liberto.17.ff.de bonis libertorum. Inſtit.de ſucceſſione libertorum, in princ. item l.cum ſecundum.3.C.de fideicommiſſis. Planè propoſita regula plures recipit exceptiones, hic ordine proponendas.

I.Exceptio: Niſi defunctus libertus liberos reliquerit. approbatur lege XII.Tabul. vt patet ex Inſt.iam d.tt.in prin.§.1.§.prodeſſe. & §.ſed noſtra.item l.inteſtato.3.in prin.ff.de ſuis hæredibus. Huius replicatio prima eſt: Niſi defunctus libertus non naturales, ſed adoptiuos liberos reliquerit.Inſt.de ſucceſſione libertorum.§.1. Secunda: Niſi non in poteſtate ſua conſtitutos, ſed emancipatos liberos libertus reliquerit. reprobatur Inſt.d.tt.§ prodeſſe. Tertia: Niſi liberos reliquerit libertus alij in adoptionem datos. reprobatur itidem d.§.prodeſſe. Quarta: Niſi liberi quos libertus reliquit, ab eo ſint exhæredati vel præteriti, ita vt nõ poſſint de inofficioſo querelam inſtituere.d.§.prodeſſe.& §.ſin autem ſine liberis.ibi: vel habentes eos exhæredauerint. Huius duplicatio eſt: Niſi filius exhæredatus,per ſeruum hæres exiſtat.l.ſi ne libertus.21.§.penult.ff.de iure patronatus. Quinta replicatio: Niſi filius liberti ex modica tantum parte hæres ſit inſtitutus. reprobatur l.etſi.6.in prin. ff.de bonis libertorũ. Sexta: Niſi filio liberti ſub conditione hærede inſtituto,conditio defecerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi libertus.20.§.ſi libertinus.ff.d.tt. Huius duplicatio eſt:Niſi cõditio,ſub qua filius fuit inſtitutus, in poteſtate eius non fuerit. approbatur ſimul & diſtinguitur d.§.ſi libertinus.verſ. ſi verò. De qua re vide plura infrà in hæredum inſtitutionibus. Septima replicatio eſt: Niſi filius liberti ſub conditione hæres inſtitutus,pendente conditione deceſſerit d.§.ſi libertinus. Octaua:Niſi filius tempore petendæ bonorum poſſeſſionis fuerit excluſus. d.§.ſi libertinus. Nona:Niſi filius liberti hæreditatem repudiauerit. d.§.ſi libertinus. & § fin. l.quæritur. 38.§ fin.ff.eod.tt.de bonis libertorum.l.ſiue.21.§.fin. ff.de iure patronatus. l.etſi.6.§.ſi filius. ff.de bonis libertorum.item l.1.§.ſi nemo.ff.ad S.C.Tertyllianum. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi vno filiorum liberti repudiante, alius filius hæreditatem agnoſcat. d.§.ſi nemo. Secunda: Niſi filius qui ſe hæreditate abſtinet, antea ſe hæreditati miſcuerit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verũ eius triplicatio prima eſt: Niſi poſtea in integrum ſit reſtitutus. d.l.1.§.ſi quis.l. etſi.6.§.ſi filius.ff.de bon.libert. Secunda triplicatio eſt: Niſi filius coactus à prætore, adierit.l.ſi libertus. 20.§.libertus.ff.d.tt. Decima replicatio eſt: Niſi filius liberti hæreditatem patris ex fideicommiſſo reſtituerit.d.§.ſi libertus. Vndecima: Niſi filius ſubiectus dicatur. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi filius. 42.ff.cum filius.ff.d.tt. Duodecima:Niſi filius liberti vnà cũ patre perierit, vt ignoretur vter vtri ſuperuixerit. l.qui duos 10.§.ſi cum filio.ff.de rebus dubijs. Decimatertia: Niſi pauciores liberos quàm tres libertus diues reliquerit hæredes. approbatur lege Papia Inſtit.de ſucceſſ.libert.§.poſtea. Planè iure nouo reprobatur,dicta l.Papia ſublata, Inſtit.eod.tt.§.ſed noſtra. Hæc de prima exceptione.

II. Exceptio:Niſi libertus defunctus minor centenario ſit.approbatur,declaratur & diſtinguitur d.§. ſed noſtra. Huius replicatio prima eſt: Niſi libertus inteſtatus deceſſerit.d.§.ſed noſtra. Secunda: Niſi libertus in fraudem legis bona alienauit, vt minor centenario eſſet.l.ſi libertus.16.ff.de iur.patron. Tertia: Niſi libertus qui minor centenario eſt, aliquid amplius in actione habeat, quo conſecuto, maior centenario ſit futurus.l.liberto.26 ff.de bon.libert.

III. Exceptio: Niſi libertus facto teſtamento, & alio hærede ſcripto, deceſſerit. approbatur quidem iure antiquo Inſtitut. de ſucceſſione libertorum, in princ. Mutatur ac tollitur iure nouo, nimirum edicto prætoris Inſtit.eod.tt.§. qua de cauſa. Item tollitur lege Papia Inſtitut.eod.tt.§.poſtea. ibi: ſiue is teſtamento. Item tollitur conſtitutione Imperat.Iuſtiniani Inſtit. eod.tt.§.ſin autem ſine liberis. ibi: ſi verò teſtamentum.

IIII.Exceptio: Niſi liberti bona ſint publicata. reprobatur l.ſi in libertinum. 28.ff. de bonis libertorum.

V.Exceptio: Niſi patronus ius patronatus remiſerit.l.ſi quis.3.ibi: nec ſucceſſionibus.C.d.tt.

VI.Exceptio: Niſi patronus elegerit ea quæ libertatis cauſa liberto impoſuit. l ſicut. 20. ff de iure patronatus. Concordant ea quæ habentur ſ. cap.prox. quæſt.1.except.15.

VII. Exceptio: Niſi patronus libertum non aluerit. l.ſi patronus.33.ff.de bonis libertorum. Huius replicatio eſt: Niſi patronus ex teſtamento ſuccedat liberto.d.l.33.

VIII.Exceptio: Niſi municipum vel alterius collegij non priuati hominis libertus fuit defunctus. reprobatur l.vnica. ff.de libertis vniuerſitatum. l.inteſtato.3.§.ſi municipes. ff.de ſuis hæredibus. l. 2. ff.de manumiſſ.quæ ſeruis ad vniuerſ.

IX.Exceptio: Niſi princeps patronus ſit. reprobatur.d.l.3.§.principem.

X. Exceptio: Niſi patronus vel actor capitis accuſauerit libertum defunctum. l.eum.10.in princip. cum lege ſequente. ff. de iure patronatus. l.filij. 9. §. fin ff.eod.tt. l.etiam.3.§.ſi capitis.ff.de bonis libertorum. l.ſi filius.33.§.1.in fin. ff.de fideicommiſſ.libertat. Declaratur exceptio propoſita d.l.10.§.1. Con-

competebat. Inſtit. de ſucceßione libertorum. §. multis alijs. ibi: necnon qui ex latere tranſuerſo veniunt.

IIII. Regula: Si filiusfamiliás ſeruum manumiſerit: patri, non filio competit bonorum poſſeßio. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt s̄. cap. 15. quæſt. 4. reg. 1.

V. Regula: Si libertus in ſeruitutem reuocatus, poſtea ab alio ſit manumiſſus: poſterior manumiſſor in ſucceßione præfertur. l. ſi libertus 32. ff. de bonis libertorum. Hæc de tertia quæſtione. Plures autem huiuſmodi regulas vide s̄. cap. 15. quæſt. 4.

IV. QVID ET QVANTVM veniat in actione propoſita.

I. Regula: Regulariter patronus in omnia bona liberti defuncti ſuccedit. Inſtit. de ſucceßione libertorum. § ſin autem ſine. M. I. P lib. 5. cap. 2. reg. 43. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi libertus liberis relictis deceſſerit. tunc enim virilis pars patrono ex lege Papia debebatur: hoc eſt, tantum, quantum vnus ex liberis defuncti. Inſtit. d. tt. §. poſtea verò. Sed hodie liberis liberti relictis, nihil patrono debetur: de quo dictum s̄. quæſt. 2. except. 1. in princ. & replic. 13. Secunda exceptio eſt: Niſi libertus teſtamento facto deceſſerit. tunc enim iure quidem antiquo prætorio debebatur dimidia pars patrono per cõtra tabulas bonorum poſſeßionem. Inſt. d. tt. §. qua de cauſa. Hodie verò iure nouo, teſtamẽto facto debetur patrono tertia tantummodò pars bonorum liberti. quod ius nouum approbatur Inſtit. d. tt. §. ſed noſtra conſtitutio. ibi: ſi verò teſtamentum.

II. Regula: In capita, non in ſtirpes diuiditur ſucceßió in bona liberti. Inſtit. de ſucceſ. libertorum. §. multis alijs. in fin. & l. ſi libertus. 23. §. fin. ff de bonis libertorum.

III Regula: Ex tribus vel pluribus patronis, vel patronorum liberis, vno ceſſante vel deficiente, reliqui æquales partes in bonis liberti habebunt. l. ex tribus. 21. ff. d. tt. & l. quodcunq;. 4. ff. ſi quid in fraudem patroni. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi duobus patronis exiſtentibus, quorum vnus vnum, alter duos filios reliquit, ex hiſce duobus alterius patroni filijs vni libertus ſit aßignatus. tunc enim is cui aßignatus eſt libertus, duas tertias habebit. l. 1. §. ſi ſit ex vno. ff. de adſignand. libertis. Cuius replicatio eſt: Niſi frater eius cui libertus eſt adſignatus, etiam adſignatione non facta, ad hæreditatem liberti admitti nõ potuit, vel mortuus ſit. d. §. ſi ſit ex vno.

IIII. Regula: Deficiente vno ex ſocijs liberti communis, portio eius alteri adcreſcit. l. communi. 24. ff. de bonis libertorum. vbi ait Iuriſconſultus: Iuſiurandum adegerit, ne vxorem ducat. Hæc eſt cauſa amittendi iuris patronatus: de qua dictum s̄. cap. 16. quæſt. 1. cauſa 1. Concordat l. quodcunque. 4. ibi: ſed ſi viriles. ff. ſi quid in fraudem patroni. Pro quota autem parte ſingulis adcreſcat, ſi plures ſuperſint, dictum s̄. reg. prox. Planè huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi non hæreditas liberti petatur, ſed ex ſtipulatu ad operas præſtandas agatur. tunc enim portio deficientis ad ſitum eius pertinet, nõ ſocio adcreſcit. l. à duobus. 4. ff de operis libertorum. Secunda exceptio eſt: Niſi cum duo patroni eſſent, libertus vno deferente iurauerit ſe libertum eius non eſſe. hoc enim caſu, quamuis non patronus propter iuſiurandum præſtitum, & exceptionem ex eo competentem deficiat: portio tamen eius alteri non adcreſcit. l. ſi duo. 13. in prin. ff. de iureiurando. Tertia: Niſi vnus ex patronis ex debita parte hæres à liberto ſit inſtitutus. tunc enim portio alterius patroni deficientis ei non adcreſcit. l. ſiue libertus. 21. §. ex duobus. ff. de iure patronatus.

DE CONTRA TABVLAS bonorum poſſeßione liberti.

Cap. XXII.

SPecies ſucceßionis in bona liberti, eſt contra tabulas bonorum poſſeßio: de qua cùm s̄. cap. prox. in generali ſucceßione multa dicta ſunt, tum in hoc capite etiam ſpecialiter dicetur.

I. CAVSA HVIVS SVCCESSIOnis cum ſuis exceptionibus.

Si libertus facto teſtamento patronum eiúſue liberos præterierit, datur patrono eiúſue liberis contra tabulas liberti bonorum poſſeßio. Inſtitut. de ſucceſſione libertorum. §. ſed noſtra conſtitutio. ibi: ſi verò teſtamentum. & §. qua de cauſa. Huius regulæ exceptiones licet videre s̄. cap. prox. quæſt. 2. Sed præter eas ſunt & aliæ plures ſpeciales hic enumerandæ.

I. Exceptio: Niſi patronus in teſtamẽto liberti hæres ſit inſtitutus, iudiciumq; defuncti liberti agnouit. l. et ſi. 6. §. fin. cum l. ſequente. ff. de bonis libertorum. l. etiam. 3. §. toties ff. d. tt. l. ſiue libertus. 21. §. ex duobus. ff. de iure patronatus. Huius replicatio prima eſt: Niſi portio alterius patroni in teſtamẽto præteriti poſtea ei adcreſcat. approbatur d. §. ex duobus. verſ. nec adcreſcit. Secunda: Niſi ex minore quàm debita parte hæres ſit inſtitutus. reprobatur d. l. 21. §. 1. qui locus menda non caret. Planè hoc caſu ad ſupplendum id quod legitimæ parti deeſt, agere poteſt, vt ex iam dictis conſtat: idq; etiamſi quaſi ex debita parte inſtitutus adierit. l. ſi verò. 8. §. 1. ff. de bonis libertorũ. l. ſi libertus. 20. §. libertus. ff. d. tt. Tertia propoſita exceptionis replicatio eſt: Niſi non purè, ſed ſub conditione patronus hæres ſit inſtitutus. approbatur quidem ipſo iure, verùm eius duplicatio prima eſt: Niſi talis ſit conditio, quam prætor remittere ſolet. d. l. 20. in princ. Secunda duplicatio eſt: Niſi conditio, ſub qua patronus inſtitutus eſt, viuo teſtatore vel ante aditã hæreditatẽ extiterit. l. etiam. 3. §. ſi patronus. ff. eod. tt. Tertia: Niſi conditio in præteritũ vel præſens tempus ſit collata. d. §. ſi patronus, in fine. Quarta: Niſi ſub hac conditione, Si filius meus me viuo morietur: patronus hæres ſit inſtitutus. d. l. 3. §. libertus. Hæc de tertia replicatione, eiúſq; duplicationibus ſunt dicta. Quarta replicatio eſt: Niſi hæres inſtitutus patronus ſit grauatus eam hæreditatẽ, vel certam partem, vel rem aliquam reſtituere. reprobatur, quoniam ad id quod rogatus eſt præſtandum ſeu reſtituendum nõ tenetur: de quo dictum ĩ. de legatis, cap. 4. except. 40. replic. 12. duplic. 1. Quinta replicatio eſt: Niſi patronus hæreditatem vel legatum ſibi relictum ex teſtamento non perceperit: vel petens ex teſtamento

hæredita-

hæreditatem vel legatum, exceptione repellatur. l. ſi verò. 8. in prin. ff. de bonis libertorum. Huius duplicatio eſt: Niſi patronus ſua culpa relictum non perceperit. approbatur exẽplis l. ſi patronus. 19. ff. d. tt. Aliud proponitur l. ſi quis. 6. §. ſi patronus. ff. ad l. Cornel. de falſis. Huius duplicationis triplicatio prima: Niſi patronus hæres inſtitutus, ſuſpectã dixerit hæreditatem, eamq́; compulſus adierit & reſtituerit. reprobatur l. nihil. 50. §. ſi patronus. ff. de bonis libertor. Secunda triplicatio eſt: Niſi filius patroni à liberto adrogatus, hæreditatem eius tanquã filius liberti repudiauerit. hoc enim caſu nõ prohibetur eandem tanquam filius patroni per contra tabulas bonorũ poſſeſſionem petere. d. §. ſi patronus. Sexta replicatio eſt: Niſi patronus hæreditatem vel legatũ ex teſtamenti liberti non agnouerit. l. ſi verò. 8. §. 1. ff. de bonis libertorũ. Huius aũt duplicatio eſt: Niſi ex debita parte hæres ſit inſtitutus, eamq́; accipere recuſet. l. ſi patronus. 19. §. quòd ſi ex debita. ff. d. tt. Septima replicatio eſt: Niſi patrono quidem hærede inſtituto, liberi eius, qui poſtea contra tabulas bonorũ poſſeſſionem petunt, inſtituti nõ ſint. l. libertinus. 5. in prin. ff. de bonis libertorum. Huius duplicatio prima eſt: Niſi patrono eiusq́; filio emancipato inſtituto, nepotem ex eo præterierit. d. l. 5. in fine. Ratio huius duplicationis proponitur l. 2. §. fin. ff. eod. tt. Altera duplicatio eſt: Niſi patronus hæres inſtitutus, tempore mortis liberti vixerit. d. l. 2. §. ſed ſi patronus. Hæc de prima exceptione, eiusq́; replicationibus. Plures replicationes vide ĩ. except. prox.

II. Exceptio: Niſi patrono præterito quid legatum ſit à liberto, vel alio modo ei ſatisfactum. l. & ſi. 6. §. fin. ff. de bonis libertorum. l. etiam. 3. §. ſi debita. item l. nihil. 50. §. fin ff. eod. tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi patronus id quod ſibi relictum eſt, non agnouit. Hæc replicatio conſtat ex ijs quæ ſequuntur. Secunda replicatio eſt: Niſi patronus donationẽ ſibi à liberto factam, viuo eo, non poſt mortem eius agnouerit. l. ſi verò. 8. §. ſed etſi. ff. eod. tt. Cuius duplicatio eſt: Niſi viuo liberto donationem contemplatione debitæ portionis ab eo factam agnouerit patronus. l. etiam. 3. §. antepenult. ff. eod. tt. Tertia replicatio eſt. Niſi teſtato conuento hærede vt legatũ ſolueretur, mox pœnituit patronum. l. ſi verò. 8. §. 1. ff. de bonis libertorum. Quarta: Niſi legatum patrono ſit euictum. d. l. 8. §. ſi patronus. Quinta: Niſi ſeruus legatus mortuus ſit. reprobatur l. ſi patronum. 44. §. patronus. ff. d. tt. Sexta: Niſi rem alienã, non ſuam patrono libertus legauerit. approbatur ratione ſupradictæ replicationis quartæ. Eius autem duplicatio eſt: Niſi rem alienam à patrono emptam libertus ei rurſus legauerit. l. patrono. 31. ff. de bonis libertorum. Septima replicatio eſt: Niſi patronus minor vigintiquinq; annis agnouerit legatum ſibi relictum. l. ſi verò. 8. §. fin. ff. d. tt. Octaua: Niſi patronus deceptus falſum defuncti iudicium agnouerit. l. Paulus. 46. ff. eod. tt. Plures huiuſmodi replicationes vide ſ. except. prox.

III. Exceptio: Niſi patronus præteritus, cõditionis implendæ cauſa quid ex bonis liberti percepit. Hæc exceptio ſpecies eſt exceptionis præcedentis. & approbatur l. etiam. 3. §. fin. ff. de bonis libertorum. & l. ſi verò. 8. §. penult. ff. eod. tt.

IV. Exceptio. Niſi filio vel ſeruo patroni quid à liberto ſit relictum, idq́; patronus agnouerit. d. l. 8. §. ſi ſeruo. l. ſi necẽ. 4. §. fin. item l. nihil. 50. in prin. ff. d. tt. Huius replicatio eſt: Niſi antequã ſeruum iuberet relictum agnoſcere, illum alienauit vel manumiſit. d. l. 50. in prin. Cuius duplicatio eſt: Niſi ob relictum pluris ſeruum vendiderit, vel filium in fraudem edicti emancipauerit. d. l. 50.

V. Exceptio: Niſi libertus deceſſerit non ſoluendo. reprobatur l. libertus. 36. ff. de bonis libertorum.

VI. Except. Niſi ſeruus ſuis nummis emptus & manumiſſus ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 1. C. de bonis libertorũ. Huius replicatio eſt: Niſi dominus ipſe accepto precio, ſeruũ manumiſit, non alij vendidit. d. l. 1. & l. Titius. 3. ff. de obſequijs. Cuius duplicatio eſt: Niſi non à ſeruo, ſed ab alio dominus nummis acceptis, ſeruũ manumiſit. l. etiã. 3. §. 1. ff. de bonis libertorum. Planè propoſitæ duplicationi contradicere videtur d. l. 3. ff. de obſequijs.

VII. Exceptio: Niſi præteritus libertum defunctũ ex cauſa fideicõmiſſi manumiſit. reprobatur l. 1. C. de bonor. poſſeſ. contra tabul. liberti. Cõcordant ea quæ habentur ſ. cap. 15. quæſt. 4. reg. 8.

VIII. Exceptio: Niſi præteritus hac lege ſeruum emeret, vt manumitteret. reprobatur l. etiam. 3. §. 1. ff. de bonis libertorum.

IX. Exceptio: Niſi libertus defunctus ius aureorum annulorũ impetrauerat. reprobatur d. l. 3. in prin. & l. qui ius. 5. ff. de iure aureorum annulorum.

X. Exceptio: Niſi libertus natalib. fuit reſtitutus. d. l. 3. in prin. l. 2 ff. de natalibus reſtituendis.

XI. Exceptio: Niſi libertus à principe liberã teſtamenti factionem impetrauerit. d. l. 3. in prin.

XII. Exceptio: Niſi præteritus liberam teſtamenti factionem liberto cõceſſerit. reprobatur l. Paulus. 47. §. patroni. ff. de bonis libertorum. Contradicere videtur l. ſi quis. 3. C. eod. tt.

XIII. Exceptio: Niſi libertus apud hoſtes deceſſerit. reprobatur l. ſi necem. 4. §. 1. ff. d. tt.

XIV. Exceptio: Niſi præteritus liberti necem non vindicauerit. l. Iulianus 37. §. fin ff. eod. tt.

XV. Exceptio: Niſi patronus libertatis cauſa impoſita elegerit, vel liberto reuẽdiderit. d. l. 37. in prin. l. qui oneranda. 32. ff. de operis libertorũ. l. ſicut. 20. ff. de iure patronatus. l. ſi quã. 4. C. de operis libertorũ. itẽ l. 2. C. de bonor. poſſ. cõtra tabul. liberti. Huius replicatio eſt: Niſi nõ patronus, ſed patroni filius libertatis cauſa impoſita elegerit. hic enim alijs patroni liberis non præiudicat. d. l. 37. §. 1.

XVI. Exceptio: Niſi hæreditas ex teſtamento non ſit adita. d. l. 3. §. vt patronus. ff. de bonis libertor. Hæc de exceptionibus propoſitæ cauſæ. Sed & plures vide ſ. cap. 16. quæſt. 1. item ſ. cap. prox. quæſt. 2.

II. QVIBVS COMPETIT ſucceſsio propoſita?

Patrono præterito mortuo, eius quoq; liberis datur bonorum poſſeſſio contra tabulas teſtamenti liberti. quæ regula approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. prox. except. 1. replic. 7. Plures propoſitæ quæſtionis regulas vide ſ. cap. prox. quæſt. 3.

III. QVID QVANTVM'QVE veniat in propoſita ſucceſsione?

Patrono præterito, iure quidẽ antiquo dabatur dimidia pars bonorũ liberti, iure verò nouo datur tantùm tertia: de qua re dictũ s̄. cap prox. quæſt. 4. reg. 1. except. 2. Reliquas propoſitæ quæſtionis regulas vide s̄. d. quæſt. 4.

IIII. EX QVIBVS LIBERTI bonis portio patroni detrahenda?

Regulariter quidem ex omnib. liberti bonis patrono tertia pars debetur. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ex bonis quæ mortis tempore libertus non habuit. ex his enim patrono tertia pars nõ debetur. l. etiam. 3. §. fin. ff. de bonis libertorũ. Exempla proponuntur l. ſi patronum. 44. §. ſi ex bonis. ff. d. tt. Propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi in fraudem patroni libertus quædam alienauit. d. l. 3. § fin. De hac re vide plura ĩ. cap. prox. Secunda propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi vſusfructus fundi à liberto poſt mortem eius alteri ſit legatus. hoc enim caſu, quamuis fundus pleno iure ad libertũ, dum viuit, pertinet, & in bonis eius numeratur: tamen vſusfructus pars tertia patrono nõ debetur, ſed nudæ tãtùm proprietatis. l. a liberto. 35. ff. de bonis libertorũ. Tertia: Niſi bona libertus in caſtris adquiſierit. in his enim nihil iuris patronus habet. l. etiã. 3. §. patronus ff d. tt. et l. cũ antiquis. 37. §. hoc nihilominus. C. de inofficioſo teſtamento. Huius replicatio eſt: Niſi libertus de caſtrenſib. tantùm bonis ſit teſtatus: vel aliũ caſtrenſium, alium cæterorum bonorum hæredẽ ſcripſerit: quorũ hic omiſerit hæreditatẽ, ita vt ad hæredes ab inteſtato pertineant. tunc enim, quia caſtrenſia tantùm bona ad cauſam teſtamenti pertinent, ex his debita patroni portio videtur deducẽda. ſed reprobatur l ſi filius. 42. §. Papinianus. ff. de bonis libertorũ. Quarta exceptio: Niſi libertus miles pro parte teſtatus, pro parte inteſtatus deceſſerit. tunc enim ex ijs bonis quæ ad cauſam teſtamenti nõ pertinent, debita patroni portio nõ videtur detrahenda. reprobatur d. §. Papinianus. & l. ſi duob. 37. ff. de militari teſtam.

V. EX QVORVM PARTIBVS tertia patroni portio deducenda?

Regulariter quidẽ ex omnium hæredũ partibus, & legatariorum rebus legatis, debita patrono portio eſt deducẽda. l. in ſeruitutẽ. 16. §. fin. ff. de bonis libertor. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi patronus ex aliqua parte ſub conditione inſtitutus vel ſubſtitutus fuit. tunc enim exiſtente poſtea conditione, ex ea ſola parte debita portio detrahẽda, ex qua patronus inutiliter inſtitutus vel ſubſtitutus fuit, nõ etiã ex partibus cæterorũ hæredũ. l. Iulianus. 43. ff. d. tt. Cuius replicatio prima eſt: Niſi conditio ſub qua patronus inutiliter inſtitutus pro parte, vel ſubſtitutus fuit, defecerit. d. l. 43. Secũda: Niſi patronus viuo teſtatore, vel pendente cõditione ſit mortuus. d. l. 16. §. fin. Secũda propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi ex duobus patronis vnus cũ quibuſdã extraneis hæres inſtitutus ſit, alter præteritus. tũc enim ex patroni hæredis inſtituti parte præteritus nihil auferet, ſed ex partibus cohæredũ. l. ſi libertus. 34. ff. de bonis libertorũ. Huius replicatio eſt: Niſi patronus ex maiore quàm debita parte hære ſit inſtitutus. tunc enim ex eo quod debitam partem excedit, patronus præteritus ſuam partem pro rata deducet. d. l. 34. & l. ſi ex. 10. in prin. ff. d. tt. Terti exceptio eſt: Niſi patrono aliqua pars bonorum liberti ſit relicta, ſed minor debita portione. tunc enim no totã debitam portionẽ ex ſingulorum hæredũ parti bus detrahet, ſed illud quod ei relictum eſt. in debitam portionẽ computabitur: & ſi quid minus relictũ eſt, i ex aliorum partib. pro rata ſupplebitur. l. ſi libertus 20. §. libertus. ff. de bonis libertorum. Quarta: Ni duos hæredes ſcripſerit libertus, vnum caſtrenſiũ, a terum cæterorum bonorum. hoc enim caſu ex part eius qui caſtrenſium bonorum ſcriptus eſt hæres, nih deducetur, ſed ex parte cæterorũ bonorum. l. ſi filius 42. §. Papinianus. ff. eod. tt.

VI. QVANDO CONTRA TABVL bonor. poſſeſſ. petenda?

Ante aditam hæreditatem non competit. l. etiam 3. §. vt patronus. ff. de bonis libertorũ. vbi ait Iuriſcon ſultus: Sufficit autem vel vnum ex hæredibus adijſ hæreditatem. Huius exceptio eſt: Niſi vno bonorum caſtrenſium, altero cæterorũ hærede inſtituto: caſtrẽ ſium bonorũ hæres adierit, alter non. tunc enim non dum datur propoſita poſſeſſio, niſi alter quoque v adierit, vel repudiauerit. l. ſi filius. 42. §. Papinian ff. eod. tt.

VII. EVENTVS BONORVM poſſeſsionis contra tabulas.

I. Regula: Quamdiu bonorum poſſeſſio contra t bulas peti poteſt, ſcriptis hæredibus aduerſus debit res hæreditarios agentibus obſtat exceptio. l. quam diu. 25. ff. de bonis libertorum.

II Regula: Patronus contra tabulas bonorum p ſeſſionem petens, ab omni liberti iudicio repellitur in ſeruitutem. 16. §. ſi quis bonorum. ff. d. tt. Huius e ceptio prima eſt: Niſi patronus id quod ſibi relictũ e alij reſtituere à liberto fuerit rogatus. d. §. ſi quis b norum. Secunda: Niſi non ipſi patrono, ſed ſeruo filio eius ſit relictum. reprobatur ibidem. Tertia: N patrono quid legatum ſit, vt ſeruum ſuum manum tat, approbatur ibidem.

VIII. ADFINIA REmedia.

I. Regula: Nõ adita ex teſtamento hæreditate, V de legitimi bonorum poſſeſſio competit patrono. libertus. 23. in prin. ff. de bonis libertorum. et l. ſi d bus. 37. ff. de militari teſtam.

II. Regula: Si patrono aliquid in teſtamento lib ti relictum ſit: non contra tabulas bonorũ poſſeſſi petere, ſed ad ſupplendũ id quod debitæ portioni eſt, agere debet. l. ſiue libertus. 21. §. 1. ff. de iure pat natus. Concordat Inſt. de ſucceſſione libertorum. verò teſtamentum. ibi: vel quod deeſt. Hæc de bonorum poſſeſſione contra tabulas.

D

DE ACTIONE FAVIANA, & Calviſiana. Cap. XXIII.

I. GENUS HUIUS actionis.

PRima regula: In perſonam, non in rem actio eſt. l.1.§.hac actio.ff.ſi quid in fraudem patroni.

II. Regula: Rei habet perſecutionem. l.ſi patronus. 3.§.hac actio.ff.eod.tit.

III. Regula: Hæreditaria nõ eſt.d.l.1.§.hac actio.

II. CAUSAE PROPOSITAE actionis cum ſuis exceptionibus.

I. Cauſa: Si libertus quid in fraudem patroni, quo minus debita portio ad eum perueniret, alienauit: datur actio propoſita. l.1. in prin. ff. ſi quid in fraudem patroni. & l.1.C.eod.tit.M.I.R.lib.3.cap.20.reg.82.

II. Cauſa: Etſi nõ alienatũ, ſed quid aliud in fraudem patroni à liberto geſtum ſit, propoſita actione reuocatur.l.1.§.omne.ff ſi quid in fraudem patroni.

III. Cauſa: Si libertus in fraudem patroni quid, cũ poſſet, non adquiſiuit. reprobatur d.l.1.§.vtrũ.M.I.R. d.reg.82.except.1.

IV. Cauſa: Si libertus in fraudem patroni in iudicio ſe vinci paſſus ſit.d.l.1.§.quod ſi in lite.

V. Cauſa: Si actionem non inſtituit, vel diem eius abire paſſus ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur d.§. quod ſi in lite.

VI. Cauſa: Si in fraudem patroni libertus tranſegit.ff.ſi quid in fraudem patroni.

VII. Cauſa: Si in fraudem patroni libertus vendidit.reprobatur d.l.1.§.ſed ſi rẽ.ibi: & aliàs videamus.

VIII. Cauſa: Si libertus in fraudem patroni filiofamiliâs crediderit. l ſi libertus.6. ff.ſi quid in fraudẽ patroni. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi ſenatuſconſultum Macedonianum locum non habeat. l. ergo.7. ff. d.tit. Secunda exceptio eſt: Niſi minori viginti quinque annis filiofamiliâs crediderit. l. ſed ſi. 1.ff.eod.tit.

IX. Cauſa: Si in fraudem patroni mutuam pecuniã acceperit libertus. reprobatur l.1.§. ſi mutuam. ff. ſi quid in fraudem patroni.

X. Cauſa: Si in fraudem patroni libertus ſtipulanti ſpopondit.d.§.ſi mutuam.

XI. Cauſa: Si in fraudem patroni libertus fideiuſſit, mandator extitit pro aliquo, vel res ſuas pro alio pignori obligauit. Hæc cauſa approbatur, certo tamẽ modo, d.l.1.§.ſi fideiuſſit.

Exceptiones præcedentium cauſarum generales.

Planè iam dictæ cauſæ, quæ quidẽ iure approbantur, recipiũt aliquot exceptiones: quarum prima eſt: Niſi nõ fraudandi animo libertus geſſerit vel alienauerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.1.§.1.ff.ſi quid in fraudẽ patroni. Huius replicatio eſt: Niſi mortis cauſa alienauit. tunc enim quamuis dolus abſit, nihilominus reuocatur id quod geſtum eſt.d.§.1.

II. Exceptio: Niſi non mortis cauſa facta ſit alienatio. ipſo quidem iure ſubſiſtit. verum eius replicatio eſt: Niſi dolo malo ſit facta.d.§.1.

III. Exceptio: Niſi in fraudẽ alterius quàm actoris factum ſit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi cum in fraudem patroni defuncti geſtum eſſet, filius patroni agat. l.1.§.penult. ff ſi quid in fraudem patroni.

IV. Exceptio: Niſi non libertus in fraudem patroni, ſed filius emancipatus in fraudem parentis alienauerit. l.2.ff.ſi à parente quis manumiſſus fuerit. Planè ſi adrogator quid in fraudem adrogati alienauerit, datur hac actio. l.conſtitutione 13. ff. ſi quid in fraudem patroni.

V. Exceptio: Niſi libertus liberis ſuis alienauerit. l. 1.§.quod autem. & §.ſed ſi libertus.ff.d.tit.

VI. Exceptio: Niſi benemerentibus amicis libertus donauit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.viuus.9. ff.d.tit. Huius replicatio eſt: Niſi non inter viuos, ſed mortis cauſa benemerẽtibus amicis donauit libertus. d.l.9. Cuius ratio propoſita eſt ſ̃. except.1.replic.1.

VII. Exceptio: Niſi ex duobus patronis vni ſit donatum. hoc enim alter reuocare non poteſt. l.1. §.aduerſus. ff. ſi quid in fraudem patroni. Huius replicatio eſt: Niſi plus debita parte patrono ſit donatum. d. §.aduerſus.

VIII. Exceptio: Niſi is cui alienatum eſt, dolo careat. reprobatur d.l.1.§.dolum.

IX. Exceptio, ſumpta ex re alienata, reprobatur l. quodcunque.4. in principio. ff. ſi quid in fraudem patroni.

X. Exceptio: Niſi res iuſto precio ſit vendita. l.1.§. ſed ſi rem.ff.eod.tit. Huius replicatio eſt: Niſi res minoris non iuſto precio vendita ſit. approbatur ibidem.

XI. Exceptio: Niſi emptori non reſtituatur preciũ. d.§.ſed ſi rem. verſ.is tamen qui emit. Huius replicatio videtur eſſe talis: Niſi precium ad alium peruenerit, vel conſumptum ſit. ſed reprobatur d.§.ſed ſi rem. verſ.quid ergo.

XII. Exceptio: Niſi patronus alienationi conſenſit. l.non videtur.11. ff. ſi quid in fraudem.

XIII. Exceptio: Niſi patronus factam alienationẽ ratam habuerit. l.2.C.ſi in fraudem patroni.

XIV. Exceptio: Niſi patronus ex teſtamento liberti hæreditatẽ adierit. l.ſi patronus.3.in prin. ff ſi quid in fraudem patroni. Huius replicatio prima eſt: Niſi ex aſſe hæres fuerit inſtitutus patronus. d.l.3.§.patronum. Secunda: Niſi ab inteſtato patronus liberto ſucceſſerit.d.l.3.§.ſi inteſtatus.

XV. Exceptio: Niſi libertus inteſtatus deceſſerit. reprobatur d.§.ſi inteſtatus.

XVI. Exceptio: Niſi debita portio patrono ſit relicta.d.l.3.§.fin.

XVII. Exceptio: Niſi res in fraudem patroni alienata nõ extet. l.ſi id.10. ff.ſi quid in fraudem patroni.

XVIII. Exceptio: Niſi res in fraudẽ patroni alienata, vſucapta ſit.d.l.10.

III. QUIBUS DETUR actio propoſita?

I. Regula: De alio quàm in cuius fraudem eſt alienatum, vide ſ̃. quæſt.prox.except.1.

II. Regula, De heredibus patroni, proponitur l. 1.§.hac actio.ff.ſi quid in fraudem patroni.

IIII. ADVERSVS quos datur?

I. Regula: In perſonam eſt eius cui alienatio facta eſt, non in rem. d. §. hac actio.

II. Regula, De plurib. quibus res alienata eſt. Aduerſus omnes competit. l. 1. §. ſi pluribus. ff. ſi quid in fraudem patroni.

III. Regula: Si libertus in fraudē patroni rem vendidit, & precium alij donauit: non aduerſus emptorē rei, ſed aduerſus donatarium datur actio. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 1. §. ſed ſi rem quidē. ff. ſi quid in fraudem patroni.

IV. Regula: Si libertus in fraudem patroni mutuā accepit pecuniam, eamq; alij donauit: non aduerſus creditorem mutui datur exceptio, ſed aduerſus donatarium actio. d. l. 1. §. ſi mutuam.

V. Regula, De eo qui iuſſit rem alij dare. Hic tenetur, nō is cui eius iuſſu datū eſt. l. libertus. 12. ff. ſi quid in fraudem patroni. & l. tenetur. 5. ff. d. tt. vbi ait Iuriſconſultus: Qui accepit ipſe. Scilicet ſuo nomine, nō alieno contradicat præcedentibus.

VI. Regula, De creditore apud quem libertus fraudandi patroni cauſa interceſſit, & debitore pro quo interceſſit, proponitur l. 1. §. ſi fideiuſſit. ff. ſi quid in fraudem patroni.

VII. Regula, De domino & patre eius, cui libertus in fraudem patroni donauit, d. l. 1. §. ſi ſeruo. Propoſitæ regulæ, quoad dominum, exceptio hæc videtur eſſe: Niſi ſeruus fuerit manumiſſus. tunc enim aduerſus ipſum ſeruum, nō dominum videtur actio danda. Verùm reprobatur d. l. 1. §. ſi cum ſeruo.

VIII. Regula, De hæredibus eius cui alienatio facta eſt. Aduerſus hos quoq; actio propoſita datur. l. 1. §. hac actio. ff. ſi quid in fraudem patroni.

V. QVID ET QVANTVM veniat in actione propoſita?

I. Regula: Quatenus legitima pars deminuta eſt, reuocatur alienatum. l. 1. C. ſi in fraudem patroni.

II. Regula: Si res in fraudem patroni minoris vendita ſit, defertur conditio emptori, vtrum malit rem emptam iuſto precio habere, an recepto precio rem reſtituere. l. 1. §. ſi quis in fraudem. ff. ſi quid in fraudē patroni.

III. Regula: Si libertus in fraudem patroni pluris emit: quid veniat, definitur d. l. 1. §. ſed ſi emerit.

IV. Regula: Si res in fraudem patroni ſit permutata, locata vel conducta: quid veniat, definitur d. §. ſed ſi emerit.

V. Regula: Si plures agāt, ſingulis pro virili tantùm parte competit actio. l. ſi patronus. 3. §. ſi plures. ff. ſi quid in fraudem patroni. l. quodcunq;. 4. ff. d. tt. Huius exceptio eſt: Niſi res quæ petitur, diuidi non poſſit. approbatur ī. reg. prox. except. 1.

VI. Regula: Si plures cōueniantur, ſinguli pro parte, non in ſolidum tenentur. l. 1. §. ſi pluribus. ff. ſi quid in fraudem patroni. Huius exceptio eſt: Niſi res quæ petitur, diuidi non poſſit. d. l. 1. §. quamuis.

VII. Regula, De fructibus, proponitur l. 1. §. fin. ff. d. tt. l. videamus. 38. §. in Fauiana. ff. de vſuris & fructibus. Huius regulæ exceptio videtur eſſe: Niſi ante litem conteſtatam fructus ſint percepti. ſed reprobatur l. 2. ff. ſi quid in fraudem patroni.

VIII. Regula: In quantū pater filij, dominus ſerui nomine teneatur, definitur l. 1. §. ſi ſeruo. ff. ſi quid in fraudem patroni.

IX Regula: Si res nō reſtituatur: tanti reus eſt condemnandus, quāti actor in litem iurauerit. l. tenetur. 5. in fine. ff. d. tt.

VI. QVAMDIV competat?

Perpetua eſt actio. l. ſi patronus. 3. §. hac actio. ff. ſi quid in fraudem patroni. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi cum domino agatur, ſeruo manumiſſo, alienato vel mortuo: tunc enim annalis eſt. l. 1. §. itē quæri. ff. eod. tt.

VII. AD FINEM REmedium.

Interdum ipſo iure non valet alienatio, ſi ſcilicet in fraudem legis libertus alienauit, quo minor centenario eſſet. l. ſi libertus. 16. ff. de iure patronatus.

Hactenus iura quæ in perſonis habemus, cum ſuis cauſis & actionibus expoſita ſunt atq; digeſta. Planè præter ea ſunt & plura perſonarum iura, puta magiſtratuum, clericorum, militum, iudicum, adſeſſorum, aduocatorum, procuratorum, apparitorum, de quibus cum alijs ſimilibus in prima Parte eſt dictum. Sed & ſunt iura peculiaria fœminarum, puta quòd pro alijs intercedere non poſſint: item minorum, puta quòd in eo quod geſſerint, in integrum reſtituantur: item ſurdorum, mutorum, furioſorum et ſimilium. quæ iura ſuis locis ſubycientur. Sed & in perſonis ſeruorum perinde ac in rebus, non ſolùm dominium habemus, verùm etiam poſſeſſionē, vſumfructum, vſum: de quibus in Parte proxima inter rerum iura dicetur. Sit igitur Secundæ partis Methodi finis.

LIBRI SEXTI ET PARTIS SECVNDAE METHODI FINIS.

METHODI IVRIS CIVILIS PARS TERTIA:

DE IVRE QVOD IN REBVS HAbemus, cum ſuis cauſis & actionibus.

DE DOMINIO, POSSESSIOne, vſufructu & vſu, cum ſuis actionibus.

LIBER SEPTIMVS.

DE RERVM DOMINIO, EIVSQVE actionibus, primo rerum iure.

Hoc loco primùm tractabitur de dominio rerum adquirendo, poſtea de eo amittendo, poſtremò de actionibus quæ pro dominio & quaſi dominio vendicando competunt. Quod ad primũ attinet, eius quatuor loci ſunt notandi. Primò, cauſæ ex quibus dominium adquiritur: deinde, perſonæ, per quas nobis adquiritur: tertiò, quibus adquiratur: poſtremò, quid & quantum adquiratur. Hiſce quatuor abſolutis, primum membrum de adquirendo dominio concludemus.

DE CAVSIS EX QVIBVS dominium adquiritur. Caput I.

QVOD ad cauſas adquirendi dominij attinet, ſciendum eſt, quãuis earum plures ſint, vt infra dicetur, tamen alicui eiuſdem rei dominiũ non niſi ex vna cauſa contingere poſſe. l. poſſideri. 3. §. ex plurib. ff. de adquirenda vel amitt. poſſeſ. l. & an. 14. §. actiones, in fine. ff. de except. rei iud. & l. 120. ff. de reg. iuris. vbi Paulus: Non vt ex pluribus cauſis (inquit) deberi nobis idem poteſt, ita ex pluribus cauſis idem poſſit noſtrum eſſe. Vnde Imperator Iuſtinianus: Si rem legatarij quis ei legauerit (inquit) inutile eſt legatum: quia quod proprium eſt ipſius, amplius eius fieri non poteſt. Inſtit. de legatis. §. ſi cui fundus. ibi: ſed ſi rem. M. I. R. lib. 3. cap. 13. reg. 1. Hiſce præmiſſis, videndum nunc, quot & quæ ſint adquirendi dominij cauſæ. Sunt autem harum duo genera. Nam aut iure naturali ſeu gentium ſubſiſtunt, aut iure ciuili. l. 1. in prin. ff. de adquir. rer. domin. Inſtit. de rer. diuiſ. §. ſingulorum verò. Primum proponemus cauſas, quibus iure naturali ſeu gentium res nobis adquiruntur: deinde cauſas, quibus adquiruntur iure ciuili.

Prima itaq; adquirendi dominij Cauſa eſt, occupatio eius quod nullius eſt. l. quod enim. 3. in prin. ff. de adquir. rer. domin. Concordat iiſdem verbis Inſtit. eod. tit. §. feræ igitur. Huius exempla vide paulo inferius, in ſequentibus cauſis. Propoſitæ cauſæ exceptio prima eſt: Niſi quis id cuius commercium non eſt, occupauerit: veluti rem ſacram, ſanctã, religioſam, vel liberum hominẽ. hæ enim res, quamuis in nullius bonis ſint, tamen occupanti non conceduntur. Secunda: Niſi res publicæ occupentur. nam nec iſtæ res in vllius bonis eſſe creduntur. l. 1. §. hæ autem res. ff. de diuiſione rerum. Tertia: Niſi res hæreditariæ occupentur. Nam & hæ in nullius bonis ſunt. d. l. 1. §. quod autem. ſed hæ res ad propoſitam regulam non pertinent: atque exceptio hæc cum duabus præcedentibus pluſquam manifeſta eſt, vt probatione non ſit opus. Quinimò, qui huiuſmodi res occupauerit, ſacrilegij crimine, plagij, peculatus, expilatæ hæreditatis, vel alio huiuſmodi publico tenetur iudicio, vt ſuis locis docebitur.

II. Cauſa: Captatio ferarum beſtiarum, volucrum & piſcium. Inſtit. de rerum diuiſ. §. feræ igitur. l. 1. §. fin. ff. de adqu. rer. domin. M. I. R. d. cap. 13. reg. 7. Planè ſi animal alicuius ſit, nec ferum, ſed manſuetum, occupanti illud non conceditur: ſed ſi alius id capit, furtum eius committit. quod primæ exceptionis loco notandum. l. naturalem. 5. §. penult. ff. de adquir. rer. domin. Inſtit. eod. tit. §. gallinarum. Cuius replicatio eſt: Niſi fera beſtia nondum plenè ab alio capta ſit: vel ab alio capta cuſtodiam eius euaſerit, ſeq; in naturalem receperit libertatem. hæc enim eius eſſe deſinit, & conceditur occupanti: de quo paulo ʒ. Planè replicatio hæc in anſeribus, gallinis, porcis, & alijs animalibus noſtris, quæ feram naturam non habent, non admittitur, vt paulo antè anſerum & gallinarũ exemplo eſt oſtenſum. item elegans huius exemplum proponit in porcis à lupo ereptis, Vlpianus l. Pomponius. 44. ff. de adquir. rer. domin. Ex quo conſtat, animalia noſtra, quæ feram naturam non habent, non deſinere eſſe noſtra, nec occupanti concedi, quamuis cuſtodiam & perſecutionem noſtram euaſerint. Hæc de prima exceptione.

II. Exceptio eſt: Niſi in alieno ſolo feras, aues vel piſces ceperit. reprobatur Inſtit. de rer. diuiſ. §. feræ igitur. Cõcordat iiſdem verbis l. quod enim. 3. in prin. ff. de adquir. rer. dom. M. I. R. d. reg. 7. except. 4. Proinde apes, quarũ feram naturã eſſe conſtat, ſi in arbore noſtra conſederint, antequã in alueo à nobis concludantur, nõ magis noſtræ eſſe intelligũtur, quàm volucres quæ in arbore noſtra nidũ fecerint. Ideoq; ſi alius

III. QVIBVS COMPETIT actio propoſita?

Regulariter alij quàm patrono operarum actio non datur. l. operæ.9. ff. de operis libertorum. Eius autem regulæ exceptio prima eſt: Niſi liberi patroni operas liberti paterni petant. approbatur ſimul & diſtinguitur l.cum patronus.22. §.cum libertus. ff.d.tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi liberi defuncto patrono hæredes non exiſtant. d.§.cum libertus. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi patronus ſibi liberiſq; ſuis operas ſit ſtipulatus. tunc enim liberis etiam non hæredibus patri exiſtentibus actio propoſita competit. d.§.cum libertus.& l.ſi operarum.29. ff eod.tt. Huius triplicatio eſt: Niſi filius a patre ſit exhæredatus. tunc enim nec ſtipulatio illi prodeſt. quæ triplicatio approbari videtur d.l.29. verſic.niſi exhæredatus ſit. Secunda propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi liberi non per ſe, ſed per alium patri hæredes exiſtant. d.§.cum libertus. Tertia: Niſi liberi non fuerint in poteſtate patris morientis. reprobatur l.vt iuriſiurandi.7.§ fin. ff de operis libertorum. Quarta: Niſi liberi patroni alij in adoptionem ſint dati. reprobatur d.§ fin. Quinta: Niſi patronæ non patroni liberi ſint. reprobatur d.§ fin. Sexta: Niſi liberi poſt mortem patroni ſint nati. reprobatur l.ſi quis.5.ff.d.tt. Septima: Niſi cùm duobus patronis operæ deberentur, vnus ex ijs mortuus ſit relictis liberis, altero ſuperſtite. reprobatur l.à duobus.4.ff.eod.tt. Octaua: Niſi libertus vni ex liberis ſit adſignatus. hoc enim caſu videtur cæteris operarum petitio deneganda. verùm replicatio hæc reprobatur l.interdum.51 ff.de operis libertorum. Nona: Niſi ex vno patrono filius, ex altero nepos extet. hoc enim caſu videtur, quòd nepos in actione propoſita per filium alterius excludatur. verum replicatio hæc reprobatur d.l.51. Hæc de prima propoſitæ regulæ exceptione, eiuſq; replicationibus ſint dicta. Secunda exceptio: Niſi hæredes patroni operas petant. ipſo quidem iure reprobatur l.liberti.6.C.d.tt. Planè admittitur primùm in operis fabrilibus ſeu certis, l. fabriles.6. ff de operis libertorum. Secundò in operis præteritis, l.à duobus.4.in fine. ff.eod.tt. Tertiò admitti videtur exceptio propoſita, ſi iudicium operarum viuo patrono cœptum ſit. verum hæc diſtinctio reprobatur l.ſi operarum.29 ff.eod.tt. Tertia exceptio: Niſi maritus patronæ operas petat. reprobatur l.liberti.6.C.d.tt.

IIII. ADVERSVS QVOS actio propoſita competit?

I. Regula, De fideiuſſoribus liberti, proponitur l.ſi quando.8.§.fin. ff.de operis libertorum. & l.ſi libertus.44.ff.eod.tt.

II Regula, De eo qui libertum occultauit, l.vlt.C.d.tt.l.vnica.§.fin.C.de colonis Illyricanis.

V. QVID VENIAT IN operarum actione?

I.Regula: Quæ & quales operæ præſtandæ ſint, definitur l.eius.16 § fin.cum lege ſequente. l.hæ demũ.38.l.operarũ.50.l.medicus.26.item l.eius.16.in prin. ff.de operis libertorum.

II.Regula: Artificij quod libertus exercet,
patrono præſtabit. l.hæ operæ.23.in princ.l.hæ
38. ibi: ſi tamen. ff.de operis libertorũ. Huius r
exceptio videtur eſſe talis: Niſi artificium po
numiſſionem demum libertus didicerit, ſed rep
tur d.verſ ſi tamen. Cui concordat l.eius artifi
in princ.ff.eod.tt.

III.Regula: Pars operæ peti non poteſt. l.lib
15.§.1.ff.de operis libertorum. Huius exceptio e
ſi pluribus opera debeatur. tũc enim quilibet p
operæ ſibi debitam petere poteſt. l.ſi quando. 8
tt. Cuius replicatio eſt: Niſi pluribus, non vn
plures operæ debeantur. tunc enim non ſinguli
gulis operis partem habent, ſed numero inter
diuiſio.d.l.15.§.ideo.& l.in ſtipulationibus.54.
rarum.ff.de verb.oblig.

IIII.Regula: Si patronus deceſſerit, pluribus
ris ex inæqualibus partibus hæredibus relictis: p
qualibus, non pro hæreditarijs partibus operar
ctio illis datur.l.vt iuriſiurandi.7.§ ſi liberti. ff
peris libertorum.

V.Regula: Si operas promiſit libertus, quot p
nus arbitratus fuerit: de arbitrio boni viri &
intelligendum eſt. l ſi libertus.30 ff.d.tt.

VI. Regula, De temporis ſpacio ad curam cor
neceſſario liberto relinquendo, proponitur l.cu
tronus.22.§.fin. l.medicus.26. ibi: hoc eſt, vt ad
ſcere.& l.operarum.50.§.fin ff.d.tt.

VII.Regula: Operæ non præſtitæ æſtimatio
tur.l nec patronis.7.in princ.C.de operis liberto
Quanti autem æſtimanda ſit opera non præſtita
nitur l.medicus.26.§.fin.& l.ſi ita.39.in fin.ff.

VIII.Regula: Si libertus pecuniam promiſit
næ nomine, operis non præſtitis: non pecunia pet
conditione exiſtente, ſed operæ aut operarũ æſ
tio.d.l.39.

IX.Regula: Si patronus liberto operas reuen
vel precium pro ijs pactus eſt: illud precium ex
re non prohibetur. l.ſi quam.4.C.de operis lib
rum. Contradicere videtur l.1.C.d.tt. Sed hæc
ba intellige de iure patronatus amittendo. hoc e
petito pro operis precio, amittitur, vt oſtenſum
capite 16. cauſa 2. Dic ergo: Licet precium peti
poſſit, id eſt, vt ius patronatus maneat integrũ: c
tem amiſſo, nihilominus precium poteſt peti, vt
eſt oſtenſum.

VI. QVANDO OPERArum actio competit?

I. Regula: Non niſi finito die, quo opera erat
ſtanda, actio competit. l.operas.3.in princ ff.de
ris libertorum.l ſi quando.8.ibi: cum ſemper.l.ſi
13.§.iudicium.item l.quoties.24.ff.d.tt. Qua n
lum approbatur regula propoſita, ſed etiam decl
tur, eo quòd dies, quo operarum obligatio cedit, e
mitur: ſcilicet, in certis quidem operis, ſtatim e
interpoſita ſtipulationis: in incertis vero, ſeu offi
libus, ex die quo patronus eas indixerit, id eſt, po
lauerit ſeu petierit à liberto. Cui concordat l.cu
tronus.22.in princ.ff.d.tt.

II.Regula: Si impubes ſit libertus, operarum a
non niſi poſt pubertatem eius competit. approba
ſi

ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſuprà quæſt.2.except.9.

VII. FORMA iuramenti operarum proponitur l. vt iuriſiurandi.7.§.iurare.ff.de operis libertorũ.& l. licet.44.§.licet.ff.de liberali cauſa.

DE SVCCESSIONE PAtroni in bona liberti defuncti. Cap. XXI.

INter iura patronatus non poſtremum locum obtinet id, quo patronus liberto defuncto ſuccedit: de quo in hoc & ſequentibus capitibus dicetur.

I. RATIO & origo huius ſucceßionis proponitur l. 1.ff.de bonis libertorum.

II. CAVSA PROPOSITAE ſucceſsionis, eiuſq; exceptiones.

Regulariter quidem, mortuo liberto, in bona eius ſuccedit patronus.l.liberto.17.ff.de bonis libertorum. Inſtit.de ſucceßione libertorum, in princ. item l.cum ſecundum.3.C.de fideicommißis. Planè propoſita regula plures recipit exceptiones, hic ordine proponendas.

I.Exceptio: Niſi defunctus libertus liberos reliquerit. approbatur lege XII.Tabul. vt patet ex Inſt.tam d.tt.in prin.§.1.§.prodeſſe. & §.ſed noſtra.item l.inteſtato.3.in prin.ff.de ſuis hæredibus. Huius replicatio prima eſt: Niſi defunctus libertus non naturales, ſed adoptiuos liberos reliquerit.Inſt.de ſucceßione libertorum.§.1. Secunda: Niſi non in poteſtate ſua conſtitutos, ſed emancipatos liberos libertus reliquerit. reprobatur Inſt.d.tt.§.prodeſſe. Tertia: Niſi liberos reliquerit libertus alij in adoptionem datos. reprobatur itidem d.§.prodeſſe. Quarta: Niſi liberi quos libertus reliquit, ab eo ſint exhæredati vel præteriti, ita vt nõ poſſint de inofficioſo querelam inſtituere.d.§.prodeſſe.& §.ſin autem ſine liberis.ibi: vel habentes eos exhæredauerint. Huius duplicatio eſt: Niſi filius exhæredatus, per ſeruum hæres exiſtat.l.ſiue libertus.21.§.penult.ff.de iure patronatus. Quinta replicatio: Niſi filius liberti ex modica tantum parte hæres ſit inſtitutus. reprobatur l.etſi.6.in prin. ff.de bonis libertorũ. Sexta: Niſi filio liberti ſub conditione hærede inſtituto, conditio defecerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l ſi libertus. 20. §.ſi libertinus.ff.d.tt. Huius duplicatio eſt: Niſi cõditio, ſub qua filius fuit inſtitutus, in poteſtate eius non fuerit. approbatur ſimul & diſtinguitur d.§.ſi libertinus.verſ. ſi verò. De qua re vide plura infrà in hæredum inſtitutionibus. Septima replicatio eſt: Niſi filius liberti ſub conditione hæres inſtitutus, pendente conditione deceſſerit d §.ſi libertinus. Octaua: Niſi filius tempore petendæ bonorum poſſeßionis fuerit excluſus. d. §.ſi libertinus. Nona: Niſi filius liberti hæreditatem repudiauerit. d.§.ſi libertinus. & § fin. l.quæritur. 38.§ fin.ff.eod.tt.de bonis libertorum.l.ſiue.21.§.fin. ff.de iure patronatus. l.etſi.6. §.ſi filius. ff.de bonis libertorum.item l.1.§.ſi nemo.ff.ad S.C.Tertyllianum. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi vno filiorum liberti repudiante, alius filius hæreditatem agnoſcat. d.§.ſi nemo. Secunda: Niſi filius qui ſe hæreditate abſtinet, antea ſe hæreditati miſcuerit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verũ eius triplicatio prima eſt: Niſi poſtea in integrum ſit reſtitutus. d.l.1.§.ſi quis.l. etſi.6.§.ſi filius.ff.de bon.libert. Secunda triplicatio eſt: Niſi filius coactus à prætore, adierit. l.ſi libertus. 20.§.libertus.ff.d.tt. Decima replicatio eſt: Niſi filius liberti hæreditatem patris ex fideicommiſſo reſtituerit.d.§.ſi libertus. Vndecima: Niſi filius ſubiectus dicatur. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi filius. 42.ff.cum filius.ff.d.tt. Duodecima: Niſi filius liberti vnà cũ patre perierit, vt ignoretur vter vtri ſuperuixerit. l.qui duos 10.§.ſi cum filio.ff.de rebus dubijs. Decimatertia: Niſi pauciores liberos quàm tres libertus diues reliquerit hæredes. approbatur lege Papia Inſtit.de ſucceß.libert. §.poſtea. Planè iure nouo reprobatur.dicta l.Papia ſublata, Inſtit.eod.tt. §.ſed noſtra. Hæc de prima exceptione.

II. Exceptio: Niſi libertus defunctus minor centenario ſit.approbatur,declaratur & diſtinguitur d.§. ſed noſtra. Huius replicatio prima eſt: Niſi libertus inteſtatus deceſſerit.d.§.ſed noſtra. Secunda: Niſi libertus in fraudem legis bona alienauit, vt minor centenario eſſet l ſi libertus.16.ff.de iur.patron. Tertia: Niſi libertus qui minor centenario eſt, aliquid amplius in actione habeat, quo conſecuto, maior centenario ſit futurus.l liberto.26 ff.de bon.libert.

III. Exceptio: Niſi libertus facto teſtamento, & alio hærede ſcripto, deceſſerit. approbatur quidem iure antiquo Inſtitut.de ſucceßione libertorum, in princ. Mutatur ac tollitur iure nouo, nimirum edicto prætoris Inſtit.eod.tt.§. qua de cauſa. Item tollitur lege Papia Inſtitut.eod.tt. §.poſtea. ibi: ſiue is teſtamento. Item tollitur conſtitutione Imperat.Iuſtiniani Inſtit. eod.tt. §.ſin autem ſine liberis. ibi: ſi verò teſtamentum.

IIII.Exceptio: Niſi liberti bona ſint publicata. reprobatur l.ſi in libertinum. 28. ff. de bonis libertorum.

V.Exceptio: Niſi patronus ius patronatus remiſerit.l.ſi quis.3.ibi: nec ſucceßionibus.C.d.tt.

VI.Exceptio: Niſi patronus elegerit ea quæ libertatis cauſa liberto impoſuit. l ſicut. 20. ff de iure patronatus. Concordant ea quæ habentur ſ. cap.prox. quæſt.1.except.15.

VII. Exceptio: Niſi patronus libertum non aluerit. l ſi patronus.33.ff.de bonis libertorum. Huius replicatio eſt: Niſi patronus ex teſtamento ſuccedat liberto.d.l.33.

VIII.Exceptio: Niſi municipum vel alterius collegij non priuati hominis libertus fuit defunctus. reprobatur l.vnica. ff.de libertis vniuerſitatum. l.inteſtato.3. §.ſi municipes. ff.de ſuis hæredibus, l. 2. ff.de manumiß.quæ ſeruis ad vniuerſ.

IX.Exceptio: Niſi princeps patronus ſit. reprobatur.d.l.3.§.principem.

X. Exceptio: Niſi patronus vel actor capitis accuſauerit libertum defunctum. l.eum.10.in princip. cum lege ſequente. ff. de iure patronatus. l.filij. 9. §. fin ff.eod.tt. l.etiam.3.§.ſi capitis.ff.de bonis libertorum. l.ſi filius.33. §.1.in fin. ff.de fideicommiß.libertat. Declaratur exceptio propoſita d.l.10. §.1. Con-

cordat l.qui cum.14.§.is demum.ff.de bonis libertorum. item l.quæro.48.ff.eod.tit. Replicatio prima eſt: Niſi non ipſo iure capitis pœna crimini ſit conſtituta, ſed iudex capitis pœnam accuſato irrogauit. l. qui cum.14.§.is demum. ibi: ſi tamen. ff.de bonis libertorum. Secunda: Niſi ab accuſatione deſtitit actor.d.l.14.§.accuſaſſe.l.eum.10.in fine. ff.de iure patronatus. Huius duplicatio eſt: Niſi abolitione impetrata, reum repetierit.d.l.14.§.1. Tertia replicatio eſt: Niſi libertus accuſatus, pendente iudicio deceſſerit. d.l.14. Quarta: Niſi detulerit ſaltem. reprobatur d.l.19.in fin. Quinta: Niſi minor vigintiquinque annis accuſauerit. l.qui cum.14. in princ.ff.de bonis libertorum. Huius duplicatio eſt: Niſi cœptam in minore ætate accuſationem maior factus fuerit perſecutus.reprobatur d.l.14.§.1.Sexta replicatio eſt: Niſi patronus à liberto antea accuſatus & prouocatus, accuſauerit eius calumniam, vel crimen retorſerit.d.l.14.§.ſi libertus. Septima: Niſi defendendæ mortis paternæ cauſa filius patroni libertum capitis accuſauerit.d.l.14.§.ſi patris. Octaua: Niſi pater teſtamento vel qua alia ſcriptura cauerit, vt accuſaretur libertus.d.l.14.§.fin.l.Paulus.47.§.1.ff.de bonis libertorum. Nona: Niſi libertus damnatus, poſtea ſit reſtitutus, & pœna liberatus. l.qui cum.14.§.fin. ff.d.tit. Decima replicatio eſt: Niſi libertus non capitis, ſed mitiore pœna ſit damnatus. l.idem.15.ff d.tit. Vndecima: Niſi actor crimen probauerit & obtinuerit contra libertum, non ſit calumniatus. d.l.15.l.qui cū.14.§.fin.in fin.ff.d.tit.l.eum qui.18.in prin.ff.de iniurijs. Duodecima: Niſi libertum, dum adhuc ſeruus erat, & quidem alienus, accuſauit. l.vlt. ff.de bonis libert. Decimatertia: Niſi cum vnus ex pluribus liberis defuncti capitis accuſaſſet libertū, cæteri poſtea omiſerint bonorum poſſeßionē liberti. reprobatur l.etiam. 3.§.ſi capitis. ff de bon.libert. Decimaquarta replicationis loco notandum, quòd exceptio propoſita non noceat filio eius qui libertum capitis accuſauit. l. in ſeruitutem.16.§.ſi patroni. ff.d.tit. & l.diui fratres. 17.ff.de iure patronatus. Hæc de decima exceptione.

XI. Exceptio: Niſi actor in caput liberti teſtimonium dixit, vel accuſatorem ſubiecit. l.qui cum.14.§.ſed ſi non.ff.de bon.libert.

XII. Exceptio: Niſi actor aduocationem accuſatori liberti præſtitit. reprobatur d.l.14.§.ſi patroni.

XIII. Exceptio: Niſi actor libertū in ſeruitutem petierit.l.qui in.9.& d.l.14.in princ. ff.eod.tit. l.ſi filius.33.§.1.in fin.ff.de fideicommiß.libert. Huius replicatio prima eſt: Niſi ſeruo in libertatem proclamanti actor contradixit.l.in ſeruitutem.16.in princ. ff.de bonis libertorum. Secunda: Niſi nō dominium, ſed vſumfructū, vel quid aliud in liberto dicat ſuum eſſe, quod niſi in ſeruo habere non poteſt. reprobatur d.l.16.§.1. Tertia: Niſi actor qui libertum in ſeruitutem petijt & obtinuit, paſſus ſit eum in libertate morari.d.l.16.§.ſi petierit. Quarta: Niſi actor qui libertum in ſeruitutem petijt, à ſua actione deſtitit. d.l.16.§.petijſſe. Quinta replicationis loco notandum, quòd filio eius qui libertum in ſeruitutem petijt, propoſita exceptio non obſtet. d.l.16.§ ſi patroni. Sexta replicatio eſt: Niſi ob id libertū in ſeruitutem petie-

rit, vt cauſam euictionis ſibi conſeruet. l.ſi qui[...]
de bonis libertorum.

XIIII. Exceptio: Niſi actor rei capitalis d[...]
tus ſit, vel index alicuius flagitij fuerit. l filij.[...]
in bonis. ff.de iure patronatus. Plures huiuſm[...]
ceptiones vide ſupra capite 16. quæſt.1. item in[...]
pite prox.quæſt.1.

Replicatio præcedentium exceptionum generalis.

Planè iam dictarum exceptionum replicat[...]
ralis eſt: Niſi is qui quaſi patronus deliquit, [...]
ſuccedere non poteſt, non tanquam patronus, [...]
quam patroni filius hæreditatem liberti petat [...]
lius.42.§.ſic edictum eſt.ff.de bonis libertorum[...]

III. QVIBVS COMPETIT S[...]ceſsio in bona liberti?

I.Regula, De liberis patroni. His quoque reg[...]
ter perinde ac ipſi patrono ſi viueret, ſucceßio[...]
na liberti competit. l.2.in princ.ff.de bonis libe[...]
Item Inſt.de ſucceßione libertorū.§.multis ali[...]
ceptio prima eſt: Niſi patronus ipſe adhuc viu[...]
enim liberis ſuis in ſucceßione præferendus. q[...]
ceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius re[...]
tio eſt: Niſi patronus ipſe tempore ſit excluſus,[...]
pudiauerit, vel ex alia cauſa ſuccedere liber[...]
poſſit. tunc enim etiam viuo eo admittuntur [...]
beri. l.2.in princ. ibi: vel dies eius. ff.de bonis li[...]
rum. Concordant item ea quæ habentur paul[...]
rius except.11.repl.1. item except.12. Secunda [...]
catio eſt: Niſi patronus pater ſit deportatus. H[...]
plicatio ſpecies eſt replicationis præcedentis, [...]
baturq; l.ſi necem.4.§.ſi deportatus.ff.eod.tit. [...]
tia: Niſi patronus pater apud hoſtes ſit.reproba[...]
§.ſi deportatus. Hæc de prima exceptione. Se[...]
exceptio: Niſi filius patroni vel patronæ, in a[...]
ſit poteſtate. reprobatur l.ſatis. 22. ff.de iure [...]
natus.l.patroni.39.ff.de bonis libert. Tertia: [...]
lius patris necem inultam reliquit, quam ſerui[...]
xit, & ob id liber factus eſt. l.ſi filius.23.in prin[...]
iur.patron. Concordant ea quæ propoſita ſunt [...]
15.quæſt.3.cauſ.1.except.3. Quarta: Niſi fili[...]
troni actor libertū capitis accuſauerit. Hæc ex[...]
cum alijs ſimilibus approbatur ſimul & diſting[...]
per ea quæ propoſita ſunt ſ.quæſt.prox.except.[...]
ſequentibus. Quinta: Niſi filius patroni etia[...]
ſe patronus exiſtens, tanquā patronus admitti [...]
ceßionem nō potuit.reprobatur l.ſi filius.42.§.[...]
ctum. ff. de bonis libertorum. Sexta: Niſi liber[...]
vulgò quæſitis.approbatur ſimul & diſtinguitur[...]
trono.18.ff.eod.tit. Septima: Niſi patroni filius [...]
ctus eſſe dicatur. hoc enim caſu cōtrouerſia diff[...]
l.ſi filius.42.§.cum filius.in fin. ff.de bonis liber[...]
Octaua: Niſi vni ex liberis libertus ſit adſignat[...]
enim cæteri patroni liberi ab eo excluduntur. a[...]
batur ſimul & diſtinguitur p ea quæ propoſit[...]
ſuprà cap.15. quæſt.4.reg.12. Concordat item [...]
fin. ibi: quoniam per adſignationem alius exclu[...]
ff.de adſignandis libertis. Nona: Niſi filius patr[...]
patroni hæreditatem repudiauerit.reprobatur [...]
tronus.12.§.fin.ff.de bonis libertorum. Decima[...]
ptio eſt: Niſi filius vel nepos patroni à patre ve[...]

ſuo ſit exhæredatus. l. ſi ex. 10. §. Iulianus. & l. viuo. 27. ff. eod. tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi non exhæredatus ſit, ſed præteritus in teſtamento parentis. Hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit, cùm querela inofficioſi teſtamenti adiuuetur, verùm eius duplicatio eſt: Niſi à parente milite in militari teſtamento ſit præteritus. l. ſi patronus. 12. in princ. ff. de bon. libert. Cuius triplicatio eſt: Niſi præteritus alterius libertorum bona, q̃ eius à quo præteritus eſt, petat: puta à patre præteritus, libertorum auitorum bona petit: vel contrà ab auo præteritus, libertorum paternorum bona petit. l. Paulus. 47. §. fin. ff. d. tt. Secunda replicatio eſt: Niſi alterius libertorum bona petat exhæredatus, quàm eius à quo eſt exhæredatus: puta ab auo exhæredatus, non auitorum, ſed paternorum libertorum bona petit. l. ſi ex. 10. §. Iulianus. ff. d. tt. Huius duplicatio eſt: Niſi à patre exhæredatus, auitorũ libertorũ bona petat. hoc enim caſu propoſita replicatione nõ adiuuatur. d. §. Iulian. Cuius triplicatio prima eſt: Niſi pater viuo auo deceſſerit. hoc enim caſu exhæredatus, ab auitorũ libertorũ bonis nõ excluditur. d. l. 10. §. fin. Secunda: Niſi à patre in teſtamento militari nõ exhæredatus, ſed præteritus ſit. l. Paulus. 47. §. fin. ff. eod. tt. Tertia replicatio eſt: Niſi exhæredato antea libertus fuerit adſignatus. l. ſi patronus. 12. §. 1. ff. de bonis libertorum. & l. 1. §. ſed etſi poſt. ff. de adſignandis libertis. Quarta: Niſi non mala mente parentis ſit exhæredatus. d. l. 12. §. ſi quis non. l. Paulus. 47. in princ. ff. de bonis libertorum. Quinta: Niſi hæres inſtitutus exhæredato hæreditatem reſtituere ſit rogatus. d. §. ſi quis. Sexta: Niſi exhæredatus pronunciatus ſit exhæredatus non eſſe. l. ſi patronus. 12. §. ſi quis cum. ff. de bonis libertorum. Septima: Niſi exhæredatus de inofficioſo teſtamẽto egerit, & optinuerit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius duplicatio eſt: Niſi pro parte tantùm obtinuerit. d. l. 12. §. ſi filius. Octaua replicatio eſt: Niſi ex teſtamẽto in quo exhæredatus eſt, non ſit adita hæreditas. d. l. 12. §. ex teſtamento. Nona: Niſi exhæredatus ſecundo gradu, priore gradu hæres ſit inſtitutus. d. l. 12. §. ſi patroni. Decima: Niſi primo gradu exhæredatus, ſecundo ſit ſubſtitutus. approbatur ibidem. Vndecima: Niſi exhæredati filius vel ſeruus hæres ſit inſtitutus. reprobatur l. filius. 13. ff. de bonis libertorum. Duodecima: Niſi exhæredato ab exhæredante parente cautum ſit, vt ius in libertum ei ſaluum eſſet. l. ſi pater. 40. ff. d. tt. Decimatertia: Niſi filius exhæredatus, poſtea à fratre adrogatus, tanquam nepos patroni liberti bona petierit. l. ſi filius. 42. in princ. ff. d. tt. Hæc de decima exceptione, eiusq; replicationibus ſint dicta. Vndecima exceptio eſt: Niſi pater eius qui bonorum poſſeſſionem liberti petit, à patrono ſit exhæredatus. l. quæritur. 38. ff. de bonis libert. Cuius replicatio prima eſt: Niſi actor in poteſtate patris exhæredati non ſit. d. l. 38. l. ſi pater. 11. l. ſi ex. 10. §. q; ſi pater eius. itẽ l. in ſeruitutem. 16. §. ſi patroni. ff. d. tt. Secunda: Niſi actor filius exhæredati à patrono hæres ſit inſtitutus. reprobatur per ea quæ habentur ſ. except. prox. replicat. 11. Duodecima exceptio eſt: Niſi pater eius qui bonorum poſſeſſionem liberti petit, libertum capitis accuſauit, vel in ſeruitutẽ petijt. reprobatur per ea quæ habẽtur ſ. q. prox. exc. 10. repl. 13. Decimatertia: Niſi is qui bonorum poſſeſſionẽ liberti petit, poſt mortem patroni aui ſui ſit conceptus. reprobatur l. Paulus. 47. § pen. ff. de bonis libertorum. Decimaquarta: Niſi is qui bonorum poſſeſſionem petijt, filium in poteſtate patroni defuncti reliquerit. reprobatur l. 2. §. fin. ff. eod. tt. vbi ait Iuriſconſultus: Iure ipſo. ſcilicet ciuili. de quo Inſtit. de hæreditatib. quæ ab inteſt. deferuntur. §. 1. Hodie tamen iure prætorio coniungitur pater emancipatus cum filijs in poteſtate aui relictis, l. 1. in princ. ff. de coniungendis cum emancipato libertis. Decimaquinta exceptio eſt: Niſi actorem alius gradu præcedat. Inſtit. de ſucceſſione libertorum. §. multis alijs. ibi: etſi eiuſdem. Huius replicatio prima videtur eſſe talis: Niſi patronus deceſſerit, relicto filio emancipato, & nepotibus ex eo in poteſtate retentis. hoc enim caſu videntur nepotes patri præferendi. Verùm replicatio hæc reprobatur ſuprà exceptione proxima. Secunda replicatio eſt: Niſi is qui gradu præcedit, aut nolit, aut non poſſit petere bonorum poſſeſſionem liberti. approbatur ſuprà except. 1. repl. 1. cum ſequentibus: item except. 11. replic. 1. & except. 12. Tertia replicatio eſt: Niſi gradu remotiori libertus ſit adſignatus. approbatur per ea quæ habentur ſuprà capite 15. quæſt. 4. regul. 12. except. 7. Decimaſexta exceptio eſt: Niſi duobus patronis exiſtentibus, vnus mortuus ſit relictis liberis. Eius enim liberi viuo altero patrono non admittuntur. l. quodcunque. 4. in fine. ff. ſi quid in fraudem patroni. Huius replicatio videtur eſſe talis: Niſi patronus defunctus, filio ſuo libertum adſignauerit. verùm reprobatur l. ſi ex. 12. ff. de adſignandis libertis. Decimaſeptima exceptio eſt: Niſi ex vno patrono filius, ex altero nepotes ſuperſint. hoc enim caſu filius vnius patroni excludit alterius patroni nepotes. l. ſi libertus. 23. §. ſi libertus. ff. de bonis libertorum. Inſtitut. de ſucceſſione libertorum. §. multis alijs. ibi: vel duorum. Cuius replicatio prima eſt: Niſi duobus patronis exiſtentibus, quorũ vnus vnum, alter duos filios reliquit, & vni ex ijs libertum adſignauit: poſtea is cui libertus adſignatus eſt deceſſerit, relicto ex ſe filio & fratre ſuperſtite, item alterius patroni filio. hoc enim caſu filius eius cui libertus fuit adſignatus, patroni nepos, in ſemiſſem, quẽ patruus, ſi adſignatio facta non eſſet, habuiſſet, ſuccedit. l. 2. ff. de adſignãdis libertis. Secunda replicatio eſt: Niſi nepoti vnius patroni libertus ſit adſignatus. tunc enim ſuccedit cum alterius patroni filio. l. idem. 3. in princ. ff. d. tt. Huius duplicatio eſt: Niſi patronus qui nepoti libertum adſignauit, filium non habeat, vel filius quem habuit mortuus ſit. d. l. 3. Decimaoctaua exceptio eſt: Niſi liberi ſint vltra quintum gradum. Hi enim non admittuntur ad bona liberti. d. §. multis alijs. ibi: vſq; ad quintum gradum. & Inſt. de bonor. poſſeſſionib. §. cum enim ad ſimilitudinem. Contradicit M. I. R. lib. 3. cap. 12. reg. 80. & refertur exceptio hæc ad regulam tertiam ſequentem, teſte Soar. l. 171. Hæc de prima regula, liberorum ſcilicet patroni.

II. Reg. De parẽtib. patroni. His quoq; in bona liberti dabat̃ ſucceſſio. Inſt. de bon. poſ. §. 6. itẽ §. cũq; antea.

III. Regula, De ijs qui ex tranſuerſo gradu patrono iunguntur. His quoque liberti bonorum poſſeſſio

competebat. Inſtit. de ſucceßione libertorum. §. multis alijs. ibi: necnon qui ex latere tranſuerſo veniunt.

IIII. Regula: Si filiusfamiliàs ſeruum manumiſerit: patri, non filio competit bonorum poſſeßio. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt ſ̄. cap. 15. quæſt. 4. reg. 1.

V. Regula: Si libertus in ſeruitutem reuocatus, poſtea ab alio ſit manumiſſus: poſterior manumiſſor in ſucceßione præfertur. l. ſi libertus 32. ff. de bonis libertorum. Hæc de tertia quæſtione. Plures autem huiuſmodi regulas vide ſ̄. cap. 15. quæſt. 4.

IV. QVID ET QVANTVM veniat in actione propoſita.

I. Regula: Regulariter patronus in omnia bona liberti defuncti ſuccedit. Inſtit. de ſucceßione libertorum. § ſin autem ſine. M. I. P lib. 5. cap. 2. reg. 43. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi libertus liberis relictis deceſſerit. tunc enim virilis pars patrono ex lege Papia debebatur: hoc eſt, tantum, quantum vnus ex liberis defuncti. Inſtit. d. tit. §. poſtea verò. Sed hodie liberis liberti relictis, nihil patrono debetur: de quo dictum ſ̄. quæſt. 2. except. 1. in princ. & replic. 13. Secunda exceptio eſt: Niſi libertus teſtamento facto deceſſerit. tunc enim iure quidem antiquo prætorio debebatur dimidia pars patrono per cōtra tabulas bonorum poſſeßionem. Inſt. d. tit. §. qua de cauſa. Hodie verò iure nouo, teſtamēto facto debetur patrono tertia tantummodo pars bonorum liberti. quod ius nouum approbatur Inſtit. d. tit. §. ſed noſtra conſtitutio. ibi: ſi verò teſtamentum.

II Regula: In capita, non in ſtirpes diuiditur ſucceßio in bona liberti. Inſtit. de ſucceß. libertorum. §. multis alijs. in fin. & l. ſi libertus. 23. §. fin. ff de bonis libertorum.

III Regula: Ex tribus vel pluribus patronis, vel patronorum liberis, vno ceſſante vel deficiente, reliqui æquales partes in bonis liberti habebunt. l. ex tribus. 21. ff. d. tit. & l. quodcunq;. 4. ff. ſi quid in fraudem patroni. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi duobus patronis exiſtentibus, quorum vnus vnum, alter duos filios reliquit, ex hiſce duobus alterius patroni filijs vni libertus ſit aßignatus. tunc enim is cui aßignatus eſt libertus, duas tertias habebit. l. 1. §. ſi ſit ex vno. ff. de adſignand. libertis. Cuius replicatio eſt: Niſi frater eius cui libertus eſt adſignatus, etiam adſignatione non facta, ad hæreditatem liberti admitti nō potuit, vel mortuus ſit. d. §. ſi ſit ex vno.

IIII. Regula: Deficiente vno ex ſocijs liberti communis, portio eius alteri adcreſcit. l. communi. 24. ff. de bonis libertorum. vbi ait Iuriſconſultus: Iuſiurandum adegerit, ne vxorem ducat. Hæc eſt cauſa amittendi iuris patronatus: de qua dictum ſ̄. cap. 16. quæſt. 1. cauſa 1. Concordat l. quodcunque. 4. ibi: ſed ſi viriles. ff. ſi quid in fraudem patroni. Pro quota autem parte ſingulis adcreſcat, ſi plures ſuperſint, dictum ſ̄. reg. prox. Planè huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi non hæreditas liberti petatur, ſed ex ſtipulatu ad operas præſtandas agatur. tunc enim portio deficientis ad filium eius pertinet, nō ſocio adcreſcit. l. à duobus. 4. ff de operis libertorum. Secunda exceptio eſt: Niſi

cum duo patroni eſſent, libertus vno deferent
uerit ſe libertum eius non eſſe. hoc enim caſu,
uis non patronus propter iuſiurandum præſtit
exceptionem ex eo competentem deficiat: por
men eius alteri non adcreſcit. l. ſi duo. 13. in pri
iureiurando. Tertia: Niſi vnus ex patronis ex
parte hæres à liberto ſit inſtitutus. tunc enim
alterius patroni deficientis ei non adcreſcit. l. ſ
bertus. 21. §. ex duobus. ff. de iure patronatus.

DE CONTRA TABVL
bonorum poſſeßione liberti.
Cap. XXII.

SPecies ſucceßionis in bona liberti, eſt con
bulas bonorum poſſeßio: de qua cùm ſ̄. cap
in generali ſucceßione multa dicta ſunt, tum
capite etiam ſpecialiter dicetur.

I. CAVSA HVIVS SVCCESS
nis cum ſuis exceptionibus.

Si libertus facto teſtamento patronum eiúſ
ros præterierit, datur patrono eiúſue liberis c
tabulas liberti bonorum poſſeßio. Inſtitut. de ſ
ſione libertorum. §. ſed noſtra conſtitutio. ibi:
teſtamentum. & §. qua de cauſa. Huius regulæ
ptiones licet videre ſ̄. cap. prox. quæſt. 2. Sed
eas ſunt & aliæ plures ſpeciales hic enumerand

I. Exceptio: Niſi patronus in teſtamēto liber
res ſit inſtitutus, iudiciumq́; defuncti liberti ag
l. etſi. 6. §. fin. cum l. ſequente. ff. de bonis libert
l. etiam. 3. §. toties ff. d. tit. l ſiue libertus. 21. § ex
bus. ff. de iure patronatus. Huius replicatio prim
Niſi portio alterius patroni in teſtamēto præte
ſtea ei adcreſcat. approbatur d. §. ex duobus. ve
adcreſcit. Secunda: Niſi ex minore quàm debi
te hæres ſit inſtitutus. reprobatur d. l. 21. §. 1. qu
menda non caret. Planè hoc caſu ad ſupplend
quod legitimæ parti deeſt, agere poteſt, vt ex ia
ctis conſtat: idq́; etiamſi quaſi ex debita parte in
tus adierit. l. ſi verò. 8. §. 1. ff. de bonis libertorū.
bertus. 20. §. libertus. ff. d. tit. Tertia propoſitæ
ptionis replicatio eſt: Niſi non purè, ſed ſub con
ne patronus hæres ſit inſtitutus. approbatur q
ipſo iure, verùm eius duplicatio prima eſt: Niſ
ſit conditio, quam prætor remittere ſolet. d. l.
princ. Secunda duplicatio eſt: Niſi conditio, ſu
patronus inſtitutus eſt, viuo teſtatore vel ante
hæreditatē extiterit. l. etiam. 3. §. ſi patronus. ff
tt. Tertia: Niſi conditio in præteritū vel præſen
pus ſit collata. d. §. ſi patronus, in fine. Quarta
ſub hac conditione, Si filius meus me viuo mori
patronus hæres ſit inſtitutus. d. l. 3. §. libertus. H
tertia replicatione, eiusq́; duplicationibus ſunt
Quarta replicatio eſt: Niſi hæres inſtitutus patr
ſit grauatus eam hæreditatē, vel certam partem
rem aliquam reſtituere. reprobatur, quoniam
quod rogatus eſt præſtandum ſeu reſtituendum
netur: de quo dictum ī. de legatis, cap. 4. excep.
replic. 12. duplic. 1. Quinta replicatio eſt: Niſ
tronus hæreditatem vel legatum ſibi relictum ex
ſtamento non perceperit: vel petens ex teſtam
hæred

hæreditatem vel legatum, exceptione repellatur. l. ſi verò.8.in prin.ff.de bonis libertorum. Huius duplicatio eſt: Niſi patronus ſua culpa relictum non perceperit. approbatur exēplis l.ſi patronus.19.ff.d.tt. Aliud proponitur l.ſi quis.6.§.ſi patronus. ff.ad l.Cornel.de falſis. Huius duplicationis triplicatio prima: Niſi patronus hæres inſtitutus, ſuſpectã dixerit hæreditatem, eamq́ compulſus adierit & reſtituerit. reprobatur l. nihil.50.§.ſi patronus. ff. de bonis libertor. Secunda triplicatio eſt: Niſi filius patroni à liberto adrogatus, hæreditatem eius tanquã filius liberti repudiauerit. hoc enim caſu nō prohibetur eandem tanquam filius patroni per contra tabulas bonorũ poſſeſſionem petere.d.§.ſi patronus. Sexta replicatio eſt: Niſi patronus hæreditatem vel legatũ ex teſtamenti liberti non agnouerit.l.ſi verò.8.§.1.ff.de bonis libertorũ. Huius aũt duplicatio eſt: Niſi ex debita parte hæres ſit inſtitutus, eamq́ accipere recuſet.l.ſi patronus.19.§.quòd ſi ex debita. ff. d.tt. Septima replicatio eſt: Niſi patrono quidem hærede inſtituto, liberi eius, qui poſtea contra tabulas bonorũ poſſeſſionem petunt, inſtituti nō ſint. l.libertinus.5. in prin. ff. de bonis libertorum. Huius duplicatio prima eſt: Niſi patrono eiusq́ filio emancipato inſtituto, nepotem ex eo præterierit. d.l. 5.in fine. Ratio huius duplicationis proponitur l.2.§. fin.ff.eod.tt. Altera duplicatio eſt: Niſi patronus hæres inſtitutus, tempore mortis liberti vixerit. d.l.2.§.ſed ſi patronus. Hæc de prima exceptione, eiusq́ replicationibus. Plures replicationes vide ĩ.except.prox.

II. Exceptio: Niſi patrono præterito quid legatum ſit à liberto, vel alio modo ei ſatisfactum.l.& ſi.6.§. fin.ff.de bonis libertorum. l.etiam.3.§.ſi debita. item l.nihil.50.§.fin.ff.eod.tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi patronus id quod ſibi relictum eſt, non agnouit. Hæc replicatio conſtat ex ijs quæ ſequuntur. Secunda replicatio eſt: Niſi patronus donationē ſibi à liberto factam, viuo eo, non poſt mortem eius agnouerit. l. ſi verò.8.§.ſed etſi.ff.eod.tt. Cuius duplicatio eſt: Niſi viuo liberto donationem contemplatione debitæ portionis ab eo factam agnouerit patronus. l.etiam 3.§. antepenult.ff.eod.tt. Tertia replicatio eſt. Niſi teſtato conuento hærede vt legatũ ſolueretur, mox pœnituit patronum. l ſi verò.8.§.1.ff.de bonis libertorum. Quarta: Niſi legatum patrono ſit euictum. d.l.8.§.ſi patronus. Quinta: Niſi ſeruus legatus mortuus ſit. reprobatur l.ſi patronum.44.§.patronus.ff.d.tt. Sexta: Niſi rem alienã, non ſuam patrono libertus legauerit. approbatur ratione ſupradictæ replicationis quartæ. Eius autem duplicatio eſt: Niſi rem alienam à patrono emptam libertus ei rurſus legauerit. l.patrono.31.ff.de bonis libertorum. Septima replicatio eſt: Niſi patronus minor vigintiquinq́ annis agnouerit legatum ſibi relictum. l.ſi verò.8.§.fin.ff.d.tt. Octaua: Niſi patronus deceptus falſum defuncti iudicium agnouerit. l. Paulus.46.ff.eod.tt. Plures huiuſmodi replicationes vide ſ̃.except.prox.

III. Exceptio: Niſi patronus præteritus, cōditionis implendæ cauſa quid ex bonis liberti percepit. Hæc exceptio ſpecies eſt exceptionis præcedentis, & approbatur l.etiam.3.§.fin.ff.de bonis libertorum. & l.ſi verò.8.§.penult.ff.eod.tt.

IV. Exceptio. Niſi filio vel ſeruo patroni quid à liberto ſit relictum, idq́ patronus agnouerit. d.l.8.§.ſi ſeruo.l ſi necē.4.§.fin. item l.nihil.50.in prin.ff.d.tt. Huius replicatio eſt: Niſi antequã ſeruum iuberet relictum agnoſcere, illum alienauit vel manumiſit. d.l. 50.in prin. Cuius duplicatio eſt: Niſi ob relictum pluris ſeruum vendiderit, vel filium in fraudem edicti emancipauerit.d.l.50.

V. Exceptio: Niſi libertus deceſſerit non ſoluendo. reprobatur l.libertus.36.ff.de bonis libertorum.

VI. Except. Niſi ſeruus ſuis numis emptus & manumiſſus ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.1.C. de bonis libertorũ. Huius replicatio eſt: Niſi dominus ipſe accepto precio, ſeruũ manumiſit, non alij vendidit.d.l.1. & l.Titius.3.ff.de obſequijs. Cuius duplicatio eſt: Niſi non à ſeruo, ſed ab alio dominus numis acceptis, ſeruũ manumiſit.l.etiã.3.§.1.ff.de bonis libertorum. Planè propoſitæ duplicationi contradicere videtur d.l.3.ff.de obſequijs.

VII. Exceptio: Niſi præteritus libertum defunctũ ex cauſa fideicōmiſſi manumiſit. reprobatur l.1.C.de bonor poſſeſſ.contra tabul.liberti. Cōcordant ea quæ habentur ſ̃.cap.15.quæſt.4.reg.8.

VIII. Exceptio: Niſi præteritus hac lege ſeruum emeret, vt manumitteret. reprobatur l.etiam.3.§.1. ff.de bonis libertorum.

IX. Exceptio: Niſi libertus defunctus ius aureorum annulorũ impetrauerat. reprobatur d.l.3.in prin. & l.qui ius.5.ff.de iure aureorum annulorum.

X. Exceptio: Niſi libertus natalib. fuit reſtitutus.d. l.3.in prin.l.2 ff.de natalibus reſtituendis.

XI. Exceptio: Niſi libertus à principe liberã teſtamenti factionem impetrauerit.d.l.3.in prin.

XII. Exceptio: Niſi præteritus liberam teſtamenti factionem liberto cōceſſerit. reprobatur l.Paulus.47. §.patroni.ff.de bonis libertorum. Contradicere videtur l ſi quis.3.C.eod.tt.

XIII. Exceptio: Niſi libertus apud hoſtes deceſſerit. reprobatur l.ſi necem.4.§.1.ff.d.tt.

XIV. Exceptio: Niſi præteritus liberti necem non vindicauerit. l.Iulianus 37.§.fin ff.eod.tt.

XV. Exceptio: Niſi patronus libertatis cauſa impoſita elegerit, vel liberto reuēdiderit. d.l.37.in prin. l.qui onerandæ.32.ff.de operis libertorũ. l.ſicut.20.ff. de iure patronatus. l.ſi quã.4.C. de operis libertorũ. itē l.2.C.de bonor.poſſ.cōtra tabul.liberti. Huius replicatio eſt: Niſi nō patronus, ſed patroni filius libertatis cauſa impoſita elegerit. hic enim alijs patroni liberis non præiudicat.d.l.37.§.1.

XVI. Exceptio: Niſi hæreditas ex teſtamento non ſit adita.d.l.3.§.vt patronus.ff.de bonis libertor. Hæc de exceptionibus propoſitæ cauſæ. Sed & plures vide ſ̃.cap.16.quæſt.1.item ſ̃.cap.prox.quæſt.2.

II. QVIBVS COMPETIT ſucceſsio propoſita?

Patrono præterito mortuo, eius quoq́ liberis datur bonorum poſſeſſio contra tabulas teſtamenti liberti. quæ regula approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃.quæſt.prox.except.1.replic.7. Plures propoſitæ quæſtionis regulas vide ſ̃.cap.prox. quæſt.3.

III. QVID QVANTVM'QVE veniat in propoſita ſucceſsione?

Patrono præterito, iure quidẽ antiquo dabatur dimidia pars bonorũ liberti, iure verò nouo datur tantùm tertia: de qua re dictũ ſ. cap prox. quæſt. 4. reg. 1. except. 2. Reliquas propoſitæ quæſtionis regulas vide ſ. d. quæſt. 4.

IIII. EX QVIBVS LIBERTI bonis portio patroni detrahenda?

Regulariter quidem ex omnib. liberti bonis patrono tertia pars debetur. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ex bonis quæ mortis tempore libertus non habuit. ex his enim patrono tertia pars nõ debetur. l. etiam. 3. §. fin. ff. de bonis libertorũ. Exempla proponuntur l. ſi patronum. 44. §. ſi ex bonis. ff. d. tt. Propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi in fraudem patroni libertus quædam alienauit. d. l. 3. § fin. De hac re vide plura ĩ. cap. prox. Secunda propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi vſusfructus fundi à liberto poſt mortem eius alteri ſit legatus. hoc enim caſu, quamuis fundus pleno iure ad libertũ, dum viuit, pertinet, & in bonis eius numeratur: tamen vſusfructus pars tertia patrono nõ debetur, ſed nudæ tãtùm proprietatis. l. a liberto. 35. ff. de bonis libertorũ. Tertia: Niſi bona libertus in caſtris adquiſierit. in his enim nihil iuris patronus habet. l. etiã. 3. §. patronus ff d. tt. et l. cũ antiquis. 37. §. hoc nihilominus. C. de inofficioſo teſtamento. Huius replicatio eſt: Niſi libertus de caſtrenſib. tantùm bonis ſit teſtatus: vel aliũ caſtrenſium, alium cæterorum bonorum heredẽ ſcripſerit: quorũ hic omiſerit hæreditatẽ, ita vt ad hæredes ab inteſtato pertineant. tunc enim, quia caſtrenſia tantùm bona ad cauſam teſtamenti pertinent, ex his debita patroni portio videtur deducẽda. ſed reprobatur l ſi filius. 42. §. Papinianus. ff. de bonis libertorũ. Quarta exceptio: Niſi libertus miles pro parte teſtatus, pro parte inteſtatus deceſſerit. tunc enim ex ijs bonis quæ ad cauſam teſtamenti nõ pertinent, debita patroni portio nõ videtur detrahenda. reprobatur d. §. Papinianus. & l. ſi duob. 37. ff. de militari teſtam.

V. EX QVORVM PARTIBVS tertia patroni portio deducenda?

Regulariter quidẽ ex omnium hæredũ partibus, & legatariorum rebus legatis, debita patrono portio eſt deducẽda. l. in ſeruitutẽ. 16. §. fin. ff. de bonis libertor. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi patronus ex aliqua parte ſub conditione inſtitutus vel ſubſtitutus fuit. tunc enim exiſtente poſtea conditione, ex ea ſola parte debita portio detrahẽda, ex qua patronus inutiliter inſtitutus vel ſubſtitutus fuit, nõ etiã ex partibus cæterorũ hæredũ. l. Iulianus. 43. ff. d. tt. Cuius replicatio prima eſt: Niſi conditio ſub qua patronus inutiliter inſtitutus pro parte, vel ſubſtitutus fuit, defecerit. d. l. 43. Secũda: Niſi patronus viuo teſtatore, vel pendente cõditione ſit mortuus. d. l. 16. §. fin. Secũda propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi ex duobus patronis vnus cũ quibuſdã extraneis hæres inſtitutus ſit, alter præteritus. tũc enim ex patroni hæredis inſtitu[...]
te præteritus nihil auferet, ſed ex partibus coh[...]
l. ſi libertus. 34. ff. de bonis libertorũ. Huius rep[...]
eſt: Niſi patronus ex maiore quàm debita part[...]
ſit inſtitutus. tunc enim ex eo quod debitam p[...]
excedit, patronus præteritus ſuam partem pr[...]
deducet. d. l. 34. & l. ſi ex. 10. in prin. ff. d. tt.
exceptio eſt: Niſi patrono aliqua pars bonorum[...]
ti ſit relicta, ſed minor debita portione. tunc en[...]
totã debitam portionẽ ex ſingulorum hæredũ[...]
bus detrahet, ſed illud quod ei relictum eſt. in d[...]
portionẽ computabitur: & ſi quid minus relic[...]
ex aliorum partib. pro rata ſupplebitur. l. ſi li[...]
20. §. libertus. ff. de bonis libertorum. Quar[...]
duos hæredes ſcripſerit libertus, vnum caſtren[...]
terum cæterorum bonorum. hoc enim caſu e[...]
eius qui caſtrenſium bonorum ſcriptus eſt hær[...]
deducetur, ſed ex parte cæterorũ bonorum. l.[...]
42. §. Papinianus. ff. eod. tt.

VI. QVANDO CONTRA TA[...] bonor. poſſeſſ. petenda?

Ante aditam hæreditatem non competit. [...]
3. §. vt patronus. ff. de bonis libertorũ. vbi ait Iu[...]
ſultus: Sufficit autem vel vnum ex hæredibu[...]
hæreditatem. Huius exceptio eſt: Niſi vno h[...]
caſtrenſium, altero cæterorũ hærede inſtituto.[...]
ſium bonorũ hæres adierit, alter non. tunc en[...]
dum datur propoſita poſſeſſio, niſi alter qu[...]
adierit, vel repudiauerit. l. ſi filius. 42. §. Pap[...]
ff. eod. tt.

VII. EVENTVS BONORV[...] poſſeſsionis contra tabulas.

I. Regula: Quamdiu bonorum poſſeſſio co[...]
bulas peti poteſt, ſcriptis hæredibus aduerſu[...]
res hæreditarios agentibus obſtat exceptio. [...]
diu. 25. ff. de bonis libertorum.

II Regula: Patronus contra tabulas bono[...]
ſeſſionem petens, ab omni liberti iudicio rep[...]
in ſeruitutem. 16. §. ſi quis bonorum. ff. d. tt. H[...]
ceptio prima eſt: Niſi patronus id quod ſibi re[...]
alij reſtituere à liberto fuerit rogatus. d. §. ſi[...]
norum. Secunda: Niſi non ipſi patrono, ſed [...]
filio eius ſit relictum. reprobatur ibidem. Te[...]
patrono quid legatum ſit, vt ſeruum ſuum m[...]
tat, approbatur ibidem.

VIII. ADFINIA REmedia.

I. Regula: Nõ adita ex teſtamento hæredi[...]
de legitimi bonorum poſſeſſio competit pat[...]
libertus. 23. in prin. ff. de bonis libertorum. et[...]
bus. 37. ff. de militari teſtam.

II. Regula: Si patrono aliquid in teſtamen[...]
ti relictum ſit: non contra tabulas bonorũ p[...]
petere, ſed ad ſupplendũ id quod debitæ por[...]
eſt, agere debet. l. ſiue libertus. 21. §. 1. ff. de iu[...]
natus. Concordat Inſt. de ſucceſſione liberto[...]
verò teſtamentum. ibi: vel quod deeſt. [...]
de bonorum poſſeſſione contra tabulas.

DE ACTIONE FAniana, & Caluiſiana. Cap. XXIII.

I. GENVS HVIVS actionis.

PRima regula: In perſonam, non in rem actio eſt. l.1.§.hac actio.ff.ſi quid in fraudem patroni.

II. Regula: Rei habet perſecutionem. l.ſi patronus. 3.§.hac actio.ff.eod.tt.

III. Regula: Hæreditaria nõ eſt.d.l.1.§.hac actio.

II. CAVSAE PROPOSITAE actionis cum ſuis exceptionibus.

I.Cauſa: Si libertus quid in fraudem patroni, quo minus debita portio ad eum perueniret, alienauit: datur actio propoſita. l.1. in prin. ff. ſi quid in fraudem patroni.& l.1.C.eod.tt.M.I.R.lib.3.cap.20.reg.82.

II.Cauſa: Etſi nõ alienatũ, ſed quid aliud in fraudem patroni à liberto geſtum ſit, propoſita actione reuocatur.l.1.§.omne.ff ſi quid in fraudem patroni.

III.Cauſa: Si libertus in fraudem patroni quid, cũ poſſet, non adquiſiuit. reprobatur d.l.1.§.vtrũ.M.I.R. d.reg.82.except.1.

IV.Cauſa: Si libertus in fraudem patroni in iudicio ſe vinci paſſus ſit.d.l.1.§.quod ſi in lite.

V.Cauſa: Si actionem non inſtituit, vel diem eius abire paſſus ſit.approbatur ſimul & diſtinguitur d.§. quod ſi in lite.

VI.Cauſa: Si in fraudem patroni libertus tranſegit.ff.ſi quid in fraudem patroni.

VII.Cauſa: Si in fraudem patroni libertus vendidit.reprobatur d.l.1.§.ſed ſi rẽ.ibi: & aliàs videamus.

VIII. Cauſa: Si libertus in fraudem patroni filiofamiliâs crediderit. l ſi libertus.6. ff.ſi quid in fraudẽ patroni. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi ſenatuſconſultum Macedonianum locum non habeat. l. ergo.7. ff. d.tt. Secunda exceptio eſt: Niſi minori viginti quinque annis filiofamiliâs crediderit. l. ſed ſi. 8.ff.eod.tt.

IX.Cauſa: Si in fraudem patroni mutuam pecuniã acceperit libertus. reprobatur l.1. §. ſi mutuam. ff. ſi quid in fraudem patroni.

X.Cauſa: Si in fraudem patroni libertus ſtipulanti ſpopondit.d.§.ſi mutuam.

XI.Cauſa: Si in fraudem patroni libertus fideiuſſit, mandator extitit pro aliquo, vel res ſuas pro alio pignori obligauit. Hæc cauſa approbatur, certo tamẽ modo,d.l.1.§.ſi fideiuſsit.

Exceptiones præcedentium cauſarum generales.

Planè iam dictæ cauſæ, quæ quidẽ iure approbantur, recipiũt aliquot exceptiones: quarum prima eſt: Niſi nõ fraudandi animo libertus geſſerit vel alienauerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.1. §.1. ff. ſi quid in fraudẽ patroni. Huius replicatio eſt: Niſi mortis cauſa alienauit. tunc enim quamuis dolus abſit, nihilominus reuocatur id quod geſtum eſt.d.§.1.

II.Exceptio: Niſi non mortis cauſa facta ſit alienatio. ipſo quidem iure ſubſiſtit. verùm eius replicatio eſt: Niſi dolo malo ſit facta.d.§.1.

III.Exceptio: Niſi in fraudẽ alterius quàm actoris factum ſit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi cum in fraudem patroni defuncti geſtum eſſet, filius patroni agat.l.1.§.penult. ff ſi quid in fraudem patroni.

IV.Exceptio: Niſi non libertus in fraudem patroni, ſed filius emancipatus in fraudem parentis alienauerit. l.2.ff.ſi à parente quis manumiſſus fuerit. Planè ſi adrogator quid in fraudem adrogati alienauerit, datur hæc actio. l.conſtitutione.13. ff. ſi quid in fraudem patroni.

V.Exceptio: Niſi libertus liberis ſuis alienauerit. l. 1.§.quod autem.& §.ſed ſi libertus.ff.d.tt.

VI.Exceptio: Niſi benemerentibus amicis libertus donauit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.viuus.9. ff.d.tt. Huius replicatio eſt: Niſi non inter viuos, ſed mortis cauſa benemerẽtibus amicis donauit libertus. d.l.9. Cuius ratio propoſita eſt ſ̃. except.1.replic.1.

VII.Exceptio: Niſi ex duobus patronis vni ſit donatum. hoc enim alter reuocare non poteſt. l.1. §.aduerſus. ff. ſi quid in fraudem patroni. Huius replicatio eſt: Niſi plus debita parte patrono ſit donatum. d. §.aduerſus.

VIII.Exceptio: Niſi is cui alienatum eſt, dolo careat.reprobatur d.l.1.§.dolum.

IX. Exceptio, ſumpta ex re alienata, reprobatur l. quodcunque.4. in principio. ff. ſi quid in fraudem patroni.

X.Exceptio: Niſi res iuſto precio ſit vendita. l.1.§. ſed ſi rem.ff.eod.tt. Huius replicatio eſt: Niſi res minoris non iuſto precio vendita ſit. approbatur ibidem.

XI.Exceptio: Niſi emptori non reſtituatur preciũ. d.§.ſed ſi rem.verſ.is tamen qui emit. Huius replicatio videtur eſſe talis: Niſi precium ad alium peruenerit, vel conſumptum ſit. ſed reprobatur d.§.ſed ſi rem. verſ.quid ergo.

XII. Exceptio: Niſi patronus alienationi conſenſit.l.non videtur.11 ff.ſi quid in fraudem.

XIII.Exceptio: Niſi patronus factam alienationẽ ratam habuerit.l 2.C.ſi in fraudem patroni.

XIV.Exceptio: Niſi patronus ex teſtamento liberti hæreditatẽ adierit.l ſi patronus.3.in prin. ff ſi quid in fraudem patroni. Huius replicatio prima eſt: Niſi ex aſſe hæres fuerit inſtitutus patronus.d.l.3.§.patronum. Secunda: Niſi ab inteſtato patronus liberto ſucceſſerit.d.l.3.§.ſi inteſtatus.

XV. Exceptio: Niſi libertus inteſtatus deceſſerit. reprobatur d.§.ſi inteſtatus.

XVI.Exceptio: Niſi debita portio patrono ſit relicta.d.l.3.§.fin.

XVII.Exceptio: Niſi res in fraudem patroni alienata nõ extet. l.ſi id.10. ff.ſi quid in fraudem patroni.

XVIII. Exceptio: Niſi res in fraudẽ patroni alienata, vſucapta ſit.d.l.10.

III. QVIBVS DETVR actio propoſita?

I.Regula: De alio quàm in cuius fraudem eſt alienatum, vide ſ̃.quæſt.prox.except.1.

II.Regula, De hæredibus patroni, proponitur l. 1.§.hac actio.ff.ſi quid in fraudem patroni.

IIII. ADVERSVS quos datur?

I. Regula: In perſonam eſt eius cui alienatio facta eſt, non in rem. d. §. hac actio.

II. Regula, De plurib. quibus res alienata eſt. Aduerſus omnes competit. l. 1. §. ſi pluribus. ff. ſi quid in fraudem patroni.

III. Regula: Si libertus in fraudẽ patroni rem vendidit, & precium alij donauit: non aduerſus emptorẽ rei, ſed aduerſus donatarium datur actio. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 1. §. ſed ſi rem quidẽ. ff. ſi quid in fraudem patroni.

IV. Regula: Si libertus in fraudem patroni mutuã accepit pecuniam, eamq; alij donauit: non aduerſus creditorem mutui datur exceptio, ſed aduerſus donatarium actio. d. l. 1. §. ſi mutuam.

V. Regula, De eo qui iuſſit rem alij dare. Hic tenetur, nõ is cui eius iuſſu datũ eſt. l. libertus. 12. ff. ſi quid in fraudem patroni. & l. tenetur. 5 ff. d. tt. vbi ait Iuriſconſultus: Qui accepit ipſe. Scilicet ſuo nomine, nõ alieno contradicat præcedentibus.

VI. Regula, De creditore apud quem libertus fraudandi patroni cauſa interceſſit, & debitore pro quo interceſſit, proponitur l. 1. §. ſi fideiuſſit. ff. ſi quid in fraudem patroni.

VII. Regula, De domino & patre eius, cui libertus in fraudem patroni donauit, d. l. 1. §. ſi ſeruo. Propoſitæ regulæ, quoad dominum, exceptio hæc videtur eſſe: Niſi ſeruus fuerit manumiſſus. tunc enim aduerſus ipſum ſeruum, nõ dominum videtur actio danda. Verùm reprobatur d. l. 1. §. ſi cum ſeruo.

VIII. Regula, De hæredibus eius cui alienatio facta eſt. Aduerſus hos quoq; actio propoſita datur. l. 1. §. hæc actio. ff. ſi quid in fraudem patroni.

V. QVID ET QVANTVM veniat in actione propoſita?

I. Regula: Quatenus legitima pars deminuta eſt, reuocatur alienatum. l. 1. C ſi in fraudem patroni.

II. Regula: Si res in fraudem patroni minoris vendita ſit, defertur conditio emptori, vtrum malit rem emptam iuſto precio habere, an recepto precio rem reſtituere. l. 1. §. ſi quis in fraudem. ff. ſi quid in fraudẽ patroni.

III Regula: Si libertus in fraudem patroni pluris emit: quid veniat, definitur d. l. 1. §. ſed ſi emerit.

IV. Regula: Si res in fraudem patroni ſit permutata, locata vel conducta: quid veniat, definitur d. §. ſed ſi emerit.

V. Regula: Si plures agãt, ſinguli pro virili tantùm parte competit actio. l. ſi patronus. 3. §. ſi plures. ff. ſi quid in fraudem patroni. l. quodcunq; 4. ff. d. tt. Huius exceptio eſt: Niſi res quæ petitur, diuidi non poſſit. approbatur 7. reg. prox. except. 1.

VI. Regula: Si plures cõueniuntur, ſinguli pro parte, non in ſolidum tenentur. l. 1. §. ſi pluribus. ff. ſi quid in fraudem patroni. Huius exceptio eſt: Niſi res quæ petitur, diuidi non poſſit. d. l. 1. §. quamuis.

VII. Regula, De fructibus, proponitur l. 1. §. fin. ff. d. tt. l. videamus. 38. §. in Faviana. ff. de vſuris & fructibus. Huius regulæ exceptio videtur eſſe: Niſi ante litem conteſtatam fructus ſint percepti. ſed reprobatur l. 2. ff. ſi quid in fraudem patroni.

VIII. Regula: In quantũ pater filij, dominus ſerui nomine teneatur, definitur l. 1. §. ſi ſeruo. ff. ſi quid in fraudem patroni.

IX. Regula: Si res nõ reſtituatur: tanti reus eſt condemnandus, quãti actor in litem iurauerit. l. tenetur. 5. in fine. ff. d. tt.

VI. QVAMDIV competat?

Perpetua eſt actio. l. ſi patronus. 3. §. hæc actio. ff. ſi quid in fraudem patroni. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi cum domino agatur, ſeruo manumiſſo, alienato vel mortuo: tunc enim annalis eſt. l. 1. §. itẽ quæri. ff. eod. tt.

VII. AD FINE REmedium.

Interdum ipſo iure non valet alienatio, ſi ſcilicet in fraudem legis libertus alienauit, quo minor centenario eſſet. l. ſi libertus. 16. ff. de iure patronatus.

Hactenus iura quæ in perſonis habemus, cum ſuis cauſis & actionibus expoſita ſunt atq; digeſta. Planè præter ea ſunt & plura perſonarum iura, puta magiſtratuum, clericorum, militum, iudicum, adſeſſorum, aduocatorum, procuratorum, apparitorum, de quibus cum alijs ſimilibus in prima Parte eſt dictum. Sed & ſunt iura peculiaria fœminarum, puta quòd pro alijs intercedere non poſſint: item minorum, puta quòd in eo quod geſſerint, in integrum reſtituantur: item ſurdorum, mutorum, furioſorum et ſimilium. quæ iura ſuis locis ſubijcientur. Sed & in perſonis ſeruorum perinde ac in rebus, non ſolùm dominium habemus, verùm etiam poſſeſſionẽ, vſumfructum, vſum: de quibus in Parte proxima inter rerum iura dicetur. Sit igitur Secunda partis Methodi finis.

LIBRI SEXTI ET PARTIS SECVNDAE METHODI FINIS.

METHO-

METHODI IVRIS CIVILIS PARS TERTIA:

DE IVRE QVOD IN REBVS HA-bemus, cum ſuis cauſis & actionibus.

DE DOMINIO, POSSESSIO-ne, vſufructu & vſu, cum ſuis actionibus.

LIBER SEPTIMVS.

DE RERVM DOMINIO, EIVSQVE actionibus, primo rerum iure.

Hoc loco primùm tractabitur de dominio rerum adquirendo, poſtea de eo amittendo, poſtremò de actionibus quæ pro dominio & quaſi dominio vendicando competunt. Quod ad primũ attinet, eius quatuor loci ſunt notandi. Primò, cauſæ ex quibus dominium adquiritur: deinde, perſonæ, per quas nobis adquiritur: tertiò, quibus adquiratur: poſtremò, quid & quantum adquiratur. Hiſce quatuor abſolutis, primum membrum de adquirendo dominio concludemus.

DE CAVSIS EX QVIBVS dominium adquiritur. *Caput I.*

QVOD *ad cauſas adquirendi dominij attinet, ſciendum eſt, quãuis earum plures ſint, vt infra dicetur, tamen alicui eiuſdem rei dominiũ non niſi ex vna cauſa contingere poſſe. l. poſſideri. 3. §. ex plurib. ff. de adquirenda vel amitt. poſſeſ. l. & an. 14. §. actiones, in fine. ff. de except. rei iud. & l. 120. ff. de reg. iuris. vbi Paulus: Non vt ex pluribus cauſis (inquit) deberi nobis idem poteſt, ita ex pluribus cauſis idem poßit noſtrum eſſe. Vnde Imperator Iuſtinianus: Si rem legatarij quis ei legauerit (inquit) inutile eſt legatum: quia quod proprium eſt ipſius, amplius eius fieri non poteſt. Inſtit. de legatis. §. ſi cui fundus. ibi: ſed ſi rem. M. I. R. lib. 3. cap. 13. reg. 1. Hiſce præmißis, videndum nunc, quot & quæ ſint adquirendi dominij cauſæ. Sunt autem harum duo genera. Nam aut iure naturali ſeu gentium ſubſiſtunt, aut iure ciuili. l. 1. in prin ff. de adquir. rer. domin. Inſtit. de rer. diuiſ. §. ſingulorum verò. Primum proponemus cauſas, quibus iure naturali ſeu gentium res nobis adquiruntur: deinde cauſas, quibus adquiruntur iure ciuili.*

Prima itaq; adquirendi dominij Cauſa eſt, occupatio eius quod nullius eſt. l. quod enim. 3. in prin. ff. de adquir. rer. domin. Concordat ijſdem verbis Inſtit. eod. tt. §. feræ igitur. Huius exempla vide paulo inferius, in ſequentibus cauſis. Propoſitæ cauſæ exceptio prima eſt: Niſi quis id cuius commercium non eſt, occupauerit: veluti rem ſacram, ſanctã, religioſam, vel liberum hominẽ. hæ enim res, quamuis in nullius bonis ſint, tamen occupanti non conceduntur. Secunda: Niſi res publicæ occupentur. nam nec iſtæ res in vllius bonis eſſe creduntur. l. 1. §. hæ autem res. ff. de diuiſione rerum. Tertia: Niſi res hæreditariæ occupentur. Nam & hæ in nullius bonis ſunt. d. l. 1. §. quod autem. ſed hæ res ad propoſitam regulam non pertinent: atque exceptio hæc cum duabus præcedentibus pluſquam manifeſta eſt, vt probatione non ſit opus. Quinimò, qui huiuſmodi res occupauerit, ſacrilegij crimine, plagij, peculatus, expilatæ hæreditatis, vel alio huiuſmodi publico tenetur iudicio, vt ſuis locis docebitur.

II. Cauſa: Captatio ferarum beſtiarum, volucrum & piſcium. Inſtit. de rerum diuiſ. §. feræ igitur. l. 1. §. fin. ff. de adqu. rer. domin. M. I. R. d. cap. 13. reg. 7. Planè ſi animal alicuius ſit, nec ferum, ſed manſuetum, occupanti illud non conceditur: ſed ſi alius id capit, furtum eius committit. quod primæ exceptionis loco notandum. l. naturalem. 5. §. penult. ff. de adquir. rer. domin. Inſtit. eod. tt. §. gallinarum. Cuius replicatio eſt: Niſi fera beſtia nondum plenè ab alio capta ſit: vel ab alio capta cuſtodiam eius euaſerit, ſeq; in naturalem receperit libertatem. hæc enim eius eſſe deſinit, & conceditur occupanti: de quo paulo j. Planè replicatio hæc in anſeribus, gallinis, porcis, & alijs animalibus noſtris, quæ feram naturam non habent, non admittitur, vt paulo antè anſerum & gallinarũ exemplo eſt oſtenſum. item elegans huius exemplum proponit in porcis à lupo ereptis, Vlpianus l. Pomponius. 44. ff. de adquir. rer. domin. Ex quo conſtat, animalia noſtra, quæ feram naturam non habent, non deſinere eſſe noſtra, nec occupanti concedi, quamuis cuſtodiam & perſecutionem noſtram euaſerint. Hæc de prima exceptione.

II. Exceptio eſt: Niſi in alieno ſolo feras, aues vel piſces ceperit. reprobatur Inſtit. de rer. diuiſ. §. feræ igitur. Cõcordat ijſdem verbis l. quod enim. 3. in prin. ff. de adquir. rer. domi. M. I. R. d. reg. 7. except. 4. Proinde apes, quarũ feram naturã eſſe conſtat, ſi in arbore noſtra conſederint, antequã in alueo à nobis concludantur, nõ magis noſtræ eſſe intelligũtur, quàm volucres quæ in arbore noſtra nidũ fecerint. Ideoq; ſi alius

eas incluſerit, dominus earum erit, exceptione propoſita non obſtante. Fauos quoq́, ſi quos hæ fecerint, ſine furto quilibet poſſidere poteſt. l. naturalem. 5. §. apium ff. de adquir. rer. dom. & Inſtit. eod. tt. §. apium. item l ſi apes. 26. in prin. ff. de furtis. Planè qui alienũ fundum venandi aut aucupandi gratia ingreditur, poteſt à domino fundi, ſi is præuiderit, prohiberi ne ingrediatur. Inſtit. eod. tt. §. feræ igitur. ibi: planè itẽ l. 3. §. planè quid. d. l. 5. §. apium. ibi: ſed vt ſuprà. ff. de adquir. rer. dom. & l. diuus Pius. 16. ff. de ſeruit. ruſt. præd. De qua re vide item j. lib. prox. cap. 24. de rebus alienis, reg. 2.

III. Exceptio eſt: Niſi fera nondùm plenè in poteſtatem & poſſeſſionem capientis peruenerit. Huius exceptionis exemplum primùm eſt, ſi quis feram vulnerauerit tantùm, nondum ceperit: quo caſu fera eius nondum eſt facta. Inſtitut. de rerum diuiſ. §. illud quæſitum. l. naturalem. 5. §. illud quæſitum. ff. de adquir. rerum dominio. Alterum: Si fera beſtia in laqueum, quem quis venandi gratia poſuerat, inciderit: hoc enim caſu quæritur, an fera eius qui laqueum poſuerat, facta ſit, antequam reſcierit eam incidiſſe? Proculus hanc quæſtionem proponit quidem, ſed nihil certi reſpondens, l. in laqueum. 55. ff. de adquir. rer. dom. eam videtur permittere arbitrio iudicis, vt is pro varietate circumſtantiarum æſtimet, vtrum aper eius qui laqueum poſuit, factus ſit, nécne? Ego autem puto, eum qui laqueum poſuit, aprum ſeu feram nõ poſſidere, antequam reſcierit eum in laqueum incidiſſe, & affectum poſſidendi habuerit. Nam is qui neſcit (inquit Paulus) non poſſidet theſaurũ, quamuis fundũ poſſideat. l. poſſideri. 3. §. Neratius. ibi: is enim qui. ff. de adquir. vel amitt. poſſeſ. Iam ſi non poſſedit aprum, qui laqueum poſuit, nec dominium eius adquiſiuiſſe videtur: quoniam dominium, niſi præcedat poſſeſſio, comparari nequit. l. 1. in prin. ff. de adquir. vel amitt. poſſeſ. & l. 2. in fin. ff. pro derelicto. Furti ergo actione non tenetur, qui aprum exemptum abſtulit: quoniam nemo eſt cui furtum fiat. l. falſus. 44. §. qui alienum. ibi: nec enim furtum ff. de furtis. & l. 1. §. Scæuola. ff. ſi quis teſtam. liber eſſe iuſſus, &c. Planè, mea quidem ſententia, in factum actione tenetur, ſiue aprum abſtulit, ſiue eum dimiſit, quamuis aper eius qui laqueum poſuit factus non ſit: quia fecit, quo minus eius fieret. Sed & de dolo tenetur, ſi dolo fecit: quemadmodum is qui promiſſum animal occidit, ſtipulatori de dolo tenetur. l. arbitrio. 18. §. fin. cum l. ſequente. ff. de dolo malo.

IV. Exceptio eſt: Niſi fera capta, cuſtodiã capientis euaſerit, ſeq́, in naturalem receperit libertatem. l. quod enim. 3. §. fin. ff. de adquirendo rerum dominio. Concordat iiſdem ferè verbis Inſtitut. eod. tt. §. feræ igitur. ibi: quicquid autem. item l. 1. §. in beſtiis. ibi: quia deſinit. ff. ſi quadrupes paup. Naturalem autem libertatem recipere intelligitur, cum vel oculos noſtros effugerit: vel ita ſit in conſpectu noſtro, vt difficilis ſit eius perſecutio. l. naturalem. 5. in prin. ff. de adquirend. rerum dominio. Inſtitut. eod. tt. d. §. feræ igitur. ibi: naturalem. Vnde examen apium, quod ex alueo noſtro euolauerit, eò vſque noſtrum eſſe intelligitur, donec in conſpectu noſtro eſt, nec difficilis eſt eius perſecutio: alioquin occupantis fit. d. l. 5. §. apium. ibi: examen. ff. de adquir. rer. dom. Inſtit. eod. tt. §. apium. ibi: examen. Planè exceptio propoſita replicationem admittit hanc: Niſi fera capta manſueta ſit facta, vt ex conſuetudine abire & redire ſoleat. l. niſi. 4. ff. de adquir. rer. dom. Sed & iam dicta replicatio recipit duplicationem talem: Niſi fera manſueta reuertendi animum habere deſierit. l. naturalem. 5. §. in iis autem ff. de adquir. rer. dom. Concordat iiſdem verbis Inſtitut. eod. tt. §. in iis autem animal. Reuertendi autem animum deſiiſſe habere intelliguntur tunc, cum reuertendi conſuetudinem deſeruerint. d. §. in iis, in fine. Planè duplicatio hæc locũ tantùm habet in iis animalibus, quæ feram habent naturam: vt in apibus, Inſtitut. de rerum diuiſ. §. apium. d. l. 5. §. apium. ff. de adquir. rer. dom. Pauonibus, columbis, Inſtit. d. tt. §. pauonum. & d. l. 5. §. pauonum. Ceruis, Inſtit. d. tt. §. ceruos. & d. l. 5. §. ceruos. non autem in iis quorum fera natura non eſt, vt gallinarum & anſerum, Inſtit. d. tt. §. gallinarũ. d. l. 5. §. gallinarum. Hæc de ſecunda adquirendi dominii cauſa.

III. Cauſa: Occupatio rei à domino pro derelicto habitæ. lege 1. ff. pro derelicto. Ratio huius cauſæ in promptu eſt: Quia quod nullius eſt, occupanti conceditur. de quo ſ. Concordat l. 2. l. ſi id. 5. §. fin. ff. eod. tt. Inſtit. de rerum diuiſione. §. hoc amplius. ibi: qua ratione. l. falſus. 44. §. qui alienum. ibi: quòd ſi dominus ff. de furtis. Declaratur cauſa propoſita Inſtitut. d. verſ. qua ratione. Exemplum habetur l. vlt. ff. pro derelicto. Planè exceptio prima eſt: Niſi nondũ abiecerit rem ſuam dominus. l. ſi quis. 17. §. 1. ff. de adquir. vel amit. poſſeſ. Secunda: Niſi abiecerit quidẽ rem ſuam dominus, ſed non ea mente, quòd eam habere nolit. Inſt. d. verſ. qua ratione. Huius exceptionis primum exemplum in iis quæ nauis leuandæ cauſa eiiciuntur, proponitur Inſtit. de rerum diuiſ. §. fin. Concordat iiſdem verbis l. qua ratione. 9. §. fin. ff. de adquiren. rer. domin. l. interdum 21. §. 1. ibi: idem iuris. ff. de adquir. poſſeſ. l. falſus. 44. §. ſi iactum. ff. de furtis. item l. 2. §. fin. & l. qui leuandæ. 8. ff. ad legem Rhodiam de iactu. Secundum exemplum in iis quæ naufragio pereunt, poſteaq́, rurſus emergunt, habetur l. quæcunque. 58. ff. de adquir. rerum domin. l. Pomponius. 44. §. idem ait. ff. eod. tt. item l. Pomponius. 13. in prin. & l. interdum. 21. §. 1. ff. de adquir. poſſeſ. Planè olim quidem licuit fiſco & publicanis res fluctibus eiectas occupare, ac ſibi retinere: ſed hoc ius poſtmodum eſt ſublatum. de qua re vide ĩ. libro 3. capite 11. quæſt. 1. cauſa 24. Tertium exemplum in iis rebus, quas dominus ſepoſuit vel perdidit, proponitur l. quo naufragium. 3. in prin. ff. de incendio, ruina, &c. Concordat Inſt. de rerum diuiſ. §. fin. l. falſus. 44. §. qui alienum. ff. de furtis. item l. à tutore. 67. ff. de rei vendicat. Hæc de ſecunda exceptione. Tertia propoſitæ cauſæ exceptio eſt: Niſi quis poſſeſſionem rei à domino pro derelicto habitæ, nactus non ſit. l. 2. ff. pro derelicto.

IV. Cauſa: Inuentio theſauri. Hæc approbatur Inſtit. de rer. diuiſ. §. theſauros. Declaratur & cõfirmatur l. nunquam. 31. §. theſaurus. ff. de adquir. rer. dom. M. I. R. d. cap. 13. reg. 9. Exceptio prima eſt: Niſi lucri

aut metus vel cuſtodiæ cauſa dominus quid ſub terra condiderit. d.l.31.in fin. ff.de adquir.rerum dominio. Secunda: Niſi non ab Imperatore ſit impetratum, vt theſaurum quærere, vel inuẽtum ſibi liceat retinere. reprobatur l.vnica,in prin. C.de theſauris. Tertia: Niſi non in ſuo,ſed in alieno loco theſaurũ inuenerit: quo caſu non niſi pro dimidia parte inuentori adquiritur theſaurus,& pro reliqua dimidia parte domino loci. Inſtitut.d.§.theſauros.l.1.§.fin.C.de theſauris.l.non intelligitur. 3. §.ſi in locis. ff. de iure fiſci. vbi ait Iuriſconſultus:Religioſisúe.Huic quodammodò videtur repugnare Inſtit. d. §.theſauros. vbi cum dictum eſſet, D. Hadrianum theſauros, quos quis in ſuo loco inuenerit, ei eos conceßiſſe, ſubijciuntur hæc verba: Idemq; ſtatuit, ſi quis in ſacro aut religioſo loco, fortuito caſu inuenerit. De qua antinomia vide gloſſ. Inſtit.d.verbo Religioſo. M.I.R.d.reg.9. except.1. replic.1. Quod autem de eo qui in alieno loco theſaurũ inuenerit, dictum eſt,idem intelligi debet de creditore theſaurum in loco ſibi pignori obligato inueniente.l.ſi is.63.§.quod ſi creditor. ff.de adquir.rer. dom. M.I.R.d.except.1.in prin. Quarta exceptio eſt: Niſi non caſu, ſed data opera theſaurum quæſierit, & inuenerit. l.vnica.C.de theſauris. M. I. R. d. reg.9. except.2. Huius replicatio prima eſt: Niſi non in alieno, ſed in ſuo ſolo theſaurum quis fuerit perſcrutatus,& data opera inuenerit.d.l.vnica,in prin. M.I.R. d.except.2.replic.1. Altera: Niſi precib.ab Imperatore impetrauerit, vt theſaurum ſibi quærere liceat. reprobatur d.l.vnica. verſic.quod ſi vobis. Quinta exceptio eſt: Niſi arte magica theſaurum quæſierit. tunc enim quamuis in ſuo quæſierit, inuentum tamẽ theſaurũ ſuum non facit.d.l.vnica,in prin.ibi:dummodo ſine ſceleratis. M.I.R. d.repl.1.dupl.1. Sexta: Niſi in fiſci loco theſaurum inueniens, partem ad fiſcum pertinentem ſuppreſſerit. hoc enim caſu nullam partem ſuam facit.l.non intelligitur.3. §.fin. ff.de iure fiſci. Septima exceptionis loco notandum eſt, quòd is qui in alterius poteſtate eſt, ſi theſaurum inueniat,non ſibi, ſed ei in cuius eſt poteſtate,adquirat. l.ſi is.63.in prin.ff.de adquir.rer.domin.

V. Cauſa: Si quis lapillos, gemmas, & alia huiuſmodi in littore maris inuenerit. Inſtit.de rer.diuiſione.§.item lapilli. Concordat iiſdem propè verbis l.3. ff.d.tt.item l.1.§.item in bello.ff.de adquir.vel amitt. poſſeß. Planè ſi quis rem alienam in littore maris iacentem auferat, furtum eius committit. de quo paulo ſuprà cauſa 3.

VI. Cauſa: Si quid capitur ex hoſtibus. approbatur Inſtit.de rerum diuiſ.§.item ea quæ.l.naturalem.5.§.fin.l.adeò quidem.7.in prin. & l.transfugam.51. ff.de adquir.rer.dom.l.1.§ item in bello. ff.de adquir. poſſeß.M.I.R.d.cap.13.reg.8. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi captus ad ſuos reuerſus ſit: hoc enim caſu deſinit capientis eſſe, & iure poſtliminij omnia ſua recuperat. d.l.7.ibi: qui tamen ſi euaſerint. Inſt. d.§. item ea quæ. De qua re vide ĩ.lib.25 cap.17. quæſt.5. cum ſeq. Altera exceptio eſt: Niſi quis ab hoſtib.captum receperit: hic enim captiuum non adquirit, ſed is priſtinum ſtatum recuperat.l.12. C.de poſtliminio. Concordant ea quæ habentur ĩ. d.quæſt.5. except.10. Tertia: Niſi quis rem ab hoſtib.occupatam & captam receperit: hæc enim non conceditur recipienti, ſed priſtino domino iure poſtliminij reſtituitur. l.ſi captiuus.20.§.1. & l.2. ff.de captiuis. item d.l.12. §. ſerui autem. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi nauis fuerit piſcatoria, aut alia voluptatis cauſa parata. d.l.2.cum l.ſeq. Secunda: Niſi arma ab hoſtibus capta recepta ſint. d.l.2. verſ. non idem in armis. Tertia: Niſi veſtis ab hoſtibus capta recepta ſit. d.l.2. item veſtis. Quarta replicatio videtur: Niſi rem hoſtium ab alio captam, & ab hoſtibus receptam, alius ab hoſtibus rurſus recuperauerit. hæc enim res videtur poſteriori, non priori adquiri. Sed hæc replicatio reprobatur l.ſi quid.28.ff.eod.tt. Hæc de tertia exceptione,de qua tamen vide plura ĩ.d.quæſt.5. Quarta exceptio eſt: Niſi bellum ciuile fuerit. l.ſi quis. 21. §.fin ff.de captiuis. Quinta: Niſi bellum fuerit iniuſtum. M.I.P.lib.5.cap.3.reg.1.except.1.& M.I.R.d. reg.8.except.1. Hæc de ſexta cauſa,cuius tamen plures exceptiones vide ĩ.lib.25.c.16.& M.I.R.d.reg.8.

VII. Cauſa: Per alluuionem quoq; nobis adquiritur Inſtit. de rer.diuiſ. §. præterea quod per alluuionem. Concordat l.adeò quidem.7.§.1.ff.de adqu.rerum dom.iiſdem propè verbis. item l.1.§.fin. C.de alluuionibus. M.I.R. lib.3. cap. 13. reg.11. Declaratur cauſa propoſita definitione alluuionis Inſtit.d.§.præterea. & d.l.7. §.1.ff.de adqu.rerum dom. Exceptio prima eſt: Niſi non paulatim, ſed vi fluminis ſit adiectum.Inſtit,d.§.præterea. Concordat iiſdem verbis d. l.7.§.1.ibi: quòd ſi vis flum. Planè exceptio iam dicta replicationẽ admittit hanc: Niſi pars vi fluminis adiecta,longiore tempore fundo adhæſerit. Quæ approbatur Inſt.d.loco. Concordat iiſdem verbis d.l.7.§.1.ibi: planè ſi longiore. Sed & aliam recipit exceptio propoſita replicationem,hanc nimirum: Niſi is qui rem ſuam vi fluminis fundo vicini adiectam vindicat, de damno dato præſtando non caueat. quæ in exemplo ratis delatæ approbatur l.ratis.8. ff.de incendio, ruina, &c. Hæc de prima exceptione. Secunda exceptio eſt: Niſi lacus & ſtagna ſint. l.lacus.12. in prin. ff.de adquir. rer.domin. & l.vicinus. 24. §.fin. ff.de aqua & aqua pluuia arcend. Tertia: Niſi agri ſint limitati.l.in agris.16 ff.de adquir.rer.dom. Quid autem ſint agri limitati,declaratur d.l.16.in fin.

VIII. Cauſa: Si inſula in mari vel in flumine naſcatur,illa quidem occupantis ſit: hæc verò,ſi mediam partem fluminis tenet, communis eſt eorum qui ab vtraq; parte fluminis prope ripam prædia poßident: ſi alteri parti proximior ſit, eorum eſt tantùm qui ab ea parte prope ripam prædia poßident. Inſtit. de rerum diuiſ.§.inſula. Concordat iiſdem verbis l.adeò, 7.§.inſula.ff.de adquir.rerum domin. Repugnat hiſce l.ſi epiſtolam.65.§.fin.ff.eod.tt. Planè ſi inſulam flumine nata, tua fuerit, deinde inter eam inſulam & contrariam ripam alia inſula nata fuerit: menſura eo nomine erit inſtituenda à tua inſula, non ab agro tuo, propter quem ea inſula tua facta fuerit. nam quid intereſt, qualis ager ſit, propter cuius propinquitatem poſterior inſula cuius ſit quæratur? l.ſi epiſtolam.65.§.penultim.ff.de adquirend.rerum dominio. Quod primæ diſtinctionis loco eſt notandum,

Secunda exceptio eſt: Niſi inſula nata ita creuerit poſtea alluuione, vt alterius fundo proximior ſit facta, à quo ab initio fuit remotior. approbatur l. inſula. 56. in princ. ibi: vel etiam vt propior. ff. de adquir. rer. dom. Tertia: Niſi flumen alueo ſuo relicto, fluere cœperit inter inſulam natam & agrum proximiorem. hoc enim caſu, quamuis alterius ager ex aduerſa parte propter adcreſcentem alueum, quem flumen reliquit, videatur proximior eſſe: tamen eius manet inſula, cuius antea fuit. d. l. 56. §. item quæro. Quarta exceptionis loco notandum, quòd inſula nata, iis qui ex parte fluminis prope ripam prædia poſſident, non ex æqualibus partibus communis ſit, ſed pro latitudine cuiuſq; fundi. Inſtit. d. tt. §. inſula. Concordat l. inter eos. 29. ff. de adquir. rer. dom. Cuius replicatio eſt: Niſi inſula nata poſt aliquod tempus creuerit, vt latitudo eius ad vicini etiam fundum peruenerit. l. inſula. 56. in prin. ff. de adquir. rer. domin. Quinta exceptio eſt: Niſi cum diuiſum eſſet flumen, deinde infra vnitum, agrum alicuius in formam inſulæ redegerit. Inſtit. de rer. diuiſ. §. inſula, in fin. l. adeò quidem. 7. §. inſula. ibi: quòd ſi ex vno. ff. de adquir. rer. dom. l. 1. §. & cum fluuius. C. de alluuionibus. item l. ergo. 30. §. trib. ff. de adquir. rer. domin. Sexta: Niſi non ſuſtineatur inſula alueo fluminis, ſed in virgultis ſtet, ſeu alia qualibet materia. l. ſi epiſtolã. 65. §. idem iuris ff. eod. tt. Septima exceptionis loco notãdum, quòd quoad vſum, in flumine nata inſula perinde ac ripa fluminis publica eſt. d. l. 65. §. ſi qua inſula. Hactenus de octaua adquirendi dominij cauſa.

IX. Cauſa: Mutatio aluei. approbatur Inſt. de rer. diuiſ. §. quòd ſi naturali. Concordat iiſdem ferè verbis l. adeò quidem. 7. §. quod ſi toto. ff. de adquir. rer. dom. item l. ergo. 30. §. 1. in fin. ff. d. tt. Huius exemplũ eſt l. inſula 56. §. item quæro. ff. d. tt. Exceptio eſt: Niſi cum antea flumẽ. mutato alueo, agrum alicuius occupaſſet: nunc rurſus nouo alueo relicto, aliò fluere cœperit. tunc enim videtur nouus alueus, à quo flumẽ receſſit, eius eſſe, cuius ager antea fuit à flumine occupatus, non eius qui prope ripam prædia poſſidet. Verùm exceptio hæc ſtricto quidem iure reprobatur Inſtit. d. §. quod ſi naturali, in fine. Concordat d. l. 7. §. quod ſi toto. ibi: nouus autem. ff. de adquir. rer. dom. l. Attius. 38 ff. eod. tt. item l. cum vſumfr. 24. ibi: nam etſi. ff. quib. mod. vſusfruct. amitt. Aequitatis verò ratione approbatur. quod primæ diſtinctionis loco notandum: quæ cõſtat ex d. §. quod ſi toto. & l. ergo. 30. §. aluuio. ff. de rer. dom. Altera diſtinctio, qua exceptio propoſita ſtricto etiam iure approbatur, hæc eſt: Si non paulatim, ſed inundatione facta flumen alicuius agrum occupauit, poſteaq; inde receſſit. tũc enim ager prioris domini manet. Inſtit. d. tt. §. quod ſi naturali, in fin. Cui concordat iiſdem verbis l. adeò quidem. 7. §. aliud ſanè. ff. de adquir. rer. dom.

X. Cauſa: Si alienum quiddam noſtro acceſſerit, nobis adquiritur. l. in rem. 23. §. ſi quis rei ſuæ. & §. item quæcunque, in fin. ff. de rei vindicat. l. ſed ſi. 26. §. 1. & l. quidquid. 27. ff. de adquir. rer. domin. Huius cauſæ exemplum eſt, ſi in alicuius ſolo aliena materia ſit ædificatum. materia enim ſolo cedit. l. adeò quidem. 7. §. cum in ſuo. & §. ex diuerſo. ff. de adquir. rer. dom. Concordat item iiſdem verbis Inſtit. d. tt. §. cum in ſuo. & §. ex diuerſo. l. redemptores. 39. in prin. ff. de rei vendic. l. 2. in fin. C. de ſeruitut. & aqua. item l. ſtatuas. 41. ff. de adquir. rer. domin. M. I. R. d. cap. 13. reg. 12. Aliud exemplum eſt, ſi ſupra alterius parietem aliena materia ſit ædificatum. nam & hoc caſu materia parieti cedit. l. ſi ſuprà. 28. ff. de adquir. rer. domin. & l. 2. in prin. C. de rei vindicat. Aliud inſuper propoſitæ cauſæ exemplum eſt, ſi planta in alieno ſolo poſita ſit, vel radices egerit. quod proponitur l. adeò quidem. 7. §. ſi alienam. ff. de adquir. rer. domin. Inſtit. de rerum diuiſ. § ſi Titius. l. idem Pomponius. 5. §. de arbore. ff. de rei vindicat. item l ſi quis. 11. C. eod. tt. Planè quod dictum, arborem prope confinium poſitam, ſi etiã in vicini fundum radices egerit, communem fieri, ei contradicit l. 6. in ſin ff. arborum furtim cæſ. Porrò quod de arbore quæ in alieno ſolo radices egerit, dictum eſt. idem quoque de cruſta ex vnius fundo in alterius fundum prolapſa, ſi coaluerit, eſt dicẽdum. quod exemplum proponitur l. hoc amplius. 9. §. Alphenus. ibi: ita demum autem. ff. de damno infecto: Aliud exemplum eſt, ſi alicuius frumentum in alieno ſolo ſatum ſit. hoc enim frumẽtum domino ſoli adquiritur. Inſtit. de rer. diuiſ. §. qua ratione. Concordat iiſdem verbis l. qua ratione. 9. in prin. ff. de adquir. rer. dom. l ſi poſtea. 53. ff. de rei vindicat. item l. ſi quis. 11. C. eod. tt. Aliud denique propoſitæ cauſæ exemplum proponitur in iis quæ chartis mẽbranisue inſcribuntur, l. qua ratione 9. §. litera. ff. de adqu. rer. dom. Concordat iiſdem propemodum verbis Inſt. d. tt. §. litera. l. in rem. 23. §. ſed & id. ff. de rei vindicat. Sed hactenus exempla propoſitæ cauſæ ſunt enumerata. Planè exceptio prima eſt: Niſi res maior minori, vel precioſior minus precioſæ accedat. tunc enim non illa huic, ſed potius hæc illi cedit. l. quidquid. 27. §. fin. ff. adqu. rer. dom. Exemplum proponitur Inſt. de rerum diuiſ. §. ſi quis in aliena tabula. l. qua ratione. 9. §. ſed non vt litera. ff. de adqu. rer. dom. Ait Imper. in d. §. ſi quis in aliena: Quidam putant tabulã picturæ cedere. Huius ſententiæ eſt Paulus Iuriſconſult. l. in rem. 23. §. ſed & id. ff. de rei vindicat. Quæ Pauli ſententia, quoad picturam, ab Imper. Iuſtiniano reprobatur d. §. ſi quis in aliena. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt in literis: quæ quamuis aureæ ſint, & ob id precioſiores, tamen chartæ cedunt minus precioſæ. quæ approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. ead. cauſa, exemplo vlt. Altera replicatio in purpura veſtimẽto viliori intexta, proponitur Inſtit. de rer. dom. §. ſi tamen alienam. Secunda propoſitæ cauſæ exceptio eſt: Niſi vtraq; res eiuſdem quantitatis atq; æſtimationis ſit. tunc enim neutra alteri acceſſionis vice cedit, ſed manet eius cuius fuit. l. quidquid. 27. §. fin. ff. de adqu. rer. dom. Tertia: Niſi corpus ſit ex diſtantibus capitibus, vt grex, &c. hoc enim caſu, ſi aliena ouis in noſtrum gregem peruenerit, non ideo ea ouis noſtra eſt, ſed dominus eam poteſt vindicare. l. in rem. 23. §. at in iis corporib. ff. de rei vindicat. Quarta: Niſi arbor in alienum ſolum tranſlata nondũ coaluerit. l. ſed ſi. 26. §. penult. ff. de adq. rer. dom. l. idem Pomponius. 5. §. de arbore, in fine. ff. de rei vindicat. Inſtit. de rer. diuiſ. §. ſi Titius. ibi: ante enim. item l.

adeò

adeò quidem.7.§.ſi alienam.ibi:ſi modò.ff.de adquir.rer.dom. Quinta: Niſi ædificium, quod in alieno ſolo poſitum eſt, ſit mobile. approbatur exemplo l.ſi Titius.60.ff.d.tt. Sexta: Niſi res aliena noſtræ rei adiecta, rurſus ſit ſeparata. l.habitator.59.& l.quæ religioſis.43.ff.de rei vindicat. vbi ait Iuriſconſult. Nec lapides inædificati. ſcilicet à domino. tunc enim nec remoti poſſunt vindicari, vt ĩ. replic.3.dicetur. Secus ſi ab alio ſint inædificati. tunc enim remoti poterunt à quondam domino vindicari, vt ſubijcit Iuriſconſultus. Concordat item propoſitæ exceptioni l.2. C. de rei vindicat. Inſtit.de rer.diuiſ.§.cum in ſuo.in fin.& ijſdem propè verbis l.adeò quidem.7.§.cum in ſuo, in fin.ff.de adquiren.rerum domin. Planè replicatio prima eſt: Niſi ferruminatione adiuncta fuerit res aliena. tũc enim quamuis abrupta ſit, prior dominus eam vindicare nequit. l.in rem. 23. §.item quæcunq;. ibi: dicit enim. ff.de rei vindicat. Secunda: Niſi arbor, quæ in alterius agro coaluit, rurſus ſit eruta. l. ſed ſi. 26.§.penult. ff.de adquir. rer. domin. Tertia: Niſi quis ſua materia in alterius ſolo ædificauerit. hic enim etiam diruto ædificio, materiã vendicare non poteſt. Inſtit.de rer.diuiſ.§.ex diuerſo. Cõcordat ijſdem ferè verbis d.l.7.§.ex diuerſo.ff.de adquir.rer.domin. item concordat l.quæ religioſis.43. in princ. ff.de rei vendicat. Huius duplicatio prima eſt: Niſi ignorauerit ædificator ſolum eſſe alienum. d. §.ex diuerſo. verſ.vtiq; ſi non ignorabat. Secunda: Niſi non donandi animo ſua materia in alterius ſolo quis ædificauerit.l.2.in fin.C.de rei vendicat. Quarta replicatio eſt: Niſi cum quis aliena materia in ſuo ſolo ædificaſſet, ædificium longo tempore ſit vſucaptum. tunc enim quamuis dirutum ſit ædificium, materiã prior dominus vendicare non poteſt. Quæ tamen reprobatur l.adeò quidem.7.§.illud recte. ff.de adq.rer.dom. l.in rem.23.§.fin.ff.de rei vindicat. Quinta: Niſi dominus antea furti vel de tigno iuncto actione pœnam ſit conſecutus. Inſtit.de rerum diuiſ. §.cum in ſuo, in fin.ibi:ſi non fuerit duplum iam conſecutus. Huic tamen videtur contradicere l.2.ff.de tigno iuncto. Hæc de ſexta exceptione, cum ſuis replicationibus. Septimæ exceptionis loco notandum, quòd prior dominus, cuius res rei noſtræ acceſſit, ad exhibendum agere poſſit vt ſeparetur, & tunc eam ſeparatam vendicare. l. in rem.23.§.item quæcunq; alijs iuncta.ff.de rei vindicat. Cuius replicatio eſt: Niſi ferruminatione res rei iuncta ſit. tunc enim ad exhibẽdum vt ſeparetur, agi non poteſt, ſed actione in factum d.§.item quæcũque.verſ.ſcilicet excepto eo. Ferruminatione autem iunctum videtur, quando eiuſdem materiæ ſunt & id quod iungitur, & id cui iungitur, & id per quod iungitur: puta, quando ferro ferrum mediante ferro iungitur, argento argentum mediante argẽto, &c. quando autem id per quod ſit iunctura, alterius eſt materiæ, applumbatura dicitur d.§.item quæcunque. Atq; hoc caſu ad exhibendum agi poteſt vt ſeparetur, illo verò minimè. Planè ſi duabus rebus diuerſorum dominorum ferruminatione iunctis, neutra alteri acceſſionis loco cedat, ſuam quiſq; rem retinet. l. quidquid.27.§.fin.ff.de adquir.rerum dominio. Porrò recipit & aliam replicationem propoſita exceptio, hãc videlicet: Niſi tignum alienis ædibus iunctum ſit, vel aliena materia in alicuius ſolo ædificatum. Hiſce enim caſibus materiæ vel tigni dominus, ſtante ædificio, ad exhibendum agere non poteſt. ſed de tigno iuncto actio ei competit. Inſtit. de rerum diuiſ. §.cum in ſuo ſolo. ibi: nec tamen ideo. Concordat ijſdem verbis l.adeò quidem.7.§.cum in ſuo. ibi: nec tamẽ ideo. ff.de adquir.rerum dominio. Sed & concordat l.gemma.6.cum l.ſequente, in prin.ff.ad exhibendum.item l.in rem.23.§.penult.ff.de rei vindicat. Huius duplicatio prima eſt: Niſi ſciens quis tignum alienum ædibus ſuis iunxerit. d.§.penult. & l.1.§.fin. ff. de tigno iuncto. Altera duplicatio eſt: Niſi tignum ſciente & volente domino alienis ædibus iunctum ſit, nec ipſius conſenſus iure ſubſiſtat. hoc enim caſu agi poteſt vt ſeparetur, & poſtea vendicari, exemplo.l.de eo.63.ff. de donat. inter virum & vxor. Hæc de ſeptima exceptione: de qua re vide plura ĩ.lib.23.cap.13. Octaua exceptio eſt: Niſi is cuius rei res aliena adiecta eſt, precium rei adiectæ non præſtet. l. in rem. 23. §.in omnibus igitur. ff.de rei vendicat. Inſtit. de rer. diuiſ. §.ex diuerſo, in fin. §.qua ratione. & §.vnde ſi à domino item §.litera. l.qua ratione.9.in prin.ibi:cæterùm.& §.litera.verſiculo: ſed ſi à me. ff.de adquiren. rerum dominio. l ſi quis.11.in fine. C.de rei vendicat. l.ſi in area.16.C.d.tt. l.cum vir.10 ff.de doli mali exceptione.item l ſin autem.27.§.in re petita. ff.de rei vendicat. Huius replicationes vide ĩ. cap.5.quæſt.6. reg.7. Nona exceptio eſt: Niſi rei communi quis rem ſuam propriam adieccrit. tunc enim res adiecta non niſi pro parte alteri ſocio adquiritur. approbatur exemplo ædificij, l. ſi in area. 16. C. de rei vindicat. Decima: Niſi in mari vel littore maris ædificauerit: tunc enim ædificium eius manet, qui ædificauit. l. 1: §.quòd ſi quis in mari. ff.de operis noui nunciat. Inſtit.de rerum diuiſ. §. & quidem naturali, in fine. M. I.R.lib.3.capite 13.reg.12. except.1. Plura de hac re vide ĩ. cauſa proxim. Vndecima exceptio eſt: Niſi id cui fructus accedit, ab alio bona fide poſſideatur: tunc enim ei à quo poſſidetur, non domino fructus adquiritur. l.qui ſcit.25.§.in alieno.ff.de vſuris. Duodecimæ exceptionis loco notandum, quòd is cuius res rei alienæ eſt adiecta, actionem furti & condictionem habent. Inſtit. de rerum diuiſ. §. ſi tamen alienam. & §.ſi quis in aliena tabula. ibi: illud enim palàm. Decimatertia exceptio eſt: Niſi infectæ materiæ confuſæ ſint, quæ priſtinam ſuam ſpeciem retinent: tunc enim corpus communicatur. de quo ĩ. cauſa 13. agetur.

X I. Cauſa: Si quis in mari vel in litore maris ædificauerit, locus ille in quo ædificatum eſt, cedit ædificio, & adquiritur ædificanti. l.quod in litore.14. ff. de adquirendo rerum dominio. & l. ergo. 30. §. fin. ff. eod. tt. M. I. R. d. except. 1. Exceptio prima eſt: Niſi ædificium rurſus ſit dirutum. l. ſols. 6. in princ. ff.de rerum diuiſ. & d.l.14. §.illud videndum. Secunda: Niſi ſine decreto quis in litore maris ædificauerit.l.quamuis.50.ff.de adquirend. rerum dominio. M.I.R.d.except.1.replic.1. Tertia: Niſi non in litore maris, ſed in ripa fluminis ædificet. l.qui autem.15. ff.de adquir. rerum dominio. Huic ſimilis eſt cauſa,

ſi quis in aliena tabula pinxerit. nam & huius tabulæ dominium ei adquiritur: de quo paulo ſuperius cauſa prox. except. 1.

XII. *Cauſa: Si ſpecies ex aliena materia ſit facta, ei qui fecit, materia illa adquiritur. approbatur, declaratur ſimul & diſtinguitur Inſtit. de rerum diuiſ. §. quum ex aliena. Concordat l. adeò quidem. 7. §. cum quis ex. ff. de adquir. rer. dominio. item l. quicquid. 27. §. vbi ſimul. ff. eod. tt. Exceptio prima eſt: Niſi ſpecies facta ad priorem & rudem materiam reuerti poſſit. d. §. quum ex aliena: ibi: & poſt multam. & d. §. cum quis ex. ibi: eſt tamen etiam. l. in omnibus. 24. ff. de adquirend. rerum dominio. Huius replicatio prima eſt: Niſi voluntate domini ex eius materia alius ſibi ſpeciem fecerit. l. niſi. 25. ff. d. tt. Secunda: Niſi ſpeciei iam factæ alienam materiam adiecerit. de qua re dictum eſt ſ̃. cauſa 10. & exemplum eſt l. quidquid. 27. in prin. ff. de adquir. rer. dom. & l. Minutius. 61 ff. de rei vendicat. Planè ſi ex ligno alterius quis tabulas fecit, & ex illis tabulis nauem: hoc caſu, quoniam tabulæ ad priorem materiam reduci non poſſunt, nauis eius eſt qui eam fecit, non eius cuius fuerunt ligna. quod loco tertiæ replicationis notandum. l. ſed ſi. 26. in prin. ff. de adquir. rer. dom. Quarta replicatio eſt: Niſi quis ex ſua & aliena materia ſpeciem fecerit. tunc enim quamuis ſpecies ad priorem materiam reduci poſſit, tamen perinde habendum, ac ſi reduci non poſſit: vt is dominus ſit ſpeciei, qui eam fecit, non is cuius fuit materia. Inſtit. de rer. diuiſ. §. quum ex aliena, in fin. Hæc de prima propoſita cauſæ exceptione. Secunda exceptio eſt: Niſi ſciens materiam alienam eſſe, ex ea ſpeciem fecerit. l. de eo. 12. §. ſi quis ex. ff. ad exhibendum. l. 53. §. ſi quis maſſam. ff. de furtis. Tertia: Niſi alterius, non ſuo nomine fecerit. l. quidquid. 27. §. vbi ſimul, in fin. ff. de adquir. rer. dom. Quarta: Niſi ex alienis ſpicis frumentum quis fecerit. l. adeò quidem. 7. §. cum quis ex aliena, in fin. ff. d. tt. Cui contrarium videri non debet, quòd compilatores Inſtitutionum iam adductum §. in Inſtitutionibus ſuis omiſerint, cum proximè præcedentia verba poſuerint, hæc ſcilicet: Vinum verò, vel oleum, vel frumentum, ad vuas, vel oliuas, vel ſpicas reuerti non poteſt, &c. Vbi gloſſa Inſtitutionum colligit, Ergo frumentum cedit ſpecificanti: & hæc d. §. verba, Videtur mihi rectè quidam, &c. adducit pro antinomia: quaſi hoc nouum ſit in Inſtitutionibus, quòd in exponenda aliqua lege Digeſtorum in medio eius deſiſtunt, nec ob id ſequentia omiſſa improbantur. Quinta exceptio eſt: Niſi quis alienam lanam aut purpuram tinxerit. hic enim non quaſi ſpecies ex aliena materia facta ſit, habendum eſt, ſed lana vel purpura manet eius cuius fuit. l. ſed ſi. 26. §. fin. ff. de adquir. rerum dominio.*

XIII. *Cauſa: Si duorum materia confuſa fuerint, corpus inde factum vtriuſque commune eſt. Inſtit. de rer. diuiſ. §. ſi duorum. l. adeò quidem. 7. §. voluntas. ff. de adquir. rer. dom. l. quidquid. 27. in prin. ff. eod. tt. item l. Marcellus. 3. §. fin. ff. de rei vendicat. Huius cauſæ exceptio prima: Niſi diuerſi generis materiæ ſint. reprobatur Inſtit. d. §. ſi duorum. & d. §. voluntas. Secunda: Niſi ſine vtriuſq; domini voluntate materiæ ſint confuſæ. reprobatur Inſtit. d. §. ſi duorum. & d. §. voluntas, in fin. Planè admittitur in quibuſdam caſibus. Nam ſi materiæ ſeparari poſſunt, corpus non fit commune ſine alterius voluntate factum. l. lacus. 12. §. fin. ff. de adquir. rer. domin. l. idem Pomponius. 5. §. ſed ſi plumbum. ff. de rei vend. Secundò admittitur, ſi vtraq; materia, etſi confuſa ſit, in ſua ſubſtãtia maneat. d. l. 5. §. ſed ſi plumbum. Inſtit. de rerum diuiſ. §. quòd ſi frumentum. Tertiò, ſi corpus ex confuſione factum, aliam ſpeciem aſſumpſerit. de qua diſtinctione vide ĩ. except. 4. Hæc de ſecunda exceptione. Tertia exceptio: Niſi incertum ſit, quantum quiſq; in maſſa confuſa habeat. reprobatur l. Marcellus. 3. §. fin. ff. de rei vendicat. Quarta: Niſi corpus ex confuſione factum, aliam ſpeciem aſſumpſerit. l. idem Pomponius. 5. §. 1. ff. de rei vendicat. Inſtit. de rer. diuiſ. §. quòd ſi partim ex ſua. Huius replicatio eſt: Niſi vtriuſq; voluntate corpus confuſum ſit. tunc enim inter eos communicatur, quamuis aliam ſpeciem aſſumpſerit. l. adeò quidem. 7. §. voluntas. ibi: quamuis. ff. de adquir. rer. domin. Inſtitut. eod. tt. §. ſi duorum. ibi: ſed etſi. Plures huiuſmodi exceptiones vide ſ̃. except. 2. diſtinct. 1. cum ſequentib. Hæc de* XIII. *adquirendi dominij cauſa.*

XIIII. *Cauſa: Si quid ex animalibus noſtris natum eſt, id noſtrum eſt. l. item quæ. 6. & l. 1. §. omnia igitur. ff. de adquir. rer. dom. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi animal tempore natiuitatis ſit alienatum. tunc enim id quod naſcitur, non ei qui alienauit, ſed ei cui alienatum eſt adquiritur. l. inciuile. 12. C. de rei vendicat. & l. vlt. ff. de adquir. rer. dom. Secunda: Niſi ex matre aliena natum ſit. tunc enim quamuis ex mare noſtro conceptum ſit, non tamen id quod naſcitur noſtrum eſt, ſed eius cuius mater eſt. l. partum. 7. C. de rei vendic. l. idem Pomponius. 5. §. idem ſcribit. ff. eod. tt.*

XV. *Cauſa: Si quid ex ea re perceperimus, cuius vſumfructum habemus, id noſtrum fit. de quo ĩ. de vſufructu tractabitur.*

XVI. *Cauſa: Si quid ex ea re, quam bona fide poſſidemus, perceperimus. Inſtit. de rer. diuiſ. §. ſi quis à non domino. l. bonæ fidei. 48. in princ. & §. fin. ff. de adquir. rerum domin. item l. qui ſcit. 25. §. in alieno. ff. de vſuris. M. I. R. lib. 3. capite 13. reg. 13. Exceptio prima eſt: Niſi mala fide ſciens rem alienam acceperit, ac poſſederit. d. §. ſi quis à non domino, &c. in fin. d. l. 25. in princ. ff. de vſuris. item l. quæſitum. 40. ibi: quia etſi. ff. de adquir. rerum dominio. M. I. R. d. reg. 13. excep. 1. Huius replicatio prima eſt: Niſi initium poſſeſſionis iuſtum fuerit. l. qui ſcit. 25. §. fin. ff. de vſuris. Cui tamen videtur repugnare l. bonæ fidei. 48. §. in contrarium. ff. de adquirend. rerum domin. M. I. R. d. except. 1. replic. 1. Secunda: Niſi auctor malæ fidei poſſeſſoris, bona fide poſſederit. Hæc replicatio in herede quidem reprobatur l. quæſitum. 40. in princip. ibi: & multo magis. ff. de adquiren. rerum domin. Tertia: Niſi poſſeſſor ipſe fructus ſeuerit. reprobatur l. qui ſcit. 25. in princip. ff. de vſuris. Hac de prima exceptione cum ſuis replicationibus. Secunda exceptio: Niſi non ſua diligentia & opera fructus perceperit bonæ fidei poſſeſſor, ſed aliunde. repro-*

reprobatur l. bonæ fidei. 48. in prin. ff. de adquir. rer. dom. M. I. R. d. reg. 13. except. 3. Tertia: Niſi nondum perceperit fructus bonæ fidei poſſeſſor. reprobatur d. l. 48. in princ. & l. qui ſcit. 25. §. præterea. ff. de vſuris. Quarta: Niſi talis ſit res quæ poſſidetur, quæ lõgo tempore vſucapi non poſſit. reprobatur d. l. 48. in prin. & §. penult. verſ. nam econtrario. Quinta exceptio eſt: Niſi bonæ fidei poſſeſſor in rei vendicatione ſumptus in rem factos, per exceptionem ſibi reſtitui deſideret: tunc enim perceptorum fructuum ratio atque compenſatio habenda eſt. l. ſumptus. 48. ff. de rei vendic. M. I. R. lib. 5. cap. 1. reg. 61. except. 2. replic. 11. Plures propoſitæ cauſæ exceptiones proponentur ĩ. lib. 15. cap. 8.

XVII. Cauſa: Traditio. Inſtit. de rer. diuiſ. §. per traditionem. l. quæ ratione. 9. §. hæ quoq; res. ff. de adquir. rer. dom. item l. inciuile. 12. in prin. C. de rei vendicat. l. 2. C. ſi quis alteri, vel ſibi ſub alterius. M. I. R. d. capite 13. reg. 15. Exceptiones huius cauſæ vide ĩ. cap. 4. cauſa 1.

XVIII. Cauſa: Contractus, ex quo res ita datur, vt fiat accipientis: vt eſt emptio, donatio, permutatio, &c. Ex huiuſmodi contractibus transfertur quidem dominium, ſed non niſi res fuerit tradita. M. I. R. d. cap. 13. reg. 14. in prin. Eſt igitur huius loci exceptio talis: Niſi res nondum fuerit tradita. l. traditionibus. 20. C. de pactis. l. ſi pater. 8. in prin. C. de act. empti & venditi. Inſtit. de empt. & vendit. §. vtique tamen. l. Quintus. 40. ff. de act. empti & venditi. l. ſi ager. 50. ff. de rei vendicat. l. ſeruum. 27. C. eod. tit. item l. qui tibi. 3. C. de his qui à non domino manumiſſi. M. I. R. d. reg. 14. except. 1. Planè exceptio propoſita ſuas habet Replicationes, quarum prima eſt: Niſi tempore contractus, is cui res eſt alienata, eam teneat. Inſtit. de rer. diuiſ. §. interdum. Concordat iiſdem verbis l. quæ ratione. 9. §. interdum. ff. de adquir. rer. domin. l. ſi ſeruus. 21. §. fin. ff. eod. tit. l. eius rei. 46. ff. de rei vendicat. l. quædam mulier. 77. in fin. ff. eod. tit. item l. ſiue autem. 9. §. 1. ff. de Publiciana in rem. M. I. R. d. except. 1. replic. 1. Secunda: Niſi mercibus in horreo repoſitis venditis, claues horrei emptori traditæ ſunt. Inſtit. d. §. interdum, in fine. De qua re vide ĩ. cap. 15. cauſa 3. Tertia: Niſi alij noſtro nomine ſit tradita. de qua re vide ĩ. cap. 2. reg. 9. except. 1. cum ſuis legibus. Quarta: Niſi emptor propria authoritate poſſeſſionem rei emptæ occupauerit. reprobatur: de qua re vide ĩ. de vſucapione pro emptore, excep 19. Planè admittitur, ſi voluntate venditoris, vel domini, quis in poſſeſſione fuerit. l. 2. in fin. C. ſi quis alteri, &c. Quinta replicatio: Niſi hæres rem hæreditariam vendicet, vel legatarius rem legatam. hi enim quamuis poſſeſſionem rei nondum fuerint nacti, tamen domini cenſentur. l. ſi ager. 50. in fine. ff. de rei vendicat. l. à Titio. 66. in fin. ff. de furtis. Sexta: Niſi is qui rem ſuam alienauit, eam antequam tradat, ab eo cui alienauit conducat: per hanc enim conductionem transfertur poſſeſſio, & per poſſeſſionem dominium ad eum qui locauit. de qua re vide ĩ. de adquirenda poſſeſſione, cap. 15. cauſa 11. Septima replicatio eſt: Niſi quis domini voluntate ſaxum exemerit, vel arborem ceciderit. hoc enim caſu, quamuis nondum abſtulerit, tamen dominium ſaxi vel arboris eſt translatum. l. qui ſaxum. 6. ff. de donationib. Sed & plures huiuſmodi replicationes vide in d. cap. 15. inter cauſas adquirendæ poſſeſſionis.

XIX. Cauſa: Litis æſtimatio. l. eius rei. 46. ff. de rei vendicat. l. 1. ff. pro emptore. item l. litis. 3. ff. eod. tit. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi is qui litis æſtimationem obtulit, rem nondũ ſit nactus. l. hoc ſi præſens. 47. ff. de rei vendicat. Planè hoc caſu, quamuis dominium non transeat in eum qui litis æſtimationem ſoluit: tamen duo alia remedia illi dantur, quib. rem perſequi poſſit: primum quidem, quo deſiderare poteſt, vt actor actionem ſuam ei cedat: alterum autem, quo officio Prætoris illi datur actio, qua rem perſequi poſſit. quæ duo remedia, replicationis loco hic notanda, proponuntur l. ſi culpa. 63. ff. de rei vendicatione. Huius duplicatio eſt: Niſi dolo, non culpa poſſeſſionem amiſit is qui litis æſtimationem præſtitit. hoc enim caſu illi propoſita duo remedia denegantur. d. l. 63. & l. is qui. 69. cum lege ſequente. ff. eod. tit. Altera propoſitæ cauſæ exceptio eſſe videtur: Niſi is qui litis æſtimationem percepit, rem poſſidens, litis æſtimationem quàm rem ipſam reſtituere malit. ſed reprobatur d. l. 63. Tertia: Niſi fur, vel ſimilis qui dolo poſſeſſionem adquiſiuit, conuentus litis æſtimationem præſtitit. reprobatur l. ſi propter. 22. in prin. ff. rerum amotarum.

XX. Cauſa: Si quis alienum quid in cenſum deducit, vel ſolennibus penſionibus pro alio ſatisfacit. reprobatur l. quæ quiſque. 64. ff. de adquir. rer. domin. l. forma. 4. §. ſi cum ego. ff. de cenſibus. l. ſi functiones. 4. C. de donationib. l. ſi præſes. 8. C. eod. tit. l. ſolennibus. 25. C. de rei vendicat. Planè admittitur primùm, ſi conſenſu domini alius rem eius in cenſum deduxit. l. cenſualis. 7. C. de donationibus. Secundò, ſi ceſſante proprietario, vſufructuarius de damno infecto cauit, & ex ea cautione ſoluit. ex hac enim ſolutione eius rei dominium nanciſcitur. l. quamuis. 10. in fin. ff. de damno infecto.

XXI. Cauſa: Si alius noſtra pecunia quid comparauit, hoc nobis adquiſitum videtur. Quæ tamen cauſa reprobatur, de qua re vide ĩ. cap. 3. reg. 3.

¶ Hactenus cauſæ, quibus iure naturali ſeu gentium res nobis adquiruntur, ſunt propoſitæ: ſequuntur nunc eæ, quibus res adquiruntur iure ciuili.

XXII. Cauſa: Adrogatio. approbatur, diſtinguitur ſimul & mutatur Inſtit. de adquiſ. per adrog. in prin. Concordat l. cum oportet. 6. C. de bonis quæ liberis. Cauſa igitur propoſita iure quidem antiquo approbatur, reprobatur autem iure nouo, quod ius nouum hanc recipit exceptionem: Niſi filius adrogatus mortuus fuerit. Inſtit. d. loco.

XXIII. Cauſa: Addictio bonorum, libertatum conſeruandarum cauſa. de qua vide ſ. libro 6. cap. 8. except. 7. replic. 7.

XXIIII. Cauſa: Bonorum debitoris emptio. reprobatur Inſtit. de ſucceſſionibus ſublatis, in prin.

XXV. Cauſa: Si libera mulier ſeſe alieno ſeruo iunxiſſet, cum libertate ſubſtantiam amittebat, eiuſq; dominium dominus ſerui adquirebat. Quæ tamen cauſa iure nouo reprobatur, Inſtit. de ſucceſſionibus

ſublatis. §.fin. Plura de cauſa propoſita vide ſ.lib.6. cap.3.cauſa 10.

XXVI. Cauſa: Per ius adcreſcendi. quæ definitur ſimul & tollitur Inſtit.de donationibus.§.fin. Hæc de cauſis,quibus Iure ciuili res nobis adquiruntur. Sunt autem & aliæ huiuſmodi cauſæ, vtputa vſucapio, de qua i.cap.8. item legatum & fideicommiſſum, ſucceßio tam ex teſtamento quàm ab inteſtato, &c. verùm de his alibi tractabitur. Sunt autem exceptiones quædam generales aduerſus adquirendi dominij cauſas,de quibus dicetur i.cap.4.& cap.5.

DE PERSONIS, PER quas nobis adquiritur. Cap. II.

PRima regula, De ijs qui ſunt in noſtra poteſtate. Per eos nobis adquiritur. Inſtitut.per quas perſ.cuiq; adquir.in prin. item Inſtit. per quas perſ. nob.obligat.adquir. in prin. l.adquiritur.10. in prin. ff.de adquir.rerum dominio.l.ea quæ.53.& l.ſi is qui. 63.in prin. ff. eod.tt. item l.placet.78. ff. de adquir. hæred. Porrò in poteſtate noſtra ſunt, liberi & ſerui noſtri:de quibus ſingulis ſeparatim dicendum.

II Regula, De liberis noſtris quos in poteſtate habemus. Per hos iure quidem antiquo dominium,iure verò nouo vſusfructus tantùm adquiritur. de qua re dictum ſ.lib.4.cap.22.

III. Regula, De ſeruis proprijs. Per hos nobis adquiritur. Quæ regula tum ex prædictis conſtat, tum approbatur etiam Inſtit. per quas perſ. cuiq; adquir. §. item nobis adquir. Concordat ijſdem propè verbis l.adquiritur.10. §.igitur quod ſerui. ff.de adquirend. rerum dominio. Item concordat l ſi is qui.63.in prin. ff.eod.tt. l.1.in fin. C.per quas perſonas nobis adquir. Inſtitut.de his qui ſui vel alieni.§.in poteſtate.ibi: & quodcunque. Concordat ijſdem verbis l.1.§.1.ibi & quodcunque ff.de his qui ſui vel, &c. Huius regulæ exceptio prima eſſe videtur:Niſi dominus ignoret,vel nolit ſibi adquiri. verùm reprobatur d. §.item vobis. l.etiam.32. ff.de adquirend.rer.dominio. Secunda exceptio eſt: Niſi ſeruus alterius nomine ſe accipere dixerit.l.per ſeruum.37. §.quod ſeruus ff.de adquir. rerum dominio.Idem iuris eſt,ſi ſeruus alij dari ſit ſtipulatus. cuius exemplum proponitur l.ſeruus.14. ff. de ſtipulat.ſeruor. Tertia exceptio eſt: Niſi non dominium, ſed poſſeßionem adquirat ſeruus. reprobatur Inſtit. per quas perſ. cuiq; adquir. §. non ſolùm. Concordat ijſdem ferè verbis l.adquiritur. 10. §. non ſolùm. ff.de adquir. rerum dominio. Quarta: Niſi ſeruus ſit in fuga.reprobatur l.per eum.50.§.fin ff.de adquir.poſſeß. & l.1.§.per ſeruum.ff.d.tt. Quinta exceptio eſt: Niſi ſeruus legatus ſit,vel libertas ei relicta. hoc enim caſu heredi teſtatoris per ſeruum nihil adquiritur. approbatur per ea quæ habētur i.reg. 6.except.2. Sexta: Niſi dominus ſeruum pro derelicto habuerit.l.quod ſeruus.36.ff.de ſtipulat.ſeruor. Septima:Niſi dominus apud hoſtes ſit. De hac exceptione cum alijs ſimilibus tractabitur i.in Parte 5.de ſtipulat.ſeruorum.

IIII.Regula, De ſeruo communi. Per ſeruum communem vtrique dominorum, pro ea parte quam in ſeruo habet,adquiritur. Inſtit.per quas perſ.nob.obligat.adquir.§.fin.Inſtit.de ſtipulat.ſeruor.§.penult. l.ſeruus.5.ff.de ſtipulat.ſeruorum.l.communis.45.in fin.ff.de adquirend rerum dominio. item l.ſi is.63.§. 1.ff.eod.tt.M.I.R.d.cap.13.reg.21. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ſeruus communis vni ex dominis nominatim ſit ſtipulatus, vel per traditionem acceperit.Inſtit.d.§.fin. Inſtit.de ſtipulat. ſeruorum.§. penult.l.1.§.fin.& l.ſeruus.5.§.licet autem. ff.de ſtipulat.ſeruor. l.proinde.7. §.ſi ſeruus. & l ſi ex re. 28. §.ſicuti. ff.eod.tt. l.per ſeruum.37. §. ſicut. ff. de adquirend.rerum dominio. l.1. §. per communem. ff.de adquir.poſſeß. Cuius replicatio prima eſt: Niſi ſeruus communis nominatim ſibi & vni ex dominis ſtipuletur.hoc enim caſu ei cui nominatim ſtipulatus eſt,nō adquiritur in ſolidum. l ſi ſeruus.4. ff.de ſtipulat.ſeruorum. Secunda: Niſi ex re alterius adquirat ſeruus. tunc enim is nominato præferendus. l.1. §.ſi ſeruus ff.eod.tt. l.qui bona fide.23. §.ſed & ſi adijciat. ibi:quia etſi.ff.de adquirend.rerum dominio. Tertia:Niſi alter ſeruum ſibi ſtipulari iuſſerit.de quo vide i.except.prox. Secunda exceptio eſt: Niſi vnius iuſſu ſeruus adquiſierit. Inſtit.de ſtipulat. ſeruorum. §.penult.l.ſeruus.5.§ fin.cum lege ſequente.l.proinde.7. §.ſi ſeruus. ibi: ſed ſi iuſſu. item l.ſi liber. 33.§. fin.ff.eod.tt.de ſtipulat.ſeruorum. Huius replicatio: Niſi alteri non iubenti nominatim ſit ſtipulatus. reprobatur l.ſi duo.3. C.per quas perſ. nob. adquir. Inſtit.per quas perſ.nob.obligat.adquiritur.§.fin. Planè admittitur, ſi vnus ex dominis ſeruum ſtipulari quidem iuſſit, ſed non ſpecialiter iuſſit, vt ſibi ſuóue nomine ſtipularetur. tunc enim alteri ſtipulando, ei adquirit quem nominauit, non à quo ſtipulari iuſſus eſt.d.l.3. Tertia propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi ex re alterius ſeruus adquiſierit. tunc enim ei ſoli, ex cuius re adquiſitum eſt, adquiritur. l. qui bona fide. 23.§.ſi quis bona.ff.de adquirend.rerum dominio.l.ſi alienus.19.cum l.ſeq.§.apud ff.de ſtipulat.ſeruorum. Planè exceptio propoſita in eo ſeruo locum habet,cuius poſſeßio & vſusfructus inter aliquos communis eſt,non proprietas. Nam ſi proprietas ſerui inter aliquos communis ſit, tunc quamuis ex vnius re adquirat,nihilominus alteri quoq; pro ſua portione adquiritur: quod replicationis loco notādum.l.per ſeruum. 37.§.ſed vt ſequens. ff.de adquirend.rerum dominio. l.ſeruus.27.ff.de ſtipulat.ſeruorum. l.communis.45. ff.de adquirend. rer. domin. l.communis.24.in prin. ff.communi diuidundo.l.ſi ex re.28.§.1.ff.de ſtipulat. ſeruorum. Planè propoſitæ replicationi in caſu quidem videtur contradicere l.ſi is.63.§.ſi communis.ff. de adquirend.rerum dominio. Quarta exceptio eſt: Niſi alteri domino adquiri non poßit. Inſtit.de ſtipulat.ſeruor.§.fin.l.qui bona fide.23.in fin.ff.de adquirend.rer.dominio.l.1.§.communis ſeruus. & l.proinde.7.§.fin. cum duabus ll.ſequentibus. ff.de ſtipulat. ſeruorum.l.ſi communis.17. & l.18.§.1.ff.eod.tt.l.ſed & ſi quis. 25. §.ſeruus fructuarius. ff.de vſufruct. & quemadm. Quinta: Niſi ab vno ex dominis ſeruus communis adquiſierit. tunc enim alteri domino in ſolidum videtur adquiri.attamen reprobatur l.per ſeruum.37.§.1.ff.de adquirend.rerum domin. l.quis ergo.16.

go.16. ibi: deinde ſi quis.ff.de peculio.l.proinde.7.§.ſi ſeruus.ff.de ſtipul.ſeruorum. Contradicere videtur l.ſi duo.17. ff.de adquiren.rer.domin. Sed & contradicit Inſtit. de ſtipulat. ſeruorum. §.fin.item l.ſed & ſi quis. 25. §. ſeruus fructuarius. ff. de vſufructu & quemadm. Planè exceptio propoſita admittitur in legatis, quando ſcilicet vnus ex dominis rem ſuam ſeruo communi legauerit. tunc enim illud legatum alteri domino in ſolidum adquiritur. l.verum eſt. 63. §.ſi ſeruo communi.ff.pro ſocio. Concordant huic diſtinctioni ea quæ habentur].lib.12. de legatis, cap.3. except.25.replic.4. Sexta exceptio eſt: Niſi quis ſeruo communi dederit ita, vt velit alteri ex dominis donatum. tunc enim ſine dubio ei ſoli adquiritur. Quæ exceptio admittere videtur hanc replicationem: Niſi ſeruus communis ea mente acceperit, vt vtriuſq; domini faceret. Verùm reprobatur l.per ſeruum.37.§. fin.ff.de adquiren.rerum domin. Concordat l.qui mihi.13.ff.de donationibus. Quod autem ibi dicitur de procuratore, ei contradicere videntur ea quæ habentur].eod.cap.reg.9.except.1.replic.1. Septima exceptio eſt: Niſi ſeruus communis meus & caſtrenſis peculij, defuncto filioſfamiliàs milite, ante aditam eius hæreditatem ſit ſtipulatus: hoc enim mihi in ſolidum adquiritur. d.l.18. in princ. ff. de ſtipulat. ſeruorum. Plura ad regulam propoſitam pertinentia vide].cap. prox.quæſt.3.reg.7. item quæſt.4.reg.2.

V. Regula, De ſeruis in quibus vſumfructum habemus. Per hos quoque nobis adquiritur. l.adquiritur. 10.in princ. ff. de adquiren. rerum domin. Concordat iiſdem verbis Inſtit. per quas perſ. cuique adquiritur, in princ. Exceptio prima eſt: Niſi non ex re fructuarij, nec ex operis ſuis ſeruus adquiſierit, ſed aliunde. tunc enim non fructuario, ſed proprietario adquiritur. d.l.10. §.de iis. Concordat iiſdem propè verbis Inſtit. per quas perſ.cuique adquir.§.de iis autem. item Inſtit.per quas perſ.nob. obligat. adquiritur.§.per eum quoque. l.fructuario.47. & l.ſi is. 63. §.quod ſi ſeruus ff.de adquiren.rerum dominio. Planè exceptio propoſita ſuas habet replicationes. quarum prima eſt: Niſi ſeruo contemplatione fructuarij ſit donatum. l.ſi ſerui vſusfructus.21.in fin. cum l.ſequente. ff.de vſufruct. & quemadm. l. ſi quis. 24. ff. eod.tt. Secunda: Niſi ſeruus fructuario ſit ſtipulatus.reprobatur l.ſed & ſi quis.25. §.contra.ff.de vſufruct. & quemadm. l.ſeruum.22. cum l.ſequente. ff. de ſtipulat. ſeruorum. l.qui res.98. §.ſi ſeruus. in fin. ff.de ſolutionibus. Tertia: Niſi ex re ſibi à fructuario donata, ſeruus comparauerit. approbatur l.ex re fructuarij.31.ff.de vſufruct. & quemadmodum. Huius duplicatio eſt: Niſi ea mente donet, vt ad proprietatis dominum pertineat. l. quod fructuarius. 49. in princ. ff.de adquiren. rerum dominio. Quarta replicatio eſt: Niſi re empta, nondum ſoluerit precium ſeruus.l.ſeruus.43. § fin. ff. eod.tt. l.arboribus.12. §. Iulianus. ff. de vſufruct. & quemadm. l. ſed etſi. 25. §.interdum. ff. eod. tt. Quinta: Niſi ex re vtriuſque adquiſierit. tunc enim pro parte vtrique adquiritur. d. §.interdum. Huius duplicatio eſt: Niſi duplum ex re vtriuſque ſoluerit. d. § interdum. Sexta replicatio: Niſi ſeruo ſimpliciter quid ſit donatum, non contemplatione proprietarij. reprobatur l. quod fructuarius.49. ibi: ſin autem extraneus. ff. de adquirend.rerum dominio. Secunda exceptio eſt: Niſi ſeruus nominatim proprietario dari ſit ſtipulatus, vel per traditionem acceperit. l. per ſeruum.37. §.fructuarius. ff.de adquirend. rerum dominio. l. ſed & ſi quis.25. §.denique ſcribit. & §.ſi duos. ff. de vſufruct. & quemadmod.&c. l. ſeruum.22. in fine. ff. de ſtipulat.ſeruorum.l.cum ſeruus.39.ff.eod.tt. Tertia: Niſi ſeruus iuſſu proprietarij ſit ſtipulatus. d. §. denique. Quarta: Niſi fructuario adquiri non poſſit. d. l.ſed & ſi quis.25. §.quæſtionis eſt. l.ſi vſufructuarij.31.ff.de ſtipulat.ſeruorum. Huius replicatio eſt: Niſi fructuario nominatim ſit ſtipulatus ſeruus. d.l.31. Quinta exceptio eſt: Niſi poſt amiſſum vſumfructum, ex re fructuarij ſeruus adquiſierit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, ſed recipit replicationem hanc: Niſi ex contractu, quem durante vſufructu ſeruus fecit, poſtea amiſſo vſufructu ex re fructuarij ſoluit. l. ſed etſi.25. §.quid ergo. ff.de vſufruct. & quemadm. Sexta exceptio eſt: Niſi cum annuum quiddam ſtipulatus eſſet ſeruus, vſusfructus ſerui ſit amiſſus. tunc enim reliquorum annorum prouentus ad proprietarium pertinent. l.ſed & ſi quis.25. §.ſi operas ſuas. ff. de vſufruct. & quemadmod.&c. l.ſi ſeruus.18. §.cum ſeruus.ff.de ſtipulat.ſeruorum. l.ſi operas ſuas.26.ff. de vſufruct. & quemadmodum. Planè exceptionis propoſitæ replicatio eſt: Niſi non tam ex operis ſuis, quam ex re fructuarij annuum quiddam ſeruus adquiſierit. Nam hoc annuum proculdubiò etiam finito vſufructu, ad fructuarium pertinere debet. Nec enim leges iam propoſitæ loquuntur de annuo ex re fructuarij, ſed potius operis ſerui adquiſito. Septima exceptio: Niſi ab ipſo fructuario ſeruus adquiſierit, vel ſtipulatus ſit. reprobatur l.ſed & ſi quis. 25. §.idem Iulianus. ff. de vſufruct. & quemadmod. vbi etiam caſus introducitur, quo exceptioni propoſitæ locus eſt, ſcilicet ſi ſeruus nominatim domino ſuo eſt ſtipulatus à fructuario. Alius caſus, quo exceptio propoſita admittitur, proponitur l.ſed & ſi quis. 25. §. ſeruus fructuarius.ff.eod.tt. Octaua exceptio: Niſi non iure legati, ſed per traditionem aut ſtipulationem vſusfructus ſerui ſit conſtitutus. reprobatur d.l. 25. §. quod autem diximus. Nona: Niſi non proprietatem, ſed poſſeſſionem ſeruus adquiſierit. reprobatur Inſtit. per quas perſ.cuiq; adquiritur. §.non ſolum. l.1. §.per eum in quo.ff.de adquiren. poſſeſſio. l. poſſeſſio.49.in prin.ff.eod.tt. Decima: Niſi pro parte tantùm vſumfructum in ſeruo habeat. tunc enim non niſi pro parte ei adquiritur. l.ſed & ſi quis.25.§. ſi duos. ff.de vſufructu & quemadmodum, &c. de qua re vide].cap.3.reg.7.

VI. Regula, De libero homine, & ſeruo alieno, quem bona fide poſſidemus. Per hos etiam nobis adquiritur. l.adquiritur.10.in prin. ff.de adqu.rer.dom. Concordat iiſdem verbis Inſtit. per quas perſ. cuique adquir.in princ. item Inſtit. per quas perſ.nob.oblig. adquir.§. item per liberos. l.liber homo.19. in princ. ff.de adquir.rerum dom. l.qui bona fide. 23. in prin. ff. eod.tt.l.1. C de rei vendicat. l.qui fundum.7. §.liber homo. ff. pro emptore. l.1. §.ſed & per eum. ff.de

adquir.poſſeſ. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi non ex operis ſuis, nec ex re noſtra adquirant. Inſtit. per quas perſ. nob. obligat. adquir. §.item per liberos. Inſtitut per quas perſ.cuique adquir.§.de ijs autem. ibi: idem placet. l.adquiritur.10. §.de ijs. ibi: idem placet. ff.de adquirend.rer.domin. l.liber homo. 19.l.ſi ſeruus.21.in princ. & l.ſeruus.43. in princ. ff. eod.tt.l.liber homo.20. §.apud. ff. de ſtipulat.ſeruor. Sanè ſi bonæ fidei poſſeſſori non adquiratur, quibus tunc adquiratur, dicetur ĩ.cap.proxim.reg.6. Nunc propoſitæ exceptionis replicationes diſpiciendæ. Prima replicatio eſt: Niſi teſtator hæreditatem ad bonæ fidei poſſeſſorem voluerit pertinere. l.liber homo. 19. §.ſed licet ei. ff.de adquiren.rerum domin. Secunda: Niſi ſeruus vel liber homo nominatim bonæ fidei poſſeſſori ſit ſtipulatus. reprobatur l.1. §.ſi ſeruus tuus. ff.de ſtipulat. ſeruor. l.liber homo. 20. §. apud. ff.eod.tt. Tertia: Niſi iuſſu bonæ fidei poſſeſſoris adquiſierit. reprobatur l.ſi liber.33.in princ.ff.de ſtipulat.ſeruor. & d.§.apud. Quarta replicatio eſt: Niſi bonæ fidei poſſeſſor ſeruũ vſuceperit. l. adquiritur. 10.§.fin.ff.de adquiren.rerum domin. Concordat iiſdem verbis Inſtitut. per quas perſ cuique adquiritur. §.de ijs autem.ibi: ſed bonæ fidei. Hæc de prima exceptione, cum ſuis replicationibus. Secunda exceptio eſt: Niſi malæ fidei poſſeſſor ſit. l.1. C.de rei vendicat. l.ſeruus.14.ff.de ſtipulat.ſeruor.l.ſi ſeruus.34.ff.eod. tt. l.1.§.ſed & per eum. ff.de adquirend. poſſeſ. l.nemo.22. ff.de acquiren rerum domin. Huius replicatio prima: Niſi ab initio bona fide poſſidere cœperit. reprobatur l.qui bona fide.23.§.tamdiu.ff.de adquiren. rer. domin. Secunda: Niſi malæ fidei poſſeſſor bonæ fidei poſſeſſori in rei poſſeſſione ſucceſſerit. reprobatur l. quæſitum.40. ff.de adquirend.rer.domin. Tertia exceptio eſt: Niſi non proprietatem, ſed poſſeſſionem apprehendat poſſeſſus. reprobatur Inſtit. per quas perſ.cuiq; adquiritur. §.non ſolum. l.1. §.ſed & per eum.ff.de adqu.poſſeſ. l ſi me.34.§.fin. ff.eod.tt. Quarta: Niſi bonæ fidei poſſeſſor poſſeſſo aliquid donauerit.reprobatur l.quod fructuarius.49.§.fin.ff.de adquiren.rer.domin. Quinta: Niſi liber homo, qui poſſidetur, ſuam rem ſit ſtipulatus.reprobatur l.liber homo.20.in princ. ff.de ſtipulat.ſeruor. Sexta: Niſi rem eius cui bona fide ſeruit, ſtipulatus ſit.d.l.20.in prin. Septima: Niſi ſeruus nominatim domino ſuo dari ſtipulatus ſit. l.cum ſeruus.39. §.item ſi ſeruus. ff.eod.tt. Octaua: Niſi ſeruus ſit furtiuus.reprobatur l.etiam.39.ff.de adquir.rer.domin. Nona: Niſi ſeruus ſit vxori a marito donatus. l.per ſeruum.57. ff. eod.tt. Decima exceptio eſt: Niſi non pro ſeruo, ſed pro filio ſit poſſeſſus. approbatur per ea quæ habentur ſ̃.lib.4.cap.22.quæſt.1.except.14.

Replicatio præcedentium exceptionum generalis.

Planè exceptionum iam propoſitarum replicatio generalis eſt: Niſi id quod liber homo bona fide poſſeſſus adquiſiuit, ſibi adquirere non poſſit. tunc enim adquiritur poſſeſſori, prædictis exceptionibus non obſtantibus. l.qui bona fide.23. §.generaliter. ff. de adquiren.rer.domin. Plura de hac replicatione vide ĩ. cap.prox.quæſt.4.reg.3.except.1.replic.1.

VII.Regula, De ſeruo nobis pignori obligato. Per hunc nobis nihil adquiritur.l.per ſeruum.57.in prin. ff.de adquir. rer.domin. & l.1. §.per ſeruum corp. ff. de adquir.poſſeſ.

VIII.Regula, De ſeruo hæreditario. Per eum hæredi futuro adquiritur. Inſtit. de ſtipulat. ſeruorum, in prin. l.in eo.33. §.fin.cum l.ſequente. ff. de adquiren.rerum dominio. item l.hæreditas.61. in princ. ff. eod.tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi id quod adquiritur, ſit eiuſdem hæreditatis.hoc enim per ſeruum hæreditarium hæredi futuro non adquiritur. l. hæres.43. ff.de adquir hæred. l.1. §.veteres. ff. de adquir.poſſeſ.item l.per hæreditarium.18. ff. de adquiren.rerum dominio. Cuius replicatio prima eſt: Niſi cùm defuncto ſeruus deberetur, hæredi ſit traditus. l. qui abſenti.38.§.fin.ff.de adquir.poſſeſ. Secunda: Niſi ſeruus hæredi à teſtatore ſit prælegatus. l.1.§.ſi ex parte. ff.eod.tt. Tertia: Niſi ſeruus hæredi cum teſtatore fuerit communis.d.§.ſi ex parte. Quarta: Niſi cum plures ſerui eidem legati eſſent, vel donati, &c. per vnum cæterorum poſſeſſionem adquirere velit.l.1. §.veteres. ff.de adquir. poſſeſ. l.prædia.48. ff. eod. tt. Hæc de prima exceptione regulæ propoſitæ. Secunda exceptio eſt: Niſi id quod adquiritur, perſonale ſit, eiuſq; ſubſtantia factum perſonæ operaſ̃e deſideret. approbatur ſimul & duobus exemplis declaratur l.hæreditas 61. ff.de adquiren. rerum dominio.l.vſusfructus.26.in prin. ff.de ſtipulat.ſeruorum. Plane in exemplo poſteriore admittitur replicatio hæc: Niſi non ſit ſtipulatus vſumfructum ſeruus, ſed ei ſit legatus. d.l.26.verſ.legari autem ei. l.1. §.dies.ibi: hac ratione. ff. quando dies vſusfruct. cedat. item l.ſi ſeruo.18.ff.quibus modis vſusfruct.amittatur. Sed & aliam replicationẽ videtur admittere exceptio propoſita: Niſi ſub conditione vſumfructum ſit ſtipulatus ſeruus.quæ tamen reprobatur d.l.26.in fin. Tertia exceptio eſt: Niſi nominatim hæredi futuro ſtipulatus ſit ſeruus.l.ſi vnus.27.§.fin. ff.de pactis. l.ſeruus hæreditarius.16. ff.de ſtipulat.ſeruor. l.ſi ſeruus.18.§. ſeruus. ibi: quomodo. ff eod.tt. Huius replicatio eſt: Niſi hæredi quidem futuro ſtipulatus ſit, non tamen eius nomen expreſſit. l.ſeruus.35. ff. de ſtipulat. ſeruor.& l.ſi ex re.28.§.illud.ff.eod.tt. Quarta exceptio eſt: Niſi non adeatur poſtea hæreditas. l. interdum.73. §.ſi ſeruus. ff. de verbor. obligat. Quinta: Niſi caſtrenſis peculij ſeruus ſit defuncti filijfamiliâs. reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃.lib.4.cap.23. quæſt.3.reg.3. Planè admittitur in caſu, ſi ſcilicet ſeruus filiofamiliâs cum alio fuerit communis. l.ſi ſeruus.18.in prin.ff.de ſtipul. ſeruor. Hæc de octaua regula cum ſuis exceptionibus.

IX.Regula, De libero homine, & ſeruo alieno, nobis non ſeruientibus. Per hos nihil nobis adquiritur. Inſtit. per quas perſ.cuiq; adquir. §.ex his itaque apparet. l.1. C. per quas perſ. nob. adquir. item l.ſolutum.11. §.per liberam. ff.de pignorat.act. M. I. R.lib. 3.cap.13.reg.17. Quod autem ibi dicitur de tutore, ei contradicere videntur ea quæ habentur ſ̃. libro 5. cap.1. quæſt.8.reg.4. Sed iſta de vtili, hæc de directa actione ſunt intelligenda. Sed & propoſitæ regulæ concordat l.homo liber.54. in princ. ff.de adquir.rer. domin.

domin. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi liber homo poſſeſſionem noſtro nomine apprehendat. ea enim nobis per liberum hominem adquiri poteſt, & per eam dominium. Inſtit. d. §. ex his apparet. l. ſi procurator. 13. ff. de adquir. rer. domin. l. traditio. 20. §. fin. item l. ea quæ. 53 ff. eod. tt. l. ſolutum. 11. §. per liberam. ibi: ſed nec. ff. de pignor. act. l. per procuratorem. 8. C. de adquir. poſſeſ. l. 1. §. per procuratorem. l. 2. l. generaliter. 9. & l. ſi me. 34. §. fin. ff. eod. tt. M. I. R. d. reg. 17. except. 1. Cuius replicatio prima eſt: Niſi alius non noſtro nomine poſſeſſionem apprehendat. l. 1. §. per procuratorem. ff. de adquir. poſſeſ. l. per ſeruum. 37. §. fin. ibi: nam etſi. ff. de adquir. rer. domin. l. falſus. 44. §. 1. ibi: nam & manent. ff. de furtis. Contradicit l. qui mihi. 13. in fin. ff. de donationibus. Secunda replicatio: Niſi is qui noſtro nomine rem accepit, eam nobis nondum tradiderit. reprobatur ex ijs quæ paulò inferius dicentur, quòd etiam ignorantibus adquiratur poſſeſſio per alium. & l. ſi epiſtolam. 65. in prin. ff. de adquir. rer. domin. Sed hiſce videtur contradicere l. res ex mandato. 59. ff. de adq. rer. dom. Tertia replicatio eſt: Niſi dominus cauſam, ex qua res eſt tradita procuratori, nondū ratam habuerit. l. communis ſeruus. 42. §. fin. ff. de adquiren. poſſeſ. l. ſi hac mente. 23. ff. negociorum geſtorum. M. I. R. d. excep. 1. replic. 1. Quarta: Niſi dominus ignoret alium ſuo nomine poſſeſſionem apprehendiſſe. reprobatur Inſtitut. per quas perſ. cuique adquir. §. ex his apparet. ibi: ſed & ignorantibus vobis adquiri, &c. l. ſi me. 34. §. ſed ſi non. ff. de adquir. poſſeſ. l. poſſeſſio. 49. §. fin. ff. eod. tt. item l. 1. C. de adquir. poſſeſ. item l. ſi procurator. 13. ff. de adquir. rer. domin. Hæc autem intelligenda ſunt, quando mandante domino procurator rem emerit: non ſi ſua ſponte emerit, domino ignorante: ne hæc ſuperiori replicationi contradicant. Proinde ſi procurator ſua ſponte ſine mandato contraxerit, & ex ea cauſa rem traditam acceperit, non niſi ſcienti & ratum habenti domino adquiritur poſſeſſio, & per eam dominium. Hoc igitur caſu propoſitæ replicationi eſt locus: M. I. R. d. except. 1. replic. 2. diſtinguitur tamen, ſi tutor pupilli nomine rem aliquam comparauerit. tunc enim etiam ſine mandato domino pupillo adquiritur ignoranti d. l. 13. in fin. ff. de adquir. rerum domin. Quinta replicatio: Niſi ſeruus alienus ſeſe pro libero gerens, noſtro nomine poſſeſſionem apprehenderit. reprobatur l. nunquam. 31. §. ſeruus. ff. de vſucap. l. ſi me. 34. §. fin. ff. de adquir. poſſeſ. Hæc de prima exceptione cum ſuis replicationibus. Secunda exceptio eſt: Niſi liber homo noſtro nomine pecuniam crediderit alicui. tunc enim per eum nobis adquiritur actio. l. certi condictio. 9. §. ſi nūmos. ff. ſi certum petatur. & l. 2. C. per quas perſ. nob. adquiratur. Tertia: Niſi liber homo obligationem & actionem, quam adquiſiuit, nobis ceſſerit. De hac re dictum eſt j. lib. 15. cap. 5. Sanè ſi procurator noſter aliquam actionem noſtro nomine adquiſiuit, ad eam nobis cedendam mandati actione cogi poteſt. l. poſſeſſio. 49. ff. de adquir. poſſeſ. Quarta exceptio eſt: Niſi tutor nomine pupilli, vel curator nomine adulti aliquid geſſit. tunc enim ex eo obligatio ſimul & actio adquiritur ipſi pupillo & adulto. approbatur per ea quæ habentur s̄. lib. 5. capite 1. quæſt. 8. Quinta: Niſi liber homo bona fide poſſideatur. de qua re dictum s̄. reg. 6. approbaturq́ l. liber homo. 54. in prin. ff. de adqu. rer. dom. Hactenus de ſecundo adquirendi dominij loco, per quos ſcilicet adquiratur, ſit dictum.

QVIBVS ADQVIRATVR dominium: item quid, quale & quantum adquiratur.
Cap. III.

SEquitur tertius locus, Quibus ſcilicet dominium adquiratur. cuius loci Regula prima eſt: Si eadem res duobus diuerſis temporibus alienata eſt, ei adquiritur rei dominium, cui primùm res eſt tradita. l. quoties. 15. C. de rei vendicat. l. ſi ea res. 31. §. fin. ff. de action. empti & vend. l. ſiue autem emptori. 9. §. ſi duobus. ff. de Publ. in rem act. M. I. R. d. cap. 13. reg. 18. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi alter à non domino emerit, alter à domino. d. l. 31. §. fin. Cuius replicatio eſt: Niſi quis, cum non dominus eſſet, vendidit ac tradidit, poſteaq́ dominus factus, alij vendidit. tunc enim is qui prior à non domino emit, tuendus eſt. l. ſi à Titio. 72. ff. de rei vendicat. l. apud Celſum. 4. §. ſi à Titio ff. de doli mali except. Concordat item ijſdem propè verbis. l. 2. ff. de exceptione rei venditæ. Secunda exceptio eſſe videtur: Niſi alter, cui res tradita eſt, inſtrumentum emptionis non ſit conſecutus. ſed reprobatur l. quoties. 15. §. ſi igitur. C. de rei vendicat. Tertia: Niſi alter, cui res tradita eſt, recepto precio, dominium cedat. d. l. 15. Quarta: Niſi ſimul duo eandem rem ab eodem emerint. l. traditio. 20. §. fin. ff. de adquir. rer. domin. Plures huiuſmodi exceptiones vide M. I. R. d. reg. 18.

II. Regula: Si duo aliquā rem ſimul emerint, eaq́ alterutri eorum tradita ſit, vtriq́ dominium eſt adquiſitum. d. l. 20. §. fin. ff. de adq. rer. dom.

III. Regula: Si quis alterius pecunia rem emerit, eius res eſt qui eam emit, non eius cuius eſt pecunia. l. qui aliena 8. C. ſi quis alteri, vel ſibi ſub alterius nomine, &c. l. 1. l. mancipia. 3. l. multum intereſt. 6. item l. vlt. C. eod. tt. l. ad probationem. 21. in fine. C. de probationibus. l. ſi ea pecunia. 6. C. de rei vendicatione. M. I. R. d. cap. 13. reg. 19. Planè propoſitæ regulæ exceptio prima eſt: Niſi pecunia militis res aliqua ſit comparata. l. ſi vt proponis. 8. C. de rei vendicat. Altera: Niſi tutor pecunia pupillari ſibi aliquid emerit. l. ſi curator. 3. C. arbitrium tutelæ.

IIII. Regula: Si ſeruus duorum vel plurium communis aliquid adquirat, id omnium dominorum commune eſt. De qua regula cum ſuis exceptionib. eſt dictum s̄. cap. prox. reg. 4.

V. Regula: Si ſeruus, cuius vſusfructus alienus eſt, quid adquirat, id regulariter fructuario adquiritur, aliquando proprietario. De qua reg. cum ſuis exceptionibus dictum eſt s̄. cap. prox. reg. 5.

VI. Regula: Si liber homo vel ſeruus alienus ab alio bona fide poſſideatur, regulariter bonæ fidei poſſeſſori adquirit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt s̄. cap. prox. reg. 6. Planè huius regulæ exceptio eſt: Niſi bonæ fidei poſſeſſori ad-

quiri non poſſit. tunc enim vel adquirenti, ſi liber eſt: vel domino eius, ſi eſt ſeruus, adquiritur. l. homo liber. 54. § fin. ff. de adquirend. rerum dominio. l. adquiruntur. 10. §. idem placet, in fine. & l. qui bona fide. 23. §. generaliter. ff. eod. tt. Inſtit. per quas perſonas cuique adquir. §. idem placet. Sanè quibus caſibus non adquiratur bonæ fidei poſſeſſori, & per conſequens propoſitæ exceptioni ſit locus, expoſitum eſt s̄. cap. proxim. reg. 6. Planè huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi libero homini vel domino ſerui adquiri non poſſit. tunc enim adquiritur bonæ fidei poſſeſſori. d. §. generaliter. Huius replicationis ſpecies, ſed & duplicationes ſunt replicationes proximè ſequentes. Secunda replicatio eſt: Niſi liber homo vel ſeruus alienus ſpecialiter bonæ fidei poſſeſſori ſit ſtipulatus. nam ex hac ſtipulatione nec libero homini, nec domino ſerui adquiritur actio. l. ſi vſufructuarij. 31. ff. de ſtipulat. ſeruor. l. ſeruus. 14. ff. eod. tt. Tertia: Niſi liber homo vel ſeruus alienus poſſeſſionem adquiſierit. nam hæc, ſi non bonæ fidei poſſeſſori adquiritur, neque libero homini adquiri poteſt, neque domino ſerui. l. 1. §. ſed & per eum, in fine. ff. de adquir. poſſeſ. l. homo liber. 54. §. fin. ff. de acquir. rerum dominio. l. ſi ſeruus. 21. ff. eod. tt. Quarta: Niſi liber homo hæreditatem iuſſu bonæ fidei poſſeſſoris adierit. Hæc enim aditio ſi in perſona bonæ fidei poſſeſſoris inutilis eſt, nec libero homini prodeſt. approbatur ſimul & diſtinguitur l. liber homo. 19. in fine. ff. de adquiren. rerum domin. l. homo liber. 54. in prin. ff. eod. tt. item l. qui putat. 73. §. qui bona. ff. de adquir. hæred.

VII. Regula: Si duo ſint vſufructuarij eiuſdem ſerui, vel duo bonæ fidei poſſeſſores, vtrique adquiritur per eum. l. qui bona fide. 23. §. ſi quis. ff. de adquirend. rerum domin. l. ſed & ſi quis. 25. §. ſi duos. ff de vſufruct. & quemadm. &c. Huius exceptio prima eſt: Niſi ex alterius re tantùm adquiſierit ſeruus. tunc enim ei ſoli adquiritur, ex cuius re eſt adquiſitum. d. l. 23. §. ſi quis. & §. quod autem. l. ſi alienus. 19. ff. de ſtipulat. ſeruorum. Contradicit tamen d. l. 25. §. ſi duos. Secunda exceptio eſt: Niſi vnius iuſſu ſtipulatus ſit, vel adquiſierit. huic enim ſoli adquiritur. l. ſi liber homo. 33. § fin. ff. de ſtipulat. ſeruor. Concordat d. l. 25. §. ſi duos. ibi: idemq; ait. Tertia: Niſi alteri nominatim ſit ſtipulatus ſeruus. d. l. 25. §. ſi duos. ibi: quod ſi nomine. ff. de vſufruct. & quemadmod. l. qui bona fide 23. §. ſed et ſi. ff. de adquiren. rerum dominio. item l. ſi cum 32. ff. de ſtipulat. ſeruorum. Ex qua conſtat, quòd quamuis vni ex vſufructuarijs vel bonæ fidei poſſeſſoribus adquiratur in ſolidum: tamen per communi diuidundo iudicium alter ei partem poſſit auferre, & ita in euentu non niſi pars illi adquiratur: quod replicationis loco notandum. cui concordat l. & ſi. 24. ff. eod. tt. Plura de regula propoſita eiuſq; exceptionibus vide s̄. cap. proxim reg. 4. Hæc de tertio adquirendi dominij loco, Quibus ſcilicet adquiratur. Sed & huius loci quæſtiones plures ac regulas licet videre s̄. cap. 1. cauſa 8. cum ſequentibus.

¶ Quartus & vltimus adquirendi dominij locus, de eo, Quid, quale & quantum adquiratur? Cuius loci Regula prima eſt: Res cum ſua cauſa per traditionem & alienationem transfertur: hoc eſt, neque plus neq; minus iuris, quàm is qui alienat, in ea re habuit. l. alienatio. 67. ff. de contrah. empt. l. nemo. 54. ff. de reg. iuris. item l. aliud. 120. § fin ff. eod. tt. l. traditio. 20. ff. de adquirend. rerum domin. Exceptio eſt: Niſi quid in contrahendo fuerit exceptum. d. l. 67. & l. in emptionibus. 43. ff. de pactis. Planè exceptio propoſita in eo locum habet, ſi quis minus quàm habet, ad alium transferre velit. non ſi plus velit transferre quàm habet. hoc enim facere non poteſt. l. traditio. 20. ff. de adquiren. rer. domin. Plura de regula propoſita vide ī. lib. 18. cap. 1. quæſt. 4. reg. 3.

II. Regula: Seruus communis ſtipulando, vel per traditionem accipiendo, ſingulis dominis non pro virilibus, ſed pro dominicis portionibus adquirit: de quo s̄. cap. proxim. reg. 4. in princ. eſt dictum. Concordat l. ſi communis. 37. ff. de ſtipulat. ſeruorum. Porrò etiam quoque hic admonendi ſumus. quòd ſi ſeruus communis ab vno ex dominis ſit ſtipulatus, cæteris dominis reliquas tantùm partes, præter eam partem ex qua promiſſor dominus eſt, adquirat. l. proinde. 7. §. ſi ſeruus. ff. eod. tt. Reliquas propoſitæ regulæ exceptiones vide s̄. d. reg. 4.

III. Regula: Duo eiuſdem rei in ſolidum domini eſſe non poſſunt. l. ſi vt certo. 5. §. ſi duobus. ff. commodati. & l. penultim. §. pater peculij. ff. de caſtrenſi peculio.

Poſtremò, Quantum cuique in inſula nata adquiratur, item ſi duorum materiæ ſunt confuſæ, &c. dictum eſt s̄. ſuis locis, cap. 1. Hactenus ergo de adquirendo rerum dominio ſit dictum. Sequitur de dominio rerum amittendo.

DE DOMINIO RERVM amittendo & alienando. Cap. IIII.

CAuſæ ex quibus dominia rerum amitti ſolent, patent ex ijs quæ s̄. cap. 1. ſunt dicta. Eædem enim ſunt amittendi dominij cauſæ, quæ dominij adquirendi: ijſdemq; modis res deſinunt eſſe noſtræ, quibus adquiruntur. l. 1. in fin. ff. pro derelicto. & (vt Paulus ait) quibus modis adquirimus, ijſdem in contrarium actis amittimus. l. nihil tam naturale. 35. & l. ferè quibuſcunque. 195. ff. de reg. iuris. M. I. P. lib. 5. cap. 3. reg. 2. Proinde quod ad cauſas amittendi dominij attinet, repetenda ſunt ea quæ dicta ſunt s̄. Sed & quid & quantum amittatur, patet ex ijs quæ paulo ſuperius dicta ſunt, cap. prox. Planè ſunt quædam de cauſis amittendi dominij peculiaria ſuperius omiſſa, nec tamen prætereunda ſilentio, quæ in hoc capite proponam.

I. Amittendi dominij cauſa eſt, Alienatio. quanquā nō ignoro, alienationem eſſe omnem actum, per quem dominium transfertur. l. 1. in fin. C. de fundo dotali. omneſq; cauſas quibus dominiū amittitur, ſub ſe comprehendere. M. I. R. lib. 3. cap. 13. reg. 24. Vt tamen commodius proponi poſſint exceptiones, quæ aduerſus amittendi dominij cauſas poſſunt opponi, alienatio hic pro prima amiſſionis cauſa proponenda, eiq; dictæ exceptiones ordine ſunt ſubijciendæ.

Per

Per traditionem igitur & alienationem dominiū regulariter amittitur, vt dictum eſt ſ̄. cap. 1. cauſa 17. in prin. M.I.R.d.reg.24. Huius autem regulæ exceptiones plures ſunt, quarum prima hæc eſt: Niſi alius, non dominus rem alienauerit. l.id quod noſtrum. 11.ff.de reg.iuris. l.nemo.6.C.de reb.alien. non alien. l.1.l.2.l.4. item l.5.C.eod.tt. l.cum nemo.5.C.de adquir.poſſeſ.l.3.C.de rei vendicat. l.6.& l.10. C.quod cum eo qui in aliena poteſt. l.6. C.de furtis. M.I.R.d. reg.24. except.1. Planè huius exceptionis replicationes plures ſunt, quarum prima eſt: Niſi volente ac mandante domino alius rem eius alienauerit. l. qua ratione.9.§.nihil autem.ff.de adquir.rer.dom. Concordat iiſdem propè verbis Inſtit. de rer.diuiſ. §.venditæ. ibi: nihil autem l.ſi quis.41.§.fin.ff.de rei vendic. l.ſi conſentiente.14. C.de donat. ante nuptias. l.1.§.1.ff.de except.rei venditæ. M.I.R.d. except.1.replic.1. Huius duplicatio prima eſt: Niſi is cui dominus rem ſuam alienandam mandauit, fines mandati exceſſerit. d.l.1.§.1. & §. Celſus ait. l.cum mandati. 12.C.mandati.l.7.§.procurator, in fine ff.pro emptore.l.63.in prin.ff.de contrah.empt.l.5.§.item ſi mandauero. ff.mandati. Cuius triplicatio eſt: Niſi cum quis certam quantitatem pecuniæ vel rei ſuæ alienandam mandaſſet, mandatarius plus alienauerit: hoc enim caſu non totius quod alienatum eſt, ſed eius tantùm quod plus alienatum eſt, vindicatio competit. l.ſi creditor.37.§.1.ff.de peculio. Secunda duplicatio eſt: Niſi dominus ignorauit rem ſuam eſſe. l. ſed etſi. 11.§.fin.ff.de contrah.empt. Tertia: Niſi dominus poſtea rem venditam tradi prohibuit. reprobatur l.ſi quis.14.ff.de Publ.in rem act. Quarta: Niſi mandatarius mortuo demum mādatore rem alienauit. l.fundi.33.§.fin.ff.de adqu.poſſeſ. Huius duplicationis ratio eſt, quia mandatū morte mandantis ſoluitur. Concordat l.ſed interim.11.§.ſi vxor.ff.de donat.int.vir. & vxor. Propoſitæ duplicationis triplicatio eſt: Niſi mandatarius mandatum exequens, ignoret mādatorem deceßiſſe: quo caſu poſſeßio quidem rectè traditur, vt ait Iuriſcōſultus, dominium autem transferri non videtur. d.§.fin.l.eius qui.41.§.quas verò.ff.ſi certum petatur. & l.2.§.ſed ſi quis.ff.de donationibus. Contradicit l.hoc iure.19.ff.de donationib. Quinta duplicatio eſt: Niſi alius ſuo, non mandantis nomine dederit vel alienauerit. l.ſi tibi.25.ff.de donationib.l.fundum.85.ff.de iure dotium. item l.Caßius.17.ff.de ſolutionib. Sexta duplicatio eſt: Niſi is qui vendere iuſſus eſt, minoris vendiderit. l.qui fundum.7.§.procurator, in fin.ff.pro emptore. Septima: Niſi cum dominus Titio mandaſſet rem ſuam alienādam, mortuo Titio hæres eius alienauerit. l.mandatum.57.in fin.ff. mandati. Octaua: Niſi cum dominus generaliter alicui res ſuas adminiſtrandas & alienandas commiſiſſet, is fraudulenter quædam alienauerit. l.creditor. 60.ff.eod.tt. Hæc de duplicationibus, quæ primæ replicationi ſolent opponi, ſint dicta. Sanè quæcūq; exceptiones mandato poſſunt opponi, eædem etiā propoſitæ replicationi obſtant. Secunda replicatio eſt: Niſi dominus alienationem rei ſuæ ab alio factam, ratam habuerit. l.iuſto.44.§.cōſtat.ff.de vſucap. Ratio eſt, quia ratihabitio mandato comparatur. l.vero.12.§.fin.ff.de ſolut. l.ſemper.60.& l.hoc iure.194.§.deiecit.ff.de reg.iuris.l.mater.3.§.ſin autem.C.de rei vendicat.l.venditioni.4.C.de vſucap. pro emptore. l.exceptione.11.C.de euictionibus. Planè propoſitæ replicationis duplicatio eſt: Niſi per errorem & ignorantiam contractum ratum habuit. approbatur exemplo l.Titius.8.ff.de reſcind.vendit. Plura de duplicatione propoſita vide paulo inferius except.7. Tertia replicatio eſt: Niſi inſtrumentū alienationis ab alio factæ, ſigillo domini ſit ſignatum. ipſo quidem iure approbatur: quia ex eo præſumitur domini conſenſus & voluntas. verùm recipit duplicationem hanc: Niſi fraus interceſſerit. l.2. C. de rebus alienis non alienandis. Quarta replicatio: Niſi pater rem filij alienauit. reprobatur l.ſi fundum.5.C.d.tt. Quinta: Niſi maritus prædiū dotale alienauerit. reprobatur l. cum vir. 42.in prin.ff.de vſucap. de qua re ī.excep.4. Sexta: Niſi filiusfamiliâs vel ſeruus rem peculiarem alienauerit. Hæc replicatio regulariter quidem reprobatur, admittitur autem potißimùm in duobus caſibus: ſcilicet, ſi ſeruus vel filius liberam peculij adminiſtrationem habeat: &, ſi ei res ab alio ſit donata hac conditione, vt eam alij traderet. Prior caſus approbatur l.ſi quis.41.§.fin.ff.de rei vendicat. Sed etſi domini voluntate rem tradat, idem erit dicendum: quemadmodum & cum procurator volūtate domini vendidit & tradidit, in rem actio mihi præſtabitur. Poſterior caſus approbatur l.ſed ſi.9.§.1.ff.ad S.C.Macedon. Septima replicatio eſt: Niſi tutor vel curator rem pupilli vel adulti alienauerit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄.lib.5.cap.11. officio 5. item cap.14. & cap.15.quæſt.2. Huius duplicatio inter cæteras & hæc eſt: Niſi tutor vel curator rem minoris tanquam ſuam alienauerit. l.Iulianus.10.§.curator.ff.de curatoribus furioſo dandis. Octaua replicatio eſt: Niſi creditor iure pignoris rem vendiderit. l.non eſt nouum.46.ff.de adquir.rer.dom. Inſtit.quib. alienare licet. §.cōtra autem. item l.ſi ob cauſam.13. C.de euictionibus. Planè duplicationes huius replicationis plures ſunt, quæ proponentur ī. in Parte 5. de pignoribus. Sed & de iis vide ſ̄.lib.2.cap.34.quæſt.7. reg.7. Nona replicatio: Niſi alius rem pro domino in ſolutum dederit. reprobatur l.mancipia.4.C.de rebus alien. non alien. Decima eſt: Niſi dominus ei qui rem ſuam alienauit, hæres extiterit. l.ſiue poſſeſſio.14.C.de euictionibus. l.cum à matre.14. C.de rei vendicat. item l.1.in prin.ff.de except.rei venditæ.M.I.R. lib.3.cap.13.reg.24.except.1.replic.2. Huius duplicatio eſt: Niſi emptor malit re euicta actionem aduerſus euincentem de eo quod ſua intereſt, inſtituere. l.venditrici.3.C de rebus alienis non alienand. & l.Seia.73.ff.de euictione. Vndecima replicatio eſt: Niſi is qui rem alienam alienauit, poſtea domino rei ſucceſſerit, vel alio modo dominium rei ſit nactus. l.1. in prin. cum l.ſequ.in fin.ff.de except.rei venditæ. l.vindicantem.17.ff.de euictionibus. l.ſi à Titio.72.in fin.ff.de rei vendicat. l.apud Celſum.4.§.ſi à Titio, in fin.ff.de doli mali except. l.ſi quis.47.ff.de action.empti.l.cum vir.42.ff.de vſucap.l.etſi.10.ff.de diſtract. pignor. l.1.§.ſi tamen. C.creditorem euictionem. l.1. cum lege ſequent. C.ne fiſcus rem, quam.l.filiam.56.

ff.ad S.C.Trebell.l.proinde.8.in fine. ff.ſi certum petatur.l.quadam.16. ff. de rebus dubijs. M. I. R. d. except.1.repl.3. Huius duplicatio eſt: Niſi emptor malit re reddita ex ſtipulatu ad duplum conſequendum agere, vel empti actione ad id quod intereſt. l.vindicantem.17.in fine.ff.de euictione. Similis duplicatio propoſita eſt s̄.replic.prox. in fine. Duodecima replicatio eſt: Niſi res à poſſeſſore ſit vſucapta vel præſcripta.l.venditioni.4. in fine. C. de vſucap. pro emptore.l.aduerſus.4.C.de rei vendicat. l.ſi vinea.3.C. de præſcript.longi temp. item l.2.in fine. & l.ſi fundum.5. C. de rebus alienis non alienandis. M. I. R. d. except.1.replic.4. Planè replicationis propoſitæ duplicationes tot ſunt, quot exceptiones aduerſus vſucapionem, de quibus vide s̄. eod. lib. Decimatertia replicatio eſt: Niſi res poſſeſſori à domino ſit donata vel vendita.l.2.§.fin.cum l.ſequente. ff. pro emptore. Contradicit quodammodò l. non ſolum 33. §. quod vulgò.ff. de vſucap. Decimaquarta replicatio eſt: Niſi ſocius rem communem alienauerit.hoc enim caſu pro parte valet alienatio: quamuis ■ qui alienat, nullam partem rei quæ ſua ſit,demonſtrare poſſit.approbatur exemplo l.ante.16 C.de iure dotium. Concordat l.falſo.3.cum l.ſequ.C.de communium rerum alienat. Planè fiſco rem communem alienante,in ſolidum alienatio contingit. l.2.C.d.tt. Decimaquinta replicatio eſt: niſi dominus precium, quod in rem eius verſum eſt,non reſtituat. l.19. C.de procuratoribus. Hactenus de prima cauſæ propoſitæ exceptione, eiuſq; replicationibus. Secunda exceptio eſt: Niſi is cui bonis interdictum eſt,rem ſuam alienauerit. l.Iulianus.10.in prin. ff. de curator. furioſo. & l.is cui. 6. ff.de verb.obligat.l.ſi ſciens.26. ff.de contrah. empt. M.I.R.d.reg.24. except.2. Tertia: Niſi pupillus alienauerit.l.pupillus.11.ff.de adqu.rer.domin. Ratio eſt: quia placuit meliorem quidem conditionem licere eis facere, etiam ſine tutoris authoritate: deteriorem verò, non aliter quàm cum tutoris authoritate.Inſtit.de author.tutor.§.namq; placuit. Concordat Inſtit. quibus alienare licet. §.nunc admonendi. & §.fin. Propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi tutore auctore pupillus alienauerit. d. l.11. De qua plura vide s̄.lib.5.cap.15.quæſt.2. Secunda replicatio eſt: Niſi res à pupillo alienata, bona fide ſit conſumpta. d. §.nunc admonendi. De qua re alibi plura. Quarta exceptio eſt: Niſi maritus prædium dotale alienauerit. l.cum vir.42. in princ. ff.de vſucap.Inſt.quibus alien. licet,in prin. de qua re vide s̄. lib.4.cap.18.quæſt.5. Quinta: Niſi incerta perſona alienatio ſit facta. reprobatur Inſtit. de rer. diuiſ. §. hoc amplius. Concordat iiſdem verbis l.quaratione. 9.§.hoc amplius.ff.de adqu.rerum dom.item l.ſi id.5. §.fin ff.pro derelicto. Sexta: Niſi nulla, vel iniuſta tradendi cauſa præceſſerit. l.nunquam.31. in prin. ff. de adquir. rerum dom. Huius exemplum proponitur l.hac ratio.3.§.ſciendum. ff.de donat.inter virum & vxor. Concordat l.quæ iam.48.item l.ſed interim.11. in prin.ff.eod.tt. M.I.R.lib.3.cap.13 reg.15. except.1. & 2.item reg.24. except.8. Septima exceptio eſt: Niſi error interuenit l ſi procurator.35.ff.de adquir. rer.dom.l.Titius.8.ff.de reſcind.vendit.l.re tua.18.C. de rei vendicat. l.3. §.ſubtilius. ff.de condict. ob cauſam. Contradicit l.ſeruum.49.ff.mandati.vbi ait Iuriſconſultus: Sed mandati cum agere poſſe, ſi quid eius intereſſet,quia fortè venditurus non fuerit. Ex his verbis colligi poteſt prima aduerſus exceptionem propoſitam replicatio,hæc ſcilicet: Niſi dominus mandati actione indemnis ſeruari poſſit.tunc enim traditio valere videtur, propoſita exceptione non obſtante.Sed hæc replicatio mihi quidem ſatis dura videtur. Secunda: Niſi circa cauſam traditionis error interueniat.l.cum in corpus.36 ff.de adqu.rer.dom. Contradicit l.ſi ego.18.ff.ſi certum petatur. Tertia: Niſi is cui traditur, falſo exiſtimet à non domino ſibi tradi. l.regula.9. §. qui ignorauit. ff. de iuris & facti ignor. Vide item de except. propoſita s̄.lib.15. cap.15. except.15. Octaua exceptio eſt: Niſi res alienari prohibita ſit alienata.l.ſancimus.7. C.de rebus alien. non alien. M. I. R. d. reg. 24. except.11. Exemplum proponitur l.vnica. C non licere habitatoribus, &c. Replicatio prima eſt: Niſi lex quæ alienationem prohibuit, caſum.de quo quæritur, exceperit. d.l.7.verſ. niſi in iis tantummodo. Secunda: Niſi per vniuerſitatem res ad heredem tranſeat. l.quaedam.62.ff.de adquir.rerum domin. Tertia: Niſi vniuerſis bonis alienare prohibitis, dotis vel donationis ante nuptias cauſa ex iis alienetur. approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. lib 13.capite 4. de eo quod ad rogatum ex bonis peruenerit, reg.12. M.I.R. d. except.11. replic.1. Quarta replicatio eſt: Niſi creditores aut fiſcus bona teſtatoris aut heredis vendant. l.filiusfamil.111. §.diui Seuerus,in fin. ff.de leg.1. Quinta: Niſi alicui ex ſuo corpore ſeu familia alienauerit,non extraneo. approbatur exemplo l.vnica. C. non licere habitatoribus,&c. Nona exceptio: Niſi ſtipendiaria vel tributaria prædia tradantur. reprobatur ſimul & declaratur Inſtit. de rerum diuiſ. §.per traditionem. ibi: itaque. Decima: Niſi res nondum ſit tradita. Hæc exceptio tractata eſt s̄.cap.1.cauſa 18. Vndecima: Niſi cauſa traditionis non ſit ſecuta. reprobatur exemplo dotis l.ſi ego.9.in prin.ff.de iure dotium. vbi ait Iuriſconſultus: Sed condictione tenebitur. ſcilicet cauſa dati,cauſa non ſecuta. Proinde ſi res alicui ob cauſam tradita eſt, transfertur quidem dominium, licet cauſa non ſit ſecuta: & ob id qui tradidit, eam rem tanquam ſuam amplius vendicare non poteſt: condicere tamen poteſt,qui tradidit condictione cauſa non ſecuta. Duodecima exceptio: Niſi conditio, ſub qua res tradita eſt, defecerit. d. l. 9. in princ. ibi: quòd ſi pro ea. Decimatertia: Niſi vendita re, & tradita, precium non ſit ſolutum. Inſtit. de rerum diuiſ.§.vendita.& l.ſerui.16.ff.de periculo & commodo rei vend. l.5.§.ſed etſi dedi,in fine.ff.de tribut.act. M.I.R. lib.3.cap.13. reg.15. except.9. & reg.24. except.18. Prima huius replicatio eſt: Niſi emptor alio modo venditori ſatiſfecerit, puta fideiuſſore vel pignore dato. d. §.vendita. l.quod vendidi. 19. ff. de contrahen. empt. l.vt res.53. ff.eod.tt. M. I. R. d.except.17.replicat.1. Altera: Niſi venditor emptori fidem de precio habuerit. d. §. vendita, in fine. d. l. 19. l. inciuile. 12. C. de rei vendicat. M. I. R. d. except. 9. replicat. 1. & d. except. 18. replic.1. Decimaquarta

maquarta

maquarta exceptio videtur eſſe: Niſi ſcriptura non interuenerit. reprobatur quidem ipſo iure, admittitur tamen in caſu l. vnica. §. ſi quid eo nomine. ibi: quòd ſi prædia. C. de ſuffragio. Decimaquinta: Niſi res ita tradita ſit, vt reſtituatur. approbatur per ea quæ habentur j. cap. 9. de exceptionibus aduerſus vſucapionem, except. 26. Concordat l. non videtur. 51. ff. de reg. iuris. M. I. R. d. reg. 24. exc. 19. Huius replicatio eſt: Niſi res ita donata ſit, vt donatori ſtatim credatur. l. qui id. 34. §. ea lege. ff. de donationibus. Decimaſexta exceptio eſſe videtur: Niſi is qui non eſt ſoluendo, in fraudem creditorum alienet. ſed reprobatur l. ſi ſciens. 26. in fin. ff. de cõtrahenda empt. Decimaſeptima eſt: Niſi ab herede deliberante res hereditaria comparata ſit. d. l. 26. Hæc de prima amittẽdi dominij cauſa cum ſuis exceptionibus.

II. Cauſa amittendi dominij, Si dominus rem pro derelicto habuerit. approbatur l. 1. ff. pro derelicto. de qua re vide ſ. cap. 1. cauſa 3. Exemplum huius cauſæ eſt l. vlt. ff. eod. tt. Planè exceptio prima eſt: Niſi dominus rem nondum abiecerit. l. ſi quis. 17. §. 1. ff. de adquir. vel amit. poſſeß. Secunda: Niſi res ab alio poſſeſſa non ſit. reprobatur l. 2. ff. pro derelicto. Tertia: Niſi pars tantum pro derelicto habeatur. l. an pars. 3. ff. eod. tt. Cuius replicatio eſt: Niſi ſocius partem ſuã in re cõmuni pro derelicto habeat. d. l. 3. Plura de cauſa propoſita vide ſ. d. cap. 1. cauſa 3.

III. Cauſa: Si dominus rẽ perdiderit. Hæc cauſa reprobatur per ea quæ dicta ſunt ſ. cap. 1. cauſ. 3. exc. 2.

IV. Cauſa: Si dominus poſſeſſori rei ſuæ vim intulerit ad eam recuperandam. De hac cauſa cum ſimilibus vide j. in Parte vlt. de liberationibus. Sed & plures amittendi dominij cauſæ poſſunt annotari ex ijs quæ j. cap. prox. inter exceptiones proponentur. Hactenus igitur de dominio rerũ tam adquirendo quam amittendo ſit dictum. Sequũtur nunc actiones quæ pro dominio & quaſi dominio vindicando competũt: vt eſt rei vindicatio, & Publiciana in rem actio.

DE REI VENDICAtione. Cap. V.

REi vendicatio eſt, ſpecialis in rem actio, qua nõ vniuerſas res, vt petitione hereditatis, ſed ſingulas perſequimur. l. 1. in prin. ff. de rei vendicat. Quid autem in rem actio ſit, queq́; ſint eius proprietates, dictum eſt j. lib. 15. cap. 3. de actionibus, diuiſ. 1. Planè de rei vẽdicatione, primùm proponetur cauſa rei vendicationis cum ſuis exceptionibus. Deinde, de perſonis agetur, quibus ea competit. Tertiò, de perſonis eorũ aduerſus quos datur. Quartò, vbi & apud quẽ competat. Quintò, quid veniat in ea petendum. Sextò, antecedentia, adiuncta, & euentus eius proponentur. Poſtremò, adfinia eius remedia.

I. CAVSA igitur rei vendicationis eſt, dominium actoris. quæ approbatur l. in rem. 23. in prin. ff. de rei vendicat. Concordat Inſtit. de actionib. §. ſed iſta quidem. ibi: quippe ita prodita ſunt. M. I. R. lib. 3. cap 13. reg. 28. Si quis ergo dominium alicuius rei habeat vel iure gentiũ, vel iure ciuili, eamq́; rem amiſerit, competit ei aduerſus rei poſſeſſorẽ hæc actio ad eam recuperandam. Cauſæ aũt ex quibus iure gentiũ, quædam etiam ex quibus iure ciuili dominia rerum adquiruntur, enumeratæ ſunt ſ. cap. 1. quarum aliquam actor, qui rei quam vindicat dominus ab aduerſario negatur, allegare & probare tenetur. Sed & ibidem aduerſus ſingulas cauſas exceptiones competentes propoſitæ ſunt, quibus ſe reus cõuentus in hoc iudicio poteſt tueri. Planè ſunt quædam exceptiones vniuerſales, quæ cuilibet dominij cauſæ obſtant: quarum quædam ſ. capite proxim. expoſitæ ſunt, quædam hoc loco ſunt proponendæ.

I. Exceptio: Niſi dominus actor rem alienauerit. De hac exceptione cum ſuis replicationibus vide ſ. cap. prox.

II. Exceptio: Niſi à non domino rem adquiſiuerit actor. Hoc caſu non rei vendicatio, ſed Publiciana in rem actio datur. de qua j. cap. 7. dicetur.

III. Exceptio: Niſi dominium ab actore aliqua cõditione exiſtente poßit abire. reprobatur l. non ideo. 66. ff. de rei vendicat. & l. plerumq́;. 206. ff. de reg. iuris. Planè exiſtente conditione, rei vendicatio amplius non competit. Quæ diſtinctio approbatur exemplo l. ſi quis. 41. in prin. ff. de rei vendicat.

IV. Exceptio: Niſi actor aliquo actu confeſſus ſit rem poſſeſſoris eſſe. Hæc exceptio ſine dubio iuſta eſt, eiusq́; exemplum eſt infrà exceptio proxima. M. I. R. d. reg. 28. exc. 1. Replicatio eſt: Niſi errore lapſus ſit actor. l. re tua. 18. C. de rei vendicat. l. ſub prætextu. 29. in fine. C. de tranſactionibus. l. ſeruum. 22. C. familiæ erciſcundæ. l. inter officium. 34. ff. de rei vẽdicat. l. ſed etſi. 15. §. fin. ff. de cõtrah. empt. l. qui rem. 20. C. de locato & cond. itẽ l. ad probationẽ. 23. C. eod. tt. Plures replicationes vide M. I. R. d. except. 1.

V. Exceptio: Niſi actor fideiuſſor extitit apud reũ, pro eo qui ei alienauit. l. exceptione. 11. C. de euictionibus. Planè exceptio hæc fideiuſſoris heredi ex ſua perſona dominium vendicanti obijci non poteſt. l. fin. C. eod. tt.

VI. Exceptio: Niſi actor heres extiterit ei, qui reo rem alienauit. approbatur per ea quæ habentur ſ. cap. prox. cauſa 1. except. 1. repl. 10. Vide item M. I. R. d. reg. 24. except. 1. repl. 2.

VII. Exceptio: Niſi conuenerit inter actorem & reum, vt poſſeſſio rei alij tradatur. De hac exceptione vide j. lib. 24. cap. 13. ſpecie 2.

VIII. Exceptio: Niſi res à poſſeſſore ſit vſucapta. De hac exceptione vide ſ. cap. prox. cauſa 1. except. 1 repl. 12.

IX. Exceptio: Niſi res poſſeſſori pignori ſit obligata. approbatur quidem, M. I. R. d. reg. 28. exc. 5. verùm ſub hac conditione: Niſi actor debitum ſoluat. l. ſi dominiũ. 9. C. de pignoribus. Quod primæ replicationis loco notandum. Altera replicatio eſt: Niſi reus dominium actori prius negauerat, & actor illud probauerit. hoc enim caſu, exceptione iſta non obſtante, reus ſua poſſeßione in pœnam priuatur, ſic tamẽ vt illi petitorium iudicium ſit ſaluum. Nouell. 18. §. enimuerò & illud. Accedit Turz. opin. 174.

X. Exceptio: Niſi nõ præſtet ſumptus actor, quos in eam rem poſſeſſor fecit: itẽ, Niſi alia, quæ actorẽ præſtare cõuenit, vt cautiones, &c. nõ præſtet. De huiuſmodi exceptionibus vide j. quæſt. 6. reg. 7.

XI. Exceptio: Niſi vſusfructus rei alterius ſit. reprobatur l. rectè dicimus. 25. in prin. ff. de verb. ſignif.

XII. Exceptio: Niſi pars rei alterius ſit. approbatur ex definitione d. l. 25. Nam ſi meum eſt, cuius nulla pars alterius eſt, eaq́ definitio eſt iuſta: colligitur id meum non eſſe, cuius pars alterius eſt. Planè non ideo magis quis eam rem, cuius pars alterius eſt, pro ſua parte prohibetur vendicare, etiam ſocio abſente. de qua re vide ĩ. lib. 15. cap. 4. reg. 4. Idq; magis dicendũ eſt, ſi pro diuiſo pars rei noſtra ſit. Nam quod pro diuiſo noſtrum eſt (Mutius ait) id non partem, ſed totum eſſe. l. rectè dicimus. 25. §. fin. ff. de verb. ſignif. Quæ autem de tota re vendicanda ſtatuuntur, eadem & de parte intelligenda ſunt: officioq́ iudicis cõtinetur, pro modo partis ea quoq; reſtitui iubere, quæ ſimul cũ parte ipſa reſtitui debent. l. quæ de tota. 76. in prin. ff. de rei vendicat. Plura de exceptione propoſita vide ĩ. except. 23 & 25.

XIII. Exceptio: Niſi reus non poſsideat rem petitam. l. qui petitorio. 36. in prin. ff. de rei vendicat. l. 1. in prin. C. vbi in rem actio, &c. l. vlt. ff. de rei vendic. M. I. R. d. reg 28. except 2. Huius replicatio prima eſt: Niſi dolo deſierit poſsidere. d. l. 36. l. ſin autẽ. 27. §. ſed & is qui ff. eod. tt. l. itẽ veniunt. 20. §. præter hæc. ibi: eos qui bona. ff. de petitione hered. item l. ad ea. 199. §. 1. l. parem. 192. & l. qui dolo. 173. ff. de reg. iuris. M. I. P. lib. 5. cap. 3. reg. 3. M. I. R. d. except. 2. repl. 2. Cuius duplicatio eſt: Niſi ſeruus ignorante domino dolo malo poſsidere deſierit. l. cum ſeruus. 16. ff. ad exhibendũ. M. I. P. d. reg. 3. exc. 1. & lib. 5. cap. 12. reg. 83. Secunda replicatio: Niſi litis conteſtatæ tempore poſſederit. reprobatur d. l. 27. §. poſsidere. ff. de rei vendicat. l. vlt. ff. ſi vſusfruct. petatur. Tertia eſt: Niſi poſſeſsionem poſtea ſit nactus. d. §. poſsidere, in fine. l. quæſitum. 30. in prin. ff. de peculio. Quarta: Niſi cum non poſsideret reus, liti ſe obtulit. l. is qui. 25. in prin. ff. de rei vendicat. l. vlt. ff. ſi vſusfr. petatur. l. nec vllam. 13. §. non ſolum. ff. de petit. hæreditatis. item l. qui ſe liti. 45. in fine. ff. d. tt. M. I. R. d. except. 2. repl. 1. Huius duplicatio prima eſt: Niſi actor ſciat reũ non poſsidere. d. l. is qui. 25. cum l. ſeq. & d. l. 45. Secundæ duplicationis loco notandum, quòd ſi ante litem conteſtatam reus rurſus neget ſe poſsidere, replicatio iam dicta de offerendo ſe liti, ei nõ obſtet. d. l. 25. Planè iam dicta duplicatio recipit triplicationem hanc: Niſi cum à certa perſona actor petere vellet, reus liti ſe obtulit. hoc enim caſu, quamuis poſtea ſe neget poſsidere, etiam ante litem conteſtatã condemnandus eſt. l. ſin autem. 27. in prin. ff de rei vendicat. Hæc de 13. exceptione, cũ quatuor eius replicationib. ſint dicta. Plures proponentur ĩ. in Parte 4. lib. 11. de petit. hæred.

XIV. Exceptio: Niſi res quæ petitur, interierit. De hac exceptione cum alijs pluribus vide ĩ. lib. 24. cap. 17. de rei interitu.

XV. Exceptio: Niſi ſeruus qui petitur, fugerit. l. ſi è bona fide. 21. ff. de rei vendic. Huius replicatio eſt: Niſi talis ſeruus fuerit, qui cuſtodiri debuerit. d. l. 21. & l. qui petitorio. 36. §. fin. ff. eod. tt. Planè licet propter fugam ſerui poſſeſſor abſoluatur, etſi nõ cogatur cauere de perſequenda re, tamen cauere debet poſſeſſor, ſi rem nactus fuerit, vt eam reſtituat. Quod notãdum loco ſecũdæ replicationis. d. l. 21. in fine. Concordat l. cum res. 47. § itaq; ſi Stichus. ff. de leg. 1. Tertia replicatio eſt: Niſi dolo poſſeſſoris fugerit. l. quod ſi dolo. 22. ff. de rei vend.

XVI. Exceptio: Niſi eiuſdem rei nomine ab alio quoq; controuerſiam patiatur reus. reprobatur, certo tamen modo, l. is à quo. 57. ff. de rei vendicat. & l. à quo. 58. ff. eod. tt. itẽ l. penult. ff. de petit. hæredit. l. hac autẽ. 4. §. 1. ff. ſi cui plus quàm per legem Falcidiam. M. I. R. lib. 2. cap. 7. reg. 57.

XVII. Exceptio: Niſi is per quem reus poſsidet, abſit. l. ſin autem. 27. § ſi per filium. ff. de rei vend.

XVIII. Exceptio: Niſi ſemel actum ſit. approbatur per ea quæ habentur ĩ. lib. 24. cap. 14. in prin. Cuius inter cæteras replicationes & hæc numeratur: Niſi cum alio antea actũ ſit: tunc enim alij, cum quo poſtea agitur, exceptio rei iudicatæ vel in iudiciũ deductæ non prodeſt, per ea quæ habentur d. cap. 14. reg. 1. Cuius exemplũ proponitur l. ſi is qui. 7. ff. de rei vendicatione. Simile exemplum vide ĩ. lib. 11. cap. 2. reg. 1. exc. 15. Reliquas replicationes vide d. cap. 14. cũ ſeq.

XIX. Exceptio: Niſi rem reſtituit reus, vel reſtituere ſit paratus. Et de hac exceptione cũ alijs ſimilib. vide ĩ. in Parte 7. de liberationib. Superſunt adhuc præter hactenus propoſitas exceptiones, & aliæ, quæ ſumuntur ex re quæ vindicatur, de quibus nũc ſequitur.

XX. Exceptio: Niſi liberi petantur. l. 1. §. per hanc. ff. de rei vendicat. vbi ait Iuriſconſultus: Niſi fortè adiecta cauſa quis vendicet. Per hæc verba replicatio introducitur aduerſus exceptionem propoſitam. Quid autem ſit Adiecta cauſa vendicare, declarat Iuriſconſultus verbis ſequentib.

XXI. Exceptio: Niſi res ſacra aut religioſa petantur. l. in rem. 23. §. loca. ff. de rei vendicat. & l. quæ religioſis. 43. in prin. ff. eod. tt.

XXII. Exceptio: Niſi res mobilis vel animata petatur. reprobatur l. 1. in prin. ff. de rei vendic.

XXIII. Exceptio: Niſi res vniuerſæ petantur. l. 1. in prin ff. de rei vẽdicat. M. I. R. lib. 3. cap. 13. reg. 28. exc. 4. Huius replicatio eſt: Niſi grex armentũ, equitium, &c. petãtur. d. l. 1. §. fin. Planè replicatio hæc videtur recipere hãc duplicationẽ: Niſi nõ omnia gregis capita ſint actoris. Quæ tamen reprobatur d. l. 1. §. fin. l. in rẽ. 23. §. at in his. ff. eod. tt. Admittitur primùm, ſi dimidia pars gregis nõ actoris ſit, ſed alterius. tũc enim nec grex, nec dimidia pars gregis vindicabitur, ſed ſingulæ oues. l. 2. in prin. ff. de rei vendic. Secũdæ diſtinctionis loco notandũ, quòd quãuis aliena capita in petitione veniant, nõ tamẽ veniũt in reſtitutione. d. l. 2. in fine.

XXIV. Exceptio: Niſi res incerta petatur. l. ſi in rem. 6. ff. de rei vendic. de qua ĩ. quæſt. 6. reg. 5. Vnde ſi plures ſint eiuſdẽ nominis ſerui, puta plures Helotes, nec appareat de quo actum ſit, nulla fiet cõdemnatio. l. idem Pomponius. 5. § fin. ff. de rei vendic. Huius replicatio eſt: Niſi iuſta cauſa interueniat. approbatur ſimul & declaratur l. quæ de tota. 76. §. incertæ. ff. de rei vendic. l. 1. §. fin. ff. ſi pars hæreditatis petatur.

XXV. Exceptio: Niſi pars eius quod ſine interitu diuidi nõ poteſt, petatur. reprobatur l. ex diuerſo. 35. §. fin. ff. de rei vendic. Plures exceptiones vide ĩ. quæſtion. 3. reg. 1.

II. QVIBVS COMPETIT rei vendicatio?

Hactenus de cauſa rei vendicationis, cum ſuis exceptionibus. Sequitur ſecundus locus, Quibus ſcilicet ea competat?

I. Regula: Si duo eandem rem ob eodem petant, vtri reſtituenda, & quid praeterea iuris ſit, vide ſ. quaeſt. prox. except. 16.

II. Regula: Rei dotalis vindicatio marito, non vxori datur. l. doce ancillam. 9. C. de rei vendicat. M.I.R. lib. 3. cap. 13. reg. 29. De qua re plura vide ſ. lib. 4. cap. 19. reg. 1.

III. Regula: Superficiario etiam rei vendicatio competit. approbatur ſimul & declaratur l. id eſt. 74. ff. de rei vendic. & l. 2. ff. de ſuperficiebus. Plura de regula propoſita vide j. lib. prox. de ſuperficiebus, in fine.

IV. Regula: Emphyteutae, & ei qui agros vectigales habet, actio quoque in rem competit. l. 1. §. fin. cum duabus legibus ſequentibus. ff. ſi ager vectigalis, vel, &c.

III. ADVERSVS QVOS competat?

Hactenus regulae ſecundi loci Rei vendicationis. Plures huiuſmodi regulas huc pertinentes vide ſ. cap. 3. Sequitur tertius locus, de perſonis aduerſus quas rei vendicatio competat. cuius loci REGVLA PRIMA eſt: Rei vendicatio aduerſus poſſeſſorem rei competit. l. actionum. 24. in prin. ff. de action. & oblig. Inſtit. de action. §. omnium. item l. 1. C. vbi in rem actio. M.I.R. d. cap. 13. reg. 31. Huius regulae exceptio prima: Niſi nõ poßideat, ſed detineat ſaltem, vel in poſſeßione ſit rei, puta ex cauſa depoſiti, commodati, &c. reprobatur l. officium. 9. ff. de rei vendicat. M.I.R. d. reg. 31. except. 1. Planè is qui alterius nomine poßidet, poteſt denunciare domino, vel ei cuius nomine poßidet, vt litem ſuſcipiat, in eamq́; rem dilationem accipit. l. 2. C. vbi in rem actio. Creditor quoq;, qui pignoris iure rem tenet, rei vendicatione tenetur. l. ſerui nomine. 16. ff. de vſucapion. Secunda exceptio eſt: Niſi à fiſco, vel Imperatore, vel Auguſta rem comparauerit poſſeſſor. Inſtit. de vſucap. §. fin. l. 2. in prin. cum l. ſeq. C. de quadriennij praeſcript. M.I.R. lib. 3. cap. 13. reg. 28. except. 2. repl. 5. vbi etiã diſtinguitur. item d. reg. 31. except. 2. Tertia: Niſi poſtea ſine dolo malo poſſeßionem amittat. l. ſin autem. 27. §. poßidere. ff. de rei vendic. M.I.R. d. reg. 31. exc. 3. Quarta: Niſi ſeruus res detineat. l. non ſeruum. 20. C. de rei vendicat. Ratio eſt, Quòd cum ſeruis nulla ſit actio. l. cum ſeruis. 107. ff. de reg. iuris.

II. Regula: Si quis dimidiam partem alicuius rei petat, quam rem ſocius eius & extraneus poßident, non ab vtriſq; quadrantem, ſed ab extraneo totum ſemiſſem petet. l. Pomponius. 8. ff. de rei vendic. Huius exceptio eſt: Niſi ſocius & extraneus pro diuiſo rem quae petitur, poßideant. d. l. 8. Cui quoad haereditatis petitionem, concordat l. 1. §. ſi ego. ff. ſi pars haereditatis petatur

III. Regula: Is qui non poßidet, rei vendicatione non tenetur. l. qui petitorio. 36. in prin. ff. de rei vendic. de qua re vide ſ. except. 13.

IV. Regula, De haerede poſſeſſoris: qui ſi ipſe non poßideat, hac actione nõ tenetur. l. cum autem. 52. ff. de rei vendic. & l. ſi poſſeſſor. 55. ff. d. tit. Exceptio prima eſt: Niſi defunctus poſt litem conteſtatam rem dolo malo poßidere deſierit. hoc enim caſu eius quoque haeres, quamuis nihil poßideat, tenetur. d. l. 52. l. nemo enim. 87. in fine. ff. de reg. iuris. Secunda: Niſi ob id, quòd defunctus dolo vel culpa circa rem verſatus ſit, condemnatio ſit facienda. hoc enim caſu etiam haeres non poßidens tenetur. l. ſi in rem. 42. ff. de rei vendic. Tertia: Niſi haeres ex re quam poſſedit defunctus, locupletior ſit factus. in illud enim tenetur. l. cum autem. 52. ff. d. tit. Quarta exceptionis loco notandum, quòd haeres defuncti poſſeſſoris, licet ipſe non poßideat, tamen ex dolo quoq; & culpa ſua, quam circa rem petitam admiſit, teneatur. l. ſi in rem. 51. ff. de rei vendic.

IIII. VBI ET APVD QVEM competat rei vendicatio?

¶ Hac de tertia quaeſtione, ſcilicet Aduerſus quos competat rei vẽdicatio? Sequitur quarta quaeſtio, vbi & apud quem competat? Cuius loci regula haec eſt: Rei vẽdicatio ibi competit, vbi res eſt. l. actor. 3. C. vbi in rem actio exerceri debeat. & l. quod legatur. 38. ff. de iudicijs. M.I.P. lib. 5. cap. 3. reg. 5. Planè videtur in arbitrio eſſe ipſius actoris, vtrum locum vbi res eſt, an domicilium rei conuenti velit ſequi. l. cum in longi. 12. §. nihil enim prohibet. C. de praeſcript. longi temp. M.I.R. d. cap. 13. reg. 32.

V. QVID VENIAT IN REI vendicatione petendum?

Sequitur quintus locus, Quid ſcilicet in rei vendicatione veniat petendum. Cuius loci I. REGVLA eſt: In rei vendicatione veniunt fructus, partus, foetus pecorum, & omnis cauſa. l. Iulianus. 17. §. idem Iulianus. & l. praeterea. 20. ff. de rei vendic. Inſtit. de officio iudicis. §. 1. Sed copioſius de hac re j. lib. 25. cap. 7. cum cap. ſeq.

II. Regula: Si res quae petitur perijt, aeſtimatio ſeu precium eius praeſtandum eſt. De hac re vide j. lib. 24. de rei debitae interitu. Idem dicendum, ſi res quae petitur, ſit conſecrata. M.I.P. lib. 5. cap. 3. reg. 6. Planè cuius temporis aut loci aeſtimatio ſit praeſtanda, vide j. lib. 15. cap. 6.

III. Regula: Si res quae petitur, deterior ſit facta, aeſtimatio eius praeſtanda. l. nõ ſolum. 13. ff. de rei vendic. Huius exceptio prima eſt: Niſi actor l. Aquiliae actionẽ remittere nolit. d. l. 13. in fine, cum lege ſequẽte. Secunda: Niſi res dolo poſſeſſoris deterior facta, poſtea ſine culpa eius perierit. l. ſin aũt. 27. §. ſi homo. ff. de rei vendic. Tertia: Niſi infans vel furioſus poſſeſſor rem deteriorẽ fecerit. l. quod infans. 60. ff. d. tit.

IV. Regula: Si poſſeſſor rem diſtraxit, precium duntaxat quo vendidit, reſtituere cogitur. l. item ſi. 15. §. ſi quis rem. ff. de rei vendic. Exceptio prima eſt: Niſi non ex neceßitate diſtraxerit rem. tunc enim propoſitae regulae locus non eſt: ſed vel ad ipſam rem reſtituendam poſſeſſor tenetur, vel ad verum eius precium ſoluendum. d. l. 15. Secunda: Niſi res diſtracta, poſtea ſine culpa poſſeſſoris perierit. de qua re vide j. lib. 24. cap. 17. except. 6.

V.Regula: Res ex pecunia quæ petitur comparata, non eſt reſtituenda actori. approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̃.cap.3.quæſt.3.reg.3.

VI.Regula: Si reus non reſtituit rem quæ petitur, quanti in litē actor iurauit, condemnandus eſt. l.qui reſtituere.68.ff.de rei vēdicat. de qua re ĩ.lib.15.cap.9.de in litem iurando tractabitur.

VII.Regula: Si grex vindicetur, quid veniat, demonſtratur l. Marcellus.3. in prin. ff. de rei vendicat. Plura de vendicat.gregis vide s̃.except.23.

VIII.Regula: Si nauis vindicatur, non veniunt armamenta nauis, & ſcapha, niſi ſeparatim vendicentur.d.l.3.§.armamenta.

IX.Regula, De cautionib. à reo præſtandis. Reus in reſtitutione rei cauere debet actori de dolo malo. l.ſi poſt.18.& l.præterea.20.§.fin.ff.de rei vendicat. Item de culpa quoque interdum actori à reo cauendum. l.ſi homo.45.ff.d.tt. Sed & de perſequenda re quæ petitur, & de reſtituenda ea, ſi eam nactus fuerit, cauere cogitur reus: quando ſcilicet ſeruus, qui petitur, fugerit. de qua re vide s̃.except.15.

X. Regula: Si duorum materiæ ſint confuſæ, quid & quantum vendicandum ſit, demonſtratur s̃.cap.1. cauſa 13.

Exceptio generalis aduerſus prædictas regulas.

Aduerſus iam enumeratas regulas exceptio generalis hæc eſſe videtur: Niſi pars tantùm vindicetur. Quæ tamen reprobatur l.quæ de tota.76. in prin ff.de rei vendicat. Ratio eſt: quia nihil intereſt, de vniuerſo quæratur, an de parte. l.ſi ſeruus.81.§.fin.ff.de adquir. hæreditat.

VI. DE ANTECEDENTIBVS rei vendicationem, item de adiunctis & conſequentibus ſeu euentis.

Sequitur rei vendicationis Sextus locus, cuius REGVLA PRIMA *habetur l.is qui.24.ff.de rei vendicat. Huius exemplum eſt, ſi quis vi de fundo ſit deiectus, atq; fundum repetere deſtinauerit. Hic enim ſi rei vendicationem inſtituat, dominum fundi ſe eſſe probare, exceptionesq;, ſi quæ fortè aduerſus dominium opponentur, elidere cogetur, aliter atque ſi interdicto Vnde vi experiatur. tunc enim ſufficit eum poſſediſſe, atq; vi deiectum eſſe: idq; probare, licet iniuſtè poſſederit, dominusq; non ſit. Proinde conſultius faciet, ſi interdicto potius Vnde vi, quàm rei vendicatione experiatur. Ille enim poſſeſſionem rei recuperat, & aduerſarium ad onera petitoris & probationem dominij compellit. Exitus enim controuerſiæ poſſeſſionis hic eſt, vt prius pronunciet iudex, vter poſſidere debeat: & ita fit, vt is qui victus eſt de poſſeſſione, petitoris partibus fungatur, & tunc de dominio quæratur. l.exitus.35.ff.de adquirend.poſſeſ. Planè qui fundum vendicauit ab eo, cum quo interdicto Vnde vi potuit experiri, pendente iudicio nihilominus interdicto agere poteſt. l. cum fundum.18.§.fin. ff. de vi & vi armata. Quid ergo, ſi alio modo quàm interdicto poſſit nanciſci poſſeſſionem? Veluti ſi aduerſarium vi de poſſeſſione deijciat? Hoc caſu & poſſeſſionem reſtituere cogitur, & dominium rei quod habuit amiſit. l.ſi quis in tantam.7. C.vnde vi. Quid ſi rem conducat à poſſeſſore, & ita eius detentionem nanciſcatur? nunquid hoc caſu aduerſarium ad onera petitoris poteſt compellere? Non. l.ſi quis.23. C.de locato & cond. Planè ſi reus neget ſe poſſidere, actorq; contrarium probet, poſſeſſio ad actorem, etiam dominium non probantem, transferenda eſt. l.vlt. ff. de rei vendicat.*

II.Regula: Cum autem longè commodius ſit poſſidere quam petere, vt ex iam dictis patet: euenit vt ſæpe magna de poſſeſſione ſit contentio, vtroque ſe magis poſſidere contendente. Inſtit. de interdictis. §. retinendæ.ibi: & quia. Quo caſu ante rei vendicationem & proprietatis cauſam poſſeſſionis controuerſia à iudice terminanda eſt. Quæ regula tum ex præcedentibus patet, tum approbatur etiam l.incerti.3. C. de interdictis.

III.Regula: Qui deſtinauit rem petere, antè inquirere debet, an is contra quem actionem inſtituit, eam poſſideat. l.qui petitorio.36.in prin.ff.de rei vendicat. Inquirere autem debet per interrogationē, officio iudicis: reusq; interrogatus an poſſideat, reſpondere cogitur: & ſi affirmat, etiam pro qua parte poſſideat, reſpondere debet. l.qui ſeruum.20. §.in iure. ff. de interrogat. action. Si autem neget, actorq; poſtea probet rem à reo poſſideri, poſſeſſio à reo ad actorem, etiam dominium non probantem, eſt transferenda. l. vlt. ff.de rei vendicat. Planè ſi actor certus quidem ſit, reum rem ſuæ rei non abſimilem poſſidere, dubitet autem an ſua res ſit, poteſt agere ad exhibendū actione, vt ea res ſibi ab eo exhibeatur videnda, quo eam dinoſcere poſſit, an ſit ſua. l.1.& l.in hac actione.3.§. eſt autem.ff.ad exhibendum.

IV.Regula: Si res quæ vindicatur, alterius rei adiecta, incluſa vel mixta ſit, prius ad exhibendum agi debet, vt ſeparetur. l.in rem.23. §.item quæcunq;. ff.de rei vendicat. Vnde gemma incluſa auro alieno, vel ſigillum candelabro, vendicari non poteſt: ſed vt excludatur, ad exhibendum agi poteſt. l.gemma.6. ff ad exhibendum. Planè recipit hæc regula duas potiſſimùm exceptiones: de quibus vide s̃. cap.1. cauſa 10. except.7.

V.Regula: Actor rem quam petit, debet deſignare. l.ſi in rem.6.ff.de rei vendicat. l.Marcellus.3.§.armamenta. l.vindicatio.56.ff.d.tt. M.I.P.lib.5.cap.3.reg.7. Sed & referri huc poſſunt ea quæ dicta ſunt s̃. exc. 23.& 24. Planè ſi in deſignādā re erratū ſit, dum tamen de corpore conueniat, rectè actum eſſe videtur. l. idem Pomponius.5.§.cum in rem.ff.de rei vendicat.

VI.Regula, De probatione actoris. Actori probandi onus incumbit: quo nō probante, reus eſt abſoluendus, nec cogendus eſt dicere titulum ſuæ poſſeſſionis, vel probare rem ad ſe pertinere. l.2.C.de probationibus. Huius regulæ exceptio prima videtur hæc eſſe: Niſi non iuſta ſit rei conuenti poſſeſſio. Quæ tamen reprobatur l.vlt. C.de rei vendicat. Concordat Inſtit. de interdictis.§.retinendæ.ibi: commodum. item l.vlt. ff.de adq.poſſeſ. Altera exceptio eſt: Niſi cum reus negaſſet ſe poſſidere, de mendacio fuerit conuictus. de qua exceptione vide ĩ. quæſt. prox.reg.2. Tertia exceptio videtur: Niſi actor præcedēte lite ex alia cauſa

dominium

dominium nactus ſit. Sed reprobatur. M.I.P. d.cap.3. reg.4. Plura de regula propoſita vide ſ. lib.2. cap.17. quæſt.2.reg.1.

VII. Regula: Si poſſeſſor in rem ſumptus fecit, vel ſoluit, actor hos præſtare tenetur. l. ſin autem. 27. §. in re petita. ff. de rei vendicat. l. ſumptus. 48. ibi: verùm exceptione. ff. eod. tt. l. ſi quis. 11. in fine. C. eod. tt. M.I.P. d.cap.3 reg.8. M.I.R. lib.3. cap.13. reg.33. Exemplũ etiam proponitur d. §. in re petita. Aliud l. emptor. 65. in prin. ff. de rei vendicat. Item aliud l. apud Celſum. 4. § ſi minor. ff. de doli mali except. Plura exẽpla vide ſ. cap.1. cauſa 10. except.8. Planè preciũ quod poſſeſſor pro re, non domino ſoluit, actor reſtituere nõ cogitur. Quod notandum loco primæ exceptionis. l. mater. 3. in prin. C. de rei vendicat. l. ſi mancipiũ. 23. C. d. tt. l. 2. C. de furtis. l. 2. C. ne rei dominicæ vel templ. &c. item l. 1. in fine. C. de præſcript. triginta annor. M.I.P. d.reg.8. except.1. M.I.R. d.reg.33. exc.1. Secunda exceptio eſt: Niſi poſſeſſor ſeruũ quem poſſidet, erudiuit. Huius enim artificij nomine nihil poteſt deducere. l. ſin autẽ. 27. §. fin ff. de rei vendicat. Huius replicatio prima eſt: Niſi petitor ſeruũ venalem habeat. l. fortè. 28. cũ l. ſequente. ff. d. tt. Secunda: Niſi antè denunciatum ſit actori, vt impenſam ſolueret. l. aut ſi. 30. ff. d. tt. Tertia: Niſi poſſeſſor fructus percepit ex artificio quod ſeruũ docuit. tunc enim ſi fructus illos actor petat, poſſeſſor impenſas artificij poteſt compenſare. l. cæterùm. 31. cũ l. ſequente. ff. de rei vendicat. Quarta: Niſi infantem expoſitum ſuſtulerit & erudierit poſſeſſor. l. 1. C. de infantibus expoſitis. Hæc de ſecunda exceptione, cũ quatuor ſuis replicationibus. Tertia exceptio eſt: Niſi malæ fidei poſſeſſor ſit. l. adeò quidem. 7. §. ex diuerſo. ff. de adquir. rer. domin. l. domum. 5. C. de rei vendicat. l. 2. ibi: quòd ſi ante. C. de ſeruitutibus & aqua. l. Iulianus. 37. ff. de rei vendicat. l. ſi is. 5. C. de ædificijs priuatis. item Inſtitut. de rerum diuiſione. §. ex diuerſo, in fine. M.I.R. d.reg.33. exc.3. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi neceſſarias impenſas malæ fidei poſſeſſor fecerit. l. domũ. 5. C. de rei vendicat M.I.R. d.exc.3. repl.1. Huius duplicatio eſt: Niſi fur impenſas fecerit. hic enim ne neceſſarias quidẽ retinet. l. 1. C. de infantibus expoſitis. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi actor nõ concedat tolli opus. d. l. 5. l. Iulianus. 27. in fine. ff. de rei vendic. Quarta exceptio eſt: Niſi actor pauper ſit, vt ſi ſumptus reddere cogatur, re ſua ſit cariturus. l. in fundo. 38. ff. d. tt. l. 8. ff. de impenſ. dotal. M.I.R. d.reg.33. exc.4. Si itaq; actor dominus adeò pauper ſit, vt impenſas reſtituere nõ poſſit, ad reſtituẽdas impenſas compelli nõ debet: reus tamẽ ea quæ adiecit pro impenſis poteſt auferre. Quod notandum loco primæ replicationis. quæ tamẽ admittit duplicationẽ hanc: Niſi actor paratus ſit tantum dare, quantum habiturus eſt reus, dictis rebus ablatis. d. l. 38. Secunda replicatio eſt: Niſi dominus rem receptam mox ſit venditurus. d. l. 38. §. fin. Quinta exceptio eſt: Niſi actor concedat tolli opus illud, in quod reus fecit impenſas. l. ſin aũt. 27. §. in re petita. ff. de rei vendicat. Sexta: Niſi poſſeſſor rem reſtituit, exceptione doli mali impenſarum nomine non oppoſita. tunc enim actionem ad eas repetendas non habet. l. ſumptus. 48. ff. eod. tt. l. Paulus. 14. ff. de doli mali except. l. ſi in area. 33. ff. de cõdictione indebiti. M.I.R. d.reg.33. exc.8. Planè huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi poſſeſſor cauſam poſſeſſionis ab actore habuerit. tunc enim etiam reſtituta poſſeſſione, actione rei nomine inſtituta, aduerſus exceptionẽ propoſitam replicãdo expenſas recuperare poterit, exẽplo l. purè. 5. §. ſi donaus. ff. de doli mali except. & l. Imperator. 16. ff. de in diem addictione. Altera replicatio eſt: Niſi cum hæres in rem ſub conditione legatam ſumptus feciſſet, poſtea ſumptibus iſtis non deductis rem reſtituerit. hoc enim caſu per incerti vel indebiti condictionem ſumptus recuperat. l. qui exceptionem. 40. §. ſi pars. ff. de condict. indebiti. Tertia replicatio eſt: Niſi cum venditor in rem venditam ſumptus feciſſet, ſumptibus non deductis rem tradiderit. huc enim per rei vendicationem ſuccurritur. l. Iulianus. 13. §. præterea. ff. de act. empti. Quarta replicatio eſt: Niſi poſſeſſor hæreditatis ex voluntate defuncti ſumptus fecerit. hoc enim caſu, euicta hæreditate, actione negociorum geſtorum ſumptus recuperat. l. hæreditas. 50. §. 1. ff. de petit. hæreditatis. M.I.R. d.exc.8. repl.1. Quinta replicatio eſt: Niſi poſſeſſor hæreditatis, cui poſtea hæreditas euincitur, æs alienũ de ſuo ſoluerit: nã huic quoq; per negociorum geſtorum actionẽ, vel per condictionẽ ex lege ſuccurritur. l. cum hæreditatis. 12. §. quod ſi petitor. C. de petit. hæreditatis. Sexta replicatio eſt: Niſi poſſeſſor non tam ſuo quam domini nomine, vel ſciens in rem alienam bona fide impenſas fecerit. has enim etiã reſtituta re petere non prohibetur. Sic creditor ſumptus, quos in rem pignori obligatam fecit, contraria pignoraticia actione repetit. l. ſi neceſſarias. 8. in princip. ff. de pignorat. actione. Cõmodatarius item ſumptus, quos in rem commodatam fecit, repetit contraria commodati actione. l. in rebus. 18. §. poſſunt. & l. penult. verſ. quemadmodum competit. ff. commodati. Similiter depoſitarius contrariam depoſiti actionem hoc caſu habet. l. ſi in Aſia. 12. in prin. & l. actione. 23. ff. depoſiti. Alij contrariam negociorum geſtorum actionem habent. l. 2. ff. de negocijs geſtis. Septima replicatio eſt: Quòd quamuis poſſeſſor eum qui rem euicit, reſtituta re de ſumptibus conuenire non poſſit: eos tamen ab auctore ſuo poſſit repetere. l. idq; 43. §. 1. verſ. in omnibus tamen. ff. de action. empti. l. ſi cum venditor. 66. §. ſi ſecundus ff. de euictione. l. ſi controuerſia. 9. in fine. C. eod. tt. Cuius replicationis duplicationes vide ſ. lib.18. cap.14. Hæc de ſexta exceptione eiusq; replicationibus ſint dicta. de qua vide item M.I.R. d. reg.33. except.8. Septima exceptio eſt: Niſi poſſeſſor ex fructibus tantum perceperit, quantum impendit. tunc enim admittitur compenſatio. l. ſumptus. 48. ibi: ſcilicet ſi fructuum. ff. de rei vendicat. l. quòd ſi. 32. item l. emptor. 65. in prin. ibi: ſcilicet ſi minus. ff. d. tt. M.I.R. d.reg.33. except. 2. Octaua: Niſi res impenſis poſſeſſoris non ſit melior facta. d. l. 48. in fine. & l. in fundo. 38. in prin. ff. eod. tt. M.I.R. d.reg.33. except.5. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi bonæ fidei poſſeſſor ſit. l. quòd ſi ſumptuum. 37. cum l. ſeq. §. fin. ff. de petit. hæred. Nona: Niſi donationis cauſa in alieno quis impenſam fecerit. l. qui alienum. 14. ff. de donationibus.

Decima exceptionis loco notandum, quod & aliæ exceptiones ex arbitrio iudicis pendentes aduerſus regulam propoſitam adduci poſſunt. Nam iudicis arbitrio æſtimandum relinquitur, an & quantum poſſeſſori, expenſorum nomine ſit reſtituendum. l.in fundo.38. in prin. ff. de rei vendicat. l.mora.32. in prin. ff.de vſuris, l.14. in prin. ff. de diuerſ. tempor. præſcript.l.penult. §.fin. ff. de impenſis dotal. vbi etiam ratio huius exceptionis arbitrariæ habetur. Sed & plures exceptiones vide ſ̃. lib.4. cap.13. item ĩ. libro 11.de petitione hæreditatis,quæſt.8.reg.5.item M.I.R. d.reg.33.

VIII. Regula: Si poſſeſſor ſe eius rei nomine quæ petitur obligauit, petitor de eo nomine tenetur cauere. approbatur exemplo l. ipſi quoque.19. ff. de rei vendicat.

IX. Regula: Si rem eiuſdẽ rei nomine ab alio quoq; conueniatur, petitor ei cauere debet eo nomine. de qua cautione vide ſ̃.quæſt.1.except.16.

X. Regula: Si poſſeſſor damni dati nomine quid præſtitit actori, cauendum ei eſt ab actore, quòd legis Aquiliæ actione aduerſum eum agere nolit. l.non ſolùm.13. ff. eod. tt. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi actor malit potius l.Aquiliæ actione vti.l.quod ſi.14. ff. eod.tt.

XI.Regula: Si poſſeſſor litis æſtimationẽ ſoluit petitori, eius rei dominus fit. de quo vide ſ̃. cap.1. cauſa 19. Petitorq; ei actiones ſuas, ſi quas aduerſus aliũ eius rei nomine habet, cedere tenetur. l.ſi culpa.63. ff. de rei vendicat. Planè petitor poſſeſſori litis æſtimationẽ offerenti, de euictione cauere non tenetur. l.ex diuerſo.35.§.fin.ff.d.tt.

XII.Regula eſt de ferenda ſententia. quæ habetur Inſtit.de officio iudicis.§.& ſi in rem.

XIII.Regula eſt de ſententia exequenda. quæ habetur Inſtitut.d.§.& ſi in rem.Concordat l.ſi debitori.21. ff. de iudicijs. Plura de regula propoſita vide ſ̃. lib.2.cap.31.

VII. DE ADFINIBVS rei vendicationis remedijs.

Poſtremus rei vendicationis locus eſt, de adfinibus eius remedijs: quorum primum ſunt interdicta, de quo vide ſ̃.quæſt prox.reg.1.

II. Si cum reus negaſſet ſe poſſidere, actor contrarium probauerit, poſſeſſio ad actorem transferenda eſt, etiãſi de dominio nihil probauerit. Quod remediũ approbatur l.vlt. ff.de rei vendicat. M.I.R. lib.3. cap.13.reg.35. Plura de hac re vide ſ̃. lib.2. cap.17. quæſt. 5.reg.1.except.6.

III.Si res quæ petitur, alij iuncta ſit, ad exhibendũ actio competit. l.in rem.23. §.item quæcunq;. ff. eod. tt.de qua re dictum eſt quoq; ſ̃.quæſt.prox.reg.4.

IV.Si quid quod eiuſdem naturæ eſt, ita confuſum eſt atq; commixtum, vt deduci & ſeparari non poſſit, etiam communi diuidundo agi poterit. Sed & furti & ad exhibendum tenebitur, qui dolo malo confundendum id procurauit. l.Marcellus.3. §.fin. cum lege ſequente.ff.eod.tt.

V.Si quis lapides ſuos loco alicui religioſo inædificauerit, eosq; alius remouerit, rei vendicatio nõ competit: quia quæ religioſis adhærent, religioſa quoque ſunt. Ideoq; per in factũ actionẽ petitori extra ordinẽ ſubuenitur, vt is qui hoc fecerit, reſtituere eos cõpellatur. l.quæ religioſis.43.in prin ff.de rei vendicat.

VI.Tignum alienum ædibus iniunctum nemo vendicare poteſt, propter legem 12.Tabul. Neq; eo nomine ad exhibendum agi. Sed eſt actio antiqua de tigno iniuncto, quæ in duplum ex lege 12.Tabul. deſcendit. l.in rem.23.§.penult.ff.d.tt.de quo vide ſ̃. cap.1.cauſa 10.except.7.in fine.

VII. Si liberi petantur qui ſunt in petitoris poteſtate, non rei vendicatio competit: ſed alia ſunt remedia, de quibus vide ſ̃.quæſt.1.except.20.

VIII. Si malæ fidei poſſeſſor fructus rei quæ petitur, conſumpſit, cõdictione tenetur. Quod remedium approbatur l.mala fide.3. C.de condictione ex lege.

IX.Si ſeruus qui ab alio poſſidetur, quid ex peculio comparauit, dominus id condicere poteſt. l.cum fundus.31.§.ſeruum tuum ff.ſi certum petatur. Concordat ijſdem verbis l.ſi ſeruus.24.§.ſeruum. ff. de act. empti & venditi.

X. Miles ratione militiæ rem ex pecunia ſua emptam, rei vendicatione, item negociorũ geſtorũ actione, vt ſibi tradatur, poteſt conſequi. de qua re vide ſ̃. cap.3.quæſt.3.reg.3.

XI. Si dominus venditionem rei ſuæ ab alio factã, ratam habet, negociorum geſtorum actio ei ad preciũ conſequendum datur. Quod remedium approbatur l. mater.3.C.de rei vendicat.Sed & condictio competit aduerſus venditorem, quaſi ex re actoris locupletior ſit factus.l.ſi eum.23.ff.ſi certum petatur.

XII.Si poſſeſſor rẽ vſucepit, domino aduerſus venditorem, negociorũ geſtorum actio ad precium conſequendum competit.d.l.3.in fin.ibi: vel alio modo. Cui concordat l.1.in fine.C.de rebus alienis non alienand. item l.1.C.de communium rerum alienatione.

XIII. Condictio quoq; adfine remediũ eſt rei vendicationis. quod cũ ex præcedentibus exẽplis pateat, tum etiã approbatur Inſtit.de rer. diuiſ.§ ſi tamẽ, in fine. Cõcordat. Inſt.de actionib. §.ſic itaq;. item l.vlt. in fine.ff.vſufruct. quemadmodũ caueat. Ea etiã quæ vi fluminis in fundum alienum importata ſunt, condici poſſunt, ex l.ſi quis.4.§.fin. ff. ſi certum petatur.

XIV. Si res deterior facta reſtituatur, etiam legis Aquiliæ actio eſt.l.non ſolùm.13. ff.de rei vendicat.de qua re dictum quoque ſ̃.quæſtion.5.reg.3. item quæſtion.6.reg.10.

XV. Si verberatum ſeruum reſtituit poſſeſſor, etiã iniuriarum actio eſt.l.item ſi.15.in prin.ff.d.tt.

XVI. Eſt inſuper rei vẽdicationis adfine remediũ, actio in factum. l.in rem.23. §.ideoq; in omnib. & §. item quæcunq;. ff.de rei vendicat. l.cum autem.51.ff. eod.tt.l.in laqueum.55.in fine.ff.de adquir. rer.dom. l.quæ religioſis.43.in prin.ff.de rei vendicat.

XVII. Si actor rem à non domino comparauit, Publiciana in rem actio datur. de qua ſequitur. ĩ cap.7.

XVIII. Si is à quo poſſeſſor rem accepit, pactus eſt vt ea res domino reſtituatur, vtilis actio domino datur ex hoc pacto. Quod remedium approbatur l.ſi res. 8. C.ad exhibendum.

XIX. Si res mea in ſolo alterius poſita ſit, agere poſſum

poſſum ad exhibendum actione, vt eam me tollere patiatur: de qua ꝫ.cap.prox.

DE ACTIONE AD EXhibendum. Cap. VI.

QVoniam ad exhibendum actio præparatoria eſt rei vendicationis, vt patet ex ijs quæ dicta ſunt ſ.cap.prox. quæſt.6. regul.4. & maximè propter vindicationes introducta eſt, vt paulo inferius demonſtrabitur: haud abs re eſt, eam rei vendicationi hoc loco ſubijcere, non obſtante eo quòd ad alios quoque vſus extendatur.

I. RATIO actionis ad exhibendum proponitur l.1.ff. ad exhibendum.

II. GENVS HVIVS actionis.

Perſonalis eſt actio. quod approbatur l.in hac actione.3.§.eſt autem.ff.d.tt.

III. DEFINITIO exhibitionis proponitur l. 2. ff.ad exhibendum. Alia habetur l.locum habet.3.§. quid ſit ff.de tabulis exhibendis. l plus.22.ff.de verb. ſignific. item l.apud Labeonem.246. ff.eod.tt. l.3.§. ait prætor.ff.de libero hom.exhib.

IIII. CAVSAE EX QVIBVS actio propoſita competit.

I. Cauſa: Si interſit actoris rem ſibi exhiberi. l.in hac actione.3. § ſciendum. ff.ad exhibendum. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi tempore ferendæ ſententiæ actoris intereſſe deſierit.l.tigni.7.§.fin.ff.d.tt. Altera: Niſi actoris interſit quidem, ſed non ex iuſta & probabili cauſa. l.in hac actione.3. §.ſi mecum.ff. ad exhibendum. l.penult. ff.eod.tt. Plures propoſitæ cauſæ exceptiones vide ꝫ.inter except.gener.

II.Cauſa: Si actor rem vindicaturus eſt, vel ex alia cauſa rei nomine acturus: vt ea ſibi exhibeatur, prius agere poteſt. l.in hac actione. 5. §.eſt autem. ff. ad exhibendum. l.1. ibi: & maximè. ff.d.tt.item l.1. C.d.tt. M.I.R.lib.3.cap.13.reg.34.

III.Cauſa: Si res mea in ſolo tuo poſita ſit, agere poſſum vt eam mihi ex loco tuo tollere liceat. l.Celſus.5.§.idem Celſus. ff.ad exhibendum. l.Iulianus.9. §.glans.item l.theſaurus.15.ff.d.tt. Plane cauſæ propoſitæ exceptio prima eſt: Niſi actor non caueat reo de damno.l.ratis.8.ff.de incendio,ruina.l.Celſus.5.§. idem Celſus. ibi: vnde quærit.ff.ad exhibendum. Secunda: Niſi actor partem tantùm, non totum velit tollere. d. §.idem Celſus. ibi: ſic tamen vt totum tollat. l.hoc amplius. 9. §.Alfernus. ibi: nec aliter. ff.de damno infecto.

IIII.Cauſa: Si res mea rei alienæ adiecta, incluſa vel mixta ſit. agere poſſum vt ſeparetur: & tunc eam vindicare poſſum. l gemma. 6. cum lege ſequente. ff. ad exhibendum. Plura de cauſa propoſita eiusq; exceptionibus vide ſ.cap.1.cauſ.10.except.7.

V. Cauſa: Si emptor venditorem ruta cæſa ex fundo vendito tollere non permittat. l.Celſus. 5. §.idem Iulianus. ff.ad exhibendum. & l.fundi.17. §.ſi ruta. ibi: quia ſi non.ff.de act.empti & venditi.

VI.Cauſa: Si alicuius rei optio mihi ſit relicta,& optare velim,competit actio vt exhibeantur res,quarum optio eſt relicta. l.in hac actione.3. §.itē ſi optare.& §.plus dicit.ff.ad exhibendum. Concordant inſuper ea quæ habentur infra lib.14. cap.7. de optione legata,reg.2.

VII.Cauſa: Si quæſtio de ſeruo alicuius habenda eſt,ad exhibendum eum agi poteſt.l.vltima.ff.ad exhibendum.

VIII. Cauſa: Si criminis reus ſeruus poſtulatur, ad exhibendum eum agitur.l.2.C.ad exhibendum.

IX.Cauſa: Si noxali iudicio ſerui nomine quis acturus eſt, ad exhibendum eum agi poteſt. l.in hac actione.3.§.ſi quis noxali.ff.d.tt.

X. Cauſa: Si quis ſeruum in libertatem vindicare velit, ad exhibendum eum agi poteſt. l.de eo.12.in princ ff.eod.tt.

XI.Cauſa: Si ideo ad exhibendum quis cum alio agat, quòd antea ſecum ad exhibendum ſit actum. reprobatur l.in hac actione.3.§.ſi mecum.ff.eod.tt.

De exceptionibus præcedentium cauſarum generalibus.

Hactenus cauſæ ꝓpoſitæ actionis enumeratæ ſunt: quarum exceptiones generales hæ ſunt.

I. Exceptio: Niſi res actoris non ſit, eamq; vindicare non poſſit. reprobatur d.l.3.§.1. & §.ſciendum. ff.ad exhibendum. Plane admittitur ſi quis rationes ſuas, in aliena charta conſcriptas, exhiberi ſibi deſideret.d l.3.§.interdum.

II. Exceptio: Niſi de inſtrumentis,teſtamento,codicillis,vel alia ſcriptura exhibenda agatur.d.l.3.§.ſi quis extra & §.interdum ff.ad exhibendum. Huius replicatio eſt: Niſi quis inſtrumenta vel aliam ſcripturam tanquam ſuam ſibi exhiberi deſideret. l.locum habet.3. §.ſi ipſe teſtator. ff.de tabul.exhib. l.in hac actione.3.§.interdum ff.ad exhibendum.l.non ignorabit.4. C.d.tt.item l.inſtrumenta.6.C.eod.tt.

III.Exceptio: Niſi non interſit actoris ſibi exhiberi.approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.cauſa 1. Exemplum vide ꝫ.except.6.

IIII.Exceptio: Niſi creditor ſoluto debito,chirographum ſibi exhiberi deſideret. approbatur ratione exceptionis proximè præcedentis.verùm eius replicatio eſt: Niſi ab alio quàm à debitore ſibi exhiberi deſideret. l.ſolutione.18.ff.ad exhibendum.

V.Exceptio: Niſi non iuſtam nec probabilem cauſam exhibendi habeat actor. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.cauſ.1.except.2.

VI. Exceptio: Niſi liber homo ab alio detētus,exhiberi petatur.l ſi liber.13.ff.d.tt.

VII.Exceptio: Niſi ſemel actum ſit. l.de eo.12. §. ſæpius. ff.eod.tt. Huius replicatio eſt: Niſi poſtea ex noua cauſa agatur.d.§.ſæpius.& l.neque.3.C.ad exhibendum.

VIII.Exceptio: Niſi principali actione acturo obſtatura ſit exceptio. l.in hac actione. 3. §.ibidem. ff. eod.tt. Huius replicatio eſt: Niſi exceptio oppoſita requirat altiorem indaginem.d.§.ibidem. Cuius duplicatio eſt: Niſi pacti conuēti,doli mali,iuriſiurandi, rei iudicatæ vel alia ſimilis obijciatur. hac enim propoſita replicatione non obſtante examinanda eſt.d.l. 3.§.de quibuſdam.

IX. Exceptio: Niſi reus rem non poſſideat. appro-

batur quidem ipſo iure, d.l.3.§.penult.ff.ad exhibendum. verùm eius replicatio prima eſt: Niſi accepti iudicij tempore poſſederit. ſed reprobatur l.tigni.7.ff.ſi quis cum.ff.d.tt. Secunda: Niſi poſtea ante ſententiam poßidere cœperit. d.l.7.§.ſi quis non. & §.pen. l.quæſitum.30.in princ.ff.de peculio. Tertia: Niſi quaſdam res poßideat, licet non omnes: de hiſce enim quas poßidet, nihilominus tenebitur. l.ſed etſi.11.§.fin.ff.ad exhibendum. Quarta: Niſi dolo deſierit poßidere. l.ad exhibendum.5.C.d.tt. & l.Iulianus.9. in princ.& §.ſi quis rem.ff.d.tt. Plura de hac replicatione vide ſ.cap.prox. excep.13.repl.1. Quinta replicatio eſt: Niſi cum eiuſdem rei alij proprietas, alij vſusfructus legatus eſſet: hæres vſufructuario rem reſtituerit, non exacta cautione. tunc enim legatario proprietatis ad exhibendũ tenetur, quamuis non poſſideat. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.9.§.ſi tibi decem. Sexta: Niſi ſciens rem ſuam non eſſe, poſſeſſor eam alienauit. approbatur exemplo l.ſi vir.14.ff.ad exhibendum.

X.Exceptio: Niſi poſſeſſor facultatem exhibendi non habeat. l.Celſus.5.§.item ſi quis.ff.d.tt. & l.ſi optione.10.in fin.ff.d tt. Huius replicatio eſt: Niſi poſſeſſor nõ caueat ſe, ſi exhibendi facultatem fuerit nactus, exhibiturum. d.§.item ſi quis. l.de eo.12.§.ſi iuſta.ff.eod.tt. item Inſtit.de officio iudicis.§.ſi ad exhibendum. ibi: quod ſi negat.

XI. Exceptio: Niſi res exhibenda interierit. ipſo quidem iure approbatur p ea quæ habentur ſ.lib.24. cap.14. de rei interitu. Huius autem replicatio prima eſt: Niſi dolo vel culpa poſſeſſoris res interierit. l.Iulianus.9 in prin.§.ſi quis rem. & §.glans ff.ad exhibendum. Secunda: Niſi poſt acceptum iudicium res interierit. l.de eo.12.§.ſi poſt.ff.d.tt.

XII. Exceptio: Niſi res exhibita ſit, vel poſſeſſor eam exhibere ſit paratus. ipſo quidem iure ſubſiſtit, perinde ac ſolutionis vel ſatisfactionis exceptio: verũ eius replicatio prima eſt: Niſi non in eadem cauſa, in qua fuit iudicij accepti tempore, exhibeatur. l.Iulianus.9.§.quantum.ff.eod.tt. Concordat Inſt.de offic. iudic.§.ſi ad exhibendum. Sanè propoſitæ replicationis ſpecies ſunt replicationes ſequentes. Secunda replicatio eſt: Niſi res vſucapta exhibeatur. d.§.quantum.verſ.proinde ſi poſt & d.§.ſi ad exhibend. Tertia: Niſi optione intra certum tempus data, poſt tempus finitum res exhibeatur. Hæc replicatio, quæ & ipſa ſpecies eſt ſupradictæ replicationis primæ, approbatur ſimul & diſtinguitur l.optione.10.ff.ad exhibendum. Quarta: Niſi rem deteriorem exhibuerit. l.Iulianus.9.in prin.& § ſi quis rem.ff.eod.tt. Planè cõtradicit, quoad genus actionis, l.ſi quis.17.ff.eod.tt. item l.exhibitionis.7.C.d.tt. Quinta replicatio eſt: Niſi non debito loco res exhibeatur. ipſo quidem iure approbatur, verùm qui ſit debitus exhibẽdi locus, definitur l.ſed & ſi.11.§.1.ff.ad exhib. Sexta: Niſi non omnia quæ exhibenda ſunt, reus exhibeat. Hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm quæ ſint exhibenda vt actio ceſſet, vide paulo inferius quæſt.7. Hactenus cauſæ propoſitæ actionis cũ ſuis exceptionibus expoſita ſunt. Plures huiuſmodi exceptiones licet colligere ex ijs quæ proponentur paulo inferius q.8.

V. QVIBVS ACTIO PROpoſita competit?

I.Regula: Hæredi non datur hæc actio quaſi hæredi, ſed ſuo nomine, non hæreditario. l.de eo.12.§.fin.ff.ad exhibendum.

III.Regula, De pluribus ſimul agẽtibus. Omnibus competit. l.in hac actione.3.§.Pomponius.ff.d.tt.

VI. ADVERSVS QVOS Actio propoſita competit?

I.Regula: De poſſeſſore, & eo qui exhibendi facultatem habet. Hic actione propoſita tenetur. d.l.3.§.penult. l.Celſus 5.§.idem ait. ibi: quæ ſpecies.ff.eod.tt.item l.exhibitionis.7.in princ.C.eod.tt. Huius regulæ exceptio prima hæc eſſe videtur: Niſi non ciuiliter, ſed naturaliter ſaltem poßideat. verùm reprobatur d.§.penult. Species ſeu exempla ſunt exceptiones proximè ſequentes. Secunda exceptio eſt: Niſi creditor iure pignoris poßideat. ſed reprobatur l.in hac actione.3.§.fin ff.ad exhibendum. l.ſerui.16.ff.de vſucapionibus. Tertia: Niſi rei vel legatorum ſeruandorum tantùm cauſa in poſſeßione ſit. reprobatur l.Celſus.3.§.Iulianus ff.ad exhibendum. Quarta: Niſi vſusfructus tantùm nomine poßideat. reprobatur d.§.Iulianus.verſ.ſed & eum. & l.Iulianus.9.§.ſi tibi, in fine.ff.eod.tt. Quinta: Niſi ex cauſa depoſiti vel commodati poßideat. reprobatur l.nam & 4.ff.ad exhibendum. Sexta: Niſi ex cauſa conducti poſſideat. reprobatur d.l.4.& l.Celſus.5.in princ.ff.eod.tt. Septima: Niſi filiusfamiliâs poßideat. reprobatur l.de eo.12.§.1.ff.d.tt. Octaua exceptio eſt: Niſi ſeruus poßideat. l.cum ſeruus.16.ff.eod.tt. Nona: Niſi municipes aliáue corpora poßideant. reprobatur.l.tigni.7.§.item municipes.ff.ad exhibendum. Decima: Niſi poſſeſſor poßidere deſierit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſuprà quæſt.4.except.9.

II.Regula, De hærede poſſeſſoris. Hic tanquam hæres ſeu hæreditario nomine non tenetur. l de eo.12.§.fin.ff.d tt. Ex quo conſtat, hæredem poſſeſſoris regulariter propoſita actione non teneri, niſi ipſe quoque poßideat. tunc enim tenetur, non quidem hæreditario, ſed ſuo nomine. quod primæ exceptionis loco notandum. d.§.fin. Cui concordat l.Celſus.5.in princ.ibi: item ſi mortuo. item l.ſi ad exhibendum.8.ff.eodem tt. Secunda exceptio eſt: Niſi hæreditas ex dolo defuncti eius rei nomine locupletior ſit factus. illud enim hæredi extorquendum eſt. d.§.fin.verſ.planè. Plura de regula propoſita, eiusq́ exceptionibus vide ſ. capite prox.quæſt.3 reg.4.

VII. QVID VENIAT IN Actione propoſita?

I.Regula, De eo quanti actoris intereſt, proponitur l.Iulianus.9.§.fin.ff.ad exhibendum. Concordat l.ſi optione.10.ibi: vtilitas petitoris. item l.ſed & ſi.11.in princ.ff.d.tt. Inſt.de officio iudicis.§.ſi ad exhibendũ. verſ.quod ſi neq́.

II.Regula, De in litem iurando, habetur l.in hac actione.3.§.præterea.ff.ad exhibendum. l.Celſus.5.§.idem Iulianus ff.d.tt itẽ l.nõ ignorabit.4.C.eod.tt.

III.Regula, De fructibus, proponitur Inſt.de officio iudicis.§.ſi ad exhibendum.verſ.præterea. Con-

cordat l.Iulianus. 9. §.proinde. verſ.ita vt fructus. ff. ad exhibendum.

IIII. Regula, De partu ancillæ, dicta l.9. §.quia tamen.

VIII. ADIVNCTA HVIVS actionis, ſeu officia actoris & iudicis.

I. Regula: Actor non opus habet in hoc iudicio ſe probare dominum. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃.quæſt.4.except.gener.1.

II. Regula: Actor dicere debet omnia argumenta rei de qua agitur. l.in hac actione.3.in prin.ff.ad exhibendum.

III. Regula: Actor qui agit vt rem ſuam ſibi tollere liceat, prius reo de damno cauere tenetur. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſuprà quæſt.4. cauſa 3.except.1.

IIII.Regula: Regulariter reus ſeruo exhibendo alimenta præſtare tenetur. Cuius exceptio eſt: Niſi ſeruus ipſe ex ſuis operis ſe alere ſolitus fuerit. tũc enim præſtabit ei alimenta actor, non reus. l.ſed & ſi.11.§. planè.ff.d.tt.

V.Regula: Iudex exceptiones, quæ requirũt altiorem indaginem, in directum iudicium debet differre. d.l.3.§.ibidem.ff.d.tt.

IX. ADFINIA PROPOSITAE actionis remedia.

I. Regula: Regulariter, ſi res exhiberi petatur, ad exhibendum tantùm competit actio: vt ex ijs quæ hactenus dicta ſunt patet. Huius autem regulæ exceptio prima eſt: Niſi tabulæ exhiberi petantur. tunc enim interdicto de tabulis exhibendis eſt locus. d. l. 3. §.ſi quis extra. Secunda: Niſi liber homo exhiberi petatur. tunc enim interdicto de libero homine exhibendo locus eſt. l ſi liber. 13. ff.ad exhibendum. Tertia: Niſi tignum ædibus iunctum exhiberi petatur. tunc enim de tigno iuncto actio eſt. l. gemma. 6. ff. d. tt. Quarta: Niſi res quam ſeruus dolo tenere deſiit, exhiberi petatur. tunc enim furti vel de dolo noxalis actio eſt. l.cum ſeruus. 16. ff.eod.tt. Quinta: Niſi res quæ exhiberi petitur, deterior exhibeatur. tunc enim legis Aquiliæ actio eſt. l.ſi quis. 17. ff d.tt. item in factum actio eſt.l.exhibitionis.7.C.ad exhibend. Sexta: Niſi quis rationes ſuas in aliena charta conſcriptas, ſibi exhibere deſideret. tunc enim in factum actio eſt. l.in hac actione. 3. §.interdum. ff.d.tt. Septima: Niſi eiuſdẽ rei proprietas alij, alij vſusfructus legatus ſit, & hæres non exacta cautione fructuario rem reſtituerit. tunc enim proprietatis legatario aduerſus fructuarium in factum actio competit. l.Iulianus.9.§.ſi tibi decem, in fin.ff.ad exhibendum.

II.Regula: Si res mea in alterius ſolo poſita ſit, & agam aduerſus dominum vel poſſeſſorem ſoli, vt eam me tollere patiatur: regulariter tantùm ad exhibendum cõpetit actio, per ea quæ propoſita ſunt ſ̃. quæſt. 4.cauſa 3. Cuius exceptio prima eſt: Niſi quis glandem ſuam in alieno ſolo poſitam, legere velit. tunc enim etiam interdictum de glande legenda competit. l.Iulianus 9.§.glans. ibi: ſed ſi extet. ff.d.tt. & l.vnica.ff.de glande legenda. Secunda: Niſi quis theſaurum ſuum ex alterius fundo tollere velit. tunc enim interdictum etiam, Ne mihi theſaurum tollenti vim facias, competit. l.theſaurus.15. ibi: non eſſe autem. ff.ad exhibendum. Tertia: Niſi ea quæ vi fluminis importata ſunt, petantur. l.hoc amplius.9.§.de his.ff.de damno infecto. & l.ſi quis.4.§.fin.ff.ſi certum petatur. Hactenus de actione ad exhibendum.

DE PVBLICIANA IN rem actione. Cap. VII.

PRIMO: Ratio nominis proponitur *Inſt.de actionibus.§.ſed iſta quidem, in fine.*

II. SIMILE.

Publiciana per omnia ſequitur iura rei vindicationis. l.ſed etſi.7.§.in Publiciana.ff.de Public.in rem actione.

III. CAVSA HVIVS actionis.

Si quis rem, quam à non domino bona fide comparauit, à poſſeſſore petat, Publiciana eſt actio. Inſtit.de actionibus. §.ſed iſta quidem. l.1.in prin.ff.de Public. in rem actione. & l.quæcunque.13.in princ.ff.eod.tt. M.I.R.lib.3.cap.13.reg.37. Planè propoſita cauſa exceptiones plures ſunt.

I.Exceptio ſumpta ex cauſa ex qua actor rem comparauit, proponitur ac reprobatur l.1.§.fin. cum ſex legibus ſequentibus.ff.de Public.in rem actione. & d. l.13.in princ.

II. Exceptio: Niſi ex cauſa lucratiua rem nactus ſit actor. reprobatur l.ſed etſi.7. §.ſed & ſi quis. ff.de Public.in rem act.

III.Exceptio: Niſi actor ob id quòd rem dolo deſiit poſſidere, in eius æſtimationem ſit condemnatus. hoc enim caſu nec Publiciana actio ei datur. l.is qui. 69. cum lege ſequente. ff.de rei vendicat.

IIII. Exceptio: Niſi ex tali cauſa rem adquiſierit actor, ex qua nec à domino dominium rei nactus eſſet.l.quæcunq; 13. §.interdum.ff.de Publ.in rem act. Huius replicatio eſt: Niſi vſusfructus vel ſeruitutis nomine traditio ſit facta.l.ſi ego.11.§.1.ff.d.tt.

V.Exceptio: Niſi mala fide comparauit actor.l.ſed & ſi.7.§.prætor ait. & §.Iulianus.ff.eod.tt.M.I.R.d. regul.37. except.9. Declaratur exceptio propoſita l. bona fidei.110. ff.de verbor.ſignificationib. Planè replicatio prima eſt: Niſi tempore emptionis ignorauerit actor rem eſſe alienam. tũc enim quamuis antè vel pòſt ſciuerit rem eſſe alienã, tamẽ nihilominus illi competit actio propoſita, exceptione non obſtante.d. l.7.§.Publiciana. Huius duplicatio eſt: Niſi tempore traditionis ſciuerit rem alienam eſſe. d. l. 7. §. Iulianus. De hac re vide plura ĩ.cap.9.excep.11.repl.9. & 10. Secunda replicatio: Niſi actor ſucceſſerit ei qui rem bona fide comparauit. d.l.7. §.in hac. Tertia: Niſi hæres emptoris ignorauerit rem alienam eſſe. reprobatur d.§.in hac. Quarta: Niſi non actor ſciuerit rem alienam eſſe, ſed ſeruus eius qui emit. reprobatur d.§.in hac, in fin. Quinta: Niſi non ſeruus qui emit, ſed dominus eius actor ſciuit rem alienam eſſe.d.§.in hac.

VI. Exceptio: Niſi actor ſucceſſerit ei qui rem mala fide comparauit. l.ſed etſi.7.§. in hac actione. ibi: nec proderit.ff.de Public.in rem actione. Huius repli-

catio eſt: Niſi non vniuerſalis, ſed ſingularis ſucceſſor ſit actor. d.l.7.§.prætor ait. verſ. proinde. & §.bonam. item gloſſa in d.verſ. nec proderit, in fin. M.I.R. d.regul.37. except.3. Quæ tamen replicatio iure nouo eſt ſublata per Nouell.119.§.vltra hæc. Accedit gl. in d.§.prætor ait. in verbo, Neq; enim dolus.

VII. Exceptio: Niſi actor rem à pupillo emerit. ipſo quidem iure ſubſiſtit: quia hoc caſu vſucapio non procedit. l.2.§.ſi à pupillo. ff. pro emptore. de qua re infrà. verùm eius replicatio prima eſt: Niſi actor pupillum puberem exiſtimauit. d.l.7.§.ſi à minore. ff. de Public. in rem actione. Secũda: Niſi tutore authore à pupillo emerit. l.quacunque.13.§.fin. ff. eod. tit. Huius duplicatio prima eſt: Niſi lege prohibente à tutore emerit. d.§.fin. Lege autem prohibente emit, qui res pupillares immobiles ſine decreto Prætoris comparat. l.2. in prin. ff. de rebus minorum. Altera duplicatio eſt: Niſi falſo tutore authore à pupillo comparauerit. quæ ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius triplicatio hæc eſt: Niſi actor ignorauerit. d.§ fin.

VIII. Exceptio: Niſi à furioſo actor comparauerit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi actor furioſum eſſe ignorauerit. l.ſed et ſi.7. §.Marcellus. ff. de Public. in rem act. Contradicit l.2. §.ſi à furioſo, in fine. ff pro emptore.

IX. Exceptio: Niſi talis ſit res, quæ vſucapi non poteſt. l.ſiue autem.9.§.hæc actio ff de Publ. in rem act. Sanè quæ res, & ex quibus cauſis vſucapi non poſſint, dicetur ĩ. in capitibus ſequentibus. M.I.R. d.regul.37. except.4. Huius autem exceptionis replicatio prima eſt: Niſi vectigalia ſint prædia vel ſuperficiaria. l.cum ſponſus.12.§.in vectigalibus. ff d.tit. Secunda: Niſi partus ancillæ furtiuæ ſit apud bonæ fidei emptorem conceptus. hoc enim caſu, quamuis mater tanquam furtiua vſucapi non poſſit: partus tamen & vſucapi poteſt, & Publiciana peti l ſi ego.11.§ partus, vſq; ad §.idem ait. ff eod. tit.

X. Exceptio: Niſi res alienari prohibita ſit. l.cum ſponſus.12 § ſi res. ff. de Public. in rem act.

XI. Exceptio: Niſi res actori nondum fuit tradita, nec is eius poſſeſſionem fuit nactus. l.ſed & ſi.7.§. vt igitur. ff. d.tit. M.I.R. d.reg.37. except.2. Huius replicatio prima eſt: Niſi tempore contractus rẽ teneat actor. de qua re vide ſuprà capite 1. cauſa 18. except. 1. replic.1. Secunda replicatio eſt: Niſi partus ancillæ petatur. l ſi ego.11.§.partus. ff. de Publiciana in rem actione. Tertia: Niſi is cui ex S.C. Trebelliano hæreditas reſtituta eſt, agat. l.cum ſponſus.12.§.is cui. ff. d.tit. Quarta: Niſi voluntate actoris alij res ſit tradita. d.l.11. in princ. ff. eod. tit. Quinta: Niſi emptoris hæredi res ſit tradita. l.ſiue autẽ.9. in princ. ff. eod. tit. Plures propoſitæ exceptionis replicationes vide ſ̃. d.cauſ.18.

XII. Exceptio: Niſi exiguo tempore actor rem poſſederit. reprobatur l.cum ſponſus.12.§.Publiciana. & §.fin ff. de Public. in rem act.

XIII. Exceptio: Niſi alia res quàm actori tradita eſt, petatur. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi res quæ petitur, rei traditæ acceſſerit. approbatur exemplo l ſi ego.11.§.idem ait. & §. penult. ff. d.tit. Huius duplicatio eſt: Niſi ipſa res tradita, Publiciana peti non poſſit: tunc enim nec ea quæ ei acceſſit. approbatur exemplo d.l.11.§.quod tamen. Cuius triplicatio eſt: Niſi partus ancillæ furtiuæ apud bonæ fidei poſſeſſorẽ conceptus petatur. tũc enim valet actio, quamuis in matre non valeret. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃. except.10. replic.2.

XIIII. Exceptio: Niſi pars rei petatur. reprobatur l.cum ſponſus.12.§.penult. ff. de Public. in rem act. d.l.11.§.pen. & §.fin. ff. eod. tit. item l.ſiue autem 9.§.item ſi hæreditatem. ff. d.tit.

XV. Exceptio: Niſi vſusfructus vel ſeruitus petatur. reprobatur l.11.§.1. ff. de Public. in rem act.

XVI. Exceptio: Niſi precium rei traditæ non ſit ſolutum. reprobatur l.de precio.8. ff. d.tit.

XVII. Exceptio: Niſi is à quo petitur, rei dominus ſit. l.penult. & l.vlt. ff eod. tit. item l.mandatum.57. in fin. ff. mandati. M.I.R. d.reg.37. except.6. Huius replicatio prima eſt: Niſi domino antea rem ab actore petente, actor fuit abſolutus. hoc enim caſu domino Publiciana conuento exceptio propoſita denegatur. l.ſi quis.24. ff. de exceptione rei iudicatæ. Altera: Niſi ſeruus à bonæ fidei poſſeſſore actori noxæ ſit datus, nec dominus actori litis æſtimationem præſtet. l.& generaliter.28. ibi: ſiue ipſe poſſideat. ff. de noxalibus actionibus.

XVIII. Exceptio: Niſi is à quo petitur, auctor ſit actori eius rei. approbatur l.ſed & ſi.7.§.ſed et ſi quis. ff de Publ. in rem act. Concordat l.cum ſponſus 12. in princ. ff. d.tit. Hactenus propoſitæ cauſæ exceptiones enumeratæ ſunt. Sed & quæcunq; exceptiones vſucapioni obſtant, propoſitæ quoq; cauſæ obſtare videntur, ſecundùm ea quæ propoſita ſunt paulo ſuperius except.10. Obſtare item propoſitæ actioni exceptiones dicendum eſt, quæcunq; obſtant rei vendicationi, ſecundum ea quæ dicta ſunt ſ̃. eod. cap. quæſt.2.

IIII. QVIBVS ACTIO PROpoſita competit?

I. Regula, De hæredibus, proponitur d.l.7.§.hæc actio. ff. de Publiciana in rem actione. & d.l.12.§.is cui. ff. eod. tit.

II. Regula, De ſeruo emente, & domino eius, habetur d.l.7.§.ſi ego. l.ſiue autem.9.§.penul. & §.vlt. cum l.ſeq. ff. eod. tit. Propoſita regulæ exceptio eſſe videtur: Niſi ſeruus fugitiuus rem à non domino acceperit. verùm reprobatur l ſi ſeruus 15 ff. d.tit.

III. Regula: De domino, procuratore emente: item de pupillo, tutore emente, proponitur l.ſed & ſi.7.§. ſi ego ff. de Public. in rem act.

IIII. Regula: Si duo eandem rem à non domino emerint, ei cui priori res tradita eſt, potius actio propoſita competit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃. cap.3. reg.1.

V. ADVERSVS QVOS ACTIO propoſita competit?

I. Regula: Aduerſus dominum rei non competit, approbatur ſimul & diſtinguitur ſuprà quæſt.3. exceptione 18.

II. Regula: Si delato iureiurando quis iurauit rem ſuam eſſe, aduerſus deferentem tantùm iuranti Publiciana competit. l.ſed & ſi.7.§.ſi petenti. ff. de Publiciana in rem actione.

VI. QVID

VI. QVID VENIAT IN Actione propoſita?

Non poſſeſſio ſolùm, ſed & quaſi proprietas in hac actione venit reſtituenda. d.l.7.§.Publiciana.

VII. QVAMDIV COMpetit?

Perpetua eſt actio. l.in honorarijs.34. ibi: item Publiciana. ff. de actionib. & oblig.

VIII. AD FINE REmedium.

Regulariter quidem ei qui rem à non domino bona fide comparauit, Publiciana competit actio: vt patet ex prædictis. ſed eius exceptio hæc eſt: Niſi rem vſuceperit. tunc enim rei vendicatio illi datur. l.1.§. meritò. ff. de Public. in rem actione. l.ſi quis.8. in prin. C. de præſcript.30. vel 40. annorum. M.I.R.d.reg.37. except.5.

DE VSVCAPIONIBVS IN genere. Cap. VIII.

INter cauſas, quibus iure ciuili dominium adquiritur, numeratur etiam vſucapio. Ideoq́; non alienum, antequam ad alia rerum iura tranſeamus, vſucapionis iura hic proponere, & iuri dominiorũ ſubijcere nobis eſt viſum.

I. DEFINITIO VSVcapionis.

Vſucapio definitur l.vſucapio.3. ff. de vſucapionibus. Quanto autem tempore res vſucapiantur, definitur Inſtit. de vſucap. l.vnica. C. de vſucap. transformanda. l.emptor.9. C. de præſcript. longi temporis. item l.præſcriptione.7. C. quibus non obijcitur longi temporis præſcriptio. M.I.R. libro 3. capite 13. regula 40. & 45.

II. RATIO VSVcapionis.

Ratio vſucapionis eſt, ne rerum dominia diu ſint in incerto. l.1. ff. de vſucapionib. Concordat Inſtit. de vſucap. in princ. ibi: ne rerum dom. Eſt & alia vſucapionis ratio: ſcilicet vt aliquis eſſet litium finis. quæ habetur l.vſucapio.5. in princ. ff. pro ſuo. M.I.R. d.cap.13. reg.42.

III. EFFECTVS VSVcapionis.

Nunc de effectibus vſucapionis agendum. præter dominium enim, & alij ſunt eius effectus. quorum primus eſt: Exceptio contra rei vendicationem. Qui approbatur l.venditioni.4. C. de vſucap. pro emptore. l.1. C. de vſucap. pro donato. l.3. C. de præſcript. longi temporis. M.I.P. lib.5. cap.3. regul.9. M.I.R.d.cap.13. reg.46. Cuius duplex ratio proponitur. M.I.P.d.capite 3. reg.10. Huius effectus ſeu regulæ exceptio prima eſt: Niſi actione hypothecaria agatur. l.iuſto.44. §.non mutat. ff. de vſucap. l.vſucapio.7. C. de pignoribus. l.1. §.cum prædium. ibi: pigneris ff. d.tt. l.miſſo.12. ibi: ſalua. ff. pro emptore. item l.2. in prin. ibi: quid ergo. ff. pro hærede. Planè huius exceptionis replicatio eſt: Niſi decẽ vel viginti anni à tempore quo res pignori obligata eſt, exceſſerint. tunc enim bonæ fidei poſſeſſor aduerſus actionẽ hypothecariam æquè ac aduerſus rei vendicationem, decem vel viginti annorum præſcriptione defenditur. l.2. C. ſi aduerſus creditorem. item l.ſi quis.8. in princ. C. de præſcript. 30. annorum. de qua re vide ĩ. lib.17. cap.16. actionem hypothec. quæſt. Quamdiu competat. Altera propoſiti effectus exceptio eſt: Niſi vſusfructus in re vſucapta vindicetur. nam nec hoc caſu vſucapio vindicanti præſcribit. l.iuſto.44.§.non mutat. ibi: vt enim. ff. de vſucapionibus. Concordant ea quæ habentur infrà de vſufructu amittendo, capite 27. cauſa 10. Tertia exceptio videtur: Niſi operæ in ſeruo vſucapto petantur. Sed reprobatur l.2. in fine. ff. de vſufructu legato.

II. Effectus eſt, rei vendicatio: qui approbatur l.ſi quis.8. in princ. C. de præſcript.30. vel 40. annorum.

III. Effectum, Quòd ſcilicet rem pro emptore vſucaptam, pro emptore poſſidere non deſinam, proponitur & reprobatur l.1.§.fin. ff. pro ſuo.

IIII. Effectus: Is qui rem alienam mortis cauſa donatam vſucepit, non ab eo cuius res fuit, ſed ab eo qui donauit, rem videtur accepiſſe. l.qui alienam.33. ff. de mortis cauſa donat. Hæc de effectibus vſucapionis.

IIII. QVID ET QVANTVM vſucapione adquiratur?

Antequam exceptiones, quæ cauſæ vſucapionis poſſunt opponi, proponantur, alia quæſtio vſucapionis explicanda eſt, quid ſcilicet & quantum vſucapiatur? Cuius quæſtionis REGVLA PRIMA eſt: Qui totum poßidet, non ob id ſingulas eius partes poſſidet, nec vſucapit. de quo vide ĩ. eod. lib. cap.15. Quid & quantum poſſ. reg.2.

II. Regula: Vſucapto prædio, mancipia quoq́; quæ in prædijs ſunt, vſucapta videntur. l.longa.3. ff. de diuerſis temp. præſcr. Quanquam in quibuſdam exemplaribus omiſſa ſunt hæc verba: Quæ in prædijs morantur, quæ partes fundi ſunt. Quæ lectio ſi recipiatur, lex iſta ad regulam propoſitam nihil vel parum facit.

III. Regula: Qui fundum vſucepit, non ob hoc theſaurum, qui in fundo eſt, vſucepiſſe videtur. l.poſſideri.3.§.Neratius. ibi: cæterùm ff. de adquir. poſſeſ.

IIII. Regula: Res depoſita, quæ eſt inter bona empta, non vſucapitur. l.2.§.eius ff. pro emptore.

V. Regula: Si fundo empto, ampliores fines traditi ſunt, totus vſucapitur. d.l.2.§.cum Stichum.

VI. Regula: Qui fundum emit, non vſucapit cum eo partẽ poſtea adiectam. l.qui fundum.7.§.1. ff. d.tt.

VII. Regula: Si partem ſciat alienã poſſeſſor, eam non vſucapit, ſed reliquas. Quæ regula proponetur ĩ. cap. prox. except.11.

VIII. Regula: Si ſolum vſucapi non poteſt, nec ſuperficies vſucapitur: & nunquam ſine ſolo ſuperficies vſucapitur. l.nunquam.26. ff. de vſucap. & l.ſi ſolum.39 ff. eod.tt.

V. QVANTO TEMPORE res vſucapiantur?

Res mobilis triennio: res immobilis, inter præſentes quidem decennio, inter abſentes verò viginti annis vſucapitur, per ea quæ habentur ſuprà eodem capite. in princ. Concordat l.2. C. in quibus cauſis ceſſet longi temporis præſcriptio.

DE EXCEPTIONIBVS aduerſus cauſam uſucapionis. Cap. IX.

QVamuis regulariter ex diuina poſſeßione res aliena uſucapiatur, eiusq; dominium adquiratur, ut dictum eſt ſupra cap. prox. in princ. M.I.P. lib. 5 cap. 3. reg. 11. M.I.R.d. cap. 13. reg. 50. tamen regula hæc plures recipit exceptiones, quarũ aliæ ſumuntur ex perſona poſſeſſoris, aliæ ex perſona eius à quo poßidetur, aliæ ex perſona eius per quem poßidetur, aliæ ex re poſſeſſa, aliæ ex cauſa poſſeßionis, aliæ denique ex alijs contingentibus. quæ exceptionum genera cum ſuis ſpeciebus nunc ordine proponentur, & primùm eæ quæ ſumuntur ex perſona poſſeſſoris.

I. Exceptio: Niſi infans ſit, qui poßidet. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, quo infantes poßidere non poſſunt: quoniam ad poſſeßionem adprehendendam non corpus ſolùm, ſed & animus requiritur. de quo ꝫ. ca. 15. except. 1. & 2. Animum autem poßidendi infans non habet, cùm nõ habeat intellectum. Deficiente autem poſſeßione, deſinit vſucapio. M.I.R. d. reg 50. except. 1. Planè exceptionis propoſitæ replicatio prima eſt: Niſi infans tutore authore poßidere cœperit. l. ſequitur. 4. §. pupillus. ff. de uſucap. l. quamuis. 32. § infans. ff. de adquir. poſſeß. item l. 1. §. furioſus. & §. cæterùm. ff. eod. tt. M.I.R.d. except. 1. repl. 1. Altera: Niſi infans doli capax ſit. ut poßidendi animum habeat. d. §. pupillus. l. 1. §. furioſus, in fine. ff. de adquir. poſſeß. l. quamuis. 32. §. fin. ff. d. tt. Tertia: Niſi per ſeruum infans poßideat. l. ſi ſeruo. 28. ff. de uſucapionib. d. l 32. §. fin. ff. de adquir. poſſeß. l. 1. §. item adquirimus, in fin. & §. pupillus. ff. eod. tt. & l. ſi quis. 26. C. de donationibus.

Mutatio iuris.

Hactenus leges, quibus exceptio propoſita partim approbatur, partim diſtinguitur, expoſitæ ſunt. Sed alio iure nouo ratio propoſitæ exceptionis, & per conſequens ipſa exceptio mutari ac tolli uidetur, l. donatarum. 3. C. de adquir. poſſeß.

II. Exceptio: Niſi furioſus ſit poſſeſſor. Hæc exceptio approbatur hac ratione, quia furioſus non poteſt incipere poßidere. de quo ꝫ. cap. 15. except. 4. M.I.R.d. excep. 1. Huius replicatio prima eſt: Niſi per ſeruum ſuum apprehendat poſſeßionem. l. ſi ſeruo. 28. ff. de vſucap. & l. 1. §. itẽ adq. in fin. ff. de adq. poß. Secunda: Niſi ante furorẽ poßidere cœperit. l. iuſto. 44. §. eum qui. ff. de uſucap. & l. ſequitur. 4. §. furioſus. ff. eod. tt.

III. Exceptio: Niſi filiusfamiliâs ſit qui poßidet. approbatur hac ratione, quòd filiusfamiliâs poßidere non poßit. l. poſſeßio. 49. §. 1. ff. de adquir. poſſeß. l. iuſto. 44. §. filiusfamiliâs. ibi: quamuis ſe per errorẽ. ff. de vſucap. item. l. filiusfam. 93. ff. de reg iuris. Planè iam dictæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi opinione non reipſa filiusfamiliâs ſit. d. §. filiusfamiliâs. Secunda: Niſi filiusfamil. miles rem caſtrenſis peculij poßideat. l. ſequitur. 4. §. 1. ff. uſucapion. Tertiæ replicationis loco notandum, quod per filiumfamiliâs detinentem pater poßideat ſimul & uſucapiat. de qua re uide infrà eod. lib. cap. 15. Quibus adquiratur poſſeßio. reg. 1.

IIII. Exceptio: Niſi ſeruus ſit poſſeſſor. l. qui in ſeruitute. 160. ff. de regulis iuris. l. ſequitur. 4. §. ſeruus. ff. de uſucapionibus. item l. poſſeßio. 49. §. 1. ff. de adquir. poſſeß. Huic exceptioni replicationis loco obijci poſſunt prima & tertia replicatio exceptionis ſuperioris proximæ. Sed & eius replicatio uidetur: Niſi ſeruus in libertate moretur. quæ tamen reprobatur l. nunquam. 31. §. ſeruus. ff. de uſucap.

V. Exceptio: Niſi poſſeſſor ab alio bona fide poßideatur. l. homo liber. 54. §. fin. ff. de adquirendo rerum dominio.

VI. Exceptio: Niſi poſſeſſor apud hoſtes ſit. l. ait prætor. 23. §. 1. ff. ex quibus cauſis maior. l. deniq;. 19. cum l. ſequente. ff. eod. tt. l. cum hæredes. 23. § in ijs. ff. de adquir. poſſeß. l. in bello. 12. §. facta. ff. de captiuis. l. neque. 11. ff. de uſucap. item l. ſi is. 15. in princ. ff. eod. tt. Huius replicatio prima uidetur eſſe: Niſi poſtliminio ſit reuerſus. Sed reprobatur l. ait prætor. 23. §. 1. & l. deniq;. 19. ff. ex quib. cauſ. maiores. d. l. 15. in princ. l. iuſto. 44. § fin. ibi: nec iure. ff. de uſucap. item l. ſi poſtliminio. 29. in princ. ff. de captiuis. Secunda replicatio eſt: Niſi per ſubiectas iuri ſuo perſonas poßideat & uſucapiat. d. l. 12. §. facta. ff. de captiuis. ff. §. poſtliminio. 29. ff. eod. tt. item l. ſi is. 15. §. quòd ſi ſeruus. ff. de uſucap. Huius duplicatio eſt: Niſi tempore captiuitatis non peculiari nomine ſeruus uel filius poſſeßionem apprehenderit. l. iuſto. 44. §. fin. & l. neq;. 11. ff. de uſucap. Cuius triplicatio eſt: Niſi patre apud hoſtes exiſtente, filiusfamiliâs poſſeßionem apprehenderit, & pater apud hoſtes deceſſerit. d. §. fin.

VII. Exceptio: Niſi municipes poßideant. reprobatur l. 2. ff. de aquir. poſſeß.

VIII. Exceptio: Niſi poſſeſſor ignoret ſe poßidere, uel alium eius nomine in poſſeßione eſſe. approbatur hac ratione: quia is qui neſcit, nõ poßidet. de quo ꝫ. cap. 15. except. 3. Ergo nec uſucapit. M.I.R.d. regul. 50. except. 2. Huius tamen replicatio eſt: Niſi per ſeruum uel liberum hominem fide poſſeſſum, peculiari nomine poßideat. l. 2. §. Celſus. ff pro emptore. l. 2. ff. pro ſoluto. l. Labeo. 8. ff. de uſucap. Concordat item, quoad liberum hominem bona fide poſſeſſum. l. qui fundum. 7. §. fin. ff. pro emptore. M.I.R.d. except. 2. replic. 1. Planè ex iam dictis patet, propoſitæ replicationi locum non eſſe, ſi uel ſeruus uel procurator noſter, nõ peculiari nomine rem aliquam poßideat. hoc enim caſu ſcientia domini ad uſucapiendum requiritur. Quod notandum loco primæ duplicationis. l. 1. C. de adquir. poſſeß. & Inſt. per quas perſ. cuiq; adquir. §. ex his itaq;. in fine. M.I.R.d. rep. 1. dupl. 1. Secunda duplicatio eſt: Niſi ſeruus peculiari nomine poßidens, ab alio bona fide poßideatur. Tertia: Niſi ſeruus in fuga ſit. Quæ duæ poſteriores duplicationes approbantur l. homo liber. 54. § fin. ff. de adquir. rer. dom.

IX. Exceptio: Niſi ignoret poſſeſſor ex qua cauſa poßideatur, & putet aliam eſſe. reprobatur l. 2. §. ſi ſub conditione. in fin. ff pro emptore. l. nunquam. 31. §. fin. item l. iuſto. 44. §. filiusf. in fine. ff. de uſucap.

X. Exceptio: Niſi poſſeſſor putet ſibi per leges uſucapere non licere. l. ſi fur. 32. §. 1. ff de uſucap. Huius replicatio eſt: Niſi propter errorem in facto, nõ in iure conſiſtentem, non putet ſibi uſucapere licere. ap-

probatur

probatur ſimul & declaratur l.iuſto.44.§.filiusfamil.ff.d.tt. Exemplum proponitur l.2.§.ſi ſub conditione.ff.pro emptore.

XI. Exceptio: Niſi poſſeſſor ſciat, rem quam poſſidet, alienam eſſe. Inſtit.de vſucap.in princ. Ergo qui mala fide à non domino, quem nõ dominum eſſe ſcit, aliquam rem comparauit, is eam rem non vſucapit, eſtq; propoſitæ exceptioni locus. Concordat d.l.2.§.ſeparata.ff.pro emptore.l.2. C.de præſcrip.longi temporis.item l ſi partem. 5. C.de vſucap. pro emptore. M.I.P.d.cap.3.reg.11. except.1. M.I.R.d.reg.50.exc.4. item lib.5.cap.2. reg.4.except.19. Planè exceptio propoſita ſuas habet replicationes, quarũ prima eſt: Niſi partẽ tantùm rei poſſeſſæ ſciat alienam. l.ſi quis.43.ff.de adquir.poſſeſ. l.emptor.4.ff pro emptore.l.qui cum.6.§.1.ff.eod.tt. M.I.R.d.except.4. replic.1. Huius duplicatio eſſe videtur: Niſi pro indiuiſo partem ſciat eſſe alienam. Sed reprobatur d.l.43. Cui cõcordat l.emptor.4.in fine.ff.pro emptore. Planè ſi ignorat poſſeſſor, quota pars aliena ſit, vtrum tertia, an quarta, &c. duplicationi locus eſt.d.l.4. in princ. item l.qui cum.6. §.1. ff.eod.tt. Secunda replicatio: Niſi vſumfructum rei tantùm ſciat alienum, aut rem pignori alij eſſe obligatam. l.ſi quis. 43. in fine. ff.de adquir.poſſ. Tertia: Niſi quaſi volente & concedente domino quis rem à non domino ſciens comparet. approbatur exemplis l ſi id. 5. in princ. ff.pro derelicto. M.I.R. d.exc.4.repl.2. Quarta: Niſi factum ſciens, ius ignorauerit poſſeſſor. reprobatur l.iuris.4.ff.de iuris & facti ignor.l.nunquam.31.in prin.ff.de vſucap. M.I.R.d.except.4 repl.4. item d.regul.4.except.23. Quinta replicatio eſt in longiſſimi temporis præſcriptionibus. Quæ replicatio iure ciuili approbata reprobatur M.I.P.lib.5.cap.6.reg.21.excep.2.M.I R.lib.5.cap.2.reg 4.exc.19. Exemplum proponitur l.2.§.ſi à pupillo ff pro emptore. Aliud l.legis Iuliæ 4.§.cũ itaque. C. qui bonis cedere poſſunt. Quinta replicatio eſt: Niſi auctor ignorauerit rem eſſe alienam. reprobatur d.l.2. §.ſi eam rem.ff.pro emptore. Exemplum huius eſt l.qui fundum.7. § ſeruus. ibi: cũ peculiũ.ff.d.tt. Planè ſi defunctus bona fide emerit, vſucapietur res, quamuis hæres ſciat alienam eſſe. & hoc in bonorum poſſeſſore, & in fideicommiſſarijs, quibus ex Trebelliano reſtituitur hæreditas, cæteriſq; prætorijs ſucceſſoribus obſeruãdum eſt. d.l.2.§.ſi defunctus.ff.pro emptore. Nam diutina poſſeſſio, quæ prodeſſe cœperat defuncto, & hæredi & bonorum poſſeſſori continuatur, licet ipſe ſciat prædium alienum eſſe. Inſt.de vſucap.§.diutina. Si tamen hæredi primùm poſſeſſio rei, quam defunctus emit, tradita eſt, ſciẽtia ei nocet. l.hæres.43.ff.de vſucap. Sexta replicatio eſt: Niſi filiofamiliâs emente ac ſciente, pater ignoret: vel contra patre ſciente, filius ignoret. reprobatur d.l.43.§.fin.ff.de vſucap. M.I R.d.excep.4.repl 10. Septima: Niſi ſeruo emente ac ſciente, dominus ignoret: vel contrà domino ſciente, ſeruus ignoret. Hæc replicatio in primo quidem caſu reprobatur, approbatur verò in ſecundo, l.2.§.ſi ſeruus. §.ſi ſeruus tuus. §.Celſus.& §.Pomponius.ff.pro emptore.M.I.R.d.repl.10. Octaua replicatio eſt: Niſi initio poſſeſſionis ignorauerit.l.vnica.§.hoc tantummodò. C.de vſucap.transfor. l.ſi de eo.40.§.ſeruum tuũ.ff.de adquir.poſſ. item l.iuſto.44.§.etſi.ff.de vſucap. Contradicit M.I.P.d.exc.1.repl.1. M.I.R.d.except.4. repl.5. Quod autem in d.l.44. de ſeruo poſtliminio reuerſo dicit Papinianus, ſpeciale eſt. Nam qui amiſſa poſſeſſione incipit ſcire rem alienam eſſe, poſteaq; eam recuperauerit, ei non prodeſt bona fides prioris poſſeſſionis. quod notandum loco duplicationis: quæ approbatur l.ſi is.15.§.ſi quis bona.ff.de vſucap. l.qui fundum.7.§.qui bona.ff.pro emptore. Planè duplicatio hæc recipit triplicationẽ hanc: Niſi ſeruus poſſeſſus ab hoſtibus captus ſit, & poſtliminiò redierit. hoc enim caſu mala fides ſecundæ poſſeſſionis non obſtat, vt paulò antè eſt dictum. Nona replicatio eſt: Niſi cùm poſſeſſionis initio ſciat rem alienam eſſe poſſeſſor, tempore contractus ignorauerit. Sed reprobatur d.l.7.§.qui bona. Decima: Niſi cũ contractus tempore ſciret, traditionis tempore vel poſſeſſionis initio ignoret. l.iuſto.44.§.etſi poſſeſſio ff.de vſuc.l.ſi is.15.§.fin.ff.d.tt. Planè replicatio hæc recipit duplicationem hanc: Niſi res empta ſit.l.ſi exiſtimãs.5.§.diuerſitatis.ff.pro ſoluto.l.2. in prin. ibi: quare ergo. ff pro emptore. item l.ſi aliena.10. in princip. ff. de vſucap. Vndecima replicatio hæc eſt: Niſi malæ fidei poſſeſſor cauſam poſſeſſionis poſtea mutauerit. De hac re dicetur j.eod.lib. cap.15.q.1.in fin. Duodecima: Niſi authore iudice comparauit.l.q authore.180. ff.de reg iur. l.non videtur.128. §.fin.ff.eod.tt.l.iuſtè.11.ff.de adquir poſſeſ.l.& generaliter.28.§.fin.ff.de noxal.actionibus.& l.at ſi.14.§.ſed & ſi res.ff.de religioſ. Decimatertia replicatio: Niſi putauerit rem mandato domini venditam eſſe. approbatur exemplo l.inteſtatæ.14.ff.p emptore. Decima quarta: Niſi procurator mandatu alicuius rem emẽs, traditã ſibi retinuerit.l.pignori.13.§.fin.ff.de vſucap.

¶ Hactenus exceptiones quæ ſumuntur ex perſona poſſeſſoris, ſunt propoſitæ: ſequuntur nunc ea, quæ ſumuntur ex perſona eius à quo poſſidet.

XII. Exceptio: Niſi auctor mala fide poſſedit, ſciẽs rem alienam eſſe.l.vitia.11.C.de adquir.poſſeſ. Ratio eſt: quia is qui ſciens rem alienam vendit, vel alio modo alienat, furtum eius committit. Rei autem furtiuæ vſucapio non procedit, vt infrà dicetur. Inſt.de vſucap.§.furtiuæ, in fine. Concordat l.1. C.de vſucap.pro empt. l.ſciens.7.C.eod.tt. item l.2. C.de vſucap.pro donato.M.I.R.d.reg.50.except.5. Planè propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi res ſola ſit nõ mobilis. tunc enim mala fides auctoris poſſeſſori non nocet. quæ replicatio colligi poteſt ex verbis Imp.Iuſtiniani in d.§.furtiuæ, hiſce: In rebus mobilibus non facilè procedit, vt bonæ fidei poſſeſſoribus vſucapio competat, &c. Ergo in rebus immobilibus ſcientia auctoris poſſeſſori non nocet. Cui concordant ea quæ habẽtur j.cap.prox.except.21.replic.7. Sed & concordat l.an vitium.5.in prin.ff.de diuer.& temp.præſcript.item l.qui fundum.7.§.procurator.ff.pro emptore.M.I.R.d.except.5.repl.1. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi poſſeſſor hæreditario iure ſucceſſerit auctori vitioſo.l.cum hæres.11.ff.de diuerſis & tempor.præſcript.Inſt.de vſucap.§.diutina. ibi: quod ſi ille.l.ſequitur.4.§.hæres ff.de vſucap. item l.ſi mala.3.C.communia de vſucapionib. M.I.R.d.replic.1. dupl.2.

Cuius triplicatio eſt: Niſi hæres ex re à defuncto mala fide poſſeſſa, fructus, partum uel fœtum perceperit. hæc enim uſucapere hæres poterit, quãuis ipſam rem non poſſit. l. ſequitur. 4. §. fructus. ff. de uſucapionib. Planè iam dictæ triplicationis quadruplicatio eſt: Niſi ipſa res furtiua ſit. tunc enim quamuis ex ea hæres fructus uel partũ bona fide perceperit, nõ tamẽ eos uſucapit. d. l. 4. §. hæres. Altera propoſitæ replicationis duplicatio eſt: Niſi bonæ fidei poſſeſſor acceſſione ſui auctoris uitioſè uelit uti. hæc enim acceſſio illi denegatur, per ea quæ habentur infrà except. 34. replic. 2. duplic. 3. Tertia duplicatio eſt: Niſi dominus ignorauit rem ſuam eſſe, eamq́ fuiſſe alienatam. hoc enim caſu mala fides auctoris bonæ fidei poſſeſſori nocet. Nouell. conſt. 119. §. ultra hæc. Quarta: Niſi res immobilis ab auctore uel alio ui fuerit poſſeſſa. tunc enim nocet bonæ fidei poſſeſſori. de qua re uide ĩ. except. 21. Plures huius generis exceptiones uide ĩ. cap. 13. pro emptore.

¶ Sequitur tertium exceptionum genus aduerſus vſucapionem, earum uidelicet quæ ſumuntur ex perſona eius per quem poſſidetur.

XIII. Exceptio: Niſi per alium poſſideat. ipſo iure reprobatur l. qui fundũ. 7. §. fin. ff. pro emptore. l. 1. C. de adquir. poſſeſſ. Inſt. per quas perſonas cuiq; adquir. §. non ſolum, in fine. Concordat iiſdem fere uerbis l. adquiruntur. 10. §. non ſolùm. ff. de adquir. rer. dom. l. Labeo. 8. ff. de vſucap. Planè admittitur, ſi quis per ſe uſucapere non poſſit. hic enim nec per alium poterit uſucapere. d. l. 8. in fine. Alias propoſiti generis exceptiones uide ĩ. eod. lib. cap. 15.

DE EXCEPTIONIBVS QVAE ſumuntur ex re quæ poſſidetur. Cap. X.

QVartum exceptionum genus ſequitur, earum ſcilicet quæ ſumuntur ex re poſſeſſa.

XIIII. Exceptio: Niſi res talis ſit, ut uſucapi non poſſit. Inſtit. de vſucap. §. nouiſſimè. Huius replicatio eſt: Niſi uitium rei ſit purgatum. l. ubi lex. 24. §. fin. ff. de uſucap. Species propoſitæ exceptionis ſunt exceptiones proximè ſequentes.

XV. Exceptio: Niſi res ſacra, ſancta, religioſa uel publica, uel liber homo poſſideatur. Inſt. de uſucap. §. ſed aliquando. Concordat l. uſucapionẽ. 9. ff. de uſucap. l. præſcriptio. 5. C. de operib. publ. l. 2. C. ne rei dominicæ uel templorum, &c. item l. præſcriptio. 45. in princ. ff. de uſucap. M. I. P. d. reg. 11. except. 2. M. I. R. d. reg. 50. except. 8. cum ſeq. Planè quod ibi dicitur de diuerticulo fluminis publici, ei contradicit l. ſi quiſquã. 7. ff. de diuerſis temp. præſcript.

XVI. Exceptio: Niſi res fiſci uel Imperatoris poſſideatur. Inſt. de uſucap. §. res fiſci. Concordat l. 2. C. communia de uſucap. l. 1. cum duabus ll. ſeq. C. ne rei dominicæ uel templ. l. 2. C. de fundis & ſaltibus rei Tamiacæ. M. I. P. d. regul. 11. except. 3. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi quis bona uacantia fiſco nõdum nunciata, occupet bona fide. l. quamuis. 18. ff. de uſucap. Inſt. de uſucap. §. res fiſci. Secunda: Niſi res fiſci eſſe deſierit. l. ubi lex. 24. §. fin. ff. de uſucap. Tertiæ replicationis loco notandum, quòd quadraginta annis in hiſce rebus præſcribatur. quæ replicatio ſeu præſcriptio approbatur l. iubemus. 14. C. de fundis patrimonialibus, lib. 11.

XVII. Exceptio: Niſi res ſit prouincialis ſoli. Hæc exceptio iure quidem antiquo approbabatur. reprobatur uerò iure nouo, Inſtit. de uſucap. in prin. Concordat l. unica. C. de uſucap. transfor.

XVIII. Exceptio: Niſi res ſit ſoli. reprobatur l. reſcriptis. 9. ff. de diuerſis temp præſcript. M. I. R. d. reg. 50. except. 10.

XIX. Exceptio: Niſi res ſit incorporalis. l. ſeruus. 43. §. incorporales. ff. de adquir. rerum dominio. Ratio eſt, quia res incorporales poſſideri non poſſunt. l. ſequitur. 4. §. ſi uiam, in fine. ff de uſucapionib. Concordat l. uſucapionem. 9. l. ſi aliena. 10. § hoc iure. ff. de uſucap. Plane libertatem ſeruitutũ uſucapi poſſe, uerius eſt. Itaque ſi cum tibi ſeruitutem deberem, ne mihi puta liceret altius ædificare, & per ſtatutũ tempus altius ædificatum habuero, ſublata erit ſeruitus. l. ſequitur. 4. §. fin ff. de uſucap. De qua re uide ĩ. libro prox. cap. 3. cauſa 10.

XX. Exceptio: Niſi res quæ poſſidetur, abſit. reprobatur l. cum in. 12. §. de rebus. C. de præſcriptione longi temporis.

XXI. Exceptio: Niſi res quæ poſſidetur, furtiua ſit, uel ui poſſeſſa. Inſtit. de uſucap. § furtiuæ. l. ſi quid. 4. in princ. ff. pro ſoluto. l. ultima ff. ui bonorum raptorum. l. 1. & l. ſciens. 7. C. de uſucap. pro emptore. l. 2. C. de uſucap pro donato. item l. etiam. 10 C. de furtis & ſeruo corrupt. Planè huius exceptionis plures ſunt replicationes. Prima: Niſi filius patris, uel ſeruus domini res ſurripuerit. reprobatur Inſt. de obligationib. quæ ex delicto naſcuntur. §. qui in. Planè ſi ſeruus inſciente domino rem peculiarem uendidiſſet, emptor uſucapere poteſt. l ſi ſeruus. 34. ff. de uſucap. Sed & ſi ſeruus rem peculiarem furandi animo amouet, non eſt furtiua. l interdum. 58. § ſi res. uerſ. cum autem. ff. de furtis. Secunda replicatio eſt: Niſi uxor marito rem ſurripuerit. reprobatur l. rerum. 29. ff. rerum amotarum. Tertia replicatio eſt: Niſi debitor pignus ſurripuerit. l. ſequitur. 4. §. ſi rem. ff. de uſucap. l. ſi rem. 5. ff. pro emptore. Contradicit l. cum ſit. 6. C. de uſucap. pro emptore. item l. ultima. ff. pro ſoluto. Quarta replicatio: Niſi dominus bonæ fidei poſſeſſori uel fructuario rem ſuam ſurripuerit. l. cum eis. 20. §. fin. ff. de furtis. Quinta: Niſi tutor rem pupilli ſurripuerit. reprobatur l. qui fundum. 7. §. ſi tutor. ff. pro emptore. Sexta: Niſi quis ſine dolo malo, & non furandi animo rem alienam uendiderit. l. poteſt. 36. cum l ſequente. ff. de uſucap. Concordat iiſdem propè uerbis Inſtit. de uſuca. §. ſed tamen id. Septima: Niſi quis ſine ui fundi alieni poſſeſſionem ſit nactus. l. furtum. 37. cum l. ſequente. ff. de uſucapionib. Inſtit. de uſucap. § quod autẽ ad eas res. Huius duplicatio eſſe uidetur: Niſi poſtea dominum uenientem accedere prohibuerit. Quæ tamẽ reprobatur l. ſequitur. 4. §. item ſi occupauerit ff. de uſucap. Sed & alia duplicatio uidetur eſſe, hæc ſcilicet: Niſi cum alius antea dominũ ui de poſſeſſione deieciſſet, alius poſtea uacuam poſſeſſionẽ occupauerit. quæ itidem reprobatur d. l. 4. §. ſi tu ui me. & l. nõ ſolùm 33. §. ſi dominus ff. eod. tit.

Octaua replicatio: Niſi non dominus, ſed alius poſſeſſor vi ſit deiectus. reprobatur l.ſequitur. 4. §.ſi tu vi. ibi: cæterùm.ff.de vſucap. Nona: Niſi res hæreditaria nondum ab hærede poſſeſſa, ſubrepta ſit. reprobatur l.ſi homo.35.ff.de vſucap. Decima: Niſi res furtiua ad hoſtes peruenerit, & inde poſtliminiò ſit reuerſa. reprobatur l.latrones.27.ff.de captiuis & poſt limin. Vndecima: Niſi res furtiua vel vi poſſeſſa in domini poteſtatem ſit reuerſa. Inſtit.de vſucapionib. §.aliquando. Huius duplicatio prima eſt: Niſi res alio modo apud dominum ſit, quàm antea fuerit. hoc enim caſu reuerſam eam non prodeſt. l.ſequitur. 4. §.item ſi eam rem. ff.eod.tt. Secunda: Niſi poſſeſſio domino rurſus poſſit auelli. d.l.4.§.tunc in poteſtatē, l.mulieris.13. §.deſinere. ff.de verbor.ſignific. Huius exemplum eſt, duplicatio ſequens proxima. Tertia: Niſi dominus poſſeſſorem fundi vi deiecerit.d.l.4.§.ſi dominus. Quarta: Niſi dominus ignoret rem in ſuam poteſtatem rediiſſe. l.ſi ad dominum. 88. ff.de furtis. Huius triplicatio prima eſt: Niſi dominus ignorauerit rem ſubreptam eſſe. tunc enim quamuis ignorauerit eam reuerſam eſſe, nihilominus vitium eſt purgatum.l.ſequitur.4. §.Labeo. & §.idem Labeo. ff.de vſucapionib. Altera: Niſi tutor vel curator domini ſciat rem reuerſam eſſe. tunc enim ignorantia domini non obſtat. d.l.4. §.ſi pupillo. Quinta duplicatio eſt: Niſi dominus ignoret rem ſuam eſſe, vel ſibi ſubreptam fuiſſe. l.qui fundum. 7. §.furtiua. ff.pro emptore.l.ſequitur.4.§.tunc in poteſtatem.ff.de vſucapionib. l.Labeo.14.§.item ſi dominus.ff.de verbor.ſignificat. Sexta: Niſi in alterius quàm domini poteſtatem ſit reuerſa.d.l.4.§.quod autem. Huius triplicatio prima eſt: Niſi ipſe debitor pignus quod dedit creditori, ſurripuit. tunc enim ſufficit in creditoris poteſtatem rediiſſe.l.vltima.ff.pro ſoluto. Secunda: Niſi in procuratoris poteſtatē redierit. reprobatur l.ſi rem.41. ff. de vſucap. Tertia: Niſi in tutoris vel curatoris poteſtatem redierit. l.interdum.58. §.qui tutelā.ff.de furtis. Huius quadruplicatio eſt: Niſi ex furto tutoris res furtiua ſit facta. l. qui fundum. 7. §.ſi tutor.ff.pro emptore. Quarta triplicatio eſt: Niſi in ſerui poteſtatem redierit. l.interdum.58.§.ſi res ff.de furtis. Huius quadruplicatio eſt: Niſi dominus rem peculij eſſe nolit. l.ſequitur.4. §.Labeo quoque.& §.item ſi eam rem. ff.de vſucap. Septima duplicatio videtur: Niſi res deterior in poteſtatem domini ſit reuerſa. l.mulieris.13. §.1.& l.Labeo.14.in princ. ff.de verbor.ſignific. Hæc de vndecima replicatione cum ſuis duplicationibus. Duodecima replicatio: Niſi res furtiua vel vi poſſeſſa, poſtea domini voluntate alij ſit tradita. d.l.4. §.tunc in poteſtatem, in fine. Decimatertia: Niſi dominus rem vendicans, litis æſtimationem percepit. d.§.tunc in poteſtatem. & l.quamuis.86.ff.de furtis. Decimaquarta: Niſi dominus furi rem vendiderit.d.l.86. l.ſi fur.32. in princ. ff.de vſucap.item l.certè.6. §.Iulianus,in fin.ff de precario. Decimaquinta replicatio eſt: Niſi is qui rem furtiuam vendidit, poſtea domino hæres extiterit, vel alio modo dominium rei ſit nactus. l cum vir.42. ff.de vſucap. Plura de hac replicatione vide ſ.cap 4. cauſa 8.except.1.repl.11. Decimaſexta: Niſi cum dominus rem vindicare & recipere poſſet, noluit. l.poteſtatis verbo.215.§.fin.ff.de verb.ſignific. Hæc de 21. except. cum ſuis replicationibus.

XXII. Exceptio: Niſi ſeruus fugitiuus poſſideatur. l.1.& l.6. C.de ſeruis fugitiuis. Inſt.de vſucap.§.ſed aliquando.& l.ancilla.61. ff.de furtis.

XXIII.Exceptio: Niſi partus ſit ancillæ furtiuæ, qui poſſidetur. reprobatur l.non ſolùm.33. in princ. ff.de vſucap. l.qui vas.49. §.ſi ancilla. ibi: ſed ſi concepit. ff.de furtis.l.ſi ego.11.§.idem Iulianus.ff.de Public. in rem actione. l.ſi matrem. 3. C.de vſucap.pro emptore. item l.ancillæ.12.C.de furtis. Planè in quibuſdam caſibus admittitur: quorū primus eſt, quando partus apud furem eſt conceptus. Qui approbatur l.qui vas.49. §.ſi ancilla ff.d.tt. Propoſitæ exceptionis in caſu propoſito replicatio videtur eſſe talis: Niſi partus apud bonæ fidei poſſeſſorē editus ſit. hoc enim caſu nihil referre videtur, quòd apud furem ſit conceptus: verùm reprobatur d.§.ſi ancilla. Contradicit l.ſi aliena. 10. §.fin. ff.de vſucapionibus. Alter caſus, quo exceptio propoſita admittitur, eſt, ſi partus tempore furti facti fuit conceptus. l.qui vas. 49. §.ſi ancilla. ibi: ſi ancilla ſurripiatur prægnans. ff. de furtis. Tertius caſus eſt, quando poſſeſſor ſcit ancillam furtiuam eſſe. l. ſi ancillam. 4. in princ. ff. pro ſuo. l. ſequitur.4. § ſi antequam. ff.de vſucapionib. Huius exceptionis in caſu propoſito replicatio prima eſt: Niſi poſt conceptionem demum poſſeſſor matrem cognouerit alienam eſſe. tunc enim quamuis antequam eniteretur, cognouit, ſciētia illi nihil obeſt.l.iuſto.44. §.etſi poſſeſſionis. ff.de vſucapionib. Altera: Niſi poſſeſſor dominum certiorem facere non potuerit. Tertia: Niſi poſſeſſor dominum fecerit certiorem. Hæ duæ replicationes approbantur l.ſi ancillā.4. in prin. ff.pro ſuo. Hæc de tertio caſu. Quartus caſus eſt: Si ſeruus vel alius pro libertate eius ancillam furtiuam domino dederit.l.ſequitur.4.§ de illo.ff.de vſucapionibus. Cui contradicere videtur l.qui ob.9.ff.pro emptore. item l.ſeruus. 10. ff. eod.tt. Quintus caſus eſt, quando hæres in defuncti vitium ſuccedit. qui approbatur l.ſequitur.4. §.hæres. ff.de vſucap. Planè huius replicatio hæc eſt: Niſi hæres furis bonæ fidei poſſeſſori partum alienauerit. ab hoc enim poterit vſucapi.l.ſi aliena.10. §.fin.ff.de vſucap.

XXIIII.Exceptio: Niſi id quod poſſidetur, ex re furtiua ſit perceptum, vel confectum. approbatur exemplo lanæ, l.ſequitur. 4. §.lana ouium. ff.de vſucapionibus. Idem iuris eſt, ſi ex lana furtiua veſtimentum feceris. nam verius eſt (inquit Paulus) vt ſubſtantiam ſpectemus, & ideo veſtis furtiua erit.d.l. 4. §.ſi ex lana. Huius replicatio eſt: Niſi apud bonæ fidei poſſeſſorem primùm ex re furtiua ſit perceptū. d.§.lana ouium. Concordat l.qui vas.49.§.ſi ancilla. ff.de furtis.

DE EXCEPTIONIBVS QVAE ſumuntur ex cauſa poſſeſſionis. Cap. XI.

QVintum exceptionum genus aduerſus vſucapionem, ſumitur ex cauſa poſſeſſionis: cuius generis ſpecies nunc ſequuntur.

XXV. Exceptio: Niſi cauſa ex qua poſſeßio adquiſita eſt, ad transferendum dominium vtilis ſit. tunc enim is cui res tradita eſt, ſtatim dominium eius nanciſcitur ſine vſucapione. l.in bello. 12. §.ſi quis ſeruũ. ff.de captiuis. Inſtit.per quas perſonas cuique adquiritur.§.ex his itaq;. ibi: & per hanc.l.ſi clauibus.74. ff.de contrah.empt.item l.ſequitur.4.§.lana ouium. ibi: ſi verò apud. ff.de vſucapionibus. M.I.R.d.regul. 50.except.16.

XXVI. Exceptio: Niſi cauſa ex qua poſſeßio adquiſita eſt, ipſo iure ad transferendum dominium ſit inutilis. hoc eſt: cum res ita datur, ne fiat accipientis. tunc enim ne diutina poſſeßione dominium ex ea cauſa transfertur. approbatur argumento l.quacunque.13. §.1.ff.de Publiciana in rem actione. M.I.R.d. regul.50.except.15. Quemadmodum enim ea quæ vſucapi non poſſunt, nec Publiciana actione poſſunt peti, l.ſiue autem. 9. §.hæc actio. ff.d.tt. ita contrà quoque, quæ Publiciana peti nequeunt, nec vſucapi poſſe dicendum eſt. l.nullo.24.C.de rei vendicatione. Propoſitæ exceptionis exemplum primũ proponitur in pignore, l pignori.13.in princ. ff.de vſucapionibus. Alterum in re precariò accepta & conducta, l.2.C.de præſcript.30.annorum. l.cum hæres. 11. ff.de diuerſis tempor.præſcriptionib. l.1. C.communia de vſucap. l.1.C.in quib.cauſis ceſſat longi temporis præſcriptio. item l.cum notiſsimi.7.§.fin. C.de præſcript.30 annorum: Tertium propoſitæ exceptionis exemplum eſt: Si quis iure emphyteutico rem aliquam poſſederit: nam nec hic directum eius dominium vſucapit. d.§.fin. Planè qui rem aliquam ex conducto per quadraginta annos poſſedit, certa annua penſione præſtita emphyteuta præſumitur. Ideoq; ex titulo etiam conductionis res præſcribitur quadraginta annis, non tamen quoad dominium, ſed quoad præſumptionem emphyteuſeos: quod replicationis loco contra præcedens proximum exemplum notandum. l.vltima.C.de fundis patrimonialibus. item gloſſa in l.2. in verbo Repellere, in fine. C.de iure emphyteutico. Quartum propoſitæ exceptionis exemplum eſt in re vſusfructus nomine poſſeſſa: quod proponitur l.neque. 8. C.de vſufructu. l. adquiruntur. 10. §. fin. ff. de adquirendo rerum dominio. Concordat iiſdem verbis Inſtitut.per quas perſonas cuique adquirit.§.fructuarius. Quintum exemplum in re commodata proponitur. l.rei commodatæ.8.cum lege ſequente. ff.commodati. l.2. §.quod vulgo. ff.pro hærede. Sextum eſt in re depoſita.d.§.quod vulgo. Cui concordat l.licet.17.§.fin. ff.depoſiti. Septimum in re procuratorio nomine poſſeſſa. l.cum notiſsimi. 7. §.fin. C.de præſcript.30. vel 40.annorum. Planè huius exempli replicatio hæc eſt: Niſi quis alterius mandatu rem emens, traditam ſibi retinuerit. hic enim eam rẽ vſucapiet, quamuis mandati iudicio eo nomine teneatur. l.pignori.13. §.fin. ff.de vſucap.

XXVII. Exceptio: Niſi rẽ vi vel furto ſit adeptus poſſeſſor. Hæc exceptio ſpecies eſt præcedentis, & approbatur l.nullo.24.C.de rei vendicat. Inſtit.de vſucapionibus. §.furtiuæ. ibi: quod autem dictum. item l.improb. 7. C. de adquir. poſſeß. Sed & plures leges concordantes vide ſuprà cap.9.except.11.in prin. Huius exceptionis replicatio videtur eſſe talis: Niſi res poſſeſſori fuerit debita. quæ tamen reprobatur l.ſi ex. 5.C.de adquir.poſſeß.

XXVIII. Exceptio: Niſi cauſa falſa ſit, vel nulla præceſſerit poſſeßionẽ. l.Celſus. 27. ff.de vſucapionibus. Inſt.de vſucap. §.error. l.2.in princ. §.cum bona. & §.cum Stichum. ff.pro emptore. l.1.in princip. ff.pro donato. l.nemo.6.ff.pro derelicto. l.2.cum lege ſequente. ff. pro legato. l. vltima. C. in quibus cauſis ceſſat longi temporis. l.irritam.3.C.de vſucap.pro donato. l.vſucapio. 4. C.de vſucap.pro hærede. l.diutina.4.C.de præſcript.longi temporis. l.nullo.24. C.de rei vendicatione. l. ex initio.18. C. ad legem Corneliam, de falſis. M.I.P.d.regul.11. except.4. vbi etiam diſtinguitur M.I.R.d.regul.50. except.11. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi iuſtam erroris cauſam poſſeſſor habuerit. approbatur ſimul & declaratur l.quod vulgò.11.ff.pro emptore. l. vſucapio.5. ff. pro ſuo. l.ſi ancillam.4.§.penult. ff.d.tt. M.I.R.d.except.11.repl.1. Secũda: Niſi dominus rei poſſeſſori tanquam aduocatus in iudicio adſtitit. reprobatur l.nec petentem. 5. C. de præſcript.longi temporis. Tertia: Niſi tanquam debitum nobis ab aliquo ſit traditum ac ſolutum. l.hominem. 3. cum lege ſequente. §.fin. ff pro ſuo. Huius duplicatio prima eſt: Niſi is cui traditur, ſciat ſibi non deberi. d.l.3. Concordat l.ſi exiſtimans.3 in princip. ff.pro ſoluto. Altera duplicatio eſt: Niſi ex cauſa venditi quis putans ſe teneri, tradat. d.l.3. Concordat l.pro emptore.2.in princip. ff. pro emptore. Tertia: Niſi cum hæres exiſtimans alium ſibi cohæredem, res hæreditarias ei pro parte tradidit. l.cum ſolus.29.ff.de vſucap. Hæc de tertia replicatione Quarta replicatio eſt: Niſi alia iuſta cauſa ſubſit, quàm poſſeſſor putauit. approbatur exemplo l.nunquam.31.§.fin. ff.de vſucapionibus.

XXIX. Exceptio: Niſi cauſa poſſeßionis lucratiua ſit. reprobatur l.ſuper. 11. C.de præſcript.longi temporis. Hæc de exceptionibus quæ ſumuntur ex cauſa poſſeßionis, ſint dicta. Plures licet videre infrà in ſpecialibus exceptionibus aduerſus ſingulas cauſas. Nũc reliquæ exceptiones generales, quæ aduerſus vſucapionem poſſunt opponi, ſunt proponendæ.

DE RELIQVIS EXCEPTIONIbus aduerſus vſucapionem: item de acceßionibus & interruptionibus poſſeßionis. Cap. XII.

XXX. Exceptio: Niſi dominus vel rei poſſeſſor abſens fuerit. Hæc exceptio aduerſus decem quidem annorum vſucapionem prodeſt, viginti autẽ annorum præſcriptioni non obſtat: quoniam res viginti annis etiam inter abſentes vſucapitur. de quo dictum eſt ſuprà cap.8.in princ. Abſentes autem accipiendi ſunt, ſi non in eadem prouincia vterque, tam dominus rei, quàm poſſeſſor, domicilium habeat: ſed alter in alia, alius in altera. l.cũ in longi.12.§.ſin autem. C.de præſcript.longi temp. Nam ſi vterq; domicilium habeat in eadem prouincia, licet in diuerſis ciuitatibus, cauſa inter præſentes eſſe videtur, & decennij magis præſcriptione domin⁹ excluditur. d.l.12.§.ſancimus. Planè ex-

næ exceptionis propoſita replicatio eſt: Niſi medio tempore per aliquot annos præſens fuerit. quæ replicatio ſub certo modo approbatur Nouell.conſt.119.§. vltra hæc ſancimus. ibi: quantum verò.

XXXI. Exceptio: *Niſi dominus propter ſuam vel aduerſarij ſui infantiam, abſentiam, vel aliã iuſtam cauſam agere non potuit. De hac exceptione vide ĩ. lib.15. cap.13. except.8. cum aliquot ſeqq.*

XXXII. Exceptio: *Niſi dominus ignorauit rem ſuam eſſe, vel alienatã. Nouell.c.119. §.vltra hæc. ibi: cæterùm. Quo exceptio propoſita approbatur, ſimul etiam replicatio proponitur, hæc ſcilicet: Niſi poſſeſſor à bonæ fidei poſſeſſore rem comparauerit. Sed & de hac re vide ĩ.excep.12.in fin. M.I.R.d.reg.50.exc. 17.repl.1.*

XXXIII. Exceptio: *Niſi dominus ſeu actor in integrum ſit reſtituendus. l.præſcriptione. 7. C.quib.non obijcitur longi temp.præſcript.*

XXXIIII. Exceptio: *Niſi res non ſit poſſeſſa. l ſine.25.ff.de vſucap. M.I.P.d.reg.11.except.6. M.I.R. d.reg.50.except.19.*

XXXV. Exceptio: *Niſi non per legitimum tempus poſſederit poſſeſſor. Hæc exceptio abſque cuiuſquam indignatione iuſta eſt. M.I.P.d.reg.11. except.8. M.I. R.d.reg.50.except.24. Et quod ſit tempus legitimum vſucapionis, definitur ſupra cap.8. in princ.& quæſt. 5. Eius autẽ replicatio prima eſt: Niſi modicum tempus deſit. l.in vſucapionibus. 6. cum l.ſequente. ff.de vſucap. l.in vſucapione.15.in princ.ff.de diuerſis tempor.præſcript. Secunda: Niſi acceſſione vtatur poſſeſſionis ſui auctoris, & eius à quo auctor ſuus poſſedit, vel alterius cuiuſdam. l.de acceſſionib.14.in prin. ff.d.tt. l.in vſucapione.15.§.1.ff.eod.tt.l.1.§.hoc tantummodo. C.de vſucap.transform.item l.ſuper.11. ibi: adiecto. C.de præſcript.longi tempor.M.I.P.d.except.8. replic.1. M.I.R.d.except.24. replic.1. Huius exemplum primum inter venditorem & emptorem proponitur l.2.§.emptori.ff.pro emptore. Cui concordat l.dolia.76.§.eum qui. ff.de contrah.empt. Inſtit. de vſucap. §.inter venditorem. l.de acceſſionibus.14. §.itemq́. ff.de diuerſis temp.præſcript. item l in vſucapione.15.§.item adijciendum. & §.fin.& l.ſi duobus.6..in prin. ff.de diuerſis tempor.præſcript. His legibus de acceſſione, quæ poſſeſſio venditoris eiusq́, auctorum accedit emptori, agitur. cuius exempli duplicationes proponentur infrà. Alterum propoſitæ replicationis exemplũ, quo emptoris poſſeſſio accedit venditori, proponitur l.Pomponius. 13. §.præterea. ff.de adquirenda poſſeſ. l. ſi hominem. 19. ff.de vſucap. item l ſi duobus.6. §.vendidi.ff.de diuerſis temporalibus præſcriptionibus. Hæc de ſecundo exemplo, quod etiam infra exceptione 42.replicationis loco notabitur. Tertium replicationis propoſitæ exemplum ſeu ſpecies eſt, quando poſſeſſio defuncti accedit eius hæredi. quod proponitur l.de acceſſionibus.14. in princ. ff.de diuerſis tempor.præſcript. Concordat Inſtit. de vſucap. §.diutina. Quartò, poſſeſſio defuncti accedit legatario.l.Pomponius.13.§.ſed & legat.ff.de adquirenda poſſeſſione. & l.id tempus.14.§.fin.ff.de vſucap. Quintò, hæredis quoque poſſeſſio legatario accedit.d.§.ſed & legatario. Sextò, poſſeſſio donatoris accedit donatario. l.Pomponius.13. §.ſed & is cui.ff. de adquirenda poſſeſſione. Septimò, ei cui iuſſu iudicis res eſt reſtituta, tempus prioris poſſeſſionis accedit. d.l.13.§.ſi iuſſu. Octauò, creditor ne in re pignori obligata vtetur acceſſione ex perſona debitoris, & eius à quo debitor ſuus accepit. l.de acceſſionibus. 14. §.itemq́, ſi mihi. ff.de diuerſis temporal.præſcriptionib. Nonò, re in dotem data vel ex dote recepta, alterius acceſſione vtitur. l.Pomponius.13. §.in dotem. ff.de adquirenda poſſeſſione. & l.dotis fructus. 7. §.ſi res in. ff.de iure dotium. Hactenus exempla propoſitæ replicationis enumerauimus: nunc eius duplicationes videamus, quarum prima eſt: Niſi is qui vult vti acceſſione ſui auctoris, rem non poſſederit. l.in vſucapione.15.§.1.ff.de diuerſis tempor.præſcrip. l.acceſſio.16 ff.eod.tt. item l.Pomponius.13.§.quæſitum. & §.penult. ff.de adquir.poſſeſ. Secunda: Niſi medius aliquis ex auctoribus non poſſederit, & medium aliquod tempus ſine poſſeſſione vacuum fuerit. d.l. 15.§.1. Huius triplicatio eſt: Niſi hæres vtatur acceſſione poſſeſſionis defuncti.l.nunquam.31. §.vacuum. ff de vſucap.l.iuſto.44. §.nondum.ff.eod.tt.l.Pomponius.13 §.nõ autem.ff.de adquir.poſſeſ. l.2. §.etiam hæredi.ff.pro emptore. item l.cum miles.30. in princ. ff.ex quibus cauſis maiores in integr. Planè propoſitæ triplicationis quadruplicatio eſt: Niſi medio tempore res ab alio ſit poſſeſſa. l.poſſeſſio.20. ff.de vſucap. l: qui cũ.6. §.fin. ff.pro emptore. item l.Pomponius.13. §.quæſitum, cum ſua gloſſa.ff.de adquir.poſſeſ. Tertia duplicatio eſt: Niſi auctor mala fide poſſederit; Quarta: Niſi is qui vult vti acceſſione, mala fide poſſideat. quæ duæ duplicationes approbantur d.l.13. §. fin. Concordat tertiæ duplicationi d.l.13.§.cum quis: & §.ex facto. Quartæ duplicationi cõcordat l.ſi quis: 8.§.ſin verò nullum. C.de præſcript.30.annor.M.I.P. d.replic.1.dupl.1. Quinta eſt: Niſi venditor, cuius acceſſione emptor vult vti, poſtquam rem emptori tradidit, rurſus eam poſſidere cœperit. l.id tempus.14. in princ.ff.de vſucap.l.in vſucapione.15. §.penult. ff de diuerſ.temp.præſcript. Sexta: Niſi à furioſo quis emerit. eius enim tempus emptori non accedit. l. 2. §. ſi à furioſo, in fin.ff.pro emptore. Septima: Niſi cum quis rem ſuam vendendam mandaſſet, is cui mandatum fuit, id rurſus alij mandauerit. Hoc enim caſu emptor eius qui poſtea mandauit, acceſſione non vtitur, niſi dominus ei permiſerit.l.in vſucapione.15.§.item adijciendum. ibi: quod ſi is quoq́, ff.de diuerſ.temp.præſcript. Octaua: Niſi venditor rem venditionis tempore non habuerit reprobatur d.l.15.§.pen. Nona: Niſi is qui bona fide ſeruit, bonæ fidei poſſeſſori non adquiſierit: . hoc enim caſu poſſeſſio, quæ bona fidei poſſeſſor poſſedit, libero homini vel domino ſerui, cui res poſtea reſtituitur, nõ accedit. l.Pomponius.13. §.ſi liber. ff.de adquirenda poſſeſ. Decima duplicatio eſt: Niſi defunctus ab hoſtibus captus ſit, ibiq́, deceſſerit. tunc enim hæredi poſſeſſio defuncti non accedit. l.ſi is 15.in princ. ff. de vſucap. Vndecima: Niſi venditor acceſſione emptoris velit vti, puta re redhibita, vel venditione reſoluta. reprobatur l.Pomponius. 13. §. præterea. ff.de adquirenda poſſeſ. Duodecima: Niſi non is cuius acceſſione poſſeſſor vti vult, ſed alius ei*

vendiderit. approbatur exemplo l.in vſucapione.15. §.item adijciendum. ibi: quod ſi is quoque. & §.ſed & ſi.ff.de diuerſis temp.præſcript. l.ſi ſeruus.14.ff.de adquir.poſſeß. Huius triplicatio prima eſt: Niſi mandante vel ratum habente eo cuius acceßione poſſeſſor vtitur, res ei ſit alienata. quæ triplicatio cùm ex iam dictis conſtat, tum approbatur etiam l.de acceßionibus.14.§.item ſi abſente.ff.de diuerſ.temp.præſcript. Secunda: Niſi filius vel ſeruus liberam peculij adminiſtrationem habens, rem peculiarem vendiderit. hoc enim caſu tempus etiam quo res apud patrem vel dominum fuit, emptori accedit. quæ approbatur per ea quæ propoſita ſunt paulo ſuperius ead.dupl. in princ. Tertia: Niſi creditor ex pacto pignus vendiderit. tunc enim etiam debitoris tempus emptori accedit.d.l.14. §.fin. Quarta: Niſi is cuius acceßione poſſeſſor vtitur, auctor ſit eius, à quo poſſeſſor comparauit. Hæc triplicatio ipſo iure ſubſiſtit, eiusq; exempla licet videre in exemplis paulo ſuperius ead.replicat.in princ. propoſitis. Quinta: Niſi à tutore vel curatore eius cuius acceßione vtitur, poſſeſſor comparauit. l.in vſucapione.15.§.item danda. ff.de diuerſ.temp præſcript.l.ſi ſeruus.14.§ fin ff.de adquir.poſſeſ. Hactenus de acceßionibus poſſeßionũ: quanquam de ijs plura etiam proponentur ĩ.except.42.replic.1. cum ſequentibus. Sed & eius de acceßionibus hic ſumus admonendi, quod de ijs nihil in perpetuum neque generaliter definiri poßit. quod approbatur l.de acceßionibus.14.in prin. ff.de diuerſis tempor.præſcript. Hæc de ſecunda propoſitæ exceptionis replicatione, eiusq; duplicationibus. Tertia replicatio eſt: Niſi poſſeſſor nondum impleta vſucapione deceſſerit. tũc enim etiã antequam adeatur hæreditas, vſucapio impleri poteſt.l.cœptam. 40 ff.de vſucap. l.iuſto.44.§.nondum.ff.eod.tt. Huius duplicatio eſt: Niſi nondum adita hæreditate alius poſſeßionem nactus ſit.l.qui cum.6.§.fin. ff.pro emptore. Quarta replicatio eſt: Niſi nondum adita hæreditate res à ſeruo hæreditario ſit comparata. tunc enim hæredi tempus vſucapiendi procedere videtur, quamuis hæreditatem nondum adierit, neque rem cœperit poßidere. Quæ tamen replicatio reprobatur l. præſcriptio.45.§.fin. ff.de vſucap. Contradicit l.iuſto.44.§.nondum. ibi: ſiue ſeruus. ff.eod.tt. item l. Pomponius.13.§.non autem.ff.de adquir.poſſeß. Hæc Hæc de 34.exceptione, cum quatuor eius replicationibus ſint dicta.

XXXV. Exceptio: Niſi dies feriati tempore poſſeßionis eximantur. reprobatur l.nunquam.31.§.1. ff.de vſucap.

XXXVI. Exceptio: Niſi dies intercalaris tempori non connumeretur.l.2.ff.de diuerſ.& temp.præſcr.

XXXVII. Exceptio: Niſi conditio contractus initio poſſeßionis nondum extiterit. l.2.§.ſi ſub condit. ff.pro emptore. l.neceſſario.8.§.quòd ſi pendente. ff. de peric.& commod.rei venditæ. M.I.R.d.regul.50. except.12.

XXXVIII. Exceptio: Niſi cum res ſic empta eſſet, vt niſi pecunia intra diem certum ſoluta eſſet, inempta fieret, pecunia ſoluta non ſit.l.2.§.Sabinus.ff.pro emptore. Huius replicatio eſt: Niſi non conditionaliter ſit prolatum, ſed conuentio ſit.d.§.Sabinus.

XXXIX. Exceptio: Niſi in diem addictio ſit facta. reprobatur d.l.2.§.ſi in diem.

XL. Exceptio: Niſi cum nuptiæ nondum eſſent, res ex cauſa dotis ſit poſſeſſa. approbatur ſimul & diſtinguitur l.1.§.& primùm.ff.pro dote. Huius replicatio prima eſt: Niſi res ita data ſit, vt ſtatim fiat ſponſi. tunc enim etiam nondum nuptijs exiſtentibus procedit vſucapio. d.§.& primùm. Altera: Niſi æſtimata res in dotem data ſit. reprobatur l.2.ff.eod.tt.

XLI. Exceptio: Niſi res cohærens ædificio poſſeſſa ſit, & ædificium poſtea demolitum.l.cum qui.23.§.ſi autem. ff.de vſucap. Concordat l.in rem.23.§.fin.ff. de rei vendic.

XLII. Exceptio: Niſi poſſeßio interrupta ſit, & res medio tempore non poſſeſſa. l.2.C.de præſcript.long. tempor. M.I.P.d.regul.11.except.9. M.I.R.d.reg.50. excep.25. Ad hanc exceptionem pertinet locus de Vſurpationibus. Eſt autem Vſurpatio (autore Paulo iuriſconſulto) vſucapionis interruptio: quanquam Oratores vſurpationem frequentem vſum vocant. l. 2.ff.de vſucap. Eius ſpecies ſunt exceptiones ſequentes. Plane huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi poſſeſſor ex cauſa venditionis tradita, poſtea venditione reſoluta, rẽ receperit. hoc enim caſu ipſius poſſeßio interrupta non eſt, ſed accedit illi tempus quo res fuit apud emptorem, per ea quæ propoſita ſunt ſ. except.34.replic.2.exempl.2. Altera replicatio eſt: Niſi poſſeſſor rem in dotem dederit, poſteaq; rem ex dote receperit. hoc enim caſu, quamuis medio tempore res à poſſeſſore poſſeſſa non fuit, tamen accedit ei tempus quo res fuit apud maritum, per ea quæ propoſita ſunt ſ.d.repl.2.exempl.vlt. Tertia: Niſi poſſeſſor rem pignori dederit. hoc enim caſu non interrumpitur eius poſſeßio.l.non ſolum.33.§.qui pignori.ff.de vſucap. l.ſeruus.16.ff.d.tt. l.1.§.per ſeruum corporal. ff.de adquir.poſſeß.item l.qui pignoris.36.ff.eod.tt. Planè duplicatio prima eſt: Niſi creditor eam rem alij tradiderit.d.§.qui pignori. Plura vide ĩ.capite 16. cauſa 19. Altera duplicatio eſt: Niſi poſſeſſor rem domino pignori dederit. d.l.33.§.ſi rem tuam. Quarta replicatio eſt: Niſi poſſeſſor rem apud alium depoſuerit. per hanc enim tranſlationem non interrumpitur vſucapio, nec amittitur poſſeßio. approbatur ſimul & diſtinguitur l.licet.17.§.fin.ff.depoſiti. M.I.R.d. d.except.25.repl.1. Huius duplicatio prima eſt: Niſi res apud ſequeſtrum deponatur. d.§.fin. M.I.R.d.replic.1.duplic.1. Cuius triplicatio eſt: Niſi non amittendæ poſſeßionis, ſed cuſtodiæ cauſa res apud ſequeſtrum deponatur. l.intereſſe puto.39.ff.de adquir.poſſeß. Altera duplicatio eſt: Niſi is apud quem res depoſita eſt, eam alij tradiderit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.replic.prox. duplic.1. Quinta replicatio eſt: Niſi poſſeſſor rem alij precariò conceſſerit. per hanc enim conceßionem vſucapio non interrumpitur. approbatur ſimul & diſtinguitur l.Pomponius. 13.§ ſi is qui precariò ff.de adquir.poſſeß. Sexta: Niſi alius rei ſeruandæ cauſa, aut legatorum ventriſue nomine in poſſeßionem miſſus ſit. per hanc enim mißionem non interrumpitur vſucapio. l.2. in princ ff.pro hærede. l.miſſo.12.ff.pro emptore. Huius duplicatio eſt: Niſi damni infecti nomine aduerſarius in poſſeßionem

ſionem miſſus ſit. l. qui vniuerſas. 30. §. item cum prætor. ff. de adquir. poſſeß. Septima replicatio eſt: Niſi hæreditas poſſeſſoris defuncti aliquandiu iacuerit. per hoc enim poſſeßio interrupta non cenſetur. de quo ſ̄. except. 34. replic. 2. duplic. 2. triplic. 1. Hæc de quadrageſimaſecũda exceptione, cuius ſpecies ſunt exceptiones ſequentes. Sed & plura de ijs vide ī. cap. 16.

XLIII. Exceptio: Niſi poſſeſſor nondũ finita vſucapione ab hoſtibus ſit captus. De hac exceptione vide ī. d. cap. 16. cauſa 16. item ſ̄. cap. 9. except. 6.

XLIV. Exceptio: Niſi poſſeſſor ſeruum manumiſerit. l. qui pro. 5. ff. pro donato.

XLV. Exceptio: Niſi poſſeſſor rem domino locauerit, vendiderit, pignori dederit. l. ei à quo. 21. ff. de vſucap. Cõcordat, quo ad pignoris cauſam, l. non ſolũ. 33. §. ſi rem tuã. ff. eod. tt. Huius replicatio eſt: Niſi nuda conuentione pignus contractum ſit. d. §. ſi rem tuam.

XLVI. Exceptio: Niſi poſſeſſor rem ab alio precariò rogauerit. l. qui cum. 6. in prin. ff. pro emptore. Huius replicatio eſt: Niſi cum rem pignori dediſſet, eandem à creditore precariò rogauerit. l. qui pignoris. 36. ff. de adquir. poſſeß. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi cùm domino rei eam pignori dediſſet, poſtea ab eo precariò rogauerit. approbatur ſ̄. except. proxim. Secunda duplicatio eſt: Niſi ſeruo domini vel hæreditario pignori dederit, & precariò rogauerit. l. qui à ſeruo. 15. ff. de act. & obligat. Tertia: Niſi creditor poſtea domino rei hæres extiterit. l. ſi rem alienã. 29. ff. de pignorat. act.

XLVII. Exceptio: Niſi res poſſeſſori ſit ſubrepta, vel vi erepta. l. naturaliter. 5. ff. de vſucap. Quæ exceptio propoſita approbatur, ſimul etiã duæ eius replicationes reprobantur. Prima: Niſi non dominus poſſeſſori rem eripuerit. Secunda: Niſi ex cauſa lucratiua poßideat. Tertia replicatio eſt: Niſi ſeruus eius per quem poßidetur, puta creditoris, eam ſurripuerit. l. non ſolum. 33. §. ſi rem. ff. de vſucap. Plura de propoſita exceptione vide ī. cap. 16. cauſa 9.

XLVIII. Except: Niſi ſeruus poſſeſſus fugerit. reprobatur l. in acceßione. 8. ff. de diuerſ. et temp. præſc. Plura de hac exceptione vide ī. cap. 16. cauſa 24.

XLIX. Exceptio: Niſi ij per quos poßidetur, relinquendæ poſſeßionis gratia diſceſſerint. reprobatur l. 1. §. per ſeruum. ff. de adqu. poſſeß. & l. qui fundum. 7. in prin. ff. pro emptore. Plura de hac exceptione vide ī. d. cap. 16. cauſa 18.

L. Exceptio: Niſi res quæ poßidetur, alij miſceatur, vel iungatur. reprobatur l. rerum. 30. ff. de vſucap.

LI. Exceptio: Niſi dominus rem à poſſeſſore ante impletam vſucapionem petierit. Hæc exceptio iure quidem antiquo reprobatur l. 2. §. fin. ff. pro emptore. iure autem nouo approbatur l. nec bona. 10. C. de præſcriptione longi temporis. Concordat l. 2. C. eod. tt. l. moræ. 16. C. de rei vendic. item l. nemo. 10. C. de adqu. poſſeßione. M. I. R. d. reg. 50. except. 27. Planè huius exceptionis replicatio eſt: Niſi alius, nõ dominus, litem poſſeſſori de re mouerit. l. 2. ff. pro donato.

LII. Exceptio: Niſi dominus poſſeſſori in loco quẽ vſucapit, ædificanti nouum opus nunciauit. reprobatur l. alienam. 13. ff. pro emptore.

LIII. Exceptio: Niſi poſt completam vſucapionem inſtrumentum contractus amiſerit poſſeſſor. reprobatur l. longi. 7. C. de præſcript. long. temp.

LIV. Exceptio: Niſi poſt completam vſucapionẽ, poſſeßionẽ rei amiſerit poſſeſſor. reprobatur l. ſi quis. 8. in prin. C. de præſc. 30. vel 40. annorũ. M. I. P. d. reg. 11. exc. 11. M. I. R. d. reg. 50. exc. 28. Planè admittitur primùm, ſi prior dominus, cuius res eſt vſucapta, quiq; in integrum reſtitutionem petere potuit, poſſeßionem rei ſit nactus. tũc enim ei aduerſus eum qui vſucepit, videtur competere exceptio: quoniã actio ei datur nõ temporalis, ſed perpetua. l. ſi is. 31. ff. ex quibus cauſis maiores, &c. M. I. P. d. exc. 11. diſt. 2. M. I. R. d. exc. 28. diſt. 1. Secũdò ſi malæ fidei poſſeſſor 30. vel 40. annorum exceptione tutus, poſſeßionẽ rei amiſerit. d. l. 8. §. quod ſi quis. C. de præſcr. 30 vel 40. annorũ. M. I. P. d. exc. 11. diſt. 1. M. I. R. d. exc. 28. diſt. 2. Hiſce legibus exceptio propoſita in caſu propoſito approbatur. Cuius tamen duæ replicationes in d. l. 8. proponuntur, quarũ prima eſt: Niſi alius per vim poſſeßionẽ ſit nactus. M. I. P. d. exc. 11. in fine. Altera: Niſi ob id quòd abſens in iudicio minimè reſponderit, poſſeßionem per ſententiã iudicis amiſerit. d. l. 8. §. penult.

LV. Exceptio: Niſi antea ex alia cauſa poſſederit, ex qua nõ ſolet procedere vſucapio. De hac exceptione vide ī. cap. 15. quæſt. 1. in fine.

LVI. Exceptio: Niſi aduerſus alium agatur, quàm qui rem vſucepit vel præſcripſit. l. ſi quis. 8. ſ̄ ſin verò nullum. C. de præſcript. 30. annor. M. I. P. lib. 5. cap. 7. reg. 9. except. 2. repl. 1.

DE SPECIALIBVS EXCEPTIONIBUS aduerſus ſingulas vſucapionis cauſas. Cap. XIII.

HActenus exceptiones aduerſus vſucapionẽ generaliores ſunt propoſitæ. Plures huiuſmodi licet videre ī. eod. lib. in poſſeßionis exceptionib. Nam quæcunq; exceptiones aduerſus poſſeßionẽ obijci poſſunt, eædem etiam obſtant vſucapioni. Sed & omnes amittendæ poſſeßionis cauſæ, ī. in cap. 16. enumeratæ & propoſitæ, hic quoq; exceptionum loco poſſunt collocari. Nunc ſpeciales exceptiones aduerſus ſingulas vſucapionis cauſas videamus.

PRO EMPTORE.

Regulariter ergo, ſi quis rem à nõ domino emit, vel ſi emptio propter aliquam aliam exceptionẽ non ſubſiſtit, emptor eam rem diutina poſſeßione pro emptore vſucapit. Hæc regula, præter hactenus enumeratas exceptiones, recipit & alias, quæ ſequuntur.

I. Exceptio: Niſi à pupillo emerit. l. eum qui. 9. C. de vſucap. pro empt. l. qui à quolibet. 27. ff. de cõtrah. empt. Huius replicatio prima eſt: Niſi emptor pupillum putet eſſe puberẽ. l. 2. §. ſi à pupillo. ff. pro emptore. Secũda: Niſi emptor putet, pupillis licere res ſuas ſine tutoris authoritate alienare. reprobatur d. §. ſi à pupillo. Tertia: Niſi tutore authore emerit à pupillo. d. ll. Planè huius replicationis duplicatio hæc eſt: Niſi falſo tutore autore ſciens emerit. l. qui à quolibet. 27. ff. de contrahend. empt. Quarta replicatio eſt: Niſi pupillus ex cõtractu emptionis locupletior ſit factus. l. eum qui. 9. in fine. C. de vſucap. pro emptore.

II. Exceptio: Niſi à furioſo emerit. reprobatur l.

pignori.13.§.1.ff.de vſucap. l.ſed & ſi.7.§.1.ff.de Public.in rem act.l.2.§.ſi a furioſo.ff.pro emptore.

III.Exceptio: Niſi a ſeruo emerit, domino ignorãte.reprobatur l.ſi ſeruus 34 ff de vſucap.

IV.Exceptio: Niſi ab eo emerit, quem ſciebat pecuniam ſtatim conſumpturum.reprobatur l.ſi quis.8. ff.pro emptore.

V.Exceptio: Niſi ab eo emit, quem prætor alienare vetuit.l.ſi ab eo.12. ff.de vſucap. l.qui fundũ.7.§.qui ſciens.ff pro emptore.l.26.ff.de contrah.empt.

VI. Exceptio: Niſi ab eo emerit, cui bonis interdictum eſt l.ſi ſciens.26.ff.de contrahenda empt.

VII. Exceptio: Niſi à debitore, qui non eſt ſoluendo, emerit.reprobatur d.l.26.in fin.

VIII.Exceptio: Niſi ab eo qui pro tutore negocia gerit, rem pupilli emerit. l. apud Celſum.4. §. ſi quis non ibi:nam etſi.ff de doli mali except.

IX. Exceptio: Niſi rem pignori obligatam emerit a debitore.l.cum ſit.6.C.de vſucap.pro emptore.

X Exceptio: Niſi ab eo emit, qui ſciuit rem alienã eſſe. De hac except.vide ſ̃.cap 9.except.12. Hactenus igitur exceptiones ſumptæ ex perſona venditoru, ſunt propoſitæ: ſequuntur nunc reliqua.

XI. Exceptio: Niſi tutor ex pupilli auctione rem quam eius putabat eſſe, emerit. reprobatur l.2.§.tutor ff pro emptore.

XII.Exceptio: Niſi procurator vel negociorum geſtor ex auctione domini rem emerit.reprobatur d.l.2. §.procuratorem.

XIII.Exceptio: Niſi rem à defuncto alienari prohibitam emerit.l.2.C.de vſucap pro emptore.

XIV Exceptio: Niſi donationis cauſa venditio ſit facta.l.donationis.6.ff pro donato.

XV.Exceptio: Niſi dominus denũciauerit emptori, ne emeret l.ſi fundum.17.C.de rei vendicat.M.I.R. d.reg.50.exc.29.

XVI.Exceptio: Niſi dolo ſit facta vẽditio.l.ſi fraude.6.C de præſcript.longi temp.

XVII.Exceptio: Niſi procurator rem domini minoris vendiderit. reprobatur l. qui fundum.7. §.procurator.ff pro empt.Planè admittitur, ſi emptor cum procuratore colluſit.d.§ procurator.

XVIII. Exceptio: Niſi cum quis mandatu ſerui rem emiſſet, eam ei manumiſſo tradidit. l.qui fundũ. 7.§.ſeruus ff.d.tt.

XIX.Exceptio: Niſi cum quis alij rem eius mandatu emiſſet, eam ſibi traditam retinuerit.reprobatur l. pignori 13.§.fin ff de vſucap.

XX. Exceptio: Niſi cùm alia res empta eſſet, alia tradita ſit.l.2.§.cum Stichum.ff.pro emptore. Huius replicatio eſt: Niſi cum minus emptum eſſet, plus ſit traditum.hoc enim caſu id quod excedit, nihilominus poteſt vſucapi. d. §. cum Stichum, in fine. De ratione huius replicationis dictum eſt ſ̃. cap.15. in tertio loco adquir.poſſeſ.reg.2.

XXI.Exceptio: Niſi emptor propria authoritate rem emptã occupauerit. l.ſi ex.5. ff.de adquir poſſeſ. l.improba.7. & l. nec ex vera.9. C. eod. tt. M.I.R. d. reg.50. exc.31. Huius replicatio prima eſſe videtur: Niſi venditor mandauerit emptorem in poſſeſſionem inducendũ. Quæ tamẽ reprobatur l.fundi.33.in prin. ff.eod.tt. Secunda eſt: Niſi emptor diu ſciente venditore in poſſeſſione fuerit.l.2.C.de adquir.poſſeſ. M.I. R.d.except.31.repl.2.

XXII.Exceptio: Niſi emptio facta non ſit. De hac exceptione dictum eſt ſ̃.cap.11.except.28.

PRO HAEREDE.

Pro hærede vſucapit is, qui putans ſe hæredem, rem poßidet. Cuius regulæ except.ſequuntur.

I.Exceptio: Niſi ſeruus hæres ſuperſit.l.2.C.de vſucap.pro hærede.

II.Exceptio: Niſi is qui teſtamenti factionem non habet, pro hærede poßideat. l.vlt. ff pro hærede. l.nemo.7 ff.pro legato.

III.Exceptio: Niſi is qui à muliere nõ rectè eſt adoptatus, ex ea cauſa pro hærede poßideat.l.ſi is.8. C.de longi temp.præſcript.

IV.Exceptio: Niſi res ex hæreditate defuncti non ſit.reprobatur quidẽ l pleriq; 3. ff.pro hærede. l.ſi ancillam.4.§ penult ff pro ſuo. Approbatur autẽ l vſucapio.4.C.de vſucap.pro hærede.& l.diutina.4.C.de præſcript.longi temp.

V. Exceptio: Niſi defunctus vſucapere non potuerit l.cum hæres.11.ibi:tamẽ vſu ff.de diuerſ.& temp. præſcript.& l.1.C.de vſucap.pro hærede.

VI.Exceptio: Niſi teſtator adhuc viuat. l.1. ff. pro hærede & l.opinione 3.C.de vſucap.pro hærede.

VII.Exceptio: Niſi verus hæres medio tẽpore poſſederit. l.cum ſolus 29 ff.de vſucap. l.13. §.quæſitum eſt.ff.de adquir.poſſeß.

PRO DONATO.

Pro donato is vſucapit, cui res donationis cauſa tradita eſt l.1.in prin. ff.pro donato.& l.1. C. de vſucap.pro donato. Exceptio prima eſt: Niſi pater filio, quem in poteſtate habet, donet. l.1.§.1. ff.pro donato. Cuius replicatio eſt: Niſi hæres donationẽ factam ratam habeat. l ſi pater.4.ff.d.tt. & l.ſi ancillam.4.§. ſi pater.ff pro ſuo.

II. Exceptio: Niſi vir vxori, vel vxor viro donauerit.l.1.§.ſi inter.ff.pro donato.Huius replicatio prima eſt: Niſi ante contractum matrimonium res ſit donata. Secunda: Niſi poſtea ſolutum ſit matrimonium. Quæ duæ replicationes approbantur l. ſi inter.24. ff. de donat.inter virum & vxor. Planè ſecunda replicatio admittit duplicationem hanc: Niſi diuortio ſolutum ſit matrimoniũ. l.1.§.fin. ff. pro donato. Tertia replicatio eſt: Niſi facto diuortio, maritus donationẽ ratam habuerit. d.§.fin. Quarta: Niſi aliena res ſit donata, & donans non ſit pauperior factus. l.ſi vir.3. ff.d.tt.l.ſed & ſi.25.ff.de donat.inter virum & vxor. Quinta: Niſi alius rem viri vxori eius donauerit. l.ſi extraneus.45.ff.de donat.inter virum & vxor. Huius duplicatio prima eſſe videtur: Niſi is qui in poteſtate viri eſt, vxori eius donauerit. Quæ tamen reprobatur d.l.45. Altera: Niſi vir ſciens rem ſuam eſſe, eam vendicare nolit, & mulier idem ſciat. reprobatur d.l.45.

III.Exceptio: Niſi ſubditus magiſtratui contra legem repetundarum donauerit. l.quod contra.8. ff. ad l.Iul.repetund.

IV.Exceptio: Niſi ſeruus ita donatus ſit, vt poſt quinquen-

quinquennium manumittatur. reprobatur l. Ariſtot. 18. §. idem Ariſto. ff. de donationib.

V. Exceptio: Niſi donator donationem reuocare conſtituerit. reprobatur l. 2. ff. pro donato.

VI. Exceptio: Niſi donatum non ſit. De hac exceptione vide ſ̃. cap. 11. except. 28.

PRO DERELICTO.

Pro derelicto res vſucapitur, quæ à non domino pro derelicto habita eſt. Cuius exceptio prima: Niſi poſſeſſor ignoret, à quo pro derelicto habita res ſit. reprobatur l. id quod. 4. ff. pro derelicto.

II. Exceptio: Niſi merces ſint ex naue iactæ, aut ex naufragio expulſæ. l. ſi quis. 7. ff. eod. tt. & l. interdum. 21. §. 1. ff. de adqu. poſſeſ.

III. Exceptio: Niſi res pro derelicto habita nõ ſit. l. nemo. 6. ff. pro derelicto.

PRO LEGATO.

Pro legato vſucapit is, qui rem ex cauſa legati poſſidet. l. 1. in prin. ff. pro legato. Cuius exceptiones ſequuntur.

I. Exceptio: Niſi cum eo teſtamenti factio non ſit. l. nemo. 7. ff. d. tt.

II. Exceptio: Niſi legatum non ſit. l. 2. cum lege ſequente. ff. eod. tt. De hac exceptione vide plura ſ̃. cap. 11. cauſa 28.

III. Exceptio: Niſi alij quàm cui legatum eſt, res tradita ſit. reprobatur l. pro legato. 4. §. fin. ff. d. tt.

IV. Exceptio: Niſi legatum ademptum ſit. reprobatur l. pro legato. 4. ff. pro legato. l. pro legato. 9. ff. eod. tt.

V. Exceptio: Niſi non rectè, nec iure legatum ſit. reprobatur d. l. 9.

VI. Exceptio: Niſi re aliena legata, dominus rei legatæ adhuc viuat. reprobatur l. ea res. 5. cum l. ſequente. ff. d. tt.

VII. Exceptio: Niſi legatarius non traditam poſſeſſionem rei legatæ ſit ingreſſus. reprobatur l. ſi non. 8. ff. eod. tt.

PRO DOTE.

Pro dote vſucapit is, qui rem in dotem accepit. l. 1. in prin. & §. ſi tamen. verſ. & ſi aliena. ff. pro dote. item l. vnica. C. eod. tt. Huius exemplum proponitur l. duæ. 3. ff. eod. tt. Exceptiones propoſitæ regulæ ſpeciales hæ ſunt.

I. Exceptio: Niſi res vniuerſæ in dotem ſint acceptæ. reprobatur l. 1. in prin. ff. pro dote.

II. Exceptio: Niſi nuptiæ nondum ſint ſecutæ. l. 1. ff. d. tt. de qua re vide ſ̃. cap. 12. except. 40.

III. Exceptio: Niſi matrimonium ceſſet, vel ſecutum non ſit, aut ſit illegitimum. l. 1. §. penult. & vlt. ff. eod. tt.

PRO SOLVTO.

Pro ſoluto vſucapit, qui rem debiti cauſa recipit. l. 1. in prin. ff. pro ſoluto. Huius exceptio prima eſt: Niſi debitum non ſit. De hac exceptione vide ſ̃. cap. 11. except. 28. repl. 3. Altera: Niſi aliud quàm quod debebatur, ſit ſolutum. reprobatur l. 1. §. fin. ff. d. tt.

PRO SVO.

Pro ſuo poſſeſſio talis eſt (inquit Vlpianus l. 1. in prin. ff. pro ſuo.) cùm dominium nobis adquiri putamus, & ex ea cauſa poſſidemus, ex qua adquiritur. M. I. R. lib. 3. cap. 13. reg. 52. Huius regulæ exẽpla ſequuntur: quorum primũ eſt, ſi ex cauſa emptionis quis poſſideat. Nã ex cauſa emptionis, & pro emptore & pro ſuo poſſideo. d. l. 1. §. 1. Secundũ exemplum eſt, ſi quis ex cauſa donationis poſſideat. Tertiũ, ſi quis ex cauſa legati poſſideat. nam in re donata vel legata (idem Vlpianus ait d. l. 1. §. itẽ in re.) vel pro donato, vel pro legato, vel etiam pro ſuo poſſideo. Quartum exemplum eſt in ijs rebus, quæ nobis iure naturali vel gentium adquirũtur. Nam eſt ſpecies poſſeſſionis, quæ vocatur Pro ſuo. hoc enim modo poſſidemus omnia quæ mari, terra cœloq́; capimus, aut quæ alluuione fluminum noſtra fiunt: item quæ ex rebus alieno nomine poſſeſſis nata poſſidemus. veluti partum hæreditariæ aut emptæ ancillæ pro noſtro poſſidemus, ſimiliter fructus rei emptæ aut donatæ, aut quæ in hæreditate inuenta eſt. l. 2. ff. pro ſuo. Quintum exemplum eſt, ſi poſſeſſor litis æſtimationem obtulit. hic enim pro emptore incipit poſſidere (l. 1. & l. 3. ff. pro emptore. l. is qui. 15. ff. quibus ex cauſis in poſſ. eatur.) & per conſequens pro ſuo. Sextum exemplum eſt l. non ſolum. 33. § ſi mihi. ff. de vſuc. Septimũ eſt in cauſa tranſactionis. l. ex cauſa. 8. C. de vſucap. pro emptore. Cui concordat l. cum ſolus. 29. ibi: ita tamen. ff. de vſucap. Octauum exemplum eſt, ſi cui res in communi diuidundo iudicio ſit adiudicata. l. ſi per. 17. ff. de vſucap. Nonum exemplum eſt, ſi quis authore prætore poſſidet. Nam iuſtè poſſidet (inquit Paulus l. iuſte. 11. ff. de adquir. poſſeſ.) qui authore prætore poſſidet. Et Vlpianus: Qui authore iudice comparauit (inquit) bonæ fidei poſſeſſor eſt. l. 179. ff. de reg. iuris. Species autem inducendi in poſſeſſionem alicuius rei, eſt prohibere ingredienti vim fieri. Statim enim cedere aduerſarium, & vacuam relinquere poſſeſſionem, iubet Prætor: quod multo plus eſt quàm reſtituere. l. permiſceri. 52. §. fin. ff. de adquir. poſſeſ. Sed & ex alijs cauſis poſſeſſio pro ſuo locum habet, & vſucapio cõceſſa eſt. l. vſucapio. 5. in prin. ff. pro ſuo. Planè ſi puerũ non pro derelicto habitum, ſed ab hoſtibus vulneratum, quis ſumptibus ſuis liberum exiſtimans curauerit, longi temporis præſcriptione, quo minus dominus eius offerens erogata rectè vindicet, defendi non poteſt. l. vlt. C. in quibus cauſis ceſſ. longi temp. præſcr.

Replicatio generalis.

¶ Hactenus exceptiones quæ aduerſus vſucapionem competunt, tam generales quàm ſpeciales ſunt propoſitæ & deſcriptæ. Supereſt tamen vna replicatio generalis, quæ omnibus ſupradictis exceptionibus videtur obſtare, quæ talis eſt: Niſi poſſeſſor bona fide poſſederit. Hoc enim caſu, quamuis lex vſucapionem regulariter inhibeat, ea tamẽ procedere videtur. Attamen reprobatur l. vbi lex. 24. in prin. ff. de vſucap. l. ſi partẽ. 5. in fine. C. de vſucap. pro empt. l. ſciens. 7. C. eod. tt. Inſtit. de vſucap. §. quod autem dictum. & §. ſed aliquando. Sed & alia replicatio generalis hæc eſt: Niſi vitium rei ſit purgatum. De qua vide ſ̃. capite 10. except. 14.

DE POSSESSIONE EIVSque cauſis & actionibus, ſecundo rerum iure.

DE POSSESSIONE IN genere. Cap. XIIII.

HActenus de rerum dominio, eiuſq́; cauſis & actionibus, primo rerum iure actum eſt: nunc de altero iure quod in rebus habemus, hoc eſt, de poſſeſſione, eiuſq́; cauſis & actionibus nobis erit agendum: primùm quidem de definitione ac diuiſionibus poſſeſſionis, deinde de adquirenda poſſeſſione, tertio de poſſeſſione amittenda: poſtremò de interdictis, eorumq́; actionibus, quæ tam pro adquirenda quàm retinenda & recuperanda poſſeſſione competunt.

I. DEFINITIONES *poſſeſſionis proponuntur l. 1. in prin. ff. de adqu. poſſeſ. & l. quæſt. 115. ff. de verb. ſignif. Planè poſſeſſionis vocabulum variè accipitur, quod probè notandum eſt ad diſſoluẽdas antinomias, quæ paſſim de ea in iure occurrunt: de qua re vide lib. 23. Digeſtorum meorum cap. 1.*

II. DIVISIONES ET ſpecies.

Prima diuiſio, nempe quòd alia iure conſiſtat, alia corpore, proponitur l. poſſeſſio. 49. ff. de adquirenda poſſeſ. & l. nemo ambigit. 10. C. eod. tt. Quarum illa ciuilis, hæc naturalis appellatur. Quanquam vtriuſq́; non eſt vna ſignificatio: de qua re vide d. cap. 1. Accedit M. I. R. lib. 3. cap. 14. reg. 6.

Altera, quòd poſſideatur aut bona, aut non bona fide, habetur l. poſſideri. 3. §. genera, in fin. ff. d. tt.

Tertia nimirum poſſeſſionum tot eſſe genera, quot cauſas adquirendi eius quod noſtrum non ſit: veluti pro emptore, pro donato, pro legato, pro dote, pro hærede, &c. proponitur d. §. genera, in prin.

Species clandeſtinæ poſſeſſionis habentur l. clam poſſidere. 6. & l. ſi de eo. 40. §. ſeruum tuum, vſq; ad fin ff. d. tt.

III. DIFFERENTIA *poſſeſſionis & proprietatis ſeu dominij proponitur l. naturaliter. 12. l. ſi quis. 17. & l. permiſceri. 52. ff. de adquir. poſſeſ. l. 1. §. huius autem. ff. vti poſſidetis. Verbum tamen Poſſeſſionis interdum quoq́; proprietatẽ ſignificat. l. interdum. 78. ff. de verb. ſignif.*

Differentia poſſeſſionis & vſusfructus habetur l. permiſceri. 52. in prin. ff. de adq. poſſeſ.

Differentia verbi Poſſidere & in poſſeſſione eſſe, l. ſi quis. 10. §. idem Pomponius. ff. d. tt.

DE ADQVIRENDA poſſeſſione. Cap. XV.

IN hoc capite proponentur primùm cauſæ, ex quibus poſſeſſio adquiritur, cum ſuis exceptionibus: deinde perſonæ, quibus & per quas adquiritur: poſtremò, quid & quantum adquiratur, poſſideatúrue, explicabitur.

I. CAVSA *ergo adquirendæ poſſeſſionis prima eſt: Si rem aliquam apprehendamus. Quæ approbatur l. quæſtio. 115. §. poſſeſſio. ff. de verb. ſignif. vbi ait Iuriſconſultus: Cuius proprietas ad nos nõ pertinet. Hæc verba nõ ſunt intelligenda, quaſi poſſeſſio rei ſuæ nulla ſit: ſed quod magis proprietas ſit dicenda. quemadmodum vſusfructus ad proprietatem reuerſus, nõ amplius vſusfructus dicitur, ſed plenum dominium: quoniam nemini res ſua ſeruit. l. cum eſſent. 33. §. fin. ff. de ſeruitut. ruſt. præd. & l. quicquid. 10. §. nullã enim. ff. communia prædior. Accedit cauſa propoſita. M. I. R. d. cap. 14. reg. 9. Secunda cauſa eſt: Si in re præſenti conſentiant dans & accipiens. l. 1. §. ſi iuſſerim. ibi: non eſſe enim. ff. de adquir. poſſeſ. Tertia cauſa eſt: ſi claues receptaculi tradantur, ea quoque quæ in eo ſunt tradita intelliguntur. d. §. ſi iuſſerim, in fine. l. qua ratione. 9. §. item ſi quis merces. ff. de adquir. rer. dom. Concordat item iiſdẽ verbis Inſtit. de rerũ diuiſ. §. interdum, in fine. l. clauibus. 74. ff. de contrahen. empt. M. I. R. d. cap. 14. reg. 10. Quarta cauſa: Si inſtrumẽta tradita ſunt, poſſeſſio quoq́; ipſius rei tranſlata cenſetur. l. 1. C. de donationibus. M. I. R. d. cap. 14. reg. 11. Quinta: Si venditor ex turre demonſtret fundum, ſeq́; mihi eum tradere dicat. l. quod meo. 18. § ſi venditorem. ff de adqu. poſſeſs. M. I. R. d. cap. 14. reg. 12. Sexta: Si cum venditor me tollere inſsiſſet, ego cuſtodiam poſuerim. l. quarundam. 51. ff. d. tt. M. I. R. d. cap. 14. reg. 13. Septima: Si eum qui mihi tradere volebat, iuſſerim alij tradere. d. l. 51. l. 1. §. ſi iuſſerim. ff. d. tt. Octaua: Si eum qui mihi tradere volebat, iuſſerim in domo mea deponere. l. quod meo. 18. §. ſi venditorem. ff. de adq. poſſ. l. ſi pecuniã. 79. ff. de ſolutionibus. Nona cauſa, Si quis vinxerit liberum hominem proponitur & reprobatur l. cũ hæredes. 23. §. fin. ff. de adq. poſſeſs. Decima cauſa eſt, aditio hæreditatis, quæ tamẽ reprobatur d. l. 23. in prin. l. qui vniuerſas. 30. §. quod per. ff. eod. tt. M. I. R. d. cap. 14. reg. 14. Vndecima: Si is qui poſſidet rem, ab aliquo conduxerit, vel precariò rogauerit, poſſeſſio ab eo ad locatorẽ transfertur. l. quadam mulier. 76. ff. de rei vendicat. l. interdum. 21. in prin. & §. fin. & l. re pignoris. 37. ff. de adqu. poſſeſs. M. I. R. d. cap. 14. reg. 15. Duodecima Si prætor prohibeat ingredienti vim fieri. l. permiſceri. 52 §. fin ff. de adqu. poſſeſs. Plures huiuſmodi cauſas vide M. I. P. lib. 5. cap. 3. reg. 12. cum ſeq. & M. I. R. d. cap. 14. reg. 16. cũ duab. ſeqq. Hactenus cauſæ adquirendæ poſſeſſionis ſunt enumeratæ: ſequuntur nũc earum exceptiones generales.*

Exceptiones aduerſus prædictas cauſas generales.

I. Exceptio: Niſi non corpore & actu rem apprehẽdat. l. poſſideri. 3. in prin. §. Neratius. itẽ §. in amittẽda. ibi: igitur amitti. ff. de adq. poſſeſ. l. quemadmodũ. 8. l. cũ hæredes. 23. in prin. itẽ l. q. vniuerſas. 30. §. quod per colonum. ff. d. tt. Inſt. de interdictis. §. poſſidere, in fin. M. I. R d. cap. 14. reg. 21. exc. gen. 1. Planè exceptio hæc recipit quaſdã replicationes, de quibus vide ſuprà cauſam ſecundam cum ſequentibus, capite eodem.

II. Exceptio: Niſi non animo poſſidendi rem apprehendat. l. poſſideri. 3. in prin. ff. de adqu. poſſeſ. & d. l. 8. ff. d. tt. item l. ferè. 195. in fine. ff. de reg. iuris. M. I. R. d. reg. 21. exc. gener. 2. Huius exceptionis exempla ſunt, ſi is qui apprehendit, ignoret ſe apprehendere. item ſi furioſus ſit, &c. diſtinguitur autem in infante & pupillo. de quibus paulo inferius.

III. Exce-

III.Exceptio: Niſi ignoret quis, ſibi adquiri poſſeßionem.l.poßideri.3. §. Neratius. ibi: is enim. ff. de adqu poſſeß. Ratio patet ex ſuperiori proxima exceptione. Replicatio autem eius eſt hæc: Niſi per alium, puta ſeruum vel procuratorem, poſſeßionem adquirat. tunc enim etiam ignoranti adquiritur. de quo ĩ. quæſt. prox.reg.1.

IV.Exceptio: Niſi affectionem & intellectũ poßidendi non habeat, vt furioſus. l.1.§. furioſus. & §.cæterùm. item l.quod meo.18. §.ſi furioſo. ff. de adquir. poſſeß. M.I.R. d.reg.21. except.3. Huius exceptionis replicationes vide s̄.cap.9.except.2.

V.Exceptio: Niſi filiusfamiliâs vel ſeruus apprehendat. Hæc exceptio approbatur s̄. cap.9.except.3. Cõcordat l.ſtipulatio.38.§.hi qui ſunt. & §.hæc quoque.ff.de verb.obligat. Planè filiusfam. vel ſeruus apprehendens, naturalem adipiſcitur poſſeßionem, non ciuilem: quod replicationis loco notandum.d.§.hi qui ſunt. & d.§. hæc quoque. Altera replicatio eſt, quod quamuis filiusfam. vel ſeruus ciuilem poſſeßionẽ ſibi non adquirat, adquirit tamen eam patri vel domino ſuo.de quare ĩ. quæſt.prox. reg.1. Reliqua huius loci vide s̄.d.except.3.

VI.Exceptio: Niſi infans apprehendat poſſeßionẽ. approbatur, diſtinguitur ſimul et mutatur per ea quæ dicta ſunt s̄.lib.prox.cap.9.except.1.

VII. Exceptio: Niſi error in tradendo & apprehendendo interueniat. l.ſi me.34.in prin. ff. de adqu. poſſeß.M.I.R.d.reg.21.except.4.Huius replicatio prima eſt: Niſi in nomine tantùm ſit erratum. d.l.34. Secunda: Niſi errantis procuratori, non erranti tradita ſit poſſeßio.d.l.34. §.ſed ſi non mihi. Tertia: Niſi cum procurator, cui traditur, erret, dominus eius non erret.d.§.ſed ſi non mihi, in fine.

VIII. Exceptio: Niſi mala fide apprehẽdatur poſſeßio.reprobatur l 2.§.ſeparata.ff pro emptore.l.poſſideri.3.§.ex contrario.ff de adqu.poſſeß.

IX. Exceptio: Niſi alterius nomine apprehenderit. l.quod meo.18. in prin. & l. generaliter.9. ff. eod.tt. l.17.§.fin ff.depoſiti, Cuius replicatio eſt quoad naturalem poſſeßionem, l.7.§.neq; colonus. ff.communi diuidundo.l.9.ff.de rei vendicat.

X. Exceptio: Niſi ita nactus ſit poſſeßionem, vt eam retinere non poßit. l.non videtur.22. ff. eod.tt. Huius exemplum proponitur l. ſi quis.17. in princip. ff.eod.tt.

XI.Exceptio: Niſi iure familiaritatis fundũ amici ſit ingreſſus.l qui iure.41.ff.de adqu.poſſeß. M.I.R. d.reg.21.except.15.

XII.Exceptio: Niſi cum res ſub conditione tradita eſſet, conditio defecerit, vel nondũ extiterit. l.qui abſenti.38.§.1 ff.d.tt.

XIII. Exceptio: Niſi iure pignoris rem apprehendat. reprobatur l.cum & ſortis.35. §.fin.ff.de pignor. act.l.ſerui.16.ff.de vſucap.

XIV. Exceptio: Niſi rei ſeruandæ cauſa, vel quia damni infecti nomine non cauebatur, vel uentris nomine in poſſeßionem miſſus ſit. l poßideri.3. §. fin. ff. de adqu.poſſeß. l ſi quis 10. § idem Pompon. ff. d.tt.l. cum legati.12. ff quib.ex cauſis in poſſeß. eatur. item l.officium.9.in fine.ff.de rei vendicat.M.I.R.d.reg.21. except.5. Planè iam dicta de ciuili poſſeßione intelligenda ſunt, qua rẽ eo animo poßidemus, quaſi domini illius ſimus, vt poſſeßio nobis proficiat ad vſucapionẽ. Naturaliter aũt omnes iam enumerati poßidẽt: quia nomine ſuo, nõ alieno poßident. quemadmodũ creditor poßidet pignus, & ob id tanquã alius quilibet poſſeſſor, rei vendicatione tenetur. d.l.9. in fin. ff. de rei vendicat. l.Celſus.5.§.Iulian.ff.ad exhibendũ. Quod aũt dicit Iuriſconſultus, Prætorem, ſi duretur, non caueri poßidere nobis permittere: ita intelligendũ eſt, vt naturali poſſeßioni & ciuilis adijciatur, quo vſucapio rei nobis procedat, & iure dominij poßideamus.l.ſi finita.15.§.poſtea.ff.de damno infecto.

XV.Exceptio: Niſi ex cauſa precarij poſſeßionem apprehendat. reprobatur l.in reb.4. §.1. ff. de precario.l.2.§.fin.itẽ l.& habet.15.§.eũ qui.ff.d.tt.l.poßideri.3.§.ex contrario.ibi: Sabinus tamẽ.item l.interdum.21.in prin ff.de adqu poſſeß.

XVI. Exceptio: Niſi vſusfructus nomine, vel ex cauſa conductionis rem apprehenderit. l.certè.6. §. is qui ff de precario. l.adquiruntur.10.§. fin.ff.de adqu. rer.dom.l.Celſus.5.§.Iulian.ibi: ſed & eum. ff.ad exhibendum. l.1.§.per eum. ff.de adqu poſſeß. l. permiſceri.52.in prin.ff eod.tt.l.1.C.communia de vſucap. item l ſerui.16. ff.de peric.& commod. rei vend. M.I. R. d reg.21. except.6. Planè hæc de ciuili poſſeßione intelligenda ſunt, nõ de naturali. nam vſufructuarius naturaliter poßidet l.naturaliter.12.in prin.ff.de adquir poſſeß. l.poſſeßio.49. in prin.ff.eod.tt. M.I.R.d. except.6.repl.1.

XVII. Exceptio: Niſi ex donatione viri vel vxoris apprehendat. reprobatur l.1. §. ſi vir vxori. & l.quod vxor.16. ff.d.tt. & l.1.§.fin. ff.pro donato. Plane hæc intelligenda ſunt de naturali poſſeßione. nam iure ciuili ex huiuſmodi donatione non tranſit poſſeßio. l.ſi eum qui.26.ff de donationib.inter virum & vx.

XVIII.Exceptio: Niſi à pupillo acceperit.l.pupillus.11.ff de adqu.rer.dom.

XIX.Exceptio: Niſi municipes apprehendant. l.1. §.fin.ff.de adq.poſſeß. Planè per ſe nihil poßidere poſſunt, per alios poſſunt: quod notandum loco replicationis.d.§.fin. Sed exceptio propoſita reprobatur alio iure, quod habetur l.2 ff d.tt. Concordat l.tigni.7.§. item municipes. ibi: nam & poßidere. ff.ad exhibendum.M.I.R.d.reg.21.except.8.

XX. Exceptio: Niſi res ſit ſacra, religioſa, vel liber homo.l.qui vniuerſas.30.§.1.ff.de adq.poſſeß. Et hæc exceptio, quemadmodũ & aliæ pleraq; hactenus enumeratæ, de ciuili, non naturali poſſeßione eſt intelligenda.l.longa.4. ff.de mortuo inferendo. Nam naturaliter huiuſmodi res poßideri poſſunt. l.115. §.poſſeſſio.ff.de verb.ſignif.

XXI.Exceptio: Niſi res ſit incorporalis. l.ſequitur. 4. §.ſi viam. ff. de vſucap. l.poßideri.3. in prin. ff. de adq.poſſeß.l ſi quis.43.§.incorporales. ff.de adqu.rerum dom.M.I.R.d.reg.21.exc.10.

XXII Exceptio: Niſi pars aliqua apprehendatur. reprobatur l.locus.26.in prin.ff.de adqu.poſſeß.

XXIII. Exceptio: Niſi partem incertam apprehendat.d l.26.in fine.l.poßideri.3.§.1 ff.d.tt.item l.ſi fur.32. §. fin. ff. de vſucap. Huius replicatio eſt: Niſi

certa pars pro indiuiſo poſſideatur. hoc enim caſu valet poſſeſſio. l. locus. 26. in prin. ff. de adq. poſſeſ.

XXIV. Exceptio: Niſi nõ omnes rei vel fundi partes apprehendat. reprobatur l. poſſideri. 3. in prin. ff. d. tt. M.I.R. d. reg. 21. exc. 14.

XXV Exceptio: Niſi ab eo qui poſſeſſionẽ non habet, acceperit. ipſo iure ſubſiſtit: quoniam nemo plus iuris ad alium transferre poteſt, quàm ipſe habet. Recipit tamen exceptionem, quæ approbatur l. interdũ. 21. in prin. ff. de adqu. poſſeſ.

Hæc de exceptionib. contra adquirendæ poſſeſſionis cauſas. Sed & plures licet colligere ex ijs quæ dicentur į. de amittenda poſſeſſione. Priuſquam autem ad reliqua perueniamus, duæ adhuc regulæ de cauſis adquirendæ poſſeſſionis reſtant proponendæ. quarum prima hæc eſt: Ex pluribus cauſis eiuſdem rei poſſeſſio nobis poteſt competere. l. poſſideri. 3. §. ex pluribus. ff. de adqu. poſſeſ. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ̄. cap. 13. Pro ſuo. Planè duæ cauſæ, ex quarũ altera poſſidetur, altera detinetur, non concurrunt in idem: ſed vltima præualet, niſi ſit inualida: ſecus, ſi ex utraque poſſideatur, vel neutra. Hanc exceptionem approbat l. ſi quis. 10. ff. de adqu. poſſeſ. Altera regula eſt. Quòd nemo ſibi ipſi cauſam poſſeſſionis poſſit mutare. l. poſſideri. 3. §. illud quoq;. ff. de adquir. poſſeſſ. Vnde filiũ donatam rem a patre pro hærede negauit vſucapere Seruius, ſcilicet quia exiſtimabat naturalem poſſeſſionem penes eum fuiſſe viuo patre. Cui conſequens eſt, vt filius à patre hæres inſtitutus, res hæreditarias à patre ſibi donatas pro parte cohæredum vſucapere non poſſit. l. 2. §. finali. ff. pro hærede. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi prior poſſeſſio naturalis ſit. Quæ tamen reprobatur d. l. 2. §. quod vulgò. Secunda: Niſi ſuperueniens cauſa iuſta ſit, & vera, ſeu putatiua. approbatur ſimul & declaratur l. non ſolum. 33. §. quod vulgò. ff. de vſucap. l. poſſideri. 3. §. illud quoque. ibi: ſed ſi is. ff. de adquir. poſſeſſ. l. certe. 6. §. Iulianus. ff. de precario. item l. 2. § fin. ff. pro emptore. M.I.R. lib. 3. cap. 13. reg. 50. except. 4. repl. 8. Tertia exceptio eſt: Niſi amiſſa prima poſſeſſione, ex alia cauſa poſſeſſionẽ receperit. l. qui bona. 19. §. quod ſcriptum. ff. de adquir. poſſeſſ. Quarta: Niſi poſtea alieno nomine poſſidere incipiat. l. quod meo. 18. in prin. ff. d. tt. Hactenus de cauſis adquirendæ poſſeſſionis: nunc ad reliquos adquirendæ poſſeſſionis locos tranſeundum.

II. QVIBVS, ET PER quos adquiratur poſſeſsio.

Vt autem ſcire poſſimus, quibus & per quos adquiratur poſſeſſio: notandæ ſunt regulæ ſequentes cum ſuis exceptionibus. PRIMA REGVLA, De ſeruo & filiofamiliâs: Quam ſeruus vel filiusfamil. poſſeſſionem apprehenderit, eam domino vel patri adquirit. l. 1. §. item adquirimus. ff. de adquir. poſſeſſ. l. quod ſeruus. 24. ibi: ſed iuſtam. ff. eod. tt. l. adquiruntur. 10. §. non ſolum. ff. de adquir. rer. dom. Concordat item ijſdem propè verbis Inſtit. per quas perſonas cui adquiritur. §. non ſolum. M.I.R. d. lib. 3. cap. 14. reg. 22. Huius regulæ exceptio prima eſſe videtur: Niſi ignoret ſibi adquiri. ſed reprobatur d. l. 1. §. item adquirimus. l. ſi me. 34. § fin. ff. de adquir. poſſeſſ. item l. qui fundum. 7. §. fin. ff. pro emptore. Ratio proponitur l. peregrè. 44. §. quæſitum. ff. de adquir. poſſeſſ. Alia ratio redditur l. poſſideri. 3. §. ſaltus, in fine. ff. d. tt. M.I.R. d. reg. 22. except. 1. Planè admittitur exceptio propoſita primùm quidem, ſi non ex cauſa peculiari adquiratur poſſeſſio. Quæ diſtinctio cum ex prædictis conſtat, tum approbatur etiam d. §. quæſitum, in fine. Deinde admittitur, ſi ex iniuſta cauſa ſeruus poſſeſſionem apprehendat. l. quod ſeruus. 24. ff. de adquir. poſſeſſ. Secunda exceptio eſt: Niſi furioſus ſeruus poſſeſſionem apprehendat. l. 1. §. cæterùm. ff. d. tt. Tertia: Niſi impubes ſeruus poſſeſſionem apprehendat. reprobatur d. §. cæterùm. Concordat d. l. 1. §. pupillus. Quarta: Niſi ancilla poſſeſſionem apprehendat. reprobatur d. §. cæterùm, in fine. Quinta: Niſi ſeruus non domino, ſed alij adquirere velit. l. 1. §. hac quæ de. ff. de adquir. pôſſeſſ. l ſi me. 34. §. fin. ff. d. tt. Sexta: Niſi ſeruus in libertate moretur. l. nunquam. 31. §. ſeruus. ff. de vſuc. Huius replicatio eſt: Niſi nomine domini apprehendat poſſeſſionem. d. §. ſeruus. Septima exceptio: Niſi ſeruus fugitiuus ſit qui apprehendit. reprobatur l. per eum. 50. §. fin. ff. de adquir poſſeſſ. l. 1. §. per ſeruum, in fine. ff. d. tt. Octaua: Niſi ſeruus alij pignori datus ſit. l. 1. §. per ſeruum. ff. d. tt. Nona exceptio in filiofamiliâs: Niſi pater ignoret filium in ſua eſſe poteſtate, reprobatur l. quicquid. 4 ff. eod. tt. Decima: Niſi filius qui apprehendit, ab alio tanquam ſeruus poſſideatur. reprobatur d. l. 4. in fin. Hæc de prima regula, cum ſuis exceptionibus. Alias etiam regulæ huius exceptiones vide ſ̄. capite 2.

II. Regula eſt de ſeruo hæreditario, per quem hæredi futuro adquiritur poſſeſſio. l. 1. §. item adquirimus, in fine. ff. de adquir. poſſeſſ. Plura de hac regula, eiuſq; exceptionibus vide ſ̄. cap. 2. reg. 8.

III. Regula, De ſeruo communi, habetur l. communis. 42. in prin. ff. d. tt.

IV. Regula, De ſeruo alieno, proponitur l. ſi me. 34. § fin ff. d. tt. Alias regulas huc pertinentes vide in d. cap. 2. M.I.R. lib. 3. cap. 14. reg. 23.

Planè huius etiam loci videntur eſſe hæ quæſtiones, vtrum poſſeſſio pignoris, creditoris an debitoris ſit: item vtrum res precariò conceſſa, ab eo qui conceſſit, an ab eo cui conceſſa eſt, poſſideatur, &c. Huius tamen generis quæſtiones ac regulæ propoſitæ ſunt in præcedentibus capitibus. Sed & vide į. cap. prox. cauſa 1. except. 3. item lib. 23. Digeſtorum meorum, cap. 1. Nunc ad tertium adquirendæ poſſeſſionis locum nobis tranſeundum.

III. QVID ET QVANTVM poſsideatur.

Huius loci regula prima eſt, Quòd plures eandem rem in ſolidum poſſidere non poſſint. l. poſſideri. 3. §. ex contrario. ff. de adqu. poſſ. l. duo. 19. in prin. ff. de precario. M.I.R. d. cap. 14. reg. 24. Quod igitur ad naturalem poſſeſſionem attinet, regula propoſita ſubſiſtit. Sed & nec ciuiliter duo eandem rem in ſolidum poſſidere poſſunt: alioquin ſequeretur, ſi plures eandẽ rem in ſolidum bona fide poſſiderent, quia ab aliquo acceperint, omnes eam rem vſucapturos, & dominos

fere

ſere in ſolidum. quod eſt contra l. ſi vt. 5. § fin. ff. commodati. Planè poteſt alter naturaliter, alter ciuiliter eandem rem in ſolidum poßidere, propoſita regula non obſtante: vt fructuarius & proprietarius: is qui precariò conceßit, & is cui conceßit, &c. Quòd hic primæ exceptionis loco notandum. Cui contradicit M.I.R. d. reg. 24. except. 1. Secunda exceptio eſt: Niſi alter iuſtè, alter iniuſtè poßideat. l. ſi duo. 3. in prin. ff. vti poßidetis. Tertia exceptio eſt in vſu publicarum rerum. nam vſum publicarum rerum duo vel plures in ſolidum habere poſſunt. l. ſi vt. 5. §. fin. ff. commodati.

II. Regula: Qui vniuerſum poßidet, non ob id ſingulas eius partes videtur poßidere. l. qui vniuerſas. 30. in prin. ff. de adqu. poß. l. eam qui. 23. in prin. ff. de vſucap. item l. 2. §. cum Stichum. ff. pro emptore. l. in rem. 23. § fin. ff. de rei vendic. & l. adeò. 7. §. illud rectè. ff. de adquir. rer. dom. l. nam origo. 8. ff. quod vi aut clam. Vnde ſi alius pecuniam ſuam in fundo meo condiderit, non aliàs poßideo, quàm ſi ipſius pecuniæ poſſeßionem ſupra terram adeptus fuerim. l. peregrè. 44. §. & nihil intereſt. ff. de adq. poſſeß. Idem dicendum in theſauro in fundo noſtro poſito. l. poßideri. 3. §. Neratius, in fin. ff. d. tt. Item piſces qui in ſtagno ſunt, aut feræ quæ in ſyluis circumſeptis euagantur, à nobis non poßidentur: quoniam relictæ ſunt in libertate naturali. alioquin ſi quis ſyluam emerit, videretur omnes feras poßidere. quod falſum eſt. d. l. 3. § item feras. ff. d. tt. Feras tamen beſtias, quas in viuarijs incluſerimus, & piſces quos in piſcinam cõiecerimus, aues item quas incluſas habemus, poßidemus: ſed & eas quæ mãſuetæ factæ, cuſtodiæ noſtræ ſubiectæ ſunt. columbas item quæ ab ædificijs noſtris euolant, item apes quæ ex alueis noſtris euolant, & ſecundum conſuetudinem redeunt, poßidemus. ibid.

III. Regula: Si quis liberum hominem vinxerit, non tamen ea quæ liber homo habet, poßidere videtur. l. cum hæredes. 23. §. fin. ff. de adqu. poſſeß. de qua s̃. cauſa 9.

IIII. Regula: Si fundum quis ingrediatur, domino in alia parte fundi conſtituto, quid & quantum poßideatur, definitur l. quod meo. 18. §. fin. ff. eod. tt. Hactenus de adquirenda poſſeßione: nunc de ea amittenda.

DE AMITTENDA POSſeßione. Cap. XVI.

POſſeßionem (inquit Paulus Iuriſconſ.) *amittimus multis modis. l. qui vniuerſas. 30. §. 1. & §. item quod mobile. ff. de adq. poſſeß. Eiuſmodi modi, ſeu cauſæ amittendæ poſſeßionis, hoc loco ordine ſunt proponendæ.*

I. Cauſa amittendæ poſſeßionis eſt: Si poſſeſſor poſſeßionem corpore relinquat. l. peregrè. 44. §. fin. ff. d. tt. M. I. R. d. cap. 14. reg. 27. Huius exceptio prima eſt: Niſi non animo amittendæ poſſeßionis eam relinquat. l. ferè. 195. in fine ff. de reg. iuris. Inſtit. de interdictis. § poßidere autem. ibi: quin etiam. l. poßideri. 3. §. ſaltus. ff. de adqu poſſeſſ. l. quemadmodum. 8. l. peregrè 44. §. fin. cum lege ſequente. ff. d. tt. l. 1. §. quod vulgò. ff. de vi & vi armata. l. licet. 4. C. de adquir. poſſeſſ. M. I. R. d. reg. 27. except. 1. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi alius poſſeßionem corpore relictam ſit ingreſſus. ſed reprobatur l poßideri. 3. §. in amittenda, in fine. ff. de adquir. poſſeſſ. l. quod meo. 18. §. fin. l. ſi id. 25. §. quod autem. l. quamuis. 46. item l. clam. 6. §. fin ff. d. tt. M. I. R. d. except. 1. replic. 1. Planè admittitur replicatio hæc, ſi is qui fundum ingreſſus eſt, reuertẽtem dominum non admiſerit. tunc enim propoſitæ replicationi locus eſſe, & dominus tam naturalem quàm ciuilem poſſeßionem amiſiſſe videtur. d. §. fin. & l ſi id. 25. §. fin. ff. d. tt. vbi ſecunda etiam diſtinctio reprobatæ replicationis notanda eſt, hæc ſcilicet: Niſi abſens ſuſpicetur, repelli ſe poſſe ab eo qui poſſeßionem eſt ingreſſus. M. I. R. d. replic. 1. diſtinct. 1. cum ſeq. Hæc de prima exceptione aduerſus cauſam propoſitam. Secunda exceptio: Niſi pupillus corpore poſſeßionem relinquat. reprobatur l. poſſeßionem. 29. ff. de adquir. poſſeſſ. Cui videtur repugnare l. pupillus. 11. ff. de adquir. rer. domin. Tertia exceptio eſt: Niſi alius nomine eius ſit in poſſeßione: vt ſeruus, colonus, inquilinus, procurator, depoſitarius, &c. Inſtit. de interdictis. § poßidere. l. poßideri. 3. §. ſaltus. l. generaliter. 9. l. ſi id. 25. §. 1. l. communis. 42. in prin. & l. re pignoris 37. ff. de adqu poſſeſſ. l. 60. §. hæredem ff. locati. M. I. R. d. reg. 27. except. 2. Huius exceptionis replicatio prima: Niſi is per quem poßidet, pupillus ſit. reprobatur l. quamuis. 32. in prin ff. d. tt. Secunda: Niſi is per quem poßidet, poſſeßionem reliquerit. De hac replicatione cum alijs ſimilibus, vide paulo inferius cauſam 18. cum ſequentibus. Quarta exceptio eſt: Niſi is cui poſſeßionem tradit, eam non adquirat. l. ſi me. 34. in prin. & l. peregrè. 44. §. fin. ff. d. tt. l. cum fundum. 18. in prin. ibi: neq; enim ante. ff. de vi & vi armata. Planè contradicit l. quod meo. 18. §. ſi furioſo. ff. de adqu. poſſeſſ. l. 1. §. ſi vir. ff. d. tt. Quinta exceptio: Niſi ita tradidit, vt ei poſtea reſtituatur. reprobatur l. ſi quis. 17. §. fin. ff. d. tt. Planè locum habet, quando res ſeruo, procuratori vel colono datur, item quando deponitur apud aliquem, &c. nam per huiuſmodi perſonas retinetur poſſeſsio, vt dictum eſt s̃. except. 3.

II. Cauſa amittendæ poſſeßionis eſt, ſi ſe nolle poßidere in animo conſtituat poſſeſſor. l. ſi quis. 17. §. fin. ff. de adquir. poſſeſſ. l. 1. § ſi vir, in fin. l. poßideri. 3. §. in amittenda. l. qui vniuerſas. 30. §. item quod mobile. & l. peregrè. 44. §. fin. ibi: nam eius quidem. ff. d. tt. M. I. R. d. cap. 14. reg. 28. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi pupillus ſit qui conſtituit ſe nolle poßidere. l. poſſeßionem. 29. ff. d. tt. Secunda: Niſi furioſus conſtituat ſe nolle poßidere. l ſi is. 27. ff. d. tt. Tertia: Niſi corpore poſſeßionem non relinquat. reprobatur l. poßideri. 3. §. in amittẽda. ff de adq. poſſeſſ. l. peregrè. 44. §. fin. ibi: nam eius quidem. ff. d. tt. M. I. R. d. reg. 28. except. 1. Contradicit l. quemadmodum. 8. ff. d. tt. l. ferè. 195. ff. de reg. iuris. Ad hanc antinomiam reſpondeo cum Gloſſa & omnibus Scribentibus in amittenda poſſeßione, ſi incipiatur à corpore, vtrunq; eſſe neceſſarium: de quo s̃. dictum eſt. ſecus, ſi ab animo, vt in cauſa propoſita.

III. Cauſa: Si quis quod poßidet, alieno nomine poßidere incipiat. l. quod meo. 18. in prin. ff. de adqui,

ren.poſſeß. Huius cauſæ exemplum eſt cauſa ſequens quarta.

IIII. Cauſa: Si rem quam poßidet, ab alio conducat. l. qui bona fide.19.in prin. ff.de adqu.poſſeß.l.interdum.21.§.fin.item l.re pignoris.37.ff.d.tt. M.I.R. d.cap.14.reg.15.& 30. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi ignorauit ſe poßidere, qui conduxit. l.ſi aliquam.28.ff.de adqu.poſſeß. Secunda: Niſi res propria ſit eius qui conduxit. tunc enim conductio rei ſuæ nulla eſt, & ob id nec poſſeßio amittitur. l.ad probationem 23. C.de locato & conducto. M.I.R. d.reg. 30.except.1. Planè huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ſciat rem ſuam eſſe. tunc enim traditionis loco eam rem conduxiſſe videtur, ſi fortè eam vendidit vel donauit alij, & conducendo poſſeßionem ſimul & dominium rei ad emptorem vel donatarium transfert. de quo dictum s̄.cap.prox.cauſa 11.item s̄.cap.1. cauſa 18. except.1. replic.6. & M.I.R. d.except.1. replic.1. Sed & propoſita replicatio recipit duplicationem hanc: Niſi non proprietatis transferendæ reſpectu conducat, ſed ſolius poſſeßionis retinendæ: quia fortè alius poſſeßionem rei auocare poterat, non quidem ex cauſa emptionis, donationis vel alia ſimili: ſed quia vſusfructus fortè aut vſus ei in re competebat, vel quia vi de fundo erat deiectus. Hiſce enim atque ſimilibus cauſis, etſi poſſeſſor ſciat rem ſuam eſſe, eamq́; ab alio conducat, poſſeßionem tamen non amittit: quia poſſeßionis reſpectu conducit. Iam dictæ duæ exceptiones cum replicatione & duplicatione ſecundæ exceptionis, approbari videntur l ſi aliquem. 28 ff.de adquir.poſſeß. Hæc de quarta cauſa.

V. Cauſa: Si poſſeſſor rem domino locauerit. l ei à quo.21.ibi: reſpondi. ff.de vſucap. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi creditor pignus debitori locauerit. l.ſi pignus.37.ff.de pignor.action. l.re pignoris.37.ff.de adquir.poſſeß. item l.non ſolum.33.§.fin. ff.de vſucap. Sed de cauſa propoſita vide plura s̄.cap.12.excep.45.

VI. Cauſa: Si poſſeſſor rē precariò dederit, vel commodauerit. reprobatur l.poßideri.3.§.ex contrario. ff.de adquir poſſeß.l.& habet.15 §.eum qui. ff de precario. item l.rei commodatæ.8 ff commodati.

VII. Cauſa: Si pignori rem dedit poſſeſſor. reprobatur l.qui pignoris.36.in prin.ff.de adqu poſſeß. & l.ſerui.16.ibi: quia qui pignori. ff de vſucap.

VIII. Cauſa: Si prætor, quòd damni infecti nomine nō cauebatur, vel ex alia ſimili cauſa alium in poſſeßionem ire iuſſerit. reprobatur per ea quæ propoſita ſunt s̄.cap.12.except.42.replic.6.

IX. Cauſa: Si res poſſeſſori ſit ſurrepta vel vi erepta, deq́; poſſeßione is deiectus ſit. l.rem quæ. 15. ff.de adq.poſſeß. l.naturaliter.5.ff.de vſucap. item l.poßideri.3.§.quod ſi ſeruus, in fin. ff.de adq.poſſeß. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi is qui in poſſeſſoris poteſtate eſt, eā ſurripuerit. d.l.15.l.ſi de eo.40.in prin. ff.d.tt. item l.non ſolum.33.§.ſed etſi. ff.de vſucap. Secundæ exceptionis loco notandum, quòd vi de poſſeßione deiectus perinde habeatur ac ſi poßideret, ob interdictum Vnde vi, quod habet. l.ſi quis.17.in prin. ff.de adq.poſſeß. Ratio proponitur l.qui actionem.15. ff. de reg. iuris. Tertiæ exceptionis loco notandum, quòd non maiorem fundi partem poſſeſſor amiſerit, quàm eam in quā exercitus ſit ingreſſus. l. quod meo. 18.§.fin.ff.de adquir.poſſeß.

X. Cauſa: Si alius clam animo poßidendi fundum ſit ingreſſus. De hac cauſa vide s̄. cauſa 1. except.1. replic.1.cap.eod.

XI. Cauſa: Si cum nunciatum eſſet poſſeſſori, fundum ab alio occupatum eſſe, ille conterritus timore accedere nolit. l. poßideri.3. §. ſi quis nunciet. ff. de adquir. poſſeß. & l.ſed ſi.7. ff.d.tt. Huius ratio eſt: quia qui poßidendi animum habere deſijt, poſſeßionem amittit. de quo s̄.cauſa 2.

XII. Cauſa: Si peregrè profecturus pecuniam in terram condidit, & reuerſus locum nequeat inuenire. reprobatur l.peregrè.44.in princ. ff. de adquiren. poſſeß.

XIII. Cauſa: Si pecuniam ſuam in alterius fundo condidit. reprobatur d.l.44.§.& nihil intereſt.

XIIII. Cauſa: Si rem ab alio vendicat. reprobatur l.naturaliter.12.in fin.ff.de adqu.poſſ.l.1.§.eſt igitur. verſ.& ait Pedius. ff. vti poßidetis. Porrò ſunt & plures aliæ cauſæ amittendæ poſſeßionis, quarum aliæ in perſona poſſeſſoris conſiſtunt, aliæ in perſona eius per quem poßidetur, aliæ deniq́; in re poſſeſſa. In perſona poſſeſſoris conſiſtunt eæ quæ ſequuntur.

XV. Cauſa: Si poſſeſſor in alterius poteſtatem peruenerit. l.qui vniuerſas.30.§.item quod. ff.eod.tt.

XVI. Cauſa: Si poſſeſſor in poteſtatem hoſtiū perueniat. l.cum hæredes.23.§.in ijs. ff.d.tt. l.neque.11. ff. de vſucap. item l.ſi is.15.in prin. ff.d.tt.

XVII. Cauſa: Si poſſeſſor furioſus ſit factus. reprobatur l.nunquam.31. §.ſi vi aut. ff.de vſucap. & l.ſi is.27. ff.de adqu.poſſeß.

¶ Sequuntur nunc cauſæ, ſumptæ ex perſona eius per quem poßidetur.

XVIII. Cauſa: Si is per quem poßidetur, poſſeßionem relinquat. l. peregrè. 44. §.fin. ff.de adqu.poſſeß. Huius exceptio prima eſt: Niſi alius poſſeßionem nondum ſit ingreſſus. d.§.fin. l. poßideri. 3. §. quòd ſi ſeruus. item l.ſi de eo.40.§.ſi forte. ff.eod.tt. Secunda: Niſi dominus ignoret poſſeßionem à ſeruo vel colono relictam, & alium ingreſſum. reprobatur d.§ ſi fortè. Tertia: Niſi non deſerendæ poſſeßionis cauſa, is per quem poßideatur, diſceſſerit. l.ſi colonus.31. ff.de adq. poſſeß. Quarta: Niſi cum per ſeruum poßideret dominus, is fugerit. hoc enim caſu nihilominus impletur vſucapio. quæ exceptio cum alijs approbatur l.1.§.per ſeruum. ff.de adqu.poſſeß. Huius replicatio eſt: Niſi ſeruus ab alio poßideatur. d. §. per ſeruum. Hæc quidē de iure antiquo: iure verò nouo cauſa propoſita reprobatur, nempe l.ex libris.12. C.de adquir. poſſeß. Huius iuris noui exceptio hæc eſt: Niſi poſſeßionem nondum ſit adeptus ſeruus, procurator vel alius. d.l.12.§.fin.

XIX. Cauſa: Si is per quem poßidetur, poſſeßionem alij tradat. l.poßideri. 3. §. quod ſi ſeruus. ff. de adquir. poſſeß. & l.non ſolum.33.§. qui pignori. ff.de vſucap. M.I.R. lib.3. capite 14. reg.34. Planè dominium retineo, licet alij vendiderit. l. 5. C. de adquir. poſſeß. De qua re plura vide s̄.cap.4. cauſa 2. except.1. quod loco primæ exceptionis notandum. Secunda exceptio eſt: Niſi ex cauſa locationis, commo-

dato

dati vel depoſiti alij tradiderit. l. qui vniuerſas. 30. §. fin. ff. de adquir. poſſeſ. & l. ſi id. 25. §. 1. ibi: aut alij locent. ff. eod. tt. M. I. R. d. reg. 34. except. 1. Tertia: Niſi ab eo cui tradidit, rurſus conduxerit. l. quamuis. 32. §. 1. ff. d. tt.

XX. Cauſa: Si is per quem poſſidetur, mortuus ſit. reprobatur l. ſi id. 25. §. 1. ff. de adquirenda poſſeſ. l. poſſideri. 3. §. quòd ſi ſeruus. item l. ſi de eo. 40. §. ſi fortè. ff. eod. tt. l. cum in plures. 60. §. hæredem. ff. locati. Planè cauſa propoſita admittitur, ſi dominus poſſeſſionem mortuo colono adipiſci neglexerit. Quæ diſtinctio approbatur d. l. 40. §. ſi fortè. Sed & admittitur, ſi alius extraneus poſſeſſionem fuerit nactus. d. §. ſi fortè, in fine.

XXI. Cauſa: Si is per quem poſſidetur, furioſus ſit factus. reprobatur l. ſi id. 25. §. 1. ff. de adquir. poſſeſ. l. nunquam. 31. §. ſi ſeruus. ff. de vſucap. vbi ait Iuriſconſultus: Donec in eadem cauſa res fuerit. Per hæc verba introducitur diſtinctio quædã, quæ cauſæ propoſitæ locus eſt, ſcilicet: Si alius poſſeſſionem apprehenderit. Nam ita verba iſta Gloſſa interpretatur, & rectè. M. I. R. d. cap. 14. reg. 35.

XXII. Cauſa: Si ſeruus per quem poſſidetur, in libertate moretur. d. l. 31. §. ſeruus. Ratio eſt: quia ſeruus qui ſe pro libero gerit, à domino non poſſidetur. de quo ĩ. vbi etiam propoſitæ cauſæ exceptiones licebit notare.

XXIII. Cauſa: Si commodatarius aut depoſitarius, per quem poſſidetur, rem commodatam vel depoſitam furandi animo contrectat, vel non reddit. l. ſi rem. 47. ff. de adquir. poſſeſ. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi res loco non ſit mota. l. poſſideri. 3. §. ſi rem. ff. eod. tt. Secunda: Niſi iuſta non reddendi cauſa interueniat. l. ſi quis. 20. ff. eod. tt. Tertia: Niſi homo commodatus non reddatur. l. ſi rem. 47. §. idem ſcribit. ff. eod. tt.

¶ Hactenus cauſæ amittendæ poſſeſſionis, in perſona eius per quem poſſidemus conſiſtentes. Sequuntur nunc ea quæ conſiſtunt in re poſſeſſa: quanquam earum quædam propoſitæ ſunt ſupra.

XXIIII. Cauſa: Si ſeruus poſſeſſus fugerit. reprobatur l. ſi is. 15. §. ſi ſeruus. ff. de vſucap. M. I. R. d. cap. 14. reg. 36. Planè admittitur ſub duabus hiſce conditionibus. Niſi pro libero ſe gerat: &, Niſi pro libertate ſua litigare paratus ſit ſeruus. d. §. ſi ſeruus. l. rem. 15. in fin. ff. de adquir. poſſeſ. item l. Pomponius. 13. in prin. ff. d. tt. Præter iam dictas autem duas conditiones ſeu diſtinctiones, tertia additur, hæc ſcilicet: Niſi alius ſerui poſſeſſionem ſit nactus. l. 1. §. per ſeruum. ff. de adquir. poſſeſ. l. per eum. 50. in fin. ff. eod. tt. item l. arborib. 12. §. de illo. ibi: idem tractat. ff. de vſufructu, & quemadm.

XXV. Cauſa: Si ſeruus poſſeſſus pro libero ſe gerat. Hæc cauſa cùm ex præcedentib. conſtet, tum approbatur etiam l. poſſideri. 3. §. ſi ſeruus. ff. de adquir. poſſeſ. Planè cauſa hæc recipit hanc exceptionem: Niſi ex poſſeſſione ſeruitutis in libertatẽ proclamet. d. §. ſi ſeruus.

XXVI. Cauſa: Si poſſeſſor ſeruum manumiſit. l. qui pro. 5. ff. pro donato. & l. qui vniuerſas. 30. §. item quod mob. ff. de adquir. poſſeſ. Planè ſi abſenti ſeruo ſcribat, vt in libertate moretur: nõ antè poſſeſſionem dimittit, quàm eum certiorem fecerit. l. qui abſenti. 38. ff. d. tt. quod diſtinctionis loco notandum.

XXVII. Cauſa: Si res poſſeſſa in aliam ſpeciem ſit tranſlata, vt lana in veſtimentum. l. qui vniuerſas. 30. §. item ſi id quod. ff. de adq. poſſeſ.

XXVIII. Cauſa: Si locus religioſus ſit factus. d. l. 30. §. 1. ff. d. tt. Huius ratio eſt: quia locum religioſum aut ſacrum non poſſumus poſſidere, vt dicitur d. §. 1. & dictum eſt ſ̃. except. 20. cap. 2.

XXIX. Cauſa: Si id quod poſſidemus, non amplius ſit ſub noſtra cuſtodia, ſi oberrat vel excidit vt non inueniatur. l. poſſideri. 3. §. Nerua filius. ff. de adquir. poſſ. l. ſi id. 25. in prin. item l. ſi rem. 47. in princ. ibi: quod rerum mobilium. ff. d. tt. Planè homo, licet ſub cuſtodia noſtra amplius non ſit, nihilominus eius poſſeſſionem retinemus: quemadmodũ dictum eſt de ſeruo fugitiuo ſ̃. cauſa 24. quod primæ exceptionis loco notandum. d. §. Nerua. Concordat d. l. 47. §. idem ſcribit. Secunda eſſe videtur: Niſi res perdita à nemine poſſideatur ſed reprobatur d. §. Nerua. Tertia eſt: Si res quæ ſub cuſtodia noſtra eſt, non inueniatur. d. §. Nerua. Exemplum eſt in eo qui peregrè profecturus, pecuniam in terram cuſtodiæ cauſa condiderat, & reuerſus locum in quo condiderat memoria non repetebat: de quo dictum ſ̃. cauſa 12. Quarta exceptio eſt in columbis quæ ab ædificijs noſtris, & apibus quæ ex alueis noſtris euolant, & ſecundum conſuetudinem redeunt. l. poſſideri. 3. §. item feras beſtias, in fin. ff. de adqu. poſ. de qua re dictum quoque ſ̃. capite prox. quæſt. 3. reg. 2.

XXX. Cauſa: Si mare vel flumen, locum quem poſſidemus occupauit. d. l. 3. §. Labeo. & l. qui vniuerſas. 30. §. item quod à mari. ff. d. tt.

XXXI. Cauſa: Si lapides naufragio in mare ſint demerſi. l. Pomponius. 13. in prin. ff. de adquir. poſſeſ. Hæc de cauſis amittendæ poſſeſſionis ſint dicta. Plura de ijs dicta ſunt ſ̃. cap. 12. except. 42. cum ſequentib.

Exceptio generalis.

Planè cauſæ hactenus propoſitæ recipiunt generalem exceptionem hanc: Niſi poſſeſſor ignoret, factum eſſe id per quod amittitur poſſeſſio. l. quamuis. 46. ff. de adquir. poſſeſ. Huius replicatio prima eſt: Niſi cum per alium poſſideret, is poſſeſſionem reliquerit, eamq́ alius occupauerit. l. peregrè. 44. §. fin. ibi: eamq́ amitti. ff. d. tt. de qua re dictum ſ̃. cauſa 18. in prin. Secunda: Niſi res ſit mobilis. l. ſi rem. 47. in princ. ff. d. tt.

DE INTERDICTIS.
Cap. XVII.

SVpereſt vltimus poſſeſſionis locus, de interdictis ſcilicet, eorumq́ actionibus, quæ tam pro adquirenda quàm retinenda & recuperãda poſſeſſione competunt: de quibus nunc nobis agendum eſt, primùm quidem in genere, poſtea verò in ſpecie.

I. DEFINIVNTVR *interdicta Inſtit. de interdictis, in prin.*

II. RATIO *nominis proponitur Inſtitut. d. tt. §. ſunt tamen.*

III. GENVS ET PROPRIA interdictorum.

I. Regula: Interdicta Actionis verbo continentur. l. actionis. 36. ff. de action. & obligat.

II. Regula: Interdicta perſonalia ſunt, non in rem. l. 1. §. penult. ff. de interdictis.

III. Regula: Interdicta in factum actione ſine ſolennitate proponuntur. Inſtitut. de interdictis. §. fin. l. incerti. 3. in fine. C. de interdictis. item l. ſi quis. 4. C. eod. tt.

IIII. Regula: Ad priuatas, non ad publicas cauſas interdicta pertinent. l. ſanè. 14. in fin. ff. de iniurijs.

V. Regula: Interdicta non infamant. l. neque. 13. ff. de vi & vi armata.

IIII. DIVISIONES ET SPECIES interdictorum.

I. Diuiſio, ſumpta ex officio interdictorum, quòd aut prohibitoria, aut reſtitutoria, aut exhibitoria ſint, proponitur Inſtit. de interdictis. §. ſumma. & l. 1. §. interdictorum. ff. de interdictis.

II. Diuiſio, ſumpta ex fine interdictorũ, quòd aut adipiſcendæ, aut retinendæ, aut recuperandæ poſſeſſionis gratia comparata ſunt, habetur Inſtit. de interdictis. §. ſequens. l. 2. §. hac autem. ff. d. tt. & l. 1. §. eſt hoc igitur. ibi: vt & Pedius. ff. vti poſſidetis. M. I. R. lib. 3. cap. 14. reg. 50.

III. Diuiſio, ſumpta ex materia ſeu obiecto interdictorum, videlicet quòd aut de diuinis rebus ſint, aut de humanis, proponitur l. 1. in prin. & l. 2. §. interdicta. ff. de interdictis.

IIII. Diuiſio, itidem ſumpta ex materia ſeu obiecto interdictorum, eſt, quòd quædam in præſens, quædam in præteritum ſint cõcepta. l. 1. §. interdictorum. ff. eod. tt.

V. Diuiſio eſt, quòd alia interdicta quaſi proprietatis, alia poſſeſſionis cauſam contineant. l. 2. §. quædam. ff. eod. tt.

VI. Diuiſio eſt, quòd alia ſimplicia ſunt, alia duplicia Inſt. de interdictis. §. tertia. l. 2. in prin. ff. eod. tt.

VII. Diuiſio, ſumpta ex tempore quo competunt, nempe quòd quædam annalia ſunt, quædam perpetua, proponitur l. 1. §. fin. ff. d. tt.

V. CAVSAE *ex quibus interdicta competũt, proponentur* ʒ. *in capitibus ſequentibus.*

VI. APVD *quem competant, definitur l. 2. C. de interdictis.*

VII. PER QVOS INTERDICTA competant?

Per quamcunque perſonam competunt. de qua re vide ʒ. *in interdicto Vnde vi, quæſt. 7.*

VIII. QVID VENIAT IN actionem interdictorum?

I. Regula, De fructibus. Fructuum ratio habetur ex eo die quo interdictum editum eſt, non retrò. l. in interdictis. 3. ff. de interdictis. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi interdicto Vnde vi agatur. l. 1. §. ex die quo. ff. de vi & vi armata.

II. Regula: In quantum dominus ſerui nomine teneatur, definitur l. vlt. ff. de interdictis.

IX. QVAMDIV DANTVR?

Quædam interdicta annalia ſunt, quædam perpetua. l. 1. §. fin. ff. de interdictis. Quantum ad annalia interdicta attinet, eius regula exceptio hæc eſt: Niſi de eo quod ad reum peruenit, agatur. l. ex quibus. 4. ff. eod. tt. Hæc de interdictis in genere ſint dicta: nunc de quibuſdam illorum ſpeciebus dicendum. nam de omnibus interdictis hoc loco tractare non videtur conſultum, cum plura ſuis locis ſubiecta tractari commodius queant.

QVORVM LEGATORVM. Cap. XVIII.

PRIMO: *Nomen huius interdicti proponitur l. 1. in prin. ff. quorum legatorum.*

II. GENVS.

Adipiſcendæ poſſeſſionis interdictum eſt. d. l. 1. in prin. M. I. R. d. reg. 50.

III. RATIO *huius interdicti proponitur d. l. 1. in princ.*

IIII. CAVSA HVIVS INTERdicti cum ſuis exceptionibus.

Si legatarius rem ſibi legatam propria autoritate occupauit, competit hæredi ad adipiſcendam eius rei poſſeſſionem hoc interdictum. d. l. 1. in prin. l. vnica. C. quorum legatorum. M. I. R. d. capite 14. reg. 50. Plane cauſa propoſita exceptiones nunc enumerandæ ſunt.

I. Exceptio: Niſi rem non pro legato, ſed pro hærede, vel pro poſſeſſore poſſideat. Hæc exceptio ipſo iure ſubſiſtit: vt patet ex l. 1. §. quia autem. ff. quorum legatorum.

II. Exceptio: Niſi reus ex mortis cauſa donatione poſſideat. d. l. 1. §. ſi quis ex.

III. Exceptio: Niſi ex cauſa præceptionis vel prælegati vnus hæredum poſſideat. approbatur, certo tamen modo, d. §. ſi quis ex.

IIII. Exceptio: Niſi reus legatorum ſeruandorum cauſa in poſſeſſionem miſſus ſit. reprobatur l. 1. §. quæſitum. ff. quorum legatorum.

V. Exceptio: Niſi non proprietatis, ſed vſusfructus vel ſeruitutis legata nomine reus rem occupauit. reprobatur d. l. 1. §. quod ait.

VI. Exceptio: Niſi voluntate hæredis, vel eius ad quem ea res pertinet, reus rem occupauit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 1. §. quod ait prætor. ff. quorum legatorum. Huius replicatio prima eſt: Niſi ante aditam hæreditatem hæres conſenſerit, non poſtea. d. §. quod ait prætor. Secunda: Niſi voluntas poſt occupatam demum poſſeſſionem acceſſit. reprobatur d. l. 1. §. prodeſt. Tertia: Niſi voluntas poſtea ſit mutata. reprobatur d. §. prodeſt. Quarta: Niſi in alia re vel parte, quàm cuius poſſeſſio petitur, voluntas interuenerit. d. l. 1. §. ſi duæ res. Quinta: Niſi alius quàm actor conſenſerit. d. l. 1. §. ſi alter.

VII. Exceptio: Niſi actor hæres de reddendo legato non cauerit. l. 1. in fin. ibi: oblata ſatiſdatione. C. quorum legatorum. Huius replicatio prima eſt: Niſi cautum ſit legatario. approbatur quidem ipſo iure, verùm eius duplicatio prima eſt: Niſi non perſeueret cautum. l. 1. §. penult. ff. quorum legatorũ. Secunda: Niſi alij quàm legatario ſit cautum. Hæc duplicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius triplicatio eſt: Niſi

Niſi procuratori legatarij ſit cautum. d.§.penultim. Tertia: Niſi quarundam, non omnium rerum nomine ſit ſatiſdatum. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l.1. §.fin. Huius triplicatio prima eſt: Niſi earum rerum nomine tantùm agatur, de quibus eſt cautum. d.§.fin. Secunda: Niſi res de quibus cautum non eſt, poſtea adcreuerint. l.2.in prin.ff.quorum legatorum. Quarta duplicatio eſt: Niſi non ſatiſdatum ſit, ſed tantùm repromiſſum, vel alio modo cautũ. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius triplicatio eſt: Niſi legatarius repromiſſione fuit contentus. d.l.2.§.ſi legatarius. Hæc de prima replicatione. Secunda propoſita exceptionis replicatio eſt: Niſi cautio non ſit petita. d.l.2.§.1. Tertia: Niſi non per actorem, ſed reum ſteterit, quo minus ei ſit cautum. d.l.2.§.ſi per. Huius duplicatio eſt: Niſi tempore iudicij accepti, legatarius, per quem antea ſtetit, ſatis accipere ſit paratus. d.§.ſi per. Quarta replicatio eſt: Niſi actor poſtea cauere ſit paratus. d.l.2.§.fin.

VIII. Exceptio: Niſi reus conuentus poſſidere deſierit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi dolo poſſidere deſierit. l.1.§.quod ait prætor. ff.quorum legatorum.

V. QVIBVS INTERDICtum competit?

De hærede hæredis, cæteriſq; ſucceſſoribus proponitur l.1.§.hoc interdictum ff quorum legatorum.

VI. ADVERSVS QVOS competit?

De ſucceſſoribus eius qui occupauit, proponitur d. l.1.§.legatorum. Huius regulæ exceptio videtur eſſe: Niſi non vniuerſalis, ſed ſingularis ſit ſucceſſor. ſed reprobatur d.l.1.§.illud.

VII. QVID VENIAT IN propoſito interdicto?

I. Regula, De eo quod intereſt, proponitur l.2.§.ex hoc interdicto.ff quorum legatorum.

II. Regula, De fructibus, proponitur l.omnia.32. §.1.ff.de leg.2.

VIII. EVENTVS.

Legatario nihilominus ſupereſt actio ex teſtamento ad petendum legatum. l.1.in prin.ibi: rediguntur. ff.quorum legatorum.

IX. ADFINIA REmedia.

I. Regula, De rei vendicatione, proponitur l. omnia.32.§.1.ff.de leg.2.

II. Regula, De petitione hæreditatis, l.1.§.quia autem.ff.quorum legator.

NE VIS FIAT EI QVI in poſſeſſionem miſſus erit.
Cap. XIX.

PRIMO: Verba huius interdicti proponuntur l.1.in princip.ff.ne vis fiat ei qui in poſſeſ. miſſus erit.

II. RATIO *proponitur d.l.1.§.1.*

III. GENVS HVIVS INterdicti, & actiones ex eo competentes.

I. Regula: Et prohibitorium & reſtitutorium eſt. l.ſi quis.3.§.cum prætor.ff.ne vis fiat ei. & l.1.§.hæc actio.ff.d.tt.

II. Regula: In factum actio eſt. l.1.in prin.ff.eod.tt.

III. Regula: Pœnalis actio eſt. d.l.1.§.hanc actionem.ibi: cum ſit pœnalis.

IIII. CAVSAE HVIVS INterdicti & actionis.

I. Cauſa: Si quis miſſum prohibuerit in poſſeſſionem venire.

II. Cauſa: Si miſſus in poſſeſſionem ſit depulſus. Hæ duæ cauſæ approbantur l.1.in prin. & §.hæc actio. ff. ne vis fiat ei.

III. Cauſa: Si mitti in poſſeſſionem deſiderans, prætoris adeundi copiam non habuit, & interim damnum eſt paſſus. l.per interdictum.4.§.penultim. ff. d. tt.

De exceptionibus propoſitarum cauſarum.

I. Exceptio, ſumpta ex cauſa ex qua in poſſeſſionem miſſus eſt is qui prohibitus eſt, reprobatur l.1.§.eſt autem ff ne vis fiat ei. l.ſi quis.3.§.cum prætor. & l.per interdictum.4.in prin.ff.d.tt.

II. Exceptio: Niſi ex falſa vel iniuſta cauſa prohibitus in poſſeſſionem ſit miſſus. l.1.§.hæc verba. ff.ne vis fiat. Huius replicatio prima eſt: Niſi mulier ventris nomine in poſſeſſionem ſit miſſa. hoc enim caſu quamuis calumniæ cauſa miſſa dicatur, non tamen exceptio propoſita illi propter eum qui in vtero eſt obſtat. l.ſi quis.3.§.fin.ff.d.tt. Altera: Niſi legatorum ſeruandorum cauſa prohibitus in poſſeſſionem ſit miſſus. hoc enim caſu quamuis legati conditio pendeat, locus tamen eſt interdicto. l.ſi quis.14.ff.quibus ex cauſis in poſſeſ. eatur.

III. Exceptio: Niſi prohibitus legatorum ſeruandorum cauſa non in defuncti, ſed hæredis bona ſit miſſus. reprobatur l.ſi quis.3.§.conſtitutum.ff.ne vis fiat ei.

IIII. Exceptio: Niſi non ſuo, ſed alieno nomine ſit prohibitus. reprobatur l.2 ff.ne vis fiat ei.

V. Exceptio: Niſi non ſuo, ſed alieno nomine reus prohibuit. reprobatur d.l.2.in fine.

VI. Exceptio: Niſi alius quàm dominus prohibuit. reprobatur l.1.§.eſt autem, in fin.ff.ne vis fiat ei.

VII. Exceptio: Niſi pupillus vel furioſus prohibuit. l.1.§ hoc edicto ff.d.tt. Huius replicatio eſt: Niſi pupillus doli ſit capax. d.§ hoc edicto.

VIII. Exceptio: Niſi alio modo quàm vi miſſus impediatur. reprobatur l per interdictum.4.§ fin. ff.d. tt. l.1.§.hæc actio, in fine.ff.d.tt.

IX. Exceptio: Niſi ſine dolo malo prohibuit. d.l.1. §.ſi quis ideo.

X. Exceptio: Niſi cum prohibitus damni infecti nomine in poſſeſſionem miſſus eſſet, aduerſarius de damno infecto caueat. l. per interdictum.4. in prin. ff.ne vis fiat ei.

XI. Exceptio: Niſi cum prohibitus damni infecti nomine in poſſeſſionem miſſus eſſet, per aduerſarium non ſtet quo minus caueat. d.l.4.in prin.

XII. Exceptio: Niſi prohibitus acceperit id quod ſua intereſt. l.ſi quis dolo.31.§.ſi quis.ff. de re iudicata.

V. QVIBVS DATVR INterdictum, eiúſue actio?

De hæredibus ſimilibusq́; perſonis proponitur l.1. §.fin.ibi:ſed hæredi ff.ne vis fiat ei.

VI. ADVERSVS QVOS datur?

I.Regula, De hæredib.cæteriſq́; ſucceſſoribus, proponitur d.§.fin. Ex quo patet, regulariter quidem interdictum propoſitum in hæredes non competere. cuius etiam regulæ duæ proponuntur exceptiones, quarum prima eſt: Niſi de eo quod ad hæredes peruenit. Altera: Niſi legatorum ſeruandorum cauſa miſſus prohibitus ſit.

II. Regula, De eo cuius voluntate quis prohibitus eſt, habetur l.1.§. ſi domini.ff.ne vis fiat ei.

III. Regula: Tutore prohibente, in quem detur actio, definitur d.l.1.§.hoc edicto.ibi:ergo etſi.

VII. QVID VENIAT IN propoſita actione?

Quanti ea res eſt, ob quam in poſſeßionem miſſio facta eſt.l.1.in prin.ff.ne vis fiat ei. Declarantur hæc verba d.l.1.§.hæc verba. Concordat l. per interdictum.4.§.prætor.ff.d.tt.

VIII. QVAMDIV COMpetit?

Annalis eſt actio.l.1.§.fin.ff.ne vis fiat.

IX. ADFINIA REMEDIA.

I.Regula, De extraordinaria executione & manu militari, proponitur l.ſi quis.3.in prin.ff.ne vis fiat.

II.Regula, De in factū actione, d.l.3.§.cum prætor.

VTI POSSIDETIS. *Cap. XX.*

PRIMO: *Verba huius interdicti proponuntur l.1.in prin.ff vti poßidetis.*

II. RATIO *d.l.1.§.huius autem. Inſtit.de interdictis.§.retinendæ.ibi:namq́; niſi. item l.exitus.35.ff. de adqu.poſſeß.*

III. NOMEN *l.1.§.eſt hoc igitur.& §. interdictum.ff.vti poßidetis.*

IIII. GENVS.

I. Regula: Prohibitorium eſt interdictum retinendæ poſſeßionis.d.§ eſt hoc igitur.d.l.1.§.1.Inſtit.de interdictis.§.retinendæ.

II.Regula: Duplex eſt interdictum. Inſtitut. d.tt. §.tertia diuiſio. ibi:duplicia ſunt. & l.ſi duo.3.§.hoc interdictum.ff.vti poßidetis.

V. DIFFERENTIA.

I. Differentia huius interdicti & interdicti Vnde vi proponitur l.1. §.eſt hoc igitur. ibi: & conſequenter.ff.vti poßidetis.

II. Differentia huius interdicti & aliarum actionum, d.l.1.§.interdictum.

VI. CAVSAE HVIVS interdicti.

I.Cauſa: Si vis fiat poßidenti.l.1.in prin.ff.vti poßidetis.l.vnica.C.d.tt. M I.R. lib.3.capite 14.reg.71. Declaratur hæc cauſa l.vim.11 ff.de vi & de vi armata.l.ſi duo.3.§.item videamus. ibi:nam ſi tibi vim fecerit.ff.vti poßidetis. Huius cauſæ ſpecies ſunt cauſæ proximè ſequentes. Exceptiones autem eius vide j.

II.Cauſa: Si quis ſuo, qualiter velit, vti prohibeatur.l.ſicuti.8.§.ſed & interdictum.ff.ſi ſeruitus vindicetur.l.vim.11.ff.de vi & vi armata.l.ſanè.14.ff.de iniurijs.

III. Cauſa: Si quis in ſuo ædificare, arare, colere, &c.prohibeatur.l.ſi duo.3.§.hoc interdictum.§.cum inquilinus. & §. item videamus. ff. vti poßidetis. l. vim.11.ff.de vi & vi armata. item l.permiſceri.52.§. eum qui.ff de adquir.poſſeß.

IIII.Cauſa: Si inter duos de poſſeßione controuerſia ſit, adeò vt ſit metuendum, ne veniant ad arma. Inſt.de interdictis.§.retinendæ. l.1.§.huius autem. ff. vti poßidetis. Huius cauſæ ratio elegans proponitur l.ſi cuius.13.§.ſed ſi inter.ff.de vſufr.& quemadm.

V.Cauſa: Si quis proiectum ſupra vicini ſolum vel in ædes vicini non iure habere dicatur. Hæc cauſa tractatur, ſed ſatis obſcurè, l.ſi duo.3.§.item videamus. ff.vti poßidetis.

VI.Cauſa: Si vicinus tectoria in pariete meo habeat, compellitur per interdictum hoc vt tollat. d.l.3. §.ſi vicinus.

De exceptionibus præcedentium cauſarum generalibus.

I. Exceptio: Niſi non de ſoli, ſed mobili re ſit contentio. l.1.§.1.ff.vti poßidetis. Inſtit. de interdictis. §. ſed interdicto quidem.

II. Exceptio, ſumpta ex re ſoli, de qua contentio eſt, reprobatur d.l.1.§.penult. Planè exceptio hæc reprobata recipit aliquot diſtinctiones, de quib. in exceptionibus ſequentibus.

III. Exceptio: Niſi de cloacis contentio ſit. l.1. in prin.ibi:de cloacis ff vti poßidetis.

IIII. Exceptio: Niſi de ea re qua poßideri non poteſt, contendatur.d.l.1.§.penult.

V. Exceptio: Niſi de publica re agatur. ipſo quidem iure approbatur: quia publica res poßideri non poteſt. verùm eius replicatio eſt: Niſi de iure aliquo, quod quis in publica re habet, contentio ſit. l. ſanè. 14.ff.de iniurijs.

VI. Exceptio: Niſi de parte, non de toto contentio ſit. reprobatur l.1.§.hoc interdictum.ff.vti poßidetis.

VII. Exceptio: Niſi non de ſolo, ſed de ſuperficie ſit contentio.l.ſi duo.3.§.ſed ſi ſupra.ff.d.tt.

VIII. Exceptio: Niſi vi, clàm, vel precariò poßideatur.l.1.in prin. & §.perpetuo. ff.eod.tt. Inſtit. de interdictis. §.ſed interdicto. Quid ſit clam poßidere, definitur l.clam.6.in prin.ff.adqu.poſſeß. Exemplum violentæ poſſeßionis proponitur l.ſi quis.20.ff.de probationib. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ab initio bona fide cœperit poßidere. tūc enim quamuis poſtea clam poßidere cœperit, non obſtat. d.l.6.& l.ſi de eo.40.§. ſeruum tuum. ff. de adquiren. poſſeß. Secunda replicatio eſt: Niſi ſciente & volente eo ad quem res pertinet, poßidere cœperit. d.l.6. ff. eod.tt. Tertia: Niſi quis rem ſuam bona fidei poſſeſſori clàm abduxerit, remq́; ſuā eſſe probet. d.l.40.§.fin. Quarta: Niſi non ab aduerſario, ſed ab alio vi, clàm vel precariò poßideat.l.1.§.fin.cum lege ſequente.ff.vti poßidetis.l.vlt.ff.de adqu. poſſeß. l.qui precariò.17.ff.de precario. l.ſi duo.3.in prin. ff.vti poßidetis. Inſtit. de interdictis.§.ſed interdicto. Quinta: Niſi poſſeſſor proba-

probationes proprietatis in promptu habeat. De hac replicatione vide M.I.F. capite 3. quaeſt. 3. reg. 7. except. 1. replic. 1.

IX. Exceptio: Niſi actor ab eo poſſideat, qui vi à reo poſsidebat. reprobatur d.l.3. §. non videor. ff. vti poſsidetis.

X. Exceptio: Niſi vterque poſsideat, vnus ex iuſta, alter ex iniuſta cauſa. reprobatur d.l.3. in prin.

XI. Exceptio: Niſi rei ſeruandae cauſa, vel ob aliam ſimilem cauſam quis in poſſeſſionem miſſus ſit. d.l.3. §. creditores.

XII. Exceptio: Niſi vſusfructus vel vſus nomine poſſideat. reprobatur l. in ſumma. 4. ff. vti poſsidetis.

XIII. Exceptio: Niſi is qui hoc interdicto vtitur, rem cœperit vindicare. reprobatur l. naturaliter. 12. ff. de adquir. poſſeſſ. M.I.R. lib. 3. cap. 14. reg. 71. except. 1. vbi approbatur.

VII. QVIBVS DETVR hoc interdictum?

De eo qui aedes poſsidet, & eo qui cœnaculū in iis, proponitur l. ſi duo. 3. §. ſed ſi s̄. ff. vti poſsid.

VIII. QVID VENIAT IN hoc interdictum?

I. Regula, De eo quanti ea res eſt, proponitur l.1. in prin. ibi: neq; pluris. ff. d. tt. Declaratur haec regula d. l.3. §. fin. ff. d. tt.

II. Regula: Interdum competit hoc interdictum, vt aduerſarius opus tollat. d.l.3. §. ſi vicinus.

IX. QVAMDIV COMpetit?

Annale eſt. l.1. in prin. ibi: intra annū. ff. vti poſsidetis.

X. ADFINIA REMEDIA.

I. Regula, De exceptione, proponitur l.1. §. eſt hoc igitur, in fin. ff. vti poſsidetis.

II. Regula, De iniuriarum actione, l. iniuriarum. 13. §. ſi quis me. ff. de iniuriis.

III. Regula, De interdicto de ſuperficiebus, l. ſi duo. 3. §. ſed ſi s̄. ibi: caeterùm ſuper. ff. vti poſsidetis. De quo vide ī. cap. prox.

IIII. Regula: De interdicto Vtrubi dicetur ī. c. 22.

DE SVPERFICIEBVS. Cap. XXI.

PRIMO: *Verba huius interdicti proponuntur l.1. in prin. ff. de ſuperficiebus.*

II. RATIO *& vſus d.l.1. §.1.*

III. GENVS *& ſimile d.l.1. §. proponitur.*

IIII. CAVSA HVIVS INTERdicti cum ſuis exceptionibus.

Si quis ſuperficie vti prohibeatur, datur hoc interdictum. l.1. in prin. ff. de ſuperficieb. Declaratur haec cauſa l.2. ff. eod. tt. l. id eſt. 74. ff. de rei vendic. Exceptio prima, ſumpta ex cauſa, ex qua ſuperficiem poſsidet, reprobatur l.1. §. proponitur. ibi: neq; exigit. ff. de ſuperficieb. Altera: Niſi vi, clàm vel precariò ab aduerſario poſsideat. approbatur d. §. proponitur. de qua vide plura s̄. cap. prox. quaeſt. 6. except. 8. Sed & alias propoſita cauſae exceptiones vide d. quaeſt. 6.

V. ADFINIA REMEDIA.

I. Regula, De ciuili actione empti, conducti, proponitur l.1. §.1. ff. de ſuperficiebus.

II. Regula: Actio quoq; in rem ſuperficiario vtilis competit. l. id eſt. 74. ff. de rei vendicat. l.1. § quia autem. ff. de ſuperficiebus. Huius regulae exceptio eſt: Niſi ad tempus quis ſuperficiem conduxerit. l.1. in prin. ibi: cauſa cognita. & §. quod ait. ff. d. tt. Cuius replicatio eſt: Niſi ad non modicum tempus ſuperficiem conduxit. d. §. quod ait.

III. Regula, De actione in rem directa, ſi dominus ſoli ſuperficiem petat, proponitur l.1. §. is autem. ff. de ſuperficiebus.

IIII. Regula, De exceptione, d. §. is autem.

V. Regula: Si ſoli poſſeſſori ſuperficies euincatur, quae competat actio, definitur d.l.1. §. ſi ſoli.

VI. Regula: Si ſuperficies duobus communis ſit, etiam vtile communi diuidundo iudicium datur. d.l. 1. §. quia autem, in fin.

VI. DE SVPERFICIE alienandi.

An & quatenus ſuperficiarius ſuperficiem alienare poſsit, proponitur l.1. §. penult. & vlt. ff. de ſuperficiebus.

VTRVBI. Cap. XXII.

PRIMO: *Verba huius interdicti proponuntur l. vnica, in prin. ff. vtrubi.*

II. SIMILE *eſt hoc interdictum Vti poſsidetis interdicto. d.l. vnicae. §. hoc interdictum. Inſtit. de interdictis. §. retinendae. & §. hodie tamen.*

III. DIFFERENTIA *huius interdicti & Vti poſsidetis proponitur Inſt. de interdictis. §. ſed interdicto. l. vnica. §. hoc interdictum. ff. vtrubi.*

IIII. CAVSA HVIVS interdicti.

Si inter duos de rei mobilis poſſeſsione controuerſia ſit: is iure quidem antiquo vincebat, qui eam rem maiore parte eius anni poſſederat. quae cauſa approbatur Inſtit. de interdictis. §. ſed interdicto. Concordat l. vnica, in prin ff. vtrubi. Mutatur hoc ius, & conſtituitur vt is vincat, qui litis conteſtatae tempore, vel cum inquietatur, detinet, Inſtit. d. §. ſed interdicto. ibi: hodie tamen. & d.l. vnica. §. hoc interdictum. Huius cauſae exceptio prima eſt: Niſi vi, clàm vel precariò alter ab altero poſsideat. Inſtit. d. §. ſed interdicto, & d. §. hoc interdictum. Plura de hac exceptione vide s̄. cap. 20. quaeſt. 6. except. 8. Sed & plures propoſita cauſa exceptiones vide s̄. d. quaeſt. 6. Quae enim interdicti Vti poſsidetis ſunt iura, eadem quoque in hoc interdicto ſeruantur, ſecundum ea quae propoſita ſunt s̄. quaeſt. 2.

VNDE VI. Cap. XXIII.

PRIMO: *Verba huius interdicti proponuntur l.1. in prin. ff. de vi & de vi armata.*

II. GENVS ET ratio.

Recuperandae poſſeſsionis interdictum eſt. d.l.1. §.1. Inſtit. de interdictis. §. recuperandae.

III. PROPRIA HVIVS interdicti.

I. Regula: Mox auditur actor etiam ſine inſcriptione. l. momentaria. 8. C. vnde vi.

I I. Regula: Famoſum hoc interdictum non eſt. l. neq; 13. ff. de vi & vi armata.

IIII. CAVSAE EX QVIBVS hoc interdictum competit.

I. Cauſa: Si quis vi ex aliquo loco ſit deiectus, datur illi hoc interdictum. l.1. ff. d.tt. Inſtit. de interdictu. §. recuperandæ. item l.2. C vnde vi. M. I. P. lib.5. cap.3. reg.16. M.I.R. lib.3. capite 16. reg.1. Declaratur cauſa propoſita l.1. §. vi poſſidere. ff. de vi & de vi armata.

I I. Cauſa: Si quis abſentis poſſeſſionem ſine vi occupauerit. l. vlt. C. vnde vi. l. ſi nulla. 6. C. de adq poſſeſſ. item l. ſequitur. 4. §. ſi tu vi me. ff. de vſucap. M.I.R. d. reg.1. except.15.

I I I Cauſa: Si quis volentem ingredi poſſeſſionem prohibuerit. l.1 §. ſine autem ff de vi & vi armata. l. quod quidem. 3. § ſi autem cum. & §. vnde vi. ff. eod. tt. l. clam 6 § fin. ff. de adquir. poſſeſſ. Exceptio prima eſt: Niſi non animo poſſidentem, ſed ab initio poſſeſſionem ingredi volentem prohibuerit. l.1. §. cum qui. ff. de vi & de vi armata. l. quod quidem. 3. §. vnde vi. ff. eod. tt. Huius replicatio eſt: Niſi is qui ab initio vult poſſidere, ei qui animo poſſeſſionem retinuit ſucceſſerit, cuiúſue nomine ingredi velit. l. colonus. 12. & l. cum fundũ. 18 ff. eod. tt. Secunda exceptio eſt: Niſi prohibens iuſtam & probabilem cauſam habuerit. d. l. 12. in fine.

I I I I. Cauſa: Si quis petenti ei cuius nomine poſſidet, poſſeſſionẽ non reſtituit. l nõ ab re. 10. C. vnde vi.

V. Cauſa: Si quis per vim coactus poſſeſſionem alicui tradiderit. reprobatur l. ſi iterum. 5. ff. de vi & vi armata.

V I. Cauſa: Si quis ingreſſus poſſeſſionem, poſſeſſorem vel eos per quos poſſidet vinxerit, atque ibi detinuerit, aut illis imperauerit. l.1. §. idem Viuianus, cum ſequentib. ff. d tt.

V I I. Cauſa: Si quis quibuſdam ſuperuenientibus metu perterritus fugerit. l.1. §. idem Labeo. ff. eod. tt. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi ij quos fugiens metuebat. poſſeſſionem non occupauerint. d. §. idem Labeo. l. quod quidem. 3. §. ſi quis autem. ff. eod. tt. item l. metum. 9. §. 1. ff. quod metus cauſa. Cuius replicatio eſt: Niſi alius vacuam poſſeſſionem, ex qua poſſeſſor conterritus aufugit, intrauerit. l. ſequitur. 4. §. ſi tu vi me. ff. de vſucapionibus.

De exceptionibus præcedentium cauſarum generalioribus.

I. Exceptio: Niſi patronus libertum, vel parens liberos vi deiecerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.1. §. interdictum. ff. de vi & de vi armata. l.2. in fine. ff. de obſequijs à libertis. l. licet. 7. ibi: vel interdictum vnde vi. ff. eod. tt. Huius replicatio eſt: Niſi vi armata parens vel patronus ſit vſus. d. l.1. §. interdictum. Declaratur hæc replicatio l. quod quidem. 3. §. armis. ff. de vi & vi armata.

I I. Exceptio: Niſi non is qui poſſidebat, ſed is per quem poſſidebat, ſit deiectus. reprobatur l.1. §. quod ſeruus. ff. d. tt.

I I I. Exceptio: Niſi non dominus, ſed vſufructuarius vel alius ſit deiectus. reprobatur l. Fulcinius. 8. ff. eod. tt. l. quod quidẽ. 3. §. penult. §. vnde vi. & §. item ſi non. ff. eod. tt. Planè admitti videtur primùm, ſi deiectus poſtea per capitis deminutionem vel alio modo vſumfructum amiſerit. verùm diſtinctio hæc reprobatur d. §. penult. Secundò, ſi non fundi, ſed adituus vſufructu ſit deiectus. reprobatur d. l.3. §. pertinet autem. Tertiò admittitur, ſi quis de vſufructu rerum mobilium deijciatur. d. l.3. § conſequenter. Quartò, ſi quis ab initio incipere velit uti frui, & prohibeatur. d. l.3. §. vnde vi. ibi: ceterùm ſi quis.

I I I I. Exceptio, ſumpta ex re de qua quis deiectus eſt, reprobatur l.1. §. ad ſolam, vſq; ad §. illud. & §. planè ſi quis. ff. de vi armata. Planè admittitur in caſu, de quo j. except. prox.

V. Exceptio: Niſi quis de re mobili deijciatur. d. l.1. §. illud vtique. & l. quod quidem. 3. §. conſequenter. ff. eod. tt. M. I. R. d. reg.1. except.1. Huius exceptionis exemplum eſt j. except. prox. Sed & eius replicatio eſt: Niſi res mobiles rei immobili, ex qua quis deiectus eſt, acceſſerint. d. §. conſequenter. & d. l.1. §. planè ſi quæ res.

V I. Exceptio: Niſi de naui vel vehiculo quis ſit deiectus. Hæc exceptio ſpecies eſt præcedentis, & approbatur l.1. § ſi quis de naui. ff. de vi & de vi armata.

V I I. Exceptio: Niſi quis ſine dolo malo per errorem deiecerit. l. inuaſor. 5. C. vnde vi. Hæc exceptio ad euitandam pœnam prodeſt, ſed ad retinendam poſſeſſionem vi occupatam non prodeſt, vt ex iam d. l.5 conſtat.

V I I I. Exceptio: Niſi quis iure ſuo vſus deijciat. l. factum 197. §.1 ff de regulis iuris. Concordat l. colonus. 12. in fine. ff. de vi & vi armata.

I X. Exceptio: Niſi rem ſuam vel ſibi debitam quis vi occupauerit. reprobatur l. ſi quis. 7. C. vnde vi. M. I. P. d. reg.16. except.1. vbi diſtinguitur. M. I. R. d. reg.1. except.4.

X. Exceptio: Niſi creditor ex conuentione pignus propria authoritate occupauerit. l.3. C. de pignorib. M. I. R. d. reg.1. except.5.

X I. Exceptio: Niſi iuſſu alterius deiecerit. reprobatur l.1. §. quoties. ff. de vi & vi armata. l. cum fundum. 18. §. quæſitum eſt. ff. d. tt.

X I I. Exceptio: Niſi vim vi repellendo quis deijciat eum à quo deiectus erat, vel in quo poſſeſſio clam erat occupata. l. qui poſſeſſionem. 17. ff. d. tt. l.1. C. vnde vi. M. I. P. d. reg.16. except.2. Huius replicatio prima eſt: Niſi reus prius actorem vi deiecerit, & poſtea ab eo deiectus, rurſus per vim poſſeſſionem occupauerit. tũc enim interdicto propoſito conuentus, propoſita exceptione non vtetur. d. l.17. Secunda: Niſi quis poſſeſſionem quam habet, per vim retinuit, poſteaq; deijciatur. hoc enim caſu exceptioni locus non eſt. l.1. §. vi poſſidere. ff. eod. tt. Huius exemplum eſt: Si emptor fundi, voluntate venditoris ingredi fundum volens, à colono ſit prohibitus, isq; ſtatim colonum vi expulerit. hoc enim caſu emptor à colono conuentus, propoſita exceptione, quaſi prior vim paſſus ſit, non vtetur. quod exemplum proponitur l. cum fundum. 18. ibi: emptorem quoq;. ff. de vi & de vi armata. & l. colonus. 12. ff. eod. tt. Tertia replicatio eſt: Niſi ex interuallo, non in continenti quis eum à quo deiectus eſt, vi deijciat. approbatur j. except. proxim. Plures

proposita

propoſitæ exceptionis & leges concordantes & replicationes vide ſ̄. lib. 1. cap. 23. quæſt. 1. in fin. except. gener. 6.

XIII. Exceptio: Niſi deiectus vitioſè ab alio poſſederit. reprobatur Inſtit. de interdictis. §. recuperandæ in fin l. 1. §. qui à me. ff. de vi & vi armata. item l. ſed ſi. 14. ff. eod. tt. M.I.P. d. reg. 16. except. 4. M.I.R. d. reg. 1. except. 10. Planè admittitur, ſi vi deiectus in continenti deijcientem vi repulerit. hoc enim caſu repulſus agens exceptione propoſita repellitur. l. quod quidem. 3. §. eum igitur ff. d. tt.

XIIII. Exceptio: Niſi deiectus per vim compulſus poſſeſſionem deijciēti tradiderit. l. ſi iterū. 5. ff. eod. tt.

XV. Exceptio: Niſi deiectus naturaliter ſaltem poſſedit. reprobatur l. 1. §. deijcitur. ff. d. tt.

XVI. Exceptio: Niſi ſolo animo poſſederit deiectus. reprobatur d. l. 1. §. ſiue autem. M.I.R. d. reg. 1. except. 13. replic. 1.

XVII. Exceptio: Niſi ex vſu cœnaculi ſit deiectus. reprobatur l. Aquilius. 27. in fin. ff. de donationib. & l. 1. §. & generaliter, in fin. ff. de vi & de vi armata.

XVIII. Exceptio: Niſi non vi atroci, ſed leui ſit deiectus. l. 1. §. ad ſolam. ff. d. tt. l. cōtinet. 3. §. ſed vim, cum legibus ſequentib. ff. quod metus cauſa.

XIX. Exceptio: Niſi vis quidem facta ſit, ſed poſſeſſio non ablata. d. l. 1. §. hoc interdictū. et §. non autem.

XX. Exceptio: Niſi cùm pignoris iure poſſeſſio occupata eſſet, actor debitum non ſoluat. l. cum te. 4. C. de pignoribus.

XXI. Exceptio: Niſi reſcripto principis deijcienti poſſeſſio ſit confirmata. reprobatur l. authoritatem. 3. C. vnde vi. M.I.R. d. reg. 1. except. 17.

XXII. Exceptio: Niſi rei vendicatio in iudicium deducta ſit. reprobatur l. cum fundum. 18. §. fin. ff. de vi & vi armata. M.I.P. d. reg. 16. except. 5.

XXIII. Exceptio: Niſi ab alio litis æſtimatio ſit ꝑcepta. l. 1. §. quoties. ibi: & alterius nomine. ff. eod. tt.

XXIIII. Exceptio: Niſi actor non poſſederit. d. l. 1. §. interdum. M.I.R. d. except. 13. in prin.

V. QVIBVS COMPETIT?

Regulariter interdictum propoſitum ei tātùm qui vim paſſus atque deiectus eſt, non alij competit. l. 1. §. interdictum. ff. de vi & de vi armata. M.I.R. d. cap. 16. reg. 2. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi deiectus non ſuo, ſed alieno nomine poſſederit. tunc enim non deiecto, ſed ei cuius nomine poſſedit, interdictum competit. d. l. 1. §. quod ſeruus. & §. deijcitur, in fin. item l. vlt. ff. d. tt. M.I.R. d. reg. 2. except. 1. Cuius replicatio prima eſt: Niſi is qui alieno nomine poſſidet, domino poſſeſſionem interuerterit, & ſuo nomine cœperit poſſidere. hoc enim caſu non domino, ſed deiecto interdictum competit. l. colonus 12. & l. cum fundum. 18. ff. d. tt. Secunda: Niſi dominus ſit abſens. tunc enim deiectus admittitur ad agendum. l. 1. C. ſi per vim vel alio modo abſentis poſſeſſio. Secunda exceptio eſt: Niſi cum quis fundum vendidiſſet, & emptorem in poſſeſſionem ire iuſſiſſet: emptor à colono non ſit admiſſus. hoc enim caſu non emptori repulſo, ſed venditori competit interdictum. d. l. 12. & d. l. 18. ff. de vi & vi armata. Tertia: Niſi hæres vel ſucceſſor ſit deiecti. huic enim, quamuis ipſe deiectus non ſit, interdictum competit. l. 1. §. hoc interdictum. & l. quod quidem. 3. §. penult. ff. d. tt. M.I.R. d. reg. 2. except. 2. & reg. 3.

VI. ADVERSVS QVOS competit?

Regulariter aduerſus eum tantùm qui vi deiecit, datur hoc interdictum. M.I.P. d. cap. 3. reg. 17. M.I.R. d. cap. 16. reg. 4. cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi familia alicuius aliquem vi deiecerit. tunc enim dominus tenetur. l. 1. in prin. ibi: aut familia tua. & §. ait prætor. ff. de vi & de vi armata. Declaratur hæc exceptio d. l. 1. §. familia. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi vnus tantùm ſeruus deiecerit. reprobatur d. §. familiæ. Secunda: Niſi dominus ſeruum noxæ dedat. d. l. 1. §. quod ergo. Huius duplicatio prima eſt: Niſi iuſſu domini ſeruus deiecit. tunc enim noxæ ſeruum dedendo dominus non liberatur. d. §. quod ergo. & l. quod quidem 3. §. cum procurator, in fin. ff. d. tt. Secunda: Niſi dominus factum ſerui ratum habuit. d. §. cum procurator, in ſine. Tertia: Niſi aliquid ad dominum peruenerit. de eo enim reſtituendo nihilominus tenebitur. d. §. quod ergo. d. l. 1. §. ſi quis tamen. Hæc de ſecunda replicatione. Tertia replicatio: Niſi dominus de ſtatu ſuo litiget. reprobatur d. l. 1. §. ſi aduerſus. Plura de hac re vide ſ̄. lib. 6. cap. 10. quæſt. 11. reg. 2.

II. Exceptio: Niſi filiusfamiliâs vel mercenarius alicuius aliquem vi deiecerit. hoc enim caſu ipſe pater vel dominus tenetur. l. 1. §. ſi filiusfamiliâs. ff. de vi & vi armata. Planè in caſu propoſito filius quoque conueniri poteſt. l. in interdicto. 16. ff. eod. tt.

III. Exceptio: Niſi mandatu alterius quis deiecit. hoc enim vterq; tenetur. l. 1. §. deieciſſe. ff. d. tt. M.I.P. lib. 5. cap. 12. reg. 50.

IIII. Exceptio: Niſi procurator alicuius deiecerit. hoc enim caſu vterq; tenetur, tam dominus quàm procurator. Hæc exceptio ſpecies eſt præcedentis, approbaturq; d. l. 1. §. quoties. l. quod quidem. 3. §. cum procurator. ff. eod. tt. Huius replicatio eſt: Niſi falſus procurator fuerit. d. §. quoties. Falſus procurator hic dicitur, qui ſpeciale mandatū non habuit ad deijciendū.

V. Exceptio: Niſi quis deiectionem ab alio factam ratam habuerit. l. 1. §. ſed etſi. ff. de vi & vi armata. l. quod quidem. 3. §. cum procurator, in fin. ff. d. tt.

VI. Exceptio: Niſi dolo alterius alter deiecerit. hoc enim caſu vterq; tenetur. d. l. 3. §. hoc interdictum.

VII. Exceptio: Niſi is qui deiecit, nō poſſideat. hoc enim caſu interdictum aduerſus eum qui poſſidet, videtur competere. ſed reprobatur l. 1. §. ex interdicto. l. cum à te. 7. item l. ſi vi. 15. ff. d. tt. M.I.P. d. reg. 17. except. 1. vbi diſtinguitur. M.I.R. d. reg. 4. except. 1.

VIII. Exceptio: Niſi cum quis alterius nomine vi deieciſſet, aliquid inde ad eum, cuius nomine deiecit, peruenerit. hoc enim ab eo cuius nomine vis facta eſt, venit reſtituendum. l. ſi vi. 4. ff. d. tt.

IX. Exceptio: Niſi hæres eius qui vi deiecit, conueniatur. hic enim etiam interdicto propoſito tenetur. l. 1. §. fin. cum legibus ſequentibus. ff. de vi & de vi armata. l. quod quidem. 3. §. fin. ff. eod. tt. item l. 2. in fin. C. vnde vi. M.I.R. d. reg. 4. except. 2. Huius replicatio prima eſt: Niſi nihil vel minus ad hæredem perue-

nerit. dictū ll. Cōcordat l. ſi plures. 9. in prin. ff. eod. tt. Huius duplicatio eſt: Niſi dolo hæredis factum ſit, quo minus ad ſe perueniret. l. 2. ff. d. tt. Altera replicatio videtur eſſe: Niſi ex vi armata agatur. ſed reprobatur l. quod quidem. 3. ff. eod. tt.

VII. PER QVOS COMPETIT actio huius interdicti.

Per quemcunq; exerceri poteſt. l. momentaria. 3. in prin. C. qui legitimam perſonam ſtandi in iudiciis habent. l. 1. ibi: nec eos qui. C. ſi per vim vel alio modo.

VIII. QVID VENIAT IN actione propoſita.

I. Regula, De eo quod intereſt, & damno quod ſenſit vi deiectus, omniq; cauſa, proponitur l. 1. §. qui vi deiectus. & §. non ſolum. ff. de vi & vi armata. l. in interdicto. 6. & l. ſi vi. 15. ff. eod. tt. item l. ſi de poſſeſſione. 4. ibi: cogereq; C. vnde vi. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi poſt annum agatur. tunc enim non niſi quod ad reum peruenit reſtituendum. l. 1. in prin. ff. de vi & de vi armata.

II. Regula, De rebus mobilibus quæ in fundo fuerunt, proponitur d. l. 1. §. ſi fundus. l. quod quidem. 3. §. conſequenter, in fin. item l. ſed ſi. 14. ff. eod. tt. Huius exceptio prima: Niſi non propria res deiecti fuerint, ſed alienæ. reprobatur l. 1. §. quod autem. ff. d. tt. Secunda: Niſi tempore deiectionis res in fundo manſerit, poſteaq; perierit. reprobatur d. l. 1. §. rectiſſime. Tertia: Niſi res ſine culpa eius qui deiecit, perierint. reprobatur d. l. 1. §. denique. & l. meritò. 19. ff. eod. tt. Quarta exceptio eſt: Niſi alias res quis petat, quam in fundo vnde deiectus eſt, habuit. l. 1. §. ibi autem. ff. de vi & vi armata. Huius replicatio eſt: Niſi in alia parte eiuſdem poſſeſſionis ex qua quis deiectus eſt, habuit. tunc enim quamuis non in ea ipſa parte ex qua deiectus eſt, habuerit, nihilominus in hoc iudicium venit. d. §. ibi autem.

III. Regula. De iureiurando in litem, proponitur l. ſi quando. 9. C. vnde vi. M. I. R. d. cap. 16. reg. 7.

IIII. Regula, De fructibus. l. videamus. 38. §. in Fauiana. ibi: & ideo. ff. de vſuris. l. 1. §. ex die quo. ff. de vi & de vi armata. & l. ſi poſſeſſione. 4. C. vnde vi. M. I. P. d. cap. 3. reg. 19: M. I. R. d. cap. 16. reg. 8.

V. Regula: Si dominus familia ſua nomine conuenitur: noxæ dedendo ſeruos, & id quod ad ſe peruenit reſtituendo, liberatur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 1. §. quod ergo. ff. de vi & de vi armata.

VI. Regula: Si vſufructuarius deiectus ſit, & medio tempore vſusfructus finitus: quid veniat, definitur l. quod quidem. 3. §. penult. ff. d. tt. l. ſi plures. 9. §. deiectum. & l. ſi de fundo. 10. ff. eod. tt.

VII. Regula: Si is qui alieno nomine poſſidet, petenti domino poſſeſſionem nō reſtituerit: tam ad rem ipſam, quàm ad eius æſtimationem tenetur. l. non ab re. 10. C. vnde vi. & l. conductores. 33. C. de locato & conducto. M. I. R. d. cap. 16. reg. 10.

VIII. Regula: Conſtitutionibus principum is qui aliquem vi deiecit, tam ipſam rem quàm eius æſtimationem reſtituere tenetur. Inſt. de interdictis. §. ſed ex conſtitutionibus. Inſtit. vi bonor. raptor. §. ſed ne dum talia. l. ſi quis. 7. C. vnde vi. item l. non ab re. 10. C. d. tt. M. I. P. d. cap. 3. reg. 20. M. I. R. d. cap. 16. reg. 11.

IX. Regula: Si dominus rem ſuam poſſeſſori vi abſtulerit, præter poſſeſſionem & dominium rei amittit. Similiter ſi creditor debitori vim intulerit vt ſoluat, ius crediti amittit. quæ regula cùm ex iis quæ ſ̄. reg. prox. propoſita ſunt conſtet, tum approbatur etiam per ea quæ habentur ī. lib. 24. cap. 21. cauſa 35.

IX. QVAMDIV COMPETAT interdictum Vnde vi.

Intra annum tantùm competit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 1. in princ. ff. de vi & de vi armata. M. I. R. d. cap. 16. reg. 14. Huius exceptio prima eſt: Niſi agatur de eo tantùm, quod ad eum qui vi deiecit, peruenit. hoc enim caſu etiam poſt annum interdictum competit. d. l. 1. in princ. l. quod quidem. 3. §. hoc interdictum, in fine. ff. d. tt. item l. communi. 7. §. Iulianus. ibi: quia placuit. ff. communi diuidundo. Secunda: Niſi aduerſus hæredem eius qui vi deiecit, agatur. l. quod quidem. 3. §. 1. ff. de vi & de vi armata. Tertia: Niſi actor poteſtatem experiundi non habuerit. l. 1. §. annus. ff. d. tt. & l. 2. C. vnde vi. Quarta: Niſi abſentis poſſeſſio vi vel clàm ſit occupata. hoc enim caſu non niſi triginta annorum præſcriptio obſtat. l. vlt. in fine. C. vnde vi. & l. 1. §. ſed poſt elapſa. & §. cui tamen. C. ſi per vim vel alio modo abſentis poſſeſſio. Quinta: Niſi deiectus poſtea recuperauit poſſeſſionem. hoc enim caſu annalis præſcriptio illi amplius non obſtat. l. licet. 5. C. de exceptionibus & præſcription. & l. cum notiſſimi. 7. §. imò & illud. C. de præſcript. 30. annor.

X. ADFINIA REmedia.

I. Regula, De lege Iulia & conſtitutionibus principum, proponitur l. 1. §. ne quid. ff. de vi & vi armata. Inſtit. de interdictis. §. qui autem. & §. ſed ex conſtitutionibus. item l. ſi de poſſeſſione. 4. in prin. C. vnde vi. De lege Iulia vi publica & priuata vide ſ̄. lib. 1. cap. 23. De conſtitutionibus principum vide ſ̄. quæſt. 8. reg. 7. 8. & 9.

II. Regula, De actione, proponitur l. 1. §. reſtituenda. ff. vti poſſidetis. Huius ſpecies ſunt ī. reg. ſequētes.

III. Regula, De rei vendicatione, l. quod quidem. 3. §. vnde vi interdictum, in fin. ff. de vi & vi armata.

IIII. Regula, De ad exhibendum actione, l. 1. §. illud vtiq;. & §. ſi fundus. ff. d. tt.

V. Regula, De furti & vi bonorum raptorum actione, d. §. illud vtique. item d. §. ſi fundus.

VI. Regula: Si parens vel patronus conueniatur, actio in factum datur. l. 1. §. interdictum hoc. ff. de vi & de vi armata. In hæredes quoq; eius qui vi deiecit, in factum actio datur. d. l. 1. §. fin.

QVOD VI AVT CLAM. Cap. XXIIII.

PRIMO: Verba huius interdicti proponuntur l. 1. in prin. ff. quod vi aut clàm.

II. GENVS *& ratio d. l. 1. §. 1.*

III. CAVSAE HVIVS INterdicti, cum ſuis exceptionibus.

Prima & principalis ſeu generalis cauſa eſt: Si quid vi vel clàm factum eſt. l. 1. in prin. ff. quod vi aut clam.

clàm.item l.is qui.11.§.& hoc interdictum.ff.eod.tt. Declaratur hæc cauſa primùm quidem definitione eius quod vi factum eſt,l.1.§.quid ſit.ff.d.tt. l.Quintus Mutius.73.§.vi factum. ff.de reg.iuris. Deinde definitione eius quod clàm factum eſt, d. §.vi factum. l. prohiberi.3.§.clàm facere.ff.quod vi aut clam.Exceptiones cauſæ propoſitæ paulo inferius proponentur. prius enim eius ſpecies ſunt enumerandæ.

II.Cauſa: Si quis vi vel clàm agrum arauerit, vel foſſam fecerit. l.nam &. 9. §.fin. l.ſi vitem. 22. §.ſi quis vi.item l.ſi alius.7.§.penult.ff.d.tt.

III. Cauſa: Si aceruum ſtercoris in agrum alienũ deiecerit. d.l.7.§.ſi quis aceruum. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi agri cauſa melior eo ſit facta.d.§.ſi quis.

IIII. Cauſa: Si arbores vel vineas, arundinem vel ſalictum ſuccidat.d.l.7.§.notauimus. item l.interdictum.19.ff.eod.tt.

V.Cauſa:Si ſyluam cæduam ceciderit.approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi immaturam.18. in prin. ff. quod vi aut clam.

VI. Cauſa: Si ædificium demolitus eſt, vel tegulas de ædificio ſuſtulit.l.ſi alius.7.§.fin.cum duabus legibus ſequentibus ff.d.tt. Huius cauſæ.quoad tegulas, exceptio eſt: Niſi non de ædificio, ſed ſeorſim tegulas poſitas abſtulerit.l.nam & ſi.9.ff.d.tt.

VII. Cauſa: Si ædibus quid adfixum auellit. d.l.9. §.ſed ſi quis. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi ſera,clauis,ſpeculariũ vel cãcellus ſit ablatus.d.l.9.§.ſi tamẽ.

VIII.Cauſa:Si oſtiũ euellat vel effringat. l.is qui. 11.§.ſi quis de monumento,in fin ff.quod vi aut clàm.

IX.Cauſa:Si ſtatuam ſuſtulerit.d.§.ſi quis de monum.& §.1.

X.Cauſa: Si quis proiectum aut ſtillicidium in ſepulchrum miſerit. l.ſi vitem.22. §.penult. ff.quod vi aut clàm.

XI. Cauſa: Si ramos de arboribus abſtulit. l.nam & ſi.9.in prin.ff.d.tt.

XII.Cauſa:Si quis aceruum ſuccẽderit vel diſperſerit.reprobatur d.l.9.§ fin.cum l.ſequente.

XIII.Cauſa: Si ex vineis radices abſtulit. l.is qui. 11.§.ſi quis in.ff.d.tt.

XIIII. Cauſa: Si vitem ex fundo alieno in ſuum tranſtulerit.l.ſi vitem.22.in prin.ff.d.tt.

XV. Cauſa: Si quis per fundum alienum tulerit ſtercus,iuerit,aut em egerit, vel venatus fuerit. reprobatur d.l.22.§ ſi ſtercus.

XVI. Cauſa: Si in puteum vicini aliquid effuderit, & aquam corruperit. l.is qui.11. in princ. ff.quod vi aut clam.

De exceptionibus prædictarum cauſarum generalibus.

I.Exceptio: Niſi non fuerit prohibitus is qui fecit. Hæc exceptio ipſo quidem iure approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.cauſa 1. verùm eius replicatio prima eſt: Niſi fecit quo minus prohiberetur.l.vi facit.20.in prin.ff.quod vi aut clàm.l.1.§.ſed & Ariſto.& l.ſi immaturam.18. §.non abſurdè.ff.d.tt. Secunda: Niſi prohibiturus imbecillitate impeditus non prohibuerit.reprobatur l.1.§.penult.ff.quod vi aut clam. Tertia: Niſi prohibiturus amicitiæ ergò vel in gratiam alicuius non prohibuit.reprobatur d.§.penult. Quarta: Niſi prohibiturus à tertio quodam deterritus ſit, ne veniret ad prohibendum. reprobatur d.l.1.§.fin. cum lege ſequente. Quinta: Niſi clàm fecerit, timens alterius controuerſiam.d.l.1.in prin.& l.prohiberi.3.§.fin. ff.quod vi aut clàm. Huius duplicatio prima eſt: Niſi non dominus, ſed ſeruus qui fecit,controuerſiam timuit.l.ſi opus.21.§.1.ff.eod.tt. Secunda: Niſi ſciente, & non contradicente aduerſario fecit.hoc enim caſu quamuis metuit cõtrouerſiam, non tamẽ clàm feciſſe videtur. l.ſi alius.7.§.ait Iulianus. ibi:clamq; facere. ff.quod vi aut clàm. Tertia:Niſi maritus aduerſariæ ſciuit. l.& qui.5.§.ſed & Seruius.ibi:vel denique.ff.d.tt. Quarta:Niſi celandi animum non habuerit is qui fecit. d.§.ſed & Seruius. Quinta: Niſi aduerſus filiumfamiliâs fecit. l.deniq;.13.§.idem ait.ff.eod.tt. Sexta: Niſi is qui fecit, denunciauit ei à quo controuerſiam metuit.Hæc duplicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius triplicatio prima eſt: Niſi perfunctoriè aut obſcurè denunciauit.l.& qui.5.§.1.ff.quod vi aut clam. Secũda:Niſi neq; diem,neq; horam, neq; locum,neq; genus operis denunciauit.d.§.1. Tertia:Niſi eo die denunciauit, quo iam impoſſibile eſt aduerſario occurrere ad prohibendum.d.§.1.& d.l.5.in princ. Quarta:Niſi denunciando aduerſarium decepit.d.l.5. Quinta:Niſi aliter fecit quàm denunciauit.d.l.5. Sexta:Niſi alij quàm poſſeſſori denũciauit. Hæc triplicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius quadruplicatio prima eſt: Niſi emptori,re vendita nondum tradita, ſit denunciatum. l.is qui.11.§.Ariſto. ff.quod vi aut clam. Secunda quadruplicatio eſt: Niſi marito aduerſariæ denunciauerit.l.& qui.5.§.ſed & Seruius. ff.eod.tt. Tertia:Niſi poſſeſſor abſens ſit.d.l.5.§ & ſi fortè non ſit. Quarta: Niſi cum in publico opus facere vellet, curatori reipublicæ denunciauit.d.l.5.§.idẽ ait. Hæc de ſexta triplicatione. Septima triplicatio eſt: Niſi non ſtatim poſt denunciationem fecerit. l.vlt.§.fin. ff.quod vi aut clam. Hæc de ſexta duplicatione cum ſuis triplicationibus ſint dicta. Septima duplicatio: Niſi non ſit cui denuncietur. reprobatur d.l.1.§. etſi fortè non ſit. Hæc de quinta replicatione, eiusq; duplicationibus ſint dicta. Sexta replicatio eſt:Niſi eius qui opus fecit,craſſa & ſupina ſit ignorãtia, quâ ignorauit alium ſibi de opere controuerſiam moturũ. hoc enim caſu,quamuis non ſit prohibitus, tamen nihilominus tenetur. l.Seruius.4.ff. quod vi aut clam. & l.prohiberi.3.§.fin.ff.eod.tt. Hactenus de prima exceptione,eiusq; replicationibus ſit dictum.

II.Exceptio:Niſi non ſolenni actu prohibitus ſit is qui fecit.l.vi facit.20.§.1.ff.quod vi aut clam.& l.1. §.ſed etſi quis.ff.d.tt.

III.Exceptio, ſumpta ex perſona eius per quem is qui fecit prohibitus eſt, reprobatur l. prohiberi.3. in prin.l.interdictum.17.item l.deniq;.13.§.1.ff.eod.tt.

IIII. Exceptio: Niſi non is qui fecit, ſed auctor eius eo ignorante ſit prohibitus.l.vi facit.20.§.item ſi prohibiti.ff.quod vi aut clam.

V. Exceptio: Niſi prohibitus facere deſtitit, poſteaq; ex interuallo non prohibitus fecerit. reprobatur l.1.§.item Labeo.ff.d.tt.

VI. Exceptio: Niſi prohibens poſtea facere permi-

ſerit.d.§.item Labeo.l.prohiberi.3.§.ſed ſi permiſerit.l.ſi alius.7.§.remiſsione.item l.vi facit.20.§.tamdiu.ff.eod.tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi ab alio quam prohibente permiſſum ſit. Hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius duplicatio eſt: Niſi procurator, tutor vel curator domini permiſerit.d.§.ſed ſi permiſerit. Secunda: Niſi præſes vel curator reipublicæ in publico facere permiſerit.l.prohiberi.3.§.planè ſi præſes.ff.d.tt. Huius duplicatio eſt: Niſi vel lex municipalis, vel princeps, vel is cui princeps conceſſit, præſidi vel curatori conceſſerit permittere.d.§.planè ſi præſes.

VII. Exceptio: Niſi non omnibus momentis vim fecerit.reprobatur l.prohiberi.3.§.illud ſciendum.ff.quod vi aut clam.

VIII. Exceptio: Niſi & vi & clam fecerit.reprobatur l.is qui.11.§.hoc interdictũ ff.quod vi aut clam.

IX. Exceptio: Niſi non in priuato, ſed publico, ſacro vel religioſo loco quid vi aut clam factum ſit. reprobatur l.vi facit.20.§ fin.ff.quod vi aut clam. & l.ſi alius.7.§ penult.ff.eod.tt.

X. Exceptio: Niſi in re hæreditatis iacentis, vel in alia quæ dominum non habet, factum ſit. reprobatur l.deniq;.13.§.quæſitum.ff.d.tt.

XI. Exceptio: Niſi non in re ſoli, ſed mobili factum ſit.l.1.§.hoc interdictum.ff.quod vi aut clam.l.ſi alius.7.§.notauimus. & l.vi facit 26.§.penult.ff d.tt. Huius exemplum in aceruo proponitur l.nam & ſi.9.§.fin.cum lege ſequente ff.d.tt. Aliud in fructibus, d.§.notauimus. Huius autem exceptionis replicatio prima eſt: Niſi in aqua factum ſit. hoc enim caſu, quamuis aqua mobilis res videatur eſſe, tamen interdicto locus eſt.l.is qui.11.in princ.ff.d.tt. Secunda: Niſi in tegulis ædificio impoſitis ſit factum. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi alius.7.§.fin. cum duabus legib.ſequentibus.ff d.tt.

XII. Exceptio: Niſi quis in re ſua fecerit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio prima eſt: Niſi officiat alteri.l.domum 61.ff.de reg.iuris.l.ſicuti.8.§ Ariſto.ibi:in ſuo enim.ff.ſi ſeruitus vindicetur. Concordare videtur etiam l.ſi opus.21.§.penult.ff.quod vi aut clam.M.I.R.lib.3.capite 18.reg.44.except.1. Huius replicationis exemplum eſt, ſi cauſa vſusfructus, vel ſeruitutis alienæ in ea re fiat deterior. quod proponitur l.denique.13.in prin.ff.d.tt.l.5.C.de ſeruitutib.& aqua. Planè propoſitæ replicationis duplicatio eſt: Niſi is qui in ſuo facit, alteri ſeruitutem non debeat. hoc enim caſu ei facere licet, quamuis officiat alteri. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ habentur ĵ.lib.prox.capite 5. ſpecie 1. except.4.M.I.R.d.except.1.replic.1. Sed & plura de replicatione propoſita vide ĵ.lib.prox.cap.24. Secunda replicatio eſt: Niſi pars ſoli in quo facit, alterius ſit.l.denique.13.§.ſi ex ſociis.ff quod vi aut clam.

XIII. Exceptio: Niſi parens vel patronus in ſolo filii vel liberti fecerit.l.licet.7.ibi:vel interdictum.ff.de obſequiis à liberis.

XIIII. Exceptio: Niſi non prohibitus, ſed prohibiti ſucceſſor ignorans auctorem prohibitum fecerit.l.vi facit.20.§.item ſi prohibiti.ff.quod vi aut clam.

XV. Exceptio: Niſi aduerſus filiumfamiliâs fecerit.l.denique.13.§.idem ait.ff.d.tt.

XVI. Exceptio: Niſi actor prius vi aut clam fecerit.l.ſi alius.7.§.belliſsimè.ff.d.tt.l.ſi vitam.22.§.ſi ad ianuam.ff.eod.tt. Huius replicatio eſt: Niſi non ſatis magna & neceſſaria cauſa reo fuerit rurſus vi vel clam facere.d.§.belliſsimè.verſ.quod non aliter.

XVII. Exceptio: Niſi incendii arcendi cauſa fecit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi alius.7.§.eſt autem & alia.ff.quod vi aut clàm.

XVIII. Exceptio: Niſi ſeruus iuſſu domini vel eius qui vice domini eſt, fecerit.l.is qui.11.§.ſed an ignoſcitur.ff.d.tt.

XIX. Exceptio: Niſi cauſa actoris melior ſit facta. l.ſi alius.7.§.ſi quis aceruum.ff.quod vi aut clam.

XX. Exceptio: Niſi actor nullo damno ſit adfectus. l.ſi immaturam.18.in prin. & l.ſi vitem.22.§.ſi ſtercus.ff.eod.tt.

XXI. Exceptio: Niſi iure factum ſit. reprobatur l.1.§.1.& §.deniq;.ff.d.tt.

XXII. Exceptio: Niſi prohibitus cauſam defendere & cauere ſit paratus.l.prohiberi.3.§.ſi quis paratus. & §.ſed & ſi quis. & l.ſi alius.7.§.remiſsione.ff.eod.tt.

XXIII. Exceptio: Niſi antequam fecit, denunciauerit ſe opus facturum. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ habentur s̄.except.1.repl.5.duplic.6. Sed & eius replicatio, præter eas quæ ibi numeratæ ſunt, & hæc eſt: Niſi denuncianti renunciatum ſit, ne faceret.l.& qui.5.§.ſi quis cum non.ff.eod.tt.

XXIIII. Exceptio: Niſi reus reſtituendi facultatem nõ habeat. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi dolo vel culpa ſua reus reſtituere non poſsit.l.ſemper.15.§.penult.ff.quod vi aut clam.

XXV. Exceptio: Niſi actor prædium, in quo vi vel clam factum eſt, vendiderit. reprobatur l.is qui.11.§.ſi poſteaquam.ff.d.tt.

XXVI. Exceptio: Niſi vi vel clàm diruto ædificio, incendium ibi ſit ortum. reprobatur l.ſi alius.7.§.eſt autem.in fin.ff.d.tt.

XXVII. Exceptio: Niſi opus ſit reſtitutũ, nec tempore ſuſcepti iudicii duret.l.is qui.11.§.quod ait.ff.quod vi aut clam. Huius replicatio prima eſt: Niſi opere facto damnum aliquod ſit datum. Altera: Niſi actor ſua impenſa opus reſtituerit. hiſce enim caſibus etiam reſtituto opere interdictum durat. quæ duæ replicationes approbantur d.§.quod ait. Tertia replicatio eſt: Niſi alius vi aut clam opus reſtituerit.l.ſi opus.21.in prin.& l.ſi vitẽ.22.§.ſi ad ianuã.ff.eod.tt.

XXVIII. Exceptio: Niſi eo nomine actum ſit.l.ſemper.15.§.fin.ff.quod vi aut clam.l.ſi alius.7.§.1.ibi:dominoq; ſua.item l.ſi ego.6.in fin.ff.d.tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi cum plures feciſſent, non communi, ſed proprio quiſque conſilio. hoc enim caſu alter cõuentus non liberabit alterum.l.ſemper.15.§.ſi in ſepulchro.ibi: ſi tamen proprio.ff.quod vi aut clam. Secunda: Niſi cùm ſerui nomine actum eſſet, tantùm noxæ deditio ſit facta: hoc enim caſu nihilominus ſupereſt actio vt opus reſtituatur: vel contrà.d.l.7.§.1.in fine. Tertia: Niſi aduerſus poſſeſſorem tantùm de patientia præſtanda ſit actum. hoc enim caſu nihilominus aduerſus eum qui fecit, de eo quod intereſt,

intereſt, ſupereſt actio. quæ replicatio approbatur ī. quæſt 5. except. 4.

IIII. QVIBVS PROPOSITVM interdictum eiuſq; actio competit?

I. Regula, De domino prædij in quo opus factum eſt. Huic ſoli regulariter interdictum Quod vi aut clam competit. l. ſi procurator. 17. ff. de noui operis nunciatione. & l. interdictum. 17. ff. quod vi aut clam. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi filio familiâs prohibente, pater abſens ſit. tunc enim etiã filio competit. l. deniq; 13. §. 1. & l. interdictum 19. ff. d. tt. Secunda: Niſi alterius interſit. tunc enim alij quoque quàm domino prædij competit. l. is qui. 11. §. fin. l. deniq; 13. §. ſi ex ſocijs. item l. competit. 16. in prin. ff. d. tt. Exemplum etiam in colono, cuius intereſt, proponitur l. is qui. 11. §. ego ſi poſt. ibi: nam & colonum. & l. interdictum. 19. ff. eod. tt. Aliud in fructuario cuius intereſt, habetur l. competit. 16. §. ſi quis. ff. quod vi aut clam. item l. deniq; 13. in prin. ff. d. tt. Planè quãuis alij cuius intereſt interdictum competat: tamẽ nihilominus domino quoque pro ſuo intereſſe dandum eſt. quod replicationis loco notandum. l. quanquam. 12. ff d. tt. Tertia propoſitæ regulæ exceptio videtur: Niſi alterius quàm domini celandi cauſa factum ſit. ſed reprobatur l. & qui. 5. §. ſi quis dum. ff. eod. tt. Quarta: Niſi dominus prædium vendiderit. hoc enim caſu non venditori, ſed emptori videtur competere. reprobatur ī. reg prox.

II. Regula: Vendito prædio, in quo vi vel clam factum eſt, venditori, non emptori competit interdictum. l. is qui. 11. §. ſi poſteaquam. ff. quod vi aut clam Huius regulæ exceptio prima videtur eſſe: Niſi dominus ob id minoris prædium vendiderit. quæ tamen reprobatur d. §. ſi poſteaquam. ibi: certè etſi non. Secunda: Niſi poſt venditionem opus factum ſit. reprobatur d. l. 11. §. ergo ſi poſt. ibi: nam & ſtatim. Tertia exceptio eſt: Niſi poſt traditionem fundi venditi opus ſit factum. Quæ approbatur quidem ipſo iure: verùm eius prima replicatio eſſe videtur: Niſi in diem addictio ſit facta. Sed reprobatur d. l. 11. §. ſi fundus. Concordat ijſdem propè verbis l. vbi autem. 4. §. idem Iulianus. ff. de in diem addictione. Altera: Niſi ex cauſa precarij traditio ſit facta, reprobatur d. l. 11. §. ergo ſi poſt. Tertia replicatio eſt: Niſi fundo in diem addicto, poſt meliorem conditionem allatam aliquid vi aut clam factum ſit. d. l. 11. §. planè ſi poſtea. Quarta: Niſi emptio aliqua conditione exiſtente reſolui poſſit. reprobatur exemplis propoſitis d. l. 11. §. penult.

III. Regula. Si ſtatua ex loco publico ſit ſublata, ei cuius ſtatua in publico poſita eſt, interdictum competit. d. l. 11. §. 1.

IV. Regula, De hæredibus cæteriſq; ſucceſſoribus, proponitur l. deniq; 13. §. quæſitũ. ff. quod vi aut clã.

V. ADVERSVS QVOS INterdictum competit?

Regulariter quidem aduerſus eum ſolum, qui vi aut clam fecit, datur. verùm eius regulæ exceptio prima eſt: Niſi iuſſu alterius fecerit. hoc enim caſu & is tenetur, cuius iuſſu factum eſt. l. & qui. 5. §. hac verba. & §. fin. ff. quod vi aut clam. l. deniq; 13. §. ſi colonus. & §. fin. item l. ſemper. 15. §. ſi in ſepulchro. ff. d. tt. Huius replicatio eſt: Niſi quis non ſuo, ſed alterius nomine iuſſerit opus fieri. tunc enim non is qui iuſſit, ſed is cuius nomine iuſſit, tenetur. l. & qui. 5. §. ſimiliter. ff. eod. tt. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi quũ nõ iubere, ſed facere iuſſus, iuſſit alium facere. hoc enim caſu omnes tenentur. l. ſi ego. 6. ff. eod. tt. Altera: Niſi tutor pupilli, vel curator furioſi nomine iuſſerit: vel is cuius nomine fieri iuſſit, ratũ non habuit, nec mandauit. approbatur exemplo l. is qui. 11. §. ſi tutoris. ff. eod. tt. Hæc de prima exceptione, eiuſq; replicatione ſint dicta.

II. Exceptio: Niſi quis non ſuo, ſed alterius nomine fecerit. Hoc enim caſu tenetur is cuius nomine factum eſt. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. except. prox. repl. 1. in prin. Concordat l. & qui. 5. §. ſi quid ſeruus ff. quod vi aut clàm. Eius autem replicatio eſt: Niſi is cuius nomine factum eſt, nec mandauerit, nec ratum habuerit. quæ replicatio elicitur ex contrario ſenſu l. deniq; 13. §. ſi colonus. ff. d. tt. l. is qui. 11. §. ſi tutoris ff. eod. tt. Huius tamen duplicatio eſt, quod is qui nec mandauit, nec ratum habuit, ad patientiam ſaltem præſtandam teneatur. d. § ſi tutoris. ibi: certè ad patientiam, &c.

III. Exceptio: Niſi ſeruus fecerit. hoc enim caſu dominus ſerui tenetur. l. ſi alius. 7. §. 1. ff. quod vi aut clam. Huius replicatio prima eſt: Niſi dominus ſeruum noxæ dederit, patientiamq; operis reſtituendi præſtet. d §. 1. Secũda: Niſi ſeruus mortuus, aut alienatus ſit, vel manumiſſus. d. §. 1. & l. nam & ſi. 14. ff. eod. tt. Tertia: Niſi ſeruus non ſuo, nec domini, ſed alterius nomine aut iuſſu fecerit. hoc enim caſu non dominus, ſed is cuius nomine factum eſt, tenetur. l. & qui. 5. § ſi quid ſeruus. ff. d. tt.

IV. Exceptio: Niſi is qui fecit, non poſſideat opus. hoc enim caſu etiam poſſeſſor operis conueniendus. l. ſemper. 15. in prin. & § 1. ff. quod vi aut clàm. Huius replicatio eſt: Niſi poſſeſſor operis patientiam tollendi operis præſtet. hoc enim modo liberabitur. l. ſi alius. 7. in prin. l. competit. 16. §. fin. item l. deniq; 13. §. fin. ff. d. tt. Cuius duplicatio eſt: Niſi iuſſu poſſeſſoris ſit factum. d. §. fin. De qua re vide ſ. except. 1.

V. Exceptio: Niſi alius tanquam procurator, tutor vel curator eius qui fecit vel tenetur, conueniatur. l. & qui. 5. §. hac verba. ff. quod vi aut clàm.

VI. Exceptio: Niſi alius tanquam hæres eius qui fecit vel tenetur, cõueniatur. d. §. hac verba. & l. ſemper. 15. §. hoc interdictum. ff. eod. tt. Huius replicatio eſt: Niſi nihil vel minus ad hæredem peruenerit. d. §. hoc interdictum.

VI. QVID ET QVANTVM veniat in hoc interdictum?

I. Regula, De eo quod intereſt. In hoc interdicto venit reſtituendum id quod actoris intereſt. l. ſemper. 15. §. in hoc interdicto. ff. quod vi aut clàm. & l. ſi opus. 21. §. fin. ff. eod. tt. itẽ l. videamus. 38. §. in interdicto. ff. de vſuris & fructibus. Planè exceptio prima eſt: Niſi hæres eius qui fecit, conueniatur. Hic enim non niſi in id quod ad ſe peruenit, tenetur. l. ſemper. 15. §. hoc interdictum. ff. quod vi aut clàm. Secun-

da: Niſi dominus ſerui ſui nomine conueniatur: hic enim patientiam præſtando, & ſeruum noxæ dedendo liberatur. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. queſtion. prox. except.3. replic.1. cum ſequentibus. Tertia exceptio eſt: Niſi poſſeſſor operis, qui non fecit, conueniatur: hic enim ad ſolam patientiam præſtandam tenetur. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. prox. except.4. repl.1. Quarta: Niſi incendij arcendi gratia quis vi aut clam fecerit. hic enim in ſimplum tantùm tenetur. l.ſi alius.7. §. eſt autem. ff. quod vi aut clàm.

II. Regula, De patientia & impenſa operis tollendi ſimul præſtanda, proponitur l.deniq.13. §.fin. & l. competit.16. §.fin. ff.d.tt.

III. Regula, De fructibus, habetur l. videamus.38. §.in interdicto. ff.de vſuris & fructibus.

VII. QVAMDIV DETVR?

Annale eſt interdictũ. l.ſemper.15. §. hoc interdictum. ff. quod vi aut clàm. & l.ſi vitem.22. in prin. ff. d.tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi à tempore operis cœpti, non perfecti, annus numeretur d. §. hoc interdictum. Secunda: Niſi actor ignorauit opus factum eſſe. d.§.hoc interdictum. verſ.ſed ſi is ſit. Tertia: Niſi actor reipub. cauſa abſuerit. d.l.15. §.ſi quis reipub.

VIII. EVENTVS HVIVS interdicti.

I. Regula: Venditor qui hoc interdicto egit, id quod percepit, emptori reſtituere non tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l.is qui.11. §.ſi poſteaquam. ibi: ſed nec ex. ff. quod vi aut clàm.

II. Regula: Emptor qui hoc interdicto egit, reſoluta emptione, id quod percepit, venditori reſtituere tenetur. d.l.11. §.ſi fundus, in fine.

IX. ADFINIA REMEDIA.

Regulariter ſi quid vi aut clàm factũ eſt, interdictum quod vi aut clàm competit. cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi opere nouo nunciato, ante remiſſionem ædificauerit. tunc enim etiã interdicto, quod ex operis noui nũciatione competit, tenetur. l.ſi alius. 7. §.ait Iulianus. ff. quod vi aut clàm. Secunda: Niſi in re mobili quid vi vel clàm factum ſit. tunc enim furti actio competit. approbatur exemplo d.l.7. §.mutauimus. ibi: cæterùm qui fructum. & l.is qui.11. §.1. ibi: municipes. ff.d.tt. Tertia: Niſi arbores alicuius vi vel clàm ſucciſæ ſint. tunc enim etiam legis Aquiliæ actio eſt: item locati & arborum furtim cæſarum actio. l.deniq.13. in prin. ff. quod vi aut clàm. & l.ſi merces.25. §.culpa. ff. locati & conducti. Quarta: Niſi ſepulchrum ſit violatum. tũc enim etiam ſepulchri violati actio eſt. l.ſemper.15. §.ſi in ſepulchro, in fine. ff. quod vi aut clàm. item l.ſi vitem.22. §.penult. in fine. ff.d.tt.

DE PRECARIO.
Cap. XXV.

DESCRIPTIO PRECARIJ.

PRIMO: *Definitio precarij proponitur l.1. in prin. & l.2. in fin. ff. de precario. M.I.P. lib.5. cap.3. reg.24. M.I.R. lib.3. cap.16. reg.26. Huius definitionis exceptiones vide ſ. de interdicto precarij, quæſtion.3.*

II. SPECIES *ſeu exempla l.veluti.3. ff.d.tt.*

III. QVO IVRE SVBSISTAT?

Iure gentium. l.1. in princ. ff. de precario.

IV. SIMILIA.

I. Simile eſt commodato. l.1. §.fin. ff. de precario.

II. Donatio magis eſt quàm contractus. l.interdictum.14. ff.d.tt. & l.eum qui.14. §. is qui precario. ff. de furtis.

V. DIFFERENTIAE.

Differentia à donatione proponitur l.1. §. & diſtat. ff. de precario.

Differentia à commodato l.quæſitum eſt.8. §. illud adnotatur. ff.d.tt.

VI. CVI COMPETAT precarium?

I. Regula: Precariò rogante procuratore, vel ſeruo, domino precariũ cõpetit. l.certè.6. §.1. ff. de precario. l.ſi ſeruus.13. & l.in rebus.4. §.tenetur. ff.ead.tt.

II. Regula: Precarium hæredi rogantis non competit. l.cum precariò.12. §. fin. ff. de precario. M.I.P. d. cap.3. reg.25.

III. Regula, De eo qui precariò poſſidentem adoptauit, proponitur l.ſi adoptauero.16. ff.d.tt.

VII. EVENTVS PRECARII.

I. Regula: Is qui rẽ precariò habet, poſſidet. approbatur per ea quæ habentur ſ. cap.15. except.15.

II. Regula: Is quoq, qui rem precariò conceſſit, poſſidet. l.& habet.15. §.eum qui. ff. de precario.

III. Regula: Is qui precariò poſſidet, interdicto Vti poſſidetis vti poteſt. l.qui precariò.17. ff.d.tt.

IV. Regula: Is qui precariò rogauit, vt ſibi in fundo morari liceat, cum ſuis quoq, ibi morari poteſt. l. cum precariò.21. ff. de precario.

DE INTERDICTO DE precario.

I. VERBA *huius interdicti proponuntur l. 2. in prin. ff. de precario.*

II. GENVS.

Reſtitutorium eſt interdictum. d.l.2. §.1.

III. RATIO *huius interdicti proponitur d.§.1. & l.interdictum.14. cum lege ſequente. ff.d.tt. l.14. §.is qui precario. ff. de furtis.*

IV. CAVSAE HVIVS INterdicti, cum ſuis exceptionibus.

I. Cauſa: Si is qui precariò rogauit, rem non reſtituat. l.2. in prin. ff. de precario. M.I.R. lib.3. cap.16. reg.27.

II. Cauſa: Si is qui precariò rogauit, ſeruitute vſus non ſit, eaq, ideo ſit amiſſa. l.quæſitum.8. §.ſi ſeruitute. ff.d.tt.

De exceptionibus iam dictarum cauſarum.

I. Exceptio: Niſi pupillus precariò rogauerit. reprobatur l.vlt. §.fin. ff. de precario.

II. Exceptio: Niſi à ſeruo precariò rogauerit. reprobatur l. duo.19. §.1. ff. d.tt. & l. qui à ſeruo.15. ff. de action. & obligation.

III. Exceptio: Niſi is qui non poſſidet, precariò conceſſerit

conceſſerit poßidenti. reprobatur l. vnuſquiſq. 18. ff. de precario. l. ſi is. 22. in prin. itē l. certè. 6. §. Iulianus. ff. eod. tt.

IV. Exceptio: Niſi quis rem ſuam precariò rogauerit l. in rebus. 4. §. item ſi rē. ff. de precario. Huius replicatio prima eſt: Niſi debitor rem pignori obligatā, vel poſſeßionem rei ſuæ precariò rogauerit à creditore. l. certè. 6. §. fin. ff. d. tt. & l. qui à ſeruo. 15. ff. de actionib. & obligat. l. ſi aliquam. 28. in fine. ff. de adqu. poſſeß. Cuius duplicatio eſt: Niſi debitum ſit ſolutū. l. ſi debitor. 11. ff. de precario. Secunda replicatio eſt: Niſi is qui rem domino precariò conceßit, per interdictum Vti poßidetis poſſeßionem retinere potuit. hoc enim caſu tenet precarium. l. ſed & ſi. 7. ff. d. tt. & l. ſi is. 22. §. & contrà. ff. d. tt. Tertia: Niſi emptor rem emptam, donec precium ſoluatur, precariò rogauerit. l. ex quæ. 20. ff. d. tt.

V. Exceptio: Niſi res mobilis precariò ſit rogata. reprobatur l. in rebus. 4. in prin. ff. de precario.

VI. Exceptio: Niſi habitatio precariò ſit conceſſa. l. & habet. 15. §. hoſpites. ff. eod. tt. Contradicit l. 2. C. eod. tt.

VII. Exceptio: Niſi ius aliquod vel res incorporalis precariò rogata ſit. reprobatur d. l. 15. §. precario. & l. veluti. 3. ff. d. tt.

VIII. Exceptio: Niſi quis alicui conceſſerit, in ſuo, hoc eſt, concedentis loco ducere maceriam. l. ſi precario. 18. ff. communia prædiorum.

IX. Exceptio: Niſi donationis cauſa conceſſum ſit. d. l. 18.

X. Exceptio: Niſi inter abſentes per epiſtolam vel nuncium precarium conſtituatur. reprobatur l. precario. 9. ff. de precario.

XI. Exceptio: Niſi ad certum tempus precariū rogatum atq; conceſſum ſit. hoc enim caſu ante tempus reuocari poſſe non videtur, reprobatur l. cum precariò. 12. in prin. ff. d. tt. M. I. R. d. cap. 16. reg. 27. exc. 3.

XII Exceptio: Niſi ad certum tempus precario conceſſo, tempus ſit finitum. hoc enim caſu precarium amplius non eſt. cuius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi dominus non reuocauerit precarium: tunc enim precarium durat. l. in rebus. 4. §. fin. ff. de precario. Huius duplicatio eſt: Niſi dominus medio tempore furere cœperit, vel mortuus ſit. l. certe. 6. in prin. ff. d. tt. Secunda replicatio eſt: Niſi in vlterius tempus ſit rogatum. hoc enim caſu durat precarium. l. ſed ſi. 5. ff. d. tt.

XIII. Exceptio: Niſi cum quis precariò conceßiſſet quoad vellet, is mortuus ſit. hoc enim caſu deſinit eſſe precarium. l. locatio. 4. ff. locati. M. I. R. d. reg. 27. except. 1.

XIV. Exceptio, ſumpta ex loco quo quis precariò poßideat, reprobatur l. & habet. 15. §. fin. ff. de precario.

XV. Exceptio: Niſi is qui precariò rogauit, nō amplius poßideat, vel res perierit. l. vltim. §. fin. ff. de precario. Huius replicatiò prima eſt: Niſi dolo poßidere deſierit. l. quæſitum. 8. §. eum quoq;. ff. d. tt. Secunda: Niſi culpa poßidere deſierit. reprobatur d. l. 8. §. illud adnotatur. & §. ſi ſeruitute. Planè admittitur primùm, ſi lata culpa ſit. d. ll. Secundò, ſi poſt interdictum editū culpa rei quid acciderit. d. §. ſi ſeruitute. & l. cum qui. 14. §. is qui precariò. in fine. ff. de furtis.

XVI. Exceptio: Niſi de precario reſtituēdo ſit cautum. l. & habet. 15. §. cum quis de. ff. precario.

V. QVIBVS DATVR HOC interdictum?

Regulariter non aliȷ̄ cōpetit, quàm ei qui precariò cōceßit. M. I. R. d. cap. 16. reg. 28. cuius regula exceptio prima eſt: Niſi quis alienam rem aliȷ̄ precariò conceſſerit. hoc enim caſu domino rei interdictum videtur dandum. Sed reprobatur l. quæſitum. 8. in prin. ff. de precario. Secunda: Niſi is qui precariò conceßit, rem alienauerit. hoc enim caſu ei cui res alienata eſt, competit interdictum. d. l. 8. § illud tamen. Tertia: Niſi hæres vel alius ſucceſſor eius qui precariò cōceßit, interdicat. d. l. 8. §. quod à Titio. & l. cum precariò. 12. §. fin. ff. d. tt. M. I. R. d. reg. 28. except. 1. Quarta: Niſi ſeruus precariò conceſſerit. hoc enim caſu domino datur interdictū. l. duo. 19. §. qui ſeruum. ff. de precario.

VI. ADVERSVS QVOS DAtur interdictum?

Regulariter non aduerſus aliū competit, quàm eū qui precariò rogauit. cuius tamen regulæ exceptio prima eſt: Niſi alius quam qui rogauit, precariò habeat. hic enim tenebitur. l. in rebus. 4. §. tenetur. ff. de precario. Huius replicatio eſt: Niſi quis rem alienam à domino aliȷ̄ precariò rogauerit. hoc enim caſu non is qui habet, ſed is qui rogauit, domino tenetur mandati vel ſimili actione. l. quæſitum. 8. in prin. ibi: an tamen Sempronius. ff. d. tt. Secunda exceptio eſt: Niſi ſeruus precariò rogauerit, vel filius. hoc enim caſu dominus vel pater tenebitur. d. §. tenetur. l. ſi ſeruus. 13. ff. d. tt. Huius replicatio eſt: Niſi ignorāte domino vel patre, filius vel ſeruus precariò rogauerit. d. l. 13. Tertia exceptio eſt: Niſi hæres eius qui precariò rogauit, conueniatur. l. quæſitum. 8. §. fin. ff. de precario. l. 2. C. d. tt. Contradicit l. cum hæres. 11. ibi: quamuis enim. ff. de diuerſis temp. præſcrip. Planè propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi nihil ad hæredem peruenerit. d. §. fin.

VII. QVID VENIAT IN hoc interdicto?

I. Regula. De re conceſſa, & eo quod intereſt, proponitur l. quæſitum. 8. §. ex hoc interdicto. & §. ſi ſeruitute, in fin. ff. de precario. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi hæres eius qui precariò accepit, conueniatur. hic enim non niſi in id quod ad ſe peruenit tenetur. d. l. 8. §. fin. Secunda: Niſi dominus vel pater eius qui precariò accepit, conueniatur. hic enim non niſi de peculio, vel de in rem verſo tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi ſeruus. 13. ff. de precario.

II. Regula, De fructibus, habetur l. quæſitum. 8. §. ex hoc interdicto. ff. d. tt.

III. Regula, De partu ancillæ precariò acceptæ, l. quamuis. 10. ff. de precario.

IV. Regula, De re ipſa & eius æſtimatione pœnæ nomine reſtituenda, l. conductores. 33. C. de locato & conducto. & l. non ab re. 10. C. vnde vi.

VIII. QVANDO ET QVAMdiu datur?

I. Regula: Competit etiam ante tempus, ad quod

precariò conceſſum eſt, finitum. l. cum precariò. 12. in prin. ff. de precario. Cōcordant ea quæ propoſita ſunt ſ. eod. cap. in prin. quæſt. 2.

II. Regula: Etiam poſt annum datur. l. quæſitum. 8. §. interdictum. ff. d. tt.

IX. ADFINIA REMEDIA.

I. Regula, De actione præſcriptis verbis, proponitur l. duo 19. §. fin. ff. de precario. & l. 2. ibi: itaq; cū quid. ff. eod tt.

II. Regula, De mandati, & in factū actione, l. quæſitum. 8. in prin. ibi: an tamen. ff. d. tt.

III. Regula, De actione ex ſtipulatu, l. & habet. 15. §. cum quis de re. ff. eod. tt.

IV. Regula, De actione de peculio & de in rem verſo. l. ſi ſeruus. 13. in fine. ff eod. tt. Hactenus de interdictis tam in genere, quàm in ſpecie, ſit dictū: quanquā ſuperſunt plures aliæ interdictorum ſpecies, de quibus infrà ſuis locis tractabitur.

DE VSVFRVCTV, ET ALIIS ſeruitutibus perſonalibus, cum ſuis actionibus, tertio rerum iure.

DE VSVFRVCTV CONſtituendo. Cap. XXVI.

CVm hactenus de dominio & poſſeßione cum ſuis cauſis & actionibus actum ſit: nunc ad reliqua rerum iura procedendum, & primùm quidē ad ſeruitutes perſonales, quales ſunt vſuſfructus, vſus, & habitatio.

I. VSVSFRVCTVS definitur l. 1. ff. de vſufr. & quemad. Concordat iiſdem verbis Inſtitut. de vſufructu, in prin. M. I. R. lib. 3. cap. 17. reg. 2.

II. GENVS VSVSfructus.

Non eſt pars dominij, ſed ſpecies ſeruitutis. l. rectè dicimus. 25. in prin. ff. de verb. ſign. Planè vſuſfructus cum proprietate cōſolidatus, plenum dominium efficit, nec amplius vſuſfructus dicitur propriè loquendo, ſed pars dominij: quod exceptionis loco notandum. l. vſuſfruct. 4. ff. de vſufr. & quemadmod. M. I. R. d. cap. 17. reg. 1. Huius exemplum proponitur l. qui vſumfr. 36. §. ſtipulatus. ff. d. tt. Aliud l. ſi cum teſtamento 21. §. ſi fundum. ff. de except. rei iudicatæ. Aliud item l. ſi ita. 126. §. Titius ff. de verb. obligat.

III. DIFFERENTIA inter fructum & vſumfructum proponitur l. vacca emptor. 43. ff. de euictionibus. Planè qui fructum legat, vſumfructum legare videtur. de qua re vide ĩ. Parte prox. de legatis. Quæ autem inter vſum & vſumfructum ſit differentia, ĩ. cap. 33. dicetur.

IIII. DE CAVSIS AC MOdis quibus vſusfructus conſtituitur.

Nunc de cauſis ac modis, quibus vſuſfructus conſtituitur, nobis eſt dicendum: deinde, de vſufructu amittendo: tertio, de vſufructu adcreſcendo, & ad quos vſuſfructus amiſſus reuertatur: quartò, de actione pro vſufruct. competente: quintò, de iure vſufructuarij: ſextò, de cautione vſufructuarij: ſeptimò, de actione proprietarij, et in rem negatoria: poſtremò, de vſu, habitatione & operis ſeruorū. Quòd igitur ad primum attinet, ſciendum eſt, vſumfructum conſtitui varijs modis. Nam primùm conſtituitur per legatum: quem modum approbat Caius Iuriſconſult. l. omnium. 3. in prin. ff. de vſufructu & quemadm. Inſtitut. de vſufructu. §. 1. l. vſuſfructus. 6. in prin. ff. eod. tt. M. I. R. d. cap. 17. reg. 5. Quibus autem modis per legatum vſuſfructus conſtitui poßit, dicetur ĩ. in Parte 4. de legatis. Deinde conſtituitur vſuſfructus pactionibus & ſtipulationibus. d. l. 3. in prin. ff. de vſufructu. Cōcordat iiſdem verbis Inſtit. de vſufructu. §. ſine teſtamento. M. I. R. d. reg. 5. Tertiò cōſtituitur in iudicio familiæ erciſcundæ & communi diuidundo, ſi iudex alij proprietatem adiudicauerit, alij vſumfructum. d. l. 6. §. conſtituitur. ff. eod. tt. Quartò cōſtitui poteſt in rei traditione. l. ſi quis. 32. ff. de vſufructu & quemad. Huius cauſa exceptio eſt: Niſi is qui nudam habet proprietatem, eam vendendo vſumfructum excipiat. l. fundum. 46. in prin. ff. de euictione. Quintò conſtituitur vſuſfructus proprietate legata. hoc enim modo vſuſfructus apud hæredem manet. l. vſuſfructus. 6. in prin. & §. fin. ff. de vſufructu. l. fundus. 4. ibi: licet placeat. ff. ſi vſuſfruct. petatur. l. antiquitas. 14. C. de vſufructu. Inſtit. de vſufructu. §. 1. Sextò, adquiritur vſuſfructus interdum ex iure adcreſcendi. de qua re dicetur infrà cap. 28. Item iure patriæ poteſtatis: ſic parēs in bonis liberorum vſumfructum habet. de quo ſ. lib. 4. cap. 22. Hæc de cauſis ſeu modis conſtituendi vſuſfructus ſint dicta. Planè habent iam enumeratæ cauſæ ſuas exceptiones, quæ partim ſumuntur ex re cuius vſuſfructus conſtituitur, partim ex alijs circumſtantijs. quæ exceptiones nunc ordine ſunt proponendæ. Ex re igitur, cuius vſuſfructus conſtituitur, ſumuntur exceptiones hæ.

I. Exceptio: Niſi rei mobilis vſuſfructus ſit cōſtitutus. reprobatur l. omnium. 3. §. conſtituitur. ff de vſufructu & quemad. Concordat Inſtit. de vſufructu. §. conſtituitur. item l vſufructu. 7. in prin. ff. eod. tt.

II. Exceptio: Niſi in iis rebus vſuſfructus conſtituatur, quæ vſu conſumuntur. Inſtitut. d. §. conſtituitur. M. I. P. lib. 5. cap. 3. reg. 27. Huius replicatio prima eſt: Niſi harum rerum nomine rectè ab vſufructuario caueatur. Inſtitut. d. §. conſtituitur. l. 1. cum l. ſequente. & l. ſi lana. 11. ff. de vſufructu earum rerum quæ vſu conſumun. De hac cautione vide plura ĩ. cap. 31. membr. 6. Secunda replicatio eſt: Niſi numiſmatum, quibus pro gemmis vti ſolent, vſuſfructus ſit conſtitutus. l. numiſmatum. 28. ff. de vſufruct. & quemadm. Tertia: Niſi vaſorum vſuſfructus ſit conſtitutus. l. ſi vaſorum. 12. ff. vſufruct. quemad. caueat.

III. Exceptio: Niſi earum rerum vſuſfructus conſtituatur, quarum vſus nullus eſt. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm habet ſuas replicationes: primam in infante. quæ approbatur l. ſi infantis. 55. ff. de vſufructu & quemadm. l. vetus. 68. ibi: quid tamen. ff. eod. tt. Secundam in ſtatuis & imaginibus. l. ſtatuæ. 41. ff. eod. tt. Tertiam in prædijs, ex quibus maius incommodum, propter impenſas, quam lucrum percipitur.

pitur. d.l.41. §. fin. Quarta replicatio eſt: Niſi aliquando vſusfructus eius eſſe poſſit. l.1. §.& ideo ſi. ff. quando dies vſusfruct.leg.cedat. Huius exemplum eſt vſusfructus alternis diebus legatus, item infantis. de quo ſ.repl.1.

IV. Exceptio: Niſi rei alienæ vſusfructus ſit conſtitutus ipſo quidem iure approbatur: eius tamen replicatio eſt in vſufructu legato.l.hoc S.C.5.in prin. ff.de vſufr rerum quæ vſu conſum.

V. Exceptio: Niſi ſeruitutis vſusfructus conſtitutus ſit.l.1.ff.de vſufructu legato.& l.cum eſſent.33.§.fin. in fine. ff.de ſeruit.ruſt.præd.

VI. Exceptio: Niſi ſtatuliberi vſusfructus cõſtituatur.reprobatur l ſi ſeruum.20.ff.de vſufr.legato.

VII. Exceptio: Niſi omnium bonorum vſusfructus conſtituatur. reprobatur l.omnium.29. ff.de vſufructu & quemad.&c.M.I.R d.reg.5.except.1.

VIII. Exceptio: Niſi nominũ vſusfructus ſit conſtitutus. reprobatur l.poſtquam.3. ff.de vſufr. earum rerum quæ vſu conſum.

IX. Exceptio: Niſi partis bonorum vſusfructus ſit conſtitutus.reprobatur l.etiam partis.43.ff.de vſufr. & quemad.&c. Hactenus exceptiones, ſumptæ ex re cuius vſusfructus conſtituitur, propoſitæ ſunt: ſequũtur nunc eæ quæ ſumuntur ex modo, quo conſtituitur & legatur vſusfructus.

X. Exceptio: Niſi ex die vel in diem conſtitutus ſit vſusfructus.reprobatur l 1. §.item ſi ex. ff quãdo dies vſusfr.legati cedit.et l.vſusfructus.4.in fine.ff de vſu fruct.& quemadm.

XI. Exceptio: Niſi in annos ſingulos conſtitutus ſit. Itẽ: Niſi ita, Quoties capite deminutus erit, vel quoties amiſſus erit vſusfructus, do lego. Hæ exceptiones reprobantur l.ſicut.3.in prin. ff.quib.modus vſusfructus amittatur.de qua re dicetur ĩ.cap.prox.

XII. Exceptio: Niſi conſtitutus ſit vſusfructus alicui,cum morietur.l.vſumfructum.5.ff.de vſu & vſufructu legato.& l.Titio.51.ff.de vſufr.& quemad.

XIII. Exceptio: Niſi ſub conditione non faciendi vſusfructus ſit relictus. reprobatur l.hæres meus.77.§. quamuis ff.de condit.& demonſt.

XIV. Exceptio: Niſi pro parte vſusfructus conſtituatur. reprobatur l.vſusfr.5.in prin. ff.de vſufr. & quemad. l. vſus.19. ff. de vſu & habitat. Sequuntur nunc reliquæ exceptiones, præter hactenus enumeratas, partim ex re cuius vſusfructus, partim ex modo quo vſusfructus conſtitutus eſt, ſumptas.

XV. Exceptio: Niſi nudæ proprietatis dominus vſumfructum conſtituerit. reprobatur l. quod noſtrum.63. ff.de vſufruct. & quemad. & l.ſi dominus. 72.ff.eod.tt.

XVI. Exceptio: Niſi is qui vſumfructum tantùm habet,eum alij cõſtituerit,vel legauerit. l.quod in rerum.24. §.ſi vſumfructũ. ff. de legatis 1. Plura de hac re vide ĩ.cap.30.reg.49.

XVII. Exceptio: Niſi municipibus vſusfructus ſit cõſtitutus.reprobatur l.an vſusfructus.56.ff.de vſufr. & quemad. Reliquas huiuſmodi exceptiones vide ĩ. cap.prox. Nam ex quibus cauſis vſusfructus amittitur,ex iiſdem exceptio aduerſus vſusfructus petitionẽ datur. Hactenus ergo de cauſis ac modis, quibus vſusfructus cõſtituitur, & ex quibus adquiritur,cum ſuis exceptionibus,ſit dictum. Quibus autem, item quid, quantumq́, & quando ex ſupradictis cauſis adquiratur vſusfructus,ĩ.cap.29.membr.4.dicetur. Nunc ad reliqua pergamus.

DE VSVFRVCTV AMITtendo. Cap. XXVII.

DE amittendo vſufructu tria maximè quæri ſolent. Primùm, de cauſis, ex quibus amittitur. Deinde,quid & quantum amittatur. de quibus duobus in hoc capite dicetur. Tertiò, de euentu amiſſi vſusfructus: hoc eſt, ad quos reuertatur.de quo dicetur ĩ cap.prox. Cauſæ autẽ ex quibus amittitur vſusfructus, partim in perſona ipſius vſufructuarij conſiſtunt,partim in re,partim in alijs circumſtãtijs. Cauſæ in perſona vſufructuarij conſiſtentes hæ ſunt.

I Cauſa: Mors vſufructuarij l ſicut.3.§.fin ff.quibus modis vſusfr amitt. Inſtit.de vſufr. §.finitur. l.in ſingulos 8. ff.de annuis legatis. l.patrimonij.22. ff.de vſufructu legato.l.ſi quis.29. ff.d.tt.l ſi patri.3. C.de vſufructu.l.ſi domina.10.l.ambiguitatem,12.in prin. ibi:niſi ipſe cui. item l.corruptionẽ.16. in prin.C.eod. tt.M.I.R.lib.3.cap.17.reg. . Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi pater, cum per filiũfamilias vſumfructũ adquiſiuiſſet,mortuus ſit. tũc enim vſusfructus nihilominus penes filium manet. l.ex libris.17.§.fin. C.de vſufructu. Secunda exceptio eſt: Niſi cũ vſusfructus ad tẽpus relictus eſſet,tẽpus illud mortuo vſufructuario nondũ extiterit.l.ambiguitatẽ.12.in prin.C.d.tt. & l.vxori.35. ff. de vſu & vſufructu legato. Tertia: Niſi quis fundum vel aliã rem legaſſet,ita vt vſusfructus apud hæredem maneret.hoc enim caſu, quoniam hæredis appellatione etiam hæres hæredis intelligitur, l.hæredis.65. ff. de verb. ſignif. videtur morte hæredis nõ finiri vſusfructus. quæ tamen exceptio reprobatur l.antiquitas.14. C. de vſufructu. Quarta exceptio eſt: Niſi vſufructuarius ab alio vſufructuario vſumfructũ emerit vel conduxerit. tunc enim morte eius nõ finitur vſusfruct.l ſi ſocrus.18.C.de iure dotium.l. neceſſariò.8. § fin.ibi: hæredi aũt meo debebitur,ſi tu viuis. ff. de periculo & com. rei vẽditæ. Quinta: Niſi vſufructuarius vſumfructũ alij locauerit, vel vẽdiderit, vel alio modo alienauerit, qui adhuc ſit in viuis. reprobatur d.l.8.§.fin. Sexta: Niſi lis de vſufructu à defuncto ſit cõteſtata, & niſi per hæredẽ ſteterit, quo minus res vſusfructus nomine tradita ſit. reprobatur l.vti frui.5.§.ſi poſt litem. ff.ſi vſusfr.petatur.et l.qui vſumfr.36.§.fin ff.de vſufr.& quemad.

II. Cauſa: Capitis deminutio vſufructuarij. l.1. in prin.ff.quib.mod. vſusfr.amitt. & l.corruptionẽ.16. in prin.C.de vſufructu.M.I.R.d.cap.17.reg.8. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi minima ſit capitis deminutio.d.l.16.§.ſed nec per.C.de vſufr. Inſt. de vſufructu.§.finitur.itẽ Inſt.de adq. p adrog.in prin.ibi:vſus etenim. Secunda exceptio eſt: Niſi capitis deminutio ante vſumfructũ cõſtitutũ et diẽ eius cedentẽ acciderit.l.1.§.ſed ita demũ.et §.fin.ff.qb.mod.vſufr.amit. & l.2.§.ſi nõ mors.ff.d.tt. Tertia: Niſi tuitione prætoris vſusfructus ſit cõſtitutus. reprobatur l.1. in princip.ff.d.tt. Quarta: Niſi repetitus ſit vſusfructus, ita:

Quoties capite minutus erit, vel uſusfructus amiſſus, rurſus ei do lego l.ſicut.3.in prin.et l.repeti.5.in prin. ff.quibus modu vſusfr.amittatur.l.licet.23.ff.de vſufructu legato.item l.omnes.3.§.ſi vſusfructus.ff.vſufruct. quemad caueat. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi cũ eſſet repetitus, quoties amiſſus erit, morte vſufructuarij ſit amiſſus.d.l.5.in prin. Secunda eſt: Niſi non in annos ſingulos vſusfructus ſit relegatus.d.l 23.ff.de vſu & vſufr. Quinta exceptio eſt: Niſi quamdiu viuat, alicui vſusfructus ſit conſtitutus vel relictus.l.ſicut 3.in prin.ibi:vnde tractatũ ff.quibus modis vſusfr.amit. Sexta: Niſi ad tempus vſusfructus ſit cõſtitutus.d.l 3.in prin. Septima: Niſi vſufructuarius vſumfructũ alij reſtituere ſit rogatus. de hac re dicetur ĩ.cap.prox.except.6.

III. Cauſa: Si in ciuitate, cui vſusfructus conſtitutus eſt, aratrum ducatur. l.ſi vſusfructus.21.ff.quibus modu vſusfr.amitt. M.I.R.d.cap.17.reg.10. vbi etiam diſtinguitur.

IV. Cauſa: Si vſufructuarius nõ fecerit ea quæ ſunt ſui officij l.hoc amplius.9.§.fin. cum l.ſeq ff.de damno infecto. M.I R. d.cap.17.reg 11. Hactenus cauſæ amittendi vſusfructus, in perſona vſufructuarij conſiſtentes, ſunt propoſitæ: ſequuntur nunc ea quæ conſiſtunt in re, cuius eſt vſusfructus.

V. Cauſa: Rei mutatio & interitus.l.2.ff.de vſufr. & quemad. l.caro.30.§.fin.ff. quibus modu vſusfructus amittatur. l.corruptione.16.§.ſed hæc nos. C.de vſufructu Inſtit.de vſufructu §.eo amplius.l.repeti.5.§.rei mutatione.& §.fin. l.ſi cui.12.l.quid tamen.10. §.agri.& §.certè ſylua. & l.ſi ager.23.ff.quibus modu vſusfructus amittat. Planè cauſa propoſita ſuas etiam habet exceptiones, quarum prima eſt: Niſi aliquid ex re ſuperſit.l.ſi cui.53.ff.de vſufr.& quemad. Huius replicatio eſt: Niſi ędiũ vſufructu legato, area tantùm ſuperſit.l.repeti.5.§.rei mutatione ff.quibus modis vſusfructus amittat Inſt.de vſufructu.§ eo amplius.item l.ſeruitutes.19.§.ſi ſublatum, in fine ff.de ſeruit, vrbanor præd. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi bonorum vſusfr.legatus ſit. l.quoties 34.§.vniuerſorum.ff de vſufr.& quemad. Secũda: Niſi fundi vſufructu legato, villa diruta ſit.l.fundi.8. cum l.ſequente. ff. quibus modu vſusfructus amittatur. Secunda replicatio eſt: Niſi gregis vſufructu relicto, eouſq; numerus gregis peruenit, vt grex non intelligatur. l fin. ff. quibus modis vſusfructus amittat. Idem iuris eſt, quadrigæ vſufructu legato. l.quid tamen.10.§. fin. ff. d.tt. Planè hoc caſu duplicatio admittitur aduerſus replicationem propoſitam, quæ habetur l.niſi.11.ff.d.tt. Niſi ſcilicet alius equus ante diem legati cedentem ſubſtitutus ſit. Quæ duplicatio, vtputa in caſu ſimili, in gregis quoq; legato poteſt admitti. Hæc de prima exceptione. Secunda exceptio eſt: Niſi areæ vſufructu legato, vineæ ibi ſint poſitæ, vel contra. l.quid tamen.10.§. non tamen. ff. quibus modu vſusfr. amitt. Tertia: Niſi acceſſorium tantùm perierit, non principale. approbatur exemplo l.fundi.8.ff.eod.tt. Quarta: Niſi res ad priſtinam formã ſit reſtituta. approbatur exẽplo agri flumine occupati, l ſi ager.23.ff.quibus modu vſusfructus amittatur. item alio exemplo l.qui vſumfructũ.36.in prin.ff.de vſufr. & quemad. Concordat l.ſi in area.71.ff.d.tt.l.ſeruitutes.19 §.ſi ſublatum.ff de ſeruit.vrban. præd.item l.cum vſumfructum.24 in prin. ff.quib.mod.vſusfr. amittat.vbi & ſubijcitur replicatio aduerſus exceptionem propoſitam. de qua vide plura ſ. cap.1. cauſa 9. Secunda replicatio eſt: Niſi per reſtitutionem alia res ſit facta. approbatur exemplis d.l.36.in prin. ff.de vſufruct.& quemadmodum. Concordat l.quid tamen 10 in prin. ff.quib.mod.vſusfructus amitt. Planè tam dicta replicatio ſuas habet duplicationes, quarum prima eſt: Niſi per partes res ſit refecta. d.l.10. in prin. & §. in naui. Secunda: Niſi eadem materia res ſit refecta. reprobatur d.§.in naui. Quinta exceptio: Niſi res dolo vel culpa proprietarij interierit, vel mutata ſit. reprobatur l. ſi eo loco.9. §.1. ff. ſi ſeruitus vindicetur. Hæc de quinta amittendi vſusfructus cauſa.

VI. Cauſa: Si res ab hoſtibus capta ſit, vſusfructus eius extinguitur. quæ cauſa ipſo quidẽ iure ſubſiſtit, recipit tamen exceptionem hanc: Niſi poſtliminio redierit, vel recepta ſit. l. ſi ager.26.ff. quibus modu vſusfr.amitt.

VII. Cauſa: Si ſeruus, in quo vſusfructus alienus eſt, fugerit. reprobatur l.arboribus.12.§. de illo. ff.de vſufructu & quemadm.

VIII. Cauſa: Si ſeruus, in quo quis vſumfructũ habet, fuerit manumiſſus. l.interdũ.15. ff quibus modu vſusfructus amitt.

IX. Cauſa: Si dominus ſeruum, cuius vſusfructus alienus eſt, noxæ dediderit. reprobatur l.locum.17.§. proprietarius ff de vſufructu & quemad.

X Cauſa: Si res, cuius vſusfructus eſt, ab alio vſucapta ſit, vel alienata. reprobatur l.neq; 19 ff.quib.modis vſusfr.amitt.l locũ.17.§ proprietarius.ff. de vſufructu & quemad.item l.iuſto.44.§.nõ mutat. ff.de vſucap. Planè admittitur cauſa propoſita, ſi cõſentiẽte vſufructuario proprietarius rẽ alienauerit. l.apud Celſum.4 §.quæſitũ.ff de except.doli mali. Hactenus de cauſis in re conſiſtentibus, ſequũtur nunc reliquæ.

XI. Cauſa: Si proprietarius fuerit mortuus. reprobatur l ſi patri.3. in fin.C.de vſufruct. l.neceſſario.8. §.fin.in fin ff.de periculo & commodo rei venditæ & l.cum in fundo.78.§.ſi autem.ff.de iure dotium.

XII. Cauſa: Si is per quem vſusfructus eſt adquiſitus, mortuus fuerit, vel capite deminutus. reprobatur l.ex libris.17.C.de vſufructu.

XIII. Cauſa: Si is per quem vſusfructus acquiſitus eſt, alienatus vel manumiſſus fuerit. Hæc cauſa ipſo quidẽ iure antiquo approbatur, eiusq; exceptio prima eſt: Niſi vſusfructus tantùm ſerui ſit alienatus. l.repeti.5.§ ſi quis vſumfructum.ff quibus modu vſusfructus amittatur. Secunda: Niſi pars tantùm ſerui ſit alienata.l.inter antiquam.15.C.de vſufructu.l.cũ in fundo.78.§. ſi autem vſumfructum. ff. de iure dotium. Tertia: Niſi ſeruus hæreditarius vſumfructũ adquiſiuerit. hoc enim caſu, ſi poſtea adeatur hæreditas, nõ quaſi eo alienato vſusfructus interit.l.ſi ſeruo.18.ff.quibus modu vſusfr.amitt.

Mutatio iuris.

Hæc de iure antiquo. Iure autem nouo cauſa propoſita reprobatur l.vlt.in prin C.de vſufructu.

XIV. Cauſa: Si municipibus vſusfructus relictus ſit, poſt

ſit. poſt centum annos finitur. l.ſi vſusfructus.8. ff.de vſu & vſufruct.legato. & l.an vſusfructus. 56. §.fin. ff.de vſufruct.& quemad.M.I.R.lib.3 cap.17.reg.12.

XV.Cauſa: Si vſufructuarius proprietatẽ rei adquiſierit. Inſt.de vſufruct.§.item finitur.l.ſi fructuarius 4. ff.vſufructuarius quemadmodum caueat.item l.ſi ſeruus.27. ff.quib.mod.vſusfruct.amitt. M.I.R.d. cap.17 regul.13. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi proprietas poſtea a fructuario rurſus receſſerit, vel alienata fuerit. l.dominus. 57. in princip. ff.de vſufructu & quemad. l.quoties duobus.34. §.quod ſi Titius. ff. eod.tit. M.I.R.d.reg.13.except.1. Planè exceptio propoſita fallit in caſu, qui habetur in l ſi tibi.17. ff.quibus mod.vſusfruct.amit.

XVI.Cauſa: Si vſufructuarius domino proprietatis vſumfructum ceſſerit. Inſtit.de vſufructu. §.item finitur.

XVII. Cauſa: Si legatum vſusfructus rurſus ſit ademptum. Hæc cauſa ſine dubio ipſo iure ſubſiſtit: quia quemadmodum omne legatum ademptum perit, vt ſuo loco demonſtrabitur: ita & legatum vſusfructus. l.generali.32.§.idem quæſiit. ff.de vſufructu legato. Sanè quemadmodum nihil intereſt, fructus an vſusfructus legetur: ita quoque vſufructu legato, ſi fructus adimatur, totus vſusfructus videtur ademptus: niſi de fructu ſine vſu adimendo teſtator ſenſit. tunc enim vſus remanet. l.per ſeruum.14.§.vſusfruct.cum ſequentib. ff.de vſu & habit. Contrà tamen vſufructu legato, ſi vſus adimatur, nulla eſt ademptio. d.l. 14 §.ſed ſi vſufruct.

XVIII.Cauſa: Si vſufructuarius vſumfructum locauerit alij, vel vendiderit, &c. reprobatur l.arboribus.12.§.vſufructuarius. & l.cui vſusfructus.67. ff.de vſufructu & quemadm. Planè ſi is cui vſufructuarius vſumfructum locauit, eum alij vendidit, vſusfructus amittitur. l.Pomponius.29. in princ. ff.quibus modis vſusfructus amittatur. Ratio eſt: quia non vtendo vſusfructus amittitur, vt paulo inferius dicetur. Sed vſusfructus ab eo cui locatus erat, alienato vſufructuarius nõ vtitur. Ergo, &c. Huius cauſæ duæ proponuntur exceptiones in l.propoſita. Prima eſt: Niſi is q; vſumfructum conduxit, eum non vendidit, ſed locauit. Cuius tamen exceptionis replicatio proponitur ibidem: Niſi conductor vſumfructum ſuo, non locatoris nomine locaſſet. Altera exceptio eſt: Niſi vſufructuarius vſumfructum non locauerit, ſed vendiderit. tunc enim videbatur, quamuis eum emptor alij vendidiſſet, non tamen amitti vſumfructum. quæ tamen reprobatur ibidem. Plura ad cauſam propoſitam pertinentia vide ĩ.cap.30.reg.49.

XIX. Cauſa: Si is per quem vtitur vſufructuarius, vſumfructum alienauerit. de hac cauſa dictum eſt ſupra in cauſa proxima.

XX.Cauſa: Si tempus ad quod vſusfructus conſtitutus eſt, finitum ſit: vel conditio, ſub qua vſusfructus ademptus eſt, extiterit. l.ambiguitatem.12. C.de vſufructu. l.ſi pater. 5. C.d.tit. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi per mortem eius, in cuius perſonam collata conditio eſt, extiterit. d.l.12.l.generali.32. §.duas. ff. de vſu & vſufructu legato. Cuius replicatio eſt: Niſi certum tempus conditioni ſit inſertum. tũc enim vſque ad tempus illud vſusfructus debetur, nõ ad vitam vſque vſufructuarij, nec ante id tempus deberi deſinit. d.l.12.in princ.

XXI.Cauſa: Si vſufructuarius vſumfructum intra legitimum tempus non petierit. de hac cauſa vide infra de actione vſufr. quamdiu detur.

XXII. Cauſa, De non vtendo. Finitur inſuper vſusfructus, ſi vſufructuarius re non fuerit vſus. Inſt.de vſufructu. §.finitur. l.qui vſumfructum.3. ff.ſi vſusfr. petatur. l.corruptionẽ.16. C.de vſufructu. l.ſicut.13. in princ. C.de ſeruit. M.I.R.lib.3.cap.17.reg.14. Si ergo vſufructuarius re per decem annos inter præſentes, vel viginti annis inter abſentes nõ fuerit vſus, vſumfructum eius amittit. d.l.13. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi alius nomine vſufructuarij vtatur. l.non vtitur.38. ff.de vſufruct.& quemad. l.ſi mulieri.22. ff. quib.mod.vſusfr.amitt. l.arboribus.12.§.vſufructuarius, in fine. ff.de vſufruct.& quemad. Secunda exceptio eſt: Niſi vſufructuarius vſumfructum alienauerit. quæ exceptio ſpecies eſt exceptionis præcedentis, & conſtat ex d.l. 38. eſtq; de hac re dictum etiam ſ. cauſa 18. Huius replicatio prima eſt: Niſi is cui vſusfructus alienatus eſt, eum rurſus alij vendiderit vel alienauerit. de qua re vide ſ.in d.cauſ.18. Altera: Niſi is cui vſusfructus alienatus eſt, non vtatur. d.l.38. §. fin. ff d.tit. & l.quod ſi.40. ff.d.tit. Huius duplicatio eſt: Niſi vendito vſufructu emptor non vtatur. d.l.38. in fine. Ratio ſequitur ibid. l.ſequente. Tertia exceptio eſt: Niſi vſusfructus alternis annis legatus ſit. l.ſi vſusfructus.28. ff.qb.mod.vſusfr.amitt. M.I.R.d.reg. 14.except.1. Planè hoc caſu duplicato tempore amitti vſumfructum non ineptè dici poteſt, exemplo ſeruitutum ruſticorum prædiorum, vt ĩ.lib.prox. cap.3. cauſ.10.except.6.dicetur. Quarta exceptio eſt: Niſi quis vſumfructum ex cauſa fideicommiſſi à legatario fructuario acceperit. reprobatur l.qui vſumfructum.3. ff.ſi vſusfr.petat. Quinta: Niſi vſus tantùm ſit, putans ſe vſum tantũ habere. reprobatur l.is qui. 20. ff.quib.mod.vſusfr.amitt. Sexta: Niſi pro parte vſus ſit, pro parte non. tunc enim quemadmodum ſeruitus realis, vſusfructus totus retineri videtur. reprobatur l.placet.25. ff.d.tit. & l.vſusfructus.5.in princ. ff.de vſufr. & quemad. Septima: Niſi proprietarius aut fructuarius vi deiectus, vti nõ potuit. reprobatur l.ſi de fundo.10 ff.de vi & vi armata. Planè admittitur l.ſi plures.9.§.deiectum. ff.eod.tit.

XXIII. Cauſa: Si vſufructuarius ſeruum, in quo vſumfructum habet, noxali iudicio non defendat. De hac cauſa vide ĩ lib.23.cap.2.quæſt.4.reg.1. except. 4.repl.4.dupl.2.

De exceptionibus generalioribus aduerſus cauſas amittendi vſuſfructus.

Hactenus cauſæ amittẽdi vſusfructus cum ſuis exceptionibus ſunt propoſitæ. Sunt autem quædam exceptiones generaliores, quæ ferè vnicuiq; prædictarum cauſarum poſſunt opponi. quarum prima eſt: Niſi ita legatus ſit vſusfructus, vt poſt mortem legatarij alij reſtituatur. De hac re dicetur ĩ.cap.prox.exc.6. Secunda: Niſi dolo vel culpa proprietarij acciderit id quo vſusfructus amitti ſolet. reprobatur l.ſi eo loco.

9 §.1.ff.ſi ſeruitus vendicetur. de quo ſ.cauſ.5.in fin. Datur tamen aduerſus proprietarium eo nomine actio ad intereſſe. de qua dicetur infrà ſuo loco. Sed plures huiuſmodi exceptiones vide ſ.eod.cap: cauſ.2. item j.cap.prox. Nunc quid & quãtum per prædictas cauſas amittatur, dicendum. cuius loci regula prima hæc eſt: Pro parte vſusfructus amitti poteſt, quemadmodum & conſtitui. l.excepta.14. ff quib.mod.vſusfruct.amit. l.vſusfructus.5.in princ.ff.de vſufructu & quemad. item l.placet. 25. ff.quibus mod.vſusfructus amittatur.

II. Regula: Si in annos, menſes vel dies ſingulos vſusfructus legatus eſt, vel alternis annis relictus, capitis deminutio eum tantùm vſumfructum perimit, q tam conſtitutus eſt, vel cuius dies ceſſit. de qua re dictum ſ. cauſ.2. exc.2. Idem dicendum eſt, ſi non vtẽdo vſusfructus amittatur. l.ſi vſusfructus.28.ff.quibus mod.vſusfruct.amitt.

III. Regula: De eo quod ex re, cuius vſusfructus fuit, supereſt. Id etiam amittitur re perempta. Quod approbatur exẽplo areæ, ædibus exuſtis, ſ.cauſ.5. except.1.replic.1. Cui concordat l.caro.30 ff.quibus modis vſusfructus amittatur. Planè villa exuſta, fundi vſusfructus nihilominus debetur, vt oſtẽſum eſt ſ.d.cauſa 5.except.3.

IIII. Regula: De fructibus qui superſunt vſufructuario mortuo, vide j.cap.30.reg.1.

AD QVOS VSVSFRVCTIS amiſſus reuertatur, & de vſufructu adcreſcendo. Cap. XXVIII.

SIt capitis huius thema ſeu regula principalis hæc: Vſusfructus amiſſus & extinctus, ad proprietatem reuertitur. Inſt.de vſufructu.§.ne tamen.& §.fin. Concordat iiſdem verbis l.omnium 3.§ ne tamẽ. ff.de vſufruct.& quemad.M.I.R.d.cap.17.reg.16. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi quis fundum legauerit, ita vt vſusfructus apud hæredem maneret. hoc enim caſu quoniam hæredis appellatione etiam hæres hæredis intelligitur, l.hæredis.6. ff.de verb.ſignif. videtur morte hæredis non finiri vſusfructus, nec ad proprietatem reuerti. quæ tamen exceptio reprobatur l.antiquitas.14.C.de vſufructu.

II. Exceptio: Niſi proprietate deducto vſufructu legata, is a quo legata eſt, antequam ſecum ageretur, vel dies legati ceſſerit, mortuus ſit. Hæc exceptio reprobatur, ſub hac tamen conditione: Niſi proprietate promiſſa id actum ſit, vt & promiſſori & eius hæredi vſusfructus exciperetur. tunc enim promiſſore mortuo, vſusfructus non ad proprietatem, ſed ad hæredem defuncti pertinet. l.qui vſumfructum.36. §.ſtipulatus. ff.de vſufruct.& quemad.qs vtatur fruatur. & l.Sempronius.26. in prin. ff.de vſu & vſufruct.legato. Quod dictum de eo, à quo proprietas deducto vſufructu legata eſt. idem intelligi debet, ſi Titio vſufructu, Mæuio proprietate legata, Titius viuo teſtatore decedat. nam hoc caſu nihil apud ſcriptum hæredem relinquetur. l.ſi Titio.33. in princ.ff.de vſufruct. & quemad. Sed etſi alij proprietate, alij ſub cõditione vſufructu legato, conditio nondum extiterit, vſusfructus interim non apud hæredem, ſed eum cui proprietas legata eſt, permanebit. l.fundus. 4. ff.ſi vſusfructus petatur.

III. Exceptio: Niſi hæres à quo vſusfructus fundi ſub conditione legatus erat, fundum deducto vſufructu vendiderit, poſteaq; cõditio legati defecerit. l.ſub conditione.54.ff.de vſufr. & quemad. Cuius replicatio eſt: Niſi legati cauſa vſusfructus in venditione ſit exceptus d.l.54.§.fin.

IIII. Exceptio: Niſi cum vſufructuarius vſumfructum ad certum tempus locaſſet, is nondum finito locationis tempore fuerit mortuus, vel capite deminutus. Tunc enim reliqui temporis vſusfructus videtur ad hæredem vſufructuarij pertinere. ſed reprobatur exemplo ſerui fructuarij, l ſi operas.26.ff.de vſufruct. & quemad.&c.

V. Exceptio: Niſi pater vſufructuarius per filium vſumfructum adquiſierit. Tunc enim mortuo patre, vſusfructus ad filium pertinet. l.ex libris.17.§.fin. C. de vſufructu.

VI. Exceptio: Niſi ita legatus ſit vſusfructus, vt alij reſtituatur. l ſi legatum.4. ff.quib.mod.vſusfructus amittatur. l Pomponius.29.§.fin.ff d.tt.l.ſi quis. 29. ff. de vſufructu legato. item l.generali. 32. §. filios. ff eod.tt.

De vſufructu adcreſcendo.

VII. Exceptio: Niſi duob. vel pluribus vſusfructus relictus ſit. Tunc enim eo deficiente in vnius perſona adcreſcit cæteris, nec ad proprietarium reuertitur. Inſtit.de legatis.§.ſi eadem.l.1.in princ.& §.fin item l. inde Neratius. 3. ff.de vſufructu adcreſc. Planè hæc exceptio plures recipit replicationes, quarum prima eſſe videtur: Niſi non coniunctim, ſed diſiunctim ac ſeparatim pluribus vſusfructus ſit relictus. ſed reprobatur Inſt.de legatis.§.ſi eadem res. Coniunctim autem relinquitur, veluti ſi quis dicat: Titio & Seio vſumfructum fundi do lego. diſiunctim ita: Titio vſumfructum fundi do lego, Seio vſumfructum fundi do lego. Sed etſi expreſſerit, Eiuſdem fundi vſumfructũ do lego: æquè diſiunctim legatum intelligitur. Inſt.d.§. ſi eadem res. l.1. §.interdum. ff.de vſufructu adcreſcendo. Planè admittitur replicatio propoſita, primùm ſi ſeparatim ſingulis ſingulis ſingularũ partium vſusfructus relinquatur. l.1.in prin.ff.d.tt. Secundò, ſi duobus coniunctim, & alteri ſeparatim ſit relictus vſusfructus. Tertiò, ſi ſeruo communi duorum, & ſeparatim Titio vſusfructus ſit relictus. quæ duæ diſtinctiones approbantur d.l.1.§.idem ait. Secunda replicatio eſt: Niſi duobus alternis annis vſusfructus ſit relictus.l.2.in princ.ff.quib.mod vſusfr.amit. Tertia: Niſi ſingulis à ſingulis hæredibus eiuſdem rei fructus legatus ſit. l penult.& vlt ff.de vſufructu adcreſcendo. Quarta: Niſi alteri purè, alteri ſub conditione vſusfructus ſit legatus. reprobatur l.idem.6. §.ſi mihi: ff d.tt. Quinta: Niſi ex diuerſis teſtamentis vſusfructus relictus ſit l.ſi ſub.16.ff.quib.mod. vſusfructus amittatur. Sexta: Niſi ſeruo plurium communi ſit relictus vſusfructus. reprobatur l.1. §.denique. ff.de vſufructu adcreſcendo. Septima: Niſi duobus hæredibus inſtitutis, ab iis alteri proprietas deducto vſufructu legata ſit. l.2.cum lege ſequente ff eod.tt. Idem iuris eſt, ſi cui proprietas deducto vſufructu legata ſit,

ta ſit, & mihi pars vſusfructus. Nam inter me & haredem ius adcreſcendi non eſt: ſed quiſquis ſuam partem amiſerit, ea ad proprietatem reuertetur. l.idem. 6.§.1 ff.d.tt. Octaua replicatio eſt: Niſi duo domini proprietatem tradiderũt, deducto vſufructu. Hæc replicatio ſimilis eſt præcedenti, & approbatur l.inde Neratius.3.§.vnde Celſus. ff.de vſufructu adcreſcendo. Nona: Niſi alter ex legatarijs etiam proprietatem rei habeat. reprobatur d.l.3. §.non ſolùm. l.ſi tibi.4.cum duab.ll.ſeqq ff.eod.tt. Planè admitti videtur, ſi is qui vſumfructum cũ proprietate habet, eam retento vſufructu alienauerit. verùm diſtinctio hæc reprobatur l.etſi.5.ff.d.tt. Decima: Niſi ex repetitione legali vſusfructus alter vſumfructum habeat. reprobatur ſimul & declaratur l.ſicut.3. §.hac autẽ. ff.quib.mod.vſusfructus amittatur. Vndecima: Niſi ita legatum ſit, Matri cũ liberis vſumfructum do lego: vel contrà, liberis cum matre. reprobatur l.ſi mulieri.8 ff.de vſufructu adcreſcendo. Duodecima: Niſi in alimenta vſusfructus ſit relictus. l.dominus.57.§. fin.ff.de vſufructu & quemadm. &c. Decimatertia: Niſi alter ſuam partem vſusfructus amiſerit. reprobatur l. interdum. 10. ff.de vſufructu adcreſcendo. l. ſi Titio.33.§.vſumfructum.ff.de vſufructu & quemmodum.

VIII. Exceptio: Niſi vſusfructus nondum quidem ſit extinctus, ſed ſub conditione legatus, conditióque nondum extiterit. reprobatur l.fundus.4. ff.ſi vſusfructus petatur. Alias huiuſmodi exceptiones vide ſ. cap.prox.item j.in Parte 4.de legatis.

DE ACTIONE QVAE PRO vſufructu datur, tam perſonali, quàm in rem confeſſoria. Cap. XXIX.

PRopoſitis cauſis ac modis, quibus vſusfructus conſtituitur, & ex quibus adcreſcit, conſequens eſt dicere de actione, qua vſumfructum conſtitutum, & eum qui adcreuit, poſſimus in iudicio perſequi: quam nunc tractabimus ordine circunſtantiarum ſeruato.

I. CAVSAE HVIVS ACTIOnis, item quæ actio competat.

I. Regula: Si quis vſumfructum vendicaturus eſt, in rem actio eſt. Inſtit. de actionibus. §.æquè ſi agat quis.M.I.R.lib 3.cap.17.regl.17. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi partis fundi vſusfructus ſit conſtitutus. quæ tamen reprobatur l.vti frui. 5. §.ſi partis. ff.ſi vſusfructus petatur.

II. Regula: Etiam condictio triticaria competit. l. 1.§.quare fundum. ff.de condictione triticaria.

III. Regula: Si vſufructuarius qui in poſſeſſione fundi eſt, vti frui prohibeatur vel expellatur, etiam Vnde vi interdictum habet. approbatur, declaratur ſimul & diſtinguitur l. quod quidem.3.§.vnde vi interdictum.ff.de vi & vi armata. Planè ſi ab initio volens incipere vti frui prohibitus ſit: hoc interdictum non habet, ſed vſumfructum vendicare debet. quo loco prima exceptionis eſt notandum, ex d.§.vnde vi interdictum. verſ. cæterùm. Secunda exceptio eſt: Niſi quis ædibus vti frui prohibeatur. quæ tamen reprobatur in d.l.3. §.pertinet. Tertia: Niſi re mobili vti prohibeatur. d. §. pertinet. Huius replicatio eſt: Niſi res mobiles rei ſoli accedant.d.§.pertinet. Quarta exceptio: Niſi vſus tantũ ſit relictus. reprobatur d. l.3.§.item ſi nõ. Quinta: Niſi inter viuos vſusfructus ſit conſtitutus. reprobatur d. §. item ſi non Sexta: Niſi poſt vim factam vſusfructus ſit extinctus vel amiſſus. reprobatur, certo tamen modo, d.l.3.§.q. vſusfructus.l.10.in fin.ff eod.tt. l.cuiuſcunq;.60.in princ. ff.de vſufruct. & quemad.&c.

IIII. Regula: Si dolo vel culpa proprietarij vſusfructus extinctus ſit, tenetur vſufructuario vel ex teſtamento, vel de dolo, &c. l.repeti.5. §.fin.cum duabus ll ſeqq.ff.quib. modis vſusfructus amittatur. Concordat l ſi eo loco.9.§.1.ff.ſi ſeruitus vẽdicetur. Planè ſi, cum vſufructuarius proprietario vſumfructum locaſſet, is cum vendiderit, atq; ita vſusfructus non vtendo ſit amiſſus, proprietarius ex locato tenetur vſufructuario, quanti eius intereſt, id factum non eſſe. quod remediũ approbatur l.Pomponius.29. in princ. ibi: teneri planè.ff.quib.mod.vſusfruct.amit. Sed etſi proprietatis dominus vulnerauerit ſeruum vel occiderit, in quo vſusfructus meus eſt, danda eſt mihi ad exemplum legis Aquiliæ actio in eum pro portione vſusfructus, vt etiam ea pars anni in æſtimationem veniat, quo nondum vſusfructus meus fuit. l.ſed & ſi. 12 ff.ad l.Aquil.l.& eleganter.7.§.ſi ſeruum.ff de dolo malo.l.arbitrio.18. §.ſi dominus.ff.d.tt.

V. Regula: Si vſusfructus legatus eſt, ex teſtamento actio eſt.l.1. §.ſed ſi vſusfructus. ff.ſi vſusfructus petatur.l.repeti.5. § fin.ff.quib.mod.vſusfructus amittatur. item l.ſi extraneo. 46. §.fin .ff.de vſufruct.& quemad. Eſt inſuper ex conducto actio, ſi ſcilicet colono vſusfructus fundi ſit legatus. l.quoties.41.§.ſi colono.ff.eod.tt.

VI. Regula: Si inter duos vſufructuarios de vſufructu controuerſia ſit, quaſi cõmuni diuidũdo iudicium eſt.l.ſi cuius.13.§.ſed ſi inter ff.de vſufruct.& quemadmodum, &c.

VII. Regula: Si ſeruitutis vſusfructus relictus ſit, incerti actio eſt.l.1 ff.de vſu & vſufructu legato. Sed & plures huiuſmodi regulas vide j. cap.prox. de iure vſufructuarij. Sequuntur nunc aduerſus iam propoſitas regulas exceptiones quædam vniuerſales.

Exceptiones generales aduerſus iam propoſitas regulas.

I. Exceptio: Niſi vſufructuarius nondum ſatiſdederit. l.ſi cuius.13. §.1. ff.de vſufructu & quemadm. &c. De ſatiſdatione plura dicentur j. M.I.R.d.reg. 17.except.1.

II. Exceptio: Niſi poſſeſſor ab alio proprietatis controuerſiam patiatur. reprobatur l.cuiuſcunq;.60.§.ſi fundus.ff.de vſufructu & quemad.

III. Exceptio: Niſi proprietarius vſufructuarium vti frui patiatur. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, quemadmodum & exceptio ſolutionis: verùm admittit replicationem hanc: Niſi non vt debet, vti frui patiatur. cuius exemplum proponitur l.duos.14. ff. de vſu & vſufructu legato. Plura vide j.in quæſtione, Quid veniat, &c. Sed & alias exceptiones ad hũc

locum pertinentes vide infrà in quæſtione, Quando quamdiu detur: item ſuprà in duobus capitibus ſuperioribus: nam quæcunque ibi vel exceptiones, vel cauſæ amittendi vſusfructus propoſitæ ſunt, ad hũc quoque locum poſſunt referri.

II. QVIBVS HAEC Actio detur?

I. Regula: Domino fundi hæc actio non datur. l. vti frui. 5. in princ. ff. ſi vſusfruct. petat.

II. Regula: Etiam poſſeſſori competit hæc actio. d. l. 5. § fin. Quod autem ſit officium iudicis, ſi poſſeſſor agat, vide paulo inferius quæſt. 4. reg. 3. except. 2.

III. Regula: Hæredibus vſufructuarij hæc actio nõ datur. l. ſtipulatio iſta. 38. §. ſi quis ita. ff. de verborum obligat. M. I. R. d. cap. 17. regul. 18. Ratio in promptu eſt: quia vſusfructus morte vſufructuarij finitur. de quo dictum eſt ſuprà. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi defunctus ita ſtipulatus ſit, ſibi hæredíq; ſuo vti frui licere. d. l. 38. §. ſed ſi quis. Secunda exceptio eſt: Niſi ob fructus præteritos agatur. l. vti frui. 5. §. ſi poſt litem. ff. ſi vſusfruct. petat. Tertia: Niſi ob dolum vel culpam ipſius proprietarij ad intereſſe agatur. approbatur exemplo l. ſi extraneo. 46. §. fin. cum l. ſeq. ff. de vſufruct. & quemadm. Plures huiuſmodi exceptiones vide s̄. cap. 27. cauſa 1. de morte vſufructuarij item ĩ. eod. cap. quid veniat, reg. 21.

IIII. Regula: Si ſeruo vel filiofamilias vſusfructus conſtitutus ſit, domino vel patri eius actio competit. l. vſusfructus. 6. § fin. ff. de vſufruct. & quemad. Huius regulæ exceptiones videntur eſſe: Niſi is per quem vſusfructus eſt adquiſitus, alienatus fuerit, mortuus vel capite deminutus: quæ tamen reprobatur l. ex libris. 17. C. de vſufructu. de qua re vide s̄. cap. 27. cauſ. 12. & cauſ. 13.

III. ADVERSVS QVOS hæc actio detur?

I. Regula: Aduerſus quemuis poſſeſſorem datur actio confeſſoria in rem. l. vti frui. 5. §. vtrũ. ff. ſi vſusfructus petatur. & l. cuiuſcunq;. 60. §. ſi fundus. ff. de vſufructu, & quemad. &c.

II. Regula: Qui non poſſidet, hac actione non tenetur. Ratio in promptu eſt: quia in rem actio, qualis eſt actio confeſſoria, non datur aduerſus non poſſidentem. l. qui petitorio. 36. in princ. & l. vlt. ff. de rei vendicat. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi tempore iudicij accepti poſſederit. quæ tamẽ reprobatur l. vlt. ff. ſi vſusfructus petatur. Secunda: Niſi liti ſeſe obtulit. d. l. vlt. in fine. Plura de hac regula cum ſuis exceptionibus vide s̄. lib. 7. cap. 5. except. 13.

IIII. QVID ET QVANTUM veniat in hanc actionem?

I. Regula: Vſufructu legato, hæres ea etiam, ſine quib. vti legatarius nõ poteſt, præſtare tenetur: vt aditum, iter & viam, &c. l. 1. §. vſusfructus. ff. ſi vſusfructus petatur. l. Scaurus. 9. §. ſed & de illo. & §. nõ autem. ff. de ſeruitut. vrban. præd. l. 2. §. rectè. ff. ſi ſeruitus vindicetur. item l. damnas eſto. 15. §. qui duos. ff. de vſufructu legato. Cui quodammodò contradicit l. ſeruum. 44. §. fin. ff. de legatis 1.

II. Regula: Omnis cauſa vſufructuario reſtituẽda. l. vti frui. 5. §. fructuario. ff. ſi vſusfructus petatur.

III. Regula: Fructus etiam reſtituendi. d. l. 5. §. in his. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi poſt litem conteſtatam vſusfructus interierit. approbatur certo modo d. l. 5. §. ſi poſt litem. de quo dictum s̄. capite 27. cauſ. 1. except. vlt. Secunda exceptio eſt: Niſi is qui agit, poſſideat. d. l. 5. §. fin. Tertia: Niſi fructus die vſusfructus legati cedente ſint pendentes. reprobatur l. ſi pendentes. 27. ff. de vſufr. & quemad. &c. Quarta: Niſi fructus ſint immaturi lecti. reprobatur l. pen. ff. de vſu & vſufr. legato. l. ſi abſente. 48. §. fin. ff. de vſufruct. & quemad. Plura de regula propoſita cum ſuis exceptionibus dicentur ĩ lib. 15. cap. 8. de fructib. item ĩ. cap. prox. reg. 1.

IIII. Regula: Reus ſumptus quos in rem, cuius vſusfructus petitur, fecit, deducit, vel per exceptionem retinet. Hæc regula ipſo iure ſubſiſtit, eiusq; exemplum proponitur l. Titius. 50. ff. de vſufr. & quemad. &c. l. generali. 32. §. Lucius. ff. de vſu & vſufructu legato. Hactenus regulæ generaliores quæſtionis propoſitæ ſunt enumeratæ: ſequuntur nunc aliæ magis ſpeciales, & primùm eæ quæ ſumuntur ex re, cuius vſusfructus eſt relictus.

V. Regula: Si bonorum vſusfructus ſit relictus, omnium rerũ, tam mobilium quàm immobilium, vſusfructus ad legatarium pertinet. l. vxori. 37. ff. de vſu & vſufructu legato. M. I. R. d. cap. 17. reg. 20. Item vſuræ quoq; nominum debentur. quod certo modo approbatur l. vxori. 24. ff. de vſu & vſufr. legato. Item bonorum vſufructu legato, æs alienum ex bonis deducitur, item actiones computantur. l. vlt. ff. eod. tit. M. I. R. d. reg. 20. except. 2.

VI. Regula: Si certæ partis bonorum vſusfructus ſit relictus, electio hæredis eſt, vtrum rerum, an æſtimationis vſumfructum præſtare velit, &c. l. generaliter. 32. §. fin. ff. d. tit.

VII. Regula: Si partis bonorum vſusfructus relictus ſit, non addito quota, dimidia pars intelligitur. l. etiã. 43. ff. de vſufructu & quemad.

VIII. Regula: Si certarum rerum vſusfructus relictus ſit, æs alienum non deducitur. l. vlt. ff. de vſu & vſufructu legato.

IX. Regula: Si rerum vel æſtimationis vſusfructus relictus ſit, quid debeatur, declarat l. ſi alij. 42. §. rerum. ff. de vſufructu & quemad.

X. Regula: Si domus vſusfructus legatus ſit, & omnium rerum quæ in iſta domo ſunt, excepto argento, quid veniat præſtandum, definitur l. generaliter. 32. §. vxori. ff. de vſu & vſufr. legato.

XI. Regula: Si vſusfructus ſalinarum relictus ſit, quid debeatur, declarat d. §. vxori. ibi: idem quæſijt.

XII. Regula: Si fundi reditus quoad vixerit, legati ſint, quid veniat. Hæc regula deſumpta eſt ex re legata, & definitur l. fundi. 38. ff. d. tit. Sequuntur nunc eæ regulæ, quæ ſumuntur ex perſona eius cui vſusfructus legatus eſt.

XIII. Regula: Si nominum vſusfructus legatus ſit debitori, vſuræ ei remittendæ. l. poſtquam. 3. §. fin. ff. vſufr. ear. rer. quæ vſu conſumuntur.

XIIII. Regula: Si colono vſusfructus fundi ſit relictus, quid veniat, declarat l. quoties. 34. §. ſi colono. ff. de

ff. de vſufructu & quemadmodum, &c.

XV. Regula: Si pluribus vſusfructus debeatur, æqualiter ad eos pertinet. l. ſed vſusfructus. 80. in prin. ff. de lege Falcidia. l. vlt. ff. de vſufruct. & quemad. item l. ſi tibi. 4. in prin. ff. de vſufructu adcreſc. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi duobus fundus, & alij vſusfructus ſit legatus: vel contrà. l. Sempronius. 26. §. fin. ff. de vſu & vſufructu legato. l. ſi proprietas. 9. ff. de vſufruct. adcreſc. Secunda exceptio eſt: Niſi ita legatum ſit: Titio & hæredibus ſuis vſumfructum do lego. l. ſi quis Attio. 7. ff. de vſufruct. adcreſc. Tertia: Niſi alteri fundus, alteri fundi vſusfructus ſit relictus. hic enim videbatur dicendum, ad alterum totum vſumfructum pertinere, ad alterum nudam proprietatem. veruntamen exceptio hæc reprobatur l. ſi tibi. 6. ff. de vſufr. ear. rer. quæ vſu conſumuntur. l. idem Neratius. 3. §. non ſolum. ff. de vſufruct. adcreſc. Quarta: Niſi duos ſeparatim vti frui ſinere, damnatus ſit hæres. tunc enim vtriq; ſolidus vſusfructus debetur. l. duos. 14. ff. de vſufructu legato. Quinta: Niſi alij vſus, alij fructus legatus ſit. l. ſi alij. 42. ff. de vſufructu, & quemadmodum. De eadem exceptione loquitur Pompon. l. per ſeruum. 14. §. penult. ff. de vſu & habit. Hæc de decimaquinta regula, eiuſq́; exceptionibus ſint dicta: de quibus vide plura J. de legatis. Hactenus ergo regulæ ex perſona legatariorũ deſumptæ: quæ nunc ſequuntur, ex varijs circumſtantijs deſumpta ſunt.

XVI. Regula: Si à pluribus vſusfructus debeatur, ſinguli pro ſua parte tenentur. l. vſusfructus. 5. §. fin. ff. de vſufructu & quemadmodum. l. ſi mihi. 49. ff. eod. tit.

XVII. Regula: Si ſocius fundi communis vſumfructum reliquerit, quid veniat, definit l. is qui. 31. ff. de vſufructu legato.

XVIII. Regula: Si actor poßidet rem, cuius vſumfructum vendicat, quid veniat, definitur l. vti frui. 5. § fin. ff. ſi vſusfructus petatur.

XIX. Regula: Si reus conuentus vſumfructum fecerit deteriorem, in id quod intereſt tenetur. l. 2. ff. ſi vſusfructus petatur.

XX. Regula: Si cum vſusfructus ad certum tempus eſſet relictus, per proprietarium ſteterit, quo minus daret, & aliquid eius temporis præterierit, quid iuris, definitur l. quæſitum. 37. ff. de vſufructu & quemadmodum. l. ſi vſusfructus. 6. ff. de vſufructu legato. item l. ſi vſusfructus. 35. ff. de vſufructu & quemadmodum, &c.

XXI. Regula: Si dolo vel culpa proprietarij, vel dũ in mora ſoluendi eſt, vſusfructus extinctus ſit, quid veniat, definitur l. qui vſumfructum areæ. 36. §. fin. ff. d. tit. l. cuiuſcunque. 60. in princ. ibi: ſed etſi. ff. d. tit. Planè ſi lite pendente, vſusfructus tempore amiſſus ſit, tam ad vſumfructum renouandum, quàm ad cauendum de euictione reus tenetur. l. vti frui. 5. §. fructuario. ff. ſi vſusfruct. petat.

XXII. Regula: Si hæres à quo vſusfructus legatus eſt, non fecerit ea quæ à teſtatore iuſſus eſt, puta ſi nõ refecerit inſulam: definitur l. quod ſi hæres. 47. ff. de vſufructu & quemadmodum, &c. Item ſi, cùm duobus vſusfructus legatus eſſet, vt ſeparatim vterentur, hæres nõ ſeparatim, ſed communiter eos frui permittat. de qua re vide ſ. capite eodem, membr. 1. except. vlt. Alias huiuſmodi regulas vide ſ. cap. eod. memb. 1. item infrà de iure vſufructuarij & officijs proprietarij, cap. prox.

V. QVANDO ET QVAMDIV competat actio de vſufructu? item quando dies legati vſusfructus cedat?

I. Regula: Non niſi die, ex quo vſusfructus legatus eſt, veniente actio datur. l. 1. §. item ſi ex die. §. idémque. & §. fin. ff. quando dies vſusfructus legati cedit.

II. Regula: Vſusfructus ante aditam hæreditatem peti non poteſt, nec dies eius cedit. d. l. 1. §. dies autem. & §. non ſolum. item l. ſi ſeruo. 18. in fin. ff. quib. mod. vſusfructus amittatur.

III. Regula: Non niſi ſemel dies vſusfructus cedit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 1. in princ. ff. quando dies vſusfructus leg. cedit. Vſus iam dictæ exceptionis conſtat ex ijs quæ dicta ſunt ſuprà cap. 27. cauſ. 2. except. 2.

IIII. Regula: Si duobus alternis annis vſusfructus ſit legatus, vtri prius competat. definitur l. quoties. 34. in princ. ff. de vſufructu & quemadmodum. &c. & l. 2. §. fin. ff. quib. mod. vſusfruct. amitt. M. I. R. lib. 5. cap. 8. reg. 21

V. Regula: Actio de vſufructu nõ niſi decennio inter præſentes & abſentes viginti annis finitur. l. corruptionem. 16. C. de vſufructu. M. I. R. libro 3. cap. 17. regul. 21. except. 1. Hactenus de actione tam perſonali quam in rem confeſſoria de vſufructu vſufructuario competente.

DE IVRE VSVFRVCTVARIJ. Cap. XXX.

PRima regula: Omnes fructus rei & obuentiões ad fructuarium pertinent. l. vſufructu. 7. in princ. ff. de vſufructu & quemadmodum. & l. vſufructuarium. 62. in prin. ff. d. tit. M. I. R. d. cap. 17. reg. 23. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi fructus nondum perceperit vſufructu extincto. Inſt. de rer. diuiſ. §. is verò ad quem. l. qui ſcit. 15. §. præterea. ff. de vſur. item l. in ſingulos. 8. §. fin. ff. de annuis legatis. M. I. R. d. reg. 23. except. 1. Cuius replicatio prima eſt: Niſi penſiones ſint, quarum dies tempore finiti vſusfructus ceßit. l. generali. 32. §. hæredis. ff. de vſufructu legato. Secunda: Niſi cum vſufructuarius fundum locaſſet, fructibus à colono perceptis, nondum die penſionis cedente vſusfructus ſit finitus. hoc enim caſu nihilominus penſio, cuius dies poſtea cedit ob fructus à colono perceptos, vſufructuario vel eius hæredi debetur. l. defuncta. 58. in prin. ff. de vſufruct. & quemad. M. I. R. d. except. 1. repl. 1. dupl. 2. Tertia: Niſi fructus à ſolo ſint ſeparati. hoc enim caſu quamuis nõ in horreum recluſerit, nihilominus ad hæredem vſufructuarius transmittit. l. ſi vſufructuarius. 13. ff. quib. mod. vſusfr. amitt. M. I. R. d. replic. 1. Huius duplicatio eſt: Niſi non ipſe vſufructuarius vel eius nomine alius à ſolo ſeparauerit, ſed alieno nomine ſint ſeparati, vel per ſe deciderint. d. l. 13. Hæc de prima exceptione, eiuſq́; replicationibus ſint dicta. Secunda exceptio

eſt: Niſi poſt finitum vſumfructum perceperit. l.ſi pater. 5. C.de vſufructu. Tertia: Niſi fructus ab alio ſint ſati. reprobatur l.qui ſcit. 25. §.præterea. ff.de vſuris. l.ſi pendentes. 27. in princ. ff.de vſufructu & quemadmodum. Sed & plura de regula propoſita, eiusq́; exceptionibus vide ſuprà cap.proximo, quæſt. 4.regul.3.

De vſufructu fundi, regulæ.

II.Regula: Qui vſumfructum fundi habet, eius eſt omne id quod in fundo naſcitur, quodq́; inde percipi poteſt. l.ſi fundi.9.in princ.ff.de vſufructu & quemadmodum, &c. l.ſi cuius. 13. §.proinde venas. item l. arbores.59.§.1.& § fin.ff.eod.tt.

III.Regula: Eius quoq; quod poſtea agro acceſſit, vſusfructus vſufructuario debetur. l.ſi fundi. 9. §.ſed & ſi metalla. ff.de vſufr &c. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi inſula iuxta fundum in flumine ſit nata.d.l. 9.§.ſed ſi inſula.

IIII.Regula: Fundi vſructuario legato, poteſt vſufructuarius lapicidinas, cretifodinas, &c. inſtituere.l.ſi cuius.13.§.inde eſt quæſitum.ff.d.tt. Huius exceptio eſt: Niſi agricultura noceat. d.§.inde quæſitũ. Cuius replicatio eſt: Niſi proprietatem meliorem faciat, plures redditus acquirendo. tunc enim quamuis agricultura noceat, quia tamẽ commodum maius eſt quam incommodum, inſtituere permittitur, propoſita exceptione non obſtante.d.§.inde quæſitum. Planè huius duplicatio eſt: Niſi ea quæ inſtituit vſufructuarius redditus augẽdo, aut cœlum corrumpãt, aut magnum apparatũ ſint deſideratura.d.§.inde quæſitum. verſ. ſi tamen.

V.Regula: Fundi vſufructu legato, aucupia, venationes & piſcationes vſufructuarius exercere poteſt. l.ſi fundi.9.§.aucupiorũ.ff.de vſufructu & quemad. &c.& l.vſufructuarium.62.in prin.ff.eod.tt.

VI.Regula, De animalibus viuarijs incluſis, habetur d.l.62.§.ſi in viuarijs.

VII.Regula, De iure & officijs vſufructuarij circa arbores, vſufructu fundi legato. Huius loci prima regula eſt: quòd vſufructuarius arbores cadere non poſſit. l.ſi cuius. 13. §.fructuarius. ff. de vſufructu & quemadmodum, &c. Exceptio prima eſt: Niſi cauſam proprietatis faciat meliorẽ augendo redditus. reprobatur d.§ fructuarius. l.vſufructu.7. §.fin. cum l. ſequente.ff.eod.tt. Contrarium tamẽ exemplum eſt in d.l.13.§.& ſi fortè. Secunda exceptio eſt: Niſi ſylua cadua ſit.l.ſi fundi.9.§.fin ff.d.tt. Huius replicatio eſt: Niſi intempeſtiuè cadat. quæ tamen reprobatur l.ſi abſente. 48. §.fin. ff.eod.tt. Tertia exceptio eſt: Niſi pedamenta & ramos in vineam ſumat, vel ad reficiendam villam. l.ex ſylua. 10. & l.arboribus. 12.in prin. ibi: materiam tamen ff.eod.tt. Planè ſi pedamenta & ramos in vineam cadendo, fundum deteriorem faciat, exceptioni locus non eſt.d.l.10. Sed & altera replicatio eſt: Niſi grandes arbores cadat in vineam. l.& ſi ff.eod.tt.

VIII. Regula: Arbores demortuæ ad vſufructuarium pertinent. l.agri.18. ff.de vſufruct. & quemadmodum. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi arbores ſint vento deiectæ. hæ enim ad proprietarium pertinent: qui etiam vſufructuario, ſi non tollat, actione tenetur. l.Proculus.19.§.fin.ff eod.tt. Cuius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi quoad vſum fructuarij & villæ pertinet. l.arboribus.12.in prin ff.eod.tt. Secunda: Niſi ſylua cadua ſit. tunc enim exceptio propoſita locum non habet, quoniam ex ea & arbores cadere, & caſas vendere poteſt, vt dictum eſt paulo ſuperius.

IX. Regula: Vſufructuarius in locum demortuarum arborum alias ſubſtituere debet. Inſtit.de rerum diuiſione. §.ſed ſi gregis, in fine. l.vſufructu.7.§.Caſſius. ibi: quemadmodum ff.de vſufructu & quemadmodum. item l.agri. 18. ff.eod.tt. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi vi tempeſtatis arbores ſint deiectæ.l. arbores.59.in princ.ff eod.tt.

X.Regula: Circa ſeminarium ius atque officium fructuarij quod ſit, definitur l ſi fundi.9. §.ſeminarios. ff.de vſufructu & quemadmodum.

XI.Regula: Circa inſtrumentum fundi regula habetur d.l 9.§.inſtrumenti. Concordat l.ſed etſi.15.§. proprietatis.ff.eod.tt.

XII.Regula: Circa villam fundi regula prima: Villam diruere non poteſt vſufructuarius. l.ſi cuius.13.§. fructuarius. ff. de vſufructu & quemadmodum.

XIII.Regula: Proprietarius villam fundi demoliri non poteſt. l.hæres.12. ff de vſufructu legato.

XIIII.Regula: Circa ædificia regula prima: Aedificium in fundo fructuarius ponere non poteſt. l.ſi cuius.13.§.ſed ne ædificium.ff.de vſufructu & quemadmod.&c. Huius exceptio prima eſt: Niſi ad percipiendos fructus ſit neceſſarium. Quæ exceptio ex iam dictis conſtat. Secunda: Niſi ædificium à defuncto fuerit inchoatum. reprobatur l.vſufructuarius.61.§. ædificium ff.eod.tt.

XV. Regula eſt, Quòd ædificij inchoati nondum conſummati vſusfructus fructuario non debeatur. d. §.ædificium. Reliqua huius loci vide ſ.de vſufructu ædium & area.

XVI.Regula, Circa onera realia: Vſufructuarius onera fundi realia agnoſcere tenetur. l.ſi pendentes. 27.§.ſi quid cloacarij. ff.de vſufruct. & quemadmodum. l.vſufructu.7. §.modica igitur ff.eod.tt. item l. quæro.28. ff.de vſufructu legato. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi teſtator onus ad hæredem pertinere voluerit. l.vſufructu. 52. ff de vſufructu & quemadmodum.

XVII.Regula: Circa ſeruitutes fundi regula prima eſt, q̃ vſufructuarius ſeruitutem ſuſtinere cogitur l.ſi pendentes.34.§.fin.ff.de vſufructu & quemadmodum, &c.

XVIII. Regula eſt, quòd proprietarius fundo ſeruitutem imponere non poſſit, nec amittere, ſed adquirere poſſit. l.ſed etſi quid inædificauerit. 15. §.ſed nec ſeruitutem. ff. de vſufructu & quemadmodum, &c. Huius exceptio eſt: Niſi fructuarius ſeruitutem fundo imponi patiatur. quæ tamẽ reprobatur d.l.15. §.fin. cum lege ſequente.

XIX. Regula eſt, quòd fructuarius ſeruitutem fundo adquirere non poſſit, retinere poſſit. d.l.15.§. penultimo.

XX. Regula: Si vſufructuarius ſeruitutem non vtendo amiſerit, eo nomine tenetur.d.§.penult.

XXI.Re-

XXI. Regula: Circa culturam regula eſt, quòd vſufructuarius rectè colere debeat. l. ſi fundi. 9. in prin. ff. de vſufructu & quemadmodum, &c. & l. ſi cuius. 13. §. nam qui agrum. ff. d. tt.

XXII. Regula, De fundo à proprietario cuſtodiendo, habetur l. ſi ita. 16. §. dominus. ff. de vſu & habit. Hactenus de vſufructu fundi.

De vſufructu ædium, regulæ.

XXIII. Regula, De ritibus ædium, & miſſione in poſſeſſionem vicinarum ædium, habetur l. vſufructu. 7. §. 1. ff. de vſufr. & quemad. &c.

XXIIII. Regula, De locando ædes. Qui vſumfructum ædium habet, eas locare poteſt. l. ſi cuius. 13. §. item ſi domus. ff. de vſufructu & quemadmodum, &c. Huius exceptio eſt: Niſi ad balneum locauerit domũ. cuius replicatio eſſe videtur: Niſi balneum ſit in domo vſibus dominicis vacare ſolitum. quæ tamen reprobatur d. l. 13. §. fin. Planè quo modo dominus ædibus vti ſolitus eſt, eo etiam modo vt alius vtatur fructuarius locare poteſt. quod approbatur exemplo l. ſi pendentes. 34. §. 1 ff. eod. tt.

XXV. Regula: Meritoria in domo vſufructuarius facere non poteſt, nec per cœnacula domum diuidere. l. ſi cuius. 13. §. item ſi domus. ff. de vſufruct. & quemadmodum.

XXVI. Regula, De ædificandis & reficiendis ædibus. Qui vſumfructum ædium habet, eas reficere poteſt. l. vſufructu. 7. §. fin. ff. de vſufructu & quemadmodum. Huius exceptio prima eſt: Niſi voluptatis cauſa reficiat. quæ tamen d. §. fin. reprobatur. Vnde Nerua filius: Si ædium vſusfructus legatus ſit, lumina immittere eum poſſe ait, ſed & colores, & picturas, & marmora poterit & ſigilla, & ſi quid ad domus ornatum pertinet. l. ſi cuius. 13. §. ſed ſi ædium. ff eod. tt. Secunda exceptio eſt: Niſi ampliare velit, aut vtile detrahere. d. §. fin. cum lege ſequente. Tertia: Niſi nouum tectorium, aut riuum nouum parietibus velit imponere. l. vſufructuarius. 44. ff. de vſufructu & quemadmodum, &c. l. vſufructuarius. 61. in princ. ff. eod. tt. Quarta: Niſi formam ædificij mutet, vel altius tollat. l. ſi cuius. 13. §. ſed neq; ff. eod tt.

XXVII. Regula eſt, quòd vſufructuarius reficere ædes teneatur. l. vſufructu. 7. §. quoniam igitur. ff. de vſufructu & quemadmodum, &c. l. cum. 7. C. de vſufructu. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi quid prorſus corruerit. d. l. 7. §. ſi qua tamen. ff. eod. tt. Secunda: Niſi vſufructuarius paratus ſit vſumfructum relinquere. l. cum fructuarius. 64. ff. de vſufructu & quemadmodum. l. ſi abſente. 48. ibi: ſed ſi paratus. ff. d. tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi iudicium eo nomine ſit acceptum. quæ tamen reprobatur d. l. cum fructuarius. Secunda: Niſi id quod reficiendum eſt, facto fructuarij & ſuorum deterius ſit factum. l. ſed cum fructuarius. 65. ff. d. tt. Tertia exceptio eſt: Niſi hæres à teſtatore iuſſus ſit reficere. de hac re vide regulam proximè ſequentem cum ſua exceptione.

XXVIII. Regula eſt, quòd hæres idemq; proprietarius ædes reficere nõ tenetur. l. ſed cum fructuarius. 65. ff. de vſufructu & quemadmodum, &c. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi à teſtatore iuſſus eſt reficere. l. ſi extraneo. 46. §. fin. cum lege ſequente. ff. de vſufructu & quemadmodum, &c. Secunda: Si hæredis facto res deterior ſit facta. l. fundi. 38. in fine. ff. de vſufructu legato.

XXIX. Regula: Proprietarius inuito fructuario ædes altius tollere nequit. l. vſufructu. 7. §. hac ratione. ff. de vſufructu & quemadmodum, &c. l. ſi cuius. 13. §. inde Nerua, in fin. ff. eod. tt.

XXX. Regula: Si is qui binas ædes habet, aliarum vſumfructum legauerit, poteſt hæres alteras tollendo obſcurare lumina aliarũ ædium. l. ſi is qui binas. 30. ff. de vſufructu & quemadmodum, &c. l. Scaurus. 9. ff. de ſeruitutibus vrbanorum prædiorum. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi nihil luminis relinquat. d. l. ſi is qui. & d. l. 9. in fine.

XXXI. Regula: Vſufructuarius quæ inædificauit, tollere non poteſt. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſed etſi quid. 15. ff. de vſufruct. & quemad. &c. Hactenus de vſufructu ædium.

De vſufructu areæ, regulæ.

XXXII. Regula: Si areæ vſusfructus legatus ſit, poteſt vſufructuarius caſam ibi ponere. l. penult. ff. de vſufructu & quemadmodum.

XXXIII. Regula: Hæres in area, cuius vſusfructus legatus eſt, ædificium ponere nequit. l. vſufructu. 7. §. hac ratione. ff. de vſufructu & quemadmodum. l. repeti. 5. ff fin. cum duabus ll. ſeqq. ff. quib. mod. vſufruct. amittatur.

De vſufructu mancipiorum.

XXXIIII. Regula: De operis ſerui, proponitur l. in hominis. 3. & l. fructus. 4. ff. de operis ſeruorum.

XXXV. Regula: Iis abuti non debet fructuarius. l. ſed & ſi quid. 15. §. 1. ff de vſufructu & quemadmodum, &c. l. locum autẽ. 17. §. ex eo. ibi: quamuis vſufruct. ff. eod. tt.

XXXVI. Regula: Vſufructuarius legem qua ſeruus, cuius vſumfructum habet, emptus eſt, obſeruare tenetur. l. ſi pendentes. 27. §. final. ff. de vſufructu & quemadmodum.

XXXVII. Regula: Arte vel peritia, qua vſufructuarius ſeruum inſtituit, vti poteſt. d. l. 34. §. ſi ſerui.

XXXVIII. Regula: Vſufructuario per ſeruum, cuius vſumfructum habet, adquiritur. de qua regula cum ſuis exceptionibus dictum eſt ĩ. libro prox. capite 16. reg. 5.

XXXIX. Regula: Partus ancillæ, in qua quis vſumfructum habet, ad fructuarium non pertinet. Inſt. de rer. diuiſ. §. in pecudum. l. vetus fuit. 68. in princ. ff. de vſufructu & quemad. item l. in pecudum. 28. in fine. ff. de vſuris & fructib. M. I. R. lib. 3. cap. 17. regul. 23. excep. 4. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi partus vſusfructus ſpecialiter ſit relictus. d. l. 68.

XL. Regula: Vſufructuarius ſeruum cogere ad operas, & caſtigare poteſt. l. ſed & ſi cuius. 23. §. quoniam. ff. de vſufruct. & quemadmodum. Planè neque torquere, neq; flagellis cædere eum debet. d. l. 23. Cui concordat l. locum autem. 17. §. ex eo ne. ibi: nec ſeruum ff. eod. tt.

XLI. Regula: Proprietarius ſerui coertionem pleniſſimam habet. d. §. ex eo ne.

XLII. Regula: Vſufructuarius alere ac veſtire

ſeruum debet, item valetudinem eius curare. l. ſed & ſi quid. 15. §. mancipiorum, in fine. ff. de vſufructu & quemad. item l. ſicut impendia. 45. ff. eod tt.

XLIII. Regula, De ſeruo alienando ac manumittendo. Vſufructuarius eum alienare vel manumittere nequit. l. vſufructu. 9. C. de vſufruct. Sed nec proprietarius ſeruum manumittere poteſt, niſi cum ita vſuſfructus fuerit relictus, quãdiu manumittatur. de qua re vide ſuprà cap. 27. cauſ. 8. Planè noxæ dare poteſt. l. locum autem. 21. §. proprietarius. ff. de vſufructu & quemadmodum.

De vſufructu pecorum & ouium.

XLIIII. Regula, De fœtu pecudum quorũ vſusfructus debetur, proponitur Inſt. de rer. diuiſ. §. in pecudum. l. in pecudum. 28. ff. de vſuris & fructib. item l. vetus. 68. §. penult. ff. de vſufructu & quemadmodum. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi in locum demortuorum capitum ſubſtituerit. l. vel inutilium. 69. ibi: & ſicut. item ibi: nam alioqui. l. quid ergo. 70. §. & Iulianus. & §. fin. ff. d. tt.

XLV. Regula: Cui gregis vel armenti vſusfructus debetur, is ex natis debet gregem ſupplere. l. vetus. 68. §. fin. cum lege ſequente. ff. de vſufructu & quemad. l. quid ergo. 70. §. ſecundum quæ. ff. d. tt. item Inſt. de rer. diuiſ. §. ſed ſi gregis M.I.R. d. ca. 17. reg. 25. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi non gregis, ſed ſingulorum capitũ vſusfructus ſit relictus. l. qd ergo. 70. §. ſed quod dicitur. ff. de vſufructu & quemadmodum. M.I.R. d. reg. 25. except. 1. Ex quibus autem ſuppletio fieri debeat, declaratur d. l. 70. §. item ſi fortè. Notanda etiã hoc loco definitio nominis verbi Summittere, quæ habetur d. l. 70. Poſtremò propoſiti iuris tres euentus notandi ſunt: quorum primus eſt, quòd vſufructuarius nõ ſummittens proprietario teneatur d. l. 70. in prin. Secundus, quòd ea quæ in locum demortuorum capitum ſubſtituuntur, proprietarij fiant. de qua re dictum ſ. reg. prox. except. 1. De eo autem quæritur, interim quamdiu ſummittantur & ſuppleantur capita, quæ demortua ſunt, cuius fœtus ſit? quod definitur d. l. 70. §. 1. Tertius euentus eſt, ꝙ capita in quorum locum ſubſtituitur, ipſius fructuarij ſint propria. l. vel inutiliũ. 69. & l. quid ergo. 70. §. vnde Caius. ff. eod. tt. Hæc de vſufructu pecorum & ouium. Sequuntur nunc reliquæ regulæ de vſufructuarij iure, tam generales quam ſpeciales.

XLVI. Regula, De vſufructu nauium, habetur l. arboribus. 12. §. nauis. ff. de vſufructu & quemadmodum.

XLVII. Regula, De vſufructu rerum mobilium in genere, ac veſtium, l. ſed & ſi quid. 15. §. & generaliter. ff. vſusfruct. & quemad.

XLVIII. Regula, De vſufructu earũ rerum quæ vſu conſumuntur. Hoc caſu proprietas rerum pertinet ad fructuarium. de qua re vide j. cap. prox. memb. 6. de tertio cautionis genere.

XLIX. Regula, De re vel vſufructu vendendo, locando, vel alij concedendo. Huius loci regula eſt, quod vſufructuarius vſumfructum rei alij cedere nõ poſſit. l. ſi vſusfructus. 66. §. quoniam. ff. de iure dotium. Concordat Inſtit. de vſufructu. §. item finitur vſusfructus. M.I.R. lib. 3. cap. 17. regul. 4. Planè ipſum quidem ius vtendi fruendi vſufructuarius alteri cedere nequit: ipſam autem fructuum perceptionem poteſt alteri cedere, vendere, locare, donare, &c. quod notandum loco exceptionis. d. l. 66. in fine. M.I.R. d. reg. 4. excep. 1. Secundum quã intelligenda ſunt ea quæ dicta ſunt ſ. cap. 27. cauſ. 18. item l. cui vſusfructus. 67. ff. de vſufructu & quemadmodum, &c. Huius replicatio eſt: Niſi veſtimentorum vſumfructum alij locauerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſed etſi quid. 15. §. et generaliter. ff. de vſufructu & quemadmodum. Planè quòd vſufructuarius rei proprietatẽ alienare, vel pignori obligare non poſſit, de eo non dubitatur. l. intereſt. 6. ibi: nam vſufructuarius. C. de vſufructu. item l. vſufructu. 9. C. eod. tt.

L. Regula: Vſufructuarius conductorem poteſt repellere. l. arbores. 59. ibi: ſed & ad. ff. de vſufructu & quemadmodum.

LI. Regula: Rem vſucapere non poteſt vſufructuarius. de qua re vide ſ. cap. 9. except. 26.

LII. Regula: Si vſufructuarius de ſolo vitio qd præſtiterit, ius dominij ad eum trãſfertur. l. quamuis. 10. §. fin. ff. de damno infecto.

LIII. Regula: Vſufructuario ſi in re, cuius vſumfructum habet, furtum factum ſit, vel damnum datum, actio eo nomine competit. De qua re in ſingulis actionum ſpeciebus ſuo loco dicetur.

LIIII. Regula: Proprietarius non impedire debet vſufructuarium vtentem fruentẽ. l. ſed etſi quid. 15. §. proprietatis. ff. vſufr. & quemad.

LV. Regula: Proprietarius rem alienare non prohibetur. approbatur in caſu ſimili l. fundi. 38. in prin. ff. de vſufructu legato. Sed & approbatur in ſpecie pignoris l. 2. C. de vſufructu.

LVI. Regula: Proprietarius conſentiente fructuario, locum poteſt facere religioſum: quamuis ſeruitutem, etiam fructuario conſentiente (vt ſupra dictum eſt) prædio imponere non poſſit. l. locum. 17. in princ. ff. de vſufructu & quemadmodum.

LVII. Regula: Vſufructuarius boni viri arbitratu vti debet, eoq; nomine cauere proprietario. de qua re infrà cap. prox.

LVIII. Regula: Fructuarius cauſam proprietatis deteriorem facere non debet, meliorem facere poteſt. l. ſi cuius. 13. §. fructuarius. ff. de vſufruct. & quemad. l. ſed etſi quid. 19. §. & generaliter. ff. eod. tt. Hactenus de iure vſufructuarij regulæ expoſitæ ſunt. Sed & plures huiuſmodi vide ſ. cap. prox. quæſt. 4. item j. in duob. cap. prox.

DE CAVTIONE VSVFRVctuarij. Cap. XXXI.

I. CAVSA EX QVA CAVENdum, cum ſuis exceptionibus.

SI cuius rei vſusfructus vendicatur vel debetur, vſufructuarius cauere debet proprietario, ſe boni viri arbitratu vſurum fruiturum, &c. l. 1. in prin. ff. vſufructuarius quemadmodum caueat. l. ſi cuius. 13. ff. de vſufructu & quemadmodũ. item l. vſufruct. 4. C. de vſufructu. M.I.P. libro 5. capite 3. regula 28.

M.I.R.

M.I.R.lib.3. cap.17. reg.26. Planè habet regula propoſita ſuas exceptiones, quæ ſequuntur.

I. Exceptio: Niſi non vſusfructus, ſed vſus tantùm vel operæ relictæ ſint. reprobatur l.hac ſtipulatione. 5. §. ſed etſi. ff. vſufruct. quemad. caueat. l. hoc S C. 5. §. fin. ff. de vſufr. ear. rer. quæ vſu conſum. l. quoniam. 10. ff. d. tit. ite l. idem eſt. 6. ff. de vſufr. quead. caueat.

II. Exceptio: Niſi res ſoli ſit. reprobatur l.1. §. hac ſtipulatio. ff. d. tit.

III. Exceptio: Niſi vſu domus relicto, hæredes cum vſuario ſimul habitent. reprobatur l. vſu quoque. 11. ff. eod. tit.

IIII. Exceptio: Niſi quis rei communis vſumfructum ſocio legauerit. reprobatur l. ſi ſerui. 10 ff. d. tit.

V. Exceptio: Niſi debitori vſusfructus nominis ſit relictus. reprobatur l. poſtquam. 3. cum l. ſeq. ff. de vſufructu ear. rer. quæ vſu conſumuntur.

VI. Exceptio, Ex cauſa ex qua debetur vſusfructus ducta, reprobatur l.1. §. planè etſi mortis. & §. illud ſciendum. ff. vſufruct. quemad. caueat. l. ſi cuius. 13. ff. de vſufructu & quemadmod. l. vſusfructu. 4. in fin. C. de vſufructu. item l. ſi fundi. 9. § illud ſciendũ. ff. vſufruct. quemadm. caueat.

VII. Exceptio: Niſi vſufructuario proprietas quoque ex die ſit legata d.l.9. § planè ſi. M.I.R. d reg.26. except.2.

VIII. Exceptio: Niſi teſtator cautionem exigi in teſtamento prohibuit. Hæc exceptio plurimùm a Dd. controuertitur. M.I.R. d. reg.26. excep.3. repl.1. Sed ſi intelligatur ſecundum duas replicationes ſequentes, nihil videtur habere difficultatis: quarum replicationum prima eſt: Niſi pecunia vſusfructus ſit relictus. l. 1. C. de vſufruct. l. ſi pecunia. 6. in prin. ff. vt in poſſeſſ. legatorum. M.I.R. d. repl.1. dupl.2. Secunda replicatio eſt: Niſi cautio boni viri arbitratu vſurum ſe & fruiturum, teſtamento ſit remiſſa. l. ſcire. 7. C. vt in poſſeſſ. legat. M.I.R. d. repl.1. in princ.

IX. Exceptio: Niſi hæres pro legatario ſatiſdare iuſſus ſit. reprobatur in caſu l. tribus 8. ff. de vſufructu earum rerum quæ vſu conſumuntur.

II. QVI CAVERE debeant?

Huius loci prima regula eſt, quòd hæredes pro legatario cauere iuſſi, cauere teneantur: ſed & ipſe legatarius promittere teneatur. de qua re iam dictum eſt.

II. Regula: De eo cui vſusfructus relictus eſt. & eo cui reſtitutere rogatus eſt, habetur l. ſi vſusfructus. 9. in princ. ff. vſufruct. quemad. caueat.

III. IN QVIBVS CAuendum?

Huius loci regula prima, De omnibus & ſingulis à quibus vſusfructus relictus eſt, habetur l. ſi cuius. 13. §. ſed & ſi plures. ff. de vſufr. & quemad. & l. ſi vſusfructus. 9. §. fin. ff. vſufruct. quemad. caueat.

Secunda regula, De hærede & eo cui proprietas legata eſt, proponitur l. ſi tibi. 8. in prin. ff d. tit. l. ſi tibi decem. 6. ff. de vſufruct. ear. rer. quæ vſu conſumũtur. item l. ſi non. 9. ff. ſi cui plus quàm per legem.

Tertia regula, De primo cui legata eſt proprietas, & ſecundo cui legata eſt, ſi ad primum pertinere deſierit: quòd tunc ſcilicet vtriſq; cauendum ſit, habetur d.l.8. §. item ſi mihi.

Quarta regula: Si duobus coniunctim vſusfructus legatus ſit, inuicem ſibi cauere debet, & hæredi in caſum illum, ſi ad ſocium nõ pertineat vſusfructus, hæredi reddi. d.l.8. §. fin. l. ſi tibi. 6. §. fin. ff. de vſufructu ear. rer. quæ vſu conſum. item l. ſi cuius. 13. §. ſed ſi inter. ff. de vſufruct. & quemad.

IIII. VBI CAVENDVM?

De mittendo in municipium cautionis nomine ponitur l. de die. 8. §. tutor. ff. qui ſatiſd. cogantur.

V. QVANDO CAuendum?

Vtrum ante vel poſt traditã rem, definitur l. quoniam. 10. §. fin. ff. de vſufructu earum rerum quæ vſu conſumuntur.

VI. QVID SEV DE QVA re cauendum?

I. Regula: Cauere debet, ſe boni viri arbitratu vſurum ſruiturum: & cum vſusfructus ad ſe pertinere deſijt, reſtituturum. l.1. in princ. ff. vſufr. quemadmodum caueat. M.I.R. d. cap.17. reg.27. Planè regula hæc recipit exceptionem hanc: Niſi pecunia vel alterius rei, quæ vſu conſumitur, vſusfructus ſit relictus. hoc enim caſu vſufructuarius neutrum iſtorum cauet: ſed hoc tantùm, ſe finito vſufructu tantam pecuniam vel eiuſdem qualitatis & quantitatis res reſtituturum. de qua re dictum ſ. cap.26. except.2. & approbatur l.2. l.4. & l. ſi vini. 7. ff. de vſufruct. ear. rer. quæ vſu conſum. Inſtit. de vſufructu. §. conſtituitur. M.I.R. d. regula 27. except.1. In quo etiam cautionis genere notandum, quòd duos tantùm caſus complectatur, mortem ſcilicet, & capitis deminutionem vſufructuarij. l. in ſtipulatione. 9. cum l. ſeq. ff. de vſufructu ear. rer. quæ vſu conſum. l. ſi vſusfructus. 7. §. fin. ff. vſufr. quemad. caueat.

II. Regula: Vſufructu omnium bonorum relicto, vſuræ quoque nominum ante cautionem debitæ velut ſortes in cautionẽ deducendæ ſunt. approbatur ſimul & diſtinguitur l. vxori. 24. ff. de vſufructu legato.

VII. EVENTVS ET CONSEſequentia cautionem.

I. Regula: Rectè facient & hæres & legatarius, qualis res ſit, cum frui incipiat legatarius, ſi in teſtamentũ redegerint, vt inde poſſit apparere, an & quatenus rem peiorem legatarius fecerit. l. 1. §. rectè autem. ff. vſufructuarius quemad. caueat. M.I.R. d. cap. 17. reg.29.

Altera regula eſt de actione quæ ex hac cautione ſeu ſtipulatione deſcendit. de qua ſ. cap. prox.

DE ACTIONIBVS PROPRIEtarij aduerſus fructuarium, & de actione in rem negatoria.

Cap. XXXII.

DE ACTIONE PRAETORIA ex ſtipulatu, ex cautione ſupradicta deſcendente.

PRIMO' *ratio huius actionis habetur l. ſi cuius. 13. §. denique conſultus. ff. de vſufructu & quẽadmodum.*

II. CAVSAE EX QVIBVS hæc actio datur.

Habet ſtipulatio iſta duas cauſas. vnam, ſi aliter quis vtatur, q̄ vir bonus arbitrabitur: aliā de vſufructu reſtituēdo. l.1. §.habet autem. ff.vſufruct.quemadmodum caueat.

Prioris cauſæ ſpecies ſunt.

Prima: Si nō boni viri arbitratu ſit vſus. quæ qualis ſit, declaratur d.l.1.§.cauere.

Secunda: Si non omnem curam & cuſtodiam rei præſtiterit, ſi cum poſſet vſucapionem non interpellauit. d.l.1.§.fin. cum l.ſeq.

Tertia: Si dolo malo quid in ea re ſit actum. l.hac ſtipulatione.5. in princ. ff.eod.tt. Alias ſpecies vide ſ̄. cap.30. de iure vſufructuarij. Huius autē prioris cauſæ exceptio prima videtur eſſe: Niſi ſtipulatio ſemel ſit commiſſa. quæ tamen reprobatur l.1.§.habet aūt. ibi: & ſæpius committetur. ff.vſufruct. quemad. caueat. Altera: Niſi non promiſſor, ſed alius fecerit. reprobatur l.hac ſtipulatione.5. in princ. ff.d.tt.

De poſteriore cauſa, hoc eſt, de vſufructu reſtituendo.

Si ergo finitus ſit vſusfructus, fructuarius eiuſue hæres rem proprietario hac actione tenetur reſtituere. cuius regulæ ſeu cauſæ exceptio prima, ſumpta ex cauſa ex qua ſumitur vſusfructus, reprobatur l.omnes.3. in princ. ff.vſufruct.quemad.caueat. Secunda: Niſi vſusfructus nondū cœperit. reprobatur d.l.3. in prin. Tertia exceptio eſt: Niſi vſusfructus ſit repetitus legato. d.l.3. § ſi vſusfructus. Plura de hac exceptione vide ſ̄.cap.27. cauſ.2.except.4. Quarta exceptio eſt: Niſi vſufructuario proprietas etiam ſub conditione ſit legata. d.l.3. §.ſed etſi. Quinta: Niſi hæres qui vſumfructum reddi ſtipulatus eſt, proprietatem alienauerit. d.l.3.§.ſi hæres. Sexta: Niſi vſufructuarius proprietatem rei ſit nactus. l.ſi fructuarius.4. ff.vſufruct.quemad.caueat. Septima: Niſi cautum nō ſit. De hac re dicetur infra inter Adſinia huius actionis remedia. Octaua: Niſi fructuario ſumptus, quos in rem fecit, non reſtituantur. approbatur argumento l. eum.7. C.de vſufructu. l.quāuis.10. §.fin.ff.de damno infecto. Nona: Niſi reſtituerit rem vſufructuarius. quæ quidem exceptio ipſo iure ſubſiſtit, ſed replicationem admittit hanc: Niſi deteriorē reſtituerit. quæ replicatio & ipſa iure ſubſiſtit, ſed recipit duplicationem in vſufructu veſtis, l.ſi vſusfructus.9. §.ſi veſtis.ff vſufruct.quemad.caueat. Plures huiuſmodi exceptiones vide ſ̄.cap.27. & cap.28.

III. QVIBVS DATVR hæc actio?

De hærede & eo cui hæres proprietatem alienauit, vide paulo ſupra except.5.

IIII. QVANDO DETVR hæc actio?

Ex priore cauſa, ſi non boni viri arbitrio vtatur fructuarius, ſtatim committitur ſtipulatio, ex poſteriore cauſa non niſi finito vſufructu. l.1. §.vtilius. & §.habet.ff.vſufruct.quemad.caueat.

V. OFFICIVM *iudicis in hac actione habetur l ſi cuius.13. §.cum igitur.ff.de vſufruct.& quemad.*

VI. ADFINIA HVIVS ACTIOnis remedia.

Huius loci regula prima, De actione legis Aquiliæ, & interdicto Quod vi aut clam, habetur d.l.13.§.de præteritis. l.ſed etſi quid.15.§.& generaliter ff.eod.tt. Secunda regula: Si abſente fructuario hæres quaſi negocium eius gerens inſulam reficiat, negociorum geſtorum habet actionem. l.ſi abſente.48. in princ. ff. de vſufructu & quemadmodum. Tertia: Si cautum non ſit, proprietario condictio competit, vt ei caueatur. l.hoc S.C.5. §.ſi pecunia ff.de vſufructu earū rerum quæ vſu conſumuntur. l.omnes.3. §.fin. ff.vſufr. quemadmodum caueat. l.ſi vſusfructus.7. in prin. ibi: ſed & ipſa ſtipulatio. ff.d.tt. itē l.ſi cuius.13. in prin. ff.de vſufructu & quemadmodum. M.I.R.d.cap.17. reg 30. Plane per replicationem quoq; hoc caſu ſtipulatio obtineri poteſt. quod remedium approbatur d.l.7. in princ. Quarta regula: Si cautum non ſit, res finito vſufructu condici non poteſt. l ſi vaſorum.12. § fin. ff.vſufruct quemadmodum caueat. Huius exceptio eſt: Niſi eius rei vſusfructus ſit, quæ vſu conſumitur. l.hoc S.C.5. §.ſi pecuniæ. ff.de vſufructu earum rerum. l.partis.10. ff. de præſcriptis verbis. Quinta regula: Si cautum non ſit, in rem actio eſt ad rem reſtituendam. approbatur l.ſi vaſorum.12. §.ſi igitur. ff vſufruct. quemadmodum caueat. l.omnes.3. § fin. item l.vſusfructus.7. in prin. ff d.tt. Sexta huius loci regula, de ſerui corrupti & iniuriarum actione, habetur l.cū vſufructuario.66. ff.de vſuſr.& quemad.

DE ACTIONE IN REM negatoria.

I. CAVSA EX QVA DATVR hæc actio.

Si quis alteri ius vtendi fruendi eſſe neget. l.vti frui.5. in princ. ibi: quanquam. ff.ſi vſusfruct.petat. Inſt.de actionibus.§.æquè ſi agat. ibi: contrà.

II. QVIBVS COMPETIT hæc actio?

Ei qui proprietatem non habet, non competit. d.l.5. §.quod ſi fortè. Etiam poſſeſſori datur. d.l.5. §.ſicut fructuario. ff.d.tt.

III. QVID VENIAT?

Etiam fructus in hanc actionem veniunt. approbatur ſimul & diſtinguitur d.§.ſicut fructuario. Concordat l.ſi pater.5. in fine. C.de vſufructu. Reliqua huius actionis negatoriæ iura vide infra libro proximo, cap.4. in fine.

DE VSV, HABITATIOne, & operis ſeruorum. Cap. XXXIII.

SPecies vſusfructus cognatæ ſunt: vſus, habitatio, & operæ ſeruorum, ideoq; hic ſubiungendæ.

I. PROPRIA VSVS ET iura vſuarij.

I.Regula: Vſui fructus deeſt. l.per ſeruum.14. §.vſusfructus, & §.vſu legato. ff.de vſu & habit. l.1. cū l.ſeq.ff.d.tt. Exceptio prima eſt: Niſi eidem fructus quoq; poſtea conſtituatur. d.§.vſu legato. Secunda: Niſi pecunia vſus ſit conſtitutus. l.quoniam.10. §.ſi. ff.de vſufructu earum quæ vſu conſumuntur.

II.Regula:

II. Regula: Apud alium vſus, apud alium fructus eſſe poteſt. l. per ſeruum, 14. §. fin. ff. de vſu & habitatione.

III. Regula: Minus eſt in vſu, quã in vſufructu. Inſtit. de vſu & habitatione. §. minus. & l. ſi habitatio. 10. §. ſi vſus fundi. ff. eod. tt. Huius regulæ exempla ſequuntur.

De vſu fundi.

IIII. Regula: Circa fructus, habetur Inſt. d. §. minus. & l. plenum. 12. §. Sabinus & Caſsius ff. eod. tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi cum conuiuis & hoſpitibus ijs vtatur. quæ tamẽ reprobatur d. l. 12. §. Iuuentius. Secunda: Niſi non in villa tantùm, ſed in oppido etiam ijs vti velit. quæ exceptio in quibuſdam approbatur, in quibuſdam reprobatur, d. l. 12. §. ſed vtetur. Tertia: Niſi fructus eo modo conſumantur. reprobatur l. fundi. 15. in princ. ff. d. tt.

V. Regula, Circa inſtrumenta fundi, habetur l. ſi ita. 16. in princ. ff. d. tt.

VI. Regula: Circa cella vinaria & olearia, habetur l. ſi habitatio. 10. §. fin. ff. de uſu & habit.

VII. Regula, Circa habitationẽ, habetur d. l. 20. §. ſed quid in ea cauſa. Ex qua triplex ius circa habitationem conſtat. primum, ꝙ vſuarius in fundo habitare poſsit: ſecundum, ꝙ dominus in fundo habitare non poſsit: tertium, ꝙ nec familia domini in eo poſsit habitare. Tertij iuris exceptio eſt: Niſi familia agri colendi cauſa in fundo ſit. quæ & ipſa exceptio ex d. §. ſed quia, patet. Secundi iuris exceptio prima eſt: Niſi dominus agri colendi cauſa in fundo verſetur. l. fundi. 15. §. ſicut. ff. d. tt. Secunda: Niſi dominus fructuum percipiendorum & colligendorum cauſa in fundo verſetur. l. plenũ. 12. in princ. ff. eod. tt.

VIII. Regula: Vſuarius ius deambulandi quoque & geſtandi habet. l. plenum. 12. §. præter. ff. d. tt.

IX. Regula: Vſuarius domino fundi moléſtus eſſe non debet, nec ijs per quos opera ruſtica fiunt impedimento. l. in eoq; 11. ff. d. tt. Concordat ijſdem verbis Inſt. d. tt. §. minus ibi: in eoq; fundo.

X. Regula: Plenum vſum habere debet, ſi & uillæ & prætorij ei relictus eſt l. plenũ. 12. in princ. ff. d. tt.

De vſu domus.

XI. Regula, Circa habitationem, habetur Inſt. de uſu & habitatione. §. item is qui. Concordat l. 2. §. domus. cũ ll. ſeqq. ff. d. tt. Ex quibus conſtat, poſſe eum cui domus vſus debetur, non ſolum ipſum in ea habitare: ſed & cum eo vxorem, familiam, libertos & liberos homines, quibus loco ſeruorũ vtitur. Item poſſe eum recipere hoſpitem & inquilinum. Cuius tamen iuris exceptio eſt: Niſi ipſe cui vſus domus debetur, nõ inhabitet. tunc enim nec hoſpitem, nec inquilinum poterit recipere. quæ exceptio cum ex prædictis conſtat, tum approbatur etiam l. ſed neq; 8. in princ. ff. d. tt. De qua re infrà dicẽtur plura. Sed & ſocer cũ nuru habitabit. l. imò. 5. ff. eod. tt. Hactenus, ſi viro vſus domus relictus ſit, cum quibus habitare poſsit, dictum eſt: nunc ſi mulieri, cum quibus ea habitare poſsit, videndum. Sciendum itaq; eam cum marito poſſe habitare. Inſtit. d. §. item is qui, in fine. & l. cæterum. 4. §. mulieri. ff. d. tt. Huius exceptio prima eſt: Niſi cum vidua vſus relictus eſſet, ea poſt vſum conſtitutũ nuptias contraxerit. quæ tamẽ reprobatur d. l. 4. §. quid ergo. Secunda: Niſi mulieri ita vſus ædium ſit relictus, ſi a viro diuertiſſet. reprobatur l. ſed neque. 8. §. ſed ſi vſus ff. d. tt. Poteſt inſuper mulier habitare cum ſoccro ſuo. l. cæterùm 4. §. fin ff d. tt. Deniq;, cũ quibus præterea mulier habitare poſsit, declaratur l. non ſolum. 6. ff. d. tt. Planè non aliter hoſpitem recipere poteſt, quàm ſi is ſit, qui honeſte cum ea habitaturus ſit. l. non aliter. 7. ff. eod. tt.

XII. Regula, De patre & domino vſuarij, habetur l. filiofamiliàs. 17. ff. d. tt.

XIII. Regula: Vſu domus relicto, proprietarius ea vti nõ poteſt. l. diuus Hadrianus. 22. §. licet. ff. d. tt.

XIIII. Regula, De refectione domus habetur l. ſi domus. 18. ff. d. tt.

XV. Regula, De vſu ſyluæ, d. l. 22. in princ. ff. de uſu & habitatione. M. I. R. lib. 3. cap. 17. reg. 53.

De vſu ſerui.

XVI. Regula, De opera & miniſterio ſerui ad aliũ non transferendo, habetur Inſtit. de vſu & habitatione. §. item is ad quem. Concordat l. plenum. 12. §. operas autem. ff. d. tt. Cuius exceptio prima eſt: Niſi ſimul cum alio vtatur. d. l. 12. §. ſi vſus. Secunda: Niſi filiofamiliàs vel ſeruo vſus ſerui ſit relictus. reprobatur d. l. 12. §. quanquã. Tertia: Niſi vſuarius ſeruo in opere ab alio conducto utatur. d. l. 12. §. idem tamen.

XVII. Regula: An & quatenus vſuario per ſeruũ adquiratur, declarat l. per ſeruum. 14. in prin. l. ſi ita. 16. §. fin. item l. ſeruus. 20. ff. d. tt.

XVIII. Regula, De donatione ſeruo ab vſuario facta, habetur d. l. 16. §. fin.

XIX. Regula, Ipſi ſeruo ancillæue pro operis merces imponi poteſt. l. ſed &. 13. ff. d. tt.

XX. Regula, De vſu iumenti, pecorum & ouium, habetur l. plenum. 12. §. ſed & ſi pecoris. ff. de vſu & habit. item Inſt. d. tt. §. ſed etſi pecorum.

XXI. Regula, De vſu armenti boum, proponitur d. §. ſed ſi pecoris.

XXII. Regula, De vſu equitij, d. l. 12. §. equitij.

XXIII. Regula: Cui vſus iumenti relictus eſt, ius ſuum ad alium transferre non poteſt. Inſt. d. tt. §. item is ad quem.

XXIIII Regula, De vſu pecuniæ & aliarum rerum quæ vſu conſumũtur, habetur l. hoc S. C. 5. §. fin. ff. de vſufr. ear. rer. quæ vſu conſumuntur. & l. quoniam 10. §. 1. ff. d. tt.

XXV. Regula: Vſuarius aliter quàm debet, vti nõ poteſt. l. penul §. fin. ff. de vſu & habit. Item vt bonus paterfamiliâs vti debet. l. fundi. 15. §. fin. ff. eod. tt.

XXVI. Regula: Et vſuarius perinde ac fructuarius cauere tenetur. de qua re vide ſ. cap. 31. membr. 1. except. 1.

XXVII. Regula: Vſuarius ius ſuum alteri concedere, locare vel vendere non poteſt. l. in eoq; 11. in fine. ff. de vſu & habitatione. Concordat ijſdem verbis Inſtit. eod. tt. §. minus. ibi: nec ulli alij. M. I. R. d. capite 17. reg. 35. Exempla vide ſuprà de vſu ædium, ſerui, &c.

XXVIII. Regula: Rerum vſu legato, vxor cum viro in promiſcuo vſu eas res habere poteſt. l. cæterarum 9. ff. d. tt.

XXIX. Regula, De reficiendo, habetur l. ſi domus. 18. ff. eod. tt.

XXX. Regula: Speciem rei vſuariæ commutare proprietarius nequit, & cauſam vſuarij deteriorem facere non debet. l. vlt. ff. de vſu & habit.

XXXI. Regula: Proprietarius in fundo, cuius vſus legatus eſt, nihil facere debet, quo minus uſuarius eo vti poßit. l. fundi. 15. §. fin. ff. d. tt.

XXXII. Regula: Proprietarius etiam inuito uſuario fundum vel ædes per ſaltuarium vel inſularium cuſtodire poterit. l. ſi ita. 16. §. dominus. ff. d. tt.

XXXIII. Regula: Quæ de actione proprietarij aduerſus uſufructuarium dicta ſunt ſuprà, eadem etiam intelligenda ſunt de actione proprietarij aduerſus uſuarium. l. ſi cuius. 13. §. deniq; conſultus, in fine. ff. de uſufructu & quemadmodum. Concordat l. hoc S. C. 5. §. fin. ff. de uſufructu earum rerum quæ uſu conſumuntur. Hactenus propria uſus & uſuarij iura expoſita ſunt.

II. CAVSAE EX QVIBVS vſus conſtituitur & adquiritur.

I. Regula: Iiſdem modis uſus conſtituitur, quibus uſusfructus. l. omniũ. 3. §. fin. ff. de uſufructu et quemadmodum. Concordat Inſt. de uſu & habitatione. in princ. item l. 1. ff. d. tt.

II. Regula: Si uſufructu legato, fructus adimatur, uſus conſtitutus videtur, ſi de fructu ſine vſu ſenſit teſtator. l. per ſeruum. 14. §. & ſi fortè. ff. de uſu & habitatione.

III. Regula: Si χρῆσις ſit relicta, vſus, non etiam fructus debetur. l. ſi habitatio. 10. §. ſed ſi χρῆσις. ff. eod. tt.

Exceptiones aduerſus propoſitas cauſas.

I. Exceptio: Niſi pars uſus ſit legata. l. uſus. 19 ff. de vſu & habitatione.

II. Exceptio: Niſi filiofamiliâs uel ſeruo uſus ſit relictus. reprobatur l. filiofamiliâs. 17 ff. d. tt.

III. QVIBVS VSVS ADquiratur?

Patri & domino eius, cui uſus eſt conſtitutus. d. l. 17. Hæredi vſuarij nõ competit. approbatur exemplo l. uſus aquæ. 21. ff. de uſu & habit.

IIII. CAVSAE SEV MODI, quibus vſus amittitur.

Iiſdem modis uſus finitur, quib. uſusfructus. l. omnium. 3. §. fin. ff. de uſufruct. & quema. de qua re vide ſ. quæſt. 2. in princ.

V. DE HABITATIONE.

I. GENVS *habitationis definitur Inſtit. de uſu & habitatione. §. ſed ſi cui. l. cum antiquitas. 13. C. de uſufruct. Quæ mutata eſt l. ſi quis unas. 32. §. fin. ff. de uſufructu & quemad. item l. ſi habitatio. 10. in princ. ff. de uſu & habit.*

II. CAVSA EX QVA competit.

Si domus uſusfructus habitandi cauſa relictus eſt, ſola habitatio, non etiam vſusfructus relictus cenſetur. l. ſi habitatio. 10. §. ſed et ſi. ff. de uſu & habit.

III. QVANDO *competat? definitur l. habitationis. 11. ff. de uſufructu legato. Plura de hac re vide ſ. lib. 13. cap. 7. reg. 2.*

IIII. QVAMDIV *competit habitatio? definitur d. l. 10. §. utrum autem. ff. de uſu & habitatione.*

V. QVID COMPETAT, SEV DE iure eius cui habitatio eſt relicta?

Eam locare poteſt. Inſtit. de uſu & habitatione. §. ſed et ſi. in fin. l. cum antiquitas. 11. C. de uſufruct. Donare eam non poteſt, ſed eas perſonas recipiet, quas & vſuarius. l. ſi habitatio. 10. §. 1. ff. de vſu & habitatione. Cauere tenetur l. hac ſtipulatione. 5. ibi: ſed & ſi habitatio. ff. uſufruct. quemad. caueat. Item tenetur uiam ad hortum per domum præſtare proprietario. l. ult. in princ. ff. de ſeruit. urban. præd.

VI. CAVSA EX QVA amittitur.

Habitatio morte finitur. l. habitatio. 11. C. de uſufruct. & l. ſi habitatio. 10. §. 1. ff. de uſu & habit.

VII. SIMILE *eſt uſus & uſusfructus domus uel ædium. de quo uide ſuprà ſuis locis.*

VI. DE OPERIS SERuorum.

I. GENVS *operarum definitur l. operis. 5. ff. de operis ſeruorum.*

II. PROPRIA.

Primum habetur l. 1. ff. de operis ſeruorum. Alia propria uide in ſequentibus.

III. IVRA *eius cui operæ debentur, habentur l. 2. ff. de uſufruct. legato.*

IIII. CAVSAE EX QVIBVS operæ debentur.

Quemadmodum uſum, ita quoque operas tam teſtamento quam pactionibus & ſtipulationibus conſtitui poſſe, dubium non eſt. uerùm huius regulæ exceptio hæc eſſe uidetur: Niſi liberi hominis operæ ſint conſtitutæ. quæ tamen reprobatur l. hominis quoq; 3 ff. de uſufructu legato.

V. CAVSAE EX QVIBVS amittuntur.

1 Morte legatarij non admittuntur. l. 2. §. fin. ff. de vſufructu legato.

2 Capitis diminutione, uel non utendo non amittuntur. d. l. 2. in prin. Concordat l. 2. ff. de oper. ſeru.

3 Seruo vſucapto, operarum legatum perit. l. 2. §. fin. ff. de vſufructu legato.

VI. DE ACTIONE *operarum.*

1. Cauſa ex qua competit.

Si dominus ſerui prohibeat capi operas. l. 2. ff. de uſufructu legato.

2. Exceptiones aduerſus hanc actionem.

Prima exceptio eſt: Niſi ſeruus debilis fuerit, vel æger, vel talis cuius nulla opera eſſe potuit. l. cum de operis. 6. §. ſi minor. ff de oper. ſeruor. l. opera. 7. in fin. ff. de vſufr. legato. Alias exceptiones vide paulo ſuprà inter cauſas, ex quibus amittuntur.

3. Quid *ueniat in hanc actionem, definitur d. l. 6. in princ. Item in petitione operarum ſumptus deducendi. l. fructus. 4. ff. de operis ſeruorũ. l. cum de operis. 6.*

tit.6.in fin. ff.eod.tt. Planè voluptatis vel affectionis æſtimatiō non habetur, veluti ſi dilexerit eum dominum, aut in delicijs habuerit. d.l.6.§.fin.

4. Quando competat, & dies cedat, definitur l. opera.7.ff.de vſufruct.legat.

DE SERVITVTIBVS prædiorum, cum reliquo iure rerum, eiusq; actionibus.

LIBER OCTAVVS.

DE SERVITVTIBVS prædiorum in genere. Cap. I.

I. DIVISIO SERVITUTUM.

SERVITVTVM genera duo ſunt. nā aut perſonarum ſunt, aut rerum. l.1.ff.de ſeruitutibus. De illis s̄.lib. prox. dictum eſt: de his nunc hoc libro dicetur.

II. RATIO nominis, quare ſeruitutes prædiorum dicantur, proponitur Inſtit. de ſeruit. §. ideo autem. Concordat ijſdem verbis l.1.§.ideo autem. ff.communia præd.

III. PROPRIA SERVITVtum prædiorum.

I. Regula eſt, quòd ſine prædijs huiuſmodi ſeruitutes conſtitui non poſſunt. d.§. ideo autem. de qua re plura dicentur ī.cap. prox. except.7.

II. Regula: Seruitutes incorporales ſunt: & ideo nec poſſideri, nec vſucapi poſſunt. l.ſeruitutes.14. in prin.ff.de ſeruitutib. Inſt. de rebus corpor. §. fin. item l.ſi ædes.31.§.fin.ff.de ſeruit.vrban.præd. Planè intelligitur poſſeſſionem ſeruitutū habere, qui ipſa prædia poſſidet, vt ex d.l.31 § fin. conſtat. Vſusq; eius iuris, & patientia pro traditione habetur. de quo ī. cap.4. quæſt.7.reg.4. Sed & plura vide ī.cap prox. cauſa 5.

III. Regula: Seruitus non in eo conſiſtit, vt aduerſarius aliquid faciat, ſed vt patiatur, aut non faciat. l.quoties.15.§ fin.ff.de ſeruit. l.et ſi fortè.6.§. & Gallus. ff.ſi ſeruitus vindicetur. item l.1.§.fin. ff.de aqua pluuia arcenda. Planè propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi oneris ferendi ſeruitus ſit. hæc enim in eo cōſiſtit, vt aduerſarius parietē reficiat, & columnā reſtituat. de qua re vide ī. cap.5. de ſeruitute oneris ferendi, in princip.

IV. Regula: Is cui ſeruitus debetur, refectionis gratia poteſt accedere ad ea loca, quæ non ſeruiunt. l.refectionis.11.in prin.ff.commun.præd.

V. Regula: Seruitus naturaliter opere nō manufacto lædere poteſt fundum ſeruientem. l.ſi mihi.20. §. ſeruitus.ff.de ſeruit.ruſtic.præd.

VI. Regula: Dominus locum ſeruientem religioſum facere non poteſt. l.refectionis.12.in prin.ff.commun.præd.

VII. Regula: Loci ſeruientis corpus non eſt dominij eius cui ſeruitus debetur, ſed ius eundi habet. l.loci.4. in prin.ff.ſi ſeruitus vindicetur. l.qui duo.30.ff.de ſeruit.ruſtic.præd.

VIII. Regula: Seruitus diuiſionem non recipit, & pro parte nec adquiri nec amitti poteſt. l.via.17. ff.de ſeruitut. l.pluribus.140.§.fin. ff.de verb. oblig. l.2. in [illegible] ff.d.tt. l.vt pomū.7.in fine. ff.de ſeruit. l.pro parte.11.ff.d.tt. item l.ſi quis.6.§.ſi quis partem ff.cōmunia præd. M.I.R.lib.5.cap.3.reg.5.except.35. Ratione propoſitæ regulæ nec ſocius quidē cōmuni prædio ſeruitutē adquirere poteſt, nec imponere: de quo ī. cap. prox. except.20. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi vſusfructus ſit. hic enim quamuis ſit ſeruitus, vt ſuprà dictū eſt: tamen diuiſionē recipit, & pro parte conſtitui & amitti poteſt, vt s̄.lib.prox.cap.26. except.13. eſt dictū. Secunda exceptio eſt: Niſi prædiū ſeruiens, vel cui ſeruitus debetur, pro parte alterius eſſe cœperit. l.vt pomū.7.§.fin.ff.de ſeruit. Concordant ea quæ habentur ī.cap.3. cauſ.4. diſtinct. vlt. Tertia exceptio eſt: Niſi pro indiuiſo ſeruitutem duo ad prædium cōmune ſtipulentur, vel adquirāt: vel ſeruum cōmunis ſeruitutē ſtipuletur. l.2.ff.de ſeruitute legata. Quarta exceptio eſt quoad vſum ſeruitutis, qui diuidi poteſt. per ea quæ habentur ī. lib.20.cap.11.quæſt.5.reg. 11. Sed & plures propoſitæ regulæ exceptiones licet colligere ex ijs quæ infrà proponentur.

DE CAVSIS SEV MODIS conſtituendæ & adquirendæ ſeruitutis, cum ſuis exceptionibus. Cap. II.

HActenus proprietates ſeruitutū expoſitæ ſunt: ex quibus, quid ſeruitus ſit, poteſt intelligi. ſequuntur nunc cauſæ ſeu modi tam conſtituendæ & adquirendæ, quàm amittendæ ſeruitutis, cum ſuis exceptionibus: & primùm cauſæ conſtituendæ & adquirendæ ſeruitutis. Prima autem cauſa loco notanda eſt regula, Quòd ſeruitutes reales ijſdem modis cōſtituantur, quibus perſonales, vt vſusfructus, vſus, cōſtitui ſolent. l.via.5.in prin.ff.de ſeruit. Huius regulæ exempla ſunt cauſæ ſequentes.

II. Cauſa, De pactionibus & ſtipulationibus, habetur Inſtit.de ſeruitutibus.§.ſi quis velit.

III. Cauſa: Poteſt etiam in teſtamento ſeruitus conſtitui. Inſtit.d.tt. §.fin. l.poteſt etiam.16.ff.communia præd. l.ſi teſtamento.30. ff. de ſeruit. vrban. præd. item l. Proculus.23. in prin. ff. de vſufruct. & quemadmodum.

IIII. Cauſa: In traditione quoque prædij ſeruitus excipi poteſt vel conſtitui. de qua re dicetur ī. except.6.

V. Cauſa: Longo quoq; vſu ſeruitus adquiri poteſt. l.1.§.fin.ff. de aqua pluuia arcenda. M.I.R. lib.3.cap. 18.reg.3. Quanto autem tempore adquiratur, vide infrà vltimam exceptionem cauſæ propoſitæ. Concordat l.ſeruitutes.19.in prin.ff.de ſeruit. vrbanor. præd. l.1.C.de ſeruit. l.2. & l.ſi manifeſtè.7. C.eod.tt. item l.2.in prin.ff.de aqua plu. arcenda. Propoſitæ regulæ prima exceptio eſt: Niſi ſeruitus continuam atq; perpetuam cauſam non habeat l. ſeruitutes.14. in prin. ff.de ſeruit. l.ſequitur.4. §.fin.ff.de vſucap. l.ſi aliena.10.§.1.ff.eod.tt. item l. foramen.27. ff.de ſeruitut.

L.

vrbanorum prædiorũ. M.I.R. d.reg.3.except.1. Huius replicatio prima eſt: Niſi ſeruitus naturalem cauſam habeat. d.l.27. Secunda replicatio eſt: Niſi tanto tempore vſus ſit, cuius non extat memoria. approbatur exemplo l.hoc iure.3. §. ductus. ff de aqua quotidiana. M.I.R.d.except.1.repl.5. Plura de hac rep[illegible]. vide in gloſſa l.2. in verbo Quæſiſti. C. de ſeruitutib. item in gloſſa l. ſeruitutes.14. in verbo Certam. ff de ſeruitut. & in gloſſa l.1. §.fin. in verbo Quamdiu. ff de aqua pluuia arceda. Sane propoſitæ exceptioni ſimilis eſt exceptio ea, de qua dictũ s̃. lib. prox. cap.12. exc. 42. Secũda propoſita cauſæ exceptio: Niſi nulla cauſa vel titulus ſeruitutis ſubſit. reprobatur l.ſi quis 10. in prin. ff ſi ſeruitus vindicetur. l.vlt. ff. de aqua pluuia arcenda vbi Scæuola reſpondit: ſolere eos qui iuri dicendo præſunt. tueri aquaductus quibus authoritatem vetuſtas daret, tametſi ius non probaretur. item l.hoc iure.3. §.ductus. ff.de aqua quotidiana. Tertia exceptio eſt: Niſi vi, clàm vel precariò vſus ſit. l.1. §. fin. ff.de aqua pluuia arcenda l.1. in fin. C.de ſeruitut. M.I.R.d.reg.3.exc.2. Quid autem ſit vi vel clàm vti aut facere, declaratur l.quo tutela.73.§.vi factum ff. de reg. iuris. Plura de hoc vide s̃.lib. prox.cap.24. Precario vti quid ſit, declaratur l.1. in prin. & §. fin. cum l.ſeq. ff.de precario. Ad exceptionẽ igitur propoſitam pertinet, ſi quis inuito vicino ſeruitute vſus ſit. l.inuitum. 4. ff. de ſeruit. vrb. præd. Quarta exceptio eſt: Niſi non tanquam ſuo iure ſit vſus. l. vltim. ff. quemadm. ſeruitut. amitt. Quinta: Niſi non per legitimum tempus ſit vſus. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm quod ſit legitimum tempus, quo ſeruitus adquiri poſſit, dubitatur. Communior tamẽ opinio Doctorum definit illud inter præſentes quidem decem annis, inter abſentes autem viginti annis, argumento l.2. in prin. C. de ſeruitut. De qua re vide gloſſ. in d. l.2. in verbo Quæſiſti. item gloſſ in l.ſeruitutes 14. in verbo Certam. ff. de ſeruit. item in l.3. §. fin. in verbo Quamdiu. ff.de aqua pluuia arcenda. M. I.R.d.reg.3.exc.3. Planè ſi ſeruitus continuã cauſam non habet, tunc tantum tempus requiritur, cuius non extat memoria. de quo dictum ſuprà exceptione prima, replicatione ſecunda. Hæc de quinta adquirendæ ſeruitutis cauſa.

VI. Cauſa: Natura quoq; locus inferior ſuperiori ſeruitutem debet. l.2. in princip. ff.de aqua pluuia arcenda. l.1 §.fin. ff.eod tt. Planè ſi quis opere manufacto aquam ex ſuperiore loco in inferiorem deriuare velit, non licet, niſi de eo ſpecialiter conuenerit. quod conſtat argumento l.qui duo.29. ff.de ſeruitut. ruſticor. præd.

VII Cauſa adquirendæ, imponendæ vel excipiendæ ſeruitutis eſt, ſi ad prædium hæreditarium aditus niſi per prædium legatum nullus eſt. tunc enim hæres per exceptionẽ ſeruitutẽ ſibi retinere poteſt. quæ cauſa approbatur l. teſtatrix. 20. in prin. ff. ſi ſeruitus vind. Concordat l.vltim. in prin. ff. de ſeruit. vrban. præd. Hactenus cauſæ conſtituendæ & adquirẽdæ ſeruitutis ſunt propoſitæ: ſequuntur nunc propoſitarum cauſarũ exceptiones ex varijs circumſtantijs conſtituẽda ſeruitutis deſumptæ, & primùm eæ, quæ deſumptæ ſunt ex ſpecie & qualitate ſeruitutis conſtitutæ.

I. Exceptio: Niſi certa ſeruitutis ſpecies expreſſa nõ ſit. l.in tradendis.7. in prin. ff.commun. præd. Concordat l. quidquid.10. ff. d.tt. Planè propoſitæ exceptioni contradicit in caſu l. ſi quis duas.6. §.ſi in venditione. ff.d.tt.

II. Exceptio: Niſi cõuenit vt aliquid faciat. approbatur p̃ ea quæ dicta ſunt s̃. cap. prox. quæſt.3. reg.3.

III. Exceptio: Niſi id quod ſeruitutis nomine conſtitutum ſit, ad alium quàm ad vicini prædij vſum reſpiciat. approbatur exemplo l. vt pomum.7. in prin. ff.de ſeruit. Concordat l. ergo.5. in fin. cum l. ſequente ff. de ſeruitut. ruſtic. prædior. item l. ſi mihi.20. §. fin. ff.eod.tt.

IV. Exceptio: Niſi id ſeruitutis nomine conſtitutũ ſit, quod nec homini nec prædio prodeſt. l.quoties. 15. in prin. ff.de ſeruit. l.penult. ff.de pactis. itẽ l.ſicuti. 8.§ fin. ff.ſi ſeruitus vindicetur. Huius replicatio eſt: Niſi vel in ipſa rei traditione imponatur, vel vtilis eſſe ſperetur. l.ex fundo.19 ff.de ſeruit.

V. Exceptio: Niſi id quod ſeruitutis nomine conſtitutũ eſt, etiã ipſo iure liceat. l.ſicuti.8.§.fin. ff. ſi ſeruitus vendicetur. Huius replicatio eſt: Niſi id quod in ſuo facit, vicinum lædat. tunc enim quia non licet ad læſionem alterius in ſuo facere, talis ſeruitus imponi poteſt. in ſuo ſibi facere licere. d. §. fin. & §. Ariſtot. Hæc de primi generis exceptionibus, deſumptis ex ſpecie & qualitate ſeruitutis cõſtitutæ, ſint dicta: ſed & plures huius generis videre licet infra inter ſpecies ſeruitutum ruſticorum prædiorum. Secundi generis exceptiones ſumuntur ex re, cui ſeruitus vel imponitur, vel adquiritur: cuius ſpecies ſequuntur.

VI. Exceptio: Niſi res cui ſeruitus imponitur, eius ſit cui ſeruitus adquiritur. l.quidquid.10. ibi: nullam enim. ff.cõmun. præd. l.cũ eſſent.33.§ fin. ff de ſeruit. ruſt. prædior. l. in re communi.25. in prin. & l. vltima, in prin. ff.de ſeruit. vrban. præd. Huius replicatio prima eſt: Niſi duorum prædiorum dominus alterum tradendo, alteri prædio ſeruitutem vel impoſuerit vel exceperit. l.duorum.3 ff commun. præd. l.ſi quis.6. in prin. ff.d.tt. l.& qui.33 ff.de ſeruit. vrban. præd. item l.Proculus.19. in prin. ff de vſufr. & quemad. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi partẽ prædij tradendo, alteri parti ſeruitutẽ vel impoſuerit, vel exceperit. l ſi quis.6.§.ſi quis. ff.commun. præd. Huius triplicatio prima eſt: Niſi prædium regionibus ſit diuiſum. d.§.ſi quis. Secunda triplicatio eſt: Niſi cùm duobus duo prædia eſſent communia, alter alteri partem ſuã tradiderit: vel alterum tradendo pacti ſint, vt id ei quod retinent ſeruiat. vel cõtrà. l.cum eſſent.33. in prin. ff. de ſeruit. ruſticorum præd. l. ſi quis.6. §. item ſi duo, ff.commun. præd. Secunda duplicatio eſt: Niſi dominus vtrunq; prædium tradiderit. tunc enim nec imponere, nec excipere alteri ſeruitutem poteſt. d.l.6. §.1. Huius triplicatio eſt: Niſi ſeparatim tradiderit. tunc enim ei quod prius tradit, ſeruitutem imponere poteſt, aut excipere. l.ſi cum duas.8. ff.commun. præd. Tertia propoſitæ replicationis duplicatio eſt: Niſi ſeruitutis ſpecies non ſit expreſſa. de qua re dictum eſt ſupra exceptione prima. Quarta: Niſi vnũ tantùm prædium habens, id tradidit. ei enim ſeruitutem realem imponere non poteſt, perſonalem poteſt.

l.ſi

l.ſi quis vnas.32. ff. de vſufructu & quemadmodum. Quinta: Niſi commune prædium tradendo, proprio prædio ſeruitutem excipiat: vel contrà. l.ſi quis.6. §. fin. ff. communia prædior. Ratio eſt: quia communi prædio alter ſociorum ſeruitutem nec imponere nec adquirere poteſt, vt infrà dicetur. Huius duplicationis triplicatio eſt: Niſi ſocio commune prædium tradat. tunc enim proprio ſeruitutem poteſt imponere. l. fundus.32 ff. de ſeruit. ruſtic. præd. De prima igitur replicatione propoſitæ exceptionis hactenus ſit dictum. Secunda replicatio eſt: Niſi res cui ſeruitus imponitur, ei cui ſeruitus adquiritur, cum alio ſit communis. l.ſi communi.27. in fin. ff. de ſeruit. ruſtic. præd. Huius duplicatio eſt: Niſi tempore quo ſeruitus conſtituitur, ſit communis ei cui ſeruitus adquiritur: quia tũc ſeruitus non debetur, vt paulo ſ̄. dupl.5. Sed tunc demũ debetur, cum poſt conſtitutam ſeruitutem ſit cõmunis. de qua re dicetur infrà inter cauſas amittẽdæ ſeruitutis, de confuſione.

VII Exceptio: Niſi alieno prædio quis ſeruitutem imponat, vel adquirat. l.ſi quis.6. §.1. ff. cõmunia prædior. l. propriũ.5. item l.ſi cũ duas.8. ibi: quia alienis. ff. d. tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi in ipſa rei venditione ac traditione impoſuerit vel adquiſierit. De hac replicatione dictum eſt ſuprà exceptione prox. replic.1. Secunda: Niſi communi prædio impoſuerit vel adquiſierit. reprobatur: de qua re dicetur infrà except.19. & 20. Tertia: Niſi commune prædium vendens, ſibi & ſocio ſeruitutem ſit ſtipulatus. reprobatur l. proprium.5. ff. commun. præd. Alias propoſitæ exceptionis replicationes vide infrà except.16. itẽ except.21.

VIII. Exceptio: Niſi loco publico ſeruitus imponatur. l.2. ff. d. tt. Ex qua conſtat, ſeruitutem quidẽ in loco publico non eſſe, ſed aliud ius quoddã innominatum. Cõcordat l. venditor.13. in prin. ff. d. tt. Plura de hac exceptione vide in iure fluminum publicorum.

IX. Exceptio: Niſi loco ſacro aut religioſo ſeruitus ſit impoſita. l. caueri.4. ff. commun. præd.

X. Exceptio: Niſi prædio, in quo alius vſumfructum habet, ſeruitus impoſita ſit. l. ſed etſi quid.15. §. ſed nec ſeruitutem. ff. de vſufructu & quemadmodũ. de qua exceptione cum ſua replicatione vide ſ̄. lib. prox. cap.30. reg.18.

XI. Exceptio: Niſi & alij in eodem prædio ſeruitus debeatur. reprobatur l. qui per.15. ff. commun. præd. l. Lucio.4. ff. de aqua quot. & æſtiua. item l.2. §. fin. ff. de ſeruitut. ruſtic. præd. Planè admittitur in caſu, qui proponitur l. per quem.14. ff. d. tt.

XII. Exceptio: Niſi ædificio nondum facto ſeruitus imponatur vel adquiratur. reprobatur l. ſi ſeruitus.22. §. fin. ff. de ſeruit. vrban. præd. l. Labeo ait.10. ibi: nam ſi liceat. ff. de ſeruit. ruſt. præd. item l. qui ædificium.21. ff. de ſeruit. vrban. præd.

XIII. Exceptio: Niſi in prouinciali prædio ſeruitus ſit conſtituta. reprobatur l. & in.3. C. de ſeruitutibus.

XIV. Exceptio: Niſi prædijs à ſe inuicem remotiſſimis ſeruitus ſit impoſita. l. ſi ædes.37. cum leg. ſequente. ff. de ſeruit. vrbanor. præd. Plura de hac except. vide ī except.30.

XV. Exceptio: Niſi parti fundi ſeruitus ſit adquiſita vel impoſita. reprobatur l. ad certam.6 ff. de ſeruitutibus. Hactenus ſecundi generis exceptiones propoſitæ ſunt: ſequuntur nunc tertij generis, deſumptæ ex perſona eius qui ſeruitutem imponit.

XVI. Exceptio: Niſi non dominus prædio ſeruitutem imponat, vel is qui prædium non habet. Hæc exceptio cum aliquot replicationibus propoſita eſt ſuprà except.7. Sed & alias recipit replicationes, quarum prima eſt: Niſi ſeruitus ei debeatur. tũc enim videtur, quòd poſſit eam ſeruitutem alij concedere in prædio alieno. ſed reprobatur ſub conditione l. cum eſſent.33. §. fin. ff. de ſeruit. ruſtic. præd. Ex qua patet, quòd ſi inter dominum prædij, & eum cui ſeruitus conſtituta eſt, conuenit vt eam ſeruitutem etiam alij concedere poſſit, valere pactum, neq; exceptioni propoſitæ locum relinqui. Secunda replicatio eſt: Niſi maritus prædio dotali ſeruitutem impoſuerit. ſed reprobatur l. Iulianus.5. ff. de fundo dotali. Tertia: Niſi hæres rei legatæ ſeruitutem impoſuerit. reprobatur l. ſi cui.11. §. fin. ff. quemadm. ſeruitut. amitt. Quarta: Niſi promittat ſaltem, non cedat. tunc enim quamuis ſeruitus nulla ſit, tamen ſtipulatio valet, propter id quod intereſt. l. fundum.46. §. ſi per alienũ. ff. de euictionibus. Cõcordat l. hæredes.25. §. an ea. ibi: nec dubium. ff. familiæ erciſcũdæ. Quinta: Niſi futuro ædificio imponatur, nondum facto. de hoc ſuprà except.12. eſt dictum. Sexta: Niſi ſuperficiarius ſeruitutem imponat. l.1. §. fin. ff. de ſuperficiebus.

XVII. Exceptio: Niſi is à quo dominium poteſt recedere, ſeruitutem prædio impoſuerit. reprobatur l. plerumq;.205. ff. de regulis iuris. Planè admittitur in hærede, qui rei legatæ ſeruitutem imponit: & in marito, vt ſ̄. except. prox. eſt dictum.

XVIII. Exceptio: Niſi nudæ proprietatis dominus ſeruitutem prædio impoſuerit. De hac exceptione vide ſ̄. lib. prox. cap.30. reg.18.

XIX. Exceptio: Niſi vnus ex ſocijs prædio communi ſeruitutem impoſuerit. l.2. ff. de ſeruitutib. l. vnus.24. in prin. ff. de ſeruit. ruſtic. præd. item l. vltima. §. idem iuris eſt. ibi: & ideo ff. commun præd. Ratio eſt: quia ſeruitus cum diuiſionem non recipiat, pro parte conſtitui non poteſt, vt oſtenſum eſt ſ̄. cap. prox. in fin. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi & alter ſocius poſtea idem fecerit. d. l. vlt. in prin. ff. comm. præd. l. per fundum.11. ff. de ſeruitut. ruſtic. præd. l.ſi quis.6. §. item ſi duo. ibi: ſed etſi ſeparatim. ff. comm. præd. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi poſtquam is, qui ſeruitutem impoſuit, deceſſerit, vel partem ſuam alienauerit, alter ſocius ſeruitutẽ cedat. d. l. vlt. §. & ideo. Secunda: Niſi poſtremus, antequam cedat, mortuus fuerit, vel ſuam partem alienauit. d. l. vlt. §. ergo & ex diuerſo. Tertia: Niſi cum prior ceſſerit, poſterior legauit ſeruitutem. Quarta: Niſi cum omnes legaſſent ſeruitutem, diuerſis temporibus eorum hæreditas adeatur. Hæ duæ duplicationes approbantur d. l. vltim. § fin. Hæc de prima replicatione. Secundæ replicationis loco notandum: Quamuis vnus ex ſocijs inutiliter prædio communi ſeruitutem imponat: tamen ei qui ceſſit, exceptionem propoſitam non competere. l. per fundum.11. ff. de ſeruitut. ruſtic. præd. Hæc de tertij generis exceptionibus ſint dicta:

ſequuntur nunc quarti generis, deſumptæ ex perſona eius cui ſeruitus eſt conſtituta.

XX. Exceptio: Niſi vni tantùm ex ſocijs, non omnibus ſeruitus ſit conſtituta. l. ſi vnus.19. ff. de ſeruitut.ruſtic.præd. Ratio eſt: quia ſeruitus cum diuiſionem non recipiat, per partes adquiri non poteſt, vt dictum eſt ſuprà. Concordat l proprium.5.in ſin. ff.commun.præd.l.ſi quis.6. §.fin.item l.vlt.ibi: & ideo non poteſt.ff.eod.tt. l.loci.4. §.ſi fundus.ibi: quamuis.ff ſi ſeruitus vindicetur. l.pluribus.140. § .fin. ff. de verb. obligat. itē l pro parte.11. ff de ſeruitutib. Huius exceptionis replicatio prima: Niſi vnus ſibi & ſocio ſeruitutem ſit ſtipulatus.reprobatur l.proprium.5.in fine.ff.commun.præd. Secunda: Niſi poſtea & alijs ſocijs ſeruitus conſtituatur. l.vlt. in prin. ff. commun. præd. Huius duplicatio eſt: Niſi antequam alijs ſeruitus ceſſa ſit, prior cui ceſſio facta eſt deceſſerit, vel partem ſuam alienauerit: tunc enim ſi poſtea ſocijs cedatur, nihil agetur. d.l.vlt. §. idem iuris eſt. Tertia replicatio eſt: Niſi alter ſocius alteri ſocio ſuam partem tradiderit, & per proprium ſuum fundum ſeruitutē ceſſerit.l.fundus.32.ff.de ſeruit.ruſtic.præd.

XXI. Exceptio: Niſi non domino, vel ei qui prædiū non habet, ſeruitus cedatur. Inſtit. de ſeruit. prædior. §. ideo autem. Concordat ijſdem verbis l.1. §. fin. ff. comm.præd.item l.ergo.5. ff.de ſeruit. ruſtic.prædior. Huius replicatio prima eſt: Niſi ius aliquod perſonale ei qui prædium vicinum non habet, conſtituatur. l.ſi quis vnus.32. ff. de vſufructu & quemadmod. l.pecoris.4. cum lege ſequente. ff. de ſeruit. ruſticor. præd. item l.veluti.6. in prin. ff. d.tt. Secunda: Niſi is qui fundum non habet, ſub conditione viam ſit ſtipulatus, & pendente conditione fundum ſit nactus. l.exiſtimo.98.in prin.ff.de verb.oblig. Tertia: Niſi ei qui vſumfructum prædij habet, ſeruitus cedatur. Et hoc caſu non quidem ſeruitus eſt, ſed ius quoddam perſonale, quod cum vſufructu extinguitur. l.2. § . rectè Neratius. ff.ſi ſeruitus vindicetur. Proinde ſi vſufructuarius ire agere prohibeatur, non ſeruitutem vindicabit, ſed vſumfructū. De qua re vide ī.cap.4. memb. 5.reg.1.except.4. Quarta replicatio eſt: Niſi hæredi ſeruitus in re alij legata conſtituta ſit. ea enim legatarium ſequitur. l ſi cui.11. §. fin. ff.quemadmodum ſeruit.amitt. Sed & plures propoſitæ exceptionis replicationes vide ſ̄.except.7.

XXII. Exceptio: Niſi ſeruis ſeruitus ſit conſtituta.reprobatur l. non dubito.12. ff. de ſeruit. Concordat l.ſi vnus.19. ibi: ſiue communis ſeruus.ff.de ſeruit. ruſtic.præd.

XXIII. Exceptio: Niſi ei cui bonis interdictum eſt, ſeruitus conſtituatur. reprobatur l.ex caſtrenſi.18.§. ſeruus. ff.de caſtrenſi peculio. Nunc ad quinti generis exceptiones, quæ ſumūtur ex modo, tempore, & conditione ſeruitutis conſtitutæ, accedamus.

XXIV. Exceptio: Niſi ex tempore, ad tempus, ſub conditione, vel ad certam conditionem ſeruitus ſit conſtituta.l.ſeruitutes.4.in prin. ff.de ſeruitutibus.l. obligationum.43. §. placet. ff.de act. & oblig. l.eum qui.56.§.qui ita ſtipulatur.ibi: quemad.ff.de verbor. oblig. Planè interualla dierum & horarū, quæ in conſtitutione ſeruitutis adijciuntur, nō ad temporis cauſam, ſed ad modum pertinent iure conſtitutæ ſeruitutis.l.ſeruitutes.4.§.fin.ff.de ſeruit. l.via.5.§ fin.ff. d.tt. l.iter.14. ff.comm.præd. Ex his cōſtat, tempus & conditionem in conſtituenda ſeruitute, ipſo quidem iure inutiliter adijci: & hoc duas potiſſimùm recipere diſtinctiones ſeu exceptiones, quarum prima eſt. Quod quamuis ipſo iure inutiliter huiuſmodi pactū in ſeruitute conſtituenda adijciatur, proſit tamen ad pacti conuenti exceptionem. Altera eſt: Niſi ita conuenit, vt certis vicibus ſeruitute vtatur: tūc enim modus potius quàm tempus ſeruituti adijci videtur. quæ duæ diſtinctiones replicationum loco aduerſus propoſitam exceptionem ſunt notandæ.

XXV. Exceptio: Niſi ſub certo modo ſeruitus ſit conſtituta. reprobatur l.ſeruitutes.4. §.modum.ff.de ſeruit.Huius exempla vide ſ̄.except.prox.

XXVI. Exceptio: Niſi pro parte ſeruitus cōſtituatur. De hac re dictum eſt ſ̄. cap. prox. quæſt.3. reg 1. Hac de quinti generis exceptionibus aduerſus ſeruitutes ſint dicta. Sequuntur nunc ſexti generis exceptiones, deſumptæ ex varijs circumſtantijs ſeruitutis conſtitutæ.

XXVII. Exceptio: Niſi & alij antea in eodē prædio ſeruitus ſit conceſſa.De hac re vide ſ̄.exc.11.

XXVIII Exceptio: Niſi eius cui ſeruitus cōſtituitur, nihil interſit, nec vtilis ſit ſeruitus. De hac exceptione vide ſ̄ except.4.

XXIX. Exceptio: Niſi ad aliū quàm ad vicini prædij vſum ſeruitus ſit conſtituta.De hac exceptione vide ſ̄.except.5.

XXX. Exceptio: Niſi prædium ſeruiens, & id cui ſeruitus adquiritur, non ſint inuicem vicina, aliud prædium interueniat. l.ſi ædes.37. cum l.ſequente. ff. de ſeruit. vrban. præd. Concordat l.qui ſella.7. §. fin. ff.de ſeruit.ruſt.præd.Huius replicatio prima eſt: Niſi alterum alteri poſſit obeſſe vel prodeſſe. quæ apparet ex ijs quæ dicta ſunt paulo ſuperius. Cui concordat l.ſi quis.6.in prin. ff.comm. præd.item l.loci.4. §. fin.cum l.ſequent. ff.ſi ſeruitus vendicetur. Plura de hac replicatione vide ī. cap.5.de ſeruit. altius nō tollendi, except.7. Secunda replicatio eſt: Niſi medio prædio quod interuenit, etiam ſeruitus fuerit impoſita. l.in tradendis.7.§.1. & §.fin. ff.comm. præd. item l.ſi prius.17. §.fin. ff. de aqua pluuia arcenda. Tertia: Niſi medium prædium eius ſit, cui ſeruitus adquiritur.d.l.17.§.licet.ff.d.tt. Huius duplicatio eſt: Niſi medium prædium alienauerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.in tradendis.7.in fine. ff.commun.prædior.Plura de hac duplicatione vide ī.cap.prox.cauſa 4.diſtinct.2.

XXXI. Exceptio: Niſi inter prædium ſeruiens, & id cui ſeruitus debetur, locus publicus, ſacer aut religioſus interueniat. Hac exceptio in loco quidem ſacro & religioſo approbatur l. ſi prius.17. §. ſed loco. ff.de aqua pluuia arcenda. l. ſeruitutes.14. §. fin. ff. de ſeruitutibus. In loco autem publico reprobatur, quod notandum loco replicationis, quæ talis eſt: Niſi publicus locus interueniat. tunc enim ſeruitus non impeditur. l.ſi prius.17.§.via publica. & §.licet. ff. de aqua pluuia arcenda. Huius duplicatio prima eſt: Niſi aquæductus ſeruitus ſit: item immittendi, protegendi,

gendi.proÿciendi vel ſtillicidiorum. quæ duplicatio in propoſitis ſpeciebus approbatur l. ſi intercedat.21. in prin.ff.de ſeruitut. Concordat l. ſeruitutes.14. §.publico.ff.d.tt. Cuius triplicatio eſt: Niſi princeps cõceſſerit.d. §. publico. Altera propoſitæ replicationis duplicatio eſt: Niſi itineris, actus, aquæhauſtus ſeruitute conſtituta: publicum flumen, quod non niſi pontonibus traÿcitur, interueniat. l.vlt.in prin ff de ſeruit.ruſtic. præd. l. ſi prius.17.§.via publica in fine.ff de aqua pluuiæ arcenda. Huius triplicatio eſt: Niſi ſeruitus nõ incipienda ſit à flumine publico, ſed à prædio alterius. tunc enim non impedit magnitudo fluminis, quo minus ſeruitus conſtitui poſſit.d.l.vlt.§.hæc ita.

XXXII. Exceptio: Niſi venditor prædÿ falsò putans prædium vicino ſeruire, ſeruitutem exceperit. l. ſi quis.6.§ ſin.ff.commun.præd. Huius replicatio prima eſt: Niſi venditor vicino ad ſeruitutem præſtandã ſit obligatus.d.l.6.§ ſi quis. Secunda replicatio habetur ibidem.

XXXIII. Exceptio: Niſi cum in venditione ſeruitus excepta eſſet, in traditione eius mentio facta non ſit.reprobatur l.ſi binarum.34. ff. de ſeruitut. vrbanor.præd.

XXXIV. Exceptio: Niſi precariò conceſſum ſit, non ſeruitutis conſtituendæ animo. l. penultim. in prin. ff. commun. præd. Adeò autem is cui precariò conceſſum eſt, aliquid in alieno prædio agere vel habere, ſeruitutem non habet: vt quamuis per legitimũ tempus ita habuerit, vel vſus ſit, ſeruitutem diutino tempore non adquirat, vt dictum eſt ſuprà cauſa adquirend.ſeruitut.V.except.3. Hactenus de exceptionibus contra cauſas ſeruitutum ſit dictum. Sanè non incommodè exceptionum loco huc poſſent annotari cauſæ, ex quibus ſeruitus iure conſtituta amittitur, de quibus nunc ſequitur.

DE CAVSIS SEV MODIS AMITTENDÆ ſeruitutis.

Cap. III.

PRima cauſa amittendæ ſeruitutis eſt: Si is cui ſeruitus debetur, eam remiſit. quæ cauſa ſine dubio iuſta eſt. Eius autem exceptio prima: Niſi iter ſit ad ſepulchrum. reprobatur l. ſeruitutes.14. §.ſeruitus. ff.de ſeruitutibus. Secunda: Niſi pro parte remittatur ſeruitus. l.vnus.34.in princ. ff. de ſeruitut. ruſticor.prædior. Planè ad certam fundi partem ſeruitus remitti poteſt.l.ad certam.6. ff.de ſeruitut. Sed etſi fundus inter ſocios ſit diuiſus, alter ex ſociÿs pro ſua parte viam remittere poteſt. l.nam ſatis.6. §. ſed ſi is fundus. ibi: poſſunt tamen alterutrum. ff. quemadmodum ſeruitut. amitt. Tertiæ exceptionis loco notandum, quòd ſeruitute remiſſa ab vno, non præiudicatur alteri.l.ſi ædes 31. in prin. ff.de ſeruit. vrban. præd. Quartæ, quòd vna ſeruitute remiſſa, alia remiſſa nõ videtur. l.ſi domus.20. ff.de ſeruit.vrb.præd. Concordat l.ſi mihi.20. in prin. ff.de ſeruit.ruſticor. præd. Quinta exceptio eſt: Niſi maritus ſeruitutem prædio dotali debitam remiſerit. l. Iulianus.5. ff. de fundo dotali.

II. Cauſa ſeruitutis amittendæ: Si is cui debetur ſeruitus, in loco per quem debetur ædificari vel quid aliud fieri promiſerit. l ſi ſtillicidÿ.8. ff. quemadmodum ſeruitut.amittãtur. Concordat l ſi precariò.17. in fine.ff.commun.præd. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi non remittendi animo, ſed precariò roganti facere conceſſerit.d.l.ſi precariò.17.in fine.

III. Cauſa: Si is cui debetur ſeruitus, mortuus ſit, vel capite deminutus.reprobatur l.iura.3. ff. quemad modum ſeruitut.amittantur. Planè admittitur cauſa propoſita, primùm quidẽ, ſi aliter actum ſit in ſeruitute conſtituenda.l.pecoris.4. ff.de ſeruit. ruſticor. præd. Sanè hoc caſu non realis, ſed perſonalis ſeruitus eſt, quæ ad heredem non tranſit. Cui concordat l. penult. ff. de ſeruit. ruſt. præd. Deinde admitti videtur cauſa propoſita, ſi is cui ſeruitus debetur, pluribus hæredibus relictis deceſſerit. Sed hæc diſtinctio reprobatur l.2.in fine.ff.de ſeruitute legata.

IV. Cauſa: Si prædium ſeruiens, vel id cui debetur ſeruitus, ſit alienatum. reprobatur l.cum fundus.12. ff.commun præd.l. teſtatrix.20.§.fin. ff.ſi ſeruit.vindic. item l.neq;.19. ff.quib. modis vſusfructus amittitur.l.& in prouin.3.in fine. C.de ſeruit. Planè admittitur cauſa propoſita, primùm ſi perſonæ, non prædio ſeruitus ſit conſtituta de quo vide ſ. cauſa prox. Secundò. ſi quis inter prædium ſeruiens, & id cui ſeruitutem adquirit, aliud prædium habet, & alterutrum eorum alienauerit, tunc enim interpellatur ſeruitus. l.in tradendis.7.§.fin. ff.commun prædior. Huius diſtinctionis exceptio prima eſt: Niſi medio prædio ſeruitus poſtea fuerit impoſita. d.l.7.in fine. Secunda: Niſi ante præſcriptam libertatem medium prædium receperit is qui alienauerat.l.ſi quis.13. ff.quemadm. ſeruitut. amittan. Tertiò admittitur cauſa propoſita, ſi quis ſeruitutem ſtipulatus, ante conſtitutam ſeruitutem prædium alienauerit. l. ſi ſub vna.136. §. fin.ff.de verbor.obligat. Huius diſtinctionis tertiæ exceptio prima eſt: Niſi cum ſub conditione viam eſſet ſtipulatus, ante exiſtentem conditionẽ fundum alienatum receperit. l. exiſtimo 98. in princip. ibi: etſi fundi ff.eod.tt. Secunda: Niſi non ſtipulatio ſeruitutis facta ſit, ſed legata ſit ſeruitus. l.ſi partem.19.§. fin. ff. quemadmodum ſeruitut. amitt. Tertia: Niſi partem prædÿ tantùm alienauerit. reprobatur l. pro parte.11. ff.de ſeruitut. l.ſi ſub vna.136.§ fin.ibi: partémue eius. ff. de verb. obligat. item l. pluribus.140. §.fin ff.eod.tt. Planè pars pro diuiſo alienata, non vitiat ſtipulationem: quia huic adquiri ſeruitus poteſt, ſecundum ea quæ dicta ſunt ſ. cap.1. quæſt.3. reg.8. except.2. Concordat l.ſi quis.6. § ſi quis. ff.commun. prædior. Quartò admitti videtur cauſa propoſita, ſi ſtipulatio, quâ pœna promiſſa eſt, in certam perſonam relata eſt, ſi ei frui non licuiſſet. quæ tamen diſtinctio reprobatur l. cum fundo.36. ff. de ſeruit. ruſticor. præd. Quintò, ſi venditor ſeruitutem nolit ſequi emptorem, idq; in venditione eſt expreſſum. de quo ĩ.cap.4. quæſt.5.reg.3. except.1. Poſtremò videtur admitti, ſi pars prædÿ ſit alienata: quia hoc caſu ſeruitus in eum caſum deducitur, à quo incipere nequit. hoc eſt, pro parte incipit deberi ſingulis partes in prædio habentibus. Verùm hæc diſtinctio in ſtipulatione quidẽ ſeruitutis admittitur, vt ſuprà diſtinct. 3.eſt dictum: conſtituta autem ſeruitute partis, prædÿ

alienatio eam non corrumpit. l.via.23. §.quæcũq;.ff. de ſeruit.ruſticor.præd.

V. Cauſa: Si locus ſeruiens perierit. Hæc cauſa ſine dubio iuſta eſt. Quemadmodũ enim re extincta, vſuſfructus eius extinguitur, vt ſuo loco dictũ eſt: ita ſeruitus quoq; re ſublata, ſubſiſtere amplius nequit. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi locus in priſtinam formam ſit reſtitutus. l.ſi locus.14. in prin. ff. quemadmodum ſeruitut.amitt. l.ſi teſtamento 30. ff. de ſeruit.vrban. præd. Cuius replicatio prima eſſe videtur: Niſi poſt legitimum tempus, quo ſeruitus nõ vtendo amitti ſolet, ſit reſtitutus locus ſed reprobatur d.l.14. Cui concordat l.vnus.34. § fin. cum l.ſequente. ff.de ſeruit. ruſtic.præd. Secunda: Niſi flumen alueo mutato locum ſeruientem occupauit: tunc enim quamuis receſſerit flumen, ſeruitus non reſtituitur. l.cum vſumfructum. 24 ff.quibus modis vſusfruct.amitt.

VI. Cauſa: Si prædium ſeruiens, vel id cui ſeruitus debetur, ſit publicatum, reprobatur l.via.23.§.ſi fundus ff.de ſeruit.ruſtic.præd.

VII. Cauſa: Si prædium, cui ſeruitus debetur, ſit ſublatum. Hæc cauſa iuſta quidem eſt, ſed recipit exceptionem hanc: Niſi rurſus ſit reſtitutum. l.ſeruitutes.19.§.ſublatum.ff.de ſeruit. vrban prædior. Eſt & alia propoſitæ cauſæ exceptio: Niſi certo generi agrorum veluti vineis, ſeruitute conſtituta genus illud in aliud genus agri ſit mutatum. l.certo.13.in prin. ff.de ſeruit.ruſtic.præd. Cuius replicatio eſt: Niſi in cõtrahenda ſeruitute aliud actum ſit. d.l.13.in prin.

VIII. Cauſa: Si tempus vel conditio ad quam ſeruitus conſtituta eſt, finita ſit: vel tempus ex quo, aut conditio ſub qua conſtituta eſt, nondum extitit. De hac cauſa vide s̃.cap.prox.except.24.

IX. Cauſa: Si prædium ſeruiens, & id cui ſeruitus debetur, eiuſdem eſſe cœperit. l.1. ff.quemadm.ſeruit. amitt. l.quidquid 10.in fine ff.commun præd. item l. ſi quis.29 in prin.ff.de ſeruit.vrb præd. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi pro parte tantùm alterutrius prædij dominus eſſe cœperit. d.l.29. §.ſi partem. ff.de ſeruit.vrban.præd. l.vt pomum.7.§.fin. ff.de ſeruit. l. ſi communi.27. in fine. ff.de ſeruit. ruſticor. prædior. l.vnus 34. in prin ff.d.tt. item l.pluribus 140. §. fin. ff.de verb. obligat. Huius replicatio eſt: Niſi & alterius prædij pro parte tantùm ſit dominus, & cum ſocio alterum prædium adquiſierit. l.ſi communi.27. ff. de ſeruit.ruſtic. præd. Secunda propoſitæ cauſæ exceptio eſt: Niſi vſumfructum tantùm ſeruientis prædij adquiſierit. l.ſi quis.29. § fin. ff.de ſeruit. vrban. præd. Tertia: Niſi prædium adquiſitum alij ex cauſa legati cogatur reſtituere. l.in omnibus.18. ff.de ſeruitutibus. Quarta: Niſi prædium alij rurſus alienauerit. reprobatur l.ſi quis.29. in prin. ff de ſeruit. vrban. præd. Planè admittitur, ſi hæres hæreditatem vendat. l.ſi ei.9. ff. commun. prædior. Quinta exceptio eſt: Niſi ex cauſa dotis alterum prædiũ adquiſierit. reprobatur, certo tamen modo, l.ſi maritus.7. ff de fundo dotali. Sexta: Niſi cum per plura prædia ſeruitus alicui deberetur, vnũ tantùm ex iis prædium adquiſierit. tunc enim nihilominus per reliqua prædia ſeruitus manet. l.ſi cum.15. ff. quemad. ſeruitut.amitt. l.tria.31. & l.ſi mihi.20.§.penul. ff.de ſeruit. ruſtic. præd. Huius replicatio eſt: Niſi in prædio ſeruo relicto, minus loci ſuperſit, quàm ſeruituti ſufficiat. d.§.certè ſi is. l.nam ſatis.6.§.certè ſi is. ff.quemadmodũ ſeruit. amittantur. Hæc de nona amittendæ ſeruitutis cauſa.

X. Cauſa: Si is cui ſeruitus debetur, ea intra decem annos non ſit vſus. l.ſicut.13. C.de ſeruitutibus l.cum talis 14. ibi: nobis placuit. item l.ſi tibi 10. C. eod.tt. M.I.R.lib.3.cap.15.reg 4. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi propter abſentiam non ſit vſus. Hoc caſu viginti annorũ ſpacio ſeruitus amittitur. d.l.13. Secunda: Niſi propter ignorantiam nõ ſit vſus. reprobatur l.ſi partem 19.§.ſi per fundum. ff quemadmodum ſeruitut.amitt. Tertia: Niſi locus impetu fluminis fuerit occupatus. Hoc caſu amiſſa quidẽ eſt ſeruitus, ſed reſtituenda. l.ſi locus.14.ff.d tt. Quarta: Niſi per aduerſarium ſteterit, quo minus ſit vſus. reprobatur l. ſequitur.4.§.ſi viam ff. de vſucap. Planè ſeruitus ita amiſſa in integrũ eſt reſtituẽda. quæ diſtinctio approbatur exemplo vſusfructus: de quo dictum eſt s̃. lib. prox.cap 27 cauſa 22.except.7. Cui cõcordat l.ſi tu.11.8. §. planè ſi non. ff. ſi ſeruitus vindicetur. Sanè in ſeruitutibus prædiorũ vrbanorum etiam ipſo iure nõ eſt amiſſa, ſi ſcilicet vicinus non vſucepit libertatem. de quo infra except.9. Quinta exceptio eſt: Niſi ab alio vi deiectus vti non potuit. reprobatur exemplo vſusfructus: de quo dictũ s̃.lib prox. cap.27.cauſa 22. except 7. Sexta: Niſi ſeruitute non niſi certis temporibus vti potuit. tunc enim non niſi duplicato tempore amittitur. l.ſi ſic.7 in prin. ff.quemadmodũ ſeruitut.amitt. l.vlt. C de ſeruit. M I.R d reg.4.except. 1. Huius replicatio eſt: Niſi alternis diebus ſeruitus debeatur, aut die tantùm, non nocte, aut certis horis in die. d.l.7.§.ſi verò.ff quemadm.ſeruitut. amitt. Septima exceptio eſt: Niſi iter ſepulchro ſit debitum. l. iter.4.ff.d.tt. Octaua: Niſi via publica ſit. l.2. ff. de via publica. Nona: Niſi dominus prædij ſeruientis libertatẽ non vſuceperit. l.hæc autẽ iura. 5. ff de ſeruit. vrban.præd. l ſi quis 18.§.fin. ff quemadmodum ſeruitut.amitt. Huius replicatio eſt: Niſi nõ vrbani, ſed ruſtici prædij ſeruitus ſit. d.l.5. verſ.niſi quod. Plura de vſucapienda libertate dicẽtur j.cauſa prox. Decima exceptio eſt: Niſi aquæductũ habens riuum nondũ fecerit. l ſi partem.19. in prin.ff.d.tt. Vndecima: Niſi cum haberet aquæductũ, aqua nihilominus ſua ſponte fluxit, quamuis is cui debetur ſeruitus, ea non ſit vſus, per illud tamen retinetur. l.qui fundũ.12.in fine. ff quemadmodum ſeruitut amitt. Duodecima: Niſi alius vſus ſit. l.vſu.20. cum ll ſequẽtibus ff.d.tt. l.ſeruitus.5. cum l.ſequentis principio. item l.aquam.16. §.quod ſi pluriũ.ff.eod.tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi alius ſuo, non noſtro nomine ſit vſus quæ tamen reprobatur d.l 21. & 22 ff eod.tt. Secũda: Niſi alius qui vſus eſt, malæ fidei poſſeſſor fuerit. reprobatur l. licet.24. & l qui fundum 12. ff eod tt. Tertia: Niſi alius qui vſus eſt, ignorauit cuius eſſet fundus ſeruiens. reprobatur l 1. §. is cuius, in fine ff. de itiner. actuq; priuato. Quarta: Niſi cum fundus regionibus diuiſus eſſet, alter ſociorum tantùm ſit vſus. tunc enim alter qui non eſt vſus, per eum qui vſus eſt, ſeruitutem non retin[illegible]t. l.nam ſatis.6.§.1. ff.quemadmodum

dum ſeruitut. amitt. Quinta replicatio eſt: Niſi cùm pluribus ſeruitus deberetur, ſed diuerſo tempore & loco, non omnes ſint vſi. hiſce enim per eos qui vſi ſunt, ſeruitus non conſeruatur. l. aquam. 16. in princ. ff. eod. tt. Hæc de duodecima exceptione, cum quinque eius replicationibus. Decimatertia exceptio eſt: Niſi pupillus ſit, qui vſus non eſt, vel pupillum ſocium prædij habeat. l. ſi communem. 10. in princip. ff. quemadmodum ſeruit. amitt. Decimaquarta: Niſi pro parte vſus ſit. l. ſi ſtillicidij. 8. in fin. ff. quemadmod. ſeruitut. amitt. l. ſi in partem. 9. ff. eod. tt. item l. vna. 18. ff. de ſeruitut. ruſtic. prædior. Huius replicatio eſt: Niſi cum per fundum communem deberetur ſeruitus, is fundus inter ſocios regionibus ſit diuiſus. tunc enim per alteram partem eundo, per alteram ſeruitutem non retinet. quæ replicatio approbatur, ſed cum diſtinctione, l. non ſatis. 6. ff. quemadm. ſeruitut. amittant. Cuius duplicatio eſt: Niſi cum certus viæ locus eſſet in fundo ac finitus, non per longitudinem eius loci, ſed per latitudinem fundus ſit diuiſus. d. l. 6. verſ. ſi vero per latitudinem. Siue ergo certus viæ locus ſit, & in longitudinem viæ fundus diuiſus ſit: ſiue incertus viæ locus, vt per quamlibet fundi partem ire licuerit: & fundo diuiſo, per alteram partem ſtatuto tempore itum non ſit, propoſitæ replicationi locus eſt. eaq; pars a ſeruitute non vtendo liberatur. Decimaquinta exceptio eſt: Niſi ſeruitute intra legitimum tempus ſit vſus. Hæc exceptio conſtat ex contrario ſenſu. Si enim is qui ſeruitute ſtatuto tempore non eſt vſus, eam amittit: ſequitur, quòd is qui ſeruitute intra ſtatutum tempus vſus eſt, eam retineat. Sunt tamen huius exceptionis quædam replicationes hic proponendæ, quarum prima eſt: Niſi connumerato tempore, quo auctor eius qui ſeruitute vſus eſt, ea vſus non ſit, ſtatutum tempus eo tempore quo is vſus eſt, ſit finitum. l. ſi quis. 18. §. 1. ff. quemadmodum ſeruit. amitt. Secunda: Niſi pro parte tantum ſit vſus. De hac re dictum ſ. except. proxima. Tertia: Niſi actum habens, ierit tantùm. reprobatur l. 2. ff. eod. tt. Quarta: Niſi aquæductum habens alia aqua ſit vſus. l. ſi quis. 18. in prin. ff. eod. tt. Huius duplicatio eſt: Niſi alia aqua aquæ debitæ mixta ſit. l. ſi eo loco. 9. §. fin. ff. ſi ſeruitus vindicetur. l. ſi cui. 11. in prin. ff. quemadmodum ſeruitus amitt. Quinta replicatio eſt: Niſi viam habens latiore vel anguſtiore via ſit vſus. reprobatur l. ſi eo loco. 9. §. fin. ff. ſi ſeruitus vindicetur. & d. l. 11. in prin. Sexta: Niſi iter vel actum habens, alio genere vehiculi ſit vſus, quàm de quo conuenit. reprobatur d. l. 11. in prin. Septima: Niſi alio tempore ſit vſus, quàm quo debetur. l. ſi communem. 10. §. ſi is. ff. quemadmodum ſeruitus amitt. l. ſi prius. 17. in prin. ff. de aqua pluuia arcenda. Huius duplicatio eſt: Niſi cùm duobus diuerſis temporibus ſeruitus deberetur, illi inter ſeſe tempus commutauerint. l. cum conſtet. 5. §. fin. ff. de aqua quotid. & æſtiua. Hæc de decima amittendæ ſeruitutis cauſa cum ſuis exceptionibus, cui ſimilis eſt cauſa ſequens.

XI. Cauſa: Si dominus prædij ſeruientis libertatem vſucepit. l. ſequitur. 4. §. fin. ff. de vſuc. l. hac autem. 5. ff. de ſeruit. vrban. præd. M. I. R. lib. 3. cap. 18. reg. 5. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi ante impletam vſucapionem dominus prædium poſsidere deſijt. l. ſi ædes. 31. §. libertas. ff. de ſeruit. vrban. præd. Secunda: Niſi is cui ſeruitus debetur, precario conceſſerit domino ſeruientis prædij ædificatum habere. l. ſi precario. 17. §. cæterum ſi in ſuo. ff. commun. præd. Huius replicatio eſt: Niſi cum duobus vicinis ſeruitus deberetur, alter precario conceſſerit. tunc enim aduerſus alterum nihilominus libertas vſucapitur. l. ſi ædes. 31. in prin. ff. de ſeruit. vrban. prædior. Tertia exceptio eſt: Niſi arborem loco ædificij poſitam habuerit. l. quod autem. 6. ff. eod. tt. Hactenus de cauſis amittendæ ſeruitutis. Sed de amittenda ſeruitute & hoc quæri ſolet, quid & quantum amittatur. cuius loci eſt l. Labeo ait. 17. ff. quemadmodum ſeruitus amitt. l. ſi domus. 20. ff. de ſeruit. vrbanor. prædior. & l. ſi mihi. 20. in princ. ff. de ſeruitut. ruſticor. prædior. Poſtremò quæritur de euentu amiſſæ ſeruitutis. l. aquam. 16. §. fin. ff. quemadmodum ſeruitus amittatur. Planè quomodo vnus ex pluribus pro ſua parte ſeruitutem vel aquæductum amittat, vide ſ. eod. cap. cauſa 10. except. 12. replic. 3 & 4.

DE ACTIONE SERVITVTVM tam confeſſoria, quàm negatoria in rem. Cap. IIII.

CVm dictum ſit de cauſis tam adquirendæ quàm amittendæ ſeruitutis, nunc dicendum eſt de actionibus quæ ex huiuſmodi cauſis competunt pro ſeruitute præſtanda, retinenda, & libertate recuperanda. Huiuſmodi actiones in rem dicuntur, earumq; I. Genus.
diuiſio habetur l. 2. in princ. ff. ſi ſeruitus vindicetur. II. Diuiſio.
Concordat Inſtit. de act. §. æquè ſi agat quis.

III. PROPRIA.

Proprium autem harum actionum eſt, quòd poſſeſſori etiam competant: quod cum ex prædictis conſtat, tum approbatur etiam l. & ſi fortè. 6. §. ſciendum. ff. ſi ſeruitus vindicetur. Qua etiam definitur, vter in actionibus propoſitis poſſeſſor ſit, vter petitor. Cui concordat l. ſi cui. 8. §. ſed ſi quæratur. ff. d. tt.

IIII. CAVSAE ACTIONIS confeſſoriæ, cum ſuis exceptionibus.

Nunc de cauſis confeſſoriæ actionis nobis dicendum, cum ſuis exceptionibus. Eſt autem cauſa huius actionis, ſi quis ædificando, vel alio modo aliquem debita ſeruitute vti prohibeat. M. I. R. d. cap. 18. reg. 8. Cuius exempla proponuntur l. ſi eo loco. 9. in princ. ff. ſi ſeruitus vindicetur. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi opus factum ſit, quo ſeruitute vti impeditur. Hæc exceptio in ſeruitutibus quidem realibus reprobatur, in perſonali autem ſeruitute approbatur d. l. 9. §. & ſiquidem. M. I. R. d. reg. 8. except. 2. Secunda: Niſi tutor vel curator eius cui ſeruitus debetur, ædificauerit vel prohibuerit. reprobatur l. altius. 15. ff. ſi ſeruitus vendicetur. Tertia: Niſi aliter quàm debet, ſeruitute vtatur. Huius exceptionis leges & exempla propoſita ſunt ſ. cap. proxim. cauſa 10. except. 15. repl. 4. cum ſequentibus, præſertim replic. 6. in fine. Aliud exemplum eſt l. is qui duo. 29. ff. de ſeruit. ruſtic. prædior. Replicationis autem loco notandum, quòd is qui ſeruitute aliter vtitur, non niſi in id

quod excedit debitum, prohiberi poſſit. l.1. § Trebatius. ff. de aqua quotid. Quarta exceptio: Niſi antea eiuſdem ſeruitutis nomine actum ſit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, eius autem replicatio prima eſt: Niſi antea alius egerit. l. ſi de communi. 19. ff. ſi ſeruitus vendicetur. Secunda: Niſi alia actione antea ſit actum. approbatur exemplo l. ſciendum. 19. ff. de operis noui nunciatione. Alias exceptiones huc pertinentes vide ſ̄. cap. 2 & 3.

V. QVIBVS ACTIO CONfeſſoria competat?

Huius loci regula prima eſt, Quòd hæ actiones non niſi domino prædij competant. l.1. in princ. cum l. ſequente. ff. ſi ſeruitus vindicetur. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi iter ſit ſepulchro debitum. l.1. in fin. ff. eod. tit. Secunda: Niſi creditori, cui fundus pignori eſt obligatus: item, Niſi emphyteuticario. l. ei qui. 16. ff. de ſeruit. l. creditori. 9. ff. de operis noui nunciat. item l. vnica. §. fin. ff. de remiſſionibus. Tertia: Niſi ſuperficiario. l. in prouinciali. 3. §. penult. ff. de operis noui nunciat. Quarta: Niſi fructuario fundi. l. vnica. §. item Iuliano. ff. de remiſſionibus. Contradicit l.1. in prin. ff. ſi vſusfructus petatur. Cui contradictioni concordat l. vti frui. 5. §. vtrum ibi: nam etſi. ff. eod. tit. item l.2. §. recte Neratius. ff. ſi ſeruitus vindicetur. Plura de regula propoſita, cum ſuis exceptionibus vide ſ̄. cap. 2. except. 21. Secunda regula eſt, Quòd interdum & poſſeſſori hæ actiones competant. de qua re vide ſ̄. cap. eod. quæſt. 3. Tertia, Quòd ſeruitus prædij emptorem ſequatur. de qua re dictum ſ̄. cap. prox. cauſa 4. Præter exceptiones autem huius regulæ ibi propoſitas, & alia notanda ſunt, quarum prima eſt: Niſi inter emptorem & venditorem aliud conuenit. l. teſtatrix. 20 § plures ff ſi ſeruitus vindicetur. Secunda: Niſi pars tantùm prædij ſit vendita. reprobatur l. via. 23. § quæcunque. ff. de ſeruit. ruſticor. præd. Planè videtur admitti, ſi partis retentæ gratia venditor ſeruitute magis ſit vſus, vel precioſior pars retineatur. quæ tamen diſtinctio reprobatur l. ſi partem. 25. ff. d. tit. Quarta regula: Etiam vni ex plurib. hæc actio competit. l. loci. 4. §. ſi fundus. ff. ſi ſeruitus vindicetur. l. ſi vnus. 19. ff. de ſeruit. ruſt. prædior. item l. via. 17. ff. de ſeruit. Plura de regula propoſita vide j. lib. 15. cap. 4. reg. 6.

VI. ADVERSVS QVOS actio confeſſoria competat?

Huius loci regula prima eſt: Quòd actio hæc aduerſus quemuis ſeruitute vti prohibentem competit. l. ſi quis. 10. §. agi. ff. ſi ſeruitus vindicetur. l. & in prouinciali. 3. in fin. C. de ſeruitutibus. item l.1. §. competit. ibi: nam etſi. ff. de aqua quotid. & æſtiua. vbi ait Vlpianus: Si ſeruitus cœperit. hoc ideo, quia antequam ſeruitus cœperit, hoc eſt, ceſſa ſit à domino prædij, non confeſſoria actio aduerſus quemuis prohibentem, ſed perſonalis actio aduerſus dominum prædij ad præſtandam ſeruitutem locum habet. quod notandum loco primæ exceptionis. Secunda exceptio eſt: Niſi non quia prohibitus ſit, agit: ſed potius, vt paries oneri ferendo reficiatur. tunc enim aduerſus dominum tantùm adiuum agitur: de quo infrà in ſeruitute oneris ferendi. Secunda regula eſt, Quòd ſi fundus plurium ſit, etiam aduerſus vnum competit. l. loci. 4. §. ſed etſi duorum. ff. ſi ſeruitus vindicetur. l. via. 17. ff. de ſeruit.

VII. QVID VENIAT IN HAC actione confeſſoria?

Huius loci regula prima eſt, Quòd hac actione agatur non ad id, vt quis faciat aliquid, ſed vt patiatur, vel ne faciat. l. quoties. 15 §. fin. ff. de ſeruitut. Secunda regula: Agitur inſuper hac actione, vt aduerſarius id opus quo ſeruitutem impedit, deſtruat. l. ſi quid. 5. C. de ſeruitutibus l. ſi in ædibus. 9. C. eod. tit. item l. altius. 15. in fin. ff. ſi ſeruit. vindicetur. Tertia: Fructus quoq; & id quod intereſt, in hanc actionem veniunt. l. loci. 4. §. in confeſſoriam ff. d. tit. Quarta: Quid in perſonalem ſeruitutum actionem veniat, declarat l. quoties. 20. ff de ſeruitutibus. l. omnium. 5. in prin. ff. de vſufruct. & quemadm. item l.1. in fine. ff. de ſeruit. ruſtic. præd. Quinta regula: Vni ex pluribus agenti in ſolidum competit actio, & aduerſus vnum in ſolidum: de qua re dictum eſt ſ̄. quæſt. 5. reg. quæſt. 6. reg. 2.

VIII. ADIVNCTA CONFESſoriæ actionis.

I. De cautione ab actore præſtanda, regula habetur l. ſi de via. 7. ff de aqua quotid. & æſtiua. Sed de hac lege vide etiam j. cap. 8. membr. 6.

II. Regula: Si reus latitat, nec rem defendat, nec ædificatum habet, cauere debet actori. quæ regula ſeu cautio proponitur l. ſi priuſquam. 15. ff. de operis noui nunciat.

III. Regula: Si reus latitat, nec rem defendit, at q; ædificatum habet, poſſeſſio transfertur ad actorem. l. à quo 45. ff. de damno infecto.

IIII. Regula. De reo latitante, habetur l. is cuius. 18. ff. ſi ſeruitus vindicetur.

IX. EVENTVS ACTIONIS confeſſoriæ.

I Euentus: Si is qui ſeruitutem ſibi defendit, obtinuit, non debet ei ſeruitus cedi, &c. l. ſicuti. 8. §. ſed ſi quæratur. ibi: etſi quidem. ff. ſi ſeruitus vindicetur.

II. Euentus: Si vnus ex pluribus egerit, ſiquidem obtinuerit, victoria cæteris quoq; prodeſt. l. loci. 4. §. ſi fundus. ibi: & victoria etiam alijs proderit. ff. d. tit. Sin autem ſuccubuerit, cæteris non præiudicat. l. ſi de communi. 19. ff. eod. tit.

X. ADFINIA CONFESSOriæ actionis remedia.

1 Operis noui nunciatio. l. inter ſeruitutes. 14. in fin. ff. de ſeruitut. vrban præd. & d l. 6. §. fin.

2 Interdictum Vti poſſidetis. ſi quis ſuo qualiter velit vti prohibeatur. l. ſicut 8. §. Ariſto. ibi: ſed & interdictum. ff. ſi ſeruitus vindicetur.

3 Vſusfructus vindicatio. Si vſufructuarius ſeruitute vti prohibeatur. de quo dictum ſ̄. eod. cap. memb. 5. reg prima, except. 4.

4 Actio perſonalis. Si ſeruitus promiſſa quidem ſit, ſed nondum impoſita. l. ſi binarum. 34. ff. de ſeruitut. vrbanor. prædior. l. ſi quis. 6. §. ſi in venditione. ff. commun. prædior. item l. ſed & ſi. 22. §. fin. ff. de condict. indebiti. Idem iuris eſt in rei vendicatione, de quo di-

ctum

ctum s̄. lib. prox. cap. 1. cauſa 18. except. 1. Quid autem veniat in actionem ſeruitutum perſonalem, dictum eſt paulo s̄ quæſt. 7. reg. 4.

5 *Exceptio. Quod remedium approbatur l. ſi à te. 16. ff ſi ſeruitus vindicetur.*

6 *Si reus latitat, nec rem defendit: quod remedium cōpetat, vide paulo s̄. quæſt. 8. reg. 2. cum ſequentib.*

7 *Actio tutelæ. Si tutor vel curator eius cui ſeruitus debetur, fecit. l. altius. 15. ff. ſi ſeruitus vindicetur.*

De actione negatoria.

Hactenus de confeſſoria actione dictum eſt. reſtant pauca quædam de negatoria actione dicenda. Quid autem ſit hæc actio, & quando competat, dictum eſt s̄. cap. eod. in prin. Sed & ſpecies cauſarum, ex quibus hæc actio competit, proponentur j̄. eod. lib. cap. 24. item exemplum habetur l. fiſtulas. 13. ff. ſi ſeruitus vindicetur. Inter exceptiones autem huius actionis numeratur & hæc: Niſi prædium ſeruitutem debeat. tunc enim propoſita actio non competit. quæ exceptio ſine dubio iuſta eſt, ſed habet ſuas replicationes, quarum prima eſt: Niſi aliter ſeruitute vtatur, quàm debet. Huius replicationis leges & exempla propoſita ſunt s̄. cap. proxim. cauſa 10. except. 15. replic. 4. cum ſequentibus, præſertim replic. 6. in fine. Huius etiam loci eſt l. 1. §. Trebatius. ff. de aqua quotidiana. Secunda replicatio eſt: Niſi alij, non ei cum quo agitur, ſeruitutem debeat. l. loci. 4. §. competit. ff. ſi ſeruitus vindicetur. Porrò in hanc actionem venit, vt reus opus ſuis ſumptibus tollat, l. altius. 8. C. de ſeruitutibus. l. ſi cum meus. 14. in prin. ff. ſi ſeruitus vindic. Deinde in hanc actionem venit cautio de futuro opere præſtanda. approbatur exemplo l. egi. 12. ff. d. tt. Tertiò venit in hanc actionem cautio ab aduerſario præſtanda, ſi rem non defendat. quæ cautio definitur & approbatur l. ſi priuſquam 15. §. idemq́. ff. de noui operis nunciat. Poſtremò veniunt in hanc actionem etiam fructus. quæ regula approbatur, ſimul & declaratur l. loci. 4. §. in confeſſoriam, in fin. ff. ſi ſeruitus vindicetur. Hæc de ijs quæ veniunt in negatoriam actionem, ſint dicta. Nunc de adiunctis ſeu actoris officijs dicendum, quid ſcilicet actor in hoc iudicio præſtare debeat. cuius loci regula prima hæc eſt: quòd actor tenetur cauere reo conuento. quæ cautio approbatur & definitur lege ſatis intricata ac dubia, nempe l. ſi de via. 7. ff. de aqua quotidiana & æſtiua. Secunda regula, de ſumptibus in opus factis reo conuento ab actore reſtituendis, proponitur l. 2. C de ſeruitutibus. de qua re vide plura s̄. lib. proxim. cap. 5. quæſt. 6. reg. 7. Poſtremò reſtant adfinia propoſitæ actionis negatoriæ remedia, quorum primum eſt interdictum, Ne quid in loco publico fiat: ſecundum, Cautio damni infecti. quæ duo remedia approbantur exemplo l. ſi quando. 17. §. fin. ff. ſi ſeruitus vindicetur. Concordat ſecundo remedio l. ſi fiſtulæ. 17. item l. ſi quid. 28. ff. de ſeruitut. vrban. præd. Tertium eſt, Actio in factum. quod approbatur d. l. 17. ff. de ſeruit. vrban. præd. Competit etiam actio negatoria, l. fiſtulas. 13. ff. ſi ſeruitus vindicetur. Quartum eſt, communi diuidundo actio, ſi ſocius in re communi inuitis cæteris aliquid fecit. l. in re. 25. ff. de ſeruit. vrban. prædior. Quintum adfine remedium eſt interdictum Quod vi aut clam. l. etſi fortè. 6. §. ſciendum. ff. ſi ſeruitus vindicetur. Reliqua de hac actione negatoria vide s̄. lib. prox. cap. 32. in fin.

DE SERVITVTIBVS VRbanorum prædiorum.

Cap. V.

HActenus de ſeruitutibus prædiorum in genere dictum eſt: ſequitur nunc de ſingulis ſeruitutum ſpeciebus. Sunt enim ſeruitutes aut vrbanorum, aut ruſticorum prædiorum. quæ diuiſio habetur l. 1. in fine. ff. de ſeruit. & l. ſeruitutes. 3. ff. d. tt. De illis hoc capite dicetur, de his j̄. cap. prox. cum ſequentibus.

I. DEFINITIO SERVITVTVM vrbanorum prædiorum.

Vrbanorum prædiorum ſeruitutes definiuntur Inſtit. de ſeruit præd. §. prædior. l. 1. in princ. ff. communia præd. item l. vrbana 198. in prin. ff. de verb. ſignificat. Planè quod ibi dicitur de ſtabulis, ei contradicit l. eo iure. 4. §. ſtabula. ff. ex quibus cauſis pignus contrahen.

II. SPECIES *ſeruitutis vrbanorum prædiorum enumerantur l. 1. cum l. ſequente. ff. de ſeruit. vrban. prædiorum. Concordat Inſtit. de ſeruit. præd. §. item vrbanorum. Planè quod ad ſeruitutem altius tollendi & officiendi luminibus vicini attinet, de eo dicetur j̄. cap. prox. in prin.*

DE SERVITVTE ALTIVS non tollendi, & non officiendi luminibus vicini, cum ſua actione.

I. DIFFERENTIA *ſeruitutis luminum, & ne luminibus officiatur, proponitur l. luminum. 3. ff. de ſeruitut. prædior. vrbanorum. l. lumen. 15. in prin. ff. eod. tt. Differentiam huius ſeruitutis, & eius, Ne proſpectui officiatur: vide j̄. eod. cap. de ſeruitute, Ne proſpectui, &c.*

II. VTER *poſſeſſor ſit, vter petitor in hac actione, definitur l. etſi fortè. 6. §. ſciendum. ff. ſi ſeruitus vindicetur. de quo s̄. cap. prox. quæſt. 3.*

III. CAVSA EX QVA HAEC actio competit.

Si quis altius ædificando, vel quid aliud faciendo luminib. actoris officiat. l. inter ſeruitutes. 14. §. quodcunque. ff. de ſeruitutibus vrbanorum prædiorum. l. ſi teſtamento. 30. ff. d. tt. l. loci. 4. §. fin. ff. ſi ſeruitus vindicetur. l. 1. C. de ſeruit. item l. ſi in ædibus. 9. C. eod. tt. M. I. R. lib. 3. cap. 18. reg. 13. Huius cauſæ exceptiones ſequuntur, quarum prima hæc eſt: Niſi non ædificium, ſed arborem vel quid aliud ponat, quo luminibus officit. reprobatur d. §. quodcunq́. Cui concordat l. ſi arborem. 16. in princ. ff. de ſeruitut. vrban. præd. Planè viridarium habere conceditur. quæ diſtinctio approbatur l. ædificia. 11. ff. eod. tt. Si ergo viridaria habuerit ædificium, quod ſeruitutem altius non tollendi, nec officiendi luminibus debet, propoſitæ exceptioni eſt locus. Cuius tamen replicatio prima eſt: Niſi ſeruitus debeatur, ne proſpectui officiatur. d. l. 11. Altera: Niſi ſeruitus ſit, ne quid in eo loco vicinus poſitum habeat. l. ſi quando. 17. §. 1. ff. ſi ſeruitus vindicetur.

II. Exceptio: *Niſi non ponat, ſed tollat ædificium, aut deprimat. l.ſi arborem.16.§. per contrarium. ff. de ſeruitut.vrban.præd. Huius replicatio eſt: Niſi reuerberatione quadam ſolis lumen in ædes quibus ſeruitus debetur, deuoluatur.d.l.16.§.interdum.*

III. Exceptio: *Niſi lumen quidem non impediat, ſolem tamen auferat.d.l.16.in prin.*

IIII. Exceptio: *Niſi ſeruitus non debeatur, vel non ſit conſtituta.l.cum eo.8.& l.Imperatores.13.ff.d.tt. item l altius 8. cum l.ſequ.in fin. C. de ſeruitutibus. M.I.R.d.reg.13.except.1.& d.cap.18.reg.44. except.1.replic.2. Huius replicatio prima eſt: Niſi in area, in qua quis altius ædificare volet, ædes fuerint peruetuſtæ humiliores. tunc enim ſeruitus altius non tollendi longo tempore vicino eſt adquiſita. de quo dictum eſt ſ̄.cap.2. cauſa 5. approbatur inſuper l. qui luminibus.10.in prin.ff.de ſeruitutib.vrbanor.præd.& l.1. C.de ſeruitut. Contradicit M.I.R. d.repl.2.duplic.1. Secunda replicatio eſt: Niſi altius ædificando vltra modum vicini ædes oneret & obſcuret. l.cuius. 23. ff. de ſeruitut.vrban. prædior. l.Scaurus.9.§.fin.ff.d.tt. item l ſi is qui binas.30.in fin.ff.de vſufruct.& quemadmodum. Sanè ad quam altitudinem extolli poſſint vel debeant ædes, ad arbitrium iudicis pertinet, vt paulo inferius except.6.dicetur. Tertia replicatio eſt: Niſi ædificando ventum ab area purgandis ſeu triturandis frugibus deſtinata excludat. l. cum talis. 14.§.fin.C.de ſeruitutibus. M.I.R. d.repl.2.duplic.2. Quarta replicatio: Niſi heres ædes ſuas vel hereditarias altius tollendo luminibus legatarum ædium officiat. reprobatur l.Scaurus.9. ff.de ſeruitut. vrbanorum prædiorum.*

V. Exceptio: *Niſi lumina, quibus officitur, tempore quo conſtituitur ſeruitus, non fuerint, ſed poſtea facta ſint. reprobatur l.ſi ſeruitus.22. §. quod ſi ita. ff.d.tt. Planè admittitur, ſi in conſtituenda ſeruitute ita conuenit, lumina quæ nunc ſunt, vt ita ſint. d. l.22.in princ.*

VI. Exceptio: *Niſi non conuenit, ad quam altitudinem ædificium ſit tollendum. reprobatur l.qui luminibus.10.§.fin.ff.d.tt.*

VII. Exceptio: *Niſi aliæ ædes intercedant, vel ædes à ſe ſint remotiſſimæ. l ſi ædes.37. cum l.ſequente. ff. eod.tt. de qua re vide ſ̄.cap.2.except.36. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ædes mediæ luminibus non officiant. l.& ideo.5. ff.ſi ſeruitus vindicetur. de quo dictum ſ̄.d.except.30.replicat.1. Eius autem replicationis duplicatio eſt: Niſi poſt ſeruitutem conſtitutam ædes mediæ altius tollantur, vt ædes ſeruientes altius ſublatæ luminibus non officiant. l.etſi fortè.6.in princip.ff.d.tt. Planè ſi intra ſtatutum tempus rurſus ædificium ſuum depoſuerit vicinus, renaſcetur vindicatio. quod triplicationis loco notandum ex d.l.6.*

VIII. Exceptio: *Niſi alius vicinus parietem ſeruientibus ædibus communem altius extulerit. l. hoc quod 24.§.fin. ff.de ſeruitut.vrban.præd. Hactenus cauſa propoſita actionis altius non tollendi, cum ſuis exceptionibus propoſita eſt: ſequuntur nunc alij huius actionis loci.*

IIII. QVIBVS DATVR hæc actio?

De eo cui ſeruitus non debetur. Ei non competit hæc actio. quæ regula approbatur argumento l.loci. 4.§.competit.ff.ſi ſeruitus vindicetur.

V. QVID VENIAT IN hac actione?

Vt id quod factum eſt tollatur. quæ regula propoſita eſt ſuprà cap. prox. memb.7.reg.2. Reliquos propoſita actionis locos vide ſ̄. cap. prox. de actione confeſſoria.

DE SERVITVTE, NE PROſpectui officiatur.

I. GENVS *definitur l.2.ff.de ſeruitutibus vrbanorum prædiorum.*

II. DIFFERENTIA *inter hanc & ſuperiorem ſeruitutem proponitur l.inter ſeruitutes. 14. ff.d.tt. Alia differentia habetur l.lumen.15.ff.d.tt. Alia item l.ædificia.11.ff.d.tt.*

III. DE *proſpectu in mare non impediendo agitur Nouell.c.63.item Nouell.c.165.*

DE SERVITVTE ſtillicidij.

I. GENVS.

Seruitus eſt vrbani prædij. quod approbatur l.1.ff. de ſeruitut.vrban.præd.

II. PROPRIVM.

Stillicidij naturalis atq; perpetua cauſa eſſe debet. l.foramen.27.§.fin.ff.d.tt.

III. EVENTVS ET IVRA huius ſeruitutis.

Huius loci prima regula proponitur l. ſeruitutes.19.§.ſi ſeruit.ff.de ſeruit.vrban.præd.ſcilicet, Non licere domino ſeruientis areæ ibi ædificare, vbi caſitare cœpit ſtillicidium. Concordat l.ſi eo loco.9.§.1.ff.ſi ſeruit.vind.M.I.R.lib.3.cap.18.reg.14. Planè vſq; ad ſtillicidij locum ædificium perducere poteſt: quod notandum loco primæ exceptionis. quæ approbatur d.l. 19.§.qui in area.M.I.R.d.reg.14.except.1. Secunda exceptio eſt: Niſi cum vtranq; ſeruitutem deberet eidem, altius non tollendi, & ſtillicidij recipiendi: altius nō tollendi ſeruitus illi ſit remiſſa. reprobatur l.ſi domus tua.20. ff.de ſeruit.vrban.præd. de quo ſ̄. cap.3. cauſa 1.except.4.

Secunda regula eſt, Quòd is cui debetur ſeruitus ſtillicidij, tam actionem quàm exceptionem eius nomine habeat. l ſi à te.16.ff.ſi ſeruit.vind. Concordat l.ſi eo loco.9.§.1.ff.eod.tt.

Tertia regula: Si antea ex tegula caſitauerit ſtillicidium, poſtea ex tabulato vel ex alia materia caſitare non poteſt.l.ſeruitutes.19.§.ſi antea.ff.de ſeruitutib.vrban.præd.

Quarta regula: Stillicidium altius tolli, non inferius demitti poteſt: item retroduci, non produci poteſt.d.l.19.§.ſtillicidium.

DE SERVITVTE TIGNI immittendi.

I. DIFFERENTIA *huius ſeruitutis & inferioris, quæ dicitur oneris ferendi, proponitur paulo inferius quæſt.3.*

II. CAVSAE

II. CAVSAE EX QVIBVS DEbetur hæc ſeruitus.

Si vicinus mihi hoc ius ceſſerit. l. ſicuti. 8. §. competit. ff. ſi ſeruitus vindicetur. Videtur & alia huius ſeruitutis cauſa eſſe, ſi ſcilicet quis binas ædes habens, vna contignatione tectas, vtraſque diuerſis alienauit. quæ tamen cauſa reprobatur l. binas 35. cum l. ſequente. ff. de ſeruit. vrban. præd. Ex quibus conſtat, quia tignum vtriſque commune eſt, neutri ſeruitutem eius nomine deberi. Nunc propoſitæ primæ cauſæ exceptiones videamus. Prima exceptio eſt: Niſi cum paſſus quis eſſet tigna, quæ antea vicinus habuerat, immittere, is noua nunc velit immittere. l. ſi cum. 14. in prin. ff. ſi ſeruitus vind. Secunda: Niſi non habeat ædificium vicinum qui immittit, vel non ex ſuo immittat tignum in parietem vicini. l. hoc quod. 24. in prin. ff. de ſeruit. vrban. præd. Tertia: Niſi ſtatuto tempore immiſſum non habuerit. hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, de quo dictum ſ. cap. 3. cauſa 10. eius tamen replicatio eſt: Niſi vicinus, qui ſeruitutem debet, non habuerit ædificatum. l. ſi quis. 18. § fin. ff. quemadm. ſeruit. amitt.

III. QVID VENIAT IN ACTIONE huius ſeruitutis?

Huius loci regula prima eſt, Quòd dominus ſeruientis prædij, parietem reficere non tenetur. l. ſicuti. 8. §. diſtant. ff. ſi ſeruitus vindicetur. Secunda, Quòd ſi negatoria actione agatur, aduerſarius etiam de futuris tignis non immittendis cauere teneatur. l. egi. 12. ff. ſi ſeruitus vindicetur.

IIII. VTER *poſſeſſor, vter petitor ſit in hac actione, dictum eſt ſ. cap. prox. membr. 3.*

DE SERVITVTE ONERIS FERENDI.

I. EVENTVS ET IVRA huius ſeruitutis.

Huius loci regula prima eſt, Quòd dominus ſeruientis ædificij, parietem reficere tenetur. l. cum. 32. ff. de ſeruit. vrban. præd. l. etſi fortè. 6. §. etiam de ſeruitute. ff. ſi ſeruitus vindicetur. item l. ſicuti. 8. §. diſtant ff. d. tt. Modus autem refectionis in hac ſeruitute ſeu actione ad eum modum pertinet, qui in ſeruitute impoſita cõtinetur, fortè vt reficiat lapide quadrato, vel lapide ſtructili. vel quouis alio opere, quod in ſeruitute dictum eſt. d. l. 6. §. modus. Sicut autem refectio parietis ad vicinum pertinet, ita fultura ædificiorum vicini, cui ſeruitus debetur, quamdiu paries reficitur, ad inferiorem vicinum non debet pertinere. Nam ſi nõ vult ſuperior fulcire, deponat & reſtituat, cum paries fuerit reſtitutus. l. ſicuti. 8. in prin. ff. ſi ſeruit. vindicet. Et hic quoque ſicut in cæteris ſeruitutibus contraria actio dabitur: hoc eſt, ius tibi non eſſe, me cogere. ibid.

Secunda regula: Parietem meliorem facere poteſt, deteriorem non poteſt. l. etſi fortè. 6. §. fin. ff. d. tt.

II. QVAE ACTIO DETVR, & adfinia remedia.

Actio tam confeſſoria. quàm negatoria de hac ſeruitute datur. Cuius adfine remedium eſt, operis noui nunciatio. quod approbatur d. l. 6. §. fin. ff. ſi ſeruitus vindicetur.

III. QVIBVS ET ADVERSVS quos hæc actio detur?

In rem actio eſt, dominoque, & in dominum ædium datur. l. etſi forte 6. §. Labeo, cum ſequent ff. ſi ſeruitus vindicetur. & l. vlt. §. fin. ff. de ſeruitutib.

IIII. QVID VENIAT IN hac actione?

Huius loci prima regula, Quòd dominus ſeruientis ædificij & onera ferre, & ædificia reficere teneatur, ad eum modum qui ſeruitute impoſita comprehenſus eſt, proponitur l. etſi fortè. 6. §. etiam. ff. ſi ſeruitus vindicetur. De hac re vide plura paulo ſuperius.

Secunda huius loci regula, De re ipſa reficienda, & cautione præſtanda, habetur l. harum actionum. 7. ff. eod. tt.

Tertia regula, De fructibus, habetur d. l. 6. §. veniunt.

Quarta regula, De vno ex pluribus, qui vel agit vel conuenitur, habetur d. l. 6. §. ſi ædes.

DE SERVITVTIBVS RVſticorum prædiorum.

Cap. VI.

Species ſeruitutis ruſticorum prædiorum enumerantur Inſtit. de ſeruitutib. prædiorum, in prin. & §. inter ruſticorum. Concordat iiſdem verbis l. 1. in princ. & §. in prædijs. ff. de ſeruitutibus ruſticorum prædiorum. Sed enumerantur & aliæ huiuſmodi ſeruitutes l. 2. in prin. ff. d. tt. l. ius cloacæ. 8. ff. de ſeruitutibus. l. veluti. 6. §. fin. ff de ſeruitutibus ruſticorum prædiorum. Enumerantur inſuper & aliæ ſeruitutis huiuſmodi ſpecies l. item ſic. 3. in prin. ff. de ſeruitutibus ruſticorum prædiorum. Eſt etiam ſeruitutis ruſtici prædij ſpecies, vt mihi tugurium in alieno ſolo habere liceat. d. l. 6. §. fin. Item ſeruitutis ſpecies alia proponitur l. via. 23. §. ſi lacus. ff. d. tt. Eſt & illa ſeruitutis ſpecies, vt aquã in alieno quærere liceat. l. Labeo ait. 10. ff. d. tt. Planè hæc conuentio vt pomum decerpere, ſpaciari vel cœnare in alieno liceat, ſeruitus non eſt. de qua re dictum ſ. cap. 2. except. 3. Quæ ergo ſint ruſticorum prædiorum ſeruitutes, ex iis quæ hactenus dicta ſunt, cõſtat. Planè inter has ſeruitutes enumerata eſt & hæc ſeruitus, Licere altius tollere, & officere prædio vicini: quemadmodum & ſimilis ſeruitutis ſpecies propoſita eſt ſuprà inter ſpecies ſeruitutis vrbanorum prædiorum, ſcilicet altius tollendi & officiendi luminibus vicini. quæ tamen ſeruitutis ſpecies eſſe non videtur, hac ratione, quia quando id quod ſeruitutis nomine conſtitutum eſt, etiam ſine conuentione ipſo iure licet, ſeruitus dici non poteſt, vt demonſtratum ſ. cap. 2. except. 5. Sed in ſuo altius ædificare, & ædificando luminibus vicini officere ipſo iure licet, etiamſi de hoc nihil conuenerit. l. cum eo. 8. ff. de ſeruit. vrban. præd. l. altius. 8. & l. 9. in fin. C. de ſeruit. Ergo conuentio de eo, vt in ſuo altius ædificare liceat, ſeruitus dici non poteſt. Ad hoc argumentum reſpondendo dico, minorem propoſitionem non ſemper eſſe veram. Quidam enim ſunt caſus, quibus quis in ſuo altius ædificare prohiberi poteſt. veluti ſi vetus ædificium, quod deſtruitur, fuit humilius. tunc enim nouum erigendo, veterem formam & altitudi-

nem cuſtodire debet. l.qui.10.in prin. ff.de ſeruit. vrban.præd.& l.1.C.de ſeruitut. Item ſi altius ædificando ex area vicini, in qua fructus purgantur, ventum excludat, poteſt prohiberi. l.vlt.in fin.C.d.tt. Hiſce igitur & alijs ſimilibus caſibus, quibus quis in ſuo altius ædificare prohiberi poteſt, conueniri poteſt, vt in ſuo altius ſibi ædificare liceat: quo caſu vales conuentio, ſeruitusq́; altius tollendi & officiendi prædio vicini conſtituitur. Sed nunc ad ſpecies ſeruitutum vberius deſcribendas accedamus.

DE ITINERE, ACTV & via.

I. DEFINITIONES *ac differentiæ harum ſeruitutum proponuntur Inſt. de ſeruitutibus prædiorum, in prin. Concordat ijſdem verbis l.1. §.1. ff.de ſeruit. ruſt præd.l.qui ſella.7.in prin. item l.inter.12.ff.d.tt. Plane interdum via pro itinere accipitur, vt l.ſi tam. 13.ff.de ſeruitutib.& l.paries.157.ff.de verb.ſignif.*

II. DIVISIO *viarum in publicas, priuatas & vicinales, habetur l.2.§.viarum. ff.ne quid in loco publico. l.vlt.ff.de locis & itinerib.publicis. Cum autem triplex ſit viarum genus, nec de publicis, nec de vicinalibus vijs hic agitur, ſed de vijs priuatis.*

III. DE *cauſis itineris, actus & viæ tam conſtituendæ, quàm amittendæ, cum ſuis exceptionibus, hic non eſt diſſerendi locus, cum de ijs ſupra in generali ſeruitutum tractatu ſatis ſit dictum. Hoc tantùm admonuiſſe ſat eſt, quod Vlpianus dicit l.15. ff. commun. præd. Iter nihil prohiberi ſic conſtitui, vt quis interdiu duntaxat eat. quod facere circa prædia vrbana etiam neceſſarium eſt.*

IIII. NVNC *ad propria & effectus propoſitarum ſeruitutum nobis tranſeundum. cuius loci prima regula, De latitudine viæ, quod ſcilicet in porrectum octo pedes habeat, in anfractũ ſedecim, habetur l.via. 8.ff.de ſeruit.ruſtic præd. l.certo generi.13. §.latitudo.ibi:in via.ff.d.tt. itẽ l.nam ſatis.6. §.fin. ff.quemadm.ſeruit.amitt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi nõ via, ſed iter aut actus debeatur. d.§.latitudo. Secunda: Niſi aliud in conſtituenda ſeruitute conuenerit.l.via.23.in prin.ff.de ſeruit.ruſtic.præd.*

Secunda regula de loco viæ talis eſt, Quòd ſi in conſtituenda ſeruitute certus viæ locus non eſt demonſtratus, per quamlibet fundi partem ire liceat ei cui ſeruitus debetur. l.ſi cui.9. ff.de ſeruit. l.ſi via. 26. ff.de ſeruit.ruſtic.præd. Huius exceptio prima eſt: Niſi per aliquam fundi partem eat cum fundi ſeruientis detrimento, cum poſſit per aliam fundi partem æquè commode minore detrimẽto ire. tunc enim inhibenda eſt malicia eius, cui ſeruitus debetur. d.l.9. Concordat in ſimili ſpecie l.ſed quæ.22 ff.de ſeruit.ruſt.præd. item l.ſi via.26.in fin.ff.eod.tt. Secunda exceptio eſt: Niſi per aliquam partem viam elegerit, ſemelq́; atq; iterum ierit. tunc enim aliæ partes liberæ ſunt. d. l.9. §. verũ.ff.de ſeruit. Huius replicatio eſt: Niſi cùm duobus iter deberetur, vnus tantùm ex ijs per certam partem viam elegerit.l.itinere.28 ff.de ſeruit.ruſt.præd. Tertiæ exceptionis loco notandum, quòd ſi inter eum cui iter debetur, & eum qui debet, de loco itineris nõ conueniat: arbitrio tertij locus certus ſit conſtituendus.l.certo generi.13.§.ſi totus.& §.fin.ff.d.tt.

Tertia regula, De proprio itineris, quòd is qui iter habet, nec agendi iumenti, nec vehiculi ducẽdi ius habeat, ſed tantùm eundi. quæ regula conſtat ex ijs quæ dicta ſunt ſ.eod.cap.in prin. Planè qui iter habet, etiam equo commeare, & lectica vehi poteſt. quod approbatur l.qui ſella.7.in prin. ff.de ſeruit. ruſt. præd. & l.inter actum.12. ff.d.tt. Præterea is qui iter habet, trahendi lapidis vel ligni, item haſtæ rectæ ferendæ ius non habet. De quo paulò j.reg.prox.

Quarta regula, de proprijs actus: Qui actum habet, iumentũ agere poteſt, & vehiculum ducere. quæ regula cõſtat ex ijs quæ dicta ſunt ſ.eod cap. in prin. Sed & eundi ius habet, vt ibidem etiam eſt dictum. Cui concordat l.1.in fin ff.de adimendis legatis. Planè qui actum habet, ius trahendi lapidem vel lignum non habet, nec haſtam rectam ferre poteſt. l.qui ſella. 7.ff.de ſeruit.ruſtic.prædiorum.

Quinta regula, De proprijs viæ, habetur d. l.7. in fin. Plura huius loci vide ſ.eod.cap.in prin.

Sexta regula habetur l.ſi iter.10.ff.de ſeruit.l.ſeruitutes.19.§.ſi domo.ff.de ſeruit.vrban.præd.

Septima regula: Is cui iter debetur, in eo loco ædificare non poteſt. l ſi eo loco.9. §.penult. ff.ſi ſeruitus vindic. Huius exceptio eſt ſ.reg.prox.item paulo inferius reg.9.

Octaua regula: Iter reficere poteſt. de quo j.de itinere actuq́; reficiendo, cap.9.

Nona regula: Nec dominus prædij, nec is cui iter debetur, arcum facere poteſt. quæ regula cum alijs quibuſdam approbatur l.ſupra.11. in prin. ff.de aqua pluuia arcenda.

Decima regula: Dominus prædij ſeruientis nihil in eo loco facere poteſt, quo ſeruitus impeditur. l.certo.13. §.1. ff.de ſeruit.ruſt.præd. l.ſi eo loco.9. in prin. ff. ſi ſeruitus vindicetur. de qua re dictum etiam ſ. cap.4.membr.4.

Vndecima regula: Dominus prædij ſeruientis, alij per eundem locum aquæductum concedere non poteſt.de qua re vide ſ.cap.2.except.11.in fin.

Duodecima regula: Via ad ſepulchrum priuati iuris manet. l.ſeruitutes.14. §.ſeruitus. ff.de ſeruitutibus.l.1.§.fin.ff.ſi ſeruitus vindicetur.

Decimatertia & vltima regula eſt de actione propoſitarum ſeruitutum, & habetur l.loci.4. §.ſi quis mihi. ff. ſi ſeruitus vindicetur. Ex qua duo potiſſimùm ſunt notanda: primum, ex quibus cauſis actio de itinere, actu & via competat. Alterum quæ competat actio, quodq́; eius adſine ſit remedium. Cauſæ huius actionis ſunt: Si quis ire agere prohibeatur, ſi viam reficere vel ſternere vicinus non patiatur, ſi denique vicinus arborem impendentem habeat, qua viſus via incommodior reddatur. Sed & plures huiuſmodi cauſæ patent ex regulis præcedentibus. Ad alterum quod attinet, dicit Iuriſconſultus, confeſſoriam actionem competere, item in caſu interdictum de itinere actuq́; reficiendo. De confeſſoria actione dictum eſt ſ.capite 4. Vnde petenda ſunt quæ huc pertinent. De interdicto dicetur j. duobus capitibus proximis.

DE

DE INTERDICTO DE itinere actuq; priuato.

Cap. VII.

PRIMO: Genus huius interdicti proponitur l.1.§.1.ff.de itinere actuq; priuato.

II. DIFFERENTIA huius interdicti & actionis confeſſoriæ habetur l.2.§.fin.ff.ſi ſeruitus vindicetur. Differunt ergo confeſſoria actio & interdictum propoſitum, quòd in actione quidem confeſſoria de iure quæratur, hoc eſt, an actor ſeruitutem habeat iure impoſitam: in interdicto autem de facto tantùm quæritur, hoc eſt, de quaſi poſſeſſione ſeruitutis. Confeſſoria igitur actio petitorio, interdictum autem poſſeſſorio iudicio ſubijcitur. Eandem differentiam apertioribus verbis Vlpianus indicat l.1.§.hoc interdicto. ff.de itin.actuq; priuato.

III. CAVSA ergò interdicti hæc eſt: Si quis itinere, actu vel via vti hoc anno vſus eſt, vti prohibeatur, & in quaſi poſſeſſione ſeruitutis vim patiatur, ad retinẽdam poſſeßionem hoc interdicto defenditur. quæ cauſa approbatur, ſimulq; interdictum proponitur l.1.in prin.ff.de itinere actuq; priuato. Huius cauſæ plures ſunt exceptiones ordine nunc diſcutiendæ.

I. Exceptio: Niſi actor vti prohibitus, intra annum antea non ſit vſus. Hæc exceptio conſtat ex contrario ſenſu. Si enim vis prohibeatur fieri eunti vel agenti, ob id quòd antea eo anno itinere vel actu ſit vſus: ſequitur, quòd ſi non ſit vſus antea itinere vel actu, non defendatur interdicto propoſito. Annus autem hic computatur non ex die quo prohibitus eſt actor, ſed ex die interdicti. de quo ĩ.ead.except.replic.4.in fin. Huius autem exceptionis replicatio prima eſt: Niſi alius actoris nomine ſit vſus, vel actor per alium. l.inde etiam.3.§.vti videmur. & §.ſi quis ex. ff. de itinere actuq; priuato. l.1.§.is cuius. & §.ſi tibi fundum. ff.d.tt. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi is qui actoris nomine vſus eſt, ignorauit cuius fundus eſſet, per quem iret. reprobatur d.§.is cuius, in fine. Secunda: Niſi alius ſuo, non actoris nomine ſit vſus. d.l.1.§.ſi quis autem. Tertia: Niſi alius tanquam vſufructuarius via ſit vſus. l.inde etiam.3.§.vti videmur.ff.de itinere actuq; priuato. Hæc de prima replicatione. Secunda replicatio eſt: Niſi propter iuſtam cauſam vti ſeruitute non potuit. approbatur, ſimul & exemplis declaratur l.1.§.ſi quis propter.ff.d.tt. Planè ipſo quidem iure replicatio propoſita non competit ex d.l.1.§.Vtianus rectè, in fin. verùm competit ope in integrum reſtitutionis. Tertia replicatio eſt: Niſi talis fuerit cauſa non vtendi, ex qua in integrum reſtitutio competit. d.l.1.§.præterea. Quarta: Niſi ob dilationem aduerſario datam, annus exierit. d.l.1.§.præterea. Ad cuius verba intelligenda ſciendum eſt, annum quo vſus ſit actor ſeruitute, vel non ſit vſus, ex die interdicti retrorſum computandum, non ab eo tempore quo vti prohibitus eſt. d.l.1.§.annum. Quinta replicatio eſt: Niſi author eius eo anno ſit vſus. l.2.§.fin.ff.ſi ſeruitus vindicetur. de qua re vide ĩ.eod.cap. quibus detur hoc interdictum, membr.4.

II. Exceptio: Niſi minus quàm 30.dieb.eo anno ſit vſus. lege 1.§.ſiue igitur.ff.de itinere actuq; priuato.

III. Exceptio: Niſi eo tempore quo interdictum redditur, non ſit vſus actor. reprobatur d.l.1.§.hoc interdicto.

IIII. Exceptio: Niſi non euſq; antea ſit vſus, quouſq; nunc vtitur, cum prohibetur. l.1.§.Iulianus ait. ff.eod.tt.

V. Exceptio: Niſi ierit tantùm actor, non egerit antea. Hæc exceptio videtur reprobari l.1.§.ſi quis hoc.ff.eod.tt.

VI. Exceptio: Niſi ſeruitus actori non debeatur. reprobatur l.1.§.hoc interdicto.ff.de itinere actuq; priuato. Huius autem exceptionis reprobatæ elegans proponitur ratio l.inde etiam.3.§.hoc autem à ſup. verſ.qui enim vult.ff.eod.tt.

VII. Exceptio: Niſi vi, clàm vel precariò ſit vſus actor. d.l.1.in prin. Quid autem ſit vi, clàm vel precariò vti, dictum eſt s̃.cap.2.cauſa 5.except.3. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi alius, non actor, ſeruitute vti prohibitus ſit. tunc enim actor ſeruitute vi vel clàm vti non videtur, cum alius, non ipſe ire ſit prohibitus. Hæc replicatio quamuis ipſo iure ſubſiſtat, recipit tamen duplicationem hanc: Niſi alius qui prohibitus eſt, nomine actoris vſus ſit, actorq; per eum ius ſuum retinere potuit. l.inde etiam.3.§.item ſciendum.ff.de itinere act.priuato. Huius triplicatio prima eſt: Niſi actor ignorauit eum, per quem vtebatur, prohibitum eſſe. d.§.item ſciendũ. Altera: Niſi is per quem actor vtebatur, non ſit prohibitus, ſed precariò rogauerit. l.1.§.ſi tibi fundum. ibi: quæritur enim. ff.eod.tt. Hæc de prima propoſitæ exceptionis replicatione. Secunda replicatio eſt: Niſi alius, non actor, precariò rogauerit. Et hæc replicatio regulariter quidem vera eſt, ſed admittit duplicationẽ hanc: Niſi author actoris precariò rogauerit. quæ tamen reprobatur l.1.§.penult. ibi: tu tamen (vt credo) ff.de itin. act.priuato. Tertia replicatio eſt: Niſi ab alio, non ab aduerſario actor ſeruitute vi, clàm vel precariò ſit vſus. Et hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit, vt ex verbis interdicti conſtat. veruntamen recipit duplicationem hãc: Niſi ab authore aduerſarij vi, clàm vel precariò ſit vſus actor. l.inde etiam.3.§.ſi quis ab. ff.d.tt. Quarta replicatio eſt: Niſi ab initio anni rectè, non vitioſè ſit vſus. l.1.§.fin.cum l.ſequ.ff.de itinere actuq; priuato. d.l.3.in prin. itẽ l.ſicut.6.ff.eod.tt. Quinta: Niſi author actoris rectè, non vitioſè ſit vſus. d.l.6. Huius duplicatio eſt in precario. quando enim ſucceſſor precariò vtitur ſeruitute, non ei prodeſt autorem ſine vitio vſum. l.1.§.ſi tibi fundum. ff.eod.tt. Sexta replicatio: Niſi is per quem actor vtitur, ſine vitio vtatur ſeruitute. reprobatur exemplo precarij d.§.ſi tibi fundum.verſ.quoties. Hæc de ſeptima exceptione cum ſuis replicationibus.

VIII. Exceptio: Niſi non tanquam ſuo iure ſit vſus actor. l.vlt.ff.de itin.act.priuato. Concordat l.vlt. ff.quemadmodum ſeruit.amitt. Huius exceptionis exemplum etiam proponitur l.1.§.Iulianus rectè. ff. de itin.act.priuato.

IX. Exceptio: Niſi actor non ſit dominus fundi, ad quem iuit, vel fundum iſtum ex cauſa lucratiua ſit nactus. reprobatur l.inde etiam.3.§.hoc interdictum, cum ſequentib.ff.d.tt.

X. Exceptio: *Niſi pro parte tantùm dominus ſit actor fundi, ad quem iuit. reprobatur l ſed etſi.3. ff. ſi ſeruitus vindicetur.*

XI. Exceptio: *Niſi nudam tantùm proprietatem fundi habeat actor. reprobatur l.inde etiam.3. §.idem Iulianus ff.de itin.act.priuato.*

XII. Exceptio: *Niſi non ruſtica, ſed vrbana ſit ſeruitus.qua vti prohibitus eſt actor.l 1.§.1 ff.d.tt.*

XIII. Exceptio: *Niſi alius quàm dominus prædij prohibuerit. reprobatur d.l.3.§.idem Iulianus. ff. d.tt. Hactenus de cauſa propoſiti interdicti, eiuſq; exceptionibus eſt dictum.*

IIII. QVIBVS DETVR HOC interdictum?

Huius loci regula prima eſt, Quòd ſucceſſori tam ſingulari, quàm vniuerſali competat. l.2.§.fin. ff ſi ſeruitus vindicetur. l.1.§.ait prætor inter.ibi: nam ſicuti.ff.de aqua quotidiana & æſtiua. Secunda regula eſt: Quod ſi quis alterius nomine ſeruitute vſus prohibitus eſt, ei cuius nomine vſus eſt, interdictum competit, non ei qui eſt prohibitus. de qua re vide s̄. eod.cap.except.1.replic.1.cum ſuis duplic. Planè interdum euenit, vt non ei qui per alium vſus eſt ſeruitute, competat interdictum: ſed ei qui ipſe vſus atque prohibitus eſt, quamuis alterius nomine ſit vſus. cuius exemplum vide s̄.d.replic 1.duplic.3.item s̄.excep 7. replic.vlt.in fin. Tertia regula eſt, Quòd etiam fructuario hoc interdictum competit. d.l.2.§.Pomponius.ff ſi ſeruit.vind.

V. ADVERSVS QVOS DATVR interdictum?

Aduerſus quemuis prohibentem, etiam non dominum: de quo dictum s̄.except.vlt.

VI. QVID VENIAT IN HOC interdictum?

Huius loci regula, De eo quod intereſt, habetur l. inde etiam.3.§.in hoc interdicto.ff.de itin.act.priuato. Sed & cautio à reo præſtanda in hoc interdicto venit. quæ cautio approbatur & declaratur l.ſi de via.7.in princ. ff.de aqua quotidiana & æſtiua. Sed etſi actor in hoc interdicto ſuccubuerit, eum quoque ad cautionem præſtandam reo conuento poſſe condemnari puto, ex verbis d.l.7.in fin. Ita enim interpretor verba hæc: Quòd ſi neget, &c. ſcilicet iudex, actorem in quaſi poſſeßione ſeruitutis conſtitutum: & ob id pronunciet, eum rectè à reo conuento prohibitum eſſe: debebit, ſcilicet actor: donec quæſtio, ſcilicet petitorium iudicium, ſeu actio confeſſoria finiatur.

VII. QVAMDIV COMPETIT hoc interdictum?

Intra annum ab eo tempore numerandum, quo poſtremò vſus eſt actor itinere. de quo vide s̄.eodem cap. except.1.

DE ITINERE, ACTVQVE reficiendo interdictum.

I. VERBA *interdicti habentur l.inde etiam.3.§. ait prætor.ff.de itinere actuq; priuato.*

II. RATIO *proponitur d.l.3.§.vtilitas.*

III. DIFFERENTIA *huius interdicti & ſuperioris proponitur d.l.3.§.hoc autem.*

IIII. CAVSA *huius interdicti prima eſt: Si quis iter actúmue reficere prohibeatur. Quæ cauſa conſtat ex verbis interdicti. Eius autem exceptiones hæ ſunt.*

I. Exceptio: *Niſi itinere vel actu hoc anno vſus non ſit.d.l.3.§.hoc autem.ibi:itaq; qui hoc.*

II. Exceptio: *Niſi vi,clam vel precariò ſit vſus. Hæc exceptio conſtat ex verbis interdicti. De qua re ſatis dictum eſt s̄.except.7.quæ & hic poſſunt repeti.*

III. Exceptio: *Niſi ſeruitus actori non debeatur. d.l.3.§.hoc autem.ff de itin.act.priuato. Planè ſi quis ſeruitutem iure impoſitam non habeat, habeat autem velut lõgæ poſſeßionis prærogatiuam, ex eo quòd diu vſus eſt ſeruitute, hoc interdicto vti poteſt. l.apparet.5.§.penult.ff.eod.tt.*

IIII. Exceptio: *Niſi modum in conſtituenda ſeruitute impoſitum reficiendo excedat. l.inde etiam.3.§. fieri.ff.de itin.act.priuato.*

V. Exceptio: *Niſi priſtinã formam excedat, aliúdue faciat. d.l.3.§.reficere. Huius exceptionis exemplum eſt, ſi ſilice quis iter ſternere velit. quod proponitur l.loci.4.§.ſi quis mihi.ibi: non tamen. ff.ſi ſeruitus vindicetur. Replicatio eſt: Niſi pontem nouum via munienda cauſa velit facere, ſine quo commeari non poſſit. d.l.3.§ fin. ff.de itinere actuq; priuato.*

VI. Exceptio: *Niſi actor de damno infecto non caueat. d.l.3.§.qui hoc interdicto. & l.apparet.5.§.fin. ff.eod.tt. Hæc de prima propoſiti interdicti cauſa cum ſuis exceptionibus ſunt dicta.*

Altera cauſa eſt: Si quis apportare ea quæ ad refectionem itineris neceſſaria ſunt, prohibeatur. l.veteres.4.in prin ff.de itin.act.priuato. & l.apparet.5.in prin.ff.eod.tt. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi cum poſſet actor alia parte agri minore incommodo apportare, alia parte adportet. d.l.4.§.ſi quis. & d.l.5.§.1.

V. QVIBVS ET ADVERSVS quos hoc interdictum datur?

Huius loci regula, Quòd ſcilicet & ſucceſſoribus, item emptori & in emptorem detur, habetur d.l.5.§. hoc interdictum. Hactenus de itinere, actu & via: ſequitur de aquæductu.

DE AQVAEDVCTV. *Cap. VIII.*

PRIMO: *Definitio, quòd ſcilicet ius ſit aquæ ducendæ per fundum alienum, proponitur l.1. §.aquæductus. ff. de ſeruitutibus ruſticorum prædiorum. Concordat iiſdem verbis Inſtit.de ſeruitut.prædior.§.aquæductus.*

II. CAVSAE *aquæductus, cauſarúmq; exceptiones eadem ſunt, quæ & aliarum ſeruitutum: de quibus vide s̄.cap.2. Sunt tamen & aliæ quædam ſpeciales exceptiones aquæductus hic proponendæ.*

I. Exceptio: *Niſi non omnium, ad quos ius aquæ ſpectat, conſenſu aquæductus conſtituatur. Hæc exceptio approbatur, ſimul etiam quorum conſenſus requiratur, definitur l.in concedendo.8.cum ll.ſequentib.ff.de aqua pluuia arcenda. Concordat s̄.cap.2.except.19.*

II. Exceptio: *Niſi pluribus ex eodem fonte, vel per eundem locum aquæductus conſtituatur. reprobatur*

l.2.§.

l.2.§.aquæductus.ff.de ſeruitutib.ruſticor.prædior. l.hoc iure.3.§.1.ff.de aqua quotid. item l.Lucio.4.in prin ff.eod.tt.

III. Exceptio: Niſi eius aqua, quæ nondum apparet, aquæductus conſtituatur. reprobatur l.vltim.ff.ſi ſeruitus vindicetur. Concordat l.Labeo ait.10.ff.de ſeruit.ruſticor.prædiorum.

IIII.Exceptio: Niſi non ex capite conſtituatur aquæductus. reprobatur l.ſeruitus.9.ff.d.tt. Declaratur l.1.§.caput.ff.de aqua quotid. Huius exceptionis ratio, ſimul etiam exemplum proponitur l.foramen. 27.§.omnes autem.ff.de ſeruit.vrban.præd.

V.Exceptio: Niſi per eum locum aquæductus conſtituatur, per quem alij ſeruitus debetur. l.per quem. 14.in prin. ff.de ſeruitutibus ruſticorum prædiorum. l.ſupra.11.in prin. ff.de aqua pluuia arcenda. Huius replicatio eſt: Niſi ſupra aquæductum alterius alteri aquæductus concedatur. l.hoc iure.3.§.fin.ff.de aqua quotid.

VI.Exceptio: Niſi publicus locus interueniat. l.ſeruitutes.14.§.publico.ff.de ſeruitutib.l.ſi intercedat. 21.in prin.ff.d.tt. Plane recipit replicationem hanc: Niſi princeps permiſerit. d.§.publico. l.ſi in publico. 18.§.fin.ff.de aqua pluuia arcenda. Sed de exceptione propoſita dictum etiam eſt ſ.cap.2.except.3.

VII. Exceptio: Niſi ex flumine publico ducatur. Hoc tractabitur in iure fluminis publici.

VIII. Exceptio: Niſi fons ex quo ductus aquæ debetur, exaruerit. Hac exceptio ſine dubio eſt iuſta, veruntamen recipit replicationẽ hanc: Niſi poſtea rurſus ex eo fonte aqua fluere cœperit. l.vnus.34.§.fin. cum l.ſeq.ff.de ſeruit.ruſtic.prædiorum.

IX. Exceptio: Niſi aliter aquam ducat, quàm ei ius eſt. approbatur exemplo l.2.ff.de aqua quotidiana. Exempla plura continentur in ijs quæ ſequuntur, eſtq́; ei adfinis ſ.cap.11.de aqua quotidiana, excep.13. Hæc de cauſis aquæductus, earumq́; exceptionibus dicta ſufficiant.

III. QVIBVS AQVAEDVctus debeatur, & in quantum?

Huius loci prima regula eſt, quòd ei quoq; qui partem fundi dominantis comparauit, debeatur. l.ſi partem.25.ff de ſeruitutib.ruſticor.prædiorum.

Secunda regula eſt de eo cui is qui aquæductum habet, ex eo aquæductu commodauit. l.ex meo.24.& l.cum eſſent.33.§.fin.ff.eod.tt.

Tertia regula eſt, quòd in aliam partem fundi aqua duci non poſſit, quàm ad quam ſeruitus eſt adquiſita. d.l.24.& l.non modus.12. C.de ſeruitutib. Cui tamen quodammodò contradicere videtur l.1.§.illud Labeo.ff.de aqua quotidiana.

Quarta regula eſt de domino fundi ſeruientis. l.præſes.6.C.de ſeruitutibus.

IIII. PER QVAM FVNDI partem aquæductus debeatur?

Huius loci regula eſt, quòd per quamlibet fundi partem ducere liceat. l.ſi mihi.21.ff.de ſeruitutib.ruſtic. præd. Concordat l.vlt.ff.de aqua quotidiana. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi in conſtituenda ſeruitute certa fundi pars ſit deſtinata. d.l.21. Secunda: Niſi is cui aquæductus debetur, per certam fundi partem riuum fecerit. l.ſi cui.9.§.fin.ff.de ſeruitutibus. Tertia: Niſi per eam partem ducere velit, quæ ædificijs, arboribus, vineisq́; ſit occupata. l.ſed quæ.22.ff. de ſeruitutib.ruſt.præd. Alias huiuſmodi exceptiones vide ſ.in ſpecie itineris, cap.6.memb.4.reg.2.

V. EVENTVS ET RELIQVA aquæductus iura.

Huius loci prima regula de materia per quam aqua ducenda ſit, an ſcilicet per lapidem vel fiſtulas ducere poſſit, proponitur l.ſi prius.17.§.1.ff.de aqua pluuia arcenda.

Secunda regula, De deprimendo & alleuando riuo, habetur l.refectionis.11.§.ſed & depreſ.ff.commun.præd. Qui tamen locus menda non caret.

Tertia regula, De riuo reficiendo, habetur d.l.11.§. ſi per tuum.

Quarta regula, Itidem de reficiendo, d.l.11.in princip.

Quinta regula, De fiſtulis ponendis, & alijs in riuo faciendis, proponitur l.Quintus.15.ff.de ſeruitutibus ruſticor.prædiorum. Concordat l.hoc iure.3.§.is qui ius.ff.de aqua quotid.

Sexta regula, De arcu non faciendo ſupra iter alienum, habetur l.ſupra.11.in prin.ff.de aqua pluuia arcenda.

Septima regula: Alijs aquam commodare non poteſt is, qui habet aquæductum. l.ex meo.24.ff.de ſeruitutibus ruſtic.prædiorum.

Octaua regula, De loco non faciendo religioſo, proponitur l.refectionis.11.§.1.ff.commun.præd.

VI. DE ACTIONIBVS aquæductus.

De aquæductu perinde ac de alijs ſeruitutibus actio confeſſoria nobis competit: de qua l.ſi quis.10.ff. ſi ſeruitus vindicetur. Huius autem actionis adfinia remedia ſunt interdicta de aquæductu poſſeſſoria: de quibus ſequitur.

DE INTERDICTIS AQVAEductus. Cap. IX.

Quatuor potiſſimùm ſunt interdicta ad aquæductum pertinentia. Vnum de aqua quotidiana, alterum de aqua æſtiua, tertium de aqua ex caſtello ducenda, quartum de riuis. Quod igitur ad priora duo attinet, notanda eſt aquæ diuiſio & differentia, quæ habetur l.1.§.duo autem.ff.de aqua quotidiana. Concordat l.de interdicto.6.ff.eod.tt.

DE AQVA QVOTIDIANA, interdictum I.

I. VERBA *huius interdicti proponũtur l.1.in prin.ff.de aqua quotidiana.*

II. GENVS.

Prohibitorium eſt, interdum reſtitutorium. d.l.1.§.1.

III. CAVSAE HVIVS INterdicti.

Prima cauſa eſt: Si quis aquam vti hoc anno duxit, ducere prohibeatur. quæ cauſa conſtat ex verbis interdicti. Diſtinguitur autem per except.ſequentes.

Secunda cauſa: Si quid in eo fundo, per quem aqua

ducitur, fiat, fodiatur, ſeratur, &c. quo aqua inquinetur. l. 1. §. Labeo putat. ff. de aqua quotidiana. Nunc ad exceptiones harum cauſarum tranſeundum.

I. Exceptio: Niſi non ſit aqua quotidiana. d. l. 1. §. 1. Huius replicatio hæc eſt: Niſi ex ſecundo genere cauſarum agatur. tunc enim quamuis æſtiua ſit aqua, interdici poteſt. d. § Labeo.

II. Exceptio: Niſi non ſit aqua perennis. l. 1. §. loquitur ff de aqua quotidiana.

III Exceptio: Niſi aqua ſit, quæ duci non poßit. approbatur & declaratur d. §. loquitur.

IIII. Exceptio: Niſi non ad irrigandos agros pertineat aqua, ſed ad alium vſum. reprobatur l. 1. §. illud quæritur. & §. idem Labeo. ff. de aqua quotidiana. item l. hoc iure. 3. in prin ff. eod. tit.

V. Exceptio: Niſi calida ſit aqua. reprobatur l. 1. §. idem Labeo. ff d. tit.

VI. Exceptio: Niſi non extra, ſed intra vrbem ſit aqua. reprobatur d. l. 1. § ſiue autem.

VII. Exceptio: Niſi non a capite, ſed aliunde ducatur. approbatur ſimul & declaratur l. 1. §. hæc interdicta. ff. de aqua quotidiana.

VIII. Exceptio: Niſi actor intra annum aquam non duxit. Hæc exceptio conſtat ex verbis interdicti. Replicatio prima eſt: Niſi cum ante annum aquam duxiſſet, intra annum ſua ſponte influxerit. l. 1. §. quæſitum eſt. ff. de aqua quotidiana. Altera replicatio eſt: Niſi aqua ſit æſtiua. de qua vide j. prox. interdict. quæſt. 2.

IX. Exceptio: Niſi vna tantùm die vel nocte anni duxit. reprobatur d. l. 1. §. quod autẽ. & §. item quæſitum, cum ſequentib.

X. Exceptio: Niſi non putauit actor, ſe ſuo iure ducere. d. l. 1. §. Ariſto. & §. & qualitercunque.

XI. Exceptio: Niſi in iure, non in facto errauit actor. d. §. & qualitercunq. ibi: cum non in iure.

XII. Exceptio: Niſi vi, clàm vel precariò duxerit actor. Hæc exceptio conſtat ex verbis edicti. De ſignificatione autem horum verborum vide s̃. cap. 2. cauſa 5. except. 3. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ſemel eo anno non vitioſè duxerit. l. 1. §. Ariſto. ibi: idem ait ff de aqua quotidian.

XIII. Exceptio: Niſi aliter aquam ducat, quàm hoc anno duxit. l. 1. §. illud tamen. ff. d. tit. Exemplum eſt, ſi cum antea quinto quoque die duxiſſet aquam actor, poſtea alternis diebus ducat. tunc enim impunè prohibetur. quod indicari puto d. l. 1. §. illud autem. ibi: nihil refert. Concordat l. 2. ff. eod. tit. Propoſitæ exceptionis replicatio prima habetur d. l. 1. §. illud Labeo. Altera in aqua quæ in riuo nata accedit, approbatur l. hoc iure. 3. § aqua. ff. eod. tit.

XIIII. Exceptio: Niſi non debeatur aquaductus actori. reprobatur l. 1. §. & qualitercunq. ff. de aqua quotid.

XV. Exceptio, eo modo quo ſeruitus eſt conſtituta, reprobatur d. §. & qualitercunq. Concordat d. l. 1. §. item quæſitum.

XVI. Exceptio: Niſi aquam ducere prohibitus, fundum vendiderit. reprobatur l. 1. § ſi fundum. ff. de aqua quotidiana.

XVII. Exceptio: Niſi non dominus, ſed alius probiberit. vide j. Aduerſus quos. Hæc de cauſa interdicti propoſiti, eiusq; exceptionib.

IIII. QVIBVS DATVR?

De hæredibus & emptoribus vide paulo inferius quæſt. prox. in fine.

V. ADVERSVS QVOS competit?

Aduerſus quemuis prohibentem l. 1. §. competit. ff. de aqua quotidiana. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi non ſit dominus prædij. quæ tamen d. §. competit, reprobatur. Secunda exceptio eſt: Niſi inter corriuales de aquaductu ſit contentio. Hoc caſu duplex interdictum datur, & quaſi communi diuidũdo iudicium. quod approbatur d. l. 1. §. ſi inter. §. deinde ait, in fin. itẽ §. ait prætor. & l. Lucio. 4. §. fin ff. d. tit.

VI. QVID VENIAT IN HOC interdicto?

Huius loci prima regula, De cautione præſtanda, habetur l. ſi de via. 7. ff. de aqua quotidiana de qua re vide s̃. cap. 7 memb. 6.

Secunda: Si ius aquæ ducendæ ob prohibitionem amiſſum ſit, in reſtitutionem hoc venit, vt præſtetur quod amiſſum eſt. l. 1. §. præterea illud. ff d. tit.

VII. AD FINE remedium eſt, actio confeſſoria: de qua s̃ dictum eſt. Item inter corriuales, vtile communi diuidundo iudicium: de quo paulo ſuperius memb. 5. in fin. Hæc de primo interdicto.

DE AQVA AESTIVA, INterdictum II.

Alterum interdictum eſt de aqua æſtiua. Quid autem ſit aqua æſtiua, dictum eſt s̃. in prin. capitis.

I. VERBA huius interdicti proponuntur l. 1. §. deinde ait. ff. de aqua quotidiana.

II. PROPRIVM huius interdicti, & differentia à ſuperiore, proponitur d. l. 1. §. hoc interdictum.

III. CAVSA huius interdicti eſt: Si quis aquam quam priore æſtate duxit, ducere prohibeatur. approbatur ſimul & declaratur in præcedentibus. Eius autem cauſæ exceptio prima eſt: Niſi non æſtate, ſed hyeme duxit. reprobatur l. 1. §. ſi quis hyeme. ff. de aqua quotidiana. Secunda exceptio: Niſi non priore, ſed hac æſtate duxerit. reprobatur d. l. 1. §. qui hac. Alias huius loci exceptiones vide s̃. de aqua quotid.

IIII. QVIBVS DATVR HOC interdictum?

Hæredibus & emptori. de qua re vide s̃. de aqua quotidiana, quæſt. 5. except. 2.

DE AQVA EX CASTELlo ducenda, interdictum III.

I. VERBA huius interdicti proponuntur l. 1. §. ait prætor ff. de aqua quotidiana.

II. RATIO & differentia à ſuperioribus proponitur ibidem. Alia differentia huius interdicti & ſuperiorum eſt, quòd in hoc interdicto cauſa etiam proprietatis vertatur. d. l. 1. § fin.

III. CAVSA huius interdicti eſt: Si quis aquam ex caſtello ducere prohibeatur. tunc enim ei datur hoc interdictum. quæ cauſa conſtat ex verbis interdicti. Caſtellum autem dicitur receptaculum, quod aquam publicam ſuſcipit. Habet & hæc cauſa ſuas exceptiones, qua-

nes, quarum prima eſt: Niſi ei qui aquam ducit, ducere non ſit permiſſum. Item: Niſi aliter quàm ei permiſſum eſt, ducat. Hæc exceptio conſtat ex verbis interdicti. Concordat d.l.1.§.caſtellum.& §.fin.

II. Exceptio: Niſi non à principe ei ſit permiſſum. d.l.1.§.permittitur.

III. Exceptio: Niſi flumen nauigabile ſit, vel aliud per id nauigabile efficiatur. l.ſi autem.10. §.fin. ff.de aquis pluuia arcenda. & l.2. in fin. ff.de fluminibus, & ne quid, &c.

IIII. Exceptio: Niſi alijs noceat aquæductus. l.Imperatores.17. in fin. ff.de ſeruitutib.ruſtic.præd. Concordat l.hoc iure.3.§.1.ff.de aqua quotidiana.

V. Exceptio: Niſi ex alio loco, quàm ex caſtello, aqua ducatur. reprobatur l.1.§.hoc interdictum, in fin. ff.de aqua quotidiana.

VI. Exceptio: Niſi flumen, ex quo ducere permiſſum eſt, mutauerit alueum. l.hoc iure.3. §.ſi aquam. ff.de aqua quotidiana.

VII. Exceptio: Niſi cũ perſonæ, non prædio aquæductus permiſſus eſſet, perſona ſit extincta. l.1. §.permittitur. ff.de aqua quotid. Hæc de tertio interdicto.

DE RIVIS, INTERDICTUM IIII.

I. VERBA *huius interdicti proponuntur l.1. in princ. ff.de riuis.*

II. RATIO *& vſus d.l.1.§.1.*

III. CAUSAE HUIUS INTERDICTI.

Prima cauſa eſt: Si quis riuos, ſpecus, ſepta reficere, purgare prohibeatur. approbatur verbis interdicti. Declaratur autem definitionibus ſequentibus: & primùm definitione riui, d.l.1. §.riuus. Deinde definitione ſpecus, d.l.1. §.ſpecus. Tertiò definitione ſeptorum, d.l.1.§.ſepta. Quartò definitione verbi Reficere, d.l.1.§.deinde ait. Poſtremò declaratur definitione verbi Purgare, d.l.1.§.purgandi. Altera cauſa eſt: Si quis exportare, vehereq́ ea quæ refectioni neceſſaria ſunt, prohibeatur. l.Seruius.3. §.fin. ff.de riuis. Concordat ... §.deinde ff.eod.tt. Nunc ad exceptiones propoſitarum cauſarum nobis tranſeundum.

I. Exceptio: Niſi riuus in publico ſit. reprobatur l. Seruius.3.§.hoc interdictum. ff.de riuis.

II. Exceptio: Niſi non riuum, ſed foſſam vel puteũ, aliúdue quid reficiat vel purget. reprobatur l.1. §.incile. ff.d.tt. item d.l.3.§.ſi aqua.& §.Ariſto.

III. Exceptio: Niſi non aquæ ducendæ cauſa reficiat. l.1.§.aquæ ff.de riuis.

IIII. Exceptio: Niſi calidam aquam ducat. reprobatur d.l.3. §.hoc interdictum ff.d.tt.

V. Exceptio: Niſi non hoc anno vel priore æſtate aquam duxerit. item: Niſi vi, clàm vel precariò duxerit. Hæ exceptiones conſtant verbis edicti. Concordat l.1.§.hoc interdictum competit. ff.eod.tt.

VI. Exceptio: Niſi ius aquæ ducendæ non habeat. reprobatur l.1.§.hoc interdictum. ff.d.tt. de riuis. & l.de riuis.4.ff.eod.tt.

VII. Exceptio: Niſi aliter ducat, atq; antea duxit. Hæc exceptio conſtat ex verbis interdicti. Exemplum eſt, ſi per alium locum aquã velit ducere: item, ſi riuum mutet ex terreno lapideum faciendo. Quod proponitur l.1.§.ſi quis terrenum. ff.d.tt. Aliud habetur l.Seruius.3.in prin.ff.de riuis. Proponuntur inſuper plura exempla & diſtinctiones ſeu replicationes propoſitæ exceptionis in l.2. & d.l.3.§.1. & §.ſi quis nouum.ff.d.tt.

VIII. Exceptio: Niſi actor de damno infecto non caueat reo. Hæc exceptio approbatur d.l.3.§.penult. Hactenus de cauſis huius interdicti, eiusq́ exceptionibus eſt dictum.

IIII. QVIBVS ET ADVERSVS quos competit hoc interdictum?

Iiſdem perſonis & in eaſdem interdictum hoc datur, quibus & in quas de aqua interdicta redduntur, quæ ſ. ſunt enumerata. d.l.3.§.iiſdem. Hactenus de aquæductu, eiusq́ interdictis eſt dictum. Sequitur alia ſpecies ſeruitutis ruſtic.præd. aquæhauſtus ſcilicet.

DE AQVAEHAVSTV, eiusq́ interdicto de fonte.
Cap. X.

I. GENVS.

Non perſonalis, ſed realis eſt ſeruitus. l.ſi mihi. 20.§.fin.ff.de ſeruit.ruſtic.præd.

II. DE *cauſis huius ſeruitutis tam conſtituendæ quàm amittendæ, cauſarumq́ exceptionibus vide ſ. in generali tractatu ſeruitutum. Inter exceptiones autem huiuſmodi numeratur & hæc: Niſi non ex capite vel ex fonte aquæhauſtus concedatur. de qua vide ſ.cap.8.except.4.*

III. EVENTVS ET IVRA huius ſeruitutis.

Huius loci regula prima eſt, Quòd aquæhauſtu conceſſo, iter quoq; ad hauriendum conceſſum videtur. l.item ſic.3.§.qui habet. ff.de ſeruit.ruſtic.præd. Concordat l.Scaurus.9. §.cæterùm vſufructu. ff.de ſeruitutib.vrbanor.prædiorum.

Secunda regula eſt, Quòd de aquæhauſtu in rem competat actio. l.loci.4. §.ſed & de hauſtu. ff.ſi ſeruitus vindicetur.

Tertia, Quòd ratione aquæhauſtus competant nobis duo interdicta: vnum de fonte vtendo, alterum de fonte reficiendo & purgando. de quibus ſequitur.

DE FONTE VTENDO, INTERDICTUM I.

1 Verba *huius interdicti proponuntur l.vnica, in prin.ff.de fonte.*

2 Ratio *d.l.vnica.§.1.*

3 Cauſæ huius interdicti.

Prima cauſa eſt: Si quis aqua de fonte, vti hoc anno vſus eſt, vti prohibetur. quæ cauſa cõſtat ex iis quæ ſ. proximè ſunt adducta: item ex iis quæ j. proximè proponentur.

Secũda cauſa eſt: Si pecus ad aquam appellere prohibeatur. d.l.vnica.§.hoc autem.

Tertia: Si quis ire ad hauriendum prohibeatur. d.l.vnica.§ planè. Nunc exceptiones harum cauſarum ſunt proponendæ.

I. Exceptio: Niſi non fonte, ſed lacu, piſcina, puteo vti prohibeatur. reprobatur verbis interdicti.

II. Exceptio: Niſi loco, qui viuam aquam non ha-

bet, vti prohibeatur. d. l. vnica. §. hoc interdictum.

III. Exceptio: Niſi hoc anno fonte nõ ſit vſus: vel vſus quidem ſit, ſed vi, clàm, vel precariò. Hæ duæ exceptiones conſtant ex verbis interdicti.

4 Quibus *& aduerſus quos competat hoc interdictum, definitur d. l. vnic. §. hoc autem, in fin.*

DE FONTE REFICIENDO ET purgando, interdictum alterum.

1 Verba *huius interdicti proponuntur l. vn. §. deinde. ff. de fonte.*

2 Ratio *& vſus proponitur ibidem.*

3 Cauſa *huius interdicti eſt, ſi quis fontem purgare vel reficere prohibeatur. quæ conſtat ex præcedentibus. Huius autem cauſæ aliquot ſunt exceptiones.*

I. Exceptio: Niſi non ad aquam coercendam reficere velit. d. l. vnic. § purgandus. Declaratur hac exceptio d. l. vnic. §. coercere.

II. Exceptio: Niſi aliter vtatur, atq; hoc anno eſt vſus. Hæc exceptio conſtat ex verbis interdicti, eiuſq; exemplum proponitur d. l. vnic. §. coercere. item d. l. vnic. §. purgandus. in fin.

III. Exceptio: Niſi non fontem, ſed lacum, piſcinam, vel puteum reficere vel purgare prohibeatur. reprobatur d. l. vnica. §. fin.

4 Quibus *datur hoc interdictum, definitur d. §. fin. Hactenus de aquæhauſtu eiuſq; interdictis.*

DE CLOACIS. Cap. XI.

INter ſeruitutes ruſticorum prædiorum numeratur ius cloacæ immittendæ, l. ius. 8. ff. de ſeruit. & l. 2. in prin. ff. de ſeruit. ruſtic. præd. Cuius peculiare eſt interdictum de cloacis reficiendis & purgandis. de quo hic nobis eſt dicendum.

I. *VERBA huius interdicti proponũtur l. 1. in prin. ff. de cloacis.*

II. GENVS.

Prohibitorium eſt. d. l. 1. §. 1. & §. hoc interdictum.

III. *RATIO proponitur d. l. 1. §. curauit.*

IIII. *CAVSA huius interdicti eſt: Si quis cloacam reficere vel purgare prohibeatur. d. l. 1. in princ. & §. hoc interdictum. Declaratur hac cauſa definitione cloacæ d. l. 1. §. cloaca. Diſtinguitur except. ſequentibus.*

I. Exceptio: Niſi publica ſit cloaca. d. l. 1. §. hoc autem.

II. Exceptio: Niſi non cloacam, ſed tubos ac fiſtulas purgare prohibeatur. reprobatur d. l. 1. §. cloaca.

III. Exceptio: Niſi non ex ædibus eius in prohibentis ædes cloaca pertineat. Hac exceptio approbatur verbis interdicti. Verba autem hæc declarantur, ſimul & diſtinguuntur d. l. 1. §. deinde. Declaratur inſuper verbum hoc Pertinet d. l. 1. §. quod ait.

IIII. Exceptio: Niſi non vicinæ ſint ædes ſeruientes, ſed vlteriores. reprobatur d. l. 1. §. & tam ad.

V. Exceptio: Niſi pauimenta reſcindere velit. reprobatur d. l. 1. §. vnde Flauius.

VI. Exceptio: Niſi non reficere cloacam, ſed nouam facere velit. reprobatur l. 2. ff. de cloacis.

VII. Exceptio: Niſi reficiens de damno infecto nolit cauere. d. l. 1. in prin. & §. ſed & damni.

VIII. Exceptio: Niſi reficiens cloacã vi, clàm, vel precariò ſit vſus. reprobatur d. l. 1. §. quia autem. Hactenus de interdicto de cloacis reficiendis. Sunt autem præter hoc & alia duo de cloacis interdicta. primum quidem de noua cloaca facienda: de quo vide paulo ſuperius except. 6. Alterum autem eſt de eo quod in cloacam publicã factum vel immiſſum eſt: quod proponitur l. 1. §. penult. ff. de cloacis. Hactenus de ſeruitutibus, earumq; actionib. ſit dictum. Sequuntur nũc reliqua rerum iura, pro rerum generibus diſtincta.

DE RELIQVO RERUM IURE.

DE RERVM DIVISIONIBUS. Cap. XII.

PRæter hactenus propoſita rerum iura, ſunt & alia pro rerum diuerſitate nunc proponenda: primùm tamen rerum diuiſiones ac ſpecies.

Eſt igitur prima rerum diuiſio, quòd alia ſint diuini iuris, aliæ iuris humani. quæ proponitur l. 1. in prin. ff. de diuiſ. rerum.

De rebus diuinis Species harum rerum proponuntur d. l. 1. §. 1. Proprium d. l. 1. §. quod autem.

II. Rerum diuiſio, quòd aliæ publicæ ſunt, aliæ priuatæ. habetur d. l. 1. §. hæ autem res.

III. Rerum diuiſio, quòd quædam in noſtro patrimonio, quædam extra noſtrum patrimonium habentur: item quod quædam cõmunia ſunt omnium. quædam publica, quædam vniuerſitatis, quædam nullius, pleraq; ſingulorum. proponitur Inſtit. de rerum diuiſ. in prin. Concordat iiſdem verbis l. 2. ff eod. tt. Declaratur diuiſio propoſita ſpecieb. ſingulorum membrorum, & primùm quidem eorũ quæ naturali iure communia ſunt omnium, Inſtit. d. tt. §. & quidem. Concordat iiſdem verbis d. l. 2. in fin. Publicorum ſpecies proponuntur Inſtit. d. tt. §. flumina, cum ſequentib. Concordat iiſdem verbis l. nemo. 4. cum l. ſequent. ff. de diuiſ. rerum. Rerum vniuerſitatis ſpecies habentur Inſtit. d. tt. §. vniuerſitatis. Concordat iiſdem verbis l. in tantum. 6. §. vniuerſitatis ff. eod. vbi adduntur & aliæ ſpecies. ſeruus ſcilicet communis & libertus. Rerum quæ nullius ſunt, ſpecies enumerantur Inſtit. d. tt. §. nullius. Concordat iiſdem verbis l. in tantum. 6. §. ſacræ res. ff. eod. tt. l. 1. §. quod autem ff. eod. tt. M. I. P. lib. 5. cap. 12. reg. 1. Sed & aliæ ſpecies rerum quæ nullius ſunt, proponuntur ibidem. Hactenus ſpecies eorum quæ communia ſunt omniũ, quæ publica. quæ vniuerſitatis, & quæ nullius ſunt. Sed & plures harum ſpecies vide in ſequentibus. Singulorum res aut propriæ ſunt, aut quorundam communes, aut alienæ: de quibus ſingulis in ſequentibus dicetur.

IIII. Diuiſio, quòd aliæ res ſint corporales, aliæ incorporales. proponitur Inſtit. de reb. corpor. & incorpor. Concordat iiſdem verbis l. 1. §. quædam. ff. de rerum diuiſ.

V. Diuiſio eſt, quòd aliæ res mobiles ſint, aliæ immobiles: ſecundum quam diuiſionem ſæpius iura diſtinguuntur. M. I. R. lib. 3. cap. 18. reg. 29. cum ſeq. Sed ad ſingulas ſpecies ſupradictæ tertiæ diuiſionis deſcribendas accedamus.

DE REBVS SACRIS, SANctis & religioſis. Cap. XIII.

DE REBVS SACRIS.

PRIMO: *Differentia ſacri loci & ſacrarij proponitur l. ſacra. 9. §. illud not. ff. de diuiſ. rerum.*

II. CAVSAE EX QVIBVS RES ſacræ efficiuntur, & quæ res ſacræ dicantur.

I. Cauſa, Dedicatio: approbatur Inſtitut. de rerum diuiſ. § ſacra. Cuius exceptio prima eſt: Niſi non publicè, ſed priuatim res ſit conſecrata. Inſtitut. d. §. ſacra, in fine. l. in tantum. 6. §. ſacra. ff. de rerum diuiſ. Secunda: Niſi non in ciuitate, ſed in agro locus ſit conſecratus. reprobatur l. ſacra. 9. in prin. ff. d. tt. Tertia: Niſi locus publicus ſit dedicatus. Hac exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi princeps, vel is cui princeps dedicandi poteſtatem dedit, locum publicum dedicauerit. d. l. 9. §. 1. Quarta exceptio: Niſi ædes ſacra ſit diruta: hoc enim caſu locus rurſus profanus fieri videtur. Sed reprobatur Inſtitut. de rerum diuiſ. § locus. Concordat l. in tantum. 6. §. ſacra, in fine. ff. eod. tt. Quinta: Niſi res ſacra ab hoſtibus ſit occupata. approbatur ſimul & diſtinguitur l. cum loca. 36. ff. de religioſis.

II. Cauſa, votum eſt. quæ approbatur ſimul & diſtinguitur l. 2. ff. de pollicitationib. Vide ſ. lib. 3. cap. 29. q. 2. & 3. item M. I. P. lib. 4. cap. 10. reg. 1. cũ ſeqq.

III. PROPRIA RERVM SAcrarum iura.

I. Regula: Res ſacra in nullius bonis ſunt. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox. diuiſ. 3.

II. Regula: Res ſacræ alienari vel obligari non poſſunt. Inſt. de rer. diuiſ. §. ſacra. l. 1. C. de ſepulchro violato. M. I. P. lib. 5. cap. 3. reg. 31. Plura de hac re vide ſ. lib. 3. cap. 6. memb. 3. exc. 5.

III. Regula: Res ſacra inæſtimabilis eſt. l. ſacra. 9. §. fin. ff. de rerum diuiſ.

IV. Reg. Per locum ſacrum & religioſum ſeruitus nulli deberi poteſt. l. ſeruitutes. 14. § fin. ff. de ſeruit.

IV. DE INTERDICTO, NE QVID in loco ſacro fiat.

1. Verba *huius interdicti proponuntur l. 1. in prin. ff. ne quid in loco ſacro.*

2. Cauſa huius interdicti.

Si in loco ſacro quid factum vel immiſſum ſit, huic interdicto eſt locus. d. l. 1. in prin. Cuius exceptio prima eſt: Niſi non in ſacro loco, ſed alibi ſit factum. d. l. 1. §. 1. Huius replicatio eſt: Niſi in muris, portu & alijs ſanctis locis ſit factum. l. 2. ff. eod. tt. Secũda exceptio eſt: Niſi ornamenti cauſa factum ſit. d. l. 1. §. quod ait.

3. Ad finē *remedium proponitur d. l. 1. § fin. Hactenus de rebus ſacris.*

DE REBVS SANCTIS.

I. DEFINITIO *ſancti proponitur l ſanctum. 8. ff. de diuiſ. rer. Concordat l ſacra 9. § propriè ff. d. tt.*

II. SPECIES SANCTORVM.

I. Species, ſunt leges d. § propriè. Concordat Inſt. de rerum diuiſ. § ſancta, in fine.

II. Species eſt, muri & portæ ciuitatis d §. ſanctæ. Concordat l ſanctum 8. in fine. ff eod. tt. Plura de hac ſpecie vide ſ. lib. 3. cap. 31. reg. 16. cum duab. ſeq.

III. PROPRIVM.

Res ſancta in nullius bonis ſunt. Inſtit. de rerum diuiſ. §. ſanctæ. Cõcordant ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox. diuiſ. 3. §. rerum quæ.

DE LOCO RELIgioſo.

I. SPECIES ET PARTES loci religioſi.

I. De ſepulcro definitio proponitur l. 2. §. ſepulchrum. ff. de religioſis.

II. Sepulchra familiaria & hæreditaria quæ ſint, definitur l familiaria. 5. cũ l. ſequente, in prin. ff. d. tt.

III. De cenotaphio proponitur l. in tantum. 6. §. fin. cum lege ſequente. ff. de diuiſ. rer. Quod ibi dicitur de reſcripto duorum fratrum, ei concordat l. vel quæ. 6. § fin ff. de religioſis. Definitur cenotaphium l. monumentum. 42. §. fin. ff. de religioſis.

IV. De monumento definitio proponitur d. l. 42. & l. 2. §. monumentum. ff. eod. tt.

V. De monumento alienando, l. vel quæ. 6. §. fin. ff. de religioſis.

VI. De ſtatua monumenti, an pars ſit monumenti, definitur l. 2. ff. de ſepulchro violato.

VII. Monumentum ſepulchri quid ſit, definitur l. funeris. 37. § monumentum. ff. de religioſis.

VIII. De via ad ſepulchrum. Hac priuati iuris eſt. l. ſeruitutes. 14. §. ſeruitus. ff. de ſeruitutib. l. 1. §. fin. ff. ſi ſeruitus vindicetur.

II. CAVSA EX QVA LOCVS fit religioſus, cum ſuis exceptionibus.

Si quis mortuum in locum aliquem intulerit, locus regulariter efficitur religioſus. Inſtit. de rerum diuiſ. §. religioſum. Concordat iiſdem verbis l. in tantum. 6. §. religioſum ff. eod. tt. M. I. P. d. cap. 3. reg. 30. Huius exceptio prima eſt: Niſi nõ in ſuum, ſed in alienũ locũ mortuũ intulerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 2. C. de religioſis. Cuius replicatio prima hæc eſt: Niſi dominus loci conſenſerit. d. l. 2. & Inſtit. d. §. religioſum, in fine Concordat iiſdem verbis d. l. 6. §. religioſum, in fine. Huius duplicatio prima videtur eſſe: Niſi dominus poſtea mutauerit voluntatem. qua tamẽ reprobatur d. §. religioſum. Altera duplicatio eſt: Niſi nõ omnes domini cõſenſerint. l. ſi plures. 41. ff. de religioſis. Secunda replicatio eſt: Niſi h[illegible]te aditã hereditatem, vel quis alius teſtatorem in locum hereditarium intulerit. l. ſcriptus. 4 ff. eod. tt. Secunda exceptio eſt: Niſi in locum ſibi cum alio communẽ mortuum intulerit. Inſtit. d. §. religioſum. Concordat l. ſi quis. 6. §. ſi quis in ff. communi diuid. Huius replicatio prima eſt: Niſi in commune ſepulchrum intulerit. d. §. ſi quis. De qua re vide ſ. cap. prox. Altera replicatio eſt: Niſi vnus ex ſocijs in locum communem inferatur. l. ſi plures. 41. ff. de religioſis. Tertia: Niſi ſocij conſentiant. d. l. 41. Tertia exceptio eſt: Niſi proprietarius in locum, cuius vſuſfructus alienus eſt, mortuum intulerit. Inſtitut. de rerum diuiſ. §. religioſum. ibi: item ſi alienus. l. 2. §. ſi vſumfructum. ff. de religioſis. l. ſunt perſonæ 43. ff. eod. tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi vſufructuarius cõſentiat. d. §. religioſum.

& d.§.ſi vſumfructũ. item l.locum autem.21. in prin. ff.de vſufruct.& quemadm. Secunda: Niſi heres teſtatorem, qui vſumfructum legati, intulerit. d.l.21.in prin.l.2.§.vſumfructum.ff.de religioſis.item l.ſi plura.46. in prin. ff. d.tt. Quarta exceptio eſt: Niſi in locum in quo alij ſeruitus debetur, mortuum intulerit.approbatur ſimul & diſtinguitur l.locum.2.§.locum ff.de religioſis. Huius replicatio prima eſt: Niſi is cui ſeruitus debetur conſentiat. d.§. locum. Concordat l.ex conſenſu.3.ff.eod.tt. Secunda replicatio eſt: Niſi per alium locum æquè commodè ſeruitute vti poſſit. d.§ locum. Quinta exceptio eſt: Niſi vſufructuarius in locum, cuius tantùm vſumfructum habet, mortuum intulerit. l.2 §. ſi vſumfructum.ff. de religioſis. Huius replicatio eſt: Niſi proprietarius conſentiat.l.ex conſenſu.3. ff.d.tt. Sexta exceptio eſt: Niſi in locum alij pignori obligatum mortuum intulerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.2. § fin. ff.de religioſis. Huius replicatio prima eſt: Niſi debitor ſuum mortuum, cui funus facere habet neceſſe, inferat. Altera: Niſi ipſe debitor inferatur. Hæ duæ replicationes approbantur d. §. fin. Tertia: Niſi creditor conſentiat. Hæc replicatio cum aliquot præcedẽtibus approbatur l. ex conſenſu.3. ff eod. tt. Septima exceptio eſt: Niſi heres in locum legatum mortuum inferat. l. ſi locus.34. ff.de religioſis. Huius replicatio eſt: Niſi teſtator in locum legatum inferatur. l. ſcripſus.4.§ fin. ff. eod.tt. Octaua exceptio: Niſi ſeruum intulerit. reprobatur l.2. in prin. ff. de religioſis. Nona: Niſi partem tantùm, non totũ hominem intulerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l cum in diuerſis.44. ff. de religioſis. Decima: Niſi intulit, poſtea aliò trãslaturus l.ſi quis.40.ff.d.tt. Vndecima: Niſi non cadauer hominis, ſed theſaurum vel quid ſimile intulerit. l.lege Iulia 4.§.non fit.ff.ad l. Iuliam peculatus. Reliquas exceptiones vide paulo j.quæſt.4.

III. QVID ET QVANTVM fiat religioſum?

I.Regula: Non totus, qui ſepulturæ deſtinatus eſt locus, fit religioſus: ſed quatenus corpus humatum eſt. l.2.§. Celſus.ff.de religioſis.

II. Regula: Si idem in diuerſis locis ſepultus ſit, is locus fit religioſus, qui caput continet. l.cum in.44. ff.de religioſis.

IIII. CAVSAE, EX QVIBVS LOCVS religioſus rurſus fit profanus.

I.Regula: Si locus ab hoſtibus ſit occupatus. l.cum loca.36.ff.de religioſis.

II.Regula: Si reliquiæ aliò transferãtur. l.cum in. 44.in fine.ff.eod.tt.

V. PROPRIA IVRA LOCI religioſi.

I.Regula: In nullius bonis eſt. l.1.ff. ſi ſeruitus vindicetur. Concordant ea quæ dicta ſunt s̄. cap. prox. diuiſ.3.§.rerum.

II.Regula: Locus religioſus ſeruitutem nulli debere poteſt.l.ſeruitutes.14.§ fin.ff.de ſeruitut.

III. Regula: Ne ſepulchrum alterius conuerſationis vſum accipiat vel alienetur, præcipitur l. ſi quis. 12 §.ſenatuſconſulto. ff.de religioſis. Concordat l.2. in fine. C.d.tt.

IV.Regula, De itinere ad ſepulchrum concedendo, proponitur l.ſi quis.12. in prin. & l.ſi venditor.10. ff.eod.tt.

V.Regula, De iure inferendi mortuũ, & ſepeliendi, proponitur j.cap.prox.

VI.Regula, De iure ſepulchrum ædificandi & reficiendi, proponitur j.cap.15.

VII. Regula, De ſepulchro violato, proponitur j.cap.16.

DE INTERDICTO DE MORTVO inferendo, & iure ſepeliendi. Cap. XIV.

PRIMO: Verba huius interdicti proponuntur l. 1.in prin.ff.de mortuo inferendo.

II. GENVS HVIVS interdicti.

Prohibitorium eſt.d.l.1.§ hoc interdictum.

III. CAVSA EX QVA competit.

Si quis mortuum, quo ei ius eſt, inferre prohibeatur. Hæc cauſa conſtat ex verbis interdicti. Concordat d.l.1.§.1.item l.oſſa.8. §.fin.ff.de religioſis. Exceptio prima eſt: Niſi ius inferendi & ſepeliendi prohibitus non habeat.d.§.1.& d.§.fin. Eius replicatio prima eſt: Niſi ſemel domino ſciente, & non prohibente, mortuum intulerit. l. ſi propius.3. §. ſi propius. ff. de mortuo inferendo. Secunda: Niſi longo tempore iſto iure ſit vſus. reprobatur l. longa.4. ff. d.tt. Tertia: Niſi dominus proprietatis in locũ in quo alij ius competit, inferre velis, vel ſocius in locum communem. l. ſunt perſonæ.43.ff.de religioſis. Concordat l.1.§.hoc verò interdicto.ff.de mortuo inferendo. Secunda propoſitæ regulæ exceptio: Niſi in locum purum quis inferre prohibeatur. reprobatur d.l.1. §. hoc verò interdicto. & §. ſacere. Tertia: Niſi prohibitus fundum vendiderit. reprobatur l. vtimur.5. ff. de ſepulchro violato. Quarta: Niſi hac lege fundus venditus ſit, ne venditori mortuum liceat inferre. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi ſtipulatio non interuenerit. l.quod.ſi.11.ff.de religioſis. Quinta exceptio eſt: Niſi via tantùm prohibeatur, non vt inferat in fundum. reprobatur l.1.§.1. & §.item ſi mihi.ff de mortuo inferendo.

IIII. QVIBVS INTERDICtum & ius inferendi competit?

I. Regula, De hæredibus cæteriſq; ſucceſſoribus, proponitur l.familiaria.5. cum lege ſequẽte. ff.de religioſis. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi teſtator heredem inferre prohibuit. l.prætor ait.3.§ ſi quis in.ff.de ſepulchro violato. Secunda: Niſi hæredi tanquã indigno hæreditas ſit ablata. reprobatur l.ſi quis. 33.ff.de religioſis.

II.Regula, De liberis eius qui ſepeliendi ius habet. His quoq; ius inferẽdi & ſepeliendi competit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.vel quæ.6.§.liberis etiã. ff.de religioſis.

III.Regula, De libertis, proponitur d.l.6.§. libertis.

IV. Regula: Socius in commune ſepulchrum inferendi ius habet. Inſtit.de rerum diuiſ. §.religioſum.

Concordat

Concordat iiſdem verbis l. in tantum. 6. §. in commune. ff. de diuiſ. rerum. Concordat item l. ſi quis. 6. §. ſi quis in ff. communi diuid. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi in purum locũ vnus ex ſociis inferre velit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox. de religioſis. quæſt. 2. except. 2. Plane exceptio hæc locũ habet in eo, ne locus fiat religioſus: ne autem interdicto propoſito agere non poſſit prohibitus, non obſtat, ex l. ſunt perſonæ. 43. ff. de religioſis.

V. Regula: Procuratore prohibito, dominus habet interdictum. l. oſſa. 8. §. fin ff. d. tt.

VI. Regula. De hæredibus prohibiti, proponitur l. liberum 9. in fine. ff. eod. tt.

V. ADVERSVS QVOS competit?

De hæredibus prohibentis proponitur d. l. 9. in fine.

VI. QVID VENIAT IN hanc actionem?

De eo quod intereſt, habetur d. l. 9.

VII. QVAMDIV COMpetit?

Actio perpetua eſt. d. l. 9.

DE SEPVLCHRO AEDIficando interdictum. Cap. XV.

PRIMO: *Verba huius interdicti proponuntur l. 1. §. prætor ait. ff. de mortuo inferendo.*

II. RATIO d. l. 1. §. interdictum.

III. CAVSAE HVIVS interdicti.

I. Cauſa: Si quis ſepulchrũ ædificare prohibeatur. d. l. 1. §. prætor ait. & §. facere.

II. Cauſa: Si quis ea quæ ad ædificandum ſepulchrũ neceſſaria ſunt, aduehi prohibeat, vel operi neceſſarios venire, &c. d. l. 1. §. ædificare.

III. Cauſa: Si reficere ſepulchrum quis prohibeatur. d. l. 1. §. penult.

IV. Cauſa: Si id agat quis, vt ſepulchrum labatur. d. l. 1. § fin.

Exceptiones prædictarum cauſarum generales.

I. Exceptio: Niſi quis mortuum inferendi ius non habens, ædificare prohibitus ſit. Hæc exceptio conſtat ex verbis interdicti.

II. Exceptio: Niſi in alieno ſolo ſepulchrum ædificare, vel quid aliud facere volens, prohibeatur. l. 1. §. ædificare, in fine. ff. de mortuo inferendo. Huius replicatio eſt: Niſi locus facienti ſeruitutẽ debeat. d. §. ædificare. ibi: ſi tamen eò loci.

III. Exceptio: Niſi propius ædes alienas ſepulchrum ædificare prohibeatur: l. ſi propius. 3. in prin. ff. d. tt. Huius replicatio eſt: Niſi ſemel ſciente vicino, & non prohibente, mortuum eò intulerit. d. l. 3. §. ſi propius.

IV. Exceptio: Niſi in ciuitate ſepulchrum ædificare quis velit. l. prætor ait. 3. §. diuus Hadrianus. ff. de ſepulchro violato.

V. Exceptio: Niſi eum locum qui religioſus factus eſt, ſine authoritate Pontificis reficere velit. l. ſi in eo. 5. ff. de mortuo inferẽdo. Huius replicatio eſt: Niſi monumentum nondum perfectum perficere velit. d. l. 5.

DE SEPVLCHRI VIOLATI actione. Cap. XVI.

I. GENVS ET PROpria.

PRima regula: *In factum actio eſt. l. prætor ait. 3. in prin. ff. de ſepulchro violato.*

II. Regula: Popularis eſt actio d. l. 3. §. fin.

III. Regula: Famoſa eſt actio. l. 1. ff. de ſepulchro violato.

IV. Regula: In bonum & æquum concepta eſt. l. quæſitum. 10. ibi: quæ in bonum. ff. d. tt.

V. Regula: Non ad rem familiarem, ſed ad vltionẽ pertinet. l. ſepulchri. 6. in fine ff. de ſepulchro violato. & d. l. 10. in fine.

VI. Regula: Pecuniaria eſt actio. l. de ſepulchro. 9. ff. d. tt.

II. CAVSAE EX QVIBVS datur actio propoſita.

I. Cauſa, eaq́ generalis eſt, ſi ſepulchrum quis violauerit. quæ cauſa approbatur edicto prætoris l. prætor ait. 3. in prin. ff. de ſepulchro violato. l. qui ſepulchra. 4. in prin. C. eod. tt. Declaratur cauſa propoſita d. l. 3. §. ſepulchri.

II. Cauſa: Si ſepulchrum diruit. l. 2. in prin. ff. de ſepulchro violato.

III. Cauſa: Si terram ſepulchri euertit, & caſpitẽ euellit. l. pergit. 5. C. eod. tt.

IV. Cauſa: Si ſaxa vel quid aliud de ſepulchro abſtulit. l. qui ſepulchra. 4. & d. l. 5. C. eod. tt.

V. Cauſa: Si cadauera ſpoliauerit. l. prætor ait. 3. §. aduerſus eos. ff. de ſepulchro violato. M. I. R. lib. 3. cap. 18. reg. 37.

VI. Cauſa: Si ſtatua in monumẽto poſita, ſaxis caſa ſit. reprobatur l. ſi ſtatua. 27. ff. de iniuriis.

VII. Cauſa: Si cadauera aut reliquias detinuit, vexauit, tranſtulit, contrectauit, extraxit vel eruit. l. vlt. ff. de ſepulchro violato. l. ne corpora. 38. ff. de religioſis. l. diui fratres. 39. ff. eod. tt. l. prætor ait. 3. §. non perpetua. ff. de ſepulchro violato. item l. qui ſepulchra. 4. in fine. C. eod. tt. M. I. R. lib. 3. cap. 18. regul. 38.

VIII. Cauſa: Si fecit quo minus quis funeretur, ſepeliatúrue. d. l. 38. ff. de religioſis. l. ſepulchri. 8. ff. de ſepulchro violato. item l. cum ſit. 6. C. eod. tt. M. I. R. d. regul. 38.

IX. Cauſa: Si ius inferendi mortuum non habens, inferat. l. prætor ait. 3. §. ſi quis in. ff. d. tt.

X. Cauſa: Si quis in ſepulchro dolo malo habitauerit, vel ædificium in eo habuerit. Hæc cauſa approbatur edicto Prætoris d. l. 3. in prin. ibi: ſi quis in. & §. ſi quis in ſepulchro. ff. de ſepulchro violato.

Exceptiones præcedentium cauſarum generales.

I. Exceptio: Niſi ſine dolo malo ſit factũ. d. l. 3. §. 1.

II. Exceptio: Niſi is qui doli capax non eſt, fecerit. d. §. 1.

III. Exceptio: Niſi hoſtium ſepulchrum violauerit. l. ſepulchra. 4. ff. de ſepulchro violato.

IV.Exceptio: Niſi monumenti reficiendi cauſa fecerit.l.ſepulchri.7.ff.d.tt.

V.Exceptio: Niſi iuſſu iudicis fecerit. l.quanquã. 4.in prin.ibi:etſi iuſſu.ff.de aqua pluuia arcenda.

VI.Exceptio: Niſi ſemel ſit actũ. l.ſepulchri.6.ff. de ſepulchro violato.

III. QVIBVS DATVR actio propoſita?

I.Regula, De eo ad quem ea res pertinet, proponitur l.prætor ait.3.in prin.ff.de ſepulchro violato.Huius regulæ exceptiones vide s̄.reg.prox. except.1.replic.1.cum ſequentibus.

II.Regula, De extraneo. Huic quoq; actio propoſita competit, quicunq; ſit qui agere volet.d.l.3.§.1.& §.ſi quis. Huius exceptio eſt: Niſi is ad quem ea res pertinet, ſuperſit.d.l.3.in prin. Cuius replicatio prima eſt: Niſi is ad quẽ ea res pertinet, agere nolit.d.l.3. §.1.Huius duplicatio eſt: Niſi poſtea mutata voluntate, ante litem ab alio conteſtatam agere velit.d.l.3.§. ſi is cuius. Secunda replicatio eſt: Niſi alius egerit: tunc enim is cuius intereſt, admittendus amplius non eſt. l.ſepulchri.6.ff. eod.tt. Tertia: Niſi is cuius intereſt, defuncti hæreditatem non adierit. reprobatur l.quæſitum.10.ff.de ſepulchro violato.

III.Regula: Si plures agere velint, is cuius iuſtior cauſa eſt, præferendus erit. l.prætor ait.3. in prin. ibi: ſi plures.ff.d.tt. Huius exceptio eſt: Niſi plures quorum intereſt agant. tunc enim omnibus competit.d.l. 3.§.ſi ad plures.

IIII. ADVERSVS QVOS competit?

Si ſeruus in ſepulchro habitat, vel ædificauit, non contra dominum, ſed contra ipſum ſeruũ actio datur. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.3.§.penult.

V. PER QVOS DATVR.

Per procuratorẽ etiam exerceri poteſt. l. licet.42. in prin.ff.de procuratoribus.

VI. QVID VENIAT IN hac actione?

I.Regula: Si is agit, ad quem ea res pertinet, in id quanti intereſt & iudici videbitur, condemnatio fiet. Sin autem extraneus agit, centum aureorũ actio datur.l.prætor ait.3.in prin. & §.qui de ſepulchri.ff.de ſepulchro violato.

II.Regula, De pœna viginti librarum auri, proponitur l.ſi quis.3.C.d.tt.

III.Regula, De pœna decem pondo auri, l. qui ſepulchra.4.C.eod.tt.

IV.Regula: Si ſeruus fecerit, quid veniat, definitur l.2.C.d.tt.Concordat l prætor ait.3.§.pen.ff.d.tt.

Diſtinguitur inſuper quæſtio propoſita ex ſpecie delicti: de qua re vide s̄.cauſis huius actionis.

VII. EVENTVS HVIVS actionis.

I.Regula: Infamat hac actio. l.1.ff. de ſepulchro violato.

II.Regula: Hæres qui hac actione egit, ſi hæreditate ſe abſtinuit, ob id creditoribus hæreditarijs non tenetur.l.quæſitum.10.ff.d.tt.

III.Regula, De pœna iudicis non vindicantis delictum.proponitur l.ſi quis.3.C.d.tt.

VIII. ADFINIA REmedia.

I.Regula, De lege Iulia de vi publica, proponitur l.ſepulchri.8.ff.de ſepulchro violato.

II.Regula, De pœna ſacrilegij, l.pergit.5. C.d.tt.

III.Regula, De actione legis Aquiliæ, & interdicto quod vi aut clam.l.2.ff.eod.tt.

IV.Regula, De iniuriarum actione. l.ſi ſtatua.27. ff.de iniurijs. Sed competunt alia quoq; actiones pro varietate cauſæ, de qua re vide s̄. quæſt.2. Hactenus de rebus ſacris, ſanctis & religioſis, earumq; actionibus ſit dictum.

DE REBVS OMNIVM communibus & publicis.

Cap. XVII.

I. SPECIES RERVM COMMVnium & publicarum.

PRima ſpecies, Aqua profluens & mare. proponitur Inſtitut.de rerum diuiſ.§.& quidem naturali. Concordat ijſdem verbis l.2.in fine. item l.nemo. 4.§.fin.ff.eod.tt.Inſtit.d.tt.§ flumina. item l.flumina 3.in prin.ff.de fluminib.

II.Species: De littore maris habetur Inſtit. d. §.& quidẽ naturali.item d.l.2.in fine.item Inſtit. d.§ flumina.item Inſtit.d.tt.§.littorum.

III.Species: De ripa fluminis Inſtit.de rer.diuiſ.§. riparum. Concordat ijſdem verbis l.riparũ.5. in prin. ff.eod.tt.item l. flumina.3.ff.de fluminib.

IV.Species: De eo quod à flumine occupatum eſt, l.Ariſto.10.ff.de rerum diuiſ. l.1.§.ſimili, in fine. ff.de fluminibus.

II. PROPRIA IVRA.

I.Regula: In nullius bonis ſunt.l.1.§.hæ autem. ibi: quæ publica.ff.de rerum diuiſ.

II.Regula, De locis publicis à priuatis ſecernendis, proponitur l.ſi legatum.5.§.fin.ff.de operibus publicis.

III. DE LITTORE MARIS.

I.Regula, De eius definitione, proponitur Inſtit. de rer.diuiſ.§.flumina, in fine. Concordat l.littus.96.in prin. & l.littus.112.ff.de verb.ſignif.

II.Regula: Littus publicum eſt. approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄.quæſt.1.reg.2. Cõcordat l.ſi epiſtolam.65.§.& littora.ff.de rerum dom. l.littora.3. in prin.ff.ne quid in loco publico.

III.Regula: Proprietas littoris nullius eſt.Inſtit.de rerum diuiſ.§.littorum.ibi proprietas.

IV.Regula: Nemo ad littus maris accedere prohibetur.Inſt.d.tt.§.& quidẽ naturali.l.nemo.4.ff.eod.tt.

V.Regula: Cuilibet liberũ eſt in littore maris ædificare, vel caſam ponere, in quam ſe recipiat: item retia ſiccare, &c. Inſtit.de rer.diuiſ.§.littorum. l.riparum.5.§.fin.cum lege ſequente.ff.eod.tt.Huius regulæ exceptio eſt: Niſi vſus publicus impediatur. l.in littore.4.ff.ne quid in loco publico. Plura de regula propoſita vide s̄.lib.prox.cap.1.cauſ.11.

VI.Regula: Lapilli, gemmæ, cæteraq; quæ in littore maris inueniuntur, inuentoris fiunt. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt s̄.d. cap.1.cauſa 5.

IIII.DE

IIII. DE RIPIS FLVminum.

I. Regula, De definitione ripæ, proponitur l. flumina. 3. §. ripa. ff. de fluminibus. Concordat l. 1. §. ripa. ff. eod. tit.

II. Regula: Proprietas riparũ illorum eſt, quorum prædijs ripæ adhærent. Et ideo arbores quoq; ibi natæ eorundem ſunt. Inſtit. de rer. diuiſ. §. riparum, in fine. Concordat iiſdem verbis l. riparum. 5. in prin. ff. eod. tit. item l. ergo. 30. §. 1. ff. de rer. dom. M. I. R. lib. 3. cap. 18. reg. 40.

III. Regula: Naues ad ripas adpellere cuilibet licet, funes arborib. ibi natis religare, & onus aliquod in hiſce ponere. Inſtit. de rer. diuiſ. §. riparum. Cõcordat iiſdem propè verbis l. riparum. 5. in prin. ff. d. tit. itẽ l. vnica, in prin. ff. vt in flumine publico nauigare.

IV. Regula, De ripa muniẽda, proponitur l. vnica, in prin. ff. de ripa munienda. Ratio huius interdicti proponitur d. l. vnica. §. 1. Huius regulæ ſeu interdicti exceptio prima eſt: Niſi nauigatio fiat deterior. d. l. vnica. §. meritò. Secunda: Niſi de damno infecto non caueatur. d. l. vnica, in prin. & §. is autem. Huius replicatio prima eſt: Niſi non per actorem ſtet, quo minus ſatiſdet. d. l. vnica, in prin. Secunda: Niſi opus factum ſit. tunc enim cautio dicta amplius exigi non poteſt. d. l. vnica. §. etenim curandum. Tertia propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi non fluminis, ſed lacus, foſſæ vel ſtagni ripam quis velit munire. reprobatur d. l. vnica. § fin.

V. Regula: Ne quid in ripa fiat, quo iter nauigij deterius fiat, vel quo aqua aliter fluat quàm priore æſtate fluxit. De hac regula vide ĩ. cap. prox.

V. DE FLVMINIBVS.

I. Regula, De differentia fluminis & riui, proponitur l. 1. §. 1. ff. de fluminibus.

II. Regula, De diuiſione fluminis in perẽne & torrens, d. l. 1. §. item fluminum.

III. Regula, De diuiſione fluminis in publicum & non publicum, proponitur d. l. 1. § fluminum. M. I. R. d. cap. 18. reg. 41.

IV. Regula: Fluminum publicorum communis eſt vſus. l. fluminum. 24. in prin. ff de damno infecto l. littora. 3. ff. ne quid in loco publico fiat.

V. Regula, De iure nauigandi, proponitur l. vnica, in prin. ff. vt in flumine publico nauigare liceat. Ratio huius interdicti habetur d. l. vnica. §. hoc interdicto. Concordat Inſtit. de rerum diuiſ. §. riparum. ibi: ſicuti per ipſum flumẽ. Declaratur interdictum propoſitum definitione lacus, ſtagni, foſſæ, d l. vnica. §. lacus. Huius interdicti ſeu regulæ exceptio prima: Niſi id in quo quis nauigare prohibetur, priuatum ſit, non publicum. d. l. vnica. §. ſi priuata. Secunda: Niſi non nauigare, ſed piſcari prohibitus quis ſit. reprobatur d. l. vnica. §. planè qui ſtagnum. Tertia: Niſi quis non nauigare, ſed locum deprimere prohibeatur. d. l. vnica. §. ſi quis velit.

VI. Regula, De iure adpellendi pecoris ad flumen, proponitur d. l. vnica §. fin.

VII Regula, De iure piſcandi. Hoc omnibus commune eſt in portu fluminibusq;. Inſtit. de rerum diuiſ. §. flumina. At ſi quis in flumine publico piſcari prohibeatur, iniuriarum actione experiri poteſt. Quod approbatur l. 2. §. ſi quis in. ff. ne quid in loco publico fiat. l. iniuriarum. 13. §. ſi quis me. ff. de iniurijs. Huius exceptio eſt: Niſi quis ſtagnum vel lacũ, in quo piſcari prohibetur, habeat conductum. l. vnica. §. planè qui ſtagnum. ff. vt in flumine publico nauigare.

VIII. Regula, De aquaductu ex flumine publico. Regulariter aquam ex flumine publico ducere licet. l. 2. ff. de fluminib. M. I. R. d. cap. 18. reg. 43. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi Imperator vel Senatus prohibeat. d. l. 2. Secunda: Niſi flumẽ nauigabile ſit, aut ex eo aliud nauigabile fiat. d. l. 2. Concordat l. ſi autem. 10. §. fin. ff. de aqua pluuia arcenda. M. I. R. d. reg. 43. exc. 1. Tertia: Niſi non ſine iniuria alterius aqua ducatur. l. Imperatores. 17. in fine. ff. de ſeruitut. ruſtic. præd. & l. hoc iure. 3. §. 1. ff. de aqua quotid.

IX. regula. Quantum cuiq; aquæ ex flumine publico ducere liceat, definitur l. Imperatores. 17. in prin. ff. de ſeruit. ruſt. præd.

DE INTERDICTO, NE quid in flumine publico, ripáue eius fiat, quo peius nauigetur.

Cap. XVIII.

PRIMO: Verba huius interdicti proponuntur l. 1. in prin. ff. de fluminibus.

II. CAVSA HVIVS INTERdicti cum ſuis exceptionibus.

Si quid in flumine publico ripáue eius fiat immittatúrue, quo ſtatio itérue nauigij deterius ſit, fiat: huic interdicto eſt locus. d. l. 1. in prin. Declaratur cauſa propoſita definitione fluminis, d. l. 1. §. 1. item definitione publici fluminis, d. l. 1. § publicum. Item definitione ripæ, d. l. 1. §. ripa. Declaratur inſuper definitione ſtationis, d. l. 1. §. ſtationem. Definiũtur item interdicti verba hæc, Iterq; nauigio, d. l. 1. §. ait prætor. Definitur deniq; interdicti vocabulum hoc Deterius, d. l. 1. §. deterior.

I. Exceptio: Niſi in loco vel flumine priuato fiat. l. 1. §. hoc interdictũ. & §. item ſi amnis. ff. de fluminib. Huius replicatio eſt: Niſi flumen publicum, locũ priuatum occupauerit, in eoq; fiat. d. l. 1. §. ille etiam alueus. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi flumen circũeat ſaltem locum priuatum, non occupet. d. §. item ſi amnis. Secunda: Niſi flumen inundauerit ſaltem locum priuatum, non alueum ibi fecerit. d. l. 1. §. ſi foſſa.

II. Exceptio: Niſi cum flumen aliò fluere cœperit, in veteri alueo ſit factum. l. 1. §. ſimili modo. ff. de fluminibus.

III. Exceptio: Niſi in inſula in flumine nata factũ ſit. l. 1. §. ſi inſula. ff. de fluminibus.

IIII. Exceptio: Niſi in flumine non nauigabili fiat. reprobatur d. l. 1. §. non autem. & §. ſi in mari, in fine.

V. Exceptio: Niſi in mari vel in littore maris fiat. reprobatur d. §. ſi in mari.

VI. Exceptio: Niſi extra flumẽ fiat. l. 1. §. in publico. ff. de fluminibus.

VII. Exceptio: Niſi ſtatio vel nauigatio non fiat deterior. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 1. §.

non autem. Sed et eius replicatio eſt: Niſi pedeſtre iter impediatur. d.l.1.§.ſi pedeſtre.

VIII. Exceptio: Niſi ripæ tuendæ cauſa factũ ſit. reprobatur d.l.1.§.Labeo.

IX. Exceptio: Niſi lege fieri licuit. d.§.Labeo.

X. Exceptio: Niſi is qui ex vtraque parte fluminis domos habet, pontem faciat. reprobatur l.vlt. ff. de fluminibus.

III. AD FINE REmedium.

Si in flumine publico iam ſit factum, datur interdictum reſtitutorium. cuius verba proponuntur l.1.§. deinde ait. ff. de fluminibus.

Differentia & cognatio huius interdicti & ſuperioris proponitur d.l.1.§.penult.

Cauſa huius interdicti habetur d.§.penult.

Aduerſus quos hoc interdictum competat, definitur d.l.1.§.vlt.

DE INTERDICTO, NE QVID in flumine publico, ripáue eius fiat, quo aliter aqua fluat, atq; priore æſtate fluxit. Cap. XIX.

PRIMO: *Verba huius interdicti proponuntur l. vnica, in prin. ff. ne quid in flumine public.*

II. RATIO d.l.vnica.§.1.

III. CAVSAE HVIVS interdicti.

I. Cauſa: Si quis in flumine publico ripáue eius quid faciat vel immittat, quo aqua aliter fluat quàm priore æſtate fluxit: hoc interdicto tenetur. Quæ cauſa approbatur verbis interdicti. Concordat d.l.vnica.§. is autem. Declaratur d.l.vnica.§.æſtas.

II. Cauſa: Si ex riuo tecto per apertũ ducere aquã velit: vel contrà. d.l.vnica.§.ſi quis ex.

III. Cauſa: Si incile ducat, aut alueũ fluminis mutet. d.§.ſi quis ex.

De exceptionibus harum cauſarum.

I. Exceptio: Niſi flumen priuatum ſit, non publicũ. d.l.vnica.§.pertinet.

II. Exceptio: Niſi flumen non ſit nauigabile. reprobatur d.§.pertinet.

III. Exceptio: Niſi aqua non aliter fluat. d.l.vnica. §.ait prætor. Declaratur quid ſit aliter fluere, d.l.vnica.§.quod autem. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi proxima æſtate aliter fluxit. tunc enim, quamuis non aliter fluat quàm proxima hyeme, nihilominus tenetur. approbatur per ea quæ propoſita ſunt paulo ſuperius cauſa 1.

IV. Exceptio: Niſi ripæ muniendæ cauſa faciat, vel magni alicuius dãni vitandi gratia. approbatur certo modo d.l.vnica.§.ſunt qui putant.

IIII. QVIBVS DATVR HOC interdictum?

Ciuis è populo datur. l.vnica.§.hoc interdictum. ff. ne quid in flumine publ.

V. ADVERSVS QVOS datur?

I. Regula: Is qui fecit, nõ is qui poſſidet factum, hoc interdicto tenetur. d.§.hoc interdictum. Concordat d.l.vnica.§.is autem hoc.

II. Regula, De heredibus facientis, proponitur d.§. hoc interdictum.

VI. AD FINE REmedium.

Si factum ſit, reſtitutorium interdictum competit. cuius verba proponuntur d.l.vnica.§.deinde ait.

Differentia huius interdicti & ſuperioris proponitur d.l.vnica.§.penult. Quid veniat in interdictũ reſtitutorium, cùm ex propoſitis conſtat, tum etiam definitur d.l.vnica.§.vlt.

DE LOCIS ET ITINERIbus publicis. Cap. XX.

I. DEFINITIO LOCI ET itineris publici.

LOcus publicus *definitur per ſpecies l.2.§.publici ff. ne quid in loco publico.*

Via publica definitur d.l.2.§.viarum.

II. DIFFERENTIA viæ publicæ & priuatæ proponitur d.l.2.§.viam publicam.

III. SPECIES viæ publicæ, eſt via vicinalis. quæ ſpecies approbatur ſimul & declaratur l.vlt. ff. de locis & itineribus publicis. item l.2.§.viarum. ibi: vicinales. ff. ne quid in loco publico fiat.

IIII. PROPRIA LOCI ET itineris publici iura.

I. Regula: De loco publico fruendo proponitur interdictum l.1. in prin. ff. de loco publ. fruendo. Ratio huius interdicti habetur d.l.1.§.1. Concordat l.vnica. §.planè qui ſtagnũ. ff. vt in flumine publico nauigare liceat. Exceptio huius interdicti eſt: Niſi quis præter legẽ locationis loco publico frui velit. d.l.1.§.fin. Cui detur hoc interdictum, definitur d.l.1.§.pen.

II. Regula: Si quis loco publico vti prohibetur, Iniuriarum actio eſt. quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.cap.17.quæſt.5.reg.7.

III. Regula: Via publica nemo rectè vti prohibetur. l.2.§.fin. ff. ne quid in loco publico fiat. l.per agrũ. 11. C. de ſeruitutibus.

IV. Regula: Per viam publicam aquam ducere non licet. l.ſi in publico. 18.§.fin. ff. de aqua pluuia arcenda. l.ſeruitutes. 14.§.publico. ff. de ſeruit.

V. Regula, De via publica aperienda, reficienda & purganda, proponitur l.1. in prin. ff. de via publica. Declaratur hoc interdictum d.l.1.§.1. Exceptio prima eſt: Niſi prohibitus ſub ſpecie refectionis deteriorem viam faciat. d.l.1. in prin. & §.ſi quis. Secunda: Niſi vicino officiat prohibitus. l.qui vias. 31. in prin. ff. de damno infecto. Tertia: Niſi alius magis idoneè reficere viam velit. l.in reficiendo. 41. ff. d.tt. Quibus autem, item aduerſus quos, quid veniat, & quamdiu detur interdictum propoſitum, definitur l.1.§.fin. ff. de via publica.

VI. Regula: Quiſq; ante ſuas ædes viam publicam conſtruere tenetur. l.3.§.conſtruat. ff. d.tt.

VII. Regula, De via publica in agrum vicini non reijcienda, proponitur l.ſi in agrum. 4. in prin. ff. de via publica. Huius exceptio eſt: Niſi via publica ſit amiſſa.

miſſa. tunc enim vicinus per agrum ſuum viam præ-abit. l. ſi. locus. 14. §. fin. ff. quemad. ſeruit.

V III. Regula, De via publica non exaranda, pro-ontitur l ſi in agrum. 4. in fine. ff. de via publica.

IX. Regula, De nihil in viam publicam proijcien-o nec ponendo, l. 3. §. ſtudeant. ff. d. tt. Huc pertinet tiam actio de deiecto & effuſo, poſito & ſuſpenſo: de ua dicetur infra inter delicta. item pertinet huc in-erdictum Ne quid in via vel itinere publico fiat: de uo infrà cap. 21.

X. Regula: De cloaca publica, ne quid in eam fiat. mmittatúrue, proponitur l. 1. §. penul. & vltim. ff. de loacis.

XI. Regula, De locis publicis à priuato non de-inendis, l. ſi legatum. 5. §. final. ff. de operibus publi-is. Plures huiuſmodi regulas vide infra capitibus roximis.

DE INTERDICTO, NE quid in loco publico fiat.
Cap. XXI.

PRIMO': *verba huius interdicti proponuntur l. 2. in princ. ff. ne quid in loco publico fiat.*

I. RATIO *& vſus d. l. 2. §. 1.*

III. GENVS.

Interdictum probibitorium eſt. d. §. 1. & §. ſi quis. nemine.

IIII. CAVSAE HVIVS INterdicti cum ſuis exceptionibus.

Prima & generalis cauſa huius interdicti eſt: Si quid in loco publico fiat, immittatúrue, quo alicui damnum datur. d. l. 2. in princ. l. ſi finita. 15. §. ſi pu-blicus. ff. de damno infecto. Declaratur hæc cauſa de-finitione loci publici, l. 2. §. publici. ff. ne quid in loco publico.

II. Cauſa: Si in loco publico ædificetur. l. 1. ff d. tt.

III. Cauſa: Si quis velum in mæniano immiſſum habeat, quod vicini luminibus officit. d. l. 2. §. cum quidam.

IIII. Cauſa: Si ſtatuam vel imagines in publico quis ponat. reprobatur l. 2. ff. de loco publico fruendo.

V. Cauſa: Si ianuam in publico aperuit. reproba-tur l. vlt. § fin. ff. de ſeruit. vrb. præd.

VI. Cauſa: Si molem vel pilas in mare proiecit. l. 2. §. aduerſus. ff. ne quid in loco publico fiat. & l. lito-ra. 3. §. maris. ff. eod. tt.

VII. Cauſa: Si in mari piſcari, nauigare, vel in campo publico ludere quis prohibeatur. reprobatur d. l. 2. §. ſi quis in mari.

VIII. Cauſa: Si per locum publicum riuum du-cat. l. ſi per. 5. ff. ne quid in loco publico.

IX. Cauſa: Si quis in loco publico ſterquilinium ſecundum parietem alicuius fecerit, ex quo pa-ries madeſcit. l. ſi quando. 17. §. finali. ff. ſi ſeruitus vindicetur.

X. Cauſa: Si quis id quod in publico loco poſitum habet, velit reficere. l. 2. §. ſi quis id. ff. ne quid in lo-co publico.

Exceptiones præcedentium cauſarum generales.

I. Exceptio: Niſi non in publico, ſed in priuato lo-co fiat. d. l. 2. §. hoc interdictum. ibi: ad ea igitur. Hu-ius exceptionis replicatio eſt: Niſi quis velum in mæ-niano ſuo immiſſum habeat, quo vicini luminib. of-ficit. hoc enim quãuis in priuato habere videatur, ni-hilominus interdictum vtile eſt. d. l. 2. §. cum quidam.

II. Exceptio: Niſi in loco fiſci fiat. d. §. hoc inter-dictum.

III. Exceptio: Niſi nulli noceat. d. l. 2. §. aduerſus. & §. meritò. item l. vltim. §. fin. ff. de ſeruitut. vrban. prædiorum.

IIII. Exceptio: Niſi luminibus tantùm officiatur. reprobatur l. 2. §. cũ quidam. & §. ſi quid. ff. ne quid in loco publico.

V. Exceptio: Niſi ædificando impediat tantùm de-fluere ad vicinum ea, quæ nullo iure defluebant. d. §. ſi quid in.

VI. Exceptio: Niſi ei ædificio noceat, quod etiam in publico illicitè eſt ædificatum. d. l. 2. §. idem ait.

VII. Exceptio: Niſi non tam priuato, quàm publi-co loco noceat. reprobatur exemplo l. 2. §. idem ait. ſi odore. ff ne quid in loco vel itinere publico fiat. Con-cordat d. l. 2. §. 1.

VIII. Exceptio: Niſi à lege vel magiſtratu fieri ſit permiſſum. l. 1. in prin. ff. d. tt. Huius replicatio eſt: Niſi in damnum & iniuriam alterius vergat. d. l. 2. §. meritò. & §. ſi quis à principe. Cuius duplicatio eſt: Niſi ſpecialiter in damnum vel iniuriam alterius ſit conceſſum. d. §. ſi quis à principe.

IX. Exceptio: Niſi in publico ſit factum. tunc e-nim vt reſtituatur, amplius agi non poteſt. l. 2. §. ſi quis nemine. ff. ne quid in loco publico. Huius repli-ca‥o prima eſt in loco ſacro. quæ approbatur ibidem. Secunu‥: Niſi prohibente prætore ſit factum. l. vltim. ff eod. tt.

V. QVIBVS DATVR HOC interdictum?

Cuilibet agere volenti. l. 2. §. 1. ff. ne quid in loco publico. & l. 1. ff. de locis & itineribus publicis.

VI. PER QVOS COMpetat?

Etiam per procuratorem poteſt exerceri. l. penult. ff ne quid in loco publico.

VII. QVID VENIAT?

Agitur hoc interdicto ne fiat, nõ etiam vt factum reſtituatur. quæ regula approbatur per ea quæ propo-ſita ſunt ſ. quæſt. 4. except. gener. 9.

Agitur inſuper hoc interdicto, vt caueatur ne o-pus fiat. l. 2. §. ſi quis nemine. ibi: ſi tamen adhuc. ff. ne quid in loco publico.

VIII. ADFINIA REmedia.

I. Regula, De iniuriarũ actione, ſi quis in loco publi-co vti prohibeatur, proponitur d. l. 2 § ſi quis in mari.

II. Regula, De actione legis XII. tabul. proponitur l. ſi per. 5. ff. d. tt.

III. Regula, De officio eius qui operibus publicis præeſt, proponitur l. 2. § ſi quis nemine. ibi: ſi tamen. ff. ne quid in loco publico.

non autem. Sed et eius replicatio eſt: Niſi pedeſtre iter impediatur. d.l.1.§.ſi pedeſtre.

VIII. Exceptio: Niſi ripæ tuendæ cauſa factũ ſit. reprobatur d.l.1.§.Labeo.

IX. Exceptio: Niſi lege fieri licuit. d.§.Labeo.

X. Exceptio: Niſi is qui ex vtraque parte fluminis domos habet, pontem faciat. reprobatur l.vlt. ff. de fluminibus.

III. ADFINE REmedium.

Si in flumine publico iam ſit factum, datur interdictum reſtitutorium. cuius verba proponuntur l.1.§. deinde ait. ff. de fluminibus.

Differentia & cognatio huius interdicti & ſuperioris proponitur d.l.1.§.penult.

Cauſa huius interdicti habetur d.§.penult.

Aduerſus quos hoc interdictum competat, definitur d.l.1.§.vlt.

DE INTERDICTO, NE QVID in flumine publico, ripáue eius fiat, quo aliter aqua fluat, atq; priore æſtate fluxit. Cap. XIX.

PRIMO: Verba huius interdicti proponuntur l. vnica, in prin. ff. ne quid in flumine public.

II. RATIO d.l.vnica.§.1.

III. CAVSAE HVIVS interdicti.

I. Cauſa: Si quis in flumine publico ripáue eius quid faciat vel immittat, quo aqua aliter fluat quàm priore æſtate fluxit: hoc interdicto tenetur. Quæ cauſa approbatur verbis interdicti. Concordat d.l.vnica.§. is autem. Declaratur d.l.vnica.§.æſtas.

II. Cauſa: Si ex riuo tecto per apertũ ducere aquã velit: vel contra. d.l.vnica.§.ſi quis ex.

III. Cauſa: Si incile ducat, aut alueũ fluminis mutet. d.§.ſi quis ex.

De exceptionibus harum cauſarum.

I. Exceptio: Niſi flumen priuatum ſit, non publicũ. d.l.vnca.§.pertinet.

II. Exceptio: Niſi flumen non ſit nauigabile. reprobatur d.§.pertinet.

III. Exceptio: Niſi aqua non aliter fluat. d.l.vnica. §.ait prætor. Declaratur quid ſit aliter fluere, d.l.vnica. §. quod autem. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi proxima æſtate aliter fluxit. tunc enim, quamuis non aliter fluat quàm proxima hyeme, nihilominus tenetur. approbatur per ea quæ propoſita ſunt paulo ſuperius cauſa 1.

IV. Exceptio: Niſi ripæ muniendæ cauſa faciat, vel magni alicuius dãni vitandi gratia. approbatur certo modo d.l.vnica.§.ſunt qui putant.

IIII. QVIBVS DATVR HOC interdictum?

Ciuis è populo datur. l.vnica.§. hoc interdictum. ff. ne quid in flumine publ.

V. ADVERSVS QVOS datur?

I. Regula: Is qui fecit, nõ is qui poſſidet factum, hoc interdicto tenetur. d.§. hoc interdictum. Concordat d.l.vnica.§. is autem hoc.

II. Regula, De hæredibus facientis, proponitur d.§. hoc interdictum.

VI. ADFINE REmedium.

Si factum ſit, reſtitutorium interdictum competit. cuius verba proponuntur d.l.vnica.§.deinde ait.

Differentia huius interdicti & ſuperioris proponitur d.l.vnica.§.penult. Quid veniat in interdictũ reſtitutorium, cùm ex propoſitis conſtat, tum etiam definitur d.l.vnica.§.vlt.

DE LOCIS ET ITINERIbus publicis. Cap. XX.

I. DEFINITIO LOCI ET itineris publici.

LOcus publicus definitur per ſpecies l.2.§.publici ff. ne quid in loco publico.

Via publica definitur d.l.2.§.viarum.

II. DIFFERENTIA viæ publicæ & priuatæ proponitur d.l.2.§.viam publicam.

III. SPECIES viæ publicæ, eſt via vicinalis. quæ ſpecies approbatur ſimul & declaratur l.vlt. ff. de locis & itineribus publicis. item l.2.§.viarum. ibi: vicinales. ff. ne quid in loco publico fiat.

IIII. PROPRIA LOCI ET itineris publici iura.

I. Regula: De loco publico fruendo proponitur interdictum l.1. in prin. ff. de loco publ. fruendo. Ratio huius interdicti habetur d.l.1.§.1. Concordat l.vnica. §. planè qui ſtagnũ. ff. vt in flumine publico nauigare liceat. Exceptio huius interdicti eſt: Niſi quis præter legẽ locationis loco publico frui velit. d.l.1.§. fin. Cui detur hoc interdictum, definitur d.l.1.§.pen.

II. Regula: Si quis loco publico vti prohibetur, Iniuriarum actio eſt. quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap.17. quæſt.5.reg.7.

III. Regula: Via publica nemo rectè vti prohibetur. l.2.§.fin. ff. ne quid in loco publico fiat. l. per agrũ. 11. C. de ſeruitutibus.

IV. Regula: Per viam publicam aquam ducere non licet. l. ſi in publico. 18.§.fin. ff. de aqua pluuia arcenda. l. ſeruitutes. 14.§.publico. ff. de ſeruit.

V. Regula, De via publica aperienda, reficienda & purganda, proponitur l.1. in prin. ff. de via publica. Declaratur hoc interdictum d.l.1.§.1. Exceptio prima eſt: Niſi prohibitus ſub ſpecie refectionis deteriorem viam faciat. d.l.1. in prin. & §. ſi quis. Secunda: Niſi vicino officiat prohibitus. l. qui vias. 31. in prin. ff. de damno infecto. Tertia: Niſi alius magis idoneè reficere viam velit. l. in reficiendo. 41. ff. d. tt. Quibus autem, item aduerſus quos, quid veniat, & quamdiu detur interdictum propoſitum, definitur l.1.§. fin. ff. de via publica.

VI. Regula: Quiſq; ante ſuas ædes viam publicam conſtruere tenetur. l.3.§.conſtruat. ff. d. tt.

VII. Regula, De via publica in agrum vicini non reijcienda, proponitur l. ſi in agrum. 4. in prin. ff. de via publica. Huius exceptio eſt: Niſi via publica ſit amiſſa

amiſſa. tunc enim vicinus per agrum ſuum viam præſtabit. l. ſi. locus. 14. §. fin. ff. quemad. ſeruit.

VIII. Regula, De via publica non exaranda, proponitur l. ſi in agrum. 4. in fine. ff. de via publica.

IX. Regula, De nihil in viam publicam proijciendo nec ponendo, l. 3. §. ſtudeant. ff. d. tt. Huc pertinet etiam actio de deiecto & effuſo, poſito & ſuſpenſo: de qua dicetur infrà inter delicta. item pertinet huc interdictum Ne quid in via vel itinere publico fiat: de quo infrà cap. 21.

X. Regula: De cloaca publica, ne quid in eam fiat. immittatúrue, proponitur l. 1. §. penul. & vltim. ff. de cloacis.

XI. Regula, De locis publicis à priuato non detinendis, l. ſi legatum. 5. §. final. ff. de operibus publicis. Plures huiuſmodi regulas vide infrà capitibus proximis.

DE INTERDICTO, NE quid in loco publico fiat. Cap. XXI.

PRIMO: *verba huius interdicti proponuntur l. 2. in princ. ff. ne quid in loco publico fiat.*

II. RATIO & *vſus d. l. 2. §. 1.*

III. GENVS.

Interdictum prohibitorium eſt. d. §. 1. & §. ſi quis. nemine.

IIII. CAVSAE HVIVS INterdicti cum ſuis exceptionibus.

Prima & generalis cauſa huius interdicti eſt: Si quid in loco publico fiat, immittatúrue, quo alicui damnum datur. d. l. 2. in princ. l. ſi finita. 15. §. ſi publicus. ff. de damno infecto. Declaratur hac cauſa definitione loci publici, l. 2. §. publici. ff. ne quid in loco publico.

II. Cauſa: Si in loco publico ædificetur. l. 1. ff. d. tt.

III. Cauſa: Si quis velum in mœniano immiſſum habeat, quod vicini luminibus officit. d. l. 2. §. cum quidam.

IIII. Cauſa: Si ſtatuam vel imagines in publico quis ponat. reprobatur l. 2. ff. de loco publico fruendo.

V. Cauſa: Si ianuam in publico aperuit. reprobatur l. vlt. § fin. ff. de ſeruit. vrb. præd.

VI. Cauſa: Si molem vel pilas in mare proiecit. l. 2. §. aduerſus. ff. ne quid in loco publico fiat. & l. litora. 3. §. maris. ff. eod. tt.

VII. Cauſa: Si in mari piſcari, nauigare, vel in campo publico ludere quis prohibeatur. reprobatur d. l. 2. §. ſi quis in mari.

VIII. Cauſa: Si per locum publicum riuum ducat. l. ſi per. 5. ff. ne quid in loco publico.

IX. Cauſa: Si quis in loco publico ſterquilinium ſecundum parietem alicuius fecerit, ex quo paries madeſcit. l. ſi quando. 17. §. finali. ff. ſi ſeruitus vindicetur.

X. Cauſa: Si quis id quod in publico loco poſitum habet, velit reficere. l. 2. §. ſi quis id. ff. ne quid in loco publico.

Exceptiones præcedentium cauſarum generales.

I. Exceptio: Niſi non in publico, ſed in priuato loco fiat. d. l. 2. §. hoc interdictum. ibi: ad ea igitur. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi quis velum in mœniano ſuo immiſſum habeat, quo vicini luminib. officit. hoc enim quãuis in priuato habere videatur, nihilominus interdictum vtile eſt. d. l. 2. §. cum quidam.

II. Exceptio: Niſi in loco fiſci fiat. d. §. hoc interdictum.

III. Exceptio: Niſi nulli noceat. d. l. 2. §. aduerſus. & §. meritò. item l. vltim. §. fin. ff. de ſeruitut. vrban. prædiorum.

IIII. Exceptio: Niſi luminibus tantùm officiatur. reprobatur l. 2. §. cũ quidam. & §. ſi quid. ff. ne quid in loco publico.

V. Exceptio: Niſi ædificando impediat tantùm defluere ad vicinum ea, quæ nullo iure defluebant. d. §. ſi quid in.

VI. Exceptio: Niſi ei ædificio noceat, quod etiam in publico illicitè eſt ædificatum. d. l. 2. §. idem ait.

VII. Exceptio: Niſi non tam priuato, quàm publico loco noceat. reprobatur exemplo l. 2. §. idem ait. ſi odore. ff. ne quid in loco vel itinere publico fiat. Concordat d. l. 2. §. 1.

VIII. Exceptio: Niſi à lege vel magiſtratu fieri ſit permiſſum. l. 1. in prin. ff. d. tt. Huius replicatio eſt: Niſi in damnum & iniuriam alterius vergat. d. l. 2. §. meritò. & §. ſi quis à principe. Cuius duplicatio eſt: Niſi ſpecialiter in damnum vel iniuriam alterius ſit conceſſum. d. §. ſi quis à principe.

IX. Exceptio: Niſi in publico ſit factum. tunc enim vt reſtituatur, amplius agi non poteſt. l. 2. §. ſi quis nemine. ff. ne quid in loco publico. Huius replicatio prima eſt in loco ſacro. quæ approbatur ibidem. Secunda: Niſi prohibente prætore ſit factum. l. vltim. ff. eod. tt.

V. QVIBVS DATVR HOC interdictum?

Cuilibet agere volenti. l. 2. §. 1. ff. ne quid in loco publico. & l. 1. ff. de locis & itineribus publicis.

VI. PER QVOS COMpetat?

Etiam per procuratorem poteſt exerceri. l. penult. ff ne quid in loco publico.

VII. QVID VENIAT?

Agitur hoc interdicto ne fiat, nõ etiam vt factum reſtituatur. quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt s. quæſt. 4. except. gener. 9.

Agitur inſuper hoc interdicto, vt caueatur ne opus fiat. l. 2. §. ſi quis nemine. ibi: ſi tamen adhuc. ff. ne quid in loco publico.

VIII. ADFINIA REmedia.

I. Regula, De iniuriarũ actione, ſi quis in loco publico vti prohibeatur, proponitur d. l. 2 §. ſi quis in mari.

II. Regula, De actione legis XII. tabul. proponitur l. ſi per. 5. ff. d. tt.

III. Regula, De officio eius qui operibus publicis præeſt, proponitur l. 2. § ſi quis nemine. ibi: ſi tamen. ff. ne quid in loco publico.

DE INTERDICTO, TAM prohibitorio quàm reſtitutorio viæ & itineris public. Cap. XXII.

I. DE INTERDICTO NE quid in via vel itinere publico fiat.

PRIMO: *verba huius interdicti proponuntur l. 2. §. ait Prætor. ff. ne quid in loco publico.*

II. GENVS HVIVS interdicti?

I. Regula: Populare eſt interdictum. d. l. 2. §. hoc interdictum. & l. 1. ff. de locis & itineribus publicis.

II. Regula: prohibitorium eſt interdictum. d. l. 2. §. hoc interdictum.

III. CAVSAE HVIVS INTERDICTI eiuſq; exceptiones.

I. Cauſa & generalis eſt: Si in via vel itinere publico quid fiat immittatúrue, quo ea via, idúe iter deterius fiat. Hæc cauſa approbatur verbis interdicti. Declaratur definitione viæ publicæ l. 2. §. viam publicā. ff. ne quid in loco publico. Item definitione horum verborum, Deterius fiat, d. l. 2. §. deteriorem.

II. Cauſa: Si quis cloacam in viam publicam immittat. d. l. 2 §. ſi quis cloacam.

III. Cauſa: Si quis in ſuo fundo foſſam fecit, per quam aqua collecta in viam publicam decurrit. d. §. ſi quis cloacam.

IIII. Cauſa: Si quis in ſuo ita ædificauit, vt aqua collecta in via reſtagnet. approbatur ibidem.

V. Cauſa: Si ſpecus vel pontem per viam publicam facit d. l. 2. §. ſcio.

VI. Cauſa: Si in via publica monumentū extruat. l. 2 ff. de locis publicis.

Exceptiones præcedentium cauſarum generales.

I. Exceptio: Niſi in via publica, non ruſtica fiat. l. 2. §. hoc interdictum. ff. ne quid in loco publico fiat.

II. Exceptio: Niſi in via vicinali fiat. reprobatur d. l. 2. §. viarum, ibi: vicinales.

III. Exceptio: Niſi id quod in via publica fit, non noceat. ipſo quidem iure ſubſiſtit: verum eius replicatio eſt: Niſi poſtea ſit nociturum. d. l. 2. §. deinde ait.

IIII. Exceptio: Niſi ea quæ paſcuntur, viam publicam deteriorem faciant. reprobatur d. l. 2. §. hoc interdictum.

IIII. QVIBVS COMPETIT?

Cuiuis volenti competit. l. 1. ff. de locis publicis.

V. QVID VENIAT IN HAC actione?

I. Regula: De eo quanti actoris intereſt, proponitur l. 2. §. hoc interdictum. ff. ne quid in loco publico.

II. Regula: Vt cum vicino agat. approbatur in caſu d. l. 2. §. item Nerua.

VI. QVAMDIV COMpetit?

Perpetua eſt actio. d. l. 2. §. hoc interdictum.

VII. AD FINE REMEDIVM.

Si fiat in via nō ruſtica, ſed vrbica, ad officium magiſtratus pertinet. d. l. 2. §. hoc interdictum.

II. DE INTERDICTO reſtitutorio.

I. VERBA *huius interdicti proponūtur l. 2. §. prætor ait. ff. ne quid in loco publico.*

II. GENVS *& differentia huius interdicti & ſuperioris proponitur ibidem.*

III. CAVSAE HVIVS interdicti?

Cauſæ huius interdicti eædem ſunt, quæ præcedentis, vt patet ex d. §. prætor ait: niſi quòd illud de eo quod fit, hoc verò de eo quod factum eſt, competat: vt patet ex verbis interdicti. Specialis huius interdicti cauſa eſt: Si arbor alicuius in viam publicam ceciderit. quæ approbatur ſimul & diſtinguitur l. 2. §. ſi ex fundo. ff. ne quid in loco publico.

IIII. ADVERSVS QVOS competit?

Regulariter is hoc interdicto tenetur, qui fecit. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi habere deſierit, & alius factum habeat. tunc enim hoc interdicto tenetur non is qui fecit, ſed is qui factum habet. d. l. 2. §. hoc interdicto. Declaratur hæc regula definitione verbi Habere, ibidem. Huius replicatio eſt: Niſi habere deſierit. cuius duplicatio eſt: Niſi dolo malo habere deſierit. d. l. 2. §. hoc interdictum. Secunda ꝓpoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi is qui fecit, id opus pro derelicto habuerit. reprobatur d. l. 2. §. vnde Opilius. Planè admittitur in caſu, de quo dicta l. 2. §. ſi ex fundo. Tertia exceptio videtur eſſe: Niſi alij quoq; factum vtile ſit: tunc enim hic quoq; teneri videtur. verùm reprobatur d. l. 2. §. idem Labeo. Quarta: Niſi aqua quam quis ex ſuo fundo in viam publicam deriuat, ex vicini fundo fluat. tunc enim vicinus tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 2. §. ideo Labeo. ibi: plane ſi fundus. ff. ne quid in loco publico.

V. QVID VENIAT IN HOC interdicto?

I. Regula: Venit in hoc interdicto, vt factum reſtituatur. quæ regula approbatur verbis interdicti. Declaratur d. l. 2. §. reſtituas. Exceptio eſt: Niſi reus opus non fecerit, nec iuſſu eius alius. tunc enim ſolam patientiam præſtare tenetur. d. §. reſtituas.

II. Regula: Si nō reſtituatur, quanti actoris intereſt, ſit condemnatio. d. l. 2. § penult.

VI. QVAMDIV COMPETAT?

Perpetuum eſt. d. §. penult.

DE ACTIONIBVS POpularibus. Cap. XXIII.

PRIMO: *Definitio harum actionum proponitur l. 1. ff. de popularibus actionibus.*

II. CAVSAE *harum actionum, necnon & ſpecies propoſitæ ſunt ſ. in præcedentibus capitibus. quarum exceptio generalis eſt: Niſi ſemel ſit actum. l. ſed ſi. 3. in princ. ff. d. tit. Cuius replicatio eſt: Niſi is qui antea egit, cum aduerſario colluſit. l. cum qui. 30. §. in popularibus ff. de iureiurando.*

III. QVIBVS COMPETANT hæ actiones?

I. Regula, De quolibet agere volente, proponitur l. 1. ff.

l.1. ff. de locis publicis. Huius exceptio eſt: Niſi ei qui agere volet, per edictum poſtulare non liceat. l. popularis. 4. ff. de popul. actionib. Cuius replicatio eſt: Niſi ad eũ qui agere volet, res pertineat. approbatur exemplis l. mulieri. 6 ff. d. tt.

II. Regulæ: Si plures agere volent, vnus à prætore eligendus. l. 1. ff. de popularibus actionibus. l. ſed ſi. 3. §. fin ff. eod. tt.

III. Regulæ: De eo cui ex S.C. hæreditas eſt reſtituta. Ad eam populares actiones à defuncto inſtitutæ non tranſeunt. l. populares. 7. in princ. ff. d. tt.

IIII. PER QVOS COMpetant?

Per procuratorem exerceri non poſſunt: de qua re vide ſ. lib. 2. cap. 5. quæſt. 4. except. 26.

V. ADVERSVS QVOS dantur?

Aduerſus heredes non dantur. l. omnes. 8. ff. de popularibus actionibus.

VI. QVAMDIV DANTVR?

Annales ſunt. d. l. 8.

VII. EVENTVS.

Qui populares habet actiones, locupletior non intelligitur. l. populares. 7. in fine. ff. eod. tt. Hactenus de rebus ſacris, ſanctis, religioſis & publicis, cum ſuis actionibus dictum eſt. nunc de rebus priuatis eſt dicendum: quæ aut propria ſunt, aut communes, aut alienæ: quanquam ex illis quædam etiam nullius ſunt, vt hæreditas iacens, res pro derelicta habita. Sed de his ſ. cap. 12. diuiſ. 3. eſt dictum.

DE REBVS PRIVATIS, TAM proprijs & communibus, quàm alienis. Cap. XIIII.

I. DE REBVS PROPRIIS.

Primæ regulæ: Quilibet rerum ſuarum moderator atque arbiter eſt, licetq; cuiuis in re ſua facere quodlibet. l. in rem. 21. ibi: nam ſuæ quidem. C. mandati. l. 2. in fine. ff. ſi à parente quis manumiſſ. item l. non enim. 9. ff. rerum amotarum. M.I.R. libro 3. cap. 18. regul. 44. cum ſequent. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi minor quis ſit vigintiquinque annis. l. 1. §. fin. ff. de minoribus vigintiquinque annis. Secunda: Niſi quis neque modum, neque finem in rebus ſuis profundendis faciat. tunc enim ei bonorum ſuorum adminiſtratio ſolet interdici. de qua re vide ſ. libro 5. capite 4. quæſt. 2. except. 34. replic. 4. Tertia: Niſi furioſus quis ſit. de qua re itidem vide d. except. 34. Quarta: Niſi quis in re ſua faciendo vicini conditionem faciat deteriorem. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. libro 7. capite 24. quæſt. 3. except. 12. replic. 1. M.I.R. d. regul. 44. excep. 1 Huius elegans exemplum proponitur l. ſicuti. 8. §. Ariſto. ff ſi ſeruitus vindicetur. Aliud d. l. 8. §. Alphenum. Aliud eſt: Si quis in ſuo ſterquilinium ponat, ex quo paries vicini madeſiat. quod proponitur l. ſi quando. 17. § fin. ff ſi ſeruitus vindicetur. Item aliud. Si fiſtulæ quibus quis per ſuum aquam ducit, ruptæ inundent vicini parietem. l fiſtulas. 13. ff. d. tt. Sed plura de exceptione propoſita vide ſ. libro 7. capite 24. quæſt. 3 except. 12. replic. 1. Quinta exceptio eſt: Niſi quis in ſuo quid habeat vel faciat, ex quo vicino damnum ſit metuendum. tunc enim per actionem de damno infecto, item aquæ pluuiæ arcendæ, ne habeat vel faciat cogi poteſt: de qua infrà eodem libro, cap. 28. Sexta: Niſi in ſubgrunda vel protecto ſupra eũ locũ, quo vulgò iter ſit, id poſitum vel ſuſpenſum habeat, cuius caſus alicui nocere poſſit. Nam nec hoc in ſuo licet. de qua re dicetur libro 23. capite 17. in actione de poſito & ſuſpenſo. Septima: Niſi alius ſeruitutem vel vſumfructum in re noſtra habeat. hoc enim caſu non quod libet nobis in re noſtra facere licet. approbatur exemplo l. ſeruitutes. 19. §. fin. ff. de ſeruitutibus vrbanorũ prædiorum. Alia huiuſmodi exempla proponuntur l. ſi eo loco. 9. ff. ſi ſeruitus vindicetur. Concordat l. ſi quid. 5. C. de ſeruitutibus. Sanè quid iuris domino in re ſua, in qua alius ſeruitutem vel vſumfructum habet, competat: ſuprà ſuis locis eſt demonſtratum. Octaua exceptio eſt: Niſi quis re ſua malè vtatur. Inſt. de his qui ſui vel alieni. §. ſed & maior. M.I.R. d. cap. 18. regul. 45. except. 6. Nona exceptio videtur: Niſi res conditione aliqua exiſtente poſſit auferri. Sed reprobatur l. plerunque. 205. ff. de reg. iuris.

II. Regula: Licet cuilibet locum ſuum muro circumdare. quæ regula ſpecies eſt regulæ ſuperioris, & ſpecialiter approbatur l. per prouincias. 10. C. de ædificijs priuatis.

III. Regula: Prodeſſe ſibi vnumquenque, dum alij non noceat, prohibitum non eſt. l. 1. §. idem aiunt. verſ. prodeſſe enim. & §. Varus, in fin. ff. de aqua pluuia arcẽda. De qua regula vide plura ſ. lib. prox. cap. 24. quæſt. 3. except. 12.

IIII. Regula: Nemo de ſua domo extrahi debet. l. nemo. 103. ff. de regulis iuris. & l. plerique. 18. ff. de in ius vocando.

II. DE REBVS CVM Alio communibus.

I. Regulæ: In re communi neuter ſociorum inuito altero quidquam facere poteſt. l. an vnus. 11. ff. ſi ſeruitus vindicetur. l. Sabinus, 28. ff communi diuidundo. M.I.P. lib. 5. cap. 3. regul. 32. & cap. 12. regul. 24. M.I.R. lib. 3. cap. 18. reg. 46. Planè iure ſeruitutis in re communi neuter ſociorum alterum poteſt prohibere, ſed per communi diuidundo actionem hoc faciendum eſt: quod primæ exceptionis loco notandum. l. in re. 25. ff. de ſeruit. vrban. prædior. l. ſi is qui. 4. ff. de ſeruitute legata. Huius replicatio eſt: Niſi ob rem propriam de re communi. vel contrà agatur. l. ſed ſi. 26. in princ. ff. de ſeruit. vrban prædior. l ſi cum. 14. § fin. ff. ſi ſeruitus vindicetur. Secunda exceptio eſt: Niſi ſocio cum poſſet, non prohibente, alter ſocius ædificauit. hoc enim caſu vt deſtruatur amplius agi nõ poteſt. l. Sabinus. 28. §. ſed et ſi. ff. communi diuidundo. Huius replicatio eſt: Niſi abſente & ignorante ſocio alter ædificauit. d. l. 28. in fine. Tertia exceptio eſt. Niſi conſentiente ſocio alter ædificauit. d. l. 28. §. penult. Quarta: Niſi vicinus ſocium facere permiſerit. reprobatur l. ſed ſi. 26. § fin. ff. de ſeruitutib. vrbanorum prædiorũ. Quinta: Niſi neceſſitas exigat fieri. reprobatur, adeò vt & hoc caſu, ſi ſocius ædificare velit, per communi diuidundo actionem id impetrare debeat. quod approbatur l. ſi ædes. 12. ff. cõ-

muni diuidundo. l.parietem.7. ff.de ſeruit.vrb.præd. M.I.R.d.cap.18.reg.26.except.1.

II.Regula: In reficienda re cõmuni vter ſociorum ſit præferendus, definitur l.in reficiendo.41 ff.de damno infecto.

III.Regula: Socio ſecundum parietẽ communem tubulos habere non licet. l.quidam.12. in princ. ff.de ſeruit.vrban.præd.

IIII.Regula: Balneum ſiue tepidarium ſecundum parietem communem ſocius extruere nõ prohibetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l.fiſtulã.18.in prin. ff.de ſeruit.vrban præd.

V.Regula: Fiſtulam coniunctam parieti communi ſocius habere non poteſt.d.l.18.in princ.

VI.Regula: Cameram ex figlino opere factam, iuxta communem parietem habere licet.d l.18.§ penultimo.

VII.Regula: Scalas ad parietem communem habere licet.d.l.18.§.vlt.

VIII.Regula: Incruſtare parietẽ communem, & picturas in eo habere vni ſociorũ licet. l.quidam.12. §.fin. ff de ſeruit.vrban.præd.

IX.Regula: In pariete communi feneſtras inuito ſocio facere non licet.l.eos qui.39 ff.de ſeruit.vrban. prædiorum.

X.Regula: In locum communem alteri ſociorum mortuum inferre non licet.de qua re vide ſ.cap.13.de loco religioſo,quæſt.2.except.2.

XI.Regula: De tabulis communibus deponendis vide j.lib.9.cap.2.reg.4.

XII.Regula: Res communes plerunq; ſolent negligi. l.2.§.quorum nimiam. verſ.naturale quippe. C. quando & quib.quarta pars debetur ex bonis decur.

XIII Regula: Communio mater diſcordiæ. l 25. §.itaq; propter. ff.de ſeruit vrb.præd.l.39.§.dulciſſimis,in fin.ff.de legat.2. Plura de iure in re communi vide j.lib.19.cap.11.& lib.20.cap.10.

III. DE REBVS alienis.

I.Regula: Aquam in alieno loco ortam. inuito domino loci ducere non licet.l.aquam.4.C.de ſeruitut. & l.præſes.6.C.eod.tt.

II.Regula: In alieno ſolo aucupari vel venari quis inuito domino ſoli nõ poteſt.l.diuus Pius.16.ff de ſeruit.ruſtic.præd.l.quod enim 3.§.planè qui.ff.de adquir.rer.dom. Concordat iiſdem verbis Inſtit.eod.tt. §.feræ igitur. ibi: planè. M.I.R.lib.3.cap.18.reg.48.

III.Regula: Lapides in alieno fundo cædere inuito domino nemo poteſt. approbatur ſimul & diſtinguitur l.venditor.13 §.ſi conſtat ff communia præd.

IIII.Regula: Per agrum alienum inuito domino ire vel agere nõ licet. approbatur ſimul & diſtinguitur l.per agrum.11.C.de ſeruitutibus.

V.Regula: Feneſtram in alieno pariete facere non licet.l altius.8.C d.tt.

VI.Regula: Rem noſtram in alterius ſolum delatam, per ad exhibendum actionem tollere & auferre poſſumus. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib.7.cap.6.quæſt.4.cauſ.3. Item tollere per interdictum poſſumus.l.hoc amplius.9.§.de his.ff.de damno infecto. Huius exceptio prima eſt: Niſi de damno infecto non caueat actor.d.§.de his.& §.Alphenus. Sed plura de regula propoſita eiuſq; exceptionibus vide j. eod.lib.cap.28.cauſ.3.

VII.Regula: Si fructus noſtri in alienũ ſolum ceciderint, tertio quoq; die eos legere, auferre nobis licet. l.vnica.ff.de glande legenda.

VIII.Regula: Si arbor noſtra in ædes alienas vel agrum impendet, domino adium eam auferre, ſibiq; habere licet. de qua re vide j.cap.prox.

IX.Regula: Arborem in alienum fundum vento inclinatam habere non licet.l.2. ff.de arboribus cædendis.

X.Regula: Si arbor vel cruſta ex fundo alieno in vicini fundum translata ſit, vicinus vt arbor vel cruſta tollatur ex ſuo fundo, agere poteſt. d. l. 2. Cuius exceptio eſt: Niſi arbor vel cruſta in fundo alieno coaluerit.l.hoc amplius.9.§ Alfenus. ibi: ſed nec ego ff. de damno infecto.

XI.Regula: Si radices arborũ in fundamẽto vicinarũ adium creſcant, & fundamento periculum adferant: interdictum datur. l.1.C.de interdictis.& l.ſi plures.6. §.ſi arbor.ff arborum furtim cæſarum.

XII.Regula: Parietem in vicini domo procumbentem habere non licet.l.ſi quando.17.in princ ff.ſi ſeruitus vindicetur.& l.ſi cum.14.§.fin.ff.eod tt.

XIII.Regula: Fumum ex inferiori ædificio in ſuperius immittere non licet: quemadmodum nec ex ſuperiore in inferius aquam licet immittere. l ſicuti 8. §.Ariſto.ff.ſi ſeruitus vindicetur.

XIIII.Regula: Naturaliter ex ſuperiore fundo in inferiorem aqua fluere poteſt.l.1.§.fin.ff.de aqua pluuia arcenda.

XV.Regula: Res alienas inuito domino quis retinere non poteſt.l.ſi filiofamilias.25.§.maritum,in fine.ff ſoluto matrim.

XVI.Regula: In rebus alienis habemus ſeruitutẽ, vſumfructum & alia ſimilia iura, ſi ſcilicet conſtituta ſunt. de quibus dictum ſ.eod.lib.& lib.prox.

DE ARBORIBVS CAEdendis interdicta. Cap. XXV.

I. DE INTERDICTO, SI arbor ex ædibus tuis in alienas ædes impendeat.

PRIMO: *verba huius interdicti proponuntur l.1.in princ.ff.de arboribus cædendis.*

II. GENVS, *Quòd ſi prohibitorium, habetur dicta l.1.§.1.*

III. CAVSA HVIVS interdicti.

Si arbor ex ædibus vicini in noſtras ædes impendet, eam nobis licet auferre. quæ cauſa conſtat verbis interdicti. Cuius exceptio prima eſt: Niſi is cuius arbor eſt, eam velit auferre.d.l.1.§.ait Prætor. Secunda: Niſi non arbor, ſed vitis impendeat. reprobatur d. l.1.§.arboris.

IIII. QVIBVS DATVR ADImendi facultas.

I.Regula: De domino ædiũ & vſufructuario, proponitur d.l.1.§.non ſolum.

II.Regu-

II. Regula, De ſocijs ædium, d.l.1. §. præterea.

V. QVID ET QVANtum veniat?

I. Regula: Vtrum totam, an partem arboris liceat adimere, definitur d.l.1. §. ſi arbor.

II. Regula: Quilibet ſociorum in ſolidum interdictum habet. d.l.1. §. præterea.

II. DE INTERDICTO, SI arbor ex agro tuo in agrum alienum impendet.

I. VERBA *huius interdicti proponuntur l.1. §. deinde ait. ff. de arboribus cædendis.*

II. RATIO *& adfine remedium d.l.1. §. quod ait.*

III. DIFFERENTIA *huius interdicti & ſuperioris proponitur d.l.1. §. fin.*

Hactenus iura rerum enumerauimus atq; deſcripſimus, pro quibus conſeruandis tum rei vendicatio, actio tam confeſſoria quàm negatoria, interdicta cōpetunt, hactenus propoſita atq; tractata: tum etiam noui operis nunciatio, damni infecti ſtipulatio, & aquæ pluuiæ arcendæ actio. quæ iuris remedia ſuperſunt tractanda: quibus pertractatis, finem tertiæ partis de rerum iure imponemus.

DE NOVI OPERIS NVNciatione. Cap. XXVI.

I. CAVSAE EX QVIBVS noui operis nunciatio competit.

Prima cauſa loco notanda eſt cauſarum diuiſio, quæ proponitur l.1. §. nunciatio. ff. de operis noui nunciatione. Fit enim nunciatio aut iuris noſtri conſeruandi cauſa, aut damni depellendi, aut publici iuris tuendi gratia. M.I.R. lib. 3. cap. 18. regul. 53. Nunciamus autem, quia ius aliquod prohibendi habemus, vel vt damni nobis infecti caueatur ab eo qui fortè in publico, vel in priuato quid molitur: aut etiā ſi quid cōtra leges, edictáue principum, quæ ad modum ædificiorum facta ſunt, fiet: vel in ſacro, vel in loco religioſo, vel publico, ripáue fluminis: quibus ex cauſis & interdicta proponuntur. d. §. nunciatio. Similis diuiſio cauſarum proponitur l. de pupillo. 5. §. Sextus. ff. eod. tit. vbi Sextus Pedius definit, noui operis nunciationis triplicem eſſe cauſam: aut naturalem, aut publicam, aut impoſiticiam. Naturalem, cùm in noſtras ædes quid immittitur, aut in noſtro ædificatur. Publicam cauſam, quoties leges, vel ſenatuſconſulta, conſtitutioneſq; principū per noui operis nunciationem tuemur. Impoſiticiam, cū quis, poſteaquam ius ſuum deminuit, alterius auxit: hoc eſt, poſteaquàm ſeruitutem ædibus ſuis impoſuit, contra ſeruitutem fecit.

II. Cauſa: Si quis in ædes noſtras immittat quid, vel in noſtro ædificet. d.l.5. §. ſed et ſi in. §. meminiſſe. & d. §. Sextus. verſ. naturalem.

III. Cauſa: Si quis opus nouum contra ius faciat. quæ cauſa declaratur l.1. §. opus. ff. de noui operis nunciatione.

Exceptiones præcedentium cauſarum generales.

I. Exceptio: Niſi non nouum opus faciat quis, ſed vetus fulciat. l.1. §. ſi quis ædificium ff. d. tit.

II. Exceptio: Niſi quis riuos aut cloacas reficiat vel purget. l. de pupillo. 5. §. ſi quis riuos. ff. d. tit. l. Seruius. 3. §. ſi quis riuum. ff. de riuis. item l.1. §. ſi quis purganti. ff. de cloacis.

III. Exceptio: Niſi non in re ſoli, ſed mobili opus fiat. l.1. §. hoc autem. ff. de noui oper. nunciat.

IIII. Exceptio: Niſi quis meſſem faciat, arborem ſuccidat, vineam putet. huic enim inutiliter nouum opus nunciatur. d. §. hoc autem. verſ. idcirco.

V. Regula: Niſi quis in mari vel littore maris ædificanti nouum opus nunciet. d.l.1. §. quòd ſi quis. Huius replicatio eſt: Niſi nuncians de damno infecto ſibi caueri velit. d. §. quod ſi quis. & l. quamuis. 50. ff. de adquir. rer. dom.

VI. Exceptio: Niſi ſocius in re cōmuni aliquid faciat. huic enim à ſocio nouum opus nunciari non poteſt. l. in prouinciali. 3. §. 1. ff de noui operis nunciat. Huius replicatio videtur eſſe: Niſi ſocius propria rei nomine, cui per id quod in communi loco fit nocetur, nunciauerit. ſed reprobatur d.l.3. ff. quod ſi ſocius.

VII. Exceptio: Niſi in prouinciali prædio nouum opus fiat. reprobatur d.l.3. in princ.

VIII. Exceptio, ſumpta ex loco, in quo nouum fit opus, reprobatur l.1. §. ſiue autem. ff. de noui operis nunciatione.

IX. Exceptio: Niſi non in vicino, ſed remotiori loco nouum opus fiat. reprobatur l. nō ſolum. 8. in prin. ff. de noui oper. nunciat.

X. Exceptio: Niſi is qui nouum opus facit, prætor ſit. l. de pupillo. 5. §. ſi quis ipſi. ff. d. tit. M.I.R. d. reg. 53. except. I.

XI. Exceptio: Niſi mora operis periculum aliquod ſit allatura. d.l.5. §. præterea. & §. toties.

XII. Exceptio: Niſi iure faciat vel ædificet is cui nunciatur. reprobatur l.1. in princ. ff. de operis noui nunciat. l. prætor ait. 20. §. interdictum. ibi: qui ergo. & §. ait prætor. ff. eod. tit.

XIII. Exceptio: Niſi is qui ædificat, agere cœperit, ſibi ædificandi ius eſſe. reprobatur l.1. §. ſed et ſi is. ff. eod. tit.

XIIII. Exceptio: Niſi nuncians de calumnia non iuret. l. de pupillo. 5. §. qui opus. ff. d. tit. Hæc de cauſis nunciationis, earumq; exceptionibus ſint dicta. Sed & plures huiuſmodi exceptiones vide ſ. quæſt. 9. item ſ. cap. prox. act. 2. quæſt. 1.

II. QVIBVS COMPETIT nunciatio?

I. Regula, De eo ad quem res pertinet, proponitur l.1. §. iuris noſtri. ff de noui operis nunciat. Declaratur hæc regula l. vnica. §. ius is. ff. de remiſſionibus.

II. Regula, De fructuario loci. Huic quoq; ius eſt nunciādi. d.l. vnica. §. item Iuliano. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi domino loci nunciauerit. quæ approbatur ibidem. Concordat iiſdem verbis l.2. ff. de oper. noui nunciat. Secunda: Niſi vſufructuarius ſuo, non procuratorio nomine nunciet. l.1. §. fin. ff. de operis noui nunciat.

III. Regula, De eo cui ſeruitus debetur. Huic quoque nunciandi ius eſt. l. vnica. §. ius is. ff. de remiſſionibus. l. inter ſeruitutes. 14. in fine. ff. de ſeruit. vrban. prædior. item l. etſi fortè. 6. §. fin. ff. ſi ſeruitus vindic.

Huius regulæ exceptio eſt: Niſi domino loci nunciauerit. l. vnica. §. item Iuliano, in fine. ff. de remiſſionibus. l. qui viam. 14. ff. de noui operis nunciatione. Contradicit l. de pupillo. 5. §. Sextus Pedius, in fine. ff. eod. tt. l. etſi fortè. 6. §. 1. & §. fin. ff. ſi ſeruitus vindicetur.

IIII. Regula, De ſuperficiario, proponitur l. in prouinciali. 3. §. penult. ff. de noui operis nunciat.

V. Regula, De creditore cui prædium pignori eſt obligatum, l. creditori. 9. ff. d. tt. & l. vnica. §. fin. ff. de remiſſionibus.

VI. Regula: Si in publico opus fiat, quiuis nunciandi ius habet. l. in prouinciali. 3. §. fin. cum lege ſequente ff. eod. tt. M. I. R. d. ca. 18. reg. 53. Huius regulæ exceptio prima eſt in pupillo, altera in ſeruo: de quibus ſequitur in regulis proximis.

VII. Regula: De pupillo, proponitur l. de pupillo. 5. in princ. ff. d. tt. M. I. R. d. reg. 55. except. 2.

VIII. Regula, De ſeruo, d. l. 5. §. 1.

IX. Regula, De vno ex pluribus ſocijs, d. l. 5. §. ſi plurium.

III. PER QVOS NVNCIAtio competit?

Etiam per procuratorem nunciare licet. l. 1. §. nunciatio. ff. de noui operis nunciat.

IIII. QVIBVS NVNciandum?

Cuiuis præſenti nunciari poteſt. l. de pupillo. 5. §. nunciari. ff. de noui operis nunciat. l. etſi. 7. §. fin. item l. cuilibet. 11. ff. eod. tt. M. I. R. libro 3. cap. 18. reg. 56. Huius regulæ exceptio prima eſſe videtur: Niſi ſeruo nuncietur. verùm reprobatur d. §. nunciari. Cui concordat d. l. 5. §. 1. Secunda: Niſi mulieri, puero vel puellæ nuncietur. reprobatur d. §. nunciari. Tertia: Niſi ei nuncietur, qui nec domini nec operis nomine in re ſit præſenti. d. §. nunciari. Quarta: Niſi cum opus plurium eſſet, vni tantùm nuncietur. reprobatur d. l. 5. §. ſi plurium.

V. ADVERSVS QVOS NVNciatio competat?

I. Regula: Nunciatio in rem eſt, non in perſonam. l. operis. 10. cum leg. ſeq. ff. de oper. noui nunciat. & l. is cui. 23. §. quia nunciatio. ff. eod. tt.

II. Regula: De infante & furioſo dictum ſupra regula proxima.

III. Regula, De abſente, inuito & ignorante, proponitur l. 1. §. nunciatio, in fin. ff. d. tt. M. I. R. d. cap. 18 regul. 57.

VI. VBI NVNCIATIO competat?

I. Regula: In eum locum vbi opus fit, nunciandum eſt, non alibi. l. de pupillo. 5. §. nunciationem. & §. ſi quis fortè. ff. de noui operis nunciat. M. I. R. d. cap. 18. regul. 58.

II. Regula: Si in pluribus locis opus fiat, ad omnes locos nunciatio facienda. d. l. 5. §. ſi in pluribus.

VII. QVANDO NVNCIAtio competat?

I. Regula: Omnibus diebus nunciatio fieri poteſt. l. 1. §. nunciatio. ff. de noui operis nunciat.

II. Regula: In ipſo opere, non extra opus nunciatio facienda. l. de pupillo. 5. §. ſi quis fortè. ibi: in re enim ff. eod. tt.

III. Regula: Poſt factum opus fruſtra fit nunciatio. l. 1. §. 1. ff. eod. tt. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi inchoatum tantùm, non perfectum ſit opus. l. prætor ait. 20. §. ſiue autem. ff. d. tt.

VIII. MODVS NVNCIANDI & officia nunciantis.

I. Regula: Nuncians non habet neceſſe adire prætorem. l. 1. §. nunciatio. ff. de noui oper. nunciat.

II. Regula: Qui nouum opus nunciat, de calumnia iurare debet. l. de pupillo. 5. §. qui opus. ff. d. tt.

III. Regula: Qui nouum opus nunciat, neceſſe habet demonſtrare, in quo loco nouum opus nunciet. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 5. §. qui nunciat.

IIII. Regula: Qui alieno nomine nunciat, de rato tenetur cauere. d. l. 5. §. procuratorio.

V. Regula: Nuncians non opus habet ſcire quod opus fiat. l. 1. §. poteſt. ff. d. tt.

VI. Regula: Qui opus nouum nunciat, in teſtationem referre debet, ſi quid operis iam factum eſt. l. non ſolum. 8. §. qui opus. & §. ſed vt probari ff. d. tt.

IX. CAVSAE SEV MODI, quibus nunciatio ex poſt facto fit irrita?

I. Cauſa: Si is qui nouum opus nunciauit, mortuus ſit. d. l. 8. §. fin.

II. Cauſa: Si is qui nouum opus nunciauit, id cuius cauſa nunciauit, alienauerit. d. §. fin.

III. Cauſa: Si is cui opus nouum nunciatum eſt, mortuus ſit, vel opus alienauerit. reprobatur d. l. 8. §. fin. l. vlt. ff. de noui oper. nunciat.

IIII. Cauſa: Si facta nunciatione, lis intra annũ non finiatur. l. vnica. C. d. tt.

V. Cauſa: Si prætor, qui opus nouum nunciari iuſſit, poſtea nunciari prohibuit. l. ſi opus. 16. ff. de noui oper. nunciat.

VI. Cauſa: Si inter ipſos litigatores, tam nunciantem, quàm eum cui nunciatum eſt, poſtea in contrarium conueniat, vt ædificare liceat. l. 1. §. inde quæritur. ff. d. tt.

VII. Cauſa: Si de opere demoliendo is cui nunciatum eſt cauet, eo caſu quo non rectè fuerit ædificatũ. l. de pupillo. 5. §. ſi is cui. l. non ſolum. 8. §. ſi cum poſſem. & l. ſtipulatio. 21. in princ. ff. d. tt. item l. ſi alius. 7. §. remiſſione. ff. quod vi aut clam. M. I. P. lib 5. cap. 3. regul. 33. M. I. R. d. cap. 18. reg. 59. Planè propoſitæ cauſæ exceptio prima eſt: Niſi repromiſſum tantum, non etiam ſatiſdatum ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 1. §. ſtipulatio. ff. de prætorijs ſtipulationibus. Huius replicatio eſt: Niſi non in priuato, ſed in publico factum ſit opus. d. §. ſtipulatio. Concordat l. non ſolum. 8. §. quod ſi nunciauero. ff. de noui oper. nunciat. Cuius duplicatio eſt: Niſi quis de eo quod in publico fit, non ſuo, ſed alieno nomine caueat. nam hic ſatiſdare tenetur. d. §. ſtipulatio. Secunda exceptio eſt: Niſi cùm pluribus nouum opus nunciatum eſſet, non in ſolidum ſit cautum. l. ſtipulatio. 21. §. quæſitum. ff. de oper. noui nunciat. Tertia: Niſi cum plures nouum opus nuncient, vni, non omnibus caueatur. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 21. §. idem ait. Quarta: Niſi

Niſi cùm plures nouum opus nunciaſſent. vni nō cautum ſit de eo quanti vniuſcuiuſq; interſit. ſed quanti ea res eſt. reprobatur d.l.21.§.fin.

VIII. Cauſa: Si per actorem ſtet, quo minus is cui nouum opus nunciatum eſt, de opere demoliendo caueat. l. prætor ait. 20.§ ſi quis paratus. & l. de pupillo. 5.§. ſi is cui ff. d.tt. Plura de hac cauſa vide infrà cap. prox. act. 4. quæſt. 3. except. 4. repl. 1.

X. EVENTVS ET CONSEquentia nunciationis.

I. Regula: Is cui nouum opus nunciatum eſt, abſtinere debet ab opere, donec vel caueat, vel remittatur ei nunciatio. l. non ſolum. 8. §. ſciendum. & §. ſi cum poſſem. ff. de noui operis nunciatione

II. Regula: Poſt noui operis nunciationem committunt ſe litigatores iuriſdictioni. l. 1. §. & poſt. ff. d.tt.

III. Regula: Quamdiu lis pendere debeat, definitur l. vnica §. talem igitur. C. eod. tt. M.I.R. d. reg. 59. except. 2.

IIII. Regula: Nunciatione poſſeſſorem aduerſarium facimus. l. 1. §. in operis. & l. de pupillo. 5. §. meminiſſe. ibi: cæterùm. ff. d. tt. item l. ſi alius. 7. §. remiſſione. ibi: cum poſſeſſor. ff. quod vi aut clam.

V. Regula: Si operis noui nunciatio denegatur, nihilominus legitimæ actiones manent. l. ſciendum. 19. ff. de noui operis nunciatione.

VI. Regula: Poſt noui operis nunciationem petitur etiam nunciationis remiſſio, id quod poſtea ædificatum eſt deſtruitur, & aliæ dantur occaſione nunciationis actiones. de quibus j. cap. prox. dicetur.

XI. ADFINIA REMEDIA.

I. Regula: Etiam per prætorem & per manum, hoc eſt, per lapilli iactum nouum opus inhiberi poteſt. l. de pupillo. 5. §. meminiſſe. ff. de noui oper. nunciat. & l. in prouinciali. 3. §. 1. in fine. ff. eod. tt. M.I.R. libro 3. cap. 18. reg. 49.

II. Regula, De interdictis Quod vi aut clā, Vti poſſidetis, de loco ſacro, etc. proponitur l. 1. §. 1. ff. de noui oper. nunciat. Concordat d.l. meminiſſe. ibi: & ſi fortè.

III. Regula: De vindicatione iuris, cuius gratia nunciatio facta eſt, l. ſciēdum. 19. l. 1. §. fin. l. 2. item l. qui viam. 14. ff. eod. tt. l. Seruius. 3. §. ſi quis riuum. ff. de riuis. itē l. vnica. §. item Iuliano. ff. de remiſſionib.

IIII. Regula, De damni infecti ſtipulatione, habetur d. §. ſi quis riuum. item l. 1. §. ſi quis purganti. ff. de cloacis.

V. Regula, De communi diuidundo iudicio, l. in prouinciali. 3. §. 1. & § quod ſi ſocius. ff. de noui operis nunciatione.

DE ACTIONIBVS ET INterdictis quæ occaſione noui operis nunciationis competunt.

Cap. XXVII.

I. ACTIO AD REMITTENdam noui operis nunciationem.

PRIMO: *Verba edicti quibus actio hæc fundatur, proponuntur l. vnica, in princ. ff. de remiſſionibus.*

II. CAVSA EX QVA ACTIO propoſita competit.

Si nunciatio non tenet, vt remittatur, petitur. quæ cauſa approbatur verbis interdicti. quibus concordat d.l. vnica. §. 1. l. in princ. ff. de noui operis nunciatione. Huius cauſæ ſpecies vide ſ. cap. prox. quæſt. 1. cum ſeqq. præſertim quæſt. 2. 8. & 9.

III. ADIVNCTA SEV OFFICIVM eius qui alieno nomine remiſſionem petit.

Satiſdare debet de opere deſtruendo. l. de pupillo. 5. §. penult. ff. de noui operis nunciat.

IIII. AD FINE *huius actionis remedium eſt, Si caueatur de opere demoliendo. tunc enim non eſt opus petere remiſſionem. d.l. 5. §. ſi is cui. Concordat l. vnica. §. planè ſi ſatiſdatum. ff. de remiſſionibus.*

II. ACTIO DE DEMOLIENDO eo quòd poſt nunciationem eſt factum.

I. CAVSA HVIVS ACTIONIS.

Si quis contempta noui operis nunciatione, opus fecerit: iſtud deſtruere per hanc actionem cogitur. l. prætor ait. 20. in princ. ff. de noui operis nunciat. M.I.P. d. cap. 3. reg. 34. M.I.R. d. cap. 18. reg. 61. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi nunciatio fuerit remiſſa. d.l. 20. in princ. l. ſi alius. 7. § remiſſione. ff. quod vi aut clam. Cuius replicatio prima eſt: Niſi falſo procuratore à parte eius qui nouum opus nunciauit interueniente, remiſſio ſit facta. l. cum procurator. 13. §. ſi in remiſſione. ff. de noui oper. nunciat: Secunda: Niſi cum plures nunciationes factæ eſſent, vna tantùm remiſſio ſit facta. l. de pupillo. 5. §. ſi pluribus. ff. eod. tt. Secunda exceptio eſt: Niſi de opere demoliendo ſit cautum. approbatur verbis interdicti. Concordat d.l. 20. §. 1. item ea quæ habentur ſuprà cap. prox. quæſt. 9. cauſ. 7. M.I.R. d. regul. 61. except. 1. Tertia: Niſi iure ſit ædificatum. reprobatur l. prætor ait. 20. §. 1. & §. ait Prætor. ff. de noui operis nunciat. Concordant ea quæ habentur ſ. cap. prox. quæſt. 1. except. 12. M.I.P. d. reg. 34. except. 1. M.I.R. d. reg. 61. except. 2. Quarta: Niſi ante factam nunciationem ſit ædificatum. l. 1. §. 1. ff. d. tt. M.I.R. d. regul. 61. except. 12. Huius replicatio prima: Niſi poſtquam cœptum, non autem perfectum eſt opus, ſit nunciatum. hoc enim caſu propoſitæ exceptioni, quoad id quod poſtea perficitur, locus non eſt. l. prætor ait. 20. §. ſine autem. ff. d. tt. Plane hoc caſu, quoad id quod ante nunciationem cœptum eſt, exceptioni eſt locus. Altera replicatio eſt: Niſi poſtquam quis nunciare nouum opus non poſſet, deq; eo proteſtatus eſſet, ſit ædificatum. approbatur exemplo. l. de pupillo. 5. §. ſi quis ipſi. ff. de noui oper. nunciat. Quinta exceptio: Niſi non opus nouum factum ſit, ſed vetus deſtructum. reprobatur l. prætor ait. 20. §. ſine autem. ff. d. tt.

II. QVIBVS COMPETIT Actio propoſita?

I. Regula, De vno ex pluribus ſocijs, qui non nunciauit. Huic interdictum non datur. l. de pupillo. 5. §. ſi plurium. ff. de noui operis nunciatione.

II. Regula, De domino procuratoris nunciantis, proponitur l. ſi procurator. 17. ff. eod. tt.

Huius regulæ exceptio eſt: Niſi domino loci nunciauerit. l. vnica. §. item Iuliano, in fine. ff. de remiſſionibus. l. qui viam. 14. ff. de noui operis nunciatione. Contradicit l. de pupillo. 5. §. Sextus Pedius, in fine. ff. eod. tt. l. etſi fortè. 6. §. 1. & §. fin. ff. ſi ſeruitus vindicetur.

IIII. Regula, De ſuperficiario, proponitur l. in prouinciali. 3. §. penult. ff. de noui operis nunciat.

V. Regula, De creditore cui prædium pignori eſt obligatum, l. creditori. 9. ff. d. tt. & l. vnica. §. fin. ff. de remiſſionibus.

VI. Regula: Si in publico opus fiat, quiuis nunciandi ius habet. l. in prouinciali. 3. §. fin. cum lege ſequente. ff. eod. tt. M. I. R. d. ca. 18, reg. 53. Huius regulæ exceptio prima eſt in pupillo, altera in ſeruo: de quibus ſequitur in regulis proximis.

VII. Regula, De pupillo, proponitur l. de pupillo. 5. in princ. ff. d. tt. M. I. R. d. reg. 55. except. 2.

VIII. Regula, De ſeruo. d. l. 5. §. 1.

IX. Regula, De vno ex pluribus ſocijs, d. l. 5. §. ſi plurium.

III. PER QVOS NVNCIATIO competit?

Etiam per procuratorem nunciare licet. l. 1. §. nunciatio. ff. de noui operis nunciat.

IIII. QVIBVS NVNciandum?

Cuiuis præſenti nunciari poteſt. l. de pupillo. 5. §. nunciari. ff. de noui operis nunciat. l. etſi. 7. §. fin. item l. cuilibet. 11. ff. eod. tt. M. I. R. libro 3. cap. 18. reg. 56. Huius regulæ exceptio prima eſſe videtur: Niſi ſeruo nuncietur. verùm reprobatur d. §. nunciari. Cui concordat d. l. 5. §. 1. Secunda: Niſi mulieri, puero vel puellæ nuncietur. reprobatur d. §. nunciari. Tertia: Niſi ei nuncietur, qui nec domini nec operis nomine in re ſit præſenti. d. §. nunciari. Quarta: Niſi cum opus plurium eſſet, vni tantùm nuncietur. reprobatur d. l. 5. §. ſi plurium.

V. ADVERSVS QVOS NVNciatio competat?

I. Regula: Nunciatio in rem eſt, non in perſonam. l. operis. 10. cum leg. ſeq. ff. de oper. noui nunciat. & l. is cui. 23. §. quia nunciatio. ff. eod. tt.

II. Regula: De infante & furioſo dictum ſuprà regula proxima.

III. Regula, De abſente, inuito & ignorante, proponitur l. 1. §. nunciatio, in fin. ff. d. tt. M. I. R. d. cap. 18 regul. 57.

VI. VBI NVNCIATIO competat?

I. Regula: In eum locum vbi opus fit, nunciandum eſt, non alibi. l. de pupillo. 5. §. nunciationem. & §. ſi quis fortè. ff. de noui operis nunciat. M. I. R d. cap. 18. regul. 58.

II. Regula: Si in pluribus locis opus fiat, ad omnes locos nunciatio facienda. d. l. 5. §. ſi in pluribus.

VII. QVANDO NVNCIAtio competat?

I. Regula: Omnibus diebus nunciatio fieri poteſt. l. 1. §. nunciatio. ff. de noui operis nunciat.

II. Regula: In ipſo opere, non extra opus nunciatio facienda. l. de pupillo. 5. §. ſi quis fortè. ibi: in re enim ff. eod. tt.

III. Regula: Poſt factum opus fruſtra fit nunciatio. l. 1. §. 1. ff. eod. tt. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi inchoatum tantùm, non perfectum ſit opus. l. prætor ait. 20. §. ſiue autem. ff. d. tt.

VIII. MODVS NVNCIANDI & officia nunciantis.

I. Regula: Nuncians non habet neceſſe adire prætorem. l. 1. §. nunciatio. ff. de noui oper. nunciat.

II. Regula: Qui nouum opus nunciat, de calumnia iurare debet. l. de pupillo. 5. §. qui opus. ff d. tt.

III. Regula: Qui nouum opus nunciat, neceſſe habet demonſtrare, in quo loco nouum opus nunciet. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 5. §. qui nunciat.

IIII. Regula: Qui alieno nomine nunciat, de rato tenetur cauere. d. l. 5. §. procuratorio.

V. Regula: Nuncians non opus habet ſcire quod opus fiat. l. 1. §. poteſt. ff. d. tt.

VI. Regula: Qui opus nouum nunciat, in teſtationem referre debet, ſi quid operis iam factum eſt. l. non ſolum. 8. §. qui opus. & §. ſed vt probari ff. d. tt.

IX. CAVSAE SEV MODI, quibus nunciatio ex poſt facto ſit irrita?

I. Cauſa: Si is qui nouum opus nunciauit, mortuus ſit. d. l. 8. §. fin.

II. Cauſa: Si is qui nouum opus nunciauit, id cuius cauſa nunciauit, alienauerit. d. §. fin.

III. Cauſa: Si is cui opus nouum nunciatum eſt, mortuus ſit, vel opus alienauerit. reprobatur d. l. 8. §. fin. l. vlt. ff. de noui oper. nunciat.

IIII. Cauſa: Si facta nunciatione, lis intra annũ non finiatur. l. vnica. C. d. tt.

V. Cauſa: Si prætor, qui opus nouum nunciari iuſſit, poſtea nunciari prohibuit. l ſi opus. 16. ff. de noui oper. nunciat.

VI. Cauſa: Si inter ipſos litigatores, tam nunciantem, quàm eum cui nunciatum eſt, poſtea in contrarium conueniat, vt ædificare liceat. l. 1. §. inde quæritur. ff d. tt.

VII. Cauſa: Si de opere demoliendo is cui nunciatum eſt cauet, eo caſu quo non rectè fuerit ædificatũ. l. de pupillo. 5. §. ſi is cui. l non ſolum. 8. § ſi cum poſſem. & l. ſtipulatio. 21. in princ. ff. d. tt. item l ſi aitius. 7. §. remiſſione. ff. quod vi aut clam. M. I. P. lib 5. cap. 3. regul. 33. M I R. d. cap. 18. reg. 59. Plane propoſitæ cauſæ exceptio prima eſt: Niſi repromiſſum tantum, non etiam ſatiſdatum ſit approbatur ſimul & diſtinguitur l. 1. §. ſtipulatio. ff. de prætorijs ſtipulationibus. Huius replicatio eſt: Niſi non in priuato, ſed in publico factum ſit opus. d. § ſtipulatio. Concordat l. non ſolum. 8. §. quod ſi nunciauero. ff. de noui oper. nunciat. Cuius duplicatio eſt: Niſi quis de eo quod in publico fit, non ſuo, ſed alieno nomine caueat. nam hic ſatiſdare tenetur. d. §. ſtipulatio. Secunda exceptio eſt: Niſi cùm pluribus nouum opus nunciatum eſſet, non in ſolidum ſit cautum. l ſtipulatio. 21 §. quæſitum. ff. de oper. noui nunciat. Tertia: Niſi cum plures nouum opus nuncient, vni, non omnibus caueatur. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 21. §. idem ait. Quarta:

Niſi

Niſi cùm plures nouum opus nunciaſſent, vni nõ cautum ſit de eo quanti vniuſcuiuſq; interſit, ſed quanti ea res eſt. reprobatur d.l.21.§.fin.

VIII. Cauſa: Si per actorem ſtet, quo minus is cui nouum opus nunciatum eſt, de opere demoliendo caueat. l. prætor ait. 20.§ ſi quis paratus. & l de pupillo. 5.§. ſi is cui ff. d.tt. Plura de hac cauſa vide infra cap. prox. act. 4. quæſt. 3. except. 4. repl. 1.

X. EVENTVS ET CONSEquentia nunciationis.

I. Regula: Is cui nouum opus nunciatum eſt, abſtinere debet ab opere, donec vel caueat, vel remittatur ei nunciatio. l. non ſolum. 8. §. ſciendum. & §. ſi cum poſſent. ff. de noui operis nunciatione

II. Regula: Poſt noui operis nunciationem committunt ſe litigatores iuriſdictioni. l. 1. §. & poſt. ff. d. tt.

III. Regula: Quamdiu lis pendere debeat, definitur l. vnica §. talem igitur. C. eod. tt. M.I.R.d.reg.59. except.2.

IIII. Regula: Nunciatione poſſeſſorem aduerſarium facimus. l.1.§. in operis. & l. de pupillo. 5. §. meminiſſe. ibi: cæterùm. ff. d tt. item l. ſi alius. 7. §. remiſſione. ibi: cum poſſeſſor. ff. quod vi aut clam.

V. Regula: Si operis noui nunciatio denegatur, nihilominus legitimæ actiones manent. l. ſciendum. 19. ff. de noui operis nunciatione.

VI. Regula: Poſt noui operis nunciationem petitur etiam nunciationis remiſſio, id quod poſtea ædificatum eſt deſtruitur, & alia dantur occaſione nunciationis actiones. de quibus s̃. cap. prox. dicetur.

XI. ADFINIA REMEDIA.

I. Regula: Etiam per prætorem & per manum, hoc eſt, per lapilli iactum nouum opus inhiberi poteſt. l. de pupillo. 5. §. meminiſſe. ff. de noui oper. nunciat. & l. in prouinciali. 3. §. 1. in fine. ff. eod. tt. M.I.R. libro 3. cap. 18. reg. 49.

II. Regula, De interdictis Quod vi aut clã, Vti poſſidetis, de loco ſacro, etc. proponitur l. 1. §. 1. ff. de noui oper. nunciat. Concordat d. l. meminiſſe. ibi: etſi fortè.

III. Regula: De vindicatione iuris, cuius gratia nunciatio facta eſt, l. ſciẽdum. 19. l. 1. §. fin. l. 2. item l. qui viam. 14. ff. eod. tt. l. Seruius. 3. §. ſi quis riuum. ff. de riuis. itẽ l. vnica. §. item Iuliano. ff. de remiſſionib.

IIII. Regula, De damni infecti ſtipulatione, habetur d. §. ſi quis riuum. item l. 1. §. ſi quis purganti. ff. de cloacis.

V. Regula, De communi diuidundo iudicio, l. in prouinciali. 3. §. 1. & §. quod ſi ſocius. ff. de noui operis nunciatione.

DE ACTIONIBVS ET INterdictis quæ occaſione noui operis nunciationis competunt. Cap. XXVII.

I. ACTIO AD REMITTENdam noui operis nunciationem.

PRIMO: Verba edicti quibus actio hæc fundatur, proponuntur l. vnica, in princ. ff. de remiſſionibus.

II. CAVSA EX QVA ACTIO propoſita competit.

Si nunciatio non tenet, vt remittatur, petitur. quæ cauſa approbatur verbis interdicti. quibus concordat d. l. vnica. §. 1. l. 1. in princ. ff. de noui operis nunciatione. Huius cauſæ ſpecies vide s̃. cap. prox. quæſt. 1. cum ſeqq. præſertim quæſt. 2. 8. & 9.

III. ADIVNCTA SEV OFFICIVM eius qui alieno nomine remiſſionem petit.

Satiſdare debet de opere deſtruendo. l. de pupillo. 5. §. penult. ff. de noui operis nunciat.

IIII. ADFINE huius actionis remedium eſt, Si caueatur de opere demoliendo. tunc enim non eſt opus petere remiſſionem. d. l. 5. §. ſi is cui. Concordat l. vnica. §. planè ſi ſatiſdatum. ff. de remiſſionibus.

II. ACTIO DE DEMOLIENDO eo quòd poſt nunciationem eſt factum.

I. CAVSA HVIVS ACTIONIS.

Si quis contempta noui operis nunciatione, opus fecerit: iſtud deſtruere per hanc actionem cogitur. l. prætor ait. 20. in princ. ff. de noui operis nunciat. M.I.P.d. cap. 3. reg. 34. M.I.R.d. cap. 18. reg. 61. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi nunciatio fuerit remiſſa. d. l. 20. in princ. l. ſi alius. 7. §. remiſſione. ff. quod vi aut clam. Cuius replicatio prima eſt: Niſi falſo procuratore à parte eius qui nouum opus nunciauit interueniente, remiſſio ſit facta. l. cum procurator. 13. §. ſi in remiſſione. ff. de noui oper. nunciat. Secunda: Niſi cum plures nunciationes factæ eſſent, vna tantùm remiſſio ſit facta. l. de pupillo. 5. §. ſi pluribus. ff. eod. tt. Secunda exceptio eſt: Niſi de operè demoliendo ſit cautum. approbatur verbis interdicti. Concordat d. l. 20. §. 1. item ea quæ habentur ſuprà cap. prox. quæſt. 9. cauſ. 7. M.I.R.d. regul. 61. except. 1. Tertia: Niſi iure ſit ædificatum. reprobatur l. prætor ait. 20. §. 1. & §. ait Prætor. ff. de noui operis nunciat. Concordant ea quæ habentur s̃. cap. prox. quæſt. 1. except. 12. M.I.P.d. reg. 34. except. 1. M.I.R.d. reg. 61. except. 2. Quarta: Niſi ante factam nunciationem ſit ædificatum. l. 1. §. 1. ff. d. tt. M.I.R. d. regul. 61. except. 12. Huius replicatio prima: Niſi poſtquam cœptum, non autem perfectum eſt opus, ſit nunciatum. hoc enim caſu propoſitæ exceptioni, quoad id quod poſtea perficitur, locus non eſt. l. prætor ait. 20. §. ſiue autem. ff. d. tt. Planè hoc caſu, quoad id quod ante nunciationem cœptum eſt, exceptioni eſt locus. Altera replicatio eſt: Niſi poſtquam quis nunciare nouum opus non poſſet, deq; eo proteſtatus eſſet, ſit ædificatum. approbatur exemplo l de pupillo. 5. §. ſi quis ipſi. ff. de noui oper. nunciat. Quinta exceptio: Niſi non opus nouum factum ſit, ſed vetus deſtructum. reprobatur l. prætor ait. 20. §. ſiue autem. ff. d. tt.

II. QVIBVS COMPETIT Actio propoſita?

I. Regula, De vno ex pluribus ſocijs, qui non nunciauit. Huic interdictum non datur. l. de pupillo. 5. §. ſi plurium. ff. de noui operis nunciatione.

II. Regula, De domino procuratoris nunciantis, proponitur l. ſi procurator. 17. ff. eod. tt.

III.Regula, De herede, cæteriſq; ſucceſſoribus, l. prætor ait.20.§.hoc interdictum.ff.d.tt.

III. ADVERSVS QVOS competit?

I. Regula, De vno ex pluribus qui non ædificauit. Hic factum ſociorum non præſtat. l.de pupillo. 5. §.ſi plurium.ff.de noui operis nunciat. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi voluntate eius qui non ædificauit, alij ædificauerint.l.ædibus.18.ff.eod.tt.

II.Regula, De eo qui opus fecit, & factum ratum habuit, proponitur l.prætor.ait.20. §.hoc interdictũ. ibi: aduerſus ipſum. ff.eod.tt.

III.Regula, De domino ſoli & poſſeſſore, l.ædibus. 18.in fine. & l.vlt.ff.eod.tt.

IIII.Regula, De eo cui nouum opus nunciatum eſt, & emptore qui ædificauit, d.l.vlt. ff.de noui operis nunciatione.

V. Regula, De hæredibus & cæteris ſucceſſoribus, l.prætor ait.20. §.hoc interdictum. ibi: planè ſi. & l. cui nouum.22.ff.eod.tt.

IIII. QVID VENIAT IN Actione propoſita?

Vt opus factum deſtruatur, vel deſtructum reſtituatur. Hæc regula approbatur verbis interdicti ſuprà quæſt.1.in princ.allegatis.

V. QVAMDIV DATVR?

Perpetuò datur. l.prætor ait.20. §.hoc interdictũ. ff.de noui operis nunciat.

VI. ADFINE REMEDIVM.

Eſt in factum actio. d.l.20.§.nonnulli.

III. ACTIO EX STIPVLATV de demoliendo ſeu reſtituendo opere.

I. CAVSAE HVIVS Actionis.

I.Cauſa: Si cum ſatiſdatũ eſſet de opere reſtituendo, ſi apparuerit iniuſtè factum eſſe, poſtea iudicatũ ſit, iniuſtè opus factum eſſe. Item

II.Cauſa: Si res non defendatur, ex ſtipulatu actio competit, vt opus reſtituatur. quæ duæ cauſæ approbantur l.ſtipulatio. 21. §.ſine autem. & §.habet autem.ff.de noui oper.nunciat. Harum cauſarum exceptio generalis eſt: Niſi id quod factum eſt, faciem operis non habeat.d.l.21.§.opus.

II. QVID VENIAT IN HAC actione?

I.Regula: Vt opus boni viri arbitratu reſtituatur. d.l.21. §.ſiue autem.

II.Regula: Si opus reſtitutum non fuerit, quanti ea res eſt, cõpetit actio.d.l.21. §.quod ſi ita. & §.fin.

III.Regula: Venit in hac actione, quanti iudicatum eſt.l.ex operis.12.ff.de noui operis nunciat.

IIII.Regula: Quamuis pro parte opus reſtitutum ſit, nihilominus in ſolidum datur actio, donec totum reſtituatur.l.2.in princ. ff.de prætorijs ſtipulat.

IIII. ACTIO, SI QVIS EVM qui ſatiſdedit, opus facere prohibeat.

I. VERBA interdicti, quibus actio propoſita approbatur, proponuntur l.prætor ait.20.§.deinde.ff.de noui operis nunciat.

II. GENVS & ratio huius interdicti habetur d.l. 20.§.hoc interdictum.

III. CAVSA HVIVS INTERdicti, eiuſque actionis.

Si quis eum qui de opere reſtituendo ſatiſdedit, ædificare prohibeat, hoc interdictum cõpetit. quæ cauſa approbatur verbis interdicti. Eius autem exceptiones hæ ſunt.

I.Exceptio: Niſi repromiſſum tantùm, non ſatiſdatum ſit. d.l.20.§.hoc autẽ. Plura de hac exceptione vide ſ̄.cap.prox.quæſt.9.cauſ.7.except.1.

II.Exceptio: Niſi cautum non perſeueret.d.§.hoc autem, in fine.

III.Exceptio: Niſi non iure ædificetur. reprobatur d.l.20. §.hoc interdictum. ibi: nec quidquam.

IIII.Exceptio: Niſi omnino cautum non ſit. Hæc exceptio conſtat ex verbis interdicti. Cuius replicatio eſt: Niſi per aduerſarium ſtet, quo minus caueatur. quæ approbatur itidem verbis interdicti. Concordat d.l.20.§.hoc autem. Huius replicatio eſt: Niſi per aduerſarium amplius ſtare deſierit, quo minus caueatur. d.l.20.§.penult. Plura de replicatione propoſita vide ſ̄. cap.prox. qu.9. cauſa 8. Sed & plures propoſitæ cauſæ exceptiones vide ſ̄.d.quæſt.9.cauſ.7.

IIII. QVIBVS DETVR Actio propoſita?

De hæredibus, cæteriſq; ſucceſſoribus proponitur l.prætor ait.20. § fin.ff.de noui operis nunciat.

V. QVAMDIV COMpetit?

Perpetua eſt actio.d.§.fin.Planè quædam exempla habent: Hoc interdictum ceſſat poſt annum. quæ lectio mihi videtur probabilior.

VI. ADIVNCTA HVIVS actionis.

Procurator qui nouum opus nunciauit, & ſatis accepit, propoſitoq; interdicto conuẽtus, Iudicatum ſolui ſatiſdare debet, non Ratam rem dominium habiturum. ideoq; exceptiones procuratoriæ illi non opponendæ. l.de pupillo.5.§.fin.cum duab.ll.ſeqq. ff.de noui operis nunciat.

V. ACTIO EX STIPVlatu de rato.

CAVSAE HVIVS Actionis.

I.Cauſa: Si cùm procurator qui nouum opus nunciauit, de rato cauiſſet: dominus remiſſionem poſtea ſecutam, non habuerit ratam. l.cum procurator. 13. in princ.ff.de noui operis nunc.

II.Cauſa: Si dominus poſtea rurſus opus nouum nunciauerit. hoc enim caſu committitur ſtipulatio de rato. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.13. §.ſi dominus. Hactenus de noui operis nunciatione, eiuſq; actionibus ſit dictum.

DE DAMNO INFECTO. Cap. XXVIII.

PRIMO: Verba edicti, quo actio damni infecti approbatur, proponũtur l.prætor ait.7.in prin. ff.de damno infecto.

II. RATIO huius edicti eiuſq; actionis, & differentia

rentia à cæteris actionibus quæ de damno dantur, habetur d.l.7.§.hoc edictum. Concordat l.euenit.6.ff. eod.tit.

III. CAVSAE HVIVS Actionis, cum ſuis exceptionibus.

Prima & generalis huius actionis cauſa eſt: Si quid ſit aut fiat, ex quo damnum infectum metuatur: metuenti datur actio hæc, vt ſibi de damno infecto caueatur. l.hoc amplius.9.in prin. ibi: integra autem. ff.de damno infecto. l. prætor ait. 7. in princ. ff, eod.tit. M.I.R.libro 3. cap.18. regul.65. Declaratur cauſa hæc definitione damni infecti, l.2. cum lege ſequente.ff.eod.tit.

II. Cauſa: Si ex noſtro ſolo alius rem ſuam velit auferre, de damno infecto nobis tenetur cauere. l.hoc amplius.9.§.Alfenus. & §.de his, in fine.ff de damno infecto.

III. Cauſa: Si ex foramine, ex quo ſeruitus nō conſiſtit, damni quid vicinus ſentiat: de damno infecto agere poteſt. l.ſi quid.28 ff.de ſeruit.vrban.præd. Aliæ cauſæ ſpeciales alibi ſunt propoſitæ, vbi damni infecti cautio adſinis remedij loco ſolet annotari. nunc exceptiones harum cauſarum videamus.

I. Exceptio, ſumpta ex re ex qua damnum metuitur, proponitur & reprobatur l.eorum.19.§.fin.ff.de damno infecto.

II. Exceptio: Niſi ex loci, nō operis vitio damnum metuatur. reprobatur l.fluminum.24.§.ſed vt ne.ff. d.tit. Planè admittitur in loco publico, l.ſi finita.15.§. deinde ait. & l.fluminum.24.in princ.ff.d.tit.

III. Exceptio: Niſi ex naturali vitio loci damnum metuatur. d.l.24 §.vitium.

IIII. Exceptio: Niſi non in priuato, ſed publico loco fiat id, ex quo damnum timetur. reprobatur l.eorum. 19. §.fin. ff.de damno infecto. l.ſi finita. 15. §.ſi quid in via. item l.qui vias.31. in prin. ff.d.tit.

V. Exceptio: Niſi publicus locus publicè, non priuatim reficiatur, ex quo opere damnū metuatur. reprobatur l.ſi finita. 15. §.ſi publicus & l.fluminum. 24.in princ. ibi: ad ea igitur.ff.d.tit.

VI. Exceptio: Niſi à monumento damnum timeatur. l.qui bona fide. 13. §.ſi quis iuxta.ff. de damno infecto.

VII. Exceptio: Niſi monumento damnum immineat. reprobatur d.§.ſi quis iuxta.

VIII. Exceptio: Niſi quis ex eo opere, quod in ſuo, non in alieno loco ædificatū vel factum eſt, damnum metuat. reprobatur exemplo l.damni.30. in princ.ff. de damno infecto.

IX. Exceptio: Niſi ex loco communi alteri ex ſocijs in re propria vel communi damnum ſit metuendum. l.ſi ædibus 32. & l.damni.43.§.cum parietem. ff.eod.tit. Huius replicatio prima eſt: Niſi ex certa ſcientia, non errore aliquo conuenit, & ex conuentione ſociorum alter alteri de damno infecto promiſit. hoc enim caſu valet ſtipulatio.d.§.cum parietem. verſic.ſed quoniam. Secunda replicatio eſt: Niſi ex ſocijs alter ſolus ædificet, ex quo opere alterius ædibus proprijs damnum immineat. l.inter quos. 39. in princ.ff eod.tit. Tertia: Niſi alterius domus, cui ex pariete communi periculum eſt, precioſior ſit d.l.39.

X. Exceptio: Niſi ſuperficies ex ſolo, vel contrà ſolo ex ſuperficie damnum immineat. l.damni. 18. §.ei qui in.ff.de damno infecto.

IX. Exceptio: Niſi inquilinus ex ædibus quas incolit, damnum metuat. l.qui bona fide. 13. §.de illo. & l.inquilino. 33. cum lege ſequente. ff.d.tit. Huius replicatio eſt: Niſi inquilinus ex ædibus quas incolit, vicinis proprijs ſuis ædibus damnū metuat. l.damni. 18.§.1.in fin.ff.d.tit.

XII. Exceptio: Niſi vſufructuarius ex ædib. quarum vſumfructum habet, damnum metuat. d. §. 1. Concordat l.inter.20.ff.d.tit. Propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi fructuarius de ſoli non ædium vitio ſibi caueri deſideret.d.l.20.

XIII. Exceptio: Niſi proprietarius à fructuario ſibi caueri deſideret.d.§.1.& d.l.20. Huius replicatio eſt: Niſi de operis vitio, quo fructuarius fecit, proprietarius ſibi caueri deſideret.d.l.20.

XIIII. Exceptio: Niſi eius damni nomine alia ſit actio. l.damni. 18. §. emptor. ibi: & quod alia. ff.de damno infecto. l.ſi ædibus.32.in fine.ff.d.tit. Exempla huius exceptionis proponuntur d.l.32.d.§.emptor.d. l.18.§.1.l qui bona.13. §.de illo. item l.inquilino. 33. ff.d.tit. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi nouum opus ſit nunciatum, vel negatoria actione actum vel interdictum Quod vi aut clam competat: nam nihilominus propoſitæ quoque actioni eſt locus. quæ multiplex replicatio approbatur l.qui bona.13. §.ſi quis nouum.ff.de damno infecto.

XV. Exceptio: Niſi actor viciſſim nolit reo de damno infecto cauere. reprobatur l.damni.18.§ ſi vicinas.ff.d.tit.

XVI. Exceptio: Niſi reus, quòd antea actor cauere noluiſſet, in poſſeſſionem miſſus ſit. l.qui bona fide. 13.§.ſi quis, quia.ff.d.tit.

XVII. Exceptio: Niſi damnū datum vel factum ſit, non infectum. l.prætor ait.7. §. hoc edictum.ff.de damno infecto. l.ſupra.11.§.officium, in fin.ff.de aqua pluuia arcenda. Vide item plura ī.quæſt.vlt.regul.1. cum regulis ſequentibus.

XVIII. Exceptio: Niſi de damno infecto cautum ſit. Hæc exceptio perinde ac exceptio ſolutionis ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio prima eſt: Niſi repromiſſum tantùm, non ſatiſdatum ſit. quæ regulariter quidem reprobatur l.fluminum. 24. §.ſed vt ne.ff.de damno infecto. Admittitur autem certis caſibus ſeu diſtinctionibus, quarum prima eſt: Si quis non ſuo, ſed alio nomine caueat. huic enim repromittere non ſufficit, ſed ſatiſdare is tenetur. quæ diſtinctio approbatur verbis edicti ſupra eodem cap.in princ.allegatis. Concordat l.damni.30. §.vtrum. ibi: qui autem. ff.de damno infecto. Secunda diſtinctio eſt: Si quis eius operis nomine, quod non in ſuo, ſed alieno loco facit, cauere debeat. nam & hic ſatiſdare tenetur. l.ſi finita.15.§ deinde, in fine. ff.d.tit. & d.l.30. §.vnde Labeo. Concordat item infra diſtinct prox.3.cum ſequentib. Planè propoſitæ replicationis in caſu ſeu diſtinctione propoſita duplicatio eſt: Niſi in alieno facies, domino ſoli cauere tenetur, non extraneo. tunc enim repromittere ſufficit.

d.l.30.& l.qui bona fide.13.§.1.ff.d.tt. Tertia diſtinctio eſt: Si non dominus, ſed ſuperficiarius caueat. l. hoc amplius.9.§.quæſitū.ff.de damno infecto. Quarta: Si vſufructuarius loci cauere debeat.d.l.9.§.fin.l. quamuis.10.ff.d.tt. Quinta: Si creditor nomine rei ſibi pignori obligatæ cauet. nam & hic ſatiſdare debet. l.quid de creditore.11.ff.de damno infecto. Sexta diſtinctio: Si is qui à non domino emit, caueat. reprobatur l.qui bona.13. in princ.ff.d.tt. Septima: Si is qui in poſſeſſionem miſſus eſt, cauere debeat. quæ diſtinctio approbatur verbis edicti s̄.eod.cap. in princ. allegatis. Octaua: Si dubitetur, vtrum reus dominus ſit, nécne: ſatiſdare ſub exceptione debet. approbatur itidē verbis edicti. Cōcordat l.q uis.31.in fin.ff.d.tt. Nona: Si de eo quod ſit in loco publico, ſit cauendum. tunc enim repromittere non ſufficit. approbatur verbis edicti. Concordat l.ſi finita.15.§.deinde.ff.de damno infecto. Declaratur l.15.§.notandum. & § ſi quid in via. Concordat l.1.§.item ex cauſa.ff.de prætoriys ſtipulationibus. Hæc de prima propoſitæ exceptionis replicatione reprobata, cum eius diſtinctionibus quibus admittitur, ſunt dicta. Secunda replicatio eſt: Niſi non de præterito quoq; damno ſit cautum. Et hæc regulariter quidem reprobatur, verùm admittitur in certis caſibus & diſtinctionibus, quarum prima eſt: Si cum ædes corruiſſent, quibus vicino damnum ſit datum, dominus eadem tollere velit. hoc enim non aliter ei permittitur, quàm ſi non ſolùm de futuro, ſed etiam de præterito damno cauerit. l.prætor ait.7.§. vnde. ibi: reſpondit.ff.de damno infecto. Secunda: Si cum ratis vi fluminis in agrum alienum delata eſſet, dominus eam auferre velit. nam & hoc caſu de præterito quoque damno tenetur cauere. l.hoc amplius. 9.§.Neratius.ff.d.tt. l.ratis.8.ff.de incendio, ruina, naufragio. Tertia: Niſi per exceptionem, non per actionem damni infecti cautio petatur. tunc enim de damno quoq; præterito cauendum. quæ diſtinctio generalis colligitur ex diſtinctionibus præcedētibus ſpecialibus. Hæc de ſecūda replicatione reprobata, eiúſque diſtinctionibus. Tertia replicatio eſt: Niſi dies ſtipulationi non ſit inſertus. l.qui bona fide.13.§.finali. cum lege ſequente. ff.de damno infecto. l.prætor ait. 7.in princ. item l.ſi finita. 15. §.ſi quid in via. ff.eod. tt. Planè in opere quod in flumine publico ripáue eius ſit, de decem annorum ſpacio cauendum eſt. quod approbatur verbis edicti s̄.eod.cap.in princip.allegatis. Quarta replicatio eſt: Niſi dies cautioni inſertus finitus ſit. l.dies.4.in princ.& l.ſi finita.15. in princ. ff.d.tt. Quinta: Niſi alius, non actor ſit ſtipulatus. reprobatur l inter.39. §.alieno. ff.de damno infecto. Sexta: Niſi cùm plures ſtipularentur, cum adiectione partis ſint ſtipulati.l.plures.27.ff.d.tt. Septima: Niſi pro parte, non in ſolidum ſit cautum. l.in ſtipulatione.2[illegible].ff.d.tt. Eius duplicatio eſt: Niſi vnus ex pluribus reus pro ſua parte promiſerit. l.plures. 27. ff.d. tt. Hactenus de cauſis actionis propoſitæ, earumq; exceptionibus ſit dictum.

IIII. QVIBVS ACTIO PROPOSITA COMPETIT.

I.Regula: Totum hoc, cui cauendum ſit, cui nō ſit cauendum, ſubycitur arbitrio Prætoris. l.qui bona fide.13.§.qui damni.ff.de damno infecto.

II.Regula, De eo cuius nihil intereſt, quiq; vicinas ædes non habet, proponitur d.§.qui damni.

III. Regula: De eo qui in vicinis ædibus deambulat, lauat, vel diuertit. Huic non competit actio.d.§. qui damni.verſ.cæterùm.

IIII.Regula: De inquilinis, eorumq; vxoribus, & alÿs qui cum his morantur, proponitur ibidem.

V. Regula, De inquilino, filiofamiliás & patre: vtri detur, definitur l.ſi filius familiás. 21. ff.de damno infecto.

VI.Regula: De domino & fructuario vicinarum ædium, vtri competat actio? Vtrique volenti competit. l.prætoris.5.§.fin.ff.d.tt. Ex qua conſtat fructuario quoque propoſitam actionem competere. cui concordat l.qui bona fide.13.§.& ſuperficiarium ff.d.tt. item l.vſufructu.7.§.vnde etiam.ff.de vſufructu & quemadmodum.

VII.Regula, De ſuperficiario. Huic quoq; datur actio. d. §.& ſuperficiarium. Cui concordat l.inter. 39.§.damni.ff.de damno infecto.

VIII.Regula, De creditore, cui vicinæ ædes pignori ſunt obligatæ. Huic quoq; cauendum. l.quid de creditore.11.ff.d.tt.

IX.Regula, De emptore & venditore vicini prædÿ: vtri detur, definitur l.damni..8.§.emptor.ff.d.tt. Ex quo conſtat, ante rei venditæ traditionem venditori, non emptori propoſitam competere actionem. Cuius regulæ exceptio eſt: Niſi omnis culpa à venditore abſuerit. d.§.emptor. verſ.ſed quid fiet. Concordat l.cum emptor.38. in princ.ff.d.tt.

X.Regula: De eo qui à non domino comparauit. Ex ſupradictis conſtat etiam, poſt traditionem emptori actionem propoſitam competere. Cuius regulæ exceptio eſt: Niſi à non domino comparauerit. l.qui bona fide.13.§. & ſuperficiariū.ff.de damno infecto.l.quid de creditore.11. ibi: idemq; etiam.ff.d.tt.

XI. Regula: De eo cuius periculo res eſt, proponitur l.damni.18.in princ.d.tt.

V. ADVERSVS QVOS competit.

I. Regula: Regulariter dominus tantū vitioſarum ædium ad cauendum tenetur. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi de domino ſit controuerſia. tunc enim poſſeſſor tenetur. l.inter. 39. §.ſi domus. ff.de damno infecto. Secunda exceptio eſt: Niſi ſolum & ſuperficies diuerſorum ſint. tunc enim vterq; tenetur. tam dominus ſoli, quam ſuperficiarius.l.hoc amplius 9.§. quæſitum.ff.d.tt. Tertia: Niſi vſuſfructus alterius ſit. hoc enim caſu vterque, tam proprietarius quàm vſufructuarius, tenetur. d. l. 9. §.fin. Concordat l. quamuis.10.ff.d.tt. Quarta: Niſi alÿ ædes vitioſæ pignori ſint obligatæ.nam & hic cauere tenetur.l.quid de creditore.11.ff.de damno infecto. Quinta: Niſi alius in poſſeſſionem vitioſarū ædium ſit miſſus. l.prætor ait.7.§.eius rei.& l.ſi finita.15.§.ſi plures. ibi: quod ſi tam. & §.ſi ante.ff.d.tt. Sexta exceptio eſt: Niſi inter ædes vitioſas, & ædes actoris, aliæ ſint ædes non vitioſæ. hoc enim caſu tam vitioſarum quàm non vitioſarum ædium dominus actori tenetur cauere. l.qui bona fide.13.§.cum inter.ff.de damno infecto.

II.Regu-

II. Regula: Etiam aduerſus plures ſimul competit actio propoſita, vt patet ex iam dictis exceptionibus. verùm huius regulæ exceptio eſt: Niſi actor aduerſus duos experiri volens, vnum dominum dicat, alterum dominum eſſe neget. hoc enim caſu aduerſus vtrunq; experiri non poteſt, ſed vnum debet eligere. l. ſi proprietarius. 22. §. fin. ff. d. tt.

III. Regula: Etiam aduerſus vnum ex ſocijs datur, ſed non niſi pro ſua parte. l. ſupra iter. 11. §. officium. ibi: vt in actione. ff. de aqua pluuia arcenda.

VI. PER QVOS COMpetit?

Etiam per alium competit. l. inter quos. 39. §. alieno ff. de damno infecto.

VII. APVD QVEM competat?

Ex cauſa magiſtratibus municipalibus poteſt delegari. l. 1. ff. de damno infecto. l. dies. 4. in princ. & §. duas ergo. ff. d. tt.

VIII. QVID VENIAT IN hac actione?

Venit in hac actione, vt reus conuentus actori de damno infecto caueat: & ſi non caueatur, vt actor mittatur in poſſeſſionem eius loci, à quo damnũ metuit. De cautione, quo ſcilicet genere cautionis cauendum, de quo damno cauendum, de die ſtipulationi inſerenda, &c. dictum ſ. quæſt. 3. except. 18. repl. 1. cum ſequentibus. De miſſione in poſſeſſionem dicetur j. cap. prox.

IX. ADIVNCTA HVIVS actionis.

I. Regula, De iuramento calumniæ ab actore præſtando, proponitur l. prætor ait. 7. in princ. ff. de damno infecto. & l. qui bona fide. 13. §. qui damni. ff. eod. tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ſemel de calumnia iuratum ſit. ipſo quidem iure ſubſiſtit. verùm eius replicatio prima eſt. Niſi ex interuallo ſtipulari velit. tunc enim rurſus ei iurandum. d. l. 13. §. ſi quis ſtipulaturus. Secunda: Niſi alieno nomine caueri ſibi petens, de ſua, non de eius, cuius nomine petit, calumnia iurauerit. d. l. 13. §. ſi alieno. Secunda exceptio eſt: Niſi is cuius nomine cautio petitur, iurare non compellatur. hoc enim caſu nec is qui petit, iurare tenetur. d. l. 13. § penult.

II. Regula: Procurator de rato cauere tenetur. l. inter. 39. §. alieno ff. de damno infecto.

III. Regula, De arbitrio iudicis in die ſtipulationi inſerenda, vide ſ. quæſt. 3. except. 18. repl. 3.

IIII. Regula: De cauſa hac deleganda, vide ſuprà quæſt. 7.

X. EVENTVS HVIVS actionis.

I. Regula: Si non fuerit cautum, mittitur actor in poſſeſſionem vitioſarum ædium. de qua re dicetur j. cap. prox. cum ſequente.

II. Regula: Si fuerit cautum, naſcitur hinc ex ſtipulatu actio. de qua j. cap. 30.

III. Regula: Si magiſtratus municipalis mandatum Prætoris non curauerit, hoc eſt, non curauerit vel caueri, vel in poſſeſſionem mitti, &c. datur aduerſus eum actio: de qua tractatur l. dies. 4. §. in eum, vſque ad finem legis. ff. de damno infecto.

XI. ADFINIA REMEDIA.

I. Regula: Si antequam caueatur, damnum datum ſit: ceſſat hæc actio, & datur interdictum de tollendis ruderibus quæ ceciderunt: aut ædibus pro derelicto habendis. quæ regula cum alijs quibuſdam approbatur l. prætor ait. 7. §. fin. cum duabus legibus ſequentibus. ff. d. tt. Cuius exceptio prima eſt: Niſi actor negligẽs fuerit in petenda cautione: tunc enim hoc interdictum ei denegabitur. l. quòd ſi fortè. 8. & l. cum poſtulaſſem. 44. ff. d. tt. Secunda propoſiti interdicti exceptio eſt: Niſi dominus vitioſarum ædium omnia pro derelicto habeat. tunc enim propoſitum interdictum etiam quoad damnum præteritum, ceſſat. l. euenit. 6. in fin. ff. de damno infecto.

II. Regula, De officio iudicis, ſi damnum datum ſit ante cautionem, proponitur l. hoc amplius. 9. in princ. & §. 1. & l. ſi finita. 15. §. eleganter. ff. de damno infecto.

III. Regula: Si cum actor mitti in poſſeſſionem deſideraret, prætoris adeundi poteſtas non fuerit, & interim damnum datum ſit: datur actio in factum ex interdicto prætoris, Ne vis fiat ei, &c. l. per interdictum. 4. §. ſed & ex alia. ff. ne vis fiat ei qui in poſſeſſionem miſſus erit.

IIII. Regula. Per exceptionem quoque, vt ſibi de damno infecto caueatur, vel damnum datum ſarciatur, quis impetrare poteſt: domino ſcilicet rem ex qua damnum datum eſt vel metuitur, vindicante. quod remedium approbatur l. prætor ait. 7. §. vnde quæritur. ibi: reſpondit. ff. de damno infecto. Concordat l. hoc amplius. 9. §. de his autem. & §. Neratius ff. eod. tt.

V. Regula: Si in loco publico publicè opus fiat. propoſita actio ceſſat: ſed Principis vel præſidis officium eſt implorandum. l. fluminum. 24. in princ. ibi: quid ergo. & l. ſi finita. 15. §. ſi publicus ff. d. tt.

VI. Regula: Si quis in ſubgrunda vel protecto id poſitum vel ſuſpenſum habeat, cuius caſus alicui nocere poſſit: datur actio ex edicto Prætoris. l ſi verò. 5. §. prætor ait, cum ſequentib. ff. de his qui deiecerint vel effuderint. de qua alio loco dicetur.

VII. Regula: Si vſufructuarius ædes vitioſas, ex quibus proprietarius damnum metuit, nõ reficiat: actio eſt ex ſtipulatu, vt boni viri arbitratu vtatur fruatur. l damni. 18. §. eius cuius. ibi: ergo nec proprietarius. ff. de dam. infecto. & l inter. 20. in fin ff. eod tt.

VIII. Regula: Si inquilinus ex conductis ædibus damnum metuit, habet ex conducto actionem. l. qui bona fide. 13. §. de illo. l. inquilino. 33. ff. eod. tt. Habet item in caſu pignoratitiam actionem. l. vtiq; 34. ff eod. tt.

IX Regula: Si ſuperficies in ſolo alieno poſita ſit, inter dominum ſoli & ſuperficiarium de damno infecto locati & conducti actio eſt. l. damni. 18. §. ei qui. ff. de damno infecto.

X. Regula: Si ex communi loco alter ſociorum damnum metuit, pro ſocio vel communi diuidundo actio eſt. quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. 3. except. 9. Plures huius loci regulas vide ſ. quæſt. 3. except. 14.

DE MISSIONE IN POSſeſsionem damni infecti nomine. Cap. XXIX.

I. CAVSA EX QVA QVIS DAMNI infecti nomine in poſſeſsionem ſit mittendus.

SI damni infecti nomine non caueatur, vicinus actor in poſſeſſionem vitioſarum ædium eſt mittendus. quæ cauſa approbatur edicto Prætoris l. Prætor ait. 7. in princ. ibi: eum cui. ff. de damno infecto. l. dies. 4. §. ſi intra. item l. hoc amplius. 9. in princ. ibi: integra autem. ff. d. tt. item l. qui ſeruum. 21. §. fin. ff. de interrogat. in iure faciendis. M. I. R. lib. 3. cap. 18. reg. 66. Planè propoſitæ cauſæ ſeu regulæ exceptiones hæ ſunt.

I. Exceptio: Niſi pupillus ſit, qui non cauet. reprobatur l. ſi finita. 15. §. ſi pupillus ff. de damno infecto.

II. Exceptio: Niſi abſens ſit is qui cauere debet. l. eorum. 19. in princ. ff. d. tt.

III. Exceptio: Niſi vectigale ſit prædium. reprobatur certo modo l. ſi finita. 15. §. de vectigalibus. ff. de damno infecto.

IIII. Exceptio: Niſi cautum ſit de damno infecto. approbatur ſimul & diſtinguitur ſ. cap. prox. quæſt. 3. except. 18.

V. Exceptio: Niſi poſtea offeratur cautio. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ habentur infrà quæſt. 7. reg. 12.

VI. Exceptio: Niſi ædes ruerint. reprobatur l. ſi finita. 15. §. ſi iam. l. cum poſtulaſſem. 44. in prin. verſ. at ſi cum. ff. de damno infecto. Planè admittitur primùm, ſi antequam miſſio decreta ſit, ædes ruerint. d. §. ſi iam. Deinde, ſi miſſus, cũ poſſet ruinæ ædium ſuccurrere, eas reliquerit. d. l. 15. §. ſi quis metu. Huius diſtinctionis replicatio eſt: Niſi non derelinquendi animo, ſed metu ruinæ receſſerit. quæ approbatur ibidẽ. Tertiò admittitur exceptio propoſita. ſi cum miſſus negligens eſſet venire in poſſeſſionem, ædes ruerint. d. §. ſi quis metu. verſ. cum tamen.

VII. Exceptio: Niſi alius quoque damni infecti nomine ſit in poſſeſſione. reprobatur infrà quæſt. prox. regul. 1.

VIII. Exceptio: Niſi aliis res pignori ſit obligata. reprobatur l. his q. 12. ff de damno infecto. Plures huiuſmodi exceptiones vide ſ. cap. prox. quæſt. 3.

II. QVOT ET QVI IN poſſeſsionem ſint mittendi?

I. Regula: Etiam plures in poſſeſſionem damni infecti nomine mitti poſſunt. approbatur verbis edicti ſ. cap. prox. in prin. allegatis. l ſi finita. 15. §. ſi plures. & §. ſi ante. ff. de damno infecto. itẽ l. ex damni. 40. §. fin. ff. eod. tt.

II. Regula: Procurator quoq; in poſſeſſionem mitti poteſt. l. inter quos. 39. §. alieno, in fine. ff. de damno infecto.

III. Regula: De filiofamiliàs & patre, vter in poſſeſſionem ſit mittendus, definitur l. ſi filiusfamiliàs. 21. ff. d. tt.

III. IN QVAM PARTEM mittendi?

Vtrum in totas ædes, an in partem tantùm vitioſam actor ſit mittendus? definitur l ſi finita. 15. §. ex hoc dicto. ff. de damno infecto. Ex qua patet regulariter quidem, quamuis ex parte aliqua domus damnum metuatur, nihilominus in poſſeſſionem totius domus actorem mittendum. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi pars ruinoſa à reliquis partibus domus ſit diuiſa. approbatur ibidem. Secunda exceptio eſt: Niſi pars agri damnum minetur. nam nec hoc caſu in totum agrum fit miſſio, ſed in eam tantùm partem, quæ damnum minatur. l. cum emptor. 38. §. ſi agri ff. d tt. Tertia: Niſi pluribus exiſtentibus, qui cauere debeãt, aliquis ex iis non cauet: cæteri cauent. tunc enim in eius ſolius partem actor mittendus. l. prætoris. 5. § 1. ff. de damno infecto.

IIII. PRO QVA QVISQVE PARte ſit mittendus, ſi plures mittantur?

Si plures in poſſeſſionem mittendi ſunt, omnes pro æqualibus partibus mittuntur, quamuis pro diuerſis partibus vicinarum ædium domini ſint. d. §. 1. l. ſi finita. 15. §. cum autem plures. ff. de damno infecto. item l. ex damni. 40. §. fin. ff. d. tt.

V. À QVO MITTENdus ſit?

Etiam à magiſtratu municipali miſſio fieri poteſt delegante Prætore. l. dies. 4. §. duas ergo. ff. de damno infecto.

VI. ANTECEDENTIA miſsionem.

Prius abſenti domino denunciari oportet. d. l. 4. §. prætor ait. Declaratur verbum Abeſſe ibidem. Huius regulæ exceptio prima eſſe videtur: Niſi dominus domum non habeat. ſed reprobatur d. §. prætor ait. Secunda: Niſi non ſit cui denuncietur. d. l. 4. §. toties.

VII. EVENTVS MISSIONIS & iura miſsi.

I. Regula: Si miſſus nõ admittatur, competit actio in factum. de qua ĩ. eod. cap.

II. Regula: Miſſus potior eſt his qui rem pignori acceperunt. l. is qui. 12. ff de damno infecto.

III. Regula: Non poſſidet miſſus, ſed magis cuſtodiam rerum & obſeruationem debet. l. cum legati. 12. ff. quib. ex cauſis in poſſeſ. eatur.

IIII. Regula: Ex cauſa autem miſſus poſſidere iubetur, & longa poſſeſſione vſucapere. quæ regula approbatur verbis edicti ſuprà cap. proxim. in princ. allegatis. Concordat l. prætoris. 5. in princ ff. de damno infecto.

V. Regula: De cauſis ex quibus miſſus poſſidere iubendus, proponitur l ſi finita. 15. §. non autem ff. d. tt. Exceptiones harum cauſarum proponuntur d. l. 15. §. ſi fortè. Alia huiuſmodi exceptio eſt: Niſi de vectigalibus ædibus non caueatur. tunc enim miſſus poſſidere iubendus non eſt. approbatur ſimul & diſtinguitur d l. 15. § ſi de vectigalibus.

VI. Regula. De eo à quo miſſus poſſidere iubendus vel non iubendus eſt, proponitur l. dies. 4. §. ſi fortè. ff. de damno infecto.

VII. Re-

VII Regula. De effectu ſecūdi decreti. Dominus de poſſeßione decedere debet. d. l. 15. §. vbi autem. & §. ſi ante. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi miſſus nondum poßidere iuſſus ſit. d. l. 15. §. ſi quis autem.

VIII. Regula: Miſſus in poſſeßionē rem longo tempore vſucapere poteſt. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. reg. 4. Concordat l. ſi finita. 15. § ſi ante. ff. de damno infecto. Huius exceptio eſt: Niſi nondum poßidere iuſſus fuerit. quæ elicitur ex d. § ſi ante. Cōcordat d. l. 15. §. Iulianus.

IX. Regula, Miſſus ex ſecūdo decreto dominus conſtituitur. d. §. Iulianus. & §. ſi ante.

X. Regula: Reus aduerſus quem miſsio facta eſt, ſua iura quæ habuit, aduerſus miſſum exercere nō poteſt. d. l. 15 § ſi qua ſint. Concordat l. hoc amplius. 9. §. fin. ff. eod. tt. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi ex iuſta cauſa reus ſit reſtitutus: iuxta quam exceptionē intelligenda eſt l. cum poſtulaſſem. 44. §. damni ff. eod. tt.

XI Regula: Is qui in poſſeßionem miſſus eſt, fulcire & reficere inſulam debet, culpam tamen non præſtabit. l. ſi finita. 15. §. ſi quis damni. ff. de damno infecto.

XII. Regula: Si cautio fuerit oblata, miſſus à poſſeßione decedere debet. quæ regula approbatur quidē ipſo iure: verùm eius exceptio prima eſt: Niſi de præterito quoq; damno nō caueatur. d. l. 15. §. item videamus. Huius replicatio eſt: Niſi damnum, antequam in poſſeßionem ventū eſt, contigerit. Hæc replicatio approbatur cauſa cognita d. l. 15. §. illud quæritur. Secunda exceptio eſt: Niſi de impenſis non caueatur, vel ſatisfiat. d. §. item videamus, in fine. & §. ſi iam ruerint. ibi: proinde. Tertia: Niſi miſſus poßidere quoq; iuſſus ſit. d. l. 15. §. illud quæritur, in fine.

De actione ad recuperandos ſumptus, quos fecit miſſus.

XIII. Regula: Sumptus inſuper quos miſſus fecit, illi reſtituendi d. l. 15. §. ſi iam ruerint. ibi: proinde etſi. & §. item videamus, in fin.

XIV. Regula: Quantum ſumptuum nomine petendum vel deducendum ſit, definitur l. cum emptor. 38. §. fin. ff. de damno infecto. l. inter quos. 39. § fin. item l. ſi finita. 15. §. ſi iam ruerint ibi: ſed nō amplius. ff. eod. tt. Sed & plura vide ī. capite proxim. quæſt. 4. reg. 4.

XV. Regula: Qua actione ſumptus repeti debent? In factum actione repetuntur d. §. ſi iam ruerint. ibi: poteſt autem. Item per exceptionem. d. §. ſi iam ruerint. ibi: proinde etſi d. l. 15. §. item videamus. in fine. Concordat l. cum poſtulaſſem. 44. §. damni ff. eod. tt. Item per communi diuidundo actionem repetuntur à ſocijs. l. ſi. finita. 15. §. cum autē, in fin. ff de damno infecto. Item domū reipublicæ, quæ ſumptus fecit, vendere licet quod remedium approbatur l. ad curatorū. 46, in fine. ff. d. tt.

DE ACTIONE IN FActum, Si miſſus non admittatur.

I. VERBA edicti. quibus actio propoſita approbatur, proponuntur l. prætor ait 7. in prin. ibi: in eum ff de damno infecto.

II. CAVSAE EX QVIbus hæc actio competit.

I. Cauſa: Si quis in poſſeßionem miſſum non admiſerit. approbatur verbis edicti. Concordat l. dies. 4. §. an tamen. ff. de damno infecto. l. ſi finita. 15. §. fin. ff. eod. tt. item l. per interdictū. 4. §. prætor. ff. ne vis fiat ei qui in poſſeß.

II. Cauſa: Si quis eum qui in poſſeßione eſt, poßidere paſſus non ſit. l. damni. 18. §. penult. ff. de damno infecto.

Exceptiones præcedentium cauſarum generales.

I. Exceptio: Niſi pupillus miſſum in poſſeßionē venire prohibuerit. reprobatur l. damni. 18. §. ſi pupillus. ff. de damno infecto.

II. Exceptio: Niſi damnum nondum ſit datum. l. antequam. 16. & l. ſi finita. 15. §. fin. ff. d. tt.

III. QVIBVS DATVR hæc actio?

Hæredi cæteriſq; ſucceſſoribus datur. l. ſi quis. 17. §. penult. ff. de damno infecto.

IIII. ADVERSVS QVOS competit?

I. Regula, De hæredibus, cæteriſq; ſucceſſoribus, proponitur ſ. quæſt. prox.

II. Regula, De domino, ſeruo prohibente. proponitur l. ſi quis. 17. in prin. ff. de damno infecto.

III. Regula, De domino, procuratore, tutore vel actore prohibente. Hoc caſu non in dominum, ſed in ipſum prohibentē cōpetit actio. d. l. 17. §. quid deinde.

IV. Regula, De eo cuius mandatu alius prohibuit, proponitur l. dāni. 18. §. ſi mādatu. ff. de dāno infecto.

V. QVID VENIAT IN hac actione?

Id venit in hanc actionem, quod veniret in actionē ex ſtipulatu, ſi de damno infecto cautum eſſet. quæ regula approbatur verbis edicti ſ. eod. cap. in prin. allegatis. Concordat l. ſi finita. 15. §. fin. ff. de damno infecto. l. per interdictum. 4. §. Prætor in eum. ff. ne vis fiat ei qui in poſſeß.

VI. QVAMDIV DATVR?

Perpetua eſt actio. l. ſi quis. 17. § penult. ff. de damno infecto.

VII. ADFINIA REmedia.

I Regula, De executione pignoribus à magiſtratu captis. Reprobatur hoc remedium l. dies. 4. §. an tamen ff. de damno infecto.

II. Regula, De interdicto Vnde vi & Publiciana actione. proponitur l. damni. 18. §. penult. ff. d. tt.

DE ACTIONE EX STIpulatu de damno infecto.

Cap. XXX.

HActenus de miſsione in poſſeßionem damni infecti nomine, ſi de damno cautum non ſit, dictum eſt: nunc de actione ſi cautum eſt, nobis eſt dicendum.

I. CAVSAE HVIVS actionis.

Prima & generalis cauſa eſt: Si cum de damno in-

ſecto cautum eſſet. poſtea damnum ſit datum. hoc enim caſu ex ſtipulatu actio ad damnũ præſtandũ competit. l. fluminũ. 24. §. quanquã. ff. de damno infecto.

II. Cauſa: Si luminibus ædium officiatur. l. Trebatius. 25. ff. d. tt. M. I. R. lib. 3. cap. 18. reg. 67.

III. Cauſa: Si dominium loci à promiſſore ſit vſucaptum. reprobatur l. damni. 18. §. 1. ff. eod. tt.

IV. Cauſa: Si concuſſus ſit paries, vt nulla ratione refici poßit. d. l. 18. §. Sabini, in fine.

V. Cauſa: Si actor metu ruinæ ædificia ſua fulſit, in eamq; rem ſumptus fecit: hac actione impenſas repetere poteſt. l. in hanc. 28. ff. de dãno infecto. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi nõ iuſto metu motus ædificia fulſit. d. l. 28. verſ. Ariſto. autem.

VI. Cauſa: Si metu ruinæ inquilini emigrarint. & ob id vicinus non perceperit penſiones ex ſuis ædibus. d. l. 25. Concordat l. damni. 43. §. cum parietem. item l. nam ſi. 37. in fine. ff. d. tt. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi non iuſto metu emigrauerint. d. l. 28.

VII. Cauſa: Si propter vitium vicinarum ædium nemo hoſpitium conducere voluit. l. ſed & ſi. 29. ff. de damno infecto.

VIII. Cauſa: Si promiſſor parietem communem idoneum eſt demolitus. approbatur ſimul & declaratur l. in parietũ. 35. cum duabus legib. ſequentib. ff. eod. tt.

IX. Cauſa: Si promiſſor deſtructo pariete communi ſumptuoſum aut parum bonũ parietem reſtituit. l. nam ſi. 37. ff. d. tt.

X. Cauſa: Si habitatores parũ commodè nouo pariete cõmuni ædificato, habitare poſſunt. d. l. 37. in fin.

Exceptiones præcedentium cauſarum generales.

I. Exceptio: Niſi poſt diem ſtipulationi inſertum damnũ datum ſit. l. qui bona fide. 13. §. fin. ff. de damno infecto. l. ſi finita. 15. §. deinde ait. & §. ſi quid igitur ff. d. tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi dies à magiſtratu fuerit prorogatus. l. dies. 4. in prin. ff. de dãno infecto. Secunda: Niſi dies ſtipulationi non ſit inſertus. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi finita. 15. §. 1. ff. eod. tt. Huius duplicatio eſt: Niſi per errorem dies ſit omiſſus. d. §. 1. Cuius triplicatio eſt: Niſi à Prætore liberatio petita non ſit. d. §. 1. Tertia replicatio eſt: Niſi intra diem ſtipulationi inſertum domus ruinoſa ſupra parietem ſtipulatoris deciderit, eumq; vitiauerit. hoc enim caſu, quamuis poſt diem ſtipulationis paries decidat, nihilominus competit actio. l. damni. 18. §. Sabini. ff de damno infecto.

II. Exceptio: Niſi non eo tempore quo opus fit ſed poſtea ex opere damnum contingat. reprobatur l. fluminum. 24. in princip. ibi: ſed quod dictum. ff. de damno infecto.

III. Exceptio: Niſi cum emptor de damno ſtipulatus eſſet, damnum ante rei traditionem datum ſit. l. damni. 18. §. emptor ff. d. tt.

IV. Exceptio: Niſi ex loci, non operis vitio damnum contingat. Hæc exceptio in locis quidem publicis approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. cap. 28. quæſt. 3. except. 2.

V. Exceptio: Niſi ex naturali vicio loci damnum contingat. approbatur ſ. d. quæſt. 3. except. 3.

VI. Exceptio: Niſi caſu fortuito, nõ culpa promiſſoris damnum ſit datum. l. fluminum. 24. §. hæc ſtipulatio. et §. Caßius quoq; vſq; ad §. fin. ff. de damno infecto item l. damni. 43. in prin. ff. eod. tt. Plane propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi vicium caſum præceſſerit. d. l. 24. §. ſed & quod Labeo. & d. l. 43. in prin. Secunda: Niſi cum ædes vitioſæ in nõ vitioſas caderent, ædes non vitioſæ vicino damnum dederint. hoc enim caſu dominus non vitioſarum ædium propoſita exceptione ſe tueri nequit. l. qui bona 13. §. cum inter. ff. de damno infecto.

VII. Exceptio: Niſi alius quàm promiſſor opus fecit, vel damnum dedit. l. fluminum. 24. §. quanquam. ff. d. tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi promiſſor eum qui fecit, potuit prohibere. d. §. quanquam. verſ. planè. Secunda: Niſi alius nomine promiſſoris fecerit, isq; ratum habuerit. d. §. quanquam. verſ. ſed ſi quis promiſſoris.

VIII. Exceptio: Niſi cum furni nomine cautum eſſet: nõ vitio furni, ſed culpa furnarij damnum contigerit. d. l. 24. §. præterea.

IX. Exceptio: Niſi promiſſor ſuo iure quid fecit, quo damnũ eſt datum. l. Proculus. 26. ff. de damno infecto. l. fluminũ. 24. §. fin. ff. d. tt. Huius replicatio eſt: Niſi in iure ſuo vtendo modũ excedat. d. §. fin. in fin.

X. Exceptio: Niſi communis rei vitio damnũ ſit datũ. l. ex damni. 40. §. 1. ff. de damno infecto. Huius replicatio eſt: Niſi facto vnius ex ſocijs res communis alteri damnum dederit. d. §. 1. verſ. quod ſi quis. Cõcordat l. inter quos. 39. in prin. ff. d. tt.

XI. Exceptio: Niſi ei rei damnum datum ſit, quam ſtipulator poſt interpoſitam demum ſtipulationẽ adquiſiuit. l. damni. 18. §. ſi is qui vnas. ff de damno infecto. Huius replicatio eſt: Niſi in re mobili poſtea adquiſita damnũ ſit datum. d. § ſi is qui. verſ. ſi autem.

XII. Exceptio: Niſi promiſſor prædium, de quo cauit, alienauerit. reprobatur l. ſi quis. 17. §. fin. ff. de dãno infecto.

XIII. Exceptio: Niſi de damno præſtando non ſit cautum. l. euenit. 6. ff. d. tt.

XIV. Exceptio: Niſi emptor ante rei traditionem ſit ſtipulatus. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 28. quæſt. 4 reg. 9.

XV. Exceptio: Niſi ſemel actũ ſit. ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius replicatio eſt: Niſi alterius damni nomine ſit actum. l. ſi procurator. 18. ibi: ſicut in ſtipulatione ff. ratam rem haberi.

XVI. Exceptio: Niſi non in totis ædibus, ſed in parte aliqua vel ex parte tantum damnũ datũ ſit. reprobatur l. fluminũ. 24. § ſed vt ne. ff. de damno infecto.

II. QVIBVS COMPETIT actio propoſita?

I. Regula: Procuratore ſtipulante, domino eius cõpetit actio. l. damni. 18. §. fin. ff. de damno infecto.

II. Regula: Seruo communi ſtipulante ſingulis dominis pro ſua parte competit actio. l. ſi ſeruus. 42. ff. eod. tt.

III. Regula: Singulari ſucceſſori hæc actio non competit. approbatur exemplo l. damni. 18. §. ſi is qui vnas. ibi: ſiue ergo redemerit ff. de damno infecto. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ei a ſtipulatore cedatur.

datur.d.l.18.§.emptor. Secũda: Niſi ſpecialiter ſucceſſoribus quoq; ſuis ſit ſtipulatus. hoc enim caſu ſingularis quoq; ſucceſſor continetur.l.fluminum.24.§.adycitur.ff.d.tt.

III. ADVERSVS quos datur?

I.Regula, De hæredibus promiſſoris, cæteriſq; ſucceſſoribus,proponitur d.§.adycitur.

II.Regula: De pluribus,in quantum quiſq; conueniatur,vide ȷ.quæſt.prox.reg.vlt.

IIII. QVID ET QVANTVM veniat in hac actione?

I. Regula, De eo quanti ea res eſt, proponitur l. in hanc.28.in prin.ff.de damno infecto.

II. Regula, De eo quanti actoris intereſt, l.nam ſi.37.§.quod ſi fuerit.ff.d.tt.

III.Regula, De lucro amiſſo, proponitur d.§.quod ſi fuerit.

IV. Regula, De æſtimatione damni facienda, l. ex damni.40.in prin.ff.de damno infecto l.quidam Iberius.12.§.fin.ff.de ſeruit.vrban.præd. Sed & plura de æſtimatione facienda vide s̄.cap.29.quæſt.7 reg.14.

V.Regula: Paries ita cõcuſſus,vt nulla ratione refici poſſit,nõ minoris æſtimari debet,quàm ſi decidiſſet. l.damni.18. §.Sabini.ibi: etſi ita ff.de damno infecto.

VI.Regula.Si pluribus actio competat, ſingulis pro parte, non in ſolidum competit actio. l.ex damni.40.§.quoties,l ſi ſeruus.42.item l.plures.27.in prin ff.d.tt.l.2.§.incertam ff.de prætorÿs ſtipul.

VII.Regula: Si aduerſus plures actio cõpetat, ſinguli pro parte, non in ſolidum tenentur. l.ex damni.40.§.quoties,in fine.ff de damno infecto.l plures.27.in fine.ff d.tt.item l.ſupra.11.§.officiũ.ibi:vt in actione ff.de aqua pluuia arcenda. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi promiſſor deceſſerit, pluribus hæredibus relictis, quorũ vnus rem totam poſſideat: hic enim in ſolidum tenebitur. l.2.§ fin. ff.de prætorÿs ſtipulation. Cuius replicatio eſt: Niſi lite conteſtata promiſſor deceſſerit: tunc enim quilibet hæredum nõ niſi pro parte hæreditaria tenetur, quamuis vnus rem in ſolidum poſſideat.d.§.fin.

V. QVANDO COMpetit actio?

Pariete concuſſo vt refici nõ poſſit, etiam antequã decidat,competit actio.l.damni.18. §.Sabini. ibi: nec quicquam.ff.de damno infecto.

VI. EVENTVS HVius actionis.

Si proprietarius vel vſufructuarius loci vitioſi de damno infecto cauit vel quid præſtitit, poteſt id alter ab altero per exceptionem recuperare. l.ſi proprietarius.22.in prin.ff.de damno infecto. l.quamuis.10.§.ſed niſi.ff.eod.tt.

DE AQVA PLVVIA ARcenda. Cap. XXXI.

I. GENVS HVIVS actionis.

I.In perſonam actio eſt. l ſi tertius.6.§.aquæ.ff.de aqua pluuia arcenda.

II. Eſt ſpecies actionis de fluminibus & ſtillicidÿs.l.1.§.item ſciendum.ibi: & ideo.ff.d.tt.

II. CAVSAE HVIVS ACTIOnis cum ſuis exceptionibus.

Prima,eaq; generalis cauſa hæc eſt:Si quid factum ſit, ex quo aqua pluuia actori nocere poſſit, datur aquæ pluuiæ actio.l.1.in prin.& §.hæc autẽ.ff.de aqua pluuia arcẽda. Declaratur cauſa propoſita definitione aquæ pluuiæ d.l.1.§.1.

II.Cauſa:Si quis opus fecit,quo aqua aliter quàm natura ſolet, fluat: & ſi fortè immittendo eam aut maiorem fecerit,aut citiorẽ,aut vehementiorem: aut ſi comprimendo redundare fecit. Hæc multiplex cauſa approbatur d.§.hæc autem.

III.Cauſa:Si opere facto aqua in ſuperiorem partem impellitur, aut in inferiorem deriuatur. d.l.1.§.ÿdem aiunt.

IIII.Cauſa:Si quis aquã excludat,quæ exundante palude in agrum eius refluere ſolet, atq; hoc modo aqua vicinus agris noceat.l.1.§.Neratius.§.item ſciẽdum.& §.deniq;.ibi:ſi tamen lex.ff.de aqua pluuia arcenda. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi is qui aquam excludit, neq; natura, neq; lege ſeruitutem recipiendæ aquæ debeat: hoc enim caſu,quamuis aquam à ſuo agro excludendo noceat vicino, non tamen tenetur. l.2.§.penult.ff.d.tt.

V. Cauſa: Si aquam in ſuo retinet, ne ad vicinum perueniat. reprobatur l.1.§.ÿdem aiunt.ff.de aqua pluuia arcenda.

VI.Cauſa: Si aquam ex fundo vicini deriuet. ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius exceptio eſt: Niſi ſuperfluentem aquam deriuet,vt vicino nihil noceat. ibidem.

VII.Cauſa: Si foſſas quis fecit,ex quibus aqua pluuia vicino poſſit nocere.l.vicinus.24.§ penul.ff.d.tt. Huiuſq; cauſæ exceptio prima eſſe videtur: Niſi aqua per foſſas factas,nondum fluxerit. ſed reprobatur d.§.penult. Secunda exceptio eſt: Niſi agri colendi, non deriuandæ aquæ cauſa foſſas fecerit. l.1:§.ſed & foſſas ff.d.tt. Sed plura de hac exceptione vide ȷ.except.generali 2.

VIII.Cauſa:Si quis poſuerit ſalicta,ob quod aqua reſtagnet.d.l.1.§.ſed apud Seruÿ.

IX. Cauſa: Si in ſuo fundo fodiens, vicini fontem auertit.reprobatur l.1.§.deniq; Marcellus.ff.de aqua pluuia arcenda.& l.ſi in meo.21.ff.d.tt.

X.Cauſa: Si vicinus non patiatur purgari foſſam in confinio ſitam.l.2.§.præterea ff.d.tt. Huius cauſæ ſpecies vide ȷ.except.prox.repl.1.cum ſequentibus.

Exceptiones præcedentium cauſarum generales.

I.Exceptio: Niſi nõ manu, ſed natura vel caſu fortuito opus,quod vicino nocet, factum ſit. l.1.§.ÿdem aiunt.§.hæc aũt.ibi:totieſq;.§.illud etiam.§.in ſumma.& §.deniq; ait.ibi:ſi tamen lex.ff.de aqua pluuia arcenda. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi iter aquæ caſu ſit obſtructum, quod ſuperior tollere velit, ne agro ſuo noceat. l.2.§.1.& §.apud Namuſam.ff.de aqua pluuia arcẽda. Secunda:Niſi inferior vicinus aggerem vi aquæ deiectũ, velit reſtituere. d.l.2.§.item Varus. Tertia: Niſi iure ſeruitutis opus debitum caſu ſit mutatum. tunc enim vt reficiatur agi

poteſt. quæ replicatio teſte Accurſio approbatur d.l.2. §.apud Alphenum. & §. idem Labeo. Concordat l.1. §.deniq;, in fine. ff.d.tt. Quarta: Niſi cùm aqua natura è ſuperiore agro in inferiorem decurreret, opus factū illum curſum aliquamdiu impedierit, idq; opus vicinus ſuſtulerit. hoc enim caſu videtur naturalis illa ſeruitus medio tempore propter opus ſublata, & ob id vicinum cogendum opus reſtituere. quæ tamen replicatio reprobatur l.1. §. ſed etſi vicinus ff. de aqua pluuia arcenda. Planè admittitur primùm, ſi propter opus ſublatum aqua aliter currat, quàm ſui natura ſolebat. d.§. ſed et ſi vicinus. verſ. planè. Deinde, ſi opus iure ſeruitutis ibi fuit. quæ diſtinctio cōſtat ex ijs quæ dicta ſunt ſ. repl. prox. Tertiò, ſi tale ſit opus, cuius memoria non extet. quæ diſtinctio itidem ex ijs quæ ſ. repl. prox. in fine dicta ſunt, conſtat. de qua re vide plura ĩ. except.8. Quinta replicatio eſt: Niſi reus aquam, quæ natura vel caſu nocet, iuuerit, vt magis vel aliter noceret quàm ſui natura nocet. l.1. §. item ſciendum, in fine. ff. de aqua pluuia arcenda. l. apud Trebatium.3. in prin. ff. d.tt. Huius duplicatio eſt: Niſi reus fullonicis circa fontem factis, aquam in fundū inferiorē immittat. hoc enim caſu, quaſi aliter nocere aquam faciat quàm natura ſolet, nō tenetur. d.l.3. Sexta replicatio videtur eſſe: Niſi opus aliquod manufactum, caſu fortuito corruat, & hinc aqua vicino noceat. ſed reprobatur l. Ateius ait.14. §.1. ff. de aqua pluuia arcenda. Planè vt reus actorē id quod ſubſedit, tollere permittat, agi poteſt, ſecundum ea quæ propoſita ſunt ſ. repl.1. & repl.2. Hæc de prima exceptione, eiusq; replicationibus ſunt dicta.

II. Exceptio: Niſi agri colendi cauſa quis opus fecerit, ex quo aqua pluuia vicino nocet. l.1. §. de eo opere §. item Sabinus & §. in ſumma. ff. de aqua pluuia arcenda l. vicinus.24. in prin. ff. d.tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi cum vicini fundus non inferior, ſed ex latere eſſet, quis agri colendi cauſa ſulcos in eum fundum direxerit. d.l.24. Secunda: Niſi cum quis etiã ſine ſulcis arare & ſerere poſſit, ſulcos aquarios fecerit. l.1. §. ſed & ſi quis. & §. item Sabinus. in fin. ff. de aqua pluuia arcenda. Tertia: Niſi in diuerſas partes ſulcos dirigat agri colēdi cauſa. d.§. ſed etſi, in fine. Quarta: Niſi per foſſas agri colendi cauſa factas, aquã in vicini agrū deriuet. d.l.1. §. ſed & foſſas.

III Exceptio: Niſi fructuum recipiendorum cauſa opus ſit factū. l.1. §. Labeo ff. de aqua pluuia arcenda.

IV. Exceptio: Niſi prati irrigandi cauſa quid factū ſit. l. apud Trebatium.3. §. ſi vicinus. ff. d.tt.

V. Exceptio: Niſi id quod factum eſt, vicino nō noceat. d.l.1. §. ijdem aiunt. Huius replicatio eſſe videtur: Niſi per id quod factum eſt, nō proſit amplius vicino, quod antea profuit. ſed reprobatur l.1. §. ſicut. ff. de aqua pluuia arcenda. l.2. §. item Varus. ibi: nam hac actione. ff. d.tt.

VI Exceptio: Niſi reus aquã excludat, ne ad ſe perueniat, & ſibi noceat d.l.2. §. penult. Huius replicatio eſt: Niſi vicino vel natura, vel lege ſeruitutē aquæ recipiēdæ debeat. quæ approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cauſa 4. in prin. Concordat ĩ. except 10.

VII. Exceptio: Niſi patiente vicino opus factū ſit, ex quo aqua ei nocet. l. Labeo ait.19. ff. de aqua pluuia arcenda. Huius replicatio eſt: Niſi per errorē aut imperitiam vicinus ſit paſſus. l. ſed hoc ita.20 ff. eod. tt.

VIII. Exceptio: Niſi authoritate Principis vel Senatus opus factum ſit, vel ab ijs qui primùm agros cōſtituerunt. l. quod principiis.23. in prin. ff. de aqua pluuia arcenda. & l.2. §. Caſſius. ff. d.tt.

IX. Exceptio: Niſi operis facti memoria non extet. d.l.2. in prin. d.§. Caſſius. & §. idē Labeo. l. quod principiis.23. §. fin. ff. eod. tt. l. ſi arbiter.28 ff. de probat. Declaratur item exceptio propoſita d.l.2. § antepenult.

X. Exceptio: Niſi actoris prædium recipiendæ aquæ ſeruitutē debeat. d.l.2. §. vlt. Huius replicatio eſt: Niſi vltra modum vicino noceat. d.§. vlt.

XI. Exceptio: Niſi in loco publico opus factum ſit. l. apud Trebatium.3. §. aquæ. & l. ſi in publico.18. ff. d. tt. Huius replicatio eſt: Niſi in vectigalibus agris opus ſit factum. l. quod prin.23. § hæc actio. ff. eod. tt.

XII. Exceptio: Niſi loco publico interueniēte, aqua vicino noceat. reprobatur d.§. aquæ. d.l.18 itē l. quod principiis.23. §. fin. ff. d.tt.

XIII. Exceptio: Niſi ex ſepulchro aqua pluuia noceat. reprobatur l. quanquam 4. in prin. ff. de aqua pluuia arcenda.

XIIII. Exceptio: Niſi aqua in loco publico vel ſacro oriatur. reprobatur l.1. §. item ſciendum, in fin. ff. eod. tt.

XV. Exceptio: Niſi ex ædificio vrbano aqua noceat. reprobatur d.l.1. §. apud Labeonem, in fine. & §. Caſſius.

XVI. Exceptio: Niſi in agro actori & reo communi aqua noceat. reprobatur l. ſi tertius.6. §. inde quæritur. ff. d.tt.

XVII. Exceptio: Niſi opus factum non prædio ruſtico, ſed vrbano noceat, vel alij loco qui eſt inter continentia ædificia. l.1. §. item ſciendum. & §. apud Labeonem. ff. de aqua pluuia arcenda.

XVIII. Exceptio: Niſi agro vectigali aqua noceat. reprobatur l. quod principiis.23. §. hæc actio. ff. de aqua pluuia arcenda.

XIX. Exceptio: Niſi non fundo vicini, ſed via ad fundum noceat aqua. reprobatur l. is cuius.25. ff. d.tt.

XX. Exceptio: Niſi agro communi actori cum reo aqua noceat. reprobatur l. ſi tertius.6. §. inde quæritur. ff. de aqua pluuia arcenda. & l. ſupra.11. §. ſi ex priuato. ff. d.tt.

XXI. Exceptio: Niſi alia quàm aqua pluuia noceat. approbatur ſimul & diſtinguitur l.1. §.1 & § in ſumma. ff. de aqua pluuia arcenda. Exemplum proponitur l. apud Trebatium.3. §. idem Trebatius. ff. d. tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi alia aqua, quæ nocet, aqua pluuia creſcat, vel ei mixta ſit. d.§. in ſumma. & d.§.1.

XXII. Exceptio: Niſi opus poſt litem conteſtatam ſit factum. De hac exceptione vide ĩ. quæſt.5. reg 1. except.4.

XXIII. Exceptio: Niſi reus opus vel fundum alienauerit. Hæc exceptio ipſo quidem iure approbatur: quoniam hoc caſu aduerſus eum, cui fundus alienatus eſt, competit actio. vt ĩ. quæſt.4. verùm eius replicatio prima eſt: Niſi poſt iudicium acceptū alienauerit. l. quanquã.4. §. Iulianus. ff. de aqua pluuia arcenda.

cendæ. Secunda replicatio eſt: Niſi potentiori alienauerit. hoc enim caſu nihilominus aduerſus alienãtem competit actio, non quidem aquæ pluuiæ arcendæ, ſed quòd vi aut clàm, vel de dolo malo. l. Ateius ait.14. in prin. ff.d.tt. Tertia: Niſi iudicij mutandi cauſa alienauerit. nam & hoc caſu nihilominus tenetur, ſed actione in factum de alienat. iud. mut. cauſa facta. l. poſt venditionẽ.16. in fin. ff.d.tt. Plura de exceptione propoſita vide ĩ quæſt.4. reg.1. except. 5.

XXIV. Exceptio: Niſi reus loco cedere paratus ſit, in quo opus factum eſt. reprobatur ſub conditione l. is cum quo.7. ff de aqua pluuia arcenda.

XXV. Exceptio: Niſi ſemel actum ſit. l. ſupra.11. §. Caſſius. ibi: ſi vnus egerit. ff.d.tt.

III. QVIBVS COMPETIT actio propoſita?

I. Regula, De fructuario loci. Huic regulariter actio propoſita non competit. l. apud Trebatium.3. §. fin. ff. de aqua pluuia arcenda. Planè vtilis actio illi danda eſt: quod exceptionis loco notandum. l. ſi vſusfructus. 22. in prin. ff.d.tt.

II. Regula, De emphyteuta. Huic actio propoſita competit. l. cadere.5. §. fin. ff. arborum furtim cæſarũ. & l. quod principiũ.23. §. hac actio. ff. de aqua pluuia arcenda.

III. Regula, De emptore & venditore fundi, cui aqua nocet. Emptori, non venditori actio competit. l. ſi tertius.6. §. ſi quis ff.d.tt. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi accepto iudicio alienatio fiat. l. poſt venditionẽ. 16. ff. eod. tt.

IV. Regula, De vno ex pluribus, proponitur l. ſupra.11. §. Caſſius. ff. de aqua pluuia arcenda. de qua re vide ĩ. quæſt. prox. reg.3. item quæſt.5. reg.4.

IIII. ADVERSVS QVOS actio competit?

I. Regula: Regulariter hæc actio non niſi aduerſus dominum fundi, ex quo aqua nocet, competit. l. ſi in publico.18. in prin. ibi: quod ea. l. quanquã 4. in prin. & §. idem Iulianus. itẽ l. ſi colonus.5. ff.d.tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi cum alius, non dominus opus feciſſet, dominus patientiam tollendi operis præſtet. hoc enim caſu amplius non tenetur. d.l.5. & d. §. idem Iulianus. Cuius replicatio eſt: Niſi iuſſu domini alius opus feciſſet. hoc enim caſu dominus patientiam præſtando non liberatur. d.l.5. Secunda exceptio eſt: Niſi cum alius, non dominus feciſſet, domino ab actore damni infecti nomine non caueatur. d. §. idem Iulianus. & d.l.5. Tertia eſt, Quòd ſi alius quàm dominus opus fecerit eo ignorante, aduerſus eum qui fecit, interdictum Quod vi aut clàm competat. d. §. idem Iulianus. & d.l.5. Quarta: Niſi fructuarius loci opus fecerit. hoc enim caſu non aduerſus dominum ſolum, ſed etiã aduerſus fructuariũ competit actio. l. ſi vſusfructus.22. §. fin. ff. de aqua pluuia arcenda. Quinta: Niſi dominus prædium alienauerit. hoc enim caſu non amplius competit actio aduerſus dominum alienantẽ, ſed aduerſus eum cui alienatio eſt facta. l. emptor.12. & l. poſt venditionẽ.16. in fine. ff.d.tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi is cui alienatio facta eſt, patientiam tollendi operis præſtet. hoc enim liberatur. d.l.12. Secunda: Niſi ſimulata ſit alienatio. d.l.12. Tertiæ replicationis loco notandum, quòd prior dominus, ſeu is qui alienauit, interdicto Quod vi aut clam teneatur. l. ſed venditor.13. & l.14. in prin. ff.d.tt. Quarta replicatio eſt: Niſi dominus iudicij mutandi cauſa alienauerit. tunc enim in factum actione nihilominus tenetur. l. poſt venditionem.16. in fin. ff.d.tt. Quinta: Niſi dominus iudicio accepto, fundũ alienauerit. de qua replicatione vide ſ. quæſt.2. exc.23. repl. 1. Sexta: Niſi dominus locum religioſum fecerit. hoc enim caſu nihilominus ipſe tenebitur. l. quanquam. 4. in prin. ff. de aqua pluuia arcẽda. Hæc de prima regula, eiusq; exceptionib. ſint dicta.

II. Regula: De primo et tertio vicino, ſi tertius opus fecerit, & per primi fundum noceat, proponitur l. ſi tertius.6. in prin ff.d.tt.

III. Regula: Si aqua vel fundus ex quo nocetur, plurium ſit, quilibet tenetur in ſolidum. l. ſupra.11. §. Caſſius. ff.d.tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi vnus conuentus opus reſtituerit, litisq; æſtimationem præſtiterit. hoc enim caſu aduerſus cæteros ſocios actio denegatur. d. §. Caſſius, in fin. Secũda: Niſi vnus ex pluribus conuentus, cum opus non feciſſet, patientiam operis tollendi præſtet. hic enim vlterius non tenetur. d.l.11. §. apud Ferocẽ. Tertia: Niſi non de opere reſtituendo agatur, ſed damni dati & operis nõ reſtituti nomine. tunc enim quilibet pro ſua parte ſoluendo liberatur. d.l.11. §. officium. & l. ſi tertius.6. §. 1. ff. de aqua pluuia arcenda.

V. QVID QVANTVM'QVE veniat in actione propoſita?

I. Regula, De opere reſtituendo, proponitur l. ſi tertius.6. §. officiũ. ff. de aqua pluuia arcenda. l.1. in prin. & §. Neratius. ff.d.tt. Huius exceptio prima eſt: Niſi non opus manufactum ſit, ſed natura vel caſu acciderit. tunc enim reus patientiam reſtituendi operis præſtando liberatur l. ſupra.11. §. fin. ff.d.tt. Plura de hac exceptione vide ſ. quæſt.2. except. generali 1. repl.1. & 2. Altera exceptio eſt: Niſi alius, non reus opus fecerit. nam & hoc caſu ad ſolam patientiam præſtandam tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi tertius.6. §. fin. ff.d.tt. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. prox. reg.1. except.1. & except.5. repl.1. itẽ reg.3. exc.2. item l. is cũ quo.7 ff d.tt. Planè replicatio prima eſt: Niſi reus ſit dominus eius qui opus fecit. tunc enim ſolam patientiam præſtando non liberatur. Secunda: Niſi reus hæres ſit eius qui opus fecit. quæ duæ replicationes approbantur d.l.6. §. fin. Tertia: Niſi iuſſu rei alius opus fecerit. l. ſi colonus.5. in fine. ff.d.tt. Hæc de ſecunda exceptione, eiusq; replicationibus. Tertia exceptio: Niſi opus reſtitutum ſit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi aqua nondum coerceatur. l. ſi vſusfructus.22. §. nõ aliter. ff. de aqua pluuia arcenda. Quarta: Niſi poſt litem conteſtatã opus factum ſit. l. Ateius ait.14. §. fin. ff.d.tt. Huius replicatio eſt: Niſi opus quod antè factum eſt, ſine eo quod poſtea eſt factum, tolli nõ poſſit. l. ſed interdum.15. ff.d.tt.

II. Regula, De damno præſtando, proponitur l. ſi tertius.6. §. officium. ff. de aqua pluuia arcenda. Huius exceptio prima eſt: Niſi damnum ante litem conteſtatam, non poſt contigerit. hoc enim non venit in

hanc actionem d.§.officium. l.Ateius ait.14 §.in hoc iudicium.l 1 §.hac autem.item l ſupra.11.§.officium. in fin.ff d.tt. Secunda: Niſi ſocius cum ſocio prædij communis nomine agat. hoc enim caſu non in ſolidū damnum præſtandū eſt,ſed pro parte tantum. l.ſi tertius.6.§ inde quæritur ff.de aqua pluuia arcenda.

III. Regula, De damni æſtimatione facienda, habetur d.l 6.§ fin.

IV. Regula. De vno ex pluribus agente. Huic non niſi pro parte competit actio. d.l.6. §.1. & l.ſupra.11. §.quod ſi ſi ff.d.tt.

V. Regula, De vno ex pluribus conuento. Hic in ſolidum tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur ſ. quæſt.prox.reg.3.

VI. ADIVNCTA, SEV de probatione.

Si quæratur, an memoria operis extet: quomodo probandum. definitur l.2. §. idem Labeo. ff. de aqua pluuia arcenda.

VII. EVENTVS HVius actionis.

I Regula, De actione condēnato aduerſus alios cōpetente ad recuperandū id quod præſtitit, proponitur, & primùm quidē de locati actione, l.ſi colonus.5. ibi: & ſi quam ff de aqua pluuia arcēda. Deinde de communi diuidundo actione, l.ſupra.11.§. Caßius.ibi:idq; quod ſociorum. & §.apud Ferocem.ff.eod.tt.

II Regula. De actione qua actor id quod percepit, alij cogitur reſtituere, proponitur l.poſt venditionem. 16.ibi:idq; eum emptori.ff.d.tt.

VIII. ADFINIA HVIVS actionis remedia.

Regulariter, ſi alicui aqua noceat, aquæ pluuiæ arcendæ actio, nō alia cōpetit. quæ regula ex ſupradictis patet. Eius aūt exceptio prima eſt: Niſi nō ruſtico, ſed vrbano prædio, vel ex vrbano prædio aqua noceat. hoc enim caſu actio negatoria de fluminibus & ſtillicidijs generalis cōmpetit. l.1.§.item ſciendum.ibi: agi autē ita poterit. & §. Caßius. ff. de aqua pluuia arcenda. Secunda exceptio eſt: Niſi alius, non dominus opus fecerit. hic enim interdicto Quod vi aut clàm tenetur. l.quanquam.4.§.idem Iulianus.ibi:colonus aūt.item §.fin. ibi: ipſe autem procurator. & l. ſi colonus.5. in prin.ff.de aqua pluuia arcēda. l.ſed venditor.13. item l. Ateius ait.14. in prin. ff. d.tt. Tertia exceptio eſt: Niſi nō dominus, ſed fructuarius agat. hic enim interdictum Quod vi aut clam habet. l.ſi vſusfructus.22.in prin. ff. d.tt. Quarta: Niſi de damno præterito agatur. De hoc enim interdictum Quod vi aut clàm competit. l.Ateius ait.14. §. de eo quod.ff.de aqua pluuia arcenda. Quinta: Niſi de eo damno, quod poſt ſententiam timetur, agatur. De hoc enim damni infecti ſtipulatio eſt interponenda.d.§.de eo quod. Sexta: Niſi is qui opus fecit, id potentiori alienauerit: hoc enim caſu de dolo actio competit. d.l.14.in prin. Septima: Niſi dominus iudicij mutandi cauſa fundum alienauerit. hoc enim caſu competit actio de eo quod iudicij mutandi cauſa factum eſt. l. poſt venditionem.16. in fine.ff.d.tt. Hactenus de iure quod in rebus habemus, cum ſuis cauſis & actionibus.

LIBRI OCTAVI ET TERTIAE PARTIS METHODI FINIS.

METHODI IVRIS CIVILIS PARS QVARTA:

DE CAVSIS IVRIS LVCRATIVIS.

DE HÆREDITATE ET BONOrum poſſeſſione ex teſtamento.

LIBER NONVS.

Hactenus genera iuris cum ſuis cauſis ſpecialibus & actionibus ſunt propoſita atq; deſcripta. Nunc de cauſis generalibus, quibus iſtiuſmodi iura adquirantur, nobis eſt agendum. Sunt autem huiuſmodi cauſæ iuris vel lucratiuæ, vel oneroſæ. De hiſce infrà Parte quinta: de illis verò in hac Quarta parte differendum erit. Cauſæ itaq; iuris lucratiuæ ſunt ſucceſsiones tam ex teſtamento, quàm ab inteſtato: legata & fideicommiſſa, donationes tum inter viuos, tum mortis cauſa. De quibus ordine dicemus: & primùm quidem de ſucceſsionibus ex teſtamento, ſi prius de ſucceſsionibus in genere dixerimus.

DE HAEREDITATE ET BONOrum poſſeßione in genere. Cap. I.

I. DEFINITIO HAEREDItatis & hæredis.

DEFINITVR *hæreditas l. nihil aliud 24.ff.de verb.ſignificat. quòd ſcilicet nihil aliud ſit, quàm ſucceßio in vniuerſum ius, quod defunctus habuit. Concordat l.hæreditas.62. ff. de regulis iuris. Definitio hæredis proponitur l.in pari.170.ff. d.tt. Concordat l.quoties.9. §. hæredes. ff. de hæredibus inſtituendis.*

II. GENVS HAEREditatis.

Hæreditas nomen iuris eſt. l.pecuniæ.178.§.hæreditas.ff.de verb.ſignificat. l.hæreditatis.119. & l.bonorum.208. ff.d.tt. l.hæreditas.50.in prin. ff.de petitione hæreditatis. item l.bona 3. §.hæreditatis. ff. de bonorum poſſeß.M.I.R.lib.4.cap.1.reg.1.

III. SPE-

III. SPECIES.

I. Regula, De damnoſa hæreditate. Hæc etiam hæreditatis appellatione continetur. l. hæreditatis. 119. ff. de verb. ſignif.

II. Regula, De bonorum poſſeßione. Hæc quoq; hæreditatis appellatione continetur. l. hæreditatis. 138. ff. de verb ſignif. l. prætor. 117. ff de reg. iuris. l. 2. ff. de bonorum poſſeß. item Inſtit. eod. tit. §. quos autem. M. I. R. d. cap. 1. reg. 2.

III. Regula, De hærede vlteriore. Hic etiam hæredis appellatione continetur. l. hæredis. 65. ff de verb. ſignific. l. hæredis. 170. ff. eod. tit. item l. qui per. 154. ff. de reg. iuris. l. in omnib. 22. C. de legatis. M. I. R. d. cap. 1. reg. 3. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi in ſubſtitutione hac, Quiſquis mihi hæres erit: hic enim non niſi proximus hæres continetur. l. ſciendum. 70. ff. de verb ſignificat. & l. ex illa. 227 ff. d. tit. Secunda: Niſi in lege Aelia Santia, qua hæredi libertum paternum vt ingratum accuſare permittitur. d. l. 70. Tertia: Niſi in operarum exactione. d. l. 70. Quarta: Niſi vſufructu hæredibus relicto. l. antiquitas. 14. C. de vſufructu.

IIII. Regula: Hæredis appellatione legatarius non continetur. l. vlt. C. de hæredit. actionib. & l. quoties. 13. C. de hæredib. inſtit. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi alia fuerit voluntas contrahentium vel teſtatoris. l. in conuentionibus. 219. ff. de verb. ſignif.

V. Regula: Legitimæ hæreditatis ſpecies dici poteſt hæreditas ex teſtamento. l. lege. 130 ff. d. tit. Contradicit l. ea verò. 3. § de illo. ff pro ſocio. M. I. R. d. cap. 1. reg. 7.

IIII. PROPRIA.

I. Regula: Hæreditas nondum adita ſuſtinet perſonæ vicem, non quidem hæredis, ſed defuncti. l. mortuo. 22. in fin. ff. de fideiuſſorib. l. legatum. 113. §. ſeruo. ff. de legatis 1. l. hæreditas. 34. ff de adquir. rerum domin. l. hæres. 22. ff de vſucapionibus. item Inſtit. de hæredib. inſtituend. §. ſeruus etiam. Inſtit. de ſtipulat. ſeruorum, in prin. item l. non minus 31. §. fin ff. de hæred. inſtit.

II. Regula: Omnis hæreditas, quamuis poſtea adeatur, tamen cum tempore mortis continuatur. l. hæres. 54. ff. de adquir. hæred. l. omnia ferè 153. ff. de reg. iuris. Huius regulæ exempla & exceptiones congeſſit Accurſius in d. l. omnia ferè: quem vide.

V. CAVSAE *ex quibus hæreditas adquiritur, enumerantur l. 1. cum legib. ſequentib. ff. de petitione hæreditatis. vbi tria cauſarum genera, ex quibus hæreditas adquiritur, patent. duo ex iure vetere, ex teſtamento ſcilicet & ab inteſtato: tertium ex iure nouo, ſcilicet ex ſenatuſconſultis & conſtitutionibus Principum. Prima igitur cauſa hæreditatis eſt teſtamentum: de quo ȷ. cap. prox. cum ſequentib. Altera cauſa eſt ab inteſtato: de qua ȷ. lib. prox. Concordat Inſt. per quas perſonas cuique adquiratur. §. fin. Tertia cauſa eſt ex iure nouo: vt ex ſenatuſconſulto Orficiano & Tertulliano: ex conſtitutione diui Pij, l. Papinianus. 8. §. ſi quis impubes. ff. de inofficioſo teſtam. Quarta eſt fideicommiſſum. l. & fine. 5. C. de ſenatuſconſul. Trebell. Quinta: Si pater filium naturalem curiæ obtulit, ex eo fit hæres patris. l. quoniam. 4. C. de naturalibus liberis. Sexta videtur eſſe pactum atq; conuentio de ſuccedendo: verùm cauſa hæc reprobatur l. hæreditas. 5. C. de pactis conuentis tã ſuper dote. l. ex eo. 4. C. de inutilib. ſtipulat. l. pactum 15. C de pactis. l. cum donationis. 33. in fin. C de tranſactionibus. item l. de quaſt. 30. C. de pactis M. I. R. d. cap. 1. reg 10. Adeò autem pactum de futura ſucceßione non valet, vt nec ad exceptionem proſit: puta, ſi quis per pactum hæreditati renunciauerit. l. vlt. ff. de ſuis & legit. hæredibus. & l. pactum. 3. C. de collationibus. De qua re vide ȷ. lib. prox. cap. 6. except. 5. & cap. 9. except. 11. item lib. 15. cap. 15. except. 18. Planè eius regulæ, qua cauſa propoſita reprobatur, exceptio prima eſt: Niſi is de cuius hæreditate pactum factum eſt, conuentioni conſenſerit, in eoq; conſenſu vſque ad finem vitæ perſeuerauerit: tunc enim pactum de futura ſucceßione valet. d. l. 30. M. I. R. lib. 4. cap. 1. reg. 10. except. 1. Similis exceptio habetur in donationibus inter virum & vxorem: de qua vide ȷ. lib. 14. capite 20. except. 39. Secunda exceptio eſt: Niſi milites inter ſe de futura ſucceßione pactum fecerint. l. licet. 19. C. de pactis. M. I. R d. reg. 10. except. 9. Plura de cauſa propoſita vide ȷ. lib. 15. cap. 15. except. 18. M. I. R. d. except. 1. vbi plures exceptiones congeruntur. Septima cauſa videtur: Si quis aliquem hæredem ſuum ſibi relicturum tractauerit. ſed reprobatur Inſtit. quib. modis teſtam. infir. §. fin. ibi: neq; ex nuda. Concordat l. vlt ff. qui teſtam. facere poſſ. Octaua: Si ab aliquo quid ſit legatum. Et hæc cauſa reprobatur l. hæreditas. 63 ff. de hæred. inſtit.*

VI. EFFECTVS HAEREDITATIS, & hæredum iura.

I. Regula: Hæres eiuſdem iuris eſt, cuius fuit defunctus. l. hæredem. 59. ff. de reg. iuris. l. qui in ius. 137. l. quod ipſis. 185. item l. inuitus. 198. §. cum quis ff. d. tit. Vide item ȷ. lib. 25. cap. vlt. in verbo Succeſſor. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi ius aliquod perſonale defunctus habuerit, hoc enim ad hæredem eius non tranſit. approbatur exemplo priuilegiorum l. priuilegia. 156. ff. d. tit.

II. Regula: Nemo plus iuris ad hæredem transferre poteſt, quam ipſe habet. l. nemo. 162. ff. de reg. iuris. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 7. cap. 3. quæſt. vlt. reg. 1.

III. Regula: Per hæreditatem actio hæredi adquiritur. l. 1. §. deniq; ff. de iniurijs. Plura de hæredum iure & officijs vide ȷ. lib. prox.

DE BONORVM POSSESſione in genere.

I. DEFINITIO *bonorum poſſeßionis proponitur l. bona. 3. §. hæreditatis ff. de bonor poſſeß.*

II. GENVS.

Hæreditas eſt prætoria. Inſtit. de bon. poſſeß. §. quos autem. Cõcordant ea quæ habentur ſ. quæſt. 3 reg. 2.

III. RATIO *& vſus habetur Inſtit. d. tit. in princ. l. ſed cum. 6. §. penult.*

IIII. DIVISIO *& ſpecies bonorum poſſeßionis proponuntur Inſtit. de bonor. poſſeß. §. ſunt autem, vſque ad §. cum igitur plures. & l. ſed cum. 6. §. bonorum. ff. eod. tit.*

Tabula bonorum poſſeſsionis ſpecies continens.

Bonorũ poſſeſſio eſt aut
- *Ordinaria, vel*
  - *Ex teſtamento: vt eſt bonor. poſſeſſio*
    - 1 *Secundum tabulas.*
    - 2 *Contra tabulas.*
  - *Ab inteſtato: vt eſt bonorum poſſeſſio*
    - 3 *Vnde liberi.*
    - 4 *Vnde legitimi.*
    - 5 *Vnde prox. cognati.*
    - 6 *Vnde vir & vxor:*
- 7 *Extraordinaria.*

V. ADFINE *bonorum poſſeßionis remedium eſt legitima hæreditas. l.ſi aut.4. C.de legitimis hæredibus.l.matri.3. C.ad Senatuſc. Orficianum. item l.generaliter.3.ff.vnde legitimi.*

VI. CAVSAE EX QVIBVS BONORVM poſſeſsio competit, cum ſuis exceptionibus: item quibus & pro qua parte competit, quidue in eam veniat, &c.

Ex quibus cauſis datur legitima hæreditas, ex iiſdem etiam bonorum poſſeßio competit: quæq; illius ſunt exceptiones, huius quoq; eſſe poſſunt. quæ regula cum ex d.l.3. ff.vnde legitimi, conſtat: tum approbatur etiam l.non eſt.12. in fin. ff.de bonor.poſſeß. M.I.R.lib.4. cap.1. reg.12. Cum ergo tanta legitimæ hæreditatis et bonorum poſſeßionis ſit adfinitas, vtriuſq; leges coniũgam, & ſub iiſdem locis tam legitimæ hæreditatis quàm bonorum poſſeßionis iura proponam: præſertim cum (vt Imp. Iuſtinianus Inſtit. de teſt. ordinand §.ſed quum paulatim, ait) tam ex vſu hominũ, quàm ex conſtitutionum emendationibus cœpit in vnam conſonantem ius ciuile & prætorium iungi.

DE TESTAMENTIS. Cap. II.

QVoniam hæreditas omnis vel ex teſtamento competit, vel ab inteſtato: prius de teſtamentis nobis diſſerendum eſt.

I. DEFINITIO *teſtamenti proponitur l.1.ff.qui teſtamenta facere poß. M.I.R.lib.4.cap.2.reg.2.*

II. RATIO *nominis Inſtit. de teſtamentis ordin.in prin.M.I.P.lib.5.cap.5.reg.1.M.I.R.d.cap.2.reg.1.*

III. DIVISIONES teſtamenti.

I.Diuiſio habetur Inſtit. d.tt.§.1.

II. Diuiſio in teſtamentum iuſtum & iniuſtum, proponitur l.2.§.1. ff. teſtamenta quemadmodum aperiantur.

III.Diuiſio in teſtamentum ſcriptum & nuncupatiuum, proponitur Nouell.c.1.§.quoniam verò. M.I.R.d.cap.2.reg.3.

IIII. PARTES TEſtamenti.

Prima regula, De eo quod ad teſtamẽtum factum eſt. Hoc pars teſtamenti cenſetur.l.2.§.ad cauſam.ff. teſtamenta quemadm.aperiantur.

Secunda regula, De ſecundis tabulis, proponitur d.§.ad cauſam. & l.ſicut.11.ff.eod.tt. M.I.P. d.cap.5.reg.2.

Tertia regula, De codicillis, qui & ipſi partes ſunt teſtamenti, habetur d.l.11 l.quidam.14.ibi: quod codicilli.ff.de iure codicillorum. item l.ab inteſtato.16.§.ad teſtamentum.ff.eod.tt.

V. PROPRIVM TEſtamenti.

Proprium teſtamenti eſt, hæredis inſtitutio. l.non codicillum.14.C.de teſtamentis.l.illud.13.§. fin ff.de iure codicillorum. item Inſtit.de legatis.§.ante hæredis.ibi:quia teſtamẽta. Vide item j.cap.10.except.81.

VI. ACCIDENTIA teſtamento.

I.Regula, De teſtamenti factione. Hæc non priuati, ſed publici iuris eſt. l.teſtamenti.3.ff. qui teſtam. facere poſſunt. De forma teſtamenti clauſi faciendi vide j.cap.8.except.53.repl.2.

II.Regula, De teſtibus ei qui teſtari volet, à magiſtratu præbendis, proponitur l.curent.22.ff.de teſtibus. Reliqua ad teſtamenti factionem pertinentia vide j.inter exceptiones.

III. Regula: Teſtamenti inſtrumentum vniuerſorum eſt, quibus quid illic eſt adſcriptum: quin potius publicum eſt inſtrumentum. l.2.in prin.ff.teſtamenta quemadm.aperiantur.

IIII. Regula, De teſtamenti tabulis deponendis. Apud quem deponendæ ſint, definitur l.cætera.4.§.fin.cum duab.ll.ſeqq.ff.familiæ erciſcundæ. Alia de eadem re proponitur regula l.vlt.ff.de fide inſtrumentorum. Alia l.hac conſultiſſima.8.§.ſed quia,in fine. C.qui teſtam. facere poſſunt. Item alia l.teſtamenta.18.C.de teſtamentis,& quemadmodum. Poſtremò eadem de re proponitur regula l.de inſtrumentis.5.C. communia vtriuſq; iudicii tam familiæ,&c.

V. Regula: Accidunt præterea teſtamentis duæ actiones. vna de teſtamẽti tabulis aperiendis, inſpiciendis, & deſcribendis: altera de tabulis exhibendis. Item accidunt teſtamẽtis exceptiones aduerſus ea. de quibus omnibus ordine eſt dicendum.

DE TESTAMENTI TABVlis aperiendis, inſpiciendis & deſcribendis. Cap. III.

PRIMÒ: *Ratio huius actionis proponitur l.1.§.ratio.ff.teſtamenta quemadm.aperiantur.*

II. CAVSAE EX QVIBVS actio propoſita detur.

I. Cauſa: Si quis tabulas teſtamenti inſpicere, vel etiam deſcribere deſiderat. approbatur l.1.in prin.& l.2.§.fin.ff.eod.tt.

II.Cauſa: Si controuerſia ex teſtamento pendeat. d.l.1.§.ratio.

III. Cauſa: Si dubitetur cui demandata ſit in teſtamento ventris curatio.l.ſi mulier.9.ff.eod.tt.

Exceptiones dictarum cauſarum generales.

I.Exceptio: Niſi quis ſignatorum neget, ſe ſigillum ſuum agnoſcere. reprobatur l.1.§.fin.ff.teſtam.quemadmod.aperiantur.

II.Ex-

II. Exceptio: Niſi teſtamentum iniuſtum ſit. ruptũ vel irritum factum. reprobatur l.2.§.1.ff.eod.tt.

III. Exceptio: Niſi non principale teſtamentum, ſed quid aliud ad teſtamentum pertinens, aperiri petatur. reprobatur l. codicillos.4. C.d.tt. & d.l.2.§.ad cauſam.

IIII. Exceptio: Niſi facultas inſpiciendi actori ſemel ſit data. ipſo quidem iure ſubſiſtit: verum eius replicatio prima eſt: Niſi non legendi facultas ſit data. d.l.2 §.inſpectio. Secunda: Niſi alterius inſtrumenti, quàm quod antea apertum fuit, inſpiciendi facultas petatur. approbatur exemplo l.vlt. ff.teſtamenta quemadmodum aperiantur. Huius duplicatio eſt: Niſi cum antea authenticum apertum eſſet, nunc exemplum eius aperiri petatur. d. l.vlt. & l.ſi in duobus.10. in prin. ff.eod.tt. Tertia replicatio videtur eſſe: Niſi a non competente perſona teſtamentum fuerit apertum. ſed reprobatur d.l.10.§.1.

V. Exceptio: Niſi teſtator adhuc viuat. l.2.§.ſi dubitetur ff.eod.tt.

VI. Exceptio: Niſi actor prius de calumnia non iuret. l.eius.3.C.eod.tt.

III. QVIBVS ACTIO PROpoſita competat?

Omnibus deſiderantibus. l.1.in prin. ff.teſt.quemadmod.aperiantur.

IIII. QVIBVS PRAESENTIBVS, & apud quem competat, tabulæque ſint aperiendæ?

I. Regula, De præſentia ſignatorum, proponitur l. cum ab initio.4. cum trib. legibus ſeqq. ff.teſt.quemadmod.aperiantur.

II. Regula: Si ipſi ſignatores abſunt, alij honeſti viri conuocandi ſunt, quibus præſentibus tabulæ aperiantur & deſcribantur. l.ſed ſi 7. ibi: & ſi forte. ff. d.tt. & l.2.C.eod.tt.

III. Regula, Ne apud alium quàm apud magiſtrũ cenſus teſtamenti tabulæ aperiantur, proponitur l. conſulta.23. C.de teſtamentis.

V. QVID VENIAT, SEV QVArum rerum inſpiciendi deſcribendiq́; copia ſit danda?

I. Regula, De eo quod ad teſtamentum pertinet, proponitur l.2.§.ad cauſam. ff.teſt.quemadm.aper.

II. Regula, De exemplo & authentico, l.vltim. ff. eod.tt.

III. Regula, De pupillaribus tabulis. Hæ non ſunt aperiendæ. l.pupillares.8 ff.d.tt. Concordat Inſtit.de pupillari ſubſtitut.§.ſin autem quis, in fin. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi iuſta cauſa Prætori videatur. d.l.8. Secunda: Niſi muliere ventris nomine in poſſeſſionem miſſa, dubitetur cui eius cura ſit demandata. l.ſi mulier 9 ff.eod.tt.

IIII. Regula, De parte quam defunctus aperiri vetuit, & quæ ad ignominiam alicuius pertinet, proponitur l.eius 3 C.quemadm.teſtam.aper.

V. Regula, De die & conſule non inſpiciendo, habetur d.l.3 & l.2.§.diem ff.eod.tt.

VI. Regula, De pluribus teſtamentis, proponitur d.l.2.§.ſi plura. Huius regulæ exceptiones vide ſ. quæſt.2.except.4.repl.2.dupl.1.

VI. QVANDO COMpetat?

I. Regula: Viuo teſtatore non competit. d.l.2.§.ſi dubitetur.

II. Regula, De tempore deſideranti dando, proponitur d.l.2.§.vtrum autem.

VII. ANTECEDENTIA.

I. Regula, De iuſſu iudicis præcedente, proponitur l.1.& l 2.C.quemadm.teſt.aper.

II. Regula: De cogendis prius ſignatoribus, vt conueniant, & ſigilla ſua recognoſcant, dictum ſ.quæſt. 4.reg.1.

III. Regula: Vt prius quæſtio à familia necati habeatur, vide j.lib.prox. capite 17.quæſt.3.reg.1. item quæſt.4.reg.7.

VIII. EVENTVS.

De nihilo dando pro inſpectione, præcipitur l.conſulta.23.C.de teſtamentis.

IX. ADFINIA REmedia.

I. Regula: De tabulis exhibendis interdictum competit, ſi reus tabulas penes ſe eſſe neget. l.2.§.fin.ff.teſtam.quemadmod. aperiant. De hoc interdicto vide j.cap prox.

II. Regula, De vendicatione tabularum & ad exhibendum, proponitur l.ipſi.3.ff.d.tt.

DE TABVLIS EXHIBENdis interdictum. Cap. IIII.

PRIMO: *Verba interdicti proponuntur l.1. in prin.ff.de tab.exhibendis.*

II. GENVS.

Exhibitorium eſt interdictum. l.locum.3.§.hoc interdictum.ff.eod.tt.

III. CAVSA HVIVS interdicti.

Si quis tabulas teſtamenti ſibi exhiberi deſideret, hoc interdictum competit. quæ cauſa approbatur verbis interdicti. M.I.R. lib.4. cap.2.reg.8. Declaratur definitione verbi Exhibere, d.l.3.§.quid ſit exhibere. Exceptio prima eſt: Niſi non teſtamentum, ſed quid aliud actor exhiberi ſibi deſideret. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi ad cauſam teſtamenti pertineat id quod ſibi exhiberi deſiderat. l.1.in princ. & §.hoc interdictum.ff.de tabulis exhibendis. Declaratur hæc replicatio l.2.§.ad cauſam.ff teſtam.quemadm.aper.

II. Exceptio: Niſi teſtamentum iniuſtum ſit, vel imperfectum, aut irritum. reprobatur d.l.1.§.ſiue autem.& §.itaq; dicendum. l.2.§.1.ff.teſtamen.quemadmod.aperiantur.

III. Exceptio: Niſi teſtamentum non ſit ſignatum. l.ſi quis.6.§.1.ibi: cæterùm ſi non. ff. ad l.Cornel.de falſis.

IIII. Exceptio: Niſi teſtamentum deletum ſit. reprobatur l.1.§.fin.cum legib.ſequentibus. ff.de tabulis exhibendis.

V. Exceptio: Niſi prius, non poſterius teſtamentum petat ſibi exhiberi. reprobatur d.l.1.§.ſiue ſupremæ. & §.proinde.

VI. Exceptio: Niſi plures tabulas, in quibus teſta-

mentum eſt ſcriptum, ſibi exhiberi petat. reprobatur d.§.proinde.& l.locum.3.§.1.ff.eod.tt.

VII.Exceptio: Niſi de ſtatu teſtatoris diſceptetur. reprobatur l.1.§.ſed & ſi de ſtatu.& §.ſiue autem.ff. de tabulis exhibendis.

VIII.Exceptio: Niſi filiusfamiliâs de caſtrenſi peculio teſtatus ſit. reprobatur d.l.1.§.item ſi filiusfam.

IX.Exceptio: Niſi teſtator apud hoſtes deceßit. reprobatur d.§.item ſi filiusfamiliâs.

X. Exceptio: Niſi teſtator adhuc viuat. d.l.1.§.penultim.

XI.Exceptio: Niſi hereditatis controuerſia ex teſtamento pendeat. l.de tabulis. 5. ff. de tabulis exhibendis.

XII. Exceptio: Niſi tabulæ ad publicam quæſtionem pertineant.d.l.5.

XIII. Exceptio: Niſi actor tabulas ſuas eſſe dicat. l.locum.3.§.ſi ipſe teſtator.ff.d.tt.

XIIII. Exceptio: Niſi reus fateatur, penes ſe eſſe teſtamentum. tunc enim ceſſante hoc interdicto, ad exhibendum eſt compellendus. l.1. §.ſi quis fortè. ff. d.tt.& l.2.§.fin. ff.teſtam.quemadm.aper. M.I.R. d. reg.8.except.1.

IIII. QVIBVS COMpetit?

I. Regula, De omnibus quibus quid in teſtamento relictum eſt, proponitur l.locum.3. §.ſolent. ff.de tabulis exhibendis.

II. Regula, De hæredibus cæteriſq; ſucceſſoribus, d.l.3.§.fin.

V. ADVERSVS QVOS competit?

I. Regula. De eo qui tabulas teſtamenti depoſuit, & eo apud quem depoſitæ ſunt, proponitur l. locum. 3.§.ſi tabulæ.ff.de tabulis exhibendis.

II. Regula. De domino ſerui, penes quem ſunt tabulæ, d.l.3.§.ſi penes.

III.Regula: Is quoq; tenetur, qui tabulas dolo malo poßidere deſijt. d.l.3.§ ſi quis dolo. & l.1.in princ. ff.eod.tt.

IIII.Regula, De tutore & pupillo, proponitur l.ſi ſint.4.ff.eod.tt.

VI. QVID VENIAT IN hoc interdictum?

I. Regula: Petitur hoc interdicto, vt tabulæ exhibeantur. de quo ſ.quæſt.3.in prin.

II.Regula: Et ſi non exhibeantur, venit in hoc interdictum, quanti intereſt actoris exhibitas eſſe. l.locum.3.§.condemnato.ff.de tabulis exhibendis.

VII. QVAMDIV COMpetit?

Perpetua eſt actio.d.l.3.§.fin.

VIII. ADIVNCTA.

De conuocandis ſignatoribus ad recognoſcēda ſua ſigilla, proponitur d.l.3.§.exhibere autem.

IX. EVENTVS.

I.Regula: Qui hac actione egit, & litis æſtimationem conſecutus eſt: poſtea legatum vel hæreditatem petens, exceptione repellitur. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.3.§.penult.

II. Regula: Si quis hac actione ideò ſit condemnatus, quòd dolo malo fecerit, quo minus tabulæ penes ſe eſſent: legi Corneliæ teſtamentariæ præiudicium non ſit.d.l.3.§.ſi quis dolo.

X. ADFINIA REmedia.

De ad exhibendum actione & vendicatione, ſi actor tabulas ſuas eſſe dicat, proponitur d.l.3. §.ſi ipſe teſtator. Hactenus de tab.exhibendis.

DE EXCEPTIONIBVS ADVERſus teſtamenta: & primùm de ijs quæ ſumuntur ex perſona teſtatoris.

Cap. V.

REgulariter quidē ex teſtamento hæreditas competit, legataq; debentur. Nouell.c.22.§.atque hoc primùm. M.I.P.lib.5.cap.5.reg.5.in prin. M.I.R. lib.4.cap.2.reg.21. Verùm huius regulæ exceptiones plures ſunt, quæ omnes ad tria genera rediguntur. Nam aut quia iniuſtum eſt teſtamentum, exceptio competit: aut quia ruptum eſt. aut demum quia irritum eſt factum. quæ tria exceptionum genera proponuntur Inſtit. quibus modis teſtamenta infir. §.alio autem modo, in fin. & l.1. ff. de iniuſto, rupto, irrito facto teſt. Primi generis exceptiones ſumuntur ex perſona teſtatoris, ex perſonis teſtium, ex cauſa & adiunctis, ſeu actibus teſtamentarijs, & ex teſtamenti verbis. Reliquorum generum exceptiones ſumuntur ex conſequētibus teſtamenti factionem. quorum omnium generum ſpecies ordine perſequamur.

I.Exceptio: Niſi iniuſtum ſit teſtamentum, & contra regulas iuris factum. Hæc generalis exceptio approbatur l.ſi quæramus.4.ff.qui teſtamentum facere poſſunt. l.1.in fine. ff. de petitione hæreditatis. & l.ſi quis.8.§.illud quoq;. C.de codicillis. M.I.R. d.reg.21. except.1. Huius exceptionis ſpecies ſequuntur. Sed & eius replicationes vide i.cap.15.

II. Exceptio: Niſi teſtator teſtamenti factionem non habuerit. d.l.4.& l.ſi filiusfamiliâs. 19. in fin.ff. eod.tt. M.I.R. d.reg.21.except.2. Huius replicatio prima eſſe videtur: Niſi teſtator tempore mortis habuerit teſtamenti factionem: hoc enim caſu videtur, quamuis antea non habuerit, nihilominus valere teſtamentum. verùm reprobatur d.l.19 & l.1.§.exigit. ff.de bonorum poſſeß. ſecundum tabulas. Secunda: Niſi vtroq; tempore, tam teſtamenti faciendi, quam mortis, teſtator teſtamenti factionem habuerit: hoc enim caſu, quamuis medio tempore non habuerit, nihilominus valet teſtamentum. d.l.1. §.ſed et ſi vtroq;. Tertia: Niſi teſtamenti faciendi tempore teſtamenti factionem habuerit: tunc enim quamuis eam poſtea amiſerit, nihilominus teſtamentum valet. d.l.1.§ ſi quis autem. Hæc de ſecunda exceptione, eiuſq; replicationibus ſunt dicta: ſed & eius ſpecies ſunt exceptiones proximè ſequentes, vbi plures huiuſmodi replicationes proponentur.

III.Exceptio: Niſi impubes ſit teſtator. Inſt.quib. non eſt permiſſum facere teſt.§ præterea.l.ſi filiusfamiliâs.19.ff.qui teſt. facere poſ. l.ſi frater.4. C. eod. tt.item l.1.§.exigit. ff.de bonor.poſſ.ſecundū tabulas.

M.I.R.

M.I.R.d.reg.21.except.3. Declaratur exceptio propoſita definitione impuberis, l.qua ætate.5.ff.qui teſtam.facere poſſ. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi vltimo die anni decimiquarti teſtamentum fecerit.d.l.5. Altera: Niſi teſtator poſtea pubes factus,mortuus ſit. reprobatur d.§.præterea. d.l.19. & d.§.exigit. Tertia: Niſi miles impubes teſtetur.reprobatur l.vlt.C.de teſt.militis.M.I R.d.except.1.replic.3. Plures replicationes vide M.I.R.d.except.3.

IIII Exceptio: Niſi ſenex ſit teſtator. reprobatur l ſenium.3.C.qui teſt.facere poſſunt.

V. Exceptio: Niſi valetudinarius fuerit teſtator. reprobatur d.l.3. & l.2 ff.d.tt. Planè admittitur, ſi in aduerſa valetudine mente quoq; fuerit captus.l.in aduerſa.17.ff.eod.tt.

VI. Exceptio: Niſi teſtator fuerit furioſus. Inſtit. quibus non eſt permiſſum facere teſt. §. præterea. l.1. §.exigit. ff.de bonor. poſſeſſ. ſecundum tabulas. item l filius fam:liâs.16.ibi:furioſus quoq; ff.qui teſt.facere poſſ. M.I.P. d.reg.5. except.1. M.I R. d.reg.21. except.4. Huius replicatio prima videtur eſſe: Niſi compos mentis deceſſerit.verùm reprobatur d.§.præterea.& d.§.exigit. Secunda replicatio eſt: Niſi furor poſt factum demum teſtamentum interuenerit. l. qui teſtamento.20. §.nec furioſus. in fin. ff. qui teſt. facere poſſ. Concordat Inſtit.d.tt.§.furioſi autem, in fine. Tertia: Niſi dum furor intermiſit.teſtamẽtum fecit.d.§.furioſi. M.I.R. d.except.4. replic.1. Huius duplicatio eſt: Niſi cùm cœpto teſtamento furor interueniſſet,illud poſtea furore intermittente conſummauerit: hoc enim non valet.l.furioſum.9. C qui teſtam.facere poſſunt.

VII. Exceptio: Niſi mente captus fuerit teſtator. l.2.& l.in aduerſa 17.ff qui teſt.facere poſſ.

VIII. Exceptio: Niſi mutus vel ſurdus fuerit teſtator. l.qui in.6.§ fin.ff qui teſt.facere poſſunt. & l. iubemus.29. §.1. ibi: ſi enim talis. C. de teſtamentis. M.I.R. d.reg 21. except.5. Huius replicatio prima eſt: Niſi tardè audiat,vel tardè loquatur,non omnino nihil.Inſtit.quib.non eſt permiſſ. §.item ſurdus. Secunda: Niſi non à natura, ſed ex accidenti ſurdus & mutus ſit, ſciatq; ſcribere, & manu ſua teſtamẽtum ſcribat.l.diſcretis.10.C.qui teſt.facere poſſ. Tertia: Niſi ſurdus tantùm,non etiam mutus fuerit teſtator. d.l.10.§.ſin autem. Quarta:Niſi mutus tãtùm,non etiam ſurdus ſua manu teſtamentum ſcripſerit: hoc enim valet, quamuis natura mutus ſit. d. l. 10. §. fin. Quinta: Niſi poſt factum teſtamentum teſtator ſurdus vel mutus ſit effectus. Inſt. quibus non eſt permiſſ. § item ſurdus,in fin. Concordat iiſdem verbis l.qui in 6.in fin ff qui teſt.facere poſſ item l.conficiuntur. 8.§.ſi poſt ff.de iure codicill. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi poſt cœptum, non etiam abſolutum teſtamentum mutus ſit factus:l.ſi quis.25.ff.qui teſt. facere poſſ. Sexta replicatio eſt:Niſi mutus & ſurdus ius teſtamenti faciendi à Principe impetrauerit. l.ſi mutus.7.ff.d.tt. Septima: Niſi mutus & ſurdus miles teſtamentum fecerit. Inſtit. de militari teſt. §. quinimò.Concordat l.iure.4.ff d.tt.

IX. Exceptio: Niſi cæcus fuerit teſtator. approbatur ſimul & diſtinguitur Inſtit. quib. non eſt permiſſum.§.cæcus.M.I.R.d.reg.21.except.6. Huius replicatio eſt: Niſi ſecundum conſtitutionem Imper.Iuſtini ſit teſtatus. d.§.cæcus. Hæc lex ſeu conſtitutio habetur l.conſultiſſima.8.C.qui teſtam.facere poſſunt. M.I.R.d.except.6.replic.1.

X. Exceptio: Niſi teſtator manus amiſerit. reprobatur l.qui manus.10.ff.qui teſt.facere poſſunt.

XI. Exceptio: Niſi eunuchus ſit teſtator.reprobatur l.eunuchis.5.C.eod.tt.

XII. Exceptio: Niſi prodigus, cui bonis interdictũ eſt,teſtamentum fecerit.approbatur ſimul & diſtinguitur Inſtit.quibus non eſt permiſſum.§.item prodigus.& l.is cui.18.in prin. ff.qui teſt.facere poſſ. M.I. R.d.reg 21,except.7.vbi etiam diſtinguitur.

XIII. Exceptio: Niſi publico iudicio ſeu capitali pœna damnatus teſtamẽtum fecerit.l.eius qui.8.ff.d. tt.M.I.R.d.reg.21.except.9. Huius replicatio prima eſt: Niſi relegatus tantùm ſit in inſulam. d.l.8. Secunda: Niſi damnati bona non publicentur. Hæc replicatio elici poteſt ex verbis d.l.8. Ergo contrà,ſi bona eorum non publicantur, apparet eos teſtamenti factionem non amittere. Quo poſito,exceptio propoſita hodie videtur mutata & ſublata eſſe: quoniam publicatio bonorum eſt ſublata. de qua re vide ſ. lib.1. cap.19. Tertia replicatio eſt: Niſi ſententia damnationis appellatione ſit ſuſpenſa. l.qui a latronibus.13. §.fin ff qui teſtam.facere poſſunt.l ſi quis.6.§.hi autem omnes ff.d.tt. Huius duplicatio eſt: Niſi appellatio non fuerit recepta. quæ ipſo quidem iure ſubſiſtit:verùm eius triplicatio eſt:Niſi cũ eo nomine Principi ſcriptum eſſet, Princeps nondum reſcripſerit. d. §.hi autem.verſ.quid tamen. Quarta replicatio eſt: Niſi illicitè fuerit damnatus, pœna non ſumpta. d.l. 6.§.quid ſi quis. Quinta:Niſi cum de ſententia Principi ſcribendum eſſet, Princeps ſententiam nondum comprobauerit. d.l.6. §.eius qui. Huius duplicatio eſt:Niſi damnatus ante reſcriptum principis mortem ſibi conſciuerit.d.§.eius qui. De qua re plura vide j. except.prox. Sexta replicatio eſt: Niſi ex militari delicto ſit damnatus.d.l.6.§.irritum.ibi:niſi fortè miles fuit. Concordant ea quæ habentur j. cap.16. duplic.3.vbi etiam vide propoſita replicationis duplicationes. Septima replicatio eſt:Niſi capite damnatus indulgentia principis ſit reſtitutus.d.l.6.§.quatenus, in fin ff.de iniuſto teſt.

XIIII. Exceptio: Niſi publico iudicio accuſatus teſtator mortuus ſit. reprobatur l ſi quis.9 ff.qui teſtament.facere poſſ.M.I.R.d.reg.21.except.10. Planè admittitur, ſi accuſatus ſibi ipſi mortem conſciuerit.l.ſi quis.6. §.eius qui.ibi:niſi mortem ff.de iniuſto teſtamento. M.I.R.d.except.10.diſt.1. Huius exceptionis in caſu propoſito replicatio eſt: Niſi nõ ob conſcientiam criminis, ſed ex alia cauſa ſibi mortem conſciuit accuſatus.d.l.6.§.quod ſi quis.l.2.C.qui teſtament.facere poſſunt.itèm l.eius.34.in prin.ff.de militari teſtam.M.I.R.d.diſt.1.repl.1.

XV. Exceptio: Niſi teſtator ob carmen famoſum ſit damnatus.l.is cui.18.§ fin.ff qui teſt.facere poſſ.

XVI.Exceptio: Niſi teſtator inceſtas vetitasq; nuptias contraxerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi quis.6.C.de inceſtis & inutilibus nupt.

XVII. Exceptio: Niſi teſtator ſeruus ſit. l. liber. 8. C. de petitione hæreditatis. l. ſeruus. 4. C. communia de ſucceſſionibus. l. filiusfamiliâs. 16. ibi: licet enim. ff. qui teſt. facere poſſ. item l. ſi filiusfamiliâs. 19. ff. d. tit. M. I. P. lib. 5. cap. 5. reg. 5. except. 2.

XVIII. Exceptio: Niſi teſtator de ſtatu ſuo incertus ſit. l. de ſtatu. 15. ff. qui teſt facere poſſ. l. qui teſtamento. 14 ff. eod. tit. item l. 1. in princ. ff. de leg. 3. M. I. R. d. reg. 21. except. 24. Huius replicatio eſt: Niſi miles ſit teſtator. l. ex militari. 11 §. penult ff. de teſtam. militari. l. Ariſto 9. in fin. ff. de iure codicill.

XIX. Exceptio: Niſi teſtator apud hoſtes captiuus ſit. Inſt. quibus non eſt permiſſum. §. fin. & l. eius qui. 8. in prin. ff qui teſt facere poſſ. M. I. R. d. reg. 21. except. 23. Huius replicatio prima videtur eſſe: Niſi teſtator ab hoſtibus redierit. Quæ tamen reprobatur d. §. fin & d. l. 8. Altera: Niſi antequam ad hoſtes perueniret, teſtamentum fecerit. d. §. fin. l. bona. 3. §. dari. ff. de bonor. poſſeſ. l. lege Cornelia. 12. ff. qui teſt. facere poſſ. l. lex Cornelia. 26. in princ. ff. de vulgari ſubſtit. item l. ſi pater. 9 ff. de iniuſto teſt. M. I. R. d. except. 23. replic. 3. Tertia: Niſi obſidis loco apud hoſtes ſit. reprobatur l. obſides. 11. ff qui teſtam. facere poſſ. Quarta: Niſi à latronibus, non hoſtibus, captus ſit teſtator. l. qui à latronib. 13. in prin. ff. d. tit. M. I. R. d. except 23. replic. 2. Quinta: Niſi non tanquam captiuus, ſed in legatione apud hoſtes verſetur. d. l. 13. in prin. M. I. R. d. except. 23 replic. 1. Sexta: Niſi miles captiuus teſtetur. reprobatur l. facere. 10. ff. de militari teſtam.

XX. Exceptio: Niſi ſocius omnium bonorum ſolus teſtamentum fecerit. reprobatur l. 1. C. qui teſtam. facere poſſunt.

XXI Exceptio: Niſi Imperator vel Auguſta teſtamentum fecerit. reprobatur l. cum hæredes. 7. in fin. C. eod. tit.

DE TESTAMENTO FILII-familiâs. Cap. VI.

XXII. Exceptio: Niſi filiusfamiliâs teſtamentum fecerit. l. qui in poteſtate. 6. in prin. ff. qui teſtam facere poſſunt. l. filiusfam 16. ibi: licet enim ff. d. tit. l. ſenium. 3. § fin. C. qui teſt. facere poſſ item Inſtit. quib. non eſt permiſſum, in prin. M I. R. d. reg. 21. excep. 25. Huius replicatio prima: Niſi parens filiofamiliâs teſtamentum facere permiſerit. reprobatur Inſtit. d. tit. in prin. Cui concordat l. qui in poteſtate. 6. in princ. ibi: quamuis pater ff. qui teſtam. facere poſſ. M I R. d. except. 25. replic. 1. Secunda replicatio eſt: Niſi filiusfamiliâs miles de caſtrenſi peculio teſtamentum fecerit. Inſtit. d. tit. l. filijfamiliâs. 34. in prin. ff de petit. hæred. l. bona 3. §. dari. ff de bonor. poſſeſ. M. I R. d. except. 25. replic. 4. Huius duplicatio prima: Niſi dimiſſus à militia filiusfamiliâs de peculio caſtrenſi ſit teſtatus. reprobatur Inſtit quibus non eſt permiſſum, in prin. Concordat l. vlt. §. ſed & veterani. C. de inofficioſo teſt. Secunda duplicatio eſt: Niſi ignominiæ cauſa filiusfamiliâs miles dimiſſus ſit. l. teſtamenta. 26. § fin ff. de militari teſtamento. Tertia: Niſi nondum miles factus filiusfamiliâs, teſtatus ſit. Hæc duplicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius triplicatio eſt: Niſi confeſtim cingi militia cingulo iuſſus ſit teſtatus. l. penult. ff. d. tit. Quarta duplicatio: Niſi filiusfamiliâs miles captus, apud hoſtes moriatur. reprobatur l. filiusfamiliâs. 14. in princ. ff. de caſtr. peculio. & l. ſi filiusfamiliâs. 39. ff. de militari teſtam. De hac re plura vide ſ. cap. prox. except. 19. replic. 2. Quinta: Niſi filiusfamiliâs teſtator poſtea capite minutus fuerit, vel ſui iuris factus. reprobatur l. miles. 22. ff. de militari teſt. l. ſi quis. 6. § fin ff. de iniuſto teſt. item Inſtit. de militari teſt. §. denique, etſi in adrogationem. Sexta: Niſi hæres ſcriptus etiam paterna bona petat. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ habentur ſ. cap. 16. duplic. 27. Hæc de ſecunda replicatione eiuſque duplicationibus ſunt dicta. Tertia replicatio eſt: Niſi filiusfamiliâs de quaſi caſtrenſi peculio ſit teſtatus. Inſtit. de militari teſt. §. fin. l. vlt. C. de inoffic. teſt. l. vlt. C. qui teſt facere poſſ. item l. bona. 3. §. dari. ff. de bonor. poſſeſ. M. I. R. d. except. 25. replic. 6. & 9. Quarta: Niſi de ijs rebus, quæ patri non adquiruntur, filiusfamiliâs teſtamentum fecerit. reprobatur l. nemo 11. C. qui teſtam. facere poſſunt. l. cum oportet. 6. & l. cum non ſolum. 8. §. filijs autem familiarum. C. de bonis quæ liberis. M. I. R. d. except. 25. repl. 8. Quinta: Niſi filiusfamiliâs teſtator poſtea ſui iuris factus deceſſerit. reprobatur l. ſi filiusfamiliâs. 19. ff. qui teſtam. facere poſſ. l. 1 §. exigit. ibi: ſed etſi filius. ff. de bonor poſſeſ ſecundum tabulas. item Inſtit. quibus non eſt permiſſum. §. præter hos igitur. Sexta: Niſi filiusfamiliâs, deportato patre, teſtamentum fecerit. l. in quaſt. 13. in princ. C. de ſententiam paſſis & reſtitutis. Hactenus de teſtamento filijfamiliâs, necnon de exceptionibus alijs aduerſus teſtamenta ex perſona teſtatoris deſumptis, ſit dictum. Sequitur ſecundum genus exceptionum contra teſtamenta, earum ſcilicet quæ ſumuntur ex perſonis teſtium.

DE TESTIBVS TESTAmenti. Cap. VII.

XXIII. Exceptio: Niſi non ſeptem teſtes teſtamenti factioni interfuerint. l. ſi vnus. 12. in prin. C. de teſtamentis. Inſtitut. de teſtamentis ordinandis. §. ſed quum paulatim. item l. 2. C. de bonor. poſſeſ. ſecund. tabulas. M. I. R. d. reg. 21. except. 26. Mutatur M. I. P. lib. 5. cap. 5. reg. 5. except. 5. M. I. R d except. 26 replic. 15. Propoſita exceptionis replicatio prima eſt: Niſi morbo contagioſo teſtator laborauerit. Hæc exceptio tractatur l. caſus. 8 C. de teſtamentis. Secunda: Niſi teſtamentum coram Principe vel apud acta ſit factum, vel Principi inſinuatum. l. omnium 19. C. eod. tit. M. I. R. d. except. 26. repl. 2. Tertia: Niſi quis prius teſtamentũ mutauerit, hæredibus, qui etiam ab inteſtato ſucceſſuri erant, ſcriptis. In hoc enim poſteriore teſtamento quinque teſtes ſufficiunt. l. hac conſultiſſima 21 §. penult. ibi: in qua voluntate. C eod. tit. M. I. R. d except 26. replic. 4. Quarta: Niſi teſtator ſua manu teſtamentum ſcripſerit: tunc enim ſufficit quinque teſtes ſubſcripſiſſe. l. cum antiquitas. 28. §. fin. C. eod tit. M. I. R. d. except. 26. replic. 13. Quinta: Niſi non teſtamentum factum ſit, ſed alia vltima voluntas: tunc enim quinque teſtes ſufficiunt. l ſi quis. 8. § fin. C.

§.fin.C.de codicillis. M.I.R. lib.4.cap.11.reg.40. except.6. Sexta: Niſi teſtamentum nuncupatiuum ſit. reprobatur l. hac conſultiſſima.21. §. per nuncupat. C. de teſtamentis. Hæc de viceſimatertia exceptione,cum ſuis replicationibus.

XXIIII. Exceptio: Niſi teſtis teſtamenti factionem non habuerit. Inſtit. de teſtam.ordin. §. teſtes autem.l.is cui.18. ibi:meritò ergo ff.qui teſt. facere poſſ.

XXV. Exceptio: Niſi teſtis in teſtamento adhibitus,teſtis eſſe legibus prohibitus ſit. Inſt.d §.teſtes autem l.cum lege.26.ff. qui teſt.facere poſſunt.

XXVI. Exceptio: Niſi mulier teſtis in teſtamento ſit adhibita. d.§.teſtes. & l.qui teſtamento.20. §. mulier. ff.qui teſtam.facere poſſunt. M.I.R.d.reg.21. except.27.

XXVII. Exceptio: Niſi hermaphroditus teſtis in teſtamento ſit adhibitus.approbatur ſimul & diſtinguitur l.repetundarum. 15. ff. de teſtibus. M. I. P. d. reg.5.except.6.

XXVIII. Exceptio: Niſi impubes teſtis in teſtamento adhibitus ſit. Inſtit. de teſtam. ordin. §.teſtes autem. ibi:ſed neq;. Concordat l.qui teſtamento.20. in prin.ff. qui teſt.facere poſſ.

XXIX. Exceptio: Niſi ſeruus teſtis teſtamento interuenerit.Inſt. d.verſ.ſed neque. & d.l.20. §.ſeruus. M.I.R.d.reg.21.except.28. Huius replicatio eſt: Niſi teſtamenti faciendi tempore liber exiſtimabatur.Inſtit. de teſt.ordinan.§.ſed cum aliquis. Concordat l.1. C.de teſtamentis.M.I.R.d.except.28.repl.1.

XXX. Exceptio: Niſi furioſus teſtis in teſtamento interuenerit. l.qui teſtamento.20. §. nec furioſus. ff. qui teſt.facere poſſ. Concordat Inſtit.de teſt.ordin.§. teſtes. Huius replicatio eſt: Niſi eo tempore quo furor intermiſit,teſtis ſit adhibitus.d.§.nec furioſus.

XXXI. Exceptio: Niſi mutus vel ſurdus in teſtamento teſtis interuenerit. Inſtit.d.§.teſtes.

XXXII. Exceptio: Niſi is teſtis adhibitus fuit,qui ſermonem teſtatoris non intellexit. reprobatur l.qui teſtamento.20.§.fin.ff qui teſt.facere poſſunt.

XXXIII. Exceptio: Niſi is cui bonis interdictum eſt,teſtis in teſtamento ſit adhibitus. Inſtit.de teſtam. ordinand. §.teſtes autem ibi:ſed neque. Concordat l. is cui.18.in prin.ff.qui teſtam.facere poſſunt.

XXXIIII. Exceptio: Niſi ob carmen famoſum damnatus,teſtamēto teſtis adhibitus ſit.d.l.18.§.fin.

XXXV. Exceptio: Niſi adulterij damnatus, teſtis adhibitus ſit.l.ſi.io quidem.14.ff.de teſtibus.

XXXVI. Exceptio: Niſi repetundarum damnatus teſtis interuenerit.l.repetundarum.15.in prin.ff.d.tt. l.qui teſtamento. 20. §.eum qui lege. ff. qui teſtam. facere poſſunt.

XXXVII. Exceptio: Niſi hæres ſcriptus teſtis interuenerit. d.l.20.in prin. Concordat Inſtit. de teſt. ordin.§.ſed neq; hæres.M.I R d.reg.21.except.31.

XXXVIII. Exceptio: Niſi is qui in poteſtate hæredis ſcripti eſt,vel in cuius poteſtate hæres eſt,vel frater hæredis qui in eiuſdem eſt poteſtate, teſtis in teſtamento adhibitus ſit.Inſtit.d §.ſed neque. Concordat d.l.20.§.quæ autem.M.I.R.d.reg.21.except.32.

XXXIX. Exceptio: Niſi legatarius vel fideicommiſſarius,coniunctáue ei perſona,teſtis in teſtamento interuenerit, reprobatur Inſtit. d.tt. §.legatarijs autem. & d.l.20. in princ. item l.dictantibus.22. C.de teſtamentis.M.I.R.d.reg.21.except.33.

XL. Exceptio: Niſi tutor in teſtamento datus. teſtis teſtamento ſit adhibitus. reprobatur d. l. 20. in princip.

XLI. Exceptio: Niſi is qui eſt in poteſtate teſtatoris, teſtamento teſtis ſit adhibitus. d.l.20.in prin. ibi: ſi in poteſtate ſit teſtatoris. Concordat Inſtit.de teſt. ordin. §.in teſtibus.M.I.R.d.except.32.

XLII. Exceptio: Niſi is quem teſtator ab hoſtibus redemit,teſtis ſit adhibitus.d.l.20.§.1.

XLIII. Exceptio: Niſi pater vel frater teſtatoris teſtis ſit adhibitus. Inſtit.de teſt. ordin. §.ſed ſi filiusfamil. M.I.R. d.reg.21.except.34. Huius replicatio eſt: Niſi ante miſsionē filiusfamiliâs miles de caſtrenſi peculio teſtamentum fecerit.elicitur ex d.§.ſed ſi filiusfamiliâs. Concordat l.qui teſtamento.20. §.per contrarium.ff.qui teſtamen.facere poſſunt. M.I.R.d. except.34.replic.1.

XLIIII. Exceptio: Niſi is qui tabulas teſtamenti ſcripſit, teſtis quoque in eodem teſtamento adhibitus ſit.reprobatur l.Domitius.27.ff.qui teſtamen.facere poſſunt.

XLV. Exceptio: Niſi plures teſtes ex eadem domo teſtamento adhibiti ſint. reprobatur Inſtit.de teſtam. ordin. Concordat l.ad teſtium.22.in prin. ff.qui teſtam.facere poſſunt.

XLVI. Exceptio: Niſi teſtis teſtamento adhibitus non fuerit ad id vocatus, ſed caſu interuenerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.hæredes.21. §. in teſtamentis.ff d.tt. M.I.R. d.reg.21.except.36. Huius replicatio prima eſt: Niſi caſu interuenienti teſti indicetur, ad teſtamentum ſe teſtem adhiberi. d. §. in teſtamentis.verſ.quod ſic. Altera: Niſi ad teſtamentum ſcribendum ſit vocatus: tunc enim quamuis non vt teſtis rogatus ſit, teſtis tamen eſſe poteſt. l.Domitius.27.ff.eod.tt.

XLVII. Exceptio: Niſi teſtis inuitus detentus ſit. l.qui teſtamento.20.§.fin.ff.qui teſt.facere poſſ.

XLVIII. Exceptio: Niſi teſtis non fuerit præſens. l.ſi non.9. C.de teſtamentis. & l.ſi vnus.12. in princ. C.eod.tt.

XLIX. Exceptio: Niſi teſtis non ab initio vſque ad finem teſtationis perſeuerauerit. l. qui teſtamento. 20.§.fin. ff.qui teſtam. facere poſſunt. Huius replicatio prima eſt: Niſi morbus contagioſus teſtatorem inuaſerit. l.caſus.8.C.de teſtamentis. Secunda: Niſi alio tempore teſtamentum dictatum & ſcriptum ſit: tunc enim ſufficit teſtes eo tempore adeſſe,quo audiant hoc eſſe teſtamentum, eiq; ſubſcribant, ſignaculáq; ſua imponant. l.hac conſultiſſima. 21. §. in omnibus.C.eod.tt.

DE EXCEPTIONIBVS ADVERſus teſtamenta, ſumptis ex cauſa & adiunctis ſeu actibus teſtamentarijs, necnon ex teſtamenti verbis.

Cap. VIII.

HActenus de altero quoq; exceptionum genere, ſumptarum ſcilicet ex perſonis teſtium. Se-

quitur tertium genus exceptionum, ex cauſa & adiunctis ſeu actibus teſtamentarijs ſumptum, necnon ex teſtamenti verbis.

L. Exceptio: Niſi teſtator coactus teſtamentum fecerit. l.1. C ſi quis aliquem teſtari. M I.R. lib. 3. cap. 10. reg. 7. & libro 4. cap. 2. reg 21. except. 42. Huius replicatio eſſe videtur: Niſi teſtator non ab hærede, ſed ab alio quodam coactus, teſtamentum fecerit. ſed reprobatur d.l.1. Huic exceptioni adſinis eſt illa: Niſi teſtator teſtamentum facere vel mutare prohibitus ſit. de qua vide j. cap. 19. except. 35.

LI. Exceptio: Niſi hæres ſcriptus blando ſermone teſtatori, vt teſtamentum faceret, perſuaſerit. reprobatur l iudicium. 3. C.d.tt. l. virum. 3. ff. d.tt. item l. captatorias. 68. ff. de hæred. inſtituendis. M.I.R. d. reg. 21. except. 41.

LII. Exceptio: Niſi non continuo actu teſtamentum factum ſit, ſed alieno actu interueniente. l. hæredes 21. §. fin. ff. qui teſtam. facere poſſunt. item Inſtit. de teſtam. ordin. §. ſed quum paulatim. Huius replicatio prima eſt: Niſi actus interueniens ad teſtamentum pertineat. d. §. fin. Secunda: Niſi alienus actus neceßitate naturali interuenerit. l. cũ antiquitas. 28. in prin. C. de teſtamentis. Tertia: Niſi alio tempore teſtamentum dictatum atque ſcriptum ſit. hoc enim caſu alio tempore teſtes licet vocare, & coram ijs teſtamentum proponere, ſubſcriptionesq; & ſignacula eorum exigere. l. hac conſultißima. 21. §. in omnibus. C. eod. tt. Quarta: Niſi teſtamentum ſit nuncupatiuum. reprobatur d.l. 21. §. per nuncupat.

LIII. Exceptio: Niſi hæres non ſit palàm nuncupatus. l. hæredes. 21. in prin. ff. qui teſtam. facere poſſ. & l. iubemus. 29. C. de teſtamentis. M.I.R. d. reg. 21. except. 43. Huius replicatio prima eſt: Niſi teſtator hæredis nomen ſua manu ſcripſerit: tunc enim non eſt opus nuncupatione. d.l. 29. & d.l 21. in prin. Altera replicatio eſt: Niſi teſtator clauſum teſtamẽtum teſtibus proponat. l. hac conſultißima. 21. in princ. C. de teſtamentis. Concordat Inſtit. de pupillari ſubſtit. §. ſin autem quis. M.I.R. d. except. 43. repl. 1. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi teſtator coram teſtibus non palam dixerit, hoc ſuum eſſe teſtamentum. Altera: Niſi teſtator non ſua manu teſtamento ſubſcripſerit. Hæ duæ duplicationes approbantur d. l. 21. in princ. verſic. dum tamen. Huius poſterioris duplicationis triplicatio prima eſt: Niſi teſtatore ſcribere non valente, octauus aliquis pro eo ſubſcripſerit. d. l. 21. in prin. verſic. quod ſi literas. Altera: Niſi teſtator ſua manu teſtamentum ſcripſerit. l. cum antiquitas. 28. §. cum autem. C. de teſtamentis.

LIIII. Exceptio: Niſi error interuenerit. l. quoties. 9. in princ. ff. de hæred. inſtit. & l. ſi pater. 4. C. d.tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi non in corpore, ſed in nomine ſit erratum. l. ſi ita. 8. §. ſed & cum. ff. de bonor. poſſeß. ſecund. tabulas. Inſtit. de legatis. §. ſi quidem in nomine. item l. ſi in. 4. C. de teſtamentis. Cuius duplicatio eſt: Niſi in ſuo nomine teſtator erraſſe dicatur. l. cum in. 14. C. de hæred. inſtit. Hæc de prima replicatione. de qua plura vide j. except. prox. Altera replicatio eſt: Niſi in parte inſtitutionis ſit erratum. l. quoties. 9. §. 1. ff. de hæred. inſtit. l. errore. 7. C. de teſtamentis. Tertia: Niſi error circa conditionem inſtitutionis interuenerit. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l. 9. §. tantundem. Huius duplicatio eſt: Niſi conditio per errorem non addita, ſed omiſſa vel mutata ſit. d. §. tantundem. & §. idem tractat. Quarta replicatio eſt: Niſi error in eo ſit commiſſus, quod putauerit teſtator, eum qui iam natus eſt, adhuc in vtero eſſe. l. Titius. 25. §. Lucius ff. de liberis & poſthumis. Quinta: Niſi error in eo ſit commiſſus, quòd cum vnum hæredem inſtituere vellet, duos inſtituit. d.l. 9 §. ſed ſi cum. Sexta: Niſi non teſtator, ſed is qui teſtamentum ſcripſit, errorem commiſit. reprobatur d.l. 9. in princ. ibi: hoc ſiue ipſe ſcripſit. Planè approbari videtur l errore. 7. C. de teſtamentis. item l. ambiguitates. 24. C.d.tt. Plura de exceptione propoſita vide j. cap. 10. except. 109.

LV. Exceptio: Niſi falſa demonſtratio facta ſit. reprobatur l. his verbis. 46. §. fin. ff. de hæredib. inſtit. l. neq; 5. C. de teſtamentis. l. 1. C de neceſſarijs hæredibus. l. nemo. 56. in fin. ff. de hæred. inſtit. item l. non ideo. 5. C. de hæred. inſtit.

LVI. Exceptio: Niſi hæres proprio nomine nuncupatus vel ſcriptus non ſit. l. vt ſcriptus. 12. in prin. ff. de bonor. poſſeß. ſecundum tabulas. Huius replicatio eſt: Niſi ſigno indubitabili hæres demonſtratus ſit. l. quoties. 9. §. ſi quis nomen. ff. de hæred. inſtit. l. nemo 56 in prin. ff. eod. tt. Cuius duplicatio eſt: Niſi contumelioſo nomine hæres ſit nũcupatus. d. §. ſi quis nomen. Huius proponitur triplicatio l. his verbis. 46. §. 1 ff. eod. tt.

LVII. Exceptio, ſumpta ex verbis teſtamenti, reprobatur l. quoniam. 15. C. de teſtamentis. l. hac conſultißima. 21. §. fin. C.d.tt. item l. his verbis. 46. in prin. ff. de hæred. inſtit.

LVIII. Exceptio: Niſi tribus vel quinq; tantùm verbis teſtamentum ſit factum. reprobatur l. 1. §. qui neq; ff. eod. tt.

LIX. Exceptio: Niſi oratio non ſit perfecta. reprobatur d.l. 1. §. ſi ex fundo, vſq; ad finem legis. Concordat l errore. 7. C. de teſtamentis. M I.R. d. reg. 21. except. 44.

LX. Exceptio: Niſi eadem res diuerſis nominib ſit appellata. reprobatur l. teſtamentum. 17. C.d.tt.

LXI. Exceptio: Niſi dubia & ambigua teſtatoris oratio fuerit. l. in tempus. 64. §. quoties. ff. de hæredibus inſtit. l. Quintus. 73. §. quæ in teſtamento ff. de regulis iuris. Huius replicatio prima eſt: Niſi alijs apertißimis probationibus voluntas teſtatoris conſtet. d. §. quoties. Altera: Niſi ambiguitas non teſtatoris, ſed teſtamentum ſcribentis vitio contigerit. l. ambiguitates. 24. C. de teſtamentis.

LXII. Exceptio: Niſi pugnantia in teſtamento dicta vel ſcripta ſint. l. vbi pugnantia. 148. ff. de reg. iur.

DE SCRIBENDO TESTAmento, de ſubſcriptionibus, & de ſignaculis imponendis.

Cap. IX.

ACtus teſtamentarij ſunt, nuncupare coram teſtibus vltimam ſuam voluntatem, eamq; ſcribere, & ſcripto teſtamento ſubſcribere, ſignacula imponere.

ponere. Sed & actus teſtamentarij ſunt, hæredum inſtitutio, ſubſtitutio, exhæredatio, præteritio, &c. ex quib. ſingulis variæ exceptiones contra teſtamenta ſumuntur. De nuncupatione autem vltimæ voluntatis, & exceptionibus quæ inde ſumuntur, dictum ſ. cap. prox. Nunc de ijs exceptionibus, quæ naſcuntur ex ſcriptura teſtamenti, necnon occaſione ſubſcriptionis & ſignaculorum, in hoc Capite eſt dicendum. M.I.R. d.reg.21.except.49.

LXIII. Exceptio: Niſi teſtamentum ſcriptum non ſit. reprobatur l.1.§.1.ff.de hæred.inſtit. Plura de hac re vide) eod.cap.in fin.replic.generali.

LXIIII. Exceptio: Niſi ſeruus teſtamentum ſcripſerit. reprobatur l.ſeruus.28.ff.qui teſt.facere poſ.

LXV. Exceptio: Niſi nomen hæredis per manum teſtatoris ſcriptum non ſit. Inſtit. de teſt. ordin. §.ſed his omnib. & l.iubemus.29.C.de teſtamentis. Huius replicatio eſt: Niſi teſtator ipſe ſcribere non poſſit, vel imperitia vel morbo impeditus. d.l.29. & l.noſtram.30.in fin. C.eod.tt. Cuius duplicatio eſt: Niſi teſtes hoc caſu non ſubſcripſerint ſua manu hæredis nomẽ. d.l.29. §.ſed ne aliqua. & d.l.30.in fin. Planè exceptio propoſita mutata ac reprobata eſt iure nouiſſimo, Nouell.c.119.§.quia verò ante.

LXVI. Exceptio: Niſi quis ſibi ipſi aliquid in teſtamento adſcripſerit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ habentur ſ. lib.1. cap. 29. quæſt.1. cauſa 14.

LXVII. Exceptio, ſumpta ex materia in qua teſtamentum ſcriptum eſt, reprobatur Inſtit.de teſtam. ordin. § nihil autem. l.1.in prin.ff.de bonorum poſſeſ. ſecundum tabulas. l.charta.4. ff.eod.tt. item l.quoniam.15.§.fin.C.de teſtamentis.

LXVIII. Exceptio: Niſi in pluribus codicibus teſtamentum ſcribatur. reprobatur Inſtit. de teſtam. ord. §.ſed & vnum. l.vnum.24 ff.qui teſtam. facere poſſunt. item l.1. §.ſed etſi in duobus. ff. de bonorum poſſeſ.ſecundum tabulas.

LXIX. Exceptio: Niſi præpoſtero ordine teſtamentum ſit ſcriptum. l.1.in prin. ff.de hæredib. inſtit. l.2. §.prius autem.ff.de vulgari ſubſtit. Huius replicatio prima eſt: Niſi pater filio ſubſtituens, poſtea filium hæredem inſtituerit. d.l.2.§ ſi quis ita. Secunda: Niſi ſubſtitutione prius facta, poſtea ſequatur inſtitutio. Hæc replicatio generalis præcedentem ſub ſe comprehendens, approbatur l.ſi ita.28. ff.de hæredib. inſtit. Tertia: Niſi exhæredatio ante hæredis inſtitutionem ſcribatur l.1.in prin. ff.de hæred. inſtit. l.poſthumi. 3. in prin.ibi: vnde & ante. ff.de iniuſto teſtam. Quarta: Niſi non teſtatoris, ſed alterius teſtamentum ſcribentis vicio præpoſterè ſcriptum ſit. l. ambiguitates. 24.C.de teſtamentis. Planè exceptio propoſita mutatur ac reprobatur iure nouo, l. præpoſteri.25. C.d. tt. Concordat Inſtit.de legatis. §.ante hæredis. M.I.R. d.reg.21.except.50.

LXX. Exceptio: Niſi notis, non literis, teſtamentum ſit ſcriptum. l.ſed cum.6.§.fin ff.de bon.poſſeſ.

LXXI. Exceptio: Niſi aliquid ſine iuſſu teſtatoris ſcriptum ſit in teſtamento. l.2.§.ſi cõſultò.ibi quemadmodũ nec ff.de bonor.poſſeſ.ſecundum tabulas. l.ſi vnus.12.in fin.C.de teſtamentis.

LXXII. Exceptio: Niſi aliquid ſupraſcriptum ſit, vel adſcriptum. l.hæredes.21. §.ſi quid poſt. ff.qui teſt. facere poſſunt. Huius replicatio prima eſt: Niſi eadem ſolennitate, qua teſtamentum factum eſt, poſtea etiam ſit adſcriptum. elicitur ex d.§.ſi quid. Secunda: Niſi nihil de voluntate teſtatoris mutatum vel additum ſit, ſed obſcurius per id quod adſcriptum eſt, ſit declaratum, vel error commiſſus emendatus. d. §. ſi quid.verſ.quod verò.

LXXIII. Exceptio: Niſi aliquid in teſtamento interletum vel inductum aut cancellatum ſit: hoc enim non debetur. l.2. §.ſi conſultò. ff. de bonorum poſſeſ. ſecundum tabulas. l.ſi ita.8.§.is autem.ff.eod.tt. item l.cum quidam.12. ibi: quod diuus. ff.de his quæ vt indignis. M.I.R. lib.4.cap.4. except.16. repl.1. dupl.6. triplic.1. quadrupl.2. Declaratur vocabulum Inductum l.1. §.ſed volentib. ff.de his quæ in teſt.delentur. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi id quod deletum eſt adhuc legi poſſit. reprobatur d.§.is autẽ. Concordat l.1 §.fin. ff de his quæ in teſtam. delentur. Secunda: Niſi inconſultò ſint deleta. l.1.in prin. & §. quod igitur ff.de his quæ in teſt.delentur. Cuius duplicatio eſt: Niſi id quod deletum eſt, legi amplius non poſſit. d.§.quod igitur. l.vnica ff. ſi tabulæ teſtamenti extabunt. l.1. §.ſufficit. ff de his quæ in teſt. delentur. Huius triplicatio prima eſt: Niſi poſt conſummationem teſtamenti inconſultò ſint deleta: tunc enim, quamuis non legantur, nihilominus valent. d. l. 1. §. ſed ſi legi. l vnica.ibi: quamuis ſi poſt. ff.ſi tabulæ teſtam.extabunt. Altera: Niſi extrinſecus intelligantur inconſultò deleta. reprobatur d.l.1. §.legi autem. Hæc de prima duplicatione. Secunda duplicatio eſt: Niſi nouiſſimè in teſtamento poſita ſint hæc verba: Lituras, inductiones, ſuperductiones ipſe feci. reprobatur d.l.1. §.& ideo. Hæc de ſecunda replicatione, eiusq; duplicationibus ſint dicta. Tertia replicatio eſt: Niſi alius, non teſtator, induxerit vel deleuerit ſine eius voluntate l.1. §.1. & §. & ſiquidem ff.de his quæ in teſt.delentur. item l ſi vnus.12.C.de teſtamentis. Quarta: Niſi codicilli teſtamento confirmati ſint deleti. reprobatur l.1.§ fin. ff.de his quæ in teſt. delentur. Quinta eſt, Quòd ea quæ deleta in teſtamento non ſunt, nihilominus valeant, nec ob id teſtamẽtum iniuſtum aut irritum ſit effectũ l.proximè.3 in prin. & §.ſententia ff.de his quæ in teſtam.delentur. item l.2.in prin ff.eod.tt. Sexta: Niſi teſtator toto teſtamento deleto, poſteaq; ſignato, dixerit. ſe id ob vnius perſonam deleuiſſe: hoc enim caſu nihilominus alijs relicta, quamuis dẽleta, debentur. d.l.2. Huius duplicatio eſt: Niſi teſtator ob vnius perſonam omnibus alijs relicta voluerit adempta. d.l.2. ibi: quod ſi putauerit. Septima replicatio eſt: Niſi nomen ſerui, cui libertas relicta eſt. ſit inductum. l proximè.3.§.fin.ff. de his quæ in teſtam. delentur. Octaua: Niſi teſtamento in pluribus tabulis conſcripto, quædam tabulæ, non omnes ſint deleta. l.pluribus.4.ff.d.tt. Huius duplicatio eſt: Niſi contraria teſtatoris voluntas poſſit probari. d.l.4. Nona replicatio eſt: Niſi hæres, cuius nomen inductum eſt, nec cohæredem habeat, nec ſubſtitutum: hoc enim caſu inductio & ademptio hæreditatis non valet. quæ elici videtur ex l.1. §. &

cum hæred.ff.d.tt. vbi ait Iuriſconſultus: Cum hæreditatis portio adempta eſt, vel tota hæreditas (ſi fortè ſit ſubſtitutus.) Ex his verbis è contrario licet colligere replicationem propoſitam, quòd ſi hæreditas ei qui nec cohæredem nec ſubſtitutum habet, ſit adempta, nullo alio teſtamento perfecto, ſed vel codicillis vel nominis inductione: ademptio hæc non valeat. cui interpretationi accedunt verba ibidem ſequētia hæc: Quoniam hæreditas ſemel data, adimi facilè non poteſt. Concordat item l.2.ibi: ſed ſi inſtituti nomen induxit, & ſubſtituti reliquit, &c. ff.eod.tt. Sed contradicit l.proximè 3. in prin. & §.ſentētia.ff.eod.tt. Decima replicatio eſt: Niſi teſtator ſupraſcripſit, inconſultò induxiſſe ſe. l.1. §. & ideo. ibi: proinde etſi. ff.d.tt. Hæc de 73.exceptione.

LXXIIII Exceptio: Niſi teſtamentum à teſtibus non ſit ſubſcriptum. Inſtit.de teſtam.ordinand. § ſed quum paulatim. ibi: & ſubſcriptione teſtium. Concordat l.ad teſtium.22. § ſi quis ex teſtibus. ff qui teſtam. facere poſſunt. l.ſingulos.30. ff.eod. tt. item l. hac conſultiſſima.21.in prin. & §. in omnibus, in fin. C. de teſtamentis. Huius replicatio prima eſſe videtur: Niſi quidam teſtium ſubſcripſerint, quidam non. Sed reprobatur d l.22.§.ſi quis ex teſtibus.ff.qui teſt. facere poſſunt. Planè admittitur. ſi teſtamentum ſua manu teſtator ſcripſerit: tunc enim ſufficit, quinque teſtes ſubſcripſiſſe. l.cum antiquitas. 28. §.fin. C. de teſtamentis. Secunda: Niſi teſtis qui non ſubſcripſit, ſignauerit ſaltem.reprobatur d.§.ſi quis ex teſtibus.

LXXV. Exceptio: Niſi teſtator ſua manu teſtamento non ſubſcripſerit. inſtit.de teſtamen.ordinan. §.ſed quum paulatim, ibi: ſubſcriptiones autem teſtatoris. Concordat l.hac conſultiſſima.21. in prin. ibi: eiq́ ipſe coram. C. de teſtamentis. Huius replicatio prima eſt: Niſi teſtator ipſe ſua manu teſtamentum ſcripſerit. l cum antiquitas.28.§.cum autem. C.d.tt. Altera: Niſi teſtator ſcribere non potuit. Hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius duplicatio eſt: Niſi octauus teſtis adhibitus pro eo ſubſcripſerit. d.l.21.in prin.

LXXVI. Exceptio: Niſi ſignacula teſtamento non ſint impoſita. Inſtit.de teſtam.ordin. §.ſed quum paulatim. ibi: ſignacula. l.bonorum.3. ff.ſi tabulæ teſtam. nulla extabunt. l.2.in prin. C.de bonor.poſſeſ.ſecundum tabulas. l ſi vnus.12.in prin. C.de teſtam. item l. hac conſultiſſima. 21. § in omnibus, in fin. C. eod.tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi teſtamentum ſit nuncupatiuum. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ proponentur paulo ĩ. replic. generali. Altera: Niſi quidam teſtium nõ omnes ſignauerint. ipſo quidem iure reprobatur: admitti tamen videtur, ſi teſtes qui non ſignauerunt, ſubſcripſerint. verùm & hæc diſtinctio reprobatur l.ad teſtium.22.§.ſi quis ex. ff.qui teſtam facere poſſunt.

LXXVII. Exceptio: Niſi teſtis non ſuo, ſed alieno annulo ſignauerit. reprobatur Inſtit.de teſtam.ordin. §.poſſunt.in fin. Concordat d l.22.§ ſi ab ipſo.

LXXVIII. Exceptio: Niſi omnes teſtes vno annulo ſignauerint reprobatur Inſtit d.§ poſſunt.

LXXIX Exceptio Niſi non annulo, ſed alio quodam impreſſo teſtamētum ſit ſignatum. l.ad teſtium, 22.§.ſignum ff.qui teſtam.facere poſſunt.

LXXX. Exceptio: Niſi nocte ſignatum ſit teſtamentum. reprobatur d.l.22.§.penult.

LXXXI. Exceptio: Niſi non tabulis, ſed linteo quo tabulæ inuolutæ ſunt, ſignum ſit impreſſum. reprobatur d.l.22.§.fin.

Replicatio præcedentium exceptionum generalis, & de teſtamento nuncupatiuo.

Hactenus de exceptionibus ſumptis ex ſcriptura teſtamenti, ſubſcriptionibus atq́ ſignaculis. quarum exceptionum replicatio generalis eſt: Niſi teſtamentum ſine ſcriptis ſit factum, ſeu nuncupatiuum. quæ approbatur Inſtit.de teſtam ordin.§.fin. Concordat l.2.C.de bonorum poſſeſ.ſecundum tabulas. item l.in teſtamentis.26.C.de teſtamentis. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi cæcus teſtamentum fecerit. l.hac conſultiſſima.8. C.qui teſtam facere poſſ. Altera: Niſi teſtator coram teſtibus non dixerit, ſe ſine ſcriptis teſtari velle. l hac conſultiſſima. 21. § per nuncupationem, in fin. C.de teſtamentis. Planè duplicatio hæc iure nouo mutatur, ac reprobatur l.in teſtamentis.26 C.eod.tt. Tertia duplicatio eſt. Niſi alius defectus, præter teſtamenti ſcripturam, ſubſcriptiones & ſignacula teſtium, interuenerit: hoc enim caſu abſque dubio æquè nuncupatiuum ac in ſcriptis teſtamentum factum viciatur. vtputa Si quid ambiguum dictum ſit, vel pugnantia, vel legitimus teſtium numerus defuerit, &c. de quib.exceptionibus, aliisq́ ſimilibus dictum ſ.cap.prox. item dicetur ĩ.capit.ſequentib. Nunc ad exceptiones, quæ ex hæredum inſtitutione ſumuntur, nobis eſt tranſeundum.

DE INSTITVTIONE HAEredum. Cap. X.

LXXXII. Exceptio: Niſi hæres teſtamento inſtitutus non ſit. l proximè.3.§.ſententia. ibi: Calphurnius. ff.de his quæ in teſt.delentur. l.1.§.fin. ff de vulgari ſubſtit. Inſt.de legatis.§.ante hæredis. item l.vlt. ff.de iure codicill. M.I.R d.reg.21.except.56. Vide item ſ.eod.lib.cap.2.quæſt.5. Nunc exceptiones ſumptæ ex perſona hæredis inſtituti ſunt proponendæ.

LXXXIII. Exceptio: Niſi is cum quo teſtamenti factio non eſt, hæres ſit inſtitutus. Inſtitut. de hæred.qual. & differ.§.in extraneis. Concordat iiſdem verbis l.ſi alienum.47.§.in extraneis. ff.de hæred.inſtit. Declaratur exceptio propoſita diſtinctione teſtamenti factionis, Inſtitut.d.tt.de hæred.qual. §.teſtamenti. l.filius familiâs.16. ff. qui teſtam. facere poſſ. Exempla propoſitæ exceptionis proponuntur l.ſi quis. 25.§.ſi quis planè. ff.de adquir.hæred. Sunt inſuper exempla ſeu ſpecies propoſitæ exceptionis exceptiones proximè ſequentes. Planè replicatio prima eſt: Niſi teſtamenti facti tempore, item mortis teſtatoris, & aditæ hæreditatis, cum hærede inſtituto fuerit teſtamenti factio. hoc enim caſu, quamuis medio tempore teſtamenti factionem non habuerit, tamen exceptio propoſita non obſtat. Inſtit. d.§. in extraneis. Concordat iiſdem verbis d.l.47. in fin. l.ſed & ſi.6. §.ſolemus ff.de hæred.inſtit. item l.ſi liber homo. 57. §.ſi hæres ff.eod.tt. Secunda replicatio eſt: Niſi is,

cum quo teſtamenti factio non eſt, in tempus capiendæ hæreditatis ſit inſtitutus. l.in tempus. 60. in prin. ff.eod.tt. Tertia: Niſi is qui ſolidum capere non poteſt, ab eo qui ſoluendo non eſt, hæres ſit inſtitutus. l.ſi quis.70.ff.d.tt. Quarta: Niſi is qui ſolidum à teſtatore capere non poteſt, ab eo pupillariter filio ſubſtitutus ſit. l.ſi is 6 ff.de vulgari ſubſtit. Quinta: Niſi filio ſubſtitutus, tempore mortis filij capere poßit. l.ſi is.9 ff.d.tt. Sexta: Niſi miles eum, cum quo teſtamenti factio non eſt, hæredem inſtituerit. l.idem eſt. 13.§.deportati. ff.de militari teſt. l.ex teſtamento. 5. C.eod.tt.item l.milites.15. ibi:nec vxorum. C.eod.tt. Huius duplicatio eſt: Niſi lex ſpecialiter id prohibuerit.d.l.5.in fin. Cuius primum exemplum eſt in ſeruo pœna affecto à milite hærede inſtituto. quod proponitur d.§.deportati. Alterum eſt in hæreticis. quod proponitur l.vlt.C.de hæreticis.

LXXXIIII. Exceptio: Niſi deportatus hæres ſit inſtitutus. Hæc exceptio ſpecies ſeu exemplum eſt ſuperioris proximæ, approbaturq́; l.1.C.de hær.inſt.

LXXXV. Exceptio: Niſi filius naturalis, vel ſpurius, hæres ſit inſtitutus. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ habentur s̃.lib.4.cap.24 quæſt.4. reg.1 M I R.d reg 21.except.58. Planè notanda hic & alia replicatio ibi omiſſa, hæc ſcilicet: Niſi filius ſpurius vel naturalis non à patre, ſed à matre hæres ſit inſtitutus: hoc enim caſu valet inſtitutio. approbatur argumento l.ſi ſuſpecta.29.§.1. ff.de inoffic.teſtam.item argumento Inſtit. de ſenatuſconſ. Orficiano. §. nouißimè. Huius duplicatio eſt: Niſi mater ſit illuſtris. l.ſi qua.5.C.ad ſenatuſconſ.Orficianum. Cuius triplicatio prima eſt: Niſi mater illuſtris legitimos liberos non habeat.d.l.5. Altera: Niſi ex concubinatu legitimo liberi naturales ſint.d.l.5.verſ.ſin autem.

LXXXVI. Exceptio: Niſi coniunx coniugem, cum quo quáuè matrimonium eſſe non poteſt, hæredem inſtituerit. approbatur ſimul & diſtinguitur j.lib.12. de legatis, cap.3.except.20.

LXXXVII. Exceptio: Niſi poſthumus hæres ſit inſtitutus. reprobatur l.placet.4 ff.de liberis & poſthumis. l.verum eſt.3 ff.de bonor.poſſeſ.ſecund. tabulas. Inſtit.de hæred.qualitate. §.teſtamenti. ibi: & ideo. item l.filius familiâs.16.ff.qui teſtam.facere poſſint. Planè admitti videtur primùm, ſi is qui nondum vxorem duxit poſthumum hæredem inſtituat. Sed reprobatur d.l.4.& l.poſthumum.27.ff.d tt. de liberis. Deinde, ſi is qui generare facile non poteſt, vel ſpado, poſthumum hæredem inſtituat. Sed & hæc diſtinctio reprobatur l.ſed eſt.6 ff.de liberis & poſthumis. Tertiò admittitur, ſi caſtratus poſthumum hæredem inſtituat.d.l.6.§.ſed ſi caſtratus. Quartò admitti videtur, ſi hermaphroditus poſthumum inſtituerit. Sed reprobatur d.l.6.§.fin. vbi ait Iuriſconſultus: Si in eo virilia præualebunt. Ex his verbis elicitur quinta diſtinctio hæc, Si mulier poſthumum inſtituerit. Nam hoc caſu quia non niſi ex viua muliere partus edi poteſt, poſthumi inſtitutio videtur inutilis, quaſi poſt mortem matris naſcendi. quod eſt contra rerum naturam: quanquam interdum exſecto ventre mulieris mortuæ, partus edatur. Sextò admitti videtur, ſi is qui per ætatem aut valetudinem poſthumum habere non poteſt, poſthumum hæredem inſtituerit. Sed reprobatur l.ſi quis.9.in princ ff. de liberis & poſthum. Septimò admittitur exceptio propoſita, ſi quis ex ea quæ alij nupta eſt, poſthumum hæredem inſtituat. quæ diſtinctio approbatur d.l.9.§.1. Octauò admittitur exceptio propoſita, ſi quis ex ea quam vxorem iure habere non poteſt, poſthumum hæredem inſtituerit.d.l.9.§.fin. Huius diſtinctionis replicatio eſt: Niſi ex ea quam aliquando vxorem habere iure poſſit, poſthumum hæredem inſtituerit: tūc enim quamuis teſtamenti facti tempore eam iure habere non poſſit, tamen valet inſtitutio. l.filius.28. §.ſi quis eo. ff. de liberis & poſthumis. l.ſi quis.9.§.fin.ff.eod.tt. Hæc de octaua diſtinctione eiusq́; replicatione ſunt dicta. Nonò admittitur exceptio propoſita, ſi quis poſthumum alienum hæredem inſtituat. quæ diſtinctio approbatur quidem iure antiquo, reprobatur verò iure nouo, Inſtit. de bonorum poſſeſſionibus, in princ. ibi: nam ſi alienus. Concordat Inſt.de legatis. §.poſthumo quoque, in fin. item l.penult.ff de leg.1. Declaratur diſtinctio propoſita definitione poſthumi alieni, Inſtit. de legatis. §.poſthumo. Planè propoſita diſtinctionis, iure antiquo approbatæ, replicationes vide j. cap.18.except.1.repl.2.dupl.4.

LXXXVIII. Exceptio: Niſi is qui teſtamentum facere non poteſt, hæres ſit inſtitutus. reprobatur Inſtit.de hæred.qualit.& differ.§.teſtamenti. l.filiusfamiliâs.16. ff.qui teſt.facere poſſunt. & l.1. §.mutuo. ff.de hæred.inſtit.M.I.R.d.reg.21,except.61.

LXXXIX. Exceptio: Niſi is qui apud hoſtes eſt, hæres ſit inſtitutus. reprobatur l.illa.32. §.is qui. ff.d. tt.& l.qui ex.11.§.filius.ff.de bonorum poſſeß.ſecundum tabulas.

XC. Exceptio: Niſi extraneus, & teſtatori ignotus, hæres ſit inſtitutus. reprobatur Inſtit. de hæred. inſtit.§.fin.item l.extraneum.11.C.eod.tt.

XCI. Exceptio: Niſi incertus hæres ſit inſtitutus. l.quoties.9. §.ſi quis nomen, in fin. ff.de hæred. inſtit. M.I.R. d.reg.21.except.63. Huius replicatio prima eſt: Niſi ex certis vnus incertus hæres ſit inſtitutus. d. l.9.§.ſi quis tamen. Concordat l.Titius.24.ff.eod.tt. Altera: Niſi duo certi alternatiuè, puta ille aut ille, hæredes ſint inſtituti. l.cum quidam.4. C. de verbor. ſignif. Tertia: Niſi ita, Quem codicillis hæredem ſcripſero: hæres ſit inſtitutus. l.aſſe toto.75. ff. de hæred. inſtit.M.I.R.d.reg.21.except.43.repl.3.& excep.63. replic.1. Quarta: Niſi generaliter captiuos vel pauperes hæredes inſtituit. l.ſi quis.37. C.de epiſc.& clericis. Concordat Nouell.c.131.§.ſed & ſi quis, cum ſequentibus. M.I.R. d.except.63.repl.3. Quinta replicatio eſt: Niſi generaliter, quidquid liberorum ſibi natum erit, hæredes inſtituat. l. Gallus. 29. §.melius ergo eſt.ff.de liberis & poſthumis.

XCII. Exceptio: Niſi is hæres inſtitutus ſit, quem Titius voluerit.l.illa.32.in prin.ff.de hæred.inſtit. M.I.R.d.reg.21.except.64. Plura de hac re vide j.lib.12. de legatis, except.80.

XCIII. Exceptio: Niſi collegium vel ciuitas hæres ſit inſtituta. reprobatur l.hæreditatis.12.C.de hæredibus inſtit.

XCIIII. Exceptio: Niſi collegium illegitimum

P 3

hæres inſtituatur.l.collegium.8.C.d.tt.

XCV. Exceptio: Niſi plures hæredes inſtituti ſint. reprobatur Inſtit.de hæredib. inſtit. §. & vnum hominem.

XCVI. Exceptio: Niſi in duobus teſtamentis ſimul ſignatis, diuerſi hæredes ſint ſcripti. reprobatur l.1.§.ſi quis in duobus. ibi:ſed et ſi in.ff.de bonor. poſſeſſ.ſecundum tabulas. Vide item de hac exceptione j.cap 19.except.13.replic.10.

XCVII. Exceptio: Niſi antea exhæredatum hæredem inſtituerit.reprobatur l.ſi filium.21.ff.de liberis & poſthumis.

XCVIII. Exceptio: Niſi Imperator, vel alius in dignitate poſitus,hæres ſit ſcriptus. reprobatur l.non dubium.16.in prin.C.de teſtamentis.

XCIX. Exceptio: Niſi ſeruum proprium quis hæredem inſtituerit. Hæc exceptio iure quidem antiquo approbatur Inſtit.de hæred.inſtit.in prin. Huius replicatio prima eſt: Niſi cum libertate ſeruum proprium quis hæredem inſtituerit. Inſtit.d.tt. in princ. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi hæreditas purè, libertas ſub conditione ſeruo ſit relicta, conditioq́; defecerit,vel nondum extiterit. l.ſeruus 3. §.1. & l.qui filio.38. §.ſi quis ſeruum. ibi: quòd ſi poſt. ff. eod.tt. Huius triplicatio prima eſt:Niſi viuo teſtatore ſeruus liber ſit factus.l.ſi ſeruus.7.in prin ff.eod.tt. Secunda: Niſi codicillis poſtea purè libertas ſit data. l.qui filio 38.§.1.ff.eod.tt. Tertia:Niſi conditio ſit caſualis,non poteſtatiua.l.vlt.C.de neceſſarijs hæred. Secunda duplicatio: Niſi in diem ſeruo libertas ſit relicta,hæreditas purè.reprobatur l.quoties.9.§.ſi ſeruus. ff de hæred.inſtit. Tertia: Niſi libertas purè,hæreditas ſub conditione ſit relicta. reprobatur l.Trebatius. 21 in fin. cum lege ſequente.ff.eod.tt. Quarta:Niſi libertas ſerui legibus impediatur.l.ſi non.81. in prin. ff.d.tt. Quinta: Niſi libertas poſtea ſeruo ſit adempta. reprobatur l ſi ita.13. §.regula. ff.de lib.& poſthumis. Concordat l.ſed & ſi.6.§.fin. ff.de hær.inſtit. Sexta: Niſi ſeruus poſtea à teſtatore fuerit alienatus. reprobatur l.quoties.9. §. ſeruus. & l ſi ſeruus.7. in fin.ff.eod.tt. Plura de hoc caſu vide j. de repudianda hæreditate,reg.2.except.1.replic.5. Septima duplicatio: Niſi ita ſeruus ſit inſtitutus: Quiſquis mihi hæres erit, Stichus liber & hæres eſto. reprobatur l.Trebatius.21.in prin ff.de hæred.inſtit. Octaua:Niſi hæredi inſtituto libertas in codicillis ſit adſcripta.reprobatur l.quidam.5 §.ſed cum veteres. C.de neceſſarijs hæred. Nona: Niſi ſeruus adulter à domina adultera hæres inſtituatur. De hac duplicatione vide j.ead. except.diſtinct.5. Hæc de prima replicatione, eiuſq́; duplicationibus ſint dicta: de qua plura vide j. de repudianda hæreditate,reg.2. except.1. Altera propoſita exceptionis replicatio hæc eſt: Niſi ſeruus hæres ſine libertate inſtitutus,poſtea liber ſit factus.l ſi ſeruus.7.in prin.ff.de hæred.inſtit. Tertia: Niſi ſeruus hæres à domino inſtitutus, poſtea ſit alienatus. d.l.7. in fin. Huius duplicatio eſt:Niſi ſeruus ſub conditione liber,& purè hæres eſſe iuſſus, alienatus ſit eo tempore quo conditio libertatis defecit: hoc enim caſu etiam inſtitutionis conditione defecta videtur alienatus. l.qui filio.38.§.ſi quis ſeruum. ff. de hæred. inſtit. Quarta replicatio eſt: Niſi ſeruus ſine libertate hæres inſtitutus,alij ſit legatus. d.l.38. in prin. & l.quidam.5. C.de neceſſarijs hær. Huius duplicatio eſt: Niſi ſeruus ſolus hæres inſtitutus, alij ſit legatus: hoc enim caſu, quia non valet legatum, alio hærede nullo exiſtente, nec inſtitutio tanquam proprij ſerui valebit.quæ duplicatio elicitur ex d.l.38.in prin. Quinta replicatio: Niſi ita, Cum liber erit: ſeruus hæres ſit inſtitutus. reprobatur l.ſeruus.21.cum l ſequente. ff. de condit.inſtit. Planè admittitur in caſu l.quoties. 9. §.ſi quis ita. ff. de hæred. inſtit. & l. talem. 49.in prin.ff.eod.tt. Sexta replicatio eſt: Niſi teſtator vſumfructum tantùm in ſeruo habuerit. Inſtit. de hæred.inſtit.§.alienus. Septima: Niſi teſtator nudam tantùm proprietatem ſerui habuerit. reprobatur Inſtit.eod.tt.§.proprius. Octaua:Niſi ſeruus communis cum ſocio hæres ſit inſtitutus. l ſi ſocius.87.in fin. ff.de hæred.inſtit. Nona : Niſi miles ſeruum ſuum ſine libertate hæredem inſtituit. l.Lucius. 40. §.item Lucius.ff.de militari teſt. Decima:Niſi emptor ſeruum nōdum ſibi traditum hæredem inſtituerit. l.qui filio.38.§.cum venditor.ff.de hæred.inſtit. Planè hoc caſu venditor hæredi emptoris hæreditatem, per ſeruum ſibi adquiſitam, empti iudicio tenetur reſtituere:vt ex d.§.patet. Hæc de iure antiquo.

Mutatio iuris.

Planè iure nouo exceptio propoſita tollitur ac reprobatur Inſtit.de hæred.inſtit.in prin.l.quidam.5.in prin.vſq; ad §.ſed cum veteres.C.de neceſſarijs hæredibus. Huius noui iuris, quo exceptio propoſita reprobatur, diſtinctio prima: Niſi libertas ſeruo hæredi inſtituto poſtea in codicillis ſit relicta. reprobatur d.§.ſed cum veteres. Altera diſtinctio videtur: Niſi ſeruus antea alij legatus, hæres ſine libertate ſit inſtitutus. Et hæc reprobatur d.l.5. §.quæ iuris. Tertia diſtinctio eſt: Niſi ſeruo purè hærede ſcripto, libertas ſub conditione relicta ſit,eaq́; cōditio defecerit: tunc enim etiam hæredis inſtitutio non valet. approbatur ſimul & diſtinguitur l.vlt.C.eod.tt. Quarta diſtinctio: Niſi vſuſfructus ſerui alienus ſit. reprobatur Inſtit.de hæredib.inſtituend.§.proprius. Quinta:Niſi ſeruus adulter à domina adultera hæres ſit inſtitutus. Inſtit.d.tt.§.eſt tamen. Concordat iiſdem propè verbis l.his verbis.46.§.interdum.ff.de hæred.inſtit.niſi quòd pro vocabulo Maculatum ponitur Accuſatum. Sexta diſtinctio eſt: Niſi ſeruus alij pignori obligatus, hæres ſit inſtitutus.approbatur ſimul & diſtinguitur j.de repudianda hæreditate, reg 2. except.1. replic.8. Hæc de 99.exceptione.

C. Exceptio: Niſi ſeruus hæreditarius, hæres inſtituatur. reprobatur Inſtit. de hæred.inſtit. §.ſeruus etiam. l.non minus.31. §.fin.l.ſeruus.50. item l.eius. 62.ff.eod.tt.

CI. Exceptio: Niſi hæredis ſcripti ſeruus hæres ſit inſtitutus.reprobatur l ſi ſocius.87.in fin. ff.de hæredibus inſtit.

CII. Exceptio: Niſi ſeruus alienus hæres ſit inſtitutus. reprobatur l.ſeruus.3.in prin. & l.non minus. 31.in prin.ff.eod.tt.Inſtit.eod.tt.in prin.Planè admittitur, ſi ſeruus alienus hæres inſtitutus, teſtatoris vel hæreditarius ſit factus. cuius diſtinctionis replicatio eſt:Niſi

eſt: Niſi ſub conditione inſtitutus, pendente conditione hæreditarius factus ſit, & poſtea rurſus alienatus. l.ſed & ſi.6.§ ſeruus.ff.d.tt. Huius replicationis ratio propoſita eſt ſ.except.83.repl.1.

CIII. Exceptio: Niſi ſeruus eius, cum quo non eſt teſtamenti factio, hæres ſit inſtitutus. Inſtit.de hæred. qual.& differ.§.in extraneis. Concordat iiſdem verbis l.ſi alienum.47.§.in extraneis. ff.de hæred. inſtit. l.non minus.31. in prin. ff.eod.tt. item l.neque.16. C. eod.tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi cum teſtator ſeruum ei qui capere nō poteſt, alienaſſet, eum poſtea redemerit. l.ſeruum.48. in princ. ff. de hæred. inſtit. Secunda: Niſi hæreditario ſeruo hærede inſtituto, cum defuncto teſtamenti factio fuerit: hoc enim caſu quamuis cum hærede non ſit, nihilominus inſtitutio valet. l.ſeruus.50 ff.eod.tt. Tertia: Niſi ſeruus hæres inſtitutus, ante aditam hæreditatem manumiſſus, vel alienatus ſit. l.ſi ſeruus.81.ff.de adquir.hæred.

CIV. Exceptio: Niſi ſeruus eius qui apud hoſtes eſt, hæres ſit inſtitutus. reprobatur l.illa.32.in fin.ff.de hæred.inſtit.

CV. Exceptio: Niſi ſeruus eius qui poſt mortem teſtatoris natus erit, hæres ſit inſtitutus. reprobatur l. eius ſeruum.62.ff.d.tt.

CVI. Exceptio: Niſi ſeruus municipii vel alicuius collegii hæres ſit inſtitutus. reprobatur l.ſi quis.25.§.1.ff.de adquir.hæred.

Hactenus exceptiones ex perſona hæredis inſtituti deſumptæ, propoſitæ ſunt: nunc exceptiones ex reliquis inſtitutionis circumſtantiis proponēdæ, & primùm ea quæ ſumuntur ex re, ex qua quis hæres eſt inſtitutus.

CVII. Exceptio: Niſi ex certa re vel parte hæres ſit inſtitutus reprobatur l.1.§.ſi ex fundo.ff.de hæred. inſtit.l.quoties.9.§.ſi duo. l.ſi alterius.10.& l.Attius. 11.ff.eod.tt. l.ſi quis.29. ff.ad ſenatuſconſ.Trebellian. Concordat iiſdem verbis Inſtit. quibus mod. teſtam. infirm.§.ſed & ſi quis. Item concordat l. ex facto.35. in principio, vſq; ad § verum ff de hæred.inſtituendis. l.qui non.76.in prin. ff eod.tt. item l.cohæredi 39.§. fin.ff.de vulgari ſubſtit. M.I.R.d.reg.21.exc.67. Plura de exceptione propoſita vide ſ.cap.21.reg.2.

CVIII. Exceptio: Niſi hærede ex parte ſcripto, non inueniatur ex quota parte ſit ſcriptus. l.vlt. ff.de bonorum poſſeſ. ſecundum tabulas. l. Clemens.79.§. fin.ff.de hæred.inſtit.l.item vt Sabinus.17. §.ſed ſi aſſe.ibi: aliter atq; ſi ita.itē l.ex facto.19 ff.eod.tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi de futuro, non de præterito tempore concepta ſit oratio.l.2.ff.de hæred. inſtit.& l.ſi quis ita.36.ff eod.tt.

CIX. Exceptio: Niſi quis ita ſcripſerit hæredem: Ex qua parte Titius me ſcripſerit hæredem, ex ea parte hæres mihi eſto. l.1.in fin. ff.de his quæ pro non ſcriptis.l.captatorias.68. ff.de hæred.inſtit. M.I.R. d.reg. 21.exc.70. Huius replicatio prima eſt: Niſi de præterito, nō de futuro tempore oratio ſit concepta. l.illa autem.69. ff.eod.tt. l.hoc articulo.29. l.Clemens.79.§. fin.item l.2. §.aliter atq; ff.eod.tt. Altera replicatio videtur: Niſi non in ſuam, ſed in aliam perſonam captionem teſtator direxerit. Sed reprobatur d.l.69.§. ſed illud. Tertia: Niſi miles ita hæredem inſtituerit. reprobatur l.captatorias.11. C.de teſt. militis. M.I.R. d.exc.70.repl.4.

CX. Exceptio: Niſi ex maiore parte quàm capere poteſt, hæres ſit inſtitutus. Hæc exceptio approbatur ſ.except.82.

CXI. Exceptio: Niſi de re aliena hæres ſit inſtitutus. Nouell.c.22.§.atq; hoc primum. M.I.R. d.reg.21. except.69. Hactenus ex re & parte ex qua hæres inſtitutus eſt, exceptiones deſumptæ propoſitæ ſunt. Nūc ſumptæ ex cauſa inſtitutionis proponendæ ſunt.

CXII. Exceptio: Niſi error interuenerit. approbatur exemplo l.nec apud.7.de hæred.inſtit. l.aufertur. 46.in prin. ff. de iure fiſci. item l.cum proponas.3. C. de hæred.inſtit. M.I.R.d.reg.21.except.71.

CXIII. Exceptio: Niſi pœnæ nomine hæres ſit inſtitutus. Hæc exceptio iure antiquo approbata, reprobatur iure nouo inſtit.de legatis.§.fin.

CXIV. Exceptio: Niſi litis cauſa Imperator vel quis alius hæres ſit inſtitutus. l.penult. ff. de hæredibus inſtit. Concordat Inſtit.quibus mod.teſtam.infirm.§.fin.

CXV. Exceptio: Niſi fraudandorum creditorum cauſa quis ſeruos ſuos hæredes inſtituerit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ habentur ſ. lib.6. cap.5 except.6. Hæc de exceptionibus ſumptis ex cauſa inſtitutionis: cuiuſmodi plures vide ſ. cap.8. in prin. ſequuntur nunc exceptiones ſumptæ ex antecedentibus inſtitutionem.

CXVI. Exceptio: Niſi hæres inſtitutus antea fuerit exhæredatus. reprobatur l ſi filium.21. ff.de liberis & poſthum.

CXVII. Exceptio: Niſi poſthumo vel eo qui in vtero eſt, hærede inſtituto, ante inſtitutionem is de quo ſenſit teſtator, ſit natus. reprobatur l. Titius.25. §. Lucius. ff. de liberis & poſthumis. Nunc de exceptionibus ſumptis ex tempore, ex quo & ad quod, item ex conditione ſub qua inſtitutio facta eſt.

CXVIII. Exceptio: Niſi ex die vel ad diem inſtitutio ſit facta. Inſtit.de hæred.inſtit.§.hæres. Concordat l.hæreditas.34. ff. de hæredibus inſtit. M.I.R. lib. 4.cap.2.reg.21.exc.77. Hæc exceptio non viciat inſtitutionem, ſed tantum tempori adiecto obſtat. d.l.34. de qua re vide item ſ.cap.17.except.21.

CXIX. Exceptio: Niſi hæres poſt mortem ſuam, vel ſeruus poſt domini ſui mortem ſit inſtitutus. reprobatur l.extraneum.9. C. de hæred.inſtit. Inſt.eod. tt.§.ſeruus etiam. item l.qui filio.38.in prin.ff.eod.tt. Vide item ſ.lib.12.de legatis, except.75. M.I.R. d.except.77.repl.3.dupl.2.

CXX. Exceptio: Niſi ſub conditione inſtitutio ſit facta. reprobatur Inſtit. de hæred. inſtit.§.hæres. M. I.R.d.reg.21.except.73.in prin. Planè admittitur in ſuo hærede ſub conditione inſtituto. l.ſi pater.4.C.de inſtit.vel ſubſtit.l.Lucius.81.ff.de condit. & demōſtr. M.I.R.d.exc.73. Propoſitæ exceptionis in caſu propoſito replicatio prima eſt: Niſi ſub ea cōditione, quæ in eius eſt poteſtate, hæres ſit inſtitutus.l.ſuus.4.in prin. & §.fin.ff.de hæredib.inſtit.itē l.ſi libertus.20.§.ſi libertinus. ibi: exiſtimo autem. ff. de bonis libertorum. M.I.R, d. except.73. replic.1. Declaratur hæc repli-

catio definitione conditionis poteſtatiuæ d.l.4. §. pu-to rectè. M.I.R.d.repl.1. Exemplum proponitur l.iam dubitari.84.ff.de hæred.inſtit. Planè propoſitæ replicationis duplicatio prima eſt: Niſi vltimo vitæ hæredis inſtituti tempore nō ſit certum, conditionem exiſtere poſſe: tunc enim, quamuis alioquin in eius fuerit poteſtate, propoſitæ replicationi locus nō eſt. l.ſi eiuſmodi.5.ff.de hæredibus inſtit. & l.vltim. ff.de condit.inſtit. Cuius triplicatio eſt: Niſi conditioni dies ſit adiectus. tunc enim poteſtatiuæ conditionis die præterito, vt certum ſit eam amplius impleri non poſſe: tamen inſtitutio valet. l.ſed et ſi.6.in prin.ff.de hæred.inſtit. Altera duplicatio eſt: Niſi conditio ſit contra leges vel bonos mores. l filius.15.ff.de condit.inſtit. Altera propoſitæ exceptionis replicatio videtur eſſe: Niſi ſub tali conditione filius hæres ſcriptus ſit, quam lex remittit. Sed reprobatur d.l.15. M.I.R. d.except.73.repl.3. cum exc. ſeq.74. Tertia: Niſi conditio, ſub qua filius inſtitutus eſt, in præſens vel præteritum, non futurum ſit concepta. l.inſtitutio.10. § fin.ff de condit. inſtitut. Quarta: Niſi ſub hac vel ſimili conditione filius vel poſthumus ſit inſtitutus hæres: Siue viuo me, ſiue mortuo natus fuerit, hæres eſto. l.commodiſſimè. 10. ff de liberis & poſthumis. Quinta: Niſi ita poſthumus ſit inſtitutus, Si intra decem menſes poſt mortem meam naſcatur. reprobatur quidem d. l.10. verùm iure nouo approbatur l. vltim. C. de poſthumis. Sexta replicatio eſt: Niſi alius hæres ſuus, quàm filius, ſub conditione hæres ſit inſtitutus. l. ſuus.4. in prin. ff.de hæredib.inſtit. l.ſed & ſi.6. §.1. ff.eod.tt. item l. Gallus.29. in prin.ff.de liberis & poſthumis. M.I.R. d.except.73.repl.5. Septima: Niſi filius ex vna parte purè, ex altera ſub conditione hæres ſit inſtitutus. l ſi te.27.ff. de hæredibus inſtit. Octaua: Niſi idem filius primùm purè, deinde ſub conditione ſit inſtitutus. d.l.27.ibi: ſed ſi te hæredem. Nona: Niſi in caſum deficientis conditionis nominatim ſit exhæredatus filius. l.ſi pater.4.C.de inſtitut.vel ſubſtit. l.iam dubitari.84.ff.de hæredib.inſtit. l.ſi libertus.20.§.ſi libertinus.ibi: exiſtimo autem. ff. de bonis libertorum. M.I.R d.except.73.repl.8. Huius duplicatio eſt: Niſi filius exhæredatus, pendente inſtitutionis conditione ſit mortuus. l.filius.28.in prin. ff.de liberis & poſthumis. Cuius triplicatio eſt: Niſi filius cohæredē habeat, vel ſubſtitutum. d.l.28. Decima replicatio: Niſi filius emancipatus, non is qui in poteſtate patris exiſtit, hæres ſub conditione ſit inſtitutus. reprobatur d. §.ſi libertinus.ibi: ſi verò deficiente. Vndecima: Niſi filius conditioni paruerit, & ex teſtamento hæreditatem agnouerit. l.2.§.ſi ſub condit. ff.de bonor.poſſeſ. ſecundum tabulas. Duodecima: Niſi mater filiū ſub conditione hæredem inſtituerit. l.ſi mater.31. in prin. ff.de vulgari ſubſtit.

CXXI. *Exceptio: Niſi ſub conditione captatoria hæres ſit inſtitutus. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ.except.107.*

CXXII. *Exceptio: Niſi inſtitutio ſit facta ſub hac conditione, Si te codicillis hæredem ſcripſero. reprobatur l.inſtitutio.10.in prin.ff.de condit.inſtit.*

CXXIII. *Exceptio: Niſi ſub hac conditione, Si Titius volet: hæres ſit inſtitutus. l.ſi quis.66. ibi: atquin ſi quis. ff.de hæred.inſtit. Cōcordant ea quæ propoſita ſunt ſ.except.91.*

CXXIV. *Exceptio: Niſi quis ſub hac conditione, Si Titius Capitolium aſcenderit: hæres ſit inſtitutus. reprobatur d.l.66.*

CXXV. *Exceptio: Niſi ita facta ſit inſtitutio: Si Titius hæres erit, Seius hæres eſto. Si Seius hæres erit, Titius hæres eſto. l ſi Titius.16.ff.de condit.inſtit.*

CXXVI. *Exceptio: Niſi ſub hac conditione, Si intra ſeptuageſimum annum deceſſero: quis ſibi hæredem inſtituerit. reprobatur l.poteſt.54. ff.de hæredibus inſtit.*

CXXVII. *Exceptio: Niſi ita facta ſit inſtitutio, Si vna ſocij bonorum meorum permanſerint vſq; ad annos ſedecim, hæredes ſunto. reprobatur l. ſi quis.4. in prin. ff. de condit. inſtitut. Hactenus exceptiones ex conditione inſtitutionis deſumptæ. Sed & plures huiuſmodi vide ĩ. lib.12.de legatis, except.75.cum ſequentibus.*

CXXVIII. *Exceptio: Niſi inſtitutus poſtea rurſus ſit exhæredatus. De hac exceptione vide ĩ. cap.19. in princip.*

DE SVBSTITVTIONE vulgari. Cap. XI.

Expoſitis exceptionibus ex circumſtantijs inſtitutionum deſumptis: nunc exceptiones ex ſubſtitutionibus deſumptæ ſunt exponendæ. Quid autem & quotuplex ſit ſubſtitutio, definitur l.1.in prin.ff.de vulgari ſubſtit. Eſt autem ſubſtitutio aut duplex, aut ſimplex. M.I.R. d.reg.21. exc.79. Simplicem inſtitutionem, ſeu potius ſubſtitutionem, Iuriſconſultus vocat vulgarem vel pupillarem tantùm: duplicem, vulgarem & pupillarem coniunctā. De illa in hoc Capite, de hac ĩ.cap. prox.dicetur. Regulariter autē vtraque ſubſtitutio vtilis eſt. quæ regula approbatur l.poteſt.34.ff.d.tt. Concordat ijſdem verbis Inſtit.eod.tt. in prin. Planè huius regulæ exceptiones plures ſunt in hoc & ſequenti Capite proponēdæ: primùm quidem eæ quæ aduerſus vulgarem, deinde quæ aduerſus pupillarem ſubſtitutionem competunt: ſumptæ vel ex perſona ſubſtituti, vel eius cui ſubſtitutio facta eſt, vel ex modo, vel ex alijs huiuſmodi circumſtātijs. Aduerſus vulgarem igitur ſubſtitutionē ex perſona quidem ſubſtituti exceptiones ſumuntur hæ.

CXXIX. *Exceptio: Niſi plures in vnius, vel vnus in plurium locum ſubſtituantur, vel ſinguli in locum ſingulorum. reprobatur Inſt.de vulg. ſubſtit.§.et plures. l.poteſt.34.§.fin.cum lege ſequente.ff.d.tt.*

CXXX. *Exceptio: Niſi hæres inſtitutus, inſtituto ſubſtituatur. reprobatur Inſtit. d.§. & plures. & d.l. 34.§.fin. Concordat l.1.§.pen.ff.de vulg.ſubſtit.*

CXXXI. *Exceptio: Niſi ſeruum propriū teſtator ſubſtituerit. reprobatur l. poteſt.34. in prin. ff. d.tt. ibi: vt nouiſſimo. Concordat ijſdem verbis Inſtit.eod. tt.in prin. Planè admitti videtur, ſi ſeruus alij legatus fuerit ſubſtitutus. verùm diſtinctio hæc æquè reprobatur l.ſi ſeruus.16.§.fin.cum l.ſequente.ff.d.tt.& l.quidam.5.§.quæ iuris. C.de neceſſarijs hæred.*

CXXXII. *Exceptio: Niſi quis ſibi ipſi ſubſtitutus ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. qui liberis*

beris.8.§.nemo.ff.de vulgari ſubſtit.& l.vlt.§.Titius. ff.eod.tt.

CXXXIII. *Exceptio: Niſi filio in legitima ſubſtitutio ſit facta. de qua exceptione vide ī.lib.12.cap.4. except.41 repl.12.dupl.1.*

CXXXIV. *Exceptio: Niſi inſtitutione non facta, ſubſtitutio facta ſit. reprobatur l.cohæredi.39. §.fin. ff.de vulgari ſubſtit.l.cū in teſtamento.37.§.hæc verba.ff.de hæred.inſtit.l.ei cui.10.ff de mortis cauſa donat.l.vnica.§.ſin aūt aliquid,in fin C.de caducis toll.*

CXXXV. *Exceptio, ſumpta ex gradu,quo ſubſtitutio facta eſt,reprobatur l.quo gradu.11.ff.de vulgari ſubſtit.l poteſt.34.in prin.ff.eod.tt.*

CXXXVI. *Exceptio: Niſi in codicillis ſubſtitutio ſit facta. approbatur quidem ipſo iure, ſed æquitatis ratione reprobatur l. Scæuola.76. ff. ad ſenatuſconſult.Trebellian.*

CXXXVII. *Exceptio: Niſi inſtitutus hæres exiſtat.l.quamdiu.3.ff.de adq.hæred.l.cum in teſtamento 37.in prin.ff.de hæred.inſtit. l.poſt aditam.5. C.de impub. & alijs ſubſtit. item l. in conditionibus.19. §. ſed ſi ſic. ff.de condit. & demonſtr. M.I.R. lib.4.cap. 2.reg.21 exc.80. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi inſtitutus non ex teſtamento,ſed ab inteſtato hæres exiſtat.l.hæres.3. C.de impub & alijs ſubſtit.l. filium 60 ff.de adqu.hæred Altera replicatio eſt: Niſi impuberi,qui eſt in poteſtate teſtatoris,ſubſtitutio ſit facta,iſq́; hæres exiſtēs intra pubertatē deceſſerit: hoc enim caſu nihilominus ſubſtituto locus eſt. Quæ replicatio approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ habentur ī. cap. prox. except.169 repl.1. Tertia replicatio eſt: Niſi quis ita, Si hæres inſtitutus deceſſerit,ei ſubſtituerit: hoc enim caſu directa ſubſtitutio trahitur ad fideicommiſſariā,vt ex fideicommiſſo ſubſtitutus hæreditatē teſtatoris petere poſſit, quamuis inſtitutus hæres extiterit.l.precibus.8. in fin. & ibi gloſſa magna.verſ ſed ſi ita ſubſtituat. C.de impub & alijs ſubſtit. item gloſſa in l. centurio.15. ff. de vulgari & pupillari ſubſtitut. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi non per verbum Subſtituo,ſed per verbum Hæres eſto, ſubſtitutio fiat: hoc enim caſu inſtituto hærede exiſtente, nec fideicommiſſariæ ſubſtitutioni locus eſt. d.gloſſa magna. verſ.ſed in pagano dic. & gloſſa in d. l.centurio. Huius triplicatio prima eſt: Niſi is cui ſubſtitutio dictis verbis facta eſt,in pupillari ætate deceſſerit, cum teſtator pupillariter ei ſubſtituere poſſet: hoc enim caſu iſta ſubſtitutio etiam directò valet. gloſſa in d.verſ.ſed in pagano. & in d.l.centurio. Cōcordant ea quæ dicta ſunt ſ. repl.prox. Altera triplicatio eſt: Niſi miles iſtiuſmodi fecerit ſubſtitutionem. quæ triplicatio approbatur d.l.centurio,cū ſua gloſſa. & d.gloſ. magna in d.l.precibus, in prin. Hæc de prima duplicatione. Altera propoſitæ replicationis duplicatio eſt: Niſi mater hæredis inſtituti ſuperſit: hæc enim ſubſtitutum excludit etiam quoad ſubſtitutionem fideicommiſſariam. Quæ duplicatio approbatur ſimul et diſtinguitur per ea quæ habentur ī.cap.prox. d. repl.1. dupl.4. Hæc de tertia triplicatione. Plures huiuſmodi replicationes vide ī.cap prox.except.143. 150.& 156 Sed & plura de hac exceptione vide ī.lib. 14.cap.3.cond.7.reg.2.*

CXXXVIII. *Exceptio: Niſi filio, & ex eo nepote poſthumo hærede inſtituto, Titius nepoti ſubſtitutus ſit. hoc enim caſu filio hærede exiſtēte, Titius ſubſtitutus repellitur, quamuis is cui ſubſtitutus eſt, hæres non exiſtat. l.ſi mater.31. §.ſi filius. ff. de vulgari ſubſtitut.*

CXXXIX. *Exceptio: Niſi alius per inſtitutū hæres exiſtat, puta pater vel dominus: hoc enim caſu, quamuis inſtitutus ipſe hæres non exiſtat, non tamen ſubſtitutus admittitur.l.qui filio.38.§.fin.ibi: nā quiſcit.ff.de hæred.inſtit.l.ſi quis.7.in prin.ff.de adq.hæred.M.I.R.d.reg.21.except.81. & d.lib.4.cap.10.reg. 53.except.2. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ſeruus duorū hæres inſtitutus, vnius tantùm domini iuſſu adierit: hoc enim caſu in alteram partem, quæ iubenti domino non adquiritur, ſubſtitutus admittitur.l.vlt.in prin.ff.de vulgari ſubſtit. Cuius duplicatio eſt: Niſi ſeruus poſtea manumiſſus, ſuo arbitrio adierit. l.ſeruus.63. cum lege ſequente. ff.de adquir.hæred. Altera replicatio eſt: Niſi teſtator ſeruum exiſtimans liberum, hæredem inſtituerit. l.cum proponas 3.C.de hæred.inſtit. Cōcordant ea quæ habentur ī.dupl prox Eſt autem propoſitæ replicationis duplicatio. Quòd in caſu propoſito ſubſtitutus nō in totum, ſed in quartam tantùm partem admittatur. l. qui filio 38.§.fin. cum lege ſequente. ff. de hæred.inſtit. Concordat Inſt.de vulgari ſubſtit.§.fin.*

CXL. *Exceptio: Niſi cum quis duobus ſubſtitutus eſſet, vnus ex illis hæres exiſtat: hoc enim caſu quamuis alter hæres non exiſtat, ſubſtitutus tamen non admittitur. l.cum quidam.10. C.de impuberum & alijs ſubſtit.l.ſi pater.23.ff.de vulgari ſubſtit.M.I.R.d.reg. 21.exc.80 repl 2.& exc.83. Huius replicatio videtur eſſe: Niſi alternatiuè: puta, Si ille aut ille hæres non erit: ſubſtitutio ſit facta. Verùm reprobatur l.ſi is.14. §.fin.ff.de rebus dubijs.*

CXLI. *Exceptio: Niſi inſtitutus adhuc hæres exiſtere poſſit. l.quamdiu.3. ff.de adq.hæred. l.ſuus.4.§. fin.ff.de hæred.inſtit. item l.vlt.§.fin. ff.de condit.inſtit.M.I.R.d.except.83.*

CXLII. *Exceptio: Niſi ſubſtitutus conditionem inſtitutioni adiectam non impleuit. reprobatur l.ſub conditione.71. ff. de hæred. inſtit. M.I.R. d. regul.21. except.93.*

CXLIII. *Exceptio: Niſi conditio ſubſtitutionis non exiſtat. l. qui liberis.8. in prin. ff. de vulgari ſubſtit. M.I.R. d.reg.21. exc.79. Huius replicatio prima eſt: Niſi ſubſtituto ſub hac conditione, Si ex inſtitutione hæres eſſet: hæreditas tanquam indigno ſit ablata hoc enim caſu nihilominus ex ſubſtitutione tāquam impleta cōditione admittitur.l.ex facto.41. §. Iulius.ff.eod.tt. Altera: Niſi ſub hac conditione, Si ex inſtitutione hæres erit: ſubſtitutus hæres extiterit. tūc enim quāuis poſtea hæres exiſtere deſierit, nihilominus ex ſubſtitutione admittitur.d.l.41.verſ.quinimò.*

CXLIV. *Exceptio: Niſi ita ſubſtitutus, Si hæres erit: non ex teſtamento, ſed ab inteſtato vel alio modo hæres exiſtat.l.qui liberis.8.§.1.ff.de vulg.ſubſtit.*

CXLV. *Exceptio: Niſi cum ex duobus ei quis ſubſtitutus eſſet, qui poſterior mortuus fuerit, ambo ſimul deceſſerint: vel incertum ſit, vter prior vel po-*

ſterior mortuus eſſet. reprobatur l. ex duobus.32. in prin. ff.de vulg. ſubſtit. l.qui duos.40. ff.eod.tt. l.qui duos.10.in prin. ff.de rebus dubijs. item l.qui ex.11. in prin.ff.de bonorum poſſeß.ſecundum tabulas.

CXLVI. Exceptio: Niſi cum quis in eam partem ſubſtitutus eſſet, quam Mæuius capere nō poſſet, Mæuius ſolidū capere poſſit. l.qui non.76. §.fin. ff.de hæred.inſtitut.

CXLVII.Exceptio: Niſi ei cui ſubſtitutio facta eſt, poſtea naſcantur liberi. l.ex facto.41.in prin.ff.de vulgari ſubſt.l.cū auus.100.ff.de condit.& demonſtr. item l.generaliter.6. §. cum autem. C. de inſtit. vel ſubſtit.l.cum acutiſsimi.30.C.de fideicommiſſis.M.I. R.d.reg.21.excep.86. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi teſtator alij quàm liberis ſuis ſubſtituerit hoc enim caſu propoſitæ exceptioni locus non eſt, vt patet ex legibus iam propoſitis, quæ omnes loquuntur in caſu quo parentes liberis ſubſtituerunt, non alio. M.I.R. d. exc.86. repl.3. Altera replicatio: Niſi liberis naturalibus, non legitimis ſubſtitutio ſit facta. reprobatur d.l.6. §.cum autem. M.I.R. d.exc. 86.repl.4. Tertia: Niſi is cui ſubſtitutio facta eſt, non legitimos, ſed naturales liberos reliquerit. quæ elicitur ex verbis d.§. cum autem. M.I.R. d. exc.86. repl. 23. Quarta: Niſi is cui ſubſtitutio facta eſt, non filiū, ſed alios liberos reliquerit, reprobatur d.l.30. M.I.R. d.exc.86.repl.21. Plures replicationes vide d.except. 86. Hactenus exceptiones aduerſus vulgarem ſubſtitutionem ſunt enumeratæ: quarum plures vide j. vbi de legatis & fideicommiſſis tractabitur. Sanè cui ſubſtitutio ſit vtilis, vide j. capite 20. regul 13. cum ſequentibus. Item quid & quantum ex ea debeatur, dicetur j. cap.21. Nunc de pupillari ſubſtitutione diſſerendum.

DE SVBSTITVTIONE pupillari. Cap. XII.

QVid pupillaris ſubſtitutio ſit, & quòd regulariter quidem ea ſit vtilis, definitur Inſtit. de pupillari ſubſtit. in prin. l.2. in prin. ff. de vulgari ſubſtit. item l.ſi teſtamento.7.C.de impuberū & alijs ſubſtitut. Planè propoſitæ regulæ ſeu ſubſtitutionis exceptiones ſpeciales hæ ſunt quæ ſequuntur.

CXLVIII. Exceptio: Niſi ei qui non eſt in poteſtate teſtatoris, pupillariter ſit ſubſtitutum. Inſtit.de pupill.ſubſtit.§.fin. Concordat l.2. in prin. ff de vulgari ſubſtit.M.I.R.d.reg 21.exc.94. Huius replicatio prima eſt: Niſi poſthumo pupillariter ſubſtitutum ſit: hic enim quamuis in poteſtate teſtatoris non ſit, puta quia nondū exiſtit; tamē valet ſubſtitutio, ſi in poteſtate teſtatoris natus ſit futurus d.l.2.in prin verſ.planè. Cōcordat Inſt.de pupillari ſubſtit.§.quacūq;. Altera: Niſi teſtator impuberem, cui pupillariter ſubſtituit, poſtea adrogauerit.d.l.2.in prin.ibi: ſed et ſi. Tertia: Niſi quis non directis verbis extraneo ſubſtituat, ſed per fideicommiſſum. Inſtit.de pupill.ſubſtit.§.fin. Quarta replicationis loco notandū eſt aliud remediū, quod proponitur l.cū ex.37.in prin ff de vulgari ſubſtit Quinta replicatio eſt. Niſi miles extraneo pupillariter ſubſtituerit.l.in teſtamēto 6.in fine. C. de teſta. militis. l.miles.41.§. exhæredato. ff. de militari teſtam. l.milites.5. item l.cū filiusfam.28. ff.eod.tt. M. I.R.d.exc.94.repl.3. & d.reg.21.except.101.repl.6.

CXLIX.Exceptio: Niſi poſthumo pupillariter ſit ſubſtitutum. reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. except.prox.repl.1.

CL. Exceptio: Niſi nepoti vel pronepoti ſuo, qui poſt mortem teſtatoris in patris poteſtatem recaſurus eſt, pupillariter ſubſtituit.l.2.in prin.ibi: ſi qui non. ff. de vulgari ſubſtit. M.I.R.d.reg 21.except.95.

CLI. Exceptio: Niſi is cui pupillariter ſubſtitutū eſt, ſit exhæredatus. reprobatur Inſtit. de pupill. ſubſtit.§.non ſolùm. Concordat l.1.§.penult. ff d.tt.M.I. R.d.reg.21.exc.98.

CLII.Exceptio: Niſi præterito pupillariter ſit ſubſtitutum.d.l.2.in prin. ibi: ſed ſi eos. M.I.R.d.reg.21. except.99.

CLIII. Exceptio: Niſi ei qui ſub conditione hæres inſtitutus eſt, pupillariter ſubſtituatur. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄ except.120. Sed & eius replicatio eſt: Niſi mater filium ſub conditione hæredem inſtituerit, & pupillariter ei ſubſtituerit.l.ſi mater.31.in prin. ff. de vulgari ſubſti.

CLIV. Exceptio: Niſi filio naturali quis pupillariter ſubſtituat. Hac exceptio ſpecies eſt ſupradictæ 147.exceptionis, approbaturq; l.Lucius 43.in prin. ff. de vulgari ſubſtit.M.I.R.d.reg.21.exc.101.dupl.gen.1.

CLV. Exceptio: Niſi puberi pupillariter, vi taico ſimili modo ſit ſubſtitutum. Inſtit.de pupill ſubſtit.§. fin. M.I.R. d. except.101. Huius replicatio prima eſt: Niſi furioſo vel mente capto puberi pupillariter ſubſtituatur. Inſtit. eod.tt.§.qua ratione. l.humanitatis. 9.C.de impub. & alijs ſubſtit. M.I R.d.exc.101. repl. 2. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi furioſus, cui ſubſtituitur, fratres habeat non furioſos. d.l.9. in prin. ibi: nec alia proles. M.I.R.d.exc.101.dupl gener 4. Huius triplicatio eſt: Niſi teſtator fratres furioſi ei ſubſtituat. d.l.9. verſ. ſin vero. Altera duplicatio eſt: Niſi furioſus cui ſubſtituitur, deſcendentes habeat nō furioſos d.l.9. Huius triplicatio eſt: Niſi hi, non alij ſubſtituantur. d.l.9. Tertia duplicatio eſt: Niſi non ſit perpetuò furioſus. d.l.9. ibi: perpetuò. Quarta duplicatio eſt: Niſi is cui ſubſtitutio facta eſt, reſipuerit. Hæc duplicatio approbatur j.except.179. Hæc de prima propoſitæ exceptionis replicatione ſint dicta. Altera eius replicatio eſt: Niſi muto pupillariter ſubſtituatur. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ex facto. 41.in prin.ff.de vulgari ſubſtit. M.I.R. d.except.101. repl.4. Plures huiuſmodi replicationes vide ſ̄.except. 147.item M.I.R.d.exc.101.

CLVI. Exceptio: Niſi non omnibus liberis pupillariter ſit ſubſtitutum. reprobatur l.qui plures.36.in prin.ff.d.tt. Concordat Inſtit. de pupill. ſubſtit. §.vel ſingulis.item l.vel ſingulis.35.ff d.tt.

CLVII. Exceptio: Niſi poſthumus liberis ſit ſubſtitutus. reprobatur l.2. §. prius autem, in fine. ff.de vulgari ſubſtit.

CLVIII. Exceptio: Niſi is qui poſt mortē pupilli natus fuerit, pupillariter fuerit ſubſtitutus. reprobatur l.ſubſtitui.15. ff eod.tt. Planè admittitur, ſi viuo pupillo fuerit natus.l.ſi pater filium.24 ff.eod.tt.

CLIX.Exceptio: Niſi non nominatim, ſed generaliter

neraliter ſubſtitutum ſit. reprobatur Inſtit. de pupill. ſubſtit. §. ſubſtituitur.

CLX. Exceptio: Niſi plures pupillo ſubſtituerit ſub diuerſis conditionibus: hoc eſt, vnum vulgariter, alterum pupillariter. reprobatur l. qui plures. 36. §. 1. l. cum ex. 37. & l. ex facto. 41. §. itē quæro. ff. de vulgari ſubſtit.

CLXI. Exceptio: Niſi vltra decimumquartū annum impuberi ſit ſubſtitutum. l. verbis. 7. ff. d. tt. M. I. R. d. exc. 101. Planè in caſu propoſito ſubſtitutio nihilominus valet vſq; ad annum decimumquartū: quod primæ replicationis loco notandum. l. in pupillari. 12. ff. eod. tt. M. I. R. d. except. 101. repl. 8. Altera replicatio eſt: Niſi miles vltra decimumquartum annum pupillariter ſubſtituit. approbatur certo modo l. Centurio. 13. ff. eod. tt. Concordat l. precibus. 8. in fine. C. de impuber. & alijs ſubſtit. Plures propoſitæ exceptionis replicationes vide ſ. except. 150.

CLXII. Exceptio: Niſi pater prius filio pupillariter ſubſtituit, quàm ſibi teſtamentū fecit. l. 2. §. prius autem. ff. de vulgari ſubſtit.

CLXIII. Exceptio: Niſi pater alia hora ſibi, alia filij teſtamentum fecit. reprobatur l. ſi quis. 14. §. ſi ſuo. ff. d. tt.

CLXIV. Exceptio: Niſi in ijſdem vel alijs tabulis ſibi, in alijs filio pater fecerit teſtamentum. reprobatur Inſtit. de pupill. ſubſtit. §. ſin autem quis, vſq; ad §. non ſolùm.

CLXV. Exceptio: Niſi impubes & alius diuerſæ ætatis vel conditionis, cui pupillariter ſubſtitui non poteſt, inuicem pupillariter ſubſtituantur: hoc enim caſu viciatur etiam ſubſtitutio impuberi facta. l. 2. C. de impub. & alijs ſubſtit. l. cum ex filio 37. in prin. ff. de vulgari ſubſtit. l. Lucius. 43. in prin. ff. d. tt. l. in teſtamēto. 6. C. de teſtam. militis. vbi huius etiam exceptionis replicatio proponitur talis: Niſi miles teſtamentū fecerit. Cuius duplicatio eſt: Niſi voluntas militis teſtatoris non probetur. d. l. 6. M. I. R. d. reg. 21. except. 79. repl. 12. dupl. 1.

CLXVI. Exceptio: Niſi pater, qui pupillariter ſubſtituit, ſibi nō fecerit teſtamentum. l. 1. §. fin. ff. de vulgari ſubſtit. l. 2. §. quiſquis. ff. eod. tt. item Inſtitut. de pupill. ſubſtitut. § liberis. M. I. R. d. reg. 21. except. 92. Huius replicatio eſt: Niſi miles filio ſuo fecerit teſtamentum. d. §. quiſquis. l. in fraudem. 15. §. miles. ff. de militari teſtam. item l. miles. 41. §. fin. ff. eod. tt. M. I. R. d. exc. 92. repl. 1.

CLXVII. Exceptio: Niſi pater ſibi in ſcriptis, filio ſine ſcriptis fecerit teſtamentum: vel contra. reprobatur l. patris. 18. in fin. ff. de vulgari ſubſtit. et l. ſi ita. 8. §. fin. ff. de bonor. poſſeſ. ſecundum tabulas.

CLXVIII. Exceptio: Niſi patris tantùm, non etiam filij teſtamentum ſit ſignatum. reprobatur d. l. 18. in prin. & l. vt bonorum. 9. ff. de bonorum poſſeſ. ſecundum tabulas.

CLXIX. Exceptio: Niſi patris teſtamentum iniuſtum ſit, ruptum vel irritum factum. Inſtitut. de pupill. ſubſtit. §. liberis. l. 2. in prin. ibi: nam ſi principale. ff. eod. tt. item l. Papinianus. 8. §. ſed neq; verſ. ſed ſi ēn patris. ff. de inofficioſo teſtam.

CLXX. Exceptio: Niſi conditio pupillaris ſubſtitutionis defecerit. Approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. cap. prox. except. 132. item except. 138. Eius autem prima replicatio eſt: Niſi cū quis impuberi hæres ſubſtitutus eſſet ſub hac conditione, Si impubes hæres non erit: impubes hæres quidem extiterit, ſed intra pubertatem deceſſerit. l. iam. 4. in prin. ff. de vulgari ſubſtit. M. I. R. d. exc. 79. repl. 12. Huius duplicatio prima eſt: Niſi impubes & alius diuerſæ ætatis vel conditionis, cui pupillariter ſubſtitui non poteſt, inuicem ſubſtituantur: hoc enim caſu in vtrunq; caſum ſubſtitutio facta non intelligitur. d. l. 4. §. ſed ſi alter. l. Lucius. 43. in prin. ff. eod. tt. item l. 2. C. de impuberū & alijs, &c. M. I. R. d. repl. 12. dupl. 1. Cuius triplicatio videtur eſſe: Niſi miles inuicem ſubſtituerit. Sed reprobatur l. in teſtamento. 6. C. de teſtamento militis. Altera propoſitæ replicationis duplicatio eſt: Niſi impubes & alius hæres ſit inſtitutus, ambobus ſubſtitutum ſub hac conditione, Si hæredes non erunt: hoc enim caſu conditio hæc, etiam quoad impuberem, non extenditur ad vtrunque caſum. l. quamuis. 4. C. de impuberum & alijs ſubſtit. M. I. R. d. repl. 12. dupl. 2. Tertia duplicatio eſt: Niſi miles filio in vnum caſum ſubſtituerit. l. precibus. 8. C. eod. tt. l. in teſtamento. 6. C. de teſtam. militis. M. I. R. d. repl. 12. dupl. 10. Quarta: Niſi mater eius, cui ſubſtitutio facta eſt, ſuperſit. hæc enim ſubſtitutum excludit. l. vlt. cum ſua gloſſa. C. de inſtit. vel ſubſtit. Accedit gloſſa in l. precibus. 8. in verbo Fideicommiſſi, & in verbo Poſſunt peti. C. de impub. & alijs ſubſtit. vbi etiam duplicatio hæc diſtinguitur. item accedit gloſſa in l. centurio. 15. ff. de vulgari ſubſtit. M. I. R. d. reg. 21. except. 85. Quinta: Niſi contraria voluntas teſtatoris probetur. l. quamuis. 4. in prin. ibi: ſi modò. C. de impuber. & alijs ſubſtitut. Hæc de prima propoſitæ exceptionis replicatione. Altera replicatio eſt: Niſi ſubſtitutione facta ſub hac conditione, Si mihi filius naſcatur, isq; intra pubertatem decedat: filius natus non ſit, ſubſtitutus tamen videtur admitti. De hac replicatione vide M. I. R. d. except. 79. replic. 11. Tertia replicatio videtur eſſe: Niſi ſubſtitutione facta ſub hac conditione, Si filius intra decimum annum deceſſerit: filius poſt decimum, intra decimumquartum annum deceſſerit. Sed reprobatur l. ſi ita. 19. ff. de vulgari ſubſtit. Plures propoſitæ exceptionis replicationes vide ſ. except. 142.

CLXXI. Exceptio: Niſi pupillus, cui ſubſtitutio facta eſt, adoleuerit. Inſt. de pupill. ſubſtit. §. maſculo. & §. qua ratione. ibi: & hoc ad exemplum. l. cohæredi. 39. §. cum pater. ff. de vulgari ſubſtit. l. ex facto 41. in prin. & §. item quæro. ibi: ſed finis. ff. d. tt. item l. ſi frater. 5. C. de fideicōmiſſis. M. I. R. d. reg. 21. except. 102. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi non directis, ſed fideicommiſſi verbis ſubſtitutio ſit facta. d. l. 5. Inſtit. de pupill. ſubſtit. §. fin. item l. cohæredi. 39. §. cū filiæ. ibi: nec aliud. ff. de vulgari ſubſtit. Altera: Niſi teſtator vltra pubertatis tempus pupillo ſubſtituerit. reprobatur l. in pupillari. 12. ff. de vulgari ſubſtit. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. except. 160.

CLXXII. Exceptio: Niſi pupillus, cui ſubſtitutum eſt, mortis teſtatoris tempore in eius poteſtate

non fuerit.l.cohæredi.39.§.cum filia.ff.d.tt.M.I.R.d.reg.21.except.106. Huius replicatio eſt: Niſi ob captiuitatem patris filius ſui iuris ſit effectus. l.pater.10.in prin.ff.de captiuis.

CLXXIII. *Exceptio: Niſi is cui pupillariter ſubſtitutum eſt, viuo teſtatore deceſſerit. reprobatur l ſi pater.24.in fine.ff.de vulgari ſubſtit.M.I.R.d.reg.21. except.105. Planè admittitur in caſu, de quo ĭ. exc. 174.diſtinct.1.*

CLXXIV. *Exceptio: Niſi is cui pupillariter ſubſtitutū eſt, in hoſtium poteſtate deceſſerit. l.lex Cornelia.26.ff.d.tt. Cuius replicatio prima eſt: Niſi mortuo patre, filius apud hoſtes deceſſerit. d.l.26.verſ.ſed ſi pater. & l.pater.10. § fin.ff.de captiuis. Huius duplicatio eſt: Niſi viuo patre impubes captus ſit: tunc enim, quamuis mortuo patre apud hoſtes deceſſerit, ſubſtitutio tamen euaneſcit. quæ duplicatio videtur approbari d.l.26.§.fin Altera propoſitæ exceptionis replicatio videtur eſſe: Niſi ambo, tam pater quàm filius, apud hoſtes deceſſerint. Sed reprobatur l.ſi pater. 27.ff.de vulgari ſubſtit. Tertia replicatio eſt: Niſi impubes ab hoſtibus reuerſus, in ciuitate deceſſerit. d.l.27. verſ.niſi. & l quod ſi.11.in fin.ff.de captiuis. Hæc de 174.exceptione.*

CLXXV. *Exceptio: Niſi teſtator qui pupillariter ſubſtituit, apud hoſtes deceſſerit. reprobatur l. lex Cornelia.26.in prin.ff.de vulgari ſubſtit. l.pater.10. in prin.ff.de captiuis. Concordant item ea quæ propoſita ſunt ŝ. except.19. replic.2. Planè admittitur exceptio propoſita, ſi filius viuo patre in ciuitate moriatur.l.quod ſi.11.in prin ff.d.tt.*

CLXXVI. *Exceptio: Niſi teſtatoris hæreditas ex teſtamento adita non ſit.l.qui liberis.8. §.ſi ex aſſe.ff. de vulgari ſubſtit. & l.2. §.quiſquis.ibi: adeò autem. ff.eod.tt.M.I.R.d.reg.21.except.107. Huius replicatio prima eſt: Niſi omiſſa cauſa teſtamenti, ab inteſtato patris adeatur hæreditas. d. §. quiſquis. ibi: planè ſi omiſſa. Altera: Niſi is cui fideicommiſſum relictum eſt, deſideret vt inſtitutus hæreditatem adeat, conſeruandi fideicommiſſi cauſa. d.l.2.§. interdum. et l.qui plures.36.§ fin ff.eod.tt. Huius duplicatio eſt: Niſi impubes, cui ſubſtitutio facta eſt, adhuc viuat. hoc enim caſu inſtitutus propter fideicommiſſum à ſubſtituto relictū adire compellendus non eſt.d.§.interdū.verſ.cæterùm. Tertia replicatio eſt: Niſi hæres inſtitutus, qui non adijt hæreditatem, tāquam minor 25. annis in integrū ſit reſtitutus. d.§. interdū, in fin. Quarta: Niſi miles, qui pupillo ſubſtituit, hæreditas non ſit adita.l.miles.41.§ fin.ff.de milit.teſtam.*

CLXXVII. *Exceptio: Niſi contra tabulas teſtatoris bonorum poſſeſſio ſit petita. reprobatur l. ex duobus.32.§ fin. & l.etſi.33 ff.de vulgari ſubſtit.*

CLXXVIII. *Exceptio: Niſi pupillariter ſubſtitutus patris teſtamentum impugnauit. l. is qui.20. ff. eod.tt.*

CLXXIX. *Exceptio: Niſi pupillariter ſubſtitutus patris hæreditatem repudiauerit. l.qui liberis.8. § filio.ff.de vulgari ſubſtit. Huius replicatio eſt: Niſi filius teſtatoris, frater impuberis, pupillariter ſubſtitutus, patris hæreditatem recuſet. hic enim nihilominus ex ſubſtitutione adire poteſt.l.ſi filius.10.ff.eod.tt.*

CLXXX. *Exceptio: Niſi furioſus, cui ad ſimilitudinem pupillaris ſubſtitutionis ſubſtitutum eſt, reſipuerit. Inſtit. de pupill. ſubſtit. § qua ratione.ibi: ſin autem reſipuerint. l.humanitatis.9.ibi: ita tamen.C. de impub. & alijs ſubſtitut. itē l. ex facto.41. in prin. ibi: nam etſi.ff.de vulgari ſubſtit. M.I.R. d.reg.21.except.105.repl.2.dupl.3.*

CLXXXI. *Exceptio: Niſi is cui pupillariter ſubſtitutum eſt, poſtea ſe dederit adrogandum.l.2.§.impuberem. ff. ad S.C Tertyllian. Hactenus exceptiones aduerſus pupillarem ſubſtitutionē ſpeciales enumeratæ ſunt. Quibus autem ex pupillari ſubſtitutione competat hæreditas, item quid & quantum, dicetur ĭ.cap.20.reg.13.cum ſequentibus, item cap.21.*

Sanè de pupillari ſubſtitutione notādæ ſunt & regulæ ſequentes. Prima quidem, quòd patris & filij teſtamentum duo, nō vnum ſint. Inſtit.de pupill.ſubſtit.§.igitur in pupillari.l.1.in prin.ibi: etiāſi duplex. ff.ſi cui plus quàm per legem Falcid.l.2.§.prius autē. ibi: conſtat enim. ff. de vulgari ſubſtit. l.patris.18. in prin.item l.qui plures.36.§ fin.ff.eod.tt.

II. Regula: Ex pupillari teſtamento principale cōfirmari non poteſt l.ex pupillari.42 ff.d.tt.

III. Regula: Subſtitutus pupillariter patris, non filij ſit hæres. approbatur ſimul & diſtinguitur Inſtit. de pupill. ſubſtit. in prin.ibi: quo caſu. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi ex ſecūdo caſu ſubſtitutus hæres extiterit. Inſtit.d.loco. Planè hæc conditio, Si teſtatori hæres erit: impletur nihilominus, quamuis ſecundo caſu ſubſtitutus hæres exiſtat. quæ diſtinctio approbatur l.pater.44.ff.de vulgari ſubſtit.

IV. Regula: Neceſſarius patri hæres, etiam filij hæres neceſſarius ex ſubſtitutione exiſtit.l.2.§.prius autem, in fine. & l.qui liberis.8.§.quos poſſum.ff.eod.tt. M.I.R.d.reg.21.poſt except.109. Plura de hac re vide ĭ.lib.10.cap.14.reg.2.except.1.

V. Regula, De cautione ſubſtituto ab adrogatore impuberis præſtanda, proponitur l.cauſa.38.ff.de vulgari ſubſtitut.

VI. Regula: Pupillaris ſubſtitutionis adfine remedium eſt fideicōmiſſum. de qua re vide ŝ. except.147. repl.3. item except.170.repl.1. Hactenus de ſubſtitutione tam vulgari quàm pupillari ſit dictum.

DE PRAETERITIONE liberorum & parentum.
Cap. XIII.

CLXXXII. *Exceptio: Niſi teſtator ſuos liberos vel parentes neq; hæredes inſtituerit, neque exhæredauerit, ſed præterierit in teſtamento. Inſtit. de exhæred. liberorum, in prin. l.inter.30. ff. de liberis & poſthumis. Nouell.c.115.§.ad hæc aliud. & §. atq; hæc quidē.l.1.ibi: aut nullius momēti ff.de iniuſto teſtam. item l.poſthumi.3.§.ex his.ff.eod.tt. M.I.R.d.reg.21. exc.110. Planè propoſitæ exceptionis replicationes plures ſunt, ſumptæ tum ex perſona præteriti, tū ex perſona teſtatoris prætereūtis, tum ex alijs circūſtantijs, quas ordine proponemus, orſi ab ijs quæ ex perſona præteriti ſumūtur. Prima igitur replicatio eſt: Niſi filius vel nepos emācipatus, nō is qui in poteſtate teſtatoris eſt, ſit præteritus. approbatur quidem iure ciuili, repro-*

li, reprobatur verò iure prætorio, Inſtitut. de exhæred. liberorum. §. emancipatos. Cui concordat l. poſthumorum. 13. in princ. ibi: & ex eo. ff. de iniuſto teſtamento. Concordat iiſdem verbis Inſtit. de exhæred. liberorum. §. poſthumorum. ibi: & ex eo. item l. 2. ibi: tum te quoque. C. de liberis præteritis. Ex quibus conſtat, replicationem propoſitam iure nouo prætorio mutatam ac reprobatam eſſe. Cui concordat l. 1. §. & ſui iuris. ff. de bonorum poſſeſ. contra tabulas. Sed & concordat Inſtit. d. tt. de exhæredat. liberorum. §. ſed hæc quidem. ibi: vt omnes ſiue ſui. M. I. R. d. except. 110. replic. 1. Planè replicatio propoſita iure nouo reprobata, admittitur in emancipatis à patre adoptiuo, Inſtitut. dicto tt. §. emancipati. Hæc de prima replicatione. Altera replicatio eſt: Niſi filius alij in adoptionem datus, præteritus ſit. d. §. emancipati. Huius duplicatio prima eſt: Niſi in adoptionem datus, à patre adoptiuo rurſus fuerit emancipatus. d. §. emancipati. Altera: Niſi extraneo, non auo vel proauo filius in adoptionem ſit datus. Inſtitut. d. tt. §. circa adoptiuos. l. cum in. 10 C. de adoptionibus. Plura de replicatione propoſita vide infrà libro 11. capite 7. quæſt. 1. except. 6. Tertia replicatio eſt: Niſi non naturalis, ſed adoptiuus filius ſit præteritus. Hæc replicatio iure quidem antiquo reprobatur Inſtitut. de exhæred. liberorum. §. adoptiui. Iure autem nouo approbatur d. l. 10. §. ſed ne articulum. Concordat Inſt. de hæred. quæ ab inteſtato. §. ſed ea omnia. ibi: teſtamento autem. Huius duplicatio prima eſt: Niſi non ab extraneo, ſed ab auo vel proauo filius ſit adoptatus. d. l. 10. in princ. Cuius triplicatio eſt: Niſi filius adoptiuus à teſtatore rurſus fuerit emancipatus. quæ approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſuprà replic. 1. diſtinct. 1. Quarta propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi fœminini ſexus liberi vel nepotes & cæteri deſcendentes præteriti ſint. quæ approbatur quidem iure antiquo Inſtitut. de exhæred. liberorum. §. 1. Iure autem nouo mutata & reprobata eſt, Inſtit. eod. tt. §. emancipatos. ibi: ſed Prætor. & §. ſed hæc quidem. l. maximum. 4. C. de liberis præteritis. item Nouell conſt. 115. §. adhæc aliud. M. I R. d. except. 110. replicat. 2. Quinta replicatio eſt: Niſi nepotes, patre adhuc viuente, præteriti ſint. l. ſi quis. 9. §. ſi filium. ff. de liberis & poſthumis. Huius duplicatio prima eſt: Niſi filius viuo teſtatore moriatur. hoc enim caſu nepos in locum filij præmortui ſuccedens, ſi ab auo teſtatore præteritus ſit, rumpit eius teſtamentum. l. poſthumorum. 13. ff. de iniuſto teſtamento. Concordat iiſdem propè verbis Inſtit. de exhæred. liberorum. §. poſthumorum. l. 2. C. de liberis præteritis. Altera duplicatio eſt: Niſi filius ante aditam hæreditatem, vel conditione inſtitutionis pendente mortuus ſit: hoc enim caſu nepos ex eo præteritus rumpere videtur aui teſtamentum. Sed reprobatur l. ſi. quis. 6. in prin. ff. de iniuſto teſtamento. l. ſi quis. 9. §. ſi filium. ff. de liberis & poſthumis. item l. ſcripto. 7. ff. ſi tabulæ teſtam. nullæ extab. Tertia: Niſi filius viuo patre ad hoſtes peruenerit, ibiq; eo mortuo deceſſerit: hoc enim caſu ob nepotem ex eo aui teſtamentum rumpitur. d. l. 6. §. ſed ſi pater. & d. §. ſi filium. ibi: diuerſumq; ff. de liberis & poſthumis. Quarta: Niſi filius viuo teſtatore ab eius poteſtate fuerit liberatus: hoc enim caſu nepos ex eo præteritus aui rumpit teſtamentũ. l. poſthumorum. 13. ibi: aut qualibet ratione exeat. ff. de iniuſto teſtamento. Concordat iiſdem verbis Inſtit. de exhæredat. liberorum. §. poſthumorum. ibi: aut qualibet. Hæc de quinta replicatione ſint dicta, de qua vide etiam plura infra cap. 18. except. 29. Sexta replicatio eſt: Niſi nepotes vel pronepotes præteriti nõ ex maſculis, ſed ex fœminis fuerint geniti. l. maximum vicium. 4. §. ſancimus, in fine. C. de liberis præteritis. Septima: Niſi nepos præteritus, poſt mortem aui teſtatoris ſit conceptus. l. ſi quis. 6. §. cæterùm ſi poſtea. ff de iniuſto teſtamento. Octaua: Niſi nepos præteritus apud hoſtes ſit conceptus. reprobatur d. l. 6. §. ſiue autem. Nona: Niſi nepos præteritus, ex patre in adoptiua familia conſtituto ſit progenitus. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi emancipatus. 6. §. ſi filius. ff de bonorum poſſeſ. contra tabulas. Decima: Niſi poſthumi liberi ſint præteriti. reprobatur per ea quæ proponuntur j. cap. 18. excep. 28. Vndecima: Niſi filius qui eſt apud hoſtes, præteritus ſit. l. penult. ff. de liberis & poſthumis. Huius duplicatio eſſe videtur: Niſi filius ab hoſtibus fuerit reuerſus. Sed reprobatur l ſed nec filius. 10. ff. de iniuſto teſtam. Duodecima: Niſi filius miles ſit præteritus. reprobatur l filiusfamiliás. 26. ff. de liberis & poſthumis. Decimatertia: Niſi mater, auus maternus, vel cæteri per matrem aſcendentes, liberos ſuos præterierint. Inſtit. de exhæred. liberorum. §. mater. M. I. R. d. except. 110. replicat. 8. Decimaquarta: Niſi miles teſtator liberos ſuos præterierit. Inſtit. d. tt. §. ſed ſi in expedit. M. I. R. d. except. 110. replic. 11. Huius duplicatio prima eſt: Niſi miles ignorauerit ſe liberos habere. d. §. ſi in expedit. Cui concordat l. ſicut. 9. C. de teſtamento militis. l. ſi cum. 10. C. eod. tt. l. militis. 36. §. miles in. ff. de militari teſtamento. Planè duplicationis propoſitæ triplicatio hæc eſt: Niſi miles poſtea certior factus ſe liberos habere, nihilominus teſtamentum valere velit. l. qui iure. 7. cum duabus legibus ſequentibus. & l. ſi filiusfamiliás 33. in princ. ff. eod. tt. Altera propoſitæ replicationis duplicatio eſt: Niſi miles patrem ſuum, à quo emancipatus eſt, præterierit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi à milite. 29. §. fin. cum lege ſequente. ff. d. tt. Hæc de decimaquarta replicatione. Decimaquinta replicatio eſt: Niſi ab vno gradu præteritus, ab alio gradu inſtitutus vel exhæredatus ſit. hoc enim caſu nihilominus valet teſtamẽtum, eo tantùm gradu, à quo præteritus eſt, viciato. l poſthumi. 3 § fin. cum legibus ſequentibus. ff. de iniuſto teſtam. l & ſi. 3. §. fin ff. de liberis & poſthumis. l. ſi filius. 73. ff. de hæredib inſtit. item l. ex facto. 41. §. Lucius. ff. de vulgari ſubſtit. Hiſce legibus replicatio propoſita approbatur ſimul & diſtinguitur. Approbatur quidem, quòd non in totum infirmari teſtamentum ob præteritionem dicatur: diſtinguitur autem, quòd is gradus, à quo præteritio facta eſt, viciatus dicatur eſſe. Quod prima duplicationis loco notandum. Is igitur gradus, à quo præteritio facta eſt, nullius erit momenti, quãuis cæteri gradus valeant: vt ex his quæ hactenus propoſita ſunt, conſtat. Cuius duplicationis triplicatio prima eſſe videtur: Niſi cum à primo gradu filius ex-

hæredatus eſſet, à ſecundo præteritus: primi gradus hærede deliberante, filius deceſſerit. quæ tamen reprobatur l. ſi à primo. 8. ff. de liberis & poſthumis. & l. ſi poſthumus. 14. in princ. ibi: imò & ſi defuncto eo. ff. eod. tt. Altera triplicatio: Niſi poſthumus à primo gradu exhæredatus, à ſecundo præteritus, eo tempore quo ad primi gradus hæredes hæreditas pertinet, natus ſit. reprobatur d. l. 14. in princ. Tertia triplicatio eſt: Niſi filius primo gradu hæres ſit inſtitutus: hoc enim caſu, quamuis à ſecundo gradu præteritus ſit, nihilominus ſecundus gradus valet. d. l. 14. §. quod vulgò. Hæc de prima duplicatione. Altera propoſitæ replicationis duplicatio eſt: Niſi à primo gradu exhæredatus, à ſecundo præteritus, & à tertio exhæredatus, viuentibus primis & deliberantibus decedat. hoc enim caſu nec tertius gradus, à quo præteritus non eſt, valet. l. ſi poſthumus. 14. §. itaque & ſi. ff. de liberis & poſthumis. Tertia: Niſi duobus inſtitutis, & filio exhæredato, poſtea ſubſtitutione facta filius præteritus ſit, & vnus ex inſtitutis hæreditatem omiſerit, vel antè deceſſerit. hoc enim caſu nec alter inſtitutus ex eo gradu admittitur, quamuis præteritus ex eo gradu filius non ſit. d. §. itaq; & ſi. verſ. nam & cum. Cui concordat l. ſi ego. 19. in princ. & in fine. ff. de iniuſto teſtamento. Huius duplicationis triplicatio eſt: Niſi duobus hæredibus inſtitutis, illi inuicem inuicem ſint ſubſtituti. hoc enim caſu, quamuis vnus ex hæredibus inſtitutis hæres non exiſtat, alter tamen admittitur. d. l. 19. §. ſed ſi ego. Quarta duplicatio eſt: Niſi non filius, ſed poſthumus ab inſtitutis præteritus, à ſubſtitutis exhæredatus ſit. hic enim natus totum teſtamentum rumpit. l. nam & ſi. 5. §. final. ff. de iniuſto teſtamento. Huius triplicatio eſt: Niſi omnibus hæredibus primi gradus mortuis, poſthumus ſit natus. d. §. fin. Hæc de decimaquinta replicatione. Decimaſexta replicatio eſt: Niſi filius præteritus, poſtea fuerit emancipatus. l. verum eſt. 8. in fine. ff. de iniuſto teſtamento. Planè replicatio hæc iure nouo mutata & ſublata eſt per ea quæ propoſita ſunt ſ̃. replic. 1. Decimaſeptima: Niſi pater teſtator ignorauit ſe filium habere. reprobatur l. vxorẽ. 29. ff. de manumiſſis teſtam. & l. Titius. 25. §. 1. ff. de liberis & poſthumis. M. I. R. d. except. 110. replic. 13. Decimaoctaua: Niſi præteritus bonis patris ſe abſtineat, nec contra tabulas bonorum poſſeſſionem petat. l. filio. 17. ff. de iniuſto teſtam. l. 2. ff. de except. rei iudic. item l. 2. ff. ſi tabula teſt. nulla extab. M. I. R. d. except. 110. replic. 18. Decimanona: Niſi præteritus viuo teſtatore mortuus ſit. reprobatur l. ſi filius. 7. ff. de liberis & poſthumis. Inſt. de exhæred. liberorum. in prin. ibi: adeò quidem. Concordant etiam ea quæ propoſita ſunt ſ̃. repl. 11. duplic. 1. tripl. 1. M. I. R. d. except. 110. repl. 16. Planè admittitur replicatio propoſita, ſi præteriti filius hæres ſit inſtitutus: quæ diſtinctio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ĩ. cap. 18. except. 28. replic. 2. duplic. 6. tripl. 2. Item admittitur, ſi ij qui etiam ab inteſtato hæredes eſſe poſſunt, ſint inſtituti. l. poſthumus. 12. in princ. ibi: idem & circa. ff. de iniuſto teſtamento. Viceſima replicatio eſt: Niſi poſthumus præteritus non naſcatur. Inſt. de exhæred. liberorum. §. poſthumi, in fin. & l. poſthumi. 3. §. ex his. ff. de iniuſto teſtamento. M. I. R. d. except. 110. repl. 17. Viceſimaprima: Niſi liberi eius qui præteritus eſt, hæredes ſint inſtituti. reprobat[illegible] Gallus. 29. §. in omnib. ff. de liber. & poſthumis. Hæc de præteritione liberorum: de qua vide ĩ. lib. 11. cap. 7.

DE EXHAEREDATIONE liberorum & parentum.

Cap. XIIII.

HActenus de exceptione, ſumpta ex præteritione liberorum & parentum (hoc eſt, ſi liberos vel parentes ſuos teſtator præterierit, neque exhæredauerit vel inſtituerit) ſit dictum: nunc de ijs quæ ſumuntur ex circumſtantijs exhæredationis, eſt diſſerendum.

CLXXXIII. Exceptio: Niſi liberi vel parentes inutiliter exhæredati vel hæredes inſtituti ſint. l. non putauit. 8. §. non quæuis. ff. de bonorum poſſeſſ. contra tabulas.

CLXXXIIII. Exceptio: Niſi ab vnius perſona filius ſit exhæredatus: vel ita, Quiſquis mihi hæres erit, filius exhæres eſto. l. & ſi. 3. §. filius. ff. de liberis & poſthumis.

CLXXXV. Exceptio: Niſi ante hæredis inſtitutionem exhæredatio facta ſit. reprobatur d. l. 3. §. ante. l. poſthumi. 3. §. vnde & ante. ff. de iniuſto teſtamento. item l. 1. in princ. ff. de hæred. inſtituen. M. I. R. d. reg. 21. except. 111.

CLXXXVI. Exceptio: Niſi inter medias hæredũ inſtitutiones exhæredatio fiat. reprobatur d. §. vnde. & l. & ſi. 3. §. & ſi filius. ff. de liberis & poſthumis.

CLXXXVII. Exceptio: Niſi inter hæredes exhæredatio facta ſit. reprobatur d. §. vnde. & d. l. 3. §. ſed etiam. & §. in eo.

CLXXXVIII. Exceptio: Niſi ab vno gradu, non omnibus facta ſit exhæredatio. hoc enim caſu is gradus, à quo exhæredatio facta non eſt, viciatur. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃. cap. prox. replic. 15. dupl. 1. M. I. R. d. reg. 21. except. 112. Sed & eius replicatio eſt: Niſi poſt omnes hæredum inſtitutiones exhæredatio ſit facta. l. 1. C. de liberis præteritis. M. I. R. d. except. 112. repl. 1.

CLXXXIX. Exceptio: Niſi à re exhæredatio ſit facta. l. cum quidam. 19. ff. de liberis & poſthumis.

CXC. Exceptio: Niſi filius miles ſit exhæredatus. reprobatur l. filiusfamiliâs. 26. ff. d. tt.

CXCI. Exceptio: Niſi ſine iuſta cauſa quis filium vel parentem exhæredauerit. Nouell. conſt. 115. §. cæterùm ſi hæc. M. I. R. d. regul. 21. excep. 114. Declaratur hæc exceptio definitione & enumeratione iſtarum cauſarum exhæredationis, d. Nouell. conſt. 115. §. adhæc aliud, vſq; ad §. memoria. M. I. R. d. except. 114. Planè replicatio huius exceptionis hæc eſt: Niſi non vt obſit, ſed vt proſit filio, eum exhæredauit. l. multi. 18. ff. de liber. & poſthumis. Plura de exceptione propoſita vide ĩ. lib. 11. cap. 4. de inoffic. teſtam. quæſt. 2. except. 17. cum ſeqq.

CXCII. Exceptio: Niſi cauſa exhæredationis in teſtamento ſpecialiter non ſit appoſita. Nouell. conſt. 115. §. ad hæc aliud. ibi: niſi fortè ingrati. item §. verùm hæc quidem. item §. ſiue igitur omnes. & §. ſancimus

cimus igitur M.I.R.d.reg.21.except.116.

CXCIII. *Exceptio: Niſi hæres ſcriptus cauſam exhæredationis in teſtamento adiectam non reprobauerit veram eſſe. Hæc exceptio ex locis iam propoſitis conſtat. M.I.R.d.regul.21.excep.117.*

CXCIIII. *Exceptio: Niſi cauſa exhæredationis non reperiatur Nouell.conſt.115. approbata. Hæc exceptio approbatur d.Nouell.conſt.115.§.ad hæc aliud. ibi: vt præter haſce. M.I.R.d.reg.21.except.115.vbi etiam diſtinguitur.*

CXCV. *Exceptio: Niſi cauſa exhæredationis ſit falſa. l.ſi poſthumus.14.§.fin.cum lege ſeq.ff.de liberis & poſthumis.*

CXCVI. *Exceptio, ſumpta ex verbis exhæredationis, reprobatur l.ſi quis.3. C.de liberis præteritis.l. qui volebat.59.ff.de hæredib.inſtit. item l.filij.17. ff. de liberis & poſthumis.*

CXCVII. *Exceptio: Niſi non nominatim exhæredatio ſit facta. l. poſthumi. 3. in princ. ff. de iniuſto teſtamento. Concordat Inſtit.de exhæred.liberorum. in prin. Declaratur exceptio propoſita definitione vocabuli Nominatim, l.1.ff.de liberis & poſthumis. Concordat Inſt.de exhæred.liberor.§ nominatim. Propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi vnum tantùm filium habens exhæredationem ſcripſerit, nõ expreſſo nomine proprio. tunc enim quamuis nomen filij non ſit adiectum, valet tamen exhæredatio. d.§. nominatim. item l.2.& 3.ff.de liber.& poſthumis. Altera replicatio eſt: Niſi alia demonſtratione vſus ſit teſtator, vt euidenter conſtet de quo ſenſerit: tunc etiam nomine eius nõ expreſſo, valet exhæredatio. quæ conſtat exemplis d.l.3.in princ. Tertia: Niſi ita exhæredauit, Cæteri omnes filij filiæq́; mea exhæredes ſunto. l.Titius.25.in princ.ff.d.tt. Quarta: Niſi fœminini ſexus liberi & nepotes, p virilem ſexũ deſcendentes, exhæredati ſint. Hæc replicatio approbatur quidem iure antiquo Inſtit.de exhæredatione liberorum.§.1.ibi: ſed nec nominatim. & §.ſed Prætor. Iure autem nouo mutata ac reprobata eſt Inſt.d.tt.§.ſed hæc quidem. Concordat l.maximum vitium.4.§.ſancimus itaq́; C.de liberis præteritis. Quinta replicatio eſt: Niſi poſthumi ſint exhæredati. Hæc replicatio in fœminis quidem poſthumis approbatur. in maſculis autem poſthumis reprobatur Inſtit.de exhæred.liber. §.ſed fœminini. Concordat quoad maſculos poſthumos l.poſthumi.3.in princ. ff de iniuſto teſtamento. Planè iure nouo. quoad fœminini ſexus poſthumos, mutatur & reprobatur dicta l.4.§.final.C.de liberis præteritis.*

CXCVIII. *Exceptio: Niſi ſub conditione exhæredatio ſit facta. l.etſi.3.§ purè. ff.de liberis & poſthumis. & l.ſi quis.66.in fine.ff.de hæred.inſtituendis.*

CXCIX. *Exceptio: Niſi quis poſt mortem ſuam exhæredetur. l.ſi ita.13.§.fin ff de liberis & poſthumis. l.Gallus.29.§.in omnibus. ibi: nam fruſtra. ff.d. tt. item l.ſuus quoq́;.4.§.fin.ibi: cum etſi fuerit ff.de hæredibus inſtituendis.*

CC. *Exceptio: Niſi omnes filios filiaſq́; exhæredans, habeat filium, quem putauit mortuum. l.Titius. 25. ff. de liberis & poſthumis. Hæc de exceptionibus aduerſus exhæredationem, quatenus teſtamentum ratione exhæredationis iniuſtum eſt, ſint dicta: quatenus autem exhæredatio obſtat vel non obſtat exhæredato, ſaluo teſtamento, dicetur infrà lib.prox. cap.6. exceptione 3.*

DE REPLICATIONIBVS *aduerſus hactenus enumeratas exceptiones generalibus.*

Cap. XV.

OMnis exceptio aduerſus teſtamenta ſumitur aut ex ijs quæ teſtamenti factioni inſunt, aut ex ijs quæ teſtamenti factionem ſequuntur: vt ſ.cap. 5.in princip.eſt oſtenſum. Prioris generis exceptiones ſunt enumeratæ atque deſcriptæ. Antequam autem poſterioris generis exceptiones proponamus, diſpiciendæ ſunt aliquot replicationes, quæ hactenus enumeratis exceptionibus, ſi non omnibus, at pleriſque ſaltem obijci poſſunt. Eiuſmodi replicationes generales hæ ſunt.

I.Replicatio: Niſi parentes inter liberos teſtamentum fecerunt. l.filij.16. C.familiæ erciſcundæ. l ſi cogitatione.21.& l.vlt. C.d.tt. itẽ l.hac conſultiſſima. 21.§.ex imperfecto. C de teſtamentis. M.I.R.libro 4. cap.3.replic.1. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi extranea perſona in teſtamento patris ſit miſta. quoad hanc enim perſonam, id quod ei in teſtamento imperfecto & non ſolenni relictum eſt, non valet. d.l vlt.& d.§.ex imperfecto. M.I.R.d.replic.1.duplic.1. Cuius triplicatio eſt: Niſi teſtator ſua ſubſcriptione declaret tempus, liberorum nomina, & vnciarum quantitatem. Nouell.conſt.107.§.cæterùm ſi vel vxori. Altera propoſitæ replicationis duplicatio eſt: Niſi parens legitimam vni ex liberis non relinquat. l. parentibus.8.C de inoffic.teſtam.l.filij.16.in prin.C. familiæ erciſcundæ. M.I.R.lib.5.cap.8 reg.20.excep. 3. Huius triplicatio eſt: Niſi is cui legitima relicta non eſt, voluntatem patris agnouit. d.l.8. verſ.qui autem agnouit. Sed plura de duplicatione propoſita dicentur ĩ.in teſtamento inofficioſo. Tertia duplicatio eſt: Niſi parens vel liberi non ſubſcripſerint. Nouell. conſt.18.§.& quod ſæpenumero. Concordat Nouell. conſt.107.§.quia verò ſcimus. Sed & propoſitæ duplicationis triplicationes vide ĩ.duplic.prox. Quarta duplicatio eſt: Niſi parẽs tempus, liberorum nomina, & vnciarum quantitatem ſua manu non ſcripſerit. Nouell.conſt.107. M.I.R.d.repl.1.dupl.2. Cuius prima triplicatio eſt: Niſi pater ipſe ſcribere neſciat. d. conſt.107.ibi: ſi quis literarum peritus. Altera triplicatio eſt: Niſi filij diſpoſitioni parẽtis ſubſcripſerint. d.c.107.§.quia verò ſcimus. Tertia triplicatio videtur eſſe: Niſi ſine ſcriptis pater inter liberos ſit teſtatus. de qua inter doctores contentio eſt. Hæc de quarta duplicatione. Quinta duplicatio eſt: Niſi parens voluntatem mutauerit. approbatur ſimul & diſtinguitur d.conſt.107. ibi: & ſiquidem ea forma. De qua re vide plura ĩ cap.19.except.33.repl.1 dupl.5. Sexta duplicatio eſt: Niſi parens à priore diſpenſatione recedens aliam faciat. Hæc enim poſterior diſpoſitio in perfecto teſtamento vel in ſcriptis, vel nuncupatiuo fieri debet. d.verſ.& ſiquidem ea forma. M.I.R.d.replic.1.duplic.3. Septima: Niſi non pater, ſed mater,

vel alius ex aſcendentibus inter liberos teſtatus ſit. reprobatur l. hac conſultiſſima. 21. §. ex imperfecto. C. de teſtamentis. Concordat Nouell. c. 107. in princ. ibi: inſuper etiam. M.I.R.d. replic. 1. dupl. 15. Octaua: Niſi non inter liberos, quos habet in poteſtate, ſed emancipatos pater teſtamentum fecerit. reprobatur l. vlt. C. familiæ erciſcũdæ. Concordat d. Nouell. conſt. 107. in princ. ibi: atq; hoc de ſuis pariter.

II. Replicatio eſt: Niſi ruſticus vel alius imperitus, qui prudentiores conſulere non poteſt, teſtamentum fecerit. approbatur, certo tamen modo. l. & ab antiquis 31. C. de teſt. M.I.R.d. cap. 3. repl. 3. Huius duplicatio prima eſt: Niſi iuris peritos conſulendi teſtator ruſticus facultatem habuit. d. l. 31. Altera duplicatio eſt: Niſi ſeptem teſtes teſtamento non ſint adhibiti. d. l. 31. Contradicit M.I.R.d. repl. 3. dupl. 1. Cuius triplicatio eſt: Niſi ſeptem teſtes literati eo loci inueniri non potuerunt. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 31. Tertia duplicatio eſt: Niſi teſtes teſtamento non ſubſcripſerint. d. l. 31. Huius triplicatio eſt: Niſi teſtes ſcribere neſciant, nec qui ſcribere ſciant, inueniri poſſint. d. l. 31. Cuius quadruplicatio eſt: Niſi teſtes non cognoſcant teſtatoris voluntatẽ, vel eam poſt mortem teſtatoris iurati non deponant. d. l. 31.

III. Replicatio: Niſi ſpeciali priuilegio vel ſtatuto loci iuris obſeruatio ſit remiſſa. l. ſi non. 9. C. de teſtamentis. M.I.R. cap. 3. repl. 5.

IIII. Replicatio: Niſi princeps alicui liberam teſtamenti factionem conceſſerit. reprobatur l. ſi quando. 35. in princ. C. de inoffic. teſtamento. M.I.R.d. cap. 3. replic. 8.

V. Replicatio: Niſi Princeps in iniuſto teſtamento hæres inſtitutus ſit. reprobatur Inſtit. quib. modis teſtament. infirm. §. fin. l. cum hæredes. 7. C. qui teſtam. facere poſſunt. l. ex imperfecto. 3. item l. nolumus. 20. C. de teſtament.

VI. Replicatio: Niſi teſtator cauerit, ne leges in ſuo teſtamento locũ habeant. reprobatur l. nemo. 55. ff. de leg. 1. & l. teſtandi. 13. C. de teſtamentis. M.I.R. d. cap. 3. repl. 10. Planè hoc caſu vim habet codicillorum. l. penult. §. fin. ff. de leg. 2.

VII. Replicatio: Niſi teſtator in teſtamento adiecerit, ſe velle hoc valere iure codicillorum, vel quacunque poſſit ratione: hoc enim caſu valet iure quidem codicillorum non teſtamenti. approbatur per ea quæ habentur ĩ. lib. 12. de legatis, exceptione 85. repl. 1. & 2. M.I.R. d. cap. 3. repl. 11.

VIII. Replicatio: Niſi in eum caſum deuenerit teſtamentum, quo ab initio potuit ſubſiſtere. reprobatur l. penult. ff. de regulis iuris. & l. omnia. 201. ff. d. tt. M.I.P. lib. 5. cap. 5. reg. 5. in fine.

IX. Replicatio: Niſi is qui propoſitarum exceptionum aliqua vtitur, voluntatem defuncti agnouerit. l. parentibus. 8. in fin. ff. de inoffic. teſtamento. Plura de hac re vide infrà lib. prox. cap. 9. except. 8. M.I.R.d. cap. 3. repl. 25.

X. Replicatio: Niſi is qui propoſitarum exceptionum aliqua vtitur teſtamento ſubſcripſerit. Nouell. conſt. 107. §. quia verò ſcimus.

XI. Replicatio: Niſi nauarchi vel trierarchi teſtati ſint. l. vnica. §. item nauarchos. ff. de bonorum poſſeſſione ex teſtamento militis.

XII. Replicatio: Niſi teſtator in hoſtico deprehenſus, ibi teſtatus & mortuus ſit. d. l. vnica, in prin. Concordat l. vltima. ff. de militari teſtamento. M.I.R.d. cap. 3. repl. 12.

XIII. Replicatio: Niſi teſtamenti nomine ſemel actum ſit, & pro teſtamento iudicatum. Hæc replicatio ipſo quidem iure, quo etiam rei iudicatæ exceptio generalis ſubſiſtit: verùm eius duplicatio eſt: Niſi antea falſum dictum ſit teſtamentum, nunc dicatur iniuſtum. l. Lucius 47. ff. de petit. hæred.

XIIII. Replicatio: Niſi in iniuſto teſtamẽto is hæres ſcriptus ſit, qui etiam ab inteſtato hæres eſſe poteſt. l. poſthumus. 12. §. idem & circa. ff. de iniuſto teſtamento. Concordat item ĩ. cap. 19. except. 33. repl. 1. dupl. 2. M.I.R.d. cap. 3. repl. 15.

XV. Replicatio: Niſi vicium in tali actu ſit, ſine quo etiam teſtamentum potuit ſubſiſtere. hoc enim caſu non totum teſtamentum viciatur, ſed ille ſolus actus, cui vicium ineſt. Hæc replicatio eſt omniũ exceptionum de vulgari & pupillari ſubſtitutione s̃. cap. 11. & cap. 12. propoſitarum: item exceptionum aduerſus legata & fideicommiſſa: quia etiam ſine ſubſtitutione, item ſine legatis & fideicommiſſis teſtamentum valere non dubitatur. M.I.R. lib. 4. cap. 3. replic. 17. Sed & earum exceptionum, quæ ex ſcriptura teſtamenti, item ex ſubſcriptione & ſignaculis ſumuntur, de quibus s̃. cap. 9. eſt dictum replicatio communis hæc eſt: Niſi teſtamentum ſit nuncupatiuum. quæ tractata eſt s̃. d. cap. 9. in fine. Speciales ſanè replicationes ſingularum exceptionum propoſitæ ſunt s̃. ſub ſuis exceptionibus. Planè ſupereſt adhuc vna replicatio generalis, de qua ſequitur.

DE MILITARI TESTAmento. Cap. XVI.

XVI. Replicatio generalis eſt: Niſi miles teſtamentum fecerit: quæ approbatur Inſtit. de militari teſtamento in princ. l. 1. in princ. l. 2. l. in fraudem. 15. §. 1. item l. miles. 35. ff. eod. tt. l. 1. in fine. C. de teſtamento militis. l. ex teſtamento. 5. l. ſi a fratre. 14. item l. milites. 15. C. eod. tt. M.I.R.d. cap. 3. repl. 18. Declaratur replicatio propoſita etymologia militis l. 1. §. fin. ff. de militari teſtamento. Planè replicatio propoſita plures recipit duplicationes nunc enumerandas. & primùm quidem eas quæ ſumuntur ex iure ſeu regula, contra quam miles eſt teſtatus.

I. Duplicatio: Niſi pupillus miles teſtatus ſit. l. vlt. C. de teſtam. milit. M.I.R. d. repl. 18. dupl. 1.

II. Duplicatio: Niſi in hoſtium poteſtate poſitus miles, teſtamentum fecerit. l. ſi facere. 10. ff. de militari teſtamento.

III. Duplicatio: Niſi ex militari delicto damnatus teſtamentum fecerit. reprobatur l. ex militari. 11. in prin. ff. d. tt. l. ſi quis 6. §. irritum. ibi: niſi forte miles. ff. de iniuſto teſtam. item l. 1. ff. de veteranorum & militum ſucceſſ. Planè admittitur primùm, ſi de alijs quàm caſtrẽſibus bonis teſtatus ſit. d. l. 11. l. & militibus. 13. C. de teſtam. militis. Deinde ſi ſacramenti fides rupta ſit. d. l. 11. Tertiò, ſi ex communi, non militari delicto ſit punitus. d. l. 1. ff. de veter. & milit. ſucceſſione.

ceſsione. Quarta diſtinctio videtur eſſe, ſi non iure communi ſit teſtatus. ſed reprobatur d.l.11. Cui concordat d.§.irritum. ibi: niſi fortè miles. Planè duplicatio propoſita replicatio eſt eius exceptionis, de qua ſ̄.cap.5.except.13.actum eſt.

IIII. Duplicatio: Niſi plures quàm vnum hæredem neceſſarium in fraudem creditorum miles inſtituerit.l.in fraudem.15. in princ.ff.de milit.teſtam.

V. Duplicatio: Niſi captatoria ſit militis inſtitutio.l.captatorias.11. C.de teſtamento militis. De hiſce captatorijs inſtitutionibus vide ſ̄.cap.10. except.107. replic.3.

VI. Duplicatio: Niſi ſeruum pœnæ miles hæredem ſcripſerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.idem eſt.13.§.deportati. ff.de militari teſtam.

VII. Duplicatio: Niſi erret miles in teſtando.d.l.13.§.ſi ſeruum.

VIII. Duplicatio: Niſi miles mulieri, in quam turpis ſuſpicio cadit, aliquid ſuo teſtamento reliquerit. l.miles.41.§.mulier.ff.de milit teſtam. l.mulierem.14.ff.de his quæ vt indignis.

IX. Duplicatio: Niſi miles ei qui in aliena poteſtate eſt, tutorem teſtamento ſuo dederit. d.§.mulier. l.cùm filiusfamiliás.28.ff.de milit.teſtam.

X. Duplicatio: Niſi fundum dotalem miles in teſtamento ſuo legauerit. l.dotalem.16. ff. de militari teſtamento.

XI. Duplicatio: Niſi miles teſtamento manumiſerit eũ, cuius libertas lege impeditur. l.ſi à milite.29.§.1.ff.eod.tt.

XII. Duplicatio: Niſi miles minor annis ſeruo libertatem reliquerit.l.ſi Ruſinus.4. C.de teſtam.mil.

XIII. Duplicatio: Niſi nondum ſit perfectum teſtamentum militis. reprobatur l.Lucius.40.in princ. ff de militari teſtamento. l.miles.35. item l ſi miles.3.ff.eod.tt.

XIIII. Duplicatio: Niſi quis ſe in teſtamento militis hæredem ſcribat.l.in fraudem.15.§.ſi quis ſe.ff.d.tt. Hactenus propoſitæ replicationis duplicationes, ſumptæ ex regula, contra quam miles teſtamentum fecit, enumeratæ ſunt. ſed & alias huiuſmodi duplicationes vide in ſingulis regulis ſeu exceptionibus ſuprà propoſitis, & infrà cap. prox. proponendis. Sequuntur nunc reliquæ duplicationes, & primùm eæ quæ ſumuntur ex perſona militis teſtatoris: quanquã eiuſmodi quædam propoſitæ ſunt ſ̄.dupl.1. cum duabus ſequentibus.

XV. Duplicatio: Niſi is qui in numeros nondum relatus eſt, teſtamentum fecerit. l.ex eo.42.ff.de militari teſtam. Huius triplicatio prima eſt: Niſi miles ex alio numero in aliũ tranſlatus, hinc ſit exemptus, & illò nondum peruenerit. l.vnica.§ fin.ff.de bonor. poſſeſ.ex teſt.milit. Altera triplicatio eſt: Niſi militia cingi, & in numeros referri iuſſus, teſtamentum fecerit.l.penult.ff.de milit.teſtam.

XVI. Duplicatio: Niſi ſcriniarius vel apparitor magiſtri militum teſtatus ſit. l. ſcriniarijs.16. C.de teſtam.militis.

XVII. Duplicatio: Niſi vigiles teſtentur. reprobatur l.vnica.§.item milites.ff.de bonor.poſſeſ.ex teſtamento militis.

XVIII. Duplicatio: Niſi remiges & nautæ teſtantur. reprobatur d.l.vnica.§.item nauarchos.

XIX. Duplicatio: Niſi miles non ſibi, ſed filio ſuo faciat teſtamentum. reprobatur l.in fraudem.15.§.miles.ff.de militari teſtam.

XX. Duplicatio: Niſi extra tempus expeditionis, vel extra caſtra miles iure militari ſit teſtatus. Inſtit. de militari teſtamento, in princ. ibi: videlicet cum in expeditionibus.§.ſed hactenus.& §.illis autem.l.iure militari.4.ff.eod.tt.l.ne quidam.17. C.de teſtamento militis. M.I.R.d.repl.18.duplic.2. Planè propoſitæ duplicationis triplicatio eſt: Niſi ante expeditionem teſtamentum non iure factum, expeditionis tempore miles ratificauerit. Inſt.de militari teſtam. §.ſed etſi quis.l.idemq́;.9. item l.in fraudem.15.§.teſtamentũ. ff.eod.tt. Huius quadruplicatio eſt: Niſi nullo actu miles declarauit, ſe velle illud teſtamẽtum, quod antè fecit, valere. l.tribunus.20.§.cum aliquis. & l.Titius.25.ff.eod.tt.

XXI. Duplicatio: Niſi præfectus tribunus militũ, aut alius intra certos dies in caſtris, poſtquam ſucceſſor eius venerit, manens, teſtamentum fecerit. l.tribunus.20.in princ.& l.quod conſtitutum.21.ff.de militari teſtamento.

XXII. Duplicatio: Niſi annũ poſt miſsionem vixerit teſtator. Inſtit.de milit.teſtamento.§.& quod in caſtris. Huius triplicatio prima eſt: Niſi miles iure communi teſtamento facto primo gradu eum ſcripſit hæredem, quem nõ niſi iure militari poterat: deinde alium, quem etiam iure communi potuit, ei ſubſtituere. Hoc enim caſu, quamuis poſt annum deceſſerit, nihilominus ſubſtitutio valet. l.ſi miles.7.ff.de iniuſto teſtamento. Altera: Niſi poſt miſsionem intra annum ad aliam militiam teſtator fuerit adſumptus. l.quod dicitur.38.§.miles.ff.de milit.teſtam.

XXIII. Duplicatio: Niſi cõditio inſtitutionis poſt annum quàm teſtator à militia dimiſſus eſt, extiterit. reprobatur d.l.38.in princ. Concordat Inſt.d.tt.§.& quod in caſtris.

XXIIII. Duplicatio: Niſi miles ignominiæ cauſa ſit dimiſſus. l.teſtamenta.26.in prin. & in fine.ff.de militari teſtam.

XXV. Duplicatio: Niſi incertum ſit, an miles teſtandi animo fecerit. Inſtit.de milit.teſtam.§.planè de teſtamentis. Concordat ijſdem verbis l.diuus Traianus 24.ff.eod.tt.

XXVI. Duplicatio: Niſi miles iure communi teſtari voluit. reprobatur l.ſi miles.3.ff.de milit.teſtamento.M.I.R.d.replic.18. dupl.4.

XXVII. Duplicatio: Niſi ex certa re vel parte in teſtamento militis hæres inſtitutus, totam hæreditatem petat. l.ſi miles.6. & l.quærebatur.19. in princ. ibi: cum & ex.ff.eod.tt.l.1.cum l.ſeq.C.de teſtam.militis. item l.ex militari.11.§.fin. cum duabus legibus ſequentibus.ff.de milit.teſtam. Planè propoſitæ duplicationis triplicatio prima eſt: Niſi filiusfamiliás miles de caſtrẽſibus bonis teſtatus, iam veteranus deceſſit: hoc enim caſu & paterna bona hæredi ſcripto debentur. l.idem eſt.13.ff.d.tt. Altera: Niſi filiusfamiliás paganus, non miles, de caſtrenſi peculio ſit teſtatus. l.de hæreditate.19.§.filiusfamiliás.ff.de ca-

ſtrenſi peculio. Tertia: Niſi pluribus hæredibus inſtitutis ex certis partibus, quædam partes ſuperſint: hoc enim caſu inſtitutio trahitur ad ius cõmune. l. quanquam. 3. C. de teſtam. militu. Hæc de 27. duplicatione, de qua vide item ĩ. cap. 2. reg. 3. except. 1. repl. 1.

XXVIII. Duplicatio: Niſi codicillis in militia factis, teſtamentum ante militiam iure communi ſit factum. reprobatur l. conficiuntur. 8. §. ſi miles. ff. de iure codicillor. Hactenus duplicationes aduerſus propoſitam replicationem teſtamenti militaris enumeratæ ſunt. Sed & ſpeciales huiuſmodi duplicationes vide in ſingulis regulis, contra quas miles teſtamentum fecit: vtputa, Si liberos ſuos præterijt, ſ̃. cap. 13. excep. 181. replic. 10. Item ſi filiusfamilias de caſtrenſi peculio teſtatus eſt, ſ̃. cap. 6. replic. 2. Si teſtamentum poſterius contra regulas iuris fecit, ĩ. cap. 19. except. 33. replic. 1. duplic. 1. Si capite fuerit deminutus miles teſtator, ĩ. cap. prox. except. 1. replic. 2. & ſic deinceps. Sed & alia militaris teſtamenti propria vide paſſim in ſuis locis: vtputa, quòd inter hæredes à milite inſtitutos non ſit ius adcreſcendi, ĩ. cap. 22. item quòd contra teſtamentum militare non admittatur inofficioſi querela, ĩ. de inoffic. teſtam. item quòd Falcidia in legatis à milite relictis, non habeat locum, ĩ. de Falcidia. & ſic deinceps.

DE EXCEPTIONIBVS ADuerſus teſtamenta, ſumptis ex conſequentibus teſtamenti factionem.

Cap. XVII.

HVcuſque prioris generis exceptiones cõtra teſtamenta, hoc eſt, quæ ſumuntur ex ijs quæ teſtamenti factioni inſunt, cum ſuis replicationibus & duplicationibus tam generalibus quàm ſpecialibus expoſitæ ſunt: ſequuntur nunc poſterioris generis exceptiones, quando ſcilicet teſtamentum ab initio iure factum, ex pòſt facto infirmatur. cuius generis exceptiones (vt ſupra cap. 5. in princ oſtenſum eſt) duplices ſunt. Nam aut ruptum, aut irritum fieri dicitur hoc caſu teſtametum: ſumunturq́; huiuſmodi exceptiones ſimiliter ac ſuperiores vel ex perſona teſtatoris, vel ex perſonis teſtium, vel ex perſona hæredis inſtituti, vel ex alijs huiuſmodi circumſtantijs, vt ex ſequẽtibus patebit. Sit autem huius generis exceptio prima hæc: Niſi teſtator poſtea capite ſit deminutus. quæ approbatur Inſt. quibus modis teſtam. infirm. §. alio autem. Quid autem, & quotuplex ſit capitis deminutio, definitur Inſtit. de capitis deminutione: de qua re vide alibi. Concordat propoſitæ exceptioni l. ſi quis. 6. §. irritum. ff. de iniuſto teſtamento. item l. conficiuntur. 8. §. ſi poſt ff. de iure codicillorum. Planè replicatio prima eſt: Niſi mortis tempore priſtinum ſtatum teſtator receperit. Inſtit. quib. modis teſtam. infirm. §. non tamen. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi teſtamenti facti tempore etiam capite fuerit deminutus, non ſolùm poſtea. l. 1. §. exigit. ff. de bon. poſſeſ. ſecundum tabulas. Altera duplicatio eſt: Niſi nullo actu declarauerit teſtator, ſe eodem teſtamento mori velle. de qua vide ĩ. excep 3. replic. 1. duplic. 1. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi miles teſtator capite fuerit deminutus. l. miles. 22. cum lege ſeq. ff. de milit. teſtam. l. ſi quis. 6. §. final. ff. de iniuſto teſtamento item Inſtit. de milit. teſtam. §. deniq́;. Sanè propoſitæ exceptionis ſpecies ſunt exceptiones ꝓximè ſequẽtes: in quibus vide plures huius exceptionis replicationes.

II. Exceptio: Niſi teſtator poſtea capitali ſententia fuerit damnatus. De hac exceptione eiusq́; replicationibus vide ſ̃ cap. 5. except. 13.

III. Exceptio: Niſi teſtator poſtea ſe dederit adrogandum. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſuprà except. 1. in princ. Eius autem triplicatio prima eſt: Niſi tempore mortis ſui iuris fuerit teſtator. Et hæc replicatio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃. d. except. 1. replic. 1. Præter autem duplicationem ſ̃. d. replic. 1. propoſitam, & alia eius duplicatio hæc eſt: Niſi teſtator nullo actu declarauerit, ſe eodem teſtamento mori velle. Quæ approbatur l. qui ex liberis. 11. §. teſtamento. ff. de bonor. poſſeſ. ſecundum tabulas. Altera replicatio eſt: Niſi miles teſtator ſe adrogandum dederit. l. idem. 23 ff. de milit. teſt. l. miles. 22 ff. eod. tt. Huius duplicatio eſt: Niſi poſtquam militia dimiſſus eſt miles, adrogandum ſe dederit d. l. 23.

IIII. Exceptio: Niſi teſtator ad hoſtes peruenerit. l. ſi quis. 6. §. irritum ff de iniuſto teſtamento. l. itineri. 3. §. fin. ff. de verbor. ſignific. M. I. R libro 4. cap 4. except. 2. Planè ipſo quidem iure teſtamentum eius qui ab hoſtibus captus eſt, irritum ſit: ſed vires ſuas recipit vel iure poſtliminij, vel ex lege Cornelia: quod replicationis loco notandum. d. l. 6. §. quatenus. & l. bona. 22. in princ. ff de captiuis. Concordant item ea quæ habentur ſuprà cap. 5. except. 19. replic. 2. M. I. R. d. except. 2.

V. Exceptio: Niſi memoria teſtatoris ſit damnata. l. ſi quis. 6. §. quid ſi quis, in fine. ff. de iniuſto teſtamento.

VI. Exceptio: Niſi teſtator poſtea in eum caſum inciderit, quo ab initio teſtari non potuit · puta furioſus, ſurdus, vel mutus factus. reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſupà cap. 5. except. 6. repl 2 item exceptione 8. replic. 5.

VII. Exceptio: Niſi teſtator ſibi ipſi mortem conſciuerit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſuprà capite 5. exceptione 14. diſtinctione 1.

VIII. Exceptio: Niſi teſtator poſt factum teſtamentum decẽ annos vixerit. reprobatur l. ſancimus. 27. C. de teſtamentis.

IX. Exceptio: Niſi teſtium conditio poſtea ſit mutata, vt teſtes in teſtamento amplius eſſe non poſſint. reprobatur l. ad teſtium. 22. §. conditionem. ff. qui teſtam. facere poſſunt. & l. 1. C. de teſtamentis.

X. Exceptio: Niſi hæredis inſtituti conditio mutata ſit, vt nõ ſit amplius cũ eo teſtamenti factio. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃. cap. 10. except. 83. repl. 1.

XI. Exceptio: Niſi hæres ingratus ſit, & officium hæredis non fecerit. Hæc exceptio approbatur ĩ libro prox. cap. 9. except. 1. cum ſequentibus. M. I. R. d. cap. 4. except. 4.

XII. Exceptio: Niſi hæres iuſta teſtatoris non fecerit. l. vlt. §. fin. C. de fideicõmiſſis. Concordat Nouell.

conſt.1.§.ſi quis ante quod. item §.ſi verò nulla.cum aliis eiuſdem conſtitutionis verbis.item Nouell.conſt. 48.§.atq; eſto ſanè. M.I.R.d.cap.4.except.5 Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi in ſepultura iuſſui teſtatoris non obtemperauerit. l.non oportet. 5.ff.de his quibus vt indignis. Altera: Niſi aliquid amplius quàm teſtator iuſſit, hæres fecit.l.cum in.202.ff. de verb.ſignific. Plures huiuſmodi replicationes vide ỹ.lib.12.cap.8.cauſ.15.

XIII.Exceptio: Niſi hæres codicillos intercidit. l. ſi quis.4.ff.ad l.Cornel.de falſis.

XIIII.Exceptio: Niſi hæres non adquieſcat iis, quæ teſtator de modo ſubſtantiæ ſuæ iurauit. Nouell. conſt.48.

XV. Exceptio: Niſi hæres teſtamentum falſum dixit. approbatur ſimul & diſtinguitur infra libro 12. cap.8.cauſ.17.

XVI. Exceptio: Niſi hæres teſtamentum aboleuit. l.ſi quis.26.ff.ad l.Cornel.de falſis.

XVII.Exceptio: Niſi ſucceſſionem futuram,eiuſue partem viuente adhuc teſtatore alienauit. l.quidam.30.§ fin. cum leg.ſeq. ff.de donationib.

XVIII. Exceptio: Niſi impuberi defuncto pupillariter ſubſtitutus, tutorem non petierit. l.ſciant.10. C.de legitimis hæredib.

XIX. Exceptio: Niſi hæreditas adita non ſit. l.1. in fin.ff.de iniuſto teſtam. Concordant ea quæ habentur ỹ.lib.12.cap.9.cauſ.42.except.1 repl.6.M.I.R.d.cap. 4. except.7. Huius exceptionis replicatio prima eſſe videtur: Niſi ex militari teſtamento hæreditas non ſit adita.ſed reprobatur l ſi ſecundum.32.ff de milit. teſtam. Plures propoſitæ exceptionis replicationes vide ỹ.d.replic.6.item lib.10.cap 14.reg 2.

XX. Exceptio: Niſi hæres viuo teſtatore, vel ante aditam hæreditatem deceſſerit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ habentur ỹ.cap.20 reg.1.

XXI. Exceptio: Niſi tempus ex quo hæres inſtitutus eſt,nondum venerit: vel tempus ad quod, ſit finitũ. reprobatur p ea quæ propoſita ſunt s̃.cap.10.exc. 118. Planè admittitur primùm, ſi miles in tempore vel ad tempus hæredem inſtituerit.l.in fraudem.15.§. miles.ff.de milit.teſtam.l.miles.41.in prin. ff.eod.tt. item l.certi.8. C.de teſtam.milit. Secundò, ſi ex die incerto hæres ſit inſtitutus. approbatur M.I.R.lib.4. cap.2.reg.21.except.77.repl.3.

XXII.Exceptio: Niſi ei conditio inſtitutionis defecerit, vel non rectè ſit impleta. De hac exceptione eiuſq; ſpeciebus vide ỹ.lib.14.cap.1.& 2.

XXIII. Exceptio: Niſi poſt teſtamentum perfectum teſtator aliquid interleuerit vel ſuprascripſerit. De hac re vide s̃ cap.9.except.72.& except.73.

XXIIII. Exceptio: Niſi ſigna vel linum fuerint turbata,inciſa vel reſignata.l.1. §.pen. ff ſi tabul teſtam. nulla extab.l.ad teſtium.22.§ ſi ſigna.ff qui teſtam facere poſſunt. l. 1. §.ſi linum. ff.de bon.poſſeſ. ſecund.tabul. item l.noſtram 30. C.de teſtamentis. M.I.R.lib.4.cap.4. except.9. item except.16.repl.1. dupl.6.tripl.1.quadrupl.2 Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi non a teſtatore, ſed ab alio, vel caſu fortuito ſigna vel linum fuerint turbata.d l 30. & d.l.1. §.ſi linum. & §.final. Altera replicatio eſt: Niſi cum plurium quàm opus erat, ſignis teſtamẽtum ſignatum eſſet, legitimus ſignorum numerus adhuc compareat.l.cum tabulæ.7.ff.de bonor.poſſeſ.ſecundum tabul. Tertia: Niſi pupillare tantum teſtamentum reſignatum ſit, principali ſaluo. l.vt bonorum. 9.ff.d.tt.& l.patris.18.ff.de vulgari ſubſtitut. Quarta: Niſi teſtator demens ſigna turbauerit. l.vlt. ff.de iniuſto teſtam. Quinta: Niſi teſtamentum poſtea denuò fuerit ſignatum. l.ſi teſtamẽtum.23.ff.qui teſtamentum facere poſſunt.

XXV. Exceptio: Niſi tabulæ teſtamenti amiſſæ ſint. reprobatur l vnica,in fin.ff ſi tabul.teſtam.nullæ ext.l.1.§.ſed conſulto,in fin.ff.de his quæ in teſtam. delentur.l.ſi in duobus.10.§ fin.ff.teſtam.quẽmadm. aper.l.2. C.de teſtamentis. item l non idcirco. 11. C. eod tt. Planè admittitur exceptio propoſita.ſi mortis tempore non extiterint tabulæ. l.1.§.ſemel ff.de bon. poſſeſ.ſecund.tabul. Huius exceptionis in propoſita diſtinctione replicatio prima eſt: Niſi cum in duobus exemplaribus teſtamentum factum eſſet, vnum exemplar extet: tunc enim quamuis alterũ non extet mortis tempore. nihilominus teſtamentum valet. d.l.1.§. ſi quis in duob. Cuius duplicatio eſt: Niſi vnum quaſi teſtamentum, aliud quaſi exemplum ſit factum: & exemplum quidem extet, teſtamentum verò non extet d.l.1.§.ſed ſi vnum.

XXVI.Exceptio: Niſi teſtamenti tabulæ non fuerint prolatæ nec apertæ. reprobatur l.1.§.ſufficit.ff.de bonor.poſſeſ ſecund.tabul.

XXVII.Exceptio: Niſi teſtamentũ imperiali reſcripto ſit reſciſſum. reprobatur l ſi teſtamentum.10. ff.de teſtamentis. M.I.R.d.cap.4.except.10.

DE ADGNATIONE *poſthumi & quaſi poſthumi.* *Cap. XVIII.*

XXVIII. Exceptio: Niſi teſtatori adgnoſcatur poſthumus. approbatur Inſt.de exhered.liber.§.poſthumus. l.1. ibi: vel adgnatione.ff.de iniuſto teſtam.l. poſthumi.3.§.ex his.ff.eod.tt.l.1. C de poſthumis. itẽ l.2. C.de bonor poſſeſ.contra tabul. M.I.R.d.cap.4. except.12. Declaratur exceptio propoſita definitione Poſthumi. l.poſthumi.3. §. 1. ff.de iniuſto teſt. Planè propoſitæ exceptionis replicationes plures ſunt, quarum prima eſt Niſi poſthumus in teſtamento ſit exhæredatus d.§.1.verſ ita demũ. Huius duplicatio prima eſt: Niſi non nominatim,ſed inter cæteros poſthumus ſit exhæredatus. d. verſ.ita demum. Declaratur hac duplicatio d.l.3.§.pen. Plures de ea vide s̃.cap.14.except.196. Altera duplicatio eſt: Niſi in priore quidem teſtamento exhæredatus ſit poſthumus, in poſteriore verò nõ ſit.l.poſthumi.3.§.ſed et ſi ſtante.ff.de iniuſto teſt. Tertia: Niſi ita exhæredatione poſthumi facta, Si filius natus natáue erit, exhæres eſto: & filius & filia naſcatur.l.ſi ita.14.ff.de iniuſto teſt. Plures propoſitæ replicationis duplicationes vide s̃ cap.14. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi poſthumus hæres ſit inſtitutus. approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̃.ead.except.in prin. Eius autem duplicatio prima eſt: Niſi ſub conditione poſthumus hæres ſit inſtitutus. l.poſthuma. 24.ff.de liberis & poſthumis.

Huius triplicatio eſt: Niſi antequam poſthumus naſcatur, conditio inſtitutionis extiterit. l. cum poſthumus. 23. ff. eod. tt. Plura de propoſita duplicatione eiuſq; triplicationibus vide s̄. cap. 10. except. 120. Altera duplicatio eſt: Niſi in eum caſum naſcatur, qui inſtitutione comprehenſus non eſt. l. commodiſſimè. 10. in fin. ff. de liberis & poſthumis. Huius triplicatio eſt: Niſi ita inſtitutione facta, Si mihi filius natus fuerit, ex beſſe: ſi filia, ex triente hæres eſto. & filius & filia naſcatur. l. ſi ita. 13. in princ. ibi: licet enim. ff. de liberis & poſthumis. Secus in exhæredatione, vt s̄. replic. prox. duplic. 3. Tertia duplicatio eſt: Niſi poſthumus inutiliter ſit inſtitutus. approbatur exemplo præcedentium & ſequentium duplicationum. cuius ſpecies vide s̄. cap. 10. Quarta duplicatio eſt: Niſi nepos vel pronepos, cuius pater adhuc viuit, hæres ſit inſtitutus. hoc enim caſu inutilis eſt inſtitutio, iure ſcilicet antiquo: vt s̄. cap. 10. except. 86. diſt. 9. eſt oſtenſum. Inutiliter autem inſtitutus habetur pro præterito. vt ex ſupradictis patet. Ergo nepos vel pronepos teſtatori adgnatus, quãuis inſtitutus ſit, tamen teſtamentum eius rumpit: quia pater eius inſtitutionis tempore viuit. & ob id alienus poſthumus eſt inſtitutus. Cuius duplicationis triplicatio prima eſt: Niſi nepos inſtitutus mortuo patre, viuo teſtatore naſcatur. l. Gallus. 29. §. nunc de lege. ff. de liber. & poſthumis. Altera triplicatio eſt: Niſi pater viuo teſtatore, quamuis nato poſthumo nepote, deceſſerit. d. l. 29. §. ille caſus. Tertia triplicatio eſt: Niſi pater nepotis à teſtatore fuerit emancipatus: hoc enim caſu nepos etiam inutiliter inſtitutus erit, quamuis teſtatori ſuus hæres futurus non ſit. d. § ille caſus. verſ. quæremus. Quarta: Niſi poſthumus nepos vel pronepos, cuius pater vel auus adhuc viuit, ſub hac conditione inſtitutus ſit, Si viuo teſtatore parens poſthumi mortuus fuerit. d. l. 29. in prin. vſq; ad §. & quid ſi. Quinta: Niſi pater nepotis iam nati viuo teſtatore à poteſtate eius quolibet caſu ſit liberatus. d. l. 29. §. & quid ſi. Sexta: Niſi nepos ex filio qui apud hoſtes eſt, hæres ſit inſtitutus. nam & hoc caſu, quamuis pater eius viuat, vtiliter eſt inſtitutus, etiam patre poſt mortem aui defuncto apud hoſtes. d. l. 29. §. quid ſi is. Septima: Niſi nepos teſtatori ſuus hæres aliquo caſu fiat. tunc enim quamuis viuo patre ſuo inſtitutus ſit, nihilominus rectè inſtitutus videtur. quæ triplicatio generalis, præcedentes ſub ſe comprehendens, approbatur d. §. quid ſi is. verſ. melius ergo. Octaua triplicatio eſt: Niſi poſthumus nepos hæres inſtitutus apud hoſtes naſcatur, & poſt mortem patris auiq; teſtatoris redeat: hic enim poſthumus, quamuis nec teſtamenti facti, nec natiuitatis, nec etiam mortis teſtatoris tempore in eius fuerit poteſtate, vtputa apud hoſtes conſtitutus: tamen propter ius poſtliminij mortis teſtatoris tempore in eius poteſtate fuiſſe fingitur, & ob id vtiliter eſt inſtitutus. d. l. 29. § ſi eius qui. Hactenus quartæ duplicationis triplicationes ſunt enumeratæ: quæ replicationum quoq; loco poſſunt annotari aduerſus exceptionem inſtitutionis de poſthumo alieno hærede inutiliter inſtituendo, de qua ſupra capite 10. except. 86. diſt. vel 9. eſt dictum. Nam iure quidem antiquo poſthumus alienus, hoc eſt, is qui tempore teſtamenti facti natus teſtatori ſuus hæres futurus nõ erat, inutiliter hæres inſtituebatur. Cuius exceptionis replicatio à lege Vellea introducta erat hæc: Niſi natus vel mortis teſtatoris tempore ei ſuus hæres futurus eſt, vel iure poſtliminij eſſe fingatur. hoc enim caſu nihilominus valebat inſtitutio: quamuis nec teſtamenti facti, nec natiuitatis tempore teſtatori ſuus eſſet hæres: ſeu (vt verba legis Velleæ habent) etiamſi parente viuo naſcatur. Huius replicationis ſpecies ſunt caſus in ſupradictis triplicationibus propoſiti. Cum autem iam dicta exceptio iure nouo ſit ſublata, ſecundum ea quæ propoſita ſunt s̄. d. diſt. 9. eius replicationibus hodie non egemus. Quinta propoſitæ replicationis duplicatio videtur eſſe: Niſi poſthumus alienus, qui teſtatori aliquando ſuus hæres futurus eſt, non ſub formula à Gallo Aquilio tradita, ſed generaliter hæres ſit inſtitutus. Hæc duplicatio declaratur, ſimul & reprobatur l. Gallus. 29. in princ. vſque ad §. ſi eius. ff. de liberis & poſthumis. Ibi enim Scæuola Galli formulam proponit, & eam aliquot caſibus propoſitis, non ſufficientem oſtendit: tandemq; ea reprobata, generalem formulam ſubſtituit. Sexta duplicatio eſt: Niſi nepote vel pronepote poſthumo hærede inſtituto, pater eius ſit præteritus, vel inutiliter inſtitutus aut exhæredatus. hoc enim caſu non poteſt poſthumum hæredem eſſe inſtitutum. d. l. 29. §. in omnibus. Huius triplicatio prima eſt: Niſi pater poſsit præteriri. Hæc triplicatio exemplis d. §. in omnibus, approbatur. Nam pater nepotis apud hoſtes conſtitutus, poteſt præteriri: vt oſtenſum ſupra capite 13. except. 176. replic. 11. Item nepos & pronepos, cuius pater eſt in teſtatoris poteſtate, & hæres inſtitutus, poteſt præteriri, ſecundum ea quæ dicta ſunt ſuprà, dicta except. 176. replic. 5. Altera triplicatio eſt: Niſi pater poſthumi inſtituti præteritus, vel inutiliter inſtitutus, viuo ſuo patre deceſſerit. d. l. 29. §. forſitan. & §. num ſi & filius, in fin. Septima duplicatio eſt: Niſi poſthumo ex certa vxore hærede inſtituto, poſtea ex alia vxore poſthumus ſit natus. l. filius. 28. §. ſi quis ex certa. ff. de liberis & poſthumis. Hactenus de ſecunda propoſitæ exceptionis replicatione, eiúſque duplicationibus ſit dictum. Tertia replicatio eſt: Niſi mulier abortum fecerit. l. 2. C. de poſthumis. Concordat Inſtit. de exhæredat. liberorum. §. poſthumi, in fine. Quarta: Niſi poſthumus execto ventre editus ſit. reprobatur l. quod dicitur. 12. ff. de liberis & poſthumis. Quinta: Niſi non integrum animal editum ſit. reprobatur d. l. 12. Contradicere videtur l. quod certatum. 3. in fine. C. de poſthumis. Sexta replicatio eſt: Niſi monſtrum vel prodigium natum ſit. d. l. 3. in fine. Septima: Niſi natus poſthumus illic deceſſerit. reprobatur d. l. 3. l. 2. C. eod. tt. Octaua: Niſi viuo teſtatore poſthumus naſcatur. reprobatur l. poſthumi. 3. §. 1. & §. ſed & ſi ſtante. ff. de iniuſto teſtam. Nona: Niſi viuo teſtatore poſthumus & natus & mortuus ſit. l. poſthumus. 12. in princ. ff. de iniuſto teſt. M. I. R. d. except. 12. repl. 3. Huius duplicatio eſt: Niſi teſtatore apud hoſtes exiſtente, poſthumus natus mortuus ſit. l. qui vxorem. 15. ff. eod. tt. & l. bona eorũ. 22. § fin. ff. de captiuis. Decima replicatio eſt: Niſi poſthumus natus non ſit in

poteſtate

poteſtate teſtatoris.l.quod certatum eſt.3.in prin.C. de poſthumis.l.quod dicitur.12. ibi : ſi naſcatur in poteſtate ff.de liberis & poſthumis. item l.ſi filiusfamiliás.33.§.ſed ſi filiusfamiliás..ff.de militari teſtamento. Vndecima:Niſi nepos vel pronepos poſthumus natus habeat patrem adhuc antecedentem in poteſtate teſtatoris.d.l.33. §.ac ne auo quidem ſuo. & d.l.3.in princ.C.de poſthumis. Duodecima:Niſi militi teſtatori adgnatus ſit poſthumus. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt s̄.cap.13.except. 176.repl.14. Plane propoſitæ replicationis duplicatio eſt : Niſi miles teſtamẽtum faciens,ignorauerit ſe poſthumum habiturum:tunc enim adgnatione poſthumi eius teſtamentũ,quamuis militari iure factum, rumpitur . approbatur per ea quæ propoſita ſunt dicta repl.14.dupl.1.Huius duplicationis triplicatio eſt: Niſi miles de poſthumo certior factus,nihilominus teſtamentum valere velit . approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi filiusfamiliás.33.ff.de milit.teſtam. Concordat propoſitæ triplicationi s̄.d.repl.14.dupl.1.triplic. 1. Plane propoſitæ triplicationis quadruplicatio eſt: Niſi miles cum militare deſiiſſet,teſtamentum ruptum rurſus valere voluerit.d.l.33.in prin.verſ.ſi modò. Decimatertia replicatio: Niſi non teſtamentum, ſed codicilli facti ſint : hi enim adgnatione poſthumi nõ rumpuntur. approbatur ĩ.cap.23.quæſt.4. excep. 26. Hæc de 28.exceptione eiusq; replicationibus ſint dicta : de qua re vide plura s̄.cap.13.

XXIX.Exceptio: Niſi mortuo vel alia ratione patria poteſtate liberato filio teſtatoris, nepos ex eo in ſui heredis locum ſucceſſerit . approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄.cap.13.except.176.replic.5.duplic.1. M.I.R.d.cap.4.except.13.Eius autem replicatio prima eſt:Niſi filius,ex quo nepos auo ſuccedit,patri teſtatori ſuperuixerit . approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄.d replic.5 in princ. Sed & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt d replic.5.duplic.2.3.& 4. Altera replicatio eſt : Niſi nepos , qui auo teſtatori ſuccedit , ab eo hæres inſtitutus ſit , vel exhæredatus. l.ſi quis.6.§.ſuccedendo itaq; ff.de iniuſto teſtamento.l. filio.23 §.fin.ff.de liberis & poſthumis.Concordat item poſterior pars l.Velleæ, l.Gallus.29. §.ſequẽte. ff. eod.tt. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi filius poſt mortem teſtatoris deceſſerit. quæ ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius triplicatio eſt : Niſi viuo teſtatore captus filius,poſt mortem teſtatoris apud hoſtes deceſſerit.d.l.29.§.videndum. Altera duplicatio hæc eſſe videtur: Niſi is qui in locũ ſui heredis ſuccedit , hæres inſtitutus , tempore teſtamenti nondum fuit natus. ſed reprobatur d.l.29. §.ille caſus.

XXX. Exceptio : Niſi mortuo auo , nepos in patris teſtatoris poteſtatem recidat.l.filius.28.§.filiusfamiliás.ff.de liber.& poſthumis.l.filiusfamiliás.33.in fine.ff.de mil.teſtam.Huius exceptionis replicatio prima eſt : Niſi nepos a patre ſuo hæres inſtitutus ſit, vel exhæredatus.d.§.filiusfamiliás. verſ.ſed ſi hæres. Altera replicatio eſt : Niſi auus, filio teſtatore apud hoſtes captiuo exiſtente, mortuus ſit, poſteaq; filius. l. ſi filiusfamiliás.39.ff.d.tt.

XXXI.Exceptio : Niſi teſtator filium poſtea adoptauerit. Inſt.quibus modis teſtam.infirm. in princ. Concordat l.verum eſt.8.in princ. ff.de iniuſto teſtamento. M.I.R. d.cap.4.except.14. Huius replicatio prima eſt: Niſi hæres inſtitutus adrogetur. l.ſi quis.18. ff.d.tt.l.filio.23. §.fin.ff.de liberis & poſthumis. Altera replicatio eſt : Niſi filius antea exhæredatus & emancipatus,rurſus adoptetur.d.l.23.in prin.M.I.R. d.except.14.replic.1.

DE MVTATA TESTATORIS voluntate,& teſtamento poſteriore. Cap. XIX.

XXXII.Exceptio:Niſi hæres inſtitutus,poſtea rurſus ſit exhæredatus. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit , per ea quæ dicentur infrà except.prox. verùm eius replicatio eſt : Niſi in eodem teſtamento idem inſtitutus,poſtea exhæredatus ſit . quæ approbatur ſimul & diſtinguitur l ſi certarũ.17. §.ſi eodem. ff.de militari teſtamento. l.1.§.& cum hæreditatis.ibi:quoniam hæreditas.ff.de his quæ in teſtamento delentur. item l.ſi ita.13. §.regula. ff de liberis & poſthumis. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi miles in teſtamento militari hæredem inſtitutum , in eodem cũ exhæredauerit.d.§.ſi eodem. Altera duplicatio eſt : Niſi generaliter quis hæres inſtitutus,ſpecialiter ſit exhæredatus. l.cum in teſtamento. 37. §.fin. ff de hæred.inſtit. Tertia:Niſi ita hæres ſit inſtitutus, Titius,imò Seius hæres eſto.l.ſi ita.45.in princ.ff.eod. tt.Plane exceptio propoſita cum iam dictis ſuis duplicationibus ſolam inſtitutionem hæredis,nõ totum teſtamentum infirmat.

XXXIII.Eexceptio : Niſi teſtator aliud teſtamentum fecerit . approbatur Inſtit.quibus modis teſtam. infirmantur. §.poſteriore.l.1. ibi: aut rumpitur. ff.de iniuſto teſtamento. l.1.§.1.ff.de bonor. poſſeſſ.ſecund. tabul. item l.quod ſi.4.in fin.ff.de adimendis legatis. M.I.R.d.cap.4.except.16. Huius exceptionis replicatio prima eſt:Niſi poſterius teſtamentum non ſit perfectum. d. §.poſteriore. Inſt.eod.tt. §.ex eo autem. l. hæredes.21. §.ſi quid poſt ff.qui teſtamentum facere poſſunt. item l.2.ff.de iniuſto teſtam.M.I.R.d.excep. 16 replic.1. Propoſitæ replicationis duplicatio prima eſt: Niſi miles iure militari poſterius teſtamentum fecerit.d.l.2.& l in fraudem.15.§.1.ff.de militari teſtamẽto. Huius triplicatio prima eſt: Niſi dimiſſus à militia aliud teſtamentum fecit minus perfectum . quæ approbatur l.eius militis.34.ff.d.tt. Cuius quadruplicatio prima eſt: Niſi iure militari prius teſtamentum ſit factum. tunc enim quamuis militia dimiſſus aliud feceris minus perfectum,nihilominus prius eſt ſublatum. d.l.34. Altera quadruplicatio eſt , quoad legata in priore teſtamento relicta. l.militis 36.§.penult. ff.de militari teſtam. Altera propoſitæ duplicationis triplicatio videtur: Niſi prius teſtamentum iure communi ſit factum . ſed reprobatur d.l.24.in fine. Tertia triplicatio: Niſi miles, qui iure militari aliud fecit teſtamentum,poſt annum militiæ ſit mortuus reprobatur l.militis.36.§.fin.ff.de militari teſtam Hæc de prima duplicatione eiusq; triplicationibus ſint dicta. Altera duplicatio eſt : Niſi in poſteriore teſtamento hæredes ſcripti ſint , qui etiam ab inteſtato hæredes eſſe poſſunt. tunc enim prius teſtamentum rumpitur,

quamuis poſterius minus ſolenniter ſit factum. l hac conſultiſſima. 21. §.ſi quis autem. C.de teſtamentis. & l.2. ff.de iniuſtò teſtamento. M.I.R.d.repl.1. dupl. 1. Huius duplicationis triplicatio prima eſt: Niſi in priore quoque ij qui ab inteſtato hæredes eſſe poſſunt, ſcripti ſint. d.§.ſi quis autem. verſ.niſi fortè. Altera triplicatio eſt: Niſi poſterius teſtamentum per quinque teſtes iuratos non probetur. d. §. ſi quis autem. Tertia duplicatio: Niſi Imperator poſtea hæres nuncupatus dicatur.reprobatur l.nolumus.20.C.de teſtamentis. Quarta: Niſi decem annos poſt prius factum teſtamentum teſtator vixerit. hoc enim caſu per poſterius etiam nõ perfectum rumpitur.l.ſancimus. 27. C.de teſtamentis. M.I.R.d.replic.1. dupl.2. Quinta: Niſi pater inter liberos teſtatus, illud ſuum teſtamentum mutauerit. reprobatur Nouell.conſt.107.§.& ſi quidem. M.I.R.d.replic.1.duplic.3. Sexta: Niſi teſtator teſtamentum mutare prohibitus ſit. approbatur per ea quæ proponuntur infrà except.35. Septima duplicatio eſt: Niſi vnius ex hæredibus vel eius qui ſubſtitutum habet, portio ſit adempta vel interleta. hoc enim caſu quamuis aliud teſtamentum perfectum factum non ſit, valet tamen ademptio hæreditatis, ſed ſaluo teſtamento. l.1 §.& cum hæreditatis. ff.de his quæ in teſtamento delentur. Octaua: Niſi teſtator ſigna turbauerit, vel teſtamenti tabulis inciderit. hoc enim caſu, quamuis aliud perfectum non ſit, nihilominus teſtamentum non valet. de qua re vide ſuprà cap.17. except.24. Nona: Niſi quoad legata & fideicommiſſa in priore teſtamento relicta. Hæc enim nihilo magis illi debentur, quamuis teſtamentum poſterius perfectum nõ ſit. l.militis.36.§. penultimo. ff.de militis teſtamento. l.ex parte.22. ff.de adimendis legatis. M.I.R.d.replic.1. duplic.4. Vide item infrà lib.12.cap.6. except.87.repl.1. quæ huic duplicationi videtur contradicere. Hæc de prima propoſita exceptionis replicatione, eiusq́; duplicationibus ſint dicta. Secunda replicatio eſt: Niſi poſterius teſtamentum iniuſtum ſit, ex quo hæres exiſtere nõ poſſit. Inſt. quibus modis teſtam.infirm. §.poſteriore. ibi: hoc enim ſolum. M.I.R.d.except.16.replic.2. Huius replicationis ſpecies ſunt replicationes proximè ſequentes, quemadmodum & præcedens. Sed & eius duplicationes ſunt replicationes ſequentes reprobatæ. Tertia replicatio eſt: Niſi in poſteriore teſtamento is hæres inſtitutus ſit, cum quo non eſt teſtamenti factio. approbatur ſimul & diſtinguitur l.cum quidam. 12. ff.de his quæ vt indignis. Quarta: Niſi in teſtamento poſteriore teſtator, qui generare non poteſt, poſthumos ſuos hæredes ſcripſit. reprobatur l. ſi quis. 9. in princ. ff de liberis & poſthumis. Plura de replicatione propoſita vide ſuprà capite 10. except.86. Quinta: Niſi in poſteriore teſtamẽto teſtator ſeruum proprium hæredem inſtituerit, anteà à priore domino cum libertate hæredem inſtitutum. reprobatur l.pater 52. ff.de hæredibus inſtituendis. Sexta: Niſi teſtator in poſteriore teſtamento filium præterijt. l. ſi filius.7 ff de liberis & poſthumis. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi poſthumus præteritus ſit. hic enim ſiue naſcatur, ſiue non naſcatur, prius teſtamentum ruptum eſt. l.poſthumus. 3. §.ſed etſi ſtante. ff.de iniuſto teſtamento. Septima replicatio: Niſi in poſteriore teſtamento ex certis rebus hæres ſcriptus ſit. reprobatur l.ſi quis. 29. ff.ad S.C.Trebellianum. Concordat iiſdem propè verbis Inſtitut. quibus modis teſtamẽtum infirm.§ ſed etſi quis. Octaua: Niſi cum miles alium caſtrenſium, alium cæterorum bonorum hæredem ſcripſiſſet, poſtea caſtrenſium bonorum alios inſtituit hæredes. hoc enim caſu, quod ad cæterorum bonorum hæredes attinet, prius teſtamentum ruptum non eſt. l.militis 36. §.1.ff.de militari teſtamento. Nona: Niſi teſtator poſtea non ſibi, ſed filio hæredem inſtituit. l.ſi quis.14. §.ſi ſuo. ff. de vulgari ſubſtitut. Decima replicatio eſt: Niſi eodem tempore vtrunque teſtamentum ſit factum. l.1.§.ſed etſi in duobus. ff.de bonorum poſſeſſione ſecundum tabulas. M.I.R d.except.16. replic.3. Vndecima: Niſi teſtator falsò putans, priore teſtamẽto ſcriptum hæredem deceſſiſſe, aliud fecit. l.vltima. ff.de hæredibus inſtit. & l.cum mater.28.ff.de inoffic. teſtamento. Duodecima: Niſi poſterius teſtamentum vacuum ſit. l ſi bina.11. ff. de iniuſto teſtamento. Decimatertia: Niſi teſtator poſterius teſtamentum poſtea inciderit. l qui ex liberis.11.§.teſtamento. ibi: non ſecus ac ſi ff.de bonorum poſſeſſione ſecundum tabulas. Decimaquarta: Niſi miles alio teſtamẽto facto, priore mori ſe velle declarauerit. l.in fraudem.15. §.1.ff.de militar. teſtamento. Concordant etiam ea quæ habentur infrà replic.prox.§.planè ſi miles. Decimaquinta replicatio eſt: Niſi teſtator in poſteriore teſtamento iuſſerit prius valere. hoc enim caſu, quamuis ipſo iure ruptũ ſit, vt tamen fideicommiſſi valet. l.poſthumus.12. §. fin. ff.de iniuſto teſtamento. l.ſi quis.29.in fine. ff.ad S.C.Trebell. Concordat iiſdem verbis Inſtit.quibus modis infirm.teſtam. §.ſed etſi quis. M.I.R.d.except. 16.replic.14. Planè ſi miles, poſteriore facto teſtamento, prius nihilominus valere voluerit: etiam ipſo iure prius non erit ruptum per poſterius. l.quærebatur.19. ff.de militari teſtamẽto. l.Centurio.27. item l.miles. 35.in fin. ff.eod.tt. Decimaſexta replicatio videtur: Niſi cõditio poſterioris inſtitutionis defecerit. verum reprobatur l.cum in ſecundo.16.in princ.ff.de iniuſto teſtam. Concordat Inſtit.quib.mod.teſtam.infirm.§. poſteriore. ibi: aut conditione. Planè admittitur, ſi conditio in præteritum vel præſens, non in futurum ſit concepta.d.l.16. Decimaſeptima: Niſi ex poſteriore teſtamento adita hæreditas non ſit. reprobatur Inſtit.d.§.poſteriore. Concordat d.l.16. M.I R.d.except.16.replic.5. Decimaoctaua: Niſi Imperator in priore teſtamento hæres ſcriptus ſit. reprobatur l ſi quis.6. C.qui teſtamẽtum facere poſſunt. Hæc de 33. exceptione.

XXXIIII. Exceptio: Niſi teſtator teſtamentum valere noluerit. ipſo quidem iure reprobatur, admittitur tamen certis quibuſdam caſibus. de qua re vide ſ.except.prox repiic.1. M.I.R.d.except. 16. replic.1. duplic.6.tripl.1.

XXXV. Exceptio: Niſi teſtator teſtamentum mutare ſit prohibitus vel impeditus. l ſi ſcriptis. 19. ff.de his quibus vt indignis. l. 2. C ſi quis aliquem teſtari prohibuerit. l.1.in prin. ff.eod.tt. item l.2.in prin. ff.d. tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi non va-

nec dolo, ſed blandis verbis quis offenſam teſtatoris placauit, ne teſtamentũ mutaret. l. virum. 3. ff. ſi quis aliquem teſtari prohib. l. iudicium. 3. C. eod. tt. Altera replicatio eſt: Niſi non ab hærede ſcripto, ſed ab alio teſtator teſtamẽtum mutare ſit prohibitus vel impeditus. l. 2. §. fratris ff. eod. tt. Huius duplicatio eſt: Niſi ſeruo vel filio hærede inſtituto, per dominum vel patrem ſtetit, quo minus teſtamentum mutaretur. l. 1. §. ſi dominus. ff. ſi quis aliquem teſtari probib. l. vnica. ff. quib. non competit bonor. poſſeſ. Tertia replicatio videtur: Niſi nõ ab vno, ſed pluribus teſtator ſit prohibitus. ſed reprobatur l. 1. § fin. ff. ſi quis aliquem teſtari. Quarta replicatio eſt: Niſi is qui teſtamentum mutare prohibuit, rogatus ſit hæreditatem, vel partẽ eius, aut rem aliquam alij reſtituere: hoc enim caſu fideicommiſſario qui nihil commiſit, exceptio propoſita non obſtat. d. l. 1. §. ſi dominus. ibi: ſed ſi legatum. l. 2. § fin. ff. eod. tt. Planè hoc loco notandum, quòd rupto per cauſam propoſitam teſtamento, non ſucceſſioni ab inteſtato, ſed fiſco ſit locus. d. §. fin. ibi: vt commodum. Concordat d. l. 1. in princ.

QVIBVS EX TESTAMENTO competat hæreditas?
Cap. XX.

HActenus an ex teſtamento hæreditas competat, varijs caſibus per exceptiones propoſitis diſcuſſum eſt. Nũc reliqua huiuſmodi quæſtiones diſcutiendæ: hoc eſt, Quibus ex teſtamento competat hæreditas? item, Quid quantumq́; hæreditatis ex teſtamento cuique competat? Prioris igitur quæſtionis regulæ ſunt hæ.

I. Regula, De hæredibus hæredis inſtituti defuncti. His regulariter eadem hæreditas debetur, quæ debebatur defuncto. l. ſi quis. 7. §. fin. ff. de adquir. heredit. l. veluti. 3. §. 1. ff. de petitione hæred. item l. vlt. §. ſed ſiquidem ipſe. C. de hæred. inſtit. M. I. R. libro 4. cap. 5. reg. 1. Planè regulæ propoſitæ exceptio prima eſt: Niſi hæres inſtitutus ante aditam hæreditatem deceſſerit. l. item prætor. 8. §. fin. ff. de ſuis & legitimis hæredib. l. quoniam. 7. C. de iure deliberãdi. l. vnica. §. in nouiſſimo. & §. cum autem. C. de caducis tollendis. item l. 2. C. ad S. C. Orphic. M. I. R. libro 4. cap. 2. reg. 21. except. 90. & cap. 5. reg. 1. except. 1. Huius replicatio prima eſt: Niſi liberi teſtatoris hæredes inſtituti, ante aditam hæreditatem deceſſerint: hi enim nihilominus hæreditatem ad ſuos hæredes tranſmittunt. d. §. in nouiſſimo. verſ. exceptis. l. 1. C. de his qui ante apertas tabulas. l. 1. §. quòd ſi ante. ff. de collatione bonorum. l. ſi filius. 16. ff. de liberis & poſthumis. item l. filius. 28. in princ. ff. d. tt. M. I. R. d. except. 1. repl. 1. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi filius hæres inſtitutus, in poteſtate teſtatoris non f[illegible]. hic enim non niſi adita hæreditate eam ad ſuos hæredes tranſmittit. l. ſi fratris. 3. C. de iure deliberandi. l. emancipata. 4. C. qui ad bonor. poſſeſ. M. I. R. d. replic. 1. dupl. 2. Huius duplicationis triplicatio prima eſt: Niſi iure teſtamenti pendente, filius emancipatus & hæres inſtitutus deceſſerit per ea quæ proponentur ĩ. replic. 3. Altera triplicatio eſt: Niſi filius hæres inſtitutus, liberos ſuos, teſtatoris nepotes vel pronepotes, hæredes relinquat. hoc enim caſu, quamuis emancipatus ſit, & ante aditam hæreditatem deceſſerit: nihilominus ad ſuos hæredes hæreditatem tranſmittit. l. vnica. C. de his qui ante apertas tabulas. M. I. R. d. dupl. 2. triplic. 6. Altera duplicatio eſt: Niſi filius teſtatoris hæres inſtitutus, ſubſtitutum habeat. tunc enim eo ante aditam hæreditatem mortuo, ſubſtitutus vocatur. l. ſi filius. 16. ff. de liberis & poſthumis. M. I. R. d. replic. 1. duplic. 3. Tertia: Niſi viuo teſtatore filius hæres inſtitutus deceſſerit. elicitur ex l. ſi fratris. 3. C. de iure deliberandi. Sed & approbatur l. vnic. §. cum igitur. C. de caduc. tollen. vbi dicitur, non niſi a morte teſtatoris hæreditatem adiri poſſe. delata autẽ hæreditas non intelligitur, quam quis adire non poſſit. l. delata. 152. ff. de verb. ſignific. M. I. R. d. repl. 1. dupl. 4. Ergo requiritur, vt filius tempore mortis teſtatoris adhuc vixerit: quo non facto, propoſitæ replicationi locus non eſt. Planè ſi vnà cum teſtatore filius perierit, præſumitur filius patri ſuperuixiſſe. quod approbatur ſimul & diſtinguitur l. qui duos. 10. §. fin. ff. de rebus dubijs. Hæc de prima replicatione eiusq́; duplicationibus ſint dicta. Altera replicatio eſt: Niſi intra tempus deliberandi hæres inſtitutus deceſſerit. l. cum antiquioribus. 19. C. de iure delib. l. vnic. §. in nouiſſimo. ibi: ijs nihilominus. C. de cad. toll. item Nouell. c. 158. M. I. R. lib. 4. cap. 5. reg. 1. except. 1. repl. 2. Tertia: Niſi iure teſtamenti pendente, hæres inſtitutus, qui etiam ab inteſtato hæres exiſtere potuit, deceſſerit. hic enim nihilominus hæreditatem ad ſuos hæredes tranſmittit. l. illud notandum. 4. §. fin. cum l. ſeq. ff. de bonor. poſſeſ. contra tab. l. inteſtato. 3. §. eſt autem, in fin. ff. de ſuis & legit. hæred. l. ventre. 83. ff. de adquir. hæred. l. etſi. 6. §. 1. & l. ſi filius. 42. §. fin. ff. de bonis libertorum. Huius duplicatio eſt: Niſi ob ſpem poſthumi iure teſtamenti pendente, inſtitutus hæres deceſſerit. hoc enim caſu, poſthumo non nato hæreditatem non tranſmittit. l. 8. §. fin. ff. de ſuis & legit. hæred. Quarta replicatio eſt: Niſi ob litem teſtamenti pendentem ſcriptus hæres adire non potuit. l. ſcriptus. 12. ff. de Carboniano edicto. l. 6. §. 1. & l. 42. § fin. ff. de bon. libert. Quinta replicatio eſt: Niſi propter metũ S. C. Siloniani hæres defunctus non adijt. l. ſi quis. 3. §. eleganter. & l. qui poſthumos. 4. ff. de S. C. Siloniano. Huius duplicatio eſt: Niſi aliud etiam impedimẽtum fuerit, quo minus adiri hæreditas potuerit. d. l. 4. & l. ſi quis. 3. §. final. ff. eod. tt. Sexta replicatio eſt: Niſi dum de ſtatu defuncti dubitatur, hæres deceſſerit. l. 1. §. 1. ibi: vnde tractari. ff. ad S. C. Tertyll. Septima: Niſi hæres inſtitutus propter abſentiam ſuam adire non potuit. l. Pannonius. 85. in princ. ff. de adq. hæred. Octaua: Niſi hæredis defuncti nomine, viuo eo, ab alio hæreditas agnita, & bonorũ poſſeſſio petita ſit. Hæc replicatio approbatur quidẽ ipſo iure, verùm eius duplicatio eſt: Niſi hæres, antequam agnitionem ab alio factam, ratã habuerit, mortuus ſit. l. bona. 3. §. adquirere. ff. de bon. poſſeſ. d. l. 85. in princ. item l. ſi is. 7. ff. ratam rem haberi. Nona: Niſi pro ſua parte adierit hæreditatem defunctus. tũc enim portio deficiens, quamuis poſt eius mortem, hæredibus defuncti adcreſcit. Inſt. de S. C. Orphitiano. §. fin. Concordat l. ſi ex. 9. ff. de ſuis & legitimis. M. I. R. dict. except. 1. replicat. 3. Huius replicationis

duplicatio eſt: Niſi ex ſubſtitutione adcreſcat: tunc enim ſubſtituti defuncti hæredibus non adcreſcit. d.l.9.ibi: alia cauſa.l.toties.80.ff.de adquir.hæred. item l.qui liberis.8.§.ſed ſi plures.& §.hæc verba. ibi: ſed neq; ff.de vulg.ſubſtit.l.qui plures.21.l.Lucius.43.§.fin.item l.penult.ff.d.tt.M.I.R.d.replic.3.dupl.1. Plura de replicatione propoſita vide ĩ.cap.22. except.8. Decima replicatio eſt: Niſi idem pro parte purè, pro parte ſub conditione inſtitutus, poſtquam ex vna parte hæreditatem adijt, pendente alterius partis conditione deceſſit. tunc enim impleta poſtea conditione, hæredibus eius locus eſt. l.qui ex duabus. 53. in princ. ff.de adquir.hæred. Huius duplicatio eſt: Niſi defunctus cohæredem habeat. tũc enim ea pars, ex qua ſub conditione hæres inſtitutus fuit, non niſi pro dimidia parte ad eius hæredem pertinet, reliqua dimidia pars cohæredi adcreſcit.l.ſi liber homo.57.§.ſi ita ſcriptũ, in fine. ff.de hæred.inſtit. Vndecima replicatio eſt: Niſi hæres infans, in poteſtate parentis conſtitutus, deceſſerit: hoc enim caſu nihilominus ad parentem, in cuius eſt poteſtate, tranſmitti hæreditatem.l.ſi infanti.18.ibi: ſed ſi hoc.C.de iur.deliber.M.I.R. d.exc.1.repl.4. Hæc de prima propoſita regulæ exceptione ſunt dicta. Altera exceptio eſt: Niſi defunctus hæres hæreditatem repudiauerit.l.1.ibi: ſi tamen hæreditatem.C.de his qui ante apert.tabul.

II. Regula: Filiofamiliâs hærede inſtituto, patri competit hæreditas. l.2.cum lege ſequente.ff.de petitione hæreditatis. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi antequam filius iuſſu patris adierit hæreditatẽ, ſui iuris ſit effectus. l.nõ eſt dubium.15. C.de iure deliberandi. Altera: Niſi ſub ea conditione, Si ſui iuris factus ſit, filius hæres ſit inſtitutus. approbatur exemplo l.ſi mater. 3. C.de inſtitut.vel ſubſtit. item l.vlt. C.de donat.quæ ſub modo. Tertia exceptio videtur: Niſi filiusfamiliâs ab alio filiofamiliâs, qui de caſtrenſi peculio teſtatus eſt, hæres ſit inſtitutus. ſed reprobatur l.per procuratorem. 89. ff.de adquir.hæreditate. Quartæ exceptionis loco notandum, quòd iure nouo hæreditatis, cuius hæres filiusfamiliâs inſtitutus eſt, vſusfructus tantùm, non etiam proprietas patri competat.l.cum oportet.6.C.de bonis quæ liberis. M.I.R.d.cap.5.reg.16. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi filius hæreditatem adire recuſet, pater agnoſcat. l.cum non ſolum.8. in princ. vſq; ad §.vbi autem voluntas. C.eodem tt. Cuius duplicatio eſt: Niſi filius qui adire recuſauit, poſtea in integrum ſit reſtitutus. d.l.8.Plura de exceptione propoſita eiuſq; replicationibus vide ſ̃.lib.4.cap.22.quæſt.1.poſt except.15.Sed & plura de regula propoſita eiuſq; exceptionib. vide ĩ.lib.10.cap.13.reg.1.except.6.

III. Regula: Seruo hærede inſtituto, domino eius debetur hæreditas.l.veluti.3. in princ. ff.de petitione hæred. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ̃.lib.7.cap.2.reg.1.& reg.3. M.I.R.d.cap.5.reg.17. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ſeruus tempore adeundæ hæreditatis fuerit alienatus: tunc enim non veteri, ſed nouo domino debetur hæreditas.l.2.§.fin.ff.de bonor. poſſeſ.ſecund.tabul. Concordat Inſt.de hæred.inſtit. §.alienus. Cuius replicatio videtur eſſe: Niſi ſeruus ab eo cui poſtea alienatur, hæres ſit inſtitutus. ſed reprobatur l.qui filio.38.§.cum venditor.ff.de hæredib. inſtit. Altera exceptio eſt: Niſi ſeruus quem teſtator liberum putat, hæres ſit inſtitutus: & ſi hæres non eſſet, alius ei ſubſtitutus ſit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃.cap.11.excep.134.replic.2. Tertia: Niſi ſeruus à domino hæres ſit inſtitutus. tunc enim neque domino, neque eius hæredibus hæreditas competit, ſed ipſe ſeruus liber hæreſq; efficitur. de qua re vide ſuprà libro 6.capite 4.cauſa 2. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ſeruus à domino hæres inſtitutus, poſtea ab eodem dominò & teſtatore ſit alienatus. tunc enim non ſeruo, ſed nouo domino hæreditas competit. Inſtit.de hæred.inſtit.§.ſeruus autem, l.qui filio.38.§.ſi quis ſeruum.ff.de hæred.inſtit. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi cum ſeruus ſub conditione liber & hæres purè inſtitutus eſſet, poſtquam conditio libertatis defecit, fuerit alienatus: hoc enim caſu nec ſeruo nec nouo domino hæreditas competit. d.§.ſi quis ſeruum. Altera: Niſi vſusfructus tantùm in ſeruo ſit alienatus.l.quoties.9.§.fin.in fine. ff.de hæred. inſtit. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi ſeruus à tutore domini ſit hæres inſtitutus. tunc enim quamuis tutor domini loco habeatur, tamen ſeruus neque liber neque hæres efficitur, ſed eius dominus pupillus. l.ſi tutor.3.C.de neceſſarijs hæredibus. Quarta propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi ſeruus ante aditam hæreditatem fuerit manumiſſus. tũc enim non veteri domino, ſed ſibi adquirit hæreditatem. Inſtitut.de hæredibus inſtituendis.§.alienus quoque, in fine. Huius replicatio prima eſt: Niſi ſeruus municipij, vel alterius collegij hæres ſit inſtitutus. reprobatur l.ſi quis.25.§.1.ff.de adquir.hæred. Altera: Niſi ſeruus duorum, hæres inſtitutus, antequam manumitteretur ab vno dominorum adire hæreditatem iuſſus ſit. reprobatur l.ſeruus. 63. ff.eod.tt. Planè hoc caſu manumiſſus non niſi pro parte alterius domini non iubentis, hæres efficitur: vt ex d.l.63.conſtat. Tertia replicatio eſt: Niſi ſeruus ex vna parte purè, ex altera ſub conditione hæres inſtitutus, vnam partẽ iuſſu domini adierit. Hæc replicatio quoad reliquam partem reprobatur l.ſi ſolus.79.§.item ſi ſeruus. ff.eod.tt. Quarta: Niſi ſeruus eius qui capere non poteſt, hæres inſtitutus ſit, & poſtea manumiſſus. reprobatur l.ſi ſeruus. 81. ff.de adquir.hæredit. Hæc de quarta exceptione eiuſq; replicationibus. Quinta exceptio eſt: Niſi ſeruus hæres inſtitutus ſit ſub hac conditione, Si liber fiat. hoc enim caſu, quamdiu ſeruus manet, nec domini iuſſu adire poteſt: vtputa conditione deficiente. liber autem factus, & ita conditione impleta, ſibi adquirit: vt dictũ ſupra exceptione proxima. Sexta: Niſi ſeruo fideicommiſſam ſub conditione libertatis relictum ſit, & purè ſubſtitutus. hoc enim caſu fideicommiſſi conditio in ſubſtitutione repetita videtur: & ob id nõ domino, ſed ſibi ex ſubſtitutione ſeruus liber factus adquiret. l.Latinus Largus.85. ff.de leg.2. Septima: Niſi cum ſtatuliber hæres inſtitutus eſſet, poſt conditionem libertatis exiſtentem adeatur hæreditas. hoc enim caſu non domino, ſed ſibi adquirit ſeruus hæreditatẽ. quæ exceptio approbatur ipſo iure. Si autem ignorans iuſſu domini adiuit, non obligatur. l.qui putat. 73. §.qui bona. ff. de ad-

de adquir. hæred. Octaua exceptio eſt: Niſi ſeruus dotalis hæres ſit inſtitutus: hoc enim caſu, quãuis maritus dominus dotis dicatur, hæreditas tamen nõ marito debetur, ſed vxori. l.aditio.45. in princip. ff. de adquir. hæred. Nona: Niſi ſeruus cum alio ſit communis. hoc enim caſu non niſi pro parte vni ex dominis adquirit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſeruus.66.ff d.tt. Concordat Inſtitut. de hæred. inſtit. §. ſeruus autē. M.I.R.lib.3.cap.13.reg.21.except.1. Decima: Niſi hæres inſtitutus de cõditione ſua in iudicio contendat. approbatur ſimul & diſtinguitur l.cũ aliquis.21.C.de iure deliberandi. Huius replicatio prima eſt: Niſi ita inſtitutio facta ſit, Illum illius ſeruũ hæredem inſtituo. d.l.21.ibi: & ſiquidē. Altera: Niſi poſtea ſeruus fuerit pronũciatus. d.l.21. Vndecima exceptio eſt: Niſi liber homo, qui alteri bona fide ſeruit, hæres ſit inſtitutus. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi liber homo.57.in princip.ff.de hæredib.inſtit. Cõcordat l.homo liber.54. in prin.ff.de adquir.rer.dom. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi iuſſu bonæ fidei poſſeſſoris, non ſibi adquirendi animo hæreditatem adijt. quæ replicatio conſtat ex legibus iam allegatis. Altera eſt: Niſi propter bonæ fidei poſſeſſorem liber homo hæres ſit inſtitutus. l.aditio.45.§.fin. ff. de adquir. hæreditat. Plura de exceptione propoſita eiuſq; replicationibus vide ſ. libro 7. capite 2. regula 6. except.1. item capite 3. regula 6. except.1. Duodecima exceptio: Niſi ſerui hæredis inſtituti vſusfructus alterius ſit. reprobatur l.aditio 45.§.fin. ff. de adquir. hæreditate. Sed & de hac exceptione vide ſ. d. capite 2. reg.5. except.1. Sed & de regula propoſita eiuſq; exceptionibus vide ĩ. libro 10. capite 13. reg.1. except. 6. replic.1.

IV. Regula, De ſocio bonorum. Si quæſtus & compendij ſocietas inita ſit: vno ex ſocijs hærede inſtituto, alteri ex hæreditate nihil debetur. l.aditio.45.§.1.ff. de adquir. hæred.

V. Regula: Poſthumo hærede inſtituto, ex quacunq; vxore natus hæres erit. l.ideoq; 5. ff. de liberis & poſthumis. & l.placet.4.in fin.ff.d.tt.

VI. Regula: Si is qui ſoluendo non eſt, plures ſeruos hæredes ſcripſit, tũc vti quiſq; primus eſt ſcriptus, hæres erit. l.qui ſoluendo.58.ff.de hæred.inſtit.

VII. Regula: Si ita inſtitutio ſit facta, Titius, imò Seius hæres erit: ſolus Seius hæres erit. l.ſi ita.45. in prin.ff.d.tt.

VIII. Regula: Si ita inſtitutio facta ſit, Ille aut ille hæres eſto: vterq; hæres erit. l. cum quidam.4. C. de verb. ſignif.

IX. Regula: Si ita hæredibus inſtitutis, Titius & Seius, vter eorũ viuet, hæres eſto: vterq; viuat. tunc enim vterq; hæres erit. l. Titius.24. cum duabus ll. ſequentibus ff.de hæredib.inſtit.

X. Regula: Si captiui vel pauperes generaliter inſtituti ſint hæredes, quibus tunc debeatur hæreditas, definitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap.10. except. 90. repl.4.

XI. Regula: Si ita inſtitutio facta ſit, Primus ex parte hæres eſto. Si primus hæres non erit, Secundus hæres eſto. Tertius ex alia parte dimidia hæres eſto. Si non erit, Quartus hæres eſto. Primus & Tertius priore loco inſtituti habentur. l.2.§. ſi quis ita. ff. de bonor. poſſeſſ. ſecund. tab.

XII. Regula: Inſtitutus & ſubſtitutus ſimul hæredes eſſe non poſſunt. l.cum in teſtamento.37. in prin. ff.de hæred.inſtit.

XIII. Regula: Si quibuſdam coniunctim, quibuſdã ſeparatim hæredibus inſtitutis, poſtea omnes inuicem ſubſtituerit: vno ex coniunctis hærede non exiſtente, ſoli coniuncti ex ſubſtitutione vocantur, non etiã alij ſeparatim inſtituti. l.cohæredi.39.§.qui diſcretas. ff. de vulgari ſubſtit.

XIV. Regula: Si prius quidam ex hæredibus inuicem ſubſtituti ſunt, deinde omnes hæredes inuicem ſubſtituti: ſpecialiter ſubſtituti ex generali ſubſtitutione non admittũtur, cæteris hæredibus exiſtentibus. d.l.39.§.qui patrem.

XV. Regula: Duobus hæredibus inſtitutis ſubſtitutus ita, ſi vterq; hæres non extiterit, vel intra pubertatem deceſſerit, vel ei qui nouiſſimus mortuus fuerit: vno ex inſtitutis hærede non exiſtente, cohæredi potius quàm ſubſtituto eius portio defertur. l.ſi pater. 23.ff.de vulgari ſubſtit. & l.cum quidã.10. C.de impuberum & alijs ſubſtitut. M.I.R. libro 4. capite 5. regul.6.

XVI. Regula: Ita ſubſtitutione facta, Quiſquis mihi hæres erit: ſolus ex teſtamento, non ab inteſtato hæres ſubſtitutus videtur: nec is qui per alium hæres efficitur, vt dominus vel pater. l.qui liberis.8.§. hæc verba.ff.de vulgari ſubſtit. l.cum filio.3. ff.d.tt. item Inſtit. de pupillari ſubſtit.§.ſubſtituitur.

XVII. Regula: Ita ſubſtitutione facta, Quiſquis mihi hæres erit: nõ tam hæres inſtitutus, quàm qui ex inſtitutione hæres extitit, ſubſtitutus videtur. Inſtit. d.§.ſubſtituitur. l.qui plures.21. in fine. ff. de vulgari ſubſtit. item l.ex duobus.32.§.1. ff.eod.tt. Plures regulas de ſubſtitutione hac, Quiſquis mihi hæres erit: vide ĩ.lib.14.cap.3.condit.6.

XVIII. Regula: Duobus impuberi ſubſtitutis, vno ſi impubes intra decimum, altero ſi intra decimumquartum annum deceſſiſſet: ſi impubes octo annorum deceſſerit, prior ſolus hæres erit. l. ex facto.41.§.item quæro.ff.de vulgari ſubſtit. et l.2.§.ſi primus.ff.de bonorum poſſeſſ. ſecund. tabul.

XIX. Regula: Procuratore hærede inſtituto, dominus per eum hæres non efficitur. l. per procuratorem. 89. in prin. ff.de adquir. hæred. & l.homo liber.54. in prin.ff.de adquir.rer.dom.

QVID ET QVANTVM HAEreditatis cuiq; ex teſtamento competat. Cap. XXI.

I. Regula, De hæreditate in partes diſtribuenda, proponitur Inſtitut. de hæredibus inſtit.§. hæreditas. Concordat l.interdum.13.§.1. ff.de hæred.inſtit. item l.ſeruum.48.§.fin.ff.eod.tt.

II. Regula: Nullis partibus nominatis, ex æquis partibus hæredes ſunt. Inſtit.de hæred.inſtit.§.ſi plures. Concordat l.quoties.9.§.hæredes. ff. eod.tt. M.I.R. d.cap.5.reg.19. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi alij coniunctim, alij diſiunctim hæredes ſint inſtituti. hoc enim caſu non æquas habent partes. l. ſi

liber homo.57. §.Titius. ff.de hæred. inſtit. l. item vt Sabinus.17.§.ſed ſi aſſe,in fin.ff.d.tt.l.qui liberis.8.§. Labeo quoq; ff. de vulgari ſubſtit. & l. Attius. 11.ff.de hæredib.inſtit.M.I.R.d.reg.19.except.3. Similem exceptionem, eiuſq; replicationes vide ĩ. lib.13. cap.6. reg.25.except.4. Concordat l.vlt.§.alia adplicata C. de impub & alijs ſubſtit. Propoſita exceptionis replicatio eſt: Niſi teſtator adiecerit, Aeque hæredes ſunto.l.interdum.13.in prin. ff.de hæredib.inſtit. Altera propoſitæ regulæ exceptio: Niſi diuerſarum rerum hæredes ſint ſcripti. reprobatur l. ex facto.35. l.qui non.76.in prin.item l.Attius.11 ff.d.tt. Planè admittitur in teſtamento militis, l ſi certarum.17. in prin. ff.de militari teſtam.

III.Regula: Partibus nominatis, pro ea parte quiſq; hæres erit, ex qua eſt inſtitutus. l.2. §. pro qua. ff. de bonor.poſſeſ.ſecund tabulas. M.I.R d.cap.5.reg.20. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi vnus tãtùm hæres ſit ſcriptus. hic enim, quãuis pro parte ſcriptus ſit, in ſolidum tamẽ hæres ſit. d §.pro qua. l. viriles appellatione.145 ff de verb.ſignific. Inſt.de hæred.inſtitut. §.non autem vtiq;. ibi: & ſi vnum. l.cohæredi.39. §. fin.ff.de vulgari ſubſtit.item l.filius.28. §.fin. ff.de liberis & poſthumis.M.I R.d reg.20.exc.1. Cuius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi miles vnum tantum hæredem pro parte inſtituerit. Inſtit.d.verſ.& ſi vnũ. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ̃. cap.16 dupl.27. M.I.R.d.except.1.repl.2. Altera replicatio: Niſi idem pro parte purè, pro parte ſub conditione hæres ſit inſtitutus. reprobatur l.cum hæres.52.§.fin.ff.de adqu. hæred. Tertia: Niſi in reliquam partem ſubſtitutum habeat. d.§ fin. Secunda exceptio eſt: Niſi error in partibus adijciendis fuerit commiſſus. l.quoties.9. in princip.ibi: ſed ſi non.ff.de hæred.inſtit. Tertia: Niſi ita inſtitutio ſit facta, Titius ex parte prima, Seius ex parte ſecunda, Mæuius ex parte tertia. l.ſi quis.14.ff. d.tt. Quarta: Niſi non hæreditatis, ſed certæ alicuius rei partes ſint diſtributæ. hoc enim caſu nihilominus pro æquis partibus cenſentur eſſe hæredes. l.quoties.9. §. ſi duo. l.ſi alterius.10. item l. ex facto.35. in princip.ibi: erunt quidem. & §.vnde.item §.cum hæc ita.ff.eod.tt. M.I.R.d.reg.20.except.3. Quinta: Niſi certa pars nõ ſit expreſſa l.ſi ita.45.§.fin.ff.de hæred. inſtit.l.ſi quis.36 ff eod.tt. Concordant item ea quæ habentur ĩ.reg.7. Sexta exceptio eſt: Niſi inæqualibus partibus diſtributis.poſtea adijciantur hæc verba: Quos ex diſparibus partibus hæredes inſtitui, æquè hæredes ſunto. l.ſi inæqualibus.12. ff.de hæred. inſtit. Septima: Niſi expleto aſſe, aliquis ſine parte ſcriptus ſit. hoc enim caſu ſingulis aliquid ex ſua parte decedit. de qua ĩ. regul. proxim. except.1. Octaua: Niſi aſſe expleto, aliquis vltrà ex parte ſit inſtitutus. de qua vide ĩ. regul.5. Nona: Niſi non omnes partes ſint diſtributæ: hoc enim caſu partes vacantes accedunt. de qua ĩ. reg.6. Decima: Niſi poſtea aliqua pars vacare cœperit. de qua re vide ĩ. cap. proxim. Vndecima: Niſi duobus ex diuerſis partibus inſtitutis ita: Vter Seiam duxerit, ex dodrante: qui non duxerit, ex quadrante ſit hæres.neuter duxerit. De hac vide ĩ.reg.9.

IV. Regula: Si in quorundam perſonis partes ſint adiectæ, in quorundam verò perſonis partes adiectæ non ſint: tunc hi ex parte vacante ſunt hæredes. Inſt. de hæred.inſtit.§. ſi plures.ibi: partibus. Concordat l. item vt Sabinus.17. in prin.item l.aſſe toto.75.ff.eod. tt.l.vlt.ibi: nam qui ſine.ff.de bonor.poſſeſ.ſecundum tabulas. Huius regulæ exceptio prima eſſe videtur: Niſi nulla pars ex aſſe vacet. ſed reprobatur Inſtit. d.tt. §.ſi plures. Sed plura de hac exceptione vide ĩ. regul. prox. Altera exceptio eſt: Niſi ex ea parte quæ vacat, alius quamuis inutiliter hæres fuit inſtitutus: tunc enim is qui ſine parte ſcriptus eſt, in eam partem tanquam vacantẽ non vocatur, ſed in alterũ aſſem. l.quo loco.20.§.1 ff.de hæredib.inſtit. Tertia: Niſi quis hæres ſcriptus non ſit, ſed alius ei quaſi ſcripto ſit ſubſtitutus.hoc enim caſu qui ſcriptus nõ eſt, quaſi ſine parte ſcriptus non habetur, vt in vacantem partem vocetur. l. ex facto.19 ff. d tt. Quarta exceptio, ſumpta ex loco, quo quis ſine parte ſcriptus eſt, reprobatur l. quo loco.20.in prin.& l.qui non.76. §.penult.ff.eod. tt.item Inſtit.eod.tt. §. ſi verò totus. ibi: nec intereſt. Quinta: Niſi filia ſimpliciter hærede inſtituta, poſthumi ex partibus adijciantur hæredes. hoc enim caſu filia non in vacantem partem vocatur. ſed ex aſſe inſtituta cenſetur l.ſi ita.45.§.1.ff.de hæred.inſtit.

V. Regula: Aſſe expleto, ſi alius vel alij hæredes adijciantur: hi hæredes adiecti in alium aſſem, quem dupondium vocant, ſeu dimidiam hæreditatis partem vocantur. l.item vt Sabinus.17. §. ſed ſi aſſe. l.Lucius. 51.& l.qui non militabat.76. §.fin.cum duabus legibus ſequentibus. ff.d.tt.Inſt.d.tt. §.ſi verò totus.item l.vlt. ibi: nam qui ſine. ff. de bonor. poſſeſ. ſecundum tabulas. Huius exceptio prima eſt: Niſi aſſe expleto, alius vel alij ex certa parte, non ſine parte hæredes ſint ſcripti. tunc enim non in dimidiam hæreditatis partem vocantur: ſed ſingulis primo loco ſcriptis aliquid decedit, & hæreditas diuiditur in tot partes, quot fecit teſtator. l.interdum.13.§.1.ibi: ſed etſi exceſſerit, cum ſequentibus. ff. de hæredibus inſtituendis.de qua re vide ĩ.reg.prox. Secunda: Niſi vltra aſſem hæreditate diſtributa, alius ſine parte hæres ſit inſtitutus.hic enim nõ in aliũ aſſem venit, ſed id quod ex dupondio deeſt, habebit.l. Vitellius Sabinus.18. & l.ex vncijs.85.ff.eod.tt.item Inſtit.eod.tt.§.& ſi plures. Tertia: Niſi dupondio expleto, alius ſine parte hæres ſcriptus ſit. hic enim nõ in alium dupondiũ vocabitur, ſed in trientem hæreditatis. l.item vt.17. §. fin.ff.de hæred.inſtit. Quarta: Niſi aſſe expleto, alius ex reliqua parte hæres ſit inſtitutus. hic enim nihil habebit. d.l.17. §. ſed ſi aſſe.ibi: aliter atq;. l.qui non. 76. §.fin. cum duabus legibus ſequentibus. ff. eod.tt. Concordant item ea quæ propoſita ſunt ſ̃.cap.10. except.106. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi vltra aſſem hæreditate diſtributa, alius poſtea ex reliqua parte hæres ſit inſtitutus: hic enim id quod ex dupondio deeſt, habebit. l.ex vncijs.85.ff.eod.tt. Quinta exceptio videtur eſſe: Niſi aſſe expleto, pars eius in aliquo hærede defecerit. hoc enim caſu videtur is, qui ſine parte hæres ſcriptus eſt.in eam partẽ vocandus.Sed reprobatur l.quo loco.20. §.1. ff de hæred inſtituend.

VI. Regula: Aſſe expleto, ſi alius poſtea ex certa parte hæres inſtitutus ſit, ſingulis primo loco ſcriptis

aliquid

aliquid decedit, & hæreditas in tot vncias diuidenda, quot fecit teſtator. l.interdum.13. §.ſed & ſi exceſſerit, cum ſequentibus. ff.d.tt.l.cum quæſtio.23. § cum enim manifeſtũ. C.de legatis. Quæ tamen magis contradicere videtur, quàm regulam propoſitam approbare. de qua vide Franciſcũ Balduinum in ſuo Iuſtiniano, folio 232. cũ ſequentibus. Item cõcordat l.militis.36.in prin. ff.de militari teſtam. Inſtit. de hæred. inſtit. §.videamus. ibi: & ex diuerſo. item l.ſi ita.45. §.1. ff.de hæred. inſtit. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi aſſe expleto, poſtea alius ex reliqua parte ſit inſtitutus. hoc enim caſu ex aſſe ſcriptis hæredibus nihil decedit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. reg. prox. except.4. Secunda: Niſi expleto aſſe, alius ita ſit inſtitutus. Qua ex parte mihi ſocius eſt in vectigali ſalinarum, pro ea parte mihi hæres eſto. reprobatur l.ſi liber homo.57. §.1. ff. de hæred. inſtit. Tertia: Niſi Titio ex dimidia, & Seio ex dimidia parte hæredibus inſtitutis, ita adiecerit: Ex qua parte Seiũ inſtitui, ex eadẽ parte Sempronius hæres eſto. hoc enim caſu Titio nihil decedit, nec vltra aſſem hæreditas diuiditur. ſed Sempronius & Seius in eandem partem concurrunt. l.Iulianus.15. in prin. ff.d.tt. & l.triplici modo.142. §.fin. ff.de verbor. ſignific. Quarta: Niſi duobus ex aſſe hæredibus inſtitutis, tertius alterutri eorum in certa parte ſit ſubſtitutus. hoc enim caſu inſtitutis nihil decedit, nec in plures quàm duodecim vncias hæreditas diuiditur. Cuius replicatio eſt: Niſi ſubſtitutus ex maiore parte, quàm is cui ſubſtitutus eſt, ſcriptus ſit. hoc enim caſu, eo ex ſubſtitutione adeunte, vltra aſſem fit diſtributio. d.l.15. §. fin. cum lege ſequente. & l.quoties 9. §. ſi quis primum. ff.d.tt.

VII. Regula: Si vno ex certa parte, puta ex quadrante, hærede inſtituto, alij ex æquis vel duabus partibus hæredes ſint inſtituti: perinde eſt, ac ſi hi ſine parte inſtituti eſſent. ideoq; in vacantem partem veniũt. l.qui non.76. §. filijs. ff.de hæredibus inſtit. & l.ſi ita. 45. §.fin. ff.eod.tt.

VIII. Regula: Si vno ex certa parte, puta ex quadrante, hærede inſtituto alij ex duabus partibus ſint inſtituti: as in dodrantem erit diuidendus. l. qui non. 76. §.Lucio ff.d.tt.

IX. Regula: Si pluribus ex certa parte hæredibus inſtitutis, aliqua pars ex aſſe vacat: hæc pars vacans ſingulis pro hæreditaria parte accedit. Inſtitut. de hæredibus inſtituend. §.videamus. l.interdum.13. §.1. ff. eod.tt. item l.ſi ita.8.in prin. ff.de bon. poſſeſſ. ſecundum tabul.

X. Regula: Si, cum ita inſtitutio facta eſſet: Si mihi filius natus fuerit, ex beſſe, & vxor ex reliqua parte hæres eſto. Si verò filia mihi nata fuerit, ex triente, & vxor ex reliqua parte hæres eſto. filius & filia naſcantur: as in ſeptem partes diſtribuendus. vt ex his filius quatuor, vxor duas, filia vnam partem habeat. l.ſi ita. 13. in prin. ff.liberis & poſthumis. Concordat l.ſi ita. 45. §.1. ff.de hæred.inſtit.

XI. Regula, De poſthumis hæredibus pro parte inſtitutis, proponitur l.Clemens.79.in prin. ff.eod.tt.

XII. Regula: Titio & Seio ita hæredibus inſtitutis: Vter ex ijs Seiam vxorem duxerit, ex dodrante: qui non duxerit, ex quadrante hæres eſto. Si neuter duxerit, nec per eos ſtet quo minus ducant: ambo in æquales partes admittũtur. l.2. § ſi quis ita. ff.de bon. poſſeſſ. ſecund.tabul. l.vter.23. cum lege ſequente. ff. de condit.inſtit.

XIII. Regula: Titio & poſthumis pro virilibus partibus hæredibus inſtitutis, quantum Titio muliere adhuc prægnante debeatur, vide ʒ. libro 10. capite 13. regula 4.

XIV. Regula: Si inſtituti hæredes inuicem ſubſtituti ſunt, eæ in ſubſtitutione partes datæ videntur, quæ in inſtitutione. Inſtitut. de vulgari ſubſtitut. §. & ſi ex diſpar. Concordat Inſtitut. de pupill. ſubſtitut. §. ſubſtituitur, in fine. l.ſi in teſtamento.5. ff.de vulgari ſubſtit. l.qui liberis.8. §.hæc verba. ibi: partes. & §.ſed ſi plures. l.ſi plures.22. item l.cohæredi.39. §.1. ff.eod. tt. l.1. C.de impub. & alijs ſubſtit. M.I R lib.4.cap.5. reg.19. except.4. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi teſtator aliter diſpoſuerit vel ſenſerit. d.l.22. Altera exceptio eſt: Niſi inſtitutis hæredibus alij in ſubſtitutione mixti ſint. tunc enim non in hæreditarias, ſed in viriles partes diuiſio facienda. l.vltim. C.de impuber. & alijs ſubſtit. Contradicit l. qui liberis.8. §. Labeo quoq; ff.de vulgari ſubſtit. Planè propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi teſtator expreſſe pro hæreditarijs partibus inſtitutos ſubſtituerit. l.qui cum.30. ff. eod.tt. Tertia exceptio videtur: Niſi cohæres ſubſtitutus ſuam partem nõ ſolum in ipſa inſtitutione, ſed poſtea iure adcreſcendi acceperit. ſed reprobatur l.ſi in teſtamento.5.in fine. ff.d.tt.

XV. Regula: Cohæredi ſubſtituto ſubſtitutus, ad vtranq; partem tam inſtitutionis quàm ſubſtitutionis admittitur. Inſtitut. de vulgari ſubſtitut. §. ſed ſi inſtituto. l.ſi Titius.25. item l.cohæredi.39. in princip. ff.eod.tt. Huius regulæ exceptio: Niſi prior ſubſtitutus ante inſtitutum deceſſerit. reprobatur d.l.39. in prin. ibi: nec intererit. Planè exceptio hæc locum habet, quoad bona inſtituti, cui pupillariter eſt ſubſtitutum. quæ diſtinctio approbatur lege penult. ff. de vulgari ſubſtit.

XVI. Regula, De parte eius cui ſubſtitutus non eſt. Hæc quoq; pars debetur ſubſtituto alterius, ad quem iure adcreſcendi pertinere potuit. l.cum ex filio 37. §. fin. & l.qui duos.40. ff.d.tt. itẽ l.qui duos.10. in prin. ff.de rebus dubijs.

XVII. Regula: In eam partem ſubſtitutus, quam inſtitutus capere non poteſt: ſi inſtitutus totum, ſubſtitutus nihil: ſi inſtitutus nihil, ſubſtitutus totum habebit. l.qui nõ.76. §.fin. cum duabus legibus ſequent. ff.de hæred.inſtit. l.2. C.d tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ſeruus quem teſtator liberum credidit, hæres ſit inſtitutus, aliusq; ei ſubſtitutus, poſteaq; ſeruus iuſſu domini adierit hæreditatem: hoc enim caſu portio ſerui qui cohæredem habebat, inter ſubſtitutum & dominum ſerui diuiditur. l.qui filio.38. §.fin. cum l.ſeq. ff.de hæredibus inſtit. Altera exceptio eſt ʒ. reg.prox.

XVIII. Regula: Subſtitutus ad prælegata inſtituto relicta non admittitur. l.Sextiam.31. ff.de leg.3.

XIX. Regula: Pupillariter ſubſtituto debentur non ſolùm ea, quæ pupillus à teſtatore adquiſiuit, ſed

etiam aliunde. Inſtitut. de pupill. ſubſtitut. §. non ſolum, in fine. Cōcordat l. qui liberis. 8. §. ad ſubſtitutos. ff. de vulgari ſubſtitut. M. I. R. d. cap. 5. reg. 24. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi miles pupillariter ſubſtituit, ita vt ſola ſua bona ad ſubſtitutum perueniāt. d. §. ad ſubſtitutos. Secunda: Niſi ab adrogatore pupillo ſit ſubſtitutum. hoc enim caſu ſola ea quæ pupillus occaſione adrogationis adquiſiuit, ad ſubſtitutum pertinent. d. l. 8. §. in adrogato. Tertia: Niſi ita ſubſtitutio facta ſit, Si intra pubertatem deceſſerit, tūc ille mihi hæres eſto. reprobatur l. ſi ita. 8. §. qui filio. ff. de bonor. poſſeſ. ſecund. tab.

X X. Regula: Patrono ſubſtitutus id, cuius nomine patronus contra tabulas bonorum poſſeſſionem petere potuiſſet, non habebit. l. in ſeruitutem 16. §. ei qui. ff. de bonis libertorum.

X X I. Regula: De bonis paternis, ſi filiusfamiliâs de bonis caſtrenſibus teſtatus eſt, vide ſ̃. cap. 16. dupl. 27.

X X I I. Regula: Si mulier nuptias iterans, ſecundū maritum hæredem inſtituit: nō plus ei debetur, quàm alteri ex liberis prioris matrimonij relictū eſt. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃. lib. 4. cap. 5. quæſt. 3. reg. 5.

X X I I I. Regula: Si vnus hæres tantùm ex certa re vel parte inſtitutus eſt, in ſolidum fit hæres. de qua regula cum ſua exceptione vide ſ̃. reg. 3. exc. 1.

DE IVRE ADCRESCENDI. Cap. X X I I.

Prima regula. Pluribus hæredibus inſtitutis, vel ab inteſtato venientibus, vno deficiente, portio eius cæteris cohæredibus adcreſcit. l. bona 3. § fin. cum duabus legibus ſequentibus ff. de bonorū poſſeſ. l. vnica. §. his ita definitis. C. de caducis toll. l. 1. §. ſi nemo. ff. ad Senatuſconſ. Tertyll. l. vnica. C. quando non petentium partes. l. 2. C. ad S. C. Orficianum, l. ſi cohæredi 4. in princip. ff. quis ordo in bonorum poſſeſ. item l. vlt. ff. de adq. hæred. M. I. R. d. cap. 5. reg. 27. cum ſeq. Exemplum huius regulæ proponitur l. ſeruus. 66. in fin. ff. d. tit. Aliud l. hæredi. 31. ff. d. tit. Item aliud l. filius. 28. § fin. ff. de liberis & poſthumis. Nunc propoſitæ regulæ exceptiones proponendæ ſunt.

I. Exceptio: Niſi in militis teſtamento hæredes ſcripti ſint. l. ſi duobus. 37. ff. de militari teſt. l. 1. C. de teſt. militis. M. I. R. d. reg. 27. except. 1.

I I Exceptio: Niſi non partium, ſed rerum diſtributio inter hæredes ſit facta. l. ſi filius 42. §. Papinianus. ff. de bonis libertorum. l. 1. C. de teſtament. militis.

I I I Exceptio: Niſi non ex teſtamento, ſed ab inteſtato ſint hæredes. reprobatur Inſtitut. de S. C. Orphiciano § fin. Concordat l. ſi ex pluribus. 9. ff. de ſuis & legitimis hæred.

I V. Exceptio: Niſi vnus ex teſtamento, alter per contra tabulas bonorum poſſeſſionem fiat hæres. l. ſed cum patrono 6. in prin. ff. de bonor. poſſeſ.

V. Exceptio: Niſi non hæredes, ſed bonorum poſſeſſores ſint. reprobatur l. 2. §. ſi duo, in fine. ff. de bonor. poſſ. ſecund. tab.

V I. Exceptio: Niſi is cui adcreſcit, nō ex inſtitutione, ſed ex ſubſtitutione ſit hæres. reprobatur l. ſi liber homo. 57. §. cum quis. ff. de hæred. inſtit.

V I I. Exceptio: Niſi ſubſtitutum habeat is, cuius portio deficit. l. 2. § ſi duo ſint. ff. de bonor. poſſeſ. ſecund. tabul. M. I. R. d. reg. 27. except. 8. Huius replicatio eſt: Niſi ſubſtitutione tertio gradu facta, primi gradus hæres adhuc ſuperſit. hoc enim caſu cohærede eiusq́; ſubſtituto deficiente, tertio gradu ſubſtitutus primi gradus hæredem non excludit. l. quidam. 28. ff. de vulgari ſubſtit.

V I I I. Exceptio: Niſi is cui adcreſcere debet, antequam adcreuerit, mortuus ſit. reprobatur l. vnica. §. his ita definitis. ibi: alijs cohæredibus. C. de cad. toll. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ̃. cap. 20. reg. 1. except. 1. repl. 9.

I X. Exceptio: Niſi is cui adcreſcit, ignoret portionē in cohæredis perſona defeciſſe. reprobatur l. hæredi. 31. ff. de aqu. hæred.

X. Exceptio: Niſi is cui adcreſcit, eam habere nolit. reprobatur l. ſi quis. 35. in prin. ibi: quoniam inuito. l. qui ex duabus. 53. § fin. l. qui patri. 59. in fine ff. eod. tit. item l. vnica §. his ita definitis. ibi: & hoc nolentibus. C. de caducis toll. Plane admittitur. primum quidem in legatarijs, quibus nolentibus non adcreſcit. d. l. vnica. §. vbi autem. Deinde admittitur, ſi is cui portio cohæredis adcreuit, in totum hæreditati renunciet. l. cum hæreditate. 55. ff. de adquir. hæred. l. ſi is qui. 56. ff. eod. tit. Huius diſtinctionis replicatio eſt: Niſi creditores contenti ſint eius parte qui adijt. tunc enim propoſita diſtinctione ſeu exceptione non adiuuatur. d. l. 55. Plura de exceptione propoſita vide j. lib. 10. cap. 14. reg. 2. except. 4.

X I. Exceptio: Niſi pendeat adhuc, non in totum defecerit portio in alterius perſona. hoc enim caſu iuri adcreſcendi nondum eſt locus. l. 2. §. pro qua. ibi: quamdiu. ff. de bonor. poſſeſ. ſecund. tabul. Concordant ea quæ habentur j. libro 12. capite 6. except. 17. replic. 3.

X I I. Exceptio: Niſi vni portio ſua tanquam indigno ſit ablata. hoc enim caſu fiſco locus eſt, & ob id ius adcreſcendi ceſſat. l. hæreditas. 4. C. de his quibus vt indignis. M. I. R. d. reg. 27. except. 5. Sed & de hac re vide in ſingulis cauſis, ex quibus tanquā indigno hæreditas aufertur.

X I I I. Exceptio: Niſi is quoq; cui adcreſcere poſſet, ſuam partē repudiauerit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃. eod. cap. in prin.

QVIBVS ADCRESCAT portio deficiens?

I I. Regula: Si alij coniunctim, alij diſiunctim hæredes inſtituti ſunt: vno ex coniunctis deficiente, ſolis illis qui coniunctim hæredes inſtituti ſunt, pars eius adcreſcit. Sin autem aliquis, qui diſiunctim hæres inſtitutus eſt, deficit, portio eius omnibus ſine diſcrimine adcreſcit. l. vnica §. his ita definitis. C. de caducis toll. l. hæredes. 61. ff. de hæred. inſtit. l. ſi quis. 5. § fin. ff. ſi tabulæ teſt. nullæ extab. itē l. 1. § ſi quis ex nepotib. ff. de coniung. cum emancip. liberis. M. I. R. d. cap. 5. reg. 28. exc. 3. Declaratur regula propoſita definitione coniunctorū l. triplici modo. 142. ff. de verb. ſignif. Sanè ſpecies coniunctorū eſt & hæc. ſi ita ſcriptū ſit: Lucius Titius ex parte dimidia hæres eſto. Seius ex parte qua Lucium Titium hæredem inſtitui, hæres eſto. quæ ap-

probatur

probatur d.l.142.§.fin. de qua re vide ṡ.cap prox. regul.6.except.3. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi re tantùm vel verbis tantum ſint coniũcti.l.ſi ita.64. ff de hæred.inſtituend. l.item vt Sabinus.17.§.1. ff.d.tt. M.I.R.d.exc.2.repl.1. Altera: Niſi ipſo iure in coniuncti perſona inſtitut[illegible] nõ valeat, tunc enim omnibus ſine diſcrimine portio eius adcreſcit. reprobatur exemplo l.quo loco.20.in ſine.ff.d.tt.

III.Regula: Si quibuſdam cum partibus, quibuſdã ſine partibus hæredibus inſtitutũ: vnus horum repudiauerit, omnibus adcreſcit. l.item vt Sabinus.17.§.1. ff.de hæred.inſtit.

IV.Regula: Duobus filijs, & ex altero filio duobus nepotibus hæredibus inſtitutis: vno nepotum non petente, portio eius ſoli fratri adcreſcit. Secus. ſi vnus ex filijs ſit defunctus. l.ſi duobus.12. in prin. ff. de bonor. poſſeſ. contra tabul. l.1.§. ſi quis ex nepotibus. ff. de coniung. cum emancip. liberis.

V.Regula: Si quis ex hæredibus hæreditatem reſtituere iuſſus eſt, non ei qui reſtituere, ſed ei cui reſtitui debet, portio deficiens adcreſcit. l.ſi totam.82. ff. de adqu. hæred. M.I.R.d.reg.28 exc.4.

VI.Regula: Si vnus ex duobus vel pluribus hæredibus pro parte purè, pro parte ſub conditione hæres ſit inſtitutus: conditione deficiente, nihilominus ei quoq; pars deficientis partis adcreſcit. l ſi liber homo.57.§.ſi ita ſcriptum. ff. de hæred inſtit. & l.qui fundum.86. §.ſi tu ex parte.ff.ad legem Falcid.

VII.Regula: Etiam ei qui ſuam partem repudiauit, ſed alteri qui ſuam partem agnouit, hæres extitit, repudiata propria portio adcreſcit. l. ſi liber homo. 57.§ fin.ff.de hæred.inſtit.

QVANTVM CVIQVE adcreſcat.

VIII. Regula: Si plures ſint hæredes, quibus quid adcreſcit, ex diſparibus partibus inſtituti: ſingulis non pro virili, ſed pro hæreditaria parte adcreſcit. l.ſi liber homo.57.§. cum quis. ff. de hæred. inſtituend. & l.vnica.§. his ita definitis.ibi: alijs cohæredibus. item ibi: id eſt pro parte hæred. C. de caducis toll. M.I.R. d. cap.5.reg.29.except.1. Hæc de iure adcreſcẽdi, de quo vide plura ĩ.lib.13.cap.6.reg.25.except.17.

DE CODICILLIS.
Cap. XXIII.

HActenus an & quibus ex teſtamento competat hæreditas, item quid & quantum competat, expoſitum eſt. Quando autem ex teſtamento hæreditas competat, ſeu deferatur, dicetur ĩ.libro prox. cap. 11. Nunc reſtat, vt de codicillis tanquam teſtamentorum partibus dicamus: qua parte abſoluta, Libro huic de teſtamentis finem imponemus.

I. PROPRIA CODIcillorum.

I.Regula: Codicillorum ius ſingulare eſt.l.2.§. codicillorum.ff.de iure codicill.

II.Regula: Codicilli nullam ſolennitatem deſiderant.Inſt.de codicillis §.fin.

II. TOTVM.

Codicilli teſtamẽti partes ſunt. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ṡ.cap.2.quæſt.4.reg.3.

III. SPECIES.

I.Regula, De teſtamento iniuſto. Inutile teſtamentum vim codicillorum regulariter non habet. l.1 ff.de iure codicillorum.l.ex ea.29.in prin. ff qui teſt. facere poſ.l.ſi quis.8.§.illud quoq;. C.de codicillis. item.l. illud.13.§.1.ff.de iure codicill. M.I.R.lib.4 cap.5.reg. 33.in prin. Planè propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi teſtator voluerit teſtamentũ vim codicillorũ habere. tunc enim codicilli ſpeciẽ continet teſtamentũ iniuſtum.d. §.illud quoq;. l.ſi miles.3. §.fin. ff.de militari teſtament.item l.poſthumus.12.§.fin. ff.de iniuſto teſtam. Plures propoſitæ regulæ exceptiones vide ĩ.lib. 12. cap.6.except.84.repl.1.cũ ſequentib. Planè propoſitæ exceptionis ſimiliumq; replicatio generalis eſt: Niſi actor ex teſtamento directã petierit hæreditatẽ. tũc enim poſtea tanquã fideicommiſſariã ex codicillis petens, nõ eſt audiẽdus.l.ſi quis.8.C.de codicillis. Huius duplicatio eſt: Niſi quis ex parẽtibus, liberis vel cognatis defuncti hæreditatẽ ex teſtamento petierit. hic enim, quãuis ſuccubuerit, nihilominus tanquã ex codicillis fideicommiſſariam hæreditatem [illegible]tere poteſt. d.l.8.§.ſi quis. Aliam duplicationẽ vide M.I.R. d.reg. 33.in fin. Hæc de iniuſto teſtamento.

II.Regula, De tabulis, in quibus legata tantùm relicta ſunt, nõ etiam hæres inſtitutus. Hæ codicilli ſunt. quæ regula ſeu ſpecies approbatur l.ſi palàm.20.ff.de iure codicill.

III.Regula, De literis, quibus hæreditas promittitur, aut animi affectus exprimitur. Hæ codicillorum ſpeciem non continent.l.literæ.17.ff.d.tt.

IIII. EXCEPTIONES ADVERſus codicillos. & ea quæ in codicillis ſunt relicta.

Regulariter quidem quod codicillis relictum eſt, perinde debetur, ac ſi in teſtamento ſolenni relictum eſſet. Inſt.de codicillis, in prin.& l.2. §.codicillorũ. ff. eod.tt. M.I.R. d. cap.5.reg.52. Verùm huius regulæ plures ſunt exceptiones, deſumptæ ex perſona partim eius qui codicillos facit, partim eius cui codicillis quid relinquitur, partim ex alijs huiuſmodi circumſtãtijs: de quibus ſequitur.

I.Exceptio: Niſi is qui teſtamentum facere nõ poteſt, codicillos fecerit. l.diuus.6.§.codicillos.ff.de iure codicill.l.conficiuntur.8.§.codicilli. ff.eod.tt. Huius exceptionis replicatio videtur eſſe: Niſi antè, cum teſtamenti factionem haberet, codicillos cõfirmauerit. hoc enim caſu videtur dicendum, quamuis eo tempore quo codicillos facit, teſtamenti factionem habere deſierit, nihilominus codicillos valere. Sed reprobatur l. quædam.7. in prin. ff.d.tt. Propoſitæ exceptionis ſpecies ſunt exceptiones proximè ſequentes.

II. Exceptio: Niſi is qui apud hoſtes eſt, codicillos fecerit.d.l.7. Huius replicatio eſt: Niſi codicillis ante captiuitatem teſtamento confirmatis, is qui eos fecit, poſtea poſtliminio ſit reuerſus. l.in bello.12.§.codicilli.ff.de captiuis.

III.Exceptio: Niſi is qui codicillos fecit, dubitauit an ſui iuris eſſet. approbatur ſimul & diſtinguitur l. Ariſto.9.ff.de iure codicillorum.

IV. Exceptio: Niſi is qui ſe adrogandum dederit, codicillos fecerit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſub-

ſiſtit: quia teſtamenti factionem non habet, ſecundũ ea quæ dicta ſunt ſ. cap. 6. in prin. Eius autem replicatio eſt: Niſi cum codicilli antea in teſtamento, ab eo qui ſui iuris erat facto, confirmati eſſent, poſtea rurſus emancipatus deceſſerit. l. conficiuntur. 8. §. ſi poſt. ff. de iure codicill.

V. Exceptio: Niſi mutus codicillos fecerit. ipſo quidẽ iure ſubſiſtit, per ea quæ dicta ſunt ſ. cap. 5. except. 8. in prin. verùm eius replicatio eſt: Niſi antequã mutus fieret, teſtamento facto codicillos confirmauit. d. §. ſi poſt. Sed de hac exceptione cum ſuis replicationibus vide ſ. d. except. 8.

VI. Exceptio: Niſi furioſus codicillos fecerit. l. 2. §. penult. ff. de iure codicill. l. ne codicillos. 5. C. de codicillis.

VII. Exceptio: Niſi non teſtamentum fecerit is, qui fecit codicillos. reprobatur Inſtitut. de codicillis. §. non tantum. l. ſi quis. 3. in prin. ff. de iure codicill. l. conficiuntur. 8. in prin. item l. ab inteſtato. 16. ibi: & vt manifeſtius. ff. d. tt. l. non idcirco. 4. C. de codicillis. item l. 1. C. d. tt.

VIII. Exceptio: Niſi ei qui in rerum natura non eſt, codicillis quid ſit relictum. l. diuus. 6. § fin. ff. de iure codicill. l. 2. in prin. item l. quidam. 14. §. ego quidem. ibi: vt enim. ff. eod. tt. Huius exceptionis replicatio hæc videtur eſſe: Niſi tempore teſtamenti, quo codicilli confirmati ſunt, in rerum natura fuerit. ſed reprobatur d. l. 6. §. fin. item d. verſ. vt enim. Plura de exceptione propoſita vide j. lib. 12. cap. 3. except. 23.

IX. Exceptio: Niſi ſeruo alieno libertas in codicillis ſit relicta. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 2. §. ideoq́ue. ff. de iure codicill. Plura de except. propoſita vide ſ. lib. 6. cap. 6. except. 11.

X. Exceptio: Niſi generaliter ab eo, Quiſquis hæres erit, in codicillis quid ſit relictum. reprobatur l. ſi quis. 3. in prin. ff. de iure codicill.

XI. Exceptio: Niſi ab hæredibus ante codicillos defunctis quid ſit relictum. l. quidam. 14. ff. d. tt.

XII. Exceptio: Niſi hæreditas codicillis ſit data vel adempta. Inſt. de codicillis. §. codicillis. l. quod per manus. 10. item l. illud. 13. §. 1. ff. eod. tt. l. ſi idem. 7. C. de codicillis. M. I. R. d. reg. 32. exc. 1. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi nõ directis verbis, ſed per fideicõmiſſum hæreditas codicillis ſit data. Inſtit. de codicillis. §. directò. l. 2. §. fin. ff. de iure codicill. l. illud. 13. §. 1. ff. eod. tt. itẽ l. 2. C. de codicillis. M. I. R. d. exc. 1. replic. 1. Altera: Niſi hæreditas teſtamento inutiliter data, codicillis ſit confirmata. reprobatur l. 2. §. fin. ff. de iure codicill. Tertia: Niſi in teſtamento hærede inſtituto eo, quẽ in codicillis hæredem ſcripſiſſet vel nominaſſet: in codicillis hæredẽ certũ ſcripſerit vel nominauerit. l. aſſe toto. 75. ff. de hær. inſtit. l. inſtitutio. 10. in prin. ibi: proinde & ſi ita. ff. de condit. inſtit. Quarta: Niſi in teſtamento hærede inſtituto ſub hac conditione, Si eum in codicillis hæredem ſcripſerit. d. l. 10. in prin & §. fin. Quinta replicatio eſt: Niſi miles codicillis hæreditatẽ dederit vel ademerit. l. militis 36. in prin. ff. de militari teſtam. l. quærebatur. 19. ibi: quinimò etſi codicillos. ff. eod. tt. Sexta: Quòd ſi hæreditas in codicillis alicui tanquã indigno ſit adẽpta. & ad alium translata, ademptio valeat, quamuis translatio non valeat. l. hæreditas. 4. C. de his quibus vt indignis.

XIII. Exceptio: Niſi conditio inſtitutioni hæredis in codicillis ſit adiecta, vel ſubſtitutio facta. Inſtit. de codicillis. §. penult. Concordat l. diuus. 6. in princip. ff. eod. tt. item l. quidam. 27. §. fin. ff. de condit. inſtitutionum.

XIIII. Exceptio: Niſi ſolennitas teſtamentorum in codicillis non interuenerit. reprobatur Inſt. de codicillis. §. fin.

XV. Exceptio: Niſi codicilli neq; ſcripti, neq; ſignati ſint manu teſtatoris. reprobatur l. diuus. 6. §. codicillos. ff. de iure codicill. Planè videtur admitti, ſi teſtator in teſtamento adiecerit, non aliàs codicillos valere ſe velle, quàm ſua manu fuerint ſubſcripti atque ſignati. Sed hæc diſtinctio reprobatur d. l. 6. § licet.

XVI. Exceptio: Niſi quinq; teſtes codicillis nõ interuenerint. l. vlt. §. fin. C. de codicillis. M. I. R. d. reg. 32. except. 2.

XVII. Exceptio: Niſi teſtes codicillis non ſubſcripſerint. d. §. fin.

XVIII. Exceptio: Niſi teſtamentum iniuſtum, irritum aut ruptum ſit. hoc enim caſu nec codicilli valent. l. ab inteſtato. 16. §. fin. ff. de iure codicill. l. quod per manus. 10. ibi: qui ex teſtamento. ff. eod. tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi miles iure communi extra tempus expeditionis teſtamento facto, poſtea in expeditione codicillos iure militiæ fecerit. hoc enim caſu, quamuis teſtamentum non valeat, valent tamen codicilli. l. conficiuntur. 8. §. ſi miles. ff. de iure codicillorum.

XIX. Exceptio: Niſi abſente filio mater codicillos fecit. reprobatur l. cum proponatis. 4. C. de codicillis.

XX. Exceptio: Niſi alij quoq; codicilli ſint facti. reprobatur Inſt. de codicillis. §. fin. l. diuus. 6. § codicillos. ff. eod. tt. Planè admittitur exceptio propoſita, ſi poſteriores codicilli prioribus contraria diſponant. de qua re vide j. except. 25.

XXI. Exceptio: Niſi codicilli teſtamento non ſint cõfirmati. l. ante. 5. ff. de iure codicill. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi alio indicio appareat, teſtatorem à voluntate codicillorum non receſſiſſe. d. l. 5. Concordant Inſt. eod. tt. §. ſed cum ante. Altera replicatio eſt: Niſi teſtamentum ante codicillos ſit factum. l. ſi quis. 3. §. penult. ff. de iure codicill. Tertia: Niſi teſtamentum nullum ſit factum. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. except. 7.

XXII. Exceptio: Niſi non ſpecialiter, ſed generaliter codicilli ſint confirmati, vel antequam eſſent facti. reprobatur l. ſiue. 6. C. de codicillis. l. conficiuntur. 8. in prin. ff. de iure codicill.

XXIII. Exceptio: Niſi codicillis certi generis confirmatis, codicilli, de quibus agitur, non ſint eius generis. d. l. 8. § fin Planè ſi quis ita codicillos confirmauerit, Si quid ad hoc teſtamentum pertinens reliquero, valere volo: etiam codicilli ante teſtamentum facti hiſce verbis continentur, nec propter verbum futuri temporis Reliquero, alterius generis ſunt cenſendi. quod approbatur l. Plotiana. 18. ff. de iure codicill. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi teſtator poſtea ab iſta priore voluntate receſſerit, & codicillos,

quamuis

quamuis alterius generis, valere voluerit. approbatur exemplo l. diuus. 6. §. licet. ff. de iure codicill. Concordat l vlt in princ. ff. de leg. 2. item l. ſi quis. 22. in prin. ff de leg 3.

XXIIII. Exceptio: Niſi veſte ſua in codicillis legata, veſtis ipſius teſtatoris non ſit: vel ita legato in codicillis relicto, Si Titius viuus eſt: vel. Si tot annorum eſt: hæc conditio deficiat. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius replicatio videtur eſſe talis: Niſi tempore quo codicilli antea confirmati ſunt, conditio vera fuerit. ſed reprobatur l. quædam. 7. §. præterea. ff. de iure codicill. Alia huius replicationis reprobata exempla proponuntur d. l. 7. in prin. l. diuus. 6. §. fin. item l. conficiuntur. 8. §. ſi poſt ff. eod. tit.

XXV. Exceptio: Niſi is qui codicillos fecit, poſtea mutauerit voluntatem. l. ante. 5. in fin. ff. de iure codicill. l. cum proponatis. 3. C. d. tit.

XXVI. Exceptio: Niſi ei qui codicillos fecit, adgnaſcatur poſthumus, vel quaſi poſthumus. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 1. C. de codicillis. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi teſtator nihilominus poſt ruptum adgnatione poſthumi teſtamentum, codicillos valere voluerit. d. l. 1. Altera: Niſi adgnatus poſthumus mortuus ſit. l. conficiuntur. 8. §. ſi poſt, in fin ff. de iure codicill. Tertia: Niſi nullo teſtamento facto, codicilli facti ſint. hi enim adgnatione poſthumi non rumpũtur. l. ſi quis. 3. §. ſed et ſi poſt. l. qui graui. 11. l. ab inteſtato 16. in prin. itẽ l. is qui. 19. in prin. ff. d. tit. M. I. R. lib. 4. cap. 4. except. 12. repl. 5.

XXVII. Exceptio: Niſi hæreditas ex teſtamento adita non ſit. l. ſi quis. 3. §. fin. ff. de iure codicill. Hac de exceptionibus aduerſus codicillos. Sed & plures huiuſmodi exceptiones, item Quibus ex codicillis actio competat? Aduerſus quos? Quid in ea veniat petendum? & cætera vide ĩ. lib. 12. vbi de legatis & fideicommiſſis tractabitur. Nunc de hæreditatibus ab inteſtato competentibus dicendum.

DE HAEREDITATIBUS & bonorum poſſeſsionib. ab inteſtato, necnon de hæredum officijs.

LIBER DECIMVS.

Tranſitio huius loci proponitur l. 1. in princ. ff. ſi tabulæ teſtam. nulla extabunt.

DE SVCCESSIONIBVS AB inteſtato in genere. Cap. I.

I. CAVSAE, EX QVIBVS ſucceſsio ab inteſtato competit.

I. Cauſa: Si defunctus non fecit teſtamentum. Hac cauſa cum alijs cognatis approbatur Inſt. de hæredit. quæ ab inteſt in prin. Concordat l. 1. in prin. ff. de ſuis & legitimis hæred. item l. ſi aut. 4. C. de legitimis hæredibus. M. I. R. lib. 4. cap. 6. reg. 1.

II. Cauſa: Si defunctus non iure fecit teſtamẽtum. Inſtit. de hæred. quæ ab inteſt. in prin. d. l. 4. item l. bonorum. 3. ff. ſi tabulæ teſtam. nullæ extab. Huius cauſæ ſpecies, & ſingularum ſpecierum exceptiones vide ſ. lib. prox. cap. 5. vſq; ad cap. 18.

III. Cauſa: Si teſtamentum defuncti ruptum aut irritum ſit factum. Inſtit. de hæred. quæ ab inteſtat. in prin. ibi: aut id quod fecerat. l. 1. §. ſi hæres. ff. ſi tabulæ teſtam nullæ extab. item l. 1. in prin. ff. de ſuis & legitimis hæred. Huius cauſæ ſpecies & ſingularum ſpecierum exceptiones vide ſ. lib. prox. cap. 17. cum duobus capitib. ſequentibus.

IIII. Cauſa: Si nemo ex teſtamento defuncti hæres extiterit. Inſt. de hæred. quæ ab inteſt. in princ. ibi: aut ſi ex eo. l. 1. in princ. ibi: ſi eius hæreditas. ff. de ſuis & legitimis hæred. item l. 1. §. 1. ff. ſi tabulæ teſtam. nullæ extab. l. 1. §. 1. ff. quis ordo in bonor. poſſeſ. l. ſi quis 9. §. ſed & ſi hæres. ff. de liberis & poſthumis. l. ſi ſcripti. 9. C. de petit. hæred. l. inteſtatus. 64. ff. de verb. ſignif. & l. ſi nemo. 141. ff. de reg. iuris.

De exceptionibus præcedentium cauſarum generalibus.

Ex cauſis iam enumeratis hæreditas ab inteſtato competit ijs perſonis, quæ proponentur ĩ. capitib. proximis. Verùm illarum cauſarum exceptiones generales hæ ſunt.

I. Exceptio: Niſi defunctus ſeruus fuerit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. prox. cap. 5. excep. 17. Replicatio prima eſt: Niſi defunctus ante mortem liber fuerit effectus. hoc enim caſu liberos ex ſe natos, modò ſint manumiſſi, hæredes ab inteſtato relinquit. Inſtit. de ſeruili cognatione. Planè replicatio propoſita ad liberos tantum, non etiam ad alios cognatos pertinet. quod duplicationis loco notandum. l. 1. §. 1. ff. vnde cognati. Altera replicatio eſt: Niſi liber ab hoſtibus captus, ibi deceſſerit. hic enim quamuis ſeruus hoſtium fuerit effectus, tamen lex Cornelia fingit eum in ciuitate deceſſiſſe. l. bona. 3. §. dari. ibi: ſed & eius ff. de bonor poſſeſ. l. 1. in prin. ibi: eum quoque. ff. de ſuis & legitimis hæred. l. apud. 8. C. de legitimis liberis. l. ſi hi. 8. C. de legitimis hæredibus. l. bona. 22. in prin. ff de captiuis. Contradicit propoſitæ replicationi l. itineri. 3. §. fin. ff. de verb. ſignific. de qua re vide ſ. lib prox. cap. 17. except. 7. Planè replicationis huius duplicatio eſt: Niſi filius apud hoſtes conceptus, patris apud hoſtes defuncti hæreditatem ſibi vendicet. huic enim replicatio propoſita non prodeſt. l. 1. in fin. C. de poſtliminio. Sanè duplicatio hæc iure nouo videtur ſublata per ea quæ dicta ſunt ſ. replic. 1. Tertia replicatio eſt: Niſi captus ab hoſtibus redemptus deceſſerit: hoc enim caſu, quamuis redemptionis precium redemptori ſolutum non fuerit, non tamen ſeruus, ſed liber videtur deceſſiſſe. l. ſi patre. 15. ff. de captiuis.

II. Exceptio: Niſi defunctus fuerit filiusfamiliâs. Hæc exceptio iure quidem antiquo, quo filij nihil proprium habebant, approbatur: vnde nec teſtari poterant, ſecundum ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. proxim. capite 6. in princip. verùm eius replicatio prima eſt: Niſi filiusfamiliâs, patre eius apud hoſtes exiſtente, mortuus ſit. hoc enim caſu legitimum habet hæredem. l. ſi pater. 15. ff. de ſuis & legitimis hæred. l. proponebatur. 9. §. fin. ff. de caſtrenſi peculio. Huius re-

plicationis duplicatio eſt: Niſi pater poſt mortem filij ab hoſtibus fuerit reuerſus. d. §. fin. item d. l. 15. Altera replicatio videtur: Niſi filius familiâs miles deceſſerit, relicti in bonis caſtrenſis peculij. Sed reprobatur l. vlt. in prin. ff. ad S.C. Tertyllianum. Tertia eſt: Niſi defunctus ſui iuris exiſtens, ſe dederit adrogandũ: hoc enim caſu hæres legitimus nihilominus admittitur. l. 2. §. impuberum. ff. ad S.C. Tertyll. item l. non tãtum. 5. §. ſi pater. ff. de bonor. poſſeſ. contra tabul.

De iure nouo.

Hæc quidem iure antiquo recepta fuère. Iure autem nouo exceptio propoſita reprob[atur]: quoniam iure nouo pater non niſi vſumfructum in bonis filij habet, vt oſtenſum ſ. lib. 4. capite 22. quæſt. 1. poſt except. 15. Filius ergo familiâs proprietatis legitimum hæredem iure nouo habet. Cui concordat l. vlt. C. communia de ſucceſſionibus. Et quod ibi de bonis maternis & materni generis cauetur, hodie de omnibus bonis filij ex ſubſtantia patris non adquiſitis intelligendum eſt, ſecundum ea quæ propoſita ſunt ſ. d. quæſt. 1. poſt except. 15. Concordat item Nouell. c. 118. §. ſi quis igitur. ibi: tametſi enim. item l. vlt. §. fin. C. ad S.C. Tertyll.

III. Exceptio: Niſi defunctus teſtamẽti factionem non habuerit: puta impubes, furioſus, vel is cui bonis interdictum eſt. reprobatur l. 1. in prin. ibi: planè qui teſtari. ff. de ſuis & legitimis hæred. M. I. R. d. reg. 1. except. 1. & d. cap. 6 reg. 6. excep. 9. repl. 1. item lib. 5. cap. 14. in verbo Inteſtatus.

IIII. Exceptio: Niſi defunctus capitali iudicio fuerit damnatus. iure quidem antiquo approbatur, per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 1. cap. 19. Planè eius replicatio prima eſt: Niſi miles ex militari delicto capite ſit damnatus. l. 1. ff. de veteranorum & militum ſucceſſ. Contradicit l. & militibus. 13. C. de teſt. militis. Secunda replicatio eſt: Niſi damnatus pœna rurſus ſit liberatus. l. 1. §. fin. cum l. ſequente. ff. de bonor. poſſ. ß. contra tab.

V. Exceptio: Niſi memoria defuncti fuerit damnata. Inſtitut. de hæred. quæ ab inteſt. defer. §. interdum. Concordat l. 1. §. interdum. ff. de ſuis & legitimis hæred.

VI. Exceptio: Niſi defunctus miles fuerit. reprobatur l. 2. ff. de veteranor. & militum ſucceſſ.

VII. Exceptio: Niſi defunctus naturalis, non legitimus fuerit filius. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi ſpurius. 4. ff. vnde cognati. Concordat Inſtitut. de ſucceſſione cognatorum. §. vulgò quæſitos. M. I. R. d. cap. 6. reg. 1. except. 4. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi mater. aut frater ex eadem matre natus. defuncti hæreditatem petat. his enim propoſita exceptio non obſtat. d. l. 4. & d. §. vulgò. Concordant ea quæ habentur j. cap. 4. reg. 5. except. 8. M. I. R. d. except. 4. replic. 1. Altera: Niſi defunctus per oblationem curiæ fuerit legitimatus. reprobatur l. communium 9 in prin. ibi: eodem ſcilicet modo. C de naturalibus liberis. Concordat Nouell. c. 89. §. cum autem filium ibi: conſimile priuilegium. Planè replicatio propoſita prodeſt liberis defuncti, item matri & cognatis maternis. d. l. 9. §. ſed ſiquidem, vſq; ad §. fin. Quæ tamen quodammodo mutantur Nouell. c. 89. §. ſanciendum, vſque ad §. ac cum tres alia.

VIII. Exceptio: Niſi defunctus ex naturali, non legitimo filio natus ſit. l communium 9. in prin. ibi: eodem ſcilicet modo. C. de naturalibus liberis.

IX. Exceptio: Niſi fœmina deceſſerit. reprobatur l. 2. §. 1. ff. vnde legitimi. Planè admittitur quo ad ſuos hæredes: hos enim fœmina defuncta habere non poteſt. l. nulla. 13. ff. de ſuis & legitimis hæred.

X. Exceptio: Niſi libertinus deceſſerit. reprobatur d. §. 1. Vide item de hac exceptione ſ. lib. 6. cap. 21.

XI. Exceptio: Niſi defunctus teſtamentum fecerit, & hæredes ſcripſerit. conſtat ex ijs quæ dicta ſunt ſ. cauſa 1. M. I. R. d. reg. 1 except. 2. Eius replicatio prima eſt: Niſi teſtamentum iniuſtum ſit, aut ruptum, irritúmue factum: approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cauſa 2. & 3. M. I. R d. except. 2. repl. 1. Huius duplicatio eſt: Niſi is in teſtamento hæres ſcriptus ſit, qui etiam ab inteſtato hæres eſſe poſſit, bonorumq; poſſeſſionem ſecundum tabulas petierit: hoc enim caſu, quamuis poſtea deficiat teſtamentum, nihilominus in ſua bonorum poſſeſſione, quam petijt, defenditur. l. ſi ſub. 5 in prin. ff. de bonor. poſſeſ. ſecund. tabulas. Ideoq; videtur obſtare cæteris ab inteſtato cohæredibus. Sed hæc duplicatio reprobatur l 1. §. ſed ſi mater. ff. ad S. C. Tertyll. Altera replicatio eſt: Niſi hæreditas ex teſtamento adita non ſit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cauſa 4. Tertia: Niſi pro parte inteſtatus deceſſerit. reprobatur l ius noſtrum. 7. ff. de reg. iuris. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. lib prox. cap. 21. reg 3. except. 1. M. I. R. d. except. 2. replic. 3. Admittitur primùm in milite: vt oſtenſum ſ. d. except. 1. repl. 1. item ſ. lib. prox. cap. 16. dupl. 27. M. I. R. d. repl. 3. diſt. 1. Deinde admittitur, ſi per inofficioſi querelam teſtamentum pro parte reſcindatur. l. nam etſi. 15. §. fin. l. mater. 19. §. præterea dicendum. & l. circa. 24. ff. de inoffic. teſtam. de qua re j. ſuo loco dicetur.

XII. Exceptio: Niſi de hæreditate tranſactum ſit. De hac & alijs ſimilibus exceptionibus vide j. in petitione hæreditatis, lib. prox. cap. 1. quæſt. 4. Hactenus ergo de cauſis hæreditatis ab inteſtato, earumq; exceptionibus ſit dictum.

II. QVIBVS HAEREDITAS ab inteſtato competit?

De huius quæſtionis regulis, & ſingularum regularum exceptionibus, dicetur j. cap. prox. cũ aliquot capitib. ſequentibus.

III. QVID ET QVANTVM hæreditatis cuiq; ab inteſtato competat?

De hac re vide j. cap. 10.

IIII. QVANDO hæreditas ab inteſtatò deferatur, vel competat? dicetur j. cap. 11.

V. EVENTVS hæreditatis delatæ tractabuntur j. cap. 12. & ſequentibus.

DE SVCCESSIONE LIBERORUM & S. C. Orphitiano.

Cap. II.

PRimo loco liberis defuncti hæreditas ab inteſtato defertur. Nouell. c. 118. §. 1. Inſtit. de hæred.

qua

quæ ab inteſtato. §.1. l.1. in prin. ibi: ſed ſucceßionem. & §. recte. ff. ſi tabulæ teſtam. nulla extab. l.1. in prin. ff. quis ordo in bonor. poſſeß. ſeruetur. Inſtit. de hæred. qual. & differ. §. ſed ſui quidem. l. in ſuis 11. ff. de liberis & poſthumis. item l. filius. 12. ff. de ſuis & legitimis hæredibus. M.I.R. d. cap. 6. reg. 2. Ratio huius regulæ ac ſucceßionis proponitur l. ſcripto. 7. § fin. ff. ſi tabulæ teſtam. nulla extab. Planè habet propoſita quoq; regula ſuas exceptiones, quarum prima: Niſi liberi ſint adoptiui. reprobatur Inſtit. d. §. 1. & §. ſed ea omnia. ibi: niſi in hoc tantummodo. l.1. §. ſuos. ff. de ſuis & legitimis. l. ſi te. 5. C. de legitimis liberis. item l.1. §. liberos. ff. ſi tabulæ teſtam. nulla extab. Planè admittitur, ſi adoptiui rurſus fuerint emancipati. quæ diſtinctio approbatur d. §. liberos. De qua plura vide ſ. except. prox.

II. Exceptio: Niſi liberi ſint emancipati, non in poteſtate morientis. Inſtit. de hæred. quæ ab inteſt. §. emancipati. Ex quo conſtat, exceptionem propoſitam iure quidem antiquo ciuili approbari, reprobari verò iure nouo prætorio: cui iuri prætorio concordat Inſtit. de ſeruili cognat. §. repetitis. ibi: nec intereſt. l.1. § fin. ff. quis ordo in bonorum poſſeß. ſeruetur. l. ſed cum. 6. §. bonorum, in fin. ff. de bonorum poſſeß. l.1. C. vnde liberi. l. meminimus. 15. §. cum igitur. C. de legitimis hæredib. item Nouell. c. 118. §. ſi quis igitur. & §. ita tamen vt ſi. M.I.R. d. reg. 2. except. 9. Planè dicti iuris prætorij, quo exceptio propoſita reprobatur, diſtinctio hæc eſt: Niſi adoptiui liberi rurſus ſint emancipati: his enim parentis adoptiui hæreditatem ab inteſtato petentibus propoſita exceptio nocebit. quæ diſtinctio ſeu exceptio approbatur ſimul & diſtinguitur l. liberi. 4. ff. ſi tabulæ teſt. nulla extab. Inſtitut. de hæredit. quæ ab inteſt. defer. §. at hi qui. ibi: & conuenienter. & §. minus ergo. item l.1. §. liberos. ibi: ſed adoptiuos. ff. ſi tabulæ teſtamen. nulla extab. Huius diſtinctionis ſeu exceptionis in caſu propoſito replicatio eſt: Niſi à parente naturali adoptati rurſus ſint emancipati. hoc enim caſu propoſita diſtinctio ſeu exceptio illis non obſtat. d. l. 4. l. 2. §. liberi. ibi: adoptiui. ff. ad S.C. Tertyll. Inſtit. de hæred. quæ ab inteſt. §. noſtra autem. item l.1. § qui habebat. ff. de bonor. poſſeß. contra tabulas. Cuius duplicatio eſt: Niſi nepos in locum filij adoptatus, rurſus ſit emancipatus. hic enim locum filij non retinet, ſed nepotis. l. non tantum. 3. §. 1. ibi: ſed ſi ſit. & §. ſi filium. ff. de bonor. poſſeß. contra tab.

III. Exceptio: Niſi liberi in alterius ſint familia. hoc enim caſu parenti naturali ab inteſtato non ſuccedunt. Inſtitut. de hæred. quæ ab inteſt. defer. §. at hi qui. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ab adoptiuo patre fuerint emancipati. tunc enim ad naturalium parentum ſucceßionem admittuntur. d. §. at hi qui. Concordat l. ſi emancipatus. 6. § fin. ff. de bonorum poſſeß. contra tabul. Cuius duplicatio eſt: Niſi poſt mortem demum parentis naturalis ab adoptiuo patre fuerint emancipati. d. §. at hi qui. & d. l. 6. §. fin. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi poſt petitionem bonorum poſſeßionis parentis naturalis, liberi in alienam poteſtatem ſeu familiã peruenerint. l. vlt. ff. ſi tabulæ teſt. nulla extab. Tertia: Niſi in poteſtate aui ſit nepos, filio mortuo. hoc enim caſu nepos patri ſuo defuncto ab inteſtato ſuccedit, propoſita exceptione non obſtante l. ſi quis 5. §. quinetiam. & l. ſi pater. 6. ff. eod. tit. Concordant item ea quæ habentur ſ. cap. 15. quæſt. 3. reg. 1. Quarta: Niſi alij liberi vel legitimi hæredes defuncto non ſint: tunc enim liberi in aliena familia exiſtentes admittuntur. Inſtit. de hæred. quæ ab inteſt. defer. §. admonendi. Concordat Inſtit. de ſucceßione cognatorum. §. liberi quoque. Quinta: Niſi filij filiæq; matri defunctæ ſuccedant. his enim propoſita exceptio non obſtat. Inſtit. de ſenatuſc. Orphit. in prin. Sexta: Niſi filius in adoptionem datus, hæres inſtitutus ſit: tunc enim alio edictum committente ab inteſtato ſuccedit. l.1. §. & in adoptionem. & §. iungitur autem. ff. de coniung. cum emancip. liberis.

De iure nouo.

Hactenus de iure antiquo, quo exceptio propoſita approbatur, ſimul & diſtinguitur, eſt dictum. Iure autem nouo reprobatur Inſtit. de hæred. quæ ab inteſt. defer. §. ſed ea omnia. l. penult. C. de adoptionib. Nouell. c. 118. §. ſi quis igitur. ibi: & ſiue alterius. & §. conſequens, in fin. Planè exceptio propoſita etiam iure nouo admittitur, primùm ſi parenti naturali, non extraneo, quis in adoptionem ſit datus. quæ diſtinctio approbatur Inſtit. d. §. ſed ea omnia, in fin. Deinde, ſi is qui ſui iuris eſt, ſe alij dederit adrogandum. d. §. ſed ea omnia, in fin. In duobus ergo caſibus iam propoſitis exceptioni propoſitæ etiam iure nouo locus eſt, & replicationes ſupradictæ vtiles eſſe poſſunt. Hæc de tertia exceptione.

IIII. Exceptio: Niſi naturales, non legitimi ſint liberi. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 4. cap. 24. quæſt. 4. reg. 2.

V. Exceptio: Niſi liberi ex eo matrimonio nati ſint, quod ſola affectione maritali ſine dote & dotalibus inſtrumentis eſt contractum, vel quod diuortio ſit ſolutum. reprobatur Nouell. c. 117. §. quia verò. & §. ſed & hoc.

VI. Exceptio: Niſi poſt decem menſes à tempore mortis parentis filius ſit natus. l. inteſtato. 3. §. fin. ff. de ſuis & legitimis hæred. M.I.R. lib. 2. cap. 1. in verbo Filiatio, except. 4.

VII. Exceptio: Niſi ex muliere quinquagenaria liberi nati ſint. reprobatur l. ſi maior. 12. C. de legitimis hæred.

VIII. Exceptio: Niſi liberi ex ſeruis concepti & nati ſint. approbatur quidem ipſo iure: quia ex ſeruis non niſi ſerui naſcuntur, qui hæredes ab inteſtato exiſtere non poſſunt. Cuius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi dum mulier vel vir in libertate moram patitur, conceptus ſit vel natus. l.1. §. quæri. ff. de ſuis & legitimis hæred. l.1. §. interdum. ff. ad S.C. Tertyll. item l. vlt. C. ad S.C. Orphitianum. Altera replicatio eſt: Niſi poſt centeſimũ octogeſimumſecundum diem, quam mater manumiſſa eſt, natus ſit. hic enim in ſeruitate conceptus non videtur l. inteſtato 3. §. fin. ff. de ſuis & legitimis hæred. Tertia: Niſi parentes ſimul & partus poſtea fuerint manumiſſi. Inſtit. de ſeruili cognat. in princ. Huius duplicatio eſt: Niſi ex libera muliere & ſeruo conceptus ſit. hoc enim caſu, quam-

nis poſtea pater & partus manumittatur, tamē propoſita replicationi locus non eſt. l.ex libera. 6. C. de legitimis liberis. Quarta replicatio videtur: Niſi ab ijs qui apud hoſtes captiui detinentur, conceptus ſit, poſteaq; ad ſuos reuertatur. ſed reprobatur l.1. in ſin. C.de poſtliminio. Planè admittitur, ſi de hæreditate matris quæratur. quæ diſtinctio approbatur l.1. §.interdum, in ſin. ff. ad S.C.Tertyll. Quinta replicatio eſt: Niſi in ſeruitute conceptus, poſt manumiſſionem natus ſit. d.§.interdum.

IX. Exceptio: Niſi poſthumi liberi ſint. reprobatur Inſtit. de hæredit. quæ ab inteſt. deferuntur. §.poſthumi. l.inteſtato.3.§.vtiq;. ff.de ſuis & legitimis hæred. item l.inteſtato.4. C.de legitimis liberis. Planè admittitur priuùm, ſi mulier ex defuncto prægnans eſſe negetur, nec denunciauerit ſecundum formam edicti ijs, quorum intereſt, vt ventrem inſpiciant, partumq; cuſtodiant. hoc enim caſu partui edito actio denegabitur. l.1.§.de inſpiciendo, in ſin. & §.quamuis. ff.de inſpiciendo ventre. Huius diſtinctionis replicatio prima eſſe videtur: Niſi ſeruus hæres futurus ſit, non nato poſthumo. ſed reprobatur d.l.1. §. ſed etſi ſeruus. Altera replicatio eſt: Niſi propter ruſticitatem non denunciauerit. d.l.1. §.ſin. Concordat l.2 ff. eod.tt. Tertia: Niſi denunciatum ſit. Hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius duplicatio prima eſt: Niſi non proximiori hæredi futuro, ſed vlteriori ſit denunciatum. d l.1. §.denunciari. Secunda: Niſi vni, non omnibus quorum intereſt, ſit denunciatum. d.§.denunciari. Tertia: Niſi ei qui ventri ſubſtitutus eſt, ſit denunciatum. l.qui ventri.3. ff.de inſpiciendo ventre. & l.is à quo.4. ff.d.tt. Hæc de prima diſtinctione, qua exceptio propoſita admittitur. Altera diſtinctio eſt, Si nepos poſt mortem aui natus ſit. de qua vide ĩ.except 15.

X. Exceptio: Niſi nepotes vel pronepotes liberi ſint, quorum pater adhuc viuit. approbatur Inſtit. de hæred. quæ ab inteſt. deſer. §.ita demum. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi pater nepotum in poteſtate morientis non ſit. d.§.ita demum. Inſtitut. de hæredit. qual. & differen. §.ſed vt nepos. l.ſi quis.5. in princ. ff.ſi tab. teſt. nullæ extab. & l.1. §.ſi filius. ff.de ſuis & legitimis hæred. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi pater nepotum ſit apud hoſtes. tunc enim, quamuis in poteſtate morientis eſſe dici non poſſit, tamen nepotib. ex ſe natis obſtat. d.§ ſi filius. Altera: Niſi neptes ſint ex filio emancipato, non nepotes. reprobatur d.l.1.§.non minus. Plura de replicatione propoſita vide ĩ.cap.3. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi pater nepotum ante delatam ab inteſtato hæreditatem mortuus ſit. hoc enim caſu non obſtat nepotibus. quamuis tempore mortis aui vixerit. l.1.§.ſciendũ. ff.de ſuis & legitimis hæredib. l.ſcripto.7. in prin. ff.ſi tabulæ teſt. nullæ extabunt. l.ſi quis.9.§.ſi filium. ibi: ſed & ſi hæres. ff de lib. & poſthumis. item Inſt. de hæred. quæ ab inteſt. deſer. §.cum autem. Tertia: Niſi mortuo poſt auum patre, nepos per bonorum poſſeſſionem patri, & ita auo ſucceſſerit. l.qui ſe.3. C.vnde liberi. Quarta. Niſi filius patri hæres ab inteſtato eſſe non poſſit. tunc enim nepotib. non obſtat. approbatur exemplo l.1.§.penult. ff.de bon. poſſeſ. contra tabulas. Aliud exemplum proponitur l.1 §.ſi pater ff. de coniung. cum emancip. liberis. Quinta replicatio eſt: Niſi filius hæreditatem repudiauerit. l.ſi quis. 5.§.ſin. ff.ſi tabulæ teſt. nullæ extab. Sexta: Niſi nepos in locum filij ſit adoptatus. l.non tantum 3.§.ſi filium. ff.de contra tab. bonor. poſſeſ. Concordat l.cum emancipatus.13.§.ſin ff.eod.tt.

XI. Exceptio: Niſi nepotes vel pronepotes liberi ſint, quorum patruus adhuc viuit. reprobatur Inſt. de hæred. quæ ab inteſt deſer. §.cum filius filiaue. l.5. C. de legitimis liberis. item Nouell. c.118. §.ſi quis igitur. ibi: ita tamen. M I.R lib.4.cap.6.reg.2 except.1.

XII. Exceptio: Niſi nepotes liberi ſint, quorum pater in poteſtate morientis nunquam fuerit. reprobatur l.1.§.interdum. ff.de ſuis & legitimis hæredib. l.vbi auiarum.10. C. de legitimis liberis. item Inſtit. de ſeruili cognat. §.repetitis, in fine.

XIII. Exceptio: Niſi nepotes liberi ſint à filio adoptati. Inſtit. de hæreditat. quæ ab inteſt. deſer. §.cum autem quæritur, in fine. Huius exceptionis replicatio videtur eſſe: Niſi defuncto alij liberi vel hæredes legitimi non ſint. ſed reprobatur d.§. cum autem quæritur.

XIIII. Exceptio: Niſi nepotes liberi ſint, per fœmininum ſexum deſcendentes. reprobatur Inſtit de hæred. quæ ab inteſt. deſer. §.item vetuſtas. l.vlt. C.de legitimis liberis. Inſtit. de ſeruili cognat. §.repetitis, in ſin. Nouell. c.118. §.ſi quis igitur. & §.ita tamen vt ſi quem, in ſin. item l.nepotibus.3. C.vnde legitimi. M.I.R.d.reg.2.except.2.

XV. Exceptio: Niſi nepotes mortuo auo nati ſint. hi enim auo non ſuccedunt. l.Titius.6 cum duab. legibus ſequentibus. ff.de ſuis & legitimis hæred. Concordat Inſtit. de hæred. quæ ab inteſt. deſer. §.cum autem quæritur, in fine. M.I.R d.reg.2.except.7. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi poſt mortem aui nepotes nati, viuo eo ſint concepti. l.vel ſi viuo eo.7. ff d.tt. Concordat Inſtit. d.§.cum quæritur. ibi: & licet poſt mortem.

XVI Exceptio: Niſi nepotes poſt emancipationem ſint nati. reprobatur l ſi emancipatus.6 in prin ff.de contra tab. bonor. poſſeſ. l ſi quis.5.§.ſed etſi, in ſin. ff. ſi tabulæ teſt. nullæ extab.

XVII. Exceptio: Niſi fœminini ſexus liberi ſint. reprobatur Nouell. c.118.§ ſi quis igitur. §.ita tamen, in ſin. & §.nullam verò. M.I.R.d.reg.2.except.4.

XVIII. Exceptio: Niſi liberi tempore mortis parentis apud hoſtes fuerint. reprobatur Inſtit. de hæred. quæ ab inteſt. deſer. §.interdum. Concordat l.1. §.ſi filius ſuus. ibi: quòd ſi filius. ff.de ſuis & legitimis hæredibus.

XIX. Exceptio: Niſi liberi clerici vel monachi ſint. reprobatur l.Deo nobis.42.§.hoc etiam. ibi: ſin verò vltimam. C.de epiſcopis & clericis. M.I.R d.reg. 2.except.5. Hæc de ſucceſſione liberorum eiuſq; exceptionibus in genere ſint dicta. Species eius proponitur ĩ. Sed & plures huiuſmodi exceptiones vide ſ. cap.6. & 9.

DE SENATVSCONSVLTO Orphitiano.

Matri inteſtatò defuncti liberi ex Senatuſconſul-

to Or-

to Orphitiano ſuccedunt. quæ regula approbatur Inſtit. de Senatuſconſ. Orphit. in prin. l. 1. C. eod. tt. Huius regulæ exceptio prima eſſe videtur: Niſi liberi alieno iuri ſint ſubiecti. ſed reprobatur Inſtit. d. tt. in prin. Concordat l. ſacratiſſimi. 9. ff. ad S.C. Tertyllianum & Orphitianum.

II. Exceptio: Niſi alterius matrimonij liberi ſint. reprobatur l. matris. 4. ff. d. tt. l. cum alijs. 4. §. fin. C. de ſecũdis nuptijs item Nouell. c. 22. §. ſed neq; illud.

III. Exceptio: Niſi non filij, ſed nepotes ſint defunctæ auiæ. reprobatur Inſtit. de Senatuſconſul. Orphit. §. ſed cum extab.

IIII. Exceptio: Niſi liberi ſint naturales, non legitimi. reprobatur Inſtit. d. tt. §. nouiſſimè. l. 1. §. ſed & vulgò. ff. ad Senatuſconſ. Tertyll. l. 2. ibi: itaque etiam. ff. vnde cognati. item l. Modeſtinus. 8. ff. eod. tt. M.I.R. lib. 3. cap. 11. reg. 35. except. 3. Planè exceptio propoſita admitti videtur, ſi legitimi liberi exiſtant. Sed hæc diſtinctio in illuſtribus quidem matribus & liberis, ex illicito concubinatu natis, admittitur, in alijs non admittitur, ex l. ſi qua. 5. C. ad Senatuſc. Orphit. M.I.R. d. except. 3. replic. 2.

V. Exceptio: Niſi liberi in ſeruitute concepti & nati ſint. Hæc exceptio cum ſuis replicationibus propoſita eſt ſ. except. 8.

VI. Exceptio: Niſi mater libertina fuerit. reprobatur l. 1. in prin. ff. ad S.C. Tertyll. Plures huiuſmodi exceptiones vide ſ. eod. cap. item j. cap. 6. & cap. 9.

DE CONIVNGENDIS cum emancipato liberis.
Cap. III.

SI filio emancipato competit bonorum poſſeſſio: coniunguntur cum eo eius filij, qui in poteſtate defuncti permanſerunt. l. 1. in prin. ff. de coniungendis cum emancip. liberis. l. ſi quis. 5. in princ. ff. ſi tabulæ teſt. nulla extab. l. filius. 9. ff. de collat. bon. item l. non tantùm. 3. in prin. ff. de bonorum poſſeſ. contra tabulas. Ratio proponitur d. l. 1. §. 1. Planè propoſitæ regulæ exceptio prima: Niſi filius inſtitutus hæres ſit, vel exhæredatus. reprobatur l. 1. §. iungitur autem. & §. ſi pater. item l. qui duos. 3. ff. de coniungendis cum emancip. liberis.

II. Exceptio: Niſi filius ſit in poteſtate morientis. hoc enim caſu non coniunguntur ex eo nepotes. d. l. 1. §. ſi pater. Concordãt ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 2. except. 10. in prin. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi filius emancipatus, poſtea in locum nepotis vel filij rurſus ſit adoptatus. tunc enim, quamuis in poteſtate morientis fuerit, non tamen nepotes defuncti liberos ſuos excludit. l. 1. §. ſi quis filium. ff. ſi tabulæ teſt. nulla extab. l. 1. §. qui habebat. ff. de bonor. poſſeſſ. contra tab. Cuius duplicatio eſt: Niſi nepos in locum filij ſit adoptatus, quaſi pater alterius nepotis. hic enim alterum excludit, quamuis non naturalis, ſed adoptiuus ſit filius. l. non tantùm. 3. §. 1. ff. d. tt. Altera replicatio eſt: Niſi nepos in locum filij ſit adoptatus. tunc enim propoſita exceptio illi non obſtat. d. l. 3. §. ſi filium. Huius duplicatio eſt: Niſi nepos ſit rurſus emancipatus. d. §. ſi filium. verſ. planè.

III. Exceptio: Niſi filius emancipatus in locum nepotis adoptatus, rurſus emãcipatus ſit. reprobatur l. 1. §. qui habebat. ff. de bonor. poſſeſ. contra tab. l. 1. §. ſi quis filium. ff. ſi tabul. teſt. nulla extab.

IIII. Exceptio: Niſi filius non emancipatus, ſed alij in adoptionem ſit datus. reprobatur l. 1. §. & in adoptionem. ff. de coniungendis cum emancip. liberis. Planè admittitur, ſi filius in adoptionem datus, hæres inſtitutus à defuncto non ſit. d. l. 1. §. iungitur autem.

V. Exceptio: Niſi nepotes minimam partem ſint habituri reprobatur d. l. 1. §. illud non intereſt.

VI. Exceptio: Niſi filius hæreditatẽ repudiauerit. reprobatur l. ſi quis. 5. §. fin. ff. ſi tab. teſt. nulla extab.

VII. Exceptio: Niſi nepotes non ſint in poteſtate aui morientis. d. l. 5. in prin. & §. ſed et ſi filium. l. 1. in prin. §. ſi pater. & §. liberos igitur. ff. de coniung. cum emancip. liberis. l. non tantùm. 3. §. ſi filium. §. ſi quis poſt. & §. 1. ibi: & ſi ſit. ff. de bonor. poſſeſ. contra tab. item l. ſi emancipatus. 6. §. 1. ff. eod. tt.

VIII. Exceptio: Niſi nepotes poſt emancipationem patris ſui nati ſint. l. qui duos. 3. ff. de coniungendis cum emancipato liberis. l. ſi emancipatus. 6. §. ſi filius ff. de bonor. poſſeſ. contra tabul. Propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi poſt emancipationem natus, ante emancipationem ſit conceptus. l. 1. §. ſi pater in poteſtate, in fin. ff. de coniungendis cum emancipato liberis. Altera: Niſi poſt emancipationem nepotem natum auus adoptauerit. l. non tantùm. 3. §. ſi quis poſt ff. de bonor. poſſeſ. contra tabul. & l. prætor. 3. §. fin. ff. de collatione bonorum. Tertia: Niſi pater mortuus ſit, vel aliás hæres ab inteſtato eſſe non poſſit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox. except. 16.

Mutatio iuris.

Planè quamuis ſtricto iure, & ſecũdum edicti verba exceptio propoſita approbetur: tamen reſcripto Imperatoris Antonini eſt mutata, & conſeruatur nepoti poſt emancipationem nato pars virilis. quæ iuris mutatio proponitur l. qui duos. 3. §. fin. ff. de coniung. cum emancip. liberis. Concordat l. fin. ff. eod. tt.

IX. Exceptio: Niſi nepotes ab auo ſint exhæredati. l. 1. in prin. ibi: neq; notam. ff. d. tt. l. ſi quis. 5. in prin. ibi: neque nominatim. ff. ſi tabulæ teſt. nulla extab. Huius exceptionis replicatio videtur eſſe: Niſi nepos exhæredatus ſcripto hæredi hæres extiterit. quæ tamen reprobatur l. ſi nepos. 5. ff. de coniung. cum emancipat. liberis.

X. Exceptio: Niſi nepotes ſint adoptiui, non naturales l. ſi quis. 6. ff. d. tt.

XI. Exceptio: Niſi nepos ſit apud hoſtes. ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius replicatio eſt: Niſi poſtliminio redierit. l. 1. §. ſi poſtliminio. ff. d. tt.

XII. Exceptio: Niſi non nepotes, ſed pronepotes filio coniungi velint. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 1. §. liberos autem.

XIII. Exceptionis loco notandum, quòd filius cum nepotibus ex ſe natis non in virilem partem ſuccedit: ſed filius in dimidiam eius quod habiturus eſſet, ſi emancipatus non fuiſſet, nepotes ex eo in reliquam dimidiam. l. 1. in prin. ibi: ita vt ex ea. ff. de coniung. cum emancip. liberis. l. ſi quis. 5. in prin. ibi: ita vt ex ea. ff. ſi tabulæ teſt. nulla extab. l. filius. 9. ff. de collat. bonor.

item l.1. §.inter ipſum.ff.de coniung. cum emanc.liberis. Planè exceptionis propoſitæ replicatio prima eſt: Niſi nepos loco filij à defuncto fuerit adoptatus: tunc enim virilem habet partem. d.l.1. §.ſi pater ex. l.cum emancipatus.13. §.fin. ff.de contra tab. bonor. poſſeß. item l.prætor. 3. §.fin. ff. de collatione bonor. Altera replicatio eſt: Niſi nepos poſt emancipationem patris natus ſit. hic enim ex reſcripto Imp. Antonini in virilem partem vocatur. l.qui duos.3. §.fin. & l.ſi poſt.7.ff.de coniung.cum emancip.liberis.

Mutatio iuris.

Planè iure nouo edictum prætoris propoſitum de coniungendis cum emancipato liberis, ſublatum cenſetur per Nouell.c.118. §.ſi quis igitur. vbi differentia inter ſuos heredes & emancipatos prorſus tollitur, quoad ſucceßionem. Quemadmodum ergo filius in poteſtate retentus excludit iure veteri nepotes ex ſe natos, vt ſ. except.2. eſt annotatum: ita iure nouo & emancipatus eos excludit. Gloſſa in l.1.in prin. verſ. hoc edictum ff.de coniung.cum emancip.lib. Hactenus de coniungendis cum emancipato liberis.

DE SVCCESSIONE PARENtum, & Senatuſc. Tertyll.

Cap. IIII.

DE ſucceßione deſcendentium hucuſq; dictum eſt. Nunc de ſucceßione aſcendentium eſt dicendum: poſtea collateralium.

I.Regula, De aſcendentibus ſeu parentibus in genere. Hi liberis defunctis ſuccedunt, perinde ac illis defunctis ſucceditur à liberis. Inſtit. de legitima adgnat. ſucceß. §.fin. & l.vlt. C.de eman.liber. M.I.R. lib.4.cap.6.reg.3. Ratio ſucceßionis parentum in bona liberorum defunctorum, proponitur l.ſcripto.7.§. fin. ff.ſi tab.teſt.nulla extab. Concordat regulæ Nouell.c.118.§.conſequens, vſq; ad §.reſtat. Planè propoſitæ regulæ exceptio prima eſt: Niſi liberi ex defuncto ſuperſint: hi enim parentes excludunt. d.§.conſequens.d.c.118. §.ſi quis igitur. l.1.C.ad Senatuſc.Orphit.item l.quoties.4.C.d.tt. Huius exceptionis replicationes vide ſ.cap.2. Altera exceptio eſt: Niſi fœminini ſexus parentes ſint. ipſo quidem iure antiquo ſubſiſtit, Inſtit.de Senatuſc.Tertyll.in princ. Item eius replicatio in matre introducta eſt Senatuſc. Tertyll. de qua j. reg.5. Verùm iure nouo tollitur ac reprobatur Nouell.c.118. §.conſequens, in fin. Tertia exceptio videtur: Niſi parentes per fœmininũ, non maſculinum ſexum defunctum contingant. Quarta: Niſi defunctus ſub alterius ſit poteſtate. Hæ duæ exceptiones reprobantur d.§.conſequens. verſ. nulla differentia. Plures huiuſmodi exceptiones vide j.cap. 6.& cap.9. Hæc de ſucceßione parentum in genere: nunc in ſpecie de ea ſequitur.

II. Regula, De patre defuncti. Pater filio defuncto ab inteſtato ſuccedit. approbatur quidem ipſo iure, ſecundum ea quæ propoſita ſunt ſ.reg.prox. in prin. M.I.R.d.cap.6.reg.4. Eius autẽ exceptio prima eſt: Niſi defunctus liberos reliquerit. quæ & ipſa exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. reg.prox.except.1. Eius verò replicatio hæc videtur eſſe: Niſi pater defunctum in ſua poteſtate habuerit. quæ tamen reprobatur Nouell.c.118. §.ſi quis igitur. ibi: tametſi. Altera exceptio eſt: Niſi defunctus fratres vel ſorores reliquerit. l.de emancipatis.13. C.de legitimis hæred. & l.vlt. C.communia de ſucceßionib. M.I.R.d.reg.4. except.4. Huius replicatio prima eſt: Niſi quoad vſumfructum: hic enim patri ſeruatur, fratre vel ſorore non obſtante. d.l.13. & d.l.vlt.in fin. Quod autem in d.l.13.patri totum vſumfructum adquiri, Imperator dicit, illi contradicit l.vlt. §.ſin autem defuncta. ibi: patri autem & matri. C.ad S. C.Tertyll. Cuius antinomiæ ſolutionem vide j.reg.5.except.14. in fin. Planè propoſitæ replicationis duplicatio prima eſt in maternis rebus, in quibus ne vſusfructus quidem patri debetur, fratribus vel ſororibus defuncti extantibus. d.l.13. verſ.exceptis maternis. Altera duplicatio videtur: Niſi pater nuptias iterauerit. quæ tamen reprobatur d.l.13. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi non ex vtroq; parente frater defuncti fuerit. Nouell.c.118.§.conſequens. ibi: ſi cum aſcendentibus. De qua re vide item j.cap.prox.reg.2.except.3.

De iure nouo.

Planè iure nouo exceptio propoſita reprobatur, ita vt pater cum fratribus defuncti in virilem portionem pleno iure admittatur: & ſupradicta prima replicatio tollitur d.verſ.ſi cum aſcendentibus.

Tertia exceptio eſt: Niſi fratrum filij ſuperſint. approbatur pro iam dicta virili parte d.verſic.ſi cum aſcendentibus.M.I.R.d.reg.4.except.5. Quarta exceptio: Niſi pater nuptias iterauerit. reprobatur Nouell.c.2. §.ſin autem non voluerit. ibi: ſicut enim patres. item ibi: proinde quod patres. Plures huiuſmodi exceptiones vide j.reg.5.except.14.

III. Regula, De auo. Hic regulariter etiam ſuccedit nepoti. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. reg.1.in prin. & ſ.reg.prox.in prin. M. I. R. d.cap.6. reg.5. Eius autem præter exceptiones ſ. propoſitas & alia hæc eſt: Niſi mater defuncti ſuperſit. quæ approbatur Inſtit.de S.C.Tertyll.§.pater verò. Huius replicatio eſt: Niſi & pater defuncti ſuperſit. l.æquiſsimũ. 5.§.ſi ex filio. ff.ad S. C. Tertyll. Alia item exceptio eſt: Niſi ſoror defuncti ſuperſit. quæ approbatur l.in ſucceßione.9. C.de legitimis hær. Sed iure nouo exceptio hæc reprobatur. de qua re vide j.cap.5.reg.3.except.2. Tertia exceptio eſt: Niſi pater defuncti ſuperſit. Nouell.c.118. §.conſequens. ibi: ſi multi. Cuius replicatio eſt: Niſi nepos defunctus ab auo fuerit manumiſſus: tunc enim auus manumiſſor patri præfertur. l.1. §.nepos. ff.ſi à parente.

IIII. Regula: De auia. Hæc nepoti non ſuccedit. Inſt.de S.C.Tertyll. §.& primus quidem. ibi: non etiã auia. Planè regula hæc nouo iure videtur ſublata, Nouell.c.118. §.conſequens, in fin. ibi: nulla differentia.

DE SENATVSCONSVLT. Tertylliano.

V. Regula, De matre defuncti. Hæc iure antiquo perinde ac auia & alij fœminini ſexus parentes defunctis liberis non ſuccedebat ab inteſtato, vt dictum quoq; ſ.reg.1.except.2. verum poſtea Senatuſc. Tertyll. illud ius in matre defuncti exceptionem recepit, vt mater defuncto filio ab inteſtato ſuccederet. Sit igitur huius loci regula, quòd filio filiaúe inteſtatò defunctis

functis mater ſuccedat. Inſtit. de ſenatuſconſ. Tertyll. in prin. M.I.R.d.cap.6.reg.6. Huius regulæ exceptiones hæ ſunt, vel ſaltem eſſe videntur.

I. Exceptio: Niſi mater in poteſtate parentis ſit. reprobatur Inſtit. d.tt. in princ. Concordat l. filij.6. in prin. ff. ad S.C.Tertyll. M.I.R.d.reg.6.except.5.

II. Exceptio: Niſi libertina mater ſit. reprobatur l.2. in prin. ff. d.tt.

III. Exceptio: Niſi non ſit trium vel quatuor liberorum mater. Inſt. de S.C.Tertyll. in prin. Planè iure nouo exceptio propoſita tollitur et reprobatur, Inſtit. eod. tt. §. ſed nos conſtit. l.2. C. de iure liberorum.

IIII. Exceptio: Niſi mater ſit infamis. reprobatur l.2. §. ſi mulier. ff. ad S.C.Tertyll.

V. Exceptio: Niſi mater nuptias iterauerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. fœmina. 3. §. illud etiam. C. de ſecundis nuptijs. M.I.R. d.reg.6.except.1. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi quoad vſumfructum. hunc enim in bonis filij defuncti, quamuis nuptias iterauerit, mater habet. d. §. illud etiam. Altera replicatio eſt: Niſi nulli alij ex priore matrimonio ſuperſint liberi. d.l.3. §. fin. M.I R. d.except.1. replic.1. Tertia: Niſi defunctus non à patre, ſed extrinſecus bona adquiſierit. l. mater.5. C. ad S. C. Tertyll. M.I.R.d.except.1.replic.2.

Mutatio iuris.

Planè iure nouo exceptio propoſita tollitur & reprobatur Nouell. c. 2. §. cum igitur reliquum, vſq; ad §. aliud verò. Concordat Nouell. c. 22. §. ex hoc alius. M.I.R d.except.1. verſ. planè iure nouo. Planè exceptio propoſita iure nouo reprobata, admittitur in illis rebus, quæ ad defunctum filium à patre eius ſunt profecta. in his enim mater ei non ſuccedit, niſi quoad vſumfructum. d.c.22. §. quòd ſi filius inteſtatus. Hæc de quinta exceptione. De qua vide etiam ſ. lib. 4. cap.5. queſt 3. reg. 2. M.I.R.d.except.1. in fin.

VI. Exceptio: Niſi mater filio impuberi defuncto tutores non petierit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib.5. cap.5. quæſt. 5. regul.5.

VII. Exceptio: Niſi mater filio defuncto ea quæ ei ex ratione geſtæ tutelæ debebat, nō perſoluerit. l. omnem. 6. C. ad S.C.Tertyll. Hactenus exceptiones deſumptæ ex perſona matris, propoſitæ ſunt: nunc exceptiones ex perſona defuncti filij filiæue proponentur.

VIII. Exceptio: Niſi filius vulgò ſit quæſitus. reprobatur Inſt. de S.C.Tertyll. §. fin. l.2. in prin. ff. d.tt. l.2. §.1. ff. vnde cognati. item l ſi ſpurius. 4. ff. d.tt.

IX. Exceptio: Niſi filius in ſeruitute natus ſit. l.1. §.1. ff. vnde cognati. Huius replicatio prima eſt: Niſi vel conceptionis vel natiuitatis tempore mater libera fuerit, vel medio tempore. d.l.2. §.1. ff. vnde cognati. & d.l.2. §. ſed ſi in ſeruitute. ff. ad S.C.Tertyll. Altera replicatio eſt: Niſi dum mater libertatis moram patitur, filius ſit editus. d.l.2. §. & in ſeruitute. Concordat l. vlt. C. ad S.C.Orphit. Tertia: Niſi apud hoſtes filius natus poſtliminio redierit. d. §. & in ſeruitute. Quarta: Niſi ex matre ab hoſtibus redempta natus ſit. d. §. & in ſeruitute.

X. Exceptio: Niſi defunctus libertinus fuerit. l.2. §.1. ff. ad S.C.Tertyll.

XI. Exceptio: Niſi filius infans deceſſerit. reprobatur l.1. C. ad S.C.Tertyll. Hæc de ſecundi generis exceptionibus, deſumptis ex perſona filij defuncti. cuius generis plures etiam vide ſ. cap.1. except.1. cum ſequentibus. Sequuntur nunc exceptiones deſumptæ ex perſonis eorum qui matri præferuntur.

XII. Exceptio: Niſi adgnati defuncti ſuperſint. reprobatur Inſtit. de ſenatuſc. Tertyll. §. ſed cum antea. Planè in quibuſdam adgnatorum ſpeciebus admittitur, vt ex ſequentibus exceptionibus patet.

XIII. Exceptio: Niſi liberi defuncti ſuperſint. Inſtit. de S.C.Tertyll. §. præferuntur. l.2. §. liberi. ff. d.tt. l. ſi matre. 11. C. de legitimis liberis. item Nouell. c.118. §. ſi quis igitur. Huius exceptionis replicatio prima videtur eſſe: Niſi liberi ſint adoptiui. quæ tamen reprobatur d. §. liberi. Concordat l. æquiſſimum. 5. in prin. ff. ad S.C.Tertyll. Altera: Niſi liberi adoptiui, & rurſus emancipati ſuperſint. Hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 2. except.2. diſtinct.1. verùm eius duplicatio eſt: Niſi liberi naturales adoptati, & rurſus emancipati ſuperſint. l.2. §. liberi. ibi: adoptiui. ff. ad S. C. Tertyll. Tertia replicatio: Niſi nepos defuncti ex adoptiuo filio natus ſuperſit. reprobatur l. æquiſſimū. 5. in princ. ff. d.tt. Quarta: Niſi filius defuncti apud hoſtes ſit, vel adhuc in vtero ſit. reprobatur l. 2. §. ſi verò apud hoſtes ff. ad S.C.Tertyll. Quinta: Niſi liberi defuncti de ſecunda hæreditate deliberent. reprobatur l. in ſuſpenſo. 8 ff. d.tt. & d.l.2. §. ſed ſi quis deceſſiſſet, in fin ff. ad S.C.Tertyll. Sexta: Niſi liberi defuncti hæreditatem repudiauerint. d. l. 2. §. ſed ſi ſint. §. ſed ſi quis deceſſ. ibi: ſed quod idem. & §. ita demum. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi is qui hæreditatem repudiat, habeat cohæredes qui eam agnoſcāt. d. §. ita demum. Altera duplicatio eſt: Niſi filius qui ſe abſtinuit, poſtea in integrum ſit reſtitutus, vt ſibi adire liceat. d.l.2. §. ſi bonorum. Septima replicatio: Niſi filius defuncti poſt patrem mortuus ſit. ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius duplicatio [illegible]: Niſi poſt aditam hæreditatem vel bonorum poſſeſſionem petitam mortuus ſit. d.l. 2. §. ſed ſi infanti. Huius triplicatio prima eſt: Niſi cùm furioſo filio petita eſſet bonorum poſſeſſio, is nondum ſanæ mentis factus deceſſerit. d.l.2. § ſi quis ex liberis. Altera triplicatio eſt: Niſi cum venter in poſſeſſionem miſſus eſſet, natus ante acceptam bonorum poſſeſſionem deceſſerit. d. §. ſi quis ex liberis. Huius triplicationis quadruplicatio eſt: Niſi ſuus adgnaſcatur poſthumus. d. §. ſi quis ex liberis. ibi: ſi non ſuus patri adgnaſcitur. Tertia triplicatio eſt: Niſi filius ſolam Carbonianam poſſeſſionem acceperit, eaq; accepta deceſſerit. d.l.2. §. ſed ſi quis cum. Octaua replicatio: Niſi filius à patre in adoptionem alij ſit datus. reprobatur certò modo d.l.2. §. ſed ſi quis deceſſiſſet. Concordat Inſtit. de hæred. quæ ab inteſtato defer. §. admonendi. Planè iure nouo filia, quamuis in adoptionem data ſit, nihilominus per bonorum poſſeſſionem Vnde liberi ſuccedit, vt oſtenſum ſ. cap.2. except.3. de iure nouo. Itaq; ſecundum illud ius nouum mater cum filia admitti non poterit. Hæc de decimatertia exceptione, cuius plures replicationes vide ſ. cap.2.

XIIII. Exceptio: Niſi pater defuncti ſuperſit. Inſtit. de Senatuſc. Tertyll. §. pater verò. l. 2. §. obijcitur. ff. ad S.C. Tertyll. l. ſi ad patrẽ. 10. ff. de ſuis & legitimis hæred. item l. 2. C. ad S.C. Tertyll. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi nõ naturalis, ſed adoptiuus pater ſit. l. 2. §. obijcitur. ibi: pater autem & l. patrem. 3. ff. ad S. C. Tertyll. Secunda replicatio, ſumpta ex cauſa, ex qua pater hæreditatem filij vendicat, reprobatur d. l. 2. §. vndecunq; autem. Tertia replicatio eſt: Niſi patre in adoptiua familia exiſtente, adgnatus defuncti ſuperſit. d. l. 2. §. ſi ſit adgnat. Quarta: Niſi patre in adoptiua familia exiſtẽte, ſoror defuncti cõſanguinea ſuperſit. d. l. 2. §. ſi ſit conſang. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi conſanguinea ſoror hæreditatem non adierit. d. §. ſi ſit cõſanguinea. Quinta replicatio eſt: Niſi pater hæreditatem filij omiſerit. d. §. ſi ſit cõſanguinea. ibi: quoniam omittente eo. Concordat d. l. 2. §. ſed ſi ipſa. Sexta replicatio eſt: Niſi mater eadem & ſoror ſit defuncti filij. approbatur ſimul & diſtinguitur d. §. ſed ſi ipſa.

De iure nouo.

Hactenus de iure antiquo, quo exceptio propoſita approbata, ſimul & diſtincta eſt. Planè iure nouo exceptio propoſita reprobatur, ita vt ſuperſtite patre, matre & fratribus vel ſororibus defuncti, ſiquidem defunctus ſui iuris fuit, pater & mater ſimul ſuccedant, in ſemiſſem tamen vſusfructus bonorũ filij, proprietate illius ſemiſsis, & reliquo ſemiſſe pleno iure ad fratres vel ſorores pertinente. Sin autem filius defunctus in patris ſuit poteſtate: tunc in proprietatem bonorum mater pro dimidia parte ſororib. exiſtentibus, vel pro virili parte exiſtentibus fratribus ſuccedit, vſufructu in ſolidum apud patrem remanente. quod ius proponitur l. vlt. §. ſin autem defuncta. C. ad S C. Tertyll. vbi ait Imper. Patri aut matri vſusfructus totius ſemiſſem. Alia exemplaria habent: Vſumfructum totius ſucceſsionis pro beſſe. Mutatur autem hæc pars, ſiue bes, ſiue ſemis, in totum vſumfructum, l. de emancipatis. 13. ibi: vſumfructum autem eius patri totum. C. de legitimis hæred.

Alia mutatio.

Planè iure nouiſſimo exceptio propoſita alio modo mutatur, vt pater non obſtet matri, ſed ſimul & pater & mater defuncti pleno iure pro virili quiſque parte ſuccedat. quod ius proponitur Nouell. c. 118. §. conſequens. ibi: ſi eundem gradum omnes.

XV. Exceptio: Niſi auus vel proauus defuncti ſuperſit. reprobatur l. 2. §. ſed neq; auus. ff. ad S.C. Tertyll. Concordat Inſtit. eod. tt. § pater verò. ibi: non etiam auus. Planè admittitur, ſi nepote ab auo manumiſſo, pater quoque defuncti ſuperſit: hic enim facit, vt auus paternus matrem excludat. l. æquiſsimum. 5. §. ſi ex filio. ff. eod. tt. Huic concordat l. 1. §. nepos. ff. ſi à parente quis manumiſſ.

XVI. Exceptio: Niſi fratres vel ſorores defuncti ſuperſint. Hæc exceptio approbatur iure antiquo, Inſtit. de Senatuſc. Tertyll. §. frater autem. Concordat l. ſi qua. 4. §. quem quidem. C. ad S.C. Tertyll. Huius exceptionis replicatio prima eſſe videtur: Niſi fratres vel ſorores ſint non naturales, ſed adoptiui. Sed reprobatur l. ſi quis. 7. ff. eod. tt. Altera eſt, quòd ſi ſoror defuncti ſuperſit, mater cum ſorore illa admittatur. d. §. frater autem. Concordat l. 2. § ſi ſit conſanguinea. ff. eod. tt. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi frater quoq; ſuperſit: tunc enim mater in nullam partem ſuccedit. d. § frater. Tertia replicatio eſt: Niſi non cõſanguinei, ſed vterini ſint fratres. Hæc conſtat ex d. §. frater, vbi ſemper conſanguineorum fratrum & ſororum ſit mentio. Planè replicatio hæc tollitur iure nouo: de quo ĩ. proximè. rurſus tamen approbatur iure nouiſſimo: de quo ĩ. cap. proxim. reg. 2. except. 3.

De iure nouo.

Planè iure nouo exceptio propoſita mutatur ac reprobatur, ita vt fratres non excludant matrem, ſed mater pariter cum illis admittatur. quod ius proponitur l. ſi quis. 7. in princ. C. ad S.C. Tertyll. Concordat Inſtit. eod. tt. §. ſed cum antea. ibi: excepta fratris. M.I.R. lib. 4. cap. 6. reg. 6. except. 7. Sanè quod in d. l. 7. dicitur, ſi ſolæ ſorores & mater defuncti vel defunctæ ſuperſint, quòd tunc dimidiam mater, alteram verò dimidiam partem omnes ſorores habeant: id mutatur, & ad ſimilitudinem fratrum redigitur, inq; virilem portionem admittitur, Nouell. c. 122. §. item quia mater. Cui concordat Nouell. c. 118. §. conſequens. ibi: ſi cum aſcendentibus. & Nouell. c. 22. §. ſi itaq; filius. ibi: quòd ſi filius. Quinimò interdum mater fratres ſimul & ſorores excludit, ſcilicet non ex vtroq; parente defuncto coniunctos. de qua re dicetur ĩ. cap. prox. reg. 2. except. 2 & 3.

XVII. Exceptio: Niſi filij fratrum defuncti ſuperſint. reprobatur eodem modo quo ſuperior proxima, d. verſ. quòd ſi filius. Cui concordat d. verſ. ſi cum aſcendentibus.

XVIII. Exceptio: Niſi defuncti patruus eiúſue liberi ſuperſint. reprobatur l. ſi quis. 7. in princ. ibi: patruo ſcilicet. C. ad S.C. Tertyll. M.I.R. d. reg. 6. exc. 8.

XIX. Exceptio: Niſi filius cum patre perierit, vt ignoretur vter alteri ſuperuixerit. reprobatur l. qui duos. 10. § cum bello. ff. de rebus dubijs.

XX. Exceptio: Niſi mater cum filio perierit, vt ignoretur vtrum mater, an filius antè deceſſerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. cum pubere. 23. cũ l. ſequente. ff. d. tt. Hactenus de ſucceſsionibus aſcendentium pariter & deſcendentium dictum eſt: nunc de ſucceſsione collateralium dicetur.

DE SVCCESSIONE COLLAteralium adgnatorum & cognatorum. Cap. V.

Propoſitio huius Capitis habetur Nouell. c. 118. §. reſtat.

I. Regula, De collateralib. in genere. Proximi quoque ex tranſuerſo cognati defuncto ab inteſtato ſuccedunt. d. Nouell. c. 118. §. cæterùm. Concordat Inſtit. de legitima adgnat. ſucceſſ. in prin. M. I. R. d. cap. 6. reg. 7. Propoſita regula exceptio prima eſt: Niſi deſcendentes ex defuncto ſuperſint. l. vlt. C. de legitimis liberis. Huius replicatio prima eſſe videtur: Niſi deſcendentes fœminini ſexus ſint, vel per fœmininum ſexum defuncto cognati. Sed reprobatur d. l. vltim. Altera replicatio eſt: Niſi deſcendentes hæreditatem repudia-

repudiauerint. ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius duplicatio eſt: Niſi bonorum poſſeſſionem Vnde liberi repudiauerint. hoc enim caſu nihilominus bonorum poſſeſſionem Vnde legitimi poſſunt agnoſcere. l.2. in prin. ff. vnde legitimi.

II. Exceptio: Niſi aſcendentes ex defuncto ſuperſint. approbatur ſimul & diſtinguitur Nouell. c.118. §.conſequens. ibi: ſi igitur. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi frater aut fratris filius ſit: hic enim cum aſcendentibus admittitur. d. verſ. ſi igitur. de qua re vide ĩ. reg. prox. except.2. Sed & plures replicationes vide s̄. cap. prox.

III. Exceptio: Niſi cognati ſint fœminini ſexus: his enim, quamuis proximis, præferuntur iure antiquo vel remotioris gradus agnati. Inſtit. de legitima adgnat. ſucceſ. §.cæterùm. Huius exceptionis iure antiquo replicatio prima eſt: Niſi ſoror defuncti conſanguinea ſit. Huic enim propoſita exceptio non obſtat. d. §.cæterum. ibi: quod ad fœminas verò. Plura de hac replicatione vide ĩ. reg. 3. Altera replicatio eſt: Niſi non adgnatus vllus, neq; proximior cognatus ſuperſit. d. §.cæterum. verſ. ſed quia ſanè. Concordat l.2. §. hac autem, in fin. ff. vnde legitimi.

De iure nouo.

Planè nouo iure exceptio propoſita reprobatur, vt patet ex d. §.cæterum. & l. lege XII. tab. 14. in prin. vſque ad §. in his igitur. C. de legitimis hæred. Sanè quod ibi ait Imp. Legem XII. tab. bene humano generi proſpexiſſe, illi contradicere videtur Inſtit. de Senatuſc. Tertyll. in princ. Concordat propoſitæ exceptioni reprobatæ Nouell. c. 118. §. nullam verò. item Nouell. c. 21. M.I.R. d. reg. 7. except. 1. Hæc de tertia exceptione, iure quidem antiquo approbata, iure verò nouo reprobata, ſint dicta.

IIII. Exceptio: Niſi non per virilis, ſed per fœminini ſexus perſonas defuncto ſint cognati. l. ad inteſtati. 5. C. de legitimis hæredib. Inſtit. de S.C. Tertyll. in prin. item Inſtit. de ſeruili cognatione. §. amotis. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi adgnati nulli ſuperſint, vel illi qui ſuperſunt, hæredes eſſe nolint, vel non poſſint. tunc enim vocantur per fœminini ſexus perſonas defuncto cognati. Inſtit. de ſucceſſione cognatorum, in prin. & §. eos etiam. Declaratur replicatio propoſita definitione adgnatorum Inſtit. de legitima adgnat. ſucceſſione. §.1. item l.2. §.1. ff. de ſuis & legitimis. Sed plura de definitione & differentia adgnatorum & cognatorum vide ĩ. cap. 7. quæſt. 3. diuiſ. 1. Concordat item propoſitæ replicationi l.1. in prin. ff. vnde cognati. item l.2. in prin. ff. eod. tit.

De iure nouo.

Planè iure nouo exceptio propoſita mutatur ac reprobatur Nouell. c.118. §. quin in omnibus. & §. nullam verò, in fin. M.I.R. d. reg. 7. except. 2.

V. Exceptio: Niſi gradu ſint remotiores cognati. De hac exceptione & plurib. aliis vide ĩ. cap. prox.

VI. Exceptio: Niſi vltra ſextum gradum ſint cognati. approbatur ſimul & diſtinguitur Inſtit. de ſucceſ. cognatorum. §. fin. l.1. §. hac autem. ff. vnde cognati. item l. octaui 9. in prin. ff. eod. tit. M.I.P. lib.5. cap.5. reg.6. except.1. M.I.R. d. reg.7. except.3. Huius replicatio prima eſt: Niſi adgnatus defuncti ſit: hic enim etiam poſt ſextum gradum admittitur. d. §. fin. & d. l.9. in prin. Altera replicatio eſt: Niſi ex ſobrino ſobrináue natus natáue ſit. d. §. fin. & d. l.1. §. hac autem. Hæc de prima regula: cuius plures exceptiones vide ĩ. cap. proxim. & cap. 9. Nunc de cognatis in ſpecie agendum eſt.

II. Regula, De fratribus defuncti. Hi defuncto fratri regulariter ab inteſtato ſuccedunt. l.1. §. poſt ſuos. ff. de ſuis & legitimis hæred. l. amita. 5. C. communia de ſucceſſionibus. item Nouell. c. 118. §. ſi defunctus. M.I.R. d. cap.6. reg.8. Propoſitæ regulæ exceptio prima eſt: Niſi deſcendentes ſuperſint. d. §. ſi defunctus. & l. ſancimus. 11. C. communia de ſucceſſionibus. Huius replicatio eſt: Niſi deſcendentes abſtinuerint ſe hæreditate. l. defunctis. 6. C. de legitimis hæred. Altera exceptio eſt: Niſi aſcendentes defuncti ſuperſint. d. §. ſi defunctus. M.I.R. d. reg.8. except.1. Huius replicatio prima eſt: Niſi frater defuncti ſit ex vtroque parente defuncto cognatus: hic enim cum aſcendentibus vel primi gradus admittitur in virilem portionem. Nouell. c.118. §. conſequens. ibi: ſi igitur. item ibi: ſi cum aſcendentibus. Altera replicatio eſt: Niſi mater vel alia fœminini ſexus perſona ex aſcendentibus ſuperſit: hanc enim frater excludit. quæ replicatio approbatur quidem iure antiquo, reprobatur verò iure nouo: de qua re dictum s̄. cap. prox. reg.5. except.16. Plures huiuſmodi replicationes vide s̄. cap. prox. Planè iure antiquo quidem exceptio propoſita fuit reprobata, per ea quæ propoſita ſunt s̄. cap. prox. reg.2. except.2. Tertia exceptio eſt: Niſi frater ex vno tantùm, non vtroq; parente defuncto fuerit cognatus. approbatur ſimul & diſtinguitur Nouell. c.118. §. ſi defunctus. & Nouell. c.84. item l. vlt. C. communia de ſucceſſionibus. M.I.R. d. reg.8. except.2. Planè iure quidem antiquo exceptio propoſita in fratribus quidem eodem patre, quamuis non eadem matre natis, reprobabatur Inſtit. de legitima adgnat. ſucceſ. §.1. ibi: nec requiritur. Cui concordat l.1. C. de legitimis hæredib. Sed hæc iure nouo ſublata ſunt, & exceptio propoſita approbata, per ea quæ paulo ſuperius ſunt propoſita. Verùm huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ex vtroq; parente fratres non ſuperſint: tunc enim ex vno parente fratres admittuntur. d. §. ſi defunctus. ibi: his verò non ſubſiſtentib. item d. l. vlt. ibi: vel ſi etiam non. C. communia de ſucceſſionibus. Cui concordat etiam l. meminimus. 15. §. ſed nec fratrem. C. de legitimis hæred. M.I.R. d. except.2. repl.1. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi fratris ex vtroq; parente cognati filius filiáue ſuperſit: hic enim excludit fratres conſanguineos vel vterinos ſolùm. Nouell. c.118. §. vnde conſequens. Altera replicatio eſt: Niſi res à patre vel matre fratris conſanguinei vel vterini ad defunctum ſint profectæ. In his enim ex vno parente, à quo res profectæ ſunt, frater cognatus præfertur cæteris fratribus vel ex vtroq; parente natis. l. de emancipatis. 13. ibi: exceptis maternis rebus. C. de legitimis hæredib. M.I.R. d. except.2. replic.6. & d. cap.6. reg.15. except.3. Quarta exceptio: Niſi fratres patri ſuo non extiterint hæredes. reprobatur l.1. §. poſt ſuos. ff. de ſuis & legitimis hæred. Concordat l. vlt. ff. vnde legitimi. Quinta: Niſi fratres nunquam

in poteſtate patris extiterint, reprobatur d. §. poſt ſuos. item d. l. vlt. Sexta: Niſi non naturales, ſed adoptiui ſint fratres. reprobatur d. l. 1. §. fin. Reliquas propoſitæ regulæ exceptiones vide ĩ. cap. prox. item cap. 9.

III. Regula, De ſororib. defuncti. Hæ ſimiliter ac fratres defuncto ab inteſtato ſuccedunt. quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̃. reg. prox. in prin. Concordat Inſtit. de legitima adgnat. ſucceſſ. §. cæterùm. ibi: quod ad fœminas. item l. conſanguinitatis. 3. C. de legitimis hered. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ex defuncto ſuperſint deſcendentes. quæ exceptio cùm approbetur per ea quæ propoſita ſunt s̃. reg. prox. except. 1. tum approbatur etiam l. inteſtato. 4. C. de legitimis liberis. Altera exceptio eſt: Niſi aſcendentes ex defuncto ſuperſint. Et hæc approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̃. reg proxim. except. 2 in prin. Verùm eius replicatio prima eſt: Niſi aſcendentes ſint per fœmininum ſexum, ſeu materni, non paterni. approbatur exemplo l. in ſucceſſione. 9. C. de legitimis hered. Planè iure nouo replicatio propoſita cum ſimilibus reprobatur Nouell. c. 118. §. conſequens. ibi: nulla differentia. Plures propoſitæ exceptionis replicationes vide s̃. reg. prox. except. 2. Sed & plures propoſitæ regulæ except. vide s̃. d. reg. proxim.

IIII. Regula, De fratrum & ſororum liberis. Hi quoq; ad hereditatem patrui, amitæ, auunculi vel materteræ ſuæ vocãtur. l. 2. §. 1. ff. de ſuis & legitimis heredibus. M. I. R. d. cap 6. reg. 9. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi frater vel ſoror defuncti ſuperſit. Inſtit. de legitima adgnat. ſucceſſ. §. hoc etiam addendum, in fin. & §. ſi plures. l. conſanguinitatis. 3. C. de legitimis hered. item l. lege. 14. §. penult. ibi: ſcilicet vbi fratres. C. eod. tt. M. I. R. d. reg. 9. except. 2. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi frater vel ſoror heres eſſe nolit, vel non poſſit. l. meminimus. 15. §. cum autem tertio. ibi: ſucceſſionis videlicet iure. C. eod. tt. Altera replicatio eſt: Niſi frater vel ſoror ſuperſtes defuncto ex vno tantùm parente fuerit cognatus: frater autem, ex quo filius ſupereſt, ex vtroq; parente. Nouell. c. 118. §. vnde conſequens.

De iure nouo.

Planè iure nouo exceptio propoſita reprobatur d. Nouell. c. 118. §. quòd ſi defuncto. §. ſi defunctus. & §. id autem priuilegij. Sed admittitur primùm, ſi frater ſuperſtes ex vtroq; parente defuncto fuit cognatus: frater autem præmortuus, ex quo ſupereſt filius, ex vno tantùm parente. d. c. 118. §. & econtrariò. Concordat Nouell. c. 127. §. hoc verò ſancimus. Deinde, ſi ſuperſint etiam aſcendentes, cum quibus frater ſuperſtes coniungitur. tunc enim fratris præmortui filius excluditur. d. c. 118. §. ſed & ipſis. Quæ tamen diſtinctio iure nouiſſimo tollitur ac reprobatur Nouell. c. 127. in prin. Hæc de prima exceptione. Altera propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi deſcendentes ſuperſint. hoc enim caſu excluditur fratris vel ſororis filius, ſecundum ea quæ propoſita ſunt s̃. reg. 2. excep. 1. Tertia: Niſi aſcendentes ſuperſint. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius replicatio eſt: Niſi frater præmortuus defuncto ex vtroq; parente fuerit coniunctus: huius enim filius cum aſcendentibus admittitur, ſecundum ea quæ propoſita ſunt s̃. reg. 2. except. 2. vbi etiam aliam propoſitæ exceptionis vide replicationem. Quarta exceptio eſt: Niſi non fratris, ſed ſororis filij filiæúe ſint. approbatur quidem iure antiquo, ſecundum ea quæ propoſita ſunt s̃. reg. 1. except. 4. Reprobatur verò iure nouo, Inſtit. de legitima adgnat. ſucceſſ. §. hoc etiam addẽdum. l. lege. 14. §. in his igitur. & l. meminimus. 15. §. cum autem tertio. C. de legitimis hered. Quinta exceptio: Niſi filius filiáue ſit fratris emancipati. De hac cum ſimilibus huc pertinentibus vide ĩ. cap. prox.

V. Regula, De patruo defuncti, auunculo, amita & matertera. His quoq; ab inteſtato hereditas competit. Inſtit. d. §. hoc etiam addendum. Concordat iiſdem verbis d. l. 14. §. in his igitur. ibi: & eo quidem mortuo. C. de legitimis hered. Planè iure antiquo patruus materteræ, quamuis in eodem gradu conſtitutus, præferebatur, ſecundum ea quæ propoſita ſunt s̃. reg. 1. except. 4. in prin. Cui iuri antiquo concordat l. patruo. 7. C. de legitimis hered. Sed hoc ius hodie mutatum & ſublatum eſt, vt oſtenſum s̃. d. excep. 4. in fin. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi frater vel ſoror defuncti ſuperſit. Inſtit. d. §. hoc etiam addendum. ibi: ſcilicet vbi frater & ſoror. item d. l. 14. §. in his igitur. ibi: ſcilicet vbi fratres. Quæ quamuis hodie in fratrum & ſororum filijs ſublata ſint, vt oſtenſum s̃. reg prox. except. 4. in fine: tamen in patruis, auunculis, amitis & materteris mutata non inueniuntur. Concordat Inſtit. de legitima adgnat. ſucceſſ. §. ſi plures. Altera exceptio eſt: Niſi fratrum vel ſororum defuncti filij filiæúe ſuperſint. Nouell. c. 118. §. quandoquidem.

VI. Regula, De fratribus patruelibus & conſobrinis. His quoq; defuncti hereditas ab inteſtato regulariter quidem non denegatur. l. 1. C. vnde cognati. Declaratur hæc regula definitione conſobrinorum Inſt. de legitima adgnat. ſucceſſ. §. 1. ibi: eodẽ numero ſunt. Exceptio eſt: Niſi alij gradu præcedant. d. l. 1. Huius exemplum proponitur l. auunculo. 6. C. communia de ſucceſſionibus.

VII. Regula, De pluribus eiuſdem gradus. Omnibus defertur hereditas. Inſtit. de legit. adgnator. ſucceſſ. §. ſi plures. Concordat l. 2. §. legitima. ff. de ſuis & legitimis hered. Huius regulæ exceptio prima eſt in adgnatis & cognatis defuncti: qui quamuis eodem gradu ſint, tamen adgnati excludebant cognatos, iure ſcilicet antiquo: ſecus iure nouo. de qua re dictum s̃. reg. 1. except. 4. Altera exceptio eſt in patruo & filijs fratrum defuncti. hi enim quamuis eodem gradu ſint: tamen filij fratrum excludunt patruum defuncti. Nouell. c. 118. §. quandoquidem. Tertia: Niſi ex ijs qui pari gradu ſunt, alij ex deſcendentibus ſint, alij ex aſcendentibus vel collateralibus. Inſtit. de ſeruili cognat. §. repetitis. Quarta: Niſi quibuſdam, qui eiuſdem gradus ſunt, aliqua exceptio obſtet. approbatur per ea quæ proponentur ĩ. cap. prox. except. 3. cum ſequentibus.

DE EXCEPTIONIBVS PRAEcedentium ſucceßionum & regularum generalibus.

Cap. VI.

HActenus de ſucceßionibus deſcendentium, aſcendentium & collateralium, ſeu ex tranſuerſo venientium, eſt dictum: quarum ſucceßionum præter exceptiones ſpeciales hactenus propoſitas, quædam aliæ ſunt generales & communes, quæ ſi non omnibus, at plerisq; ſaltem obyci poſſunt. Iſtæ exceptiones hic ad finem ſunt ſubÿciendæ.

I. Exceptio: Niſi alÿ gradu ſint proximiores. tunc enim gradu remotiores regulariter quidē excluduntur. Inſtit. de legitima adgnat. ſucceß. in prin. §. non tamen omnibus. & §. ſi plures. l. 2. §. hac hereditas. & §. legitima. ff. de ſuis & legitimis hær. item l. 1. §. penult. ff. vnde cognati. M. I. R. d. reg. 9. except. gener. 1. Exemplum proponitur l. conſanguinitatis 3. C. de legitimis hæred. Aliud l. auunculo. 6. C. communia de ſucceß. Concordat item Nouell. c. 118. §. conſequens. ibi: ſi multi ex. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi remotior ſit ex deſcendentibus, proximior ex aſcendentibus, vel ex collateralibus. hoc enim caſu deſcendentibus gradu remotioribus exceptio propoſita non obſtat. Inſtit. de ſeruili cognat. §. repetitis. Concordat Nouell. c. 118. §. ſi quis igitur. Altera replicatio eſt: Niſi remotior ſit ex aſcendentibus, proximior ex collateralibus. hoc enim caſu remotior proximiori præfertur. d. c. 118. §. conſequens. ibi: ſi igitur cum. Huius duplicatio eſt: Niſi frater vel ſoror defuncti ſuperſit. hi enim cum aſcendentibus admittuntur. d. verſ. ſi igitur cum. de qua re vide ſ. cap. prox. reg. 2. except. 2. Tertia replicatio eſt: Niſi filius defuncti ſuperſit, & ex alio filio nepos: vel nepos defuncti, & ex alio filio vel nepote pronepos. hic enim nepos vel pronepos, quamuis gradu remotior, cum patruo ſuo ſuccedit auo defuncto. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 2. except. 11. M. I. R. d. except. gener. 1. replic. 1. Quarta: Niſi frater defuncti ſuperſit, & ex alio fratre filius. hi enim pariter ſuccedunt, quamuis diſpari ſunt gradu. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox. reg. 4. except. 1. in fin. M. I. R. d. except. 1. repl. 2. Quinta: Niſi ex collateralibus alÿ per maſculinum, alÿ per fœmineum ſexum defuncto ſint cognati: hoc enim caſu per maſculinum ſexum defuncto cognati, quamuis remotißimo ſint gradu, ÿs qui per fœmineum ſexum defuncto cognati ſunt præferuntur. quæ replicatio iure quidem antiquo approbatur, reprobatur verò iure nouo, per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox. reg. 1. except. 4. Sexta: Niſi proximiores gradu hæredes eſſe nolint. l. 1. §. quibus. ff. de ſucceſſorio edicto. l. 2. §. ſi mater. ff. ad S. C. Tertyll. itē Inſtit. de bonor. poſſeß. §. cum igitur. ibi: & ſi intra. Huius replicationis duplicatio prima: Niſi tempus petendæ bonorū poſſeßionis proximiori non ſit elapſum. reprobatur l. 1. §. qui ſemel. ff. de ſucceſſorio edicto. Inſtit. de bonor. poſſeß. §. ſi quis itaq;. item l. 1. §. 1. ibi: planè ſi tempora. ff. ſi tabulæ teſt. nullæ extab.. Altera duplicatio eſt: Niſi cum proximior antea hæreditatē agnouiſſet, poſtea per in integrum reſtitutionem ſeſe rurſus abſtinuerit. l. 2. ff. de ſucceſſorio edicto. Tertia duplicatio eſt: Niſi ex adgnatis proximiore conſanguineo repudiante, remotior adgnatus velit adire. l. 2. in prin. ff. de ſuis & legitimis hæred.

De iure nouo.

Planè iure nouo duplicatio propoſita mutatur ac reprobatur Inſt. de legitima adgnat. ſucceß. §. placebat. Quarta duplicatio eſt: Niſi proximus, qui bonorum poſſeßionē ex vna parte repudiauit, ex alia parte admittere poßit. tunc enim remotior non admittitur. approbatur exemplo l. 2. in prin. ff. vnde legitimi. Concordat l. 2. §. ſi mater. ibi: ſed ſi mater. ff. ad S. C. Tertyll. Septima replicatio eſt: Niſi gradu proximus, antequam hæreditatem adiret, mortuus ſit. l. 1. §. ſi intra. ff. de ſucceſſorio edicto. l. 2. in prin. ibi: aut antè deceſſerint. ff. de bonor. poſſeß. ſecund. tabul. l. 2. C. de ſucceß. edicto. item l. ſi infanti. 18. §. ſin verò vel non. C. de iure deliberandi. Huius replicationis duplicatio prima eſt in adgnatis, inter quos ſucceßio nō erat. quæ iure quidem antiquo approbatur, verùm iure nouo reprobatur Inſtit. de legitima adgnat. ſucceß. §. placebat. Plures duplicationes vide ſ. lib. proxim. cap. 20. reg. 1. except. 1. repl. 1. cum ſequentib. Octaua replicatio eſt: Niſi proximus in tempore, quo conſtat eum, de cuius hæreditate agitur, inteſtatum deceßiſſe, mortuus ſit. hoc enim caſu admittitur is, qui antea tempore mortis eius, de cuius hæreditate agitur, remotior erat, ſi modò nunc proximus reperiatur. Inſtit. d. tt. §. proximus. & §. non tamen omnib. l. 2. §. interdum. & §. proximū. ff. de ſuis & legitimis hæred. l. ſi quis. 5. ff. eod. tt. l. 1. ff. vnde legitimi. l. ſi ex duobus. 4. ff. eod. tt. l. 1. §. proximus. ff. vnde cognati. item l. cū furioſus. 7. §. tali itaq;. ibi: eo ſcilicet obſeruando. C. de curatore furioſi. Nona replicatio eſt: Niſi deliberante matre defuncti, adgnatus proximus fuerit mortuus. tunc enim matre poſtea hæreditatem repudiāte, vlterior ſuccedit. l. 2. §. ſi mater. ff. ad S. C. Tertyllian. Decima: Niſi deliberante filio de hæreditate matris adeunda, proximus adgnatus deceſſerit. tūc enim repudiante poſtea filio, vlterior adgnatus ſuccedit. l. 1. §. vtrum. ff. ad S. C. Tertyll. Vndecima: Niſi prægnante vxore defuncti proximus hæres deceſſerit. tūc enim non nato poſthumo, vlterior admittitur. approbatur exemplo l. item prætor. 8. §. fin. ff. de ſuis & legitimis hæredibus. Concordat l. 1. §. ſi quis proximior. ibi: ſed vbi natus. ff. vnde cognati. Duodecima replicatio videtur eſſe: Niſi proximus nondum ſit natus, vel ſit apud hoſtes. Sed reprobatur l. 2. in prin. ff. de ſuis & legitimis hæred. & l. 1. §. ſi quis proximior. ff. vnde cognati. Decimatertia: Niſi proximus per exceptionē repelli poßit. d. §. ſi quis proximior. verſ. nam ſi poſt mortem. l. 2. in prin. ff. de bonor. poſſeß. ſecund. tabul. Huius replicationis ſpecies ſeu exempla ſunt exceptiones ſequentes. Concordat item l. 2. §. fin. ff. ad S. C. Tertyll. item l. 1. C. de ſucceß. edicto. Decimaquarta replicatio eſt: Niſi filius defuncti ſit emancipatus, & ex eo nepotes in poteſtate defuncti conſtituti. his enim nepotibus non obſtat pater, tanquam gradu proximior, quo minus cum eo coniungantur. de qua re dictum ſ. cap. 3. Hæc de prima exceptione, eiusq; replicationibus ſint dicta.

II. Exceptio: Niſi vnus tantùm defuncti cognatus ſuperſit. reprobatur l.1. §.proximus. ff.vnde cognati. Concordat Inſtit. de legitima adgnat. ſucceſ. §.ſi plures. ibi:nam & propriè. item l.qui duos.10. in princ. ibi:& proximus.ff.de rebus dubijs.

III. Exceptio: Niſi teſtamento exhæres ſcriptus ſit. reprobatur l.liberis.13. ff.de doli mali except. l.filium.20. in prin. ibi:ſed cum exhæredatio.ff.de bonorum poſſeſ. contra tabulas. l.1.§.fin. ff.ſi tabulæ teſt. nulla extab. item l.vltim. ff.de liberis & poſthumis. M.I.R. d.reg.9 except.2. Planè admittitur exceptio propoſita primùm, ſi teſtamentum, in quo quis exhæredatus eſt, valeat, nec rumpatur irritúmne fiat. Nouell. c.1. §.exhæredatos. Huius diſtinctionis replicatio prima eſt: Niſi exhæres ſcriptus, poſtea hæres inſtitutus ſit. l.ſi filium.21. ff. de liberis & poſthumis. Altera replicatio eſt: Niſi cum generaliter teſtator omnes filios ſuos exhæredaſſet, quidam filius eius ſit, quem putauit mortuum eſſe. huic enim exhæredatio non nocet l.Titius 25.in prin ff.eod.tt. Tertia: Niſi ab alio quàm de cuius hæreditate agitur, ſit exhæredatus. l.1.§.poſt ſuos ibi: etiamſi. ff. de ſuis & legitimis hæred. Plures huius diſtinctionis replicationes vide ſ. lib. prox. cap.14. Secundò admittitur exceptio propoſita, ſi per contra tabulas bonorum poſſeſſionem teſtamentum impugnatur. hac enim accepta, nihilo magis exhæredatus admittitur. l.filium.20. in prin. ff.de contra tabul. bonorum poſſeſ. Tertiò admittitur, ſi nepotes ex filio emancipato patri ſuo coniungantur. his enim exhæredatis obſtabit exceptio. quæ diſtinctio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.cap.3. except.9. Poſtremò admittitur, ſi nepotes ex filia defuncta in locum matris ſuæ ſuccedẽtes, cum auunculis ſuis vel materteris ad aui vel auiæ hæreditatem adſpirent. his enim exhæredatis propoſita exceptio obſtabit. l.ſi defunctus.9. ibi:niſi fortè auia. C. de legitimis liberis.

IIII. Exceptio: Niſi præteritus teſtamento, contra tabulas bonorum poſſeſſionem non petierit. hic enim, adita à ſcriptis hæredibus hæreditate, bonorum poſſeſſionem Vnde liberi vel Vnde legitimi petens, exceptione repellitur. l.2. ff ſi tab. teſt. nulla extab.

V. Exceptio: Niſi ab inteſtato hæres hæreditati futuræ renunciauit. reprobatur l.vlt. ff. de ſuis & legitimis hæred. l.pactum 3. C. de collationibus. M.I.P. lib.5.cap 5.reg.6. except.2.replic.1. M.I.R. d.reg.9. excep.5.repl.3. De qua re vide item ſ.lib.prox.cap.1. quæſt.5.cauſa 6 item j.cap.9 except.14.repl.10.

VI. Exceptio: Niſi cognati ſint capite deminuti, vel emancipati. l capitis.11. ff.de ſuis & legitimis hæred. l.1.§.ſi filius. ff. eod.tt. item l.1.in fin. ff. vnde legitimi. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ex nouis legibus, non ex lege XII. Tabul. hæreditas deferatur. d.l.11. Inſtit. de ſenatuſconſ. Orphitiano. §. ſciendum. item l.1. §.capitis. ff.ad ſenatuſconſ. Tertyll. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi maxima vel media capitis ſit deminutio. d.§.capitis. verſ. niſi magna. Cui concordat l.1. § qui mortis. ff.ad ſenatuſconſ. Tertyll. Altera replicatio videtur: Niſi poſt delatam hæreditatem, ſeu poſt mortem eius, de cuius hæreditate agitur, capite ſint deminuti. Sed reprobatur l.capitis.3. ff.vnde cognati. l.capitis.11. ff.de ſuis & legitimis hæred. item l.1.§.capitis. ibi: prom- de. & §. qui mortis. ff.ad ſenatuſc. Tertyll. Tertia replicatio eſt: Niſi poſt petitam bonorum poſſeſſionem capite ſint deminuti. l.vltim. ff ſi tabulæ teſtam. nulla extab. Quarta: Niſi capite deminuti, rurſus ſint reſtituti, & pœna liberati. approbatur ſimul & diſtinguitur l.1. §.qui mortis. ff.ad ſenatuſc. Tertyll. l.1. §.fin. ff.vnde cognati. item l.1. §.fin. ff.de contra tab. bonor. poſſeſſione. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi ſeruus pœnæ effectus, liber rurſus ſit factus. d.§.qui mortis. Cui concordat l.ii qui.7 ff.vnde cognati. Quinta replicatio eſt: Niſi legitimi hæredes deſint. tunc enim capite deminuti adgnati ad bonorũ poſſeſſionem Vnde cognati admittuntur. l.legitimis. 5. ff. d.tt. Concordat Inſtit. de ſucceſ. cognator. in prin. ibi:nam adgnati. Sexta: Niſi frater vel ſoror defuncti ſint emancipati. His enim iſta capitis deminutio non obſtat. Inſtit. d.loco. item titulo de ſeruili cognat. § fin. l.meminimus.15. §.cum igitur Prætor. C. de legitimis hær. item l.1. C.comm.de ſucceſ. Septima replicatio eſt: Niſi liberi ſint defuncti emancipati. nam nec his emancipatio iure nouo nocet, de qua re vide ſ.cap.2.except.2. Octaua: Niſi in ipſa emancipatione emancipato legitima iura ſpecialiter ſint reſeruata. l.ſi ab eo.11. C.de legitimis hæred.

De iure nouo.

Hactenus de iure antiquo, quo exceptio propoſita partim approbatur, partim diſtinguitur, eſt dictum. Iure ſanè nouo, quod ad minimam capitis deminutionem ſeu emancipationem attinet, exceptio propoſita tollitur ac reprobatur Nouell. c.118. §. quin in omnibus. Plura de exceptione propoſita vide j. cap.prox. quæſt.4. except.5.& 6.

VII. Exceptio: Niſi cognatus tempore mortis eius, de cuius hæreditate agitur, ſit apud hoſtes. reprobatur l.1.§.fin. ff.vnde cognati. Planè hæc ſunt intelligenda de poſtliminio reuerſo: ideoq́, referenda ad ea quæ dicta ſunt ſ. except.prox.replic.4.

VIII. Exceptio: Niſi cognati, qui defuncti hæres exiſtit, bona fiſco ſint vindicata. reprobatur l.certa. 4.in fin. C.de iure fiſci.

IX. Exceptio: Niſi cognatus operas ſuas vt cum beſtijs pugnaret, locauit. reprobatur l.1.§.qui operas. ff. ad ſenatuſc. Tertyll.

X. Exceptio: Niſi cognatus rei capitalis ſit damnatus. l.edicto.13. ff.de bonor. poſſeſ. Huius replicatio prima eſt: Niſi relegatus tantùm ſit. d.l.13. Altera: Niſi matris hæreditas petatur. d.§.qui operas.

XI. Exceptio: Niſi per adoptionem cognatus ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.non facilè. 4. §. in adoptionem. ibi: ſed in ea. ff.de gradibus cognator. Huius replicatio eſt: Niſi quo ad ius adgnationis: hoc enim per adoptionem adquiritur, non ius cognationis. d.verſ.ſed in ea. Cui concordat Inſtit. de legitima adgnat. ſucceſ. §.per adoptionem. l.2. §.paruũ. ff.de ſuis & legitimis hæred. l.1. §.fin. ff eod.tt. item l.1.§. cognationem ff.vnde cognati. Cuius duplicatio eſt: Niſi adoptio per emancipationem ſit ſoluta. l.capitis. 3. ff.d.tt. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ.cap.2. except.2.diſtinct.1.

XII. Ex-

XII. Exceptio: Niſi cognatus in poteſtate parentis ſit. reprobatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. cap. 4. reg. 5. except. 1.

XIII. Exceptio: Niſi cognatus naturalis filius fuerit, non legitimus. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt s̄. cap. 1. quæſt. 1. except. 7. cap. 2. de ſenatuſc. Orphitiano, except. 4. cap. 4. reg. 5. except. 8. item s̄. lib. 4. cap. 24. quæſt. 3.

XIV. Exceptio: Niſi cognatus poſt mortem eius, de cuius hæreditate agitur, ſit natus. reprobatur l. vlt. ff. vnde cognati. l. inteſtato. 3. §. vtiq; & ex. ff. de ſuis & legitimis hæred. item l. vlt. ff. de ventre in poſſeſſ. mittendo. Planè admittitur primum, ſi viuo eo, de cuius bonis agitur, nondum fuerit conceptus poſtea natus. d. l. vlt. l. 1. §. ſi quis proximior. ibi: ſed hoc ita. ff. vnde cognati. l. item prætor. 8. in prin. ff. de ſuis & legitimis hæred. Deinde, ſi natus ſit poſt decem menſes mortis eius, de cuius bonis agitur. l. inteſtato. 3. §. fin ff. d. tt.

XV. Exceptio: Niſi poſt mortẽ matris execto ventre editus ſit. reprobatur l. 1. §. qui mortis. ibi: ſed etſi. ff. ad ſenatuſconſ. Tertyll. l. 1. §. ſi qua. ff. vnde cognati.

XVI. Exceptio: Niſi cognatus poſt mortem, captiuitatem vel deportationem patris ſui natus ſit. reprobatur l. vlt. ff. vnde legitimi. l. 1. §. penult. & vlt. ff. de ſuis & legitimis hæred. Item Inſtit. de legitima adgn. ſucceſſ. §. ij etiam.

XVII. Exceptio: Niſi cognatus patri ſuo non extiterit hæres. reprobatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. cap. prox. reg. 2. except. 4.

XVIII. Exceptio: Niſi cognatus ſeruus ſit, vel in ſeruitute matris conceptus. l. 1. §. 1. ff. vnde cognati. Huius exceptionis replicationes vide s̄. cap. 1. quæſt. 1. except. 1.

XIX. Exceptio: Niſi cognatus ex ſerua muliere natus ſit. ipſo quidem iure, quo & præcedens, ſubſiſtit: quoniam ex ſeruis non niſi ſerui naſcuntur. verùm eius replicatio prima eſt: Niſi vel conceptionis, vel natiuitatis, vel medio tempore mater fuerit libera. approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. cap. 4. reg. 5. except. 9. replic. 1. Item alias replicationes vide s̄ d. except. 9.

XX. Exceptio: Niſi pater cognati capite fuerit diminutus. reprobatur l. his quorum. 4. ff. de ſuis & legitimis hæred. Cui contradicere videtur, quoad ius antiquũ, Inſtit. de ſucceſſione cognator. in prin. ibi: nam adgnati. Cui concordat l. meminimus. 15. §. cum igitur. ibi: ſed nec filij. C. de legitimis hæred.

XXI. Exceptio: Niſi pater cognati fuerit deportatus. reprobatur l. 1. §. poſt ſuos. ibi: ſed etſi. ff. de ſuis & legitimis hæred.

XXII. Exceptio: Niſi pater cognati operas ſuas, vt cum beſtijs pugnaret, locauit, vel rei capitalis damnatus eſt. reprobatur l. 1. §. qui operas, in fine. ff. ad ſenatuſconſ. Tertyll. Hactenus exceptiones aduerſus ſucceſſiones deſcendentium, aſcendentium & collateralium communes ſeu generales expoſita ſunt, quarum tamen plures vide ĩ. cap. 9.

Replicatio præcedentium exceptionum generalis.

Planè prædictarum exceptionum replicatio generalis hæc eſt: Niſi aſcendentes, deſcendentes & ex latere adgnati, vel alij qui defuncto ſuccedant, deſint. tunc enim cognati, propoſitis exceptionibus non obſtantibus, admittũtur. l. 1 & 2. in prin. ff. vnde cognati. Exemplum proponitur Inſtit. de ſucceſſ. cognatorum, in prin. ibi: nam adgnati. Plane replicatio hæc, quamuis quibuſdam exceptionibus hactenus enumeratis vtiliter obijci poſſit: tamen in vniuerſum omnibus eam ſine diſcrimine obſtare, non eſt dicendum.

DE COGNATIS ET ADFInibus digreſſio. Cap. VII.

ANtequam ad reliquas perſonas, quibus ab inteſtato hæreditas cõpetit, accedamus: pro declaratione præcedentium definitiones, diuiſiones ſpecies & gradus cognatorum hic proponendæ ſunt: quibus quædam etiam de adfinibus ſubijcientur.

I. RATIO huius tituli ſeu capitis proponitur l. iuriſconſultus. 10. in prin. ff. de gradibus.

II. DEFINITIO COGNAtorum.

Definitio nominis proponitur l. non facilè. 4. §. 1. ff. d. tt. Concordat l. 1. §. 1. ff. vnde cognati. Alia habetur d. l. 10. §. nomen. ff de gradibus.

III. DIVISIONES COGNAtorum.

I. Diuiſio in naturales, ciuiles & cõmunes cognatos, item in adgnatos et cognatos, proponitur d. l. 4. §. cognationis. ff. de gradibus. Concordat Nouell. c. 118. §. 1. Sanè definitio & differentia adgnatorum & cognatorum habetur l. iuriſcõſultus. 10. §. cognati ſunt. & §. cognationis ff. de gradib. l. inter. 5. in prin. ff. vnde legitimi. Inſtit. de legitima adgnat. tutela. §. 1. item Inſtit. de legitima adgnat. ſucceſſ. §. 1. & l. 2. §. adgnati. ff. de ſuis & legitimis hæred.

Mutatio iuris.

Planè iure nouo differentia inter adgnatos & cognatos eſt ſublata, Nouell. c. 118. §. nullam vero. Hæc de prima diuiſione cognatorum.

II. Diuiſio, quòd alij ſuperioris ſint gradus, alij inferioris, alij ex tranſuerſo: proponitur Inſtit. de gradibus cognat. in prin. l. 1. in prin. item l. ciuppiam. 9. ff. eod. tt. Hiſce legibus ſecunda diuiſio cognatorum ſumpta ex triplici gradu, proponitur. Hic autem de gradibus quædam ſunt notanda, & primùm quidem ratio nominis, quæ habetur l. iuriſconſultus. 10. §. gradus. ff. de gradibus. Deinde quot gradus cognatorum numerentur, definitur l. non facilè. 4. in prin. ff. d. tt. Cuius ratio redditur M. I. P. d. cap. 5. reg. 7. Tertiò notanda eſt ratio, quia cognoſci poſſit, quoto quiſq; gradu alteri ſit cognatus: quæ proponitur d. l. 10. §. at quoties. Quartò, cum triplices ſint gradus cognatorum, vt s̄. dictum eſt, ſuperioris ordinis, inferioris, & ex tranſuerſo ſiue à latere: ſuperior cognatio parentum eſt, inferior liberorum: de quibus proponitur notabile d. l. 10. §. parentes. A' latere cognationis ſpecies proponuntur ibidem. Sed ſingula ſingulorum generum & graduum ſpecies proponentur ĩ. quæſt. 5. Hactenus ergo de diuiſionibus cognatorum & ſingulorum generum deſcriptione eſt actum.

IIII. EXCEPTIONES ADuerſus cognationes & adfinitates.

I. Exceptio: Niſi ſeruilis ſit cognatio. l. iuriſconſultus.10. §. non parcimus. ff. de gradibus. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ̄. capite proxim. except. 18 & 19.

II. Exceptio: Niſi libertinorum ſit cognatio vel adfinitas. reprobatur l. non facilè.4. §. libertini. ff. eod.tt.

III. Exceptio: Niſi ex iniuſtis nuptijs nati ſint. approbatur d.l.4.§.ſciendum. Concordat Inſtit. de ſucceſſ. cognator. §. vulgò quæſitos.

IV. Exceptio: Niſi per adoptionem ſint cognati. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.4.§.in adoptionem. Huius replicatio eſt: Niſi quoad ius adgnationis: adoptatus enim adgnatus fit, nō cognatus. d. §. in adoptionem. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ̄. cap. prox. except.11.

V. Exceptio: Niſi cognatus ſit emancipatus, vel alij in adoptionem datus. approbatur ſimul & diſtinguitur d.§.in adoptionem. l.ſi filium.5.ff.eod.tt. item Inſtit. de nuptijs. §. inter eas. ibi: ſed ſi tu. Huius exceptionis replicatio eſt, quoad ius cognationis vel adfinitatis: ſolum enim ius adgnationis, quod tamen hodie ſublatum eſt, non cognationis vel adfinitatis per emancipationem tollitur: vt patet ex d.§. in adoptionē. Inſtit. de legitima adgnat. tutela.§. fin. item Inſtit. de capitis deminutione, §. quod autem. Plura de exceptione propoſita vide ſ̄. capite proxim. except.6.

VI. Exceptio: Niſi cognatus capite ſit deminutus. l.non facilè.4. §.fin. ff. de gradib. cognat. Concordat Inſtit. d.§. quod autē. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi minima ſit capitis deminutio. d. §. quod autem. Cui cōcordat *Inſtit. de legitima adgnat. tutela. §. fin.* Cuius *duplicatio eſt: Niſi ius adgnationis. nā hoc etiā minima capitis deminutione amittitur. Inſtit. d.§. fin. Sed plura de exceptione propoſita vide ſ̄. cap. proxim. except.6. Item plures exceptiones aduerſus cognationes & adfinitates vide ſ̄. d. cap. prox.*

V. SPECIES *& nomina cognatorum ſecundum ſeptem gradus cum ſuis definitionibus enumerantur Inſtit. de gradibus cogn. §. primo gradu, vſque ad §. hactenus. l.1.§. primo, vſque ad fin. legis, cum duabus legib. ſequentibus. l. iuriſconſultus.10. §. tranſeamus, vſq; ad fin. legis. ff. de gradibus & adfinibus & nominibus eorum. M.I.P. d. cap.5. reg.8. Pro quibus declarandis vide arborem cognationis adiectam.*

Fratris Atnepos, atneptis.
Patrui abnepos, abneptis.
Patrui mag. pronepos, proneptis.
Nepos, neptis.
Patrui maxi filius, filia.
Atauia
Auũ mat materteræ max. filius, filia
Nepos, Neptis.
Sororis Atnepos Atneptis.
Fratris Abnepos. Abneptis.
Pronepos proneptis
Nepos neptis.
Eius Filius, filia.
Patruus max Amita max
Tritauus tritauia
6
Auũ. max. matertera maxi.
Filius, Filia
Nepos, neptis
Pronepos, proneptis
Sororis abnepos, abneptis.
Fratris Pronepos proneptis
Nepos neptis patrui.
Proprior Sobrinus proprior sobrina.
Atauus, Atauia.
5
Matertera
Propior Sobrinus, ꝓpior Sobrina.
Sororis pronepos, proneptis
Fratris Nepos, neptis
Fratres patrueles, Sorores patrueles.
Abauus, abauia.
4
Auunculus mag. Matertera magna.
Consobrini, Consobrinæ.
Sororis Nepos, Neptis.
Fratris filius, filia.
Patruus, Amita.
Proauus proauia
3
Auunculus, Matertera.
Sororis filius, filia.
Auus, Auia.
2
PATER 1 MATER
DESCENDETES
Filius, Filia.
Nepos, Neptis. 2
Pronepos, proneptis. 3
Abnepos, Abneptis, 4
Atnepos, Atneptis 5
Trinepos, trineptis 6
Trinepotis, & trineptis filius, filia.
ARBOR COGNATIONIS.

VI. DE ADFINIBVS.

Propoſitio huius membri habetur l.non facilè.4. §.ſed quoniam.ff.de gradib.& adfinibus.

I. DEFINITIO *adfinium, tam nominis quàm rei, proponitur d.l.4.§.adfines.*

II. CAVSA *adfinitatis nuptiæ ſunt.d.§.adfines.*

III. PROPRIA.

I.Regula: Gradus adfinium nulli ſunt.d.l.4.§.gradus.M.I.R.lib.5.cap.5.reg.9.

II.Regula: Contra adgnatos & adfines teſtimoniũ dicere inuitus nemo cogitur. l.iuriſconſultus.10. in prin. ff. de gradibus & adfinibus. Sed plura de hac re vide ſ̄.lib.2.cap.19.de teſtibus.

III.Regula: De matrimonio inter adfines interdicto vide ſ̄.lib.4.cap.3.

IV. EXCEPTIONES *cõtra adfines vide ſ̄. qu.4.*

V. SPECIES *& nomina adfinium enumerantur l.non facilè.4.§.nomina verò ff.de grad.& adfin.*

De ſocero, ſocru, genero, nuru, proſocero, proſocru, progenero, pronuru, proponitur d.l.4. §.gradus.& §. poteſt.item l.Labeo.6.in prin.ff.eod.tt.

De ſponſi ſponſæq; patre & matre: item filij ſponſa, filiaq; ſponſo, l.Seruius.8. ff. de gradibus & adfin. Concordat l.cum pater.4. ff. ad l. Pomp. de parricid. M.I.P.d.cap.5.reg.11. Hiſce partim cõcordat, partim contradicit l.Labeo.6 ff.de grad.& adfin. Contradicit item Inſtit.de nuptijs.§.ſi vxor.ibi:nam conſtat.

De vitrico & nouerca, item priuigno & priuigna, proponitur l.non facilè.4. §.vxor liberis. & §. priuignus. ff.de gradibus & adfinibus. item l. priuignus.7. ff.eod.tt. Planè patris ſponſa nouerca dici non poteſt. Inſtit.de nuptijs.§.ſi vxor.

De viri fratre & ſorore, item duorum fratrũ vxoribus, habetur d.l.4. §.viri frater. ff. de gradibus & adfinibus. M.I.P. d.cap.5.reg.13. Hac de cognatis & adfinibus pro declaratione ſuperiorum ſint dicta: nũc ad propoſitum reuertamur.

DE SVCCESSIONE MARITI & vxoris, necnon aliorum quorundam. Cap. VIII.

POſt ſucceſſionem diſcedentium, aſcendentium & collateralium, de reliquorum quoq; ſucceſſionibus videndum, & primùm de ſucceſſione mariti & vxoris defuncti.

I. AN VXOR MARITO, ET maritus vxori defunctæ ſuccedat?

Regulariter quidem coniunx coniugi defuncto vel defunctæ ab inteſtato ſuccedit. Inſt. de bonor. poſſeſ. §.ſunt autem. ibi: ſeptimo. item ibi:aliam verò. M.I.R.lib.4.cap.6.reg.10. Verùm eius exceptio prima eſt: Niſi ſuperſint liberi, parentes vel cognati defuncti. l. vnica. C.vnde vir & vxor. l.conſtat.3. C.quorum bonorum. M.I.R. d.reg.10. except.1. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ſuperſtes coniunx ſit inops, defunctus locuples: tunc enim ſuccedit cum liberis defuncti. Nouell.c.53.§.quoniã verò. Concordat Nouell.c.117. §. quia verò pridem. ibi: vxor autem. item Nouell.c. 74.§.quoniam autem. ibi: & illa ſiquidem. M.I.R.d. except.1.repl.1. Cuius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi vel defunctus ſit inops, vel ſuperſtes locuples ſit.d.c.53. §.hac itaq;. & Nouell.c.117. §. hac autem dicimus. Altera duplicatio eſt: Niſi nõ mulier, ſed maritus ſit ſuperſtes, qui inops locupleti vxori ſuccedere deſideret.d.§.hac autem, in fine. M.I.R.d.repl.1.dupl. 2. Altera propoſita exceptionis replicatio eſt: Niſi defunctus coniunx ſuperſtiti in teſtamento vel ab inteſtato aliquid reliquerit: ad hoc enim relictum capiendum propoſita exceptio illi non obeſt. d.§.hac autem. item Nouell. c.53. §.hac itaq;. Tertia replicatio eſt: Niſi vxor moriatur, relictis filijs vel nepotibus ex marito ſuperſtite. hoc enim caſu maritus ſuperſtes habet vſumfructũ in bonis, quæ à matre vel auia ad liberos ſuos perueniunt: in ſolidum quidem, ſi liberi ſint in eius poteſtate: ſin autem liberi ſint emancipati, non niſi virilis portionis vſumfructum habet. l. ſi viua.3. C.de bonis maternis. Hac de prima exceptione eiuſq; replicationibus ſint dicta.

II.Exceptio: Niſi iniuſtum fuerit matrimonium. l.vnica, in prin.ff.vnde vir & vxor. Huius exemplum proponitur l. ancilla.9. C.cõmunia de ſucceſ. Huius replicatio eſt: Niſi quis legitimis liberis non relictis, neq; vxore legitima, concubinam reliquerit, & liberos ex ea: hoc enim caſu concubina partem eius ſubſtantiæ cum liberis ſucceſſionis iure adquirit. approbatur ſimul & declaratur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄.lib.4.cap.24.quæſt.4.reg.2.except.2.

III.Exceptio: Niſi mortis tempore vxor non ſit, ſed matrimonium fuerit ſolutum.l.vnica. §.vt autem.ff. vnde vir & vxor. Huius exceptionis replicatio hæc videtur eſſe: Niſi iniuſtum fuerit diuortium, reprobatur d.§.vt autem.

IV. Exceptio: Niſi vxor ſuperſtes non iure diuerterit à marito defuncto.d.§.vt autem.

II. IN QVOTAM PARTEM vxor defuncto marito ſuccedit?

Regulariter quidem in ſolidum ſuccedit, ſecũdum ea quæ propoſita ſunt ſ̄. quæſt. prox. in prin. Verùm eius exceptio eſt: Niſi vxor inops locupleto marito liberis relictis defuncto ſucceſſerit: tunc enim in quartam hæreditatis partem ſuccedit. Nouell.c.53.§.quoniam verò.ibi: & ſicut ſcripſimus. M.I.R.d.cap.6.reg. 11. Huius replicatio prima eſt: Niſi quarta pars centũ librarum auri quantitatem exceſſerit: tunc enim id quod excedit, ei non debetur. Nouell.c.117. §.quia verò. ibi: quæ tamen. Altera replicatio eſt: Niſi vxor à marito legatum acceperit: tunc enim legatum hoc in quartam computatur, ita vt eo computato ad id ſolũ quod quartæ parti deeſt, agi poſſit. d.c.117.§.præterea. & d.§.quoniam verò.ibi: ſi tamen legatum. M.I.R.d. reg.11.exc.1. Tertia: Niſi plures quàm tres liberos defunctus reliquerit: tunc enim vxor ſuperſtes non niſi virilem habet portionem.d.c.117.§.vxor autem. M.I. R.d.reg.11.exc.2. Quarta: Niſi liberos reliquerit defunctus ſibi cum ſuperſtite vxore cõmunes: tunc enim non niſi vſumfructum vxor in dicta parte habet. d.§. vxor autem.verſ.ita videlicet.

III. EVENTVS.

Res vxoris mariti creditoribus non ſunt obligatæ, niſi quatenus marito ſucceſſerit. d.c.117. §.ſi quæ

verò.

verò. De qua re vide ꝭ.lib.15. aduerſus quos competat actio, cap.5.reg.4.exemplo 4.

DE RELIQVORVM ſucceſsione.

I. Regula, De adfinibus. Adfinitatis iure nulla ſucceſsio permittitur. l.adfinitatis.7. C.cõmunia de ſucceſsionibus. l.vitrico.3. C.eod.tt.

II. Regula: De patrono defuncti patroniq́ liberis vide ꝭ.lib.6.cap.21 & 22.

III. Regula, De nutritoribus. Nutritoribus nec ciuili nec honorario iure defertur hæreditas. l.nutritoribus.10. C.communia de ſucceſsionib.

IV. Regula, De eo qui ægroti à ſuis relicti curã geſſit, proponitur Nouell. c.115. §.ſi quis de prædictis. ibi: quòd ſi extraneus.

V. Regula, De ijs quibus nouo aliquo iure hæreditas defertur, habetur l. vnica. ff. vt ex legibus Senatúſue conſ. Inſtit. de bonor. poſſeſ. §.ſeptima. item l.veluti. 9.§.fin. ff.de petit.hæred.

VI. Regula: De hæredibus hæredũ vide ꝭ.lib. prox. cap.20.reg.1.

VII. Regula, De fiſco. Cæteris hæredibus deficientibus, fiſco defertur hæreditas. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ꝭ. lib.3. cap.11. quæſt.1. cauſa 7. Concordat l.2.§.fin. ff.ad ſenatuſc.Tertyll. Sed & eius exceptio prima eſt: Niſi nauicularius aliquis nullo hærede relicto deceſſit. huic enim non fiſcum, ſed corpus nauiculariorum ſuccedit. l.1. C. de hæred. decurionum. Altera exceptio eſt: Niſi miles ſine hærede deceſſerit: tunc enim non fiſcum, ſed vexillatio, in qua militauit, ſuccedit. l.2. C.eod.tt. l.ſi quis.6. §.eius qui, in fine. ff. de iniuſto teſt. Tertia: Niſi cohortalis deceſſerit, nullo hærede relicto. Huic enim non fiſcum, ſed cohors ſuccedit. l.ſi quis.3. C.d.tt. Quarta: Niſi curialis deceſſerit ſine hærede. l.inteſtatorum.4. C d.tt. Quinta: Niſi fabricenſis aliquis ſine hærede deceſſerit. l.vlt. C d. tt. Plures propoſitæ regulæ exceptiones vide ꝭ.d.lib.3. cap.11.quæſt.1.cauſa 7.

VIII. Regula, De collegio, ex quo deceſſit quis. Hoc regulariter quidem non ſuccedit defuncto. l.collegiũ. 8. C.de hæred.inſt. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi collegium ſpeciali priuilegio ſubnixum ſit. d.l.8. Cuius ſpecies vide ꝭ.reg. prox. exc.1. cum ſequentib. Huius exemplum eſt in Eccleſia, quæ clericis ſuccedit, per ea quæ habentur ꝭ.lib.3.cap.3.reg.4.

IX. Regula: Si duo, quorum alter alteri, ſi ſuperuixiſſet, hæres futurus erat, ſimul deceſſerint, vt ignoretur vter prior, vter poſterior fuerit mortuus: vtrius hæredibus hæreditas deferatur, definitur ꝭ. lib.2.cap. 24.reg.13.

DE EXCEPTIONIBVS PRAEcedentium regularum ſeu ſucceſsionum generalibus. Cap. IX.

HActenus, quibus ab inteſtato hæreditas competat, aliquot regulis propoſitis expoſitum eſt: quarum exceptiones aliquot generales ſuperſunt, hic ad finem propoſitæ quæſtionis ſubijciendæ.

I. Exceptio: Niſi ab inteſtato hæres aduerſus defunctum fuerit ingratus. Nouell. c.22.§.quòd ſi filius. ibi: vt quod de ingratis. M.I.R.lib.4.cap.6.reg.14.except.gener.1. Declaratur hæc exceptio definitione ingratitudinis, d.c.22. §. at verò ingratitudinem. Huius exceptionis ſpecies ſunt exceptiones proximè ſequentes.

II. Exceptio: Niſi hæres defunctum capitali iudicio accuſauit. d.§. at verò ingratitudinem. ibi: qui criminalem. Concordat l.qui cum.14.in prin. ff. de bonis libertorum. Contradicit l.cognatis.6. ff.vnde cognati. Sed dici poteſt, hanc legem per verba d. §. at verò ingratit. mutatam ac ſublatam eſſe.

III. Exceptio: Niſi hæres defunctum furioſum non curauit. Nouell. c.115. §.ſi quis de prædictis.

IV. Exceptio: Niſi hæres vitæ defuncti fuerit inſidiatus. d.§. at verò ingratitud. vel defunctum occiderit, vel patrẽ eius cui defunctus ſucceſſit. l. Lucius Titius.9. ff.de iure fiſci. Accedit M.I.R. poſt.d.reg.14. except.gener.2. cum ſeq.

V. Exceptio: Niſi hæres defunctum omnibus bonis exuere fuerit conatus. d.§. at verò ingratit.

VI. Exceptio: Niſi hæres defunctum ab hoſtibus captum noluit redimere. Nouell. c.115.§.verùm hæc quidem. & § his factorum.

VII. Exceptio: Niſi hæres defunctũ teſtari prohibuit. Nouell. c.115.§ ſi de eo. & §.ſi parentes. Concordant ea quæ propoſita ſunt ꝭ. lib.prox.cap.19.exc.35.

VIII. Exceptio: Niſi ab inteſtato hæres teſtamentum defuncti agnouit, & legatum ex eo percepit. l. parentibus.8. in fine. C.de inoffic.teſt. l.poſtquam.43. in fine. ff. de petit.hæred. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi non ſit calumnia hæredis manifeſta, ſed errore interueniente agnouit ex teſtamento legatum d.l.43. Cui concordat l.poſt legatum.5. in prin. & §. de eo verò. ff. de his quæ vt indignis. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi cauſa cognita iudici aliter videatur. d.§. de eo verò. verſiculo: prohibendi autem. Cui concordat l.poſtquam.43. in fine. ff. de petit.hæred. Altera duplicatio eſt: Niſi legatum quod accepit, non reſtituat. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.43. in prin.

IX. Exceptio: Niſi hæres hæreticus ſit. approbatur ꝭ.lib.3.cap.8.quæſt.3.reg.9.

X. Exceptio: Niſi mulier hæres à defuncto ſit dotata. reprobatur l.1. in fine. C.de legitimis hæred.

XI. Exceptio: Niſi hæres futuræ hæreditati renunciauit. reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ꝭ. cap.6. except.5. item ꝭ.lib.15.cap.15.exc.15. M.I.R.d.reg.14. except.gener.8.

XII. Exceptio: Niſi hæres intra tempus legitimum hæreditatem non adijt, nec bonorum poſſeſſionem petijt. approbatur ſimul & declaratur Inſtit. de bonor.poſſeſ. §.cum igitur. l.1. in prin. ff. de ſucceſſorio edicto. l.quamdiu.68. §.fin. ff. de adq.hæred. l.veluti.4. ibi: aut tempore bonorum. ff. de bonor. poſſeſ. l.emancipata.4. C.qui ad bonor.poſſeſ.admitt. l.1. §. quibus ex. ff. de ſucceſſorio edicto. l.2. item l.non hoc. 4. cum l.ſeq. C. vnde legitimi. M.I.R. d.reg.14. exc. gen.7. Declaratur exceptio propoſita definitione tẽporis legitimi Inſt.d.§. cũ igitur. verſ. liberi itaq́. Concordat l.2. C.qui ad bon.poſſeſ.admitt. M.I.R.d.exc. 7.in prin. Regulariter igitur, niſi hæres intra centum dies agnouerit bonorũ poſſeſſionẽ, propoſita exceptio-

ne repellitur. Cuius replicatio prima eſt: Niſi parentes vel liberi defuncti bonorũ poſſeſsionem petant. his enim largius tempus tribuitur. Inſtit. d. loco. Cui concordat l. 1. §. largius. ff. de ſucceſſorio edicto. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi intra annum nõ agnouerint vel petierint parentes vel liberi. d. §. largius. & Inſtit. d. verſ. liberi itaq;. Sed huius triplicationes ſunt ℨ. replicationes ſequentes. Altera duplicatio eſt: Niſi quis à patre ſuo impuberi filio ſubſtitutus, ex hac cauſa bonorũ poſſeſsionẽ petat. huic enim centum dierum præſcriptio obſtat. d. l. 1. §. ſi quis autem. Tertia duplicatio: Niſi pater aut filius defuncti non ſuo, ſed ſerui hæredis inſtituti nomine bonorũ poſſeſsionem petat. reprobatur d. l. 1. §. non ſolùm. Quarta: Niſi contra tabulas bonorum poſſeſsionem pater petat. reprobatur d. §. non ſolùm. Quinta: Niſi filius nõ vt filius, ſed vt agnatus, vel tanquam cognatus bonorum poſſeſsionem petierit. reprobatur l. ſi cohæredi. 4. §. filius. ff. quis ordo in bonorum poſſeſ. Sexta: Niſi pater tanquam manumiſſor filij, bonorum poſſeſsionẽ petat. reprobatur d. l. 4. in fine. Hæc de prima propoſita exceptionis replicatione ſint dicta. Altera replicatio eſt: Niſi ſcriptus hæres ex eo teſtamento, quod ſubiacet inofficioſi querelæ, bonorum poſſeſ. petat. huic enim præſenti quidem ſex menſium ſpacium, abſenti autem annus ad adeundam hæreditatem præfinitur: proinde centum dierum præſcriptione non repellitur. l. ſcimus. 36. §. illud præterea. ibi: ſancimus itaque. C. de inoffic. teſtam. Tertia replicatio eſt: Niſi nondum delata fuerit hæreditas. l. quãdiu. 68. ff. de adquir. hæred. Planè quando dicatur delata hæreditas, & per conſequens dies bonorum poſſeſsionis petendæ currere incipiant, dicetur ℨ. eod. lib. cap. 11. Quarta replicatio eſt: Niſi non potuit petere vel adire de facto vel de iure. Inſtitut. de bonorum poſſeſ. §. in petenda. l. 2. in prin. ff. quis ordo in bonorum poſſeſ. item l. ſi quis. 23. in fine. ff. de hæred. inſtit. Quinta: Niſi prætor poſtulationibus ſe non dederit, vel abſens fuerit. d. l. 2. §. in bonorum. Huius duplicatio prima eſt: Niſi bonorum poſſeſsio de plano peti potuit. d. l. 2. §. dies bonorum. Altera: Niſi in proxima ciuitate Prætor ſe poſtulationibus dedat. d. l. 2. §. ſi præſes. Sexta replicatio eſt: Niſi venter in poſſeſsione fuerit. d. l. 2. §. ſi venter. Septima: Niſi propter ignorantiam non adierit vel petierit bonorum poſſeſsionem. l. quamdiu. 5. C. qui ad bonorum poſſeſ. admitt. l. quicunque. 8. C. eod. tit. l. licet. 8. C. de iure deliberandi. l. 2. in prin. ff. quis ordo in bonorum poſſeſ. item l. ſi plures. 9. ff. de bonor. poſſeſ. M. I. R. d. exc. 7. repl. 1. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi propter ignorantiam non facti, ſed iuris nõ adijt. l. in bonorum. 10. ff. d. tit. Cuius triplicatio prima eſt: Niſi tale ius ſit, quod neq; per ſe, neq; conſulendo peritiores ſcire potuit. d. l. 10. verſ. ſcientiam eam. Concordat l. 2. §. fin. ff. quis ordo in bonorum poſſeſ. Altera: Niſi mulier ius ignorauit. reprobatur l. iuris. 6. C. qui ad bonor. poſſeſ. admitt. Hæc de prima duplicatione. Secunda duplicatio: Niſi pater ſciuit, filio hærede inſtituto ignorante. reprobatur l. circa. 3. ff. quis ordo in bonor. poſſeſ. Planè admittitur, ſi pater infantis filij nomine bonorum poſſeſsionem petere potuit: hic enim ſcientia patris nocet filio. l. ſeruus. 7. §. fin. ff. de bonor. poſſeſ. Tertia: Niſi filiofamiliâs hærede inſtituto, pater ignorauit filio ſciente. l. 1. C. qui ad bonor. poſſeſ. admitt. Octaua replicatio: Niſi propter ruſticitatem non adierit. l. quicunq;. 8. C. qui ad bonor. poſſeſ. admittantur. Nona: Niſi propter abſentiam non agnouit. d. l. 8. l. Pomponius. 85. in prin. ibi: & filiũ qui matris. ff. de adq. hæred. item l. ſi quis. 23. in fine. ff. de hæred. inſtit. Decima: Niſi hæres fuit apud hoſtes. l. qui ex liberis. 11. §. filius. ibi: & anni. ff. de bonor. poſſeſ. ſecund. tabul. Vndecima: Niſi tabulæ teſtamenti nondum fuerunt apertæ. reprobatur l. in bonorum. 10. ff. de bon. poſſeſ. Duodecima: Niſi inſtitutus hæres furioſus ſit. l. 1. ff. de bonorum poſſeſ. furioſo compet. Concordat l. cum furioſus. 7. §. tali. ibi: ſin autem in furore. C. de curatore furioſi. Decimatertia: Niſi hæres infans ſit. reprobatur d. l. 1. Cui contradicere videtur l. ſeruus. 7. §. fin. ff. de bonorum poſſeſ. Decimaquarta: Niſi ab inteſtato hæres teſtamentũ iniuſtum dixit, vel falſum accuſauit. l. cum quidam. 14. ff. de bonorum poſſeſ. Huius duplicatio eſt: Niſi ob id quòd ſurdus teſtator fuerit, teſtamentum eius impugnauerit. hoc enim caſu, niſi intra centeſimum diem à morte teſtatoris computandum ab inteſtato petierit bonorum poſſeſsionem, excluditur. l. octaui. 9. §. fratris. ff. vnde cognati. Decimaquinta replicatio: Niſi ſeruus hæres inſtitutus, poſtquam dies petendæ bonorum poſſeſsionis ceſsit, venditus ſit. reprobatur l. cum filiofamiliâs. 5. §. fin. ff. quis ordo in bonorum poſſeſ. Decimaſexta: Niſi cùm filiofamiliâs bonorum poſſeſsio delata eſſet, is patrem certiorare non potuit: vel pater ob abſentiam non potuit iubere filium adire. d. l. 5. in prin. Concordat l. cum quidam. 30. in prin. ff. de adq. hæred. Decimaſeptima: Niſi militis bonorum poſſeſsio ex teſtamento intra ſtatutum tempus non ſit petita. reprobatur l. in fraudem. 15. §. fin. ff. de militari teſtam. Decimaoctaua: Niſi legitima hæreditas, nõ honoraria bonorum poſſeſsio petatur: huic enim præſcriptio centum dierum non obſtat. l. 1. C. de legitimis liberis. Cõcordat l. ſi aut. 4. in fine. C. de legitimis hæred. Decimanona: Niſi ſuus hæres ſit defuncto. hic enim propoſita præſcriptione non excluditur. l. in ſuis. 14. ff. de ſuis hær. l. in ſuis. 11. ff. de liberis & poſthumis. l. 1. §. qui ſunt in poteſtate. ff. ſi quis omiſſa cauſa teſt. Inſtit. de hæred. quæ ab inteſt. §. ſui autem. l. qui in aliena. 6. §. interdum. ff. de adq. hær. l. ſi fratris. 3. in prin. C. de iure deliberãdi. l. licet. 8. item l. ſuum. 13. C. eod. tit. l. cum furioſus. 7. §. ſin verò perpetuò. C. de curatore furioſi. M. I. R. d. exc. 7. repl. 2. Viceſima replicatio eſt: Niſi municipes vel aliud corpus hæredes ſint inſtituti. Hæc replicatio videtur approbari l. bona aũt. 3. §. à municipib. ff. de bon. poſſeſ. Sed contradicit lex 1. §. fin. ff. de libertis vniuerſitatũ. Viceſimaprima: Niſi ipſo die cẽteſimo agnouerit. l. 1. §. quod dicimus. ff. de ſucceſſorio edicto. Viceſimaſecũda: Niſi alius antea hæredis nomine petijt. ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius duplicatio eſt: Niſi hæres intra cẽteſimũ diẽ petitionem ſuo nomine ab alio factam, ratam nõ habuerit. l. bonorum. 24. ff. ratam rem haberi. Concordat. l. cum filiofamiliâs. 5. in prin. ibi: præteritis autẽ.

ff. quis

ff. quis ordo in bonorum poſſeſ. Sed & plures duplicationes vide ſuprà libro 2. cap. 13. quæſt. 3. except. 4. repl. 1. Viceſimatertia replicatio eſt: Niſi hæres partem antea delatam agnouit: hoc enim caſu opus non habet partem poſtea adcreſcentem, vel alio modo delatam, denuò petere. l. ſi liber homo. 57. §. Titius ex. ff. de hæred. inſtit. Concordat l. 2. §. ſi duo. ff. de bonorũ poſſeſ. ſecundum tabul. Vide item ȷ. cap. 14. regul. 2. except. 4. repl. 6. Viceſimaquartareplicatio eſt: Niſi alia iuſta cauſa impedimento fuerit. l. quicunq; 8. C. qui ad bon poſſeſ. admit. Viceſimaquinta: Niſi hæres ſub conditione, quæ in ipſius poteſtate non eſt, ſit inſtitutus, eaq; pendeat. hoc enim caſu poſtea exceptione non repellitur, ſed interim creditores in bona mittũtur, & bonis curator datur. l. ſi quis. 23. §. item ſi conditioni. ff. de hæred. inſt. Hæc de duodecima exceptione, eiusq; replicationibus ſint dicta.

XIII. Exceptio: Niſi hæres inutiliter adijt hæreditatem. approbatur, eiusq; ſpecies proponuntur infrà cap. 13.

XIIII. Exceptio: Niſi hæres hæreditatem repudiauerit. l. is qui. 13. in princ. ff de adquir. hæred. l. 1. §. qui ſemel. & §. quibus. ff. de ſucceſſorio edicto. l. ſi cohæredi. 4. in princ. ff. quis ordo in bonor. poſſeſ. Inſtit. de hæred. qual. & differ. §. penult. item l. ſcimus. 22. §. cum igitur. ibi: ſimiliq; C. de iure deliberandi. M I. P. lib. 5. cap. 5. reg. 6. except. 2. M. I. R. lib. 4. cap. 6. reg. 9. except. gen. 3. & reg. 14. except. 8. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ex vna parte edicti repudiauit, ex alia admittere velit hæreditatem: vel inſtitutione repudiata, adierit ex ſubſtitutione. huic enim propoſita exceptio non obſtat. l. nec is. 17. §. hæres ff. de adquir. hæred. l. 4. § ſed videndum. ff. de ſucceſſorio edicto. l. 2. §. ſi mater. ibi: ſed ſi mater. ff. ad S. C. Tertyll. l. quoties. 91. ff. de reg. iuris. l. ſuum. 13. C. de iure deliberandi. l. filius 41. ff. de adquir. hæred. l. 2. in princ. ff. vnde legitimi. item l. ſi tu. 75. §. fin. ff de adquir. hær. M. I. R. d. exc. 8. repl. 10. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi cõtra tabulas bonorum poſſeſſionem omittens, ab inteſtato ſuccedere velit. huic enim replicatio propoſita non prodeſt. l. 2. ff. ſi teſtam. tabul. nulla extab. Altera duplicatio eſt: Niſi legitimam hæreditatem repudiet is qui poſtea ex teſtamento vult hæres eſſe. approbatur ſimul & diſtinguitur l. nec is 17 §. hæres. ff. de adquirenda hæreditate. Tertia: Niſi ſimul ex vtraque vel omni parte repudiet. l. illud 76 ff. eodem tt. M I. P. d. except. 2. replic. 1. Quarta: Niſi is qui ſuam portionem repudiauit, adcreſcentem poſtea portionem velit agnoſcere. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. prox. cap. 22. reg. 1. in princ. Hæc de prima replicatione eiusq; duplicationibus ſint dicta Altera replicatio eſt: Niſi error vel ignorantia repudiantis interuenerit. l. in repudianda. 23. ff. de adquir. hæred. l. is qui. 15. cum lege ſequente. l. is qui. 13 § ſi quis dubitet. item l. nec is. 17. in princ. ff. eodem tt. Tertia replicatio eſt: Niſi alius quàm hæres repudiauerit. l. 1. § vnusquiſq;. § tutor. & §. furioſi ff. de ſucceſſorio edicto. l. tutor. 8. ff. de bonorum poſſeſ. l. is qui. 13. § fin cum lege ſequente ff. de adquir. hæred. item l. cum nõ ſolum. 8. §. ſancimus. & §. ſin verò pater. C. de bonis quæ liberis. l. reticente. 11. C. de iur. delib. item l. 2. C. de repud. bonor. poſ. M. I. R. d. reg. 14. except. 8. repl. 1. cum ſeq. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi dominus ſeruo hærede inſtituto, hæreditatem repudiauerit. l. 1. §. per ſeruum. ff. de ſucceſſorio edicto. Quarta replicatio eſt: Niſi is hæreditatem repudiauerit, qui eam adire & adquirere non potuit. l. nolle. 4. ff. de adquir. hæred. l. is poteſt. 18. ff. eod. tt. Qui autem non poſſint adire hæreditatem vide ȷ. cap. 13. ſed & eius ſpecies eſt ȷ. replic. prox. M. I. R. d. except. 8. repl. 11. Quinta: Niſi impubes hæreditatẽ ſibi delatam repudiauerit. l. pupillorum. 5. C. de repud. hæred. M. I. R. d. except. 8. replic. 6. Huius duplicatio eſt: Niſi tutore authore impubes repudiauerit. d. l. 5. Concordat l. 1. §. tutor, in fine. ff. de ſucceſ. edicto. M. I. R. d. repl. 6. dupl. 1. Sexta replicatio eſt: Niſi ſuus hæres hæreditatem repudiauerit. l. ſi quis. 8. ff. de iure delib. M. I. R. d. except. 8. repl. 7. Huius duplicatio prima eſt: Niſi res hæreditariæ ſint alienatæ. d. l. 8. Concordat l. ſi quis. 6. in princ. C. de repudianda hæreditate. M. I. R d. repl. 7 dupl. 2. Cuius duplicationis triplicatio eſt: Niſi ſuo hærede in minore ætate conſtituto, res hæreditariæ venditæ ſint: tunc enim per in integrum reſtitutionem impetrat vt adire poſſit. d. l. 6. §. fin. Altera duplicatio eſt: Niſi intra triennium poſtquam repudiauit, non mutauerit voluntatem. d. l. 6. §. 1. Huius triplicatio eſt: Niſi minor vigintiquinque annis fuerit, cũ repudiaret, vel in vtili quadriennio conſtitutus: tunc enim ab eo tempore quo maior factus eſt, ſeptem habet annos ad mutandam ſententiam. d. l. 6. §. ſin autem vel minor. Tertia duplicatio eſt: Niſi cum ſuus hæres adijſſet hæreditatem, poſtea tranſigendi animo eam rurſus omiſerit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius triplicatio eſt: Niſi tranſactio nullo dato vel retento ſeu promiſſo ſit facta. quæ triplicatio approbatur l. ſuus. 3. C. de repudianda hæred. Secunda replicatio eſt: Niſi filius matris hæreditatem repudiauit, & antequam adgnatus eam adiret, mutauerit voluntatem. l. filij. 6. §. filius. ff. ad S. C. Tertyll. Octaua: Niſi filius naturalis curiæ oblatus paternam repudiauerit hæreditatem. l. quoniam. 4. C. de naturalibus liberis. Nona: Niſi dolo alterius hæredis perſuaſus, hæreditatem omiſerit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius duplicatio eſt: Niſi alius exceptione propoſita vtatur, quàm is cuius dolo hæreditatem omiſit. l apud Celſum. 4. § ſi cùm legitima. ff. de doli mali exceptione. Decima: Niſi nondum delatam ſibi hæreditatem repudiauerit. l. q; ſuperſtitis. 93. ff. de adquir. hæred. l. nec is. 17. §. fin. item l. in plurium. 69 ff. eod. tt. Concordant item ea quæ habentur ſ. cap. 6. except. 5. M. I. R d. cap. 6. reg. 9. except. 3. repl. 5. & reg. 14. except. gener. 8. replic. 8. Huius replicationis exemplum etiam eſt, ſi hæres inſtitutus antè conditionem inſtitutionis exiſtentem repudiet: hoc enim caſu nihil agit. d. l 69. verſ ſi verè ei. Cui concordat l. is qui. 13. in prin. ff. eod. tt. M I. R. lib. 4. cap. 7. reg. 8. except. 6. Item exemplũ eſt, ſi ſubſtitutus repudiet, inſtituto hærede adhuc deliberante. quod proponitur d. l. 13. §. ſubſtitutus. Contradicit M. I. R. d. except. 8. repl. 8. Aliud habetur l. 1. §. decretalis. ff. de ſucceſ. edicto. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi idem & inſtitutus & legitimus hæ-

res ſimul vtramque repudiauerit. l. in plurium. 69. in fin. ff. de adquir. hered. Concordat l. illud. 76. ff. d. tt. Vndecima replicatio videtur: Ni heres inſtitutus, cauſa falſi teſtamenti nondum finita, hereditatem repudiauerit. Sed reprobatur l. nec is. 17. in princ. ff. d. tt. Duodecima eſt: Niſi hereditas furioſo delata, repudiata ſit, eo in furore adhuc conſtituto. l. 1. §. furioſi. ff. de ſucceſſorio edicto. Concordat l. cum furioſus. 7. §. tali. C. de curatore furioſi. Decimatertia: Niſi abſente aduocato heres hereditatem repudiauerit. reprobatur l. 1. C. de repud. bonor. poſſeſ. Decimaquarta: Niſi non verbis repudiauit. reprobatur l. recuſari. 94. ff. de adquir. hered. Vide item ȷ. cap. 14. reg. 2. except. 22. Decimaquinta: Niſi tempus aditionis nondum praeterierit. reprobatur l. 1. §. qui ſemel. ff. de ſucceſſorio edicto. Decimaſexta: Niſi aduerſus repudiationem in integrum ſit reſtituendus. Hac replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius duplicatio eſt: Niſi cum antea aduerſus aditionem eſſet reſtitutus hereditatem repudians, poſtea rurſus aduerſus eam repudiationem in integrũ reſtitui deſideret adire volens. l. cum non ſolum. 8. §. non autem filio. C. de bonis quae liberis. Hæc de 14. exceptione eiusq́; duplicationibus ſint dicta: de qua tamen plura vide ȷ. cap. 14.

XV. Exceptio: Niſi cum eidem duplici iure deferretur hereditas, vnum elegerit, cui exceptio obſtat: hoc enim caſu ad alterum regreſſus illi dandus nõ videtur, cum prius eligendo alterum repudiaſſe videatur. Sed reprobatur l. Claudius 96. ff. de adquir. her. l. legitimam. 8. ff. de petit. hered. l. hereditas. 3. C. eod. tt. item l. mater. 19. ibi: nec enim quae ex teſtamento. ff. de inoffic. teſtam. Hac exceptio reprobata ſpecies ſeu exemplum eſt exceptionis ſecundae ſ̃. excep. prox. propoſita. Plura de hac exceptione vide ȷ. lib. vlt. cap. vlt. in verbo Renunciatio.

XVI. Exceptio: Niſi heres hereditatem ad alium voluit transferri. l. non vult. 6. ff. de reg. iuris.

XVII. Exceptio: Niſi heres ab alio tanquam debitor hereditarius conuentus, exceptionem aliquam oppoſuit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi praeteritus. 15. ff. de contra tab. bonor. poſſeſ.

XVIII. Exceptio: Niſi heres defuncti vindictam omiſit. De hac re vide ȷ cap. 17. q. 4. reg. 7. 8. & 9.

XIX. Exceptio: Niſi heres coheredibus qui in poteſtate defuncti fuerunt, bona vel dotem non contulerit. De hac re vide ȷ. cap. 15. & cap. 16. Hac de exceptionibus aduerſus regulas ſucceſſionum generalibus, quarum tamen plures vide ſ̃. cap. 6. item ſ̃. lib. prox. cap. 17. except. 11. cum ſeqq. item ȷ. lib. 12. cap. 8. cauſ. 15. cum ſeqq.

QVID QVANTVM'QVE HAEREDITATIS AB INTESTATO CUIQ; COMPETAT? Cap. X.

HActenus cauſa, ex quibus hereditas ab inteſtato competit, item quibus ea competit, expoſitum eſt. Sequitur tertia quaeſtio, quid ſcilicet quantumq́; hereditatis cuiq; ab inteſtato competat.

I. Regula, De omni commodo & incõmodo, proponitur l. heres. 37. ff. de adquir. hered. Concordat l. 1. cum duabus legibus ſequentib. ff. de bonorum poſſeſ. Huius regulae exceptio prima eſt: Niſi iura ſint perſonalia: vt vſusfructus, vſus, priuilegia, vel onera perſonalia. Hac enim ad heredem non tranſeunt. de qua re alibi eſt dictum. Altera exceptio: Niſi res alienare prohibitae ſint. reprobatur per ea quae propoſita ſunt ſ̃. lib. 7. cap. 4. cauſ. 1. except. 8. repl. 1.

II. Regula: De collatione bonorum & dotis vide ȷ. cap. 15. & cap. 16.

III. Regula: Vni duo in ſolidum heredes eſſe non poſſunt. l. quod contra. 183. in fin. ff. reg. iuris.

IIII. Regula: Pluribus heredibus ab inteſtato exiſtentibus, in viriles portiones hereditas diuidenda. l. inter. 11. C. familiae erciſcundae. l. ſi cogitatione. 21. ibi: pro virili. C. eod. tt. l. nepotibus. 3. C. vnde legitimi. Nouell. conſt. 118. §. at ſi multi. item l. ſi quis. 7. §. fin autem defuncta. C. ad S.C. Tertyll. M.I.R. lib. 4. cap. 6. reg. 15. Huius regulae exceptio prima eſt: Niſi nepotes vel pronepotes cum patruis ſuccedant. hoc enim caſu tantam partem capiunt, quantam eorum parẽs, ſi viueret, erat accepturus. Inſtit. de heredib. quae ab inteſt. §. cum filius. ibi: & quia placuit. & §. fin. item Nouell. c. 118. §. ſi quis igitur. ibi: ita tamen vt. Idem iuris eſt, ſi frater defuncti & alterius fratris filij ſimul ſuccedant. Nouell. conſt. 118. §. quòd ſi defuncto. Planè hac exceptio iure antiquo diſtinctionem recipiebat in nepotibus vel pronepotibus per fœmininũ ſexum deſcendentibus, aut matre, vel auia defuncta. hoc enim caſu nepotes vel pronepotes ex filio vel filia nati, non in ſolidum in eam partẽ, quam illorum parens habiturus eſſet, ſuccedebant: ſed in duas tantùm partes eius portionis, quam parens, ſi viueret, eſſet habiturus. l. ſi defunctus. 9. C. de legitimis liberis. Inſt. de hered. quae ab inteſt. §. item vetuſtas. ibi: ſed vt amplius. item l. illam. 19. ibi: de modo quidem. & §. fin. C. de collationibus.

Mutatio iuris.

Sed iam dicta diſtinctio mutatur ac tollitur Nouell. conſt. 18. §. neque illo. Secunda exceptio eſt: Niſi cognati ex duobus vel pluribus fratribus aut ſororibus nati, defuncto ſuccedant. hoc enim caſu nõ in capita, ſed in ſtirpes diuiſio videtur facienda. Sed reprobatur Inſt. de legit. adgn. ſucceſ. §. hoc etiam addendum, in fin. l. 2. §. hac hereditas. ff. de ſuis & legit. her. l. lege. 14. §. fin. ibi: illo proculdubio. C. de legit. hered. item l. meminimus. 15. §. cum autem tertio. ibi: illo etiam obſer. C. eod. tt. M.I.R. d. reg. 15. except. 1. Planè admittitur exceptio propoſita in ſolis nepotibus & alijs deſcendentibus, parentum ſuorum hereditatem ſibi vindicantibus: inter hos enim hereditas in ſtirpes non in capita diuidetur. Inſtit. de heredit. quae ab inteſt. §. cum filius, in fine. & §. fin. item l. 2. C. de legitimis liberis. M.I.R. d. except. 1. diſt. 1. Tertia exceptio eſt: Niſi aſcendentes plures eiuſdem gradus ſuccedant, quorũ alij paterni, alij materni generis ſunt. Hoc enim caſu non in capita ſit diuiſio: ſed paterni quidem generis aſcendentes dimidiam, materni autem alteram dimidiam accipiunt, vel plures, vel pauciores. Nouell. conſt. 118. § ſi eundem. M.I.R. d. reg. 15. except. 2. Quarta: Niſi pater & mater, item fratres & ſorores defuncti ſimul ſuccedant. hoc enim caſu pater & mater vſusfructus bonorum ſemiſſem habẽt:

reliquum

reliquum fratres & ſorores. l.ſi quis.7.§.ſin autem defuncta. C.ad S.C.Tertyll. Cui quodammodo contradicit l.de emancipatis.13. C.de legitimis hæredib. de qua re vide s̃.cap.4.regul.5.except.14.vbi etiam huius exceptionis replicationes vide & mutationem. Quinta exceptio eſt: Niſi mater & ſorores defuncti ſimul ſuccedant. tunc enim mater dimidiam; & ſorores, quotcunque tandem ſint, reliquam dimidiam habebunt. l.ſi quis.7.in prin.C.ad S.C.Tertyll. Planè tollitur exceptio hac iure nouo: de quo vide s̃.d.cap.4.reg.5.excep.16.in fine. Sexta exceptio eſt: Niſi vxor defuncto cum liberis ſuccedat. tunc enim vxor non niſi quartam habet partem. approbatur ſimul & diſtinguitur s̃.cap.8.quaſt.2. Septima: Niſi vnus cohæredum apud hoſtes ſit, vel nondum natus. reprobatur l.1.§.ſi ex tribus. ff.de bonorum poſſeſſione contra tabulas.

V. Regula: Si hæres cohæredem ventrem habeat, quantum ei debeatur, definitur ĩ.cap.13.reg.4.

VI. Regula: De iure adcreſcendi vide ſuprà libro prox.cap.22.

VII. Regula, De ijs in quibus defunctus proprietatem tantùm habuit, vſufructu penes ipſius patrem iure patriæ poteſtatis remanente. Hæc defunctus non ad hæredem inſtitutum, vel ab inteſtato venientem transfert, ſed ad fratres quibus proprietas communis eſt: niſi liberi defuncti ſuperſint. l.quæcunq;.4. verſ. eo videlicet obſeruando. C.de bonis quæ liberis. Contradicere videntur ea quæ habentur s̃.lib.4. cap.22. quaſt.4.reg.11. Vide item ĩ.cap.prox.quaſt.1.exc.13.

QVANDO ET QVO *iure hæreditas defertur?* *Cap. XI.*

I. QVANDO DEBEATVR ſeu deferatur tam ex teſtamento quàm ab inteſtato hæreditas?

Delata hæreditas intelligitur, quam quis poſſit adeundo cõſequi. l.delata.151.ff.de verborum ſignificat. Quando autem illud intelligatur, definitur per exceptiones ſequentes. Regulariter autem delata intelligitur hæreditas, mortuo eo, de cuius hæreditate quæritur. l.vnica.§.cum igitur. C.de caducis tollendis. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi incertum ſit de ſtatu defuncti. l.2.§.ſi quis deceſſerit.ff.vnde legitimi. Concordat l.1.§.1.ff.ad S.C.Tertyllian. Cuius replicatio eſt: Niſi ipſe hæres certus ſit de ſtatu defuncti. tunc enim quamuis aliàs incertum ſit, nihilominus ipſe adire poteſt. approbatur exemplo l.Pomponius.85.§.rei.ff.de adquir.hæred. Altera exceptio eſt: Niſi de teſtamento dubitetur, vtrum valeat, néc ne? l.cum falſum.46.ff.de adquir.hæred.l.1.C.de bonor.poſſeſ.ſecundum tabul.l.ventre.83.ff.de adq.hæred. Huius exceptionis eadẽ replicatio eſt quæ præcedentis, hac ſcilicet: Niſi ipſe hæres de iure teſtamenti ſit certus.d.l.46.l.cum quidam.30.§ ſin.ff.de adq.hæred.item l.nec is.17.in princ.ff.eod.tt. Tertia exceptio eſt: Niſi alius proximior hæres eſſe poſſit. tunc enim vlteriori nondum hæreditas defertur. approbatur, ſimul & definitione proximioris & vlterioris hæredis declaratur.l.2.in princ.& §.defertur.ff.de bon.poſſeſ.ſecund.tabul. Concordat l.vnica.§.cum autem. C.de caduc.toll. Huius exceptionis ſpecies ſunt ĩ.exceptiones proximè ſequentes. Planè eius replicatio eſt: Niſi proximior hæres repudiauerit, vel per exceptionem repelli poſſit. tũc enim vlteriori defertur. d.l.2.in princ. l.ſi cohæredi.4.in princ. ff.quis ordo in bonor.poſſeſ.ſeruetur. Concordant item ea quæ propoſita ſunt s̃.cap.6.except.1.replic.13. Huius replicationis duplicatio videtur eſſe: Niſi quis ita ſubſtitutus ſit, ſi inſtitutus intra certum tempus hæreditatem non adiret. hoc enim caſu videtur, quamuis ante tempus certum eſſe cœperit, inſtitutum adire non poſſe: non tamen ſubſtituto ſtatim deferri. Sed reprobatur l.ſi quis.71.ff.de adquir.hæred. Plures propoſitæ exceptionis replicationes vide s̃.cap.6. except.1. Quarta exceptio eſt: Niſi filius contra tabulas bonorum poſſeſſionem accipere poſſit. hoc enim caſu ſcriptis hæredibus nondum defertur ex teſtamento hæreditas. l. 2. in prin ff.de bonor.poſſeſ.ſecund.tabul. Quinta: Niſi inſtitutus hæres adire poſſit. hoc enim caſu ſubſtituto nondum hæreditas intelligitur delata. l.quamdiu.68.in prin. ff.de adquir.hæred.l.quamdiu.3.ff.d.tt. l.denique.4.ff.de iniuſto teſtamento. item l.2.§.defertur ff.de bonor.poſſeſ.ſecund.tabul. Sexta: Niſi teſtamenti tabulæ nondum fuerint apertæ. reprobatur l.1.§.ſufficit.ff.d.tt. Concordat l.vnica.§.cum igitur. & §.in nouiſſimo. C.de caducis toll. Septima: Niſi conditio inſtitutionis vel ſubſtitutionis nondum extiterit. reprobatur l.ſi quis.23.in princ.ff.de hæredib.inſtit. Concordat l.2.§.1.ff.de bonor.poſſ.ſecundum tabul. Planè admittitur primùm, ſi ita inſtitutio facta ſit: Vter ex fratribus meis Seiam vxorem duxerit, ex dodrante mihi hæres eſto.: vter non duxerit, ex quadrante hæres eſto. dicta l.2.§.ſi quis ità, in fine. Deinde, ſi inſtitutio ſub conditione facta, inutilis ſit. l.hi demum.6.ff.de bonor poſſ.ſecund.tabul. Tertiò admitti videtur, ſi ſeruus ſub conditione inſtitutus hæres adeat. ſed hæc diſtinctio reprobatur l.ſi ſeruus.10.ff.eod.tt. Quartò admittitur, ſi filius qui eſt in poteſtate teſtatoris, ſub conditione hæres ſit inſtitutus, & cohæredem habeat. hoc enim caſu cohæres expectare debet, donec cõditio in perſona filij exiſtat. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſuus quoque.4.ff.de hæred.inſtit. Octaua exceptio: Niſi alij ex Carboniano edicto bonorum poſſeſſio ſit data. reprobatur l.1.§.1.in fine.ff.ſi tabul.teſtamen.nullæ extab. Nona eſt: Niſi poſthumus ſperetur proximior defuncto hæres futurus, vel teſtamentum rupturus. l.cum quidam.30.§.1.ff.de adquir.hæred.l.inteſtato.3.§.vtique & ex.ff.de ſuis & legit.hæredib.l.2.in princ.ff.eod.tt. item l.ventre.83.in princ.ff.de adquir.hæred. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi poſthumus cohæredem habeat non vlteriorem: huic enim nihilominus nondum nato poſthumo hæreditas defertur. d.l.30.§.ſuum. & d.§.vtique & ex. ibi: indè & partem. Pro qua autem parte cohæres adeundo fiat hæres, dicetur infrà capite 13.reg.4. Cuius replicationis duplicatio eſt: Niſi ſuus hæres teſtamento inſtitutus ſit, poſthumo præterito. l.ſi filius.16.ff.de liberis & poſthumis. Altera replicatio eſt: Niſi pro-

ximus à poſthumo ſciat mulierē pragantem non eſſe: d.l.30. Huius duplicatio prima eſt: Niſi ipſe ſolus, non alius mulierem putet pragnantem non eſſe. d.l.30.§. q. ſi ipſe. Altera: Niſi falſò putauit pragnantem non eſſe. d.l.30.§. quid ergo. Tertia: Niſi ipſa mulier heres ſe pragantem ſingat. reprobatur d.§. quid ergo. verſ. ſed etſi ipſa mulier. Tertia replicatio: Niſi mulier neget ſe eſſe pragnantem. reprobatur d.l.30.§. quod dicitur. Quarta: Niſi reuera pragnans mulier non ſit. Hac replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius duplicatio eſt: Niſi pximus à poſthumo eam pragnātem eſſe putet. d.l.30.§.1. ibi: aut putatur eſſe. & §. ſed & ſi ipſa. ibi: per contrarium:. Huius triplicatio prima eſt: Niſi ſuus heres vel poſthumi coheres mulierem putet eſſe pragnantē, qua non eſt. d.l.30.§. ſuum. Concordat l. inteſtato. 3. §. vtique & ex. ibi: eſt autem tractatum ff. de ſuis & legit. hered. Altera triplicatio eſt: Niſi filiofamilias vel ſeruo herede inſtituto pater vel dominus putet pragnantem eſſe, nō filius vel ſeruus. d.l.30.§. pen. Hac de nona exceptione ſint dicta. Decima exceptio eſt: Niſi hereditas ex teſtamento adiri poſſit. hoc enim caſu ab inteſtato non defertur. l. quamdiu 39. ff de adquir. her. l. in pluriū. 69. in princ. ff. eod. tt. l. quamdiu. 89. ff. de regul. iur. l. antequam 8. C. communia de ſucceſ. item l.2. C. vnde liberi. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ita ſit heres inſtitutus, ſi legitimus ſeu ab inteſtato veniens heres eſſe nolit. hoc enim caſu heredi ab inteſtato prius hereditas defertur. l. ſi quis. 80. ff. de heredib. inſtit. Alias replicationes vide ſ. except. 4. & 9. qua hic replicationum loco poni etiam poſſunt. Vndecima exceptio: Niſi ſuus heres eſſe poſſit. hoc enim caſu legitimo nondum delata intelligitur. l. inter. 5. § fin. ff. vnde legitimi. Concordat l.2. C. vnde liberi. Duodecima: Niſi ſeruus purè heres inſtitutus, ex die libertatem acceperit. l. quoties. 9. §. ſi ſeruus. ff. de hered. inſtit. Decimatertia: Niſi vſusfructus hereditatis penes alium ſit conſtitutus: hoc enim caſu proprietario nondum videtur delata hereditas, vt eam ad ſuos heredes tranſmittere poſſit. ſed reprobatur per ea qua habentur ſ. lib. 4. cap. 22. quaſt. 4. reg. 2.

II. QVO IVRE HAEREDITAS deferatur, ſeu quæ bonorum poſſeſsio competat?

Huius loci regula proponitur l.2. §. fin. cum l. ſeq. ff. vnde legitimi. Similis habetur l. vnic. ff. vt ex legib. ſenatúſue conſultis. Sed & plures huiuſmodi regulas vide ſuprà ſub vnaquaq; ſucceſſionis ſpecie. Hactenus de hereditate tam ex teſtamento, quam ab inteſtato. Sequuntur tamen aliquot heredum officia poſt delatam hereditatem competentia, iſtis hereditatibus communia, hic ſubijcienda.

DE OFFICIIS HAEREDVM POST HAEREDITATEM DELATAM.

DE IVRE DELIBERANDI & inuentario conficiendo. *Cap. XII.*

I. QVIBVS COMPETIT ius deliberandi?

PRima regula: Regulariter quidem omni heredi, tam ex teſtamento, quàm ab inteſtato venienti competit. Inſt. de hered. qualit. & differ. §. extraneis. Concordat l. cum antiquioribus. 19. in prin. C. de iur. deliber. Huius regula exceptio prima eſt: Niſi heres ſit neceſſarius. approbatur, declaratur atq; diſtinguitur per ea qua habentur ĩ. Altera exceptio eſt: Niſi heres ſemel repudiauerit vel adierit hereditatem, ſeu pro herede geſſerit. d.l.19.§. ideoq; ſancimus. Plura de hac exceptione vide ĩ. de adeunda & repudianda hereditate, cap. prox.

II. Regula, De herede heredis. Huic quoq; deliberandi ius competit. d.l.19.§. & ſi quidem. Concordat Nouell. conſt. 158.

III. Regula, De domino, ſeruo herede inſtituto, proponitur l.1. in princ. ff. de iure deliberandi.

II. QVO ORDINE, SEV quando cuique ius deliberandi competat?

Eo ordine, quo cuiq; defertur hereditas. l. ſi plures. 10 ff. de iure deliberandi.

III. QVOTIES DELIBERANdi ius competat?

Regulariter vnicuiq; heredum non niſi ſemel dandum. l. ſcimus. 22. §. ſed quia quidam. C. de iure deliberandi. Huius regula exceptio eſt: Niſi magna cauſa vlteriorem deliberationem requirat. l. necnon. 5. cum leg. ſeq. ff. eod. tt.

IIII. QVAMDIV IVS DEliberandi competat?

I. Regula: Hoc pendet ex arbitrio ius dicentis. l.1.§. fin. ff. de iur. delib. Concordat l. ſi curatoris. 9. in fine. C. eod. tt. M.I.R.d. lib. 4. cap. 7. reg. 1. except. 1.

II. Regula: Minus centum diebus ad deliberandum dandi non ſunt. l.2. ff. de iur. delib. M.I.R.d. except. 1.

III. Regula: Plus anno non eſt concedendum. l. ſcimus. 22.§. ſed quia quidam. C. de iur. deliber. Concordat l. cum antiquioribus. 19. C. eod. tt. M.I.R.d. reg. 1. in princ.

V. ADIVNCTA ET EVENtus deliberationis.

I. Regula, De copia inſtrumentorum inſpiciendorum deliberanti danda, proponitur l. Ariſto. 5. in prin. ff. de iur. deliber. Concordat l. Ariſto. 28 ff. de adquir. hereditate.

II. Regula, De rebus hereditarijs interim non alienandis, habetur l. ait prator. 7. in princ. ff. de iure deliberandi. Huius regula exceptio prima & generalis eſt: Niſi iuſta cauſa alienādi Pratori videatur. d.l.7. in princ. & §. in cauſa. Altera: Niſi res tractu temporis deteriores futura vendantur. Hac exceptio ſpeciei pracedentis ſpecialiter approbatur l. Ariſto. 5.§. ſi maior. ff. eod. tt. Tertia: Niſi ob as alienum ſoluendum alienatio fiat. d.§. ſi maior. Concordat l. ait prator. 7. § fin. ff. eod. tt. Quarta: Niſi in alimenta filio deliberanti alienetur. l. filius 9. ff. eod. tt. Quinta: Niſi res in quas ſumptus ſunt faciendi, vendantur. l. Ariſto. 5. §. fin ff de iure deliber. Reliquas cauſas ex quibus alienatio fieri poſſit, vide ſ. except. 1.

Replica-

Replicationes generales.

Planè propoſitarum exceptionum replicatio generalis prima eſt: Niſi ſine permiſſu Prætoris fiat alienatio. l. ait prætor. 7. §. fin. ff. eod. tit. Altera: Niſi cum eſſent res mobiles tempore perituræ; vel aliæ res ſuperuacuæ, res immobiles vel magis neceſſarias impenſarum nomine vendiderint. l. igitur. 6. ff. d. tit.

III. Regula, De non agendo interim, proponitur d. l. 7. §. quid ſit. ff. de iure deliberandi.

VI. AD FINE remedium, ſeu de inuentario conficiendo, conſtituitur l. ſcimus. 22. C. de iur. delib. Concordat Inſt. de hæred. qualit. & differ. §. ſciendū. item Nouell. conſt. 1. §. fiat igitur. M. I. R. d. cap. 7. reg. 2.

DE ADEVNDA VEL AGNOſcenda hæreditate, & pro hærede gerendo. Cap. XIII.

PRima regula: Adeundo & pro hærede gerendo hæres hæreditatem adquirit, tam quoad commoda, quàm incommoda hæreditaria. Inſt. de hæred. qual. & differ. §. item extraneus. M. I. R. d. cap. 7. reg. 6. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi antea ſeſe abſtinuerit. l. ſi cohæredi. 4. in princ. ff. quis ordo in bon. poſſeſ. ſeruetur. l. 1. §. qui ſemel. & §. ex quib. ff. de ſucceſ. edicto. item l. ſicut. 4. C. de repud. hær. Cuius exceptionis replicatio eſt: Niſi idem inſtitutus & ſubſtitutus, omiſſa inſtitutione ex ſubſtitutione adierit. l. ſi ita. 75. §. fin. ff. de adquir. hæred.

II. Exceptio: Niſi hæreditatem nondum delatam adierit. l. ſi quis. 21. §. 1. ff. de adquir. hæred. l. quamdiu. 68. ibi: quia intra diem. ff. eod. tit. l. puberem. 12. C. de iure delib. l. neminem. 27. ff. de adquir. hæred. item l. vlt. in fin. C. qui ad bonor. poſſeſſ. admit. M. I. R. d. reg. 6. except. 16. Planè quod hæres ante delatam hæreditatem apprehendit, poſtea delata hæreditate auferendum ei non eſt. l. vlt. §. fin. ff. ad S. C. Tertyll.

III. Exceptio: Niſi ante quæſtionē de familia interfecti teſtatoris habitam hæres adierit. De hac re vide ĩ. cap. 17. quæſt. 3. reg. 2. item quæſt. 4. reg. 8.

IIII. Exceptio: Niſi inutiliter fuerit inſtitutus hæres. l. ſi is. 22. §. fin. ff. de adquir. hæred. Concordat l. hi demum. 6. ff. de bonor. poſſeſ. ſecundum tabulas.

V. Exceptio: Niſi alius quam hæres adijt vel petijt bonorum poſſeſſionem. approbatur quidem ipſo iure: verùm eius replicatio prima eſt: Niſi iuſſu hæredis alius eius nomine petierit. l. bona autē. 3. §. adquirere. ff. de bon. poſſ. Huius duplicatio prima eſt: Niſi ſeruus iuſſu hæredis petat. reprobatur l. ſeruus. 7. in princ. ff. de bonor. poſſ. Altera: Niſi ſeruus alienus vel liber homo iuſſu hæredis petierit. l. ſi quis. 25. in princip. ff. de adq. hær. Huius duplicationis triplicatio eſt. Niſi liber homo, qui bona fide poſſidetur, hæres ſit inſtitutus, & iuſſu bonæ fidei poſſeſſoris adierit. de qua re vide ſ. lib. 9. cap. 20. reg. 5. except. 11. Tertia duplicatio eſt: Niſi ſeruus, in quo hæres vſumfructū habet, iuſſu eius hæreditatē adijt. d. l. 25. Concordat l. aditio. 45. §. præterea. ff. de adquir. hæred. Quarta: Niſi ſeruus hæreditarius iuſſu hæredis adierit. l. hæres. 43. ff. de adq. hæred. Quinta: Niſi mutus ſeruus iuſſu domini adierit. reprobatur l. pater. 92. §. fin. ff. d. tit. Sexta: Niſi fœmina iuſſu hæredis petierit. reprobatur l. ſeruus. 7. in princ. ff. de bon. poſſeſ. Septima: Niſi is qui iuſſit, antequam petatur, furere cœperit. l. ſi quis. 48. ff. de adq. hæred. Concordat l. qui ſeruum. 47. ff. d. tit. Hæc de prima replicatione. Altera replicatio eſt: Niſi hæres aditionem ſeu petitionem ab alio factam, ratam habuerit. l. bona. 3. §. adquirere. ff. de bon. poſſ. Huius duplicationes vide ſ. lib. 2. cap. 13. quæſt. 3. except. 4. item ſ. cap. 9. excep. 12. repl. 22. Tertia replicatio eſt: Niſi poſtquam bonorū poſſeſſio ab alio petita eſt, hæres furioſus ſit factus. l. quoties. 16. ff. d. tit. Concordat l. bonorum. 24. in fine. ff. ratam rem haberi. Quarta: Niſi actor vel alius municipij, vel alterius collegij hæredis inſtituti nomine adierit. l. bona. 3. §. à municipibus. ff. de bon. poſſ. Quinta: Niſi tutor hæredis adierit. l. ſeruus. 7. §. impubes. & l. tutor. 8. ff. d. tit. l. bonorum. 7. C. qui ad bon. poſſ. admit. item l. ſi infanti. 18. ibi: parente verò. C. de iure delib. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi tutor non bonorum poſſeſſionem petierit, ſed pro hæredis tutore aliquid in hæreditate inſcio pupillo geſſerit. l. potuit. 5. in fin. C. de iure deliber. Cuius triplicatio eſt: Niſi pupillus infans ſit. d. l. 18. ibi: parente verò. Altera duplicatio: Niſi hæreditas plus incommodi q̄ cōmodi habeat. reprobatur l. ſi pupillo. 11. ff. de bon. poſſ. Sexta replicatio eſt. Niſi parens hæredis adierit. l. ſi infanti. 18. C. de iur. delib. l. filiofamiliâs. 4. C. d. tit. item l. qui in aliena. 6. §. ſed etſi non. ff. de adquir. hæred. Planè propoſitæ replicationis duplicatio prima eſt: Niſi recuſante filio, pater adijt: tunc enim non adquiritur filio, ſed patri ſolùm, in cuius poteſtate eſt filius. l. cum non. 8. §. ſancimus itaq; C. de bonis quæ liberis. Altera duplicatio eſt: Niſi hæres in poteſtate adeuntis parentis nō ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur exemplo matris l. Paulus. 15. ff. de bon poſſeſ. Hæc de quinta exceptione eiuſq; replicationibus ſint dicta.

VI. Exceptio: Niſi filiusfamiliâs vel ſeruus hæreſ hæreditatē adierit. l. qui in aliena. 6. in prin. ff. de adq. hæred. Concordat l. cum non ſolùm. 8. §. ſancimus. C. de bonis quæ liberis. M. I. R. d. reg. 6. exc. 1. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi iuſſu patris vel domini hæreditatem adierit. hoc enim caſu iubenti patri vel domino hæreditas adquiritur. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 9. cap. 20. reg. 2. & 3. Eius autem duplicatio prima eſt: Niſi iuſſus nō præcedat, ſed ſequatur. l. ſi quis. 25. §. iuſſus. ff. de adq. hæred. Huius duplicationis triplicatio eſt: Niſi bonorum poſſeſſio à filiofamiliâs ſit petita, vel legitima hæreditas ex S. C. Orphitiano adita. hæc enim aditio rata poteſt haberi. l. qui in aliena. 6. in prin. ff. d. tit. Altera duplicatio: Niſi nō præſens, ſed p̄ nuncium vel p̄ epiſtolam pater iuſſerit. reprobatur d. §. iuſſus. Tertia: Niſi generaliter, nō ſpecialiter iuſſit. d. §. iuſſus. Quarta: Niſi viuente adhuc eo, de cuius hæreditate agitur, iuſſerit. d. §. iuſſus. Huius duplicationis triplicatio eſt: Niſi rumor fuit, eum eſſe mortuum. d. §. iuſſus. verſ. planè ſi rumor. Quinta duplicatio: Niſi ante apertas teſtamenti tabulas iuſſerit. reprobatur d. verſic. planè. Sexta: Niſi iuſſus exceſſerit fines mandati. approbatur exemplo d. l. 25. §. ſi corā. item alijs exemplis d. l. 25. §. ſed ſi mandauit. & l. cū qui. 51. §. filiusfamiliâs. ff. d. tit. Huius duplicationis triplicatio prima eſt: Niſi

conditio patris iubentis non deterior ſit facta.d.§.ſed ſi mandauit. Altera triplicatio eſt: Niſi cum filius aliquid facere iuſſus eſſet, quod ſine aditione fieri non potuit: filius adierit. hoc enim caſu, quamuis nominatim adire iuſſus non ſit, valet tamen aditio.d.l.25.§.ſed quid ſi mandauit. Septima duplicatio: Niſi ſub hac conditione, Si expediat adire: vel, Si putas adire, adito. reprobatur d.§.ſed quid ſi mandauit, in fine. Octaua: Niſi filio & patre, vel ſeruo & domino ſimul haeredibus inſtitutis: filius vel ſeruus iuſſu patris aut domini adierit. hoc enim caſu iuſſus & aditio tantùm pro ea parte ex qua filius vel ſeruus haeres inſtitutus eſt, valere videtur, non etiam pro parte ex qua ipſe pater vel dominus eſt inſtitutus. Sed reprobatur per ea quae proponentur ĩ.reg.prox. Nona duplicatio eſt: Niſi iubentem poſtea ante aditionem poenituerit.l.ſi quis.25.§.fin.ff.de adq.hered. Decima: Niſi iubens ſeſe adrogandum dederit ante aditionem.d.§.fin. Vndecima: Niſi iubens ante aditionem ſit mortuus.l ſi per epiſtolam.50.ff.de adquir.hered. Duodecima: Niſi iubẽs ante aditionem furere coeperit.l.qui ſeruũ.47.ff.d.tt. Concordat l.ſi quis.48.ff.d.tt. Decimatertia: Niſi iubens incertus ſit, vtrum ex aſſe, an pro parte inſtitutus ſit filius: item vtrum inſtitutus, an ſubſtitutus, an ab inteſtato ſit haeres.l.pater.92.in princ.ff eod.tt. Decimquarta: Niſi iubens mutus ſit. reprobatur d.l.92.§.mutus. Decimaquinta duplicatio eſt: Niſi ſeruus poſtquã iuſſus eſt, ante aditionem fuerit alienatus.l. Antiſtius.61.§.fin.ff.de adquir.hered. Concordat Inſt.de hared.inſtit.§.alienus. Decimaſexta: Niſi alius quam dominus vel pater iuſſit. ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius triplicatio prima eſt: Niſi fiſci ſeruo haerede inſtituto, procurator Caeſaris iuſſerit.l ſi quis.25.§ ſi fiſci. ff.de adquir.hared. Concordat l.aufertur.46.§.pen.ff.de iure fiſci. Altera triplicatio eſt: Niſi ſeruus dotalis mariti iuſſu adierit.l ſeruus.58.ff.ſolut.matrim. Decimaſeptima duplicatio eſt: Niſi pater in poteſtate ſui patris exiſtens, filium adire iuſſerit.l.filiusfamiliâs.91.ff.de adquir hared. Decimaoctaua: Niſi ſeruus plurium, non omnium dominorum iuſſu adierit. reprobatur l.ſeruus.63.ff.eod.tt. Decimanona: Niſi plures domini haeredis inſtituti, non ſimul, ſed ſeparatim iuſſerint. reprobatur l.non ſolus.67.ff.eod.tt. Haec de prima replicatione, eiusq; duplicationibus ſint dicta. de qua re plura vide ſupra lib.9. cap.20.reg.2.& reg.3. Altera replicatio eſt: Niſi pater vel dominus aditionem à filio vel ſeruo factam, ratam habeat. De hac re vide ſuprà replic.prox.duplic.1. Sanè approbatur l.ſi quis.25.§.iuſſus. ibi: aut quid ſi petitum.ff.de adquir.hared. Tertia replicatio eſt: Niſi pater ſit furioſus.l.cum haeres.52.in princ.ff.eod.tt. Quarta: Niſi pater reipublicae cauſa abſens, filium iubere non potuit.l.cum quidam.30.in princ.ff.eod.tt. Quinta: Niſi pater vel dominus ſimul cum filio vel ſeruo inſtitutus, ex ſua parte adierit. reprobatur l ſi ex.36.ff eod.tt. Sexta: Niſi filius vel pater diu poſſederit haereditatem à filio aditam.l ſi filiusfamilias.10. C de petit.hared. Concordat l.qui in aliena.6.§.ſed etſi.ff.de adquir. haereditate. Haec de ſexta exceptione, eiusq; replicationibus ſint dicta.

Mutatio iuris.

Planè exceptio propoſita in filiofamiliâs videtur mutata, cùm iure nouo & ſine conſenſu patris haereditatem adire poſſit. l.cum non ſolum.8.§.ſiue econtrariò.C.de bonis quae liberis. M.I.R.lib.4.cap.7.reg.6.except.1.in fine.

VII.Exceptio: Niſi is, cui bonis interdictum eſt, haereditatem adierit. reprobatur l.mutum.5.in fine.ff.de adquir.hared.

VIII.Exceptio: Niſi pupillus vel impubes haereditatem adierit.l.more.8.in princ.ff.eod.tt. Concordat l.ſeruus.7.§.impubes.ff.de bonor.poſſeſſ.M.I.R.d.regul.6.except.8. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi tutoris authoritas interuenerit.l.potuit.5.C.de iure deliberandi. Concordat l.ſi infanti.18.§.final.C.eod.tt. M.I.R.d.except.8 replic.1. Cuius replicationis duplicatio prima: Niſi infans ſit pupillus. reprobatur d.l.18.§ parente. Concordat l.pupillus.9.ff.de adq.hared. Plane admittitur, ſi infans fari non poſſit, vt ex iam dictis conſtat. Cui concordat d.l.1.C.ad S.C.Tertyll. M.I.R.d.repl.1.dupl.2. Altera duplicatio eſſe videtur: Niſi is tutor author factus ſit, q̃ tutelam non gerit. ſed reprobatur l.pupillum.49.ff.de adq.hared. Altera propoſitae exceptionis replicatio eſt: Niſi impubes qui in alterius poteſtate eſt, eius iuſſu, in cuius eſt poteſtate, haereditatem adierit.l.more.8.§.fin.ff.de adq hared. Tertia: Niſi pupillus ſuus haeres ſit defuncto.Inſtit.de hared.quae ab inteſt.§.ſui autem, in fin. Quarta: Niſi iudex impuberi, ſine tutoris authoritate bonorũ poſſeſſionem petenti, ſciens permiſerit l.bonorum.7.C.qui ad bon.poſſeſſ.admit.

IX.Exceptio: Niſi furioſus haereditatem adierit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.furioſus.62 ff.de adquir.hared. Concordat l.cum furioſus.7.§.ſin verò perpetuò.cum ſeqq. C.de curatore furioſi.

X.Exceptio: Niſi mutus aut ſurdus haereditatem adierit. reprobatur l.mutum.5.in prin.ff.de adq.hared.l.pater.92.§.fin ff.d.tt. Inſt.de hared.qualit.& differ.§ fin.item l.2.ff.de bonor poſſeſſ.furioſo,&c.

XI.Exceptio: Niſi caecus haereditatem adeat. reprobatur d.l.2.

XII.Exceptio: Niſi duobus inſtitutis, à quib. poſthumus exhaeredatus eſt, qui à ſubſtitutis exhaeredatus non eſt: alter inſtitutorum ſine altero adierit.l.ſi ego.19.§.fin.ff.de iniuſto teſtamento.

XIII.Exceptio: Niſi ciuitas vel aliud corpus aut collegium haereditatem agnoſcat. reprobatur l.bona.3.§.a municipibus ff de bonor poſſeſſ.

XIIII.Exceptio: Niſi abſens bonorum poſſeſſionem petat. reprobatur l.ſeruus.7.in princ.ff d tt.

XV.Exceptio: Niſi is qui adit, incertus ſit de iure ſuo, vel erret. approbatur exemplo l.1.§.ſemel.ff.ſecundum tabulas. M.I.R d.reg.6. except.12. Aliud exemplum eſt huic non abſimile. Si is qui haereditatem adit, ignorat teſtatorem eſſe mortuum. quod proponitur l.qui haereditatem.19.ff.de adq.hared.l haeres.32.in princ ff.eod.tt.item l.nec nos.4.C.de poſtliminio. Tertium exemplum eſt: Si de conditione teſtatoris incertus ſit, vtrum teſtari potuerit, necne? l.haeres.32.§.fin ff.de adquir.hared. Concordat l.ſed ſi.34.in princ.ff.eod.tt. Huius exempli replicatio eſt: Niſi incertus

certus ſit, vtrum teſtator apud hoſtes, an ciuis Romanus deceſſerit. l.quod ſi.33. ff.d.tt. Quartum exemplum eſt: Si ignorat, vtrum ex teſtamento, an ab inteſtato ſit hæres. Inſt.de hæred.qual. & differ. §.pro hæred. ibi: dummodo ſciat. l.pater.92.in prin.ff.de adq. hæred.l.1.§.ſemel. ibi: ſcientiam ff.ſecundum tabul. item l.ſi is.22.ibi: nam vt quis ff.de adq.hæred. Quintum exemplum eſt: Si ignoret, vtrum ex inſtitutione, an ex ſubſtitutione ſit hæres. quod proponitur d.l.92. in princ. Sextum: Si ignorat, vtrū pro parte, an ex aſſe ſit hæres d.l.92.in prin. Planè huius exempli replicatio prima eſt: Niſi ex parte inſtitutus ventrem cohæredem habeat, & ignoret cohæredem ſeu poſthumum non naſciturum. l.illud.5.ff ſi pars hæred.petat. l.1.§. interdum. ff.d.tt.l.cū quidam.30. §.ſuum. ff.de adq. hæred. item l.inteſtato.3.§.eſt aūt.ff.de ſuis & legit. hæred. M.I.R.d.exc.12.repl.1. Altera propoſiti exempli replicatio eſt: Niſi ex parte inſtitutus ignoret cohæredem ſuam portionem repudiaſſe, & ita ſe ex aſſe hæredem effectum. l.ſi quis.21. §.fin. ff.de adq.hæred. Tertia replicatio eſt: Niſi ex parte ſe inſtitutū ſciens, ignoret pro qua parte ſit inſtitutus. d.l.21. §.ſciendū. Contradicit l.ex ſemiſſe.74 ff.eod.tt. Hæc de ſexto exemplo eiusq́; replicationibus ſunt dicta. Septimū propoſitæ exceptionis exemplum eſt: Si is qui hæreditatem adit, ignorat vtrū purè, an ſub conditione hæres ſit inſtitutus. l.hæres. 32. §.ſed etſi ſcit. ff.de adq. hæredit. Huius exempli replicatio eſt: Niſi cum purè inſtitutus eſſet, putauit ſe ſub conditione inſtitutum, eaq́; conditione, quam putabat, impleta adijt. l.ſed ſi. 34.§.ſed etſi cum.ff.d.tt. Octauum exemplum eſt: Si dubitet vtrum teſtamentum ex quo adit, valeat, necne? l.eum qui.51.in prin. & l.cum falſum.46.ff.eod. tt. Nonum: Si ignoret hæres conditionē, ſub qua inſtitutus eſt, extitiſſe. l.multum.20.ff.de condit. & demonſtr. Concordat l.2.in fin. ff.eod.tt. M.I.R.d.exc. 12.in prin. Contradicit l.ſi quis.21.§.fin.ff.de adquir. hæred. Hæc de exemplis. Planè propoſitæ exceptionis replicatio generalis eſt: Niſi hæres de ſua conditione dubitet, vel erret. hoc enim ipſi adeunti non obſtat. d.l.20. l.ſed ſi.34.in princ. l.qui in aliena.6. §.ſi is qui. l.qui putat.73. §.fin. item l.q ſe.95. ff.de adq.hæred. Altera replicatio eſt: Niſi ignoret tabulas teſtamenti apertas eſſe. l.multum. 20. §.fin. ff.de condit. & demonſtr. Hæc de 15.exceptione ſint dicta.

XVI. Exceptio: Niſi coactus adierit vi vel metu. l.qui in aliena. 6. §.fin. ff.de adquir.hæred. l.ſi metus. 84. ff.d.tt. l.bona.3. §.inuito. ff.de bon.poſſeſ. l.nec emere.16. C.de iure deliber. item l.vlt. C.vnde legitimi. Planè is qui rogatus eſt hæreditatem reſtituere, vrgeri poteſt à fideicommiſſario, vt hæreditatem adeat, eamq́; ſibi reſtituat, idq́; ex S.C.Trebelliano. de quo infra lib.13.dicetur. Is tamē qui compulſus adijt, defenditur per exceptionē, ſiue is qui compulit, poſtea accipiat hæreditatem, ſiue non. l.1. §.ſed ſi quis. ff.de ſeparationibus.

XVII. Exceptio: Niſi iuſſu quaſi domini vel patris adierit. l qui putat. 73. §.qui bona. ff.de adquir. hæred. Concordat l.ſi liber homo.57.in prin. C.de hæredib.inſtit. l.cum aliquis.21. C.de iure deliber. item l.qui in aliena.6.§.ſi is qui. ff.de adquir.hæred.

XVIII. Exceptio: Niſi nō tanquam hæres adeundi animo, ſed ex alia cauſa quid in rebus hæreditarijs geſſerit. l.pro hærede.20.ff.de adquir.hæred. Inſtit.de hæred.qualit.& differ. §.pro hærede. l.1. C.de repud. hæreditat. l.non hoc.4.C.vnde legitimi. M.I.R.d.reg. 6.except.9. Exempla proponuntur l.ſi is.22.ff.de adquir.hæred. Aliud exemplum, ſi quaſi ſocius geſſerit, proponitur l.Iulianus.42. §.ſi in ſocietate. & l.duo fratres.77.ff.d.tt. Aliud l.ſi quis.72.ff.de adquir.hæredit. Aliud l.ſi quis.21.in princ. ff.d.tt. Aliud l.eum demum.86. in princ.ff.d.tt. Aliud eſt: Si deliberandi animo literas & rationes hæreditarias inſpicere deſideret. quod proponitur l.qui hæres.29.ff.d.tt. Item aliud eſt: Si res hæreditarias propter funeris impenſas diſtraxit, vel ſeruos manumiſit. quod habetur l.1.C. de iure deliber. Plura huiuſmodi exempla vide ī.cap. prox.regul.2.except.7. cum ſequentibus. Planè propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi id faciat vel accipiat, quod citra nomen & ius hæredis facere vel accipere non poterat. l.pro hærede.20. §.Papinianus, in fin.ff.de adquir.hæred.

XIX. Exceptio: Niſi in diem vel ſub conditione hæreditas ſit adita. l.actus legitimi.77.ff.de reg.iuris.

XX. Exceptio: Niſi ſub hac conditione, Si ſoluendo ſit: hæreditas ſit adita. l.eum qui.51. §.fin.ff.de adquir.hæred.

XXI. Exceptio: Niſi non ſolenniter bonorum poſſeſſio ſit petita ab adeunte. reprobatur Inſtit.de bon. poſſeſſ.§.fin. l.vlt. C.qui ad bonor.poſſeſſ.admit. l.Cretionum.17. C.de iur.deliber. Concordāt item ea quæ propoſita ſunt ſ.eod cap.in prin. item ī.except.prox. Planè admittitur exceptio propoſita, ſi cauſa cognita bonorum poſſeſſio ſit danda. l.bona.3. §.ſi cauſa.ff.de bonor poſſeſſ.

XXII. Exceptio: Niſi nihil hæreditarium, attigerit, nec teneat is qui adit. reprobatur l.gerit.87.ff.de adquir.hæred. l.ſi ania.6.C.de iure deliberandi. l.ſi ſorori.14.C.d.tt. item l.non hoc.4.C.vnde legitimi. M.I.R.d.reg.6.except.10.

XXIII. Exceptio: Niſi ex alia parte edicti adijt, cui nondum delata fuit hæreditas. approbatur exemplo l.filium.60 ff.de adq.hæred.

XXIIII. Exceptio: Niſi pro parte adierit, pro parte repudiauerit hæreditatem. l.1. cum lege ſequente. & l.ex ſemiſſe.74.ff.eod.tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt, Quòd pro parte agnoſcens hæreditatem, in ſolidum hæres fiat, quamuis pro parte ſaltem velit hæres eſſe. l.ſi ſolus.79.in princ. & l ſi ex aſſe.10. ff eod.tt. M.I.R.lib.4.cap.7.regul.7. Altera: Niſi ex pluribus partibus inſtitutus, vnam vel quaſdam adierit, quaſdam repudiauerit, in quibus ſubſtitutum habet. reprobatur d.l.79. l.quidam.20. C.de iure deliberandi. l.cum hæres. 52. §.fin. ff.de adq.hæred. l.qui ex duabus 53. in princ. ff.d.tt. item l.ſi quis.33. ff.de hæred.inſtit. M.I.R.d.reg.7.except.1. Tertia replicatio eſt: Niſi ex parte inſtitutus, & ex parte ſubſtitutus, partem ex qua inſtitutus eſt adierit, partem ex qua ſubſtitutus eſt repudiauerit. reprobatur d.l.20. l ſi quis.35 in princ.ff. de adquir.hæred. item l.qui patri.59 ff.eod.tt. M.I.R.d.cap.7.reg.10.excep.3.repl.1. dupl.1. Planè admittitur replicatio propoſita, ſi inſti

tutus qui adijt, antequam ex ſubſtitutione portio deferatur, mortuus ſit. hoc enim caſu ſubſtitutio ad hæredem eius non transfertur. l. toties. 80. ff. de adquirenda hæred. Quarta replicatio eſt: Niſi is cui neceſſariò aliquid in teſtamento fuit relinquendum, inſtitutus debitam partem agnouerit, reliquam repudiauerit. approbatur exemplo l. ſi libertus. 40. ff. de bonis libertorum. Sed & plura de exceptione propoſita eiusq́; replicationibus vide ī. cap. prox. reg. 2. excep. 4. replic. 6.

XXV. Exceptio: Niſi cum infantis nomine hæreditas adita eſſet, infans ſtatim mortuus ſit. reprobatur l. infantis. 3. C. qui ad bonor. poſſeſſ. admit.

XXVI. Exceptio: Niſi hæreditas non ſit ſoluendo. reprobatur l. ſi te. 10. C. de iure deliberandi.

XXVII. Exceptio: Niſi rem alienam non hæreditariam, adeundi animo apprehenderit. reprobatur l. ſi quis. 21. §. 1. ff. de adquir. hæred. Concordat l. gerit. 87. ff. d. tt.

XXVIII. Exceptio: Niſi non intra legitimū tempus adierit, vel agnouerit. approbatur per ea quæ habentur ſ. cap. 9. except. 12.

Hæc de exceptionibus aduerſus aditionem hæreditatis. Sed & plures vide ī. cap. prox. item ſ. cap. 9. except. 14. quæ enim exceptiones repudiationi obſtant, eædem obſtant quoq; hæreditatis aditioni. quod approbatur l. ſi quis. 21. §. 1. ff. de adquir. hæred.

PRO QVA PARTE ADEVNdo fiat hæres?

II. Regula: Qui ex parte purè, ex parte ſub conditione inſtitutus eſt, nemine cohærede dato: adeundo pro vna parte, ex aſſe fit hæres. l. cum hæres. 52. §. fin. ff. de adquir. hæred. l. qui ex duabus. 53. in princ. ff. d. tt. item l. ſi quis. 33. ff. de hæred. inſtit.

III. Regula: Ex aſſe ſcriptus hæres, pro parte adeundo ex aſſe fit hæres. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſupra reg. 1. except. 24. replic. 1. M. I. R. libro 4. cap. 5. reg. 21.

IIII. Regula: Si is qui adit, cohæredem ventrem ſeu poſthumum habeat: interim ex parte quarta hæres erit. l. antiqui. 3. cum lege ſequēte. ff. ſi pars hæreditatis petatur. Concordat l. ſed etſi 28. §. fin. ff. de iudicijs. M. I. R. d. cap. 7. reg. 7. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi in rerum natura certum ſit, eam prægnantem non eſſe, quæ prægnans eſſe putatur. l. inteſtatò. 3. §. eſt autem ff. de ſuis & legit. hæred. l. illud. 5. ff. ſi pars hæred. petatur. Altera exceptio eſt: Niſi vnum tantùm in ventre gerat. l. cum quidam. 30. §. ſuum. ff. de adquir. hæred. Concordat l. 1. §. ſi ex trib. ff. de bonor. poſſeſſ. contra tabul.

V. Regula: Si pater & filius ſimul hæredes inſtituti ſunt: filius iuſſu patris adeundo, etiam patris portionem adquirit. Idem eſt in domino & ſeruo ſimul inſtitutis l. ſi ego. 26. ff. de adquir. hæred. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi pater a ſua parte per exceptionem remoueatur. l. ſi quis. 35. §. pen. ff. d. tt. Altera: Niſi non pater & filius, ſed duo fratres qui ſunt in eiuſdem poteſtate, ſimul ſint inſtituti d. l. 35. §. fin.

VI. Regula: Contra tamen patre & filio ſimul inſtitutis ſi ex ſua parte pater adierit, non ideo ei adquiritur portio filij l. ſi ex. 36. ff. de adquir. hæred.

VII. Regula: Si quis ex ſua parte adijt, etiam portionem poſtea adcreſcentem adquirit ſine noua aditione. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 9. except. 12. repl. 23. Sed & plura de hac regula alijsq́; ſimilibus vide ī. cap. prox. reg. 2. except. 4.

EVENTVS.

VIII. Regula: Si hæres hæreditatē adire differat, quid iuris ſit, definitur l. ſi quis. 23. ff. de hæred. inſtit. Plura de hac re vide ſ. lib. 2. cap. 32. item ſ. cap. 9. except. 12. Sed & plures huiuſmodi effectus vide ſ. cap. prox. quæſt. 6.

IX. Regula: Hæres ſub conditione inſtitutus, agnita bonorum poſſeſſione ſubſtituto cauere tenetur. de quo vide ſ. lib. 13. cap. 11. quæſt. 1. except. 3. Hactenus de adeunda hæreditate.

DE REPVDIANDA HAEreditate. Cap. XIIII.

PRima regula: Repudiata hæreditate hæres nec hæreditatem petere, nec commodis hæreditarijs frui poteſt. quæ regula approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 9. except. 14.

II. Regula: Repudiata hæreditate, hæres oneribus hæreditarijs obligatus non eſt, nec actionibus hæreditarijs tenetur. l. ſi paterna. 3. C. de reuocandis his quæ per fraudem. l. vlt. C. de primipilo. l. 1. C. de repud. hæredit. item l. ſcimus. 22. §. cum igitur. ibi: ſimiliq; modo. C. de iur. delib. item l. eis qui. 4. C. arbitrium tutelæ. M. I. R. d. cap. 7. regul. 10. Planè propoſitæ regulæ exceptiones hæ ſunt.

I. Exceptio: Niſi ſeruus à domino hæres inſtitutus hæreditatem repudiauerit. Inſtit. de hæred. qualit. & differ. in princ. Concordat l. neceſſarijs. 57. §. fin. ff. de adquir. hær. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ſeruus hæres inſtitutus, à viuo teſtatore fuerit manumiſſus. Inſt. de hæred. inſtit. §. ſeruus autem à domino. Concordat Inſt. de hæred. qual. & differ. §. cæteri. ibi: ſeruus quoq;. Altera replicatio eſt: Niſi alio modo ſeruus libertatem ſit conſecutus. l. teſtamento. 88. ff. de hæred. inſtit. Concordat l. ſi ſeruus 7. in prin. ff. d. tt. Tertia: Niſi libertas ſeruo à teſtatore debeatur. l. ſi ſeruo. 82. ff. de hæred. inſtit. l. pater. 52. in fine. ff. d. tt. item l. vlt. §. fin. ff. de vulgari ſubſtit. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi cum ſub conditione vel in diem ſeruo libertas deberetur, conditio defecerit, vel dies nondum venerit hoc enim caſu nihilominus teſtatoris hæres fit neceſſarius. d. §. fin. l. ſeruus. 3. §. qui fideicomm. ff. de hæred. inſtit. l. ſi ſeruum. 70. §. ſi quis hac. ff. de adq. hæred. Quarta replicatio eſt: Niſi ſeruus teſtatori pecuniam dederit, vt manumittatur. Hæc replicatio præcedentis replicationis ſpecies ſpecialiter approbatur d. l. 70. §. ſi quis. Quinta: Niſi ſeruus hæres inſtitutus, à domino ſit alienatus. Inſtit. de hæred. inſtit. §. ſeruus autem a domino. ibi: quòd ſi alienatus. l. ſi ſeruus. 7. in fine. & l. qui filio. 38. §. ſi quis ſeruum ff. eod. tt. Huius replicationis duplicatio prima eſſe videtur: Niſi non ab ipſo teſtatore, ſed ab hærede ſeruus ſit alienatus. ſed reprobatur d. l. 7. in fine. Altera duplicatio eſt: Niſi dominus poſtea ſeruum alienatum receperit. l. quoties. 9. §. ſeruus. ff. de hæred. inſtit. Concordat l. ſeruum. 48. in princ.

in prin.ff.d.tt. Tertia: Niſi inutilis ſit alienatio. approbatur exemplo l.ſeruum.74. ff.de hered.inſtituen. Sexta replicatio eſt: Niſi ſeruus teſtatori cum alio communis hæres ſit inſtitutus. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius duplicatio prima eſt: Niſi teſtator poſtea reliquam ſerui partem redemerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſed & ſi. 6. §.ſi ſeruum. ff. de hæred.inſtit. Concordat l.ſi ſeruus.16.in princ.ff.de vulgari ſubſtit. Altera duplicatio eſt: Niſi ſeruus communis ab omnibus dominis hæres ſit inſtitutus. l.duo ſocij.8.ff.de hæred.inſtit.

Mutatio iuris.

Planè iure nouo replicatio propoſita reprobatur, de quo dictum ſ.lib.6.cap.6. except.11.replic.17.

Septimá replicatio eſt: Niſi ſeruus tẽpore facti teſtamenti teſtatoris non fuerit. tũc enim hæredem eum inſtitutũ quamuis poſtea redemerit, neceſſarius hæres ei non efficitur. l.ſi alienum.47. in princ. ff.de hæred. inſtit. Huius duplicatio eſt: Niſi ſeruus caſtrenſis peculij à patre hæres ſcriptus ſit, & filio pater ſuperuixerit. l.proponebatur.9. ibi: vnde Marcellus. ff.de caſtr. pecul. Octaua replicatio eſt: Niſi ſeruus hæres inſtitutus, alij pignori ſit obligatus. l. 2. C.de neceſſ.hæred. Huius duplicatio eſt: Niſi ſeruus debitum creditori offerat. l.pignori.30. ff.de hæred.inſtit. Nona replicatio: Niſi ſeruus alienus ab hoſtibus redemptus, hæres ſit inſtitutus. reprobatur l.ſi ſeruus 70. in princ. ff.de adquir.hæred. Decima: Niſi idem ſeruus plurium dominorum neceſſarius ſit hæres. reprobatur l.ſi ſeruum. 65.ff.de adq.hæred. Vndecima: Niſi ſeruus caſtrenſis peculij à patre hæres ſit inſtitutus l.ex caſtrenſi.18.in prin. ff.de caſtr.pecul. Huius duplicatio eſt: Niſi filio pater ſuperuixerit. quæ approbatur ſ.repl.7.duplic.1. Duodecima replicatio eſt: Niſi libertas ſerui hæredis inſtituti impediatur. l.ſi non.81.in princ.ff.de hæred. inſtit. Decimatertia: Niſi is qui ſoluendo non eſt, plures ſeruos hæredes neceſſarios inſtituerit. l.qui ſoluendo.40.cum leg.ſeq.ff.eod.tt. Huius duplicatio prima eſt: Niſi duobus ſeruis neceſſarijs hæred bus inſtitutis, alter mortuus ſit. d.l.40. Altera duplicatio eſt: Niſi priore loco ſcriptus. hic enim nihilominus liber & hæres ſit neceſſarius. l.qui ſoluendo.58.ff.de hæred.inſtit. Concordat l.ſi non. 81. §. temporibus ff.eod.tt. Decimaquarta replicatio: Niſi hæred tas à cohærede ſerui non fuerit adita. reprobatur l.ex parte.58.ff.de adquir.hæred. Decimaquinta: Niſi ſeruus, cui directis verbis libertas in teſtamento data eſt, poſtea ſine libertate pupillo ſubſtitutus ſit. reprobatur l.cũ quidam.4.ff.de neceſſ.hæred. Decimaſexta: Niſi dominus teſtator apud hoſtes deceſſerit. reprobatur l.lege Cornelia.12.§.quare ſeruus.ff.qui teſtam.facere poſſunt. Hæc de replicationibus propoſitæ exceptionis, quarum plures vide ſ.lib.9.cap.10.except.98. repl.1. dupl.1.cum ſequentibus.

II.Exceptio: Niſi ſuus hæres ſit. approbatur quidem iure antiquo legis XII.Tabul. Inſtit. de hæred. qual.& differ.§ ſui autem.vſq; ad §.cæteri.M.I.R.libro 4.cap.7.reg.10.except.1. Declaratur Pap decis. 230. de qua re vide M.I.R.lib.4. cap.1.reg.4. excep. 8. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi nepos hæres inſtitutus, poſt teſtamentum factum natus ſit, viuo adhuc patre ſuo, qui pater poſtea emancipatur. hoc enim caſu nepos ſuccedendo in locum patris non ſit auo hæres neceſſarius, ſed voluntarius. l.Gallus.29. §.fin. ff de liberis & poſthumis. Altera replicatio eſt: Niſi ſuus ſeſe poſt mortem parentis dederit adrogandum. l.ſub conditione. 20. ff.de liberis & poſthumis. Huius duplicatio eſt: Niſi poſt delatam ſibi hæreditatem ſe dederit adrogandum. d.l.20. Cuius triplicatio videtur eſſe: Niſi ante apertas tabulas ſe adrogandum dederit. verùm reprobatur l.ſeruum.3. §.fin. ff.de hæred.inſtit. Tertia replicatio: Niſi ſuus hæres in poteſtatem patris recidat. reprobatur l.qui in aliena.6.§. interdum. ff.de adquir.hæred. Quarta: Niſi pater teſtator apud hoſtes deceſſerit. reprobatur l lege Cornelia.12.in fin. ff.qui teſtam.facere poſſunt. Quinta replicatio eſt: Niſi ita inſtitutus ſit hæres, Si voluerit: vel ſub conditione, quæ in eius eſt poteſtate. elicitur ex l.iam dubitari.84.§.fin.ff.de hæred.inſtit.

Mutatio iuris.

Hactenus de iure antiquo, quo exceptio propoſita approbatur ſimul & diſtinguitur, eſt dictum. Planè iure nouo Prætorio reprobatur, & ſuis hæredibus abſtinendi poteſtas præſtatur, l.neceſſarijs.57.ff. de adq. hæred. Concordat Inſt.de hæred.qualit. & differ. §. ſui autem, in fine. Huius iuris noui exceptio eſt: Niſi ſuus hæres ita inſtitutus ſit, Si voluerit hæres eſſe: vel ſub alia conditione, quæ in ipſius eſt poteſtate: & is voluerit hæres eſſe, vel conditioni paruerit. hoc enim caſu abſtinendi poteſtatem amplius non habet. l.iam dubitari.84.§.fin.ff.de hæred.inſtit. Plures huius noui iuris exceptiones vide in ſequentibus.

III.Exceptio: Niſi hæres hæredis hæreditatem repudiauerit. l.ſi quis.7.§ fin ff.de adquir.hæred. Huius replicatio eſt: Niſi hæres defunctus, ante aditam hæreditatem, vel poſt eam repudiatã deceſſerit. hoc enim caſu eius hæredi abſtinendi poteſtas datur. d.l.7.§.ſi filius. l.ei qui 12. l Iulianus.42.in princ. & l.ſi is.56. ff d.tt. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi filius teſtatoris impuberi fratri fuerit ſubſtitutus. hoc enim caſu, mortuo fratre impubere, ipſe ſubſtitutus teſtatoris hæreditatem omittere non poteſt. d.l.42. verſ.ſed quod in fratre. Sed plura de hac duplicatione vide ſ. except.prox.item ſ. excep.prox.repl.5.dupl.2. Sed & de exceptione propoſita vide plura ſ.d.repl.5.

IIII. Exceptio: Niſi hæres qui repudiat hæreditatem, antea ſeſe hæreditati miſcuit, vel eam adiuit. hoc enim caſu rurſus ſe abſtinere non poteſt. Inſtit.de hæred.qualit.& differ. §.ſed ſiue is. l.neceſſarijs. 57. ibi: puberibus autem ff.de adquir hæred. item l.ſicut. 4. C.de repud.hæreditate. M.I.R.d.reg.10. except.3. Huius replicatio prima eſt: Niſi impubes hæreditati ſe miſcuerit. l.impuberibus.11.ff.de adquirenda hæreditate. Concordat d.l.57. ibi: ſed impuberibus quidem. Altera replicatio eſt: Niſi minor vigintiquinque annis temerè damnoſam adierit hæreditatem. d.l.57. ibi: ſed tamen & puberibus. Cui concordat Inſt. de hæred.qualit.& differ. §.ſed ſiue is, in fin. Tertia: Niſi facto inuentario hæreditatem adierit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſuprà capite 12. quæſt. 6. Quarta: Niſi metus cauſa hæreditatem adierit. l.ſi metus.84. ff.de adquir.hæreditate. Quinta: Niſi

alterius hereditatem adiuit. l. ei qui. 12. ff. d. tt. l. 2. C. de legitimis heredib. l. ſi liber homo. 57. §. fin. ff. de hered. inſtit. Concordant item ea quæ propoſita ſunt ſ. except. prox. replic. 1. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi eius hereditatē adierit, qua antea hereditatem, de qua agitur, agnouerat. tūc enim vnam hereditatem adeundo, alteram repudiare amplius nō poteſt. d. §. fin. Cui concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. d. except. prox. in princ. Altera duplicatio eſt: Niſi ab eo de cuius hereditate agitur, impuberi filio ſubſtitutus, ex ſubſtitutione impuberis filij hereditatem adierit, repudiata patris teſtatoris hereditate. hoc enim caſu propoſita replicatione non defenditur. l. paterfamiliâs. 12. ff. de priuilegijs creditorū. vbi ait Iuriſconſultus: Idem in ſubſtituto filio herede ſeruandum nō eſt. Hic alia exemplaria habent, Seruandum eſt: omiſſa particula Non. qua lectione admiſſa, duplicatio propoſita d. l. 12. reprobatur, non approbatur. Cui concordat l. Iulianus. 42. in princ. ff. de adquir. heredit. Planè admittitur in filio teſtatoris impuberi fratri ſubſtituto: vt patet ex d. l. 42. in princ. Sexta replicatio: Niſi pro alia parte adijt hereditatem, non pro ea quæ nunc defertur, & quidem ex alia cauſa. reprobatur l. teſtamento. 6. C. de impub. & alijs ſubſtitutis. l. ſi certarum. 17. §. Iulianus. ff. de militari teſtamento. l. ſi ego. 26. ff. de adquir. hered. Concordāt item ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox. reg. 1. except. 24. & reg. 2. item ſ. lib. prox. cap. 22. reg. 1. excep. 10. Planè admittitur replicatio propoſita primū, ſi duobus heredibus inſtitutis, vterque hereditatem adierit, & poſtea alter per in integrum reſtitutionem rurſus ſit abſtentus. eius enim portio alteri inuito nō adcreſcit. l. filium. 60. §. fin. ff. de adquir. hered. Huius diſtinctionis duplicatio prima eſt: Niſi neceſſarius defuncti pro parte heres ſe abſtinuerit. tunc enim alteri eius portio inuito adcreſcit, niſi & ſuam partem relinquat. l. cum hereditate. 55. ff. d. tt. Altera: Niſi quis ſponte adcreſcentem portionem ſuſcipiat. l. pen. ff. d. tt. Deinde admitti videtur replicatio propoſita, ſi inſtitutione repudiata, ex ſubſtitutione adiuit. Sed hæc diſtinctio reprobatur l. ſi tu. 75. ff. de adquir. hereditate. Planè admittitur, ſi inſtitutus impuberi teſtatoris filio ſubſtitutus quoque ſit. nam hoc caſu ex ſubſtitutione impuberi ſuccedenti paterna hereditas inuito non adcreſcit, quam repudiauit. l. quæſitū. 40. ff. eod. tt. Tertiò admittitur replicatio propoſita, ſi is cui adcreuit portio quam recuſat, vtranque portionem tam ſuam quam adiuit, quàm adcreſcentem, omittere ſit paratus. approbatur ĩ. replic. prox. Plures diſtinctiones, quibus replicatio propoſita admittitur, vide ſuprà d. except. 24. Septima replicatio eſt: Niſi ei qui ex ſua portione adiuit hereditatem, poſtea alia portio adcreuerit. hoc enim caſu in totum ſe rurſus poteſt abſtinere, propoſita exceptione non obſtante. l. cum hereditate. 55. cum lege ſequente. ff. de adquirenda hereditate. Concordat l. ſi pupillus. 79. ff. ad S. C. Trebellianum. Huius duplicatio prima eſt: Niſi creditores eius parte quam adiuit, ſint contenti. d. l. 55. in fin. Altera duplicatio eſt: Niſi poſtquam alterius portio ei adcreuerat, ſuam adierit. l. ſi duo. 38. ff. de adquir. hered. Hæc de replicationibus propoſitæ exceptionis: quarum plures vide ſuprà capite proximo, regula 1.

Duplicatio præcedentium replicationum generalis.

Planè iam dictarum replicationum duplicatio videtur eſſe: Niſi antequam ſe rurſus abſtineat, in iudicio à creditoribus fuerit conuentus & condemnatus. reprobatur l. defendente. 21. ff. de author. tutor. Concordat l. penult. ff. de adquir. hered.

V. Exceptio: Niſi repudiata inſtitutione, ex ſubſtitutione adierit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. except. prox. replic. 6. diſtinct. 2. Huius replicatio eſt: Niſi inſtitutus pupillariter quoq; ſubſtitutus, omiſſa patris hereditate, impuberis hereditatem ex ſubſtitutione adierit: huic enim repudianti ſequēs aditio non nocet. l. quæſitum. 40. ff. de adquir. hered. Concordat l. Iulianus. 42. in princ. ff. eod. tt. Huius duplicatio eſt: Niſi ex aſſe, nō ex parte inſtitutus, omiſſa inſtitutione ex pupillari ſubſtitutione adierit. hoc enim caſu, quia patris hereditas non eſt adita, nec pupillare teſtamentum valet. d. l. 40. verſ. ſed eleganter. Planè duplicatio hæc magis pertinet ad ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 9. except. 14. repl. 1.

VI. Exceptio: Niſi repudians vel pater eius, in cuius eſt poteſtate, diu hereditatem poſſederit. l. qui in aliena. 6. §. ſed etſi non. ff. de adquir. vel amit. hered. Concordat l. ſi filiusfamiliâs. 10. C. de petit. hered.

VII. Exceptio: Niſi repudians patrem ſepeliuit. reprobatur l. pro herede. 20. in princ. ff. de adquirenda hereditate.

VIII. Exceptio: Niſi repudians ſepulchri violati agit. reprobatur d. l. 20. §. fin. Concordat l. quæſitum eſt. 10. ff. de ſepulchro violato.

IX. Exceptio: Niſi repudians precium omittendæ hereditatis acceperit. l. fuit quæſtionis. 24. ff. de adquir. heredit. Concordat l. 2. ff. ſi quis omiſſa cauſa teſtament.

X. Exceptio: Niſi repudians debitū hereditarium exoluit. l. 2. C. de iure deliberandi.

XI. Exceptio: Niſi repudians ſeruos aut iumenta hereditaria pauit, vel diſtraxit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. pro herede. 20. §. ſeruos. ff. de adquirenda hereditate.

XII. Exceptio: Niſi repudians ſeruos hereditarios manumiſit. l. Iulianus. 42. §. ſi ſeruum. & l. Pomponius. 85. §. final. ff. eod. tt. Huius replicatio eſt: Niſi non vt heres, ſed ex alia cauſa ſeruos hereditarios manumiſit. d. l. 42. §. fin. Concordat l. 1. C. de iure deliberandi.

XIII. Exceptio: Niſi repudians à ſtatulibero pecuniam conditionis implendæ cauſa accepit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. pro herede. 20. §. Papinianus. ff. de adquir. hered.

XIIII. Exceptio: Niſi ſub conditione, quæ in ipſius eſt poteſtate, inſtitutus cōditioni paruerit. l. iam dubitari. 84. §. fin. ff. de hereditate inſtituenda. Huius exemplum proponitur l. Antiſtius. 61. in prin. ff. de adquir. hered.

XV. Exceptio: Niſi teſtamentum falſum dixit repudians. l. cum quidam. 14. ff. de bonor. poſſeſ.

XVI. Exceptio: Niſi repudians moriturus petijt,

vt in fundo hereditario monumentum ſibi extrueretur. l. Pomponius. 85. §. fin. ff. de adquir. heredit. Plures huius generis exceptiones, quæ pro herede geſtionem præſumunt, cum ſuis replicationibus vide ĩ. cap. prox reg. 1. except. 18.

XVII. Exceptio: Niſi repudians fundos hereditarios comparauit. l. ſi is qui. 90. ff. d. tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi bona fide comparauit. l. 2. C. de repud. hered.

XVIII. Exceptio: Niſi non iuſtã repudiandi cauſam habuerit. reprobatur l. quia. 4. ibi: nec intereſt. item l. ſed & ſi. 9. §. quòd ſi ſuſpectam. ff. ad S. C. Trebellianum.

XIX. Exceptio: Niſi decreta ſit bonorum poſſeßio. l. 1. §. decretalis. ff. de ſucceſſorio edicto.

XX. Exceptio: Niſi repudians aliquid ex hereditate amouit, vel amouẽdum curauit. l. ſi ſeruum. 70. §. prætor ait. ff. de adquir. hered. Huius exceptionis replicatio prima, ſumpta ex re amota, reprobatur d. l. 70. §. ait Prætor. Altera replicatio eſt: Niſi ſine dolo malo amouerit. d. l. 70. §. amouere. Tertia: Niſi poſtquam ſe abſtinuit, amouerit. d. l. 70. §. fin.

XXI. Exceptio: Niſi ex cauſa primipili filius defuncti conueniatur: huic enim non prodeſt abſtinuiſſe patris hereditate. l. cum ex. 4. C. de primip.

XXII. Exceptio: Niſi non ſolenniter adito prætore vel alia ſolennitate vſus repudiauerit. reprobatur l. recuſari. 94. ff. de adquir. hered. l. ei qui. 12. ff. d. tt. item l. recuſare. 6. in princ. ff. ad S. C. Trebell. Hactenus de exceptionibus ſecundæ regulæ.

III. Regula: Cui exceptio repudiatæ hereditatis cõpetat, definitur l. ſi pupillus. 88. ff. de adquir. hered.

IIII. Regula: Geſta ab eo qui abſtinuit ſe poſtea hereditate, rata ſunt habenda. l. quoties. 44. ff. eod. tt. Concordat l. ſi non. 6. §. ſi pupillus. ff. de rebus iudic. author. poßid.

DE COLLATIONE BONORUM. Cap. XV.

AD officia heredum pertinet conferre bona, & dotem. de qua re nunc agendum.

I. RATIO huius collationis proponitur l. 1. in prin. ff. de collat. bonorum.

II. CAVSA EX QVA BONA ſunt conferenda.

Si filius defuncti emancipatus cum liberis vel fratribus qui in defuncti poteſtate manſerunt, bonorum poſſeßionẽ petat: bona ſua illis conferre tenetur. quæ cauſa ſeu regula approbatur d. l. 1. in princ. l. ſi emancipati. 9. C. de collationibus. item l. filius. 9. ff. de collatione bonorum. M. I. R. lib. 4. cap. 7. reg. 11. Huius regulæ exceptiones ſunt hæ.

I. Exceptio: Niſi nullo incommodo affectus eſt is, q. manſit in poteſtate defuncti, per aditionem fratris, ſeu filij emancipati. d. l. 1. §. pater. Concordat l. filiũ. 20. §. videamus. ibi: & hoc ſit. ff. contra tabul.

II. Exceptio: Niſi ex teſtamento parenti ſuccedatur, vel filius emancipatus ex teſtamento patris quid acceperit. huius enim nomine ei qui in poteſtate manſit, conferre non tenetur. d. §. pater. ibi: vel maximè. Concordat l. 1. C. de collationibus. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi pater collationem præceperit. d. l. 1. Altera: Niſi filius in poteſtate retentus & exheredatus, inofficioſi querela mota, teſtamentum reſciderit. reprobatur l. pater. 6. cum lege ſequente. ff. de dotis collatione.

Mutatio iuris.

Planè iure nouo exceptio propoſita tollitur & reprobatur Nouell. conſt. 18. §. illud quoq;.

III. Exceptio: Niſi diuerſo iure ad hereditatem vocentur emancipatus, & in poteſtate retentus. l. pater. 6. cum l. ſeq. ff. de dotis collatione. l. filium. 20. §. videamus ff. contra tabulas. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi æquitatis ratione, vel niſi filio in poteſtate manẽte herede inſtituto, filius emancipatus contra tabulas bonorum poſſeßionem petierit, inſtitutus non petierit. l. ſi filius. 10. ff. de collat. bonorum. Concordat l. 1. in princ. ff. de dotis collatione.

IIII. Exceptio: Niſi filius per imperiale reſcriptum ſui iuris ſit effectus. reprobatur l. liberos. 18. C. de collationibus.

V. Exceptio: Niſi filio emancipato legitima iura in emancipatione ſint reſeruata. reprobatur l. ſi ab eo. 11. in fin. C. de legitimis heredibus.

VI. Exceptio: Niſi filius emancipatus fuerit in alterius poteſtatę vel familia. reprobatur l. 1. §. is quoque ff. de collat. bonorum. Concordant ea quæ habentur ĩ quæſt. prox. reg. 1.

VII. Exceptio: Niſi filius in adoptiua familia exiſtens, ab adoptiuo patre fuerit emancipatus. d. §. is quoq;. Huius replicatio eſt: Niſi in fraudem ab adoptiuo patre fuerit emancipatus. d. §. is quoq; verſ. ſed ita demum. Concordat l. ſi quis. 5. in princ. ibi: & tamen & ibi. ff. eod. tt.

VIII. Exceptio: Niſi tempore mortis parentis filius nihil in bonis habuit. approbatur per ea quæ habentur ĩ. quæſt. 5. reg. 2. excep. 4. Sed & eius replicationes ſunt ĩ. except. prox. 9. & 10.

IX. Exceptio: Niſi nepos emancipatus, poſt mortem demum aui editus ſit. l. 2. in princ. ff. de collatione bonorum.

X. Exceptio: Niſi filius tempore mortis patris apud hoſtes fuerit. reprobatur l. 1. §. qui ab hoſtibus. ff. d. tt.

XI. Exceptio: Niſi teſtator collationem fieri prohibuit. Nouell. conſt. 18. §. illud quoque. ibi: niſi ipſe admonuerit.

XII. Exceptio: Niſi filius emancipatus hereditatem repudiauerit. l. penultim. C. familiæ erciſcundæ. Concordant ea quæ habentur infrà cap. prox. quæſt. 1. except. 3. Hæc de ſecunda quæſtione, eiusq; exceptionibus ſint dicta: ſed & plures exceptiones vide infrà quæſt. 6. reg. 1.

III. QVI CONFERRE teneantur?

De parente, in cuius poteſtate eſt is, cui bonorum poſſeßio competit, proponitur l. emancipato. 4. ff. de coniungen. cum emancip. liberis. l. 1. §. is quoque qui. ff. de collatione bonorum. item l. ſi quis. 5. in princ. ff. eod. tt. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi parens paratus eſt eum, cui bonorum poſſeßio competit, emancipare. d. l. 5. in princ. d. §. is quoque qui. d. l. 4. in fine. item

l.ſi pater.6.ff.ſi tabulæ teſt.nulla extab.

IIII. QVIBVS CONFERENDA BONA?

Regulariter quidem omnibus cohæredibus ſuis emancipatus, vel in aliena familia conſtitutus, conferet.l.1.§.1 ff.de collatione bonor. M.I.R.d.cap.7.reg.12. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi cohæredes in poteſtate defuncti nõ permanſerunt. his enim non conferendum. l.prætor.3. §.quoties ff.d.tt. l.1.§.fin. ff.d tt. item l.ſi emancipati.9.in prin.C.eod.tt. M.I.R.d.regul.1. Cuius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi cohæres ſit cohæredis hæres in poteſtate morientis conſtituti.l.1.§.ibid.ff.de collatione bonorum. Huius duplicatio eſt: Niſi ſuus cohæres ante acceptam bonorum poſſeſſionem deceſſerit. d.§.ibidem.verſ.quod ſi ante. Altera replicatio eſt: Niſi emancipatus in locum ſui patris, qui defuncto ſuus hæres fuit, ſuccedat. Hæc replicatio non abſimilis priori approbatur l.1.§.ſi ſit filius.ff.de coniung.cum emancipato liber. Concordat d.l.1.§.emancipatus. ibi: nam etſi alius. Tertia replicatio eſt: Niſi liberi qui in poteſtate manſerunt, emancipato patri coniungantur. hoc enim caſu emancipato quoq; confertur.d.l.1.§.fin. Aliam replicationem vide M.I.R.d.except.1. Altera exceptio eſt: Niſi filius in poteſtate retentus, teſtamento fuit exhæredatus. huic enim non conferendum. l.filium.20.§.videamus.ff.de contra tabulas. Tertia: Niſi poſt mortem parẽtis, de cuius bonis agitur, filius natus ſit. reprobatur l.poſthumo.11.C.de collationibus. Quarta: Niſi cohæres filius defuncti, & in poteſtate eius eſſe negetur, & ex Carboniano edicto in poſſeſſionem mittatur. reprobatur l.prætor.3.§.emancipatus ff.de collatione bonorum. Concordat l penult.& vlt.ff.de Carboniano edicto. Quinta: Niſi is, cui conferendum eſt, nondum ſit natus, l.vltim. ff.de collatione bonorum. Sexta: Niſi filius qui fuit in poteſtate morientis, hæreditate ſe abſtinuerit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius replicatio eſt: Niſi aduerſus id quòd ſe abſtinuerat, in integrum ſit reſtitutus.l.1.§.planè.ff.de collatione bonor. Septima: Niſi nepotes filio emancipato coniungantur. tunc enim his ſolis nepotibus, non alijs cohæredibus filius emancipatus conferre tenetur.l.1.in princ.ibi: iisq; duntaxat. & §.emancipatus ff de coniungendis cum emancipatis liberis.l.ſi quis.5.in princ. ibi: hisq; duntaxat. ff.ſi teſt.tabula nulla extab.item l.1.§ ſi ex dodrante, in fin.ff.de collatione bonorum. Huius exceptionis replicatio videtur eſſe: Niſi filius ſit emancipatus cum duobus nepotibus, quorum alter in locum filij à defuncto fuerit adoptatus. hic enim nepos, quamuis patri non coniungatur, ſed ipſe fratris loco ſit: tamen ei quoq; conferendum videtur. Sed reprobatur l.prætor.3.§.fin.in fine. ff.de collatione bonorum. Octaua exceptio eſt: Niſi cohæredes ſint filius defuncti, & ex alio filio duo pluréſue nepotes, vel pronepotes, quorum vnus conferre tenetur: hic enim ſolis fratrib. ſuis conferet, non patruo: vel fratribus deficientibus, ſoli patruo, non patruo magno. l.1. §.ſi ſit nepos. ff.de dotis collatione. Concordat l.1.§.fin.ff.de coniung.cum emancipatis liberis. Nona: Niſi filius emancipatus fratres habeat cohæredes, & ex altero fratre filios vel nepotes. hoc enim caſu videtur exemplo ſuperioris exceptionis ſolis fratribus, non etiam fratris filijs vel nepotibus conferendum. Sed reprobatur l.ſi nepotes, 7.ff.de collat.bonorum. Concordat l.1.§.ſi ſit filius.& §.emancipatus. ibi: nam & ſi alius. ff.de coniungendis cum emancip.liberis. item l.1.§.ſi ſit nepos.ibi: ſed ſi ſit neptis.ff.de dotis collat.

V. QVID ET QVANTVM CONFERENDUM?

I. Regula: Pro virili parte ſingulis collatio facienda, ita vt is qui confert, partem faciat.l.1.§.fin.ff.de collat.bonorum. l.2.§.ſi tres. item l.prætor.3.§.quoties.ff.d.tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi diuerſarum hæreditatum hæredibus conferat.d.l.2.§.ſi ex emancipato. Altera: Niſi nepotes in patris locum ſucceſſerint. his enim non virilis portio debetur, ſed tanta, quanta eorum patri, ſi viueret, conferretur.l.ſi nepotes.7.ff.de collatione bonorum. Concordat l.1.§.emancipatus. ibi: nam etſi alius.& §.ſi ſit filius.ff.de coniungendis cum emancip.liber. Tertia: Niſi pater cum filijs ſit cohæres. hoc enim caſu pater cum filijs vnam habet partem. dicta l.1.§.finali. Quarta: Niſi liberi emancipato patri coniungantur. hoc enim caſu partem dimidiam retinet, & reliquam dimidiam filijs confert.d.§.emancipatus. ibi: nunc videamus. Quinta: Niſi nepotes in locum patris ſuccedentes, conferãt. hoc enim caſu omnes vnam tantùm partem faciunt. l.ſi nepotes.7. in fine.ff.de collat.bonorum. Hæc de prima regula.

II. Regula: Vniuerſa bona quæ habuit tempore mortis eius, de cuius hæreditate agitur, regulariter ſunt conferenda. Quæ regula ex ſuperioribus patet. cuius exceptio prima eſt: Niſi ſuo hærede ex dodrante, extraneo ex quadrante hærede inſtituto, filius emancipatus contra tabulas bonorum poſſeſſionem petierit. hic enim tantùm pro quadrãte bona ſua conferet.l.1.§.ſi ex dodrante.ff.de collat.bon. Ex quo colligitur, emancipatum non pro maiore parte bona ſua conferre cogi, quàm ſuo hæredi per bonorũ poſſeſſionem abſtulerit: cui tamen ſententiæ plures aliæ leges repugnant. Altera exceptio eſt: Niſi nepotes in locum patris ſuccedentes, conferant. hi enim non vniuerſa bona ſua, ſed pro ea parte quam ex hæreditate capiunt, conferre teneri videntur. Sed reprobatur l.2.§.ſi duo.ff.de collatione bonorum. Tertia exceptio eſt, quoad æs alienum deducendum. l.ea demum.6. in fine. C.de collationibus. Concordat d.l.2.§.illud autem. ff. de collat.bonor. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ſub conditione debeat. d.§. illud. Quarta exceptio eſt: Niſi poſt mortem parentis filius, qui conferre debet, adquiſierit. hoc enim conferendum non eſt.d.l.6. l.ſi donatione.13.item l.nec emancipati.15. C.d.tt. Huius replicatio eſt: Niſi fructuum nomine quid ſit conſecutus. l.filius.5. §.fin.ff.de dotis collat. Quinta exceptio eſt: Niſi quid acceperit ante mortem patris, quod poſt mortem demum patris ei debebatur.l.Paulus.11. ff.de collat.bonorum. Sexta: Niſi ſub conditione quid filio debeatur. Hæc exceptio partim approbatur, partim reprobatur l.2.§.id quoque. ff.de collat.bonorũ. Septima: Niſi ab ipſo defuncto quid filius emancipatus adquiſierit. reprobatur l.vt liberis.

liberis.17.§.fin.C.de collationib. l.ſi donatione.13.itē l.illud.20. in prin.C.d.tt. M.I.R. lib.4. cap.7. reg.13. Octaua: Niſi dignitatis nomine aliquid filio à patre ſit datū. l.1.§.ſed an. ff.de collat. bonor. Nona: Niſi filius dotem ab vxore accepit: hæc enim conferenda non eſt.l.1.§.emancip.ff.de collat.bonor. Concordat l. prætor.3.§.emancipati.ff.eod.tt. Decima exceptio eſt: Niſi quid dotis nomine pro filia ſua filius vel alius aliquis dedit. hoc enim conferendum non eſt.l.filium.4.ff. de collat. bonor. Concordat l.1.§.fin.ff.de dotis collat. Vndecima: Niſi caſtrenſe vel quaſi caſtrenſe peculium ſit.l.1.§.nec caſtrenſe.ff.de collat.bon. l.filia.12.ibi: ſi hoc neq; C.de collationibus.item l.vt nemini.21.ibi: vt enim. C.d.tt. Duodecima: Niſi id ſit, quod parentib. in quorum poteſtate filius extitit, adquiri non potuit.d.l.21. Decimatertia: Niſi caſtrenſe vel quaſi caſtrenſe peculium filij ſit, qui eſt in poteſtate eius qui conferre tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l.1.§.ſi is qui bona.ff.de collat.bonorum. Decimaquarta: Niſi ſtipendia ſint, cæteraq; ſalaria.l.cum duobus.52.§.idem Papinianus, ibi: quãuis filius. ff.pro ſocio. Decimaquinta: Niſi filio legatū ſit ſub hac conditione, Cum pater eius morietur. approbatur ſimul & diſtinguitur l.1.§.ſi emancipato, cum ſequente.ff.de collat.bon. Decimaſexta: Niſi ratione quartæ, quæ impuberi adrogato debetur, lucratus ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.1.§.ſi impubere. Decimaſeptima: Niſi actione iniuriarum filio debeatur.l.2.§.emancipatus.ff de collat. bonor. Decimaoctaua: Niſi actione furti filio debeatur. reprobatur d.§.emancipatus. Decimanona: Niſi alienauit vel perdidit aliquid filius. hoc enim conferendum non eſt. d.l.2.§.de illis. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi dolo vel culpa filij perierit. d.§.de illis. Cui concordat l.1.§.confertur.ff.d.tt. Cuius duplicatio eſt: Niſi dolo egit ne adquireret, non vt amitteret. d.§.confertur.

VI. EVENTVS COLLATIONIS, & ſi collatum non ſit.

I. Regula: Si nec cautum, nec collatū ſit: filio emancipato bonorum poſſeſſio denegatur. l.poſthumo.11.in fin.C.de collat.l.filiam.16.C.d.tt.item l.poſtquam.5.§.Imperator.ibi: ſicuti cum.ff.vt legator. cauſa caueatur. Huius regulæ præter exceptiones ſ. quæſt.2. enumeratas, & aliæ ſunt: quarum prima eſt: Niſi propter inopiam cauere non poſſit. l.2.§.fin.ff. de collat. bonor.l.1.§.ſi frater.& §.ſi cùm duobus.ff.eod.tt.item l.poſtquam.5.§.Imperator.ibi: ſicuti cum.ff. vt legator.cauſa caueatur.

II. Exceptio: Niſi collatum ſit, vel poſtea conferre ſit paratus. approbatur ſimul & diſtinguitur l.1.§.quamuis.ff. de collat. bonor. Huius replicatio prima eſt: Niſi cùm non ſatis conſtet de bonis emancipati, non caueatur.d.§.quamuis. verſ.ſed cum poſſint. Altera: Niſi cùm duobus conferre deberet, alteri contulerit, alteri non. approbatur certo modo d.l.1.§.ſi cùm duobus. Tertia: Niſi non vniuerſa bona contulerit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ.quæſt.prox.reg.2. Quarta: Niſi poſt acceptam demum bonorum poſſeſſionem, conferre ſit paratus.reprobatur l.prætor.3.in prin.ff.de collat.bonor. Quinta: Niſi antea per contumaciam, vel alio animo conferre noluit. reprobatur l.1.§.quòd ſi per. & §.ſi cùm duobus.ibi: ſic tamen.ff.de collat.bonor. item l.nonnunquam.8.ff.d.tt. Hæc de ſecunda exceptione.

III. Exceptio: Niſi de bonis conferendis cautum ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.1.§.iubet.ff.de collat.bon. Huius replicationes eædem ſunt, quæ ſuperioris proximæ.

IV. Exceptio: Niſi in bonis paternis tantum remittat, quantum conferre debet.d.l.1.§.quamuis.ibi: ſed etſi tantum.

V. Exceptio: Niſi rem aliam pro portione cōferenda dederit.d.§.quamuis.verſ.etſi nomen.

VI. Exceptio: Niſi diuiſio hæreditatis facta ſit. reprobatur l.ſi ſoror.8.C.de collationib. Hæc de prima regula, cuius plures exceptiones vide ſ.quæſt.2.

¶ II. Regula: Soli ei qui in poteſtate defuncti manſit, prodeſt non conferenti denegatas actiones, nō alijs eius cohæredib.l.2.§.ſi duo.ff de collat.bon. Concordat l.prætor.3.in prin.ibi: ſed ſi non cauerit.ff.d.tt.

III. Regula: De curatore bonis conſtituendo, vel danda portione ei qui in poteſtate eſt, ſi caueri non poſſit. vide ſ.reg.1.except.1.

IV. Regula: Si cautum ſit, ſed non collatum: actio in non conferentem datur in id, quanti ea res eſt. l.ſi quis.5.§.fin.ff.de collat.bonor. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi non ſit interpellatus. d.§.fin. Altera exceptio: Niſi partem contulit. reprobatur d.§.fin. Tertia: Niſi conferre non poſſit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius replicatio eſt: Niſi dolo eius factum ſit, quo minus poſſit. d.§.fin. Quarta exceptio eſt: Niſi ſe à bonorum poſſeſſione abſtineat. l.prætor.3.§.emancipatus.ff.de collat.bonorum.

V. Regula: Si is qui contulit, poſtea ſeſe abſtineat hæreditate: condictione id quod contulit, repetit. d.§.emancipatus.verſ.ſed & ſi.

DE DOTIS ET ANTENVPTIALIS DONATIONIS COLLATIONE.

Cap. XVI.

I. CAVSA EX QVA DOS ET ante nuptias donatio conferenda, cum ſuis exceptionibus.

SI ea quæ defuncto parenti ſuccedit, dotem accepit, vel is qui ſuccedit, donationem ante nuptias: in diuiſione hæreditatis fratribus eam conferre tenetur.l.vt liberis.17.C.de collationibus. l.pactū.3.in fin.C.eod.tt.item l.quoniam.29.C.de inoffic.teſt. Planè propoſitæ cauſæ ſeu regulæ exceptiones ſequuntur: in quibus ſi quid de dote conferenda vel non conferenda dicetur, idem etiam de antenuptiali donatione erit intelligendum. Quod & in ſequentibus alijs quæſtionibus & regulis obſeruari debet.

I. Exceptio: Niſi filia à patre hæres ſit inſtituta. l.filia.4.in prin.& l.filiam.7.C.de collationib. Huius replicatio prima eſt: Niſi parens teſtator conferri dotem iuſſerit.d.l.7. Concordat l.vnica.§.videamus igitur, in fin. C. de rei vxoriæ actione. Altera replicatio videtur eſſe: Niſi filia hærede inſtituta, contra tabu-

V

las bonorum poſſeßio ſit accepta. Sed reprobatur per ea quæ proponuntur]. except. prox. Tertia: Niſi filia hæres inſtituta, cũ fratre emancipato præterito, omiſſa cauſa teſtamenti, ab inteſtato ſucceſſerit. reprobatur l filius. 5. ff. de dotis collat. Planè exceptio propoſita iure nouo videtur ſublata, de quo s̄. cap. proxim. quæſt. 2. except. 2. in fin.

II. Exceptio: Niſi contra tabulas bonorum poſſeſſione accepta, filia in teſtamenti tabulis hæres ſit inſtituta. l. ſi filia. 3. in prin. ff. de dotis collat. Concordat l. ſi filius. 23. in fin. ff. ſi quis omiſſa cauſa teſtam. Planè propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi filia in teſtamento ex minore parte hæres inſtituta, per contra tabulas bonorum poſſeßionem plus acceperit. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 3.

III. Exceptio: Niſi filia parenti defuncto non ſucceſſerit. l. vlt. ff. de dotis collatione. l. penult. & l. ſi pater. 4. ff. eod. tt. Huius exceptionis replicatio prima: Niſi legatum à defuncto filia acceperit. reprobatur d. l. 4. Cui cõcordat l. à patre. 10. C. de collationibus. Altera replicatio eſt: Niſi omiſſo iure prætorio, ex iure ciuili filia patri ſucceſſerit. l. 1. in princ. ff. de dotis collat. Sed de hac replicatione vide itẽ s̄. cap. prox. quæſt. 2. except. 3. replic. 1.

IV. Exceptio: Niſi filia in defuncti poteſtate manſerit. reprobatur l. filiæ 12. cum l. ſeq. C. de collationibus.

V. Exceptio: Niſi filia in alterius ſit poteſtate ſeu familia. reprobatur l. 2. ff. de dotis collat. Plura de exceptione propoſita vide s̄. cap. prox. quæſt. 2. except. 6.

VI. Exceptio: Niſi matrimonium adhuc duret, cuius dos erat cõferenda. reprobatur l. dotis. 5. C. de collationib. Concordat l. ſi filia. 20. in prin. ff. familiæ erciſcundæ. Planè pater filiæ, ſuis fratribus cõferens dotem, quam pro filia dedit, conſtante matrimonio conferre non tenetur. quæ diſtinctio approbatur l. pater. 71. ibi: nec conferre. ff. de euictione. Concordant ea quæ propoſita ſunt s̄. capite proxim. quæſt. 5. reg. 2. except. 10.

VII. Exceptio: Niſi cùm filia fratribus de conferenda dote cauiſſet hoc modo, vt quod à marito recuperaſſet, ſolueret: ipſa conſtante matrimonio deceſſerit. reprobatur d. l. 20. in prin.

VIII. Exceptio: Niſi dote ſub conditione promiſſa, conditio adhuc pendeat. reprobatur l. 1. §. ſi ſub. ff. de dotis collat.

IX. Exceptio: Niſi pater diuiſo inter liberos patrimonio, filio multo amplius quàm filiæ reliquerit. l. ex parte. 39. § 1. ff. familiæ erciſcundæ.

X. Exceptio: Niſi aduerſarius vicißim non conferat ea quæ à defuncto accepit. l. illud. 20. §. adhæc. C. de collationibus. Concordat l. filiæ. 12. in fin. item l. vt liberis. 17. §. fin. C. d. tt.

XI. Exceptio: Niſi alius dotem reddi ſit ſtipulatus, non filia. l. 1. §. ſi in ſtipul. ff. de dotis collat. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi alius mulieris negotium gerens, ſtipulatus ſit vel acceperit. d. §. ſi in ſtipulationem. Cui cõcordat l. vt liberis. 17. ibi: nulla diſcretione. C. de collationibus.

XII. Exceptio: Niſi promiſſa tantùm dos ſit pro muliere, nondum data. reprobatur d. l. 1. §. etſi tantùm. & §. filiam. Concordat l. 2. C. de collationib.

XIII. Exceptio: Niſi non à defuncto, ſed ab alio dos pro filia data ſit. approbatur ſimul et diſtinguitur l. filiæ. 4. l. vt liberis. 17. item l. illam. 19. §. talem igitur. C. eod. tt. Huius replicatio eſt: Niſi ijs qui in poteſtate defuncti fuerunt, dos fuit conferenda, nõ emancipatis: tunc enim etiam aliũde aduenens dos eſt conferenda. d. l. 4.

Mutatio iuris,

Planè replicatio hæc mutari ac tolli videtur l. vlt. C. eod. tt.

XIV. Exceptio: Niſi maritus ſoluendo non ſit. approbatur per ea quæ proponuntur]. quæſt. 4 reg. 4.

XV. Exceptio: Niſi diuiſio hæreditatis ſit facta. reprobatur l. ſi ſoror. 8. C. de collationib. Hæc de exceptionibus aduerſus collationẽ dotis. Sed & plures huiuſmodi exceptiones vide s̄. cap. prox. quæſt. 1.

II. QVI CONFERRE DOtem teneantur?

I. Regula, De patre in cuius poteſtate eſt ea, cuius dos eſt proponitur l. 2. in fin. ff. de dotis collat. Plura de hac regula vide s̄. cap. prox. quæſt. 3.

II. Regula, De hæredib. mulieris, habetur l. illam. 19. C. de collat.

III. QVIBVS DOS EST conferenda?

Regulariter quidem omnibus cohæredibus filiæ dos eſt conferenda. approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. quæſt 1. in prin. Huius autem regulæ exceptio prima: Niſi cohæres in familia ſeu poteſtate defuncti nõ fuerit. reprobatur l. filiæ 4. in fin. C. de collationibus. Concordat l. vt liberis. 17. in prin. C. d. tt. Altera: Niſi cohæredis hæres ſit, vel fratris filius vel filia. reprobatur l ſi maritus. 14. C. de collationib. Concordat l. illam. 19. C. eod. tt. Plura de regula propoſita eiusq́; exceptionib. vide s̄. cap. prox. quæſt. 4.

IIII. QVID ET QVANTVM dotis nomine conferendum?

I. Regula: Pro virili parte dos conferenda, ita vt conferentis perſona partem faciat. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt s̄. cap. prox. quæſt. 5.

II. Regula, De vſuris conferendis, ſi in collatione mora ſit facta, proponitur l. filius. 5. §. fin. ff. de dotis collatione.

III. Regula, De impẽſis deducendis, l. 1. §. cum dos. ff. eod. tt.

IV. Regula: Si maritus nõ ſit ſoluendo: id quod maritus facere poteſt, tantùm conferendũ. d. §. cum dos. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi cum mulier, marito ad inopiam vergente, dotem repetere poſſet, id culpa ſua non fecit: tunc enim in ſolidum conferenda dos eſt. Nouell. c. 97. §. ſed & illud. Hæc de quarta regula.

V. Regula: Si dos tantùm promiſſa, non etiam data eſt: filiæ fratres pro portionibus hæreditarijs liberare tenetur. quæ regula approbatur per ea quæ habentur s̄. quæſt. 1. except. 12.

V. EVENTVS COLLAtionis dotis.

Si mulier nõ conferat dotem, denegantur ei actio-

nes hereditaria. l.filiæ.12. in prin. C.de collationib. l. ſi maritus.14. item l.filiam.16. C.d.tt. Sed & plura de regula propoſita eiuſq́ exceptionib. vide ſ.d.reg.1.

DE VINDICANDA MORTE defuncti, & quæſtione de familia necati habenda, ſupplicioq́ ſumenda. Cap. XVII.

AD officia heredis pertinet etiã vindicare mortem teſtatoris occiſi, & de ſeruis quæſtionem habere: de quo reſtat agendum.

I. CAVSAE, EX QVIBVS DE ſeruis quæſtio habenda, & ſupplicium ſumendum eſt.

Si cum dominus vim pateretur & occideretur, ſeruus ei auxilium nõ tulit. Hæc cauſa ſeu regula approbatur l.1. in prin. & l.cum dominus.19. ff.de ſenatuſconſ.Silaniano. M.I.R.lib.4.cap.7.reg.15. Huius cauſæ ſeu regulæ exceptiones hæ ſunt.

I. Exceptio: Niſi non dominus, ſed alius quis occiſus dicatur. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio prima eſt: Niſi aliquis ex liberis domini ſit occiſus. l.1.§.domini appell. ff.de S. C. Silaniano. Huius duplicatio prima: Niſi is qui occiſus eſt ex liberis domini, non fuerit in eius poteſtate. reprobatur d. §. domini appell. Altera duplicatio eſt: Niſi filius domini alij in adoptionem datus, occiſus ſit. d. §. domini autem. Tertia: Niſi filius domini adoptiuus ſit occiſus. reprobatur d. §. domini autem. Quarta: Niſi filio occiſo, matris, nõ patris ſeruus adfuerit. d.l. 1.§.de matris. Quinta: Niſi filio domini occiſo, pater ſit apud hoſtes. reprobatur d. l.1. §. ſi pater. Sexta: Niſi poſt mortem domini filius eius ſit occiſus. d. §. ſi pater. Septima: Niſi ſeruo in teſtamento purè legato vel manumiſſo, filius domini poſt mortẽ patris occiſus ſit. reprobatur ibid. Octaua: Niſi filius domini exheredatus occiſus ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi exheredatus.10. in prin. ff.de S.C.Silaniano. Hæc de prima replicatione. Altera replicatio eſt: Niſi pater domini ſit occiſus. l.1.§.ſi pater. ff.de S.C. Silaniano. Tertia: Niſi alumnus domini ſit occiſus. reprobatur d.l.1.§.domini appell.in fin. Quarta: Niſi maritus vel vxor domini ſit occiſus vel occiſa. d.l.1. §.ſi vir. Huius duplicatio eſt: Niſi à marito domino vxor ſit occiſa, vel contrà. reprobatur l. ſi quis.3. §. ſi maritus. ibi: ſed ſi exaudiſſent. ff. de S. C. Silaniano. Quinta: Niſi domini gener vel nurus occiſus occiſáue ſit. l.1. §.ſed neq. ff. de S. C. Silaniano. Sexta: Niſi occiſus bona fide ſeruũ poſſedit, vel vſumfructum in eo habuit. reprobatur d.l.1.§.qui ſeruum. Hæc de prima exceptione.

II. Exceptio: Niſi ſerui vſusfructus alienus ſit. reprobatur d.l.1.§.ſi.

III. Exceptio: Niſi ſeruus alij pignori datus ſit. reprobatur d.l.1.§.ſeruus.

IV. Exceptio: Niſi ſeruus pro parte alterius ſit. reprobatur d.l.1.§.domini.

V. Exceptio: Niſi ſeruus alij legatus ſit. reprobatur l.1.§.ſerui appell. & §.ſi pater ab hoſtib. verſ.idẽ Scæuola. ff.de S.C.Silaniano.

VI. Exceptio: Niſi ſeruo libertas ſit relicta. reprobatur d.§.ſerui appell. Concordat l.ſi quis.3. §.de his quoq. & §.de his qui antè. ff.d.tt. Planè admittitur in eo cui fideicommiſſaria libertas purè eſt relicta, l.1.§. ſerui appell. ibi: ſed in eo. ff.de S.C.Silaniano.

VII. Exceptio: Niſi non ſeruus occiſi ſit, ſed libertus. reprobatur l.ſi exheredatus.10. §.fin. cum lege ſequente. ff.d.tt.

VIII. Exceptio: Niſi ſeruus impubes ſit. l.1.§.impubes. & §.impuberi. ff.de S.C. Silaniano. Huius replicatio prima eſt, Quòd terreri ſaltem, & ferula cædi impubes debet. d.§.impuberi. Altera: Niſi non multum ſit à pubertate. Tertia: Niſi poſtea cædem non prodidit. Quarta: Niſi impubes particeps cædis fuit. Hæ tres poſteriores replicationes approbantur l. excipiuntur.14. ff.eod.tt.

IX. Exceptio: Niſi ſeruus ætate defectus ſit. l. ſi quis.3.§.ignoſcitur. ff.eod.tt.

X. Exceptio: Niſi ſeruus ob valetudinem opem ferre non potuit. d.l.3. in prin. M.I.R.d.reg.15.except.2.

XI. Exceptio: Niſi ſeruus ſurdus, cæcus, mutus vel furioſus ſit. d.l.3.§.ignoſcitur.

XII. Exceptio: Niſi ſeruus abſens fuit, & non ſub eodem tecto. approbatur & declaratur l.1. §. hoc autem ſenatuſc. vſq. ad §.impubes. ff.de S.C.Silaniano. Declaratur item l.talis.12. C.de his quib. vt indignis. Propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ſeruus abſens etiam dominũ clamantem audire potuit. quæ replicatio ex iam propoſitis conſtat. Altera: Niſi ſeruus à domino periclitante profugerit. hoc enim caſu abſentiæ ratione non excuſatur. d.l.1. Tertia: Niſi abſens ſeruus ſceleris fuit conſcius. d.§.hoc autem ſenatuſconſultum.

XIII. Exceptio: Niſi metu mortis ſeruus domino auxilium non tulit. reprobatur l.1. §. hoc autem ſenatuſconſultum. ibi: ſerui quoties. & §. hoc reſcriptum. ff. de S. C. Silaniano. M. I. R. d. regul.15. except.3.

XIV. Exceptio: Niſi ſeruus non potuit domino ferre auxilium. l.1.§. occiſorum. ibi: hoc idcirco. & l.ſi quis.3.§.ſi cum omnes ff.d.tt. Quo §.exceptio propoſita approbatur (cui accedit M.I.R. d.reg.15. except. 1.) ſimul & prima eius replicatio reprobatur, hæc ſcilicet: Niſi cum plures domini inuaderentur, vni auxilium tulit, alteri non. Altera replicatio eſt: Niſi non clamauerit ſeruus. tunc enim quamuis alia ratione auxilium domino ferre non potuit, non tamen excuſatur. l.cum dominus.19. ff.de S.C.Silaniano. & l.1.§. hoc autem. ibi: ſerui quoties. & §. hoc reſcriptum. ff. eod.tt. M.I.R.d.exc.1.repl.1. Tertia: Niſi aliqua ratione domino auxilium ferre potuit, nec fecit, quamuis illum liberare non potuerit. d.l.19.

XV. Exceptio: Niſi ſeruus vulneratus fuit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.1.§.penult. ff.de S.C.Silaniano.

XVI. Exceptio: Niſi ſeruus fuerit incluſus vel vinctus. l.ſi quis.3. §.ſubuenitur. ff.eod.tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi data opera ſe includi paſſus ſit. Altera: Niſi cum poſſet erumpere, non erupit. quæ duæ replicationes in d. §. ſubuenitur, conſtant.

XVII. Exceptio: Niſi ſeipſum interfecerit domi-

nus.approbatur ſimul & diſtinguitur l.1.§.ſi ſibi manum.ff.de S.C Silaniano.

XVIII.Exceptio: Niſi hæres defunctum, vel vnus ex dominis alterum occidiſſe dicatur.reprobatur l.etſi certus 6.§.quamuis.ff.d.tt.

XIX. Exceptio: Niſi maritus ab vxore, vel contrà vxor à marito in cubiculo occidatur. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi quis.3.§.ſi maritus.ff.de S.C. Silaniano.

XX. Exceptio: Niſi maritus vxorē in adulterio deprehenſam occiderit.d.§.ſi maritus.

XXI. Exceptio: Niſi dominus non ſub tecto, ſed in itinere ſit occiſus. reprobatur l.1.§.cum dominus. ff.eod tt.

XXII. Exceptio: Niſi non per vim vel cædem, ſed veneno vel alio clandeſtino modo. l.1.§.occiſorum.ff. de S.C.Silaniano.Huius exceptionis replicatio prima eſt. Niſi per vim venenum ſit infuſum.d.§.occiſorum. Altera: Niſi ſeruus ſceleris conſcius vel particeps fuit. approbatur ibidem.

XXIII. Exceptio: Niſi appetitus tantùm,non occiſus ſit dominus.l.etſi certus.6.§.fin. cū lege ſequente.ff.de S.C.Silaniano.

XXIV.Exceptio: Niſi nō conſtet dominum eſſe occiſum.l 1.§.item illud.ff.d.tt.

XXV.Exceptio: Niſi certus ſit percuſſor. reprobatur d l 6.in prin.ff d.tt.

XXVI.Exceptio: Niſi tulerit auxilium ſeruus l 1. §.excuſantur ff eod.tt.M I.R d.reg.15.exc.4. Huius replicatio prima eſt: Niſi dolo malo tulit auxilium.d. §.excuſantur.M.I.R.d.exc.4.repl.1.Altera: Niſi nihilominus dominus interfectus ſit,ſaluo ſeruo. reprobatur ibidem. M.I.R. d.except.4.repl.3. Tertia: Niſi non pro virili ſua auxilium tulit.approbatur ibidem. M.I.R.d.except.4.repl.2.

XXVII.Exceptio: Niſi dominus ſuperuiuens nihil de quoquam ſeruorum eſt conqueſtus.d.l.1.§.fin.

XXVIII.Exceptio: Niſi mortiferè vulneratus dominus teſtamento facto officium ſeruorum purgauit. l.2.ff.eod.tt.

II. QVOMODO DE SERVIS quæſtio habenda,& ſupplicium ſumendum?

I.Regula: Quid quæſtio ſignificet, definitur l.1.§. item illud,in fin ff.de S.C.Silaniano.

II.Regula: Quid quærendum primò, quid deinde, definitur l.prius.17.ff.d.tt.

III.Regula, De probatione criminis, proponitur l. ſi quis.3.§.1.ff.eod.tt.

III. QVANDO QVAESTIO habenda,& ſupplicium ſumendum?

I.Regula: Ante apertas teſtamenti tabulas quæſtio habenda.l.ſi quis 3.§.quod ad cauſam. ff.de S.C. Silaniano. Plura de regula propoſita eiuſq; exceptionibus vide j.quæſt.prox.reg.7.

II.Regula: Ante aditam hæreditatem quæſtio habenda,& ſupplicium de ſeruis ſumendum. d.l.3.§.nō tantùm.Vide item j.quæſt.prox. reg.8.

IIII. EVENTVS QVAESTIONIS, habendæ vel habitæ,& ſupplicij ſumpti.

I.Regula: Si ſeruus alienatus fuit,de quo ſuppliciū ſumptum eſt,precium emptori à venditore reddendū. l.ſenatuſconſulto.8.in prin.ff.de S.C.Silaniano.

II.Regula, De præmio eorum qui requirunt ſeruos fugitiuos,& denunciant, proponitur l.lege Cornelia. 25.in prin.ff d.tt.

III.Regula, De ſeruis fugientibus,quibus in teſtamento libertas eſt relicta,habetur d.l.25.§.1.

IV.Regula: Qui ſeruum ſceleris obnoxium receperit, vel celauerit, lege de ſicarijs tenetur. l.ſi quis.3.§. ſi quis eorum ff.de S.C.Silaniano.

V. Regula: Seruus qui necem domini vindicat vel arguit,liber fit. approbatur quidem ipſo iure: verùm eius exceptio prima eſt: Niſi nō vltrò ad accuſandum ſeruus venit,ſed accuſatus ipſe crimē in alium tranſtulit.d.l.3.§.vtrum autem ff.de S.C.Silaniano. Altera: Niſi ſeruus ad libertatē perduci non poſsit. reprobatur d.l.3.§.hi quoq;. Tertia: Niſi ſeruus alij ex ſtipulatu debeatur. reprobatur d.l.3.§.ſi ex ſtipulatu. Quarta: Niſi ſeruus alij ſit legatus.reprobatur l.ſi ſeruus.12.ff.d.tt. Quinta: Niſi ſeruus teſtatori cum alio communis fuit.reprobatur l.domino.16.ff d.tt.

VI.Regula: Si ob quæſtionē de familia habendam, & ſumendum ſupplicium, non poſsit adiri hæreditas: nihilominus hæreditas ad hæredes hæredis defuncti tranſmittitur,de quo ſ.lib.9.cap.20.reg.1.except.1. repl.4. Item,ſi ob eandem cauſam tabulæ teſtamenti aperiri non potuerunt,& ob id conditio intra certum diem implenda fuit ignorata: excuſatur hæres.de quo j.lib.14.cap.2.except.23. Idem eſt,ſi is cui libertas in eodem teſtamēto relicta eſt, damnum aliquod ob moram aditionis paſſurus eſſet. l.cum Silanianum.11.C. de his quibus vt indignis.

VII.Regula: Si ante quæſtionem de familia habitam tabulæ teſtamenti apertæ ſint, in centum aureos actio datur popularis. l.lege Cornelia.25.§.ex hoc edicto ff.de S.C.Silaniano. Item: Si ante quæſtionem de familia habitam tabulæ teſtamenti apertæ ſint: hæredi tanquam indigno hæreditas aufertur, & fiſco vindicatur.l.ſi ea.3. C.de his quibus vt indignis. Huius duplicis regulæ ſeu pœnæ exceptio prima eſt: Niſi dominus veneno vel alio clandeſtino modo perierit.l.1.§.occiſorum, in fine.ff.de ſenatuſc. Silaniano. Altera: Niſi teſtator ipſe ſibi mortem conſciuit, d.l.1. §.ſi quis non. Tertia: Niſi tabulæ non fuerint ligatæ vel conſignatæ. reprobatur l.ſi quis.3.§.apertæ. ff.eod.tt. Quarta: Niſi clàm, non palàm aperuit. reprobatur d.§.apertæ. Quinta: Niſi quis ignorans teſtatorem eſſe occiſum, aperuit.d.l.3.§.ſi quis ignorans.Concordat l.ſi antequam.23.ff.eod.tt. Sexta: Niſi ſine dolo malo aperuerit. d.§.ſi quis ignorans. Septima: Niſi linum tantùm inciderit, non autem tabulas aperuerit. d.l.3.§.ſi quis tabulas. Octaua: Niſi non totum teſtamentum, ſed partem eius tantùm aperuit. reprobatur d.l.3.§.ſi autē non. Nona: Niſi codicillos tantùm aperuit,non teſtamentum.reprobatur d.l.3.§.ſi quis codicillos. Decima: Niſi id quod iure non valet, aperuit. reprobatur ibid.

Vndecima:

Vndecima: Niſi pupillares tabulæ tantùm ſint apertæ. reprobatur d.§. ſi quis codicillos, in fin. Duodecima: Niſi alius aperuit, non reus conuentus. l. ſi de pluribus.27. ff. de S.C. Silaniano. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi reo conſentiente alius aperuit. d.l.27. Altera replicatio eſt: Niſi reus teſtamẽtum ab alio apertũ recitauit, aut deſcripſit. l. ſi quis. 3. §. ſi alius aperuit. ff. d. tt. Decimatertia exceptio eſt: Niſi quinquennium præterierit. Hæc exceptio ſeu præſcriptio approbatur ſimul & diſtinguitur l. in cognitione.13 ff. eod. tt.

VIII. Regula: Si ante quæſtionem de familia habitam, & ſumptum ſuppliciũ, hæreditas adita ſit: ſupradicto edicto Prætoris eſt locus. l. ſi quis 3. §. nõ tantùm. ff. de S.C. Silaniano. Et bona publicantur. l. neceſſarios.5. §.1. ff. d. tt. M.I.R d. reg.15. in prin. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi veneno, vel alio clandeſtino modo teſtator perierit, non per vim. l.1. §. occiſorum, in fin. & l. propter. 21. in prin. ff. eod. tt. M.I. R. d. reg.15. exc.1. Huius replicatio eſt: Niſi à familia dominus veneno interfectus dicatur. d.l.21. in prin. Altera exceptio: Niſi neceſſarius ſit hæres. reprobatur d.l.5. in prin. Tertia exceptio: Niſi bonorum poſſeſſio petita, non hæreditas adita ſit. reprobatur d.l.5. in prin. Quarta exceptio, ſumpta ex ſpecie bonorum poſſeſſionis petitæ, reprobatur d.l.5. Quinta: Niſi nõ conſtet, teſtatorem eſſe occiſum. d.l.5. §.1. Sexta: Niſi incuria teſtator necatus ſit, vel medici inſidijs. d.l.5. §. fin. Septima: Niſi teſtator filiusfamiliâs de caſtrẽſi peculio ſit teſtatus. reprobatur l. ſenatuſconſulto 8. §. fin. ff. de S.C. Silaniano. Octaua: Niſi hæres res vrgentes hæreditarias diſponat, non adeundi animo. l. hæres. 20. ff. d. tt. Nona: Niſi hæres ſuſpectam hæreditatem dicens, eam compellatur adire & reſtituere. l. ſi antequam. 23. cum l. ſeq. ff. d tt. Decima: Niſi de inofficioſo teſtamento ſaltem egit hæres. l. & de inofficioſo. 18. ff. de S.C. Silaniano. Plura de regula propoſita vide j. reg. prox.

De actione inultæ mortis.

IX. Regula: Si hæres non vindicauerit mortem defuncti, hæreditate tanquam indignus priuatur. l. portiones. 21. ff. de his quæ vt indignis. Concordat l. ei qui. 20 ff. d. tt. M.I.R. lib.4. cap 4. except.4. Huius regulæ exceptio prima videtur eſſe: Niſi hærede ſcripto omnimodò portio hæreditatis fuit relinquenda, veluti patrono. ſed reprobatur d. l.21. Concordat l. ſi ſequens.15. § fin. ff. de S C Silaniano. Altera: Niſi quis incuria, vel medici inſidijs ſit necatus. reprobatur l. neceſſarios.5. § fin. ff. de S.C. Silaniano. Tertia: Niſi defunctus veneno interfectus ſit. reprobatur l. cũ fratrem.9. C. de his quib. vt indignis. Quarta exceptio eſt: Niſi hæres minor fuerit annis vigintiquinq;. l. minoribus.6. C. eod tt. Quinta: Niſi cædis authores reperiri non poſſint. l. ſi ideo.7. C. eod. tt. Sexta: Niſi hæres ab alio ſit præuentus. l. ſororem.10. C d. tt. Septima: Niſi accuſationẽ hæres peregerit ad vindicandam defuncti mortem. l. propter 21. § fin. ff. de S. C. Silaniano. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi perfunctoriè accuſatoris officio hæres ſit functus. d.§. fin. Altera: Niſi reo abſoluto non prouocauit. reprobatur d.§. fin. Tertia: Niſi appellatione à reo condemnato interpoſita, hæres appellationem nõ eſt proſecutus. approbatur ſimul & diſtinguitur l. minoribus.6. C. de his quibus vt indign. Octaua exceptio videtur: Niſi hæres qui mortem defuncti vltus non eſt, ſit mortuus. ſed reprobatur l. Caius. 22. ff. de S.C. Silaniano. Nona: Niſi ab inteſtato hæreditas competat. reprobatur l. ſi ſequens.15. §. fin. ff. de S.C. Silaniano. Plures propoſitæ regulæ exceptiones vide in duabus regulis proximè præcedentibus.

X. Regula: Cui accuſatio inultæ mortis competat? definitur in eo qui debitum fideicommiſſum à reo hærede accepit, l. fideicommiſſum. 26. ff. de ſenatuſconſ. Silaniano.

XI. Regula: Quid veniat in actionem inultæ mortis? De fructibus proponitur l. hæredẽ.17. ff. de his quæ vt indignis. Concordat l.1. C. eod. tt. De legato hæredi relicto: hoc quoq; priuatur. l. ſi ſequẽs.15. §. cũ ex parte. ff. de S.C. Silaniano.

XII. Regula: Euentus huius actionis primus eſt, Quòd hæreditas hæredi mortem defuncti non defendenti ablata, ad fiſcum pertineat. quæ regula conſtat ex ſupradictis. Eius autem regulæ exceptio hæc eſſe videtur: Niſi alius defuncti vindictam ſuſcepit. quã tamen reprobatur d.l 15. in prin. Concordat l. ſororẽ. 10. C. de his quibus vt indignis. Secundus effectus eſt, Quòd actiones hæreditariæ non aduerſus hæredem, cui hæreditas eſt ablata, ſed aduerſus fiſcum competat. de quo dicetur j. de actionibus. Tertius effectus eſt, Quòd hæredi, cui tanquam indigno hæreditas ablata eſt, confuſæ actiones ſint reſtituendæ, ſiquidẽ negligentia defuncti vindictam omiſit: ſin autem dolo malo, non ſint reſtituendæ. De qua re dicetur alibi in confuſione obligationum. Hactenus de officijs hæredũ poſt delatam hæreditatem, quibus non præſtitis, à petitione hæreditatis per exceptionẽ ſubmouentur. Nũc de actionibus, quæ pro perſequenda hæreditate competunt, nobis eſt dicendum.

DE ACTIONIBVS, quæ pro hæreditate perſequenda competũnt.

LIBER VNDECIMVS.

DE PETITIONE HAEREDITATIS, prima actio.

Cap. I.

I. GENVS HVIVS actionis.

PRima regula: Mixta eſt actio, propriè tamẽ in rem. l. ſed & ſi. 25. § petitio ff. de petitione hæred. l. ſin autem. 27. §. ſed et is. ibi: cum enim in hæred ff. de rei vendic. item l. hæreditatis.7. C. de petit. hæredit.

II. Regula: Bona fidei actio eſt. l. vlt. § fin. C. d. tt.

II. SPECIES HVIVS actionis.

I. Species: Si pars hæreditatis petatur. approbatur l.1. in prin. ff. ſi pars hæred. petatur.

II. Species: Poſſeſſoria hereditatis petitio. l.1. cum lege ſequente ff. de poſſeſs. hered.

III. Species eſt: Fideicommiſſaria hereditatis petitio. l.1. cum duab. legibus ſequentib. ff. de fideicommiſs. hered. petit.

III. PROPRIVM HAEREditatis petitionis.

Eorum iudiciorum, quæ de petitione hereditatis ſunt, ea authoritas eſt, vt nihil in præiudiciũ eius fieri debeat. l. diuus Pius. 5. §. fin. ff. de petit. hered. M.I.R. lib. 4. cap. 8. reg. 2. De qua re vide itẽ s̃. lib. 2. cap. 23. quæſt. 1. reg. 3.

IIII. CAVSAE EX QVIBVS HAEreditatis petitio competit, cum ſuis exceptionibus.

I. Cauſa: Petitio hereditatis cõpetit partim ex iure actoris, partim ex facto rei conuenti. Ex iure actoris: puta quia heres eſt vel ex teſtamento, vel ab inteſtato. de quo l.1. cum duabus legibus ſequentibus ff. de petit. hered. l.1. §.1. ff. ſi pars hered. petatur. item l. ſi debitor. 42 ff. de petit. hered. Huius cauſæ exceptiones vide in libris duobus præcedentibus.

II. Cauſa: Ex facto rei conuenti petitio hereditatis competit: puta quia hereditatem partémue eius, vel rem aliquam poſsidet. l. vnica. C. de alienat. iudicij mutandi cauſa. Plura de hac cauſa vide j. cap. prox. Sed & ex facto rei conuenti competit hereditatis petitio, ſi poſſeſſor hereditatem dolo malo poſsidere deſijt: de quo itidem j. cap. prox. reg. 2. Sed & huius generis ſpecies ſunt cauſæ proximè ſequentes.

III. Cauſa: Si poſſeſſor hereditatis à debitoribus hereditarijs non exegit, vnde tempore liberati ſunt, l. ſed & ſi. 25. § quod ait, in fin. ff. de petit. hered. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi exigere non potuit. d. §. quod ait, in fin. Cui concordat l ſi quid. 31. §. penult. ff. eod. tt.

IV. Cauſa: Si reus dolo poſſeſsionem noluit admittere. d.l. 25. §. perinde inquit, in fin.

V. Cauſa: Si quid aliud dolo malo poſſeſſor hereditatis egit. l. nec vllam. 13. §. nam & dolus. ff. de petit. hered. d.l. 25. §. quod ait. ibi: ita intelligendum. & §. qui verò prædo.

VI. Cauſa: Si poſſeſſor dolo vel culpa in hereditate verſatus eſt, & ſumptus quos facere debuit, non fecit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi quid. 31. §. ſicut autem & l. ei qui. 54. §. fin. ff. d. tt.

VII. Cauſa: Si poſſeſſor ſeruum hereditarium occiderit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi à patre. 36. §. ſi poſſeſſor. ff. de petit. her.

VIII. Cauſa ſi ſeruus poſſeſſoris aliquid in re hereditaria deliquerit. l. illud. 40. §. fin. ff. d. tt.

IX. Cauſa: Si reus debitor ſit defuncti, vel hereditarius. l. quod ſi. 16. §. non ſolùm. & l. nec vllam. 13. §. fin. cum duab. ll. ſequentib. ff d. tt. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi in diem, vel ſub conditione debitor ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. quod ſi. 16. in prin. ff. d. tt. Altera exceptio eſt: Niſi debitor non dicat ſe heredem defuncti. l. ſi debitor. 42. ff. eod. tt. Tertia: Niſi quis abſentis heredis nomine, vel eius quem heredẽ putabat, negotia hereditaria geſſerit. hic enim tanquam debitor hereditarius petitione hereditatis nõ tenetur, ſed actione negociorũ geſtorum. approbatur ſimul & diſtinguitur l. vlt. ff. ſi pars hereditatis petatur. Quarta: Niſi in re aliena tanquã hereditaria negocium aliquod geſſerit: hic enim tanquam debitor hereditarius petitione hereditatis non tenetur. d.l. vlt. verſ. illud enim vtiq;.

X. Cauſa: Si aliquis heredis ſit debitor. reprobatur l. quod ſi. 16. §. non ſolùm. ibi: ſed ſi negociũ. & §. idem ſcribit patronum. ff. de petit. hered.

V. QVIBVS PETITIO HAEreditatis competit?

I. Regula, De eo qui heres negatur, proponitur l ſi debitor. 42. ff. de petit. hered.

II. Regula, De eo qui hereditatem mercatus eſt, l. ei qui. 54. in prin. ff. d. tt.

III. Regula, De eo cui ex Trebelliano reſtituta eſt hereditas, d.l. 54. in prin. & l.1. cum legibus ſequentibus. ff. de fideicomm. hered. petit.

IV. Regula, De herede eius cui ex Trebelliano hereditas eſt reſtituta, habetur l. nec intereſt. 3. in princ. ff. eod. tt.

V. Regula, De herede heredis. Huic quoq; petitio hereditatis competit. Quæ regula approbatur & diſtinguitur s̃. lib. 9. cap. 20. reg. 1.

VI. Regula, De duobus eandem hereditatem ex diuerſis cauſis petentibus: vtri reſtituenda, proponitur l. cum idem. 57. ff. de petit hered. De reliquis propoſitæ quæſtionis regulis vide s̃. lib. 9. cap. 20. item lib. 10. cap. 2. cum ſequentibus.

VI. VBI ET APVD QVEM iudicem competat?

I. Regula, De loco vbi hereditas eſt, & domicilio rei cõuenti, proponitur l. vnica. C. vbi de her. agatur.

II. Regula, De præſide prouinciæ, habetur l. ſi ſcriptum. 11. C. de probationibus.

VII. QVANDO ET QVAMdiu competit?

I. Regula: Poſt cauſam falſi finitã hereditatis petitio competit. l. diuus Pius. 5. §. fin. ff. de petit hered.

II. Regula: Hereditatis petitioni non niſi triginta annorum præſcriptio obſtat. l. hereditatis. 7. C. d. tt. M.I.R. lib. 4. cap. 8. reg. 13. cum ſeq. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi contra titulo poſsidentes ſpeciali actione agatur. d.l. 7. Concordat l. hereditatem. 4. C. in quib. cauſis ceſſat longi tempor. præſcript. Secunda: Niſi à patre vel domino eius qui hereditatem tenebat, mortuo vel emancipato filio vel ſeruo, hereditas petatur. hoc enim caſu non niſi intra annũ competere videtur. Sed reprobatur l. ſi à patre. 36. in prin. ff. de petit. hered. Reliquas propoſitæ quæſtionis regulas vide s̃. lib. 10. cap. 11. quæſt. 1.

VIII. ADIVNCTA ET EVENtus huius iudicij.

I. Regula: An poſſeſſor titulum ſuæ poſſeſsionis dicere cogatur, definitur per ea quæ propoſita ſunt s̃. lib. 2. cap. 17. quæſt. 2. reg. 1.

II. Regula: Poſſeſſor nihil ex ea hereditate, de qua lis mouetur, alienare vel deminuere poteſt. l. diuus Pius. 5. in prin: ff. de petit hered. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi cauerit poſſeſſor pro quantitate vel æſtimatione hereditatis præſtanda. d.l. 5.

Cuius

Cuius replicatio eſt: Niſi fideiuſſores, per quos cauit, non ſufficiãt. l.ſi quo tempore.41.§.& ſi fideiuſſores. ff.d.tt. Altera exceptio eſt: Niſi cauſa cognita iudici aliter videatur.d.l.5.§.cauſa. Tertia: Niſi funeris gratia deminutio fiat.d.§.cauſa. Quarta: Niſi pecunia intra diem non ſoluta, pignus diſtrahatur. d.§.cauſa. Quinta: Niſi in alimenta familiæ deminutio fiat.d.§. cauſa. Sexta: Niſi res mora peritura, vel deteriores futuræ alienẽtur.d.§.cauſa. Concordat l.non ſolum. 53.ff.eod.tt. Septima: Niſi neceſſariæ impenſæ in res hæreditarias ſint factæ.d.l.53. Octaua: Niſi teſtamentum poſſeſſor falſum dicat.reprobatur l.diuus Pius.5. §.diuus.ff.de petit.hæred. Nona: Niſi lis de hæreditate nondum ſit inchoata.reprobatur d.l.5.in prin.

III. Regula: De actionibus hæreditarijs pendente lite inferendis,proponitur l.ſi bonæ fidei.49.ff.d.tt.

IIII. Regula, De actionibus interim excipiendis, habetur.l.cum hæreditatis.12.C.d.tt.

V. Regula, De ſumptibus quos poſſeſſor hæreditatis fecit,euicta hæreditate deducendis,ſeu ei reſtituendis,proponitur d.l.12.l.in reſtituenda.4.C.d.tt.l.hæres.51.in prin.ff.de petit.hær.item l.ſi quid.31.§.ſicut autem ff.d.tt. Planè propoſita regulæ exceptio prima videtur eſſe: Niſi malæ fidei poſſeſſor ſumptus fecit. ſed reprobatur l.ſi à patre.36.§.fin. Altera: Niſi ſumptus inutiliter facti ſint, nullis perceptis fructibus.reprobatur l.quod ſi.37.ff.d.tt. Tertia: Niſi res, in quam ſumptus facti ſunt,non extet approbatur ſimul & diſtinguitur l.planè.38.§.fin.ff.d.tt. Quarta: Niſi non neceſſarij neq; vtiles, ſed voluptarij ſumptus ſint facti. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit,& definitur ſeu declaratur exemplis contrarijs l. vtiles. 39.in prin.ff.de petit.hæred. M.I.R. lib.13.cap.3.except.6. Huius replicatio prima eſt: Niſi bonæ fidei poſſeſſor voluptarias impenſas fecerit. d.l.39.§.videamus. Altera replicatio eſt: Niſi actor non patiatur ea quæ voluptatis cauſa fecit, tollere. d. l. 39. in fin. Quinta exceptio: Niſi hæreditas ſit reſtituta, ſumptibus non deductis. approbatur per ea quæ habentur ſ̃. lib.7.cap.5.quæſt.6.reg.7.except.6. Huius replicatio eſt: Niſi ex voluntate defuncti poſſeſſor impenſas fecerit.l.hæreditas.50 ff.d.tt. Sexta exceptio: Niſi filio hæreditatem à patre poſſeſſore petente, pater eos ſumptus, quos in honorem filij fecit, deducere velit. reprobatur l.vlt.ff.de petit.hær. Septima: Niſi pro parte tantùm hæreditas euincatur. reprobatur l.forori.6.§.fin.ff.ſi pars hæred petatur. Octaua: Niſi poſſeſſor contemplatione hæreditatis re ſua lautius ſit vſus:hos enim ſumptus ex hæreditate non deducit.l.ſed & ſi.25.§.ſi quis.ff.de petit.hæred. Nona: Niſi reus exceptionem ſumptuum non oppoſuerit. reprobatur d.l.vltim.in fin. Hæc de quinta regula, de qua eiuſq; exceptionibus vide plura ſ̃. lib.7. capite 5. quæſt. 3. reg.7.

VI. Regula, De reputatione eius quod poſſeſſor creditòrib. hæreditarijs ſoluit, proponitur l.ſi quid.31.in prin. vſque ad §.ſed ſi ipſi. ff de petit. hær. Concordat l.de hæreditate.5.C.d.tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi poſſeſſor non caueat petitori de eo aduerſus creditores defendendo. d. l.31. Cuius exceptionis replicatio eſt: Niſi bonæ fidei poſſeſſor ſit. d. l.31. Altera exceptio eſt: Niſi poſſeſſor petitori conditionem, quam habet, non cedat. d.l.31. Tertia: Niſi indebitum ſolutum ſit. l.item veniunt. 20.§.ſed etſi ſenatus.ff.de petit.hæred.

VII. Regula: Poſſeſſor deducet in reſtituenda hæreditate id quoq;,quod ſibi à defuncto debebatur.approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.31.§.ſed ſi ipſi. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi malæ fidei poſſeſſor ſit. quæ approbatur ſimul & diſtinguitur d.§.ſed ſi ipſi.

VIII. Regula, De reſtituendo vel deducendo legato quod poſſeſſor petitori ſoluit, proponitur l. cum is. 44.ff.de petit.hæred. Concordat l. poſtquam. 43. ff. d.tt.

IX. Regula, De legatis ſolutis euicta hæreditate repetendis vel deducendis,habetur l.quod ſi.17.ff.de petit.hæred.

X. Regula, De deducendo eo quod patri vel domino debetur,l.36.in prin.C.de petit.hæred.

XI. Regula, De cauenda poſſeſſori indemnitate actionum nomine, quibus ſe obligauit, proponitur l.illud.40.§.actiones,in fin.ff.d.tt.

XII. Regula, De tranſlatione actionum hæreditariarum ex ſenatuſc. Trebell. reſtituta hæreditate, dicetur j.lib.13.cap.18.

XIII. Regula, De actionibus,per quas præiudicium hæreditatis petitioni futurum eſt, differendis, vide ſ̃. lib.2.cap.23.quæſt.1.reg.3.

IX. ADFINIA REmedia.

Regulariter quidem, ſi hæreditas vel res hæreditaria petatur: petitio hæreditatis, non alia competit actio:vt patet ex ijs quæ dicta ſunt ſ̃. quæſt. 4. verùm eius regulæ exceptio prima eſt: Niſi reus ex alio titulo, quam pro hærede vel poſſeſſore,rem poſſideat. hoc enim caſu non hæreditatis petitio,ſed ſpecialis in rem actio competit. l.hæreditatis.7.in fin. C. de petit.hæred. Concordat l.quod ſi.16.§.fin.ff.d.tt.item ex quæ habentur j.cap.prox.reg.1. except.1. cum aliquot ſequentib. Altera exceptio eſt: Niſi ea res petatur,cuius vſucapionem à defuncto cœptam hæres impleuit. hæc enim res vindicari poteſt. l.& non tantùm.19.§. quòd ſi pro emptore.ff.de petit.hæred. Tertia: Niſi poſſeſſor hæreditatis rogatu actoris hæres ſit inſtitutus,vt ſibi aliquãdo hæreditas reſtitueretur. hoc enim caſu mandati actio eſt.l.quidam.44.ff.de hær.inſtit. Quarta: Niſi agatur ad hæreditatem diuidẽdam. hoc enim caſu non petitio hæreditatis, ſed familiæ erciſcundæ actio eſt. l. non poſſumus. 7. ff. ſi pars hær. petatur. Concordat l.1.§.proinde etſi,in fin.ff.d.tt. Huius replicatio eſt: Niſi actor hæres negetur. d. §. proinde. De qua re j.in Parte 5.in familiæ erciſcundæ actione tractabitur. Quinta exceptio eſt: Niſi res in fraudem patroni actoris alienata repetatur: tũc enim Caluiſiana competit actio. l.quod ſi. 16. §.idem ſcribit.ff.de petit.hær. Sexta: Niſi poſſeſſor alterius tanquam hæredis nomine negocia hæreditaria geſſerit. hic enim non petitione hæreditatis, ſed negotiorum geſtorum actione tenetur. l.vltim.§.negotiorum. ff.ſi pars hær. petatur. Septima: Niſi ex eo, quòd poſſeſſor ſeruum hæreditarium occiderit,agatur. hoc enim caſu etiam legis Aquiliæ actio eſt. l.ſi à patre.36.§.ſi

poſſeſſor.ff.de petit.hær. Octaua: Niſi res defuncto pignori data petatur. nam hoc caſu etiam pignoratitia competit actio.l.& non tantum.19.§.& quidem.ff.eod.tt. Nona: Niſi res petatur, quam defunctus alienam bona fide pro ſua poſſedit. hoc enim caſu etiam Publiciana competit actio.d.§.& quidem. Decima: Niſi ſeruitus petatur.d.l.19.§.fin. Vndecima exceptio eſt: Niſi contra voluntatem defuncti hæreditas petatur. hoc enim caſu vel inofficioſi querela competit, vel contra tabulas bonorum poſſeſſio. de quibus cum alijs petitionis hæreditatis adfinibus remedijs vide ĩ. cap.4. cum capitibus ſequentibus, vſq; ad finem libri.

ADVERSVS QVOS PETItio hæreditatis competit?

Cap. II.

PRima regula, De poſſeſſore hæreditatis vel rei hæreditariæ. Hic regulariter petitione hæreditatis tenetur. l.regulariter.9.ff.de petit. hæred. M.I.R.lib.4.cap.8.reg.5. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi non pro hærede neq; pro poſſeſſore, ſed alio titulo poſſideat. hic enim hæreditatis petitione non tenetur. d.l.9. Cui concordat l.hæreditatem.4.C.in quibus ceſſat longi temp. præſcript. M.I.R.d.reg 5. except.1. Quid autem ſit pro hærede poſſidere, definitur l.pro hærede.11.ff.de petit.hær. Quid pro poſſeſſore, d.l.11.§.fin.cum duab.ll.ſequentibus. Concordat l.quod ſi.16.§.Iulian.in fin ff.d.tt. Huius ſpecies proponitur etiam l.prædonis.46.ff.d.tt. Sed & plures eiuſdem ſpecies ſunt, ſi pro empto poſſideat. d.l.4. item pro donato.l.16.§.idem ſcribit. ff.de petit.hæred. Hiſce igitur ſpeciebus poſſeſſorum exceptis, ſi qui alij poſſideant, neq; pro hærede, neq; pro poſſeſſore, ſed titulo alio: petitione hæreditatis non tenentur, vt ex d.l.4. conſtat: eiuſq; ſpecies ſunt ĩ exceptiones proximè ſequentes. Plane huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ex alio titulo poſſidens, ſciat titulum iſtum iure non valere. l.nec vllam.13.§.1.ff.de petit.hæred.l.2.C.eod.tt. Altera replicatio eſt: Niſi tanquam bonorũ poſſeſſor poſſideat. nam & hic pro hærede poſſidere videtur.l.pro hærede.11.§.penul.ff.d.tt. Tertia replicatio eſt: Niſi quis vniuerſam hæreditatem titulo poſſideat: hic enim, quo minus petitione hæreditatis conueniri poſſit, propoſita exceptione nõ defenditur. l.nec vllam.13.§.quid ſi quis hæreditatem.§.ſi quis ſciens & §.apud Marcellum.ff.de petit.hæred. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi à fiſco hæreditatem emerit. Quæ duplicatio reprobatur d.l.13.§.item ſi quis à fiſco. Sed approbatur iure nouo l.3.C.de quadriennij præſcript. Altera duplicatio eſt: Niſi libertus in fraudem patroni hæreditatem alienauerit: hoc enim caſu non datur petitio hæreditatis, ſed ſufficit Caluiſiana. l.quod ſi in diem.16.§.idem ſcribit.ff.de petit.hæred. Quarta replicatio eſt: Niſi poſſeſſor tanquam hæres titulum ſit nactus: puta quia ei a debitoribus hæreditarijs eſt ſolutum, vel hæreditatem petens litis æſtimationem eſt conſecutus. d.l.16.§.ſed & is qui. Huius exemplum eſt. Si conditionis implendæ cauſa tanquam hæres accepit.d.§.quid ſi quis.verſic.planè ſi acceperit. Quinta replicatio eſt: Niſi hæres poſſeſſoris conueniatur.d.l.nec vllam.13.§.hæredem. Sexta replicationis loco notandum, quòd quamuis titulo poſſidens hæreditatis petitione non teneatur: rei tamen vendicatione ante impletam vſucapionem conueniri poſſit.d.l.16.§.fin.l.2.in fin.& l.7.in fin.C.eod.tt. Huius duplicatio prima eſt: Niſi auctor poſſeſſoris bonam fidem habuerit, nec pretio factus ſit locupletior: hoc enim caſu poſſeſſor rei vendicatione non tenetur, ne condemnatus ad ſuum authorem, qui ab hærede conueniri non potuit, habeat regreſſum.l.vtrum autem.23.& l.ſed etſi lege.25.§.1.verſic.ſed etſi res ff.eod.tt. Cuius triplicatio prima eſt: Niſi poſſeſſor condemnatus aduerſus ſuum authorem regreſſum habiturus nõ ſit.d.l.25.§.item ſi rem. Altera: Niſi author malam fidem habuerit.l.item videndum.18.in prin ff.eod.tt. Hæc de prima duplicatione. Altera duplicatio eſt: Niſi author pro poſſeſſore iudicium ſuſcipere ſit paratus: tunc enim nec rei vendicatione poſſeſſor tenetur.d.§.item ſi rem.verſ.quid tamen. Tertia: Niſi actor precium rei, quam reus poſſidet, ſit conſecutus.d.l.25.§.item ſi minori. Hæc de ſexta replicatione, cuius plures duplicationes vide in rei vendicatione. nam quæ aduerſus eam opponi poſſunt exceptiones, eadem etiam propoſitæ replicationi duplicando poſſunt obijci. Hactenus de prima exceptione, hoc eſt, de eo qui titulo poſſidet, ſit dictum. Secunda exceptio eſt: Niſi poſſeſſor non ſuo, ſed alterius nomine poſſideat. approbatur ſimul & diſtinguitur l.nec vllã.13.§.ſi quis abſentis.ff.d.tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi is qui alterius nomine poſſidet, non ſuo, ſed alterius nomine conueniatur.d.§.ſi quis abſentis. Altera replicatio eſt: Niſi abſens alter poſſeſſionem ſuo nomine ratam non habeat: hoc enim caſu ipſe qui abſentis nomine ſe poſſidere dicit, ſuo nomine tenetur.d.§ ſi quis abſentis.verſ.niſi fortè. Tertia: Niſi is qui alterius nomine poſſidet, eius cuius nomine poſſidet, poſtea hæres exiſtat.l.cum multi.9.ff ſi pars hæred.petatur. Concordat l.vlt.§.fin.ff d.tt. Quarta, Quòd defuncto eo cuius nomine poſſeſſum fuit, is qui eius nomine poſſedit, cohæredibus defuncti negociorũ geſtorum actione teneatur.d.l.vlt.in prin. Quinta: Niſi tutor qui pupilli nomine poſſidet, cõueniatur: vel tutor iure datus negetur.l.ſi putas.6.C.de petit.hæred. Tertia exceptio: Niſi is qui pro hærede poſſidet, ſciat ſe hæredem non eſſe.reprobatur l.pro hærede.11.ff.eod tt. Quarta: Niſi poſſeſſor tanquã alterius poſſeſſoris hæres poſſideat, ignorans vtrum defunctus pro hærede vel alio modo poſſederit. reprobatur l.nec vllã.13.§.Neratius.ff.eod.tt. Quinta: Niſi rem pro hærede quidem poſſideat, ſed tãquam hæres poſſeſſoris quondam defuncti, non eius de cuius hæreditate agitur. reprobatur d.§.Neratius. Sexta: Niſi minimam rem ex hæreditate reus poſſideat. reprobatur l.regulariter.9.cum l.ſequente ff de petit.hær. Septima: Niſi non corpus, ſed ius aliquod hæreditarium reus poſſideat. reprobatur l.nec vllam.13.§ fin.ff.d.tt. Concordat l.vlt.§.fin ff ſi pars hær.petatur. Octaua: Niſi reus poſſidere deſierit. Hæc exceptio tractabitur ĩ reg.prox. Nona: Niſi cum eo qui poſſidere deſijt, actum ſit. reprobatur d.l.13.§.penult.in fin.l.ſed & ſi.25.§.perinde (inquit.)

ibi:

ibi:vnde ſi ſit alius ff.d.tt.item l.Stichum.95.§.dolo. ibi:cæterùm ff.de ſolutionib.l.7.ff.de rei vendicat.

II. Regula. De eo qui nihil ex hæreditate poſſidet, vel poſſidere deſijt. His regulariter quidem hæreditatis petitione non tenetur. l.nec vllam.13.§.is autem. ff.de petitione hæredit. l.nec intereſt.3.§.ſciendum. ff de fideicomm.hæred.petit. & l.quia autem 6.§.ſi autem is. ff.ſi quis omiſſa cauſa teſt. Huius exceptio prima eſt: Niſi tempore litis conteſtatæ poſſedit. d.§.ſi autem is. Concordat l.41.ff.ad l.Falcid. & l.non tantùm.19.§.veniunt.verſ.imò etſi.l.ſed & ſi.25.§.quod ait.verſ.ſed & culpa.§.etiamſi ante.& l.penult.ff.de petit.hæredit. Planè huius exceptionis replicatio eſt: Niſi tutoris vel curatoris culpa res poſt litem conteſtatam ſit amiſſa. l.vlt.ff.de adminiſtr.tutor. ff.de petit.hæred. Plura de exceptione propoſita vide ĩ.cap.proxim.reg.19. Altera exceptio eſt: Niſi liti ſe obtulit is qui non poſſidet. l.nec vllam.13.§.non ſolùm. & l.qui ſe.45.ff.eod.tt. Huius replicatio eſt: Niſi actor ab initio litis ſciuit eum non poſſidere.d.l.45. Tertia exceptio eſt: Niſi iuris poſſeſſor ſit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄.reg.prox.except.13. Quarta: Niſi dolo poſſidere deſierit.l.nec vllam.13.§.item ſi quis dolo. & §.is autem qui ff.de petit.hæred. item l.ſed & ſi.25.§.perinde. ff.eod.tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi poſſeſſor hæreditatis conuentus ſit, vel liti ſe offerat. d.l.13.§.penult. Concordat l.Stichum aut Pamphilum.95.§.dolo.ff.de ſolutionibus. Cuius replicationis duplicatio eſt: Niſi ipſius actoris adhuc aliquid interſit. d.§.penult. Altera replicatio: Niſi res apud alium extet.reprobatur d.§ perinde. Tertia: Niſi res poſtea interierit. reprobatur l.ſi à patre.36.§.ſi prædo. ff.de petit.hær. Quarta eſt: Niſi dolo tutoris vel curatoris ſui is qui in tutela vel cura eſt, poſſidere deſierit. l.dolus.3.cum l.ſequente. ff.quando ex facto tutoris. Huius duplicatio prima eſt: Niſi pupillus vel furioſus ex dolo tutoris vel curatoris locupletior ſit factus. d.l.3. Altera duplicatio eſt: Niſi pupillus non cedat actiones, quas aduerſus tutorem eo nomine habet. l.vlt.ff.de adminiſtr.tutor. Quinta exceptio eſt: Niſi culpa ſua poſſidere deſierit. l.ſed etſi.25.§.quod ait.ibi:ſed & culpa.ff.de petit.hæred. item l.non tantùm 19.§.veniunt. ibi: imò etſi. ff.eod.tt. Sexta: Niſi facto ſuo poſſeſſionem reus amiſerit. Hæc exceptio conſtat ex ijs quæ ſ̄.except.proxim. & 4. dicta ſunt. Cui concordat l.nec vllam.13.§.apud Marcellum.ff.de petit.hæred. Verùm eius replicatio prima eſt: Niſi pupillus vel furioſus facto ſuo rem amiſerit. l.vltim.ff.de adminiſtr.tutor. Altera replicatio eſt: Niſi ex cauſa fideicommiſſi hæreditatem, vel rem hæreditariam reſtituit. d.l.13.§.is autem qui. Concordat l.nec intereſt.3.§.ſciendum ff de fideicommi.hæred.petit. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi poſt petitam hæreditatem legatum vel fideicommiſſum reſtituit.l.dolo.41.ff.ad l.Falcid. Altera duplicatio eſt: Niſi indebitum legatum vel fideicommiſſum ſoluit. l.quod ſi.16.§.item Iulianus. ff.de petit.hæred. Huius triplicatio eſt: Niſi actiones ſuas, quas eo nomine habet, reus cedere ſit paratus. d.§.item Iulian.verſ.ſed his caſib. Tertia duplicatio eſt: Niſi aliqua parte retenta vel percepta, ex fideicommiſſi cauſa hæreditatem reſtituit. l.nec vllam.13.§.quid ſi quis.ibi: idem erit dicendum. ff.de petit.hæred. Tertia replicatio eſt: Niſi ex cauſa iudicati rem reſtituit. Hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius duplicatio eſt: Niſi iam mota hæreditatis controuerſia, rem alij ex cauſa iudicati reſtituit. quæ elicitur ex l.penult.ff.de petit.hæred. Quarta replicatio: Niſi creditoribus hæreditarijs ſoluerit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄.cap prox. quæſt.6.reg.6. Hæc de ſexta exceptione eiuſq; replicationibus ſint dicta. Septima exceptio eſt: Niſi is qui poſſidere deſijt, eo nomine actionem habet. hanc enim cedere tenetur. l.quod ſi.16.§.Iulianus ſcribit.§.idem Iulianus, in fin. & §.item Iulian. ff.de petit.hæred. item l.vlt.ff.de adminiſtr.tutor. Octaua: Niſi reus occaſione hæreditatis locupletior ſit factus rem hæreditariam vendendo, vel aliquo accepto pro hæreditate reſtituenda, vel fructibus ex hæreditate perceptis, vel à debitoribus hæreditarijs exigendo: ad id enim reſtituendum nihilominus tenetur. quæ exceptio cum alijs quibuſdam approbatur Senatuſconſulto l.item veniunt.20.§.præter hæc, vſque ad §.ait ſenatus. ff.de petit.hæred.l.nec vllam.13.ff.quid ſi quis.ibi: venditorem. item ibi: planè ſi accepta. item l.quod ſi.16.§.ſed & is qui. & §.idem Iulianus. ff.eod.tt. l.18.ff.quod metus cauſa. Prima replicatio videtur: Niſi non pars hæreditatis, ſed tota petatur hæreditas. ſed reprobatur d.l.20.§.ait ſenatus. Altera: Niſi non vacantia fiſco bona, ſed ex alia cauſa hæreditas petatur. reprobatur ibid. Tertia: Niſi non fiſco, ſed alij hæreditas petatur.reprobatur ibid. Concordat l.1.in prin.C.de petit.hær. Quarta: Niſi non hæreditas petatur, ſed peculium caſtreſe, vel quid ſimile. reprobatur d.l.20.§.non ſolùm. Quinta: Niſi reus precium nondum receperit. reprobatur certo modo d.l.20.§.ait Senatus. & §.redacta. Concordat l.quod ſi.16.§.idem Iulianus.ff.d.tt. Sexta replicatio eſt: Niſi reus euicta re vendita precium reſtituit. d.§.ait Senatus. ibi: ſed ſi vendidit. Septima: Niſi res vendita, ſit redhibita. d.l.20.§.ſed etſi res. Octaua: Niſi reus emptori ſit obſtrictus, nec ei eo nomine ab actore caueatur. approbatur ibid. Nona: Niſi res vendita interierit. reprobatur verbis Senatuſconſulti ſ̄.ead.except.in princ. citatis. & d.l.20.§.reſtituere.item l.niſi.33.in fin.ff.eod.tt. Declaratur replicatio propoſita reprobata l.deperditum.21.ff.eod.tt. Decima replicatio eſt: Niſi re precio nō ſit factus locupletior. l.verum.23.ff.de petit.hæred. Concordat l.ſed etſi.25.§.1.ibi:ſed etſi res.ff.d.tt. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi reus actionem aliquam precij perditi nomine habeat. hanc enim nihilominus præſtare tenetur. Altera: Niſi reus malæ fidei poſſeſſor fuerit. quæ duæ duplicationes approbantur l.item videndum.18.in princ.ff.de petit.hæred. Plura de replicatione propoſita vide ĩ.cap.prox.reg.18.except.6. Vndecima replicatio eſt: Niſi reus tempore rei iudicatæ locupletior eſſe deſierit. l.ſi à domino.36.§.penult.ff.de petit.hæred. Hactenus de octaua exceptione, eiuſq; replicationibus eſt dictum. Planè venditione rei hæ-

reditaria facta, non precium, ſed res ipſa interdum à venditore venit reſtituenda: & interdum non precium, quo res vendita eſt, ſed verum rei precium. de qua re vide j. cap. prox. reg. 6. Nona exceptio eſt: Niſi reus prædo ſit, vel malæ fidei poſſeſſor. hic enim & id quod non poßidet, reſtituere tenetur. quæ exceptio approbatur verbis Senatusconſulti s̄. except. prox. in prin. citatis. Concordat l. ſed etſi. 25. §. quod ait. & §. perinde inquit. ff. eod. tt. Declaratur exceptio propoſita d. l. 25. §. quod autem. Huius exceptionis replicatio prima eſſe videtur: Niſi res non amplius extet. ſed reprobatur d. §. perinde. Concordat l. ſi à patre. 36. §. ſi prædo. ff. d. tt. Altera replicatio: Niſi reus ab initio bona fide poßidere cœpit. reprobatur l. ſed etſi. 25. §. de eo autem. ff. de petit. hæred. Tertia eſt: Niſi in iure, non in facto errauit poſſeſſor. d. l. 25. §. ſcire autem. Decima exceptio eſt: Niſi aliquid adhuc poßideat. ad id enim nihilominus tenetur. l. ſi quo tempore. 41. §. ex diuerſo, in fin. ff. de petit. hær. Vndecima: Niſi poſt petitam hæreditatem aliquid poßidere cœperit. ad id enim nihilominus tenetur, quamuis antea non poſſederit. l. item videndum. 18. §. ſi quis cum. l. ſi quo tempore. 41. in princ. item l. ſi hæreditatem. 4. ff. d. tt. M. I. R. lib. 4. capite 8. reg. 6. Duodecima: Niſi cum adquirere poſſet, dolo fecit quo minus adquireret: de hoc enim nihilominus tenetur. d. l. 25. §. proinde inquit. verſ. accipies ſine dolo. item l. 1. §. ſane. ff. ſi quis omiſſa cauſa teſtam. l. 2. §. ſed & ſi quid dolo. ff. de hæreditate vendita. Hæc de ſecunda regula non poßidentis, eiusq; exceptionib. ſint dicta.

III. Regula, De ſocio defuncti, & eo qui cum ſocio rem communem poßidet vel vendidit. Hoc caſu non ſocius defuncti, ſed alter vero hæredi tenetur. l. ſi Titius. 62 ff. pro ſocio.

IIII. Regula, De actoris cohærede & extraneo hæreditatem poßidentibus. Hoc caſu non cohæres actoris, ſed extraneus petitione hæreditatis tenetur. l. 1. §. ſi ego ex parte. ff. ſi pars hæred. petatur.

V. Regula, De patre & domino poſſeſſoris, proponitur l. filiofamiliâs. 34. §. ſi ſeruus. ff. de petit. hæred. Huius regulæ exceptio prima videtur eſſe: Niſi venditis rebus hæreditarijs, ſeruus precium nondum ſit conſecutus. ſed reprobatur l. idem Iulianus. 35. ff. eod. tt. Concordant ea quæ propoſita ſunt s̄. reg. 2. except. 8. replic. 5. Altera: Niſi mortuo vel manumiſſo ſeruo vel filiofamiliâs, annus præterierit. reprobatur l. ſi à patre. 36. in prin. ff. eod. tt.

VI. Regula, De ipſo filiofamiliâs, habetur d. l. 36. §. ſed & a filiofamil.

VII. Regula, De hærede poſſeſſoris, proponitur l. nec vllam. 13. §. Neratius. ff. de petit. hæred. Concordat l. 2. C. d. tt. Huius regulæ exceptio videtur eſſe: Niſi defunctus titulo vel pro emptore poſſederit. ſed reprobatur d. l. 13. §. hæredem.

VIII. Regula, Si a pluribus hæreditas poßideatur, à ſingulis petendum. l. ſorori. 6. in prin. ff. ſi pars hæred. petatur. Huius regulæ exceptio prima videtur eſſe: Niſi pluribus poßidentibus hæreditatem. plures etiam hæreditatem petant. hoc enim caſu ſingulos à ſingulis petere debere videtur. Sed reprobatur l. 1. §. quinimò. ff. d. tt. Altera: Niſi tam actor quàm reus partem hæreditatis poßideat, & vterq; in ſolidum ſe hæredem dicat. reprobatur d. §. quinimo. verſic. proinde. Tertia: Niſi hæreditas à cohærede actoris & extraneo poßideatur. hoc enim caſu non niſi aduerſus extraneum cōpetit actio actori. d. l. 1. §. ſi ego ex. Quarta exceptio: Niſi actor partem tantùm hæreditatis à pluribus poſſeſſæ petat. hoc enim caſu videtur ſatis, ſi ab vno tantùm petat, à quo ſuam partem conſequi poßit. reprobatur d. l. 1. §. item ſi cum. Concordat l. ſorori. 6. in princ. ff. eod. tt. Hactenus aduerſus quos hæreditatis petitio competat, expoſitum eſt.

QVID ET QVANTVM VEniat hæreditatis petitione petendum? Cap. III.

PRima regula: Vt diuidatur hæreditas, hac actione peti non poteſt. l. non poſſumus. 7. ff. ſi pars hæred petatur.

II. Regula, De omni re hæreditaria. Omnis res hæreditaria venit in petitione hæreditatis reſtituenda. l. item videndum. 18. §. fin. ff. de petit. hæred. Qua propoſita regula approbatur, ſimul & prima eius exceptio reprobatur hæc: Niſi res ſit incorporalis. Cui concordat l. hæres. 37. ff. de adquir. hæred. Planè admittitur exceptio propoſita in ſeruitutibus l. & non tantùm. 19. § fin. ff. de petit. hæred. Altera exceptio: Niſi talis res ſit, in qua defunctus retentionem, non etiam actionem habuit. reprobatur d. l. 19. §. veniunt. Tertia: Niſi res ſit, cuius vſucapio à defuncto capta, ab hærede impleta eſt. d. l. 19. §. quod ſi pro emptore. Quarta: Niſi res ſit, quam defunctus pignori dederat. reprobatur l. ei qui. 54. §. hæres. ff. de petit. hær. Quinta: Niſi res ſit, quam poſſeſſor hæreditatis poſſidere deſijt. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt s̄. cap. proxim. reg. 2. Sexta: Niſi res vendita ſit. reprobatur per ea quæ proponentur j. reg. 6. Septima: Niſi res poſt mortem defuncti hæreditati acceßit. reprobatur l. item veniunt. 20. §. item non ſolùm. ff. de petit. hæred. Octaua: Niſi aliunde, non ex ipſa hæreditate res acceſſerit. d. §. item non ſolùm. Huius duo exempla proponuntur l. aut vbi. 24. ff. eod. tt. Aliud exemplum eſt, ſi ſeruus hæreditarius ex re ipſius poſſeſſoris aliquid adquiſiuit. l. per ſeruum. 32. cum lege ſequente. ff. de petit. hæred. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ob pecuniam tardius ſolutam reus pœnam acceperit. l. vtrum. 23. §. fin. ff. eod. tt. Nona exceptio videtur: Niſi poſt petitionem hæreditatis in iudicium deductam reus rem poßidere cœperit. Sed reprobatur per ea quæ habentur s̄. cap. proxim. reg. 2. except. 12. De reliquis huiuſmodi exceptionibus vide j. regulas ſequentes.

III. Regula, De rebus non hæreditarijs. Hæ regulariter in petitione hæreditatis non veniunt reſtituendæ. Cuius regulæ exceptio eſt: Niſi periculum earum ad hæredem pertineat. l. & non tantum. 19. in princ. ff. de petit. hæred.

IIII. Regula: De rebus hæreditatis gratia comparatis. Hæ veniunt in hæreditatis petitione. l. item veniunt. 20. in princ. ff. de petit. hæred. M. I. R. d. cap. 8. reg. 10.

V. Re-

V. Regula, De rebus pecunia hereditaria comparatis. Hæ non veniunt. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.20.§.1. Concordat l.ſed etſi.25.§.1.ff.d.tt. M.I.R.d.cap.8.reg.8.

VI. Regula, De re diſtracta, & precio eius. Regulariter quidem precium rei diſtractæ in petitione hereditatis venit, non res diſtracta. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.cap. prox.reg 2. except.8 Exceptio prima eſt: Niſi prædo rem hereditariam diſtraxerit: hic enim ad rem ipſam, non eius precium reſtituendum tenetur. l.item veniunt.20.§.cæterùm ſi quis. & §.fin.ff.de petit.hered. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi actor malit precium ſibi ſolui, quàm rem reſtitui. d.§.cæterùm ſi quis. verſic. niſi fortè. l.ſi & rem. 22. ibi: in prædone. item l.ſi à patre.36.§.ſi prædo,in fin.ff.eod.tt. Altera replicatio eſt: Niſi res ipſa deperdita ſit, vel deminuta, vel reus eam ab emptore recipere non poſſit: hoc enim caſu vel verum precium debetur, vel quanti actor in litem iurauerit. d.l.20.§.fin. Planè huius exceptionis eædem ſunt replicationes, quæ proximè præcedentis: quia poſt petitam hereditatem omnis poſſeſſor reputatur malæ fidei. l.ſed etſi. 25. §. etiamſi.ff.d.tt. Tertia: Niſi rem hereditati non neceſſariam diſtraxit malæ fidei poſſeſſor. l.niſi.33. ff. de petit. heredit. Quarta: Niſi debiti hereditarij exoluendi gratia diſtraxerit. l.item veniunt.20. §.ſimili modo. ff eod.tt. Altera exceptio eſt: Niſi poſt petitam hereditatem res ſit diſtracta: tunc enim res, non precium debetur. d.l.20.§.quid ſi poſt. Huius replicatio eſt: Niſi actor malit ſibi precium reſtitui. quæ approbatur ibidem, verſic.at ſi fortè. Plures replicationes vide ſ.except. prox. Nam poſt petitam hereditatem quiuis poſſeſſor prædo vel malæ fidei poſſeſſor cenſetur. d.l.25.§.etiamſi. Tertia exceptio eſt: Niſi poſſeſſor rem reſtituere malit, quàm precium. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi non id quod vltra verum rei precium lucratus eſt poſſeſſor, velit reſtituere. Hæc exceptio cum ſua replicatione approbatur l ſi & rem.22 ff.de petit.hered.

VII. Regula, De vero precio rei hereditariæ diſtractæ, & precio quo res diſtracta eſt. Regulariter non amplius debetur re diſtracta, quàm precium quo res eſt diſtracta. quæ regula approbatur d.l.20.§.1. Cuius exceptio eſt: Niſi malæ fidei poſſeſſor ſit, qui rem ipſam reſtituere non poſſit: tunc enim ad verum rei precium tenetur. d.l.20.§.fin.ff.de petit.hered. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ex cauſa fideicommiſſi rem vel hereditatem vendidit malæ fidei poſſeſſor. hoc enim caſu ad id tantùm quod accepit, tenetur. l.in æſtimationib.48.ff.d.tt.

VIII. Regula, De vſuris precij. Regulariter quidem vſuræ precij non debentur. quæ regula approbatur verbis Senatuſconſulti ſ.cap.prox.reg.2.excep.8. in prin.allegatis. Huius exceptio prima eſt: Niſi poſt petitam hereditatem: hoc enim caſu vſuræ incipiunt currere. d.l.20.§.ait ſenatus. Declaratur hæc exceptio verbis eiuſdem Senatuſconſulti. d.l.20.§.petitam autem. Ratio huius exceptionis proponitur d.§. petitam. Concordat exceptioni propoſitæ l.[illegible] C. de petit.hered. Altera exceptio eſt: Niſi malæ fidei poſſeſſor ſit. hic enim etiam ante petitam hereditatem vſuras precij debet: eo ſcilicet caſu quo ad precium, non ad rem ipſam tenetur. de qua re dictum ſ.reg. 6. except.1. Approbatur hæc exceptio d.§.petitam. Tertia exceptio eſt: Niſi poſſeſſori denunciatum ſit, hereditatem ad eum non pertinere. Hæc exceptio conſtat ex verbis Senatuſconſulti in d.l.20.§.præter hæc. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi non ipſi poſſeſſori denunciatum ſit, ſed eius procuratori, quod ipſe neſcierit. d.l.20.§.ponamus. Altera replicatio, ſumpta ex perſona denunciantis, reprobatur ibidem. Reliquas propoſitæ regulæ exceptiones, & Senatuſconſulti interpretationem, vide ſ.cap.proxim.reg.2. except.8.

IX. Regula, De vſuris pecuniæ in hereditate inuentæ, proponitur d.l.20.§.Papinianus.ff.d.tt.

X. Regula, De vſuris fructuum, habetur l.hæres.51. §.fin.ff eod.tt.

XI. Regula, De fructibus & fœtu pecorum. Hi regulariter veniunt in petitione hereditatis. l.item veniunt. 20. §.fructus. & §. cæterum ſi quis. l.ſed etſi. 25.§ fin.item l.hæres.51.in prin.ff.d.tt. Inſtit.de officio iudicis. §.& ſi hereditas. l.2. C.de petit. hered.item l.pecunia.178.§.hereditas.ff.de verb.ſignif. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi fructus à poſſeſſore non ſint percepti: approbatur ſimul & diſtinguitur Inſtit.d.§. & ſi hereditas. M.I.R. lib.4. cap.8. reg.7. Cuius replicatio prima eſt: Niſi malæ fidei poſſeſſor ſit reus. d.§.& ſi hereditas. Cui concordat l.ſed & ſi.25. §.quod autem ait. ibi: ſed & fructus. ff. de petit. hered.& d.l.2.C.de petit.hereditatis. Altera replicatio eſt: Niſi poſt petitam hereditatem fructus percipi potuerint. Inſtit.d.§.& ſi hereditas.l.1.in fin. item d.l.2.in fin.C.d.tt. Tertia: Niſi reus dolo malo poſſidere deſierit. l.ſed & ſi. 25. §.vtrum. ff. de petit. hered. Altera propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi poſſeſſor fructibus perceptis non ſit factus locupletior. approbatur ſimul & diſtinguitur inſtit. d.§.& ſi hereditas. Cui concordat l.illud.40.§.prædo. ff. de petit. heredit. Huius replicationes eædem ſunt, quæ exceptionis ſuperioris. Tertia exceptio eſt: Niſi petitor fructus non fuiſſet percepturus, ſi ipſe poſſediſſet. reprobatur l.cum hereditas.56. ff.d.tt. Quarta: Niſi reus ob id quòd dolo poſſidere deſierit, conueniatur. reprobatur l.ſed etſi. 25. §.vtrum. ff.de petit. hered. Quinta: Niſi ex rebus pignori acceptis fructus ſint percepti. reprobatur l.ſi quo tempore. 41. §. fin. ff. eod.tt. Sexta: Niſi ante aditam hereditatem fructus ſint percepti. reprobatur l. item veniunt. 20. §. fructus.ff.de petit.hered. Septima: Niſi fructus fructuū petantur. reprobatur l.illud.40.§.prædo.& l.quod ſi. 26.ff.d.tt. Octaua: Niſi deductis impenſis, nihil vel parum fructuum nomine ſit ſuperfuturum. tunc enim hoc ſolum quod supereſt, debetur. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ.cap. 1.quæſt.8.reg.5.

XII. Regula, De partu ancillarum, proponitur l. ancillarum.27.ff.de petit.hered. Concordat l.item veniunt.20.§.fructus.ff.eod.tt.

XIII. Regula, De penſionibus ex locatione prædiorum perceptis, d.l.27.§.fin.

X IIII. Regula, De mercedibus colonorum, operis ſeruorum, item vecturis nauium & iumentorum, habetur l.mercedes.29.ff.eod.tt.

X V. Regula, De eo quod à debitoribus hereditarijs exactum & ſolutum eſt, proponitur l.ſi quid. 31. §. fin. ff.de petit.hered. l.quod ſi.16. §.ſed & ii. & l.ſed etſi.25.§.petitio.ff.eod.tt. Huius exceptio prima eſt: Niſi indebitum poſſeſſori ſit ſolutum.l.item veniunt. 20.§.ſed etſi ſenatus.ibi:nam Iulianus.ff.de petit.hered. Altera exceptio eſt: Niſi ex cauſa tranſactionis cum poſſeſſore facta, poſſeſſori ſit ſolutum. hoc enim caſu, cum tranſactio illa non proſit actori vero heredi, nec ſolutum ex ea cauſa petere poterit. l.Imperatores 3.§.fin.ff.de tranſactionibus.

X V I. Regula, De actionib.hereditarijs, & quas poſſeſſor nactus eſt, actori præſtandis, habetur l.illud.40. §.actiones ff.de petit.hered. Concordant item ea quæ propoſita ſunt s̄.cap prox.reg.2.except.7.

X V II. Regula, De pecunia mutuò à poſſeſſore ſub vſuris data, eiusq́ actione. Vtrum pecunia reſtituenda, an actio eius cedenda ſit, eſt in electione actoris: niſi bonæ fidei ſit poſſeſſor reus. quæ regula cum ſua exceptione approbatur l.Iulianus.30.ff.de petit.hered.

X V III. Regula, De omni lucro quod poſſeſſor percepit reſtituendo, proponitur l.poſt ſenatuſcōſultum. 28.l.euicta.55. item l ſi & rem. 22.in fin. ff. eod. tt. Huius exceptio prima hæc eſſe videtur: Niſi inhoneſtos fecerit quæſtus poſſeſſor. ſed reprobatur l.ſi poſſeſſor.52.ff.de petit.hered. l.ancillarum.27. §.fin. ff. eod.tt. Altera exceptio eſt: Niſi extrinſecus, non ex ipſa hereditate ſit lucratus. approbatur, ſimul & exemplis declaratur per ea quæ propoſita ſunt s̄.reg.2. except.8. Tertia: Niſi pœnam ob pecuniam tardius ſolutam acceperit. reprobatur d.regul. 2. except. 9. Quarta: Niſi ex lege commiſſoria lucrum ſenſit. reprobatur l.ſed etſi.25.in prin.ff.de petit.hered. Quinta: Niſi ex lege Aquilia, vel alia actione quæ inficiando creſcit, duplum ſit conſecutus. reprobatur l.euicta. 55.ff.d.tt. Sexta exceptio eſt: Niſi poſſeſſor eo lucro locupletior factus non ſit d.l.26. §.præter hæc autem.ff.de petit.hered. l.ſed etſi.25.§.conſuluit, cum ſequentibus. l Iulianus.30. item l.illud. 40. §.prædo. ff.eod.tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi malæ fidei poſſeſſor ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt s̄.cap.proxim.reg.2. except.9. Altera replicatio eſt: Niſi donauerit, & [illegible] acceperit. d.§.conſuluit. Tertia: Niſi pro parte heres, ex aſſe ſe putans heredem, dimidiam hereditatis partem conſumpſerit. d.l.25.§.adeò autem. Quarta: Niſi de ſuo id erogaturus erat poſſeſſor, quod ex hereditate conſumpſit. d.l.25. §. quod autem quis.

X I X. Regula, De eo quod poſſeſſor deſijt poßidere: Ad id petitione hereditatis non tenetur, per ea quæ propoſita ſunt s̄.cap.prox.reg.2. in prin. Cuius exceptio prima eſt: Niſi tempore litis conteſtatæ poſſederit.d.reg.2.except.1. Huius replicatio eſt: Niſi bonæ fidei poſſeſſori res poſt litem conteſtatam caſu fortuito perierit. l.illud.40.in prin.ff.de petit.hered.l.ſi quo tempore.41.§. ex diuerſo. ff. eod.tt. Planè poſſunt hæc etiam replicationis loco annotari s̄. capite prox.reg.2.except.1. Plures propoſitæ regulæ exceptiones vide d.reg.2.

X X. Regula: De eo in quantum locupletior factus eſt poſſeſſor, vide s̄.reg.18.except.6.

X X I. Regula: De ſumptibus, quos fecit poſſeſſor, deducendis, vide s̄.cap.1.quæſt.8.reg.5.

X X II. Regula: Si actor coheredes habeat, de quibus incertum eſt, vtrum ſint heredes extituri, nec ne? interim ille non totam hereditatem petet, ſed tantum, quantum habiturus eſſet, illis quoq́ heredibus exiſtentibus.l.2 ff.ſi pars hereditatis petatur.

X X III. Regula: Si actor coheredem in vtero habeat, quãtum petere debeat, definitur per ea quæ propoſita ſunt s̄.lib.prox.cap.13.reg.4. Sed & hoc caſu incertæ partis vindicatio admittitur, l.1. §. fin. ff. ſi pars hered.petatur.

X X IIII. Regula, De in litem iurando, proponitur l.item veniunt.20.§.fin ff.de petit.her. Concordat l.ſed etſi.25.§.hæc verba ff.eod.tt.

X X V. Regula: Non quantum reus poßidet, ſed pro qua parte actor eſt heres, venit in hereditatis petitione petendum. l.1.§.1.ff.ſi pars hered. petatur. M.I.R. lib.4.cap.8.reg.3.in fin. Planè officio iudicis reus pro ea parte quam non poßidet, eſt abſoluendus. l. licet. 10.ff.de petit.hered.

X X V I. Regula: Quoniam debitor quoq́ defuncti & hereditarius petitione hereditatis tenetur, vt s̄. cap.1.quæſt.4.cauſa 9. eſt oſtenſum: quæritur, vtrum id quod in principalem venit actionem, etiam in petitione hereditatis veniat, nécne? quæ quæſtio definitur l.item veniunt.20. §.prædiximus. ff.de petit. hered. Hac de quæſtione, Quid & quantum veniat in hereditatis petitione? Sed & plures huius loci regulas vide s̄.lib.9.cap.21.& cap.22. item lib.10.cap.10. Hactenus de petitione hereditatis.

DE INOFFICIOSO TEſtamento, actio ſecunda.

Cap. IIII.

PRIMO: Ratio huius actionis proponitur Inſtit.de inofficioſo teſtam. in princ. & l.non eſt. 4.ff.eod.tt.

II. CAVSA HVIVS actionis.

Si liberi teſtatoris aut parentes in teſtamento iniquè exheredati ſint, vel præteriti: datur exheredatis vel præteritis actio hæc ad reſcindendum teſtamentum.Inſtit.d.tt.in prin. l.inofficioſum.3.ff.d.tt. item l.ſi maritus.22. C.d.tt. lib.5. cap.5. reg.17. M.I.R. d. cap.8.reg.24. Huius cauſæ exceptiones partim ex perſona exheredantis vel prætereuntis, partim ex perſona exheredati vel præteriti, partim ex cauſa exheredationis, partim deniq́ ex alijs exheredationis vel præteritionis circumſtãtijs deſumptæ, ordine ſequuntur: & primùm ea quæ ſumuntur ex perſona exheredantis vel prætereuntis teſtatoris.

I. Exceptio: Niſi miles liberos vel parentes ſuos in teſtamento ſuo iniquè exheredauerit, vel præterierit. l.de inofficioſo.9.C de inoffic.teſtam. l.teſtamentum.24. C.eod.tt. Concordant item ea quæ propoſita ſunt s̄.lib.9.cap.13. replic.14. M.I.R. d.reg. 24. except.1.

except.1. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi veteranus fuerit miles. l. Papinianus.8. §. Papinianus.ff.de inoffic.teſtam. Altera replicatio eſt: Niſi teſtator à militia fuerit dimiſſus. Cuius duplicatio eſt: Niſi intra annum, poſtquam à militia dimiſſus eſt, deceſſerit.d.l.8.§.ſi quis in militia. Tertia replicatio videtur: Niſi miles militis teſtamentum dicat inofficioſum. ſed reprobatur l.ſi inſtituta.27.§.de inofficioſo. ff.d.tt. Reliquas propoſitæ exceptionis replicationes vide d.replic.14.

II. Exceptio: Niſi filiusfamiliàs de caſtrenſi vel quaſi caſtrenſi peculio teſtamentum fecerit. l.vlt. C. de inofficioſo teſtam. Concordat l.cum lege.38. C.de epiſc.& clericis. Sed hanc exceptionem mutatam putat gloſſa in d.l.vlt.ex Nouell.c.123.§.presbyteri. M.I.R.d.reg.24.except.2.

III. Exceptio: Niſi mater in ſuo teſtamento liberos ſuos iniquè exhæredauerit, vel præterierit. reprobatur l.nam & 5.in prin.ff.de inoffic.teſt. Concordat Nouell.c.18.§.non licebit.ibi:atq; hæc.

IIII. Exceptio: Niſi nepos ex filio emancipato ſit præteritus vel exhæredatus.reprobatur l.neptem.7.C. de inoffic.teſtam.

V. Exceptio: Niſi per fœminas deſcendentes liberi præteriti ſint, vel iniquè exhæredati.reprobatur l.nã & 5.in princ. ff.de inoffic.teſt. & Nouell. c.18. §.non licebit.ibi:atq; hæc.

VI. Exceptio: Niſi adoptiui liberi iniquè exhæredati vel præteriti ſint. reprobatur Inſtit.de inoffic.teſtam.§.tam autem. Concordat l.quidam.132. §.ſed videamus.ff.de verb.obligat. Planè admittitur in filio à fœmina adoptato, l.ſi ſuſpecta.29. §. quoniam. ff.de inoffic. teſtam. Sed & admittitur, ſi adoptatus ſit ab extraneo, non ab aliquo ex aſcendentibus ſuis, l.cum in adoptiuis.10. §.ſed ne articulum. C.de adoptionibus.

VII. Exceptio: Niſi filius iniquè exhæredatus vel præteritus, alij in adoptionem ſit datus. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.10.

VIII. Exceptio: Niſi iniquè exhæredatus vel præteritus, in teſtamento filius ſit negatus.reprobatur l.ſi inſtituta.27.§.ei qui.ff.de inoffic.teſt.

IX. Exceptio: Niſi filius poſt teſtamentum factum natus ſit. reprobatur Inſtit. de inoffic. teſt. §.poſthumi. Concordat l.poſthumus.6.in prin. ff.d.tt. Planè admittitur, ſi mater teſtatrix, ex qua poſthumus natus eſt, in puerperio deceſſit, filijs ſuis hæredibus inſtitutis. quæ diſtinctio approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi mater.3.C.de inoffic.teſtam.

X. Exceptio: Niſi prioris matrimonij liberi iniquè exhæredati vel præteriti ſint. reprobatur Nouell. c. 22.§.poſtremò & illud.

XI. Exceptio: Niſi liberi iniquè exhæredati vel præteriti naturales ſint, non legitimi. ipſo quidem iure ſubſiſtit, M.I.R.lib.4.cap.2.reg.21.except.110. replic.4. verùm eius replicatio prima eſt: Niſi mater teſtatrix liberos naturales præterierit, vel iniquè exhæredauerit. l.ſi ſuſpecta.29.§.de inofficioſo.ff.de inoff. teſt. Altera replicatio eſt: Niſi naturales ſint legitimati. Nouell.c.18.§.ſed neq; hæc.ibi:eadem hæc.

XII. Exceptio: Niſi liberi ex nuptijs ſine dotalibus inſtrumentis factis ſint nati. reprobatur d. §. ſed neq; hæc.

XIII. Exceptio: Niſi filius ſponte arenarius ſit factus. l.in arenam.11. C.de inoffic. teſtam. Concordat Nouell.c.115.§.ſi præter voluntatem. Huius replicatio eſt: Niſi defunctus parens eiuſdem fuerit conditionis.d.l.11.& d.§.ſi præter voluntatem. Alias replicationes vide ſ.except.17.

XIIII. Exceptio: Niſi iniquè exhæredatus vel præteritus, ab inteſtato hæres eſſe nõ poſſit. l.poſthumus. 6.§.ſi quis ex his. ff.de inoffic. teſtam. M. I. R. lib.4. cap.8.reg.24.except.7.

XV. Exceptio: Niſi iniquè exhæredatus vel præteritus hæredi ſcripto hæres exiſtat. approbatur iure confuſionis, quo actio tollitur, ſi creditor debitori hæres exiſtit, per ea quæ habentur ſ. lib. 24. capite 16. reg.2. Cuius replicatio eſt: Niſi pro parte tantùm hæredi ſcripto hæres extiterit, vel defunctus pro parte tantùm hæres ſit ſcriptus: hoc enim caſu pro ea parte, qua hæres non eſt, actionem de inofficioſo teſtamento exercere non prohibetur. d.reg.2.except.6. Concordat l.ſi is.31.§.ſi hæres.ff.eod.tt. gloſſa in d.§.ſi hæres. in verbo Nocebit.l.debitori.50.ff.de fideiuſſorib.

XVI. Exceptio: Niſi exhæredatus vel præteritus legatario in re legata ſucceſſerit. d. §.ſi hæres. verſ.diuerſum. & l.ſi exhæredatus.32.§.fin.ff.eod.tt.

XVII. Exceptio: Niſi teſtator exiſtimans filium deceſſiſſe, eum in teſtamento præterijt.reprobatur l.ſi inſtituta.27.§.fin. ff.de inoffic. teſt. Planè quoad legata, nihilominus illud teſtamentum firmum manet. l.cum mater. 28. ff. eod.tt. Sequuntur exceptiones deſumptæ ex cauſa exhæredationis.

XVIII. Exceptio: Niſi propter iuſtam cauſam ſit exhæredatus. approbatur, ſimul & quæ ſint iuſtæ exhæredationis cauſæ, declaratur Nouell.conſtit.115. §. ad hæc aliud, vſq; ad §.memoria. M.I.P. lib.5. cap.5. reg 17.except.1. M.I.R.lib.4.cap.8.reg.24.except.8. Huius replicatio prima eſt: Niſi cauſa exhæredationis teſtamento ſpecialiter non fuerit inſerta. d. §.ad hæc aliud.de qua re vide ſ.lib.9.cap.14.except.191. Concordat l.omni modo.30.§.nam ſi nullam.C.de inoffic. teſtam. Altera replicatio eſt: Niſi cauſa exhæredationis ab hærede ſcripto non fuerit probata. quæ replicatio approbatur ibid. Tertia: Niſi poſt perpetratum delictum, ob quod exhæredari potuit, monaſticam vitam elegerit. Nouell.conſtit.123.§.nullam autem licentiam.M.I.P.d.except.1.repl.1.

XIX. Exceptio: Niſi exhæredatus vel præteritus teſtatori fuerit ingratus.approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.30.in prin.ibi:ſi tamen non ingrati.

XX. Exceptio: Niſi exhæredatus volente teſtatore voluerit repudium coniugi mittere reprobatur l.cum te.18.C.d.tt. Concordat l.filia.20.C.eod.tt.

XXI. Exceptio: Niſi quòd turpiter & flagitioſè viuat filia, ſit exhæredata. l.ſi filiam.19. C.de inoffic. teſt. Nouell.c.115. §.ſi cui ex prædictis. M. I. R. lib.4. cap.2.reg.21.except.115.replic.5. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi parentes diſtulerint filiam elocare.d.§.ſi cui ex.ibi:ſed ſi filia. Alias replicationes vide ſ.except.17.

XXII. Exceptio: Niſi quòd monaſticam vitam ele-

gerit, ſit exhæredatus. reprobatur l. Deo. 42. §. hoc etiam. C. de epiſc. & clericis. Concordat Nouell. c. 123. §. nullam autem licentiam.

XXIII. Exceptio: Niſi quòd interdixerit defuncto teſtamenti factione, ſit exhæredatus. l. teſtamenti. 23. C. de inoffi. teſt. Concordat Nouell. c. 115. ff. de eo liberorum aliquis. & §. ſi parentes liberos. Huius replicationes vide ſ. except. 17.

XXIIII. Exceptio: Niſi propter patris vel alterius odium mater filiũ exhæredauit. reprobatur l. ſi quis. 33. §. legis autem. C. de inoffic. teſtam. Hactenus exceptiones deſumptæ ex cauſa exhæredationis. Sequuntur nunc reliquæ.

XXV. Exceptio: Niſi in teſtamento pupillari vel furioſi, quod pater ei fecit, ſit exhæredatus vel præteritus. l. Papinianus. 8. §. ſed neq;. ff. de inoff. teſt. Concordat l. humanitatis 9. ibi: vt occaſione huiuſmodi. C. de impub. & aliis ſubſtit. M. I. P. d. reg. 17. excep. 2. M. I. R. d. reg. 24. except. 10.

XXVI. Exceptio, deſumpta ex perſona hæredis inſtituti, reprobatur l. ſi is qui. 31. §. quantum. ff. de inoffic. teſt. & l. Papinianus. 8. § ſi imperator. ff. eod. tt. Planè admittitur, vel ſaltem admitti videtur exceptio propoſita in caſib. ſequentibus.

XXVII. Exceptio: Niſi pater præteriti vel exhæredati, in cuius eſt poteſtate, hæres ſit inſtitutus. reprobatur l. filius. 22. in prin. ff. de inoff. teſt.

XXVIII. Exceptio: Niſi filius præteriti hæres ſit inſtitutus. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi ponas. 23. in prin. ff. eod. tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi non præteritus, ſed exhæredatus ſit actor: tunc enim, quia contra tabulas bonorum poſſeſſionem non habet vt ĵ. dicetur, inofficioſi querela illi non denegatur. d. l. 23. verſic. quod ſi exhæredatus. M. I. R. d. reg. 24. except. 23. Altera replicatio eſt: Niſi mater à filio ſit præterita. tunc enim, quamuis filia eius hæres ſit inſtituta: nihilominus illi datur inofficioſi querela. l. cum filium. 17. C. d. tt.

XXIX. Exceptio: Niſi ſeruus exhæredati vel præteriti hæres ſit inſtitutus. l. nihil intereſt. 12. in prin. ibi: quinetiam. ff. de inoff. teſtam.

XXX. Exceptio: Niſi exhæredato vel præterito legitima in teſtamento ſit relicta. De hac exceptione vide ĵ. cap. prox.

XXXI. Exceptio: Niſi exhæredato vel præterito aliquid in teſtamento ſit relictum: tunc enim inofficioſi querela illi denegatur, & ad ſupplendam legitimam illi datur actio. de qua vide ĵ. cap. 6. in fin.

XXXII. Exceptio: Niſi actori aliud ſuperſit remedium, quo defuncti bona adipiſci poſſit. Inſtit. de inoffic. teſtam. §. tam autem. Concordat l. maximum vitium. 4. ibi: nam cum vltimum. C. de liberis præteritis. M. I. P. d. reg. 17. except. 3. Huius proponitur exemplũ l. Papinianus. 8. §. ſi quis impubes. & §. quarta autem. verſ. namq; ſi quis. ff. de inoffic. teſtam. Huius replicatio eſt: Niſi quartam Trebellianicam deduxerit, vel deducere poſſit: hoc enim caſu nihilominus legitimam poteſt deducere. M. I. P. d. except. 3. repl. 1. M. I. R. lib. 4. cap 10. reg. 1. except. 4.

XXXIII. Exceptio: Niſi filius emancipatus præteritus ſit. l. ſi ponas. 23. in prin. ff. d. tt. Huius replicatio eſt: Niſi non à patre, ſed à matre ſit præteritus. l. filiam. 15. C. d. tt. Rationem vide ĵ. cap. 17. quæſt. 1. except. 4. Nunc de exceptionibus quæ ſumuntur ex conſequentibus exhæredationem ſeu præteritionem, eſt agendum.

XXXIIII. Exceptio: Niſi exhæredatus vel præteritus iudicium defuncti agnouit, & id quod ei relictum eſt in teſtamento, petiit. l. ſi is. 31. §. fin. ff. de inoffic. teſtam. l. poſt legatum. 5. in prin. ff. de his quæ vt indignis. item l. 8. §. ſi conditioni. l. ſi pars. 10. §. fin. & l. nihil intereſt. 12. §. ſi à ſtatulibero. ff. de inoffic. teſtam. M. I. R. d. reg. 24. except. 11. Huius item exceptionis ſpecies ſunt exceptiones aliquot proximè ſequentes. Planè eius replicatio prima eſt: Niſi actor petens legatum, per exceptionem ſit ſubmotus, vel aliâs agnito iudicio euentus non reſponderit. d. l. nihil intereſt. 12 §. ſi cum filius. l. 36. in prin. C. eod tt. Altera replicatio: Niſi viuo teſtatore iudicium eius agnouit. l. 31. §. fin. ibi: poſt mortem patris. ff. de inofficioſo teſtam. Accedunt ea quæ habentur ſ. libro prox. cap. 6. except. 5. & cap. 9. except. 14. replic. 10. Tertia replicatio eſt, Quòd quamuis agnito iudicio teſtatoris querela inofficioſi teſtamenti ceſſet, tamen actio ad ſupplementum legitimæ non denegetur. Quæ replicatio approbatur & diſtinguitur l. 35. §. & generaliter C. de inoffic. teſtam. Quarta: Niſi non actori, ſed alii legatum relictum actor petierit, vel acceperit. l. ſi pars. 10. §. fin. verſ. niſi id totum. ff. de inoffic. teſtam. l. ſi exhæredatus. 32. § fin. ff. d. tt. Inſtit. eod. tt. §. ſi tutor. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi alij relictum agnoſcenti actori adquiratur. l. nihil intereſt. 12 in prin. & l. 31. § ſi hæres. verſ. diuerſum. ff. eod. tt. Huius duplicationis triplicatio eſt: Niſi non principaliter, ſed per conſequentiam actori, quod alij relictum eſt, adquiratur: tunc enim actori exceptio propoſita non nocebit, exemplo d. l. nihil intereſt. 12. §. fin.

XXXV. Exceptio: Niſi actor cum hæredibus inſtitutis de bonis hæreditariis contraxerit, vel tanquam hæredibus ſoluerit. l. ſi ponas. 23. §. ſi hæreditatem. ff. eod. tt.

XXXVI. Exceptio: Niſi actor petenti ex teſtamento legatum, aduocationem præbuit. l. vlt. in prin. ff. eod. tt.

XXXVII. Exceptio: Niſi actor hæres pro parte inſtitutus, debitum hæreditarium pro ſua parte ſoluit. l. parentibus. 8. §. qui autem. C. de inoffic. teſt.

XXXVIII. Exceptio: Niſi actor in teſtamento ſcripſerit, ſe ei conſentire. l. ſi is qui. 31. § fin ff. d. tt.

XXXIX. Exceptio: Niſi actor querelæ inofficioſi teſtamenti renunciauerit, vel tranſegerit. l. ſi quando. 35. §. fin. C. d. tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi hæres fidem tranſactioni non præſtet. l. ſi inſtituta. 27. in princ. ff. de inoffic. teſtam. Altera: Niſi actor viuente adhuc teſtatore, querelæ inofficioſi teſtamenti renunciauerit. l. ſi quando. 35. §. 1. C. d. tt.

XL. Exceptio: Niſi inſtituta ſemel inofficioſi querela, actor deſtiterit. l. Papinianus. 8. §. ſi quis poſt. & l. nam etſi. 15. §. hæredi. ff. d. tt. item l. ſi quis. 34. in fin. C. d. tt. Huius replicatio eſt: Niſi dolo ſcripti hæ-

redis

redis actor ab inſtituta querela deſtiterit. l.eum qui. 21.in prin.ff.de inoffic.teſtam.

XLI. Exceptio: Niſi ſemel actum ſit. ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius replicatio prima eſt: Niſi cum prius filius egiſſet, poſtea pater defuncti ſuo nomine agat.l.pater.14. ff.de inofficioſo teſtam. Altera: Niſi antea falſum vel iniuſtum actor dixit teſtamentum,non inofficioſum.l.eum qui.14.& l.contra.16.C.eod.tt.

XLII. Exceptio: Niſi pater defuncti contra tabulas bonorum poſſeſſionem acceperit. reprobatur l.ſi filio.16.§.contra.ff.de inoffic.teſtam.

XLIII. Exceptio: Niſi bona heredis vel defuncti ad fiſcum ſint delata. reprobatur l.ſi heredum.10. C.eod.tt.

XLIIII. Exceptio: Niſi defunctus nil niſi ſeruos in patrimonio habens, libertatem eis teſtamento reliquerit.l.Papinianus.8.§.quarta autem.verſic.cum igitur.ff.eod.tt.

DE LEGITIMA, QVAE INofficioſi querelam excludit. Cap. V.

PRæter exceptiones hactenus propoſitas numeratur & hæc: Niſi exhæredato vel præterito legitima ſit relicta. hoc enim caſu ab inofficioſi querela excluditur.quæ exceptio approbatur,ſimul & declaratur definitione legitimæ Inſtit. de inofficioſo teſtamen. §. igitur quartam. & l. Papinianus. 8. §. quoniam.ff.eod.tt. M.I.P. d.reg.17. except.4. M.I.R. d. reg.24.except.21.

Mutatio iuris.

Planè iam dicta definitio legitimæ iure nouo mutatur, & pro quarta ſubſtituitur, triens quidem, ſi defunctus non vltra quatuor liberos reliquerit: ſin autem plures reliquerit, ſemis. Nouell.c.18.in princ. vſque ad §.prohibemus. Nouell. c.22.§.poſtremò & illud,in fin. item Nouell.c.39.§.ea itaque de re. Excipitur à mutatione propoſita decurio: qui liberis ſuis dodrantem bonorum tenetur relinquere. d. Nouell c.18. verſic. excipiatur autem. & Nouell. c.138. §.ſi cui verò. Hiſce conſtitutionibus, quæ ſit legitima definitur. Nunc propoſitæ exceptionis replicationes ordine proponendæ ſunt:quibus actor,quamuis legitimam ex bonis defuncti perceperit. adiuuatur, vt nihilominus inofficioſi querela vel ad ſupplementum actione vti poſſit.

I. Replicatio: Niſi non iure inſtitutionis, ſed alio modo actori legitima ſit relicta. Hæc replicatio iure quidem antiquo reprobatur Inſtit. de inoffic. teſtam. §. igitur quartam. Concordat Nouell. c. 18. §. tandem iſta nos. ibi: ſiue quis idipſum per modum inſtitutionis. Iure autem nouo approbatur Nouell.c.115. §.ad hæc aliud. ibi: etſi per quamlibet. M.I.R. d.except.21.replic.1. Planè huius duplicatio eſt: Niſi actor, quod alio quàm inſtitutionis iure accepit, non reſtituat, vel conferat. l.ſi non mortis. 25. in princ. verſ.aut certè.ff.de inoffic.teſtam. M.I.R. d.replic.1. duplic.1. Huius replicationis ſpecies ſunt replicationes proximè ſequentes.

II. Replicatio: Niſi ex cauſa legati actor legitimã ſit conſecutus. reprobatur quidem iure antiquo per ea quæ propoſita ſunt ſ̄.repl.proxim prin. Concordat l.omnimodo.30.§.& hæc quidem. C. de inoffic. teſt. Sed iure nouo approbatur, vt ſ̄.replic. prox.eſt oſtenſum.M.I.R.d.repl.1.in prin.

III. Replicatio: Niſi mortis cauſa legitima actori ſit data. reprobatur l.Papinianus.8. §.ſi quis mortis. ff.de inoff. teſt. Planè iure nouo approbatur, de quo ſ̄.replic.1.in fin.

IIII. Replicatio: Niſi legitima actori inter viuos donata ſit. Et hæc replicatio iure quidem antiquo reprobatur l.ſi non.25.in prin.ff.de inoff.teſt. Concordat Inſt.d.tt.§.igitur quartam. Iure autem nouo approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. replic.1. in fin. M.I.R.d.reg.24.except.17.

V.Replicatio: Niſi actor in legitima ſit grauatus. approbatur quidem ipſo iure, M.I.R.d.except.21.replic.5. verùm eius duplicatio prima eſt: Niſi pupillaris in legitima ſubſtitutio ſit facta. l.Papinianus.8. §. ſi quis impuberi.ff.de inoffic.teſt. Concordat l.ex tribus.26.C.eod.tt. M.I.R. d. repl.5.dupl.1. Altera duplicatio eſt: Niſi poſt tempus ſit grauatus in legitima, ita vt medio tempore ex fructibus rei relictæ legitimam colligere poſſit.d.l.8.§.vnde ſi quis.M.I.R.d.except.21.repl.6.duplic.1. Tertia: Niſi ex duobus filijs alter alteri poſt mortem ſuam reſtituere ſit rogatus. l.ſi pater.12. C.de inoff. teſtam. Quarta: Niſi ob æs alienum hæreditarium & funeris impenſam legitima minuatur.l.Papinianus.8.§.quarta.ff.d.tt. Concordant ea quæ habentur ʒ.lib.prox.cap.4.excep.40. repl.12.dupl.1.M.I.R.d.excep.21.in prin. Huius triplicationes poſſunt numerari duplicationes præcedentes,item duplicatio inferior proxima. Quinta duplicatio eſt:Niſi ob libertates à teſtatore relictas,legitima minuatur. hæ enim pro proportione ex legitima deducuntur. l.Papinianus. 8. §. quarta autem. ff. de inoff.teſt. Sed duplicatio hæc hodie cenſetur mutata, teſte gloſſa in d.§.quarta. item gloſſa in Nouell.c.18. §.prohibemus.verſ.relinquat. Sexta:Niſi per Falcidiam ex aſſe hæres inſtitutus,legitimam retinere poſſit.d.§.quarta autem. M.I.R.d except.21.repl.5. duplic.2. Planè iure nouo, quicquid ad grauandum actorem in legitima eſt adiectum, ipſo iure non valet. l.quoniam.32. C. d.tt. M. I. P. d. except.4. replic.1. in fine. M. I.R. d. replic.5. in fine. Accedunt item ea quæ habentur ʒ. lib proxim.capite 4. except. 41. replic.12.duplic.1.

VI.Replicatio: Niſi ſub conditione vel ex tempore actori legitima ſit relicta. ipſo quidem iure ſubſiſtit: M.I.R. d.repl.5.in prin. verùm eius duplicatio prima eſt:Niſi in gratiam actoris conditio vel tempus ſit adiectum. approbatur exemplo l.filijs.25.C.de inoff.teſtam. Secundæ duplicationis loco notandum, quòd conditio & tempus legitimæ adiectum, pro non adiecto habeatur.l.quoniam.32.C.d.tt. Huius triplicatio eſt: Niſi quid vltra legitimam actori ſit relictum. in eo enim quod plus eſt, cõditio vel tempus adiectum valet.l.ſcimus.36.§.cum autem.C.d.tt.

VII. Replicatio: Niſi actor legitimam non ex teſtatoris bonis, ſed aliunde ſit conſecutus. d.l.36.§.repletionem. M.I.R.d.except.21.repl.6. Huius dupli-

catio eſt: Niſi ex fructib. medio tempore perceptis, legitimam conſecutus ſit actor. l. Papinianus. 8. §. vnde ſi quis, cum ſequentibus. ff. de inoffic. teſtam. M. I. R. d. replic. 6. duplic. 1.

VIII. Replicatio: Niſi occaſione militiæ adquiſiuit actor. ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius duplicatio eſt: Niſi pecunia defuncti militia ſit comparata. approbatur ſimul & diſtinguitur l. omni modo. 30. §. imputari. C. eod. tt. M. I. R. d. excep. 21. repl. 8.

IX. Replicatio: Niſi nudæ proprietatis, non pleno iure legitima ſit actori relicta. Nouell. c. 18. §. prohibemus autem.

X. Replicatio: Niſi dotis vel ante nuptias donationis nomine actor vel actrix acceperit id, quod aduerſarius in legitimam illi computat. reprobatur l. quoniam. 29. C. de inoffic. teſt. Concordat l. vnica. §. videamus. ibi: cum dos poſſit. C. de rei vxoriæ actione. M. I. R. d. except. 21. repl. 10. Planè videtur replicatio hæc iure nouo approbari per ea quæ dicta ſunt s̃. replic. 1. in fin.

XI. Replicatio: Niſi ex collationibus fratrum actor acceperit id, quod aduerſarius in legitimam illi computat. approbatur ſimul & diſtinguitur l. illud. 20. §. hac autem regula. C. de collationibus.

XII. Replicatio: Niſi actor correo promittendi liberatione legata, ſimul & ipſe liberatus ſit: hoc enim in legitimam ei non computabitur. l. nihil intereſt. 12. §. fin. ff. de inoffic. teſtam.

XIII. Replicatio: Niſi poſt mortem teſtatoris aucta hæreditate, minus legitima habeat actor. hoc enim caſu, quamuis mortis tempore legitimam habuerit: tamen cum poſtea aucta ſit hæreditas, augeri quoque ei legitimam debere videtur. Sed hæc replicatio reprobatur l. cum quæritur. 6. C. de inoffic. teſt. M. I. R. d. except. 21. replic. 12.

XIIII. Replicatio: Niſi connumerata parte fratris non agentis, actor minus legitima ſit habiturus. l. qui repudiantis. 17. in prin. & l. ſi ponas. 23. §. fin. ff. d. tt. M. I. R. d. except. 21. replic. 11. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi alter frater ad hæreditatem adhuc admitti poſſit. d. l. 17. & l. Papinianus. 8. §. quoniam. ff. d. tt. M. I. R. d. repl. 11. dupl. 1.

XV. Replicatio: Niſi hæres litigare maluit, quàm legitimam ſoluere. hoc enim caſu vltra legitimam etiam tertia pars eius quod relictum eſt, actori debetur. l. ſi quis. 33. in prin. C. de inoffic. teſt.

XVI. Replicatio: Niſi per euictionem legitima ſit deminuta. l. ſcimus. 36. in prin. C. d. tt.

RELIQVA IVRA DE INOFFICIOSO teſtamento: necnon de tertia actione ad ſupplendam legitimam.

Cap. VI.

AN exhæredatis vel præteritis in teſtamento, inofficioſi querela competat? in duobus capitibus præcedentibus eſt diſcuſſum. Sequuntur nunc reliquæ huius accuſationis quæſtiones.

1. QVIBVS INOFFICIOSI querela competit?

I. Regula. De liberis defuncti præteritis vel exhæredatis. De hiſce in præcedentibus eſt dictum.

II. Regula, De parentibus defuncti præteritis, vel iniquè exhæredatis. His quoque inofficioſi querela competit. l. 1. ff. de inoffic. teſtam. l. nam etſi. 15. in princ. ff. d. tt. l. cum filium. 17. C. d. tt. item Inſtit. d. tt. §. non autem. M. I. R. lib. 4 cap. 8. reg. 27. Huius regulæ exceptio prima: Niſi defunctus liberos reliquerit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi liberi defuncti à ſucceſſione ſint excluſi. l. pater. 14. ff. de inoffic. teſtam. Altera exceptio videtur: Niſi defunctus alij in adoptionem fuerit datus. ſed reprobatur l. aduerſus. 30 in princ. ff. eod. tt. Tertia: Niſi ex iuſta cauſa parens ſit exhæredatus. l. liberi. 28. §. ſin autem mater. C. d. tt. Plura de exceptione propoſita vide s̃. cap. 4. except. 17. Sed & plures propoſitæ regulæ exceptiones vide s̃. in duobus capitibus præcedentibus.

III. Regula, De fratre & ſorore defuncti. His regulariter quidem inofficioſi querela non competit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. fratres. 27. C. de inoffic. teſtam. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi turpis perſona hæres ſit inſtituta. d. l. 27. Concordat Inſt. de inoff. teſtam. M. I. R d reg. 27. except. 1. Cuius replicatio prima eſt: Niſi frater vterinus ſit, non conſanguineus. d. l. 27. in prin. Altera replicatio eſt: Niſi ſeruus defuncti neceſſarius hæres ſit inſtitutus. Huic enim exceptio propoſita non officit. d. l. 27. in fin. Secunda exceptio eſt: Niſi liberti non optimè de patrono meriti ſint inſtituti. d. l. 27.

IIII. Regula, De reliquis collateralibus vltra fratrem & ſororem. His inofficioſi querela non competit. Inſtit. de inoffic. teſtam. §. vltra fratres. l. 1. in fin. ff. eod. tt. item l. fratris. 21. C. eod. tt.

V. Regula, De hæredibus præteritis, vel iniquè exhæredatis. His regulariter inofficioſi querela non datur. Quæ regula approbatur quidem ipſo iure: M. I. R. d. cap. 8. reg. 28. verùm eius exceptio prima eſt: Niſi præteritus vel exhæredatus poſt præparatam litem, vel bonorum poſſeſſionem agnitam deceſſerit. l. poſthumus. 6. §. ſi quis inſtituta. ff. de inoffic. teſt. l. ſi pater. 5. C. eod. tt. M. I. R. d. reg. 28. except. 2. Declaratur exceptio propoſita l. quemadmodum. 7 ff. d. tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi filiusfamiliâs præteritus, vel exhæredatus, poſt præparatam litem deceſſerit. l. Papinianus. 8. §. 1. ff. de inoff. teſt. Altera replicatio eſt: Niſi mutata voluntate is qui litem præparauit, deceſſerit. l nam etſi. 15 §. hæredi. ff. d tt. Altera exceptio eſt: Niſi præteritus vel exhæredatus agnita bonorum poſſeſſione vel hæreditate deceſſerit. l. poſthumus. 6. §. ſi quis inſtituta. in fin ff de inoff teſt. Tertia: Niſi cum venit præteritus vel exhæredatus ad mouendam querelam, deceſſit. d §. ſi quis inſtituta. Quarta: Niſi conſliterit, defunctum inofficioſi querela agere voluiſſe. l. ſi pater. 5. C. de inoff teſt. Quinta: Niſi liberi eius cui competit inofficioſi querela, hæredes ei extiterint. l ſi quis. 34. & l. ſcimus 36. §. fin. C. d. tt. item l ſi defunctus. 9. § fin. C. de legitimis liberis. Huius replicatio eſt: Niſi defunctus inofficioſi querela agens, exceptione potuit ſubmoueri. approbatur exemplis d. l. 34.

VI. Regula, De patre exhæredati vel præteriti filijfamilias. Huic nomine filij cōpetit inofficioſi querela,

rela, quemadmodum & alia actio. cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi filius agi nolit. l. Papinianus. 8. in prin. ff. de inoff. teſtam. Altera: Niſi pater legatum in teſtamento ſibi relictum agnouerit. reprobatur l. filius. 22. in prin. ff. eod. tt.

VII. Regula: Si primus, cui cōpetit querela inofficioſi teſtamenti, aut nolit agere, aut exceptione ſubmoueatur, ſequens admittitur. l. ſi is. 31. in prin. ff. de inoff. teſt. Huius exemplum proponitur l. pater. 14. in fin. ff. d. tt. Concordat item l. ſi non. 25. §. fin. ff. d. tt.

II. ADVERSVS QVOS COMPETIT querela inofficioſi?

I. Regula, De ſcripto herede. Regulariter aduerſus ſcriptum competit hæredem. Quæ regula diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt s. cap. 4. quæſt. 2. except. 25. cum tribus exceptionibus ſequentibus. M. I. R d. cap. 8. reg. 30.

II. Regula: Fratre vel ſorore actoris & extraneo heredibus ſcriptis, aduerſus extraneum tantùm competit. l. mater. 19. ibi: ſed non eſt. & l. circa. 24. ff. de inoff. teſtam.

III. Regula, De fideicommiſſario, cui ab hærede reſtituta eſt hæreditas, proponitur l. 1. C. de inoff. teſt.

IIII. Regula, De fiſco, l. ſi heredum. 10 C. d. tt.

V. Regula, De vno ex pluribus heredibus, l. ſi non. 25. §. ſi quis. ff. de inoffic. teſtam.

III. APVD QVEM COMPETAT?

I. Regula: Ibi vbi reus domicilium habet, competit. l. ſi ſuſpecta. 29. §. fin ff. de inoff. teſt.

II. Regula, De præſide prouinciæ, proponitur l. cum filium. 17. C. d. tt.

III. Regula, De procuratore Cæſaris, ſi fiſcus conueniatur, habetur l. ſi heredum. 10. C. eod. tt.

IIII. QVIBVS PRAESENTIBVS inofficioſi querela competit?

De præſentia legatariorum, quibus quid in teſtamento relictū eſt, proponitur l ſi ſuſpecta. 29. in prin. ff de inoff. teſtam.

V. QVID VENIAT IN HAC actione?

Si actori nihil in teſtamento relictum eſt: venit in hanc actionem, vt reſciſſo teſtamento, actori ab inteſtato hæreditas reſtituatur. de quo dicetur j. quæſt. 8. Sin autem aliquid actori relictum eſt, minus tamen legitima: ad id ſolum competit actio, vt legitima actori repleatur. de quo vide j. eod. cap.

VI. QVANDO ET QVAMDIV competit hæc actio?

I. Regula: Intra quinquennium tantùm competit hæc actio. poſteaq; agenti quinquennalis præſcriptio obſtat. l. ſi quis. 34. in fin. ibi: vel quinquennio tacuit. C. de inoff. teſt. M. I. R. d. cap. 8. reg. 31. Huius exceptio prima eſt: Niſi nondum adita fuerit hæreditas: hoc enim caſu quinquennium nondum currit. l. ſcimus. 36. §. illud præterea. C. eod. tt. Altera exceptio eſt: Niſi actor prius iniuſtum dixerit teſtamentum. hoc enim tempus, quo iudicium iniuſti teſtamenti agitatum eſt, quinquennio non connumeratur. l. contra. 16. C. eod. tt. Tertia: Niſi magna & iuſta cauſa interceſſerit, ob quam intra quinquennium actum non eſt. l. Papinianus. 8. §. fin. ff. d. tt. Quarta: Niſi actor fuerit minor 25. annis. l. 2. C. in quibus cauſis in integrum reſtit. non eſt neceſſaria. Quinta: Niſi ad ſupplementum legitimæ agatur: tunc enim non niſi triginta annorum exceptio obſtat. Gribaldus in commun. opin. in verbo Legitimo. Soarez in litera L. numero 90. M. I. R. d. reg. 31. except. 1.

II. Regula: Non niſi ab adita hæreditate dies huius actionis cedit. d. l. 8. §. ſi conditioni. verſ. quoniam ante. & §. illud præterea. M. I. R. d. cap. 8. reg. 32.

VII. ADIVNCTA OFFICIA & iura actoris.

I. Regula: Queritur & probat hac actione actor, ſe iniquè exhæredatum vel præteritum, quaſi teſtator non fuerit ſanæ mentis. Inſtit. de inoff. teſtam. in prin. Concordat l. 2. l. inofficioſum. 3. item l. nam & his. 5. §. fin. ff. d. tt. l. liberi. 28. in prin. C. eod. tt. Planè iure nouo actor probatione eius quod dictum eſt, releuatur. per l. omnimodo. 30. §. ſi tamen non ingrati. C. de inoffic. teſtam. Nouell. 115. §. ad hæc aliud. verſ. niſi forte ingrati. & §. verùm hæc quidem. § ſiue igitur omnes. & §. ſancimus igitur. gloſſa in d. l. liberi. 28. in verbo Probato.

II. Regula, De cumulatione actionum prohibitá, & electione actori danda, vtra prius velit experiri, proponitur l. Papinianus. 8. §. ſi quis irritum. ff. de inoffic. teſtam. M. I. R. lib. 5. cap. 1. reg. 87. in prin.

III. Regula: Ante finitum iudicium reo poſſeſſio auferenda non eſt. l. 2. C. d. tt.

IIII. Regula, De alimentis actori pendente iudicio à reo ſubminiſtrādis, proponitur l. ſi inſtituta. 37. §. de inofficioſo. ff. de inoffic. teſtam. M. I. R. lib. 2. cap. 10. reg. 14.

V. Regula: Actori, qui filius teſtatoris negatur, Carboniana bonorum poſſeſſio danda non eſt. l. qui de inofficioſo. 20. ff. d. tt.

VIII. EVENTVS HVIVS actionis.

I. Regula: Si obtinuerit actor, teſtamentum reſcinditur, & ab inteſtato ſucceſſioni eſt locus. l. Papinianus. 8. §. ſi ex cauſa. ff. de inoff. teſt. l. ſi maritus. 22. C. d. tt. item l. cum mater. 28. in fin. ff. d. tt. Huius regulæ exceptio prima: Niſi is obtinuerit, qui ab inteſtato hæres non eſt. reprobatur l. poſthumus. 6. §. ſi quis ex his. & l. ſi non. 25. §. ſi quis. ff. de inoffic. teſt. Altera exceptio eſt: Niſi non per ſententiam, ſed per tranſactionem obtinuerit actor. l. ſi ſuſpecta. 29. §. quamuis. ff. d. tt. Tertia: Niſi abſente, & non reſpondente reo ſententia ſit lata. l. qui repudiantis. 17. §. fin. cum l. ſequente. ff. de inoffic. teſtam. Quarta: Niſi pars iudicantium pro teſtamento pronunciauerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi pars. 10. in prin. ff. d. tt. Quinta: Niſi cum actor aduerſus duos ſcriptos hæredes ageret, aduerſus vnum obtinuerit, ab altero ſit ſuperatus. hoc enim caſu non niſi pro parte teſtamētum reſcinditur, ita vt actor ab inteſtato, reus ex teſtamento pro parte hæres habeatur. l. nā etſi. 15. §. filius qui. & l. circa. 24. ff. de inoff. teſt. item l. cum duobus. 13. C. eod. tt. Sexta: Niſi hæres ab inteſtato & extraneus hæredes ſint ſcripti. hoc enim caſu aduerſus ex-

traneum tantùm actori actio cõpetit: & ob id, quoad alterum hæredem ſcriptum, teſtamentũ pro eius parte manet ſaluum. l. mater. 19. ibi: ſecundum quod. & l. ſi non. 25. §. fin. ff. eod. tt. Plures huiuſmodi exceptiones vide j̄. lib. prox. cap. 6. except. 86.

Quibus ab inteſtato ſucceſsio competit?

II. Regula: Regulariter qui obtinuit, ab inteſtato hæres erit. l. Papinianus. 8. § ſi ex cauſa. ff. de inoffic. teſtam. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi alioquin ab inteſtato ſucceſſio obtinenti non competat. tunc enim nec hoc caſu ad inteſtati ſucceſſionem admittetur. l. poſthumus. 6. §. ſi quis ex his. & l. filio. 16. §. contra tabulas ff. eod. tt.

III. Regula: Alijs quoq; ab inteſtato hæredibus venientibus victoria reſciſſi teſtamenti prodeſt, vt ab inteſtato ſuccedant. l. qui repudiantis. 17. in princ. ibi: vnde ſi de inofficioſo. ff. de inoffic. teſtam. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi alter ab inteſtato veniens, etiam exhæredatus vel præteritus inofficioſi querela non egit, vel agens non obtinuit, d. l. 17. in princ. l. ſi ponas. 23. §. fin. item l. filio. 16. in princ. ff. d. tt. Cuius replicatio eſt: Niſi alter adhuc agere poſſit de inofficioſo, nec repudiauerit, vel agens nondum ſuccubuerit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. cap. prox. replic 14. duplic. 1. Altera exceptio videtur: Niſi alter ab inteſtato veniens, hæres inſtitutus fuerit, & ex teſtamento hæreditatem adierit. hoc enim caſu, tanquam ab inteſtato hæreditate repudiata, videtur repellendus. verùm reprobatur l. mater. 19. ff. de inoffic. teſt. Concordat l. ſi ponas. 23. §. quod ſi exhæredatus. ff. eod. tt.

IIII. Regula: Nec legata nec libertates ex teſtamento debentur. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ habentur s̄. reg. 1. item j̄. lib. prox. cap. 6. except. 86 item j̄. lib. 24. cap. 16. reg. 2. except. 3.

V. Regula, De confuſis actionibus reo reſtituendis, proponitur l. eum qui. 21. §. fin. ff. de inoffic. teſt.

VI. Regula: Si hæres ſub hac conditione, Si ſeruum ſuum manumiſiſſet, inſtitutus ſeruum manumiſerit: precium ſerui à manumiſſo repetet. l. ſi ſub. 26. ff. de inoff. teſtam.

VII Regula: Si actor inofficioſo teſtamento agens non obtinuerit: perdit etiam id quod ei in teſtamento eſt relictum. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ habentur j̄. lib. prox. cap. 8. cauſa 17.

IX. ADFINIA REMEDIA.

I. Regula: Si iniquè exhæredatus vel præteritus poſſideat hæreditatem, per exceptionem querelam inofficioſi teſtamenti poteſt proponere. l. Papinianus. 8. §. ſi filius. ff. de inoff. teſtam.

II. Regula: De querela inofficioſa donationis, ſi parens ad interuertendam inofficioſi teſtamenti querelam vni filiorum totum patrimonium donauit, vide j̄. lib. 14. cap. 16.

III. Regula. De ſuccedendo in virilem portionem cum ſcriptis hæredibus, proponitur l. ſi mater. 3. C. de inoff. teſtam.

IIII. Regula: De actione ad ſupplendam legitimam vide j̄.

V. Regula: De contra tabulas bonorum poſſeſſione vide j̄. cap. 7. Alia adfinia remedia vide s̄. cap. 4. except. 30.

DE TERTIA ACTIONE ad ſupplendam legitimam.

I. Regula: Si iniquè exhæredato vel præterito aliquid a defuncto ſit relictum: nõ datur inofficioſi querela, ſed ad ſupplendam legitimam agitur. l. omni modo. 30. in prin. vſq; ad § imputari, cum quatuor legibus ſequentibus. C. de inoff. teſt. Nouell. c. 115. §. hæc autem ita. Inſtit. de inoff. teſt. §. ſed hæc ita. item l. ſi non. 25. in prin. ibi: at ſi minus. ff. eod. tt. M. I. R. lib. 4. cap. 8. reg. 24. except. 22. Huius regulæ exceptio prima: Niſi in teſtamento non ſit adiectum, vt legitima repleatur. reprobatur Inſtit. d. §. ſed hæc ita. Concordat d. l. 30. in prin. ibi: vt ſiue adyciatur in teſtamento. item l. ſcimus. 36. in prin. C. d. tt. Altera: Niſi teſtamentum ſit nuncupatiuum. reprobatur l. quæ nuper. 31. C. de inoff. teſt. Plures propoſitæ regulæ exceptiones vide s̄. cap. 4. & cap. 5.

II. Regula: Quibus & aduerſus quos competat actio propoſita? item quando & quamdiu? vide s̄. eod. cap.

DE CONTRA TABVLAS BOnorum poſſeſſione, quarta actio.

Cap. VII.

I. CAVSA, EX QVA COMpetit hæc actio, cum ſuis exceptionibus.

SI liberi, vel parentes teſtatoris, vel alij quos ex aliqua parte hæredes inſtitui neceſſe eſt, de quibus j̄. quæſt. prox. dicetur, in teſtamento præteriti ſint: datur his contra tabulas bonorum poſſeſſio. Inſtit. de bonor. poſſeſſ. §. ſunt autem. M. I. R. d. cap. 8. reg. 51. Huius exceptio prima eſt: Niſi miles liberos ſuos præterierit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt s̄. lib. 9. cap. 13. repl. 14. Altera: Niſi is de cuius bonis agitur, in adoptiua familia fuerit. reprobatur l ſi pater. 17. ff. contra tabulas. l. non tãtum. 3. §. ſi pater. l. ex duobus. 14. §. fin. item l. vlt. in prin. ff. eod. tt. Tertia: Niſi is de cuius bonis agitur, in poteſtate patris ſui remanſit, nepote emancipato. hoc enim caſu videtur, quòd huic nepoti præterito contra tabulas patris ſui bonorum poſſeſſio ſit deneganda. verùm reprobatur l ſi emancipatus. 6. in prin. ibi: nepote quoque. ff. de bonorum poſſeſſ. contra tabulas. Quarta: Niſi fœmina liberos ſuos præterierit. l. illud. 4. §. ad teſtamenta. ff. eod. tt. Concordat l filiam. 15. C. de inoffic. teſtam. Quinta: Niſi emancipati liberi præteriti ſint. reprobatur l. 1. §. & ſui iuris. ff de bonor. poſſeſſ. contra tabul. Concordat Inſtit. de exhæred. liberor. §. emancipatos. item Inſtit. de hæred. quæ ab inteſt. §. eadem hæc. Planè admittitur in adoptiuũ emancipatus, vt ex iam dictis conſtat. de qua re vide j̄. except 9. diſtin. 1. Sexta exceptio eſt: Niſi præteriti liberi in aliena vel adoptiua familia ſint d. §. eadem hæc. l. non tantum. 3. §. ſi emancipatus ff. contra tabulas. item Inſtit. de hæredit. quæ ab inteſtato. §. ſed ea omnia. ibi: teſtamento autem. Huius replicatio prima eſt: Niſi non in totum præteriti ſint liberi,

ſed ex aliqua parte hæredes inſtituti. tunc enim, quãuis in adoptiua familia ſint, nihilominus cõtra tabulas bonorum poſſeſsionem accipere poſſunt. approbatur ſimul & diſtinguitur l. non putauit. 8. §. in adoptionem. ff. de bonor. poſſeſ. contra tabulas. Concordat l. ſi poſt. 10. in princ. ff. eod. tit. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi ab alio non committatur edictum. d. §. in adoptionem. Altera: Niſi alio gradu hæredes ſint inſtituti, quàm contra quem bonorum poſſeſsio petitur. d. l. 8. §. datur. Tertia: Niſi filius adoptiuus alij in adoptionem datus, hæres ſcriptus, contra tabulas bonorum poſſeſsionẽ petat. d. l. 8. § vt autem. Quarta: Niſi nepote in adoptionem dato, & hærede inſtituto, pater eius adhuc viuat. l. cum emancipatus. 13. §. qui duos. ff. de bonorum poſſeſ. contra tabulas. Quinta: Niſi non extraneo, ſed auo materno in adoptionem datus ſit hæres ſcriptus filius. reprobatur l. ſi poſt. 10. §. 1. ff. eod. tit. Sexta: Niſi ex inſtitutione filius alij in adoptionem datus, hæreditatem adijt. reprobatur d. l. 10. §. ſi in adoptionem. Septima: Niſi in adoptionem datus, inutiliter hæres ſit inſtitutus, vt ei hæreditas ex inſtitutione deferri non poſsit. d. l. 10. §. 1. Concordat l. ſi in adoptionem. 11. in prin. ibi: idem puto. ff. eod. tit. Octaua duplicatio eſt: Niſi conditio, ſub qua inſtitutus eſt, defecerit. d. l. 11. in prin. Hæc de prima propoſitæ exceptionis replicatione, eiusq́ duplicationib. ſint dicta. Sed & plures huiuſmodi duplicationes vide ĩ. except. 13. Altera propoſitæ exceptionis replicatio: Niſi pater adoptiuus mortuus ſit. reprobatur l. verum autem 9. ff. de bonor. poſſeſ. contra tabul. Tertia: Niſi à patre adoptiuo rurſus fuerit emancipatus. l. ſi emancipatus 6. § fin. ff. d. tit. Huius duplicatio eſt: Niſi poſt mortem demum teſtatoris ab adoptiuo patre ſit emancipatus. approbatur ibid. Quarta replicatio eſt: Niſi præteritus parenti ſuo in adoptionem ſit datus, vel in eius familia manſerit. l. non tantũ. 3. § ſi quis filio. l. ſi retentus 7. item l. vlt. ibi: nam ſi aliter. item ibi: idemq́. ff. d. tit. l. emancipato. 4. ff. de coniung. cũ emancip. liberis. item Inſtit. de hæred. quæ ab inteſtato. §. ſed ea omnia. ibi: noſtra autem conſtit. Hæc de ſexta exceptione, eiusq́ replicationibus ſint dicta. Sed & plura de ea vide ſ. lib. 9. cap. 13. except. 181. replic. 2. Septima exceptio eſt: Niſi nepos teſtatoris præteritus, ex patre in adoptiua familia conſtituto ſit natus. l. ſi emancipatus. 6. §. ſi filius. ff. de bonor. poſſeſ. contra tabulas. Huius replicatio prima eſt: Niſi nepos in adoptiua familia natus, poſtea ſit emancipatus. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 6. §. planè ſi is. Concordat l. ex duobus. 14. § penult. ff. eod. tit. Altera replicatio eſt: Niſi antequam filius ſe adrogãdum daret, nepos ex eo natus ſit. d. l. 14. §. fin. Octaua exceptio eſt: Niſi nepos præteritus habeat patrem adhuc viuentem. d. l. 6. §. 1. Huius replicatio eſt: Niſi filio emancipato, & nepote in poteſtate retento, vterq́ præteritus ſit. d. l. 6. §. filio. Plura de hac replicatione vide ſ. libro 10. cap. 3. Sed & plura de propoſita exceptione vide ſ. lib. 9. cap. 13. repl. 5. item ĩ. except. 15. Nona exceptio: Niſi adoptiui liberi, non naturales præteriti ſint. reprobatur l. 1. in prin. ff. d. tit. Planè admittitur, ſi adoptiui liberi rurſus fuerint emancipati. Inſtit. de hæred. quæ ab inteſt. §. eadem hæc, in fin. & §. ſed ea omnia. ibi: teſtamento autem. item l. 1. §. & ſui iuris, in fin. ff. cõtra tabulas. Decima: Niſi poſthumi liberi præteriti ſint. reprobatur d. l. 1. §. hæc autem. Vndecima: Niſi præteritus apud hoſtes fuit. reprobatur d. §. hæc autem. Concordat l. 1. §. qui ab hoſtibus. ff. de collat. bonor. Duodecima: Niſi præteriti hæredes inſtitui non poſsint. l. non tantùm. 3. §. liberi ff. de bonor. poſſeſſ. contra tabul. Decimatertia: Niſi non præteritus, ſed hæres inſtitutus ſit actor. d. l. 3. §. ſi quis ex liberis. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi alius præteritus committat edictum. d. §. ſi quis, in fine. Cuius duplicatio prima eſſe videtur: Niſi præteritus poſthumus nondum ſit natus. ſed reprobatur l. illud. 4. §. fin. ff. de bonor. poſſeſ. contra tabul. Altera: Niſi præteritus contra tabulas bonorum poſſeſsionem non petat. reprobatur l. ſi poſt. 10. §. fin. ff. d. tit. Concordat l. nonnunquam. 14. in princ. ff. de legatis præſtandis, contra tabul. bonor. poſſeſ. petita. Tertia: Niſi actor hæres inſtitutus, ex inſtitutione hæreditatem adierit. l. ex duobus. 14. in princ. ff. de bonor. poſſeſ. contra tabul. Huius duplicationis prima triplicatio eſt: Niſi in adoptiua familia cõſtitutus hæres inſtitutus ex inſtitutione adierit. l. ſi poſt. 10. §. ſi in adoptionem. ff d. tit. Altera triplicatio: Niſi non ipſe actor, ſed ſeruus eius hæres ſcriptus ſit. reprobatur l. non tantum. 3. §. fin ff. d. tit. Quarta duplicatio eſt: Niſi idem exhæredatus & inſtitutus ſit. reprobatur l. non putauit. 8. §. ſi exhæredatus. ff. de bon. poſſeſ. contra tabul. Quinta: Niſi ſub conditione hæres ſit inſtitutus actor. d. l. 3. §. ſed ſi ſub. Concordat l. ſub conditione. 18. in prin. ff. eod. tit. Huius duplicationis triplicatio prima eſt: Niſi conditio defecerit. d. §. ſed ſi ſub. Altera triplicatio videtur eſſe: Niſi ſub ea conditione, quæ in ipſius poteſtate non eſt, hæres ſit inſtitutus. ſed reprobatur d. l. 3. §. ſi ſub ea. Sexta duplicatio: Niſi nepos præteritus habeat patrem adhuc viuentem. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius triplicatio prima eſt: Niſi pater nepotis ſit exhæredatus vel emancipatus, nepote in poteſtate teſtatoris retento. l. vlt. in prin. ff. de legatis præſt. contra tabul. bonorum poſſeſ. petita. Altera triplicatio eſt: Niſi pater nepotis in adoptionem alij ſit datus. d. l. vlt. §. in cuius. Hæc de prima propoſitæ exceptionis replicatione, eiusq́ duplicationibus ſint dicta. Altera replicatio: Niſi ſub conditione hæres ſit inſtitutus. reprobatur, ſed & admittitur certo caſu, l. non tantum. 3. §. ſed ſi ſub. ff. de bonorum poſſeſ. contra tabul. Decimaquarta exceptio eſt: Niſi actor ſit exhæredatus, non præteritus. l. non putauit. 8. in prin. ff. de bonor. poſſeſ. contra tabulas. Cõcordat l. vlt. ff. de liberis & poſthumis. M. I R. d. reg. 51. exc. 1. Huius replicatio prima videtur eſſe: Niſi per alium ſit edictũ commiſſum. ſed reprobatur d. l. vlt. l. ſi poſt. 10. §. exhæredati. ff. de bonorũ poſſeſ. contra tab. item l. filium. 20. in prin. ff. eod. tit. Altera replicatio eſt: Niſi inutiliter ſit exhæredatus. d. l. 8. §. non quauis. Huius replicationis ſpecies ſunt replicationes duæ proximè ſequentes. Tertia replicatio eſt: Niſi ab vno exhæredibus actor ſit exhæredatus. d. l. 8. §. ſi ab vno. Quarta: Niſi ſub conditione ſit exhæredatus. l. ſub conditione. 18. in prin. ff. d. tit.

Quinta: Niſi in priore teſtamento exhæredatus, in poſteriore præteritus ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi duob. 12. §. ſi prius. ff. de bonor. poſſeſſ. contra tabulas. Sexta: Niſi ab alio gradu, quàm contra quē petitur bonorum poſſeſſio, ſit exhæredatus. l. non putauit. 8. §. 1. ff. d. tt. Septima: Niſi à ſecundo gradu exhæredatus, à primo gradu ſit præteritus. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 8. §. à primo, cum ſequentibus. Octaua: Niſi actor ſua manu ſe exhæredē ſcripſerit. reprobatur d. l. 8. §. ſi quis ſua. M. I. R. d. exc. 1. repl. 1. Nona: Niſi filius adoptatus ante adoptionem fuerit exhæredatus. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 8. §. ſi quis emancipatū. Decima: Niſi filius, dum apud hoſtes eſſet, ſit exhæredatus. reprobatur d. § ſi quis, in fin. Vndecima: Niſi actor, dum in adoptiua eſſet familia, ſit exhæredatus. reprobatur d. l. 8. §. ſi filium. Duodecima replicatio eſt: Niſi à ſcriptis hæredibus hæreditas non ſit adita. l. filium. 20. in prin. ibi: ſed cum exhæredatio. ff. eod. tt. Hæc de decimaquarta exceptione. Decimaquinta exceptio eſt: Niſi pater præteriti hæres inſtitutus ſit, vel exhæredatus. l. illud. 4. § ſi quis filium ff. de bonorum poſſeſſ. contra tabul. l. 1. §. ſi pater. ff. de coniung. cum emancip. liber. item l. ſi emancipatus. 6. § 1. ff. de bonorum poſſeſſ. contra tabulas. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi pater emancipatus, nepos ex eo in poteſtate aui retentus præteritus ſit. l. qui filium. 25. in prin. ff. de legatis præſt. contra tabul. bonor. poſſeſſ. petita. Plures huius exceptionis replicationes vide ſ. lib. 9. cap. 13. replic. 5. Decimaſexta exceptio eſt: Niſi filius præteriti hæres ſit inſtitutus. reprobatur l. ſi ponas. 23. in prin. ff de inoff. teſt. Planè admittitur, ſi filius in præteriti ſit poteſtate, exēplo ſerui. de quo). except. prox. Decimaſeptima exceptio eſt: Niſi ſeruus præteriti hæres ſit inſtitutus. l. non tantum. 3. §. fin. ff. de bonor. poſſeſſ. contra tab. Decimaoctaua: Niſi actor hæres inſtitutus ex inſtitutione hæreditatem adierit. approbatur ſimul & diſtinguitur ſ. except. 13. repl. 1. dupl. 3. Sed & concordat l. ſi poſt. 10. §. ſi in adoptionem. ibi: alias autem. ff. de bonorum poſſeſſ. contra tabulas. Decimanona exceptio eſt: Niſi legatum ſibi vel ſeruo ſuo relictum præteritus agnouerit. d. l. 3. §. fin. d. §. ſi in adoptionem. ibi: alias autem. l. ex duobus. 14. in prin. ibi: nec enim. ff. eod. tt. item l. filium. 5. §. conſtituere. ff. de legatis præſt. contra tabul. bonor. poſſeſſ. petita. l. ſi ſibi. 30. ff. de minorib. 25. ann. Viceſima exceptio eſt: Niſi præterito fideicōmiſſaria hæreditas ſit relicta ſub hac conditione, Si aui poteſtate eſſet liberatus. l. ſi emancipatus. 16. ff. de bonorū poſſeſſ. contra tabulas. Viceſimaprima: Niſi non naturalis nepos ſit præteritus, ſed à filio adoptatus. l. vlt. §. fin. ff. d. tt. Viceſimaſecūda: Niſi nepos præteritus ex vxore contra voluntatem aui ducta, vel ignominioſa natus ſit. reprobatur l. non tantū. 3. §. ſi emancipatus. ff d. tt. Viceſimatertia: Niſi teſtamentū, in quo actor præteritus eſt, iniuſtum ſit, aut ruptū, irritúmue. approbatur ſimul & diſtinguitur l. quod vulgò. 19. & l. ſi duob. 12. §. fin. ff. d. tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi mortis teſtatoris tempore teſtamentum valuit. tunc enim, quamuis poſtea ruptum irritúmue ſit factum, nihilominus contra tabulas bonorum poſſeſſio competit. d. l. 19. Exemplum proponitur l. illud. 4. in prin. ff. eod. tt. Concordat l. filium. 20. in prin. ibi: quod ſi hi repud. ff. d. tt. item l. ſed et ſi. 10. in fin. ff. de legatis præſtandis, contra tabul. bonor. poſſeſſ. petita. Viceſimaquarta exceptio eſt: Niſi ante teſtatorem hæredes inſtituti deceſſerint. Hæc exceptio, quæ ſpecies eſt exceptionis præcedentis, approbatur d. l. 10. in fin. ibi: quod ſi neq;. Cui concordat l. quod vulgò 19. in fin. ff. de bonorum poſſeſſ. contra tabulas. Hæc de exceptionibus propoſitæ quæſtionis. Sed & plures vide ſ. lib. 9. cap. 13.

II. QVIBVS BONORVM poſſeſsio contra tabulas competit?

I. Regula, De liberis defuncti præteritis, proponitur l. 1. §. vocantur. ff. de bonor. poſſeſſ. contra tab. Huius regulæ exceptiones vide ſ quæſt. prox.

II. Regula, De parentibus defuncti præteritis, habetur l. 1. in prin. ff ſi à parente quis manumiſſus. Cōcordat l. æquiſſimum. 5. in fin. ff. ad ſenatuſc. Tertyll. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi adoptiuus parens ſit. l. 2. §. ſed neq; auus. ibi: ſed nec ad bonor. poſſ. ff. ad S. C. Tertyll. Altera exceptio eſt: Niſi filius defuncti exhæredatus inofficioſum teſtamentum dicat. l. filio. 16. §. contra. ff. de inoffic. teſt. Tertia: Niſi pater defuncti ſuperſit. tunc enim excluditur auus. quæ exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi defunctus nepos ab auo fuerit manumiſſus ſeu emancipatus. l. 1. §. nepos. ff. ſi à parēte quis manumiſſus. Quarta: Niſi parens accepta pecunia defunctum emancipauit. d. l. 1. § ſi parens. Quinta: Niſi parens à defuncto filio quid accepit, ne teſtamētum eius inquietaret. d. §. ſi parens. Sexta: Niſi defunctus teſtator miles fuerit. d. l. 1. §. eſt & alius. Septima: Niſi parens coactus defunctū emancipauerit. l. vlt. ff ſi à parente quis. Octaua: Niſi defunctus à parente actore non fuerit emancipatus. Hæc exceptio conſtat ex prædictis. Sed videtur iure nouo mutata & ſublata eſſe Nouell. c. 115. §. atq; hæc quidem. Reliquas exceptiones vide ſ. quæſt. prox.

III. Regula, De liberis manumiſſoris, Hiſce contra tabulas bonorum poſſeſſio non competit. l. 1. § penult. ff. ſi à parente quis.

IV. Regula: De patrono eiuſq; liberis vide ſ. lib. 6. cap. 21. & cap. 22.

V. Regula, De hærede eius, cui bonorū poſſeſſio contra tabulas competit, proponitur l. illud. 4. §. fin. cum lege ſequente. ff. de bonor. poſſeſſ. contra tabul.

III. QVID ET QVANTVM veniat in contra tabulas bonorum poſſeſsione?

I. Regula: Omne ius, quod hæres ſcriptus habet, actori reſtituere cogitur. l. cum emācipatus. 13. in prin. ff de bonorum poſſeſſ. contra tabul. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi parenti manumiſſori contra tabulas bonorum poſſeſſio competat. hic enim nō maiorem partem ſcripto hæredi auferet, quam patronus auferret. approbatur ſimul & diſtinguitur l. Pacuuius. 3. in prin. ff ſi à parente quis manumiſſus. Altera exceptio eſt: Niſi hæres inſtitutus ſit ex liberis defuncti, qui etiam ab inteſtato cum actore hæres futurus erat.

erat. hic enim partem, quam ab inteſtato habiturus erat, facit. l. non putauit. 8. §. fin. ff. de bonorũ poſſeſ. contra tabulas. Huius replicatio eſt: Niſi hæres inſtitutus contra tabulas bonorũ poſſeſſionem habere non poſſit. hoc enim caſu, quamuis ſit ex liberis defuncti, partem non facit. l. ſi poſt. 10. §. liberi ff. eod. tt.

II. Regula: Si vnus ex liberis defuncti hæres ſit inſtitutus: commiſſo per alium edicto, in contra tabulas bonorum poſſeſſione tantam partem habebit, quantam ab inteſtato habiturus eſſet, non ex qua ſcriptus eſt hæres. l. nõ putauit. 8. § fin. ff. de bon. poſſeſ. contra tabulas. l. cum emancipatus. 13. §. ſi pater. & §. fin. itẽ l. ſi in adoptionem. 11. §. fin. ff. eod. tt. l. 1. § filio. ff de coniung. cum emancip. liberis. M. I. R. d. cap. 8. reg. 52. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi hæres inſtitutus ex teſtamento adire, quàm contra tabulas bonorũ poſſeſſionem petere malit. hoc enim caſu ea pars ex qua inſtitutus eſt, illi debetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ex duobus. 14. §. ſed illud. ff. de bonor. poſſeſ. contra tabul. l. filium. 5. §. ſed ſi portio. ibi: ad eum autem. ff. de legatis præſt. contra tab. item l. is qui. 15. §. ſed ſi vnus. ibi: ita autem tuendus ff. eod. tt.

III. Regula: Si cum duo eſſent emancipati fratres, et vnus qui in poteſtate manſerat, vnus ex emancipatis non contulerit: portio eius non vtriq; fratri, ſed alteri tantùm, qui in poteſtate manſit, accedit. quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. prox. cap. 15. quæſt. 6. reg. 2.

IIII. EVENTVS CONTRA tabulas bonorum poſſeſſionis.

I. Regula: Legata & fideicommiſſa ex eo teſtamento, contra quod bonorum poſſeſſio accepta eſt, non debentur. l. ita tamen. 27. §. quoties. ff. ad S. C. Trebell. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ſolus hæres inſtitutus, commiſſo per alium edicto, contra tabulas bonorum poſſeſſionem acceperit. l. nonnunquam. 14. in prin. ff. de legatis præſt. contra tabul. bonor. poſſeſ. petita. Concordat l. is qui. 15. §. ſed ſi vnus. ibi: ſed ſi ſolus. ff. eod. tt. Altera exceptio eſt: Niſi hæres inſtitutus, commiſſo per alium edicto, & contra tabulas bonorum poſſeſſione ab alio accepta, is poſſeſſione iſta, quam etiam accipere poterat, repudiata, ex teſtamẽto hæreditatem adierit. l. ſi duo. 16. in fine. ff. de legatis præſtandis, contra tabul. bonor. poſſeſ. accepta. l. virilis. 8. §. ſi adierit. ff. d. tt. l. ex duob. 14. §. ſed illud obſeruandum. ibi: & quod extraneis. ff. de bonorum poſſeſ. contra tabul. Contradicit l. is qui. 15. §. ſed ſi vnus. ibi: de ſcripio. ff. de legatis præſt. contra tabul. bonor. poſſeſ. petita. Tertia exceptio: Niſi hæredi inſtituto & legatis onerato portio ſua ſit conſeruata. reprobatur l. filium. 5. §. fin. ff. eod. tt. Quarta: Niſi cum ab impuberis ſubſtituto relicta legata eſſent, is ex ſubſtitutione hæres extiterit. d. l. 5. in prin. Cõcordat l. ex duobus. 32. §. fin. ff. de vulgari ſubſtit. l. etſi contra. 33. ff. d. tt. item l. vlt. §. fin. ff. de leg. 3. Quinta: Niſi non legatũ, ſed mortis cauſa donatum ſit. reprobatur l. ſed & ſi. 3. in prin. ibi: ſi autem except. ff. de legatis præſtandis contra tab. Sexta: Niſi parentibus, liberis defuncti, vel alijs ſimilibus exceptis perſonis legata ſint relicta. approbatur ſimul & diſtinguitur ĩ. lib. 13. cap. 14. Septima: Niſi alicui legatum ſit relictum, ita vt exceptis perſonis reſtituat. l. ſed & ſi. 3. §. ſed & ſi proponas. ff. de legatis præſt.

II. Regula: Ei qui contra tabulas bonorum poſſeſſionem accepit, denegatur petitio, item retentio legatorum, et aliarũ rerum, quas ex defuncti volũtate habet. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ habentur ĩ. lib. prox. cap. 8. cauſa 17.

III. Regula: Patri manumiſſori, qui contra tabulas bonorum poſſeſſionem accepit, nihilominus ius antiquum conſeruatur. l. 1. §. fin. ff. ſi à parente.

IV. Regula, De actione de dolo, proponitur l. virilis. 8. §. ſi adierit ff. de leg. præſt. contra tabulas, &c.

V. ADFINIA REmedia.

I. Regula: Exhæredatis non competit bonorum poſſeſſio contra tabulas, ſed querela de inofficioſo teſtamento. l. non putauit. 8. in prin. & l. ſi poſt. 10. §. exhæredatis ff. de bonor. poſſeſ. contra tabul. Concordat l. filium 20. in prin. ibi: ſed quemadmodum. ff. eod. tt. M. I. R. d. reg. 51. except. 1.

II. Regula: Etiam ab inteſtato bonorum poſſeſſio competit. l. vlt. ff. de liberis & poſthumis. Concordat l. maximum vicium. 4. §. ſancimus. C. de liberis præteritis. M. I. R. d. cap. 8. reg. 53. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi non is qui in poteſtate defuncti manſit, ſed emancipatus præteritus, omiſſa contra tabulas bonorũ poſſeſſione, ab inteſtato bonorum poſſeſſionem petat: huic enim illa ſucceſſio denegatur. l. 2. ff. ſi tabulæ teſtament. nulla extab. Hactenus de bonorum poſſeſſione contra tabulas.

DE VENTRE IN POSSESſionem mittendo, quinta actio.

Cap. VIII.

PRIMO: *Ratio huius actionis proponitur l. 1. in prin. ff. de ventre in poſſeſ. mittendo.*

II. CAVSA HVIVS actionis.

Si poſthumo competat bonorum poſſeſſio, venter, id eſt mulier prægnans in bona defuncti mittenda eſt. l. vbicunque. 7. in prin. & l. vlt. ibi: nam & ventrem. ff. eod. tt.

Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi poſthumi pater adhuc viuat. quæ exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius replicatio prima eſt: Niſi poſthumus natus patri in bonis aui iungatur. l. 1. §. ſi pater. ff. de ventre in poſſeſ. mittendo. Altera replicatio eſt: Niſi pater poſthumi apud hoſtes ſit. d. l. 1. §. ſi filius.

II. Exceptio eſt: Niſi poſthumus ſit exhæredatus. d. l. 1. §. toties. Huius replicatio prima eſt: Niſi exhæredatus aliquo caſu hæres exiſtere poſſit. d. l. 1. §. ſed etſi incertum. Huius replicationis ſpecies etiam ſunt replicationes ſequentes. Altera replicatio eſt: Niſi ſub conditione ſit exhæredatus poſthumus. d. l. 1. §. ſed etſi ſub. Tertia: Niſi à ſubſtitutis exhæredatus, ab inſtitutis præteritus ſit. d. l. 1. §. ſi venter. Quarta: Niſi exhæredatio ita ſit facta, Qui mihi intra tres menſes mortis meæ natus erit, exhæres eſto: vel, Qui poſt tres menſes. d. l. 1. §. ſed & ſi quis.

III. Exceptio: Niſi poſthumus natus, defuncto

ſuus hæres futurus non eſt.l.1. §.toties.ff. de ventre in poſſeſſ.mittendo. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi poſthumus filius ſit defuncti.tūc enim,quãuis in aui poteſtatem ſit recaſurus, nihilominus in patris defuncti bona venter mittendus.d.l.1.§.etiã ex. Altera: Niſi poſthumus nepos ſit defuncti. d.l.1. §.ſi filius. ibi:etſi hic nepos. Tertia: Niſi mater poſthumi aliunde ſe alere non poſſit. tunc enim, quamuis poſthumus defuncto ſuus hæres futurus non eſt, tamen venter in poſſeſſionē mittitur.l.extraneo.6.ff.de ventre in poſſeſſion.mittendo. Concordat l.vlt.ff.eod.tt.

IV. Exceptio: Niſi poſthumus nepos ſit defuncto ex filio adoptiuo. reprobatur l.1. §.ſi filius. ff. de ventre in poſſeſſ.mit.

V. Exceptio: Niſi poſthumus hæres negetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. vbicunq; 7. §. interdū. ff.d.tt. Concordat l.1.§.& generaliter.ff.d.tt. Propoſitæ exceptionis ſpecies, necnon & replicationes vide in exceptionibus duabus proximè ſequentibus.

VI Exceptio: Niſi mulier vxor defuncti negetur, vel ex eo prægnãs eſſe. approbatur ſimul & diſtinguitur l.1. §.ſi ea quæ. ff.de ventre in poſſeſſ. mitt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi non ſit manifeſta mulieris calumnia, ſed probabilis dubitatio. tunc enim nihilominus venter in poſſeſſionem eſt mittendus. d. §.ſi ea quæ. Cui cõcordat l.ſi quis.3.§.fin.ff.ne vis fiat ei qui in poſſeſſ.miſſus erit.

VII. Exceptio: Niſi mulier ſtatus controuerſiam patiatur. approbatur ſimul & diſtinguitur d. §.ſi ea quæ & d.l.3. §.fin.

VIII. Exceptio: Niſi mulier mortis tēpore defuncto vxor non fuit. reprobatur l.1. §. rectiſſimè. ff. de ventre in poſſeſſ.mittendo.

IX. Exceptio: Niſi aliunde ſe mulier alere poſſit. reprobatur l.curator.5.in prin.ff.d.tt.

X. Exceptio: Niſi mulier prægnans non ſit. l.1. §.1. ff.d.tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi deferente aduerſario, mulier ſe prægnantem eſſe iurauerit. l. cum mulier.10. ff. de Carboniano edicto. Concordant ea quæ proponuntur ĩ.quæſt.5.reg.18.except.1.

XI. Exceptio: Niſi nemo alius ſit, cui bonorū poſſeſſio competit. reprobatur l. vbicunq; 7. §. fin. ff. de ventre in poſſeſſ.mittendo.

III. QVI IN POSSESSIOnem ſint mittendi?

Si defunctus duas fecerit prægnantes, vterq; vēter in poſſeſſionem mittendus. l.1. §. ſi quis prima. ff. de ventre in poſſeſſ.mittendo.

IIII. QVANDO MITtendus?

Si poſthumus ab inſtitutis exhæredatus, à ſubſtitutis præteritus ſit: non niſi hæreditate ſubſtitutis delata, in poſſeſſionem poſthumus mittendus. d.l.1. §. ſi venter.

V. EVENTVS ET IVRA miſſi ventris.

I. Regula: Non poſſidet venter, ſed magis cuſtodiam rerum & obſeruationem præſtat. l.cum legati.12. ff. quibus ex cauſis in poſſeſſ.eatur.

II. Regula: Ex bonis venter eſt alendus.l.curator.5. in prin.ff. de ventre in poſſeſſ. mittendo. Plura de hac re vide ĩ.reg.6.

III. Regula: Quamdiu venter in poſſeſſione eſſe debeat, definitur l.1.§ fin.cū lege ſequente.ff.d tt. Huius exceptio eſt: Niſi partui moueatur cõtrouerſia ſtatus. approbatur ſimul & diſtinguitur l. vbicunq; 7. §. interdum ff.d.tt.

IV. Regula, De curatore ventri & bonis dando, proponitur l.1. §. quoties. ff.de ventre in poſſeſſ. mittendo De eodem curatore habetur d.l.1. §. eligitur, vſq; ad §. fin. De officiis curatoris ventri dati proponitur d.l.1. §. mulier. Sed & alia eius officia vide ĩ. reg.7 & 8.

V. Regula: Si curator bonis conſtitutus non ſit, inuentarium conſcribendum, & cuſtos rerum ponendus d.§.eligitur. verſ. quod ſi nondum. Concordat d. l.1.§.quoties.

VI. Regula, De victu, veſtitu & habitatione ventri ex hæreditate præſtandis, tractatur l.1. §.mulier, cum §.ſequente.ff.de ventre in poſſeſſ.mittēdo. Concordat l.habitatio.4.item l.curator.5.in prin.ff.eod.tt.

VII. Regula, De officio curatoris vētri dati, proponitur d.l.1.§ idem ſi periculum eſt. Aliud officium eius habetur d.l.5.§.fin. Plura eius officia vide ſ.reg.4.

VIII. Regula, De nihil deminuendo ex bonis, præterquã quod ad alendum ventrē pertinet. proponitur l.1.§.mulier.ff.de ventre in poſſeſſ.mittendo.

IX. Regula: Id quod ad alendum ventrem ex bonis conſumptum eſt, ratum manet, nec repetitur l.ſumptus.3.ff.d.tt.l.1.§.ſed etſi incertum,in fine.ff.d.tt.itē l.vnica.§.intereſſe. ff.ſi mulier ventris nomine in poſſeſſ. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi mulier ſciēs ſe prægnantem non eſſe, in poſſeſſione fuerit. d.l.vnica. Concordat l.1.§.fin. ff.de ventre in poſſeſſ.mittendo. Plura de hac exceptione vide ĩ. cap. prox. Altera exceptio videtur: Niſi is qui natus eſt, repellatur. Tertia: Niſi mulier abortum fecerit. Hæ duæ exceptiones reprobantur d.§.ſed etſi incertum,in fine.

X. Regula: Quod ad alendum ventrem cõſumptū eſt, velut æs alienum deducitur. l.cum venter.9. ff.de ventre in poſſeſſ.mittendo.

DE ACTIONE, SI MVLIER poſſeſsionem ad alium tranſtulit.

XI. Regula: Ratio huius actionis proponitur l.1.in prin.ff ſi ventris nomine muliere.

XII. Regula, De cauſa huius actionis eiuſq; exceptionibus. Si mulier poſſeſſionem ad alium tranſtulit, actio propoſita competit.d.l.1. Cuius exceptio prima eſt: Niſi ſine dolo malo poſſeſſionem ad aliū tranſtulerit.d.l.1. Declaratur exceptio hæc l.2. in prin ff.d.tt. Altera exceptio eſt: Niſi ab eo qui in poſſeſſione eſt, id quod ei abeſt, actor cõſequi poſſit.d.l.2. §.ſi & patris.

XIII. Regula: Aduerſus quos cõpetit actio propoſita? De ipſa muliere & patre eius, in cuius eſt poteſtate, proponitur d.§ ſi & patris. Concordat l.1.in prin. ibi:nec ſolum.& §.fin.ff ſi ventris nomine muliere.

XIV. Regula: Quid veniat in actione propoſita? De eo quod actoris intereſt, habetur d.l.1.in prin.ibi:actionemq; in tantum. Cõcordat l.2.in fine.ff.d.tt. Declaratur regula hæc d.l.1.§.intereſt.

XV. Regu-

XV. Regula: Quamdiu detur actio hac? Perpetua eſt.d.l.1.§.fin.

XVI. Regula: Adfine remedium proponitur d.l.1.§. neceſſariò.

DE ACTIONE, SI MVLIER VENtris nomine in poſſeſsione calumniæ cauſa eſſe dicetur.

XVII. Regula: Ratio huius actionis proponitur l. vnica.§.& hoc edictum ff.ſi mulier ventris nomine.

XVIII. Regula, De cauſa huius actionis. Si mulier calumniæ cauſa in poſſeſſione ſit. Hæc cauſa declaratur d.l.vnica. §. per calumniam. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi hærede deferente, mulier iurauerit ſe prægnantem eſſe. d.l.vnica, in prin. Concordat l. ait prætor.3. §.quacunq; ibi: vnde Marcellus. ff. de iureiurando.

XIX. Regula: Quibus cōpetat actio propoſita, definitur d.l.vnica.§.competit. Huius exemplum ſeu ſpecies habetur d.l.vnica.§.nonnunquam. Concordat d. l.vnica.§.idem Iulianus.

XX. Regula: Aduerſus quos actio propoſita competat? De patre mulieris proponitur d.l.vnica. §. in parentem.& §.fin.

XXI. Regula: Quid veniat in hac actione? De eo quod actoris intereſt, proponitur d.l.vnica. §. ſimiliter. Declaratur illud intereſſe d.l.vnica. §.intereſſe. item §.nonnunquam.cum ſequentibus.

XXII. Regula: Quādiu actio propoſita competat, definitur d.l.vnica.§ hanc autem.

XXIII. Regula: Euentus. De libertatibus teſtamētorelictu conſeruādis.proponitur d.l.vnica.§.penult. Hæc de ventre in poſſeſſionem mittendo.

DE CARBONIANO EDIcto, ſexta actio. Cap. IX.

PRIMO: *Ratio huius edicti eiuſq; actionis proponitur l. Carbonianum.3.§. duæ autem ſunt. ibi: diuus enim Hadrianus.ff.de Carboniano edicto.*

II. CAVSAE HVIVS ACTIONIS, earumq; exceptiones.

I. Cauſa generalis: Si impuberi, cui bonorū poſſeſſio competit, controuerſia fiat.an inter liberos ſit: nihilominus ei bonorū poſſeſſio datur. & controuerſia in tempus pubertatis differtur. Quæ cauſa approbatur l.1. in prin. ff. de Carboniano edicto. d.l.3. §.duæ autem item l.2. C.d.tt.

II. Cauſa: Si impubes ex defuncto conceptus negetur, vel ex matrimonio. Hæc cauſa ſpecialis approbatur l.Carbonianum.3.§.ſi mater ff.d.tt.

III. Cauſa: Si ſuppoſitus eſſe dicatur impubes. l.1. §.fin.ff.d.tt.Concordat l.quod Labeo.9 ff.d.tt.

IV. Cauſa: Si mater ſuppoſiti partus arguatur. reprobatur l.1.§.fin ff.de Carboniano edicto.

V. Cauſa: Si mater impuberis adulterij accuſetur. reprobatur l.Titia.13. ff. d.tt. Planè admittitur, ſi pupilla quæſtio bonorum etiam moueatur. d. l.13. Cui concordat l. ſi ventris.8. ff. de ventre in poſſeſ. mittendo.

VI. Cauſa: Si mater impuberis ſerua dicatur. reprobatur l.ſi impubes.7. §.ſi mater. ff.de Carboniano edicto.

VII. Cauſa: Si impubes negetur iure adoptatus.d. l.7.in prin.

VIII. Cauſa: Si impubes in adoptionem datus eſſe dicatur.d.l.7.§.1.

IX. Cauſa: Si impubes non in defuncti patris, ſed ſuperſtitis aui poteſtate eſſe dicatur. l.deceſſit.8. §.itē emancipatus ff.de Carboniano edicto.

X. Cauſa: Si impubes, emancipato patre, in poteſtate aui retentus eſſe negetur.l.1.§.ſi quis nō.ff.d.tt.

XI. Cauſa: Si impubes ſeruus dicatur. d.l.1. §. ſed etſi quis. Concordat l.1.C.d.tt.

XII. Cauſa: Si defunctus ſeruus fuiſſe dicatur d.§. ſed etſi quis.

XIII. Cauſa: Si defunctus filiusfamiliâs eſſe dicatur.l.deceſſit.8.in prin.ff.de Carboniano edicto.

XIV. Cauſa: Si de teſtamento ſit controuerſia, vel de hæreditate, non de ſtatu impuberis. reprobatur l.1. §.ſi quis filium.l.Carbonianum.3.§ quamuis.ff.d.tt. Hactenus propoſitæ actionis cauſæ ſunt enumeratæ. Sequuntur nunc harum cauſarū, quæ quidem approbatæ ſunt, exceptiones.

I. Exceptio: Niſi pubes ſit is, cui controuerſia fit. d. l.3. §. puberi. ff. de Carboniano edicto. Plura de hac exceptione vide ī.quæſt.vlt.reg.11.

II. Exceptio: Niſi fœmina controuerſia moueatur. reprobatur l.1.§ non ſolùm.ff.d.tt.

III. Exceptio: Niſi ei cui controuerſia fit, bonorū poſſeſſio non competat. d.l.1.§. & generaliter. Concordat l.2. C.de Carboniano edicto.

IV. Exceptio: Niſi exhæredatus ſit is, cui cōtrouerſia fit.d.l.1. §.Pomponius. l.ſi impubes.7. §.cum verò. item l.cum ſine.11 ff.d.tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi exhæredatus ſit cauſa adiecta hac, quaſi teſtatoris filius non ſit.l.1.§.idem ait ff.de Carboniano edicto. Altera replicatio eſt: Niſi ab inteſtato exhæredatus hæreditatem petat. l.ſi impubes.7. §.interdum.ff.eod.tt. Tertia: Niſi exhæredatus de inofficioſo teſtamento agat. Hæc replicatio reprobatur l. qui de inofficioſo.20.ff.de inoff.teſt.

V. Exceptio: Niſi hæres inſtitutus ſit is, cui controuerſia fit.l.1.§. Pomponius. ff. de Carboniano edicto. Concordat l.cum ſine.11.ff.d.tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi poſthumus hæres inſtitutus, dicatur eſſe partus ſubiectus. d.§.Pomponius.ibi:niſi fortè. Concordat l.Carbonianum.3.in prin ff.d.tt. Alterius replicationis loco notandum, quòd quæſtio ſtatus nihilominus in tempus pubertatis differatur.d.l.3.§.1.

VI. Exceptio: Niſi is cui controuerſia fit, non poſſideat hæreditatem, ſed petat: vel contrà.reprobatur d. l.3.§.parui refert.& §.ſi duo.ibi:ſiue petitor.

VII. Exceptio: Niſi impubes intra legitimū tempus ordinariam bonorum poſſeſſionem non agnoſcat. l.Carbonianum.3.§.fin.cum lege ſequente. ff.eod.tt.

VIII. Exceptio: Niſi ab inteſtato hæreditatē impubes petat.reprobatur l.de bonis.6.§.huic.ff.de Carboniano edicto.Concordat d.l.3.in prin.ff.d.tt.

IX. Exceptio: Niſi de inofficioſo teſtamento impubes agat. l. qui de inofficioſo.20. ff. de inoffic. teſtament.

X. Exceptio: Niſi ex teſtamēto hæreditatē impubes petat.approbatur per ea quæ propoſita ſunt. ī.exc.5.

X I. Exceptio: Niſi de bonis impuberi controuerſia non fiat. l. de bonis. 6. §. ita demum. ff. de Carboniano edicto. Concordat l. Titia. 13. ff. d. tt.

X I I. Exceptio: Niſi de alia quàm paterna hæreditate impuberi moueatur controuerſia. l. impubes. 7. § ſi pupillus. l. cum ſine. 11. in fine. item l. Carbonianũ. 3. §. ſi is qui. ff. d. tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi de materna hæreditate impuberi controuerſia fiat. Hæc replicatio partim approbatur, partim reprobatur l. de bonis. 6. in prin. ff. eod. tt. Altera replicatio eſt: Niſi ſimul de paterna & alia hæreditate impuberi moueatur controuerſia: tunc enim vtriuſque hæreditatis controuerſia in tempus pubertatis differenda. d. l. 6. §. 1. Concordat l. ſi impubes. 7. §. ſi pupillus, in fine. ff. d. tt.

X I I I. Exceptio: Niſi non de hæreditate, ſed de legatis vel fideicommiſſis impuberi controuerſia ſiat. reprobatur l. Carbonianum. 3. in prin. ibi: & cum de fideicommiſſis ff. de Carboniano edicto.

X I V. Exceptio: Niſi debitores hæreditarij ab impubere conuenti, negent illum defuncti filium eſſe. reprobatur d. l. 3. §. cum extaret.

X V. Exceptio: Niſi ab ipſo teſtatore vel patre impubes filius ſit negatus. reprobatur l. 1. §. ſi quis non. ff. de Carboniano edicto.

X V I. Exceptio: Niſi fiſcus impuberi controuerſiã faciat. reprobatur d. l. 1. §. ſed etſi fiſcus.

X V I I. Exceptio: Niſi manifeſta impuberis calũnia ſit. l. Carbonianum 3. §. cauſa cognitio. ff. de Carboniano edicto.

X V I I I. Exceptio: Niſi venter non ſit inſpectus, nec ea quæ de inſpiciendo ventre Prætor cauit, obſeruata. l. 1. §. ſi cui ventrem. ff. de inſpiciendo ventre. Huius exceptionis replicationes vide ſ. lib. 10. cap. 2. except. 9. diſtinct. 1.

X I X. Exceptio: Niſi non expediat pupillo differri controuerſiam. d. l. 3. §. duæ autem ſunt. ff. de Carboniano edicto.

X X. Exceptio: Niſi viuant adhuc ſubiecti partus participes. l. 2. ff. d. tt. Concordat l. 1. §. fin. ff. eod. tt.

X X I. Exceptio: Niſi, etiamſi cõtra impuberem iudicaretur in ſtatus cauſa, nihilominus hæres ſit futurus. l. cum ſine. 11. ff. de Carboniano edicto.

X X I I. Exceptio: Niſi idoneos habeat pupillus, à quibus defendatur: eiuſq; tutores experiri velint. l. Carbonianũ. 3. §. duæ autem. ibi: cæterùm ſi. ff. de Carboniano edicto.

X X I I I. Exceptio: Niſi pupillus non ſatiſdet. l. ſed & ſi. 5. §. fin. ff. de Carboniano edicto. Concordat l. penult. & vlt. ff. eod. tt. l. prætor. 3. §. emancipatus. ff. de collat. bonor. l. Carbonianum. 3. §. cum extaret, in fine. ff. de Carboniano edicto. item l. 1. C. eod. tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi quoad controuerſiam in pubertatis tempus differendam. huic enim parti exceptio propoſita non obſtat. d. l. 1. verſ. vel hac non oblata. Altera replicatio eſt. Quòd impubes nihilominus cum cæteris in poſſeſſionem admittatur, & cæteri cum impubere. d. l. 1. Plura de hac re vide ĩ. quæſt. vlt. reg. 5 repl. 3.

X X I V. Exceptio: Niſi delato iureiurando à matre impuberis, aduerſus eam iuratum ſit, eam prægnantẽ non eſſe. reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox. quæſt. 2. except. 10. item quæſt. 5. reg. 18.

X X V. Exceptio: Niſi viuo patre impuberis controuerſia ſtatus ſit cœpta. reprobatur l. ſi verò 3. §. illud tenendum, in fine. ff. de agnoſcendis vel alendis liberis.

X X V I. Exceptio: Niſi annus ex eo tempore, quo ſciuit controuerſiam ſibi moueri impubes, exceſſerit. l. Carbonianum. 3. §. fin. cum lege ſequente ff. de Carboniano edicto.

III. QVAMDIV COMpetit?

I. Regula: Intra annũ. d. l. 3. § fin. cũ lege ſequente.

I I. Regula: Si impubes pubes factus ſit, expirat hæc bonorum poſſeſſio. approbatur ĩ. quæſt 3. reg. 11.

I V. QVAE differenda? vide ſ. quæſt. 2. except. 12. repl. 2. Sed & alia huius loci regula proponitur d. l. 3. §. ſi quis liber. ff. de Carboniano edicto.

V. QVOMODO COMPETAT? item adiuncta & euentus.

I. Regula, Cauſa cognita, competit bonorũ poſſeſſio. l. 1. in prin. ff. de Carboniano edicto. Declaratur cauſæ cognitio l. Carbonianum. 3. §. cauſa cognitio. & §. duæ autem. ff. d. tt.

I I. Regula: Perinde impuberi competit bonorum poſſeſſio, ac ſi nulla ei controuerſia moueretur. d. l. 1. in prin. item d. §. duæ autem. l. ſi impubes. 7. §. quoties. ff. eod. tt.

I I I. Regula: Impubes poſſeſſor ſit, non hæres. d. l 3. §. miſſum. ff. de Carboniano edicto.

I V. Regula: Impubes actiones hæreditarias exercere non poteſt. approbatur ſ. reg. prox. Cui tamen contradicere videtur l. hac bonorum. 15. ff. eod. tt.

V. Regula: Cæteri hæredes nihilominus hæreditatẽ adire, & ſimul in poſſeſſione eſſe poſſunt. l. ſed & ſi. 5. in prin. ff. de Carboniano edicto. Concordat l. 1. §. ita autem. ibi: ſed etſi ex Carboniano. ff. ſi tabulæ teſtam. nulla extab. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi alio iure impuberi verè filio, alio iure cæteris hæredibus cõpetat bonorum poſſeſſio. hoc enim caſu, Carboniana bonorum poſſeſſione impuberi data, cæteri hæredes interim non admittuntur. l. ſcriptus. 12. in prin. ff. de Carboniano edicto. Cuius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi cæteri quoq; hæredes ex liberis ſint defuncti, vt quacunq; ratione impubes, etiamſi verè filius eſſet, ſuccederet: alios fratres ſuos non excluderet. d. l. 5. in prin. Altera replicatio eſt: Niſi impubes vel non ſit filius, vel ordinariam bonorum poſſeſſionem omiſit, vel intra legitimum tempus non agnouit l. ſi impubes. 7. §. fin. ff. d. tt. Tertia: Niſi impubes non ſatiſdet. l. 1. §. 1. ff. de Carboniano edicto. Huius duplicatio hæc eſſe videtur: Niſi cæteri quoq; hæredes non ſatiſdent. ſed reprobatur l. ſed & ſi. 5. §. quoties. ff. eod tt.

V I. Regula, De impubere ex bonis alẽdo, proponitur d. l. 5. §. an aũt. ff. de Carboniano edicto. Cõcordat l. de inofficioſo 10. ibi: & alatur. ff. de inoff. teſtam.

V I I. Regula: De ſumptibus in ſtudia & alia neceſſaria pupillo præſtandis, habetur l. de bonis. 6. §. nõ ſolùm. ff. de Carboniano edicto.

V I I I. Regula: Is qui ſimul cum pupillo in poſſeſſionem miſſus eſt, ex bonis alendus nõ eſt, nec quidquam ex ijs deminuet. d. l. 6. §. qui pupillo.

I X. Regu-

IX. Regula, De actionibus hæreditarijs inferendis & excipiendis, proponitur l. ſed & ſi. 5. §. 1. ff. de Carboniano edicto. De actionibus item excipiendis tractatur l. ſi impubes. 7. §. cum autem ex. ff. d. tt. De eadem re proponitur s̄. reg. 4.

X. Regula: Ne inſtrumenta hæreditaria in poteſtatem aduerſariorum pupilli redigantur, cauetur d. l. 5. §. maximè.

XI. Regula: Si miſſus pubes factus ſit, expirat hæc poſſeſſio. l. Carbonianum. 3. §. puberi, in fin. ff. de Carboniano edicto. Concordat l. 2. in fin. C. eod. tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi cum duo impuberes controuerſiam paterentur, vnus tantùm eorum pubes ſit factus. d. l. 3. §. ibidem. Altera: Niſi cū duo impuberes eſſent, alter alteri controuerſiam facit. hoc enim caſu, quamuis vnus ex illis pubes factus ſit, nihilominus durat poſſeſſio. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 3. §. ſi duo.

XII. Regula: Poſt pubertatem miſſus rei, non actoris partes ſuſtinet. l. de bonis. 6. §. fin. ff. de Carboniano edicto. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi non cauerit impubes. d. §. final. Cuius replicatio eſt: Niſi adhuc cauere ſit paratus. d. § fin. Altera exceptio eſt: Niſi poſt decretam Carbonianam bonorum poſſeſſionem, antequam corporalem poſſeſſionē nactus ſit impubes, pubes ſit factus. l. quæritur. 14. ff. d. tt.

XIII. Regula: Si poſt pubertatem contra impuberem iudicatum fuerit, denegantur ei actiones. l. ideo. 4. in fine. ff. de Carboniano edicto. Hactenus de Carboniano edicto.

DE INTERDICTO QVORVM bonorum, & de miſſione in poſſeſſionem ex l. 3. C. de edicto D. Hadriani tollendo. Cap. X.

PRIMO: *Verba huius interdicti proponuntur l. 1. in princ. ff. quorum bonorum.*

II. GENVS & nomen, d. l. 1. § fin. Concordat Inſt. de interdictis. §. ſequens. ibi: adipiſcendæ.

III. CAVSA HVIVS INterdicti?

Si actori bonorum poſſeſſio competat, hoc interdicto poſſeſſionem corporalem adipiſcitur. d. l. 1. in prin. Concordat l. 3. cum l. ſeq. C. quorum bonorum. M. I. R. lib. 4. cap. 8. reg. 54. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi res ſint vſucaptæ. l. 1. in princ. ff. d. tt.

IIII. QVIBVS COMPETIT?

De proximioribus bonorum poſſeſſoribus. Hi vlterioribus præferūtur. approbatur exemplo l. 3. C. quorum bonorum.

V. ADVERSVS QVOS competit?

I. Regula, De poſſeſſore. Hic regulariter hoc interdicto tenetur. M. I. R. d. cap. 8. reg. 55. cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi non pro hærede, neque pro poſſeſſore, ſed titulo poſſideat. elicitur ex verbis interdicti s̄. eod. cap. in princ. allegatis. Concordat d. l. 2. C. quorum bonorum. M. I. R. d. reg. 55. excep. 1. Declaratur Inſt. de interdictis. §. pro hærede. Altera exceptio eſt: Niſi iuris poſſeſſor ſit, ſeu debitor hæreditarius. l. 2. ff. quorum bonorum.

II. Regula, De eo qui dolo malo poſſidere deſiit, proponitur verbis interdicti s̄. eod. cap. in princ. citatis. cui concordat l. 2. C. quorum bonorum.

VI. EVENTVS.

Proprietati nihil hoc interdicto præiudicatur. l. 3. in fin. C. quorum bonorum.

DE MISSIONE IN POSSESSIOnem ex l. 3. C. de edicto diui Hadriani tollendo, actio octaua.

I. VERBA *huius legis proponuntur d. l. 3. Ad quam intelligendam ſciendum eſt, ab Auguſto Imperatore legem de viceſima latam, quæ iubebat viceſimā partem hæreditatum teſtamento relictarum, fiſco dependi. Hanc legem Hadrianus Imperator confirmauit, hoc addito: Ne qua mora fieret neceſſario vectigali, vt non ſolùm ſtatim poſt mortē teſtatoris tabulæ aperirentur: ſed & ſcriptus hæres, qui hanc viceſimam dependet, mittatur in poſſeſſionem. Cum autem Lex illa de viceſima hæreditatis fiſco depēdenda eſſet ſublata: placuit Imperatori Iuſtiniano legem quoq; Hadriani, quæ eius occaſione lata eſt, & multis ambagibus difficultatibusq; implicita, tolli, aliamq; de mittendo hærede ſcripto in poſſeſſionem rerum hæreditariarum, magis expeditam in eius locū ſubſtituere.*

II. CAVSA, EX QVA DATVR actio propoſita.

Si quis in teſtamento hæres ſcriptus ſit, poteſt vi conſtitutionis propoſitæ exhibito teſtamento coram iudice petere, vt in poſſeſſionem rerum hæreditariarum mittatur. d. l. 3. C. de edicto D. Hadriani tollendo. M. I. R. d. cap. 8. reg. 59. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi teſtamentum cancellatum vel imperfectum appareat, vel alio vitio viſibili laboret. d. l. 3. Altera exceptio eſt: Niſi alius contradictor exiſtat. d. l. 3. M. I. R. d. reg. 59. except. 1. Cuius replicatio eſt: Niſi cauſa altiorem indaginem requirat: tunc enim contradictione nō obſtante, nihilominus ſcriptus hæres in poſſeſſionem eſt mittendus. approbatur exemplis l. 1. C. d. tt. M. I. R. d. except. 1. replic. 1.

III. QVI MITTENDI, SEV QVIbus hæc actio competit?

De inſtituto & ſubſtituto ſimul agente, proponitur l. 1. C. d. tt. de edicto D. Hadriani tollendo.

IIII. QVID VENIAT IN Actione propoſita?

De bonis quæ mortis tempore teſtatoris fuerunt, habetur d. l. 3.

V. VBI COMPETAT Actio propoſita?

Ibi, vbi res hæreditariæ ſunt. l. vnica. in prin. C. vbi de hæreditate agatur.

VI. QVAMDIV COMpetat?

Tamdiu competit, quamdiu etiam petitio hæreditatis. d. l. 3.

VII. EVENTVS.

Nihilominus proprietatis actio ſeu petitorium iudicium ſupereſt. d. l. 3.

Hactenus de actionibus quæ pro hæreditate perſequenda competunt, eſt dictum. Sed & ad eas quoque

pertinet familiæ erciſcundæ iudicium: de quo tamen alio loco commodiore, infrà ſcilicet parte proxima, tractabitur. De ſucceſſionibus igitur tam ex teſtamento, quàm ab inteſtato, ſatis ſit dictum. Nunc de legatis & fideicommiſſis, eorumq́; actionibus eſt dicendum.

DE LEGATIS ET fideicommiſſis.

LIBER DVODECIMVS.

DE DEFINITIONE AC DIFferentijs legatorum & fideicommiſſorum: nec non de numero legatorum, vtrum ſcilicet vnum an plura ſint legata.

Cap. I.

I. DEFINITIO LEGATI.

LEgati appellatio in lege XII. Tabularum latiſſimè patet. l. verbis. 120. ff. de verbor. ſignific. M.I.R. lib. 4. cap. 9. regul. 4. Definitur autem legatum Inſt. de legatis. §. 1. l. legatum. 113. ff. de legatis 1. item l. legatum. 37. ff. de legat. 2. M.I.R. d. cap. 9. regul. 1.

II. DIFFERENTIAE INter legata & fideicommiſſa.

Porrò inter legata & fideicommiſſa hodie nulla ferè eſt differētia, præterquàm in verbis quibus quid relinquitur. Nam ſiquidem teſtator directis vtatur verbis in relinquendo, legatum dicitur: puta, Titio fundum do lego: Domū meam filius meus Seius præcipito, ſibiq́; habeto. Sin autem orationem ad perſonam hæredis, vel alterius cui aliquid mandat, conuertat, fideicommiſſum appellatur: puta, Rogo te hæres vt Titio fundum illum præſtes: Volo vt filio meo Seio, tuo cohæredi, domum meam concedas: Rogo te Titi, vt fundum quem tibi legaui, poſt mortem tuam Seio filio meo reddas, reſtituas, &c. Hæc quidem differentia eſt inter legatum & fideicommiſſum, in verbis conſiſtens: reipſa autem propè nihil differunt, vt paulo inferius demonſtrabitur: quanquam olim plures inter legata & fideicommiſſa fuerunt differētiæ. Inter has prima & præcipua erat, quòd legata obligatoria erant, fideicommiſſa nequaquam. Quæ differentia proponitur ſimul & tollitur Inſtit. de fideicommiſſarijs hæreditatibus, in princ. & §. & quia prima. Secunda legatorum & fideicommiſſorum differentia erat, quòd à legatario fideicommiſſum quidem relinqui poterat, legatum verò non poterat relinqui. Inſtit. de ſingulis rebus per fideicōmiſſum relictis. in princ. ibi: quamuis. Tertia differentia erat, quòd inteſtatus moriturus fideicommiſſum relinquere poterat, legatum non poterat. Inſtit. de fideicommiſſ. hæreditat. §. præterea inteſtatus. Quarta differentia eſt, quòd hæreditas per legatum directis verbis in codicillis relinqui non poteſt, per fideicommiſſum poteſt. Inſtit. de codicillis. §. codicillis. ibi: directò autem. Quinta differentia erat, quòd ſeruus, cui directis quidem verbis in teſtamento libertas erat relicta, teſtatoris omniumq́; eius hæredum efficiebatur libertus: cui autem per fideicommiſſum libertas erat relicta, is eius ſolius libertus fiebat, cuius fideicommiſſum erat, vt ſeruum manumitteret. Inſtit. de ſingulis rebus per fideicommiſſum relictis. §. qui autē. Plura de hac re vide ſuprà libro 6. cap. 1. quæſt. 4. reg. 8. Sexta differētia erat, quòd fideicommiſſum poſt mortem hæredis vel legatarij relinqui poterat, legatum non poterat. Quæ proponitur ac tollitur Inſtit. de legatis. §. poſt mortem. M.I.R. d. cap. 9. regul. 2. Hæ & aliæ eiuſmodi differentiæ erant inter legata & fideicommiſſa. Quas Imperator Iuſtinianus ſuſtulit Inſt. de legatis. §. ſed non vſque. l. 2. §. & omnia. C. communia de legatis. item l. 1. ff. de legat. 1. M.I.R. d. cap. 9. regul. 3. Quibus legibus quamuis regulariter quidem omnes differentiæ legatorum & fideicommiſſorum ſunt ſublatæ, tamē credo quaſdam reperiri poſſe, quæ ſublatæ non ſint: qualis eſt ſupradicta quarta differentia. nec enim exiſtimandum puto, quemadmodum hæreditas per fideicommiſſum in codicillis nullam ſolennitatem deſiderantibus dari poteſt, aut ab inteſtato relinqui: ita quoque legari poſſe, vel directis relinqui verbis: aut contra. Regulariter tamen, quidquid hic de legatis dicetur, de fideicōmiſſis quoque accipiendum erit, & contrà. Quod & de mortis cauſa donatione dici poteſt l. & fideicommiſſum. 85. ff. de legat. 3. item Inſtit. de donationib. § hæ mortis cauſa.

III. DIVISIO LEgatorum.

Porrò legatorū genera olim quidem quatuor fuerunt: vnum quod appellabatur per vindicationem, alterum per damnationem; tertium ſinendi modo, quartum denique per præceptionem. quæ legatorum diuiſio proponitur ac tollitur Inſtit. de legatis. §. ſed olim quidem. de qua re vide infrà cap. 6. except. 74. in principio.

IIII. DE NVMERO legatorum.

De numero legatorū interdum ſolet quæri, vtrum ſcilicet vnum, an plura ſint legata? cuius loci regulas hic proponam. Iſtarum prima hæc eſt: Tot ſunt legata, quot res in legato expreſſæ. l. 2. ff. de legat. 2. & l. & ſi. 3. ff. de peculio legato. M.I.R. d. cap. 9. regul. 6. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi res non nominatim ſingulæ in legato ſint expreſſæ. d. l. 2. ibi: nominatim. approbatur etiam per exempla d. l. 2. & l. grege. 6. ff. eod. tit. Secunda exceptio eſt: Niſi plures res alternatiuè legentur. l. ſi illud. 27. ff. de legat. 2. l. cum illud. 25. in princ. ff. quando dies legato cedat. item l. ſi ex toto. 8. §. ſi ita legatum. ibi: quia vnum. ff. de legat. 1. Planè quoad repudiationem legati, cenſentur duo legata, non vnum: vt ſcilicet alterum agnoſci, alterum repudiari poßit, ſecundum ea quæ dicentur infrà cap. 6. cauſa 29. except. 4. Quo pertinet l. planè. 34. §. fin. ff. de legat. 1. Concordat l. ſi quis. 8. §. 1. ff. de legat. 2. Tertia exceptio eſt: Niſi plures res ſub contrarijs conditionibus fuerint legatæ. l. ſi illud. 27. in princ. ff. eod. tit. Quarta: Niſi alterum purè, alterum ſub conditione legetur. l. cum illud. 25. in princ. ff. quan-

ff.quando dies legati [illegible]it. Huius exceptionis exemplum etiam proponi[illegible] l.cum ſine.19.in prin. ff.d.tt. Planè ſi ita legetur: Sempronio decem: aut ſi noluerit, Stichum hominem do lego. duo ſunt legata. de quo vide paulo ſuperius except.2.in fin. Quinta exceptio eſt: Niſi ita legatum ſit: Si pœnum non dederit, centum dato. hoc enim caſu non ſunt duo legata, ſed vnum conditionale. d.l.19. in princ. ibi: quod ſi ita ff.quando dies legati cedit. Sexta exceptio eſt: Niſi pluribus rebus legatis, teſtator adiecerit, ſemel tantùm ſe velle præſtari: tunc enim vnum eſt legatum. l.ſi.ita.in princ.ff.de legat.1. Hæc de prima regula, eiuſq́; exceptionibus ſint dicta.

II.Regula: Fundo inſtructo, vel cum inſtrumento legato, duo ſunt legata, nō vnum.l.1.in princ.ff.de inſtructo vel inſtrum.legato.

III.Regula: Annuum legatum non vnum eſt legatum, ſed plura. l.ſi in ſingulos.4.ff.de annuis legatis. l.cum in annos.11.ff.eod.tt.l.cum in.10.cum l.ſequente ff.quando dies legati cedat. item l.cum in.23.ff.d.tt.M.I.R lib.4.cap.10.reg.62. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi legatum cum præfinitione annorum in plures penſiones exonerandi hæredis gratia ſit diuiſum. l.ſi cum.20.§.quando dies legat.ced. l.Firmio.26.§.pater.item l.nec ſemel.12.§.1. ibi: niſi fortè.ff.eod.tt. l.codicillis.18.in princ. ff.de annuis legatis.

IIII.Regula, De vſufructu alternis annis relicto, proponitur l.cum vſusfructus.13.ff.de vſufr.legato.

V. Regula huius loci habetur l.damnas.15.in prin. ff.eod.tt.

¶ *Hactenus de definitione legati, item de differentijs legatorum ac fideicommiſſorum, de ſpeciebus cognatis ac diuiſione, nec non de numero legatorum eſt dictum. Nunc de effectibus legati dicetur: deinde de exceptionibus aduerſus legata competentibus: tertiò, de cauſis amittendi legati: quartò, de actione legatorum, eiuſq́; adfinibus remedijs: poſtremò, de quibuſdam legatorum ſpeciebus.*

DE EFFECTIBVS LEgati. Cap. II.

HOc capite primùm de iure quod legatario in re legata præſertim aduerſus hæredem competit, dicetur. Deinde, de actionibus & exceptionibus hæredi aduerſus legatarium competentibus. Tertiò, de actionibus, quæ legatario aduerſus extraneum dantur. Quartò, de actionibus & exceptionibus extraneo aduerſus legatarium competentibus. Quintò, de actionibus quæ hæredi aduerſus extraneum competunt. Poſtremò, de actionibus & exceptionibus quæ extraneo aduerſus hæredem dantur.

Primi ergo generis regula prima hæc eſt: Quòd dominium rei legatæ ad legatarium pertineat. l.legatum.82.ff.de leg.2. Concordat l.a Titio 66.§.ſin.ff.de furtis.M.I.R.lib.3.cap.13.regul.14. except.1.repl.8. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi non purè, ſed ſub conditione res ſit legata. hoc enim caſu pendente conditione dominium eſt hæredis d.l.82.Cui concordat l.arboribus.12.§.ſi fur decerpſerit. ibi: exemplo. ff.de vſufructu & quemadmodum. item l.omnia.32.§.1.ff.de leg.2.M.I.R.d.repl.8.dupl.7. Altera: Niſi legatarius repudiauerit legatum.d.l.28. Cui cōcordat l.ſi tibi homo.83.§.cū ſeruus.ff.de legat.1. item l.ſeruum filij.44.§.1.ff.de legat.1. Tertia: Niſi res aliena legata ſit. hoc enim caſu quamuis legatarius legatum agnouerit, tamen tanquam dominus eam rem vindicare non poteſt: ſed perſonalem tantùm habet actionem aduerſus hæredem, niſi in caſu. de qua re vide ȷ.lib.prox.cap.10.regul.1.in fine. M.I.R.d.replic.8.duplic.1. Quarta: Niſi hæreditas nondum fuerit adita. tunc enim legatarij res non cenſetur. l.& eleganter.7.§.item ſi ſeruum. ff.de dolo malo. M.I.R.d.repl.8.dupl.6. Hæc de prima regula, eiuſq́; exceptionibus ſint dicta. Planè quæcunque exceptiones legatis opponi poſſunt, eadem propoſitæ quoq; regulæ non ineptè opponentur.

II.Regula: Hæres rem legatam alienare nō poteſt, nec pignori obligare. l.ſi duobus.3.§.ſed quia noſtra. C.communia de leg. Leges concordantes vide ȷ.cap.10.cauſ.54.exempl.2.in prin.M.I.P.lib.5.cap.5.reg.18.M.I.R lib.4.cap.9.reg.8 Exceptio prima eſt: Niſi ſub conditione legatum ſit relictum. Hoc enim caſu alienatio rei ab hærede facta valet. approbatur per ea quæ dicta ſunt paulò ſuperius regul.prox. excep.1. M.I.R.d regul.8.except.11. Huius tamen exceptionis replicatio eſt: Niſi poſtea legati conditio extiterit.d.§.ſed quia noſtra. verſ. ſin autem. Secunda exceptio eſt: Niſi legatarius legatum repudiauerit. Et hæc exceptio conſtat ex ijs quæ dicta ſunt ſ̄.regul.prox.except.2. Cui concordat l quædam ſunt.16.ff.de reb.dubijs. Tertia: Niſi cum hæres damnatus eſſet fundum aut centum dare, vtrum vellet: fundum vendiderit.l.ſi quando.106.§ fin.ff.de legat.1. Quarta: Niſi hæres prædium, ex cuius reditu annuum quid relictum eſt, alienauerit: hoc enim caſu valet alienatio, ſaluo iure legati.l.nihil 117.in princ. ff.de legat.1.l.fundi.38.in princ. ff.de vſufr.leg. item l.liberto.21.in princ. ff.de ann.legat. Plures propoſitæ regulæ exceptiones vide ȷ.cap.10.cauſ.54.exempl.2. item lib.13.cap.17.membro.3 reg.16. item M.I.R.d.reg.8.

III.Regula: Legatario rei legatæ nomine perſonalis, in rem & hypothecaria competit actio.Inſt.de legatis.§.noſtra autem. De quo ȷ.lib.prox.cap.10.

IIII. Regula: Hæres legatario regulariter de euictione rei legatæ non tenetur. l.ſi à ſubſtituto.45.§.fin.ff de legat.1.l.de euictione.69.ff.ad S.C.Trebell.l.cum pater.79.§.euictis. ff de legat.2. item l.Sticho.36.§.fin.ff de vſufructu legato. M.I.R.d.cap.9.regul.12. Ex legibus tam propoſitis, præterquam quòd regula propoſita ijs approbatur, prima etiam eius exceptio elici poteſt, hæc ſcilicet: Niſi teſtator ſciens rem alienam legauerit. Loquuntur enim leges propoſitæ eo caſu, quo teſtator rem ſuam eſſe credidit, vel crediſſe videtur, quo caſu legatum nullius eſt momenti: altero autem caſu, quo ſcilicet teſtator ſciens rem alienam legat, valet legatum. de quo vide ȷ.cap.5.except.49.M.I.R.d.reg.12.except.3. Secunda propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi parens diuiſionem bonorum inter liberos fecit: hoc caſu, ſi vna aliqua res euincatur, ei cui euincitur, eius euictionis nomine datur aduerſus fratres ſuos actio & exceptio. l.cum pater.79.§.euictis. ibi: ſi tamen. ff.de legat.2. Tertia:

Niſi nõ certa aliqua ſpecies, ſed genus legatũ ſit: hoc enim caſu hæres legatario de euictione rei, quam ſoluit, tenetur. l. ſi à ſubſtituto. 45. §. hæres. ff. de leg. 1. l. q. cõcubinã. 29. §. ſi hæres. ff. de leg. 3. l. hæres. 58. ff. de euict. item l. ſi domus. 70. §. de euictione. ff. de leg. 1. M.I.R.d. reg. 12. except. 1. Propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi legatarius, cui de re tradita fuit mota quæſtio, nõ denunciauerit hæredi. l. qui concubinam. 29. §. ſi hæres, in fine. ff. de legat. 3. Quarta exceptio eſt: Niſi cum is qui prædium reipubl. emerat, illud legauerit, Imperator poſtea venditiones prædiorum reipublicæ reſcindat, reſtituto precio. hoc enim caſu legatario quoq; precium ab hæredibus reſtituendum. l. qui ſolidum. 80. §. 1. ff. de legat. 2.

V. Regula: Si ſeruus ex cauſa legati ſolutus, legatario furtum fecerit, legatario eo nomine aduerſus hæredem actio competit. l. ſi generaliter. 107. ff. de legat. 1.

Hactenus iura & actiones, quæ competunt legatario aduerſus hæredem. Plura huiuſmodi iura vide infrà libro prox. cap. 10. de actione legatorum, eiuſq; adfinibus remedijs. Sequuntur nunc actiones & exceptiones, quæ hæredi occaſione legati aduerſus legatarium competunt.

VI. Regula: Si hæres in rem legatam ſumptus fecit, poteſt eos repetere, vel per exceptionem retinere. de qua re vide infra libro prox. capite 6. quantum veniat? reg. 22.

VII. Regula: Si ſeruus legatus hæredi furtum fecerit, competit ei eo nomine aduerſus legatarium tam actio quàm exceptio. l. à Titio. 66. ff. de furtis. Concordat l. ſi ſeruus. 69. ff. de legat. 1.

VIII. Regula: Si prædium legatum hæredis prædio ſeruit, competit ei eo nomine aduerſus legatarium tam actio quàm exceptio. d. l. 69. ibi: nam etſi fundus. l. legatum. 113. § fin. ff de legat. 1. item l. cũ filius. 78. §. dominus. ibi: diuerſum. ff. de legat. 2.

IX. Regula: Si cum teſtator duo prædia haberet iuncta, alterũ legauerit: poteſt hæres alteri quod retinet, ſeruitutem excipere. l. teſtatrix. 20. in princ. ff. ſi ſeruitus vindicetur. l. Olympico. 40. in princ. ff. de ſeruit. vrb. præd. Propoſitæ regulæ contradicit l. ſeruum. 44. §. fin. ff. de legat. 2. Sed & contradicunt ea quæ habentur ĩ. lib prox cap. 6. reg. 3.

X. Regula: Si legatarius rem legatam propria authoritate occupauit, hæredi interdicto Quorum legatorum tenetur. de quo s̃. lib. 7. cap. 18. Sed & rem legatam hæres pendente legati conditione poteſt vindicare. l. omnia. 32. §. fundum. ff. de legat. 2.

XI. Regula: Si legatarius conditioni & modo legati nõ paret, eo nomine hæredi tenetur. l. 2. C. de his quæ ſub modo. Sed & approbatur exemplo l. quidam. 17. ff. de vſufructu legato. Simile exemplum proponitur l. liberto. 21. §. Lucius ff. de annuis legatis. Sed & plura de regula propoſita eiuſq; exceptionibus vide infrà cap. 8. cauſa 15. item infra lib. prox. cap. 8. cautela 1. & 2.

XII. Regula: Si creditori compenſandi debiti cauſa legatum eſt, legato accepto creditor debitum petens, exceptione ſubmouetur. approbatur exemplo l. tutor. 26. ff. de liberat. legata. M.I.R.d. cap. 9. regul. 10. & lib. 5. cap. 12. reg. 30. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi legatum non perceperit legatarius. Secunda: Niſi cum legatũ minor annis vigintiquinque percepiſſet, id reſtituere ſit paratus. Hæ duæ exceptiones approbantur d. l. tutor. 26. Tertia: Niſi non compenſandi debiti animo legatum ſit. Quæ exceptio ipſo iure ſubſiſtit, eiuſq; exemplum proponitur l. Titia. 19. §. qui Marco. ff. de annuis legatis. M.I.R.d. reg. 10. except. 1. Quarta: Niſi ipſum debitum creditori ſit legatum, ſed non totum: tunc enim, quamuis id quod ſibi legatum eſt, ex teſtamento perceperit, nihilominus id quod deeſt, petere poteſt. l. Aurelius. 28. §. eum qui. ibi: idem quæſiit. ff. de liberatione legata. Plura de regula propoſita vide M.I.R. lib. 5. cap. 12. regul. 30. Hactenus de actionibus & exceptionibus hæredi aduerſus legatarium ratione legati competentibus ſit dictum. Plura ad hunc locum pertinentia vide infra inter cauſas amittendi legati: item lib prox. cap. 5. de cautionibus ab actore præſtandis, &c. Sequitur nunc de actionibus, quæ legatario ratione legati aduerſus extraneum competunt.

XIII. Regula: Legatarijs regulariter actiones hæreditariæ non competunt. l. quoties. 13. C. de hæredib. inſtit. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi actio ratione rei legatæ ſit acquiſita. approbatur ſimul & diſtinguitur exemplo eorum quæ dicentur ĩ. libro prox. cap. 4. de ſeruis legatis, reg. 3. Secunda exceptio eſt: Niſi hæreditas alicuius ſit legata. hoc enim caſu eius hæreditatis actiones legatario competunt. l. cum filius. 78. §. 1. ff. de legat. 2. Sed & plura de hac re vide ĩ. reg. prox. item lib. 13. cap. 18. Nunc de ijs actionibus & exceptionibus dicẽdum, quæ extraneo aduerſus legatarium ratione rei legatæ cõpetere videntur, item de ære alieno hæreditario.

XIIII. Regula: Legatarius actionibus hæreditarijs non tenetur. l. creditores. 7. C. de actionibus hæreditarijs. Concordat l. quoties. 13. C. de hæred. inſtit. M.I.R.d. cap. 9. reg. 11. Prima propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi non perſonalis, ſed in rem legatam ſit actio. ea enim quoniam in quemuis rei poſſeſſorem competit, etiam aduerſus legatarium qui rem poſſidet, danda eſt: veluti hypothecaria, & alia ſimilis actio realis. Planè ſi res legata pignori ſit obligata, ideoq; legatarius hypothecaria non veniri poſſit, datur illi actio ex teſtamento aduerſus hæredem, vt pignus luat. de qua re dicetur infra cap. 5. except. 50. item libro prox. cap. 3. regul. 3. Idemq; dicendum ſi ob præteritum vectigal, vel tributum, vel aliud onus reale legatarius conueniri poſſit. l. cum ſeruus 39. §. hæres. ff. de legat. 1. Planè ob onus reale, cuius dies poſt acceptum legatum ceſſit, legatarius omnimodo tenetur. nec illi aduerſus hæredem dandus eſt regreſſus, quamuis vſusfructus rei tantũ illi ſit legatus. l. quæro. 25. ff. de vſufructu legato. Planè ſi conductor prædium quod conduxit, alteri legauerit vtendum fruendum, hæres mercedem conductionis etiam in futurũ tenetur præſtare. l. qui concubinam. 29. §. qui hortos. ff. de leg. 3. Hæc de prima propoſitæ regulæ exceptione ſint dicta. Secunda exceptio eſt: Niſi aliqua negociatione legata, eius nomine actio ſit danda: ea enim aduerſus legatarium qui legatum agnouit, dabitur. l.

cum pater.79.§.menſa.ff.de legat.2. Tertia: Niſi peculium legatum ſit. eius enim actiones legatario, & in legatarium dantur, non quidem directò, ſed per ceſſionem & cautionem. de qua re vide infrà lib.14. capite 10.quæſt.3. Quarta: Niſi hæreditas in totum vel pro parte ſit legata, vel per fideicommiſſum relicta: hoc enim caſu actiones in legatarium vel fideicommiſſarium tranſeunt. de qua re dicetur infrà lib. 13.cap.18. Sed & approbatur l.cum filius.78.§.1.ff.de legat.2. Concordat l.ſi quis.8.§.fin.cum lege ſequente. ff.d.tt. Propoſitæ exceptionis replicatio eſſe videtur: Niſi non pars bonorum, ſed æſtimatio partis præſtetur. Quæ tamen reprobatur l.generali.32.§.fin.in fine.ff.de vſufructu legato. Quinta exceptio eſt: Niſi hæres ſeſe rei legatæ nomine obligauerit: tunc enim legatarius ei cauere debet de indemnitate. de qua re vide infrà lib.prox.cap.8.cautel.6.& 9. Sexta: Niſi hæreditas non ſit ſoluendo: tunc enim, ſi hæres confecto hæreditario hæreditatem adijt, nec bona defuncti creditoribus hæreditarijs ſufficiant: datur creditoribus actio in legatarios pro quantitate legatorum. l.vltima. §.etſi præfatum. ibi: ſin verò creditores. C.de iure deliberandi.

¶ Nunc de ijs actionibus quæ hæredi aduerſus extraneum, non legatarium, occaſione legati competunt, dicendum.

XV.Regula: Si vnus hæredum legatum in ſolidum ſoluit, competit ei eo nomine actio aduerſus cohæredes.l.fideicommiſſa.11.§.ſi in opere. ff.de legat 3.

XVI.Regula: Hæres qui hæreditatem vendidit, actione legatorum conuentus, actionem eo nomine aduerſus hæreditatis emptorem habet.l 2.C.de legatis.

XVII.Regula: Si reſpublica vel pupillus, à quo alicui legatum eſt, ob illud legatum tardius ſolutum aliquod damnum patitur: in adminiſtratores & tutores ſuos actionem habet.l.qui ſolidum.80.§.etiam. ff.de legat.2. Idem dicendum eſt, ſi tutor à legatario non exegit cautionem. de quo infrà libro prox.cap.8. cautel.3.quæſt.7.

Sequitur poſtremò de actionibus & exceptionibus, quæ extraneo ratione legatorum aduerſus hæredem dantur.

XVIII.Regula: Colono à legatario repulſo, competit actio aduerſus hæredem. l.nihil proponi. 117. §. fin. ff.de legat.1. Concordat l qui fundum.32. ibi: quòd ſi colonus.ff locati & conducti.

XIX. Regula: Debitori hæreditario, à quo debitum alij legatum eſt, exceptio aduerſus hæredem competit. l.ſi pecunia.76. ibi: nam ſi conueniatur. ff.de legat.1.

DE EXCEPTIONIBVS ADuerſus legata. Cap. III.

HActenus de effectibus legatorũ tractatum eſt. Quamuis autem regulariter legata ſint præſtanda, vt patet ex lege XII.Tabularum, cuius verba allegata ſunt ſuprà cap.1. in princ. item ex lege Falcidia, Inſtit.de fideicommiſſarijs hæred. in princ. Nouell.22.§.atque hoc primum. M.I.P.lib.5.cap.5.reg. 19.in princ. M.I.R.lib.4.cap.9.regul.14.in princ. tamen regula hæc plures recipit exceptiones, ſumptas partim ex perſona teſtatoris legantis, partim ex perſona legatarij, partim ex perſona eius à quo legatum eſt, partim ex re legata, partim deniq; ex alijs legati circumſtantijs. de quibus nunc ordine dicetur: & primum de ijs exceptionibus, quæ ſumuntur ex perſona ipſius teſtatoris legantis.

I. Exceptio: Niſi teſtator ius teſtandi non habuerit. l.2. ff.de leg.1. Huius exceptionis ſpecies ſunt exceptiones proximè ſequentes.

II. Exceptio: Niſi furioſus legauerit.l.nec codicillos.5.C.de codicillis.

III. Exceptio: Niſi filiusfamiliâs vel ſeruus legauerit. l.1.§.ſed ſi. ff.de legat.3. M.I.P.d.regul.19.except.1. M.I.R d.reg.14.except.1.Huius replicatio prima eſt: Niſi poſtea ſui iuris effectus deceſſerit.d.§.ſed ſi. Quæ recipit duplicationem hanc: Niſi in teſtamento, quod fecit, fideicommiſſum reliquerit. d.§.ſed ſi, in fine. Secunda replicatio eſt: Niſi filiusfamiliâs miles ſit.l.filiusfamiliâs.111.in princ.ff.de legat.1. Concordat l.1.§.hoc autem,in fine.ff.ad S.C.Trebell.M.I. P.d.except.1.replic.2.

IIII.Exceptio: Niſi de ſtatu ſuo dubitet teſtator. l.1.in princ.ff.de legat.3.

V. Exceptio: Niſi aqua & igni ei ſit interdictum. l.1.§.hi quibus.ff.d.tt.

VI.Exceptio: Niſi deportatus ſit. d.l.1.§.deportatos. ibi: à præfecto. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi princeps ſententiam præſidis vel præfecti de deportando nondum comprobauerit.d.§.deportatos. Altera: Niſi deportatus indulgentia Principis ſit reſtitutus.d.l.1.§.ſi quis planè.

VII. Exceptio: Niſi capitali ſententia damnatus ſit. Hæc exceptio ipſo iure ſubſiſtit, quia ita damnatus ciuitatem amittit, vt ſuo loco dicetur. Huius autem replicatio eſt: Niſi miles ex militari delicto ſit damnatus.l.ſi quis.22.§.miles.ff.de legat.3. Plura de hac re vide ſ.lib.9.cap.5.except.13.repl.6.item cap. 18.duplic.3.

VIII.Exceptio: Niſi teſtator nõ ſit ſoluendo. Hæc exceptio approbatur ſimul & diſtinguitur infrà cap. 11.cauſ.68.

IX. Exceptio: Niſi is qui legauit, inteſtatus deceſſerit.reprobatur Inſtit.de fideicommiſſ.hæred.§.præterea. Concordat Inſtit.de codicillis. §.non tantùm. l.non idcircò. 4. C.de codicillis. l.ſi per. 3. C. ad S.C. Trebell. l.& fine. 5. C.d.tt. l.filiusfamil.111. in princ. & §.qui inteſtato.ff.de legat.1.l.Titia.13 ff.de inofficioſo teſtam.l.vlt.§.Lucius. ff.de legat.2. Concordat ijſdem verbis l.Lucius.78. in princ. ff.ad S.C.Trebell. M.I.R.d.reg.14.except.18. Planè ſi teſtamentum in quo legatum relictum eſt, vel iniuſtum ſit, vel ruptũ, aut irritum factum, ob eamq; cauſam ab inteſtato locus ſit, nec legata ex eo teſtamẽto peti poſſunt, vt infrà ſuis locis demonſtrabitur.

¶ Hactenus primi generis exceptiones, ex perſona teſtatoris legantis deſumptæ, propoſitæ ſunt: ſequitur ſecundum genus, earum ſcilicet exceptionum, quæ ſumuntur ex perſona legatarij

X.Exceptio: Niſi nomen legatarij deſcriptum non ſit. l.Paulus. 5. ff. de rebus dubijs. Planè huius exceptionis replicatio proponitur l.quem. 26. ff. de rebus

dubijs. Cuius duplicatio eſt: Niſi poſtea teſtator neminem deſignauerit. l. qui plures. 18. ff. de vſufr. legat.

XI. Exceptio: Niſi incertæ perſonæ ſit legatum. Hæc exceptio iure quidem antiquo approbatur Inſt. de legat. §. incertis. M. I. R. d. regul. 14. except. 12. Declaratur d. §. incertis. Cuius iuris antiqui, quo exceptio propoſita approbatur, replicatio prima hæc erat: Niſi ex certis perſonis incertæ legatum ſit. Inſtit. d. tit. §. ſub certa. M. I. R. d. excep. 12. replic. 3. Secunda: Niſi huiuſmodi legatum ſolutum ſit. Inſt. d. tit. §. incertis autem perſonis. Tertia: Niſi pauperibus erat relictum. l. id quod. 24. C. de epiſcopis & clericis. M. I. R. d. except. 12. replic. 1. Quarta: Niſi in redemptionem captiuorum ſit relictum. l. nulli. 28. in princ. C. d. tit. M. I. R. d. except. 12. replic. 2. Quinta: Niſi conditionis implendæ cauſa incertæ perſonæ ſit relictum. l. Paulus. 4. ff. de rebus dubijs. Sexta replicatio proponitur & approbatur l. quidam. 6. ff. d. tit. Poſſunt inſuper replicationum loco hic annotari exceptiones proximè ſequentes. Sed ſatis de iure antiquo ſit dictum. Iure enim nouo exceptio propoſita reprobatur, vt dictis replicationibus non ſit opus. Reprobatur autem Inſtit. de legat. §. ſed nec huiuſmodi.

XII. Exceptio: Niſi ita legatum ſit, Illi aut illi do lego. l. cum quidam. 4. C. de verbor. ſignific. Quæ quidem exceptio propoſita reprobatur: ſed quòd coniunctionē AVT pro ET interpretatur Iuſtinianus, perquam durum eſt. Neque enim vera eſt ratio, quam adſert, quòd in interdicto Quod vi aut clam, AVT pro ET ſumatur: cum longè aliud ſit vi, aliud clàm facere, nec poßit vtrunque eodem tempore fieri. Melius itaque videtur Pomponius interpretatus eſſe dictam particulam AVT. ait enim: Hæredis eſt poteſtas in eligendo. l. ſi ita. 44. § final. ff. de legat. 2. Ita etiam in propoſito caſu, ſi teſtator rogauerit hæredem, vt Titio aut Seio decem præſtet, probabilius videtur teſtatorem hæredi poteſtatem eligendi conceſſiſſe. Sed præualet legum authoritas rationi diſputandi. Planè ſi Titio aut Seio, vti hæres vellet, legatum relictum ſit, propoſitæ conſtitutioni locus non eſt, ſed hæres alteri dando ab vtroque liberatur. l. ſi Titio. 16. ff. de legat. 2.

XIII. Exceptio: Niſi ita legatum ſit, Illi aut illi, vter eorum prior Capitolium aſcenderit. reprobatur l. ſi ſeruus. 105. §. huiuſmodi. ff. de legat. 1.

XIIII. Exceptio: Niſi ei cui hæres volet, legatum ſit. reprobatur l. vtrum. 8. §. cum quidam. ff. de rebus dubijs. Plura de hac re vide infra capite 7. except. 79. replic. 4.

XV. Exceptio: Niſi ei qui nouißimus ſuperuixerit, ſit legatum. reprobatur l. quoties. 12. ff. de rebus dubijs. Concordat l. ſi ſeruus. 105. §. huiuſmodi. ff. de legat. 1.

XVI. Exceptio: Niſi ita ſit legatum, Illis qui teſtamentum meum ſignauerint. reprobatur l. ſi quis. 15. ff. de rebus dubijs.

XVII. Exceptio: Niſi ita ſit legatum: Lucio & Titio, vel alteri horum do lego. reprobatur l. ſi quis teſtamento. 78. §. his verbis. ff. de legat. 1.

XVIII. Exceptio: Niſi non appareat de quo teſtator ſenſerit. De hac re dicetur infrà libro proximo, capite 1. quæſt. 3. item infrà hoc lib. cap. 6. except 93.

XIX. Exceptio: Niſi ei ſit legatum, qui capax non eſt, & cum quo teſtamenti factio non eſt. Inſt. de legatis. § legari. M. I. R. d. reg. 14. except. 2. Cum ijs autem teſtamenti factio eſt, qui ex alieno teſtamento vel ipſi capere poſſunt, vel alijs adquirere. Inſtit. de hæred. qualit. & differ. §. teſtamenti. Exempla vide infra except. 20. 28. & 29. item ſuprà lib. 4. cap. 24. quæſt. 4. regul. 1. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi non ob delictum legatarius capere non poſſit, ſed propter vitium corporis ſui, vel propter aliam probabilem cauſam. l. filiusfamil. 111. §. ſi quid alicui. ff. de legat. 1. Cuius duplicatio eſt: Niſi teſtator ignorauit legatarium talem eſſe, qui capere non poſſit. approbatur exemplo l. fideicommiſſa. 11. §. ſi ſeruo alieno. ff. de legat. 3. Secunda replicatio eſt: Niſi legatarius qui capere non poteſt, alij reſtituere rogatus ſit. l. ſi fidei meæ. 28. ff. de legat. 3. l. cum ei. 43. ff. de legatis 2. l. mortuo. 50. §. Labeo, in fine. ff. d. tit. item l. cogi. 16. §. hi qui ſolidum. ff. ad S. C. Trebell. Tertia replicatio eſt: Niſi ei qui ſolidum capere non poteſt, legatum ſit ſub hac cōditione, Si hæredi tot dediſſet. l. ſed ſed ſi. 60. §. 1. ff. de condit. & demonſtr. Quarta: Niſi ei qui non eſt capax, aliquid amplius quam capere nō poteſt, ſit legatum. hoc enim quod excedit, debetur. Cuius duplicatio eſt: Niſi id quod excedit, lex Falcidia minuat. l. quoties. 67. ff. ad leg. Falcid. Quinta replicatio hæc eſt: Niſi teſtator ei qui capere nō poteſt, ſoluendi animo legauerit. l. qui teſtamentum. 27. ff. de probationib. Ex qua, præterquam quòd replicatio propoſita approbatur, ſimul etiam eius duplicatio elicitur talis: Niſi legatarius debitum non probauerit, tunc enim videntur in fraudem legis iſta verba adiecta. Cui concordat l. cum quis. 35. §. Titia. ff. de legat. 3. Sexta replicatio eſt: Niſi ita legatum ſit, Si quando capere poterit. l. in tempus. 60. in prin. ff. de hæredibus inſtituendis. Septima: Niſi miles ei qui capere non poteſt, legauerit l. ſi deportati. 7. § ſi miles. ff. de legat. 3. Concordat l. ex teſtamento. 5. C. de teſtamento militis. Octaua: Niſi cum in ſingulos annos relictum eſſet, legatarius quibuſdam annis capere poſſit, vel capere rurſus cœperit. Nona eſt: Niſi ſeruo plurium ſit relictum, quorū quidam capere poſſit. l. cum in. 23. ff. quando dies legati cedit. Concordat l. cum in. 11. ff. de annuis legatis. Decima: Niſi ei qui capere non poteſt, conditionis implendæ cauſa quid dandum ſit. reprobatur l. quod conditionis. 36. in princ. ff. de mortis cauſa donatione.

XX. Exceptio: Niſi vir vxori, vel vxor viro, inter quos matrimonium non conſiſtit, legauerit. l. qui contra. 4. ff. de inceſtis & inutilibus nuptijs. l. ſi quis. 6. C. eod. tit. l. vxori. 27. ff. de vſufructu legato. l. Claudius. 13. ff. de his quæ vt indignis. item l. 2. §. item ſi quis ff. d. tit. Huius replicatio prima eſt: Niſi per errorem illegitimum contraxerint matrimonium. d. l. 4. verſ. exceptis. Secunda: Niſi minores annis matrimonium contraxerint. d. verſ. exceptis. Aduerſus iam dictas duas replicationes, duplicatio in d. l. 4. introducitur. verſ. quos tamen ita demum. Tertia replicatio eſt: Niſi tutor pupillam ſuam, vel is qui officium aliquod gerit, aliquam ex ea prouincia in vxorē duxerit, ei aliquid

aliquid

aliquid in teſtamento ſuo reliquerit: hoc enim caſu mulieri ex teſtamento non denegatur actio. l.2.§.per contrarium.ff.de his quæ vt indign.auſer.l.præfectus.64.ff.de ritu nuptiarum.item l.vlt.ff.de leg.1. Quarta: Niſi miles vxori ſuæ, cum qua antea adulterium commiſerat, aliquid legauerit. reprobatur l.mulierem.14.ff.de his quæ vt indignis. Quinta: Niſi cum ea quæ ſe patroni concubinam eſſe non patitur, ſtuprum ſit commiſſum, eiq; aliquid relictum. l.cum ſecundis.16.§.quoniam.ff.d.tt.

XXI. Exceptio: Niſi ei qui quæue ex ſeſe liberos non habet, legauerit. reprobatur l.2. C.de infirmandis pœnis cœlibatus.

XXII. Exceptio: Niſi cœlibi, vel ei quæ non nubit, ſit relictum. reprobatur l.1.C.d tt.

XXIII. Exceptio: Niſi ei qui in rerum natura non eſt, legetur. l.ſi eo.4.ff.de his quæ pro non ſcript. l.vnica.§.& cum triplici.& §.in primo. C.de caducis tollendis.item l.quidam.14.§.ego autem.ff.de iure codicillorũ. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi poſthumo qui adhuc in vtero eſt, legetur. Quæ approbatur quidem, ſed recipit duplicationem hanc: Niſi alieno poſthumo ſit legatum. Quæ duplicatio iure quidem antiquo approbatur, Inſtit.de legatis.§ poſthumo. Declaratur inſuper ibidem. Huius duplicationis iure antiquo approbata diſtinctio ſeu triplicatio hæc erat: Niſi fratri poſthumo per fideicommiſſum relinquatur.l.penul.ff.de legat.1. Hæc quidem de iure antiquo: verùm iure nouo ſupradicta duplicatio reprobatur, vt etiam alieno poſthumo legatum relictum valeat.Inſt.d.§.poſthumo. ibi: ſed nec huiuſmodi. de quo vide ſ.except.11.in fine.

XXIIII. Exceptio: Niſi ei qui in hoſtium poteſtate eſt, ſit legatum. l.ſi ſeruo.98.§.final.ff.de legat.1. Concordat l.ſi eo.4.in fine.ff.de his quæ pro non ſcriptis,&c. Huius replicatio eſt: Niſi ab hoſtibus ſit reuerſus legatarius.d.l.92.§.final. Secunda replicatio eſt: Niſi ſeruo eius qui apud hoſtes eſt, ſit legatum.l.1.ff.de captiuis.

XXV. Exceptio: Niſi ſeruo ſit legatum. reprobatur l ſi mihi 12.§.regula.ff.de legat.1.Sit igitur huius loci regula hæc, Quod legatum ſeruo relictum ſit vtile. cuius regulæ exceptiones hæ ſunt. Prima: Niſi ſeruo id ſit legatum, quod libero legari non poſſit. l.etſi.5.ff.de ſeruitute legata. Concordat l.debitor.84.§.fin. ibi:& ideo.ff.de legat.2. Secunda: Niſi legatum in perſona domini non conſiſtat.d.§.regula. Sequitur ergo, vt quibus ipſis legare non poſſumus, eorum quoque ſeruis non poſſimus legare. Huius exemplum proponitur l.ſi deportati.7.in princ.ff.de legat.3. Cuius exempli duæ replicationes in d.l.7.proponuntur. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ſeruo hæreditario ſit legatum. hoc enim caſu, quamuis hæres ſcriptus non ſit capax, tamẽ legatum ſeruo relictum valet.l.ſi mihi & Titio.57.§.ſi eo hærede.ff.de leg.2. Altera: Niſi res domini, vel id quod domino debetur, ſeruo eius legetur.l.debitor.84.§.fin.ff.de leg.2. Tertia exceptio eſt: Niſi proprio ſeruo quis leget.l.ſeruis.4.C.de legatis.l.Lucius.90.§.codicillis.ff.de legat.2.l.ſi transferam.20.ff.de adim.legat. item l.ex fideicommiſſo,28.C.de fideicommiſſis. M.I.R.d.regul.14.except.3. Videamus propoſitæ exceptionis replicationes, quarum prima eſt: Niſi teſtator ſeruum manumiſerit, vel libertatem ſimul ei reliquerit.l.qui fideicommiſſariam.8.C.de fideicommiſſis. l.conficiuntur.8.§.ſi ei ſeruo.ff.de iure codicill.l.ſi quis.9.in princ.ff.de manumiſſ.teſtam.l.quidam.19.ff.d.tt.item l.quæſitum.88.§.duobus.ff.de legat.1. M.I.R.d.except.3.replic.1. Propoſitæ replicationis duplicatio prima eſt: Niſi minor viginti annis ſeruum ſuum manumiſerit, eiq; quid legauerit. Hæc duplicatio approbatur ita, vt licet is ſeruus alienatus ad libertatẽ peruenerit, tamẽ nihilominus legatũ valeat, l.ſi minor.99.ff.d.tt. Secunda duplicatio: Niſi fideicõmiſſariam ſeruo libertatem dominus reliquerit. reprobatur l.ſi quis.86.ff.de legat.2. Tertia: Niſi ex die libertatem acceperit ſeruus, legatum purè. reprobatur l.qui concubinam.29.§.cum in teſtamẽto ff.de legat.3. l.ſeruus.16.ff.de annuis legatis. item l.ſeruo alieno.110.§.1.ff.de leg.1. Quarta: Niſi libertatem ſub conditione acceperit, legatum pure.l.nam cum.8.in fin.ff.quando dies legatorum. Concordat l.cum ſeruus.80.in princ.ff.de condit.& demonſtr. Propoſitæ duplicationis triplicatio prima eſt: Niſi ſub eadem conditione legatum ſit, ſub qua libertas eſt relicta. Quæ triplicatio cõſtat ex iam dictis. Secunda triplicatio eſt: Niſi conditio ante aditam hæreditatem impleri poſſit, vel ſit impleta.d.l.8.in fin.l.Iulianus.84.§.fin.ff.de cond.& demonſtr. vbi etiam propoſitæ triplicationis quadruplicatio notanda eſt. Cui concordat l.quæſitum.88.§ præſenti.ff.de legat.1. Tertia triplicatio eſt: Niſi pendente conditione libertatis, ſeruus ſit manumiſſus vel alienatus.l.qui filio.38.§.ſi quis ſeruum.ff.de hæred.inſtit. Quarta: Niſi ſub hac conditione, Si hæres ſeruum non manumiſerit: liber eſſe iuſſus ſit.l.quidam.19.ff.de manumiſſis teſt. Concordat l ſi quis.9.in princ.ff.eod.tt. Hæc de quarta duplicatione. Quinta duplicatio eſt: Niſi conditio libertatis defecerit. Hæc duplicatio ipſo iure ſubſiſtit, ſed eius triplicatio prima eſt: Niſi ſub hac conditione, Si meus erit: libertas ſeruo ſit relicta. hoc enim caſu, quamuis conditio libertatis deficiat, nihilominus legatum valet. l.ſi intra.45.§.fin.ff.de condit.& demonſtr. Secunda triplicatio eſt: Niſi ante defectam conditionem ſeruus fuerit manumiſſus vel alienatus.l.qui filio.38.§.ſi quis ſeruum.ff.de hæred.inſt. Huius triplicationis diſtinctio eſt: Niſi poſt defectum conditionis ſit manumiſſus. de quo ĩ.prox. Sexta duplicatio eſt: Niſi cum antea cũ legato libertas ſeruo ſub cõditione eſſet relicta, ſeruus manumiſſus fuerit, poſtquam conditio libertatis defecerat. d.§ ſi quis ſeruum in fine. Septima: Niſi libertas ſerui adita hæreditate extrinſecus ſuſpendatur. l.cũ filius.78.§.ſeruus.ff de legat.2. Octaua: Niſi ſeruo libertas poſtea rurſus ſit adempta.l.vlt.§.fin.ff.de adimendis leg. Huius duplicationis triplicatio prima: Niſi iam alienato libertas à teſtatore adimatur. reprobatur l.ſi ſeruo.26.ff.eod.tt. Secunda: Niſi iam manumiſſo libertas teſtamẽto relicta, rurſus ſit adempta.d.l.26.in fine. Nona duplicatio eſt: Niſi ab alio quàm à teſtatore ſeruus manumiſſus fuerit. l.ſeruis.4.in fin.C.de legatis. Huius triplicatio eſt: Niſi ab hærede ex cauſa fideicommiſſi manumittatur. l.ſi quis.86.ff de

legat.2. Decima duplicatio eſt: Niſi libertate ſeruo relicta, teſtator viuus eum manumiſerit. reprobatur l.ſi quis.4.ff.de manum.teſtam. Hæc de prima replicatione aduerſus propoſitam tertiam exceptionem. Secunda replicatio: Niſi ſtatuliber ſit. reprobatur l.ſtatuliberum.11. in princ.ff.de legat.2. Concordat l.cum quaſi.30.§.Imperator.ff.de fideicommiſſ.libert. Planè admittitur propoſita replicatio duobus potiſſimùm caſibus. d.l.11. in princ. Tertia replicatio eſt: Niſi ſeruus cui legatum eſt, à teſtatore fuerit alienatus, vel alij legatus. l.ſeruo.71.in princ.ff.de legat.1.l.quæſitum eſt.88.§.ſi quis Stichum.§.ſeruo legato.& §.cum ſeruus. ibi: hoc amplius.ff.eod.tt. l.ſi à pluribus.104.§.fin.ff.d.tt. item l.ſi optio.13. in princ.ff.de optione legata. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi neceſſarius hæres inſtitutus ſit: tunc enim ſequens legatum, propter regulam Catonianam inutile eſt.d.l.13. Alia duplicatio eſt: Niſi cùm ſeruo libertas ſub conditione legata eſſet, poſt defectum conditionis ſit alienatus. l.qui filio.38.§.ſi quis ſeruum, in fin.ff.de hæred.inſtituend. Tertia duplicatio: Niſi in ſeruo legato pars propter legem Falcidiam apud hæredē remaneat. reprobatur l.Plautius.49.in prin.ff.ad legem Falcidiam. Quarta replicatio eſt: Niſi ſeruus alij cum teſtatore ſit communis.d.l.49.item l.ſi eros.11.in fine.ff.de adoptione legata. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi ſocius, qui ſeruum cum teſtatore habet communē, hæres ſit inſtitutus.l.ſi ſocius.87.in princ.ff.de hæredibus inſtituendis. Quinta replicatio hæc eſt: Niſi ſeruo proprio ſub conditione teſtator legauerit. d.l.87. ibi: planè ſub conditione. Huius duplicatio videtur poni l.Stichus.39. ibi: at quid in legato ff.de manumiſſ.teſtamento. Sexta replicatio eſt: Niſi cum ſeruum cum libertate ſubſtituiſſet teſtator, poſtea legatum ei dederit hoc modo, Si hæres non erit.l.diuus.26.ff.eod.tt. Septima: Niſi ſeruis proprijs alimenta ſint relicta: ea enim illis officio iudicis ſunt præſtanda. l.ſeruos.17.ff.de alimentis legatis. Concordat l.ſeruo alieno.110.§.1.ff.de legat.1. M.I.R.d.except.3.replic.2. Octaua: Niſi cùm ſeruo proprio legatum eſſet, & teſtator optionem ſeruorum legaſſet, legatarius eum ſeruum cui legatum eſt optauerit. reprobatur l.ſeruo.1[?].ff.de adoptione legata. Planè admittitur, ſi tota familia ad vnū illum ſeruum reciderit, vt nullus alius poſſit optari. l.ſi optio.13.in prin.ff.eod.tt. Nonæ replicationis loco notandum, quòd quamuis hæres ad legatum ſeruo relictum præſtandum cogi non poſſit: tamen vt id præſtet, lege admoneatur, l.quidam.5.§.illo videlicet obſeruando. C.de neceſſarijs & ſeruis hæred. Decima: Niſi miles iure militari teſtatus, ſeruo ſuo legauerit. l.Lucius.40.§.1.ff.de militari teſtamento.Nouell.78.§.vnde ſi cui.verſ.deinde ſi miles. Hæc de tertia exceptione eius regula, quæ propoſita 25.exceptio reprobatur. Quarta exceptio: Niſi ſeruo hæreditario ſit legatum. reprobatur l.legatum.113 §.ſeruo.ff.de legatis 1. Concordat l.debitor.84.§ fin.ff.de legat.2. Planè videtur admitti, ſi hæres ſcriptus non ſit capax, vel legatum in eius perſona non conſiſtat. Quæ tamen diſtinctio reprobatur l ſi mihi. 57. §.fin. ff. de legat.2. Quinta exceptio eſt: Niſi ſeruo hæredis legetur. Inſt. de legatis. §.an ſeruo hæredis. l.cum filiofamilias. 11. in princ. ibi: ac tum demum. ff. de legat.1. item l.in ratione.30. §.penult.ff.ad l.Falcid. Huius replicatio prima: Niſi ſeruus viuo teſtatore hæredis eſſe deſierit. reprobatur d.§.an ſeruo hæredis. verſ.nec quicquam. Secunda replicatio eſt: Niſi ſub conditione ei ſit legatum. Inſtit.d.§.an ſeruo. l.ſi ſocius.87. ibi: quoniam & proprio ff.de hæred.inſtit.item d.l 30.§.penult.ff.ad leg.Falcid. Tertia: Niſi ſeruo communi teſtatori cum hærede legatum ſit. reprobatur d.l.87. Planè ſi hæredi & alij quàm teſtatori ſeruus communis ſit, vtiliter ei legatur. & totum legatum ſocio adquiritur. l.Plautius. 49. verſ.communi autem ſeruo. & verſ. vlt.ff.ad leg Falcid. Quarta: Niſi hæredis fidei commiſſum ſit, vt ſeruum manumittat. l ſi legatarius.8.§.ſeruo. ff.de legat.3. Sexta exceptio proponitur & reprobatur l.ſeruo.110.in prin.ff.de legat.1. Septima exceptio eſt: Niſi ſeruo pœna relictum ſit. l.quidam.17.in princ.ff.de pœnis. l.in metallum.12.ff.d. iure fiſci. Sanè propoſitæ exceptionis ſpecies ſunt ī.except.28.& except.29. Hactenus de legato ſeruo relicto cū ſuis exceptionibus & exceptionum replicationibus ſit dictum.

XXVI.Exceptio: Niſi domino ſerui hæredis inſtituti ſit legatum. reprobatur Inſtit.de legat.§.an ſeruo hæredis, in fine. Ex quo caſus conſtat, quo exceptio propoſita admittitur: Si ſcilicet ſeruus iuſſu domini legatarij adierit hæreditatem, & ita legatarius per ſeruum hæres efficiatur. hoc enim caſu legatum euaneſcit. Cui concordat l.ſi à ſeruo.20.ff.ad leg Falcid.

XXVII. Exceptio: Niſi hæredi ſit legatum. l.legatum.113.§.1.ff.de legat.1. l.& quidem.18.in fine.l.planè.34.§.ſi duobus.l.quæſitum.88.§.præſente.ff.eod.tt.l.Iulianus.84.§.fin.in fine.ff.de condit.& demonſtrat. Huius replicatio prima eſt: Niſi hæredi à cohærede ſit legatum. d.l.113.§.1. l.qui filiabus.17.ff.fin.ff.de legat.1.l.poſt emancipationem.38.in princ.ff.de legat.3. Cuius replicationis duplicatio prima: Niſi hæreditate ſeſe abſtinuerit. reprobatur d.l.17.§.fin.ff.de legat.1. de qua re dicetur infrà inter cauſas amittendi legati in perſona legatarij conſiſtētes. Sed & alias duplicationes vide in loco de iudicio familiæ erciſcundæ, de prælegatis. Secunda replicatio approbatur in caſu l.Titia.35.§.1.ff.de legat.2. Tertia replicatio eſt: Niſi patri à filio hærede inſtituto ſit legatum. Hoc enim caſu, quamuis pater per filium hæres effici poſſit, legatum tamen ei relictum valet. l.à filio.25.ff.de legat.1. Quarta: Niſi hæreditas hæredi auferatur tanquam indigno, quòd tacitam fidem accommodauerit. l.eum qui.18.§.fin.ff. de his quæ vt indignis. Reliqua huius loci vide in iudicio familiæ erciſcundæ.

XXVIII. Exceptio: Niſi in metallum damnato ſit relictum. l.quidam.17.in princip.ff.de pœnis. l.in metallum.12.ff.de iure fiſci. l.ſi in.3.in prin.ff de his quæ pro non ſcriptis hab. Huius replicatio eſt: Niſi in metallum damnato, in alimenta quid ſit relictum: hoc enim ei debebitur. d.l.3. Concordat l.is cui.11.ff.de alimentis legatis.

XXIX. Exceptio: Niſi ei qui in perpetua vincula damnatus eſt, legatum ſit relictum. l.1.C.qui non

poſſ.ad

poſ.ad libert.peru. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi pœna ſit liberatus.

XXX. Exceptio: Niſi teſtibus teſtamẽti, vel eis qui teſtamentum dictauerint. ſit legatum. reprobatur l. dictantibus. 22. C. de teſtamentis.

XXXI. Exceptio: Niſi collegio ſit legatum. reprobatur l. cum Senatus. 21. ff. de rebus dubijs. Quæ exceptio propoſita reprobatur, ſub conditione tamẽ hac: ſi collegium ſit licitum. Ergo ſi collegijs illicitis legatum ſit, exceptio locum habet. M.I.R d.regul.14. exceptione 8.

XXXII. Exceptio: Niſi eccleſiæ ſit legatum. reprobatur per ea quæ habentur ſ̄. lib. 3. cap. 6. de adquir. rebus, cauſa 1.

XXXIII. Exceptio: Niſi ciuitati legatum ſit. reprobatur l. ſi quid. 114. ff. de legat. 1. Concordat l. ciuitatibus. 119. in princ. ff. d. tt. M.I.R. d. except. 8.

XXXIIII. Exceptio: Niſi parti ciuitatis ſit relictum. reprobatur l. ſi quis. 32. §. fin ff. de legat. 1.

XXXV. Exceptio: Niſi vicis relictum ſit. reprobatur l. ſi hæres. 72. § fin ff d. tt.

DE EXCEPTIONIBVS ADuerſus legata, ſumptis ex perſona eius, à quo legatum relictum eſt.

Cap. IIII.

HActenus ſecundi generis exceptiones contra legata, ex perſona legatarij deſumptæ, propoſitæ ſunt: ſequitur tertium genus, earum ſcilibet exceptionum quæ ſumuntur ex perſona eius à quo legatur.

XXXVI. Exceptio: Niſi à ſemetipſo alicui legetur. De hac exceptione vide ſupra except. 27. Item: Niſi non ab hærede, ſed à legatario ſit relictum. Hæc exceptio reprobatur Inſtit. de fideicom. hæred. §. cum quoq;. Concordat l. ex facto. 17. §. non tantùm. ff ad S.C. Trebell. Plura de hac re vide infra except. 40. replicat. 12.

XXXVII. Exceptio: Niſi ab eo legatum ſit, cum quo legatario nō poteſt eſſe actio. l. cum filiofamiliâs. 11. in princ. ff. de legat. 1. Concordat Inſtit. de legatis. §. an ſeruo hæredis. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi non ſeruo à domino, ſed contra domino à ſeruo legetur: vel non filio à patre, ſed patri à filio. quo caſu valet legatum. Inſtit. de legatis. §. an ſeruo hæredis, in fine. de quo vide ſ̄. except. 26. item approbatur l. a filio. 25. ff. de legat. 1. l. cum legato. 17. in fin. ff. quando dies legati cedat. item l. quæſitum. 88. in princ. ff. de legat. 1. Secunda replicatio eſt: Niſi in id tempus fideicommiſſum relictum ſit filio à patre, quo filius ſui iuris ſit. l. filiam. 17. ff. de auro argento legato. Propoſita replicatio approbatur etiam in fideicommiſſo ſeruo à domino relicto, l. quidam, 25. § ſi ſeruo. ff. ad S.C. Trebell. Concordat l. cogi. 16. §. ſi pater. & §. ſed ſi ſeruo. ff. eod. tt.

XXXVIII. Exceptio: Niſi ab eo ſit legatum, qui in eiuſdem eſt poteſtate, in cuius eſt legatarius. reprobatur l. quæſitum. 88. in princ. ff. de legat. 1.

XXXIX. Exceptio: Niſi à ſurdo, muto, vel ignorante relinquatur. reprobatur l. cum pater. 79. §. ſurdo. ff. de legat. 2.

XL. Exceptio: Niſi ab eo qui in rerum natura nō eſt, ſit relictum. l. vnica. §. in primo itaq;. ibi: nullo grauamine. C. de caduc. tollend. Concordat l. quidam. in princ. ff. de iure codicill. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi à nondum nato ſit relictum, uſq; poſtea natus hæres exiſtat. l. 1. §. pen. ff. de legat. 3. Concordat l. ab exhæred. 123. §. fin. ff. de legat. 1. Secunda replicatio eſt: Niſi duobus hæredibus inſtitutis, ab altero qui in rerum natura non eſt, legatum ſit: tunc enim legatum debetur. l. quidam. 14. ff. de iur. codicill. Tertiam replicationem vide j. cap. 9. cauſ. 42. excep. 1. repl. 2. dupl. 2.

XLI. Exceptio: Niſi ab eo qui nihil, nec minus q̃ ab eo relictum eſt, ex teſtamẽto percipit, ſit relictum. l. ab eo. 9. C. de fideicommiſſis. l. filiusfamiliâs. 111. §. apud. ff. de legat. 1. l. 1. §. ſciendum. ff. de leg. 3. l. ſed & ſi. 6. in fin ff. d. tt. l. planè. 91. §. fin. ff. de legat. 1. l. 1. §. ſi is qui. ibi: neminem enim. ff. ad S.C. Trebell. l. ex facto. 17. §. non tantùm, in fin ff. d. tt. l. filiusfamil. 111. §. vt quis. in fin. ff. de legat. 1. l. cũ pater. 79. § qui dotale. ff. de legat. 2. l. ſed cũ. 15. ff. de iur. cod. l. Imperator. 72. in prin. ibi: ſed etſi. ff. de leg. 2. Inſt. de ſing. reb. per fideicom. relict. § poteſt autẽ. item l. nomen. 33. §. vni ex hæred. C. de legat. 3. M.I.R. d reg. 14. excep. 14. 15. 16. & 19. Hactenus leges, quibus exceptio propoſita partim approbatur, partim declaratur, ſunt propoſitæ: nunc replicationes huius exceptionis proponendæ ſunt. Prima replicatio eſt, Quòd is qui aliquid ex teſtamento accepit, quamuis non in maiorem partem obligetur, tamen in tantum obligatur, quantũ percepit: vt ex ſupradictis conſtat. M.I.R. d. exc. 19. repl. 6. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi aliquid etiam conditionis implendæ cauſa dederit grauatus: hoc enim ex legato deducetur. l. non amplius. 26. in prin. ff. de legat. 1. Vide inſuper j. repl. 12. dupl. 6. Sed & alias huiuſmodi duplicationes vide j. d. replic. 12. Secunda duplicatio eſt, Quòd ad præſtandam actionem teneatur. l. Imper. 72 in prin. ff. de leg. 2. Concordat l. ſi legatarius. 8. in prin. ff. de leg. 3. Tertia: Niſi culpa legatarij acciderit, quo minus perceperit. d. l. 8. Sed & plura de ſecunda replicatione vide j. lib. prox. cap. 3. reg. 7. Item de tertia replicatione vide plura j. cap. 9. cauſ. 42. cũ ſeqq. Quarta replicatio eſt: Niſi poſt tempus fideicommiſſum relictũ ſit, vt medio tempore, ratione fructuum & vſurarũ, legatario ex re legata maius lucrum accedat. l. Imper. 72. § fin. ff. de leg. 2. Concordat l. filiusfamil. 111. §. apud Marcellũ. ff. de leg. 1. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi cum legatarius poſt mortem ſuam plus q̃ ei legatum eſt, reſtituere eſſet rogatus, ſtatim mortuus ſit. d. §. apud Marcellum. Secunda duplicatio: Niſi non in diem, ſed purè vnum fideicommiſſum ſit relictum. reprobatur in caſu d. §. apud Marcellum. ibi: ſed etſi Titij. Tertia: Niſi non fructus vel vſuras rogatus ex legato perceperit, ſed ex alia cauſa lucrum ex legato ſenſerit: hoc enim caſu ad præſtandum fideicommiſſum non tenetur. l. Imperator. 72. § ſi centum ff. de leg. 2. Quinta replicatio eſt: Niſi pecunia legata, rem propriam, quamuis maioris æſtimationis, legatarius reſtituere ſit rogatus. d. §. ſi centum. ibi: hoc ita. Sexta: Niſi legatarius, qui nihil percepit, defuncto ſtipulan-

ti promiſit ſe reſtituturū. l.cū quis. 35. §.pater. ff.de leg.3. Planè propoſitæ replicationi videntur contraria ea quæ habentur j.ead.excep.repl.12.dupl.1.tripl.15. Septima replicatio eſt: Niſi rogatus dominus vel pater ſit eius qui aliquid ex teſtamēto percipit. l.cum filiusfamiliâs.11.in princ.ff.de legat.1. Concordat l.ſi alienus.64.in princ.ff.de legat.2.M.I.R.d.except.19. repl.2. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi legatū vel hæreditas ſeruo vel filio relicta,ad dominū vel patrem rogatum non perueniat.d.l.64. Planè aduerſus eum ad quem emolumentum peruenit, vtilis actio datur, vt ſubijcit ibidem Iuriſconſultus. quod loco primæ triplicationis eſt notandum. Cui concordat l.à patre.4.ff.de leg.3. Secunda triplicatio eſt: Niſi dominus ſeruum vendiderit: tunc enim nihilominus fideicommiſſum præſtare cogitur. quæ triplicatio approbatur cum diſtinctione l.planè.91. §.1. ff.de leg.1. Octaua replicatio eſt: Niſi rogatus tutor vel curator ſit eius qui aliquid ex teſtamento percipit. l.etiam. 20. C.de fideicommiſſis. M.I.R.d.except.19.replic.3. Huius duplicatio prima: Niſi tutor vel curator inutiliter ſit datus. reprobatur l.peto.71. §.mater filio. ff.de legat.2. Concordat l.codicillis 34.§.fin.ff.de vſufructu legato. Secunda: Niſi tutor ſit à tutela excuſatus,vel ex alia cauſa tutor eſſe non poſſit. reprobatur d.§ mater filio. Tertia: Niſi ipſi pupillo à tutore fideicommiſſum ſit relictum.d.§.mater filio,in fine. Nona replicatio eſt: Niſi rogatus adminiſtrator ſit reipublicæ,cui legatum eſt. l.ſi fuerit. 5. in princ. ff. de legat. 3. M.I.R.d.replic.3. Decima: Niſi rogatus hæres ſit eius qui aliquid ex teſtamento percepit. d.l.5.in fine, cum l.ſeq. l.1. §.ſciendum. ibi: non tantùm.ff.d.tt.item l.ſi quis.15. §.fin. ff.de libert.legat. l.ſi fundum. 89.§.fin.cum l.ſeq. ff.de legat.1. Vndecima: Niſi rogatus in teſtamento ſit manumiſſus: reprobatur l.planè.91. § fin.cum leg.ſeq ff.de legat.1.M.I.R.d.excep. 19.replic.1.Videtur admitti replicatio hæc,ſi vice operarum manumiſſus aliquid dare iuſſus ſit. quæ tamē diſtinctio ibidem reprobatur ibidem l.ſeq. 92. Duodecima replicatio eſt: Niſi aliunde à teſtatore quid acceperit rogatus: tunc enim quamuis ex teſtamento nihil percipiat,nihilominus tenetur. approbatur primùm in eo cui mortis cauſa donatum eſt, l.cum pater.79. §. 1. ff.de legat.2. l ſi mulier.3. in princ. ff.de legat.3. Concordant item ea quæ habentur j.lib.14. cap.18.quæſt.2.regul.2. Huius replicationis in exemplo propoſito duplicatio eſt: Niſi fructuarius proprietario vſumfructū mortis cauſa ceſſerit. quæ tamen reprobatur d.l.3.§.final. Secundò replicatio propoſita approbatur in eo cui inter viuos donatum eſt, l.cum quis.35.§.pater.ff.de legat.3. Concordat l.Titia.89. §.Lucius. ff.de legat.2. Tertiò approbatur in eo cui teſtator debitum acceptū tulit, l.ſi mulier.3.in prin. ff.de leg.3. Planè replicatio in caſu propoſito admittit duplicationem hanc: Niſi pignoris tantùm obligationem teſtator ei,cuius fidei cōmiſit, acceptā tulerit. d.l.3.§.fin. Quartò approbatur replicatio propoſita in debitore teſtatoris, l.ſi pecunia.76 ff.de leg. 1. l ſi ſeruus.105 §.qui margarita. ff de legat.1. Huius propoſiti exempli duplicationem vide paulo inferius dupl.10. Poſtremò approbatur in eo,qui permiſſu creditoris donantis debitum à debitore eſt ſtipulatus: eius enim fidei committere creditor poteſt. Quod approbatur exemplo l.Seia.11 ff.de dote relegata. Concordat l.cum pater.79. §.mater ff.de legat.2. Ex his quæ hactenus propoſita ſunt, conſtat, eum qui à teſtatore aliquod emolumentum,quamuis non ex teſtamento,percepit.fideicommiſſo grauari potuiſſe: atq; ob id replicationem propoſitā regulariter eſſe veram, ipſoq; iure ſubſiſtere. Cuius replicationis duplicationes nunc ſunt proponendæ. Harum prima eſt: Niſi rogatus perceperit id quod ſibi etiam ſine legato, vel alia donatione debetur. l.ſi deportati.7.§ fin ff.de leg. 3. Concordat l.verbis.5. ibi: quare nec fideicommiſſ. ad leg.Falcid. Huius duplicationis exemplum eſt: Si quis rem quæ eſt legatarij, ei leget. l.cum quis.35. in princ. ff.de legat.3. Aliud proponitur l.cum quis.2.§. vxor igitur.& §.fin ff.de dote relegata. Concordat l. 1.§.idem Iulianus. ff.d tt. Aliud in d.l.2.§ nam & ſi quis. Aliud: Si à patrono, qui ex debita parte hæres inſtitutus eſt ſit relictum. l.cum patronus.28.in prin. ff.de legat.2. Quæ autem ſit debita pars patroni, vide Inſtitut.de ſucceſſ.libert. Aliud: Si à teſtatoris patre,qui bonorum poſſeſſionē accepit,quid ſi relictum. nam nec hic fideicommiſſa præſtare compellitur l.Paconius ait.3.§.fin.ff.ſi à parente quis manumiſſus fuerit. Aliud: Si cū hæres rogatus eſſet vni è familia fundum relinquere, is ei fundum relinquens, rogauerit eum vt fundum extero reſtituat. l.ſi vnum. 69. §.ſed etſi fundum. ff.de legat.2. Aliud demum eſt in filio,q. præteritus contra tabulas bonorum poſſeſſionem accepit,vel de inofficioſo teſtamento egit. l.quidam.31.C. de fideicommiſſis. Concordat l.2.ff.de legat.3. Simile exemplum proponitur in patrono præterito. l.alieno.31.§.ſi patronus.ff.de fideicom.libertorum. Ex hiſce exemplis quæ hactenus propoſita ſunt, patet, fideicommiſſa ab ijs qui ſuum,& quod ſibi debetur perceperunt,relicta,non eſſe præſtanda: & propoſitam duplicationem regulariter veram eſſe. M.I.R lib.4.capite 8.regul.2.except.21.repl.5. Cuius duplicationis triplicatio prima eſt: Niſi rogatus præter debitam portionem & aliud quiddam perceperit. quæ triplicatio approbatur in patrono l.ſi libertus.41. in princ. ff.de bonis libertorum. l.2.§ fin.ff.de dote relegata. l.1.§.idem Iulianus quærit ff.d.tt.& l.filiusfamil.111.§.1 ff. de legat.1. M.I.R.d.replic.5.duplic.24. Planè ſi quid præter debitam portionem ſub conditione fuerit relictum. fideicommiſſum quoque datum conditionale erit. l.ſi ita.44.in prin.ff.d.tt. Aliud propoſitæ triplicationis exemplum eſt l ſi vnū 69.§.ſed etſi fundum. ff.de leg.2. Secunda triplicatio eſt: Niſi rogatus qui debitum percipit, aliquod commodum ex eo legato ſentiat. Hæc triplicatio approbatur ſimul & exemplis declaratur l.ſi deportati.7.§ fin ff de legat.3. Huius exemplum etiam proponitur l.2 in prin.§.& ideo hæres. & §.mulier. ibi: ſaluo eo. ff.de dote relegata. Planè ſi rem quis debeat ex ſtipulatu, creditoris, cui rem legauerit, fidei committere non poterit, licet ex legato commodum ſentire videatur: quòd dominus nanciſcitur ſtatim, nec expectet ex ſtipulatu actionem. fortaſſis quis dicat & ſumptū litis, quem ſuſtineret,ſi ex ſtipulatione litigaret,eum lucrari: ſed nequaquam

quaquam

quaquam dicendum eſt, huius fidei committere me poſſe. l. ſi mulier. 3. §. ſi rem. ff. de leg. 3. Tertia triplicatio eſt: Niſi non id quod debetur, ſed aliud pro debito ſit rogato relictum. reprobatur exemplo dotis, l. 2. §. ſed etſi non dos. & §. mulier. ff. de dote relegata. Quarta triplicatio: Niſi non ei cui debetur, ſed ſeruo eius relictum ſit, iíq; fideicommiſſo ſit grauatus. reprobatur exemplo l. ſi patronus. 45. ff. de bonis libertorum. Quinta: Niſi is cui debitũ relictum eſt, promiſerit ſe fideicommiſſum ſoluturum. reprobatur l. ſi patronus. 20. in princ. ff. de donat. Concordat l. cum quis. 35. in princ. ff. de leg. 3. Sexta: Niſi ab inteſtato ſucceſſurus erat à defuncto rogatus: hoc enim caſu, quamuis etiam ſine teſtamẽto id quod percepit, percepturus erat, tamen nihilominus legato grauatur, per ea quæ propoſita ſunt ſuprà except. 9. Hæc de prima duplicatione, cum ſuis triplicationibus. Secunda duplicatio eſt: Niſi grauatus caſu fortuito, nõ iudicio teſtatoris quid perceperit. l. ſed & ſi. 6. §. fin. ff. ff. de legat. 3. Tertia: Niſi rogatus conditionis implendæ cauſa perceperit. reprobatur l. quidam. 93. §. fin. ff. de legat. 1. Quarta: Niſi non ex cauſa inſtitutionis, ſed ex cauſa legati rogatus percipiat. reprobatur Inſtit. de ſingulis rebus per fideicom. relictis. in princ. l. ſi quæſitum. 88. §. cum ſeruus. ff. de legat. 1. Quinta: Niſi rogatus ab inteſtato ſuccedat. Hæc duplicatio videtur ſubſiſtere argumento ſuperioris duplicationis primæ: ſed reprobatur per ea quæ habentur s. except. 9. Sexta duplicatio eſt: Niſi rogatus tantũ quantum percepit, conditionis implendæ cauſa hæredi dare teneatur. l. ciuitatibus. 119. §. fin. ff. de legat. 1. Concordat l. non amplius. 26. in princ. ff. d. tt. Septima: Niſi rogato ita ſeruus ſit legatus, vt eũ manumittat. l. planè. 91. §. fin. ff. eod. tt. Huius duplicationis triplicatiò prima eſt: Niſi vice operarum rogatus ſit aliquid dare. quæ tamen reprobatur ibid. l. ſequente. Altera triplicatio eſt: Niſi ex die vel ſub conditione manumittere ſit rogatus. l. ſi mulier. 3. §. Iulianus. ff. de legat. 3. Octaua duplicatio eſt: Niſi res rogato legata perierit. l. quidam. 93. §. ſi tibi. ff. de legat. 1. Nona: Niſi rogatus id quod ei relictum eſt, capere nõ poſſit. de hoc vide s. except. 19. replic. 2. Hæc de 40. exceptione, cum ſuis replicationibus, & replicationum duplicationibus ſint dicta: quanquã duplicationis loco hic etiam annotari potuit j. except. 43. item M. I. R. d. reg 14. except. 16. cum tribus ſeqq.

XLII. Exceptiò: Niſi ab eo cui inutiliter legatum eſt, fideicommiſſum ſit relictum. Item: Niſi ab eo qui nihil præter ſuum, vel id quod ſibi debebatur percepit, ſit relictum. De hiſce & alijs ſimilibus exceptionibus vide duplicationes proximè præcedentes.

XLIII. Exceptio: Niſi ab exhæredati ſubſtituto vel legitimo ſit relictum. l. cum quidam. 24. C. de legatis. l. ab exhæredati. 123. in princ. item l. planè. 91. in princ. ff. de legat. 1. M. I. R. d. reg. 14. except. 17. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi exhæredato legatum ſit relictum. quæ tamen reprobatur d. l. 24. Secunda replicatio eſt: Niſi ſubſtitutus exhæredati, vel legitimus patri quoq; hæres exiſtat: tunc enim debetur legatum. d. l. 91. in princ. ibi: niſi idem & patri hæres fuerit. Concordat l. qui fundum. 86. §. qui filios. ff. ad leg. Falcid. Huius duplicatiò eſt: Niſi non ex iudicio patris, ſed alio modo bona paterna ad exhæredatum peruenerint. d. §. qui filios. Concordat l. ſi pater. 101. in princ. ff. de leg. 3. Tertia replicatio: Niſi miles ab exhæredati ſubſtituto legauerit. reprobatur l. miles. 41. §. ſi miles. ff. de militari teſtamento.

XLIIII. Exceptio: Niſi à diuerſis legatum ſit relictum. reprobatur l. quid ergò. 53. §. ſi quis. ff. de leg. 1. De hac lege plura dicentur j. in cauſa amittendi legati hac, Si res legata ad legatarium peruenerit:

DE EXCEPTIONIBVS in re legata conſiſtentibus.

Cap. V.

HActenus exceptiones aduerſus legata, in perſonas teſtatoris, legatarij, & eius à quo legatum relictũ eſt conſiſtentes, propoſita ſunt: ſequitur nunc quartum exceptionum genus, earum ſcilicet quæ in re legata conſiſtunt.

XLV. Exceptio: Niſi certa res vel ſumma expreſſa non ſit. Hæc exceptio abſq; cuiuſquam indignatione iuſta eſt: quoniam quemadmodum nec emptio nec venditio ſine re quæ veneat, poteſt intelligi. l. nec emptio. 8. in princ. ff. de contrah. empt. ita quoq; nec legatum, ſine re quæ legatur. l. ſi ſic. 47. §. 1. ff. de legat. 1. M. I. R. d. reg. 14. excep. 20. Huius autem exceptionis replicatio prima eſt: Niſi res ſit expreſſa, in quam legatum ſit erogandum. approbatur exemplo l. quadam. 30. ff. de legat. 2. Secunda replicatio eſt: Niſi ita legatum ſit: Quantum in codicillis Titio legauero, vel quantum ei per epiſtolam ſcripſero. l. ſi ita. 37. ff. de condit. & demonſtr. Huius duplicatio eſt: Niſi teſtator poſteà nihil in codicillis demonſtrauerit. quæ approbatur quidem ipſo iure, recipit tamẽ triplicationem l. cum pater. 79. §. fin. ff. de legat. 2. Tertia replicatio eſt: Niſi genus vel optio ſit relicta. M. I. R. d. except. 20. replic. 1. de qua re dicetur j. libro 14. cap. 7. Quarta: Niſi teſtator ſcripſerit, tertio cuidam, puta Titio, ſe indicaſſe, quantam partem vellet legatam. l. Theopompus. 14. ff. de dote releg. Plura ad hanc exceptionem pertinentia vide j. lib. prox. cap. 6. reg. 1.

XLVI. Exceptio: Niſi res quæ legata eſt, nulla ſit, vel non inueniatur. l. cum ita. 33. §. ſpecies. ff. de leg. 2. l. ſi ſic. 74. §. 1. ff. de legat. 1. l. legaui. 25. §. cõtra autem. ff. de libert. leg. l. ſi non. 3. & l. refert. 5. C. de falſa cauſa adiecta. l. cũ illud. 25. §. hæres. ff. quando dies legat. ced. M. I. R. d. reg. 14. except. 28. Huius replicatio prima eſt: Niſi aliquando res exiſtere poſſit. de qua j. except. prox. dicetur. Secunda replicatio eſt: Niſi id quod debet legauerit, certa quantitate adiecta: tunc enim vtile eſt legatum, quamuis nihil debeat. l. ſi ſic. 74. §. 1. ibi: cum ſi decem. ff. de leg. 1. Inſt. de legatis. §. ſed ſi vxori. ibi. ſed ſi quam. l. cũ quidam. 21. ff. de legat. 2. l. Lucius. 90. §. quiſquis. ff. d. tt. item l. 1. l. 2. & l. 5. C. de falſa cauſa adiecta legato. Planè ſi quis legauerit id quod ſibi debetur, nihilq; ei debeatur: quamuis certã quantitatẽ adiecerit, tamen legatum non valet: quod primæ duplicationis loco notandum. d. l. 74. §. ſi mihi. ff. de legat. 1. Concordat l. legaui. 25. in princ. ibi: quòd ſi nihil. ff. de liberat. leg. Secunda duplicatio eſt: Niſi quis id quod non debebat,

ignorans tanquam debitum, non legandi animo legauerit. l. qui vxori. 19. in princ. ff. de auro argento legato. Tertia: Niſi legatarius tanquam debitum petens ſuccubuerit. reprobatur l. Lucius. 91. §. Sempronia. ff. de legat. 3. Concordat l. Aurelius. 28. §. fin. ff. de liber. leg. Quartæ duplicationis loco notandum, quòd replicatio propoſita tantùm locũ habeat in eo quod debet legato: in alijs autem non facilè admittitur, niſi corpus certum extet falſa demõſtratione legatum. Nec enim ſi ita legatum ſit, Decem quæ in arca ſunt: legatum vtile eſt, ſi nihil in arca inueniatur, quamuis certa quantitas adiecta ſit. de quo j. replic. vltim. Quinta duplicatio: Niſi dominus ſeruo legauerit qđ ei debet. reprobatur l. quibus diebus. 39. §. dominus. ff. de condit. & demonſtr. Tertia replicatio eſt: Niſi non ſpecies, ſed genus legatum ſit. tunc enim, quamuis nihil eiuſmodi in hæreditate defuncti inueniatur, nihilominus legatum valet. l. cum ita. 33. §. ſpecies ff. de legat. 2 Dicit autem ibi Iuriſconſultus: Species nominatim legatæ, &c. Ergo ſi nõ ſpecies, ſed genus legatum ſit, propoſitæ exceptioni locus non eſt. Huius exemplum proponitur l. ſi cui. 3. in princ. ff de tritico, vino legato. l. ſi pecunia. 12. in prin. ff. de leg. 2. & l. hæredes. 25. §. fin. cum l. ſeq. ff. familiæ erciſcundæ. Huius replicationis prima duplicatio: Niſi res immobilis generaliter ſit legata approbatur exemplo domus, l. ſi domus. 70. in princ. ff. de legat. 1. Quæ tamen lex duplici modo legitur. Secũda duplicatio eſt: Niſi electio ſit relicta. l. ſi ita. 64. in prin ff. de leg. 1. Quarta replicatio eſt: Niſi aliquid ex eo qđ legatũ eſt, inueniatur: id enim ex cauſa legati debetur. l. ſi quis ſeruum. 8. §. ſi quis legauerit. ff. de leg. 2. De hac replicatione plura vide j. cap. 10. cauſa 51. except. 8. Hac de 46. exceptione. Sed & plura ad eam pertinentia vide j. excep. 71. de falſa demonſtratione: item j. lib. 14. cap. 1. membr. 2 ſpecie 3.

XLVII. Exceptio: Niſi res legata in rerum natura non ſit. Hæc exceptio cùm per ſe conſtet, tum approbatur etiam l. ſi ſeruus. 105. §. qui quinque. ibi: vt verò quinque. ff. de leg. 1. M. I. R. d. reg. 14. except. 27. Exemplum proponitur l. quidam. 7. §. fin. ff. de tritico legato. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi aliquando res exiſtere poßit. vt fructus futuri, &c. Inſtit. de legat. §. ea quoq; res. l. quod in rerum. 24. in princ. ff. de legat. 1. item l. etiam. 17. & l. heres. 15. ff. de leg. 3. M. I. R. d. except 27. repl. 1.

XLVIII. Exceptio: Niſi res cuius commercium non eſt, ſit legata. Inſt. de leg §. non ſolùm. l. cùm ſeruus. 39 §. fin. ff. de leg. 2. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi legatarius rei legatæ commercium habere non poßit, alius poßit. l. ſed ſi res. 40. ff. de leg. 1. Concordat l. filius familiãs. 111. §. ſi quid alicui ff. d. tt. vbi etiam propoſitæ replicationis duplicatio proponitur. Sed & alia eius duplicatio eſt: Niſi ob delictum legatarius rei legatæ commercium non habeat. l. mortuo boue. 50. §. Labeo. ff. de leg. 2. Sed & approbatur duplicatio hæc per ea quæ dicta ſunt s. except. 19. ad quã exceptionẽ etiam pertinet. Alia propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi is à quo legatũ eſt, eius rei commercium non habeat, alius habeat. d. §. Labeo, in fine. de qua re vide s. except. 19. replic. 2. Tertia replicatio eſt: Niſi quis ius quod in re ſacra vel religioſa habet, legauerit. approbatur exemplo l. monumẽta. 14. C. de legatis.

XLIX. Exceptio: Niſi res hoſtium, vel quæ apud hoſtes eſt, ſit legata. reprobatur l. ſeruus. 95. ff. de legat. 2. Concordat l. id quod. 9. item l. ab omnibus. 101. §. etiam. ff. eod. tt.

L. Exceptio: Niſi res aliena ſit legata. reprobatur Inſtit. de legat. §. non ſolùm. Inſt. de ſingulis rebus per fideicom. releg. §. poteſt autẽ. item l. cum alienam. 10. C. de legatis. M. I. R. libro 4. cap. 9. reg. 14 except. 21. Planè ius quo propoſita exceptio reprobatur, recipit quaſdam diſtinctiones, quarum prima eſt: Niſi dominus rem vendere nolit. Quæ tamẽ diſtinctio reprobatur d. §. non ſolùm. l. non dubium. 14. §. fin. ff. de leg. 3. item l. qui concubinam. 29. § fin ff. d. tt. M. I. R d. cap. 9 reg 51. Secunda diſtinctio eſt: Niſi res Cæſaris ſit, vel alia cuius commercium non eſt. l. cum ſeruus. 39. §. fin. ff. de legat 1. De hac diſtinctione vide s. except. 48. Tertia diſtinctio qua exceptio propoſita admittitur, eſt: Niſi teſtator rem ſuam eſſe putauit, vel alienam eſſe ignorauit. Inſtit. de legatis. § quod autem dix. Concordat l. ſi vnum. 69. §. ſi rem tuam. ibi: ſuccurſum. ff. de legat. 2. M. I. R. d. except. 21. diſt. 10. Huius diſtinctionis replicatio prima eſt: Niſi cognato, vel vxori defuncti legatum ſit relictum. l. cum alienam. 10. C. de legat. Concordat l. Quintus. 11. in fine. ff. de auro, argento & mundo legato. M. I R. d. diſt. 10. replic. 1. Secunda replicatio eſt: Niſi rem hæredis quaſi ſuam teſtator leget. l ſi vnum. 69. § ſi rem. ff de legat. 2. M. I. R. d. diſt. 10. replic. 5. Tertia: Niſi poſtea res legata teſtatoris ſit facta. approbatur exemplo caſtrenſis peculij. l. ſeruũ. 44. in prin. ff. de leg. 1. Quarta: Niſi legatarius rem vſuceperit. l. Sticho. 36. in princ. ff. de vſufructu legato. M. I. R. d. diſtinct. 10. replicat. 8. Quarta diſtinctio eſt: Niſi maritus fundum dotalem legauerit. l. dotalem. 16. ff. de militari teſtamento. M. I. R. d. except. 21. diſtinct. 3. Quinta diſtinctio eſt: Niſi fructuarius rem, cuius habet vſumfructum, legauerit. l. vxor. 20. C. de legatis. l. quod in. 24. § ſi vſumfructum. ff. d legat. 1. M. I. R d. excep. 21. diſt. 5. Sexta: Niſi pater rem filij caſtrenſis peculij legauerit. reprobatur quidem, ſed ſub conditione hac: Si mortuo filio peculium apud patrem remanſerit. l. ſeruum. 44. in princ. ff. de legatis 1. Concordat item l. proponebatur. 9. §. idem reſerebam. ff. de caſtrenſi peculio. Septima diſtinctio eſt: Niſi ſeruus alienus hæres inſtitutus legetur. l. legatum. 113. §. alienus ff. de legatis 1. Octaua: Niſi hæredis vel legatarij res ab eo relinquatur. reprobatur Inſtitut. de ſing. rebus per fideicomm. releg. §. 1. Inſtit. de legatis. §. non ſolùm. item l. hæredum. 25. C. de fideicommiſſis. M. I. R. dicta exceptione 21. diſtinctione 6. Nona: Niſi res legatarij ei legetur. De hac re vide infrà exceptione 54.

LI. Exceptio: Niſi res alij obligata legata ſit. reprobatur Inſt. de legatis. §. ſed & ſi rem. Plura de hac re vide j. libro prox. cap. 3 reg 3. Sanè ſi quis cum cui prædium debet, in compenſatione debiti hæredem inſtituit, & ab eo prædium iſtud alij legauit: quamuis is hæreditatem repudiauerit, tamen nihilominus prædij le-

dij legatum alij debetur. l. cum pater.79. §. cum pater. ff. de leg.2.

LII. Exceptio: Niſi rē litigioſam legauit. reprobatur l. cēteſſimus.4.§. fin. C. de litigioſis. Planè hoc caſu non transfertur iudicium in legatarium, ſed precium rei ab hærede ei ſoluendū: quod diſtinctionis loco notandum. l. quicunq;.3. C. d. tt. Quæ tamen diſtinctio corrigitur per Nouell. c.112. §. illud quoq;. vbi & alia propoſitæ exceptionis diſtinctio introducitur, talis ſcilicet. Niſi hæres teſtatoris in iudicio ſuccubuerit: tunc enim nihil debetur.

LIII. Exceptio: Niſi rem alij debitam legauit. reprobatur l. qui fundum.32. in fine. ff. locati & conducti. M.I.R. d. reg.14. exc.22. Sanè ſi rem alij legatam teſtator poſteà alij legauerit, prius legatum videtur ademptum. & poſterius debetur. de qua re ĩ. dicetur.

LIV. Exceptio: Niſi res legatarij ei ſit legata. Inſtit. de leg. §. ſed ſi rem. l. Mæuius.68. §. duorū, in fin. & §. fundo, in fin. ff. de leg.2. l. cum qui.35. in prin. ff. de leg.3. item l. proprias.13. C. de legatis. M.I.R. d. reg.14. exc.29. Huius replicatio prima: Niſi legatarius rem alienauerit. reprobatur d. §. ſed ſi rē. Concordat l. cætera.41. §. tractari. ibi: quemadmodū. ff. de leg.1. Contradicit l.1. in fin. ff. de regula Catoniana. Secunda replicatio eſt: Niſi ſub conditione ſit legata. l. mea res. 96. ff. de cond. & demon. Concordat l. Cætera.41. §. tractari. ibi: ſed ſi ſub. ff. de leg.1. Tertia: Niſi ita legatum ſit, Quandocūq; res eius nō erit. l. hærede.18. ff. de leg.2. M.I.R. d. exc.29. repl.3. Quarta: Niſi emptor venditori rem emptā nondū traditā legauerit. l. cum ſeruus.39. §. ſi Titius. ff. de leg.1. Quinta: Niſi res pignori alij ſit obligata. l. ſi tibi.83. in prin. ff. de leg.1. Sexta: Niſi teſtator aliquod ius in re habuit. l. ſi domus.70. §. fin. ff. de leg.1. l. ſi tibi.83. §. fin. ff. d. tt. item l.1. ff. de lib. leg. Septima: Niſi alius ius aliquod in re legata habeat. reprobatur l. Mæuius.68. §. pen. ff. de leg.2. Planè admittitur, ſi res legata alij ſit obligata pignori. de quo paulò ſ. repl.5. eſt dictum. Octaua replicatio eſt: Niſi res alicuius ſeruo eius legetur. l. debitor.84. §. fin. ff. de leg.2. Nona: Niſi liberatio debitori legetur. l.1. in prin. ff. de lib. leg.

LV. Exceptio: Niſi debitum creditori ſit legatum. Inſt. de leg. §. ex contrario. l. ſi autem.29. ff. de leg.1. l. legaui.25. §. contra aūt. ff. de liberat. legat. l. cum pater.29. in prin. ff. de iure dotiū. l. Aurelius.28. §. fin. ff. de liber. leg. l. ſi mihi.97. ff. de leg.1. l. ſi quando.106. in prin. ff. de leg.1. l. ſi vnum.69. in prin. ff. de leg.2. & l. qui fructus.25. ff. de vſufructu legato. M.I.R. d. exc. 29. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi plus ſit in legato, quàm in debito. d. l.25. Concordat l. Mæuius.68. in prin. ibi: debitor aūt. ff. de leg.2. itē l. legaui.25. §. cōtra. ibi: niſi in his ſpecieb. ff. de lib. leg. Cuius replicationis ſpecies & exēpla ſunt replicationes ſequētes. Secūda replicatio eſt: Niſi interſit creditoris. approbatur ſimul & declaratur l. ſi debitor.11. ff. de liber. leg. M.I.R. d. exc.29. repl.7. Tertia: Niſi actione ex ſtipulatu debeatur. l. ſi creditori.28. §. fin. ff. de leg.1. Quarta: Niſi honoraria actione debeatur. d. l. ſi creditori. §.1. Quinta: Niſi ex cauſa dotis debeatur. Inſt. de leg. §. ſed ſi vxori. M.I.R. d. exc.29. repl.9. Plenius enim eſt legatū, quàm de dote actio. quia actio legati ſtatim mortuo teſtatore cōpetit: dotis aūt actio iure quidē antiquo annua bima trima die, iure autē nouo poſt annū matrimonio ſoluto. l. vnica. §. exactio. C. de rei vxoriæ actione. l.1. §. verum eſt. ff. de dote relegata. itē l. debitor.84. in prin. ibi: ſic & in dote. ff. de leg.2. Diuerſum eſt, ſi vxor marito, vel ſocer genero dotem promiſſam legauerit. hoc enim caſu nō valet legatū. l. cū pater.29. in prin. ff. de iure dotiū. Sexta replicatio eſt: Niſi ex die, vel ſub conditione debeatur. Inſtit. de leg. §. ex contrario. l. debitor.84. in prin. ff. de leg.2. l. idē eſt.14. ff. de lib. leg. Huius replicationis duplicatio: Niſi dies vel conditio debiti viuo teſtatore extiterit. reprobatur Inſt. de leg. §. ex contrario, in fine. Concordat l. verbis.5. §. fin. ff. ad l. Falcid. Contradicit d. l.84. in prin. ibi: quòd ſi viuo. ff. de leg.2. Sed & alia duplicatio eſt: Niſi idem ſub eadem conditione legauerit. l. Mæuius.68. in prin. ibi: ſi enim idem. ff. de leg.2. Septima replicatio hæc eſt: Niſi creditor exceptione ſubmoueri potuit, & debitum nullum ſit. l. ſi creditori.28. in prin. ff. de leg.1. l. ſi creditor.13. in fin. cum lege ſequente. ff. de liber. leg. l. legaui.25. in fin. ff. d. tt. l. ſi quando.106. in prin. ff. de leg.1. l. petitor.30. ff. de liber. leg. Octaua replicatio eſt: Niſi creditor debitū petens ſuccubuerit. l. Aurelius.28. §. fin. ff. de liber. leg. Cōcordat l. Lucius.91. §. Sempronia. ff. de leg.3. Nona: Niſi alterius quàm creditoris interſit legatum ſolui: tunc enim, quamuis legatū in perſona creditoris ſit inutile, alteri tamen cuius intereſt, datur ex teſtamēto actio. approbatur. ſimul & exemplis declaratur. l. ſi cui.49. §. ſi Titio. ff. de leg.1. l. Aurelius.28. §. eum qui. ff. de liber. leg. M.I.R. d. exc.29. repl.8. Aliud exemplum habetur l. ſi filia.20. §. item Papinianus. ff. famil. erciſc. Alia exempla vide ĩ. lib. prox. cap.1. quæſt.3. reg.3. Decima replicatio eſt: Niſi id quod domino debetur, ſeruo eius legetur. l. debitor. 84. §. fin. ff. de leg.2. Vndecima: Niſi cum ex plurib. vni cui vellet deberet, vnumq; elegiſſet, mutandæ voluntatis poteſtatē habens, ei quod debet legauerit. reprobatur l. ſi vnū.69. in prin. ff. de leg.2. Duodecima Niſi alia res ſimul cū debito ſit legata: in hac enim cōſiſtit legatū. approbatur exēplo l. poſt emancipationē. 38. in prin. ff. de leg.3. Decimatertia: Niſi alius, non ipſe teſtator debeat: tūc enim intereſt creditoris, duos potius reos habere. l. liberationē.3. §. fin. ff. de liberat. leg. Hæc de 55. exceptione, cum ſuis replicationibus.

LVI. Exceptio: Niſi res incorporalis ſit legata. reprobatur Inſt. de leg. §. tam aūt. l. cætera.41. in prin. ff. de leg.1. l. etiam ea.17. in fine. ff. de leg.3. Huius etiā exemplum eſt l. qui concubinā.29. §. qui hortos. ff. de leg.3. Planè admittitur exceptio propoſita, ſi ius aliquod perſonale quis habens, id alteri legauerit. cuius exemplum eſt exceptio ſequens prox.

LVII. Exceptio: Niſi fructuarius vſumfructum legauerit. l. quod in 24. §. ſi vſumfructum. ff. de leg.1. Cuius replicatio eſt: Niſi proprietatem rei teſtator ſit nactus. d. §. ſi vſumfructum. De hac exceptione dictū etiam eſt ſ. lib.7. cap.26. except.15.

LVIII. Exceptio: Niſi vt aliquid fiat, vel non fiat, per fideicōmiſſum ſit relictum. Hæc exceptio reprobatur. de qua re vide ĩ. lib. prox. cap.4. de facto legato.

LIX. Exceptio: Niſi hæreditas ſit legata. reproba-

tur l.mulier.22.§.fin. ff.ad S.C.Treb. Item: Niſi ſingula res per fideicõmiſſum relinquantur. reprobatur Inſt.de ſingulis rebus per fideicom.relictis,in prin.

LX. Exceptio: Niſi nuda proprietas,vel omniũ bonorum vſusfructus legetur. reprobatur,quoad nudam proprietatem,l.antiquitas.14.C.de vſufructu.l.ſi purè.4.ff.de vſufructu legato. Sed & à municipibus hæredib.ſcriptis detracto vſufructu legari proprietas poteſt: quia non vtendo poſſunt vſumfructũ amittere. l. Menius.68.§ fin ff de leg.2.Reprobatur,quoad vſumfructum omnium bonorum, s̃.lib.7. cap.26. quæſt.4. except.7.

LXI. Exceptio: Niſi quis hæreditatem ſuam alteri reſtituere,vel alium hæredem facere rogetur. l.ex facto.17.in prin.ff.ad S.C.Treb.M.I.R.d.reg.14.except.23. Ex d.autem l.17. conſtat, propoſitã quidem exceptionem approbari, verũtamen rogatũ ad hæreditatem ipſius teſtatoris reſtituendã teneri: quod loco primæ replicationis eſt notandũ. Concordat l.filiusfam.111.§.vt quis hæredem.ff de leg.1. Secunda replicatio eſt: Niſi partem ſuæ hæreditatis reſtituere rogetur. d.§.vt quis hæredem. Concordat l.Imperator.72.§.cum quidam. ff. de leg.2. Tertia: Niſi hæreditatem Titij, cui ſucceſſit,reſtituere rogetur.l ex facto.17.§.1. & l.ita tamen 27.§ Trebell ff.ad S.C.Trebell.

LXII. Exceptio: Niſi aqua ſit legata,reprobatur l. Mela.14.§.fin ff de alim.leg.

LXIII. Exceptio: Niſi ſeruus hæres inſtitutus legatus ſit.l.legatum.113.§.alienus.ff.de leg.1.

LXIV. Exceptio: Niſi ſeruus, cui libertas relicta eſt,legatus ſit.l.ſi idem.14.in prin. ff.de leg.2. l.ſi quis eum.14.in prin. ff de vulgari ſubſtit. l.ſi ſeruus.16.§.fin ff d.tit.l.Titio.94.§.fin.ff.de condit. & demonſt.l.ſi peculium.10.§.ſi ſeruus. ff.de manumiſſ.teſt.item l. Iulianus.40.ff.d.tit. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi libertas competere non poßit. l.qui teſtamẽto.38 ff.de leg.2.l ſi ſeruus.105.§ ſi ſeruus alienus. ff.de leg.1.l ſeruum.44.§.ſi idem ſeruus ff.eod tit.Sed & huius replicationis ſpecies ſunt replicationes quæ ſequuntur. Secunda replicatio eſt: Niſi ſub conditione libertas relicta ſit. l ſi poſt.67.§ ſi purè. ff de leg.1. l.ſi ſeruũ.20 ff.de vſufructu legato. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi conditio libertatis extiterit.d.§.ſi purè. Secunda duplicatio eſt: Niſi pendẽte libertatis cõditione legatarius deceſſerit. d.§.ſi purè. Tertia: Niſi legatarius non caueat,exiſtente conditione libertatis ſeruum reſtitui.l.Iulianus.40.§.ſed & cum.ff. de manumiſſ.teſt. Tertia replicatio: Niſi ex die libertas relicta ſit, vel poſt tempus. reprobatur d.l 67.§ fin. Cuius legis verbis poſterioribus contradicit l.peculium.67.§ fin. ff.de leg.2. Quarta replicatio eſt: Niſi cũ ab inſtituto legatus eſſet, & à ſubſtituto libertas ei relicta, ſubſtitutus hæres non exiſtat. l ſi quis.78.§ fin.ff.de leg.1. Quinta: Niſi poſt libertatem adſcriptam ſeruus ſit legatus,eiq; libertas adempta.l. ſi peculium.10 § ſi ſeruus.ff.de manumiſſ.teſt l ſi ſeruus.50. ff.de fideicom.libert. itẽ l.ſi idẽ.14.in prin.ff. de leg.2. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi nõ euidenter conſtet, teſtatorẽ per ſequens legatũ libertatẽ antea datã adimere voluiſſe. d.l.14. d.l.50.d.§.ſi ſeruus. itẽ l.Lucius.40.§.item Lucius.ff.de militari teſt.

Sexta replicatio eſt: Niſi cum vni ſeruus legatus eſſet, ita vt eũ manumitteret: alteri ſit legatus ſub hac conditione, Si a primo manumiſſus nõ fuerit. l ſi quis.78.§.Stichũ.ff.de leg.1. Septima: Niſi æſtimatione ſerui, cui libertatẽ reliquit, teſtator legatario ſolui voluit. l.Iulianus.40 §.fin.ff.de manumiß.teſt.

LXV. Exceptio: Niſi ſtatuliber legatus ſit. Hæc exceptio approbatur quidem,ſed ſub hac cõditione: Niſi conditio libertatis defecerit. l ſi quis.78.§ penult. ff. de leg.1.l.ſeruũ.44.§.penult. ff.d.tit. item l.cum ita.9.§.fin.ff.de option.legata.

LXVI. Exceptio: Niſi res legata ædibus iuncta ſit. l.cætera.41.in prin.& § item prohibentur ff de leg.1. item l ſenatus.43. in prin.ff.d.tit. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi res poſtea ab ædibus ſit ſeparata. quæ tamen reprobatur d l 41.§.tractari. Planè ſi ſub conditione legetur, poterit legatum valere,ſi exiſtentis conditionis tempore ædibus iuncta non ſit d.§.tractari. Secunda replicatio: Niſi quis binas ædes habens,alteras legauerit: & ex alteris aliquid iunctũ, et cui ædes legauerit reprobatur d.l.41. §.item quæri. Tertia: Niſi cum duobus vnam domum legaſſet,ex ea alteri eorum marmora legauerit ad extructionẽ alterius domus,quã ei ſoli etiam legauerat item: Niſi domum legauerit detractis marmoribus, vt ea hæres alij domui hæreditariæ adhiberet. approbatur, certo tamen modo,d.l 41.§ ſi duobus. Quarta: Niſi ad opus reipub faciendum ſit legatum d.l.41.§.ſed & ſi quis. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi ad opus alterius reipub. quàm in cuius territorio ædes ſunt, legatum ſit. d.§.ſed & ſi quis.verſ.ſed videamus. Quinta replicatio: Niſi ædes non in vrbe,ſed in alia ciuitate ſint ſitæ.reprobatur d.l 41.§.hoc Senatusconſ. Sexta: Niſi nõ ædibus, ſed alij ædificio iunctum ſit id quod eſt legatum.reprobatur d.l.41.§.hoc ſenatuſc. Septima: Niſi nõ ſint affixa d.l.41 §.item prohibentur. Huius duplicatio prima eſt: Niſi in ædibus fuerint perpetuò quaſi portio ædium. tunc enim, quãuis affixa nõ ſint, diſtrahi tamen,& legari non poſſunt.d.§.item prohibentur. verſ. verùm enimuero. Altera duplicatio eſt: Niſi ad hoc ſit parata res,vt ædib.adiungatur. quæ tamen reprobatur d.l.41.§.fin. Octaua replicatio eſt: Niſi maritus diætam quam in vxoris hortis fecerat, quos in dotem acceperat, legauerit l ſenatus.43.§. Marcellus.ff.de leg.1. Concordat l.Marcellus.45.ff.de de donat.inter vir.& vxorem. Nona eſt: Niſi illicitè ſit ædificatum. l.fideicommiſſa 11.§. ſi quis illicitè.ff. de leg.3. Decima: Niſi ſine domus iniuria res auferri poßit.l.nutu.21.§.fin.ff.legat.3.

LXVII Exceptio: Niſi res alij iuncta legata ſit.reprobatur l.ſi gemma.18.ff.de auro argento legato.

LXVIII Exceptio: Niſi inquilini ſine prædijs,quibus adhærent, legentur. l.ſi inquilinos.109.in prin.ff. de leg.1.

DE RELIQVIS EXCEPTIONIBVS aduerſus legata. Cap. VI.

SVperiore Capite quarti generis exceptiones aduerſus legata, ex re legata deſumptæ, propoſita ſunt. Sequitur quintum genus,earum ſcilicet quæ ſumuntur ex cauſa & modo legati.

LXIX. Exce-

LXIX. Exceptio: Niſi pœnæ nomine ſit legatum. Hæc exceptio iure quidem antiquo approbatur, l. 1. ff. de his quæ pœnæ cauſa. Cuius iuris antiqui replicatio prima erat: Niſi præteritum, non futurum factum legato puniatur. approbatur exemplo l. ſi ita. 12. ff. de condit. & demonſt. Altera erat: Niſi non pœnæ nomine, ſed cōditionaliter teſtator legauerit. ſubſiſtit quidem ipſo iure, ſed quando conditio, quando pœna intelligenda ſit, declaratur l. 2. ff. de his quæ pœnæ nomine. Planè iure nouo exceptio propoſita reprobatur Inſt. de legatis. §. pœnæ quoq; & l. vnica. C. de his quæ pœnæ nomine in teſtamento. M. I. R. lib. 4. cap. 9. reg. 14. exc. 30.

LXX. Exceptio: Niſi error interuenerit. l. quoties. 9. in prin. ff. de hered. inſt. Concordat l. ſi quis. 4. in prin. ibi: ſed ſi in corpore. ff. de leg. 1. M. I. R. d. reg. 14. exc. 31. Proinde ſi quis rem alienam legauerit, ſuā eſſe putans, nō valet legatū: vt oſtēſum eſt ſ. cap. prox. except. 49. diſtinct. 3. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi non in re, nec in corpore, ſed in nomine ſit erratū. d. l. 4. Cōcordat Inſt. de legat. §. ſiquidē in nomine. l. demōſtratio. 17. in prin. ff. de cond. & demonſt. itē l. ſi Fortidianū. 7. C. de legatis. M. I. R. d. reg. 31. replic. 1. Plura de hac replicatione vide j. de falſa demōſtratione, exc. prox. Planè propoſitæ replicationis duplicatio eſt: Niſi craſſus error nominis ſit, et ſupina ignorātia. approbatur exemplis l. ſi quis. 4. §. 1. ff. de legat. 1. Huius duplicationis ratio eſt: quia nō ſtultis, ſed errātib. ſubuenitur. l. plurimū 3. in fine. l. nec ſupina. 6. & l. regul. 9. §. quòd ſi ideo. ff. de iuris ignorātia. Secunda replicatio eſt: Niſi teſtator rem quā legat, alienā, vel ipſius legatarij eſſe putauit. Inſt. de legatis. §. ſi quis rem ſuā. Idem multo magis dicendum eſt, ſi quis rem ſibi legatam ignorans adhuc legauerit, poſteaq; cognouerit & voluerit ad ſe pertinere. l. ſeruum. 44. §. 1. & l. ſi quis. 78. §. ſi Titius. ff. de leg. 1. Tertia replicatio eſt: Niſi plus vel minus ſcriptum ſit, quàm legare voluit. l. qui quartam. 15. in prin. ff. de leg. 1.

LXXI. Exceptio: Niſi falſa demonſtratio interuenerit. reprobatur Inſtit. de legatis. §. huic proxima. l. demonſtratio. 17. in prin. ff. de condit. & demonſtr. l. falſa. 32. in prin. l. ſi nominatim. 33. in prin. itē l. qb. 39. §. q dotalē. ff. d. tt. l. 2. C. de falſa cauſa adiecta. l. vlt. C. d. tt. l. Quintus. 11. ibi: quia certo corpore. ff. de auro legato. l. pen. ff. de reb. dubijs. itē l. his verbis. 100. §. paterf. ff. de leg. 3. M. I. R. d. reg. 14. except. 32. Huius etiā exceptionis reprobatæ exēpla ſimul et diſtinctiones vide ſ. except. prox. item exc. 46. Huc etiā referri poteſt l. ſi ſeruus. 105. §. ſed etſi ei. ff. de leg. 1. itē l. patronus. 34. §. libertis. ff. de leg. 3. Inter conditionē igitur & demonſtrationem hoc intereſt, quòd ſi deficiat cōditio, deficiat etiā legatū: demonſtratione aūt deficiente ſeu falſa exiſtente, nō viciatur legatū. Hoc eſt quod Vlpianus, inter falſam demonſtrationē (inquit) & falſam conditionē ſiue cauſam multū intereſt. l. ſi ſic. 74. §. nam inter. ff. de leg. 1. Sanè Florētinus, Inter demonſtrationem (inquit) & conditionē hoc intereſt, quòd demonſtratio plerunq; factam rem oſtendit, conditio futuram. l. ſi nominatim. 33. §. fin. ff. de condit. & demonſtr. Conditio igitur in futurum tempus concepta eſt, demonſtratio in præteritum vel præſens. Cuius elegans exemplum proponitur l. Stichum. 6. ff. de leg. 1. Vide inſuper de except. propoſita j. libro 14. cap. 1. membr. 2. reg. 3.

LXXII. Exceptio: Niſi cauſa legati falſa ſit, vel nulla. reprobatur Inſt. de leg. §. longè magis. l. demonſtratio. 17. §. quod aūt iuris. ff. de condit. & demonſtr. item l. cum tale. 70. §. falſam. ff. d. tt. M. I. R. d. reg. 14. exc. 33. Planè exceptio propoſita quibuſdam diſtinctionib. admittitur. Prima diſtinctio eſt: Niſi cauſa conditionaliter fuerit enūciata. d. §. longè magis. Cui concordat d. l. 17. §. quod autem iuris, in fine. M. I. R. d. exc. 33. diſt. 5. Secūda diſtinctio eſt: Niſi probetur alias legaturū non fuiſſe. l. cū tale. 70. §. falſam. ff. de cond. & demonſtr. M. I. R. d. exc. 33. diſt. 2. Tertia: Niſi cū hac cauſa, quia rogatus aliquid acceperit, legato vel fideicōmiſſo adiecta eſſet, ille nihil acceperit. approbatur exēplo l. Titia. 35. in prin. ff. de leg. 2. Planè pro ea parte, quam rogatus accepit, tenetur, licet non acceperit totum. Quod replicationis loco notandum. l. epiſtolam. 75. in prin. ff. ad S. C. Trebell. Quarta diſtinctio eſt: Niſi legatum ſit, vt aliquid faciat. hoc enim legatum ſub modo eſt, non cauſa adiecta. Ideoq; niſi fecerit, legatum ei aufertur. de quo j. cap. prox. cauſa 15. M. I. R. d. exc. 33. diſt. 6. Sequūtur nunc ſexti generis exceptiones, deſumptæ ex forma & verbis legati & fideicommiſſi.

LXXIII. Exceptio: Niſi ſine verbis vel ſine ſcriptura relinquatur. reprobatur l. & in 22. C. de fideicommiſſis. l. & ſine. 5. C. de Senatuſc. Trebell. item l. nutu. 21. in prin. ff. de leg. 3. M. I. R. d. reg. 14. except. 35. Planè ex traditione clauium, & aſſignatione rerum non præſumitur fideicommiſſum. Quod innuit Papinianus l. cum pater. 79. §. pater pluribus. ff. de leg. 2.

LXXIV. Exceptio: Niſi imperfecta ſit ſcriptura, et quædam verba omiſſa. reprobatur l. ſi vnum. 69. §. ſi omiſſa. ff. de leg. 2. l. ſi in teſt. 103. ff. de leg. 1. l. 10. C. de fideic. Planè admittitur, ſi ſcripta nō congruāt omiſſis. d. §. ſi omiſſa. & d. l. 79. §. cùm imperfecta.

LXXV. Exceptio: Niſi nō ſolennib. & directis verbis ſit relictū. reprobatur l. in legatis. 21. C. de leg. l. 2. in prin. C. communia de leg. & fideicom. Inſt. de leg. §. ſed olim quidē. item Inſt. de ſing. reb. per fideic. rel. §. fin. l. fideicōmiſſa. 11. in prin. ff. de leg. 3. l. & eo modo. 115 ff. de leg. 1. l. etiā. 112. ff. d. tt. l. ſi vnum. 69. §. fin. ff. de leg. 2. l. Pamphilo. 37. §. propoſitū. ff. de leg. 3. M. I. P. lib. 5. cap. 5. reg. 19. exc. 5. M. I. R. d. reg. 14. exc. 34. Sed et ſi quis non dare, ſed reddere iubeat, valet legatū: quia (inquit Labeo) qui reddere iubetur, ſimul & dare iubetur. l. hæres. 98. in prin. ff. de leg. 3. l. cū quidam. 21. ff. de leg. 2. Itē ſi hæres iuſſus ſit facere vt Lucius centū habeat, Caius Iuriſconſult. ait, cogēdus eſt hæres centū dare: quia nemo facere poteſt vt ego habeam centū, niſi mihi dederit. l. ſi hæres. 72. in prin. ff. de leg. 1. Item ſi teſtator dixit, Rogo quidquid aut ego reliquero, aut vos ipſi habetis, commune vobis ſit: fideicommiſſum valet. l. teſtamento. 91. §. Lucius. ff. de leg. 2. l. Lucius. 78. in prin. & l. ex facto. 17. §. ſi quis. ff. ad ſenatuſc. Trebell. Sed et ſi quis ita dixerit, Scio omnia ea quæ tibi relinquo, ad filios meos peruentura: fideicommiſſo æquiparatur. l. Pamphilo. 37. in prin.

ff.de leg.3.l.pater 36.§.pater filiũ.ff.de leg.3. Sed etſi quis ita ſcripſerit, Sufficiant tibi vineæ, vel fundus: fideicommiſſum eſt. quoniam & illud fideicommiſſum eſſe arbitramur (inquit Vlpianus) Contentus eſto illa re. l.fideicõmiſſa.11.§.ſi quis ita.ff.de leg.3. l.peto.71. in prin.ff.de leg.2. Planè pater qui filio ſemiſſem dederat, & ſororib. eius impuberib. quadrantes, quibus fratrem tutorem dedit, ita fuerat locutus: Fili cõtentus eris pro tuo ſemiſſe ducentis aureis, & vos filiæ pro veſtris quadrantibus centenis aureis. vice mutua liberis fideicommiſſum hæreditatis reliquiſſe non videbatur (inquit Papinianus) ſed æſtimationẽ (vt à parẽtibus frugi fieri ſolet) patrimonij ſui feciſſe: nec idcirco fratrẽ iudicio tutelæ bonæ fidei rationes quandoq; præſcriptione demonſtratæ quantitatis excluſurum. l.cũ pater.79.§.pater qui.ff.de leg.2. Caſu igitur propoſito excepto, ſi quis certa re vel parte contentus eſſe iuſſus ſit, tam ipſi qui iuſſus eſt, ex fideicõmiſſo cõpetit actio, pro ea re vel parte qua contentus eſſe iuſſus eſt, quàm alijs pro reliqua parte. l.cum quis. 35.§.nuptura.ff.de leg.3. Huic ſimile eſt & illud, Si quis retenta certa aliqua re vel parte, hæreditatẽ reſtituere eſt rogatus. nam & huic ex fideicõmiſſo tam actio quam exceptio cõpetit. l.poſt emancipationem. 38.§.fin.ff.de leg.1. Cõcordat l.fideicõmiſſa.11.§.cum eſſet.ff.de leg.3. itẽ l.ſi ſeruus.105.§.qui margarit.in fin.ff.de leg.1. Contradicit l.in ratione.30.§.tametſi. ad l.Falcidiã. Porrò ex parte dimidia hæredi inſtituto per præceptionem fundum legauit quis, & ab eo ita petijt: Peto vt velis cohæredẽ tibi recipere in fundo Iuliano meo, quem hoc amplius te præcipere iuſſi, Clodium verũ nepotem meum, cognatũ tuum. quæſitum eſt, an pars fundi ex cauſa fideicommiſſi nepoti debeatur? Reſpõdit Scæuola, deberi. l.pater.36.§.fin. & l.Lucius.91.§.fin.ff.de legat.3. Sed etſi ſic fideicõmiſſum dedero ab hærede meo, Te rogo Luci Titi, vt ab hærede tuo petas dari Mæuio decem aureos: vtile erit fideicommiſſum, ſcilicet vt mortuo Titio ab hærede eius peti poſſit. idq; & Iulianus reſpondit. l.ſed etſi.6.in prin.ff.de leg.3. l.miles.77.in prin.ff de leg. 2.l.cũ pater.79.§.donationis.ff.d.tt. Sed & ſi teſtator vni nepotum plus dari iuſſit, reliquis nepotibus etiam viriles partes videntur legatæ. l.cum filius.78.§.pater.ff.de leg.2. Præterea verba enunciatiua in modum cauſæ prolata fideicommiſſum inducũt. quod approbatur exemplo l.emptor.65.§.fin.ff. de rei vendicatione. Aliud exemplũ proponitur l.pater.17.§.auus. ff de doli mali except. Sed & aliud habetur l.Titia. 35.§.fin.ff.de leg.2. Planè propoſita fideicõmiſſi ſpecies non admittitur in caſu d.l.35.in prin. Præterea verba ſub ſpecie modi & conditionis prolata, fideicõmiſſum inducunt. l.2.C. de his quæ ſub modo legata relin. vbi ait Imperator: Siue ad conditionem, ſiue ad modũ reſpiciant, &c. Hiſce verbis videtur conſtitui, quòd ſi alicui quid legatũ ſit, Si Mæuio decem dediſſet, Mæuiũ ex teſtamẽto ad præſtãda ſibi decẽ agere poſſe. verùm huic interpretationi repugnant quodãmodo verba quæ ibidẽ ſequuntur, hæc: Videlicet in conditionib. poſt exitũ earũ. Niſi quis ea accipiat ita, vt is cui ſub conditione hac, Si Mæuio decem dediſſet: inſula legata eſt, nõ niſi poſtquàm inſulã ex cauſa legati acceperit, ad decẽ Mæuio præſtanda per actionem cogi poſſit. quod habet rationẽ. Concordat l.dedi tibi. 3.§.fin.ff.de condict.cauſa data. Sed et ſupradictæ interpretationi repugnat l.ſi quis.8. cum l.ſeq.ff.ſi quis omiſſa cauſa teſtamẽti. Niſi quis dicat, alterã per alteram corrigi atq; mutari: quod poteſt admitti. Sed & cõtradicit l.in ratione.30.§.tametſi.ff.ad l.Falcidiã. & l.pater.8.ff.de dotis collat. M.I.R.d.exc.34. Poſtremò legati quoq; forma ſeu ſpecies eſt, Si quis hæres inſtitutus ſit, excepta certa aliqua re, puta fundo vel ædibus. Quæ forma proponitur l.ſi quis ita.72.ff.de hæred.inſt. Concordat l.Cãius.88.in prin.ff.de leg.2. Ex his quæ hactenus propoſita ſunt, conſtat, quibuſcunq; verbis quid ſit relictũ poſſe eo nomine actionem inſtitui, propoſita exceptione nõ obſtãte. Habet tamẽ hæc regula ſuas etiam diſtinctiones, quarũ prima eſt: Niſi per modum cõſilij & cauſæ finalis relictũ ſit. Quæ approbatur exemplo l.Iuniano.66.§.ex his verbis.ff.de leg.3. itẽ alio exẽplo l.generali 32.in prin.ff de vſufructu legato. Aliud item exemplũ propoſitæ diſtinctionis proponitur l.cum pater.79.§.mando.ff.de leg.2. Cui contradicit l.qui filium.74.in prin ff.ad S.C.Trebell. M.I.R.d.reg.14.exc.24. Planè diſtinctio propoſita replicationẽ recipit l.fideicõmiſſa.11.§.hæc verba.ff.de leg.3. Hæc de prima diſtinctione reprobatæ exceptionis. Secũda diſtinctio proponitur d.l.11.§.ſi ita quis. Tertia l.vxorẽ.39.in prin.ff d.tt. Quarta l.Lucius. 78.§.filiam ff.ad S.C.Trebell. Quinta diſtinctio eſt, falſa legati demonſtratio. Quæ proponitur l.cũ tale. 70.§.fin.ff.de cond.& demonſtr. Hæc de ſexti generis exceptionibus contra legata, quæ deſumptæ ſunt ex forma & verbis legati ac fideicõmiſſi. Quo etiã referri poteſt tractatus de verbis enũciatiuis. de quo actum ẽ.lib.2.cap.17.quæſt.3.reg.3.exc.4. Sequuntur nunc ſeptimi generis exceptiones, deſumptæ ex tempore ex quo & ad quod, item ex conditione ſub qua legatur. Sciendum aũt eſt, liberum eſſe vel purè vel ſub conditione relinquere fideicommiſſum, vel ex certo die. Inſtitut.de fideicom.hæred.§.poteſt autem quiſq;.

LXXVI. Exceptio: Niſi poſt mortẽ hæredis vel legatarij ſit legatũ. reprobatur Inſt.de leg.§.poſt mortẽ. Concordat l.ſcrupuloſam.11.C.de cõtrah.ſtipulat.

LXXVII. Exceptio: Niſi tam anguſto tempore legatum ſit, quo præſtari non poteſt. reprobatur l.ſi mihi.12.§.ſi quis.ff.de leg.1. Eſt igitur hic replicatio cõſtituenda aduerſus exceptionem inferiorem 94.

LXXVIII. Exceptio: Niſi ad certũ tempus ſit legatum. reprobatur l.vlt.C.de legatis. Proinde ſeruo alieno ita legari poteſt, quoad ſeruiat, vel quoad ſeruus Titij erit. l.ſeruo alieno.110.in prin.ff.de leg.1. & l.debitor.84.§.ſeruo.ibi: calũnioſæ.ff.de leg 2. Et filiofamilias, quoad in poteſtate patris eſt, in annos ſingulos dena dari poſſunt. l.vlt.ff.de annuis legatis.

LXXIX. Exceptio: Niſi ſub turpi, impoſſibili, vel alia huiuſmodi conditione ſit legatum. De hiſce & alijs ſimilibus exceptionibus vide ĩ.lib.14.cap.1.de conditionibus ſeu legatis conditionalibus.

LXXX. Exceptio: Niſi ſub hac conditione, Si hæres volet, legatum ſit. l.ſenatus.43.§.legatum.ff.de legatis 1. Concordat l.fideicommiſſa.11.§.quanquam.ff. de legat.3. Huius exceptionis replicatio prima eſt:

Niſi

Niſi ita ſit legatum, Si fuerit arbitratus hæres, ſi putauerit, & c.d.§.quanquam. Concordat l.ſi ſic.74.in prin ff.de leg.1. M.I.R. d.reg.14. exc.36.repl.2. Secunda replicatio eſt: Niſi ita legatum ſit, Niſi hæres meus noluerit. d l.11. §.ſic fideicommiſſum. M.I.R. d. except.36.repl.4. Tertia: Niſi ita ſit legatum, Cum hæres voluerit.d.l.11. §.hoc autem legatũ. l fideicommiſſa 46.§.penult.ff.de fideicom.libert.item l. Claudius.17.§.eod.tt.M.I.R.d.exc.36.repl.1. Quarta: Niſi vni ex pluribus, cui hæres voluerit, ſit legatũ l.vtrum. 8.§ cum quidã. ff.de rebus dubijs. Concordat l.fideicommiſſa.46.§ fin.ff.de fideicomm.libert. Quinta: Niſi non expreſſè, ſed tacitè hæredis volũtati permittatur. approbatur exẽplo l.ſi ita.3.ff.de leg.2. Sexta: Niſi libertas ſub propoſita cõditione relinquatur. d.l. 46.in prin.M.I.R.d.exc.36.repl.8.

LXXXI. Exceptio: Niſi ita ſit legatũ, Si Titius voluerit, hæres meus Mæuio dato. l.nonnunquam.50. in fin.ff.de condit.& demonſtrationib.l.illa.32. in prin. ff.de hæredib. inſtituend. l.captatoria.63. ff.de legat. 1.l.ſi quis 66. §.atquin ſi quis. ff.de hæredib. inſt.item l.captatorias.68.ff.d.tt. M.I.R.d.exc.36. in prin. Cõtradicit l.ſenatus.43.§.legatũ.ff.de leg.1. itẽ contradicit M.I.P.lib.5.cap.5.reg.19.exc.6. Iam dictæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ita ſit legatũ: Si Titius arbitratus fuerit, vel arbitrari voluerit. l.1.ff.de leg.2. Secũda Niſi cõditio hæc, Si Titius voluerit: tacitè inſit legato, nõ expreſſa. Hæc replicatio approbatur per ea quæ proponuntur ĵ. proximè, M.I.R. d.exc. 36.repl.3.

LXXXII. Exceptio: Niſi ita ſit legatum Titio, Si Mæuius in Capitoliũ aſcenderit. Hæc exceptio videtur approbari ratione exceptionis præcedentis: verùm reprobatur l.nonnunquã.50. ff.de cond. & demonſtr. Concordat l. ſi quis.66. ff. de hæred. inſtit. M.I.R. d. reg.14.exc.37.

LXXXIII. Exceptio: Niſi alicui quinquaginta ſint legata, ita, ſi quinquaginta dediſſet. l. ſi fundus. 65.in fin ff.ad l.Falcidiam. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi fundus quinquaginta dignus legatus ſit, ità, ſi quinquaginta dediſſet. d.l.65. in prin. l. ſi cui. 56.ff.de leg.2.item l.ſi cui.49.§ fin ff de leg.1.

LXXXIV. Exceptio: Niſi ſub hac cõditione, ſi hæres ſeruũ alienauerit: is ſit legatus. l.Stichus 39. § at quod in legato. ff.de manumiſſis teſtamento. Nunc ad octauum genus exceptionum tranſeundum, quod ſumitur ex loco & tempore quo legatur.

LXXXV. Exceptio: Niſi ante hæredis inſtitutionẽ ſit legatum. reprobatur Inſt.de leg.§.ante. Concordat l.ambiguitates.24.C.de teſtamentis. Nonum genus exceptionum earum eſt, quæ ſumuntur ex inſtrumento, in quo legatũ relictum eſt: cuius generis exceptiones nunc ſequuntur.

LXXXVI. Exceptio: Niſi in teſtamento non iure facto & imperfecto legatum ſit relictum. l.ex ea.29. in prin.ff.qui teſt.facere poſſint.l.fideicommiſſa.11.§. 1.ff.de leg.3.l ſi veritas.23. & l.ex teſtamento.29.C. de fideicommiſſ.itẽ l.ſi quis.8. § illud quoq;. C.de codicillis.M.I.R.d.reg.14.exc.38. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi in teſtamẽto adiectũ ſit, Hocq; ratũ eſſe volo, quacunq; ratione licebit aut poterit. l. ex ea.29.§ fin.ff.qui teſt. facere poſſint. Concordat l. penult.§ fin ff.de leg.2.M.I.R.d.exc 38.repl.1. Secũda: Niſi adiecerit teſtator, ſe velle hoc vice codicillorũ valere.l.ſi miles.3.§.fin.ff.de militari teſtamẽto. Cõcordat l.ſi quis.8.§.illud quoq;.C.de cod.M.I.R.d.except.38.repl.2. Tertia: Niſi iureiurando præſtari rogauerit teſtator.l.cũ pater.79.§.filius.ff.de leg.2. M.I.R. d. exc.38. repl.14. Quarta: Niſi Imperatori ſit relictũ.reprobatur l.ex imperfecto.23. ff.de leg.3.l.cũ hæredes.7.C.qui teſt.facere poſ.l.ex imperfecto.3.C. de teſt.itẽ l.nolumus.20.C.d.tt. Quinta: Niſi ob iniquam exhæredationẽ vel præteritionẽ iniuſtum ſit teſtamentũ. Nouell.conſt.115. §.ſanè ſi vſuueniat.& §. ſi hæc ita. M.I.R. d.exc.38 repl.3.item d.lib.4.cap.2. reg.21.exc.110.repl.21. Sexta: Niſi impedimentũ, ob quod iniuſtũ eſt teſtamentũ, viuo teſtatore ceſſauerit. l.poſthumus 12 ff.de iniuſto, rupto & irr.teſt. Planè replicatio propoſita reprobari potius quàm approbari videtur, ſecundum ea quæ dicentur paulo inferius in replicationibus generalioribus. Septima replicatio eſt: Niſi ob id nõ valeat teſtamentũ, quòd teſtator filiũ ſuum defunctũ falſo putans, alium inſtituit hæredem l.cum mater.28. ff. de inoff. teſtam. Octaua: Niſi ijdẽ hæredes, à quibus relictũ eſt, ex priore teſtamento iure facto ſuccedant. reprobatur l.ſi iure.18.in fine.ff de legat.3. Nona: Niſi legatũ ex iniuſto teſtamento ſit ſolutũ, vel nouatio ſit facta. elicitur ex l.ſi veritas.23.C.de fideicom. Decima replicatio eſt l.in teſtamento.38 ff.de fideicom.libert. M.I.R.d.exc.38. repl.6. Vndecima: Niſi teſtamento iure facto, vel ab inteſtato in ſcriptura minus ſolenni petierit.l. & in. 22.C.de fideicommiſſis. Cuius duplicatio: Niſi cũ antea in teſtamento ſignificaſſet, ſi quid obſignatũ receпiſſet, id vice codicillorũ valere: poſtea in epiſtola non obſignata fideicõmiſſa reliquerit. reprobatur l.teſtamento.91.in prin ff.de legat.2. Duodecima replicatio eſt: Niſi ab inteſtato quoq; fideicommiſſum teſtator voluit præſtari. Hæc approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ̃ cap.3 except.8.itẽ ĵ. cap.9. cauſa 42. except. 1.repl.6. Concordat l.ex teſtamento.29.ibi: ſi non inteſtato.C.de fideicom. Reliquas huius loci replicationes vide alibi de iniuſto teſtamento.

Duplicatio generalis.

Planè iam dictarum replicationum duplicatio generalis eſt: Niſi actor tanquam ex teſtamẽto petierit. quæ duplicatio approbatur ſimul & diſtinguitur ſ̃. lib 9.cap.vlt.quæſt.3 reg.1.in fine.

LXXXVII. Exceptio: Niſi teſtamentũ ruptum ſit, aut irritum factum. l.ſi quis.83.ff.de leg.2. Cõcordat l.1.in prin.C.de codicillis.M.I.R.d.reg.14.except.39. Quibus aũt modis teſtamẽta rũpantur vel irrita fiãt, dictũ ſ̃.lib.9.cap.17. cũ ſequentib. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi poſterius teſtamentũ non ſit iure factũ.l ſi iure.18.ff.de leg.3. Contradicit M.I.R. lib.4.cap.4.exc.16. repl.1.dupl.4. Cuius ſolutionem vide M.I.R.lib.4.cap.9 reg.14.exc.39.repl.4. Secũda: Niſi tacitũ ſit fideicommiſſum. Hæc replicatio approbatur hac ratione, quia rogatus tenetur probare etiã in fideicõmiſſo mutatã eſſe voluntatẽ teſtatoris: alioquin in poſteriore teſtamento cenſetur repetitũ, vel ſaltẽ ex ſua cautione rogatus tenetur. l.cum taci-

tum.3.ff.de probationibus. Cōcordat l.Statius.48.ff. de iure fiſci. Tertia replicatio hæc eſt: Niſi in poſteriore teſtamento teſtator cōprehenderit, fidei hæredis ſe committere, vt prius teſtamentū valeat. l.poſthumus. 12. §.fin. ff.de iniuſto teſtam. M.I.R. d.repl.1. dupl.6. tripl.2. Quarta: Niſi poſt ruptū teſtamentū teſtator præcedens legatum confirmauit. l.1. C. de codicillis. Quinta: Niſi teſtator nomē tantùm hæredis, à quo legata relicta ſunt, induxit. l.cum quidā.12. in fin. ff.de his quæ vt indignis. Cōcordat l.cū ſecundis.16. §.fin. ff. eod.tit. de qua re dicetur j. inter cauſas legati amittēdi, cōſiſtentes in perſona eius, à quo eſt legatū relictū. Sed et alias huiuſmodi replicationes vide s̄.lib.9.cap. 17.cū ſequentibus. itē infrà cap.7. cauſa 42.except.1. repl.6. de non adita hæreditate. item j. inter adiuncta actionis legatorum de priore & poſteriore ſcriptura. item M.I.R.d.exc.16. Eſt inſuper propoſitæ exceptionis ſpecies exceptio inferior proxima.

LXXXVIII. Exceptio: Niſi teſtamentū tanquam inofficioſum ſit reſciſſum approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. lib. prox. cap.6. quæſt.8. reg.1. in prin. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi teſtator putans filium ſuum mortuum, cum præterierit, indeq; teſtamentum ſit reſciſſum. l cum mater.28. ff.de inoff teſt. Concordat l.vlt. in fine. ff.de hæred inſtit. Altera replicatio eſt: Niſi libertas per fideicommiſſum relicta, præſtita ſit. l. cum ex.4. C. de inoffic. teſta. Tertia: Niſi libertate relicta, poſt quinquenniū querela inofficioſi teſtamenti mota ſit. hoc enim caſu nihilominus libertas legata debetur. l.Papinianus.8. §. fin. ff.de inoff. teſtam. Quarta: Niſi fideicommiſſaria libertas ſit relicta. l.ſi autem.9. ff.eod.tit. Quinta: Niſi etiam ab hæredibus ab inteſtato venientibus ſit relictum. reprobatur l.patronus.34 §.fin ff.de leg. 3. Concordat l.Titia.13. ff.de inoff. teſt. Sexta: Niſi facta ſit colluſio inter hæredem & exhæredatum. l. ſi ſeruum plurium.50. §. penult. ff. de leg.1. Sanè ſi ſuſpecta colluſio ſit legatarijs inter ſcriptos hæredes, & eum qui de inofficioſo teſtamento agit, adeſſe etiam legatarios, & voluntatem defuncti tueri conſtitutum eſt: eiq; permiſſum eſt, etiam appellare, ſi contra teſtamentum pronunciatum fuerit. l.ſi ſuſpecta.29. in prin. ff.de inoffic. teſtam. Septima replicatio eſt: Niſi pro parte teſtamentū per inofficioſi querelam reſciſſum ſit, pro parte non. tunc enim ex ea parte quæ reſciſſa non eſt, legata debentur. l.cum filius.78. in princ. ff.de legat.2. Concordat l.cum duobus.13. C.de inofficioſo teſtamento. Planè libertas relicta in hoc caſu, in ſolidum debetur. d.l.78. Cui concordat d.l.13. in fine. Hæc tamen diſtinctio ad ſeruitutes, quæ ſimiliter diuidi non poſſunt, non pertinet. d.l.78.

Mutatio iuris.

Planè iure nouo exceptio propoſita mutata eſt & reprobata, Nouell.c.115.§.cæterùm ſi hæc. verſic. ſanè ſi vſuueniat. item §.ſi hæc ita obſeruata, in fine. Controuertitur M.I.R.d.reg.14. exc.39. repl.3. Hactenus propoſitæ exceptionis replicationes enumeratæ ſunt: quarū tamē plures vide s̄. lib. prox. cap.6. qu.8. reg.1.

LXXXIX. Exceptio: Niſi contra tabulas bonorum poſſeſſio ſit petita. hoc enim caſu legata non debentur. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt s̄. lib. prox. cap.7. quæſt.4. reg.1. Hæc de exceptionibus, quæ ſumuntur ex teſtamento, in quo eſt legatum. Sed & plures huius generis exceptiones vide j. inter cauſas amittendi legati, in teſtamento & hæreditate conſiſtentes. Decimum genus exceptionum contra legata, ſumptum eſt ex qualitate legati, cuius generis ſpecies hæ ſunt.

XC. Exceptio: Niſi contra ius & bonos mores legatum ſit. l.ſi inquilinos.109. §.ſi quis ſcripſerit. ff.de leg.1. Inſtit. d.leg. §.fin. l.vnica, in fine. C. de his quæ pœna. l ſi legatum.3 §.fin. ff de annuis legatis.

XCI. Exceptio: Niſi turpe legatum ſit, & probroſum. l.turpia.54. in prin. ff.de leg.1. Concordat l. vnica. §. fin. C. de his quæ pœna. & Inſtit. de legatis. § fin.

XCII. Exceptio: Niſi ineptum ſit legatum. l.ſeruo alieno.110. §.fin. ff.de leg.1.

XCIII. Exceptio: Niſi nullius, præterquam teſtatoris, interſit. De hac exceptione vide j. libro 14. cap. 12. except.4.

XCIV. Exceptio: Niſi impoſſibile ſit legatum. Inſtit. de leg. §.fin. Concordat l.vnica, in fine. C. de his quæ pœna. M.I.P. lib.5. cap.5. reg.19. exc.17. Huius exceptionis replicatio proponitur s̄. except.77.

XCV. Exceptio: Niſi dubium ſit legatum, & incertum. l.2. ff.de his quæ pro non ſcriptis. l ſi quis.28. ff.de rebus dub. l.ſi fuerit.11. in prin. ff eod.tit. M.I.R.d. reg.14. exc.20. Planè quod d.l.11. de ademptione dicit Vlpianus, ei contradicit l.ſi quis.3. §. ſi duobus. ff. de adim.leg. Propoſitæ exceptionis prima replicatio eſt: Niſi in ipſa re relicta dubiū ſit legatū: puta, ſi non appareat de quo ſenſerit teſtator. hoc enim caſu non in totum inutile eſt legatum, ſed electio eſt penes hæredem, quam rem dare velit. de qua re j. lib.14. cap.7. dicetur. Sed & approbatur l.vbi.22. in prin. ff de rebus dubijs. Concordat l.qui habebat.29. ff.eod.tit. Idē dicendum, ſi rei legatæ quantitas vel ſumma non ſit adiecta. nam interdum nihilominus valet. de quo vide j. lib. prox. cap.6. reg.1. Sed & ſi teſtator artificiū doceri iuſſit, nec genus artificij adiecit, non ob id inutile cenſetur legatum. l.Stichus.12. ff de leg.3. Idq; notandum loco ſecūdæ replicationis. Tertia replicatio eſt: Niſi cum dubium eſſet legatum in perſona legatarij, vnus probauerit de ſe ſenſiſſe teſtatorem. l.falſa.32. in prin. ibi: ſed ſi controuerſia. ff.de condit. & demonſtr. Quarta replicatio proponitur l. ſi quis 17. §. fin. ff. de leg.2. Sed de hac re vide j. lib. prox. cap.1. quæſt.3. reg. 6. except.3. repl.1. Planè in rebus dubijs atq; perperā ſcriptis ita interpretatio facieda eſt, vt teſtatoris voluntas magis valeat quam pereat: de quo dicetur j. inter adiuncta actionis legatorum. Sequitur nunc poſtremum genus exceptionum, earum ſcilicet quæ ſumuntur ex antecedentibus legatum.

XCVI. Exceptio: Niſi eandē rem antea alij quoq; legauit teſtator. Hæc exceptio reprobatur: quia hoc caſu priori ademiſſe legatum videtur, & in poſteriorem trāſtuliſſe. De qua re dicetur j. cap.8. de adempt. & transf. legatorum.

XCVII. Exceptio: Niſi antea legatum ademptū ſit. l ſi mihi.12. §.fin. & l.ſi ita.14. ff. de legatis 1. Hu-

tius exceptionis replicatio eſt: Niſi teſtator poſtea ſpecialiter dixerit, prioris voluntatis ſe pœnituiſſe. l. ſi quis. 22. in prin. ff. de leg. 3.

XCVIII. Exceptio: Niſi rem legatam antea pro legatario promiſerit teſtator, vel ſoluerit. l. huiuſmodi. 81. §. cum pater. ff. de legatis 1. Concordat l. filia. 11. C de legatis. Huius exceptionis in caſu d. l. 11. replicatio eſt: Niſi filia probet, patrem duplicare legatum voluiſſe. l. cum pater. 29. §. & ſiquidem ff. de iure dotium. Hactenus vndecim exceptionum genera aduerſus legata cum ſuis ſpeciebus propoſita ſunt. Supereſt vnum genus exceptionum, earum ſcilicet quæ ſumuntur ex conſequẽtibus legatum: cuius generis ſpecies hæc eſt.

XCIX. Exceptio: Niſi legatum in eam cauſam peruenerit, à qua incipere non poteſt. l. ſi in. 3. in fin. ff. de his quæ pro non ſcriptis, &c. Plures huius exceptionis ſpecies & exempla proponuntur ĩ. cap. proximo: vbi & reliquas propoſiti generis ſpecies videre licet. Continet enim hoc genus cauſas amittendi legati iure dati, quæ non incommodè hic etiam exceptionum loco poſſent proponi. Sed & plures exceptiones contra legata licet videre ĩ. in ſingulis legatorum ſpeciebus. Nunc aliquot replicationes aduerſus hactenus enumeratas exceptiones, generaliores nobis ſunt proponendæ.

REPLICATIONES GENERALES aduerſus hactenus propoſitas exceptiones.

I. Replicatio: Niſi res in eum caſum reciderit, à quo ab initio conſiſtere potuit. reprobatur regula Catoniana l. 1, in prin. ff. de reg. Catoniana. l. quod ab initio. 30. l. omnia. 201. & l. penult. ff. de reg. iuris. M. I. P. d. except. 7. repl. gener. 1. Huius regulæ exemplum eſt: Si quis rem meam mihi legauerit, eamq́; poſtea alienauero: non enim conualeſcit legatum rei meæ. Item: Si quis marmora & columnas legauerit ædibus iunctas: quamuis enim poſtea fuerint ſeparatæ, non conualeſcit legatum. l. cætera. 41. §. 1. ff. de leg. 1. Planè regula Catoniana plures recipit exceptiones ſeu diſtinctiones, quibus replicatio propoſita admittitur. Prima diſtinctio hæc eſt: Niſi legatum ſit conditionale. l. cætera. 41. §. 1. in fin. ff. de leg. 1. Concordat l. placet. 4. ff. de reg. Catoniana. Secunda diſtinctio eſt: Niſi tale ſit legatum, cuius dies non niſi adita hereditate cedit. l. Catoniana. 3. ff. de regula Catoniana. Quæ autẽ huiuſmodi ſint legata, dicetur ĩ. lib. prox. cap. 7. reg. 1. except. 12. cũ ſequentib. Sanè eius exemplum proponitur l. cum legato. 17. ff. quando dies leg. ced. Tertia diſtinctio habetur l. vltim. ff. de regula Caton. quòd ſcilicet regula Catoniana ad nouas leges nõ pertineat. Quas nouas leges hic denotat Iuriſconſultus, gloſſa dubitat, & ego ignoro: niſi eas leges intelligat, quæ poſt regulam Catonianam latæ in certis caſibus contra iſtam regulam aliquid conſtituerunt. Quarta diſtinctio habetur l. 2. ff. d. tt. Quinta l. 1. §. 1. ff. dicto titulo. Sexta diſtinctio eſt: Niſi pater rem filij caſtrenſis peculij legauerit. hoc enim caſu, ſi pater ſtatim decederet, nullius momenti eſſet legatum: cum rem tanquam ſuam futuram legauerit, quæ tamen viuo filio ipſius non eſt. l. ſeruum. 44. in prin. ff. de leg. 1. Sed & plures ſunt propoſitæ regulæ diſtinctiones, quæ ſuis inſertæ ſunt locis.

II. Replicatio: Niſi legatum inutiliter datũ, poſtea repetitum ſit. l. legata. 19. in prin. ff. de leg. 1. M. I. R. d. reg. 14. in fin. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi tempus tantùm legati ſoluendi, heredis cauſa in repetitione ſit adiectum. d. l. 19. verſ. & diuerſum.

III. Replicatio: Niſi legatum inutiliter datum, poſtea ſub conditione ſit ademptum. reprobatur l. legata. 14. in prin. ff. de adim. legatis.

IIII. Replicatio: Niſi hæres legatum inutiliter datum agnouit vel ſoluit. l. non dubium. 16. §. illud etiã. C. de teſtamentis. l. 2. C. de fideicommiſsis. l. ſi veritas. 23. ibi: nec amplexus. C. d. tt. itẽ l. regula eſt. 9. §. ſed et Imperatores ff. de iuris & facti ignorant. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi per errorẽ & ignorãtiam hæres ſoluit. l. fideicommiſſum. 7. C. de condict. indeb. Concordat l. vxori. 27 ff. de vſufr. leg. Hæc duplicatio habet ſuas triplicationes, quarum prima hæc eſt: Niſi per trienniũ legatum annuũ ſit ſolutũ. l. 1. C. de fideicõmiſsis. Secunda: Niſi Eccleſijs & alijs venerabilib. locis relicta ſint legata. Inſtit. de oblig. quæ quaſi ex cõtra. naſc. §. fin. Tertia: Niſi iuris ignorantia lapſus ſoluit. Hæc triplicatio ſpecialiter approbatur l. regula eſt. 9. §. quòd ſi ideo. & §. fin. ff. de iuris ignorantia.

V. Replicatio: Niſi legatum inutiliter datum, in ſtipulationem deductum ſit. l. fideicommiſſum. 62. ff. de condict. indebiti. Concordat l. ſi veritas. 23. C. de fideicommiſsis. M. I. R. d. reg. 14. excep. 39. repl. 2.

VI. Replicatio: Niſi hæres legatum negauerit. Inſtit. de fideicom. hæred. §. fin.

VII. Replicatio: Niſi legatarius rem vſuceperit. l. Sticho. 36. in prin. ff. de vſufructu legato. Planè habet replicatio propoſita ſuas etiam duplicationes, quas vide ſ. lib. 7.

VIII. Replicatio: Niſi pro legato vel fideicommiſſo inutili ſit iudicatum. l. ſeruo. 65. §. cum prætor. ff. ad S. C. Trebell.

IX. Replicatio: Niſi teſtator cauerit, ne leges in ſuo teſtamento habeant locum. reprobatur l. nemo. 55. ff. de leg. 1. Hæc de replicationibus aduerſus ſupradictas exceptiones generalioribus ſint dicta. Hoc tamen non eſt diſsimulãdum, iam enumeratas replicationes non ſine diſcrimine omnibus ſupradictis exceptionib. obſtare: ſed eſſe quaſdam exceptiones, quæ nulla iſtarũ replicationum eliduntur.

DE CAVSIS AMITTENDI legati in perſona teſtatoris conſiſtentibus. Cap. VII.

HActenus de exceptionibus aduerſus legata: ſequitur de cauſis legatorum corrumpentibus, ex quibus legata vtiliter data, irrita fiunt atque amittuntur: quarum quædam in perſona teſtatoris poſita ſunt, quædam in perſona ipſius legatarij, quædam in perſona eius à quo legatum relictum eſt, aliæ in re legata, aliæ in alijs legati circumſtantijs: quæ nunc ordine proponentur, & primùm ea quæ in perſona teſtatoris conſiſtunt: quanquam quædam etiam huius generis cauſæ propoſitæ ſunt ſ. in primo genere exceptionum contra legata, cap. 3. Quæ enim ibi

exceptionum loco dicta ſunt, eorum quædam etiam hoc in loco non incommodè poſſent tractari. Verùm ne ſæpius eadem proponamus, ijs quæ ibi propoſita ſunt omiſſis, ad reliqua accedamus.

I. Cauſa: Prima igitur amittendi legati cauſa hæc ſit, Si teſtatoris memoria ſit damnata. l. cum filius. 78. §. fin. ff. de leg. 2.

II. Cauſa: Ademptio legati, quæ approbatur l. ſi ita ſit. 13. in prin. ff. de leg. 1. Concordat l. datum. 17. C. de legatis. M. I. R. lib. 4 cap. 9. reg. 14. except. 42. Huius cauſæ exceptiones plures ſunt.

I. Exceptio: Niſi non ſolenniter ſit ademptum. reprobatur l. 1. §. fin. ff. de adim. legatis. l. ſi iure 18. ff. de leg. 3. ibi: quia voluntate. l. fideicommiſſum. 27. C. de fideicõmiſſ. l. nihil. 16. ff. de adim. leg. Inſt. de adempt. legat. in prin. Sed & diui Seuerus & Antoninus reſcripſerunt, cum teſtator poſtrema ſcriptura, quapiã ratione motus, peſſimum libertum eſſe adieciſſet, ea quæ priore ſcriptura ei relicta fuerant, adempta videri. l. diui. 13. ff. de alim. leg. l. libertus. 29. ff. d. tt. Papinianus quoq; lib. 19. Quæſtionum ait, ſi poſt legata ſæpius adſcripta teſtator ſubijciat, ſemel præſtari velle, & hoc ante impletum teſtamentum fecerit, ipſo iure videri cætera legata adempta. l. ſi ita. 14. in fin. ff. de leg. 1. Ipſo iure, inquit Iuriſconſultus: quia ſi poſt perfectum teſtamentum eadem ſcripſiſſet in epiſtola vel codicillis, non niſi per exceptionem viderentur adempta. Eſt deniq; & adimendi forma, ſi legatarius rogetur alij reſtituere. Quæ proponitur l. generali. 32. §. vxori. ibi: idem quæſijt. ff. de vſufructu legato.

II. Exceptio: Niſi ſub conditione ademerit. reprobatur l. datum. 17. C. de legatis.

III. Exceptio: Niſi antequam legaſſet, ademit. reprobatur l. ſi mihi. 12. § fin ff. de leg. 1. de quo vide s̄. cap. 6. except. 96.

IIII. Exceptio: Niſi non in eodẽ teſtamento ademptum ſit, ſed in codicillis. reprobatur Inſt. de adempt. leg. in prin. & §. fin ibi: ſiue eodem teſtamento.

V. Exceptio: Niſi pœnæ nomine ademptum ſit. reprobatur. de qua re dictum eſt s̄. cap. 6. in prin.

VI. Exceptio: Niſi aliud quàm legatum eſt, ademptum ſit. l. ſi quis. 3. §. ſi loci. ff. de adim. legatis. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi fundo legato vſusfructus vel proprietas adimatur. l. 2. ff. de adim. leg. Secunda replicatio eſt: Niſi homine legato, Stichus adimatur. l. qui hominem. 11. cum l. ſequente. ff. eod. tt. Tertia: Niſi pars eius quod relictum eſt, ſit adempta. l. vlt. in princ. ff. de adim. leg. l. ſi quis. 3. §. cum Titio. item l. 2. in fin. ff. d. tt. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi ſeruitus vel alia res quæ diuiſionem non recipit, pro parte ſit adempta. approbatur exemplo via & libertatis relictæ, l. legata. 14. §. fin. ff. d. tt. Altera duplicatio eſt: Niſi actu legato iter adimatur. l. 1. ff. eod. tt.

VII. Exceptio: Niſi pars adimatur. reprobatur. de qua re vide s̄. prox.

VIII. Exceptio: Niſi plus quàm datum eſt, ademptum ſit. reprobatur l. ſi quis. 3. §. ſi quis plus. ff. de adimen. leg.

IX. Exceptio: Niſi conditio adempta ſit. reprobatur d. l. 3. §. conditio.

X. Exceptio: Niſi non appareat, cui ademptum ſit. d. l. 3. §. ſi duob. Concordat l. ſi fuerit. 11. in prin ff. de rebus dubijs.

XI. Exceptio: Niſi alij quàm cui datum eſt, adimatur. l. legatum. 21. ff. de adim. leg.

XII. Exceptio: Niſi ſeruo legato, & poſtea manumiſſo, legatum adimatur. l. ſi ſeruus. 27. §. fin. ff. de adimen. leg.

XIII. Exceptio: Niſi cùm ſeruo legato legatum eſſet, ei alienato adimatur. reprobatur d. l. 27. in prin.

XIIII. Exceptio: Niſi is à quo legatum eſt, volente teſtatore legatario cauit, ſe legatum reſtituturum. reprobatur l. cum quis 35. §. qui teſtam. ff. de leg. 3.

XV. Exceptio: Niſi fundum quem primum purè, deinde ſub conditione eidem legauit, ita adimat, Fundum quem ſub cõditione legaui. reprobatur l. ſi quis. 3. §. ſi Titio. ff. de adim. leg.

XVI. Exceptio: Niſi conditio ademptionis defecerit. Hæc exceptio proponetur paulo ĩ. cauſ. prox. except. 3.

XVII. Exceptio: Niſi teſtator poſt ademptionem mutauerit volũtatem. l. ſi quis. 22. in prin. ff. de leg. 3.

XVIII. Exceptio: Niſi talis ſit caſus, quo datio quoque legati inutilis eſſet. l. legata. 14. § fin ff de adim. leg. Hactenus exceptiones contra ademptionem legatorum ſunt propoſitæ. Supereſt alius huius ademptionis locus, Quid ſcilicet & quantum ademptum ſit. cuius loci regula prima eſt: Si non apparet quid ſit ademptum, maius ademptum eſſe exiſtimandum eſt, l. ſi ita. 14. ff. de leg 1. Secunda huius loci regula eſt. Quòd ea quæ non ſunt adempta vel mutata, valent. l. alumnæ 30. §. qui filias ff. de adimendis legatis. Concordant ea quæ habentur ĩ. lib. proxim. cap. 6 reg 25. except. 7. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi cum vni hæredum prælegatum eſſet, alteri quoq; ex cauſa exæquationis prælegauerit. tunc enim, ſi priori prælegatum ademptum eſt, alteri quoq; prælegatum ademptum eſſe videtur. l. alteri. 25. ff. de adimen. leg. Tertia huius loci regula habetur l. Paula. 27. §. 1. ff. de leg. 3. Quarta regula eſt, Quòd ſi alterius hæredis in teſtamento nomen inductum eſt, portio tantum hæreditatis, non etiam prælegata ei videantur adempta. l. cum quidam. 12. ff. de his quibus vt indign. &c. Hæc de ſecunda amittendi legati cauſa.

¶ III. Cauſa: Tranſlatio legati, & ſi teſtator eandem rem poſtea alij legauerit. l. ſicut. 5. ff. de adimen. leg. Concordat Inſt. de adempt. leg. §. transferri. M. I. R. d. reg 14. except. 43. Sanè tranſlatio legati quadruplex eſt. Quæ diuiſio approbatur & declaratur l. tranſlatio. 6. ff. de adim. leg. Exempla propoſitæ cauſæ ſunt l. alumnæ. 30. §. Titia. ff. de adim. leg. item l. cum quæſtio. 23. in princ. C. de legatis. Planè cauſa propoſita præter exceptiones paulo s̄. enumeratas, & alias recipit: de quibus ſequitur.

I. Exceptio: Niſi poſt mortem legatarij tranſlatum ſit. reprobatur l. ſi quis. 3. in prin. ff. de adim. leg.

II. Exceptio: Niſi legatũ in perſona eius ad quẽm tranſlatum eſt, deficiat reprobatur l. ſi transferam. 20 ff. de adimen. leg. Concordat l. plane. 34. in prin. ff. de leg. 1.

III. Exceptio: Niſi conditio tranſlationis defecerit, l. quod

vit.l.quod ſi.7.ff.de adim.leg. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi diuerſum ſenſerit teſtator. d.l.7. Secunda replicatio eſt: Niſi is à quo legatum translatum eſt, pendente conditione deceſſerit.l.ſi legatum.10.in prin ff.d.tt.

IIII. Exceptio: Niſi is ad quem legatum translatum eſt, viuo teſtatore deceſſerit. l. & ideo.8.ff. de adimen legat.

V. Exceptio: Niſi cum legatum Titij translatum eſſet ſub hac conditione, Si Titius priuſquam acciplat.deceſſerit: hæres in mora ſoluẽdi fuerit. l.ſi quis.3.§.1.ff.de adim.leg. Concordat l.quidam.25.in prin.ff ad S.C.Trebell.

VI. Exceptio: Niſi legatum Titij, ſub hac conditione, Si Titio datum non ſit, translatũ ſit. l.ſi quis.3.§ 1.ibi: ſed & cum. ff de adim.leg. Huius replicatio eſt: Niſi Titius ante diem legati cedentem deceſſerit. d.§.1. Cui concordat l.ſi legatum.10.§.fin.ff.d.tt.

VII. Exceptio: Niſi non appareat, teſtatorẽ priori adimere voluiſſe. l.ſi pluribus.33.ff.de leg.1.l.ſi Fortilianum.7. in prin. C. de legatis. l.cum quæſtio.23. in prin.C eod.tt.

VIII. Exceptio proponitur l.vxorem.39.§.codicillis.ff.de leg.3.

IX. Exceptio: Niſi cum priori ſpecialiter eſſet legatum, poſteriori generaliter legetur. approbatur exemplo d.l.39.§.Fœliciſſimo.

X. Exceptio: Niſi ita legatum ſit, Amplius quàm Titio legaui, hæres Seio decem dato. l.ſi ſeruus.105.§.ſi ita ſcriptum. ff.de leg.1. Huic quodammodo contradicit l.ſi ſic.13.ff.de leg.3.

XI. Exceptio: Niſi alia res vel ſumma poſteriori ſit legata.approbatur exemplo l.Paula.27.in princ. ff.de leg.3. Hæc de translatione legati cum ſuis exceptionibus ſint dicta. Plura de hac re vide ĩ. lib.14.cap.3 condit.24.

¶IIII. Cauſa amittendi legati, eſt repetitio legati. ſi teſtator legatum repetierit, vel aliam rem eidem poſtea legauerit. tunc enim quaſi nouatione facta, prius legatum tollitur.l.translatio.6.ibi: aut cum res. & l ſi quis.3.§.penult.ff.de adim. legat. l.Pamphilo.37.§.fin.ff.de leg.3. l.libertis.18.in prin.ff.de alimentis legatis. Cuius contraria exempla vide ĩ. lib.14.cap.5. quæſt.2. except.3. Planè propoſita cauſæ exceptio prima eſt: Niſi contraria ſit voluntas teſtatoris. l.cum centum.9.ff.de adimen.leg. Secunda: Niſi ita repetierit, Hoc amplius. De hac re vide ĩ. libro prox. cap.5.reg.18. Tertia exceptio proponitur l.Titia.19.§.qui Marco.ff.de annuis legatis. Quarta exceptio: Niſi poſtea in teſtamento iniuſto ſit repetitum.l.ſi iure.18.ff.de leg.3. Plura de cauſa propoſita vide ĩ. de actione legatorum, Quantum præſtandum, cap.6.reg.12.

V. Cauſa: Rei legatæ alienatio à teſtatore facta. Hæc cauſa ipſo quidem iure ſubſiſtit, ſi adimendi legati animo teſtator rem alienauit: M.I.R. d.reg.14. except.44.ſin autem adimendi animum non habuit, ſed neceßitatis cauſa alienauit, legatum non extinguitur.quod notandum loco primæ exceptionis. Quæ approbatur Inſtit.de leg. §.ſi rem ſuam. l.qui poſt.3. C.de legatis. item l.fideicommiſſa.11.§.ſi rem ſuam. ff.de leg.3. Quæ præterquam quòd exceptio propoſita approbatur, ſimul etiam hæredi mutatæ voluntatis probatio imponitur. Cui concordat etiam l.taberna.7.ff.de inſtructo legato. l.prædia.28.§.liberto. ff.d.tt. l.Lucius.22.in fin.ff.de leg.2. Concordat item propoſitæ exceptioni eiuſq; regula l.ſcribit.35.§.fin.ff.de auro, argento legato. Ex quo & alijs prædictis conſtat, cauſam propoſitam ipſo quidem iure reprobari, admitti autem per exceptionem hanc: Si adimendi animo teſtator alienaſſet. Verùm ob commodiorem tractationem, fingimus cauſam propoſitam regulariter eſſe veram, & elidi per exceptionẽ hanc: Niſi non adimendi legati animo, ſed ex cauſa neceßitatis teſtator rem legatam alienauerit. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi per verbum futuri temporis res legata demonſtrata fuerit. d.l.35.§.fin.in fin. l.nuper.83.in fin.ff.de leg.3.item l.Stichum.6.ff.de leg.1. Cuius replicationis duplicatio eſt: Niſi teſtator rem rurſus redemerit.l.filia.27.§.fin.ff.de cond. & demonſt. Secunda replicatio eſt: Niſi teſtator rem donauerit. l.rem.18.ff.de adim.leg. Huius replicationis duplicatio: Niſi donatio inutilis ſit. reprobatur l.legatum.24.§.fin ff.d.tt. Tertia replicatio eſt: Niſi cum quis rem ignorans ſibi legatam alij legaſſet, poſtea cognoſcens ſuum legatum repudiauerit: hoc enim caſu, perinde ac ſi eam alij poſtea donaſſet, videtur legatum extingui. approbari videtur l.ſeruũ filij.44.§.1.ff.de leg.1. Hæc de prima exceptione cum ſuis replicationibus. Secũda exceptio: Niſi teſtator rem alienatam poſtea receperit. reprobatur l.cum ſeruus.15.ff.de adim.leg. Vbi etiã diſtinctio proponitur, ſub qua exceptio propoſita approbatur. Sed & alia huiuſmodi diſtinctio habetur l.filia.27.§.fin ff de condit.& demonſt. Cuius diſtinctionis ratio hæc eſt: quia teſtator per verbũ futuri temporis ancillam legatam demonſtrauit. de qua re vide paulò ſ.except.1.repl.1. Tertia exceptio: Niſi inutilis ſit alienatio. reprobatur l.legatum.24.§.fin.ff.de adim.leg. M.I.R. d.except.44.replic.1. Quarta: Niſi pars tantùm rei legatæ ſit alienata, vel vna res ex pluribus rebus legatis.tunc enim nihilominus altera pars vel res non alienata debetur.Inſtit.de leg.§.ſi rem ſuam,in fin. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi re principali cum acceßione legata, res principalis fuerit alienata: tunc enim nec acceßio debetur.Inſtit.d.tt.§.ſi quis ancillas,in fin.l.1.§.fin.& l.ſi cui.5.ff.de inſtructo vel inſtrum.legato. Cuius replicationis duplicatio eſt: Niſi ita legetur, Fundus & inſtrumentum. d.l.5. vbi videtur Iuriſconſultus innuere, etiam fundo inſtructo legato, fundi alienatione non extingui inſtrumenti legatum: cui tamen contradicit d.§.ſi quis ancillas, in fin. Secunda replicatio eſt: Niſi altera res ex cauſa exæquationis alteri ſit legata.l.alteri.25.ff.de adim.leg.

VI. Cauſa amittendi legati: Si teſtator rem filiæ legatam, poſtea pro ea in dotem dedit.l.filia.11.C de legatis. Concordat l.huiuſmodi.81.§.cum pater ff.de leg.1. Huius cauſæ duæ potißimùm exceptiones ſunt. prima: Niſi non tota res pro filia in dotem ſit data. Altera: Niſi hæres teſtatoris dotem ſibi ſoluto matrimonio reddi ſtipulatus ſit. Quæ duæ exceptiones approbantur l.cum pater.79.§.pater.ff.de leg.2.

VII. Cauſa: Si teſtator pecunia legata aliquid emit,vel eam in alios vſus conuerterit.reprobatur l.quidam 93.in prin ff.de leg.1. Concordat l.pater.23 ff. de adim.leg. M.I.R.d.except.44.repl.6.

VIII. Cauſa: Si actione legata teſtator debitum ipſe exegit,vel accepto tulit,&c. De hiſce & alijs huiuſmodi cauſis dicetur ȷ.de actione legata.

IX. Cauſa: Si ſeruo legato, teſtator eum poſtea in fundum tranſtulit, vt ibi perpetuò eſſet. l ſilio. 31. in prin.ff de adim.leg. Sed & plures huius generis cauſas vide in ſequentibus. veluti: Si teſtator lana legata veſtimentum ex ea fecit, vel rei legatæ aliquid detraxit,&c. vide ȷ. cap.10. de cauſis quæ in re legata conſiſtunt.

DE CAVSIS AMITTENDI LEgati,in perſona legatarij conſiſtentibus. Cap. VIII.

HActenus cauſæ amittendi legati, in perſona teſtatoris conſiſtentes, propoſitæ ſunt: quanquam plures huiuſmodi cauſæ proponentur ȷ. in ſequentibus. Nunc ad ſecundum genus cauſarum tranſeundum eſt, earum ſcilicet quæ in perſona legatarij conſiſtunt.

X. Cauſa: Si legatarius ante diem legati cedentem mortuus ſit. l.ſi poſt.5. in prin. ff.quando dies leg. cedit.M.I.R.d.reg.14.except.47.Dies autem legati regulariter cedere dicitur, à die mortis teſtatoris, niſi ſub conditione vel poſt diem incertum legatum relictum ſit:tunc enim,ſi mortuo teſtatore conditio nondum extitit, vel dies nondum venit, regula illa fallit, & non niſi conditione exiſtente vel die veniente dies legati cedit,aliter atque ſi poſt diem certum legatum ſit relictum. tũ. enim.quamuis mortuo teſtatore dies nondum venerit, legati tamen dies nihilominus ceſſiſſe dicitur. de qua re ȷ dicetur lib prox. cap.7. M.I.R. d.except.47.in prin. Si ergo legatarius viuo teſtatore mortuus fuerit, extinguitur legatum, nec ad heredem eius quidquam tranſit. l.vnica. §.& cum triplici. ibi:vel viuo teſtatore. C.de caducis tollendis, quod & in perſona Auguſtæ reſponſum eſt. l.ſi Auguſtæ. 59. ff.de leg.2.Sed etſi legatarius ſimul cum teſtatore deceſſerit, idem iuris eſt. l.idem eſt.18. ff.de reb. dubijs. Præterea etſi poſt mortem teſtatoris legatarius deceſſerit,ante conditionem tamen,ſub qua legatum relictum eſt,exiſtentem:ante diem legati cedentem deceſſit, nihilq; ad heredem ſuum tranſmittit. l. intercidit 57.in prin. ff.de condit. & demonſtr. l. fideicommiſſa.11 §.ſic fideicom.in fin. ff.de leg.3.l.ſi ita.64.§. illi ſi volet.ff.de leg.1. M.I.R.d except.47. Si ergo legatarius antequam conſtituat deceſſerit, heredi eius nihil debebitur. l.ſi liber. 57. §. ſi ita ſcriptum. ff. de hered.inſtit. l in teſtamento. 30. ff. de condit. & demonſtr. Porrò quod dictum eſt, ſi legatarius ante exiſtentem legati conditionem deceſſerit,extingui legatum: idem etiam obtinet, ſi cum poſt diem incertum legatum relictum eſſet, legatarius ante diem illum exiſtẽtem fuerit mortuus. Quod declaratur ſimul & approbatur l.1.§ dies ff d.tt. l.ſi pecunia.12. §.fin.ff. de leg.2. l.heres 77.§ 1. ff de condit. & demonſtr. l.ſi cum.4.ff.quãdo dies legati cedat. item l.huiuſmodi. 13.in fin. ff.d.tt. Proinde & ſi quis ita legauerit, Si pœnum intra calendas non dederit,centũ dato: & legatarius ante calendas deceſſerit,heredi ſuo neq; pœnum relinquet,quæ legata non eſt: neq; centum,quia dies legati non ceſſit. l cum fine. 19. §. quod ſi ita. ff. quando dies leg.cedit. l ſi Titio.22.in prin. ff.d.tt. l ſi cui.49.§.hoc autem legatum ff.de leg.1. Planè propoſita cauſa exceptio prima eſt: Niſi teſtator tempus potius ſolutionis legatarij cauſa prorogare, quam conditionem legato adijcere voluit. l.Seius.46.ff.ad S.C. Trebell. l.penult. C.quando dies leg. ced. item l.Firmio.26. §.cum ab heredib. & l.ſi cum.20.ff.d.tt. M. I.R.d.except.47.repl.2. Secunda exceptio eſt: Niſi ita ſit legatum, Cùm morietur legatarius. l. ſi cum. 4.in fin. ff.quando dies leg. cedat. item l.heres meus. 77.ff.de condit. & demonſtr. Huic ſimilis eſt exceptio: Si cum quis ſub conditione heres inſtitutus eſſet,& ſi heres non eſſet,ei legatum eſſet,pendente inſtitutionis conditione mortuus ſit. tunc enim, cum conditio legati morte legatarij impleatur,non ita accipiendum eſt, ac ſi ante conditionem legati exiſtentem deceſſiſſet: ſed legatum ad heredem tranſmittit. quod notandum loco tertiæ exceptionis. quæ approbatur l.ab omnibus.101.§.cum quidam ff.de leg.1. Quarta exceptio eſt: Niſi dies certus legato adiectus ſit,puta calendis Martijs.hoc enim caſu,quamuis ante diem venientem mortuus fuerit legatarius, nihilominus legatum ad heredes tranſmittit. De qua exceptione cum ſuis replicationibus dicetur ȷ. lib. prox. cap 7.reg.1.except.1. Quinta exceptio eſt: Niſi conditio talis ſit, quæ remitti ſoleat:veluti ſi conditio falſa ſit,impoſſibilis, probroſa.contra leges, &c. quibus caſibus conditio legato adiecta pro nulla habetur, & dies legati ſtatim poſt mortem teſtatoris cedit, etiam ante exiſtentem legati conditionem, & per conſequens propoſita amittendi legati cauſa locum non habet. approbatur exemplo l.quæ ſub.8. §. fin. ff. de condit.inſtrum. Sexta exceptio eſt: Niſi principi ſit legatum relictum. hic enim, quamuis ante diem legati cedentem mortuus fuerit, tamen legatum non extinguitur, ſed ad ſucceſſorem eius pertinet. l.quod principi.58 ff.de leg.2. Diuerſum obſeruatur in principis vxore Auguſta. de quo vide ſ̄.ead.cauſa, in prin. Septima exceptio: Niſi cùm filio vel ſeruo relictum eſſet, pater dominúſue adhuc viuat. reprobatur l. ſi habitatio 9. ff.quando dies legati cedat. Plures huiuſmodi exceptiones vide ȷ.lib.prox.cap.7. Nunc ad reliquas amittendi legati cauſas tranſeundum.

XI. Cauſa: Si legatarius ante apertas teſtamenti tabulas deceſſerat, lege Papia legatum fiebat caducum: quæ tamen lex tollitur. & cauſa propoſita reprobatur l.vnica, in princ. C. de caduc. tollen. Quæ extenditur etiam l. vnica. §. quod ſcilicet. C. de his qui ante apertas tab.hered.tranſ. Cum enim ibi ſtatuatur, liberos legata & fideicommiſſa à parentibus ſibi relicta, licet ante apertas tabulas deceſſerint, ad heredes ſuos tranſmittere, hoc ad alios etiam hac lege extenditur.

XII. Cauſa: Si legatarius ante aditam hereditatem deceſſerit. reprobatur l.heredis.7. ff.quando dies leg.ced. Planè huius regula, quæ cauſa propoſita reprobatur,

probatur, diſtinctiones potiſſimùm tres ſunt. Prima eſt: Niſi talis res legata ſit, quæ perſonæ cohæret. l.ſi habitatio.9.ff.quando dies leg.ced. Sanè ſi alia etiam res alternatiue ſimul legata ſit: in ea re dies legati etiam ante aditam hæreditatem cedit. l.ſi vſusfructus.14 in prin ff.eod.tit. Secunda diſtinctio eſt: Niſi ſeruo teſtatoris manumiſſo, vel alij legato, legatum ſit. l.hæredis.7.in fin.cum l.ſequente.ff.d.tit. Tertia: Niſi hæredi ſit prælegatum. huic enim ante aditam hæreditatem dies legati cedere non videtur. ſed reprobatur l.miles.77.§ fin ff.de leg.2.

XIII. Cauſa: Si legatarius, antequam ſciret ſibi legatum eſſe, deceſſit. reprobatur l.vltim. C. quando dies leg.ced.

XIIII. Cauſa: Si legatarius, antequam rem nactus ſit, deceſſit. reprobatur l.ſi Pontionilla.3. C d.tit. M.I.R.d.reg.14.except.48. Hactenus de morte legatarij eſt dictum: ſed alia huc pertinentia vide ī. lib.proxim.cap.7.

XV. Cauſa: Si legatarius iuſſa teſtatoris non fecerit, & modum non impleuerit. Nouell.c.1. §.his antè à nobis definitis, cum ſequentibus. M.I.P.lib.5.cap.5. reg.19 except.3. M.I.R. lib.4.cap.4. except.5. & d.reg.14. except.49. Ratio proponitur d.conſtit.1. §.neq; quiſquam. Eſt & alia ratio: quia ſcilicet modus pro conditione ſumitur. l.1. C. de his quæ ſub modo. Modus autem adſcriptus, ſeu ſub modo legatum videtur, ſi teſtator legatario aliquid præceperit. l.demonſtratio 17.§.fin.ff.de condit.& demonſt. Concordat d.conſt.1.§.illud quoq; proſpeximus, in fin. Propoſitæ cauſæ exemplum eſt l.liberto.21.§.Lucius.ff. de annuis leg. Aliud proponitur l.quidam.17.ff.de vſufruct. leg. Item aliud l.cum alimenta.22.§.fin.ff.de alimentis legatis. Propoſitæ cauſæ exceptio prima eſt: Niſi contra leges ſit id quod legatarius facere iuſſus eſt. d.conſt.1. §.his autem à nobis. Huius exemplum proponitur l.ſi quis.36 ff.de cond.& demonſt. Aliud habetur l.legatum.16.ff.de vſufruct legato. Concordat item l.vnica.§.fin.C.de his quæ pœnæ. Secunda exceptio eſt: Niſi teſtator ſpecialiter expreſſerit, quamuis legatarius non fecerit quod iuſſus eſt, nihilominus illi legatum præſtandum. d.§.his autem à nobis. verſ.aut maximè. Tertia exceptio eſt: Niſi legatarius ex eorū numero ſit, quibus neceſſariò aliquid in teſtamēto eſt relinquendum. d.§.his autem à nobis. verſ.ſiquidem ex illorum. Quæ autem ſint huiuſmodi perſonæ, Imp. Iuſtinianus in d.conſtit.1.§.principio igitur, declarat. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi huiuſmodi perſonis plus quàm illis ex lege debetur, relictū ſit. d.§.his autem à nobis.verſ.in maiorem autem. Concordat d.conſt.1.§.ſed neq; patronorū. De hac exceptione vide plura ſ.cap.4.excep.40.repl.12.dupl.1. Quarta exceptio eſt: Niſi annus, ex quo ad obtemperandū teſtatoris voluntati à iudice admonitus eſt, nondum præterijt. d.§.his autem à nobis. verſ ſi quis autem. M.I.R. d.except.5 repl.3.& d.except.49.repl.1. Ergo ſi ille annus nondum præterijt, ex propoſita conſtitutione aduerſus legatarium ad legatum reſtituendū agi non poteſt. Anno autem initium datur ex admonitione iudiciario decreto facta. Elicitur inſuper ex his quinta exceptio talis: Niſi legatarius decreto iudicis ad obtemperandum non ſit admonitus. d. conſtit.1. §.illud quoq;, ibi: at quemadm. Sexta exceptio eſt: Niſi pupillus ſit legatarius, aut minor 25.annis.d.conſtit.1.§.pupillis ſanè. Septima: Niſi non in ſcriptis teſtamentum ſit factum. reprobatur d.conſt.1.§.quoniā verò. Octaua: Niſi non ſtet per legatarium, quo minus iuſſa teſtatoris faciat. approbatur exemplo l.ſi fundū.89.§.ſi Titio.ff de legat.1. Aliud exemplum proponitur l.Lucius.90.§.quiſquis.ff.de leg.2. Plura de hac exceptione dicentur ī.in loco de conditionibus. Nona exceptio: Niſi teſtator modum legato rurſus ademit, vel ad alium tranſtulit. reprobatur l.alumna.30. §.Seia.ff.de adim.leg. Planè ſi teſtator adempto modo nihilominus legatū præſtari voluerit, nihilominus debetur legatum. de quo dictum paulò ſ.except.2. Decima exceptio: Niſi non appareat ad cuius exemplum & ſimilitudinem teſtator opus fieri voluit. l.in teſtamēto.26.ff.de cond.& demonſtr. M.I.R.d.excep.49.repl.2. Vndecima: Niſi cum iuſſiſſet teſtator aliquid in foro fieri, non appareat de quo foro ſenſerit. Hæc exceptio tractatur l.quæ conditio.38.§.fin.ff.d.tit. Præter hactenus propoſitas exceptiones plures quoq; cauſa propoſita recipit. nam quæcunq; exceptiones legatis legatorumq; actioni obſtant, eædem etiam cauſæ propoſitæ poſſunt opponi. Sed & quæcunq; aduerſus defectū conditionis exceptiones ī. de conditionibus proponentur, huc non ineptè poſſunt referri: quoniam modus legati conditioni æquiparatur, vt dictum eſt ſ. Proinde reliquæ exceptiones ex dicto loco petendæ: item ī. lib.prox. ex cap.8.de caut.modi impl. Planè propoſitæ cauſæ adſine remedium eſt, quòd hæres rogatus vel iuſſus à defuncto non quidem perdet, quod ex teſtamento percepit. ob id quòd teſtatori non paret: ſed tertiam quantitatem vltra id quod reſtituere rogatus eſt, reſtituere teneatur. l.ſi quis.33.in prin. C.de inoff.teſtam. Sed & ad modum implendum poteſt vrgeri, de quo ſ.cap.2.reg.12. item per exceptionem ad cauendum, de quo ī.lib.prox.cap.8.

XVI. Cauſa amittendi legati: Si legatarius liberis teſtatoris tutor datus, ſeſe à tutela excuſauit. l.poſt legatum.5.§.amittere. ff. de his quæ vt indignis, &c. l.Neſennius.32. §.rectè ergo.ff.de excuſationib. item l.ſi legatarius.25.in fin.C.de legatis. M.I.R d.reg.14. except.51. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi non à defuncto tutor datus ſit, ſed ab alijs tutor petitus vel nominatus. d.§.amittere. ibi: diuerſum. Concordat d.l.32.in prin.cum l.ex his.34.ff.de excuſ.tut. Secunda exceptio eſt: Niſi non iure teſtamento tutor ſit datus. reprobatur d.l.32. Concordat l.vlt.ff.de confirm.tut. Tertia: Niſi is datus ſit tutor, qui etiamſi vellet, non poſſet eſſe tutor. l.ab adminiſtratione 8.C.de legatis. Quarta: Niſi aliàs teſtator illi legatum dediſſet, etiam ſine tutela. l Neſennius.32 §.fin. ff.de excuſationib. Contradicit M.I R d excep.51.replic.1. Quinta: Niſi filius teſtatoris ſit cui legatum eſt, qui q; tutor eſt datus. l.tutor 28. §.quæ tutoribus. ff. de excuſationib. Sexta: Niſi cum in teſtamento legatum datum eſſet, in codicillis poſtea factis tutor datus ſit. Hæc exceptio approbatur, ſed cum conditione, d.l.32.§.fin.cum l.ſequente. Septima: Niſi non ipſi tutori dato, ſed eius filio legatum ſit relictum. reprobatur,

ſub conditione tamen, l. qui tutelam. 28. in prin. ff. de teſtam. tutela. Octaua: Niſi ab extraneo hærede tutori dato legatum ſit relictum. reprobatur l. tutor. 28. §. quæ tutorib. ff. de excuſat. Nona: Niſi alij reſtituere ſit rogatus. l. legatarius. 27. ff. de excuſationibus. Decima: Niſi a rerum prouincialium vel Italicarum adminiſtratione tantùm ſe excuſet. reprobatur l. etiamſi. 108. ff. de leg. 1. Vndecima: Niſi non à tutela ſe excuſet, ſed nolit adminiſtrare tutelam. reprobatur l. quid autem. 35. ff. de excuſationibus. Duodecima: Niſi non ſe excuſauit, ſed vt ſuſpectus à tutela remotus eſt. reprobatur d. l. 35. in fin. Decimatertia exceptio eſt: Niſi non legatum ei ſit, ſed pupillo ſit ſubſtitutus. l. amiciſsimos. 36. in prin. ff. de excuſationib. Hæc de 16. amittendi legati cauſa.

XVII. Cauſa: Si legatarius teſtamentum impugnauit, falſum aut inoſſicioſum dixit, amittit legatum in eo relictum. l. qui falſas. 6. C. ad l. Corneliam de falſis. l. poſt legatum. 5. §. 1. & §. ei qui. ff. de his quæ vt indignis. item l. ſi teſtamentum. 6. in fin. ff. de petitione hæred. M. I. R. d. reg. 14. except. 50. Idem dicendum de eo qui inoſſicioſum dixit teſtamentum, nec obtinuit. l. Papinianus. 8. §. meminiſſe. ff. de inoff. teſtam. Idem iuris eſt, ſi legatarius contra tabulas bonorum poſſeſſionem petijt. l. 2. in prin. ff. de his quæ vt indignis, &c. Concordat l. ſub conditione. 18. §. ei qui. ff. de bonor. poſſeſ. contra tab. Huius cauſæ exceptiones plures ſunt, quarum prima eſt: Niſi non falſum nec inoſſicioſum, ſed iniuſtum dixit teſtamentum. l. ſi teſtamentum. 24. ff. de his quæ vt indignis. l. poſt legatum. 5. §. 1. ff. d. tt. Secunda: Niſi non ſuo, ſed pupilli ſui nomine teſtamentum impugnat, item aduocatus fiſci nomine. l. aduerſus. 30. §. fin. ff. de inoff. teſtam. Inſt. d. tt. §. ſed ſi ecõtrariò. item l. tutorem. 22. ff. de his quæ vt indig. Huic ſimilis eſt aduocatus fiſci. l. poſt legatum. 5. §. aduocatum. ff. de his quæ vt indignis, &c. Tertia exceptio eſt: Niſi pater filij ſui nomine egerit. l. filius. 22. §. item quærebatur. ff. de inoff. teſtam. Quarta: Niſi eius nomine, cui hæres legatarius exiſtit, accuſauerit. d. l. 22. §. multo. Quinta: Niſi acceſſorium, non principale teſtamentum impugnauit. l. poſt legatum. 5. §. qui principale, in fin. ff. de his quæ vt indignis. Concordat l. hæredi. 15. in prin. ff. eod. tt. Huius replicatio eſt: Niſi in iſto acceſſorio legatum accuſatori ſit relictum. d. l. 15. Sexta exceptio: Niſi non in teſtamento principali, quod impugnat, ſed in ſecundis tabulis vel codicillis legatum ſit relictum. reprobatur l. poſt legatum. 5. §. qui principale. ff. de his quæ vt indignis, &c. Septima: Niſi legatarius minor ſit ætate. d. l. 5. §. ætati. Cui quodammodò contradicit l. tutorem. 22. in fin. ff. eod. tt. item l. 2. ibi: quam adimi pupillo neceſſe erit ſecũdum iuris formam. C. eod. tt. Octaua exceptio eſt: Niſi filiusfamiliàs cui legatum eſt, accuſauerit. approbatur cum conditione l. poſt legatum. 5. §. ſi filiusfamil. ff. de his quæ vt indignis. Nona: Niſi non ipſi accuſatori, ſed ſeruo eius vel filio ſit legatum reprobatur cum conditione d. l. 5. §. ſi pater. Decima: Niſi non ipſi accuſatori, ſed ei cui hæres exiſtit, ſit legatum. d. l. 5. §. qui accuſauit. Concordat l. qui Titij. 7. ff. eod. tt. Vndecima: Niſi accuſator ab accuſatione deſtitit. l. alia. 8. C. de his quibus vt indignis, &c. Concordat l. Papinianus. 8. §. meminiſſe. ibi: ſed ei demum. ff. de inoff. teſtam. Duodecima: Niſi abſente accuſatore ſecundum præſentem fuerit pronũciatum. d. §. meminiſſe. Decimatertia: Niſi alij reſtituere fuerit rogatus. d. §. meminiſſe, in fin. Concordat l. legatarius. 27. in fin. ff. de excuſationibus. Decimaquarta: Niſi non teſtamento actori ſit relictum, ſed aliunde ei debeatur. l. Papinianus. 8. §. ſi quis impubes, in fin. & l. etiamſi. 11. ff. de inoffic. teſtam. Concordat l. poſt legatum. 5. §. penult. ff. de his quæ vt indignis, &c. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi conditionis implendæ cauſa quid alicui dandum ſit: hoc enim caſu propoſitæ cauſæ locus eſt, quamuis legatum non videatur eſſe. d. §. penult. Decimaquinta exceptionis loco poteſt hic annotari inferius cauſa 26. Decimaſexta, cauſa 27. item Decimaſeptima, cauſa 28.

XVIII. Cauſa: Si legatarius alium qui teſtamentum impugnat, teſtimonio ſuo vel alio modo iuuit. l. poſt legatum. 5. §. his quoque, cum ſequentibus. ff. de his quæ vt indignis, &c. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi aduocatus fiſci delatorem adiuuit. d. l. 5. §. aduocatum. Secunda: Niſi libertas relicta ſit. reprobatur d. l. 5. §. an libertas.

XIX. Cauſa: Si legatarius teſtamentum celauit. l. ſi legatarius. 25. C. de leg.

XX. Cauſa: Si legatarius teſtatori maledixit. l. ſi inimicitiæ. 9. ff. de his quæ vt indignis, &c. M. I. R. d. reg. 14. except. 46.

XXI. Cauſa: Si legatarius teſtatori ſtatus quæſtionem mouit d. l. 9.

XXII. Cauſa: Si legatarius teſtatorem de crimine capitali accuſauit. approbatur exemplo l. penult. §. Seia. ff. de adimen. leg. Item alio exemplo l. 1. ff. de his quæ vt indignis.

XXIII. Cauſa: Si inimicitiæ capitales inter teſtatorem & legatarium interuenerint. l. ſi inimicitiæ. 9. ff. d. tt. l. ſi quis. 3. §. fin. ff. de adim. leg. item l. ex parte. 22. ff. eod. tt. M. I. R. d. reg. 14. except. 45. Propoſitæ cauſæ exceptio prima eſt: Niſi non capitales inimicitiæ interceſſerint, ſed leuis offenſa. d. l. 3. §. fin. M. I. R. d. except. 45. replic. 2. Secunda exceptio eſt: Niſi in gratiam redierint. l. quod ſi iterum. 4. ff. eod. tt. Tertia: Niſi non legatum, ſed hæreditas ſit relicta. l. ex parte. 22. ff. eod. tt.

XXIIII. Cauſa: Si negligentia & culpa legatarij teſtator ſit mortuus. l. indignum. 3. ff. de his quæ vt indignis, &c.

XXV. Cauſa: Si legatarius vel hæres teſtatoris adhuc viuentis bona donauerit. l. 2. §. fin. ff. de his quæ vt indignis. Concordat l. quidam. 30. §. fin. cum l. ſequente. ff. de donationibus.

XXVI. Cauſa: Si legatarius contra hæredem egit, quòd dolo illius factum ſit, quo minus teſtator teſtamentum mutaret. reprobatur l. Lucius. 90. §. Sempronia. ff. de legat. 2.

XXVII. Cauſa: Si legatarius vnum hæredem quaſi per falſum adſcriptum accuſauit. reprobatur l. Papinianus. 4. ff. de his quæ vt indignis.

XXVIII. Cauſa: Si legatarius matrem eius, cui ſubſtitutus eſt, ſubiecti partus ream poſtulauit. l. cùm

ſecundo.

ſecundis.16.in prin.ff.de his quæ vt indignis,&c.

XXIX. Cauſa: Si legatarius legatum repudiauit, eius actio illi denegatur. l.legatarius.38.§.1.ff.de leg. 1.l.ſeruum.44. §.1. ibi:ſi verò repudiauerit. item l.ſi tibi homo.83.§.cum ſeruus ff.eod.tt.l.ex repudiatione.26.in prin.C de fideicommiß. M.I.R.d.reg.14.except.54. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi alius quàm legatarius repudiauit. d.l.26. M.I.R.d.except. 54.repl 1. Cuius replicatio prima eſt: Niſi filius cui legatum eſt, ſit in poteſtate patris repudiantis. tunc enim quia patri per filium legatum adquiritur, repudiare quoq; illud poteſt exemplo domini, de quo ſequitur. Secunda replicatio: Niſi dominus ſerui legatum repudiauit. l.legatum.7.ff.de leg.1. Secunda exceptio eſt: Niſi repudians de ſuo iure ſit incertus.l.in repudianda.23.ff.de adquir.hæred. Tertia: Niſi non omittendi legati animo fecit. approbatur exemplo l. Titia.35.§.Lucia.ff.de leg.2. Quarta: Niſi aliud legatum, vel ex alia cauſa debitum repudiauit. l. ſed duobus.5.in prin.ff.de leg.2. Exemplum eſt l.ſi Titio. 10.ff.de vſufruct. legato. & l.ſi ſeruo.98.in prin.ff.de legat.1. Huius replicatio prima eſt: Niſi id quod repudiauit, onus habuit annexum. d.l.5. Cuius elegans etiam proponitur exemplum l à filio.15. in princ.ff.de aliment.leg. Cõcordat item l.ſi legatario.22.in prin. ff. de fideicommiß. libertatib. Secunda replicatio eſt: Niſi cùm duobus eadem res eſſet legata, & vtriuſque ius in vnius perſonam deueniſſet, is legatum ex alterutrius perſona repudiauerit: tunc enim ex alterius perſona non niſi pro parte debetur. approbatur exemplo l.ſi mihi.57.in prin.ff.de leg 2. Aliud exemplum proponitur, ſed cum diſtinctione, l.ſi mihi pure.61. ff. eod.tt. Concordat l.ſi duobus.41.ff.de leg.2. Tertia replicatio eſt: Niſi cùm eadem res eidem ab inſtituto, & à ſubſtituto legata eſſet, ab inſtituto legatum repudiauit: tunc enim nec à ſubſtituto ei debetur. l.ſi quis.78.§.ſi paterfamil.ff.de leg.1. Huius prima duplicatio eſt: Niſi inutiliter ab inſtituto repudiauerit, puta pendente legati conditione.d.§.ſi paterfamil.in fin. Secunda: Niſi à ſubſtituto plus ſit legatum: hoc enim quod excedit, nihilominus à ſubſtituto peti poteſt.l.quid ergo.53.in prin ff.de leg.1. Hæc de quarta exceptione cum ſuis replicationibus. Quinta exceptio eſt: Niſi pro parte legatum fuerit repudiatum. l. neminem.4.ff.de leg.2. l.legatarius.38. in prin. ff.de leg.1.l.grege.6.ff.de leg.2. item l.ſi cui.60. ff. eod.tt. M.I.R.d.except.54.repl.2. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi cùm pluribus legatum debeatur, vnus ex ijs legatum pro ſua parte repudiauerit: quæ approbatur ſuprà dicto exemplo hæredum legatarij. M.I.R.d.repl.2.dupl.2. Aliud proponitur l.vxorem. 39.§.agri plagam.ff.de leg.3. Item aliud l.ſi quis.78. §.ſi ſeruo.ff.de leg.1. Secunda replicatio eſt: Niſi creditor, cui debitum legatum eſt, legatum amplectatur. l.Aurelius.28. §.eum qui. ibi:idem quæſijt.ff.de liberat.legat. Tertia: Niſi pluribus rebus relictis, quaſdam repudiauerit, quaſdam non. l. ſed duobus.5.in prin.ff.de leg.2. M.I.R d.repl.2. dupl.1. de qua re vide ſ̃.except.prox. Quarta: Niſi ita ſit legatum, Titio fundum Seianum, vel vſumfructum eius do lego. l.Lucio.23.ff.de legat.2. Concordat l. planè.34.§. fin.ff.de leg.1. Idem iuris eſt, ſi fundum & eius vſumfructum legauit.l.ſi Titio.10.ff.de vſufr.leg. Quinta replicatio proponitur d.l.34.§.fin. Sexta exceptio eſt: Niſi genere legato, ſpecies ſit repudiata. l.homine. 18.ff.de optione legata. Septima: Niſi ante diem vel conditionem legati exiſtentem repudiauit. l.ſi ita.46.§ ſi ſub.ff.de leg.2. M.I.R.d.except.54. replic.3. Octaua: Niſi legatarius, poſtquam rem legatam vendidit ac tradidit, repudiauit. l.ſi partem. 19.§.fin.ff.quemadmodum ſeruit.amitt. Nona: Niſi alij rem reſtituere fuerit rogatus. De hac re dicetur ĩ.inter cauſas amittendi legati, in perſona eius, à quo legatum relictum eſt, conſiſtentes. Hæc de 29. amittendi legati cauſa.

XXX. Cauſa: Si conditio legatarij ſit mutata. Hæc cauſa ipſo quidem iure ſubſiſtit, eiuſq; exemplum proponitur in eo, qui in metallum eſt damnatus, l.ſi in metallum.3 ff.de his quæ pro non ſcriptis,&c. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi legatarius in priſtinum ſtatum ſit reſtitutus. l.ſi liber.57.§.ſi hæres.ff. de hæred.inſtitut. l.eum qui.102.ff.de condit. & demonſtr. item l.intercidit.57.ff.eod.tt. Ex quibus etiam patet, quòd ſi legatarius non ante, ſed poſt diem legati cedentem in priſtinum ſtatum ſit reſtitutus, exceptionem propoſitam ei non prodeſſe. Quod notandum loco primæ replicationis. Secunda replicatio eſt: Niſi ſeruus ſit factus legatarius. tunc enim, quamuis ante diem legati cedentem libertatem receperit, tamen non videtur valere legatum ſemel extinctum.l.intercidit.57.ff.de condit. & demonſtrat. Hæc de prima exceptione. Secunda propoſita cauſæ exceptio eſt: Niſi libertus cui legatum eſt, ingenuus ſit factus. l.falſa demonſtratio.32.§.ſed etſi cui.ff.de condit.& demonſtr.

XXXI. Cauſa: Si, cùm cognatis legatum eſſet, aliquis ex ijs cognatus eſſe deſierit. reprobatur l.ſi cognatis.20. in princ.ff.de rebus dubijs. Proinde ſi per adoptionem ſit cognatus, poſteaq; fuerit emancipatus, nihilominus debetur ei legatum. ſed ſi maxima vel media capitis deminutio interueniat, per quam non ſolùm cognatio, ſed etiam ciuitas amittatur, tunc prorſus extinguitur legatum. de qua re dictum eſt ſ̃.cauſa proxima.

XXXII. Cauſa: Si vxor à marito, qui ei legauit, diuertit, & mortis tempore vxor eius non ſit. l.item legato.47.§.fin.ff.de leg.3. Concordat l.vxori.3.ff. de auro & argento legato. Huius exceptio eſt: Niſi legatum adimi noluerit teſtator.d.l.3.in fin.

XXXIII. Cauſa: Si cùm marito vel vxori legaſſet, breui tempore matrimonium durauit.reprobatur l.non tantum.19. C.de legatis. Concordat l.ſi mihi. 12.§.1.ff.de leg.1.

XXXIIII. Cauſa: Si fideicommiſſarius directam ex teſtamento petierit hæreditatem, poſtea ex fideicommiſſo agens non admittitur.l.ſi quis.8.in prin. C. de codicillis.M.I.R.d.reg.14.except.56.

XXXV. Cauſa: Si hæres, cui prælegatum eſt, hæreditatem repudiauit, vel non adijt. reprobatur l.qui filiabus.17.§.fin.cum l.ſequente.ff.de leg.1. l.filio pater.84. item l.nam nec.86.ff.eod.tt. l.cùm reſponſo. 12.C.de legatis. l.filiam.17.ff.de auro legato. l. apud

Celſum.4. §.ſi quis ex vncia. ff. de doli mali except. l.ſi in teſtamento.22.§.fin.ff.ſi quis omiſſa cauſa teſt. Planè ſunt quædam diſtinctiones, quibus cauſa propoſita admittitur, vel ſaltem admitti videtur. Harũ prima eſt: Niſi teſtator non aliàs legatum ei dari voluit, niſi & hæreditatem agnoſcat. l.ſed ſi non.85. ff. de leg.1. Secunda: Niſi ita ſit legatum hæredi, Hoc amplius ei do lego. reprobatur l.quid ergo.87.in prin. ff. de leg.1. Tertia: Niſi teſtator inter hæredes verbis legatorũ bona hæreditaria diuiſit. d.l.quid ergo, in fin. Quarta: Niſi pecunia accepta hæreditatem repudiauit. l.apud Celſum.4.§.ſi quis ex vncia.ff.de doli mali except. Quinta: Niſi cum ſub conditione vel ex die incerta hæres inſtitutus legatum purè accepiſſet, ante diem aut conditionem datæ hæreditatis exiſtentem fuerit mortuus. reprobatur l.ab omnibus.101.§. cum quidam ff.de legat.1. de quo ĩ.lib.proxim.cap.7. reg.1.except.4.

XXXVI. Cauſa: Si legatarius ei à quo legatum eſt, hæres exiſtat. Hæc cauſa ipſo quidem iure ſubſiſtit, ſecundum ea quæ dicta ſunt ĩ lib.24. cap.16. de confuſione obligationum, reg.2. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi pro parte tantùm hæres exiſtat legatarius: tunc enim pro reliqua parte, qua hæres non eſt, legatum exigere non prohibetur. de qua exceptione vide d.reg.2. except.6. Secunda exceptio eſt: Niſi cum vni ex pluribus deberetur legatum, vnus ex iis ei à quo legatum eſt, hæres extiterit: tunc enim reliquis nihilominus debetur legatum. l.ſi vnum. 69. §. ſed ſi vno. ff.de legat.2. de quo ĩ. dicetur lib. 14. capite 11. quæſt.2.reg.1.except 5. & quæſt.3. Reliquas propoſitæ cauſæ exceptiones vide d.reg.2.

XXXVII. Cauſa: Si legatarius qui ſimul ſubſtitutus eſt, ex ſubſtitutione ſuccedat. l.Latinus Largus. 85.ff.de leg 2.

XXXVIII. Cauſa: Si legatarius ipſe ſibi vel ſeruo filióue ſuo, quem in poteſtate habet, vel domino patriue, in cuius eſt poteſtate, legatum adſcripſerit. l.1. ff.de his quæ pro non ſcriptis, &c. Concordat l.diuus Claudius.15. in prin. ff.ad l.Cornel. de falſis. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi alii reſtituere ſit rogatus. reprobatur l.filius.14.§.fin.ff.ad l.Cornel.de falſis. Concordat l.vlt. ff.de his quæ pro non ſcript. habent. Secunda exceptio: Niſi teſtamentum ſit militare. reprobatur d.l.vlt. Tertia: Niſi legatarius accepto legato deceſſerit. reprobatur l.ſi quis.4.in prin. ff.ad l.Cornel. de falſis. Plures propoſitæ cauſæ exceptiones vide ſ̃.lib.1.cap.29.cauſa 17.

XXXIX. Cauſa: Si legatarius tacitam fidem accommodauit ad reſtituendum ei qui capere non poteſt. l.1.in prin. ff.de iure fiſci. l.in fraudẽ.10. in prin. ff.de his quæ vt indignis, &c. l.in tacitis.100. ff.de legat.1.item l.non intelligitur.3. in prin. ibi: quæri autem.ff.de iure fiſci.M.I.R d.reg.14.except.58. Tacita autem fideicommiſſa quomodo detegantur, definitur d.l.3. §.tacita. Planè ſi gener ſocerum hæredem reliquerit, taciti fideicommiſſi ſuſpicionem ſolatio paternæ affectionis non admittit. l.penul.ff.de his quæ vt indignis, &c. Propoſita autem cauſa ſuas habet exceptiones, quarum prima eſt: Niſi palam, non tacitè ſit rogatus. d.l.3.in princ. Huius replicatio prima eſt: Niſi perſona, cui reſtituendum eſt, non ſit palam expreſſa. l.Lucius.120.§.fin ff.de leg 1. Cuius duplicatio eſt: Niſi non in fraudem legis perſona, cui reſtituendum eſt, ſit omiſſa, ſed caſu. l.non intelligitur.3. in princ.ff.de iure fiſci. Secunda replicatio eſt: Niſi res quæ relinquitur, non ſit palam expreſſa. l.ita.40. in prin. ff.de iure fiſci. Tertia: Niſi etiam tacitè ſit rogatus. reprobatur l.non intelligitur.3.§.ſi quis.ff.de iure fiſci. Hæc de prima exceptione cum ſuis replicationibus ſint dicta. Secunda exceptio eſt: Niſi capaci reſtituere ſit rogatus. l.1.C.de delatorib. Huius replicatio: Niſi mortis tempore capere non potuit. reprobatur ſub certa conditione l.in fraudem.10. §.ſi quis. ff.de his quæ vt indig. auſer. Tertia exceptio eſt: Niſi mortis tempore capere potuit is, cui reſtituere eſt rogatus. l.non intelligitur.3. §.quando. ff.de iure fiſci. Quarta: Niſi portionem debitam accipiat is qui rogatus eſt. approbatur exemplo patroni, l.ita.40.§.fin ff. de iure fiſci. Huius replicatio poteſt eſſe ĩ. except.6. Quinta exceptio eſt: Niſi viuo teſtatore is qui capere non poteſt, deceſſerit. l.vlt.ff.de his quæ vt indig.&c. Sexta: Niſi quadrantem, quem beneficio legis Falcidiæ retinet, non capaci reſtituere ſit rogatus. reprobatur l.ſi quilibet. 23. ff.de his quæ vt indig. Septima: Niſi pater in legato filii tacitam fidem accõmodauit. l.in fraudem.10.§.fin.ff.de his quæ vt indig. Octaua: Niſi legatarius etiam pro parte hæres, hæreditatem reſtituere non capienti ſit rogatus: tũc enim legatum retinet. l.eum qui.18.§.fin.ff.de his quæ vt indig.&c. Nona: Niſi is qui tacitè rogatus eſt, ſe detulerit. hoc enim caſu non in totum amittit legatum, ſed partem retinet, & reliqua pars ad fiſcum pertinet. de qua re vide ſ̃.lib.3.cap.11. Hæc de cauſa 39. Planè quid & quantum ſit auferendum ei qui tacitam fidem accommodauit, dicetur ĩ.cap.12.

XL. Cauſa: Si legatarius in poteſtatem teſtatoris peruenerit. Hæc cauſa approbatur exemplo ſerui, l.ſi in metallum.3. in fin. ff. de his quæ pro non ſcript. habentur.

XLI. Cauſa: Si legatarius rem legatam ſubtraxit. l.non eſt dubium.5. C.de leg.M.I.R.d.reg.14.exc.53.

DE CAVSIS AMITTENDI LEgati in perſona hæredis, & eius à quo legatum relictum eſt, conſiſtentibus.

Cap. IX.

SEquitur tertium cauſarum genus, quibus legata amittuntur, earum ſcilicet quæ ſumũtur ex perſona eius, à quo legatum relictum eſt.

XLII. Cauſa: Si is à quo legatum eſt, quod in teſtamento relictum eſt non percipiat: quia fortè vel antè deceſſit, vel tanquam indignus remotus eſt, vel repudiauit, vel res ei legata periit, &c. Hæc cauſa approbatur l.fideicommiſſum.77. ff.de leg.1. Concordat l.Imperator.72.in prin. ff.de leg.2. Sed & conſtat cauſa propoſita ex iis quæ habentur ſ̃.except.40. in prin. M.I.R.d.reg.14.except.61. Exemplum proponitur l.quidam.93.§.ſi tibi.ff.de leg.1. Planè interdum, licet ad eum à quo legatum eſt, nihil perueniat: tamen ab alio ad quem portio eius peruenit, debetur. quod loco primæ exceptionis notandum. l.vnic. §.pro ſecundo.

ſecundo.ibi:ſed omnes.& §.ne autem hoc. C. de cad. toll. Concordat d.l.vnica. §.ne autem hoc. item Nouell.c.1.§.ſi verò nulla,cum ſequentib. vſq; ad §.hinc nos cura. Sed quæ actio aduerſus non rogatum competit? Vtilis ex teſtamento actio. l.ſi alienus. 64. in fin.ff.de leg. 2. Huius exceptionis exemplum primum eſt:Si duobus vel plurib.hæredibus ſcriptis,is à quo legatum relictum eſt,hæreditatem repudiauerit, vel ex alia cauſa hæres non exiſtat,& ob id portio eius cæteris cohæredibus adcreſcat. tunc enim cum onere illis adcreſcit.l ſi Titio.63. §.Iulianus. ff. de leg.2. Concordat l.cum pater.79. §.cum pater. item l.mortuo boue.50.§.fin.ff.eod.tit. l.vnic.§.vbi autem legatarij. C.de caducis toll. l.non iuſtam.4.C.de ſenatuſc.Trebell.l.ſi Titio.63.in prin.ff.de leg.2.Contradicit l.pater meus.29.§.fin.ff.de leg.1. Quem tamen §.intelligendum reor de iure antiquo, poſt reſcriptum Seueri ſublato. Secundum exemplum eſt:Si inſtitutus hæres non exiſtat, tunc legata ab eo relicta à ſubſtituto debentur: vt ex ijs quæ s̄.proximè exemplo primo dicta ſunt,conſtat. Concordat l.ſi ſeruus.50.§.1. ibi:ſi tamen ſecundum. & l.ab exhæredati.123. §. fin. ff.de leg.1.l.cum pater.79. §.cum pater,in fin. & §. ab inſtituto ff.de leg.2. l.debitor.84. §.ſi primo. ff. d.tit.l. licet.73.ff.de leg.1. item l.non iuſtam.4. C. de ſenatuſconſ.Trebell.M.I.R d except.61 repl.1. Planè exceptio propoſita in exemplo propoſito recipit aliquot replicationes,quarum prima eſt: Niſi contraria ſit voluntas teſtatoris. M.I.R.d.repl.1.duplic.1. Secunda: Niſi alia res à ſubſtituto ſit relicta. Tertia:Niſi cauſa ab inſtituto relinquendi ceſſet in perſona ſubſtituti. Quarta: Niſi is cui ab inſtituto relictum eſt, ex parte ſit ſubſtitutus. Quæ quatuor replicationes approbantur l.licet.73.ff.de leg.1. Sanè primæ replicationis duplicatio eſt: Niſi inſtitutus in fraudem legatorum hæreditatem omiſit. l.1. C.ſi quis omiſſa, &c. Secundæ replicationis exemplum proponitur l.ſi quis. 78.§.fin.ff.de leg.1. Quinta replicatio eſt:Niſi inſtitutus adiunctum vel cohæredem habeat. hic enim totum debebit.l.quidam.14.§.fin ff.de codicillis. Sexta:Niſi in teſtamento militis ad tempus hærede inſtituto,alius poſt tempus ſubſtitutus ſit.hic enim legata ab inſtituto relicta non debebit. l.quærebatur.19. §. fin.ff.de militari teſtam. Tertium exemplum eſt:Si, cum legatarij fidei commiſſum eſſet, legatum apud hæredem remaneat.tunc enim hæres fideicommiſſum præſtare tenetur. Quod proponitur l.pater meus.29. in prin.ff.de leg.2. l.ſi ab eo.9.ff.de vſufru.legato.l.vnica.§.pro ſecundo. ibi:ſed omnes. §.ne autem, & §. in omnib. C.de caducis toll. item l.ſi adimendo.19. ff. de adimend.leg. Quartum exemplum eſt:Si,cum legatarij fidei cõmiſſum eſſet, legatum poſtea ad alium ſit translatum: hic enim fideicõmiſſum tenetur præſtare.l.Caio.13.in prin.ff.de aliment.legat. Planè exemplum propoſitum recipit primam hanc exceptionem: Niſi teſtator fideicommiſſum ab eo in quem legatum translatum eſt, præſtari noluit. quæ ex præcedentibus conſtat. Deinde recipit exceptionem hanc: Niſi is ad quem translatum eſt legatum,alio fideicommiſſo ſpeciali ſit grauatus. approbatur exemplo l.alumnæ.30.ff.de adimen.leg. l.licet.73. ibi: quid enim ſi aliam ff.de leg.1.Hæc de quarto exemplo. Quintum propoſitæ exceptionis exemplum eſt: Si cum, pupillo hærede inſtituto,tutoris fidei commiſſum ſit,is viuo teſtatore mortuus fuerit, vel alio modo tutor eſſe non poſsit: tunc enim nihilominus fideicommiſſum à pupillo hærede debetur. Quod approbatur l.peto.71.§. mater.ibi:nec intereſt.ff.de leg.2. Sextum exemplũ eſt:Si is cuius fidei commiſſum, vel à quo legatum eſt. indignus hæreditate vel legato ſit iudicatus.tũc enim nihilominus fideicommiſſum is ad quem portio indigni peruenit, puta fiſcus vel alius, præſtare tenetur. l. 2.§.fin.ff.ſi quis aliquem teſtari, &c. Nouell.c.1.§.ſi verò nulla, vſq; ad §.hinc nos cura. l.ſi ſeruus.50. §.ſi quis ante.ff.de leg.1. l.2.in fin.ff.de alim.legat. l.cùm fiſco.9.ff.de S.C.Silaniano.l.dicitur.14. ff.de iure fiſci.l.Marcellus.3.§.fin.ff.ad S.C.Trebell.M.I.R.d.replic.1.in prin. Septimum exemplum eſt in perſona domini & ſerui. Quod proponitur l ſi alienus.64.ff. de leg.2. Concordat l.à patre.4.ff.de leg.3. Planè ſi ſeruum hæredem ſubſtitutum dominus, qui ipſe rogatus fuerat fideicommiſſum præſtare, priuſquàm adire iuberet,vẽdiderit,præſtare id debet,cum per precium ſerui hæreditatis quoq; æſtimationem conſequatur.l ſi ſeruum.28.in prin.ff.ſi quis omiſſ. cauſa, &c. Plura huiuſmodi exempla vide ĩ. lib.14. cap.8. de actione legat. Aduerſus quos detur? Nunc propoſitæ exceptionis generales replicationes diſpiciendæ. Eſt autem prima eius replicatio: Si cum à ſubſtituto legatum relictum eſſet,inſtitutus hæres exiſtat: tũc enim nec ab inſtituto legatũ debetur, quamuis ad eum hæreditas peruenerit. l.quoties.13. C. de fideicommiſſis. Concordat in legato libertatis l ſi quis.78. §.fin. ff.de leg.1. Secunda replicatio eſt: Niſi legatum in perſona eius à quo relictum ſit, pro non ſcripto habeatur, puta quia in rerum natura non fuit. hoc enim caſu nec ab alio, ad quem portio eius peruenit, legatũ debetur.l.vnic.§. & cum triplici, cum ſequentib. C. de caducis toll. M.I.R.d.except.61. repl.1.dupl.4. Ait in d.§. & cum triplici, Imperator: Niſi perrarò. Hiſce verbis duplicationes aduerſus replicationem propoſitam denotantur. Earum duæ indicantur à gloſſa,quarum prima eſt:Niſi quis ſibi in alterius teſtamento cũ onere fideicommiſſi adſcripſerit. quæ approbatur l. vlt. ff.de his quæ pro non ſcriptis, &c. Altera: Niſi ſeruus ei qui in rerum natura nõ eſt,legatus ſit, eiuſq; fidei commiſſum ſit,vt ſeruum manumittat.l.cum verò.26.§.ſi pro non.ff.de fideicomm.libert. Hæc de ſecunda replicatione cum duabus eius duplicationibus. Sed & plures duplicationes vide s̄.cap.4.except.40. Tertia replicatio eſt:Niſi fideicõmiſſum in facto conſiſtat, quod alius quàm rogatus facere non poſsit. l.vnica. §.ne autem. C.de caduc.tollen. Quarta replicatio eſt: Niſi cum legatum duobus vel pluribus diſiunctim eſſet relictum, eius in cuius perſona legatum deficit, fidei commiſſum ſit: tunc enim alius ſolidum legatum ſine onere fideicommiſſi adquirit. d.l.vnica. §.ſin verò non omnes,in fin. M.I.R. d.repl.1.duplic.5. Quid autem ſit coniunctim, quid diſiunctim legare, ĩ.dicetur lib.prox. cap.6. quantum veniat? reg. 25. except.17.in prin. Concordat l.ſi ſeparatim.29 ff.de condit.& demonſtr. Quinta replicatio eſt: Niſi vo-

luntas teſtatoris ſit contraria. approbatur exemplo l. licet. 73. ff. de leg. 1. Concordat l. Caio 13. in prin. ibi: niſi aliud ff. de alimentis legat. Sexta: Niſi non adita ex teſtamento hæreditate, ab inteſtato ſuccedatur. tunc enim, quamuis portio rogati perueniat ad venientes ab inteſtato, tamen hi legata præſtare non coguntur. l. ſi nemo. 142. ff. de reg. iuris. Sed & approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. capite 6. except. 86. in prin. M.I.R. d. reg. 14. except. 63. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi ab inteſtato quoque fideicommiſſum defunctus præſtari voluit. approbatur ijs quæ dicta ſunt ſ. cap. 3. except. 9. eiusq; exemplum proponitur l. Lucius. 90. §. filiam. ff. de leg. 2. l. ſi quis. 3. in prin. & l. ab inteſtato. 16. ff. de iure codicillorum. item l. ſi ita. 9. ff. de leg. 3. M.I.R. d. except. 63. repl. 3. Cuius duplicationis triplicatio eſt: Niſi teſtamentum inofficioſum ſit pronunciatum. l. Titia. 13. in prin. ff. de inofficioſo teſtamento. Secunda duplicatio eſt: Niſi ſeruo teſtamento manumiſſo hæreditas per fideicommiſſum ſit relicta. l. idem eſt. 13. §. fin. cum l. ſequente. ff. de militari teſtamento. Huius triplicatio eſt: Niſi hæres inſtitutus viuente & ſciente teſtatore mortuus fuerit: tunc enim, quia teſtator huic rei proſpicere poteſt, nec facit, duplicationi propoſitæ locus non eſt. quæ tamen triplicatio in teſtamento militis non admittitur, vt ex allegatis conſtat. Tertia duplicatio eſt: Niſi ob id ex teſtamento non adeatur hæreditas, quòd ij quibus in teſtamento quid relictum eſt, iuſſa teſtatoris non faciant: tunc enim etiam ab inteſtato venientes legatum vel fideicommiſſum præſtare tenentur. Nouell. c. 1. §. principio igitur. ibi: enimuerò ſi nemo, cum ſequentibus. Quarta: Niſi hæres inſtitutus in fraudem legatorum accepta pecunia hæreditatem non adierit, vel omiſſa cauſa teſtamenti ab inteſtato adierit. de hiſce caſibus paulò inferius dicetur. Quinta: Niſi inſtitutio per errorem teſtantis eſt nulla: tunc enim legata & fideicommiſſa etiam ab inteſtato cenſentur repetita. quæ duplicatio ſecundum communem doctorum opinionem approbatur l. eam quam. 14. C. de fideicommiſſis. Alias huiuſmodi duplicationes vide ĩ. cauſa 67. quæ enim ibi exceptionum loco proponuntur, hic duplicationum loco poſſunt accipi. Hæc de ſexta replicatione. Septima replicatio eſt: Niſi rogatus ad præſtandum fideicommiſſum cogi non potuit: tunc enim nec is ad quem rogati portio peruenit, ad præſtandum fideicommiſſum cogi poteſt. Hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm recipit duplicationem hanc: Niſi rogatus propter ſuam perſonam ſeu ius perſonale ad præſtandum cogi non potuit. approbatur exemplo l. cum patronus. 28 ff. de leg. 2. Octaua replicatio eſt: Niſi cum quis ab inteſtato fideicommiſſum nominatim reliquiſſet, is a quo relictum eſt, non ſit ab inteſtato hæres, ſed alius gradu remotior. l. 1. §. fin. ff. de leg. 3. Idem iuris eſt, ſi cum quis vnum putans ſibi hæredem fore, eum rogauerit, poſtea plures hæredes ei exiſtant. tunc enim legatum deficit: de quo vide ĩ. lib. proxim. cap. 2. reg. 1. except. 1. replic. 9. duplic. 1. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi ita ſit relictum legatum: Quiſquis mihi hæres erit, &c. l. ſi quis. 3. in prin. ff. de iure codicillorum. Nona replicatio: Niſi ad fiſcum portio rogati perueniat. reprobatur l. in facto. 58. §. fin. ff. de condit. & demonſtrat. l. vnica. §. hæc autem omnia. C. de caducis toll. item l. 2. in fin. ff. de alimentis legatis. Hactenus de prima propoſita cauſa exceptione cum ſuis exemplis & replicationibus ſit dictum. Secunda exceptio eſt: Niſi is a quo relictum eſt, cum poſſit, nolit adire hæreditatem: tunc enim cogendus eſt adire, & reſtituere fideicommiſſum. Inſtit. de fideicommiſſ. hæred. §. ſed etiam id quod præcipuum. de qua exceptione cum ſuis replicationibus ĩ. lib. prox. cap. 17. dicetur in ſenatuſconſ. Trebelliano. Concordat l. fideicommiſſa. 11. §. cum eſſet quis. ff. de leg. 3. Planè quod ad prius fideicommiſſum attinet, vide ſ. cap. 6. except. 74. §. huic ſimile. Tertia exceptio eſt: Niſi in fraudem legatorum repudiauerit hæreditatem rogatus. l. 1. §. fin. ff. ſi quis omiſſa cauſa teſt. &c. l. 1. in prin. C. eod. tit. l. ſi ſeruus. 105. §. cum quid. ff. de legat. 1. l. ſi ſeruus. 50. §. ſi quis, in fin. ff. eod. tit. Planè ſi rogatus in fraudem legatorum omiſit hæreditatem ex teſtamento, ſiquidem pecunia accepta omiſit, ipſe tenetur legatarijs: ſin verò gratis omiſit nullo accepto, aduerſus poſſeſſorem legatarijs datur actio. quod conſtat ex ſupradicta l. 1. C. ſi quis omiſſa cauſa teſt. Cui concordat l. ſi quis. 4. in princ. ff. ſi quis omiſſa. Plura de hac re vide ĩ. lib. prox. cap. 13. quæſt. 3. Quarta exceptio eſt: Niſi accepta pecunia rogatus hæreditatem omiſit. l. 2. cum l. ſequ. & l. ſi non ſolus. 10. §. fin. ff. eod. tit. Sed quod ad quæſtionem hanc (aduerſus quem competat actio) attinet, de eo (vt dixi) tractabitur ĩ. d. cap. 13. Huic ſimilis exceptio eſt: Si hæreditatem vel legatum vendidit. de qua re vide d. capite 13. except. 19. replic. 4. Quinta exceptio: Niſi rogatus ſua culpa, vel per iniuriam iudicis amiſerit hæreditatem vel legatum. l. ſi ſeruus. 50. §. 1. ff. de legat. 1. Sexta: Niſi rogatus ex alia cauſa quid à defuncto accepit. tunc enim, quamuis non ex teſtamento adquirat, tenetur tamen fideicommiſſum præſtare. de qua re vide ſ. cap. 4. except. 40. replic. 12. Septima: Niſi rogatus omiſſa cauſa teſtamenti ab inteſtato hæreditatem cœperit poſſidere. De hac re dicetur ĩ. lib. prox. cap. 13. Octaua: Niſi cum rogatus ob aliquam cauſam amiſiſſet, in integrum ſit reſtitutus. l. ſi quis. 41. ff. ex quibus cauſis maiores viginti quinq; &c. Nona: Niſi fiſcus, ad quem hæreditas peruenit, eam non agnoſcat: tunc enim recurritur ad hæredem. l. ſi ſeruus. 50. §. ſi quis ante. ff. de legat. 1. Decima exceptio eſt: Niſi aliud quoddam legatum rogatus ex teſtamento percipiat. tunc enim, licet illud ex quo alimenta præſtanda erant, vel quod reſtituere rogatus eſt, repudiauerit, nihilominus tenetur. l. à filio. 15. in prin. ff. de alimen. legatis. l. planè. 91. § ſi cui Stichus. & l. ſi ſeruus. 105. §. cum quid tibi. ff. de legat. 1. Hæc de 42. amittendi legati cauſa, & eius exceptionibus ſint dicta. Plures huiuſmodi exceptiones licet videre ſ. cap. 4. except. 40.

XLIII. Cauſa: Si legatum eius, cuius fideicommiſſum eſt, repetitum ſit, nulla fideicommiſſi mentione facta. l. ſi tibi. 28. ff. de adimendis legatis. Concordat l. niſi. 3. §. item ſi ipſe. ff. ſi cui pluſquam per l. Falcid. &c. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi repetendo

rendo legatum ei cuius fidei commiſſum eſt, ademptum ſit, vel ad alium translatum: tunc enim fideicommiſſum cenſetur repetitum. de quo vide ſ. cauſa prox. except. 1. exemplo 3. & 4. Secunda exceptio eſt: Niſi tacitum ſit fideicommiſſum. de qua re vide ſ. cap. 6. except. 80. replic. 2.

XLIIII. Cauſa: Si is à quo legatum relictum eſt, pendente die vel conditione legati mortuus fuerit. reprobatur l. legato. 63. ff. de condit. & demonſtr.

XLV. Cauſa: Si cùm hæres inſtitutus eſſet ſub hac conditione, Si iuraſſet ſe Titio decem daturum, conditio iuriſiurandi illi ſit remiſſa. reprobatur l. non dubium. 14. §. hæres. ff. de legat. 3.

XLVI. Cauſa: Si rogatus, poſtea liberos adquiſierit. Hæc cauſa approbatur in liberis teſtatoris rogatis, l. cum acutiſsimi. 30. C. de fideicommiſsis. l. generaliter. 6. §. cum autem. C. de inſtitutionibus vel ſubſtitut. l. cum auus. 100. ff. de condit. & demonſtr. l. ex facto. 41. in princ. ff. de vulgari ſubſtit. Planè cauſa propoſita in liberis tantùm teſtatoris, non alijs rogatis locum habet.

XLVII. Cauſa: Si rogatus hæres extiterit legatario vel fideicommiſſario. De hac cauſa, cum alijs ſimilibus dictum eſt ſ. de confuſione obligationum, in Parte 7. ſpecie 2. eiuſq; exemplum habetur l. cum ſecundum 3. C. de fideicommiſ.

XLVIII. Cauſa: Si cum ab eo qui nouiſsimus moreretur, legatum eſſet, omnes ſimul deceſſerint. l. ſi eius. 34. ff. ad ſenatuſconſ. Trebellianum.

XLIX. Cauſa: Si cum à tutore vel curatore hæredis legatum eſſet relictum, is tutor curatórue eſſe vel nolit, vel non poſsit. De hac cauſa vide ea quæ dicta ſunt ſ. cap. 4. except. 40. replic. 8.

L. Cauſa: Si bona rogati publicata ſint, vel ad fiſcum peruenerint. De hac re vide ſ. lib. proxim. cap. 2. reg. 5.

DE CAVSIS AMITTENDI LEgati, in re legata conſiſtentibus.

Cap. X.

QVartum cauſarum genus, quibus legata vtiliter data amittuntur, & in irritum recidunt, earum eſt quæ in re legata conſiſtunt, cuius ſpecies in hoc capite ſequuntur.

LI. Cauſa: Si res legata perijt, vel in hæreditate non inueniatur. approbatur Inſtit. de legatis. §. ſi res legata. l. non amplius. 26. §. 1. ff. de legatis 1. l. filiusfamil. 111. §. fin. ff. d. tit. l. cum ita. 33. §. ſpecies. ff. de leg. 2. l. ſi quis. 22. §. fin. ff. de leg. 3. l. in ratione. 30. §. diligenter. ibi: certis verò. ff. ad l. Falcid. l. lana. 86. ibi: nave. ff. de leg. 3. l. qui vxori. 19. §. fin. ff. de auro legato. M. I. R. lib. 4. cap. 9. reg. 14. except. 65. & reg. 57. except. 1. replic. 1. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi res dolo vel culpa hæredis, a quo relicta eſt, perierit. l. cum res legata. 47. §. item ſi res aliena. ff. de leg. 1. l. & eleganter. 7. §. item ſi ſeruum. ff. de dolo malo. Exemplum proponitur l. quid ergo. 53. §. penult. ff. d. tit. Replicatio prima: Niſi leuis culpa hæredis fuerit. reprobatur d. l. 47. §. penult. l. ſi ſeruus. 105. §. qui quinq;. ff. de leg. 1. Secunda replicatio eſt: Niſi is qui rogatus eſt, rem relictam nõdum acceperit, nec quid præterea ex teſtamento capiat. tunc enim non niſi dolum malum præſtare tenetur: & ob id, quamuis culpa eius res perierit, non tenetur. d. l. 105. §. cum quid tibi. Tertia: Niſi per legatarium vel fideicommiſſarium ſteterit, quo minus rem legatam accipiat. tunc enim videtur, quòd hæres culpam amplius præſtare non debeat. Quod quidem vt verum eſt in culpa leui, ita certè in dolo malo, & culpa dolo proxima nõ obtinet: nec excuſabitur, ſi fortè rem abijciat, vel perdat vltrò. l. ſi hæres. 8. ff. de tritico, vino legato. Quarta: Niſi ob facinus hæres ſeruum legatum occiderit. l. quid ergo. 53. §. ſi hæres. ff. de leg. 1. Concordat l. qui ſeruum. 96. ff. de verbor. obligat. Hæc de prima propoſita cauſæ exceptione. Secunda exceptio eſt: Niſi facto cohæredis res legata perierit. hoc caſu ipſe quidem hæres, cuius facto res perijt, nihilominus tenetur, vt ex prædictis patet: alij autem cohæredes non tenentur. quod approbatur l. ſi hæredis. 48. §. fin. ff. de leg. 1. Tertia: Niſi hæres in mora ſoluendi fuerit. l. cum ſeruus. 39. §. ipſius quoque. l. cum res. 47. §. fin. item l. ſi ſeruus. 105. §. ſi ſeruus. ff. de leg. 1. l. ſi homines. 3. C. de vſuris vel fruct. leg. item l. ſi vſusfructus. 6. ff. de vſufruct. legato. Quarta exceptio: Niſi cùm duobus res deberetur, hæres vni tantùm ſoluerit. reprobatur l. Titia. 36. § fin. ff. de leg. 1. Quinta: Niſi genus vel incerta ſpecies legata ſit. Hæc exceptio approbatur à contrario ſenſu, l. non amplius. 26. §. 1. ff. eod. tit. l. in ratione. 30. §. diligenter. ibi: verum eſt autem. ff. ad l. Falcidiam. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi legatarius certam ſpeciem oblatam noluit accipere. l. huiuſmodi. 81. §. ſi cui. & §. Stichum. ff. de legat. 1. Secunda replicatio eſt: Niſi corpus ex diſtantibus capitibus ſit legatum. hoc enim perinde eſt, ac ſi ſingula capita eſſent legata. approbatur exemplo l. ſi chorus. 77. in prin. ff. de legat. 3. De qua re vide plura ſ. lib. prox. cap. 3. reg. 9. & 10. Sexta exceptio eſt: Niſi res quæ perierat, ſit refecta & reſtituta. approbatur exemplo l. hæres. 15. ff. de legat. 3. l. peculium. 67. §. quadriga. ff. de leg. 2. l. quid tamen. 10. § fin. cum l. ſequente. ff. quibus modis vſusfruct. amittatur. l. quod in rerum. 24. §. fin. ff. de legat. 1. l. ſi chorus. 77. §. area. ff. de legat. 3. l. ſi grege. 22. in prin. ff. de leg. 1. M. I. R. d. except. 65. replic. 3. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi domo legata, & in totum deſtructa, alia ſit ædificata. l. ſi ita legatum. 64. §. fin. ff. eod. tit. Concordat l. taberna. 7. ff. de inſtructo legato. M. I. R. d. replic. 3. duplic. 1. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi yſdem tignis domus rurſus ſit ædificata. Hæc duplicatio in domo quidem reprobatur l. qui res. 98. §. aream, in fin. ff. de ſolut. Cui concordat l. quid tamen. 10. §. nam etſi domus. ff. quibus modis vſusfruct. amittatur. In naue autem approbatur l. inter. 83. §. ſacram rem. ibi: nam etſi. & §. ſed hæc diſsimilia. ibi: ſed & ſi reficienda. ff. de verbor. obligat. Sed & duplicatio dicta in naue recipit triplicationem hanc: Niſi ea mente diſſoluta ſit nauis, vt in alios vſus tabulæ conuerterentur. d. §. aream. ibi: homini autem. d. l. 83. §. ſed hæc diſsimilia. ibi: & nauis ſi hac mente. ff. de verb. obligat. Sed & aliam triplicationem recipit in naue duplicatio propoſita, hanc ſcilicet: Niſi vſusfructus nauis ſit legatus. l. quid tamen. 10. § in nauis. ff. qui-

bus modis vſusfruct. amittatur. Secunda propoſitæ replicationis duplicatio eſt: Niſi poſt mortem teſtatoris domo exuſta, hæres nouam ædificauerit. l. domos. 58. ff. de legat. 1. Cuius triplicatio eſt: Niſi fideicommiſſarius ſumptus in ædificando factos non reſtituat. d. l. 58. Sed & triplicatio hæc rurſus diſtinguitur hoc modo: Niſi res legata vel domus culpa hæredis interierit: tunc enim, quamuis fideicommiſſarius non reſtituat ſumptus, non tamen illi deneganda eſt actio. Sed de ſumptibus ab actore præſtandis alibi dicetur copioſius. Septima exceptio: Niſi res legata non in totum perijt, ſed in aliam ſpeciem ſit tranſmutata, vel ad materiam reſoluta. l. ſeruum filij. 44. §. ſi pocula. ff. de legat. 1. l. item legato. 47. §. penult. & l. lana. 86. in fin. ff. de leg. 3. l. ſi quis 9. §. hæc omnia, in fin. ff. de tritico legato. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ipſe teſtator rem tranſmutauerit, non alius. l. Seia. 6. ff. de auro argento legato. Concordat l. cætera. 41. §. fin. ff. de leg. 1. Cuius duplicatio eſt: Niſi teſtator non mutauit voluntatem. Quæ conſtat ex ijs quæ dicta ſunt paulò s̄. ead. except. 7. in princ. Proinde hoc caſu legatario onus probandi imponetur, teſtatorem ſcilicet in voluntate perſeueraſſe. Sed & alia propoſitæ replicationis duplicatio eſt in vino, quod poſtea teſtator aceti loco habuit. l. ſi quis. 9. §. item ſi quis vinum. ff. de tritico vino legato. Secunda replicatio eſt: Niſi ſpecies ex re legata facta, ad ſuam materiam reduci non poſſit: tunc enim extinguitur legatum. approbatur argumento l. quæſitum. 76. §. illud. ff. de leg. 3. Ergo ſi non ſint eius naturæ, vt in ſua initia ſeu materias redigi poſſint, vires & iura materiæ non retinent, & ob id dominium tranſit in eum qui ſpeciem ex ijs fecit. de quo s̄. lib. 7. cap. 1. cauſa 12. in princ. & except. 1. eſt dictum: ideoq́; legatum quoque extinguitur. Huius replicationis exempla proponuntur l. lana. 86 ff. de legat. 3. Planè quod hic de veſte ex lana legata facta dicitur, ei contradicit l. ſeruum filij. 44. §. ſi pocula. ff. de legat. 1. Diſtinguenda igitur eſt replicatio propoſita hoc modo: Niſi teſtator in eadem voluntate perſeuerauerit. Nam in eo caſu loquitur d. §. ſi pocula, quod primæ duplicationis loco notandum. Sanè quæcunq; exceptiones d. cap. 1. cauſa 12. annotata ſunt, eaſdem hic duplicationum loco non ineptè repeti poſſe puto. Tertia replicatio eſt: Niſi non proprietas rei, ſed vſusfructus eius ſit legatus: tunc enim ſpecie mutata, vſusfructus legatum extinguitur. de qua re dictum s̄. lib. 7. cap. 27. Hæc de ſeptima exceptione, cuius leges certè variæ ac inter ſe diuerſiſſimæ inueniuntur: nec melius (mea quidem ſententia) poſſunt reconciliari, quàm per propoſitas replicationes & duplicationes. Octaua exceptio eſt: Niſi aliquid ex re legata quæ perijt, ſuperſit: hoc enim debebitur. approbatur exemplis l. ſi grege. 22. ff. de leg. 1. Concordat Inſtit. de legatis. §. ſi grex. M. I. k. d. except. 65. repl. 1. Aliud exemplum proponitur l. librorum. 50. §. ſi Homeri ff. de leg. 3. Item aliud eſt: Si pluribus rebus relictis, vnum aut alterum ex ijs ſuperſit: hoc enim debebitur. Inſt. de leg. §. ſi quis ancillas. l. ſi ancilla. 61. cum l. ſequ. ff. de leg. 1. l. & ſi. 3. cum l. ſequente. ff. de peculio legato. item l. Titia. 39. in prin. ff. de auro legato. Sed etſi certo numero relicto, numerus ille non plenus reperiatur: id tamē quod reperitur, debetur. l. ſi ſeruus. 105. §. qui quinq;. ff. de leg. 1. l. ſi ita 64. in prin. ff. eod. tit. item l. ſi quis. 8. §. ſi quis legauerit. ff. de legat. 2. Aliud item propoſitæ exceptionis exemplum eſt: Si duabus rebus alternatiue legatis, altera perijt. tunc enim nihilominus altera debetur. de quo vide ĩ. lib. 14. cap. 7. quæſt. 1. except. 22. replic. 8. Sed & aliud proponitur l. pediculis. 33. §. fin. ff. de auro legato. Planè exceptio propoſita in quibuſdam caſibus ſuas habet replicationes, quarum prima eſt: Niſi alterum alterius ſit acceſſio. tunc enim principali ſublato, nec acceſſorium debetur. l. 2. ff. de peculio legato. Huius exemplum proponitur l. 1. ff. d. tit. Concordat Inſtit. de legatis. §. ſi quis ancillas. item l. ex parte. 39. §. duos. ff. familiæ erciſc. Aliud exemplum eſt: Si fundus inſtructus, vel cum inſtrumento legatus ſit. Quod proponitur l. 1. § fin. ff. de inſtructo legato. Concordat Inſtit. d. §. ſi quis ancill. in fin. Tertium eſt in penu legata. l. nam quod. 4. in princ. ff. de penu legata. & l. 2. ff. eod. tit. Quartum proponitur l. mortuo boue. 50. in prin. ff. de leg. 2. Quintum l. lana. 86. §. naue autem. ff. de leg. 3. Sextum l. peculium. 67. §. quadrigæ. ff. de leg. 2. Planè replicatio propoſita in ancilla cum natu, & ſeruo ordinario cum vicarijs legato, locum non habet: vt patet ex ijs quæ dicta ſunt paulò ſuperius eadem exceptione, in prin. Quod notandum loco primæ duplicationis. Secunda duplicatio eſt: Niſi principale, mortuo demum teſtatore, & ſic poſt moram factam perierit. l. tunc. 12. ff. de peculio legato. Tertia: Niſi teſtator viuus rem promiſerat, & ſic naturaliter ad eā ſoluendam obligatus erat. l. cum pater. 79. §. pater filiæ. ff. de leg. 2. Quarta: Niſi poſt actionem in iudicium deductam, ſeu litem conteſtatam, res principalis perierit. l. utique. 16. in prin. ff. de rei vindicat. Secunda replicatio eſt: Niſi vſusfructus rei ſit legatus. approbatur exemplo gregis l. vltim. ff. quibus modis vſusfructus amitt. De qua re vide s̄. lib. 7. cap. 27. cauſa 5. except. 1. replic. 2. Tertia replicatio eſt: Niſi ex duabus rebus alterutra legata, legatarius alteram oblatam accipere noluit, eaq́; poſtea perijt: tunc enim nec ſuperſtes debetur. l. huiuſmodi. 81. §. Stichum. & §. ſi cui homo. ff. de leg. 1. Concordat l. ſtatuliberum. 11. §. fin ff. de leg. 2. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi electio ſit legatarij. tunc enim altero mortuo, nihilominus alter debetur. de quo dicetur ĩ. lib. 14. cap. 7. de option. & elect. legata. Hæc de octaua exceptione, eiusq́; replicationibus. Nona exceptio: Niſi res aliena, non teſtatoris, fuerit legata. reprobatur l. ſi quis. 22. §. fin. ff. de leg. 3. Concordat l. filiusfamil. 111. §. fin. ff. de leg. 1. Plures huiuſmodi exceptiones vide ĩ. lib. prox. cap. 3. reg. 10. item ĩ. in ſenatuſc. Trebell. quæ reſtituenda?

LII. Cauſa: Si res legata non compareat. Hæc cauſa ſimilis eſt præcedenti, niſi quòd hoc caſu non in totum liberetur rogatus: ſed ad cauendum teneatur, ſe eam rem requiſiturum & præſtaturum. Eſt igitur prima huius cauſæ exceptio: Niſi ad cauendum, & ad rem requirendam. l. ſeruo legato. 63. § fin. ff. de leg. 1. l. Titia. 39. in princ. ff. de auro legato. item l.

cuius

cum ſeruus.39. ff. de leg.1. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi legatarius ſumptus ad requirendum præſtare nolit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi quis.8.in princ. ff de leg.2. Cuius duplicatio eſt: Niſi poſt mortem teſtatoris res non comparere cœperit. d.l.8. Cui concordat l.cum ſeruus.39. in princ. ff. de leg.1. Secunda exceptio eſt: Niſi res culpa hæredis non compareat. l.cum res.47. §. itaque ſi Stichus. & §. item ſi res aliena. ff. d.tt. Huius cauſæ exemplum eſt: Si ſeruus legatus in fuga ſit. de quo j̄. dicetur eod. cap. cauſa 56.

LIII. Cauſa: Si res in eum caſum inciderit, quo ab initio legari non potuit. l.ſi in metallum.3.in fin. ff. de his quæ pro non ſcriptis hab. Huius exemplum primum eſt: Si locus religioſus ſit factus. quod proponitur l.quid ergo.53. §. ſed ſi mortuum. ff. de legat.1. Qua, præterquam quòd exemplum propoſitum approbatur, ſimul etiam exceptio aduerſus illud introducitur talis: Niſi culpa hæredis locus ſit factus religioſus. tunc enim, quamuis non teneatur hæres ad ipſum locum præſtandum, tamē ad æſtimationem loci præſtandam tenetur. Concordat l. Mæuius.68.§.in fundo. ff. de leg.2. item l.vlt.in prin. ff. de religioſis & ſumptibus funer. Huius exceptionis etiam replicatio in ſupradicto §. proponitur, hæc ſcilicet: Niſi voluntate defuncti hæres locum fecit religioſum. tunc enim nec ad æſtimationem loci tenetur. Secundum propoſitæ cauſæ exemplum eſt: Si res legata ædibus iuncta ſit. hoc enim caſu extinguitur legatum, quoniam huiuſmodi res legari non poſſunt: vt dictum eſt ſ̄.cap. 4.except.65. M.I.R. d.reg.14.exc.67. Huius exempli exceptio eſt: Niſi hæres rem legatā ædibus iunxit, vel culpa hæredis ſit iuncta. l.cætera.41. §. fin. cum lege ſequente. ff. de leg.1. Tertium exemplum eſt: Si homo legatus liber factus ſit. quod proponitur l.ſi alienū.35. ff. eod.tt. Concordat Inſtit. de legatis. §. ſi res legata. l. ſi ſeruus.12. ff. de ſenatuſc. Silaniano. item l.ſeruū filij.44. §. ſi ſtatuliberum. ff. de leg.1. Huius exempli exceptio prima eſt: Niſi facto hæredis ſeruus ſit manumiſſus. Inſtit. d. §. ſi res legata. Concordat l.ſi inquilinos.109.§.1. ff de leg.1. Secunda: Niſi poſtea rurſus ſeruus ſit factus. l.ſi chorus.77.§.fin. ff. de leg.3. Contradicit l.ſi ſeruus.27. §.fin. ff. de adim.legatis. Tertia: Niſi inutiliter à teſtatore ſit manumiſſus. reprobatur l.fundum.3.§.fin. ff. de inſtrumen.legato. Contradicunt ea quæ dicta ſunt ſ̄. cap.4. except.63. replic.1. Quod autem dictum eſt de homine legato manumiſſo, idem etiam iuris eſt in eo cui libertas in teſtamento relicta eſt. de qua re vide ſ̄. d. except.63. & 64. Quartum propoſitæ cauſæ exemplum eſt: Si res legata legatarij ex alia cauſa eſſe cœperit. quod approbatur l. Mæuius.68. §.duorum, in fine. ff. de leg.2. Sed de hoc exemplo quarto vide j̄. eod. cap. cauſa 57. Quintum exemplū eſt: Si ſeruus, cui legatum eſt, hæredis eſſe cœperit: nam & hoc caſu extinguitur legatū ſeruo relictum, per ea quæ habentur ſ̄. cap.3. exc.25. diſt.6. Cuius exceptio eſt: Niſi pro parte tantùm hæredis eſſe cœperit: hoc enim caſu pro nulla parte intercidit legatum, ſed totum ad ſociū pertinet. l.Plautius. 49. ff. ad l.Falcid. Hæc de 53. cauſa.

LIV. Cauſa amittendi legati eſt: Si res legata hæreditaria eſſe deſierit, & ad extraneum peruenerit. Hæc cauſa reprobatur hac ratione, quia etiam alienæ rei legatū valet: vt oſtenſum eſt ſ̄. cap.4. except.49. Cauſæ autem propoſitæ reprobatæ exempla quatuor ſequuntur, quorum primum eſt: Si teſtator rem legatam poſtea alij alienauit. non enim per iſtam alienationem extinguitur legatū, niſi adimēdi animo teſtator alienauit. de quo copioſius dictum ſ̄. cauſa 5. Secundum: Si hæres rem legatam alienauit: nō enim ob id legatum amittitur. l.quadam.16. ff. de rebus dubijs. l. ſeruo legato.68. §.1. ff. de leg.1. l.ſi duobus.3. §. ſed quia noſtra, vſq; ad finem legis. C. comm. de legatis. itē l.nihil.117.in prin. ff. de leg.1. de qua cum alijs concordantibus dicetur in annuis legatis. Proinde ſi hæres rē à ſe legatam alij legauerit, prius legatum præualet, nec hæredis legato extinguitur. l.ſi quis.78. §. ſi fundum. ff. de leg.1. l.ſi fundum.103. ff. de condit. & demonſtr. Planè habet cauſa propoſita in exemplo propoſito ſecundo ſuas exceptiones, quarum prima: Niſi hæres ſeruum legatū noxæ dederit. reprobatur l.quid ergo.53.§.ſi hæres. ff. de leg.1. Secunda: Niſi hæres legatas ædes ob damnum infectum poſſideri paſſus eſt. reprobatur d.§. ſi hæres. Tertia: Niſi hæres rem alij, cui eadem res legata fuit, tradiderit. reprobatur, certa tamen conditione, l.Iulianus.9. § ſi tibi decem. ff. ad exhibendum. Similia huic exceptioni vide j̄. lib. prox.cap.5.reg.58. Sed & propoſitæ legi concordat l. 1.§. ſi decem. ff. vt leg. ſeru. cauſa. Quarta exceptio eſt: Niſi ob probabilem ignorantiam legati hæres rem alienauit: tunc enim hæres non tenetur. d.§. ſi tibi decem. verſ. ſi tamen ignarus. Tenetur tamē ad precium rei reſtituendum. l.vltim. §.fin. ff de leg.2. Sed etſi nō vendidit hæres, ſed alio modo ob iuſtam ignorantiam conſumpſit, per in factum actionem indemnitati legatarij conſulitur aduerſus hæredem. l. ſi hæres.65. ff. de leg.2. Concordat l. quidam.25. §. ſi quis filium. ff. ad ſenatuſconſ. Trebell. Quinta exceptio eſt: Niſi præſente & conſentiente legatario hæres rem legatam alienauit. l.nihil.117.§.1. ff de leg.1. Concordat l. quoties.11. C. de fideicommiſſis. M.I.R. d. reg.14. exc. 59. Huius replicatio prima eſt: Niſi ad precium conſequendum legatario ſupereſt actio. l.ſi fundum.89. in prin. ff. de legat.1. Cuius duplicatio eſt: Niſi non probetur, ea mente conſenſiſſe legatarium, vt precium conſequatur. l.Lucius.90. §.inſulam. ff. de leg.2. Secunda replicatio eſt: Niſi non amittendi legati animo legatarius alienationi interfuerit. l. Titia.35. §. Lucia. ff. eod.tt. Tertia: Niſi tantùm vt pignori obligaretur, legatarius cōſenſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.teſtamento.91. §. quatuor. ff. eod.tt. Sexta exceptio eſt: Niſi res ab eo cui hæres alienauit, ſit vſucapta. l.Sticho.36. in princip. ff. de vſufructu legato. Plures huiuſmodi exceptiones vide j̄. lib.proxim.cap. 4. de eo quod ad rogatum peruenit legato, reg.11. & 12. item j̄. lib.34.cap.3. quæſt.3. reg.16. Hactenus de ſecundo exemplo, eiuſq; exceptionibus. Tertium propoſitæ cauſæ reprobatæ exemplum eſt: Si res legata à tertio quodam ſit euicta. nam nihilominus in certis caſibus hæres, vel ex teſtamento, vel ex ſtipulatu tenetur. de quo vide ſ̄. cap.1. reg.4. Quartum exemplum eſt: Si creditor rem legatam, ſibi pignori

obligatam, ex cauſa pignoris vendidit. hoc enim caſu legatum non in totum intercidit, ſed precium rei debetur. l. prædia. 6. C. de fideicommiſſ. Competit ergo hoc caſu non aduerſus emptorem actio ad rem reſtituendam, ſed aduerſus hæredem ad preciũ præſtandum. l. qui ſolidum. 80. §. fin. ff. de leg. 2. Planè interdum etiam aduerſus emptorem ad rem reſtituendam datur actio, videlicet ſi vnus hæredum pignus emit. l. teſtamento 91. §. quatuor. ff. d. tt. Hæc de 54. cauſa amittendi legati.

LV. Cauſa: Si res legata ad hoſtes peruenerit. approbatur l. quid ergo. 55. §. fin. ff. de leg. 1. vbi per hæc verba poſteriora, Si dolo præſtabitur: exceptio aduerſus cauſam propoſitã approbatur. de qua dictum etiã eſt ſ. cap. eod. cauſa 51. except. 1. Sed & alia eſt exceptio, talis ſcilicet: Niſi vt caueat hæres de reſtituẽdo, ſi res poſtliminio redierit. l. cum res. 47. §. ſed & ſi alienus, in fin ff. de leg. 1.

LVI. Cauſa: Si ſeruus legatus aufugerit. reprobatur l. huiuſmodi. 81. §. legatum. ff. de leg. 1. l. cum ſeruus. 39. in prin. ff. d. tt. Planè ſi ſeruus legatus fugerit, hæres duas potiſſimùm exceptiones habet, quarum prima eſt: Niſi legatarius ſumptus ad requirendum ſeruum præſtare nolit. l. ſi ſeruus 105. in prin. ff. d. tt. Concordat l. ſi quis. 8. in prin. ff. de leg. 2. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi mortuo teſtatore ſeruus fugerit. d. l. 8. in prin. Concordat l. cũ ſeruus. 39. in prin. ff. de leg. 1. Secunda exceptio eſt: Niſi ſeruus alienus ſit legatus, isq; fugerit. tunc enim non niſi ad cautionem tenetur hæres. l. cum res. 47. §. ſed et ſi alienus ff. d. tt. Cuius replicatio prima eſt: Niſi duabus rebus alternatiuè legatis, altera tantùm, non vtraq; abſit. tũc enim cautione præſtita hæres non liberatur. d. l. 47. §. ſed ſi Stichus. Secunda: Niſi culpa hæredis ſeruus fugerit. d. l. 47. §. ſed & ſi alienus. Sed cauſæ propoſitæ vide ſimilem cauſam ſ. eod. cap. cauſa 52.

LVII. Cauſa: Si res legata ex alia cauſa ad legatarium peruenerit. l. nutu 21. §. 1. ff. de leg 3. Inſtit. de leg. § ſi res aliena ibi: ſi verò ex cauſa. l. ſi mihi. 12. in prin. ff. de leg 1. l. ſi quis 78. §. ſi paterfamil. item l. ſi ſeruus. 105. §. Stichũ. ibi: ſin ex duabus. ff. d. tt. M. I. R. d reg. 14. exc. 64. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi non ex cauſa lucratiua, ſed ex oneroſa cauſa res ſit apud legatariũ Inſt. de legat. § ſi res aliena. l ſi à ſubſtituto. 45. in prin ff. de leg. 1. l. huiuſmodi 81. §. qui ſeruum. item l. ſi ſeruus. 105. §. Stichum. ff. eod. tt. l. his verbis. 100. §. alumno. ff. de legat. 3. M. I. R. d. exc. 64. repl. 3 Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi partem tantùm rei legatæ redemerit. tunc enim non niſi pro parte ex teſtamento illi competit actio. l. nõ quocunq; 79. §. fundus, in fin ff. de leg. 1. Secunda: Niſi nudam proprietatẽ rei emerit, vſumfructũ autem ex cauſa lucratiua habeat. tunc enim proprietatis preciũ tantùm ex teſtamento petere poteſt. Inſtit. de leg. § ſi cui fundus. Tertia: Niſi ancillam matrẽ partus legati, non ipſum partũ emerit. d. l. non quocunq; 79. §. Iulianus ff. de leg. 1. l. ſi quod. 75. ff. de leg. 2. itẽ l. 12. §. fin. ff. de captiuis & poſtlimin. reuerſ. Quarta replicatio eſt, Quòd non niſi vſq; ad preciũ quanti rem emit, ex teſtamento legatario competat actio. l. planè vbi. 34. §. quòd ſi rem. ff. de legat. 1. Hactenus ergo de prima propoſitæ cauſæ exceptione. Secũda exceptio eſt: Niſi actori rei legatæ nomine, quã ex cauſa lucratiua adeptus eſt, aliquid abſit. d. §. quod ſi rem. Concordat l. ſi ſeruus. 105. §. Stichum. ibi: idemq; iuris. ff. eod. tt. Tertia: Niſi in alterutro legato Falcidiæ locus ſit, vel actor eius hæres extiterit, qui non ſit ſoluendo. d. l. 105. §. Stichum. in fin. Quarta. Niſi res actori aliquo caſu poſſit auferri. l. non quocunq. 79. in prin. ff. de leg. 1. Huius exceptionis exemplum etiam eſt, ſi res actori legata fidei eius commiſſa ſit, vt eam alij reſtituat. Quod proponitur l. planè vbi 34. §. quòd ſi rem. & l. ſi ſeruus. 105. §. Stichum ibi: ſed ſi cum mihi. ff. de leg. 1. Quinta exceptio: Niſi actor rem poſtea rurſus alienauerit. reprobatur l. Mæuius. 68. §. duorum. ff. de leg. 2. Sexta: Niſi alienam rem, non eandem, ex alia cauſa acceperit legatarius. approbatur exemplo l. quæ fideicommiſſum. 81 ff. d. tt. Huius exceptionis exemplum eſt j. except. 12. eadem cauſa. Septima exceptio eſt: Niſi pars rei ſit legata. tunc enim, quamuis partem rei legatæ adquiſierit, ad reliquam partem nihilominus illi ſupereſt actio. l. Titius. 80. ff. de leg. 1. l. non quocunq; 79. §. fundus, in fin. ff. eod. tt. item l. Lucius. 22 in fin. ff. de legat. 2. Contradicit l. Mæuius. 68. §. duorum. ibi: ſed ſi pars. ff. d. tt. Sed locus iſte videtur mendoſus, & cenſeo legendum, Non perimit. Planè propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi certa pars demonſtrata ſit, puta, quæ Mæuij eſt. d. §. duorum. Octaua exceptio eſt: Niſi ex duabus rebus alterutra legata, alteram legatarius adquiſierit. tunc enim nihilominus alteram petere poteſt. l. non quocunque. 79. §. fin. ff de leg. 1. Concordat l. huiuſmodi 81. §. antepenult. ff. eod. tt. Nona, niſi non certa ſpecies, ſed ſumma vel quantitas aut genus ſit legatum. l. planè 34. §. 1. ff. d. tt. Exemplum huius exceptionis proponitur l. Titia. 89. in prin. ff. de legat. 2. Replicatio eſt: Niſi teſtator viuus rem eius generis ſoluit. l. Seia. 6. in prin. ff. de auro legato. Decima exceptio eſt: Niſi in duplum defunctus legatũ legatario præſtari voluit. l. planè. 34. §. 1. ff. de leg. 1. Concordat l. nutu 21. §. 1. ibi: niſi defunctus. ff. de leg. 3. Huius replicatio eſt: Niſi certa ſpecies, non genus vel ſumma ſit relicta. Quæ conſtat ex ijs quæ dicentur j. lib. prox. cap. 7. Quantum veniat? reg. 12. Eiusq; exemplum proponitur l. Lucius 90. §. impuberem. ff. de leg 2. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi certa ſpecie legata, teſtator preciũ quoq; eius præſtari voluit. tunc enim & res & precium eius debetur. l. nutu 21. § 1. ff. de leg. 3. Vndecima exceptio eſt: Niſi non legatario, ſed ſeruo eius res ſit donata. l. ſi ſeruus. 105. §. 1. ff. de leg. 1. Duodecima: Niſi precium rei, non ipſam rem ex vna cauſa legatarius perceperit: tunc enim ex cauſa legati ad rem præſtandã illi ſupereſt actio Inſtit. de legatis. § ſi res aliena, in fin. Concordat l planè 34. §. 1 ff. de legat. 1. M. I. R. d. exc. 64. repl. 2. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi eadem res eidem debeatur ex teſtamento defuncti, & ex teſtamento hæredis: tũc enim, ſi ex vno teſtamento accepit rei precium, ex altero teſtamento rem perſequi non poteſt. l. huiuſmodi. 81. §. 1. ff. d. tt. Secunda: Niſi ab eodem teſtatore eidem bis eadem res fuerit relicta. tunc enim, ſi ſemel æſtimationem conſecutus

cutus eſt, ex alia cauſa rem ipſam perſequi non poteſt. l. ſi tibi. 83. §. 1. ff. eod. tt. Tertia: Niſi teſtator ipſe vel hæres preciū rei legatæ legatario ſoluit. l. Lucius. ff. de leg. 2. Hæc de quinquageſima ſeptima legati amittendi cauſa, eiuſq; exceptionib. ſint dicta.

DE RELIQVIS CAVSIS amittendi legati. Cap. XI.

HActenus quatuor genera cauſarum, ex quibus legata vtiliter data, irrita fiunt & extinguūtur, cum ſuis ſpeciebus & exceptionibus propoſita ſunt: ſequuntur in hoc Capite reliquæ amittendi legati cauſæ.

LVIII. Cauſa: Si legatum ſolutum ſit, extinguitur legati actio. Quæ cauſa ſine cuiuſquam contradictione regulariter quidem vera & iuſta eſt: M.I.R. d. reg. 14 exc. 73. ſed habet ſuas exceptiones, quarū prima eſt: Niſi non debito loco ſoluit vel obtulit. Hæc exceptio conſtat ex iis quæ dicta ſunt ī in Parte 7 de ſolutionibus, exceptione 32. Planè debitus locus regulariter is eſt, vbi res eſt. l. quod legatur. 38. in prin. ff. de iudiciis. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi facto heredis aliò ſit translatum. d. l. 38. Concordat l. cum res. 47. in prin. ibi: ſed ſi alibi. ff. de leg 1. Cuius replicatio eſt: Niſi ſine dolo malo hæres aliò tranſtulit. d. vrſ. ſed ſi alibi. Secunda propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi teſtator alibi rem præſtari voluit. d. l. cum res. 47. in prin. ibi: ſed ſi res. l. ſed & ſi. 52. §. ſi libertis, cum ſequenti ff. de iudiciis. Tertia: Niſi non certum corpus legatum ſit. d. l. 47. in prin. ibi: ſed ſi id petatur. l. quod legatur. 38. § præterea. ff. de iudiciis. item l. 1. ff. de annuis legatis. Huius replicatio eſt: Niſi alibi maior ſit pars hæreditatis: tunc enim ibi, vbi petitur fideicommiſſum, hæres ad præſtationem non eſt compellendus. l. ſi fideicommiſſum. 50. in prin. ff. de iudiciis. de qua re vide ī. lib. prox. cap. 1. queſt. 2. Quarta exceptio eſt: Niſi rogatus conſenſerit alio loco dari. l. quamuis. 51. ff. de iudiciis. Plura de regula propoſita vide ī. in Parte 7. de ſolutionibus, except. 32. Secunda propoſitæ cauſæ exceptio eſt: Niſi non debito tempore ſoluit. l. cum res. 47. in prin. ff de leg. 1. Huius replicatio eſt: Niſi tempus ad ſoluendum hæres petat. l. ſi domus. 70. §. in pecunia. ff. de legat. 1. Tertia exceptio eſt: Niſi ante tempus ſit ſolutum. De hac exceptione vide ī. in Parte 7. de ſolutionibus, except. 33. Quarta: Niſi non ſolidum ſit ſolutum. l. Lucius. 78. § fin. ff. ad ſenatuſconſ. Trebell. Concordat l. cum pater. 79. §. pater certam. ff. de legatis 2. Quinta: Niſi rei in ſolutum datæ aliquid iuris deſit, vel deterior ſit ſoluta. l. Manius. 68. §. fundo. ff. de legat. 2. Huius exemplum proponitur l. huiuſmodi. 81. ædes. ff. de leg. 1. Aliud l. ſi imaginem. 13. ff. de auro legato. Item aliud l. ſi ſeruus. 105. §. ſi ſeruus legatus. ff. de leg. 1. Sexta exceptio eſt: Niſi eadem res ſæpius ſit legata. approbatur ſimul & diſtinguitur l. planè. 34. §. 1. ff. de leg. 1. Sed & de exceptione propoſita vide ſ. cap. prox. cauſa 57. cum ſuis exceptionibus. item ī. lib. prox. cap. 6. quantum veniat? reg. 12. Septima: Niſi cum ita res eſſet legata, vt ſi eam perdidiſſet, rurſus ei legatum eſſet, rem in ſolutum datam legatarius perdiderit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. fideicommiſſa. 11. §. ſi quis alicui. ff. de legat. 3. Concordat l. 1. §. ſi cui ſit. ff. vt legatorum ſeu fideicommiſ. ſerui cauſa caueatur. Octaua: Niſi in annos vel menſes ſingulos ſit legatum: tunc enim vna ſolutio non liberat a ſequentibus annis. de quo ī. de annuis legatis. Nona: Niſi ex reditu fructuum ſextam partem legauerit: tunc enim idem eſt, ac ſi in annos ſingulos eſſet legatum. l. defuncta. 58. §. Sempronio. ff. de vſufruct. & quemadm. Decima: Niſi res in ſolutum data ſit euicta. De hac exceptione vide ſ. cap. 2. reg. 4. Sed & plures propoſitæ cauſæ exceptiones vide ī. in Parte 7. cap. de ſolutionibus, cum ſequentibus. Poſſunt inſuper quædā exceptiones ſ. cauſa proxima, hic quoq; non ineptè repeti. Sed & plures vide M.I.R d. reg. 14. exc. 74. repl. 1.

LIX. Cauſa: Si hæres vel rogatus debitum pro legatario ſoluit. approbatur per ea quæ habentur ī. in d. Parte 7. de ſolutionibus.

LX. Cauſa: Si rogatus pro legataria dotem dederit. reprobatur l. vxorem. 59. §. pater. ff. de leg. 3. Controuertitur in teſtatore, qui poſtea dotem pro fideicōmiſſariis dedit. M.I.R. d. reg. 14. exc. 70.

LXI. Cauſa: Si cauſa legati non ſit ſecuta, vel modus non impletus. approbatur exemplo l. Titio. 69. §. Titio genero. ff. de condit. & demonſtr. M.I.R. d. reg. 14. exc. 71. Huius cauſæ exemplum ſeu ſimile eſt: Si is cui legatū eſt, modum legato adiectum non impleuerit. de quo dictū ſ. cauſa 15. Sed & ad implendū modū legatarius poteſt cogi: de quo dictum ſ. cap. 2. reg. 11. Item aliud exemplum eſt: Si cum teſtator aliquē debitoris ſui hæredem fore putaret, legauit ei ita, ne petat, ſed compenſet legatū cum eo quod teſtatori tanquam debitoris hæres debiturus ſit: legatarius poſtea debitoris hæreditatem non adeat, ſed legatum, l. fideicommiſſa. 11. §. item ſi quis certam. ff. de leg. 3.

LXII. Cauſa: Si cauſa, ſeu onus legato adiunctum, ad alium à teſtatore ſit translatum. approbatur exemplo l alumnæ 30. §. Seia. ff. de adimend. leg. Huic ſimile eſt Si cauſa ſeu onus ſit finitum. quod tamen reprobatur l. generali 32. §. duas. ff. de vſufruct. legat. Plura de hac re vide ī. lib. 14. cap. 3. condit. 5. except. 4.

LXIII. Cauſa: Si conditio legati defecerit. De hac cauſa dicetur ī. lib. 14. cap. 1 & 2.

LXIV. Cauſa: Si teſtamentū, in quo legatum relictum eſt, ruptum ſit, vel irritum factum. De hac cauſa dictum eſt ſ. cap. 6. except. 87.

LXV. Cauſa: Si teſtamentum falſum dicatur. reprobatur, certa tamen conditione, l. ſi teſtamentum. 6. in prin. ff. de petit. hæred. Concordat l ſi in fraudē. 9. C. de legatis.

LXVI. Cauſa: Si teſtamentum ſit amiſſum. reprobatur l. 1. §. ſed conſulto. ff. de his quæ in teſtamento delentur.

LXVII. Cauſa: Si ex teſtamento hæreditas non ſit adita, vel contra teſtamentum iudicatum. vide ſ. cauſa 42. exc. 1. repl. 6. M.I.R. d. reg. 14. exc. 69. Inter huius cauſæ exceptiones, quæ ſ. d. replic. 6. propoſitæ ſunt, numeratur & hæc: Niſi hæres inſtitutus omiſſa cauſa teſtamēti ab inteſtato petierit hæreditatē: tūc enim nihilominus debetur legatū, vt ī. dicetur. Secū-

da cauſæ propoſita exceptio eſt: Niſi contra tabulas bonorum poſſeſsio ſit petita. tunc enim, quibuſdam exceptis perſonis, nihilominus legata debentur: de quibus ĩ. etiam ſuo loco dicetur. Tertia: Niſi hæres ſua culpa, vel per iniuriam iudicis hæreditatem amiſerit. l. ſi ſeruus. 50. §. 1. ff de legat. 1. Concordat l. ſi proluſorio. 14. §. quoties ff. de appellationibus. Quarta: Niſi ad fiſcum hæreditas peruenerit. l. quidam. 93. §. quoties. ff. de leg. 1. De hac exceptione vide plura ſ̃. cauſa 42 except. 1. exempl. 6. item d. except. 1. repl. 6.

LXVIII. Cauſa: Si hæreditas non ſit ſoluendo. l. etſi. 17. ibi: nam cum. ff. de mortis cauſa donat. l. ſi hæres. 68. ibi: quamuis. ff. ad ſenatuſconſult. Trebell. l. ſucceſſores. 16. C. ad l. Falcidiam. l ſi vniuerſæ. 15. C. de legatis. l. ſcimus. 22. §. etſi præfatum. ibi: ſin verò creditores. C. de iure deliberandi. item l. in teſtamento. 12. in fin. C. de teſtamen. militis. M.I.R. d. reg. 14. except. 60. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi aliquid deducto ære alieno in hæreditate ſuperſit. Ex eo enim legata & fideicommiſſa ſunt præſtanda. d. l. 15. M.I.R. d. except. 60. repl. 1. Elegans proponitur exemplum l. quærebatur. 81. ff. ad l. Falcidiam. Ex qua conſtat, ſi hæreditas non in totum ſit ſoluendo, eius quod in ea inuenitur, quartam partem hæredi deberi, ex reliquo legatarijs ſingulis pro rata portione ſatiſfaciendum. Interdum tamen euenit, vt quibuſdam legatarijs ſolida legata ſint præſtanda: quibuſdam verò vel nihil, vel admodum parum. Cuius primum exemplum proponitur l. Neſennius. 22. §. ſeruo hærede. ff. ad l. Falcidiam. Secundum d. §. ſeruo hærede. ibi: ſed etſi dominus. Tertium l. quia autem. 6. in prin. ff. ſi quis omiſſa cauſa teſtam. Quartum l. ſi poſt. 17. ff. ad l. Falcidiam. Hæc de prima propoſita cauſa exceptione ſint dicta. Secunda exceptio eſt: Niſi hæres hæreditatem quæ ſoluendo non eſt, vendiderit. reprobatur l. ſi hæres. 3. in prin. ff eod. tt. Tertia: Niſi creditores hæreditarij debiti partem hæredi per pactum remiſerint. reprobatur d. l 3. §. ſed etſi. Quarta: Niſi hæreditas, non res aliqua ſpecialis per fideicommiſſum ſit relicta. l. ſi hæres 68. in prin. ff. ad ſenatuſc. Trebell. Hæc de 68. cauſa.

LXIX. Cauſa: Si hæredi de hæreditate moueatur cõtrouerſia. hoc caſu legatario denegatur legati perſecutio, niſi caueat euicta hæreditate legatum reddi. de qua re vide ĩ. lib. prox. cap. 8. caut. 4.

LXX. Cauſa: Si tempus ad quod legatum eſt, ſit finitum. approbatur per ea quæ dicentur ĩ. lib. prox. cap. 8. caut. 12. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi per hæredem ſteterit, quo minus legatum ſoluerit. l. ſi vſusfructus. 6. ff. de vſufructu legato. Secunda exceptio eſt: Niſi cum in certæ conditionis euentum alicui legatum eſſet, conditio iſta non in ſolidum ſit impleta. Quæ diſtinguitur l. cui. 30. in prin. ff. de vſufr legato. de quo cũ alijs ſimilibus vide ĩ. lib. 14. cap. 1. memb. 3. except. 5. repl. 1. dupl. 1. tripl. 1.

RELIQVA DE AMISSIONE legatorum. Cap. XII.

HActenus cauſæ ex quibus legata vtiliter data, irrita fiunt & amittuntur, cum ſuis exceptionibus ſunt propoſita: nunc euentus amiſsionis legatorum perſequendi, Ad quos ſcilicet legatum inutile & amiſſum deuoluatur: quid item, & quantum deuoluatur: qui deniq; amiſsionis ac deuolutionis ſint effectus.

I. AD QVOS LEGATVM inutile & amiſſum ſeu extinctum deuoluatur?

Prima huius loci regula eſt: Si ei legatum ſit relictum, qui tempore facti teſtamenti in rerum natura non eſt, legatum apud eum à quo relictum eſt, remanet approbatur ſimul & diſtinguitur l. vnica. §. in primo. C. de caducis tollendis.

II. Regula: Si ſeruo teſtatoris legatum ſit. poſsidentis melior conditio eſt. l. Lucius. 90. §. codicillis. ff. de legat. 2.

III. Regula: Si vxor marito ſuo illegitimo quid legauerit, vel contrà maritus vxori illegitimæ: legatum ad fiſcum pertinet. l. 2. §. item ſi quis. ff. de his quæ vt indignis. Concordat l. Claudius. 13. & l. mulierem. 14. ff. eod. tt.

IV. Regula: Si is cui legatum relictum eſt, antequã dies legati cedat, mortuus ſit, vel conditio legati deficiat: apud eum à quo derelictum eſt, manet. l. vnica. §. ſin autem aliquid. ibi: quod ſi in medio. §. & cum triplici ibi: vel viuo teſtatore, cum ſeq. & §. pro ſecundo. C. de caducis tollendis. l. ſi quis. 17. in prin. ff. de leg. 2. l. Iulianus. 62. ff. eod. tt. itẽ l. pater. 36. §. Tuſculanus. ff. de leg. 3. M.I.R. lib. 4. cap. 9. reg. 16. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi is in cuius perſona legatũ deficit, ſubſtitutum vel coniunctum habeat. l. vnica. §. ſin autem aliquid. verſ. niſi & hic. & §. pro ſecundo. verſ. niſi & in hunc. Exemplum proponitur l. libertis. 4. in prin. ff. de alimen. legat. Sed & de hac re vide ĩ. lib. prox. cap. 7. quantum veniat? reg. 25. except. 17. Secunda propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi miniſterium tantùm rogati defunctus elegit. l ſi quis. 17. in prin ff. de leg. 2. Concordat l. pecuniæ 8. in fin. ff. de alimen. legatis. Huius replicatio eſt: Niſi filiofamilias hærede inſtituto, pater rogatus ſit ei poſt mortem ſuam hæreditatem reſtituere. tunc enim, quamuis nõ vt hæres, ſed vt pater ac miniſter rogatus ſit, tamen filio mortuo ad patrem pertinet. l. cum filiofamil. 11. § fin ff. de leg. 1. Tertia exceptio eſt: Niſi principi legatum ſit relictum. l. quod principi. 58 ff. de leg. 2. Sed de hac re vide etiã ſ̃. cauſa 10. except. 6. Hæc de quarta regula.

V. Regula: Si hæreditas adita non ſit, ad quem pertineat, definitur l. vnica. §. cùm autem. C. de caducis tollendis.

VI. Regula: Si hæres vel legatarius iuſſa teſtatoris non fecerit, ad quos tũc relictum pertineat, definitur Nouell. c. 1. §. principiò igitur. ibi: ſi quis autem, cum ſequentibus. M.I.R. d. cap 9. reg. 17.

VII. Regula: Si legatarius ſe à tutela excuſauerit, legatum ab eo ad pupillum trãsfertur: l. ſi legatarius. 25. in fin. C. de legat. Concordat l. poſt legatum. 5. §. amittere, in fin. ff. de his quæ vt indig. &c. M.I.R. d. cap. 9. reg. 19.

VIII. Regula: Si, cùm pecunia alicui eſſet legata, vt ſeruum alienum redimeret & manumitteret, dominus ſeruum vendere nolit: rogatus pecuniam retinet.

net. l. non tantum. 51. §. ſi alienum. ff. de fideicōmiſſarijs libertatibus.

IX. Regula: Si ſeruum ſibi legatum vt manumiſerit, iure manumittere non poſſit, ſeruus apud legatarium manet. l. ſi quis eum. 36. ff. de condit. & demonſtrat.

X. Regula: Si legatū ſeu fideicommiſſum ſit ademptum, nō remanet apud rogatū, ſed pertinet ad hæredem. approbatur exemplo l. penult. §. matri. ff. de adimend. leg.

XI. Regula: Si legatum ob id quòd is cui relictum eſt capere poſſe deſierit, deficiat, remanet apud eum a quo relictum eſt. l. in fraudem. 10. §. ſi quis. ff. de his quæ vt indignis.

XII. Regula: Si quid ſuperfluum remanſit ex eo quod ad faciendum aliquid relictum eſt, vel ad erogandum, id ad eum qui rogatus eſt pertinet, nō ad hæredem. approbatur exemplo l. pecuniæ. 8. in prin. ff. de alim. legatis. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi miniſterium tantùm eius qui rogatus eſt, defunctus elegerit. l. ſi quis. 17. in prin. ibi: niſi dūtaxat. ff. de leg. 2. Secunda: Niſi id quod faciendum eſt, momentanea opera perfici poſſit. approbatur exemplo d. l. 8. §. fin. Aliud exemplum proponitur l. Lucius. 90. §. 1. ff de leg. 2. Tertia exceptio eſt: Niſi onus faciendi poſtea teſtator à rogato ad alium tranſtulit. l. alumnæ. 30. §. Seia ff. de adimen. leg. Quarta: Niſi genus eius quod ſuperfluum eſt, alij ſit legatum. approbatur exemplo l. fin. §. fin. ff. de auro legato.

XIII. Regula: Si in metallū damnatus ſit is cui relictum eſt, non pertinet ad fiſcum, ſed manet apud hæredem. l. ſi in. 3. in prin. ff. de his quæ pro non ſcriptis, &c. M. I. R. d. cap. 9. reg. 20.

XIV. Regula: Si legatarius teſtamentū impugnauit, & ob id legatum amiſit, ad fiſcum pertinet. l. poſt legatum. 5. §. ſi is cui. ff. de his quibus vt indignis, &c. l. 2. in prin. ff. eod. tit. item l. eius qui. 29. §. fin. ff. de iure fiſci. Concordant & aliæ leges propoſitæ ſ. cap. 8. cauſa. 17. in prin.

XV. Regula: Si teſtamentum celauit, & ob id quod ei relictum eſt amiſit, fiſco non debetur, ſed hæredi. l. ſi vniuerſæ. 25. in fin. C. de legatis.

XVI. Regula: Si teſtatori maledixit, vel ſtatus controuerſiā ei mouit is cui aliquid in teſtamento relictum eſt, & ob id relictū eſt amiſſum, fiſco locus eſt. l. ſi inimicitiæ. 9. in fine. ff. de his quæ vt indignis, &c.

XVII. Regula: Si legatarius tacitam fidem accommodauit ad reſtituendum ei qui capere non poteſt, fiſco defertur id quod ei relictum eſt. de quo vide ſ. cap. 8. cauſa 39.

XVIII. Regula: Si legatarius in teſtamento ſibi legatum adſcripſit, & ſubſtitutum habeat, ad ſubſtitutum pertinet. l. 1. in prin ff. de his quæ pro non ſcriptis, &c. Hæc de prima huius capitis quæſtione, ad quos ſcilicet legatum inutile & amiſſum pertineat, dicta ſint. Plura huius loci vide j. de iure adcreſcendi. Planè videtur eorū quæ hactenus propoſita ſunt, exceptio generalis eſſe talis: Niſi nō in teſtamēto legatū ſit, ſed ab inteſtato relictū, vel mortis cauſa donatū. Quæ tamen reprobatur l. vnica. §. hæc autem omnia. C. de caduc. tollen. Nunc ad ſecundam quæſtionem tranſeundum.

II. QVID QVANTVM'QVE amiſſo legato ad alium deuoluatur?

Huius loci regula prima eſt, Quòd is qui legatum ex ſupradictis cauſis amiſſum reſtituere cogitur, etiam ad fructus reſtituendos teneatur. Quæ regula approbatur exemplis, quorum primum proponitur l. cum filius. 78. §. qui Mutianā. ff. de leg. 2. Secundū habetur l. hæredem. 17. ff. de his quæ vt indignis, &c. Concordat l. 1. in prin. C. eod. tit. Huius exempli exceptio eſt: Niſi ignorātia facti defuncti venditionem omiſit: Quæ approbatur cum diſtinctione d. l. 17. Tertium exemplum proponitur l. eum qui. 18. in prin. ff. eod. tit. Quartum l. quidam. 17. ff. de vſufruct. legato. Quintum l. vxori. 27. ff. eod. tit. Secunda regula eſt, Quòd etiam vſuræ rerum diſtractarum, vel pecuniæ acceptæ ſint reſtituendæ. l. 1. C. de his quibus vt indignis, &c. l. cum quidam. 17. §. in tacito. ff. de vſuris. item l. eum qui. 18. in prin. ff. de his quæ vt indignis, &c. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi fructus non vendiderit: tunc enim nec vſuræ fructuum debentur. d. l. 18. in prin. Planè regula propoſita in vſuris fructuū mutatur ac tollitur d. l. 18. in prin. Tertia regula: Si ſeruus legatus ſit, idq; legatum amittatur, quid & quantū deuoluatur, definitur l. ſi tibi homo. 83. §. cum ſeruus. ff. de legat. 1. Quarta regula: Si ad plures legatum deuoluatur, quantum cuiq; debeatur, conſtituitur l. vnica. §. ſed vt manifeſtetur. §. in omnibus. & §. in his itaq;. C. de caduc. tollend.

III. EFFECTVS AMISSIONIS & deuolutionis legatorum.

Huius loci regula prima eſt, Quòd is ad quem legatum deficiens peruenit, etiam onus iſti legato annexum ſuſtinere cogatur. de qua re dictum ſ. cap. 9. cauſa 42. except. 1. Secunda regula, Quòd is cui hæreditas ablata eſt, æs alienum ſoluere non teneatur. l. eum qui 18. §. bonis. ff. de his quæ vt indignis, &c. Tertia regula, Quòd ei cui aufertur hæreditas vel legatum, actiones confuſæ ſint reſtituendæ. l. legatarius. 38. §. fin. ff. de leg. 1. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi tanquā indigno hæreditas ſit ablata: tunc enim actiones confuſæ non ſunt reſtituendæ. de quo vide j. lib. 24. cap. 16. reg. 2. except. 3. repl. 1.

DE ACTIONIBVS, quæ pro legatis & fideicommiſſis perſequēdis competunt: item de l. Falcidia, & ſenatuſconſulto Trebelliano.

LIBER DECIMVS TERTIVS.

DE ACTIONE LEGAtorum. Cap. I.

HActenus de amiſſione legatorum ſit dictum: nunc de legatorū actione, eiuſq; adfinibus remedijs eſt dicendū. Eſt autem legatorū actio ex quaſi cōtractu. Quod ap-

probatur Inſtitut. de obligat. quæ quaſi ex contractu, &c. §. hæres quoq;. Concordat iiſdem propè verbis l. ex maleficio. 4. §. hæres quoq; ff. de action. & obligat.

I CAVSA. Datur igitur actio hæc, ſi alicui quid in teſtamento legatũ ſit, vel per fideicommiſſum relictũ. cuius cauſæ plurimæ ſunt exceptiones in ſuperioribus capitibus propoſitæ. Nam quæ ſ. exceptiones aduerſus legata, item cauſæ amittẽdi legati propoſitæ ſunt, & hic aduerſus cauſam propoſitæ actionis exceptionũ loco repeti poſſunt. Sed & huc pertinẽt, quæ dicentur j. cap. 8. de cautionibus ab actore præſtandis.

II. VBI, ET APVD QVEM competat actio legatorum & fideicommiſſorum?

Huius loci regula prima eſt, Quòd ibi actio legati vel fideicommiſſi competat, vbi maior pars hæreditatis eſt. l. ſi fideicommiſſum. 50. in prin. ff. de iudiciis. l. vnica. C. vbi fideicomm. peti oportet. M.I.R. d. cap. 9. reg. 49. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi teſtator alibi præſtari voluit. d. l. vnica. Secunda: Niſi ex qualitate rei relictæ vel perſonæ coniectura capi poſſit, teſtatorem alibi præſtari voluiſſe. approbatur duobus exemplis l. ſed & ſi. 52. §. 1 & 2. ff. de iudiciis. Concordat l. cum res. 47. in prin. ibi: ſed ſi res. ff. de leg. 1. Tertia: Niſi ibi, vbi petitur, maior ſit pars hæreditatis. tũc enim præſcriptio propoſita, quaſi alibi etiam ſit hæreditas, regulariter non obſtat. Verùm exceptio hæc recipit replicationem hanc: Niſi ibi, vbi petitur, etiam plus ſit æris alieni. Quæ replicatio locum quidem habet, ſi patrimonium eius loci vbi petitur, ſpecialiter iſti æri alieno ſoluendo deſtinatum eſt, alioquin non habet locum. Quod approbatur l. ſi fideicommiſſum. 50. §. tractatum. ff. de iudiciis. Quarta exceptio eſt: Niſi res per fideicommiſſum relicta ibi ſit, vbi petitur. l. ſed & ſi. 52. §. ſi eæ res. & l. quod legatur. 38. ff. eod. tit. Quinta: Niſi non fideicommiſſum, ſed ſatiſdatio fideicommiſſi nomine petatur. d. l. 52. §. fin. Sexta: Niſi reus conuentus aliis defenſionibus vſus hanc omiſit. d. l. 52. in prin. ff. de iudiciis. Septima: Niſi fideicommiſſum alibi ſoluere cœperit reus. l. ſi fidecõmiſſum. 50. §. fin. ff. eod. tit. Secunda propoſiti loci regula eſt, Quòd etiam actor domicilium rei conuenti ſequi debeat. d. l. 50. §. ſed & reſcriptum. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi hæres alibi ſoluere cœperit. d. l. 50. §. fin. cum l. ſequente. Secunda: Niſi reus conuentus aliis defenſionibus vſus hanc omiſit. l. ſed & ſi. 52. in prin. ff. eod. tit.

III. QVIBVS COMPETAT legati vel fideicommiſſi actio?

Huius loci prima regula eſt de hæredibus legatarii: quibus legati actio cõpetit. Quæ approbatur l. ſi poſt. 5. in prin. ff. quando dies leg. cedit. Cõcordat l. ſi Pontionilla. 3. C. quando dies legati cedit. M.I.R. d. cap. 9. reg. 39. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi legatarius ante diem legati cedentem deceſſerit: tunc enim legatum ad hæredem non transfert. Quæ exceptio patet ex iam propoſitis, deq; ea cum ſuis replicationibus vide ſ. lib. prox. cap. 8. cauſa 10. M.I.R. d. reg. 39. except. 1. Secunda exceptio: Niſi legatarius antè diem legati venientem ſit mortuus, reprobatur per ea quæ dicuntur j. cap. 7. in prin. Tertia: Niſi vſusfructus, vel vſus, aliúdue ius perſonale ſit legatum. De hac exceptione dictum ſ. lib. 7. de vſufructu. Eiusq; exemplum proponitur l. cum ſeruus 39. §. ſi quis alicui. ff. de leg. 1. l. liberto. 21. §. fin. ff. de annuis legat. item l. patrimonii. 22. ff. de vſufruct. legato. Quarta exceptio eſt: Niſi teſſera, militia, vel tribus legata ſit. reprobatur l. mortuo boue. 50. §. ſi Titio. ff. de leg. 2. M.I.R. d. reg. 39. except. 3. Reprobatur inſuper exceptio propoſita in tribu legata, l. patronus. 34. in princ. ff. de leg. 3. Quinta exceptio eſt: Niſi annuum ſit legatum. tunc enim mortuo legatario reliquorum annorum legatum non debetur. l. ſi in ſingulos. 4. l. in ſingulos. 8. & l. Caius. 12. ff. de annuis legatis. l. legatum. 10. ff. de capite minutis. M.I.R. lib. 4. cap. 10. regul. 65. except. 1. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi eius anni in quo deceſſit legatarius. Iſtius enim anni legatum morte legatarii non extinguitur. l. in ſingulos. 8. in fin. & l. à vobis. 5. ff. de annuis legatis. Secunda: Niſi exonerandi hæredis cauſa in plures penſiones legatum ſit diuiſum. l. ſi cum. 20. ff. quando dies legat. ced. de qua re vide ſ. lib. proxim. cap. 1. quæſt. 5. reg. 3. Tertia: Niſi teſtator etiam hæredibus legatarii præſtari voluit. l. in annalibus. 22. C. de legatis. Hæc de quinta exceptione eiusq; replicationibus. Sexta exceptio: Niſi hæres eo tempore, quo datum eſt legatum, nondum fuerit natus. reprobatur l. ſi in perſonam. 21. C. de fideicommiſſis. Septima: Niſi defuncto in legato vel directò vel per fideicommiſſum ſit ſubſtitutum. Hæc exceptio ſine cuiuſquam contradictione eſt iuſta, hærediq; legatarii ſine dubio fideicommiſſarius eiusq; hæres præferendus: cuius exemplum proponitur l. 2. C. quando dies legat. cedit. & l. Titia. 89. §. Seia. ff. de leg. 2. Planè quot ſunt exceptiones aduerſus legata eorumq; actionem ſuprà propoſitæ, tot etiam aduerſus propoſitam exceptionem competunt replicationes. Octaua exceptio: Niſi cum vni certa pecunia relicta eſſet, vt inde alimenta libertis præſtaret, is pluribus hæredibus relictis deceſſerit. reprobatur l. cum vnus. 10. in princip. ff. de alimentis legatis. Nona exceptionis loco notandum, quòd quibuſcunq; exceptionibus defunctus legatarius remoueri potuit, eaſdem etiam hæredi eius obſtare. l. ſi poſt. 5. §. iiſdem. ff. quando dies legat. cedat. Hæc de prima regula, eiusq; exceptionibus ſint dicta.

II. Regula: Si filiofamiliâs legatum eſt, patri competit actio: item ſi ſeruo ſit legatũ, domino regulariter actio competit. d. l. 5. § fin. M.I.R. d. cap. 9. reg. 29. Sanè idem dicendũ, ſi diẽ legati cedente ſui iuris exiſtens, poſtea alterius iuris eſſe cœperit. l. ſi vſusfructus. 14. §. fin. ff. quando dies leg. ced. De qua re vide j. except. 3. Concordat l. ſi vxorem. 5. C. de condit. inſertis. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi filius emãcipatus, vel ſeruus manumiſſus fuerit. tunc enim ipſi, non patri vel domino competit actio. l. filiusfamiliâs. 111. §. ſi fideicomm. ff. de leg. 1. l. quæſitum. 88. §. duobus. & §. ſi quis Stichum. ff. eod. tit. l. ſi vſusfructus. 14. §. fin. & l. cum legato. 17. ff. quando dies legat. cedat. l. quæ filio. 38. §. ſi quis ſeruum. ibi: igitur cum ſeruus. ff. de hæred. inſtit. l. ſi vxorem. 5. in fin. C. de condit. inſertis. item

tu. item

[..]rtis. item l.ſi ſeruus. 27. §.fin. ff.de adimen.legatis. [..]uius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ſub con[..]tione, ſi in patris vel domini poteſtate manſiſſet, fi[..] vel ſeruo ſit legatum. l.filiofamiliás.41 ff.de con[..]t.& demonſtr. Altera: Niſi cibaria ſerui ſint reli[..]a. hoc enim caſu, quamuis vnus ex ijs ſit manumiſ[..], legatum tamen petere non poteſt.d.l.41. Tertia: [..]iſi poſt diem legati cedentem liber ſit factus. l.ſi [..]oſt.5.§.fin.ff.quando dies legat.ced. Dies autem le[..]ati cedere dicitur a morte teſtatoris. l.ſi poſt.5. in [..]inc.ff.eod.tt. niſi vſusfructus legatus ſit: tunc enim [..] adita hæreditate dies cedit.l.2.ff.eod.tt. Idem eſt, [..]ſi ſub conditione ſit legatum, quæ mortuo teſtato[..]e adhuc pendet. l.ſi vſusfructus. 14. §. fin. ff.quando [..]ies legat.ced. item l.quæ legata.18.in princ.ff.de re[..]ulis iuris. Sed etſi in annos ſingulos ſit legatum, cum [..]lura ſint legata, vt ſ.lib.prox.cap.1.quæſt.5.regul.3. [..]ſt oſtenſum, in ſingulis quoque annis dies legati ce[..]it: & per conſequens, etiamſi filius vel ſeruus poſt pri[..]um legati annum ſui iuris ſit effectus, reliquorum [..]amen annorum legatum ſibi, non patri vel domino [..]ebetur. l.nec ſemel.12.in princ.ff.quando dies legat. [..]ed. Sed & propoſitæ replicationis duplicatio eſt: Ni[..] dominus legatum repudiauerit: tunc enim ſeruo, [..]uamuis poſt diem legati cedentem manumiſſo, com[..]etit actio. l.ſi Pamphilo. 10. ff.de opt.legata. Quar[..]a replicatio eſt: Niſi pater cauere paratus ſit: nemi[..]em amplius petiturum. reprobatur l.2. ff. vt legat. [..]ruan.cauſa caueat. Hæc de prima exceptione, eiúſ[..]ue replicationibus. Secunda exceptio eſt: Niſi fi[..]us emancipari, vel ſeruus manumitti, in teſtamen[..] iuſſus ſit. Hæc exceptio in filio quidem approbatur [..] quamuis.15. C.de fideicommiſſis.l.duos.68.ff.de con[..]it.& demonſtr.l.pater.91.& l ſi cui.90.§.cui rei.ff. [..]od.tt. In ſeruo autem reprobatur l.Lucius.78.§.tres hæredes.ff.ad ſenatuſconſultum Trebellianum. Ter[..]ia exceptio eſt: Niſi die legati cedente legatarius in [..]ctoris poteſtate nõ fuit. Hæc exceptio ipſo iure ſub[..]ſiſtit, vt is in cuius poteſtate legatarius die legati ce[..]dente deprehenditur, legati actionem habeat: non is in cuius poteſtate antea fuit, vel in cuius poteſtate poſtea peruenit. Veruntamen recipit replicationem hanc: Niſi die legati cedente liber exiſtens, poſtea al[..]terius iuris eſſe cœperit. l.ſi vſusfructus 14.§ final ff. quando dies legati cedat. Quarta exceptio eſt: Niſi filio à patre hærede ſit legatum. l.fideicommiſſa.11.§. [..] filio. ff.de legat.3. Quinta: Niſi ita legatum ſit, [..]t filio ſoluatur. l.ſi vſusfructus.14.§.ſi ita quis. ff. quando dies legati cedit. Sexta: Niſi filio vel ſeruo ſub conditione hac, Si ſui iuris factus ſit, legatum ſit relictum. d.l.11. §.ſi cui ita. Concordat l.duos.68 ff. de condit.& demonſtrat. Propoſitæ exceptionis repli[..]catio videtur eſſe talis: Niſi filius vel ſeruus, cui ſub conditione libertatis fideicommiſſum relictum eſt, poſtea eidem à quo relictum eſt, ſine dicta conditio[..]ne ſit ſubſtitutus, & ex iſta ſubſtitutione pater do[..]minuſue hæres exiſtat. hoc enim caſu videtur fidei[..]commiſſum extinctum. Sed reprobatur l.Latinus.85. ff.de legat.2. Septima exceptio eſt: Niſi poſt mor[..]tem patris filio ſit legatum. l.ſi poſt.67. in princ.ff.de legat.1.& l.deniq; 3. §.ſi quid minori.ff.de minorib. 25.annis. Octaua: Niſi id quod perſonæ cohæret, filio ſit relictum.d.§.ſi quid minori, in fine.

III. Regula, De eo cuius intereſt. Ei quoq; cuius intereſt legatum præſtari, competit actio, quamuis ei legatum non ſit.l fideicommiſſa.11.§.interdum.& §. plerunque.ff.de legat.3.l.ſi cui.49.§.ſi Titio, cum ſequentibus.ff.de legat.1.l.liberationem.3.§.fin.cum l. ſequente.ff.de liberat.legat.l.nomen.33.§.final ff.de legat.3.l.ſeruo legato.68.§.ſi teſtator.ff.de legat.1.l. non ſolùm. 7.§.ſed & ſi duobus hæredibus inſtitutis. ff.de liberat.legat. Planè quod in d.§.ſi teſtator, de genero & filia dicitur, illi partim concordat, partim contradicit l.Titio centum. 69. §.Titio genero. ff.de condit.& demonſtrat. Propoſitæ regulæ, præter in legibus allegatis propoſita exempla, aliud exemplum eſt: Si, cum duo eiuſdem pecuniæ debitores eſſent, vni liberatio ſit legata: tunc enim alteri quoque competit actio. l.liberationem. 3. §.nunc de effectu. ff.de liberat.legat. vbi ait Iuriſconſultus: Si & eius contemplatione liberatio relicta ſit. Ergo ſi eius contemplatione liberatio relicta non ſit, non eſt ei danda actio vel liberatio. Quod exceptionis loco in exemplo propoſito notandum. Cui concordat d.l.3.§.nunc de effectu. ibi: ſed & ſi cum. Aliud exemplum eſt: Si res aliena alicui ſit legata. tunc enim domino quoq; vt ea res redimatur, competit actio. l. ſed ſi alienare. 32.§.ſi forte ff.de fideicom.libert. Concordat l.alieno.31.§.fin.ff.eod.tt.

IIII. Regula, De legato deficiente in perſona eius cui legatum eſt. Ad quos pertineat, ſeu quibus eius legati actio ſeu portio competat, dictum eſt ſ.lib.proximo, cap.vlt.quæſt.1.

V. Regula, De legato familiæ relicto, vel ita ne alienetur, aut ne de familia exeat. Quibus hoc legatum competat, dicetur infra libro proximo, capite 11. quæſtione 2.

VI. Regula: Si pluribus ſit legatum relictum, omnibus legati actio competit. Quæ regula vt per ſe vera eſt, M.I.R.lib 4. cap.9.reg.43. ita ſuas habet exceptiones, quarum prima eſt: Niſi ita ſit legatum, Titio aut Seio do lego. Quæ exceptio iure quidem antiquo approbatur l.cum pater.79.§.penult.ff.de leg.2. Iure autem nouo reprobatur l.cum quidam. 4. C.de verb ſignific. Concordat l.Titius.24. cum duabus ll. ſeqq ff de hæred.inſtit. M.I.R.d.reg.43.excep.1. Planè exceptio propoſita admittitur, ſi Titio aut Seio, vtri hæres voluerit, legatum ſit. de quo cum alijs ſimilibus paulò infrà dicetur. Secunda exceptio eſt: Niſi alter alteri ſit ſubſtitutus. tunc enim vni tantùm debetur. l.ſi legata.6. C.de legatis. l.ſi quis.8. §.penult. l.vt hæredibus.51. item l.cum pater. 79. §.penult. ff. de legat.2.l.ſi quis.3.§.1.ibi: ſed & cum.ff.de adimenda legat. Tertia exceptio: Niſi vni ex pluribus, vel Titio aut Seio, vtri hæres volet, ſit legatum: tunc enim non vtrique, ſed tantùm cui hæres volet, debetur legatum. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi Titio. 16.ff.de legat.2. M.I.R.d.reg 43.except.2. Huius replicatio prima eſt: Niſi hæres nullum elegerit. tunc enim omnibus competit actio. d.l.16. l.Labeo. 21. §. fin ff.de ſtatuliberis.l.cum quidam.24.§.idem ait.ff. de legat.2.l.cum pater.79. §.hæreditatem, in fine.l.ſi

quis.17.§.fin.item l.ſi vnum.69.§.rogo fundum.ff.de legat.2. M.I.R.d.except.2. repl.4. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi hærede in electione ceſſante vel mortuo, cæteri deceſſerint. tunc enim ei ſoli qui ſupereſt, competit actio legati. dicto §.rogo fundum. verſ. & ita demum. Concordat l.cum quidam.24.§.idem ait, in fine. ff.de legat.2. Contradicit d.l.24. §.Scæuola autem. Secunda duplicatio eſt: Niſi quidam ſint abſentes. Quæ certo modo approbatur l ſi tamen.25. ff.de legat.2. Tertia: Niſi rogatus inter viuos vni donauerit. reprobatur l.cum pater.79. § ſi à filia. ff.de legat.2. Hæc de prima propoſitæ exceptionis replicatione. Secũda replicatio eſt: Niſi indignum hæres elegerit. reprobatur l.cum quidam.24. in prin.ff.de legat.2.M.I.R.d.except.2.replic.3. Tertia: Niſi hæres, antequàm eligat, in inſulam ſit deportatus. reprobatur l cum pater.79.§.hæreditatem.ff.de legat.2. Planè admittitur, ſi hæres ſeruus pœnæ ſit effectus, nullo antè concepto filio. l.ex facto.17. §.ſi quis rogatus. ff. ad S.C.Trebellianum. Quarta replicatio: Niſi cum hæres rogatus eſſet, ex filijs cui vellet, cum moreretur, reſtituere, viuus vni donauerit. reprobatur l.cum pater.79.§.à filia. ff. de legat.2. Concordat l.filiusfamilias.111. §.diui Seuerus.ff.de legat.1. Quinta replicatio proponitur l.hæredes mei.57. §.fin.ff.ad S.C.Trebellianum. Sexta replicatio eſt: Niſi vno electo in teſtamento, poſtea voluntatem mutauerit: tunc enim ei qui primò electus eſt, actio non datur. l.ſi vnum.69. in princ.ff.de legat.2. Hæc de tertia propoſita regulæ exceptione, eiuſq; replicationibus ſint dicta. Quarta exceptio eſt: Niſi cum ita relictum eſſet liberis, vt quiſq; promeruiſſet, quidam ex ijs offenderint. tunc enim non omnibus debetur. l.cum pater. 79. §.rogo. ff..de legat.2. Quinta: Niſi ſine copula ET *ſit legatum: ſed ita, Titio cum Seio. reprobatur l ſi inquilinos 109.§ ſi ita legatum.ff.de legat.1.l.illi cum illo. 40. ff.de vſufr.leg. l.Titia.36. §.nihil differt. ff.de legat.1. item l.ſi quis 7.in fin ff.de vſufr.adcreſc. Planè ſi quis ita leget, Fundum Seianum hæres meus Attio cum Dione Mæuij ſeruo dato: magis dicendum eſt, non ſolùm fundum, ſed etiam ſeruum Dionem eſſe legatum, maximè ſi nullas iuſtas cauſas habuit Dioni legandi. l.ſi is qui.14. §.1. ff de rebus dubijs. Sed etſi quis legauerit Titio cum Mæuio, ſine altero alter ad legatum admittitur. nam & cum dicit Prætor, Ventrem cum liberis in poſſeßione eſſe iubeo: etſi non ſint liberi, venter in poſſeßionem mittetur. l.ſi quis legat. 118. ff de legat 1.l.ſi tibi.10.ff.de legat.3. Sexta exceptio eſt: Niſi vnus ex pluribus ſolidum legatum petat. De hac re dicetur j.cap.7.reg.25. Hæc de ſexta regula eiuſq; exceptionibus ſint dicta. Plures eiuſmodi exceptiones vide j.cap.7.reg.25.*

VII. Regula: Si inter duos vel plures dubitetur cui debeatur, hæres vnum poteſt eligere, cui ſoluat. l ſi qs. 8.§.ſi inter.ff.de legat.2. Planè interdũ hoc caſu neutri datur actio, ſed legatum inutile cenſetur. de quo ſ.lib prox.cap.6. except.95.

VIII. Regula: Si filijs ſit relictum, etiam filiabus debetur. l ſi ita.46.in prin. ibi: nam ſi ita.ff.de legat. 2. Item filijs naturalibus, & nondum manumiſsis debetur. l.Lucius 90.§.Dama.ff.de legat.2.

IX. Regula: Si filiabus relictum ſit, filijs non debetur. d.l.46. in princ.

X. Regula: Si filijs vel filiabus legatum ſit, etiam poſthumis videtur legatum. l.qui filiabus.17. in prin. ff.de legat.1. & l.nomen.164.in princ.ff.de verb.ſign. M.I.R.d.cap.9.reg.40.

XI. Regula: Fratribus etiam relictum ſororibus debetur. l. Lucius.90.§.quæſitum eſt ff de legat.3.

XII. Regula: Si poſteris ſit relictum, ſolis liberis, non alijs debetur. l.quod his.81.§.fin ff.de legat.3.

XIII. Regula: Si Titio eiuſq; hæredibus legatum ſit, etiam hæredis hæredibus debetur. l. in annalibus. 22.C.de legatis. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi vſusfructus ita ſit relictus: tunc enim hæredum appellatione non continentur hæredis hæredes. de quo vide ſ. lib.7.cap.27.cauſ.1.except 3.

XIIII. Regula: Si cognatis legatum ſit, quibus debeatur, definitur l.ſi cognatis.20. in princ.ff.de rebus dubijs. Vide inſuper j.lib.prox.cap.11 quæſt.2.

XV. Regula: Si cognationi legatum ſit, cognatis debetur. d.l.20.§.fin.

XVI. Regula: Si ciuibus ſit legatum, ciuitati debetur. l.2.ff.de rebus dubijs. M.I.R.d.cap.9.reg.31.

XVII. Regula: Si cum vni incertæ perſonæ legatum eſſet, qui quæue illud fecerit, vel circa quem illud contigerit, duo vel tres extiterint circa quos illud contigerit, omnibus debetur legatum. approbatur exemplo l.qui filiabus.17.§.1.ff.de legat.1. Sed & alio exemplo l.Titius.24. cum duabus legib. ſequentibus. ff.de hæred.inſtit. Concordat l ſi quis.78.§ his verbis. ff.de legat.1. Item aliud propoſitæ regulæ exemplum videtur eſſe l.vlt.ff.ad S.C.Trebellianum. Planè propoſitæ regulæ exceptio prima eſt: Niſi teſtator comparatiuo vel ſuperlatiuo gradu ſit vſus: puta, Qui prior Capitolium aſcenderit. tũc enim, ſi duo ſimul aſcenderint, neutri debetur. l ſi fuerit.11. in princ.ff.de rebus dubijs. de qua re vide ſ.lib.prox.cap.6 excep 94. Secunda exceptio eſt: Niſi alia teſtatoris ſententia probetur. d l.17.§.1.

XVIII. Regula habetur l.cum quis 35. § fin.ff.de legat.3. Similis etiam regula habetur l.Scæuola.243. ff.de verbor ſignific.

XIX. Regula: Si vni ex pluribus debeatur, cui hæres volet, vel Titio aut Seio, &c. cui competat actio, vide ſ.eod cap reg 6.

XX. Regula, De vno ex pluribus legatarijs. Etiam vni ex pluribus datur actio ſine alijs. Quæ regula videtur recipere exceptionẽ hanc: Niſi ita ſit legatum, Titio cum Mæuio. hoc enim caſu non videtur alter ſine altero admittendus. Verùm exceptio hæc reprobatur j lib.prox.cap.1. membr.2.ſpecie 4.

XXI. Regula, De nudo executore. Nudo executori teſtamentorum, cui tantum legatum eſt, vt alij reſtituat, quiq; nullum aliud commodum ex teſtamento ſentit, non datur legati actio. l.Lucius.78. §.Mæuia. ff.ad S.C.Trebell. Propoſitæ regulæ exceptio prima eſt: Niſi in alimenta ſit relictum. l.alio 9. in prin ff. de aliment.legat. Secunda exceptio eſt: Niſi in redemptionem captiuorum ſit relictum. l.nulli.28. §.1. C.de epiſcopis & clericis.

XXII. Regula: Si quis Deo vel alicui ſanctorum aliquid

liquid

liquid reliquerit: quibus datur actio, definitur Nouell. conſt.131.§.ſi quis in nomine, vſq; ad §.ſi quis venerabile. Vide item ſ.lib.9.cap.10.except.90.replic. 4. Hactenus de tertio loco actionis legatorum ſit dictum, quibus ſcilicet actio iſta competat. Sequitur quartus eius actionis locus, Aduerſus quos detur?

ADVERSVS QVOS LEgatorum actio competat? Cap. II.

HVius loci prima regula eſt de hæredibus teſtatoris hæc: Hæredes teſtatoris actione legatorum tenentur. l.legatorum.34.in princ.ff.de legat.2. l.ſi plures.96.ff.de legat.3. l.ſi quis.4.§.fin ff.de leg. 1. item l.ſi pluribus.45.in princ.ff.de legat.2. M.I.R. d.cap.9.reg.45. Planè ſi pluribus hæredibus exiſtentibus, vnus ex ijs pro maiore parte, quam hæreditaria legatorum petitione conuenìatur, defenditur per exceptionem: quod primæ exceptionis loco aduerſus regulam propoſitam eſt notandum.d.l.34. M.I.R.d.regul.45.except.1. Cuius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi cohæredes non ſint ſoluendo. Quæ tamen reprobatur d.l.34. Concordat l.ſolent.3.§.fin.ff.de alimentis legatis. M.I.R.d.except.1.repl.4. Secunda replicatio eſt: Niſi ab hæredibus nominatim ſit legatum relictum: tunc enim ſinguli non pro hæreditarijs, ſed pro virilibus partibus tenentur. l.ſi hæredes.121.ff de legat.1. Concordat l.turpia.54.§ fin.ff d.tt. M.I.R.d. except.1.replic.3. Nominatim autem legatum accipiendum eſt, quod a quo legatum ſit intelligitur, licet nomen pronunciatum non ſit. l.nominatim.88.ff.de legat.3. Ait Iuriſconſultus in d.l.121. Proprius eſt, vt viriles partes debeant. hoc eſt æquales, vt ex ſequentibus poteſt colligi. Concordat l.ſiue.17.ff.de duobus reis conſtit. Tertia replicatio eſt: Niſi vnus promiſerit teſtatori ſe ſoluturum. l.Statius.48.in princ. ff.de iure fiſci. Quarta: Niſi indiuiduum quid legatum ſit. tunc enim quilibet hæredum tenetur in ſolidum. l.ſi is.79.§. quædam. ff.ad leg.Falcidiam. l.vltima.ff. de ſeruit.legat. item l.fideicommiſſa.11.§.penult.ff. de legat.3. M.I.R.d.except.1.replic.7. Cuius duplicatio eſt: Niſi pecunia generaliter ſit legata. l.hæredes. 25.§.fin. cum lege ſequente. ff.familiæ erciſcundæ. Quinta: Niſi alimẽta pluribus relicta ſint: tunc enim vel vnus hæredum eligendus eſt, à quo præſtentur, vel diſtributio facienda pro rata. approbatur certo modo l.ſolent.3.ff.de alimentis legatis. de quo infra lib. prox.cap.5.quæſt 5. Sexta: Niſi pluribus hæredibus ſcriptis, ita legauerit, Hæres meus dato. reprobatur l. ſi plures.96.ff.de leg.3. l.ſi quis.4.§.fin.ff.de legat.1. item l.ſi pluribus.45.in princ.ff.de legat.2. M.I.R d. except.1.replic.1. Septima: Niſi vnius hæredis res ſit legata. hic enim videtur in ſolidum teneri. reprobatur l.ſi tibi.83.§ penul.ff.de legat 1. Octaua: Niſi vnus hæredum ob delictum ſuum conueniatur, puta quòd ſeruum legatum occidit. tunc enim in ſolidum tenetur. l.ſi hæredis.48.§ fin ff.de legat.1. Nona: Niſi ab vno nominatim ſit legatum. hic enim in ſolidum tenebitur, cæteri non tenebuntur. l.ſi plures.96.in fine.ff.de legat.3. M.I.R.d.except.1.replic.5. & lib.5. cap.1.reg.27.except.5.replic.7.diſt.1. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi quis putans bona ſua ad vnum peruentura, eum rogauerit. tunc enim, ſi poſtea ad alios quoque bona iure hæreditario peruenìant, pro parte tantùm hæreditaria rogatus tenebitur. l.cum pater.79 §.cum exiſtimaret.ff.de legat.2. l.nonnunquam.14.§.fin.ff.de legat.præſtandis, contra tabul.bonor poſſeſſ.petita. item l.epiſtolam.75. in princ.ff.ad S.C.Trebellianum. Ex qua notandum & hoc, quòd quamuis rogatus propter cohæredem pro dimidia tantùm parte teneatur: tamen pro reliqua dimidia parte intercidere legatũ, nec ab hærede præſtandum. Cui concordat l.is qui.19.ff.de iure codicill. item l.ſi quis.78.§.ſi libertus.ff.de legat.1. M.I.R.d.diſtinct.1.duplic.2. Ait Iuriſconſultus in d.l.19. Eorum tamen quæ pro parte præſtari non poſſunt, nihil omnino præſtandum. In hiſce verbis continetur elegans amittendi legati cauſa, præter eas quæ propoſitæ ſunt ſuprà. Si enim, cum quis vnum putans ſibi hæredem fore, eum rogauerit ad id quod diuiſionem non recipit præſtandum, duo poſtea extiterint hæredes, intercidit omnino legatum. Cuius tamen cauſa exceptio eſt: Niſi libertas ſit relicta. hæc enim nihilominus debetur. l.cum pater.79 §.cum exiſtimaret, in fin.ff.de legat.2. l.qui grauis.11. cum ll.ſequentibus.ff.de iure codicillorum. l.alieno 31.§.1.ff de fideicomm.libert. Propoſitæ duplicationi contradicit l.poſt emancipationem 38.in princ.ff.de legat.3. Hæc de prima propoſitæ replicationis duplicatione ſint dicta. Secunda duplicatio eſt: Niſi rogati portio non ſufficiat ad id, quod rogatus eſt, præſtandum. l.Titius.40.ff.de legatis 3. Tertia: Niſi poſtea codicilli ad omnes hæredes ſint ſcripti. reprobatur l.legatorum.34.§.qui plures. ff.de legat.2. Quarta: Niſi is ad quem codicilli ſcripti ſunt, rem non poſſideat, ſed alius. approbari videtur l.cum quis.35.§ Sciam.ff.de legat.3. quamuis videantur repugnare ea quæ dicta ſunt paulo ſuprà replic.7. Quinta duplicatio eſt: Niſi rem hæreditariam teſtator ab vno hæredum legauit: hoc enim caſu non niſi partem, quam in re legata grauatus habet, præſtare tenetur. l.ſi quis.78.§.ſi libertus.ff.de leg.1. M.I.R.d.duplic.2. Hæc de nona replicatione cum ſuis duplicationibus. Decima replicatio eſt: Niſi cohæres hæreditatem non adierit. tunc enim alter hæres in ſolidum tenetur. l.ſi duobus.16.§.1.ff.de legat.1. l. ciuitatibus.119. l.Lucius.ff.d.tt. l.ſi Titio.63.ff.de legat.2. De qua re vide plura ſuprà libro prox.cap.6. cauſa 42 except.3.exemplo 1. Vndecima replicatio eſt: Niſi ita legatum ſit, Titius hæres meus, aut Mæuius hæres meus Sempronio decem dato: tunc enim quilibet tenetur in ſolidum. l.ſi ex toto.8.§.1.ff.de legat.1. Concordat l.ille.25.in princ.ff.de legat.3. M.I. R.lib.4.cap.9.regul.45.except.1.replic.6. Duodecima: Niſi ſi cum ab omnibus legatum eſſet, poſtea vnus ab onere legati præſtandi a teſtatore ſit exemptus. l.ab omnibus.101.in princ.ff.de legat.1. Decimatertia: Niſi cum ab omnibus hæredibus legatum eſſet, poſtea vnus præcipere atq; præſtare iuſſus ſit. hic enim in ſolidum tenetur. l.ſi a pluribus.104.in princ. ff.de legat.1. Concordat l.Titia 35.§.penult ff.de legat.2. Decimaquarta: Niſi vno in teſtamento, altero in codicillis hærede à milite inſtituto, legata in te-

ſtamento, non in codicillis ſint relicta. reprobatur l. militis. 36. in princ. ff. de militari teſtamento. Hæc de prima propoſitæ regulæ exceptione, hæredibus teſtatoris competente, eiuſq́; replicationibus ſint dicta. Secunda exceptio: Niſi cum ita legatum eſſet, Quiſquis mihi hæres erit, Seio centum dato: is hæres extiterit, q. tempore facti teſtamenti vel legati nondum fuit natus, vel ſtatim mortuo teſtatore hæres eſſe non potuit. reprobatur l. ſi ita. 9. ff. de leg. 3. Plura de hac exceptione vide s̄. lib. prox. cap. 9. cauſ. 42. except. 1. repl. 6. dupl. 1. Tertia: Niſi alius, non hæres à teſtatore rogatus ſit: tunc enim aduerſus rogatum, nō aduerſus hæredem defuncti competit actio. Quæ exceptio ipſo iure ſubſiſtit, vt ex præcedentibus conſtat, deq́; ea re dicetur j. reg. prox. Quarta: Niſi res legata penes alium ſit. approbatur l. liberto. 21. §. largius. ibi: ex ea enim numer. ff. de annuis legat. Sed reprobatur in caſu l. Firmio. 26. §. 1. ff. quando dies leg. ced. Planè ſi dimidia pars hæreditatis, quam hæreditatē hæres cum extraneo poſſidet, alicui per fideicommiſſum relicta eſſet, poteſt fideicommiſſarius iſtam partē dimidiam non ab hærede, ſed ab extraneo per in rem actionem petere. de qua re dictum s̄. lib. 7. cap. 5. quæſt. 2. reg. 2. Cuius exemplum proponitur l. cum quis. 35. §. Seiam. ff. de legat. 3. Quinta exceptio: Niſi hæres hæreditatem vendiderit. reprobatur l. 2. C. de legatis.

II. Regula: De legatario vel alio rogato. Aduerſus hunc quoq́; legati ſeu fideicommiſſi actio competit. Quæ regula ſine cuiuſquam indignatione iuſta eſt: verùm eius exceptio prima eſt: Niſi legatario legatum ſit ademptum, vel ex alia cauſa nō adquirat, & ob id res legata apud hæredem remaneat. tunc enim actio non aduerſus legatarium, cuius fidei commiſſum eſt, ſed aduerſus hæredem teſtatoris datur. de qua re vide s̄. lib. prox. cap. 9. cauſ. 42. except. 1. exemplo 3. Secunda exceptio eſt: Niſi teſtator demonſtrare potius voluit, vnde pecunia legata ſumenda ſit, q̄ onerare perſonam. l. Paula. 27. § final. ff. de legat. 3. Tertia: Niſi id quod ſibi debetur, alij legatum ſit. tūc enim aduerſus hæredem actio datur ad actiones præſtandas. Quæ exceptio approbatur per ea quæ habentur j. lib. prox. cap. 8. in princ. Concordat l. ſi ſeruus. 105. §. qui margarita ff. de leg. 1. Quarta: Niſi ita quis ſit rogatus, vt accepta certa quantitate fideicommiſſum alij præſtet. d. §. qui margarita. M. I. R. d. cap. 9. regul. 46. Quinta: Niſi non rogatus ſit legatarius, ſed poſt mortem alij legatum. reprobatur l. codicillis. 34. in princ. ff. de vſufructu legato. Sexta: Niſi conditio tantùm in legatarij perſonam ſit collata, hæres autem nominatim rogatus. l. ſi quis. 3. §. ſi quis ita. ff. de adimend. legat.

III. Regula. De hærede rogati, ſeu eius à quo legatum eſt. Hæres quoq́; eius à quo legatum eſt, legati actione tenetur. l. cum ita. 33. § quod à legato. ff. de legat. 2. l. ſed & ſi. 6. ff. de legat. 3. l. ſi quis. 36. ff de condit. & demonſtr. l. Publius. 35. § fin. ff. eod. tit. item l. quamuis. 40. §. 1 ff. ad S. C. Trebell. Propoſitæ regulæ exceptiones vide j. lib. prox. cap. 3. quæſt. 6.

IIII. Regula. De eo ad quem portio legati peruenit, cum ad rogatum nihil peruenerit. De hoc vide s̄. lib. prox. cap. 6. cauſ. 42. except. 1.

V. Regula, De fiſco ad quem bona rogati peruenerunt. Et is legatarijs tenetur. l. Statius. 48. §. fin. ff. de iure fiſci. Hæc regula non ſolùm locum habet, ſi bona rogati ad fiſcum peruenerint: ſed & ſi portio eius vel legatum ei relictum, vel ipſius defuncti hæreditas. de quo dictum s̄. lib. prox. cap. 9. cauſ. 42. excep. 1. exemplo 6. & replic. 9.

VI. Regula, De poſſeſſore rei legatæ, à quo res legata vindicari poteſt. De qua re vide infrà capite 10. regula 2.

VII. Regula: Si is à quo legatum relictum eſt, hæreditatem vel legatum accepta pecunia vel in fraudem legatorum repudiauit, etiam aduerſus eum ad quem peruenit, datur actio vtilis. de quo vide s̄. lib. prox. capite 9 cauſ. 42. except. 3. & 4.

VIII. Regula: Si inter duos de hæreditate ex teſtamento ſit controuerſia, aduerſus vtrunq́; datur actio legatorum. l hæc autem. 4. § ſi duo. ff ſi cui plus quàm per leg. Falcid. &c.

IX. Regula: Si à filio vel ſeruo hærede legatum relictum ſit, aduerſus patrem vel dominum competit actio. quæ regula ipſo quidem iure ſubſiſtit: de quo infrà de actionibus eſt dictū. Approbatur etiā l. quamuis. 40. §. 1. ibi: vel pater. ff. ad S. C. Trebellianum. Eius autem exceptio prima eſt: Niſi filius emancipatus, vel ſeruus manumiſſus per ſe adierit hæreditatem: tunc enim aduerſus ipſum filium vel ſeruum competit. l. à patre. 4. ff. de legat 3. Secunda: Niſi dominus ſeruū alienauerit, isq́; noui domini iuſſu adierit. tunc enim aduerſus emptorem competit actio. de quo infrà de Actionibus eſt dictum. Eius autem replicatio eſt: Niſi cum dominus rogatus eſſet hæreditatem reſtituere, ſeruum certo precio vendiderit: tunc enim prior dominus venditor, non emptor tenetur. approbatur cum conditione l. planè. 91. §. 1. ff. de legat. 1.

X. Regula, De curatore hæredis furioſi. Aduerſus hunc quoq́; actio competit. l. Licinius. 49. §. fin. ff. de legat. 2.

XI. Regula: De altero legatario, cui res eſt reſtituta, vide l. 1. §. ſi decem, in fine ff. vt leg. ſeruan. cauſa cau. de qua re vide etiam s̄ lib. prox. cap 16. cauſ. 54. exemplo 2. except. 3. in fin. Hæc de quarto legatorum actionis loco, Aduerſus quos competat. Nunc quintus eius locus ſequitur, Quid, quale, & quantū veniat in ea petendum.

QVID VENIAT IN Actione legatorum?

Cap. III.

HVius loci prima regula eſt, Quòd legatarius hac actione agat ad ſoluendum id quod eſt legatum. de qua re vide s̄. lib prox. cap 11. cauſ. 58.

II. Regula: Si res aliena legata ſit, tenetur hæres ad eam redimendam & præſtandam. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt s̄. lib. prox. cap. 5. except. 49. M. I. R. d. cap. 9. reg. 51.

III. Regula: Si res alij obligata legata ſit, hæres ad eam luendam & præſtandam tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi res obligata. 57. ff. de legat. 1. Inſtit. de legatis. §. ſed etſi rem. item l. prædia. 6. C. de fideicommiſſis. M. I. R. d. cap. 9. regul. 52. Idem iuris

eſt, ſi

eſt, ſi teſtator pradia legata poſtea pignori obligauit. de quo vide ſ.lib.prox.cap.4.cauſ.5. Propoſita regulæ exceptio prima eſt: Niſi teſtator legatarium luere rem obligatam voluerit. d.l.57. Cui concordat Inſt. de legatis.§.ſed etſi rem ſuam, in fin. Secunda: Niſi teſtator ignorauit rem obligatam fuiſſe. d.l.57. item Inſt.d.§.ſed etſi rem ſuam.M.I.R.d.cap.52.except.1. Cuius replicatio eſt: Niſi vel hanc vel aliam rem relicturus fuiſſet, ſi obligatam ſciuiſſet.d.l.57. Concordat l.pradia.6.C.de fideicommiſſis. Planè proponitur & ad ſine remedium actionis ex teſtamento de luendo pignore in d.l.57. actio ſcilicet perſonalis, pro qua res fuit obligata: ea enim vt ſibi aduerſus heredes cedatur, à creditoribus legatarius per exceptionem, vel officio iudicis conſequi poteſt. Tertia exceptio eſt: Niſi teſtatori qui dotem relegauit, res alij obligata in dotem ſit data.l.antepenult.ff.de dote relegata.

IIII.Regula: Si res legata ſit amiſſa, vt inueniri in præſentia non poſſit, vel ſeruus legatus fugerit, venit in actionem legati, vt hæres caueat de re quærenda, & ſeruo perſequendo, vel de inuenta reſtituenda. de qua re vide ſ.lib.prox.cap.10.cauſ.52.& 56.

V. Regula: Ante diem vel conditionem legati exiſtentem legatarius agere poteſt, vt ſibi caueatur, die veniente, vel conditione exiſtente ſibi legatũ reſtitutum iri. de qua cautione j.dicetur peculiari capite.

VI. Regula: Sed & venit in actione legatorum, vt hæres legatario de euictione caueat. de qua re dictum ſ.lib.prox.cap.2.reg.4.

VII. Regula: Si legatarius, cuius fidei commiſſum eſt, ſuum legatum nondum exegit, ad actionem ſuam præſtandam tenetur. quæ regula conſtat ex ijs quæ dicta ſunt ſ.lib.prox.cap.4.excep.40.replic.2. Vtrum autem in ſolidum, an pro quantitate fideicommiſſi actionem cedere teneatur, definitur l.Imperator.72. in princ.ff.de legat.2.

VIII. Regula: Si nomen ſit legatum, vel id quod ſibi debetur, hæres ad præſtandam actionem tenetur. de qua re j.dicetur de actione legata.

IX. Regula, De eo quod rei legatæ acceſſit. Id quoq; in legati actionem venit. l.ſæpe.16.ff.de legat.3.l.ſi ex toto.8.in princ. item l.quod in rerum.24.§.ſi quis poſt.ff.de legat.1. l.Iuniano.66.§.fin.ff.de leg.3.l.fundum.3.in prin. ibi:ſed & medij.ff.de inſtrum.legato. l.ſi mancipia.19.in princ.ff.d.tt. l ſi ſtatuam.25.ff.de auro legato.l.grege legato.21 ff.de leg.1.Inſt. de legatis. §. ſi grex. l.ſi area. 40. ff.de legat.2.l.ſeruum.44.§.ſi area.ff.de legat.1. l.peculiũ.67.in prin. ff.de legat.2.M.I.R.d.cap.9.reg.53. Auro quoq; legato vel argento, gemma ei incluſa legatario debetur. quod exemplum cũ alijs ſimilibus proponitur l.cum aurum.20.§.perueniamus, cum l.ſequente.ff.de auro legato. Simile exemplum habetur l.ſi quando.30.ff.d.tt. De hiſce poſterioribus exemplis vide j.cap.prox. de auro legato, reg.4. Porrò regulæ propoſitæ exceptio prima eſt: Niſi teſtator partem adiectam ſeparatam habuit. l.cum fundus.10.ff.de legat.2. Secunda: Niſi fructus ſint rei legatæ. hi enim non cedunt acceſſionis loco. de quo paulo inferius regul 11. Tertia: Niſi mancipia ſint legata. tunc enim partus non debentur. l.vxorem.39.§.ſorori.ff.de leg.3.l.Licinius.49.in princ. ff.de legat.2. l.penult. ff.de opt.legata. l.moram.14. ff.de vſur.& fructib. Huius replicatio prima eſt: Niſi poſt moram factam partus ſit editus. d.l.14. l.partũ.10.ff.eodem tt.item l.cum ſeruus.39.§.ipſius quoque. ff.de legatis 1. Secunda: Niſi pater filiæ mancipia, quæ nubenti dedit, per fideicommiſſum reliquit. Tertia: Niſi maritus vxori mancipia, quæ viuus ei donauit, per fideicommiſſum reliquit. quæ duæ replicationes approbãtur l.cum pater.79. §.pater filiæ.ff.de legat.2. Quarta: Niſi fundus inſtructus ſit legatus: tunc enim etiam augmenta partium debentur.l.fundum.3.in princ.ff.de inſtrum.legato. Quinta replicatio eſt: Niſi hæreditas per fideicommiſſum ſit relicta: tunc enim partus quoq; in reſtitutione veniunt. l mulier.22.§.ſed enim ſi quis. ibi:præterea etſi.ff.ad S.C.Trebell. Huius duplicatio: Niſi hæreditatem exceptis reditibus reſtituere ſit rogatus hæres. reprobatur l.deducta.58.§.hæreditatem.ff.d.tt. Contradicit l.mora.14.in fin.ff.de vſuris & fructibus. Hæc de tertia exceptione, eiuſq; replicationib. ſint dicta. Quarta exceptio eſt: Niſi non ſpecies, ſed genus ſit legatum, ita: Veſtem meam, argẽtum meum, ſeruos meos do lego. tunc enim veſtis, argentum, vel ſerui, qui poſt teſtamentum factum accedunt, nõ debentur. l.ſi ita.8.ff.de auro legato. Concordat l.medico.41.in princ. ff.eod.tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi per verbum futuri temporis ſit legatũ: veluti, Aurum, quod meũ erit, &c.l.ſcribit.35. §.fin.ff.d.tt. de qua re vide ſ.libro prox.cap.7.cauſ.5.excep.1.repl.1. Secunda replicatio eſt: Niſi certum corpus ita legatum ſit, Quod meum eſt.l.nuper.83.§.& ideo elegans.ff.de legat.3. de quo j.lib.prox.cap.1.quæſt.2.ſpecie 3.repl.1. Tertia: Niſi tempore teſtamenti teſtator emendum mandauerit.l.cum quidam. 4. ff. de auro legato. Hæc de quarta exceptione. Quinta exceptio: Niſi ex cauſa pignoris acceſſerit. reprobatur, certo tamen modo, l. Iuniano.66. in princ.ff.de legat.3.

X. Regula, De eo quod rei legatæ deceſſit. Hoc non debetur.l.quod in rerum.24.§.quòd ſi poſt. & l.ſi ex toto.8.in princ.ff de leg.1. l.peculium.67. in princ.ff. de legat.2. item l.fundum.3.in princ. ibi:item detrimenta.ff.de inſtrum.leg. M.I.R.d.cap.9.reg.54. Sed & de regula propoſita vide ſ.lib.prox.cap.7. cauſ.5. except.1.item cap.10.cauſ.51. Planè ſi pluribus ſit legatum, ſed ex diſparibus partibus, ſingulis pro rata decedit. Quod approbatur exemplo l.ſi quis teſtamento.78.§.1.ff.de legat.1.

XI.Regula, De fructibus rei legatæ, vſuris, & omni cauſa & commodo. Fructus rei legatæ, vſuræ, & alia quæ reus ex re legata percepit, regulariter non debentur legatario. l.ſi quis.23. ff.de legat.1. l.in fideicommiſſariam.18.in prin.& §.quoties.ff.ad S.C.Trebell. l.cum pater.79. §.filia.ff.de legat.2. Idem etiam iuris eſt in partu ancillæ legatæ, vt ſ.reg.9.except.3.eſt oſtenſum. M.I.R.d.cap.9.reg.55. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi poſt moram factam fructus ſint percepti. mora enim facta, fructus & omnis cauſa debetur, & vſuræ currunt. d. l.23 .l.is qui. 26. ff.de legat.3. l.in fideicommiſſariam. 18. in princ. ff.ad S.C. Trebell. l.equis.8.& l.equis.39.ff.de vſuris & fructibus. Idem iuris etiam in vſuris eſt, & cæteris obuen-

tionibus. l.vſura.34.ff.d.tt. l.cum res.47. in princ.l. quæſitum.88. §.fin. & l.nihil proponi.117.§.fin. ff.de legat.1. l.ſi quis.86.ff.de legat.2.l.Titia.89.§.vſuras. ff.eod.tt. item l.patronus.34. in princ. ff.de legat.3. M.I.R.d.reg.55.except.1. Propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi reus ad iudiciũ prouocauit: tunc enim moram non videtur feciſſe. approbatur per ea quæ habentur infrà in Parte 7.de rei debitæ interitu, excep.7.repl.2. Eius autem replicationis duplicatio prima eſt: Niſi iniuſtè ad iudiciũ prouocauit. quæ approbatur p ea quæ dicta ſunt d.replic.2.in fin. Eiusq́ exemplum proponitur l.penult.ff.de vſur.& fructib. Aliud l.diui Seuerus.88.§.final. ff.ad leg.Falcidiam. Concordat l.2.C.de vſur.vel fruct.legat. Secunda duplicatio eſt: Niſi cum reus legem Falcidiam obyceret, legatarius partem legatorũ accipere paratus ſit, quam reus præſtare noluit.l.qui ſolidum.80.in princ. ff.de legat.2. Secunda replicatio eſt: Niſi lis non fuerit conteſtata: tunc enim mora facta non videtur. l.legata.4.C.de vſur.vel fruct.legat. l.1.C.d.tt. item l. quæſitum.88.§.fin.ff.de legat.1. Planè propoſita replicatio in alimentorũ legato non admittitur: de quo vide ĩ.lib.prox.cap.5.quæſt.4.regul.4. Tertia replicatio: Niſi maior pars anni ante diem legati cedentem exceſſit. reprobatur l.Herennius.42. ff.de vſuris & fructibus. Quarta: Niſi poſt ſententiam dato legitimo reſtituendi tempore fructus ſint percepti. reprobatur l.in fideicommiſſi.3.in princ.ff.d.tt. Quinta: Niſi hæres fructus non percepit. reprobatur l.cum ſeruus.39.§.fructus ff.de leg.1. Sexta: Niſi vaſa ſint legata, vel ſimile quid: tunc enim vſuræ nõ debentur. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.3.§.fin ff.de vſuris & fruct. Septima: Niſi poſtea dederit hæres: tũc enim inſequentis temporis nomine ob fructus non tenetur. quæ replicatio vt regulariter vera eſt, ita recipit duplicationem hanc: Niſi vſufructu legato, initio anni vti frui prohibuit: tunc enim quamuis poſtea vti frui patiatur: tamen totius anni nomine tenetur.l.2. ff.de annuis legatis. Octaua replicatio: Niſi reſpubl. legatũ debeat. reprobatur l.qui ſolidum.80.§.etiam reſpubl.ff.de legat.2. Nona: Niſi non ſimpliciter reſtituere fundum, ſed vendere certo precio damnatus ſit: tunc enim videtur, quòd in ipſa venditione poſſit excipere fructus pendentes. reprobatur l.qui concubinam.29.§.ſi fundum.ff de legat.3. Decima: Niſi quis accepta certa pecunia hæreditatem reſtituere ſit rogatus. tũc enim, licet in danda pecunia fideicommiſſarius moram faciat, in vſuras tamen non tenetur. Vndecima: Niſi fideicommiſſarius non præſtet hæredi ea quæ præſtare iuſſus eſt: tũc enim hæres in mora eſſe non videtur. Hæ duæ replicationes approbantur l factа.63.§.reſcripto.ff.ad S.C.Trebell. Secunda exceptio eſt: Niſi tempus non hæredis, ſed legatarÿ cauſa legato ſit adiectum.l.ſi ita.44.§.Pegaſus.ff.de legat. 2.l.liberto.21.§.filium, in fin.ff.de annuis legatis.l.in fideicommiſſi 3.§.cum Pollidius.ff.de vſuris & fructibus. item l.Lucius.78.§.hæredum. ff.ad S.C.Trebell. Tertia: Niſi hæres cum incremento fideicommiſſum præſtare iuſſus ſit. d.§.Pegaſus. l.in fideicõmiſſariam. 18.in princ.item l.facta.63.§.ſi hæres ante.ff.ad S.C. Trebell. l.cum vnus.10.§.verbis.ff.de alim.leg.M.I.R. d.regul.55.except.2. Huius replicatio eſt: Niſi ſeruus hæreditarius contemplatione hæredis hæres ab aliquo ſit inſtitutus. d.l.63.§.ſi hæres ante, in fine. Quarta exceptio eſt: Niſi quis rogatus ſit poſt mortem ſuam, quidquid ex bonis ſupererit, reſtituere.l.in fideicommiſſi.3.§.nonnunquam ff.de vſuris & fructibus. Contradicit l.deducta.58.§ pen.ff.ad S.C.Trebell. M.I.R. d.cap.9.reg.70.except.3. Quinta: Niſi quis rogatus ſit, quidquid ex hæreditate ad ſe peruenerit, reſtituere. reprobatur, certis tamen conditionibus, ĩ.capite prox. de eo quod ad rogatum peruenit reſtit. regul.7. Sexta: Niſi hæres coactus hæreditatem adÿt. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ita tamen.27.§.1.ff.ad S. C.Trebell. M.I.R.d.reg.55.except.5. Septima: Niſi ex parte fideicommiſſarius, cui hæres coactus totam hæreditatem reſtituit, de fideicommiſſo conuenіatur. reprobatur l.ex aſſe.28.in princ.ff d tt. Octaua: Niſi hæres hæreditatem reſtituere rogatus, vſuras, penſiones & fructus reſtituta hæreditate nondum exegerit, vel perceperit, approbatur ſimul & diſtinguitur l.poſtulante.44.§.& in huiuſmodi.ff.ad S.C.Trebell. de qua re vide ĩ.cap.vlt.quæſt.4.reg.2. M.I.R.d.reg.55. except.6. Nona exceptio eſt: Niſi hæres hæreditario debitori hæres extitit, & ob id ex cauſa fideicommiſſi conueniatur. l.deducta.38.in princ. ff.d.tt. Decima: Niſi hæres vſuras à debitoribus hæreditarÿs exegit: has enim videtur cum ipſa hæreditate reſtituere debere. ſed reprobatur d.l.58.§.qui poſt. Vndecima: Niſi hæres ad reſtituendam hæreditatis portionem poſt mortem ſuam grauatus, ſolutis legatis, & quarta cum fructibus deducta, non tantum in portione hæreditatis poſt mortem reſtituenda relinquatur, quantum in ea mortis teſtatoris tempore fuit: tunc enim id quod iſti portioni deeſt, ex fructibus eſt ſupplendum. l.ita tamen.27.§.hæres. ff.ad S.C.Trebellianum. Similis exceptio proponitur ĩ.cap.prox. de eo quod ad rog.per reg.7.except.3. Duodecima: Niſi hæres vtatur beneficio legis Falcidiæ vel Trebellianicæ: tunc enim fructus in eam computantur. de qua re vide ĩ.capite 16.quæſt.5.reg.1.except.3.

XII. Regula, De partu ancillæ legatæ. Hic perinde ac fructus regulariter non debetur. de quo vide ſ. reg.9.except.3.eod.cap.

XIII. Regula, De eo quod ad rogatum non peruenit. Ad hoc præſtandum regulariter non tenetur. de qua re vide infra lib.prox.cap.9. cauſa 42. item cap. 4.cauſ.40.

XIIII. Regula, De eo quod ex re legata ſupereſt. de quo vide ſ lib.prox.cap.10.cauſ.51.except.8.

XV. Regula, De ipſa re legata, & rei æſtimatione. Regulariter quidem ipſa res legata debetur, non æſtimatio. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ipſa res præſtari nõ poſſit.l.fideicommiſſa.11.§.ſi ſeruo, in fin. ff.de legat.3. M.I.R.d.cap.9.reg.57.except.1. Sanè ipſa res præſtari non poteſt duplici ratione: primùm ipſo facto, quia in rerum natura amplius non ſit: deinde ipſo iure, quando iure prohibente nõ poteſt præſtari. Nam quod contra ius eſt, id nec facere nos poſſe credendum eſt.l.filius.15.in fine.ff.de condit.inſtitut. Huius poſterioris generis exemplum eſt: Si legatarius rei ſibi legatæ commercium non habeat. Quod propo-

nitur

ſtrr l.ſed ſi res.40.ff.de legat.1. Cuius diſtinctiones vide ſ.lib.prox.cap.3.except.19.replic.1. item cap.5. except.47.replic.1. Concordat d.l.11.§.ſi ſeruo.l.mortuo boue.50.§.ſi Titio.ff.de legat.2. Item poſterioris generis exemplum eſt: Si ſeruus legatus facto hæredis ſit manumiſſus: tūc enim præſtari ex cauſa legati non poteſt. Ergo æſtimatio eius præſtanda. de quo vide ſ. lib.prox.cap.10.cauſ.53.exempl.3.except.1. Aliud exemplum eſt: Si locus legatus dolo vel culpa hæredis religioſus ſit factus. de quo vide ſ.d.cauſ.53. exēpl.1. Prioris generis exemplum eſt: Si re aliena legata, dominus rei eam vendere nolit: tunc enim hæres æſtimationē eius debet. de quo vide ſ.li.prox.cap.5.exc.49. diſt.1.Itē: Si res legata dolo vel culpa hæredis, aut poſt moram periit: nam tunc cum non ſit liberatus hæres, æſtimationem eius debet. de quo vide ſ.lib.prox.cap. 10.cauſ.51.except.1.cum ſequentib. Huius loci exemplum eſt l.quid ergo.53.§.ſi hæres.ff.de legat.1. Item prioris generis exemplum eſt: Si res legata culpa hæredis non compareat. De quo vide ſ.d.cap.10. cauſa 52. except. 2. Planè propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi ob factum teſtatoris res legata præſtari non poßit: puta quia ſeruum manumiſit, hoc enim caſu nec æſtimatio eius debetur.l.Iulianus.40.ff.de manumiſſis teſtam. Secunda eſt: Niſi pars bonorum ſit legata: tunc enim in arbitrio hæredis eſt, vtrum rerum partes, an æſtimationem præſtare velit. l.nō amplius. 26.§.cum bonorum ff.de legat.1. Concordat l.generalis.32.§.fin.ff.de vſufr legato. M.I.R d.reg. 57. except.2. Tertia: Niſi duobus eadem res in ſolidum ſeparatim eſſet legata: tunc enim alteri res, alteri æſtimatio debetur.l.ſi pluribus.33.§.fin.ff.de legat.1. de qua re ī.dicetur cap.6.quantum veniat, reg.25.Idem iuris eſt, ſi cum duos reos promittendi eiuſdem pecuniæ quis haberet, alterius rei debitum Titio, alterius Mæuio legauit.l.nō quocunq.79.§. qui Caium.ff.de legat.1. de quo etiam ī.ſuo loco dicetur. Quarta exceptio eſt: Niſi cum quis Stichum aut Pamphilum ſtipulatus eſſet, Stichū Sempronio, Mæuio Pamphilum legauit: tunc enim hæres alteri actionem, alteri alterius æſtimationem tenetur præſtare.l.quòd ſi quis.75. ff.de leg.1. Contradicit l.ſi Titius.52.in prin.ff.de legat.2. Quinta: Niſi res legata ex cauſa emptionis, vel alia ſimili ad legatarium peruenit: tunc enim hæres rei æſtimationē debet. de qua re vide ſ lib.prox.cap. 8.cauſ.57.except.1. Sexta: Niſi res legata, bona fide vendita ſit: tunc enim hæres æſtimationem dando liberatur.l.vlt.§.vlt.ff.de legat.2. Concordat l.ſi fundum.89.in princ.ff.de legat.1. M.I.R.d.reg.53.excep. 3. Septima: Niſi certum auri vel argenti pondus ſit legatum: tunc enim hæres precium dando liberatur. l.cum certum.10.ff.de auro legat. Concordat l.Titiæ. 36.ff eod.tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi certa auri vel argenti ſpecies deſignata ſit. d. l. 10 ff.de auro leg. ibi: ſi non ſpecies deſignata ſit. Concordat l.1.§.fin.ff.d.tt. Secunda: Niſi iudex pronunciauit materiam deberi.d.l.36. Octaua exceptio eſt: Niſi alia probabilis ſit cauſa, ob quam hæres æſtimationem potius quàm rem ipſam præſtare velit. Hæc exceptio generalis eſt, & approbatur, diſtinguitur & declaratur l.ſi domus.70.§.qui confitetur.ff.de leg.1.

Hactenus exceptiones contra regulam propoſitam enumeraße ſufficiat. Iſtarum autem exceptionum replicatio generalis eſt: Niſi inutile ſit legatum, vel irritum factum: tunc enim nec res, nec æſtimatio debetur. M.I.R.d.reg.57.except.1.repl.2.cuius exemplum eſt: Si res cuius commercium non eſt.ſit legata. quod proponitur l.cum ſeruus.39.§.fin.ff.de legat.1.de quo vide ſ.lib.prox.cap.5.except.47.Item ſi ſtatuliber legatus conditione exiſtente liber ſit factus. l.ſeruum. 44.§.penul.ff.de legat.1. de quo vide ſ.lib prox.cap. 10.cauſ.53.exempl.3. Poſtremò, quanti æſtimatio facienda ſit, vide ī.eod.lib.cap.16.quæſt.4.

XVI.Regula, De rei dominio & vſufructu, vtrum debeatur. Regulariter quidem dominium rei legatæ ad legatarium pertinet, nō vſusfructus ſolùm. verùm huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi vſusfructus ſpecialiter ſit legatus. tunc enim non proprietas, ſed vſusfructus rei legatæ debetur. de quo alibi. Secunda exceptio eſt: Niſi fructus vel reditus ſit legatus: tunc enim vſusfructus, non proprietas debetur. l. per ſeruum.14.§.1.ff.de vſu & habit.l.ſi quis ita.20.ff.de vſufructu, & quemadm. item l.cum ita.41 ff.de vſufr. legato. Idem eſt.ſi reditus patrimonij ſint legati. l.patrimonij.22.ff.de vſufructu legato. Tertia exceptio eſt: Niſi ita res alicui ſit relicta. vt eam poſt mortem ſuam alteri reſtituat: tunc enim non proprietas, ſed vſusfructus debetur. l.vlt.ff.de vſufructu earum rerū quæ vſu conſumuntur. Contradicit l ſpecies.16.ff.de auro legato. Quarta: Niſi pluribus rebus vni legatis, proprietatem ad alium reuerti voluerit. hoc enim caſu videtur vſusfructus vni legatus. Verùm reprobatur l.filios.39.ff.de vſufructu legato. Quinta: Niſi ita ſeruus legatus ſit, vt Titio ſeruiat: tunc enim nō proprietas ſerui, ſed vſusfructus debetur.l.vxori.24.§ fin.ff. de vſufructu legato. Sexta: Niſi prædia libertis ita ſint legata, Prædia iſta libertis dari volo, vt ad ea quæ à viuente me acceperunt, adijciantur illis cibarij & veſtiarij nomine. reprobatur l.libertis.4.in princ.ff. de alim.legat.

XVII.Regula, De dominio & nuda proprietate, vtrum debeatur? Regulariter quidem plenum dominium, non nuda proprietas rei legatæ legatario debetur. Huius exceptio prima eſt: Niſi ſpecialiter nudá proprietas ſit legata. Cuius replicatio eſt: Niſi proprietate matri defuncti legata, poſtea contra tabulas bonorum poſſeßio petatur: hoc enim caſu matri tanquam exceptæ perſonæ plenum dominium debetur. l.ſi extraneo.46.in prin ff.de vſufruct.& quemadm. Secunda exceptio eſt: Niſi fundus & eiuſdem fundi vſusfructus eidem ſit legatus: tunc enim videtur vſusfructus legato repudiato, ex altero legato nuda tantum proprietas legatario deberi. ſed reprobatur l.ſi Titio.10.ff.de vſufr.legato. Tertia: Niſi alij fundus, alij eiuſdem fundi vſusfructus ſit legatus: tunc enim fundi legatum nudam continere videtur proprietatem. reprobatur l.ſi alij.19.ff.de vſufruct.legato. Concordat l.1.§.ſi decem.ff.vt legat.nom.caueatur. M.I. R.d.cap.9.regul.58. Ex quo etiam conſtat, cum cui fundus legatus ſit, non nudam proprietatem habiturum, ſed cū dimidia parte vſusfructus. Planè etſi duobus vſusfructus legatus ſit, tamen dimidia vſusfructus

pars, non triens ei cui fundus legatus eſt debetur: & contrà, ſi duobus fundus ſit legatus, & vni vſuſfructus, in duas æquales partes vſuſfructus diuiditur. qd approbatur l. Sempronius. 26. §. fin. ff. de vſufr. legat. Quarta exceptio eſt: Niſi fundi legati vſuſfructus alienus ſit. hoc enim caſu fundi legatum nudam videtur continere proprietatem. Verùm reprobatur l. Mæuius. 68. §. fundo. ff. de legat. 2. l. is cuius. 26. item l. cũ filius. 78. §. dominus. ff. eod. tt.

XVIII. Regula, De rebus diuerſarum ſpecierum, certæ alicuius ſpeciei rebus legatis. Si res certæ alicuius ſpeciei legata ſint, res eius ſpeciei debẽtur, quamuis etiam alterius ſint ſpeciei. approbatur exemplo ſeruorum l. ſeruis vrbanis. 97. §. ſeruis. ff. de legat. 3. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi alterius ſpeciei res teſtator exceperit. l. Titia. 36. in princ. ibi: quòd ſi hoc modo. ff. de legat. 1. Secunda: Niſi alterius ſpeciei res alij ſint legatæ: tunc enim res vtriuſq; ſpeciei inter duos legatarios communicantur. quæ exceptio itidem approbatur exẽplo d. l. ſi ſeruis vrbanis. 97. §. fin. ff de legat. 3. Concordat d. l. 36. in princ. Propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi altera ſpecies alterius ſit genus. hoc enim caſu ei cui genus legatum eſt, ex legato ſpecies nihil debetur. l. ſeruis vrbanis. 97. §. fin. ff. de leg. 3. Concordat l. 1. in prin. ff. de auro legato. Secunda: Niſi in altera ſpecie res plerunque ſit verſata. approbatur exemplo l. legatis. 63. §. ſi vnus. ff. de legat. 3.

QVID VENIAT IN ACTIONE legatorum, aliæ regulæ ſecundum legatorum genera diſtinctæ.

Cap. IIII.

DE SERVIS LEGATIS.

PRima regula: Seruis legatis, etiam ancillæ debentur. l. qui duos. 60. in fin. ff. de legat. 3. l. ſeruis. 79. in prin. ff. d. tt. item l. inter ſtuprum. 101. §. fin. ff. de verb. ſignific.

II. Regula: Seruo legato, peculium eius non debetur, nec ſerui peculiares. l. ſi legatus. 24. ff. de peculio legato. M. I. R. d. cap. 9. regul. 81. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi nominatim quoq; ſit legatum peculium. d. l. 24. Secunda: Niſi ſeruo ordinario vicarius ſeruus ſit legatus. l. ſi peculium. 6. §. vicario. ff. d. tt. M. I. R. d. regul. 81. except. 1. Tertia: Niſi fundus cum mancipijs & omni inſtrumento ſit legatus. l. fundo. 22. §. fin. ff. de inſtrum. legato.

III. Regula: Quod ſeruus legatus acquiſiuit, ad legatarium pertinet. l. ſi tibi. 83. §. cum ſeruus. & l. cũ ſeruus. 39. §. ipſius quoque. ff. de legat. 1. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi ante diem ſerui legati cedentem, & ante moram ab hærede in ſeruo legato præſtando factam. ſeruus adquiſierit: tunc enim non legatario, ſed hæredi domino ſerui adquiritur. l. quod ſeruus. 39. ff. de legat. 2. l. quæſitum. 88. §. ſi mihi. & §. fin. ff. de legat. 1. Cuius replicatio eſt: Niſi ſeruo legato vſuſfructus legatus ſit. tunc enim, quamuis is qui legauit vſumfructum, mortuus ſit, eiusq; hæreditas adita, antequam eius qui ſeruum legauit, hæreditas adeatur: tamen vſuſfructus legatum ad eũ cui ſeruus legatus eſt, pertinet hac ratione, quòd vſuſfructus legati ſeruo hæreditario relicti dies non antè cedat, quam hæreditas cuius ſeruus eſt, ſit adita. l. cum ita. 16. §. cùm ſeruo. ff. quando dies legati cedat. Plura de regula propoſita, eiusq; exceptionibus vide ȷ. eod. lib. cap. 17. quæſt. 3. item. s. cap. prox. reg. 11.

IIII. Regula: Seruis certi officij vel artificij legatis, ij qui poſtea ad aliud artificium tranſeũt, non debentur. l. legatis. 63. §. ſi ex officio. ff. de legat. 3. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi non ad aliud artificium, ſed officium tranſierit. d. §. ſi ex officio. Concordat l. textoribus. 39. ff. eod. tt.

V. Regula: Seruis certi artificij vel officij legatis, ſi quidam ex ijs & eius & alterius artificij vel officij ſint, vtri debeantur, vide s. cap. prox. reg. 18.

VI. Regula: Seruo vicario legato, quid veniat, definitur l. ſi Sticho. 21. ff. de peculio legato.

VII. Regula, De vitijs legatis, proponitur l. ſeruis legatis. 79. §. mulieribus, in fine. ff de legat. 3.

VIII. Regula, De mulieribus legatis, d. l. 79. §. mulieribus. Concordat l. argumento. 26. §. muliebri, in fine. ff. de auro legato.

IX. Regula, De ancillis, pueris, & puellis legatis, d. l. 79. in princ.

X. Regula: Iuuenibus legatis, quid veniat, definitur l. non aliter. 67. §. Titius. ff. de legat. 3.

XI. Regula: Pueris ſeptem annorum legatis, vtrum tempus quo legatur, an quo teſtator moritur, reſpiciendum ſit, definitur l. vxorem. 39. §. teſtamento. ff. de legat. 3.

XII. Regula: Filijs legatis, & nepotes continentur. d. l. 39. §. concubina.

XIII. Regula: Seruis vrbanis legatis, quid veniat, definitur l. cum quæreretur. 58. §. 1. ff. de lègat. 3. Alia vrbanorum ſeruorum definitio proponitur l. ſeruis vrbanis. 97. ff. d. tt. Concordat principio huius legis l. quemadmodum. 12. in princ. §. de ſupellect. leg.

XIIII. Regula: Negociatoribus legatis vel exceptis, qui contineantur, definitur l. legatis. 63. in prim. ff. de legat. 3.

XV. Regula: Ornatricibus, & alijs artificibus legatis, qui quæue contineantur, definitur d. l. 63. §. ornatricibus.

XVI. Regula: Seruis cum peculio legatis, qui debeantur, definitur l. ſi cui. 52. in princ. ff. de legat. 1. M. I. R. d. cap. 9. reg. 80.

XVII. Regula: Seruo legato, vxor & liberi nõ debentur. l. Seia. 20. §. idem quæſiit. ff. de inſtrum. legat. Planè fundo inſtructo legato, & contubernales ſeruorum debentur. de quo ȷ. eod. cap. in fundo legato, regul. 5. except. 4.

XVIII. Regula proponitur l. qui habebat. 29. ff. de rebus dubijs.

DE ANIMANTIBVS brutis legatis.

I. Regula: Mulis legatis etiam mulæ continentur. l. qui duos. 60. ff. de legat. 3.

II. Regula: Ouibus legatis, neque agni, neque arietes debentur. l. ſeruis legatis. 79. §. fin. ff. de legat. 3. Concordat l. legatis. 63. §. fin. ff. eod. tt. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi non oues, ſed ouium grex ſit legatus. d. l. 79. §. fin.

III. Regu-

III.Regula: Agnis legatis, quid veniat, definitur l. cum quæreretur. 58. in princ. ff. de leg. 3. Plane quandiu agnorum loco ſint, ex vſu cuiuſq; loci ſumendum eſt. l. legatis. 63. §. fin. ff. eod. tit.

IIII.Regula: Equis legatis quid debeatur, definitur l. legatis. 63. §. penult. ff. de legat. 3.

V.Regula: Iumentis vel bobus legatis, quid veniat, definitur d. l. 63. §. 1. ff. de leg. 3.

VI.Regula: Pecoribus vel pecudibus legatis, quid debeatur, definitur l. ſeruus. 79. §. pecudib. ff. de legat. 3. l. legatis. 63. §. pecoribus. ff. eod. tit. Alia huius loci regula eſt: Quòd pecore legato vel excepto, paſtores, opiliones & opilia pecus ſequantur. l. fundi. 26. §. fin. ff. de inſtrum. legato.

VII.Regula: Auibus legatis, quid debeatur, definitur l. auibus. 64. ff. de legat. 3.

DE CORPORE, QVOD EX diſtantibus conſtat capitibus, legato.

I.Regula: Grege legato, & ea quæ poſtea accedunt, debentur. de quo vide ſuprà cap. prox. reg. 9. in princ. Item ouium grege legato, agni & arietes debentur: de quo vide ſuprà eod. cap. de animantib. brut. legat. reg. 2. in fine.

II.Regula: Equitio legato, fœtus etiam debentur. l. equis. 39. in fin. ff. de vſur. & fruct.

III.Regula: Armento legato, quid veniat, definitur l. ſeruus. 79. §. pecudibus. ff. de legat. 3.

IIII.Regula proponitur l. ſi chorus. 77. in princ. ff. de legat. 3.

DE FVNDO ET PRAEdijs legatis.

I.Regula: Prædijs legatis, hæres cauere debet legatario de inſtrumentis probationum, tempore neceſſitatis edendis, non ad ipſa inſtrumenta reſtituenda tenetur. l. inſtrumenta. 24. C. de fideicom.

II.Regula: Fundo legato, paſcua quoq;, ſeu prata, & alia prædia in vſus fundi deputata, & eodem nomine nuncupata legatario debentur. l. Seia. 20. §. tyrannæ. ff. de inſtrum. legato. Concordat l. prædijs. 89. §. Titio ff. de legat. 3. M. I. R. lib. 5. cap. 6. reg. 26. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi & alius fundus alternatiuè ſit legatus, qui demptis pertinentijs iſti fundo æſtimatione ferè par ſit. tunc enim pertinentia non debentur. l. 1. ff. de rebus dubijs. Secunda: Niſi non eodem nomine appellauit teſtator. l. prædia. 28. §. fin. ff. de inſtrum. legato. Tertia: Niſi partes prædij diuerſis teſtator locauit. reprobatur l. Caius Seius. 88. §. Titius. ff. de legat. 2.

III. Regula: Sed & alia de pertinentijs fundi regula habetur l. cum fundus. 21. ff. de inſtrum. legato.

IIII. Regula: Fundo legato, inſtrumẽta fundi non debentur. l. fundo. 14. ff. de ſupellect. legata. Concordat l. 2. §. fin. ff. de inſtructo legato. Propoſita regulæ exceptio prima eſt: Niſi ſpecialiter fundus inſtructus vel cũ inſtrumento ſit legatus: tunc enim inſtrumenta quoq; fundi debentur. d. l. 14. De qua re vide }. reg. prox. Secunda: Niſi fundus inſtructus legatus ſit ei, cuius fidei commiſſum eſt, vt fundũ reſtitueret. l. fundum. 3. in princ. ff. de inſtr. legato.

V. Regula: Fundo inſtructo, vel cum inſtrumento legato, ipſius fundi inſtrumenta, mancipia & alia quædam debentur. approbatur ſimul & declaratur l. 2. C. de verb. ſignific. l. inſtrumento. 8. l. quæſitũ eſt. 12. §. ſed ſi fundus. l. villa. 16. §. fin. item l. Seia. 20. §. fin. ff. de inſtrum. legat. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi temporis cauſa quid in fundo ſit: hoc enim non debetur. d. l. 12. §. Papinianus quoq;. Concordat l. 1. C. de verb. ſignific. Exemplum proponitur l. Seia. 20. §. idem quæſiit, cum teſtator. ff. de inſtrum. legat. Secunda exceptio eſt: Niſi in alium vſum in fundum ſint collata, puta cuſtodiæ cauſa, vel vt venderentur. l. quæſitum eſt. 12. §. ſed ſi fundus, in fin. ff. de inſtrum. legato. Concordat d. l. 1. C. de verb. ſignif. Exemplum proponitur l. cum quidam. 4. ff. de inſtrum. leg. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi defunctus iſta quoq; dari voluit. l. prædia. 28. §. ad fini, in fine. ff. d. tit. Tertia exceptio eſt: Niſi ſerui mercede conducti fundum coluerint: hi enim legato non cedent. l. Seia. 20. §. liberto. ff. d. tit. Concordat }. except. 8. Quarta: Niſi ſint contubernales ſeruorum, vt vxor & liberi ſeruorum. reprobatur l. quæſitum eſt. 12. §. contubernales. ff. de inſtr. legato. De hoc vide }. quoq; eod. cap. de inſtrum. fundi legato, reg. 12. Quinta: Niſi ſerui ſint manumiſſi. d. l. 12. §. Celſus. ibi: idem Celſus. Huius replicatio: Niſi inutiliter ſint manumiſſi, & libertas illis non competat. reprobatur l. fundum. 3. §. fin. ff. de inſtrumento legato. Sexta exceptio eſt: Niſi tempore quo dies legati cedit, non ſint in fundo legato: ea enim non debentur. l. Lucius. 29. ff. d. tit. Concordat l. ſi fundus. 28. ff. quando dies legati ced. Huius replicatio prima eſt: Niſi tempore quo dies legati cedit, ſeruus in fuga ſit: hic enim nihilominus debetur. l. ſeruus. 80. ff. de legat. 3. Concordat l. huiuſmodi. 81. §. legatum. ff. de legat. 1. Secũda: Niſi ſeruus aliò ſit miſſus, ita vt in fundum reuertatur. l. quæſitum. 12. §. idem reſpondit. prædijs. ff. de inſtrum. legat. l. Seia. 20. §. Pamphilæ ff. d. tit. Concordat ijſdem verbis l. quæſitum. 76. in princ. ff. de legat. 3. Tertia: Niſi ſeruus teſtatorem peregre ſit ſecutus. l. prædia. 28. §. 1. ff. de inſtrum. legato. Septima exceptio eſt: Niſi vrbicis rationibus potius functus ſit ſeruus, quàm ruſticis. d. l. 28. in princ. Octaua: Niſi coloni finita conductione diſceſſerint: hi enim non debentur. l. Seia. 20. §. prædia. ff. de inſtr. leg. Concordat ſ. excep. 3. Nona: Niſi non in fundo, ſed adiectis agellis poſita ſint. Hæc exceptio ſimilis eſt præcedenti ſextæ, eiuſq; exemplum proponitur l. prædia. 28. §. fin. ff. de inſtrum. leg. Decima: Niſi teſtator aliqua inſtrumenta & mancipia ſpecialiter nominauit: tunc enim non nominata non debentur. l. legata. 9. in princ. ff. de ſupellect. Exemplum proponitur l. cum de laniensis 18. §. cui fundum. ff. de inſtr. legato. l. Seiæ. 20. in princ. ff. eod. tit. Propoſitæ exceptioni contradicit l. quæſitum. 12. §. penul. ff. d. tit. Plura de regula propoſita eiuſq; exceptionibus vide }. de inſtrumento legato.

VI. Regula: Fundo inſtructo legato, quæ præterea quæ ſuprà propoſita ſunt, debeantur, definitur d. l. 12. §. ſi inſtructum, cum ſequentibus. Propoſitæ regulæ exceptiones eædem ſunt, quæ ſunt regulæ ſuperioris.

VII. Regula: Fundo legato ita vti eſt, perinde eſt ac ſi fundus inſtructus eſſet legatus. l. prædia. 28. §. pe-

nult. ff. de inſtrumento legato. l. quæſitum. 76. §. peto vt. ff. de legat. 3. Concordat iiſdem verbis l. qui habebat. 99. §. fin. ff. d. tt.

VIII. Regula: Fundo legato, vti optimus maximuſq́; eſt, liber eſt præſtandus. l. ſeruo legato, 68. §. ſi fundus. ff. de legat. 1. Item fundo legato, vti optimus maximuſq́; eſt, inſtrumenta quoq; venationis continentur. l. fundo 22. in princ. ff. de inſtrum legat. Sed & alia propoſiti legati regula proponitur l. Lucius. 91. §. collegio. ff. de legat. 3.

IX. Regula: Prædiis legatis, vti à me poſſeſſa ſunt, inſtrumentum & alia quæ ibi fuerunt, debentur, reliquis colonorum exceptis. l. prædiis. 89. §. ex his verbis. ff. de legat. 3. Vtrum autem hoc legatum, Vti poſſedi, idem ſit, ac ſi fundus inſtructus legatus eſſet: proponitur quidem, ſed non ſatis definitur l. Seia. 20. §. final. ff. de inſtrum. legato. Plura de regula propoſita vide infrà eod. cap. de iis quæ ibi ſunt legatis, regul. 1. except. 8.

X. Regula: Prædiis legatis ſicuti comparata ſunt, alia prædia ſimul vno precio comparata nō debentur, niſi reditibus vtriuſq; poſſeſſionis confuſis, & vno nomine appellatis. l. prædiis. 89. §. Titio. ff. de legat. 3.

XI. Regula: Prædiis legatis, & iis quæ eorum prædiorum cauſa empta parataq́; ſunt, quid veniat petendum, definitur l. cum quæreretur. 58. §. prædiis. ff. de legat. 3. Sed de huiuſmodi legato inferius plura dicentur.

XII. Regula: Fundo, excepto ædificio, legato, quid veniat, definitur l. ſi quis. 78. §. qui fundum. ff. de legat. 1.

XIII. Regula: Fundo exceptis vineis legato, ſi nulla ſint vineæ, legato nihil decedit. l. ſi quis. 71. ff. de legat. 1.

XIIII. Regula: Fundo vectigali legato, quid veniat, definitur l. ſi domus. 70. §. fin. ff. de legat. 1. Hactenus de fundo legato. Sanè fundo legato cum iis quæ ibi ſunt, quid debeatur, vide ĩ. eod. cap.

DE DOMO ET AEDIBVS legatis.

I. Regula: Aedibus legatis, omne quod ſupra ſolum eſt ædificium debetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi cui. 30. ff. de legat. 3.

II. Regula: Domo legata, inſtrumentum eius non debetur. l. fundo. 14. ff. de ſupellectile legata. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi inſtrumentum quoq; domus ſpecialiter ſit legatum. d. l. 14. de qua re paulò inferius plura. Secunda exceptio eſt: Niſi fundus inſtructus cum domo legatus ſit. tunc enim videtur domus quoque inſtructa legata. l. Seia. 20. §. Caio. ff. de inſtrum. legato.

III. Regula: Aedibus legatis, ea quoque debentur, quæ ita illigata ſunt ædibus, vt ibi perpetuò eſſent. l. dolia. 27. in princ. ff. de inſtrum. legato.

IIII. Regula: Domo legata, balneæ quoq; debentur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. prædiis. 89. §. balneas. ff. de legat. 3.

V. Regula: Domo legata, hortus quoq; vicinus domus cauſa comparatus debetur. d. l. 89. §. penult.

VI. Regula: Domo legata, inſula quoq; domui adiuncta, ſimulq́; comparata debetur. d. l. 89. §. fin.

VII. Regula: Aedibus legatis, ſolum quoque debetur, item iter & actus ad ædificium. l. ſi quis. 78. §. qui fundum. ff. de legat. 1.

VIII. Regula: Domus parte legata, in qua morari conſueuit, quid debeatur, definitur l. vxori. 32. in princ. ff. de legat. 3.

IX. Regula: Domo inſtructa, vel cum inſtrumento legata, quid debeatur, definitur l. quæſitum eſt. 12. §. idem reſpondit, domo. ff. de inſtrum. legato. Ex quo colligitur regula hæc, quòd domo inſtructa legata, debeatur omne id quod in domo fuit, quo inſtructior ibi eſſet paterfamiliâs: vt ſunt ſerui oſtiarii, topiarii, diætarii, aquarii domui deſeruientes: item menſæ eboreæ, libri, ſupellex, veſtis, &c. Quod ad ſupellectilem attinet, ei concordat l. ſi ita. 15. §. domo ff. eod. tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ſerui aliis rebus ac prædiis deſeruiant. l. Seia. 20. §. Caio, in fin. ff. de inſtr. legato. Cuius replicatio eſt: Niſi ſerui domus cauſa parati ſint: tunc enim quamuis & aliis prædiis deſeruiant, nihilominus inſtrumento domus legato continentur. d. §. idem reſpondit. verſ. ſed quod. Secunda exceptio eſt: Niſi ad aliũ quàm ad domus vſum pertineat, vt vinum. l. ſi ita. 15. §. domo. ff. d. tt. Sed propoſitæ exceptioni videntur contraria exempla ſuperius propoſita de veſte, mercibus, &c. Tertia exceptio eſt: Niſi non in domo, ſed alibi ſint repoſita. Quæ recipit replicationem hanc: Niſi ad tempus aliò ſint tranſlata. l. Seia. 20. §. inſtructis. ff. de inſtrum. legat. Quarta exceptionis loco regula ſequens notanda. Sed & alia huius loci vide ĩ. de inſtrumento domus legato.

X. Regula: Domo inſtructa legata, pecunia & inſtrumenta debitorum non debentur. l. ſi mihi. 90. §. fin. ff. de legat. 3. Concordat l. cum de lanionis. 18. §. fin. ff. de inſtrum. legato.

DE IIS QVAE IBI ſunt legatis.

I. Regula: Iis quæ ibi ſunt legatis, quæ debeantur, definitur d. l. 18. §. Sabinus. Ex quo patet, omnia quæ in fundo vel alibi ſunt, regulariter legato cedere. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ſine iuſſu teſtatoris, vel dolo legatarii in fundum ſint congeſta. d. §. Sabinus. l. ſi vxori. 40. §. fin ff. de auro legato. item l. cũ ita. 33. in princ. ff. de legat. 2. M. I. R. lib. 4. cap. 9. reg. 67. Secunda: Niſi caſu ibi ſint, & ad tempus. l. ſi fundus. 42. ff. de legat. 3. l. quæſitum. 76. §. fin. item l. ſi ita. 84. in fin. ff eod. tt. l. Seia. 20. §. idem quæſiit, cum teſtator. ff. de inſtrum. legato. l. ex facto. 35. §. rerum. ff. de hered. inſtit. item l. qui ſalium. 65. ff de legat. 3. Sed & aliud exemplum in mercibus ibi repoſitis propoſitur l. generali. 32. §. vxori. ff. de vſufr. leg. M. I. R. d. cap. 9. reg. 101. excep. 2. vbi etiam diſtinguitur. Tertia exceptio eſt: Niſi depoſita ſint apud teſtatorem, vel ei commodata. l. ſi vxori. 40. §. cum ita. ff. de auro legato. Quarta: Niſi quid ex iis quæ ibi ſunt, alii ſit legatum. hoc enim non debetur. l. quæſitum eſt. 76. §. 1. ff. de legat. 3. Huius exemplum proponitur l. quæſitum eſt. 12. §. fin. ff. de inſtr. leg. Quinta: Niſi iis quæ ibi ſunt legatis, quædam teſtator ſpecialiter enumerauit, tunc enim reliqua quæ ibi ſunt, non debentur. l. cum lanionis. 18. §. penult. ff. de inſtrum. legato. Plura de exceptione propoſita vide ſ. eodem cap. de fundo le-

do legat.regul.5.except.10. Sexta exceptio eſt: Niſi mortis tempore non ſint ibi. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm recipit replicationem hanc: Niſi aliquo caſu abſit, & ibi eſſe ſoleat. l.ſi ita.84. in fine. ff.de legatis. l.quæſitum.76. §.fin. ff.eod.tt. l.ſi vxori.40. ibi: quia illa verba. ff.de auro legato. item l.ex facto. 35. §.rerum. ff.de hæredibus inſtituendis. Proinde ſi ſeruus ex fundo ſtudendi cauſa aliò ſit miſſus, nihilominus debetur. de quo vide ſuprà eodem cap.de fundo legato.regul.5.except.6.replic.2. Idem eſt, ſi ſeruus fugerit: de quo dicta excep.8.replic.1.eſt dictum. Huc etiam pertinet l.quæſitum eſt.12. §.idem reſpondit, domo. ff.de inſtr.legat. Septima exceptio: Niſi teſtamenti facti tempore non fuerint ibi.. reprobatur: quia hoc caſu etiam ea quæ poſtea acceſſerunt, debentur. l.Iuniano.66. §.fin.ff.de legat.3. de qua re vide ſuprà capite prox.regul.9. Octaua: Niſi res quæ ibi ſunt, ſint legatæ. hoc enim caſu mancipia videntur non deberi. verùm reprobatur l.omnia.32.§.fin. ff.de legat.2. l.Iuniano.66. §.fin.ff.de legat.3.l quæſitum.76.§ prædia.item l.Lucius.91.§.quidam.ff.eodem tt. Nona exceptionis loco notandum, quòd numi & nomina debitorum, quæ ibi ſunt, non debentur. d.l.76.§.1. ff de legat.3.l.Caius.88.in princ.ff.de leg. 3.l.vxorem.39.§.legauerat. ibi: item quæſitum. l.ſi ita.84. in princ. l.prædijs.89. §.pater. item l.ſi mihi. 90.in prin. ff.de legat.3.l.quæſitum.12.§.antepenul. ff.de inſtr.legato. Contradicit, quoad numos attinet, l.prædia.28.§.liberto, in fine.ff.d.tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi legatis ijs quæ ibi mobilia mea erunt, numi præſidij cauſa ibi ſint repoſiti. tunc enim debentur numi. l.ſi chorus.77.§.1.ff.de legat.3. Decima exceptionis loco notandum, quòd inſtrumenta emptionum, quæ ibi ſunt, non debeantur. Quæ exceptio cum ex iam propoſitis conſtat, tum approbatur etiam l.ſi mihi 90.in princ.ff.de legat.3. Huius replicatio eſt: Niſi teſtator voluerit. tunc enim non inſtrumenta ſolùm, ſed & inſtrumentorum prædia debentur. de qua re vide infrà cap.prox.regul.27. Vndecima exceptio eſt: Niſi pars vini vendita ſit. tunc enim videtur reliquum vinum legato non contineri, tanquam venditioni deſtinatum. ſed reprobatur l.prædia.28.§.liberto.ff.de inſtr.legato. Duodecima: Niſi pignori obligata ſint teſtatori. hæc enim legato non videntur contineri. l.qui habebat.99. in princ ff.de legat.3. Decimatertiæ exceptionis loco notandum, quòd id quod ibi non ſit, non debeatur. M.I.R.d.cap. 9.reg.66. cuius exceptionis proponitur replicatio l.patronus.34.§.Sempronio. ff.de legat.3. Hæc de prima regula, eiusq; exceptionibus.

II.Regula habetur l.his verbis.100. in princ.vſque ad §.paterfamil.ff.de legat.3.

III.Regula proponitur l.nam quod.4. §.ſi cui. ff. de penu legata.

IIII.Regula: Si id quod in vrbe eſt, legatum ſit: quod extra murum eſt, non debetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l.2. in princ. ff. de verborum ſignificationib. Concordat l.Alphenus.87.ff.d.tt. Huius exceptio eſt: Niſi non quæ in vrbe, ſed quæ Romæ ſunt. ſint legata: tunc enim, quamuis non intra murum, ſed extrà in continentibus ædificijs ſit, legato cedit. d.l.87. l.nam quod.4. §.ſi ita legetur. ff.de penu legata: l.cui.82. ff.de legat.3. item l.vxorem.39. §.legauerat.ff.eod.tt. Secunda exceptio eſt: Niſi non quæ in vrbe eſt, penum legauit: ſed penum vrbanam. d.l.4.§.ſi ita legetur.ff.de penu legata. Concordat l.vaſa.12.ff.de ſupell.legat.

DE INSTRVMENTO ET inſtructo legato.

M.I.R.d.cap.9.reg.75.

I.Regula, De inſtrumenti definitione, proponitur l.quæſitum 12.in princ.ff.de inſtrum.legato.

II. Regula, De proprio inſtrumenti, l.vlt ff.d.tt.

III.Regula, De differentia inſtrumenti & ornamenti, d.l 12.§.ſi domus.

IIII. Regula: Inſtrumento legato, aliquando & perſonas legantium neceſſe eſt inſpici. l.cum de lanionis.18.§.1.ff.de inſtr.leg.

V. Regula: Horreis inſtructis legatis, quid debeatur, definitur l.quæſitum.12.§.idem reſpondit, inſtructis.ff.eod.tt.

VI.Regula: Villa inſtrumento legato, quid debeatur, definitur l.ſi mancipia.19.§.fin. ff.eod.tt. vbi ait Iuriſconſultus: Supellectilem aũt legato cedere. Huic contradicit l.villæ.16.in princ.ff.eod.tt.

VII.Regula: Vineæ inſtrumento legato, quid debeatur, definitur d.l.16.§.1.

VIII.Regula: Nauis inſtrumento relicto, quid debeatur, definitur l.vlt. ff.de inſtr.leg.

IX.Regula: Pictoris inſtrumento legato, quid veniat, definitur l.item pictoris.17. in princ.ff.d.tt.

X.Regula: Balneario inſtrumento legato, quid debeatur, definitur l.taberna.13. § fin.cum lege ſequente. ff.de inſtrumento legato. l.item pictoris. 17. §.fin. ff.d.tt.

XI.Regula: Medici inſtrumento legato, quid veniat, definit l.cum de lanionis.18.§.in inſtrumento.ff. de inſtrum.legato.

XII.Regula: Cauponiæ tabernæ inſtrumento legato, quid veniat, definitur l.ſi ita.15. in princ. ff.d.tt. Concordat l.item pictoris.17.§.fin.ff.eod.tt. Alia huius legati regula proponitur l.cum quæritur.23.ff.d.tt. item alia l.taberna.13.ff.eod.tt.

XIII.Regula: Piſcatorio inſtrumento legato, quid debeatur, definitur l.item pictoris.17. §.1.ff.de inſtrumento legato.

XIIII.Regula: Lanionis inſtrumento legato, quid debeatur, definitur l.cum de lanionis. 18. in princip. ff.eod tt.

XV. Regula: Piſtorio inſtrumento legato, an piſtores contineantur, declarat d.l.18.§.1.

XVI. Regula, De inſtrumento inſtrumenti, proponitur l.quæſitum eſt.12.§.ſed an inſtrumenti. ff. eod.tt.

DE INSTRVMENTO fundi legato.

I.Regula, De definitione inſtrumenti fundi, habetur l.inſtrumento.8.ff.de inſtr.leg. Alia huius loci vide ĩ.prox.regul.7.

II. Regula, De grege ouium, proponitur l.de grege.9.ff.d.tt. Huc pertinet ĩ.reg.23.

III.Regula, De apibus, l.ſi reditus.10. & l.quæſi-

tum eſt.12.§.ſi in agro,in fin.ff.eod.tt.

IIII.*Regula, De auibus.l.eadem.11.cum l.ſeq.§.ſi in agro,in fin.ff.eod.tt.*

V.*Regula, De frumento, quod cibarijs cultorum paratum eſt,d.l.12.in prin. Concordat l.cum de lanio nis.18.§.item cum fundus,in fin.ff.d.tt.*

VI.*Regula, De frumento,quod ſerendi cauſa ſepoſitum eſt,habetur d.l.12.§.1.Concordat d.l.18.§.item cum fundus.*

VII.*Regula, De alijs quæ inſtrumento fundi continentur, proponitur d.l.12.§.conſeruandi. Concordat d.l.18.§.aſinam.*

VIII.*Regula, De ſeruis, d.l.12.§.Alfenus autem. Concordat l.ſi mancipia.19.in princ.ff.d.tt.*

IX.*Regula, De ſeruo quaſi colono,d.l.12.§.queritur. Plura de hac regula vide ſ.eod.cap. de fundo legato,reg.5.except.8*

X.*Regula, De ſaltuario, habetur d.l.12.§.ſaltuarium. l.ſi ita 15.§.fin. item l.item pictoris.17.§.fin.ff. de inſtruct.legato:*

XI.*Regula, De piſtore,tonſore,fabro, molitore,& alijs ſimilib proponitur d.l.12.§.Trebatius. Huius etiam loci eſt d.l.11.§.cellarium. De alijs huius generis vide j.reg.20.*

XII.*Regula, De vxoribus & liberis ſeruorum,d.l.12.§.vxores. & §.contubernales.*

XIII.*Regula,De venationis & aucupij inſtrumentis,d.l.12.§.ſi in agro.ff.de inſtructo legato.*

XIIII.*Regula, De inſtrumento quod ad plures agros pertinet,d.l.12.§.ſi quis eod. Concordat l.ex facto.35.§.rerum. ibi: quare ne ſerui quidem.ff.de hæredib.inſtit.item l.cum quidam.4.ff.de inſtr.leg.*

XV.*Regula, De ijs quibus etiam ad alios vſus paterfamiliâs vtitur,d.l.12.§.ſi aliqua.*

XVI.*Regula, De mola, machina, fœno & ſimilibus, habetur d.l.12.§.& molas. Quod ad molas & aſinam attinet, ei videtur contradicere l.cū de lanionis.18.§.aſinam.ff.eod.tt. Concordat regulæ propoſita l.dolia.27.§.fin ff.d.tt.*

XVII.*Regula. De rebus ſoli,& ijs quæ ſolo continentur, habetur d.§.& molas,in fin. Idem in figlinis dicitur j.reg.24.*

XVIII.*Regula, De ſupellectile & alijs quibus nō fundus, ſed paterfamiliâs fuit inſtructior,d.l.12.§.ſupellex. & § ſed ſi fundus.*

XIX.*Regula, De muliere villæ cuſtode, l.ſi ita.15.§.fin.ff.de inſtr.leg. l quæſitum.12.§.Trebatius. ff.d.tt. De ſaltuario dictum eſt ſ.reg.10.*

XX.*Regula, De villico,bubulco,putatoribus,paſtoribus & foſſoribus,habetur l.cū de lanionis.18.§.cum de villico.ff.de inſtructo legato.*

XXI.*Regula, De peculio ſeruorum, l.fundo.22.§.fin.ff.d.tt. Vide ſuprà eodem cap.de ſeruis legatis,regula 2.*

XXII.*Regula, De inſtrumento coloni, l.fundus.24.cum l.ſeq.ff.d.tt.*

XXIII.*Regula, De pecore, quod fundus ſuſtinere non poteſt.l.fundi.26.in princ ff.de inſtr.leg.*

XXIIII.*Regula, De figlinis fundi,d.l.26.§.1.*

XXV.*Regula. De rhedis & ſeliquaſtris.l.inſtrumenti.4.ff.de ſupell.leg. Reliquas huius loci regulas vide ſ.eod.cap.de fundo legato, regul.5.eiuſq; exceptionibus.*

DE INSTRVMENTO domus legato.

I.*Regula proponitur l.quæſitum.12.§ ſi domus.ff.de inſtructo legato.*

II.*Regula: De rebus adfixis,item ſigillis,ſtatuis,horologio,&c. d.l.12.§.Papinianus quoq;.*

III.*Regula, De fiſtulis,canalibus,& alijs huius generis,d.l.12.§.fiſtulæ. Alias huiuſmodi regulas vide ſ.eod.cap.de domo & ædibus legatis, regul.6.*

DE SVPELLECTILI legata.

M.I.R.d.cap.9.reg.86.

I.*Regula, De definitione ſupellectilis, habetur l.1.cum l.ſeq.ff.de ſupell.leg. Alia definitio proponitur l ſupellectilis.6.ff.d tt. Cui concordat l.Labeo.7.§.1.ff.d.tt. Ex quo quid ſupellex ſit,conſtat: ſimul etiam eius exceptio prima, quæ talis eſt: Niſi ad certum artificij genus pertineat, nō ad communem vſum ipſius patrisfamiliâs. Sed & ſecunda exceptio ex ijs patet, ſcilicet: Niſi in aliam ſpeciem cadat,puta penum,argentum, veſtem, &c. Huius exemplum eſt: Si eſcarium aut potorium ſit. Quod proponitur l.cum quidam.8.ff.de ſupell.leg. Cui tamen contradicere videtur l.ſupellectile.3.§.vitrea.ff.d.tt. Harum duarum exceptionum replicatio eſt: Niſi defunctus eam rem ſupellectili adſcribere ſolitus fuerit.tūc enim,quamuis alterius generis vel ſpeciei ſit,videtur tamen ſupellectili adſcribenda. reprobatur, ſub hac tamē conditione: Niſi dubitetur,vtrum ſupellectilis ea res ſit,an alterius generis. l.Labeo.7.§.ſed de his.ff.de ſupellect.legata.Concordat l.qui veſtem.10.ff.d.tt. Tertia exceptio: Niſi precioſæ alicuius materiæ ſint. reprobatur d.l.3.§.vitrea.ff.de ſupellect.legata. l.Labeo.7.§.nec mirum eſt.l.legata.9.§.ſupellectilis.& l.vaſa.11.in fine.ff.d.tt. Quarta: Niſi res ſit pignori accepta: hæc enim non debebitur: de qua re vide infra regul.7. Quinta: Niſi magis deliciarum,quàm vſus cauſa paratum ſit.d.l.11.*

II.*Regula, De origine ſupellectilis, ſeu ratione nominis, proponitur l.Labeo.7.in princ.ff.de ſupellectili legata.*

III.*Regula, De ſpeciebus ac partibus ſupellectilis, d.l.3.in princ.ff.de ſupell.leg.*

IIII.*Regula,De tapetis & alijs huiuſmodi rebus, l.de tapetis.5.ff.d.tt.*

V.*Regula,De rhedis & ſeliquaſtris,l.inſtrumenti.4.ff.d.tt.*

VI.*Regula, De argento eſcario & potorio. l.cum quidam.8.ff.de ſupellectili legata. de qua re vide ſuprà regul.1.except.3. Sed & de vaſis eſcarijs & potorijs vide ibidem.*

VII.*Regula, De re pignori accepta, l.legata.9.§.fin.ff.d.tt.*

VIII.*Regula,De veſte,l.qui veſtem.10 ff.d.tt.*

IX.*Regula: Pugillares & codices in ſupellectile non ſunt.l.ſupellectilis.6.ff.de ſupell.leg.*

X.*Regula,De ijs quæ deliciarum magis quàm vſus cauſa parata ſunt,l.vaſa.11.ff.d.tt.*

XI.*Regula, De habitatione in qua ſupellex eſt, habetur*

habetur lege nunquam. 13. ff. dicto toto titulo.

XII. *Regula: Vrbana vel ruſtica ſupellectile legata, quid veniat, definitur l. quemadmodum. 12. ff. eod. tit.*

DE PENV LEGATA.

M.I.R.d.cap.9.reg.84.

I. *Regula: Penu legata, debentur ea quæ eſui potuiq; ſunt. l. qui penum. 3. in prin. ff. de penu legata. Proinde ſiue frumentum, ſiue quid leguminis in cella penuaria teſtator habuit, penore legata continebitur. Sed & hordeum, ſiue familiæ ſiue iumentorum gratia paratum, contineri, Ofilius libro decimoſexto Actionum ſcribit. d.l.3.§. ſiue autem. Nomẽ autem penus (inquit Paulus) mihi traditum eſt, omnibus generibus dictum. l. nam quod. 4. §. nomen. ff. eod. tit. Planè propoſitæ regulæ exceptio prima: Niſi non eſſe, ſed per ea eſſe ſoleamus: vt eſt oleum, garum, muria, &c. reprobatur d.l.3.§. ſed Ariſto, cum ſequentib. Secunda, Niſi nõ vſus patrisfamiliâs cauſa, eorumq; qui quaúe circa eum ſunt, parata ſint eſculenta & potulenta, ſed ob aliã cauſam. d.l.3.§. ſed quod diximus. Exemplum proponitur l. nam quod. 4. §. item ſi quis. ff. de penu legata. Propoſitæ exceptionis in exẽplo iam dicto replicatio eſt: Niſi promiſcuè vti ſolitus ſit teſtator, vt nihil in penum ſuam ſeparauerit: tũc enim penus nomine legatario debetur, quantum teſtatori ad annuum vſum ſufficiebat. d.§. item ſi quis. Concordat l. cum quæreretur. 58. §. lana. ff. de legatis 3. Tertia exceptio eſt: Niſi teſtator aliquid excepit. hoc enim non debebitur. l. nam quod. 4. §. fin. ff. de penu legata. Quarta: Niſi alij quoq; aliquid puta vinum, ex penu ſit legatum. hoc enim ei cui penus legata eſt, non debebitur. l. 2. in prin. ff. de tritico legato. Quinta: Niſi non alendi, ſed medendi cauſa edatur vel bibatur. l. non omne. 5. ff. de penu legata. Huius replicatio eſt: Niſi tam ad alendum, quàm ad medendum pertineat, vt piper, liguſticum, &c. d.l.5. in fine. Sexta exceptio eſt: Niſi acetum ſit extinguendo incendio deſtinatum. l. qui penum. 3. §. penori. ff. de penu leg. Septima: Niſi alibi quàm in domo ſua, vel cœnaculo habuerit teſtator. reprobatur l. vlt. ff. eod. tit. Planè admittitur primùm, ſi teſtator penum certi loci legauerit, puta quæ Romæ eſt. de quo d.l.4.§. ſi ita legetur. ff. de penu legata. Deinde, ſi penus legata ſit, excepto vino quod Romæ erit: tunc enim ſola ea penus quæ Romæ erit, debetur. Quæ diſtinctio approbatur d.l.4.§. fin. Hæc de prima regula, eiuſq; exceptionibus.*

II *Regula: Penu legata, ea etiam ſine quibus penus eſſe non poteſt, vt vaſa, debentur. l. nã quod. 4. in prin. ff. de penu legata. Concordat l. qui penum. 3. §. fin. ff. eod. tit. Huius regulæ exceptio proponitur d.§. fin.*

III. *Regula, De lignis, carbonibus & alijs, proponitur d.l.3.§. ligna, cum ſequentibus. & l. inſtrumentũ. 6. ff. eod. tit.*

IIII. *Regula: Vrbana penu legata, quid veniat, definitur d.l.4.§. ſi ita legetur. ibi: quòd ſi vrbana ff. eod. tit.*

V. *Regula: Penu eſculenta legata, quid debeatur, definitur d.l.3.§. planè. ff. d. tit.*

VI. *Regula: Penu potulenta legata, quid debeatur, definitur d.l.3.§. potulenta.*

DE VINO LEGATO.

I. *Regula: Vino legato, quid debeatur, definit l. cui vinum 6. in prin. ff. de vino legato. Sed & quid debeatur vel non debeatur, definit l. ſi quis. 9. in princip. ff. eod. tit. Planè aduerſus regulam propoſitam, quod ad ea quæ vini numero nõ continentur, attinet, exceptio generalis proponitur d.l.9.§. hæc omnia.*

II. *Regula, De aceto, quod vini numero regulariter non continetur, proponitur d.l.9.§. item acetum. Eius regulæ exceptio prima eſt: Niſi vini numero à teſtatore ſit habitum. d.l.9.§. hæc omnia. ibi: igitur & acetum. Concordat l.1. ff. de vino legato. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi alius, non teſtator, acetum vini numero habuit: tunc enim vini appellatione non continetur. l. ſi cui. 3. in prin. ff. eod. tit. Secunda exceptio eſt: Niſi vinum quod legatum eſt, coacuit: hoc enim nihilominus debetur. l. ſi quis. 9. §. quòd ſi totũ. & §. item ſi quis. ff. de vino legato. Concordat item l. nuper. 83. §. & ideo elegans. ff. de leg. 3. Sanè pertinet hæc exceptio ad ea quæ dicta ſunt ſ. lib. prox. cap. 7. cauſa 5 except. 1*

III. *Regula: Vino legato, vaſa quoq; debentur. l. ſi cui 3. §. ſi vinũ. ff. de vino legato. M.I.R. d. cap. 9. reg. 94. & lib. 5. cap 6. reg. 34. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi vaſa ſint, in quæ vina diffuſa ſunt, vt ad perpetuum vſum reſeruentur approbatur argumento l. vino. 14. ff. d. tit.*

IV. *Regula, De dolijs, cupis, vtribus & culleis, proponitur d.l.3.§. in dolijs. M.I.R.d. reg. 94. & d. reg. 34.*

V. *Regula: Vino cũ vaſis legato, quid debeatur, definitur l. vinum. 15. ff. de vino legato. Concordat l. cui vinum. 6. §. item quamuis. ff. d. tit.*

VI. *Regula: Vino in amphoris legato, etiam id quod in vrnalibus eſt debetur. l. vlt. in prin. ff. de vino legato.*

VII. *Regula: Vino paterno legato, quid debeatur, definitur l ſi quis 9. § fin. ff. d. tit.*

VIII. *Regula: Vino peculiari legato, quid debeatur, definitur d.§. fin.*

IX. *Regula: Vino veteri legato, quid veniat, definitur d.l 9.§. fin. cum tribus ll. ſequentibus.*

X. *Regula: Dulci vino legato, quid veniat, definitur l. qui vinum. 16. § fin. ff. de vino legato.*

DE VESTE VEL VESTImentis legatis.

M.I.R.d.cap.9.reg.87.

I. *Regula: Veſtibus vel veſtimentis legatis, quid veniat, definitur l. veſtis. 24. in principio. ff. de auro legato. l. cum aurũ. 20. §. idem Pomponius. ff. d. tit. Alia huius loci regula proponitur l. veſtimenti. 23. ff. eod. tit. Alia l. veſtis. 24. §. fin. cum duabus ll. ſequentibus ff. eod. tit. Alia l. quãuis. 27. ff. d. tit. Item alia l. Plautius. 9. ff. eod. tit.*

II. *Regula: Sua veſte legata, quid veniat, definitur l. argumento. 26. §. ſi quis. ff. de auro leg.*

III. *Regula: Virili veſte legata, quid debeatur, definitur l. veſtis. 25. §. veſtimenta. ff. d. tit. Alia huius loci regula proponitur l. inter. 34. ff. d. tit.*

IV. *Regula: Puerili veſte legata, quid debeatur, definitur l. veſtis. 24. § puerilia. ff. de auro legato.*

V.Regula: Muliebri veſte legata, quid debeatur, definitur d.l.24.§.muliebria. Alia huius loci regula proponitur l.argumento.26.§.muliebri.ff.eod.tt. Item alia l.inter.34.in fin ff.de auro legato.

V I.Regula: Communi veſte legata, quid debeatur, definitur l.veſtu.24.§.communia.ff.d.tt.

V I I.Regula: Familiari veſte legata, quid veniat, definitur d.l.24.§.penult.

DE MVLIEBRIBVS legatis.

Huius legati regula proponitur l.pediculis.33.§.item cum.ff.de auro legato.

DE MVNDO MVLIEbri legato.

I.Regula huius legati habetur l.argumento.26.§.mundus.ff.de auro leg. Planè vnguenta quibus valetudinis cauſa vngimur, mundo non continentur. d.l.26.§.fin.

I I.Regula proponitur l.pediculis.33.§.Titia.ff.de auro legato. Concordat d.l.26.§.ſed & mulier.

I I I.Regula, l.ſi vxori.40.in prin.

DE ORNAMENTIS MVliebribus legatis.

M.I.R.d.cap.9.reg.84.

I.Regula proponitur l.argumento.26.§.ornamenta.ff.de auro legato. M.I.R.d.reg.89.

I I.Regula, De alijs ornamentorum ſpeciebus, proponitur d.l.26.§.ornamentorum.

I I I.Regula, De margaritis & alijs lapillis, d.l.26.§.penult.

I V.Regula, De veſtibus ornatus cauſa comparatis, l.quamuis.27.in prin.ff.de auro legato. Concordat l.ornamentorum.38.ff.eod.tt.

V.Regula, De ornamentis, quæ alium quoq; vſum præbent, d.l.27.§.fin.

DE AVRO ET ARgento legato.

M.I.R. d.cap.9.reg.88.

I.Regula: Auro vel argento legato, quid debeatur, definitur l.cum aurum.20.in prin.ff.de auro legato. Huius regulæ ratio proponitur l.quæſitum eſt.76.§.illud fortaſſis.ff.de legatis 3. Planè propoſitæ regulæ exceptiones proponuntur l.cum aurum.20.§.item Celſus.ff.de auro legato. Concordat l.pediculis.33.§.1.ff.eod.tt.

De gemmis auro argentoq; incluſis. Hæ quoq; auro argentoq; legatis, legato cedũt. d.l.20.§.perueniamus. de qua re vide s̃.cap.prox.reg.9.in prin.

De numis, an debeantur, definitur l.Quintus.28.§.1.ff.de auro legato.

De ſcaphijs ventris cauſa habitis, an debeantur, definitur d.l.28.§.penult.ff.d.tt.

De vaſis & arculis, an debeantur, definit l.argẽto.51.ff.de leg.3. Cõcordat l.cum aurum.20.in prin.ibi: nec ex vaſis tãget.ff.de auro legato. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi argentũ factum ſit legatũ.d.l.20.§.1.

De plumbo quo argentum continetur, proponitur d.l.20.§.planè.

De emblematis d.l.20.§.ſimili modo. Planè auro legato, emblemata non debentur. d.l.20.§.itẽ Celſus.

I I.Regula: Certo auri vel argenti pondere legato, æſtimationem ſoluendo hæredes liberantur. l.1.§.fin.ff.de auro legato. Leges concordantes vide s̃.cap.proxim.reg.15.except.7. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi certum genus argenti ſit legatum. d.§.fin. Concordat l.cum certum.10.ff.d.tt. Huius exemplum eſt: Si facti argenti certum pondus ſit legatum. Quod proponitur l.cum aurũ.20.§.1.ff.de auro legato. Secunda exceptio eſt: Niſi iudex pronunciauerit, ipſam materiam deberi. l.Titia.36.§.1.ff.d.tt. Alia propoſiti legati regula proponitur l.cum aurũ.20.§.idem Celſus ff.eod.tt.

I I I.Regula: Auro vel argento facto legato, quid debeatur, definitur l.cum aurum.20.§.argento facto.ff.de auro legato. Concordat l.Quintus.28.in prin ff.d.tt. Sed & aliæ auri facti ſpecies proponũtur d.l.28.§.ſi factum. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi vaſa fabricari cœpta ſint, nondum perfecta. reprobatur l.cum aurum.20.§.infecti.ff.de auro leg. Secunda: Niſi vaſa fracta ſint & colliſa. d.l.28.§.cui aurum. Tertia: Niſi nõ ſui, ſed alterius vſus cauſa teſtator parauit, reprobatur d.l.28.§.ſi factũ. Quarta: Niſi ſub alio genere comprehendatur. d.l.28.§.fin. Quinta: Niſi nummi ſunt. hi enim argento facto non cõtinentur. d.§.fin. & §.1.

I V.Regula: Facto auro vel argento legato, ea etiam quæ accedunt, debentur. l.ſi quando.30.ff.de auro legato. Concordat l.pediculis.33.in prin.ff.d.tt. Sed de hac re dictum etiam ſuprà capite proxim.reg.9.in prin.

V.Regula: Infecto auro vel argento legato, quid debeatur, definitur l.Quintus.28.§ ſi factum, in fine.ff.de auro legato. Concordat l.cum aurum.20.§.infecti ff.eod.tt.

V I.Regula: Cælato argento legato, quid debeatur, definit d.§.infecti, in fine.

V I I.Regula: Signato auro vel argento legato, quid debeatur, definitur d.l.28.§.ſi autem.

V I I I.Regula: Eſcario argento legato, quid debeatur, definitur l.cum aurum.20.§.ſi cui.ff.de auro leg. Concordat l.pediculis.33.§.quidam.ff.d.tt.

I X.Regula: Potorio argento legato, quid debeatur, definitur l.in argento.22.in prin ff.d.tt. De aquiminario habetur d.l.22.§.fin. Alia huius loci regula proponitur l.pediculis.33.§.argento.ff.de auro legato.

X.Regula: Auro vel argento ſuo legato, quid debeatur, vide ĩ.de ſuis rebus relictis.

X I.Regula: Viatorio argẽto legato. quid debeatur, definitur l.vlt.in prin.ff.d.tt. De hac re dictum quoq; s̃.cap.prox.reg.9.except.4.

X I I.Regula: Balneario argẽto legato, quid debeatur, definit d.l.vlt.§.vxori.

DE SVIS REBVS RElictis ſeu legatis.

I.Regula proponitur l.Quintus.28.§.cui legatum.ff.de auro leg.l.ſuos.71.in prin.ff.de leg.3. item l.cum ſua.69.cum l.ſequente.ff.eod.tt. Suis igitur rebus legatis, id debebitur legatario, cuius dominium teſtatoris fuit: nam id ſolùm vindicare potuit. Planè ſi ita legauit teſtator: Aurum meum, vel quod meum eſt: Stichum meum, vel qui meus eſt. tunc non quod mortis tempore teſtatoris eſt, debetur legatario: ſed quod eo

tempore

tempore eius eſt, cum ſit teſtamentũ. Quod notandum loco primæ exceptionis: de qua ſatis dictum ſ. cap. prox. reg. 9. except 4 item ſ. lib. prox. cap. 7. cauſa 5. except. 1. Sed & de eo dicetur j. de conditionibus. Secunda exceptio: Niſi pars rei alterius ſit: reprobatur l. ſi quis. 72 ff de leg. 3. Planè ſi conſtet teſtatorem non alias voluiſſe rem ad legatarium pertinere, niſi in ſolidum ſua ſit, propoſitæ exceptioni eſt locus. Quæ diſtinctio approbatur l. Iuniano. 66. §. ſeruos. ff. de legat. 3. Sed & admittitur exceptio propoſita in ea parte, quæ teſtatoris non eſt. l. ſerui. 5. §. 1. ff. de leg. 1. Tertia exceptio: Niſi vſusfructus rei alterius ſit. reprobatur l. ſi quis. 72. ff. de leg. 3. Concordat l rectè dicimus. 25. in prin. ff. de verb. ſignif. Quarta: Niſi teſtator rẽ pignori dederit. reprobatur l. ſuos. 71. §. 1. ff. de legat. 3. Quinta: Niſi tales ſint ſerui, quorum operas teſtator locare ſolitus eſt. reprobatur d. l. 71. §. proinde. Sexta: Niſi res ſint quas venales teſtator habuit. d. l. 71. §. fin. Septima: Niſi ſeruorum ſint vicarij. d. §. fin. Concordat l. ſeruo 15. ff de peculio legato. Octaua: Niſi veſte ſua legata, veſtem aliquam in vſus ſuos nõ habuerit. l. argumento. 26. §. ſi quis addiderit. ff. de auro legato. Nona: Niſi pluribus rebus legatis, ſi ſuæ eſſent, aliqua ex ijs teſtatoris non ſint. hoc enim caſu videntur nec aliæ res quæ teſtatoris ſunt, deberi. ſed reprobatur l. falſa. 32. § fin. ff. de condit. & demonſtr.

II. Regula: Suis rebus legatis, res quorum proprietas non ad ipſum teſtatorem pertinet, non debentur. Quæ regula cum ex præcedentibus conſtat, tum approbatur etiam ſimul & exemplo declaratur l. ſuos. 71. in prin. ff. de legat. 3. Aliud exemplum eſt in rebus pignori acceptis. Quod proponitur d. l. 71. §. 1. ibi: creditor nequaquam. Tertium eſt in rebus creditis, ſeu quæ teſtatori actione aliqua perſonali debentur. l. Quintus. 28. §. argento. ff. de auro legato. Concordat l. ſcribit. 35. in prin. ff. eod. tt. Quo §. exemplũ propoſitum approbatur, ſimul & diſtinguitur hoc modo: Niſi teſtator rem ſuam alteri dederit, ita vt dominium penes ſe remaneat. hoc enim caſu, quamuis creditum ſit, & actione perſonali ea res teſtatori debeatur, tamen nihilominus ad legatarium pertinet. Quod loco primæ exceptionis in exemplo propoſito eſt notandum. Secunda exceptio eſt: Niſi actione iudicati debeatur. l. nepoti. 6. ff. de inſtrum. legat. Tertia: Niſi vniuerſa bona ſua legauit. hoc enim caſu etiam quæ in actionibus ſunt, debentur. l. ſi legatus. 30. §. ſi quis. ff. ad Senatuſconſult. Trebell. Concordat l. meorum. 91. ff. de verborum ſignificationibus. Quarta: Niſi res ſit a teſtatore bona fide poſſeſſa. hoc enim caſu, quãuis proprietas rei teſtatoris non ſit, tamen ſuorũ appellatione legatario debetur. approbatur exemplo ſerui. l. ſuos. 71. in prin. & l. nuper 83. ibi: ſed potius & hic. ff. de leg. 3.

DE EO QVOD AD ROGAtum ex bonis peruenerit legato.

I. Regula, De eo quod aliunde, non ex teſtamento defuncti ad grauatum peruenit, proponitur l. 2. §. nam & ſi quis. ff. de dote relegata. Aliud exemplum eſt, ſi quid rogato teſtator inter viuos donauit. Quod proponitur l. ſi vnum. 69. §. fin. cum lege ſequente. ff. de legatis 2. Propoſitæ regulæ exceptio prima proponitur l. ſequens. 70. ff. eod. tt. Secunda eſt: Niſi in codicillis poſtea factis relinquatur. l. cum pater. 79. §. fidei tuæ. ff. de leg. 2.

II. Regula, De rebus proprijs grauati, proponitur l. qui vxori. 19. §. penult. ff. de auro legato.

III. Regula, De ijs quæ grauato à teſtatore debentur, proponitur exemplo dotis relegatæ l. cum pater. 79. §. fidei tuæ. ff. de legatis 2. Cõcordat l. 2. §. mulier. ff. de dote relegata.

IV. Regula, De eo quod rogatus debuit defuncto, proponitur exemplo dotis, l. Lucius. 78. §. filiam. ibi: idem quæſijt. ff. ad ſenatuſc. Trebell.

V. Regula, De prælegatis heredi relictis, habetur l. cum virũ. 16. C. de fideicommiſſis. Cuius exceptio eſt: Niſi teſtator prælegata alienari prohibuerit. l. Lucius. 78. §. pluribus ff. ad ſenatuſconſult. Trebellianũ. Plura de regula propoſita vide infrà eod. lib. cap. 17. quæſtio. 3. reg 3. except 3.

VI. Regula, De ijs quæ poſtea codicillis rogato leguntur, proponitur l. cum pater. 79. §. fidei tuæ. ff. de legatis 2.

VII. Regula: De fructibus perceptis, & ijs quæ vice fructuum ſunt. Hæc regulariter non debentur fideicommiſſario. l. quod his verbis. 81. in prin. ff. de legatis 3. Concordat l. heredes. 57. in prin. ff. ad S. C. Trebell. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi creditori plus debito ſit legatum, rogatuſq; vt id quod ad eum peruenerit reſtituat: hoc enim caſu id quod debitum excedit, cum fructibus reſtituet. l. 2. §. fin. ff de dote relegata. Secunda exceptio proponitur l. Baliſta. 32. ff ad ſenatuſconſultum Trebellianum. Tertia exceptio eſt: Niſi quædam ex bonis ſint deminuta. ea enim ex fructibus perceptis ſunt ſupplenda. l. ſcribit. 33. ff eod. tt. Concordat l. ita tamen. 27. §. heres ff. d. tt. Alias propoſitæ regulæ exceptiones vide ſ. capite prox. reg. 11.

VIII. Regula, De eo quod ex hæreditate, quæ ad rogatum peruenit, deminutum eſt. Hoc ex fructibus ſupplendum. l ſcribit. 33. ff. ad S. C. Trebell.

IX. Regula proponitur l. Lucius. 78. §. tres heredes. ff. eod. tt.

X. Regula habetur d. l. 78. §. quæ habebat.

XI. Regula, De legitima, quæ debetur rogato à teſtatore. Item

XII. Regula, De dote & antenuptiali donatione. Hæ duæ regulæ proponuntur Nouell. conſt. 39. §. hac meritò nos. Plura de regula propoſita vide j. cap. 17. quæſt. 3. reg. 16. except. 2.

DE EO QVOD EX HAEreditate ſupererit, legato.

I. Regula: Quod medio tempore alienatum & deminutum eſt ex hæreditate, id non debetur. l. in fideicommiſſi. 3. §. nonnunquam. ff. de vſuris & fructibus. M. I. R. lib. 4. cap 9. reg. 69. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi interuertendi fideicommiſſi cauſa ſint deminuta. d. §. nonnunquam. l. Titius. 54. in prin. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum. M. I. R. d. reg. 69. except. 1. Planè mutatur hæc exceptio iure nouo Nouell. conſtit. 108. Secunda exceptio eſt: Niſi non

pro rata patrimonij parte, quod hæres habuit, ſit deminutum. d.l.54. §. diuus autem Marcus. Sed & hæc reprobatur Nouell. conſt. 108. Tertia exceptio eſt: Niſi quartam hæreditatis partem rogatus non reliquerit fideicommiſſario. Hæc exceptio approbatur, præcedētibus duabus exceptionibus ſublatis, Nouell. c. 108. M. I. R. d. reg. 69. exc. 2. Cuius replicatio prima eſt: Niſi dotis cauſa quartam deminuerit, de qua re dictū quoque ſupra regula proxima. M. I. R. d. exc. 2. repl. 1. Secunda: Niſi ob redemptionem captiuorum quarta ſit deminuta. Tertia: Niſi rogatus non habeat aliunde quo ſe ſuſtentet. nam & hoc caſu illi conceditur deminuere quartam. Hæ replicationes approbantur d. Nouell. conſt. 108. §. certè ſi ipſam etiam. M. I. R. d. except. 2. repl. 3 & 4. Hæc de tertia propoſitæ regulæ exceptione. Quarta exceptio: Niſi pignori tantùm ſit datum. ipſo quidem iure valet, ita vt fideicommiſſarius luendi pignoris poteſtatē habere videatur: vt autem hæres rogati cogatur luere & præſtare, hoc reprobatur l. deducta. 58. §. fin. ff. ad ſenatuſcōſult. Trebellianum. Quinta exceptio eſt: Niſi aliud pro eo quod ex hæreditate alienatum eſt, ſuperſit: veluti precium ex re vendita redactum, vel alia res precio iſto comparata. l. Imperator. 72. §. fin. cum lege ſequēte. ff. de leg. 2. Sexta: Niſi rogatus pecuniam hæreditariam ſuis creditoribus ſoluit: hoc enim caſu fideicommiſſarius in creditorum locum, quibus ſolutum eſt, ſubſtituitur. l. idem. 74. ff. de leg. 2.

II. Regula: Eo quod mortuo hærede ſupereſt legato, hæres ad cauendum fideicommiſſario tenetur de nihil ex quarta hæreditatis parte deminuenda. Nouell. c. 108. §. ſi nulla eiuſmodi cauſa. ibi: vnde & cautionem. Concordat l. Titius. 54. §. fin. ff. ad ſenatuſconſultum Trebell.

III. Regula: De fructibus ex hæreditate perceptis vide ſ. cap. prox. reg. 11. except. 4.

IV. Regula proponitur l. cum pater. 79. §. dulciſſimis. ff. de leg. 2.

DE IIS QVAE ALICVIUS CAUſA PARATA ſUNT, LEGATIS.

I. Regula proponitur l. item legato. 47. §. fin. ff. de legat. 3. Huius regulæ exceptiones vide ī. reg. prox.

II. Regula: In quæ vxoris cauſa empta vel parata ſunt legatis, quid veniat, definitur l. hoc legatum. 43. in prin. ff. de leg. 3. l. ſi quid. 45. in prin. item l. item legato. 47. in prin. ff. eod. tt. l. vxori. 14. ff. de auro legato. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi res ſint in dotem datæ. hæ enim hoc legato non continentur. approbatur ſimul ac diſtinguitur l. quæſitum. 76. §. cum vir. ff. de leg. 3. Secunda: Niſi alius, non teſtator parauerit. reprobatur d. §. cum vir. Tertia: Niſi alterius, non vxoris cauſa empta vel parata ſunt. reprobatur l. ſi quid. 45. §. inter emptum. ff. de leg. 3. item l. hoc legatū. 43. §. fin. ff. d. tt. Quæ propoſita exceptio reprobatur, hac tamen conditione: Dum id mulieris vſibus propriè attributum eſſet. Ergo ſi mulieris vſibus propriè deſtinatum non eſt, exceptioni propoſitæ locus eſt: quod loco primæ diſtinctionis notandum. Cuius replicationes vide infra except. 17. Secunda diſtinctio eſt: Niſi vxori non ſint adſignata. l. ſi quid. 45. §. fin. ff. de leg. 3. Tertia: Niſi concubinæ, non vxori ita ſit legatum. reprobatur l. qui concubinam. 29. in prin. ff. de leg. 3. Quarta: Niſi ita legauit. Quæ eius cauſa empta ſunt, nō parata. hoc enim caſu, quæ eius cauſa empta non ſunt, quamuis ſint ei deſtinata, tamen non debentur. l. item legato. 47. § item intereſt. ff. de legatis 3. Concordat l. ſi quid 45. §. inter ff. eod tt. Quarta exceptio eſt: Niſi communis vſus cauſa parata ſint. l. hoc legatum 43. ff. de legatis 3. l. legatis. 36. ff de legat. 2. item l. Quintus. 11. in prin. ff. de auro leg. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi non genus, ſed ſpecies ita legetur. hoc enim caſu, quamuis nec vxoris cauſa paratum ſit, nihilominus debetur. d. l. 11. Secunda: Niſi maritus ſolitus ſit quaſdam res ab vxore quaſi vſu mutuari. hoc enim caſu nihilominus vxori debentur. l. item legato. 47. §. 1. ff. de leg 3. Quinta propoſitæ regulæ exceptio: Niſi ante ductam vxorem maritus comparauit. reprobatur l. hoc legatum. 43. §. fin. ff. de legat. 3. Concordat l. ſi quid. 45. in prin. ff. eod. tt. Sexta: Niſi mortuo teſtatore comparatum ſit. l. 2. in prin. ff. de auro legato. Septima: Niſi mortua vxore comparatum ſit. d. l. 2. §. at ſi viuente. Concordat l. apud. 5. ff. eod. tt. Octaua: Niſi poſt diuortium emptum ſit. d. l. 2. §. fin. Nona: Niſi virilia ſint vxori deſtinata. reprobatur l. item legato. 47. in principio. ff. de legatis 3. Decima: Niſi res alienæ ſint. reprobatur l. Quintus. 11. §. fin. ff. de auro legato. Vndecima: Niſi alij quàm vxori legatum ita ſit, quod eius cauſa ſit paratum. reprobatur l. item legato. 47. § fin. ff de legatis 3. Concordat l. qui concubinam. 29. in principio. ibi: idemq́ velin. ff. eod. tt. Duodecima: Niſi concubinæ, non vxori ita ſit legatum. reprobatur d. l. 47. §. parui etiā. & d. l. 29. in prin. Decimatertia: Niſi vxori non fuerint aſſignata. reprobatur l. item legato. 47. §. item intereſt. ibi: vtroque autem legato. ff. de legatis 3. l. cum vxori. 56. ff. eod. tt. Planè admittitur, ſi alterius, non vxoris cauſa parata ſint: tunc enim, niſi vxori adſignata ſint, nō debentur. l ſi quid. 45. §. fin. ff. de leg. 3. Decimaquarta exceptio eſt: Niſi id quod vxori deſtinatum eſt, poſtea rurſus ſit ademptū. l. nam ne. 46. ff. de leg. 3. Decimaquinta: Niſi aurum vxori deſtinatum conflatum ſit. reprobatur l. item legato. 47. §. ſi vxori. ff. de leg. 3. Decimaſexta: Niſi mortis tempore vxor teſtatoris non ſit. d. §. ſi vxori. Concordat l. vxori. 3. ff. de auro legato. Decimaſeptima: Niſi vſibus vxoris deſtinata non ſint. Hæc exceptio conſtat ex ijs quæ dicta ſunt ſupra eadem regula, except. 3. diſtinct. 1. Huius replicatio prima eſt: Niſi vſibus ſeruorum vel ancillarum vxoris ſint deſtinata: tunc enim, quamuis non ipſi vxori ſint deſtinata, tamen nihilominus debentur. l. vxori. 14. in fine. ff. de auro legato. Secunda: Niſi certa ſpecies ita ſit legata, Quæ vxoris cauſa ſit comparata: hoc enim caſu, quamuis vxoris cauſa parata non ſit, tamen debetur. l. Quintus. 11. §. multum enim intereſt. ff. de auro leg. Tertia: Niſi cū generaliter quibuſdam legatis adiectū ſit, Quæ vxoris cauſa parata ſunt: nihil ex ijs vxoris cauſa ſit paratū. approbatur ſimul & declaratur l. cum quæreretur. 58. §. lana ff. de leg. 3. Hæc de ſecūda regula eiuſq́; exceptionibus ſint dicta.

III. Regu-

III.Regula: Si pluribus rebus enumeratis & legatis, adiecta ſint hæc verba, Quæ vxoris cauſa parata ſunt: vel, Quæq; parata ſunt: quid veniat, definitur l. ea tamen.44.ff.de leg.3. Concordat l. Quintus.11.§. ſed quod Quintus.ff.de auro legato.

IV.Regula: Si pluribus rebus legatis, adiecta ſunt hæc verba, Seu quæ eius cauſa parata ſunt: quid debeatur, definit l.ſi quis.31.ff.de auro leg.

V.Regula: Pluribus rebus legatis, deniq; auro & argento, adiectis hiſce verbis, Quod eius cauſa paratum eſt: quid debeatur, definitur l.hæres.98.§.vxori.ff.de leg.3.

VI.Regula: Argento, quod vſus ſui cauſa paratum eſt, legato, vel veſte aut ſupellectile, quid veniat, definitur l.cum in teſtamento.29.ff.de auro leg.

VII.Regula: In quæ tabernarum exercendarum, inſtruendarũ piſtrini, cauponiæ cauſa facta parataq; ſunt legatis, quid veniat, definitur l.ſi ita.15.in prin.ff.de inſtructo legato.

VIII. Regula: Prædijs & ijs quæ eorum prædiorum colendorum cauſa empta parataq; ſunt, legatis, quid veniat, definitur l.cum quæreretur.58.§.fin.ff.de leg.2.

DE IIS QVAE VIVVS DEdit vel donauit legatis.

I.Regula: Quæ poſt teſtamentum factum donauerit, non veniunt in hoc legatum. l.vxori.32.§.vxori.ff.de leg.3.

II.Regula: Quæ non ſunt annua donata nõ debentur.l.Seio.10.§.medico.ff. de annuis leg. M.I.R. lib.4. cap.9.reg.71.

III.Regula: Si alimentis quæ minus præſtiterit relictis, variè alimenta præſtitit, alio anno plus, alio minus, mortis tempus eſt ſpectandum. l.Mela.14.§.ſed ſi alimenta ff.de alim.leg.

IV.Regula, De ijs quæ teſtator ſuæ vtilitatis cauſa dedit, proponitur l.Seio.10.§ fin.ff.de annuis legatis.

V.Regula, De habitatione, habetur l.Sempronio.33.in prin.& § 1.ff.de vſufruct. leg item d.l.10. §.fin.

VI.Regula: Si, cum ita legatũ eſſet, Auri pondo tria quæ viuus præſtabam: & alia quædam præſtiterit, ea quoq; debentur.l.Titia 19.§.fin.ff.de annuis legatis.

VII. Regula proponitur l.à filio.15.§. teſtator. ff. de alim.leg.

VIII. Regula habetur l. alimenta.16.§. final. ff. eod.tt.

RELIQVAE REGVLAE QVAEſtionis huius, quid veniat in actione legatorum, iuxta ordinem alphabeti digeſtæ. Cap. V.

Prima regula: Aceto legato, quid veniat, definitur l.ſi quis.9.§. ſi acetum.ff.de tritico legato.

II.Regula: Aliena re legata, vel alij obligata, quid veniat, vide ſ.cap.3.reg.2 & 3.

III.Regula: Alimentis legatis, quid debeatur, infrà lib.prox.peculiari capite tractabitur.

IV. Regula: Annulis legatis, quid veniat, definitur l.argento.51.in fine.ff.de leg.3.

V.Regula: Armarijs legatis, quid veniat, definitur l.librorum.50.§.fin.ff.d.tt.

VI. Regula: Artificium vt doceat fideicommiſſo, quid veniat, definitur l.Stichus.12.ff.eod.tt.

VII.Regula: Bibliotheca legata, quid debeatur, definitur l.librorum.50.§. ſed ſi bibliothecam. ff. de legat.3.

VIII.Regula: Balneo legato, quid debeatur, definitur l.patronus.34.§.codicillis.ff.d.tt.

IX.Regula: Bonis legatis, ſeu bonorum vſufructu legato, quid debeatur, definit l.vxori 37. ff.de vſufructu legato. Alia huius loci regula habetur l. vlt.ff. eod.tt.

X.Regula: Chartis legatis, quid veniat, definitur l. chartis.74.ff.de legatis.3. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi aliud volũtas defuncti, quæ certis cõiecturis conſtat, velit.l librorum.50.§.quod tamen.ff.eod.tt. Alia huius loci regula proponitur d.l.50.§.chartis. Itẽ alia d.l.50.§.quid igitur.

XI.Regula: Calendario legato, quid debeatur, definitur l.qui filiũ.62.ff.de legat.3. Concordat l.Lucius.90.in prin ff.de leg.2. Alia huius generis regula habetur l.nomen 33.§.filio.ff.de leg.3.

XII.Regula: Carbonibus legatis, quid veniat, definitur l.ligni.55.§.ſi lignum.ff.de leg.3.

XIII.Regula: Chirographo legato, ipſum debitum legatum intelligitur. l.ſeruum.44.§. cum qui. ff.de leg.1. l.qui chirographum.57.ff.de leg.3. l.liberationem 3. in prin. ff.de liberat. leg. l.mortis cauſa.18.§. Titia.ff.de mortis cauſa donationibus.l.auunculo.28. ff.d.tt.item l.huiuſmodi.81.§ ſi ita legatũ.ff.de leg.1. M.I.R.lib.4.cap.10.reg.84.

XIV.Regula: Cibarijs relictis, quid veniat, definitur l.diarijs.21.ff.de alim.leg.

XV.Regula: Communione bonorũ legata, quid veniat, definitur l. teſtamento.91.§. Lucius. ff.de legat. 2. Concordat ijſdem verbis l.Lucius.78.in prin.ff.ad S.C.Trebell.

XVI.Regula: Dactyliotheca legata, quid veniat, definitur l. librorum.50.§. quod in bibliotheca. ff. de legat.3.

XVII.Regula: Diarijs legatis, quid veniat, vide ſ. eod.cap reg.13.

XVIII.Regula: Gemmis legatis, quid veniat definitur l.cum aurum.20.§.gemmæ autem, vſq; ad finẽ legis, cum l.ſequente.ff.de auro legato.

XIX.Regula: Hoc amplius legato, ſuperiora etiam legata repetuntur. l.ſi tibi.52.ff de leg.3. l.Seio.10.§. vxori.ff.de annuis legatis.itẽ l.qui ita.3.ff.de dote relegata. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi liberatione debiti legata, poſtea ita legatũ ſit: Hoc amplius vſuram pecuniæ, quã mihi debet, donec viuet, remitti volo. hoc enim caſu legatũ prius datum, minutũ videtur.l.Aurelius.28.§.teſtamento.ff.de liberat. legata. Secunda: Niſi cũ alteri cuidã quid legatũ eſſet, poſtea Titio hoc amplius decẽ ſint legata. hoc enim caſu Titio non niſi decẽ debentur, nec illud quoq; quod alteri eſt legatũ. l.ſi ſeruus.105.§.ſi ita ſcriptum. ff.de leg.1. Cui quodammodo contradicit l ſi ſic.13 ff.de leg.3.

XX.Regula: Imagine legata, quid veniat, definitur l ſi imaginem.13.ff.de auro legato. Sed de hoc vide ĩ. lib.prox.cap.12.cauſa 58.except.4.

XXI.Regula: Inſtrumentis prædiorum legatis, an

ipſa prædia legata cenſeantur, definitur l.his verbis. 100.§.item quæſijt.ff.de legat.3. Pertinent hæc ad ea quæ habentur ſ̃. cap. prox. de ijs quæ ibi ſunt legatis, reg.1. except.10. Planè inſtrumentis emptionem donatis vel legatis, ipſæ res emptæ donatæ vel legatæ videntur.l.1.C.de donationibus.

XXII.*Regula:Italicis rebus legatis,quid debeatur, definitur l.ex facto.35.ff de hæred.inſtit.*

XXIII *Regula: Lana legata, quid debeatur, definitur l ſi cui.68.ff.de leg.3. vbi ait Iuriſconſultus: Id legatum videtur,quod tinctum non eſt. Ergo tinctum lanæ appellatione non continetur. Cui concordat d.l. 68.§.linum,in fine. Contradicit l.pediculis.33.§. Labeo.ff.de auro leg. Alia huius loci regula proponitur l. lana 86. in prin. ff. de leg.3 . M.I.R. lib.4 . cap.9. regul.96.*

XXIV.*Regula: Lecto legato, quid veniat, definitur l librorum.50. §.fin. ff.de legat 3. De hac re vide ſ̃.cap 3 reg 9.*

XXV *Regula: Libris legatis, quid veniat, definitur d.l.50. in prin.l. Alia huius loci regula proponitur d.l. 50 §.libris. Tertia huius loci regula, de membranis puris,habetur d.l.50. §.quod tamen. Quarta, de libris non perſcriptis, nec perfectis, habetur d.l.50. §. vnde non malè. Quinta regula,de centum libris legatis,habetur d.l.50.§.1.*

XXVI.*Regula: Lino legato,quid debeatur,definitur l.ſi cui.68.§.linum. ff.de legat.3. M.I.R. d.cap.9. regul.97.*

XXVII.*Regula:Lignis legatis, quid debeatur, definitur l.ligni.53. cum lege ſeq ff.de leg.3. M.I.R. lib. 5.cap.penult. in verbo Ligni.*

XXVIII *Regula:Libertate legata, nō debetur peculium.Inſtit.de legatis.§.peculium. M.I.R. d.cap.9. reg.82. Huius regulæ exceptio prima eſt:Niſi libertas ſub conditione dandi ſit relicta. l.deniq;.8. §.interdū. ff.de peculio legato. Concordat Inſtit. d.§. peculium, in fine.M.I.R. d. reg 82. except.1. Secunda: Niſi ſimul etiam ſeruus à reddendis rationibus liber eſſe iuſſus ſit.reprobatur l.dominus.23. §.ſeruis.ff.de peculio legato. Concordat l. ſi ſeruus.116 . in fine . ff. de leg.1. Alia huius loci regula eſt, Quòd libertate ſeruo relicta, ſi rogatus in manumittēdo eo moram faciat, omnia etiam ea quæ ſeruus poſt moram adquiſiuit, reſtituere cogatur.l.ſi quis.86.ff.de leg.2.*

XXIX. *Regula: Marmore legato, rudis tantùm materia debetur.l.quæſitum.76.§.illud fortaſſis.ff.de leg.3. Alia huius loci regula proponitur l.hæres.98.§. duæ.ff.eod.tt.*

XXX. *Regula: Materia omni legata, quid veniat, definitur l.Seruius.55.& l.lana.86.ff.eod.tt.*

XXXI.*Regula:Maſſa legata, ſcyphi ex ea facti exigi poſſunt. l.lana.86.in fine.ff.de leg.3.*

XXXII.*Regula: Militia legata, quid veniat, definitur l.his verbis.100.§.penult.& §.fin.ff.d.tt.*

XXXIII.*Regula : Minore vel maiore legato,quid veniat,definitur l.qui lancem.32 ff.de auro legato.*

XXXIV.*Regula: Nomine legato,id quod debetur, legatum intelligitur.l.ſeruum.44.§.eum qui.in fine. ff.de legatis 1. Concordat l.qui chirographum.57 . in fine.ff.de leg.3.*

XXXV. *Regula: Nummis legatis, quid debeatur, definitur l.ſi ſeruus.50.§.fin.ff.de legatis 1. Alia huius generis regula proponitur l. nummis.73. ff. de legatis.3. M.I.R.d.cap.9.reg.79.*

XXXVI.*Regula, Parte bonorum legata, vtrum rerum, an æſtimationis pars debeatur, definitur l. non amplius.26.§.cum bonorum.ff.de legatis 1. Cōcordat l generali.32.§.fin.ff.de vſufructu leg. Alia huius loci regula proponitur l.poteſt.27.ff.de legat.1.*

XXXVII.*Regula: Peculio legato,quid veniat,infrà peculiari capite dicetur.*

XXXVIII. *Regula : Prouincialibus rebus legatis, quid veniat,vide ſ̃.reg.21.*

XXXIX.*Regula: Purpura legata,quid veniat, definitur l.ſi cui.68.§.fin.ff.de leg.3.*

XL.*Regula:Rationes reddere ſi ſeruus iuſſus ſit,vel vetitus,quid veniat,infrà dicetur.*

XLI.*Regula: Reliquis legatis, quid veniat, definitur l.prædijs 89.in prin.ff.de leg.3. Huius loci eſt l.Oſidius 95.ff.eod.tt. Alia huius loci regula habetur l.cū optio.17. ff. de optione legata. Huius etiam loci eſt l. Seia.20.§.prædia.ff de inſtructo legato.*

XLII.*Regula : Repetitis legatis, libertas quoq; repetita cenſetur.l.cum in 75.ff.de leg.3.*

XLIII.*Regula:Tabulis legatis, quid veniat, definitur l.chartis.74.ff.de leg 3.*

XLIV.*Regula:Teſtudineis legatis,quid veniat,definitur l.hæres.98.§.fin.ff.d.tt.*

XLV. *Regula : De vaſis legatis. Cuius legati prima regula proponitur l. cum aurum.20 . §. ſed ſi vaſa. ff. de auro legato.Secunda regula: Corinthijs vaſis legatis,quid veniat,definitur l hæres.98.§.cui Corinthia. ff.de legatis 3. Tertia regula: Electrinis vaſis legatis, quid debeatur,definit l.pediculis.33.§.Neratius.ff.de auro legato.*

XLVI.*Regula : Verſicoloribus legatis , quid veniat,definitur l.ſi cui.68. §.de verſicoloribus. ff.de legatis 3. Huc etiam pertinet l. quæſitum.76. §. coccum. ff.eod.tt.*

XLVII.*Regula:Vendere iuſſo hærede,quid veniat, definitur l. ſi cui.49. § fin. ff. de leg.1. Huius regulæ, quantum ad verba poſtrema attinet, exceptio proponitur l.teſtamento.91.§.qui indiuiſam. ff.de legat.2. Alia huius legati regula proponitur l. qui concubinā. 29.§.fundum.ff.de leg.3.*

XLVIII.*Regula:Vnguētis legatis,quid debeatur, definitur l.in argēto.22.§.vnguētis.ff.de auro legato.*

XLIX.*Regula: Vſufructu legato, quid veniat,vide ſ̃.lib.7.*

L.*Regula:Si alicuius fidei commiſſum ſit,vt aliquē ibi,vbi eſt, ſeneſcere patiatur, quid debeatur ex hoc fideicommiſſo, definitur l. Sempronio.33. §.fin. ff.de vſufructo legato.*

LI.*Regula: Si ita ſit legatum : Hæres meus penum dato:aut ſi non dederit, decem dato. vtrum penus, an decem ſint petenda,definitur l ſi penum.24 ff.quando dies legat.cedat. Ex qua etiam patet, ſi fundus legatus ſit,& ſi fundus datus non fuerit,decem: vtrunque peti poſſe, tam fundum & decem, ſed alternatiuè, perinde ac ſi ita legatū eſſet, Fundum aut decem, vtrum hæres voluerit, Seio dato. quod regulæ loco notandum.*

notandum. Eius regulæ exceptio prima eſt: Niſi legatarius ante conditionem decem dandorum exiſtētem deceſſerit: tunc enim, quia decem dandorum legatum in irritum recidit, ante conditionem eius exiſtentem legatario mortuo, euenit vt ſolius fundi vel penoris legatum vtile ſit. & peti poſſit. d.l.24. verſ. quorum quia. Planè ſi hæres à legatario interpellatus ſit de fundo dando, nec dederit, decem dandorum conditio exiſtit. d. verſ. quorum quia. Sed ſi legatarius, antequam de fundo dando hæredem interpellauit, deceſſit: ante cōditionem decem dandorum exiſtentem deceſſiſſe dicitur, nec legatum decem dandorum ad hæredem ſuum tranſmittit, ſecundum ea quæ dicta ſunt ſ. lib. prox. cap. 8. cauſa 10. Aliud exemplum eſt: Si fundus ſit legatus, & ſi fundus intra calendas datus non ſit, decem: tunc enim, ſi ante calendas nondum dato fundo legatarius deceſſit, pendente conditione deceſſit. Secunda exceptio eſt: Niſi ita ſit legatum, Si fundum non dederit, decem dato: vt non prius fundus ſit legatus. hoc enim caſu fundus peti non poteſt, ſed ſola decem ſub conditione relicta. d.l.24. verſ. planè ſi ſic. Propoſita regula eiuſq; exceptionibus concordat l. cum ſine. 19. in prin. ff. quando dies leg. cedat. item l.1. §. item ſi ita. ff. ad l. Falcidiam. Sed & præter prædictas duas propoſitæ regulæ exceptiones, tertia quoq; talis eſt: Niſi lis de decem dandis cum hærede ſit conteſtata. tunc enim fundum ſeu penum offerendo, hæres non liberatur. approbatur ſimul & diſtinguitur l.1. ff. de penu legata.

LII. Regula: Si duæ res alternatiuè ſint legatæ, veluti fundus aut centum: vel vna res generaliter ſit legata, veluti homo, eques, &c. electio eſt penes legatarium: & quam ille elegerit, ea ei debebitur. de qua re ĩ. lib. proxim. in peculiari capite de Electione legata dicetur.

LIII. Regula: Si cum ſæpius legatum eſſet, teſtator ſemel tantùm præſtari voluit, quid iuris, definitur l. ſi ita. 14. ff. de leg. 1. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi teſtator ſpecialiter adiecerit, prioris ſcripturæ ſe pœnituiſſe, & velle vtrumq; præſtari. de qua re dictum ſ. lib. prox. cap. 6. except. 96. & dicetur etiam de propoſita regula ĩ. cap. prox. quantum veniat? reg. 12.

LIIII. Regula, De vocabulo Seu, proponitur l. ſi quis. 31. ff. de auro legato.

LV. Regula: Pronomen Qui, quæ, quod, legatis adiectum, ea minuit atq; reſtringit. l. ea tamen. 44. in fin. ff. de legat. 3. Eius regulæ exceptio prima eſt: Niſi coniunctio copulatiua pronomini relatiuo ſit adiecta. d.l.44. in princ. Secundæ exceptionis loco notandum, Quòd interdum tantùm proximũ legatum minuat pronomen Qui, quæ, quod, non ſuperiora. approbatur exemplo l. ſi quis. 12. ff. de auro leg. Concordat l. Plautius. 9. ff. eod. tit.

LVI. Regula, De particula Cum, proponitur l. cui vinum. 6. ff. de tritico legat. Concordat l. ſi cui. 52. in prin. ff. de leg. 1.

LVII. Regula proponitur l. libertis. 18. §. poſthumis. ff. de aliment. leg.

LVIII. Regula: Si, cùm eadem res duobus eſſet legata, alteri ſub conditione non faciendi, alteri ſub conditione faciendi, priori cui ſub conditione non faciendi res eſt legata, cautione Mutiana interpoſita, res ſit reſtituta: tunc, ſi poſtea factum ſit, poſteriori id quod hæres ex cautione interpoſita conſecutus eſt, hoc eſt, id quod intereſt, vel conſequi poteſt, præſtabitur. l. cum ſub. 65. ff. de condit. & demonſtr. Concordat l. Titio. 71. ff. d. tit. Alia ad propoſitam regulam pertinentia vide ſ. lib. prox. cap. 11. cauſa 54. exemplo 2. except. 3.

LIX. Regula: Si dominus colono fundi vſumfructum legauit, quid veniat petendum, definitur l. cui vſusfructus. 30. §. fin. ff. de vſufructu legato.

LX. Regula: Si teſtator dixit, vnum hæredem magna onera ſuſtenturum, & legata relicta præſtaturũ: per hæc verba ſola legata, non etiam reliquum æs alienum hæreditarium ſoluere in ſolidum tenetur. l. Titia. 35. §. penult. ff. de leg. 2.

QVALE ET QVANTVM VENIAT IN ACTIONE LEGATORUM.

Cap. VI.

HActenus tribus capitibus tractatum eſt, quid in actione legatorum veniat petendum: nunc quale & quantum legati nomine petendum ſit, eſt explicandum.

I. Regula huius loci eſt, Quòd talis res ſit præſtanda, qualis eſt. l. legatum. 113. §. fin. l. ſi legati. 56. item l. ſi à ſubſtit. 45. §. fin ff. legat. 1. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi res dolo vel culpa hæredis deterior ſit facta. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. lib. prox. cap. 11. cauſa 58. except. 4. Secunda exceptio eſt: Niſi non certa ſpecies, ſed genus ſit legatum. tunc enim ipſius hæredis electio eſt, qualem rem velit præſtare. de quo ĩ. lib. prox. cap. 7. quæſt. 1. except. 5. Huius replicatio prima eſt: Niſi peſſimam rem præſtet. approbatur exemplo ſerui, l. ſi generaliter. 107. ff. de legat. 1. Secunda: Niſi rem alienam præſtet, vel quæ legatario ex aliqua cauſa poſſit auferri. itidem exemplo ſerui approbatur l. ſi à ſubſtit. 45. §. hæres. ff. de legat. 1. l. qui concubinam. 29. §. ſi hæres. ff. de leg. 3. item l. Mauius. 68. §. fundo. ff. de leg. 2. Reliquas propoſitæ exceptionis replicationes vide ĩ. lib. prox. cap. 7. quæſt. 1. except. 22.

II. Regula: Si fundus ſeruitutem debeat, liber tradendus non eſt, ſed cum ſua ſeruitute. quæ regula cum ex præcedentibus conſtat, tum ſpecialiter approbatur l. ſeruo. 68. §. ſi fundus. ff. de leg. 1. Concordat l. Mauius. 68. §. fundo. ibi: non idem. ff. de leg. 2. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi fundus, vti optimus maximuſq; eſt, ſit legatus. d. §. ſi fundus. Secunda: Niſi fundus legatus hæredis fundo ſeruitutem debuit. reprobatur l. legatum. 113. §. fin. ff. de leg. 1. Tertia: Niſi vtrumq; prædiũ ipſius teſtatoris fuerit: hoc enim caſu non videtur alteri ab altero ſeruitus deberi. l. ſeruum. 44. §. fin. ff. de leg. 1. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ſeruitus nominatim in legato ſit impoſita, aut ita legatum, Vti nunc eſt. l. 1. ff. de ſeruit. legat.

III. Regula: Prædiũ non ſeruiens liberum tradi debet. quæ regula ex præcedentib. conſtat. Cuius exceptio prima eſt: Niſi hæres prædium vendere, non ſimpliciter dare ſit iuſſus. hoc enim caſu videtur, quòd in ipſa venditione ſeruitutem poſſit excipere. Sed re-

probatur l.qui concubinam.29.§.ſi fundum.ff.de legat.3. Secunda: Niſi teſtator vſus ſit prædio legato, tãquam ſeruiente alij ſuo prædio. tunc enim videtur, quòd hæres etiam per exceptionem ſeruitutem poſſit retinere. verùm reprobatur per ea quæ dicta ſunt s̃. reg prox.except.3. Tertia: Niſi ſeruitus nominatim in legato ſit impoſita, aut ita legatum, Vt nunc eſt. approbatur per ea quæ dicta ſunt s̃.reg.prox. except. 3.in fin. Quarta: Niſi fundus, excepto ædificio quod in fundo eſt, ſit legatus.l.ſi quis teſtam.78.§.qui fundum.ff de leg.1. Alias propoſitæ regulæ exceptiones vide s̃.lib.prox.cap.2.reg.9.

IIII. Regula: Si prædio legato aliqua ſeruitus debeatur, ea quoq; præſtanda.l.huiuſmodi.81.§.ædes.& l.legatum.113.§.fin.ff.de leg.1.

QVANTVM VENIAT IN actione legatorum.

I.Regula: Si certa ſumma vel quantitas in legato non ſit adiecta, regulariter quidem legatum inutile cenſetur.de quo s̃.lib.prox.cap.5.in prin. eſt dictum. verùm interdum valet: tunc quantum debeatur, definitur primùm in facto legato, l.quædam in teſtamento.30.ff.de leg.2. Deinde in genere vini, frumenti, legato, certa quantitate vel ſumma non adiecta, quantum debeatur.definitur l.quidam.7.in prin.ff.de tritico, vino legato. M.I.R. lib.4. cap.9. reg.14. except. 20.repl.1. dupl.3. tripl.2. Tertiò definitur in legato annuo & alimentorum. l.cum alimenta.22. in prin. ff.de alim.leg. Concordat l.ſi cui.14.ff.de annuis leg. Quarto quantitas permittitur arbitrio rogati, l.cum filius.78.§ pater.ff.de leg.2.

II.Regula, De definitione horum verborum, Quantas ſummas dictauero, proponitur l. quiſquis. 93.ff. de leg.3.

III.Regula: Si tantum ſit legatum, quantum hæres vel vnus hæredum habet, quantum debeatur, definitur l.ſi ita.44. in princ.ff. de legat.2. Concordat l.qui concubinam.29.§.1.ff.de leg.3. M.I.R. d.cap.9. reg.103.

IIII.Regula: Si pater dotem filiæ, arbitratu tutòris dari iuſſit, quantum debeatur, definitur l ſi filiæ. 41.ff.de leg.3.

V. Regula. Si ita ſit legatum, Amplius quàm Titio legaui, Seio hæres decem dato: quantum debeatur, definitur per ea quæ dicta ſunt s̃.cap.prox.reg.18.

VI. Regula: Si cum minus vellet legare teſtator, plus ſcripſit, vel contrà: quantum debeatur, definitur l.qui quartam.15.in prin.ff.de leg.1.

VII. Regula: Si ita ſit legatum, Titio fundum do lego, ita vt eum pro parte habeat: quantum debeatur, definitur l.planè.34.§.fin.ff.d.tt.

VIII.Regula, De duobus paribus legatis, proponitur l.qui concubinam.29.§.qui quatuor.ff.de leg.3.

IX. Regula, De eo quantum plurimum per legem capere poteſt legato, proponitur l.ſi ita.53. in princ. ff.de leg.2.

X. Regula, De particula Cum, habetur l.ſi is qui. 14.in prin.ff.de rebus dubijs.

XI.Regula, De duabus ſummis ſub contrarijs conditionibus legatis, l.Titia.98.ff.de condit. & demonſtrat.M.I.R.d.cap.9.reg.98.

XII. Regula, De legato repetito. Si legatum datum, poſtea ſit repetitum, & ſæpius relictum, non bis, ſed ſemel debetur. quæ regula approbatur per ea quæ dicta ſunt s̃.lib.proxim.cap.7.cauſ.4. Concordat l. planè.34.§.1.ff.de leg.1.l.1.§.Mela.ff.de dote relegata.item l.Mæuius.68.in prin. ibi: ſane conſtitutio.ff. de legat.2.M.I.R.d.cap.9.reg.102. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi non certum corpus, ſed eadem ſumma vel quantitas ſæpius ſit legata. tunc enim ſæpius debetur.d.l.34.§.ſed ſi non corpus. l ſi pluribus. 45.§ fin.ff de leg.2. item l.ſeruo alieno. 110. §.ſi quis à primo ff.de leg.1. Cuius replicatio prima eſt: Niſi certum numorum, vini, &c. corpus ſit ſæpius legatũ: puta, centum quæ in arca ſunt. d.§.ſed ſi non corpus. Secunda: Niſi prioris legati adimendi animo teſtator repetierit.l.ſi pluribus.45.§ fin.ff.de leg.2. Concordat l.cum centum.9.ff.de adimen. legatis. Præterea ex d.§.fin. conſtat, quòd reo propoſitæ replicationis probatio incumbat, ſcilicet adimendi legati animo id poſtea eſſe repetitum. Cui concordat l.quinquaginta.12.ff.de probationibus. Contradicit l.planè.34.§. §.ſed ſi non corpus ff.de leg.1. l.cum pater. 29. §.& ſiquidem.ff.de iure dotium. item l.tranſlatio.6.ibi: ſed ſi id.ff.de adimen.leg. Tertia replicatio eſt: Niſi à pupillariter ſubſtituto repetierit: tunc enim non niſi ſemel debetur. l.ſeruo.110. §.ſi quis à primo. ff. de legat.1. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi quid amplius a ſubſtituto ſit legatum: hoc enim quòd excedit, à ſubſtituto debebitur. l.quid ergo. 53. in prin. ff.de leg.1. Quarta replicatio eſt: Niſi teſtator adiecit, ſemel tantùm ſe præſtari velle.de hac replicatione vide s̃.cap.proxim.reg.53. Quinta: Niſi eidem duæ ſummæ in duabus tabulis eodem tempore ſcriptis ſint relictæ: tunc enim minima ſummã debetur. l.Sempronius.48.ff. de legat.2. Sexta: Niſi duæ ſummæ ſub diuerſis conditionibus eidem ſint legatæ. l.Titia. 98. ff.de condit. & demonſtr. Hæc de prima exceptione. Secunda exceptio eſt: Niſi teſtator bis voluit idem legatum præſtari. l.quid ergo.53.§.1 ff de leg.1. Quid autem iuris ſit; ſi eadem res duobus teſtamentis eidem ſit legata, vide s̃.lib prox. cap.10. cauſa 57. except.12. Tertia exceptio eſt: Niſi alia res poſtea eidem ſit legata: tunc enim vtrunquè legatum videtur deberi. Cuius replicatio eſt: Niſi alterum pro altero ſit legatum. approbatur per ea quæ dicta ſunt s̃.libro prox.cap.7.cauſa 4.in prin. Quarta: Niſi poſtea filio vel ſeruo eius cui antè legatum eſt, legauit. l.quid ergo.53.§.1. ff de leg.1. Reliqua huius loci vide s̃. lib. prox.cap.7.cauſa 4.

XIII. Regula: Si teſtator rem ſibi cum alio communem legauit, non niſi pars, quam teſtator habuit, debetur. l.ſerui.5. §.Labeo. & §.fin. ff de leg.1. l.qui concubinam.29.§.qui fundum.ff.de leg 3.

XIIII.Regula: Si alicui ſit legatum ita, vt ſi perdidiſſet, rurſus ei ſit legatum: quãtum & quoties debeatur, definitur l. fideicommiſſa. 11. §. ſi quis alicui decem.ff.de leg.3.de qua re vide s̃.lib.proxim.cap.11. cauſa 58.except.6.

XV. Regula: Si vni ex hæredibus ſit legatum, deducta ea parte, pro qua hæres eſt, reliquum ei debetur.l.planè.34.§.ſi duobus. l.ab omnibus.101. §.ſi Titio.item

tio. item l.legatum.113. §.1.ff.de leg.1. Propoſitæ regulæ exceptio prima eſt: Niſi hæres idemq; legatarius hæreditate ſe abſtinuerit. tunc enim in ſolidum ei debetur legatum. l.qui filiabus.17. §.fin. cum l.ſequente. & l.quæſitum.88.§.duobus.ff.d.tt. Secunda: Niſi hæres rogatus ſit, ſuam partem alteri reſtituere, retento horto vel fundo: hoc enim caſu ſolidum hæredi debetur legatum. l. poſt emancipationem. 38. §. Seiam.ff.de leg.3. Tertia: Niſi hæredi à cohærede ſit legatum: tunc enim ſolidum ei debetur. l. legatum. 113.§.1.ff.de legat.1.

XVI. Regula: Si cum vini amphorarum certus numerus ex fundo eſſet legatus, minus naſcatur, quantum veniat, definitur l.cũ certus.5.ff.de vino legato.

XVII. Regula: Si hæreditas non ſit ſoluendo, quantum cuique ex legatis detrahendum, vide s̄. libro proxim.cap.11. cauſa 68. Item, ſi cum certus numerus pecuniæ vel alterius rei, quæ in arca vel alibi eſſet, relictus ſit, minus ibi inueniatur: id quod inuenitur, tantum debetur. l.ſi ſeruus.105.§.qui quinque.ff. de legat.1.

XVIII. Regula: Si vltra dodrantem bonorum quis legauit, hæres ex ſingulis legatis poteſt deducere partem, vt quartam hæreditatis retineat. de qua re dicetur j̄. peculiari cap. de l. Falcidia.

XIX. Regula, Deminuto legato vel hæreditate, deminuitur etiam pro portione fideicommiſſum. approbatur ſimul & diſtinguitur l. pœnales.32. §.ſi Titio. ff.ad l.Falcidiam. l.facta.63. §.ſi Titius. ff.ad S.C.Trebell. item l.Plautius.42. §.fin. ff.de condit. & demonſtr. Propoſitæ regulæ exceptio prima eſt: Niſi teſtator ſolidum fideicommiſſum præſtari iuſſit. d. §. ſi Titio. verſic. niſi fortè. Secunda: Niſi libertas per fideicommiſſum relicta ſit: ea enim ſolida præſtanda eſt, regula propoſita non obſtante. d. l.32. §.fin. ff.ad l.Falcidiam. Tertia: Niſi cùm Sticho legato, rogatus eſſet legatarius Stichum aut Pamphilum alicui dare, Pamphilum dare velit: hoc enim caſu Pamphilum in ſolidum debet. l. ſi mihi.94. ff.de leg.1. Quarta: Niſi alimenta per fideicommiſſum ſint relicta. l. cum pater 79. §.eorum, in fin. ff. de legat.2. Quinta: Niſi annuum ſit fideicommiſſum. l. liberto.21. §.1. ff.de annuis legatis. Concordat l.maritum.25. §.fin. ff.ad l.Falcid. Porrò non quemadmodum deminuto per Falcidiam legato, ob id deminuitur quoque fideicommiſſum: ita quoque, ſi legatarius rogatus Falcidiam paſſus non eſt, ob id amplius quàm per fideicommiſſum relictum eſt, reſtituere tenetur. l. Marcellus.3. in princ. ibi: quod autem in ſuſpecta. ff.ad S. C. Trebellianum.

XX. Regula: Si per contra tabulas bonorum poſſeſſionem portio eius à quo legatum eſt, deminuta ſit vel aucta, legatum quoq; deminuitur vel augetur. l.ſi hæres.122. ff.de leg.1. l.vlt. §.vlt. ff. de leg.3. l.& ſi contra.33. ff.de vulgari & pupill. ſubſtit. l. filium.5.§.ſed ſi impubes. ff.de leg. præſtand. contra tabul. item l. filium.20.§.legata. ff.de bon. poſſeſſ. contra tabul. Sed de augenda vel deminuẽda portione hæreditatis, &c. vide j̄.cap.13.quæſt.4.reg.3 & 4.

XXI. Regula: Minuit inſuper fideicommiſſa id, quod hæredi onerato à defuncto vel hæreditate debetur: hoc enim deducet ex fideicommiſſo, vel ſolutum repetit. l.ab omnibus.101. § fin. ff.de leg.1. Exemplum proponitur l. ſi ſeruus.69. ff. d.tt. Aliud l. teſtamento. 91. §.quatuor. ff.de legat. 2. Propoſitæ regulæ exceptio prima eſt: Niſi cum poſt tempus hæres hæreditatem reſtituere eſſet rogatus, medio tempore ex fructibus tantum perceperit, quantum ſibi debetur à defuncto. l.cum pater.79. §.Titio fratri. ff.d.tt. Secunda: Niſi cum id legatum eſſet, quod ex hæreditate poſt mortem hæredis supereſſet, hæres multa ex hæreditate conſumpſerit. l.penult. ff.ad ſenatuſc. Trebellian. Tertia: Niſi occaſione vnius legati ante diem ſoluti hæredi debeatur: hoc enim non deducet ex alio legato. approbatur exemplo l. Lucius.90. §.teſtator. ff.de leg.2. Plura de hac re vide j̄. cap.16. quæſt.5. reg.4. except.4.

XXII. Regula, De ſumptibus quos hæres fecit deducendis, proponitur l.mulier.22. §.ſed enim, in fin. ff. ad S. C. Trebell. Concordat l. vbi purè.19. §.fin. ff. eod.tt. Vbi vocabulum Hæredi, id eſt fideicommiſſario, ob euitandam antinomiam interpretatur Gloſſa. Concordat item l. generali.32. §.Lucius. ff.de vſufruct. legat. item l.domos.58. ff.de legat.1. M.I.R. lib. 4.cap.9.reg.129. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ob culpam hæredis ſumptus fuit faciẽdus. de qua s̄. lib.prox.cap.10. cauſa 51. except.6. replic.1. dupl.2. in fin. Secunda: Niſi hæres non deductis ſumptib. legatum ſoluit. reprobatur l.quòd ſi nulla.59. ff. de legat.1. M.I.R.d.reg.129. except.2. Tertia: Niſi ſumptus non ab hærede, ſed à legatario ſint facti. l. ſumptus.60. ff.d.tt. Quarta: Niſi mulieri dos à marito ſit relegata hoc modo: Quidquid ad te dotis nomine peruenerit. l. Meuio.42.§. à me. ff.de leg.2. de qua re dicetur j̄.lib.prox.cap.6. de dote relegata.

XXIII. Regula: Si idem legatum à pluribus debeatur, in quantum quilibet teneatur, dictum eſt s̄.cap. 2.reg.1.except.1.

DE LEGATO PLVRIBVS RELIcto, & de iure adcreſcendi.

XXIIII. Regula: Si legatum pluribus ſit relictum, pro virili portione ſingulis datur actio. l.legato.19. §. fin. ff.de leg.1. Inſtit. de leg. §.ſi eadem. l.ſi pluribus. 33.in prin. ff.de leg.1. l.planè.34. §.ſi coniunctim. & l. duobus.82. ff.d.tt. l.coniunctim 78. ff.de leg.3. l.teſtamento.91. §.Lucius. ff de leg.2. l.vnica. §. vbi autem legatarij. C.de caducis toll. l.eum qui.56.in prin. ff.de verbor. obligat. & l.ſi quis.78.in prin. ff.de leg.1. M.I.R. d. cap.9. reg.109. Propoſitæ regulæ exceptio prima eſt: Niſi non coniunctim, ſed ſeparatim pluribus eadem res ſit legata. hoc enim caſu videtur legatum à priore ad poſteriorem translatum. verum hoc non præſumitur, niſi probetur. proinde exceptio propoſita ipſo iure reprobatur l.ſi pluribus.33. §.quod ſi ſeparatim. ff.de leg.1. Inſtit. de leg. § ſi eadem res. l.vnica. §. vbi autem legatarij. ibi: ſin autem diſiunctim. C.de caduc. toll. M.I.R.d.reg.109. except.2. Quid autem ſit coniunctim, quid ſeparatim vel diſiunctim legare, definitur Inſtit. d. §. ſi eadem res. item l.ſi Fortidianum.7.in prin. C.de leg. Cuius contrarium exemplum eſt l.alumnæ.30. §.Titia. ff.de adim. leg. Secũda exceptio: Niſi alij in patris, alij in pupillari teſtamẽto

eadem res ſit legata. reprobatur l.planè.34.§.ſi coniunctim,in fin.ff.de leg.1. Tertia: Niſi adimendi animo legatum ab vno ad alium ſit translatum.l.ſi plurib9.33.§.quod ſi ſeparatim ff.de leg.1.de qua re vide ſ. lib.prox. cap.7. cauſa 3. Quarta: Niſi quibuſdam coniunctim, alij autem ſeparatim eadem res ſit legata.tunc enim non habent æquales partes in re legata: ſed is cui ſeparatim legatum eſt, dimidiam eius partem habet, quilibet ex duobus cõiunctis quartam. coniuncti enim vnius perſonæ vicem ſuſtinent. l planè.34. in princ. ff. d.tt. Exemplum proponitur l. ſi quis.7.ff.de vſufru.adcreſc. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi Titio & poſthumo legatum ſit: tunc enim pluribus natis, legatum inter Titium & natos in viriles partes diuiditur.l.vtrum.8.in prin. ff.de rebus dub. Sed & alia replicatio proponitur l. Lucius. 90. §.Lucius.ff.de leg.2. Quinta exceptio:Niſi alteri ſemel, alteri ſæpius eadem res ſit legata. reprobatur l. cũ quæſtio.23.§.fin.C.de leg. Concordat l.quid ergo. 53.in prin.ff.de leg.1. Sexta: Niſi pluribus alternatiuè ſit legatum. reprobatur l. cum quidam. 4. C.de verb.ſignif. Septima: Niſi adiecta parte ſingulis ſit legatum. l.legata.19. §.fin. ibi: ſi partes adiectæ non ſunt.ff.de leg.1. l.cum quæſt.23.§.fin. C.de legatis. Si ergo adiectum ſit, pro qua parte res legata ad quemlibet pertinere debeat,hoc ſeruabitur.idem iuris eſt,ſi vnicuiq; certa res ſit legata. l.huiuſmodi.81.§.penul. ff.de leg.1. Idem iuris eſt,etſi in vnius tantùm perſona partem teſtator expreſſit: pro ea enim parte res ad eũ pertinebit, & quod reliquum eſt, pertinebit ad collegatarium.l.cum quæſt.23.in prin.C.de legat. Huius exemplum proponitur l.vxorem. 39. §.1. ff. de leg.3. Planè ſi plus diſtribuit inter legatarios teſtator,quàm in eius hæreditate inuenitur, ſingulis pro rata decedit. Quod approbatur exemplo l.ſi quis teſtam.78.§. 1.ff.de leg.1. Concordat l.Marcellus.3 in prin.ff.ad S. C.Trebell. Octaua exceptio eſt: Niſi teſtator vtrũq; ſolidum legatum accipere voluit.l.ſi pluribus.33.ibi: niſi ipſe teſtator.ff.de leg.1.l.vnic.§.hæc autem ita.C. de cad.tollen.l.duos.14.ff.de vſufru.legat. l.qui duos. 13.§.fin. ff.de leg.2. item l.non quocunque.79. §.qui Caium. ff.de legat.1. Planè quod de electione rei vel precij ſeruanda ei qui prior de legato litem conteſtatus eſt,in ſupradicta l.33.iuriſconſultus dicit,illi concordat l ſi res.20 ff.de leg.3. M.I.R.lib.4.cap.10.reg. 76. Nona exceptio eſt:Niſi cum duos eiuſdem pecuniæ reos teſtator haberet, alterius debitum Sempronio,alterius Mæuio legauit: tunc enim vtriq; ſolidum debetur.l.non quocunq;.79.§.qui Caium. ff.de leg.1. Concordat l.qui duos.13.in prin ff.de leg.2. Decima: Niſi cum plures eſſent eiuſdem rei ſtipulandi, hæres iuſſus ſit eis ſoluere: hoc enim caſu quilibet in ſolidũ agere poteſt,vel in id quod ſua intereſt. l.fideicommiſſa 11.§.plerunq; ff.de leg.3. Vndecima:Niſi hæredibus ex diſparibus partibus inſtitutis eadem res ſit legata.l.quoties.23.in prin ff ad ſenatuſc.Trebell.Concordat l.Lucius.78.§.pater.& §.Mæuia.ff.eod.tt. M. I.R.lib.4.cap.9.reg.109. except.1. Propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi cum teſtator, hæredibus ex diſparibus partibus inſtitutis, portionem hæreditatis ſub conditione dandi reliquiſſet, hæredes æquales partes conditionis implendæ cauſa dare iuſſit: tunc enim etiam pro æqualibus partib. ad eos portio hæreditatis fideicommiſſaria pertinet l.quoties 23. ff.ad ſenatuſconſ.Trebell. l.vtrum.8.§ fin ff de rebus dubijs. Secunda: Niſi in fideicommiſſo eos non hæredes, ſed proprijs nominibus teſtator appellauit.l nonnunquam.24.ff ad S.C.Trebell l.turpia.54.§.fin & l.ſeruus.66.§.fin.ff.de leg.1.item l.2.in prin. ff.de inſtru.legat. M.I.R.d. except.1 replic.1. Duodecima exceptio eſt: Niſi ſeruo plurium diſpares partes in ſeruo habentium ſit legatum:hoc enim caſu cuilibet pro ea parte quam in ſeruo habet. adquiritur. l ſi ſeruus. 50.in prin.ff.de leg.1. Concordat l & Proculo 20.in fin.ff.de legat.2. Decimatertia:Niſi domino & ſeruo,patri & filio ſit legatum tunc enim vtrunq; legatum conſiſtit, & ſolidum pater vel dominus petere poteſt.l.quid ergo 53.§ 1 ibi:nam etſi mihi. ff de leg.1. Huius replicatio eſt: Niſi ſeruus ante diem legati cedentem manumiſſus, vel filius fuerit emancipatus. tunc enim, quia ipſi ſeruo vel filio competit actio, vt dictum ſ.cap.1.membr.3.reg.2.except.1. in partes æquales legatum ſcinditur. l ſi domino.96. ff.de leg.1. Decimaquarta exceptio eſt. Niſi res legata diuiſionem non recipiat. hoc enim caſu ſingulis in ſolidum competit actio. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ.in Parte 5.cap. Quibus competat? reg.4. except.4. replic.4. Plane vſusfructus diuiſionem recipit: ideóq; ex cauſa legati non niſi pro parte petendus ab vno ex legatarijs.l.ſed vſusfructus 80. ad l Falcid. Decimaquinta exceptio: Niſi alter in rem egit.alter in perſonam.reprobatur l ſi pluribus.33.in princ. ff.de leg.1. Decimaſexta: Niſi alter ex legatarijs agendo non rei partem ſit conſecutus, ſed litis æſtimationem: hoc enim caſu videtur alteri ſolida res deberi.ſed reprobatur l.duobus.82.ff.de leg.1.

DE IVRE ADCREſcendi.

Decimaſeptima exceptio eſt: Niſi legatum in vnius perſona defecerit. tunc enim alteri iure adcreſcẽdi ſolidum legatum debetur. Inſtit. de legatis.§. ſi eadem res. Concordat l.vnic.§.vbi autem legatarij. C.de caduc.toll. M.I.R.d.cap.9. reg.111. Exemplum proponitur l.qui quartam.15.§.fin. ff de leg.1.l.ſi duobus 16.§.fin.ff.eod.tt. l.quidam.6. § fin. cum duabus ll.ſequentibus. ff.de rebus dubijs. Secundum exemplum habetur l ſi quis 78. §. his verbis ff. de legat.1. Concordat l.Titius. 24. cum duabus ll. ſequentibus. ff de hæred.inſtit. Tertium l.libertis.4. in prin ff. de alim. legatis. Quartum proponitur l hæc ſcriptura.25. §.fin. ff.de condit & demonſtr. Hactenus exempla propoſitæ exceptionis ſunt enumerata: ſequuntur nunc eius replicationes. quarum prima: Niſi non coniunctim, ſed ſeparatim eadem res pluribus ſit relicta. approbatur Inſtit.de legat. § ſi eadem res. l.vnica. § ſin verò non omnes C.de cad tollend. item l.1.§.interdum, in fin. ff.de vſufruct. adcreſcendo. M. I.R.d reg.111.except.1. Secunda replicatio eſt: Niſi ſtatim ab initio in alterius perſona legatum non conſiſtat: hoc enim caſu alteri non adcreſcit. approbatur exemplo l.plane 34.§ ſi cõiunctim ff.de leg.1. Aliud ergo iuris eſt, ſi ipſo iure ſeu ſtatim ab initio

non

non conſiſtat legatum in perſona collegatarij: aliud, ſi ab initio vtiliter legatum relictum, poſtea deficiat. Planè ſi ſeruo teſtatoris cum alio communi ſit legatum, iuri adcreſcendi eſt locus. de quo paulò inferius dupl.2. Aliud exemplum eſt: Si alter, cui ſimul vel ſeparatim legatum eſt, legati non ſit capax. Quod proponitur l. ſi Titio.7. ff. de leg.2. Aliud: Si res legata ſit alterius legatarij l. huiuſmodi.81. §. ſi Titio. ff. de leg.1. Aliud deniq; proponitur l. ſi duob.16. in prin. ff. de leg.1. Cui contradicit l. vnica. §. & cùm triplici. ibi: ea enim vel his. & §. in primo itaq; C. de caducis toll. Planè propoſitæ replicationis duplicatio prima eſt: Niſi cùm duobus eſſet legatum, vnus illorum hæres etiam ſit inſtitutus: hoc enim caſu, quamuis ipſo iure legatum à ſemetipſo alteri inutiliter ſit relictum, ſecundum ea quæ dicta ſunt s̄. lib. prox. cap.3. except.27. tamen alteri portio eius adcreſcit. l. planè.34. §. ſi duobus. ff. de leg.1. Huius triplicatio prima eſt: Niſi alter ex legatarijs hæredi, à quo legatum relictum eſt, hæres exiſtat: hoc enim caſu, quamuis in hæreditate hæredis etiam teſtatoris bona adquirat, & ita ipſi teſtatori ſuccedat, tamen coniuncto partem facit. d. §. ſi duobus. ibi: planè ſi alter. Secunda: Niſi alter ex legatarijs pro parte tantùm teſtatori hæres exiſtat. tunc enim non tota eius portio, ſed pro ea parte, pro qua teſtatori hæres exiſtit, coniuncto adcreſcit. l. legatum.113. §.1. ff. de legat.1. Hæc de prima duplicatione propoſitæ replicationis. Secunda duplicatio eſt: Niſi teſtator ſeruo ſibi cum alio cõmuni legauit. hoc enim caſu, quamuis ab initio legatum ſeruo relictũ, quatenus teſtatoris eſt, non conſiſtat: tamen in ſolidum alteri ſocio iure adcreſcendi legatum debetur. approbatur per ea quæ dicta ſunt s̄. lib. prox. cap.3. except.25. tertia except. replic.4. Huius triplicatio eſt: Niſi vnus ex ſocijs ſeruo communi partem quam in ſeruo habet, legauerit. tunc enim ſocio ſolidum non adquiritur, ſed ſeruus liber ſit. l.2. C. de communi ſeruo manumiſſo. Hactenus de ſecunda propoſitæ exceptionis replicatione ſit dictum. Tertia eius replicatio eſt: Niſi non in totum defecerit legatum in vnius perſona, ſed adhuc pendeat, forte conditione legati in perſona coniuncti adhuc pendente. tunc enim, quamuis coniunctus nondum legatum petere poſſit, tamen alteri nõ niſi pro parte legatum debetur. l. planè.34. §. ſed etſi in pupil. ibi: interim igitur. ff. de leg.1. & l. quidam.6. §. fin. cum duabus ll. ſequentibus. ff. de rebus dubijs. Quarta replicatio eſt: Niſi dies legati ceſſerit: hoc enim caſu, quamuis coniunctus mortuus ſit, ad hæredem ſuum legatum tranſmittit, nec alteri coniuncto adcreſcit. l. libertis.4. in prin. ibi: poſt diem autem. ff. de alim. legatis. M.I.R. d. reg.111. except.3. Huius duplicatio prima eſt: Niſi alter alteri ſit ſubſtitutus: tũc enim mortuo altero poſt diem legati cedentem, non tranſmittit ad hæredem ſuum, ſed ſubſtituto adcreſcit. l. Titia.89. §. Seia. ff. de leg.2. Plura de propoſita duplicatione vide s̄. cap.1. quæſt.3. reg.1. except.7. Secunda duplicatio eſt: Niſi duobus eadem re ab Imperatore donata, alter ex ijs ſine hærede deceſſerit: hoc enim caſu portio eius ad alterum pertinet. l. vnic. C. ſi liberalitatis Imp. ſocius ſine hærede deceſſerit, lib.10. Quinta replicatio eſt: Niſi ei, in cuius perſona legatum defecit, ante diem legati cedentem res vel portio ſit reſtituta. ipſo quidem iure reprobatur, eiuſq; exemplũ proponitur l. vxorem.39. §. Seiũ. ff. de leg.3. Admittitur autem in caſu, qui proponitur l. mulier.22. in prin. ff. ad S.C. Trebell. Sexta replicatio eſt: Niſi alteri cõditio, ſub qua ei legatum eſt, à lege ſit remiſſa: tunc enim ei portio in alterius perſona deficiens non adcreſcit. approbatur ſimul & declaratur l. mulieri.72. ff. de condit. & demonſt. Exemplum proponitur l. Lucius.90. §. quiſquis. ff. de leg.2. Septima: Niſi ſeruo plurium communi ſit legatum: tunc enim, quamuis legatum in vnius domini perſona defecerit, alteri tamen non adcreſcit. l. & Proculo.20. ff. de leg.2. M.I.R. d. reg.111. except.2. Octaua replicatio eſt l. pater.36. §. filiam. ff. de leg.3. Vbi gloſſa virilem partem interpretatur pro toto. quæ interpretatio ſi recipiatur, verbis iſtis exemplum propoſitæ exceptionis, non replicatio nobis proponitur. Hactenus an coniunctis portio deficiens adcreſcat, tractatum eſt: nunc quibus adcreſcat, explicandum.

QVIBVS PORTIO DEFIciens adcreſcat.

Huius loci regula eſt, Quòd ſi eadem res duobus coniunctim, & tertio ſeparatim ſit relicta, deficiente legato in perſona vnius ex coniunctis, portio eius non ei cui ſeparatim, ſed ei cui coniunctim legatum eſt, adcreſcat. l. re cõiuncti.87. ff. de leg.3. Exemplum eſt: Si Titio & Mæuio fundus ſit legatus, poſteaq; idem fundus ſit legatus Sempronio. hoc enim caſu, ſi Mæuius moriatur ante diem legati cedentem, portio eius non Sempronio, ſed Titio in ſolidum adcreſcit: quia is & re & verbis fuit coniunctus, Sempronius diſiunctus. Concordat l. vnic. §. ſin verò quidam ex hæredib. C. de caduc. tollen. Propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi non verbis, ſed re tantùm ſit coniunctus: tunc enim non præfertur alijs. d. l.87. Cuius exemplum proponitur. l. Mæuio.42. in prin. ff. de leg.2. Concordat d. §. ſin verò quidam. ibi: ſin autem ex his. Plura de quæſtione propoſita, quibus adcreſcat, vide s̄. lib. proxim. cap.12. quæſt.1. item lib.9. cap.22. reg.2.

QVANTVM ADCRESCAT.

Huius loci regula eſt, Quòd ſi pluribus portio deficiens adcreſcat, ſingulis non pro ea parte, quam in legato habent, ſed pro parte virili adcreſcat. l. vnic. §. vbi autem. ibi: pro virili. C. de caducis toll. Hactenus de iure adcreſcendi, de quo vide plura s̄. lib. eod. cap.1. quæſt.3. item lib.9. cap.22.

XXV. Regula: Si teſtator generaliter legata ab inſtituto relicta, à ſubſtituto duplicari voluit, quæ legata in duplum non debeantur, definitur l. Lucius.90. §. impuberem ff. de leg.2.

XXVI. Regula: Si, cum quis rogatus eſſet alicui reſtituere hæreditatem, & poſt aliquod tempus dimidiam eius hæreditatis partẽ recipere, is deducta quarta parte hæreditatem reſtituit, quantum tempore exiſtente recipere debeat, definitur l. liberto.21. §. filium. ff. de annuis legatis.

XXVII. Regula: Si triginta annua bima, trima die ſint relicta, quantum ſingulis annis debeatur, definitur l. ſi legatum.3. ff. de annuis legatis. de quo s̄. lib. prox. cap.4. quæſt.7.

XXVIII. Regula: Quanti res legata æſtimanda, vide ȷ.eod.lib.cap.16.quæſt.4.

QVANDO COMPETAT ACTIO legatorum ex teſtamento, & quando dies legatorum cedat. Cap. VII.

HActenus quid, quale, & quantum veniat in actione legatorum petendum, quatuor capitibus expoſitum eſt atque tractatum: ſequuntur nunc reliqui eius actionis loci explicandi. Proinde quando actio legatorum competat, & dies legatorum cedat, nunc eſt cognoſcendum. Sanè ante diem legati cedentem legatorum actio competere non poteſt: ſed poſtquam dies legati ceſſit, competit. Planè interdum nec poſt diem legati cedētem ſtatim competit actio: quoniam dies quidem legati ante aditā hæreditatem cedere poteſt, actio autem legatorum nūquam, niſi adita hæreditate, poteſt competere. l.hæredis.7.in princ. ff.quando dies leg.ced.l.omnia.32.in prin.ff.de leg.2. Proinde aliud eſt diem cedere, aliud diem venire. Cedit dies, cum incipit deberi legatum: venit dies, cum debitum legatum poteſt peti. Quod approbatur ſimul & exemplis declaratur l.cedere diem.213.ff.de verb.ſignif.l.non tamen.9.ff.vt legat.ſeruand.cauſa caueatur. Inter diem autem cedentem, & diem venientem differētia hæc eſt, quòd ſi legatarius ante diem legati cedentem moriatur, legatum ad ſuos hæredes non tranſmittat. de quo ȷ̄.lib.proxim.cap.8.cauſ.10. Secus autem, ſi ante diem veniētem ſit mortuus. hoc enim caſu legatum nihilominus ad hæredes eius tranſmittitur, dummodò poſt diem legati cedentem deceſſerit. l.hæredis.7.ff.quando dies leg.cedat. & l.cum illud.25.§.fin.ff.d.tit. M.I.R. lib.4. capite 9. reg.114. Nunc ad propoſitum.

I. Regula: Dies igitur legatorum regulariter cedit, & per conſequens legati actio competit à die mortis teſtatoris. quod loco primæ regulæ eſt notandum. l.vnica.§.cùm igitur & §.in nouiſſimo. ibi: & dies legatorum. C.de cad.toll.l.ſi poſt.5.in prin.ibi: itaq; ſi purum. ff. quando dies legati cedat. item l.ſi dies.21.in prin.ff.d.tit.M.I.R.d.cap.9.reg.113. Planè propoſitæ regulæ plures ſunt exceptiones, quæ ſequuntur.

I. Exceptio: Niſi non purè, ſed in diem legatum vel fideicommiſſum ſit relictum: hoc enim caſu à die veniente legati dies cedit. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.21.in prin ff.quando dies leg.ced.l.1.§.dies. ff.de condit.& demonſt. item l.vnic.§.fin autem aliquid.C.de cad.toll.M.I.R.d.reg.113.except.1. Huius replicatio prima eſt: Niſi dies certus legato ſit adiectus. hoc enim caſu ſtatim à die mortis teſtatoris dies legati cedit: quamuis die legato adiecta non exiſtēte, actio non detur.d.l.21.in prin.l.ſi poſt.5.in prin. ibi: ſi verò poſt diem.ff d.tit. l.1.ff.de condit.& demonſtr.l. Sempronius.26.in prin. ibi: dies quidem. ff.de vſufru. legat.l.in quātitate.73.§.in diem. ff.ad l.Falcidiam. item l.vnic.§.cum igitur materiam. ibi: ſimiliq; modo.C.de cad.tollen.M.I.R.d.excep.1.repl.2.& d.cap. 9.reg.39.except.1.repl.1. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi id in diem certum relictum ſit, quod ad hæredem non tranſit.l.ſi poſt.5.in prin.ibi: ſi verò poſt.ff.quādo dies leg.cedat.M.I.R.d.repl.2.dupl.1. Secunda: Niſi præter diem certum, & incertus dies ſit adiectus. approbatur exemplo l ſi cui.49.§.1.ibi: hoc autem. ff. de leg.1. M.I.R.d.repl 1.duplic.1. Reliquas propoſitæ exceptionis replicationes vide ȷ.except.prox. quæcunque enim eius exceptionis, eædem & huius ſunt replicationes. Vide item ȷ.reg.3.

II. Exceptio: Niſi ſub conditione ſit legatum. hoc enim caſu non niſi conditione exiſtente legatum debetur, eiusq; dies cedit. l ſi poſt.5.§.1.ff.quando dies leg.cedat l.vnic.§.ſin autē aliquid. C.de cadu. toll. item l.legata.40.ff.de condit.& demonſtr. M.I.R.d. reg.113.except.2. Huius replicatio prima eſt: Niſi talis ſit cōditio, quam ius remittit.l.ſi poſt.5.§.1 ff.quando dies leg.cedat. Quæ ſint huiuſmodi conditiones, dicetur ȷ.lib.prox.cap.2. Secunda replicatio eſt: Niſi non ſtet per legatarium. quo minus conditio impleatur d.l.5.§.1. Tertia: Niſi ſub eadem conditione legatum ſit relictum, ſub qua hæres eſt inſtitutus. l.ſi dies.21.§.fin.ff.d.tit. l.aliquando.105. ff. de condit.& demonſtr.item l hæredis 7.§.tractari. ff.quando dies legati cedat. Quarta: Niſi ita ſit legatum, Si hæres erit: vel, Si hæres hæreditatem adierit. Mæuio decem dato.l ſi Titio.22.§.quædam.ff.d.tit.Concordat l.aliquando.105.ff.de condit.& demonſtr. Huius replicationis duplicationes vide ȷ.lib.prox.cap.3. condit.6. reg.1. Quinta replicatio: Niſi ita ſit legatum, Siue illud factum fuerit, ſiue non. reprobatur l.huiuſmodi.13.ff.quando dies leg.cedat. Sexta: Niſi ab impuberis ſubſtituto ita legatum ſit, Si intra pubertatem filius deceſſerit: hoc enim caſu, antequàm filius impubes deceſſerit, dies legati cedit. l.hæredis.7.§.inde dicimus, in fin.ff.d.tit. Septima: Niſi duabus rebus alternatiuè legatis, altera purè, altera ſub cōditione ſit legata. hoc enim caſu alterius legati dies ſtatim cedit. approbatur exemplo l ſi vſusfructus.14.in prin.ibi: argumentum.ff.quando dies leg.cedat. Concordat l.ſi penum.24. ibi: & ſi interea.ff.d.tit. Contradicit l.cum illud.25.in prin.ff d.tit. Octaua: Niſi id in conditione ſit expreſſum, quod etiam tacitè inerat. reprobatur l.ſi intra.45.§.fin. ff.de condit. & demonſtrat. Exemplum proponitur l ſi ita.64.§.illi ſi volet. ff.de leg.1. Planè replicatio hæc admittitur in ſupradicta replicat.4. Nona replicatio: Niſi ſub conditione, Si volet, ſit legatum. reprobatur d.§.illi ſi volet. Concordat l ſi ita.67.ff.de condit.& demonſtr. M.I.R.lib.4. cap.9.reg.14.except.36.repl.6. Planè admittitur, ſi ita legatum ſit, Cum petiiſſet. l.Titia.53.ff.eod.tit. Concordat l.ſi decem.48.ff.de verb.obligat. Sed & admittitur in hæredum inſtitutionib. Quæ diſtinctio approbatur ſimul & diſtinguitur l.verba hæc.12.ff. de cond.inſtit. l.Cornelius.67. & l.iam dubitari.84. ff.de hæredibus inſtit. Decima replicatio eſt: Niſi cum ab inſtituto legatum relictum eſſet, cum moreretur: inſtitutus hæres non exiſtat, & ob id ſubſtitutus legatum debeat: hoc enim caſu non videtur inſtituti mortem eſſe expectandam. Verùm reprobatur l. cum pater.79.§.ab inſtituto, in fin.ff.de leg.2. Planè admittitur, ſi legatum ab inſtituto ſub conditione relictum, à ſubſtituto ſine conditione ſit repetitum. de quo ȷ.repl.prox. Vndecima replicatio eſt: Niſi legatum

gatum

gatum ſub conditione relictum, poſtea ſine conditione ſit repetitum. l. ſeruo. 110. §. ſi ab impubere. ff. de legat. 1. l. non ad ea. 87. ibi: ſi prius. ff. de condit. & demonſtr. l. ſi cui. 52. § fin. item l. ſi fundum. 78. §. ſi paterfamiliàs, in fin. ff. de leg. 1. M. I. R. d. reg. 113. excep. 2. replic. 1. Huius duplicatio prima eſt: Niſi amplius à ſubſtituto ſit repetitum, quàm ab inſtituto legatum eſt: hoc enim caſu id quod concurrit cum ſumma ab inſtituto relicta, non ſtatim debetur, ſed cōditione exiſtente. l. quid ergo. 53. ff. d. tt. Secunda: Niſi ſub eadem conditione legatum fuerit repetitum. l. ſi quis. 32. in prin. ff. de leg. 1. Tertia: Niſi cum ſub cōditione heredi inſtituto, ſine conditione legatum eſſet. hoc enim caſu videtur in legato repetita conditio. approbatur per ea quæ proponuntur j. reg. ead. except. 4. Planè propoſitæ replicationi contradicere videtur l. in repetendis. 61. ff. de leg. 3. Duodecima replicatio eſt: Niſi conditio poſtea ſit adempta. l. ſi quis. 3. §. conditio. ff. de adim. legat. Decimatertia: Niſi cum ita legatum eſſet, Cum moreretur heres: is in inſulam ſit deportatus. reprobatur l. cum pater. 79. §. hereditatem. ff. de leg. 2. Decimaquarta: Niſi cum aliquid legatum eſſet ſub cōditione intra certum tempus non faciendi, nondum elapſo illo tempore certum eſſe cœperit, id fieri non poſſe. De hac re cum aliis ſimilibus dicetur j. reg. 3. Decimaquinta replicationis loco notandum, quod ſi ſub conditione ſit legatum, ad cauendum ante exiſtentem conditionem agi poßit. de qua re j. cap. 10. Decimaſexta replicatio eſt: Niſi ſub conditione non faciendi legatū ſit. hoc enim caſu, quamuis dies legati non niſi mortuo legatario cedat, tamen ſtatim adita hereditate ad legatum reſtituēdum agi poteſt, cautione Mutiana oblata. de qua re vide j. cap. prox. de cautione Mutiana. Huius duplicatio eſt: Niſi ſub conditione non iterandi nuptias ſit legatum. tūc enim annus à morte teſtatoris eſt expectandus, de quo j. d. loco. Decimaſeptima replicatio eſt: Niſi in præteritum vel præſens tempus conditio ſit collata. l. eas ea uſas. 78. ff. de condit. & demonſtr. l. inſtitutio. 10. §. ſin. ff. de conditionibus inſtit. l. ſi ita. 120. in fin. ff. de verb. obligat. item Inſtit. eod. tt. §. conditiones. Exemplum proponitur l. in conditionibus. 19. § hac ſcriptura. verſ. proinde nec illud. ff. de condit. & demonſtr. Hac de ſecunda exceptione. Sed & plura de ea vide j. lib. prox. cap. 2. item s. lib. prox. cap. 8. cauſa 10.

III. Exceptio: Niſi teſtator legati nomine ſatiſdari iuſſit, vel ſatiſdationem exigi prohibuit: hoc enim cauſa videtur, quòd noluerit ſtatim poſt mortem ſuā legatum ſolui. Verùm reprobatur l. vxorem. 39. §. fin. ff. de leg. 3.

IIII. Exceptio: Niſi legatarius etiam ſub conditione heres fuit inſtitutus, vel aliquid aliud ſub conditione ei fuit relictum. l. cum ſeruus. 18. ff. de condit. inſtitution. l. auia. 75. in prin. ff. de condit. & demonſtrat. l. cum ſeruis. 80. in prin. l. libertis. 106. ff. d. tt. l. qui concubinam. 29. §. cum in teſtamento. ff. de leg. 3. l. vlt. §. marito. ff. de doli mali except. M. I. R. d. reg. 113. except. 6. Huius exceptionis prima replicatio eſt: Niſi non ſub conditione, ſed in diem incertum heres ſit inſtitutus: hoc enim caſu, quamuis dies incertus alioquin conditioni æquiparetur, l. dies. 73. ff. de condit. & demonſtr. tamen dies ille inſtitutionis incertus in legato non videtur repetitus. l. ab omnibus. 101. §. cum quidā. ff. de leg. 1. Planè poteſt videri iam propoſitus paragraphus præcedentibus contradicere. Secunda replicatio eſt: Niſi conditio inſtitutioni poſt legatum datum ſit adſcripta. l. filiumfamiliàs. 27. in prin. ff. quando dies leg. cedat. Tertia: Niſi conditio in eo cui adiecta eſt, nihil operetur. hoc enim caſu nec in alio repetita creditur. l. ſi intrà. 45. §. fin. ff. de condit. & demonſtr.

V. Exceptio: Niſi legatarius tanquam miniſter alij ſub conditione reſtituere fuit rogatus. l. quidam. 93. §. ſi ſcriptus. ff. de leg. 1.

VI. Exceptio: Niſi teſtator diem legatorum poſtea protulit, vel ſub conditione legata repetijt. l. quod traditum. 85. cum ſequentibus. ff. de condition. & demonſtr. Concordat l. quibus diebus. 39. §. quidam Titio. ff. d. tt. Planè exceptionis propoſitæ replicatio prima eſt: Niſi non ex interuallo, ſed in continenti dies vel conditio ſit adiuncta. l. non ad ea. 87. §. quòd ſi purè. ff. de condit. & demonſtr. Cuius duplicatio eſt: Niſi cum commemoratione prioris legati poſterius ſit ſcriptum. d. §. quòd ſi purè. Secunda replicatio eſt: Niſi cùm pluribus legatis relictis hæc ſcriptura eſſet adiecta, Quas pecunias legaui, quibus dies adpoſitus non eſt, eas heres meus annua, bima, trima die dato: certæ ſpecies ſint legatæ. horum enim legatorum dies nihilominus ſtatim cedit. l. talis. 30. in prin. & §. item ſi legetur. ff. de leg. 1. Tertia: Niſi cùm pluribus legatis relictis, hæc ſcriptura eſſet adiecta, Quos pecunias legaui, quibus dies adpoſitus non eſt, eas heres meus annua, bima, trima die dato: quibuſdam legatis dies ſit adpoſitus. horum enim dies iſta ſcriptura non prorogatur. d. l. 30. in princ. vbi etiam quatuor huius replicationis exempla proponuntur. Concordat l. ſi quis. 52. ff. de condit. & demonſtrat. Planè propoſitæ replicationi locus non eſt, ſi legata quibus dies eſt adiectus, non ſint ſpecialiter excepta. l. Titio. 76. ff. de leg. 2. Quarta replicatio eſt: Niſi dos vxori ſit relegata. l. cum vulgari. 4. ff. de dote relegata. Quinta replicatio eſt: Niſi cum diem legatorum prorogaſſet hac ſcriptura, Quas pecunias legaui, &c. poſtea quædam ſint legata: ad ſequentia enim legata ſcriptura iſta non videtur pertinere. reprobatur d. l. 30. §. fin. cum l. ſequente. ff. de leg. 1. Hac de ſexta exceptione, eiuſq́; replicationib. ſint dicta.

VII. Exceptio: Niſi legatum ſub conditione ſit ademptum. l. aliquando. 105. §. fin. ff. de condit. & demonſtr. l. quod purè. 6. in prin. ff. quando dies leg. ced. l. ſi legatum. 10. in prin. ff. de adim. legatis.

VIII. Exceptio: Niſi filiofamiliàs à patre heredè ſit legatum relictum. l. fideicommiſſa. 11. §. ſi filio à patre. ff. de leg. 3.

IX. Exceptio: Niſi à patre filiæ ſit ita legatum, vt eò amplius haberet, quàm ex bonis patris habitura eſſet. l. ſi legatarius. 8. §. fin. ff. de leg. 3.

X. Exceptio: Niſi ita quis ſit rogatus, Facias peruenire ad filium tuum. l. vbi purè. 19. in prin. ff. ad S.C. Trebell. Concordat l. epiſtolam. 75. §. fin. ff. d. tt.

XI. Exceptio: Niſi legatum extrinſecus ſuſpendatur. reprobatur l. conditiones. 97. ff. de condit. & de-

monſtr. Declaratur l.1.§.fin.ff.d.tt. Cōcordat l.quod purè.6.ff.quando dies legati cedat. M.I.R. d.reg.113. except.5. Exemplum proponitur l.cum fine.19.§.fin.ff.d.tt. Aliud l.ſi Titius.52.§.fin.ff.de leg.2. Aliud l.cum illud.25.§.hæres,vſq; ad finem legis.ff.quando dies leg.cedat. Item aliud l.Firmio.26.in prin.ff.d.tt. Plura huiuſmodi exempla vide j.except.16. cum ſequentib. Planè in propoſitis exemplis dies quidem legati ſtatim poſt mortem teſtatoris cedit, ſed non ſtatim agi poteſt, niſi vel res extiterit, vel aliud quid eiuſmodi euenerit: quoniam (vt ſuprà dictum eſt) mora, non conditio, legato iniecta eſt. Quod loco primæ diſtinctionis, qua exceptio propoſita admittitur, eſt notandum. Cui concordat l.1.in prin.ibi: niſi vel ipſa. ff.de condit.& demonſtr. Secunda diſtinctio eſt: Niſi duæ res alternatiuè ſint relictæ. l.cum ita.16. in prin. ff.quando dies legat.cedat.

XII. Exceptio: Niſi id ſit legatum, quod ad hæredem non tranſit, vt vſusfructus, vſus, &c. tunc enim non niſi ab adita hæreditate dies cedit. l.2. cum l.ſequent. l.ſi poſt.5.in prin. l.ſi habitatio.9. item l.cum ita.16.§.fin.ff.d.tt. l.vnic.§.libertatibus.ibi: excepto. C.de caducis toll. Propoſitæ exceptionis prima replicatio eſt: Niſi alia res cum vſufructu alternatiuè ſit relicta. hoc enim caſu, mortuo legatario ante aditam hæreditatem, nihilominus eam rem quæ cum vſufructu legata eſt, ad hæredem ſuum tranſmittit, quamuis electionem non tranſmittat. l.ſi vſusfructus.14.in princ. ff.quando dies leg. cedat. Secunda replicatio eſt: Niſi annuum ſit legatum. hoc enim quamuis ad hæredem non tranſeat, vt s̄. ſuo loco eſt oſtenſum: tamen ſtatim à morte teſtatoris dies eius cedit. l.nec ſemel.12.§.item Celſus.ff.d.tt. Idem eſt, etſi quotannis legetur. de quo j.reg.2.except.1.

XIII. Exceptio: Niſi libertas ſit relicta. l.vnic.§. libertatibus. C.de cad.toll. Concordat l.nam cum.8. ff.quando dies legat.cedat.

XIIII. Exceptio: Niſi ſeruo teſtamento manumiſſo aliquid ſit legatum. l.hæredis.7.§.fin.cum l.ſequente.ff.d.tt. Concordat l.vnica.§.libertatib. C.de cad. tollen. De legato ſeruo manumiſſo relicto vide s̄. lib. prox.cap.3.except.25. tertia except.replic.1. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ante aditam hæreditatem ſeruus ſit manumiſſus. l.filiumfamiliâs.27.§.fin. ff.quando dies legat.cedat.

XV. Exceptio: Niſi ſeruo legato legatum ſit relictum. l.cùm legato ſeruo.17.ff.quando dies leg.cedat. l.cum ita.16.§.cum ſeruo. & l.hæredis.7.§.fin.ff.d.tt. l.vnica.§.libertatib. C.de cad.toll.

XVI. Exceptio: Niſi ab eo qui ſub conditione hæres eſt inſtitutus, vel cui ſub conditione legatum eſt, fideicōmiſſum ſit relictum. Hæc exceptio exemplum eſt ſuperioris exceptionis vndecimæ, & perinde ac illa reprobatur, præſertim l.hæredis.7. in prin. ff.quando dies legat.cedat. l.cum fine.19.§.cum ab eo. item l.ſi dies.21.§.fin.ibi: neq; enim per.ff.d.tt. Concordat deniq; l.qui fundum.86.§.ſi tu ex parte. ff.ad l.Falcidiam. Planè admittitur exceptio propoſita in caſu l.ſi patronum.44.in prin.ff.de bonis libertorum.

XVII. Exceptio: Niſi à ſubſtituto relictum ſit legatum, & inſtitutus adhuc deliberet. Et hæc exceptio ſupradictæ vndecimæ exceptionis exemplum eſt. reprobaturq́; l.hæredis.7.§.inde dicimus. ff.quando dies leg.ced. Concordat l.1.ff.d.tt.

XVIII. Exceptio: Niſi is à quo legatum eſt, nondum ſit natus, vel ſit apud hoſtes. Et hæc exceptio ſupradictæ vndecimæ exceptionis exemplum eſt, reprobaturq́; d.l.7.§.1.ff.quando dies leg.cedat.

XIX. Exceptio: Niſi in codicillis legatum ſit relictum. reprobatur l.quod purè.6.§.fin ff.d.tt.

XX. Exceptio: Niſi ſub conditione non nubendi ſit legatum. hoc enim caſu, quamuis in huiuſmodi legatis ſub conditione non faciendi relictis ſtatim, oblata cautione Mutiana, detur actio, tamen intra annum agi non poteſt. Nouell.c.22.§.vnde ſancimus.

XXI. Exceptio: Niſi duabus rebus alternatiuè legatis, altera ſub conditione ſit legata: hoc enim caſu, quamuis altera purè ſit relicta, non tamen ante conditionem exiſtentem agi poteſt. l.Titio.21.ff. de vſufructu legato. Plura de hac re vide s̄.ead.reg.except. 2.replic.7.

¶ II. Regula: Si in ſingulos annos, vel quotannis legatum relictum ſit, non ſemel, ſed per ſingulos annos dies cedit, & initio cuiuſq; anni. l.cum in.10.cum ll.ſequentib.ff.quando dies.leg.cedat. l.habitationis. 11.ff.de vſufructu legato. l.1.C.quando dies leg.cedat. Propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi legatum cum præfinitione annorum in plures pēſiones exonerandi hæredis cauſa ſit diuiſum: tunc enim non niſi ſemel dies eius cedit. l.nec ſemel.12.§.niſi fortè euidens. ff.quando dies legati cedat. de qua re vide s̄. lib.prox.cap.1. quæſt.5.reg.4.except.1. Planè eius quod dicitur, initio cuiuſq; anni diem cedere, aliquot ſunt exceptiones, quarum prima eſſe videtur: Niſi non in ſingulos annos, ſed quotannis ſit relictum. ſed reprobatur d.l. 12.§.ſed & ſi quotannis.& §.nouiſſimè. Secunda: Niſi annua pecunia ſit legata ad habitationem, vel quid aliud conducendū: tunc enim quando ex locato poteſt agi ad penſionem ſeu mercedem præſtandam, etiam legati dies cedit. d.l.12.§.ſi in habitat. Tertia: Niſi annua ex fructu prædiorū ſint legata. tunc enim non niſi fructib.perceptis legatum debetur. l.Firmio. 26.§.pater.ibi: ſed non initio.ff.quando dies leg.ced.

III. Regula: Si in diem quid ſit relictū, ſtatim quidem mortuo teſtatore dies legati cedit, ſed non niſi die veniente competit actio. de qua re dictum s̄.eod. cap.in princ. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi cum ob certam cauſam in diem legatum eſſet prolatum, cauſa illa ante diem venientem ceſſauerit. tunc enim videtur mens teſtamenti ceſſare, & per conſequens actio legati ante diem venientem competere. ſed reprobatur l.vxori.35 ff.de vſufru.leg. M.I.R.lib. 4.cap.10.reg.40.except.14. Contradicit M.I.R. lib. 4.cap.9.reg.114.excep.1. Secunda exceptio eſt: Niſi cum ab aliquo legatum eſſet, cum ad annum puta viceſimumquintum perueniſſet, is ante illam ætatem deceſſerit. hoc enim caſu videtur legatario ſtatim eo mortuo legatum deberi. reprobatur l.libertis.18.§.ab hæredibus.ff.de alim.leg. Cui tamen videtur contradicere l.à filia.62.§.fin.ff.ad S.C.Trebell. Sed & plura de hac re vide s̄.lib.6.cap.8.excep.36. M.I.R.d.except.1. Tertia exceptio eſt: Niſi cum à nudo miniſtro in diem

in diem legatum eſſet, is ſe hæreditate abſtinuerit. l. codicillis.18.§.fin.ff.de annuis leg. Quarta: Niſi cum alicui legatum relictum eſſet, cum annorum puta ſedecim eſſet: & ad decimum ſextum annum non peruenerit, alius ei in legato ſit ſubſtitutus: is antequàm ad decimum ſextum annum peruenerit, mortuus fuerit. hoc enim caſu ſubſtituto ſtatim datur actio, non expectato eo tempore, quo inſtitutus ſedecim annorum futurus erat. l. à filia.62.§.fin.ff.ad S.C.Trebell. Contradicit l. Publius.35.§.Titia.ff.de condit.& demonſtr. Quinta exceptio eſt: Niſi cum alicui legatum eſſet, cum annorum puta ſedecim eſſet, is antè deceſſerit. hoc enim caſu videtur eius hæredibus ſtatim actio dari. Verùm reprobatur l.ex his.5.in fin.C. quando dies legati cedat. Sexta: Niſi cum aliquid legatum eſſet ſub conditione intra certum tempus non faciendi, nondum elapſo eo tempore aliquid contigerit, ex quo certum ſit illud fieri non poſſe. hoc enim caſu videtur ſtatim actio danda. reprobatur l.ſi his.4.§.fin.ff.de condit. & demonſtr. Septima exceptio proponitur l.cum pater.79.§.curatoris.ff.de legat.2. Octaua exceptio eſt: Niſi cum quis alicui in diem reſtituere hæreditatem rogatus eſſet, is multa in fraudem fideicommiſſarij ex ea hæreditate alienauerit: hoc enim caſu etiam ante diem venientem competit actio. approbatur exemplo l.Imperator.50.ff.ad S.C.Trebellian.

IIII. Regula: Si poſt annum aut poſt biennium ſit relictum, quando competat actio, definitur l.ſi ita.44.§.fin.ff.de leg.2.

V. Regula: Si legatum ſit, Cum hæres volet: quando debeatur, definitur l.vxorem.39.§.penult.ff.de leg.3. Concordat l.fideicommiſſa 11.§.ſic fideicommiſſum.ff.d.tit. M.I.R.lib.4.cap.9.reg.113.except.4.

VI. Regula: Si ita ſit legatum, Rogo quandoque vt hæres meus Titio decem det: quando debeatur, definitur l.rogo.29.ff.quando dies leg.ced.

VII. Regula: Si intra decem annos hæres dare damnatus ſit, nouiſſimo die debetur. l.ſi intra.47.ff.de condit.& demonſtr. Contradicit l.ſi ita.41.§.fin.ff.de manumiſſ.teſt.

VIII. Regula: Si ſub cōditione non faciendi quid, legatum ſit: mortuo demum legatario, vel eo cui non facere iuſſus eſt, dies legati cedit. l.pater.99.§.penult.ff.de condit.& demonſtr. Concordat l.ſi ita.101.ff.d.tit. Sed de hac re plura ĩ.in cautione Mutiana, cap.prox.

IX. Regula: Si poſt duorum mortem legatum relictum ſit, vno mortuo pro parte dies ceſſit. l.Lucius.78.§.Caio Seio.ff.ad ſenatuſc.Trebell. Propoſitæ regulæ videtur contradicere ĩ.lib.prox.cap.1.quæſt.3.except.11.

X. Regula: Si in diem legatum relictum ſit, à die mortis teſtatoris tempus incipit currere. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ̃.eod.cap.reg.1.except.1. eiuſq́; exceptio prima eſt: Niſi teſtator aliud tempus adiecit, à quo currere debeat: puta poſt biennium ab adita hæreditate. ipſo iure ſubſiſtit, eiuſq́; elegans exemplum proponitur l.ſi cui.49.§.1.ff.de leg.1. Huius exceptionis in caſu propoſito prima replicatio eſt: Niſi cum quis maior quatuordecim annis eſſet, teſtator id non ignorans ita legauit: Annua, bima, trima die, cum ad quatuordecim annos peruenerit. hoc enim caſu non ab eo tempore triennium currit, quo quatuordecim annorum eſt factus, ſed à tempore teſtamenti facti. d.l.49.§.1.ibi: hac ita. Secunda propoſiti caſus replicatio eſt: Niſi alia ſit mens ipſius teſtatoris. d.l.49.§.1.ibi: quòd ſi teſtamenti.

XI. Regula: De legato annua, bima, trima die relicto: ad quæ ſeſe extendat, vel non, vide ſ̃.eod.cap.reg.1.except.6.repl.2.cum ſequentib.

XII. Regula: Si cum alicui legatum eſſet ita, Cum ſedecim annorum erit: is decimumſextum annum ingreſſus ſit, nec compleuerit, nondum datur actio. l.ſi cui.49.in prin.ff.de leg.1. l.ex his.5.in fin. C.quando dies leg.cedat. item l.non putabam.46.ff.de condit. & demonſtrat. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ita ſit legatum, Decimoſexto ætatis anno. l.ſi ita.41.in prin.ff.de manumiſſ.teſtam. Secunda: Niſi filius teſtatoris grauatus poſtea liberos ſit nactus. l.qui filium 74.§.1.ff.ad S.C.Trebell. Cuius ratio eſt: Quia licet filius purè grauatus eſſet: tamen quia poſtea nactus eſt liberos, euaneſcit fideicommiſſum, per ea quæ habentur ſ̃.lib.9.cap.11.except.146.

XIII. Regula: Seruo legato, priuſquam tradatur, quæſtio de eo eſt habenda. l.ſeruus.66.in princ.ff.de leg.1. Item ſeruo legato, non antè tradi debet, quàm rationes explicauerit. l.ſeruo.68.§.ſeruus.ff.de leg.1.

¶ Hactenus de quæſtione illa, quando dies legatorum cedat, & legati actio competat, ſit dictum. Plura de ceſſione diei vide ſ̃.lib.prox.cap.11. Nunc de adiunctis actionis legatorum dicendum, hoc eſt, de officijs actoris, rei conuenti & iudicis in hac actione.

DE CAVTIONIBVS AB ACTORE in actione legatorum præſtandis. Cap. VIII.

I. DE CAVTIONE Mutiana.

PRimò: Cautio Mutiana dicitur, quòd primum à Quinto Mutio Scæuola ſit inuenta. Nouell.c.22.§.enimuerò quem deinceps. verſic.ſed hanc appendicem.

2. Cauſa autem huius cautionis eſt: Si quid ſub conditione non faciẽdi ſit relictum. hoc enim caſu legatario non aliter legati actio datur, quàm caueris ſe non facturum id quod teſtator fieri noluit. l.Mutiana.7.in prin.ff.de condit.& demonſtrat. Concordat Nouell.c.22.§.enimuerò quem deinde. verſ.vnde ſancimus, cum ſequentib. M.I.R.d.cap.9.reg.115. Huius cauſæ exceptio prima: Niſi non legatum ſit, ſed inſtitutio hæredis ſub conditione non faciendi facta. reprobatur d.l.7.& d.Nouell.c.22.§.ac prædicta à nobis. Planè admittitur, ſi quis ex aſſe hæres ſit inſtitutus ſub cōditione non agendi vel petendi debitum. d.l.7.verſic.ſed ſi ex aſſe. Secunda exceptio eſt: Niſi alia etiam conditione ſuſpendatur legati actio. l.Lautia.75.§.1.ff.de condit.& demonſtr. Huius exemplum eſt l.ſi ita.101.ff d.tit. Tertia: Niſi viuo legatario conditio non faciendi poſſit impleri: hoc eſt, niſi viuo legatario quid contingere poſſit, ex quo certũ fiat, id amplius fieri non poſſe. approbatur ſimul & decla-

ratur l.cum tale.70. §.1. ff. de condit. & demonſtr. l. pater.99.§.penul.ibi:& ideo nec.l.hoc genus.104.& l.auia.75. §.Titio. ff.d.tt. Huius replicatio eſt: Niſi ſi a liberis non deceſſerit, ſit legatum: hoc enim caſu, quamuis viua matre liberi mori poſſint,& ita impleri conditio: tamen cautioni Mutianæ eſt locus. l.cum tale.70. in princ. ff.de condit. & demonſtr. Quarta exceptio: Niſi vſuſfructus ſub conditione non faciendi ſit legatus. reprobatur l. hæres. 77. §.quamuis. ff. d.tt. Quinta:Niſi defunctus cautionem remiſit. Nouell c.22.§.enimuerò. verſ.vlt. M.I.R. d.reg.115. except.1. Hactenus de cauſa Mutianæ cautionis,eiuſq; exceptionibus.

3. Quibus Mutiana cautione cauendum?

Iis ad quos legatum deficiente conditione eſt peruenturũ.l.is cui.18 ff.de condit.& demonſtr. Concordat Nouell.c.22.§.enimverò quem.verſ.ac prædicta.

4. Quo genere cautionis cauendum?

Hæc quæſtio definitur in conditione nubendi, Nouell.c.22. §.enimuero quem deinde. verſic. ſed ſiquidem immobilis,cum ſequentib.

5. Quid *cauendum, ſeu de qua re, definitur in conditione non nubendi, d.verſ. ſed ſiquidem immobilis, cum ſequentibus.*

6. Euentus,ſeu de actione quæ ex propoſita cautione competit.

Quid veniat in eam actionem? De fructibus regula proponitur l.hæres.77. § qui poſt. ff. de condit. & demonſtr. De vſuris Nouell.c.22. §.enimuerò.verſ.ſi numerata pecunia,cum ſequentibus.

7. Adfinia remedia huius cautionis.

Si non ſit cautum, primum adfine remediũ eſt, rei vindicatio.Nouell.c.22.§.enimverò quẽ deinde.verſ. ſi fideiuſſorem. Vbi & ſecundum propoſitæ cautionis adfine remedium proponitur. Tertium adfine remedium eſt exceptio. Quod proponitur l.tutor.26 ff.de liberat.legata.de quo ſ.lib.prox.cap.2.reg.12.

DE CAVTIONE MVTIANA, IN CONditione non nubendi relicta.

Si ſub conditione non nubendi relictum ſit,quid iuris ſit,quoad cautionem Mutianam attinet,in præcedenti generali tractatu ex Nouell.c.22. §.enimuerò, cum ſequentibus, eſt oſtenſum. Plura de conditione non nubendi vide ĩ.lib.prox.cap.3.cond.2.

II. DE CAVTIONE MODI IMplendi, ſi ſub modo legatum ſit relictum.

Si ſub modo relictum ſit legatum,legatarius cauere tenetur heredi de modo iſto implendo. l.ſi tibi. 19. ff.de leg.3. Concordat l.quibus.39.§.fin.ff.de condit. & demonſtr. M.I.R. d.cap 9.reg.14.except.66. Propoſitæ cautionis exemplum etiam eſt: Si fundus vel res alia legata ſit ita, ne alienetur, vel de familia exeat: hoc enim caſu actor cauere cogitur, ſe fundum non alienaturum. Quod proponitur l ſi vnum 69.§. ſed & ſi fundum,in fin. ff.de leg.2.l.peto.71.§.fin ibi: ita proximus quiſque.ff.d.tt.item l.ſi quis 3.§ ſi quis ita. ff.de adimen.leg. Aliud exemplum proponitur l. cum in.48.item l.ſi cui.7.ff.de fideicom.libert. Planè regulæ ſeu cautionis propoſitæ exceptio prima: Niſi non interſit heredis id fieri. reprobatur d.l.19. ff.de legat.3. Secunda exceptio eſt: Niſi pecunia ſit alicui legata, ita vt ea ſibi aliquid emat. l.Titio. 69. in prin.ff.de condit.& demonſtr. Huius replicatio eſt: Niſi minus induſtrie ita ſit legata pecunia, vt ea ſibi aliquid emat.d.l.69.in prin. Tertia exceptio eſt:Niſi ita pecunia relicta ſit, vt Maniam vxorem ducat, vel ne ducat. Quæ exceptio priore quidem caſu reprobatur,poſteriore verò approbatur d.l.69.§.1. Quarta: Niſi ita legatum ſit, vt in certo loco moretur. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.69. §. Titio centum. M.I.R.d.except.66.replic.1. Quinta:Niſi ita ſit alicui legatum, vt ea res ab eo vel herede poſt aliquod tempus alteri reſtituatur. hoc enim caſu cautio non eſt à legatario exigenda, die exiſtente fideicommiſſum ei cui relictum eſt, reſtitui. l.Firmio. 26. §.cum ab heredibus,in fin.ff.quando dies legati cedat. Concordat l.liberto.21.§.Largius. ff.de annuis legatis. Alias propoſitæ regulæ exceptiones vide ſ. lib. proxim. cap:8.cauſa 15.

III. DE CAVTIONE EIVS QVOD amplius acceperit,vel defecerit, reddendi.

1. CAVSA *huius cautionis eſt: Si incertum ſit, vtrum legi Falcidiæ locus ſit. hoc enim caſu legatarius heredi cauere tenetur de reddendo eo quod amplius accepit. l.1.in prin ff ſi cui plus quam per legem Falcidiam, &c. Huius cautionis ratio proponitur d.l.1. §.hac ſtipulatio. Similis ratio habetur l.ſi cui. 31. in fin.& l.1.§.interdum.ff.ad l.Falcid.Hiſce legibus cauſa propoſita approbatur, ſimul & aliquot exemplis declaratur. Primum exemplum eſt:Si à filio impubere herede inſtituto, & eius ſubſtituto legata ſint relicta.hoc enim caſu,quoniam incertum eſt,vtrum legata à ſubſtituto relicta debeantur,vt puta impubere adhuc viuente, & ob id incertum eſt, vtrum lex Falcidia locum ſit habitura: legata ab impubere relicta nõ aliàs ſoluuntur, quàm propoſita cautione præſtita.l.ſi is.79.in prin. ibi:quod ſi pupillus.ff.ad l.Falcidiam. Secundum exemplum eſt: Si quædam legata ſint conditionalia, & ob id incertum eſt, vtrum inter legata ſint computanda: tunc enim pura legata non niſi cautione præſtita ſoluenda.l.1 §.ſi legata,cum ſequentibus.ff.ſi cui plus.l.in lege.45.§.in his legatis.l. in quantitate.73. §.ſed etſi legata. & l.ſi propter ea. 53.ff.ad l.Falcidiam. Tertium exemplum eſt: Si in ſingulos annos quid ſit relictum. l.1. §.ſi in annos. ff. d.tt. Quartum: Si æs alienum hereditarium incertum ſit. l.1. §. ſed cauſa cognita. ff. ſi cui plus quàm. Hactenus exempla cauſæ propoſitæ cautionis enumeraſſe ſufficiat: ſequuntur nunc eius exceptiones.quarum prima eſt: Niſi in diem certum legata ſint relicta.hoc enim caſu,quãuis ſtatim legata peti non poſſint, non tamen ob id in puris legatis præſtandis cautio eſt neceſſaria. l.niſi.3.§.ſi in plures & §.quoties. ff.ſi cui plus quàm,&c. item l.in quantitate.73. §.in diem.ff.ad l.Falcidiam. Secunda exceptio:Niſi non legatum ſit, ſed per fideicommiſſum relictum. reprobatur l.ſi cui.31.in prin.ff.ad l.Falcid. Concordat l 1.*

§.ſed

§.ſed cauſa cognita, in fine. ff.ſi cui plus quàm, &c. Tertia: Niſi mortis cauſa donatum ſit. reprobatur l.1. §.in mortis.ff.d.tt. Quarta: Niſi in diuerſis tabulis legata ſint relicta. reprobatur l.1.in prin.ibi: neq; intereſt.ff.ſi cui plus, &c. Quinta: Niſi lex Falcidia locum habere non poſſit. reprobatur l.1. §. in quibuſdam.ff.d.tt.de qua re paulò inferius. Sexta: Niſi exceptione cautionis præſtãdæ non oppoſita, legata ſint ſoluta. reprobatur l.niſi.3.§.item ſciendum.in fin.& §.fin. ff ſi cui plus, &c. Septima exceptio eſt: Niſi legatarius ſatiſdare non poſſit. l.cum non. 6. ff. d.tt. Sunt inſuper & alia huiuſmodi exceptiones, ex perſona legatarij ducta, de quibus paulò inferius in quæſtione, Qui cauere teneantur? Secunda cauſa eſt: Si ob æs alienum hereditarium incertum aliquid ex legatis ſit detrahendum, quòd vires patrimonij non ſufficiant ſoluendis legatis. l.1.§. in quibuſdam. ff. d.tt. Tertia cauſa eſt: Si incertum ſit, vtrum legatarius à quo fidei commiſſum alij relictum eſt, legatum partémue eius heredi propter iam propoſitas cauſas reſtituere debeat, vt ei rurſus à fideicommiſſario de fideicommiſſo partéue eius reſtituenda caueatur. d.§.in quibuſdam.verſ.ſed & legatario. Cui concordat l.videamus.5.ff.d.tt. de quo paulò ĩ. quæſt.2.in fine dicetur. Quarta cauſa eſt: Si patrono herede inſtituto & legatis grauato, incertum ſit, vtrum legatis ſolutis legitimam quæ patrono debetur, ex hereditate ſit retenturus.d.§.in quibuſdam. Vnde iuſta interpretatione quinta cauſa elici poteſt: quòd ſi filio herede inſtituto, & legatis onerato, incertum ſit, vtrum legatis ſolutis legitimam, quæ filijs debetur, ſit habiturus, poſſit à legatarijs propoſita cautio exigi. Sexta cauſa videtur eſſe: Si poſſit fideicommiſſum à legatario relictum, in perſona fideicommiſſarij deficere. in hũc enim caſum videtur à legatario heredi de legato reſtituendo cauendum. Verùm hæc cauſa reprobatur l. diuus.7.ff.ſi cui plus quàm per, &c. Concordat l.pecunia.8.in prin.ff.de alim.legatis. Cauſa igitur propoſita ipſo iure reprobatur, niſi in certis caſibus. quorum primus eſt: Niſi apertè cauere iuſſus eſſet à teſtatore. Secundus: Si nudus miniſter ſit ad diſtribuendum.de quo vide ſ. lib.prox.cap.12.reg.12. except.1. Cuius exemplum proponitur l.ſolent.3. §.debebit ff. de alim.legat.de quo ĩ.lib.prox.de alim.legat. in fin. Septima cauſa eſt: Si heredi de hereditate moueatur controuerſia. hoc enim caſu non aliter legata ſoluere cogitur, quàm ei caueatur euicta hereditate legata reddi.de quo ĩ.caut.prox. Nunc ad reliquos propoſitæ cautionis locos tranſeundum.

II. QVI CAVERE TEneantur?

De ijs quibus alimenta minuta ſunt legata. Hi cauere non tenentur. l.niſi. 3. §. quamuis. ff. ſi cui plus quàm, &c. De fiſco & alijs dignitatibus proponitur d.l.3.§.item ſciendum. De legatario & fideicommiſſario habetur l.videamus.5.ff.d.tt.

III. QVIBVS CAVENDVM?

De herede & legatario, vtri fideicommiſſarius cauere teneatur, definitum eſt ſ. d.l.5. ibi: cauebit autem. Cui concordat l.1.§.in quibuſdam, ibi: ſed & legatario.ff.d.tt.

IIII. QVID *cauendum, definitur l.1. in prin. ff.ſi cui plus quàm, &c.*

V. QVOMODO CAVENDVM?

Per fideiuſſores.l.niſi.3.§.1.ff.d.tt.

VI. VBI CAVENDVM?

Si Romæ cauere non poſſit, remittendus eſt in prouinciam.l.de die.8.§.tutor.ff.qui ſatiſdare cogãtur.

VII. EVENTVS PROPOSITAE cautionis.

Si cautum non ſit heredi pupilli, tutelæ actio datur aduerſus tutorem. l.1.§.1. ff.ſi cui plus quàm, &c. l.ſi is.79.in princ.ibi: quòd ſi pupillus. ff.ad l.Falcidiam. item l.reperitur.83.ff.d.tt.

DE ACTIONE QVAE EX PROpoſita cautione competit.

1. Cauſa *huius actionis eſt: Si poſtea certum eſſe cœperit, plus legatorum nomine ſolutum eſſe, quàm per legem Falcidiam licet: ad id enim quod plus eſt, reddendum, vel quanti ea res eſt, legatarius hac actione poteſt conueniri. l.Falcidiæ.70.ff.ad l.Falcid. Cuius cauſa aliquot ſequũtur exceptiones, quarum prima: Niſi legata diuerſarum tabularum contribuantur. reprobatur l.1.in prin. ibi: neq; intereſt. ff. ſi cui plus, &c. Secunda: Niſi dolo vel culpa heredis hereditas ſit deminuta. de qua exceptione vide ĩ. cautionem proximam. Tertia: Niſi res legata apud legatarium perierit.l.1.§.fin.cum ſequentib ff.d.tt. Huius replicatio eſt: Niſi dolo legatarij res perierit. l.niſi. 3. in prin. ff. eod.tt. Alias huiuſmodi exceptiones vide ĩ. cautione proxima.*

2. Quibus datur hæc actio?

De coherede, qui ſtipulatus non eſt. Ei non datur actio.l.pœnales.32. §.Iulianus. ff.ad legem Falcidiã. Concordat l.1. §.Marcellus. ibi: ſecundum quod. ff. ſi cui plus quàm, &c. De ſubſtituto, ſi inſtitutus ſit ſtipulatus. Et illi eo nomine competit actio.l.in ratione.11. §.ſi filio ſuo, in fin.ff.ad l.Falcidiam. Concordat l.1. §.ſed vt Pomponius.ff.ſi cui plus quàm, &c.

3. Quid veniat in hanc actionem?

Interdum totum legatum reſtituendum. l.1. §.hæc verba.ff.d.tt.

4. Quando committatur ſtipulatio, & detur actio?

Statim conditione legati vel debiti exiſtentẽ.l.Falcidiæ.70.ff.ad l.Falcidiam.

5. Adfine *huius actionis remedium eſt, condictio indebiti. Quod approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. eadem cautione, in prin.*

IIII. DE CAVTIONE, EVICTA *re vel hereditate, legata reddendi.*

I. CAVSA HVIVS CAVtionis.

Si heredi de re legata vel hereditate ab alio moueatur controuerſia, legatario, niſi cauerit re vel hereditate euicta legata reddi, denegatur legati actio. l.Licinius.49.§.fin.ff.de leg.2.l.ſi in fraudem.9.C.de leg. l.ſi heres.8.ff.ſi cui plus quàm, &c. l.qui peculium.17. ff.de peculio leg. l.hac autẽ.4.§.fin. ibi: ſed ſi petitor.

ff. ſi cui plus quàm, &c. item l. ſi teſtamentum. 6. in prin. ff. de petit. hæred. Planè cauſa propoſita ſuas etiam habet exceptiones, quarum prima eſt: Niſi nondum illata controuerſia, quis litem tantùm minatus ſit. l. hæc autem. 4. in princ. ff. ſi cui plus quàm, &c. Secunda: Niſi quis non ſuam, ſed hæreditariam rem ex cauſa legati tradat. d. l. 4. §. hæc cautio. Huius replicatio prima eſt: Niſi non ante, ſed poſt motam litem rem hæreditariam tradat. d. §. hæc cautio. Concordat l. dolo 41 ff. ad l. Falcid. Cuius duplicatio eſt: Niſi non de iure teſtamenti ſit controuerſia, ſed duo ex teſtamento in ſolidum hæreditatem ſibi vẽdicent, puta quia eiuſdem nominis ſint, & ob id quilibet de ſe teſtatorem dicat ſenſiſſe. hoc enim caſu, quia legatum certum eſt, etiam poſt motam controuerſiam ſine cautione res hæreditaria ab alterutro ſolui poteſt. d. l. 4. §. ſi duo. & §. ſed cum de nomine. Secunda replicatio eſt: Niſi eadem res alteri purè, alteri ſub conditione ſit legata: hoc enim caſu ei, cui purè legata eſt, dari nõ debet, niſi cautione præſtita eam reddi conditione alterius legati exiſtente. l. Iulianus. 9. §. ſi tibi. ff. ad exhibendum. Tertia exceptio: Niſi ante interpoſitam cautionem legatum ſit ſolutum. reprobatur l. niſi. 3. §. fin. ff. ſi cui plus quàm, &c.

II. QVIBVS CAVENDVM?

Si cum de vſufructu legato controuerſia eſſet, proprietas rei non ſit penes hæredem, ſed penes aliũ, proprietario, non hæredi cauendum. l. ſi non. 9. in prin. ff. d. tt. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi proprietas Titio non purè, ſed in diem incertum ſit legata. tunc enim non Titio, ſed hæredi cauendum. d. l. 9. in fin. Plura de regula propoſita vide s̃ lib. 7. cap. 30. qu. 3. reg. 2.

III. VBI CAVENDVM?

Si Romæ cauere non poſſit, in municipium remittendus. l. de die. 8. §. tutor. ff. qui ſatiſdare cogantur.

IIII. EVENTVS, SEV DE ACTIONE quæ ex hac cautione datur.

Si euicta ſit res vel hæreditas, ex hac cautione ad reſtituendum legatum agi poteſt. l. niſi. 3. §. & generaliter. ff. ſi cui plus quàm, &c. Ex quo, præterquàm quòd regula propoſita approbatur, ſimul etiam prima eius exceptio conſtat, hæc ſcilicet: Niſi culpa ipſius ſtipulatoris res vel hæreditas ſit euicta. Cui concordat d. l. 3. §. ſi legatarius. Secunda: Niſi is qui ſtipulatus eſt, vel cui cautum eſt, euicerit ex alia cauſa hæreditatem. reprobatur d. l. 3. §. item ſi ipſe. Tertia: Niſi ſtipulatio ſemel ſit commiſſa. reprobatur d. l. 3. §. quæſitum.

V. DE cautione boni viri arbitratu vtendi, fruendi, & finito vſufructu eum reſtituendi, vſufructo legato, vide s̃. lib. 7. cap. 30.

VI. DE CAVTIONE HAEREdem defenſum iri aduerſus alium.

Huius cautionis primum exemplum proponitur l. fideicommiſſa. 11. §. plerunq; euenit, in fin. ff. de leg. 3. Secundum l. quid ergo. 4. ff. de lib. leg. Tertium l. ſi ſeruo. 18. ff. de peculio leg. Quartum proponitur ac reprobatur l. 1. §. ſi hæres. ff. ad S.C. Trebell. Quintum habetur l. ſi à plurib. 104. in prin. ff. de leg. 1.

VII. CAVTIO.

Si hæres damnatus ſit pecuniam credere, an legatarius de credito reddendo cauere teneatur, definitur l. fideicommiſſa. 11. §. ſi hæres. ff. de leg. 3.

VIII. CAVTIO.

Si alicui decẽ ſint legata, ita vt ſi perdidiſſet, rurſus ei ſint relicta: vtrum legatario non ſit actio danda, niſi cauerit ſalua fore decem, ne hæres ſecundò præſtare cogatur, definitur d. l. 11. §. ſi quis alicui.

IX. CAVTIO.

Si hæreditas alicuius ſit legata, vel per fideicommiſſum relicta, legatarius vel fideicommiſſarius hæredi cauere tenetur, ſi eius hæreditatis nomine damnatus eſſet, id præſtari. l. cum hæreditas. 36. ff. ad S.C. Trebell. Concordat l. qui concubinam. 29. §. cum ita legatum. ff. de leg. 3. l. de euictione. 60. in fin. ff. ad S.C. Trebell. item l. Lucius. 78. § penult. ff. d. tt.

X. CAVTIO.

Si Titio genero filiæ nomine dos ſit legata, Titius legatarius cauere debet dotem mulieri reddi. l. Titio. 69. §. fin. ff. de condit. & demonſtr.

XI. CAVTIO.

Si ſeruo legato libertas ſub conditione legata eſt, legatarius cauere debet, conditione exiſtente ſeruum ad manumittendũ redditum iri. l. ſi pater. 47. §. cum ſub. ff. de fideicomm. libert.

XII. CAVTIO.

Si ad tempus legatũ ſit, legatarius cauere tenetur, finito tempore legatum reſtitui. l. vlt. in fin. C. de leg.

XIII. CAVTIO.

Si eadem res duobus ſit legata, non aliter alteri actio danda eſt, quàm ſi cauerit legatum alteri reddi. l. ei cui. 5. §. ſi Titio ff. vt in poſſeſ. leg. ſeruand. cauſa eſſe liceat.

¶ Hactenus cautiones ab actore præſtandæ propoſitæ ſunt: de cautionibus autem à reo præſtandis dictum eſt s̃. cap. 3. reg. 4. cum ſequentib.

DE RELIQVIS ADIVNCTIS actionis legatorum, & officio iudicis. Cap. IX.

PRima regula: Si legatũ vel fideicommiſſum negetur, quid iuris, definitur Inſt. de fideicommiſſ. hæred. §. & quia prima. Concordat l. vlt. C. de fideic.

Secunda regula: Coniectura in legatis & fideicommiſſis poteſt admitti. l. cum proponebatur. 66. ff. de leg. 2. M. I. R. lib. 4. cap. 9. reg. 116.

Tertia regula: Ignorantia præſumitur. Itaq; ſcientiam aſſerens, eam tenetur probare. Inſtit. de legat. §. quod autem diximus. ibi: & verius eſt.

Quarta regula, de ordine cognitionum, proponitur l. non oportet. 54. ff. de leg. 2.

Quinta regula habetur l. in his. 16. ff de condit. & demonſtr.

Sexta regula: Quæſtio de voluntate defuncti in arbitrio ipſius iudicis eſt. l. voluntatis 7 C. de fideicom. Exemplum huius regulæ proponitur l non aliter. 67. §. Titius. ff. de leg. 3.

Septima regula: In legatis & fideicommiſſis poſterior ſcriptura derogat priori. l. ſi mihi. 12. §. in legatis.

ff. de

ff.de leg.1. l.tranſlatio.6.§ fin.ff.de adimen.leg. l.nihil.17.ff.d.tt.item l.ſi quis.14.in prin. ff.de vulg. ſubſtit. l.cũ proponatis.3. C de codicillis. l.clari.19. C.de fideicom.l.nõ ad ea.87. ff.de cond. & demonſtr. Propoſitæ regulæ exceptio prima eſt: Niſi ita ſit legatum, Quod infrà legauero, id neq; do, neq; lego. d. l. ſi mihi.12.§ fin.ff.de leg.1.Concordat l.ſi ita.14.in prin.ff. d.tt. Huius replicatio eſt: Niſi teſtator in poſteriore ſcriptura ſpecialiter dixerit, prioris voluntatis ſe pœnituiſſe. l.ſi quis.22.in prin. ff.de leg.3. Secunda exceptio eſt: Niſi poſtquam legatorũ diem protulit teſtator, & alia legauit. hoc enim caſu prolatio diei etiam ad poſteriora pertinet legata. d.l.12. §. fin. Cui concordat l.talis.30. §.fin.cum l.ſequente. ff.de leg.1. Tertia: Niſi poſterior ſcriptura priori non ſit contraria.l.cum proponatis.3. C.de codicillis. Huius exemplum eſt l.Paula.27 in prin.ff.de leg.3. Aliud l.ſeruo. 110.§.ſi quis à primo ff.de leg.1. Quarta exceptio eſt: Niſi in continenti, non ex interuallo in eodem teſtamento vtraq; ſcriptura interuenerit. l.nõ ad ea.87.ff. de condit.& demonſtr. Exemplum proponitur l ſi te. 27.in prin.ibi: ſed ſi te.ff.de hæred.inſtit. Huius exceptionis prima replicatio eſt: Niſi poſterior ſcriptura plenior ſit priore.tũc enim,quãuis vtraq; in continẽti ſcripta ſit,poſterior tamẽ valet.l.ſi ita.65.ff.d.tt. Secũda: Niſi cũ cõmemoratione prioris poſterius ſit ſcriptũ l nõ ad ea.87.in fine. ff.de condit. & demonſtrat.

Octaua regula, De ſcripto & voluntate. Voluntas teſtatoris ſcripto præferẽda. l.Labeo.7. §.fin. ff.de ſupellect.legata.l ſi mihi.12.§.fin.ff.de leg.1.l.penult.ff. d.tt.l fideicommiſſa.11. §.item ſi quis certam,in fine. item l non aliter.67. §.Titius.ff.de leg 3. l.cum de lanionis.18.§.aſinã.ibi:optimũ ff.de inſtr. leg l.in conditionibus.19 in prin. ff de condit. & demonſtr. l.pater.99 in prin.& §.conditionum. ff.d tt. l.cum virũ. 16 ibi:ſane quoniam. C.de fideicom. item l.cum quæſtio.25.§ fin. C.de leg.M.I.P.lib.5.cap.5.reg.20.M.I. R.lib 1. cap.1. quæſt.1. reg.8. & lib.4. cap.9. reg.117. Propoſitæ regulæ elegans exemplũ proponitur l.Titia. 85.§.fin.ff.de leg.2.l.Pamphilo.37.in prin.ff.de lega. 3. Planè propoſita regula ſuas etiam habet exceptiones, quarũ prima eſt: Niſi verba ſint perſpicua & aperta.l.ille aut ille.25.in fine.ff.de leg.3. l Labeo.7.§.fin. ff.de ſupell.legat. M.I.R. d.reg.117. exc.1. Exemplum proponitur l.ſi alij.19.ff.de vſufr. legato. Secũda exceptio eſt: Niſi diuerſa teſtatoris ſentẽtia ſit dubia, & non probetur.l.non aliter.67.in prin ff.de leg.3. M.I. R.d.reg.117 exc.2. Huius exemplũ proponitur l. prædia.28. § idem quæſijt. ff. de inſtrum.leg. Aliud l.Titia.35.§. Caius.ff.de legat.2.

Nona regula: In rebus dubijs etiã reſpiciendum eſt ad morem regionis. l.cum de lanionis.18. §.aſinam. ibi: optimum. ff. de inſtrum. legato. M.I.R. d.cap.9. regul.118.

Decima regula: Cum in teſtamento ambiguè, aut etiam perperam ſcriptum eſt,benignè interpretari,& ſecundum id quod credibile eſt, cogitatum credendũ eſt.l.cum in 25 ff.de reb.dubijs.

Vndecima regula: In ambiguis rebus humaniorem ſententiam ſequi oportet.l.ſi fuerit.11.§.fin.ff.d.tt.

Duodecima regula: Semper in dubijs id agendum eſt,vt quàm tutiſſimo loco res ſit bona fide contracta, niſi cum apertè contra leges ſcriptum eſt.l.vbi eſt.22. & l.quoties.13 ff.d.tt.

Decimatertia regula: In ambiguo ſermone non vtrumq; dicimus, ſed id duntaxat quod volumus. l.in ambiguo.3 ff.d.tt.

Decimaquarta regula, de cumulatione actionum, proponitur l.cum filius.78.§.penult.ff.de leg.2.Cuius exceptio eſt: Niſi plures agant. Quæ tamẽ reprobatur l.huiuſmodi.81.§ fin.ff.de leg.1.

QVAE DE LEGATIS COMpetat actio,deq; eius actionis adfinibus remedijs. Cap: X.

PRima regula, De actione in perſonam,in rem & hypothecaria,proponitur Inſtit.de leg. §.noſtra autem conſtitutio.l.1. C.communia de legatis. l.2. §. & ſit omnibus. C.eod.tt. Concordat item, quantum ad actionem in rem attinet, l.ſi duobus.3. §. ſed in his omnibus caſibus. C.d.tt. item l.ſeruo.68. §.1. ff.de legat.1. M.I R.d.cap.9.reg.130.& lib.3.cap.13.reg.14. exc.1.repl.8. Planè quod attinet ad in rem actionem, regulæ propoſitæ exceptio eſt: Niſi res aliena ſit legata.hoc enim caſu non aduerſus dominũ rei ac poſſeſſorem ex legato naſcitur actio,ſed aduerſus hærede tantùm,vt is eam rẽ à domino redimat & præſtet.de qua re dictum ē.lib.prox.cap.5.except.49. M.I.R. d.repl. 8.dupl.1. Huius replicatio eſt: Niſi res poſtea aliquo caſu teſtatoris vel hæredis ſit facta. hoc enim caſu legatario competit etiam in rem actio,quãuis res teſtamẽti facti tẽpore fuerit aliena.approbatur exẽplo l.ſi quis.78.§.ſi Titius ff.de leg.1 M.I R d.dupl.1.tripl.1.

II.Regula, De actione ad exhibendum, proponitur l.quod legatur.38.§ fin.ff.de iudicijs, Concordat l.Iulianus 9. §.ſi tibi. ff.ad exhibendum. l.ſi tibi.8. §.fin. ff.de electione legata.l.2.§ fin.ff de tritico legato. M. I.R.lib.4.cap.10.reg.79.

III.Regula: Si relicta venerabilibus locis non præſtentur,in duplum actio datur. Inſtit.de actionibus.§. vt autẽ bonorum,in fin.& §.in duplum,in fin. M.I.R. lib.4.cap.9.reg.131. In iure pontificio eſt pœna excõmunicatio.M.I.P lib.5.cap.5.reg.22.

IV.Regula: Si incertum ſit quantum petendum, etiam communi diuidundo actio eſt. l.& ſi.8. §.1. ff. communi diuidundo.

V.Regula, De incerti actione & in factũ, proponitur l.ſi hæredis.48. in prin. ff.de leg.1.l.ſi hæres.65.ff. de leg.2. l. Iulianus.9. §. ſi tibi, in fin. ff. ad exhibendum.

VI.Regula: Si rogatus defuncto ſtipulanti promiſit, etiam ex ſtipulatu actio eſt. l.cum quis.35. §.pater.ff.de leg.3.

VII.Regula, De familiæ erciſcundæ actione, ſi vni ex hæredibus ſit prælegatũ, proponitur l. qui filiabus. 17.§.fin.ff.de leg.1.

VIII.Regula: Mandati etiam actio eſt, ſi filiusfamiliâs alium rogauit,vt ſe patiatur hæredem inſtitui, eiq; patriſfamiliâs facto hæreditatem reſtituat. l.quidam.44.§.fin.ff.de hæred.inſtit.

IX.Regula: Si teſtator hæredem ex aſſe rogauit, vt ei monumentum vel quid aliud eiuſmodi faceret,

officium iudicis locum habet. l. Quintus Mutius.7. §. fin. ff. de annuis legatis. de quo ĩ. in facto legato, lib. prox. cap.12. M.I.R.d.reg.130.except.1.

X. Regula, De exceptione & retentione, proponitur l.creditor.16. C.de legat. Sed de hac re vide plura ĩ.de liberat.legata.

XI. Regula: Si hæres eandem rem, quam Titio reſtituere rogatus erat, eidem Titio in ſuo teſtamento legauit, non ex hæredis, ſed ex priore teſtamento debetur. l.ſi mihi.97. ff. de leg.1. l.Lucius.90.§.Damæ.& l.ſi vnum.69.in prin. ff.de leg.2. M.I.R. lib.3. cap.13. reg.4. Propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi cùm eadem res duobus in priore teſtamēto legata eſſet, hæres eam rem alteri ex legatarijs in ſuo teſtamento legauit. hoc enim caſu tota res ei debetur, dimidia ex priore, altera dimidia ex hæredis teſtamēto. l. Mæuius.68.in prin. ff. de leg.2. Plura de regula propoſita, eiusq; exceptionibus vide ſ̃. lib. prox. cap.5. except.55.

XII. Regula proponitur l.ſi ita.37. ff.de condit.& demonſtrat.

¶ Hactenus de actione legatorū tractatum eſt, Ex quibus cauſis detur? Vbi & apud quem competat? Quibus detur, & Aduerſus quos? Quid, quale, & quātum in ea veniat petendum? Quando competat? Quæ ſint in ea actoris, rei conuenti & iudicis officia? Quæ deniq; eius adfinia remedia? De euentis huius actionis vide ſ̃. lib. prox. cap.2. Planè præter eius actionis adfinia remedia, quæ hactenus ſunt propoſita, ſunt & plura: de quibus in ſequentibus capitibus nobis tractandum.

DE CAVTIONE LEGATOrum ſeruandorum nomine.

Cap. XI.

I. CAVSA HVIVS cautionis.

SI alicui legatum ſit, vel fideicommiſſum relictū, poteſt etiam ante diem legati cedentem vel venientem agere, vt ſibi de legato vel fideicommiſſo præſtādo caueatur. l.inter omnes.12. §.fin. ff. qui ſatiſdare cogantur. M.I.R. lib.4. cap.9. reg.132. Exemplum proponitur l.filiusfamiliâs.111. §.ijdem principes. ff.de leg.1. l.quidam.93. §.ſi ſcriptus, in fin. ff. d.tt. item l.cū Arthemidoram.4. in fin. C. vt in poſſeſ. legatorum, &c. Prima propoſitæ cauſæ exceptio eſt: Niſi non in diem vel ſub cōditione, ſed purè ſit relictum. reprobatur l.etiam.15. in prin.& l.hæc ſtipulatio.14. ff. vt legatorum nomine caueat. item l.is cui.5. §.Imperator. ff. vt in poſſeſ.leg.ſeruand.cauſa. Secunda exceptio: Niſi non legatum ſit, ſed fideicommiſſum. reprobatur d.l.14. in princ. Tertia: Niſi non legatum, ſed ſubſtitutio facta ſit. reprobatur l.inter omnes.12. ff. qui ſatiſdare cogantur. Concordat l.Paulus notat.8. in prin. ff. de prætorijs ſtipulationibus. Quarta: Niſi ab inteſtato fideicommiſſum ſit relictum. reprobatur l.etiam.15. §.fin. ff. vt legatorum nomine cauſ. Quinta: Niſi non hæres ſit, à quo fideicommiſſum relictum eſt, ſed alterius nominis ſucceſſor. reprobatur l. is cui.5. §.ſi hæres.& §. conſtitutio. ibi: quamuis heredes. ff. vt in poſſeſ.leg.ſeruan.cauſa. Sexta: Niſi filio vel ſeruo à patre vel domino hærede ſit legatum. approbatur ſimul & diſtinguitur l. filio.7. ff. vt legatorum ſeruand.cauſa. Huius replicatio prima eſt: Niſi pendente legati cōditione filius emancipatus, vel ſeruus manumiſſus, cautionem petat. d.l.7. Secunda: Niſi teſtator caueri à patre voluerit. Tertia: Niſi pater materue nuptias iterauerit. Hæ duæ replicationes approbantur l.iubemus.6. §. in ſupradictis. C. de S.C.Trebell. Tertia concordat Nouell. c.22. §. placet. & d.l.6. §. fin. Septima exceptio: Niſi is, à quo legatum relictum eſt, diues ſit, vel in dignitate poſitus. reprobatur l.1. §.1. ff. vt leg. ſeru. cauſa cau. Octaua: Niſi nō ſpecies, ſed hæreditas aut aliud quoddam ius ſit legatum. reprobatur l. hæc ſtipulatio.14. in prin. ff. vt leg.ſeruand.cauſa cau. Nona: Niſi debitori liberatio ſit legata. l.1. §. ſi debitori. ff. vt in poſſeſ.leg.ſeruand. Decima: Niſi minima res ſit legata. reprobatur l.quamuis.13 ff. d.tt. Vndecima: Niſi aliud quàm quod alicui legatum eſt, reſtituere ſit rogatus. reprobatur l.is cui.5. §.miſſus, in fin. ff. eod tt. Duodecima: Niſi per calumniam ſatis petatur l ſi is. 3. §.1. ff. vt in poſſeſ.leg.ſeruand.cauſa. Decimatertia: Niſi certum ſit, legatum non deberi. l.hæc ſtipulatio.14. §.fin. ff. vt leg. ſeruand. cauſa cau. l.1. §. ei cui. & § fin. cum duabus legib. ſequentib. ff. vt in poſſeſ. leg.ſeruand. Huius replicatio eſt: Niſi cauſa fideicommiſſi dubia ſit, & non euidenter conſtet, fideicommiſſum non deberi. l.1. C. d.tt. Decimaquarta exceptio eſt: Niſi lis de legato ſit conteſtata. l.1. §. planè ſi quis. ff. vt leg.ſeruan.cauſa. Huius replicatio eſt: Niſi prouocatum ſit, & cauſa appellatione ſuſpenſa. l. poſtquam.5. §.imperator. ff. eod.tt. Decimaquinta exceptio eſt: Niſi ſemel ſit cautum. l.ſi is.3. §.fin. ff. vt in poſſeſ.leg. ſeruand. Huius replicatio eſt: Niſi poſtea noua cauſa emerſerit, ob quam fideiuſſio non ſit idonea. l.planè.4. ff. d.tt. Huic ſimile eſt quod proponitur l.1. §.fin. ff. vt legat.ſeru.cauſa cau. Decimaſexta exceptio: Niſi omiſſa cauſa teſtamenti, rogatus ab inteſtato ſuccedat. reprobatur l.ei quoque.13. ff. eod.tt. Decimaſeptima: Niſi legatum ſolutum ſit. Hoc caſu ſine dubio cautionis onus ceſſat, ſecundum ea quæ dicta ſunt paulò ſ̃. except.9. Eius tamen replicatio videtur eſſe talis: Niſi ita ſit legatum, vt ſi perdidiſſet, rurſus id ſit relictum. quæ tamen reprobatur l.1. §. ſi cui. ibi: verſa vice. ff. d.tt. Decimaoctaua exceptio eſt: Niſi hæredi cautio à legatario ſit remiſſa. l.pactū. 46. ff. de pactis. Decimanona: Niſi teſtator cautionem remiſerit. l.2. C. vt in poſſeſ.leg.ſeru.cauſ. l.cum Arthemidoram.4. in fin. item l.ſcire.7. C. d.tt. l.auia. 75. §.fin. ibi: quocunq;. ff. de condit.& demonſtr. M.I.R. d.reg.132. except.1. Huius exceptionis replicatio: Niſi rogatus deſinat eſſe ſoluendo. reprobatur l. quæ filium.18. in prin. ff. vt leg. ſeruand.cauſa cau. M.I.R. d.except.1.repl.1. Viceſima exceptio eſt: Niſi hæres hæreditatem ex S.C.Treb. reſtituit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. etiam.15. §. ſi & ab hærede. ff. eod. tt. Viceſimaprima: Niſi legatarius ſcripturam teſtamenti non exhibeat. l.poſtquam.5. §.ſi dies. ff. eod.tt. Viceſimaſecunda: Niſi procurator cautionem exigēs, non caueris de rato. l.ſi is.3. §.ſi procurator. ff. vt in poſſeſ. leg. ſeru. Hæc de cauſa propoſitæ cautionis, eiusq; exceptionibus ſint dicta.

II. QVI.

II. QVIBVS CAVENDVM.

Prima regula, de omnibus legatarijs & fideicommiſſarijs, proponitur l. ſed etſi.13. ff. qui ſatiſdare cogantur. Huius regulæ exceptio: Niſi ſub contrarijs conditionibus illis ſit legatum. reprobatur l. prætoria. 7. §. fin. ff. de prætorijs ſtipulat. l. ſed & .3. ff. vt leg. ſeru. cauſa. & l. etiam ſi.9. §. fin. ff. vt in poſſeſ. leg. ſeru. cauſa. Secunda regula, de hæredib. legatariorum, proponitur l.1. §. nõ ſolùm. ff. vt leg. ſeruan. cauſa. Tertia, de duobus eiuſdem nominis de legato contendentibus, habetur l. ſi duo.16. ff. d. tt. Quarta, de eo cuius iuri legatarius eſt ſubiectus, vt patre & domino, proponitur l.1. §. ſed & procuratoribus. ff. eod. tt. Huius exceptio eſt: Niſi ſit emancipatus vel manumiſſus legatarius. d. l.1. §. fin. Quinta regula, de legatario qui in alterius eſt poteſtate: & huic cauendum eſt. l. ſed & .3. ff. vt leg. ſeru. cauſa. Sexta regula, de procuratore legatarij, proponitur l.1. §. ſed & procurator. ff. eod. tt. Cuius exceptio eſt: Niſi nõ mandatum illi ſit, vel non de rato caueat. l. ſi is.3. §. ſi procurator. ff. vt in poſſeſ. leg. ſeru. Septima regula, de legatario, et ei cui à legatario per fideicommiſſum eſt relictum, proponitur l. is cui.5. §. ſi Titio ff. d. tt.

III. QVI CAVERE teneantur?

Prima regula, De hærede & legatario, cuius fidei commiſſum eſt, proponitur d. §. ſi Titio. Concordat l. ſi patronum.44. in prin. ff. de bonis libertorum. Secunda regula, de hæredibus hæredum, habetur l.1. §. non ſolùm. ff. vt leg. ſeru. cauſ. Tertia, De eo cui ex ſenatuſconſ. Trebell. reſtituta eſt hæreditas, proponitur d. §. non ſolùm. Concordat l. ſi ex cauſa.4. item l. etiam.15. §. ſi & ab hærede. in fine ff. eod. tt. Quarta, De hærede ex parte & ſubſtituto, proponitur l.1. §. certè ſiue. ff. vt legator. ſeruand. cauſa. Quinta, De diuitibus, & ijs qui ſunt in dignitatibus, l.1. §. ſemper. ff. d. tt. Sexta, De ciuitate, l. ſi quando.6. §. fin. ff. d. tt. Septima, De fiſco, l.1. §. ſi ad fiſcum. ff. ut leg. ſeruand. cauſa.

IIII. QVID CAVENDVM & qua conditione?

Huius loci prima regula proponitur l.1. in prin. ff. d. tt. Secunda regula, qua conditione patri dominóue legatarij ſit cauendum, vide ſ. quæſt.2. reg.4. Tertia regula, qua conditione abſentis procuratori ſit cauendum, definitur l.1. §. procuratori. ff. vt leg. ſeruand. cauſa.

V. QVO CAVTIONIS GEnere cauendum?

Regulariter cauendum per fideiuſſores. Quæ regula patet ex præcedentibus. Cuius exceptio prima eſt: Niſi ciuitas caueat: hoc enim caſu ſufficit repromiſſio. l. ſi quando.6. §. fin. ff. vt leg. ſeru. cauſa. Secunda: Niſi pater dominúſue filio vel ſeruo caueat. l. ſi filio.7. in fin. ff. eod. tt. Tertia: Niſi ſub conditione hæres inſtitutus ſubſtituto caueat, deficiente conditione hæreditatem ei reſtitui: hoc enim caſu ſufficit nuda repromiſſio. l. Paulus notat.7. in prin. ibi: & poteſt videri. ff. de prætor. ſtipulat.

VI. QVANDO CAVENDVM?

Si ab impubere ſubſtituto legatum relictũ ſit, viuo impubere cautio à ſubſtituto exigi non poteſt. l. is cui.5. §. ſi ab impubere, in fin. ff. vt in poſſeſ. legat. ſeruand. cauſa.

VII. VBI *cauendum, definitur l. poſtquam.5. §. fin. ff. vt leg. ſeru. cauſa. Concordat l. de die.8. §. hæres quoq; ff. qui ſatiſdare cogantur.*

VIII. OFFICIVM *iudicis huius loci definitur l. ſi quando.6. in prin. ff. vt leg. ſer. cauſa.*

IX. ADFINIA HVIVS CAVtionis remedia.

Primum ac præcipuum cautionis adfine remedium eſt, vt ſi non caueatur, legatarius mittatur in poſſeſſionem bonorum hæreditariorũ. de quo ſ. capite prox. dicetur. Secundum: Si cautio ſit omiſſa, ipſius legati actio & ad exhibendũ, & aliud competit. Quod proponitur l.1. §. ſi decem, in fin. ff. vt legat. ſeru. cauſa cau. Concordat l. Iulianus.3. § ſi tibi decem. ff. ad exhibendum. Tertiũ eſt aduerſus adminiſtratores reipub. qui cautionem nõ exegerunt. l. contra.8. C. vt in poſſeſ. leg ſeru. cauſa.

X. EVENTVS HVIVS cautionis.

Si debita cautio ſit præſtita, datur actio. de qua paulò inferius. Si indebita cautio præſtita ſit, ea poteſt condici l.1. in prin. ff. vt in poſſeſ. leg. ſeru. cauſa.

DE ACTIONE QVAE EX *cautione propoſita competit.*

I. CAVSA HVIVS actionis.

Si conditione legati exiſtente, vel die veniente, legatum non præſtetur, vel dolo quid circa legatum ſit factum. l.1. in prin. ff. vt leg. ſeruand. cauſa cau. Huius cauſæ exceptio prima: Niſi promiſſor conditione legati exiſtente mortuus ſit, eiuſq; hæreditas iaceat. reprobatur l. ſi à te.10. ff. eod. tt. Secunda: Niſi hæres exiſtente legati conditione ſit apud hoſtes. l. poſtquã.5. in prin. ff. eod. tt. Tertia: Niſi cauſa indebite ſit præſtita. l.1. in prin. ff. vt in poſſeſ. leg. ſeruand. Concordat l. etiam.15. § ſi & ab hærede. ff. vt leg. ſeruan. Quarta: Niſi legatum inutile ſit, irritúmue factum, aliáue exceptio legatorum petitioni obſtet. l.1. §. ſi quis ſub. ff. eod. tt. Quinta: Niſi pater dominúſue legatarij qui ſtipulatus eſt, legatarium in poteſtate ſua habere deſierit. hoc enim caſu ex ſtipulatu illi actio denegatur: quia nec legati petitio illi datur. l.1. §. fin. ff. eod. tt. Huius replicatio videtur eſſe: Niſi paratus ſit pater cauere, neminem amplius petiturum. Sed reprobatur l.2. ff. eod. tt.

II. ADVERSVS QVOS detur?

Tutore cauente, in pupillum datur actio. l. quæ filium.18. §. fin. ff. vt leg. ſeruand. cauſa.

III. QVANDO *detur actio, definitur l. cum legatorum.8. cum l. ſequente. ff. vt leg. ſeru. cauſa.*

IIII. QVID ET QVANTVM VEniat in hac actione?

I. Regula: Vtrum res legatæ, an precia rerum veniant, definitur l.1. §. item quæritur. ff. vt legat. ſeruandor cauſa.

II Regula, De fructibus & vſuris, proponitur d. l.1. §. belliſſimè.

III. Regula: Hæres qui cauit, non in maiorem partem tenetur, quàm pro qua eſt hæres, vel hæreditatem poſſidet. d.l.1. §. qui minorem. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi poſtea hæredi cohæredis quoq; portio adcreſcat. hoc enim caſu, quamuis pro parte hæres ſit, in ſolidum tamen is eiusq; fideiuſſor tenetur. l. ſi ab vno. 17. ff. de leg. ſeruand. cauſa.

DE MISSIONE IN POSſeſſionem legatorum ſeruandorum cauſa. Cap. XII.

I. CAVSAE MISSIONIS.

PRima cauſa eſt: Si hæres non caueat legatorum nomine. hoc enim caſu legatarius in poſſeſſionē rerum hæreditariarum mittitur. l 1. §. 1. ff. vt legat. ſeru. cauſa. l. ſi ex. 4. item l. poſtquam. 5. §. imperator. ff. eod. tt. l. is cui 5. in prin. ff. vt in poſſeſ. legat. ſeru. cauſa. item l filiusfamiliás. 111. §. ijdem principes. ff. de legat. 1. M.I.R. lib. 4. cap 9. reg. 133. Huius cauſæ exceptiones plures ſunt, quarum prima: Niſi nō ſtet per hæredem, quo minus caueat. reprobatur l. 1. §. nō exigit. ff. eod. tt. Secunda: Niſi non ſit interpellatus hæres vt caueat. d. §. non exigit, in fin. Tertia: Niſi legatarius non caueat de poſſeſſione reſtituenda, conditione legati deficiente, vel cautione ab hærede præſtita. Hæc exceptio, ſi poſt latam ſententiam interpoſita appellatione quis ſibi caueri deſideret, approbatur, alioquin reprobatur l poſtquam. 5. §. imperator. ibi: ſi caueret. ff. vt legat. ſeruand. cauſa. Ex quo conſtat, quod is qui fideicommiſſum petit & obtinuit, appellatione ab hærede interpoſita cautionem petere poſſit. qua non præſtita, mittendus ſit in poſſeſſionem rei ex fideicommiſſo petitæ. Item quòd regulæ de miſſione exceptio hæc eſt: Niſi fideicommiſſarius non cauerit hæredi poſſeſſionem reſtitui, ſi in cauſa appellationis hæres obtinuerit. hoc enim caſu fideicommiſſarius ob non præſtitam cautionem non eſt mittendus in poſſeſſionem, ſed res eſt ſequeſtranda. Cuius replicatio videbatur eſſe talis: Niſi hæres victus non per inopiam, ſed per contumaciam nolit cauere. hoc enim caſu videbatur, quamuis fideicommiſſarius non caueret, nihilominus eum mittendum. Verùm reprobatur d. §. Imperator. verſ. tametſi maximè. Quarta exceptio eſt: Niſi poſtea ab hærede fuerit cautum vel ſolutum. l. ſi pecunia. 6. §. fin. ff. vt in poſſeſ. legat. ſeruand. l. ſi legatarij. 11. ff. vt legat. ſeruand. cauſa cau. item l. ſi pro me. 40. §. fin. ff. de ſolut. Cuius replicatio prima eſt: Niſi fideicommiſſarius eius poſſeſſionis nomine ab alio litem patiatur. l. is cui. 5. §. in poſſeſſionem ff. vt in poſſeſ. leg. ſeruand. cauſa. Secunda: Niſi miſſus eius poſſeſſionis nomine alij ſe obligauit vel præſtitit, nec id ei ab hærede reſtituatur. approbatur exemplo d. l. 5. §. ſi alius. Quinta exceptio: Niſi alius in poſſeſſionem ſit miſſus. reprobatur d. l. 5. §. qui prior. Concordat l. ſi fideicommiſſorum. 11. § fin. ff d. tt. Planè admittitur primùm, ſi alij certa res legata fuerit: is enim in ea re potior habetur. d. l. 11. in prin. Deinde ſi venter ſit in poſſeſſione. l. cum venter. 7. ff. vt in poſſeſ. leg. ſeru. cauſa. Sexta exceptio eſt: Niſi bona teſtatoris ſint diſtracta: tunc enim precium deponendum eſt. l. poſtquam. 5. §. fin. ff. vt leg. ſeruan. cauſa. Septima: Niſi res à tertio quodam ſit vſucapta. reprobatur l. miſſo. 12. ff. pro emptore. item l. 3. in prin. ibi: quid ergo eſt. ff. pro hærede. Alias huiuſmodi exceptiones vide ſ. cap. prox. in prin.

Secūda miſſionis cauſa eſt: Si legatario legatū non ſoluatur, vel eius nomine ſatiſfiat. l. is cui. 5. §. Imperator. ff. vt in poſſeſ. leg. ſeru. cauſa. Concordat l. certa. 6. in fin. C. d tt. M.I R. d. reg. 133. Declaratur hæc cauſa d. l. 5. §. ſatisfactionis. et §. ſatisfieri. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi hæredi ſatiſdatio ſit remiſſa. reprobatur d. l. 5. §. ſatisfactionis. Secunda: Niſi hæres pupillus ſit, vel furioſus, vel adoleſcens, & tutorem vel curatorem non habeat. d. l. 5. §. ceſſatū. Tertia: Niſi hæreditas defuncti aliquandiu iacuerit d. §. ceſſatum. Quarta: Niſi inutiliter fideicōmiſſum ſit relictū d. l. 5. §. conſtitutio. Quinta: Niſi nō hæredis, ſed alterius fidei commiſſum ſit. d. §. conſtitutio. Cui concordat ſ. cap. prox. except. 5. Sexta: Niſi hæres ſit condemnatus ad ſoluendum. reprobatur l. etiamſi 9. in prin. ff. vt in poſſeſ. leg. ſeruan. cauſa. Hactenus de cauſis & exceptionibus miſſionis dictum eſt.

II. QVI IN POSSESSIOnem mittendi?

De pluribus legatarijs mitti petentibus proponitur l. is cui. 5. §. ſi plures. ff. vt in poſſeſ. legat. ſeruand. Plura de hac re vide ſ. eod. cap. cauſa 1. except. 5.

De municipibus et actore illorum habetur l. municipijs. 12. ff. eod tt.

De filiofamiliás legatario, eiusq; patre, proponitur l. ſi filiofam. 11. ff. quib. ex cauſis in poſſeſ. eatur.

III. IN QVARVM RERVM poſſeſsionem miſsio ſit facienda?

Prima regula, de omnibus bonis hæreditarijs, proponitur l. quamuis. 13. ff. vt in poſſeſ. legat. ſeru. cauſa. l. poſtquam. 5. §. Imperator. ibi: ſed Prætor. ff. vt leg. ſeruand. cauſa. item l. is cui. 5. §. qui in poſſeſ. ff. vt in poſſeſ. legat. ſeruand. item l. fundus 9. ff. de annuis legatis.

Secunda regula, de actionibus hæreditarijs, habetur l. fin nulla. 10. ff. d. tt.

Tertia regula, de rebus non hæreditarijs. In harum rerum poſſeſſionem miſſio non eſt facienda l is cui. 5. §. qui in poſſeſſionem. ff. vt in poſſeſ. legat ſeruand. cauſa. Exemplum proponitur d. l. 5 §. ſi depoſita. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi res dolo hæredis hæreditaria eſſe deſierit. d. § qui in poſſeſſionem. Concordat l. certa. 6. C. eod. tt. Plane propoſita exceptio non in omnibus eſt vera, ſed habet ſuas replicationes Prætori cognoſcendas & ponderandas. Harum prima eſt: Niſi non in necem legatariorum hæres alienauit. l. is cui. 5 §. dolum. ff d. tt. Secunda: Niſi non dolo, ſed culpa hæres rem alienauit. Quæ replicatio quamuis ipſo iure ſit vera, admittit tamen duplicationem hanc: Niſi culpa lata ſit. d. §. dolum. Tertia replicatio eſt: Niſi hæres locum hæreditarium fecerit vel gloſum aut publicum, vel ſeruum manumiſerit. l vlt. ff vt in poſſeſ. legat ſeruan. Quarta: Niſi alterius quam hæredis dolo res hæreditaria eſſe deſierit. Hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius duplicatio prima eſt: Niſi hæredis ha-

diu hæres dolo fecerit.l.is cui.5.§.ſi hæres,in fin.ff.eod.tt. Secunda:Niſi alterius nominis ſucceſſor ſit.d.§.ſi hæres. Tertia: Niſi eius cui ex S. C. Trebell. reſtituta eſt hæreditas,dolo ſit factum.l.ſi legatorum.8. ff. vt in poſſeß.leg.ſeruan. Hæc de prima propoſitæ regulæ exceptione,eiusq́; replicationibus ſint dicta. Secũda exceptio eſt:Niſi agri ſint vectigales,vel res defuncto pignori datæ.l.is cui.5.§.bonorũ. ff.eod.tt. Tertia:Niſi res ſint quæ poſt mortem teſtatoris hæreditati acceſſerunt : hæ enim, quamuis teſtatoris nunquam fuerint, tamen in earũ quoq; poſſeßionem legatarius mittendus.d.§.bonorũ. Quarta:Niſi res ſint alienæ à teſtatore bona fide emptæ. d.§. bonorum, in fin. Quinta: Niſi impuberis bona ſint,cui teſtator ſubſtituit.d.l.5.§.ſi ab impubere. Sexta: Niſi ipſius hæredis ſint bona.reprobatur, certis tamen conditionibus, de quibus ſequitur in regula prox.

Quarta regula, de rebus proprijs ipſius hæredis. In has regulariter quidem legatarius nõ mittitur. verùm eius exceptiones hæ ſunt. Prima eſt: Niſi hæres nõ ſoluat legatum: tunc enim etiam in propria hæredis bona fit miſſio.l.is cui.5.§.Imperator.ff.vt in poſſeß.leg.ſeruan.l.certa.6.in fin.C.d.tt.itẽ l.ſi quis.3.§.conſtitutum.ff.ne vis fiat ei qui in poſſeß. Secunda:Niſi res hæreditariæ nullæ ſint. reprobatur l.ſi in nulla.10. ff.vt in poſſeß.leg.ſeruand.

Quinta huius loci regula proponitur l. is cui.5. §.ſi ex duobus.ff.eod.tt.

IIII. EVENTVS MISSIONIS in poſſeſsionem.

Prima regula: Si miſſus nõ admittatur. quo remedio adiuuetur, definitur d.l.5. §.miſſus. Concordat l. ſi quis.3. in prin. ff. ne vis fiat ei qui in poſſeß. Sed & miſſo datur actio in id quod intereſt. l.ſi qui.14. §.1. ff quibus ex cauſis in poſſeß.eatur. Item miſſo non eſt vis facienda, quo minus vtatur, fruatur. l.is cui.5. §. quòd ſi ex.ff.vt in poſſeß.leg.ſeruand.cauſa.

Secunda regula: Miſſus non proprietatem, ſed ius pignoris nanciſcitur.l.qui legati.5.C.vt in poſſeß.leg.ſeruand.l.filiusfam.111. §.ijdem principes, in fin. ff.de leg.1.l.is cui.5.in prin.ff.vt in poſſeß.leg.ſeruand.

Tertia regula: Miſſus expellendi hæredis ius nõ habet.d.l.5.in prin.

Quarta regula: Miſſus creditoribus rei ſeruandæ cauſa in eandem poſſeßionem miſſis potior non habetur.d.l.5.§.poſtquam. Huic quodammodò contradicit l.ſi poſtquam.3.C.eod.tt.

Quinta regula: Miſſus non poßidet, ſed magis cuſtodiam rerum & obſeruationem habet conceſſam. l. cum legati.12. ff.quibus ex cauſis in poſſeß. eatur. De qua re vide ſ̃.lib.7.cap.15. except.14. Concordat l.is cui.5. §.qui legatorum. ibi: in cæteris. ff. vt in poſſeß. leg.ſeruan.cauſa.

Sexta regula, de officio miſſi circa fructus, proponitur d.§.qui legatorum.

Septima regula, de rebus perituris, proponitur l.ſi magiſtratus.11. ff. de priuilegijs credit. & d. §. qui legatorum.ibi:quinimò.

Octaua regula: Interdum mulier miſſa veſcendi cauſa bona deminuet.l.penult. ff.vt in poſſeß.leg.ſeruand.cauſa.

Nona regula: Nihilominus vt legatum ſoluatur, agi poteſt.l.qui legati.5.in fin.C.d.tt.

Decima regula:Si bona vendantur,miſſi cauſa potior eſt.l.ſi poſtquam.3. C.vt in poſſeß.leg.ſeru.cauſ.

Vndecima regula:Legatis ſolutis,vel cautione præſtita,legatarius è poſſeßione decedere debet.de qua re dictum ſ̃.eod.cap.quæſt.1.cauſ.1.except.4.

Duodecima regula proponitur l. is cui.5. §. quæri poterit.ff.eod.tt.

SI QVIS OMISSA CAVSA teſtamenti,ab inteſtato vel alio modo poßideat hæreditatem.

Cap. XIII.

I. CAVSA HVIVS actionis.

SEquitur alia ſpecies actionis legatorum,ſeu aliud eius adfine remedium: ſi ſcilicet cauſa teſtamenti,in quo legatum relictum eſt,omiſſa,ab inteſtato vel alio modo hæreditatem adierit is, à quo legatum relictum eſt: hoc enim caſu nihilominus legatum debet.l.1.in prin.ff.ſi quis omiſſa cauſa teſtamenti,&c. Concordat l.ſi Proculina.3. C.d.tt. Declaratur cauſa propoſita d.l.1. §.prætermittere. Exceptio prima eſt: Niſi iuſta fuit cauſa omittendi cauſam teſtamenti. l. quia autem 6. §. non ſimpliciter. ff. eod.tt. Elegans exemplum proponitur l.cum pater.79. §.Titio, in fine.ff. de legat.2. Secunda exceptio eſt: Niſi conſentiente teſtatore cauſam teſtamẽti omiſit. d.§.nõ ſimpliciter.& §.planè ſi nominatim. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi non nominatim teſtator conceßit. d.§.planè. Tertia exceptio: Niſi ab inteſtato quoq; teſtator fideicommiſſa reliquit. reprobatur d.l.6. in prin.& §.quid deinde. Quarta: Niſi ex teſtamento hæreditas adiri non poßit,vtputa iniuſto eo exiſtente, aut rupto.l.2.C.ſi omiſſa ſit cauſa teſtam. Quinta: Niſi conditio inſtitutionis defecerit, & ob id ab inteſtato ſit locus. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, eiusq́; exemplum proponitur l. filiusfamiliâs.8. ff. ſi tabulæ teſtam. nullæ ext. Planè huius exceptionis replicatio eſt: Niſi conditio fuit in poteſtate ipſius hæredis. l.1. §. qui ſub. ff. ſi quis omiſſa,&c. Cuius duplicatio habetur l.mater.27. §.1. ff. eod.tt. Sexta exceptio eſt: Niſi cum hæres ex parte inſtitutus hæreditatem repudiaſſet, cohærede poſtea quoque repudiante, hæreditas ab inteſtato priori ſit delata. Hæc exceptio ſub hac conditione, Si non prior colluſerit cum cohærede, vt is quoq; hæreditatem repudiaret: approbatur l.quia autem.6. §. ſi patronus. ff. ſi quis omiſſa, &c. Septima: Niſi ſeruus vel filius eius, qui ab inteſtato potuit eſſe hæres, ſit inſtitutus, non ipſe dominus vel pater. reprobatur l.1. §.1. & §. prætermittere.ff.d.tt. Planè admittitur, ſi pater dominúsue per filium vel ſeruum hæres effici non poſſit. l.excuſatus.5. in fin. ff. eod. tt. Octaua exceptio: Niſi ſeruus hæres inſtitutus adire iuſſus, adire noluit. reprobatur d. §. prætermittere. Nona: Niſi hæres ab inteſtato ignorauit, vel ſe vel ſeruum ſuum hæredem eſſe inſtitutum.d. §. prætermittere, in fin. Decima: Niſi ab inteſtato hæres in teſtamẽto inſtitutus, in legitima ſua ſit grauatus. l.excuſatus.5. in prin.

ff. ſi quis omiſſa. Huius replicatio eſt: Niſi colluſione cum cohærede facta, totam hæreditatem ab inteſtato poſſideat. l. quia autem. 6. §. ſi patronus. ff. d. tt. Vndecima exceptio: Niſi is qui omittit, hæres ſit neceſſarius in poteſtate teſtatoris exiſtent. reprobatur l. 1. §. qui ſunt. ff. d. tt. Duodecima: Niſi contra tabulas bonorum poſſeſſio peti potuit. reprobatur l. ſi filius. 23. ff. d. tt. Decimatertia: Niſi dolo tutoris pupillus omiſerit. reprobatur l. ſi dolo. 24. ff. d. tt. Decimaquarta: Niſi non ab hærede qui hæreditatem omittit, ſit legatum relictum: ſed ab alio, puta legatarij fidei commiſſum. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm admittit replicationem hanc: Niſi dolo alterius, cuius fidei commiſſum eſt, factū ſit, vt omittatur cauſa teſtamenti. l. ſi quis. 4. §. quanquam. ff. ſi quis omiſſa. Decimaquinta exceptio: Niſi non cauſam teſtamenti, ſed contra tabulas bonorum poſſeſſionem omiſit. reprobatur l. quia autem. 6. §. penult. ff. d. tt. Decimaſexta: Niſi is qui cauſam teſtamenti omittit, non teſtatori, ſed hæredi inſtituto ab inteſtato hæres exiſtat. reprobatur l. mater. 27. in prin. ff. d. tt. Decimaſeptima: Niſi omiſſa inſtitutione, ex ſubſtitutione adijt. l. 1. §. ſi proponatur. ff. d. tt. Huius replicatio eſt: Niſi domino vel patre hærede inſtituto, ſeruus vel filius eius ei ſit ſubſtitutus: tunc enim, ſi omiſſa ſua inſtitutione, pater dominúſue ex filij vel ſerui ſubſtitutione adeat, edicto tenetur. l. cui ſeruus. 25. cum l. ſequente. ff. eod. tt. Cuius duplicatio eſt: Niſi contrà inſtituto filio pater ſit ſubſtitutus. tunc enim, quamuis omiſſa inſtitutione ex ſubſtitutione adijt, non tenetur. d. l. Iulianus. 26. §. fin. Decimaoctaua exceptio: Niſi ei qui omiſit cauſam teſtamenti, hæreditas poſſit euinci. l. quia autem. 6. §. item ſi inuenerit. ff. eod. tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi colluſione facta euincatur. d. §. item ſi inuenerit. Secunda replicatio: Niſi munitus ſit præſcriptione contra cauſam euictionis: approbatur exemplo d. §. item ſi inuenerit, in fine. Tertia: Niſi legatarius caueat euicta hæreditate legata reddi. l. 1. §. toties igitur. ff. d. tt. De hac cautione dictum ſ̄. cap. 8. caut. 4. Decimanona exceptio eſt: Niſi is qui cauſam teſtamenti omiſit, hæreditatem non poſſideat. l. ſi quis. 17. ff. ſi quis omiſſa cauſa teſt. Concordat l. 2. §. fin. C. eod. tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi fideicommiſſaria hæreditas, non legatum petatur. d. l. 17. Cuius duplicatio eſt: Niſi non hæreditas, ſed res ſpecialis per fideicommiſſum ſit relicta. d. l. 17. in fin. Secunda replicatio: Niſi aliquandiu ab inteſtato poſſedit. reprobatur l. quia autem. 6. §. ſi autem is cui. ff. eod. tt. Tertia: Niſi dolo malo poſſidere deſijt. l. 1. §. etſi non. ff. ſi quis omiſſ. Huius duplicatio: Niſi non poſſederit, ſed ſtatim ab initio poſſeſſionem omiſit. reprobatur d. l. 1. §. penult. De hac replicatione vide plura ſ̄. lib. proxim. cap. 9. cauſa 42. except. 3 & 4. Quarta replicatio eſt: Niſi hæreditatem vendiderit. l. ſi quis. 4. §. fin. ff. ſi quis omiſſa. Concordat l. ſi ſeruum. 28. in prin. ff. eod. tt. Quinta: Niſi vnam aliquam rem hæreditariā ab inteſtato poſſideat. l. etſi. 13. cum ll. ſequentib. ff. d. tt. Plura de propoſita exceptione vide ī. eod. cap. quæſt. 3. item ſ̄. lib. prox. cap. 9. cauſa 42. Viceſima exceptio eſt: Niſi is qui cauſam teſtamēti omiſit, ex alia quàm hæreditatis cauſa poſſideat. l. 1. §. non quærimus. & l. vlt. ff. eod. tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi pater à filio hæres inſtitutus, omiſſa hæreditate ex cauſa peculij poſſidere cœperit. l. ſi certarum. 17. §. ſi pater. ff. de militari teſtam. Viceſimaprima exceptio: Niſi is qui cauſam teſtamenti omiſit, non totam hæreditatem ab inteſtato poſſideat, ſed vnam aliquam rem. reprobatur l. etſi. 13. cum ll. ſequentibus. ff. ſi quis omiſſa cauſa teſt. Viceſimaſecunda: Niſi non ſit legatum, ſed hæres quis inſtitutus ſit ſub hac conditione, Si Titius hæres erit: & Titius omiſſo teſtamento, ab inteſtato hæres exiſtat. l. ſi in. 22. in prin. ff. eod. tt. Planè hæreditas per fideicommiſſum relicta nihilominus debetur. de quo ī. quæſt. 4. reg. 2. Viceſimatertia: Niſi legatarius inſtituto hæredi, qui cauſam teſtamēti omiſit, fuit cohæres datus vel ſubſtitutus. l. ſi non. 10. §. cùm ſubſtitutis. ff. ſi quis omiſſa. Cōcordat l. quidam. 7. ff. eod. tt. Huius replicatio eſt: Niſi legatarius ab inteſtato etiam non ſuccedat, & iuſtam repudiandæ hæreditatis cauſam habeat. l. ſi in teſtamento. 22. §. fin. ff. eod. tt. Viceſimaquarta exceptio eſt: Niſi legatarius conditioni legati non paruerit. l. quia autem. 6. §. fin. ff. eodem tt. Viceſimaquinta: Niſi legatarius legatum ab alio ſit conſecutus. l. ſi ab inſtituto. 11. ff. eod. tt.

¶ Hactenus de cauſa propoſitæ actionis, eiuſq; exceptionibus.

II. QVIBVS COMPETIT actio?

Si eadem res alteri ab inſtituto, alteri à ſubſtituto legata ſit, vtri debeatur, definitur l. ſi eadem. 20. ff. ſi quis omiſſa.

III. ADVERSVS QVOS competat hæc actio?

Prima huius loci regula, de duobus inſtitutis cauſam teſtamenti omittentibus, proponitur l. duo. 18. in prin. ff. ſi quis omiſſa.

Secunda regula, de inſtituto & ſubſtituto, vtroq; cauſam teſtamenti omittente, habetur l. ſi non. 10. §. ſi duo. ff. d. tt. Planè ſi eadem res eidem ab inſtituto & ſubſtituto relicta ſit, legatarius vtrū velit poteſt conuenire. l. ſi ab inſtituto. 11. in fin. & l. ſi pecuniam. 3. in fin. ff. d. tt. Sanè quod dicitur de eo qui pecunia accepta hæreditatem omiſit, de hoc vide ſ̄. lib. prox. cap. 9. cauſa 42. except. 4.

Tertia regula, de eo qui ſimul poſſidet hæreditatem cum eo qui cauſam teſtamenti omiſit. proponitur l. ſi non. 10. in prin. ff. ſi quis omiſſa cauſa.

Quarta regula, de eo qui omiſſa cauſa teſtamenti hæreditatem non poſſidet, & eo qui poſſidet, proponitur l. 2. l. ſi pecuniam. 3. l. ſi quis. 4. in prin. & l. mater. 27. §. fin. ff. eod. tt. Planè quod ad eum qui omiſſa cauſa teſtamenti, hæreditatem non poſſidet, attinet, de eo vide ſ̄. eod. cap. except. 19.

Quinta regula, de patre hæredis ſcripti. habetur l. ſi filius. 21. ff. eod. tt.

Sexta regula, de hærede omittentis, proponitur l. de libertatib. 12. §. fin. ff. d. tt.

IIII. QVID VENIAT in hanc actionem?

Prima regula, de libertatibus in teſtamento relictis;

ctis, proponitur d.l.12.in princ.l.ſi in teſtamento.22. in prin. ibi: legatorum.l.ſi ſeruum.28. §.fin. l.qui omiſſa.29.ff.d.tt. & l.2.in princ.C.eod.tt.

Secunda regula, de hæreditate relicta, proponitur d.l.28.§.fin. ff.ſi quis omiſſa. Planè ſi Mæuius hæres inſtitutus ſit ſub hac conditione, Si & Titius hæres erit: Titio cauſam teſtamenti omittente, Mæuius hæreditatem petere non poteſt. de quo vide ſuprà exceptione 22.

Tertia regula: Pro qua parte quiſque ab inteſtato poßidet, pro ea parte tenetur. l.ſi dolo.24. & l.duo. 18.in princ.ff.d.tt. Huius exceptio prima eſt: Niſi nominatim à ſingulis ſit legatum. tunc enim quilibet ſuis legatarijs tenetur.l.ſi non.10.§.ſi duo.ff.d.tt. Secunda: Niſi eadem res eidem & ab inſtituto & à ſubſtituto ſit relicta: tunc enim quilibet eorum in ſolidum tenetur. l.ſi ab inſtituto.11. & l.ſi pecuniam.3. §.fin. ff.d.tt. Tertia: Niſi inſtitutus pecunia accepta hæreditatem omiſit: tunc enim in ſolidum tenetur. d. l.10.in princ.

Quarta regula: Hæres omittentis in ſolidum tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi filius.21. ff.ſi quis omiſſa.

Quinta regula: Ei qui cauſa teſtamenti omiſſa, ab inteſtato poßidet, beneficium legis Falcidiæ concedendum eſt.l.duo.18.§.fin.l.quia autem.6.in prin item l. cum ſeruus.25.in fin.cum l.ſeq. ff.eod.tt.l.ſi Proculina.3.C.eod.tt.

Sexta regula: Patrono, qui omiſſa cauſa teſtamenti ab inteſtato ſuccedit, legitima ſua ſalua permanet. l.præterea.19.ff.ſi quis omiſſa.

V. QVAMDIV COMPETAT hæc actio?

Perpetua eſt. l.de libertatibus.12.§.fin. ibi: & ideo.ff.eod.tt.

DE LEGATIS PRAESTANdis, contra tabulas bonorum poſſeſſione petitis. Cap. XIIII.

I. CAVSA HVIVS actionis.

SI contra tabulas bonorum poſſeßio petita ſit, quamuis regulariter reſcindatur teſtamentum, tamen nihilominus quibuſdam exceptis perſonis ex edicto Prætoris legatorum actio competit. quæ actio approbatur l.1. in princ.ff.de legat præſt.contra tab. bonorum poſſeſ.petita. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi non in ipſis exceptis perſonis, ſed ijs qui iuri illorum ſubiecti ſunt, ſit legatum. l.ſed etſi.3.§.hoc aũt ſolum. & l.his quibus.23.ff.eod tt. Secunda: Niſi coniunctim cum extraneo illis ſit relictum. reprobatur d.§.hoc autem ſolum, in fine. Tertia: Niſi exceptis perſonis ita legatum ſit, vt extraneo reſtituant.l. ſed & ſi.3.§.item ſi quis.ff.d.tt. Quarta: Niſi ab alio gradu relictum ſit, quam contra quem bonorum poſſeßio contra tabulas eſt petita.l.ſed & ſi.10.§.non omnia.ff.de legat.præſtan. Concordat l.filium.20.§. fin. ff.de bonor.poß.contra tabulas. Exemplum proponitur d.§.non omnia. ibi: vt ecce. Propoſita exceptio quaſdam recipit replicationes. quod approbatur d.§.nõ omnia. ibi: ſed nonnunquam. quas vide in exceptionibus ſequentibus. Quinta exceptio eſt: Niſi is à quo legatum relictum eſt, hæres non exiſtat. tunc enim eius gradus legata nõ præſtantur, ſed à ſequenti gradu relicta.d.l.10. §.vt ecce. ibi: ſi verò nemo. & §. fin. Huius replicatio eſt: Niſi is à quo legatũ relictum eſt, cum poſſet, noluit eſſe hæres, & vltrò repudiauit ob bonorum poſſeßionem contra tabulas petendam.l. item à ſubſtituto.13.ff.eod.tt. Cui concordat l.ſiue autem.12.ff.eod.tt. Sexta exceptio eſt: Niſi legatum inutile ſit. l.ſed & ſi.3.§.fin.cum l.ſequente.ff.de legat.præſtand. Septima: Niſi hæreditas ex teſtamento non adeatur.l.ſed & ſi.10.§.quòd ſi neq; ff.eod.tt. Huius replicatio eſt: Niſi cum poßit adire ex teſtamento hæreditas, ſcripti hæredes eam adire nolint. tunc enim nihilominus debentur legata: quia ſi non fuiſſet metus petendæ bonorum poſſeßionis contra tabulas, fortè ex teſtamento adijſſent. l.at vbi.11.cum l. ſeq.ff.eod.tt. l.filium.20.§.fin ff.de contra tabul.bonorum poſſeſ. l.illud.4. item l.quod vulgò.19.ff.eod. tt. Octaua exceptio: Niſi res legata dolo hæredis ſcripti interierit. reprobatur l.ſi emancipato.17.ff.de legatis præſtandis contra, &c. Nona: Niſi non emancipatus filius, ſed is qui in poteſtate eſt præteritus, contra tabulas bonorum poſſeßionem acceperit. l.is qui. 15.in princ. cum l.ſeq.ff.eod.tt. Planè hoc caſu filius emancipatus hæres ſcriptus legata debet. d.l.16. item l.filium.20.§ legata.ff.de bonor.poſſeß.contra tabul. Decima exceptio eſt: Niſi is qui eſt in poteſtate defuncti, ſimul cum emancipato præterito petere poßit contra tabulas bonorũ poſſeßionem.d.l.15.§.vnde ſi duo. Huius replicatio eſt: Niſi is qui in poteſtate eſt, non præteritus, ſed ſcriptus ſit hæres. d. l.15. §. quid ergo. Vndecima exceptio eſt: Niſi pater præteritus contra tabulas bonorum poſſeßionem petens, legitimam ſit conſecutus. l.Paconius.3. §.finali.ff.ſi à parente quis manumiſſus. Duodecima: Niſi patronus præteritus contra tabulas bonorum poſſeßionem petierit.Inſt.de ſucceß.libert.§.ſin autem ſine.ibi: ita ſine onere. Decimatertia: Niſi nõ legatum ſit exceptis perſonis, ſed hæredes ſint inſtitutæ. reprobatur per ea quæ dicentur ĩ.eod.cap.quæſt.4.regul.1. Decimaquarta: Niſi mortis cauſa donatum ſit exceptis perſonis: reprobatur ĩ.d.quæſt.4.reg.2.

II. QVIBVS competat actio propoſita, definitur l.1.in prin. ff.de legat.præſt. Concordat l.1.C.de bon. poſſeß.contra tabul.

De liberis exceptiones.

Prima exceptio: Niſi non filij, ſed nepotes vel pronepotes ſint defuncti.reprobatur l.1.§.generaliter.& l.vltima.§.is cuius,in fine.& §.fin.ff.d.tt. Secunda: Niſi liberi ſint ex fœmineo ſexu deſcendentes. reprobatur d.§.generaliter. Tertia: Niſi liberi ius cognationis non habeant.d.§.generaliter. Quarta: Niſi in adoptionem ſint dati liberi. reprobatur d.l.1.§.liberos autem.ff.de legat.præſtandis. Quinta: Niſi adoptiui liberi ſint emancipati.d.§.liberos autem. Huius exceptionis & ſupradictæ tertiæ replicatio eſt: Niſi tempore quo dies legati cedit, inter liberos ſit, nec emancipatus: hoc enim caſu, quãuis adoptiuus poſtea emancipatus ſit, vel naturalis ius cognationis poſtea amiſerit, nihilominus ei datur actio.l.interuenit.24.

ff.d.tt. Sexta exceptio: Niſi poſthumi liberi ſint. reprobatur l. 1. §.fin.cum l.ſeq. ff.de legatis præſtandis. Septima: Niſi excepta perſona, cui legatum eſt, contra tabulas bonorum poſſeſſionem acceperit. l.filium. 5. §.omnibus. ff.eod.tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi inutiliter bonorum poſſeſſionem petierit. d.l.5.§.ſi quis contra. Concordat l. qui filium.25. §.is cuius. ff.d.tt. Secunda: Niſi is qui contra tabulas bonorum poſſeſſionem accepit, non legatum, ſed quid aliud ex teſtamento petat. Hæc replicatio reprobatur d.l.5.§.non ſolùm. Tertia: Niſi alio edictum committente, filius hæres ſcriptus contra tabulas bonorũ poſſeſſionem acceperit. reprobatur l.bonorum. 22. ff.de legat.præſtand. Contradicit l.qui filium.25. §.is cuius.ff.eod.tt.

De parentibus exceptiones.

Prima exceptio: Niſi non patri, ſed auo vel proauo defuncti ſit legatum relictum. reprobatur l.1.§.generaliter. ff.de legat.præſtandis. Secunda: Niſi ius cognationis non habeat. d.§.generaliter. Reliquas huiuſmodi exceptiones vide paulò ſ.de liberis.

De fratre & ſorore defuncti.

His non datur hæc actio. l.ſed & ſi.3. §.1.ff.de legatis præſtandis.

De vxore nuruque teſtatoris exceptiones.

His etiam regulariter, accepta contra tabulas bonorum poſſeſſione, legati actio non denegatur, vt ex ſupradictis patet. Eius regulæ exceptio prima eſt: Niſi non dotis nomine ſit illis relictum. l.virilis. 8. §. ſi quid vxori. ff.de legat.præſtandis. Secunda: Niſi non nurui, ſed pronurui dotis nomine ſit legatum. reprobatur d.l.8.§.nurus. Tertia: Niſi non res dotalis, ſed aliud pro dote ſit legatum. reprobatur d.l.8.§.final. Quarta: Niſi plus ſit in legato quàm in dote. reprobatur l.ſed & ſi.9. ff.eodem tt. Quinta: Niſi non legatum ſit, ſed dotis nomine hæres ſcripta. reprobatur l.ſed & ſi.10. in princ.ff.d.tt. Sexta: Niſi legataria mortis tempore vxor non fuerit. d.l.10. §.1. Septima: Niſi cum nurui dos legata eſſet, ea mortis tempore filio defuncti adhuc ſit nupta. hoc enim caſu, cùm conſtante matrimonio dotis actio non detur, nec legati petitio eſt concedenda. d.l.10. §.ſi nurui. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi in ijs caſibus, in quibus conſtante matrimonio etiam actio dotis datur. d.§.ſi nurui. Octaua exceptio eſt: Niſi legataria dotem non dederit. l.is qui.15.§.ei quæ. ff.de legatis præſtandis.

III. ADVERSVS QVOS DAtur hæc actio?

Prima regula. De eo qui contra tabulas bonorum poſſeſſionem accipit. Hic regulariter hac actione tenetur. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſuprà eod. cap.in princ.

Secunda regula, De hærede inſtituto, qui commiſſo ab alio edicto bonorum poſſeſſionem contra tabulas accepit. Hic quoque propoſita actione tenetur. l.filium.5.§ fin.& l.is qui.15.§.ſed ſi vnus.& §.quid ergo. ff.de legatis præſtandis, &c. Huius regulæ prima exceptio: Niſi inſtitutus, omiſſa contra tabulas bonorum poſſeſſione, ex teſtamento hæreditatem adierit. reprobatur d.§.ſed ſi vnus. ibi: ſed ſi ſcriptus. d.l.15. §.quid ergo. ibi: vbi verò ſcriptus. item l.ſi duo.16.in fin ff.eod.tt. Altera: Niſi pater nepotis cui prælegatum eſt, contra tabulas bonorum poſſeſſionem petierit. hoc enim caſu videtur ſolus hæres inſtitutus teneri. Verùm reprobatur l.nepos.18.cum lege ſequente.ff.eod.tt.

Tertia regula, De eo qui in poteſtate defuncti manſit præterito, proponitur l.ſi duo.16. ff.d.tt. l.filium. 20.§.legata.ff de bonor.poſſeſ.contra tabul.

Quarta regula: Pluribus contra tabulas bonorum poſſeſſionem petentibus, aduerſus omnes datur actio, quamuis vnus ex ſcriptis hæredibus nominatim ſit rogatus. l.nonnunquam.14.§.fin.ff.de legat.præſtand.

Quinta regula, De ſubſtituto hæredis ſcripti, habetur l.ab exhæredati.123. §.ſed ſi committente. ff. de legat.1. l.filium. 5. in princ. ff.de legat.præſt. contra, &c. item l.vlt.§.fin.ff.de legat.3.

Sexta regula, De liberis emancipatis, qui cum ipſo coniunguntur, proponitur l.2. ff.de coniungẽdis cum emancipato liberis.

IIII. QVID ET QVANTVM veniat in actionem?

I.Regula: Non ſolùm legatum, ſed & hæreditatis portio excepta perſonæ, ſi hæres ſit inſtituta, conſeruatur. l.filium. 5.§.ſed ſi portio. ff.de legatis præſtandis. l.nam ſecundum.7. l.ſed & ſi.10.in princ. item l.virilis.8.§.ſi quis ex.ff.eod.tt.

II.Regula, De mortis cauſa donationibus, proponitur l.ſed & ſi.3.in princ.ff.de legat.præſt.

III.Regula, De virili portione. Exceptis perſonis non niſi virilis portio vel legati vel hæreditatis hac actione debetur. l.virilis.8.§.ſi quis ex liberis.ff.eod.tt. Declaratur hæc regula d.l.8.in prin. Concordat l.Saluius.6. item l.nam ſecundum. 7. ff.eod.tt. Propoſitæ regulæ exceptio prima: Niſi excepta perſona non ex legato vel ex inſtitutione plus habet virili portione, ſed ex mortis cauſa donatione. reprobatur l.ſi filius. 20.in princ.ff.eod.tt. Secunda: Niſi excepta perſona ex inſtitutione vel legato minus habeat, quàm virilis eſt portio: tunc enim tantum ei debetur, quantũ ei in inſtitutione vel legato eſt relictum. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.lib.11.cap.7.quæſt.3.reg. 2.except.1. Tertia: Niſi vxori vel nurui dotis nomine ſit legatum, vel portio hæreditatis relicta. l.virilis. 8.§.cum autem.ff.de legat.præſt.

IIII. Regula: Aucta vel deminuta portione hæreditatis ei qui hæres ſcriptus eſt, pro ea quoq; portione exceptis perſonis legata præſtare tenetur. de qua regula dictum ſ.cap.6.quantum veniat? reg.20. Idem iuris eſt, ſi repudiante hærede ſcripto, eius portio adcreſcat emancipato. l.ſi portio.21 ff de legat.præſt.

V.Regula: Legata item extraneis relicta, liberorum & parentum legata augent, quo minus quarta ex ijs retineri poſſit. l.filium.5. §.final. ff d.tt. l.& ſi contra.33. ibi: ita vt augeantur.ff.de vulgari ſubſtit. item l.ſi extraneo.46. in princ. ff.de vſufr.& quemadmodum. Contradicit d.l.5.§.ſi legata. ff.de legatis præſtand. Sed & de hac re j.cap.prox.dicetur.

Hactenus de legatis in genere eſt actum: nunc de ijs in ſpecie agendum, & primùm quidem de eo, ſi vltra

dodrantem

dodrantem bonorum ſuorum quis legauerit: de qua legati ſpecie lex Falcidia eſt lata.

DE LEGE FALCIDIA.
Cap. XV.

PRIMO: Cauſa & verba legis Falcidiæ proponuntur l.1.in princ.ff.ad leg.Falcid. Concordat Inſt.eod.tt.in princ. item.l.in quantitate.73.§.fin.ff. ad leg.Falcid. M.I.P.lib.5.cap.5.reg.21.M.I.R.lib.4. cap.10.reg.1. Si ergo quis vltra dodrantem bonorum legauerit, hæres ex omnibus legatis quartam hæreditatis partem poteſt detrahere. cuius regulæ exceptiones ſequuntur.

I. Exceptio: Niſi miles in ſuo teſtamento legauerit.l.in teſtamento.12.C.de teſtam.milit. Concordat l.in teſtamēto.7.in prin.C.ad l.Falc. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi veteranus fuerit miles. l.ad veterani.40.in princ.ff.d.tt. Secunda: Niſi non in militia, ſed ante vel poſt legauerit. l.ſi poſt.17 & l.ſi miles.91. item l.vlt.ff.d.tt. Concordat item l ſi certarum.17.§.fin.cum l.ſeq.ff.de militari teſtam. Tertia replicatio eſt: Niſi miles qui iure militari legauit, annum poſt miſſionem ſuperuixit. l.ſi miles. 91.ff.ad leg.Falcidiam.

II. Exceptio: Niſi teſtator apud hoſtes deceſſerit. reprobatur l.1.§.lex Falcidia. & l.ſi filius.18.§.nec huic contrarium.ff.eod.tt.

III. Exceptio: Niſi à principe legatū ſit relictum. l.ſi legatus.30.§.fin.ff.ad S.C.Trebell.

IIII. Exceptio: Niſi hæres id egerit, vt fideicommiſſum intercidat.l.beneficio.59.ff.ad legem Falcid. M.I.R.d.reg.11.except.17.

V. Exceptio: Niſi hæres tacitam fidem accommodauit ad reſtituendum ei qui capere non poteſt. d.l. 59.l.hæres.11.ff.de his quæ vt indignis. l.etiamſi.3.C. ad leg.Falcidiam. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi is qui tacitam fidem accommodauit, domino vel patre ſuo volente hoc fecerit. l.ſi tacitum.13.ff.eod.tt. Secunda: Niſi in reliqua parte, in qua fraudem non adhibuit. l.hæres.11.ff.de his quæ vt indignis

VI. Exceptio: Niſi principi legatum ſit relictum. reprobatur l.& in legatis.4.C.ad leg.Falcid.

VII. Exceptio: Niſi municipibus vel eccleſiæ legatum ſit relictum. reprobatur l.1.§.ad municipum.ff. d.tt.M.I.R.d.reg.1.except.1. Quoad eccleſiam corrigitur, teſte gloſ.per Nouell.131.§.ſi verò hæres.

VIII. Exceptio: Niſi captiuis vel pauperibus fideicommiſſum ſit relictum, vel hæreditas.l.ſi quis.37. C.de epiſc.& cler. M.I.R.d.reg.1.except.2.

IX. Exceptio: Niſi hæredi ſit prælegatum.reprobatur l.quod.15.§.fideicōmiſſum.ff.ad leg.Falcid. Contradicit l.cohæredibus.17.C.eod.tt. Planè admittitur primò, ſi hæredibus inuicem alteri ab altero ſit legatum, vt ſi is cui ab altero prælegatū eſt, alteri quoq; aliquid reſtituere ſit rogatus.l.Neſennius.22.in prin. & l.filio.93.ff.eod.tt. Deinde, ſi filiofamiliâs hærede inſtituto, pater reſtituere ei ſit rogatus. l.cùm filiifamiliâs.11.verſ.deniq; ff.de legat.1. Plura de hac exceptione vide ĩ.cap prox.quæſt.5.reg 11.

X. Exceptio: Niſi excepta perſonæ ſit legatum. reprobatur l.pater.28.ff.ad legem Falcidiam.

XI. Exceptio: Niſi res indiuidua ſit legata. l.ſi is. 79.§.final.ff.d.tt. Planè hoc caſu hæredi partis quam lex Falcidia aufert, æſtimatio præſtanda. Quod approbatur d.§.final. Exemplum proponitur l.lege.7.ff.ad leg.Falcid. Aliud habetur l.lineam.26.§.fin.ff.d.tt. Plura de hac re vide ĩ.eod.cap.quæſt.4.reg.3.

XII. Exceptio: Niſi res aliqua incorporalis ſit legata. reprobatur l.1.§.non ſolùm.ff.eod.tt.

XIII. Exceptio: Niſi non teſtatoris, ſed aliena res ſit legata. reprobatur d.§.non ſolùm.

XIIII. Exceptio: Niſi dos mulieri ſit relegata. l. vſusfructus.80.§.dos.ff.ad l.Falcid. Plura de hac exceptione vide ĩ.except.17.

XV. Exceptio: Niſi res vxoris cauſa emptæ paratæ, vxori ſint legatæ.d.l.80.§.fin.

XVI. Exceptio: Niſi debitori liberatio ſit legata. reprobatur l.Neſennius.22.§.final.ff.ad leg.Falcid. de quo ĩ.cap.prox.quæſt.5.reg.3.except.9.replic.2. Concordat l.cum pater.79.§.mater.ff.de legat.2. Planè videtur admitti exceptio hæc, ſi debitor ſoluendo non ſit. verùm & hæc diſtinctio reprobatur d.§.final. Cui concordat l.quærebatur.81.§.ſed cum debitori. ff.eod.tt.

XVII. Exceptio: Niſi debitum creditori ſit legatum.l.ſi creditori.28.§.fin.ff.de legat.1. l.1.§.idem Iulianus.ff.de dote relegata.l.ſi vnum.69.§.1.ff.de leg. 2. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi quid amplius debito ſit legatum: in eo enim quod excedit, Falcidiæ locus eſt. l.1.§.ſi quis.ff.ad leg.Falcidiam. l. verbis.5.ff.eod.tt. item l.1.§.idem Iulianus. ibi: quòd ſi præterea.§.de dote relegata. Cuius duplicatio eſt: Niſi ob id quod in diem, vel ſub conditione debitum purè legatum ſit, amplius legatum eſſe cenſeatur. hoc enim caſu eius quod amplius eſt æſtimatio nō ſit, nec lex Falcidia in eo habet locū.d.l.5. Contradicit l.1.§. ſed & marito.ff.de dote relegata. Secunda replicatio eſt: Niſi alij, non creditori debitum ſit legatum, ita vt id creditori ſoluat. approbatur exemplo dotis, d.l.1.§.item quærit. Contradicit l.cum dotem.57.ff. ad leg.Falcid. Tertia: Niſi creditori & alij fundus pro debito ſit legatus. reprobatur exemplo dotis, l.ſi Seia.10.ff.de dote relegata.

XVIII. Exceptio: Niſi inſtrumenta domino prædiorum ſint legata. l.ſi prædiorum.15.C.ad legem Falcidiam.

XIX. Exceptio: Niſi vltra dodrantem vniuerſorum bonorum non ſit legatum. ipſo quidem iure ſubſiſtit. verùm eius replicatio eſt: Niſi vnius hæredis portio vltra dodrantem legatis ſit exhauſta. huic enim conceditur portionis ſuæ quartam partem ex legatis retinere, quamuis à cæteris hæredibus nihil ſit legatum. Inſtit.de lege Falcidia.§.& cum quæſitum. Concordat l.in ſingulis.76.ff.eod tt. Huius duplicatio eſt: Niſi cum pupillo duo eſſent ſubſtituti, vnius portio ſit exhauſta legatis, alterius non. hoc enim caſu videtur, quia impubes inſtitutus nō potuit vti Falcidia, nec ſubſtitutum ea vti poſſe. l.1.§.Marcellus. ff.ſi cui plus quam per,&c. Contradicit l.in ratione. 11.§.ſi filio. & l.ſi is.79.in princ.ff.ad legem Falcidiam. item l.cohæredi.39.§.cohæres.ff.de vulg.ſub-

ſtitutione. Plura ad exceptionem propoſitam pertinentia vide ĩ.cap.prox. de contributione hæreditatũ & legatorum.

XX.Exceptio: Niſi in alimenta legatum relictum ſit. reprobatur l.diui.88. in princ. ff.ad leg.Falcid.

XXI. Exceptio: Niſi ad monumentum extruendum ſit legatum.reprobatur l.1.§.fin.cum leg.ſequente.ff.eod.tt.

XXII.Exceptio: Niſi in opus publicum conficiendum,vel ad ſtatuas ponendas ſit legatum. reprobatur l.in ponenda.6.§.omnia.C.eod.tt.

XXIII.Exceptio: Niſi legatum poſt tempus hæredis à legatario ſit reſtituendum. l.ſi à me.29.ff.ad leg. Falcidiam.

XXIIII. Exceptio: Niſi ſeruus vt manumittatur legatus ſit. l.ſi ſeruus. 33. & l.ſed ſi. 36. §.ſi ſolus. ff. eod.tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi aliud quid legatum ſit, vt ſeruus manumittatur. tunc enim in eo quod eius rei cauſa legatum eſt, legi Falcidiæ eſt locus.l in teſtatoris.34.& l.ſed ſi.36.in princ.ff.eod tt. Cuius duplicatio eſt: Niſi id quod poſt detractam Falcidiam ſupereſt, non ſufficiat ad ſerui æſtimationem. l.decem 6. ff.de fideicom.libert. Secunda replicatio eſt: Niſi præter ſeruum & aliud quiddam capiat legatarius: in eo enim quod præterea capitur,legi Falcidiæ eſt locus l.plane.35.ff.ad leg.Falcid. l ſed ſi.36. §.ſed etſi aliud.l.cum quo.56.§.Stichum.ff.eod.tt. item l.ſed duobus.5. ibi: pone eum.ff.de legat.2. Tertia: Niſi ex die vel ſub conditione ſeruus ſit manumittendus. l.cum quo.56. §.is qui.ff.ad leg.Falcid. Concordat l.ſed ſi.36.§.ſi incertum.ff.eod.tt. Hæc de 24. exceptione, quæ tamẽ iure nouo mutatur, Nouell.18. §.prohibemus, teſte gloſſ. ibidem in verbo Relinquit. item gloſſ.in l.8.§.quarta autem. in verbo, Sed nunquid.ff.de inoffic.teſtam.

XXV. Exceptio: Niſi ita res legata ſit, ne alienetur. Nouell.conſt.119.§.ſi quis vnquam.

XXVI.Exceptio: Niſi legatum quid ſit,ita vt ſeruum ſuum vel alienum manumitteret. De hac re dictum ſ̃.except.24.replic.1.

XXVII. Exceptio: Niſi quid legatum ſit ſub hac conditione, Si tantum daret,quantum res legata æſtimatur. reprobatur l.ſi fundus.65. ff.ad leg.Falcid.

XXVIII.Exceptio: Niſi omiſſa cauſa teſtamenti, ab inteſtato ſuccedatur. Item

XXIX.Exceptio: Niſi cõditio legatario ſit remiſſa. Hæ duæ exceptiones reprobantur l.1.§.ad eos. ff.eod tt.

XXX.Exceptio: Niſi ita legatum ſit, Si legi Falcidiæ locus non ſit. Hæc exceptio tractatur l.qui quadringenta.87.in princ. ff.ad leg.Falcid.

XXXI. Exceptio: Niſi teſtator hæredem Falcidia vti prohibuit. Hæc exceptio iure quidem antiquo reprobatur l.quod.15. §.1.& §.fin.& l.Seius.27.ff.eod. tt.l.ſi quis.18. itẽ l.ſi vt allegas.11. C.eod.tt. Hæc quidem de iure antiquo, quo exceptio propoſita reprobatur. Iure autem nouo propoſita exceptio approbatur Nouell.conſt.1. §.hæc autem dicimus.M.I.R.lib.4.capite 10 regul.1.except.5. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi teſtator non ſpecialiter expreſſerit, ſe nolle vt hæres lege Falcidia vtatur. hoc enim caſu etiam inuito teſtatore hæres ea poteſt vti.d.§.hæc autem.et §.hinc nos cura. M.I.R.d.except.5.replic.2.

XXXII. Exceptio: Niſi decem legatis adiecit teſtator: Et quanto minus per legem Falcidiam capere poteſt, tanto amplius ei hæres dare damnas eſto. Hæc exceptio etiam iure antiquo approbatur, nimirum l.ſi in teſtamento.64.ff.ad leg.Falcidiam. Concordat l.qui quadringenta.87.in prin. ibi:quare cum quis. ff.eod.tt.

XXXIII. Exceptio: Niſi alius in ſuo teſtamento cauerit, ne hæres lege Falcidia in alterius teſtamento vtatur. approbatur exemplo l.pater.14.§.auia. ff.ad legem Falcidiam.

XXXIIII.Exceptio: Niſi non legatum ſit,ſed donatum.l.vbi ita.27.ff.de mort.cauſa don.Concordat l.Seia.42.§.fin.ff.eod.tt. Propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi non ſimplex,ſed mortis cauſa donatio ſit.l.cum pater.79.§.1.ff.de legat.2.l.ſi mortis. 5.C.ad leg.Falcidiam. l ſi quis.18. in fine. C.eod.tt.l. 2.§.fin. C.de mortis cauſa donat. item l.Seia. 42. in princ. ibi:muliere.ff.eod.tt.Huius duplicatio eſt: Niſi cum debitor gratia donationis mortis cauſa alij ſoluere iuſſus eſſet, is mortuo creditore ſoluerit: hoc enim caſu legi Falcidiæ locus non eſt. l.79.§.Mæuio ff. de legat.2. vbi etiam diſtinguitur. Secunda replicatio eſt: Niſi inter virum & vxorem ſit donatum. l.in donationibus.12. C.ad leg.Falcidiam. Concordat l. cum hic ſtatus. 32.§.1. ff. de donationib.inter virum & vxorem.

XXXV.Exceptio: Niſi hæres ſolidum legatum ſoluerit.l.1.C.ad leg.Falcidiam.l.error.9.item l.cũ certum ſit.19. C.eod.tt. l.poſt mortem.12.in fine. C.de fideicommiſſis.item l.ſi patronus.20.§.final.ff.de donationibus.M.I.R.d.reg.1. except.8. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi per errorem ſolidum ſoluerit. l ſi hæres.68.§.fin. ff.ad S.C.Trebellianum. l.ſi ſponſus.5.§.ſi quis rogatus,in fine.ff.de donationibus inter virũ & vxorem. l.ſi per.3. C.de S.C.Trebelliano.item Inſt.de fideicommiſſ.hæred.§.ſed quia ſtipulat. ibi: vel repetere ſolutum. Vide inſuper infrà adfinia huius legis remedia. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi non facti, ſed iuris ſit error. l.regula eſt.9.§.ſi quis ius.ff de iuris & facti ignor. Concordat l.error facti.9.in fine.C.ad legem Falcidiam. Secunda: Niſi ſupina ſit ignorantia. Nouell.conſt.1. §.ſed neque illis. Tertia: Niſi ſtipulatione de eo quod amplius ſolutum fuerit reddendo. ſibi hæres non proſpexerit. reprobatur l.hæres. 21. ff.ad S.C.Trebellianum. l.1. §.hæc ſtipulatio. ibi: quia etſi. ff ſi cui plus quàm. item l ſi cui.31.ibi:nam quamuis.ff.ad leg.Falcidiam. Hæc de prima replicatione,eiuſq́, duplicationibus ſint dicta. Secunda propoſitæ exceptionis replicatio: Niſi maritus vxori ſolidum legatum ſoluerit. reprobatur l.ſi ſponſus.5.§.ſi quis rogatus ff.de donationibus inter virum & vxorem. Tertia: Niſi hæres ſub hac conditione, Si ſolidum ſoluiſſet, ſit ſcriptus. hoc enim caſu quamuis implendæ conditionis cauſa ſolidum legatum ſoluerit,eius habet repetitionẽ iure quidem antiquo.l.ſi quis.18.C.ad leg.Falcidiam. Secus iure nouo, de qua re vide ſupra eod.cap.excep.31. Quarta replicatio eſt: Niſi quaſdam res legatas in

ſolidum

ſolidum ſoluit hæres, non omnes. l. ſi ex pluribus.16. ff. ad leg. Falcidiam. l. in ponenda. 6. §. fin. C. eod. tt. l. quod.15. §. non idcirco. ff. eod. tt. Propoſitæ replicationis duplicatio eſt: Niſi diuerſis, non vni, pluribus relictis, vni ſolidum ſoluerit. hoc enim caſu & alijs ſolida ſoluere tenetur. Nouell. conſt.1. §. non dabimus. Quinta replicatio eſt: Niſi alius mandato teſtatoris, non ipſe hæres ſolidum legatum ſoluit. l. cum pater. 79. §. Mæuio. ff. de legat.2.

XXXVI. *Exceptio: Niſi hæres promiſit ſe ſolidum ſoluturum. l. qui quod.46. ff. ad leg. Falcid. l. cum certum.19. C. eod. tt. item l. ſi patronus.20. §. fin. ff. de donationibus. M. I. R. d. reg.1. except.12.*

XXXVII. *Exceptio: Niſi hæredi in vendenda hæreditate ſit cautum ſolida legata præſtari. l. poteſt.71. ff. ad leg. Falcid.*

XXXVIII. *Exceptio: Niſi poſt mortem teſtatoris aucta hæreditate fructibus & alijs, hæres quartam partem ſit habiturus. De hac re dicetur ĩ. cap. prox. in eo quod acceſſit bonis.*

XXXIX. *Exceptio: Niſi poſt multum temporis hæres legatum reſtituat, & ex commodo medij temporis quartam habeat. De hac quoque exceptione vide ibidem.*

XL. *Exceptio: Niſi non confecto inuentario hæres hæreditatem adierit. l. vlt. §. ſi quis autem. C. de iure deliberandi. & Nouell. conſt.1. §. enimuero. M. I. R. d. reg.1. except.13.*

XLI. *Exceptio: Niſi hæres non ſponte, ſed coactus hæreditatem adierit, eamq; reſtituerit. l. nam quod.14. §. qui compulſus. ff. ad S.C. Trebellianum. l. quia poterat.4. ibi: nec quartæ. l. ita tamen.27. §. Trebellianũ. ibi: tuq; ſponte. item l. ſi patroni.55. §. ſed nec illud. ibi: vt nec Falcidiam. ff. eod. tt. l. non iuſtam.4. in fin. C. eod. tt. M. I. R. d. reg.1. except.18. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi non totam ſed partem hæreditatis coactus reſtituerit. l. cogi poterit.16. §. idem Mætianus. ff. ad S.C. Trebellianum. Secunda: Niſi cum duo eſſent hæredes, vnus coactus adierit, alter ſponte: hic enim quartam nihilominus poteſt retinere. l. qui ita.66. in princ. ff. eod. tt. Concordat l. ſi ita.19. ff. de condit. inſtit. Tertia: Niſi coactus pœnitentia ductus, ſua ſponte malit adire. approbatur eo caſu, quando res adhuc eſt integra: vt ſi intra tempus deliberandi pœnitẽtia ducatur. l. omnes.71. ff. ad S.C. Trebell. Idem iuris eſt, ſi pendente fideicommiſſi conditione coactus pœnitẽtia ducatur. l. ſi patroni.55. §. ſed nec illud. ibi: nam pendente. ff. eod. tt. Quarta replicatio: Niſi patronus ex debita parte hæres inſtitutus, coactus adierit. reprobatur l. ſi eius.64. §. fin. ff. ad S.C. Trebell.*

XLII. *Exceptio: Niſi hæres relictum ad pias cauſas nõ ſoluat. falſa vſus exceptione. Nouell. conſt.131. §. ſi verò hæres.*

XLIII. *Exceptio: Niſi hæres quædam ſubtraxit, quibus non ſubtractis Falcidia locum nõ haberet. approbatur per ea quæ proponuntur infra capite proximo; quæſt.5. regul.6. Hactenus de cauſa legis Falcidiæ eiuſq; exceptionibus ſit dictum.*

II. QVIBVS BENEFICIVM legis Falcidiæ competat?

Prima regula, de ſingulis hæredibus, proponitur paulò s̃. except.19.

Secunda regula, de hærede hæredis rogati, l. quanquam.10. C. ad leg. Falcid. Concordat l. cohæredi.39. §. cum filia. ff. de vulgari ſubſtitutione. M. I. R. d. cap.10. regul.2.

Tertia regula, de fiſco ad quem hæreditas peruenit, proponitur l. Marcellus.3. §. fin. ff. ad S.C. Trebell. M. I. R. d. cap.10. reg.3.

Quarta regula, de legatario & fideicommiſſario. Huic regulariter beneficium legis Falcidiæ non competit. l. lex Falcidia.47. §. fin. ff. ad leg. Falcid. l.1. §. ſi is qui. ibi: quamuis Falcidia. & §. denique. ff. ad S.C. Trebell. l. mulier.22. §. fin. & l. facta.63. §. ſi cum ſuſpecta. ibi: nam ſi quid ff. eod. tt. item l. cohæredi.39. §. cum filia, in fin. ff. de vulg. ſubſtit. M. I. R. d. cap.10. reg.4. Propoſitæ regulæ exceptio prima: Niſi hæreditas, non res ſpecialis per fideicommiſſum rogato ſit relicta. reprobatur d. l.47. §. fin. & d. l.22. §. fin. ff. ad S.C. Trebell. Secunda: Niſi hæres, poſtulante fideicommiſſario, coactus hæreditatem adijt, eamq; fideicommiſſario reſtituit. hoc enim caſu cum legatorum actio detur aduerſus fideicommiſſarium, ex perſona hæredis etiam Falcidia vti, & quartam retinere poteſt. l. facta.63. §. ſi cũ ſuſpecta. ff. eod. tt. Exemplum proponitur l.2. & 3. in prin. ff. eod. tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi nõ ex hæredis, ſed ex ſua perſona fideicommiſſarius legatum debeat. d. l.63. §. ſi cum ſuſpecta. Cui concordat l. ſi patroni.55. §. qui fideicommiſſariam. ff. ad S.C. Trebell. Cuius duplicatio eſt: Niſi hæredi, non alij reſtituere fideicommiſſarius ſit rogatus. d. §. qui fideicom. in fin. Secunda propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi ipſe hæres Falcidia vti non potuit. d. l.63. §. ſi cum ſuſpecta. Tertia: Niſi ij quibus ex perſona hæredis fideicommiſſarius tenetur, ſint fideicommiſſarij vniuerſales: ex fideicommiſſis enim vniuerſalibus quartã retinere non poteſt. l. ex aſſe.28. §. fin. ff. ad S.C. Trebell. l. cogi poterit.16. §. Mætianus. ff. eod. tt. item l. non iuſtam.4. in fin. C. eod. tt. Tertia propoſita regulæ exceptio eſt: Niſi hæres qui quartam potuit retinere, in gratiam fideicommiſſarij eam non retinuit. l.1. §. denique. ibi: inde Neratius. ff. ad S.C. Trebell. M. I. R. d. reg.4. exc.1. Quarta: Niſi fideicommiſſar[illegible] Falcidiam ab hærede ſit paſſus, eiq; ſua portio ſit per Falcidiam deminuta. hoc enim caſu & ipſo ſecundo fideicommiſſo pro rata portione detrahet. l. facta.63. §. ſi Titius. ff. d. tt. de qua re vide s̃. cap.6. quantum veniat? reg.19.

III. EX QVIBVS, ET EX quorum legatis quarta detrahenda?

Ex ſingulis legatis pro rata portionis quarta detrahenda. Inſt. de lege Falcidia. §. fin. l. ſi quis.78. §.1. ff. de legat.1. l. pœnales.32. §. annua. ff. ad leg. Falcidiã. Inſt. de fideicomm. hæred. §. ſed quia hæred. in fin. l.2. C. ad leg. Falcid. M. I. R. d. cap.10. reg.10. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi quædam legata ante deductionem ſint ſoluta. hoc enim caſu ex reliquis non-

dum ſolutis poteſt quarta retineri. l.ſi ex pluribus. 16. ff.ad leg.Falcid. Planè exceptio hæc intelligenda eſt, ſi eidem plura legata ſint relicta, non ſi diuerſis. nam hoc poſteriore caſu non ex alterius legato retinendum eſt, quod alteri vltra debitum eſt ſolutum. Secunda exceptio eſt: Niſi incertum ſit, vtrum lex Falcidia locũ ſit habitura. l.lex Falcidia. 47. in prin. ff.d.tt. Tertia: Niſi miles vnum legatum reliquit iure militiæ, alterum extra militiam: hoc enim caſu ex illo non detrahitur quarta, ex hoc detrahitur. de qua re vide ſuprà eod.cap.except.1.replic.2.& 3. Quarta: Niſi domino & ſeruo ſit legatum. hoc enim caſu videtur ex domini legato quarta etiam, quoad ſerui legatum, retinenda. verùm reprobatur l ſi pupillus. 21.§.fin.ff.ad leg.Falcidiam. Quinta: Niſi rebus ſpecialibus legatis, etiam hæreditas per fideicommiſſum ſit relicta. hoc enim caſu videtur ex ſolo fideicommiſſo quarta retinenda. approbatur in caſu l.acceptis.92.in princ ff.eod.tt. Alioquin exceptio propoſita regulariter reprobatur l.Marcellus.3.§.item Pomponius. ff. ad S.C Trebellianum. M.I.R.d.reg.10.except.1. Sexta exceptio eſt: Niſi fundus & via legatus ſit. hoc enim caſu Falcidia non ex fundo, ſed ex viæ precio deducitur: & ob id, ſi viæ precium minus ſit, legatum viæ perit. de quo infrà eodem cap.quæſt.7. regul.2. Septima: Niſi fundus vel res aliqua ei qui Falcidia vel Trebellianica vtitur, à defuncto ſit donata vel relicta: hoc enim caſu quartam retinet in illo fundo, vel alia re ſibi relicta. l.filium.24.C.famil. erciſc. Reliquas huiuſmodi exceptiones vide ſ. eodem cap.inter exceptiones aduerſus leg.Falcid.

IIII. QVID ET QVANTVM retinendum?

Prima huius loci regula eſt, Quòd quarta pars bonorum defuncti ſit ab hærede retinenda. Inſtit.de lege Falcidia.in princ.& §.fin l.1.in princ. ibi: dum ita detur. ff. eod.tt. Concordat item iiſdem verbis l.in quantitate.73.§ fin.ff.ad leg.Falcidiam. Idem dicendum, ſi non ſingulæ res legatæ ſint, ſed hæreditatem reſtituere quis fuerit rogatus. nam æquè eius hæreditatis quartam partem poteſt retinere. de quo infrà in S.C.Trebell.

Secunda regula, de fructibus quartæ, proponitur l. quod.15.§ fructus. ff.d tt.l.mulier.22.§.ſi hæres. ibi: tunc enim quod. ff.ad S.C.Trebell. item l.ſi per.3. C. eod.tt. Sed de fructibus plura dicentur infrà.

Tertia regula: Rei indiuiduæ legatæ, non rei, ſed æſtimationis eius pars eſt retinenda. l.ſi is.79.§.fin. ff. ad leg Falcidiam. Exemplum proponitur l.purè.5.§. 1. ff.de doli mali except. Concordat l.lege.7. & l.lineam.26.§.fin ff.ad leg.Falcidiam. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi fundo & via legata, lex Falcidia plus auferat, quam eſt viæ precium: tunc enim legatum viæ perit. l.ſi fundus.23. ff. eod. tt. Secunda: Niſi ſeruitus ſit perſonalis. Hæc exceptio in vſufructu approbatur l.1.§.ſi vſusfructus. & l ſed vſusfructus 80.in prin.ff.eod.tt. item l.vſusfructus.5.in prin. ff.de vſufruct.& quemad. Planè quantum ad vniuerſalem legatorum æſtimationem attinet, vſusfructus æſtimatio eſt neceſſaria: quod loco primæ replicationis notandum. d.§.ſi vſusfructus, in fine. Secunda replicatio eſt: Niſi operæ ſeruorum ſint legatæ. d.§.ſi vſusfructus. ibi: ſed operis ſerui.

V. QVAMDIV COMPETAT hoc remedium?

Huic iuri non præſcribitur. l.legis Falcidiæ.58. ff. ad leg.Falcid.

VI. QVOD REMEDIVM EX lege Falcidia competat, & quod eius adfine ſit remedium?

Regulariter quidem per retentionem competit: ſed etſi ſolidum legatum ſit ſolutum, vel alio modo ad legatarium peruenerit, competit actio ad repetendam quartam. l.1.§.ſi legatarius. ff.ad leg.Falcid. l.lineam.26. in princ. ff.eod.tt. item l.cum pater.79.§. mater.& §.Mæuio, in fine.ff.de legat.2. Datur inſuper ad reuocandam quartam partem actio ex ſtipulatu de eo quod amplius, &c. de qua ſuprà cap.8. cautel.3. Datur demum de dolo actio, ſi hæres à legatario falsò perſuaſus ſolidum legatũ ſoluit. l.ſi legatarius. 23 ff.de dolo malo. Per replicationem demiq; quarta recuperatur, ſi debitori liberatio ſit legata. l.quod. 15.in princ.ff.ad legem Falcidiam.

VII. EVENTVS LEGIS Falcidiæ.

Prima huius loci regula eſt, Quòd deminuto per legem Falcidiam legato, deminuitur etiam fideicommiſſum: de qua re vide ſuprà capite 6. quantum veniat? regul.19.

Secunda regula: Deminuto p Falcidiam fundo legato, viæ legatum ad eum fundum perit. l.Plautius. 49.§.fin.ff.ad leg.Falcidiam. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi precium viæ maius ſit, quàm pars lege Falcidia ablata. l.ſi fundus.23 ff.eod.tt.

DE COMPVTATIONE ET æſtimatione bonorum legis Falcidiæ gratia facienda.

Cap. XVI.

I. ANTECEDENTIA.

Prima regula, de eligendo arbitro ad ineundam quantitatem bonorum, proponitur l.1.§.cum dicitur.ff.ſi cui plus quàm per leg Falcid. Concordat l.2.C.de vſuris vel fructibus legatorum.

Secunda regula, de denunciando abſentibus fideicommiſſariis & creditoribus, vt ad arbitrũ veniant, habetur d.l.1.§.cum dicitur. ibi: ſolet tamen.

Tertia regula, de inſtrumentis hæreditariis & rationibus edendis, proponitur l.penult.§.fin. ff.ad leg. Falcidiam.

II. EVENTVS COMputationis.

Computatio huius legis gratia facta, legatariis abſentibus non præiudicat. l.1.§.cum dicitur. ff.ſi cui plus quàm per leg.Falcid &c.

III. ADFINE REmedium.

Hæres ſi malit accepta cautione de eo quod amplius, &c. ſolida legata ſoluere, quàm hoc arbitrium ſeu hanc computationem ſubire, eſt audiendus. d.l.1. §.ſolet tamen, in fine. Idem iuris eſt, ſi legatarius

quoq;

quoq; hac cautione oblata, integrum ſibi ſolui petat. l.2.C.de vſuris & fructibus legatorum.

IIII. MODVS COMPVTANDI & æſtimandi.

Prima regula: Antè detrahendum quod extra bonorum quantitatem eſt, deinde quod ex bonis apud hæredem remanet. Inſt.de lege Falcid.§.fin. Concordat l.in quantitate.73.§.fin ff.ad legem Falcidiam.

Secunda regula, de æſtimatione huius legis gratia facienda, proponitur l.in Falcidia. 44. & l.in lege. 62.§.fin.ff.eod.tt. Exemplum huius regulæ primum proponitur l.cũ pater.60.§.fin.ff.eod.tt. Alia huiuſmodi exempla proponuntur l.precia.63. in princ.ff. eod.tt. Propoſitæ regulæ exceptio prima: Niſi defunctus rem pluris vel minoris emerit.reprobatur d.l.62. §.fin. Secunda: Niſi hæres rem alienam legatam, domino iuſto precio vendere nolente, pluris quàm quanti reuera eſt redemerit. reprobatur l. alienus. 61.ff. eod.tt. Tertia: Niſi defunctus rem pluris vel minoris æſtimauit. reprobatur l.quod.15.§.fin.ff.ad legem Falcidiam. Huius elegans exemplum proponitur l ſi quis.78.§.ſi libertus ff.de legat.1. Quarta exceptio eſt: Niſi ob incertitudinem quantitatis vel rei, ea facilè æſtimari non poſſit: hoc enim caſu tanti æſtimatio fieri debet, quanti res poteſt venire. approbatur exemplis, quorum primum proponitur l.cum Titio. 55.ff.ad legem Falcidiam. Secundum eſt, ſi nomen hæreditarium non ſit ſoluendo: tunc enim tanti æſtimandum, quanti venire poteſt. l.quærebatur.81.in princ.ff.eod.tt. de quo j.quæſt.5.reg.3.except.9.replic.2. Planè in legato ſub conditione relicto, quamuis incertum ſit, tamen exceptioni locus non eſt. l.in lege Falcidia 45.§.in his legatis ff.ad leg.Falcidiam. Sanè in alimentorum quoque & vſusfructus legato, quamuis & ipſum quoad quantitatem incertum ſit, tamen propoſitæ exceptioni locus nõ eſt. nec enim tanti æſtimari debet, quanti vendi poteſt. ſed alia eius æſtimatio proponitur l.hæreditatum.68.in princ.ff. d.tt. de quo paulò j.reg.4. Quinta exceptio eſt: Niſi fundus pignori ſit obligatus: tunc enim tanti æſtimandus eſt, quanti vendi poteſt. quæ exceptio exemplum eſt præcedentis, & approbatur l.1.§.ſi hæres.ff.ad S.C. Trebell. Concordat l.mortis cauſa.18.§.fin.ff.de mortis cauſa donat.

Tertia regula: Præſentis temporis & loci æſtimatio ſequenda, non tamen ex ea raritate quæ rarò accidit. l.precia.63.§.fin.ff.ad leg.Falcidiam.

Quarta regula, De alimentorum legato æſtimando, proponitur l.hæreditatem.68.in prin.ff.d.tt. M.I.R.lib.4.cap.10 reg.11.

Quinta regula, de vſusfructus legato æſtimando, habetur d.l.68.§.coq; nos iure. M.I.R.d.reg.11. Huius exceptio eſſe videtur: Niſi reipubl. vſusfructus ſit legatus. Sed reprobatur d.l.68.§.ſic denią;.

Sexta regula, de legato in ſingulos annos relicto. Hoc legatum tanti æſtimandum, quanti vendi poteſt. approbatur ſimul & diſtinguitur l.cum Titio. 55.ff.ad legem Falcidiam. Declaratur M.I.R.d.capite 10.regul.12. Sed & diſtinguitur hoc modo: Niſi reipubl. in annos ſingulos ſit legatum. l.ſi hæres.3.§. fin.ff.eod.tt.

Septima regula, de re pignori obligata æſtimãda, proponitur l.1.§.ſi hæres.ff.ad S.C.Trebellianum.

Octaua regula, de nomine quod non eſt ſoluendo, æſtimando. Hoc nomen legatum inter cætera legata non computatur, & nullius momenti reputatur. l Neſennius.22.§.final ff ad leg.Falcidiam. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ipſi debitori liberatio ſit legata. tunc enim in totum computatur. de quo vide infrà quæſt.5.regul.3.except.9.replic.2. Secunda: Niſi nomine legato, aliquid exigi ab eo poſſit. hoc enim quod exigi poteſt, computatur. Tertia: Niſi nomen quod minus ſoluẽdo eſt, donationis cauſa alicuius creditori ſit delegatum. tunc enim tanti æſtimatur, in quantum debitor legatarius eſt liberatus. Hæ duæ exceptiones approbantur l.mortis cauſa.18.§.ſi donaturus.ff. de mortis cauſa donat. Concordat l.mortis cauſa.31.§.ſi iuſſeris.ff.eod.tt. Reliquas huiuſmodi exceptiones vide j.quæſt.5 reg.3.except.9.

Nona regula, de legato ſub conditione relicto æſtimando, proponitur l.in leg.Falcidia.45.§.in his legatis.ff.ad legem Falcidiam.

Decima regula, de legato in diem relicto, proponitur d.l.45.in princ. & l.in quantitate.73.§.in diẽ ff. d.tt. item l.niſi.3.§.quoties.ff.ſi cui plus quàm per legem Falcidiam.

Vndecima regula, de legato ſeruorum æſtimando, proponitur l.ſi duobus 3.in princ. ibi: cæteris autem. C.communia de legatis.

V. QVAE EXTRA VEL INTER bona defuncti, vel in quartam hæredis partem, item inter legata ſint connumeranda?

I. Regula, De eo quod bonis poſt mortem teſtatoris acceſſit. Per hoc non augetur hæreditas defuncti. Inſtit.de leg.Falcid.§.quantitas. Concordat iiſdem verbis l.in quantitate.73.in princ.ff.ad leg.Falcid.l. in ratione.30.in princ.l.cum quo.56.in princ.item l. in duplicibus.78.in princ ff.eod.tt. l.ſcribit.33.ff.ad S.C.Trebell. item l eo tempore.50.§.ſi creditor ff.de peculio. M.I.R.d.cap.10.reg.5. Propoſitæ regulæ exceptio prima eſt: Niſi fructus mortis tempore pendeant. l.in Falcidia.9.ff.ad leg Falcid. M.I.R.lib.4.cap.9. reg.55.except.7. & d.reg.5.except.1. Huius replicatio eſt: Niſi partus ancillæ ſit mortis tempore conceptus. d.l 9.in fine Secunda exceptio eſt: Niſi pendente die vel conditione legati, hæreditati acceſſerit. l. mulier.22.§.ſi hæres ff.ad S.C.Trebellianum. l.in fideicommiſſariam.18.in princ. ibi: planè fructus. item l.deducta.58.§.ante diem ff.eod.tt. l.quod 15.§.quod autem, in fine. & §.fructus.ff.ad leg.Falcidiam. l.ſi filiusfamiliás.18.§.fin. l.Falcidia.24.§.1.l.ſed ſi.36.§. fin.l.in lege Falcidia.45.in princ.l.circa.66.in prin. l.in quantitate.73.§.in diem relicta. item l.qui quadringenta.87.§.fin.ff.ad leg Falcidiam Concordat item l.Papinianus.8.§.vnde ſi quis. ibi: fructus enim. ff.de inoffic.teſtam. M.I.R.d.reg.5.excep.2. Hactenus leges quibus exceptio propoſita approbatur, enumeraſſe ſufficiat: nũc eius exceptionis replicationes ſunt proponendæ. Harum prima eſt: Niſi legatum purum ſit, ſed extrinſecus ex aliqua cauſa differatur: hoc enim caſu fructus medio tempore percepti non

computantur in Falcidiam. l. mulier. 22. §. ſi hæres. ff. ad S. C. Trebellianum. Concordat l. 1. §. ſed etſi ſeruo. ff. ad leg. Falcid. Secunda: Niſi filius filiaue teſtatoris rogati ſint poſt mortem ſuam hæreditatem reſtituere: hoc enim caſu fructus medio tempore percepti in Falcidiam non imputantur. l. iubemus. 6. in prin. C. de S. C. Trebell. M. I. R. d. except. 2. repl. 1. Huius duplicatio prima: Niſi teſtator fructus in Falcidiam imputari voluerit. reprobatur d. l. 6. M. I. R. d. except. 2. repl. 2. dupl. 1. Secunda: Niſi alius quàm filius vel filia teſtatoris rogata ſit. Tertia: Niſi aliis quam fratribus aut filiis vel nepotibus ſuis reſtituere ſit rogatus. Hæ duæ poſteriores duplicationes approbantur d. l. 6. §. fin. Tertia replicatio eſt: Niſi fructus vel vſuras nullas perceperit rogatus. approbatur exẽplo l. deducta. 58. §. ante diem. ibi: cum autem. ff. ad S. C. Trebellianum. Hæc de ſecunda exceptione, eiusq́; replicationibus ſint dicta. Tertia propoſitæ regulæ exceptio proponitur & reprobatur l. Falcidiæ. 24. §. fin. ff. ad leg. Falcidiam. Quarta exceptio eſt: Niſi res teſtatoris ab hoſtibus capta, poſt mortem eius ſit recuperata. l. ſerui. 42. ff. eod. tt. Quinta: Niſi per actionem quæ defuncto competebat, hæreditati acceſſerit, vel accedere poſſit. approbatur per ea quæ dicentur infrà, regul. 3. Sexta: Niſi nomen quod tempore mortis non fuit ſoluendo, poſtea ſoluendo eſſe cœperit. approbatur infrà regul. 3. except. 9. replic. 4. Septima: Niſi, cum ſub conditione defuncto deberetur, conditio poſt mortem eius extiterit. approbatur per ea quæ dicta ſunt infrà regul. 3. except. 16. Octaua: Niſi quis ſibi & filio ſuo impuberi teſtamentum fecerit. hoc enim caſu, quantum ad impuberis hæreditatem attinet, eius, non teſtatoris mors ſpectanda videtur. verũ reprobatur l. in duplicibus. 78. in prin. ff. ad leg. Falc.

II. Regula: De eo quod bonis poſt mortem teſtatoris deceſſit. Per hoc hæreditas quoad Falcidiam, non deminuitur. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſuprà regul. prox. in princ. Cui concordat l. deducta. 58. §. ante diem, in fine. ff. ad S. C. Trebellianum. M. I. R. d. cap. 10. regul. 6. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi per contra tabulas bonorum poſſeſſionẽ vel aliam ſimilem cauſam hæreditas vel portio hæredis deminuatur. l. in ratione. 11. §. imperator. ff. ad leg. Falcidiam. Plura de exceptione propoſita vide 5. cap. 6. quantum veniat? regul. 19. & 20. Secunda exceptio eſt: Niſi per ſententiam iudicis hæreditati deceſſerit. d. l. 11. §. cum quidam. Tertia: Niſi propter æs alienum defuncti hæreditati deceſſerit. approbatur per ea quæ dicentur infrà reg. 4. Quarta: Niſi res quæ poſt mortẽ teſtatoris periit, legata ſit. hoc enim caſu legatario nõ hæredi res periit. Cuius replicatio eſt: Niſi genus ſeu res incerta, non ſpecies aliqua certa ſit legata. Sed & huius replicatiõis duplicatio eſt: Niſi res aliqua incerta ex rebus certis ſit legata. hoc enim caſu reb. omnibus certis peremptis, & incertæ rei legatum perit. Hæc exceptio cum ſua replicatione & replicationis duplicatione approbatur l. in ratione. 30. §. diligenter. ff. ad leg. Falcid. Sed plura de propoſita exceptione cũ ſua replicatione vide 5. lib. 9. cap. 10. cauſ. 51. Quinta exceptio: Niſi culpa legatarii quid ex hæreditate perierit. d. l. 30. in princ. ibi: ſi modo culpa legatarii careant. ff. ad leg. Falcidiã. Sexta: Niſi ius aliquod perſonale fuit, quod cum perſona ipſius teſtatoris eſt extinctum. l. pœnales. 32. §. 1. ff. eod. tt. Septima: Niſi ſimul cum ipſo teſtatore perierit. l. ſed & . 19. in fine. ff. de rebus dubiis.

III. Regula, De actionibus defuncto competentibus. Hæ inter bona defuncti computãtur. l. bonorum. 49. §. fin. ff. de verbor. ſignific. Huius regulæ exceptio prima: Niſi actiones ſint pœnales. reprobatur l. pœnales. 32. in princ. ff. ad leg. Falcidiam. Secunda: Niſi populares ſint actiones. d. l. 32. Tertia: Niſi iniuriarum ſit actio. d. l. 32. §. 1. Quarta: Niſi actio nulla certa lege firmetur, ſed natura tantùm debeatur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 1. §. id quod natura. ff. ad legem Falcidiam. Huius replicatio eſt: Niſi id quod natura aliter tantùm debetur, ſolutum ſit. d. §. id quod natura. Cuius elegans exemplum proponitur l. ſi pupillus. 21. in princ. ibi: vt etiam in Falcidia hæredi imputentur. ff. eod. tt. de quo infrà regul. 13. except. 3. Quinta: Niſi aduerſus hæredem defuncti actio competat. reprobatur l. 1. §. ſi debitor. ff. ad legem Falcidiam. Exemplum proponitur l. maritus. 94. in principio. ff. eodem tt. Planè ſi venditor emptoris hæres exiſtens de euictione teneatur, non in duplum, ſed in ſimplum ſit computatio. l. cum emptor. 48. ff. ad leg. Falcidiam. de quo infrà regul. 4. except. 4. diſtinct. 4. Sexta exceptio eſt: Niſi dies actionis nondum ceſſerit, veluti ſub conditione debeatur. Hæc exceptio tractatur l. in quantitate. 73. §. magna. ff. eod. tt. Concordat l. cum quo. 56. in princ. ibi: ſicuti cum conditio. ff. eod. tt. Huic ſimile eſt, ſi defunctus quid poſt mortem ſuam ſibi dari ſit ſtipulatus. De quo l. pœnales. 32. §. 1. ff. d. tt. Septima exceptio eſt: Niſi defunctus exigi debitum prohibuit. l. pater. 14. §. auia. ibi: ſed huius quoq́; onus. ff. eod. tt. Octaua: Niſi eadem actiõ alii quoq́; in ſolidum competat. l. in lege Falcidia. 62. ff. ad leg. Falcid. Nona: Niſi debitor hæreditarius minus ſit ſoluendo. l. precia. 63. §. penultimo. & l. quærebatur. 81. in princ. ibi: quare cum nomen. ff. eod. tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi hæres ipſe ſit debitor hæreditarius, nõ ſoluendo exiſtens. approbatur per ea quæ dicentur infrà replicat. prox. Cuius duplicatio eſt: Niſi hæres non ſuo, ſed filii vel ſerui ſui nomine de peculio teneatur. l. cum quo. 56. in princ. & l. ſi creditor. 82. ff. ad legem Falcidiam. de quo infrà replic. 3. Secunda replicatio eſt: Niſi ipſi debitori qui nõ eſt ſoluendo, liberatio ſit legata. l. Neſennius. 22. §. fin. & l. quærebatur. 81. ff. eod. tt. item l. mortis cauſa. 30. §. Iuliano. & §. fin. ff. de mort. cauſa don. Tertia. Niſi tempore mortis teſtatoris debitor fuerit ſoluendo. l. in ratione. 30. in princ. ibi: debitorũ facta peiora nomina. ff. ad leg. Falcid. Huius duplicatio eſt: Niſi pater dominúſue hæres filii vel ſerui ſui nomine de peculio teneatur. hoc enim caſu nõ quantum mortis, ſed adita hæreditatis tempore in peculio fuerit, inſpicitur. l. ſi creditor. 82. ff. ad leg. Falcidiã. Huic quodammodo contradicit l. cũ quo. 56. in prin. ff. eod. tt. Quarta replicatio eſt: Niſi debitor poſtea rurſus ſoluendo eſſe cœperit. d. l. 56. verſ. & ego quæram. Concordat l. Neſennius. 22. §. fin. ibi: niſi ex euentu. ff. eod. tt. Hæc de nona exceptione. Decima

exceptio:

exceptio: Niſi temporariæ ſint actiones. reprobatur l. pœnales. 32. §. honoraria quoq;. ff. ad leg. Falcidiam. Vndecima: Niſi actio per exceptionem elidi poſſit. approbatur quidem ipſo iure, verùm eius replicatio eſt: Niſi culpa hæredis debitor exceptionem ſit nactus. approbatur exemplo l. liberto. 26. in fine. ff. de bonis libertorum.

IIII. Regula: De actionibus aduerſus defunctum, competentibus, & ære alieno. Iſtæ actiones regulariter minuunt bona defuncti. Inſtit. de lege Falcidia. §. fin. l. ſucceſſores. 16. C. ad leg. Falcid. & l. ſi vniuerſæ. 15. C. de legatis. de quibus vide s̄. lib. 32. cap. 12. cauſa 68. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi actiones ſint pœnales, vel aliæ quæ morte rei extinguuntur. l. pœnales. 32. in princ. ibi: è contrario autem. & §. etenim ea demum. ff. ad leg. Falcid. Cuius replicatio eſt: Niſi lis viuo teſtatore eo nomine ſit conteſtata. approbatur exemplo l. in ratione. 11. §. cum quidam. ff. eod. tt. Secunda exceptio eſt: Niſi dies actionis mortuo demum teſtatore, vel poſt mortem eius cedat. reprobatur d. §. etenim ea demum. Plura de hac exceptione vide s̄. regul. prox. excep. 6. Sanè propoſitæ exceptionis exemplum videtur eſſe l. ſi dos. 84. ff. ad leg. Falcidiam. Tertia exceptio eſt: Niſi temperaria ſit actio. reprobatur d. l. 32. §. honoraria. Quarta: Niſi ipſi hæredi debeatur. reprobatur l. in ponenda. 6. in princ. C. ad leg. Falcidiam. Huius exemplum proponitur l. qui fundum. 86. §. ſi quis. ff. eod. tt. Cui concordat l. irritum. 8. C. ad legem Falcidiam. item l. fundo. 4. ff. eod. tt. Aliud exemplum proponitur l. licet. 14. C. eod. tt. Concordat l. quod. 15. §. quod auus. ff. eod. tt. Item aliud l. cum hæres. 51. §. ſed cum vxori. ff. ad S.C. Trebellianum. Planè admittitur exceptio propoſita primùm, ſi debiti compenſandi cauſa creditor hæres ſit inſtitutus. l. ſi debitor. 12. ff. ad leg. Falcidiam. Concordat l. cum pater. 79. §. Titio fratri. in fine. ff. de legatis 2. de qua re vide s̄. eod. lib. cap. 6. quantum veniat? regul. 21. except. 1. Huius diſtinctionis replicatio eſt: Niſi debitum quadrantem excedat. tunc enim quod quadrantem excedit, ex dodrante detrahendum. l. quod bonis. 15. §. cum fideicommiſſ. ff. ad legem Falcidiam. Sed & alia propoſitæ diſtinctionis replicatio eſt: Niſi non ſpecialiter ſit expreſſum, compenſandi debiti animo creditorem hæredem inſtitutum. approbatur exemplo d. l. 15. §. quod auus. Hæc de prima diſtinctione, qua propoſita exceptio admittitur, cum eius replicationibus ſint dicta. Altera diſtinctio, ſub qua admitti videtur. hæc eſt: Niſi teſtamentum militis ſit. Sed reprobatur l. in teſtamento. 7. C. ad leg. Falcid. Tertia diſtinctio eſt: Niſi defunctus non vni certæ perſonæ ex hæredibus debuerit, ſed cui ipſe voluerit. reprobatur l. pater. 54. ff. eod. tt. Quarta: Niſi ex ſtipulatione de euictione à defuncto hæredi debeatur. hoc enim caſu non duplum, ſed ſimplum æris alieni loco deducitur. l. cum emptor. 48. ff. d. tt. Hac de quarta exceptione reprobata, eiuſq; diſtinctionibus. Plura de hac re vide s̄. eod. lib. cap. 6. quantum veniat? regul. 21. Quinta exceptio: Niſi eadem actio quæ aduerſus defunctum competit, æquè aduerſus alium quoq; in ſolidum competat. Hæc exceptio tractatur l. in lege Falcidia. 62. ff. ad leg. Falcidiam. Sexta: Niſi hæres hæreditatem, quæ non eſt ſoluendo, pluris vendiderit. reprobatur l. ſi hæres. 3. in princ. ff. eod. tt. Septima: Niſi hæres malè vendiderit hæreditatem. d. l. 3. in princ. Octaua: Niſi hæres cum creditoribus hæreditarijs pactus ſit de parte debiti remittenda. reprobatur d. l. 3. §. ſed & ſi is. Nona: Niſi non legatum ſit, ſed mortis cauſa donatum. reprobatur l. circa. 66. §. fin. ff. ad leg. Falcidiam. Decima: Niſi nõ proprietas, ſed vſuſfructus bonorum ſit legatus. reprobatur l. vſufructu. 69. ff. eod. tt. Vndecima: Niſi incertum ſit æs alienum. hoc caſu interponenda cautio eſt: de qua s̄. cap. 8. caut. 3. in princ. exempl. 4. Duodecima exceptio eſt: Niſi vnus hæredum ſolidum æs alienum ſoluere ſit damnatus. tunc enim cæteri hæredes æris alieni nomine nihil deducent. l. in l. Falcidia. 8. ff. ad leg. Falcid. Concordat l. cum ab vno. 55. §. fin. ff. de legat. 2.

V. Regula, De rebus ab hærede alienatis. Hæ res in quartam partem hæredi computantur. l. Marcellus. 3. §. res quæ. ff. ad S.C. Trebell.

VI. Regula, De rebus ab hærede ſubtractis. Harum rerum hæres quartam non retinebit. l. reſcriptum. 6. ff. de his quæ vt indignis, &c. l. Falcidia. 24. in princ. ff. ad leg. Falcid. item Nouell. conſt. 1. §. ſancimus igitur. M. I. R. lib. 4. cap. 10. reg. 7.

VII. Regula, De re quam hæres hæreditariam eſſe negauit. Et huius quartam non retinebit. l. hæreditatum. 68. § fin. ff. eod. tt. M. I. R. d. cap. 10. reg. 8.

VIII. Regula, De re quam hæres ſua culpa amiſit. Ea quoq; ei in quartam partem imputatur. quæ regula approbatur exemplo l. alicuius. 61. ff. ad legem Falcidiam. Aliud exemplum proponitur s̄. cap. prox. except. 5. Aliud l. hæredi. 15. ff. de his quæ vt indignis, &c. item aliud l. in ponenda. 6. §. fin. C. ad legem Falcidiam. l. filiam. 24. C. famil. erciſc.

IX. Regula, De ſtatulibero, rebus communibus, & ijs quarum vſuſfructus alterius eſt: item de rebus pignori datis, & ſub conditione diſtractis. proponitur l. ſtatuliber. 38. ff. eod. tt.

X. Regula, De eo quod defunctus hæredi extra teſtamentum inter viuos donauit. Hoc in quartam partem ei imputabitur. l. cum quo. 56. §. fin. ff. ad leg. Falcidiam. l. Titia. 89. §. fin. ff. de legat. 2. item l. filium. 24. C. famil. erciſcund. Planè propoſita regula exceptionem recipit in dote, quam defunctus pro filia hærede inſtituta dedit. l. pater. 14. in princ. ff. ad legem Falcidiam.

XI. Regula, De eo quod hæredi prælegatum eſt. Hoc in quartam hæredi non imputatur. l. quod autem. 74. l. quod bonis. 15. §. fideicommiſſum. l. Neſennius. 22. in prin. ibi: id quidem quod. l. Titia. 85. item l. in quartam. 90. in prin. ff. eod. tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi hæreditas per fideicommiſſum relicta non ſpeciale legatum reſtituatur. tunc enim etiam prælegata in quartam imputantur hæredi. d. l. 90. in princ. Secunda: Niſi ob id hæredi ſit prælegatum, ne Falcidia vtatur. l. quod autem. 74. in fin. ff. ad leg. Falcidiam. Tertia: Niſi hæredi à ſemetipſo ſit legatum, vel ſeruo eius: tunc enim legatum non valet, & per conſequens in quartam hæredis computatur, ſecundum ea quæ dicentur infrà reg. 20. Idem eſt

& ſi filio vel ſeruo hærede inſtituto, ab eo patri vel domino ſit legatum, paterq́ vel dominus poſtea per eum hæres efficiatur. de quo etiam infrà d. reg. 20. dicetur. Plura de regula propoſita vide ſuprà cap. prox. quæſt. 1. except. 9.

XII. Regula, De eo quod inſtituto impuberi prælegatum eſt, poſteaq́ ad ſubſtitutum peruenit. Hoc in quartam ſubſtituto non imputatur. l. cum pater. 60. in princ. ff. ad leg. Falcid.

XIII. Regula, De eo quod hæredi conditionis implendæ cauſa datum eſt. Hoc hæredi in quartam non imputatur. l. id autem. 75. in princ. l. in quartam. 90. §. fin. l. ad veterani. 40. §. final. & leg. Falcidia. 43. ff. eod. tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi non ſpeciale legatum, ſed hæreditas per fideicommiſſum relicta reſtituatur. l. in quartam. 90. ibi: ſed & quod implendæ. ff. ad leg. Falcid. & l. filium. 24. C. familiæ erciſcundæ. Secunda: Niſi ſtatuliber de nummis peculiaribus, non de alieno dedit. l. id autem. 75. ibi: ſanè ſi. ff. eod. tt. l. Falcidia. 43. ff. eod. tt. l. quod ſtatuliber. 40. item l. quod conditionis. 35. §. certè quod.. ff. de mortis cauſa donat. Tertia: Niſi ita cui ſit legatum, Si mutuum ſoluerit: hoc enim caſu mutuũ quod conditionis implendæ cauſa ſoluit, hæredi in quartam imputatur. l. ſi pupillus. 21. in princ. ff. ad leg. Falcidiam. Quarta: Niſi non figura conditionis hæres accipere iuſſus ſit. l. in ratione. 30. §. tametſi. ff. d. tt.

XIIII. Regula, De re quam emere & precio quo rem vendere hæres damnatus eſt. Hoc in Falcidiã imputatur. d. §. tametſi. ibi: quemadmodum. & §. vendere. l. ſi dignum. 19. & l. qui fundum. 86. in princ. ff. ad leg. Falcidiam.

XV. Regula, De eo quo accepto vel deducto, hæres hæreditatem reſtituere iuſſus eſt. Hoc quartæ imputatur. l. in quartã. 90. §. ſed in fideicommiſſ. ff. ad leg. Falcid. Concordat Inſt. de fideicomiſſ. hæred. §. ſi quis vna. l. 8. §. quarta autem. verſ. Falcidia autem. ff. de inoffic. teſtam. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi id quo accepto hæreditatem reſtituere rogatus eſt, rurſus ab eo alij per fideicommiſſum ſit relictum. l. acceptis. 92. ff. ad leg. Falcidiam. Secunda: Niſi non pecunia, ſed prædio aliquo percepto hæreditatem reſtituere ſit rogatus. l. deducta. 58. §. nummis. ff. ad S. C. Trebell. Concordat l. cum pater. 79. in princ. ff. de legat. 2. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi prædium maioris precij ſit, quàm portio hæreditatis. d. §. nummis, in fine. Tertia exceptio eſt: Niſi res, quam percipere iuſſus eſt hæres, ſit aliena, non teſtatoris. Hoc caſu æſtimatio eius retinenda. l. hæres. 72. ff. ad S. C. Trebellianum. Quarta: Niſi res quam percipere iuſſus eſt, pignori ſib obligata. hoc enim caſu nõ niſi quanti res iſta vendi debet, tantũ in quartam imputatur. l. 1. §. ſi hæres. ff. eod. tt.

XVI. Regula, De re quæ hæreditati poſſit euinci. Hæc inter bona defuncti non computatur. approbatur exemplo l. quod bonis. 15. §. ex donationibus. ff. ad leg. Falcid. Huius regulæ exemplum ſeu ſpecies eſt ſupradicta regul. 4.

XVII. Regula. De eo quod explicandarum venditionum cauſa impeditur, proponitur l. quantitas. 72. ff. eod. tt.

XVIII. Regula, De funeris & monumenti impenſis. Funeris quoq́ impenſa æris alieni loco deducitur. Inſt. de leg. Falcidia. §. cum autem. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi non in funus, ſed in monumentum ſit erogatum. l. 1. §. fin. ff. ad leg. Falcid. Secunda: Niſi maritus, vxoris hæres exiſtens, in funus eius impenderit. l. ſi vir. 6. ff. eod. tt.

XIX. Regula, De precio ſeruorum manumiſſorũ. Hoc quoq́ ex hæreditate defuncti deducendum. Inſt. de lege Falcidia. §. cum autem. l. ſed ſi. 36. in princ. ibi: ſin verò hæres. ff. ad leg. Falcidiam. l. ſi ea. 13. in fin. C. eod. tt. item l. ita tamen. 27. §. fin. ff. ad S. C. Trebellianum. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ſeruus ante diem libertatis cedentẽ deceſſerit. l. in ratione. 11. §. ſi ſeruus. ff. ad leg. Falcidiam. Cuius replicatio eſt: Niſi cum ſub conditione libertas ſeruo relicta eſſet, ante conditionem ſeruus mortuus fuerit, poſteaq́ conditio extiterit. d. l. 11. §. 1. Secunda exceptio eſt: Niſi dies vel conditio libertatis adhuc pendeat. hoc enim caſu non tanquam manumiſſi precium ſtatuendum eſt, ſed tanquam ſtatuliberi. l. ſed ſi. 36. §. fin. cum l. ſeq. ff. ad leg. Falcidiam. Tertia: Niſi ſeruus manumiſſus alienus fuerit, non teſtatoris. reprobatur l. eius ſerui. 37. ff. eod. tt. Quarta: Niſi non ex teſtamento libertas ſeruo data ſit, ſed à prætore reprobatur l. æris alieni. 39. ff. eod. tt. Hæc de decimanona regula. quæ tamen iure nouo videtur mutata, per ea quæ habentur ſ. cap. prox. quæſt. 1. except. 24. in fine.

XX. Regula, De legatis inutilibus. Hæc hæredi in quartam imputantur. l. non eſt dubium. 50. cum lege ſequente. l. in ratione. 11. in princ. l. id autem. 75. §. fin. l. quod ſi. 77. ibi: quia & legata. item l. ex aſſe. 52. ff. eod. tt. Propoſitæ regulæ exempla ſunt, ſi hæredi à ſemetipſo vel ſeruo eius legatum ſit. l. in ratione. 30. §. penult. ff. ad leg. Falcidiam. Plura de exemplis propoſitis vide ſuprà lib. 12. cap. 3. excep. 25. & 27. Aliud exemplum eſt: Si teſtator ſeruis proprijs legauerit. Quod proponitur d. §. penult. Sed & de hoc vide plura ſuprà d. except. 25. Aliud eſt: Si à ſeruo hærede domino legetur, dominusq́ per ſeruum hæres efficiatur. l. ſi à ſeruo. 20. ff. ad leg. Falcidiam. Et de hoc exemplo vide ſ. lib. 12. cap. 3. except. 26. & except. 37. Planè exemplo propoſito in ſimili caſu contradicere videtur l. à filio. 25. ff. de leg. 1. Propoſitæ regulæ exceptio prima eſt: Niſi hæres legatum indebitum ſoluerit. reprobatur l. 1. §. item ſi ita. ff. ad legem Falcidiam. Secunda: Niſi legatum propter rem quæ legata eſt, ſit inutile: quia fortè res ſacra, ſancta, publica, &c. ſit legata. Huiuſmodi enim legatũ nec inter legata, nec in quartam hæredis computandam puto ex lege in ratione. 30. §. fin. ff. eod. tt.

XXI. Regula, De legato quod extrinſecus ſuſpenditur. Hoc hæredi in quartam non imputatur, ſed inter legata connumeratur. l. 1. §. ad eos. ibi: ſed etſi ſeruo. ff. eod. tt.

XXII. Regula, De quarta quam non retinuit hæres ex quorundam legatis quæ ſolida ſoluit. Eã quartam ex aliorum legatis detrahere non poteſt. approbatur exemplo l. Neſennius 22. in princ. ibi: planè cæteris. ff. ad leg. Falcidiam.

XXIII. Regula, De portione vel hæreditate non grauata,

grauata, quæ grauata accedit vel iure adcreſcendi, vel iure ſubſtitutionis, vel alio ſimili modo. Ea quoq; portio in quartam imputatur heredi grauato. l. in ſingulis. 76. cum lege ſequente. l. 1. §. id quod ex ſubſtit. item l. qui fundum. 86. §. qui filium. ibi: quòd ſi extranei. ff. eod. tt. Huius regulæ exemplum etiam eſt. Si idem ex parte purè, ex parte ſub conditione hæres ſit inſtitutus. nam exiſtente cõditione, pars ſub conditione data accedit parti purè datæ. Quod proponitur d. l. 86. §. ſi tu ex parte. ibi: de lege Falcidia. Concordat l. cohæredi. 19. §. cohæres. ff. de vulg. ſubſtitutione. item l. in ratione. 11. §. penult. ibi: & aliam cauſam. & §. vlt. ff. ad legem Falcidiam. Huius regulæ exceptio prima eſſe videtur: Niſi ex pupillari teſtamento pupilli portio non grauata ſubſtituto grauato adcreſcat. hoc enim caſu videtur, portio ſeu hæreditas pupilli accedens ſubſtituto, legatis à ſubſtituto relictis non prodeſſe. Verùm reprobatur l. 1. §. 1. ff. ſi cui plus quàm per legem Falcidiam. Concordat d. l. 11. §. quod vulgò. & §. quæſitum. item l. in duplicibus. 78. in fine ff. ad legem Falcidiam. Secunda: Niſi legata ex portione grauata ſint ſoluta, antequam minus grauata portio acceſſerit. reprobatur l. qui fundum. 86. §. fin. ff. eod. tt. Tertia exceptio eſt: Niſi oneratus in inſtitutione, omiſſa ea ex ſubſtitutione adierit. hoc enim caſu legata ab eo, inſtitutione relicta, non augentur per id quod ex ſubſtitutione accedit, niſi generaliter, non nominatim ab eo fuerint relicta. l. 1. §. id quod ex ſubſtitutione. ibi: ſed ea quæ ff. ad legem Falcidiam. Quarta: Niſi hæreditas impuberis exhæredati grauatæ portioni ex pupillari ſubſtitutione acceſſerit. l. quod ſupra. 10. ff. eod. tt. Huius replicatio eſt: Niſi in ſecundis quoque tabulis ſeu pupillaribus ab inſtituto legata ſint relicta: tunc enim legata contribuuntur, & hæreditas pupilli accedens auget legata, ab inſtituto in primis tabulis relicta. l. in ratione. 11. §. fin. ff. eod. tt. Quinta exceptio eſt. Niſi non iure teſtamenti, in quo legata relicta ſunt, portio deficiens grauato adcreſcat: ſed alia ratione, puta, quòd cohæredem adrogauerit, vel illi hæres extiterit. l. 1. § ſi cohæredem ff ad legem Falcidiam. Sexta: Niſi cum ex duobus impuberibus ei qui poſtremò moreretur, ſubſtitutus eſſet: is qui poſtremò moritur, priori mortuo fratri legitimus hæres extiterit, & ita ſubſtitutus vtriuſque impuberis hæreditatem adquirat. hoc enim caſu prioris impuberis defuncti hæreditas non imputatur ſubſtituto in quartã. l. qui duos. 40. ff. de vulgari ſubſtitutione. Concordat l. pater. 14. §. fin. ff. ad legem Falcidiam. Septima: Niſi dominus vel pater cohæredem ſeruum vel filium habens, per eum alteram quoque portionem non grauatam adquiſierit: ea enim portio non videtur ei in quartam legatorum ab eo relictorum imputanda. Verùm reprobatur l. maritum. 25. in prin. ff. ad leg. Falcidiam. Idem in domino & ſeruo probatur. l ſi pupillus. 21. §. ſi ego. ff. eod. tt. Concordat l. Neſennius. 22. §. ſeruo hærede. ff. eod. tt. Octaua exceptionis loco notãda eſt regula ſequens proxima.

XXIIII. Regula, De portione grauata non grauatæ accedente. Si portio grauata non grauatæ accedat, non contribuuntur legata, poteſtq; is cui accedit portio grauata, ex ea retinere quartam, quamuis in ſua portione quartam habeat. l. 1 § ſi cohæredis. ff. ad leg. Falcidiam. Concordat l. quod ſi. 77. § fin. ff eod. tt. Exemplum proponitur l ſi pupillus. 21. §. final. ff. eod. tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi portio pupilli grauata ad ſubſtitutum nõ grauatum ex ſubſtitutione perueniat: hoc enim caſu portiones confunduntur. l. in ratione. 11. §. quod vulgò. & §. quæſitum. ff. ad leg. Falcid. l. in duplicibus. 78. in fin. item l. qui fundum. 86. §. qui filium ff eod. tt. l. 1. §. ſi cui plus quam per leg. Falcidiam. Propoſita exceptionis replicatio prima eſt: Niſi pupillus prius patri hæres extiterit: tunc enim, ſi eo poſtea mortuo portio eius ad ſubſtitutum perueniat, ex iſta portione accedente ſubſtitutus quartam poteſt retinere, licet ſuam portionem habeat integrã. d. l. 86. §. qui filium. Altera: Niſi & alia legata à ſubſtituto in primis tabulis, tanquam ab inſtituto nominatim ſint relicta. l. in ratione. 11. §. quæſitum. ibi: ſed legata quæ ff. ad leg. Falcid. Secunda exceptio eſt: Niſi idem ex varijs portionibus hæres ſit inſtitutus atq; grauatus. tunc enim portio grauata non grauatam cui accedit onerat. d. §. quæſitum. verſ. aliam cauſam. & § fin. l. cohæredi. 39. §. cohæres. ff. de vulg. ſubſtit. l. qui fundum. 86. § ſi tu ex parte. ibi: de leg. Falcid. ff. ad leg. Falcid.

DE SENATVSCONSVLTO Trebelliano. Cap. XVII.

HActenus de prima ſpecie legatorum dictum eſt, quæ ſcilicet dodrantem bonorũ excedunt: nũc de ſecunda ſpecie, hoc eſt, de hæreditate legata, vel fideicommiſſum relicta: de qua tractat S.C. Trebellianum. Primùm itaque de actione diſpiciendum, qua fideicommiſſariam hæreditatem perſequimur: deinde de effectu, ſeu de tranſlatione actionum hæreditariarum.

I. CAVSA ACTIONIS ET SENAtuſconſulti Trebelliani cum ſuis exceptionibus.

Actio hæc & ſenatuſc. Trebellianum competit ex teſtamento ſeu fideicommiſſo, quo alicuius fidei eſt commiſſum, vt reſtituat actori hæreditatem defuncti, eiúſue partem: qua reſtituta, in actorem, cui hæreditas eiúſue portio reſtituta eſt, actiones hæreditariæ transferuntur. M. I. R. d. lib. 4. cap. 10. reg. 14. Cuius regulæ exceptiones hæ ſunt.

I. Exceptio: Niſi is qui fideicommiſſariam hæreditatem reliquit, inteſtatus mortuus ſit, vel hæres ab inteſtato rogatus. reprobatur l. 1. §. hoc autem. ff. ad S.C. Trebell. l. ſi per. 3. item l. & fine. 5. C. eod. tt. l. vlt. C. quando dies leg. cedat. M. I. R. lib. 4. cap. 9. reg. 14. except. 18. Sed & plura de hac exceptione reprobatã vide ſ̄ lib. 12. cap. 3 except. 9.

II. Exceptio: Niſi filiusfamiliâs per fideicommiſſum reliquerit. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſuprà d. cap. 3. excep. 3: vbi etiam vide huius exceptionis replicationes.

III. Exceptio: Niſi filiusfamiliâs miles patrem de caſtrenſi peculio reſtituendo rogauerit. reprobatur l. ſi filiusfamiliâs. 18. ff. ad leg. Falcid.

IIII. Exceptio: Niſi is qui fideicommiſit, ſoluen-

do non ſit. reprobatur l.ſi hæres.68.in prin.ff.ad S.C. Trebellianum.

V. Exceptio: Niſi non hæres, ſed alius rogatus ſit. l.mulier.22.§.fin.ff.ad S.C.Trebellianum. Huius replicatio prima eſt: Niſi fideicommiſſarius vniuerſalis ſit rogatus. l.1.§.de illo.& l.ſi patroni.55.§.qui fideicommiſſariam. ff.eod.tt. Secunda: Niſi bonorum poſſeſſor ſit, vel alius ſucceſſor, qui rogatus eſt. d.l.1. §.bonorum. Tertia: Niſi hæredis hæres, aut pater, vel dominus hæredis rogatus ſit. l.1.§.ſi filio. & l.quamuis 40.§.1.ff.ad S.C.Trebellian. Quarta: Niſi tutor vel curator hæredis ſit rogatus. l.1.§.ſi filio, in fine. ff.eod.tt.

VI.Exceptio: Niſi rogatus inutiliter hæres ſit inſtitutus,& teſtamentum inutile ſit. Inſt.de fideicom. hæred.§.in primis.

VII.Exceptio: Niſi rogatus pro parte tantùm ſit hæres. reprobatur Inſtit.d.tt.§.nihil autem intereſt. de quo paulò ī.except.11.

VIII. Exceptio: Niſi ex debita portione inſtitutus ſit hæres rogatus.l.patronus.60.ff.ad S.C.Trebell. Huius replicatio eſt: Niſi liberis liberti patronus reſtituere ſit rogatus l.ſi eius.64.§.fin.ff.eod.tt.

IX.Exceptio: Niſi filio vel ſeruo hærede inſtituto, pater vel dominus filio vel ſeruo reſtituere ſit rogatus. reprobatur l.1.§.ſi filio. ibi: idem & ſi ipſi.ff. ad S.C.Trebellianum. Concordat l.quidam.25.§.ſi ſeruo.ff.eod.tt.

X. Exceptio: Niſi ciuitatibus ſit fideicommiſſum relictum. reprobatur l.omnibus.26.cum l.ſequente, in princ.ff.eod.tt.& l.ſi per.3.C.eod.tt.

XI. Exceptio: Niſi non tota hæreditas, ſed pars eius per fideicommiſſum ſit relicta. reprobatur Inſt.de fideicommiſſ.hæred.§.nihil autem.§.poteſt autem. & §.præterea inteſt.

XII.Exceptio: Niſi non hæreditas, ſed res aliqua per fideicommiſſum ſit relicta, aut certa bonorum ſpecies.l.quoties.13.C.de hæredib.inſtituendis. Concordat l.cogi poterit.16.§.& generaliter.& §.ſed & ſi miles. ff.ad S.C.Trebellianum. Huius exceptionis replicatio prima eſt:Niſi miles certam bonorum ſpeciem per fideicommiſſum reliquerit.d.§.ſed & ſi miles. Secunda: Niſi hæreditas alterius, quæ ad teſtatorem peruenit, per fideicommiſſum relinquatur. d.l. 16.§.ſed etſi quis. Tertia: Niſi quis bona ſua,vel omnia ſua reſtitui rogauerit: tunc enim perinde ac ſi hæreditas relicta ſit, actiones transeunt. l.ſi legatus.30. §.ſi quis bona. ff.ad S.C.Trebell. Huic quodammodò contradicit l.ſi quis.8.§.fin.cum l.ſequente ff.de legat.2. Quarta: Niſi filiusfamiliâs caſtrenſe peculiũ reſtitui rogauerit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄ except.5.

XIII. Exceptio: Niſi non ſolennibus verbis hæreditas per fideicommiſſum ſit relicta. reprobatur l.vbi purè.19.§.1.ff.ad S.C.Trebell. Concordat l.Lucius. 78.in princ.ff.eod.tt.Sed & plura de exceptione propoſita vide ſ̄.lib.12.cap.6.except.75.

XIIII. Exceptio: Niſi is qui rogatus eſt, tempus petendæ bonorum poſſeſſionis præterire paſſus ſit. reprobatur l.facta.63.§.ſi quis bonorum.ff.ad S.C.Trebellianum.

XV. Exceptio: Niſi hæreditas ex cauſa fideicommiſſi ſit reſtituta. Huius replicatio prima eſt: Niſi nõ omne quod debetur,ſit reſtitutum. l.ita tamen.27.§. ſi ex Trebell.ff.ad S.C.Trell. Alias replicationes vide ī.cap.prox.quæſt.2.

XVI. Exceptio: Niſi is qui rogatus eſt, hæreditatem adire, vel conditioni parere nolit: hoc caſu cogendus eſt adire. de quo ſequitur. Plures exceptiones vide M.I.R.lib.4.cap.10.reg 14.

II. DE COGENDO HAEREDE vt adeat hæreditatem, eamq; reſtituat.

I. CAVSA EX QVA COGENDVS eſt, cum ſuis exceptionibus.

Si hæres rogatus hæreditatem adire nolit, deſiderante fideicommiſſario adire cogẽdus eſt, & reſtituere.l.quia poterat.4.ff.ad S.C Trebell. Concordat Inſtit.de fideicom.hæred.§.ſed ſi recuſet.& §.ſed etiam id quod. M.I.R.d.cap.10.reg.15. Propoſita cauſæ ſeu regulæ exceptiones hæ ſunt.

I. Exceptio: Niſi rogatus in dignitate poſitus ſit. reprobatur l.ille.13.§.tempeſtiuũ ff.ad S.C.Trebell. de quo paulò ī.quæſt.3.reg.1. Concordat l.ſed & qui. 5.ff.eod.tt.

II. Exceptio: Niſi fiſcus ſit, cui hæreditas ſit delata. reprobatur l.recuſare.6.§.ſi fiſco.ff.d.tt.

III.Exceptio: Niſi municipes hæredes ſint,vel collegium reprobatur d.l.6.§.item ſi municipes.

IIII. Exceptio: Niſi neceſſarius ſit hæres. reprobatur d.l.6.§.ſed & in filio. Planè hoc caſu,licet hæres non agnoſcat hæreditatem, tamen nihilominus transferuntur actiones in fideicommiſſarium.l.ita tamen.27.§.ſi pater ff.ad S.C.Trebell.

V.Exceptio:Niſi non ſcriptus hæres rogatus ſit,ſed legitimus ab inteſtato veniens. reprobatur l.recuſare.6.§.1 ff.eod.tt.

VI.Exceptio: Niſi rogatus ex debita portione hæres ſit ſcriptus.reprobatur l.ita tamen.27.§.ſi patronus.ff.eod.tt.

VII.Exceptio:Niſi rogatus capax hæreditatis non ſit. reprobatur l.cogi poterit.16.§.hi qui ſolidum ff. ad S.C.Trebell.

VIII. Exceptio: Niſi pupillus hæres ſit. reprobari videtur l.ſed cum.12.in fin.ff.eod.tt.

IX. Exceptio: Niſi rogatus pro parte tantùm ſit hæres, cuius portio deficiens ad cohæredem cum onere pertineat.d.l.12.in princ.Concordat l.non iuſtam. 4. C.de S.C.Trebelliano. Contrarium propoſitæ exceptionis exemplum proponitur l.cogi poterit.16.§. fin ff.eod.tt.

X. Exceptio: Niſi rogatus ſubſtitutum habeat, ad quem hæreditas perueniat,quiq; fideicommiſſo quoq; obſtringatur. d.l.4.C.de S.C.Trebell. Huius replicatio eſt: Niſi ſubſtitutus alij reſtituere ſit rogatus.l.facta.63.§.Iulianus ff.ad S.C.Trebell.

XI.Exceptio: Niſi rogatus non compareat,vel ſine hærede deceſſerit.Hæc exceptio tractatur l.ſancimus. 7.§.fin.C.de S.C.Trebell.

XII. Exceptio: Niſi rogatus abſit. reprobatur l. recuſare.6.in prin.ff.ad S.C.Trebellianum.l.ſed etſi. 9.in

9.in prin. l.ille à quo.13. in prin. item l.ſi legatus.30. in prin.ff.eod.tt.

XIII. *Exceptio: Niſi rogatus nondum ſecus conſtituerit, vtrum velit adire, nécne. reprobatur d.l.30. Concordat l. recuſare 6. in prin. ibi: ſiue incerta. ff. eodem titulo.*

XIV. *Exceptio: Niſi hæres hæreditatem repudiauerit. reprobatur l. nam quod.14. §.1. ff. ad ſenatuſconſ.Trebell.*

XV. *Exceptio: Niſi rogatus ſub conditione hæres inſtitutus ſit, conditióq; nondum ſit impleta. l.ſed etſi.9.§.fin. l.ſi cui.31.§. fin.ibi: cætera cond. item l. facta.63.§.ſi ſub condit. ibi: plus enim.ff.eod.tt. Planè ſi conditio in poteſtate ſit ipſius hæredis, eam adimplere cogendus eſt. d.l.63. §.ſi ſub. & d.l.31. §.fin. item l.ſi eius.64.§.ſi neceſſarij. ff. eod.tt. Hæres ergo ſub conditione, quæ in eius eſt poteſtate, ſcriptus, eam hæreditatis reſtituendæ cauſa adimplere cogendus eſt. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi turpis vel difficilis ſit conditio l.facta.63.§.ſi ſub.ibi: ſi verò turpis. ff. ad ſenatuſcon.Trebell. Secunda: Niſi in dando conſiſtat. hoc enim caſu, niſi fideicommiſſarius offerat quod dandum eſt, hæres cogendus non eſt. l. ſed ſciendum.7. §.nam ſi ita.d.l.63. §.ſi danda. & l.ſi cui.31. §.ſi ſub. ibi: vel ſi in dan.ff.eod.tt. Tertia: Niſi talis ſit conditio, quam Prætor ſolet remittere. d.l.63. §.quòd ſi cõditio. Quarta: Niſi nominis ferendi conditio ſit. d.l.63. §.ſi verò nominis. Quinta: Niſi difficilis ſit conditio d.l.63.§.ſi ſub.ibi: ſi verò turpis. Concordat l. ſed ſciendum.7.§.fin.ff.eod.tt. Sexta: Niſi dignitati vel ætati hæredis aut iuri non conueniat conditio. d.l.7.§.fin.cum l.ſequente.*

XVI. *Exceptio: Niſi pater filio quem in ſua poteſtate habet, rogatus ſit reſtituere. reprobatur l.cogi poterit.16.§.ſi pater. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum.*

XVII. *Exceptio: Niſi dominus ſeruo ſuo reſtituere ſit rogatus.d.l.16.§.ſed ſi ſeruo. Huius replicatio: Niſi quis paratus ſit domino de indemnitate cauere. reprobatur d.l.16.§.idem quærit.*

XVIII. *Exceptio: Niſi ſeruo teſtatoris fideicommiſſaria hæreditas ſit relicta. hoc enim caſu, quia non valet fideicommiſſum, ſecundum ea quæ dicta ſunt ſ. lib.12. cap.3. except.25. tertia exceptione: nec cogi hæres poteſt. Huius replicatio eſt: Niſi libertas ſimul & hæreditas ſeruo per fideicommiſſum ſit relicta. l. mulier.22.§.non eſt dubitatum. ff.ad ſenatuſconſultum Trebellianum. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi ab altero libertas, ab altero hæreditas ſeruo ſit relicta. l.ſi res.52.§.ſeruus, cum l.ſequẽte.ff.eod.tt. Planè duplicationis propoſitæ triplicatio prima eſt: Niſi portio eius à quo libertas ſeruo legata eſt, alteri à quo hæreditas eidem ſeruo relicta eſt, adcreuerit. d.l.52. §.fin. cum l.ſeq. Secunda: Niſi alter à quo libertas relicta eſt, ſeruum manumiſerit. l.cogi poterit.16. §.fin. ff.ad ſenatuſcõſ.Trebell. Hæc de prima duplicatione eiuſq; triplicationibus ſunt dicta. Secunda propoſitæ replicationis duplicatio eſt: Niſi libertas in diem, hæreditas purè ſit relicta. hoc enim caſu ante diem libertatis venientem hæres ad adeundam hæreditatem cogi non poteſt. l.ſi cui.31. §.1. & l.ſi patroni.55. §.1. ff. eod.tt. Tertia: Niſi is qui ſoluendo non eſt, ſeruo libertatem ſimul & fideicommiſſariam hæreditatem reliquerit. Hæc duplicatio ſtricto quidẽ iure approbatur, verùm æquitatis ratione reprobatur l. facta.63. §. fin. ff. ad ſenatuſc.Trebell.*

XIX. *Exceptio: Niſi non hæreditas, ſed res aliqua ſeu ſpecies per fideicommiſſum ſit relicta. l.nam quod. 14.§.non omnis.ff.d.tt. Huius replicatio prima: Niſi indemnitatis cautio offeratur. reprobatur d.§.non omnis.verſ.tametſi. Secunda replicatio eſt: Niſi quis bona, familiam, vniuerſam rem, omnia ſua, vel patrimonium, &c. reſtituere fuerit rogatus. d.l.14. §.fin. cum ll.ſequentib. Cuius duplicatio eſt: Niſi teſtatorẽ de pecunia tantùm, non de vniuerſa ſucceſſione ſenſiſſe probetur. l.cogi poterit.16. in prin. ff.d.tt. Tertia replicatio eſt: Niſi quis hæreditatem Seiæ, vel id quod ad ſe ex hæreditate peruenerit, reſtitui rogauerit.d.l.16.§.ſed etſi quis non. Quarta: Niſi miles certam bonorum ſpeciem reſtitui rogauerit. nam & hoc caſu rogatus cogi poteſt, licet non hæreditas per fideicommiſſum ſit relicta. d.l.16. §.ſed etſi miles. Quinta replicatio proponitur in caſu l.Paulus.61. ff. ad ſenatuſc. Trebell.*

XX. *Exceptio: Niſi hæreditas deducto ære alieno ſit per fideicommiſſum relicta. reprobatur l.cogi poterit. 16.§.inde quæritur.ff.d.tt.*

XXI. *Exceptio: Niſi non ſuam, ſed alienam hæreditatem teſtator per fideicommiſſum actori reliquerit. l.ita tamen.27.§.Trebellianum.ff.eod.tt. Huius exceptionis prima replicatio eſt: Niſi alienam hæreditatem, quæ ad ſe peruenerit, teſtator per fideicõmiſſum reliquerit. d.l.16.§.ſed etſi quis. Secunda: Niſi teſtator hæredem inſtitutum, et filio impuberi ſubſtitutum, rogauerit impuberis filij hæreditatem reſtituere.d.l.27.§.à patre.*

XXII. *Exceptio: Niſi non totam, ſed partem hæreditatis actoris reſtituere ſit rogatus. reprobatur d.l. 16.§.ſi quis hæres.& §.ſi ſeruo.*

XXIII. *Exceptio: Niſi fideicommiſſarius ex alia cauſa hæreditatẽ poſſit adipiſci. reprobatur l.recuſare.6.§.Titius.ff.ad ſenatuſc.Trebell. Concordat l.ita tamen.27.§.qui rogatus.ff.eod.tt.*

XXIV. *Exceptio: Niſi damnum quod rogatus ſenſurus eſt, per aditionem ei à fideicommiſſario nõ ſarciatur, vel ei eo nomine non caueatur. l. apud Iulianum.11. in prin. d.l.27. §.ſi perceptis. l.debitor.59.§. in re autem. item l.recuſare.6. §.fin. cum l.ſequente. ff.eod.tt.*

XXV. *Exceptio: Niſi alio loco reſtituere ſit rogatus. reprobatur d.§.fin. Planè admittitur, ſi rogatus vel morbo, vel ætate, vel iure in locum illum peruenire non poſſit. l.ſed ſciendum.7.§.fin. cum l.ſequente. ff.eod.tt.*

XXVI. *Exceptio: Niſi in diem vel ſub conditione reſtituere ſit rogatus, nec dies venerit, aut conditio extiterit. reprobatur d.l.6. in fin. l. apud Iulianum.11.§.fin. l.ille à quo.13. in prin. & l.ſi cui.31. in princ. ff. eod.tt. Planè admittitur exceptio propoſita, ſi hæres inſtitutus, & impuberi filio ſubſtitutus, rogatus ſit, quidquid ad ſe ex ſubſtitutione peruenerit, reſtituere. hoc enim caſu viuo pupillo teſtatoris*

hæreditatem adire compelli non poteſt. l. ita tamen. 27. §. à patre. ff. ad ſenatuſconſ. Trebellian. de quo j. quæſt. 7. reg. 2.

XXVII. Exceptio: Niſi, cum ſub conditione fideicommiſſum relictum eſſet, cōditio defecerit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi talis ſit conditio, quæ ſoles remitti. l. ſeruo inuito. 65. §. ſi teſtator. ff. ad ſenatuſconſult. Trebell. Planè iure quidem antiquo conditio hæc, Si non nupſerit: remittebatur, ſecus autem iure nouo. de quo in conditionibus dicetur lib. prox.

XXVIII. Exceptio: Niſi, cum ſub conditione non faciendi fideicommiſſum relictum eſſet, fideicommiſſarius cautionem Mutianam non præſtiterit. d. §. ſi teſtator. ibi: idem.

XXIX. Exceptio: Niſi teſtamentum iniuſtum dicatur. reprobatur l. ille à quo. 13. §. 1. ff. ad ſenatuſc. Trebellianum.

XXX. Exceptio. Niſi fideicommiſſum inutile dicatur. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 13. §. 1.

XXXI. Exceptio: Niſi contra tabulas bonorum poſſeſſio ſit petita. l. ita tamen. 27. §. quoties. ff. ad S. C. Trebell.

XXXII Exceptio: Niſi bona defuncti venierint. l. nam quod. 14. §. 1 ff. d. tt.

XXXIII. Exceptio: Niſi hæreditas ſoluendo ſit, vel non ſit ſoluendo. reprobatur l. quia poterat. 4. §. nec intereſt. & l. ſed etſi. 9. §. penult. ff. d. tt.

XXXIV. Exceptio: Niſi fideicommiſſarius ſit abſens reprobatur per ea quæ j. proximè de procuratore proponentur.

XXXV Exceptio: Niſi ſemel adijt hæres coactus. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſſe videtur: Niſi ipſi hæredi poſt aditionem & reſtitutionem cohæredis portio adcreuerit. Quæ tamen reprobatur l. Papinianus. 43. ff. ad ſenatuſconſ. Trebell. Plures huiuſmodi exceptiones vide s. eod. cap. quæſt. 1. Sequitur nunc, quibus deſiderantibus ſit cogendus?

II. QVIBVS DESIDERANTIbus hæres adire cogendus eſt?

Prima regula, de procuratore abſentis. Hoc quoque deſiderante hæres cogendus eſt. l. apud Iulianum. 11. §. vtrum autem. ff. ad S. C. Trebell. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi de mandato dubitetur. l. qui ita. 66. §. 1. ff. eod. tt.

Secunda regula, De tutore & curatore deſiderante, proponitur l. ſeruo inuito. 65. §. ſi pupillo. ff ad ſenatuſconſ. Trebell.

Tertia regula, De domino & ſeruo, habetur d. l. 65. in prin.

Quarta regula, De eo cui fideicommiſſarius reſtituere rogatus eſt, proponitur l. cogi poterit. 16. §. ſi ego. ff. ad S. C. Trebell. Concordat l. ſi patroni. 55. §. qui fideicommiſſariam. ff. eod. tt. M. I. R. lib. 4. cap. 10. regul. 16.

Quinta regula: De vno ex pluribus fideicommiſſarijs, vide j. quæſt. 8. reg. 4.

III. À QVIBVS HAERES ſit cogendus?

Prima regula: Si rogatus in magiſtratu ſit, à ſuperiore magiſtratu cogendus. l. ille à quo. 13. §. tempeſtiuum. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum.

Secūda regula: Pater a filio quoque, Prætore cogi poteſt. d. l. 13. §. fin. cum l. ſequente.

IV. VBI COGENDVS?

Si abſit, ibi vbi eſt, cogendus eſt l. ſed etſi. 9. in prin. ff. ad S. C. Trebell.

V. QVI COGENDI?

De vno ex pluribus rogatis. Vnus quoque ex pluribus rogatis cogi ſolus poteſt. l. cogi poterit. 16. §. cum quidam. ff. ad S. C. Trebell. l. ita tamen. 27. §. quòd ſi duo. item l. apud Iulianum. 11. §. 1. ff. eod. tt.

VI. QVAM HAEREDITATEM adire ſit cogendus?

Si filij impuberis hæreditas à ſubſtituto ſit relicta, vt patris hæreditas adeatur cogi poteſt: vt patet ex ijs quæ s. regula proxima ſunt propoſita.

VII. QVANDO COGENdus hæres?

Prima regula: Etiam ante diem fideicommiſſi cedentem cogi poteſt. approbatur per ea quæ dicta ſunt paulò s. except. 26.

Secunda regula: Si filij impuberis hæreditatem ſubſtitutus reſtituere ſit rogatus, non niſi mortuo filio cogi poteſt. l. ita tamē. 27. §. a patre. ff ad ſenatuſconſult. Trebell.

Tertia regula: Etiam intra tempus deliberādi hæres cogi poteſt. l. omnes. 71. & l. ſi legatus. 30. in prin. ff. eod. tt.

Quarta regula: Legatus vel alius qui reipub. cauſa abeſt, etiam tempore abſentiæ cogi poteſt. de quo vide s. eod. cap. except. 12.

VIII. EVENTVS SI HAERES coactus adierit.

Prima regula: Si hæres coactus adijt hæreditatem, confirmantur omnia in eo teſtamento relicta, & ad illud pertinentia. l. nam quod. 14. §. ſi quis compulſus. ff. ad ſenatuſconſul. Trebell. Concordat l. qui plures. 36. § fin ff. de vulgari ſubſtit.

Secunda regula: Coactus adire nullum commodum ex eo teſtamento conſequitur. l. ita tamen. 27. §. qui ſuſpectam. & §. ſi perceptis. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum. l. quia poterat. 4. ibi: nam cum alieno periculo. l. nam quod. 14. §. qui compulſus. itē l. ſi patroni. 55. §. ſed nec illud ff eod. tt. Iuxta regulam propoſitam nec quartam hæres poteſt retinere, de quo s. cap. 15. except. 41. Propoſitæ regulæ exceptio prima eſt: Niſi filio impuberi ſit ſubſtitutus. hoc enim caſu, quamuis ex inſtitutione noluit adire, ex cauſa tamen ſubſtitutionis impuberis hæreditatem petere poteſt. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ita tamen. 27. §. qui ſuſpectam. ff. ad ſenatuſconſ. Trebell. Secunda: Niſi pendente fideicommiſſi conditione coactus, poſtea pœnitendo ſponte adeat. l. ſi patroni. 55. §. ſed nec illud. ff. eod. tt. Tertia: Niſi cum nondum ſecum conſtituiſſet rogatus, vtrum vellet adire nécne, coactus ſit: tunc enim. ſi poſtea voluerit adire, à commodo non repellitur. l. omnes. 71. l. ſed etſi. 9. §. planè ſi quis. item l ſi legatus. 30. ff eod. tt. Quarta: Niſi percepta certa quantitate, quam hæreditatem reſtituere ſit rogatus. hoc enim caſu, quam-

uis

us coactus adierit hæreditatem, tamen quantitatem videtur percepturus. Quæ exceptio videtur approbari l. fideicommiſſa.11. §.cum eſſet. ff.de legat.3. Cui tamen contradicit l. ita tamen.27. §. ſi perceptis. ff.ad ſenatuſconſ.Trebellian. Quinta exceptio eſt: Niſi rogato ita ſit legatum, Si hæres non eſſet. tunc enim nihilominus illi debetur legatum. d.§. ſi perceptis. Cui concordant ea quæ dicta ſunt ſ.except.24. Sexta: Niſi fructus & alia ſint, quæ coactus poſt aditionem percepit. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.27.§.1.M. I.R.lib.4.cap 9.reg.55.except.5. Septima: Niſi conditionis implendæ cauſa ei datum ſit.l.qui hæredi.43. §.cum hæreditas.ff.de condit.& demonſtrat.

Tertia regula: Nullum onus ex ea hæreditate coactus ſentit. Inſtit. de fideicommiſſ. hæred. §.ſed etiam id quod,in fin. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi non legitimam non adeundi cauſam habeat rogatus. reprobatur l. quia poterat.4. §.nec intereſt. ff.ad ſenatuſconſ.Trebell. Concordat l. ſed & ſi.9. §.quòd ſi ſuſpectam.ff.eod.tt. Secunda: Niſi cum ante fideicommiſſi conditionem exiſtentem coactus adijſſet, poſtea conditio fideicommiſſi defecerit, vel fideicommiſſarius ante conditionem exiſtentem deceſſerit. reprobatur per ea quæ dicta ſunt ſ. except.26. Tertia: Niſi cum coactus adijſſet, poſtea fideicommiſſarius hæreditatem recipere nolit. reprobatur l. ſi poſtulante.67. in prin. ff. ad ſenatuſconſul. Trebellian. Quamuis ergo fideicommiſſarius hæreditatem recipere nolit, tamen coactus adire creditoribus hæreditarijs non tenetur. Planè eius diſtinctio prima eſſe videtur: Niſi coactus creditorum fraudandorum cauſa hæreditatem adire noluerit. Quæ tamen d.l.67. reprobatur. Secunda: Niſi fideicommiſſarius, antequam hæreditatem, quam coactus hæres adijt, reciperet, mortuus ſit. hoc enim caſu liberum videtur eſſe hæredi fideicommiſſarij, vtrum hæreditatem velit recipere, nécne? Sed & hæc reprobatur l. poſtulante.44. in prin. ff. ad S. C. Trebell. Tertia propoſitæ exceptionis diſtinctio eſt: Niſi hæres ſpontè, non coactus adijt. l.qui totam.45. ff. eod.tt. Quarta propoſitæ regulæ exceptio: Niſi fideicommiſſarius ante reſtitutionem ſine hærede deceſſerit. reprobatur d l.44. §.quod ſi fortè. Cõcordat l.apud Iulianum.11.§.virũ autem.ff.d.tt. Quinta: Niſi non totã, ſed partem hæreditatis fideicommiſſarius petat. reprobatur per ea quæ dicentur j.reg.prox.

Quarta regula: Ad eum, cui pars ex fideicommiſſo reſtituenda erat, ſi ſolus hæredem coegit adire, tota pertinet hæreditas cum ſuis oneribus. l. cogi poterit. 16.§.ſi quis hæres. §. Matianus. & §. idem Matianus. ff.ad S.C.Trebell.item l.1. §.ſed & quoties. ff.eod.tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi is qui coegit, ſolidum capere non poſſit. l. ſi poſtulante.67.§. fin.ff. ad S.C.Treb. Secunda: Niſi poſt reſtitutam portionem hæredi coacto altera portio adcreuerit. reprobatur l.Papinianus.43. ff.d.tt. Tertia: Niſi alter fideicommiſſarius poſtea partem ſuam ſuſcipere velit. l.1.§.ſed & quoties.ff.eod.tt. Hactenus de cogendo hærede adire, ſecundo huius Capitis membro.

III. QVID ET QVANTVM veniat in actionem fideicommiſsi hæreditatis reſtituendæ?

Prima regula, De fructibus, vſuris & omni commodo. de hac regula eiuſq; exceptionibus vide ſ.capite 3.reg.11.

Secunda regula, De eo quod per ſeruum hæreditarium eſt adquiſitum. Hoc fideicommiſſario non debetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l.facta.63. §.ſi hæres ante. ff. ad S.C.Trebell. Concordat l.quidam. 25.§.fin ff.d.tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi cum incremento hæres reſtituere coactus ſit hæreditatem. d.§.ſi hæres antè.verſ.requirendum tamen. de quo plura vide ſ.cap.3.reg.11.except.3. Secunda exceptio: Niſi hæres coactus hæreditatem adierit. reprobatur cum conditione l. ita tamen.27.§.1. ff. ad S.C. Trebell. Tertia: Niſi poſt diem fideicommiſſi cedentẽ ſeruus ad iuſſiuerit. Hæc exceptio approbatur l.quidam.25. §.fin. ff.d.tt. Alias huius regulæ exceptiones vide ſ.cap.3.reg 11.

Tertia regula, De prælegatis ipſi hæredi, & fideicõmiſſis eidem relictis. Hæc in reſtitutione hæreditatis non veniunt. l ſi Titius.94. ff. de leg.3. M.I.R. lib.4. cap.10 reg.18. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ſimpliciter portionem ſuam, non portionem hæreditatis reſtituere ſit rogatus. l.Marcellus.3. §. quidam. ff. ad ſenatuſc.Trebell. Secunda: Niſi legatum vel fideicommiſſum hæredi relictũ, ſit inutile. l.cum hæres.51. in prin. ff. eod.tt. de quo j.reg.17. except.1. replic.2. Concordat l.in fideicommiſſariam.18.§.fin.ff.eod.tt. Tertia: Niſi ita fideicommiſſum ſit relictũ, Quidquid ex hæreditate ad te peruenerit, reſtituas. l.cum virũ. 16.C.de fideicomm.de qua re vide ſ.cap.4.de eo quod ad rogat.peruen.reg.5.M.I.R.d.reg.18.exc.1. Quarta: Niſi hæres coactus adijt. de hoc vide ſ. eod. capite, de cogendo hærede, quæſt.8. reg.2. Quinta: Niſi teſtator ſpecialiter & prælegata reſtitui iuſſit. Hæc exceptio ipſo quidem iure approbatur, M.I.R. d.reg.18. except.5. verùm eius replicatio eſt: Niſi inter iſta prælegata dos quoq; vxori à marito ſit relegata. hæc enim non debetur, niſi & eam ſpecialiter teſtator maritus reſtitui iuſſit. Quæ replicatio cum ſua diſtinctione approbatur l.Lucius.78. §. maritus. ff. ad S.C. Trebellianum. M.I.R. d.regul.18. in fine, replicat. gener.1.

Quarta regula, De ijs quæ hæredi conditionis implendæ cauſa data ſunt. Hæc in hæreditatis reſtitutione non veniunt. l qui hæredi.43. §.cum hæreditas. ff.de condit. & demonſtr. Contradicit l.quod ſtatuliber.41.ff. de mortis cauſa donat. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi hæres coactus hæreditatem adijt. reprobatur d.§.cum hæreditas. Contradicit l. is cui.34. ff. de condit.indebiti.

Quinta regula, De eo quod hæres creditoribus hæreditarijs ſoluit. Hoc in reſtitutione hæreditatis deducendum. l.ita tamen 27. §. qui ex Trebelliano in fin. ff.ad ſenatuſconſ. Trebell. Huius regulæ exceptio prima: Niſi reſtituta hæreditate illud non deduxit hæres. reprobatur l.1. C.eod.tt. Secunda: Niſi naturale tantum fuerit debitum. l.ſi eius.64.in prin. ff.ad ſenatuſconſ.Trebellian. Tertia: Niſi vſurarum

nomine ſoluerit. l.deducta.58. §. qui poſt.ibi: quod ſi fœnus.ff.eod.tt.

Sexta regula, De eo quod debuit defunctus hæredi. Hoc hæres deducere ac retinere poteſt. approbatur per ea quæ habentur s̄. capite proxim. quæſt.5. reg.4. except.4. item per ea quæ habentur s̄. cap.6. quantum veniat? reg.21. Sed & de ſumptibus, quos hæres in res hæreditarias fecit, deducendis, vide s̄. d. cap.6.reg.22.

Septima regula, De re ipſi hæredi à defuncto pignori obligata. Hæc non venit in hæreditatis reſtitutione. l.debitor.59.in prin.ff.ad S.C.Trebell.

Octaua regula, De re ipſius hæredis defuncto à tertio quodam legata. Hæc in reſtitutionem hæreditatis non venit. l.ſi res aliena.52.in princ. ff.ad ſenatuſc.Trebell.

Nona regula, De ijs quæ teſtator inter viuos hæredi donauit, vel alio modo extra teſtamentũ dedit. Hæc in hæreditatis reſtitutione non veniunt. l.ſequens.70. ff.de leg.2. M.I.R.lib.4.cap.10.reg.24. de qua re vide ſuprà cap.4. de eo quod ad rogat. peruen. reg.1. Eius etiam exemplum proponitur l.debitor.59. §.fin. ff.ad ſenatuſconſult.Trebellian. Item aliud habetur l.à filia.62.in prin.ff.eod.tt. Plura de regula propoſita vide ſuprà d.reg.1.

Decima regula, De precio ſeruorũ hæredis ex cauſa teſtamenti manumiſſorum detrahendo, proponitur l. ita tamen.27. §.fin. ff. ad S.C.Trebell. de quo vide s̄. cap.prox.quæſt.5.reg.19.

Vndecima regula, De rebus quæ ad extraneum hæredem non tranſeunt. Hæ non veniunt in reſtitutione. approbatur exemplo l. ſi patroni.55. in prin. ff. ad ſenatuſconſult. Trebell. Item alio l. quia perinde eſt. 42.in fin.ff.eod.tt.

Duodecima regula, De eo quod hæredi à debitoribus hæreditarijs ſolutum eſt. Hoc quoq; reſtituendum. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi ex naturali obligatione debebatur, cuius retentio quidem erat, ſed non petitio. ſed reprobatur l.ſi hæredi.46.ff.ad S.C.Trebell. Planè ſi poſt reſtitutam hæreditatem ſit ſolutum hæredi, tunc is qui ſoluit, repetet. l.ſi eius.64.in prin.ibi: etſi eius mihi.ff.eod.tt.

Decimatertia regula, De rebus quæ perierunt. Hæ non debentur. l.mulier.22. §.ſed enim. ff. ad S.C. Trebellian. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi res dolo vel culpa hæredis perierint. d. §. ſed enim ſi quis. Plures huius regulæ exceptiones vide s̄. lib.12. cap. 10.cauſa 51.

Decimaquarta regula, De nominibus, quæ ſoluendo eſſe deſierunt. Nec iſtorum nominum periculum ad hæredem pertinet. l. cum pater.79. §. hæreditatem poſt. ff. de leg.2. Huius regulæ eadem ſunt exceptiones, quæ regulæ præcedentis. Sed & eius exceptio hæc eſſe videtur: Niſi à quibuſdam hæres pecuniã exegerit. ſed reprobatur l.deducta.58. §.1. ff. ad ſenatuſconſ.Trebell.

Decimaquinta regula, De rebus vſucaptis. Nec hæ res veniũt reſtituendæ. l.mulier.22. §.ſed enim, in fin. ff.eod.tt.

Decimaſexta regula, De rebus ab hærede alienatis, vel perditis, vel corruptis: item de ſeruis ab hærede manumiſſis. Harum rerum ratio in reſtitutione hæreditatis habenda. l. ſi hæres.70. §. ſi hæres. ff. ad ſenatuſconſ.Trebell. Concordat l.ſi duobus.3. §. ſed quia noſtra.C.cõmunia de legatis. M.I.R.d.cap.10.reg.25. Huius regulæ exceptio prima: Niſi hæres ſeruum hæreditariũ manumiſerit. reprobatur d. §.ſi hæres. Planè hoc caſu ad preciũ ſerui manumiſſi hæres tenetur. l.quidam.25. §.ſi quis filium. ff. ad ſenatuſconſ.Trebell. Sed & ad æſtimationem hæreditatis, quæ per ſeruum manumiſſum adquiri potuit, hæres tenetur. d. §. ſi quis filium, in fin. Secunda propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi filia hæres inſtituta, & reſtituere rogata, quædam in dotem ex iſta hæreditate dederit: ea enim non reſtituentur fideicõmiſſario. l.mulier.22. §.cum proponeretur. ff.ad ſenatuſconſ. Trebell. Concordat Nouell.c.39. §. hac meritò, cum ſequentibus. M.I.R.d. reg.25.exc.1.& d.lib.4. cap.9.reg.8.exc.1. Cuius replicatio prima eſt: Niſi hæres mulier tantum ex fructibus hæreditatis perceperit, vt inde doti potuerit ſatisfieri. d. §. cum proponeretur, in fin. Secunda: Niſi ad dotem legitima filiæ portio ſufficiat. Nouell.c. 39. §. hac meritò. ibi: ſi ad dotem donationémue. Tertia exceptio eſt: Niſi hæres quædam ex hæreditate ante nuptias donauerit. d. §. hac meritò. M.I.R.d.reg.25. exc.2. de quo vide s̄. cap.4. de eo quod ad rogatũ peruenit, reg.12. Quarta: Niſi nõ hæres, ſed teſtator alienauit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit: eius tamen replicatio eſt: Niſi hæres rem à teſtatore pignori obligatã non luit, & ob id à creditore vendita eſt. hoc enim caſu hæres tenetur. l.Lucius.78. §. Titia. ff. ad S.C.Trebell. Quinta exceptio eſt: Niſi nõ hæreditas, ſed id quod ex hæreditate ſuperfuerit, per fideicõmiſſum ſit relictũ. De hac exceptione eiusq; replicationibus vide s̄.cap.4. de eo quod ſupereſt legato, reg. 1. Sed & plura de regula propoſita vide s̄.cap.10.cauſa 54.exemplo 2.item s̄. lib.prox.cap.2.reg.2.

Decimaſeptima regula, De rebus alij legatis, vel per fideicõmiſſum relictis. Has quoq; hæres fideicommiſſario reſtituere cogitur. l.vlt. C.de ſenatuſconſulto Trebelliano. de quo ĩ.cap.prox.dicetur. Huius autẽ regulæ exceptio eſt: Niſi hæres deductis legatis hæreditatem reſtituere ſit rogatus. l.cogi poterit.16. §.inde quæritur.ff.ad ſenatuſconſultũ Trebellianũ. Cuius replicatio prima eſt: Niſi hæres non caueat fideicommiſſario, defenſum iri eũ aduerſus legatarios. d. §.inde quæritur, in fin. Secunda: Niſi legata quædam ſint inutilia: ea enim fideicommiſſario reſtituenda. l.cum hæres.51.in prin.ff.ad ſenatuſconſ.Trebell.

Decimaoctaua regula: De partu ancillarũ & fœtu pecorum vide s̄.cap.3.reg.9.exc.3.repl.5.

Decimanona regula, De rebus à fideicommiſſario ſubtractis. Hæ non veniunt reſtituendæ. l.ſi certa.48. ff.ad S.C.Trebellianum.

Viceſima regula, De quarta hæreditatis parte retinenda, proponitur Inſtit. de fideicommiſſ. hæredit. §. ſed quia hæredes. M.I.R.d.cap.10.reg.30. Plura de regula propoſita vide s̄. cap.15. & 16. Quæ enim in iſtis capitibus de quarta ex legatis retinẽda dicta ſunt, ad hunc quoq; locum pertinent.

Viceſimaprima regula: Cui pars hæreditatis per fideicommiſſum eſt relicta, ſi hæredẽ ſolus adire coegit,

tota

tota reſtituenda eſt hæreditas. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ŝ. eod. cap. de cogendo hærede, quæſt. 8. regul. 4.

Vigeſimaſecunda regula: Si duobus duæ quadrantes hæreditatis per fideicōmiſſum ſint relictæ, & ambo vel alter ex illis cogat hæredem adire hæreditatem, ſingulis ſemis hæreditatis debetur. l. ex aſſe. 28. §. fin. ff. ad S.C. Trebell. Reliquas propoſitæ quæſtionis regulas vide ŝ. cap. 3. cum capitib. ſequentibus.

IIII. EVENTVS ACTIONIS FIDEICOMMISSI & reſtitutionis hæreditatis.

Prima regula: Reſtitutio hæreditatis non tantùm eſt ſolutio, ſed ſucceſſio. l. non enim. 38. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianum.

Secunda regula: Dominium rerum tranſit in fideicommiſſarium. l. facta. 63. in prin. ff. d. tt.

Tertia regula: Actiones hæreditariæ tam inferendæ, quàm excipiendæ, in fideicommiſſarium transferuntur. De qua re ĵ. cap. prox.

Quarta regula: Reſtituta hæreditate, is qui reſtituit, nihilominus hæres permanet: ſed & is cui reſtituitur, hæredis loco habetur. Inſtit. de fideicommiſſ. hæred. §. reſtituta. M. I. R. d. cap. 10. reg. 32. Planè is cui hæreditas ex fideicommiſſo reſtituebatur, aliquando hæredis, aliquando legatarij loco habebatur. Hæredis loco habebatur ex ſenatuſconſulto Trebelliano, quo in eum tranſibant actiones. l. poſtulante. 44. §. ſed quia nō vt hæres. ff. ad ſenatuſconſ. Trebellianum. Legatarij verò loco habebatur ex ſenatuſconſulto Pegaſiano, quo hæres onera hæreditaria ſuſtinebat, fideicommiſſarius autem nequaquā. de qua re Inſtit. eod. tt. §. poſt quod ſenatuſconſultum, cum ſequentibus.

Quinta regula: Reſtituta hæreditate, non confunduntur ſeruitutes prædiorum hæredis & hæreditariorum. l. ſi hæres. 73. §. fin. ff. ad S.C. Trebell.

Sexta regula: Reſtituta hæreditate, reſtituitur hæredi actio, quæ ei competebat aduerſus defunctum. De qua re dictum ŝ. cap. prox. quæſt. 5. reg. 4. except. 4.

V. ADFINIA REMEDIA actionis fideicommiſsi.

Prima regula: Si is qui reſtituere rogatus eſt, vel contumaciter abſit, vel ſine ſucceſſore deceſſerit, vel fideicommiſſarius alij reſtituere debeat, ipſo iure fit translatio. l. ſancimus. 7. §. fin. C. de ſenatuſconſult. Trebellian.

Secunda regula: Si filiusfamiliâs, quem teſtator inſtituere volebat, alium rogauerit, vt patiatur ſe hæredem inſtitui, eiq́; patrifamiliâs facto hæreditatem reſtituat, mandati actio eſt. l. quidam. 44. ff. de hæred. inſtituend.

Tertia regula: Si hæres aliquid ex hæreditate fregerit, ruperit, vſſerit: ſiquidem ante reſtitutam hæreditatem, actio fideicommiſſi: ſin autem poſt reſtitutam hæreditatem fecerit, actio legis Aquiliæ competit. l. ſi hæres. 70. §. 1. ff. ad ſenatuſconſ. Trebell. Plures huius loci regulas vide ŝ. cap. 10.

VI. QVIBVS *actio fideicommiſſi competat, vide ŝ. cap. 1. Item, Aduerſus quos competat, vide ŝ. cap. 2. Item, Quando competat, vide ŝ. lib. prox. cap. 7.*

DE TRANLATIONE *actionum hæreditariarum.*

Cap. XVIII.

I. CAVSA, EX QVA ACTIONES hæreditariæ ab hærede ad fideicommiſſarium transferuntur.

SI ex cauſa fideicommiſſi reſtituta ſit hæreditas, actiones hæreditariæ tam inferendæ, quàm excipiendæ, ab hærede ad fideicommiſſarium ex ſenatuſconſulto Trebelliano transferūtur. Inſtit. de fideicommiſſ. hæred. §. reſtituta. ibi: & Neronis quidem. §. ſed ſi recuſet. ibi: quo caſu nullis. & §. ſed quia ſtipulatio. ibi: ſi verò totam. item l. ita tamen. 27. §. qui ex Trebell. ff. ad ſenatuſconſul. Trebell. Cōcordat l. 2. C. eod. tt. Sanè verba & vſus Trebelliani ſenatuſcōſulti proponuntur l. 1. in prin. ff. ad S.C. Trebellianum. M. I. R. d. cap. 10. reg. 33. Porrò regula propoſita declaratur l. reſtituta. 37. in prin. ff. eod. tt.

De exceptionibus ſenatuſconſulti Trebelliani.

Nunc propoſita regulæ & Trebelliani ſenatuſconſulti exceptiones videamus. quanquam plurimæ propoſita ſunt ŝ. cap. prox. membro 1 & 2. quæ enim ibi propoſita ſunt, pleraq́; & propoſitā regulam de actionibus transferendis diſtinguūt: ſumptaq́; ſunt partim ex perſona teſtatoris per fideicommiſſum relinquentis & rogantis, partim ex perſona rogati, partim ex re per fideicommiſſum relicta, partim ex conſequentibus fideicommiſſum. Nunc ergo proponendæ ſunt eæ exceptiones, quæ ſumuntur ex circumſtantijs reſtitutionis, ex perſona puta reſtituentis, eius cui reſtituta eſt hæreditas, ex re reſtituta, ex modo & tempore reſtitutionis, ex antecedentibus deniq́; & conſequentibus reſtitutionem.

I. Exceptio: Niſi alius quàm hæres rogatus, ex cauſa fideicommiſſi hæreditatē reſtituit. approbatur argumento l. mulier. 22. §. fin. ff. ad ſenatuſconſ. Trebell. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi fideicommiſſarius vniuerſalis reſtituit. Quæ replicatio cum alijs ſimilibus approbatur ŝ. cap. prox. quæſt. 1. except. 5. Sed & exemplum eius proponitur l. 1. §. ſed & quoties, in fin. ff. eod. tt. Secunda replicatio eſt: Niſi alius iuſſu hæredis, vel ratam reſtitutionem hærede habente, reſtituerit. l. reſtituta. 37. §. 1. ff. ad ſenatuſconſult. Trebell. Tertia: Niſi hæres hæredis rogati reſtituit. l. ſi eius. 64. §. ſi quis rogatus. & l. quamuis. 40. §. 1. ff. eod. tt. Huius duplicatio eſt: Niſi vnus ex pluribus hæredibus rogati reſtituerit: tunc enim non niſi pro parte reſtituentis transeunt actiones. d. l. 64. §. ſi quis rogatus. Quarta replicatio eſt: Niſi fideicommiſſarius rogati defuncti ſucceſſor reſtituit. l. ſi patroni. 55. §. cui Titiana. ff. ad S.C. Trebellian. Quinta: Niſi pater vel dominus rogati reſtituat. l. 1. §. ſi filio. & l. quamuis 40. §. 1. ff. eod. tt. Sexta: Niſi tutor rogati reſtituit. reprobatur l. reſtituta. 37. §. pupillus. ff. ad S.C. Trebell. Planè admittitur, ſi pupillus infans ſit. d. §. pupillus. Deinde, ſi abſens ſit. d. §. pupillus. Cui concordat l. ſancimus. 7. in prin. ibi: vbi tamen pupillus. & §. hoc eodem. C. d. tt.

Septima replicatio eſt: Niſi curator furioſi rogati reſtituat. l. cum heres. 35. ff. ad ſenatuſc. Trebell. Concordat d. §. hoc eodem.

II. Exceptio: Niſi quis ſibi ipſi reſtituat, vel ſe authore ei reſtituatur. approbatur exemplo tutoris l. 1. §. fuit quaſitum. & l. reſtituta. 37. §. pupillus. ff. d. tt. Planè huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi curatori adoleſcentis ab adoleſcente reſtituatur: hoc enim caſu curatoris authoritas ad reſtitutionē neceſſaria non eſt. d. §. fuit quaſitum. Altera replicatio eſt: Si collegium vni ex collegio reſtituere fuit rogatum. d. l. 1. §. ſi autem.

III. Exceptio: Niſi alij quàm fideicommiſſario reſtituta ſit hereditas. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio prima eſt: Niſi voluntate fideicommiſſarij, vel ratam fideicommiſſario habente reſtitutionē, alij ſit reſtituta. l. reſtituta. 37. §. 1. ff. ad S.C. Trebell. l. ſeruo. 65. in prin. & §. fin. l. quāuis. 40. §. fin. cū duab. ll. ſequentib. & l. ſi legatus. 30. §. ſi filiofamil. ff. d. tt. Secunda replicatio eſt: Niſi heredi fideicommiſſarij ſit reſtituta. l. ſi eius. 64. §. penult. ff. ad S.C. Trebell. Tertia: Niſi ſeruo fideicommiſſarij reſtituatur hereditas. reprobatur l. ſeruo. 65. in prin. ff. d. tt. Planè admittitur, ſi dominus vel voluerit, vel ratum habuerit ſeruo ſuo reſtitui. d. l. 65. in prin. & §. ſi pupillo. l. ſi legatus. 30. §. ſi filiofamiliás. ff. d. tt. Quarta replicatio eſt: Niſi cùm ſeruo reſtituere rogatus eſſet, domino reſtituta ſit. d. l. 65. verſ. neq; intereſt. Quinta: Niſi tutori fideicommiſſarij ſit reſtituta. l. ſancimus. 7. in prin. C. de ſenatuſc. Trebell. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi pupillus fari poſſit, & praſens ſit. d. l. 7. in prin. Concordat l. ſed nec. 39. ff. ad S. C. Trebell. Sexta replicatio eſt: Niſi curatori fideicommiſſarij reſtituta ſit hereditas. d. l. 7. §. idemq;. Septima: Niſi procuratori fideicommiſſarij ſit reſtituta. l. qui ita. 66. §. etiam abſ ff. ad S.C. Trebell.

IV. Exceptio: Niſi pupillo ſine tutoris authoritate ſit reſtituta. l. reſtituta. 37. §. fin. cum l. ſequente. ff. d. tt. Huius replicatio eſt: Niſi tutore authore, pupillo reſtituatur. l. ſeruo. 65. §. ſi pupillo. ff. d. tt.

V. Exceptio: Niſi furioſo & muto, qui nihil intelligit, reſtituatur. ipſo quidem iure ſubſiſtit: eius tamē replicatio eſt: Niſi curatore authore ei reſtituatur. d. §. ſi pupillo, in fin.

VI. Exceptio: Niſi non tota, ſed pars hereditatis ſit reſtituta. tunc enim non niſi pro ea parte actiones transferūtur, pro altera parte heres tenetur vel agit. l. ſi eius. 64. §. ſi quis rogatus. ff. ad S.C. Trebell. Proinde ſi heres retenta quarta hereditatem reſtituit, pro ea parte quam retinet, actionibus hereditarijs tenetur & aget. Quod approbatur etiam Inſtit. de fideicomm. hereditatibus. §. poſt ſenatuſconſultum, cum ſequentib. Exemplum proponitur l. 1. §. penult. ff. ad S.C Trebell. Propoſita exceptionis replicatio eſt: Niſi heres non partem hereditatis, ſed certam aliquā rem vel ſummā ex hereditate retineat: hoc enim caſu nihilominus in ſolidum transferuntur actiones. Inſt. d. tt. §. ſi quis vna. l. ſi legatus. 30. §. multum. ff. ad S.C. Trebell. l. 1. §. fin. ff. d. tt. Planè huius replicationis duplicatio prima: Niſi res vel ſumma quam heres retinet, maximam hereditatis partem contineat. reprobatur Inſtit. d. §. ſi quis vna. verſ. quinetiam. Secunda duplicatio eſt: Niſi hereditas reſtituta æri alieno hereditario ſoluendo non ſufficiat: tunc enim aduerſus heredem ratione rei vel ſumma quā retinuit, datur actio. l. 1. §. ſi is qui. ff. ad S.C. Trebell.

VII. Exceptio: Niſi, cum pro parte tantùm hereditas eſſet reſtituenda, tota ſit reſtituta: tunc enim in eo quod excedit, non transferuntur actiones. l. facta. 63. §. ſi quis maiorem. ff. ad S.C. Treb. Huius replicatio prima eſt: Niſi cum heres ex S.C. Trebelliano, non ex iudicio teſtatoris poſſet retinere quartam, eam non retinuit, ſed in ſolidū hereditatē reſtituit: tunc enim in ſolidū quoq; actiones transferuntur. Inſt. de fideicom. hered. §. ſed quia ſtipulat. ibi: ſi verò totā. Huic quodāmodo videtur contradicere l. qui totā. 45. ff. ad S.C. Trebell. Secūda: Niſi coactus heres adierit hereditatē, eamq; ex parte fideicōmiſſario in ſolidū reſtituerit: tunc enim in ſolidū quoq; transferūtur actiones. de qua re vide ſ. cap. prox. de cog. herede, quaſt. 8. reg. 4. Tertia: Niſi certa aliqua re vel ſumma percepta, heres hereditatē reſtituere iuſſus, rē illā vel ſummam non perceperit. d. l. 63. §. ſi quis maiorem, in fin.

VIII. Exceptio: Niſi heres deducto ære alieno hereditatem reſtituere ſit rogatus. Hæc exceptio tractatur l. cogi poterit. 16. §. inde quaritur. ff. ad ſenatuſconſ. Trebell.

IX. Exceptio: Niſi, cum fideicommiſſarius hereditatem ſibi ab herede reſtitui ſtipulatus eſſet, ex ſtipulatu actione hereditatem ſit conſecutus, non ex teſtamento actione. reprobatur, ſed cum cōditione. l. facta. 63. §. 1 ff. eod. tt.

X. Exceptio: Niſi ante diem vel conditionem reſtituta ſit hereditas. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſed etſi. 10. ff. eod. tt. M.I.R. lib. 5. cap. 12. reg. 5. exc. 16. repl. 1. dupl. 2. Huius replicatio prima eſt: Niſi poſtea conditione exiſtente, vel die veniēte, fideicommiſſarius ratam habeat reſtitutionem. d. l. 10. Altera: Niſi heres coactus ante diem vel conditionem exiſtentem adierit & reſtituerit hereditatem. de qua re vide ſ. cap. prox. de cog. herede, except. 26.

XI. Exceptio: Niſi poſt factam reſtitutionem hereditas heredi ſit euicta. l. ſi patroni. 55. §. fin. ff. ad ſenatuſconſul. Trebell. Huius replicatio prima eſt: Niſi lis de hereditate ante reſtitutionem cum herede nondum fuerit conteſtata. d. §. fin. Cui concordat l. facta. 63. §. ſi heres. ff. eod tt. Altera: Niſi is quoq; qui hereditatem euicit, eam fideicommiſſario reſtituere ſit rogatus. d. l. 55. § fin.

XII. Exceptio: Niſi fideicommiſſarius hereditatē rurſus ex cauſa fideicommiſſi heredi reſtituat. l. ſi heres. 70. in prin. ff. ad ſenatuſconſult. Trebell.

XIII. Exceptio: Niſi propter abſentiam fideicommiſſarij periculū ſit, ne dies actionis exeat. l. cum hereditas. 49. ff. d. tt.

XIV. Exceptio: Niſi heres fideicommiſſario heres extiterit. l. Stichum. 95. §. aditio. ibi: aliquando euenit. ff. de ſolut.

XV. Exceptio: Niſi nondum fuerit reſtituta hereditas. l. ita tamen. 27. §. qui ex Trebell. in fine. ff. ad ſenatuſconſultum Trebellianū. Concordat l. cum Arthemidoram. 4. C. vt in poſſeſſ. leg.

XVI. Ex-

XVI. Exceptio: Niſi ex fideicōmiſſo militis hereditas reſtituatur. reprobatur l.ſi à milite.29.in prin. ff.de militari teſtam.

II. QVAE ACTIONES AD fideicommiſſarium transferantur?

I.Regula, De actione legatorum, proponitur l.quidam.8.C.de S.C.Trebell.l.2.C.eod.tt. item l.hereditariarum.39.ff.de action. & obligat. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi heres deductis legatis hereditatem reſtituere ſit rogatus. approbatur ſimul & diſtinguitur l.cogi poterit.16.§.inde quæritur.ff.ad S.C.Trebell.de quo ſ̄.cap.prox.quæſt.2.except.20.

II. Regula, De iis actionibus, quorum dies eo tempore quo reſtituitur hereditas, nondum ceſſit. Et hæ transferūtur ad fideicommiſſarium. l.ita tamen.27. §.qui ex Trebelliano.ff.ad S.C.Trebell.

III. Regula, De actionib.in quibus lis cum herede eſt conteſtata. Hæ ad fideicommiſſarium non transferuntur. approbatur exemplo l.Lucius.78.§.rogatus.ff.eod.tt.

IIII. Regula, De actionibus quæ ex contractu vel delicto ipſius heredis oriuntur. Hæ non tranſeunt. approbatur exemplo l.ſi heres 75.in prin.ff.d.tt. Concordat, quoad contractus heredis, l.poſtulante.44.§.fin.ff.ad S.C.Trebellianum. Quoad delicta, l.ſi pupillus.79.§.1.ff.eod.tt.

V. Regula, De actione quæ oritur ex delicto in re hereditaria commiſſo. Nec huiuſmodi actio ad fideicommiſſarium trāſfertur. approbatur exemplo l.qui ita.66.§.ſi damnum in ſeruo.ff ad S.C.Trebell.

VI.Regula, De actione operarū, & alia ſimili quæ ad extraneum heredem non tranſit: nec ea ad fideicommiſſarium tranſit. l.ſi patroni.55.in prin ff.d.tt.

VII. Regula, De honorariis actionibus. Hæ ad fideicommiſſarium tranſeunt. l.quamuis.40.in prin. ff.eod.tt.

VIII. Regula, De naturalibus obligationibus, ex quibus exceptiones tantùm, non etiam actiones naſcuntur. Et hæ tranſeunt.d.l.40.in prin. Concordat l.ſi eius.64.in prin.ff eod tt.

IX.Regula, De petitione hereditatis. Et hæc ad fideicommiſſarium tranſit.l.1.cum ll.ſequentibus.ff.de fideicomm.hered.petit.

X.Regula, De actionibus quæ neq; heredi, neque in heredem dantur. Hæ nec ad fideicōmiſſarium tranſeunt.l.nec intereſt.3.§.fin.ff d.tt.

XI.Regula, De actione quæ competiit defuncto vel hereditati aduerſus heredem. Hæc actio non tranſit ad fideicommiſſarium, ſed fideicommiſſi actio datur. d.l.3.§.ſciendum.ff.de fideicom.hered.petit. l.debitor.59.in prin. ibi: neq; pignoratitia, quoniam hereditaria eſt actio.ff.ad S.C.Trebel.item l.matrem.70. §.1.ff.d.tt. Idem eſt, etſi heres debitori hereditario heres extiterit. Nam ne hoc quidem caſu fideicommiſſario in heredem ciuilis actio datur, ſed ex cauſa fideicommiſſi.l.deducta.58.in prin.ff.ad S.C.Trebell. vbi etiam ratio propoſita regulæ indicatur: quia ſcilicet confuſa eſt aditione hereditatis actio, quæ Trebelliano non poteſt redintegrari. Sanè videtur propoſita regula contradicere l.ita tamen.27.§.ſi ex Trebell.ff.eod.tt. Sed lex iſta loquitur magis de fideicommiſſi petitione, quàm de actione ciuili.

XII.Regula, De actionibus popularibus, proponitur l.populares.7.in prin.ff.de popularibus actionib.

III. AD QVOS TRANSFERANTUR actiones?

De eo qui cum adire ſolus coegiſſet, totam hereditatem recepit, & alio fideicommiſſario. In vtrunque tranſeunt actiones.l.1.§.ſed & quoties.ff.ad S.C.Trebell.De herede fideicommiſſarij. In eum quoq; tranſeunt actiones l.poſtulante.44.in prin.ff.d.tt.

IIII. QVID VENIAT IN actiones translatas?

I. Regula: Non vltrà tenetur fideicommiſſarius, quàm ad eum peruenit ex hereditate.l.1.§.ſi is qui.ff. ad S.C.Trebell. Propoſita regulæ exemplum eſt ſ̄. quæſt.1.except.6.

II.Regula, De vſuris & penſionibus, ex die mortis teſtatoris hereditati vel ex hereditate debitis. Et hæ in actiones ad fideicommiſſarium translatas veniūt. l.deducta.58.§.qui poſt.ff.ad S.C.Trebell. Concordat l.poſtulante.44.§.& in huiuſmodi.ff.eod.tt. Huius regulæ exceptiò eſt: Niſi ex contractu ipſius heredis, non defuncti, vſuræ & penſiones debeantur. d.§.& in huiuſmodi, in fin. Plura de hac exceptione vide ſ̄.quæſt.2.reg.4.

V. VBI COMPETANT ACTIOnes translatæ?

Definitur hæc quæſtio l.qui ita.66.§.fin.ff.ad S.C.Trebell. Planè vbi fideicōmiſſarius heredem coegit adire, ibi quoq; poteſt conueniri. d.l.66.§.ſi legatum.

VI. EVENTVS TRANSlationis.

Heredi agenti opponitur exceptio, itáq; aduerſus agentes defenditur exceptione. quæ regula approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ̄.eod.cap.in prin.

VII. ADFINIA REmedia.

Actio fideicommiſſi competit, ſi aduerſus heredem qui hereditatem reſtituit, eſt agendum. de quo vide paulò ſuperius eod.cap.quæſt.1.reg.11. Directa ciuilis actio datur heredi, cui poſt tempus à fideicommiſſario reſtituitur hereditas. l.ſi heres.70.in princ. ff.ad S.C.Trebellianum.

DE RELIQVIS LEgati ſpeciebus: item de donationibus.

LIBER DECIMVSQVARTVS,

DE CONDITIONIBVS ET legatis conditionalibus.

Cap. I.

TErtia ſpecies legati eſt, legatum conditionale: de cuius ſpeciei legatis, necnon & de heredum inſtitutionib. contractibusq; conditionalibus, adeóq; de conditionibus in genere, in hoc capite & ſequentibus tractabitur.

I. DIVISIONES CONditionum.

Conditionum diuiſio trimembris proponitur l. in facto.58.in prin.ff.de condit.& demonſtr. Prima diuiſio eſt,quòd conditiò aut in dando, aut in faciendo, aut in euentu conſiſtat. Altera,quòd alia conditio ſit affirmatiua, alia negatiua. In negatiuis conditionibus locus eſt cautioni Mutianæ:de qua dictum s̄. Tertia, quòd alia expreſſa eſt, alia tacitè ineſt: illa facti, hæc iuris appellatur conditio. l.multum intereſt. 20. ff. de condit. Planè conditiones quæ tacitè inſunt, non faciunt legata conditionalia.de quo vide s̄. cap. 7.reg.2.except.11.

II. SPECIES CONDItionum.

Prima ſpecies eſt, dies incertus. quæ approbatur l. dies.73.ff.de condit.& demonſtr.l.talis.30. §.ſed etſi ſub cond.ff.de leg.1. item l.cum teſtator.8. C.de teſt. manumiſſ. Secunda ſpecies,modus eſt.quæ approbatur l.1.C.de his quæ ſub modo legata. Cui contradicit l.libertas.17. §.hac ſcriptura. ff.de manumiſſ.teſtam. l.imperatores.52.item l. Mæuia.44.ff.d.tt.l.cauſam. 20.§.fin.ff.de manumiſſ. M.I.R. lib.4.cap.10 reg 37. Sanè, non quemadmodum conditio impedit legati actionem,ita etiam modus: ſed ſub modo relictum,ſtatim peti poteſt,modo nondum impleto. de quo ī.cap. prox.except.19. M.I.R.d.reg.37. Plura de propoſita ſpecie vide s̄.lib.12.cap.2.reg.11.& cap. 8. cauſa 15. Tertia ſpecies eſt,demonſtratio in futurum concepta. quæ approbatur l.Stichum.6. ff.de leg.1. de qua re vide s̄.lib.12.cap.7.cauſa 5.except.1.repl.1. Huius ſpeciei ſeu regulæ exceptio eſt: Niſi demonſtratio in præſens vel præteritum tempus ſit concepta, non in futurum.tunc enim vim conditionis non habet:& quamuis falſa demõſtratio ſit, nihilominus tamen legatum debetur. de quo vide s̄.lib.12. cap.6. except.71. Eius autem replicatio eſt: Niſi non certa ſpecies, ſed genus legatum ſit, demõſtratione in præſens vel præteritum tempus adiecta. tunc enim demonſtratio vim habet cõditionis.l.Quintus.11.ff.de auro legato.vbi ait Pomponius: Certo corpore legato, demonſtratio falſa poſita non perimit legatum. Ergo ſi corpus incertum ſeu genus ſit legatum, falſa demonſtratio nocet ac perimit legatum:quia habetur pro conditione. Cui concordat l.nuper.83.ff.de leg.3. Propoſitæ replicationis exemplum proponitur l.teſtamento.51. §.cum ita.ff. de manumiſſ.teſt. Aliud l.ſi ſic.74.§.1.ff.de leg.1. Sed & plura propoſitæ exceptionis eiuſq; replicationis exempla vide s̄ lib.12. cap.5.except.46. Quarta ſpecies, de præpoſitione Cum, proponitur & reprobatur l.ſi ita.13. §.ſed etſi ancilla. ff.de manumiſſ. teſtam.l. ſi ſeruo.31.§.1.ff.de ſtatuliberis.l.ſi quis.118. ff.de leg. 1.l.ſi tibi.10. ff.de leg.3. l.vxorem.39. §.agri plagam. ff. d.tt. l.Lucius.90. §. quiſquis. ff. de leg 2. item l.ſi cui.52.in prin.ff.de leg.1. Idem iuris eſt,etſi mater cũ natis ſit legata.de qua vide s̄.lib.12. cap.10. cauſa 51. except.8. Quinta ſpecies eſt.ſi quis acceptis centum, hæreditatem Titio reſtituere ſit rogatus.hoc enim caſu perinde habetur, ac ſi Titio hæreditas relicta ſit ſub hac conditione:Si hæredi centum dediſſet.l.à teſtatore.107.ff.de condit. & demonſtr. Sexta ſpecies videtur, ſi teſtator demonſtrauit, vnde pecunia ad legatum ſoluendum eſſet ſumenda. ſed reprobatur l.quidam.93. in prin. ff.de leg.1. Hæc de ſpeciebus conditionum. Sed & plures huiuſmodi ſpecies cõditionum à iure reprobatas, vide s̄.lib.12. cap.8. cauſa 10. except.1. item lib.13.cap.7.reg.1.except.2. item ī.cap. prox.de condit.deficiente.

III. DE CONDITIOne impleta.

Si factum vel datũ ſit aut euenerit id quod in conditione continetur,impleta dicitur conditio,& ex teſtamento datur actio. exemplo l.ſi quis.39.ff.de iureiurando. quæ regula vt per ſe vera eſt, M. I. P. lib.5. cap.5.reg.23. M.I.R. lib.4.cap.10.reg.40. ita plures recipit exceptiones: quæ ordine nunc proponentur.

I. Exceptio: Niſi pupillus ſine tutoris authoritate conditioni paruerit. reprobatur l.conditionibus.5. in prin.ff.de condit.& demonſtr. Concordat l.ſi pupillus.26.ff.de condit.inſtit.

II.Exceptio:Niſi filiusfamiliâs vel ſeruus ſine iuſſu patris vel domini conditioni paruerit. reprobatur d.l.5.§.fin. Planè admittitur, ſeruo hærede ſub conditione inſtituto: quæ diſtinctio proponitur l.ſub conditione.25.ff.de condit.inſtit.

III.Exceptio:Niſi alius,non in cuius perſonã conditio collata eſt,cõditioni paruerit. approbatur exemplo hæredis legatarij,l.à teſtatore.107. ff.de condit.& demonſtr. l.ſub diuerſis.49. §.fin.ff.d.tt. item l.ab omnibus.101.§.in teſtamento ff.de leg.1. M.I.R. d.reg. 40.except.1. Sed & alia propoſitæ exceptionis exempla ſunt exceptiones duæ proximè ſequentes. Planè replicatio eſt: Niſi alius nomine eius qui conditione continetur,conditioni paruerit. approbatur exemplo l.cum ſeruus.104. ff.de verb.obligat. Concordat Inſtit.quib.modis toll.obligat.in prin.l.vlt ff.de condit. inſtit.l.Arethuſa.1.ff.de ſtatu hominum.M.I.R.d.exceptẽ.replic.1.

IIII. Exceptio: Niſi teſtator ipſe, non legatarius dederit. l.cum tale.70. §. falſam condit. in fine. ff. de condit.& demonſtr.

V.Exceptio: Niſi cum plures dare vel facere deberent,vnus tantùm, vel nõ omnes paruerint. hoc enim caſu cæteris qui non paruerint, non prodeſt impleta conditio.l.ſi plures.6.C.de condit.inſertis. Concordat l.ſi ita.13.in prin. ff.de manum.teſt. Quod igitur ad eum qui non paruit conditioni, propoſita exceptioni eſt locus: alteri verò qui paruit, exceptio hæc non obſtat. quod prima replicationis loco notandum. Cum ergo in duorum perſonas collata conditio eſt, vnusq; ſolus conditioni paruerit, vel in vnius perſona conditio impleta ſit, non obeſt huic, quòd in alterius perſona conditio defecerit.cuius exemplum proponitur l.qui concubinam.29. §.ſi Stichus.ff.de leg.3.l.2. §.fin.ff.de condit.inſtit. l.falſa.32.§.fin. ff.de condit. & demonſtr. l.ſi ita.13.§.quæſtio. ff.de manumiſſ.teſtam.item l.hoc articulo.29.ff.de hæred.inſtit. Planè propoſitæ replicationis duplicatio prima eſt: Niſi in ſolidũ alter conditioni non paruerit. tunc enim,quãuis pro parte tantùm paruerit, obſtat ei propoſita exceptio. d. §.quæſtio. verſ. ſi verò ſimul. l.tales. 110. in prin.ff.de condit.& demonſtr.d.l.13.in prin.ff.de manumiſſ.

numiß.teſt. & l.ſi quis.13.§.ſi duo.ff. de ſtatuliberis. Ex quibus etiam patet, duplicationem iam dictam in ijs quæ diuidi nõ poſſunt, locum habere: in ijs verò quæ diuidi poſſunt, etiam vnus ſine altero cõditionem pro parte implendo ad legatum admittitur. quod triplicationis loco notãdum. l.ſi quis.52.§.fin.ff.de condit. & demonſtr. l.cui fundus.54.§.diſsimilis. item l.qui hæredi.43.§.ſi duorum.ff.d.tt. l.ſi legato.11.§.1.ff.de manumiß.teſt. item l.cui vſusfructus.30.in prin.ff.de vſufruct.legat. Planè propoſita triplicatio videtur diſtingui hoc modo: Niſi pecuniam duo in opus aliquod indiuiduũ dare ſint iußi. Sed reprobatur l.tales.110.§.de illo.ff.de condit.& demonſtr. Sed & iam dicta triplicatio diſtinguitur hoc modo: Niſi vnus legatarius pluribus hæredibus relictis deceſſerit: hoc enim caſu vnus hæres legatarij pro ſua parte conditioni parẽre non poteſt. Quæ diſtinctio approbatur l.cui fundus.54.in fin.ff.d.tt. Hæc de prima propoſita replicationis duplicatione ſunt dicta. Altera duplicatio eſt: Niſi teſtator non niſi vtrunq; facere voluerit: tunc alter ſine altero faciens, quamuis in ſolidum, ad partem legati non admittitur. l.ſi ita.13. in prin. ibi: niſi aliud expreſſerit teſtator. & §.item quæri poteſt. ff.de manum.teſt. Cuius triplicatio eſt: Niſi hæredis inſtitutio vel exhæredatio ita facta ſit, Si vterq; fecerit, non alter ſine altero. l.paterfamiliâs.42. ff.de hæred.inſtit. Altera propoſita exceptionis replicatio eſt: Niſi teſtator voluerit, vno faciente, alterum quoq; ad legatum admitti: tunc enim, ſi vnus paruerit conditioni, alter quoq; qui non paruit, ad legatũ admittitur. d.§.item quæri poteſt. Hæc de quinta exceptione. Sanè ſi conditio non in legatariorum perſonam ſit collata, ſed aliorum, in quorum perſonis partim extiterit, partim defecerit conditio: de hac re vide ʒ.except.11.

VI. Exceptio: Niſi cùm duobus cõditionis implendæ cauſa dandum eſſet, vni tãtùm ſit datum. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio prima eſt: Niſi cùm duobus hæredibus dare iuſſus eſſet legatarius, vnus ex ijs hæreditatem repudiauerit. tunc enim alteri tantùm dando impletur conditio. l.qui duobus.22. in fin.ff.de condit.& demonſtr. Secunda replicatio eſt: Niſi alter ex ijs fuerit mortuus. l.tales.110.in prin. ff.de condit. & demonſtr. Cuius duplicatio eſt: Niſi poſt moram legatarij alter deceſſerit. tunc enim ſuperſtiti dando non implet conditionem. d.l.110.

VII. Exceptio: Niſi alij quàm cui dare iuſſus eſt, legatarius dederit. approbatur per ea quæ habentur ʒ.in Parte 7. de ſolutionibus, except.12. M.I.R. d.reg.40.except.2. Huius replicatio prima eſt: Niſi hæredi dare iuſſus, ei cui ex ſenatuſconſ.Trebelliano reſtituta eſt hæreditas dederit. reprobatur l.qui hæredi. 43. §.cum hæred. ff.de condit. & demonſtr. M.I.R. d.except.2.replic.3. Secunda: Niſi hæredi dare iuſſus, ei qui contra tabulas bonorum poſſeßionem accepit, dederit. approbatur ʒ.except.prox. Tertia: Niſi hæredi eius cui dare iuſſus eſt, dederit. l.ſub diuerſis.49.§.fin. ff.de condit. & demonſtr. Concordat l.cum ita.92.§.fin. ff.d.tt. M.I.R. d. except.2. replic. 8. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi non hæredi, ſed Titio dare iuſſus ſit. tunc enim hæredi Titij dando non implet conditionem. d.l.92. in prin. Cuius triplicatio prima eſt: Niſi tempore mortis Titij is qui dare debuit, pecuniam conditione comprehenſam habuerit. Hæc triplicatio in ſtatulibero quidem approbatur, in alijs autem legatarijs reprobatur, d. l. 92. §. ſanè ſi cum. Altera triplicatio eſt: Niſi non ſimpliciter Titio, ſed hæredi Titio iuſſus ſit dare. d.l.92.§.fin. Quarta replicatio eſt: Niſi tutori vel curatori eius cui dare iuſſus eſt, dederit. l.ſi fundus.13. ff.de condit.& demonſtr. Concordat l.Stichum.95.§.vſumfructum. ibi: nam & ſi. ff.de ſolutionib. M.I.R. d.except.2.replic.7. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi colluſio facta ſit cum tutore in fraudem pupilli. Secunda: Niſi curatori adoleſcentis ſit datum. Hæ duæ duplicationes approbantur per ea quæ habentur ʒ. cap.3.condit.8.reg.2.except.2.replic.3 & 4. Tertia duplicatio eſt: Niſi pecunia data in rem pupilli verſa non ſit. d.§.vſumfructum. ibi: idq; ita recipi. Quinta replicatio: Niſi domino eius cui dare iuſſus eſt, dederit. reprobatur l.qui hæredi.43.in princ. ff.de condit.& demonſtr. M.I.R. d.except.2.repl.1. Planè admittitur primùm in eo, cui libertas ſub conditione relicta eſt. d.l.43. §.certè ſtatuliber. Deinde, ſi voluntate ſerui domino detur. l. Stichum. 95. §. vſumfructum. ibi: cæterum. ff.de ſolutionib. Sexta replicatio: Niſi ſeruo eius cui dare iuſſus eſt, dederit. reprobatur, ſed ſub conditione, d.l.43.§.contrà qui domino.

VIII. Exceptio: Niſi hæreditate per contra tabulas bonorum poſſeßionem euicta, non ei qui hæreditatem euicit, datum ſit. l.is qui.15.§.fin.ff.de legat.præſtandis contra tab. Huius exceptionis replicatio prima: Niſi non hæredi, ſed Titio dare iuſſus ſit. reprobatur d.l.15.§.fin. Secunda: Niſi pro parte hæreditas per contra tabulas bonorum poſſeßionem ſit euicta. hoc caſu etiam pro parte hæredi, pro parte euincenti dandum eſt. Quod approbatur exemplo l.ſi his.4.in prin.ff.de condit. & demonſtr. Tertia: Niſi non hæredi, ſed extraneo dare iuſſus ſit. hoc enim caſu ei cui dare iuſſus eſt, dando implet conditionem. Quæ replicatio ſine cuiuſquam contradictione eſt iuſta.

IX. Exceptio: Niſi cum ſub conditione hac, Si Titius alienauerit, legatum eſſet: Titius non extraneo, ſed alicui ex familia vel corpore alienauerit. hoc enim caſu non impletur conditio alienandi. l. pater filium.36. §.quindecim.ff.de legat.3. Plura de hac exceptione vide ʒ.cap.11.quæſt.1.except.4.

X. Exceptio: Niſi pro parte tantùm impleta ſit conditio. l.cui fundus.54.in prin.ff.de condit.& demonſtrat. Concordant etiam ea quæ habentur ʒ.in Parte 7.de ſolutionib.except.15. M.I.R. d.reg.40.except.5. Huius exceptionis exemplum etiam eſt: Si ſub hac conditione, ſi chirographum hæredi redderetur, legatum ſit. hoc enim caſu, quamuis chirographum redditum ſit, non tamen debitum remiſſum, non in totum conditio impleta eſt. l.huiuſmodi.81. §.ſi ita legatum.ff. de legat.1. Sed & alia huiuſmodi exempla partim approbata: partim reprobata, vide ʒ. cap.3. de quibuſdam conditionum ſpeciebus. Propoſita exceptionis replicatio prima eſt: Niſi duobus ſub conditione ſit legatum. hoc enim caſu etiam vnus pro ſua parte conditioni parendo petere legatum poteſt. d. l. 54. verſ. diſsimilis. M.I.R. d.except.5.replic.1. de qua re vide

s̃.except.5.replic.1. Secunda replicatio eſſe videtur: Niſi duobus dare iuſſus ſit. hoc enim caſu videtur, quòd ſi vni partem dederit legatarius, ad legatum pro parte admittatur. verùm reprobatur l. qui duobus. 22. ff. de condit. & demonſtr. M.I.R.d.excep.5.repl.5. Planè admittitur, ſi alter, antequam mora dandi facta ſit, deceſſerit. l.tales.110.in princ. ff d.tt. Tertia replicatio eſt: Niſi legatarius ſolidum legatum capere non poßit. tunc enim pro portione minuitur etiam id quod conditionis implendæ cauſa dandum eſt. l. ei qui.20. ff.de mortis cauſa donationibus. Concordat l.Plautius. 42. §.item ſcinditur. ff. de condit. & demonſtr. Quarta: Niſi legatum eius qui dare iuſſus eſt, ob aliquam cauſam minuatur. tūc enim etiam id quod cōditionis implendæ cauſa dandum eſt, pro portione minuitur. approbatur exemplo replicationis præcedentis: item alio exemplo, quod proponitur d.l. 42.in princ. ff.d tt. Aliud habetur l.qui heredi..43. §.ſi pars. ff eod.tt. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi legatum per legem Falcidiam ſit deminutum. d. l.42. verſ.diuerſum eſt. Quinta replicatio eſt: Niſi heredi ſub conditione dandi quid ſit prælegatum. hic enim pro ea parte, qua hæres eſt, conditionem implere non cogitur. d.l.43.§.Plautius. Concordat l.ab omnibus.101.§.item ſi iuſſus. ff.de leg.1. Ratio eſt, quòd pro ea parte. pro qua heres eſt, legatum non conſiſtit. d.l. 101.§.ſi Attio. de qua re vide s̃.lib.prox.cap.6. quantum veniat? reg.15. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi non prælegatum ſit, ſed heres ex parte inſtitutus ſub conditione. d.l.43.§.Plautius. Sexta replicatio eſt: Niſi per errorem & imprudentiam minus dederit legatarius, poſteaq́; reliquum ſoluat. l.qui putat.73.in prin.ff.de adquir.heredit. l.qui duobus.22. ibi: niſi alteri quoque. ff.de condit.& demonſtration. item l.quamuis.31. ff.d.tt. l.non poteſt.99. ff. de reg. iuris. Plures huiuſmodi replicationes vide ĩ. except. prox.replic.3.cum ſeq.

XI. Exceptio: Niſi, cum ſub pluribus conditionibus legatum eſſet, non omnes conditiones ſint impletæ. Inſtit.de heredibus inſtituendis. §.penult. M.I.P. lib. 5.cap.5.reg.23. except.1. M.I.R.d.reg.40. except.6. Exemplum proponitur l.codicillis.34. in princ. ibi: item quæſitum. ff de vſufructu legato. Concordat l.ſi heredi.5. ff.de condit.inſtit. Replicatio prima eſt: Niſi disiunctim cōditiones ſint adſcriptæ. tunc enim ſufficit vel vnam ex ijs impletam eſſe. d.l.5. Concordat l.cum pupillus.76. §.fin. ff.de condit. & demonſtrat. item l.in eo.110. §.vbi verba. ff.de reg.iuris. M. I. P.d. except.1.repl.1.M.I.R.d.except.6.replic.1. Cuius duplicatio videri poterat talis: Niſi conditio altera quæ defecit, in poteſtate fuerit accipientis. verùm reprobatur d.§.fin. Secunda duplicatio eſt: Niſi legato ſub diuerſis conditionibus, & in diuerſis partibus teſtamenti relicto, non nouißima ſit impleta. l.ſi mihi. 12.§.in legatis. ibi: ſed & ſi ſub. ff.de legat.1. l.ſub diuerſis.49. in princ. ff. de condit. & demonſtr. l.quod traditum eſt.85.cum duab.ll.ſequentibus. ff.eod.tt. item l.tutor.8.§.in tutoris. ff.de teſtam.tutela. Huius duplicationis triplicatio eſt: Niſi libertas ſub diuerſis conditionibus ſit relicta. tunc enim non nouißima, ſed leuißima conditio ſpectanda. d.l.49.in prin. Concordat d.l.85.cum l.ſequente. Leuißima autem conditio dicitur, quæ ipſi ſeruo commodior eſt, quæq́; ad libertatem perducit, quamuis natura grauior ſit. d.l. 86.& l.leuißima.34. ff.de condit. & demonſtr. Planè propoſitæ triplicationis duæ potißimùm quadruplicationes ſunt notandæ, quarum prima eſt: Niſi non directa libertas ſit relicta, ſed fideicommiſſaria. l. in libertatibus.5. ff.de manumiß.teſtam. Concordat l. per fideicommiſſum. 88. ff. de condit. & demonſtrat. Altera: Niſi libertas ſub pluribus conditionibus coniunctim adſcriptis ſit relicta: tunc enim omnibus parendum. l.quod vulgò.45. ff.de manum.teſtam. Hæc de ſecunda propoſitæ replicationis duplicatione ſint dicta. Tertia duplicatio eſt: Niſi plures conditiones negatiuæ disiunctim ſint poſitæ. hoc enim caſu disiunctiua reſoluitur in copulatiuam: & niſi omnes fuerint impletæ, non debetur legatum. approbatur exemplo l.Lucius.83. ff.de heredib.inſtit. Concordat l.generaliter.6. in princ. C.de inſtitutionibus ſub conditione factis. M.I R.d.repl.1.dupl.1. Exemplum proponitur l.ſi is.14.§.fin. ff.de reb.dub. Hæc de prima propoſitæ exceptionis replicatione ſint dicta. Secunda replicatio eſt: Niſi vna conditio ſit impoßibilis. quamuis enim hæc non ſit impleta, tamen ſufficit alias impletas eſſe, quamuis omnes coniunctim ſint adſcriptæ. approbatur exēplo l.ſi Mæuia.43. ff. de hered. inſtit. Concordat l.multa.6. §.ſed Seruius. ff. de condit. & demonſtr. Tertia replicatio eſt: Niſi ex veriſimili coniectura contraria teſtatoris mens colligi poßit. approbatur, certo tamen exemplo, l.heredes mei.57.§.cum ita ff.ad S.C.Trebel. M.I.R.d.reg.40.excep.5.repl.3. Quarta: Niſi ita legatum ſit, Illam & illā rem, ſi meæ erunt, cum moriar, Titio do lego: & in altera re conditio defecerit. tunc enim nihilominus altera, quæ teſtatoris eſt mortis tempore, debetur. l.falſa.32. §.fin. ff. de condit.& demonſtr. Concordat l.2 §.fin. ff.de condit.inſtit. Quinta: Niſi idem pluribus inſtitutionib. ſub diuerſis conditionibus heres ſit inſtitutus: tunc enim ſufficit vnam eſſe impletam. l.ſi te.27.§.fin. ff.de hered.inſtit. Concordat l.ſi plures.17. ff.de condit.inſtit. Hactenus de exceptione vndecima.

XII. Exceptio: Niſi plus quàm dare iuſſus eſt, dederit. reprobatur l.qui putat.73. in princ. ff.de acquirend.hered.

XIII. Exceptio: Niſi legatarius vſuras eius quantitatis, quam inferre iuſſus eſt, non dederit. reprobatur l.facta.63.§.reſcripto. ff.ad S.C Trebell.

XIIII. Exceptio: Niſi alio modo, vel ex alia cauſa, quàm in conditione comprehenſum eſt, vel teſtator voluit, factum ſit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, M.I. P. d.reg.23. except.2. M.I.R. d.reg. 40. except.8. eiuſq́; exemplum proponitur l.alumnæ.30. §.fin. ff.de adim.leg. Aliud habetur l ſi quis.4.§.fin. ff de manumiß.teſtam. Aliud l.Titio.94.in prin. ff.de condit.& demonſt. Sed & aliud exemplum eſt: Si, cum quis heres inſtitutus eſſet ita, Si Titius quoque heres erit: Titius omiſſa cauſa teſtamenti ab inteſtato fiat heres. hoc enim caſu alter non admittitur. l.ſi in teſtamēto. 22.in prin. ff ſi quis omiſſa cauſa teſt. &c. Aliud deniq́; exemplū habetur l.ſeruo.58. ff.de condict.indeb. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi

libertata

libertate ſeruo in teſtamento relicta, ei legatum ſit ſub hac conditione, Si liber erit: & teſtator viuus eum manumiſerit. hoc enim caſu nihilominus illi legatum debetur, quãuis non ex teſtamento liber fiat. l. ſi quis. 4. in prin. ff. de manumiſſ. teſtam. Secunda: Niſi cum aliquis hæres inſtitutus eſſet hoc modo, ſi Titius quoq; hæres eſſet, Titius coactus hæreditatem adierit. tunc enim nihilominus alter fit hæres. l. ſi ita. 19. ff. de condit. inſtit. Tertia: Niſi cum alicui legatum eſſet, ſi morte patris ſui iuris efficeretur, per emãcipationem ſui iuris ſit effectus. l. fideicomm: ſſa. 11. §. ſi cui ita. ff. de leg. 3. l. ſi ita. 15. ff. quando dies legat. ced. l. mulier. 22. in prin. ff. ad S.C. Trebell. Quarta: Niſi cum alicui legatum eſſet ſub conditione emancipationis, is morte patris, vel alio modo ſui iuris ſit effectus. l. ſi mater. 3. C. de inſtit. vel ſubſtit. Concordat l. vlt. C. de donationib. quæ ſub modo, &c. Quinta: Niſi cum mulieri legatum eſſet. ſi arbitrio Titij nupſiſſet, ea ſine Titij arbitrio nupſerit. l. cum tale. 70. §. ſi arbitratu. ff. de condit. & demonſtr.

XV. Exceptio: Niſi caſu, non data opera datum vel factum ſit. l. 2 §. fin ff. d. tt.

XVI Exceptio: Niſi inutiliter & illegitimè ſit factum. approbatur exemplo l. hac conditio. 10. in prin. ff. eod. tt. Concordat l. quod pupillæ. 30. ff. quando dies leg. ced. Huius replicatio prima eſt: Niſi id quod inutiliter geſtum eſt, ex poſt facto conualeſcat. d. l. 30. & l. mulier. 20. § ſi quis. ff. de condit. inſtit. Secunda: Niſi poſtea rurſus factum ſit id, quod antea eſt inutiliter factum. l. hac conditio. 10. in prin. ibi: an tamen ff. de condit. & demonſtr. Sed & de ea re ȷ. dicetur except. 20. Tertia replicatio proponitur l. cum filius. 78. §. non iure. ff. de leg. 2. Concordat l. cum fundus. 10 ff. eod. tt.

XVII. Exceptio: Niſi viuo teſtatore ſit impleta conditio. l. ſi tam. 11. § fin ff. de condit. & demonſtrat. Vbi promiſcuas conditiones vocat Iuriſconſultus eas, quæ in poteſtate legatarij, cui impoſitæ ſunt, conſiſtentes facilè impleri, ac ſæpius iterari poſſunt: non promiſcuas autem, quæ non facilè impleri, nec ſæpius fieri poſſunt, quãuis in poteſtate ſint ipſius legatarij. Concordat l. 2 ff. eod tt. M. I. R. d. reg. 40. except. 11. Propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi conditio non facilè impleri, nec ſæpius iterari poſſit ab eo cui eſt impoſita. d. l. 2. l. conditionum. 89. l. Publius 35 in princ. ff. d. tt. l. ſi quis. 7 C. de inſtit. vel ſubſtit. l. ſi vir. 59. ff. de condit. & demonſtr. item l. ſi ita. 66. ff. d. tt.

XVIII. Exceptio: Niſi ante teſtamentum factum impleta ſit conditio. l. ſi tam 11. in prin. & l. ſi ita. 66. ff. d. tt. l. ſi ita 46. §. fin. ff de leg. 2. item l. ſolemus. 9. ff. de condit. & demonſtr. M. I. R. d reg 40. except. 12. Huius replicatio prima eſt: Niſi id quod in conditione comprehenſum eſt, iterum fieri non poſſit. tunc enim conditio habetur pro impleta. d. l. 11. Secunda: Niſi teſtator ignorauit, cum teſtamentum fecit, id quod in conditione comprehenſum eſt factum eſſe: tunc enim conditio habetur pro impleta, & legatum pro puro. l. hac conditio. 10. § fin. ff. d. tt. item l. ſi ita. 46. §. fin. ff. de legat. 2.

XIX. Exceptio: Niſi non debito tempore datum vel factum ſit. Hanc exceptionem ipſo quidem iure ſubſiſtere, nemo dubitat: eiuſq; exemplũ proponitur Nouell. c. 1. §. illud quoq; proſpeximus. M. I. R. d. reg. 40. except. 10. Quod autem ſit debitum tempus conditionis implendæ, quæritur. Definitur autẽ illud l. conditionum. 89. ff. de condit. & demonſtr. item l ſi ſi ĩntra. 45. in prin. ff. d. tt. Sed & in conditionibus quæ ſunt in legatarij poteſtate, debitum tempus cenſetur, cum primum poſt mortẽ teſtatoris facere poſſit. Quod approbatur exemplo l. hac cõditio. 28. ff. de condit. & demonſtr. Concordat l. qui poteſt. 134. ff. de reg. iuris. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi per alium ſteterit, quo minus ſuo tempore legatarius dederit vel fecerit. de qua re dicetur ȷ. cap. prox. except. 20. Secunda: Niſi non multò poſt tempus elapſum det vel faciat. Quæ replicatio cum alijs ſimilibus proponitur ȷ. in Parte prox. cap. de actione ex ſtipulatu, except. 8.

XX. Exceptio: Niſi antea conditio defecerit, vel inutiliter datum vel factum ſit: tunc enim poſtea dando vel faciendo non impletur conditio. reprobatur in caſu l. hac conditio 10. in prin. ibi: an tamen. ff. de condit. & demonſtr. M. I. R. d. reg. 40. except. 9. vbi etiam diſtinguitur.

XXI. Exceptio: Niſi alius ex eadẽ parte ſub alia conditione fuit inſtitutus, & iſta cõditio prior extiterit. tunc enim, quamuis conditio ex qua alius pro eadem parte fuit inſtitutus, poſtea extiterit, nihil agitur. l. ſi te. 27 ff de hæred. inſtit. de quo ȷ. cap prox. except. 31.

XXII. Exceptio: Niſi res alij antea fuit reſtituta. reprobatur l. vxorem 39. §. Seium. ff. de leg. 3. Planè admittitur in caſu, qui proponitur l. mulier. 22. in prin. ff. ad S.C. Trebellianum.

XXIII. Exceptio: Niſi, cum ſub hac conditione, ſi Titio id quod teſtator debet, ſoluiſſet, legatum eſſet, teſtator ipſe poſtea ſoluerit. tunc enim legatarius ſoluendo nihil agit. l. cum tale. 70. §. falſam condit. in fine. ff. de condit. & demonſtr.

XXIIII Exceptio: Niſi cum ſub cõditione, Si conſul factus erit, vel nupſerit: legatum eſſet, viuo teſtatore conſul factus conſulatum reſignauerit, vel viuo teſtatore nupta diuerterit: hoc enim caſu nondum impleta videtur conditio. Sed reprobatur l. ſi quis. 7. C. de inſtit. vel ſubſtit.

XXV. Exceptio: Niſi propter aliam exceptionem legatum peti non poſſit. l. ei qui. 13. ff. de condit. inſtit. Præter hactenus ergo propoſitas exceptiones. & aliæ exceptiones, quæ actioni legatorum opponi poſſunt, conditioni quoq; impletæ obſtant. Sed & alias huiuſmodi exceptiones vide ȷ. cap. 3. in ſingulis conditionum ſpeciebus.

DE CONDITIONE PENDENte ac deficiente. Cap. II.

HVius capitis regula eſt, Quòd deficiente vel pendente legati conditione, actio legatorum ex teſtamento denegatur. Quæ regula approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. lib. proxim. cap. 7. reg. 1. except. 2. in princ. l. vnica. §. & cum triplici. ibi: vel ipſum relictum. C. de caducis tollend. l. 2. in princ. C. de inſtitut. vel ſubſtit. l. falſa. 32. §. ſi quis. ff. de condit. & demonſtrationibus. & l. ſi ea. 3. C. de condit. inſertis.

M.I.P.lib.5.cap.5.reg.24. M.I.R. lib.4. cap.10. reg. 42. Sed & aliud propoſitæ regulæ exemplum proponitur l.ſi quis.80.ff.de hæred.inſtit. Sequuntur nunc propoſitæ regulæ exceptiones.

I. Exceptio: Niſi impoßibilis ſit cōditio. l.obtinuit. 3.& l.multa.6.§.fin.ff.de cond.& demonſtr.l.1.item l.mulier.20.in princ. ibi: quia ἀδύνατος conditio pro non ſcripta accipienda eſt.ff.de condit.inſtit.l.cum in ſecundo.16.§.fin.ff.de iniuſto teſt. l.ab omnibus.101. §.in teſtamento,in fin.ff.de leg.1.Inſt.de hæred.inſtit. §.impoßibilis.item l.ſeruum.48.§.ſi in non. ff.de hæred.inſtit. M.I.R.d.reg.42.except.12. Propoſitæ exceptionis exemplum proponitur l.ſi quis.6. ff.de condit.inſtit. Sed & impoßibilis conditionis ſpecies cenſetur, ſi quis hæres ſub cōditione non faciendi ex aſſe ſit inſtitutus. l.ſi qui.4.§.fin.& l.mulier.20. in prin. ff.d.tt. Poſtremò impoßibilis conditionis ſpecies eſt: Si res, in qua & circa quam conditio implenda erat, ante teſtamentum factum perierit. de qua re j. eod. cap.except.22.dicetur. Planè conditio hæc, Si municipes iuraſſent: impoßibilis non eſt.l.municipibus.95. ff.de condit.& demonſtr.

II. Exceptio: Niſi conditio falſa ſit. l.cum tale.70. §.falſam condit.ff.d.tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi poſt teſtamentum factum teſtator ipſe debitum ſoluerit, & ob id conditio ex pōſt facto falſa ſit effecta.d.§.falſam condit.

III. Exceptio. Niſi conditio turpis ſit, aut contra leges.l.conditionem 4. ff.de condit.inſtit.l.conditiones.9.ff.d.tt.Inſtit.de legat.§.fin.l.vnica.§.fin. C.de his quæ pœnæ nomine. item l.in conditionibus.19.§. fin.ff.de condit.& demonſtr. Eſtq; propoſitæ exceptionis exemplum j.except.10. Replicatio hæc eſſe videtur: Niſi in teſtamento militari ſub turpi conditione quid ſit relictum. verùm reprobatur l.ſi à milite. 29.§.edictum,in fin.ff.de militari teſtamento.

IIII. Exceptio: Niſi ſub iuriſiurandi conditione ſit relictum. l.in conditionibus.19.§.fin.ff.de condit. & demonſtr.l.quæ ſub.8.in prin.ff.de condit.inſtit.l. ſi inquilinos.109.§.fin. ff.de leg.1. M.I.R. d.reg. 42. except.15. Prima propoſitæ exceptionis replicatio: Niſi non hæreditas, ſed legatum vel fideicommiſſum ſub conditione iuriſiurandi fuerit relictum, aut mortis cauſa donatio facta. reprobatur d.l.8.§. hoc edictum. Secunda: Niſi & alia conditio cum conditione iuriſiurandi ſit coniuncta. reprobatur d.l.8.§.ſi quis ſub. Concordat l.hac ſcriptura.25. in prin. ff.de condit.& demonſtr. Tertia: Niſi Prætor non ſit aditus ob remittendam conditionem. reprobatur d.l.8. §.de hoc iureiurando. Quarta: Niſi libertas ſub conditione iuriſiurandi ſit relicta, vel libertas cum legato.l.ſi quis.12.ff.de manumiſſis teſt. Huius duplicatio prima eſt: Niſi libertas purè, legatum ſub iuriſiurandi conditione ſit relictum. Altera: Niſi cum libertati & legato conditio iuriſiurādi iniecta eſſet, ſeruus poſtea à teſtatore viuo ſit manumiſſus. Hæ duæ duplicationes approbantur d.l.12.§.fin. Quinta replicatio eſt: Niſi in teſtamento militari ſub iuriſiurandi conditione ſit relictum. reprobatur l.ſi à milite.29.§.edictum.ff.de militari teſtam. Sexta: Niſi conditio iuriſiurandi de præterito vel de præſenti ſit, non de futuro. iuxta hanc replicationem gloſſa interpretatur l.municipibus.95.ff.de condit.& demonſtr. Septima & vltima replicationis loco notandum, Quòd, quamuis conditio iuriſiurandi hæredi vel legatario remittatur, tamen id quod ſe daturum vel facturum iurare iuſſus eſt, dare vel facere nihilominus cogatur. l. quæ ſub.8.§.quoties.ff.de condit.inſtit.l.hac ſcriptura.25.in prin.ff.de condit.& demonſtr.item l.non dubium eſt.14.§.1.ff.de leg.3.

V. Exceptio: Niſi ſub conditione hac, Si inuicem cauiſſent, ſe legata relicta reddituros: hæredes inſtituti ſint.l.ſi quis.7.ff. de condit. inſtit. Planè exceptionis propoſitæ replicatio eſt: Niſi vni ſit legatum ita, ſi hæredi cauiſſet, ſe id alteri reſtituturum. l.huiuſmodi.81.in prin.ff.de leg.1.

VI. Exceptio: Niſi ſub hac conditione, Si cautionem ab hærede legati nomine non exegerit, legatum ſit. tunc enim quamuis cautionem exegerit, non tamen deficit legati conditio. l.licet. 12. ff. vt legat. ſeu fideicomm.ſeruand. cauſa caueatur. Concordat l.Aquia.75.§.fin.ff.de condit.& demonſt. Is enim cui ſub conditione cautionis non petendæ legatum eſt, quamuis petierit cautionem: tamen inutiliter petit, cum per illam conditionem cautio hæredi remiſſa videatur, & hæres ad cautionem præſtandam conuentus, ob id ſe exceptione poßit tueri. quocunq; enim iudicio voluntatis cautio legatorum vel fideicommiſſorum remitti poteſt. de quo vide ſ.lib.prox.cap.11.except.19. Cum ergo fruſtra petierit cautionem legatarius, perinde eſt, ac ſi non petijſſet: propterea conditione non eſt defectus, argumento l.1.§.fin.ff. quod quiſq; iuris in alium ſtatuerit, ipſe, &c.

VII. Exceptio: Niſi ſub hac conditione, Si nupſerit, vel non nupſerit: ſit legatum. De hac except.vide j.cap.prox.

VIII. Exceptio: Niſi nominis ferendi conditio ſit. reprobatur l.facta.63.§.ſi danda pecunia. ibi: ſi verò nominis ff.ad S.C.Trebell.

IX. Exceptio: Niſi ſub hac conditione, Si cauerit l. Falcidia ſe non vſurum. Hæc exceptio iure quidem antiquò approbatur, reprobatur verò iure nouo. de qua re vide ſ.lib.prox.cap.15.except.31.

X. Exceptio: Niſi mulieri legatum ſit ſub hac conditione, Si à marito diuertiſſet. l.ſed neque.8. ff.de vſu & habitat. Concordat l.reprehendenda. 5. C. de inſtit.& ſubſtit. Planè ſi legatum ſit mulieri ſub hac conditione, Si non diuertiſſet: vel, Si cauiſſet ſe non diuerſuram: conditio ei non remittitur.l.2.C.de condition.inſertis.

XI. Exceptio: Niſi ſub hac conditione, Si reliquias teſtatoris in mare abiecerit: hæres ſit inſtitutus.l.quidam.27.in prin.ff.de condit.inſtit.

XII. Exceptio: Niſi ita ſit relictum, A' te Sei peto, vt cum ad annum viceſimumquintum perueneris, militiam Sticho cōpares. hoc enim caſu, quamuis Seius ad viceſimumquintū annum non peruenerit, ſed antè mortuus ſit, nihilominus tamen legatum debetur. l.libertis.18.§.ab hæredibus.ff.de alimen.legat.

XIII. Exceptio: Niſi ita quis rogatus ſit, Si hæres erit, vel hæreditatem adierit. Hæc enim verba conditionem non faciunt. l.ſi Titia.22.§.quædam.ff.quando dies

do dies legat. cedat. Huius replicationem vide ſ̄. lib. prox. cap. 7. reg. 1. except. 2. replic. 4.

XIIII. Exceptio: Niſi ei conditionis implendæ cauſa dandum ſit, cum quo non eſt teſtamenti factio. reprobatur l. Mæuius. 53. ff. de condit. & demonſtr.

XV. Exceptio: Niſi ita libertas ſeruo ſit relicta, Si certas operas extraneo præſtiterit. reprobatur l. quæſitum eſt. 55. ff. d. tit.

XVI. Exceptio: Niſi is cui dare iuſſus eſt legatarius, ſuſpectam dixerit hæreditatem, eamq; coactus adierit. De hac re vide ſ̄. lib. proxim. cap. 17. quæſt. 3. reg. 4.

XVII. Exceptio: Niſi incerta perſona dare iuſſus ſit. reprobatur l. Paulus. 4. ff. de reb. dubijs.

XVIII. Exceptio: Niſi conditio pœnæ nomine ſit adiecta. reprobatur per ea quæ dicta ſunt ſ̄. libro 12. cap. 6. except. 69.

XIX. Exceptio: Niſi non conditionaliter, ſed ſub modo ſit legatum. l. eas cauſas. 78. ff. de condit. & demonſtr. M. I. R. d. reg. 42. except. 19. repl. 1. dupl. 5. & reg. 43. exc. 1. repl. 4. Plura de hac exceptione vide ſ̄. cap. prox. quæſt. 2 ſpecie 2.

XX. Exceptio: Niſi ſolutionis tantùm cauſa in gratiam creditoris vel actoris tempus aut conditio ſit adiecta. approbatur per ea quæ habentur ſ̄. lib. 12. cap. 8. cauſa 10. except. 1.

XXI. Exceptio: Niſi non ſtet per legatarium, quò minus cõditionem impleat. l. in omnibus. 39. ff. de reg. iuris. l. 1. C. de his quæ ſub modo. & l. vter. 23. §. fin. ff. de condit. inſtit. M. I. P. d. reg. 24. except. 1. M. I. R. d. except. 19. in prin. Propoſitæ exceptionis exemplum proponitur l. Titius. 14. ff. de cond. & demonſt. Aliud l. cum filius. 78. §. non iure. ff. de legat. 2. Aliud l. mulier. 20. in prin. ff. de condit. inſtit. Item aliud l. quibus diebus. 39. in prin. ff. de condit. & demonſtr. Concordat l. quæſitum. 55. §. fin. l. cum pupillus. 76. in prin. ff. d. tit. item l. Titia. 35. §. ſi ea condit. ff. de leg. 2. Aliud exemplum proponitur l. ſi fundum. 89. § Iulianus ff. de leg. 1. Aliud l. Mæuia. 13. in prin. ff. de annuis legatis. Eſt & aliud propoſitæ exceptionis exemplum ſeu ſpecies, ſi per eum ſtet conditionem non impleri, cuius intereſt ne ea impleatur. Quæ ſpecies proponitur & approbatur l. iure ciuili. 23. ff. de condit. & demonſtr. l. Iulius Paulus. 79. §. fin. ff. eod. tit. l. in iure ciuili. 121. ff. de reg. iuris. l. teſtamento. 91. §. fideicommiſit. ff. de leg. 2. item l. cui vſusfructus. 30. in prin. ibi: idem fieri. ff. de vſufr. legat. Sed & propoſitæ exceptionis ſpecies eſt, ſi per eum ſtat, quo minus conditio impleatur, cui conditionis implendæ cauſa dandum vel faciendum fuit: vtputa, ſi is oblatum accipere nolit. l. ſi ita. 5. ff. de condit. inſtit. l. fideicommiſſa. 11. §. cum eſſet. ff de leg. 3. item l. ſeruus. 34. §. ſed ſi hæres. ff. de ſtatulib. M. I. R. d. except. 19. in prin. Idem dicendum eſt, ſi in faciendo conditio conſiſtat. Cuius exemplum proponitur l. ſi quis. 11. ff. de condit. inſtit. Aliud exemplum eſt, ſi cum mulieri legatum eſſet ſub conditione hac, ſi Titio nupſiſſet, Titius eam in vxorem ducere nolit: vel contra. Si cum alicui legatum eſſet, ſi Seiam vxorem duceret, Seia illi nubere nolit. hoc enim caſu nihilominus debetur legatum. l. in teſtamento. 30. ff. de condit. & demonſt. l. 1. C. de inſtit. vel ſubſtit. item l. 1. C. de his quæ ſub modo. Aliud exemplum eſt, ſi cum ita legatum eſſet, ſi cum filio certo loco moraretur, filius aliò migrauerit. l. qui concubinam. 29. §. vxori. ff. de legat. 3. Alia propoſitæ exceptionis ſpecies eſt: Si is cui conditionis implendæ cauſa dandum vel faciendũ eſt, mortuus ſit. approbatur exemplo l. turpia. 54. §. penult. ff. de leg. 1. Concordat l. quæ ſub conditione. 8. §. mortuo. ff de condit. inſtit. item l. multa. 6. § ſi ſeruus ff de condit. & demonſtr. Aliud propoſitæ ſpeciei exemplum eſt, ſi conditionis implendæ cauſa cum Titio quis tabernam exercere iuſſus ſit, & Titius ſit mortuus. quod proponitur l. Lucius. 90. §. quiſquis mihi. ff. de leg. 2. Sed & aliud habetur l. 1. C. de legatis. Concordat exemplo propoſito, ſimul & diſtinguitur illud l. illis. 82. ff. de condit. & demonſtr. Qui præterquam quòd exceptio propoſita in propoſita ſpecie approbatur, eius etiam introducitur replicatio prima, talis ſcilicet: Niſi alimenta relicta ſint propter vtilitatem eius, cum quo legatarius morari iuſſus eſt. tunc enim mortuo eo, cum quo morari iuſſus eſt, deficit alimentorum legatum. Cuius duplicatio eſt: Niſi cum alimenta vel annuum legatum relictum eſſet, ſi duorum vel plurium negotia gereret, vnus ex ijs adhuc ſit ſuperſtes: tunc enim pro eius parte durat annuum legatum l. Seio. 10. in prin ff. de annuis legatis. Secunda propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi cum ſub conditione nubendi, vel vxorem ducendi legatum eſſet, is cui nubere iuſſa eſt, vel ea quam vxorem ducere eſt iuſſus, deceſſerit. tunc enim, quamuis per legatarium vel legatariam non ſtet, quo minus conditioni pareat, tamen deficit legatum. l. in teſtamento. 30. ff. de condit. & demonſtr. Concordat l. legatum. 4. C. de condit. inſertis. M. I. R. d. cap. 10. reg. 44. except. 1. replic. 1. Huius replicationis duplicatio proponitur in caſu l. qui ex fratribus. 24. ff. de condit. inſtit. Concordat l. 2. §. ſi quis ita. ff. de bon. poſſeſ. ſecund. tab. Tertia propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi cum ſub conditione dandi eſſet legatũ, is cui dandum fuit, antequam ei daretur, ſit mortuus. hoc enim caſu, quamuis non ſtet per legatarium, quo minus ei det, nihilominus deficit relictum. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt ſ̄. cap. prox. membr. 3. except. 7. replic. 3. Concordat l. tales. 110. in prin. ff. de condit. & demonſtr. Quarta: Si cum vni ex duobus legatum eſſet ita, vter ex ijs Seiam vxorem duceret: Seia alteri nubere velit, alteri nolit. hoc enim caſu alteri, cui Seia nubere non vult, non debetur legatum: quamuis verum ſit, non per eum ſtare, quo minus eam ducat. l. vter. 23. ff. de condit. inſtit. Concordat l. 2. §. ſi quis ita. ff. de bon poſſeſſ. ſecund. tabulas. Quinta: Niſi cum is in cuius perſonam collata conditio eſt: antea oblatũ accipere vel fieri noluiſſet, poſtea mutata voluntate voluit: hoc enim caſu ceſſante legatario deficit conditio. approbatur exemplo l. pater. 99. §. fin. ff. de condit. & demonſtr. Sexta: Niſi non in legatarij, ſed alterius perſonam & poteſtatem conditio collata ſit: hoc enim caſu, ſi alter conditioni parére vel nolit, vel non poſſit, legatario actio denegàtur: quamuis non per eum, ſed per alium ſtet, quo minus conditioni pareatur. Quæ replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius duplicatio eſt: Niſi per eum

ſtet, cuius intereſt conditionem non impleri. Quæ duplicatio approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. ead. except. §. eſt & aliud. Sed & alia eius duplicatio eſt j. except. prox. Hactenus ergo de 20. exceptione ſit dictum: quanquam eius aliquot ſpecies proponuntur j. in exceptionib. proximè ſequentibus.

XXII. Exceptio: Niſi cum alicuius arbitratu quid conditionis implendæ cauſa dandum vel faciendum eſſet, is arbitrari vel nolit vel nō poßit, aut antè mortuus ſit. Hæc exceptio ſpecies eſt exceptionis præcedentis, & approbatur exemplo l. multa. 6. in prin. ff. de condit. & demonſtr. Aliud exemplum proponitur l. filia. 27. in prin. ff. eod. tt. Idem exemplum habetur l. cum tale. 70. §. ſi arbitratu. ff. eod. tt. item l. turpia. 54. §. ſi Titia. ff. de leg. 1. Aliud propoſitæ exceptionis exemplum proponitur l. ſi duobus. 3. §. ſed et ſi quis. C. communia de legatis.

XXIII. Exceptio: Niſi res quæ conditionis implendæ cauſa danda eſt, perierit. Et hæc exceptio ſpecies eſt ſuperioris vigeſimæ, & approbatur exemplo l. ab omnibus. 101. §. 1. ff. de leg. 1. Alio l. qui dotem. 12. ff. de dote relegata. item alio l. turpia. 54. § penult. ff. de leg. 1. Sed & aliud exemplum vide ſ. cap prox. except. 11. replic. 2. Planè hoc caſu, quo res quæ conditionis implendæ cauſa danda fuit, periit, nihilominus quidem legati dies cedit, idq́; peti poteſt: ſed legatarius ad æſtimationem eius rei præſtandam tenetur, quamuis non fuerit in culpa vel mora, quo magis illa res periret. quod primæ replicationis loco notandum. Quæ replicatio approbatur exemplo libertatis relictæ l. cum quidam. 7. C. de conditionibus inſertis. Cuius duplicatio eſt, Quòd nec ad æſtimationem rei præſtandam ſeruus vel legatarius teneatur, ſi is cui dare iuſſus eſt, rem ante interitum oblatam noluit accipere. d. l. 7. verſ. niſi & ipſe. Altera replicatio eſt: Niſi poſt moram à ſeruo vel legatario factam res interierit: hoc enim caſu deficit conditio, & per conſequens ipſa libertas vel legatum. d. l. 7. verſ. niſi ipſe ſeruus. Sanè quæ exceptiones ſ. lib. 12. cap. 10. cauſa 51. propoſitæ ſunt, eas hic replicationum quoque loco arbitror repetendas.

XXIIII. Exceptio: Niſi propter ignorantiam legatarius conditioni intra tempus præſtitutum non paruit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi quis. 5. §. fin. ff. de S.C. Silaniano.

XXV. Exceptio: Niſi cum alicui hæreditas eſſet relicta, ſi hæredi certam quātitatem dediſſet, hæres non percepta iſta quantitate l. Falcidia ſit vſus. l. ſi hæres. 89. ff. ad l. Falcidiam.

XXVI. Exceptio: Niſi cum is cui legatarius dare iuſſus eſt, legatario certam quantitatem debuiſſet, legatarius ei conditionis implendæ cauſa illud debitum accepto tulit. l. ſi quis. 78. §. Titio. ff. de leg. 1. l. Iulianus. 44. ff. de condit. & demonſtr. M.I.R. d. reg. 42. except. 16.

XXVII. Exceptio: Niſi cum in futurum concepta eſſet conditio, ante teſtamentum factum defecerit. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. eod. cap. except. 22. in prin. item ſ. cap. prox. except. 11. replic. 2. M.I.R. d. reg. 42. except. 3.

XXVIII. Exceptio: Niſi conditio legato adſcripta, poſtea rurſus ſit adempta. l. ſi quis. 3. §. conditio. ff. de adim. leg. & l. Iulianus. 44. ff. de condit. & demonſtr. Exemplum proponitur l. ſi quis. 51. ff. eod. tt.

XXIX. Exceptio: Niſi cum antea ſub conditione eſſet legatum, poſtea purè ſit repetitum. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt ſ. libro prox. cap. 7. reg. 1. except. 2. replic. 11. M.I.R. d. reg. 42. except. 17.

XXX. Exceptio: Niſi conditio hæredi inſtituto in codicillis demum ſit adiecta. l. quidam. 27. §. fin. ff. de condit. inſtit. Concordat Inſtit. de codicillis. §. fin. Huius replicatio eſt: Niſi hæres in teſtamento ſit inſtitutus ita, Secundum cōditiones infrà ſcriptas: tunc enim, quamuis in codicillis conditio hæredi adſcripta ſit, niſi tamen eam impleuerit, hæres eſſe non poteſt. l. ſi teſtamentum. 8. in fin. C. de inſtit. vel ſubſtit. ſub conditione factis.

XXXI. Exceptio: Niſi ſub conditione quidem legatum ſit, vel hæres inſtitutus, conditio autem ſpecialiter non ſit expreſſa. d. l. 8. in prin.

XXXII. Exceptio: Niſi cum idem ex vna parte purè, ex altera ſub conditione hæres inſtitutus eſſet, ex vna parte adierit. tunc enim, quamuis alterius partis conditio deficiat, nihilominus in ſolidum ſit hæres. l. ſi quis. 33. ff. de hæred. inſtit. M.I.R. d. reg. 42. excep. 23. Propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi in ea parte quæ ſub conditione relicta eſt, ſubſtitutio ſit facta. l. ſi te. 27. ff. d. tt. M.I.R. d. except. 23. repl. 1.

XXXIII. Exceptio: Niſi idem in eodem teſtamento ex eadem parte purè & ſub conditione hæres ſit inſtitutus. hoc enim caſu conditionalis inſtitutio nullius eſt momenti. d. l. 27. verſ. ſed ſi te hæredem. Idem iuris eſt, ſi idem in eodem teſtamēto primùm ſub conditione, deinde purè inſtitutus eſt hæres. nam & hoc caſu prior conditionalis inſtitutio nihil operatur. l. ſi ita. 65. ff. de hæredib. inſtit. Sed de hac re vide plura ſ. lib. prox. cap. 9. reg. 7. except. 4.

XXXIIII. Exceptio: Niſi is ſub conditione hæres ſit inſtitutus, ad quem ab inteſtato quoque hæreditas pertinet. l. ſi ſub conditione. 5. ff. de bonor. poſſeß. ſecundum tabulas. Concordat l. 2. §. 1. ff. d. tt.

XXXV. Exceptio: Niſi cùm ſeruo libertas & legatum ſub eadem conditione relictum eſſet, alio modo liber ſit factus. hoc enim caſu videtur legatum ſine conditione ei deberi. Verùm reprobatur l. hæres. 64. ff. de condit. & demonſtrat. Concordat l. Iulianus. 84. ff. d. tt.

XXXVI. Exceptio: Niſi teſtator ipſe vel alius dederit vel fecerit, quod legatarius implendæ conditionis gratia dare vel facere iuſſus eſt. reprobatur exemplo l. cum tale. 70. §. falſam, in fin. ff. de condit. & demonſtrat. Aliud exemplum proponitur l. filio. 31. §. Seia. ff. de adim. legat.

XXXVII. Exceptio: Niſi legatum ad alium peruenerit, quàm ad eum cui relictum eſt. reprobatur exemplo l. in facto. 58. §. fin. ff. de condit. & demonſtr. Planè quod ibi dicitur de fiſco, idem etiam in perſona hæredis legatarij locum habet. quod exemplū proponitur l. ſi poſt diem. 5. §. iiſdem. ff. quando dies leg. ced. Sed quomodo hæredi legatarij præſtabitur legatum conditionale, cùm mortuo legatario ante legati condi-

conditionem exiſtentem, euaneſcat legatum, nec ad hæredem tranſmittatur? Tu dic, propoſita verba de ijs conditionibus intelligẽda, quæ actionem legati non ſuſpendunt: vt ſunt conditiones quæ in non faciendo conſiſtunt, item legata ſub modo relicta. nam quamuis modus æquiparetur conditioni, non tamen differt actionem legati, nec ſuſpendit: vt s̄. eſt oſtenſum. Poſtremò reprobatur exceptio propoſita l.vnic.§.ne autem hoc. C.de caducis tollend. Planè admittitur, ſi coniunctæ perſonæ, cui eadem res purè legata erat, alterius portio, cui ſub conditione legata erat, adcreſcat. l.ſi ſeparatim.29.ff.de condit. & demonſtr. Huius tamen diſtinctionis replicatio eſt: Niſi non purè, ſed ſub eadem quoque conditione coniunctæ perſonæ, cui adcreſcit, ſit legatum. l.ſi quis.32.§.fin.ff.d.tt.

XXXVIII. Exceptio: Niſi in vnius tantùm, non in alterius perſona conditio ſit adiecta. hoc enim caſu is in cuius perſona conditio adiecta non eſt, ad ſuum legatum admittitur, quamuis conditio alterius legati defecerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.quæ conditio.38. in princ. ff.de condit. & demonſtr. M.I.R. d.reg.42. except.25. Huius replicatio prima eſt: Niſi non ſpecialiter vni certæ perſonæ, ſed generaliter omnibus conditio ſit adſcripta. d.l.38. Secunda: Niſi perſonæ & re & verbis coniũctæ appoſita ſit conditio: tunc enim alteri quoq; adpoſita cenſetur. approbatur exemplo l.ſi ſeruo.31. §.1. ibi: aliam etiam. ff.de ſtatuliberis. Planè ſtricto quidem iure dicta replicatio ſubſiſtit, æquitatis autem ratione nequaquam: quod duplicationis loco notandum. l. Iulius Paulus.79. ff.de condit. & demonſtr. l.teſtamento.91.§.Seio ff.de leg.2. item l.ſi tibi.10 ff. de legat.3. Tertia propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi legatum conditionale ab vno ad alium ſit translatum: tunc enim ſub conditione quoq; translatum eſſe cenſetur, quamuis nulla conditionis mentio in translatione legati ſit facta. l. legatum.93. ff. de condit. & demonſtr. Concordat l legatum.24. in princ. ff. de adimen.legat. M.I.R.d.except.25.repl.1. Cuius duplicatio eſt: Niſi conditio perſonæ cohæreat. d.l.24. Quarta replicatio eſt: Niſi legatum conditionale in perſona eius, cui relictum eſt, deficiens, ad alium deuoluatur, ad fiſcum puta vel alium. hoc enim caſu is ad quem deuoluitur, nihilominus conditioni parere tenetur, quamuis alij ſit iniuncta. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt s̄.except.prox.

XXXIX. Exceptio: Niſi conditio alij legato, quàm quod petitur, ſit adſcripta. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi hæreditas eidẽ ſub conditione ſit relicta. hoc enim caſu hæreditatis conditio etiam in legato repetita cenſetur. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt s̄.lib.prox. cap.7.reg.1.except.4. Sed etſi ſeruo libertas ſub conditione relicta eſt, eidemq; legatum datum, in legato quoque conditio repetita cenſetur. l. cum ſeruus.80. in prin.ff de condit. & demonſtr.

XL. Exceptio: Niſi cum hæres inſtitutus eſſet ſub hac conditione, Si viuo teſtatore pater eius mortuus eſſet: pater non mortuus ſit, ſed hæres inſtitutus alia ratione poteſtate eius ſit liberatus. l. Gallus.29. in prin.ff.de liberis & poſthumis. Concordant ea quæ propoſita ſunt s̄.cap.prox. except.14.replic.3. Hæc de conditione pendente ac deficiente ſunt dicta. Plura huc pertinentia vide s̄. lib.12. cap.8. cauſa 10. & cauſa 15. item lib.13.cap.7.

DE QVIBVSDAM CONDItionum ſpeciebus. Cap. III.

I. DE CONDIT. SI nupſerit.

Prima regula: Conditio hæc, Si vel cum nupſerit: regulariter exiſtit, & legatum debetur, ſi nupſerit mulier. M.I.R. d.cap.10.reg.43. in prin. cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi legatum à muliere translatum ſit ſub hac conditione, Si nupſerit. vel: Niſi non mulieri, ſed alij legatum ſit ſub hac conditione, Si nupſerit mulier. l.quoties.21. ff.de condit. & demonſtr. M.I.R.lib.5.cap.4.reg.20.except.11. Huius exceptionis ratio proponetur ĩ. conditione prox. Eius autem replicatio eſt: Niſi ſeruo mulieri legato libertas relicta ſit, ſi mulier nupſerit. l.Titio.94.§.fin.ff.de condit. & demonſtr. Concordat l.vlt. ff.de ſtatuliberis. Planè quidem iure antiquo exceptio propoſita approbatur, reprobatur verò iure nouo: de quo ĩ. condit. prox. Secunda exceptio: Niſi ancillæ alienæ ita legatum ſit, cum nupſiſſet. reprobatur l.ſi ancillæ.56.ff.de condit. & demonſtrat. Tertia: Niſi cum ita legatum eſſet, ſi arbitrio Titij nupſiſſet: nupſerit quidem, ſed non arbitrio Titij. reprobatur l. cum tale.70. §.ſi arbitratu ff d.tt. M.I.R. d.reg.43. except.3. Quarta: Niſi illegitimè nupſerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.hæc conditio.10. §.ſed enim non omnes ff.d.tt. Concordat l. quod pupillæ. 30. ff quando dies leg.ced. Quinta: Niſi ante teſtamentum factum nupſerit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt s̄. cap.1. membr.3. except.18. Sexta: Niſi non viuo teſtatore, ſed poſt mortem eius nupſerit. reprobatur l.in conditionibus.19. in prin. ff.de condit.& demonſtr. Concordat l.conditionum.89.§.illa verò. ff.eod.tt. Septima: Niſi nondum concubuerit. reprobatur l.cum fuerit.15.ff. d.tt. Octaua: Niſi alij quàm cui nubere iuſſa eſt, nupſerit. De hac exceptione vide inferius proximè except.1. M.I.R. d.reg.43. except.1. Nona: Niſi nuptiarum feſtiuitas non acceſſerit. l.ſancimus.24.C. de nuptijs.

Secunda regula: Conditio hæc, Si vel cum nupſerit: regulariter deficit, legatiq; actio denegatur, ſi non nupſerit. d.l.24. C.de nuptijs. M.I.R. d. cap.10.reg.44. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ei nubere iuſſit, cui nubere honeſtè non poteſt, vel cum quo ei non poteſt eſſe matrimonium. l.cum ita.61.ff.de condit.& demonſtr. M.I.R.d.reg.44.except.3. Cuius replicatio eſt: Niſi ei nubere iuſſa ſit mulier, cui honeſtè nubere potuit. d.l.61. & l.Titio.69.§.1.ff.d.tt. item l.2.C.de inſtit.vel ſubſtit. M.I.R.d.reg.43.except.1. Secunda propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi per eum cui mulier nubere iuſſa eſt, ſtet quo minus nubat. l.in teſtamento.30.ff.de condit. & demonſtrat. M.I.R. d. reg.44.except.1. Tertia: Niſi vir cui ſub conditione nuptiarum, vel mulier cui ſub conditione nubendi legatum eſt, vel hæreditas relicta, monaſterium ingre-

diatur, aut clericatum ſuſcipiat. Hac exceptio cum alijs ſimilibus approbatur Nouell. c.123. § ſi quis ſub condit. M.I.R. d.reg.44.except.2. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi vir vel mulier vitam monaſticam rurſus reliquerit. d. § ſi quis ſub. Secunda: Niſi in defectum conditionis ad redemptionem captiuorum, aut in cauſam pauperum ſit relictum. tūc enim, quamuis vir vel mulier monaſterium ingrediatur, tamen nihilominus deficiente conditione inſtitutionis, ſubſtitutioni ac reſtitutioni locus eſt. d. § ſi quis. verſ. ſi tamen. Reliquas propoſitæ regulæ exceptiones vide ī. condit prox.

II. DE CONDITIONE, *Si non nupſerit.*

De iure antiquo.

Iure antiquo conditio hæc, Si non nupſerit: pro non ſcripta habetur: & licet nupſerit mulier, tamen id quod ei ſub conditione iſta relictum eſt, non deficit, ſed ei debetur. Quod ius antiquum approbatur lege Iulia Miſcella. de qua Nouell. c.22. §. enimuerò quem deinceps. Concordat l. quoties. 21 ff. de condit. & demonſtr. l. ſeruo. 65. §. ſi teſtator. ff. ad S.C. Trebell. l. 2. C. de indicta vidu. l. ſed ſi. 60. §. fin. & l. cum tale. 70. §. Mauia. ff. de condit. & demonſtr. M.I.R. d. cap. 10. reg. 42. except. 8. & reg. 45. Sunt tamen propoſiti iuris antiqui decem potiſſimum exceptiones. Quarum prima eſt: Niſi non ſimpliciter nubere prohibita ſit mulier, ſed alicui certæ perſonæ nubere ſit prohibita. l. cum ita. 61. in prin. et l. hoc modo. 62. in prin. ff. d. tt. Secunda: Niſi non ſimpliciter, ſed certo quodam loco nubere mulier ſit prohibita. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 62. Tertia: Niſi non ſimpliciter, ſed ad certum tempus mulier nubere ſit prohibita. l. cum tale. 70. §. Mauia. ff. de condit. & demonſtr. M.I.R. d. reg. 45. except. 1. replic. 1. Huius exemplum proponitur l. ſed ſi. 60. §. fin. ff. d. tt. Quarta exceptio eſt: Niſi ſub contraria cōditione eidem mulieri ab eodem ſit legatum. l. Titiæ. 98. ff. de condit. & demonſtr. Quinta: Niſi ſeruus mulieri ſit legatus, ſi non nupſerit: & ſi nupſerit, ſeruus liber eſſe iuſſus ſit. l. Titio. 94. §. fin. ff. d. tt. Concordat l. vltim. ff. de ſtatuliberis. Sexta: Niſi mulier legatum alij reſtituere ſit rogata: tunc enim, quamuis conditio ei remittatur, fideicommiſſum tamen ei non remittitur. l. non dubium eſt. 14. in princ. ff. de leg. 3. Huius replicatio eſt: Niſi ſub contraria conditione (puta, ſi nupſerit mulier) fideicommiſſum ab ea ſit relictum. l. quoties. 21. ff. de condit. & demonſtrat. Septima exceptio eſt: Niſi alij, non mulieri legatum ſit ſub hac conditione, Si non nupſerit mulier. l. 1. C. de indicta viduitate. Huius replicatio prima eſt: Niſi in fraudem legis patri mulieris ita ſit legatum, vel cōtra. l. hæres meus. 77. §. fin. ff. de condit. & demonſtr. Secunda: Niſi alij coniunctim cum muliere ita ſit legatum. l. mulieri. 72. ff. de condit. & demonſtr. Tertia: Niſi legatarius mulieri reſtituere ſit rogatus. l. auia. 75. §. Titio. ff. d. tt. Octaua exceptio eſt: Niſi non mulieri ſit legatum ſub conditione non nubendi, ſed viro, ita, Si vxorem non duxerit. reprobatur l. legem 3. in princ. C. de indicta viduitate. Concordat l. hæres meus. 77. §. fin. ff. de condit. & demonſtr. Nona: Niſi non ita, Si non nupſerit: ſed ita ſit legatum, Si vel quoties vidua erit, aut ſi amiſerit vxorem. vel quādo ad cœlibatum peruenerit. d. l. 3. C. de indicta viduitate. Qua conſtitutione Imp. Iuſtiniani propoſita exceptio approbatur, & præcedens proxima reprobatur. Quæ autem fuerit lex Iulia Miſcella, cuius in ea ſit mentio, necnon conſtitutio qua lex illa ſublata eſt, proponetur ī excep. prox. Decima exceptio eſt: Niſi vir vel mulier, cui ſub conditione non iterandi nuptias legatum eſt, nō iurauerit, liberorum procreandorū cauſa nuptias ſe iterare: tunc enim conditio non nubendi ei nō remittitur. approbatur l. Iulia Miſcella, cuius ſententia proponitur Nouell. c.22. §. enimuerò quem deinceps. de quo vide paulò inferius. Iſta autem lex Iulia Miſcella, ſimul etiam exceptio propoſita, quam lex iſta introduxit, tollitur ac reprobatur l. 2. C. de indicta viduitate. Qua lege exceptio propoſita in fœminis reprobatur. In viris autem reprobatur l. legem. 3 in prin. C. d. tt. Concordat Nouell. c.22. §. enimuerò quem deinceps.

De iure nouo.

Hactenus de iure antiquo quo conditio non nubendi remiſſa eſt: cuius iuris decem propoſitæ ſunt exceptiones. Sequitur nunc ius nouum, quo dictum ius antiquum tollitur, & conditio propoſita non remittitur, atq; ob id exceptiones enumeratæ ſuperuacuæ habentur. Illud autem ius nouum proponitur Nouell. c. 22. d. §. enimuerò. verſ. quia verò. M.I.R. d. reg. 45. Iure igitur nouo, ſi deficit conditio non nubendi, deficit & legatum mulieri ſub iſta conditione relictum. Exiſtit autem conditio, & per conſequens legatum debetur, ſi mulier non nupſerit. Cuius tamen elegans proponitur exceptio l. pater. 99. in princ. ff. de condit. & demonſtr. Alias huiuſmodi exceptiones conditionis non nubendi exiſtentis. vide s̄. condit. 1. reg. 2. Hactenus igitur de conditione non nubendi ſit dictum.

III. DE CONDITIONE, SI liberos habuerit.

Prima huius cōditionis regula eſt: Si liberos habuerit, cōditio exiſtit. Quæ regula vt per ſe vera eſt, M.I.R. d. cap. 10. reg. 48. ita ſuas habet exceptiones, quarū prima eſt: Niſi adoptiui ſint liberi. l. ſi ita. 53. §. fin. ff. de leg. 2. Secunda: Niſi nullos alios liberos habeat, quam quos teſtamenti facti tēpore habuit. l. ſolemus. 9. ff. de condit. & demonſtr. Tertia: Niſi viuo marito teſtatore liberi ſint nati. reprobatur l. ſi vir. 59. ff. de condit. & demonſtr. Quarta: Niſi poſt mortem legatarij naſcātur. reprobatur l. ſed etſi. 20. ff. ad S.C. Trebell. l. is cui. 18. ff. quando dies leg. ced. l. intelligendus. 153. ff. de verb. ſignif. item l. ſi quis 147. ff. de reg. iuris. Quinta: Niſi exciſo ventre natus ſit infans. reprobatur l. etiam. 141. ff. de verb. ſignif. Sexta: Niſi apud hoſtes ſit filius. reprobatur d. l. 141. Septima: Niſi mortuus natus ſit filius. l. qui mortui. 129. ff. de verb. ſign. Octaua: Niſi liberi nati ſtatim ſint mortui. reprobatur l. cum vxori. 4. C. quando dies leg. cedat. M.I.R. d. reg. 48. except. 1 vbi etiam diſtinguitur. Nona: Niſi mulier legataria ex alio quam ex teſtatore liberos habuerit. l. cum vir. 24. ff. de condit. & demonſtr. Huius replicatio eſt: Niſi teſtator ſpecialiter expreſſerit, etiam ex alio liberos. l. ſed ſi. 60. in prin. ff. d. tt. Hæc de prima propoſitæ conditionis regula ſint dicta. Sed &

plures

plures exceptiones vide ĩ.conditione prox.reg.2.item ĩ.lib.25.cap.18.in verbo Liberi.

Secunda regula: Si non habuerit liberos, conditio propoſita deficit, & legati actio denegatur. Cuius exceptio prima eſt: Niſi legatarius vel legataria, cui ſub iſta cõditione legatum eſt, monaſterium ingrediatur, vel clericatum ſuſcipiat. Nouell.c.123. § ſi quis ſub. Secunda: Niſi legatarius, cui ſub tali conditione legatum eſt, pragnante vxore deceſſerit. approbatur per ea quæ dicta ſunt paulò ſuperius reg.prox.except.4. Plures exceptiones vide ĩ.condit.prox.reg.1.

IIII. DE CONDITIONE, SI ſine liberis deceſſerit.

Prima huius conditionis regula: Si ſine liberis mortuus fuerit, hæc conditio exiſtit. l.ex facto.17.§.ſi quis autem ff.ad S.C.Trebell.M.I.R.d.cap.10.reg.49. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi filius quem habet, ante patrem vel ſimul cum patre deceſſerit. Secunda: Niſi incertum ſit, vtrũ pater, an filius prior deceſſerit. Hæ duæ exceptiones reprobantur d.§.ſi quis autem. Plura de hac re vide ſ̃.lib.2.cap.24.reg.13. Tertia exceptio eſt: Niſi pragnante vxore deceſſerit. l.ſi quis.147.ff.de reg.iuris.l.intelligendus.153.ff.de verb.ſignif.item l.ſed & ſi.20.ff.ad S.C.Treb. Huius replicatio eſt: Niſi poſthumus viuus natus nõ ſit. l.is cui.18. in fin.ff.quãdo dies leg.cedat. Quarta exceptio proponitur l.heredib.77.in prin.ff.ad S.C Trebell. Alias huiuſmodi exceptiones vide ſ̃.cond.prox.reg.2.

Secunda regula: Si liberis relictis deceſſerit, conditio defeciſſe intelligitur, legatiq́ actio denegatur. l.ex facto.17.§ ſi quis autem.ibi:aut igitur. ff.ad S.C.Trebell. M.I.R. d.cap.10.reg.50. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi adoptiui ſint liberi, quos reliquit. l ſi. fideicommiſſum.74.ff.de condit.& demonſtr. M.I.R. d.reg.49.except.3. Secunda: Niſi liberos naturales reliquit. reprobatur, certo tamen modo, l.ex facto.17. §.ſi quis rogatus. ff.ad S. C Trebell. M.I.R. d reg 50. except.1. Tertia: Niſi ex illegitimo matrimonio nati ſint liberi. reprobatur l.heredibus.77.§ fin ff.d.tt. Quarta: Niſi liberi relicti poſt deportationem patris ſint concepti. l.ex facto.17.§ ex facto ff d.tt. Quinta: Niſi libertinus ſit filius & collegatarius. reprobatur d.l.17.§.ſi quis rogatus ibi:& in libertino. Concordat l.cum pater.79 § volo.ff.de leg.2.item l.vlt ff. de iure deliberandi. Sexta: Niſi filius apud hoſtes ſit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi poſt mortem legatarij ab hoſtibus redierit. l.etiam 141. ff. de verb ſignif. Septima: Niſi poſthumi liberi ſint. reprobatur l iubemus.6. § ſin autem is.C de S C.Trebell. Concordant ea quæ dicta ſunt ſ̃.reg.prox.except 3. Octaua exceptio eſt: Niſi non filium, ſed nepotem reliquerit. reprobatur d §.ſin autem is. Concordat l.1 C.de condit inſertis. M I.R.d. reg.50.except.7. Nona: Niſi vnico tantũ filio vel nepote relicto deceſſerit. Hæc exceptio reprobatur l. pater.99.§.ita fideicõmiſſo ff de condit.& demonſtr. Cõcordat d.l 6. §.ſin autem is.l non eſt.148 cũ l ſeq. ff.de verb.ſignif. Decima: Niſi liberi relicti hæredes defuncti non extiterint. reprobatur l filius familias. 111.§ cum quis ff de leg.1. Vndecima. Niſi incertum ſit, vter vtri ſuperuixerit, vel ſimul cũ patre filius interierit. l.ex facto.17.§.ſi quis autem.ff.ad S.C.Treb. Plura de regula propoſita vide ſ̃.condit.prox.reg.1.

V. DE CONDITIONE, SI VEL dum cum liberis erit: item, Si non à liberis receſſerit.

Deficit hæc conditio, legatiq́ actio denegatur, ſi à liberis receſſerit. l.3.C.de condit.inſertis. M. I. R.lib. 4.cap.10.reg.51. Eius autem regulæ exceptio prima eſt: Niſi per legatarium non ſtetit, quo minus ſit cum liberis. l.Titia.35.§.ſi ea conditione. ff.de leg.2. Concordat l.qui concubinã.29.§.vxori, in fin. ff.de leg.3. Secunda: Niſi conſilium retinuerit ſecum habendi liberos. l ſi quis 8. ff.de condit. & demonſtr. Tertia: Niſi ob grauiorem ſeruitutem vitandam à liberis diſceſſerit. l.Caio.13.§ fin ff.de alim leg. Quarta: Niſi liberi, cum quibus morari debuit, mortui ſint. d.l.13. §.Imperator.l.Stichus.20.§.fin ff.d.tt.l.annua.20.in prin. ff.de annuis leg.item l.1.C de leg. Contradicit M I.R. d.reg 51.except.1. Propoſitæ exceptionis replicatio proponitur l.illis.82. in fin. ff.de cond. & demonſtrat. de qua vide ſ̃.cap prox.except.20.replic 1. Quinta exceptio eſt. Niſi is cum quo morari iuſſus eſt, aſſiduè proficiſcatur, & in loca longinqua. Hæc exceptio tractatur l.Mæuia.13 § fin. ff.de annuis legatis. Sexta: Niſi is cum quo morari iuſſus eſt, nihil amplius illi præſtet, quam legatum eſt d.° §.fin.

VI. DE CONDITIONE, Si hæres erit.

Prima regula: Legatum ab aliquo ita relictum, Si hæres erit: conditionale non eſt. l.hæc verba.3 .ff. de leg.1.l.in conditionibus.19. §.hæc ſcriptura ff.de condit.& demonſtr. l.aliquando.105. in prin.ff.d.tt. l.ſi dies.21.§.fin.cum l.ſeq.§.quædam.ff.quando dies legati cedat. M.I.R. d.cap.10. reg.52. Proinde etſi hæres inſtitutus, à quo ita legatum eſt, Si hæres erit: hæres non exiſtat, nihilominus tamen ſubſtitutus legatũ debet. l.antepenult.§.fin ff.de leg.1. Et ſi legatarius, antequàm ille, à quo legatum ei relictum eſt, hæreditatem adeat, deceſſerit, nihilominus legatum ad ſuos hæredes tranſmittit. l.ſi Titio.22. §.quædam. ff.quando dies leg.ced. Planè propoſitæ regulæ exceptio prima eſt: Niſi teſtator voluerit conditionem eſſe. l. in conditionibus 19 §.hæc ſcriptura. ff de condit.& demonſtr. Secunda: Niſi duobus hæredibus inſtitutis, Seio puta & Mæuio, dixerit teſtator: Si Seius mihi hæres erit, tunc hæredes mei Titio centum danto. d.l. 22.§.fin. Tertia: Niſi non legatum ſit, ſed inſtitutio hæredis facta, ſi & alter hæres eſſet. l.ſeruus. 3. §.ſi quis ita.ff.de hæred.inſtit.

Secunda regula: In ijs ergo caſibus, in quibus ſcriptura hæc, Si hæres erit: conditionem facit, conditio regulariter exiſtit, ſi hæres extiterit. Cuius regulæ exceptiones hæ ſunt. Prima: Niſi coactus hæreditatem adierit. reprobatur per ea quæ habentur ſ̃. cap.1. except.41 repl 2. Secũda: Niſi ab inteſtato hæres exiſtat. l ſi in teſtamento.22 in prin.ff ſi quis omiſſa cauſa teſtam. Concordat l cum filio.3.& l.qui liberis.8. §.hæc verba ff.de vulg.ſubſtit. Tertia: Niſi cum quis filio ſuo impuberi Seiũ ſubſtituiſſet, & ab eo legaſſet Titio ita, Si Seius mihi hæres erit: filius hæres extiterit, & intra pubertatẽ deceſſerit. hoc enim caſu Seius

ſubſtitutus impuberis, nõ teſtatoris hæres efficitur, & ob id videtur defeciſſe conditio. Verùm exceptio hæc reprobatur l.paterfamiliâs.44.ff.de vulgari ſubſtit. Quarta: Niſi hæres exiſtens poſtea hæres eſſe deſierit. reprobatur l.in ſubſtitutione.29. & l.ex facto.41. §. Iulius.ff.d.tt. Quinta: Niſi per alium exiſtat hæres, vt dominus vel pater inſtituti. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.lib.9.cap.20.reg.16. Sexta: Niſi ex ſubſtitutione, non ex inſtitutione hæres exiſtat. reprobatur l.ex duob.32.§.1.ff.de vulg. ſubſtit.

VII. DE CONDITIONE, Si hæres non erit.

M.I.R. d.cap.10. reg.53.

Prima regula: Exiſtit hæc cõditio, ſi hæres non ſit. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ita inſtitutio hæredis ſit facta, Si Titius hæres non erit, Titius hæres non eſto. approbatur, certo tamen modo, l.vltim §.1. ff.de vulgari & pupill. ſubſtit. Secunda: Niſi cum quis ſubſtituto ſubſtitutus eſſet ſub hac conditione, Si ſubſtitutus hæres non erit: ſubſtitutus hæres non ſit ob id, quia inſtitutus hæres exiſtat. tunc enim ſubſtituto ſubſtitutus cum inſtituto hæres eſſe nequit, quamuis conditio ſubſtitutionis extiterit. l. cum in teſtamento.37.in princ.ff.de hæred.inſtit. Tertia: Niſi hæres non ſit ob id, quòd ante diem hæreditatis cedentẽ fuerit mortuus. reprobatur l.vlt. ff. quando dies leg.cedat. Concordat l.ab omnibus.101.§.cum quidam. ff. de leg.1. Quarta: Niſi aduerſus repudiationem hæreditatis in integrum ſit reſtitutus, & ita hæres efficiatur. reprobatur l.ait prætor.7.§.ſed quod Papinianus.ff.de minorib.25.annis.

Secunda regula: Deficit hæc conditio, & legati actio denegatur, ſi hæres extiterit. l.in conditionib.19. §.ſed ſi ſic.ff.de condit.& demonſtrat. Huius regulæ exceptio prima: Niſi pro parte tantùm hæres ſit. reprobatur d.§.ſed ſi ſic.& §.ſi à Primo. Secunda: Niſi alter ex duobus hæres non extiterit. tũc enim, quamuis alter hæres extiterit, legatum tamen debebitur. approbatur in caſu d.§.ſi à Primo. Tertia: Niſi cum ſeruus duorum hæres inſtitutus eſſet, & ita eſſet legatum, Si ſeruus hæres non erit: ſeruus altero dominorum iubente, altero prohibente, hæreditatem adierit. l.ſeruum.46.in prin. ff.de vulgari ſubſtit. Quarta: Niſi coactus hæreditatem adierit. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ.lib.prox.cap.17. memb.2.excep.24. Quinta: Niſi per contra tabulas bonorum poſſeſſionem hæres extiterit. reprobatur l.in conditionib.19. §.ſi patronus. ff.de condit.& demonſtr. Sexta: Niſi hæres exiſtens, poſtea aduerſus aditionem in integrum ſit reſtitutus. l.ait prætor.7.§.ſed quod Papinianus. ff.de minorib.25.annis. Plura de regula propoſita vide ſ.lib.9.cap.11.except.136.

VIII. DE CONDITIONE, SI rationes reddiderit.

Prima regula: De definitione huius cõditionis proponitur l.cum ſeruus.80. §.quid ergo. ff.de condit. & demonſtr. l.quamuis.31.in prin. item l.Iulius Paulus. 79.§.hac conditione.ff.d.tt.l.ſi ſeruo.31.in prin.ff.de ſtatuliberis. Alia huiuſmodi definitio proponitur l.qui ſub conditione.109. ff. de condit. & demonſtrat. Sed & alia huiuſmodi definitio continetur l.Thais. 41.§.Stichus. ff.de fideicommiſſ.libert.

Secunda regula: Exiſtit hæc conditio, ſi ſeruus rationes reddiderit, & reliqua ſoluerit. Quæ regula ex præcedentibus patet. Eius autem exceptio prima eſt: Niſi cùm duobus ſub conditione rationum reddendarum legatum eſſet, altero rationes reddere parato, alter non reddat rationes. approbatur certa conditione l.ſi quis.13.§.ſi duo.ff.de ſtatuliberis. Plura de exceptione propoſita vide ſ. cap.1. quæſt.3. except.5. repl.1. Secunda exceptio eſt: Niſi alij quàm hæredi rationes reddiderit, vel reliqua ſoluerit. Hæc exceptio vt regulariter vera eſt, ita ſuas habet replicationes, quarum prima eſt: Niſi hæres abſens ſit. tunc enim arbiter à magiſtratu dari poteſt, cui ſeruus rationes reddat. l.ſi pater.47.§.ſi Sticho.ff de fideicom. libert. Concordat l.ſi cui.48. ff.de condit. & demonſtr. Secunda: Niſi hæres ſtatuliberum vendiderit. hoc enim caſu emptori reliqua ſoluendo conditio exiſtit. l.ſi ſtatulibera.6. §.fin. ff. de ſtatuliberis. Tertia: Niſi tutori hæredis impuberis reliqua ſoluerit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius duplicatio eſt: Niſi in fraudem hæredis cum tutore colluſio ſit facta. l.qui filium.22.in prin. ff. de manumiſſ. teſtam. Quarta replicatio: Niſi curatori hæredis adoleſcentis reliqua ſoluit. reprobatur l.Lucius.53.ff.d.tt. Hæc de ſecunda exceptione eiuſq; replicationibus ſunt dicta. Tertia exceptio eſt: Niſi non omnibus hæredibus reliqua ſoluerit. l.ſi quis.12. ff. de ſtatuliberis. Quarta: Niſi non ſolidum ſit ſolutum vel præſtitum. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verum eius replicatio prima eſt: Niſi per errorem & imprudentiam minus ſit ſolutum. l.quamuis.31.ff.de condit. & demonſtrat. Secunda: Niſi reliquum ſit obſcurius, pro quo ſatiſdare ſit paratus. l.ſtatuliber.5.in prin.ff.de ſtatuliberis. Cõcordat l.ſeruus.34.§.fin.ff.d.tt. Tertia replicatio proponitur l.Thais.41.§.libertatẽ. ff. de fideic. liber. Quarta proponitur ac reprobatur d.l.41.§.ab hæredib. Quinta replicatio proponitur & variè tractatur l.Sticho.40.§.ſeruus.ff.de ſtatulib. Sexta habetur d.l.40.§.fin. Septima: Niſi quadam caſu ſine culpa eius qui reliqua ſoluere debuit, perierint. l.qui filium.22.§.fin.ff.de manum.teſt. Cõcordat l.Thais. 41.§.Titius.ff.de fideic.libert. Octaua: Niſi rationes ſint non ſcriptæ. reprobatur l.libertate.26.in prin.ff. de ſtatulib. Reliqua quæ in ratione reddenda veniant, vel non veniant, vide ſ.reg.1. Sed & propoſitæ exceptionis ſpecies & exempla ſunt exceptiones tres proximè ſequẽtes. Quinta exceptio eſt: Niſi rationes & inſtrumenta non exhibuerit vel reddiderit. l.ſi ita.13. §.quæſtio, in fin.ff.de manumiſſ.teſt.l.non ſolum.8. §.is qui reddere.ff.de liberat.leg.l.ſi cui.48.ff.de condit. & demonſt.item l.cum ſeruus.80.§.quid ergo.ff.d.tt. Sexta exceptio eſt: Niſi ea quæ furto abſtulit, non reddat. l.Sticho.40.in princ.ff.de ſtatulib. l.Thais.41.§. Stichus.ff.de fideic.libert. item l.cùm teſtamento.4. §.is cui. C.de teſt.manum. Septima: Niſi debitores rationum deſierint eſſe ſoluẽdo. reprobatur l.qui ſub. 109.in fin. ff.de condit. & demonſtr. Cui concordat l.Thais.41.§.fin.ff.de fideicommiſſ.libert. Octaua: Niſi non ibi, vbi oportet, rationes reddat, vel reliqua ſoluat. l. tales.110. §.fin. ff. de condit. & demonſtr.

Nonæ

Nona: Niſi non debito tempore reddat. l. Thais. 41. §. intra certa. ff de fideic. libert. Huius replicatio prima eſt: Niſi non ſtet per legatarium, quo minus intra ſtatutum tempus conditioni pareat. d. §. intra certa. Cuius elegans exemplum proponitur l. ſi hæreditas. 28. in prin. ff. de ſtatulib. Secunda replicatio eſt: Niſi teſtator tempus conditioni rationũ reddendarũ non adiecit. l. Sticho. 40. §. Titius. ff. d. tt.

Tertia regula: Deficit conditio propoſita, & ob id legati actio denegatur, ſi ſeruus non reddiderit rationes, nec reliqua ſoluerit. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi nulla ſint reliqua. l. Iulius Paulus. 79. §. hac conditione. ff. de cond. & demonſtr. l. ſi ſeruo. 31. §. fin. ff. de ſtatulib. item l. cùm teſtamento. 4. §. fin. C. de teſtam. manum. Secunda exceptio eſt: Niſi nullas rationes adminiſtrauerit. l. Thais. 41. §. penult. ff. de fideic. libert. Concordat l. libertate. 26. §. fin. ff. de ſtatulib. Tertia: Niſi per hæredẽ ſtet, quo minus rationes reddantur. l. ſeruus. 34. §. Imp. & l. ſi intra. 25. §. fin. ff. d. tt. itẽ l. ſi pater. 47. §. ſi Sticho, in fin. ff. de fideic. libert. Huius replicatio eſt: Niſi ſeruus non offerat reliqua, vel aliud etiam impedimentum libertatis ſit, quamuis hæres paratus eſſet audire rationes. approbatur ſimul & diſtinguitur d. §. Imperator. Quo præterquam quòd replicatio propoſita approbatur, ſimul etiam duæ eius duplicationes introducuntur. Prima: Niſi ſeruus ſe neget reliqua debere. Altera: Niſi reliquũ ſit obſcurius, pro quo reddendo, ſi conſtiterit, ſatiſdare ſeruus ſit paratus. de qua poſteriore duplicatione vide item ſ. reg. 2. exc. 4. repl. 2. Quarta exceptio eſt: Niſi per tutorem hæredis vel alium ſtet, quo minus reliqua ſoluantur. approbatur ipſo iure, eiusq́; replicatio eſt: Niſi ſeruus legatarius fraudis particeps ſit, quo per alium ſtet. l. qui filium. 22. §. itaque etſi offer. ff. de manum. teſt.

IX. DE CONDITIONE, SI MEVS vel meum erit, cum moriar.

Prima regula: Exiſtit hæc conditio. & legati actio competit, ſi teſtatoris ſit mortis tempore. approbatur exemplo l. filia. 26. §. fin. ff. de condit. et demonſtr. Exceptio prima: Niſi vſumfructum eius teſtator alienauerit. reprobatur l. 2. in prin. ff. de cond. inſtit. Secunda: Niſi partem in eo alienauerit. reprobatur, certa tamen conditione, d. l. 2.

Secunda regula: Deficit conditio propoſita, & legati actio denegatur, ſi fuerit alienatũ. l. talem. 49. §. 1. ff. de hæred. inſtit. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi teſtator rem alienatam viuus receperit. de qua exceptione vide ſ. lib. 12. cap. 7. cauſa 5. exc. 2. Altera exceptio eſt: Niſi ſeruo hærede inſtituto ſub hac conditione, Si teſtatoris erit: teſtator viuus ſeruum manumiſerit. d. l. 49. § fin. Plura de conditione propoſita vide ſ. lib. prox. cap. 4. de ſuis reb. leg. item ſ. hoc lib. cap. 1. membr. 2. tertia ſpecie.

X. DE CONDITIONE, CVM IN tutelam ſuam & ad pubertatem peruenerit.

Exiſtit hæc conditio, ſi pubes factus fuerit. l. cum filiofamiliâs. 48. in prin. ff. de leg. 3. Cõcordat Inſtit. de pupillari ſubſtit. in prin. ibi: & prius moriatur. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi filiæfamiliâs ita ſit legatum. l. ſi filiæfamiliâs. 49. ff. de leg. 3. Secunda: Niſi mater filio ſuo, in patria poteſtate cõſtituto, ita legauit, cum patrẽ haberet ſuſpectũ. d. l. 48. §. 1. ff. de leg. 3. Tertia: Niſi alia mens fuerit teſtatoris, & puberi ita ſit legatum. d. l. 48. §. quòd ſi quis. & §. & ex his. Quarta: Niſi furioſo, prodigo, vel alij curatorem habenti, ita ſit legatum. d. l. 48. §. item ſi furioſo.

XI. DE conditione, Cum quatuordecim puta annorum erit: vel, Cum ad annum decimumquartum peruenerit, vide ſ. lib. prox. cap. 7. reg. 12.

XII. DE CONDITIONE, SI TVtelam in decimumoctauum annum geſſerit.

De hac tractatur l pater. 99. §. conditionum. ff. de condit. & demonſtr.

XIII. DE CONDITIONE, SI ANtequam res ſuas adminiſtrare poſsit, deceſſerit.

Hæc conditio definitur l. cum filius. 111. ff. de cond. & demonſtr. M. I. R. d. cap. 10. reg. 58.

XIIII. DE CONDITIONE, Si arbitratus fuerit.

De boni viri arbitrio intelligenda eſt conditio. l. fideicommiſſa. 11. §. quanquã. ff. de leg. 3. M. I. R. d. cap. 10. reg. 55. & lib. 5. cap. 1. reg. 40.

XV. DE CONDITIONE, SI DEmeruerit, vel te non offenderit.

Definitur hæc conditio d. l. 11. §. proinde etſi ita. ff. de leg. 3.

XVI. DE CONDITIONE, SI ME hæredem inſtituerit, vel quid mihi legauerit.

Definitur hæc conditio l. mulier. 20. §. fin. ff. de condit. inſtit.

XVII. DE CONDITIONE, SI IMpenſam, quam in fundum feci, reddiderit.

Tractatur l. quibus diebus. 39. §. quidam. ff. de condit. & demonſtr.

XVIII. DE CONDITIONE SI MOriatur antequam ei res reſtituatur.

Tractatur l. quidam. 25. in prin. ff. ad S. C. Trebell. Huius exceptio eſt: Niſi per hæredem ſteterit, quo minus reſtituerit. l. ſi quis. 3. §. 1. ff. de adim. leg.

XIX. DE CONDITIONE, SI VEL cùm vidua erit, quoties vidua erit, ſi vxorem amiſerit, & quando ad cœlibatum peruenerit.

Tractatur l. 3. C. de indicta viduitate. Sed & tractatur l. filia. 22. ff. de ann. leg.

XX. DE CONDITIONE, SI alieno hærede deceſſerit.

Definitur hæc conditio l. ex facto. 17. §. fin. ff. ad S. C. Trebell.

XXI. DE CONDITIONE, SI tabulas chirographi mei hæredi meo reddiderit.

Definitur hæc conditio l. huiuſmodi. 81. §. ſi ita legatum. ff. de leg. 1.

XXII. DE CONDITIONE, SI primùm marem pepererit.

Tractatur l.ſi fuerit.11.§.fin.ff.de reb.dubijs.

XXIII. DE CONDITIONE, qui prior Capitolium aſcenderit.

Duobus ſimul aſcendentibus, quid iuris ſit, vide ſ. lib.12.cap.6.except.95.

XXIV. DE CONDITIONE, Si facere poſsit.

Exiſtit hæc conditio, ſi facere poßit. Cuius exceptio eſt: Niſi conditio ſit contra leges, vel contra bonos mores. M.I.C.lib.9.cap.10.exc.120.repl.1.dupl.2. M.I.P.lib.5.cap.5.reg.25.

XXV. DE CONDITIONE non faciendi.

Impletur hæc conditio, & ob id actio competit, ſi legatarius cauerit ſe non facturum. l.ſi qui.4.§.fin. ff.de cond.inſtit. Sanè cautio hæc dicitur Mutiana, de qua cum propoſita regula exceptionibus vide ſ. lib. prox.cap.8.in prin. Sed & exiſtit conditio propoſita, ſi non ſit factũ, quod ne fiat in conditione eſt comprehenſum. Quæ regula vt per ſe vera eſt, ita recipit exceptionẽ hanc: Niſi cum alicui ſub conditione faciendi quid eſſet legatũ, & niſi feciſſet, ad alium legatũ eſſet translatum, per legatariũ non ſteterit, quo minus faciat. tunc enim perinde habetur, ac ſi ſub contraria conditione legatũ ad alium translatum non ſit. Idem iuris eſt, ſi legatarius antequam facere poſſet, deceſſerit. tunc enim legatũ ad alium ſub cõtraria conditione inutiliter eſt translatũ. cuius elegans exemplũ proponitur l.pater.99.in prin.ff. de cond.& demonſtrat. Aliud vide ſ.lib.12.cap.7. cauſa 3.exc.5. Sanè quæcũq; exceptiones ſ.cap.prox.enumeratæ ſunt, aduerſus defectum conditionis competentes, eaſdem etiam aduerſus regulam propoſitam eo caſu quo legatũ ſub conditione faciendi alicui relictum, ſub conditione contraria non faciendi ad alium translatum eſt, non inutiliter opponi arbitror.

XXVI. DE *conditione non alienandi vide ĩ. de legato familiæ relicto.*

XXVII. DE *conditione. Si filio meo quid acciderit, proponitur l. in vulgari.163.§.ſi quis ita.ff. de verb.ſignif.*

¶ *Hactenus igitur de conditionibus & legatis cõditionalibus, tertia legati ſpecie, ſit dictum. Sequitur quarta legati ſpecies.*

DE ANNVIS LEGATIS. Caput IIII.

I. SIMILE ET DIFferentiæ.

Simile eſt vſusfructus legato. Quod approbatur, ſimul & differentiæ inter hoc & illud legatũ proponuntur l.in ſingulos.8.ff de annuis legatis.

II. PLVRA *ſunt legata, non vnum. de quo vide ſ. lib.12.cap.1.quæſt.5.*

III. SPECIES ANNVI legati.

Prima ſpecies: Si ita ſit legatum, Quotannis hæres totidem dato: annuũ eſt legatũ. l.nec ſemel.12.§.nouißimè.ff.quãdo dies leg.ced. Secunda ſpecies: Si alicui quinquaginta ſint legata, donec nubat, annuũ eſt legatum.l.legatũ.17.in prin.ff.de annuis legatis. Tertia: Si ex reditu decem legata ſunt die nundinarũ, annuum eſt legatũ. l.annua.20.§.Attia.ff.de annuis legatis. M.I.R.lib.4.cap.10.reg.63. Quarta: Si decurionibus die natalis ſui certũ quid præſtari voluit, annuum eſt legatum.l.cum quidam.23.ff.d.tt.M.I.R.d. reg.63. Quinta: Si reipub. centum ſint relicta per quadriennium cuiuſdam certaminis, perpetuum cenſetur legatum. l.cum erat.24.ff.d.tt. Sexta: Si annua, bima, trima die ſit relictũ, annuum cenſetur legatum, ex l.ſi legatum.3.ff.de annuis legatis. Septima: Si ex reditu certam partem fructuum legauit, annuum cenſetur legatũ.l.defuncta.58.§.Sempronio.ff. de vſufruct.& quemad.quis vtatur.

IIII. AN EX LEGATO ANnuo detur actio?

Regulariter ex hoc legato perinde ac ex alijs legatis dari actionem, non dubitatur. M.I.R.d.cap.10.reg. 65. Verùm eius regulæ exceptio prima eſt: Niſi legatarius ſit mortuus. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. lib.prox.cap.1.quæſt.3.reg.1.except.5. Secunda: Niſi legatarius capite fuerit deminutus. reprobatur l.legatum.10.ff.de cap.demin. Concordat l.in ſingulos.8. ff.de annuis leg. Tertia: Niſi is, à quo legatũ relictum eſt, mortuus ſit. Hæc exceptio regulariter reprobatur; de quo paulò inferius membr.6.dicetur. Quarta: Niſi cũ à fructuario ex reditu fundi annuũ legatum eſſet relictũ, vſusfructus ſit extinctus. l.Titia.19. in prin ff. de annuis legatis. Concordat l.Stichus.20. §.Titia.ff. de alim.leg. Quinta: Niſi cũ ex reditu fundi annuũ legatũ relictũ eſſet, aliquo anno nulli vel minores fructus ex eo fundo fuerint percepti. hoc enim caſu videtur, quòd eius anni legatum non debeatur. Verum reprobatur l.legatum.17.§.fin.ff.de ann.leg l.ex eo.13. ff.de vino legat. l.Lucius.12.ff. de alim.leg. l.Firmio. 26.in prin.ff. quando dies leg. ced. Sexta exceptio: Niſi prædium, ex cuius reditu annuũ legatum debetur, fuerit ab hærede alienatum. reprobatur l.liberto. 21.in prin.ff de ann.leg. Cõcordat l.nihil.117.in prin. ff.de legat.1. Septima exceptio proponitur & reprobatur l.annuam.6.ff.de ann.legat. Reliquas exceptiones aduerſus annuum legatum vide ſ. in generali exceptionum aduerſus legata tractatu.

V. QVIBVS EX LEGATO annuo detur actio?

I.Regula: Hæredi legatarij non datur annuum legatum, vel eius actio. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ dicta ſunt ſ.libro prox. cap.1. quæſt.3. reg.1.except.5.

II.Regula: Si ſacerdotib.& miniſtris Eccleſiæ relictum ſit, etiam ſucceſſorib. in illud miniſterium datur l.annua.20.§.Attia ff.de ann.leg.

VI. ADVERSVS QVOS ex legato annuo detur actio?

Regulariter etiam aduerſus hæredem rogati, ſeu eius à quo legatum relictum eſt, competit hæc actio, ſecundũ ea quæ dicta ſunt ſ.lib.prox.cap.2.reg.3. Verùm eius regulæ prima exceptio eſt: Niſi à fructuario legatum annuũ ſit relictum: hoc enim caſu, quoniam morte

morte fructuarij extinguitur vſuſfructus, etiam legatum annuum extingui dicendum eſt, & ob id hæredes rogati non teneri. l. Titia. 19. in prin. ff. de ann. leg. Secunda exceptio eſt: Niſi cum legatum annuum ad ludos ciuitati relictū eſſet, teſtator hæredes ludis præſidere voluerit: tūc enim hæredes hæredū non teneri videtur. Verùm reprobatur l. annuam. 6. ff. de ann. leg.

VII. QVID ET QVANTVM VEniat in actionem ex annuo legato competentem?

I. Regula: Si annua, bima, trima die (triginta fortè) ſint relicta, ſingulis annis dena debentur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi legatū. 3. ff. de ann. leg. M. I. R. lib. 5. cap. 1. reg. 79. Propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi teſtator adiecerit, Penſionibus iniquis. approbatur ſimul & declaratur d. l. 3. §. ſed ſi adiectum.

II. Regula: Si legatarius fuerit mortuus, eius anni in quo deceſſerit, totum legatum hæredi eius debetur. de qua re vide s̄. lib. prox. cap. 1. quæſt. 3. reg. 1. except. 5. repl. 1.

III. Regula: Si mulieri legatum ſit, Quoties vidua erit: eius anni quo rurſus nubit, integrum legatum ei debetur. l. filia. 22. ff. de annuis legatis.

VIII. AD FINE *dictæ actionis remediū eſt, actio hypothecaria, & miſſio in poſſeſſionem rei ſeruandæ gratia l. fundus. 9. ff. de annuis legatis. De hoc remedio vide plura s̄. lib. prox. cap. 12. Sed & alia huius actionis adfinia remedia vide s̄ lib. prox. cap. 11.*

DE ALIMENTIS LEGATIS. Cap. V.

Q Vinta legati ſpecies eſt, alimentorum legatum: de quo in hoc capite tractandum.

I. AN EX LEGATO ALImentorum detur actio?

Regulariter quidem actionē dari, nemo eſt qui neget: M. I. R. lib. 4. cap. 10. reg. 66. verùm eius regulæ exceptiones hæ ſunt. Prima eſt: Niſi legatarius fuerit mortuus. approbatur per ea quæ dicentur ī. eod. cap. quæſt. 2. reg. 2. item M. I. R. lib. 4. cap. 10. reg. 31. Secunda: Niſi in metallū damnato alimenta ſint relicta. reprobatur l. ſi in metallū. 3. in prin. ibi: extra cauſam alius. ff. de his quæ pro non ſcriptis hab. Concordat l. uni. 11. ff. de alimentis legatis. Tertia: Niſi legatarius ad pubertatem peruenerit. Hæc exceptio tractatur l. Mela ait. 14. in prin. ff. eod. tt. M. I. R. d. reg. 66. exc. 1. Quarta: Niſi cum alicui tanquā liberto alimenta relicta eſſent, is ius aureorum annulorum impetrauerit: huic enim tanquā ingenuo, nō liberto, alimenta videbantur nō deberi. Verùm reprobatur l. 1. ff. de iure aureor. annul. Quinta: Niſi libertus, cui alimenta relicta ſunt, ſine liberis patroni defuncti egerit. reprobatur l. libertis. 4. §. fin. ff. de alimentis legatis. Sexta: Niſi legatarius iuſſa teſtatoris nō fecerit. approbatur exemplo l. libertis. 18. §. fin. ff. d. tt. Plura de exceptione propoſita vide s̄ lib. 12. cap. 8. cauſ. 15. Septima exceptio: Niſi legatarius intra multos annos alimenta nō petierit. reprobatur d. l. 18. §. manumiſſis. Octaua: Niſi is cuius fidei commiſſum eſt, id legatū ex quo alimenta præſtanda ſunt, repudiauerit. approbatur per ea quæ dicta ſunt s̄. lib. 12. cap. 9. cauſa 42. in prin. Eius aūt replicatio eſt: Niſi aliud legatū ex eodem teſtamento agnouerit. l. a filio. 15. in prin. ff. de alim. leg. Cuius ratione vide s̄. lib. 12. cap. 8. cauſa 29. except. 14. repl. 1. Sed & plures propoſitæ exceptionis replicationes vide s̄. eod. lib. cap. 9. cauſa 42. Nona exceptio eſt: Niſi is cuius fidei commiſſum eſt, in compenſationem alimentorū fideicommiſſario vineas legauerit. l. cum alimenta. 22. §. fin. ff. de alim. legatis.

II. QVIBVS EX ALIMENTOrum legato detur actio?

I. Regula: Si generaliter libertis alimenta relicta ſunt, regulariter omnibus libertis teſtatoris alimenta debentur. Cuius regulæ exceptio prima: Niſi ſeruis legatis, quibus fideicōmiſſaria libertas in eodem teſtamento eſt relicta. reprobatur l. 2. in prin. ff. de alim. leg. Secunda: Niſi antea vel poſtea quoſdam libertos ſpecialiter nominauerit. reprobatur l. verba. 5. ff. d. tt. Concordat l. vlt. ff. de reb. dubijs. Tertia: Niſi quibuſdā libertis ſpecialiter alimēta relicta ſint, vel quid aliud ſit legatū. l. alimenta. 16. §. Baſilicæ. ff. de alim. leg. Concordat l. Stichus. 20. in prin. ff. d. tt. Propoſitæ exceptioni quodammodò contradicit l. libertis. 18. in prin. itē l. teſtamento. 19. ff. d. tt. Quarta exceptio: Niſi cū ita eſſet legatū, Omnibus libertis meis cibaria, quæ viuus præſtabam, dari volo: quibuſdam v[illegible] cibaria non præſtiterit. reprobatur l. a filio 15. [illegible] ff. de alim. leg. Concordat l. teſtamento. 19. ff. d. tt. Igitur multò magis ei dabitur legati actio, qui viuēte patrono pecuniā annuā, item frumentū & vinū menſtruū accepit. Quod exemplum proponitur l. alio. 9. §. fin. ff. d. tt. Quinta: Niſi quendam libertū teſtator viuus de domo ſua dimiſerit, & cibaria quæ præſtabat, dare deſierit: huic enim inter cæteros libertos nō dabitur alimentorū actio. Quæ exceptio approbatur cum conditione ſeu replicatione ſua, l. Lucius Titius. 90. §. Lucius Titius. ff. de leg. 2. Sexta exceptio eſt: Niſi non teſtatoris ſit libertus, ſed liberti eius libertus. l. Modeſtinus. 105. ff. de verb. ſign. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi teſtator eum ſuū libertū nominauerit. approbatur cū conditione l. alimenta. 16. §. libertis. ff. de alim. leg. Septima: Niſi quidā libertus iuſſa teſtatoris nō fecerit. l. libertis. 18. §. fin. ff. de alim. leg. Octaua: Niſi vnus ex libertis ius aureorum annulorum impetrauerit. reprobatur l. 1. in prin. ff. de iure aureorum annul. Nona: Niſi vnus ex libertis per colluſionem ingenuus pronunciatus, poſtea colluſione detecta conditioni ſuæ redditus ſit. Huic enim non dabitur actio. d. l. 1. in fine.

II. Regula, De hæredibus legatarij. His non datur actio propoſita, per ea quæ dicta ſunt s̄. lib. prox. cap. 1. quæſt. 3. reg. 1. except. 3 & 5. Concordat l. libertis. 18. §. poſthumis. verſ. an etiam cibariorū ff. de alimentis legatis. Cuius exceptio eſt: Niſi poſt diem legati cedentem legatarius deceſſerit: iſta enim alimenta, quorum dies ceſſit, ad ſuos hæredes tranſmittet. l. libertis. 4. §. ſed et ſi deceſſerit. verſ. poſt diem. ff. d. tt.

III. ADVERSVS QVOS EX ALImentorum legato detur actio?

I. Regula, De hæredibus rogati. Hæres quoque hæredis rogati ad alimenta præſtanda tenetur. l. à filio

15.in prin.ibi:idem quæſijt. ff.de alim.leg. Huius regulæ exceptio prima: Niſi rogatus pluribus hæredibus relictis deceſſerit. reprobatur l.cum vnus.10. in prin. ff.de alim. legat. Secunda: Niſi rogatus proprio nomine ſit appellatus in fideicommiſſo.reprobatur l alimenta.16.in prin.ff.de alim.legat. Tertia: Niſi a rogato alimenta nunquam ſint petita. reprobatur l.libertis.18.§.manumiſſis.ff.d.tt. Quarta: Niſi vſufructu fundi legato, legatarius rogatus ſit ex fructib. fundi alimenta præſtare: tũc enim mortuo legatario extinguitur vſusfructus, & alimentorum fideicommiſſum.l.Stichus.20.§.Titia.ff.de alim.leg. Concordat l. Titia.19.in prin.ff.de ann.legatis.

II. Regula: Is in quem prædium, ex quo alimenta præſtanda ſunt, translatũ eſt, ad alimenta præſtanda tenetur.l. Caio.13.in prin.ff.de alimẽtis legat.de qua re vide ſ̄.lib.12.cap.9.cauſa 42.except.1.exemplo 4. Sed & huius regulæ exemplum proponitur l. Stichus. 20.§.item cum alimenta ff.eod.tt.

IIII. QVID ET QVANTVM veniat in alimentorum legatum?

M.I.R.lib.4.cap.9.reg.85.

I.Regula, De aqua, proponitur l.1.ff.de alim.leg.

II. Regula: Cibaria & veſtitus & habitatio debentur. l. legatis.6.ff.d.tt.Concordat l.vlt.ff.d.tt. M.I.R. lib.4.cap 10.reg.68.

III.Regula: Quæ ad diſciplinã pertinent, hoc legato non continentur.approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.6.cum l.ſequente.M.I.R.d.cap.10.reg.69.

IIII.Regula, De præteriti temporis alimentis. Hæc nihilominus debentur, quamuis nec petita, nec lis eo nomine fuerit conteſtata. l. cum vnus.10. §. verbis, cum l.ſeq. ff.de alim. leg. item l.libertis.18. §. manumiſſis.ff.d.tt.

V.Regula: Si alimẽta relicta ſint, nõ adiecta quantitate, quid iuris ſit definitur l. cum alimenta.22. in prin.ff.de alim.leg.de quo vide ſ̄.lib.prox.cap.6.quãtum veniat, reg.1.

VI.Regula: Si alimenta præſtari iuſſit arbitrio hæredis, viri boni arbitrio modus eſt ſtatuendus. l.verba. 3.in fine.ff d.tt.

VII. Regula: Si arbitratu boni viri filiæ alimenta relicta ſunt, quantũ debeatur, definitur l.cum vnus. 10.§.fin.ff.d.tt.

V. EVENTVS LEGATI ALIMENTORUM, & de executore alimentis diſtribuendis dando.

De executore dando regula proponitur l. ſolent.3. ff.de alim.leg. Ex qua tria notanda ſunt. Primùm, ſi alimenta pluribus plures hæredes debeant, legatarios diuidendos inter hæredes, vt alter ab altero ſua alimenta in ſolidum percipiat: aut vnum ex hæredibus eligendum, qui ſolus legatarijs alimenta præſtet. Deinde notandum, executorem diſtribuendis alimentis conſtitutum, cæteris cauere teneri de reddenda portione pecuniæ, vno aut altero ex legatarijs deficiente. Quod & approbatur l. penult. § filia. ff. ad l. Falcid. Planè cautio dicta exigenda eſt à nudo miniſtro præſtandorum alimentorum. Si autem vnus hæredum à defuncto iuſſus ſit præcipere pecuniam, & alimenta præſtare, ad propoſitam cautionem præſtandam non tenetur: de qua re dictum ſ̄.lib.proxim. cap.8.caut.3.cauſa 6.item lib.12.cap.vlt.quæſt.1.reg. 12. Poſtremò notandum, quòd in fine propoſitæ legis dicitur de partibus eorum qui ſoluendo eſſe deſierint: de qua re vide ſ̄.lib.prox.cap.2.reg.3.except.1. replic.1. Accedit propoſita regula M.I.R. d.cap.10. regul.71.

DE DOTE RELEGATA.

Cap. VI.

SExta legati ſpecies eſt, legatum dotis, ſi maritus vxori dotem relegauerit, vel filio pater. de quo nunc agendum.

I. AN, SI MARITVS VXORI dotem relegauerit, actio eo nomine detur?

Hoc caſu videbatur dicendum, actionem nullam naſci. Quoniã quando debitor creditori ſuo legat id quod ei debet, inutile eſt legatũ, ſecundum ea quæ dicta ſunt ſ̄ lib 12.cap 5.exc.55.in prin. Maritus autẽ vxori ſuæ poſt mortem ſuam dotem reſtituere debet, ſiue de dote reddenda ſtipulatio interuenerit, ſiue nõ. l.vnica. C. de rei vxoriæ action. Verùm hiſce non obſtantibus, dicendum eſt. propoſitã legati ſpeciem vtilem eſſe, iuxta ea quæ dicta ſunt ſ̄. d. except.55.replic.5. Regulariter igitur, ſi dos vxori à marito relegata ſit, ex eo legato naſcitur actio. cuius regulæ exceptiones hæ ſunt. Prima: Niſi vxor marito nullam dotẽ dederit.approbatur ſimul & diſtinguitur Inſtit. de leg.§.ſed ſi vxori.Concordat l.1.§.adeò.ibi: ſed et ſi dotẽ ff.de dote relegata. Cuius replicatio prima eſt: Niſi certa pecunia, vel certũ corpus demonſtratum ſit à teſtatore, tanquã doti ſibi datũ: tunc enim, quamuis doti datum non ſit, nihilominus legatũ debetur. Inſt. d.§.ſed ſi vxori. Concordat l.1. §. ſi quis vxori. ff. de dote releg. Secunda: Niſi non dos ipſa, ſed aliud pro dote ſit legatum. l.cum ſcriptum.6. ff.de dote relegata. Secunda exceptio eſt: Niſi dos vxori conſtante matrimonio ſit ſoluta.l.1.§.adeò ff.d.tt. Tertia: Niſi res in dotem data perierit.d.§.adeò. Huius replicatio eſt: Niſi pecunia vel quid aliud pro dote ſit legatum. l. vir vxori.8. ff. d.tt. Quarta exceptio eſt: Niſi ſocer nurui conſtante matrimonio dotẽ relegauerit.approbatur, certa tamẽ cõditione, l.1.§.Celſus. ff.de dote releg. Quinta: Niſi non directis verbis dotem relegauit, ſed ita: Vxor mea quod mihi dedit, è medio ſumat.reprobatur l.vxori.17. in prin. ff. de dote relegata. Sexta: Niſi antè conuenerit, vt morte viri ſoluto matrimonio, liberis interuenientibus, dos apud mariti hæredem remaneret.reprobatur l.1. in prin. ff. de dote releg. Concordat l.2. ff. de pactis dotalibus. Septima: Niſi alius quàm vxor antea ſibi dotem reddi ſit ſtipulatus. Hæc exceptio approbatur cum ſua replicatione l.qui dotẽ.16.ff.de dote relegata. Octaua: Niſi actor non caueat de indemnitate hæredi, ſi fortè alius aliàue dotis actione aduerſus hæredem experiri poſſit. approbatur exemplis 3.quorum primum proponitur l.1.§. Celſus.ibi: ego puto. ff.de dote relegata. Secundum d.l.1.§.per contrarium. & l. pater.7.

ter.7. in prin. ff. d.tt. Tertij exempli loco poteſt poni exceptio præcedẽs proxima, quamuis in ea nulla cautionis mentio ſit facta. Planè propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi omiſſa cautione, dos ex cauſa legati ſit ſoluta. d.l.7. §. ſi fortè. Nona exceptio eſt: Niſi teſtator maritus dotalem fundum alij locauerit. approbatur certo modo l.1. § fin. ff. de dote relegata. Decima: Niſi vxor legataria dotem promiſſam non ſoluerit. l.1. §. adeò. ibi: ſed etſi dotem. ff. d.tt. Vndecima: Niſi dos marito legata, mulieri ſoluta ſit. l.1. §. idẽ Iulianus. & l. pater. 7. §.1. ff. d.tt. Duodecima: Niſi mulier viciſſim heredi teſtatoris ſit obligata. reprobatur l. dote. 5. ff. de dote relegata. Decimatertia: Niſi maritus dotem quam ab vxore ſua, cum adhuc ipſe in patris poteſtate eſſet, accepit, ei relegauerit, patri ſuo heres non exiſtens. reprobatur l. ſi filiusfamiliás. 13. ff. de dote relegata.

II. QVID VENIAT IN actione dotis relegatæ?

Prima regula: Quod in actione dotis venit, idem etiam in hac actione. l.1. in prin. ff. de dote relegata. Concordat l. Menio. 42. in fine. ff. de leg. 2.

Secunda regula, De fructibus, proponitur l. videamus. 38. §. fin. ff. de vſuris & fructibus.

Tertia regula, De impenſis deducendis, habetur l.1. §. impenſa. ff. de dote relegata. Concordat l. dote. 5. ff. eod. tt. M.I.R. d. cap. 10. reg. 74. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi non certa corpora in dotem ſint data, ſed pecunia: ipſa enim corpora dotalia impenſis non minuũtur. d. §. impenſæ. Concordat l. quod dicitur. 5. ff. de impenſis in rebus dotalibus factis. de qua re plura vide s̃. lib. 4. cap. 13. quæſt. 2. reg. 1. Secunda exceptio eſt: Niſi non maritus vxori dotem relegauerit, ſed extraneus à marito ad hunc modum: Quidquid propter vxorem tuam ad te dotis nomine peruenit, id ei reſtituas. l. Menio. 42. §. à me. ff. de leg. 2. Reliquas propoſitæ regulæ exceptiones vide s̃. lib. 4. cap. 13. quæſt. 2.

Quarta regula: Hoc legatum dotis Falcidia nõ minuit. de qua re vide s̃. lib. prox. cap. 15. exc. 14. & 17.

Quinta regula: Quamuis amplius quid legatũ ſit, quàm in dote eſt, tamen id etiam quod excedit debetur. l. cum ſcriptum. 6. ff. de dote relegata.

Sexta regula huius loci proponitur l. vxori. 9. ff. eod. tt.

Septima regula habetur l. vlt. §. fin. ff. d. tt.

Octaua regula habetur l. vir. 8. ff. de fundo dotali.

III. QVANDO COMPETAT actio dotis relegatæ?

Si filio marito à patre dos ſit relegata, ſolutumq́; ſit matrimonium, vtrum actio relegata dotis ſtatim competat, an eo tempore, quo & dotis actio competit mulieri, definitur l. pater. 7. §. ſed ſi priuſquam. ff. de dote relegata.

IIII. AD FINE REmedium.

Quod minus mulier hac actione conſequitur, id dotis actione perſequi poteſt. l.1. §. item quærit. ff. de dote relegata.

V. EVENTVS PROpoſitæ actionis.

Si mulieri conſtante adhuc matrimonio ex teſtamento ſoceri dos ſit ſoluta, nihilominus marito actio ſupereſt ad dotem perſequendam. l.1. §. Celſus. ibi: ſi tamen hac. ff. de dote relegata. Sequitur ſeptima legati ſpecies.

DE OPTIONE VEL ELEctione legata. Cap. VII.

I. CAVSA EX QVA DAtur optio vel electio legatario.

SI incerta res legata ſit, non certa aliqua ſpecies, regulariter legatarij eſt electio, quam velit accipere: non heredis, quam dare velit. Inſtit. de legatis. §. ſi generaliter. l. ſi ſeruus. 105. §. cum homo. ff. de leg. 1. l. 2. in prin ff. de optione leg. l. planè. 34. §. fin. ff. de leg. 1. l. Lucio. 23. ff. de leg. 2. item l. qui duos. 20. ff. de leg. 1. M.I.R. d. cap. 10. reg 75. Porrò regulæ propoſitæ exceptiones hæ ſunt. Prima: Niſi legatarius, antequam eligat, deceſſerit: hoc enim caſu deficit legatum iure antiquo. de quo vide j. eod. cap. quæſt. 2. Secunda: Niſi certa ſpecie legata, non appareat de qua ſenſerit teſtator. l. legato. 37. §. fin. l. ſi quis. 32. §. ſi quis plures. l. ſi domus. 70. in prin. & l. cum ſeruum. 39. §. ſcio ex facto. ff. de leg. 1. M.I.R. d. reg 75. except. 1. Huius replicatio eſt: Niſi legatarius probet contrarium, ſcilicet teſtatorem de altera re ſenſiſſe. d. §. ſcio ex facto. Tertia exceptio eſt: Niſi ita legatũ ſit, Decem aut quindecim: hoc enim caſu non permittitur legatario electio, ſed minor ſumma debetur. l. ſi ita. 44. §. fin. ff. de leg. 2. Quarta: Niſi certa pars bonorum ſit legata. hoc enim caſu in arbitrio heredis eſt, vtrum rerum partes, an æſtimationem velit præſtare. l. non amplius. 26. §. cum bonorum ff. de leg. 1. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi earum rerum partes dare velit heres, quæ ſine damno diuidi non poſſunt. d. §. cum bonorum. Secunda: Niſi cum res potius quàm æſtimationem dare velit heres, non ſingularum rerum partes det, ſed alteram rem totam, ex alia nihil. reprobatur ibid. l. ſequente. 27. Quinta exceptio eſt: Niſi vinum, oleum, triticum, &c. legatum ſit, non adiecta qualitate: tunc enim in arbitrio heredis eſt, cuius generis oleum velit præſtare. l. cum certum. 4. ff. de tritico, vino legato. Concordat l. fideiuſſorem. 52. ff. mandati. Huius exceptionis replicationes vide s̃. lib. prox. cap. 6. reg. 1. except. 2. Sexta exceptio eſt: Niſi ita ſit legatum, Stichum Titio do lego, ſi Pamphilum non elegerit. hoc enim caſu non videtur in poteſtate legatarij eſſe Pamphili eligendi. Verùm exceptio hæc reprobatur l. cum ita. 9. in prin. ff. de opt. legata. Septima: Niſi altera res ex duabus, quarum optio legata eſt, perierit vel abſit. hoc enim caſu videtur legatario electio adempta: verùm nihilominus vel præſentem, vel abſentis æſtimationem poteſt eligere. Exceptio igitur propoſita reprobatur l. cum res. 47. §. ſed ſi Stichus. ff. de leg. 1. Octaua: Niſi altera res ex duabus alternatiuè legatis ex cauſa lucratiua legatarij eſſe cœperit: hoc enim caſu videtur illi alterius petitio eſſe deneganda. verùm reprobatur l. non quocunq;. 79. §. fin. ff. de leg. 1. Nona: Niſi certa aliqua ſpecies legatario ſit ſoluta, vel ſeruo eius præſtita, illo iubente, vel ratum habente. l. cum incertus. 13. ff. d. tt.

Decima: Niſi ſeruum ab hærede manumiſſum elegerit. reprobatur l. ſi cum.14. ff. de opt. legata. Concordat l. ſi optio.3. ff. qui & à quibus manumiſſi. Vndecima: Niſi rem quam ſemel repudiauit, poſtea elegerit. reprobatur l. homine.18. ff. de opt. leg. Duodecima: Niſi eum qui ſub conditione à teſtatore manumiſſus fuerit, optauerit. l. cũ ita.9. §. fin. ff. eod. tt. Eius autem replicatio eſt: Niſi conditio libertatis defecerit. d. §. fin. Decimatertia exceptio eſt: Niſi vna re ex pluribus legata, optimam legatarius elegerit. l. legato.37. in prin. ff. de leg.1. Concordat l. ſi duobus.3. §. ſed et ſi quis. ibi: ita tamen. C. communia de legatis. M.I.R. d. reg.75. except.4. Decimaquarta: Niſi cum alicui ſeruorum electio legata eſſet, non adiecto numero, plures quàm duos eligat. Hæc exceptio tractatur ac definitur l.1. ff. de opt. leg. M.I.R. d. reg.75. except.11. Decimaquinta: Niſi duabus rebus alternatiuè legatis, legatarius vtriuſq; partem optauerit. l. ſi ex toto.8. §. fin. ff. de leg.1. Concordat l. ſi quis.15. ff. de leg.2. Decimaſexta: Niſi aliam rem, quàm quæ teſtamenti facti tempore teſtatoris fuerit, elegerit. Hæc exceptio conſtat ex ijs quæ dicta ſunt ſ. lib. prox. cap. 3. reg 9. exc.4. Sed & approbatur exemplo l. nomen. 33. § filio. ff. de leg.3. Aliud exemplum eſt l. vxorem. 39. §. teſtamento. ff. eod. tt. M.I.R. d. reg.75. exc.13. Contrarium exemplum proponitur l. vlt. ff. de opt. legata. Decimaſeptima exceptio eſt: Niſi electione rei legata, huiuſmodi materiæ res nulla in hæreditate inueniantur. ipſo quidem iure ſubſiſtit, M.I.R. d. reg.75. except.5. verùm eius replicatio prima eſt: Niſi aliæ ſimiles res, vel eius generis, quamuis alterius materiæ, ſint in hæreditate. l. Seiæ.37. ff. de auro legato. Secunda replicatio proponitur & approbatur l. Titia. 39. § Sempronia. ff. eod. tt. Decimaoctaua exceptio eſt: Niſi non debito tempore optauerit vel elegerit. approbatur ſimul & declaratur per ea quæ proponentur infrà eod. cap. quæſt.4. Decimanona: Niſi ſemel optatum ſit. l. apud Aufidium 20. ff de opt. leg. l. ſerui.5. in prin. ff. de leg.1. & l. ſi pluribus.33. in fine. ff. eod. M.I.R. d. reg.75. except.11. Huius replicatio prima eſt: Niſi filiusfamilias ſine iuſſu patris optauerit. l. Iulianus.10. ff. de leg.1. Secunda: Niſi alienum ſeruum vel hominem liberum optauerit. l.2. §. data igitur. ff. de opt. leg. Huius duplicatio eſt: Niſi hæres iſtum hominem ante electionem alienauerit vel manumiſerit. l. ſi cum.14. ff. eod. tt. Tertia replicatio eſt: Niſi homine legato, ſtatuliberum elegerit. l. cum ita.9. §. quæſitum. ff. de optione legat. M.I.R. d. exc. 10. repl.8. Quarta: Niſi vini electione legatâ, acetum elegerit. l.2. §. fin. cum l. ſequente. ff. de optione legata. Huius duplicatio prima eſt: Niſi id acetum elegerit, quod teſtator vini numero habuit. d. §. fin. Altera: Niſi poſt deguſtationẽ acetum elegerit. d. l.3. Quinta replicatio: Niſi legatarius ignorans ſibi electionem legatam, rem quam ſolam ſibi legatam putabat, petierit. reprobatur l. ſi is.19 ff. de legatis 2. Sexta: Niſi hæres non omnes res quarũ optio relicta eſt, exhibuerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſcyphi.4. cum l. ſequente. ff. de optione legata. Exemplum proponitur l. ſcilicet.3. ff. eod. tt. Prima duplicatio eſt: Niſi legatarius ſciens & alias res eſſe, eas exhiberi non petierit, ſed contentus ijs quæ exhibitæ fuerũt, elegerit. d. l.4. Altera: Niſi ſine dolo hæredis nõ omnes res exhibitæ ſint. reprobatur l.5. ff. eod. tt. Septima replicatio: Niſi legatarius nondũ ſumpſerit rẽ, quã dixit ſe velle. reprobatur l. apud Aufidium.20. ff. de optione legata. Hæc de exceptione decimanona eiuſq; replicationibus ſint dicta. Viceſima exceptio: Niſi cùm duobus electio data eſſet, alter tantùm elegerit. reprobatur l. ſi tibi.8. §. vnius ff. de optione legata. de quo infrà quæſtion.6. reg.1. Viceſimaprima: Niſi cùm pluribus electio legata eſſet, illi inter ſe diſſentiant. Hæc exceptio iure quidem antiquo approbatur, reprobatur verò iure nouo, certo tamen modo, Inſtit. de legatis. §. optionis. ibi: & diligentiore. Concordat l. ſi duobus.3. in prin. C. commun. de legatis. Viceſimaſecunda: Niſi teſtator vel lex ſpecialiter hæredi electionem permiſerit. Hæc exceptio, quoad teſtatorem, approbatur Inſtitut. de legatis. § ſi generaliter. ibi: niſi aliud teſtator dixerit. M.I.R. d reg 75 exc.2. Quando autem lex hæredi electionẽ concedat, vide in exceptionibus præcedentibus. Nunc huius exceptionis propoſitæ, quãdo ſcilicet non legatario; ſed hæredi vel à teſtatore vel à lege data eſt electio, replicationes ſunt proponendæ. Harum prima eſt: Niſi hæres electionem habens, peſſimam rem velit præſtare. Secunda replicatio eſt: Niſi hæres rem alienam; vel eam quæ legatario ex aliquâ cauſa poſſit auferri, præſtiterit. Hæ duæ replicationes propoſitæ ſunt ſ. lib. prox. cap.6. in prin. reg.1. except.2. Tertia replicatio eſt: Niſi electione ſerui hæredi data, furem dederit. l. ſi generaliter. 107. ff. de leg.1. Concordat l. ſi à ſubſt.45. §. hæres. ff. eod. tt. Quarta: Niſi hæres rem dederit, quæ poſtea eſt euicta. l. qui concubinam.29. §. ſi hæres. ff. de leg.3. Quinta replicatio eſt: Niſi hæres vnam rem ſoluerit. hoc enim caſu electio illi eſt perempta. Cuius duplicatio eſſe videtur: Niſi hæres ignorans ſibi electionem permiſſam, alteram rem tanquam debitam per errorem ſoluerit. ſed reprobatur l. ſi is.19. ff de leg.2. Sexta replicatio eſt: Niſi cùm pluribus hæredibus electio competeret, illi in eligendo diſſentiant. l. ſeruo.12. ff. de optione legata. Septima: Niſi hæres alteram rem ex duabus alternatiuè legatis ante electionem alienauerit. reprobatur l. ſi quando. 106. §. hæres. ff. de legat.1. Octaua: Niſi duabus rebus alternatiuè relictis, vtram hæres voluerit, altera res perierit vel abſit. hoc enim caſu hæredi electio eſt adempta. l. cum res legata.47. §. ſed ſi Stichus. ff. de leg.1. Concordat l. ſtatuliberum.11. §. fin. ibi: ſi ante diem ff. de legat.2. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi hæres, antequam res perierit, dixerit ſe eam præſtare velle: tunc enim interitu eius rei etiam ab alterius rei præſtatione eſt liberatus. l. huiuſmodi.81. §. Stichum. ff. de leg.1. de quo ſ. lib. prox. cap.10. cauſa 51. except.8. replic.3. eſt dictum. Nona replicatio eſt: Niſi hæres debito tempore nõ dicat, vtrã velit præſtare. l. ſtatuliberũ.11. § fin ff. de leg.2. Decima: Niſi ſemel hæres elegerit. d. § fin Concordat l. huiuſmodi.81. §. Stichũ ff de leg.1 M.I.R. d. reg.75. exc.7. Huius duplicatio eſſe videtur: Niſi hæres per errorẽ alterã rem dixerit ſe ſoluturũ. reprobari videtur l. ſi is.19. in fin. ff. de leg.2. Hæc de viceſimaſecũda exceptione eiuſq; replicatio-

replicationibus ſint dicta. Viceſimatertia exceptio eſt: Niſi cuidam tertio teſtator electionē dederit. De hac re vide ſ̄.cap.2.except.21. Viceſimaquarta: Niſi duabus rebus alternatiuè relictis, vnà tantùm res ſit in hæreditate. reprobatur exemplo l.ſi tibi.8.§.1.ff.de opt.legat. M.I.R.d.reg.75.except.12.

II. QVIBVS DATVR optio vel electio?

I. Regula, De hæredibus legatarij. Si legatarius antequam eligat, fuerit mortuus: iure quidem antiquo hæredibus eius non dabatur electio, iure autem nouo datur. Inſt.de legat.§.optionis.l.ſi duobus.3.in princ. C.com.de leg. l.illud.19.ff.de opt.legat. item l.nec ſemel.12.§.penult.ff.quando dies leg.ced. M.I.R.d.regul.75.except.9. item lib.5.cap.1.reg.21.except.10. replic.2. Planè vſufructu aut decem alternatiuè legatis, legatario, antequam eligat, mortuo: decem quidem legatum ad hæredes tranſit, electio verò nequaquam, cùm vſusfructus etiam electus cum legatario eſſet extinctus: quod primæ exceptionis loco notandum. l.ſi vſusfructus.14.in princ.ff.quando dies legati cedat. Secunda exceptio eſt: Niſi duabus rebus alternatiuè legatis, altera purè, altera ſub conditione ſit legata, & legatarius pendente conditione deceſſerit. hoc enim caſu ad hæredes electio non tranſmittitur. l.cum illud.25.in princ. ff.quando dies leg.cedat. Alterius tamen rei purè relictæ legatum ad hæredes tranſit. de quo vide ſ̄.lib.prox.cap.7.reg.1.except.2. replic.7. Hæc de prima regula.

II. Regula: De electione ſeruo relicta, vtrum domino an ſeruo manumiſſo cōpetat, definitur l.ſi Pamphilo.10.ff.de opt.legat. Plura de regula propoſita vide ſuprà libro prox. cap.1.quæſt.3.regul.2.except.1. Eſt enim lex propoſita diſtinctio quadam d.except.1. replicat.3.

III. ADVERSVS QVOS datur hæc actio electionis legatæ?

Etiam aduerſus detentorem & poſſeſſorem rerum datur, vt res exhibeat eligendas. l.ſi tibi.8.§.final.ff.de opt.legata.

IIII. QVANDO COMPETAT electio vel optio?

I. Regula: Ante aditam hæreditatem optando vel eligendo nihil agitur. l.optione.16.ff.de opt.leg. l Iulianus.10.ff.de leg.1. item l.ſi vſusfructus.14.in princ. ibi: quamuis enim.ff.quando dies leg.cedat.

II. Regula: Pendente legati conditione, optando nihil agitur. l.cum illud.25.in princ.ibi: nam pendente, ff.quando dies leg.cedat.

III. Regula, De die à Prætore decernendo, intra quem legatario ſit eligendum, proponitur l.mancipiorum.6.in princ.ff de opt.leg. Alia diei præfiniendi cauſa proponitur l.ſi tibi.8.in princ ff.d.tt. Propoſita regulæ exceptio videtur eſſe talis: Niſi non hæres, ſed emptor hæreditatis diem legatario petat præfiniri. ſed reprobatur l.ſi optio.13.§ fin ff.tt.

IIII. Regula: Si ergo legatarius intra diem à Prætore præfinitum non elegerit, poſtea illi denegatur actio. quæ regula ex ijs quæ iam dicta ſunt, conſtat. Eius autem exceptio eſt: Niſi die præterito res adhuc ſit integra. approbatur ſimul & exemplis declaratur d.l.6.§.quid ergo ff.de opt.leg. Cuius replicatio eſt: Niſi in quibuſdam res nō ſit integra: tunc enim etiam eorum in quibus res adhuc integra eſt, optio denegatur. l.imò etſi.7.ff.eod.tt.

V. QVÆ competat actio? & adfinia remedia. vide ſ̄.lib.prox.cap.10.reg.2.

VI. EVENTVS OPTIONIS & electionis.

I. Regula: Res ſit communis legatariorum. l.ſi tibi.8.§.vnius.ff.de opt.leg. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi alter legatarius nō conſentiat in eandem rem, quā alter elegit. hoc enim caſu ſorte dirimitur contentio, & is cui ſors electionem dederit, totam rem quam elegerit habebit, collegatario partis æſtimatione præſtita. l.ſi duobus.3.in princ.C.comm.de legatis. Cuius replicatio eſt: Niſi alter, antequam conſentiat, mortuus fuerit, vel furioſus ſit factus. hoc enim caſu, quamuis non conſentiat, nihilominus res ſit communis. d.l.8.§.vnius. ibi: quòd ſi antè.

De vindicatione rei electæ.

II. Regula, Re optata & electa, vindicatio eius competit. l.nec ſemel.12.§.final.ff.quando dies leg.cedat. M.I.R.lib.4.cap.10.reg.80. Huius exceptio eſt: Niſi ſeruus optatus crimē aliquod commiſiſſe dicatur. hoc enim caſu hæres, vt quæſtio de eo habeatur, per exceptionem eum retinere poteſt. l.his conſequenter.18.in princ.ff.familiæ erciſcundæ.

Quid veniat in hanc vindicationem?

III. Regula: Fructus rei electæ, item partus ancillæ electæ, & id quod per ſeruum electum adquiſitum eſt, ad legatarium non pertinet, niſi poſt moram factam. de quo ſ̄.lib.prox.cap.3.4.& 17.quæſt.3.reg.2.eſt dictum. M.I.R.d.reg.80. eiuſq; exemplum proponitur l.ſi Eros.11.ff.de opt.leg. Concordat l.ſeruo.15.ff.eod.tt. Hactenus de optione legata, ſeptima legati ſpecie. Sequitur octaua ſpecies.

DE ACTIONE LEGATA, ſeu eo quod ſibi debetur. Cap. VIII.

I. AN EX HOC LEGATO detur actio?

SI actionem, ſeu id quod ſibi debetur, teſtator legauerit, vtile eſt legatum, daturq; hinc aduerſus hæredem actio ad cedendam ſibi aduerſus debitorem actionem. Inſtit.de legat.§.tam autem.M.I.R.d.cap.10.reg.85. Huius exemplum proponitur l.cum ſeruus.59.§.idem Iulianus.ff.de leg.1. Propoſitæ regulæ exceptio prima eſt: Niſi quid tanquam debitum ſit legatum, quod nō debetur, ſeu debitor exceptione ſe tueri poſſit. l.ſi ſic.74.§.ſi mihi ff.de legat.1. Cuius replicatio prima eſt: Niſi quantitate adiecta ita ſit legatum, Quod Titius debet. Hæc replicatio quamuis in alijs admittatur, de quo ſ̄.libro 12.cap.5.except.46. replic.2. eſt dictum: reprobatur tamen in actione legata d.§.ſi mihi. ibi: quòd ſi addiderit. Secunda replicatio eſt: Niſi naturalis obligatio ſubſit, & naturaliter debeatur, quod quidem peti non poſſit, ſed ſolutum poſſit per exceptionem retineri. l.cū illud.25.

§.hæres.ff quando dies legati cedat. Tertia: Niſi debitum iure nouationis ſit ſublatum. l.cum filius. 78. §.hæres ff.de legat.2. Secunda exceptio eſt: Niſi cum duo alternatiuè teſtatori deberētur, Stichus puta aut Pamphilus: alterum, puta Pamphilum, qui ſibi debeatur legauerit, poſteáque Stichum elegerit debitor ſeu promiſſor præſtandum. l ſi Titius.52. in princ. ff.de legat.2. Concordat l.ſi ſic.74. §.fin. ff.de legat. 1. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi electio non ſit promiſſoris, ſed creditoris vel hæredis, à quo legatum relictum eſt. l planè. 91. §.ſi cui Stichus. ff.de legat.1. Tertia exceptio eſt: Niſi cùm duo alternatiuè teſtatori deberentur, Stichus puta aut Pamphilus: alteri Stichum, alteri Pamphilum legauerit. l.quod ſi quis 75. ff.de legat.1. Quarta: Niſi id quod ſibi ſub conditione debetur, teſtator legauerit. l.legata.40. ff. de condit. & demonſtr. Hæc exceptio ſatis dura videtur, cum ſub conditione debitum emi ac vendi poſſit. l.nomina.17. & l.multum 19. ff.de hæred vel act. vendita. item donari. l.ſpem futuræ.3. C.de donationib. Quinta exceptio eſt: Niſi hæres actionem aduerſus debitorem ceſſerit. approbatur per ea quæ habentur infra eod.cap.quæſt.2. Eius autem replicatio videtur eſſe talis: Niſi debitor non ſit ſoluendo. ſed reprobatur l.Lucius 90. §.ciuibus.ff.de legat.2. Sexta exceptio eſt: Niſi teſtator ipſe pecuniam exegerit. Inſtit. de legatis. §.tam autem, in fine. l.ſi ſic.74.§.proinde etſi Titio. ibi: nam etſi viuus. ff.de legatis 1.l.Lucius. 90.in princ.ibi: non etiam id.ff.de legatis 2.M.I.R.d. reg.85.except.2. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi nō eo animo teſtator exegit, vt fideicommiſſum extingueret, debitórue vltrò pecuniam obtulit. l fideicommiſſa.11. §.ſi rem ſuam. ibi: ergo etſi nomen. ff de legat.3. M.I.R.d.except.2.replic.3. Planè replicationis propoſitæ probatio ipſi legatario replicanti incumbit, quod approbatur l penult. §.fin. ff. de adimend.legat. Secunda propoſita exceptionis replicatio eſt: Niſi teſtator pecuniam exactam rurſus alij credidit, vel credito deſtinauit. l.qui filium. 62. ff.de legat.3. Concordat l Lucius.90.in prin.ff de legatis 2. Septima exceptio eſt: Niſi teſtator debitori debitum acceptum tulit. l.non quocunque.79. §.qui Caium, in fine. ff. de legat.1. Octaua: Niſi teſtator debitum exigi poſtea vetuit. l.Lucius. 90. §.ciuibus. ff.de legatis 2. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi debitori liberatione legata, id quod fideiuſſor debet, legatum ſit. hoc enim caſu hæres legatario litis æſtimationem præſtare cogitur. l.ſi damnatus.10. in fine. ff.de liberat.legat Nona: Niſi debitum ſit ſolutum, vel alio modo debitor liberatus. l ſi id. 21. in princ.ff. de liberat legata. M.I.R.d.regul.85.except.1. Propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi non ipſi teſtatori, ſed hæredi eius exigenti debitum ſit ſolutum. d.l.21.§.ſed ſi ſub. Secunda: Niſi facto hæredis debitor ſit liberatus. approbatur exemplo l.qui duos. 13. in princ. ff de legat.2. M.I.R.d.except.1.replic.1. Alias propoſitæ exceptionis replicationes vide ſuprà except.6. Decima exceptio eſt: Niſi teſtator debitori hæres extiterit. d.l.21. §.1. Vndecima exceptio proponitur ac reprobatur. l.qui duos.13.in princ.ff.de legatis 2.

II. QVID VENIAT IN hanc actionem?

I.Regula: Aduerſus hæredem teſtatoris actio ex teſtamento datur, vt legatario aduerſus debitorem actionem mandet. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. eod.cap.in princ. l ſeruum.44.§.eum qui, in fin.ff.de leg.1.l.ſi ſic.74.§.proinde etſi, in fine. & §.ſi quis ita. ff.d.tit.l.legatum.102.ff.de leg.1. & l.ſi damnatus.10. in princ.ff.de liberat.legat.

II.Regula: Interdum datur actio aduerſus hæredem, vt ipſe contra debitorem experiatur, & id quod conſecutus fuerit, legatario præſtet. Huius exemplum vide ſ.hoc cap.except.2.

III.Regula: Interdum legatario æſtimatio nominis ab hærede præſtanda eſt. Cuius exemplum proponitur l.quod ſi quis.75. ff.de legat.1. Aliud l qui duos. 13.in prin.ff.de legat.2. Item aliud l.ſi damnatus.10. in fine.ff.de liberat.legata.

IIII.Regula, De debito, cuius dies mortis teſtatoris tempore nondum venit. Illud non debetur legatario. approbatur cum conditione l.ſi ſcripſiſſet. 47. ff. de legat.2. M.I.R.lib.4.cap.10.reg.86.

V.Regula, De vſuris debiti, proponitur l.nomen. 33.in princ.ff.de legat.3.

III. AD FINEM REMEDIVM.

Legatarius omiſſa actione ex teſtamento aduerſus hæredem, vtilem etiam habet actionem aduerſus debitorem.l.ex legato.18. C.de legatis.

DE LIBERATIONE legata. Cap. IX.

NOna legati ſpecies eſt, legatum liberationis, de quo in hoc Capite agendum.

I. AN HOC LEGATVM LIBERationis vtile ſit, & ex eo actio detur, vel exceptio?

Regulariter quidem vtile eſt, paritérque tam actionē, quàm exceptionem. l.1. in princ. ff.de liberatione legata.l.liberationem.3.in princ.ff.d.tit.Inſtit.de legatis. §.ſi quis debitori. l.cum neceſſitatem.18. C.de fideicommiſſis. M.I.R.d.cap.10.regul.88. Nunc regulæ huius exceptiones ſunt proponendæ. Prima: Niſi non totum debitum ſit remiſſum, ſed pars eius. reprobatur l.non ſolum.7.in princ ff de liberat.legat. Secunda: Niſi plus remiſſum ſit, quàm debetur. reprobatur d.l.7.§.ſed etſi. Tertia: Niſi debitum nullum ſit, creditorq́ue petens exceptione ſubmoueri poſſit. l.ſi creditor 13 in princ.ff de liberat.legat. Exemplum proponitur l.petitor.30. ff.d.tit. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ſpes ſit debitum iri. l.videamus. 27 ff.de liberat.legata. Concordat l ſi quis 5.§ idem Iulianus. ibi: & parui. item ibi: nam & hunc, licet. ff.eod.tit. Secunda: Niſi certa res vel ſumma tanquā debita, quæ debita non eſt, expreſſa ſit & remiſſa. reprobatur l legaui.25 §.quod ſi etiam ff.de liberat. legata. Concordat l.ſi ſic 74. §.ſi mihi ff.de legat.1. Quarta exceptio ſumitur ex cauſa debiti, ac reprobatur. Nihil enim intereſt, ex qua cauſa debeatur id quod remittitur. l non ſolum.8.§.fin.ff.de liberat.legata. Sed & ſi debeatur conditione indebiti, valet legatum. l.creditori.24.ff.de legat.3. Quinta exceptio:

ptio: Niſi non teſtatori, ſed hæredi vel alij debeatur. reprobatur l.non ſolum.8. in prin. ff.de liberat.legat. Huius exemplum proponitur l.ſi debitor.11. in princ. ff.de liberat.legat. Aliud l.legaui.25.ff.eod.tt. Sexta exceptio eſt: Niſi non capaci liberatio ſit legata. Cuius elegans replicatio proponitur l.ſi is.29.ff.de liber. legata. Septima exceptio eſt: Niſi debitori qui nõ eſt ſoluendo, liberatio legata ſit. Hæc videtur ſubſiſtere ratione l.ſi creditor.13.in princ.ff.de liber.leg. verùm reprobatur l.Neſennius.22.§.fin.ff.ad leg.Falc. Concordat l.quærebatur. 81. §. ſed cum debitori. ff.d. tt. Octaua exceptio: Niſi non directis verbis liberatio ſit relicta. reprobatur per ea quæ dicta ſunt ſ.lib.12.cap. 6.except.75. Quibuſcunq; igitur verbis liberatio ſit relicta, nihil intereſt. Cui concordat l.legaui. 25. in prin.ff.de liber.leg. Sed & ſi teſtator ad debitorẽ ſcripſit hæc verba, Contentus ſis iſta re quam mihi debes: liberatio legata cenſetur l.cũ quis.35. §.nuptura, in fin.ff.de legat.3. Item, ſi hæres dotem, quam debet maritus, ei reſtituere iuſſus eſt, perinde eſt ac ſi iuſſus ſit hæres dotem non repetere. l.cum pater. 79. §.mater. ff.de legat.2. Sed & alia huiuſmodi forma debiti remittendi proponitur l.pater 17.§.auus.ff.de doli mali except. Item, ſi teſtator ſcripſit, ſolutam eſſe pecuniam quæ ſoluta nõ eſt, debitori liberatio legata cenſetur, niſi contrarium probetur. l.1. C.de falſa cauſa adiecta. Concordat l.ſi dotem. 4. C.d.tt. Sed & interdum, ſi creditor debitori pignus reddi iuſſit, liberatio quoq; legata cenſetur. l.1.ff.de liber.leg. de quo ĩ. quæſt.4. Poſtremò, ſi quis eum quem ab hoſtibus redemit, ſibi ipſi legauerit, liberatio pignoris intelligitur legata. l.ſenatus.43.§.fin.ff.de leg.1. Nona exceptio: Niſi ad tempus liberatio ſit legata. reprobatur l.non ſolùm.8.§.1. ff.de liber.leg. Concordat Inſt.de legat. §.ſi quis debitori. Huius exemplum proponitur l.Aurelius.28.§.centum.ff.de liber.leg. Decima: Niſi ſub conditione liberatio ſit legata. l.purè.5.in princ.ff.de doli mali excep. Cuius exceptionis replicatio eſt: Niſi hæres debitum petens, nõ caueat debitori, conditione legati exiſtente, pecuniã ſe redditurũ. d.l.5.in princ. Sanè ſi non exacta cautione debitor ſoluerit, exiſtente conditione legati, nihilominus illi ex teſtamẽto actio competit: de quo ĩ.except.12.repl.2.dupl.2. Vndecima exceptio eſt: Niſi debitori debitum ſit remiſſum. ipſo quidem iure valet, verũ eius replicatio eſt: Niſi non per acceptilationem ſit remiſſum, ſed nudo tantùm pacto. l.liberationem.3. §.nunc de effectu ff. de liberat.legata. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi cum duo eandem pecuniam deberent, teſtatori vni liberationẽ legauerit: hoc enim caſu ſufficit eum pacto liberari, ne ſimul liberetur & alter. d. §.nunc de effectu.verſ.ſed etſi cum alio.l.ſi quis.5.§.1.& §.idem Iulianus.ff.eod.tt.item l.ſi damnatus.10. ibi: paciſci debet.ff.eod.tt. Propoſitæ duplicationis triplicatio prima eſt: Niſi ij qui eandem pecuniam debent, ſocij ſint, vel alio modo alter ſoluens, aduerſus alterum habeat regreſſum. tunc enim, ſi vni aduerſus quem alteri datur regreſſus, liberatio legata eſt, non pacto, ſed acceptilatione eſt liberandus. approbatur l.liberationem.3. §.nunc de effectu. verſ. ſed quid ſi ſocij. ff.de liber.legat. Exemplum proponitur, ſimul & diſtinguitur l.ſi quis.5.in princ. & §.quod ſi fideiuſſor. & l.ſi damnatus.10. in fin.ff.eod.tt. Secunda propoſitæ duplicationis triplicatio eſt: Niſi filiofamiliâs liberatio ſit legata. hoc enim caſu, quamuis pater eius eandem debeat pecuniam, nihilominus tamen acceptilatione liberandus eſt filius. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi quis. 5. §.ſed ſi damnatus. ff.de liber. legata. Duodecima exceptio eſt: Niſi debitum ſit ſolutum. l.non ſolum.7.§.liberatio. ff.de liberat.legat. l.ſi id.21.in princ. item l.cum hæres.24.in prin.ff.eodem tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi cum teſtator pecuniam exegiſſet, ita legauit, Quidquid mihi debuit, dari volo: non, Quod mihi debet. approbatur ſub conditione l.creditor.31.in princ.ff. de liberat.legata. Cuius duplicatio eſt: Niſi teſtator per errorem & ignorãtiam debitum ſolutum eſſe ita legauit, Quidquid mihi debuit, dari volo. tunc enim actio legati eſt deneganda. d.l.31. Secunda replicatio eſt: Niſi non teſtator, ſed hæres pecuniam exegit & recepit. approbatur, certa tamen conditione, l.cum hæres. 24. ff.de liberatione legata. Concordat l.non ſolum.7.§.liberatio.verſ.vnde quærit. ff.eod.tt. Propoſitæ replicationis duplicatio prima eſt: Niſi cum hæres debitorem ſuum liberare iuſſus eſſet, ante apertas tabulas ei ab eo ſit ſolutum. l.cum hæres. 24. in princ.ff.de liberat.legat. Secunda: Niſi cum ſub conditione liberatio legata eſſet, hæres pendente conditione debitum exegit. Hoc enim caſu videtur, cũ hæredi ante legati conditionem exiſtentem liceat debitum exigere, ſecundum ea quæ dicta ſunt paulo ſuperius except.10. hæredi ſolutum, poſteà exiſtente legati cõditione non poſſe repeti. Verùm duplicatio hæc reprobatur l.non ſolum.7. §.fin. ff.de liberat.legata. Concordat l.ſi id.21.§.fin. ff.eod.tt. Tertia propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi cũ ſub cõditione deberet, ante exiſtentẽ conditionẽ ſoluerit. hoc enim caſu aduerſus liberationem legatam non proficit propoſita ſolutionis exceptio. l.ſi quis.5.§.idem Iulianus.verſic.huic patri. ff.de liberat.leg. Decimatertia exceptio eſt: Niſi alia ratione liberatus ſit debitor. l.ſi id. 21. ff.de liberat.legata. Decimaquarta: Niſi poſtea debiti nouatio ſit facta. approbatur ratione exceptionis proximè præcedentis. Eius autem replicatio eſt: Niſi teſtator in priore voluntate manſerit. l.vltima. §.final. ff.de liberatione legata. Decimaquinta exceptio: Niſi hæres debitori nondum debitum acceptotulerit. reprobatur l. ſi creditoris. 17. C.de fideicommiſſis. Hactenus de prima huius capitis quæſtione, an legatum liberationis ſit vtile, & ex eo detur actio vel exceptio.

II. QVIBVS ACTIO VEL exceptio ex liberatione legata competat?

Huius loci regula prima eſt de hæredibus debitoris: quibus, quemadmodum & ipſi debitori, liberatione legata, tam actio quàm exceptio competit. Inſt.de legat.§.ſi quis debitori. l.non ſolum.8.§.1.& §.ſi verba.ff.de liberat.legata. item l.ſi quis.15.in princ.ff.d. tt.M.I.R.lib.4.cap.10.reg.89. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi legatum ſit perſonale, vt teſtator ſolum debitorem liberari voluerit, non eius hæredem. d.l.8.§.

tale legatum. Concordat l.Aurelio.20.in prin.ff.eod. tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi hæres teſtatoris ab ipſo debitore viuo debitum exigere tentauit. tunc enim & hæres debitoris exceptionem habet. d. §.tale legatum. ibi: ſi nihil viuo.

II.Regula: Vni reo promittendi vel tutori liberatione legata, alter reus vel tutor non liberatur. l.creditor.31.§.Titia. ff.de liber.legata. Concordat l.liberationem.3.§.nunc de effectu.ff.d.tt.

III.Regula: Fideiuſſori liberatione legata, reo non datur exceptio.l.2.ff.de liber.legata.M.I.R.d.cap.10. regul 90.

IIII.Regula: Debitori liberatione legata, liberatur & fideiuſſor.d.l.2. Concordat l.ſi quis.5.in prin. ff.eod.tt. M.I.R.d.reg.89.

V.Regula: Si filiusfamiliâs debeat, patri liberatione legata, non liberatur filius: contra tamen filiofamiliâs liberatione legata, liberatur & pater.d.l.5.§. idem Iulianus. Concordat l.poſt emancipationem.6. §.illud quæri.ff.d.tt.

VI. Regula: Pupillo liberatione legata, non liberatur tutor.l.Aurelius. 28. in princ. ff.de liberatione legata.

III. ADVERSVS QVOS LIBERatione legata actio vel exceptio competat?

De hærede hæredis vel eius qui vetitus eſt debitum petere, proponitur regula l. 2. §.fin. ff.de liberatione legata.

IIII. A QVO DEBITO LIBERatio contingat?

M.I.R.d.cap.1.reg 91.

I. Regula, De debito quod poſt teſtamentum factum acceſſit. Ab eo debito non contingit liberatio.l. Aurelius.28.§.teſtamento.& §.Titius Seio ff.de liberatione legata. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi poſterius debitum ex priore naſcatur, veluti vſurarũ: tunc enim eius quoque liberatio legata cenſetur. d.l. 28.§.legatum. Concordat l.creditor.31.§.Caio Seio. ff.d.tt. Secunda: Niſi poſtea nouatione prioris debiti facta, alia ſumma ſit adiecta. nam huius ſummæ poſtea adiectæ liberationem quoq; legatam eſſe videri poteſt. verùm reprobatur d.l.31.§.fin.

II. Regula: Si pignoris liberatio legata ſit, vtrum etiam debitum principale remiſſum videatur, definitur l.1.§. Iulianus ff.de liberat.legata. Concordat l.vxori.32.§.fin. ff.de legat.3. Concordat l.poſt pignus. 3.ff.de pactis.

III. Regula: Si ei qui duplici actione eiuſdem pecuniæ nomine tenetur, liberatio ſit legata, vtraque actio remiſſa ei videtur, niſi contrarium actum probetur. approbatur exemplo l.ſi quis. 5. §.fin. ff.de liberatione legata.

IIII.Regula: Si patri qui de peculio tenebatur, liberatio ſit legata, quid veniat in actionem ex teſtamento, definitur l.poſt emancipationem. 6. in princ. ff.de liberat.legata.

V.Regula: Si cum Stichus aut decem deberentur, Stichum petere hæres vetitus ſit, etiam in decem liberatio contingit.l.non ſolùm.7.§.1.ff.de liberat.leg.

VI.Regula: Si ad tempus liberatio relicta ſit, eius temporis nec vſuræ nec pœna exigi poſſunt. l.non ſolùm.8. §.illud videndum ff.de liberat.legata.

VII.Regula: Si negociorum geſtorum actio remiſſa ſit, vel ratione reddere quis vetitus ſit, id quod dolo vel fraude geſtum eſt, remiſſum non videtur. d.l.8.§.ſi hæres. Concordat l.Lucius.12.item l.ſi quis.9 ff.d.tt. vbi etiam propoſitæ regulæ proponitur exceptio. Concordat item l.ſi ſeruus.116.ff.de leg.1. l.cum tale.70.§. Titius, in fin.ff.de condit.& demonſtr.item l.Aurelio. 20.§.fin.ff.de liber.leg. M.I.R.d.cap.10.reg.92. Exceptio eſt: Niſi filius patri liberationem legauerit. l.Aurelius.28.§.Titius teſtam. ff.de liber legat.

VIII. Regula, Si quis rationes reddere vetitus ſit, ea quæ exegit & accepit, remiſſa ei non videntur, nec etiam ea quæ ante debuit. d.l.9. & d.l.12. ff.d.tt. l.ſi ſeruus.116.ff.de legat 1. l.Aurelio.20.§ fin. ff.de liberat.legata.l.dominus.23.§.fin ff.de pecul.leg. item l. creditor.31.§.inter cætera. & § Titia. ff.de liber.leg. & l.Aurelius.28.§.Mæuia ff d.tt. M.I.R.d.regul.92. Planè regulæ propoſitæ exceptio eſt d.l.28. §.Titius teſtamento. Sed & exceptio eius proponitur d.l.28. §.Sticho teſtamento.

IX. Regula: Si rationes reddere quis vetitus ſit, nõ tamen ob id, quod nomine teſtatoris credidit, ei legatum videtur. l.procurator.23.ff.de liberat.leg.

X.Regula: Si rationes reddere quis vetitus ſit, nihilominus libros rationum reſtituere tenetur.l.creditor.31.§.inter cætera.ff.de liber.legat.

XI.Regula: Si ei cui fundum vel habitationem ad tempus locauit teſtator, liberationem legauit, quid debeatur, definitur l.ſi cui. 16. cum duabus.leg.ſeqq. ff.de liberat.legata.

XII.Regula: Si negociorum geſtori liberatio ſit legata, & pecunia quæ ei credita eſt, vel quam ille nomine teſtatoris alij credidit, remiſſa ei videtur.l.cum ita.19.ff.de liberat.legata. Diuerſum eſt. ſi rationes tantùm reddere vetitus ſit. hoc enim caſu pecunia ab eo credita non continetur: de quo paulo ſuperius regula 9.

XIII. Regula: Liberatione eius quod teſtatori debetur legata, id quod ſeruis eius debetur, remiſſum nõ videtur. d.l.19. verſ.in ſimili.

XIIII.Regula: Si actio tutelæ remiſſa ſit, quid remiſſum ſit, definitur l.Aurelius.28. §.Titius teſtamento. ff.de liber.leg. Planè regula propoſita nihil aliud eſt, quam exceptio regul.7.& 8.ad quam deferenda.

XV. Regula: Si liberatione legata, poſtea vſuras debiti exigi prohibuerit teſtator, à ſortis liberatione videtur receſſum.d.l.28.§.teſtamento.ff.de liber.leg.

XVI. Regula: Si quis rationes reddere vetitus ſit, quid legato iſto contineatur, æſtimationi iudicis relinquitur. d.l.28.§.filias. Sanè quid hoc legato contineatur, ſi quis rationes reddere ſit vetitus, apertius indicatum eſt ſ̃.reg.7. cum tribus regulis ſequẽtibus. ſed & definitur hoc l.ſi ſeruus. 116. ff. de leg.1.M.I.R. d.reg.92.

XVII.Regula: Liberatione legata, ea quæ teſtator in domum legatarij tranſtulit, legato non continentur, niſi contrarium teſtatorem voluiſſe probetur. l. Titia.35.§.Caius.ff de leg.2. Plura de regula propoſita vide ſ̃.eod.cap.reg.8.

XVIII.Re-

XVIII. Regula: Actione tutelæ contraria pupillis à tutore remiſſa, non continetur actio aduerſus alium tutorem. l. Aurelius. 28. in princ. ff. de liberatione legata.

XIX. Regula: Liberatione legata, id quod teſtator viuus exegit, non debetur. de quo vide ſ. eodem cap. quæſt. 1. except. 12.

XX. Regula: Si is qui rogatus eſt liberare debitorem ſuum, minus ex teſtamento percipiat, quàm ſibi debetur: vſque ad quantitatem eius quod rogatus ex teſtamento percipit, debitori competit liberatio. l. 2. §. fin. C. de his quæ ſub modo. De hac re vide plura ſ. lib. 12. cap. 4. except. 40.

V. QVOD REMEDIVM competat liberatione legata?

Tam actio competit ad liberandum, quàm exceptio ad abſoluendum. l. liberationem. 3. §. nunc de effectu. ff. de liberatione legata. l. quod mihi. 12. ff. d. tt. l. dolo. 8. ff. de doli mali except. Inſt. de legatis. §. ſi quis debitori. & l. cum quis. 35. §. nuptura. ff de leg. 3. M. I. R. d. cap. 10. reg. 93.

Adfine remedium eſt ex conducto actio: quod proponitur & approbatur l. ſi ei. 16. cum lege ſequente. ff. de liberat. legata.

DE PECVLIO LEGATO. Cap. X.

DEcima legati ſpecies eſt legatum peculij: de quo nunc agendum.

I. AN EX HOC LEGATO detur actio?

Regulariter actionem ex eo dari, dubium non eſt. Verùm eius exceptio prima: Niſi prius peculium ſeruo legatum ſit, quàm libertas adſcripta. reprobatur l. quidam. 14. ff. de peculio legato. Secunda: Niſi peculium legatum ſit, non deducto ære alieno. reprobatur l. ſi peculium. 6. §. 1. ff. eod. tt. Tertia: Niſi nihil ſit in peculio. reprobatur l. ei quoque. 11. ff. de peculio legato. Quarta: Niſi ſeruo cum peculio legato, ſeruus mortuus ſit. tunc enim etiam peculij legatum extinguitur. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. lib. 12. cap. 10. cauſ. 51. except. 8. replic. 1.

II. QVID LEGATO PECVLIO in actione veniat? M. I. R. lib. 4. cap. 9. reg 83.

I. Regula, De eo quod peculio acceſſit vel deceſſit. Id legatarij lucro vel damno eſt. Inſtit. de legatis. §. ſi peculium. Concordat l. peculium. 67. in princ. ff. de legat. 2. Propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi poſt mortem teſtatoris peculium augeatur. tūc enim augmentum legatario non cedit. cuius exceptionis duæ ſunt replicationes, quarum prima eſt: Niſi peculium ipſi ſeruo, non extraneo ſit legatum. Secunda: Niſi augmentum ex ipſis rebus peculiaribus acceſſerit. Hiſce enim duobus caſibus augmentum, quamuis poſt mortem teſtatoris acceſſerit, legatario debetur. Quæ duæ replicationes cum ſua exceptione approbantur Inſt. d. §. ſi peculium. Concordat l. denique. 8. §. vtrum autem. ff. de peculio legato. l. penult. ff. de peculio. item l. ſi hæreditas. 28. §. ſtatuliber. ff. de ſtatuliberis.

II. Regula: Peculio legato, vicarij quoq; & vicarij vicariorum continentur. l. ſi ſeruus. 25. ff. de peculio legato. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi vicarijs quoq; libertas ſimul & peculium legatum ſit. l. ſi peculium. 6. §. ſi ſeruus. ff. eod. tt. Secunda: Niſi vicarius manumiſſus ſit. l. ſi peculium. 10. in princ. ff. de manumiſſis teſtam.

III. Regula, De ſeruo peculiari manumiſſo. Hic peculio legato non continetur, vt ex iam propoſitis conſtat. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi inutiliter ſit manumiſſus. Quæ quidem exceptio valet, verùm eius replicatio eſt: Niſi legatarius ipſe ſeruum viuo adhuc teſtatore manumiſerit. l. cum dominus. 19. §. fin. cum leg. ſeq. ff. de peculio legato.

IIII. Regula, De rebus peculiaribus alij legatis. Hæ peculium minuunt. approbatur exemplo l. denique. 8. §. item ſi ſeruo. ff. de peculio legato. Concordat l. dominus. 22. § final. ff. d. tt. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi non ſpecialiter res aliqua peculiaris alij legata ſit, ſed generaliter, veluti ancillæ omnes, cū ancilla eſſet in peculio. hoc enim caſu res peculiaris, quæ comprehenditur ſub illo genere rerum alij legatarū, non minuit peculium. approbatur exemplo l. ſeruo. 15 ff. eod. tt.

V. Regula: Peculio legato, id quod domino eiuſq; ſeruis ac liberis aut hæredi debetur, deducitur l. ſi peculium. 6. in princ. ff. de peculio legato. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi dominus ſeruo debitum remiſerit. d. l. 6. §. 1. in fine. Secunda: Niſi dominus non peculium, ſed ſpecialiter ſingulas res quæ in peculio ſunt, legauerit. l. ſi peculium. 10. ff. d. tt. Tertia: Niſi ſeruo eiuſdem peculij debeatur. l. id quod. 9. in princ. ff. de peculio legato. Quarta: Niſi ob defenſionem vicarij debeatur, & nō ſeruus legatarius, ſed vicarius ſerui, ſeu ſeruus peculiaris domino debeat. l. Stichus. 16. & l. ſi Sticho. 21. ff. de pecul. legato. Quinta: Niſi non ipſi domino, ſed ſeruus eius conſeruo ſuo debeat. reprobatur l. ſi peculium. 6. in princ. ff. de peculio legato. Concordat l. denique. 8. §. 1. ff. d. tt. Sexta: Niſi ob hoc debeat, quòd conſeruum ſuum vulnerauerit, vel deteriorem fecerit, reprobatur l. id quod. 9. §. 1. ff. de pecul. legato. Septima: Niſi ob id debeat, quod ſeipſum ſeruus vulnerauerit vel occiderit. d. l. 9. §. fin. Octaua: Niſi ſoluerit ſeruus hæredi. l. dominus. 22. in princ. ff. de peculio legato. Nona: Niſi non teſtatori, ſed hæredi eius debeatur. reprobatur l. ſi peculium. 6. §. fin. ff. de peculio legato. Concordat l. denique. 8. in prin. ff. d. tt. Decima: Niſi res peculiaris alij ſit legata. hæc enim ob debitum domini deminui non debebit. l. ſi Sticho. 21. ff. de peculio legato. Vndecima: Niſi omne peculium reddere iuſſus ſit hæres. Hæc exceptio videtur approbari l. Thais. 41. §. item quæro. ff. de fideicommiſſ. libert. Duodecima: Niſi ſeruus liber factus debere cœperit. l. diſpenſatorem. 62. ff. de ſolutionibus. Decimatertia: Niſi ſeruus, cui libertas ſimul & peculium legatum eſt, ante aditam hæreditatem quid à debitoribus hæreditarijs exegit: hoc enim debitum deducendum non eſt. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 62.

VI. Regula, De eo quod conditionis implendæ cauſa dandum eſt. Et hoc ex peculio deducendum. l. de-

nique.8.§.item quæritur. ff.de peculio legato. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi cum ſeruus non hæredi, ſed alij dare iuſſus eſſet, hæres eum prohibuerit quo minus alij daret. reprobatur l.ſi peculium. 20. in princ. ff. de ſtatuliberis.

VII. Regula: De eo quod ſeruus hæredi debet deducendo, vide paulo ſuperius reg. 5. except. 9. De eo quod ſeruus hæredi vendidit de peculio deducēdo, regula proponitur l.deniq; 8.§.item quæritur, in fin. ff. de peculio legato.

VIII. Regula, De eo quod dominus ſeruo debet. Hoc auget peculium. l.ſi peculium.6.§ ſicut.ff de peculio legato. Concordat l.dominus.23. §.teſtamento. ff.eod.tt.

IX. Regula, De eo quod dominus ſcripſit ſe ſeruo debere. Hoc peculio legato non cedit. l ſi peculium.6. § penult.ff.de peculio legato.

X. Regula, De pecunia, quam ſeruus domino pro libertate dedit, quatenus eā peculio legato cedat, definitur l.ſeruus.6.ff.de manumiſſ. Concordat l.deniq;. 8.§.his conſequenter. ff.de peculio legato.

XI. Regula, De eo quod hæres ſeruo debet. Id quoque peculio legato cedit. l.peculio.5 ff.d.tt.

XII. Regula, De rebus quas ſeruus in profeſſione peculij non edidit. Hæ peculio legato nō cedunt. Quæ regula approbari videtur l.cum dominus.19.in princ. ff.de peculio legato.

XIII. Regula, De actionibus aduerſus debitores peculiares cedendis, proponitur d.l.19 §.1.

XIIII. Regula, De actionibus aduerſus debitores, pro quibus ſeruus ſoluit, cedendis, proponitur l.dominus.22 in princ. ff.de peculio legato.

XV. Regula huius loci habetur l.vltima. ff.de peculio legato. Hæc de ſecunda huius capitis quæſtione ſint dicta.

III. EVENTVS HVIVS legati.

I. Regula: Peculio legato hæres ante ceſſionem nihilominus actiones habet aduerſus debitores peculiares. l peculio.5 ff.de peculio legato.

II. Regula: Creditoribus peculiaribus nihilominus aduerſus hæredem non legatarium datur actio, & ob id hæredi de indemnitate à legatario cauendum. l.ſi ſeruo.18 ff de peculio legato. Huic concordat l.qui peculium.17 ff.d.tt. Contradicere videtur l.1.§.per contrarium. ibi: & differentiam. ff.de dote relegata. Hactenus de peculio legato, decima legati ſpecie. Sequitur vndecima ſpecies, de legato familiæ relicto.

DE LEGATO FAMILIAE relicto, vel ne alienetur.

Cap. XI.

I. CAVSA, EX QVA DAtur huius legati nomine actio.

SI legato familiæ relicto, vel ita ne alienetur, res legata fuerit alienata: tunc alijs eius familiæ datur actio ad repetendam rem alienatam. Quæ cauſa approbatur l.peto.71. § fin. ibi: ſed ſi domus. ff.de legatis 2. Concordat l ſancimus. 7. C.de rebus alienis non alienandis. M.I.R.lib.4.cap.10.reg.81. Huius autem cauſæ exceptiones ſunt. Prima exceptio eſt: Niſi in legato non alienandi cauſa non ſit expreſſa. approbatur ſimul & diſtinguitur l.filiusfamilias.111. §.diui Seuerus. ff de legat.1. l.pater. 36. §.Iulius Agrippa. ff.de legat.3. Concordat item ijſdem ferè verbis l.Lucius.91.in princ. ff.eod.tt. M.I.R d.regul.81.except.2. Secunda: Niſi res p vniuerſitatem ad alium tranſeat. reprobatur l.peto. 71. §.fratre. ibi: vel extero hærede inſtituto deceſſerit. & §.prædium, in fine. ff. de legat. 2. l.ſi quis.8. §.cæterum. C.de ſecundis nuptijs. l.Lucius.90. §.penult.ff.de legat.2. item l.ita quis.135.§. ea lege. ff.de verb.obligat. M.I.R.d.reg.81. except.3. Contradicit l.quadam.62 ff.de adquir.rerum dom l. pater.36 §.Iulius. §.fundum. item §.quindecim. & l.Lucius.91.in princ. ff.de legat.3. Contradicit deniq; Nouell.conſt.159.§.vnde tametſi teſtamentum. Hinc antinomiam alijs ſoluendam relinquo. mihi quidem videtur exceptio propoſita reprobanda potius, quam approbanda. Tertia exceptio eſt: Niſi neceſſitate vrgente, & creditoribus bona diſtrahentibus, res alienari prohibita alienetur. l.filiusfamil. 111.§ diui. in fine ff.de legat.1. Huius replicatio eſt: Niſi hæredis bonis venditis, hæres poſtea ſit mortuus: tunc enim nihilominus emptores ad iſtam rem reſtituendam ex fideicommiſſo conueniri poſſunt. l.peto.71.§ prædium. ff.de legat.2. Quarta exceptio eſt: Niſi res alienari prohibita, vni e familia ſit alienata. l pater. 36. §. quindecim. ff.de legatis 3. M.I.R.d.regul.81.except.6. Qui autem in familia connumerentur, & per conſequens locum faciant huic exceptioni, vide ĩ.quæſt.2. regul.1.cum ſequentibus. Concordat l.voluntas.4. C. de fideicommiſſ. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi cùm hæres rem vni è familia legaſſet, cum rogauerit, vt eam alicui extero reſtituat. hoc enim caſu externus, cui res ex cauſa fideicōmiſſi reſtituta eſt. de ea reſtituenda poteſt cōueniri. l ſi vnum. 69. §.ſed etſi fundum. ff. de legat. 2. Secunda replicatio eſt: Niſi vni tantum, non omnibus è familia res ſit relicta. l filiusfamil 111.§ cum pater. ibi: ſed ſi omnes. ff. de legat.1. Concordat l ſi vnum.69.§.1. ibi: itaque ſi cum ſortè. ff.de legat.2. item l.is qui. 92. ff.de legat. 3. Quinta exceptio eſt: Niſi omnium, quibus ex fideicommiſſo actio cōpetit, conſenſu res alienetur l quoties.11. C.de fideicommiſſ. l.nihil.117.§ omnibus ff.de legat.1. M.I.R.d.reg.81.except.13. Sexta: Niſi ij, quibus actio hæc competit, ei qui alienauit hæredes exiſtant, vel legata ab eo acceperint. hoc enim caſu ratam alienationem habere coguntur. l ex qua. 191 ff. de regulis iuris. Proinde etſi legatum relictum ſit ei cui competit hæc actio, rogatusq; ſit rem alienari prohibitam extero præſtare, fideicommiſſum valet. l. ſi vnum 69.§.ſed etſi fundum. ibi: ita demum peti poſſe. ff.de legat.2. Huius exceptionis replicatio eſt Niſi non omnes quibus competit actio, alienantis hæredes exiſtant: tunc enim nihilominus datur actio his qui hæredes non ſunt de quo infra quæſt.2 regul.1.excep. 5. Septima exceptio eſt: Niſi nemo è familia ſuperſit. l.cum pater.79 §.libertis, in fine ff de legat 2. Octaua: Niſi cùm filijs re aliqua relicta, prohibuiſſet ne iſta alienaretur, nulli alij filij eius gradus ſuperſint, tunc enim extinguitur fideicommiſſum, quam-

un alij eius familiæ ſint. Nouell.conſt.159. M.I.R.d. reg.81.except.7. Nona: Niſi nulli eius familiæ intra quartum gradum ſuperſint. tunc enim, quamuis familiæ legatum relictum ſit, tamen ijs qui vltra quartum gradum ſuperſunt, non datur petitio fideicommiſſi. Nouell.conſt.159. M.I.R d.regul.81. except 9. Decima exceptio eſt: Niſi actor nō caueat, ſe vlterioribus eius familiæ poſt mortem ſuam reſtituturum. l. peto.71.§ fin.ff.de legat.2. Vndecima: Niſi non in ipſam domum alienauit, ſed penſiones eius creditori ſuo delegauerit. l Lucius. 90. §.inſtituto. ff de leg.2. Duodecima: Niſi tantùm pignori obligauit, vel ſeruitutem impoſuerit. reprobatur l.ſancimus. 7. C.de rebus alienis non alienandis. Decimatertia: Niſi ob debitum hæreditarium prædia pignori obligauit, vel diſtraxit. approbatur certo modo l.pater.36.in prin. ff.de legat.3.

II. QVIBVS DATVR EX hoc legato actio?

Huius loci prima regula eſt. Quòd omnes eius familiæ admittantur ad petitionem fideicommiſſi. l.peto.71.§.fin. ff.de legat.2. M.I.R d.cap.10.reg 82 Declaratur hæc regula definitione familiæ, l.vltim C.de verb.ſignific. Aliam familiæ definitionem vide l pronunciatio 195.cum l.ſeq.ff.eod tt. Planè regulæ propoſitæ exceptio prima eſt: Niſi actor qui eſt de familia, gradu ſit remotior, quem alij gradu antecedant. d. l.71.§ fin.ff de leg.2. M I R.d reg.82.except.1. Huius replicatio prima eſt: Niſi teſtator vlterioris gradus perſonas nominauerit. l cum ita.33.§.fin ff.de leg 2 Secunda replicatio eſt: Niſi proximioris gradus perſonæ deceſſerint. l.peto.71.§ final. ff.eod.tt. ibi: quod ſi cautio non fuerit. Secunda exceptio eſt: Niſi actores non fuerint in vita tempore mortis teſtatoris, nec ex ijs qui tūc vixerint, primo gradu fuerint procreati. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 33 §. fin. Tertia: Niſi actores vltra quartum gradum defuncto teſtatori cognati fuerint. Nouell.conſt.159. Quarta: Niſi actores emancipati fuerint. reprobatur l peto.71.§.fin ff.de legat.2. Concordat l filiusfamil.111. §. cum pater. ibi: quod euenit.ff de legat.1. Quinta: Niſi quidam ex actoribus hæredes rogato exiſtant, quidam non exiſtant ei hæredes: hoc enim caſu illis ſolis qui hæredes eius non ſunt, competit actio, alijs non competit. d.§.cū pater. Ratio huius exceptionis propoſita eſt ſuprà eodem capite, except 6. Planè hæredes inſtituti partem faciunt, ita vt exhæredati, non niſi pro reliqua parte rem alienatam ex cauſa fideicommiſſi petere poſſint. l ſi vnum 69. §.1. ff de legatis 2. Sexta exceptio eſt: Niſi cum tribus e familia fundus relictus eſſet ita, ne alienaretur. vnus ex ijs ſuam partem alienauerit: hoc enim caſu videtur collegatarijs tantùm, non etiam alijs eius familiæ perſonis actio danda. Verùm reprobatur l ſi quis. 92. ff de legat.3. Septima: Niſi actores ſuas etiam partes in re alienata alienauerint. l cum pater 79.§ libertis.ff de legat.2 Concordat Nouell.conſt.159. §.ſancimus igitur. ibi: vtpote cum &c.

Secunda regula, De hærede eius cui competijt hæc actio. Et huic, quamuis extraneus ſit, competit hæc actio. l.qui ſolidum.80. §.prædium. ff.de legat.2.

Tertia regula, De libertis teſtatoris. Liberti quoque familiæ appellatione continentur, & ad hanc actionem admittuntur. l.vlt. C.de verb ſignific. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi cognati vel adfines defuncti ſuperſint d.l.vlt. ibi: vt poſt eos liberti perueniant. Secunda: Niſi ab extraneis hæredibus illis libertas fuerit relicta. reprobatur l.cum pater. 79. §. fidei hæredum.ff de legat.2.

Quarta regula, De filijs libertorum. Et hi in familia eſſe reputantur. d.l.79.§.cum inter.

Quinta regula, De libertis hæredis. Hi in familia teſtatoris non computantur. Quæ regula videtur approbari l.pater.36.§.duobus ff.de legat.3.

Sexta regula, De genero & nuru. His quoque familiæ nomen competit. & hæc actio. l.vlt. § & ſi quis p ſuum. C.de verb ſignif Concordat Nouell.conſt.159. §.nunc certe.cum Maria & Maria.

III. QVID VENIAT IN hac actione?

Prima regula: Si quidam ex ijs quibus competit hæc actio, et qui rem alienauit hæredes exiſtant, cæteris qui hæredes eius non ſunt agentibus, non niſi pro virili parte competit actio. l.ſi vnum 69. §. ſed ſi vno. ff de legat. 2. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi alij qui hæredes ſunt, ſuas quoque partes alienauerint: tunc enim alijs qui ſuas partes retinuerunt, in ſolidum datur actio l.cum pater 79 §.libertis.ff.de legat.2.

Secunda regula: Si pars rei alienari prohibitæ apud hæredes remaneat, pars extero ſit legata: pro ea tantùm parte quæ extero relicta eſt, ijs qui hæredes ex ea familia non ſunt, competit actio l.ſi vnum.69.§.ſi duos.ff de legat.2.

Tertia huius loci regula proponitur l.libertis.106. ff.de condit.& demonſtr.

IIII. QVANDO COMpetat?

Bonis eius qui alienare prohibitus eſt, à creditoribus eius venditis. poſt mortem demum eius res ex cauſa fideicommiſſi vindicanda. Quæ regula approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ.eod.cap.quæſt.1.except.3. in fin. Hactenus de legato familiæ relicto. Sequitur duodecima & vltima ſpecies, facti ſcilicet legatum.

DE FACTO LEGATO. Cap. XII.

I. AN LEGATVM FACTI vtile ſit, & ex ea naſcatur actio?

REgulariter vtile & obligatorium eſt hoc legatum. Quæ regula approbatur Inſtit.de legatis. §.ſed & tale.M.I.R d lib.4.cap.10.reg 94. Aliud huius regulæ exemplum proponitur l ſi ſeruus.105.§.fin. ff. de legatis 1. Concordat l.fideicommiſſa.11.§.ſi hæres. ff. de legatis 3. Aliud exemplum eſt, ſi hæres emere vel vendere ſit iuſſus. Quod proponitur l.etſi a quo.65.ff.de legatis 1. Propoſitæ regulæ exceptio prima eſt: Niſi impoſsibile ſit id quod quis facere iuſſus eſt. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſuprà capite 2. exceptione 1. item libro 12. capite 6. exceptione 94. Secunda exceptio eſt: Niſi legibus interdictum ſit id quod quis facere iuſſus eſt, aut aliàs probroſum. ap-

probatur per ea quæ dicta ſunt ſ.d.except.94. Tertia: Niſi ineptum ſit id quod quis facere iuſſus eſt. approbatur ſ.lib.12.cap.6.except.92. Quarta: Niſi id quod quis facere iuſſus eſt, ſolam authoritatem teſtatoris reſpiciat, non alterius vtilitatem. approbatur certo modo l.Quintus.7.ff.de ann.legat. Huius replicatio eſt: Niſi alterius quoq; interſit fieri.d.l.7.verſ. ad authoritatem ſcribentis. Cui concordat l.Lucius. 7.C.de auro legat. Quinta exceptio eſt: Niſi nudum ſit præceptum ſine cauſa, & in nullius vtilitatem cautum. Hæc exceptio adfinis eſt præcedenti, & approbatur per ea quæ habentur ſuprà capite prox.in prin. except.1. Sexta: Niſi quis aliquem iuſſus ſit adoptare.l.vxorem.39.§.hæres.ff.de legat.3. Septima: Niſi quis filium ſuum emancipare iuſſus ſit. l.filiusfamiliâs.111.§.ſecundum vulgarem.ff.de legat.1. Contradicit l ſi cui.90. ff.de condit.& demonſtrat. Octaua exceptio eſt: Niſi aliquem hæredem inſtituere iuſſus ſit. Hæc exceptio tractatur d.l.111.§.vt quis hæredem. de qua re vide ſ.lib.12.cap.5.except.61. Nona: Niſi quis iuſſus ſit, ne teſtamentum faciat. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ.lib.12.cap.6.excep.75.diſt.1. Decima: Niſi quis iuſſus ſit omnem ſubſtantiam defuncti loco depoſiti apud ſe habere.l.Lucius.78.§.Mæuius.ff.ad S.C.Trebellianum. Vndecima: Niſi quis ædes deſtruere ſit iuſſus. Hæc exceptio approbatur l. filiusfamiliâs.111.§.ædes.ff.de legat.1. Plura de hac re vide ſ.lib.12.cap.5.except.66. Duodecima: Niſi debitor ſoluere iuſſus ſit.l.cum pater.79.§.curatoris.ff. de legat.2. Decimatertia: Niſi is qui facere iuſſus eſt, pecuniam dare malit, quæ fieri poßit.reprobatur l.fideicommiſſa.11.§.fin.ff.de legat.3. Decimaquarta: Niſi cum aliquem artificium docere iuſſus eſſet, genus artificij nõ ſit expreſſum. reprobatur l.Stichus. 12.ff.de legat.3. Decimaquinta: Niſi cum quis aliquid facere iuſſus eſſet, locus nõ ſit adiectus, in quo ſit faciendum. reprobatur exemplo l.quæ conditio.38. §.fin.ff.de condit.& demon. M.I.R.lib.4.cap.9.reg. 14.excep.20.repl.4. & cap.10.reg.94.excep.1. Alias huiuſmodi exceptiones vide ſ.lib.12.cap.8.cauſ.15.

II. QVID VENIAT IN HANC Actionem, ex facto legato competentem?

I. Regula: Si educare aliquem iuſſus ſit, quid veniat, definitur l.rogatus.23.ff.de alimentis legatis.

II. Regula: Si quis ſignum Dei ponere iuſſus ſit in templo, cuius materia ſignum faciendum ſit, definitur l.Titia.39.§.fin.ff.de auro legato.

III. Regula: Pecunia data non liberatur: de qua re vide paulò ſ.except.13.

IIII. Regula: Si, cum quis aliquid facere iuſſus eſſet, teſtator ipſe poſtea partem eius fecerit: hæres vel legatarius facere iuſſus, reliquum quod ſupereſt faciendo liberatur. l.Lucius.90.§.quæ marito.ff.de legatis 2.

¶ Hactenus de ſpeciebus legatorum ſit dictum. Sanè de vſufructu legato & ſeruitute dictum eſt ſuprà libro 7.& libro 8. De auro legato, penu legata, ſupellectile legata, & alijs pluribus dictum eſt ſuprà libro prox.cap.4.& ſequente. Hactenus ergo de legatis & fideicommiſſis.

DE DONATIONIBVS IN genere. Cap. XIII.

PRIMO: Definitio nominis proponitur l.ſenatus.35.§.donatio. ff.de mortis cauſa donat.

II. DEFINITIO rei l.donari.29.ff.de donat. Concordat ijſdem verbis l.donari.83.ff.de regul.iur. Sed & ſimilis definitio proponitur l.cuius.53.ff.de regulis iuris. M.I.R.lib.4.cap.11.reg.1.

III. GENVS.

Donatio non eſt bonæ fidei contractus. Quod approbatur l.eum qui.22.in fin.ff.de donationib. Sed eſt contractus nominatus, qui adiuuatur l.ſi quis argentum.35.§.ſed ſi quidem.C.de donat. M.I.R.d.cap.11. regula 4.

IIII. DIVISIO donationis proponitur Inſtit.de donationibus, in princ. & l.1.ff.eod tit. In qua donatio diuiditur in propriam & impropriam. Propriam donationem dicit Iuriſconſultus, cùm ea mente datur, vt res ſtatim fiat accipientis, nec donans eam velit aliquo caſu ad ſe reuerti: impropriam autem, cum conditione donatur, aut purè quidem donatur, ſed ita vt ſub certa conditione donatio reſoluatur. Huius poſterioris generis duas ſpecies proponit, mortis cauſa donationem, & donationem ante ſeu propter nuptias dictam. De mortis cauſa donatione infrà dicetur, de donatione ante ſeu propter nuptias, dictum ſ.lib.4.cap.20.

V. EFFECTVS DOnationis.

Effectus donationis ſunt triplices. Datur enim ex donatione primùm actio donatario aduerſus donatorem. Deinde ex donatione datur actio donatori aduerſus donatarium. Poſtremò ratione donationis interdum datur actio tertio aduerſus donatorem vel donatarium. Primi generis eſt, actio ad rem donatam tradendam, de qua j.cap.prox.dicetur. Eſt item huius generis actio de dolo, re donata, in quam donatarius ſumptus fecit, euicta. Quæ actio approbatur l.Ariſto.18.§.fin.ff.de donat. M.I.R.d.cap.11.reg.8. Secundi generis effectus primus eſt, actio quæ datur donatori ad reuocandam donationem: de qua j. Secundus effectus eſt, actio qua donator donatarium ad obſequium placitorum compellit. Quæ actio proponitur & approbatur l.legem.9.C.de donat.l.cũ res.22.C.d. tit.l.hæreditatem.28.ff.de donationibus.& l.ſi donationis.3.in fin.C.de contrah.empt. Propoſiti effectus exceptio eſt: Niſi illegitimum ſit id quod in donatione conuenit.l.donatio.25.in princ.C.de donat.l.2.C. ne fiſcus vel reſpubl.procurat. Sed plura de propoſita actione vide alibi in actione Præſcriptis verbis: item infrà cap.15.in princ. Tertius ſecundi generis effectus eſt, actio immodicæ donationis actis non inſinuatæ. Quæ approbatur l.vt mihi.21.ibi: ſed ego.ff.de donat. de qua infrà dicetur cap.prox.except.30. Tertij atq; poſtremi generis effectus ſunt, primus quidem actio inofficioſæ donationis: de qua j. Secundus, actio mandati eius qui rem ſuam mandatu donatoris donatario dedit. Quæ actio approbatur ſimul & diſtinguitur l. hoc iure 19.§.ſi quis dederit.ff.de donationibus. Tertius huius poſtremi generis effectus videtur eſſe, quòd

creditores

creditores donatoris aduerſus donatarium ſuas actiones exercere poſſint, iuxta l. ex qua perſona. 191. ff. de regulis iuris. Verùm hic effectus reprobatur l. æris alieni. 15. C. de donationib. Concordat l. cum res. 22. ibi: creditoribus quidem. item l. ſi patri. 24. C. d. tt. Planè ſi res donata a donatore pignori fuit obligata, eius nomine in donatarium qui pignus poſſidet, actio hypothecaria non eſt deneganda. quæ diſtinctio approbatur l. vlt. §. Lucius. in fin ff. de donat. Sed & elici poteſt hæc diſtinctio ex d. l. 15. verſ. ſi itaq; nemini. In ſumma, actiones reales donatarius rei donatæ nomine competentes, quemadmodum alius quilibet poſſeſſor cogitur ſuſtinere.

DE ACTIONE DONATARIJ ad rem donatam tradendam.

Cap. XIIII.

I. CAVSA HVIVS actionis.

SI alicui res aliqua ſit donata. l. ſi quis argentum. 35. §. ſed ſi quidem. C. de donat. M. I. P. lib. 5. cap. 3. reg. 26. in princ. M. I. R. d. cap 11. reg. 10. Huius cauſa exceptiones plures ſunt pro varietate circumſtantiarum, perſonæ ſcilicet donantis, & eius cui donatum eſt, rei donatæ, cauſæ, modi, &c. de quibus exceptionibus ordine nunc diſpiciendum, & primum de ijs quæ ſumuntur ex perſona donantis.

I. Exceptio: Niſi filiusfamiliâs donauerit. l. filiusfamiliâs. 7. in princ. ff. de donationibus. Concordat l. contra iuris. 28. §. ſi filius. ibi: nam cum verum. ff. de pactis. M. I. R d. reg. 10. except. 1. Huius replicatio prima eſt: Niſi iuſtam donandi rationem habeat. d. l. 7. §. 1. Secunda: Niſi libera peculij adminiſtratione conceſſa, hoc adiectum ſit, vt & donare ei liceat. d. l. 7. §. itē videamus. Tertia: Niſi filiusfamil. aliqua dignitate ſit præditus. d. l. 7. §. nonnunquam. Quarta: Niſi mortis cauſa filius donauerit. reprobatur d. l. 7. §. pari autem. M. I. R. d. excep. 1. repl. 1. Quinta: Niſi filiusfamiliâs rem caſtrenſis, vel quaſi caſtrenſis peculij donauerit. d. l. 7. §. fin. Sexta: Niſi volente & conſentiente patre, filius donauerit. l. in ædibus. 9. §. penult. ff. de donationibus. Concordat l. 2 in princ ff. eod tt. M. I. R. d. except. 1. replic. 1. & 3. Huius duplicatio eſt: Niſi cum pater donare permiſiſſet, filius mortis cauſa donauerit. l. filiusfamiliâs. 7. §. pari autem. ibi: ſed enim meminiſſe. ff. de donat.

II. Exceptio: Niſi mutus aut ſurdus donauerit. reprobatur l. qui id. 34. §. mutus. ff. d. tt.

III. Exceptio: Niſi mente captus donauerit. l. Modeſtinus. 23. §. fin. ff. d. tt.

IIII. Exceptio: Niſi ſenex donauerit. reprobatur l. ſenectus. 16. C. de donat.

V. Exceptio: Niſi donator crimen capitale commiſerit. reprobatur l. poſt contractum. 15. ff. eod. tt. Planè admittitur. primò, ſi condemnatio ſecuta ſit. d. l. 15. Altera diſtinctio eſt: Niſi crimen ſit perduellionis. l. donationes. 32. §. fin. ff. d. tt.

VI. Exceptio: Niſi parens filio quem habet in poteſtate, donauerit. l. ſiue. 17. in fine & l. cū de bonis. 11. C. ē tt. M. I. R. d. reg. 10. exc. 2. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi pater poſtea filiū emancipās, peculium ei non ademerit. l. donationes. 32. §. pater. ff. de donat. Concordat l. ſiue. 17. C. eod. tt. Secunda: Niſi, cum partem bonorū parens filio donaſſet, emancipato nomina delegauerit. l. cum de bonis. 11. in fine. C. eod. tt. M. I. R. d. excep. 2. replic. 1. Tertia: Niſi parens donator in eadem voluntate vſq; ad mortē perſeuerauerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. donationes. 25. C. de donat. inter vir. & vxor. M. I. R. d. excep. 2. repl. 3.

VII. Exceptio: Niſi maritus vxori, vel contrà vxor marito donauerit. De hac exceptione infrà dicetur cap. 20.

VIII. Exceptio: Niſi meretrici donatum ſit. reprobatur l. affectionis. 5. ff. de donat. M. I. R. d. capite 11. reg. 10. except. 9.

IX. Exceptio: Niſi reipubl. donatum ſit. reprobatur, certa tamen conditione, l. hoc iure. 19. in prin. ff. d. tt. De hac re plura vide ē. lib. 3. cap. 29.

X. Exceptio: Niſi extraneo & ignoto ſit donatum. reprobatur l. in extraneos. 29. C. de donat.

XI. Exceptio: Niſi infanti donatum ſit. reprobatur l. donationum. 3. C. de acquir. poſſeſſ. Iure autem antiquo non niſi per ſeruum vel tutorem infanti adquirebatur res donata, eiusq; poſſeſſio: de qua re vide ē. lib. 7. cap 15. except. 6.

XII. Exceptio: Niſi nolenti & inuito donetur. l. hoc iure. 19. §. non poteſt. ff. de donat. l. inuito. 70. ff. de reg. iuris. item l. inuitus. 198. §. fin ff. d. tt. M. I. R. d. regula 10. except. 5.

XIII. Exceptio: Niſi abſenti donatum ſit vel per epiſtolam, aut per nuncium. reprobatur l. nec ambigi. 6. C. de donat. l. abſenti. 10. item l. etiam. 4. ff. de donationibus. M. I. R. d. reg. 10. except. 6.

XIIII. Exceptio: Niſi ei qui iam mortuus eſt, ab ignorante ſit donatum. l. Neratius. 151. ff. de reg. iur.

XV. Exceptio: Niſi res donata non fiat donatarij. l. in ædibus. 9. §. fin ff. de donat. Huius exemplum proponitur l. ſi filius. 14. C. d. tt. l. ſed & ſi. 15. §. fin. ff. de contrahenda empt. item l. tutor. 21. in fine. ff. de adminiſtr. tutor. Planè leges propoſitæ magis de transferendo dominio loquuntur, quam de exceptione aduerſus actionem propoſitam. Nec enim, quamuis non transferatur dominium in donatorem, ob id donator exceptione videtur eſſe tutus, ſi ad rem donatam tradendam conueniatur, ſecundum ea quæ proponentur paulò ī. except. 23.

XVI. Exceptio: Niſi quis res à maioribus adquiſitas extero donauerit. reprobatur l. ſi auia. 19. C. de donationibus.

XVII. Exceptio: Niſi quis rem ſibi cum alio communem donauerit. reprobatur l. portionem. 12. C. de donationibus.

XVIII. Exceptio: Niſi vxor dotem conſtante matrimonio donauerit. l. conſtante. 21. C. d. tt.

XIX. Exceptio: Niſi res incorporalis donetur. reprobatur l. in ædibus. 9. in princ. ff. de donationibus.

XX. Exceptio: Niſi habitatio ſit donata. reprobatur d. l. 9. in princ. l. ſi gratuitam. 17. in prin. ff. de præſcript. verbis. item l. Attilius 27. ff. de donat. Contradicit l. Lucius. 33. ff. eod. tt. De hac antinomia vide gl. in d. l. 27. in verbis Sequentis temporis.

XXI. Exceptio: Niſi quis ſpem futuræ hæreditatis donauerit. l.quidam.30. cum lege ſequente. ff.de donationibus.

XXII. Exceptio: Niſi quis vniuerſa bona ſua donauerit. reprobatur l.ſi quis argentum.35.§.ſed & ſi quis.C.de donat. M.I.R.d.regul.10.except.10.repl.1

XXIII. Exceptio: Niſi non donandi animo fecerit.l ſi præſes.C.eod.tt.

XXIIII. Exceptio: Niſi in fraudem alterius donauerit. reprobatur l.cum confitearis.4. C.de reuoc. donationib.

XXV. Exceptio: Niſi in breui epiſtola ſit donatum. reprobatur l.ſi aliquid.13. C.de donat.

XXVI. Exceptio: Niſi mulier, marito & liberis abſentibus alicui donauerit. reprobatur l.velles.6.C. de reuoc.donat.

XXVII. Exceptio: Niſi imperfecta ſit donatio, vel verba inſint ſuperflua. Hæc exceptio vt p ſe vera eſt, ita recipit replicationem hanc: Niſi verba quædam ſuperflua, quæ olim inſeri ſolebant donationibus, ſint omiſſa: ob id enim non vitiatur donatio. approbatur ſimul & declaratur l.verba.37.C.de donat.

XXVIII. Exceptio: Niſi ſine ſcriptura facta ſit donatio. reprobatur l.in extraneos.29.in fine.& l.in donationibus.31.in fine.C.d.tt.

XXIX. Exceptio: Niſi nullis adhibitis teſtibus donatio ſit conſcripta, vel à teſtibus non ſubſcripta. reprobatur d.l.31.

XXX. Exceptio: Niſi donator inſtrumento donationis non ſubſcripſit.d.l.31.verſ.ita tamen. Concordat l.nec ignorans. 10. C eod.tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi alius voluntate teſtatoris ſubſcripſerit.d.l.31. ibi: vel alius voluntate eius. Concordat l.20.C.eod.tt.

XXXI. Exceptio: Niſi cum donatio eſſet immodica, actis non ſit inſinuata. l.donatio. 25. in fine. C.de donat. Concordat l.lata.27.item l.ſi quis argentum. 35. §.ſed in his omnibus. C.eod.tt. M.I.R.d.regul.10. except.19. Quæ autem immodica ſit donatio inſinuationem requirens, variè definitur: iure quidem antiquiſſimo erat donatio ducentos excedens ſolidos. Inſt. de donationibus. §.& cum retrò principum. quod ius Imperator Iuſtinianus corrigēs, ſtatuit eam donationem inſinuatione indigere, quæ trecentos ſolidos excedat, l ſancimus.34.in princ.C.de donat. tandem idem Imperator hanc ſuam conſtitutionem mutans, pro trecentis ſolidis quingentos ſtatuit, l.ſi quis.36.§. fin. C.d.tt. Concordat Inſt.de donationib. §.& cum retrò principum, M.I.R.d.except.19. Propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi donatio quingentorum ſolidorum quantitatem nō excedat. tunc enim, quamuis actis inſinuata non ſit, nihilominus valet.d. §.& cum retrò. Cui concordat d.l.35.§.ſed in his omnibus. item d.l.34.in princ.C.de donationib. M.I.R. d.excep.19.repl.1. Secunda replicationis loco notandum, quod quamuis donatio vltra quingentos ſolidos actis non inſinuata non valeat, illud tamen intelligendum ſit tantùm de ſumma quæ quingentos ſolidos excedat, in reliqua ſumma nihilominus donatione ſubſiſtente.d.l.34. § ſi quid autem. Nouell.c.162. §.ſed & illud.& l.vt mihi.21.§.ſed ego. ibi: ita vt in reliquum.ff.de donat.M.I.R.d.excep.19.repl.2. Tertia replicatio eſt: Niſi plures res vel ſumma diuerſis temporibus donatæ, quingētos ſolidos excedant. l.ſancimus.34. §.ſi quis autem. C.de donat. M.I.R.d.exc. 19.replic.3. Quarta: Niſi annuum quiddam ſit donatum, aut vnius vt alterius anni reditus non excedant legitimam quantitatem, plurium autem annorum reditus excedant. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.34.§.ſi quis autem. Quinta: Niſi ante nuptias donatio ſit. Nouell.c.129.in princ.de quo in antenuptiali donatione tractabitur. Sanè replicatio hæc olim ſpecialis fuit in antenuptiali donatione facta fœminæ minori. d. l. 34. §.inſuper ante nuptias. C.de donationib. item l.minoribus 17.C.de donationibus ante nuptias. Tandem autem facta eſt propoſita replicatio communis omnium ante nuptias donationum, per d.c.119.in princ. de qua re vide ſ. libro 4. cap.20.quæſt.4.regul.3. except.5. Sexta replicatio eſt: Niſi inter parentes & liberos facta ſit immodica donatio. reprobatur l.lata. 27. C.de donat. M.I.R.d. except.19.repl.14. Septima: Niſi in pias cauſas facta ſit donatio. Hæc replicatio videtur approbari l.ſancimus.34. §.exceptis donationibus. C.eod.tt. M.I.R d. except.19.replic.8. Verùm d.l.34.§.alias verò, conſtituitur certa quantitas, ſcilicet quingentorum ſolidorum, intra quam donationes in pias cauſas ſine monumentorum obſeruatione fieri poſſint: quæ tamen quantitas tandem generaliter omnibus donationibus eſt conceſſa. de quo dictum ſuprà eadem exceptione, in princip. Sanè declaratur replicatio propoſita definitione piarum cauſarum l.illud.16.C.de ſacroſanctis eccleſiis. Octaua replicatio eſt: Niſi in redemptionem captiuorum ſit donatum.l.ſi quis.36.in princip. C.de donationibus. Nona: Niſi iis donatum ſit, quorum ædes incendio vel ruina ſint conſumptæ. d. l.36.§.eandem. Decima: Niſi magiſter militum militibus donauerit.d.l.36.§.ſimili etiam. Vndecima: Niſi Imperator alicui donauerit. l.ſancimus. 34. §. exceptis donationibus. C.de donationibus. Concordat l.illud.16.in fin. C.de ſacroſanctis eccleſiis. Duodecima replicatio eſt: Niſi Imperatori facta ſit donatio. Nouell.conſt.52.§.enimuero. Decimatertia: Niſi vſuræ futuri temporis à creditore remiſſæ & condonatæ ſint. l.Modeſtinus.23. ff.de donationib. Decimaquarta: Niſi donator immodicæ donationis delegatus ſit creditori eius cui donatum voluit. hoc enim caſu aduerſus creditorem agentem non poteſt vti hac exceptione: ſed poteſt vti actione aduerſus donatarium, à quo eſt delegatus. l.pure. 5. §.ſi eum. ff. de doli mali exceptione. Decimaquinta replicatio eſt: Niſi quis donaturus debitorem ſuum donatario delegauerit. hoc enim caſu debitori delegato exceptio propoſita non competit, ipſi tamen donatori deleganti condictio datur eius quod excedit modum legitimum. l.vt mihi.21.ff.de donationibus.M.I.R.d. except.19.replic.9. Decimaſexta: Niſi fideiuſſor donatoris, eo nolente, propoſita exceptione velit vti: hoc enim caſu, cum principalis renunciet exceptioni, nec eius fideiuſſori videtur danda. Verū reprobatur l.fideiuſſori. 24.ff.de donat. Decimaſeptima: Niſi donatarius ſciēte donatore in loco donato ædificauerit, nec

reddat

reddat donator impenſas. l.purè. 5. §.ſi donaui. ff.de doli mali except. Decimaoctaua: Niſi donatio immodica actis ſit inſinuata. Hac replicatio vt per ſe vera eſt, ita recipit duplicationem hanc: Niſi nō ſuo loco ſeu apud ſuum magiſtratum ſit inſinuata. qua duplicatio generaliter quidem reprobatur, cum non interſit apud quemcunq; magiſtratum inſinuatio fiat, l.in hac ſacratiſſima.30.C.de donationibus. Concordat l.lata.27. in fine. C.d.tt. M.I.R.d.except.19.duplic.1. Planè duplicatio propoſita admittitur, ſi donatio in vrbe Conſtantinopolitana ſit facta. hoc enim caſu, niſi apud magiſtratum cenſus ſit inſinuata, tanquam ſuo loco facta inſinuatio non valet. d.l. 30.in princ. Cui concordat l.ſecundum.32 C.eod.tt. Plures duplicationes vide M.I.R.d.repl.10. Decimanona replicationis loco notandum, quòd fructus, partus & alia, qua donator ob moram cū re donata praſtat, donationem non augeāt. l.in adibus.9. §.ex reb. & l.cū de donatione. 11. ff.de donat. de qua re vide j. eod. cap. queſt. 3. regul 2. Viceſima replicatio eſt: Niſi mortis cauſa donatio facta ſit. approbatur j.cap. 18.except.10. Viceſimaprima: Niſi donatio in vltima voluntate ſit confirmata. l.donationes 25.§ ſi verò ſpecialiter. C.de donat. inter vir. & vxor. Hactenus de 31.exceptione, eiuſq; replicationibus eſt dictum.

XXXII. Exceptio: Niſi donatorem donationis pœniteat. reprobatur Inſt.de donationib.§ alia autem. l.irritam.3.in prin.C.de vſucap.pro donato l.2.cum duabus ll.ſeqq. C.de reuoc.donat. M.I.R.d.regul.10. exc.21. Planè admittitur exceptio propoſita in mortis cauſa donationibus, vt j.ſuo loco docebitur.

XXXIII. Exceptio: Niſi donator rem poſtea alienauerit, vel pignori obligauerit. reprobatur l.ad eū. 36.§.Lucius.ff.de donat.

XXXIIII. Exceptio: Niſi res ex cauſa donationis non fuerit tradita. Hac exceptio iure quidem antiquo ſubſiſtit, quo ex donatione tanquam ex nudo pacto non poterat oriri actio. M.I.R d.reg.10.except. 22. cuius tamen iuris antiqui replicatio prima erat: Niſi donaturus iuſſu donatarij alij ſpopondiſſet. l. 2. §.cum verò.ff.de donat. Concordat l.qui id.34.§.fin. ff.d.tt. Secunda: Niſi actione donata debitor donatario ſtipulanti promiſerit. l ſi pater.35.in princ ff d. tt. Tertia: Niſi numi donentur ea lege, vt ſtatim donatori mutuò dentur. l qui id. 34. §.ea lege. ff.d.tt. Quarta: Niſi donator vſumfructum in re donata retinuiſſet. l.quiſquis. 28. C.eod.tt. Plures huiuſmodi replicationes vide j.ead.except. §.proinde quantum, cum ſequentibus: item j.cap.20.except 39 replic.18. Hac de iure antiquo. Iure autem nouo exceptio propoſita reprobatur Inſtit.de donationib. § perficiuntur. l ſi quis.35.C.de donat. item Nouell.conſtit.162. §.primùm igitur. vbi ait Imperator: Siquidem ſtipulatio interpoſita eſt. Quid ergo, ſi ſtipulatio interpoſita non eſt? nihilominus condictio danda eſt ex d.l.ſi quis.35.C.de donat.M.I.P.lib.5.cap.5.reg.26.exc.2. M.I.R.d.reg.10.exc.20. Sanè re donata, non autē tradita, in perſonā quidem actio hodie naſcitur ad eam tradendam: in rem autem agere, & rem vindicare donatarius tanquam dominus ne iure quidem nouo poteſt, ſecundum ea qua dicta ſunt s.lib.7. cap.1.cauſa 18.item cap.10.exc.11. Proinde quantum ad rei donata vindicationē attinet, exceptio propoſita etiam nouo iure approbatur: & donatarius, cui res donata quidem eſt, ſed nondum tradita, eam vindicās repellitur hac exceptione, Si res donata tibi à donatore fuiſſet tradita. Cuius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi donator vſumfructum rei donata ſibi retinuerit: tūc enim res pro tradita habetur. d.l.35. §.ſed ſi quidem. C.de donat. Secunda replicatio eſt: Niſi tempore donationis res ſit penes donatarium. approbatur per ea qua dicta ſunt d.cauſ.18.exc.1.repl.1. Eius autem duplicatio eſt: Niſi donatarius ignoret, rem qua penes ſe eſt, ſibi eſſe donatam. l.abſenti. 20. ibi: ſed ſi neſciat. ff.de donat. Tertia replicatio: Niſi res alij tradita ſit ad donatarium perferenda. reprobatur d.l.10. Quarta: Niſi donator rem a procuratore ſuo exigendam donatario mandauerit: hoc quidē caſu donatario actio ceſſa aduerſus procuratorem tanquā rei vendicatio competit. verùm eius replicationis duplicatio eſt: Niſi donator, antequam donatarius rem à procuratore exegerit, fuerit mortuus: tunc enim actio ceſſa aduerſus procuratorem donatario danda non eſt, cum morte mandatoris mandatū ſoluatur. l. ſi quidem. 8. C. de oblig. & act. Quod Imperator ibi ſubnectit de mutuo, idem iure nouo de donatione eſt intelligendum: vt quamuis donatario actio ceſſa aduerſus procuratorem denegetur, non tamē actio perſonalis ex cauſa donationis aduerſus haredes donatoris ei ſit deneganda, ſecundum ea qua dicta ſunt paulò s ead.exc.in prin. Quinta replicatio eſt: Niſi donatarius voluntate donatoris rem donatam occupauerit vel perceperit. hoc enim caſu, quamuis in manu donatoris nō ſit tradita, nihilominus dominus efficitur. approbatur exemplis l.qui ſaxum.6.ff.de donat. Sexta: Niſi inſtrumētum emptionis rei donata donatario ſit traditū. l.1. C.de donat. Septima: Niſi teſtator in ſuo teſtamēto ſcripſerit, ſe viuū donaſſe. l.ex hac.16 ff d.tt. Ratio huius replicationis proponitur l.ſi donatio.5.C.de donat. Plures huiuſmodi replicationes vide s.li.7 cap.1.cauſ.18.

XXXV. Exceptio: Niſi reſcripto Principis donatio reſcindatur. reprobatur l ſi donationem.5.C.de reuocandis donat.

XXXVI. Exceptio: Niſi donator poſtea liberos ſit nactus. l ſi vnquam.8 C.d.tt. Concordat l.ſi totas. 5. C.de inoffic.donat. M.I.R.d.reg.10 except.23.

XXXVII. Exceptio: Niſi conditor donationis defecerit, vel cauſa nō ſit ſecuta. approbatur ſub conditione.l.2.§.fin.cum leg.ſeq ff.de donat. M.I.P.d.reg. 26.exc.3. M I.R d.reg 10.excep 24. Huius replicatio prima eſt: Niſi non conditionaliter cauſa ſit expreſſa. d.l 3. Cui concordat l.ſed ſi mors.13. §.fin. ff.de don. inter vir. & vxor. Secunda: Niſi conditio non in continenti, ſed ex interuallo ſit appoſita à donatore. l. perfecta.4.C.de donat. qua ſub modo.

XXXVIII Exceptio: Niſi conditio poſt mortem demum donatoris extiterit. reprobatur l.2.§.ſi pecuniam ff.de donat.

XXXIX. Exceptio: Niſi donatarius ingratus fuerit aduerſus donatorem. Inſtit.de donationib.§.ſciendum. & l.vltim. C.de reuocand.donat. Qua exceptio propoſita approbatur, ſimul & declaratur, cauſis in-

gratitudinis, ex quibus actio vel exceptio propoſita competat, enumeratis. Harum enim quinque recenſentur, ſcilicet, ſi donatarius donatori atroces iniurias fecerit, ſi manus ei intulerit, ſi damnũ dederit in bonis donatoris, ſi vitæ periculum ei intulerit, ſi denique legi donationis non paruerit. Concordat l. 1. C. eod. tt. M.I.P.d.reg.26.excep.4. M.I.R.d.reg.10.except.26.cum ſeq. Propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi alia ingratitudinis cauſa a donatore proponatur, quam ex quæ propoſitæ ſunt paulò ſuperius d.l.vlt. ibi: ex his etenim tantummodò, &c. Concordat l.donationes 9. C.d.tt.de reuoc.donat. M.I.R.d. except.26 repl 1. Planè præter quinque ingratitudinis cauſas ſ.l.vlt. C.de reuoc.donat.enumeratas, ſexta additur l.1. C.eod.tt. ſi ſcilicet libertus donatarius patrono donatori obſequium non præſtiterit. Secunda replicatio eſt: Niſi mater donatrix iterauerit nuptias: tunc enim ob ingratitudinem filij donationem nõ poteſt reuocare, niſi ex certis cauſis. l.his ſolù.7. in princ. C.de reuoc.donat. Concordat ſimul & diſtinguit Nouell. c. 22. §.mater ſanè. Tertia replicatio eſt: Niſi mater donatrix impudica fuerit.d.l.7.in fin. Quarta: Niſi donator dum vixit, ob ingratitudinem donatarij donationem non reuocauit: tunc enim nec hæredi eius reuocare licebit.l.vlt.§.hoc tamen vſque. C.de reuoc.donat. l.1.in fine. & l.his ſolù.7.§ actionem.C.eod.tt. M.I.P.d.except.4.repl.1.M.I.R.d.except. 26.replic.2. Quinta: Niſi donatarius ſit mortuus.d §.actionem.M.I.R d excep.26.repl.3. Sexta: Niſi res donata a donatario ſit alienata. d.l.7. §.quidquid igitur. Hæc de 38.exceptione, vel potius de actione ad donationem ingratitudinis ergò reuocandam, ſint dicta. de qua actione ĩ etiam dicetur cap prox.

XL. Exceptio: Niſi donatarius poſtea eandem rem donatori donauerit. l ſi ea.23.C.de donat. Hactenus exceptiones propoſitæ actionis cum ſuis replicationibus ſunt enumeratæ: nunc reliquos eius actionis locos perſequamur.

II. QVIBVS DEBEATVR res donata?

Si viro in vſum vxoris donatum ſit, ipſi vxori, non marito videtur donatum.l.donationes.32.§.ſpecies. ff.eod.tt.

III. QVID VENIAT IN ACTIOnem ex donatione donatorio competentem?

Huius loci regula prima eſt de vſu & proprietate rei donatæ, vtrum veniat. Quamuis autem re donata, non nudus vſus eius, ſed proprietas regulariter debeatur: tamen regula hæc videtur admittere exceptionem hanc, Niſi donator dixerit, ſe in vſum filiæ iſtæ marito eius concedere. quæ tamen reprobatur d.l.32. §.ſpecies ff.de donationibus.

II.Regula, De fructibus rei donatæ & omni cauſa. Fructus quoque & omnem cauſam donator poſt moram præſtare tenetur. l.Neſennius. 41. §.fundum ff. de re iudic. Contradicit.l.in ædibus.9.§.1.&l.cum de donatione.11.ff de donationib.item l videamus.38.§. ſi actionem.ff.de vſur. de qua antinomia vide gloſ.in d.§.fundum Planè regulæ propoſitæ exceptio videtur eſſe talis: Niſi donatio ſit quingentorum ſolidorum actis non inſinuata: hoc enim caſu videntur fructus, partus & alia, tanquam modum donationis excedentia, poſſe à donatore retineri, ſecundum ea quæ dicta ſunt ſ.except.30.repl.2. Verùm exceptio hæc reprobatur hac ratione, quòd fructus, partus & alia nõ augeant donationem, nec in ea computentur. l.cum de donatione.11.ff de donat. Concordat l.in ædibus.9.§. ex rebus. ff.d.tt. Planè ſi non fundum, ſed fructuum perceptionẽ donem. fructus percepti veniunt in computationem donationis.d.§.ex rebus.

III. Regula, De vſuris. Has donator poſt moram non præſtat.l.eum qui.22.ff.de donat.

IIII.Regula: Inſtrumentis emptionum donatis, ipſæ res emptæ donatæ videntur. l.1.C.de donat.

V. Regula: Argento donato, id præſtari poteſt vel in ſpeciebus, vel in æſtimatione. l.ſi quis.35. in princ. C.de donat.

VI.Regula: Reditu certo ex poſſeſsionibus donato, nec poſſeſsionibus ſpecialiter expreſsis: ex quibus poſſeſsionibus debeatur, definitur.l.35.§.1.

VII. Regula: Re generaliter donata, nec ſpecialiter expreſſa, nõ peſsima, nec optima debetur, ſed mediæ æſtimationis. quæ regula cum ex prædictis conſtat, tum etiam approbatur d l.35.§.ſimiliq;

VIII.Regula: Si res donata in bonis donatoris nõ compareat, æſtimatio eius præſtanda. Item quanti æſtimatio facienda ſit, definitur d.l.35. §.ſin autẽ.

IX. Regula: Aduerſus donatorem quoque in litem iurabitur ob dolum.l.Neſennius.41. §.fundũ, in fine. ff.de re iudicata.

X.Regula: Donator nõ niſi in id quod facere poteſt, propoſita actione tenetur.l.qui ex.12.ff.de donat.l.diuus Pius.29. ff.de reg.iur. l.inter eos.19. §.is quoq; ff. de re iudic. l.cum ex cauſa. 30. ff.d.tt. l ſi extraneus. 33.in princ. ibi: hoc enim D.Pius.ff.de iure dotium. item Inſtit.de actionib.§.ſed etſi quis, in fin. M.I.R.libro 4. cap.11.reg.19. Huius exceptio prima eſt: Niſi cauſa donationis in aliam actionem ſit tranſlata, puta in actionem de conſtituta pecunia, vel iudicati. reprobatur l.qui id.34.in princ.ff.de donat. Concordat l.Neſennius.41.§.fin.ff.de re iudic. Secunda exceptio eſt: Niſi donator a donatario delegatus alij promiſerit, ab eoq; conueniatur.d.l.41. in prin.l.qui id.34.§. final.& l Lucius.33 ff.de donat. Tertia exceptio eſt: Niſi hæres vel fideiuſſor donatoris conueniatur. hiſce enim regula propoſita non prodeſt.d.l.41.in princ. ibi: & ſicut hæres.ff.de re iudic. Sed & plura de regula propoſita vide ĩ.lib.prox.cap.10.

IIII. DE PROBATIONE ET præſumptione donationis.

I.Regula, De inſtrumento donationis conficiendo, proponitur l.donatio.25.§.fin C.de donat.

II. Regula, De inſinuanda donatione apud acta, vide ſ.except.30.

III.Regula: Pactum de depoſito, alij quàm ei qui depoſuit reſtituendo, non inducit donationem. l.donationes.32.§.eiuſmodi.ff.de donat.

IIII. Regula: Si dominus conſentiat alium rem ſuam eius nomine in cenſum deducere, donare videtur.l.cenſualis.7.C.de donat.

V. A D F I N E *propoſitæ actionis remedium eſt, actio*

actio in rem, ſeu rei vindicatio: ſi ſcilicet res donata tradita ſit, vel pro tradita habeatur. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. eod. cap. except. 33. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi cùm alicui res donata tradita eſſet ad donatarium perferenda, antequam perferatur, donator ſit mortuus. l. 2. §. ſed ſi quis. ff. de donat. Secunda: Niſi aliena res donata ac tradita ſit. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. lib. 7. cap. 4. cauſa 1. except. 1. in prin. eiuſq; exemplum proponitur l. ſi filius. 14. C. de donationib. Tertia exceptio eſt: Niſi donatarius non tanquam donatum, ſed tanquam mutuum ſibi datum, vel alio animo accipiat. l. ſi ego. 18. in prin. ff. ſi certum petatur.

DE ACTIONE AD REuocandam donationem. Cap. XV.

HActenus de actione, quæ datur donatario aduerſus donatorem ad rem donatam tradendam, dictum eſt: nunc contrà dicetur de actione quæ donatori datur ad donationem reuocandam.

I. CAVSAE HVIVS actionis.

Harum tot & tales ſunt, quot & quales exceptiones ſ. cap. prox. aduerſus actionẽ donatarij ſunt enumeratæ. Quæ enim ad rem donatã retinendam donatori ſunt exceptiones: eædem, ſi donatario res tradita ſit, ad recuperandam rem eidem ſunt agendi cauſa. Proinde quæ ibi exceptionum loco propoſita ſunt, huc quoq; cauſarum loco poſſunt referri. M.I.R.d. cap. 11. reg. 27. Eſt inſuper actionis propoſitæ cauſa: Si donatarius legi donationis nõ obtemperat. Quæ cauſa proponitur l. 1. C. de donat. quæ ſub modo. Plura de cauſa propoſita vide ſ. cap. prox. except. 36. et except. 38. in prin. item cap. 13. quæſt. 5. ſecundi generis effectu 2. Sed & cauſa propoſitæ actionis eſt: Si, cum res ad certum tempus eſſet donata, tempus illud ſit finitum. l. 2. C. de donat. quæ ſub modo. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi conuenerit, vt finito donationis tempore res alij reſtituatur. Hæc exceptio iure antiquo reprobatur l. quoties. 3. C. eod. tt. de quo paulò i. quæſt. prox. regul. 1. Hæc de cauſis propoſitæ actionis ſint dicta. Planè recipiunt cauſæ huius actionis exceptiones quaſdam generales, ordine nunc proponendas. Harum prima eſt: Niſi ob rem vel cauſam ſit promiſſum. hoc enim caſu non tanquam in mera donatione res propter ingratitudinem donatarij, vel aliam ſimilem cauſam poteſt reuocari. quæ exceptio videtur approbari l. hoc iure. 19. § fin. ff. de donat. Propoſitæ exceptionis exemplum eſt: Si remunerãdi cauſa quid detur. Quod proponitur d. l. 19. §. 1. l. Attilius Regulus. 27. item l. ſi pater. 35. § fin. ff. eod. tt. Aliud exemplum habetur l. quæ liberti. 8. ff. de donat. M.I.R. d. cap. 11. reg. 10. except. 26. repl. 5. Aliud deniq; exemplum eſt: Si is qui naturaliter ad præſtandum obligatus erat, præſtitit vel promiſit. l. hoc iure. 19. §. ſi quis ſeruo. ff. eod. tt. Propoſitæ exceptionis replicatio videtur eſſe: Niſi cauſa non ſit ſecuta. hoc enim caſu videtur locus eſſe repetitioni. de qua re vide ſ. cap. prox. except. 36. Secunda exceptio eſt: Niſi aliquo iure cogente dedit vel promiſit. Hæc exceptio ſpecies eſt præcedentis, & approbatur l. donari. 29. ff. de donat. l. rem legatam. 18. in fin. ff. de adim. legatis. item l. ſi vnum. 69. §. ſi de Falcidia. ff. de leg. 2. M.I.R.d. repl. 5.

II. QVIBVS DETVR hæc actio?

Prima regula, De eo qui donauit, & eo cui donatarius finito donationis tempore reſtituere iuſſus eſt, proponitur l. quoties. 3. C. de donationibus quæ ſub modo.

Secunda regula, De hæredibus donatoris. His quoq; actio propoſita competit, quemadmodũ & aliæ actiones. M.I.R.d. cap. 11. reg. 28. Quæ regula vt per ſe vera eſt, ita recipit exceptionem hanc: Niſi ob ingratitudinem donatarij donationem velint reuocare. hoc enim caſu illis denegatur actio, per ea quæ dicta ſunt ſ. cap. prox. except. 38. repl. 4.

III. ADVERSVS QVOS detur?

De hæredibus. Aduerſus hos ob ingratitudinem defuncti donatarij non datur actio. l. his ſolis. 7. §. actionem. C. de reuocandis donat. M.I.R.d. exc. 26. repl. 3.

IIII. QVID VENIAT?

De ijs quæ donatarius ingratus bona fide alienauit, vel vendidit. Hæc non reuocantur. d. l. 7. §. quidquid igitur.

V. QVAE ACTIO detur?

Non ſolùm condictio, ſed etiam vindicatio donatori competit. l. 1. C. de donationibus quæ ſub modo. Concordat l. ſi ſponſus. 5. in fin. cum l. ſequente. ff. de donat. inter vir. & vxorem. M.I.R. d. cap. 11. reg. 31. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi ob ingratitudinem donatarij res reuocetur. tũc enim ea quæ bona fide alienata ſunt, non reuocantur. de qua re vide ſ. cap. prox. except. 38. repl. 6.

DE ACTIONE INOFFICIOſæ donationis. Cap. XVI.

I. SIMILE.

ACtio inofficioſæ donationis per omnia ſimilis eſt querelæ de inofficioſo teſtamẽto. l. nõ conuenit. 9. C. de inofficioſis donat. l. 1. in fin. cum l. ſeq. item l. cum donationib. 6. in fin. C. d. tt.

II. CAVSA HVIVS actionis.

Si quis immodicam fecerit donationẽ in alium, liberis & parentibus donatoris competit actio ad præſtandam vel ſupplendam legitimam. Quæ cauſa approbatur reſcripto Imperatoris Alexandri l. Titia. 89. §. Imperator. & §. fin. ff. de leg. 2. de quo i. quæſt. 3. Concordat l. 1. C. de inofficioſis donationib. l. cum donationib. 6. cum l. ſeq. C. eod. tt. itẽ Nouell. c. 92. Propoſitæ cauſæ exceptiones hæ ſunt. M.I.P. lib. 5. cap. 5. reg. 29. M.I.R.d cap. 11. reg. 32.

I. Exceptio: Niſi non extraneo, ſed alicui ex liberis donatio ſit facta. reprobatur l. 1. C. de inoffic. donat.

II. Exceptio: Niſi ei quem in poteſtate habet, pater donauerit. l. 2. C. d. tt.

III. Exceptio: Niſi maritus vxori donauerit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, iuxta ea quæ di-

centur paulò ĩ. except.5. quoniam huiuſmodi donatio ipſo iure non valet. verùm eius replicatio prima eſt: Niſi vxor poſtea alij, marito conſentiente, donauerit. l. ſi liqueat.8. §. nam quod vxor. C. de inoffic. donat. Hæc de prima replicatione aduerſus exceptionem propoſitam. Sanè quot ſunt exceptiones aduerſus donationem inter virum & vxorem ipſo iure non ſubſiſtentem, de quibus ĩ. cap.20. dicetur: tot etiam aduerſus exceptionem propoſitam replicationes competere, credendum eſt.

IV. Exceptio: Niſi donator inteſtatus deceſſerit. reprobatur l. precibus.3. C. de inoffic. donat. Cui contradicere videtur l. ſi filius.20. §. fin. ff. de legatis præſt. contra tabulas bonor. poſſeſ. petita. Ad diſſoluendam hanc antinomiam, Azo verbum Queri, de portione bonorum poſſeſ. contra tabulas interpretatur, non de querela inofficioſæ donationis. Sed dici etiam poteſt, hæc verba Martiani Iuriſconſulti per dictam l.3. C. de inoffic. donat. eſſe ſublata.

V. Exceptio: Niſi alia actione, vel alio modo donatio poſſit reſcindi. approbatur exemplo l. ſi filius.4. C. de inoffic. donat. Concordat l. cum donationib.6. ibi: nec beneficio ætatis C. eod. tt.

VI. Exceptio: Niſi actor voluntatem donatoris in eo quod ei relictum eſt, agnouit. approbatur ex contrario ſenſu d. l.6. C. de inoffic. donat. Vbi ait Imper. Si voluntatem eius non agnouiſti. Ex his verbis elici poteſt exceptio propoſita, quòd ſi actor voluntatem donatoris agnouerit, illi deneganda ſit actio.

VII. Exceptio: Niſi actori legitima ſit data. d. l.6. ibi: nec tantum dos. Concordat Nouell. c.92. §.1.

VIII. Exceptio: Niſi actor bona donata donatario etiam vendiderit. l. cum res.4. C. de cont. empt.

IX. Exceptio: Niſi actor in donatorẽ fuerit ingratus. Nouell. c.92. § fin.

X. Exceptio: Niſi donatarius donatoris defuncti hæreditate ſeſe abſtineat. reprobatur d. Nouell. c.92. §. nequeũtibus. Hæc de cauſa propoſitæ actionis, eiusq́; exceptionibus ſint dicta. Plures huiuſmodi exceptiones vide s̃. lib.11. cap.4. nam quæ exceptiones aduerſus querelam inofficioſi teſtamenti ibi opponuntur, eædem etiam propoſitæ actioni rectè opponũtur, cum ad ſimilitudinem inofficioſi teſtamẽti ſit introducta: vt dictum s̃. eod. cap. in prin.

III. QVID VENIAT IN hac actione?

Hac actione non in totum infirmatur donatio, ſed ſiue aliquid, ſiue nihil actori à defuncto ſit relictum, agitur ad præſtandam vel ſupplendam legitimam eius quod actor habiturus eſſet, ſi donator ante factã donationem deceſſiſſet. l. ſi totas.5. C. de inoff. donat. l. ſi liqueat.8. in prin. C. eod. tt. item Nouell. c.92. §.1. M. I. R. d. cap.11. reg.34. Ait Imperat. in d. l.8. Quod donatum eſt, pro ratione quartæ deminuetur. ſcilicet eius quod actor habiturus eſſet, ſi donator donationem nõ feciſſet, & inteſtatus deceſſiſſet. nam hæc iure antiquo legitima erat portio, quæ inofficioſi teſtamenti querelam excludebat. Inſtit. de inoffic. teſt. §. igitur quartã. & l. Papinianus.8. §. quoniã aũt. ff. eod. tt. Hodie verò legitima portio cenſetur, ſiquidẽ quatuor filij defuncti ſuperſint, vel pauciores, tertia totius ſubſtãtiæ defuncti pars: ſin autem plures ſuperſint, dimidia. Nouell. c.18. in prin. Planè propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi quis liberos nõ habens, omnia bona ſua partémue bonorum donauerit, poſteaq́; liberos ſit nactus: hoc enim caſu non pro parte, ſed in totum donatio reſcinditur. l. ſi vnquã.8. C. de reuocan. donat. M. I. R. d. cap.11. reg.10. exc.23. & reg.34. exc.1.

IIII. ADFINIA PROPOSITAE actionis remedia.

Primum adfine remedium eſt, querela inofficioſi teſtamenti. de quo vide s̃. hoc cap. in prin. Secundum, actio familiæ erciſcundæ. l.2. C. de inoffic. donationib. Tertium, ſi mortis cauſa donatum ſit, ratio legis Falcidiæ. l. ſi mortis cauſa.5. C. ad l. Falcidiam. Quartũ, in integrum reſtitutio. de quo vide s̃. hoc cap. quæſt.2. except.5.

V. QVIBVS, aduerſus quos, quando & quandiu competat hæc querela inofficioſæ donationis, & alia vide s̃. lib.11. cap.4. cum capitib. ſequentib. nam quæ inofficioſi teſtamenti iura ſunt, eadem etiam ſunt inofficioſæ donationis, vt dictum s̃. eod. cap. in prin.

DE MORTIS CAVSA DOnationibus. Cap. XVII.

HActenus de donationibus earumq́; effectibus in genere dictum eſt: ſequitur de quibuſdam donationis ſpeciebus, & primùm de mortis cauſa donationibus.

I. DEFINITIO mortis cauſa donationis proponitur Inſtit. de donationibus. §. mortis cauſa. & §. & in ſumma. item l.1. ff. de mortis cauſa donat. M. I. R. d. cap.11. reg.37. Huius definitionis exceptio eſt: Niſi donatio aliud ſpeciale nomen habeat. l. mortis cauſa 30. in prin. ff. d. tt.

II. DIVISIO huius donationis proponitur l.2. ff. de mortis cauſa donat. d. l.30. §. rurſus. & l. ſenatus cenſuit.34. §. mortis cauſa. ff. eod. tt.

III. PROPRIA huius donationis habẽtur d. l.34. §. donatio. ff. de mortis cauſa donat.

IIII. SIMILE MORTIS cauſa donationis.

Mortis cauſa donationes ad exemplum legatorum ſunt reuocatæ. Inſtit. de donationibus. §. hæ mortis cauſa. l. vlt. §. fin. C. de mortis cauſa donationib. l. ſi mortis.14. §. fin. l. etſi debitor.16. in fin. item l. illud.36. in prin. ff. eod. tt. Concordat Nouell. c.87. §. nam cũ ſcirent. M. I. R. d. cap.11. reg.38.

V. SPECIES COGNATA EST, mortis cauſa capio. de qua hic agendum.

I. DEFINITIO mortis cauſa capionis proponitur l. mortis cauſa.30. in prin. ff. de mortis cauſa donationibus. M. I. R. d. cap.11. reg.39.

II. DIFFERENTIA à mortis cauſa donatione, l. inter.37. ff. eod. tt.

III. SPECIES MORTIS CAVSA capionis.

Prima ſpecies eſt id, quod conditionis implendæ cauſa capitur. quæ ſpecies ex iam dictis patet. Concordat l. qui precio.8. §. nam & quod. ff. eod. tt. l. mortis cauſa.30. §. ſine donatione. ff. eod. tt. & l. Mæuius.

53. in

53.in fin. ff.de condit. & demonſtr. Secunda ſpecies eſt: Si precio accepto quis hæreditatem vel legatum prætermiſerit.d.l.8.in princ.ff.de mortis cauſa donat. Concordat d.l 30.§.ſine donatione.ff.eod.tt. Tertia ſpecies eſt: Si pecunia accepta hæreditatem adiuit. d. §.ſine donatione.ibi: vt vel adeat hæreditatem. Concordat l. eum qui.20. ff. eod.tt. Quarta ſpecies proponitur l.ſi mulier.12.ff.de mortis cauſa donat. Quinta l.mortis cauſa.30.§.ſed & dos.ff.d.tt. Sexta ſpecies eſt: Si cum alicui ita legatum eſſet, Si hæres penũ non dederit, decem dato: hæres penum dederit. l.1.§. item ſi ita,in fin.ff.ad l.Falcid.

VI. EFFECTVS MORTIS cauſa donationis.

Prima regula: Res vxori à viro mortis cauſa donata non efficitur eius,niſi mortuo marito.l.ſed interim. 11.in prin. & §.ſi vxor rem. ff. de donat. inter virũ & vxor. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi donator maritus ſit deportatus.l ſed ſi.13 §.1 ff.eod.tt.

Secunda regula: An maritus ſeruum, quem mortis cauſa vxori donauit,cum libertate hæredem inſtituere poſſit,definitur l.vxori.22.ff.de donationibus inter virum & vxorem.

Tertia regula: Id quod rei donatæ poſt donationem ante mortẽ donatoris acceſſit, vel ſeruus donatus adquiſiuit, mortuo donatore ad donatarium pertinet. l. ſi mortis.39.ff.de mortis cauſa donationibus. Cõcordat l.ſi is.20 ff.de donat.inter vir.& vxor.

DE ACTIONE DONATARII ad rem mortis cauſa donatam petendam. Cap. XVIII.

INter effectus mortis cauſa donationis numerantur etiam actiones ad rem donatã petendam ac repetendam,de quibus nunc dicendũ eſt: & primùm quidem de actione quæ ad rem mortis cauſa donatam petendam datur.

I. CAVSA HVIVS ACTIONIS cum ſuis exceptionibus.

Cauſa huius actionis eſt ſi alicui mortis cauſa ſit donatũ. quæ cauſa ipſo quidem iure ſubſiſtit ex Nouell.c.87.§.caterùm.M.I.R.d.cap.11.reg.40. Sed eius exceptiones hæ ſunt:

I. Exceptio: Niſi is qui donauit, teſtamentum facere non poſſit. approbatur ex contrario ſenſu l. cum hic ſtatus.32.§.ſi miles,in fin.ff.de donat.inter virum & vxorem.M.I.R d.reg.40.exc.1. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi filiusfamiliâs voluntate patris donauerit. l. tam is.24. §.fin.ff. de mortis cauſa donationibus. M.I.R. d. exc.1. repl.1. Secunda: Niſi filiusfamiliâs miles donet.l.ſi mortis.14.§.item Marcellus.ff.eod.tt.

II. Exceptio: Niſi is qui inteſtatus deceſſit, mortis cauſa donauerit.reprobatur l.tam is.24.in prin.ff.de mortis cauſa donat.

III. Exceptio: Niſi non ſoluendo ſit is qui mortis cauſa donauit.l.etſi debitor.16. ff.eod.tt. Concordat l.circa.66.§.fin.ff.ad l.Falcid.

IV. Exceptio: Niſi ei donatum ſit, cui legari non poteſt. approbatur ex contrario ſenſu l. omnibus.9. ff.de mortis cauſa donat. Concordat l. ſenatus.34. in prin. ff.d.tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi cum tempore donationis non eſſet capax donatarius,tẽpore mortis donatoris capere poſſit.l.in mortis cauſa.21 ff.d.tt. Secunda: Niſi cum in annos ſingulos donatum eſſet,donatarius quibuſdam annis capere poſſit.reprobatur l.ſenatus.34.§.fin.ff.d.tt.

V. Exceptio: Niſi vir vxori, vel contrà vxor viro mortis cauſa donauerit.reprobatur per ea quæ dicentur j.cap 20.except.10.

VI. Exceptio: Niſi res non ſit tradita.l.inter.37.in prin.ibi: nam mortis. ff.de mortis cauſa donat. Planè exceptio hæc iure nouo eſt ſublata: M.I.R. lib.4. cap. 11.regul.40.except.5 de qua re dictum ſ. cap.14. except.33.

VII. Exceptio: Niſi in annos ſingulos mortis cauſa ſit donatum.reprobatur l.mortis cauſa.33 ff.de mortis cauſa donat.

VIII. Exceptio: Niſi donatori eo tempore quo donat, nullum vitæ periculum immineat. reprobatur l.2 in prin. l.mortis cauſa.30. §. rurſus. l.ſenatus.34. §.mortis.item l.mortis cauſa.3. cum tribus ll.ſequentibus ff eod.tt.

IX. Exceptio: Niſi non ſua,ſed alterius mortis cauſa donauit reprobatur l.mortis cauſa.17. in prin.ff.de mortis cauſa donationibus.l.mortis cauſa.11 ff.eod.tt. item l.nec fratris 3.C.eod.tt.

X. Exceptio: Niſi donatio actis non ſit inſinuata. reprobatur l.vlt.C.de mortis cauſa donat. Cõcordat Nouell.c.87.§.nam cum ſcirent. M.I.R. d.cap.11.reg. 40.exc.19 repl 4.

XI. Exceptio: Niſi donator ob ſceleris conſcientiam mortem ſibi conſciuit.Item

XII. Exceptio: Niſi memoria donatoris poſt mortem eius ſit damnata. Hæ duæ exceptiones approbantur argumento l.cum hic ſtatus.32. §.ſi maritus. ff.de donationib.inter virum & vxor.

XIII. Exceptio: Niſi donator pœna capitis fuerit affectus.l.ſi aliquis.7.ff.de mortis cauſa donat.

XIIII. Exceptio: Niſi donator conualuerit. l.non videtur.31.ff.de mortis cauſa donat. Cõcordat l.apud Celſum.4.§.1 ff.de doli mali except. M.I.R.d.reg.40. exc.8. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi in donatione ita conuenerit,vt nullo caſu eius ſit repetitio.l.ſi alienam.13.§ fin. l.vbi ita.26. item l.ſenatus. 34.§.nam ſic.ff.de mortis cauſa donationib. Secunda replicatio: Niſi res aliena donata ſit, eaq; à donatario vſucapta.reprobatur d.l.13.in prin. Tertia: Niſi liberatione debiti donata, debitor etiã tempore ſuerit liberatus.reprobatur l.quod debitori.23.ff.eod.tt. Reliquas propoſitæ exceptionis replicationes vide j: except prox.

XV. Exceptio: Niſi donator mutauerit voluntatem, eumq; pœnituerit. l.qui mortis.29.ff. de mortis cauſa donat. Concordant ea quæ proponuntur j. queſt.4. M I R.d.reg.40.exc.9. Huius autem exceptionis replicatio prima eſt: Niſi donator poteſtati mutandæ voluntatis ſpecialiter renunciauerit. Nouell.c.87.§. caterùm. ibi: & ſi quidem hoc velint. & §.nam cum ſcirent M.I.R.d.except.9.repl.1. Secunda replicatio eſt: Niſi ſpecialiter conuenerit, vt omnimodò non reddatur.approbari videtur l.ſi alienam.

13.§.Marcellus. item l.vbi ita donatur.27.ff.de mortis cauſa donat. Concordat l ſenatus.34.§. nam etiã ſic.ff.eod.tt.M.I.R.d.except 9.repl.2. Tertia:Niſi in donatione conuenerit, vt tantùm vno certo caſu res reddatur. tunc enim reliquis caſibus videtur renũciatum. Hæc replicatio videtur approbari per ea quæ propoſita ſunt s̃.rep! prox. Concordat l.qui precio.8. § fin.ff.d.tt.

XVI.Exceptio:Niſi donatarius ante donatorẽ fuerit mortuus Inſtit. de donationib. §. mortis cauſa, in fin Concordat l.etiamſi.6.C.de donatione inter virũ & vxorem.M.I R.d reg 40.exc.11.Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ſimul tam donator quàm donatarius deceſſerint, vt ignoretur vter prior perierit l.ſi hi.25 ff.de mortis cauſa donationibus. Cõcordat l.cum hic ſtatus.32. § ſi ambo.ibi: proinde rectiſſimè ff. de donationibus inter virum & vxorem. Secunda replicatio eſt: Niſi cùm filiofamiliâs vel ſeruo donatum eſſet, pater dominúſue ſuperuiuat. reprobatur ſub conditione l. ſi filiofamiliâs. 22 & l. ſi ſeruo. 43.ff.de mortis cauſa donationibus. Hæc de exceptionibus actionis propoſita, necnon de cauſis actionis ĩ. cap. proximo proponenda. Sequuntur reliqui propoſita actionis loci.

II. QVIBVS DATVR hæc actio?

I.Regula, De ſeruo cui donatum eſt manumiſſo, & domino eius: vtri detur, definitur d.l.43.§.fin. Sed & plura de regula propoſita vide s̃.lib.13. cap.1.quæſt.3. reg. 2.except.1.

II.Regula: Si filiofamiliâs mortis cauſa donatum ſit, iq; mortis donatoris tempore paterfamiliâs inueniatur, ipſi adquiritur, non patri. l.ſed interim.11. §. idem ait.ff. de donat.inter vir. & vxorem.

III.Regula:Si patrifamiliâs donatũ ſit, qui mortis donatoris tempore filiusfamiliâs inueniatur, non ipſi, ſed patri adquiritur.d.l.11.§.per contrarium.

IV. Regula, De ſubſtituto ei cui mortis cauſa donatum eſt. Et huic datur actio. l.ei cui.10. ff.de mortis cauſa donat.l.vnica. §.ſin autem aliquid, in fin. C.de caducis tollendis. item l.1. C. de mortis cauſa donat. Plura de hac re vide s̃. lib.12. cap.4. except.40. repl. 12.in prin.

III. QVID ET QVANTVM veniat in hanc actionem?

I.Regula, De eo quod rei donatæ poſt donationem acceſſit, proponitur l. ſi mortis cauſa.39. ff. de mortis cauſa donationibus.

II Regula:Si immodicè vel inofficiosè donatum ſit mortis cauſa, quarta ratione Falcidiæ retineri poteſt. quæ regula approbatur per ea quæ habentur s̃. lib. prox.cap.15.except.34.repl.1. Cuius regulæ exceptio eſt: Niſi ita donatum ſit, vt nullo caſu reuocetur.l.vbi ita.26. ff. de mortis cauſa donationib. Concordat l. Seia.41.§.fin.ff.eod.tt.

IIII. QVANDO COMPETIT hæc actio?

Non niſi poſt mortem donatoris. l.non videtur 31. ff.de mortis cauſa donat. Concordat l.mortis cauſa. 33 in fin ff eod.tt. Huius regulæ exceptio videtur eſſe talis: Niſi cum quis Titio bona ſua donaſſet & tradidiſſet, retento ſibi eorum vſufructu, ita vt Titio ante donatorem mortuo, liberis eius ſint donata, Titius ante donatorem mortuus ſit: hoc enim caſu liberis Titij ad cautionem præſtandam aduerſus donatorem actio videtur danda. Verùm exceptio hæc reprobatur l. Seia.41.in prin.ff.de mortis cauſa donationibus.

V. QVAE EX MORTIS CAVSA donatione competat actio, quæq; eius adfinia ſint remedia?

Prima regula: In rem actio donatario competit. l. ſi mortis cauſa.28. ibi: mortuo eo. item ibi: interim autem.ff.de mortis cauſa donat.

Secunda regula: Si donatariorum alter alteri ſit ſubſtitutus, exiſtente conditione fideicommiſſi actio competit.l.1.C.eod tt.

Tertia regula:Si debitori chirographa vel liberatio mortis cauſa donetur, hæredi debitum petenti obſtat exceptio.l.mortis cauſa.17.§.Titia. ff.de mortis cauſa donat. l.auunculo.27. ff.eod.tt. Concordant inſuper ea quæ propoſita ſunt s̃.lib.13.cap.5.reg.12.

DE ACTIONE AD REVOCANDAM MORTIS CAUSA DONATIONEM, & rem repetendam.

Cap. XIX.

PRIMO: *Cauſa huius actionis, propoſitæ ſunt exceptionum loco s̃. cap. prox. quæſt.1. præſertim except.14. cum ſequentibus. Quæ ergo ibi dicta ſunt, ad hunc quoq; locum pertinent: quæq; ibi replicationum loco poſita ſunt, hic exceptionum loco ſunt repetenda. Sed & huiuſmodi exceptionum vna & hæc eſt: Niſi donator non reddat impenſas, quas donatarius in rem fecit. l. ſi mortis cauſa.14. ff. de mortis cauſo donat.*

II. ADVERSVS QVOS detur hæc actio?

Si cum duos reos promittendi haberet, vni acceptũ tulit, nihilominus alteri poterit cõdici. l.ſenatus.34. §.ſi duob.ff.de mortis cauſa donat.

III. QVID VENIAT in hac actione?

Prima regula, De ipſa re donata, & rei precio, vtrum veniat petendũ? Regulariter quidem ipſa res donata venit condicenda. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi filiofamiliâs mortis cauſa donatum ſit: tunc enim aduerſus patrem de peculio actio datur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi filiofamiliâs. 18. ff. de mortis cauſa donat. Secunda exceptio eſt: Niſi donatarius rem alienauerit. tunc enim precium rei condicendum.d l.18.in fin. Concordat l.ſi is.38. ff. eod.tt. Planè ſi res donata a donatario alienata ſit, in arbitrio ipſius donatoris eſt, vtrum precium, an rem ipſam velit condicere.l.illud.36.§.fin ff d.tt. Quanti autem res ſit æſtimanda, ſi precium eius reſtituendum ſit, vide s̃.lib.prox.cap.16.quæſt.4.

Secunda regula:Si nomen debitoris qui non eſt ſoluendo, ſit donatũ, quid condicendũ, definitur l.mortis cauſa.17.§.ſi donaturus.ff.de mortis cauſa donat. Cõcordat l.mortis cauſa.30.§.ſi iuſſeris.ff.eod.tt.

Tertia regula:Fructus quoq; condicuntur.l.videamus.

mus.38.§.item ſi indebitum.ff.de vſuris & fructib.M.I.R.lib.4.cap.11.reg.45.

IIII. QVANDO COMpetat?

Etiam dum pendet, an conualeſcere poßit, repetere poteſt donator, l. mortis cauſa.15. ff. de mortis cauſa donationibus. Sed de hac re vide ſ. cap.proxim. except.15.

V. QVAE ACTIO COMPEtat, quæq; eius ſint adfinia remedia?

Prima regula: Condictio competit rei donatæ. l.ſenatus.34.§.nec dubitauêre.ff.de mortis cauſa donat. l.mortis cauſa.17.§.ſi donaturus, in fin. itē l.qui mortis.29.ff.eod.tt.

Secunda regula: Etiam in rem actio competit donatori.d.l.29. item l.ſi mortis cauſa.28.ff.eod.tt. M.I.R.d.cap.11.reg.46.

Tertia regula: Datur etiam in factum actio.l.mortis cauſa.17. §.ſi donaturus, in fin. ff. de mortis cauſa donationibus.

DE DONATIONIBVS inter virum & vxorem.

Cap. XX.

SEquitur de alia ſpecie donationis, quæ eſt ipſo iure nulla, quando ſcilicet vxor viro, vel contra vir vxori donauerit. Sit igitur huius capitis principalis propoſitio ac regula talis, Quòd donatio inter virum & vxorem nullius ſit momenti, nec obligatoria. l.1. cum ll. ſequentibus. ff. de donat. inter virum & vxor. l.ſed ſi vir.31. §.quod legaturus, in fin. ff.eod.tt. l.cum multa.20.§.ſimplices.C.de donat. ante nuptias. item Nouell.c.74.§.illud quoq; melius. M.I.P. lib.5.cap.5.reg.30.M.I.R.d.cap.11.reg.47. Nunc propoſitæ regulæ exceptiones cum ſuis replicationibus ordine diſpiciamus, quæ certè multæ & variæ ſunt, partim ex perſonis donantium. & ijs quibus donatur, partim ex re donata, partim ex ſpecie ſeu forma donationis, ex cauſa & modo, ex tēpore donationis & cōſequentibus deſumptæ.

I. Exceptio: Niſi ante nuptias ſponſus ſponſæ, vel contra hæc illi donauerit. l. inter eos.27. ff. de donat. inter vir. & vxor. & l.1. §.fin. ff. de donat. M.I.R. d. reg.47.except.15. Huius replicatio prima: Niſi nuptiæ eodē die quo donatio facta eſt, fuerint ſecutæ. reprobatur d.l.27. Concordat l.Seia 66.§.fin. ff. de donat. inter vir.& vxorē. Planè admittitur, ſi in domo viri donatio die nuptiarū ſit facta. l.cum in te.6. C.de donat.ante nupt. Secunda propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi cū ante nuptias promiſſum eſſet, in tempus matrimonij collata ſit donatio.l.cū hic ſtatus.32. §.ſi ſponſus.ff.de donat.inter vir.& vxor. Concordat l.quod ſponſæ.4.C.de donat.ante nupt. Planè hoc caſu nō ſimpliciter inutilis cenſetur donatio, ſed cauſa cognita. quod duplicationis loco notandū. l.ſi ita.97. § fin.ff.de verbor. obligat. Tertia replicatio eſt: Niſi cum ſponſus alicui rem dediſſet ſponſæ dandā, is poſt nuptias demū mulieri dederit. approbatur ſub conditione l.ſi ſponſus.5.in prin.ff.de donat.inter virum & vxor. Planè replicatio propoſita cum ſuperiore proxima fundatur in iure antiquo, quo donationes non niſi re tradita perficiebantur: quod tamen ius poſtea ſublatum eſt, & conſtitutum, vt etiam ſine traditione vel ſola ſtipulatione, imò nudo cōſenſu donatio perficiatur. de qua re dictū ſ.cap.14.except.33. Cum itaq; cauſa ſeu ratio propoſitarum replicationum ſit ſublata, nō ineptè quis dixerit & ipſas replicationes ſublatas eſſe iuxta vulgarem regulam, quæ eſt: Ceſſante cauſa, ceſſat effectus. Quarta replicatio eſt: Niſi cum ante nuptias ſponſus ſponſæ rem alienā donaſſet, poſt nuptias permutatione facta ſuam dederit. reprobatur l.ſi donatæ.36.§.fin.ff.eod tt.

II. Exceptio: Niſi poſt ſolutum matrimonium donauit: Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, eiusq; exemplum proponitur l.donatio.4. in fin. C. de donat. inter virum & vxor. Verùm eius replicatio prima eſt: Niſi diuortium non ſit legitimum. l. ſi non.35. ff. eod. tt. Secunda: Niſi divortium ſit ſimulatum. l.vir mulieri.64.et l.cum hic ſtatus.32.§.ſi mulier.ff.eod.tt.

III. Exceptio: Niſi donatio facta ſit, antequā mulier in domum mariti deduceretur, vel tabulæ dotis ſignarentur. reprobatur l.Seia.66. in prin.ff.de donat. inter vir.& vxorem.

IIII Exceptio: Niſi matrimonium non conſiſtat, vel nullum ſit. l.hæc ratio.3.§.videamus.ff.d.tt. Planè exceptio propoſita ſtricto quidem iure ſubſiſtit, æquitatis autem ratione nequaquam: quod replicationis loco notandum. d. §. videamus. verſ. ſed fas non eſt. Cui concordat l.cum hic ſtatus.32.§.fin. ff.eod.tt.& l. ſi ex voluntate 7. C. de donat. inter vir. & vxor. Propoſitæ replicationis duplicatio prima eſt: Niſi quis eam quæ nondum viripotens eſt, in vxorem duxerit. hoc enim caſu, quamuis matrimonium non conſiſtat, tamen donatio etiam æquitatis ratione non infirmatur. l.quod vir.65. & l. cum hic ſtatus.32. §. ſi quis ſponſam.ff.eod.tt. Cuius triplicatio eſt: Niſi cum tanquam vxori donatum eſſet, ſponſalia nulla præceſſerint.d.§.ſi quis ſponſam. Secunda duplicatio eſt: Niſi non vxoris, ſed concubinæ loco habeat quis eam, cui donat. hoc enim caſu donatio nec æquitatis ratione infirmatur.l.hæc ratio.3.§.videamus, in fin. ff.de donationib.inter virum & vxorem. Huius duplicationis triplicatio prima eſt: Niſi miles concubinæ ſuæ donauerit l.ſi ancillam.3.C.eod.tt. Secunda: Niſi poſtea eam duxerit in vxorem. reprobatur l.donationes.32. in prin.ff.de donationib.

V. Exceptio: Niſi alius quàm maritus vel vxor cōiugi donauerit. Hæc exceptio per ſe quidem vera eſt, ſed habet ſuas etiam replicationes, quarum prima eſt: Niſi is qui in poteſtate eſt mariti, donet vxori: vel contrà, qui in poteſtate eſt vxoris, donet marito. hoc enim caſu nihilominus donatio inutilis eſt. l. hæc ratio.3.§.qui in eiuſdem ff.de donat.inter virū & vxorem. Propoſitæ replicationis duplicatio prima eſt: Niſi filiusfamiliâs de caſtrenſi peculio matri ſuæ donet, vel vxori patris. d.l.3. §. quare etſi. Secunda: Niſi ſeruus mariti, in quo alius habet vſumfructum, donet vxori ex eo peculio, quod ad maritum non pertinet. reprobatur d.l.3. §.ſi ſeruus. Tertia: Niſi liber homo marito bona fide ſeruiens, vxori eius donet. d.

§ ſi ſeruus. Quarta: Niſi ſeruus marito cum alio ſit communis reprobatur ita, vt pro mariti parte inutilis ſit donatio, l. ſi ſeruus. 38. in prin. ff eod. tt. de quo ĩ. except. 26. Hæc de prima replicatione, eiuſq; duplicationibus ſint dicta. Secunda replicatio eſt: Niſi is in cuius poteſtate eſt maritus, vxori donet: vel contrà, is in cuius poteſtate eſt vxor, donet marito l. ſi ſponſus. 5. § generaliter. ff. de donat. inter vir. & vxor. l. hæc ratio. 3. §. ab vxoris. ff. eod. tt. l. ſi vt proponis. 5. C. eod. tt. Tertia: Niſi is qui in eiuſdem eſt poteſtate, in cuius maritus vel vxor eſt, marito vel vxori donauerit. d. l. 3. §. qui in eiuſdem. §. prohibetur. & §. ab vxoris. Hæc de tribus propoſitæ exceptionis replicationibus ſpecialiter ſint dicta. Harum replicationũ duæ potiſſimùm ſunt duplicationes generales. quarum prima eſt: Niſi alter in alterius poteſtate non ſit. tunc enim. quamuis pater ſit vel frater, &c. nihilominus rectè donat. d. l. 3. §. ſed & his, in fin. Huius duplicationis exemplum primum proponitur d. l. 3. §. ſocrui. Aliud l. ſi te. 23 C. eod. tt. Concordat l. ſi mater 12. C. de donationibus ante nuptias. Tertium l. vitricus. 60. in prin. ff de donat. inter virum & vxor. Quartum l. ſi ſeruus 38. in fin. ff. eod. tt. Hæc de prima duplicatione generali. Altera duplicatio generalis eſt: Niſi à marito vel vxore facta donatio valeret: tunc enim ab alijs qui alioquin ratione poteſtatis donare prohibentur, donatio facta debet valere. l. ſi eum. 26. §. fin. ff. de donat. inter virum & vxorem. Concordat l. donatio. 4. C. eod. tt. Poſtremò præter prædictas tres replicationes, quarta quoq; propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi alius nomine mariti vel vxoris, aut marito vel vxore iubente, alterutri donet. nam nec hoc caſu donatio valet, quamuis ab alio facta. l. hæc ratio. 3. §. non tantùm autem & l. ſi ſponſus. 5. §. generaliter. ff. eod. tt. Exemplum eſt. Si mariti debitor eo delegante vel iubente vxori ſoluerit. de quo ĩ. Item ſi maritus donaturum ſibi vxori donare iuſſerit. de quo ĩ. except. 7. replic. 1.

VI. Exceptio: Niſi alij quàm marito vel vxori donatum ſit. Hæc exceptio & ipſo iure ſubſiſtit, & eaſdem quas ſuperior proxima recipit replicationes & duplicationes. Eſt igitur prima propoſitæ exceptionis replicatio: Niſi ei qui in poteſtate eſt mariti, vxor donet: vel contrà, ei qui eſt in poteſtate vxoris, à marito donetur. l. hæc ratio. 3. §. ſed & his. ff. de donat. inter vir. & vxor. l. ſi vxor. 19. ff. eod. tt. Exemplum proponitur l. ſi prædia. 58. §. fin. ff. eod. tt. Propoſitæ replicationis duplicatio prima eſt: Niſi mater filio in caſtra eunti donauerit. l. hæc ratio. 3. §. qui in eiuſdẽ. ibi: ſecundum hæc. ff eod. tt. Secunda: Niſi in mariti poteſtate non ſit filius. approbatur per ea quæ dicta ſunt s̄. except prox. dupl. gener. 1. & ſecundum hanc interpretantur l. ſi conſtante. 19. C. de don. inter vir. & vxor. Secunda replicatio eſt: Niſi ei in cuius poteſtate eſt maritus, vxor donet: vel contrà maritus donet ei, in cuius poteſtate eſt vxor. d. l. 3. §. ſed & his. Ceſſante ergo patria poteſtate, & in hoc caſu valet donatio. Vnde ſi vxor mariti matri donet, valet. d. l. 3. §. ſocrui. Reliquas propoſitæ exceptionis replicationes & duplicationes vide s̄. except prox. Nam et ad hanc exceptionem pertinent quæ ibi ſunt dicta.

VII. Exceptio: Niſi non inter maritũ & vxorem, ſed inter alios facta ſit donatio. Et hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, recipitq; replicationem hanc: Niſi ij qui maritum & vxorem in ſua poteſtate habent, vel qui eorum iuri ſubiecti ſunt, ſibi inuicem donent. l. 2. C. de donat. inter vir. & vxor. Concordat l. ſi ſponſus. 5. §. generaliter. ff eod. tt. Planè & huius replicationis eædem ſunt duplicationes, quæ propoſitæ ſunt s̄. except. 5. in fin.

VIII. Exceptio: Niſi Imperator Auguſtæ, vel contrà illa huic donauerit. l. donationes 26 C. eod. tt.

IX. Exceptio: Niſi donans non fiat pauperior, vel accipiens locupletior. l. ſi ſponſus. 5. §. vbicunq; igitur. & l. ſed & ſi 25 ff. eod. tt. M. I. P. lib 5. cap 5. reg. 30. exc. 1. M. I. R. d. reg. 47. except. 13 Sed et propoſitæ exceptionis, quantùm ad primam eius partem attinet, exemplum proponitur d. l. 5. § ſi maritus. Aliud l. ſed ſi vir. 31. § quod legaturus. ff eod. tt. Tertium exemplum eſt: Si maritus rem alienam, non ſuam donauerit. l ſed & ſi. 25 ff. eod. tt. Planè exceptio propoſita non habet locũ, ſi maritus eum qui ei donaturus erat, vxori donare iuſſerit. quod loco replicationis notandum l. hæc ratio 3. §. fin. cum l. ſequente. ff. de donat. inter virũ & vxor. Concordat l. ſi quod. 56 ff eod. tt. Hæc de priore propoſitæ exceptionis parte dicta ſunt. Poſterioris partis exemplum primum eſt: Si ſepulturæ cauſa maritus vxori donet. l. ſi ſponſus. 5. §. conceſſa. ff de donat. inter virum & vxor. de quo ĩ. except. 18. Aliud proponitur d. l. 5. §. Marcellus. Item aliud eſt, ſi cum vxor pecunia ſibi à marito donata quid emiſſet, illud perierit: puta ſeruus emptus deceſſerit, etc. Quod proponitur l. ſi id. 28. § ſi ex decẽ. ff. d. tt. de quo cum alijs ſimilibus ĩ. dicetur cap. prox. quæſt. 4. reg. 1.

X. Exceptio: Niſi mortis cauſa donatũ ſit. l. ſi eum. 9. §. fin. cum l. ſequente. ff. de donat. inter virum & vxor. M. I. R. d. reg. 47. exc. 2. Huius exceptionis replicatio prima: Niſi non ob iuſtum mortis metũ maritus vxori donauerit reprobatur l. Fulcinius. 42. ff. de mortis cauſa donat. Secunda eſt: Niſi nõ vir, ſed ſocer nurui vel genero mortis cauſa donauerit. l. mortis. 53. in prin. ff. de donat. inter virum & vxor. Huius duplicatio eſt: Niſi non ſua, ſed filij ſui mortis cauſa ſocer nurui donet. l. mortis cauſa. 11. ff. de mortis cauſa donat. Concordat l. ſi eum. 26. §. fin ff. de donat. inter vir. & vxor. Tertia replicatio: Niſi ita ſit donatum mortis cauſa, vt res ſtatim fiant accipientis. reprobatur l. ſed interim. 11 §. 1. ff. d. tt. Quarta: Niſi donator ſeruum donatum poſtea cum libertate hæredem inſtituerit. reprobatur ſub conditione l. vxori 22. in fin. ff. d. tt. Quinta: Niſi vxor donataria poſtea diuerterit. d. l. 11. §. penult. Sed & plura de hac replicatione vide ĩ. except. 39. repl. 17. Sexta: Niſi donatarius maritus viua donatrice deceſſerit. l. ſi vir. 52. §. fin. ff. eod. tt. Plura de replicatione propoſita vide s̄. cap. 18. except. 16. Septima: Niſi res ei qui à muliere ad eam accipiendã interpoſitus erat, tradita, nullo temporis momento eius fuerit facta. l. ſed interim. 11. §. idem Marcellus. ibi: quia debebat. ff. de donat. inter vir. & vxor. Ratio eſt, quòd donatio traditione olim perficiebatur, eaq; inutili exiſtente, nec donatio vtilis eſſe poterat. Cum autem hodie etiam ſine traditione perficiatur donatio.

donatio, vt oſtenſum ſ. cap. 14. except. 33. in prin. & ita ratio propoſitæ replicationis ſit ſublata: ipſam quoq; replicationem cum replicationibus ſequentibus, quæ ex hac pendent, ſublatam eſſe credendum eſt. Octaua replicatio eſt: Niſi is cui res donata traditur, ſui iuris non ſit. hoc enim caſu res tradita accipientis non fit, & ob id traditio ac donatio non valet. Hæc replicatio ſubſiſtit ratione replicationis præcedentis, verùm eius duplicatio eſt: Niſi tempore mortis donatoris ſui iuris inueniatur. d.l.11. §. maritus. Nona replicatio eſt: Niſi interpoſitus, qui rem donatam à marito accepit, & vxori tradidit, viuo donatore deceſſerit. d.l.11. §. idem Marcellus. Huius duplicatio eſt: Niſi à donatore, non à donatrice fuerit interpoſitus. d.§. idem Marcellus. Decima replicatio eſt: Niſi interpoſitus qui rem donatam accepit, poſt mortem demum donatoris rem dederit. approbatur ſub conditione d.l.11. §. ſi vxor. Plures propoſitæ exceptionis replicationes vide ĩ. except. 39.

XI. Exceptio: Niſi diuortij cauſa donatum ſit. d.l.11. §. fin. Concordat l. vitricus. 60. §. fin. cum ſequentibus. ff. eod. tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi diuortium non ſtatim ſequatur donationem. l. quæ tamen. 12. ff. eod. tt. Secunda: Niſi mors alterutrius ſtatim donationem ſequatur. l. ſed ſi mors. 13. in prin. ff. eod. tt.

XII. Exceptio: Niſi in alimenta vxori maritus annuum vel menſtruum præſtet. l. mutus. 73. §. manente. ff. de iure dotium. l. ſi quis. 21. §. fin. & l. ſed ſi vir. 31. §. antepenult. ibi: ſed ſi impenſas. ff. de donat. inter vir. & vxorem. item l. ſicut. 10. C. eod. tt. Quæ exceptio propoſita approbatur, ſimul & prima eius replicatio introducitur, talis ſcilicet: Niſi res nondum fuerit tradita. Quæ iure quidem antiquo ſubſiſtit, iure autem nouo videtur eſſe ſublata, ſecundum ea quæ dicta ſunt ſ. cap. 14. except. 33. in prin. Concordat huic exceptioni & replicationi l. ſi id. 28. § fin. & l. ſi ſtipulata. 33. in prin. ff. eod. tt. Huius replicationis duplicatio prima: Niſi alio modo vxor poſſeſſionem rei ſit nacta, vt per exceptionem ſe defendat. reprobatur exemplo l. quidam. 22. ff. de pactis dotalibus. Altera: Niſi maritus in vita donationem non reuocauerit approbatur ĩ. except. 39. replic. 18. Sed & tollitur replicatio propoſita iure nouo. de quo d. repl. 18. in fine dicetur. Secunda propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi aliquid ex eo quod annui nomine datum eſt, ſuperſit. hoc enim quod ſupereſt, reuocabitur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ex annuo. 15. in prin. ff. de don. it. inter vir. & vxorem. Duplicatio prima eſt: Niſi id quod ſupereſt, vires dotis non excedat. tunc enim reuocari non poteſt. d.l.15. Secunda: Niſi vxor de ſuo, aut ex pecunia mutuata impendit. tunc enim quod poſteà à marito annui nomine accepit, non tanquam ſuperſit reuocabitur. l. ſi id. 28. §. illud conſtat. ff. de donat. inter vir. & vxor. Tertia propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi non maritus vxori, ſed contrà vxor marito annuum præſtet. l. ſi ſtipulata. 33. §. ſi vxor. ff. d. tt. Quarta: Niſi de damno dato in ijs rebus, quarum vſum maritus vxori annui nomine conceſſit, agatur. l. mortis. 53. §. fin. ff. d. tt.

XIII. Exceptio: Niſi in profectionẽ vxoris maritus impendit. l. ſi quis. 21. in prin. ff. de don. int. vir. & vx.

XIIII. Exceptio: Niſi in alimenta familiæ & iumentorum vxoris maritus donauit. d.l.21. §. fin. ibi: ſuoſq; homines. Concordat l. ſi prædia. 58. §. item cùm. ff. eod. tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi mancipia non in vſu communi ſint, ſed domeſtica vxoris aut venalitia. d. §. item cum. Cui concordat l. ſed ſi. 31. §. fin. ff. eod. tt.

XV. Exceptio: Niſi in hoc donauerit, vt pro communi filia in dotem daret. l. ſiue vxor. 34. ff. de donat. inter vir. & vxorem. Concordat l. profectitia. 5. §. ſi quis certam. ibi: hoc in matre. ff. de iure dotium. M.I.R. d. reg. 47. except. 9.

XVI. Exceptio: Niſi ita dedit, vt poſt mortem ſuã filio communi reſtituat. approbatur ſub conditione l. Sulpicius. 49. ff. de donat. inter vir. & vxor.

XVII. Exceptio: Niſi donauerit ad refectionẽ ædificiorum incendio conſumptorũ. l. quod ſi. 14. ff. eod. tt.

XVIII. Exceptio: Niſi ſepulturæ cauſa donauit, vel ita vt Deo dicaret, vel publico vſui. l. ſi ſponſus. 5. §. conceſſa. ff. eod. tt. Huius replicatio eſt: Niſi donatarius id quod ſibi donatum eſt, non in eam cauſam in quam datum eſt, conuerterit. d. §. conceſſa. ibi: ita demum. Cuius duplicatio eſt: Niſi mulier donataria ſuam pecuniam in eam cauſam conuerterit, in quam à marito pecuniam acceperat. tunc enim, quamuis pecuniam à marito donatam vel retinuerit, vel in alios vſus conuerterit, nihilominus valet donatio. l. quod autem. 7. §. 1. & l. ſi id. 28. §. illud conſtat. ff. d. tt.

XIX. Exceptio: Niſi propter nuptias donatum ſit. l. cum multa. 20. §. ſancimus itaq;. C. de donat. ante nuptias de qua re vide ſ. lib. 4. cap. 20.

XX. Exceptio: Niſi ſeruus donatus ſit ita, vt manumittatur. l. quod autem. 7. §. fin. ff. de donat. inter vir. & vxor. Concordat l. maritus. 22. C. eod. tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi talis ſit ſeruus donatus, qui omnino ad libertatem peruenire non poſſit. l. ſi eum. 9. in prin. ff. eod. tt. Secunda: Niſi antequam ſeruus manumittatur, matrimonium ſit ſolutum. l. ſi antè. 8. ff. d. tt. Tertia: Niſi vxor operas manumiſſo impoſuerit. reprobatur d.l. 9. §. ſi pecunia. Quarta: Niſi vxor accepta pecunia ſeruum manumiſerit approbatur ſub conditione d. §. ſi pecunia.

XXI. Exceptio: Niſi maritus pecuniam vxori donatam, ſibi reddi ſtipulatus ſit, ſi culpa eius diuortium fieret. reprobatur l. ea quæ. 57. ff. de donationib. inter virum & vxorem.

XXII. Exceptio: Niſi in caſum deportationis vel exilij ſit donatio facta. l. ſed ſi. 13. §. & aliàs placet. & l. inter. 43. ff. eod. tt.

XXIII. Exceptio: Niſi xeniolum dedit, vel natali die donauit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi munus immodicum ſit datum. l. ſed ſi vir. 31. §. antepenult. ff. eod. tt.

XXIIII. Exceptio: Niſi honoris adipiſcendi cauſa donatum ſit. l. quod adipiſcendæ. 40. cum duabus legibus ſequentib. ff. de donat. inter vir. & vxor. Concordat l. ſi proprijs. 21. C. eod. tt.

XXV. Exceptio: Niſi cum ante nuptias alienum annulum ſponſus ſponſæ dederit, poſt nuptias maritus vxori ſuum dederit. l. ſi donata. 36. §. fin. ff. de donat. inter vir. & vxorem.

§ ſi ſeruus. Quarta: Niſi ſeruus marito cum alio ſit communis reprobatur ita, vt pro mariti parte inutilis ſit donatio, l. ſi ſeruus. 38. in prin. ff eod. tt. de quo ĩ. except. 26. Hæc de prima replicatione, eiusq́; duplicationibus ſint dicta. Secunda replicatio eſt: Niſi is in cuius poteſtate eſt maritus, vxori donet: vel contrà, is in cuius poteſtate eſt vxor, donet marito l. ſi ſponſus. 5. §. generaliter. ff. de donat. inter vir. & vxor. l. hæc ratio. 3. §. ab vxoris. ff. eod. tt. l. ſi vt proponis. 5. C. eod. tt. Tertia: Niſi is qui in eiuſdem eſt poteſtate, in cuius maritus vel vxor eſt, marito vel vxori donauerit. d. l. 3. §. qui in eiuſdem. §. prohibetur. & §. ab vxoris. Hæc de tribus propoſitæ exceptionis replicationibus ſpecialiter ſint dicta. Harum replicationũ duæ potiſſimùm ſunt duplicationes generales, quarum prima eſt: Niſi alter in alterius poteſtate non ſit. tunc enim, quamuis pater ſit vel frater, &c nihilominus rectè donat. d. l. 3. §. ſed & his, in fin. Huius duplicationis exemplum primum proponitur d. l. 3. §. ſocrui. Aliud l. ſi te. 23. C. eod. tt. Concordat l. ſi mater 12. C. de donationibus ante nuptias. Tertium l. vitricus. 60. in prin. ff. de donat. inter virum & vxor. Quartum l. ſi ſeruus 38. in fin. ff. eod. tt. Hæc de prima duplicatione generali. Altera duplicatio generalis eſt: Niſi à marito vel vxore facta donatio valeret: tunc enim ab alijs qui alioquin ratione poteſtatis donare prohibentur, donatio facta debet valere. l. ſi eum. 26. §. fin. ff. de donat. inter virum & vxorem. Concordat l. donatio. 4. C. eod. tt. Poſtremò præter prædictas tres replicationes, quarta quoq́; propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi alius nomine mariti vel vxoris, aut marito vel vxore iubente, alterutri donet. nam nec hoc caſu donatio valet, quamuis ab alio facta. l. hæc ratio. 3. §. non tantùm autem & l. ſi ſponſus. 5. §. generaliter. ff. eod. tt. Exemplum eſt. Si mariti debitor eo delegante vel iubente vxori ſolu. rit. de quo ĩ. Item. ſi maritus donaturum ſibi vxori donare iuſſerit. de quo ĩ. except. 7. replic. 1.

VI. Exceptio: Niſi alij quàm marito vel vxori donatum ſit. Hæc exceptio & ipſo iure ſubſiſtit, & eaſdem quas ſuperior proxima recipit replicationes & duplicationes. Eſt igitur prima propoſitæ exceptionis replicatio: Niſi ei qui in poteſtate eſt mariti, vxor donet: vel contrà, ei qui eſt in poteſtate vxoris, à marito donetur. l. hæc ratio. 3. §. ſed & his. ff. de donat. inter vir. & vxor. l. ſi vxor. 19. ff. eod. tt. Exemplum proponitur l. ſi prædia. 58. §. fin. ff. eod. tt. Propoſitæ replicationis duplicatio prima eſt: Niſi mater filio in caſtra eunti donauerit. l. hæc ratio. 3. §. qui in eiuſdẽ. ibi: ſecundum hæc. ff eod tt. Secunda: Niſi in mariti poteſtate non ſit filius. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ̃. except prox. dupl. gener. 1. & ſecundum hanc interpretantur l. ſi conſtante. 19. C. de don. inter vir. & vxor. Secunda replicatio eſt: Niſi ei in cuius poteſtate eſt maritus, vxor donet: vel contrà maritus donet ei, in cuius poteſtate eſt vxor. d. l. 3. §. ſed & his. Ceſſante ergo patria poteſtate, & in hoc caſu valet donatio. Vnde ſi vxor mariti matri donet, valet. d. l. 3. §. ſocrui. Reliquas propoſitæ exceptionis replicationes & duplicationes vide ſ̃. except prox. Nam et ad hanc exceptionem pertinent quæ ibi ſunt dicta.

VII. Exceptio: Niſi non inter maritũ & vxorem, ſed inter alios facta ſit donatio. Et hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, recipitq́; replicationem hanc: Niſi ij qui maritum & vxorem in ſua poteſtate habent, vel qui eorum iuri ſubiecti ſunt, ſibi inuicem donent. l. 2. C. de donat. inter vir. & vxor. Concordat l. ſi ſponſus. 5. §. generaliter. ff eod. tt. Planè & huius replicationis eædem ſunt duplicationes, quæ propoſitæ ſunt ſ̃. except. 5. in fin.

VIII. Exceptio: Niſi Imperator Auguſtæ, vel contrà illa huic donauerit. l. donationes 26 C. eod. tt.

IX. Exceptio: Niſi donans non fiat pauperior, vel accipiens locupletior l. ſi ſponſus. 5. §. vbicunq; igitur. & l. ſed & ſi 25 ff eod. tt. M. I. P. lib 5. cap 5. reg. 30. exc. 1. M. I. R. d. reg. 47. except 13 Sed et propoſitæ exceptionis, quantum ad primam eius partem attinet, exemplum proponitur d. l. 5. § ſi maritus. Aliud l. ſed ſi vir. 31. § quod legaturus. ff eod. tt. Tertium exemplum eſt: Si maritus rem alienam, non ſuam donauerit. l. ſed & ſi. 25 ff eod. tt. Planè exceptio propoſita non habet locũ, ſi maritus eum qui ei donaturus erat, vxori donare iuſſerit. quod loco replicationis notandum. l. hæc ratio 3. §. fin. cum l. ſequente. ff. de donat. inter virũ & vxor. Concordat l. ſi quod. 56 ff eod. tt. Hæc de priore propoſitæ exceptionis parte dicta ſunt. Poſterioris partis exemplum primum eſt: Si ſepulturæ cauſa maritus vxori donet. l. ſi ſponſus. 5. §. conceſſa. ff de donat. inter virum & vxor. de quo ĩ. except. 18. Aliud proponitur d. l. 5. §. Marcellus. Item aliud eſt, ſi cum vxor pecunia ſibi à marito donata quid emiſſet, illud perierit: puta ſeruus emptus deceſſerit, etc. Quod proponitur l. ſi id. 28. § ſi ex decẽ. ff. d. tt. de quo cum alijs ſimilibus ĩ. dicetur cap. prox. quæſt. 4. reg. 1.

X. Exceptio: Niſi mortis cauſa donatũ ſit. l. ſi eum. 9 §. fin. cum l. ſequente. ff. de donat. inter virum & vxor. M. I. R. d. reg. 47. exc. 2. Huius exceptionis replicatio prima: Niſi non ob iuſtum mortis metũ maritus vxori donauerit reprobatur l. Fulcinius. 42. ff. de mortis cauſa donat. Secunda eſt: Niſi nõ vir, ſed ſocer nurui vel genero mortis cauſa donauerit. l. mortis. 53. in prin. ff. de donat. inter virum & vxor. Huius duplicatio eſt: Niſi non ſuæ, ſed filij ſui mortis cauſa ſocer nurui donet. l. mortis cauſa. 11. ff. de mortis cauſa donat. Concordat l. ſi eum. 26. §. fin ff. de donat. inter vir. & vxor. Tertia replicatio: Niſi ita ſit donatum mortis cauſa, vt res ſtatim fiant accipientis. reprobatur l. ſed interim. 11 §. 1. ff. d. tt. Quarta: Niſi donator ſeruum donatum poſtea cum libertate hæredem inſtituerit. reprobatur ſub conditione l. vxori. 22. in fin. ff. d. tt. Quinta: Niſi vxor donataria poſtea diuerterit. d. l. 11. §. penult. Sed & plura de hac replicatione vide ĩ. except. 39. repl. 17. Sexta: Niſi donatarius maritus viua donatrice deceſſerit. l. ſi vir. 52. §. fin. ff. eod. tt. Plura de replicatione propoſita vide ſ̃. cap. 18. except. 16. Septima: Niſi res ei qui à muliere ad eam accipiendã interpoſitus erat, tradita, nullo temporis momento eius fuerit facta. l. ſed interim. 11. §. idem Marcellus. ibi: quia debebat. ff. de donat. inter vir. & vxor. Ratio eſt, quòd donatio traditione olim perficiebatur. eaq́; inutili exiſtente, nec donatio vtilis eſſe poterat. Cum autem hodie etiam ſine traditione perficiatur,

donatio,

donatio, vt oſtenſum ſ. cap. 14. except. 33. in prin. & ita ratio propoſita replicationis ſit ſublata: ipſam quoq; replicationem cum replicationibus ſequentibus, quæ ex hac pendent, ſublatam eſſe credēdum eſt. Octaua replicatio eſt: Niſi is cui res donata traditur, ſui iuris non ſit. hoc enim caſu res tradita accipientis non ſit, & ob id traditio ac donatio non valet. Hæc replicatio ſubſiſtit ratione replicationis præcedentis, verùm eius duplicatio eſt: Niſi tempore mortis donatoris ſui iuris inueniatur. d. l. 11. §. maritus. Nona replicatio eſt: Niſi interpoſitus, qui rem donatam à marito accepit, & vxori tradidit, viuo donatore deceſſerit. d. l. 11. §. idem Marcellus. Huius duplicatio eſt: Niſi à donatore, non à donatrice fuerit interpoſitus. d. §. idem Marcellus. Decima replicatio eſt: Niſi interpoſitus qui rem donatam accepit, poſt mortem demum donatoris rem dederit. approbatur ſub conditione d. l. 11. §. ſi vxor. Plures propoſitæ exceptionis replicationes vide ī. except. 39.

XI. Exceptio: Niſi diuortij cauſa donatum ſit. d. l. 11. §. fin. Concordat l. vitricus. 60. § fin. cum ſequentibus. ff. eod. tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi diuortium non ſtatim ſequatur donationem. l. quæ tamen. 12. ff. eod. tt. Secunda: Niſi mors alterutrius ſtatim donationem ſequatur. l. ſed ſi mors. 13. in prin. ff. eod. tt.

XII. Exceptio: Niſi in alimenta vxori maritus annuum vel menſtruum præſtet. l. mutus. 73. §. manente. ff. de iure dotium. l. ſi quis. 21. §. fin. & l. ſed ſi vir. 31. §. antepenult. ibi: ſed ſi impenſas. ff. de donat. inter vir. & vxorem. item l. ſicut. 10. C. eod. tt. Quæ exceptio propoſita approbatur, ſimul & prima eius replicatio introducitur, talis ſcilicet: Niſi res nondum fuerit tradita. Quæ iure quidem antiquo ſubſiſtit, iure autem nouo videtur eſſe ſublata, ſecundum ea quæ dicta ſunt ſ. cap. 14. except. 33. in prin. Concordat huic exceptioni & replicationi l. ſi id. 28. § fin. & l. ſi ſtipulata. 33. in prin. ff. eod. tt. Huius replicationis duplicatio prima: Niſi alio modo vxor poſſeſſionem rei ſit nacta, vt per exceptionem ſe defendat. reprobatur exemplo l. quidam. 22. ff. de pactis dotalibus. Altera: Niſi maritus in vita donationem non reuocauerit. approbatur ī. except. 39. replic. 18. Sed & tollitur replicatio propoſita iure nouo. de quo d. repl. 18. in fine dicetur. Secunda propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi aliquid ex eo quod annui nomine datum eſt, ſuperſit. hoc enim quod ſupereſt, reuocabitur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ex annuo. 15. in prin. ff. de donat. inter vir. & vxorem. Duplicatio prima eſt: Niſi id quod ſupereſt, vires dotis non excedat. tunc enim reuocari non poteſt. d. l. 15. Secunda: Niſi vxor de ſuo, aut ex pecunia mutuata impendit. tunc enim quod poſtea à marito annui nomine accepit, non tanquam ſuperſit reuocabitur. l. ſi id. 28. §. illud conſtat. ff. de donat. inter vir. & vxor. Tertia propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi non maritus vxori, ſed contrà vxor marito annuum præſtet. l. ſi ſtipulata. 33. §. ſi vxor. ff. d. tt. Quarta: Niſi de damno dato in ijs rebus, quarum vſum maritus vxori annui nomine conceſſit, agatur. l. mortis. 53. §. fin. ff. d. tt.

XIII. Exceptio: Niſi in profectionē vxoris maritus impendit. l. ſi quis. 21. in prin. ff. de don. int. vir. & vx.

XIIII. Exceptio: Niſi in alimenta familiæ & iumentorum vxoris maritus donauit. d. l. 21. §. fin. ibi: ſuosq; homines. Concordat l. ſi prædia. 58. §. item cùm ff. eod. tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi mancipia non in vſu communi ſint, ſed domeſtica vxoris aut venalitia. d. §. item cum. Cui concordat l. ſed ſi. 31. §. fin. ff. eod. tt.

XV. Exceptio: Niſi in hoc donauerit, vt pro communi filia in dotem daret. l. ſiue vxor. 34. ff. de donat. inter vir. & vxorem. Concordat l. profecticia. 5. §. ſi quis certam. ibi: hoc in matre. ff. de iure dotium. M. I. R. d. reg. 47. except. 9.

XVI. Exceptio: Niſi ita dedit, vt poſt mortem ſuā filio communi reſtituat. approbatur ſub conditione l. Sulpicius. 49. ff. de donat. inter vir. & vxor.

XVII. Exceptio: Niſi donauerit ad refectionē ædificiorum incendio conſumptorū. l. quod ſi. 14. ff. eod. tt.

XVIII. Exceptio: Niſi ſepulturæ cauſa donauit, vel ita vt Deo dicaret, vel publico vſui. l. ſi ſponſus. 5. §. conceſſa. ff. eod. tt. Huius replicatio eſt: Niſi donatarius id quod ſibi donatum eſt, non in eam cauſam in quam datum eſt, conuerterit. d. § conceſſa. ibi: ita demum. Cuius duplicatio eſt: Niſi mulier donataria ſuam pecuniam in eam cauſam conuerterit, in quam à marito pecuniam acceperat. tunc enim, quamuis pecuniam à marito donatam vel retinuerit, vel in alios vſus conuerterit, nihilominus valet donatio. l. quod autem. 7. §. 1. & l. ſi id. 28. §. illud conſtat. ff. d. tt.

XIX. Exceptio: Niſi propter nuptias donatum ſit. l. cum multa. 20. §. ſancimus itaq;. C. de donat. ante nuptias de qua re vide ſ. lib. 4. cap. 20.

XX. Exceptio: Niſi ſeruus donatus ſit ita, vt manumittatur. l. quod autem. 7. §. fin. ff. de donat. inter vir. & vxor. Concordat l. maritus. 22. C. eod. tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi talis ſit ſeruus donatus, qui omnino ad libertatem peruenire non poſſit. l. ſi eum. 9. in prin. ff. eod. tt. Secunda: Niſi antequam ſeruus manumittatur, matrimonium ſit ſolutum. l. ſi antè. 8. ff. d. tt. Tertia: Niſi vxor operas manumiſſo impoſuerit. reprobatur d. l. 9. §. ſi pecunia. Quarta: Niſi vxor accepta pecunia ſeruum manumiſerit. approbatur ſub conditione d. §. ſi pecunia.

XXI. Exceptio: Niſi maritus pecuniam vxori donatam, ſibi reddi ſtipulatus ſit, ſi culpa eius diuortium fieret. reprobatur l. ea quæ. 57. ff. de donationib. inter virum & vxorem.

XXII. Exceptio: Niſi in caſum deportationis vel exilij ſit donatio facta. l. ſed ſi. 13. §. & aliàs placet. & l. inter. 43. ff. eod. tt.

XXIII. Exceptio: Niſi xeniolum dedit, vel natali die donauit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi munus immodicum ſit datum. l. ſed ſi vir. 31. §. antepenult. ff. eod. tt.

XXIIII. Exceptio: Niſi honoris adipiſcendi cauſa donatum ſit. l. quod adipiſcendæ. 40. cum duabus legibus ſequentib. ff. de donat. inter vir. & vxor. Concordat l. ſi proprijs. 21. C. eod. tt.

XXV. Exceptio: Niſi cum ante nuptias alienum annulum ſponſus ſponſæ dederit, poſt nuptias maritus vxori ſuum dederit. l. ſi donata. 36. §. fin. ff. de donat. inter vir. & vxorem.

XXVI. Exceptio: Niſi res aliena donata ſit. l. ſed & ſi. 25. ff. eod. tt. Planè ſi rem communem ſibi cum alio maritus vel ſocius vxori donauerit, pro parte mariti non valet donatio. l. ſi ſeruus. 38. ff. de donat. inter vir. & vxorem.

XXVII. Exceptio: Niſi non proprietas, ſed poſſeſſio tantùm ſit donata. reprobatur l. inter. 46. ff. eodem titulo.

XXVIII. Exceptio: Niſi operas ſerui præſtiterit. l. ſi id. 28. §. ſi quas. & l. ſed ſi. 31. §. 1. item l. ſi vir. 18. ff. eod. tt.

XXIX. Exceptio: Niſi non donatum, ſed alio modo inter virum & vxorem contractum ſit, vel aliud geſtum. quæ exceptio ipſo iure ſubſiſtit, eiusq́; exemplum eſt, ſi venditio inter eos ſit contracta. l. quod autem. 7. §. ſi vxor à marito. ff. de donat. inter virum & vxor. Concordat l. ſed ſi. 31. § ſi duo, in fin. ff. eod. tt. M. I. R. d. reg. 47. except. 12. Aliud exemplum eſt, permutatio inter maritum & vxorem facta. l. ſi prædia. 58. in prin. & l. ſi donatæ. 36. § fin. ff. eod. tt. Propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi donationis cauſa geſtum ſit, puta venditio facta vel quid aliud. Hæc replicatio ex prædictis patet: ſed & approbatur l. hæc ratio. 3. §. ſciendum. ff. eod. tt. M. I. R. d. except. 12. replic. 1. Huius replicationis exempla hæc ſunt. Primum proponitur l. ſi ſponſus. 5. §. ſi debitor. ff. eod. tt. Secundum d. §. ſi debitor. Tertium d. l. 5. §. ſi donationis. Quartum d. l. 5. §. ſi vxor. Quintum exemplum eſt: Si pluris vel minoris dos vel res commodata donationis cauſa ſit æſtimata. quod proponitur l. quod autem. 7. §. ſi maritus. ff. eod. tt. Sextum: Si maritus donationis cauſa in res vxoris impendit. l. in voluptarijs. 11. §. fin. ff. de impenſis in reb. dot. fact. Septimum: Si maritus vxori actionem dotis & vſurarum eius remiſerit. l. pro oneribus. 20. C. de iure dotium. Concordat l. ſi quis. 21. §. ſi vxor. ff. de donat. inter vir. & vxorem. Planè replicatio propoſita in exemplo propoſito recipit duplicationem hanc: Niſi in alimenta maritus vxori dotem concedat. d. l. 21. §. fin de qua re vide ſ. except. 12. & except. 14. Octauum exemplum eſt: Si ſocietas donationis cauſa ſit contracta. l. cum hic ſtatus. 32. §. ſi inter. ff. de donat. inter vir. & vxor. Nonum: Si venditio donationis cauſa ſit contracta. quod exemplum proponitur d. §. ſi inter. l. quod autem. 7. §. ſi vxor à marito. ff. eod. tt. l. ſi non verum. 15. & l. creditor. 20. C. eod. tt. Decimum: Si locatio donationis cauſa ſit facta. l. ſi vir. 52. in princ. ff. de donat. inter vir. & vxorem. Vndecimum: Si depoſitum donationis cauſa minoris æſtimatur. d. l. 52. Simile exemplum habetur paulò ſuperius exemplo quinto. Duodecimum: Si dos conſtante matrimonio vxori ſit reſtituta. de quo vide ſ. lib. 4. cap. 11. except. 36. Hactenus exempla propoſita replicationis enumerata ſunt: nunc eius duplicationes videamus. Harum prima eſt: Niſi non in totum contractus, puta venditionis, &c. donationis cauſa ſit celebratus, ſed pro aliqua parte. tunc enim id ſolum quod in eo contractu donationis cauſa conuenit, non valet: cõtractus autem ipſe per ſe ſubſiſtit. l. cum ſponſus. 5. §. circa venditionem. ff. de donat. inter virum & vxorem. Concordat l. ſed ſi vir. 31. §. ſi duo. & §. ſi vir vxori. item l. ſi vir. 52. in prin. ibi: depoſitum eſt: ff. eod. tt. Secunda: Niſi donator in eadem voluntate vſq; ad finem vitæ perſeuerauerit. De hac re vide j. except. 39. Tertia: Niſi id quod in diem debebatur, donationis cauſa ante diem ſit ſolutum. l. ſed ſi vir. 31. §. quod vir. ff. de donat. inter virum & vxorem. Quarta: Niſi cum maritus percepta certa quantitate rogatus eſſet vxori hæreditatem reſtituere, quantitate non percepta, nec quarta deducta hæreditatem reſtituerit. l. ſi ſponſus. 5. §. ſi quis rogatus. ff. eodem tt. Quinta: Niſi ex alterutrius materia alterius nomine ſpecies ſit confecta. hoc enim caſu ſpecies ei adquiritur, cuius nomine facta eſt, quamuis ex alterius materia donata. l. ſi mulier. 29. §. fin. cum l. ſequente, & l. ſed ſi vir. 31. §. 1. ibi: ſed viri nomine. ff. eod. tt. Planè hoc caſu is cuius lana fuit, vtilem habet actionem ad precium lanæ conſequendum, vt ex iam dictis conſtat. Sed etſi veſtimentum, quod mulier ſua lana viri nomine cõfecit, viri efficiatur, vt iam eſt dictum: non tamen contra, ſi vir ſua lana vxoris nomine veſtimentum confecerit, id vxoris efficitur. quod approbatur d. l. 31 in prin. Plura de re propoſita vide ſ. lib. 7. cap. 1. cauſa 12. Plures propoſitæ replicationis duplicationes vide ſ. except. 9.

XXX. Exceptio: Niſi habitatio gratis ſit conceſſa. l. ſi vir. 18. ff. de donat. inter vir. & vxorem.

XXXI. Exceptio: Niſi aliarum extrinſecus perſonarum vel rerum cauſa commiſta ſit. approbatur ſub conditione l. ſi ſponſus. 5. §. generaliter. ff. eod. tt. Huius replicatio eſt: Niſi cauſa mixta poſſit ſeparari. d. l. 5. §. 1. & §. generaliter.

XXXII. Exceptio: Niſi diuortium inter maritum & vxorem ſit factum. reprobatur l. & ideo. 62. §. fin. ff. eod. tt.

XXXIII. Exceptio: Niſi ſibi inuicem donauerint, vel donataria donatori rurſus donauerit. Hæc exceptio ipſo quidem iure reprobatur: verùm admittitur primùm ſub hac conditione, Si ambo ſimul deceſſerint. l. cum hic ſtatus. 32. §. ſi ambo. ibi: proinde rectiſſimè. ff. de donat. inter virum & vxor. Secundò in caſu, qui proponitur l. vlt. ff. eod. tt. Tertiò in caſu, de quo j. except. 38. replic. 3.

XXXIIII. Exceptio: Niſi donataria donatori contrà ampla legata reliquerit. reprobatur l. quæ tam. 48. ff. de donat. inter vir. & vxor.

XXXV. Exceptio: Niſi donatum ædificio iunctum ſit. reprobatur l. de eo. 63. & l. Marcellus. 45. ff. d. tt.

XXXVI. Exceptio: Niſi ex re donata vxor ſuo vel viri nomine ſpeciem aliquam fecerit. de hac re vide ſ. except. 29. repl. 1. dupl. 5.

XXXVII. Exceptio: Niſi in integrum reſtitutio contra donationem non ſit petita, vel donatio reſciſſa. reprobatur l. hæc ratio. 3. §. ſciendum. ff. d. tt.

XXXVIII. Exceptio: Niſi res donata perierit, vel à donatario conſumpta ſit. l. ſi id. 28. in princ. & §. ſi ex decem. ibi: quemadmodũ. ff. d. tt. item l. ſi fructus. 8. C. eod. tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi dolo mulieris factum ſit, ne res extet. l. ſi mulier. 37. ff. eod. tt. Secunda: Niſi mulier ex pecunia donata rem aliquã emerit, eaq; rurſus vendita aliam emerit, quæ poſterior perijt. reprobatur l. ſi mulier. 29. in prin. ff. eod. tt.

Tertia:

Tertia: Niſi donator ad aliam rem donatam reſtituendam conuentus, compenſationem opponat: hæc enim vtilis eſt, quamuis actor rem ſibi donatam conſumpſerit. l.quod autem.7. §.ſi vir & vxor. ff. de donat. inter vir. & vxor. Huius duplicatio eſt: Niſi morte, non diuortio ſolutum ſit matrimonium. l.cum hic ſtatus.32.§.quod ait oratio, in fin. ff eod. tt. Sed & plura ad exceptionem propoſitam pertinẽtia vide j. cap. prox. quæſt.4.reg.1. item s̄. except.9. item except.12. 13. & 14. cum ſequentib.

XXXIX. Exceptio: Niſi donator, dum viuit, donationem non reuocauerit. approbatur ſenatusconſulto ſeu oratione Imp. Antonini, d.l.32.§.ait oratio. De tempore & authoribus huius ſenatuſcõſulti, necnon de vi & effectu, proponitur d.l.32. in prin. Concordat exceptioni propoſitæ l.1. l.donatio.4. item l.ex verbis.14. C.eod.tt. M.I.P. lib.5. cap.5. reg.30. except.2. M.I.R. d.reg.47. except.9. Propoſitæ exceptionis replicatio prima: Niſi non inter virum & vxorem facta ſit donatio, ſed inter eos qui vel in eorum poteſtate ſunt, vel in quorum poteſtate ſunt maritus & vxor. reprobatur l.cum hic ſtatus. 32. §.oratio. & §.ſi nurus. ff. de donat. inter vir. & vxor. Secunda: Niſi filiusfamiliâs donauerit. Hæc replicatio generalis eſt omnium donationum exceptio, de qua s̄. cap. 14. except.1. Huius autem replicationis duplicatio prima eſt: Niſi conſenſu patris donauerit. l.donatio. 4. ibi: vel patris ſui. C. eod. tt. Secunda: Niſi filiusfamiliâs miles caſtrenſe peculium donauerit. l.cum hic ſtatus.32.§.ſi filiusfamil. ff.eod.tt. Tertia replicatio eſt: Niſi donatorem pœnituerit in vita. ipſo quidem iure ſubſiſtit, M.I.P. d. except.2. repl.1. M.I.R. d.except.9. repl.4. verùm eius duplicatio prima eſt: Niſi poſtea ante mortem deſierit pœnitere. d.l.32.§.pœnitentiam. & §.ſi diuortium. ibi: quid ergo. Secunda: Niſi donator non euidenter volũtatem reuocauerit. d.§.pœnitentiam, in fin. Quarta replicatio eſt: Niſi ſocer, qui donauit, poſtea nuncium miſerit. d.l. 32. §.ſi ſocer. Quinta: Niſi donator rem alienauerit, vel pignori obligauerit. l.ſi maritus.12. C. de donat. inter vir. & vxor. Huius duplicatio prima eſt: Niſi cum rem donatam pignori obligaſſet donator, nihilominus donandi animum retinuerit. l.cum hic ſtatus.32.§.ſi maritus. ff.eod.tt. Secunda: Niſi ante donationem maritus rem pignori obligauerit. d.§ ſi maritus. verſ. nam & ſi. Cui concordat l.ſiquidem. 13. in prin. C.d.tt. Tertia: Niſi donator ipſe donationem reuocare non potuit. d.l.13.§.fin. Quarta: Niſi partem alienauit. hæc enim pars non alienata, in donatione manet. l.cum hic ſtatus.32. §.qui quaſdã. ff.de donat. inter vir. & vxor. Quinta: Niſi pignori tantùm obligauerit. Hæc duplicatio iure quidem antiquo reprobatur per ea quæ dicta ſunt paulò ſuperius eadem replic. in prin. & duplic.1. Verùm iure nouo approbatur Nouell. c.162. §.primum igitur: ibi: vt tametſi maritus. Sexta replicatio eſt: Niſi donator ſeruus ſit effectus. d.l.32.§.ſi donator. Huius duplicatio eſt: Niſi pœna ſeruus ſit effectus. l.res vxoris.24. C.eod.tt. de quo paulò j. replic.8. duplic.1. Septima replicatio: Niſi donator ab hoſtibus ſit captus. reprobatur l.vlt. C.d.tt. Concordat l.cum hic ſtatus.32.§.ſi ambo. ff.d.tt. Octaua: Niſi donator iudicio publico ſit damnatus. Hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius duplicatio prima eſt: Niſi antequam crimen committeretur & damnatus ſit, maritus donauerit. l.res vxoris.24. C.de donat. inter vir. & vxorem. Secunda: Niſi damnatus nihilominus ius teſtamenti faciendi habeat. d.l.32.§.ſi miles. Nona replicatio eſt. Niſi donator ſibi ipſi ob ſceleris conſcientiam mortem conſciuit. d.l.32.§.ſi maritus. Decima: Niſi memoria donatoris poſt mortem eius ſit damnata. d.§.ſi maritus. Vndecima: Niſi ſocer qui donauit, viuo adhuc filio vel filia deceſſerit. d.l.32.§.oratio, in fin. Concordat l ſi vt proponis.5. C.eod.tt. Duodecima: Niſi ſocer qui donauit, poſtea filium maritum ẽmãcipauerit. d.l.32.§.in hac autem. & §.ſi conſocer. Decimatertia: Niſi donataria ſerua ſit effecta. d.l.32.§.ſi donator. ibi: proinde. Decimaquarta: Niſi donataria prior deceſſerit, viuo donatore. l.a marito.18. ibi: vel prior. C. de donat. inter virum & vxor. l.etiamſi.6. item l.creditor. 20. in fin. C.eod.tt. d.l.32.§.ſi ambo. ibi: oratio. & §. ſi nurus. item l.ſi inter.9. ff.de rebus dubijs. M.I.P.d. except.2. repl.2. M.I.R. d.except.9. repl.1. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi donator adhuc velit donationem valere. d.l.32.§.ſi diuortium. Secunda: Niſi cum nurus ſocero donaſſet, ſocer ante nurum deceſſerit, ſolo marito filio ſuo hærede relicto. d. §.ſi nurus. Tertia: Niſi donator & donataria pariter deceſſerint, vel ignoretur vter prior deceſſerit. l.ſi inter.9. ff.de rebus dubijs. Concordat l.cum hic ſtatus. 32. §.ſi ambo. ff. de donat. inter virum & vxor. Hæc de decimaquarta replicatione ſunt dicta. Decimaquinta replicatio eſt: Niſi donator maleficijs donatariæ dicatur extinctus. ipſo quidem iure ſubſiſtit exemplo legatorum, verùm eius duplicatio eſt: Niſi hæres donatoris propria authoritate res donatas abſtulerit. l.ſi maritus.11. C.de donat. inter virum & vxorem. Decimaſexta replicatio eſt: Niſi illegitimum fuerit matrimonium. approbatur per ea quæ dicta ſunt s̄. eod. cap. except.4. replicat.1. item per ea quæ dicta ſunt s̄. lib.12. cap.3. except.20. Decimaſeptima: Niſi poſt donationem diuortium ſit factum. l.ſed interim.11. §.penult. ff.de donat. inter virum & vxorem. Concordat l.a marito.18. ibi: nec ſi poſt. & l ſi vt proponis.5. C.eod.tt. item l.cum hic ſtatus.32. §.in hac autem donatione. ibi: conſtante. ff. eod. tt. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi maritus nihilominus poſt diuortium velit donatum, idq́ expreſſerit. d.l.32.§.ſi diuortium. Secunda: Niſi poſtea matrimonium fuerit reſtauratum. d.§.poſt diuortium. Tertia: Niſi non tam diuortium, quàm friguſculum quoddam fuerit. d.§.diuortium, in fine. Quarta: Niſi ſine effectu nuncius ſit miſſus. Hæc duplicatio ipſo quidem iure approbatur: verùm eius triplicatio proponitur d.l.3.§.ſi ſocer nurui. Decimaoctaua replicatio eſt: Niſi promiſſum tantùm ſit, non etiam traditum donationis cauſa. approbatur quidem iure antiquo, l.Papinianus.23. ff.de donat. inter virum & vxorem. M.I.R.d.except.9. repl.3. Huius replicationis duplicatio prima erat: Niſi annuũ mulier à viro, vel contra vir à muliere eſſet ſtipulatus.

l.ſi ſtipulata.33.in prin.& in fin.ff.eod.tt. Secunda duplicatio erat: Niſi ita donaſſet, vt id quod donatum eſt, in dotem haberet. l.ſi quis.59.ff.eod.tt. Hæc de iure antiquo. Iure autem nouo replicatio propoſita reprobatur, nempe Nouell.c.162.in prin. Decimanona replicatio eſt: Niſi donatio maior quingentorum ſolidorum actis non ſit inſinuata. l.donationes.25. C. de donat.inter vir.& vxor. M.I.R.d.except.9.repl.6. Contradicit M.I.R.d.cap.11.reg.10.except.19.repl.4. Huius duplicatio eſt: Niſi donator in vltima ſua voluntate ſpecialiter donationem cõſirmauerit. d.l.25. §.ſi verò. Viceſima replicatio: Niſi non donatum ſit, ſed quid aliud donationis cauſa geſtum vel contractum. reprobatur l.cum hic ſtatus.32.§.ſiue autem res. ff de donat. inter virum & vxorem. Viceſimaprima: Niſi id quod donationis cauſa inter virum & vxorem geſtum eſt, etiam alio iure vel inter cæteros non ſubſiſtat: tunc enim morte donantis non confirmatur.d.l.32.§.ſi inter. Viceſimaſecunda: Niſi vſus tantùm à marito vxori ſit conceſſus. tunc enim res ipſa donata non videtur. Ideoq; morte non confirmatur donatio. l.mortis.53.§.fin. ff. de donat. inter vir. & vxorem. M.I.R. d. except. 9. replic.5. Viceſimatertia. Niſi hæreditas donatoris non ſit ſoluendo. hoc enim caſu creditorib. hæreditarijs rem donatam perſequentibus exceptio propoſita non obſtat. l.ſi non. 15.C.eod.tt.

¶ *Hactenus exceptiones contra donationem inter maritum & vxorem factam, & ipſo iure non ſubſiſtentem, ſunt propoſita. Replicationes autem harum exceptionum generales vide ſ. except. prox. item ſ. except.10. eod. cap. Nunc ad effectus huius donationis tranſeundum.*

DE ACTIONE AD REVOCANdum & repetendum id quod inter virum & vxorem inutiliter donatum eſt. Cap. XXI.

PRIMO: Cauſa huius actionis eſt, donatio inter coniuges facta, ipſo iure non ſubſiſtens. de qua cauſa cum ſuis exceptionibus, & exceptionum replicationibus dictum ſ.cap.prox.

II. QVIBVS HAEC actio detur?

I.Regula, De marito qui donationis cauſa debitorem ſuum vxori delegauit, & ipſo debitore, viri detur actio, proponitur l.vir.39.ff. de donat. inter virum & vxorem.

II. Regula: Si, cum matrimonium eſſet illegitimũ, alter alteri donauerit, fiſco ad reuocandum datur actio. l.cum hic ſtatus.32.§ fin.ff.d.tt.

III.Regula: Hæredibus donatoris non datur repetitio, niſi ex pœnitentia donatoris defuncti. d.l.32.§. ait oratio. de qua re vide ſ.cap.prox.except.39.

III. QVAE ACTIO detur?

I. Regula: Rei vindicatio competit, ſi quidem res extat: ſin autem res conſumpta ſit, condictio naſcitur. l.ſi ſponſus.5.§.fin. cum l.ſeq. ff.de donat. inter vir.& vxor. l.ſi donat.36.in prin. l.vir.39. l.ſi ſtipulata.33.§.ſi vxor. item l.vxor.55.ff.eod.tt. Ait I.C.in d.§.fin. Vt ſiquidem extet res, vindicetur. Huius exceptio videtur eſſe talis: Niſi ædibus iuncta ſit. Verùm reprobatur l.de eo.63. ff.de donat. inter vir. & vxor. Ait inſuper I.C. Si conſumpta ſit, condicatur. Huius exceptio eſt: Niſi dolo malo donatarij conſumpta ſit, vel non extet: tunc enim ad exhibendum, vel damni iniuria agi poteſt. l.ſi mulier.37.ff.eod.tt.

II. Regula: Eſt inſuper propoſita actionis adfine remedium, actio de peculio aduerſus patrem donatarij. Quod approbatur l.ſi prædia.58.§.fin.ff.de donat. inter vir.& vxor. Sed & aliud propoſitæ actionis adfine remedium proponitur l.quod autem.7.§.ſi maritus.ff.eod.tt.

IIII. QVID VENIAT IN hanc actionem?

I.Regula: Venit in hanc actionem, ſi res non extat, quatenus locupletior factus eſt donatarius. l.ſi ſponſus.5.§.fin. ff.de donat.inter virum & vxor. l.ſi cum.50.§ fin.ff.eod.tt. l.ſi fructus.8.in fin. C.eod.tt. item l.pro oneribus.20. C. de iure dotium. Exempla huius regulæ vide ſ. cap.prox. except.9. in fin. Sed & exemplum huius regulæ proponitur l.ſi id.28.§.ſi ex decem.ff.de donat.inter virum & vxorem. Propoſitæ regulæ exceptio prima eſt: Niſi res quam pecunia donata emit, pluris æſtimetur, quàm eſt pecunia donata. hoc enim caſu, non quanto locupletior facta eſt vxor petetur, ſed pecunia donata. d.§.ſi ex decem. l.quod autem.7.§.idemq; ait, in fin. item l.vxor.55.in fin.ff.eod.tt. Planè ſi res empta deterior ſit facta, vel perierit aut in totum, aut pro parte: tunc non decem quæ donata ſunt, ſed quanti id quod ex re empta ſupereſt æſtimatur, petendum. Quæ diſtinctio approbatur ſimul & diſtinguitur d.§.ſi ex decem. verſic. quod ſi ex decem. Secunda exceptio eſt: Niſi precio rei pecunia donata empta, mulier aliquid etiam de ſua pecunia addiderit: tunc enim non quanti res empta eſt reſtituendum, ſed pro portione pecuniæ donatæ. l.quod autem.7.§.eleganter. ff.de donat. inter virum & vxor. Tertia: Niſi maritus creditori vxoris ſoluerit. tunc enim, quamuis mulier ex eo credito non ſit locupletior facta, nihilominus in ſolidum tenetur. l.ſi cum.50. & l.quod autem.7.§.ſi vxor rem.ff.d.tt. Quarta: Niſi litis conteſtatæ tempore fuerit locupletior. d.l.7.in prin.& §.idemq;. Quinta: Niſi donatarius non ſit ſoluendo. reprobatur l.vxor.55. ff.d.tt. Sexta: Niſi donataria donatori ſtipulanti ſub certa conditione promiſerit ſe reſtituturam, & ex ea ſtipulatione agatur. l.ea quæ.57.ff. de donat. inter virum & vxorem. Septima: Niſi non donandi animo dederit, vel in res vxoris impenderit. l. de his.17. C. eod.tt. l.etſi.9. ibi: ſiue negocium eius gerens. & ibi: etenim vel in ſolidum. C.eod.tt. item l.ſi prædia.58. §.fin. ff eod.tt. Octaua: Niſi donator à donataria conueniatur ex ſimili cauſa donationis: tunc enim per exceptionem ſolidam rem conſeruare poteſt. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. cap. prox. except. 38.replic 3. Nona: Niſi locupletior ex re donata ſit factus donatarius in tantum, quanta res fuit donata. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit. ſecundum ea quæ dicta ſunt ſ.ead. reg. in princ. verùm eius replicatio prima eſt: Niſi ex vſuris pecuniæ donatæ ſit

factus

factus locupletior. l.ex annuo.15.§.fin.cum l.ſequ.ff. de donat.inter vir. & vxor. Secunda: Niſi ex fructibus rei donatæ factus ſit locupletior. l.de fructibus.17. ff.eod.tt. Tertia: Niſi obſonia, vnguenta aut cibaria familiæ emerit. l.ſed ſi vir.31.§.penul.ff.de donat.inter virum & vxor. Plures huiuſmodi replicationes vide ſ.cap.prox.except.9.in fin. item ĩ.in regulis ſequentibus. Sed & plures propoſitæ regulæ exceptiones vide ſ.cap.prox.except.38.

II. Regula: Si non reddatur res, æſtimatio eius præſtanda. l.ſi donata.36.in prin. & l.ſed ſi vir.31. §.1.ibi: vt is lanæ vxori precium præſtet.ff.d.tt.

III. Regula, De re ex pecunia donata empta. Eam donator vindicare non poteſt. l.etſi.9.in prin.C.de donat.inter vir.& vxor. Cõcordat l.ſi filij.16.C.eod.tt. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi donatarius non ſit ſoluendo. tunc enim donatori vtilis in rem emptam competit actio. l.vxor.55.in fin.ff.d.tt.

IIII. Regula, De fructibus rei donatæ. Hi non repetuntur. l.de fructibus.17 ff.de donat.inter virum & vxorem. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi non ſuis operis donatarius fructus ex re donata perceperit, ſed aliunde. l.fructus.45.ff.de vſuris & fructib.

V. Regula, De vſuris pecuniæ donatæ. Nec vſuræ veniunt in hãc actionem. l.quod autem.7.§.idemq; ait, in fin.ff.de donat.int.vir.& vxor. Huius regulæ exceptio: Niſi donatarius vſuras ex re donata perceperit. reprobatur l.ex annuo.15.§.fin.cum l.ſeq.ff.eod.tt.

VI. Regula, De eo quod ſeruus donatus adquiſiuit. Hoc in hanc venit actionem reſtituendum. l.de fructibus.17.in fin.& l.ſi vxor.19 ff.d.tt. Exceptio prima: Niſi ſeruus ex re ipſius donatarij adquiſierit. reprobatur d.l.19. Concordat l.per ſeruum.57 ff.de adquir. rerum domin. Planè donatarius pecuniam ſuam, qua res empta eſt, vel per exceptionem retinere poteſt, vel per condictionem recuperare. d.l.9.in fin. Secunda: Niſi ſeruus per quem adquiſitum eſt, non ipſe ſit donatus, ſed pecunia donata emptus. reprobatur l.ſi id.28.§.Iulianum.ff.de donat.inter vir.& vxorem. Qui contradicere videtur ſupradictæ regulæ tertiæ: item ſupradicta reg.1.except.1.

VII. Regula, De veſtimento ex lana donata facto. Illud donator vindicare non poteſt. l.ſi mulier.29.§.fin.& l.ſed ſi vir.31.§.1.ibi: ſed viri nomine.ff.eod.tt.

VIII. Regula, De domo in area donata ædificata. Iſta domus à donatore poteſt vindicari. d.l.31.§.ſi vir vxori. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi donator vindicans nõ reſtituat impenſas operis. d.§.ſi vir vxori. Concordat l.cum vir.10.ff.de dolo mali except. Sed plura de regula propoſita vide ſ.lib.7.cap.1.cauſa 10.

IX. Regula: Si donationis cauſa res minoris vendita ſit, nõ in totum reſoluitur venditio, ſed quod donationis cauſa ex precio remiſſum eſt, cõdicitur. l.ſi ſponſus.5.§.circa vẽditionem, in fin.ff.de donat.inter vir. & vxor. Concordat l.ſed ſi vir.31.§.ſi duo.ff.eod.tt.

X. Regula: Si res viro cum alio cõmunis à ſocio viri vxori donata ſit, tantùm pro ea parte, qua res viri eſt, reuocatur donatio. l.ſi ſeruus.38.ff.eod.tt.

V. ADIVNCTA ET EVENtus propoſitæ actionis.

Prima huius loci regula, Si de iure huius donationis quæratur, proponitur l.ſi id.28.§.ſi quas ſerui.ibi: & ſanè non amarè.ff.de donat.inter vir. & vxor.

Secunda regula, Si dubitetur, vtrum tanquam negocium vxoris gerens, an donandi animo vir in rem eius impenderit, habetur l.vtrum.47.ff.eod.tt.

Tertia regula: Si dubitetur vnde quid ad vxorem peruenerit, præſumitur ex bonis viri ad eam perueniſſe. l.Quintus.51.ff.eod.tt. Concordat l.etiamſi.6. in fin.C.eod.tt.

Quarta regula: Reo cõuento litis æſtimationem offerenti, de euictione ab actore cauendum. l.ſi donata.36.in prin.ibi: caueriq; ff.de donat.inter vir. & vxor.

¶ Hactenus de donat.inter vir. & vxorem. Sed & alios huius donationis effectus vide ſ.cap.5.quæſt.6.

DE ACTIONE, SEV EO QVOD ſibi debetur donato. Cap. XXII.

SEquitur alia donationis ſpecies, ſcilicet donatio actionis. Regulariter autem donatio actionis, ſeu eius quod ſibi debetur, vtilis eſt. l.2.§.1. & §.cum verò ff.de donat. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi delegatio non interuenerit, & debitor donatario ſtipulanti non promiſerit. l.1.in prin. C.de nouationib. Exemplum proponitur l.ſiquidem.8.C.de obligat.& actionibus. Propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi pecunia eius nomine cui donatum voluit, ſit credita. l.vlt.§.fin.ff.de donat. De hac re plura dicentur in condictione mutui, quibus ſcilicet ea detur? Sanè exceptionis propoſitæ ratio eſt, quòd olim donatio ſine rei traditione nõ perficiebatur: pro traditione autem nominis donati erat, ſi donatarius à debitore ſtipulatus erat, vel eius nomine pecunia credita. Hodie verò, cùm dicta ratio ſit ſublata per ea quæ dicta ſunt ſ. cap.14.except.33.in prin. & ſolo conſenſu perficiatur donatio: credendum eſt, exceptionem etiam propoſitam eſſe ſublatam, vt etiam ſine delegatione & ſtipulatione valeat donatio nominis ſeu actionis, ita tamẽ vt donatarius agere poſſit aduerſus donatorem ad cedendam ſibi actionem aduerſus debitorem, ſi ſtipulatus non ſit. Secunda propoſitæ regulæ exceptio: Niſi debitor non conſenſerit nomen ſuum donari. reprobatur l.2.C.de donationib. Tertia exceptio eſt: Niſi debitor exceptione aliqua ſe aduerſus donatorẽ tueri poſſit. l.2.§ aliud iuris.ff.d.tt. Quarta: Niſi conditionale ſit debitum. reprobatur l.ſpem.3.C.de donat. Quinta: Niſi donatarius ante litis conteſtationem deceſſerit. reprobatur l.illam ſubtilem.33.C.d.tt. Hactenus de donationibus tam in genere, quàm in ſpecie actum eſt. Sanè de antenuptiali donatione & dote, quæ & ipſa donationis ſpecies eſt, vide ſ.lib.4.

LIBRI DECIMIQVARTI, ATQVE ADEO QVARTAE PARTIS METHODI FINIS.

METHODI IVRIS CIVILIS PARS QVINTA:

DE OBLIGATIONIBVS ET ACTIONIBVS ex contractu deſcendentibus.

DE OBLIGATIONIBVS ET ACTIONIBUS, contractibus & pactis conuentis in genere, cum duabus condictionibus generalibus.

LIBER DECIMVSQVINTVS.

Abſolutis cauſis iuris lucratiuis, dicendum nunc de cauſis iuris oneroſis, vt ſunt obligationes & actiones ex contractu & quaſi contractu, item ex delicto & quaſi delicto deſcendentes. Prius tamen obligationum & actionum tractatus generalis præmittendus.

DE OBLIGATIONIBVS, ET primùm quid & quotuplex ſit obligatio. Cap. I.

PRIMO: Definitur obligatio Inſtit. de obligationibus, in prin. quòd ſit iuris vinculum, quo neceſsitate adſtringimur alicuius rei ſoluendæ ſecūdum noſtræ ciuitatis iura. M. I. R. libro 5. cap. 1. reg. 6.

II. DIVIDITVR obligatio prima quidem diuiſione, quòd aut naturalis ſit, aut ciuilis. M. I. R. d. cap. 1. reg. 1. Naturalis obligatio illa dicitur, quæ ſola naturali æquitate nititur, nullo iure ciuili ſuffulta: imò ſæpe iure ciuili reprobata, vt ex ſpeciebus ſequentibus apparet. Ciuilis autem obligatio dicitur, ex qua iure ciuili prodita eſt actio, licet ex naturali iure originem trahat. Sic emptio, venditio, locatio, conductio, quamuis ex iure naturali ſeu gentium deſcendat, l. ex hoc. 5. ff. de iuſticia & iure. ciuilem tamen obligationem parit: quoniam iure ciuili actio eo nomine prodita eſt. Naturalis obligatio etiam definitur l. cum amplius. 84. in fin. ff. de reg. iuris. Huius ſpecies ſunt, prima quidem quæ ex pacto nudo naſcitur. Nam iure naturali ac gentium æquum eſt pacta quamlibet nuda ſeruari. l. 1. in prin. ff. de pactis. Sed ius ciuile ex pacto nudo actionem non dat, ſed exceptionem tātum. l. iuriſgentium. 7. §. ſed cum nulla. ff. eod. tit. Igitur naturalis obligatio dicenda.

Secunda naturalis obligationis ſpecies eſt, ſi pupillus cum aliquo contrahat ſine tutoris authoritate. tunc enim naturaliter obligatur, l. 1. §. fin. ff. de nouationibus. ciuiliter non obligatur, l. obligari. 42. ff. de actionib. & obligat. Huius exceptionem vide j. cap. prox. except. 1. replic. 2.

Tertia ſpecies eſt in ſeruo contrahente. Nam & hic ciuiliter non obligatur, cum ſerui iure ciuili pro nullis habeantur: ſed naturaliter obligatur. l. ſerui. 13. ff. eod. tit. M. I. R. d. reg. 1.

Quarta ſpecies eſt in filiofamiliâs mutuam pecuniam accipiente. Nam & hic iure quidem ciuili ad mutuum reddendum non eſt obligatus, cùm exceptione ſenatuſc. Macedoniani defendatur. l. 1. in prin. ff. ad ſenatuſc. Macedonianum. Naturali verò iure eſt obligatus. Ideoq; ſolutum ex hac cauſa repetere non poteſt. l. ſed ſi paterfamil. 9. §. fin. cum l. ſequente. ff. ad ſenatuſc. Macedonianum.

Hæ naturalis obligationis ſpecies ſunt: quarum tamen plures colligi poſſunt. Propria verò naturalium obligationum ſex ſunt potiſsimùm: quorum primum eſt (vt diximus) quòd ſolo æquitatis vinculo ſuſtineantur, nullo iure ciuili ſuffultæ. Quod probatur etiam l. Stichum. 95. §. naturalis. ff. de ſolutionib. Vt igitur ciuilis obligatio iuris vinculum dicitur, de quo ſ. ita naturalis obligatio dicitur vinculum æquitatis.

Alterum proprium eſt, quòd naturaliter obligati impropriè debitores dicantur. l. fideiuſſor. 16. §. fideiuſſor. ibi: nam licet minus. ff. de fideiuſſoribus. Huius ratio eſt, quia propriè debitor intelligitur is, à quo inuito exigi pecunia poteſt. l. debitor. 108. ff. de verb. ſignif. Ab eo autem qui naturaliter tantùm eſt obligatus, inuito exigi pecunia nō poteſt: cum aduerſus eum non detur actio, vt ſequitur.

Tertium naturalis obligationis proprium eſt, quòd ex ea nulla detur actio, ſed exceptio tantùm. Hoc approbatur primùm exemplo pacti nudi, l. iuriſgētium. 7. §. ſed cùm nulla. ff. de pactis. Approbatur item exemplo pupilli mutuum accipientis, & poſt pubertatem ſoluentis, l. naturaliter. 13. §. fin. cum l. ſequente. ff. de condict. indebiti. Tertiò approbatur exemplo ſerui contrahentis, cuius nomine ſolutio facta eſt, d. l. 13. in prin. Concordat l. hæreſ. 21. §. quod ſi hic. ibi: & tamen nihilominus. ff. de fideiuſſoribus. Quartò approbatur exemplo filijfamiliâs mutuam pecuniam accipientis, & poſt emancipationem ſoluentis; l. ſed ſi. 9. §. fin. cum l. ſeq. ff. ad ſenatuſc. Macedonianum. l. naturales. 9. ff. de actionib. & obligat. Concordat iiſdem verbis l. fideiuſſor. 16. § fideiuſſor. ff. de fideiuſſorib. M. I. R. d. cap. 1. reg. 2. & 10. Propoſiti proprij exceptio eſt: Niſi naturalis obligatio ciuili aliqua lege adiuuetur. l. legitima. 6. ff. de pactis. Huius exemplum proponitur l. ſi quis argentum. 35. §. ſi autem hoc nominè. C. de donationib. Hæc de tertio proprio naturalium obligationum.

Quartum

Quartum proprium eſt, quòd quamuis aliàs acceſſorium ſequatur naturam ſui principalis: tamen obligatio fideiuſſoria & pignoraticia naturali obligationi accedens pariat actionem, quamuis ipſa principalis obligatio actionem non pariat. l.fideiuſſor.16. §.fideiuſſor. ff. de fideiuſſoribus. l. naturaliter. 13. in prin.ibi: & ob id. ff.de condict.indebiti. item l.res.5. ibi:vel tantum natural.& l.quæſitum.14. §.fin.ff.de pignoribus.

Quintum proprium eſt, quòd ſi fideiuſſor naturalis debitoris, pro quo interceſſerat, hæres extiterit: fideiuſſoria obligatio non extinguatur, quamuis ſecus in alio fideiuſſore eueniret. l.Stichum.95. §.quod vulgò.ff.de ſolutionib.

Sextum proprium eſt, quòd naturalis obligatio pacto conuento de non petendo ipſo iure tollatur: cum aliæ obligationes per pactum non ipſo iure, ſed per exceptionem tollantur. l.Stichum.95.§.naturalis. ff. de ſolutionib. Plura de hac re vide ĩ.cap.16. repl.14. dupl.1. Ex his, quid tam ciuilis quàm naturalis obligatio ſit, & in quibus inuicem differant, conſtat.

Altera obligationum diuiſio, quòd alia ciuilis ſit, alia prætoria, proponitur & declaratur Inſtit.de obligationibus.§.1.& §.ciuiles. Vbi ſciendum eſt, ius ciuile duplici modo ſumi. primùm quidem generaliter: quo caſu comprehendit etiam ſub ſe ius prætorium. Deinde ſpecialiter, pro eo quod non eſt prætorium: vt ſunt leges XII. Tabularum, plebiſcita, ſenatuſconſulta, principum conſtitutiones. Tertia obligationum diuiſio habetur Inſtit. de obligationibus. §. ſequens. Aut enim ex contractu ſunt, aut ex quaſi contractu: aut ex maleficio, aut ex quaſi maleficio. Concordat l.1.in prin.ff.de actionib.& obligat. M.I.R. d. cap.1. reg.5. Hæc diuiſio ſumpta eſt à cauſa obligationum efficiente: quanquam præcedentes quoq; duæ ex eodem loco ſunt deſumptæ. Nam duo ſunt quæ ad omnem obligationem ſimul & actionem producendam requiruntur, ius nimirum & factum: quorum neutrum ſine altero ad procreandam obligationem & actionem efficax eſt. Vnde ſi quis priuatus olim feras beſtias cepiſſet, nulla ex hoc facto orta fuiſſet obligatio: quoniam ius, quo feræ beſtiæ captæ priuatis prohibentur, nondum erat. Inſtit. de rerum diuiſ. §. feræ igitur. Nunc autem cum hoc ius ſit, oritur ex hoc facto obligatio ſimul & actio. Ita contra, licet ius ſit, quod furtum quadruplo ſit puniendum: ſi tamen nemo ſit qui furtum facit, non poteſt oriri furti nec obligatio. nec actio. Vtroq; autem tam iure quàm facto concurrente, naſcitur obligatio. Ius autem aut naturale eſt, aut ciuile. Vnde prima diuiſio ſumpta eſt; qua obligationum alia naturalis, alia ciuilis dicitur. Sed & ius ciuile aut prætorium eſt, aut non prætorium. Vnde altera diuiſio eſt deſumpta, qua obligatio diuiditur in ciuilem & prætoriam. Iſtæ igitur duæ diuiſiones deſumptæ ſunt ex iure ex quo obligatio deſcendit. Ex facto autem deſumpta eſt propoſita tertia diuiſio. Nam omne factum ex quo obligatio naſcitur, aut contractus eſt, aut quaſi contractus: aut maleficium, aut quaſi maleficium. Contractus autem definitur l.Labeo.19. ff.de verbor.ſignif. Sed & ſic definiri poteſt contractus; quòd ſit placitum atq; conuentio duorum pluriúmue in idem ad dandum, faciendum vel præſtandum quid alteri ab altero. de quo ĩ.lib.prox.cap.1.

Subdiuiſiones propoſitæ tertiæ diuiſionis.

Quarta diuiſio, ſeu potius ſubdiuiſio obligationum ex contractu deſcendentium, ſumpta ex cauſa & modo contractus, proponitur Inſtit. d. tt. de obligationibus. §.fin. Obligationum enim ex contractu deſcendentium quatuor ſunt ſpecies: aut enim re contrahuntur, aut verbis, aut literis, aut conſenſu. Concordat iiſdem verbis l.1. §.1.ff. de actionibus & obligation. vbi tamen omittitur tertia ſpecies, quæ literis contrahitur. M.I.R. d.reg.5. Quid ſit re contrahere, definitur l.obligamur.51. §.1. ff.de action.& obligat. Huius quatuor ſpecies enumerantur l.1. ff. de action. & obligat. hæ ſcilicet: mutuum, commodatum, depoſitum, pignus. Concordat Inſtit. quib. modis re contrah.obligat. vbi quinta ſpecies additur, nimirum indebiti ſolutio. Quid ſit verbis contrahere obligationem, definitur d.l.1.§.verbis. Concordat d.l.51.§.verbis. Quid ſit literis contrahere obligationem, definitur Inſtit. de literarum oblig. Huius contractus, qui ſit literis, aliud proponitur exemplum l.vlt. in prin. ff.mandati. Planè ſi quis donandi animo in rationibus ſuis ſcripſerit, ſe alicui debere, per hanc ſcripturam non obligatur. l.nuda.26.ff.de donationib. Hæc de literarum obligatione. Quod ad poſtremum genus propoſitæ diuiſionis attinet, eius definitio & ſpecies proponuntur Inſtit.de obligationib.ex conſenſu. Concordat iiſdem propè verbis l.2. ff.de act. & obligat. l. obligamur.51.§.conſentientes.ff.d.tt. & l.ſi ſtipuler. 35.§.fin.ff.de verb.obligat.

Quinta diuiſio, ſeu alia ſubdiuiſio contractuum eſt, quòd alij ſint nominati, alij innominati. l.iuriſgentium.7. in prin. ff.de pactis. Horum ſpecies & exempla habentur l.naturalis.5. ff.de præſcriptis verbis. Hactenus igitur definitiones & ſpecies obligationum ex contractu deſcendentium ſunt propoſitæ. De obligationibus ex quaſi contractu, item ex maleficio & quaſi maleficio deſcendentibus, infrà ſuis locis dicetur.

Sexta obligationum diuiſio, itidem ex cauſa ſeu facto ſumpta, proponitur ſimul & declaratur l.obligamur. 51.ff.de action.& obligat.

Septima obligationum diuiſio eſt, quòd aut noſtro, aut alieno nomine obligemur. quæ proponitur l.1. §. ſed aut proprio. ff.de act.& obligat.

Octaua diuiſionis loco notandæ ſunt quatuor cauſæ obligationum formales: quæ proponuntur l.obligationum.43.ff.de act.& obligat.

DE EXCEPTIONIBVS ADVERſus cauſas obligationum generalioribus. Cap. II.

EX iis quæ ſ.cap.proxim.propoſita ſunt, non ſolùm genera obligationum, ſed & earũdem cauſæ patent. Quamuis autem regulariter ex contractu, quaſi contractu, ex maleficio & quaſi maleficio naſcantur obligationes: tamen cauſæ iſtæ plures recipiunt exceptiones, partim generales & communes,

partim ſpeciales & proprias: quibus aut ipſo iure obligationem non pariunt, aut exceptionis ope infirmantur. Ex hiſce generaliores quidem exceptiones in hoc capite proponemus, ſpecialioribus ad ſuas ſpecies reſeruatis.

I. Exceptio: Niſi pupillus fecerit, puta contraxerit, vel deliquerit. l.obligari.42. ff.de action. & obligat. M.I.R.d.reg.5.except.1. Huius ratio proponitur l.pupillus.149. ff.de reg.iuris. Concordat l.1.§.furioſum. ibi: huic proximus. ff.de act.& obligat. Declaratur exceptio propoſita definitione pupilli l.pupillus.239. in prin.ff.de verb.ſignif. Planè in patris etiam poteſtate conſtitutus impubes, pupillus rectè dicitur, l.vlt. §.pupillus. ff. de verb.obligat. Propoſita exceptionis replicatio prima eſt: Niſi tutoris authoritas interceſſerit.d.l.42.l.in negotijs.5.ff.de reg.iuris. item l.1.§. furioſum. ff.de action. & obligat. M.I.R. d.except.1. replic.3. Huius replicationis duplicationes vide ſ.lib. 5.cap.15. quaſt.2.reg.1. Sed & eius duplicatio eſt: Niſi filiusfamiliâs impubes authore patre contrahat. l.ſi ſeruus.141. §.pupillus. ff.de verb.obligat. Altera replicatio eſt: Niſi naturaliter. Nam naturaliter pupillus obligatur. d.l.42.& l.1.§.fin. ff.de nouat. M.I. R.d.except.1.replic.5. Huius duplicatio eſt: Niſi pupillus infans ſit. approbatur, teſte Accurſio, l.pupillus. 58.ff.de action.& obligat. & l.quod pupillus.51. ff.de condictione indebiti. M.I.R. d.repl.5. dupl.1. Tertia replicatio eſt: Niſi pupillus locupletior ſit factus. l.apud Celſum.4.§.ſi quis pupillo.ff.de doli mali & metus except. l.naturaliter.13.§ fin.cum l.ſequente. ff. de condict.indebiti. Quarta: Niſi ex quaſi contractu agatur.ex hoc enim obligatur pupillus. l.furioſus. 45.ff.de action.& obligat. Quinta replicationis loco notandum, quòd exceptio propoſita pupillo tantùm competat, non etiam ei qui cum pupillo contraxit. Inſtit.de author.tutor. §.vnde in his cauſis. item l.contra.28.in prin.ibi:ex diuerſo.ff.de pactis. M.I.R. d.except.1.replic.4. Sexta replicatio eſt: Niſi maior ſit quatuordecim annis: hic enim obligatur.l.obligari.42.in vocabulo Pubes. ff.de act. & oblig. Concordat l.puberes.101. ff.de verb.obligat. M.I.R. d.except. 1.replic.6. Planè duplicationis loco notandum, quòd pubes minor vigintiquinq; annis in integrum reſtitui poßit. de qua re vide ff.de minorib.vigintiquinq; annis.M.I.R.d.repl.6.dupl.1.

II. Exceptio: Niſi furioſus contraxerit vel deliquerit. l.in negotijs.5. ff.de reg.iuris. Concordat l.1. §.furioſum. ff.de action.& obligat. M.I.P. lib.1.cap. 6.quaſt.3.reg.1. except.2. M.I.R. d.reg.5. except.2. Ratio proponitur l.furioſi.40.ff.de reg.iuris.item Inſtit.de inutilib.ſtipulat. §.furioſus. Planè propoſita exceptionis replicatio prima videtur eſſe: Niſi curator furioſo author fiat. Sed reprobatur per ea qua propoſita ſunt ſ.except.prox.repl.1. Altera eſt: Niſi ex quaſi contractu agatur.l.furioſus.45.ff.de action. & obligat. Huius exemplum proponitur l.ſi à furioſo.23.§.fin.ff.eod.tt. Tertia replicationis loco notandum, quòd ei qui cum furioſo cõtrahit, exceptio propoſita non detur.d.l.23.

III. Exceptio: Niſi ſeruus geſſerit. Hac exceptio approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſerui.13. ff. de action. & obligat. l.obligari.42. in fin. ff. eod.tt. l.in perſonam.22.in princ. ff.de reg. iuris. item Inſtit. de inutilib.ſtipulat. §.item inutilis,in fin. M.I.R. d.reg. 5.except.6. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ex delictis: ex his enim ſerui quoq; obligantur. d. l.13. ff. de action. & obligat. Cui concordant ea qua propoſita ſunt ſ.lib.6. capite 10. quaſt.13. reg.9. except.3. Secunda replicatio eſt: Niſi naturaliter. d. l.13. Huius ratio proponitur l.quod attinet.32. ff.de reg.iuris. Concordat l.naturaliter.13. ff.de condict. indebiti. Tertia replicationis loco notandum, quod ſeruus dominũ ſuum obliget alteri, contrahendo quidem actione de peculio, vel de in rem verſo, vel quòd iuſſu, vel actione tributoria, vel inſtitoria, vel exercitoria: delinquendo autem actione noxali. de qua re alibi tractabitur.

IIII. Exceptio: Niſi filiusfamiliâs contraxerit vel deliquerit. reprobatur l.filiusfamiliâs.38.ff.de act.& obligat. Inſtit.de noxalibus action.§.fin. l.tam ex.57. ff.de iudicijs. item Inſtit.de inutilib.ſtipul.§.item inutilis,in fin.M.I.R.d.reg.5.except.5.

V. Exceptio: Niſi inter patrem & filium, qui in eius eſt poteſtate, geſtum ſit. l.actiones.6. ff. de act. & obligat. l.ne cum.16.ff.de furtis. l.lis nulla.4.ff.de iudicijs. l.ſi à me.11.in fin.ff.eod.tt. item Inſtit. de obligat. qua ex delicto naſcuntur. §.hi qui in parentum. ibi: quia nec vlla. item Inſtit.de inutilibus ſtipul. §.item inutilis. M.I.R.d.reg.5.except.8. Planè propoſita exceptionis replicatio eſt: Niſi in caſtrenſi vel quaſi caſtrenſi peculio: in hoc enim inter patrem & filium tam obligatio quàm actio ſubſiſtit. d.l.4. l.pater.15.§.1. ff. de caſtrenſi peculio. Item concordat, quoad quaſi caſtrenſe peculium, gloſſa in d.l.4. Quid autem ſit caſtrenſe & quaſi caſtrenſe peculium, vide ſ. lib.4. cap.22. quaſt.1.except.3. cum ſequentibus. item cap.23.

VI. Exceptio: Niſi inter dominum & ſeruum geſtum ſit. l.ſiue.6. C. an ſeruus ex ſuo facto. Inſtit. de obligat. qua ex delicto naſcuntur. §. hi qui in parentum. ibi: quia nec ex alia vlla. l.ſerui.17. in prin. ff.de furtis. l.nullo modo.7.in prin. ff.ad l.Cornel.de falſis. l.lis nulla.4 ff.de iudicijs. l.interpoſitas.13.§.fin.C.de tranſactionib. item Inſt.de inutilib.ſtipul. §.item inutilis. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi dominus tabulas teſtamenti, in quo ſeruo libertas relicta eſt, ſupprimat: ex hoc enim ſeruo aduerſus dominum accuſatio competit.d.l.7. ff.ad l.Cornel. de falſis. Concordat l.in certis.53. ff.de iudicijs. Altera: Niſi ſeruus dominum de annona, cenſu aut falſa moneta accuſet. d.l.53. Tertia: Niſi dominus ſeruo fideicommiſſariam libertatem debeat.d.l.53. Quarta: Niſi ſeruus ſuis numis ſe redemptum dicat. d.l.53. Quinta: Niſi ſub hac conditione, Si rationes reddiderit: liber eſſe iuſſus, contra dominum agat de rationibus recipiendis. d.l.53. Sexta: Niſi ex pacto manumißionis ſeruus agat.d.l.53. Septima: Niſi poſt manumißionem inter dominum & ſeruum geſtum ſit. l.ſerui.17. in prin. ibi: planè ſi manumiſſus. ff. de furtis.l.ſiue.6.in fin. C.an ſeruus ex ſuo facto. Octaua: Niſi poſt geſtum ſeruus alienatus vel manumiſſus ſit. reprobatur d.l.17.in prin.& d.l.6. Nona: Niſi venera ſeruus

ra ſeruus non ſit, ſed pro ſeruo bona fide poſſeſſus. l. homo liber. 54. §. item promittendo. ff. de adquiren. rer. domin. Concordat l. liber homo. 118. in prin. ff. de verb. obligat. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi liber homo bona fide poſſeſſus, non adquiſiturus erat etiam vero domino: tunc enim nec bona fidei poſſeſſori obligatur. d. §. item promittendo. verſ. vt tamen. Altera: Niſi non de poſſeſſo poſſeſſori, ſed contrà de hoc illi obligando agatur. d. l. 118. in prin. Decima replicatio eſt: Niſi ſeruus communis ſit: inter hunc enim & alterum ex ſocijs obligatio conſiſtit. l. proinde. 7. §. ſi ſeruus. ff. de ſtipulat. ſeruor. l. ſi duo. 17. ff. de adquir. rer. dominio. item l. an inutilis. 8. §. accepto, in fin. ff. de acceptilat. Vndecima: Niſi pecunia domino à ſeruo promiſſa vt manumitteretur, ſit manumiſſus. l. promiſſæ. 3. C. an ſeruus ex ſuo facto, &c. Concordat authore Accurſio l. in liberto. 77. ff. de ſolut. Duodecima: Niſi naturalis ſit obligatio. l. quibus diebus. 39. §. dominus, in fin. ff. de condit. & demonſtr. Decimatertia: Niſi cum ſeruus ab alio negocijs gerendis præpoſitus eſſet, dominus eius rei gratia cum eo contraxerit. l. ſed & ſi. 11. §. fin. cum l. ſeq. ff. de inſtitor. action. Concordat l. ſi eum. 5. in princ. ff. de exercit. action. Plures huiuſmodi replicationes vide ī. lib. 19. cap. 3. quæſt. 2. except. gener. 1.

VII. Exceptio: Niſi alio animo geſtum ſit, quàm vt obligatio contraheretur. l. obligationum. 3. §. non ſatis. ff. de action. & obligat. Concordat l. ſi quis. 41. §. fin. ff. ad l. Aquiliam. M. I. R. d. reg. 5. except. 9. Huius loci ſunt contractus imaginarij, qui non obligant: quia alio animo fiant. l. contractus. 53. ff. de action. & obligat. l. cum ea. 21. C. de tranſactionib. item l. nuda. 55. ff. de contrah. empt. M. I. R. d. except. 9. Planè Paulus: Imaginaria venditio non eſt (inquit) precio accedente. l. 16. ff. de reg. iuris. quaſi dicat Iuriſconſultus: Ad rem venditam tradendam conuentus, fruſtra exceptione propoſita vtetur, ſi precium accepit.

VIII. Exceptio: Niſi ſine dolo malo geſtum ſit. Hæc exceptio ſpecies eſt præcedentis, & approbatur l. qui iniuriæ. 55. in prin. ff. de furtis. l. in furti. 51. §. recte. ff. eod. tt. l. 2. §. hac actione [illegible] demum. ff. vi bonor. raptor. l. ſi non. 5. in prin. C. de iniurijs. M. I. R. d. reg. 5. except. 12. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ex contractu obligatus aliquid contra fidem contractus perperam geſſit vel neglexit. hoc enim caſu, quamuis dolo careat, nihilominus tamen tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. contract[illegible]. 23. ff. de reg. iuris. M. I. R. d. except. 12. repl. 1. cum ſeq. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi contractus depoſiti ſit, vel precarij, vel alius in quo nulla vtilitas verſatur eius qui culpam commiſit. tunc enim de ſolo dolo, non etiam de culpa tenetur. d. l. 23. Concordat l. ſi vt. 5. §. nunc videndum. ff. commodati. Huius triplicatio prima eſt: Niſi merces acceſſit. d. §. nunc videndum. Altera: Niſi de culpa quoque præſtanda conuenit. d. §. nunc videndum. Concordat d. l. 23. Tertia: Niſi lata culpa interuenit. Nam & hæc in depoſito & ſimilibus contractibus dolo æquiparatur. l. magna. 226. ff. de verb. ſignif. Concordat l. antepen. ff. depoſiti. Declaratur triplicatio propoſita definitione latæ culpæ, l. cedere diem. 213. §. fin. ff. de verb. ſignific. & l. lata. 223. in princ. ff. eod. tt. Quarta triplicatio eſt: Niſi cum res commodata reddita eſſet, commodator eam apud commodatarium reliquerit, poſtero die rurſus ei roganti commodaturus. l. ſi vt. 5. §. ſi de me. ff. commodati. Hæc de prima duplicatione eiusq; triplicationibus ſunt dicta. Altera propoſitæ replicationis duplicatio eſt: Niſi conuenerit ne culpa præſtetur. tūc enim non niſi de dolo tenetur. l. contractus. 23. ibi: ſed hæc ita. ff. de reg. iuris. Tertia: Niſi caſu & vi maiore quid acciderit. tunc enim etiam in ijs contractibus, in quibus reus non ſolum dolum, ſed & culpam præſtat, excuſatur. d. l. 23. §. fin. Ratio proponitur l. 2. §. ſi eo tempore. ff. de adminiſtr. rer. ad ciuit. pertinent. Huius duplicationis triplicatio prima eſt: Niſi culpa caſui interuenerit, vel eum præceſſerit. elicitur ex d. §. fin. Concordat l. ſi vt. 5. §. quod verò ſenectute. ff. commodati. Sed & huius triplicationis ſpecies & exempla ſunt triplicationes proximè ſequentes. Altera triplicatio eſt: Niſi imperitia rei conuenti acciderit. l. imperitia. 174. ff. de reg. iuris. l. ſi quis. 9. §. Celſus. ff. locati. Inſtit. de l. Aquilia. §. imperitia. l. illicitas. 6. §. ſicuti. ff. de officio Præſidis. Concordant item ea quæ proponuntur ī. lib. 19. capite 6. quæſt. 1. cauſa 9. except. 1. replic. 2. Tertia triplicatio eſt: Niſi præceptoris nimia ſæuitia acciderit caſus. l. præceptoris. 6. ff. ad l. Aquiliam. Huius exemplum proponitur l. ſed & ſi. 5. §. fin. ff. eod. tt. Quarta triplicatio eſt: Niſi dum immiſcet ſe rei ad ſe non pertinenti, caſus acciderit. l. culpa. 36. ff. de reg. iuris. Plures triplicationes vide ī. lib. 17. capite 4. quæſt. 1. except. 3. Hæc de prima propoſitæ exceptionis replicatione eiusq; duplicationibus ſint dicta. Altera replicatio eſt: Niſi de damno dato agatur ex l. Aquilia: hoc enim caſu propoſitæ exceptioni locus non eſt. Inſtit. de l. Aquilia. §. iniuria. ibi: nam alioqui. M. I. R. d. replic. 1. Sed plura de hac re dicentur ī. vbi de l. Aquilia eiusq; actione tractabitur. Sed & de exceptione propoſita eiusq; replicationibus plura dicentur in ſingulis obligationum ſpeciebus, præſertim ī. lib. 17. cap. 4. quæſt. 1. except. 3. repl. 2.

IX. Exceptio: Niſi metus cauſa geſtum ſit. Vide ī. cap. 15. except. 16.

X. Exceptio: Niſi per iracūdiam ſit geſtum. l. quidquid. 48. ff. de reg. iuris. M. I. R. d. reg. 5. except. 11. Huius exemplum de vxore diuertente, & breui reuerſa, proponitur d. l. 48. Aliud habetur l. Imperatores. 29. §. mulier grauida. ff. de probationibus. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi perſeuerauerit in eo quod per iracundiam geſſit. d. l. 48. Altera: Niſi per iracundiam delictum vel crimen ſit commiſſum: in delictis enim & criminibus iracundia non excuſat. l. aut facta. 16. §. cauſa. ibi: puniuntur. ff. de pœnis. Concordat l. ſi non. 5. ibi: ſi autem. C. de iniurijs. M. I. R. d. except. 11. repl. 1. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi ex iuſta ira crimen ſit commiſſum. approbatur exemplo l. Gracchus. 4. in fin. C. ad l. Iul. de adulterijs. M. I. R. d. repl. 1. dupl. 1.

XI. Exceptio: Niſi per errorem & ignorātiam quid geſtum ſit. l. in totum. 76. ff. de reg. iuris. Plura de hac exceptione vide ī. cap. 15. except. 15.

XII. Exceptio: Niſi iuſſu patris vel domini geſſe-

rit. l. is damnum dat. 130. ff. de reg. iuris. De quo vide ſ̃. lib. 1. cap. 13. except. 4.

XIII. *Exceptio: Niſi iuſſu magiſtratus geſſerit. l. non videntur. 127. §. fin. ff. d. tit. M. I. P. lib. 5. cap. 6. reg. 1. except.*

XIIII. *Exceptio: Niſi iure ſuo vſus geſſerit. Ex hoc enim geſto alteri non obligatur. l. nullus. 56. ff. de reg. iuris. Huius exceptionis elegans exemplum proponitur l. 2. §. penul. ff. de aqua pluuia arcenda. Aliud habetur l. quod autem. 6. §. apud Labeonem. ff. quæ in fraudem creditorum. l. nihil. 171. ff. de reg. iuris. l. Proculus. 26. ff. de damno infecto. item l. quod & lex. 3. §. is tamen. ff. de libero homine exhib. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi iure ſuo vtatur non tam vt ſibi proſit, quàm vt alteri noceat. d. §. penult. & l. 1. §. denique Marcellus. ff. eod. tit. de aqua pluuia arcenda. Exemplum proponitur l. vtilis. 8. §. ſi aderit. ff. de legat. præſtan. contra tab. Altera replicatio eſt: Niſi iure ſuo vtens officiat alteri, in quo ius nocendi nō habet. approbatur exemplo l. domum. 61. ff. de reg. iuris. Aliud exemplum eſt, ſi is qui ſoluendo non eſt, res ſuas alienauerit, vel debitores ſuos liberauerit. de quo in tit. quæ in fraudem creditorum.*

XV. *Exceptio: Niſi ſciente & conſentiente aduerſario geſtum ſit. l. nemo. 187. ff. de reg. iuris. M. I. P. d. reg. 1. except. 2. & d. lib. 5. cap. 12. reg. 39. M. I. R. d. reg. 5. except. 13. Huius exemplum proponitur l. 1. §. vſque adeo ff. de iniuriis. Aliud l. qui vas. 49. §. qui ex voluntate. ff. de furtis. Tertium exemplum habetur l. quod autem. 6. §. præterea illud. ff. quæ in fraudem creditorum. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi aduerſarius deceptus vel errans conſenſerit. l. nihil conſenſui. 116. §. fin. ff. de reg. iuris. Concordat l. ſi per errorem. 15. ff. de iuriſdictione. Cuius duplicatio eſt: Niſi in iure, non in facto errauerit. l. regula eſt. 9. in prin. ff. de ignor. iuris & facti. Eius autem exemplum proponitur l. cum donationis. 33. C. de tranſactionibus. Hactenus de exceptionibus generalioribus, quæ cauſis obligationum & actionum poſſunt obiici, ex perſonis gerentiū, item ex cauſa & modo gerendi deſumptis. Sumūtur autem plures etiam ex conſequentibus eius quod geſtum eſt: de quibus alibi, vbi de liberationib. tractabitur. Sed & ſpeciales exceptiones vide paſſim ſub ſuis ſpeciebus. Nunc ad effectus obligationum, hoc eſt, ad actiones transeundum.*

DE ACTIONIBVS, ET PRImùm quid & quotuplex ſit actio? Cap. III.

I. DE DEFINITIONE actionis.

Definitur actio Inſtit. de actionib. in prin. Concordat iiſdem verbis l. nihil aliud. 50. ff. de action. & obligat. Planè actionis verbum nunc generalem, nunc ſpecialem habet ſignificationem. l. pecuniæ verbum. 178. §. actionis. ff. de verb. ſignif. M. I. R. lib. 5. cap. 1. reg. 7. In ſpeciali ſignificatione actio ſumitur l. actio. 27. ff. de action. & obligat. In generali l. actionis. 34. ff. de verb. ſignif. Sanè in libro hoc propoſito actio generali, non ſpeciali ſignificatione accipitur. Sed & interdum agere is dicitur, qui exceptione vtitur. l. 1. ff. de exceptionibus. In qua ſignificatione hic actionis vocabulo non vtimur. De eo vide ĩ. lib. 24. cap. 1. quæſt. 2.

II. DE DIVISIONIBVS actionis.

I. *Diuiſio, ſumpta ex perſona eius aduerſus quem actio competit, quòd ſcilicet aut in rem ſint, aut in perſonam, proponitur l. actionum. 24. in princ. ff. de action. & obligat. item Inſtitut. de actionibus. §. omnium. M. I. R. d. cap. 1. reg. 11. Differentiæ autem harum actionum quatuor ſunt potiſſimùm: quarum prima ex cauſa ſumitur. Nam actio in perſonam ex obligatione aliqua intenditur, vel ex contractu, vel ex quaſi contractu: vel ex maleficio, vel ex quaſi maleficio. In rem autem actio non ex obligatione aliqua principaliter mouetur, ſed ex dominio actoris, aut alio aliquo iure actori in re competenti: vtputa quia pignori ei ſit obligata. Altera differentia ſumitur ex perſona eius aduerſus quem agitur. Nam actio in rem ſemper aduerſus eum competit, qui rem, de qua controuerſia eſt, poſſidet: actio autem in perſonam datur aduerſus eum qui actori obligatus eſt: nec intereſt vtrum rem, cuius gratia agitur, poſſideat, necne. Planè interdum etiam aduerſus rei poſſeſſorem actio perſonalis competit: vt actio quod metus cauſa, ad exhibendum, &c. Quæ actiones perſonales in rem ſcriptæ vocantur: & nihil aliud ſunt, quàm actiones ex negotio aliquo geſto vel maleficio competentes, non ſolùm aduerſus eum cum quo geſtum eſt, ſed & aduerſus quemuis rei poſſeſſorem. Sic & interdicta omnia, in rem concepta quidem ſunt, vi autem perſonalia ſunt. Actiones igitur perſonales, duplices ſunt, aliæ merè perſonales, aliæ in rem ſcriptæ. Tertia differentia eſt in nomine. In rem enim actio, Vindicatio dicitur: in perſonam autem, Condictio. d. §. omnium. & §. appellamus autem. Quarta differentia, ſumpta ab effectu, proponitur l. & an eadem. 14. §. actiones. ff. de exceptione rei iudicatæ. De qua & plura vide ĩ. lib. 24. cap. 14. except. 4. Hæc de prima actionum diuiſione ſunt dicta.*

II. *Diuiſio, ſumpta ex facto ex quo agitur, proponitur l. actionum. 24. §. actionum. ff. de action. & obligat. Similis obligationum diuiſio, ſed melior, propoſita eſt ſ̃. cap. 1. diuiſ. 3.*

III. *Diuiſio, ſumpta ex iure ex quo agitur, quòd ſcilicet aut ciuilis ſit, aut honoraria, habetur d. l. 24. §. fin. Similis obligationum diuiſio propoſita eſt ſ̃. cap. 1. diuiſ. 2. Concordat item Inſtitut. de actionibus. §. ſed iſtæ quidem. Vbi vtriuſq; generis ſpecies & exempla enumerantur. Planè honorariæ actiones, quæ & prætoriæ appellantur, regulariter quidem annales ſunt. Inſtit. de perpet. & temp. action. in princ. Cuius exceptio eſt: Niſi rei perſecutionem contineant. approbatur ſimul & declaratur l. in honorariis. 34. ff. de action. & obligat. Concordat Inſtit. d. tit. in prin.*

IIII. *Diuiſio, itidem ex iure quo agitur ſumpta, hoc eſt: quòd alia directa ſit actio, alia vtilis. Directa eſt, quæ ex ipſis verbis legis datur: vtilis verò, quæ ceſſantibus verbis ex mente legis iuſta interpretatione competit. Vtputa dicit lex Aquilia: Si quis alteri*

damnum

damnum fecerit, quòd vſſerit, fregerit, ruperit iniuria: quanti ea res erit in dieb. triginta proximis, tantum æs domino dare damnas eſto. l. ſi ſeruus. 26. §. tertio autem. ff. ad l. Aquil. Si quis igitur ſeruum vel pecudem alicuius vſſerit, fregerit, ruperit: ex iam dictis verbis legis actio competit, quæ dicitur directa. d. l. 26. §. ſi quis igitur. Si quis autem alienum vinum vel frumentum conſumpſerit, ex dictis quidem verbis actio non competit: quia lex de vſto, fracto & rupto, non de conſumpto vel effuſo loquitur. Quia tamen mens legilatoris & hæc fuit, vt quis de conſumpto quoque teneatur: ex mente legis competit actio, quæ dicitur vtilis. l. qui occidit. 30. §. ſi quis alienum. ff. eod. tt. Quoties autem deficit actio vel exceptio directa, vtilis actio vel exceptio danda eſt. l. quia. 11. & l. quoties. 22. ff. de præſcriptis verbis. Nihil verò intereſt, vtrum directa quis, an vtili actione agat vel conueniatur. Nam vtraq; actio eiuſdem poteſtatis eſt, eundemq; habet effectum. l. actio neg. geſtor. 46. ff. de negotijs geſtis.

V. Diuiſio, ſumpta ex re quæ in actionem venit, ſeu fine, quòd ſcilicet quædam rei perſequendæ gratia comparatæ ſunt, quædam pœnæ perſequēdæ, quædam miſtæ ſunt, habetur Inſtit. de actionibus. §. ſequens illa. M.I.R.d. cap. 1 reg. 13.

VI. Diuiſio, itidem ex re quæ in actionem venit ſumpta, quòd ſcilicet aut in ſimplum conceptæ ſunt, aut in duplum, aut in triplum, aut in quadruplum, proponitur Inſtit. d. tt. §. omnes autem.

VII. Diuiſio eſt, quòd quædam bonæ fidei ſint, quædam ſtricti iuris. Inſtit. eod. tt. §. actionum autem. M.I.R.d. cap. 1. reg. 15. Stricti iuris actio eſt ex ſtipulatu. l. vnica. §. ſed etſi non ignoramus. C. de rei vxoriæ actione. Sed & aliæ actiones præter in d. §. actionum autem, enumeratas ſtricti iuris à Doctoribus eſſe cenſentur. Planè bonæ fidei actionum propria ſunt: primum quidem, quòd non ex verborum ſolennitate, ſed ex ſolo conſenſu contrahentium ſuſtinentur. l. nihil. 116. ibi: qui & bonæ fidei. ff. de reg. iuris. Secundum proprium eſt, Quod bona fides, non ius ſtrictum in hiſce actionibus conſideratur. quod approbatur l. bonam fidem 4. C. de actionib. & obligat. Bona autem fides æquitatem ſummam deſiderat: quæ vtrum æſtimanda ſit ad merum ius gentium, an verò cum præceptis ciuilibus & prætorijs, tractatur l. bona fides. 31. ff. depoſiti. Tertium proprium proponitur l. quia tantundem 5. ff. de negotijs geſtis. Tantundem enim in bonæ fidei iudicijs officium iudicis valet, quantum in ſtipulatione nominatim eius rei facta interrogatio. Ex quo loco patet, quòd in ſtricti iuris contractibus alter alteri non niſi in id, de quo nominatim conuenit, obligetur, quo præſtito liberetur. l. exhibitionis. 7. C. ad exhibendum. In bonæ autem fidei contractibus etiam vltra id, de quo nominatim actum eſt, alter alteri ex bono & æquo obligetur. Cuius exemplum habetur l. & eleganter. 7. §. non ſolùm. verſic. ſi non eſt cautum. ff. de dolo malo. vbi dicitur, Si doli clauſula contractui non ſit ſubiecta, ſiquidem bonæ fidei contractus ſit, nihilominus ob dolum commiſſum ex eo contractu actionem competere. Cui concordat l. ſi quis. 9. in prin. ff. eod. tt. Si verò ſtricti iuris contractus ſit: ex eo contractu ob dolum commiſſum agi non poſſe, ſed de dolo actionem neceſſariam eſſe. Quod tamen ad bonæ fidei contractus attinet, diſtinguendum eſt inter dolum principalem, qui cauſam dedit contractui, & incidentem. Nam ſi quis dolo inductus contraxerit, aliàs non contracturus, hic dolus principalis appellatur, & ipſo iure contractum facit nullum, vt ex eo actio non detur. d. l. & eleganter. 7. in prin. verſ. ſiue nullam eſſe venditionem, cum ſua gloſſa. Quartum proprium eſt, quòd in bonæ fidei iudicijs libera poteſtas permittatur iudici ex bono & æquo æſtimandi, quantum actori reſtitui debeat. Inſtit. de actionib. §. in bonæ fidei. Quintum proprium, quòd ea quæ ſunt moris & conſuetudinis, in bonæ fidei iudicijs venire debeant, proponitur l. quod ſi. 31. §. quia aſſidua. ff. de ædilitio edicto. Sextum proprium eſt, quòd & affectus ratio in bonæ fidei iudicijs habeatur. l. cum ſeruus 54. ibi: placuit enim. ff. mandati. M.I.R.d. cap. 1. reg. 46. except. 1. Septimum: Bonæ fidei non congruit de apicibus iuris diſputare. l. ſi fideiuſſor. 29. §. quædam ff. mandati. Octauum: Quòd ea quæ contra bonos mores deſiderantur, in his iudicijs non recipiuntur. l. generaliter. 5. ff. de vſuris.

VIII. Diuiſio, itidem ex adiuncto iudicis officio ſumpta, quòd alia actio arbitraria ſit, alia non, proponitur Inſtit. de actionib. §. præterea quaſdam. M.I.R.d. cap. 1. reg. 14.

IX. Diuiſionis loco notanda ſunt actionum genera, quæ enumerantur l. actionis verbo. 36. ff. de actionib. & obligat. item Inſtit. de actionib. §. quædam actiones. Hactenus actionum diuiſiones cum ſingulorum generum definitionibus, ſpeciebus & proprijs propoſuimus. Quanquam poſſent plures adhuc eiuſmodi diuiſiones colligi. Nam quædam actiones ad hæredes tranſeunt, quædam non tranſeunt. Item aliæ annales ſunt, ſeu temporales, aliæ perpetuæ, &c. Sed de hiſce alibi ſuis locis tractabitur: vt, de priore quidem j. cap. prox. reg. vlt. de poſteriore in temporalibus præſcriptionibus. Ad reliquos igitur actionum locos tranſeundum.

QVIBVS COMPETAT ACTIO? Cap. IV.

QVod ad cauſas actionum earumq; exceptiones generales attinet, non eſt hic nobis immorandum, cum de ijs s. cap. 1. & 2. ſatis ſit dictum. Nūc igitur quibus actio competat, dicendum eſt.

I Regula, De filiofamiliâs & patre eius. Filiofamiliâs contrahente vel delictum patiente, non ipſi, ſed patri eius competit actio. approbatur ſimul & diſtinguitur l. filiusfamiliâs. 8. ff. de act. & obligat. Concordat Inſtit. per quas perſonas nob. obligat. adquir. in princ. M.I.R. d. cap. 1. reg. 16. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi iniuriarum ſit actio, Quod vi aut clam, Depoſiti vel Commodati. Hæc multiplex exceptio approbatur d. l. 8. Altera: Niſi in factum ſit actio. l. in factum. 12. ff. de action. & obligat. Huius exceptionis interpretationem & replicationes vide in gloſſa d. l. 12. Tertia exceptio eſt: Niſi pater abſens ſit, & nemo ſit qui patris nomine agat. l. ſi longius. 18. §. ſi filiusfamiliâs. ff. de iudicijs. Concordat

l.ſi libertus.12. ff. de in ius vocando. M.I.R.d.reg.16. except.1. Quarta: Niſi pendente conditione cauſa, ex qua actio competit, filius ſui iuris ſit factus l ſi vſusfructus.14.§.fin. ff.quando dies legator. cedat. l.ſi vxorem.5. C. de condit. inſertis. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ſtipulatus ſub conditione ſit filius, non legatum ei ſub conditione relictum. l ſi filiusfamiliás. 78. ff. de verb. obligat. Concordat yſdem verbis l.quæ legata 18. §. fin. ff. de regulis iuris. Quinta exceptio eſt: Niſi cum filiusfamiliás ſtipulatus eſſet hoc modo, Quantam pecuniam Titio credidero, fide tua eſſe iubes? emancipatus crediderit. l. quidam.132. §.fin. ff. de verb. obligat. & l.ſi debitori.47.§.ſi filiusfamiliás. ff.de fideiuſſoribus. Sexta: Niſi in tempus emancipationis filius ſit ſtipulatus. reprobatur l. vltim. ff. de ſtipulat. ſeruorum. Septima: Niſi de caſtrenſi peculio agatur. l.miles.4. §.1. ff.de caſtrenſi peculio. M.I.R.d.reg.16.except.2. Octaua: Niſi de ys rebus agatur, quarum vſusfructus tantùm patri, proprietas filio adquiritur. reprobatur Inſtit. per quas perſonas nob. obligat. adquir. in prin. ibi:ſcilicet patre. l.1.§.1.C.de bonis maternis. item l.cum non ſolum.8. §.vbi autem. C.de bonis quæ liberis M.I.R.d.reg.16.except.4.replic.1. Nona: Niſi patre recuſante, filius hæreditatem adierit. d.l.8. §.ſancimus. ibi: & filius ſimili modo. Decima: Niſi cum filiusfamiliás, patre apud hoſtes conſtituto, contraxiſſet, pater apud hoſtes moriatur. approbatur ſimul & diſtinguitur l.bona eorum. 22. §. quòd filius. ff.de captiuis. Plura de hac re vide ĩ. lib.25. cap.15. quæſt.2.reg.2 & 3. Aliam exceptionem vide M.I.P. lib.5.cap.6.reg.3. except.1. Hæc de prima regula eiuſq; exceptionibus ſunt dicta.

II.Regula, De ſeruo & domino. Seruo contrahente, vel delictum patiente, domino, non ſeruo competit actio. l.nec ſeruus.41.ibi:itaq; quod ſeruo. ff.de peculio. Inſtit.per quas perſ.nobis obligat.adquir. in prin. item Inſtit.de ſtipulat.ſeruor.in prin. M.I.R. d.cap.1. reg.17. Huius regulæ exceptio prima eſſe videtur: Niſi poſt contractam obligationem ſeruus fuerit manumiſſus. ſed reprobatur l.quæcunq;.55. ff.de act.& oblig. Planè admittitur in caſu, de quo ĩ.except.11.item in alio caſu, de quo ĩ.lib.18.cap.3.except.7.replic.2. Altera exceptio: Niſi ſeruus in tempus manumiſsionis fuerit ſtipulatus. reprobatur l.vlt. ff.de ſtipul. ſeruor. Tertia: Niſi ſeruus hæreditarius obligationem adquiſierit. reprobatur Inſtit.de ſtipul.ſeruor.§.1. Concordet l.qui à ſeruo.15.ff.de action.& obligat. Quarta: Niſi ſeruus non nominatim domino ſuo ſit ſtipulatus. reprobatur l.ſiue mihi.15.ff.de ſtipul.ſeruor.l.1.in prin.ff.eod.tt. item Inſtit.d.tt.§.ſiue autem. Quinta: Niſi ſeruus eius qui apud hoſtes eſt, ſtipuletur. reprobatur l.1. ff. de captiuis. Plura de hac exceptione vide ĩ.cap.15.except.26.repl.13.dupl.3.triplic.1.item lib.25.cap.15.quæſt.2.reg.4. Sexta: Niſi ſeruus vniuerſitatis ſit ſtipulatus. reprobatur l.ſi ſeruus.3. ff.de ſtipulat.ſeruor. Septima exceptio eſt: Niſi ſeruus alij nominatim ſit ſtipulatus. l. ſeruus. 30. & l.ſeruus. 14. ff.d.tt. Octaua: Niſi factum contineat ſtipulatio. Inſtit.d.tt.§.ſed cum factum.l.ſtipulatio.38.§.hi qui ſunt, & §.hæc quoq;.ff.de verb.obligat. M.I.R. d. reg.17.except.1. Nona: Niſi operas ſibi ſeruus ſit ſtipulatus. l.ſi ſeruus.38. ff.de ſtipul. ſeruor. Decima: Niſi vetante domino ſeruus ſit ſtipulatus. reprobatur l.ſeruus.62. ff.de verb. oblig. Vndecima: Niſi cum ſub conditione ſeruus adquiſierit actionem, exiſtente conditione liber ſit factus. Hæc exceptio approbatur in legatis, diſtinguitur in ſtipulationibus, l.quæ legata.18 ff.de reg.iuris. Plura de regula propoſita, alyſq; ſimilib. vide ŝ.lib.7.cap.2.

III. Regula, De pluribus dominis ſeruo communi contrahente. Regulariter quidem ſingulis dominis pro parte quam in ſeruo quiſq; habet, actio adquiritur. Quæ regula approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ habentur ŝ.lib.7.cap.2.reg.4.

IIII.Regula, De vno ex pluribus quib. actio competit. Si plures ſint conſortes eiuſdem litis, etiam vni ex pluribus, abſentibus cæteris, competit actio. l.1.C. de conſortib. eiuſdem litis. l.eadem dicemus.4.§.fin. ff.de verb.oblig. item l.in executione.85.§.pro parte. ff.d.tt. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi vnus conſortũ cæteris abſentibus in ſolidum velit experiri. hoc enim caſu exceptio illi obſtabit.d.l.1. Cuius replicatio prima eſt: Niſi præſens abſentium nomine agẽdi habeat mandatum. Hæc abſq; controuerſia eſt iuſta. Huic ſimilis eſt & altera replicatio hæc: Niſi præſens de rato caueat. l.2.C.d.tt. Huius duplicatio prima eſt: Niſi lis cæteris præſentib. non ſit inchoata. Hæc duplicatio elicitur, authore Accurſio, ex d.l.2.Sed videtur reprobanda potius per ea quæ propoſita ſunt ŝ.lib.2.cap.5. quæſt.4.except.1.repl.6. Altera duplicatio eſt: Niſi certum ſit, præſentem contra voluntatem abſentium experiri. hoc enim caſu etiam de rato cautione oblata in ſolidum agens non eſt audiendus. l.Pomponius.40. §.fin.ff.de procuratorib. Hæc de ſecunda replicatione, eiuſq; duplicationibus. Tertia replicatio eſt: Niſi plures ſint rei ſtipulandi. hoc enim caſu vnus eorum cæteris etiam abſentibus in ſolidum poteſt experiri. l.2. ff.de duobus reis conſtit. Concordat l.ſi rem.31. §.ſi duo.ff.de nouationib. Sed & plura de hac re vide ĩ.lib.16.cap.10. Quarta replicatio eſt: Niſi res quæ petitur, diuiſionem nõ recipiat. l.2.§.ex quo quidem. ff.de verb.oblig.l.2. §.reſtitutionem. ibi:ideoq;. ff. de prætorijs ſtipul.& l.via.17 ff.de ſeruitutib.

V.Regula, De poſſeſſore. Huic non datur actio. l.1. §.interdictum.ff.vti poſsidetis.M.I.R d.cap.1.reg.24. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi poſſeſſor in ſua poſſeſsione turbetur, vel ſuo qualiter velit vti prohibeatur: hoc enim caſu illi ad retinendam poſſeſsionem interdictum competit Vti poſsidetis, vel Vtrubi, item actio iniuriarum. d. §.interdictum autem. item l.iniuriarum.13. §.ſi quis me. ff de iniurys. Altera exceptio eſt: Niſi cõfeſſoria vel negatoria actione agatur. Hæc enim etiam poſſeſſori datur. Inſtit.de actionib. §. æquè ſi agat. ibi:quod genus actionis.

VI. Regula, De alio quàm cui debetur. Actionem alij competentem alius exercere non poteſt. l. nemo alieno.165. ff.de reg.iuris. l.ſoluendo. 38. ff.negot.geſtorum.l.item ſi cum.5.§.fin.ibi:quoniam conuenien di. ff. d.tt. item l.naturalis.5. §. ſed ſi facio. ibi: ſine quo exigi. ff.de præſcriptis verbis. M.I.R. lib.5.cap.1. reg.19. Elegans exemplũ proponitur l.loci corpus. 4.

§.com-

§.competit autem.ff.ſi ſeruitus vindicetur. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ei qui agit, à creditore mandatum ſit vt ageret. Hoc enim caſu alieno nomine actio competit. approbatur ſimul & diſtinguitur ſ.lib.2.cap.5. Altera: Niſi creditor actionem actori alienauerit.l.certi.9. C. de hæred. vel action. vendit. Quæ exceptio propoſita approbatur, ſimul & prima eius replicatio, ſumpta ex genere actionis alienatæ, reprobatur. M.I.R d.reg.19. exc.1. Altera replicatio eſt: Niſi actio ceſſa & mandata non ſit à creditore ei cui eſt alienata, ſeu actori. approbatur ſimul & diſtinguitur l fin. C. quando fiſcus vel priuatus. M.I.R. d.exc.1.repl.1. Huius replicationis ratio hæc eſt: quia quemadmodum ſe habet traditio in rebus corporalibus, ita quoque ſe habet ceſſio in actionibus ſeu rebus incorporalibus. Vt igitur is cui res vẽdita vel alio modo alienata eſt. eam rem vendicare nõ poteſt, niſi fuerit & tradita,l ſi ager.50.ff.de rei vendicat. ita quoque actio alienata exerceri non poteſt. niſi fuerit & ceſſa vel mandata. Huius replicationis duplicatio eſt, Quòd quamuis actio ceſſa non ſit, & ob id directa non detur, vtilis tamen ei cui alienata eſt, competat actio. d. l.fin. Cui concordat l.1. cum l. ſeq. C. de obligat. & action. item l.poſtquam.7.C. de hæredit vendita.l. ex nominis.8. itẽ l.certi.9. C.eod.tt. M.I.R lib.5. cap. 6.reg.55. Tertia replicatio eſt: Niſi is qui alienauit ceſſit actionem ſeu mandauit, antequam actor eam in iudiciũ deduceret, mortuus ſit. hoc enim caſu perinde eſt, ac ſi actio mandata non ſit: cum mandatum morte mandantis ſoluatur. Ideoq; non directa, ſed vtilis actio competit.d.l.1. Quarta: Niſi actio pro modico precio ſit alienata vel ceſſa. hæc enim ceſſio, quia ſimulata præſumitur, & animo vexandi aduerſarium, non valet. approbatur ſimul & diſtinguitur l per diuerſas.22. C.mandati. M.I.P. lib.5. cap.6.reg.4. M.I.R d.except.1.replic.2. Huius replicationis aliquot ſubijciuntur duplicationes in d.l.22. quarum prima eſt: Niſi quantum pro ea eſt precij nomine ſolutum, eiusq; precij ſunt vſuræ: in tantum eius ceſſio valebit. vltra non.M.I.R.d.replic.2.duplic.1. Altera: Niſi cohæredes inuicem ſibi actiones hæreditarias ceſſerint. M.I.R. d. replic.2. duplic.2. Tertia: Niſi creditori actio à debitore in ſolutum cedatur. M.I.R. d.replic. 2.duplic.3. Quarta: Niſi ei qui res alienas poſſidet, ius aliquod, pignoris puta vel retentionis, in ijs rebus ab alio cedatur, quo aduerſus vindicantem exceptione tueri ſe poſſit.M.I.R. d.replic.2. duplic.4. Quinta: Niſi cùm pluribus actio vel res alia legata eſſet, illi inuicem ceſſionem actionis eius quod relictum eſt faciant, vel ab hærede impetrent. M.I.R. d. replic.2. dupl.5. Sexta: Niſi actio non vendita, ſed donata ſit. Huius duplicationis triplicatio eſt: Niſi donatio ſit ſimulata, vel actio pro parte vendita, pro parte donata ſit. hoc enim caſu non vltra id quod precij nomine ſolutum eſt, actionis ceſſio valet. l. ab Anaſtaſio.23. C. eod.tt. mandati. Hæc de quarta replicatione eiusq; duplicationibus ſunt dicta. Sed & plura de ea vide j. capite 15. except.19. Quinta propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi iudicij mutandi cauſa facta ſit actionis ceſſio, vt reo conuento durior actor ſubſtituatur.l.cum miles.12. ff.de alienatione iudicij mutandi cauſa. Sexta: Niſi creditor ſoluto debito non in continenti, ſed ex interuallo ſoluenti actionem ceſſerit. l. Modeſtinus.76. ff. de ſolutionibus. Concordat l.1 C. de contrario iudicio tutelæ. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi in ſolutione vel antè conuenit vt mandarentur actiones. d.l.76. ibi: vel cum conueniſſet. Septima replicatio: Niſi debitor cum creditore, qui actionem ceſſit, tranſegit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius duplicatio eſt: Niſi debitor ei cui ceſſa actio eſt, nomen ſuum emi mandauit, eiq; ſtipulanti promiſit. l. apud Celſum.4. §.quòd ſi quis. ff. de doli mali exceptione. Hæc de ſecunda propoſitæ regulæ exceptione, eiusq; replicationibus ſint dicta. Tertia exceptio eſt: Niſi mandatu actoris creditor ſit ſtipulatus vel contraxit. Hæc exceptio approbatur infrà lib.16. cap.5. reg.1. Quarta exceptio eſt: Niſi actoris interſit. tunc enim, quamuis alij debeatur, actori tamen pro ſuo intereſſe actio deneganda non eſt. approbatur exemplo l.1. cum duabus legibus ſequẽtibus ff.de liberali cauſa. Alia eius exempla vide ſupra lib.13.cap.1. quæſt.3.regul.3. Quinta exceptio eſt: Niſi quis alio capitali pœna damnato appellet. huic enim, quamuis eius nihil interſit, nec damnatus conſentiat, appellatio permittenda. l.non tantum.6.ff de appellationibus. Sexta: Niſi actor, tutor vel curator ſit eius cui competit actio. Hæc exceptio tractata eſt ſ.lib.5. cap.11. officio 2.regul.1. Septima: Niſi mater impuberis filij actionem intendat: reprobatur l liberto.30. §. quanquam. ff. negocior. geſtor. Octaua: Niſi actor ſit creditor eius cui competit actio. reprobatur l. hæredem.3. C. de hæredit. action. Concordat l ſi ſoluere.7. C. de nouationibus. Planè admittitur exceptio propoſita in caſibus ſequentium exceptionum. Nona: Niſi reus ſe ſoluturum actori conſtituit, vel ei ſit delegatus. tunc enim, quamuis alij teneatur, tamen propoſita exceptione non defenditur. d.l.7. Decima: Niſi nomen rei conuenti actori à creditore pignori ſit obligatum. l. ſi conuenerit.18. in princip. ff. de pigneraticia actione. Concordat l. grege.13. §. cum pignori. ff. de pignoribus. Vndecima: Niſi creditor cui competit actio, alijs condemnatus ſit, & non ſoluendo exiſtat. tunc enim ijs quibus eſt condemnatus, aduerſus eius debitores actio deneganda non eſt. l. 2. C. quando fiſcus vel priuatus.l.1. C de condict.ex lege. l.à diuo Pio.15. §.in venditione.ibi:quod ſi nec. ff.de re iudicata.item l.ciuitates.8. ff. quod cuiuſque vniuerſitatis. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi aliunde ex bonis condemnati actori ſatisfieri poſſit. Quæ replicatio ex legibus iam propoſitis conſtat. Concordat l.non prius.4. C. quando fiſcus vel priuatus. Altera replicatio eſt: Niſi reus debitorem condemnati ſe eſſe neget. l. ſi debitum.3. C. eod. tt. Duodecima exceptio eſt: Niſi actor hæres ſit eius cui competit actio. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ proponuntur j.regul.prox. Decimatertia: Niſi creditor nomine actoris contraxerit, tanquam eius tutor vel curator. approbatur per ea quæ habentur ſ.lib.5.cap.1. quæſt. 8.regul.4.

VII. Regula, De hæredibus creditoris. Actio quæ datur defuncto, regulariter quidem etiam eius hære-

dibus competit.l.hæres.37.ff.de adq.hæred.M.I.R.lib.5.cap.1.reg.21. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ex certa re, non parte hæres ſit inſtitutus. l. quoties. 13. C.de hæred.inſtit. Cuius replicatio eſt: Niſi vnus tantùm hæres ſcriptus ſit, vel omnes ex certa re. hoc enim caſu ex parte videntur inſtituti. approbatur ſimul & diſtinguitur s̄. lib.9. cap.10. de reliquis inſtitutionum circumſtantijs, except.105. Secunda exceptio eſt: Niſi hæres ſeſe hæreditate abſtinuerit. l.vlt. ff.de adq.hæred. Huius exceptionis replicationes vide s̄.lib.10.cap.9.except.12.& exc.14. Tertia exceptio eſt. Niſi actio ſit pœnalis.reprobatur Inſt.de perpetuis & temp. act. §. non autem omnes. ibi: ſed hæredib. Concordat l.1. §.hæredes ff. de priuatis delictis. M.I.R.lib 5.cap.10 reg.13. Planè admittitur in actionum ſpeciebus, quæ ſequuntur. Quarta exceptio eſt: Niſi actio ſit iniuriarum. d. §. non autem omnes. Huius leges cōcordantes vide j̄.lib.22.cap.12.reg.13. Quinta exceptio eſt: Niſi actio ſit de eo quòd quis parentem vel patronum ſine permiſſu Prætoris in ius vocauerit.l.penult ff.de in ius vocando. Sexta: Niſi de deiecto & effuſo, vnde liber homo perijſſe, vel damnum in corpore paſſus eſſe dicitur, actio ſit.l.ſi verò.5.§.hæc autem. ibi: quæ autem de eo. ff. de his qui deiecerint. Septima: Niſi actio in factum ſit de calumniatoribus. l.hæc actio.4 ff.de calumniatoribus.

Replicatio præcedentium exceptionum generalis.

Planè trium exceptionum proximè præcedentiū, & ſi quæ ſunt ſimiles, replicatio communis eſt: Niſi lis à defuncto fuerit cœpta. tunc enim eius quoq; hæredi actio qualiſcunq; competit. l.nemo enim.87. ff. de reg.iuris. Concordat.Inſt.de perpet.& temp.act.§. pœnales autem. Octaua exceptio eſt: Niſi vnus ex pluribus hæredibus in ſolidum experiri velit, cum ſit pro parte hæres. huic enim obſtabit exceptio.approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt s̄.reg.4.except.1. item l.2. §.incertam.ibi: at in contrarium ff de prætorijs ſtipulat. M.I.R. d.reg.21. exc. 4. Sed & præter replicationes d. except.1. propoſitas, numerantur & plures, quarum prima eſt: Niſi vnus hæredum actione hypothecaria agat.tunc enim in ſolidum ei competit actio.l.1.C ſi vnus ex plurib.hæred. Altera: Niſi teſtator vni hæredum nomen prælegauerit. l.1. C. de exceptionibus. Tertia: Niſi cohæredes adhuc in utero habeat. reprobatur l.ſed etſi.28.§.fin. ff.de iudicijs. Quarta: Niſi cohæredes nondum adierint.reprobatur l.2 ff.ſi pars hæred.petatur. Quinta: Niſi res diuiſionem nō recipiat. De qua re vide j̄.cap. prox.reg.5.except.7.repl.2. Nona exceptio eſt: Niſi ius aliquod perſonale petatur. approbatur j̄. lib.16. cap.4. except.2. replic.1. duplic.1. item cap.5.reg.6. Hactenus de hærede creditoris.

VIII.Regula, De hærede hæredis, proponitur l.2. C.communia de ſucceſſionibus.Sed & plura de hac re vide s̄ lib.9.cap.20.reg.1.

IX.Regula, De capite minuto. Huic actio non datur.approbatur & diſtinguitur j̄. lib.25. cap.15.q.4 reg.2. Hactenus quibus competat actio.

ADVERSVS QVOS COMPETIT actio, per quos, item vbi & apud quem. Cap. V.

PRima regula, De ſeruis. Aduerſus ſeruos non datur actio.l.cum ſeruis.107. ff.de reg.iuris. Concordat l.ſeruus.6. C. de iudicijs. l.cum debitoris.7. C. d.tt. Concordant item ea quæ propoſita ſunt s̄.cap.2. except.3. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi ſeruus manumiſſus fuerit. tunc enim ex eo quod in ſeruitute geſſit, interdum conueniri poteſt. de qua re vide s̄.lib. 6.cap.10.quæſt.13.reg.9.item j̄.lib.10.capite 5.quæſt. 1.except.2.

II.Regula, De filiofamiliâs. Aduerſus filiumfamiliâs æquè ac aduerſus patremfamiliâs competit actio. l.tam ex contractibus.57.ff de iudicijs. Plura de regula propoſita vide s̄.cap.2.except.4. item j̄.lib.21.cap. 6.quæſt.3.

III. Regula, De minoribus ætate. Etiam aduerſus hos datur actio. l.ſub prætextu.4. C. de hæred. actionib. Planè huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi minor tutorem vel curatorem nō habeat, à quo defendatur. hoc enim caſu in eum actio danda nō eſt, quemadmodum nec ſentētia in eum ferenda. de quo s̄.lib.2.cap. 29.quæſt.3.except.7. Si itaq; minor tutorem vel curatorem non habeat, actor rogabit eos qui pupillo tutorem petere tenētur, vt petant: & ſi hi petere neglexerint, accedet magiſtratum de tutore pupillo conſtituendo, vt ſuam aduerſus eum actionē inſtituere poſſit. De qua re dictum s̄. lib.5 cap 5.quæſt.2.reg.2 except.1.repl.2. Altera exceptio eſt: Niſi pupillus filius defuncti eſſe negetur. Hæc enim actio præiudicialis in pupillum nō datur, ſed in tempus pubertatis differtur. approbatur edicto Carboniano.de quo s̄. lib.11.cap.9. Tertia exceptio eſt: Niſi minor infans ſit. l quiq; 4.in prin.ff.de in ius vocando. Planè hoc caſu tutor eius cōueniendus, non infans.l.1. §.ſufficit. ibi: ita tamen ff. de adminiſtrat.tutor.

IV. Regula, De alio quàm qui contraxit vel deliquit. Ex contractu vel delicto vnius regulariter aduerſus aliū actio non competit. l.1. C. vt nullus ex vicarijs. Concordat l.cum te.3.§ fin.C.ne vxor pro marito.l.nullam.4. C.de executoribus. M I.R. lib.5.cap. 1.reg.26. Huius exemplū proponitur l ob cauſam.3. C.de oblig & act. Aliud l.nimia.11 C.eod.tt. Tertiū exemplum habetur l.vlt.C.ne filius pro patre. Quartum l.1.C.ne vxor.pro marito.l.2.itē l cum te 3.C.d. tt.Nouell.c.53.§.penul.itē Nouell.c.117.§ ſi quas verò, ijſdē propè verbis. Quintū exemplū proponitur d. l.3.verſ.cum neq; Sextū d.l.3.verſ.quomodo matres. Cui concordat l.vlt.C.eod tt. Septimum l.patris.3. C.ne filius pro patre. l.2. C. d tt. item l.ſi pater.3. C. qui bonis cedere poſſunt. Octauum exemplum proponitur lege prima. C. ne filius pro patre. Concordat l. ſi filius. 4. C eod.tt. M.I.P. d.cap.6. regul.7. Planè propoſita regula exceptio prima eſt: Niſi pater de contractu filij quem habet in poteſtate, conueniatur: hic enim pro filio actione de peculio, vel de in rem verſo, vel alia ſimili tenetur. d.l.1. Concordat Inſt. quod cum eo qui in alterius poteſtate eſt, geſtum eſſe dicetur. de qua re vide j̄.lib.21. cap.

6.cum

6.cum ſequentibus. Altera exceptio eſt: Niſi dominus ſerui ſui nomine. nam & hic ſerui nomine de peculio, de in rem verſo, noxali & alijs ſimilibus actionibus tenetur. De quibus vide d.cap.6. cum ſequẽtibus. Tertia: Niſi reus pro alio fideiuſſerit, vel ſe ſoluturum conſtituerit, vel vt alij crederetur mandauerit. tunc enim alterius nomine vel actione ex ſtipulatu fideiuſſoria, vel de conſtituta pecunia, vel mandati actione tenetur. M.I.R.d.reg.26.exc.7. De quibus actionibus vide ĩ.lib.21. cap.1. cum ſequentibus. Quarta: Niſi reus debiti partem pro alio ſoluerit. reprobatur l. vlt. C.ne vxor pro marito. Quinta: Niſi pupillus vel adultus ex cõtractu tutoris vel curatoris ſui conueniatur. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃.lib.5.cap.1.quæſt.8.reg.5. Sexta: Niſi debitor pro creditore ſuo conueniatur. Hæc exceptio regulariter quidem reprobatur: admittitur tamen in certis caſibus. De qua re vide ſ̃.cap.prox. reg.6.except.8. cum tribus ſequentib. Septima: Niſi poſſeſſor rei pro alio pignori obligatæ, actione hypothecaria cõueniatur. approbatur ĩ.lib.17.cap.16.in actione hypothecaria. Octaua: Niſi reus aliquid à debitore ciuitatis, poſtea ſoluendo non exiſtente, comparauerit. l.2.C.de debitoribus ciuitatũ. Planè exceptio hæc tantùm ciuitatib. competit, non alijs priuatis. l.ſcimus.22.§.fin verò creditores.ibi: ſed nec aduerſus. C.de iure deliberandi. Niſi in fraudem creditorũ quid ſit alienatum à debitore: id enim per actionem Paulianam reuocatur. De qua vide ff.quæ in fraudem creditorum. Nona exceptio eſt: Niſi reus lucrum ceperit ex perſona debitoris. l. ex qua perſona.191. ff. de reg. iuris. Huius exemplum proponitur l.1.in prin.ff.de inſtitoria actione. Aliud l.ſi nõ ſolus.10. in prin. ff. ſi quis omiſſa cauſa teſt. Aliud in hærede debitoris proponitur l.ſi terzius.6.§.fin.ff.de aqua pluuia arcenda. De hoc exemplo vide ĩ.reg.prox. Eſt item exemplum propoſitæ exceptionis actio de in rem verſo. De qua alibi. Huius exceptionis replicatio prima eſt in perſona mulieris, pro qua debitor dotem dedit. l.2. C.de reuocandis ijs quæ per fraudem. Altera in eo, cui quid à debitore legatum eſt. hic enim ob id factũ defuncti præſtare non tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃.lib.12.cap.2.reg.14. Tertia replicatio eſt in eo cui debitor quid donauit. hic enim ob id debitoris factum non præſtat. approbatur ſimul & diſtinguitur ſ̃. lib. prox. cap.13. quæſt.5. in fine. Quarta eſt in eo, cuius abſentis negocia geſta ſunt. hic enim lucrum quidem percipit ex eo quod geſtum eſt, damnum autem non præſtat. l.ſi negocia. 10. ff. de negocijs geſtis. Quinta replicatio in ſocio adſumpto proponitur l. & quicquid.21. ff. pro ſocio. In ſumma, exceptio propoſita plures recipit replicationes quàm habet ſpecies. Hæc de nona exceptione. Decima exceptio: Niſi reus recepturus ſit à debitore quod pro eo præſtat. reprobatur l. nemo.130. ff. de regulis iuris. Huius exceptionis reprobatæ exemplum elegans proponitur l.ſupra iter.11. §. apud Ferocem.ff.de aqua pluuia arcẽda. Planè admittitur exceptio hæc in quibuſdã caſibus, vt l.& ancillarum. 27.§.ſi quis cum ſeruo. ff.de peculio.item l.2. §. item etſi in facto. ff.de verbor. obligat. Alias leges concordantes vide ĩ.reg.prox. except.7. replic.5. Planè huius exceptionis in caſibus iam dictis replicatio eſt: Niſi reus actionem, quam habet, actori cedere ſit paratus. l.quod debetur.51. in fine. ff. de peculio. Vndecima exceptio: Niſi auctor pro poſſeſſore conueniatur. reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃. lib.7. cap.5. except.13. Duodecima: Niſi mandatu rei alius contraxit vel deliquit. Hæc exceptio approbatur regula vulgari hac: Quod quis per alium facit, hoc ipſe feciſſe videtur. Cui concordat l.1. in prin. ff. quod iuſſu. l.is damnum dat.131. ff. de regulis iuris. item l. hoc iure. 194.ff.eod.tt. Plura de hac re vide ĩ.lib.21.cap.7.cum ſequentibus. Decimatertia exceptio eſt: Niſi reus ratum habuit, quod alius nomine eius geſſit. d.l.194. l.1. §. ſed & cum quis. ff. de vi & vi armata. & l.ei qui.7.§.fin. C. quod cum eo qui in aliena. M.I.P. lib. 5.cap.6.reg.8.exc.1. Decimaquarta: Niſi reus tabernæ vel naui præfecit eum qui geſſit. approbatur actione inſtitoria & exercitoria. De quibus ĩ. ſuo loco dicetur. Decimaquinta: Niſi dolo rei conuenti ab alio factũ ſit. approbatur exemplo l.non ſolùm.11. in prin. ff. de iniurijs. Decimaſexta: Niſi vnus hæredũ contrà ac promiſit defunctus, fecerit. hoc enim caſu etiã cæteri eius cohæredes tenentur. approbatur per ea quæ proponuntur ĩ.reg. prox.except.7.replic.5 & 6. Eius autem replicatio prima videtur eſſe: Niſi ita defunctus promiſerit, Per ſe hæredemq́; ſuum Titiũ non fieri: his enim cæteri videntur excuſati. verùm reprobatur l.Iulianus.131 in prin. ff.de verb.obligat. Altera: Niſi pro parte ſolui poßit quod eſt promiſſum. approbatur per ea quæ proponuntur ĩ. reg. prox. except.7. in prin.item repl.6.dupl.1 & 2. Hactenus propoſitæ regulæ exceptiones ſunt enumeratæ, quarum tamen plures ex diuerſis actionib. colligi poſſunt: vt ex iudicio publico de adulterijs, de eo qui adulterio perpetrando domũ præbuit: ex actione furti, de eo qui ſciens rem furtiuam ſuſcepit, &c.

V.Regula, De hæredibus debitoris. Actio quæ competijt aduerſus defunctum, competit etiam aduerſus eius hæredes. approbatur ratione nonæ exceptionis ſupra reg. prox. propoſitæ. M.I.R. lib.5. cap.1. reg.27. Huius autem regulæ exceptio prima eſt: Niſi pœnalis ſit actio, & ex dolo defuncti agatur. l.pupillum.111.§. in hæredes. ff.de regulis iuris. l.1.in prin. ff.de priuatis delictis. item Inſtitut. de perpetuis & temp.action.§. non autem omnes. M.I.R. d.reg.27. except.1. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ex dolo & maleficio defuncti quid ad hæredẽ peruenerit: de eo enim tenebitur. l ſicuti.38. ff. de reg. iuris. l.in honorarijs. 34.§.honoraria.ibi: vt tamen lucrum. ff.de action.& obligat.l.toties.44.ff.de regul.iuris. item l.vnica. C. ex delictis defunctorum. M.I.R.d.exc.1.rep.2. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi hæres de eo quod ad ſe peruenit, non ſit locupletior factus. reprobatur l. cum prætor.169. ff. de regul. iuris. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi lis cum defuncto ſit inchoata. l.omnes.25 ff.de action.& obligat. l.conſtitutionibus.32. item l.ſciendũ eſt.57. ff. eod.tt. l.nemo enim.87. in fine. l.pœnalia.124. itẽ l.omnes actiones. 181.ff.de reg.iuris. Inſtit.de perpet.& temp. action.§. pœnales. item l.1.C.ex delictis defunctorũ. Huius re-

plicationis duplicatio hæc eſſe videtur: Niſi lis non in iudiciũ deducta ſit, ſed eo nomine tãtùm preces principi oblata, ſed reprobatur l.1. C. quando libellus principi, &c. Tertia replicatio eſt: Niſi pœnalis actio ex contractu deſcendat. l. ex contractibus.48. ff. de act. & oblig. l. ex depoſiti.11. ff. d. tit. l. hoc iure.194. §. fin. ff. de reg. iuris. item l. ex ea parte.121. §. fin. ff. de verb. oblig. M.I.R. d. except.1. repl.1. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi nihil ex dolo defuncti ad hæredem peruenerit. Inſtit. de perpet. & temp. actionib. §. aliquando. Contradicit l. ad ea.199. §. fin. ff. de reg. iuris. De hac antinomia vide gloſſam in d. §. aliquando. Quarta replicatio eſt: Niſi ex ſtipulatu pœna petatur. l. Lucius.47. ff. de action. empti. M.I.R. d. except.1. repl.2. Quinta: Niſi pupillo aduerſus tutorem pœnalis actio competat. hæc enim morte tutoris non extinguitur, cum ſibi ſoluere debuerit. l. ſed non.10. ff. de act. tutelæ. Hæc de prima exceptione. Altera propoſitæ regulæ exceptio: Niſi hæreditas non ſit ſoluendo. reprobatur l. more.8. §.1. ff. de adqu. vel omitt. hæred. M.I.R. d. reg.27. except.2. Planè admittitur, ſi hæres conſcripto inuentario hæreditatem adierit. tunc enim, ſi emerſerit poſtea grande æs alienum hæreditarium, nõ vltra id quod in hæreditate eſt tenebitur. l. ſcimus.22. C. de iure deliberandi. M.I.R. d. exc.2. diſt.1. vbi etiam diſtinguitur. Tertia exceptio eſt: Niſi hæreditate ab hærede vendita, creditores cum emptore hæreditatis egerint. l.2. C. de pactis. Quarta: Niſi hæres hæreditate ſe abſtinuerit. approbatur ſimul et diſtinguitur ſ. lib.10. cap.14. reg.2. Quinta: Niſi hæres hæreditatem ex ſenatuſconſulto Trebelliano reſtituerit. approbatur ſimul & diſtinguitur ſ. lib.13. cap.18. Sexta: Niſi hæres ſcriptus cum hæredibus ab inteſtato venientibus tranſegerit. reprobatur l. Imperatores.3. in prin. ff. de tranſactionibus. Contradicit l. controuerſia.14. ff. d. tit. Quæ antinomia conciliatur hac diſtinctione, quod priore caſu agatur ex teſtamento, ſine quo actio legatarijs non competit: in poſteriore cõpetit actio creditoribus hæreditarijs etiam ſine teſtamento. gloſſ. in d. l.14. M.I.R. d. reg.27. except.4. Septima: Niſi pro parte hæres in ſolidum conueniatur. l.2. C. de hæred. actionibus. l.1. C. ſi certum petatur. l.2. C. ſi vnus ex pluribus hæred. l. in executione.85. §. prima ſpecies. ff. de verb. oblig. item l.2. §. incertam. ibi: in quibus. ff. de prætorijs ſtipul. M.I.R. d. reg.27. except.5. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi actione reali vel hypothecaria agatur de ea re quam vnus hæredum in ſolidum poſſidet: hic enim in ſolidum tenebitur. d. l.2. C. ſi vnus ex pluribus. l.2. C. de actionibus hæreditarijs. l. ſi poſſeſſor.55. ff. de rei vendicat. item l.2. §. ſed ſi vnus. ff. de prætorijs ſtipulat. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi lite conteſtata poſſeſſor deceſſerit. tunc enim, quamuis vnus hæredum rem in ſolidum poſſideat, nihilominus pro parte eſt damnandus. d. §. ſed ſi vnus, in fine. Altera replicatio eſt: Niſi res quæ petitur, talis ſit, quæ diuiſionẽ non recipiat. l. ea quæ.152. ff. de reg. iuris. M.I.R. d. exc.5. repl.1. & lib.5. cap.1. reg.21. exc.4. repl.1. Huius exempla proponuntur l. ſtipulationes.72. in prin. ff. de verbor. obligat. l.2. in prin. ff. d. tit. item l. via.17. ff. de ſeruit. Sanè propoſitæ replicationis ſpecies ſunt ea quæ ſequuntur. Sed & plura de hac re vide ĩ. lib.16. cap.6. reg.19. Tertia replicatio eſt: Niſi genus, non certa ſpecies debeatur. hoc enim caſu ſinguli hæredes in ſolidum tenentur. d. l.2. verſic. quadam partis quidem dationem. Huius duplicatio eſt: Niſi cum vno hæredum actum ſit, vel vni acceptolatum. tunc enim cæteri non niſi pro parte quæ ſupereſt tenentur. d. l.2. §. ſi tamen. Quarta replicatio eſt: Niſi vna res ex duabus alternatiuè debeatur. d. l.2. verſic. eiuſdem conditionis. Concordat l. in executione.85. §. pro parte. ff. eod. tit. Quinta: Niſi in faciendo, non in dando conſiſtat obligatio. d. l.72. l. eadem dicemus.4. in fin. ff. de verb. oblig. d. l.85. § in ſolidum. & §. ſecunda. l. cum ex cauſa.139. ff. d. tit. l. fideicõmiſſa.11. § penult. ff. de leg.3. item l.2. §. reſtitutione. ibi: ideoq́. ff. de prætorijs ſtipulat. M.I.R. d. exc.5. repl.2. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi pro ſua parte vnus hæredum cõuentus, pœnam vel intereſſe præſtitit: hoc enim caſu liberatur. l. ſtipulationes.72. §. Celſus tamen. ff. de verbor. obligat. l. cum ex cauſa.139. in fine. ff. eod. tit. item l. in executione.85. §. in ſolidũ, in fine. ff. eod. tit. Altera duplicatio eſt: Niſi factum diuiduum ſit, quod ab vno hæredum in ſolidum præſtari nõ poſſit, pro parte poſſit. approbatur per ea quæ proponuntur ĩ. repl. prox. dupl.1. Sexta replicatio eſt: Niſi pœna ſtipulationi ſit ſubiecta. tunc enim, quamuis vnus hæredum pro ſua parte ſtipulationi ſatisfaciat: tamẽ ſi cæteri ceſſent, nihilominus pœna in ſolidum cõmittitur etiam aduerſus eum qui ſuam partẽ ſoluit. itaq́, niſi in ſolidum præſtiterit vnus hæredum à pœnali ſtipulatione non liberatur. l. ſtipulationum.5. §. fin. & l. in executione.85. § penult. ff. de verbor. obligat. item l. hæredes.25. §. in illa. ibi: idem iuris. ff. familiæ erciſcundæ. M.I.R. d. exc.5. repl.4. Contradicit M.I.P. lib.5. cap.7. reg.3. exc.2. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi factum diuiduum ſub pœna promiſſum ſit, quod ab vno hæredum in ſolidum præſtari non poteſt, pro parte poteſt: tunc enim pro ſua parte præſtando à pœna liberatur. l. eadem dicemus.4. §. Cato. ff. de verbor. obligat. l. inter cohæredes.44. §. ſi quis ſtipulat. ff. familiæ erciſcundæ. M.I.R. d. except.5. replic.2. dupl.1. & d. repl.4. duplic.1. Altera: Niſi vnus hæredum conuentus pro ſua parte pœnam præſtiterit. tunc enim in ſolidum ad pœnam præſtandam non tenetur. d. §. Cato. ibi: ab omnibus hæredibus pœnam committi. Concordat ſ. replic. prox. duplic.1. M.I.R. lib.5. cap.12. reg.5. exc.10. repl.1. dupl.3. tripl.2. Septima replicatio videtur: Niſi hæredes ex certis rebus ſint inſtituti. tunc enim, ſi vnius res pluris æſtimantur, etiam in maiorem partem videtur conueniendus, quamuis pro æquali parte ſit hæres. Sed reprobatur l. ex facto.35. §. vnde ſcio. ff. de hæred. inſtit. Octaua: Niſi vni hæredum amplius quid ſit prælegatum. reprobatur d. §. vnde ſcio. Cui concordat l.1. C. ſi certum petatur. Nona: Niſi vnus hæredum exceptione defendatur. hoc enim caſu alter in ſolidum videtur conueniendus. reprobatur exemplo l. Lucius.24. ff. de fideiuſſ. Hæc de ſeptima exceptione eiuſq́ replicationibus ſunt dicta. Octaua exceptio eſt: Niſi vnus hæres contra contractum egerit, indeq́ agatur: hoc enim caſu videtur ille ſolus teneri, & cæteros per ex-

ceptionem

ceptionem defendi. Sed reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ŝ. except. prox. replic. 5 & 6. de qua plura vide ŝ. reg proxim. except. 16. Nona: Niſi defunctus promiſſor ſe & ſuum hæredem Titium obligauerit. hoc enim caſu videntur cæteri exceptione defendi. Sed reprobatur l. eum qui. 56. §. 1. ff. de verb. obligat. Decima: Niſi teſtator vnum hæredem ſolidum æs alienum ſoluere iuſſerit. Hæc exceptio ipſo quidem iure reprobatur: verùm hoc caſu cæteris cohæredibus datur ex fideicommiſſo actio aduerſus cohæredem, vt ſolidũ æs alienum ſoluat. l. nomen. 33. §. fin. ff. de leg. 3. Vndecima: Niſi inter hæredes cõuenerit, vt vnus ſolidum æs alienum ſoluat. reprobatur l. debitorum. 25. C. de pactis. Concordat l. pactum. 26. C. d. tt. M. I. R. lib. 5. cap. 1. reg. 27 exc. 5 repl. 9. Planè videtur admitti, ſi creditores ſecundum pactum hæredum ab vno in ſolidum vſuras acceperint. Sed hæc diſtinctio reprobatur l. tale pactũ. 40. §. poſt diuiſionem ff. de pactis. Duodecima exceptio: Niſi in faciendo, non in dando obligatio conſiſtat. reprobatur l. veteris 13. C. de contrah. ſtipul. M. I. R. d. reg. 27. exc. 10. Planè admitti videtur ſaltem, ſi in tempus mortis ſuæ promiſſor factum contulit. Sed & hæc diſtinctio reprobatur l. vlt. C. eod. tt. Decimatertia exceptio eſt: Niſi hæreditas hæredi tanquam indigno ſit ablata. l. eum qui 18. §. bonis. ff. de his quæ vt indignis. Decimaquarta: Niſi cũ diuerſorũ bonorũ hæredes diuerſi inſtituti eſſent, actio propoſita nõ ſit eorũ bonorũ, quorũ hæres eſt reus conuentus. l. ſi certarũ. 17. §. Iulianus. ff. de militari teſtam. Plures huiuſmodi exceptiones vide ŝ. lib. 10. cap. 13. reg. 1.

VI. Regula, De capite deminuto. Aduerſus hunc nõ datur actio. de qua re vide ĵ. lib. 24. cap. 19.

PER QVOS COMPETIT actio? item vbi & apud quem?

Hactenus aduerſus quos actio detur vel non detur, expoſitum eſt. Nunc videamus per quos actio competat.

I. Regula, De procuratorib. Etiam per procuratorem actio competit. Inſtit. de iis per quos agere poſſumus. Contradicit M. I. P. lib. 5. cap. 6. reg. 12. Hæc regula plures recipit exceptiones, quas ordine vide ŝ. lib. 2. cap. 5. quæſt. 4.

II. Regula: Per tutorẽ quoq; & curatorẽ ſuũ actor agere poteſt. Inſt. d. tt. Leges concordãtes, ſed & exceptiones huius regulæ vide ŝ. lib. 5. cap. 11. officio 2.

III. Regula: Vbi & apud quem iudicẽ actio competat, vide ŝ. lib. 2. cap. 2.

IV. Regula: Euentus ſi alibi quam debetur agatur, vide ĵ. cap. prox. reg. 9. § loco plus.

QVID VENIAT IN ACTIONEM? Cap. VI.

Nunc quid veniat in actionem petendum, per regulas exponemus. quanquam quædam ad hanc rem pertinentia propoſita ſunt ŝ. cap. 3. quæſt. 2. diuiſ. 5 & 6.

I. Regula. De eo quod intereſt. Si non præſtatur id quod debetur, ad id quod actoris intereſt competit actio. quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ĵ. lib. 16. cap. 6. reg. 1. M. I. R. lib. 5. cap. 1. reg. 31. Planè cũ quæritur, quatenus actoris interſit, de facto, non de iure quæritur. l. quatenus. 24. ff. de reg. iuris. Tam aũt damnum quod actor paſſus, quàm lucrum quod amiſit, iudex æſtimabit. l. ſi commiſſa. 13. ff. ratã rem haberi. l. 2. §. fin. ff. de eo quod certo loco dari. l. ſi fundus. 33. ibi: in quo etiã. ff. locati. item l. vnica. §. & hoc non ſolùm. C. de ſententiis quæ pro eo. M. I. R. d. cap. 1. reg. 33. Planè regula hæc, vt & lucrum veniat in id quod intereſt, quaſdam recipit exceptiones: vt l. ſi ſterilis. 21. §. cum per venditorem. ff. de act. empti. l. ſi is. 73. in fin. ff. de furtis. de quibus vide paſſim in ſingulis actionibus. M. I. R. d. reg. 33. Cum autem æſtimatio eius quod intereſt, iudicis arbitrio ſit relinquenda, ne modum in eo definiendo excedat iudex, conſtituitur l. vnica. C. de ſententiis quæ pro eo quod intereſt, ne duplum ſortis æſtimatio eius excedat. M. I. R. d. cap. 1. reg. 34. Plura de regula propoſita vide ĵ. lib. 16. cap. 6. reg. 1. item lib. 18. cap. 11. reg. 11. 12 & 13.

II. Regula, De eo quanti ea res. In quibuſdã actionibus reus nõ in id quanti actoris intereſt, ſed quanti ea res eſt condemnatur. Quod approbatur exemplo l. ſi ſeruus. 27. §. tertio autem. ff. ad l. Aquiliam. Proponitur & aliud l. prætor ait. 4. §. hac autem actio. ff. vi bonorum raptorum. Declaratur regula propoſita l. hæc verba. 193. ff. de verbor. ſignif. Concordat l. inter hæc verba. 179. ff. d. tt. item d. §. hac autem actio.

III. Regula, De litis æſtimatione. Quando res ipſa quæ petitur, præſtari non poteſt, precium eius venit à reo præſtandũ, quanti iudex eam æſtimauerit: quam litis æſtimationem vocant. M. I. R. d. cap. 1. reg. 38. De qua quæri ſolet, cuius temporis vel cuius loci æſtimatio ſit præſtanda: cùm eadem res alio tempore & alio loco pluris æſtimetur, quàm alio. de hac re traditur regula l. ſi merx. 4. ff. de condict. triticiaria. Regulariter enim in rei æſtimatione ſpectandũ eſt tempus, item locus quo petitur: vt tanti æſtimetur, quanti tunc vel eo loco valet. Cui regulæ cõcordat l. vinũ. 22. ff. ſi certum petatur. Imò locus & tempus contractus. M. I. R. d. cap. 1. reg. 38. cum ſeq. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi locus vel tempus, quo dari debuit, in contractu ſit adiectum, vel ipſo iure definitũ: tunc enim eius loci vel temporis æſtimatio præſtanda eſt, quo res fuit ſoluenda. quæ exceptio iam dictis legibus approbatur. Concordat l. quoties. 59. cum lege ſequẽte. ff. de verb. obligat. l. cum quis. 21. ff. de act. & obligat. l. ſi calendis. 11. ff. de re iudicata. itẽ l. ratio. 3. §. fin. ff. de action. empti. M. I. R. d. reg. 38. exc. 1. Altera exceptio eſt: Niſi locus quo ſolui debuit, ſit adiectus: tũc enim tanti æſtimanda lis eſt, quãti valet eo tempore, quo ad eum locum peruenire potuiſſet. l. idem erit. 60. ff. de uerbor. obligat. Tertia: Niſi non res, ſed eius æſtimatio in obligationẽ ſit deducta. tunc enim tanti æſtimanda lis eſt, quanti eo tempore quo ſtipulatio eſt contracta, res valet. l. fundũ. 28. in fine. ff. de nouationib. Quarta: Niſi cum fideiuſſor rem debitam pro reo ſoluiſſet, poſtea mandati actione æſtimationem rei à reo repetat. hoc enim caſu tẽpus ſolutionis, non quo mandati agitur, conſideratur. l. hominem. 37. ff. mandati. et l. ſi is. 50. §. fin. ff. d. tt. Quinta: Niſi condictione triticiaria agatur. hoc enim caſu tempus ſententiæ ferendæ ſpectatur. l. in hac actione. 3. ff. de condict. triticiar. Sex-

ta: Niſi bonæ fidei actione agatur. hoc enim caſu tempus ferendæ ſententiæ ſpectatur. l. ſed mihi. 3 §. in hac actione. ff. commodati, M.I.R.d.reg. 38. except. 2.

IV. Regula, De valore & moneta. Præterea ſolet interdum quæri, cuius monetæ vel valoris pecunia veniat à reo ſoluenda: vtputa ſi, cum quis decem aureos eſſet ſtipulatus, vel rem ſuam decem aureis vendidiſſet: alter dicat Veronenſes aureos deberi, alter Imperiales: de qua re proponitur regula l. ſemper. 34. ff. de reg. iuris. M.I.R.d.cap. 1. reg. 47.

V. Regula: Quale quidq; eſt cum petitur, tale dari debet. l. 2. ff. de vſuris & fructibus.

VI. Regula: Cum de fraude diſputatur, nõ quia habeat actor, ſed quid per aduerſarium habere non potuit, conſiderandũ eſt. l. generaliter. 78. ff. de reg. iuris.

VII. Regula: Doli æſtimatio non ex eo quod intereſt fit, ſed ex eo quod in litem iuratur. l. non à iudice. 64. ff. de iudicijs. Plura de hac regula vide ĩ. cap. 9.

VIII. Regula, De pœna promiſſa, proponitur Inſtit. de inutilib. ſtipulat. §. alteri. ibi: pœnam enim. de quo plura vide ĩ. lib. 16. cap. 9.

IX. Regula: Si quis plus petierit, olim quidem cauſa cadebat, hodie verò in triplum tenetur. approbatur Inſtit. de actionibus. § ſi quis agens, cum ſequentibus. M.I.P. lib. 5. cap. 6. reg. 16. M.I.R.d.cap. 1. reg. 54. Declaratur hæc regula Inſtit. d. tt. §. plus autem. Planè propoſitæ regulæ exceptio prima eſt: Niſi minor viginti quinq; annis plus petierit. Altera: Niſi iuſtus error interuenerit. quæ duæ exceptiones proponuntur d. §. ſi quis agens. Porrò iure quoq; nouo ex plus petitione cauſa cadit actor in caſu, qui proponitur l. vnica. C. de plus petitionib. Tertia exceptio eſt: Niſi ante litẽ inchoatam actorem calliditatis pœniteat, & verum debitum confiteatur. d. l. vnica. Quarta: Niſi de cauſa ſit tranſactum. d. l. vnica.

X. Regula: Si minus quàm debetur petitum ſit, vel aliud pro alio: quid iuris ſit, vide ſ. lib. 2. cap. 10. quæſt. 7. regul. 1.

XI. Regula: Si in re petita diſſenſerint actor et reus: ea res in iudiciũ deducta cenſetur, quã dixerit actor, non reus. l. inter. 83. §. ſi Stichum. ff. de verb. obligat. Porrò præter hactenus expoſita veniunt etiã in actiones vſuræ, fructus, acceſſiones & omnis cauſa, item id in quantum actor in litem iurauerit. Sed & interdũ non venit in actionem vltra id quod reus facere poteſt: item compenſationes oppoſitæ efficiunt vt minus debeãtur. de quibus ſingulis eo quo propoſui ordine in capitibus ſequentibus tractabitur.

DE VSVRIS. Cap. VII.

I. CAVSAE EX QVIBVS vſuræ debeantur.

Regulariter quidem ſeu ipſo iure vſuræ peti non poſſunt, niſi certis ex cauſis. l. pignoribus. 22. C. de vſuris. l. cum quidam. 17. §. ex locato. ff. eod. tt. item l. Titius. 25. ibi: reſpondi. ff. de præſcriptis verbis. M.I.R.d.cap. 1. reg. 56. Quæ ergo ſint cauſæ, ex quibus vſuræ peti poſſint, ordine ſunt exponendæ.

I. Cauſa: Si vſuræ promiſſæ ſunt, debẽtur. quæ cauſa ſeu regula ipſo quidem iure ſubſiſtit, M.I.R.d.cap. 1. reg. 57. verùm eius exceptio prima eſt: Niſi nudo pacto promiſſæ ſint, nulla ſtipulatione interueniente. d. l. 25. §. reſpondi. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ciuitas vſuras pacta ſit. l. etiam ex nudo. 30. ff. de vſuris. Altera: Niſi in contractu traiectitiæ pecuniæ vel ſimili de vſuris præſtandis conuenit. l. in quibuſdam. 7. ff. de nautico fœnore. & l. periculi. 5. in fine. ff. eod. tt. Tertia: Niſi vſuræ ex pacto ſint ſolutæ. l. quãuis. 3. C. de vſuris. Planè replicatio hæc locum habet in vſuris ſolutis retinendis, non aũt in ijs quæ poſtea currunt petendis. de qua re vide ĩ. cauſa 7. Quarta: Niſi per retentionem pignoris. approbatur ſimul & diſtinguitur l. per retentionem. 4. C. eod. tt. l. pignoribus. 22. in prin. C. eod. tt. l. cum debitor. 8. ff. ex quibus cauſis pignus tacitè. item l. 2. C. de fiſcalibus vſuris. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi pactum de vſuris poſt pignoris traditionem interpoſitum eſt, nec de pignore pro ijs retinendo quidquam conuenit. d. l. 4. verſ. ſed enim in cauſa. Quinta replicatio eſt: Niſi frumento mutuò dato conuenit, vt acceſſio eiuſdem materiæ reddatur. l. frumenti. 12. C. de vſuris. Secunda exceptio: Niſi inſtrumento vſurarum ſtipulatio conſcripta non ſit. reprobatur l. 1. C. de vſuris. Tertia: Niſi ſortis ſtipulatio alteri facta ſit, & ab id inutilis: hoc enim caſu videtur vſurarum quoq; ſtipulatio inutilis eſſe. Verùm reprobatur l. ſi ita. 126. §. Chryſogonus. ibi: ſequens ſtipulatio. ff. de verb. obligat. Quarta: Niſi pro ſpeciebus creditis vſuræ ſint promiſſæ. reprobatur l. pro auro. 25. C. de vſuris. Concordat l. ſi pro mutua. 8. C. ſi certum petatur. Quinta: Niſi oleo vel frumento mutuò dato conuenit, vt eiuſdem materiæ acceſſio vſurarum loco reddatur. reprobatur l. oleo. 23. C. de vſuris. Concordat l. frumenti. 12. C. d. tt. Sexta exceptio eſt: Niſi incertas vſuras ſit ſtipulatus. l. quod in ſtipulatione. 31. & l. tutor. 41. §. fin. ff. d. tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi argentarius incertas vſuras ſit ſtipulatus. Nouell. c. 136. §. vſuræ ſanè. Septima exceptio eſt: Niſi illicitas vſuras ſit ſtipulatus. l. pecunia. 9. in prin. ff. de vſuris. M.I.R.d. reg. 57. exc. 1. Sanè quis ſit licitus vſurarũ modus, ĩ. quæſt. prox. dicetur. Huius autem exceptionis replicatio prima eſt: Niſi quoad id quod eſt intra legitimum vſurarum modum: in hoc enim ſtipulatio valet. d. l. 9. Cui concordat l. placuit. 29. ff. eod. tt. & l ſi pro mutua. 8. C. ſi certum petatur. Altera replicatio videtur: Niſi per retentionem pignoris illicitas vſuras exigat. Sed reprobatur l. nihil intereſt. 4. in prin. verſ. nec pignora. ff. de nautico fœnore. Tertia replicatio videtur: Niſi pro operis ſerui ad exigendam pecuniã miſſi maiores vſuras ſit ſtipulatus. Sed & hæc reprobatur d. verſ. nec pignora. Admittitur tamen, ſi is qui minores vſuras ſtipulatus erat, cum maiores ſtipulari potuiſſet, poſtea pro operis ſerui maiores ſit ſtipulatus. d. l. 4. §. fin. Plures huiuſmodi replicationes vide ĩ. d. quæſt. prox. Octaua exceptio eſt: Niſi vſurarum vſuras ſit ſtipulatus. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 29. Concordat ĩ. quæſt proxim. reg. 4. Nona exceptio: Niſi debitor non fuerit interpellatus, vt ſolueret. reprobatur l. pecunia. 9. §. vſurarũ. ff. de vſuris. Concordat l. traiectitia. 22. in prin. ff. de action. & oblig. M.I.R. d. reg. 57. exc. 2. Decima: Niſi iudiciũ de ſorte cœptũ ſit. reprobatur

batur l.cum ſtipulati.90. ff.de verb.obligat. l.1. C.de iudicijs. item l.lite.35. ff.de vſuris. Vndecima: Niſi p creditorem ſtet, quo minus ſors ei ſoluatur. l.qui Roma.122.§.Seia.ff.de verbor.oblig. Duodecima: Niſi falſa vſurarum cauſa ſit adiecta ſtipulationi, quaſi ex mutuo, cum ex vendito ſors deberetur. reprobatur l.ſi ex precio. 6. C.ſi certum petatur. Hæc de prima cauſa vſurarum, eiusq; exceptionibus ſunt dicta. Sed & plures huiuſmodi exceptiones vide infra inter exceptiones generales.

II. Cauſa: Si mora in ſoluenda ſorte facta eſt, vſuræ ex mora debentur. l.cum quidam.17.§.quid enim. & §.ex locato.ff.de vſuris.l.mora.32. §.in bonæ. ff.d.tt. l.quæro.54.in princ. ibi: vſuræ enim. ff.locati. l.item ſi.5.§.fin. cum lege ſequente.ff.de negocijs geſtis. l.Lucius.24. ibi: & eſt quidem. ff.depoſiti. l.in bonæ fidei.13.in princ. C.de vſuris.item l.2. C.depoſiti.M.I.P.lib.5.cap.6.reg 18. M.I.R.d.cap.1.reg.58. in prin. Sanè quando mora facta intelligatur, relinquitur arbitrio iudicis decernendum, l.mora.32.in princ. ff.de vſuris.M.I.R.d.reg.58. Propoſitæ cauſæ exceptio prima eſt: Niſi debitor nō ſit interpellatus vt ſolueret. d.l.32.M.I.R d.reg.58.except.1.Huius replicatio prima eſt: Niſi non fuerit qui interpellari potuerit. l.ſed & ſi.23.in fin. ff.de vſuris. Concordat l.2.ff.de nautico fœnore. Altera: Niſi creditor fuerit minor annis. l.in minorū. 3. C.in quib.cauſ.in integr.reſtit.neceſ. non eſt. Tertia: Niſi non ex mora, ſed ex ſtipulatu petantur vſuræ. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.cauſ.prox.except.9. Quarta: Niſi certum tempus ſolutioni fuerit conſtitutum.l.magnam.12.C.de contrah.ſtipulat. M.I.R.d.except.1.repl.1. Quinta: Niſi fiſco vel alijs ſimilibus debeatur. approbatur per ea quæ proponuntur ·J·.cauſ.prox. cum ſequent. Secunda exceptio eſt: Niſi non opportuno loco ſit interpellatus debitor.l.mora.32.in princ. ff.de vſuris. M.I.R.d.reg.58.replic.10. Tertia: Niſi non reus conuentus, ſed alius interpellatus moram fecerit.d.l.32.§.1.M.I.P.d.reg.18. except.1. Huius exemplum proponitur in patre & filio moram faciente.d.l.32.§.quid ergo. Aliud in duobus reis promittendi, d.l.32. §.ſed ſi duo. Concordat l.in condemnatione.133.§.penul.ff.de regulis iuris. Aliud exemplum eſt, ſi fideiuſſor interpellatus moram fecerit. d.l.32. §.fin. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi reus interpellatus moram fecerit. huius enim mora nocet quoq; fideiuſſori. l.ſi quis.24.§.1.ff.de vſuris. Quarta exceptio eſt: Niſi interpellatus qui moram fecit, non ſuo, ſed alieno nomine teneatur. approbatur exemplo patris, l.mora. 32. §.quid ergo. ff.de vſur. item exemplo fideiuſſoris, d.l.32. §.fin. quanquam fideiuſſor ibi vtili actione teneri dicatur. Quinta: Niſi non creditor, ſed alius debitorem interpellauit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, M.I.R.d.reg.58.except.3.verùm eius replicatio eſt: Niſi alius nomine creditoris interpellauerit.l ſi quis.24. §.mora.ff.de vſuris. M.I.R.d.except.3.replic.1. Huius etiam exemplum proponitur l.cum patrisfamil.27.ff.d.tt. Sexta exceptio eſt: Niſi pœnalis ſit actio, in qua mora eſt facta. l.1. C.de fiſcalibus vſuris. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi actio pœnalis ex contractu vel quaſi contractu deſcendat. approbatur exemplo l.vlt ff.de magiſtratib.conuenien. Septima exceptio eſt: Niſi ex adminiſtratione reliquatus ſit. eius enim vſuræ non præſtantur. l.conſtitutionibus.24.ff.ad municipalem. Octaua: Niſi ſtricti iuris actio ſit, quæ debetur. Hac exceptio videtur approbari l.in minorum.3. C.in quib.cauſ.in integr.reſtit.neceſ. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſuprà eadem cauſa, in princ. ea enim de bonæ fidei iudicijs loquuntur. Planè hoc caſu in id quod actoris intereſt agitur. de quo ·J·.in actione ex ſtipulatu lib.16. cap.6. reg.1. Nona exceptio eſt: Niſi debitor poſtquam interpellatus eſt, poteſtatem ſui fecit, & omiſſa eſt repetendi debiti inſtantia.l.mora.32.§.& non ſufficit, in fine.ff.de vſuris. Decima: Niſi debitor interpellatus, dilationem ex iuſta cauſa petat.l.ſciendum eſt.21. cū lege ſequente ff.d.tt. Vndecima. Niſi debitor interpellatus ad iudicium prouocet. l.ſi quis. 24. in princ. & l.paratum.47. ff.d.tt. item l.qui ſine.63. ff.de regulis iuris.M.I.R.d.reg.58.excep.5.Huius exceptionis replicatio prima: Niſi dolo malo ad iudicium prouocet.d.l.63. Altera: Niſi iniuſtè ad iudicium prouocet. d.l.24. M.I.R.d.except.5.repl.1.vbi etiam diſtinguitur. Duodecima exceptio eſt: Niſi interpellatus reipublicæ cauſa abeſſe cœperit, vel in oculis hoſtiúmue poteſtate eſſe. l.ſed & ſi.23 ff.de vſuris. Decimatertia: Niſi nemo ſit cui ſoluatur. l.pecunia.9.in fine.& l.cum quidam. 17. §.ſi pupillo. ff.d.tt. Decimaquarta: Niſi ſors propter exceptionem peti non poſſit.l.lecta.40.§.fin.ff.ſi certum petatur. l.ſi pupillus.127. §.nulla enim.ff.de verb.oblig. Concordat iiſdem verbis l.nulla.88. ff.de regul.iuris. l.ſciendum.21. §.fin.ff.de vſuris.l.ſumptus.53.in fin. ff.de pactis.l.non ſolum.8. §.illud videndum.ff.de liberat.legat.M.I.P.d.reg.18. except.2.M.I.R.d.reg.58.except.7. item concordat l.eos qui.26. in princ. C.de vſuris. Quæ exceptio propoſita approbatur ſimul & reprobatur prima eius replicatio talis: Niſi dies vſurarum venerit, antequam exceptio contra ſortem competere cœperit. Altera replicatio eſt: Niſi in parte tantùm obſtet exceptio. hoc enim caſu nihilominus in altera parte mora contingit. approbatur exemplo l.q ſolidum.80.in princ. ff.de legat.2. Tertia replicatio eſt: Niſi cùm emptor fructus ex re empta percepiſſet, nec precium propter exceptionem dilatoriam obſtantem ſoluiſſet, poſtea ceſſante iſta exceptione precium ſine vſuris ſoluat. hoc enim caſu ceſſat exceptio propoſita, p ea quæ habentur infrà lib.18.cap.16.quæſt.3.reg.2. except.1.in princ. & replic.4. Decimaquinta exceptio eſt: Niſi fiſcus moram fecerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.cum quidam. 17. §.fiſcus.ff.de vſuris: Sed & plures exceptiones moræ, ſumptas ex actionis ſpecie, vide in ſingulis actionum ſpeciebus. Hactenus igitur de altera cauſa vſurarum, hoc eſt, de mora, quæ tamen arbitrio potius iudicis, quàm certis legibus relinquitur definienda, per ea quæ propoſita ſunt ſ.eadem cauſa, in principio.

III. Cauſa: Fiſco vſuræ debentur ſine ſtipulatione & interpellatione.d.§.fiſcus. Concordat l.Herēnius. 43.ff.eod.tt.

IIII. Cauſa: Ei qui à fiſco actionem comparauit, etiam ipſo iure debentur vſuræ.d.l.43.

V. Cauſa: Argentario eius quod credidit, ipſo iure debentur vſuræ. Nouell.conſt.136. §.quia verò legem. & §.in ratiocinijs.

VI. Cauſa: Lite conteſtata vſuræ currũt. Hæc cauſa ſpecies ſuperioris ſecundæ cauſæ ſpecialiter approbatur l.lite.35. ff.de vſuris. Huius cauſæ eædem ſunt exceptiones, quæ ſupradictæ ſecundæ cauſæ.

VII. Cauſa: Si vſuræ longo tempore præſtitæ ſunt. l.cum de in rem verſo.6.ff.de vſuris.

VIII. Cauſa: Si pignus datũ ſit, per retentionem pignoris vſuræ ſeruari poſſunt ex fructibus. l.cum debitor.8.ff.ex quibus cauſis pignus. Alias leges concordantes vide 1.cauſ.1.except.1.replic.4.

IX. Cauſa: Ex ſententia iudicis etiam vſuræ debentur.l.1.C.de ſentent.quæ ſine certa quantit. Concordat l.in bonæ fidei.13.in fin. C.de vſuris. Contradicit l.1.§.nec tamen.ff.d.tt.

X. Cauſa: Tutor ipſo iure vſuras debet, donec tutela reſtituatur. l.1. §.circa tutelæ.ff.eod.tt. De qua re vide ſ.lib.5.cap.18.quæſt.5.reg.8.in princ.

XI. Cauſa: Sententia lata, ſi intra quatuor menſes iudicatum non fiat, ipſo iure incipiunt currere vſuræ.l.1.cum duabus legibus ſequentibus.C.de vſuris rei iudicatæ.

XII. Cauſa: Si ſocius vel alius ideo condemnandus eſt, quòd pecunias communes, vel eius cuius negocium gerit, inuaſerit, vel in ſuos vſus conuerterit: ipſo iure vſuras debet.l.1.§.1.ff.de vſuris. Planè quòd etiam mora nõ interueniẽte vſuras præſtari debere ibi Iuriſconſultus inquit, illi quodammodò videtur contradicere l.ſocium.60. in princ. ibi: ſed ſi aut vſus. ff.pro ſocio. Concordat propoſita regula l.qui ſine. 37. §.ſed quas vſuras.ff.de negotijs geſtis.

XIII. Cauſa: Emptor poſt rem traditam ad vſuras precij ipſo iure tenetur.l.2.C.de vſuris. Concordat l. Iulianus.13.§.ex vendito.ff.de action.empti. Plura de hac cauſa vide ĩ.lib.18.cap.16.quæſt.3.reg.2.

XIIII. Cauſa: Si debitor creditoris negocia geſſerit, nec debitum à ſemetipſo exegerit. approbatur per ea quæ proponuntur ĩ.lib.20.cap.5.quæſt.4.regul.4. except.3. Plures huiuſmodi cauſas vide in ſingulis actionum ſpeciebus.

Exceptiones præcedentium cauſarum generales.

Planè præter exceptiones hactenus in ſingulis cauſis vſurarum enumeratas, ſunt & aliæ omnibus iſtis cauſis communes hic proponendæ.

I. Exceptio: Niſi ſententia lata ſit, non habita ratione vſurarum. l.in bonæ fidei.13.C.de vſuris.l.ſi depoſita.4. C.depoſiti. item l.ſancimus.3. ibi: ſi enim nouatur.C.de vſuris rei iudicatæ.

II. Exceptio: Niſi nouatio facta ſit.d.verſ.ſi enim nouatur. l.nouatione.18.ff.de nouationib.item l.emptor.27.ff.eod.tt.

III. Exceptio: Niſi compenſationis exceptio ſortis petitioni obſtet.l.cum alter.11.cum leg.ſeq. ff.de compenſationibus. l.ſi conſtat.4.item l.etiamſi.5. C.eod. tt.l.eius quantitatis.7. C.de ſolutionib. M.I.R.lib.5. cap.1.reg.58.except.7.

IIII. Exceptio: Niſi debitor ſortem obtulit, & per creditorem ſtet quo minus ſors ei ſoluatur. l.ſi creditrici.6.C.de vſuris. Concordat l debitor.7.ff.d.tt.M. I.R.d.reg.58.except.gener.1. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi debitor poſtea conuentus, ſoluere noluit. hoc enim caſu propoſita exceptione non defenditur. d.l.7. Altera: Niſi non totum debitum obtulit debitor. l.tutor.41. §.1.ff.de vſuris. Huius duplicatio prima eſt: Niſi inter contrahentes id actum ſit, vt per partes ſoluatur.d.§.1. Exemplum proponitur l.lecta.40.ff.ſi certum petatur. Altera: Niſi debitum non ſit liquidum. tunc enim partis oblatio exonerat ab eius partis vſuris. l.quidam. 21. ff.ſi certum petatur. Tertia replicatio eſt: Niſi debitor ſortem oblatam non obſignauit, neque depoſuit. Hæc replicatio videtur approbari l.acceptam.19. C.de vſuris. Concordat l.obſignatione. 9. C.de ſolutionibus. M.I.R.d. except.gener.1.replic.3. Planè doctores in l.qui Romæ.122.in princ. ff.de verborum obligationibus, communiter ſentiunt, ſufficere verbalem oblationem, ne currant vſuræ. Quæ tamen ſententia videtur iam dictis legib. repugnare. Eſt ſanè propoſitæ replicationis duplicatio hæc: Niſi vſuræ nondum cœperint currere. tunc enim ne currant, verbalis oblatio ſufficit. l.ſi per te.9.C.de vſuris. Quarta replicatio eſt: Niſi non debito loco vel tempore ſortem obtulerit debitor. d.l. 9. C.de ſolutionib. Plura de exceptione propoſita eiuſq; replicationibus vide infrà lib.24.cap.9.except. 13.replic.2.

V. Exceptio: Niſi creditor vſuras diu non petijt. l. cum quidam.17.§.diuus ff.de vſuris.

VI. Exceptio: Niſi ſortis obligatio in iudicium ſit deducta. reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.cauſa 1.except.10. Plures huiuſmodi exceptiones vide ſ. in ſingulis cauſis vſurarum.

II. QVANTVM VSVRARVM NOmine debeatur, & à quo tempore vſuræ currant.

I. Regula: Dimidiam centeſimæ vſurarum nomine regulariter ſtipulari, vel ex alia cauſa exigere licet, vltrà non. approbatur ſimul & diſtinguitur l.eos qui.26.§.ſuper vſurarum, vſque ad finem legis. C.de vſuris. M.I.P.lib.5.cap.1.regul.57.except.1. Erat autem centeſima, vtputa vnus aureus pro centum aureis ſingulis menſibus ſoluendus: hoc eſt, centeſima pars ſortis ſingulis menſibus ſoluenda: quæ maior vſura dicebatur. Erat annua vſura pro centum aureis aurei duodecim: tot enim menſes annus continet. Regulariter igitur dimidiam centeſimæ, hoc eſt, ſingulis menſibus dimidium aureum, & ſingulis annis ſex aureos pro centum aureis vſurarũ nomine ſtipulari & exigere licet. Vel iuſta vſura dicitur, quæ vigeſimo anno ſortem æquat: vt quinque ſingulis annis pro centum. Refert G.libr.2.obſer.9.num.1. verſ.iuſta penſio. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi creditor illuſtris ſit perſona, vel maioris dignitatis. tunc enim non niſi tertiã centeſimæ exigere poteſt. d.§.ſuper vſurarum. Altera: Niſi creditor ergaſterijs præſit, vel negociator ſit. hic enim beſſem centeſimæ exigere poteſt.d.§.ſuper. Tertia: Niſi traiectitia pecunia vſura exigatur. tunc enim centeſimam vſuram exigere licet.d.§.ſuper. Declaratur hæc exceptio l.1.ff.de nautico fœnore.M.I.R.d.except.1.replic.3. Traiectitia enim

nim pecunia eſt, quæ trans mare vehenda creditur, ita vt creditor eius periculum ſuſtineat, non debitor: ideoq́; huius pecuniæ maiores vſuras, hoc eſt centeſimas, creditori licet ſtipulari propter periculum ſortis quod ſuſtinet. Cuius tamen exceptionis replicatio prima eſt: Niſi eo loco quo creditur, pecunia conſumatur, nec trans mare vehatur. d. l. 1. Huius duplicatio eſt: Niſi merces ex ea pecunia comparatæ, trans mare periculo creditoris vehantur. tunc enim, quamuis ipſa pecunia non tranſuehatur, tamē traiectitia erit. d. l. 1. Secunda replicatio eſt: Niſi pecunia periculo creditoris non ſit, vel eſſe deſierit. d. l. 1. verſ. & intereſt. l. nihil intereſt. 4. in princ. ff. d. tt. de nautico fœnore. item l. 2. C. d. tt. Tertia: Niſi nauis ad portum adpulerit. l. 1. C. d. tt. Quarta: Niſi duplum excedat id quod vſurarum nomine exactum eſt. l. nihil intereſt. 4. §. quod in ſingulos. ff. de nautico fœnore. Quinta: Niſi nudo pacto de vſuris conuenerit. reprobatur l. in quibuſdam. 7. ff. eod. tt. Hac de tertia exceptione. Quarta exceptio eſt: Niſi creditor periculum ſortis ſuſtineat. Hac exceptio ad ſimilitudinem exceptionis præcedentis approbatur l. periculi. 5. ff. de nautico fœnore. Huius replicatio eſt: Niſi cauſa ſit ſecuta, vt repetitio ceſſet. d. l. 5. ibi: ſi modò in aliam ſpeciem nō cadat. quæ verba ita interpretatur Accurſius. Sed & poteſt intelligi, vt etiamſi non ſecuta ſit cauſa, repetere liceat non actione ex ſtipulatu, ſed alia actione: quia non conuenit de reſtituenda. Reliquas replicationes vide ſ. excep. prox. Quinta exceptio eſt: Niſi non pecunia, ſed ſpecies, vt puta vinum, frumentum vel oleū pro vſuris dentur. hoc enim caſu licet centeſimā in ſpeciebus exigere. l. eos q. 26. §. in traiectitijs. ibi: vel ſpecierū. C. de vſur. Concordat l. oleo. 23. C. eod. tt. Plane ab agricolis non niſi octauam partem modij pro ſingulis modijs, vel pro ſingulis ſolidis ſingulas annuas ſiliquas licet exigere. per ea quæ habentur Nouell. conſtit. 32. cum duabus conſtitutionibus ſequentibus. Sexta exceptio eſt: Niſi conſuetudo loci maiores vſuras admittat. reprobatur d. l. 26. §. cæteros. ibi: nec liceat. Admittitur tamen exceptio hæc in pecunia nautica. Nouell. 130. Septima: Niſi argentarij ſint creditores. hi enim beſſes vſuras exigere poſſunt. Nouell. conſtit. 136. § quia verò legem & §. in ratiocinijs. Octaua: Niſi fiſcus creditor ſit. reprobatur l. fiſcum. 3. C. de fiſcalibus vſuris. Planè ſi fiſcus ſucceſſerit ei creditori, qui minores vſuras erat ſtipulatus, nihilominus fiſcus maiores exigere poteſt. l. cū quidam. 17. §. ſi debitores ff. de vſuris. Concordat l. fiſcus. 6. ibi: & quidem. ff. de iure fiſci. Nona exceptio eſſe videtur: Niſi ſtipulatio vſurarum, conſtitutionem quæ regula propoſita approbatur, præceſſerit. Sed reprobatur l. de vſuris. 27. in princ. C. de vſuris. Decima: Niſi agricolis ſub vſuris mutuum detur. Ab ijs enim pro ſingulis modijs octauam modij partem, vel pro ſingulis ſolidis ſingulas ſiliquas annuas licet exigere. Nouell conſtit. 32. Concordat Nouell. conſt. 33. item conſtit. 34. Vndecima: Niſi miles creditor ſit. reprobatur. d. conſtit. 33. Duodecima: Niſi mandator vel fideiuſſor ex ſtipulatione maiorum vſurarum conueniatur. reprobatur l. conſtitutionibus 20. C. de vſuris. Decimatertia: Niſi creditor fructus pro vſuris ex prædio ſibi pignori obligato percipiat. hi enim quamuis legitimum vſurarum modum excedant, nihilominus tamen debentur. l. ſi ea lege. 17. C. eod. tt. Decimaquarta: Niſi creditor pro vſuris habitatione vtatur, quæ vltra legitimum vſurarum modum locari potuit. l. ſi ea pactione. 14. C. eod. tt. Decimaquinta: Niſi pœnam, non vſuras ſit ſtipulatus vltra legitimum vſurarum modum. reprobatur per ea quæ habentur infrà libro 16. capite 9. ſpecie 2. regula 3. exceptione 4. Decimaſexta exceptionis loco notandum, quòd ſtipulatio vſurarum, vltra legitimum modum facta, non in totum eſt inutilis, ſed pro ea tantùm parte, quæ legitimum modum excedit. l. ſi pro. 8. C. ſi certum petatur. l. pecunia. 9. in princip. l. placuit. 29. & l. vſuras. 20. ff. de vſuris. Decimaſeptima exceptio eſt: Niſi ex more regionis minores vſuræ pendantur. l. 1. in princ. ff. eod. tt. Decimaoctaua: Niſi inter partes de minoribus vſuris ſoluendis conuenerit, & ijs ſua die non ſolutis, maiores ſint promiſſæ. approbatur ſimul & diſtinguitur infra regula 6. Decimanona: Niſi pignus pro ſorte & vſuris datum ſit. reprobatur l. precij. 19. C. mandati. Viceſima: Niſi quis pecuniam eius cuius tutelam vel curam gerit, in ſuos vſus conuerterit. hic enim maximas debet vſuras. l. quod ſine. 37. §. ſed quas vſuras. ff. de negocijs geſtis. Viceſimaprima: Niſi actione iudicati agatur: hoc enim caſu centeſima vſura debetur. l. 2. C. de vſuris rei iudicatæ. Hac de prima regula.

II. Regula: Iudex ex more regionis, vbi cōtractum eſt, vſurarum modum conſtituet. l. 1. in princ. ff. de vſuris. Concordat l. & in contraria 37. ibi: eas autem. ff. eod. tit. M. I. P. d. cap 1. reg. 60. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi illegitimæ vſuræ more ſint receptæ. d. l. 1. Concordat l eos qui. 26. §. cæteros autem. ibi: nec liceat. C. de vſuris.

III. Regula: Ne vſuræ ſortis ſummam excedant, vel vltra duplum procedant. l. de vſuris. 27. §. curſum. C. eod. tt. l. ſi non ſortem. 26. §. ſupra duplum. ff. de condictione indebiti. item l. nihil intereſt. 4. §. penultimo. ff. de nautico fœnore. M. I. R. d. regul. 60. Huius regulæ exceptio prima: Niſi per retentionem pignoris creditor vltra duplum conſequatur. reprobatur d. l. 27. Altera: Niſi vſuræ vltra duplum ſint ſolutæ. reprobatur d. l. 26. Tertia: Niſi particulatim vſuræ ſint ſolutæ. l. vſuræ. 10. C. de vſuris. Planè iure nouo exceptio propoſita tollitur ac reprobatur Nouell. conſtit. 121. & Nouell. conſt. 138. cuius titulus ſiue inſcriptio talis eſt: De interpretatione à principe facta, & vt vſuræ particulatim ſolutæ, duplum ſortis non excedant. Argumentum item eius conſtitutionis hoc eſt: Præſens conſtitutio declarat quoque, neq; vſuræ quæ per partes ſoluuntur, duplum debita ſortis excedant. Cæterùm verba conſtitutionis deſunt. Quarta propoſita regulæ exceptio eſt: Niſi annui potius reditus ſoluantur, quàm vſuræ. Nouell. conſt. 160. M. I. R. d. reg. 60. except. 2.

IIII Regula. De vſurarum vſuris. Hæ non debentur. l. vltima. C. de vſuris. Concordat l. ſi non ſortem. 26. § ſupra duplum. ff. de condictione indebiti. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi ſors cum vſuris ab vno debita, poſtea ad alium debitorem peruenerit, qui eam

debere cœperit. hoc enim caſu totum ſortis vice fungitur. l.qui negotiationem.57. §.ex duobus. ff.de adminiſtr.tutor.

V.Regula, De vſuris fructuum. Hæ non debentur. l.neq;.15.ff.de vſuris. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi petitione hæreditatis ij fructus, qui ante actionem illatam percepti hæreditatem auxerunt, petantur. horum enim vſuræ debentur. l.hæres furioſi.51.§.fin. ff. de petit.hæred.

VI.Regula, De vſuris promiſſis. Hæ regulariter debentur per ea quæ dicta ſunt ſuprà quæſt.1.cauſ.1. M.I.R.d.capite 1.regul.59. Eius exceptio prima eſt: Niſi cum minores vſuræ promiſſæ eſſent, poſteà conuenit vt ijs non ſolutis, maiores præſtentur. hoc enim caſu exiſtente conditione maiores peti poſſunt. l.pecuniæ.9. §.1. ff.de vſuris. Concordat l.1.§.pacto. ff.de pignoribus & hypothecis. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi cum conueniſſet, vt minoribus ſua die non ſolutis, maiores præſtentur deinceps per ſingulas penſiones, ſi conditione data vſuræ non ſoluerentur: ſemel commiſſa ſtipulatione maiorum vſurarum, poſtea rurſus minores ſua die ſoluantur. hoc enim caſu maiores peti non poſſunt. l.Seia.12. ff.de vſuris. Altera replicatio eſt: Niſi cum conueniſſet, vt minoribus ſua die non ſolutis, maiores vſuræ ex die ſtipulationis interpoſita ſoluerentur. l.cum quidam.17. in prin. ff.eod.tt. Tertia: Niſi maiores illegitimæ ſint promiſſæ. l.pecuniæ. 9.§.1. ff.de vſuris. Concordat l.quamuis.8.C.eod.tt. Quinta: Niſi creditor poſt commiſſam ſtipulationem maiorum vſurarum nihilominus minores exegerit. d.l.8. Quinta: Niſi non per debitorē ſteterit, quo minus minores vſuras ſua die ſolueret. l.ſi per te non ſtat.9.C.eod.tt. Concordat l.pecuniæ.9.§.1 ff.de vſuris. Hæc de prima propoſita regulæ exceptione ſunt dicta. Secunda exceptio eſt: Niſi per multos annos minores vſuræ præſtitæ ſint, quàm ſunt promiſſæ. l.qui ſemiſſes.13. in princ. ff.eod.tt.l.aduerſus.5. & l.quamuis.8.C.d.tt. M.I.P.lib.5.cap.6.reg.14. M.I.R.d.regul.59. except.1. & d.cap.1 reg.48.except.5. vbi controuertitur. Tertia: Niſi fiſcus ſucceſſerit in locum eius qui minores vſuras eſt ſtipulatus. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſupra regula 1.except.8.

VII.Regula: Si quis ita promiſerit, Decē tibi dabo, qua die petieris, & eorum vſuras in dies triginta: ex die ſtipulationis, non petitionis vſuræ currūt. l.ita quis.135.in princ. ff.de verb.obligat.

VIII. Regula: Si quis ex certo die vſuras menſtruas ſit ſtipulatus, & in continenti pactus ſit ex ſorte menſtruos denarios trecentos reddi: non ex die, ex quo ſtipulatio vſurarum facta eſt, vſuræ currunt, ſed ex ſingulis menſibus, quibus trecenta ſortis ex pacto non ſoluuntur. l.lecta.40.ff.ſi certum petatur. Cuius legis caſus & ſtatus talis eſt: Continet cautio ibi propoſita tres conuentiones. Vnam de tota ſorte proximis calendis futuris ſoluenda. Alteram de vſuris menſtruis ſoluendis, ſi ſors ſua die ſoluta non fuiſſet. Tertiam de ſorte per vices ſoluenda, ſeu de particulari ſortis ſolutione. Sorte nec calendis proximis, nec per tres vices, de quibus tertio loco conuenerat, ſoluta: quæritur, a quo tempore vſuræ currant? Creditor dicit, ex die ſecundæ conuentionis vſurarum, hoc eſt, ex calendis proximis ſtipulationis interpoſitæ eas currere. Debitor excipit: Si non poſtea conueniſſet de ſorte alio die ſeu per vices ſoluenda. Creditor replicando negat conſequentiam, ſeu propoſitionem maiorem exceptionis propoſitæ. Status oritur talis: Vtrum ſtipulationi vſurarum per pactum poſterius de ſorte per certas vices ſoluenda, quoad diem vſurarum, ſit derogatum? Paulus affirmat hoc argumento: Quamdiu ſortem petenti obſtat exceptio, vſuræ non currunt. Sed ante vices temporum, de quibus poſtremò conuenit, ſortem petenti obſtat pacti exceptio. Ergo ante vices illas non currunt vſuræ. Maiorem probat hac ratione: Mora non commiſſa, vſuræ non currunt. Sed quamdiu ſortem petenti obſtat exceptio, mora non committitur. Ergo, &c. Minor indubitati eſt iuris. Diſtinguendo tamen reſponderi poteſt hoc modo: Si non ſtipulatio vſurarum interueniſſet. Nam ea interueniente, etiam ante commiſſam moram, & ante actionis diem venientem vſuræ currunt. l pecuniæ. 9. §.vſurarum. ff.de vſuris. l.1.C.d.tt. Sed hic ſtipulatio vſurarum interuenit. Ergo, &c. Huic diſtinctioni ſeu obiectioni Paulus alia diſtinctione occurrit, hac ſcilicet: Si non pactum poſterius de ſorte per vices ſoluenda ſtipulationi vſurarum ineſſet. Huic argumento duo alia ab aduerſario opponebantur. Primum, pactum poſterius ad ſortis tantùm, non vſurarum ſolutionem pertinere. Alterum, pactum illud ad exceptionem tantùm, non etiam ad actionem ſeu petitionem vſurarum prodeſſe. Sed priori argumento Paulus reſpondet, vt iam eſt oſtenſum. Alteri reſpondet negando tam maiorem, quàm minorem eius propoſitionem. Tandem ſuæ ſententiæ ſubijcit exceptionem hanc: Niſi conuenerit, vt non ſoluta per ſuas vices ſorte, ex die interpoſitæ ſtipulationis vſuræ currant. Cui concordat l.huiuſmodi.64. & l ſi ita.126. in princ. ff.de verb.oblig. Hæc ſunt argumenta diſputationis propoſitæ legis.

Mutatio iuris.

Sed & alio argumento ad ſententiam Pauli poteſt reſponderi hoc modo: Si nouandæ prioris ſtipulationis vſurarum animo pactum poſterius factum eſſet. Sed nouandi animo illud factum eſſe hodie non præſumitur, niſi probetur: imò niſi in eo expreſſum ſit nominatim, illud prioris ſtipulationis nouandæ animo factum eſſe. Inſtit.quibus modis toll.obligatio. §.ſed cum hoc. & l.vltima.C.de nouationibus. Huic accedit conſuetudo, optima legum interpres. l.ſi de interpretatione.37. cum lege ſequente. ff de legibus. Videmus enim non rarò ſtipulationibus vſurarum etiam in continenti pactum de ſorte per vices ſoluenda ſubijci, quo debitor ſenſim ſe ab vſurarum onere releuet. Nec tamen quis dixerit, ideo minus vſuras die ſtipulationis currere. Eiuſmodi autem eſt etiam pactum tertium, de quo quæritur. Nec ineptè vocabulum Debeam, in eo poſitum, pro Poſſim, interpretari poſſumus: quemadmodum etiam accipitur l.apud Celſum.4.§.aduerſus parentes. ibi: puto excipere debere. ff.de doli mali exceptione. l.2. in fine.C. ſi in cauſa iudicati pignus captum ſit. l Plautius 42. in princ. ff.de condit.& demonſtrat. l.1 in fine. ff.de diſtract.

diſtract. pign. l. 1. in fine. C. de pactis pignor. & in alijs iuris locis pluribus. Cenſeo itaq; ſententiam Pauli, adeóque legem propoſitam hodie mutatam ac ſublatam eſſe.

III. GENVS ET SIMILE vſurarum.

I. Regula: Vſura in fructu non eſt. l. vſura. 121. ff. de verbor. ſignific.

II. Regula: Vſuræ fructuum vicem obtinent, nec à fructibus ſeparari debent. l. vſuræ. 34. ff. de vſuris. Hactenus de vſuris.

DE FRVCTIBVS, ACceſsionibus & omni cauſa. *Cap. VIII.*

I. AN FRVCTVS, ACCESSIOnes & omnis cauſa in actionem veniat?

Regulariter quidem venit. l. Iulianus. 17. item l. præterea. 20 ff. de rei vind. Inſtit. de offic. iudic. §. etſi in rem. & §. etſi hæreditas. l. domum. 5. in prin. C. de rei vendicat. item l. ſi fundum. 17. C. d. tt. M. I. R. lib. 5. d. cap. 1. regul. 61. Huius regulæ exceptiones hæ ſunt.

I. Exceptio: Niſi actione perſonali agatur: in hac enim fructus non veniunt. l. videamus. 38. §. ſi actionem. ff. de vſuris. Concordat l. ſi filiusfamiliâs. 78. §. fin. ff. de verb. obligat. M. I. R. d. reg. 61. excep. 1. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi fructus poſt rem in iudicium deductam percipiantur. d. §. ſi actionem. Concordat l. cum fundus. 31. in princ. ff. ſi certum petatur. l. 2. ff. de vſur. l. partum. 10. item l. in fideicommiſſi. 3. §. in his quidem. ff. d. tt. M. I. R. d. except. 1. replic. 1. Altera: Niſi per actionem perſonalem actor naturalem poſſeſſionem reuocet, cũ ciuiliter poſſideat. l. videamus. 38. §. ſi poſſeſſionem. ff. de vſuris. Tertia: Niſi actione, qua quis rem dari, vacuamq; poſſeſſionẽ tradi ſtipulatus eſt, agatur. l. ſi ſtipulatus. 4. ff. eodem tt. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi vacuam poſſeſſionem tradi tantum ſit ſtipulatus, non etiam rem dari. l. ratio. 3. §. 1. ff de act. empti. Quarta replicatio: Niſi poſt moram factam fructus ſint percepti. reprobatur l. videamus. 38. §. ſi actionem ff. de vſuris. M. I. R. d. except. 1. repl. 2. Quinta: Niſi fundus ob rem datus condicatur vel repetatur: item, niſi dos repetatur nuptijs non ſecútis. d. l. 38. in prin. Plura de hac actione, quoad fructus, vide ſupra libro 4. cap. 1. quæſt. 4. regul. 6. Sexta replicatio eſt: Niſi indebitum condicatur. Septima: Niſi res mortis cauſa donata repetatur. Hæ duæ replicationes approbantur d. l. 38. §. item ſi indebitum. Octaua: Niſi Fauiana vel Pauliana actione agatur. d. l. 38. §. in Fauiana. Nona: Niſi Quod vi metúsue cauſa agatur. d. l. 38. §. item ſi vi. Decima: Niſi ex empto agatur. Vndecima: Niſi pro ſocio agatur. Hæ duæ replicationes approbantur d. l. 38. §. ex cauſa. Duodecima: Niſi interdicto Vnde vi agatur. d. l. 38. §. in Fauiana. Decimatertia: Niſi interdicto Quod vi aut clam agatur. d. l. 38. §. in interdicto. Decimaquarta: Niſi bonæ fidei actione agatur. d. l. 38. §. penult. Decimaquinta: Niſi ex iure quo verbum, Reſtituas continetur, agatur. l. in condemnatione. 133. §. cum verbum. ff. de regul. iuris. l. videamus. 38. §. in Fauiana. ibi: nam & verbum. ff. de vſur. Decimaſexta: Niſi cum fundum dari ſtipulatus eſſet, eos fructus qui tempore ſtipulationis pendebant, tanquam partem fundi petat. reprobatur l. ſi filiusfamiliâs. 78. §. fin. ff. de verb. oblig. Hæc de prima exceptione eiusq; replicationibus ſint dicta. Sed & plures huiuſmodi exceptiones vide in ſingulis actionis perſonalis ſpeciebus. Sequũtur nunc exceptiones ex re quæ petitur deſumptæ.

II. Exceptio: Niſi res quæ vſui, non fructui eſt, petatur. reprobatur l. cum in rem. 64. ff. de rei vendicat. Huius exceptionis ſpecies ſunt exceptiones proximè ſequentes.

III. Exceptio: Niſi nauis petatur, taberna vel area. reprobatur l. ſi nauis. 62. in princ. ff. d. tt.

IIII. Exceptio: Niſi argentum, veſtimentum, vel alia ſimilis res petatur. reprobatur l. videamus. 19. ff. de vſuris.

V. Exceptio: Niſi nuda proprietas petatur. d. l. 19. Concordat l. ex diuerſo. 35. in princ. ff. de rei vendic. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi vſusfructus medio tempore ad proprietatem fuerit reuerſus. d. l. 19. Concordat l. fructus. 33. in fine. ff. de rei vendicatione. Altera replicatio eſt: Niſi quid proprietati per alluuionem vel alio modo acceſſerit. l. idem eſt. 34. ff. eod. tt.

VI. Exceptio: Niſi vſusfructus petatur. reprobatur l. videamus. 19. ff. de vſuris.

VII. Exceptio: Niſi ſeruitus petatur. reprobatur d. l. 19. §. fin.

VIII. Exceptio: Niſi res quæ petitur perierit, vt ex ea fructus amplius percipi non poſſit. tunc enim, quia ex ea fructus percipi non poſſunt, nec æſtimatio fructuum præſtanda. l. penult. ff. de rei vendicat. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi quoad illud tempus, quo res perijt: temporis enim antecedentis fructus reſtituendi. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. penult. Concordat l. vtiq;. 16. in princ. & l. Iulianus. 17. §. quod ſi dolo. ff. eod. tt. Altera replicatio eſt: Niſi dolo vel culpa rei conuenti res perierit. l. fructus. 33. in princ. ff. de rei vendic. Tertia: Niſi mora a reo facta, res perierit. l. Iulianus. 17. §. 1. ff. eod. tt.

IX. Exceptio: Niſi res ſterilis ſit, ex qua fructus percipi non poſſint. approbatur exemplo hominis valetudinarij l. penult. ff. de in rei vendic. Concordat l. cum de operis. 6. §. 1. ff. de operis ſeruorum.

X. Exceptio: Niſi ſeruus petitus impubes ſit. d. §. 1. Planè ſi exceſſit infantiam ſeruus, huic exceptioni locus non eſt. l. cæterùm. 32. ff. de rei vendic.

XI. Exceptio: Niſi res aliena, non actoris, ei per errorem ſit adiudicata. reprobatur l. ex diuerſo. 35. §. 1. ff. de rei vendicat. Hactenus exceptiones deſumptæ ex re, cuius fructus petuntur.

XII. Exceptio: Niſi poſtquam rem petitam vſuceperit reus, fructus ex ea percepit. reprobatur l. ſi poſt. 18. cum duabus legibus ſequentibus. ff. de rei vendicat. Concordat l. ſi à bonæ fidei. 21. ibi: vt tamen ſi interim. ff. eod. tt.

XIII. Exceptio: Niſi reus bonæ fidei poſſeſſor fuit: hic enim de fructibus reſtituendis nõ tenetur. appro-

batur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſunt ſ̄.libro 7.cap.1.cauſ.10.except.11. item cauſ.16. in princ. M.I.R.d.regul.61.except.2. Sed & inter eius replicationes numerantur & hæ quæ ſequuntur. Prima replicatio eſt: Niſi fructus apud bonæ fidei poſſeſſorem adhuc extent. nam ad fructus extantes, non conſumptos, bonæ fidei poſſeſſor tenetur. l.certum eſt. 22. C.de rei vendic. l.fructus pendentes. 44. ff. de rei vendicat. M.I.R.d.except. 2. replic. 1. Altera: Niſi poſt litem conteſtatam fructus perceperit. d.l.22. Inſtit. de offic.iudic. §.etſi hæreditas, in fin. l.2.C.de fructibus & litium expen. l.partum.10.ff.de vſuris. item l.ſed etſi.25. §.etiam ſi ante litem. ff.de petit.hæred. Concordant inſuper ea quæ habentur ſ̄.lib.11. cap.3. regul.11.except.1.replic.2. Huius replicationis duplicatio videtur eſſe: Niſi cum his eiuſdem rei nomine ab eodem poſſeſſor conueniretur, poſt primam, non poſt ſecundam litem motam fructus percepit. ſed reprobatur l.fiſcus.38.in princ.ff.de iure fiſci. Tertia: Niſi poſſeſſor bonæ fidei hæres exiſtat ei qui mala fide poſſidebat. d.l.2. Quarta replicatio eſt: Niſi poſtquam cognouit rem alienã eſſe poſſeſſor, fructus percepit. de hac replicatione vide ſ̄.lib.7.cap.1. cauſ.16. except.1.replic.1. Quinta: Niſi locupletior ex fructibus conſumptis poſſeſſor ſit factus. Hæc replicatio ſimilis ſupradictæ primæ replicationi approbatur l.1.ibi: nec non etiam fructus. C.de petit.hæred. M.I.R.d. except.2.replic.2. Sexta: Niſi fructus ſint naturales, non induſtriales: hoc eſt, quos bonæ fidei poſſeſſor ſuis operis non percepit, nec ſua impenſa. l.fructus.45.ff. de vſuris. M.I.R.d.except.2.replic.3. Plures replicationes vide M.I.R.d.except.2.

XIIII. Exceptio: Niſi in cauſa principali actori obſtet exceptio. tunc enim nec ad fructus illi condemnabitur reus. l.eos qui.26.in princ.C.de vſuris. Huius replicatio eſt: Niſi poſt litem conteſtatam rei principalis interierit: tunc enim quamuis ab ea præſtanda bonæ fidei poſſeſſor liberetur, tamen propter fructus adhuc durat actio. l.neq;.16.in princ. ff.de rei vindic.

XV. Exceptio: Niſi ex artificio ſerui, quod ſumptibus poſſeſſoris ſeruus didicit, fructus ſint percepti. l.cæterùm.32.cum leg.ſeq. ff.de rei vendicat.

XVI. Exceptio: Niſi poſſeſſor reus fructus non perceperit. l.ſi eius fundi.77.in princ.ff.de rei vendicat. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ̄.except.8., M.I. R.d.reg.61.except.6. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi à ſolo ſeparati fructus fuerint. d.l.77. Altera: Niſi actor percipere fructus potuiſſet. l.ſi nauis. 62.§ fin ff.de rei vendicatione. Concordat l.fructus. 33.in princ.ff.d.tt. M.I.R.d.except.1.replic.1. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi bonæ fidei poſſeſſor ſit reus: hic enim nec de ijs quos actor percipere potuiſſet, tenetur. Inſtit.de officio iudicis. §.illorum autem. Cuius triplicatio eſt: Niſi poſt litem conteſtatam: ex hoc enim tempore bonæ fidei poſſeſſor, quia malæ fidei eſſe incipit, etiam de percipiendis tenetur. l.2.C.de fructibus & expenſis litium. Concordat l.1. in fine. C.de petit.hæredit. Altera duplicatio eſt: Niſi eius temporis quo res apud actorẽ fuit. nam huius temporis nec malæ fidei poſſeſſor de fructibus percipiendis tenetur. l.Iulianus.17.§.quod ſi dolo.ibi: ſed fructus. ff.de rei vendicatione.

XVII. Exceptio: Niſi poſt litem demum conteſtatam reus rem poſſidere cœperit. reprobatur l.ſin autem.27.§.item ſi litis.ff.d.tt.

XVIII. Exceptio: Niſi poſt rem iudicatam fructus percepti ſint, vel percipi potuerint: hi enim in actionem, de qua iudicatum eſt, nõ veniunt. l.in fideicommiſſi.3.§.in his quidem. ibi: certè poſt rem.ff.de vſuris. Planè ad executoris cognitionem pertinent fructus poſtea percepti. l.qui reſtituere.68.in princ.ff.de rei vendicat.

II. QVID ET QVANTVM fructuum nomine debeatur: & quæ ſint fructuum ſpecies?

I. Regula: Fructus intelliguntur deductis impenſis, quæ fructuum gratia fiunt. l.quod in fructus.46. ff.de vſuris. l.ſi à patre. 36. §.fin. ff.de petit.hæredit. l.fructus. 4. in fine. ff. de operis ſeruorum. item l.1. C.de fructibus & litium expenſis. M.I.R.d.cap.1.regula 62. Plura de hac re vide ſuprà libro 11. capite 1. quæſt.8.regul.5.

II. Regula, De immaturis fructibus, proponitur l. penult.ff.de vſufructu legato.

III. Regula: De vſuris vide ſ̄.cap.prox.in fine.

IIII. Regula, De vſuris fructuũ, proponitur l.neque.15.ff.de vſuris.

V. Regula, De penſionibus, & quod mercedis nomine ex re locata percipitur, l.prædiorum.36.ff.de vſuris. l.videamus.19.§.præterea. & l.videamus.38.§. ante matrimonium. ibi: eadem ratio. ff.d.tt. item l. domum.5.in princ.C.de rei vendicat.

VI. Regula, De operis ſeruorum, proponitur l. in hominis.3.ff.de operis ſeruorum. Concordantes leges vide ſuprà libro 7.capite 30.& 33. membr.6.de operis ſeruorum.

VII. Regula: In fructu pecudum fœtus eſt, ſicut lac, pili, lana. l.in pecudum.28.in princ.ff.de vſuris.l. equa.8.ff.eod.tt. item l.bonæ fidei emptor.48.§.fin. ff.de adquir.rer.dom.

VIII. Regula: Partus ancillæ in fructu non eſt. d.l. 28.§.partus.ff.de vſuris. Planè quod iuris eſt in reſtituendis fructibus, idem etiam in partu reſtituendo obſeruatur. l.Iulianus.17.§.idem Iulianus. ff. de rei vendicat. l.præterea.20.§.itaq; ff.d.tt.item l.1.in fin. C.de rei vendicat.

IX. Regula: Ea quæ per ſeruum poſſeſſum adquiſita ſunt, in fructu numerantur. l.Iulianus.17. §.vſque adeò. & l.præterea.20.in prin.ff.de rei vendicat. Accedunt ea quæ proponũtur ſ̄.reg.6.item lib.7.cap. 5.de adſinibus remedijs, reg.9.

X. Regula, De arundine & ſylua, proponitur l. qui fundum.40. §.cum fundum.ff.de contrah.empt. Concordat l.ſi fundi.9.§.fin.ff.de vſufruct.& quemadmodum. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi quis manu ſata excipiat, vel paciſcatur. hoc enim caſu arbores & ſylua non continetur. l.cum manu ſata.80. in princ. ff.de contrah.empt.

XI. Regula: Fructus rei eſt, vel pignori dare licere. l.vltima. ff.de vſuris. Concordat ijſdem verbis l.fructus.71.ff.de reg.iur.

XII. Regula, De venatione, proponitur l. venationem. 26 ff. de vſuris.

III. QVA ACTIONE FRVctus repetantur?

Definitur hoc l. mala fide. 3. C. de condictione ex lege. Concordat l. ſi pignore. 22. §. ſi prædio. ibi: à prædone ff. de pignor. actione.

DE IN LITEM IVrando. Cap. IX.

I. CAVSA EX QVA IN litem iuratur.

SI reus rem quæ petitur, non reſtituit: quanti ſua intereſſe actor iurauerit, in tantum reus eſt condemnandus. l. 1. cum leg. ſeq. in fine. ff. de in litem iurando. Concordat l. à poſſidentibus. 21. C. de rei vendicatione. M. I. R. lib. 5. cap. 1. regul. 64. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ſine dolo malo non reſtituat reus. l. videamus. 4. §. fin. ff. de in litem iurando. l. in actionibus. 5. §. ſed in his omnibus. ff. eod. tt. l. Neſennius. 41. § penult. ff. de re iudicata. l. qui reſtituere. 68. §. 1. ff. de rei vendic. item l. 2. C. de in litem iurando. M. I. R. d. reg. 64. except. 1. Planè propoſita exceptionis replicatio prima eſt: Niſi res ob interitum à iudice æſtimari non poſſit. d. l. in actionibus. 5. §. final. Altera replicatio eſt: Niſi actione tutelæ agatur. hoc enim caſu etiam ob leuem culpam in litem iuratur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. alio iure. 4. C. de in litem iurando. M. I. R. libro 3. capite 12. regul. 50. Huius duplicatio eſt: Niſi non aduerſus ipſum tutorem, ſed aduerſus hæredem eius agatur. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 4. Concordat l. licet. 5. C. eod. tt. M. I. R. d. regul. 50. except. 2. Tertia replicatio eſt: Niſi ex vi facta agatur. M. I. P. lib. 5. cap. 6. reg. 19. Secunda exceptio eſt: Niſi ex cauſa depoſiti ad certã pecuniam agatur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. nummis. 3. ff. de in lit. iur. M. I. R. reg. 64. exc. 2. Tertia: Niſi ſtricti iuris iudicio, veluti ex ſtipulatu vel ex teſtamento agatur. l. alias. 6. ff. de in lit. iuran. M. I. R. d. reg. 64. except. 3. Huius replicatio eſt: Niſi res poſt moram debitoris perierit, vt eam iudex æſtimare amplius non poſſit. l. in actionibus. 5. in fine. ff. eodem tt. Quarta exceptio: Niſi inſtrumenta exhiberi petantur. reprobatur l. in inſtrumentis. 10. ff. de in litem iurãdo. Quinta: Niſi tutelæ actione agatur. reprobatur l. tutor. 8. ff. eod. tt. Sexta: Niſi actor nolit in litem iurare, ſed potius illum condemnari quanti ea res eſt. l. quod ſi. 71. ff. de rei vendicatione. Concordat l. 2. in princ. C. de in litem iurando. M. I. R. d. regul. 64. exceptione 4. Huius exceptionis replicatio videtur eſſe: Niſi tutorio vel curatorio nomine agat. Sed reprobatur l. videamus. 4. in princ. ff. d. tt. Septima exceptio eſt: Niſi actor reo non caueat, per ſe nõ fieri poſſeſsionem eius rei non traditum iri. l. hoc ſi res. 47. ff. de rei vendicat.

II. QVI IN LITEM iurare poſsint?

I. Regula, De alio quàm domino litis. Alius quàm dominus litis in litem iurare non debet. l. vulgò. 7. ff. de in litem iurando. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi dominus tutorem vel curatorem habeat, tunc enim tutori vel curatori iurare permittitur. l. videamus. 4. in princip. ff. eod. tt. Altera: Niſi mater pupilli domini iurare velit. reprobatur d. l. 4. Tertia: Niſi dominus poſt litem conteſtatam actionem alienauerit. reprobatur l. vulgò. 7. ff. de in litem iurando.

II. Regula, De pupillo, proponitur dicta l. 4. in principio.

III. Regula, De adoleſcente, d. l. 4. §. adoleſcens.

III. QVID iurandum, *definitur l. cum furti. 9. ff. de in litem iurando.*

IIII. IN QVANTVM iurandum?

Iurare in infinitum licet: iudex tamen qui iuſiurandum defert, modum ſtatuere poteſt. l. videamus. 4. §. iurare. ff. de in litem iurando. Concordat l. in actionibus. 5. in princ. ff. d. tt. M. I. P. d. reg. 19.

V. ANTECEDENTIA.

De iureiurando prius deferendo proponitur l. videamus. 4. §. deferre. ff. de in litem iurando.

VI. EVENTVS IVRISiurandi in litem.

I. Regula: Quanti actor iurauit, tanti condemnandus eſt reus. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſupra quæſt. 1. in princ. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi peieratum eſſe dicatur. reprobatur l. vltima. ff. de in litem iurando. Secunda: Niſi iudici ex magna cauſa aliter videatur. d. l. 4. §. penult. Concordat l. in actionibus. 5. §. 1. ff. eod. tt. Reliquas exceptiones vide s̃. quæſt. 1.

II. Regula: Summa, in quam iuratum & ſententia lata eſt, pacto minui non poteſt. l. ſumma. 3. C. de in litem iurando.

III. Regula: Res ob præſtitum iuſiurandum non fit pluris. l. 1. ff. d. tt.

IIII. Regula, De periurio iurantis nõ facilè quæritur. l. vlt. ff. d. tt.

VII. AD FINE REmedium.

Si culpa, non dolo reus non reſtituit, lis à iudice æſtimatur. l. 2. ff. de in litem iurando. Concordant ea quæ propoſita ſunt s̃. quæſt. 1. except. 1.

DE EO QVOD REVS facere poteſt. Cap. X.

I. CAVSAE EX QVIBVS datur hæc exceptio.

PRima cauſa: Si parentes à liberis conueniantur, non niſi in id quod facere poſſunt tenentur. l. ſunt qui. 16. ff. de re iudic. Inſt. de actionib. §. penult. item l. licet. 7. in princ. ff. de obſequijs à liberis.

II. Cauſa: Si patronus, patrona, horúmue liberi parentes à libertis conueniantur. Hæc cauſa legibus s̃. cauſa prox. allegatis approbatur. Concordat l. patronus. 17. ff. de re iudicata.

III. Cauſa: Si maritus ab vxore, vel contrà vxor à marito conueniatur. d. l. 17. Concordat item l. vnica. §. cum autem. C. de rei vxoriæ actione. vbi adduntur aliæ exceptiones, quas ſuprà in Repetitione dotis poſui. Concordat l. non tantùm. 20. ff. d. tt. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi rerum amotarũ agatur. l. ſi rerum.

52.ff.eod.tt. Concordat l.ſi mulier.21.§.fin.ff.rerum amotarum.

IIII. *Cauſa: Si miles conueniatur. l.miles. 6. in princ.ff.ff.de re iudicata. Concordat iiſdem verbis l. item miles. 18. ff.d.tt. Secus in nobili. M.I.R.libro 5. cap.1.reg.65.*

V. *Cauſa: Si ex cauſa donationis agatur. approbatur ſimul & diſtinguitur ſuprà libro prox.cap.14. quaſt.3.reg.10.*

VI. *Cauſa: Si ex cauſa dotis agatur.Inſt.de actionibus. §.item ſi de dote. l.patronus. 17. ff. de re iudic. item l.ſicut autem.21.cum leg.ſeq. ff.d.tt. Huius cauſa exceptio eſt: Niſi pater vxoris ex dotis promißione ſoluto matrimonio conueniatur.d.l.21.*

VII. *Cauſa: Si actione pro ſocio agatur.Inſt.de actionib.§.penult. Concordat l.ſunt qui in id.16 ff.de re iudicata. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi non vniuerſorum bonorum ſocij ſint. Hac exceptio videtur approbari d.l.16. ſed reprobatur l.verum eſt. 63. in princ. ff.pro ſocio. Altera exceptio eſt: Niſi cauſa cognita iudici aliter videatur. l.ſed hoc ita.22.§.fin. ff.de re iudicata. Tertia: Niſi reus ſocium ſe negauerit.d.§.fin. Concordat l.ſi vnus.67. §.fin ff.pro ſocio. Quarta: Niſi ex dolo ſocij agatur. l.ſed hoc ita.22.§. fin.ff.de re iudicata.*

VIII. *Cauſa: Si filiusfamiliàs ſui iuris effectus, ex eo contractu quem cum in patris poteſtate eſſet, fecit, conueniatur: non niſi in id quod facere poteſt, tenetur. l. 2. in princ. ff.quod cum eo qui in alterius. l. 2. C.quod cum eo qui in aliena poteſtate. l.ſi ex alio. 8. C.d.tt. item l.& exhæredatum. 49. in princ. ff.de re iudicata.M.I.R.d.cap.1.regul.67. Huius cauſa exceptio prima eſt: Niſi dum adhuc in poteſtate eſt, conueniatur.l.ſi quis.44.cum leg.ſeq. ff.de peculio. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi in patris poteſtate conſtitutus filius conuentus & condemnatus ſit, poſtea ſui iuris factus, iudicati actione conueniatur. l.ſi filiusfamiliàs. 5. in princ. ff.quod cum eo qui in aliena. Secunda exceptio: Niſi filius citra emancipationem ſui iuris ſit effectus, vel alij in adoptionem datus. reprobatur l.2.§.fin.ff.quod cum eo,&c. Tertia: Niſi patris hæres filius exiſtat. l.ſi ex alio.8. C.quod cum eo qui in aliena. Huius replicatio prima eſt: Niſi ex modica parte filius patri hæres exiſtat. l.2.§.fin.l.pater.7.item l.ſed & ſi.4.in princ.ff.d.tt. Altera replicatio eſt: Niſi filius coactus patris hæreditatem adijt, vt eam alij reſtitueret. l.ſi filiusfamiliàs.5. §.final.ff. eod.tt. Quarta exceptio eſt: Niſi filio ex S.C.Trebell. hæreditas patris ſit reſtituta. d.l.5.§.ſi filio. Quinta: Niſi patremfamiliàs contractus tempore ſe eſſe mentitus filius. l.ſed & ſi.4. §.1.ff.quod cum eo qui in aliena. l.eum qui. 6. ff.eod.tt. item l.qui cum.10. ff.de re iudicata. Sexta: Niſi cum à filiofamiliàs quis ſtipulatus eſſet, patrisfamiliàs facto crediderit. l.ſi quis. 3. §.fin.cum duabus ll.ſeqq ff.de S.C.Macedon. Septima: Niſi non ex contractu, ſed ex delicto filius conueniatur, quod commiſit in patria poteſtate cõſtitutus. l.ſed & ſi.4. §.quanquam. ff.quod cũ eo qui in aliena. Octaua: Niſi poſt multos annos agatur ex eo qđ contractũ eſt.d.l.4.§.ſed an etiam. Nona: Niſi cum filiusfamiliàs viuo patre conuentus & condemnatus eſſet, patre mortuo iudicati actione agatur. reprobatur l.ſi filiusfamiliàs.5.in prin.ff.d.tt. Hactenus cauſa propoſitæ exceptiones.*

De exceptionibus præcedentium cauſarum generalibus.

I. *Exceptio generalis eſt: Niſi dolo rei conuenti factum ſit, quo minus facere poßit. l.ſi quis.51. in princ. ff.de re iudicata.l.verum eſt.63. §.hoc quoque.ff.pro ſocio. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi dolo fecit, quo minus adquirat quod adquirere poterat.l.nemo.68.§.illud.ff.d.tt.*

II. *Exceptio: Niſi culpa rei conuenti factum ſit, quo minus facere poßit. reprobatur d.§.hoc quoque, in fine.*

III. *Exceptio: Niſi eo tempore quo pronunciatur, facere poßit.d.l.63.§.tempus.*

II. QVIBVS DATVR exceptio propoſita.

I. *Regula, De procuratore & defenſore rei conuenti. Huic quoq; eadem competit exceptio. d.l.63.§.1. Concordat l.ſi cum procuratore.23.ff.de re iudicata. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi mortuo reò procurator vel defenſor damnetur.d.l.23. Cuius ratio eſt: q̃a exceptio propoſita hæredi rei non datur, vt paulo inferius dicetur regul.3.*

II. *Regula, De patre & domino rei conuenti. His exceptio propoſita non datur.l.verum eſt.63.§ patri autem.ff.pro ſocio.*

III. *Regula, De hæredibus rei conuenti. His propoſita exceptio non competit. d.§ patri autem. l.ſciendum.25. ff.de re iudicata. l.etſi.24.in fin.& l.Neſennius.41.ibi: & ſicut hæres.ff.d.tt. l.ſed & ſi.4.§.ſoli autem.ff.quod cum eo qui in aliena.*

IIII. *Regula, De fideiuſſoribus rei conuenti. His quoq; exceptio propoſita nõ datur. l.& ſi.24.in prin. ff.de re iudicata. l.Neſennius. 41. ibi: & ſicut hæres. ff.d.tt. l.verum eſt. 63. §. 1. ff.pro ſocio. item l.exceptiones.7.in prin.ff.de exceptionibus.*

III. ADVERSVS QVOS COMpetit exceptio propoſita.

Si is cui exceptio propoſita competit.ſit delegatus: aduerſus eum cui delegatus eſt, exceptio illi non competit. l.Neſennius.41. in princ. ff.de re iudicata. Sed & plura de regula propoſita vide infrà libro 14.capite 13.quaſt.3.reg.7.

IIII. QVID VENIAT IN exceptione propoſita.

I. *Regula, De ære alieno non deducendo, proponitur l.ſunt qui.16.ff.de re iudicata.l.inter eos.19.item l.& exhæredatum.49.cum lege ſequente. ff.d.tt. l.ſi filiusfamiliàs.53. §.fin.cum l.ſequente. ff ſoluto matrimonio. item l.verũ eſt.63. §.id quod facere. ff.pro ſocio. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ex cauſa donationis agatur. tunc enim id quod donator alijs debet, eſt deducẽdum.d.l.19.d.l.49.cum lege ſequente,& l.maritus.54.in fin.ff.ſoluto matrimon. Huius exceptionis replicationes vide ſ.lib.2 cap.35.reg.15. Altera exceptio eſt: Niſi cũ pro ſocio agatur, ex ipſa ſocietate debeatur.hoc enim debitũ deducendum eſt. l.verum eſt. 63. §. id quod facere. ff. pro ſocio. Tertia: Niſi cum filius ſui iuris factus, de eo conuenitur*

quod

quod in patris poteſtate conſtitutus contraxit, ſuperſint alij creditores, cũ quibus poſtquam ſui iuris fuit, contraxit. Quarta: Niſi ſuperſint alij creditores priuilegiati. Hæ duæ exceptiones approbantur l. ſed an hic. 3. ff. quod cum eo qui in aliena.

II. Regula, De relinquendo reo aliquid, ne egeat. l. in condemnatione. 133. in princ. ff. de regulis iuris. l. inter eos. 19. in fine. ff. de re iudicata. l. cum ex cauſa. 30. item l. exhæredatum. 49. cum leg. ſeq. ff. d. tt.

III. Regula, De cautione à reo præſtanda, vt ſi ad meliorem fortunam peruenerit, de reliquo ſit ſatisfacturus, proponitur l. verum eſt. 63. §. id quod, in fin. ff. pro ſocio.

V. EVENTVS PROPOSITÆ exceptionis.

Actor propoſita exceptione ſubmotus, quo minus ſolidum ſit conſecutus, id quod ſibi deeſt, poteſt ab alijs ſocijs petere. d. l. 63. §. ſi cum tres. Concordat l. ſi vnus. 67. in princ. ibi: ſed ſi precium. ff. d. tt.

DE COMPENSATIONIBUS. Cap. XI.

PRIMO: *Ratio & vſus compenſationis proponitur Inſtit. de actionib. §. penult. l. ideo. 3. ff. de compenſationibus. item l. neq;. 6. C. d. tt.*

II. DEFINITIO *compenſationis habetur l. 1. ff. de compenſationibus.*

III. CAVSA PROPOSITAE exceptionis.

Si quid actor reo conuento debet, compenſatio fit. quæ cauſa ſeu regula approbatur l. neq;. 6. & l. ſi propter. 8. C. d. tt. M. I. P. lib. 5. cap. 6. reg. 20. M. I. R. libro 5. cap. 1. reg. 68. Simile exemplum proponitur l. Titia. 48. ff. de ſolutionibus. Aliud l. ſi ambo. 10. in princ. ff. de compenſationibus. Concordat Inſtit. de actionib. §. in bonæ fidei. l. vlt. C. de compenſationib. Concordant item ea quæ habentur paulò ſuperius quæſt. 1. Plane cauſa ſeu regula propoſita ſuas habet exceptiones, quæ replicationum loco compenſationis exceptioni obijci poſſunt. Earum aliæ ſumuntur ex genere & cauſa actionis qua agitur, & cui compenſationis exceptio obijcitur: aliæ ex debito ex quo obijcitur exceptio compenſationis: aliæ deniq; ex alijs circumſtantijs. Primi generis exceptiones hæ ſunt.

I. Exceptio, ſumpta ex genere actionis cui compenſatio obijcitur, regulariter quidem reprobatur Inſtitut. d. §. bonæ fidei. Cui concordat d. l. vltima. in princ. Sed admittitur in quibuſdam actionibus quæ ſequuntur.

II. Exceptio: Niſi depoſiti agatur. approbatur d. §. in bonæ fidei. Concordat l. vltima. in fine. C. de compenſationib. item l. ſi quis. 11. C. depoſiti. M. I. P. d. regul. 20. except. 1. M. I. R. d. regul. 68. except. 1.

III. Exceptio: Niſi actione commodati agatur. l. vlt. C. de commodato. Contradicit l. in rebus commodatis. 18. §. fin. ff. commodati. Controuertitur M. I. R. d. reg. 68. except. 2.

IIII. Exceptio: Niſi iudicati agatur. reprobatur l. 2. C. de compenſationib.

V. Exceptio: Niſi venditi actione precium petatur. reprobatur, niſi in caſu, l. ſi ex venditione. 7. C. eod. tt.

VI. Exceptio: Niſi ſtricti iuris actione agatur. reprobatur Inſtit. de actionibus. §. in bonæ. ibi: ſed & in ſtricti.

VII. Exceptio: Niſi ex ſtipulatu agatur. reprobatur l. ſi ambo. 10. §. fin. ff. de compenſationib.

VIII. Exceptio: Niſi ex maleficio agatur. reprobatur d. l. 10. §. quoties. M. I. R. d. reg. 68. except. 3.

IX. Exceptio: Niſi interdicto Vnde vi vel ſimili actione agatur. l. vlt. §. fin. C. de compenſat.

X. Exceptio: Niſi ob negotium copiarum expeditionis tempore mandatum agatur. l. ob negotium. 20. ff. d. tt.

XI. Exceptio: Niſi ciuitas ex calendario, vel ex vectigalibus, vel ex frumenti oleiue publici cauſa, vel ex tributorum alimentorúmue cauſa, vel ex ſtatutis ſumptibus aut fideicommiſſo ciuitati relicto agat. Hæc multiplex exceptio approbatur l. in ea. 3. C. eod. tt. Concordat l. aufertur. 46. §. vt debitoribus. ff. de iure fiſci.

XII. Exceptio: Niſi frumentariæ pecuniæ nomine agatur. d. l. 3. Cuius replicatio eſt: Niſi ob id quòd arctiorem annonam ædilitatis tempore præbuerit, agatur. l. ideo. 17. ff. de compenſat.

XIII. Exceptio: Niſi alij actioni, quàm cui deſtinata eſt, compenſatio obijciatur. l. quod Labeo. 13. ff. eod. tt.

XIIII. Exceptio: Niſi ſubſidiaria actione aduerſus magiſtratum agatur. reprobatur l. ſi tutores. 11. C. d. tt. Hactenus exceptiones ex genere cauſæ & actionis, cui compenſatio obijcitur, deſumptæ, propoſitæ ſunt. Quanquam huius etiam generis videri poſſint j. excep. 28. cum ſequentibus. Sequuntur nunc eæ quæ ſumuntur ex genere & qualitate debiti, ex quo compenſatio obijcitur.

XV. Exceptio: Niſi natura tantùm debeatur id quod compenſatur. reprobatur l. etiam. 7. ff. de compenſationibus.

XVI. Exceptio: Niſi indebitum ſolutum compenſetur. reprobatur quidem ipſo iure: verùm admittitur, ſi indebitum tale fuit, quod retineri quidem per exceptionem potuit, per actionem verò ſolutum non poteſt repeti. approbatur exemplo l. 2. C. eod. tt.

XVII. Exceptio: Niſi actione de peculio debeatur. reprobatur l. debitor. 19. ff. d. tt.

XVIII. Exceptio: Niſi ex eo debeatur emptori à venditore actore, quòd emptor prædium emptum à tertio cui obligatum fuit, liberauit. reprobatur l. quoniam. 10. C. d. tt.

XIX. Exceptio: Niſi alius, non actor debeat. approbatur exemplo l. penult. ff. de compenſat. Aliud exemplum proponitur l. ſi cum. 16. in princ. ff. d. tt.

XX. Exceptio: Niſi alterius ſtationis debitum compenſetur, quàm eius cui debitum petitur. l. 1. C. de compenſationibus. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi cum tutores creditoris pupilli adminiſtrationem tutelæ diuiſiſſent, vnus ſui loci debitum petat: huic enim nihilominus compẽſatio obijci poteſt eius quod alterius loci tutor reo debet. l. inter tutores. 35. ff. de adminiſtr. tutor.

XXI. *Exceptio: Niſi alij, non reo debeatur quod compenſatur. l. in rem ſuam. 18. §. creditor. ff. de compenſationib. Concordat l. eius. 9. C. d. tt. M. I. R. d. reg. 68. excep. 15. Huius exceptionis replicatio prima: Niſi creditor actoris creditū ſuum actori pro reo velit remittere. reprobatur d. §. creditor. Altera replicatio eſt: Niſi fideiuſſore conuento, ipſi principali reo debeatur. l. verum eſt. 4. ff. de compenſat. & l. ſi quid. 5. ff. d. tt. Tertia: Niſi vnus ex duobus reis promittendi conuentus compenſet id quod alteri reo promittendi debetur. Hæc replicatio ipſo quidem iure approbatur, verùm eius duplicatio eſt: Niſi duo rei ſocij non ſint. l. ſi duo. 10. ff. de duob. reis conſtit. Similis duplicatio proponitur ī. cap. 17. except. 9. repl. 2. Quarta replicatio eſt: Niſi filiusfamiliâs conuentus compenſet id quod patri eius debetur. l. ſi cum filiofamiliâs. 9. ibi: ſed ſi cum ff. de compenſat. Quinta: Niſi procurator conuentus id quod domino debetur compenſet. l. in rem ſuam. 18. in prin. & l. poſteaquam. 21. ff. eod. tt. Huius replicationis duplicatio eſſe videtur: Niſi procurator qui compenſat, de rato non caueat. ſed reprobatur d. l. 21. Aliam replicationem vide M. I. R. d. except. 15.*

XXII. *Exceptio: Niſi cum vnam rem ex duabus quam vellet reus, actor deberet, nondum conſtituerit reus quam habere vellet. l. ſi debeas. 22. ff. de compenſationibus.*

XXIII. *Exceptio: Niſi non purè, ſed in diem debeatur. approbatur l. quod in diem. 6. in princ. ff. d. tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi dies non obligationis, ſed ſolutionis vel executionis gratia ſit additus. l. ſi cum. 16. §. cum intra. ff. d. tt.*

XXIIII. *Exceptio: Niſi certo loco debitum alio loco compenſetur. reprobatur l. pecuniam. 15. ff. de compenſationib.*

XXV. *Exceptio: Niſi debitum quod compenſatur, per exceptionem elidi poſſit. l. quæcunq. 14. ff. eod. tt.*

XXVI. *Exceptio: Niſi debitum quod compenſatur dubium ſit, & nō liquidum. l. vl. C. d. tt. M. I. P. d. reg. 20. except. 2. M. I. R. d. reg. [illegible]. except. 6.*

XXVII. *Exceptio: Niſi lis eius debiti nomine quod compenſatur, ſit conteſtata. reprobatur l. in compenſatione. 8. ff. de compenſat. Hactenus exceptiones ex debito quod compenſatur, deſumptæ: ſequūtur nunc exceptiones ex perſona actoris, item ex re petita.*

XXVIII. *Exceptio: Niſi reſpublica agat. reprobatur, niſi certis caſibus. l. in ea. 3. C. d. tt.*

XXIX. *Exceptio: Niſi fiſcus agat. reprobatur l. aufertur. 46. §. vt debitoribus. ff. de iur. fiſci. Concordat l. vlt. ff. de compenſat. Planè admittitur in cauſa tributaria & ſtipendiorum, in precio rei à fiſco emptæ, & in cauſa annonaria. qua diſtinctio habetur d. §. vt debitoribus. Concordat l. in ea. 3. C. de compenſat. Item quoad precium rei à fiſco emptæ, l. ſi ex. 7. C. eod. tt. Altera diſtinctio eſt: Si debitum quod compenſatur & quod petitur, diuerſæ ſint ſtationis. Tertia: Niſi à fiſco conuentus debitum quod compenſat, intra duos menſes non probauerit. l. aufertur. 46. §. qui compenſat ff. de iure fiſci.*

XXX. *Exceptio: Niſi non pecunia, ſed ſpecies debeatur. l. ſi non ſortem. 26. §. ſi centum, cum ſua gloſſa, in verbo Cum pecunia ff. de condict. indeb. l. quod dicitur. 5. in prin. ff. de impenſis in reb. dotalib. factis. l. ſi conuenerit. 18. ibi: ergo ſi id, cum ſua gloſſa. ff. de pignorat. actione. l. ſi ex ea. 6. C. de rei vendicat. M. I. R. d. regul. 68. except. 9. Sed videtur obſtare l. vlt. in princ. C. de compenſat. vbi dicitur etiam in actionibus in rem locum eſſe compenſationi. at rei appellatio ſpeciem ſignificat. l. ſi in rem. 6. in princ. ff. de rei vendicat. At quam antinomiam diſſoluendam gloſſa in d. l. vlt. in princ. diſtinguit, vtrum res ipſa, quæ vendicatur, poſſit præſtari, an non poſſit: vt priori caſu compenſatio locum non habeat, in poſteriori caſu, quo æſtimatio præſtanda eſt, habeat locum. Cui accedit communis dd. opinio. Baptiſt. à Vill. in litera C. num. 112. Planè ſpecies quæ petitur, pignoris iure poteſt retineri, donec actor debitum ſoluat. d. §. ſi centum. verſ. ager autem retinebitur. & d. l. quod dicitur. 5. verſ. manebit igitur maritus. & d. l. ſi conuenerit. 18. in princ. verſ. ſi verò corporis. Vnde compenſationis vocabulum interdum pro retentione ſumitur: vt l. in rebus commodatis. 18. §. final. cum ſua gloſſa. ff. commodati. In qua ſignificatione etiam accipi poteſt in d. l. vlt. in princ. C. de compenſat.*

XXXI. *Exceptio: Niſi compenſationis exceptio ante ſententiam non ſit oppoſita. reprobatur l. 2. C. de compenſationib.*

IIII. QVIBVS *compenſatio competat? Vide ī. except. 21. repl. 1. cum ſeqq.*

V. QVID ET QVANTVM veniat in compenſatione.

I. *Regula: Fideiuſſor conuentus tam id quod ſibi, quàm quod reo debetur, compenſare poteſt. l. verum eſt. 4. cum leg. ſeq. ff. de compenſationib.*

II. *Regula: Si reus conuentus contra actorem actionem de peculio habeat, ſolidum debitum poteſt compenſare, licet minus ſit in peculio. l. ſi cum filiofamiliâs. 9. in princ. ff. de compenſat. Contradicere videtur l. debitor. 19. in fin. ff. d. tt.*

III. *Regula: Si id quod certo loco dari debet, compenſetur: id quoque venit in compenſationem, quod intereſt rei certo loco dari. l. pecuniam. 5. ff. d. tt.*

VI. EVENTVS COMPENſationis oppoſitæ.

I. *Regula: Compenſatio ſubmouet creditorem petentem, & pro ſolutione habetur. l. 2. C. de compenſationib. l. ſi quis. 115. in prin. ff. de regulis iuris. l. ſi conſtat. 4. C. de compenſat. l. in vicem. 12. C. eod. tt. Concordant item ea quæ propoſita ſunt ī. quæſt. 1. item quæſt. 3. in princ.*

II. *Regula: Sola petitio eius quod amplius debetur, relinquitur. d. l. 12. Concordat l. etiāſi. 5. C. d. tt.*

III *Regula: Eius quod compenſatio excludit, vſuræ non debentur. Quæ regula approbatur ī. capite 7. quæſt. 1. except. gener. 3.*

IIII. *Regula: Si reddantur ea quæ in compenſationem venerant: non indebiti ſoluti repetitio, ſed antè debiti exactio competit. l. ſi velut. 13. C de compenſationib. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi tenuit compenſatio. tunc enim ſoluta condicuntur. l. ſi ambo. 10. §. fin ff. eod. tt.*

V. Regula:

V. Regula: Si compenſationis rationem iudex non habuit, ſalua manet petitio, nec rei iudicatæ exceptio reo poſtea agenti obſtat. l. quod in diem. 6. § ſi rationem. ff. de compenſationibus. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi iudex expreſſè compenſationem reprobarit. d. §. ſi rationem. Cuius replicatio eſt: Niſi non quaſi non debitum reprobarit compenſationem, ſed propter aliquam exceptionum ſuprà propoſitarum. Quæ replicatio elicitur ex d. §. ſi rationem. ibi: quaſi non exiſtente debito. Hactenus de iis quæ in actiones venire ſolent.

QVANDO COMPETIT actio? Cap. XII.

PRima regula: Si pura ſit obligatio, ſtatim agi poteſt. l. in omnibus. 14. ff. de regul. iuris. Inſt. de verb. obligat. §. omnis. item l. eum qui. 41. §. quoties. ff. de verbor. obligat. M.I.R. lib. 5 cap. 1. reg. 70. & 78. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi non tantũ temporis ſpacium præterierit, quo res dari vel opus promiſſum fieri poſſit. l. nihil peti. 146. ff. de regul. iuris. Inſtit. de inutilib ſtipul. §. fin. l. ſi ita. 14. cum leg. ſeq. ff. de verb. obligat. l. exiſtimo. 98. §. fin. item l. interdum. 73. in princ. ff. eod. tt. M.I.R. d. regul 70. except. 1. Huius exceptionis ſpecies eſt ĩ. except. prox. Planè quomodo tempus illud, quo dari vel fieri poſſit, æſtimandum ſit, definitur l. continuus actus. 137. § cũ ita, vſq; ad §. illud inſpiciendum. ff. de verbor. oblig. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi difficultas dandi vel faciendi perſonæ ſit, non rei vel naturæ. d. l. 137. §. illud inſpiciendum. Secunda: Niſi promiſſor in mora fuerit. l. ſtipulationes. 72. § fin. ff. de verb. obligat. Concordat l. ita ſtipulatus. 115. §. fin. ibi: Sabinus ff. d. tt. Secunda exceptio eſt: Niſi certo loco dari promiſſum ſit. hoc enim caſu tantum tempus expectandum eſt, quanto poſſit ad eum locum perueniri. Quæ exceptio ſpecies eſt præcedentis, & approbatur Inſt. de verbor. oblig. §. loca etiam. l. eum qui. 41 §. quoties. ff. de verb. obligat. l. interdum. 73. § ſic qui Carthagini. item l. continuus actus. 137. §. cum ita. ff. d. tt. l. 2. §. q. ita. ff. de eo quod certo loco. M.I.R. d. reg. 70. excep. 2. Huius exceptionis replicatio prima eſſe videtur: Niſi duobus reis promittendi acceptis, vnus eo loco ſit, quo dari promiſſum eſt. ſed reprobatur l. eandem rem. 9. §. fin. ff. de duob. reis conſtit. Altera: Niſi fideiuſſore promittente, reus eo loco ſit, in quo dandum eſt. reprobatur l. ſi teſtamento. 49. §. quæſitum. ff. de fideiuſſoribus. Reliquas propoſitæ exceptionis replicationes vide ĩ. except. prox. Tertia exceptio: Niſi cum quis inſulam fulciri ſtipulatus eſſet, inſula nondum ruit. reprobatur l. ſtipulationes. 72. §. fin. ff. de verbor. oblig. Concordat l. exiſtimo. 98. §. fin. ff. eod. tt. Quarta: Niſi poſtea conuenerit, ne intra certum tempus agatur. l. 2. §. item quæritur. ff. de doli mali except. Plura de hac exceptione vide ĩ. cap. 16. Quinta exceptio eſt: Niſi ita ſtipulatio facta ſit: Quod te mihi illis calendis dare oportet, id dare ſpondes? l. qui ſic. 47. ff. de verb. obligat. Concordat l. in diem. 5. §. fin. ff. de nouationibus. Sexta: Niſi alter reus promittendi in diem vel ſub conditione promiſerit. reprobatur l. ex duobus. 7. ff. de duob. reis conſtit. Concordat iiſdem verbis Inſt. de duob. reis ſtipul. §. fin. Septima: Niſi creditor eandem rem poſtea ab alio ſub conditione fuerit ſtipulatus. Hæc exceptio ipſo quidem iure nouationis ſubſiſtit: verùm eius replicatio eſt: Niſi res pendente conditione perierit, vt certum ſit poſteriorem promiſſorem amplius teneri non poſſe. l. eum qui. 56. §. fin. ff. de verb. oblig. Octaua exceptio eſt: Niſi creditor debitorem id quod ſibi purè debetur, alij ſub conditione ſoluere iuſſerit. l. pecuniam. 36. ff. ſi certum petatur. Nona: Niſi cum ſtipulatio de reddenda pecunia purè facta eſſet, antea conueniſſet, vt quandiu vſuræ ſoluerentur, ſors non repetatur. l. item quia. 4. in fine. ff. de pactis. Concordat l. 2. §. item quæritur. ſi quis purè. ff. de doli mali except. & l. in diem. 5. § fin. ff. de nouat. Decima: Niſi in futurum vſuras à debitore creditor acceperit. l. qui in futurum. 56. in prin. ff. de pactis. Concordat l. 2. §. non malè. ff. de doli mali except. Hæc de prima regula eiusq; exceptionibus. Sed exceptionum loco hic repeti etiam poſſunt ea quæ habentur ĩ. reg. 3. cum ſequentibus.

II. Regula: Si in diem contracta ſit obligatio, ante diem venientem agi non poteſt: ſed nec die veniente, niſi eo præterito. Inſt. de verb. oblig. §. omnis ſtipulatio. l. obligationum. 43. in princ. ibi: cuius natura. ff. de act. & obligat. l. nihil peti. 146. ff. de regul. iuris. l. eum qui. 41. §. fin. ff. de verbor. obligat. l. qui hoc anno. 42. item l. centeſimis. 46. in princ. ff. d. tt. Inſtit. de inutilib. ſtipulat. §. penult. item l. certi condictio. 9. in princ. ibi: cæterùm. ff. ſi certum petatur. M.I.R. d. cap. 1. regul. 71. Huius regulæ ſpecies quoq; ſeu exemplum eſt, ſi conditio adiecta obligationi diem in ſe habeat. Quæ proponitur & approbatur l. veluti. 27. §. fin. ff. de verb. oblig. l. ſtipulationum. 72. §. ſi quis ita. item l. quidquid. 99. §. fin. ff. d. tt. l. vbi lex. 101. ff. de reg. iur. Planè propoſitæ regulæ exceptio prima eſt: Niſi ita facta ſtipulatio ſit, Decẽ hodie dare ſpondes? l. liber homo. 118. §. decẽ hodie. ff. de verb. oblig. M.I.R. d. reg. 71. except. 5. Secunda: Niſi ita concepta ſit ſtipulatio: Decem, quoad viuam, dare ſpondes? l. eum qui. 56. §. qui ita. ff. d. tt. Concordat Inſt. eod. tt. §. at ſi ita. Tertia: Niſi quis pecuniam ſibi dari ſtipulatus ſit, qua die petierit. l. ita quis promiſerat. 135. in princ. ibi: item quæſitum. ff. de verb. oblig. M.I.R. d. reg. 71. except. 6. Quarta: Niſi ante diem certum eſſe cœperit, rem dari, vel opus promiſſum die veniente fieri non poſſe. reprobatur l. inſulam. 124. ff. de verb. oblig. Cõcordat l. in illa. 8. ff. eod. tt. M.I.R. lib. 4. cap. 10. reg. 40. excep. 14. Planè admittitur in caſu, qui proponitur d. l. 8. in fin. Concordant ea quæ habentur ĩ. regul. 7. except. 3. Quinta: Niſi cum quis ita promiſiſſet, Cum moriar: in inſulam ſit deportatus. reprobatur l. ex ea parte. 121. §. in inſulam. ff. de verb. obligat. Sexta: Niſi ante diem ad interponendam cautionem agatur. l. in omnibus. 41. ff. de iudiciis. M.I.R d. reg. 71. except. 2. Septima: Niſi fiſcus aduerſus debitoris ſui debitorem agat. l. 1. C. de condict. ex lege. Octaua: Niſi nundinis dari ſtipulatio ſit facta. hoc enim caſu primo nundinarum die actio competere videtur. Sed reprobatur l. eum qui. 138. in princ. ff. de verbor. obigationib. Nona: Niſi ante calendas dari ſit ſtipulatus. reprobatur infrà regul. 4.

III. Regula: Si quis calendis Ianuarijs dari ſtipulatus ſit, intelligitur proximis calendis Ianuarijs dari ſtipulatus. approbatur ſimul & diſtinguitur l.cum qui.41. in princ. ff.de verbor.obligat. M.I.R.d.cap.1. regul 73.

IIII. Regula: Ante calendas dari ſtipulari, nihil aliud eſt, quam calendis dari. l.qui ante.13. & l.cum qui.56.§.qui ita.ff.d.tt.M.I.R.d.cap.1.reg.76.

V. Regula: Si quis calendis Ianuarijs vel Februarijs, poſt annum vel poſt biennium dari ſtipulatus eſt: calendis Februarijs vel poſt biennium debetur. l.ſi ita.12. ff.de verb.oblig. Concordat l.ſi ita.109.ff.eod. tt. M.I.R.d.reg.73.except.2.

VI. Regula: Si ſub conditione obligatio contracta eſt, non niſi exiſtente conditione actio competit. l.certi condictio.9.in princ. ibi: cæterùm. ff.ſi certum petatur. Concordat Inſtit.de verb.oblig.§.ex conditionali. l.non quemadmodum.35.ff.de iudicijs. item l.is damnum dat.131.in fin.ff.de regul.iuris. l.cedere.213. in princ.verſ.vbi ſub conditione.ff.de verbor.ſignific. M.I.R.d.cap.1.reg.75. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi in præteritum vel præſens tempus conditio ſit concepta. l.conditio.100.ff.de verbor.obligat.Inſt.eod.tt.§.conditiones.l.cum ad præſens.37.cum duabus legibus ſequentibus. ff.ſi certum petatur. item l.ſi ita.120.in fine ff.de verbor.obligat. M.I.R.d.regul.75. except.1. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi contrahẽtes conditionem extitiſſe ignorent. hoc enim caſu actio non datur, priuſquam reſcierint eam extitiſſe. l.hoc iure. 10.ff.de verbor.obligat. Planè quoad agendum, propoſitæ replicationi locus eſt: quoad obligandum verò, ei locus non eſt, vt ex ijs quæ paulo ſuperius propoſita ſunt conſtat.

VII. Regula: Si ſub conditione non faciendi quid ſit promiſſum, non antè competit actio, quàm certum eſſe cœperit, id amplius fieri non poſſe. Si enim adhuc fieri poſſit, tanquam pendente conditione actio denegatur. l.ita ſtipulatus.115.ff.de verborum obligationibus. Concordat Inſtit.de verbor.obligat.§.ſi quis ita. M.I.R. lib.4.cap.10. reg.40.except.5. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ſtipulatio non à conditione cœperit. approbatur ſimul & declaratur d.l. 115. verſic.Sabinus autem. Secunda: Niſi dies conditioni inſit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſupra regul.2. except.4. Tertia: Niſi ita ſtipulatio ſit facta, Si digito cœlum non attigero. Inſtit.de inutilibus ſtipulat.§.ſi impoſſibilis, in fin. l.impoſſibilis.7.ff. de verbor.obligat. l.in illa.8.in fin.ff.d.tt.item l.ſi pupillus.9.§.1.ff.de nouationib. M.I.R.lib.5.cap.1.reg. 75.except.2.

VIII. Regula: Si actor vel reus in magiſtratu ſit temporali, differtur actio, donec magiſtratus ſit finitus. l.pars literarum.48.ff.de iudic. l.2.in princ.ff.de in ius vocando. l.ſenatuſconſulto.16 ff.de offic.præſid. item l.ſi adulterium.38.§.fin. ff.ad l.Iul.de adulter. M.I.R.d.cap.1.regul.81. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi fideiuſſor eius conueniatur, non ipſe principalis. approbatur exemplo l.ſi reus.12. ff.iudicatum ſolui. Altera: Niſi minor ſit magiſtratus, qui ſine imperio & ſine poteſtate eſt. l.nec magiſtratib.32. ff.de iniur. Concordat l.quemadmodum.29.§.municipales.ff.ad l.Aquil. Tertia: Niſi repetundarum agatur. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ꝰ.lib.1. cap.7. act.1.quæſt.4.reg.1. Quarta exceptionis loco notandum, quòd regula propoſita hodie in Præſide prouinciæ ſit ſublata, Nouell.c.86.§.porrò ſi contingat.

IX. Regula: Si reus reipubl.cauſa abſit, actio aduerſus eum differenda. approbatur ſimul & diſtinguitur l.eundem.16.§.ante. ff.de legation. l.2.in princ. ibi: nec eum qui equo. ff.de in ius vocando. item l.1.cum leg.ſeq. ff. eum qui appellauerit. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi antequam reipubl.cauſa abeſſe cœperit, actio ſit ſuſcepta.d.§.ante. Plura de regula propoſita vide ꝰ.lib.2.cap.2.quæſt.1.except.15.repl.5.

X. Regula: Si reus ſacra faciat, vel alioquin propter loci religionem diſcedere non poteſt, actio differenda eſt. l.2 in princ.ff.de in ius vocando.

XI. Regula: Si reus cogatur alibi in iure vel certo loco ſiſti, differenda eſt aduerſus eum actio. d.l.2.§. final.& l.quique.4.in princ. ff.d.tt. Huius exceptio eſt: Niſi appellans appellationis cauſa abſit.l.1. ff.cũ qui appell.

XII. Regula: Si reus vxorem ducat, vel rea nubat, differtur eius actio. approbatur cum alijs quibuſdam d.l.2.§.final.cum duabus legibus ſequentibus.ff.de in ius vocando.

XIII. Regula: Si reus iudex de alia cauſa cognoſcat, differenda aduerſus eum actio eſt.d.§.fin.

XIIII. Regula: Si reus ſuturis ducat, vel iuſta mortuo faciat, mortuumq; lugeat. ex hac enim cauſa actio differenda. d.§.fin.l.vlt. C.de ſepulchro violato. item Nouell.conſt.60. in princ. vſq; ad §.porrò & illud. M.I.R.d.cap.1.reg.82.

XV. Regula: Si per actionem propoſitam maiorĩ cauſæ præiudicium futurum eſt: ea differri debet, donec maior cauſa finiatur. Quæ regula cum alijs quibuſdam approbatur ſimul & diſtinguitur ꝰ.lib.2.capite 23. reg.3.cum ſequentibus.

XVI. Regula: Si reus non ſuo, ſed alieno nomine ſit obligatus: prius actio aduerſus principalem eſt inſtituenda. Nouell.conſtit.4. De qua re j.lib.21.cap.1. quæſt.6.reg.2.

XVII. Regula: Si hæres adhuc de adeunda hæreditate deliberet, vel inuentarium conficiat: differtur aduerſus eum actio.l.vlt.§.donec tamen. C.de iure deliberandi.

XVIII. Regula: Si ius teſtamẽti pendet, hæres ſcriptus ex eo dilatoriam habet exceptionem. l.qui cum 14.ff.de act.& oblig. Hæc regula eſt mutata per l.vlt. C.de petit.hæred.

XIX. Regula: De exceptione pacti inter certũ tempus non petendi, proponitur l.2.§.item quæritur.ff.de doli mali except.

XX. Regula: Si princeps reo dilatoriam exceptionem conceſſerit, interim conueniendus non eſt. l.2.C. de precibus Imper.offer. M.I.R.d.cap.1.reg.83. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi reus actori non caueat idoneè, finito tempore debitum iri ſolutum. l.vniuerſa. 5.C.d.tt. M.I.R.d.reg.83.except.1.

XXI. Regula: Si reus dicat, ſe libellum principi obtuliſſe, & reſponſum expectare, actio differenda videtur. ſed reprobatur ꝰ.lib.2.cap.17.quæſt.2.excep.27. replic.2.

replic.2. Plures huiuſmodi exceptiones dilatorias vide ſ.lib.2.cap.11.quæſt.2.& 9.

XXII. Regula: Propter ferias etiã differtur actio. De qua re vide ſ.lib.2.cap.1.quæſt.2.

XXIII. Regula, De pœna, ſi ante tempus agatur, proponitur Inſtit.de except. §. ergo ij quib. M.I.R.d. cap.1.reg.86. Hactenus, quando cõpetant actiones, expoſitum eſt: nunc quã diu competant, eſt exponendũ.

QVAMDIV COMPETAT ACTIO? & de temporalibus præſcriptionibus, necnon reliquo actionum iure. Cap. XIII.

OMnis actio aut temporalis eſt, aut perpetua, id eſt, vſq; ad triginta annos competens. Inſt. de perpetuis & tempor. actionibus, in prin. Actionũ temporalium aliæ anno finiuntur, aliæ breuiori, aliæ longiori tempore. breuiori quidem, vt actio redhibitoria, quæ poſt ſex menſes expirat. longiori tempore competentes actiones aliæ biennio finiuntur, vt actio de dolo: aliæ triennio, vt vendicatio rei mobilis, bona fide ab alio poſſeſſæ: aliæ quadriennio, vt nunciatio bonorum vacantium: alia quinquennio, vt querela de inofficioſo teſtamento. Ita ſingulæ actiones temporales certũ à legibus tempus habent definitũ, intra quod cõpetant, & poſt quod temporali præſcriptione excludãtur. M.I.R.lib.5.cap.2.reg.4.in prin. De quo ſingulæ actionum ſpecies ſunt diſpiciendæ. Quibus autem actionibus nullum certum à lege tempus eſt præfinitum, eæ olim quidem perpetuæ erant: hodie verò vſq; ad triginta annos durant, vt ex loco iam propoſito conſtat. Cui concordat l. ſicut in rem 3. C. de præſcript. 30. vel 40. annor. M.I.R.d.reg.4.in prin. Planè regulæ propoſitæ tam quoad temporales, quàm quoad perpetuas actiones, quæ iure nouo triginta annis (vt iam dictum eſt) finiuntur, exceptiones generales & communes hæ ſunt.

I. Exceptio: Niſi de iure publico, & publica vtilitate agatur. l. præſcriptio.5. C. de operib. publicis. M. I.R.d.reg.4.exc.1.

II. Exceptio: Niſi fiſcus agat. reprobatur l. iuſtas etiam.6. C.de iure fiſci. M.I.R.d.reg.4.exc.2.

III. Exceptio: Niſi perſonalis ſit actio. Hæc exceptio videtur approbari l. neq; 5. C. quibus non obijcitur longi temp. præſcrip. Quam Accurſius interpretatur de decem & viginti annorũ præſcriptione. Et rectè quidem. Verùm non ineptè accipi poteſt etiam de iure antiquo, quo omnes huiuſmodi actiones erãt perpetuæ, poſtea autem iure nouo triginta annorum ſpacio concluſæ, vt ſ. eod. cap. in prin. eſt oſtenſum. Proinde minoris quidem temporis præſcriptionibus exceptio propoſita obſtat, triginta verò annorum præſcriptioni hodie non obſtat. Cui concordat l. ſicut.3.§. hæ autem. C. de præſcriptionibus triginta annor. item l. 1.§. ad hæc cum nihil. C de annali except.

IIII. Exceptio: Niſi pignoraticia actione ad reddendum pignus agatur. l. neq;.9. in prin. C. de act. pignorat. Concordat l. quo minus.11. C.d.tt. Has leges Accurſius de minoris temporis, quàm triginta annorũ præſcriptione interpretatur. Et rectè quidem. Sed vſu receptum eſt, vt nec centum annorum præſcriptione actio propoſita ſubmoueatur.

V. Exceptio: Niſi actio ſemel in iudicium fuerit deducta, & reus interpellatus. l. vlt. C. de præſcript.30. annor. l. omnes actiones.181. ff. de reg. iuris. l.1. in fine. C. de præſcript. longi temp. l.2. & l. nec bona fide.10. C. eod. tt. l.1.§. exceptis. C. de annali exceptione. l. ſi poſſeſſio.4. C. quibus non obijcitur longi temp. præſcript. l. comperit.6. ibi: ſine quadam legitima. C. de præſcript.30. annor. item l. cum notiſſimi.7. in prin. ibi: ſi non interrupt. C.d.tt. item l. nã poſtea.9.§. ſi is qui, in fine. ff. de iureiurand. M.I.P.lib.5.cap.2.reg.4. exc.9. & cap.6.reg.21.exc.1. M.I.R. d.reg.4.exc.9. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi non reus, ſed alius eiuſdem rei nomine antea fuit conuentus. l. 1. C. de præſcript. longi temp. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi reus malæ fidei poſſeſſor ſit. d.l.1. ibi: bona fide tranſierint. Altera: Niſi reus hæres ſit eius qui antea eiuſdẽ rei nomine fuit interpellatus. approbatur argumento eorum quæ dicta ſunt ſ.lib.7.cap.9. except. 12.repl.1. Tertia: Niſi vnus ex duobus vel pluribus reis promittendi, qui q; eadem actione tenentur, fuerit cõuentus. hoc enim caſu etiam aduerſus alterum poſtea cõuentum interrupta præſcriptio eſt. l. vlt. C. de duobus reis ſtipulan. Quarta: Niſi domino abſente procurator eius ſit interpellatus. l.2.§. ſi verò poſt. C. vbi in rem actio. Hæc de prima replicatione. Secunda replicatio eſt: Niſi non actor, ſed alius eiuſdem rei nomine antea egerit. approbatur exemplo l.2. ff. pro donato. Aliud exemplum proponitur l. intra quatuor. 10. ff. de diuerſ. temp. præſcript. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi bonis vacantibus delatis prior præuaricatus ſit. d.l.10. Altera: Niſi alius antea nomine actoris egerit. l. ſi quis.24.§. fin. ff. de vſuris. Tertia: Niſi actor hæres extiterit ei qui antea egit. l. vltim. §. ſed licet. C. de præſcrip.30. annor. Quarta: Niſi actor ſit correus ſtipulandi, aut qui antea egit, vel cohæres. l. vlt. C. de duobus reis ſtipulan. Hæc de ſecunda replicatione. Tertia replicatio: Niſi ex alia cauſa vel alia actione nunc agatur, quàm actũ eſt antea. reprobatur l. ſi ex multis.3. C. de annali exceptione. Exemplum proponitur l. contra maiores.16. C. de inofficioſo teſtam. Quarta: Niſi poſt nouiſſimã conuentionẽ quadraginta anni exceſſerint. l. vlt. §. quod nos corrigentes. item §. fin. C. de præſcript.30. annor. Concordat l.1.§. exceptis. C. de annali except. M.I.P. d.exc.1.repl.1. M.I.R. d.exc.9.repl.8. Quinta: Niſi apud compromiſſariũ, non ordinariũ iudicem prior lis ſit mota. reprobatur l. cum antè.5.§. plenius. C. de receptis arbitr. Sexta: Niſi lis nondum fuerit conteſtata, ſed principi vel præſidi tantùm preces in cauſa ſint oblatæ. l.2. C. quando libellus principi datus. l. ſicut.3. §. nec ſufficiat. C. de præſcript.30. annor. l.1. C. de officio præfecti prætor. M.I.P. d.except.1.repl.2. M.I.R. d.except.9.repl.1. Eius duplicatio prima eſt: Niſi annalis ſit actio. l.1. C. quando libellus principi datus. Concordat l.2. C. eod. tt. M.I.R. d.replic.1.duplic.1. Altera: Niſi cum reus propter abſentiam, vel infantiam, vel aliam ſimilem cauſam conueniri non poſſet, querela de ea re præſidi vel epiſcopo ſit oblata. l.2. C. de annal. except. Concordat l. vlt. C. de epiſcopali

audient. M.I.P. d repl.2. dupl.1. Septima replicatio eſt: Niſi noui tantùm operis nunciatio ſit facta.l.alienam.13 ff.pro emptore. Octaua: Niſi de dolo actio in iudicium deducta ſit.hac enim nō continuatur per litis conteſtationem. l.vlt. C.de dolo malo. Nona: niſi in integrum reſtitutio ſit petita: hac enim in iudiciū deducta non interrumpit quadriennij præſcriptionē, quæ ei obſtat.l.Papinianus.21.§ fin.ff.de minorib.25. annis.l.6. C. de tempor. in integr. reſtitut. M.I.P. d. exc.1.repl.3. Hæc de quinta exceptione eiuſq; replicationibus ſint dicta.

V I. Exceptio: Niſi actor rem medio tempore tenuerit. l.cum notiſsimi.7. §.imò & illud. C. de præſcript.30.annor.

V II. Exceptio: Niſi debitor medio tempore debitum agnouerit, vel cautionem renouauerit, aut aliam dederit, vel pecuniam conſtituerit. d.l.7. §. ſed etſi. Concordat l.item illa verba.18. §.quod adijcitur. ibi: proinde & ff.de conſtit.pec. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi alius, non reus, debitum medio tempore agnouerit: vel non actori, ſed alij. Hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius duplicatio proponitur l.vlt.C.de duob.reis ſtipul.

V III. Exceptio: Niſi actor experiundi poteſtatem non habuerit.l.1. ff.de diuerſis temp. præſcript. l.2.§. penul ff. de iudicijs.l.cum ſolito.8.§.fin.in fine.C.qui bonis cedere poſſunt. Planè propoſitæ exceptionis replicatio videtur eſſe: Niſi reus ſecum agendi poteſtatem faciat. tunc enim, quamuis actor experiundi poteſtatem nō habeat, nihilominus tempus præſcriptionis videtur currere. Sed reprobatur d.l.1. l.præſcriptione.7 ibi: quod ſi ex. C.quibus nō obijcitur longi temp. præſcript.l.ſi ſeruus.25 ff.de ſtipulat.ſeruor. Contradicit l.ſi ſeruus.4.ff.de diuerſis temp.præſcript.

I X. Exceptio: Niſi propter aduerſarij abſentiam, infantiam, vel ſimilem cauſam actor agere non potuit. Hæc exceptio approbatur certo modo s̄. except. 5.repl.6.dupl.2.

X. Exceptio: Niſi actor abſuerit, vel morbo laborauerit. l.1. §. proinde ſiue. ff. de diuerſis temp. præſcript. Concordat l.ſi poſſeſsio.4. C. quibus non obijcitur longi temporis præſcript. l. ab hoſtibus.6. l.1. item l.2.C.eod.tt.M.I.P.lib.5.cap.3.reg.11.exc.7.M.I.R.lib.5.cap.2.reg.4.exc.13. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi abſens vel valetudinarius cauſam potuit mandare. l 1. §.planè is qui. ff. de diuerſis temp præſcript. Altera: Niſi longiſsimi temporis, hoc eſt, triginta annorum præſcriptio obijciatur. hoc enim caſu exceptio propoſita ceſſat.l.ſicut.3.§.nec ſufficit. ibi: non ſexus.C.de præſcript.30.annor. Tertia: Niſi non neceſſariò nec iuſtè actor abſuerit. elicitur ex d.l. 2.C.quib.nō obijcitur longi temp.præſcriptio. Cuius exemplum proponitur l. vlt. C. eod. tt. Quarta replicatio eſt: Niſi res abſentis per viginti annos bona fide ſit poſſeſſa. hoc enim caſu poſſeſſori vſucapio, & per eam præſcriptio prodeſt, propoſita exceptione non obſtante. approbatur ſimul & diſtinguitur s̄. lib.7. cap.10.except.17.

X I. Exceptio: Niſi actor iure agere non potuit. approbatur exemplo l.1.§.fin.C.de annali except. Concordat l.ſicut.3. §.quæ ergo. ibi: ex quo cōpetere iure cœperunt. C.de præſcript.30. annor. M.I.R. d.reg.4. exc.10. Aliud exemplum proponitur l.cum notiſsimi. 7.§.illud autem.C.d.tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi auctor actoris, vel is à quo actio in actorem tranſlata eſt, experiri potuit. hoc enim caſu, quanquam actor ipſe ante ceſſam ſibi actionem experiri nō potuit, nihilominus computatur ei tempus quo potuit auctor. approbatur exemplo l. ſi hæres.70. § fin. ff. ad S.C.Trebell.

X II. Exceptio: Niſi actor fuerit minor vigintiquinq; annis.l.non eſt.3.C.quibus non obijcitur longi temp.præſcript.M.I.R.d.reg.4.except.11. Huius exceptionis replicatio prima eſſe videtur: Niſi minor in integrum reſtitutionem non petierit. verùm reprobatur l.vlt.C.in quib.cauſis in integr.reſtit. non eſt neceſſ. Altera eſt: Niſi triginta vel quadraginta annorum præſcriptio obijciatur: aduerſus hanc enim propoſita exceptio non prodeſt.d l.vlt. Concordat l.ſicut. 3.§.nam cum ad eos.C.de præſcript.30.ann.M.I.R.d. except.11. repl.1. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi actor minor ſit quatuordecim annis: hoc enim caſu nec triginta annorum præſcriptio illi currit. d.l.3. ibi: ſed pupillari ætate duntaxat. Concordat l. cum notiſsimi.7. in prin.ibi: aut ſi ætas impubes. C.eod.tt. M.I.R d.repl.1.dupl.1. Tertia replicatio eſt: Niſi actio pœnalis ſit, vel accuſatio criminalis.l.auxilium.37.in prin.ff.de minorib.25.annis.

X III. Exceptio: Niſi propter ignorantiam actor non egerit. approbatur exemplo Nouell.c.119. §.cæterùm.M.I.R.d.reg.4.exc.13. Huius replicatio eſt: Niſi triginta annorū præſcriptio obijciatur. d.§.cæterùm. Concordat l.ſicut.3.in fine.C.de præſcript.30.annor. M.I.R.d.exc.13.repl.1.

X IIII. Exceptio: Niſi vſuræ aliquot annis ſint ſolutæ, vel annuum quod petitur. l.ſi quis.8. § fin. & l. cum notiſsimi.7. §.in his etiam. C.d.tt. M.I.R. d.reg. 4.exc.14.

X V. Exceptio: Niſi præſcriptioni ſit renunciatum. Hanc exceptionem tractant Doctores in retractu cōuentionali.

X V I. Exceptio: Niſi nouiſsimus dies nondum ſit completus. l.in omnibus.5 ff.de act.& oblig. Concordat l.vbi lex.101. ff. de reg.iuris. M.I.R. d.reg.4. exc. 18. Huius exceptionis replicatio eſt in vſucapione, quæ approbatur l. in vſucapione 15. in prin. ff. de diuerſ. temp.præſcript. Concordat l.in vſucapionibus.6.ff.de vſucap.

X V II. Exceptio: Niſi die intercalari computato tempus nondum ſit finitum. reprobatur l.2. ff. de diuerſis temp præſcript.

X V III. Exceptio: Niſi reus intra tempus actoris negotia geſſerit. l ſi negotia.51. ff.mandati. l.ſi autē. 7.in prin ff. de negotijs geſtis. l. & qui natura.18 in prin.ibi: ſicut is ff.d.tt. item l.tutor.69. in prin. ff.de fideiuſſorib. Huius replicatio eſt: Niſi geſtor ignorans ſe debere rem præſcripſerit, vel vſuceperit. d.l.18. §. ſi cùm me. ff. de negotijs geſtis. Hactenus propoſitæ regulæ exceptiones ſunt enumeratæ, quarum tamen plures licet colligere ex duplicationibus ſequentibus. Nam duplicationes iſtæ hic exceptionum quoq; loco poni poſſunt.

Replica-

Replicatio præcedentium exceptionum generalis.

Planè iam dictarum exceptionum replicatio generalis eſt: Niſi quadraginta anni exceſſerint. tunc enim excluditur actio, dictis exceptionibus non obſtantibus. l. omnes. 4. C. de præſcript. 30. vel 40. annor. M. I. P. lib. 5. cap. 6. reg. 21. repl. gener. 1. M. I. R. d. reg. 4. in fine, repl. gener. 1. Huius replicationis generalis exemplum proponitur s̄. except. 5. repl. 4. Aliud l. vlt. in fine. C. in quibus cauſis in integr. reſtitutio neceſ. non eſt. Duplicatio autem propoſitæ replicationis prima eſt: Niſi eccleſia agat. Huic enim iure antiquo non niſi centum annorum præſcriptio obſtabat. quod tamen ius alio iure nouo poſtea mutatum eſt, & propoſita duplicatio reprobata. de qua re vide s̄. lib. 3. cap. 6. de priuilegijs eccleſiæ, reg. 4. Altera duplicatio eſt: Niſi tributū vel functio publica petatur. l. comperit. 6. C. de præſcript. 30. annor. M. I. P. d. repl. gener. 1. dupl 3. Tertia: Niſi curialis ſua curia vindicetur. l. præſcriptionem. 5. C. d. tt. Quarta: Niſi ciuitati donatum quid vel teſtamento relictum petatur. l. vt inter. 19. ibi: necnon iuri ciuitatum. C. de ſacroſanctis Eccleſijs. M. I. R. d. repl. gener. 1. dupl. 1. Quinta: Niſi reus qui præſcriptione vtitur, rem ex cauſa conductionis vel procuratoris nomine poſſideat. l. 2. C. de præſcript. 30. annor. Huius duplicationis triplicatio eſt: Niſi dubitetur, vtrum in perpetuum, an ad tempus res fuerit conducta. tunc enim per quadraginta annorum poſſeſſionem præſumitur emphyteuſis, ſeu in perpetuum locatio facta. approbatur argumento l. comperit. 6. §. ideoq; iubemus. C. de præſcript. 30. annor. Concordat l. vlt. C. de fundis patrimonial. lib. 11. itē l. ius emphyteutici. 11. C. d. tt. Sexta duplicatio eſt: Niſi cum actor aduerſario abſente, infante vel furioſo conſtituto, experiundi poteſtatem non haberet, de eo coram præſide, vel epiſcopo, vel teſtibus ſolenniter ſit proteſtatus. l. 2. §. ſin autem abfuerit, in fine. C. de annali except. Septima: Niſi nondum agere potuit actor. ex eo enim tempore quadraginta annorum præſcriptio non computatur. l. cum notiſſimi. 7. §. illud autem. C. de præſcript. 30. annor. Octaua: Niſi vſuræ aliquanto tempore ſolutæ ſunt. illud enim tempus in quadraginta annorum præſcriptione non computatur. l ſi quis. 8. §. ſin. C. d. tt. Nona: Niſi actione pignoraticia ad reddendum pignus agatur. Hæc duplicatio approbatur iure conſuetudinario magis quàm iure ſcripto: de quo dictū s̄. except. 4. Hactenus quādiu competat actio, & de temporalibus præſcriptionibus earumq; exceptionibus dictū eſt. de quibus vide plura s̄. lib. 7. cap. 8. cum ſequentibus.

DE RELIQVO ACTIONUM IURE.

I. Regula: De actionibus & illud notandū, quòd cumulatio actionum regulariter ſit prohibita. l ſingulis. 6. ff. de except. rei iudicatæ. l. nemo ex ijs. 43. §. fin. ff. de reg. iuris itē l. plura. 52. ff. de act. et oblig. M. I. R. lib. 5. cap. 1. reg. 87. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi ob factum rei cōuenti incertū ſit quæ potius cōpetat actio. tunc enim plures cumulari poſſunt. approbatur ſimul & exemplo declaratur l. 1. §. quia aūt nonnunquam. ff. quorum legatorum. M. I. R. d. reg. 87. exc. 1.

II. Regula: Nemo inuitus agere cogitur. l. vnica. C. vt nemo inuitus. l. creditor. 20. C. de pignorib. item l. pupillus. 4. C. de vſuris pupillarib. M. I. R. d. cap. 1. reg. 91. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi quis ab aliquo diffametur, quaſi debitor illius ſit, vel res eius abſtulerit. hoc enim caſu diffamatus diffamantem iure cogere poteſt, vt aut actionē, quā ſe habere dicit, in iudicio proponat, aut à diffamando ceſſet. approbatur exemplo l. diffamari. 5. C. de ingenuis manumiſſis. M. I. R. d. reg. 91. exc. 1. Altera exceptio eſt: Niſi quis propoſita in iudicio actione, & reo aliquādiu ſumptibus litis vexato, deſiſtat. tunc enim petente reo actionem proſequi tenetur. Nouell. c. 112. §. porrò cum omnes. et §. priuilegio. Hactenus de obligationibus & actionibus in genere actum eſt. Planè antecedentia & adiūcta actionis vide s̄. lib. 2. cap. 1. quæſt. 5.

DE PACTIS CONVENTIS, & primùm quid & quotuplicia ſint. Cap. XIV.

PACTI conuenti definitio proponitur l. 1. ff. de pactis. & l. pactum. 3 ff. de pollicitationibus. M. I. P. lib. 5. cap. 11. Pactū. Sanè pactū & conuentio parū inter ſe differre videntur: cū vtrūq; ſit conſenſus duorum pluriúmue in idem ad dandum, vel faciendū, vel præſtandū quid alteri ab altero: aut ad non dandum, vel non faciendū, vel non præſtandū. l. obligationum. 3. in prin. ff. de actionibus & obligationib. Quod quidem de pacto generaliter ſumpto intelligendum eſt. nam ſpeciali ſignificatione pactū dicitur tantùm nudum illud pactū: vtputa cum dicimus, ex pacto actionem non dari. de quo j. ſuo loco tractabitur. Quidquid igitur de pacto in poſterum dicetur, de conuentionibus quoq; & cōtractibus erit intelligendum: nec enim ſeparatam tractationem requirunt.

DE DIVISIONIBUS ET SPECIEBUS PACTI CONUENTI.

I. Diuiſio conuentionis eſt, Quòd alia nominata ſit, alia innominata. quæ proponitur l. 1. §. fin. ff. de pactis. Concordat l. iuriſgentium. 7. in prin. ff. d. tt.

II. Diuiſio pactorum eſt, Quòd alia ſint publica, alia priuata. quæ proponitur ſimul & declaratur l. conuentionum. 5. ff. de pactis. Planè quòd ibi Vlpianus trimembrem diuiſionem facit, contra legem diuiſionis ab eo factū eſſe conſtat: cum legitima & iuris gentium conuentio ſub priuata conuentione (vt ipſe Vlpianus ait) comprehendatur. Similis iuris diuiſio propoſita eſt s̄. lib. 1. cap. 4. diuiſ. 1.

III. Diuiſio eſt: quòd alia pacta legitima ſint, alia iuris gentium. d. l. 5. Definitio legitimæ conuentionis proponitur l legitima. 6. ff. eod. tt. Huius generis ſunt verborum obligatio, contractus emphyteuticus, & ſimiles, quæ mero iure ciuili ſubſiſtūt. Sed & ſi qua cōuentio ex iure gentiū originem trahat, iure autem ciuili comprobetur, eoq; nomine introducta ſit actio, legitima conuentio dici poteſt: quemadmodū ex d. l. 6. verſ. & ideo, patet. Cui cōcordat Inſt. de obligat. §. ciuiles. Cum itaq; duplex ius ſit, gentium & ciuile: conuentio quæ iure tantùm gentiū ſubſiſtit, nullo iure ciuili adiuta, naturalis obligatio dicitur. de qua s̄. cap. 1. diuiſione 1. Aliæ aūt ciuiles ſeu legitimæ omnes.

IV. Diuiſio eſt: quòd alia conuentio actionem pariat, alia exceptionem tantùm. l. iuriſgentium. 7. in prin. ff. de pactis. De conuentione quæ tantùm exceptionem parit, dicetur ĩ. cap. prox. except. 11. ſed & de ea dictum s̃. cap. 1.

V. Diuiſio eſt: quod pactũ aliud ſit reale, aliud perſonale. approbatur ſimul & declaratur d. l. 7. §. pactorum autem. & l. tale pactum. 40. in prin. ff. d. tt.

VI. Diuiſio eſt: quòd alia pacta expreſſa ſint, alia tacitè inſint. l. 2. ff. de pactis. M. I. R. lib. 5. cap. 3. reg. 4. Igitur conuentionum aliæ expreſſæ ſunt, aliæ tacitæ, quæ ſcilicet ſine verbis tacito fiunt conſenſu, cum ſcilicet quid præſumitur inter aliquos conueniſſe, quod tamẽ nominatim nõ eſt expreſſum. Cuius generis ſpecies hæ ſunt. Prima: Si debitori meo reddiderim cautionem, videtur inter nos conueniſſe ne peterem, conuentionisq; exceptio ei proderit. d. l. 2. Huius ſpeciei exceptio eſt: Niſi pignus debitori redditũ ſit, hoc enim caſu, quamuis pignus etiam cautio ſit, non tamen debitum remiſſum videtur. l. poſt pignus. 3. ff. eod. tt. Cõcordant ea quæ propoſita ſunt s̃. lib. 14. cap. 9. quæſt. 4. reg 2. Secunda tacitæ conuentionis ſpecies, de inuectis & illatis in prædium vrbanũ, proponitur l. item quia. 4. in prin ff. de pactis. Plura de hac ſpecie vide ĩ. lib. 17. cap. 10. quæſt. 4. Tertia ſpecies eſt, ſtipulatio dotis cauſa facta. nuptijs enim non ſecutis, tacitè conuentũ videtur, vt ipſo iure euaneſcat ſtipulatio. d. l. 4. §. huius rei. Quarta ſpecies proponitur d. l. 4. §. fin. ad quam intelligendam vide ĩ. lib. prox. capite 7. reg. 5. Quinta ſpecies proponitur l. qui in futurum. 56. in prin. ff. de pactis. Qui enim in futurum vſuras à debitore acceperit, tacitè pactus videtur, ne intra id tempus ſortem petat. Sexta ſpecies, de acceptilatione inutili, taciti pacti de non petendo vim habentis, proponitur l. ſi vnus. 27. §. ſi acceptilatio. ff. de pactis. Septima: Venditor hæreditatis taciti pacti exceptione, ne aduerſus ſe ageretur, defenditur, ſi creditores contra emptores actiones ſuas inſtituerint. l. 2. C. de pactis. Octaua ſpecies eſt: Si quis id quod ſibi debetur, ab alio ſibi dari ſit ſtipulatus. hoc enim caſu prior debitor exceptione pacti conuẽti defenditur. approbatur ſimul et diſtinguitur l. in perſona. 30. §. qui pecuniam. ff. de pactis. Hæc de ſexta pactorum diuiſione.

VII. Diuiſio eſt: quòd conuentiones aut re fiunt, aut verbis, aut literis, aut conſenſu. de qua vide s̃. cap. 1. diuiſ. 4.

DE EXCEPTIONIBVS ADuerſus pacta & contractus.
Cap. XV.

Regulariter quidem pacta ſeruanda ſunt, & ex contractu tam obligatio quàm actio naſcitur. quæ regula cum conſtat per ea quæ propoſita ſunt s̃. cap. 1. diuiſ. 3 & 4. tum approbatur etiam edicto prætoris, l. iuriſgentium. 7. §. prætor ait. ff. de pactis. Cuius ratio proponitur l. 1. in prin. ff. d. tt. Concordat l. ſicut. 5. C de act. & oblig. item l. eo quod. 10. ibi: nam ſi pro. C. ſi certum petatur. M. I. P. lib. 5. cap. 7. reg. 1. in prin. M. I. R. lib. 5. cap. 3. reg. 5. in prin. Exemplum proponitur l. ſi paſcẽda. 9. C. de pactis. Huius regulæ exceptiones plures ſunt, partim ex perſonis paciſcentium, partim ex re in pactũ deducta deſumptæ, partim ex cauſa & modo pactionis, partim ex alijs circumſtantijs, nũc ordine proponendæ.

I. Exceptio: Niſi cum pupillo pactum factum ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur s̃. cap. 2. except. 1. item ĩ. lib. prox. cap. 3. except. 6.

II. Exceptio: Niſi cum furioſo pactum factum ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur s̃. d. cap. 2. exc. 2.

III. Exceptio: Niſi cum muto vel ſurdo pactum factum ſit. reprobatur l. item quia. 4. §. 1. ff. de pactis. l. vbi non. 166. in prin. ff. de reg. iuris. item l. in quibuſcunq; 47. ff. de act. & obligat. M. I. R. d. reg. 5. exc. 1. Plane exceptio hæc in verborum obligatione admittitur. de qua re infrà ſuo loco dicetur.

IIII. Exceptio: Niſi cum filiofamiliâs pactum factum ſit. reprobatur s̃. cap. 2. except. 4. M. I. R. d. reg. 5. except. 4.

V. Exceptio: Niſi cum ſeruo pactum factum ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur d. cap. 2. exc. 3. Concordat l. ſeruus. 3. C. de pactis. l. qui Romæ. 122. §. Callimachus. ff. de verb. oblig. item l. melior. 175. ff. de reg. iuris. Huius exceptionis replicatio etiam hæc eſt: Niſi per pactum ſerui melior domini conditio efficiatur. Nam hoc caſu ei qui cum ſeruo pactum fecit, propoſita exceptio non datur. quæ replicatio legibus iam allegatis approbatur. Item alia replicatio eſt: Niſi domini pecuniam credendo ſeruus pactus ſit. l. ſi autem dominicam. 29. ff. de pactis.

VI. Exceptio: Niſi inter dominum & ſeruum pactum ſit factum. approbatur ſimul & diſtinguitur s̃. cap. 2. except. 6.

VII. Exceptio: Niſi inter patrem & filiumfamiliâs pactum ſit factum. approbatur ſimul & diſtinguitur s̃. d. cap. 2. except. 5.

VIII. Exceptio: Niſi non contrahendi animo ſit factum. approbatur s̃. d. cap. 2. except. 7.

IX. Exceptio: Niſi non vtriuſq; conſenſu factum ſit. l. in omnibus. 54. ff. de act. & oblig. Concordat l. 1. §. adeò autem. ff. de pactis.

X. Exceptio: Niſi ſine verbis conuenerit. reprobatur l. obligamur. 51. § fin. ff. de act. & obligat. l. ſi ſtipuler. 35. §. fin. ff. de verb. oblig. item l. 2. in prin. ff. de pactis. Planè admittitur in verborum obligatione: de qua re ĩ. lib. prox. cap. 3. except. 22. repl. 1.

XI. Exceptio: Niſi ſcriptura non interuenerit. reprobatur l. penult. ff. de fide inſtrum. l. contrahitur. 4. in fine. ff. de pignorib. item l. in re. 4. ff. de fide inſtrument. l. pactum. 17. C. de pactis. l. cum proponas. 21. in prin. C. eod. tt. l. cũ te. 5. C. de tranſactionib. l. inſtrumentis. 9. C. de fide inſtrum. l. cum inſtrumentis. 10. l. non idcirco. 12. C. eod. tt. item l. etſi. 3. C. de fide inſtr. & iure haſtæ. Nouell. c. 73. §. verùm enimuerò. item §. atq; hæc de. Planè admittitur exceptio propoſita, ſi ab initio conuenit, vt contractus in ſcriptis celebraretur. hoc enim caſu, niſi ſcriptura ritè interuenerit, nihil valet quod actum eſt. l. contractus. 16. C. de fide inſtrum. Concordat Inſt. de empt. & vendit. §. in ijs autem. M. I. R d. reg. 5. exc. 12.

XII. Exceptio: Niſi pactũ nudum ſit. l. iuriſgentium. 7. §. ſed cùm nulla. ff. de pactis. l. legẽ. 10. C. d. tt. l. dotale prædiũ. 15. ff. de fundo dotali. l. 1. C. de pactis

conuentis ſuper dote. l. nuda. 5. in prin. C. de contrab. ſtipul. item l ſi ſibi. 27. C. de locato & conducto. M. I. P. d. reg. 1. exc. 1. M. I. R. d. reg. 5. exc. 15. Nudam pactionem vocant Iuriſconſulti conuentionem innominatam, ſolo conſenſu ſine rei traditione & ſine ſtipulatione factam. cuius exemplum in permutatione proponitur l. 1. §. item emptio. ff. de rerũ permutat. Aliud l. diuiſionis. 45. ff. de pactis. Concordat l. cum proponas. 21. ibi: quòd ſi aduerſarius. C. eod. tt. M. I. R. d. except. 15. Eſt igitur propoſita exceptionis prima replicatio: Niſi contractus ſit nominatus, ſeu pactũ nominatum. hoc enim nudum non dicitur, actionemq́ parit. d. l. 7. in prin. M. I. R. d. exc. 15. repl. 2. Altera replicatio eſt: Niſi rei traditio vel factum aliud præter conuentionem interuenerit, vt res non amplius ſit integra d. l. 7. §. ſed etſi in alium. l. in traditionib. 48. ff. d. tt. l. legem. 10. C. de pactis. Concordat iiſdem verbis l. 1. C. de pactis conuentis tam ſuper dote. l. vlt. C. de rerum permutat. item l. ſi dominus. 8. in fine. ff. præſcriptis verbis. M. I. R. d. exc. 15. repl. 3. Tertia replicatio eſt: Niſi ſtipulatio interuenerit, vel ſubſecuta ſit pactum. l petens. 27. C. de pactis. l. ſi certis. 28. in fine. C. eod. tt. l. 3. C. de rerum permutation. l. nuda. 5. C. de contrab. & committ. ſtipul. item l. ſcire debuiſti. 6. C. d. tt. M. I. R. d. exc. 15. repl. 1. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi non ſtipulandi animo ſtipulatio ſit ſubiecta. l. iuriſgentiũ. 7. §. quod ferè. ff. de pactis. Altera: Niſi ſtipulatio ſit inutilis: hæc enim nudi pacti vim habet. per ea quæ habentur ĩ. lib proxim cap. 2. reg. 8. except. 1. & lib. 24. cap. 11. quæſt 5. in fine, replic. gener. 1. Quarta replicatio eſt: Niſi pactum bonæ fidei iudicio inſit. d. l. 7. §. quinimò. M. I. P. d. exc. 1. replic. 1. & d. lib. 5. cap. 12. reg. 31. M I. R. d. exc. 15. repl. 4. Huius duplicatio prima eſt: Niſi non in continenti, ſed ex interuallo pactum ſecutũ ſit. approbatur ſimul & exemplis declaratur d. § quinimò. Concordat l. in bonæ fidei. 13. C. de pactis. Planè huius duplicationis triplicatio prima eſt: Niſi poſtea aliquid conuenerit, quod etiã ex natura contractus vel actionis debetur. tunc enim pactum ad agendũ prodeſt etiam ex interuallo adpoſitũ. quæ elici poteſt ex d. §. quinimò. verſ. item reſponſum. Sed & approbatur exemplo l. ſi vnus. 27. §. quod & in ſpecie. ff. de pactis. Altera triplicatio eſt: quòd quamuis pactum ex interuallo adpoſitum ad agendum non proſit, ad excipiendum tamen prodeſt. d. l. 7. §. ſed ex parte. Concordat huic triplicationi ĩ. replic. 7. item l pacta. 72. in prin. verſ. idem vires habebit ff. de contrab. empt. Tertia triplicatio eſt: Niſi re adhuc integra pactum ex interuallo factum ſit. d. l. 7. §. adeò autem. Concordat l. pacta. 72. in prin. ibi: an idem dici. ff. de contrab. empt. Quarta triplicatio eſt: Niſi pactum ex interuallo adpoſitum detrahat, non adiiciat aliquid priori contractui. d. l. 72. in prin. Hæc de prima duplicatione. Altera duplicatio eſt: Niſi de pœna præſtanda ſine ſtipulatione conuenerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſeruus. 7. ff. de ſeruis exportandis. Tertia duplicatio: Niſi de vſuris præſtandis ſine ſtipulatione conuenerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. Titius. 26. & reſpondi. ff. de præſcriptis verbis. l. quamuis 3. cum ſua gloſſa. C. de vſuris. M. I. R. d. repl. 4. dupl. 2. Quarta duplicatio videtur: Niſi non bonæ fidei, ſed ſtricti iuris iudicio pactum inſit. reprobatur exemplo l. lecta. 40. ibi: quamuis ſententia diuerſa. ff. ſi certum petatur. Hæc de quarta replicatione eiuſq́ duplicationibus ſint dicta. Quinta replicatio eſt: Niſi pactum aliqua lege adiuuetur. l. legitima. 6. ff. de pactis. M. I. R. d. except. 15. replic. 5. Huius legis exemplum eſt pactum donationis, ex quo tanquam ex pacto nudo & contractu innominato olim quidem non dabatur actio, donec Imp. Iuſtinianus l. ſi quis argentum. 35. §. ſed ſiquidem hoc minimè. C. de donationibus, eo nomine actionem introduxerit. M. I. R. d. repl. 5. Sexta replicatio eſt: Niſi aliquot annis, quod nudo pacto conuenerat, ſit ſolutum. reprobatur l. ſi certis. 28. C. de pactis. M. I. R. d. exc. 15. repl. 13. Septima replicatio eſt: quòd quamuis ex nudo pacto non naſcatur actio, exceptio tamẽ ex eo detur: ideoq́ ſolutum repeti non poſſit. l. iuriſgentium. 7. §. ſed cùm nulla. ff. de pactis. M. I. R. d. exc. 15. repl. 15. Huius replicationis rationem vide ſ̃. cap. 1. de naturali obligatione. Eius exemplum proponitur l. ſi intra. 41. ff. de pactis. Igitur quod quis actione conſequi non poteſt, retinet exceptione, ſed & conſequitur per replicationem, vt l. ſiue. 28. C. de tranſactionibus. Hæc de duodecima exceptione.

XIII. Exceptio: Niſi ſine cauſa conuentio facta ſit. item: Niſi cauſa conuentionis non ſubſiſtat, vel ſecuta non ſit. l. 2. §. circa. ff. de doli mali except. M. I. R. d. reg. 5. exc. 16.

XIV. Exceptio: Niſi dolo malo pactum ſiue conuentio facta ſit. Hæc exceptio elicitur ex verbis edicti ſ̃. eod. cap. in prin. allegatis. Concordat Inſtitut. de except. § 1 l. ſi quis. 36. ff. de verb. obligat. item l. dolo. 5. C. de inutilib. ſtipulationibus. Declaratur definitione doli mali. l. iuriſgentiũ. 7. §. de dolo malo. ff. de pactis. Exemplum proponitur l. cum poſtea. 8. C. de pactis. Aliud l. aduerſus. 3. C. de exceptionibus. Huius exceptionis replicatio prima eſſe videtur: Niſi non in ipſo pacto, ſed poſtea dolus interuenerit. Sed reprobatur d l. 7. §. dolo malo, in fine. Plures replicationes vide alibi in exceptione generali doli mali.

XV. Exceptio: Niſi errore interueniente pactum factum ſit. l. in omnibus. 56. ff. de actionib. & obligat. Inſtit. de exceptionibus. §. 1. l. nihil conſenſui. 116. §. fin. ff. de reg. iuris. l. ſi per errorem. 15 ff. de iuriſdict. l. in totum. 76. ff. de reg. iuris. l. 2. ff. de integr. reſtit. Exemplum proponitur l. in perſona. 30. §. qui pecuniam, in fin. ff. de pactis. Aliud l. ſi cum. 51. ff. eod. tt. Aliud l. epiſtola. 52. in prin. ff. d. tt. Alia exempla ponũtur l. ſi ego. 18 ff ſi certum petatur. Huius replicationem vide ĩ. lib. 17. cap 11. except. 21. Plura de hac except. tractabitur ĩ. lib. 24. cap. 2. item ĩ. lib. prox. cap. 3. except. 26.

XVI. Exceptio: Niſi vi metúſue cauſa pactum factum ſit. l. 1. in prin. ff. quod metus cauſa. Huius ratio proponitur l. nihil conſenſui. 116. in prin. ff. de reg. iuris. Inſtit. de except. §. 1. l. dolo. 5. C. de inutilibus ſtipulat. item l. ſi quidem. 9. C. de contrab ſtipulat. M. I. P. lib. 5. cap. 7. reg. 1. exc. 2. M. I. R. d. reg. 5. except. 12. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi filius propter metum ſibi à parente incuſſum pactus ſit. l. apud Celſum. 4. §. fin. ff. de doli mali & metus except. Cõ-

cordat l.licet.7.in prin.ff.de obſequijs à liberis. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi filius ſe parentis hereditate abſtinuerit.d.§.fin. Altera duplicatio eſt: Niſi filius ſit ſui iuris. elicitur ex d.§.fin. ibi: in cuius poteſtate fuerit. Secunda replicatio eſt: Niſi vanus timor fuerit.l.vani.144.ff.de reg.iuris. Tertia: Niſi rem actione Quod vi metúſue cauſa, egerit, & quadruplum ſit conſecutus. l.item ſi.14.§.ſed etſi quis per vim.ff. quod vi metúſue cauſa. Quarta replicatio, ſumpta ex perſona eius qui metum intulit, reprobatur l.apud Celſum.4.§.metus cauſa.ff. de doli mali except. Quinta: Niſi metu accuſationis inſtituta vel futura pactus ſit. l.ſi quidem.9. C.de contrah. ſtipul. Concordat l. accuſationis.10. C. de his quæ vi metúſue cauſa. Plures huius exceptionis replicationes vide ĩ. lib.25.cap.2.quæſt.3.

XVII. Exceptio: Niſi aduerſus leges, vel in fraudem legum pactio ſit facta. Hæc exceptio approbatur verbis edicti s̄.hoc cap.in prin.allegatis. Concordat d. l.7.§.& generaliter.ff.de pactis. l.nec ex prætorio.27. ff.de reg. iuris. l.pacta 6. C. de pactis. item l. non dubium eſt.5.ibi: nullum enim pactum.C.de legibus.M. I.P.d.reg.1.exc.3.M.I.R.d.reg.5.exc.17. Quid autem ſit aduerſus leges, & in fraudem legum paciſci, vide s̄. lib.1.cap.2.quæſt.10. Sanè pactum contra leges duplici modo ſumitur. primo quidē pro eo pacto, quod ſpecialiter ac nominatim legibus prohibitum eſt: vt pacta mercatorum, l.1. C.de monopolijs. Pactum de patrocinio hominibus ruſticanis præſtando, l.1. C.vt nemo ad ſuum patrociniū. Pactum pupilli ſine tutoris authoritate paciſcentis, l contra iuris.28. in prin. ff. de pactis. Hac priore ſignificatione pacto contra leges ſumpto, exceptio propoſita generalis eſt, tam præcedentes, quàm ſequentes exceptiones contra pacta ſub ſe continens. Altero autem modo pactum contra leges factum dicitur, cum non tam ipſum pactum, quàm res quæ in pactum deducta eſt, ſpecialiter ac nominatim legibus eſt prohibita: veluti furtum, rapina, homicidium. Nam hæ res per ſe ſpecialiter ac nominatim legibus prohibentur. Si contra iſtas leges, vt ſcilicet furtum, rapina vel homicidiū fiat, paciſcamur: illud pactum propoſita exceptione generaliter infirmatur, etiamſi ſpecialiter aliqua lege pactum prohibitū non eſſet. Proinde huius exceptionis ſpecies ſeu exemplum proponitur l.iuriſgentium.7.§.ſi vt maleficium, ff.de pactis. Huius etiam generis pactum eſt, ſi cum lex aliquid fieri iubeat, contrà paciſcamur ne fiat. vtputa lex iubet in depoſito dolum præſtari, l.contractus. 23.ff. de reg. iuris. Si itaq; is qui rem ſuā deponit & depoſitarius paciſcantur, ne dolus in eo depoſito præſtetur: contra leges pactum eſt, ideoq; non obligatoriū. d.l.23. ibi: excepto eo. Sanè in hac poſteriore ſignificatione pacto contra leges accepto, propoſitæ exceptioni concordat etiam l. ius publicum.39. ff. de pactis. l.inter.42.ff eod.tt. l.neq; pignus.45.in fin. ff.de reg.iuris. l.quos prohibet.7 ff.de poſtulando. l.ſi vnus. 27.§.pacta.ff.de pactis. Huius exceptionis, pacto contra leges facto poſteriore ſignificatione ſumpto, replicatio eſt: Niſi pactum aduerſus leges factum, ad rem priuatam tantùm & familiarem, non ad publicam læſionem ſpectet. d.§.pacta. l.iuriſgentium.7.§.ſi paciſcar.ff.de pactis.M.I.R.d.exc.17.repl.2. Huius replicationis ratio proponitur l.ſi quis.29. ibi: cum alia. C. d.tt. Concordat l.pactum.46.in fin. ff.d.tt. Exemplū etiam proponitur l.paciſci.31. ff.de pactis. Aliud d.l. 46. Item aliud l ſi quis.49. ff.d.tt. Aliud item exemplum proponitur de eo, ſi exceptioni ſit renunciatum, l.ſed & ſi.4.§.quæſitum.ff.ſi quis cautionib. Proinde ſi quis fori præſcriptioni renunciauerit, pactum valet. De quo s̄. lib.1. cap.2. quæſt.1. in fin. repl. gener.14. Huc etiam pertinet l.nec ex prætorio.27.ff.de reg.iuris. l.in emptionibus.43.ff. de pactis. l.contractus.23. ibi: ſed hæc ita.ff.de reg.iuris. Concordant denique ea quæ proponuntur ĩ. lib.25. cap. vlt. in verbo Renunciare. Planè huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi conuenerit, ne dolus præſtetur. quamuis enim hæc conuentio ad rem priuatam, non ad publicam læſionem reſpicere videatur: tamen non valet. l. ſi vnus. 27.§.illud.ff.de pactis. l. contractus.23. ibi: excepto eo.ff.de reg.iuris. l.1.§.illud non.ff.depoſiti. item l.in commodato.17. in prin. ff.commodati. M.I.R. d.repl. 2. dupl.1. vbi etiam diſtinguitur. Altera duplicatio eſt: Niſi conuenerit, ne furti vel iniuriarum agatur, ſi furtum vel iniuria fiat. l.ſi vnus.27.§.pacta.ff.de pactis. Huius tamen triplicatio eſt: Niſi poſt, non ante furtum vel iniuriam factam ita conuenerit. d. §. pacta. Tertia duplicatio eſt: Niſi ad incommodum tertij pactum pertineat. tunc enim, quamuis non ad publicam læſionem pertineat, in præiudiciū tamen tertij pactum non valet. De qua re vide ĩ. cap.17. aduerſus quos? Hæc de decimaſeptima exceptione.

XVIII. Exceptio: Niſi aduerſus bonos mores pactum factum ſit. item, niſi de futura ſucceſſione conuenerit. l.ex eo.4.C.de inutilib. ſtipulat. Concordat l. pacta.6.C.de pactis. Exemplum huius exceptionis eſt, ſi de futura ſucceſſione pactum fiat. Quod proponitur d.l.4. De quo plura vide s̄. lib.9.cap.1. quæſt.4. cauſa 6. Sed & concordat huic exemplo l. pactum.3. C.de collationibus. M.I.R. d.reg.5. except.23. Planè huius ſpeciei replicatio eſt: Niſi cum alter alteri hereditatem per fideicommiſſum reſtituere eſſet rogatus, fideicommiſſum illud per pactum ſit remiſſum. l. cum proponas.16. C. de pactis. Concordat l. de fideicommiſſo.11. C.de tranſactionibus. M.I.R. lib.4.cap. 10.reg.13.exc.2. Sed & plures propoſitæ ſpeciei replicationes vide s̄.d.cauſa 6. Aliud propoſitæ exceptionis exemplū ſeu ſpecies eſt ĩ.except prox. Sed & plura de ea vide ĩ.except.39.

XIX. Exceptio: Niſi de quota litis (vt vocant) pactum factum ſit. l.ſumptus.53. ff.de pactis. l.litem.15. C.de procuratorib. l.ſi contra.20. C.mandati. item l. ſalarium.7.ff.mandati. Plura de exceptione propoſita vide s̄.lib.2.cap.4.de aduocatis, quæſt.5.reg.5. itē s̄.cap.4.reg.6.except.2.repl.4.

XX. Exceptio: Niſi conuenerit, ne dolus malus præſtetur. De hac exceptione cum alijs ſimilibus vide s̄. except.17.repl.1.dupl.1.cum ſequentib.

XXI. Exceptio: Niſi conuenerit, ne quis re ſua vt velit, vti poſſit. l.penult.ff.de pactis. Concordat l.quoties.15.in prin. ff.de ſeruitut. M.I.R. lib.5. cap.3.reg. 5.exc.24. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi in ipſa rei traditione inter tradentem & eum cui traditur,

traditur, conuenerit. l.vlt. C.de pactis inter emptor. & venditor. Concordat l.in traditionib.48.ff.de pactis. Exemplum proponitur l.ita quis.135.§.ea lege.ff. de verb. obligat. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi pœnalis ſtipulatio pacto non ſit ſubiecta. hoc enim caſu, cum nihil interſit actoris, actio ei non datur. l.quod ſi.11.ff.de religioſis. Concordat l.ſeruus.7. ff. de ſeruis exportandis. Altera replicatio eſt: Niſi interſit paciſcentis, ne alter re ſua vt velit vtatur. approbatur exemplo l.1.§.ſi quis hoc.ff.de aqua quotid. l.quoties.15.in prin.ibi:aliter atque.ff.de ſeruit. Item alio exemplo l.ſi creditor.7.§.fin.ff.de diſtract.pignorum.M.I.R.d.except.24.repl 1.

XXII. Exceptio: Niſi decem mutuò datis, conuenit vt viginti debeantur. l.ſi tibi.17. in princ.ff.de pactis. Concordat l.rogaſti.11.§.ſi tibi decem.ff.ſi certum petatur.

XXIII. Exceptio: Niſi impoſſibile quid in pactum ſit deductum. l.impoſſibilium.145.ff.de reg.iuris. l.verum eſt.31. item l.ea quæ.177.ff.d.tt. l.ſi ſtipuler.35. in prin.ff de verb.oblig. item l.1.§.ſi id quod.ff.de act. & obligat. M.I.P.lib.5.cap.7.reg.1.except.6. Exemplum proponitur l.non moriturum.8. C de contrah. ſtipulat. Aliud l ius autem adgnationis.34.ff.de pactis. Item aliud Inſtit.de verb.obligat. §.loca etiam, in fin. Concordat l 2.§.qui ita, in fin.ff.de eo quod certo loco. Planè propoſitæ exceptionis in caſu iam dicto replicatio eſt: Niſi tam ſtipulator quam promiſſor ſuo, quem Carthagini habet, diſpenſatori antea mandauit, hic quidem vt daret, ille verò vt acciperet. l.vlt.§.ſi inter eos.ff.de verb.obligat. Altera replicatio eſt: Niſi per promiſſorem ſteterit, quo minus facere poſſit. l.ſi ſtipuler.35.in prin.ff.d.tt. Tertia: Niſi alij ſit poſſibile. l.continuus 137.§ ſi ab eo ff.d.tt. Quarta: Niſi pœnalis ſtipulatio impoſſibile quid contineat. per hoc enim principalis ſtipulatio non vitiatur. l.ſi ita.126.§.fin. & l.ſi ita.97.in prin.ff.eod.tt. Quinta: Niſi tale ſit pactũ: Ne facias furem, vel fugitiuum ſeruum meum. l.non impoſſibile.50 ff.de pactis. Sexta: Niſi tale ſit pactum: Seruum ſanum eſſe, furem nõ eſſe. l.ſi ita.31.ff.de ædilitio edicto. [sic: de curtione]

XXIIII. Exceptio: Niſi factum alienũ in pactum ſit deductum. l.ſtipulatio iſta.38. in princ. ff. de verb. obligat. l.inter ſtipulantem.83.in prin. ff.eod.tt. Inſtit.de inutilib.ſtipulat.§.ſi quis alium.& §.verſa vice. item l.ſicut reus.66. ff.de fideiuſſoribus. M.I.R. d. reg.5.except.31. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi inſuper pœna promittatur, ſi alius non dederit vel fecerit. hac enim pœnalis ſtipulatio valet. d.§. verſa vice.d.l.38.§.at ſi quis velit.& §.ſi quis dolum. M.I.R. d.except.31.replic.1. Secunda replicatio eſt: Niſi quis promittat ſe effecturum vel curaturum, vt alius det vel faciat. Inſtit.d.§.ſi quis alium. Concordat l.inter ſtipulantem.83.§.1. ff de verb. obligat. M.I.R.d.excep.31.replic.2. Tertia: Niſi alium ſiſti promittat. l.quoties.81.in princ. ff.de verb.obligat. & l. ſtipulatio iſta.38.§ penul.ff.eod.tt. Quarta: Niſi dolum malum abeſſe abfuturumq; eſſe promiſerit, vel quid ſimile.d.l.83.§.1.Concordat l.illa ſtipulatio.67. in prin.ff.eod.tt. Plura de replicatione propoſita vide ℑ.lib.prox.cap.4.except.1.replic.2.

XXV. Exceptio: Niſi dolum malum abeſſe vel abfuturum eſſe ſpoponderit: item, rem habere vel poſſidere licere: item, per te hæredemq; tuum non fieri, &c. Hæ atq; huiuſmodi aliæ exceptiones videntur ſubſiſtere ratione exceptionis præcedentis: ſed reprobantur per ea quæ ſ.repl prox.4.ſunt dicta. De quibus (vt dixi) plura vide ℑ.d.except.1. Sed & de ſtipulatione rem habere licere, vide ℑ.lib.prox.cap 9.ſpecie 3.Concordat l.ſtipulatio iſta.38.§.hac quoque.ff. de verb.obligat.

XXVI. Exceptio: Niſi alij pactum factum ſit. l. Quintus Mutius.73.§.fin.ff.de reg.iuris. d.l.38.§.alteri. l.ſi ita.126. §. Chryſogonus. ibi: per liberam. ff. eod.tt. Inſtit. de inutilib. ſtipulat. §.ſi quis alij. & §. alteri. l.quæcunq;.10. ff.de action.& oblig. l.ſi cum.3. C.de contrah. & commit. ſtipulat. l.vt inter.3. & l. ſi auia.6. C. de inutilib. ſtipulat. M.I.R. d.reg.5.except.33. Planè propoſitæ exceptionis plures ſunt replicationes, quarum prima eſt: Niſi eius qui paciſcitur, interſit alteri dari. l.ſtipulatio iſta.38.§.ſi ſtipuler.ff.de verb.obligat. Inſtit.de inutilib.ſtipulat.§.ſed et ſi quis ſtipulat. item l.vt inter.3.in prin. ibi: niſi ſua interſit. C.de inutilib.ſtipul. M.I.R. d.exc.33.repl.1. Huius replicationis ſex proponuntur exempla Inſtit. d.§.ſed & ſi quis. Quibus quaſi per inductionem Iuriſconſultus propoſitam replicationem confirmat. Septimum exemplum proponitur l.ſi vnus.27.§.ſi cum reo.ibi: quod ſi ſine.ff.de pactis. Plura ex ſequentibus replicationibus colligi poſſunt. Secunda replicatio eſt: Niſi pater filio, vel dominus ſeruo dari ſit ſtipulatus. Inſtit. de inutil. ſtipulat. §.ei verò qui. l.dominus.39 ff.de verb.obligat. l.2.C.de contrah.ſtipul. item l.ſi ex.28.§ ſi ipſi, in fin.ff.de ſtipul.ſeruor. M.I.R. d.except.33.repl.3. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi pater filio emancipato, quem in poteſtate non habet, ſtipulatus ſit. elicitur ex d.§.ei verò qui. M.I.R. d.replic.3. duplic.1. Cuius triplicatio eſt: Niſi dotem quam pro filia vel nepte pater vel auus dedit, ſoluto matrimonio et eiúſue hæredibus ſuis nepotibus reddi ſit ſtipulatus. l.Caius.45.in fin.ff.ſoluto matrimonio. Concordat l.pater.7. C. de pactis conuentis tam ſuper dote. Altera duplicatio: Niſi in id tempus pater filio ſit ſtipulatus, quo in eius poteſtate amplius futurus non eſt. reprobatur l.quodcunque.45.§.ſi ita quis.ff.de verb. obligat. Tertia duplicatio eſt: Niſi pater filio id dari ſtipulatus ſit, quod ipſi patri per filium non adquiritur. Inſtit. de inutilib.ſtipulat.§.ei verò qui. Concordat l.quod dicitur. 130 ff.de verb.obligat. Quarta: Niſi factum filio pater ſtipuletur. Hæc duplicatio approbatur d.l.130. M.I.R.d.except.33.repl.3.dupl.7. Tertia replicatio eſt: Niſi filius patri, vel ſeruus domino ſtipuletur vel paciſcatur. l.ſtipulatio iſta.38.§.alteri. ibi: præterquam.& §.hi qui ſunt. ff.de verb.obligat. item l.per quos.58.ff.de pactis. M.I.R. d.except.33.repl.6.& 8. Huius replicationis duplicatio prima videtur eſſe. Niſi factum patri vel domino ſit ſtipulatus. Altera: Niſi patri vel domino ſit ſtipulatus filius vel ſeruus id quod ſibi ſtipulari non poteſt. Hæ duæ duplicationes reprobantur l.quod dicitur.130.in fin.ff.de verbor.obligat. Tertia: Niſi ſeruus vel filius patri vel

alij, in cuius poteſtate non eſt, ſit ſtipulatus. d. l. 38. M.I.R.d.repl.6.duplic.1. Huius duplicationis triplicatio eſt: Niſi patri vel domino qui eſt apud hoſtes, ſtipuletur. quamuis enim in eius poteſtate non ſit filius vel ſeruus, eo apud hoſtes exiſtente, tamen valet ſtipulatio. l.ſpecies.11. § fin. ff. de acceptilat. Cuius quadruplicatio eſt: Niſi pater vel dominus apud hoſtes deceſſerit. d.§.fin. Cui concordat l.ſi ſeruus.18. §.ſeruus.ff.de ſtipul.ſeruorum. Quarta duplicatio eſt: Niſi ſeruus hæreditarius hæredi futuro ſtipuletur, vel domino defuncto.tunc enim,quamuis hic quidem dominus ſtipulantis ſerui fuerit, ille autem poſtea fiat: non tamen valet ſtipulatio. d.l.18. §. ſeruus. ibi: quomodo ſi ſeruus. l.ſi vnus.27.§.fin. ff.de pactis. l.eius qui.41. §.quod ſi ſtipulatus. ff ſi certum petatur. Quinta: Niſi adoptiuo patri filius paciſcatur. reprobatur l.ſtipulatio iſta.38. §.ſuæ perſonæ. ff.de verbor. obligat. Sexta: Niſi ita ſtipuletur filius, Sibi aut patri dari.l.Stichum.95.§.quæſitum ff.de ſolutionibus. De qua re vide ј. repl.11. dupl.1. Hæc de tertia replicatione. Quarta replicatio eſt: Niſi ſeruus ei qui in eo vſumfructum habet, pactus ſit. l. ſi debitor.54. ff. de pactis. Plura de hac replicatione vide ṡ.lib.7.cap. 2.reg.5. Quinta replicatio eſt: Niſi ſeruus conſeruo, vel filius patris ſeruo aut fratri, qui in eiuſdem eſt poteſtate, pactus ſit. l.ſi filius. 40. ff. de verb. obligat. Inſtit.de ſtipulat.ſeruorum.§.ſiue autem. l.1.§.quod meus.ff.de ſtipul.ſeruor. Concordant ea quæ propoſita ſunt ṡ.cap.4.reg.2.except.4. M.I.R.d.excep.33. replic.9. Sexta: Niſi libertus patrono ſit pactus. reprobatur l.ſi ita.126.§.Chryſogonus.ff.de verb.oblig. M.I.R.d.excep.33.repl.10. Septima: Niſi quis hæredi ſuo ſit pactus vel ſtipulatus. l.ſtipulatio iſta.38. §.ſuæ perſonæ.et §.ſi quis ita.ibi: ſed ſi quis.ff.de verb.oblig. item l.ſi ita.92.ff.eod.tt. M.I.R.d.excep.33.repl.47. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi vni tantùm ex pluribus hæredib. ſtipuletur. l.continuus.137. §.fin.ff.de verb.obligat.M.I.R.d.repl.47.dupl.1.& d. lib.5.cap.1.reg.21.except.8. Cuius triplicatio eſt: Niſi ſtipulatio in faciendo,non in dando conſiſtat. d.§.fin. Concordat l.auus.33.ff.de pactis. M.I.R.d.dupl.1.triplic.1. Altera duplicatio eſt: Niſi nominatim vni pactus ſit teſtator. hic enim, quãuis poſtea paciſcenti vel ſtipulãti hæres extiterit: propoſita tamen replicatione non adiuuatur. l.ſi tibi.17.§.ſi pactus ſim.ff.de pactis. Huius triplicatio eſt: Niſi vt hæredi ſuo, vni nominatim ſit ſtipulatus. d.l.33. Concordat l.Publia. 26.in prin.ff.depoſiti. Octaua replicatio eſt: Niſi pœna ſtipulatio ſit ſubiecta. Inſtit. de inutilib.ſtipulat. §.alteri. Concordat l.ſtipulatio iſta.38.§.alteri.ff.de verb.oblig.M.I.R.d.except.33.repl.23. Nona: Niſi quis alterius nomine pecuniam credidit.hoc enim caſu ei cuius nomine pecunia tradita eſt, condictio eius pecuniæ competit l.ſi ita.126.§.Chryſogonus.ibi:planè ſi liber.ff.de verb.oblig. Concordat l.certi condictio.9. §.ſi numm. ff. ſi certum petatur. M.I.R. d.except.33.repl.12. Decima: Niſi alius quoq; cui pactio facta eſt, ſibi dari vel fieri ſit ſtipulatus.l.ſi auia.6.C. de inutilib.ſtipul. Vndecima: Niſi quis alternatiuè, puta ſibi aut Titio, vel Mæuio domino ſuo aut Sẽpronio, ſit ſtipulatus. hoc enim caſu valet ſtipulatio, & obligatio quidem in ſtipulatoris perſona ſubſiſtit: adiecto autem ſolui ſolũmodò poteſt. Inſtit. de inutilib. ſtipul.§.planè ſolutio. Concordantes leges vide ј. lib. 24.cap.3.repl.4.M.I.R.d.except.33.repl.49. Huius duplicatio prima eſt: Niſi in adiecti quoque perſona obligatio ſubſiſtat. tunc enim quia incertum eſt, vtri actio danda ſit, neutri competit actio. approbatur exemplo l.item ſi ſeruus.9.§.fin.cum l.ſequente. ff.de ſtipul.ſeruor. Concordat l.ſed ſi.11.cum duabus ll.ſequentib. ff.eod.tt. l.qui res.98.§.ſi ſeruus. ff.de ſolutionib. l.ſi ita.126. §. Chryſogonus. ibi: ſed quod patrono. ff.de verb.obligat. l.1.§.ſi fructuarius. ff.de ſtipul.ſeruor.item l.ſi ſeruus.21 ff.eod.tt. Huius duplicationis triplicatio prima eſt: Niſi cum ſeruus duos dominos haberet, Primum ſcilicet & Secundum, non ita ſtipulatus ſit, Primo aut Secundo: ſed ita, Mihi aut Primo aut Secundo dominis meis. hoc enim caſu ſola adiectio inutilis eſt, non ita ſtipulatio.d.l.11. Altera triplicatio eſt: Niſi pater ſibi aut filio ſuo dari ſtipulatus ſit. hoc enim caſu, quamuis pater filio quoq; ſtipulari poſſit, valet tamen ſtipulatio. l.eum qui.56. §. qui ſibi aut. ff.de verb. obligat. Concordat l.Stichum.95.§.quæſitum.ff.de ſolutionibus. Tertia: Niſi cum ſeruus communis Titij & Sempronij, ſoli Titio domino ſuo ſtipulatus eſſet, poſtea a fideiuſſore ſtipulatus ſit Titio aut Sempronio, l. fideiuſſor.16. in prin. ff.de fideiuſſoribus. Hæc de prima propoſita replicationis duplicatione ſint dicta. Secunda duplicatio: Niſi aliter adiecto quam ſibi quis ſit ſtipulatus. reprobatur l.ſi ſeruus.141. §.cum mihi. ff.de verb. obligat. l.qui res ſuas.98. §.mihi decem. ff de ſolution. l.obligationum.43.§.acceſſio ff.de action. & obligat.l.qui hominem.34. §.ſtipulatus ſum. & l.qui res ſuas.98. §.mihi Romæ. ff.de ſolutionibus. Tertia duplicatio eſt: Niſi cum quis ſibi ſub conditione, adiecto purè vel ſub diuerſa conditione dari ſtipulatus eſſet, conditio in perſona ſtipulatoris defecerit. hoc enim caſu tota ſtipulatio inutilis eſt.d.§.cum mihi. Plura de propoſita replicatione vide ј. lib.24. cap.8. except.10. replic.4. Duodecima replicatio eſt: Niſi quis ſibi & alij ſtipulatus ſit. hoc enim caſu ſtipulatio valet. Inſtit.de inutilib.ſtipulat. §.quod ſi quis. M. I. R. d.except.33.repl.48. Huius duplicatio eſt: Niſi pro parte dimidia. d.§.quod ſi quis. Cui concordat l.ſi mihi. 110.in prin.ff.de verb obligat. Hæc duplicatio diſtinguitur in emptione ſibi & alij facta.hoc enim caſu ementi in ſolidum adquiritur.l.fundus.64.in fin.ff.de contrah.empt. Decimatertia replicatio: Niſi is qui alij ſtipulatus eſt, ipſe ex ſtipulatu agat.reprobatur l. multum.6 in fin.C.ſi quis alteri vel ſibi, &c. Decimaquartæ replicationis loco notandum, quòd ſtipulatori nihilominus priſtina ſuperſit actio, cui ſtipulatio alij facta acceſſit. l.ſi ita.126. §.Chryſogonus. ibi: ſupereſt.ff.de verbor.obligat. Concordat l.Caius.45. ibi: quod cum ita eſt ff.ſoluto matrim. l ſi cum.3. C. de contrah. ſtipul. Decimaquintæ replicationis loco notandum, quòd quamuis ex ſtipulatione alij facta non detur actio, proſit tamen ad exceptionem. quæ replicatio approbari videtur l.inter. 26. §.filia. ff.de pactis dotalibus. M.I.P.lib.5.cap.7.reg.1. excep.7.M. I.R.d.excep.33.repl.13. Decimaſexta replicatio eſt:

Niſi

Niſi cùm quis alij tanquam heredi ſuo pactus eſſet, is heres non extiterit. hoc enim caſu nihilominus alijs heredibus pactum prodeſt. l.tale. 40. §.fin. ff.de pactis. Hæc de viceſimaſexta exceptione, de qua vide plura s̄.lib.7.cap.2.reg.6.de libero homine.

XXVII. Exceptio: Niſi cum quis ſibi aut alij dari ſtipulatus pactúsue eſſet, alterius perſona inutiliter ſit adiecta. reprobatur l.vltim. §.fin. ff. de verborum obligat.

XXVIII. Exceptio: Niſi res aliena in contractum ſit deducta. l.de quæſtione.30.§.fin. C.de pactis. Exemplum proponitur l.2.ff.de pignoraticia action. Aliud l.ſi poſt.24. C.de euict. Item aliud l.ſtipulatio iſta. 38.§.quæſitum. ff.de verb.obligat. Huius replicatio prima eſt: Niſi res poſtea promiſſoris cœperit eſſe propria.d.§.quæſitum. l.proinde.8. §.item ſi legatam.ff. ſi certum petatur. Concordant item ea quæ propoſita ſunt s̄.lib.7.cap.4.cauſa 1.except.1.replic.11. Altera replicatio eſt: Niſi pœna pacto ſit ſubiecta. d.§. quæſitum. Tertia: Niſi re aliena vendita, emptor ad rem ſibi tradendã agat. hoc enim caſu venditor propoſita exceptione non defenditur. l.rem alienam.28. ff.de contrah.empt. Concordat l.ex empto.11.§.1 ff. de action.empti. Quarta: Niſi re aliena promiſſa, ex ſtipulatu ad eam tradendam agatur. l.ſi is.15. §.fin. ff.de vſucapionib. Huius replicationis duplicatio prima eſſe videtur: Niſi area aliena promiſſa, dominus in ea ædificium poſuerit. ſed reprobatur l.qui res ſuas. 98.§.aream. ff. de ſolutionibus. Altera: Niſi homo alienus promiſſus, à domino ſit manumiſſus. d. §. aream. Plura de hac re vide ī.cap.3 except.34. Tertia: Niſi nauis aliena promiſſa, à domino ſit diſſoluta. approbatur ſimul & diſtinguitur d.§.aream.

XXIX. Exceptio: Niſi res a paciſcente abire poſſit. reprobatur l.plerumq; fit.205. ff.de reg.iuris. Planè res litigioſa, quia per ſententiam à nobis abire poſſit, alienari non poteſt. de qua re vide ī lib.2.cap.6.de re litigioſa non alienanda.

XXX. Exceptio: Niſi de ſua re quis pactum fecerit. l.neque pignus.45. ff.de reg. iuris. Concordat l.qui rem.15.ff.depoſiti. Huius etiam exemplum eſt, ſi quis rem ſuam ſtipuletur. quod proponitur l.nemo rem ſuam.82.in prin.ff.de verb.obligat. Concordat Inſtit. de inutilibus ſtipulat.§.idem iuris. ibi: vel rem ſuam. item l.1.§.idem iuris. ibi: nec minus ff.de actionib.& obligat. Huius exceptionis replicatio prima videtur eſſe talis: Niſi res poſtea ſtipulatoris eſſe deſierit. hoc enim caſu ſtipulatio conualeſcere videtur. Sed reprobatur d.§.idem iuris. Planè admittitur primùm in caſu ī. replic. prox. propoſito. deinde in caſu l.qui decem.72. §.Stichum. ibi: fingamus. ff. de ſolut. Altera replicatio eſt: Niſi cum quis rem ſuam ſub conditione ſtipulatus eſſet, vel emiſſet: tempore exiſtentis conditionis amplius ſua non ſit. l.ſi rem.31.ff.de verb. obligat.l.exiſtimo.98.in prin. ff.eod.tt. item l.cætera.42.§.tractari.ibi: ſecundum eos.ff.de leg.1. Tertia: Niſi eo tempore cum ſtipularetur, res ſtipulatoris nondum erat. Hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius duplicatio eſt: Niſi quis rem alienam in eum caſum ſtipulatus ſit, quo ſua futura eſt. Inſtit. de inutilib.ſtipulat. §.item nemo. Concordat iiſdem verbis l.nemo.87. ff.de verb.obligat. Quarta replicatio eſt: Niſi quis precium rei ſuæ ſtipuletur. l.nemo. 82.in prin. ff. de verb.obligat. Quinta: Niſi quis à fure ſtipuletur, quod ei condictione furtiua debetur. l.ſcire debemus. 29.§.ſi à fure. ff.de verb.oblig. Sexta: Niſi de poſſeſſione rei ſuæ ſibi reſtituenda quis pactus ſit. l.ſi aliquam.28. §.fin. ff.de adquiren. poſſeſ. Concordat l.nemo.82.in prin. ibi: ſanè rem meam.ff. de verb.obligat. Septima: Niſi ſua re data conuenerit, vt ſub certa conditione ſibi reſtituatur. d.verſ.ſanè ſi rem. Concordat l.ea quæ. 57. ff.de donat. inter vir. & vxor. Octaua: Niſi proprietarius vſumfructum rei ſuæ ſibi reſtitui ſit ſtipulatus. l.eum qui.56. §.qui proprietatem. ff.de verb.obligat. Nona: Niſi debitor rem pignori obligatam conduxerit, vel precario rogauerit. l.cum & ſortis.35.§.fin.ff.de pignor.action. Hæc de triceſima exceptione.

XXXI. Exceptio: Niſi id quod ſibi debetur, quis dari ſibi ſit ſtipulatus: vel id quod ipſo iure debetur, in pactum ſit deductum. approbatur exemplo l.1. C. de pactis pignor. Concordat l.qui bis.18. ff. de verb. obligat. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi prior obligatio ſit inutilis. l.ſi dari.25.ff.d.tt. Altera: Niſi nouandi animo ſtipuletur id quod ſibi debetur. l.qui vſumfructum.58.in fin.ff.d.tt. Tertia: Niſi cum id quod purè antea ſtipulatus eſſet, poſtea ab alio ſub conditione ſtipuletur, & pendente conditione priori accepto feratur. l.eum qui.56.§.fin. ff. de verb.oblig. Quarta: Niſi aliud poſtea ſtipuletur, quàm quod ſtipulatus eſt antea. l.ſcire debemus.29.in prin.ff.de verb. oblig. l.fundum.28 ff.de nouat. item l.ſi ita.126.§.1. ff.de verb.oblig. Cuius duplicatio eſt: Niſi minus ſit in poſteriore ſtipulatione, quàm in priore. tũc enim poſterior ſtipulatio nihil valet. approbatur ſimul & diſtinguitur l.qui vſumfructum.58. ff.de verb.oblig. l.ſi pupillus.9.§ fin.ff.de nouat. Huius duplicationis triplicatio prima eſt: Niſi in poſteriore ſtipulatione ſpecialiter ſit expreſſum, eam prioris nouandæ animo factam eſſe. d.l.58. Altera: Niſi ab alio poſtea minus ſit ſtipulatus. tunc enim vtraque ſtipulatio valet. l.eum qui.56.§.ſi à te.ff.de verb.oblig. Quinta replicatio eſt: Niſi quis à fure ſtipuletur id quod eum ex cauſa condictionis dare facere oportet. l.ſcire debemus. 29. §.ſi à fure.ff.de verb.oblig. Sexta: Niſi quis ita ſtipuletur, Quod mihi Titius debet, cum debitor eſſe deſierit, dare ſpondes? l.huiuſmodi.20. ff.de verb.oblig. Septima: Niſi de conſtituta pecunia inde competat actio. de qua re vide ī.lib.21.cap.4.

XXXII. Exceptio: Niſi res cuius commercium non eſt, in pactum ſit deducta. Inſtit. de inutilib.ſtipulat. §.idem iuris. Huius exceptionis exempla ſunt, ſi res ſacra, religioſa, publica, liber homo in pactum deducatur. de quib. ī. except.prox. Item, ſi Iudæus mancipium Chriſtianum ſtipuletur vel emat. quod proponitur l.vnica. C.ne Chriſtianum mancipium, &c. Sed & alia exempla proponuntur Inſtit. de legat. §. non ſolùm.ibi: ſed ſi talis. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi promiſſor rei commercium habere non poſſit, ſtipulator poſſit. l.multum.34. ff. de verb. obligat. Concordat l.mortuo boue.50. §.Labeo. ibi: ſed Proculus ff.de leg.2.

XXXIII. Exceptio: Niſi res ſacra, religioſa, publica, vel liber homo in pactum deducatur. l. inter. 83. §. ſacram rem. ff. de verbor. obligat. Inſtit. de inutilibus ſtipulat. §. idem iuris. & §. at nec ſtatim. l. quod nullius. 142. ff. de reg. iuris. l. 1. §. ſi id quod. ff. de action. & obligat. l. liber homo. 103. ff. de verb. obligat. M. I. R. lib. 5. cap. 3. reg. 5. excep. 36. Huius exceptionis replicatio prima videtur eſſe: Niſi res ſacra profana ſit facta, vel liber homo ſeruus. ſed reprobatur d. §. ſacram rem. Altera: Niſi ſub hac conditione, Si res ſacra profana fiat, vel liber homo ſeruus: ſtipulatio ſit facta. reprobatur Inſtit. de inutilib. ſtipul. §. at nec ſtatim. l. inter. 83. §. ſed hæc diſsimilia. ff. de verb. obligat. item l. ſi in emptione. 34. §. liberum. ff. de contrahen. empt. Tertia replicatio eſt: Niſi ædem ſacram aut locum religioſum ædificari pactus ſit vel ſtipulatus. l. ſtipulatio iſta. 38. §. fin. ff. de verb. obligat.

XXXIIII. Exceptio: Niſi res in pactum deducta in rerum natura non ſit, vel aliàs præſtari non poſſit. Hæc exceptio ſpecies eſt ſuperioris exceptionis viceſimætertiæ, & ſpecialiter approbatur Inſtit. de inutilibus ſtipulat. in prin. l. 1. §. ſi id quod. ff. de actionibus & obligat. l. inter. 83. §. Stichum qui. ibi: ſi verò ex alijs. ff. de verb. oblig. item l. liber homo. 103. in fin. ff. d. tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi res condici poſſit. tunc enim, quamuis præſtari non poſſit, nihilominus vtiliter in ſtipulatum deducitur. d. §. Stichum. Altera: Niſi res aliquando rurſus præſtari poſſit: vt res quæ eſt apud hoſtes. l. vlt. ff. de action. empti & venditi.

XXXV. Exceptio: Niſi poſt mortem ſuam quis ſibi dari pactus vel ſtipulatus ſit, aut poſt mortem ſuam promiſerit. approbatur iure antiquo. Inſtit. de inutilib. ſtipul. §. poſt mortem. M. I. R. d. reg. 5. except. 37. Cuius prima replicatio hæc erat: Niſi ita, Cum moriar: vel, Cum morieris, dare ſpondes? quis ſit ſtipulatus. Inſtit. d. tt. §. ita autem. Concordat l. quodcunque. 45. §. 1. ff. de verb. oblig. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi ſtipulatio in facto conſiſtat. l. centeſimis. 46. §. 1. ff. eod. tt. Altera: Niſi vſumfructum ita, Cum moriar: ſtipuler. l. vſumfructum. 5. ff. de vſufructu legato. Plures duplicationes vide ȝ. de iure nouo. Altera replicatio eſt: Niſi ita ſtipulatus ſit, Si moriar: vel, Si morieris. d. l. 45. §. non ſolùm. Tertia: Niſi poſt mortem alterius neque ſtipulantis neque promittentis ſtipulatio ſit facta. Inſtit. de inutilib. ſtipul. §. ita autem, in fin. d. l. 45. §. ſi ita quis. ff. de verb. obligat. item l. non moriturum. 8. C. de contrah. ſtipul. Quarta: Niſi poſt mortem ſuam alteri cui ſtipulari poteſt, dari ſit ſtipulatus. d. §. ſi ita quis.

Mutatio iuris.

Hactenus de iure antiquo, per quod exceptio propoſita approbatur ſimul & diſtinguitur. Planè iure nouo reprobatur Inſtit. de inutilib. ſtipul. §. poſt mortem. l. ſcrupuloſam. 11. C. de contrah. ſtipul. item l. vnic. C. vt actiones & ab hæredibus. Admittitur autem primum quidem, ſi quis vſumfructum poſt mortem ſuam ſit ſtipulatus. l. vſumfructum. 5. ff. de vſufructu legato. Deinde, ſi quis poſt mortem vxoris dotem dari ſibi ſtipuletur. l. Iulianus. 20. ff. de iure dotium. Tertiò admitti videtur, ſi ſtipulatio poſt mortem concepta, non in dãdo, ſed in faciendo conſiſtat. quæ tamen diſtinctio reprobatur l. vlt. C. de contrab. ſtipul.

XXXVI. Exceptio: Niſi ſub conditione hac, Si volam: quis ſe obligauerit. l. ſub hac. 7. ff. de act. & obligat. l. ſtipulatio. 17. ff. de verb. obligat. l. à Titio. 108. §. fin. ff. eod. tt. item l. hæc venditio. 7. in prin. ibi: quemadmodum ſi quis. ff. de contrah. empt. M. I. R. d. reg. 5. except. 39. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ita, Cum voluero: non, Si voluero, dabo: & conſtituerit ſe velle. l. centeſimis. 46. §. fin. ff. de verb. obligat. M. I. R. d. except. 39. repl. 4.

XXXVII. Exceptio: Niſi ſub impoſsibili conditione contractum ſit. l. non ſolùm. 30. ff. de action. & obligat. Inſtit. de inutilibus ſtipul. § ſi impoſsibilis. l. impoſsibilis. 7. ff. de verb. obligat. item l. 1. §. idem iuris, in fin. ff. de action. & obligat. M. I. R. d. reg. 5. except. 42. Exemplum proponitur l. ſi homo. 69. ff. de verb. obligat.

XXXVIII. Exceptio: Niſi ſub tali conditione, quæ iure impleri non poteſt, contractum ſit. l. continuus. 137. §. cum quis ſub. ff. de verb. oblig. l. filius. 15. ff. de condit. inſtit. M. I. P. lib. 5. cap. 5. reg. 25.

XXXIX. Exceptio: Niſi ſub conditione, quæ eſt contra bonos mores, ſit contractum. approbatur exemplo l. Titia. 134. in prin. ff. eod. tt. Aliud proponitur l. ſtipulatio. 61. ff. eod. tt. Item aliud l. ſi ita. 19. ff. eod. tt. Plura de exceptione propoſita vide ſ. except. 18. item ȝ. except. prox.

XL. Exceptio: Niſi contra libertatem matrimonij pactum factum ſit, & pœna ſub hac conditione, Si diuertiſſet, ſit promiſſa. d. l. 19. & d. l. 134. in princ. l. 2. C. de inutilibus ſtipulat. item l. Titio. 69. §. 1. ibi: huic ſententiæ. ff. de condit. & demonſtr. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi mulier à marito ſtipulata ſit pœnam, ſi tempore matrimonij conſuetudinem concubinæ habuiſſet. l. ex ea. 121. §. mulier. ff. de verb. obligat.

XLI Exceptio: Niſi conditio contractus incertam perſonam contineat. reprobatur l. à Titio. 108. ff. de verb. obligat.

XLII. Exceptio: Niſi conditio pacti vel contractus defecerit. Hæc exceptio pluſquam manifeſta eſt, M. I. P. lib. 5. cap. 7. reg. 1. except. 8. M. I. R. d. reg. 5. except. 50. verùm eius replicatio prima eſt: Niſi per eum cuius intereſt conditionem non impleri, ſteterit quo minus ea impleatur. l. in executione. 85. §. fin. ff. de verbor. obligat. l. in illa. 50. §. fin. ff. eod. tt. item l. in iure. 121 ff. de reg. iuris. Altera replicatio eſt: Niſi conditio non in continenti, ſed ex interuallo pacto vel contractui ſit adiecta. l. obligationum. 43. §. conditio. ff. de action. & obligationib. Tertia: Niſi ita ſtipulatio ſit facta, Decem cum petiero dari? hoc enim caſu, quamuis antequam petierit moriatur, nihilominus ab hærede peti poteſt. l. ſi decem. 48. ff. de verbor. obligat. Quarta: Niſi cum ita quis eſſet ſtipulatus, Si intra calendas datum fuerit: non intra, ſed paulo poſt ſit datum conditionis implendæ cauſa. l. ita quis. 135. §. Seia. ff. de verb. obligat. Plura de exceptione propoſita vide ſ. lib. 14. cap. 2. & 3.

XLIII. Exceptio: Niſi cauſa contractus non ſit ſecuta. approbatur exemplo l. 2. §. circa. ff. de doli mali ex-

li ex-

li except. Concordat l. qui pecuniam. 30. ff. ſi certum petatur. M. I. R. d. except. 50. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi per ſtipulatorem non ſteterit, quo minus cauſa ſit ſecuta. approbatur exemplo l. dedi tibi. 3. §. idem eſt. ibi: quinimò etſi nihil ff. de condict. cauſa dati cauſa non ſecuta.

XLIIII. Exceptio: Niſi cauſa contractus ſit finita. d. §. circa.

XLV. Exceptio: Niſi cùm mortis cauſa quid conueniſſet, promiſſor conualuerit. approbatur exemplo l. apud Celſum. 4. §. 1. ff. de doli mali except. Plura de hac exceptione vide s̄. lib. 14. cap. 18. except. 14.

XLVI. Exceptio: Niſi cùm arbitratu alicuius quid promiſſum eſſet, ille arbitrari nolit, vel non poſſit. l. ſi quis. 43. cum l. ſequente. ff. de verb. obligat. l. ſi ſeruus. 141. in prin. ff. eod. tit. item l. multa. 6. in prin. ff. de condit. & demonſtr. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi cum opus ante calendas Iunias arbitratu ſtipulatoris faciendum eſſet, ſtipulator antequam arbitraretur, mortuus fuerit eo tempore, quo iam certum erat opus ante calendas Iunias effici non poſſe. approbatur ſimul & diſtinguitur l. cum ſtipulatus. 113. in prin. ff. de verb. obligat. Altera: Niſi cum quis ſtipulatus eſſet hoc modo, Illud aut illud, quod voluero: ante electionem deceſſerit. hoc enim caſu nihilominus obligatio ad heredes eius tranſit. l. ſi ſtipulatus. 76. in prin. ff. d. tit.

XLVII. Exceptio: Niſi poſtea in contrarium conuenerit. l. pacta. 12. C. de pactis. Inſtitut. quib. modis toll. obligat. §. fin. item Inſtit. de except. §. præterea. l. iuriſgentium. 7. §. adeò autem. ff. de pactis. item l. ab emptione. 57. ff. eod. tit. M. I. R. d. reg. 5. except. 46. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi re ſecuta, poſtea in contrarium conuenerit. d. l. 57. Inſtit. d. §. fin. d. l. 7. §. adeò autem. item l. 2. C. quando liceat ab empt. diſced. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi re ſecuta in integrum reſtituta, in contrarium conuenerit. d. l. 57. Altera replicatio eſt: Niſi cùm ipſo iure actio per pactum ſublata eſſet, poſtea in contrarium conuenerit vt agere liceat. approbatur ſimul & declaratur per ea quæ proponentur ĩ. cap. prox. replic. 14. duplic. 1. Tertia: Niſi pro parte. non in totum à priore contractu recedatur. reprobatur l. iuriſgentium. 7. §. adeò autem. & §. vnde illud. ff. de pactis. Quarta replicatio eſt quoad perſonam fideiuſſoris. huic enim exceptio pacti de non petendo ſemel quæſita poſtea inuito per contrarium pactum non aufertur. l. vlt. ff. d. tit. Plures huius exceptionis replicationes vide ĩ. cap. prox.

XLVIII. Exceptio: Niſi inſtrumentum contractus ſit amiſſum. reprobatur l. cùm inſtrumentis. 10. C. de fide inſtrumentorum. l. ſtatum. 6. C. eod. tit. l. longi. 7. C. de præſcript. longi temp. l. 1. C. in quibus cauſis ceſſat longi temp. præſcript. l. ſi conſtiterit. 8. C. de fide inſtrum. M. I. P. d. reg. 1. except. 9. M. I. R. d. reg. 5. except. 48.

DE REPLICATIONIBVS præcedentium exceptionum generalibus.

Hactenus exceptiones contra pacta & contractus generaliores propoſitæ ſunt & deſcriptæ: quanquam harum plures enumerari poſſunt. Nam ſi ſolutum ſit id quod in contractum deductum eſt, vel acceptolatum, vel nouatum, vel in iudicium deductum, vel res interierit, ex contractu agenti obſtabit exceptio. Verùm hæ atq; huiuſmodi aliæ exceptiones generaliores ſunt, quàm vt hic ſint tractandæ. Sed & plures huius generis exceptiones vide ĩ. lib. prox. cap. 3. Sanè pacti conuenti de non petendo exceptiones ſpeciales vide ĩ. cap. proxim. Sed & alias exceptiones contractuum ſpeciales vide in ſingulis contractus ſpeciebus. Nunc aliquot replicationes generales, quæ prædictis exceptionibus, præſertim ijs quæ pactioni vel contractui inſunt, obſtant, vel ſaltem obſtare videntur, reſtant proponendæ. Harum prima: Niſi iuſiurandum de pacto vel contractu ſeruando ſit præſtitum. reprobatur l. iuriſgentium. 7. §. & generaliter. ff. de pactis. l. non dubium eſt. 5. §. fin. C. de legib. item l. ſi ex. 42. C. de tranſactionibus. item Nouell. c. 51. M. I. R. d. reg. 1. in fin. replic. gener. 1. M. I. R. d. reg. 5. in fin. replic. gener. 1. Planè admittitur primùm, ſi contractus ipſo quidem iure valeat, ſed per in integrum reſtitutionem reſcindi poſſit. tunc enim in integrum reſtitutionem petenti, replicatio propoſita obſtabit. l. 1. C. ſi aduerſus vendit. Deinde, ſi in pacto de non agendo & tranſactione iurauerit. l. ſi quis. 41. C. de tranſactionib. M. I. R. d. repl. gener. 1.

II. Replicatio: Niſi ſtipulatio pacto interuenerit. reprobatur d. l. 7. §. & generaliter, in fin. & d. l. 5. §. fin. C. de legibus.

III. Replicatio: Niſi conuenerit, ne exceptio obijciatur. l. pacta. 12. C. de pactis. Concordat l. ſed etſi. 4. §. quæſitum. ff. ſi quis cautionibus. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi generaliter, non ſpecialiter alicui certæ exceptioni ſit renunciatū. d. §. quæſitum. Secunda: Niſi exceptioni doli ſit renunciatum. approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. except. 17. replic. 1. dupl. 1. Sanè quæ exceptiones pacti conuentis obſtant, non ineptè hic etiam duplicationum loco repeti poſſunt.

IIII. Replicatio: Niſi id quod ex contractu inutili debetur, creditori à debitore legatum ſit, & exceptio per legatum remiſſa. l. ſi creditori. 28. in prin. ff. de leg. 1. Leges concordantes vide s̄. lib. 12. cap. 5. except. 54. replic. 7. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi eadem exceptio legato obſtet, quæ pacto vel contractui. approbatur exemplo l. iuriſgentium. 7. §. & generaliter. ff. de pactis.

V. Replicatio: Niſi pactum vel contractus inutilis officio iudicis vel magiſtratus imperio ſit confirmatum. reprobatur l. obligationes. 26. ff. de action. & obligat. Concordat l. non dubium eſt. 5. §. fin. C. de legib. M. I. P. d. reg. 5. in fin. replic. gener. 2. Approbatur M. I. P. d. reg. 1. in fin. replic. gener. 2. vbi etiam diſtinguitur.

VI. Replicatio: Niſi exceptione non oppoſita, pro contractu ſeu pacto ſit pronunciatum. l. 2. C. ſententiam reſcindi non poſſe.

VII. Replicatio: Niſi res in eum caſum peruenerit, quo ab initio vtiliter in contractum potuit deduci. reprobatur l. quod initio. 29. ff. de reg. iuris. M. I. P. d. reg. 1. in fine, replic. gener. 3. Huius replicationis re-

probata ſpecies & exempla vide s̄. except.30. repl.1. item except.33.repl.1. Sed & aliud exemplum proponitur l.ſi tibi.17.§.ſi pactus ſim.ff.de pactis.

DE EXCEPTIONE PACTI conuenti de non petendo. *Cap. XVI.*

HAec exceptio ſpecies eſt eius exceptionis, quæ proponitur s̄.cap.prox. except.47. & ſpecialiter approbatur Inſtit.de except. §.præterea. l.poſtquam.4.C.de pactis. item l.creditori.5.C.eod.tit. M.I.R lib.5.cap.3.reg.6. Exemplum proponitur l.ſi tibi.17.§.de pignore.ff.de pactis. Aliud l.ſi donationis.18.C.de donationibus. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi pupillus pactum de non petendo fecerit.l.contra.28.in prin.ff.de pactis. Cuius duplicatio eſt: Niſi pupillus pactus ſit, ne à ſe petatur, et ipſe propoſita exceptione vtatur. tunc enim replicatio iam dicta illi non obeſt. d.l.28.§.1. Concordant ea quæ propoſita ſunt s̄.cap.2.except.1.replic.5.

II Replicatio: Niſi alius, non creditor, pactus ſit ne petatur. l.non debet.74.ff.de reg.iuris. M.I.R. d.reg.6.except.2. Huius duplicatio prima eſſe videtur: Niſi tutor vel curator creditoris pactus ſit ne petatur. ſed reprobatur l.contra.28.§.ſi curator.ff.de pactis. l.pactum.22.C.d.tit. item l.Imperatores.37.ff.eod.tit. M.I.R. d.except.2.replic.1. Altera: Niſi procurator creditoris pactum fecerit. reprobatur l.non abſtulit.4.C.de nouat. Tertia: Niſi filius creditoris pactum fecerit de non petendo. reprobatur l.ſi filius.23.C.de pactis l.in perſona.30.in princ. ibi: ſed cum.ff eod.tit. item l.filiusfamiliâs.22.ff.de ſolution. Plane admittitur, ſi debitum ſit peculiare. de quo ĩ. repl prox.dicetur.

III. Replicatio: Niſi filiusfamiliâs vel ſeruus pactus ſit ne petat. l contra.28.§.ſi filius.ff.de pactis. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi in rem paciſcatur de peculiari debito, habeatq; liberam peculij adminiſtrationem, nec eo pacto domini vel patris conditio fiat deterior. d.§.ſi filius. Altera: Niſi filiusfamiliâs paciſcatur, ne agat ea actione qua ipſe poteſt experiri. l.in perſona 30.in prin.ff.de pactis. Exempla proponuntur l.& heredi.21.§.filiafamiliâs.ff.eod.tit.

IIII. Replicatio: Niſi quis non ſibi, ſed alij pactus ſit, ne ab eo petatur. Hæc replicatio ipſo quidem iure approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄.cap.2.except.26.in prin. verùm eius duplicatio prima eſt: Niſi tutor vel curator pactus ſit, ne à pupillo vel adulto ſuo petatur, vel furioſo. l.contra.28.§.ſi curator.ff.de pactis. Altera: Niſi filiusfamiliâs ne à patre, vel ſeruus ne à domino petatur, pactus ſit. l.ſi tibi.17.§.fin. cum duabus legibus ſequentibus.ff.eod.tit. Tertia: Niſi is qui bona fide ſeruit, pactus ſit ne ab eo cui ſeruit, petatur. l.adquirent.19.ff.d.tit. Quarta: Niſi pater, ne à filio petatur, pactus ſit. l.& heredi.21.§.nos autem.ff.de pactis. Huius duplicationis triplicatio prima eſt: Niſi ipſe filius, non pater conueniatur. tunc enim exceptio pacti illi inutilis eſt. d.§.nos autem. Huius triplicationis quadruplicatio eſt, quòd quamuis paciſcente patre, filio pacti exceptio danda non ſit, doli tamen exceptio illi non denegetur.d.l.21.§.Iulianus. Altera propoſita duplicationis triplicatio eſt: Niſi non nominatim actum ſit, ne etiam à patre paciſcente petatur. d.§.nos autem. Quinta duplicatio eſt: Niſi ſeruus pactus ſit, ne ab eo qui in ſeruo vſumfructum habet petatur. l ſi debitor.54.in prin.ff.de pactis. Concordat l.ſi debitor.63.ff.de ſolutionibus.

V. Replicatio: Niſi ſeruus pactus ſit, ne à ſe petatur.l.& heredi.21.§.1.ff.de pactis. Huius replicationis duplicatio eſt, quòd quamuis pacti exceptio in caſu propoſito non detur, doli tamen exceptio domino proſit.d.§.1.

VI. Replicatio: Niſi hæres antè aditam hæreditatem cum creditoribus hæreditarijs paciſcatur ne petant, vel vt debiti partem remittant. reprobatur cum conditione l.iuriſgentium.7.§.ſi ante.ff.de pactis. Planè admittitur in ſeruo & filiofamiliâs hæredibus inſtitutis.d.§.ſi ante.verſ.ſed ſi ſeruus.& verſ ſed & ſi quis. Huius diſtinctionis duplicatio prima eſt: Niſi ſeruus purè, non ſub conditione inſtitutus, pactus ſit. d.§.ſi ante.ibi: quia ſub conditione. item ibi: purè ſcriptos paciſcentes. Altera duplicatio eſt: quòd quamuis ſeruo & filiofamiliâs hæredibus inſtitutis, ante aditam hæreditatem paciſcentibus pacti exceptio non proſit: doli tamen exceptio illis non ſit deneganda. d.§.ſi ante.verſ.quod in pactis. Plura de replicatione propoſita vide ĩ.cap.17.aduerſus quos? except.3.

VII. Replicatio: Niſi antequam dolus cõmiſſus ſit, conuenerit ne ex dolo agatur. approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄.cap.prox.except.17.repl.1.dupl.1.

VIII. Replicatio: Niſi ante furtum vel iniuriam factam vel vim illatam conuenerit, ne furto facto vel iniuria aut vi illata, eo nomine agatur. l.ſi vnus.27.§.pacta.ff.de pactis.

IX. Replicatio: Niſi ne publico iudicio agatur, conuenerit. approbatur ſimul & diſtinguitur s̄. libro 2. cap.41.except.12.

X. Replicatio: Niſi ne deferatur ad fiſcum, pactus ſit. l.in fiſci.4.ff.de iure fiſci. Vide s̄.lib.2.cap.13.in fin.replic.gener.2.

XI. Replicatio: Niſi ne operis noui nunciationem exequatur, conuenerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.iuriſgentium.7.§.ſi paciſcar.ff.de pactis.

XII Replicatio: Niſi dolus vel error pacto interuenerit. approbatur exemplo l.tres fratres.35.ff.de pactis. Aliud exemplũ proponitur l.ſi cum.51.ff.eod.tit. Aliud l.cum poſtea.8.C.de pactis, item aliud l.aduerſus.3.C.de exceptionibus.

XIII. Replicatio: Niſi pacto de non petendo ad certum tempus facto, tempus illud ſit finitum. l.ſi vnus.27.§.ſi cum.ff.de pactis. Concordat Inſtit.de except.§.temporales.ibi: nam finito.

XIIII. Replicatio: Niſi poſtea in contrarium pactum factum ſit vt petatur. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.27.§.pactus ne peteret. Concordat l.pacta.12.C.de pactis.M.I.R.d.reg.6.except.9. Exemplum proponitur l.emptor.47.in prin.ff.eod.tit. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi actio ipſo iure ſit ſublata. hoc enim caſu per poſterius pactum vt petatur, non reſuſcitatur, nec replicatio propoſita

competit.

competit. d.§.pactus. M.I.R.d.except.9.repl.1. Hoc loco ſciendum eſt, quid ſit actionem ipſo iure tolli, quid per exceptionem elidi. Ipſo igitur iure tollitur actio: veluti ſolutione, nouatione, acceptilatione, &c. quibus modis debitor liberatur etiam antequam ſolutionis, nouationis vel acceptilationis exceptio fuerit oppoſita. Per exceptionem autem liberatur reus, cum non ſufficit aliquid factum eſſe, ex quo reus liberari poßit: ſed requiritur etiam, vt ex iſto facto exceptio in iudicio ſit oppoſita. Huius poſterioris generis exemplum proponitur l.eum qui. 56. §.qui ita ſtipulatur. ibi: quemadmodum is. ff.de verb. obligat. Concordat l.obligationum.43.§.placet. ff. de action. & obligat. M.I.R. lib.5.cap.12.reg.1. Quemadmodum igitur minor vigintiquinq; annis, cum quo aliquid geſtum eſt, niſi in integrum reſtitutionem petierit & impetrauerit, perinde ac maior obligatus manet: l non omnia.44.ff.de minor.vigintiquinque annis. item quemadmodum is, contra quem in iure pronunciatur, niſi appellauerit, & per appellationis iudicem ſententia fuerit reſciſſa, ſententiæ cogitur parêre: l.1.C.de his qui per metū iudic. non appell. ita quoque ſe habet in ijs liberationibus, quæ fiunt per exceptionem: vt quamdiu non fuerit oppoſita exceptio, debitor nihilominus maneat obligatus. Contrà autem, vt longi temporis præſcriptio contra minorem vigintiquinque annis non currit ipſo iure, etiam abſque in integrum reſtitutione, l.ſancimus.5. § fin. C. in quibus cauſis in integrum reſt. neceſ. non eſt. item vt ſententia contra leges lata ipſo iure non eſt obligatoria, etiam ſine appellationis auxilio, l.ſi expreßim. 19. ff.de appell. ita quoq; per acceptilationem, ſolutionem & ſimiles cauſas ipſo iure debitor liberatur, etiam exceptione nondum oppoſita. M.I.R. lib.5.cap. 11.reg.4.repl 5. dupl.1. Quamuis autem Paulus Iuriſconſultus nihil intereſſe dicat, ipſo iure quis actionem non habeat, an per exceptionem infirmetur, l.nihil 112. ff de reg iuris tamen hoc intelligendum eſt ſolum, quoad agendi effectum. Nam vtroque caſu reus abſoluendus eſt, ſi exceptionem ſuam oppoſuerit. Alioquin in quibuſdam plurimum intereſt. Primum enim, ſi per tranſactionem ipſo iure actio ſublata eſt, acceptilatione nimirum interueniente: non poteſt prior actio reſuſcitari, licet tranſactio dolo malo facta ſit, vel alio vicio laboret. Secus autem, ſi nudo pacto tranſactio ſit facta, ita vt non ipſo iure, ſed per exceptionem actio prior elidi poßit. tunc enim actio de qua tranſactum eſt, nihilominus in iudicium vtiliter deducitur: & ſi tranſactionis exceptio obijciatur, de vicio eius poteſt replicari. De qua re vide ſ. lib.2. cap.41.quæſt 2.in fin de repl. generali. Sic etiam, ſi liberatio ipſo iure contigit, & actio ſublata eſt: non poteſt ea per pactum poſterius vt petatur, reſuſcitari: vt in propoſita duplicatione dictum eſt. Cui concordat l.qui res ſuas.98. §.aream. ibi: in perpetuum. ff.de ſolutionibus. Secus autem, ſi non niſi ope exceptionis actio infirmari poteſt. tunc enim paciſci licet vt petatur: quo pacto prior actio reſuſcitatur, & exceptio oppoſita replicatione pacti conuenti eliditur: vt ſ. eadem replic. in princ. eſt dictum. M.I.R. d. cap.12.reg.1. Sciendum autem, quamuis pactum de non petendo regulariter quidem non niſi exceptionis ope actionem tollat, vt ſ. eod. cap. in prin. eſt dictum: tamen interdum etiam ipſo iure actionem tollere, & párere liberationem. Hoc eſt quod l.nec ex prætorio. 27. ff de reg. iuris, dicitur, his verbis: Obligationum cauſa pactione poſſunt immutari & ipſo iure, & per pacti conuenti exceptionem. Ipſo autem iure pactum de non petendo actionem tollit: veluti iniuriarum. Quod exemplum proponitur d.§ pactus. Concordat l.ſi tibi.17.§.1 ff de pactis. Alia exempla ſunt eæ obligationes & actiones, quæ nudo conſenſu contrahuntur. hæ enim pacto de non petendo ipſo iure tolluntur. d. §. pactus. Concordat Inſtit. quib. modis toll. obligat.§ fin. item l.nihil tam naturale.35. ff.de reg. iuris. Aliud exemplum eſt in naturali obligatione, quæ per pactum conuentum ipſo iure tollitur. Quod proponitur l.Stichum.95.§.naturalis.ff.de ſolut. M.I.R. lib.5. cap.3. reg.6. except 9. replic. 1. & d.reg.1. except.1. In hiſce igitur ſpeciebus & exemplis, in quibus obligatio & actio per pactum de non petendo ipſo iure tollitur, pactum poſterius vt petatur, non prodeſt paciſcenti ad replicationem contra exceptionem pacti conuenti. Hæc de prima propoſita replicationis duplicatione. Secunda duplicationis loco notandum, quod pactum vt petatur, prius pactum ne petatur, non ipſo iure perimat, ſed replicationis ope. d. §. pactus. Igitur quamdiu non eſt oppoſita replicatio ex pacto poſteriore, pactum prius nē petatur, adhuc valet, nec eſt ſublatum per pactum poſterius vt petatur: quemadmodum etiam paulo ſuperius de duplici liberationum genere diximus. Ratio huius duplicationis proponitur à diſsimili, d.§ pactus. verſ. ſicut tollitur. Quibus ſanè verbis nihil aliud ſignificatur, quam ſtipulationem párere obligationem & actionem, pactum verò exceptionem tantùm. De qua re dictum ſ.cap.15.except.12. Igitur ſtipulatio, quia obligationem & actionem parit, tollit etiam præcedentem obligationem ipſo iure: vtputa acceptilatio. Pactum autem, quia obligationem non parit, ſed tantùm exceptionem: prius pactum non ipſo iure tollit, ſed replicationis ope. Concordat Inſtit. de replic. in prin.

XV. Replicatio: Niſi cum conueniſſet de parte debiti non petenda, pars nō ſit expreſſa. l.iuris gentium. 7.§.fin. ff.de pactis. Hactenus de replicationibus aduerſus exceptionem pacti conuenti de non petendo. Quanquam earum plures licet colligere ex ſuprà enumeratis contra pacta exceptionibus. Quibus autem, item aduerſus quos dicta exceptio competat: item quid in ea veniat, quæq; ſint eius adfinia remedia, dicetur in capitib. ſequentibus.

QVIBVS ET ADVERSVS quos ex pacto & contractu competat actio, exceptio vel replicatio.
Cap. XVII.

PRima huius loci regula eſt: quòd conuentio cum vno facta, alij non proſit. Quæ regula approbatur ipſo iure, eiusq; exemplum proponitur l. ſi tibi. 17.§.penult ff.de pactis. M.I.R.d.cap.3.reg.8. Exceptio prima eſt: Niſi paciſcentis interſit. tunc enim alij quoque pactum prodeſt. l.fideiuſſoris.23. in fin. ff.

de pactis. l. & haredi. 21. § fin. cum l. ſequente. ff. de pactis. Concordant ea qua propoſita ſunt ſ̄. cap. 15. except. 26. replic. 1. Huius exceptionis ſpecies, item & exempla ſunt exceptiones ſequentes. Eius autem replicatio eſt: Niſi pactum ſit perſonale, non in rem. d. § fin. cum l. ſeq. Concordat item l. idem. 25. §. 1. ff. de pactis. Quid autem in rem, quid in perſonam pactum ſit, dictum ſ̄. cap. 14. diuiſ. 5. Huius replicationis prima duplicatio eſt: Niſi ſucceſſor ſingularis pacto authoris ſui vtatur: ei enim prodeſt pactũ, quamuis perſonale. l. ſi tibi. 17. §. pactum. ff. de pactis. Altera: Niſi pater filij nomine qui pactus eſt, conueniatur. approbatur ſ̄. except. 8. replic. 1. duplic. 1. Altera exceptio eſt: Niſi auctoris pacto ſucceſſor vti velit: huic enim prodeſt d. §. pactum. Tertia: Niſi hares vtatur pacto defuncti. Hac exceptio ſpecies pracedentis approbatur l. qui in ius. 137. in prin. ff. de reg. iuris. Concordat l. hæres. 37. ff. de adquir. hared. M. I. R. d. reg. 8. except. 1. Huius replicatio prima eſt: Niſi pactum ſit perſonale. approbatur l. idem. 25. §. 1. ff. de pactis. l. qui in futurum. 56. §. fin. ff. eod. tt. item l. ſi tibi. 17. §. ſi quis. ff. de pactis. M. I. R. d. except. 1. replic. 4. Altera: Niſi quis aliquid pactus ſit quoad viuat. l. epiſtola. 52. § fin. ff. de pactis. l. eum qui. 56. §. qui ita ſtipulatur. ff. de verb. obligat. item Inſtit. de verb. obligat. §. at ſi ita, in fin. Tertia: Niſi maritus cum vxore pactus ſit, vt ea fundum ſibi in dotem datum, & alij pignori obligatum luat, vel ſibi vſuras praſtet. ex hoc enim contractu haredi mariti actio denegatur. l. ex conuentione. 11. C. de pactis. Quarta: Niſi quis alij pactus ſit, non haredi. Hac replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit per ea qua dicta ſunt ſ̄. cap. 15. except. 26. verum eius duplicatio eſt: Niſi cum alij tanquam haredi ſuo pactus eſſet, is hares non extiterit. hoc enim caſu nihilominus pactum haredib. alijs prodeſt. l. tale pactum. 40. §. fin. ff. de pactis. Quinta replicatio eſt: Niſi defunctus vni haredum nominatim pactus ſit. hoc enim caſu cateris haredibus actio vel exceptio denegatur. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea qua propoſita ſunt ſ̄. cap. 15. except. 26. replic. 7. duplic. 1. Hac de tertia exceptione. Quarta exceptio eſt: Niſi is cui ex ſenatuſconſ. Trebelliano reſtituta hareditas eſt, vtatur pacto, quod fecit hares qui reſtituit. l. ſicut. 8. §. 1. ff. quibus modis pign. vel hypothec. ſoluitur. Quinta: Niſi pupillus vtatur pacto tutoris ſui. l. tutoris. 14. ff. de pactis. Concordant ea qua propoſita ſunt ſ̄. cap. prox. replic. 4. dupl. 1. Sexta: Niſi dominus procuratoris ſui pacto vtatur. l. reſcriptum. 10. §. fin. cum tribus ll. ſequentib. ff. d. tt. Plura de hac exceptione vide ſ̄. lib. prox. cap. 5. reg. 1. Septima exceptio eſt: Niſi ſocietas vtatur pacto magiſtri ſui. l. item magiſtri. 15. ff. de pactis. Octaua: Niſi pater eiúſue hares vtatur pacto filij, vel dominus pacto ſerui. l. per quos. 58. ff. de pactis. Concordant ea qua propoſita ſunt ſ̄. cap. 15. except. 26. repl. 3. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi pactum ſit perſonale. l. idem. 25. §. 1. ff. d. tt. Cuius duplicatio eſt: Niſi pater eiúſue hares filij nomine, qui in perſonam pactus eſt, conueniatur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. adquirent. 19. cum duabus legib. ſequentib. ff. de pactis. Nona exceptio eſt: Niſi cum duo vel plures eadem actione vel eiuſdem rei nomine tenerentur, vnus alterius pacto vtatur. l. eandem. 9. ibi: quare ſi ſocij. ff. de duob. reis conſtit. l. & haredi. 21. §. in ijs. ff. de pactis. l. fideiuſſoris. 23. in fin. item l. idem. 25. in princ. ff. eod. tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi pactum ſit perſonale. d. l. 25. §. 1. Altera: Niſi ſocij eiuſdem debiti non ſint. d. l. 9. ibi: quare ſi ſocij. Cuius ſpecies ſunt replicationes ſequentes. Similis replicatio proponitur ſ̄. cap. 11. quaſt. 3. except. 21. replic. 3. Tertia replicatio eſt: Niſi vnus ex cohaeredibus pactus ſit. Eius enim pactum alijs cohæredibus non prodeſt. l. ſi actionem. 24. C. de pactis. Quarta: Niſi vnus curatorum pactus ſit. eius enim pactum cateris non prodeſt. l. 1. C. de tranſactionibus. Decima exceptio eſt: Niſi fideiuſſor pacto debitoris vtatur. l. & haredi. 21. §. fin. ff. de pactis. M. I. R. lib. 5. cap. 9. reg. 5. except. 20. Huius ratio propoſita eſt ſ̄. except. 1. Exemplum proponitur l. Stichum. 95. § fin. ff. de ſolutionib. Replicatio prima eſt: Niſi pactum ſit perſonale. l. niſi. 22. ff. de pactis. Altera: Niſi fideiuſſor ſoluens regreſſum aduerſus debitorem non habeat. l. quod dictum eſt. 32. ff. de pactis. Tertia: Niſi ſine ſua perſona rem pepigerit, ne a fideiuſſore petatur. reprobatur l. ſi vnus. 27. §. ſi cum reo. ff. de pactis. Quarta: Niſi debitor ne intra certum tempus petatur pactus ſit, tempúsq; illud ſit finitum. d. §. ſi cum reo. Quinta: Niſi debitor poſtea in contrarium pactus ſit, vt petatur. d. l. 27. §. pactus ne peteret. ibi: eadem ratione. Contradicit l. vlt. ff. eod. tt. M. I. R. d. except. 20. replic. 1. Sexta: Niſi cum hares cum quibuſdam creditoribus hareditarijs de parte debiti remittenda pactus eſſet, pactum illud etiam aduerſus creditores abſentes. & non conſentientes, illi proſit. nam hoc pactum fideiuſſori vel mandatori aduerſus non conſentientes non prodeſt. l. ſi pracedente. 58. §. Lucius. ff. mandati. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi abſens creditor pacto conſenſerit. d. §. Lucius. Altera: Niſi abſens creditor partem debiti ab harede acceperit, & ita pactum ratum habuerit. d. §. Lucius. verſ. planè. Hac de decima exceptione. Vndecima exceptio: Niſi reus fideiuſſoris pacto vtatur. reprobatur l. fideiuſſoris. 23. in prin. ff. de pactis. Planè admittitur, primùm quidem, ſi fideiuſſor qui pactus eſt, in rem ſuam fideiuſſit. l. etſi. 24. ff. de pactis. Deinde, ſi ſpecialiter hoc actum eſt, ne & à reo petatur. hoc enim caſu reo doli exceptio prodeſt. l. idem. 25. § fin. cum l. ſequente. ff. de pactis. Duodecima exceptio: Niſi fideiuſſor confideiuſſoris ſui pacto vtatur. reprobatur d. l. 23. Concordat l. ſi ſtipulatus. 15. §. ſi ex duob. ff. de fideiuſſorib. Planè admittitur, ſi hoc ſpecialiter actum eſt, ne & à confideiuſſore petatur. l. videlicet. 26. ff. de pactis. Decimatertia exceptio eſt: Niſi cum inter aliquos de ſeruo manumittendo conueniſſet, ſeruus eo contractu vtatur ad ſe manumittendum. l. qui Romæ. 122. §. Flauius, in fin. ff. de verb. obligat.

Replicatio præcedentium exceptionum generalis.

Hactenus propoſita regula exceptiones ſunt enumerata, quarum replicatio generalis eſt: Niſi pactum in perſonam, nõ in rem ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea qua propoſita ſunt ſ̄. except. 1. replic. 1.

SECVNDA *regula: Si inter dominum & colonum conuenit, ne dominus à colono quid petat: domino, ſi à colono conueniatur, ex hoc pacto exceptio non datur. l. ſi conuenerit. 55. ff. de pactis.* Contradicit *l. cum emptor. 5. in prin. ff. de reſcind. vendit. item l. vlt. ff. de acceptilat.*

ADVERSVS QVOS EX PACTO & contractu actio, exceptio, vel replicatio competat?

Huius loci regula eſt, quòd pactum alterius alteri non obſit. Quæ regula approbatur l. imperatores. 3. in prin. ff. de tranſactionibus. l. ſi vnus. 27. §. ante omnia. ff. de pactis. l. 1. cum duab. legibus ſequentibus. C. res inter alios acta. M. I. P. lib. 5. cap. 7. reg. 1. except. 4. M. I. R. d. cap. 3. reg. 9. Exemplum proponitur l. debitorum. 25. C. de pactis. Concordat l. pactum. 26. C. eod. tit. item l. tale pactum. 40. §. poſt diuiſionem ff. de pactis. Aliud exemplum habetur l. inter debitorem. 42. ff. de pactis. Aliud l. tranſactione. 26. C. de tranſactionibus. Item aliud l. ſi tibi. 17. §. penult. ff. de pactis. Planè propoſitæ regulæ exceptio prima eſt: Niſi pactum defuncti obijciatur eius hæredi. l. quod ipſis. 135. ff. de reg. iuris. M. I. R. d. reg. 9. excep. 6. Exemplum proponitur l. epiſtola. 52. §. 1. ff. de pactis. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi pactum ſit perſonale. approbatur per ea quæ proponuntur ſ. quæſt. 1. reg. 1. except. 3. replic. 1. Altera exceptio: Niſi pactum vnius creditoris vel rei ſtipulandi, alij eiuſdem crediti creditori vel reo ſtipulandi obijciatur. reprobatur l. ſi vnus. 27. in prin. ff. de pactis. Concordat l. ſi cum. 3. C. res inter alios acta. Planè admittitur in caſu, de quo ī. except. prox. Tertia exceptio eſt: Niſi hæres ante aditam hæreditatem cum maiore parte creditorum hæreditariorum pactus ſit de parte debiti remittenda. hoc enim pactum etiam alijs creditoribus abſentibus & non conſentientibus obſtat. Quæ exceptio approbatur l. iuris gentium. 7. §. ſi ante. & §. fin. ff. de pactis. item l. reſcriptum. 10. in princ. ff. eod. tit. M. I. R. d. reg. 9. except. 4. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi inter creditores non conuenerit, quotam partem remittere velint. d. §. fin. Cuius duplicatio eſt: Niſi ijs diſſentientibus, prætor ſuo decreto partem definierit. d. §. fin. Secunda replicatio eſt: Niſi non maior pars creditorum de parte debiti remittenda conſenſerit. d. §. fin. Huius duplicatio prima eſt: Niſi ijs qui conſenſerunt, plus debeatur, quàm alijs abſentibus vel diſſentientibus. l. maiorem. 8. ff. de pactis. Cuius triplicatio prima videtur eſſe: Niſi pluribus ſummis coadunatis, vni plus debeatur, alij diſſentienti vna ſumma magna debeatur. reprobatur d. l. 8. §. cumulum. Altera: Niſi vſuris demptis minor ſumma debeatur. reprobatur d. l. 8. §. fin. Hæc de prima duplicatione. Altera duplicatio eſt: Niſi conſentientes maiore dignitate præditi ſint. d. l. 8. §. in numero. Tertia: Niſi omnia ex vtraq; parte in vnam æqualitatem concurrant. tunc enim conſentientium vt pars debiti remittatur, ſententia præferenda. d. l. 8. §. fin. autem. Quarta: Niſi diſſentientium plures eandem habeant actionē. hi enim pro vno computantur. l. ſi plures. 9. ff. d. tit. Hæc de ſecunda replicatione, eiuſq; duplicationibus. Tertia replicatio eſt: Niſi plures conſentientes vnius perſonæ vicem ſuſtineant. tunc enim, quamuis maior pars ſit, tamen cedit ſententiæ partis minoris. approbatur ſimul & declaratur d. l. 9. Quarta: Niſi creditores diſſentientes ſint priuilegiati. reprobatur l. reſcriptum. 10. in prin. ff. de pactis. Quinta: Niſi creditores non conſentientes hypothecam prætendant. d. l. 10. in prin. Concordat l. ſi præcedente. 58. §. Lucius. ibi: ſicut pignus. ff. mandati. Sexta: Niſi creditor diſſentiens contra fideiuſſorem vel mandatorem, non contra reum principalem agat. d. §. Lucius. Plures propoſitæ exceptionis replicationes vide ſ. cap. 16. replic. 6.

Duplicatio præcedentium replicationum generalis.

Planè harum replicationum omnium duplicatio generalis eſt: Niſi creditor diſſentiens de parte debiti remittenda conſenſurus fuiſſet, niſi conſenſiſſent alij. l. apud Celſum. 4. in prin. ff. de doli mali except. Hæc de tertia exceptione.

Quarta exceptio eſt: Niſi cum hæres quorundam creditorum hæreditariorum mandatu adijſſet hæreditatem, aliâs non aditurus, aliquis creditorum dolo non mandauerit. huic enim nihilominus ex mandatu aliorum obſtabit exceptio. d. l. 4. in princ. Quinta: Niſi cum quis debitoris nomine cum eius creditoribus pactus eſſet de parte debiti remittenda, is quoque creditor eiuſdem ſit debitoris. tunc enim eadem exceptio illi obſtabit, quā debitori aduerſus alios creditores nactus eſt. Quæ exceptio in tutore pupilli nomine paciſcente approbatur l. cum in eo. 44. ff. de pactis. Concordat l. cum hæreditas. 58. ff. de adminiſtr. tutor. Sexta: Niſi pactum cum emptore hæreditatis factum, venditori obijciatur. l. ſi cum. 16. ff. de pactis. Septima: Niſi re aliena vendita, dominus rei pactus ſit cum emptore, vt res venditori reſtituatur. hoc enim pactum venditori precium petenti obſtat. d. l. 16. in fin. Octaua: Niſi tutoris contractus vel conuentio obijciatur pupillo. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 5. cap. 1. quæſt. 8. reg. 5. Huius exceptionis præter replicationes d. reg. 5. enumeratas, & hæc eſt: Niſi tutor debitori pupillari pactum de non petendo fecerit. hoc enim pupillo non obeſt. l. pactum. 22. C. de pactis. Nona exceptio eſt: Niſi pactum procuratoris obijciatur domino. approbatur ſimul & diſtinguitur l. reſcriptum. 10. cum tribus ll. ſequentibus. ff. de pactis. M. I. R. d. reg. 9. except. 1. Decima: Niſi pactum magiſtri ſocietatis ſocietati obijciatur. l. item. 15. ff. de pactis. M. I. R. d. reg. 9. except. 2.

Replicatio præcedentium exceptionum generalis.

Planè exceptionum iam enumeratarum replicatio generalis eſt: Niſi pactum in perſonam, non in rem ſit conceptum. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. prox. except. 1. repl. 1.

QVID VENIAT IN ACTIONEM vel exceptionem pacti vel contractus, ſeu in quibus proſit & obſit pactum?

Cap. XVIII.

HVius loci regula eſt: quòd conuentio in alia re facta, in alia non noceat, nec proſit. l. ſi vnus.

27. §. ante omnia. ff. de pactis. M.I.P. d. cap. 7. reg. 2. except. 2. M.I.R. d. cap. 3. reg. 10. Huius regulæ exemplum proponitur l. emptor. 47. §. Lucius Titius. ff. de pactis. Aliud l. ex pluribus. 89. in prin. ff. de ſolutionibus. Exceptio prima eſt: Niſi cum decem deberentur, pactum factum ſit de viginti non petendo. hoc enim caſu decem petitis, nihilominus pactum nocet. l. ſi vnus. 27. § ſi cum mihi. ff. de pactis. Concordat l. 1. §. ſi ſtipulanti. ff. de verb. obligat. Altera: Niſi cum viginti deberentur, pactum factum ſit de decem non petendo. hoc enim caſu viginti petitis, obſtabit pactum in decem: quamuis alia videantur decem in pactum deducta, & viginti petita. d. §. ſi cum mihi. Tertia: Niſi cum decem aut Stichus deberentur, conuenerit ne decem petantur: & decem aut Stichus petantur. hoc enim caſu nō obſtabit regula propoſita, quaſi aliud petatur, quàm in pactum ſit deductum. d. l. 27. §. ſed ſi ſtipulatus. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi nominatim conuenerit, vt ſola decem non petantur, Stichus petatur. d. §. ſed ſi ſtipulatus. Plura de hac exceptione vide ĩ lib. 24. capite 11. quæſt. 8. except. 4. Quarta exceptio eſt: Niſi cum homo deberetur, conuenerit ne Stichus petatur. hoc enim caſu etiam alio homine petito, videtur obſtare exceptio pacti, ratione d. §. ſed ſi ſtipulatus. verſ. nam vt ſolutione. ſed reprobatur d. l. 27. §. ſed ſi generaliter. Plura de hac exceptione vide d. quæſt. 8. except. 5. Quinta exceptio eſt: Niſi cum conueniſſet de toto non petendo, ſingulæ partes petantur. tunc enim, quamuis aliud totum ſit, aliud partes: nihilominus obſtat pacti exceptio. approbatur exemplo d. l. 27. §. item ſi pactum. Plura de regula propoſita eiuſq; exceptionibus vide ſ̄. libro 2. cap. 41. quæſt. 2. except. 17.

QVAE EX PACTO ACTIO vel exceptio naſcatur, quæq; eius adfinia ſint remedia.

Cap. XIX.

Prima regula: Si conuentio nominata ſit, naſcitur hinc actio empti, venditi, locati, conducti, pro ſocio, mandati, &c. l. iuriſgentium. 7. in princ. ff. de pactis.

II. Regula: Si conuentio ſit innominata, naſcitur hinc actio præſcriptis verbis. d. l. 7. §. 1.

III. Regula: Si ſtipulatio contractui interuenit, ſiquidem certa eſt ſtipulatio, certi condictio hinc oritur: ſin autem incerta eſt ſtipulatio, datur hinc actio ex ſtipulatu. Inſtit. de verb. obligat. in prin. l. ſi quis. 24. ff. ſi certum petatur. l. debitori. 7. in fin. C. de pactis. l. ſi pacto. 14. item l. petens. 27. C. eod. tit.

IIII. Regula: Si pactum bonæ fidei iudicio inſit: puta emptioni, venditioni, locationi, conductioni, &c. datur ex eo empti, venditi, locati, conducti, &c. actio. l. iuriſgentium. 7. §. quinimò. ff. de pactis. Concordat l. ex conuentione. 11. in fin. C. de pactis.

V. Regula: Ex pacto nudo non datur actio, ſed exceptio tantùm. De qua re dictum ſ̄. cap. 15. except. 12.

VI. Regula: Exceptionis pacti conuenti de non petendo, adfine remedium eſt exceptio doli. l. reſcriptū. 10. §. fin. ff. de pactis.

VII. Regula: Exceptionis pacti conuenti de non petendo, adfine quoq; remedium eſt actio ex ſtipulatu, ſi ſtipulatio pœnalis eſt ſubiecta. d. l. 10. §. ſi pacto. Cōcordat l. pacto. 15. ff. de tranſactionib. Plura de hac re vide ĩ. lib. prox. cap. 9. de pœnali ſtipulatione.

VIII. Regula: Si quis exceptione pacti tutus ſoluerit, condictione indebiti quod ſoluit repetere poteſt. l. creditori. 5. in fin. C. de pactis.

IX. Regula: Exceptionis pacti cōuenti adfine quoque remedium eſt in caſu actio mandati. l. iuriſgentium. 7. §. ſi ante. ibi: qui ſi mandato. ff. de pactis. Hactenus de pactis conuentis & contractibus in genere eſt actum. Antequam autem ſpecies ſingulorum contractuum cum ſuis actionibus proſequamur, duæ actiones generales, Certi videlicet condictio, & Triticaria, ſunt deſcribendæ.

DE CERTI CONDICTIONE, & de condictione Triticaria.

Cap. XX.

I. CAVSAE EX QVIBVS CERTI condictio competit.

Prima cauſa, eaq; generalis: Certi condictio generalis ex omni cauſa competit, & ex omni obligatione, ex qua certum petitur. l. certi condictio. 9. in prin. ff. ſi certum petatur. M. I. R. d. cap. 3. reg. 14. Quid certum ſit, definitur l. certum. 6. ff. eod. tit. Exceptiones autem propoſitæ regulæ vide ĩ. lib. 17. cap. 1. de certi condictione ex mutuo, quæſt. 1. Sanè concordat propoſita cauſa l. 1. ff. ſi certum petatur.

II. Cauſa: Si quid vi fluminis in agrum alienum importatum eſt, hac actione condici poteſt. l. ſi quis. 4. §. fin. ff. eod. tit.

III. Cauſa: Res pignori data, pecunia ſoluta condici poteſt. d. l. 4. §. res pignori.

IIII. Cauſa: Fructus ex aliena re ſine cauſa percepti, à domino condici poſſunt. d. §. res. ibi: fructus. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi domini fructus non fuerint. l. ſi vrbana. 55. in fin. ff. de condict. indebiti. Similis cauſa proponitur l. cum fundus. 31. §. ſeruum. ff. ſi certum petatur. item alia l. ſi eum. 23. ff. eod. tit.

V. Cauſa: Ex cauſa legati, Aquiliæ & furti competit. Quæ triplex cauſa approbatur l. certi condictio. 9. §. competit. ff. ſi certum petatur.

VI. Cauſa: Si res noſtra ſine cauſa apud aliquem ſit, condici poteſt. l. rerum. 25. in fin. ff. rerum amotarum. Reliquæ cauſæ ſuis ſubiectæ ſunt locis. Exceptiones autem harum cauſarum vide ĩ. lib. 17. cap. 1.

II. QVIBVS COMPETIT actio propoſita.

De eo cui ex ſenatuſconſulto hæreditas eſt reſtituta, proponitur l. certi condictio. 9. §. ſed etſi ex. ff. ſi certum petatur.

III. ADVERSVS QVOS competit.

De eo qui alieno nomine obligatus eſt, habetur d. l. 9. §. ſine autem.

IIII. QVID VENIAT IN hac actione.

Omnis cauſa actori reſtituenda. approbatur ſimul & declaratur l. cum fundus. 31. in princ. ff. ſi certum petatur.

V. QVAN-

V. QVANDO COMPEtit actio?

I. Regula: Non niſi conditione, ſub qua creditum eſt, exiſtente. l.non omnis.19.in prin. ff.ſi certum petatur. l.proinde.8.in prin. item l.certi condictio.9.in prin. ibi: cæterùm ſi in diem.ff.eod.tit. Reliquas huius loci regulas vide s̃.cap.12.

VI. ADFINIA REMEDIA.

I. Regula: De vindicatione & ad exhibendum actione, ſi inutiliter creditum ſit, vide ĩ. lib.17. cap.1. de certi condictione ex mutuo, quæſt.6.reg.3.

II. Regula, De actione ex empto. proponitur l.cum fundus.31.§.ſeruum.ff.ſi certum petatur.

III. Regula, De negociorum geſtorũ actione, proponitur l.ſi cum.3.in fin.C.de contrah.ſtipulat. Hæc de certi condictione generali: quanquam plura ad eam pertinentia licet colligere ex condictione certi ex mutuo. De qua ĩ.lib.17.cap.1.dicetur.

DE CONDICTIONE triticaria.

I. DIFFERENTIA *huius actionis à certi condictione, ſumpta ex re petita, proponitur l.1.in prin. ff. de condictione Triticaria.*

II. CAVSAE EX QVIBVS hæc actio competit.

Ex iiſdem cauſis hæc actio competit, ex quibus etiam ſuperior proxima, ſcilicet ex omni contractu & ex omni delicto. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi pecunia numerata petatur. d.l.1. Altera: Niſi res immobilis petatur. reprobatur d.l.1. Tertia: Niſi res incorporalis petatur. reprobatur d.l.1. Quarta: Niſi ſuam rem quis petat. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.1.§.fin. Concordat Inſtit.de actionib. §.ſic itaq; diſcretis. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi quis rem furto ſibi ablatam cõdicat.d.§.fin. Cui cõcordat d.§.ſic itaq; diſcretis. ibi.planè odio furum. Altera: Niſi rem vi ſibi ablatam quis condicat. d. §. fin. Concordat l.2.ff.de condict.Tritic.

III. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula: Si quis fundum, à quo vi deiectus eſt, condicat: quid veniat condicendum, proponitur d.l.2.

II. Regula, De æſtimatione. Cuius temporis æſtimatio debeatur, definitur l.in hac actione.3.ff.de condict.Tritic. Quæ tamen videtur contradicere iis quæ propoſita ſunt s̃.cap.6.reg.3. Sed & contradicit ſibiipſi: cùm in principio tempus condemnationis, in fine tempus moræ ſpectandum aſſerat. Quod aliis æſtimandum relinquo.

DE VERBORVM obligationibus.

LIBER DECIMVS-SEXTVS.

QVONIAM ſtipulatio & verborum obligatio omnibus contractibus interuenire poteſt, eoſq; in ſe transformare, l.ſtipulationum.5. §.conuentionales. ibi: quarum totidem. ff.de verb. obligat. in ſpeciali contractuum tractatione ab illa ordiemur, primùm de ipſa ſtipulatione & verborum obligatione in genere dicturi, poſtea de actione ex ſtipulatu, poſtremò de quibuſdam ſtipulationis ſpeciebus.

DE STIPVLATIONE ET verborum obligatione in genere.

Cap. I.

I. DE DEFINITIONE AC DIFferentia ſtipulationis & verborum obligationis.

PRima regula: Stipulatio & verborum obligatio differunt, quemadmodum cauſa & effectus. Stipulatio enim eſt ipſa verborum conceptio, ex qua efficitur & naſcitur illa obligatio verborum. Alterum tamen pro altero ſumi ſolet.

II. Regula: Definitur ſtipulatio d.l.5. §.ſtipulatio. ff.de verb.obligat. M.I.R.lib.5.cap.4.reg.1.

III. Regula: Verborum obligatio definitur Inſtit. de verb.obligat.in prin. Concordat iiſdem verbis l.1. §.verbis. ff.de action. & obligat. Item concordat l. obligationum. 51. §.verbis.ff.eod.tit. Interrogatio enim & ſecuta reſponſio ſtipulatio dicitur: obligatio autem quæ ex ea naſcitur, dicitur verborum obligatio, vt s̃.eſt dictum.

IIII. Regula, De ratione nominis, proponitur Inſtit.de verb.obligat.§.1.

V. Regula: Proprium ſtipulationum eſt, quòd natura ſua cautionales ſint. l.1.§.& ſciẽdum. ff.de prætoriis ſtipulat.

VI. Regula: Ex ſtipulatione duplex naſcitur actio, certi videlicet cõdictio, & ex ſtipulatu actio. De qua re vide ĩ.cap.8.reg.1.

II. DE DIVISIONIBVS ET ſpeciebus ſtipulationis.

Prima diuiſio ſtipulationum, ſumpta ex cauſa efficiente, quòd ſcilicet aliæ iudiciales ſunt, aliæ prætoriæ, aliæ conuentionales, aliæ communes, proponitur l.ſtipulationum.5.in prin.ff.de verbor.obligat. Nam aut vltrò ac volens quis ſtipulanti promittit, & dicitur ſtipulatio conuentionalis: aut coactus vel iudicis officio, & dicitur iudicialis: vel prætoris edicto, & dicitur prætoria: vel deniq; ſimul officio iudicis & edicto prætoris, & dicitur communis. Concordat Inſtit. de diuiſione ſtipulationum.

II. Diuiſio ſtipulationum, ſumpta ex re in ſtipulatum deducta, quòd ſcilicet aut in dando, aut in faciendo conſiſtant, habetur l.2.in prin. ff. de verb. obligat. Concordat Inſtit.eod.tit.§.non ſolùm.

III. Diuiſio, itidem ex re in ſtipulatum deducta ſumpta, eſt, quòd quædam certæ ſunt, quædam incertæ. quæ approbatur, ſimul & definitione vtriuſque generis & ſpecierum enumeratione declaratur, l. ſtipulationum.74. cum l.ſequen. ff. de verbor. obligat. Vſus autem huius diuiſionis eſt, vt ſciamus quæ ex ſtipulatione naſcatur actio. Nam ex certa ſtipulatione, certi oritur condictio: ex incerta verò datur actio ex ſtipulatu. de qua re vide ĩ. cap.8.reg.1. Certæ ſtipulationis ſpecies hæ ſunt: prima quidem, ſi quis certam pecuniæ ſummam ſtipuletur: veluti aureos decem. Altera, ſi quis certum fundum ſtipuletur: vel-

uti fundum Tuſculanum. Tertia, ſi quis certum hominem ſtipuletur: veluti Stichum. Quarta, ſi quis certi generis frumentum vel vinum optimum ſtipuletur. d. l. 74. §. 1. Huic ſpeciei concordat l. vbi autem. 75. verſ. at cum optimum. Quinta certæ ſtipulationis ſpecies eſt: Si quis vinum, oleum vel triticum, quod in horreo eſt, ſtipuletur. d. l. 75. §. 1. verſ. ſed qui vinum. Sexta: Si quis ita ſtipuletur, Decem aut Stichum, vtrum ego velim. d. l. 75. §. qui illud aut illud. De quo etiam paulò inferius. Septima: Si quis ita ſit ſtipulatus, Decem mihi aut Titio, vtrum ego velim, dare ſpondes? quæ tamen ſpecies partim certa eſt, partim incerta. de qua vide item j. de incerta ſtipulat. ſpecie 8. Octaua ſpecies eſt: Si quis certum quid dari ſit ſtipulatus. d. l. 75. in fin. Hæc de certa ſtipulatione. Incerta verò ſtipulatio definitur d. l. 75. in prin. vbi eius quoq; ſpecies enumerantur: prima quidem, Si quis fundum ſine propria appellatione, vel hominem generaliter ſit ſtipulatus. Cui concordat l. qui ex pluribus. 106. ff. de verb. obligat. Altera: Si quis vinum frumentúmue ſine qualitate dari ſibi ſtipulatur. Tertia: Si quis bonum aliquod ſit ſtipulatus. Quarta: Si quis vſumfructum ſtipuletur. Quinta: Si quis partum futurum, vel fructus naſcituros ſit ſtipulatus. Sexta: Si quis id quod in faciendo vel non faciendo conſiſtit, ſtipulatus ſit. Septima: Si quis vnam rem ex duabus ſit ſtipulatus. Octaua: Si quis ſibi aut Titio dari ſit ſtipulatus. Hæc ſpecies reprobatur ſimul & diſtinguitur l. liber homo. 118. §. fin. ff. de verbor. obligat. Nona: Si quis vſuras quaſcunque ſit ſtipulatus. d. l. 75. §. qui ſortem. Decima: Si quis pecuniam credi ſibi ſit ſtipulatus. l. ſi pœnam. 68. ff. de verbor. obligat.

IIII. Diuiſio ſtipulationum eſt, quòd alia ſit diuidua, alia indiuidua. approbatur ſimul & declaratur l. in executione. 85. ff. de verb. obligat. M. I. R. d. cap. 4. reg. 2. De qua diuiſione vide item j. cap. 6. reg. 19. itẽ ſ. lib. prox. cap. 5. reg. 5. except. 7. repl. 2.

DE NVMERO STIPVLATIONUM & obligationum. *Cap. II.*

PRima regula: Tot ſunt ſtipulationes, quot res in ſtipulationem ſunt deductæ. l. ſcire debemus. 29. in princ. & §. at ſi quis. ff. de verb. obligat. l. quia dicitur. 32. in princ. ff. de euictione. l. pluribus. 140. in prin. ff. de verbor. obligat. item l. 1. §. ſed et ſi mihi. ff. eod. tt. M. I. R. d. cap. 4. reg. 3. Huius exemplũ etiam eſt, ſi quis ſortem ſtipulatus ſit & vſuras. hoc enim caſu duæ ſunt ſtipulationes. l. vbi autem. 75. §. penult. ff. eod. tt. Idem eſt, ſi quis aliquid dari vel fieri ſit ſtipulatus, & niſi fiat, pœnam dari. l. 1. §. fin. ff. de ſtipulat. ſeruorum. l. obligationum. 43. §. fin. ff. de action. & obligat. item l. Titius. 9. ibi: ſed in pœna. ff. de ſeruis exportandis. Aliud exemplum proponitur l. ſi ita. 126. §. 1. ff. de verb. obligat. Planè propoſita regula exceptio eſt: Niſi ſingulæ res non fuerint ſpecialiter expreſſæ in ſtipulatione, nec ſeparatim propoſitæ. l. quod dicitur. 86. ff. de verb. obligat. Exempla proponuntur l. ſcire debemus. 29. §. 1. ff. eod. tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi pluribus ſpecialiter pactis vna ſtipulatio ſubijciatur. tunc enim, quamuis non ſingulæ ſeparatim in ſtipulatione repetantur: tamen tot ſtipulationes ſunt, quot res antea ſpecialiter in pactum deductæ. l. Titia. 134. §. fin. ff. de verb. obligat. Concordat l. pluribus. 140. in prin. ff. eod. tt. Hæc de prima regula eiuſq; exceptione.

II. Reg. Si quis annua, bima, trima die dari ſtipulatus ſit: tres ſunt ſtipulationes, non vna. d. l. 140. §. 1.

III. Regula: Stipulatio in annos ſingulos vna eſt, non plures. l. ſi Stichum. 16. §. fin. ff. de verb. obligat. M. I. R. d. cap. 4. reg. 4.

IIII. Regula: Si quis eandem rem pluribus diuerſo tempore promiſerit: plures ſunt ſtipulationes. Inſtit. de duob. reis ſtipul. in prin. ibi: nam ſi prius.

V. Regula: Si reorum promittendi vel ſtipulandi alter alteri hæres extiterit: duas obligationes, non vnam ſuſtinet. l. ſi reus. 13. ff. de duobus reis conſtit. Concordat l. generaliter. 5. §. eſt autem ſpecies. ff. de fideiuſſoribus.

VI. Regula: Si creditorum vel debitorum eiuſdem rei alter alteri hæres extiterit: duæ obligationes in vnius perſona cõcurrunt. quæ regula approbatur l. non eſt nouum. 10. ff. de action. empti. l. hæres. 21. §. non eſt nouum, in fin. ff. de fideiuſſorib. Sed plura de hac re dicentur j. lib. 24. cap. 16. de confuſione obligat.

VII. Regula: Si idem primùm in diem, deinde purè fideiuſſerit: duas obligationes ſuſtinet. d. §. non eſt nouum.

VIII. Regula: Si ſtipulatio alicui contractui interueniat: non duæ naſcuntur obligationes, ſed vna verborum. l. ſi ita. 126. §. Chryſogonus. ibi: ſupereſt. ff. de verb. obligat. Concordat l. ſi ita. 6. in fin. cum l. ſequente. ff. de nouationibus. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi ſtipulatio ſit inutilis. d. §. Chryſogonus. verſ. planè ſi præcedat. l. certi condictio. 9. §. numeraui. ff. ſi certũ petatur. item l. ſi cum. 3. C. de contrah. ſtipul.

DE EXCEPTIONIBVS ADuerſus ſtipulationem: ſeu de inutilibus ſtipulationibus. *Cap. III.*

REgulariter quidem ſtipulatio vtilis præſumitur, paritq; actionem ex ſtipulatu, ſiquidem incerta eſt: ſin verò certa, parit certi condictionem, vt infrà demonſtrabitur. M. I. R. d. cap. 4. reg. 5. in prin. Recipit tamẽ hæc regula plures exceptiones, pro qualitate et varietate perſonarum tam ſtipulantis quàm promittentis, rei in ſtipulationem deductæ, cauſæ, modi, & aliarum circumſtantiarum: de quibus ordine dicendum: & primùm de ijs quæ ſumuntur ex perſona ſtipulantis.

I. Exceptio: Niſi infans vel infantiæ proximus ſtipulatus ſit. l. 1. in prin. ff. de verb. obligat. Inſtit. de inutil. ſtipulat. §. pupillus. item l. 1. §. furioſum. ff. de action. & oblig. Infans autem definitur minor ſeptem annis, l. ſi infanti. 18. in princ. C. de iure deliberandi. Exemplum proponitur l. mulier. 70. ff. de verb. obligat. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ſeptimum annum exceſſerit, & loqui poſſit. tunc enim, quamuis infantiæ ſit proximus, ſtipulatio tamen valet. Inſtit. d. §. pupillus. & d. §. furioſum. Cuius duplicatio videtur:

videtur: Niſi ſine tutoris authoritate ſit ſtipulatus. ſed reprobatur Inſtit. d. §. pupillus. Concordat l. neq; 7. C. de contrah. ſtipul.

II. Exceptio: Niſi furioſus ſtipulatus ſit. l. 1. §. furioſum ff. de act. & obligat. Concordat Inſtit. de inutilib. ſtipulat. §. furioſus.

III. Exceptio: Niſi mutus vel ſurdus ſtipulatus ſit. l. 1. in princ. ff. de verbor. obligat. Inſtit. de inutilibus ſtipulat. §. mutum. item l. 1. §. fin. ff. de action. & obligat. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi tardius exaudiat vel loquatur. d. §. fin. Altera: Niſi per ſeruos ſuos ſtipulentur. l. 1. §. 1. ff. de verbor. obligat.

IV. Exceptio: Niſi is cui bonis interdictum eſt, ſit ſtipulatus. reprobatur l. is cui. 6. ff. eod. tt.

V. Exceptio: Niſi ſeruus ſit ſtipulatus. reprobatur l. 3 ff. de ſtipulat. ſeruor. Admittitur tamen, ſi ſeruus communis ſeipſum ſibi ſtipuletur. l. 2. ff. d. tt. Item admittitur, ſi ſeruus duorum vel plurium communis ſtipuletur, Illi aut illi dominis meis dare ſpondes? l. 9. §. fin. cum quatuor ll. ſeqq. & l. 21 ff. eod. tt. Huius rationem vide ſ̄. lib. proxim. cap. 15. except. 26. repl. 11. duplic. 1.

VI. Exceptio: Niſi inter abſentes ſtipulatio ſit facta. Inſtit. de inutilib. ſtipulat. §. item verborum. l. 1. in prin. ff. de verbor. obligat. l. vt inter. 3. in prin. C. de inutilib. ſtipulat. item l. continuus. 137. in prin. ibi: & cominus reſponderi. ff. de verbor. obligat. M. I. R d. reg. 5. exc. 10. Planè qui dicit, inter abſentes ſtipulationem conceptam, id probare tenetur. de qua re vide j̄. cap. 7. reg. 2. Hactenus exceptiones deſumptæ ex perſona ſtipulantis: ſequuntur nunc eæ quæ ſumuntur ex perſona promittentis.

VII. Exceptio: Niſi pupillus promiſerit. l. 1. C. de inutilibus ſtipulat. M. I. R. d. reg. 5. exc. 1. Planè exceptio hæc fideiuſſori pupilli non datur: quod replicationis loco notandum. quæ approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi pupillus. 127. ff. de verbor. obligat. Cuius rationem vide ſ̄. lib. prox. cap. 1. de naturali obligat. quarto proprio. Eius autem duplicatio eſt: Niſi res promiſſa interierit. d. l. 127. Plura de replicatione propoſita vide j̄. lib. 21. cap. 1. quæſt. 2. except. 12. replic. 1. Sed & plures propoſitæ exceptionis replicationes vide ſ̄. lib. prox. cap. 2. except. 1.

VIII. Exceptio: Niſi minor vigintiquinq; annis promiſerit. reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. d. except. 1. repl. 6.

IX. Exceptio: Niſi is cui bonis interdictum eſt, promiſerit. l. is cui. 6. ff. de verb. oblig. M. I. R. d. reg. 5. exc. 2. Declaratur exceptio propoſita l. 1. in prin. ff. de curatorib. furioſo.

X. Exceptio: Niſi furioſus promiſerit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. lib. proxim. cap. 2. except. 2.

XI. Exceptio: Niſi mutus vel ſurdus promiſerit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. except. 3.

XII. Exceptio: Niſi filiusfamiliàs promiſerit. reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. lib. prox. cap. 2. except. 4. Planè admittitur in filiofamiliàs impubere, l. ſi ſeruus. 141. §. pupillus ff. de verb. obligat.

XIII. Exceptio: Niſi ſeruus promiſerit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. d. cap. 2. except. 3.

XIV. Exceptio: Niſi inter patrem & filium, vel dominum & ſeruum ſtipulatio ſit contracta. approbatur ſimul & diſtinguitur d. cap. 2. except. 5. & 6. Hactenus exceptiones ex perſona tam ſtipulantis quàm promittentis deſumptæ. Sequuntur nunc exceptiones rei in ſtipulatum deductæ.

XV. Exceptio: Niſi legibus prohibitum ſit id quod in ſtipulatum deductum eſt. l. ſi ſtipuler. 35. §. item quod. ff. de verb. obligat. l. iuriſgentium. 7. §. & generaliter. ibi: Marcellus. ff. de pactis. Inſtit. de inutilibus ſtipul. §. quod turpi. item l. generaliter. 26. cum l. ſequente. ff. de verbor. obligat. Reliqua ad propoſitam exceptionem pertinentia vide ſ̄. lib. proxim. cap. 15. except. 17.

XVI. Exceptio: Niſi id quod pondere, numero vel menſura continetur, ſine adiectione ponderis, numeri vel menſuræ in ſtipulatum ſit deductum. l. ita ſtipulatus. 115. in prin. ibi: non ſecus. ff. de verbor. obligat. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ex antecedentibus & alijs coniecturis de pondere, numero vel menſura conſtet. l. triticum. 94. ff. eod. tt.

XVII. Exceptio: Niſi fundus in genere ſine nomine in ſtipulationem ſit deductus. d. verſ. non ſecus.

XVIII. Exceptio: Niſi quis domum ædificari ſtipulatus ſit, nō adiecto loco. d. verſ. non ſecus. Cui concordat l. qui inſulam 95. ff. eod. tt. item l. 2. §. ſi quis inſulam. ff. de eo quod certo loco. Huius exceptionis eadem replicatio eſt, quæ ſuperioris 15.

XIX. Exceptio: Niſi cum conueniſſet, vt certo die quid fieret, dies in ſtipulatione per errorem ſit omiſſus. approbatur l. ita ſtipulatus. 115. in prin. ff. de verb. obligat.

XX. Exceptio: Niſi incertum tempus in ſtipulationem ſit deductū. reprobatur per exempla ſ̄. lib. prox. cap. 12. reg. 5. Nunc ſequuntur exceptiones contra ſtipulationem ex alijs circumſtantijs, quàm ex perſonis vel rebus ſtipulationis, deſumptæ.

XXI. Exceptio: Niſi non continuo actu ſtipulatio facta ſit. l. continuus. 137. in prin. ff. de verb. obligat. l. 1. §. qui præſens. ff. eod. tt. itē l. ſi ex duobus. 12. in prin. ff. de duobus reis conſtit. M. I. R. d. reg. 5. exc. 9. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi modicum tempus, item modicus actus interuenerit. l. duos reos. 6. §. fin. ff. de duobus reis conſtit. Concordat l. 1. §. qui præſens. ibi: ſi verò ff. de verbor. obligat.

XXII. Exceptio: Niſi non ſolennibus verbis ſtipulatio ſit facta. Hæc exceptio iure quidē antiquo approbatur Inſtit. de verbor. obligat. §. in hac re. Iure autē nouo reprobatur ibidem, & l. omnes. 10. C. de contrahen. ſtipulat. Exemplum proponitur l. blanditus. 12. C. de fideiuſſoribus. Aliud l. 1. §. ſi quis ita. ff. de verbor. obligat. M. I. R d. reg. 5. exc. 12. repl. 1.

XXIII. Exceptio: Niſi interrogatus verbis non reſponderit. d. §. ſi quis ita. M. I. R. d. reg. 5. except. 11. Huius replicatio eſt: Niſi non verborum obligatio, ſed alia quæ ſolo conſenſu conſiſtit, contrahatur. l. ſi ſtipuler. 35. §. fin. ff. de verborum obligat. M. I. R. d. except. 11. repl. 1.

XXIIII. Exceptio: Niſi aliter ac interrogatus

eſt, reſponderit. Inſtit. de inutil. ſtipul. §. præterea inutilis. Concordat l. 1. §. ſi quis ſimpliciter. & §. cum adiicitur. ff. de verb. obligat. M. I. R. d. reg. 5. except. 4. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi diuerſitas reſponſionis ſtipulatori illico placuerit. d. §. cum adiicitur. M. I. R. d. exc. 4. repl. 5. Altera: Niſi quædam extrinſecus, & nihil ad præſentem actum pertinentia, adiecta fuerint ſtipulationi. l. quæ extrinſecus. 65. in prin. ff. de verb. obligat. Tertia: Niſi alia lingua reſpondeatur. approbatur per ea quæ proponũtur ĩ. except. prox. Quarta: Niſi pluribus rebus à ſtipulatore propoſitis, vno verbo ſit reſponſum. hoc enim caſu, quamuis non ſingula in reſponſione repetita ſunt, valet tamen ſtipulatio. Inſtit. de inutilibus ſtipulat. §. præterea inutilis. ibi: nam ſi hoc ſolùm. & §. quoties. M. I. R. d. except. 4. repl. 6. Quinta: Niſi pluribus rebus à ſtipulatore expreſſis, promiſſor vnã ex his vel quaſdam ſe daturum ſpoponderit: in his enim nihilominus obligatio valet, quamuis quaſdam res ſtipulationi in reſpondendo detraxerit. quæ replicatio approbatur d. §. quoties. Concordat l. inter ſtipulantem. 83. §. ſi ſtipulante. ibi: item ſi ego. ff. de verbor. obligat. Exemplum eſt, ſi me viginti interrogante, tu decem reſpondeas. quod proponitur l. 1. §. ſi ſtipulanti. ibi: ex contrario. ff. de verb. obligat. M. I. R. de exc. 4. repl. 1. & 3. Sexta: Niſi in reſpondendo ſumma vel ſpecies ſit adiecta. hoc enim caſu nihilominus ſumma vel ſpecies in interrogatione contenta debetur, quãuis adiecta in reſponſione nõ debeatur. d. §. ſi ſtipulanti. Idem approbatur in ſtipulatione ſpecierum d. l. 1. §. ſed etſi mihi. M. I. R. d. exc. 1. & 2. repl. 4. Septima replicatio eſt: Niſi ita interrogãti, Mihi aut Titio dare ſpondes? tu reſpondeas, te mihi daturum. valet enim ſtipulatio, quamuis minus ſit in reſponſione, quàm eſt in interrogatione. l. ſi ſeruus. 141. §. ſi ita ſtipulatus. ff. de verbor. obligat. Octaua: Niſi in rei quæ promittitur, vel perſonæ appellatione varietur. l. ſi ſub. 136. in princip. ff. de verbor. obligat. l. quæ extrinſecus. 65. §. fin. ff. eod. tt. M. I. R d. exc. 4. repl. 8. Nona: Niſi in iis contractibus, qui ſolo conſenſu fiunt, ad interrogationem nõ ſit reſponſum. hoc enim caſu nihilominus contractus valet. l. ſi ſtipuler. 35. §. fin. ff. de verb. obligat. Hæc de 24. exceptione.

XXV. Exceptio: Niſi alia lingua reſpondeatur, quàm interrogatio facta eſt. reprobatur l. 1. §. eadem. ff. de verbor. obligat. Concordat Inſt. eod. tt. §. vtrum autem Latina. M. I. R. d. exc. 4. repl. 9.

XXVI. Exceptio: Niſi falſa demonſtratio, vel falſa cauſa ſtipulationi interuenerit. reprobatur exemplo l. ſi diuortio. 21. ff. de verb. obligat. Aliud exemplũ proponitur l. ſi ita. 120. ff. eod. tt. Item alia exempla proponũtur l. ſi ſeruus. 105. §. ſed etſi ei. et §. qui quinque. ff. de leg. 1. Sed & plura de hac exceptione reprobata vide ĩ. except. prox. repl. 1.

XXVII. Exceptio: Niſi error ſtipulationi interuenerit. Inſtit. de inutilibus ſtipulat. §. ſi de alia re. Concordat l. inter ſtipulantem. 83. §. ſi Stichum. ff. de verbor. obligat. l. continuus. 137. §. 1. ff. eod. tt. Exemplum proponitur l. Iulianus. 7. ff. de doli mali except. Aliud l. pater. 17. in prin. ff. eod. tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi in nomine, non in corpore ſit erratum. l. ſi in nomine. 32. ff. de verbor. obligat. Cõcordat l. ſi id. 22. ff. eod. tt. Secunda: Niſi librarius in deſcribenda ſtipulatione errauerit. l. ſi librarius. 92. ff. de reg. iuris. Cõcordat l. 2. C. de errore aduocatorum. Tertia: Niſi quis delegatus ab eo quem creditorem ſuum eſſe putabat, creditori eius promiſerit. approbatur ſimul & diſtinguitur lib. 24. cap. 12. quæſt. 3. reg. 7. Plura de exceptione propoſita vide ſ̃. lib. prox. cap. 2. except. 8.

XXVIII. Exceptio: Niſi non contrahendæ obligationis animo ſtipulatio ſit facta. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃. libro proxim. cap. 2. exceptione 7. Concordat l. iuriſgentium. 7. §. quod ferè. ff. de pactis.

XXIX. Exceptio: Niſi ex turpi cauſa ſtipulatio ſit facta. Inſtit. de inutilib. ſtipulat. §. quod turpi. Cõcordat l. ſi flagitii. 123. ff. de verb. obligat. M. I. R. d. reg. 5. exc. 8. Exemplum proponitur l. mercalem. 5. C. de condictione ob turpem cauſam. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ex turpi cauſa promiſſum ſolutum ſit. tunc enim ratione propoſita exceptionis repeti nõ poteſt. d. l. 5. De qua re vide plura ĩ. lib. 25. cap. 11. quæſt. 1. except. 1.

XXX. Exceptio: Niſi libertatis onerandæ cauſa ſit promiſſum. approbatur ſimul & diſtinguitur ſ̃. lib. 6. cap. 18. reg. 16.

XXXI. Exceptio: Niſi ſtipulatio præpoſterè ſit concepta. Hæc exceptio iure quidem antiquo approbatur ſimul & declaratur Inſtit. de inutilibus ſtipulat. §. item ſi quis ita. Cuius replicatio eſt: Niſi ita ſtipulatio ſit facta, Si Titius conſul factus fuerit, tunc ex hac die in annos ſingulos dena dare ſpondes? l. huiuſmodi. 64. ff. de verbor. obligat. Planè iure nouo exceptio propoſita reprobatur Inſtit. d. §. item ſi quis ita. Concordat l. præpoſteri. 25. C. de teſtamentis.

XXXII. Exceptio: Niſi ita facta ſit ſtipulatio, Quod tibi Titius debet, cum debitor eſſe deſierit, dare ſpondes? reprobatur l. huiuſmodi. 20. ff. de verbor. obligat. vbi ait Iuriſconſultus: Quod tibi Titius debet. Alii legunt: Quod mihi Titius debet. Quo caſu replicatio hic notanda eſt eius exceptionis, de qua ſ̃. lib. prox. cap. 15. except. 31. Planè harum exceptionum replicatio generalis eſt: quòd ſtipulatio inutilis, vtile contineat pactum. approbatur exemplo acceptilationis l. ſi vnus. 27. §. ſi acceptilatio. ff. de pactis. l. an inutilis. 8. ff. de acceptilatione. Aliud exemplum habetur l. iuriſgentium. 7. ff. de pactis. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi ne in pactum quidem conſenſum ſit. d. l. 7. in fin. ff. eod. tt. Altera: Niſi tale inſit vicium ſtipulationi, quod & pactum viciaret. approbatur exemplo præcedentis duplicationis. Hactenus exceptiones aduerſus ſtipulationem, deſumptæ ex iis quæ ſtipulationi inſunt: quarum tamen plures vide ſ̃. lib. prox. cap. 2. & cap. 15. Planè harum exceptionum replicatio generalis eſt, quòd ſtipulatio inutilis vtile contineat pactum, exemplo l. 7. §. quod ferè. & l. ſi vnus. 27. §. ſi acceptilatio. ff. de pactis. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi ne in pactum quidem conſenſum ſit. de qua re vide ĩ. lib. 24. cap. 11. q. 5. in fine. Altera: Niſi tale inſit vitium ſtipulationi, quod etiã pactũ vitiaret. de qua re vide d. q. 5. in fine.

Sequuntur

Sequuntur nunc exceptiones ex ijs quæ ſtipulationem ſequuntur.

XXXIII. Exceptio: Niſi in eũ caſum inciderit obligatio, quo ab initio incipere non potuit. l. pluribus. 140. §. etſi placet. ff. de verb. obligat. l. exiſtimo. 98. in princ. ibi: & maximè. ff. eod. tt. Inſtit. de inutilibus ſtipulat. §. item contrà licet. item l. ſi in metallum. 3. in fin. ff. de his quæ pro non ſcriptis hab. Huius exceptionis exempla ſeu ſpecies ſunt exceptiones proximè ſequentes. Sed & eius exemplum proponitur l. ſi ſub. 136. §. fin. ff. de verborum obligationib. Replicatio prima eſt: Niſi is qui viam vel actum ad fundum ſtipulatus eſt, duobus vel pluribus hæredibus relictis deceſſerit. hoc enim caſu nihilominus durat obligatio, quamuis ab initio ſeruitus per partes adquiri non potuerit. l. pluribus. 140. §. etſi placet. ff. de verbor. obligat. Altera: Niſi culpa promiſſoris obligatio in eum caſum inciderit, quo ab initio incipere non potuit. Inſtit. de inutilib. ſtipul. §. it[em] contra. Sed & eius ſpecies cum alijs replicationibus vide j. in exceptionibus ſequentibus.

XXXIV. Exceptio: Niſi res promiſſa ſacra ſit facta. Hæc exceptio ſpecies exceptionis præcedentis ſpecialiter approbatur l. inter ſtipulantem. 83. §. ſacram rem. ibi: nam & cum quis. ff. de verbor. obligat. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi facto vel culpa promiſſoris res ſacra ſit facta. d. §. ſacram. ibi: ſi ſine facto. Quomodo autem culpa promiſſoris hic ſit diiudicanda, vide j. except. proxim. Altera replicatio: Niſi res poſtea rurſus profana ſit facta. reprobatur d. §. ſacram.

XXXV. Exceptio: Niſi homo promiſſus liber ſit factus. l. is qui. 51. ff. de verbor. obligat. l. inter ſtipulantem. 83. §. ſacram rem. ibi: nam & cum quis. ff. eod. tt. l. ſtatuliberum. 9. §. illud tractatum. ibi: at ſi ante ff. de ſtatuliberis. l. ſi mihi. 92. ff. de ſolutionibus. l. qui res ſuas. 98. §. aream. ibi: ſi alienum ff. d. tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi dolo culpáue promiſſoris homo promiſſus ad libertatem peruenerit. d. l. 51. Sanè quomodo culpa promiſſoris hoc caſu diiudicanda ſit, definitur l. ſi ſeruum. 91. §. ſed ſi ſit quidem. ff. de verborum obligat. Altera replicatio eſt: Niſi ſeruus ab ipſo promiſſore ſit manumiſſus. cuius tamen duplicatio eſt: Niſi ſeruus manumiſſus ante moram deceſſerit. l. is qui. 44. ff. de action. & obligat. Tertia replicatio eſt: Niſi ſeruus promiſſus, tempore ſtipulationis vel poſtea promiſſoris fuerit. d. l. 91. §. ſed ſi ſit quidem. Huius duplicatio eſt: Niſi ex præcedente aliqua cauſa ſeruus promiſſori fuerit ablatus. d. l. 91. §. item ſi homo. Quarta replicatio eſt: Niſi poſt moram à promiſſore factam, ſeruus fuerit manumiſſus. d. §. ſed ſi ſit quidem. Huius duplicatio eſt: Niſi poſt moram factam promiſſor ſeruum offerendo moram purgauit. approbatur j. cap. prox. except. 8. Quinta replicatio: Niſi ſeruus liber factus, poſtea rurſus in ſeruitutem redigatur. reprobatur l. inter ſtipulantem. 83. §. ſacram rem. ibi: nec reuocatur. ff. de verborum obligat. Concordat l. qui res ſuas. 98. §. aream. ibi: nec admiſſum eſt. ff. de ſolutionibus.

XXXVI. Exceptio: Niſi ſeruus promiſſus ab hoſtibus captus ſit. d. §. aream. ibi: diuerſum dicemus. Cuius replicatio prima eſt: Niſi ſeruus poſtliminio redierit. d. verſ. diuerſum. Altera: Niſi culpa promiſſoris ſeruus ad hoſtes peruenerit. approbatur ſimul & declaratur per ea quæ propoſita ſunt ſ. except. prox. replic. 1.

XXXVII. Exceptio: Niſi res promiſſa ex alia cauſa ad ſtipulatorem peruenerit. l. inter ſtipulantem. 83. §. ſi rem quam. ff. de verborum obligationib. l. eum qui. 56. §. ſi à te ſtipulatus. ibi: cum mihi fundum ff. eod. tt. item l. omnes. 16. ff. de action. & obligationib. Exemplum proponitur d. §. ſi rem quam. Replicatio prima eſt: Niſi res ſtipulatori rurſus ex cauſa aliqua auferri poſſit. approbatur exemplo d. §. ſi rem. l. non videtur. 51. ff. de regulis iuris. item l. in perpetuum. 61. ff. de ſolutionibus. Altera replicatio eſt: Niſi cum vnam rem ex duabus ſtipulatus eſſet, altera tantùm ad ſtipulatorem peruenerit. hoc enim caſu nihilominus altera peti poteſt. l. ſi Stichum. 16. in princip. ff. de verbor. obligat. l. ſi duo. 128. §. fin. ff. eod. tt. & l. qui decem. 72. §. Stichum. ff. de ſolutionibus. Tertia: Niſi non ex cauſa lucratiua ſtipulatio ſit facta. l. ex promiſſione. 18. ff. de action. & obligat. Exemplum proponitur l. ſi is qui. 17. ff. eod. tt. Quarta: Niſi non ex cauſa lucratiua res ad ſtipulatorem peruenerit. d. l. 18. verſ. ſicut ex contrario. l. inter ſtipulantem. 83. §. ſi rem quam. ff. de verborum obligat. item l. ſi is qui. 17. ibi: & contra. ff. de act. & obligat. Quinta: Niſi cum quis rem ſub conditione ſtipulatus eſſet, pendente conditione rem nactus ſit, & rurſus amiſerit. l. exiſtimo. 98. in prin. ibi: aut ſi hoc verum non eſt. ff. de verborum obligat. Plura de exceptione propoſita, eiuſq; replicationibus vide ſ. lib. 12. cap. 10. cauſa 57.

XXXVIII. Exceptio: Niſi ſtipulator vel promiſſor conditione ſtipulationis pendente mortuus fuerit. approbari videbatur iure antiquo, quo actio ab hæredibus & in hæredes non incipiebat. de quo dictum ſ. lib. proxim. cap. 15. except. 35. verùm reprobatur Inſtit. de inutil. ſtipul. §. cum quis ſub. Inſtit. de verbor. obligat. §. ex conditionali. item l. ſi quis. 57. ff. de verbor. obligat. M. I. R. libro 5. capite 1. regul. 21. except. 10.

XXXIX. Exceptio: Niſi alia ſtipulatio poſt primã ſit facta. l. Valeriano. 9. ff. de prætorijs ſtipulat. Hactenus exceptiones contra ſtipulationem enumeratæ ſunt, tam eæ quæ ſtipulationi inſunt, quàm quæ ſtipulationem ſequuntur. Sed plures vtriuſq; generis vide ſ. lib. prox. cap. 2. & cap. 15. Poſterioris etiam generis plures vide j. lib. 24. de liberationibus. Sed & replicationes generales vide ſ. lib. prox. cap. 15. inter replicationes generales. Hactenus ergo de ipſa ſtipulatione ſit dictum. Nunc de effectu ſtipulationis eſt dicendũ, hoc eſt, de actione ex ſtipulatu.

DE ACTIONE EX STIPVLATU Cap. IIII.

DE actione ex ſtipulatu dicturi, à cauſa huius actionis, eiuſq; exceptionibus ordiemur. Cauſam actionis ex ſtipulatu hic appello non ipſam ſtipulationem, quanquam ea principalis eſt huius actio-

de pactis. l. & hæredi. 21. § fin. cum l. ſequente. ff. de pactis. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ̄. cap. 15. except. 26. replic. 1. Huius exceptionis ſpecies, item & exempla ſunt exceptiones ſequentes. Eius autem replicatio eſt: Niſi pactum ſit perſonale, non in rem. d. § fin. cum l. ſeq. Concordat item l. idem. 25. §. 1. ff. de pactis. Quid autem in rem, quid in perſonam pactum ſit, dictum ſ̄. cap. 14. diuiſ. 5. Huius replicationis prima duplicatio eſt: Niſi ſucceſſor ſingularis pacto authoris ſui vtatur: ei enim prodeſt pactũ, quamuis perſonale. l. ſi tibi. 17. §. pactum. ff. de pactis. Altera: Niſi pater filij nomine qui pactus eſt, conueniatur. approbatur j. except. 8. replic. 1. duplic. 1. Altera exceptio eſt: Niſi auctoris pacto ſucceſſor vti velit: huic enim prodeſt d. §. pactum. Tertia: Niſi hæres vtatur pacto defuncti. Hæc exceptio ſpecies præcedentis approbatur l. qui in ius. 137. in prin. ff. de reg. iuris. Concordat l. hæres. 37. ff. de adquir. hæred. M. I. R. d. reg. 8. except. 1. Huius replicatio prima eſt: Niſi pactum ſit perſonale. approbatur l. idem. 25. §. 1. ff. de pactis. l. qui in futurum. 56. §. fin. ff. eod. tt. item l. ſi tibi. 17. § ſi quis. ff. de pactis. M. I. R. d. except. 1. replic. 4. Altera: Niſi quis aliquid pactus ſit quoad viuat. l. epiſtola. 52. § fin. ff. de pactis. l. eum qui. 56. §. qui ita ſtipulatur. ff. de verb. obligat. item Inſtit. de verb. obligat. § at ſi ita, in fin. Tertia: Niſi maritus cum vxore pactus ſit, vt ea fundum ſibi in dotem datum, & alij pignori obligatum luat, vel ſibi vſuras præſtet. ex hoc enim contractu hæredi mariti actio denegatur. l. ex conuentione. 11. C. de pactis. Quarta: Niſi quis alij pactus ſit, non hæredi. Hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit per ea quæ dicta ſunt ſ̄. cap. 15. except. 26. verum eius duplicatio eſt: Niſi cum alij tanquam hæredi ſuo pactus eſſet, is hæres non extiterit. hoc enim caſu nihilominus pactum hæredib. alijs prodeſt. l. tale pactum. 40. §. fin. ff. de pactis. Quinta replicatio eſt: Niſi defunctus vni hæredum nominatim pactus ſit. hoc enim caſu cæteris hæredibus actio vel exceptio denegatur. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. cap. 15. except. 26. replic. 7. duplic. 1. Hæc de tertia exceptione. Quarta exceptio eſt: Niſi is cui ex ſenatuſconſ. Trebelliano reſtituta hæreditas eſt, vtatur pacto, quod fecit hæres qui reſtituit. l. ſicut. 8. §. 1. ff. quibus modis pign. vel hypothec. ſoluitur. Quinta: Niſi pupillus vtatur pacto tutoris ſui. l. tutoris. 14. ff. de pactis. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ̄. cap. prox. replic. 4. dupl. 1. Sexta: Niſi dominus procuratoris ſui pacto vtatur. l. reſcriptum. 10. §. fin. cum tribus ll. ſequentib. ff. d. tt. Plura de hac exceptione vide j. lib. prox. cap. 5. reg. 1. Septima exceptio eſt: Niſi ſocietas vtatur pacto magiſtri ſui. l. item magiſtri. 15. ff. de pactis. Octaua: Niſi pater eiúſue hæres vtatur pacto filij, vel dominus pacto ſerui. l. per quos. 58. ff. de pactis. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ̄. cap. 15. except. 26. repl. 3. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi pactum ſit perſonale. l. idem. 25. §. 1. ff. d. tt. Cuius duplicatio eſt: Niſi pater eiúſue hæres filij nomine, qui in perſonam pactus eſt, conueniatur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. adquirent. 19. cum duabus legib. ſequentib. ff. de pactis. Nona exceptio eſt: Niſi cum duo vel plures eadem actione vel eiuſdem rei nomine tenerentur, vnus alterius pacto vtatur. l. eandem. 9. ibi: quare ſi ſocij. ff. de duob. reis conſtit. l. & hæredi. 21. §. in ijs. ff. de pactis. l. fideiuſſoris. 23. in fin. item l. idem. 25. in princ. ff. eod. tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi pactum ſit perſonale. d. l. 25. § 1. Altera: Niſi ſocij eiuſdem debiti non ſint. d. l. 9. ibi: quare ſi ſocij. Cuius ſpecies ſunt replicationes ſequentes. Similis replicatio proponitur ſ̄. cap. 11. quæſt. 3. except. 21. replic. 3. Tertia replicatio eſt: Niſi vnus ex cohæredibus pactus ſit. Eius enim pactum alijs cohæredibus non prodeſt. l. ſi actionem. 24. C. de pactis. Quarta: Niſi vnus curatorum pactus ſit. eius enim pactum cæteris non prodeſt. l. 1. C. de tranſactionibus. Decima exceptio eſt: Niſi fideiuſſor pacto debitoris vtatur. l. & hæredi. 21. §. fin. ff. de pactis. M. I. R lib. 5. cap. 9. reg. 5. except. 20. Huius ratio propoſita eſt ſ̄. except. 1. Exemplum proponitur l. Stichum. 95. § fin ff. de ſolutionib. Replicatio prima eſt: Niſi pactum ſit perſonale. l. niſi. 22. ff. de pactis. Altera: Niſi fideiuſſor ſoluens regreſſum aduerſus debitorem non habeat. l. quod dictum eſt. 32. ff. de pactis. Tertia: Niſi ſine ſua perſona rem pepigerit, ne a fideiuſſore petatur. reprobatur l. ſi vnus. 27. §. ſi cum reo. ff. de pactis. Quarta: Niſi debitor ne intra certum tempus petatur pactus ſit, tempuſq; illud ſit finitum. d. §. ſi cum reo. Quinta: Niſi debitor poſtea in contrarium pactus ſit, vt petatur. d. l. 27. §. pactus ne peteret. ibi: eadem ratione. Contradicit l. vlt. ff. eod. tt. M. I. R. d. except. 20. replic. 1. Sexta: Niſi cum hæres cum quibuſdam creditoribus hæreditarijs de parte debiti remittenda pactus eſſet, pactum illud etiam aduerſus creditores abſentes. & non conſentientes, illi proſit. nam hoc pactum fideiuſſori vel mandatori aduerſus non conſentientes non prodeſt. l. ſi præcedente. 58. §. Lucius. ff. mandati. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi abſens creditor pacto conſenſerit. d. §. Lucius. Altera: Niſi abſens creditor partem debiti ab hærede acceperit, & ita pactum ratum habuerit. d. §. Lucius. verſ. planè. Hæc de decima exceptione. Vndecima exceptio: Niſi reus fideiuſſoris pacto vtatur. reprobatur l. fideiuſſoris. 23. in prin. ff. de pactis. Planè admittitur, primùm quidem, ſi fideiuſſor qui pactus eſt, in rem ſuam fideiuſſit. l. etſi. 24. ff. de pactis. Deinde, ſi ſpecialiter hoc actum eſt, ne & à reo petatur. hoc enim caſu reo doli exceptio prodeſt. l. idem. 25. § fin. cum l. ſequente. ff. de pactis. Duodecima exceptio: Niſi fideiuſſor confideiuſſoris ſui pacto vtatur. reprobatur d. l. 23. Concordat l. ſi ſtipulatus. 15. § ſi ex duob. ff de fideiuſſorib. Planè admittitur, ſi hoc ſpecialiter actum eſt, ne & à confideiuſſore petatur. l. videlicet. 26. ff. de pactis. Decimatertia exceptio eſt: Niſi cum inter aliquos de ſeruo manumittendo conueniſſet, ſeruus eo contractu vtatur ad ſe manumittendum. l. qui Romæ. 122. §. Flauius, in fin. ff. de verb. obligat.

Replicatio præcedentium exceptionum generalis.

Hactenus propoſita regulæ exceptiones ſunt enumeratæ, quarum replicatio generalis eſt: Niſi pactum in perſonam, nõ in rem ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. except. 1. replic. 1.

SECVNDA *regula: Si inter dominum & colonum conuenit, ne dominus à colono quid petat: domino, ſi à colono conueniatur, ex hoc pacto exceptio non datur. l. ſi conuenerit. 55. ff. de pactis.* Contradicit *l. cum emptor. 5. in prin. ff. de reſcind. vendit. item l. vlt. ff. de acceptilat.*

ADVERSVS QVOS EX PACTO & contractu actio, exceptio, vel replicatio competat?

Huius loci regula eſt, quòd pactum alterius alteri non obſit. Quæ regula approbatur l. imperatores. 3. in prin. ff. de tranſactionibus. l. ſi vnus. 27. §. ante omnia. ff. de pactis. l. 1. cum duab. legibus ſequentibus. C. res inter alios acta. M. I. P. lib. 5. cap. 7. reg. 1. except. 4. M. I. R. d. cap. 3. reg. 9. Exemplum proponitur l. debitorum. 25. C. de pactis. Concordat l. pactum. 26. C. eod. tit. item l. tale pactum. 40. §. poſt diuiſionem ff. de pactis. Aliud exemplum habetur l. inter debitorem. 42. ff. de pactis. Aliud l. tranſactione. 26. C. de tranſactionibus. Item aliud l. ſi tibi. 17. §. penult. ff. de pactis. Planè propoſitæ regulæ exceptio prima eſt: Niſi pactum defuncti obijciatur eius hæredi. l. quod ipſis. 15. ff. de reg. iuris. M. I. R. d. reg. 9. excep. 6. Exemplum proponitur l. epiſtola. 52. §. 1. ff. de pactis. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi pactum ſit perſonale. approbatur per ea quæ proponuntur ſ. quæſt. 1. reg. 1. except. 3. replic. 1. Altera exceptio: Niſi pactum vnius creditoris vel rei ſtipulandi, alij eiuſdem crediti creditori vel reo ſtipulandi obijciatur. reprobatur l. ſi vnus. 27. in prin. ff. de pactis. Concordat l. ſi cum. 3. C. res inter alios acta. Planè admittitur in caſu, de quo ĩ. except. prox. Tertia exceptio eſt: Niſi hæres ante aditam hæreditatem cum maiore parte creditorum hæreditariorum pactus ſit de parte debiti remittenda. hoc enim pactum etiam alijs creditoribus abſentibus & non conſentientibus obſtat. Quæ exceptio approbatur l. iuris gentium. 7. §. ſi ante. & §. fin. ff. de pactis. item l. reſcriptum. 10. in princ. ff. eod. tit. M. I. R. d. reg. 9. except. 4. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi inter creditores non conuenerit, quotam partem remittere velint. d. §. fin. Cuius duplicatio eſt: Niſi ijs diſſentientibus, prætor ſuo decreto partem definierit. d. §. fin. Secunda replicatio eſt: Niſi non maior pars creditorum de parte debiti remittenda conſenſerit. d. §. fin. Huius duplicatio prima eſt: Niſi ijs qui conſenſerunt, plus debeatur, quàm alijs abſentibus vel diſſentientibus. l. maiorem. 8. ff. de pactis. Cuius triplicatio prima videtur eſſe: Niſi pluribus ſummis coadunatis, vni plus debeatur, alij diſſentienti vna ſumma magna debeatur. reprobatur d. l. 8. §. cumulum. Altera: Niſi vſuris demptis minor ſumma debeatur. reprobatur d. l. 8. §. fin. Hæc de prima duplicatione. Altera duplicatio eſt: Niſi conſentientes maiore dignitate præditi ſint. d. l. 8. §. in numero. Tertia: Niſi omnia ex vtraq; parte in vnam æqualitatem concurrant. tunc enim conſentientium vt pars debiti remittatur, ſententia præferenda. d. l. 8. §. fin autem. Quarta: Niſi diſſentientium plures eandem habeant actionẽ. hi enim pro vno computantur. l. ſi plures. 9. ff. d. tit. Hæc de ſecunda replicatione, eiuſq; duplicationibus. Tertia replicatio eſt: Niſi plures conſentientes vnius perſonæ vicem ſuſtineant. tunc enim, quamuis maior pars ſit, tamen cedit ſententiæ partis minoris. approbatur ſimul & declaratur d. l. 9. Quarta: Niſi creditores diſſentientes ſint priuilegiati. reprobatur l. reſcriptum. 10. in prin. ff. de pactis. Quinta: Niſi creditores non conſentientes hypothecam prætendant. d. l. 10. in prin. Concordat l. ſi præcedente. 58. §. Lucius. ibi: ſicut pignus. ff. mandati. Sexta: Niſi creditor diſſentiens contra fideiuſſorem vel mandatorem, non contra reum principalem agat. d. §. Lucius. Plures propoſitæ exceptionis replicationes vide ſ. cap. 16. replic. 6.

Duplicatio præcedentium replicationum generalis.

Planè harum replicationum omnium duplicatio generalis eſt: Niſi creditor diſſentiens de parte debiti remittenda conſenſurus fuiſſet, niſi conſenſiſſent alij. l. apud Celſum. 4. in prin. ff. de doli mali except. Hæc de tertia exceptione.

Quarta exceptio eſt: Niſi cum hæres quorundam creditorum hæreditariorum mandatu adijſſet hæreditatem, aliàs non aditurus, aliquis creditorum dolo non mandauerit. huic enim nihilominus ex mandatu aliorum obſtabit exceptio. d. l. 4. in princ. Quinta: Niſi cum quis debitoris nomine cum eius creditoribus pactus eſſet de parte debiti remittenda, is quoque creditor eiuſdem ſit debitoris. tunc enim eadem exceptio illi obſtabit, quã debitori aduerſus alios creditores nactus eſt. Quæ exceptio in tutore pupilli nomine paciſcente approbatur l. cum in eo. 44. ff. de pactis. Concordat l. cum hæreditas. 58. ff. de adminiſtr. tutor. Sexta: Niſi pactum cum emptore hæreditatis factum, venditori obijciatur. l. ſi cum 16. ff. de pactis. Septima: Niſi re aliena vendita, dominus rei pactus ſit cum emptore, vt res venditori reſtituatur. hoc enim pactum venditori precium petenti obſtat. d. l. 16. in fin. Octaua: Niſi tutoris contractus vel conuentio obijciatur pupillo. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 5. cap. 1. quæſt. 8. reg. 5. Huius exceptionis præter replicationes d. reg. 5. enumeratas, & hæc eſt. Niſi tutor debitori pupillari pactum de non petendo fecerit. hoc enim pupillo non obeſt. l. pactum. 22. C. de pactis. Nona exceptio eſt: Niſi pactum procuratoris obijciatur domino. approbatur ſimul & diſtinguitur l. reſcriptum. 10. cum tribus ll. ſequentibus. ff. de pactis. M. I. R. d. reg. 9. except. 1. Decima: Niſi pactum magiſtri ſocietatis ſocietati obijciatur. l. item. 15. ff. de pactis. M. I. R. d. reg. 9. except. 2.

Replicatio præcedentium exceptionum generalis.

Planè exceptionum iam enumeratarum replicatio generalis eſt: Niſi pactum in perſonam, non in rem ſit conceptum. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. prox. except. 1. repl. 1.

QVID VENIAT IN ACTIONEM vel exceptionem pacti vel contractus, ſeu in quibus proſit & obſit pactum? Cap. XVIII.

HVius loci regula eſt: quòd conuentio in alia re facta, in alia non noceat, nec proſit. l. ſi vnus.

V. QVANDO COMPETIT actio?

I. Regula: Non niſi conditione, ſub qua creditum eſt, exiſtente. l.non omnis.19.in prin. ff.ſi certum petatur. l.proinde.8.in prin. item l.certi condictio.9.in prin. ibi: caterùm ſi in diem.ff.eod.tt. Reliquas huius loci regulas vide s̄.cap.12.

VI. ADFINIA REMEDIA.

I. Regula: De vindicatione & ad exhibendum actione, ſi inutiliter creditum ſit, vide ĩ. lib.17. cap.1. de certi condictione ex mutuo, quæſt.6.reg.3.

II. Regula, De actione ex empto proponitur l.cum fundus.31.§.ſeruum.ff.ſi certum petatur.

III. Regula, De negociorum geſtorũ actione, proponitur l.ſi cum.3.in fin.C.de contrah.ſtipulat. Hæc de certi condictione generali: quanquam plura ad eam pertinentia licet colligere ex condictione certi ex mutuo. De qua ĩ.lib.17.cap.1.dicetur.

DE CONDICTIONE triticaria.

I. DIFFERENTIA *huius actionis à certi condictione, ſumpta ex re petita, proponitur l.1.in prin. ff. de condictione Triticaria.*

II. CAVSAE EX QVIBVS hæc actio competit.

Ex iiſdem cauſis hac actio competit, ex quibus etiam ſuperior proxima, ſcilicet ex omni contractu & ex omni delicto. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi pecunia numerata petatur. d.l.1. Altera: Niſi res immobilis petatur.reprobatur d.l.1. Tertia: Niſi res incorporalis petatur. reprobatur d.l.1. Quarta: Niſi ſuam rem quis petat. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.1.§.fin. Concordat Inſtit.de actionib. §.ſic itaq; diſcretis. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi quis rem furto ſibi ablatam cõdicat.d.§.fin. Cui cõcordat d.§.ſic itaq; diſcretis. ibi: planè odio furum. Altera: Niſi rem vi ſibi ablatam quis condicat. d. §. fin. Concordat l.2.ff.de condict.Tritic.

III. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula: *Si quis fundum, à quo vi deiectus eſt, condicat: quid veniat condicendum, proponitur d.l.2.*

II. Regula, *De æſtimatione. Cuius temporis æſtimatio debeatur, definitur l.in hac actione.3.ff.de condict.Tritic. Quæ tamen videtur contradicere iis quæ propoſita ſunt s̄.cap.6.reg.3. Sed & contradicit ſibi ipſi: cùm in principio tempus condemnationis, in ſine tempus moræ ſpectandum aſſeras. Quod aliis æſtimandum relinquo.*

DE VERBORVM obligationibus.

LIBER DECIMVS-SEXTVS.

QVONIAM *ſtipulatio & verborum obligatio omnibus contractibus interuenire poteſt, eoſq; in ſe transformare, l.ſtipulationum.5. §.conuentionales. ibi: quarum totidem. ff.de verb. obligat. in ſpeciali contractuum tractatione ab illa ordiemur, primùm de ipſa ſtipulatione & verborum obligatione in genere dicturi, poſtea de actione ex ſtipulatu, poſtremò de quibuſdam ſtipulationis ſpeciebus.*

DE STIPVLATIONE ET verborum obligatione in genere. Cap. I.

I. DE DEFINITIONE AC DIFferentia ſtipulationis & verborum obligationis.

PRima regula: Stipulatio & verborum obligatio differunt, quemadmodum cauſa & effectus. Stipulatio enim eſt ipſa verborum conceptio, ex qua efficitur & naſcitur illa obligatio verborum. Alterum tamen pro altero ſumi ſolet.

II. Regula: Definitur ſtipulatio d.l.5. §.ſtipulatio. ff.de verb.obligat.M.I.R.lib.5.cap.4.reg.1.

III. Regula: Verborum obligatio definitur Inſtit. de verb.obligat.in prin. Concordat iiſdem verbis l.1. §.verbis. ff.de action. & obligat. Item concordat l. obligationum. 51. §.verbis.ff.eod.tt. Interrogatio enim & ſecuta reſponſio ſtipulatio dicitur: obligatio autem quæ ex ea naſcitur, dicitur verborum obligatio, vt s̄.eſt dictum.

IIII. Regula, De ratione nominis, proponitur Inſtit.de verb.obligat.§.1.

V. Regula: Proprium ſtipulationum eſt, quòd natura ſua cautionales ſint. l.1.§.& ſciẽdum.ff.de prætoriis ſtipulat.

VI. Regula: Ex ſtipulatione duplex naſcitur actio, certi videlicet cõdictio, & ex ſtipulatu actio. De qua re vide ĩ.cap.8.reg.1.

II. DE DIVISIONIBVS ET ſpeciebus ſtipulationis.

Prima diuiſio ſtipulationum, ſumpta ex cauſa efficiente, quòd ſcilicet aliæ iudiciales ſunt, aliæ prætoriæ, aliæ conuentionales, aliæ communes, proponitur l.ſtipulationum.5.in prin.ff.de verbor.obligat. Nam aut vltrò ac volens quis ſtipulanti promittit, & dicitur ſtipulatio conuentionalis: aut coactus vel iudicis officio, & dicitur iudicialis: vel prætoris edicto, & dicitur prætoria: vel deniq; ſimul officio iudicis & edicto prætoris, & dicitur communis. Concordat Inſtit. de diuiſione ſtipulationum.

II. Diuiſio ſtipulationum, ſumpta ex re in ſtipulatum deducta, quòd ſcilicet aut in dando, aut in faciendo conſiſtant, habetur l.2.in prin. ff. de verb. obligat. Concordat Inſtit.eod.tt.§.non ſolùm.

III. Diuiſio, itidem ex re in ſtipulatum deducta ſumpta, eſt, quòd quædam certa ſunt, quædam incerta. quæ approbatur, ſimul & definitione vtriuſque generis & ſpecierum enumeratione declaratur, l. ſtipulationum.74. cum l.ſequen. ff. de verbor. obligat. Vſus autem huius diuiſionis eſt, vt ſciamus quæ ex ſtipulatione naſcatur actio. Nam ex certa ſtipulatione, certi oritur condictio: ex incerta verò datur actio ex ſtipulatu. de qua re vide ĩ. cap.8.reg.1. Certæ ſtipulationis ſpecies hæ ſunt: prima quidem, ſi quis certam pecuniæ ſummam ſtipuletur: veluti aureos decem. Altera, ſi quis certum fundum ſtipuletur: vel-

uti fundum Tuſculanum. Tertia, ſi quis certum hominem ſtipuletur: veluti Stichum. Quarta, ſi quis certi generis frumentum vel vinum optimum ſtipuletur. d. l.74. §.1. Huic ſpeciei concordat l.vbi autem.75. verſ. at cum optimum. Quinta certa ſtipulationis ſpecies eſt: Si quis vinum, oleum vel triticum, quod in horreo eſt, ſtipuletur. d.l.75.§.1. verſ.ſed qui vinum. Sexta: Si quis ita ſtipuletur, Decem aut Stichum, vtrum ego velim. d.l.75. §. qui illud aut illud. De quo etiam paulò inferius. Septima: Si quis ita ſit ſtipulatus, Decem mihi aut Titio, vtrum ego velim, dare ſpondes? quæ tamen ſpecies partim certa eſt, partim incerta. de qua vide item ʒ. de incerta ſtipulat. ſpecie 8. Octaua ſpecies eſt: Si quis certum quid dari ſit ſtipulatus. d.l.75. in fin. Hæc de certa ſtipulatione. Incerta verò ſtipulatio definitur d.l.75. in prin. vbi eius quoq; ſpecies enumerantur: prima quidem, Si quis fundum ſine propria appellatione, vel hominem generaliter ſit ſtipulatus. Cui concordat l. qui ex pluribus.106. ff.de verb. obligat. Altera: Si quis vinum frumentúmue ſine qualitate dari ſibi ſtipulatur. Tertia: Si quis bonum aliquod ſit ſtipulatus. Quarta: Si quis vſumfructum ſtipuletur. Quinta: Si quis partum futurum, vel fructus naſcituros ſit ſtipulatus. Sexta: Si quis id quod in faciendo vel non faciendo conſiſtit, ſtipulatus ſit. Septima: Si quis vnam rem ex duabus ſit ſtipulatus. Octaua: Si quis ſibi aut Titio dari ſit ſtipulatus. Hæc ſpecies reprobatur ſimul & diſtinguitur l.liber homo.118. §.fin.ff. de verbor.obligat. Nona: Si quis vſuras quaſcunque ſit ſtipulatus. d.l.75. §.qui ſortem. Decima: Si quis pecuniam credi ſibi ſit ſtipulatus. l.ſi pœnam.68. ff.de verbor.obligat.

IIII. Diuiſio ſtipulationum eſt, quòd alia ſit diuidua, alia indiuidua. approbatur ſimul & declaratur l.in executione.85. ff.de verb.obligat. M.I.R.d.cap.4. reg.2. De qua diuiſione vide item ʒ.cap.6.reg.19. itẽ ʒ.lib prox.cap.5.reg.5.except.7.repl.2.

DE NVMERO STIPVLAtionum & obligationum.

Cap. II.

PRima regula: Tot ſunt ſtipulationes, quot res in ſtipulationem ſunt deductæ. l. ſcire debemus. 29.in princ. & §.at ſi quis. ff.de verb. obligat. l.quia dicitur.32.in princ. ff.de euictione. l.pluribus.140.in prin. ff.de verbor.obligat. item l.1. §.ſed etſi mihi. ff. eod.tt. M.I.R.d.cap.4.reg.3. Huius exemplũ etiam eſt, ſi quis ſortem ſtipulatus ſit & vſuras. hoc enim caſu duæ ſunt ſtipulationes. l.vbi autem.75. §. penult. ff.eod.tt. Idem eſt, ſi quis aliquid dari vel fieri ſit ſtipulatus, & niſi fiat, pœnam dari. l.1.§.fin.ff.de ſtipulat. ſeruorum. l.obligationum.43. §.fin. ff.de action. & obligat. item l.Titius.9. ibi: ſed in pœna. ff.de ſeruis exportandis. Aliud exemplum proponitur l.ſi ita.126. §.1.ff.de verb.obligat. Planè propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi ſingulæ res non fuerint ſpecialiter expreſſæ in ſtipulatione, nec ſeparatim propoſitæ. l.quod dicitur.86. ff.de verb.obligat. Exempla proponuntur l.ſcire debemus.29. §.1. ff.eod.tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi pluribus ſpecialiter pactis vna ſtipulatio ſubijciatur. tunc enim, quamuis non ſingulæ ſeparatim in ſtipulatione repetantur: tamen tot ſtipulationes ſunt, quot res antea ſpecialiter in pactum deductæ. l.Titia.134. §.fin. ff. de verb.obligat. Concordat l.pluribus.140.in prin. ff.eod.tt. Hæc de prima regula eiusq; exceptione.

II. Reg. Si quis annua, bima, trima die dari ſtipulatus ſit: tres ſunt ſtipulationes, non vna. d.l.140.§.1.

III. Regula: Stipulatio in annos ſingulos vna eſt, non plures. l.ſi Stichum.16. §.fin. ff. de verb. obligat. M.I.R.d.cap.4.reg.4.

IIII. Regula: Si quis eandem rem pluribus diuerſo tempore promiſerit: plures ſunt ſtipulationes. Inſtit. de duob.reis ſtipul.in prin.ibi: nam ſi prius.

V. Regula: Si reorum promittendi vel ſtipulandi alter alteri hæres extiterit: duas obligationes, non vnam ſuſtinet. l.ſi reus.13. ff. de duobus reis conſtit. Concordat l.generaliter.5. §.eſt autem ſpecies. ff.de fideiuſſoribus.

VI. Regula: Si creditorum vel debitorum eiuſdem rei alter alteri hæres extiterit: duæ obligationes in vnius perſona cõcurrunt. quæ regula approbatur l.non eſt nouum.10. ff.de action.empti. l.hæres.21. §.non eſt nouum, in fin. ff. de fideiuſſorib. Sed plura de hac re dicentur ʒ.lib.24.cap.16.de confuſione obligat.

VII. Regula: Si idem primùm in diem, deinde purè fideiuſſerit: duas obligationes ſuſtinet. d. §.non eſt nouum.

VIII. Regula: Si ſtipulatio alicui contractui interueniat: non duæ naſcuntur obligationes, ſed vna verborum. l.ſi ita.126. §.Chryſogonus. ibi: ſupereſt. ff.de verb.obligat. Concordat l.ſi ita.6.in fin.cum l. ſequente. ff.de nouationibus. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi ſtipulatio ſit inutilis. d.§.Chryſogonus.verſ. planè ſi præcedat. l.certi condictio.9. §.numeraui.ff. ſi certũ petatur. item l.ſi cum.3. C.de contrah.ſtipul.

DE EXCEPTIONIBVS ADuerſus ſtipulationem: ſeu de inutilibus ſtipulationibus.

Cap. III.

REgulariter quidem ſtipulatio vtilis præſumitur, paritq; actionem ex ſtipulatu, ſiquidem incerta eſt: ſin verò certa, parit certi condictionem, vt infrà demonſtrabitur. M.I.R. d.cap.4. reg.5.in prin. Recipit tamẽ hæc regula plures exceptiones, pro qualitate et varietate perſonarum tam ſtipulantis quàm promittentis, rei in ſtipulationem deductæ, cauſæ, modi, & aliarum circumſtantiarum: de quibus ordine dicendum: & primùm de ijs quæ ſumuntur ex perſona ſtipulantis.

I. Exceptio: Niſi infans vel infantiæ proximus ſtipulatus ſit. l.1.in prin.ff.de verb.obligat. Inſtit.de inutil.ſtipulat.§.pupillus. item l.1.§.furioſum. ff.de action.& oblig. Infans autem definitur minor ſeptem annis, l.ſi infanti.18. in princ. C. de iure deliberandi. Exemplum proponitur l.mulier.70. ff. de verb. obligat. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ſeptimum annum exceſſerit, & loqui poſſit. tunc enim, quamuis infantiæ ſit proximus, ſtipulatio tamen valet. Inſtit.d.§.pupillus. & d.§.furioſum. Cuius duplicatio

videtur:

videtur: Niſi ſine tutoris authoritate ſit ſtipulatus. ſed reprobatur Inſtit.d.§.pupillus. Concordat l.neq; 7.C.de contrah.ſtipul.

II. Exceptio: Niſi furioſus ſtipulatus ſit. l.1.§.furioſum ff.de act.& obligat.Concordat Inſtit. de inutilib.ſtipulat.§.furioſus.

III. Exceptio: Niſi mutus vel ſurdus ſtipulatus ſit. l.1.in princ. ff.de verbor. obligat. Inſtit. de inutilibus ſtipulat. §.mutum. item l.1. §. fin. ff. de action. & obligat. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi tardius exaudiat vel loquatur. d.§.fin. Altera: Niſi per ſeruos ſuos ſtipulentur. l.1. §.1. ff.de verbor. obligat.

IV. Exceptio: Niſi is cui bonis interdictum eſt, ſit ſtipulatus.reprobatur l.is cui.6.ff.eod.tt.

V. Exceptio: Niſi ſeruus ſit ſtipulatus. reprobatur l.3 ff.de ſtipulat.ſeruor. Admittitur tamen, ſi ſeruus communis ſeipſum ſibi ſtipuletur.l.2.ff.d.tt.Item admittitur, ſi ſeruus duorum vel plurium communis ſtipuletur, Illi aut illi dominis meis dare ſpondes? l.9. §. fin.cum quatuor ll.ſeqq.& l.21 ff.eod.tt. Huius rationem vide s̄. lib.proxim. cap.15. except.26. repl.11. duplic.1.

VI. Exceptio: Niſi inter abſentes ſtipulatio ſit facta. Inſtit.de inutilib.ſtipulat.§.item verborum.l.1.in prin. ff. de verbor. obligat. l.vt inter.3.in prin. C. de inutilib.ſtipulat.item l.continuus.137.in prin.ibi: & cominus reſponderi. ff.de verbor.obligat.M.I.R d.reg. 5.exc.10.Planè qui dicit,inter abſentes ſtipulationem conceptam, id probare tenetur. de qua re vide ī. cap. 7.reg.2. Hactenus exceptiones deſumptæ ex perſona ſtipulantis: ſequuntur nunc eæ quæ ſumuntur ex perſona promittentis.

VII. Exceptio: Niſi pupillus promiſerit.l.1.C.de inutilibus ſtipulat. M.I.R.d.reg.5.exc.1. Planè exceptio hæc fideiuſſori pupilli non datur: quod replicationis loco notandum. quæ approbatur ſimul & diſtinguitur l ſi pupillus.127.ff.de verbor.obligat. Cuius rationem vide s̄.lib.prox. cap.1.de naturali obligat. quarto proprio. Eius autem duplicatio eſt: Niſi res promiſſa interierit.d.l.127. Plura de replicatione propoſita vide ī.lib.21.cap.1.quaſt.2.except.12.replic.1. Sed & plures propoſitæ exceptionis replicationes vide s̄. lib. prox.cap.2.except.1.

VIII. Exceptio: Niſi minor vigintiquinq; annis promiſerit. reprobatur per ea quæ propoſita ſunt s̄.d. except.1.repl.6.

IX. Exceptio: Niſi is cui bonis interdictum eſt, promiſerit. l. is cui.6. ff. de verb. oblig. M.I.R. d. reg.5. exc.2. Declaratur exceptio propoſita l.1. in prin. ff.de curatorib. furioſo.

X. Exceptio: Niſi furioſus promiſerit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. lib. proxim. cap.2. except.2.

XI. Exceptio: Niſi mutus vel ſurdus promiſerit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. except.3.

XII. Exceptio: Niſi filiusfamiliâs promiſerit. reprobatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. lib.prox. cap.2. except.4. Planè admittitur in filiofamiliâs impubere, l.ſi ſeruus.141.§.pupillus.ff.de verb.obligat.

XIII. Exceptio: Niſi ſeruus promiſerit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt s̄. d.cap.2.except.3.

XIV. Exceptio: Niſi inter patrem & filium, vel dominum & ſeruum ſtipulatio ſit contracta. approbatur ſimul & diſtinguitur d.cap.2.except.5.& 6. Hactenus exceptiones ex perſona tam ſtipulantis quàm promittentis deſumptæ. Sequuntur nunc exceptiones rei in ſtipulatum deductæ.

XV. Exceptio: Niſi legibus prohibitum ſit id quod in ſtipulatum deductum eſt. l. ſi ſtipulor.35. §. item quod. ff. de verb. obligat. l. iuriſgentium.7. §. & generaliter.ibi: Marcellus. ff.de pactis.Inſtit. de inutilibus ſtipul.§.quod turpi. item l.generaliter.26. cum l. ſequente. ff.de verbor.obligat. Reliqua ad propoſitam exceptionem pertinentia vide s̄. lib. proxim. cap.15. except.17.

XVI. Exceptio: Niſi id quod pondere, numero vel menſura continetur, ſine adiectione ponderis, numeri vel menſuræ in ſtipulatum ſit deductum. l.ita ſtipulatus.115. in prin. ibi: non ſecus. ff. de verbor. obligat. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ex antecedentibus & alijs coniecturis de pondere, numero vel menſura conſtet. l triticum 94.ff.eod.tt.

XVII. Exceptio: Niſi fundus in genere ſine nomine in ſtipulationem ſit deductus.d.verſ.non ſecus.

XVIII. Exceptio: Niſi quis domum ædificari ſtipulatus ſit, nõ adiecto loco.d.verſ.non ſecus. Cui concordat l.qui inſulam.95. ff. eod.tt. item l.2. §. ſi quis inſulam. ff. de eo quod certo loco. Huius exceptionis eadem replicatio eſt, quæ ſuperioris 15.

XIX. Exceptio: Niſi cum conueniſſet, vt certo die quid fieret, dies in ſtipulatione per errorem ſit omiſſus. approbatur l.ita ſtipulatus.115.in prin. ff.de verb. obligat.

XX. Exceptio: Niſi incertum tempus in ſtipulationem ſit deductũ. reprobatur per exempla s̄. lib. prox. cap.12.reg.5. Nunc ſequuntur exceptiones contra ſtipulationem ex alijs circumſtantijs, quàm ex perſonis vel rebus ſtipulationis, deſumptæ.

XXI. Exceptio: Niſi non continuo actu ſtipulatio facta ſit. l.continuus.137.in prin.ff.de verb. obligat. l. 1.§.qui præſens.ff.eod.tt.itẽ l.ſi ex duobus.12.in prin. ff.de duobus reis conſtit. M.I.R.d.reg.5.exc.9. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi modicum tempus, item modicus actus interuenerit. l.duos reos.6. §. fin. ff. de duobus reis conſtit. Concordat l.1.§.qui præſent.ibi: ſi verò ff.de verbor.obligat.

XXII. Exceptio: Niſi non ſolennibus verbis ſtipulatio ſit facta. Hæc exceptio iure quidẽ antiquo approbatur Inſtit.de verbor.obligat. §.in hac re. Iure autẽ nouo reprobatur ibidem, & l.omnes.10. C.de contrahen. ſtipulat. Exemplum proponitur l. blanditus.12. C.de fideiuſſoribus. Aliud l.1.§.ſi quis ita.ff.de verbor. obligat.M.I.R d.reg.5.exc.12.repl.1.

XXIII. Exceptio: Niſi interrogatus verbis non reſponderit. d. §. ſi quis ita. M.I.R. d. reg.5. except.11. Huius replicatio eſt: Niſi non verborum obligatio, ſed alia quæ ſolo conſenſu conſiſtit, contrahatur. l.ſi ſtipuler.35.§.fin. ff.de verborum obligat. M.I.R. d.except.11.repl.1.

XXIIII. Exceptio: Niſi aliter ac interrogatus

eſt, reſponderit. Inſtit. de inutil. ſtipul. §. præterea inutilis. Concordat l.1. §. ſi quis ſimpliciter. & §. cum adijcitur. ff. de verb. obligat. M.I.R.d.reg.5.except.4. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi diuerſitas reſponſionis ſtipulatori illico placuerit. d.§. cum adijcitur. M.I.R.d.exc.4.repl.5. Altera: Niſi quædam extrinſecus, & nihil ad præſentem actum pertinentia, adiecta fuerint ſtipulationi. l. quæ extrinſecus. 65. in prin. ff. de verb. obligat. Tertia: Niſi alia lingua reſpondeatur. approbatur per ea quæ proponũtur ĩ. except. prox. Quarta: Niſi pluribus rebus à ſtipulatore propoſitis, vno verbo ſit reſponſum. hoc enim caſu, quamuis non ſingula in reſponſione repetita ſunt, valet tamen ſtipulatio. Inſtit. de inutilibus ſtipulat. §. præterea inutilis. ibi: nam ſi hoc ſolùm. & §. quoties. M.I.R.d.except.4.repl.6. Quinta: Niſi pluribus rebus à ſtipulatore expreſſis, promiſſor vnã ex his vel quaſdam ſe daturum ſpoponderit: in his enim nihilominus obligatio valet, quamuis quaſdam res ſtipulationi in reſpondendo detraxerit. quæ replicatio approbatur d.§. quoties. Concordat l. inter ſtipulantem. 83. §. ſi ſtipulante. ibi: item ſi ego. ff. de verbor. obligat. Exemplum eſt, ſi me viginti interrogante, tu decem reſpondeas. quod proponitur l.1. §. ſi ſtipulanti. ibi: ex contrario. ff. de verb. obligat. M.I.R. de exc.4. repl.1. & 3. Sexta: Niſi in reſpondendo ſumma vel ſpecies ſit adiecta. hoc enim caſu nihilominus ſumma vel ſpecies in interrogatione contenta debetur, quãuis adiecta in reſponſione nõ debeatur. d.§. ſi ſtipulanti. Idem approbatur in ſtipulatione ſpecierum d.l.1. §. ſed etſi mihi. M.I.R. d.exc.1. & 2.repl.4. Septima replicatio eſt: Niſi ita interrogãti, Mihi aut Titio dare ſpondes? tu reſpondeas, te mihi daturum. valet enim ſtipulatio, quamuis minus ſit in reſponſione, quàm eſt in interrogatione. l. ſi ſeruum. 141. §. ſi ita ſtipulatus. ff. de verbor. obligat. Octaua: Niſi in rei quæ promittitur, vel perſonæ appellatione varietur. l. ſi ſub. 136. in princip. ff. de verbor. obligat. l. quæ extrinſecus. 65. §. fin. ff. eod. tit. M.I.R d.exc.4.repl.8. Nona: Niſi in ijs contractibus, qui ſolo conſenſu fiunt, ad interrogationem nõ ſit reſponſum. hoc enim caſu nihilominus contractus valet. l. ſi ſtipuler. 35. §. fin. ff. de verb. obligat. Hæc de 24. exceptione.

XXV. Exceptio: Niſi alia lingua reſpondeatur, quàm interrogatio facta eſt. reprobatur l.1. §. eadem. ff. de verbor. obligat. Concordat Inſt. eod. tit. §. vtrum autem Latina. M.I.R.d.exc.4.repl.9.

XXVI. Exceptio: Niſi falſa demonſtratio, vel falſa cauſa ſtipulationi interuenerit. reprobatur exemplo l. ſi diuortio. 21. ff. de verb. obligat. Aliud exemplũ proponitur l. ſi ita. 120. ff. eod. tit. Item alia exempla proponũtur l. ſi ſeruus. 105. §. ſed etſi ei. et §. qui quinque. ff. de leg.1. Sed & plura de hac exceptione reprobata vide ĩ. except. prox. repl.1.

XXVII. Exceptio: Niſi error ſtipulationi interuenerit. Inſtit. de inutilibus ſtipulat. §. ſi de alia re. Concordat l. inter ſtipulantem. 83. §. ſi Stichum. ff. de verbor. obligat. l. continuus. 137. §.1. ff. eod. tit. Exemplum proponitur l. Iulianus. 7. ff. de doli mali except. Aliud l. pater. 17. in prin. ff. eod. tit. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi in nomine, non in corpore ſit erratum. l. ſi in nomine. 32. ff. de verbor. obligat. Cõcordat l. ſi id. 22. ff. eod. tit. Secunda: Niſi librarius in deſcribenda ſtipulatione errauerit. l. ſi librarius. 92. ff. de reg. iuris. Cõcordat l.2. C. de errore aduocatorum. Tertia: Niſi quis delegatus ab eo quem creditorem ſuum eſſe putabat, creditori eius promiſerit. approbatur ſimul & diſtinguitur lib.24. cap.12. quæſt.3. reg.7. Plura de exceptione propoſita vide ſ̃. lib. prox. cap.2. except.8.

XXVIII. Exceptio: Niſi non contrahendæ obligationis animo ſtipulatio ſit facta. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃. libro proxim. cap.2. exceptione 7. Concordat l. iuriſgentium. 7. §. quod ferè. ff. de pactis.

XXIX. Exceptio: Niſi ex turpi cauſa ſtipulatio ſit facta. Inſtit. de inutilib. ſtipulat. §. quod turpi. Cõcordat l. ſi flagitij. 123. ff. de verb. obligat. M.I.R. d. reg.5.exc.8. Exemplum proponitur l. mercalem. 5. C. de condictione ob turpem cauſam. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ex turpi cauſa promiſſum ſolutum ſit. tunc enim ratione propoſitæ exceptionis repeti nõ poteſt. d.l.5. De qua re vide plura ĩ. lib.25. cap.11. quæſt.1. except.1.

XXX. Exceptio: Niſi libertatis onerandæ cauſa ſit promiſſum. approbatur ſimul & diſtinguitur ſ̃. lib.6. cap.18. reg.16.

XXXI. Exceptio: Niſi ſtipulatio præpoſterè ſit concepta. Hæc exceptio iure quidem antiquo approbatur ſimul & declaratur Inſtit. de inutilibus ſtipulat. §. item ſi quis ita. Cuius replicatio eſt: Niſi ita ſtipulatio ſit facta, Si Titius conſul factus fuerit, tunc ex hac die in annos ſingulos dena dare ſpondes? l. huiuſmodi. 64. ff. de verbor. obligat. Planè iure nouo exceptio propoſita reprobatur Inſtit. d.§. item ſi quis ita. Concordat l. præpoſteri. 25. C. de teſtamentis.

XXXII. Exceptio: Niſi ita facta ſit ſtipulatio, Quod tibi Titius debet, cum debitor eſſe deſierit, dare ſpondes? reprobatur l. huiuſmodi. 20. ff. de verbor. obligat. vbi ait Iuriſconſultus: Quod tibi Titius debet. Alij legunt: Quod mihi Titius debet. Quo caſu replicatio hic notanda eſt eius exceptionis, de qua ſ̃. lib. prox. cap.15. except.31. Planè harum exceptionum replicatio generalis eſt: quòd ſtipulatio inutilis, vtile contineat pactum. approbatur exemplo acceptilationis l. ſi vnus. 27. §. ſi acceptilatio. ff. de pactis. l. an inutilis. 8. ff. de acceptilatione. Aliud exemplum habetur l. iuriſgentium. 7. ff. de pactis. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi ne in pactum quidem conſenſum ſit. d.l.7. in fin. ff. eod. tit. Altera: Niſi tale inſit vicium ſtipulationi, quod & pactum viciaret. approbatur exemplo præcedentis duplicationis. Hactenus exceptiones aduerſus ſtipulationem, deſumptæ ex ijs quæ ſtipulationi inſunt: quarum tamen plures vide ſ̃. lib. prox. cap.2. & cap.15. Planè harum exceptionum replicatio generalis eſt, quòd ſtipulatio inutilis vtile contineat pactum, exemplo l.7. §. quod ferè. & l. ſi vnus. 27. §. ſi acceptilatio. ff. de pactis. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi ne in pactum quidem conſenſum ſit. de qua re vide ĩ. lib.24. cap.11. q.5. in fine. Altera: Niſi tale inſit vitium ſtipulationi, quod etiã pactũ vitiaret. de qua re vide d.q.5. in fine.

Sequuntur

Sequuntur nunc exceptiones ex ijs qua ſtipulationem ſequuntur.

XXXIII. Exceptio: Niſi in cũ caſum inciderit obligatio, quo ab initio incipere non potuit. l. pluribus. 140. §. etſi placet. ff. de verb. obligat. l. exiſtimo. 98. in princ. ibi: & maximè. ff. eod. tt. Inſtit. de inutilibus ſtipulat. §. item contrà licet. item l. ſi in metallum. 3. in fin. ff. de his qua pro non ſcriptis hab. Huius exceptionis exempla ſeu ſpecies ſunt exceptiones proximè ſequentes. Sed & eius exemplum proponitur l. ſi ſub. 136. §. fin. ff. de verborum obligationib. Replicatio prima eſt: Niſi is qui viam vel actum ad fundum ſtipulatus eſt, duobus vel pluribus haredibus relictis deceſſerit. hoc enim caſu nihilominus durat obligatio, quamuis ab initio ſeruitus per partes adquiri non potuerit. l. pluribus. 140. §. etſi placet. ff. de verbor. obligat. Altera: Niſi culpa promiſſoris obligatio in eum caſum inciderit, quo ab initio incipere non potuit. Inſtit. de inutilib. ſtipul. §. it. contra. Sed & eius ſpecies cum alijs replicationibus vide j. in exceptionibus ſequentibus.

XXXIV. Exceptio: Niſi res promiſſa ſacra ſit facta. Hac exceptio ſpecies exceptionis pracedentis ſpecialiter approbatur l. inter ſtipulantem. 83. §. ſacram rem. ibi: nam & cum quis. ff. de verbor. obligat. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi facto vel culpa promiſſoris res ſacra ſit facta. d. §. ſacram. ibi: ſi ſine facto. Quomodo autem culpa promiſſoris hic ſit dijudicanda, vide j. except. proxim. Altera replicatio: Niſi res poſtea rurſus profana ſit facta. reprobatur d. §. ſacram.

XXXV. Exceptio: Niſi homo promiſſus liber ſit factus. l. is qui. 51. ff. de verbor. obligat. l. inter ſtipulantem. 83. §. ſacram rem. ibi: nam & cum quis. ff. eod. tt. l. ſtatuliberum. 9. §. illud tractatum. ibi: at ſi ante. ff. de ſtatuliberis. l. ſi mihi. 92. ff. de ſolutionibus. l. qui res ſuas. 98. §. aream. ibi: ſi alienum. ff. d. tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi dolo culpáue promiſſoris homo promiſſus ad libertatem peruenerit. d. l. 51. Sanè quomodo culpa promiſſoris hoc caſu dijudicanda ſit, definitur l. ſi ſeruum. 91. §. ſed ſi ſit quidem. ff. de verborum obligat. Altera replicatio eſt: Niſi ſeruus ab ipſo promiſſore ſit manumiſſus. cuius tamen duplicatio eſt: Niſi ſeruus manumiſſus ante moram deceſſerit. l. is qui. 44. ff. de action. & obligat. Tertia replicatio eſt: Niſi ſeruus promiſſus, tempore ſtipulationis vel poſtea promiſſoris fuerit. d. l. 91. §. ſed ſi ſit quidem. Huius duplicatio eſt: Niſi ex pracedente aliqua cauſa ſeruus promiſſori fuerit ablatus. d. l. 91. §. item ſi homo. Quarta replicatio eſt: Niſi poſt moram à promiſſore factam, ſeruus fuerit manumiſſus. d. §. ſed ſi ſit quidem. Huius duplicatio eſt: Niſi poſt moram factam promiſſor ſeruum offerendo moram purgauit. approbatur j. cap. prox. except. 8. Quinta replicatio: Niſi ſeruus liber factus, poſtea rurſus in ſeruitutem redigatur. reprobatur l. inter ſtipulantem. 83. §. ſacram rem. ibi: nec reuocatur. ff. de verborum obligat. Concordat l. qui res ſuas. 98. §. aream. ibi: nec admiſſum eſt. ff. de ſolutionibus.

XXXVI. Exceptio: Niſi ſeruus promiſſus ab hoſtibus captus ſit. d. §. aream. ibi: diuerſum dicemus. Cuius replicatio prima eſt: Niſi ſeruus poſtliminio redierit. d. verſ. diuerſum. Altera: Niſi culpa promiſſoris ſeruus ad hoſtes peruenerit. approbatur ſimul & declaratur per ea qua propoſita ſunt s̄. except. prox. replic. 1.

XXXVII. Exceptio: Niſi res promiſſa ex alia cauſa ad ſtipulatorem peruenerit. l. inter ſtipulantem. 83. §. ſi rem quam. ff. de verborum obligationib. l. eum qui. 56. §. ſi à te ſtipulatus. ibi: cum mihi fundum. ff. eod. tt. item l. omnes. 16. ff. de action. & obligationib. Exemplum proponitur d. §. ſi rem quam. Replicatio prima eſt: Niſi res ſtipulatori rurſus ex cauſa aliqua auferri poſſit. approbatur exemplo d. §. ſi rem. l. non videtur. 51. ff. de regulis iuris. item l. in perpetuum. 61. ff. de ſolutionibus. Altera replicatio eſt: Niſi cum vnam rem ex duabus ſtipulatus eſſet, altera tantùm ad ſtipulatorem peruenerit. hoc enim caſu nihilominus altera peti poteſt. l. ſi Stichum. 16. in princip. ff. de verbor. obligat. l. ſi duo. 128. §. fin. ff. eod. tt. & l. qui decem. 72. §. Stichum. ff. de ſolutionibus. Tertia: Niſi non ex cauſa lucratiua ſtipulatio ſit facta. l. ex promiſſione. 18. ff. de action. & obligat. Exemplum proponitur l. ſi is qui. 17. ff. eod. tt. Quarta: Niſi non ex cauſa lucratiua res ad ſtipulatorem peruenerit. d. l. 18. verſ. ſicut ex contrario. l. inter ſtipulantem. 83. §. ſi rem quam. ff. de verborum obligat. item l. ſi is qui. 17. ibi: & contra. ff. de act. & obligat. Quinta: Niſi cum quis rem ſub conditione ſtipulatus eſſet, pendente conditione rem nactus ſit, & rurſus amiſerit. l. exiſtimo. 98. in prin. ibi: aut ſi hoc verum non eſt. ff. de verborum obligat. Plura de exceptione propoſita, eiuſq; replicationibus vide s̄. lib. 12. cap. 10. cauſa 57.

XXXVIII. Exceptio: Niſi ſtipulator vel promiſſor conditione ſtipulationis pendente mortuus fuerit. approbari videbatur iure antiquo, quo actio ab haredibus & in haredes non incipiebat. de quo dictum s̄. lib. proxim. cap. 15. except. 35. verùm reprobatur Inſtit. de inutil. ſtipul. §. cum quis ſub. Inſtit. de verbor. obligat. §. ex conditionali. item l. ſi quis. 57. ff. de verbor. obligat. M. I. R. libro 5. capite 1. regul. 21. except. 10.

XXXIX. Exceptio: Niſi alia ſtipulatio poſt primã ſit facta. l. Valeriano. 9. ff. de pratorijs ſtipulat. Hactenus exceptiones contra ſtipulationem enumerata ſunt, tam ea qua ſtipulationi inſunt, quàm qua ſtipulationem ſequuntur. Sed plures vtriuſq; generis vide s̄. lib. prox. cap. 2. & cap. 15. Poſterioris etiam generis plures vide j. lib. 24. de liberationibus. Sed & replicationes generales vide s̄. lib. prox. cap. 15. inter replicationes generales. Hactenus ergo de ipſa ſtipulatione ſit dictum. Nunc de effectu ſtipulationis eſt dicendũ, hoc eſt, de actione ex ſtipulatu.

DE ACTIONE EX STIPVLATU Cap. IIII.

DE actione ex ſtipulatu dicturi, à cauſa huius actionis, eiuſq; exceptionibus ordiemur. Cauſam actionis ex ſtipulatu hic appello non ipſam ſtipulationem, quanquam ea principalis eſt huius actio-

nis cauſa: ſed cum non præſtatur fides promiſſis. tunc enim ſtipulatio cõmitti dicitur, & ex ſtipulatu actio naſci. Cuius exemplum proponitur l. ita quis.135.§. ea lege.ff de verb.obligat. M.I.R. lib.5. cap.4. reg.6. Plane huius cauſæ plures ſunt exceptiones, partim deſumptæ ex ijs quæ ſtipulationi inſunt, partim ex ijs quæ ſtipulationem ſequuntur: cuius vtriuſq; generis exceptiones in præcedentibus duobus capitibus ſunt propoſitæ. Tertium genus exceptionum earum eſt, quæ ſumuntur ex circumſtantijs eius quod contra ſtipulationem eſt factum. cuius generis exceptiones nũc exponendæ ſunt. Eſt igitur prima huius generis exceptio hæc: Niſi alius, non reus, contra promiſſum fecerit. approbatur hæc regula vulgari, Quòd nemo alterius facto debeat prægrauari. M.I.R. d.reg.6. exc.9. Cuius exemplum proponitur l. ſtipulatio.38. in prin. ff.de verb.obligat. Aliud l.cum filiusfamiliâs.49. §.ſi ſtipulatus ſim. ff. eod.tt. Concordat l.inter artifices. 31.§.fin.ff. de ſolutionibus. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi hæres promiſſoris contrà ac promiſſum eſt, fecerit. d.l.38. in prin. ibi: obligatur etiam & § ſed quatenus. M.I.R d.except.9.repl.1. Cuius duplicatio prima videtur eſſe: Niſi hæres ignorans ſtipulationem factam, contra eam faciat. Sed reprobatur l. cum filiusfamiliâs.49. §. in hac. ff. de verbor. obligat. Altera duplicatio eſt: Niſi pupillus hæres contrà fecerit. d. §. in hac. Tertia eſſe videtur, Quòd ſi vnus hæredum contra ſtipulationem fecerit, non teneri inde alios cohæredes. Sed reprobatur ſ.lib. proxim.cap.5.regul.4. except.16.item reg.5. except. 8. Hæc de prima replicatione. Altera replicatio eſt: Niſi is contrà fecerit, quem promiſſor prohibere poteſt, & cuius factum promiſſor præſtare tenetur. l.in illa.50. in prin. & l. inter ſtipulantem.83. §.1. ff. de verb. obligat. Tertia: Niſi is fecerit, qui factum promiſſoris præſtare tenetur. approbatur exemplo l. hæc ſtipulatione.5. in princ. ff. vſufruct. quemadm. caueat. Quarta: Niſi ſpecialiter alienum factum ſit promiſſum, idq; vtiliter. approbatur per ea quæ dicta ſunt ſ. lib. proxim. cap.15. except.24. replic.1. cum ſequentib. Quinta: Niſi cum ſtipulatio in faciendo vel non faciendo conſiſtat, vnus hæredum contrà fecerit. hoc enim caſu ex vnius facto etiam cæteri hæredes tenentur. l.2.§. item & ſi in facto ff.de verbor.obligat. l.idem.3. in fin. item l.eadem.4. in princ. ff eod.tt. Sed plura de hac replicatione vide ſ.lib.prox. cap.5. reg.5. except.7. replic.5.& 6. Sed & concordat l.in executione.85.§.quod ſi ſtipulatus. ff.de verb. obligat. Sexta replicatio eſt: Niſi ex duobus reis promittendi alter contra fecerit: ex eo enim nihilominus alter tenetur. l.ex duobus.18. ff. de duobus reis conſtit.

II. Exceptio: Niſi alij quàm ſtipulatori contra ſtipulationem factum ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur exemplo l.ſtipulatio iſta.38. §.ſicut autem. ff. de verbor. obligat. Replicatio prima eſt: Niſi hæredi vel ſucceſſori ſtipulatoris cõtrà ac promiſſum eſt fiat. d.§.ſicut autem. Cuius duplicatio eſt: Niſi ius aliquod perſonale quis ſit ſtipulatus. hoc enim ad hæredem nõ tranſit. approbatur exemplo d.l.38.§.ſi quis ita. Alia exempla vide ſ.cap.prox.reg.6. Huius duplicationis triplicatio eſt: Niſi ſpecialiter etiam hæredi ſit ſtipulatus.d.§.ſi quis. Altera replicatio eſt: Niſi cum quis, vt ſibi domo vti liceret, ſtipulatus eſſet, vxor vel maritus ſtipulantis impediatur domo vti. l.ſi ſtipulatus. 111.ff.de verb.obligat. Concordat l.2. ff.de vſu & habitat. Tertia: Niſi alius nomine ſtipulatoris faciens, facere ſit prohibitus. d.l.111. verſ. nam & ſi. Quarta: Niſi ei cui vtiliter ſtipulatio facta eſt, contra ac promiſſum eſt, ſit factum approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.lib.prox.cap.15.except.26.replic.1.cum ſequentibus.

III. Exceptio: Niſi per ſtipulatorem, aut ſaltem non per promiſſorem ſteterit, quo minus factum ſit id quod eſt promiſſum. l traiectitia.22.in prin.verſ.non aliter non ff.de action.& obligationib. Concordat l. ſtipulatus ſine.105.in fin.ff.de verbor. obligat. M.I.R. lib.5.cap.7.reg 1.exc.12. Exemplum proponitur l.qui Romæ122. §. cohæredes. ff. de verborum obligation. Aliud l. ſi quis.43. ff. eod. tt. Aliud l.ita quis.135. §. Seia.ff.eod.tt. Aliud l Seruius.8. ff.de nautico fœnore. Item aliud habetur d.l.22.ibi: nam etſi arbiter. ff. de actionib.& obligat. Huius exceptionis replicatio videtur talis: Niſi ſtipulatore antea interpellãte, promiſſor ſoluere vel præſtare promiſſum noluit. Sed reprobatur l.ſi reus.73 ff.de procuratoribus.

IV. Exceptio: Niſi ob aduerſam valetudinem non fecerit promiſſor. l.apud Celſum.4. §.ſi in arbitrum. ff.de doli mali except.

V. Exceptio: Niſi ob ignorantiam contrà ac promiſſum eſt, ſit factum. reprobatur l. cum filiusfamiliâs.49.§.in hac.ff.de verb obligat.

VI. Exceptio: Niſi promiſſor ad præſtandum promiſſum non ſit interpellatus. Hæc exceptio ipſo quidem iure approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.lib. prox.cap.7.quæſt.1.cauſa 2.except.1. M.I.R.d.reg.6. except.2.verùm eius replicatio prima eſt: Niſi tempus ſtipulationi ſit adiectum. l. magnam.12. C. de contrah.ſtipul. Concordat l. traiectitia.22. ff.de act. & obligat.M.I.R.d.exc.2.repl.1. Altera: Niſi vſurarum ſtipulatio facta ſit. hæc enim etiam ſine interpellatione committitur. l.pecunia 9. §.vſurarũ. ff.de vſuris. Plures huiuſmodi replicationes vide ſ. lib.proxim. cap.7.quæſt.1.cauſa 2.except.1.

VII. Exceptio: Niſi ante diem ſtipulationis venientem promiſſor mortuus fuerit, & die veniẽte eius hæreditas nõdum fuerit adita. reprobatur l.ad diem. 77. ff.de verb.obligat. l.ſi traiectitia.9. ff. de nautico fœnore. l.Ariſto.5.in fin. & l.ait prætor.7. §.fin. ff. de iure deliberandi.

VIII Exceptio: Niſi poſt moram factam promiſſor dare vel facere quod promiſerat, ſit paratus. l.ſi ſeruum.91.§.ſequitur.ff.de verb.obligat. l.interdum. 73.§.fin.l.continuus.137.§.itẽ qui inſulam.ibi tranſactoq;.item l.qui Romæ.122.§.Flauius.ibi:item quæro an ſi.ff.eod.tt.M.I.R.d.reg.6.exc.3. Plane propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi lis eo nomine ſit conteſtata. tunc enim poſtea offerendo non amplius mora purgatur. l ſi inſulam.84. ff.de verbor.obligat. M.I.R. d. except.3, replic.1. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi poſt litem conteſtatam id offeratur quod petitur, pœna fortè, non quod in ſti-

pulationem

pulationem deductum eſt. tunc enim nihilominus reus debet abſolui. Inſtit. de perpetuis & tempor. action. §. fin. Altera replicatio: Niſi cum antea domino petenti reus ſoluere noluiſſet, poſtea procuratore petente offerat. reprobatur l. ſi reus. 73. ff. de procuratoribus. Tertia: Niſi tempus in ſtipulatione ſit adiectum. tunc enim poſt tempus offerendo mora nō purgatur. l. traiectitiæ. 22. §. de illo ff. de actionib. et obligationib. Concordat l. ſi duo. 16. §. fin. ff. de conſtituta pecunia. M. I. R. d. exc. 3. repl. 2. Planè huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi nō multo poſt tempus offerat, nec quidquam actoris interſit. l. ita quis. 135. §. Seia. ff. de verborum obligationib. l. quod dicimus. 105. ff. de ſolutionib. l. ſi debitori. 21. ff. de iudicijs. l. ſed & ſi. 17. ff. de conſtituta pecunia. l. diuus Antoninus. 7. ff. de in integr. reſtit. l. ſancimus. 26. C. de fideiuſſorib. item l. & ſi poſt. 8. ff. ſi quis cautionib. in iudicio. M. I. R. d. repl. 2. dupl. 3. Altera duplicatio eſt: Niſi ſtipulator poſtea diem ſoluendæ pecuniæ, vel operis faciendi protulerit. Quæ ipſo quidem iure ſubſiſtit, M. I. R. d. repl. 2. dupl. 2. verùm eius triplicatio prima eſt: Niſi eo tempore diem protulerit ſtipulator, quo iam certum eſſe cœperat, opus promiſſum intra diem ſtatutum fieri vel perfici amplius non poſſe. l. cum ſtipulatus. 113. in prin. ff. de verborum obligat. Altera: Niſi non ſtipulator ipſe, ſed ſeruus eius diem protulerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. qui Romæ. 122. §. Callimachus. ff. de verborum obligationibus. Tertia duplicatio: Niſi die veniente promiſſor mortuus ſit, eiusq́; hæreditas nondum adita. reprobatur ſ. except. proxim.

IX. Exceptio: Niſi cum quis pro alio ſe ſoluturum promiſiſſet, alius ſatis ſit locuples. l. ſi ita. 97. §. poſſum. ff. de verbor. obligat. l. ſi quis. 112. §. ſi quis ita. ff. eod. tt. itē l. ſi quis. 13. in prin. ff. de re iudicata. Huius exceptionis replicatio eadem eſt, quæ exceptionis proxime ſequentis.

X. Exceptio: Niſi actoris nihil interſit datum vel factum eſſe id quod eſt promiſſum. approbatur exemplo eorum quæ propoſita ſunt ſ. except. proxim. Aliud proponitur ſ. lib. proxim. cap. 15. except. 26. in princ. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi pœnæ ſtipulatio ſit ſubiecta. tunc enim quamuis nihil interſit actoris, tamen nihilominus ad pœnam præſtandam competit ex ſtipulatu actio. Inſtit. de inutilibus ſtipulationib. §. alteri. ibi: pœnam enim. Eiusq́; exemplum proponitur d. except. 26. replic. 8. Concordat item l. idem. 3. ibi: nam pœna ſubiecta. ff. de verbor. obligat.

XI. Exceptio: Niſi præſtitum ſit id quod eſt promiſſum. Inſtit. quibus modis toll. obligatio, in prin. M. I. R. d. reg. 6. exc. 4. Huius replicatio eſt: Niſi ſine effectu præſtiterit promiſſum. approbatur exemplo l. ſi Abarſacoram. 13. C. de fideiuſſoribus. Aliæ replicationes ſunt omnes exceptiones, quæ aduerſus ſolutionem competunt. Hactenus exceptiones aduerſus cauſam actionis ex ſtipulatu. Quarum tamen plures (vt dixi) vide ſ. in duobus capitibus præcedentibus: item ſ. lib. proxim. cap. 15. Nunc reliquas quæſtiones actionis ex ſtipulatu perſequamur.

QVIBVS COMPETIT ACTIO ex ſtipulatu? item aduerſus quos? Cap. V.

PRima regula: Procuratore ſtipulante, domino ex ſtipulatu actio datur. l. ſi procuratori. 79. ff. de verborum obligationib. l. quod procurator. 68. ff. de procuratoribus l. ſi procurator. 28. in prin. & §. 1. ff. eod. tt. l. in omnibus. 5. ff. de prætorijs ſtipulat. l. 1. cum l. ſequente. ff de inſtitor. action. Huius regulæ exceptio eſt: quòd vtilis, non directa, domino competat ex ſtipulatu actio. d. l. 79. & d. l. 28. l. in cauſa. 27. § fin. ff. de procuratorib. item l. poſſeſſio. 49. §. fin. ff. de adquir. poſſeſ.

II. Regula: Filiofamiliâs ſtipulante, patri competit actio. l. quodcunque. 45. in princ. & §. fin. ff. de verborum obligation. item Inſtit. de ſtipulat. ſeruorum. §. ſiue autem, in fin. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi patre apud hoſtes conſtituto, filius ſit ſtipulatus. approbatur ſimul & diſtinguitur l. bona. 22. §. quod filius. ff. de captiuis. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi pater ab hoſtibus reuerſus ſit. tunc enim patri, non filio competit actio. d. §. quod filius. Concordat l. filius. 11. ff. de verbor. obligat. Altera: Niſi filius, antequā pater apud hoſtes deceſſerit, mortuus fuerit. d. §. quod filius. Tertia: Niſi filius nominatim patri ſit ſtipulatus. tunc enim nec filio ſtipulatio prodeſt. l. ſi ſeruus. 18. §. ſeruus. ff de ſtipulat. ſeruorum. Hæc de prima propoſitæ regulæ exceptione. Reliquas vide ſ. lib. prox. cap. 4. reg. 1.

III. Regula: Seruo ſtipulante, domino competit actio. approbatur ſimul & diſtinguitur d. cap. 4. reg. 2.

IIII. Regula: Si pater filio dari ſit ſtipulatus, non filio, ſed patri datur actio. Idemq́; de domino dicendum, qui ſeruo ſuo ſtipulatur. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. proxim. cap. 15. except. 26. replicat. 2. Concordat l. cum dos. 7. §. ſi verò filia. ibi: per patrem filiæ. ff. de pactis dotalibus. l. ſi tibi. 17. §. ſi pactus ſim. ibi: & hoc Iulianus. ff. de pactis. item l. & hæredi. 21. §. nos autem. ff. eod. tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi cum pater pactus eſſet, ne à filio petatur: non etiam adiecerit, ne & à ſe petatur. d. §. nos autem. Altera: Niſi pater filio tanquam futuro hæredi ſit pactus vel ſtipulatus. l. auus. 33. ff de pactis. Tertia exceptio eſt, Quòd ſi pater pactus ſit ne à filio petatur. filio doli exceptio proſit. approbatur ſ. lib. proxim. cap. 16. replic. 4. duplic. 4. triplic. 1. quadruplic. 1.

V. Regula: Si duo ſeparatim eandem rem ſtipulati ſint ita, ſi alteri data non eſſet: occupantis eſt actio. l. ſi Titius. 9. ff. de verb. obligat.

VI. Regula, De hæredibus ſtipulatoris. His eadem actio competit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. proxim. cap. 4. reg. 7. item cap. 17. reg. 1. except. 3. Eius exceptio prima: Niſi in faciendo, non in dando ſtipulatio conſiſtat. reprobatur l. veteris. 13. C. de contrahen. ſtipulat. Altera: Niſi vſumfructum defunctus ſit ſtipulatus. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. capite prox. except. 2. replic. 1. duplic. 1. Tertia: Niſi in an-

nos ſingulos ſtipulatio ſit facta. reprobatur l. ſi Stichum. 16. §. fin. ff. de verborum obligat. Quartæ: Niſi ita ſit ſtipulatus defunctus, Quoad viuam. l. cum qui. 56. §. qui ita ſtipulatur. ff. de verborum obligat. Quinta exceptio: Niſi cum quis ita ſtipulatus eſſet, Sibi heredíq; ſuo ire agere vel habere licere, vel quid ſimile: vnus ex hæredibus ire agere vel habere ſit prohibitus. hoc enim caſu ſoli prohibito, non etiam cæteris cohæredibus datur actio. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 2. §. fin. cum duabus legibus ſequentibus. ff. de verbor obligationib. l. eadem. 4. §. Cato & §. fin. ff. eod. tt. item l. inter cohæredes. 44. §. ſi quis ſtipulatus. ff. familiæ erciſcundæ. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi pœnæ ſtipulatio ſit ſubiecta. d. l. idem. 3. verſ. nam pœna. Planè ſtricto quidem iure omnibus hæredibus committitur ſtipulatio pœnalis, vno prohibito: ſed non prohibitis agentibus obſtat doli exceptio. quod duplicationis loco notandum. d. l. 2. in fin. Hæc de ſexta regula, cuius plures exceptiones vide ſ. lib. prox. cap. 4. reg 7. item cap. 17. except. 3.

VII. Regula: Si quis ſibi aut Titio ſtipulatus ſit, ſoli ſtipulatori, non etiam Titio datur actio. approbatur ſ. lib. prox. cap. 15. except. 26. replicat. 11. Sed & plures propoſitæ quæſtionis regulas vide d. cap. 4. & d. capite 17. Aduerſus quos autem ex ſtipulatu actio competat, dictum ſ. lib. proxim. cap. 5. item cap. 17. quæſt. 2.

QVID ET QVANTVM IN actione ex ſtipulatu veniat? Cap. VI.

PRima regula, De eo quod actoris intereſt. Hoc regulariter venit in hac actione. approbatur exemplo l. cum ſtipulatus. 113. §. fin. ff. de verbor. obligat. Aliud exemplum proponitur l. ſi fundum. 114. ff. eod. tt. Itē aliud l. ſi quis. 112. §. fin ff. eod. tt. Concordat propoſitæ regulæ l. ſi quis. 13. §. fin. ff. de re iudicata l. ſtipulationes 72. in prin. ibi: Celſus tamen. ff. de verbor. obligat. l. ſi pœnam 68. in fin. l. quoties. 81. in prin. item l. ita quis. 135. §. ea lege. ff. eod. tt. l. vltim. ff. ſi quis in ius vocatus non ierit. M. I. R. lib. 5. cap. 4. reg. 8. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ſtipulatio in dando, non faciendo conſiſtat. tunc enim ad id quod promiſſum eſt tenetur, non ad id quod intereſt. d. l. 13. §. fin. ff. de re iudicata. d. verſ. Celſus tamen. l. vbi autem. 75. §. fin. ff. de verbor. obligat. Cuius replicatio eſt: Niſi res promiſſa dari non poſſit. tunc enim reus ad intereſſe & ad precium eius tenetur. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. proxim. cap. 6. reg. 3. Altera exceptio eſt: Niſi pœna ſtipulationi ſit ſubiecta. tunc enim non ad id quod intereſt, ſed ad pœnam præſtandam agendum. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 4. except. 10 replic. 1. Tertia: Niſi actor ipſum promiſſum præſtari malit, idq; præſtari poſſit. Quæ exceptio videtur approbari exemplo l. ſtipulatio. 21. §. ſine autem. ff. de operis noui nunciat. Sed de hac re diuerſæ extant leges. De quibus vide gloſſ. in l. ſi quis. 13. §. fin. ff de re iudicata. item ſ. cap. 8. reg. 6. Quartæ exceptionis loco notandum, Quod ſi procurator ſit ſtipulatus, non eius, ſed domini intereſſe in hanc veniat actionem. l. quoties. 81. §. fin. ff. de verb. obligat. Plura de regula propoſita vide ſ. lib. prox. cap. 6. reg. 1.

II. Regula: De fructibus, an & quatenus in hac actione veniant, vide ſ. lib. prox. cap. 8. except. 1.

III. Regula: Si plures res in ſtipulatione cōprehenſæ ſunt, ſiquidem promiſſor ſimpliciter reſponderit. Spondeo: ad omnes tenetur. Sin autem quaſdam ex his daturum ſe reſponderit: ad eas tantùm tenetur. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 3. exc. 23. replic. 5.

IIII Regula: Si quis vnam rem ex duabus ſit ſtipulatus, puta illam aut illam, vel genus: regulariter promiſſoris electio eſt, quam rem dare velit, nec poteſt actor alterutram tantùm petere. Inſtit. de actionibus. §. huic autem qui loco. Concordat l. obligationum. 43. §. modus. ff. de actionibus & obligationibus. M. I. P. lib. 5. cap. 6. reg. 17. M. I. R. d. cap 4. reg. 9. Exemplum proponitur l. plerumque. 10. §. fin. ff. de iure dotium. Aliud l. ſi in emptione. 34. §. ſi emptio. ff. de contrahen. empt. Item aliud l. miles. 6. §. decem. ibi: is autem. ff. de re iudicata. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ſtipulatori ſpecialiter in ſtipulatione electio ſit reſeruata. l. ſi quis. 112. in prin. ff. de verbor. obligat. Concordat d. l. 10. § fin. ibi: ſiquidem fuerit adiectum. ff. de iure dotium. M. I. R. d. reg. 9. exc. 1. Cuius replicatio prima eſt: Niſi alius quàm ſtipulator eligat. hoc enim quod alius elegerit, non debebitur. l. ſi ſtipulatus. 76. in prin. ff. de verbor. oblig. Concordat l. ſi ſeruus. 141. in prin. ff eod. tt. Huius duplicatio eſt: Niſi hæres ſtipulatoris elegerit. d. l. 76. in prin. Altera replicatio eſt: Niſi ſtipulator ſemel elegerit. tunc enim alia res, quam poſtea elegerit, nō debebitur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi quis. 112. in prin. ff. de verbor. obligat. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi ita ſtipulatus ſit, Quem velam: non, Quem voluero. Cuius triplicatio eſt: Niſi res in iudicium ſit deducta. Quæ duplicatio cum ſua triplicatione d. l. 112. approbatur. Altera duplicatio eſt: Niſi alius, non ſtipulator ſemel elegerit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. replic. proxim. Cuius triplicatio eſt: Niſi ſtipulator electionem ab alio factam ratam habuerit. l. ſi is. 66. ff. de procuratoribus. Tertia propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi alterum interierit. tunc enim alterum quod ſupereſt, ſolum petetur: nec precium eius quod interijt, ſtipulator eligere poteſt. l. Stichum. 95. in prin. ff. de ſolutionibus. Cōcordat l. ſi in emptione. 34. §. ſi emptio. ibi: idem dicendum. ff. de contrah. empt. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi cum ſtipulator alterum, antequam interiret, elegiſſet, promiſſor in eo ſoluendo moram fecerit. d. l. 95. in prin. Hæc de prima propoſitæ regulæ exceptione. Secunda eſt: Niſi tertio cuidam electio ſpecialiter in ſtipulatione ſit reſeruata. l. ſi ſeruus. 141. in prin. ff. de verbor. obligat. Tertia: Niſi ita facta ſit ſtipulatio. Per te non fieri, quo minus hominem ex his quos habes, ſumam? l. ſi ſic. 93. ff. de verb. obligat. Quarta: Niſi alterum interierit. tunc enim id quod ſupereſt, ſolum debetur. l. 2. §. qui Stichum. ff. de eo quod certo loco. l. plerunque. 10. §. fin. ff. de iure dotium. l. ſi in emptione. 34.

§. ſi

§.ſi emptio. ibi: ſed vno mortuo. ff.de contrah.empt. item l.Stichum.95.in prin. ibi: quòd ſi promiſſoris.ff. de ſolutionib. M.I.R.d.reg.9. except.2. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi alterum interierit, poſtquam id promiſſor ſtipulatori obtulit. tunc enim in totum promiſſor liberatus eſt. l.ſtipulatus. 105. ff.de verb.oblig. M.I.R.d.except.2. replic.2. Plura de hac re vide infrà lib.24.cap.17.except.12. Quinta exceptio eſt: Niſi ſemel elegerit promiſſor. tunc enim poſtea aliud dando nihil agit. ipſo quidẽ iure ſubſiſtit: verùm eius replicatio prima eſt: Niſi purè ſtipulatio ſit facta, hoc eſt, nulla mentione electionis promiſſoris facta. l.eum qui.138. §.fin. ff.de verb.oblig. Altera: Niſi cum quis vendita domo habitationẽ aut decem ſibi ſingulis annis exceperit. hoc enim caſu emptor ſingulis annis mutare voluntatem, & vel habitationem vel decem præſtare poteſt. l.ſi ſterilis.21. §.fin.ff.de act.empt. Reliquas propoſitæ exceptionis replicationes vide ſ. except.1.replic.2. duplic.1. & 2. Sexta exceptio eſt: Niſi cùm vna res deberetur, poſtea inter creditorem & debitorem conuenerit, vt alia res pro ea ſolueretur: & creditor primam rem petierit. tunc enim alteram offerendo promiſſor nihil agit. approbatur, authore Accurſio, l.ſi quis.57.in prin.ff.de ſolutionibus. Septima: Niſi in altera re ſtipulatio non conſiſtat: puta quia ſit ſtipulatoris. l.qui decem. 72. §.Stichum. ff. de ſolutionibus. & l.ſi duo.128. §. eadem. ff.de verbor.obligat. Quo exceptio propoſita approbatur ſimul & reprobatur eius replicatio talis: Niſi res in eum caſum inciderit, quo vtiliter in ſtipulatum deduci potuit: vtputa ſi res ſtipulatoris eſſe deſierit. Planè admittitur, ſi quis genus in ſtipulationẽ deduxerit, nulla ſpecie nominata. tunc enim, quamuis res ſtipulationis tempore ſtipulatoris fuit, ſi tamen eius poſtea eſſe deſiit, & ſtipulatori à promiſſore offeratur, liberatio illi continget: quia hoc caſu illi electio libera eſt. d.§.Stichum. Octaua exceptio eſt: Niſi quis Epheſi decem, aut Capuæ hominem ſit ſtipulatus, nec promiſſor ante petitionem alterum ſoluerit. tunc enim actoris erit electio. l.2. §.Scæuola. ibi: proinde mixta. ff.de eo quod certo loco. Nona: Niſi debitor poſtea alterum ſe daturum conſtituit. l.illud aut illud.25. in princ. ff.de conſtit.pecunia.

V. Regula: Si quis decem aut quinque ſtipulatus ſit, quinque debentur. l.ſi ita.12.ff.de verbor.obligat. Concordat l.ſi ita.109. ff.eodem tt. M.I.R. d.cap.4. regul.11.

VI. Regula: Si quis ſibi decem, & Titio decem dari ſtipulatur: decem, non dena ſtipulatus videtur. l.ſtipulatio iſta.38.§.eum qui.ff.de verbor.obligat. Concordat l.eum qui.56.in princ.ff.eod.tt. Huius regulæ ratio proponitur l ſi ita.109.in fin.ff.eod.tt. Eius autem exceptio prima eſt: Niſi ita ſtipulatus ſit, Mihi & Titio dena dare ſpondes? l.vbi fideiuſſor. 24. in princ. ff.de ſolutionibus. Altera: Niſi adiectæ perſonæ inutiliter ſit ſtipulatus. tunc enim ſola quinque debentur. l.ſi mihi.110.in princ. ff.de verbor.obligat. Concordat Inſtit.de inutilibus ſtipulationib. §.quod ſi quis ſibi.

VII. Regula: Si quis ſtipulatus ſit id quod ſibi debetur, illud ſolum debitum venit in ſtipulationem, quod præſenti die debetur, non id cuius dies aut conditio pendet. l.cum ſtipulamur.125. ff.de verb.oblig.l. ſi ſtipulatus.76. §.cum ſtipulamur. ff.eod.tt. Exemplum proponitur l ſi à colono.89.ff.eod.tt.

VIII. Regula: Si quis ita à Seio ſtipulatus fuerit, Quantam pecuniam Titio credidero, dare ſpondes? ſine diſtinctione in omnes ſummas Titio creditas, Seius erit obligatus. l ſi ita.55.ff.de fideiuſſoribus.

IX. Regula: Ita ſtipulatus, Quanto minus à Titio conſecutus fuero? ſi Titius nihil facere poſſit, promiſſorem in ſolidum obligatum habet. l.ſi ita. 150. ff.de verb.ſignific.l.decem.116.in princ.ff.de verb.obligat. item l.qui non.76.§.fin.cum duabus legib.ſequentib. ff.de hered.inſtit.

X. Regula: Si cum nihil deberet Seius, ita ab eo ſtipulatus ſim: Amplius quàm mihi debes, decem dare ſpondes? decem nihilominus debentur. Item: Si is qui quinque tantũ in arca habet, ita promittat, Decem quæ in arca habeo: ſola quinque debentur. Quæ regula cum alijs ſimilibus approbantur per ea quæ propoſita ſunt ſ.cap.3.except.25.

XI. Regula: Qui aliquid dari ſtipulatur, dominium, nõ nudam poſſeſſionem ſtipulatur. l.vbi autem. 75. §.fin.ff.de verbor.obligat.l.ſi ita.25. §.final.ff.de contrah.empt.l.ſi à ſubſtituto.45.§.fin. cum leg.ſeq. ff.de leg.1.item l.videntur.127.in pr[illegible] ff.de reg.iur.

XII. Regula: Qui aliquid tradi ſtipulatus eſt, nudam tantum poſſeſſionem ſtipulatus videtur. l.ſi rem. 28.ff.de verbor.obligat. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi vacuam poſſeſſionem tradi ſit ſtipulatus. tũc enim intelligitur non ſolùm poſſeſſionem, ſed etiam dominium rei ſtipulatus. l.in conuentionalibus.52.§. fin.ff.eod.tt. Altera: Niſi ſtipulatio alicui contractui interuenerit, ex quo ita res tradi ſolet, vt transferatur dominium: vt eſt emptio, permutatio, &c. l.ratio.3.§.1. ibi: quia & qui.ff.de act.empti.l.4.in prin. verſ.verùm ſi emptor.ff.de vſuris.

XIII. Regula: Qui decem ſibi dari curari ſtipulatus eſt, decem petere non poteſt. l.illa.67. §.eum qui. ff.de verb.oblig. Concordat l.vlt.§.vlt.ff.ſi certum petatur. Idem eſt, & ſi quis aliquem ſatisfacturum ſit ſtipulatus. l promiſſor.21.in fin.ff.de conſtit.pecunia. M.I.R.d.cap.4.reg.6.except.7.

XIIII. Regula: Qui promittit ſumptus factos in lite de re, non tenetur ad ſumptus factos in lite de precio. l.venditores.102.ff.de verb.obligat.

XV. Regula: Annuum ſtipulatus ex die ſtipulationis ſub certa conditione, quandocunque conditio extiterit, ex die ſtipulationis annuũ debebitur. l.ſi ita. 126.in princ.ff.de verb.oblig.l.huiuſmodi.64.ff.eod. tt. item l.lecta.40.in fin.ff ſi certum petatur.

XVI. Regula: Vnuſquiſque ex duobus vel pluribus reis ſtipulandi in ſolidum habet actionem, & aduerſus vnumquenque ex duobus reis promittendi in ſolidum actio competit. approbatur ſimul & diſtinguitur j.eod.lib.cap.10.

XVII. Regula: Vnus ex heredibus ſtipulatoris non niſi pro parte hereditaria agere poteſt. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſuprà libro proximo, cap.4.regul.4.except.1.item reg. 7.except.7.

XVIII. Regula: Vnus ex pluribus heredibus promiſſoris non niſi pro parte hereditaria tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ.lib prox.cap.5.reg.5.except.7.

XIX. Regula: Hic notanda eſt etiam alia ſtipulationum diuiſio, quòd alia ſit diuidua, alia indiuidua. Quæ approbatur & declaratur l.in executione.85.ff. de verb.oblig. Ex qua patet, ſtipulationem aliam diuiduam eſſe, aliam indiuiduam, vel petitione & ſolutione ſimul, vel alterutra tantùm, aut petitione, aut ſolutione. Sunt igitur diuiduæ & indiuiduæ ſtipulationis quatuor ſpecies. Vna eſt diuidua petitione & ſolutione ſimul: de qua vide ſ.lib.prox.cap.5.reg. 5.except.7.in prin. Secunda eſt indiuidua tam petitione, quàm ſolutione: de qua vide d.except.7.repl.5. Tertia eſt diuidua petitione, ſed indiuidua ſolutione: de qua vide d.except.7.replic.3.& 4.item j.lib.24. cap.9.except.15.replic.1.dupl.1. Quarta eſt diuidua ſolutione, ſed indiuidua petitione: de qua vide d.except.7.replic.6.item j.lib.18.quæſt.1.except.68.repl. 5.duplic.2. Accedit M.I.R.d.cap.4.reg.1.

XX. Regula: Si pluribus plures res ex eadem obligatione debeãtur, regulariter quidem ſinguli in ſingulis rebus partes habent. approbatur ſimul & diſtinguitur l.in ſtipulationibus.54.in prin.ff.de verb obligat. Concordat l.cum Stichus.29.ff.de ſolutionibus. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi non ſpecies, ſed genera in ſtipulationem ſint deducta.d.l.54. Cui concordat l.29.item l.ſi centum.117.ff.de verb.oblig. Altera exceptio eſt: Niſi ea quæ pondere, numero vel menſura conſtant, in obligationem ſint deducta. tunc enim numero inter eos fit diuiſio.d.l.29. Tertia: Niſi operæ in ſtipulationem ſint deductæ. d.l.54. §.operarum.ff.de verb.oblig. Concordat l.libertus.15.§.ideo. ff.de oper.libert. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi vna tantùm opera ſit promiſſa. d.§.operarum. ibi: quòd ſi vnam operam, &c. Hactenus quid quantumque veniat in actionem ex ſtipulatu. Sed & plures huiuſmodi regulas vide ſ.libro prox.cap.6. cum aliquot capitibus ſequentibus.

DE ADIVNCTIS ACTIONIS EX ſtipulatu, deq́; probationibus & præſumptionibus in ſtipulationibus dubijs & obſcuris. Cap. VII.

PRima regula: Si ſcriptum ſit promiſiſſe aliquẽ, præſumitur ſtipulatio facta, & quidem vtiliter: niſi contrarium probetur. l.ſciendum.30.ff. de verbor.obligat. Inſtit.de fideiuß.§.fin. item Inſtit.de inutilib.ſtipul.§.ſi ſcriptum.l.Titia.134.§.penult.ff. de verb.oblig. item l.1. C.de contrab.ſtipulat.M.I.R. lib.5.cap.4.reg.14.

II. Regula: Si ſcriptum ſit, ſtipulationem eſſe factam, præſumitur pro inſtrumento, quòd ſit facta & inter præſentes: niſi contrarium probetur. Inſt.de fideiuſſorib.§.fin. Inſt.de inutilib.ſtipul. §.item verb. obligat. & l.optimam.14.C.de contrab ſtipulat.

III. Regula: Cum quæritur quid actum ſit, verba contra ſtipulatorem ſunt interpretanda. l.ſtipulatio iſta.38.§.in ſtipulationibus ff.de verb.obligat.l.cum quæritur.27 ff.de rebus dubijs.l.Arrianus.46.ff.de actionib.& obligat. item l.quicquid.99.in princ.ff.de verb.oblig. vbi etiam ratio huius regulæ proponitur. Eadem ratio proponitur l.veteribus.39.ff. de pactis. Huius regulæ exemplum primum eſt, ſi is qui ſibi & Titio decem ſtipulatus erat, viginti petat, dicens ſe ſingulis dena ſtipulatum. quod proponitur ſuprà capite proximo, regul.6. Secundum exemplum eſt, ſi is qui ita ſtipulatus erat: Quod te mihi calendis Ianuarijs dare oportet, id dare ſpondes? dicat ſe purè ſine die ſtipulatum. quod habetur ſuprà libro proximo, capite 12.reg.1.excep.5. Tertium exemplum eſt, ſi cum quis promiſiſſet ita, Quidquid conſtitiſſet patrem meum tibi debere, ſoluam: poſt ſtipulationem, non ante, debitum patris conſtare cœperit: hoc enim caſu, ſi dicat ſtipulator, actum inter eos eſſe, quandocunque conſtiterit debitum, promiſſorem obligatũ: promiſſor contrà, cùm de præterito tantùm tempore ſtipulatio ſit concepta, niſi tempore ſtipulationis conſtituiſſet, ſe abſoluendum: ſecundum promiſſorẽ contra ſtipulatorem interpretatio eſt facienda. l.qui Romæ.122.§.Agerius.ff.de verborum obligationib. Planè huius regulæ exceptio eſt: Niſi verba pro ſtipulatore ſint clara & aperta. tunc enim, ſi promiſſor dicat aliud actum, niſi probauerit, pro ſtipulatore contra promiſſorem eſt pronunciandum.d.l.99.l.ille aut ille. 25.in fin ff.de leg.3. Concordat item j.reg prox. Huius exceptionis exemplum proponitur l.ſi mihi.110.§. ſi ſtipulatus.ff.de verbor.oblig. Aliud l.pluribus.6.ff. de acceptilationibus. Plura de regula propoſita vide j.lib.18.cap.10.quæſt.5.reg.1.

IIII. Regula: In re dubia, verba potius ſunt ſpectanda ſtipulationis. l.ſi ita.126.§.Chryſogonus. ibi: plerunq; enim.ff.de verb.obligat. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ.reg prox.except.1.

V. Regula: De quibus ante ſtipulationem conuenit, ea in ſtipulatione repetita credũtur. l.Titia.134. §.idem reſpondit.ff.de verb.oblig. Exemplum proponitur l.item quia.4.§.fin.ff.de pactis. Aliud d.l.134. §.fin. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ex repetitione illa inutilis efficeretur ſtipulatio.d.§.idem reſpondit. Exemplum proponitur l.ſi ita.126.§.Chryſogonus.ibi: ſequens.ff.de verb.obligat. Altera exceptio eſt: Niſi cum quis ſortem ſtipulatus eſſet qua die petierit, & vſuras in dies triginta: hoc enim caſu dies qua petierit, in vſurarum ſtipulatione repetitus non videtur. l.ita quis.135.in princ.ff.d.tt.

VI. Regula: Quoties tempus in ſtipulatione adijcitur, regulariter a die ſtipulationis incipit currere. approbatur exemplo d.l.135.in prin. l.19.§.fin.ff.iudicatum ſolui. M.I.R.lib.5.cap.1.reg.72. Cuius exceptio prima eſt: Niſi quis pro muliere dotem intra annum dare promiſit. hoc enim caſu annus non ex die ſtipulationis, ſed ex die nuptiarum currere incipit. l.tali ſtipulatione.48.in princ. ff.de iure dotium. Altera exceptio eſt: Niſi quis dotem reddi ſtipulatus ſit, ſi mulier intra annum conſtante matrimonio ſine liberis deceſſerit. nam & hoc caſu annus à die nuptiarum, non a die ſtipulationis eſt numerandus. quæ exceptio approbatur argumento d.l.48. in princ. Ita reſpondi conſultus de caſu, quo pater pro filia dotem dans, eam reddi ſtipulatus erat, ſi filia intra biennium ſine

liberis

liberis deceſſerit, eaq́ deceſſerat intra bienniũ à tempore nuptiarum numerandum: ſed ſi à die ſtipulationis biennium numeratum eſſet, poſt, non intra biennium deceſſerat.

VII. Regula: Quod minus eſt, quodq́ longius eſt, videtur in obligationem deductum l. ſi ita. 109. in fin. ff. de verb. obligat. Eiuſq́ exemplum vide ſ̄. lib. prox. cap. 12. reg. 5. item aliud ſ̄. cap. prox. reg. 5.

VIII. Regula: Clauſula generalis non refertur ad ſpecificata. l. doli clauſula. 119. ff. de verbor. obligat. Concordat l. ſtipulationes. 53. ff. eod. tit.

IX. Regula: In ſtipulationibus id tempus ſpectandum, quo fit ſtipulatio. l. non omne. 186. §. fin. ff. de regulis iuris. Exemplum proponitur l. quæ legata. 18. §. ſi filius ff. eod. tit. Concordat l. ſi filiusfamiliás. 78. in princ. ff. de verb. obligat. Aliud exemplum habetur l. inter ſtipulantem. 83. §. ſacram rem. ibi: quamuis res ſacra. ff. de verbor. obligat. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi quis rem ſuam ſub conditione ſit ſtipulatus. tũc enim ſpectatur tempus, quo conditio exiſtit, vt ſi eo tempore ſtipulatoris res amplius non ſit, valeat ſtipulatio. approbatur p̃ ea quæ propoſita ſunt ſ̄. lib. prox. cap. 15. except. 30. repl. 2.

X. Regula: In prætorijs ſtipulationibus prætoris eſt interpretatio. l. in prætorijs. 8. ff. de prætorijs ſtipulationibus.

XI. Regula: Stipulatio vtilis per inutilem non viciatur. l. 1. §. ſed & ſi mihi, in fin. ff. de verb. oblig. Hactenus regulæ præſumptionum, & obſcurarum ſtipulationum. Sed & plures huiuſmodi regulas vide ſ̄. libro 2. cap. 24.

ADFINIA ACTIONIS ex ſtipulatu remedia. Cap. VIII.

PRima regula, De certi condictione. Si certa eſt ſtipulatio, non ex ſtipulatu actio, ſed certi condictio hinc competit. quæ regula approbatur l ſi quis. 24. ff. ſi certum petatur. Concordat Inſtit. de verbor. obligat. in princ. Hæc regula definitione ac ſpeciebus certæ & incertæ ſtipulationis declaratur ſ̄. cap. 1. diuiſ. 3. quæ hic repete.

II. Regula: Si ſtipulatio inutilis alicui contractui interuenit: ex ipſo contractu, cui interuenit ſtipulatio, ſupereſt actio. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. cap. 2. regul. 8. item ſ̄. lib. prox. cap. 15. except. 26. replic. 14.

III. Regula: De doli actione, ſi res promiſſa dolo alterius perierit, proponitur l. arbitrio. 18. §. fin. ff de dolo malo. Concordat l. ſi fideiuſſor. 19. ff. eod. tit. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi poſt moram fideiuſſor animal promiſſum occiderit. tunc enim nihilominus ex ſtipulatu actio aduerſus fideiuſſorem ſupereſt. d. l. 19. Sed & approbatur l. mora. 88. in fine. ff. de verbor. obligationib.

IIII. Regula: Si ſtipulatio inutilis vel imperfecta ſit, ex doli clauſula incerti competit actio ad ſtipulationem vtiliter interponẽdam vel perficiendam: l. ex ea parte. 121. in princ. ff. de verb. obligat. Exemplum proponitur l. ſi ſine. 22. §. ſi in ſtipulatione. ff. rem ratam haberi.

V. Regula: De actione Quod iuſſu, proponitur l. 1. §. ſi quis igitur. ff. de verb. oblig.

VI. Regula: Si quis aliquid dari vel fieri ſtipulatus ſit: & niſi fiat, pœnam quoque: tam ad rem, quàm ad pœnam agi poteſt, prout actori placuerit. approbatur exemplo l. qui Romæ. 122. §. Flauius. ff. de verb. obligationibus. Alio l. prædia. 28. ff. de action. empti. Alio l. duo. 71. in princ. ff. pro ſocio. Alio l. reſcriptum. 10. §. ſi pacto. ff. de pactis. Item approbatur alio exemplo ſeu argumento l. ſtipulatio. 21. §. fine autem. ff. de noui operis nunciatione. Concordat item l. ita ſtipulatus. 115. §. fin. ff. de verbor. obligationib. M. I. R. lib. 5. cap. 4. regul. 18. Planè contradicit regulæ propoſitæ primùm quidem l. obligationum. 43. §. fin. ff. de actionibus & obligationib. Ex qua conſtat, priorem obligationem per ſequentem pœnalem ſtipulationem nouari ac perimi. Igitur ex ea amplius agi non poteſt, vt detur vel fiat id quod ſub pœna eſt promiſſum: ſed ad ſolam pœnam ſupereſt actio. In qua ſententia etiam plerique ſunt Doctores. Zaſius tamen & alij quidam, propoſita lege non obſtante, cenſent priorem ſtipulationem per ſequentem pœnalem non tolli: ſed in arbitrio eſſe actoris, qua potius experiri velit. Cui ſententiæ & ego accedo, non ſolùm propter exempla ſuperius propoſita, ſed quia iure nouo poſterior contractus non nouat priorem, niſi ſpecialiter in eo exprimatur, quòd prioris nouandi animo fiat. l. fin. C. de nouationibus. Inſtit. quibus modis toll. obligat. §. ſed cũ hoc quidam. Stante igitur propoſita regula firma, videamus eius exceptiones. Harum prima eſt: Niſi nominatim conuenit, vt re non præſtita, ſola pœna petatur. d. l. 115. §. fin. ff. de verborum obligationibus. Altera: Niſi alterum petitum ſit, hoc eſt, vel res vel pœna: tunc enim actor à petitione alterius ſubmouetur. approbatur per ea quæ proponentur infrà capite proximo, ſpecie 2. regul. 3. except. 2. M. I. R. lib. 5. cap. 3. regul 5. except. 49. Tertia: Niſi ita facta ſit ſtipulatio, Si fundum non dederis, centum dare ſpondes? non ita: Fundum dare ſpondes: & ſi fundum non dederis, &c. l. obligationum. 43. §. penul. ff. de actionib. & obligationib. l. ita ſtipulatus. 115. in fin. ff. de verborum obligationib. Quarta exceptio eſt: Niſi ita ſeruum communis Titij & Mauij ſit ſtipulatus, Decem calendis Titio dare ſpondes? & ſi decem calendis Titio non dederis, viginti Mauio dare ſpondes? hoc enim caſu, ſi Titio decem calendis data non ſunt: poſtea Titius ad decem danda agens, exceptione repellitur. l. 1. §. fin. ff de ſtipulat. ſeruor. Quinta: Niſi res ipſa præſtari amplius non poſſit. tunc enim ad ſolam pœnam agitur, non ad intereſſe. Inſtit. de inutilibus ſtipulationibus §. alteri. ibi: pœnam enim. Hactenus de cauſa actionis ex ſtipulatu, eiuſq́ exceptionibus dictum eſt: item quibus ex ſtipulatu actio competat? quid in ea veniat? quæ ſint eius adiuncta & officia iudicis? quæ adfinia remedia? Aduerſus quos competat? tractatum ſ̄. lib. proxim. cap. 5. item cap. 17. quæſt. 2. Quando competat? vide ſ̄. eod. lib. prox. cap. 12. Cum itaque de ipſa ſtipulatione, eiuſq́ actione ſit dictum: ſupereſt, vt nunc de quibuſdam ſtipulationis ſpeciebus in genere agamus.

DE QVIBVSDAM ſtipulationis ſpeciebus. *Cap. IX.*

DE CONDITIONALI ſtipulatione, prima ſpecie.

PRima regula, De definitione eius, proponitur Inſtit. de verb. oblig. §. ſub conditione.

II. Regula: Pendente conditione ſtipulationis, nihil ex ea debetur, tantumq́; ſpes eſt debitū iri. Inſt. eod. tt. §. ex conditionali.

III. Regula: Exiſtente conditione ſtipulationis, ex ea competit actio. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi cum ſub pluribus conditionibus ſtipulatio contracta eſſet, quædam tantùm, non omnes extiterint. approbatur exemplū l. ſi quis. 129. ff. de verb. obligat. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi nō coniunctim, ſed diſiunctim plures conditiones in ſtipulatum ſint deductæ. d. l. 129. Concordat l. ſi ita. 63. ff. d. tt. Cuius duplicatio eſt: Niſi plures conditiones negatiuæ diſiunctim ſint propoſitæ. tunc enim, quamuis vna extiterit, cæteris tamen deficientibus deficit ſtipulatio. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 14. cap. 1. quæſt. 3. except. 11. repl. 1. dupl. 3. Altera exceptio eſt: Niſi cùm pœna promiſſa eſſet ſub hac conditione, Si promiſſor quid non fecerit: per promiſſorem non ſtet, quo minus faciat. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 4. except. 3. Alias propoſitæ regulæ exceptiones vide ſ. lib. 14. cap. 1. quæſt. 3.

IIII. Regula: Deficiente conditione ſtipulationis, ipſa deficit ſtipulatio. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. prox. cap. 15. exc. 42. item lib. 14. cap. 2.

DE POENALI STIPVLAtione, ſpecie ſecunda.

I. Regula, De vſu huius ſtipulationis, proponitur Inſtit. de verb. oblig. §. non ſolùm. Concordat l. vlt. ff. de prætor. ſtipul.

II. Regula, De forma concipiendæ ſtipulationis pœnalis, proponitur d. §. non ſolùm. ibi: itaque ſi quis. Concordat l. cum quid. 71. ff. de verb. oblig. item l. continuus. 137. §. ſi vt aliquid. ff. eod. tt.

III. Regula: Ex ſtipulatione propoſita, ſi factum non ſit quod eſt promiſſum, regulariter quidem ad pœnam præſtandam cōpetit actio. Cuius exemplum proponitur l. qui Romæ. 122. §. fin. ff. de verborum obligationibus. M. I. R. lib. 5. cap. 4. reg. 20. Exceptio prima eſſe videtur: Niſi prætoriæ ſtipulationi pœna ſit adiecta. Sed reprobatur l. in omnibus. 6. ff. de prætorijs ſtipulat. Altera: Niſi rem ipſam, de qua in principali obligatione conuenit, actor petierit, eaq́; ei ſit ſoluta. l. apud Celſum 4. §. Labeo ait, ſi de homine. ff. de doli mali except. l. vltima, in fin. ff. de eo quod certo loco. l. prædia. 28. ff. de actionib. empti. M. I. R. d. regula 20. except. 18. Exemplum etiam proponitur l. reſcriptum. 10. §. ſi pacto. ff. de pact. Huius exceptionis replicationes duæ ſunt. vna quidem hæc: Niſi ita ſpecialiter conuenerit, vt commiſſa pœnali ſtipulatione, & rem & pœnam petere liceat. Altera: Niſi iuramento etiam prior contractus ſit firmatus. quæ duæ replicationes approbantur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 2. cap. 41. except. 27. Tertia replicatio eſt: Niſi vſurarum loco pœnalis ſtipulatio facta ſit. conſtat ꝑ ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. prox. cap. 7. quæſt. 1. cauſ. 1. except. 10. Quarta: Niſi pro parte tantùm ſolutio facta eſt. approbatur ꝑ ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. prox. cap. 5. reg. 5. except. 7. repl. 6. in fin. item ſ. lib. 24. cap. 9. except. 15. replic. 1 dupl. 4. Sed & eius exemplum eſt l. 9. §. ſi plurium. ff. ſi quis cautionibus. Planè quæcunque replicationes ſolutionis exceptioni obſtant, propoſitæ quoq́; exceptioni nō inutiliter obijci poſſunt: veluti, Si non ſolidum quod ſub pœna promiſſum eſt, præſtitum vel ſolutum ſit: Si aliud: Si ſolutum repeti poſſit, &c. Tertia exceptio eſt: Niſi nouatio obligationis ſit facta. l. ſi creditor. 15. ff. de nouationib. Quarta: Niſi vltra legitimum vſurarum modum pœnam quis ſit ſtipulatus. l. pœnam. 44. ff. de vſuris. l. cum allegas. 15. item l. cum non. 16. C. eodem tt. M. I. R. d. regula 20. except. 3. Huius exceptionis replicationes vide ſ. lib. prox. cap. 7. quæſt. 2. regul. 1. Quinta exceptio eſt: Niſi reus ad rem ipſam præſtandam non fuerit interpellatus. approbatur & diſtinguitur ſ. cap. 4. except. 6. M. I. R. lib. 5. cap. 4. regul. 20. except. 6. Sexta: Niſi per creditorem ſteterit, aut ſaltem non per promiſſorem, quo minus id quod ſub pœna promiſſum eſt, præſtiterit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 4. except. 3. Septima: Niſi eo tempore quo præſtandum eſt ſub pœna promiſſum, promiſſor mortuus ſit, eiuſq́; hæreditas nondum ſit adita. reprobatur ſ. d. cap. 4. except. 7. Octaua: Niſi principalis contractus, cui pœnalis ſtipulatio acceſſit, non ſubſiſtat. approbatur regula vulgari hac: Cùm cauſa principalis non ſubſiſtit, nec ea quæ ſequuntur, locū habent. M. I. R. d. reg. 20. except. 10. Eiuſq́; exemplum proponitur l. ſi homo. 69. ff. de verb. obligat.

IIII. Regula: Etiam aduerſus hæredem datur hæc actio ex ſtipulatu pœnalis, quamuis aduerſus defunctum non fuerit inchoata. de qua re vide ſ. libro 15. cap. 5. reg. 5. except. 1. replic. 4.

V. Regula: Ad fine actionis ex pœnali ſtipulatione remedium eſt, vt agatur ex contractu principali ad rem ipſam. de qua re vide ſ. cap. prox. reg. 6.

DE STIPVLATIONE rem habere licere: tertia ſpecie.

I. Regula: Regulariter quidem ſtipulatio hæc, Rem habere licere: vtilis eſt. l. ſtipulatio iſta. 38. in princ. ff. de verbor. obligat. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi quis per alium habere licere promiſerit. d. l. 38. Plura de hac exceptione eiuſq́; replicationibus vide ſ. libro prox. cap. 15. except. 24. Altera exceptio eſt: Niſi non ſuam rem, ſed alienam habere licere promiſerit. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 38. §. quæſitum. Tertia: Niſi ſeruus ſibi habere licere ſit ſtipulatus. reprobatur d. l. 38. §. hi qui ſunt. ibi: ſed ſi ſeruus. Quarta: Niſi ſeruus promiſerit per ſe non fieri, quo minus alteri habere liceat. reprobatur d. §. hi qui ſunt, verſ. ſed mihi videtur.

II. Regula: Declaratur ſtipulatio propoſita d. l. 38. §. ſed quatenus. & §. habere. ff. de verb. obligat.

Concor-

Concordat l.habere.188. ff.de verb.ſignific.

III.Regula: Committitur ſtipulatio propoſita, ſi ſtipulatori de re controuerſia moueatur.d.§.ſed quatenus. Concordat l.nuda.5.ibi: huius etiam. C de contrab.ſtipul. M.I.R.d.cap.4.reg.21. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi alius non promiſſor controuerſiam faciat.l.ſtipulatio iſta.38.in prin.ff. de verb.oblig. Altera: Niſi alij quàm ſtipulatori controuerſia fiat.approbatur ſimul & diſtinguitur ē.cap.4.excep.2. Tertia: Niſi non de proprietate, ſed de poſſeſsione vel alio iure actori fiat controuerſia. reprobatur d.l.38.§.ſi quis fortè.

DE STIPVLATIONE POENALI, ſi eum aliter quàm vt filium obſeruaſſet: quarta ſpecie.

I. Regula: Committitur hac ſtipulatio, ſi promiſſor filium exhæredauerit, vel emancipauerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.quidam.132.ff.de verb. oblig. Cuius exceptio eſt: Niſi promiſſor eum de quo promiſsio facta eſt, in locum filij adoptauerit.d.l.132. verſ.ſed videamus.

II. Regula: Is de quo ſtipulatio facta eſt, exhæredatus, de inofficioſo aget. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.132. verſ.ergo exhæredatus.

DE DVOBVS REIS STIpulandi & promittendi.
Cap. X.

Qvinta ſtipulationis ſpecies eſt, ſi duo pluréſue eandem rem pronunſerunt, vel ſtipulati ſunt, de qua hic agendum.

I. Regula: Qui dicantur rei ſtipulandi & promittendi, definitur Inſt.de duob.reis ſtipul.in prin. Concordat l.1.ff.de duobus reis conſtit. ff.M.I.R.d.cap.4. regul.22. Exceptiones huius regulæ vide infrà regula proxima.

II.Regula: Si duo ſint rei ſtipulandi, ſingulis in ſolidum competit actio. Item, ſi duo ſint rei promittendi, aduerſus ſingulos in ſolidum actio datur. inſt.d.tt. de duobus reis. §.ex huiuſmodi. l. 2. & l.in duobus.3. §.vbi duo.ff.eod.tt.l.1.cum duab.leg.ſeqq. C.de duobus reis. M.I.R.d.reg.22. Planè regula propoſita videtur mutata ac ſublata Nouell.conſtit.99.M.I.R.d. cap.4.reg.23.in fin. Exceptio prima eſſe videtur: Niſi duo pluréſue non ſtipulati ſint ſimul vel promiſerint, ſed alio modo ſe obligauerint vel contraxerint. ſed reprobatur l.eandē rem.9.in prin.ff.de duob.reis conſtit. Sed quod ibi Iuriſconſultus etiam teſtamento duos reos conſtitui inquit, illi contradicere videtur l.ſiue à certis.17.ff.eod.tt.

II.Exceptio: Niſi non ſit adiectum, ſingulos in ſolidum ſtipulatos vel ſpopondiſſe, vel reos ſtipulandi aut promittendi eſſe. l.res promittendi.11. §.cùm tabulis.ff.de duob.reis conſtit. l.exprimere.3. C.eod.tt. item Nouell.conſt.99. §.1. M.I.R.d.reg.22. except.1. & d.reg.23.except.1.

III.Exceptio: Niſi non eodem, ſed diuerſo tempore ſtipulati ſint, vel promiſerint. l.ſi ex duobus.12. in princ. ff.de duob.reis conſtit. l.duos reos.6. §.duo rei. ff.eod.tt. Item Inſtit.d.tt.in princ. ibi: nam ſi prius. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi modicum tempus interueniat.d.§.duo rei.

IIII.Exceptio: Niſi ſtipulatio prætoria ſit. reprobatur l.& ſtipulationum.14. ff.de duob.reis conſtit.

V. Exceptio: Niſi ex duobus promiſſoribus alter obligari non poſſit. approbatur exemplū l.ſi ex duobus.12.§.fin.ff.d.tt.

VI.Exceptio: Niſi mulier cum aliquo promiſerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.vir vxori.17. §.final.cum leg.ſeq. ff.ad S C.Velleianum.

VII.Exceptio: Niſi non ipſi rei, ſed ſeruus eorum communis ſit ſtipulatus. reprobatur l.ſi ſeruum.29. ff. de ſtipulat.ſeruor.

VIII.Exceptio: Niſi rei non ſibi, ſed ſeruo communi dari ſint ſtipulati. reprobatur l.ſi ex re.28.§.ſi ipſi. ff.de ſtipulat.ſeruor.

IX. Exceptio: Niſi operarum ſtipulatio facta ſit. reprobatur l.nemo.5. ff de duob.reis conſtit.M.I.R.d. reg.23.except.2.

X. Exceptio: Niſi id quod in ſtipulationem deducitur, in ſingulis perſonis proprium intelligatur: vt dos, vſusfructus, &c. l ſi id.15. in princ.ff.d.tt.

XI. Exceptio: Niſi res quæ alterius ſtipulatoris eſt, in ſtipulationem deducatur.d.l.15.§.1.

XII.Exceptio: Niſi vnus promittat, quanto minus ab altero ſtipulator conſequi poteſt. hi enim duo non ſunt rei promittendi. l.decem.116. ibi: Paulus notat. ff.de verb.oblig.

XIII. Exceptio: Niſi alius purè promittat, alius in diem vel ſub conditione. reprobatur l. ex duobus. 7. ff.de duobus reis conſtituendis. M.I.R. d.regul. 23. except. 3.

XIIII.Exceptio: Niſi cum apud duos deponeretur, vnus culpam quoque promiſerit, alter non. l.eandem rem.9. §.ſed ſi quis. ff. eod.tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi cum ambo culpam promiſiſſent, alteri poſtea pacto culpa ſit remiſſa. d. §.ſed ſi quis. verſ.non idem.

XV.Exceptio: Niſi duobus interrogatis, vnus tantùm reſponderit.l.duos reos.6. in prin. ff.de duob.reis conſtituendis.

XVI. Exceptio: Niſi cum ita interrogati eſſent, Spondetis? reſpondeant, Spondeo: aut interrogati, Spondes? reſpondeant, Spondemus. reprobatur l.duo rei.4. ff.d.tt.

XVII.Exceptio: Niſi vni reo promittendi pecunia numerata ſit, alteri non. reprobatur l.propter.4. C.eod.tt. M.I.R.d.reg.23.except.5.

XVIII.Exceptio: Niſi ex alterius rei facto agatur. reprobatur l.ex duobus.18.ff.d.tt.

XIX. Exceptio: Niſi alter reus promittendi præſens quoq; ſit, & ſoluendo exiſtat. Nouell.conſt.99. M.I.R.d.reg.23.except.4.

XX.Exceptio: Niſi cum res duobus commodata eſſet, re furto ablata, vnus ex ijs agens duplum ſit conſecutus. l.vnde quæritur.7.ff.commodati.

XXI.Exceptio: Niſi creditor à ſingulis partem virilem acceperit. l.ſi creditores.18. C.de pactis. M.I.R. d.reg.23.except.7.

XXII. Exceptio: Niſi creditor vnum elegerit. hoc enim caſu actio aduerſus alterum illi videtur dene-

ganda. Sed reprobatur l.vlt. ibi: idemq́; in duob.reis. C.de duobus reis.

XXIII. Exceptio: Niſi creditor ſingulos pro parte conuenire velit. l.in duob.3.§.vbi duo. ibi: partes autem.ff.de duob.reis conſtit. Concordat l.reos promittendi.11.in prin.ff.d.tt. Hac de ſecunda regula eiuſq́; exceptionibus ſint dicta.

¶ III. Regula: Vno reorum promittendi liberato, liberatur & alter. approbatur ſimul & diſtinguitur ĵ.libro 24.cap.5.quaſt.4.reg.2.

DE EO QVOD CERto loco dari oportet. Cap. XI.

SExta ſtipulationis ſpecies eſt de ſoluendo in certo loco: ex qua oritur actio arbitraria, de qua hic agendum.

I. RATIO & vſus huius actionis proponitur l.1.ff. de eo quod certo loco. l.ideo.3.ff.d.tt. item Inſtit. de actionibus. §.loco plus. ibi: propter quam cauſam.

II. GENVS.

Arbitraria eſt actio Inſt. de actionibus. §.præterea. quaſdam. Concordat d.l.3.ff.de eo quod certo loco.

III. CAVSAE EX QVIBVS datur hæc actio?

I. Cauſa: Si quis certo loco rem dari ſit ſtipulatus. l.2.§.1.ff.de eo quod certo loco.

II. Cauſa: Si quis alio loco, quàm in quem ſtipulatio facta eſt, agat, non facta mentione eius loci de quo conuenit: reo per hanc actionem ſuccurritur in id quanti ſua intereſt ſuo loco actum eſſe. d.l.2.in princ. & §.nunc de officio. item Inſtit. de actionibus. §. loco plus. ibi: propter quam. Huius cauſa exceptio prima eſt: Niſi actor ſuo loco, in quem ſtipulatio facta eſt, agat. tunc enim quamuis non faciat mentionem eius loci, rectè tamen agit. Inſtit. d.verſ propter quam, in fine. Secunda: Niſi Epheſi aut Capuæ dari ſit ſtipulatus. tunc enim ſi in alterutro horum loco petat, non habet neceſſe alterius loci mentionem facere. l.2. §.ſi quis Epheſi, cum ſequentibus. ff.de eo quod certo loco. Tertia: Niſi Epheſi & Capuæ dari ſit ſtipulatus. reprobatur d.l.2.§.ſi quis ita. Reliquas exceptiones vide ĵ.cauſ prox.

III. Cauſa: Si alio loco, quàm quo dare promiſit, ſoluat debitor. l.vnica. C.vbi conueniatur qui certo loco. d.l.2.in princ. & §.Iulianus. l.1. l.in bonæ fidei.7. in fine. item l.is qui.9.ff.eod.tt. Huius regulæ exceptiones hæ ſunt. Prima: Niſi eo loco agatur, vbi vt ſolueretur conuenit. l.quod ſi. 4. in princ. ff.de eo quod certo loco. Secunda: Niſi ibi vbi ſoluendum eſt, pecunia actori ſit oblata, vel depoſita, vel de ſoluendo eo loci caueatur. d.l.4.§.interdum. Tertia: Niſi non ſtipulatio facta ſit, vt certo loco ſoluatur: ſed vel hæres à teſtatore iuſſus ſit, vel mutua pecunia data, vt certo loco reddatur. reprobatur l.ſi hæres.5.cum lege ſequente. ff.de eo quod certo loco. Planè admittitur, ſi in bonæ fidei contractu conuenit vt certo loco ſoluatur. hoc enim caſu arbitraria actio non competit, ſed bonæ fidei actio. Quæ diſtinctio approbatur l.in bonæ fidei.7. ff.eod.tt. Quarta exceptio: Niſi debitum ſolutum ſit. reprobatur l. 2. §.idem Iulianus. ff. de eo quod certo loco. Contradicere videtur l.vlt. in fine.ff.eod.tt. Quinta: Niſi poſt commiſſam ſtipulationem propoſitam fideiuſſor ſit acceptus. videtur approbari d.l.vltima.

IIII. ADVERSVS QVOS DAtur actio propoſita?

I. Regula, De mandatore, proponitur l.ſi vt.61.ff. de fideiuſſoribus.

II. Regula, De fideiuſſore, habetur l.centum Capua.8 ff.de eo quod certo loco. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi per reum, non per fideiuſſorem ſteterit, quo minus pecunia debito loco ſoluatur. d.l.8.

V. VBI ET APVD QVEM competat?

De loco, quo quis ſoluturum ſe conſtituit, & alio, l.43.ff.de iudicijs. l.qui Romæ.122.in prin.ff.de verb. oblig. & l.vnica. C.vbi conuenitur qui certo loco.

VI. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula, De eo quod actoris intereſt, proponitur l.2.in prin. & §.fin.ff.de eo quod certo loco. l.vnica. in fine. C.vbi conueniatur qui certo loco. item Inſtit. de actionib. §.loco plus. ibi: in qua ſcilicet.

II. Regula: Sorte alibi ſoluta, non tota ſumma, ſed intereſſe tantum manet in obligatione. d.l.2. §.idem Iulianus.

VII. ADIVNCTVM OFFIcium iudicis in hac actione.

Aequitatem ante oculos habere debet. l.quod ſi.4. in fine.ff.de eo quod certo loco.

VIII. ADFINIA REMEDIA.

Bonæ fidei actio, ſi in aliquo contractu bonæ fidei de loco ſolutionis conuenit, competit, non actio propoſita. l.in bonæ fidei.7.ff.de eo quod certo loco.

DE PRAETORIIS STIpulationibus. Cap. XII.

SEptima ſtipulationis ſpecies eſt, ſtipulatio prætoria, de qua in genere hic agendum, ſingulis eius ſpeciebus ſuis locis ſubiectis.

I. DEFINITIO prætoriarum ſtipulationum proponitur l.ſtipulationum. 5. §.prætoriæ. ff. de verbor. obligationib.

II. DIVISIONES PRAETOriarum ſtipulationum, & ſpecies.

I. Diuiduntur in iudiciales, cautionales & communes, l.1.ff.de prætor. ſtipul.

II. Diuiſio, quòd aliæ ſatiſdationem exigunt, aliæ nudam repromiſsionem, proponitur d.l.1. §.ſtipulationum, vſq; ad §.fin.

III. Diuiſio, quòd aliæ rei reſtitutionem continent, aliæ incertam quantitatem, proponitur & declaratur l.2.ff.de prætor. ſtipul. Hæ ſunt diuiſiones & ſpecies prætoriarum ſtipulationum. De ſingulis ſuis locis copioſius tractatur.

III. PROPRIA PRAETORIArum ſtipulationum.

I. Regula: Legem accipiunt de mente prætoris. nihilq́; in illis eſt immutandum. Quæ regula approbatur l.

tur l.in conuentionalibus.52. in princ. ff.de verborum obligationibus.

II.Regula: Prætoris eſt addere, detrahere vel immutare in his ſtipulationibus: item cognoſcere, an ſtipulatio hæc ſit interponenda, necne? l. 1. §. fin. ff. de prætor. ſtipulat.

III.Regula: Prætoris eſt interpretatio in his ſtipulationibus, eiuſq; mens æſtimanda eſt. l.in prætorijs.8 ff.d.tt.

IIII. CAVSAE EX QVIbus cauendum.

Cauſas ex quibus cauendum, vide in ſingulis ſtipulationis ſpeciebus: vt in ſtipulatione, Ratam rem haberi, Iudicatum ſolui, Rem pupilli ſaluam fore, &c. Quarum cauſarum exceptio generalis eſt: Niſi ſemel ſit cautum. Quæ vt ipſo iure ſubſiſtit, ita recipit replicationem hanc: Niſi cautum eſſe deſierit. l prætoria.4.ff.de prætor ſtipulat.

V. QVOMODO SEV QVO cautionis genere cauendum?

Regulariter quidem nõ niſi per fideiuſſores cauendum l.prætoria.7. in princ. ff.d.tt. Concordat l.1.§. ſtipulationum ff.eod.tt. M.I.R.lib.2.cap.7.regul.37. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi nomine noui operis, quod in publico fit, caueatur. tunc enim ſufficit nuda repromiſſio.d.§.ſtipulationum. Cuius replicatio eſt: Niſi quis non ſuo, ſed alieno nomine de opere publico caueat. hic enim ſatiſdare debet d.§ ſtipulationum. ibi: ſed & hi quidem. Altera exceptio eſt: Niſi de damno infecto ædium nomine caueatur. tunc enim ſufficit nuda repromiſſio. d.§.ſtipulationum. ibi: item ex cauſa. Tertia: Niſi ſtipulatio duplæ interponatur. d.§ ſtipulationum. ibi: ſtipulatio duplæ. Quarta: Niſi fideiuſſores habere non poſſit. tunc enim iuratoria cautio ſufficit. approbatur in caſu Nouell.conſt.112.§.cæterum. ibi: quòd ſi dicat. M.I.R.d. reg.37.except 1. Quinta: Niſi cautionis, non ſatiſdationis vocabulum in lege poſitum ſit. approbatur per ea quæ habentur s.lib.2.cap.12.in princ. Plura de regula propoſita eiuſq; exceptionibus vide ſuprà lib.2.cap.14.quæſt.3.

VI. QVID SEV DE QVA re cauendum?

I. Regula: Aut vt res reſtituatur, aut vt incerta ſumma præſtetur, cauẽdum. approbatur ſimul & declaratur l.2.ff de prætor ſtipulat.

II. Regula: In ijs ſtipulationibus, in quibus de incerta ſumma, ſed quanti ea res eſt, cauendum: commodius eſt certam pœnam ſtipulari.l.vltim.ff.eod.tt. Concordat Inſtit.de verbor.obligat.§.non ſolùm.ibi: & in huiuſmodi.

VII. QVIBVS CAuendum?

Et procuratoribus caueri poteſt. l.generaliter. 3. ff.de prætor.ſtipulat. Hactenus de prætorijs ſtipulationibus. Sed & plura ad eas pertinentia vide ſuprà in tractatu ſtipulationum generali. De obligationibus igitur, quæ verbis contrahuntur, tam in genere, quàm in ſpecie ſatis ſit dictum: nunc de obligationibus quæ re conſiſtunt, eſt diſpiciendum.

DE OBLIGATIONIBVS QVAE RE CONtrahuntur, earũmque actionibus.

LIBER XVII.

DE MVTVO ET EIVS condictione. Cap. I.

PRIMO, Etymologia mutui ſeu ratio nominis proponitur l.2.§.appellata. ff ſi certum petatur. Concordat Inſtit. quibus modis re contrah.obligatio. §.1.

II. PROPRIVM MVTVI.

I. Regula, De ſubiecto mutui, proponitur Inſtit. quibus modis re contrah.obligat.§.1.l.1. §.re contrahitur. ff.de actionib.& obligat. item l.2.§.mutui.ff. ſi certum petatur.

II.Regula: In mutuo aliud pro alio, eiuſdem tamẽ generis, ſoluitur. d.§.mutui.d.l.2.in princ. Inſt.quibus mod.re contrah. §.1. & §.item is cui. ibi: ſed is ab eo. M I R.lib.5.cap.12.regul.5.except.6.replic.11.

III.Regula: Mutui datione transfertur rei dominium. approbatur per ea quæ allegata ſunt s.quæſt. proxima.

III. DIFFERENTIA *mutui & crediti proponitur l.2.§.creditum.ff ſi certum petatur.*

IIII. DIFFERENTIA *mutui & commodati habetur Inſt quib.mod.re contrah.oblig. §. item is cui. l.1. §.is quoq; cui. ff.de action.& obligat. item l.2.in princ. ff.ſi certum petatur. Hactenus de ipſo mutuo, nunc de eius actione dicendum.*

V. DE CERTI CONDIctione ex mutuo.

I. CAVSA HVIVS ACTIOnis, cum eius exceptionibus.

Si mutuum datum ſit, datur condictio certi ex mutuo. Inſt.quib.mod.re contrah.oblig.§.1.in fine.M.I. R.lib.5.cap.5.reg.1. Huius autem regulæ exceptiones hæ ſunt.

I.Exceptio: Niſi non dominus mutuum dederit. approbatur ſimul & diſtinguitur j.except.13.

II.Exceptio: Niſi ſeruus mutuum dederit. reprobatur, certis tamen conditionibus, infra d.except.13. replic.4.

III. Exceptio: Niſi filiusfamiliâs mutuum dederit.reprobatur l.2.§.ſi in mutui.ff ſi certum petatur.

IIII. Exceptio: Niſi pupillus crediderit. ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius replicatio eſt: Niſi pecunia à pupillo credita conſumpta ſit. l.nõ omnis.19. §.ſi pupillus. ff ſi certum petatur.

V.Exceptio: Niſi furioſus crediderit. ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius replicatio eſt: Niſi pecunia ſit conſumpta, vel in rem debitoris verſa. l ſi à furioſo.12. ff ſi certum petatur. Concordat l.ſi à furioſo. 23.in princ.ff.de act.& oblig.

VI. Exceptio: Niſi rector prouinciæ, vel aliquis

ex iis qui circa eum ſunt, crediderit. l.principalibus. 33.ff.ſi certum petatur. Concordat l.eos qui. 3. C.d. tt. M.I.R.d.regul.1.except.1. *Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi officiales ſint perpetui. l.præſidis. 34. ff.d.tt.*

VII. Exceptio: Niſi rectori prouinciæ mutua pecunia ſit data. reprobatur d.l.34.in fine.

VIII. Exceptio: Niſi quis iudici mutuam pecuniam dederit. l.penult. C.ſi certum petatur.

IX. Exceptio: Niſi filiofamil.mutua pecunia data ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur ↄ.cap.prox.

X. Exceptio: Niſi pupillo creditum ſit. l.pupillus. 58.ff.de actionib.& obligat. Planè huius exceptionis replicatio prima eſt: : Niſi pupillus ea pecunia locupletior ſit factus. l.apud Celſum. 4. §.ſi quis pupillo. ff. de doli mali except. Altera: Niſi creditor pupillo hæres extiterit. l.Stichum.95.§.aditio. ibi: aliquando.ff.de ſolutionibus. Plures huiuſmodi replicationes vide s̄.lib.15.cap.2.except.1.

XI. Exceptio: Niſi debitori, qui conſilium fraudandorum creditorum iniit, creditum ſit. l.ait prætor.9. ff.de priuileg.credit.

XII. Exceptio: Niſi perdituro pecuniam quis crediderit l.ſi verò.12.§.ſi adoleſcens.ff.mandati.

XIII. Exceptio: Niſi aliena pecunia credita ſit.l. 2.§.in mutui. ff. ſi certum petat. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi pecunia ſit conſumpta. l.ſi à furioſo.12.§.fin.cum lege ſequente. ff.ſi certum petatur. l.non omnis.19. §.fin ff.d.tt. item l.ſi à furioſo.23 §.fin.ff.de actionib.& obligat. Altera replicatio eſt: Niſi is qui alienam pecuniam credidit, eam ſibi reddi ſit ſtipulatus. l.2.C.ſi certum petatur. Concordat l.eius qui.41. §.quod ſi ſtipulatus. ibi: quod ſi ſibi.ff d.tt. Tertia: Niſi quis alienam pecuniam crediderit eius nomine, cuius pecunia eſt. l.ſi abſentis.4. C eod.tt. Quarta replicatio eſt: Niſi ſeruus vel filiusfamiliâs peculiarē pecuniam crediderit. l.2.§.in mutui. ff.ſi certum petatur. Huius duplicatio prima eſt: Niſi ſeruus fugitiuus crediderit. Altera: Niſi contra voluntatem domini ſeruus crediderit. Quæ duæ duplicationes approbātur l.rogaſti.11.§.fin.ff.d.tt. Harum duplicationum triplicatio eſt: Niſi pecunia credita ſine dolo malo ſit conſumpta. d.l.11.in fine. Quinta replicatio eſt: Niſi mandatu vel voluntate domini pecuniam eius qs crediderit. d.§.in mutui. Huius duplicatio eſt: Niſi mortuo demum domino mandante, crediderit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.eius qui. 41. ff.ſi certum pet. Sexta replicatio eſt: Niſi is qui alienam pecuniam credidit, poſtea domino pecuniæ hæres extiterit. d.l.41. De qua re vide plura s̄.lib.7. cap.4.cauſa 1.except.1. Septima replicatio eſt: Niſi cum hæres legatam pecuniam crediđiſſet, legatarius legatum poſtea repudiauerit. l.proinde.8.§.item ſi legatam.ff.ſi certum petatur. Octaua: Niſi cum ex alia cauſa pecunia deberetur, creditor permiſerit debitori, vt eam in cauſam mutui retineret. l ſingularia.15 ff.eod.tt. de qua re vide item ↄ.except.17.repl. 1. Nona: Niſi crediturus pecuniam debitorem ſuum mutuanti ſoluere iuſſerit. d.l.15. de qua re etiam vide itidem d.except.17.replic.3.

XIIII. Exceptio: Niſi communem pecuniam ſocius crediderit. l.ſi ſocius.16. ff.eod.tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi cæteri ſocii conſenſerint. d.l.16. Altera: Niſi pro parte, quam credens ſocius in pecunia credita habet: pro ea enim mutuum conſiſtit. d.l.16. l.nam & ſi.13. §.fin. ff.ſi certum petatur. item l.ſi is.94.in princ. ibi: ſin autem communes.ff.de ſolutionibus.

XV. Exceptio: Niſi pecuniam à pupillo ſibi creditam vel ſolutā alii crediderit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, tanquam alia pecunia credita: verùm eius replicatio eſt: Niſi pecunia ab eo cui data eſt, conſumpta ſit. l.non omnis.19.§.fin. ibi: quapropter.ff.ſi certum petatur.

XVI. Exceptio: Niſi hæres pecuniam alii legatam crediderit. Hæc exceptio eadem ratione ſubſiſtit, qua ſuperior proxima: verùm eius replicatio eſt: Niſi legatarius poſtea legatum repudiauerit. l.proinde.8.§. item ſi legatam.ff.d.tt.

XVII. Exceptio: Niſi nulla re data vel accepta mutuum contrahatur. l.2.§.creditum. ibi: item mutuum.ff.ſi certum petatur. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ex alia cauſa debitori cum creditore conuenerit, vt pecunia quam debet, mutua ſibi concedatur. l.ſingularia.15.ff.eod.tt. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi ſtipulatio non interuenerit. l.ſi ex precio.6. C.eod.tt. Concordat l.q negotia.34. in prin. ff.mandati. Huius duplicationis triplicatio eſt: Niſi ſine ſtipulatione conuenerit, vt pecunia depoſita depoſitario credita ſit. d.l.34. verſ.nec huic ſimile. Altera duplicatio eſt: Niſi pecunia depoſita, & depoſitario vtenda conceſſa, nondum ab eo ſit mota: tunc enim depoſitum in cauſam mutui non tranſit. l.10. ff.ſi certum petatur. Cuius triplicatio eſt: Niſi non ab initio depoſiti, ſed poſtea roganti depoſitario deponens pecunia depoſita vti permiſerit: tunc enim antequam ab eo mota ſit, in cauſam mutui tranſit. l. certi condictio.9.§ fin.ff.d.tt. Hæc de prima replicatione. Altera replicatio eſt: Niſi mutuum petenti dictum ſit, vt à debitore pecuniam acciperet, vel debitor petenti dare iuſſus ſit. l.qui negotio. 34. in princ. verſ.item quod ſi.ff.mandati. l.ſingularia.15.in prin. & l.ſi me.32.ff.ſi certum petatur.

XVIII. Exceptio: Niſi aliud, quàm quod pondere, numero, vel menſura conſtat, in cauſam mutui datum ſit. l.2.§.1.ff.d.tt. Cuius replicatio eſt: Niſi aliud pro pecunia datum ſit vendendum, vt precium in cauſam mutui verteretur. l rogaſti.11.in princ. ff.ſi cert. pet. Concordat l.ſi pro.8.C.d.tt. Contradicit l.q negotia.34.in prin. ibi: his argumento.ff.mandati. Planè huius replicationis duplicatio eſt: Niſi res vendita non ſit, aut vendita quidem ſit, ſed precium nondum receptū. tūc enim nō condictio mutui, ſed præſcriptis verbis actio eſt. l.rogaſti. 20.in prin.ff.de præſcr.verb.

XIX. Exceptio: Niſi pecunia creditori à debitore ita ſit donata, vt ei ſtatim mutua daretur. Hæc exceptio ſtricto quidem iure approbatur, reprobatur verò æquitatis ratione. l ſi tibi.20.ff.d.tt. Concordat l.qui id.34.§.ea lege.ff.de donationib.

XX. Exceptio: Niſi error interuenerit. approbatur exemplis l.ſi ego.18 ff.ſi cert.petat. Contradicit l. cum in corpus.36 ff.de adq.rer.dom. Huius exceptionis re-

nis replicatio eſt: Niſi cùm creditor debitorem ſuum ei qui mutuum rogauerat, promittere iuſsiſſet, is tanquam ab alterius debitore ſit ſtipulatus. l. ſi me. 32. ff. d. tt.

XXI. Exceptio: Niſi ex die, in diem, vel ſub conditione mutuum ſit contractum. reprobatur l. omnia. 7. cum leg. ſeq. ff. ſi certum petatur.

XXII. Exceptio: Niſi illicitas vſuras creditor ſorti miſcuit. reprobatur l. vſuras. 20. ff. de vſuris.

XXIII. Exceptio: Niſi creditor pro pecunia aliam rem diuerſi generis reddi pactus ſit. l. 2. in princ. ff. ſi certum petat. Plura de hac re vide s̄. quæſt. 2. reg. 2.

XXIIII. Exceptio: Niſi ſtipulatio de reddendo mutuo interceſsit. tunc enim verborum obligatio eſt, nō realis. l. ſi ita 126. §. Chryſogonus. ibi: ſupereſt. ff. de verb. oblig. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ſtipulatio ſit inutilis. d. verſ. ſupereſt. Cui concordat l. certi condictio 9. §. numeraui, cum ſeqq. ff. ſi certum petatur. item l. ſi cum. 3. C. de contrah. ſtipul.

XXV. Exceptio: Niſi in mutuo ex meo tuum non fiat. approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. quæſt. 1. cuius ſpecies eſt s̄. except. 13.

XXVI. Exceptio: Niſi debitor vſuras ſoluat. l. ſi bene. 33. ff. de vſuris.

XXVII. Exceptio: Niſi pecunia mutua data ſine dolo vel culpa debitoris perierit. reprobatur Inſtit. quib. mod. re contrah. oblig. §. item is cui. l. 1. §. is quoque. ff. de act. & oblig. item l. incendium. 11. C. ſi certum petatur. Planè admittitur in traiectitia pecunia, ſi conuenerit vt creditoris periculum ſit. l. fœnerator. 6. ibi: ſed cùm traiectitia ff. de nautico fœnore. Huius diſtinctionis replicatio prima eſt: Niſi nō ſpecialiter cōuenerit de periculo à creditore ſuſtinendo. l. vlt. C. eod. tt. Altera: Niſi antequam nauem nauigare conuenit, pecunia perierit. l. in nautica. 3. ff. de nautic. fœn. Tertia: Niſi poſt diem quam de quo conuenit, pecunia perierit. l. nihil intereſt. 4. in princ. item l. fœnerator. 6. in fin. ff. eod. tt. Huius replicationis duplicatio videtur eſſe: Niſi ſeruus creditoris, exigendis pecunijs præpoſitus, conſenſerit vltra diē præſtitutum nauigari. Quæ tamen reprobatur ſub conditione l. q. Romæ. 122. §. Callimachus. ff. de verb. oblig. Quarta replicatio eſt: Niſi non tempeſtate maris pecunia perierit, ſed quia nauis incidit in commiſſum fiſco. l. cum proponas. 3. C. de nautico fœnore.

Replicatio præcedentium exceptionum generalis.

Hactenus exceptiones aduerſus cauſam condictionis propoſitæ ſpeciales enumeratæ ſunt, quarum replicatio generalis eſt: Niſi pecunia ſit conſumpta. tunc enim certi condictio incipit competere, pleriſque iſtis exceptionibus non obſtantibus. approbatur exemplis l. non omnis. 19. §. ſi pupillus. ff. ſi certum petatur. l. rogaſti. 11. §. fin. l. ſi a furioſo. 12. §. fin. cum lege ſequente. item l. ſi ego. 18. in fine. ff. d. tt. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi cum quis pecuniam ſuam, tanquam donaturus dederit, alter tanquā mutuam acceperit. hoc enim caſu etiam conſumpta pecunia, certi condictio doli exceptione elidetur. d. l. 18. ibi: quare ſi eos. Hactenus de cauſa propoſita condictionis, eiuſq; exceptionibus.

II. QVIBVS CERTI CONDICTIO COMPETIT?

I. Regula: Si quis alterius nomine pecuniam crediderit, non ei qui credit, ſed ei cuius nomine creditur, actio competit. l. certi condictio. 9. §. ſi numos. ff. ſi certum petatur. l. 2. §. in mutui. ibi: id enim tale eſt. ff. d. tt. l. ſi ita. 126. §. Chryſogonus. ibi: planè ſi liber. ff. de verbor. obligat. item l. 2. C. per quas perſonas nobis. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ei, cuius nomine credidit, inutiliter ſit ſtipulatus: tunc enim ei qui credidit, actio nō eſt deneganda. l. ſi cum, 3. C. de contrah. ſtipulat. Altera exceptio eſt: Niſi is cuius nomine pecunia credita eſt, creditum ratum non habeat. tunc enim credenti vtilis datur actio. l. ſi abſentis. 4. C. ſi certum petatur. Tertia: Niſi eius nomine, qui mortuus eſt, quem viuere credebat, quis mutuum dederit: tunc enim ipſi danti, non heredibus defuncti actio cōpetit. l. eius qui. 3. §. nam et ſi tibi. & §. quod ſi ſtipulatus. ff. ſi certum petatur.

II. Regula: Si quis alienam pecuniam credidit, credenti, non domino pecunia ea conſumpta condictio competit. l. non vnde. 7. C. d. tt. Plura de hac re vide ſuprà quæſtione proxima, excep. 13. replic. 1. cum ſequentibus.

III. Regula: Si procurator credidit, domino competit actio. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſuprà regul. 1. Huius regulæ exceptio eſt: quòd ſola principalis actio domino competat, non etiam acceſſoria, hypothecaria puta vel ex ſtipulatu actio aduerſus fideiuſſorem. l. 2. ibi: non autem hypotheca. C. per quas perſonas nobis adquiratur. Eius replicatio eſt: Niſi militis procurator crediderit, fideiuſſoremq; acceperit. l. ſi pecuniam. 26. ff. ſi certum petatur. Planè iure nouo exceptio propoſita reprobatur d. l. 2. Sed & vtilis actio non militi ſolùm, ſed cuiuis etiam dominò ex ſtipulatione procuratoris datur. De quo dictum s̄. lib. prox. cap. 5. reg. 1.

IIII. Regula: Seruo cōmuni credente, cuilibet dominorum pro parte quam in ſeruo habet, competit actio. l. nam & ſi. 13. §. fin. ff. ſi certum petatur. Leges concordantes, item exceptiones propoſitæ regulæ vide s̄. lib. 7. cap. 2. reg. 4.

III. ADVERSVS QVOS CONDICTIO PROPOSITA COMPETIT?

Aduerſus alium, quam cui creditum eſt, actio non datur. l. ſi non. 5. C. ſi certū petatur. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi reus promittendi conueniatur. tunc enim quamuis alteri reo pecunia ſit numerata, tamen rectè agitur. d. l. 5. De qua re plura vide s̄. lib. prox. cap. 10. Altera exceptio eſt: Niſi fideiuſſor eius qui mutuum accepit, conueniatur. d. l. 5. Tertia: Niſi is conueniatur, in cuius res pecunia ab alio mutuò ſumpta eſt. approbatur exemplo l. ciuitas. 27. ff. ſi certum petatur. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi cum adminiſtratori ciuitatis in res ciuitatis mutua pecunia daretur, pecunia in res eius non ſit verſa. d. l. 27. Altera: Niſi nō contemplatione domini rerum, creditor mutuum dedit. l. eū qui. 13. C. ſi certum petatur. Quarta exceptio eſt: Niſi is conueniatur, ad quem pecunia peruenit, reprobatur l. non aduer-

ſus.15.C.d.tt. Concordat l.eum cui.13.C.de obligat. & actionib. Quinta: Niſi is conueniatur, qui inſtrumento mutui ſubſcripſit, reprobatur l.mutua.14.C. ſi certum petatur. Sexta: Niſi quis alterius nomine tanquam nudus miniſter pecuniam acceperit. l.ſi ex. 4.C.quod cum eo qui in alieno.

IIII. QVID VENIAT IN actione propoſita petendum?

I.Regula: Non eadem, ſed alia res venit reſtituenda eiuſdem generis & qualitatis. De qua re vide ſ.in princ.capitis, quæſt.2.reg.2.

II.Regula: Si conuenit vt diuerſi generis res reſtituatur, non poteſt ea peti, niſi ſtipulatio interceſſerit. l.ſi non.5.§.fin.C.ſi certum petatur.

III.Regula: Si conuenit vt minùs reſtituatur, quàm datum eſt: valet pactum. Sin autem conuenit, vt plus reſtituatur: non valet.l.rogaſti.11.§.ſi tibi decem. ff.eod.tt. Cuius poſterioris regulæ exceptio eſt: Niſi cum periculo ſortis aliquid amplius reſtitui conuenit.l.periculi precium.5 ff.de nautico fœnore.

IIII.Regula, De vſuris. Vſuræ regulariter quidem ex mutuo non debentur. l.Titius.25. ibi: reſpondi.ff.de præſcriptis verbis. M.I.R.lib.5.cap.5.regul.3. vbi etiam diſtinguitur. Sed de hac re vide ſuprà libro 15.capite 7.

V.Regula: Cuius temporis, item cuius loci æſtimatio ſit ſequenda, vide ſ.lib.15.cap.6.reg.3.

VI.Regula: Si quis communem pecuniam crediderit, vel plures ſimul, vel ſeruus communis: non niſi pro parte competit ſingulis actio.l.nam & ſi.13.§.fin. ff.ſi certum petatur. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſuprà quæſt.1.except.14.Huius exceptio eſt: Niſi conuenerit, vt ſint rei ſtipulandi in ſolidum.l.cùm te. 9.C.d.tt. Plura de hac exceptione vide ſuprà libro proximo, cap.10.

V. QVANDO COMPETAT?

I.Regula: Si pecunia depoſita vti depoſitarium creditor permiſerit, etiam nondum mota pecunia condictio competit. l.certi condictio.9.§.fin.ff.ſi certum petatur. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi ab initio cum deponeretur, ita conuenit, vt depoſitarius ſi vellet, pecunia vteretur. l.quod ſi.10.ff.d.tt. Concordat l.1.§. ſi pecunia apud ff.depoſiti.

II Regula: Si in futurum vſuras accepit: tacitè pactus eſt, ne intra id tempus ſortem petat.l.qui in futurum.16.in princ.ff.de pactis.

VI. ADFINIA REMEDIA.

I.Regula: Si ſtipulatio interuenit mutuo, ex ſtipulatione obligatio oritur. approbatur ſimul & diſtinguitur ſ.quæſt.1.except.23.

II.Regula: Si pecunia credita ſit, ita vt debitor pro creditore tributum ex vſuris penderet, etſi quid ſupereſſet, ſibi reſtitueret: præſcriptis verbis actio eſt. l.Titius.25.ff.de præſcriptis verbis.

III.Regula: Si inutiliter mutuum datum ſit: vindicatio & ad exhibendum actio competit, non certi condictio. approbatur ſimul & diſtinguitur l.rogaſti.11.§.fin.ff.ſi certum petatur. Concordat l.ſi ego. 18.ff.d.tt. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi pecunia ſit conſumpta. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſuprà quæſt.1.in fine, replicat.gener.1.

IIII.Regula: Si filiusfamiliâs viaticum ſuum mutuò dederit, extra ordinem ei ſuccurritur. l.cum filiusfamiliâs.17.ff.ſi certum petatur.

V.Regula: Si, cùm quis ſuam pecuniam dediſſet mutuam, eamq; alteri inutiliter ſtipulatus eſſet, is cui ſtipulatus erat, eam exegerit: etiam negotiorum geſtorum actione creditor pecuniam repetere poteſt.l. ſi cum.3.in fine. C.de contrah.ſtipulat.

VI.Regula: Si quis procuratori abſentis mutuam dederit pecuniam: negociorum geſtorum actio eſt, nō ex mutuo condictio.l.item ſi.5.§.item ſi procuratori. ff.de negotijs geſtis.

DE EXCEPTIONE SEnatusconſulti Macedoniani.

Cap. II.

PEndet hoc caput ex capite proximo præcedente, except.9.

I. CAVSA HVIVS EXCEptionis, cum eius replicationibus?

Si filiofamiliâs mutua pecunia data ſit, creditori mutuum condicenti obſtat exceptio: quæ approbatur ſenatusconſulto Macedoniano, l.1. in princ. ff.ad S.C Maced.l.ſi filius.6.C.d.tt. Concordat item Inſt. quod cum eo qui in aliena poteſt. §.illud propriè. M. I.R.d.cap.5.reg.1.except.4. Huius exceptionis replicationes hæ ſunt.

I.Replicatio: Niſi is qui mutuum dedit, ignorauerit filiumfamil. fuiſſe. l.ſi quis.3.in prin.ff.ad S.C. Macedonianum. l.1. C.eod.tt. item l.Iulianus. 19. ff. d.tt. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi ſupina ſit ignorantia creditoris.d.l.3.& d.l.19. Altera: Niſi creditor non in facto, ſed in iure errauerit.d. l.3. Tertia: Niſi cum duo eſſent creditores eiuſdem pecuniæ, alter ſciuerit filiumfamil.eſſe. hoc enim caſu alteri ſua ignorantia non prodeſt. l.item ſi filiusfamiliâs.7.§.non ſolùm.ff.ad ſenatusconſultum Macedonianum. Quarta: Niſi cùm duobus filijsfamiliarum ſimul mutuum dediſſet, alterum eorum filiumfamiliâs eſſe ſciuerit. tunc enim quamuis alterum patremfamiliâs putauerit, replicatio tamen propoſita ei non prodeſt. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l. 7.§.item ſi duos.

II.Replicatio: Niſi minor ætate filiofamiliâs mutuam pecuniam dederit. l.ſi quis. 3. §.proinde & in eo.ff ad S.C.Macedonianum. l.regula eſt.9.§.1.ff.de iuris & facti ignor.item l.verum 11.§.fin.ff.de minorib.25.annis. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi minor minori filiofamiliâs pecuniam crediderit. approbatur per ea quæ proponuntur ĩ.lib.24.cap.4.q. 4.except.gener.11.

III.Replicatio: Niſi filiusfamiliâs crediderit filiofamiliâs pecuniam. l.ſi quis. 3. §.proinde & in eo, in fin.ff.ad S.C.Maced.

IIII.Replicatio: Niſi libertus in fraudem patroni filiofamiliâs crediderit. l.ſi libertus.6.cum duabus legib.ſequentib. ff.ſi quid in fraud.patroni.

V.Replicatio: Niſi ciuitas filiofamiliâs crediderit.reprobatur l.nihil intereſt.15.ff.ad S.C.Mac. Hactenus

ctenus replicationes deſumptæ ex perſona creditoris, propoſita ſunt. Nunc ſequuntur ea quæ ſumuntur ex perſona eius cui creditum eſt.

VI. Replicatio: Niſi in pendenti ſit, an filiusfamiliâs ſit, cui mutua pecunia data eſt. reprobatur l.1.§. ſi pendeat ff.d.tt.

VII. Replicatio: Niſi publicè paterfamiliâs credebatur is cui mutua pecunia data eſt. l ſi qs.3. in prin. ff.ad S.C.Maced. Concordat l.2.in princ.C.d.tt. M.I.R.d.except.4.replic.8.

VIII. Replicatio: Niſi patremfamiliâs ſe ſimulauit. l.qui cum.10. ff.de re iudicata. Concordat l.apud Celſum. 4. §.contra ſenatuſconſulti. ff. de doli mali except.M.I.R.d.except.4.replic.9.

IX. Replicatio: Niſi filius inſtitor pecuniam mutuam ſumpſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.item ſi.7.§.interdum. ff.ad S.C.Maced. M.I.R.d.except.4.replic.15.

X. Replicatio: Niſi in dignitate filius ſit poſitus. reprobatur l.1.§.fin.ff.d.tt.

XI. Replicatio: Niſi filius miles ſit. l.filiusfamiliâs. 7.§.ſin autem miles. C.d.tt.

XII. Replicatio: Niſi filius caſtrenſe peculium habeat. l.1.§.fin.cum leg.ſeq.ff.ad S.C.Maced.M.I.R.d. except.4.replic.6.

XIII. Replicatio: Niſi filiæfamiliâs pecunia ſit credita. reprobatur l ſed ſi.9. §.hoc ſenatuſconſultum.ff.eod.tt.

XIIII. Replicatio: Niſi nepoti, non filio creditum ſit. reprobatur l.ſi filius.6.in fine.C.d.tt. Concordat l.filium.14.ibi: dixi. ff.d.tt. Sequuntur nunc replicationes ſumptæ ex cauſa ob quam pecunia mutua eſt accepta.

XV. Replicatio: Niſi in neceſſarias cauſas mutuam ſumpſit pecuniam filiusfamiliâs. l. in pupillo. 47. §. fin. ff.de ſolutionibus. l. 2. ibi: aut in eam rem. C.ad S.C. Macedon. item l.Macedoniani.5. in princ.C.d.tt. Huius replicationis duplicatio prima eſſe videtur: Niſi pecunia perierit. Sed reprobatur d.l 47.§.fin. Altera duplicatio eſt: Niſi creditor modum in mutuando exceſſerit. l.item ſi.7.§.quod dicitur. ff.ad S.C.Macedonianum.

XVI. Replicatio: Niſi in id acceperit mutuum filius, vt pro ſorore ſua in dotẽ daret. l.ſi filiusfamiliâs. 17. C.ad S.C.Maced. Concordat l.item ſi.7. §.ſed ſi filiusfamiliâs.ff.d.tt.

XVII. Replicatio: Niſi in id acceperit mutuum filius, vt pro filia ſua in dotem daret. l profectitia.5.§. ſi filiusfamiliâs. ff.de iure dotium. Hactenus replicationes ex cauſa mutui deſumptæ. Sed & plures huius generis replicationes vide ī.replic.32.cum ſequentib. Sequuntur nunc replicationes ex antecedentibus & aliȷ̈s circumſtantȷ̈s deſumptæ.

XVIII. Replicatio: Niſi patris iuſſu vel conſenſu creditum ſit. l. Macedoniani.5. §.fin.C.ad S.C.Macedonianum. l.2 ibi: aut patris voluntate. item l.ſi permittente 4.C.d.tt. M.I.R.d.except.4.replic.12. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi pater poſteaquam iuſſit, antequā crederetur, mutauit voluntatem. quæ duplicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm recepit triplicationem hanc: Niſi creditor ignorauit voluntatem patris mutatam eſſe. l.ſi tamen.12. ff.ad S.C.Macedon. Altera duplicatio eſt: Niſi nepoti in aui poteſtate conſtituto, iuſſu patris creditū ſit. l.filium.14. ff.d.tt.

XIX. Replicatio: Niſi pater filium negociationi præpoſuit, vel mortem peculiarem exercere paſſus ſit. l.item ſi.7.§.interdum. ibi: quanquam. ff.ad S.C.Macedon. M.I.R.d.except.4.repl.15.

XX. Replicatio: Niſi fideiuſſor voluntate patris pro filio interſit. l.ſed ſi. 9. §.non ſolùm. ibi: ſed ſi non. ff d.tt.

XXI. Replicatio: Niſi ſciente patre, filio creditum ſit. l.ſi tamen.12.in princ.ff.d.tt.

XXII. Replicatio: Niſi ſine vſuris filiofamiliâs creditum ſit. reprobatur l.item ſi. 7. §.ſine autem. ff.eod.tt.

XXIII. Replicatio: Niſi alia res quàm pecunia numerata, credita ſit. d.l.7 §.mutui. M.I.R.d.except.4. replic.7. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi fraus ſenatuſconſulto ſit facta. d.§.mutui. M.I.R.d.replic. 7. duplic. 1.

XXIIII. Replicatio: Niſi non mutuum datum ſit, ſed alio modo cum filiofamiliâs contractum. l.ſi quis. 3.§.is autem. ff.ad S.C.Maced. Concordat l.ſi filiusfamiliâs.3.C.d.tt.l.item ſi.7.in princ.& l.ſi quod.15. ff.d.tt. M.I.R.d.except.4.repl.1. Huius replicationis duplicatio eadem eſt quæ præcedentis, hæc nimirum: Niſi fraus ſenatuſconſulto ſit facta. d.§.is autem, in fine. Concordat d.l.7.§.1.ff.eod.tt.

XXV. Replicatio: Niſi cum quis à filiofamiliâs ſtipulatus eſſet, patrifamiliâs facto crediderit. l.ſi quis. 3. §. fin. cum duabus legibus ſequentibus. ff. ad S.C. Macedonianum.

XXVI. Replicatio: Niſi antea à patrefamiliâs fuerit ſtipulatus, quod poſtea filiofamiliâs facto credidit. reprobatur l. contra. 6. ff.eodem tt. Sequuntur nunc replicationes ex conſequentibus mutuum ſumptæ.

XXVII. Replicatio: Niſi filiusfamiliâs pecunia locupletior ſit factus. reprobatur l.ſed ſi.9. §.hoc ſenatuſconſultum. ibi: nec intereſt. ff.d.tt.

XXVIII. Replicatio: Niſi pater contractum ratum habuit, vel partem ſoluit. l ſi filiusfamiliâs.7.in princ. ff ad S.C.Macedon. Concordat l.item ſi. 7. §. penult. ff.d.tt. M.I.R.d.except.4.repl.13.

XXIX. Replicatio: Niſi pater, cum de mutuo certior eſſet factus, teſtationem contrariæ voluntatis nō interpoſuit. l ſi filiusfamiliâs.16. ff.ad S.C.Macedon. M.I.R.d.except.4.reg.16.

XXX. Replicatio: Niſi filiusfamiliâs ſui iuris factus debitum agnouit. l.2. C.d.tt. Exemplum proponitur d.l.7.§ fin. Aliud l.ſed ſi.9. in princ. ff.eod.tt. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi per ignorantiam facti debitum agnouit. l.vltima. ff.ad S.C.Macedonianum.

XXXI. Replicatio: Niſi ex cauſa mutui filiofamiliâs dati ſolutum ſit. tūc enim ceſſat repetitio. de qua re in condictione indebiti dicetur.

XXXII. Replicatio: Niſi pecunia mutuò accepta in rem patris ſit verſa. l.item ſi.7. §.proinde ſi. ff.d.tt. M.I.R.d.except.4.replicat.14. Huius exemplum

proponitur l.ſi filiusfamiliâs.17.ff.d.tt.

XXXIII. *Replicatio: Niſi filius pecuniam mutuò acceptam in ſolutum dederit.d.l.7.§.penult. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi filius patri ſuo ſoluerit.d.l.7.§.proinde,in fine.*

XXXIIII. *Replicatio: Niſi filiafamiliâs,cui mutua pecunia data eſt,ornamenta ea pecunia emit.reprobatur l.ſed ſi.9.§.hoc ſenatuſconſultũ.ff.ad S.C. Macedonianum.*

XXXV. *Replicatio: Niſi filius adrogatus poſtea reſtitutus ſit vt emanciparetur. reprobatur l.1.§.certè etſi.ff.d.tt.*

XXXVI. *Replicatio: Niſi filius ſui iuris ſit effectus. reprobatur l.1. in princ. ibi: etiam poſt mortem parentis.& l.item ſi.7.§.ſed etſi.ff.eod.tt. M.I.R.d.except.4.replic.4.*

XXXVII. *Replicatio: Niſi filius poſtea in alterius poteſtatem perueniat. reprobatur d.l.7.§.ſi filiusfamiliâs*

XXXVIII. *Replicatio: Niſi non oppoſita exceptione hac, filius vel pater eius ſit condemnatus. reprobatur l.tamen etſi.11.ff.ad S.C.Macedon. M.I.R. d.except.4.replic.5. Hactenus replicationes aduerſus exceptionem ſenatuſconſulti Macedoniani ſunt enumeratæ. Nunc quibus exceptio hæc competat, diſpiciendum.*

II. QVIBVS HAEC EXceptio competit?

I. *Regula, De filio. Huic competit,quamuis ſui iuris ſit effectus. l.ſed ſi.9.§.non ſolùm.ff.ad S.C.Macedon. Concordant ea quæ propoſita ſunt paulo ſuperius replic.36.*

II. *Regula, De patre. Patri quoque conuento exceptio propoſita competit. d.§.non ſolùm. Cui concordat l.item ſi.7.§.quanquam.ff.eod.tt.& l.ſi filius.6.C.eod.tt.*

III. *Regula, De hæredibus. His quoque exceptio hæc datur d.§.quanquam.*

IIII. *Regula, De fideiuſſore & mandatore. Etiam his datur exceptio. l.ſed ſi.9.§.non ſolùm.ff.ad S.C. Macedonianum. Concordat d.l.7.§.idem ait. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi fideiuſſor vel mandator regreſſum non habeat ad filium vel patrem. d.§. non ſolùm. Altera exceptio eſt: Niſi pater fideiuſſorem dederit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſuprà quæſt.prox.except.28. Huius replicatio eſt: Niſi mortuo filio, pater fideiuſſorem dederit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.qui contra.11. cum lege ſequente. ff.de fideiuſſoribus. Concordat l.creditorem.18.ff.ad S.C. Macedonianum. Tertia exceptio eſt: Niſi non contra ſenatuſconſultum filius mutuam pecuniam acceperit. Quarta: Niſi mandator vel fideiuſſor dixerit, filium non accipere contra ſenatuſconſultum mutuam pecuniam. Hæ duæ exceptiones approbantur l.ſi verò.12.§.ſi quis mandauerit.ff. mandati.*

V. *Regula, De reo promittendi. Huic exceptio propoſita denegatur. quæ regula ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius exceptio eſt: Niſi fraus ſenatuſconſulto ſit facta. l.item ſi.7.§.idem ait.ff.ad S.C. Macedonianum.*

VI. *Regula, De eo qui filiumfamiliâs inſtitorem fecit. Huic quoq; exceptio propoſita denegatur. d.l. 7.§.interdum.*

III. ADVERSVS QVOS competit?

De ſucceſſoribus regula proponitur.d.l.7.§.non ſolùm.vbi & plures huiuſmodi regulas videre licet. Hæc de exceptione ſenatuſconſulti Macedoniani. De mutuo igitur, prima ſcilicet ſpecie ſeu cauſa realis obligationis, ſatis ſit dictum.

DE COMMODATO. Cap. III.

I. PROPRIA COMMODATI, & differentiæ ab alijs contractibus.

P*Rima regula, De differentijs mutui & commodati, proponitur ſ.cap.1.quæſt.4.*

II. *Regula, De differentia commodati & vtendum dati, proponitur l.1.§.1.ff.commodati.*

III. *Regula: Commodatum ſolam vtilitatem continet eius cui commodatur.l.ſi vt.5.§.commodatum. ff.eod.tt.*

IIII. *Regula: Commodantis eſt modum finemq; commodati præſcribere. approbatur ſimul & diſtinguitur l.in commodato.17.§.ſicut.ff.d.tt.*

V. *Regula: Rei commodatæ & proprietatem & poſſeſſionem retinemus. l.rei commodatæ.8. cum lege ſequente.ff.commodati. Concordat Inſtit.quib.modis re contrah.oblig.§.item is cui. M.I.R.lib.5.cap. 5.regul.6.*

VI. *Regula: Ex commodato duplex actio naſcitur, directa ſcilicet & contraria. l.in commodato.17. §.ſicut.ff. commodati. Concordat Inſtit.d.§.item is cui.item l.1.in princ.ff.commodati. De vtraq; actione ſeparatim in capitibus ſequentib.dicetur. Sed exceptiones vtriq; communes hic proponendæ ſunt.*

II. EXCEPTIONES ADVERſus commodatum.

Regulariter quidem commodatũ vtile præſumitur, ita vt ex eo tam obligatio quàm actio directa & contraria oriatur, vt iam eſt oſtenſum: verùm eius regulæ exceptiones hæ ſunt.

I. *Exceptio: Niſi filiofamiliâs vel ſeruo commodatum ſit. reprobatur l.ſed mihi.3.§.ſi filiofamiliâs. ff.commodati.*

II. *Exceptio: Niſi pupillo commodatum ſit.l.1.§. fin.cum lege ſequẽte.ff.commodati. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi tutoris authoritas interuenerit. d.§.fin. Altera: Niſi ex eo agatur, quod pubes factus in re commodata admiſit. reprobatur d.§. fin. Tertia replicationis loco notandum, quòd quamuis pupillus ex commodato non obligetur, ad exhibendum tamen & rei vendicatione teneatur.d.§.fin. Quarta replicatio eſt: Niſi pupillus re commodata locupletior ſit factus.l.ſed mihi videtur.3.in princ. ff.eod.tt.*

III. *Exceptio: Niſi furioſo commodatum ſit.l.2. ff.commodati.*

IIII. *Exceptio: Niſi quis ei quem bona fide poſſidet, cõmodauerit. reprobatur l.ſi is.13.§.ſi libero.ff. d.tt.*

d.tt. Plura de hac re vide ĩ.lib.15.cap.2.exc.6.repl.9.

V. Exceptio: Niſi res ſoli ſit commodata, vel habitatio: reprobatur l.1.§.1.ff.commodati. Concordat l.ſi gratuitam.17.in prin.ff.præſcriptis verbis.

VI. Exceptio: Niſi res quæ vſu cõſumitur, commodata ſit. l.ſed mihi videtur.3. §.fin. cum lege ſequente.ff.commodati. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi oſtentandi gratia pecunia cõmodetur.d.§.fin. Concordat l.ſi ego.18.in fine.ff.ſi certum petatur.

VII. Exceptio: Niſi res aliena ſit commodata. reprobatur l.commodare.15.cum lege ſequente.ff.commodati. Concordat l. non à iudice.64. in prin. ff. de iudicijs.

VIII. Exceptio: Niſi mercede interueniente, non gratuitò res ſit commodata. Inſtit. quib.mod.re contrab.oblig.§.commodata. Concordat l.ſi vt.5.§.nunc videndum.ibi:niſi merces.ff.commodati. Exemplum proponitur Inſt. de locatione & conductione. §.præterea. Cõcordat l.ſi rem.18.§.ſi cum vnum.ff.de præſcriptis verbis.item l.ſi operas.26 ff.d.tt.

DE COMMODATI ACTIONE directa. Cap. IIII.

I. CAVSAE EX QVIBVS HAEC actio competit.

PRima cauſa: *Si commodatarius re commodata aliter quam accepit, vtatur. l.ſi vt.5. §. quinimo. ff.commodati. l. qui ſeruum.33. §.ſi is cui rem.ff. de act.& oblig. item l.qui re.78.in prin.ff.de furtis.*

II. Cauſa: Si in codice, quem tibi commodaueram, debitorem tuum tibi cauere feceris.d.§.quinimò.

III. Cauſa: Si commodatarius rem commodatam deteriorem fecerit. l.ſed mihi.3. §.1. ff commodati. l. eum qui.10. in prin. item l.in rebus.18. § ſiue autẽ. ff. eod.tt. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi ſine culpa commodatarij deterior ſit facta.l.vlt ff.d.tt. Concordat l.vlt.ff.ad l.Aquil. Plura de hac exceptione vide ĩ. except.generali 3. Altera exceptio eſt: Niſi alius, non commodatarius rem deteriorem fecerit. l. ad eos 19. ff. commodati. Sed & plures huiuſmodi exceptiones vide ĩ.exceptione generali 3.

IV. Cauſa: Si rem quam tibi cõmodaui, vt pro debito tuo pignori obligares, non repignoras. l.ſi vt 5. §. nunc videndum in quibus. ff. commodati. l.27. ff. de pign.actione.M.I.P.lib.5.cap.7.reg.4.

V. Cauſa: Si commodatarius rem commodatã non reſtituat. l.2. cum l.ſeq. C. de commodato. M.I.R. d. cap.5.reg.8. Huius cauſæ exceptiones vide paulo inferius inter exceptiones generales.

VI. Cauſa: Si commodatarius rem commodatam non ſuo loco vel tempore, de quo conuenit, reſtituat. l. ſi vt.5.in prin.ff.commodati.

VII. Cauſa: Si res cõmodata furto ſit ablata. Hac cauſſa approbatur ſimul & diſtinguitur ĩ.except.5.

Exceptiones præcedentium cauſarum generales.

I. Exceptio: Niſi commodatũ inutile ſit, & non obligatoriũ. Hæc exceptio ſine cuiuſquã contradictione iuſta eſt, cuius ſpecies vide ſ.cap.prox.quæſt.2.

II. Exceptio: Niſi alius, non commodatarius in re commodata dolo quid aut culpa fecerit. l.ad eos.19. ff.commodati. Exemplum proponitur l.ſi vt.5.§.idem Labeo rectè.ff.commodati. Replicatio prima eſt: Niſi alius furto rem abſtulit. de qua re vide ĩ.except.5. Secunda: Niſi culpa ſerui cõmodati alia res ſimul commodata perierit.d.l.5. §.ſi me rogaueris. Tertia: Niſi pater vel dominus cõmodatarij dolo in re commodata verſatus ſit. l.ſed mihi.3.§.penult.ff.commodati.

III. Exceptio: Niſi res commodata perierit. d.l.5. §.quod vero. l.1.§.is quoq; cui. ff.de act. & oblig. Inſt. quib.mod.re contrab.obligat.§.item is cui. l.qui furtum.16.in fine.ff.de condict. furtiua. item l.in rebus. 18.in prin.ff.cõmodati. M.I.P.d.cap.7.reg.5.exc.1.M. I.R.d.reg.8.exc.1. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi dolo cõmodatarij res perierit. l.ſi vt.5.§.nunc videndũ eſt. ff.commodati. Cuius duplicatio videtur eſſe: Niſi cõuenerit ne dolus præſtetur. Sed reprobatur l.in cõmodato.17.in prin.ff.d.tt. Altera replicatio eſt: Niſi culpa cõmodatarij interueniente res perierit. d. §.nunc videndũ.& §.ſed interdum.l.1.§.is quoq; cui. ibi: ſed & in maiorib. ff.de action. & obligat. Inſtit. quib.mod.re contrab.obligat. §.itẽ is cui. & l.in reb. 18.in prin.ibi: alioquin ſi cui.ff.cõmodati. Cõcordans deniq; ea quæ proponuntur ĩ.repl.prox. M.I.P.d.exc. 1.repl.1.M.I.R.d.exc.1.repl.2. Planè propoſitæ replicationis duplicatio prima eſt: Niſi conuenerit vt ſolus dolus, non etiam culpa præſtetur. l.ſi vt.5.§. interdũ. ff.commodati. Altera duplicatio eſt: Niſi cõmodatoris cauſa ſit commodatũ. tunc enim commodatarius ſolum dolum, non etiam culpam præſtat. d.§.interdum. l.eum qui.10. cum duabus legibus ſequẽtibus. ff.commodati. l.ſi rem.18. in prin.ibi: ſi verò mei. ff.de præſcriptis verbis. Huius triplicatio eſt: Niſi non ſolùm commodatoris, ſed etiam cõmodatarij cauſa ſit commodatum. l.in rebus.18.in prin.ibi: hæc ita ff.commodati. Concordat l ſi rem.18. in prin. ff. de præſcriptis verbis. Tertia duplicatio eſt: Niſi vltrò, non rogatus quis commodauerit. nam & hoc caſu culpa à commodatario non præſtatur. l ſi ut.5.§.interdum, in fine. ff. commodati. Quarta: Niſi commodato finito res perierit. quæ duplicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius triplicatio eſt: Niſi cùm finito commodato commodatarius & ſequenti die rurſus commodatum rogaret, commodator rem interim penes eum reliquerit. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l.5. §. ſi de me. Hac de ſecunda replicatione. Tertia replicatio eſt: Niſi commodatarius non exactam diligentiam & cuſtodiam, quam bonus paterfamiliâs in ſuis rebus præſtare ſolet, præſtiterit. Hæc replicatio ſpecies replicationis proximè præcedentis eſt, & approbatur ſpecialiter l.in rebus.18. in prin. ff. cõmodati.d.l.5.§ cuſtodiã. Inſtit. quibus mod. re contrab. oblig.§.itẽ is cui. item l.1. §. is quoq; cui. ff.de action. & oblig. M.I.P. d.exc.1. repl.3. Duplicationes huius replicationis vide ſ.repl prox. Quarta replicatio eſt: Niſi res æſtimata commodata ſit. l.ſi vt.5. §. commodatum.ibi: etſi fortè res.ff.commodati. Concordat l. 1.§. fin. ff. de æſtimatoria præſcr. verb. Quinta: Niſi ita conuenerit, vt commodatarius omne periculum præſtet.l.1.C.de cõmodato.M.I.P.d.exc.1.repl.2.M.I. R.lib.5.cap.12.reg.20.except.4. Sexta: Niſi commodatarius, cum poſſet res commodatas ſaluas habere,

ſuas prætulit. d.l.5. §. quod verò, in fine. Septima: Niſi in itinere, dum res refertur, periit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. eum qui.10. §. fin. cum lege ſequente. ff. commodati. Eius duplicatio prima eſt: Niſi per eum referatur, quem iuſſit commodator. d.l.10. § fin. Concordat l. ſi mea.12. ff. d.tt. Altera: Niſi nulla culpa commodatario imputari poſſit. l. argentum. 20. ff. d.tt. Hæc de tertia exceptione, eiuſq; replicationibus ſint dicta. de qua vide plura ſ. libro 15. capite 2. except.8.

IIII. Exceptio: Niſi ſeruus commodatus aufugerit. l. ſi vt.5. §. ſi me rogaueris. ff. commodati. Concordat l. in rebus.18. in prin. ibi: fugas ſeruorum. ff. d.tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi culpa cõmodatarij ſeruus fugerit. d. §. ſi me rogaueris. Altera: Niſi commodatarius ſeruum non cuſtodierit. Hæc replicatio ipſo quidem iure reprobatur, admittitur tamen in quibuſdam caſibus, qui proponuntur d.l.5. §. cuſtodiam.

V. Exceptio: Niſi res commodata commodatario furto ſit ablata. reprobatur ratione eius quod dictũ ſ. except.3. replicat.3. Concordat l. qui iniuria.55. §. quòd ſi ſeruus tuus. ff. de furtis. Planè admitti videtur, ſi ſeruus commodatoris rem ſubripuerit. Sed & hæc diſtinctio reprobatur d.l.55. §.1. l. rem mihi.21. §. in exercitu. ff. commodati. item l. ſi mea cauſa.12. ff. eod. tt. Planè ſi ſeruus commodatus fugerit, auferens ſecũ rem ſimul commodatã: commodatarius propoſita exceptione defenditur. l. ſi vt.5. §. ſi me rogaueris, in fine. ff. commodati. Reliquas diſtinctiones, quibus exceptio propoſita admittitur, vide ſuprà exceptione 3. replic.2. duplic.1. cum ſequentibus.

VI. Exceptio: Niſi conuenerit ne dolus præſtetur. reprobatur l. in commodato.17. in prin. ff. commodati. Plura de hac exceptione vide ſ. lib.15. cap.15. except.17. replic.1. duplic.1.

VII. Exceptio: Niſi non in re principali commodata, ſed in acceſſoria quid dolo culpáve ſit factum. reprobatur l. ſi vt.5. vſqueadeò. & §. ſi me rogaueris. ff. commodati.

VIII. Exceptio: Niſi ſemel actum ſit. l. in rebus.18. §. ſiue autem. ff. commodati. l. qui ſeruum.33. §. ſi is cui. ff. de action. & obligat. l. ſi is.73. in prin. ff. de furtis. Inſtitut. de obligat. quæ ex delicto. §. quæ de fullone. ibi: & alterutra. item l. manifeſtiſſimi.22. in princip. C. de furtis. Huius etiam exemplum eſt: Si ex duobus qui commodati actione tenebantur, vnus conuentus ſit & ſoluit. nam & hoc caſu alter poſtea conuentus propoſita exceptione defenditur. l. ſi vt.5. §. fin. ff. commodati.

II. ADVERSVS QVOS ACTIO propoſita competat?

De hæredibus commodatarij proponitur l. de reſtituendis.3. C. de commodato. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi hæres pro maiore parte quàm hæres eſt, conueniatur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſed mihi.3. §. hæres. ff. commodati. Cuius replicatio prima eſt: Niſi hæres totius rei reſtituendæ facultatem habeat. d. §. hæres. Altera replicatio eſt: Niſi ex facto ipſius hæredis agatur. l. in commodato.17. §. ſi ex facto. ff commodati.

III. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula: Id quod actoris intereſt, venit in hac actione. l. ſed mihi.3. §. ſi reddita. & §. in hac. ff. commodati. Cuius exceptio eſt: Niſi ex dolo rei cõuenti agatur. tunc enim in quantum actor in litem iurauerit, condemnatio fit. l. non à iudice.64. ff. de iudiciis.

II. Regula, De æſtimatione rei commodatæ. Cuius temporis æſtimatio ſit facienda, definitur d. §. in hac.

III. Regula, De lucro quod commodatarius occaſione rei commodatæ accepit, proponitur l. ſi is.13. §.1. ff. commodati. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi periculum rei commodatæ ad commodatarium ſpectet: vtputa ſi furto ei ſit ablata. tunc enim, ſi lucrum ceperit, retinet: puta furti actione duplum vel quadruplũ conſecutus. d. §.1. verſ. neq; enim antè. Cui concordat l. manifeſtiſſimi.22. §. ſed cum in. C. de furtis.

IIII. Regula, De fructibus rei commodatæ, proponitur l. videamus.38. §. ſi poſſeſſionem. ff. de vſuris & fructibus.

V. Regula: Si duobus res commodata ſit, ſinguli in ſolidum tenentur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi vt.5. §. fin. cum duab. legib. ſequentib. ff. commodati. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi alter furti agendo duplum eſt conſecutus. tunc enim alter non tenetur. approbatur ſub conditione l. vnde quæritur. 7. ff. eod. tt. Altera: Niſi actor reo non cedat actionem quam aduerſus rei ſocium habet. d.l.7. §.1. Plura de propoſita regula eiuſq; exceptionibus vide ſ. libro prox. cap.10.

VI. Regula: Pater & dominus commodatarij non niſi de peculio tenentur. l. ſed mihi.3. §. ſi filiofamiliâs, cum ſequentibus. ff. commodati.

VII. Regula: Pluribus rebus commodatis, altera ſine altera peti poteſt. approbatur ſimul & diſtinguitur l. in commodato.17. §. duabus. ff. commodati.

VIII. Regula, De re quæ rei commodatæ accedit, proponitur ſ. quæſt.1. except.7.

IIII. EVENTVS ACTIOnis propoſitæ.

I. Regula: Si actor litis æſtimationem cõſecutus eſt, rem facit rei conuenti. l. ſi vt.5. §.1. ff. commodati.

II. Regula: Litis æſtimatione præſtita ob rem commodatam non repertam, actor reo cauere debet de reperta reo præſtanda. l. ſi is.13. in prin. ff. d.tt.

III. Regula: Litis æſtimatione præſtita, ſi actor rem repertam non præſtet: contraria commodati actione tenetur. l. in commodato.17. §. fin. ff. d.tt.

IV. Regula: Actor reo actiones ſuas, quas rei commodatæ nomine habet, cedere tenetur. l. in depoſiti. 12. ff. de re iudicata. Concordat l. vnde quæritur.7. §. ſed etſi ff commodati.

V. Regula: Reo furti actio competit, re commodata ſubrepta. l. ſi vt.5. §. fin. cum lege ſequente. l. eum qui. 10. §.1. ibi: & ideo. & l. rem mihi.21. §. in exercitu. ff. d.tt. item l. qui iniuria.55. §.1. ff. de furtis. Sed & plura de regula propoſita dicentur j. lib.22. cap.3. reg.11.

V. ADFINIA REmedia.

Regulariter quidem re commodata, commodati actio competit, vt ex præcedentibus patet. verum eius

regulæ

regulæ exceptio prima eſt: Niſi inutile ſit commodatum, & nõ obligatorium. tunc enim ad exhibendum actio, & rei vindicatio competit. approbatur exemplo l.2 ff.commodati. Altera: Niſi merces interuenit. tunc enim ex locato & conducto actio competit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt.1. except. 8. Tertia: Niſi ita rem ſuam quis alteri vendendam dederit, vt vicißim eius rem vendendam accipiat. tunc enim præſcriptis verbis actio eſt. approbatur per ea quæ propoſita ſunt d. except.8. exemplo ibi propoſito. Quarta: Niſi habitationem quis commodauerit. tunc enim præſcriptis verbis actio eſt. l. ſi gratuitam. 17. in prin. ff.de præſcriptis verbis. Quinta: Niſi quis rem ſuam pro alio pignori dederit. tunc enim nõ commodati, ſed mandati actio eſt. l. ſi vt.5.§.nunc videndum in quib. ibi: planè ſi ego. ff. commodati. Sexta: Niſi commodatarius re aliter quàm accepit, vſus ſit. tunc enim etiam furti actione tenetur, & condictione furtiua. d.l.5. §.quinimò. l.qui furtum.16. ff.de condict. furtiua. item l.ſi is.73. in prin ff.de furtis. M.I.R. lib.5. cap.5. reg.10. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi putauit nõ inuito domino ſe aliter vti. l. qui re. 78. in prin. ff.de furtis. Sed plura de replicatione propoſita dicentur ĩ.lib.22.cap.2.de furti actione, quæſt. 2.cauſſa 7. item except. gener.25. Septima exceptio eſt: Niſi commodatarius rem commodatam ſubripuerit. tunc enim & commodati & furti actione, item condictione furtiua tenetur. l qui ſeruum.33. §. ſi is cui ff.de action. & obligat. Octaua: Niſi ſeruus commodatarij ſubripuerit rem commodatam. tunc enim etiam furti actio videtur competere. Sed reprobatur l.qui iniuria.55.§.quòd ſi ſeruus. ff.de furtis. Nona: Niſi ſeruus inuito domino rem eius ſcienti commodauerit. tunc enim etiam furti actio naſcitur, & condictio furtiua. l.ſi ſeruus.14. ff. commodati. Decima: Niſi de damno in re cõmodata dato agatur. tunc enim etiam legis Aquiliæ actio eſt. l.in rebus 18. §.ſiue autẽ. ff.commodati. l.qui ſeruum.33. in fine ff.de act et obligat. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi commodati actione ſit actum. d.§ ſiue autem. Cuius duplicatio eſt: Niſi in legis Aquiliæ actione aliqd amplius quàm commodati actione actor eſt conſecutus. ad hoc enim nihilominus legis Aquiliæ actio ſupereſt. d.l.33. in fine. Cui cõcordat l.vnde quæritur.7. in fine ff commodati. Vndecima exceptio eſt: Niſi filiofamiliâs vel ſeruo commodatum ſit. tunc enim etiam actio de peculio competit. l.ſed mihi 3. §.ſi filiofamiliâs. ff.commodati. Duodecima: Niſi id quod vſu conſumitur, commodatũ ſit. hoc enim caſu non commodati actio, ſed ex mutuo condictio competit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap.prox. quæſt.2. except.6. Decimatertia: Niſi precariò ſit conceſſum. tunc enim interdictum de precario competit. De quo vide ſ.lib.7.cap.25.

DE COMMODATI ACTIONE contraria. Cap. V.

PRIMO: *Ratio huius actionis proponitur l. in rebus.18.§.fin.ff.commodati.*

II. CAVSAE EX QVIBVS actio propoſita competit.

I.Cauſa: Si commodator vſum rei commodatæ intempeſtiuè auferat commodatario. l.in commodato. 17.§. ſicut. ff. commodati. M.I.P. lib.5. cap.7. reg.5. exc.2. & reg.6.

II.Cauſa: Si commodator ſciens rem vitioſam cõmodauerit. d.§.ſicut. Concordat l.in rebus.18. §.item qui ſciens ff.eod.tit.

III. Cauſa: Si ſeruus commodatus commodatario furtum fecit. approbatur ſub conditione l.penult. ff. commodati. Concordat l.ſi ſeruus.31. in fine. ff.de pignoraticia actione.

IV.Cauſa: Si commodatarius in rem commodatã ſumptus fecit. d.l.penult. l.in rebus.18. §. poſſunt. ff. commodati. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi in alimenta ſerui commodati impendit. d.§.poſſunt. Altera: Niſi modicæ, non magnæ ſint impenſæ. d.§. poſſunt. verſ. ſed id quod. Sanè modica impendia videntur cõmodè definiri poſſe, quæ vſu ex re percepto ſint minora vel paria, non maiora, argumento l.1. §.fin. ff. de pignor. & hypoth.

V.Cauſa: Si commodator rem commodatam ſubripuit. approbatur ſub conditione l. rem mihi.21. in prin. ff.commodati.

VI.Cauſa: Si cum commodatarius pro re commodata perdita precium commodatori ſoluiſſet, ea deinde ad commodatorem peruenerit. l. in commodato. 17.§.fin.ff.commodati. & d.l.21. in prin.

VII.Cauſa: Si cum mihi codicem commodaſſes, in quo chirographarius debitor mihi cauit, tu id deleueris. l.ſi vt.5.§.quinimò. ff.commodati.

Exceptio præcedentium cauſarum generalis.

Planè cauſarum iam enumeratarum exceptio generalis videtur eſſe: Niſi directa commodati actio non moueatur. Sed reprobatur l.in commodato.17. §.1. ff. commodati.

III. QVID VENAIT IN actione propoſita?

I.Regula: Si cùm re perdita commodatarius precium eius ſoluiſſet, poſtea commodator rem receperit: aut rem aut precium commodatario reſtituere debet. d.l.17.§.fin.

II.Regula: Si ſeruus commodatus commodatario furtum fecerit, non vltra noxæ deditionem commodator tenetur. l.ſi ſeruus.63.§.circa commodatum. ff. de furtis.

IIII. ADFINIA REmedia.

I.Regula, De exceptione compenſationis, proponitur l.in rebus.18.§.fin.ff.commodati. Cõcordat l.creditoris.15. in fine ff.de furtis.

II.Regula, De actione furti, proponitur l. penult. ff.commodati. Planè ſi commodator rem commodatam ſubripuit, furti actio non competit. l.rem mihi. 21. in prin. ff.d tit. Niſi commodatarij interſit rem ſibi ſubreptam non eſſe. l.creditoris.15. in fine. ff.de furtis. Hæc de ſecunda ſpecie ſeu cauſa realis obligationis: ſequitur tertia, depoſitum.

DE DEPOSITO. Cap. VI.

PRIMO: Definitio depoſiti & ratio nominis proponitur l.1.in prin. ff.depoſiti. M.I.R. lib.5. cap.5.reg.11.

II. PROPRIVM.

Proprietas & poſſeſſio rei depoſitæ apud deponentem manet. approbatur ſimul & diſtinguitur l.licet. 17.§.fin.ff.d.tt. M.I.R. lib.3.cap.14.reg.31. & d.cap. 5.reg.12.

III. DE EXCEPTIONIBVS aduerſus depoſitum.

Ex depoſito naſcitur obligatio, ſimul & actio tam directa quàm contraria. Inſtit. quib.mod.re contrah. obligat.§.præterea & is. Concordat l.1.§.is quoq; ff. de action. & obligat. Huius regulæ exceptiones ſequuntur.

I.Exceptio: Niſi ſeruus depoſuerit. reprobatur per ea quæ habentur j.cap.prox.quæſt.3.reg.5. M.I.R. d. cap.5.reg.13.exc.1.

II. Exceptio: Niſi apud pupillũ depoſitum ſit. ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius replicatio prima eſt: Niſi apud pupillum doli capacem depoſitum ſit, & dolum is commiſit. Altera: Niſi pupillus locupletior ex depoſito ſit factus. Hæ duæ replicationes approbantur l.1.§.an in pupillum.ff.depoſiti.

III.Exceptio: Niſi res aliena depoſita ſit.reprobatur l.1.§. ſi prædo. ff.depoſiti. l.bona fides.31. §.incurrit hic.ff eod.tt.& l.non à iudice.64.in prin.ff.de iudicijs.M.I.R.d.exc.1.

IIII. Exceptio: Niſi res ipſius depoſitarij eiúſue filij vel ſerui apud eum deponatur.d.l.31.§.penult.& vlt.l.qui rem.15.ff.eod.tt.item l.neq; pignus.45.ff.de reg.iuris.

V.Exceptio: Niſi merces interuenit.l.1.§.ſi veſtimenta.& §.ſi quis ſeruum.ff.depoſiti.

VI. Exceptio: Niſi cum ego quaſi deponens tibi dedero, tu quaſi mutuum acceperis.l.ſi ego.18. ibi: & ſi ego.ff.ſi certum petatur.

VII.Exceptio: Niſi commendatum ſit.reprobatur per ea quæ proponuntur j. lib. 25. cap.18. in verbo Commendare.

VIII.Exceptio: Niſi conuenit vt alia, non eadem res reſtituatur. l.Lucius.24. ibi: quod ita verum. ff. depoſiti.

IX.Exceptio: Niſi deponens ſit deportatus. l.bona fides.31.in prin.ff.depoſiti.

X. Exceptio: Niſi res depoſita ſit reſtituta. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio prima eſt: Niſi alij quàm deponenti reſtituit. quæ etiam regulariter quidem vera eſt: verùm eius duplicatio prima eſt: Niſi ſine dolo malo per errorem alij reſtituit. approbatur exemplo l.1.§.ſi rem.ff.depoſiti. Alias propoſitæ replicationis duplicationes vide j. cap. prox.quæſt.3. Altera replicatio eſt: Niſi ſeruo reſtituerit. Et hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit: de quo in ſolutionis exceptione dicetur. verùm eius duplicatio eſt: Niſi ſine dolo malo ſeruo deponenti reſtituit. approbatur ſimul & declaratur l. quod ſeruus.11. ff.depoſiti. Tertia replicatio eſt: Niſi vni ex pluribus, quibus depoſitum debebatur, reſtituit, ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius duplicatio prima eſt: Niſi authore prætore reſtituerit. Altera: Niſi ſine dolo malo vni reſtituit. Quæ duæ duplicationes approbantur l. ſi ſtipulatus.81. §. ſi lancem. ff. de ſolutionibus. Concordat primæ duplicationi l. ei apud quem.5.§.fin.ff. depoſiti. Tertia duplicatio eſt: Niſi cum res diuidua depoſita eſſet, vni ex pluribus non niſi ſuam partem reſtituit. approbatur ſub conditione l.1.§.ſi pecunia in ſacculo. ff. depoſiti. Quarta replicatio eſt: Niſi rem deteriorem reſtituit. l.1.§. ſi res. ff. depoſiti. l.in rebus.18.§.ſiue autem. ff.commodati. item l. qui tabulas.42. ff. ad l. Aquiliam. Quinta: Niſi alia res quàm depoſita eſt, reddita ſit. Inſtitut.quib. mod. re contrah. obligat. §. præterea. ibi: quia & ipſe. Eius autem duplicatio eſt: Niſi quis pecuniam numeratam, non clauſam neq; obſignatam depoſuit adnumerando: tunc enim tantundem pecuniæ ſoluendo depoſitarius liberatur. l. in naue.31.§. idem iuris. ff. locati & conducti. Sexta replicatio eſt: Niſi non aliter reſtituit, quàm nummis acceptis. l.vltim. ff. depoſiti. Septima: Niſi quaſi ſuam rem, non depoſitam reddidit. l.1.§. eleganter. ff. depoſiti. Octaua: Niſi non ſuo loco quo debetur, reddat. l.ei apud quem.5.§. in ſequeſtrum. ff. depoſiti. Plura de replicatione propoſita vide j. libro 24. de ſolutionibus.except.32. Nona replicatio eſt: Niſi poſt moram reſtituit. De hac replicatione vide j. cap. prox. quæſt. 6.regul.1.

XI. Exceptio: Niſi depoſitarius rem depoſitam in ædem depoſuit. d.l.5.§.fin.ff.depoſiti. Concordat l.1. § ſi pecunia in ſacculo. ff. d.tt. Hæc de ipſo depoſito. nunc de eius actionibus dicendum.

DE ACTIONE DEPOSITI directa. Cap. VII.

I. GENVS HVIVS actionis.

PRima regula: Bonæ fidei actio eſt.l.1.§.hanc autem.ff.depoſiti.

II.Regula: Rei perſequendæ cauſa comparata eſt: interdum miſta eſt. Inſt.de actionib.§.ſequens.

II. CAVSAE EX QVIBVS datur hæc actio.

I.Cauſa: Si non ſeruat legem contractus depoſitarius.l.is penes quem.6.C.depoſiti.

II.Cauſa: Si depoſitarius re depoſita vtatur, vel eã inuito domino contrectet.l.ſi ſacculum.29.in prin.ff. depoſiti. Cõcordat l.ſi depoſiti.3.C.d.tt.M.I.R.d.cap. 5.reg.17. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi non inuito domino putauit ſe ea re vti. l. qui re.78. in princip. ff. de furtis.

III. Cauſa: Si depoſitarius rem depoſitam mutuò dedit.l.ſi is.8.C.depoſiti. Plura de hac re vide j. cauſa 7.except.2.repl.2.

IV.Cauſa: Si tabulas apud ſe depoſitas alijs dederit, legerit, vel aduerſario prodiderit. l.1.§. ſi quis tabulas.ff.depoſiti.

V.Cauſa: Si depoſitarius rem deteriorem fecerit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. proxim. quæſt.3.except.10.repl.4.

VI.Cauſa: Si dolo in re depoſita ſit verſatus depoſitarius.

ſitarius. Hac cauſa generalis approbatur Inſtit. quib. mod. re contrah. obligat. §. præterea. ibi: ſed is ex eo ſolo. Concordat l. ſi quis. 13. in fin. ff. depoſiti. Exceptiones eius vide j. inter exceptiones generales.

VII. Cauſa: Si rem depoſitam depoſitarius non reſtituit. d. §. præterea. M.I.P. lib. 5. cap. 7. reg. 7. M.I.R. d. cap. 5. reg. 13. in prin. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi res perierit, vel amiſſa ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur d. verſ. ſed is ex eo ſolo. l. ſi ſine. 20. ff. depoſiti. item l. 1. C. depoſiti. M.I.P. d. reg. 7. exc. 1. M.I.R. d. reg. 13. exc. 3. Cuius replicatio prima eſt: Niſi dolo depoſitarij res perierit, vel amiſſa ſit. d. verſic. ſed is ex eo ſolo. & d. l. 1. M.I.R. d. except. 3. repl. 1. Altera replicatio videtur: Niſi culpa depoſitarij res perierit, vel amiſſa ſit. Sed reprobatur d. verſic. ſed is ex eo ſolo. itē d. l. 2. M.I.P. d. reg. 7. exc. 6. vbi contradicitur. M.I.R. d. exc. 3. repl. 2. Planè admittitur, primùm quidem, ſi lata culpa depoſitarij res perierit. d. l. 1. l. quod Nerua. 32 ff. depoſiti. M.I.P. d. exc. 1. repl. 1. M.I.R. d. repl. 2. diſt. 1. Secundò, ſi de culpa quoq; præſtanda conuenit. l. 1. §. ſi conueniat. ff. depoſiti. Concordat l. 1. C. depoſiti. M.I.P. d. exc. 1. repl. 4. Tertiò, ſi merces depoſito interuenit. l. 1. §. ſi quis ſeruum. ibi: in conducto. ff. depoſiti. item l. ſi vt certo. 5. §. nunc videndum eſt quid veniat. ibi: dolum in depoſito. ff. commodati. M.I.P. d. exc. 1. repl. 3. M.I.R. d. repl. 2. diſt. 2. Quartò admittitur, ſi depoſitarius depoſito ſe obtulit. l. 1. §. ſæpe euenit. ff. depoſiti. M.I.P. d. exc. 1. repl. 2. M.I.R. d. repl. 2. diſt. 3. Tertia propoſita exceptionis replicatio eſt. Niſi conuenit de omni periculo præſtando. l. 1. §. ſæpe euenit. ff. depoſiti. l. & Ariſtoni. 39. ff. mandati. d. l. 5. §. nunc videndū eſt. ibi: aut ſi hoc ab initio. item l. 1. ibi: ſi non aliud. C. depoſiti. M.I.R. lib. 5. cap. 12. reg. 20. exc. 4. Quarta: Niſi is qui depoſuit, depoſitario pecunia depoſita vti permiſerit. approbatur ſimul et diſtinguitur l. certi cōdictio. 9. §. fin. cū lege ſequente. ff. ſi certū petatur. Quinta: Niſi cum empturus prædia mutuā pecuniā rogaſſet, ita vt nō niſi emiſſet, pecunia credita eſſet, creditor interim pecuniā apud eum depoſuerit. l. ſi quis. 4. in prin. ff. ſi certū petatur. Sexta: Niſi merces interuenit. l. ſi vt. 5. §. nunc videndum eſt: ibi: niſi fortè. ff. cōmodati. Concordat l. 1. §. ſi veſtimēta. ff. depoſiti. Septima: Niſi ſe depoſito obtulit. l. 1. §. ſæpe. ff. depoſiti. Octaua: Niſi res accepto iudicio perierit. l. ſi in Aſia. 12. §. fin. ff. depoſiti. M.I.P. d. exc. 1. repl. 5. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi depoſitarius reſtituendi facultatē non habuerit. d. §. fin. Altera: Niſi res etiam reſtituta eodem modo apud actorē erat interitura. l. ſi plures. 14. §. ſine aūt. ff. eod. tt. Tertia: Niſi iuſtā litigandi cauſſam habuit reus. approbatur exemplo l. ſi quis. 13. in prin. ff. depoſiti. Nona replicatio eſt: Niſi poſt rem à depoſitario venditam ea interierit. l. 1. §. ſi rem depoſ. ff. depoſiti. Decima: Niſi depoſitarius rem amiſſam poſtea receperit. l. 1. §. inde ſcribit Neratius. l. planè ſi poſſit. 3. item l. ſi ſine dolo. 20. in fine. ff. eod. tt. Vndecima replicatio: Niſi re amiſſa non caueat depoſitarius eam receptam reddi. reprobatur d. l. 20. Hac de prima propoſita cauſæ exceptione, eiuſq́; replicationibus ſunt dicta. Altera exceptio eſt: Niſi facultatē reſtituendi rem nō habeat. l. 1. §. Marcellus. ff. depoſiti. Huius replicatio prima eſt: Niſi poſtea reſtituendi facultatē nactus depoſitarius nō reſtituat. d. l. 1. §. idē Neratius. Altera: Niſi per depoſitariū factū ſit, quo minus reſtituendi facultatē habeat: vtputa ſi alienauit. approbatur exemplo l. deſideriū. 7. C. depoſiti. Concordat l. ſi is. 8. C. eod. tt. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi ſine dolo malo, putans rem ſuā eſſe, alienauit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 1. §. fin. cum duabus legibus ſequentibus. ff. depoſiti. Cuius triplicatio prima eſt: Niſi cū rem ſine dolo vendidiſſet, preciū non reſtituit. approbatur ſimul & diſtinguitur d. §. fin. verſ. an tamē. Altera triplicatio eſt: Niſi cum poſſit rem alienatā redimere, nō redimat. l. planè. 3. ff. eod. tt. Tertia triplicatio eſt: Niſi rē receperit. d. l. 3. Quarta triplicatio eſt: Niſi actiones quas rei venditæ nomine habet, reus actori nō cedat. l. 2. ff. eod. tt. Altera propoſita replicationis duplicatio: Niſi miſericordia ductus, hominem apud ſe depoſitū & vinctum ſoluerit. reprobatur l. ſi hominem. 7. in prin. ff. depoſiti. Hac de ſecunda exceptione, eiuſq́; replicationibus. Tertia exceptio eſt: Niſi propterea non reſtituit, quòd putet actori actionem non competere. l. ſi quis. 13. in prin. ff. depoſiti. Quarta: Niſi conditio depoſitionis nondum ſit impleta. l. propter. 5. C. depoſiti. Concordat l. 1. §. Marcellus autem. ff. depoſiti. Plura de hac re vide j. cap. proxim. quæſt. 6. reg. 1. Quinta exceptio: Niſi alius depoſitario denunciauerit, ne ei qui depoſuiſſet reſtitueret. reprobatur l. ſi quis. 11. §. fin. C. depoſiti. Concordat Nouell. c. 88. Planè admitti videtur, ſi actor depoſitario non caueat, eum contra denunciantem defenſum iri. Quæ diſtinctio approbatur quidē d. §. fin. ſed mutatur ac tollitur d. conſt. 88. §. penult. Hac de ſeptima cauſa eiuſq́; exceptionibus.

VIII. Cauſa: Si depoſitarius rem non vt debet reſtituit: hoc eſt, non ei cui debet, nō rem talem qualem debet, nō ſuo loco vel tempore quo debet. De hac cauſa, eiuſq́; ſpeciebus vide s̄. cap. prox. quæſt. 3. except. 9. replic. 1. cum ſequentibus. Hactenus cauſæ propoſitæ actionis enumeratæ ſunt cum ſuis exceptionibus ſpecialibus. Sunt autem & aliæ iſtarum cauſarum exceptiones generales. De quibus nunc dicendum.

De exceptionibus præcedentium cauſarum generalibus.

I. Exceptio: Niſi non depoſitarius, ſed alius dolo in re depoſita quid fecerit. l. ad eos. 19. ff. commodati. Cuius replicatio prima eſt: Niſi pater vel dominus eius apud quem depoſitum eſt, quid dolo in re depoſita egerit. l. 1. §. filiumfamiliâs. ibi: planè vt Iulianus. ff. depoſiti. Altera: Niſi is apud quem depoſitarius depoſuit, dolo fecerit. approbatur certo modo l. ſi is. 16. ff. depoſiti.

II. Exceptio: Niſi poſt litem cōteſtatam quid dolo ſit factum. reprobatur l. 1. §. non tantùm. ff. depoſiti.

III. Exceptio: Niſi conuenerit, ne dolus præſtetur. reprobatur l. 1. §. ſi cōueniat. ibi: illud. ff. depoſiti. Concordant ea quæ propoſita ſunt s̄. lib. 15. cap. 15. except. 17. repl. 1. dupl. 1.

IV. Exceptio: Niſi conuenerit, ne depoſiti agatur. l. iuriſgentium. 7. §. ſi paciſcar. ibi: ſed etſi quis. ff. de pactis. Concordat l. ſi vnus. 27. §. illud. ff. eod. tt.

V. Exceptio: Niſi actum ſit, Hac exceptio ipſo qui-

dem iure ſubſiſtit: verùm eius replicatio eſt: Niſi cum altero ex duobus depoſitarijs actum ſit, qui nondum ſoluerit. l 1. §. ſi apud. ff. depoſiti.

VI. Exceptio: Niſi inutile depoſitum ſit, & nõ obligatoriũ. Hæc exceptio ipſo iure ſubſiſtit, eiuſq́; ſpecies proponuntur ſ̃. cap. prox. quæſt. 3.

III. QVIBVS DATVR actio depoſiti?

I. Regula, De hæredibus cæteriſq́; ſucceſſoribus, proponitur l. 1. §. hac actio. ff. depoſiti. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi alij per fideicommiſſum hæreditas ſit relicta. d. §. hac actio. Cuius replicatio eſt: Niſi dies reſtituendæ ex ſenatuſconſulto hæreditatis nondum venerit. l. quæ filium. 18. §. idem quæſijt. ff. vt legator. ſeruand. cauſa caueatur. Altera exceptio eſt: Niſi hæredi cõtrouerſia hæreditatis moueatur. l. 1. § apud Iulianum. ff. depoſiti. Huius replicatio eſt: Niſi actor reo caueat, eum aduerſus alterum defenſum iri. d. §. apud Iulianum. Tertia exceptio eſt: Niſi pluribus exiſtentibus, vnus vel non omnes depoſitum repetant. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius replicatio prima eſt: Niſi maior pars hæredum depoſitum repetat. l ſi plures. 14. in prin. ff. depoſiti. Plures propoſitæ exceptionis replicationes vide ſ̃. capite prox. quæſtione 3. except. 10. replicat. 3. item infrà quæſt. 5. regula 9.

II. Regula, De eo cui ex Trebelliano ſenatuſconſulto hæreditas reſtituta eſt, proponitur l. 1. §. hac actio. ff. depoſiti.

III. Regula, De eo cui deponens rem reſtitui iuſſit vel pactus eſt, l. penult. C. ad exhibendum. Concordat l. Publia. 26. in prin. ff. depoſiti.

IV. Regula, De eo qui deponi mãdauit. Huic quoque datur actio. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 1. §. ſi te rogauero ff. depoſiti.

V. Regula, De domino ſerui depõnẽtis, proponitur d. l. 1. §. ſi ſeruus meus. Huius regulæ exceptio prima eſſe videtur: Niſi ſeruus mortuus fuerit. Altera: Niſi ſeruus fuerit manumiſſus. Tertia: Niſi ſeruus fuerit alienatus. Sed hæ tres exceptiones reprobantur d. l. 1. §. ſi ſeruus depoſuit. Quarta: Niſi ſeruus hæreditarius depoſuerit. reprobatur d. l. 1. §. item ſi ſeruus. l. qui à ſeruo. 15. in fine. ff. de act. & oblig. item l. cum hæreditas. 9. C. depoſiti.

VI. Regula, De eo qui deponentem bona fide poſſidet, vel in eo vſumfructum habet, proponitur l. 1. §. nõ ſolùm. ff. depoſiti.

VII. Regula, De filiofamiliâs, l. Iulianus. 19 ff. depoſiti.

VIII. Regula, De fiſco ad quem bona deponentis peruenerunt, l. bona fides. 31. in prin. ff. depoſiti.

IX. Regula, De vno ex pluribus deponentibus. Etiã vni ex pluribus actio propoſita cõpetit, abſentia aliorum non obſtante. Cuius regulæ exceptio eſt: Sed pro parte tantùm. Quæ approbatur ſimul & diſtinguitur j. quæſt. 5. reg. 9.

IIII. ADVERSVS QVOS DAtur actio depoſiti?

I. Regula, De hæredibus depoſitarij, proponitur l. die ſponſaliorum. 25. in prin ff. depoſiti. l. ſi in Aſia. 12. §. cũ ſequeſtro. ff. d. tt. item l. ſi is. 8. C. d. tt. Huius regulæ exceptio prima videtur eſſe: Niſi ex dolo & delicto defuncti agatur. Sed reprobatur l. ſi hominem. 7. §. 1. ff. depoſiti. Concordat l. ex contractibus. 48. ff. de action. & obligat. Sed & concordant ea quæ proponuntur ſ̃. lib. 15. cap. 5. except. 1. replicat. 3. Altera exceptio eſt: Niſi pro parte hæres, in ſolidum conueniatur. d. l. 7. verſ. plures verò. Concordat l. quod tumultus. 18. ibi: & pro hæred. ff. depoſiti. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ex facto vnius hæredis agatur. tunc enim is qui fecit, in ſolidum tenetur, cohæredes non tenentur. l. in depoſiti. 9. cum lege ſequente. ff. depoſiti. Concordat d. l. 18. ibi: in ipſum verò. Cuius duplicatio eſt: Niſi ex vtriuſq; vel omnium hæredum facto communi agatur. tunc enim quilibet pro parte tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi duo. 22 ff. eod. tt. Huius triplicatio eſt: Niſi res circa quam hæredes dolum cõmiſerunt, diuiſionem non recipiat. tunc enim in ſolidum quiſq́; tenetur, quamuis non ſolus dolo fecerit. d. l 22. §. 1. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi res depoſita diuiſionem non recipiat. tunc enim quiſq; hæredum in ſolidum tenetur. d. l. 22. §. 1. verſic. planè niſi. Cuius duplicatio eſt: Niſi re non reſtituta, ad æſtimationem eius agatur. d. l. 22. in fin.

II. Regula: Seruo depoſitum recipiente, aduerſus dominum competit actio, non aduerſus ſeruum. l. 1. §. filiumfamiliâs. ff. depoſiti. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi ſeruus manumiſſus ſit. Quæ tamen reprobatur l. 1. § ſi apud. ff. depoſiti. Planè admittitur, ſi ad rem depoſitam, quã manumiſſus poſſidet, reſtituendam agatur. l. ſi apud. 21. ff. eod. tt.

III. Regula: Filiofamiliâs depoſitum recipiente, tam aduerſus ipſum filium, quàm aduerſus patrem competit actio. l. 1. §. filiumfamiliâs. ff. depoſiti. Quod dictum de patre, eius exceptio prima eſt: Niſi vltra id quod in peculio eſt, pater conueniatur. d. §. filiumfamiliâs. Cuius replicatio eſt: Niſi ex dolo patris agatur. d. §. filiũfamiliâs. Concordat l. depoſiti. 5. in prin. ff. de peculio. Altera exceptio eſt: Niſi filius ſui iuris factus, rem depoſitam teneat. l. ſi apud. 21. in prin. ff. depoſiti.

IIII. Regula, De eo apud quem, & eo cuius iuſſu depoſitum eſt, proponitur l. 1. §. idem Pomponius. ff. depoſiti.

V. Regula, De fideiuſſore depoſitarij, habetur d. §. idem Pomponius. verſ. planè ſi fideiuſſiſti.

VI. Regula, De eo cui res oblata eſt deponendi cauſa, & eo qui ſuſcepit, proponitur l. die ſponſaliorum. 25. in prin. ff. depoſiti.

VII. Regula, De eo cui depoſitarius rem depoſitam alienauit, l. ſi is. 8. in fine. C. depoſiti.

VIII. Regula, De eo qui cum hæres depoſitarij non eſſet, tanquã hæres rem depoſitam vendidit, & pro ea precium accepit. proponitur l. ſed & ſi. 4. ff. depoſiti.

V. QVID QVANTVMQVE veniat in actione propoſita?

I. Regula, De rebus quæ depoſito accedunt. Hæ quidem depoſita non ſunt. l. 1. §. quæ depoſitis. ff. depoſiti. Veniunt tamen actione depoſiti reſtituendæ. d. l. 1. §. ſi ciſta.

II. Regu-

II. Regula, De fructibus, partu & omni cauſa, proponitur l.1.§.hanc autem.ff.depoſiti. Concordat l.videamus.38.§.ſi poſſeſſionem.ff.de vſuris & fructibus.

III. Regula, De vſuris. Vſuræ in hac actione non veniunt. l.Lucius 24.ff.depoſiti. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi de præſtandis vſuris conuenit. d.l.24. Concordat l.Publia.26.§.Lucius Titius ff.eod.tt. Altera exceptio eſt: Niſi mora in depoſito reſtituendo ſit facta. l.die ſponſaliorum.25.in fine.ff.depoſiti. Concordat l.2.C.depoſiti. Tertia: Niſi depoſitarius re depoſita vſus ſit, eamq; in ſuos vſus conuertit. d.l.25.in fin.l.ſi ſacculum.29.in fin.ff.depoſiti. l.Quintus.28.ff.eod.tt. l.ſi depoſiti.3. C. depoſiti. item l.ſi depoſita.4.C.d.tt.

IIII. Regula, De re ex pecunia depoſita empta, proponitur l.ſi ex ea.6.C.de rei vendicat.

V. Regula, De precio rei depoſitæ venditæ, l.1.§.fin. cum tribus legib.ſequentibus.ff.depoſiti.

VI. Regula: In ſimplum regulariter depoſiti actio cõpetit. approbatur ſimul & diſtinguitur edicto prætoris, l.1.§.1.ff.depoſiti. M.I.R. lib.5.capite 5.reg.16. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi tumultus, incendij, ruinæ, naufragij cauſa depoſitum ſit. tunc enim in duplum eſt actio.d.§.1. Concordat Inſtitut. de actionibus.§.ſequens.ibi: planè ſi depoſiti. M.I.R. d.reg.15. except.1. Ratio huius exceptionis proponitur d.l.1.§.meritò. Declaratur d.l.1.§.eum tamen. Replicatio prima eſt: Niſi non aduerſus ipſum depoſitarium, ſed aduerſus hæredem eius agatur. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.1.§.1.l.quod tumultus.18.ff.d.tt.item Inſtit. d. verſ.planè ſi depoſiti. Altera replicatio eſt: Niſi iuſta ratione vel ignorantia motus, depoſitum reſtituere recuſauit.approbatur exemplo l.ſi quis.13.in prin.ff.depoſiti.

VII. Regula, De in litem iurando, proponitur l.1.§.in depoſiti ff.depoſiti.M.I.R.d.cap.5.reg.16.

VIII. Regula: Pater & dominus depoſitarij non niſi de peculio tenetur. l.1.§.filium familiâs. ff.eodem titulo.

IX. Regula: Duobus deponentibus, & vno ex ijs agente: non niſi pro parte competit actio. approbatur ſimul & diſtinguitur l.1.§.ſed ſi duo.ff.depoſiti. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ita conuenerit, vt vel vni in ſolidum res reſtituatur. d.§.ſed ſi duo. Altera exceptiò eſt: Niſi apud ſequeſtrum ſit depoſitum. l.licet.17.in princ.ff.eod.tt. Tertia: Niſi res ſit indiuidua. d.l.1.§.ſi pecunia, in fin. Quarta: Niſi maior pars actorum repetat. approbatur certo modo l.ſi plures.14.in prin.ff.eod.tt. Quinta: Niſi pecunia obſignata ſit depoſita. reprobatur l.1.§.ſi pecunia.ff.d.tt.

X. Regula: Seruo communi deponente, vnicuique dominorum pro parte competit actio. l.1.§.ſi duorũ.ff.depoſiti.

XI. Regula: Si res apud duos vel plures depoſita ſit, vnuſquiſque tenetur in ſolidum. l.1.§.ſi apud duos.ff.depoſiti.

XII. Regula: Hæres pro ea parte qua hæres eſt, tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur ſ̄.queſt.proxim.reg.1.except.2.

VI. QVANDO ET QVAMDIV competit actio propoſita.

I. Regula: Vel ſtatim depoſitum repeti poteſt. l.1.§.eſt autem.ff.depoſiti, M.I.P.lib.5.cap.7.reg.8. Huius exceptio prima eſt: Niſi conditio depoſitionis nondum exiſtat. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. queſt.2.cauſa 7.except.4. Altera: Niſi tempus, ad quod depoſitum eſt, nondum venerit. reprobatur d.l.1.§.penult. Tertia: Niſi ita ſit depoſitum, vt ſi vellet depoſitarius, depoſito vteretur. tunc enim antequam vſus ſit, non videtur competere actio. reprobatur d.l.1.§.ſi pecunia apud.

II. Regula: Actio depoſiti regulariter quidem perpetua eſt. cuius exceptio eſt: Niſi cum tumultus, incendij, ruinæ vel naufragij cauſa depoſitum eſſet: hæres ex dolo defuncti conueniatur. tunc enim annalis eſt actio approbatur l.quod tumultus.18.ff.depoſiti.

VII. ADIVNCTA PROpoſitæ actionis.

I. Regula, De re depoſita ab actore deſignanda, proponitur l.1.§.ſi quis argentum.ff.depoſiti. Concordat l.ſi in rem.6.ff.de rei vendicat.

II. Regula: Si ciſta ſignata depoſita ſit, etiam res quæ in ea continentur, peti ac deſignari poſſunt. d.l.1.§.ſi ciſta ſignata.

III. Regula, De probatione depoſiti, proponitur Nouell.c.73.§.ſi quis igitur.

VIII. EVENTVS HVIVS actionis.

I. Regula: Condemnatus ſit infamis. l. qui depoſitum.10.C.depoſiti.

II. Regula: Litis æſtimatione præſtita, res ſit depoſitarij.l.ſi fideiuſſor.30.ff.depoſiti.

III. Regula, De actionibus reo ab actore cedendis, proponitur l.in depoſiti.12.ff.de re iudicata.

IX. ADFINIA REmedia.

Regulariter quidem ex depoſito actio tantùm depoſiti competit, non alia: vt ex ſupradictis patet. Cuius tamen regulæ exceptio prima eſt: Niſi merces interuenit. tunc enim ex locato & conducto actio eſt. l.1.§.ſi veſtimenta. & §.ſi quis ſeruum.ff.depoſiti. Altera: Niſi te rogauero, vt rem meam apud Titium deponas. tunc enim etiam mandati actio eſt. d.l.1.§.ſi te rogauero. Tertia: Niſi cum quis rem ſuam alicui dediſſet, Titio dandam vt cuſtodiret, & ſi Titius non recepiſſet, is cui data erat eam cuſtodiret: Titius rem non receperit. tunc enim rogatus mandati actione tenetur. d.l.1.§.quòd ſi rem. Quarta: Niſi quis rogauerit, vt rem ſuam ab alio recipiat & cuſtodiat. nam & hoc caſu mandati, non depoſiti actio eſt. d.l.1.§.idem Pomponius. Quinta: Niſi cum quis apud aliquem depoſiturus, iuſſus ab eo ſit vt apud alium (Titium puta) deponat, apud eum depoſuerit. tunc enim aduerſus eum qui iuſſit, etiam mandati actionem habet. d.§.idem Pomponius. ibi: idem quærit. Sexta: Niſi alius, non dominus rem ſine eius voluntate depoſuerit. tunc enim dominus rei ad exhibendum actionem, & rei vendicationem habet, non depoſiti actionem. l.ſi res.8. C.ad exhibendum. Concordat l.ſeruus tuus.33.ff.depoſiti. Septima: Niſi depoſita-

rim eiúſue hæres rem poſſidere deſierit. tunc enim etiam ad exhibendum actio, & rei vindicatio competit. l. 1. §. ſi rem à ſeruo ff. depoſiti. l. 1. in fin. item l. ſi is qui depoſit. 8. in fin. C. eod. tt. Octaua: *Niſi depoſitarius re depoſita inuito domino vſus ſit, & ex eo agatur. tunc enim etiam furti actio competit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt 8. quæſt. 2. cauſa 2.* Nona: *Niſi ex dolo depoſitarij agatur. tunc enim etiam condictio competit. l. ſi quis. 13. in fin. ff. depoſiti. Concordat l. qui furtum. 16. ff. de condictione furtiua.* Decima: *Niſi ex eo agatur, quòd depoſitarius inſtrumenta depoſita alijs legerit, vel aduerſario prodiderit. tunc enim etiam iniuriarum actio eſt. l. 1. §. ſi quis tabulas. ff. depoſiti. l. ſi quis. 41. §. ſed et ſi quis. ff. ad l. Aquiliam. Item falſi accuſatio competit. l. 1. §. is qui depoſita. ff. ad l. Corneliam de falſis. Item eius delicti pœna capitalis proponitur l. ſi quis. 38. §. inſtrumenta. ff. de pœnis.* Vndecima exceptio eſt: *Niſi ex eo agatur, quòd depoſitarius rem deteriorem fecerit, vel tabulas apud ſe depoſitas deleuerit. tunc enim etiam legis Aquiliæ actio eſt. l. qui tabulas. 42. ff. ad l. Aquiliam. l. in rebus. 18. § ſiue autem. ff. commodati.* Duodecima: *Niſi ſeruus ita depoſitus & cuſtodiendus datus ſit, vt operæ eius ſerui cum cuſtodia penſentur. hoc enim caſu præſcriptis verbis actio eſt. l. 1. §. ſi quis ſeruum. ibi: quòd ſi operæ. ff. depoſiti.* Decimatertia: *Niſi ita pecunia ſit depoſita, vt Titio ſub certa conditione daretur. hoc enim caſu præſcriptis verbis actio eſt. l. ſi apud. 19. ff. præſcriptis verbis. Concordat l. ſi quis. 9. §. Labeo. ff. de dolo malo.* Decimaquarta: *Niſi ſponſionis cauſa res depoſita ſit. hoc enim caſu præſcriptis verbis actio eſt. l. ſi rem. 18. §. fin. ff. præſcriptis verbis.* Decimaquinta: *Niſi cum vnus actorum ſuam partem ex re depoſita recepiſſet, depoſitarius poſtea deſierit eſſe ſoluendo, vel depoſitum perdiderit. hoc enim caſu videtur alteri ad communicandam partem receptam aduerſus alterum communi diuidundo actio dari. Sed reprobatur l. vltim. C. depoſiti.* Decimaſexta: *Niſi quis apud nautam, cauponem vel ſtabularium res ſuas depoſuerit. hoc enim caſu datur actio in factum de receptis. de qua ſequitur ĩ. capite prox.* Decimaſeptima: *Niſi apud eum qui rem emere volebat, res relicta ſit. hoc enim caſu præſcriptis verbis actio eſt. l. apud Labeonem. 21. §. fin. ff. præſcriptis verbis.*

DE ACTIONE IN FACTVM aduerſus nautas, caupones, ſtabularios, de receptis reſtituendis.

Cap. VIII.

QVia hæc actio adfinis eſt actioni depoſiti (vt iam eſt dictum) nec alio loco cõmodiore tractari poteſt: de ea nobis hic agendum eſt.

I. VERBA *edicti, quibus actio propoſita introducitur, proponuntur l. 1. in princ. ff. nautæ, caupones, ſtabularij.*

II. RATIO *huius actionis habetur d. l. 1. §. 1. Alia ratio proponitur l. & ita. 5. §. ex hoc edicto. ff. eod. tt.*

III. GENVS HVIVS actionis.

In factum actio eſt. d. §. ex hoc. Item actio hæc partim ex contractu eſt, ſi nautæ, cauponi, ſtabulario res ſpecialiter ſit adſignata: partim ex quaſi maleficio, ſi illud factum non ſit. Inſtit. de oblig. quæ quaſi ex delicto naſc. §. item exercitor. Concordat iiſdem verbis l. ex maleficio. 4. §. fin. ff. de action. & obligat.

IIII. CAVSA HVIVS ACTIONIS, cum ſuis exceptionibus.

Si res in naue, caupona, ſtabulo recepta non reſtituatur, vel furto ſit ablata, aut damnum in ea datum: aduerſus exercitorem nauis, cauponæ, ſtabuli actio datur. l. nautæ. 5. ff. nautæ, caupones, ſtabularij. Concordat l. 1. in prin. ff. eod. tt. M. I. R. lib. 5. cap. 5. reg. 18. Huius cauſæ exceptiones hæ ſunt.

I. Exceptio: Niſi non ipſe exercitor nauis, ſed alius in naui recepit. approbatur, declaratur ſimul & diſtinguitur d. l. 1. §. qui ſint igitur. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi iuſſu rei alij res data ſit. d. §. qui ſint igitur. verſ. quanquam ſi ipſe. Altera: *Niſi magiſter nauis receperit. d. §. qui ſint. ibi: per ſe vel nauis magiſtrum.* Tertia: *Niſi quis ex iis qui cuſtodiæ gratia naui præpoſitus eſt, rem receperit. d. l. 1. §. & ſunt quidam.* Quarta: *Niſi aliquis ex miniſtris cauponis vel ſtabularij rem receperit. reprobatur d. l. 1. §. caupones. Planè admittitur, ſi inſtitori cauponæ vel ſtabuli ſit datum. d. §. caupones.*

II. Exceptio: Niſi exercitor ratis vel lyntrarius receperit. reprobatur l. 1. §. de exercitorib. ff. nautæ, caupones, ſtabularij.

III. Exceptio: Niſi res non ſint aſſignatæ exercitori nauis cuſtodiendæ, ſed tantùm in nauem miſſæ. reprobatur l. 1. §. fin. ff. d. tt.

IIII. Exceptio: Niſi nemo cuſtodiæ gratia naui fuerit præpoſitus. reprobatur d. l. 1. §. & ſunt quidam. ibi: ſed etſi non extet.

V. Exceptio: Niſi nauta prædixerit, vt vnuſquiſque vectorum res ſuas ſeruet, neque damnum ſe præſtiturũ, & vectores conſenſerint. l. debet. 7. §. 1. ff. eod. tt. M. I. R. d. reg. 18. except. 1.

VI. Exceptio, ſumpta ex re recepta, reprobatur l. 1. §. ait prætor. ff. nautæ, caupones. Concordat l. ſed & ipſi. 4. in fin. ff. d. tt.

VII. Exceptio: Niſi res non dantis, ſed aliena ſit recepta. reprobatur certa conditione d. l. 1. §. item Pomponius.

VIII. Exceptio: Niſi extra ſuum negocium caupo vel ſtabularius rem receperit. l. & ita. 3. §. eodem modo. ff. nautæ, caupones.

IX. Exceptio: Niſi actor gratis nauigauerit, vel in cauponam gratis diuerterit, reprobatur l. licet. 6. in prin. ff. d. tt.

X. Exceptio: Niſi nauta nautæ, vel caupo cauponis, vel ſtabularius ſtabularij res receperit. reprobatur l. ſed & ipſi. 4. §. 1. ff. nautæ, caupones.

XI. Exceptio: Niſi nautæ inter ſe damnum dederint, vel furtum fecerint. l. debet. 7. §. ſed ſiquidem. & l. licet. 6. §. ſi ſeruo meo. ibi: ſed ſi damnum. ff. eod. tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi idem nauta ſit & mercator, cui damnum datum eſt. d. §. ſed ſiquidem. Altera: *Niſi meſonauta damnum à nauta paſſus ſit. d. l. 7.*

XII. Exceptio: Niſi aliquis non è familia nautæ,

caupo-

cauponis, ſtabularij, ſed è vectoribus, vel viatoribus, vel alius quiſpiam rem abſtulit, vel damnum dedit. l. vnic. §. penult. & vlt. ff. furti aduerſus nautas. Concordat l. licet. 6. §. in factum, in fin. ff. nautæ, caupones. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi nautæ, cauponi, ſtabulario res ſpecialiter ſit adſignata & data cuſtodienda. hoc enim caſu & aliorum factum præſtare tenetur. approbari videtur l. 1. §. fin. cũ duab. legibus ſequentibus. ff. eod. tt. Altera replicatio eſt: Niſi aliquis ex ijs qui in caupona habitant, furtum fecerit, vel damnum dederit. d. l. 6. §. in factum. Concordat l. vnic. §. caupo ff. furti aduerſus nautas. Tertia: Niſi aliquis ex ijs quos nauta nauis, vel caupo cauponæ exercendæ cauſa ibi habet, furtũ fecit vel damnum dedit. d. §. caupo. Cui concordat d. l. vnic. in prin. Inſtit. de obligat. quæ quaſi ex del. naſc. §. item exercitor. item l. debet. 7. in prin. ff. nautæ, caupones. Huius replicationis duplicatio prima eſſe videtur: Niſi nautæ delinquentes liberi, non ſerui ſint. ſed reprobatur d. l. 7. in prin. Altera: Niſi ſeruus actoris, exercitori nauis vel cauponi locatus aut commodatus, actori furtum fecerit, aut damnum dederit. reprobatur l. licet. 6. §. ſi ſeruo. ff. nautæ, caupones. Quarta replicatio eſt: Niſi ſeruus alicuius ex nautis fecerit. l. debet. 7. §. ſi ſeruus ff. eod. tt. Quinta: Niſi meſonauta fecerit. d. l. 7. §. ſed ſiquidem, in fin.

XIII. Exceptio: Niſi ſine dolo & ſine culpa ipſius exercitoris, cauponis vel ſtabularij furtum factum ſit, vel damnum datum. reprobatur l. & ita. 3. §. ex hoc edicto. ibi: at hoc edicto. ff. nautæ, caupones.

XIIII. Exceptio: Niſi fato damnum datum ſit, & vi maiore. d. verſ. at hoc edicto. Concordat d. l. 3. §. inde Labeo.

XV. Exceptio: Niſi non in naui, ſed extra damnum datum ſit, vel furtum factum. l. debet. 7. in princ. ibi: ſed non aliàs. ff. nautæ, caupones. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi res extra nauem receptæ ſint. l. & ita. 3. §. 1. ff. d. tt.

XVI. Exceptio: Niſi alia eo nomine ſit actio. reprobatur d. l. 3. §. ex hoc edicto. Concordat l. vnic. §. & in duplum, in fin. ff. furti aduerſus nautas.

XVII. Exceptio: Niſi eo nomine actum ſit. d. l. 3. §. fin. Concordat l. licet. 6. §. poſſumus ff. eod. tt. Huius exceptionis replicatio videtur eſſe: Niſi cum alio actum ſit, vel alia actione. Sed reprobatur d. §. poſſumus.

XVIII. Exceptio: Niſi is qui damnum dedit, vel furtum fecit, mortuus ſit, annuſq; exceſſerit ab eius morte. reprobatur l. debet. 7. §. hac autem. ff. eod. tt.

V. QVIBVS DATVR Actio propoſita?

De domino rei & eo qui rem receptori dedit, proponitur regula l. 1. §. item Pomponius. ibi: etenim nobis magis. ff. nautæ, caupones.

VI. ADVERSVS QVOS DAtur actio propoſita?

I. Regula, De heredibus, habetur l. & ita. 3. §. hac autem. ff. eod. tt. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi res nautæ, cauponi vel ſtabulario ſpecialiter non ſit adſignata vel tradita cuſtodienda. tunc enim tanquam ex maleficio, non ex contractu actio aduerſus heredem non datur. approbari videtur l. debet. 7. §. hac iudicia. ff. eod. tt. Concordat Inſtit. de oblig. quæ quaſi ex delicto. §. fin.

II. Regula: Solus exercitor nauis, cauponæ vel ſtabuli tenetur hac actione, non etiam alij. l. 1. §. qui ſint igitur. & §. caupones. ff. nautæ, caupones.

III. Regula, De patre & domino exercitoris. Hi quoq; hac actione tenentur. l. & ita. 3. §. ſi filiusfamiliâs. ff. eod. tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi vltra id quod in peculio filij vel ſerui eſt, pater dominúsue conueniatur. d. §. ſi filiusfamiliâs. Cuius replicatio eſt: Niſi voluntate domini vel patris ſeruus aut filius nauem exercuerit. d. §. ſi filiusfamiliâs. Concordat l. debet. 7. §. fin. ff. eod. tt. Altera propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi cum res nõ ſpecialiter ſeruo exercitori eſſet adſignata, ſeruus mortuus ſit. tunc enim nec de peculio actio contra dominum datur. d. l. 7. §. proinde cum ſeruus. Huius replicatio eadem eſt, quæ exceptionis præcedentis.

VII. QVID VENIAT IN hac actione?

I. Regula: In duplum eſt hac actio. d. l. 7. §. hac actio. Concordat l. vnica. §. & in duplum. ff. furti aduerſus nautas.

II. Regula: Rei perſecutionem continet, ideoq; pœna ſimpli eſt. l. & ita. 3. §. hac autem. ff. nautæ, caupones.

III. Regula: Pater dominúſue exercitoris de peculio tenentur. approbatur ſimul & diſtinguitur ſ. quæſt. prox. reg. 3.

IIII. Regula: Si plures ſint exercitores, ſinguli pro parte tenentur. l. debet. 7. §. ſi plures. ff. nautæ, caupones.

V. Regula: Si ſeruus exercitoris furtum fecerit, vel damnum dederit: non noxalis eſt actio, ſed in ſolidum. l. & ita. 3. §. item ſi ſeruus ff. eod. tt. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi res exercitori ſpecialiter non ſit adſignata vel tradita cuſtodienda. tunc enim, quia ex quaſi maleficio agitur, noxæ dedendo ſeruum liberatur. l. debet. 7. §. ſeruorum autem. ff. eod. tt. Concordat l. vnica. §. ſerui vero ſui. ff. furti aduerſus nautas.

VIII. QVAMDIV COMPEtit actio propoſita?

Perpetua eſt actio. d. l. 3. §. hac autem. & d. l. 7. §. hac iudicia.

IX. EVENTVS HVIVS actionis.

I. Regula: Actor reo tenetur ſuas cedere actiones. l. licet. 6. §. poſſumus. ibi: & ſi cum ff. nautæ, caupones.

II. Regula: Si exercitori ſpecialiter res ſit adſignata cuſtodienda: ea ablata exercitori, non domino rei, furti actio competit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſed & ipſi. 4. in prin. ff. eod. tt. Concordat l. vnica. §. quod ſi recipit. ff. furti aduerſus nautas. Plura de hac re vide ĩ. lib. 22. cap. 3. reg. 5.

III. Regula: Exercitor qui ſerui communũ factum præſtitit, eius quod præſtitit repetitionem habet vel communi diuidundo, vel pro ſocio actione, vel ex conducto. l. licet. 6. §. ſi ſeruo. ibi: idem dicetur. ff. nautæ, caupones.

X. ADFINIA REmedia.

I. Regula, De furti & damni iniuriæ actione aduerſus eum qui ſubripuit vel damnum dedit. Hac etiam actor vti poteſt. d. l. 6. §. poſſumus. Concordat l. vnic. §. & in duplum. ff. furti aduerſus nautas. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi in factum actione ſit actum. d. §. poſſumus. & l. & ita. 3. §. fin ff. nautæ, caupones. Altera: Niſi exercitori res ſpecialiter ſit data cuſtodienda. tunc enim non domino rei ſubreptæ, ſed exercitori furti actio cōpetit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̃. quæſt. prox. reg. 2.

II. Regula, De locati, conducti & depoſiti actione, proponitur d. l. 3. §. ex hoc edicto. Hac de actione in factum aduerſus nautas, caupones, ſtabularios: in qua graues aliquot antinomiæ occurrunt, quas reconciliare ſum conatus hoc modo: quòd alia quidem lex loquatur, quando res ſpecialiter exercitori adſignata vel tradita eſt cuſtodienda: alia verò, quando id factum non eſt, ſed ſimpliciter res in nauem, cauponam vel ſtabulum allata: quemadmodum ex prædictis patet. quæ ſolutio probabilis eſt, nec video qua alia ratione commodius iſta antinomia reconciliari poſſunt. Priore quidem caſu actio propoſita ex contractu eſſe dicenda eſt, poſteriore verò inter actiones ex quaſi maleficio deſcendentes numeratur. de quo s̃. quæſt. 3. dictum eſt. Quamuis autem ex duplici cauſa deſcendat: tamen non duas, ſed vnam actionem ponere malui: quia eadem vtriuſq; natura eſt, paucis exceptis quæ per dictam diſtinctionem notaui. Nunc igitur ad propoſitum redeamus.

DE CONTRARIA DEpoſiti actione. Cap. IX.

PRIMO: *An ex depoſito detur contraria actio, definitur l. ei apud quem. 5. in prin. ff. depoſiti.*

II. CAVSAE EX QVIBVS datur hæc actio.

I. Cauſa: Si depoſitarius in rem depoſitam ſumptus fecit. approbatur exemplo l. actione. 23. ff. d. tt. Concordat l. ſi in Aſia. 12. in prin. ff. eod. tt.

II. Cauſa: Si ſeruus depoſitus depoſitario furtum fecit. l. ſi ſeruus. 31. in fin. ff. de pignoraticia actione. Concordat l. ſi ſeruus. 63. §. quod verò ad. ibi: idq; euidentius. ff. de furtis. Eius cauſæ exceptio eſt: Niſi culpa depoſitarij interueniente, ſeruus ei furtum fecerit: puta quia nimium ei crediderit. d. §. quod verò ad. ibi: hæc ita putat vera eſſe.

III. QVID VENIAT IN hac actione.

In litem non iuratur. l. ei apud quem. 5. in prin. ff. depoſiti. Hæc de depoſito, eiusq; actione tam directa quàm contraria ſunt dicta. De ſequeſtratione, quæ & ipſa depoſiti ſpecies eſt, dictū s̃. lib. 2. cap. 6. Nunc de quarta ſpecie ſeu cauſa, qua re cōtrahitur obligatio, eiusq; actionibus dicendum: de pignore ſcilicet, cui hypotheca eſt adfinis, ideoq; ab eo non ſeparanda.

DE PIGNORIBVS ET HYpothecis. Cap. X.

PRIMO, *Etymologia pignoris proponitur l. plebs eſt. 238. §. pignus. ff. de verb. ſignif.*

II. DIFFERENTIA PIGNOris & hypothecæ.

Pignus conſtituitur traditione, hypotheca verò nuda conuentione. Inſt. de actionib. §. inter pignus.

III. DIVISIO pignoris in conuentionale & prætorium, proponitur l. 2. in prin. C. de prætorio pignore. M. I. R. lib. 5. cap. 5. reg. 21.

IIII. CAVSAE SEV MODI quibus pignus vel hypotheca conſtituitur.

Pignus varijs modis conſtituitur. Primùm quidem ipſo iure, quam tacitam pignoris obligationem vocant: cuius ſpecies hæ ſunt. Prima ſpecies eſt in inuectis & illatis. quæ proponitur & approbatur l. item quia conuentiones. 4. in prin. ff. de pactis. Concordat l. vlt. C. in quibus cauſis pignus tacitè contrah. M. I. R. lib. 5. cap. 5. reg. 23. Huius ſpeciei ſeu cauſæ exceptio prima eſt: Niſi non in vrbana, ſed ruſtica prædia conducta inuecta ſint & illata l. eo iure. 4. ff. ex quib. cauſis pignus tacitè contrab. M. I. R. d. reg. 23. except. 1. Cuius replicatio prima eſt: Niſi in ſtabulum conductum inuecta ſint & illata. d. l. 4. §. ſtabula. Altera: Niſi ſciente & volente domino in ruſtica prædia ſint inuecta & illata. l. certi iuris. 5. C. de locato & conducto. M. I. R. d. except. 1. repl. 1. Altera exceptio eſt: Niſi penſio ſit ſoluta. approbatur per ea quæ proponentur j̃. cap. 12. cauſa 1. Eius autem replicatio prima eſt: Niſi ex alijs cauſis locati actio ſuperſit, puta quia deteriorem habitationem fecerit. l. 2. ff. ex quibus cauſis pign. tacitè contrab. Tertia exceptio: Niſi horreum, diuerſorium vel area ſit conducta. reprobatur l. ſi horreum. 3. ff. d. tt. Quarta: Niſi is cui conductor domus habitationem conceſſit, induxerit vel intulerit. l. Pomponius. 5. in prin. ff. eod. tt. Concordat l. ſi in lege. 24. §. ſi colonus. ff. locati & conducti. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi in eam ſummam, in quam habitationem conduxit is qui intulit. l. ſolutum. 11. §. ſolutam. ibi: planè in eam. ff. de pignorat. actione. Quinta exceptio eſt: Niſi ad tempus, non vt ibi ſemper ſint, illata fuerint. l. in prædijs. 7. §. fin. ff. ex quib. cauſis pignus tacitè contrab.

II. Species ſeu cauſa taciti pignoris: Fructus prædij tacitè domino ſunt obligati. d. l. 7. in prin. l. ſi in lege. 24. §. ſi colonus. ff. locati & conducti. item l. qui fideiuſſor. 53. in fin. ff. eod. tt.

III. Species: Venditori res vendita pro precio tacitè pignori eſt obligata. l. hæreditatis. 22. ff. de hæred. vel act. vendita. Concordat l. quod ſi nolit. 31. §. idem Marcellus. ff. de ædilitio edicto.

IIII. Species: Res commodata commodatario ob impenſas pignoris iure eſt obligata. l. creditoris. 15. in fin. ff. de furtis.

V. Species: Qui ad refectionem ædificiorum credidit, tacitè ipſa ædificia pignori habet obligata. l. 1. ff. ex quibus cauſis pignus tacitè contrah.

VI. Species: Facto pacto quòd liceat vendere, intelligitur res pignori obligata. l. creditor. 3. §. fin. ff. qui potiores in pignore.

VII. Species: Si mater tutrix nuptias iterauerit, bona ſecundi mariti pupillo pignori ſunt obligata. l. ſi mater. 6. C. in quibus cauſis pignus tacitè contrah.

VIII. Spe-

VIII. Species: Bona debitoris fiſci tacitè fiſco ſunt obligata pignori. l.2. C.d.tt. M.I.R.d.cap.5.reg.24.

IX. Species: Pro cenſibus & tributis publicis bona tacitè pignori ſunt obligata. l.1.C.d.tt.l.1.in fin. C.ſi propter publicas penſitationes.

X. Species: Si cum argentarijs contractum ſit, contrahentis bona tacitè illis pignori ſunt obligata. reprobatur Nouell.c.136. §.inſuper. ibi: & vt exinde. item ibi: neq; enim temerè.

XI. Species eſt in bonis mariti, quæ vxori pro dote ipſo iure pignori ſunt obligata. approbatur ſimul & diſtinguitur ſ̄.lib.4.cap.14.quæſt.5.reg.2. item lib. 2.cap.35.reg.4.

XII. Species eſt in bonis tutoris, quæ pupillo pro tutelæ rationibus tacitè pignori ſunt obligata. approbatur ſimul & diſtinguitur ſ̄.lib.5.cap.1.quæſt.8.reg.7. item d.cap.35.reg.5. Hæ ſunt ſpecies, in quibus tacitè ſeu ipſo iure pignus conſtituitur, & cauſa propoſita prima admittitur, quæ alioquin regulariter quidem reprobatur l.ſi non. 5. C.in quib. cauſis pignus tacitè contrahatur. Hæc de prima cauſa.

¶ II. Cauſa: Conſtituitur etiam pignus ſola æquitatis ratione per exceptionem ſeu retentionem. M.I.R.d.cap.5.reg.22. Sic maritus ob impenſas rem dotalem retinet. De qua ſpecie dictum ſ̄.lib.4.cap.13. Sed & aliud propoſitæ cauſæ exemplum proponitur l.ſi non ſortem.26.§.ſi centum, in fin. ff.de condictione indebiti. Aliud l.1. C.ſi aliena res pignori. Aliud l.1.in prin.ff.quibus modis pignus ſoluatur. Aliud j̄. eod lib.cap.16.quæſt.4. reg.1.except.6. Aliud l.1.in prin.ff.de pignoribus & hypothec. Item aliud l.vnic. C. etiam ob chirograph. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi cum vitio & mala fide quis rem adeptus ſit: tunc enim eam repetenti, exceptionem propoſitam fruſtra opponit. approbatur exemplo l.ſi non.5. C.in quibus cauſis pignus tacitè contrahatur. M.I.R.d.reg.22. except.5.

III. Cauſa: Si magiſtratus alicui ius pignoris tribuat. l.non eſt mirum.26. ff.de pignoraticia actione. Concordat l.1.C.ſi in cauſa iudicati. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi nondum in poſſeſſionem rei miſſus ſit creditor. d.l.26.in fin. Altera: Niſi poſſeſſio pignoris rurſus amiſſa ſit. approbatur quidem iure antiquo, reprobatur verò iure nouo, l.2. C. de prætorio pignore. Tertia: Niſi in nominibus ius pignoris magiſtratus alicui tribuat. reprobatur l.1.C.d.tt. Quarta: Niſi res alterius pro alieno debito pignori capiatur. approbatur exemplo l.1.C.quando fiſcus vel priuatus. Concordat Nouell.c.52.in prin. Plura de propoſita exceptione vide j̄. cap.16. quæſt.6. reg.1. except.14. Hæc de tertia cauſa.

IIII. Cauſa: Teſtamento quoque pignus conſtitui poteſt. l.non eſt mirum.26.ff.de pignoraticia actione.

V. Cauſa: Traditio rei pignoris nomine facta. l.1.in prin.ff.d.tt.

VI. Cauſa: Solo etiam conſenſu pignus vel hypotheca conſtitui poteſt. d.l.1.in prin. l.contrahitur.4. ff.de pignoribus. item l.ſi tibi.17.§.de pignore. ff.de pactis.

DE EXCEPTIONIBVS ADuerſus pignoris contractum. Cap. XI.

HActenus cauſæ quibus pignus conſtituitur, enumeratæ ſunt: quarum exceptiones generales, præſertim quinta & ſexta, ſunt hæ quæ ſequuntur.

I. Exceptio: Niſi is qui pignori dat, ius dandi vel obligandi non habeat. approbatur ſimul & exemplis declaratur l.vltim. C.ſi aliena res pignori data ſit. Huius ſpecies ſunt aliquot exceptiones proximè ſequentes.

II. Exceptio: Niſi non dominus rem pignori obligauerit. approbatur ſimul & diſtinguitur j̄.exc.40.

III. Exceptio: Niſi mulier res ſuas pro alio pignori obligauerit. approbatur ſenatuſconſ. Velleiano. De quo vide j̄.lib.21.cap.5.quæſt.3.cauſa 10.

IIII. Exceptio: Niſi minor vigintiquinque annis, vel pupillus res ſuas pignori obligauerit. l.1. in princ. ff.quæ res pignori obligar.non poſſunt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi tutoris authoritas interuenerit. d.l.1. Altera: Niſi in ipſa emptione quã minor fecit, conuenerit vt res empta pignoris iure ſit, donec precium ſoluatur. reprobatur l.1. §.fin. cum l. ſequente. ff.de rebus eorum qui ſub tutela. Plura de exceptione propoſita eiuſq; replicationibus vide ſ̄. lib.5.cap.14.

V. Exceptio: Niſi filiuſfamiliâs vel ſeruus pignori obligauerit. De hac duplici exceptione vide j̄.except. 40.replic.15.

VI. Exceptio: Niſi inter abſentes pignus contractum ſit. reprobatur l.creditor.23. in fin. ff.de pignorib.& hypoth. M.I.R.lib.5.cap.5.reg.27.except.1.

VII. Exceptio: Niſi cum alio quàm cum creditore de pignore conuenerit. l.ſolutum.11.§.per liberam. ff. de pignorat. action. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi mandante vel ratum habente creditore, alius pignus pactus ſit. l.ſi inter.21.in prin.ff.de pignoribus & hypoth. Altera: Niſi actio perſonalis per alium creditori ſit adquiſita, tunc enim hypothecaria quoque per eundem eidem potuit adquiri. l.2. C.per quas perſ.nobis adquiritur. Tertia: Niſi cum quis ſibi aut Titio dari ſtipulatus eſſet, Titio pignus ſit datũ. reprobatur l.is qui.33. ff. de pignoribus & hypothec. Quarta: Niſi filiofamiliâs contrahente, pater pignus pactus ſit. Hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit, cùm hoc caſu patri actio ſit danda: verùm eius duplicatio eſt: Niſi cum filiofamiliâs legatum ſub conditione deberetur, pater pignus pro eo pactus ſit vel accepit, & tempore exiſtentis conditionis filius ſui iuris exiſtat. l.ſi legati. 28.ff.eod.tt.

VIII. Exceptio: Niſi pupillo pignus datum ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.pupillo. 38. ff. de pignorat.actione.

IX. Exceptio: Niſi ei qui emere non poteſt, res pignori ſit obligata. reprobatur l.in quorum. 24. ff.de pignorib.& hypoth. Plura de hac re vide j̄.except.23.

X. Exceptio: Niſi non pignoris nomine, ſed ex alia cauſa res creditori à debitore ſit data. approbatur exemplo l.petenti. 27. ff. de pignoraticia actione. in

cuius fine ait Iuriſconſultus, Domino rerum propria actio aduerſus ſuum creditorem competit: ſcilicet commodati actio, de qua re vide s̄. capite 4. quæſt. 1. cauſa 4.

XI. Exceptio, ſumpta ex ſpecie & qualitate obligationis, pro qua pignus conſtitutum eſt, reprobatur l. res. 5. ff. de pignorib. & hypoth. Concordat l. ſi rem. 9. §. 1. ff. de pignor. action.

XII. Exceptio: Niſi pro naturali obligatione pignus ſit datum. reprobatur d. l. 5. l. quæſitum. 14. in fine. ff. de pignorib. & hypoth. item l. naturaliter. 13. in prin. ibi: & pignus. ff. de condict. indebiti.

XIII. Exceptio: Niſi pro aliena obligatione pignus ſit datum. reprobatur l. res. 5. §. fin. ff. de pignor. & hypothec.

XIIII. Exceptio: Niſi pro obligatione in diem vel ſub conditione contracta pignus datum ſit. reprobatur d. l. 5. §. & ſiue pura.

XV. Exceptio: Niſi pro inutili obligatione pignus datum ſit. l. 2. ff. quæ res pignori obligari non poſſ. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi naturaliter ſaltem obligatio teneat. approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. except. 12.

XVI. Exceptio: Niſi pro parte tantùm obligationis pignus detur. reprobatur l. res. 5. ibi: & non ſolùm. ff. de pignoribus & hypothec. Concordat l. Pomponius. 5. §. item illud. ff. ex quibus cauſis pignus tacitè contrahen.

XVII. Exceptio: Niſi vicioſè & inutiliter pignus datum vel conſtitutum ſit. Hæc generalis exceptio, tam præcedentes quàm ſequentes exceptiones ſub ſe comprehendens, approbatur l. cum vicioſè. 25. ff. de pignoribus & hypothecis. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi procuratore rem domini inutiliter pignori dante, pecunia in rem domini ſit verſa. l. 1. C. ſi aliena res pignori.

XVIII. Exceptio, ſumpta ex verbis quibus pignus conſtituitur, reprobatur l. contrahitur. 4. ibi: nec ad rem. ff. de pignorib. & hypoth. l. in re. 4. ff. de fide inſtrumen. l. vlt. C. quæ res pignori obligari. item Nouell. c. 136. §. inſuper de hoc. ibi: neq; enim temerè. M. I. R. d. reg. 27. except. 2.

XIX. Exceptio: Niſi ſcriptura non interuenerit. reprobatur d. l. 4. ff. de fide inſtrum. Cui concordant ea quæ propoſita ſunt s̄. lib. 15. cap. 15. except. 11. M. I. R. d. reg. 27. except. 3.

XX. Exceptio: Niſi in epiſtola non ſignata, & ſine die conſuleq; ſcripta, de pignore conuenerit. reprobatur l. mutuatus. 35. in prin. ff. de pignor. & hypoth.

XXI. Exceptio: Niſi error interuenerit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. lib. 15. cap. 15. exc. 15. Cuius replicatio eſt: Niſi in corpore ſit conſenſum. l. 1. ff. de pignor. action.

XXII. Exceptio: Niſi non in ipſo contractu, pro quo pignus datur, ſed poſt vel ante contractum, de pignore conuenerit. reprobatur l. res. 5. ibi: & ſiue in præſenti. ff. de pignorib. & hypothec. Hactenus exceptiones aduerſus pignoris contractum, deſumptæ tum ex perſona eius qui pignori obligauit, tū ex perſona eius cui pignori obligatum eſt, tum deniq; ex alijs huiuſmodi circumſtantijs, propoſita ſunt. Superſunt adhuc duo exceptionum genera: vnum ſcilicet earum quæ ſumuntur ex re pignori obligata, alterum earum quæ ducuntur ex conſequentibus pignoris contractum. De quibus in ſequentib. dicetur.

XXIII. Exceptio: Niſi rem quam quis emere non poteſt, pignori acceperit. l. 1. §. eam rem. ff. quæ res pignori oblig. non poſſ. Concordat l. ſed & . 9. §. fin. ff. de pignor. & hypoth. M. I. R. d. reg. 27. excep. 5. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi res quidem emi & alienari poſſit, perſona autem eam emere prohibeatur. tunc enim ea perſona rem illam pignori accipere non prohibetur, quamuis eam emere non poſſit. approbatur exemplo l. in quorum. 24. ff. d. tt.

XXIIII. Exceptio: Niſi generaliter bona pignori ſint obligata. reprobatur l. 1. in prin. ff. de pignor. & hypothec. Concordat l. Paulus. 29. in prin. ff. eod. tt.

XXV. Exceptio: Niſi nomen debitoris pignori ſit obligatum. reprobatur l. ſi conuenerit. 18. in prin. ff. de pignor. action. Concordat l. nomen. 4. C. quæ res pignori oblig. poſſ. M. I. R. d. reg. 27. except. 8.

XXVI. Exceptio: Niſi taberna pignori ſit obligata. reprobatur l. tabernam. 34. ff. de pignorib. & hypothec.

XXVII. Exceptio: Niſi vſusfructus pignori ſit datus. reprobatur l. ſi is. 11. §. vſusfructus. ff. d. tt.

XXVIII. Exceptio: Niſi ſeruitutes prædiorum pignori dentur. d. l. 11. §. fin. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ruſticorum, non vrban. prædiorum ſeruitutes ſint. d. §. fin. Concordat l. ſed an. 12. ff. eod. tt.

XXIX. Exceptio: Niſi ruſtici agros ſuos pignori dederint. Nouell. c. 33. ibi: nemine prorſus audente. item Nouell. c. 34. & c. 35.

XXX. Exceptio: Niſi militia pignori ſit obligata. ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius replicatio prima eſt: Niſi talis militia ſit, quæ tranſit ad hæredes. Altera: Niſi pro pecunia, quæ in militiam comparandam mutua data eſt, militia pignori ſit obligata. Hæ duæ replicationes approbantur Nouell. c. 53. §. perpulchrum. Tertia replicatio eſt: Niſi debitor qui militiam pignori dedit, ſine vxore & liberis defunctus ſit. tunc enim militia pignus conualeſcit. d. §. perpulchrum. verſ. certè ſi nemo.

XXXI. Exceptio: Niſi quis rem, quæ nondum eſt in rerum natura, pignori obligauerit. reprobatur l. & quæ nondum. 15. in prin. ff. de pignoribus. Concordat l. 1. in prin. ff. d. tt. Planè admittitur in fructu & partu eius fundi vel ancillæ, qui quæue contractus tempore debitoris non eſt. l. potior eſt. 11. §. ſi de futura re. ff. qui potiores in pignore.

XXXII. Exceptio: Niſi quis ſpem præmij ex virtute ſua athletica conſequendi pignori obligauerit. l. ſpem. 5. C. quæ res pignori.

XXXIII. Exceptio: Niſi locus religioſus pignori ſit obligatus. l. ſi monumento. 3. C. d. tt.

XXXIIII. Exceptio: Niſi liber homo pignori ſit obligatus. l. qui filios. 6. C. d. tt. Concordat l. creditor. 5. ff. quæ res pignori oblig. non poſſ. M. I. P. lib. 5. cap. 7. reg. 9. except. 1.

XXXV. Exceptio: Niſi ſtatuliber pignori ſit datus. reprobatur l. grege. 13. §. 1. ff. de pignorib.

XXXVI. Exceptio: Niſi prædium vectigale, vel ſuperficiarium

perficiarium pignori ſit datum. reprobatur l. tutor. 16. §. fin. cum l. ſequente. ff. de pignor. actione. Concordat l. lex vectigali. 31. ff. de pignorib. & hypothec. Concordat item, quoad prædium ſuperficiarium, l. grege. 13. §. & in ſuperficiarijs. ff. d. tt. item l. etiam. 15. ff. qui potiores in pignore.

XXXVII. *Exceptio: Niſi res litigioſa pignori data ſit. l. 1. §. eam rem. ff. quæ res pignori.*

XXXVIII. *Exceptio: Niſi quis rem, quam per ſententiam amiſit, poſtea pignori dederit. ipſo quidem iure ſubſiſtit per ea quæ proponuntur ĩ. lib. 24. cap. 15. reg. 2. except. 4. replic. 2. duplic. 1. verùm eius replicatio eſſe videtur: Niſi iniuſtè amiſerit. Sed reprobatur l. ſi ſuperatus. 3. §. fin. ff. de pignor. & hypoth.*

XXXIX. *Exceptio: Niſi res creditoris ei pignori ſit data. l. neq; pignus. 45. ff. de reg. iuris.*

XL. *Exceptio: Niſi res aliena, non debitoris, pignori ſit obligata. l. quæ prædium. 6. cum duabus legibus ſequentib. C. ſi aliena res pignori data ſit. item l. 2. C. eod. tt. l. qui filios. 6. C. quæ res pignori obligari. l. ſiquidem. 13. in fin. C. de donat. inter virum & vxorem. item l. 2. ff. de pignor. action. M. I. R. lib. 5. cap. 5. reg. 27. except. 6. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ſub hac conditione, Si debitoris facta fuerit: res aliena pignori ſit obligata. l. ſi fundus. 16. §. aliena. ff. de pignor. & hypothec. Altera: Niſi debitor quaſi dominium in re pignori obligata habeat. l. ſi ab eo. 18. ff. eod. tt. Concordat l. ſi inter. 21. §. 1. ff. eod. tt. Tertia: Niſi voluntate domini debitor rem eius pignori obligauerit. l. aliena. 20. in prin. ff. de pignor. action. Concordat l. petenti. 27. ibi: quod ſi etiam nunc. ff. d. tt. Duplicationem vide ĩ. replic. prox. Quarta replicatio eſt: Niſi dominus pignoris conuentionem ratam habuerit. d. l. 20. Concordat l. ſi fundus. 16. §. 1. ff. de pignor. & hypothec. Huius & proximè præcedentis replicationis duplicatio eſt: Niſi dominus conſentiens ipſe pignori dare non potuiſſet. d. § 1. verſ. voluntas autem. Quinta replicatio eſt: Niſi dominus ſciens in fraudem creditoris diſſimulauit. l. 2. C. ſi aliena res pignori data ſit. Concordat l. mulier. 11. in fin. C. de diſtract. pignor. Sexta: Niſi dominus inſtrumentum pignoris ſua manu ſcripſerit. l. fideiuſſor. 26. §. pater. ff. de pignorib. & hypothec. Septima: Niſi dominus poſtea debitori hæres extiterit. l. ſi Titio. 22. ff. de pignor. & hypothec. Contradicit l. rem alienam. 41. ff. de pignor. action. De qua re vide Duaren. diſput. anniuerſ. lib. 2. cap. 4. Octaua: Niſi debitor poſtea rei pignoratæ dominus ſit factus. d. l. 41. l. ſi fundus. 16. §. aliena. ff. de pignor. & hypothec. l. cum res. 5. C. ſi aliena res pignori data ſit. item l. item ſi. 7. §. ſed ſi filiusfamil. in fine. ff. ad S. C. Macedon. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi cum ſub conditione vel tacita vel expreſſa, res pignori data eſſet: pendente conditione debitor dominium rei nactus, eam rurſus alienauerit: ita vt nec tempore contractus, nec tempore conditionis exiſtentis in bonis debitoris inueniatur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. qui balineum. 9. §. Titia. ff. qui potiores in pignore. Altera: Niſi creditor ſciuerit rem alienam eſſe. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 1. in prin. ff. de pignor. & hypothec. Noua replicatio eſt: Niſi res debitori fuit debita. d. l. 1. & l. creditor. 3. §. 1. ff. qui potiores in pign. Decima: Niſi debitor ius in re habuit, quod obligauit. approbatur exemplo vſusfructus, ſuperficiei & prædij vectigalis, ſ. except. 27. & except. 36. item ĩ. repl. 12. Vndecima Niſi cum debitor rem ſuam alij pignori obligatam vendidiſſet, ac tradidiſſet, alius debitori ad pignus luendum pecuniam crediderit, & eandem rem ab eo pignori acceperit. reprobatur l. 2. ff. de pignor. action. Duodecima: Niſi debitor rem ſibi pignori obligatam, alij pignori dederit. Hæc replicatio ſpecies eſt ſupradictæ decimæ, & approbatur l. grege. 13. §. cum pignori. ff. de pignor. & hypoth. Huius duplicatio prima eſt: Niſi prior debitor ſeu rei dominus pignus liberauerit. tunc enim ſecundi creditoris pignus reſoluitur. d. §. cum pignori. verſ. quod ſi dominus. l. debitor. 40. § fin. ff. de pignor. action. & l. 2. C. ſi pignus pignori datum ſit. Cuius triplicatio prima eſt: Niſi ſecundus creditor rem pignoris nomine datam vendidit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 1. C. eod. tt. Secundæ triplicationis loco notandum, quòd res à priore debitore in ſolutum data, in locum pignoris reſoluti ſuccedat. l. grege. 13. §. cum pignori, in fin. ff. de pignor. & hypoth. Altera duplicatio eſt: Niſi cum vſusfructus pignori datus eſſet, creditor plenum dominium vel proprietatem alij pignori dederit, & ita aliud quàm quod pignoris iure habet. l. 1. §. ſed ſi vos. C. ſi pignus pignori datum ſit. Decimatertia replicatio eſt: Niſi res pignori data, debitori cum alio ſit communis. hoc enim caſu pro eius parte pignus valet. l. vnic. C. ſi communis res pignori data ſit. l. 1. in fin. ff. de Saluiano interdicto. item l. ſi fratres. 7. ibi: in quib. obligatio. C. communia vtriuſque iudicij. Huius duplicatio prima eſt: Niſi quoad partem alterius ſocij: in ea enim obligatio non ſubſiſtit. Quæ duplicatio legibus iam propoſitis approbatur. Cui concordat l. 2. in prin. C. communi diuidundo. item l. creditor. 3. § fin. in fin. ff. qui potiores in pignore. Cuius duplicationis triplicatio prima eſt: Niſi cum pars pro indiuiſo pignori obligata eſſet, poſtea diuiſio ſit facta. tunc enim vtriuſq; ſocij pars pro dimidia parte eſt obligata, non debitoris pars tantùm. l. ſi conſenſit. 7. §. fin. ff. quib. modis pignus ſoluitur. Altera triplicatio videtur: Niſi ſocio debitori communi diuidundo iudicio res tota ſit adiudicata. Sed reprobatur l. ſi quis. 6. §. idem ſcribit. ff. communi diuidundo. Altera propoſitæ replicationis duplicatio videtur eſſe: Niſi poſtea res communis alteri ſocio tota ſit adiudicata. Sed reprobatur d. l. 6. §. ſi fundus. Hæc de decimatertia replicatione. Decimaquarta replicatio: Niſi filius rem patris pignori obligauerit. reprobatur l. nec ſi. 4. C. ſi aliena res pignori data ſit. Concordat l. item ſi. 7. §. ſed ſi filiusfamil. ibi: patris tamẽ. ff. ad S. C. Macedon. Planè admittitur in caſu, de quo ſequitur ĩ. replic. proxim. Decimaquinta replicatio eſt: Niſi filiusfamiliâs vel ſeruus liberam peculij adminiſtrationem habens, rem peculiarem pignori obligauerit. tunc enim quamuis domini res pignoratæ non ſint, valet tamen pignoris obligatio. l. ſi conuenerit. 18. §. fin. cum l. ſequente. ff. de pignorat. actione. Concordat l. naturaliter. 13. ibi: & ſi ſeruus. ff. de condictione indebiti. Huius duplicatio eſt: Niſi filius vel*

ſeruus non pro ſe, ſed pro alio pignori obligauerit. l.1. §.1. ff. quæ res pignori. Decimaſexta replicatio eſt: Niſi tutor vel curator rem pupilli vel adulti pignori obligauerit. l.tutor.16. in prin. ff. de pign.act. Concordat l.ſolutum.11. §.fin. ff.eod.tt. Huius duplicatio eſt: Niſi non in rem pupilli vel adulti, ſed in rem ipſius tutoris vel curatoris pecunia ſit accepta. d.l.16. in prin. l.curator.3. C.ſi aliena res pignori. item l ſi in rem ſuam.7. C. eod.tt. Decimaſeptima replicatio eſt: Niſi procurator rem domini pignori obligauerit. l.ſolutum.11. §.fin. cum l.ſequente. ff. de pignorat. action. Huius duplicatio eſt: Niſi procurator ſpeciale mandatum non habuerit, vt pignori daret. d. l.11. in fin. l. 1. C.ſi aliena res pignori. item l.nexum. 8. C. eod.tt. Cuius triplicatio prima eſt: Niſi vniuerſorum bonorum procurator ſit. l. vel vniuerſorum. 12 ff. de pignor.actione. Altera triplicatio eſt: Niſi dominus ratum habuerit. l.ſi inter.21. in prin. ff. de pignor. & hypothec. Tertia: Niſi cùm pecunia in rem domini verſa eſſet, creditor pignoraticia exceptione vtatur. d.l.1. C ſi aliena res. Decimaoctaua replicatio eſt: Niſi actor reipub. rem eius pro ea pignori obligauit. l.ſi is.11. in prin. ff. de pign. & hypoth. Decimanona: Niſi dominus rei pro debitore fideiuſſerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.Pomponius.5. §. fin. ff. ex quibus cauſis pignus tacitè contrah. Viceſima: Niſi debitor ſoluto debito pignus repetat. hoc enim caſu ei propoſita exceptio non obſtat. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ꝫ. cap.20. quæſt.1. except.4. Viceſimaprima: Niſi debitor, eiúſue hæres, non extraneus poſſeſſor, hypothecaria actione conueniatur: huic enim exceptio propoſita non competit. l.ſi inter. 21. §.1. ff. de pignorib. & hypothec. Hactenus exceptiones aduerſus pignoris contractum, quæ quidem ipſi contractui inſunt, enumeratæ ſunt atq; deſcriptæ. Eſt & aliud genus exceptionum, ex conſequentibus contractum pignoris deſumptum, quando ſcilicet ab initio quidem contractus pignoris valet, ſed ex pòſt facto reſoluitur. cuius generis exceptiones in cauſis ſequentibus continentur.

Replicatio præcedentium exceptionum generalis.

Planè prædictarum exceptionum replicatio generalis videtur eſſe talis: Niſi is cui pignus inutiliter obligatum eſt, id poſſideat. hoc enim caſu ad exceptionem ſaltem videtur pactum prodeſſe. Sed reprobatur l.cum viciose.25. ff. de pignor. & hypoth.

DE CAVSIS, QVIBVS PIgnus vel hypotheca ſoluitur. Cap. XII.

CAuſarum, quibus pignoris obligatio tollitur, & pignoraticia cõpetit actio, alia circa principalem obligationem, pro qua pignus datum eſt, contingũt: alia circa pignoris obligationem acceſſoriam, quando ſcilicet ſalua principali obligatione, pignoris obligatio ſoluitur. De illis quidem in hoc, de his verò in ſequenti capite tractabitur.

I. Cauſa, De ſolutione debiti. Tollitur igitur pignoris obligatio ſolutione eius quod debetur, & pro quo pignus fuit obligatũ. l.item liberatur.6. in prin. ff. quib. modis pignus ſoluitur. l.ſi is.11. §.1. ff. de pignorib. & hypothec. l.ſolutum.11. §.ſi in ſortem. ff. de pignor.action. l.debitor.40. §.fin. ff. d.tt. l.creditor.20. C.de pignorib. l.ſi reddita.3. C.de luitione pignoris. l. neq;.9. cum l.ſequente. C.de actione pignor. M. I. R. lib.5. cap.5. reg.27. except.9. Planè propoſita cauſa plures ſunt exceptiones, de quibus ſequitur.

I. Exceptio: Niſi alius, non debitor ſoluerit. reprobatur l.ſi pro me.40. ff. de ſolutionibus. l.1. in prin. ff. quibus mod. pignus ſoluitur. l.Paulus.12. § fin. ff. d.tt. item l.ſi fundus.16. §. in vindicatione. ibi: ſi verò poſſideat. ff. de pignor. & hypoth.

II. Exceptio: Niſi alij quàm creditori ſolutum ſit. approbatur quidem ipſo iure, de quo ꝫ. in parte.7. de ſolutionibus dicetur: verùm eius replicatio prima eſt: Niſi voluntate creditoris alij ſit ſolutum. Altera: Niſi ei cui creditor hæres extiterit, ſit ſolutum. Tertia: Niſi procuratori creditoris ſit ſolutum. Quarta: Niſi ſeruo creditoris pecunijs exigendis præpoſito ſit ſolutum. Quinta: Niſi creditori creditoris ſit ſolutum. Hæ replicationes omnes approbantur l.ſolutum.11. §. ſolutam. ff. de pign.act.

III. Exceptio: Niſi cùm fideiuſſor pignus poſſideret, non creditor principalis: creditori, non fideiuſſori ſit ſolutum. reprobatur l.fideiuſſor.26. in princ. ff. de pignor. & hypoth.

IIII. Exceptio: Niſi pars tantùm, non ſolidum ſit ſolutum. l.ſi rem.9. §. omnis. ff. de pignor. act. l.in executione.85. §. item ſi ita, in fin. ff. de verb. obligat. l.2. ibi: nam ſi vel modicum. C. debitorem venditionem. l. hæredes.25. §. idem iuris. ibi: idem obſeruatur. ff. familiæ erciſcun. item l.2. in fin. C. de fideiuſſ. & mandat. M.I.R. d.cap.5. reg.27. except.9. repl.1. & reg.42. except.1. replic.4. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi plurib. rebus pignori datis, debitor quaſdam ex ijs luere velit parte debiti oblata. reprobatur l.qui pignori.19. ff. de pignor. & hypoth. Altera: Niſi debitor pignus à creditore emerit. hoc enim caſu, quamuis minoris emerit, non videtur illi actio pignoraticia deneganda. verùm reprobatur l.debitor.40. in prin. ff. de pignor. act. Tertia: Niſi vnus hæredum debitoris pro parte hæreditaria ſoluens, etiam pro parte hæreditaria pignus petat. reprobatur l.ſi neceſſarias, 8. §. ſi vnus ff. de pign.act. l.1. C. de luitione pignoris. item l.vnus.16. C. de diſtract. pign. Quarta: Niſi pars ſoluatur, pars compenſetur. l.in vicem.12. C. de compenſationib. Huius replicationis duplicationes vide ꝫ. lib.15. cap.11. quæſt.3. Quinta replicatio eſt: Niſi id quod minus ſolutũ eſt, ex pòſt facto debito, ob quod pignus datum eſt, acceſſerit, vel ex alia cauſa, quàm pro qua pignus datũ eſt, debeatur. approbatur exemplo l ſi fundus.16. §. ſi pluris. ff. de pignor. & hypoth. Huius duplicatio prima eſt: Niſi vſuræ debitum auxerint. approbatur per ea quæ proponuntur ꝫ. except. prox. Altera: Niſi pœna commiſſa debito acceſſerit. approbatur ꝫ. except.6. Tertia: Niſi ob impenſas in pignus factas, debitum ſit auctum. l.ſi neceſſarias.8. §. fin. ff. de pignor. action. Quarta: Niſi creditor in poſſeſſione pignoris ſit conſtitutus. tunc enim per exceptionem pignus etiam eius pecuniæ nomine, quæ ſine pignore credita eſt, retinere poteſt. l.vnica. §. at ſi in

poſſeſſionem

poſſeßione. C. etiam ob chirographariam. Vide etiam ſ. cap. 10. quæſt. 4. cauſa 2. Quinta duplicatio eſt: Niſi ſecundus creditor pignus à priore liberauit. tunc enim tam in ſuum, quàm in prioris creditoris debitũ, quod ſoluit, pignus retinet. l. creditor. 12 §. ſciendum. ff. qui potiores in pignore. l. cum ſecundus. 5. in prin. ff. de diſtract. pignor. item l. ſecundus. 22. C. de pignorib. & hypothec. Similis duplicatio proponitur l. in bello. 12. §. ſi pignori. ff. de captiuis. Sexta duplicatio eſt: Niſi cum pro cauſa tranſactionis pignus obligatũ eſſet, tranſactione reſciſſa ex priſtina cauſa debeatur. approbatur exemplo l. vlt. ff. ex quibus cauſis pignus tacitè contrah. Hac de quinta replicatione. Sexta replicatio videtur: Niſi poſſeſſor pignoris hypothecaria actione conuentus, pro parte tantùm pignus poßideat. hoc enim caſu parte debiti oblata pro rata, videtur abſoluendus. Sed reprobatur l. 2. C. ſi vnus ex pluribus heredibus. Hac de quarta exceptione eiusq; replicationibus & duplicationibus ſint dicta.

V. Exceptio: Niſi vſuræ non ſint ſolutæ. l. grege. 13. §. fin. ff. de pignor. & hypoth. l. ſi neceſſarias. 8. §. fin. ff. de pignor. action. item l. ſolutum. 11. §. ſi in ſortem. ff. eod. tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ſpecialiter pro vſuris pignus non ſit obligatum. Elicitur ex d. l. 13. § fin. item ex d. §. ſi in ſortem. Altera replicatio eſt: Niſi vſuræ ſint illicitæ. d. §. ſi in ſortem. Tertia: Niſi de vſuris præſtandis nudo pacto conuenerit. reprobatur l. per retentionem. 4. C. de vſuris. item d. §. ſi in ſortem. Quarta: Niſi creditor pro vſuris fructus pignoris percepit. l. ſi is. 11. §. 1. ff. de pignor. & hypoth.

VI. Exceptio: Niſi pœna ſub qua debetur, commiſſa non ſit ſoluta. l. grege. 13. §. fin. ff. de pignor. & hypothec.

VII. Exceptio: Niſi reprobi numi in ſolutum ſint dati. l. eleganter. 24. §. qui reprobos. ff. de pignor. act. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi creditor numos quos accepit, non reddat. d. §. qui reprobos.

VIII. Exceptio: Niſi cum ſocius vnus ſuam partem pignori dediſſet. altero ſocio ad iudicium communi diuidundo prouocante, creditor licitando ſuperauerit, ideoq; tota res illi fuerit adiudicata, nec debitor illam partem creditori adiudicatam ab eo redimere velit. tunc enim, quamuis ſuum debitum ſoluerit, nihilomagis illi pignoraticia actio datur. l. communi. 7. §. ſi debitor ff. communi diuidundo.

IX. Exceptio: Niſi ex alia cauſa quàm pro qua pignus datum eſt, ſolutum ſit. approbatur exemplo l. vlt. ff. quib. modis pignus ſoluitur.

X. Exceptio: Niſi ita conuenerit, vt non ſoluta intra certum tempus pecunia, pignus creditori addicatur: nec intra tempus ſtatutũ ſolutum ſit, ſed poſtea. reprobatur l. quoniam. 3. C. de pactis pignorum. M. I. P. lib. 5. cap. 7. reg. 10. M. I. R. d. reg. 42. except. 3. Planè admittitur, ſi conuenerit non vt pro debito addicatur pignus creditori, ſed iuſto precio emptum ſit. de qua re vide ĩ. except. prox. M. I. R. d. excep. 3. diſt. 1.

XI. Exceptio: Niſi cum conueniſſet, vt intra certum tempus non ſoluto debito, res pignori obligata creditori iuſto precio empta eſſet: intra tempus ſtatutum non ſit ſolutum; ſed poſtea. l. ſi fundus. 16. §. fin. ff. de pignor. & hypoth. Concordat l. vlt. in prin. ff. de contrah. empt. M. I. R. d. diſt. 1.

XII. Exceptio: Niſi res creditori addicta ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. vetuſtißimam. 3. §. ſin autem in tempore. ibi: & poſtquam hoc. C. de iure dominij impetrando. Eius replicatio prima eſt: Niſi poſt addictionem biennium nondum effluxerit. d. verſ. & poſtquam hoc. Altera: Niſi creditor poſt pignus addictum vſuras à debitore acceperit. l. 2. C. d. tt. Plura vide ĩ. cap. 14. reg. 12.

XIII. Exceptio: Niſi creditor pignus vendiderit. l. ſi ceſſante. 7. C. de diſtractione pignor. l. ſi prius. 8. in fin. C eod. tt. item l. 2. C. ſi antiquior creditor. M. I. R. d reg. 42. except. 2. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi non iure vendidit creditor. l. cum contra. 4. C ſi vendito pignore agatur. l. 2. C. d. tt. l. 2. C. ſi propter publicas penſitationes. l. edicto. 3. C. ſi aduerſus fiſcum. Huius replicationis ſpecies vide ĩ. capite 15. Altera replicatio eſt: Niſi fraudulenter creditor pignus vendidit. d. l. 3. l. 1. C. ſi vendito pignore agatur. l. cum contra. 4. C. eod. tt. l. creditor. 4. ibi: ſi quid itaque. C. de diſtract. pignor. item l. ſi ceſſante. 7. in fin. C. d. tt. Tertia: Niſi antea conuenerit, ne diſtraheretur pignus. l. ſi conuenerit. 4. in fin. ff. de pignor. action. M. I. R. d. except. 2. replic. 1. Quarta: Niſi cum conueniſſet de certo modo vel tempore diſtrahendi pignoris, creditor contra illud pactum vendiderit. l. vetuſtißimam. 3. §. ſancimus. C. de iure dominij impetr. Quinta: Niſi minoris pignus venditum ſit. l. ſi vxor. 3. C. ſi vendito pignore agatur. l. fundus. 9. ff. de reſcind. vendit. item l. edicto. 3. C ſi aduerſus fiſcum. Sexta: Niſi creditor ſibi pignus emerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. & qui. 10. C. de diſtract. pignorum. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi debitore diſtrahẽte, creditor emit. d. l. 10. verſ. ſanè ſi debitore. Altera: Niſi iudice ex cauſa iudicati rem pignori captam diſtrahente, creditor emerit. l. 2. C ſi in cauſa iudicati pignus captum ſit. Septima replicatio eſt: Niſi ſecundus creditor vel fideiuſſor pignus emerit. l. cum ſecundus. 5. §. fin. ff. de diſtract. pignor. l. cum poſterior. 6. ff. d. tt. l. ſi mandatu. 59. §. 1 ff. mandati. l. 1. C. de dolo malo. item l. Paulus. 59. ff. de fideiuſſorib. Octaua: Niſi vſufructu pignori dato, proprietas vendita ſit, & ita aliud quàm pignori datum eſt. l. 1. C. ſi pignus pignori datum ſit. Nona: Niſi non creditor domini, ſed is cui creditor poſtea rem pignori dedit, eam vendidit. reprobatur d. l. 1. in fin. Decima: Niſi pignoris obligatio non valeat vel ſoluta ſit. approbatur exemplo l. redemptores. 39. §. fin. cum l. ſequente. ff. de rei vendicat. De hoc exemplo vide item ĩ. cap. 15. quæſt. 1. cauſa 2. except. 2. Huius replicationis ſpecies ſunt cauſa propoſita cum ſequentib. item exceptiones ſ. cap. 11. ab except. 23. & cap. 12. propoſita. Vndecima replicatio eſt: Niſi creditor ita vendidit pignus, vt ſibi illud redimere liceat. l. ſi creditor. 7. in prin. ff. de diſtract. pignor. Duodecima: Niſi ita venditio pignoris facta ſit, vt ſoluto à debitore debito, à venditione recedatur. d. l. 7. §. illud inſpiciendum. Cõcordat l. ſi cum. 13. in prin. ff. de pignor. action. Decimatertia: Niſi debitor tempore venditionis fuerit minor 25. annis;

vel reipubl. cauſa abſens, vel ex alijs cauſis in integrum reſtitui poſſit. d.l.7. Plura de hac replicatione vide ꝫ. lib. 25. cap.4. quæſt.4. cauſa 30. Decimaquarta: Niſi cum ex cauſa iudicati pignora capta eſſent, debitor aduerſus rem iudicatam in integrum ſit reſtitutus. l. ſi ex cauſa 9. in prin ff. de minorib. vigintiquinque annis. Decimaquinta: Niſi à venditione pignoris receſſum ſit, vel res redhibita. l. voluntate. 10. §. fin. ff. quib. modis pign. ſoluitur. Decimaſexta: Niſi debitor non debitum pro quo res pignori fuit obligata, ſed precium quo res vendita eſt, emptori offerat. reprobatur l.2. C ſi antiquior creditor. & l.1. C ſi propter publicas penſitationes. Hactenus an vendito pignore debitori ad illud recuperandum detur actio, diſcuſſum eſt. Aduerſus quos autem detur actio iſta, item quid in ea veniat, vide ꝫ. capite 15. quæſt.6. reg.13. cum regulis duab. ſequentibus.

XIIII. Exceptio: Niſi creditor rem alij pignori dederit. reprobatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. capite prox. except. 40. replic.12. duplic.1. Hac de prima cauſa liberandi pignoris eiusq́; exceptionibus ſunt dicta. Sed & plura de iſtis exceptionibus, item plures eiuſmodi exceptiones vide ꝫ. lib. 24. de ſolutionib.

¶ II. Cauſa, De conſignatione & depoſitione debiti, ſi per creditorē ſtat, quo minus ei ſoluatur, proponitur l. altens. 20. §. ſi per ff. de pignor. action. l. creditor. 20. C. de pignor. & hypoth. l ſi reddita. 5. ibi: ac ſi non accepit. C. de luitione pignoris. l. neque. 9. ibi: vel his non accipientibus. C. de pignor. action. l quo minus. 11. C. eod. tt. l. acceptam. 19. C. de vſuris. item l. potior. 11. §. fin. ff. qui potiores in pignor.

III. Cauſa, De compenſatione debiti, proponitur l. debitor. 4 in fin. ff qui potiores in pignore. Quæ autem compenſanda ſint, & in debitum computanda? vide ꝫ. cap. 20 quæſt.1. & quæſt.4.

IIII. Cauſa, De ſatisfactione. Si creditori alia ratione quàm per ſolutionem ſatisfactum ſit, liberatur pignus. l. ſatisfactio. 52. ff. de ſolutionibus. l. item liberatur. 6. in prin. ff quibus modis pignus ſoluitur. l. grege. 13. §. etiamſi. ibi: aut ſatisfactum. ff. de pignor. & hypothec. item l. ſi rem 9. §. omnis ff. de pignor. action. Declaratur hæc cauſa definitione ſatisfactionis, d. §. omnis. Exceptio prima eſſe videtur: Niſi creditor ſit deceptus. Sed reprobatur d. §. omnis. Altera exceptio eſt: Niſi creditor ſatisfactionem non admittat. d. §. omnis. Cui concordat l. item liberatur. 6. §. qui paratus. ff quib. modis pignus ſoluitur. & l. quod ſi. 10. ff. de pignor. act. Tertia: Niſi fideiuſſores vel aliam cautionem creditor admiſit quidem, ſed non eo animo, vt à pignore recedat. d. §. omnis. & d. l. 6. § fin. Concordat l. grege. 13. §. etiamſi. ibi: licet is mihi. ff. de pignor & hypoth.

V. Cauſa: Si acceptolatum ſit debitum vel remiſſum. l ſoluitur. 5. in prin & §. ſi paciſcatur. ff quibus modis pign ſoluitur. item l ſolutū. 11. §. 1. ibi: idemq́;. ff de pignor act on. Huius cauſæ exceptio prima: Niſi pactum ſit perſonale. reprobatur d. l. 5. in prin. Altera exceptio eſt: Niſi pactum vel acceptilatio inutilis ſit. l. debitum. 5. C. de remiſſione pignoris. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi cum debitum inutiliter remitteretur, pignus vtiliter remitti poterat. hoc enim caſu propter inutilem debiti remiſſionem non vitiatur vtilis pignoris remiſſio, quamuis tacita. Hæc replicatio (teſte Accurſio) approbatur l.1. §.1. ff. quib. modis pignus ſoluitur. Tertia exceptionis loco notandum, quòd ſi debitum nudo pacto remittatur, pignus quoq; non niſi exceptionis ope tollatur. l ſi tibi. 17. §. de pignore. ff. de pactis.

VI. Cauſa: Si nouatio debiti ſit facta. l. ſolutum. 11. in prin. ff. de pignor. act. l. nouatione. 18. ff. de nouationibus. l. Paulus. 30 ff. d. tt. item l. vnic. in prin. C. etiā ob chirographar. pcn pign. teneri. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi nominatim conuenerit, vt res pignoris iure maneret obligata. d. l. vnica. & d. l. 11. in prin. Altera: Niſi per litis conteſtationem vel rem iudicatam nouatio facta ſit: per eam enim nouationem pignus non intercidit. d. l. vnic. d. l. 11. in prin. l. grege. 13. §. etiamſi ff. de pignor. & hypoth. item l. quamuis. 8. C. de pignor. & hypoth. Tertia: Niſi nouatio inutilis ſit. l. nouatione. 18. ff. de nouationibus.

VII. Cauſa: Si principalis cauſa in iudicium deducta ſit, & eo nomine condemnatio facta. reprobatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. cauſa prox. except. 2.

VIII. Cauſa: Si principalis actio, pro qua pignus datum eſt, ſit ſublata vel denegata creditori. Hæc cauſa ipſo quidem iure ſubſiſtit iuxta regulam vulgarē, Principali non ſubſiſtente, nec acceſſorio locum eſſe. cuius exemplum etiam eſt s̄. cauſa 5 & 6. item ꝫ. cauſa ſequentes. M.I.R lib. 5. capite 5. reg. 27. except. 13. verum eius exceptio prima eſt: Niſi creditore in detentione pignoris conſtituto, naturale debitum manſerit, vt creditori non quidem actio detur, ſed exceptio non denegetur. hoc enim caſu per exceptionem pignus retinet. l. 2, C. de luitione pignoris. Huius exemplum eſt, ſi creditori principali actione agenti obſtat præſcriptio temporis. quod proponitur l. qui occidit. 30. §. 1. ff. ad l. Aquiliam. Altera exceptio eſt: Niſi ex eo agatur, quòd debitor rem pignori obligatam deteriorem fecerit: ideoq; minoris creditor vendiderit. hoc enim caſu, quamuis principali actione creditor ceciderit, non tamen ex ea cauſa actio illi denegatur. l. ſeruum. 27. ff. de pignor. & hypoth. Tertia: Niſi cum fideiuſſor in ſuam obligationem pignus dediſſet, debitor fideiuſſori hæres extiterit. hoc enim caſu, quamuis fideiuſſoria obligatio, pro qua pignus datum eſt, tollitur, l. ſi duo. 93. § fin ff. de ſolut. pignoris. tamen obligatio durat. l. cum quis. 38. §. fin. ff. d. tt. Quarta: Si principalis actio minori ſpacio quàm quadraginta annorum præſcriptione eſt ſublata. tunc enim hypothecaria actio nihilominus vſq; ad quadraginta annos durat. l. intelligere. 2. cum ſua gloſſa. C. de luitione pignoris.

IX. Cauſa: Si debitor delato ſibi iureiurando iurauerit, ſe non debere. l ſi deferente. 13. ff quibus modis pignus ſoluitur. Concordat l. iuſiurandum. 40. ff. de iureiurando.

X. Cauſa: Si debitor à iudice ſit per ſententiam abſolutus. d. l. 13.

XI. Cauſa: Si conditio principalis obligationis defecerit. l res. 5. § penult ff. de pignor. & hypoth. Huius elegans exemplum proponitur l. fœnerator. 6. ff. de nautico fœnore.

XII. Cau-

XII. *Cauſa: Si tempus conductionis, pro qua pignus datum eſt, finitū ſit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius exceptio eſt: Niſi conductor finito tempore in eadem locatione permanſerit. l.legem quidem. 16.in fin. C.de locato & conducto. Concordat l.item quæritur.13.§.qui impleto.ff.locati & conducti. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi alterius, non conductoris res pignori fuerit obligata. approbatur ſimul & diſtinguitur d.§.qui impleto.verſ.ſed hoc ita.*

XIII. *Cauſa: Si pecunia, propter quam pignus datum eſt, numerata non ſit. l.1. C.ſi pignoris conuent. numer.pecunia. l.2.C.eod.tt. item l.ſolutum.11. §.1. ff.de pignor.action.*

XIIII. *Cauſa: Si cum ob euictionem pignus datum eſſet, euictio ceſſet. l.2.C.de pactis pignor.*

XV. *Cauſa: Si creditor debitori hæres extiterit. ipſo quidem iure ſubſiſtit: M.I.R. d.reg.27.except.10. verùm eius exceptio eſt: Niſi pro parte tantùm hæres extiterit. l.1.C.de actionib.hæred.*

XVI. *Cauſa: Si creditor debitoris negocia geſſit, ſibiq́; ſoluere potuit. reprobatur l.diuortio.34.§.illum etiam.ff.de negocijs geſtis.*

DE CAVSIS QVIBVS PIGNVS vel hypotheca ſoluitur, circa ipſam pignoris obligationem acceſſoriam contingentibus. Cap. XIII.

HActenus cauſæ pignoris corrumpētes, quæ quidem circa principalem obligationem, cui pignus acceſſit, contingunt, enumeratæ ſunt: quāquam earum plures enumerari poſſunt. nam tot ferè ſunt tollendi pignoris cauſæ, quot exceptiones ſunt aduerſus actionem principalem pei emptoriæ. Reſtant nunc enumerandæ cauſæ, quæ contingunt circa ipſam pignoris obligationem acceſſoriam.

I. *Cauſa: Si pignoris obligatio finita eſt. Hæc cauſa generalis approbatur l.item liberatur.6. in princ. ff. quib.modis pignus ſoluitur.*

II. *Cauſa: Si pignus remiſſum ſit, & conuenit vt ab eo recedatur. l.maior annis.23. C.de pignor.& hypothec. l.2. in fin. C. de remiſſione pignoris. l.cum ex cauſa 9.in fin. C.d.tt. l.ſi rem.9. §.& generaliter. ff. de pignor.actione. l.ſi tibi.17. §.de pignore. ff.de pactis. item l.ſoluitur.5.in prin. ff. quibus modis pignus ſoluitur. M.I.R.d.reg.27.except.11. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi alius, non debitor pactum de remittendo pignore fecerit. quæ exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius replicatio prima eſt: Niſi procurator debitoris pactus ſit pignus remitti. l.ſi conſenſit.7. §.ſed ſi cum. ff.quibus modis pign. ſoluitur. Cuius duplicatio eſt: Niſi procurator in rem ſuam pactus ſit. Sed reprobatur l.ſicut.8. §.ſi procurator. ff. d.tt. Altera replicatio eſt: Niſi ſeruus debitoris pactum fecerit. d.§ ſed ſi cum. Tertia: Niſi cum hæredi debitoris pactum factum eſſet, hæreditas ex ſenatuſconſulto ſit reſtituta. nam & huic cui reſtituta hæreditas eſt, pactum proderit. l.ſicut.8 §.1 ff quib.modis pignus ſoluitur. Altera exceptio eſt: Niſi alius quàm creditor debitori pactum de remittendo pignore fecerit. quæ exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius replicatio eſt: Niſi procurator creditoris pactum fecerit. d.l.8.§.ſi procurator. Tertia: Niſi filiusfamiliâs vel ſeruus creditor pactus ſit, ne pignus petatur. reprobatur ſub conditione d.l.8. §. an paciſci poſſint. Quarta: Niſi ne pars pignori ſit conuenit, & cum altero poſſeſſorum agatur. reprobatur d.l.8.§ ſi conuenerit. Quinta: Niſi cum, ne pars pignori eſſet, conueniſſet, tota res à pignoris nexu eximatur. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi cum plures rem pignori dediſſent, ſinguli pro ſua parte, quam in re habebant: vni ex ijs pignoris obligatio ſit remiſſa, qui rem in ſolidum poſſidet. Sed reprobatur d.l.8.§.ſi plures.*

III. *Cauſa: Si creditor cautionem ſuper pignore debitori reddidit. l.creditricem.7.C.de remiſſione pignoris.*

IIII. *Cauſa: Si aliud pignus, vel fideiuſſor pro pignore datus ſit. l.ſoluitur.5. §.ſi conuenerit. ff.quibus modis pignus ſoluit. l.cum colono. 14. ff.eod.tt. l.qua fundum.50 in fin ff.de iure dotium. item l.ſi rem.9. §.omnis ff.de pignor.actione. Sed & propoſita cauſa exceptiones vide s̄.cap.prox.cauſa 4.*

V. *Cauſa: Si tempus pignoris finitum ſit. l.item liberatur.6.in prin.ff quib.modis pignus ſoluitur.*

VI. *Cauſa: Si conditio pignoris defecerit. l.ſolutum.11. § ſi quaſi. ff.de pignor. action. Huius exemplum proponitur l.2.C.de pactis pignor.*

VII. *Cauſa: Si delato iureiurando debitor iurauit, rem non eſſe pignori obligatam. l.ſoluitur.5. §.fin. ff. quib.modis pign.ſoluitur.*

VIII. *Cauſa: Si cum pater legati nomine, quod filiofamiliâs ſub conditione relictum erat, pignus pactus eſſet, filius pendente conditione ſui iuris ſit factus. l.ſi legati.28.ff.de pignor.& hypoth.*

IX. *Cauſa: Si rem pignori obligatam creditor alij pignori dederit: ſoluente primo debitore, vtrunq; pignus euaneſcit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄.cap.11.except.40.replic.12.duplic.1.*

X. *Cauſa: Si fundo vectigali à poſſeſſore pignori dato, fundus ob non ſolutam penſionem pleno iure ad dominum redierit. l.lex.31.ff.de pignor.& hypoth.*

XI. *Cauſa: Si ſtatulibero pignori dato, conditio libertatis extiterit. l.grege.13. §.1. ff. de pignoribus & hypothec.*

XII. *Cauſa: Si ſeruus pignori datus manumiſſus ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur s̄. lib.6. cap.6. except.13.*

XIII. *Cauſa: Si ſeruus pignori datus ab hoſtibus captus ſit. reprobatur l.in bello.12. §.ſi pignori. ff. de captiuis.*

XIIII. *Cauſa: Si vſusfructus pignori datus extinctus ſit. l.ſicut.8.in prin.ff quib.mod.pign.ſoluitur.*

XV. *Cauſa: Si res pignori data extincta ſit. d.l.8. Cui concordat l.1.§.cum prædium. ff. de pignorib.& hypoth. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi res non in totum perierit, ſed in aliam ſpeciem ſit mutata. l.ſi fundus.16.§.ſi res. ff.d.tt. Altera: Niſi res ſit reſtituta, vel noua in locum eius facta. approbatur exemplo l.Paulus.29.§.domus.ff.de pignor.& hypoth. Concordat l.vlt. ff.eod.tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ſumptus bonæ fidei poſſeſſori non reſtituantur, d.§.domus. Tertia exceptio eſt: Niſi alia res in*

locum eius quæ periit, ſit ſubſtituta. approbatur exemplo l.grege.13. in prin. ff.de pignor.& hypothec. Concordat l.tabernam.34.ff.eod.tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi non in genere, ſed ſpecialiter res in pignore conſtituendo ſint deſignatæ. quæ replicatio (Accurſio teſte) approbatur l.fideiuſſor. 26. §. fin ff.eod.tt. Quarta exceptio eſt: Niſi aliquid ex re pignori obligata ſuperſit. hoc enim in priſtina pignoris cauſa manet. approbatur exemplo areæ, cuius domus pignori obligata exuſta fuit, l.Paulus. 29. §. domus.ff.de pignor.& hypothec. Concordat l.domo. 21.ff.de pignor.action. Quinta exceptionis loco notandum, quòd ſi dolo vel culpa debitoris res perierit, ad exhibendum teneatur.l.ſeruum.27. ff.de pignoribus & hypothec.

XVI. *Cauſa: Si creditor ancillam pignori obligatam proſtituit, vel aliud improbatum facere coegit. l.eleganter.24.§.fin.ff.de pignor.act.*

XVII. *Cauſa: Si creditor pignus vendidit. approbatur quidem ipſo iure, verum eius exceptio prima eſt: Niſi à venditione poſtea recedatur. l. voluntate. 10. §.fin.ff.quib.modis pignus ſoluitur. Altera: Niſi ita vẽdidit creditor, ne diſcedat à pignore, antequam ſibi ſatisfiat. l.ſi debitor. 4. §. ſed etſi ipſe. ff. eod.tt. Tertia: Niſi non pignus, ſed principalem obligationem, pro qua pignus datum eſt, vendiderit. l.ſoluitur. 5.§.ſi conuenerit. ibi: aliud eſt. ff.d.tt. Quarta: Niſi quoad alium creditorem, cui eadem res pignori fuit obligata. huic enim non obſtat venditio pignoris ab alio creditore facta. l.1. ff. de diſtractione pignorum. l.2. C.de his qui in priorum creditor. locum ſucced. Concordat item l.rei creditor. 17. C. de diſtractione pignor. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi creditor qui vendidit, potior fuerit in pignore. l. quo minus.3.C.ſi antiquior creditor. l.ſi generaliter.6.C. qui potiores in pignore. l.ſi in ſolutum.6. cum l.ſeq. C.de obligationibus & actionib. item l.1.in prin. C.ſi antiquior creditor. Altera replicatio eſt: Niſi res vſucapta ſit. l.ſi à creditore.7.C.de obligationib. & actionibus. Tertia: Niſi alius creditor admonitus ius ſuum perſequi noluit. l.ſi eo.6.C.de remiſſione pignoris. Quinta exceptionis loco notandum, quòd quamuis venditione à creditore facta pignus eſſe deſinat: tamen pignoratitia actio debitori denegetur. de qua re dictum ſ.cap.prox.cauſa 1.except.13.*

XVIII. *Cauſa: Si res in eum caſum deuenerit, quo ab initio pignori obligari non potuiſſet. approbatur exemplo l.penult.in fine. ff.de except.rei iudicatæ. Huius cauſæ ſpecies, ſed & exceptiones vide in cauſis ſequentibus.*

XIX. *Cauſa: Si cum res pignori data, debitori ſub certa conditione addicta eſſet, exiſtente illa conditione res illi auferatur. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi res.3.ff.quibus modis pignus ſoluitur. Concordat l. vbi autem. 4. §. ſed & Marcellus. ff. de in diem addict.*

XX. *Cauſa: Si debitor rem pignori datam in iudicio amiſit. reprobatur l.ſi ſuperatus.3.ff.de pignor.& hypothec. Leges concordantes vide j. lib.24.cap.15. reg.2.except.4.replic.2.*

XXI. *Cauſa, De alienatione rei pignoratæ à debitore facta. Hæc cauſa regulariter reprobatur l.ſi conuenerit.18. §. ſi fundus. ff.de pignoratitia actione. l. diſtractis.14.C.de pignor.& hypoth. l.debitorem.15. C.eod.tt. l.ſi ignorante. 3. C. de remiſſione pignoris. l.res pignoris.10. C.eod.tt. l.ſi debitor.12.C.de diſtractione pignor. item Nouell.c.112.§.ab hac verò.ibi: ſin debitor hoc. M.I.R. lib.5.capite 5.reg.27. except.12. Planè admittitur cauſa propoſita, primùm quidem, ſi conſenſu creditoris rem pignori obligatam debitor alienauit. l ſi debitor.4.§.1.ff.quib.modis pignus ſoluitur. l.Titius.9.§.fin. l.Lucius.11. item l.Paulus.12.in prin.ff.eod.tt. l.creditor.118. ff de reg. iuris. l.2. C.de remiſſione pignoris. item l.cum te.4.C.eod.tt.M.I.R. d.except.12. diſt.1. Planè propoſitæ diſtinctionis exceptio prima eſt: Niſi poſtea rurſus conuenerit, vt res pignori eidem obligata eſſet. tũc enim præcedens conſenſus ei non obeſt. d.l.4. Altera: Niſi creditor conſentiens ius pignoris ſibi reſeruauerit. l.ſi debitor.4. §.1.ff.quibus modis pign. ſoluitur. Concordat l.creditor. 12. §. ſi tecum, in fin. ff. qui potiores in pign. Tertia: Niſi venditio non valeat. d.l.4.§.fin. Quarta: Niſi venditio conſenſum non ſequatur. l ſicut. 8. §.ſi voluntate. & §. ſuperuacuum. ff. quib.modis pignus ſoluitur. Quinta: Niſi venditio poſtea reſcindatur, debitorq́ rem receperit. l.volũtate.10. in prin. ff.eod.tt.M.I.R.d.diſtin.1.repl.2. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi vẽditione ſalua debitor rem poſtea redemerit, vel alio modo nactus ſit. l.vlt. C.de remiſſione pignoris. Cuius duplicatio eſt: Niſi dubitetur, vtrum ob reſciſſam vẽditionem, an ex alia cauſa rem debitor receperit, vt puta precio nondum ſoluto. tunc enim præſumitur ex reſciſſa venditione rem à debitore teneri. l.ſicut.8. §.ſuperuacuum. ff. quib. modis pignus ſoluitur. Sexta exceptio eſt: Niſi hæres debitoris rem venditam poſſideat. Eius replicatio eſt: Niſi non hæreditario, ſed alio iure hæres rem à debitore vel ab alio acceperit. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.8.§.illud videamus. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi dolo debitoris factum ſit, quo minus creditori ex precio rei venditæ ſit ſatisfactum. d.§.illud videamus.verſ.poteſt tamen dici. Cuius triplicatio eſt: Niſi extraneus pignus poſſideat. huic enim dolus defuncti non obeſt, quamuis ab hærede cauſam poſſeſſionis habeat. d.l.8.§. quòd ſi is fundus. Septima exceptio eſt: Niſi cum creditor conſenſiſſet ita, vt ex precio rei venditæ debitum reciperet, debitum non receperit. approbatur ſimul & diſtinguitur d.§.quòd ſi is fundus. verſ.tutius tamen eſt. Concordat d.l.8.§.ſed ſi permiſerit. Eius replicatio eſt: Niſi dicta cautio non ſit ab emptore præſtita. tunc enim ob non ſeruatam fidem debitoris non datur hypothecaria aduerſus emptorem. d.verſ.tutius. Octaua exceptio: Niſi conſenſu creditoris non vendita ſit res pignorata, ſed alio modo alienata. reprobatur d. l.8.§.venditionis. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ.eadem diſtinct.1.in princ. Nona exceptio eſt: Niſi cum debitor conſenſu creditoris pignus alij legaſſet, legatum ſit repudiatum. d.§.venditionis. Decima: Niſi debitor rem ex cauſa venditionis nondum tradiderit, vel precium rei nondum ſit conſecutus. reprobatur d.l.8.§.ſi debitor. Vndecima: Niſi alia*

ſpecie

ſpecie alienationis conſenſit creditor rem alienari, quàm eſt alienata. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.8. §. ſed ſi permiſerit. Duodecima: Niſi non eo precio quo conſenſit creditor, res ſit vendita. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.8. §. quòd ſi conſenſerit. Decimatertia: Niſi cum debitori conceſſiſſet pignus vendere creditor, alius nouus poſſeſſor vendiderit. d.l.8. §. ſi debitor. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi cum debitori conceſſiſſet, hæres debitoris vendiderit. d.l.8. §. ſi debitori. Decimaquarta exceptio: Niſi non debitor, ſed alius conſenſu creditoris vendiderit. reprobatur d. §. ſi debitor. Decimaquinta: Niſi non eo tempore quo creditor conceſſit, ſed alio pignus venditum ſit. d. §. ſi debitor, in fin. Decimaſexta: Niſi debitor venditi actione ad rem tradendam conuentus abſolutus ſit, vel ad id quod intereſt condemnatus re non tradita. l. voluntate. 10. in prin. ff. quibus modis pignus ſoluitur. Decimaſeptima: Niſi creditor qui conſenſit, pupillus ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi conſenſit. 7. in prin. ff. quibus modis pignus ſoluitur. Decimaoctaua: Niſi non creditor, ſed alius eius nomine conſenſerat. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.7. §.1. Primæ propoſitæ exceptionis replicatio videtur eſſe: Niſi alius cui ſolui poteſt, conſenſerit. Sed reprobatur d. §.1 Altera: Niſi alius qui conſenſit, ſpeciale eius mandatum habuerit. d. §.1 Tertia: Niſi tutor creditoris conſenſerit. d.l.7. in prin. Decimanonà exceptio eſt: Niſi in partem tantùm rei alienandam creditor conſenſerit. hoc enim caſu reliquam partem perſequi non prohibetur. d.l 7. §. ſi conuenerit. Viceſima: Niſi creditor deceptus conſenſerit. l. ſicut. 8. §. non videtur, in fin. ff. eod. tt. Viceſimaprima exceptionis loco notandum, quamuis pignoris obligætio ex cauſa propoſita euaneſcat, principalem tamen obligationem nihilominus durare. l. Lucius Titius. 11. ff. quibus modis pignus ſoluitur. Hæc de prima propoſita cauſæ reprobata diſtinctione, eiusq́; exceptionibus ſunt dicta. Secundò admittitur cauſa propoſita, ſi creditor inſtrumento venditionis ſubſcripſerit. d. § non videtur. ibi: ſed ſi ſubſcripſerit. Concordat l. Titius 9. §. fin. ff. eod. tt. Tertiò admittitur cauſa propoſita, ſi creditor alienationem pignoris à debitore factam, ratam habuit. l. ſi debitor. 4. ibi: ſed etſi non. ff. quibus modis pignus ſoluitur. Quartò admitti videtur, ſi ſciente & non contradicente creditore debitor pignus alienauerit. Sed hæc diſtinctio reprobatur l. ſicut. 8. §. non videtur. ff. eod. tt. Planè admittitur, ſi non debitore, ſed alio creditore vel iudice rem diſtrahente, creditor admonitus ius ſuum perſecutus non ſit. l. ſi eo. 6. C. de remiſſione pignoris. Concordat ĩ. diſtinct. 8. Quintò admittitur cauſa propoſita, ſi debitor, antequam pecunia ſibi numeraretur, rem pignori obligatam alienauit. l. Titius. 4. ff. quæ res pignori obligari non poſſunt. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ̃. cap. 11. exception 40. in prin. Sextò admittitur, ſi debitor creditori pignus vendiderit. l. Titius. 9. in prin ff. quibus modis pignus ſoluitur. Concordat ĩ. cauſa prox. Huius diſtinctionis exceptio eſt: Niſi cùm eadem res duobus vel pluribus obligata eſſet, vni, non omnibus, ſine cæterorum conſenſu vendiderit. l.1. C. ſi antiquior creditor, &c. Septimò admitti videtur, ſi debitor rem quam pignori obligauerat, venditori redhibuerit. Sed hæc diſtinctio reprobatur l. ſi debitor. 4. in prin. ff. quib. modis pignus ſoluitur. Concordat l. bouem. 33. §. pignus ff. de ædilitio edicto. Octauò admittitur, ſi non debitor, ſed fiſcus vel alius potior creditor vendiderit. l. ſi hypothecas. 8. C. de remiſſione pignoris. l ſi eo. 6. C. eod. tt. l.1. C. ſi propter publicas penſitat. Concordant item ea quæ propoſita ſunt ſ̃. cauſa 17. except. 4. replic. 1. Nonò admittitur, ſi cum debitor rem alienam ſub conditione tacita vel expreſſa pignori dediſſet, pendente conditione rem nactus eam alienauerit. l. qui balineum. 9. §. fin. ff. qui potiores in pignore. Poſtremò admittitur cauſa propoſita, ſi res à debitore alienata ſit vſucapta, vel præſcripta. De qua re vide ĩ. cap. 16. quæſt. 8. item ſ̃. lib 7. cap. 8. quæſt. 3.

XXII. Cauſa: Si creditor dominium rei pignoratæ nactus ſit. l. ſi rem. 29. ff. de pignor. action. & l. penult. in fine. ff. de exceptione rei iudicatæ. Concordant ea quæ proponuntur ĩ. cap. 20. quæſt. 1. except. 8. M.I.R. d. reg. 27. exc. 18. vbi etiam diſtinguitur.

DE IVRE TAM DEBITOris quàm creditoris in pignore.
Cap. XIIII.

HActenus quinq; locos pignoris abſoluimus: etymologiam videlicet pignoris, differentiã, diuiſionem & cauſas pignoris tam cõtrahendi quam diſſoluẽdi, ſeu efficientes & corrumpentes, cum ſuis exceptionibus. Superſunt effectus pignoris, ſeu iura tam debitori quàm creditori in re pignori obligata competentia Qui locus etiam actionẽ hypothecariam, pignoraticiam directam & contrariã, earumq; adfinia remedia complectitur. De quibus actionibus dicetur, ſi prius reliquos pignoris effectus propoſuerimus.

I. Regula: Res pignori data manet in dominio debitoris. l. cum & ſortis. 35. §. fin. ff. de pignor. actione. Concordat l pignus. 8 C eod. tt.

II. Regula: Poſſeſſio pignoris ad creditorem pertinet. d. § fin. Huius regulæ exceptio prima videtur eſſe: Niſi creditor rem debitori locauerit: Sed reprobatur l ſi pignus. 37. ff. eod. tt. Altera: Niſi quoad vſucapionem. hoc enim caſu debitori ſua poſſeſſio non eſt interrupta. Quæ exceptio cum alijs ſimilibus tractatur ſ̃. lib. 7. cap. 12. except. 42. repl. 3.

III. Regula: Debitor rem nihilominus vendere poteſt. l. quamuis. 6. ibi: melius. ff. de pignor. act. Concordat Nouell. conſt. 112. §. ab hac verò. ibi: integrũ quidem. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi conuenerit, ne vendat. l. ſi. creditor. 7. §. fin. ff. de diſtract. pignor.

IV. Regula: Debitor ſeruum alij pignoratũ manumittere non poteſt. approbatur ſimul & diſtinguitur ſ̃. lib. 6. cap. 6 except. 13.

V. Regula: Commodum & incommodum pignoris ad debitorem pertinet, non ad creditorem. l. ſi inter. 21. §. quidquid. ff. de pignor. & hypoth.

VI. Regula: Poteſt debitor rem à creditore precariò rogare, & conducere. l. cum & ſortis. 35. §. fin. ff. de pignor. act.

VII.Regula:Nec debitor,nec eius filius,rem à creditore emere poteſt.l.debitor.40. in prin. ff.de pignorat.action.

VIII.Regula: Creditor pignus à debitore emerè poteſt. l.reſcriptum.12.in prin. ff.de diſtract. pignor. l.Titius.9.in prin. ff.quibus modis pignus ſoluitur. itē l.& qui.10.ibi:ſanè ſi debitore.C.de diſtract.pignor.

IX.Regula. Creditor locare pignus poteſt. l.creditor.23.in prin.ff.de pignor.& hypoth.

X. Regula: Creditor pignus vſucapere non poteſt. Quæ regula approbatur in loco vſucapionis ſ̄. libro 7.

XI. Regula: Nomine pignori obligato, creditori vtilis competit actio.l.cum conuenit.20. ff.de pignor. & hypothec. Concordat l. grege.13. §. cum pignori. ff.eod.tt.

De addictione pignoris.

XII. Regula: Creditori pignus pro debito addicendum non eſt. approbatur ſimul & diſtinguitur l.vetuſtißimam.3. C. de iure dominij impetrand. l.in cauſa.3. C. ſi in cauſa iudicati pignus captū ſit. item l.& qui.10.ibi:neq; ſi ſibi addixeris.C.de diſtract.pignor. Planè propoſita regulæ exceptio prima eſt: Niſi emptor inueniri non poßit. tunc enim pignus creditori poteſt addici. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.3.C.de iure domin. impetrando. Concordat d.l.3.C.ſi in cauſa iudicati.l.2.C.eod.tt. l.à diuo Pio.15.§.ſi pignor. ff.de re iudicata. item l.ordo.3. C. de execut. rei iudicatæ. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ſolennia creditor non impleuerit. l.1. C. de iure dominij impet. Declaratur replicatio propoſita definitione ſolennium, quæ ante addictionem ſunt implenda, l. vetuſtißimam.3. §.ſin autem nulla pactio,cum ſequentibus.C.eod.tt.Solennia autem iſta ſunt, primùm quidem vt debitori, ſiquidem præſens eſt, denuncietur: ſin autem abſens, per ſententiam declaretur, pignus, niſi luatur,venditum iri: deinde hac denunciatione facta, vel ſententia interpoſita,expectandum biennium: quo finito, tertio loco, ſi debitor pignus non liberauerit, pignus vendendum, aut ſi emptor inueniri non poßit, vt addicatur creditori petendum: quo facto, quarto loco id debitori præſenti denunciandum, vel abſenti per ſententiam manifeſtandum, certumq; tempus ad liberandum pignus, ſtatuendum. Sin autem abſens non fuerit inuentus: tunc quinto loco aliud tempus tam ad requirendum debitorem, quàm ad pignus liberandum,ſtatuendum erit: quo tempore finito,ſi non fuerit inuentus debitor, vel inuentus pignus non liberauerit, ſexto loco petenti creditori pignus à principe addicendum eſt. Hæ ſunt ſolennitates, quibus omißis prima replicatione exceptio propoſita eliditur. Altera replicatio eſt: Niſi poſt addictum pignus intra biennium debitor paratus ſit pignus liberare. tunc enim etiam addictum pignus creditori auferendum eſt. d.l.3.§.& poſtquam hoc. Tertia: Niſi creditor id in quo debitum pignore amplius eſt, non remittat debitori.l.à diuo Pio.15.§.ſi pignora. ibi: addicantur autem ff.de re iudicata. Sed iure nouo replicatio hæc mutatur ac reprobatur d.l.3.§. ſed ſiquidem minus in pignore. Quarta replicatio eſt: Niſi creditor id in quo pignus debito amplius eſt, debitori non reſtituat, vel æſtimationem eius præſtet.d.l.3.§.ſin autem minus quidem. Quinta: Niſi poſt addictum pignus creditor vſuras à debitore acceperit. l.2. C. de iure dominij impetrando. Sexta: Niſi omnia bona debitoris, pignori ſibi obligata, creditor addici ſibi petat. l.1. in fin. C. eod.tt. Hæc de prima propoſita regulæ exceptione, eiusq; replicationibus ſint dicta. Secunda exceptio eſt: Niſi emptor qui exiſtit, indignum precium præſtare pro re velit, & minus quam eſt debitum, pro quo eſt obligatum pignus. l. 2.C.ſi in cauſa iudicati pignus. Tertia: Niſi debitor creditori pignus vendiderit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄.reg.8. Quarta: Niſi inter debitorem & creditorem conuenerit, vt non ſoluto intra certum tempus debito, creditor pignus iure dominij retineat. reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. cap.12. cauſa 1.except.10.

DE DISTRACTIONE PIgnorum. Cap. XV.

I. CAVSAE EX QVIBVS creditori pignus vendere licet.

PRima cauſa: Si inter debitorem & creditorem de pignore vendendo conuenerit, id ſeruabitur. l.ſi conuenerit.4.in princip. ff. de pignor. actione. Concordat l. vetuſtißimam.3.§.ſancimus. C. de iure dominij impetr. Sed & huius cauſæ exceptiones vide j.cauſa prox.

II.Cauſa: Si non ſoluatur debitum, etiam ipſo iure creditor pignus vendere poteſt. d.l.4. l.1. C. de pactis pignorum. l. quæ ſpecialiter.9. C. de diſtractione pignor.item l ſi in hoc.14.C.eod.tt. M.I.R. lib.5.cap.5.reg.41. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi inter debitorem & creditorem cōuenerit,ne pignus diſtraheretur.l.ſi conuenerit.4.ff. de pignor.action. Cuius replicatio prima eſt: Niſi cū debitor in ſolutione ceſſaret,ter illi denunciatum ſit,nec tamē ſoluerit. tunc enim creditori etiam contra pactum vendere licet. d. l.4.Altera:Niſi cum poſterior creditor pactum de non vendendo pignore feciſſet, is poſtea pignus à priore creditore liberauerit, & ius eius fuerit conſecutus. l. Ariſto.3.§.fin.ff.quæ res pign. oblig. non poſſ. Altera propoſitæ cauſæ exceptio eſt: Niſi mulier pro alio pignus dederit.l mulier.11. C.de diſtract. pignor. Concordat l.redemptores.39. § fin.cum l.ſequente. ff. de rei vendic. Tertia: Niſi eadem res alij quoq; pignori ſit obligata. l.diuerſis.8. C.qui potiores in pignor. Concordat l.1.ff.de diſtract. pignor. Planè huius exceptionis replicatio eſt: Niſi is qui vendit, prior ſeu potior ſit creditor. l.creditor.12.§. Papinianus. ff.qui potiores in pign. Quarta exceptio: Niſi debitor prohibuerit ne venderetur. reprobatur l.1. C. debitor.vendit.pign. imped. non poſſe. Concordat l.2.C. eod.tt. Quinta: Niſi non creditor, ſed debitor pignus poßideat. reprobatur l. ſi in hoc.14. C. de diſtract. pign. Sexta: Niſi debitor rem precariò à creditore rogauerit. reprobatur l.2. C. d. tt. Septima: Niſi ex fructibus creditor debitum ſit conſecutus. l.1. C.d.tt. Octaua:Niſi debitor ſoluit,vel ſoluere debitum

tum ſit paratus.l.ſi reſiduum 5. C.de diſtract.pignor. l.ſi priuſquam.8.C.d.tt.item l.2.ibi: ſi vniuerſum.C. debitorem vendit.pign.M.I.R.d.reg.41.exc.1. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi non ſolidũ quod debetur, offerat vel ſoluatur. l.quamdiu 6. C. de diſtract.pignor.l.ſi neceſſarias.8.§.ſi annua.ibi:ſed omnibus.ff.de pignor.act. Concordant item ea quæ propoſita ſunt s̄.capite 12.cauſa 1.except.4. Sed & alias huius exceptionis replicationes vide d.except.4. Hac de exceptionibus propoſitæ cauſæ diſtrahendi pignoris. Sed & plures vide s̄. cap.11.cum duobus ſequentibus. Ex quibus enim cauſis pignus vel ab initio inutiliter contrahitur, vel vtiliter cõtractum ex pòſt facto diſſoluitur: ex iiſdem etiam pignoris venditio inhibetur. Item inter exceptiones propoſitæ cauſæ numerari poſſunt ea quæ propoſita ſunt s̄. cap.12. cauſa 1. except.13.repl.1.cum ſequentibus.

II. QVIBVS IVS VENDENDI pignoris competat?

I.Regula: De priore & ſecundo creditore, quibus ambobus res pignori fuit obligata, vide s̄.cap.13.cauſa 17.except.4.

II.Regula, De hærede creditoris, proponitur l.ſi neceſſarias.8. §.de vendendo. ff. de pign. action. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi aliud actum ſit.d. §.de vendendo. Altera: Niſi pro parte hæres, in ſolidum vendiderit. ipſo quidem iure approbatur, verùm eius replicatio eſt: Niſi nomen debitoris pro parte hæredi in ſolidum ſit adiudicatum.l.arbiter.11 ff.de diſtract. pignor.

III. Regula, De alio quàm cui pignus obligatum eſt, proponitur exemplo l. ſi maritus.19. C. de diſtr. pignorum.

IV.Regula: Ex cauſa iudicati pignus captum, non à creditore, ſed à iudice diſtrahitur. l.2. C. ſi in cauſa iudicati pignus capt.ſit.

III. QVID ET QVANTVM vendendum?

I.Regula: Quamuis pars debiti ſoluta ſit, nihilominus totum pignus diſtrahi poteſt. approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. cap.12. cauſa 1. except.4. in prin. Concordat l.ſolutum.11.§. ſi creditori. ff. de pignor.actione.

II.Regula: Ex pluribus pignoribus poteſt vnũ quod vult, creditor vendere.l.creditoris.8.ff.de diſtractione pignorum.

III. Regula, De peculio ſerui pignori obligati non diſtrahendo, proponitur l.1. §. ſeruo. ff. de pignor. & hypoth. Plures propoſitæ quæſtionis regulas vide ĩ. cap. prox.quæſt.6.

IIII. QVANDO IVS VENDENDI pignoris competat? item antecedentia.

I.Regula, De biennio poſtquam debitori denunciatum eſt, vel ſententia debitore abſente interpoſita, proponitur l.vetuſtiſſimam.3. §.ſancimus. ibi: ſin autem nulla. C.de iure dominij impetr. M.I.R. d.reg. 41.except.3.

II.Regula: Non ante diem quo pecunia ſoluenda eſt, pignus vendi poteſt, l. cum ſoluenda.4. ff. de diſtract.pignor.

III.Regula: Si annua, bima, trima die ſtipulatus pignus acceperit, non niſi omnibus penſionibus præteritis pignus vendere poteſt. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi neceſſarias.8. §.ſi annua. ff.de pignorat.actione.

IV.Regula, De denũciando prius debitori, vel ſententia interponenda de pignorum diſtractione, proponitur l vetuſtiſſimam.3. §.ſancimus, cum ſequentibus. C.de iure dominij impetrando. Concordat l.creditor.4.in prin. C.de diſtract.pignor.

V. QVOMODO PIGNORA vendenda?

I. Regula, Vt ſolenniter & bona fide vendantur, proponitur l. quæ ſpecialiter.9. & l.creditor.4, C. de diſtract. pignorum. Declaratur regula propoſita, definitione ſolennitatis in pignore vendendo adhibendæ, l.vetuſtiſſimam.3. C. de iure dominij impetran. Quoad ſolennitatem iſtam attinet, eius exceptio eſt: Niſi aliud de pignore vendendo inter debitorem & creditorem conuenerit. Quæ approbatur d.l. 3.§.ſancimus.

II.Regula, Vt pactio in vendẽdo pignore ſeruetur, proponitur d. §. ſancimus. Cui concordat l.ſi conuenerit.4.in fin.cum l.ſequente.ff.de pign.act.

III.Regula: Ad pignus vendendum creditor inuitus cogi nõ poteſt.l.quamuis.6.in prin.ff.eod.tt. Concordat l.inter eos.51.§.creditor ff.de fideiuſſoribus.

VI. EVENTVS ET CONSEQVENTIA pignoris venditionem.

I. Regula: Vendito pignore, creditori actio perſonalis denegatur. approbatur ſimul & diſtinguitur ĩ. lib.24.cap.20.cauſa 1.

II.Regula: Venditor pignoris emptori de euictione non tenetur. l ex empto.11. §. ſententiam. ff. de act. empt. & venditi.l.ſi pignora.50.ff.de euictione.l.1.C. creditorem euictionem non debere. item l.& fi.10.in prin.ff.de diſtract.pignor. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi cum ſecundus creditor pignus vendidiſſet, prior creditor id euincat. d.l.1. Altera: Niſi creditor euictionem ſe præſtaturum cauit. d.l.1. Concordat l. 2.C.d.tt. Tertia: Niſi creditor ſciens rem ſibi obligatam non eſſe, vel debitoris non eſſe, vendiderit. d.l.1. Concordat l.ex empto.11. §.ſententiam.ibi: dolũ planè.ff.de act.empti. Quarta exceptionis loco notandum, quòd creditor ad actionem pignoratitiã contrariam aduerſus debitorem emptori teneatur. l.in creditore.38. ff. de euictione. Quinta exceptio eſt: Niſi per exceptionem creditori preciũ petenti euictio opponatur. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi conuenerit, ne quid euictionis nomine præſtetur.l.cùm ea.68 ff.d.tt.

III.Regula: Creditor pignus vendens, emptori ius ſuum quod habet, cedere tenetur. l.vlt. ff. de diſtract. pignor.Concordat l.in creditore.38.ff.de euictione.

IV.Regula: Creditor pignus quod vendidit, euincere non poteſt. approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄.lib.7.cap.4.cauſa 1.except.1.replic.11.

V.Regula: Emptor pignoris rei dominium conſequitur, quamuis id non habuerit venditor.l.qui à creditore.18. C. de diſtract. pignor. Huius regulæ exce-

ptio eſt: Niſi res emptori tradita nõ fuerit. l. qui prædium.13.C.eod.tt.

De ſuperfluo debitori reſtituendo.

VI. Regula: Si pluris quàm ſibi debetur, creditor pignus vendidit, id quod plus eſt debitori reſtituendum. l.penult.ff.de pignor.action. Concordat l.vetuſtiſſimã.3. §.ſin autem minus. C. de iure dominij impetr. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi precium ab emptore creditor nondum acceperit. l. eleganter. 24. §. ſi vendiderit. ff. de pignorat. actione. Altera: Niſi creditor emptorem debitori delegare malit. reprobatur l.penult. ff.d.tt. Planè admittitur, ſi debitor, donec precium ſoluatur, expectare nolit. d. §. ſi vendiderit.

VII. Regula: Etiam vſuras ſuperflui creditor tenetur reſtituere. l.in eum.40 ff.de vſuris. Concordat l. penult.ff.de pignor.act. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi creditor ſuperfluo vſus non ſit, ſed tantùm apud ſe depoſitum habuerit. l.quamuis.6.§ fin ff.d.tt. Cuius replicatio eſt: Niſi moram in reſtituẽdo ſuperfluo creditor fecerit l.ſi autem.7 ff d.tt.

VIII. Regula, De re ex ſuperfluo precio comparata. Hæc non venit reſtituenda, ſed ipſum precium. l. ſecundum.20.C.de diſtract pignor.

IX Regula: Aduerſus quos actio ſuperflui cõpetat? Non emptor, ſed creditor eiúſue hæres hac actione tenetur. l ſi creditore 5. C ſi vendito pignore agatur.

X. Regula: Quæ de ſuperfluo competat actio? Pigneraticia. l.ſecundum.20.C.de diſtract.pignor. Concordat l.eleganter.24. §. ſi vendiderit. ibi: quod ſi accepit. ff.de pign.act.

XI. Regula: Si viliori precio diſtraxit executor pignus prætoriũ, de dolo tenetur. l. ſi pignora.50. in fin. ff.de euictione.

XII. Regula: Si contra pactum creditor pignus diſtraxit, furti actione tenetur. l. ſi conuenerit.4. §.fin. cum l.ſequente.ff.de pignor.act.

De actione qua debitor pignus à creditore venditum repetit.

XIII. Regula: Ex quibus cauſis hæc actio competit? Regulariter quidem debitori actio ad reuocandũ pignus venditum non competit: ſed habet regula hæc ſuas exceptiones & caſus, quibus illi datur actio. De quibus vide ſ̃.cap.12.cauſa 1.except.13.

XIV. Regula: Aduerſus quos actio propoſita competat? Aduerſus creditorem, non emptorem ſeu poſſeſſorem datur pignore non rectè diſtracto actio. l.ſi ceſſante.7.in fin.C.de diſtract.pignor. l.1.in prin. C.ſi vendito pignore agatur. item l. ſi creditore.5. C. eod. tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi emptor fraudem cum creditore participauerit. d.l.1.in fine. Concordat l.cum contra.4. C eod.tt. Altera: Niſi creditor nõ ſit ſoluendo. d.l.1. ibi: quòd ſi de bonis. Cui concordat l.ſi vxor.3.C.d.tt. Tertia: Niſi creditor ius diſtrahendi pignoris non habuerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.2. C. ſi vendito pignore agatur. Exemplum proponitur l.vlt. §.1. in fin. ff. ad ſenatuſconſ. Velleianum.

XV. Regula: Quid veniat in actione propoſita? Regulariter id quod intereſt, vel rei precium à creditore, non res ipſa ab emptore eſt reſtituenda. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃. reg.prox.

DE ACTIONE HYPOTHECARIA. Cap. XVI.

SVperſunt actiones, quæ tam creditori quàm debitori ex pignoris contractu competunt. De quibus nunc dicetur, & primùm quidem de ijs actionibus quæ creditori: hinc de ijs quæ debitori competũt, agetur. Creditori aũt competit primùm quidem ad perſequendum pignus actio in rem, quam hypothecariã appellant: deinde actio perſonalis pigneraticia, contraria dicta: tertiò interdictum Saluianum.

I. GENVS propoſitæ actionis, & definitio proponitur Inſtit.de actionib.§.item Seruiana.

Actio in rem eſt. Quæ regula approbatur l. pignoris.17. ff.de pignor. & hypoth. Concordat l. pignoris. 18.C.d.tt.

II. SPECIES cognata propoſitæ actionis eſt Seruiana actio, quæ proponitur Inſtitut. d. §. item Seruiana.

III. CAVSA EX QVA actio propoſita competit?

Si res creditori pignori ſit obligata, eam à quocunque poſſeſſore perſequi poteſt. l.ſi fundus.16. §. in vindicatione. ff. de pignor. & hypoth. Concordat l. 2.C.ſi vnus ex plurib.hæred. M.I.R. lib.5. cap.5. reg. 27. Huius cauſæ ſeu regulæ exceptio prima eſt: Niſi reus rem non poſſideat. d.§.in vindicatione. Cuius replicatio eſt: Niſi dolo deſierit rem poſſidere. d.§.in vindicatione. M.I.R.d.reg.27.exc.17. Altera: Niſi rei reſtituendæ facultatem reus non habeat. approbatur ſimul & diſtinguitur d.§.in vindicatione. Tertia: Niſi & reo res pignori ſit obligata. l. ſi debitor.10. ff. de pignor. & hypoth. item l.1. §. ſi colonus. & l 2. ff. de Saluiano interdicto. M.I.R. d.reg.27. exc.20. Huius replicatio prima eſt: Niſi ſingulis pro parte res ſit obligata. d.l.10. Altera: Niſi actor prior vel potior ſit in pignore. l.creditor.12. in prin.ff.qui potiores in pignore. Aliam replicationem vide M.I.R.d.exc.20. Quarta exceptio: Niſi res alij ante actorem fuerit obligata. reprobatur d. l.12. verſic. ſed ſi cum alio poſſeſſore. Quinta: Niſi reus antea ab alio creditore conuentus, litis æſtimationem præſtitit. d. l.12. §. ſi quoniam. Sexta: Niſi reus rem à potiore creditore emerit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃. capite 13. cauſa 17. except.4. replicat.1. Septima: Niſi actor in poſſeſſione rei fuerit, eamq́ amiſerit. reprobatur l.2. C. de prætorio pignore. l.ſi is.11. §.1. ibi: itaq; ſi amiſerit. ff. de pignor. & hypoth. & l. grege.13. §. & in ſuperficiarijs. ff. eod. tt. Octaua: Niſi cum poſſeſſor rem emiſſet, preciumq́ eius ad potiorem creditorem perueniſſet: actor poſterior creditor precium cum vſuris reo non reſtituat. l. cum prior.3. ff. de diſtract. pignor. Concordant ea quæ propoſita ſunt ĩ. cap.17. reg.1. except.22. Nona exceptio eſt: Niſi actor reo impenſas non reſtituat. l.cum poſtulaſſem.44. §. fin. ff.de damno infecto. vbi ait Iuriſconſultus: Cur ergo

non

non emptori, &c. Hiſce verbis videtur exceptio propoſita regulariter reprobari. Sed ijs cōtradicit l. Paulus. 29. §. domus, in fin. ff. de pignor. & hypoth. Decima exceptio eſt: Niſi reus actori litis æſtimationē præſtet. l. mulier. 19. ff. qui potiores in pignore. M. I. R. d. reg. 27. exc. 15. Vndecima: Niſi ſemel actum ſit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio prima eſt: Niſi propter exceptionem aliquam dilatoriam, quæ nūc ceſſat, antea reus ſit abſolutus. approbatur exemplo l. grege. 13. §. ſub. ff. de pignor. et hypoth. Altera replicatio eſt: Niſi antea reus fuit cōdemnatus. l. ſi fundus. 16. §. creditor. ff. d. tt. Hæc de exceptionib. propoſita regula. Sed & plures eiuſdem exceptiones vide s̄. cap. 2. cum duobus capitib. ſequentibus.

IIII. QVIBVS COMPETIT actio propoſita?

I. Regula: Alij quàm ei qui pignus paciſcitur, hypothecaria actio competere non poteſt. quæ regula ipſo quidem iure ſubſiſtit, M. I. R. d. cap. 5. reg. 28. verùm eius exceptio prima eſt: Niſi alterius nomine quis pecuniam crediderit, pignuſq; pactus ſit. hoc enim caſu ei cuius nomine pecunia credita eſt, actio competit etiam ad pignus perſequendum. l. 2. C. per quas perſon. nobis adquir. Altera exceptio videtur: Niſi aliena pecunia creditor quis pignus pactus ſit. hoc enim caſu domino pecuniæ pignoris perſecutio videtur danda. Sed reprobatur l. etſi frater. 16. C. de pignor. & hypoth. Concordat l. ſi maritus. 19. C. de diſtract. pignor. Tertia exceptio eſt: Niſi quis nomen debitoris a creditore, qui pignus pactus eſt, comparauerit. l. ſi in ſolutum. 6. cum l. ſeq. C. de oblig. & action. Quarta: Niſi creditor qui pignus pactus eſt, id alij pignori dederit: huic enim pignoris perſecutio non eſt deneganda. approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. cap. 11. except. 40. replic. 12. Quinta: Niſi alius pro debitore ſoluerit, & ius pignoru à creditore redemerit. l. 2. C. de his qui in priorum creditor. locum ſucced. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi is qui pro debitore ſoluit, ſpecialiter ſibi pignus pactus non eſt. l. 1. C. eod. tt. l. res obligatas. 21. C. de pignor. & hypoth. l. 1. in prin. ff. quibus modis pignus ſoluitur. item l. Ariſto. 3. in prin. ff. quæ res pignori obligar. non poſſunt. Planè propoſitæ replicationis duplicatio eſt: Niſi is qui pro debitore ſoluit, & pignus liberauit, ipſe pignus poſſideat. tunc enim, quamuis nihil de pignore conuenerit, per exceptionem tamen defenditur. d. l. 1. in prin. Concordant ea quæ propoſita ſunt s̄. cap. 12. cauſa 2. Sexta exceptio eſt: Niſi poſſeſſor pignoris à creditore conuentus, litis æſtimationem præſtiterit. hic enim in ius pignoris ſuccedit. l. 2. ff. quibus modis pignus ſoluitur. Concordat l. mulier. 19. ff. qui potiores in pignore. Septima: Niſi hæres eius qui pignus pactus eſt, agat. quæ exceptio ſine cuiuſquam contradictione eſt iuſta. Hæc igitur de prima propoſitæ quæſtionis regula, eiuſq; exceptionibus ſint dicta.

II. Regula: Si eadem res duobus vel pluribus pignori ſit obligata: prior tempore, potior eſt iure. De hac regula eiuſq; exceptionibus vide ī. cap. prox.

V. ADVERSVS QVOS competat?

Perſecutio pignoris in rem eſt. de quo s̄. quæſt. 1. Ergo aduerſus quemuis poſſeſſorem pignoris competit: item aduerſus eum qui dolo deſijt poſſidere. de quo s̄. quæſt. 3. except. 1. replic. 1. M. I. R. d. cap. 5. reg. 29.

VI. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula: Si vniuerſa bona pignori obligata ſunt: regulariter quidem quidquid debitor habet, pignoris iure creditori tenetur, & actione propoſita peti poteſt. approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. cap. 11. except. 24. M. I. R. d. cap. 5. reg. 30. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi cum eidem primùm quidem res aliqua ſpecialiter eſſet obligata, poſtea vniuerſa bona obligentur, reſq; ſpecialiter obligata ſufficiat debito. tunc enim omnium bonorum perſecutio inhibetur. l. 2. C. de pignor. & hypothec. Altera: Niſi ea bona quæ poſt pignoris contractum debitor adquiſierit. reprobatur l. ſi quis. 9. C. quæ res pignori obligari. Concordat l. & quæ nondum. 15. §. quod dicitur. ff. de pignor. & hypothec. M. I. R. d. reg. 30. except. 1. Tertia: Niſi res quam ſibi pignori obligatam creditor debitorem alienare paſſus eſt. hæc enim, quamuis eam poſtea debitor ex aliqua cauſa receperit, in generali tamen hypotheca non continetur. l. ſolita. 11. C. de remiſſione pignoris. Quarta: Niſi eæ res quas neminem credibile eſt ſpecialiter pignori daturum fuiſſe. approbatur, ſimul & exemplis declaratur l. obligatione. 6. cum tribus legibus ſequentibus. ff. de pignor. & hypothec. Concordat l. 1. C. quæ res pignori obligari poſſunt. M. I. R. d. reg. 30. except. 2. Quinta: Niſi ea quæ non ab ipſo debitore, ſed ab hærede eius ſunt comparata. l. Paulus. 29. in prin. ff. de pignor. & hypothec. Sexta: Niſi ſeruus debitoris, qui conſenſu domini omnia eius bona obligauit. reprobatur d. l. 29. §. fin. Septima: Niſi cum omnia quæ in prædium inducta, inuecta, importata eſſent, pignori eſſent obligata: quædam ad tempus, quædam vt ibi perpetuò eſſent, ſint inducta. l. debitor. 32. ff. de pignor. & hypothec. Octaua: Niſi pecunia quam debitor ab alio mutuam accepit. reprobatur l. penult. §. fin. ff. eod. tt. M. I. R. d. reg. 30. exc. 3. Nona: Niſi res à debitore redhibita. reprobatur l. ſi debitor. 4. in prin. ff. quibus modis pignus ſoluitur. Decima: Niſi res quæ ſpecialiter obligari non potuit. hæc enim nec in generali hypotheca continebitur. approbatur exemplo l. ſpem. 5. C. quæ res pignor. obligari poſſunt. Huius etiam ſpecies eſt infrà exceptio proxima. Vndecima: Niſi militia hæc enim non continetur in generali hypotheca, ratione exceptionis præcedentis. Cuius replicatio eſt: Niſi militia creditoris nummis ſit comparata, vel comparata eſſe præſumatur. l. ſuper. 27. C. de pignor. & hypothec. de qua re vide ī. quæſt. 9. regul. 3. Duodecima exceptio eſt: Niſi inſtrumenta agriculturæ. l. executores. 7. cum l. ſequente. C. quæ res pignori obligari poſſunt. M. I. R. d. reg. 30. exc. 9. Decimatertia: Niſi dos, mariti bonis obligatis. approbatur ſimul & diſtinguitur s̄. lib. 2. cap. 35. regul. 4. M. I. R. d. reg. 30. except. 10. Decimaquarta: Niſi res quæ in dominio debitoris non ſunt. approbatur exemplo l. 1. C. de priuilegio fiſci. item approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. capite 10. quæſt. 4. cauſa 3. except. 4. Huius exceptionis replicatio prima eſt:

Niſi res mariti, cuius vxor liberis priori matrimonij ratione tutelæ geſta eſt obligata cũ bonis ſuis. l. ſi mater. 6. C. in quibus cauſis pignus tacitè contrah. Altera replicatio eſt: Niſi res fideiuſſorum & mandatorũ debitoris. Nouell. c. 4. §. enimvero. ibi: ſimulac verò. Hæc de prima propoſita quæſtionis regula.

II. Regula, De ijs quæ ex animalibus pignori obligatis naſcuntur. Hæc quoq; in propoſita actione veniunt petenda. l. Paulus. 29. §. 1 ff. de pignor. & hypothec. l. grege. 13. in prin. ff. eod. tt. l. 1. C. de partu pignoris. item l. 1. in prin ff. de Saluiano interd. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi apud bonæ fidei poſſeſſorem nata ſint, cuius efficiantur. d. l. 29. §. 1. Cuius replicatio eſt: Niſi apud debitorem fuerint concepta. approbatur, Accurſio teſte, l. ſi conuenerit. 18. §. ſi fundus ff. de pignor. actione.

III. Regula, De fructibus rei pignoratæ. Hi quoq; in actione propoſita veniunt. l. quamuis. 3. C. in quibus cauſis pignus tacitè contrah. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi fructus ſint conſumpti. l. 1. §. cum prædium. ff. de pignor. & hypothec. Cuius replicatio eſt: Niſi poſt litem conteſtatam fructus ſint percepti. l. ſi fundus. 16. §. interdum. ff. d. tt.

IV. Regula, De ijs quæ ex fructibus pignoris comparata ſunt. Hæc non veniunt in actione propoſita. l. quãuis. 3. C. in quib. cauſis pignus tacitè cõtrahitur.

V. Regula, De ijs quæ ex pecunia pignorata empta ſunt. Hæc quoq; pignorata ſunt. l. idemq; 7. §. fin. ff. qui potiores in pignore.

VI. Regula, De re, in quam res pignorata mutata eſt. Et hæc pignoris iure eſt obligata. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 13. cauſa 15. except. 1. cũ duabus ſequentibus.

VII. Regula, De naui ex ſylua obligata facta. Hæc obligata non eſt. l. ſi conuenerit. 18. §. ſi quis. ff. de pignor. action.

VIII. Regula: Vſusfructus qui proprietati pignori obligatæ acceßit, ipſe quoque obligatus eſt. d. l. 18. §. ſi nuda.

IX. Regula: Quod prædio pignorato per alluuionem acceßit, ipſum quoq; pignoratum erit. d. §. ſi nuda. Concordat l. ſi fundus. 16. in prin. ff. de pignor. & hypothec.

X. Pegula: Domo vel area pignori obligata, quid veniat, definitur l. domo. 21 ff. de pignor. act. Concordat l. Paulus. 29. §. domus. ff. de pignor. & hypoth.

XI. Regula: Taberna pignori obligata, quid veniat, definitur l. tabernam 34. ff. d. tt.

XII. Regula: Inductis & illatis pignori obligatis, ea quæ ad tempus illata ſunt, non tenentur. l. debitor. 32. ff. eod. tt.

XIII. Regula: Inſtrumentis emptionũ pignori obligatis, ipſæ res emptæ obligatæ creduntur. l. 2. C. quæ res pignori obligari non poſſunt.

XIIII. Regula: Si nomen debitoris pignori datum ſit, quid & quantum veniat, definitur l. nomen. 4. C eod tt.

XV. Regula: Si pars rei pro indiuiſo pignori data ſit: quid veniat re inter ſocios diuiſa, definitur l. ſi cõſenſit. 7. §. fin. ff. quib. modis pignus ſoluitur.

XVI. Regula: Si cum de auro obligando conueniſſet, æs datum ſit: vel ære dato, affirmatum ſit id aurum eſſe: vtrum æs, an aurum pignori obligatum ſit, definitur l. 1. ff. de pignor. act.

XVII. Regula, De in litem iurando. In hac quoq; actione in litem iurandum. l. ſi fundus. 16. §. in vindicatione. ibi: ſi verò dolo. ff. de pignor. & hypoth.

XVIII. Regula, De litis æſtimatione. Reus litis æſtimationem præſtando liberatur. de quo ſ. quæſt. 3. except. 9. Quanti autem lis ſit æſtimanda, definitur l. ſi inter. 21. §. fin. ff. de pignor. & hypoth.

XIX. Regula: Si res abſit, ad cautionem præſtandã reus tenetur. d. § in vindicatione. ibi: ſed ſi velit.

XX. Regula: Si pluribus res ſit pignori obligata ſimul, vnicuiq; in ſolidum competit actio. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi debitor. 10. & l. ſi fundus. 16. §. ſi duo. ff. d. tt. item l. 1. § ſi colonus ff. de Saluiano interdicto. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi vnus aduerſus alium, cui eadem res pignori obligata eſt, agat. tunc enim in nullam partem competit actio. de qua re dictum ſ. quæſt. 3. except. 3. Altera exceptio eſt: Niſi ſingulis pro parte, non in ſolidum res ſit obligata. d. l. 10. d. §. ſi duo. d. l. 1. §. ſi colonus. item l. & quæ nondum. 15. §. fin. ff. de pign. & hypothec. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi cum vni res pignori in ſolidum eſſet obligata, poſtea alteri obligetur in id quod res prioris creditoris debitum excedit: resq; à primo creditore fuerit liberata. tunc enim alteri in ſolidum eſt obligata. d. l. 15. §. fin. Tertia exceptio videtur: Niſi eiuſdem creditoris plures ſint heredes. hoc enim caſu ſingulis non niſi pro parte hereditaria videtur actio competere. Sed reprobatur l. 1. C ſi vnus ex plurib. heredibus.

VII. QVANDO COMPETAT actio hypothecaria? & antecedentia eius quæ ſint?

I. Regula, De denunciando prius debitoribus vt ſoluant, proponitur l. debitores 10. C. de pignor. & hypothec.

II. Regula: Prius actio perſonalis tam aduerſus reũ, quàm aduerſus interceſſores inſtituenda. Nouell. c. 4. §. enimuerò. l. Moſchis. 47. ff. de iure fiſci. Contradicit l. diſtractis. 14. & l. perſecutione. 24. C. de pignor. & hypoth. M. I. R. lib. 5. cap. 5. reg. 34. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi aduerſus ipſum debitorem eiúſue heredes, nõ aduerſus extraneos hypothecaria agatur. d. §. enimuerò. verſ. certè contra principalem. M. I. R. d. reg. 34. verſ. ſecus ſi agatur. Altera: Niſi perſonali actione cõueniendi ſint abſentes. d. §. enimuero. verſ. eadem videlicet diſtinctione. Tertia: Niſi res aliqua ſpecialiter ſit obligata, non vniuerſa debitoris bona. tunc enim ad rem iſtam perſequendam, etiam ante perſonalem actionem motam actio datur. Nouell. c. 112. § ab hac verò.

III. Regula: Si pro conditionali debito pignus obligatum ſit, non niſi exiſtente debiti conditione hypothecaria datur actio. l. grege. 13. §. ſi iub. ff. de pignor. & hypoth.

IIII. Regula: Si pro debito in diem contracto pignus obligatum ſit, etiam ante diem pignoris perſecutio datur. approbatur exemplo l. quæſitum. 14. ff. eod. tt. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi cum debitum

purè eſſet contractum, poſtea conuenerit, ne intra diem certum petatur. nam interim nec pignus peti poteſt. l. ſoluitur. 5. §. ſi paciſcatur ff. quibus modis pignus ſoluitur.

V. Regula: Si hypotheca ſub conditione contracta ſit, ante conditionem exiſtentem non datur actio. l. grege. 13. §. ſi ſub. ibi: ſed ſi præſens. ff. de pignor. & hypothec.

VIII. QVAMDIV ACTIO HYpothecaria competit.

I. Regula: Hypothecariæ actioni non niſi quadraginta annorum præſcriptio obſtat. approbatur ſimul & diſtinguitur l. cum notiſſimi. 7. in princ. C. de præſcript. 30. vel 40. annorum. M. I. R. d. cap. 5. regul. 38. Cuius exceptio prima eſt: Niſi non aduerſus debitorem eiúſue hæredes, ſed aduerſus extraneos hypothecaria agatur. tunc enim decem vel viginti annorum præſcriptio agenti obſtat. l. 1. C. ſi aduerſus creditorem præſcr. oppon. Concordat l. 2. C. eod. tt. M. I. P. libro 5. cap. 7. reg. 9. except. 2. Plura de propoſita exceptione ſeu præſcriptione decem vel viginti annorum, vide s̄. libro 7. cap. 8. quæſt. 3. effect. 1. except. 1. Planè huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi aduerſus malæ fidei poſſeſſorem agatur, & eum qui ſciuit rem alij obligatam eſſe. quæ ipſo quidem iure ſubſiſtit, quoad dictam decem vel viginti annorũ præſcriptionem. verùm eius duplicatio eſt: Niſi triginta annorum præſcriptio obijciatur. Nam hæc etiam malæ fidei poſſeſſori extraneo prodeſt. l. ſicut. 3. in princ. ibi: eodem etiam. C. de præſcript. 30. annorum. Concordat l. cum notiſſimi. 7. in princ. C. eod. tt. Altera replicatio eſt: Niſi extraneus pignoris iure rem à debitore poßideat. tunc enim ei non niſi quadraginta annorum præſcriptio prodeſt. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 7. §. ſed cum illud. Hæc de prima propoſitæ regulæ exceptione. Altera exceptio eſt: Niſi hæres debitoris rem pigneratam nõ iure hæreditario acceperit, ſed vel ab extraneo comparauit, vel etiam ab ipſo debitore, antequam ei hæres exiſteret. tunc enim præſcriptione triginta annorũ perinde ac extraneus poſſeſſor defenditur. l. an vicium. 5. §. fin. ff. de diuerſ. temp. præſcript. Hæc de prima regula.

II. Regula: Niſi ergo intra decem, viginti, triginta vel quadraginta annos ſecundum caſus prædictos, hypothecaria actio mota ſit, poſtea agenti temporis præſcriptio nocebit. quæ regula vt ex præcedentibus conſtat: M. I. R. d. reg. 38. ita eius aliquot exceptiones obiter ſunt propoſitæ, nimirum ex d. l. 7. in prin. C. de præſcript. 30. annorum, hæ ſcilicet: Niſi actor minor ætate fuerit. Item: Niſi res in iudicium antea fuerit deducta, vel conuentio facta. De quibus alijſq; exceptionibus ſimilibus vide s̄. lib. 15. cap. 13.

IX. ADIVNCTA, SEV DE probationibus & præſumptionibus actionis hypothecariæ.

I. Regula: Creditori incumbit probatio debiti. l. neq; 9. in fin. C. de actione pignor.

II. Regula: Si dubitetur vtrum res pignori obligata tempore obligationis in bonis debitoris fuerit, nécne? creditori probatio incumbit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. & quæ nondum. 15. §. quod dicitur. ff. de pignor. & hypoth. M. I. R. d. cap. 5. reg. 36. & lib. 2. cap. 9. reg. 5. except. 2. repl. 7.

III. Regula: Quoniam militia in generali hypotheca non continetur, niſi actoris pecunia ſit comparata, de quo s̄. quæſt. 6. reg. 1. except. 11. dictum eſt: actori militiam ex generali pignoratione vindicanti, incumbit probatio eam ſua pecunia comparatam eſſe. quæ regula vt ipſo iure ſubſiſtit, ita recipit duas exceptiones: quarum prima eſt: Niſi debitor argentarius ſit, vel negociator, qui ſibi vel filijs ſuis alijſue militiam comparauit. hæc enim actoris pecunia præſumitur comparata: niſi contrarium probetur. quæ exceptio ſeu præſumptio approbatur l. vltim. C. de pignor. & hypoth. Altera exceptio eſt: Niſi argentarij debitor eiúſue filius militiam comparauerit. Nouell. conſt. 136. §. ſecundum.

X. EVENTVS HYPOTHEcariæ actionis.

I. Regula: Poſſeſſori, qui litis æſtimationem actori offert, actio cedenda. l. mulier. 19. ff. qui potiores in pignore.

II. Regula: Poſſeſſor, qui litis æſtimationem creditori præſtitit, aduerſus debitorem rem vindicantem exceptione defenditur: niſi ei debitum ſoluatur. l. 2. ff. quib. mod. pignus ſoluitur.

III. Regula: Creditor, qui hypothecaria agens ſuccubuit, perſonalem nihilominus actionem ſaluam habet. l. 1. in fine. C. ſi aduerſ. cred. præſcript. Concordat l. ſeruo. 25. C. de pignor. & hypoth.

XI. ADFINIA REmedia.

I. Regula: In arbitrio creditoris eſt, vtrum hypothecaria, an perſonali actione agere velit. l. diſtractis. 14. C. de pignor. & hypoth. l. perſecutione. 24. C. eod. tt. item l. vlt. C. de obligat. & actionib. M. I. R. libro 5. cap. 5. reg. 39. Planè hæc quodammodò iure nouo ſunt mutata. de qua re vide s̄. quæſt. 7. reg. 2.

II. Regula: Propria authoritate creditor pignus occupare non poteſt, etiamſi ita conuenit. l. pignoris cauſa. 10. in fine. C. de pignor. act. l. creditores. 3. C. de pignor. & hypothec. item l. nominatori. 11. C. eod. tt. Contradicit M. I. R. d. reg. 39.

III. Regula: Si conuenit vt creditor de penſionibus ipſe creditũ percipiat, vtilem in perſonam actionem habet. l. cum conuenit. 20. ff. d. tt.

IIII. Regula: Nomine pignori obligato, creditori vtilis in perſonam competit actio. approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. cap. 14. reg. 11.

V. Regula: Ex prætorio pignore ad recuperandam poſſeſſionem actio in factum competit. l. ſi is. 11. §. 1. ff. de pignor. & hypothec. Sed de hac re vide item ſuprà lib. 7. cap. 19.

VI. Regula: Si ſecundus creditor pignus vendiderit, quæ potiori creditori competat actio, definitur l. 1. ff. de diſtract. pignor.

VII. Regula: Si creditori pignus furto ſit ablatum, etiam furti actionem habet. de qua re infrà libro 22. cap. 3. reg. 13.

VIII. Regula: Etiam exceptio datur creditori ad pignus retinendum, interdum etiam hypothecaria a-

ctione deficiente. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.cap.10.quæſt.4.cauſ.2.

IX. Regula: Si debitor dolo in pignore verſatus eſt, vel rem deteriorem fecerit: datur actio pignoraticia contraria. de qua ĩ.cap.18.

X. Regula: Si colonus rem pignoris nomine in fundum inductam alienauit, Saluianum competit interdictum. de quo ĩ.cap.19.

XI. Regula: Si miſſus in poſſeſſionem vim patiatur: datur illi eo nomine interdictum, Ne vis fiat poſſidenti: & actio in factum. de qua re vide ſ.lib.7.cap.19.

QVI POTIORES IN PIgnore vel hypotheca habeantur. Cap. XVII.

PEndet hoc caput ex quæſt.4. reg.2. capitis proximè præcedentis. Eiuſq́ prima regula generalis hæc eſt: quòd ſi eadem res duobus vel pluribus pignoris iure ſit obligata, prior tempore potior ſit iure. l.potior eſt.11.in princ. ff.qui potiores in pignore.l.ſi decreto.2. cum duabus legibus ſequentib. item l.diuerſis.8.C.eod.tt. l.2.C.de priuilegio fiſci. item l. poſtquam.3. C.vt in poſſeſſionem legatorum. M.I.P. libro 5.cap.7.reg.11. M.I.R.d.cap.5.regul.40. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi duobus vel pluribus ſimul & eodem tempore eadem res ſit obligata. l.aliena.20. §.1.ff.de pignor.actione. Cuius replicatio prima eſt: Niſi vnius debiti dies prius venerit, quàm alterius. l.inſulam.13. ff.qui potiores in pignore. Altera: Niſi alter ex iis rem poſſideat. hic enim per exceptionem alterum petentem remouet. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi debitor.10. ff.de pignor. & hypothec.

II. Exceptio: Niſi eodem die duobus eadem res ſit obligata. l.ſi fundus.16.§.ſi duo, in fin. ff.d.tt.M.I.R. d.reg.40.except.1.

III. Exceptio: Niſi priuſquam debitor à creditore pecuniam accepiſſet, rem alij etiam obligauerit. l.potior.11.in princ.ff.qui potiores in pignore. Concordat l.1.in fin.ff.eod.tt. M.I.R.d.regul.40.except.3. Huius replicatio eſt: Niſi prior creditor partẽ pecuniæ prius numerarit. tunc enim, quamuis poſterior creditor pecuniam dederit, & hypothecam acceperit, antequam prior reliquum numeraret: nihilominus prior potior eſt. d.l.1. M.I.R.d.except.3.repl.1.

IIII. Exceptio: Niſi ante diem prioris debiti cedentem, res alij etiam pignori ſit obligata. reprobatur l. qui balineum.9.ff.qui potiores in pignore. l.potiores. 11. in princ. ibi: an idem dicendum ſit. ff.eod.tt. item l.2. C.qui potiores in pignore. M.I.R.d.regul.40.except.4.

V. Exceptio: Niſi prior creditor qui ſine hypotheca credidit, poſt ſecundum demum creditorem pignus accepit. l.creditor.12. §.ſi primus.ff.eod.tt.

VI. Exceptio. Niſi is qui poſteriore loco pignus accepit, priore loco credidit. reprobatur per dicta ſuprà except.prox.

VII. Exceptio: Niſi cum in diem de hypotheca conueniſſet, ante diem venientem alij hypotheca obligata ſit. reprobatur l.creditor.12. §.ſi primus. ibi: vnde ſi in diem.ff.qui potiores in pignore.

VIII. Exceptio: Niſi prior poſt ſecundum aliam pecuniam credidit. d. l. 12. §. ſi idem bis. & §. Papinianus. ibi: vt primam tantùm. item l.quærebatur. 20.ff.d.tt.

IX. Exceptio: Niſi prioris pignoris contractus ſit inutilis. poſterior vtilis. approbatur quidem ipſo iure, verùm eius replicatio eſt: Niſi ex pòſt facto prioris pignoris contractus conualeſcat: veluti, ſi prior creditor à non domino pignus acceperit, poſterior autem ab eodem iam domino facto. hoc enim caſu prior, quamuis eius contractus ab initio fuerit inutilis, tamen quia ex pòſt facto cõualeſcit, poſteriori præfertur.l.creditor.3.§.1.ff.qui potiores in pignore.M.I.R. d.reg.40.except.17.

X. Exceptio: Niſi creditor prior partem pro indiuiſo, alter partem eandem pro diuiſo pignori à ſocio acceperit.d.l.3.§ fin.

XI. Exceptio: Niſi priori & poſteriori res ſub eadem conditione ſit obligata. tunc enim exiſtente conditione, in pignore concurrũt.l.idemq́.7.§.fin. ff.qui potiores in pignore.

XII. Exceptio: Niſi cum conueniſſet, vt inducta pignori eſſent, rem aliquam poſtea alij pignori obligauerit, deinde induxerit. l.potior. 11. §. ſi colonus. ff.eod.tt.

XIII. Exceptio: Niſi priori tacitè, poſteriori expreſſè res pignori obligata. reprobatur exemplo l.etiam.15.ff.d.tt.

XIIII. Exceptio: Niſi fiſco poſteriori loco res cœperit eſſe obligata. reprobatur l.ſi pignus.8. ff.eod.tt. M.I.R.d.reg.40.except.8. Plura vide ſ.lib.2.cap.35. reg.1.except.3.

XV. Exceptio: Niſi reipubl.res poſteriore loco cœperit eſſe obligata. reprobatur p ea quæ propoſita ſunt ſ.d.cap.35.reg.3.

XVI. Exceptio: Niſi mulieri ex cauſa dotis poſteriore loco res mariti cœperit eſſe obligata. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſuprà d.cap.35.reg.4. except.6.

XVII. Exceptio: Niſi poſterior ex cauſa damni infecti rem habere cœperit obligatam, & in eius poſſeſſionem ſit miſſus. l.his qui.12. ff.de damno infecto. Contradicit M.I.R.d.reg.40.except.9.

XVIII. Exceptio: Niſi poſterior ex cauſa iudicati rem obligatam habere cœperit. reprobatur l.ſed &. 10.ff qui potiores in pignore.

XIX. Exceptio: Niſi priori generaliter, poſteriori ſpecialiter res ſit obligata. reprobatur l. 2. ff.eod.tt. Concordat l.ſi generaliter.6. C.qui potiores in pignore. M.I.R.d.reg 40.except.10. Planè admittitur primùm, ſi priori cui generaliter omnia bona ſunt obligata, etiã quædam ſpecialiter obligata ſint, ex quibus illi ſatiſfieri poſſit. tunc enim ab alia alijs ſpecialiter obligata non admittitur. l.2.C.de pignor. & hypoth. M.I.R.d.except.10.diſt.1. Deinde admittitur, ſi ex generali hypotheca quibuſdam exceptis conuenit, vt excepta non aliter pignori eſſent obligata, quàm ſi ex cæteris creditori ſatisfieri nõ poſſit. tunc enim in exceptis alij obligatis poſtea, prior creditor non admittitur conditione deficiente. d.l.2. ff.q potior.in pign.

XX. Exceptio: Niſi poſterior de pignore vendendo

conuene-

conuenerit, prior non. reprobatur l.creditor. 12. §. fin. ff.eod.tt.

XXI. Exceptio: Niſi poſteriori pignus traditum ſit. reprobatur d.§.fin.verſ.nam in pignore. M.I.R.d. reg.40.except.16. & lib.3. cap.13.reg.18.except.18.

XXII. Exceptio: Niſi poſterioris pecunia pignus ab anteriore debito ſit liberatū. d.l.12.§.a Titio. l.Claudius.16.ibi: planè cum tertius. l.huius enim.6.l.vlt.§. fin. item l.qui à debitore.17. ff.eod.tt. l.cum prior.3. ff.de diſtract.pignor. item l.ſi potiores.3. C.de his qui in priorum cred.

XXIII. Exceptio: Niſi poſteriori conſenſu eius qui priore potior erat, res fuerit obligata. reprobatur l. Paulus.12.in princ.ff.quib.mod.pignus ſoluitur.

XXIIII. Exceptio: Niſi poſteriori, conſenſu prioris, res pignori ſit obligata. l.creditor. 12. §.ſi tecum. ff.qui potiores in pignore. l.Titius.9. §.final.ff.quibus modis pignus ſoluitur. Concordant ea quæ propoſita ſunt s̄.cap.13. cauſa 21. diſtinct.1. Huius exceptionis replicatio: Niſi vxor, cum maritum ſub pignore haberet obligatum, patiatur idem pignus alij obligari. reprobatur l.vir vxori. 17. §.ſi mulier. ff.ad ſenatuſconſultum Velleianum. Concordat l.quamuis. 8. in princ.ff.eod.tt.

XXV. Exceptio: Niſi in rem priori obligatam conſeruandam vel reficiendam, poſterior crediderit. approbatur per ea quæ habentur s̄.lib.2.cap.35.reg.10. M.I.R.d.reg.40.except.11.

XXVI. Exceptio: Niſi poſterior pignus ab hoſtibus redemerit. l.in bello.12.§.ſi pignori.ff.de captiuis & poſtlim.

XXVII. Exceptio: Niſi res poſterioris creditoris pecunia ſit comparata. approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄.lib.2.cap.35.reg.15.

XXVIII. Exceptio: Niſi à non domino res vtriq; creditori ſit obligata. reprobatur l.ſi nō dominus.14. ff.qui potiores in pignore.

XXIX. Exceptio: Niſi ab alio poſterior rem pignori acceperit, eiuſq; poſſeſſionem nactus ſit. d.l.14.

XXX. Exceptio: Niſi poſterior creditor publicum ſui pignoris inſtrumentum habeat, prior priuatam tantum ſcripturam. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſcripturas. 11. C.d.tt. M.I.R.d.regul.40. exceptione 7.

XXXI. Exceptio: Niſi prior poſt ſecundum, debitum ſuum & pignus nouauit. reprobatur l.creditor. 3.in princ.& l.creditor.12.§.Papinianus.ff.d.tt.M.I. R.d.regul.40.except.12.

XXXII. Exceptio: Niſi poſterior creditor pignus poſſideat. reprobatur d.l.12.in princip. Concordat s̄. except.21. M.I.R.d.reg.4.except.16.& lib.3.cap.13. reg.18.except.18. Planè admittitur primùm quidem, ſi eadem res duobus ſimul, non diuerſis temporibus ſit obligata in ſolidum. tunc enim poſſeſſor potior eſt. l.ſi debitor.10. ff.de pignor.& hypoth. Deinde, ſi eadem res à diuerſis non dominis pignori ſit obligata. l.ſi non dominis.14. in fin. ff.qui potiores in pignore.

XXXIII. Exceptio: Niſi poſterior non à priore, ſed ab alio pignus petat. hoc enim caſu illi, quòd alius potior in pignore ſit, obſtare non debet. l.creditor.12. in princ.& §.ſi ſimpliciter.ff.eod.tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi alius poſſeſſor à priore creditore rem emit. d.§.ſi ſimpliciter. De qua re plura vide s̄.lib.2.cap.35.reg.17.

XXXIIII. Exceptio: Niſi poſterior pignus à debitore emit. reprobatur l.qui à debitore.17.ff.qui potiores in pignore. Concordat l.cum prior.3.de diſtractione pignorum.

XXXV. Exceptio: Niſi poſterior creditor eum qui priore creditore potior erat, in iudicio vicerit. reprobatur l.Claudius.16.ff.qui potiores in pignore.

XXXVI. Exceptio: Niſi poſterior creditor pignora ſua diſtrahi permittat, vt pecunia ei qui priore creditore potior erat, ſoluta, in eius locum ſuccedat. l.creditor.12.§.penult.ff.eod.tt.

XXXVII. Exceptio: Niſi voluntate prioris creditoris res vendita ſit à debitore. l.ſicut.8.§.illud videamus. ibi: quòd ſi is fundus.ff.quib.mod.pign.ſoluitur.

XXXVIII. Exceptio: Niſi prioris creditoris debitum ſit compenſatum. l.debitor. 4. ff.qui potiores in pignore.

XXXIX. Exceptio: Niſi priori creditori debitum ſit ſolutum. d.l.4. Cui concordat l.creditor.12.§.ſi tecum.ff.eod.tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi pignus in poſterioris creditoris perſona ex alia cauſa non ſubſiſtat. approbatur exemplo l.qui balineum. 9.§.Titia.ff.eod.tt.

XL. Exceptio: Niſi prior creditor pignus perſecutus, litis æſtimationem perceperit. l.creditor. 12. §.ſi quoniam. ff.qui potiores in pignore.

XLI. Exceptio: Niſi neutri res ſit pignori obligata: tunc enim, non habita ratione temporis, ambo creditores pares ſunt, per ea quæ habentur s̄.lib.2.cap. 35.reg.vlt.

XLII. Exceptio: Niſi poſterior creditor priori debitum offerat. l.1. & l.prior. 5. C.eod.tt. l.ſecundus. 22.C.de pignor.& hypoth. item l.diuerſis.8.C.qui potiores in pignore. M.I.R.d.reg.40. except.14. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi creditori qui offert debitum potiori, pignus non fuerit obligatum. l. cum tibi. 10. in fine. C.eod.tt. Altera: Niſi reipubl. priore loco res fuerit obligata. reprobatur l.vlt.C.de his qui in prior.creditor. Tertia: Niſi is cui offertur, oblatum accipere nolit. reprobatur l.potior.11. §.fin. ff.qui potiores in pignore. Concordat l.1.C.eodem tt. Quarta: Niſi prior creditor pignus vendiderit. l.cum prior.3.ff.de diſtract.pignor. l.1.in princ. C.ſi antiq. credit. Concordant item ea quæ propoſita ſunt ſuprà cap.13.cauſa 17.except.4.replic.1. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi fideiuſſori vendidit. l.2. ff.de diſtract.pignor. Concordant ea quæ propoſita ſunt s̄. cap.12.cauſ.1.except.13 replic.7. Quinta replicatio videtur: Niſi debitor priori creditori pignus vendidit. Sed reprobatur l.1.C.ſi antiquior credit. Sexta: Niſi non totum quod debetur, priori creditori offeratur. approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄.cap.12.cauſ. 1.except.4. Septima: Niſi non id etiam quod ſine pignore priori creditori debetur, offeratur. reprobatur l.vnica, in fin. C.etiam ob chirograph.pecuniam. Concordat l.vir vxori.17.§.ſi mulier.ff.ad ſenatuſconſultum Velleianum. Octaua: Niſi non vſuræ etiam debiti ſeu precij, quo potior creditor rem liberauit vel

redemit, offerantur. l.2.ff.de diſtract.pignor. Concordat l.cum prior.3.ff.eod.tt.

In quibus rebus prior creditor alteri potior ſit?

Hactenus, an prior creditor poſteriori potior ſit in pignore, diſcuſſum eſt: nunc in quantum potior ſit, diſpiciendum.

II. Regula: Si prior creditor poſt ſecundum aliam pecuniam eidem debitori credidit, in ea potior nō eſt. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.regul.prox. except.8.

III. Regula: Etiam in eo credito prior creditor potior eſt, cuius dies cedit, poſtquam res ſecundo pignori eſt obligata. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.except.4. eiusq; exemplum proponitur l.Lucius.18. ff.qui potiores in pignore. M.I.R.d.reg.40.except.11.

Quomodo ius, quòd potior ſit, proponendum?

IIII. Regula: Per exceptionem, ſi poßideat: & per replicationem, ſi agat, potior creditor ſuum ius proponere poteſt. l.creditor.12.in princ. ff.d.tt. Hac de eo, qui potiores in pignore habeantur. Sed & alias huius quæſtionis regulas vide ſ.lib.2.cap.35.de priuilegijs creditorum.

DE CONTRARIA PIGNOraticia actione. Cap. XVIII.

ALtera actio, quæ creditori ratione pignoris datur, eſt actio pigneraticia contraria. De qua nunc agendum.

I. CAVSAE EX QVIBVS hæc actio competit?

I. Cauſa: Si debitor creditorem in contrahendo pignore deceperit. l. ſi in pignore. 54. ff.de fideiuſſorib. Concordat l.ſi rem 9.in princ. ff.de pignor.act.

II. Cauſa: Si debitor rem alij obligatam pignori dedit. l.tutor.16.§.1.ff.eod.tt. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi debitor ignorans rem alij obligatam pignori dederit. reprobatur d.§.1. Altera: Niſi creditor ſciuerit rem alij obligatam eſſe. d.§.1. Tertia: Niſi pignus vtrique debito perſoluendo ſufficiat. l.ſi quis.36.in fin.ff.eod.tt.

III. Cauſa: Si rem alienam pignori dederit debitor. d.l.16. §.1.d.l.36. ibi: ſed & ſi quis. l.ſi rem.9. in princ.ff.de pignor.actione. l.ſi Titio.22. C.de pignor. & hypothec. item l.quæ prædium.6.C.ſi aliena res pignori data ſit. Huius cauſæ exceptio prima: Niſi debitor ignorauit rem eſſe alienam. reprobatur l.tutor. 16.§.1.ff.de pignor.actione. Altera: Niſi creditor ſciuerit rem eſſe alienā. d.l.16.§.1. ibi: ſed ſi ſciens. Concordat l.1. in princ.ff.de pignor.& hypothec. Tertia: Niſi debitor ſit ſoluendo. reprobatur l.cum debitore. 32.ff.de pignor.actione.

IIII. Cauſa: Si creditor ob euictionem pignoris venditi conuentus atq; condemnatus eſt. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi pignore. 22. §.fin. cum lege ſequente.ff.de pignor.actione.

V. Cauſa: Si cum creditori pignus addictum eſſet, id ei ſit euictum. l.eleganter.24.in princ. ff.eod.tt.

VI. Cauſa: Si debitor pignus quod conduxit, vel precariò rogauit, creditori non reſtituat. l.ſi pignore. 22.§.ſi poſt.ff.eod.tt.

VII. Cauſa: Si debitor in dando pignore pro aurò æs ſubiecit: vel cùm æs pignori daret, affirmauit id aurum eſſe. l.ſi quis.36. & l.1.in fine. ff.eod.tt. item l. cum æs.20.in princ.ff.de furtis. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi id quod pignori datum eſt, ſufficiat debito ſoluendo. d.l.36.verſ.planè ſi ea res.

VIII. Cauſa: Si quaſi ſoluturus pecuniam debitor pignus receperit, nec ſoluat. l.ſi quaſi. 3. ff.de pignorat.actione.

IX. Cauſa: Si debitor ſeruum pignori obligatum debilitauerit, vinxerit, occiderit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſeruum. 27. ff.de pignor.& hypoth.

X. Cauſa: Si debitor ſeruum pignori obligatum ad fugam ſolicitauit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius exceptio eſt: Niſi poſtquam creditor ſeruum vendidiſſet ac tradidiſſet, debitor eum ad fugam ſolicitauit. l.obligatis.15. C.de diſtract pignor.

XI. Cauſa: Si ſeruus pignori obligatus creditori furtum fecerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi ſeruus.31. ff.de pignor.act. Concordat l.ſi ſeruus. 63. §.his etiam illud. ff.de furtis. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi debitor ſeruū pro noxa dedito relinquat. approbatur ſimul & diſtinguitur d.ll. Diſtinguitur hoc modo: Niſi debitor ſciens furem pignori dederit.

XII. Cauſa: Si debitor ſeruum pignori obligatum artificijs inſtruxit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi ſeruos.25.ff.de pignor.act.

XIII. Cauſa: Si ſumptus in rem vel ob rem pignori datam fecerit creditor. l.ſi neceſſarias.8. in prin.ff. eod.tt. l.creditor.6.in fine. C.de act pignor. item l.in ſumma.6.C.de pignor.& hypoth. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi ſumptus debitori oneroſos creditor fecit, quos ſi debitor reſtituere cogeretur, re cariturus eſt. l.ſi ſeruos.25.ff.de pignor.act. Altera: Niſi non neceſſariòs ſumptus creditor fecit. d.l.8. De qua re vide plura ſ.lib.7.cap.5.quaeſt.6.reg.7. item lib.4. cap.13.q.1.except.1. Hac de cauſis propoſitæ actionis.

II. ADVERSVS QVOS datur?

Aduerſus fideiuſſorem crediti non datur. l.ſi in pignore.54.ff.de fideiuſſoribus.

III. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula, De eo quod actoris intereſt, proponitur d.l.54.

II. Regula, De vſuris, l.nec enim.23.ff.de pignor. actione.

IIII. ADFINIA HVIVS actionis remedia.

Pigneraticia contraria actio plura & varia adfinia habet remedia, pro varietate cauſarum, ex quibus competit. De quibus vide ſ.ſingulas huius actionis cauſas, quaeſt.1.

DE SALVIANO INTERdicto. Cap. XIX.

SVpereſt tertia actio, quæ creditori ratione pignoris competit, ea ſcilicet quæ ex interdicto competit Saluiano.

I. GENVS

I. GENVS huius interdicti proponitur Inſtit. de interdictis.§.interdictum quoq;

II. CAVSA HVIVS interdicti.

Hoc interdicto dominus perſequitur res coloni in fundum inductas, & pignori ſibi obligatas. d.§.interdictum quoque. Concordat l.1. §.ſi colonus. ff. de Saluiano interdicto.M.I.R.lib.5.cap.5.reg.23. Huius cauſæ exceptio prima: Niſi & poſſeſſori eadem res ſit obligata. approbatur ſimul & diſtinguitur d.§.ſi colonus.l.2.ff.eod.tt. item l ſi debitor 10. in princ.ff.de pignor.& hypothec. Sed & plura de exceptione propoſita vide s̄.capite 16.quæſt.3.except.3. Altera exceptio eſt: Niſi rem communem, non propriam colonus pignoris nomine in fundum intulerit. Hæc exceptio pro parte quam colonus in re habet, reprobatur d.§.ſi colonus. Plura de hac exceptione vide s̄.cap.11. except.40.repl.13.

III. ADVERSVS QVOS competit?

Aduerſus debitorem duntaxat, non etiam aduerſus alium poſſeſſorē competit.l.1.C.de precario.Concordat l.2.in fin.ff.de Saluiano interdicto. Huius regulæ exceptio eſt: quòd vtile interdictum etiam aduerſus extraneum poſſeſſorem detur. l. 1. in princ. & §.ſi colonus.ff.de Saluiano interdicto.M.I.R.d.regul. 23.except.12.

IIII. QVID VENIAT IN actione propoſita?

De partu ancillæ pignoratæ proponitur l.1.in prin. ff.de Saluiano interd.Plura de hac regula vide s̄.cap. 16.quæſt.6.reg.2.

V. ADFINE *remedium huius propoſitæ actionis eſt actio hypothecaria. approbatur per ea quæ propoſita ſunt paulo ſuperius quæſt.3. Hæc de tribus actionibus, quæ creditori nomine pignoris competunt: nunc eæ actiones ſunt proponendæ, quæ eiuſdem pignoris nomine competunt debitori: qualis eſt actio pignoraticia directa, & ea quæ competit ex interdicto de migrando.*

DE PIGNORATICIA Actione directa. Cap. XX.

I. CAVSAE EX QVIBVS hæc actio competit?

Prima cauſa: Si ſoluto debito pignus creditor nō reſtituat. Hæc cauſa cum aliis ſimilibus approbatur ſimul & diſtinguitur s̄.cap.12. cauſ.1. cum ſequentibus. Concordat l.1.§.creditor quoq; ff.de action. & obligat. M.I.P.lib.5.cap.7.reg.12. M.I.R.d. cap.5.reg.42.

II.Cauſa: Si rem pignori datam deteriorem fecerit creditor.l.creditor.6.C.de act.pignor. Concordat l.2.in fin. C.eod.tt.

III.Cauſa: Si res pignori acceptas malè tractauit creditor, ſeruos debilitauit vel vinxit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.eleganter.24.§.fin.ff.de pignoraticia actione.

IIII.Cauſa: Si creditor inſtrumentum pignori datum, debitori ad probandam ſuam cauſam non exhibuit. l.vlt. in princ.ff.de pignor.act.

V. Cauſa: Si creditor, recepto ab alio quàm debibitore debito, pignus ei ceſſerit, vel vendiderit. reprobatur l.fideiuſſor.31.in princ. ibi:creditor.ff.de negociis geſtis.

VI. Cauſa: Si creditor rem pignoraticiam pluris vendidit quàm ei debetur, ad id quod amplius eſt, debitori reſtituendum actione pignoraticia conueniri poteſt. approbatur ſimul & diſtinguitur s̄.capite 15. quæſt.6.reg.6.cum ſeqq.

VII.Cauſa: Si creditor ſeruitutes prædii non vtendo amiſit.l.creditor.15.ff.de pignor.act.

VIII.Cauſa: Si creditor in re pignori obligata dolo vel culpa ſit verſatus. approbatur infrà exceptione proxima.

De exceptionibus præcedentium cauſarum generalibus.

I.Exceptio: Niſi caſu, ſine dolo malo creditoris, res pignori obligata perierit, vel deterior ſit facta. Inſtit. quib.mod.re contrah.obligat.§.fin. Concordat l.quæ fortuitis.5.C.de act.pignor.item l.ſi nulla.7.cum leg. ſeq.C.eod.tt. Exemplum proponitur l.vltim.§.fin.ff. de pignor.actione. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi culpa & negligentia creditoris res perierit, vel deterior facta ſit.l.ſi cum.13.§.final. cum lege ſequente. ff. eod.tt. Inſtit.quibus modis re contrahatur obligatio. §.fin.l.ſi vt certo.5. §.nunc videndum. ibi: ſed vbi vtriuſq; ff.commodati. l.ſicut.19.C.de pignor.& hypothec. item l.ſi creditor. 4. C.de actione pignor. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi prætorium pignus eſt, & non ex conuentione, ſed iudicis authoritate creditor in poſſeſſionem ſit miſſus. hoc enim caſu dolum ſolum, non etiam culpam præſtat. l.prætor ait. 9. §.eſt præterea. ff.de rebus iudicis authoritate poßidendis. Altera: Niſi fideiuſſor, qui ſoluta pecunia pignus à creditore ſuſcepit, ad illud reſtituendum conueniatur. reprobatur l. 2. ff.de pignor.& hypothec. Hæc de prima replicatione. Altera replicatio eſt: Niſi de periculo quoque à creditore præſtando conuenerit. l.quæ fortuitis.5.in fin.C.de actione pignor. Tertia: Niſi non ex conſenſu debitoris, ſed ſua authoritate creditor pignus acceperit, vel per denunciationem debitori ſui debitoris factam ſibi pignus conſtituerit. l.qui ratiario.30. ff.de pignor. actione.Concordat Nouell.conſt.88.

II.Exceptio: Niſi debitum ſolutum non ſit. approbatur quidem ipſo iure. M.I.R.d.reg.42.exc.1. verū eius replicatio prima eſt: Niſi poſt acceptum iudicium debitum offeratur.l.ſi rem.9.§.fin.ff.de pignor. act. Altera: Niſi debitor pro debito alia ratione ſatisfacere ſit paratus. reprobatur l.quod.10. ff.eod.tt. Tertia: Niſi inter debitorem & creditorem conuenerit, vt alia res pro pignore detur. l.quæ fundum. 50. in fine. ff. de iure dotium. Quarta: Niſi cum creditor data opera inſtrumentum pignori obligatum, debitori ad cauſam ſuam probandam non exhibuiſſet, debitor inde damnum ſit paſſus. hoc enim caſu & ante ſolutum debitum competit actio. l.vlt. in princ.ff. de pignor.actione. Planè poſſunt hic replicationum loco recenſeri omnes cauſæ ſeu modi, quibus præter ſolutionem pignus liberatur. De quibus vide s̄.capite 12.& cap.13.

III. Exceptio: Niſi ſolutio non ſufficiat ad liberandum pignus. Huius exceptionis ſpecies vide ſ̄.d.capite 12. cauſ.1.except.1. cum ſeqq.

IIII. Exceptio: Niſi aliena non debitoris res pignori ſit data. reprobatur l.ſi rem. 9. §.penult. ff. de pignor.action. l.ſi pignore.22.§.ſi prædo ff.eod.tt. item l.ſi reſcriptum.12. §.ſed & cum.ff.de diſtract.pignor. Planè admittitur exceptio propoſita in caſu, de quo ī.except.prox.

V. Exceptio: Niſi res creditoris ei pignori ſit data. l.neq;.45.ff.de reg.iuris.

VI. Exceptio: Niſi creditor pignus vendidit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄.cap.12.cauſ.1.except.13.

VII. Exceptio: Niſi conuenerit, vt non ſoluto intra certum tempus debito, creditori pignus vendere liceret. reprobatur l.pactum.3.C.de actione pignor.

VIII. Exceptio: Niſi debitor creditori pignus vendiderit. l.aliena.20.§.fin.ff.de pignor.action. l.Titius.34.ff.eod.tt. item l.& qui.10. ibi: ſanè ſi debitore. C.de diſtr.pignor. Concordant denique ea quæ propoſita ſunt ſ̄.cap.14.reg.8.

IX. Exceptio: Niſi creditori pignus in ſolutum ſit datum. l.cum dominam.13.C.de pignor.& hypoth.

X. Exceptio: Niſi debitor rem pignoratam creditori legauerit. l.creditor.16.C.de legatis.

XI. Exceptio: Niſi creditori res pignorata ſit addicta. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄.cap.12.cauſ.1.except.12.

XII. Exceptio: Niſi cum creditor rem ſibi pignori obligatam, in teſtamento ſuo alij legaſſet, & adſcripſiſſet eam rem ſe emiſſe, debitor teſtamentū illud ſignauerit. reprobatur l.Caius.39.ff.de pign.actione.

XIII. Exceptio: Niſi creditores pignus inter ſe diuiſerunt, vel illud in diuiſione vni creditorum ſit aſſignatū. reprobatur l.communi.7.§.inter eos.ff.communi diuid.

XIIII. Exceptio: Niſi poſſeſſor pignoris creditori hypothecaria agenti litis æſtimationem præſtitit. reprobatur d.§.inter eos.verſ.idemq; dicitur.

XV. Exceptio: Niſi creditor rem pignori ſibi obligatam, alij pignori dederit. reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſuprà capite 11. except.40. replic.12. duplic.1.

XVI. Exceptio: Niſi ἀντίχρησις ſit: hoc eſt, res pignori obligata, vt ea creditor pro pecunia vtatur. reprobatur l.ſi pecuniam.33.ff.de pignor.act.

XVII. Exceptio: Niſi cum creditor pignoris nomine ſe obligaſſet, ei non caueatur eo nomine eum indemnem fore. l.ſi neceſſarias.8.§.1.ff.eod.tt. Hæc de exceptionibus propoſitarum cauſarum generalioribus. Sed & plures vide ſ̄.cap.12.cauſ.1.

II. QVIBVS ACTIO PIGNORATICIA COMPETIT.

Alij quàm debitori actio propoſita non competit. Quæ regula ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius exceptio prima eſt: Niſi procurator vel tutor debitoris rem pignori dederit. tunc enim ipſi procuratori vel tutori datur actio. l.ſolutum.11.§.final. cum lege ſequente. C.de pignor.actione. Altera: Niſi hæres debitoris agat. l.ſi vxor.12. C.de pignor.& hypothec. Tertia: Niſi alius pro debitore ſoluit. huic enim videtur actio propoſita competere. Sed reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄.capite 16.quæſt.4.reg.1.except.5.replic.1. Planè per exceptionem poſſeſſor hypothecaria conuentus ſi ſoluat, impetrare poteſt vt ſibi pignoris ius cedatur. De qua re dictum ſ̄.d.reg.1.except.6. Quarta exceptio eſt: Niſi alius pignus à debitore comparauerit. Hæc exceptio quoad perſonalem pigneraticiam actionem reprobatur, approbatur autem quoad actionem in rem ſeu rei vendicationem, l.ſi dominium.9.C.de pignor.& hypothec.

III. ADVERSVS QVOS actio propoſita competit.

Regulariter quidem non niſi aduerſus creditorem eiuſq; hæredes actio propoſita competit. cuius tamen regulæ exceptio prima eſt: Niſi procurator vel tutor creditoris pignus acceperit. l.ſolutum.11.§.per liberam. ibi: & ideo ipſi.ff.de pignor.actione. Altera: Niſi ſeruus crediderit. tunc enim aduerſus dominum pigneraticia actio competit. l.ſi creditor.28.§.final.ff.eod.tt. Tertia: Niſi alius ſoluto debito pignus à creditore acceperit. Hæc exceptio quoad actionem pigneraticiam reprobatur, quoad rei vendicationem vel mandati aduerſus fideiuſſorem approbatur l.2.ff.de pignor.& hypoth. Concordant ea quæ habentur infra quæſt.7.reg.1.except.8.& 9.

IIII. QVID VENIAT IN actione propoſita.

I. Regula, De ipſa re pignori obligata reſtituenda. Regulariter quidem ipſa res pignorata venit hac actione reſtituenda. Cuius exceptio prima eſt: Niſi creditor rem vendiderit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄.cap.12.cauſ.1.except.13. Sed & eius replicationes vide d.except.13. item cap.15.quæſt.6.reg.6. cum ſeqq. Altera: Niſi creditor rem perdiderit. tunc enim ad id quod debitoris intereſt, tenetur. l.ſi creditor.4.C.de actione pignor.

II. Regula, De vſuris. Regulariter quidem creditor ad vſuras rei pignoratæ præſtandas non tenetur. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi quis ſine conſenſu debitoris propria authoritate per denunciationem vel atteſtationem nomen debitoris pignori ſibi conſtituerit. hic enim ad trientes vſuras centeſimæ tenetur. Nouell.conſtit.38.§.agnoſcat inſuper. & §.nemini igitur. ibi: & inſuper. Altera exceptio eſt: Niſi fideiuſſor qui pignus à creditore liberauit, ad illud reſtituendum conueniatur. l.Paulus.59. in fine. ff.de fideiuſſoribus. Concordat l.ſi mandatu.59.§.1.ff.mandati.

III. Regula, De fructibus rei pignoratæ. Ad hos reſtituendos, vel in ſortem eiuſq; vſuras compenſandas reus tenetur. l.2. C.de partu pignoris & omni cauſa. l.1.C.de diſtract.pignor. item l.1. cum l.ſeq. C.de actione pignor. l.quo minus. 11. C.eod.tt. l.ex prædijs.11.C.de vſuris. l.ſi is.11.§.1.ff.de pignor.& hypothec. l.reſcriptum.12.§.ſi aliena. ibi: nam etſi maiores. ff.de diſtract.pignor. l.Paulus.59. in fin. ff.de fideiuſſoribus. item l.ſi mandatu.59.§.1.ff.mandati. M.I.P. lib.5.cap.7.reg.21.cum ſeq. M.I.R.d.except.1.replic.1.& d.cap.5.regul.44. Huius regulæ exceptio videtur

tur eſſe talis: Niſi debitor non in ſuam, ſed alienam rem pignori dederit. ſed reprobatur l. ſi pignore. 22. §. ſi prędo. ff. de pignor. act.

IIII. Regula, De omni commodo quod pignori acceſſit reſtituẽdo, proponitur l. ſi inter. 21. §. quidquid. ff. de pignor. & hypoth.

V. Regula, De theſauro à creditore in ſundo pignorato inuento, habetur l. ſi is. 63. §. quòd ſi creditor. ff. de adquirendo rerum dominio. Plura de hac re vide s̄. lib. 7. cap. 1.

VI. Regula, De eo quod occaſione hypothecariæ actionis vel alterius hypothecę nomine inſtituta creditor percepit. Hoc quoq; debitori reſtituendum, vel debito compenſandum. l. ſi inter. 21. § fin. in fin. ff. de pignor. & hypothec. l. ſicut. 8. §. fin. ff. quibus modis pignus ſoluitur. l. ſi pignore. 22. in prin. ff. de pignor. act. item l. creditoru. 15. in princ. ff. de ſurtis. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi creditor à debitore, non ab alio pœnæ nomine quid ſit cõſecutus. d. l. 22. §. 1. l. id quod. 74. ff. de ſolutionib. l. pœna. 42. ff. de condictione indebiti. l. ſi debitor. 81. ff. de furt. l. quod à quoquam. 46. ff. de reg. iuris.

VII. Regula, De cedenda debitori actione ad rem perſequendam, proponitur l. ſi cum. 13. in princ. ff. de pignor. actione.

VIII. Regula. De cautionibus à creditore præſtandis, proponitur l. creditor. 15. ff. d. tt.

V. QVANDO ET QVAMDIV competit actio pigno- raticia.

I. Regula: Non niſi ſoluto debito competit. approbatur ſimul & diſtinguitur s̄. quæſt. 1. excep. gener. 2.

II. Regula: Perpetua eſt actio. de qua re vide s̄. lib. 15. cap. 13. except. 4.

VI. ADIVNCTA, SEV DE probationibus in hac actione.

I. Regula: Creditor dicens ſe rem perdidiſſe, illud tenetur probare. l. ſi creditor. 4. C. de act. pignor.

II. Regula, De eo, ſi creditor ſcripſit ſe rem emiſſe, probando, proponitur l. Caius. 39. ff. eod. tt.

VII. ADFINIA REmedia.

Regulariter debitori ex cauſis ſupradictis pigneraticia, non alia competit actio, vt ex ijs quæ ſuprà propoſita ſunt patet. verùm eius regulæ exceptio prima eſt: Niſi & certi condictio generalis. l. ſi quis. 4. §. res pignori. ff ſi certum petatur. Altera: Niſi celandi animo creditor rem retineat. tunc enim etiam furti actio competit. l. ſi quis. 53. §. eum creditorem. ff. de furtis. Tertia: Niſi pignore dato pecunia debitori numerata non ſit. tunc enim rei vindicatio competit. l. 1. C. ſi pignoris conuentionem numer. pecun. ſecuta non ſit. Concordat l. 1. C. de non numerata pecunia. Quarta: Niſi cum creditor opus haberet pecunia, debitor cum non poſſet ſoluere, rem ſuam ei dedit alij obligandam. l. petenti. 27. ff. de pignor. action. Quinta: Niſi creditor pignus alienauerit. tunc enim in rem actio competit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. cap. 12. cauſ. 1. except. 13. replic. 1. cum replicationib. ſequentib. item s̄. cap. 15. quæſt. 6. reg. 14. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi debitor poſſeſſori precium rei quod creditori ſoluit, cum vſuris non reſtituat. l. ſi creditor. 28. in prin ff. de pignor. actione. l. 1. in fin. C. ſi vendito pignore agatur. l. ſundus. 9. ff. de reſcind. vend. Altera replicatio: Niſi creditor iure pignus vendidit. approbatur ꝑ ea quæ propoſita ſunt s̄. cap. 12. cauſ. 1. except. 13. in princ. item cap. 15. quæſt. 6. regul. 14. Huius duplicationes vide d. except. 13. item d. except. 14. Sexta exceptio eſt: Niſi ex eo agatur, quòd apparitor prætoris pignus captum viliore precio vendiderit. tunc enim de dolo actio locum habet. l. ſi pignora. 50. in fin. ff. de euictione. Septima: Niſi is cui debitor rem alienauit, agat. huic enim in rem actio competit. l. ſi dominium. 9. C. de pignor. & hypothec. Octaua: Niſi fideiuſſor ſoluto debito pignus ſuſcepit. hic enim non pigneraticia, ſed mandati actione tenetur. l. 2. ff. de pignor. & hypoth. Nona: Niſi alius quam fideiuſſor ſoluto debito pignus in ſe ſuſcepit. hic enim negociorum geſtorum actione tenetur. l. fideiuſſor. 31. in princ. ff. de negocijs geſtis. Decima: Niſi ex eo, quòd creditor rem contra pactum diſtraxerit, agatur. hoc enim caſu furti actio competit. l. ſi conuenerit. 4. § fin. cum lege ſeq. ff. de pignor. act. Vndecima: Niſi legatarius legatorum ſeruandorum cauſa in poſſeſſionem miſſus ſit. hic enim cautione præſtita, vel legato ſoluto, per interdictum de poſſeſſione deijcitur. approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄ libro 13. cap. 12. quæſt. 1. cauſ. 1. except. 4. Duodecima: Niſi inquilinus ſoluta penſione prohibeatur inducta illata abducere. hoc enim caſu interdictum de migrando datur. de quo ĩ. cap. prox. Hactenus igitur de actione pigneraticia.

DE MIGRANDO INTERdictum. Cap. XXI.

PRIMO: *Verba huius interdicti proponuntur l. 1. in princ. ff. de migrando.*

II. CAVSA HVIVS INterdicti cum eius exceptionibus.

Si inquilinus inducta illata in habitationem abducere à domino ædium prohibeatur, competit interdictum de migrando: vt ex verbis interdicti conſtat. Cuius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi merces ſeu penſio habitationis non ſit ſoluta. d. l. 1. in princ. Ergo non aliter interdictum hoc cõpetit, niſi mercede vel penſione domus ſoluta. Cuius replicatio prima eſt: Niſi eo nomine ſit ſatisfactum. d. l. 1. De qua re vide plura s̄. cap. 12. cauſ. 4. Altera replicatio eſt: Niſi per dominum domus ſtet, quo minus ei ſoluatur. approbatur verbis interdicti. De qua re vide s̄. cap. 12. cauſ. 2. Tertia replicatio eſt: Niſi res abducenda non ſit ex ijs rebus quæ pignori pro mercede ſunt obligatæ. d. l. 1. in princ. & §. illud notandum. Sanè quæ res ſint tales, vt pignori non ſint obligatæ, quamuis inductæ vel illatæ ſint, vide s̄. cap. 10. quæſt. 4. cauſ. 1. ſpecie 1. except. 1. cum ſequentibus. Quarta replicatio: Niſi penſio nondum debeatur. reprobatur d. l. 1. §. ſi penſio. Quinta: Niſi gratis inquilinus habitet. d. l. 1. §. ſi tamen gratuitam. Hæc de prima exceptione. Secunda exceptio: Niſi res abducendæ inquilini non ſint.

reprobatur l.2.ff.de migrando. Concordat l.1.§.illud notandum.ff.eod.tt. Tertia: Niſi non inquilinus, ſed colonus abducere ea quæ in fundum intulit. prohibeatur.d.l.1.§.1.

III. QVIBVS ET ADVERſus quos competit?

Heredibus & in heredes datur. l. 1. §.final. ff. de migrando.

IIII. QVAMDIV COMpetit?

Perpetuum eſt.d.§.fin.

V. AD FINE remedium eſt, extraordinarium auxilium. quod proponitur d.l.1.§.1. Hæc de actionibus quæ debitori ratione pignoris competunt. Sed & interdum pignore vendito, ad id recuperandum debitori actio datur: de qua dictum ſ.cap.15.quæſt.6.regul. 13.cum ſeqq. Hactenus igitur de pignoribus & hypothecis ſit dictum.

DE EMPTIONE ET VENDITIONE, CVM ſuis actionibus.

LIBER DECIMVSOCTAVVS.

CVM hucuſque de obligationibus & actionibus, quæ re, item de iis quæ verbis contrahuntur, ſit dictum: conſequens eſt, vt de iis nunc dicamus, quæ contrahuntur conſenſu, quorum definitio, ſpecies & proprietates propoſitæ ſunt ſ.lib.15. cap.1.diuiſ.4.in fin. Inter has autem primum obtinet locum obligatio empti & venditi.

DE EMPTIONE ET venditione. Cap. I.

I. CAVSA ET ORIGO HVius contractus quæ ſit?

PRima regula: *Origo emendi vendendiq́, à permutatione cœpit. l.1.in princ. ff.de contrahenda emptione.*

II. Regula: Contractus emptionis & venditionis iure gentium cōſiſtit.d.l.1.§.fin. Concordat l.ex hoc. 5.ff.de iuſticia & iure.

III.Regula: Solo conſenſu emptio & venditio peragitur.d.§.fin. Concordat Inſt.de oblig.ex conſenſu.

II. DEFINITIO NOminis.

I. Regula: Veteres emptione & venditione in appellationibus promiſcuè vtebantur.l.veteres.19. ff.de act.empti & venditi.

II. Regula: Emptionis vocabulo lex XII. Tabularum omnem alienationem complexa eſt. l.ſtatuliberi.29.§.fin.ff.de ſtatuliberis. M.I.R.libro 5.capite 6. regul.1.

III. SPECIES EMPTIONIS & venditionis.

I.Regula: Rerum permutatio, venditio non eſt.l.1. §.ſed an fine, vſq; ad §.fin. ff.de contrah.empt. Concordat Inſtit.de empt. & vendit. §.item precium. item l.naturalis. 5. §.& ſi quidem. ibi: quia non placet. ff.de præſcriptis verbis. M.I.R.d.cap.6.reg.2.

II.Regula: Litis æſtimatio venditionis ſpecies eſt. l.1.ff.pro emptore. Concordat l.litis.3.ff.eod.tt. M.I. R.d.cap.6.reg.4.

III.Regula: Si res in dotem æſtimata datur, venditio eſt. l.qui balineum.9.§.fin. ibi: in propoſito. ff. qui potiores in pignore. l.plerumq;. 10. §.ſi ante. ibi: ſecutis igitur. ff.de iure dotium. item l.cum poſt.69. §.penult.ff.d.tt. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi conuenerit, vt ipſa res æſtimata, ſoluto matrimonio reſtitueretur.d.l.69.§.cum res.

IIII.Regula: Conſentire venditioni non eſt vendere.l aliud eſt.120.in princ. ff.de reg.iuris.

V.Regula: Si res ita vendita ſit, ne dominium eius ad emptorem tranſeat, venditio non eſt.l.cum manuſata.80.§.fin.ff.de contrab.empt.

VI. Regula: Si res æſtimata vendenda datur, non eſt venditio. l.1.in princ. ff.de æſtimatoria.

VII.Regula: Venditio ſimulata, venditio non eſt, ſed donatio.l.cum in venditione.36.ff.de contrahenda emptione. l.ſi donationis. 3. item l.empti fides. 9. in fine. C.eod.tt. Plura de hac re vide infrà capite 3. except.28.

VIII.Regula: Si rem aliquam fieri nobis velimus, & nihil aliud quàm pecuniam damus: emptio eſt, non conductio. quæ ſpecies approbatur per ea quæ proponuntur ſ.lib.prox.cap.5.quæſt.1.except.1.eiúſque exemplum proponitur l.conuenit. 65. ff. de contrab.emptione.

IX.Regula: Si inſulam tibi vendidi certa pecunia, & vt aliam meam inſulam reficias: item ſi vendita area conuenit, vt ea ædificata, pars eius mihi reddatur: emptio & venditio eſt, non locatio. l.tenetur.6. §.1.ff.de action.empti. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi nulla pecunia interueniente, tantùm pro precio conuenit, vt aliam meam inſulam reficeres. tunc enim contractus eſt innominatus, ex quo præſcriptis verbis agendum.l.inſulam.6.ff.de præſcriptis verbis. Plura de regula propoſita vide ſ.cap.16.quæſt.1. cauſ.3. except.2.

X.Regula: Dedi pecuniam vt mihi Stichum dares: nulla eſt emptio, ſed ob rem datio. l.vltima.ff.de condictione ob cauſam.

IIII. EVENTVS VENditionis.

I.Regula: Venditor non habet neceſſe rem emptoris facere. l.ſi ita.25.ff.de contrab.empt. l.ex empto. 11. in princ. ibi. quæ res.ff.de act.empti. l.ſeruus.30. §.fin. ibi: quamuis enim.ff.eod.tt. item l.1.in princ. ibi: venditori. ff.de rerum permutatione. M.I.R.d.capite 6.reg.6.

II.Regula: Emptor neceſſe habet numos venditoris facere.d.l.1.in princip. ibi: emptor enim. Concordat d.l.11. verſ.quæ res, in fin.

III.Regula: Alienatio cum ſit, cum ſua cauſa dominium ad alium tranſit. quæ regula approbatur l. alienatio.67.ff.de contrab.empt.item l.fructus.13.in princ. C.de act.empti. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi aliquid nominatim ſit expreſſum. d.l.67.in fine.

ſine. Cuius replicatio eſt: Niſi in præiudicium tertij aliquid conuenit: vtputa vt venditor, non emptor onus ſeu tributum prædij ſuſtineat. hoc enim tertio nō nocet. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſuprà lib. 3.cap.17.quæſt.3.reg.7.except.2. item lib.15.cap.17. quæſt.2.in princ. Altera exceptio eſt: Niſi obligatio ſit perſonalis. approbatur exemplo l.vltim.§.fin.ff.de contrab.empt. Aliud exemplum proponitur l.emptorem.9.C.de locato & conducto.

IIII. Regula: Emptori venditoris iura proſunt, ideoq; eius defenſionibus vti poteſt. l.inuitus.198.§.penult.ff.de regul.iuris. l.dolia.76.§.eum qui.ff.de contrab.empt. item l.emptori.28.C.de euictionib.

V. Regula: Neq; nocere neq; prodeſſe emptori dolus venditoris debet. l.ſicut.37.ff.de act.empt. Concordat l.dolum.5.C.de periculo & cōmodo rei venditæ. Plura de hac re vide ĩ.cap.prox.except.18.

VI. Regula: Emptor non habet neceſſe ſtare colonō cui venditor locauit, niſi ea lege emit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.emptorem.9.C.de locato & conducto. Concordat l.ſi merces.25.§.qui fundum. ff.eod.tt.M.I.R.d.cap.6.reg.7. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ea lege emptor fundum emit, ne colonum expellat.d.l.9.& d.§.qui fundum.M.I.R.d.reg.7.except.11. Altera: Niſi emptor alia ratione, quam pacto, locationi venditoris conſenſerit.d.l.9. Tertia: Niſi emptor ſit fundi patrimonialis. hic enim tenetur ſtare colono. l.cognouimus.3.C.de mancip.& colonis patrimon.

Euentus reſciſſæ venditionis.

VII. Regula: Si arra data, alter ſine alterius conſenſu à contractu emptionis & venditionis nondum perfecto recedat: ſiquidem emptor ſit, perdit id quod arræ nomine datum eſt: ſin autem venditor ſit, duplum alteri præſtare cogitur. l.contractus.16.§.fin.C.de fide inſtrum. Concordat Inſt.de empt.& vendit. §.ita tamen. M.I.R d.cap.6.reg.9.

VIII. Regula: Reſciſſa vel non reſciſſa venditione, arra emptori reſtituenda. l.ex empto.11.§.is qui vinum, cum ſequent. ff.de act.empti. l.2.C.quando liceat ab empt.diſced. item l.ex arrali.3.C.de act.empti & venditi. Planè propoſita regulæ exceptio prima eſt: Niſi emptor nolit ſtare emptioni, venditore ſtare parato. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ĩ.regula prox. Altera: Niſi cum inter emptorem & venditorem conueniſſet, vt non ſoluto intra certum tempus precio, emptor arras perderet: intra ſtatutum tempus precium ſolutum non ſit. l.1.C.de pact.inter emptorem & venditorem.

IX. Regula, De precio ſoluto repetendo, ſi venditio vel inutilis eſt, vel alia ratione reſciſſa, proponitur l.hanc legem.22.cum lege ſequente. ff.de contrab.emptione. l.ſuæ rei.16. l.cū ab eo.41.§.fin. l.ſenatus cenſuit.52.ibi planè ſi mihi precium. item l.domum.57. ff.eod.tt. l.cum hæreditatem.7.ff.de hæred.vel act. vendit. l.neceſſariò.8.§.quòd ſi pendente.C.de periculo & commodo rei venditæ. l.ex empto.11.§.ſi quis virginem. ff.de act.empti. item l.ſi ſeruum.24.in prin. ff.eod.tt. Planè propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi ſoluto precio, nudo pacto conuenerit, vt ab emptione recedatur. tunc enim ad precium repetendum actio non datur. l.2.C.quando liceat ab empt.diſced. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ.lib.15.cap.15.excep.47.replic.1.

X. Regula: Reſciſſa venditione, fructus medio tempore percepti venditoris ſunt, non emptoris. l.cùm te.6.C.de pact.inter empt.& vendit. Concordat l.neceſſariò.8.§.quòd ſi pendente. C.de periculo & commodo rei venditæ. M.I.R.d.cap.6.regul.10.

XI. Regula: Periculum & commodum rei venditæ regulariter ad emptorem pertinet. approbatur ſimul & diſtinguitur ĩ.cap.prox.

XII. Regula: Ex emptione & venditione actio empti & venditi oritur. de quibus cum adſinibus earum remedijs dicetur ĩ.cap.10.

XIII. Regula: Exceptio quoque rei venditæ hinc oritur. approbatur ſimul & diſtinguitur l.1.§.fin.ff.de except.rei venditæ. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi iuſta ratione venditio ſit inutilis. d.§.fin. Cuius ſpecies vide infrà in exceptionibus cap.3. cum ſequentibus propoſitis. Quibus autem & aduerſus quos exceptio propoſita competat, definitur l.vlt.ff.de except. rei venditæ.

DE PERICVLO ET commodo rei venditæ.
Cap. II.

PEriculum rei venditæ regulariter ad emptorē, non ad venditorem pertinet: ergo & commodum approbatur Inſtit.de empt.& vendit.§.cum autem. l.id quod.7.in princ. ff.de periculo & commodo rei venditæ. l.neceſſariò.8.in princ.ff.d.tt. l.1.C.de periculo & commodo rei venditæ. l.cum ſpeciem.5.C.eod.tt. l.ſicut.12.C.de act.empti & venditi. item l.ſi ſoluturus.39.in fin.ff.de ſolutionibus. M.I.R.d.cap.6.regul.11. Planè propoſita regula plures recipit exceptiones, de quibus ſequitur.

I. Exceptio: Niſi emptio nondum fuerit perfecta. Hæc exceptio cum ex præcedentibus conſtat, tum approbatur etiam, ſimul & declaratur l.neceſſariò.8.in princ.ff.de periculo & commodo rei venditæ. Concordat l.domum.57.ff.de contrab.empt. Sanè propoſitæ exceptionis ſpecies, necnon replicationes vide in exceptionibus ſequentibus.

II. Exceptio: Niſi conditio emptionis nondum extiterit.d.l.8. M.I.R.d.regul.11.except.3. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi conuenit, vt etiam pendente cōditione ad emptorem periculum ſpectet. l.ſi in venditione.10.in princ. ff.de periculo & commodo rei venditæ. Altera: Niſi ante exiſtentem conditionē res emptori tradita ſit. reprobatur d.l.8.§.quòd ſi pendente. ibi: & fructus medij. Tertia: Niſi ſub contrarijs conditionibus emptio ſit contracta, puta ſiue nauis ex Aſia venerit, ſiue non venerit. d.l.8.§.ſi itares. Quarta: Niſi res non in totum extincta ſit, ſed tantùm deterior facta. d.§.quòd ſi pendente, in fine. Plura de propoſita exceptione vide infrà cap.8.except.47.

III. Exceptio: Niſi cum res illa aut illa empta eſſet, nondum electio facta ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi in emptione.34.§.ſi emptio.ff.de contrab.empt.

IIII. Exceptio: Niſi res emptori nondum fuerit tradita. reprobatur l.vlt. C.de periculo & commodo rei vendita. l.cum inter.4. C.eod.tt. l.qui officij. 62. §.fin.in fin. ff.de contrab.empt. Inſt.de empt. §.cum autem. item l.cum qui.14.in princ. ibi:& ſanè.ff.de furtis. M.I.R.d.regul.11.except.4.

V. Exceptio: Niſi venditor in mora tradendi fuerit.d.l.4.& d.l.vltim. C.de periculo & commodo rei vendita.item l.lectos.12.cum duabus legibus ſequentibus.ff.eod.tt. M.I.R.d.regul.11.except.5. Huius replicatio eſt: Niſi per emptorem quoq; mora accipiendi ſit facta.l.ſi & per emptorem.51.in princ.ff.de act. empti & venditi.

VI.Exceptio: Niſi vinum emptum nondum ſit deguſtatum. l.ſi quis.4.§.difficile autem eſt.ff.de commodo & periculo rei vendita. Concordat l.ſi in emptione.34.§.alia cauſa. ff. de contrab.empt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi non ita vinum venit, vt deguſtaretur. d.l.4.§.ex hoc apparet. Concordat l.1.in princ.ff.eod.tt. Altera: Niſi cum dies deguſtationi eſſet praſtitutus, intra illum diem emptor non deguſtauerit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius duplicatio eſt: Niſi per venditorem ſteterit, quo minus intra ſtatutum diem vinum deguſtaretur. d.l.4. Tertia replicationis loco notandum, quòd exceptio propoſita in periculo acoris & mucoris tantùm obtineat locum. de iſto enim periculo d.l.4. ſpecialiter loquitur. Aliud igitur prater acoris & mucoris periculum (vtputa ſi vinum effuſum ſit, vel per vim ablatum) etiam ante deguſtationẽ poſt perfectã emptionem non ad venditorem, ſed ad emptorem pertinebit: niſi venditor periculum in ſe ſuſceperit. qua replicatio cum ſua diſtinctione ſeu duplicatione approbatur l.1.in princ.ff.eod.tt. Concordat l.quod ſæpe.35. §.in his qua.ff.de contrab.empt.

VII. Exceptio: Niſi ea que pondere, numero vel menſura conſtant, vendita nondum ſint adpenſa, admenſa vel adnumerata. approbatur ſimul & diſtinguitur d.§.in his qua. ff.eod.tt. Concordat l.1. §.ſed & cuſtodiam.ff.de periculo & cõmodo. M.I.R.d.reg. 11.except.1. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi non ad menſuram, numerum, vel pondus ſit venditum: ſed omne vinum, vel omne frumentum quod ibi eſt. tunc enim etiam antequam admenſa, adpenſa vel adnumerata ſunt, periculum ad emptorẽ pertinet.d.§.in his qua.d.l.1.§.ſed & ante.item l.2.C.de periculo & cõmodo rei vendita. Atlera: Niſi in nondum admenſis, adpenſis, vel adnumeratis vis maior contigerit ſine culpa venditoris. l.2.§.fin. ff.de periculo & commodo rei vendita. Cuius exemplum eſt l.ſi in venditione.10. in fine. ff.eod.tt. Idem obtinet in commodo quod per alluuionem vel alium caſum fortuitum acceſſit: hoc enim ad emptorẽ pertinet. Quo tamen caſu diſtinguitur, Si venditor ignorans plus dixerit, quàm eſt in re vendita cui acceſſit. tunc enim id quod acceſſit, commodo eſt venditoris. l.Iulianus. 14.§.ſi Titius. ff.de act.empti. Planè propoſita replicationis duplicatio eſt: Niſi non ſpecies, ſed genus certa menſura venierit: hoc enim caſu venditor omne periculum praſtat.l.ſi per emptorem.5.in verbo Omne periculum.ff.de periculo & commodo rei vendita.

Accedit gloſſa in d.l.2. Cuius triplicatio eſt: Niſi per emptorem ſteterit, quo minus ei admetiatur.d.l.5.in fine. de quo vide item j.repl.prox. Tertiã replicatio: Niſi per emptorem ſteterit, quo minus ſibi admetiatur, adpendatur, vel adnumeretur.l.ſi per.5.ff.eod.tt. M.I.R.d.except.1.replic.1.

VIII. Exceptio: Niſi ea quæ auerſione veneunt, nondum ſint auecta vel ſublata. reprobatur l.qui officij.62.§.final.ff.de contrab.empt. Planè admittitur exceptio propoſita primùm, ſi dolo venditoris factum ſit, hoc enim periculum ad venditorẽ, non emptorem ſpectat. d.§.fin. De quo vide plura j.exc.18. Secundò admittitur, ſi culpa venditoris damnũ datum ſit, vel negligentia. l.ſi quis. 4. §.ſi auerſione. ff.de periculo & commodo rei vendita. Huius diſtinctionis replicatio eſt: Niſi poſt tempus auerſionis conſtitutum, damnum contigerit. approbatur ſimul & declaratatur definitione temporis, quo auehi vinum debet, d.l.4.§. vino. & l.ſi per emptorem.5.in princ.ff.eod.tt. Plura de diſtinctione propoſita vide j.excep.19. Tertiò admittitur exceptio propoſita, ſi cùm ſua natura vinũ venditum corruptum eſſet, venditor de bonitate eius adfirmauit: vel cum intelligeret bonitatem vini non duraturam, emptori id non indicauit. l.ſi vina.15.ff. de periculo & commodo rei vendita.

IX. Exceptio: Niſi dies, in quem res vendita emptori addicta eſt, nondum venerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.2. cum duabus ll.ſeqq. ff.de in diem addictione. Concordant ea qua propoſita ſunt ſuprà except.2. Planè huius exceptionis replicatio eſt: Niſi emptio purè contracta ſit, ſub conditione autem reſoluenda. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.2. Cui concordat l.vbi autem.4.§.fundo.ff.eod.tt.

X. Exceptio: Niſi precium nondum ſit ſolutum. reprobatur l.2.in fin.ff.de contrab.empt. Concordat Inſtit.de empt. & vendit.in princ.item l.empti.9.C. de contrab.empt.

XI. Exceptio: Niſi emptor ſeruum venditum conduxerit, donec precium ſoluatur. reprobatur l.ſerui. 16.ff.de periculo & commodo rei vendita.

XII. Exceptio: Niſi emptio inutilis ſit. approbatur exemplo l.neceſſariò.8.in princ. ibi: ſiquidem defecerit. ff.eod.tt.

XIII. Exceptio: Niſi venditor in ſe periculum recepit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.1. in princ. ff. de periculo & commodo rei vendita. Exemplum proponitur l.fiſtulas.78.§.fin. ff.de contrab.emptione. Prima replicatio eſt: Niſi conſueto modo damnum datum ſit, non inopinato. hoc enim damnum ad venditorem qui periculum ſuſcepit, nõ pertinet. quæ replicatio approbatur (teſte Accurſio) d.§.fin. Altera replicatio eſt: Niſi cum venditor periculum vini venditi ſuſcepiſſet, vinum ſit deguſtatum. d.l.1.in princ. Huius duplicatio eſt: Niſi tempus ſit deſignatum vlterius. d.l.1. Tertia: Niſi cum venditor vſque ad certum tempus periculum ſuſcepiſſet, tempus illud ſit finitum.d.l.1. Quarta: Niſi cum venditor vini venditi periculum ſuſcepiſſet, vaſa ab emptore ſint ſignata. reprobatur d.l.1.

XIIII. Exceptio: Niſi venditor cuſtodiam rei venditæ promiſerit, vel ipſo iure debeat. Inſtit.de empt. & ven-

& vendit. §. quòd ſi ſugerit. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi vi maiore & caſu fortuito damnum contigerit. hoc enim venditor nõ præſtat, quamuis cuſtodiam debeat. l. ſi ea res. 31. in princ. ff. de act. empti. l. 2. §. fin. ff. de periculo & commodo re venditæ. l. ſi vendita. 11. ff. eod. tt. Cuius duplicatio eſt: Niſi vel leuiſſima venditoris culpa damnũ contigerit, vel non maiorem quàm in ſuis rebus diligentiam in re cuſtodienda præſtiterit. d. l. 11. l. cuſtodiam. 3. ff. eod. tt. item l. quod ſæpe. 35. §. ſi res vendita. ff. de contrah. emptione. Plura de hac exceptione vide ĩ. except. 19. Altera replicatio eſt: Niſi res tradita ſit emptori. tunc enim à cuſtodia præſtanda venditor liberatur. De qua replicatione alijsq; ſimilibus vide ĩ. d. except. 19.

XV. Exceptio: Niſi cũ ſeruus emptus fugiſſet, venditor illum non vicioſum futurum antea promiſerit. l. ſi apud. 3. C. de ædilitijs actionibus. M. I. R. d. reg. 11. except. 6.

XVI. Exceptio: Niſi ſeruus emptus fugiens, ad venditorem redijt. d. l. 3.

XVII. Exceptio: Niſi ex vicio præterito damnum in re vendita datum ſit. l. vlt. C. de periculo & commodo rei venditæ. l. 1. in fine. C. eod. tt. l. ſi apud. 3. in princ. C. de ædilitijs actionib. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi vinum emptum ſua natura corruptum fuerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi vina. 15. ff. de periculo & commodo rei venditæ.

XVIII. Exceptio: Niſi dolo venditoris damnum vel lucrũ contigerit. l. dolum. 3. C. d. tt. Inſt. de empt. & vendit. §. cum autem emptio. ibi: quidquid enim ſine dolo. & §. quòd ſi ſugerit. l. ſi per emptorem. 5. ibi: niſi quod dolo malo venditoris interceptum eſt. ff. de periculo & commodo rei venditæ. item l. ſerui. 16. in fin. ff. eod. tt. Concordat quoad lucrum l. ſicut. 37. ff. de action. empti.

XIX. Exceptio: Niſi culpa vel negligentia venditoris interuenerit. l. venditor. 36. ff. eod. tt. Inſtit. de empt. & vendit. §. cum autem. ibi: quidquid enim. l. ſi vina. 15. in fin. ff. de periculo & commodo rei venditæ. l. eum qui. 14. in princ. ibi: & ſanè ff. de furtis. Concordant item ea quæ propoſita ſunt ſ̄. except. 14. replic. 1. dupl. 1. M. I. R. d. reg. 11. except. 7. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi res emptori fuerit tradita. hoc enim caſu nec culpam nec cuſtodiam amplius venditor præſtat. l. quod ſi 14. in fin. ff. de periculo & commodo rei venditæ. Concordat l. lector. 12. ff. eod. tt. Altera replicatio eſt: Niſi res ab emptore ſit ſignata. d. l. 14. in fin. Contradicit l. 1. §. aut igitur. ibi: ſed & ſi non ſint. & §. ſi dolium. ff. eod. tt. Tertia replicatio eſt: Niſi per emptorem ſtet, quo minus res ei tradatur. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. except. 5. in princ. Quarta: Niſi venditor eam præſtiterit diligẽtiam, quam bonus paterfamiliás in rebus ſuis ſolet præſtare. l. quod ſæpe. 35. §. ſi res vendita. ff. de contrah. empt. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ̄. except. 14. replic. 1. duplic. 1.

XX. Exceptio: Niſi res furto venditori ſit ablata. ipſo quidem iure ſubſiſtit, ratione exceptionis præcedentis: verùm eius replicatio prima eſt: Niſi venditor eam diligentiam, quam bonus paterfamiliás adhibere ſolet, in re cuſtodienda adhibuerit. d. §. ſi res vendita. Concordat l. eũ qui. 14. in prin. ff. de furtis. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi venditor emptori actiones ſuas, quas ad rem perſequendam habet, nõ præſtet. d. §. ſi res vendita. Altera replicatio eſt: Niſi cuſtodia rei venditori p pactum ſit remiſſa. d. §. ſi res.

XXI. Exceptio: Niſi culpa vel negligentia ſeruorum venditoris damnũ acciderit. reprobatur l. ſi vendita. 11. ff. de periculo & commodo rei venditæ.

XXII. Exceptio: Niſi iuſſu venditoris ſeruus emptus aliquid fecit, quo damnum patitur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi ſeruus. 54. in princ. ff. de actionibus empti & venditi.

XXIII. Exceptio: Niſi venditor actiones ſuas quas habet, quòd res vel perijt vel deterior facta eſt, emptori non præſtet. l. quod ſæpe. 35. §. ſi rès vendita. ibi: tantùm vt vindicationem. ff. de contrah. empt. l. ſi ea res. 31. in princ. ff. de act. empti. Inſtit. de empt. & vendit. §. quòd ſi ſugerit. ibi: vtiq; tamẽ. item l. eum qui. 14. in princ. ff. de furtis.

XXIIII. Exceptio: Niſi res aliena vendita ſit. d. §. ſi res vendita. ibi: vnde videbimus.

XXV. Exceptio: Niſi ex re venditoris aliquid reì venditæ acceſſerit. l. Iulianus. 13. §. ſed etſi quid, in fin. ff. de actionibus empti.

XXVI. Exceptio: Niſi res vendita publicata ſit. l. ſi fundus. 33. in princ. ibi: nam etſi vendideris. ff. locati & conducti.

XXVII. Exceptio: Niſi res, antequam periret, ſit redhibita. l. 14. ff. de except. Cuius ratio eſt ĩ. cap. 12. quæſt. 10. in princ.

XXVIII. Exceptio: Niſi pecunia data conuenit, vt Stichus vel alia rès daretur. hoc enim caſu magìs eſt contractus innominatus, Do vt des, quàm emptiò & venditio: ideoq; periculum eſt dantis pecuniam. l. vlt. cũ ſua gloſſa. ff. de condict. ob cauſam. Hæc de exceptionibus aduerſus regulam propoſitam. Sed & plùres huiuſmodi exceptiones vide ĩ. lib. 24. cap. 17.

DE EXCEPTIONIBVS ADVERſus contractum emptionis & venditionis. Cap. III.

QVanquam regulariter ex contractu emptionis & venditionis obligatio & actio hinc inde naſcatur, & alia de quibus hactenus dictum eſt, & de quibus ĩ. cap. 10. cũ ſeqq. dicetur, eueniant: M. I. R. d. cap. 6. reg. 12. tamen regula illæ plures recipiunt exceptiones, deſumptas partim ex ijs quæ emptioni & venditioni inſunt, puta ex eius circumſtantijs: partim etiam ex ijs quæ emptionem & venditionem vtiliter contractam ſequuntur. quas exceptiones nunc ordine enumerabimus. Prius tamen leges quibus regula propoſita approbatur, proponemus. Approbatur igitur regula propoſita l. de contractu. 3. C. de reſcind. vendit. l. ratas. 7. C. eod. tt. item l. res. 54. ff. de contrah. empt. Huius regulæ & aliarum ſ̄. propoſitarum exceptiones hæ ſunt.

I. Exceptio: Niſi inter patrem & filium emptio ſit contracta. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 2. in princ. ff. de contrah. empt.

II. Exceptio: Niſi furioſus emerit vel vendiderit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 2. C. d. tt.

III. Exceptio: Niſi is cui bonis interdictum eſt, vendiderit. l. ſciens. 26. ff. eod. tit.

IIII. Exceptio: Niſi pupillus emerit vel vendiderit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. Iulianus. 13. §. ſi quis à pupillo. ff. de actionib. empti. Huius replicatio prima eſt: Niſi quoad eum qui cum pupillo contraxit. hic enim pupillo obligatur, nec propoſita exceptione defenditur. d. §. ſi quis à pupillo. De qua vide plura ſ. libro 15. cap. 2. except. 1. replic. 5. Altera replicatio eſt: Niſi pupillus tutore authore emerit vel vendiderit. d. §. ſi quis a pupillo. De qua vide plura d. except. 1. replic. 1 Tertia: Niſi poſtea rurſus cum eodem pupillo eiuſdem rei nomine tutoris authoritate interueniente contractum ſit. l. ſi id. 7. §. 1. ff. de reſcindenda venditione.

V. Exceptio: Niſi minor vigintiquinque annis emerit, vel vendiderit. ipſo quidē iure ſubſiſtit. M. I. R. d. reg. 12. except. 1. verùm eius replicatio prima eſt: Niſi minor in integrum non ſit reſtitutus. De qua re dicetur j. lib. 25. in reſtitutionibus in integrum. M. I. R. d. except. 1. repl. 1. Altera replicatio eſt: Niſi quoad eum qui cum minore contraxit. hic enim minori eſt obligatus, quamuis minor aduerſus eum in integrum reſtitui poſſit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. except. prox. replic. 1. Huius duplicatio eſt: Niſi minor in integrum reſtitui petat. tunc enim alter quoq; in integrum eſt reſtituendus. l. Iulianus. 13. §. ſi quis colludente. ff. de actionib. empti. Minor igitur viginti quinque annis emens aut vendens, ipſo quidem iure obligatur, perinde ac maior qui cum eo contraxit: ſed vt in integrū reſtituatur aduerſus illum contractum, petere poteſt: quod maior qui cum minore contraxit, non poteſt. Si autem minor in integrum aduerſus contractum reſtitui velit: tunc & is qui cum eo contraxit, idem petere poteſt. De qua re j. lib. 25. in reſtitutionibus minorum dicetur copioſius.

VI. Exceptio: Niſi filiusfamiliâs emerit, vel vendiderit. reprobatur l. tenetur. 6. §. ſi filiusfamiliâs. ff. de action. empti. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 15. cap. 2. except. 4.

VII. Exceptio: Niſi ſeruus emerit vel vendiderit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. d. cap. 2. except. 3. item l. ſi liberam. 10. C. quod cum eo qui in alien. poteſt. Eius replicatio prima eſt: Niſi quoad perſonam domini. nam ex contractu ſerui domino datur actio, vt patet ex iis quæ propoſita ſunt ſ. lib. 15. cap. 4. reg. 2. Sed & contra dominum datur actio de peculio, de in rem verſo, quod iuſſu, inſtitoria, tributoria & exercitoria. de quibus j. lib. 21. Altera replicatio eſt: Niſi ſeruus liber factus, rem emptam poſſidere cœperit. hoc enim caſu ipſi ſeruo manumiſſo emptio exceptionem in factum præſtat. l. 1. §. ſi ſeruus. ff. de except. rei venditæ. Tertia: Niſi ſeruus habens liberam peculij adminiſtrationem, rem peculiarem vendiderit. tunc enim in ſolidum contractus valet. l. ſi liberam. 10. C quod cum eo qui in aliena poteſtate.

VIII. Exceptio: Niſi tutor rem pupilli emat, vel curator eius cuius curam gerit, vel procurator domini res. l. ſi in emptione 34. § fin ff. de contrab. empt. De hac re plura vide ſ. lib. 3. cap. 1. quæſt. 4. item cap. 15. quæſt. 2. regul. 1. except. 5. Plane quod de procuratore dictum eſt, eius replicatio eſt: Niſi procurator ex auctione domini rem eius emat. l. 2. §. procuratorem. ff. pro emptore.

IX. Exceptio: Niſi is qui officium aliquod in prouincia adminiſtrat vel militat, quid in ea comparauerit. approbatur ſimul & diſtinguitur ſ. lib. 1. cap. 7. reg. 4. item lib. 3. cap. 21. reg. 36.

X. Exceptio: Niſi quis non ſibi ſed alij emerit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. libro 15. cap. 15. excep. 26. Cuius replicatio prima eſt: Niſi quis mandatu alterius illi emerit. l. cum per eos. 7. C. ſi quis alteri vel ſibi. Altera: Niſi quis ſibi & alij emerit. l. fundus. 64. ff. de contrab. empt. Plura de exceptione propoſita vide d. excep. 26. Hactenus exceptiones deſumpta ex perſona tam emptoris quam venditoris, nec nō eius cui emptio facta eſt, propoſita ſunt: ſequuntur nunc exceptiones ex re empta deſumptæ.

XI. Exceptio: Niſi ſine re emptio facta ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. nec emptio. 8. ff. de contrab. empt. M. I. R. d. regul. 12. except. 11. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi fructus & partus futuri emantur. d. l. 8. M. I. R. d. except. 12. repl. 1. Altera eſt: Niſi captus piſcium, vel auium, vel miſſilium ematur. d. l. 8. §. aliquando. Concordat l. ex empto. 11. §. fin. ibi: veluti cum futurum. ff. de act. empt. M. I. R. d. except. 11. replic. 2.

XII. Exceptio: Niſi non appareat, quid, quale & quantū venditum ſit. Hæc exceptio ſimilis præcedenti approbatur l. neceſſariò. 8. in prin. ff. de periculo & commodo rei venditæ. Concordat l. empti. 9. in princ. C. de contrab. empt. M. I. R. d. except. 11. in princ.

XIII. Exceptio: Niſi res cuius commercium non eſt, empta ſit. l. ſed Celſus. 6. in princ. ff. de contrahen. empt. Concordat l. ſi in emptione. 34. §. omnium. ff. eod. tit. Propoſitæ exceptionis ſpecies ſunt exceptiones aliquot proximè ſequentes. Sed & replicationes vide in iiſdem.

XIIII. Exceptio: Niſi res ſacra, ſancta, religioſa vel publica empta ſit, vel homo liber. d. l. 6. Cui concordat l. hanc legem. 22. ff. eod. tit. M. I. R. d. regul. 12. except. 9. cum ſeq. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi quis ignorans rem ſacram, religioſam, publicam, vel liberum hominem emerit. l. & liberi. 4. cum lege ſequente. C. de contrab. empt. l. qui officij. 62. §. 1. item l. liberi hominis. 70. ff. eod. tit. l. Licinius. 4. ibi: reſponderit. ff. quibus ad libertatem proclamare non licet. item Inſtit. de empt. & vendit. §. fin. Planè duplicationis loco hic notandum, quòd in caſu propoſito non ad ipſam rem tradendam agi poſſit: ſed tantùm ad id quod intereſt emptoris, deceptum ſe nō eſſe. d. §. fin. Altera replicatio eſt: Niſi res ſacra, religioſa vel publica alij rei quæ venire poteſt, & vendita eſt, accedat. l. hanc legem. 22. cum duabus legibus ſequentibus. ff. de contrab. empt. Tertia: Niſi liber homo vel res ſacra ſub hac conditione, Cum ſeruus erit, vel res prophana erit: vendatur. reprobatur l. ſi in emptione. 34. § liberum ff. de contrab. emptione. Concordant ea quæ habentur ſ. lib. 15. cap. 15. except. 33. replic. 2. Quarta replicatio eſt: Niſi æde ſacra diruta, area eius vendita ſit. l. æde ſacra. 73. in princ. ff. de contrab. empt. Quinta: Niſi quædam loca

profana

profana religioſis venditis accedãt. in his enim acceſſorijs nihilominus venditio valet, quamuis in principali nõ valeat. d.l.73. in fin. Sexta: Niſi ius quod quis priuatum in publico habet, vendiderit. approbatur exemplo l. qui tabernas.32.ff.d.tt.

XV. Exceptio: Niſi res alienari prohibita, vendita ſit. l. ſancimus.7. C. de rebus alienis non alienandis. Huius exceptionis eadem ſunt replicationes quæ præcedentis.

XVI. Exceptio: Niſi res aliena vendita ſit. reprobatur l. rem alienam.28.ff.de contrah.empt. Concordat l. ſi ita.25.ff.d.tt. M.I.R.d.reg.12.exc.7. Planè hoc caſu ex empto quidẽ actio naſcitur, vt ĩ. ſuo loco dicetur: ſed dominiũ rei non transfertur. De qua re vide ſ̃. lib.7.cap.4. cauſa 1.exc.1. Idq́ prima diſtinctionis loco notandũ. Altera diſtinctio, qua exceptio propoſita admittitur, hæc eſt: Si emptor rẽ ſciat alienã eſſe. l. ſi in emptione.34.§. itẽ ſi & emptor. ff.de cõtrah.empt.

XVII. Exceptio: Niſi ſocius rem communem vendiderit. reprobatur l. falſo.3. & l. portionem.4. C. de commun. rerum alienatione. De qua re vide ſ̃. lib.21. cap.4. cauſa 1. except.1. repl.14.

XVIII. Exceptio: Niſi rem ſuam quis emerit. l. ſuæ rei.16. cum l. ſequente. ff.de contrah.empt. l. neq́. 45 ff.de reg.iuris. l. ſi mater.10. C. de contrah. empt. item l. huiuſmodi.81.§. qui ſeruum. ff.de leg.1. M.I.R. d.reg.12. exc.8. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi vſusfructus duntaxat ementis ſit. hoc enim caſu emptio proprietatis valet. d.l.16. M.I.R.d.exc.8. repl.1. Altera: Niſi poſſeſſio rei aliena ſit. hoc enim caſu, quoad poſſeſſionẽ rei ſuæ, emptio valet. l. ſi in emptione.34.§. rei ſuæ. ff.de contrahen.empt. M.I.R. d. repl.1. Tertia: Niſi ſub conditione quis rem ſuã emerit, & tempore exiſtentis conditionis ſua eſſe deſierit. l. exiſtimo.61 ff.eod.tt. Quarta: Niſi pars rei aliena ſit. pro ea enim parte emptio valet. l. ſed & ſi.18. in prin. ff.de contrah.empt. Quinta: Niſi cauſa ex qua emptor rem nactus eſt, inutilis ſit, & res emptori poſſit auocari. hoc enim caſu emptio valet. l. cum res.4. C.eod.tt. Sexta: Niſi pendente conditione, ſub qua res emptori legata eſt, emptio rei legatæ à legatario facta ſit. reprobatur l. cui res.29. ff. de action. empt. Septima: Niſi debitor pignus à creditore emerit. reprobatur l. ſi debitor.39. in prin. ff.de contrah empt. Cõcordat l. debitor.40. in prin. ff.de pignor. act.

XIX. Exceptio: Niſi res empta in rerum natura nõ ſit, vel perierit. l. ſed etſi.15. in prin. ff.de cõtrah.empt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi pars rei ſuperſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. domum. 57. ff. d. tt. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi minor pars rei venditæ ſuperſit. d.l.57. Huius duplicationis triplicatio eſt: Niſi vẽditor ſciuerit rem perijſſe, ignorante emptore: vel contrà emptor ſciuerit, ignorante venditore. d.l.57. Altera duplicatio eſt: Niſi contemplatione eius partis quæ perijt, res ſit empta. tũc enim, quamuis maior pars ſuperſit, tamen emptio nõ valet. approbatur ſimul & diſtinguitur l. arboribus.58.ff.d. tt. Tertia: Niſi duabus rebus emptis, altera ante venditionem perijt. approbatur exemplo l. ſi duos.44.ff. d.tt. Quarta: Niſi domo empta, area tantùm ſuperſit. d.l.57. in prin. Hæc de prima replicatione. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi fructus vel partus futuri emantur. l. nec emptio.8. in prin. ff. de contrah.empt.

XX. Exceptio: Niſi res quæ eſt apud hoſtes, vendatur. reprobatur l. vltim. ff.de action.empt.

XXI. Exceptio: Niſi venenũ venditum ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. quod ſæpe.35.§. veneni. ff.de contrah.empt. Concordat l. eiuſdem legis.3. in prin. ff.ad l. Corneliam de ſicarijs. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi venenum adiectione alterius materiæ medicamento eſſe poſſit. d.§. veneni.

XXII. Exceptio: Niſi res incorporalis empta ſit, puta ſeruitus. reprobatur exemplo l. cum manuſata. 80.§.1.ff.de contrah. empt.

XXIII. Exceptio: Niſi iter venditũ ſit ei qui fundum vicinum non habet. l. tenetur.6.§. ſi tibi. ff. de action. empt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi iter cum fundo vicino ſimul eidem veneat. d.§. ſi tibi. verſ. ſed ſi fundum.

XXIIII. Exceptio: Niſi res maior minori accedens vendatur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. iuſtiſſimè.44. in prin. ff.de ædilitio edicto. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi alia res maior præter hominem minori accedat. d.l.44. Concordat l. ſi in emptione.34. in prin. ibi: nec refert. ff.de contrah.empt. Hactenus exceptiones aduerſus emptionem & venditionem, tam ex perſonis contrahentium, quàm ex rebus emptis deſumptæ, propoſitæ ſunt: nunc tertium genus ſequitur, earum ſcilicet quæ ſumuntur ex re ſeu precio quo res empta eſt. Ratio autem precij elegans proponitur l.1.§. ſed quia non ſemper. ff. de contrah.empt.

XXV. Exceptio: Niſi nullum precium interuenerit. l.2. in fin. ff.d.tt. Inſtit. de empt. & vendit. §. precium autem. item l. empti fides.9. in prin. C. de contrah.empt.

XXVI. Exceptio: Niſi incertum ſit precium. Inſtit. d.§. precium. l. fin. C. de contrah.empt. l. neceſſariò.8. in prin. ff. de periculo & commodo rei venditæ. M.I.R.d.reg.12.exc.10. Exemplum proponitur l. quod ſæpe.35.§.1. ff.de contrah.empt. Aliud l. ſi quis.37.ff. eod.tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi cũ precium in tertij arbitrium collocatũ, is fuerit arbitratus, preciũq́ ſuo arbitrio definierit. Inſtit. de empt. & vendit. §. preciũ. & l. vlt. C. de contrah.empt. Altera replicatio eſt: Niſi in rei veritate certum ſit. tunc enim quamuis contrahentibus ſit ignotum, valet tamen venditio l. hæc venditio.7.§. huiuſmodi. ff.de cõtrah.empt. M.I.R. d.exc.10. repl.1. Tertia: Niſi pro parte certum ſit precium. tunc enim, quãuis pro parte incertum ſit, non obſtat. d.l.7.§. fin. Quarta: Niſi in contractu aliquo cõuenerit, vel in teſtamento legatũ ſit, vt res iuſto precio vendatur. hoc enim caſu nihilominus vt vendatur, agi poteſt. approbatur in cõtractu quidem l. ſi fundus.16.§. fin. ff.de pignor. & hypoth. In legato autem l. etſi æquo.65. ff.de leg.1. M.I.R. d.exc. 10.repl.2.

XXVII. Exceptio: Niſi in alia re, quàm in numerata pecunia, precium ſit conſtitutũ. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃. cap.1. quæſt.3. reg.1.

XXVIII. Exceptio: Niſi minoris vel pluris vera

æſtimatione res vendita ſit. reprobatur l.in cauſa.16. §. idem Pomponius. ff. de minoribus viginti quinque annis.l.item ſi.22. §.fin.ff.locati & conducti. l.ad reſcindendum.4. C.de reſcind.vendit. l.ſi voluntate.8. l.dolus.10. l.venditor.11. item l.quiſquis.15.C.eod.tt. M.I.R.d.reg.12.exc.9. Planè admittitur exceptio propoſita primùm quidem, ſi minoris dimidio iuſti precij res ſit vendita.d.l.8.in fin. Cõcordat l.2.C.de reſcindenda venditione. M.I.P.lib.5.cap.7.reg.15. M.I.R.d. exc.9.diſt.3. Huius diſtinctionis replicatio prima eſt: Niſi emptor malit offerre quod vero precio deeſt. d.l. 2. Concordat d.l.8.in fin. M.I.P.d.reg.15.exc.1.M.I. R.d.diſt.3.repl.1. Altera: Niſi precium rei poſt venditionem ſit auctum. hoc enim venditori non proderit. d.l.8.in fin.M.I.R.d.diſt.3.repl.6. Tertia: Niſi donationis cauſa minoris venditũ ſit.l.ſi quis.38. ff.de contrab.empt.M.I.R.d.diſt.3.repl.9. Hæc de prima propoſita exceptionis reprobata diſtinctione eiuſq; replicationib. Secundò admittitur exceptio propoſita, ſi dolus interceſſerit: veluti ſi emptor dolo affirmãs minimã eſſe hæreditatẽ, eam ab hærede minoris emerit. l.qui nondum.4.C.de hæred.vendita. Concordat l.ſi quis.9.in prin. ff.de dolo malo. M.I.R. d.exc.9. diſt.2. Tertiò admittitur, ſi cũ dominus alij mandaſſet rem ſuam certo precio vendendã, ille minoris vendiderit.l. 1.§.Celſus.ff.de except.rei venditæ. Quartò, ſi fiſcus vel creditor iure pignoris vel ſubhaſtationis res debitoris minoris vẽdiderit.approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄.lib.prox.cap.12.cauſa 1. except.13.repl.5. item lib.2.cap.34.quæſt.7.reg.7.except.2. Quintò, ſi minor annis, eiúſue curator rem eius decreto interpoſito minoris vendidit.l.ſi quidẽ.11.in fin. C. de prædijs & alijs rebus minor. Hactenus de precio quoque emptionis & venditionis, nunc de exceptionibus deſumptis ex cauſa & modo, alijsq; huiuſmodi circumſtantijs emptionis & venditionis.

XXIX. Exceptio: Niſi imaginaria ſit venditio, vel ſimulata.approbatur ſimul et diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. lib.15.cap.2. except.7. itẽ ſ̄. hoc lib. cap.1.quæſt.3.reg.7. Huius exceptionis exemplum eſt, ſi donationis cauſa venditio ſit ſimulata. Quod proponitur l.cum in 36.ff.de contrab.empt. Planè exceptionis propoſita in exemplo propoſito replicatio eſt: Niſi donationis cauſa minoris venditio ſit facta. hoc enim caſu venditio valet. l. ſi quis.38. ff. de contrab. empt. Huius duplicatio eſt: Niſi inter virũ & vxorem viliore precio donationis cauſa facta ſit.d.l.38. Plura de hac duplicatione eiuſq; triplicationibus vide ſ̄.lib. 14.cap.20. Hæc de prima replicatione. Altera replicatio eſt: Niſi preciũ venditor acceperit. hoc enim caſu propoſita exceptione amplius non defenditur. approbari videtur l.imaginaria.16.ff.de reg.iuris.

XXX. Exceptio: Niſi debitor in fraudem creditorum res ſuas vendiderit.reprobatur l.ſciens.26.in fin. ff.de contrab.empt. Planè hoc caſu creditoribus actio datur ad reuocanda ea quæ in fraudem eorum ſunt alienata. De qua alibi.

XXXI. Exceptio: Niſi quis in fraudem munerum bona ſua vendiderit. reprobari poteſt argumento d.l. 26.in fin. Sed emptor hoc caſu precio mulctatur. l.hi qui.17.C.de reſcind.vendit.

XXXII. Exceptio: Niſi ſumptibus neceſſarijs vel debito vrgentibus, dominus rem ſuam vendidit.reprobatur l.non idcirco.12.C.d.tt.

XXXIII. Exceptio: Niſi vi metúſue cauſa emit vel vendidit.l.inuitum.11.C.de cõtrab.empt. l.1.C.de reſcind.vendit. item l.ſi voluntate.8. in prin. C.d.tt. M.I.R.d.reg.12.exc.14.

XXXIV. Exceptio: Niſi dolus aduerſarij interuenerit. d.l.8.in prin. l.ſi dolo.5. item l.dolus.10.C.d.tt. M.I.R.d.diſt.2.et d.reg.12.exc.13. Propoſita exceptionis replicatio prima eſt: quòd venditio dolo facta ipſo quidem iure valeat, & nõ niſi per in integrũ reſtitutionem reſcindatur.d.l.10. Ideoq; niſi intra quadriẽnium in integrũ reſtitutio ſit petita, contractus ſaluus manet. De quo ĩ. lib.25. in reſtitutionibus in integrũ dicetur. Altera replicatio eſt: Niſi venditor qui ſe deceptum dicit, tempore contractus ſciuit factũ illud, de cuius dolo poſtea conqueritur. l.venditor.11. C.eod.tt.

XXXV. Exceptio: Niſi error interuenerit. l.in venditionib.9.in princip. ff.de contrab.empt. Exemplum proponitur l.ſi hæres.5.ibi: ſed ſi falsò. ff.de act.empti. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi non in corpore, ſed in nomine ſit erratum. d.l.9. §. planè. Altera: Niſi non in corpore, ſed in materia vel in genere ſit erratum. reprobatur d. l.9.§.fin.l.alioquin. 11. in princip. & l.cum ab eo.41. §.fin. ff. eod.tt. Admittitur autem in caſu d.l.9. §. inde quæritur, cum lege ſequente 11. in prin. primùm quidem, ſi acetum pro vino veneat. quæ diſtinctio iam d. ll. approbatur. Deinde, ſi in materia & qualitate ſimul ambo errarint. l.quid tamen.14. ff.eod.tt. Contradicit d.l.41. §.fin. Quæ antinomia reconciliari poteſt per diſtinctionem proximè ſequentem. Cui accedit gloſſa in l. alioquin.11. in verbo Valebit. ff. de contrahen. empt. Tertiò admittitur replicatio propoſita, quoad actionem ad id quod intereſt. hoc enim caſu valet emptio & venditio ad actionem iſtam producendam. l.ſi ſterilis.21. §.quamuis. ff. de action. empt. Concordat l. Labeo.45. ff.de contrab. empt. Tertia propoſita exceptionis replicatio eſt: Niſi non in corpore, ſed in qualitate rei ſit erratum. l.aliter.10. ff. de contrahen. empt. Concordat l.alioquin.11. in fin. ff.d.tt. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi in ſexus qualitate ſit erratum d.l.11. in fin. Secunda duplicationis loco notandum, quòd quamuis ob errorem qualitatis non vitietur contractus, tamen ex empto competat actio ad contractum reſoluendũ, vel ad id quod emptoris intereſt præſtandum. l. ex empto.11. §. ſi quis virginem. & l.ſi ſterilis.21. §. quamuis. ff. de action.empti. Concordat ſ̄.replic.prox.diſtin.3.item gloſſa in d. l. alioquin.11. Quarta replicatio eſt: Niſi non in re principali, ſed in acceſſione error interueniat. l.ſi in emptione.34. in prin. ff. de contrab. empt. Quinta: Niſi ſupina ignorantia vel error ſit. l.ſed & ſi.15. §.ignorantia. ff. de contrab.empt. Sexta: Niſi alius cui adquiritur actio empti vel venditi, ſciuerit, eo qui contraxit ignorante. reprobatur l. in huiuſmodi.12. ff.d.tt. Plura de hac replicatione vide ĩ. lib.prox. cap.12. quæſt.3. except. gener.10. Septima: Niſi is qui contraxit, ſciuerit, eo cui actio adquiritur ignorante. d.l.12. De qua re item vide plura d. except.

except.10. Hæc de erroris exceptione, de qua vide plura ŝ.lib.15.cap.15.except.15.

XXXVI. Exceptio: Niſi inter abſentes emptio & venditio ſit contracta. reprobatur l.vlt.C.ſi quis alteri, vel ſibi ſub alterius. Concordat l.1.§.fin.ff.de contrab.empt.

XXXVII. Exceptio: Niſi ſub conditione, vel in diē emptum vel venditum ſit. reprobatur Inſtit.de empt. & vendit.§.penult. Aliud exemplum, quo in diem facta eſt vēditio, proponitur l.cum manuſata.80.§.ſylua.ff.de contrab.empt.

XXXVIII. Exceptio: Niſi ſub conditione hac, Si volam: vel, Si voles: emptio ſit contracta. l.in vendentis.13.C.de contrab.empt. Concordat l.hac venditio.7.in prin.ibi: nam ſi in arbitrium.ff.eod.tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ita venditio ſit facta, vt ſi diſplicuiſſet, res eſſet inempta.l.ſi res.3.ff.de contrab.empt. Concordat l.ſi prædium.4.in prin. C. de ædilitijs actionibus.

XXXIX. Exceptio: Niſi ita vt cum beſtijs pugnet, dominus ſeruum vendidit. l. domini.42.ff.de contrab.empt.

XL. Exceptio: Niſi alibi, quàm vbi res eſt, venditio facta ſit. reprobatur l.1.C.d.tt. Concordat l.quiſquis.15.C.de reſcind.vendit.

XLI. Exceptio: Niſi ſocer venditoris emptori denunciauit, ne compararet. reprobatur l.ſi maior annis.13.C.de reſcind.vendit.

XLII. Exceptio: Niſi ita vt dominiū rei penes venditorem maneat, venditio facta ſit. l.cum manuſata.80.§.fin.ff.de contrab.empt.

XLIII. Exceptio: Niſi arra data nulla ſit. reprobatur l. quod ſæpe.35.in prin.ff.d.tt. Concordat Inſtit.de empt. & vendit. in princip. M.I.R. d. reg.12. except.12.

Hactenus exceptiones aduerſus emptionis & venditionis contractum, deſumptæ ex ijs quæ ipſi contractui inſunt, enumeratæ ſunt: ſuperſunt ea quæ cōtractum ſequuntur, de quibus nunc dicetur.

XLIIII. Exceptio: Niſi cum conueniſſet, vt inſtrumentum emptionis & venditionis conficeretur: inſtrumentum illud non ſit conſcriptum. Inſtitut. de empt.& vendit.in prin.l.contractus.16. C.de fide inſtrument. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi non nominatim in ipſo contractu de inſtrumento conficiendo conuenerit. Inſtit. d.tt. l.non idcirco.12. C.de contrab.empt.

XLV. Exceptio: Niſi cum conueniſſet, vt inſtrumentum emptionis & venditionis conficeretur: inſtrumentum illud à contrahentibus non ſit ſcriptum, vel ſaltem ſubſcriptum, & ab eodem tabellione completum, omnibusq; partibus abſolutū. Inſtit. de empt. & vendit.in prin. Cui concordat d.l.16.C.de fide inſtrumentorum.

XLVI. Exceptio: Niſi fideiuſſor euictionis nomine non ſit acceptus. reprobatur l.non idcirco.12. in prin. C.de contrab.empt.

XLVII. Exceptio: Niſi precium non ſit numeratū. reprobatur l.empti fides.9.C.d.tt. Concordāt ea quæ propoſita ſunt ŝ.cap.2.except.10.

XLVIII. Exceptio: Niſi conditio contractus defecerit, vel nondum ſit impleta. l.hac vēditio.7.in prin. ff.de contrab.empt. l.ſi quis fundum.37.in fin.ff.d. tt. item l.neceſſariò.8.in prin. ibi: quod ſi ſub.ff.de periculo & commodo rei venditæ. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi per eum cuius intereſt conditionem non impleri, ſteterit, quo minus impleatur. approbatur exemplo d.l.7.in princip. Concordat l.Labeo.50.ff.de contrab.empt. Altera: Niſi cum conditio in alicuius arbitrium eſſet collata, is aliter ac vir bonus arbitratus ſit. approbatur exemplo d.l.7.in prin. Concordat l.in perſonam.22.§.generaliter.ff.de reg.iuris. Tertia: Niſi ita, Siue nauis ex Aſia venerit, ſiue non venerit: venditio ſit contracta. l.neceſſariò.8.§.ſi ita res.ff.de periculo & commodo rei venditæ. Quarta: Niſi non ſub conditione venditio ſit contracta, ſed in defectum conditionis ſit reſoluta: vtputa, ſi melior conditio fuerit allata, vt ab emptione diſcedatur. hoc enim caſu etiam meliore conditione allata, nihilominus perfecta venditio eſt, ſed reſoluitur. quæ replicatio in dicto exemplo approbatur l.2.ff.de in diem addictione. Concordat l.2.§.ſi in diem.ff.pro emptore. Aliud exemplum eſt, ſi ita ſit contracta venditio, vt ſi diſplicuiſſet, res ſit inempta. de quo vide ŝ.except.37.replic.1. Tertium, ſi ita contracta ſit venditio, vt niſi intra certum tempus precium ſolutum eſſet, res inempta eſſet. l.1.ff.de lege commiſſoria. Quinta replicatio eſt: Niſi ſub hac conditione, Si venditor fundum venditum alij pignori obligatum ante calendas liberaſſet: venditio ſit contracta. Hæc enim verba non conditionem faciunt, ſed modum. l.cum ab eo.41.ff.de contrab.emption. Sexta: Niſi conſenſu vtriuſq; poſtea conditio ſit immutata.l.ſed Celſus.6.§.fin.ff.de contrab.empt.

XLIX. Exceptio: Niſi cauſa venditionis non ſit ſecuta, vel modus non impletus. reprobatur l. ea conditione.14. C. de reſcind. vendit. Planè admittitur, ſi modus adiectus cauſam dedit contractui, & minoris ob id venditio facta eſt. l.cum te.6. C. de pactis inter emptor.& venditor.

L. Exceptio: Niſi emptor vel venditor pendente cōtractus cōditione deceſſerit. reprobatur l.neceſſariò.8.§.quod ſi ſub condit.ibi: quod ſi pendente.ff.de periculo & commodo rei venditæ.

LI. Exceptio: Niſi inter venditorem & emptricem poſtea nuptiæ ſint ſecutæ, hasq; diuortium. reprobatur l.ſi Gaudentius.6.C.de contrab.empt.

LII. Exceptio: Niſi res vēdita interierit. De hac re vide ŝ.cap.2.

LIII. Exceptio: Niſi cum fiſcus vel creditor rem pignoris iure vendidiſſet, debitor poſtea debitum offerat. De hac re vide ŝ.lib.proxim.cap.12.cauſa 1. except.13.

LIV. Exceptio: Niſi proximior venditoris cognatus oblato precio rem retrahat. reprobatur l.dudum.14.C.de contrab.empt. M.I.R. lib.6.cap.1.reg.3.vbi contradicitur.

LV. Exceptio: Niſi vel emptor vel venditor ſtatim perfecta venditione de pœnitentia ſua ſit conteſtatus. reprobatur l.non idcirco.12.in fin.C.d.tt.

LVI. Exceptio: Niſi venditor pœnitentia ductus duplum precium emptori reſtituere ſit paratus. re-

probatur l. non eſt.6. C. de reſcind. vendit.

LVII. Exceptio: Niſi poſtea in contrarium conuenerit. l.emptio.3. in prin. ff. eod.tt. l. ſed Celſus.6. §. fin.ff.de contrah.empt. l.iuriſgentium.7. §. adeò autem.ff.de pactis. Inſtit. quibus modis toll. oblig.§. fin. item l.tempore.8.C.de pactis inter empt.& venditor. M.I.R.d.reg.12.exc.16. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi re non integra in contrariũ emptor & venditor paciſcantur. quæ ex legibus iam allegatis cõſtat. Concordat l.2.ff.de reſcind. vendit. item l.1.cum l.ſeq. C.quando liceat ab empt. diſced. M.I.R. d.exc. 16.repl.1.vbi etiam diſtinguitur. Cuius duplicatio eſt: Niſi re ſecuta in integrum reſtituta in contrariũ conuenerit.d.l.1. Concordat l.ab emptione.57.ibi: Ariſtoni.ff.de pactis. Altera replicatio eſt: Niſi poſt interitum rei venditæ in contrariũ conuenerit.l.cũ emptor. 5.§. emptio. ff. de reſcind. vendit. Tertia: Niſi poſtquam emptor fideiuſſorẽ accepit, vel res in ſtipulationem deducta ſit, in contrariũ conuenerit. reprobatur l.emptio.3.ff.d.tt. Quarta: Niſi alter tantùm alteri acceptotulerit. hoc enim caſu videtur acceptoferentẽ nihilominus ei cui accepto tulit, obligatum manere. ſed reprobatur l. cum emptor.5. in prin.ff.d.tt. Concordat l.vlt.ff.de acceptilat. Contradicit l.ſi cõuenerit.55.ff.de pactis. Quinta replicatio eſt: Niſi cùm illa aut illa res empta eſſet, poſtea conuenit, ne alterutrius emptio maneat. hoc enim caſu nihilominus vnius emptio manet. l.ſi emptio.4. ff. de reſcind. vendit. Sexta: Niſi conditio adijciatur venditioni. l.ſi id.7.in prin.ff.d.tt. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi cũ antea ſub conditione contractum eſſet, conditio iſta poſtea mutetur. l. ſed Celſus.6. §. fin. ff. de contrah. empt. Septima replicatio: Niſi alius quàm emptor vel venditor poſtea in contrariũ pactus ſit. ipſo quidẽ iure approbatur, verùm eius duplicatio prima eſt: Niſi filio contrahente, pater eius in contrarium pactus ſit.l.1.ff.de reſcin.vendit. Altera duplicatio eſt: Niſi cum alius rem vendidiſſet, dominus rei pactus ſit vt ab emptione diſcedatur. hoc enim caſu tam venditori, quàm domino paciſcenti exceptio pacti obſtat. l.ſi cũ. 16.§.fin.ff.de pactis. Octaua replicatio eſt: Niſi cum emptori duo hæredes extitiſſent, venditor cum vno tantùm pactus ſit, vt ab emptione recedatur. reprobatur l.iuriſgentium.7.§.vnde illud.ff.de pactis. Nona: Niſi pro parte tantùm à priore contractu recedatur. reprobatur d.§.vnde illud. & §. adeò autem. Decima: Niſi pupillus poſtea ſine tutoris authoritate in contrarium paciſcatur. l.ſi id.7. §.fin. ff. de reſcind. vendit. Concordat l.1. ibi: ſicuti, etſi pupillus. ff.d.tt. Vndecima: Niſi alius quàm qui pactũ fecit, pacti exceptione vtatur. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃.lib.13.cap.17.reg.1.in prin. Huius autem replicationis duplicatio prima eſt: Niſi patre paciſcente, filius pacti exceptione vtatur. d.l.1. in fin. Altera: Niſi reo principali paciſcente, fideiuſſor pacti exceptione vtatur. l.emptio.3. ibi: an autem.ff.d.tt. Sed & plura de replicatione propoſita eiuſq; duplicationib. vide d.cap.17.reg.1. itẽ plura de exceptione propoſita eiuſq; replicationibus vide ſ̃.lib.15. cap.15.except.12.repl.4.dupl.1 item except.47. Hactenus exceptiones aduerſus emptionem & venditionem tam ea quæ contractui inſunt, quàm quæ contractum ſequuntur, ordine ſunt enumerata atq; deſcripta.

DE IN DIEM ADDIctione. Cap. IIII.

CVm hactenus de emptione & venditione in genere ſit actum, nunc de quibuſdam emptionis & venditionis ſpeciebus ſpecialiter agendum erit. Nam de actionibus empti & venditi, quæ & ipſæ ad generalem tractatum pertinent, ĩ.dicetur. Species autem emptionis & venditionis nunc deſcribendæ ſunt hæ: In diem addictio: Lex commiſſoria: Hæreditatis & actionis venditio: Venditio mancipij ita vt exportetur, vel ne manumittatur, vel ne proſtituatur: item Permutatio ſpecies emptionis & venditionis vetuſtiſſima, quanquam hodie peculiare genus contractus eſt.

I. DEFINITIO *in diem addictionis proponitur l. 1.ff.de in diem addictione.*

II. GENVS.

Pura eſt venditio, quæ ſub conditione reſoluitur. l.2. §.ſi in diem. ff. pro emptore. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi ita ſit contracta venditio, vt perficiatur, niſi melior conditio adferatur. l.2. ff. de in diem addictione.

III. CAVSA, EX QVA PROpoſita venditionis ſpecies reſoluitur.

Si melior cõditio fuerit allata, reſoluitur hæc venditio. l.vbi autem.4. §. cum igitur. ff. de in diem addict. M.I.R. lib.5. cap.6. reg.62. Declaratur regula hæc definitione melioris conditionis d.l.4. §. fin. cum lege ſequente. Planè habet propoſita regula etiã ſuas exceptiones, quarum prima eſt: Niſi cùm duobus res vendita eſſet, vnus ex illis emptoribus meliorẽ conditionem offerat. reprobatur l. cum in diem.18. ff. de in diem addictione. Altera: Niſi vnus ex pluribus venditoribus meliorẽ conditionẽ offerat. reprobatur l.quod ſi.13. §. fin. ff. d.tt. Tertia: Niſi pupillus ſine tutoris authoritate meliorem conditionem offerat. reprobatur l. ſi venditor.14. §. ſed & ſi pupillus. ff. eod. tt. Quarta: Niſi ſeruus alienus meliorem conditionẽ offerat. reprobatur d. §. ſed & ſi pupillus. Quinta: Niſi ſeruus vel filius venditoris meliorem conditionem offerat. d. §. ſed & ſi pupillus. Sexta: Niſi dominus rei meliorem conditionem offerat. d.§. ſed & ſi pupillus. Septima: Niſi ſeruus qui liber putatur, meliorem conditionem offerat. reprobatur d. §. ſed & ſi pupillus, in fine. Octaua: Niſi is qui meliorem conditionem offert, ſoluendo nõ ſit. reprobatur d.l.14. §. ſed ſi neuter. & §. ſed & ſi pupillus, in fine. Huius exceptionis reprobatæ diſtinctio videtur eſſe: Niſi prior emptor eum qui ſoluendo non eſt, ſubiecerit. Sed reprobatur d.l.14.§.1. Nona exceptio: Niſi emptor aliũ ſubiecerit, qui meliorem conditionẽ offerat. reprobatur d. §.1. Decima: Niſi poſterior emptor non adferat meliorem conditionem. l.vbi autem.4. §. cum igitur, in fine. ff. de in diem addict. Concordat l.ſi venditor.14. in prin.ff.eod.tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi faciliorem precij ſolutionem, vel maturiorẽ adferat, vel lenioribus conditionib. emat. tunc enim,

quamuis precio nihil adijciat, meliorem tamen conditionem adferre videtur. d.l.4.§. melior. Altera: Niſi fructus à priore emptore percepti, ad venditorem redierint. reprobatur d.l.14.§.fin. Vndecima exceptio eſt: Niſi falſus emptor ſit ſubiectus. d.l.4.§. cum igitur. Duodecima: Niſi venditor aliam rem in poſteriore venditione adiecit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi prædio.15.§. ſi fundus. ff. de in diem addict. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi alia res priori rei venditæ adiecta minoris ſit, quàm id quod poſterior emptor precio adiecit. d.§. ſi fundus. Altera: Niſi venditor ſine dolo malo aliam rem priori poſtea adiecit. l.penult. ff.d.tt. Decimatertia exceptio: Niſi poſteriori emptori res etiã in diem ſit addicta. reprobatur l.quod aũt.11. in prin. ff. de in diem addict. Decimaquarta: Niſi poſteriori dies longior ad ſoluendum precium ſit data. l. ſi prædio.15.§.fin.ff. d.tt. Decimaquinta: Niſi mortuo venditore melior conditio adferatur. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.15. in prin. Decimaſexta: Niſi pars tantùm rei venditæ poſteriori emptori addicatur; vel vnus venditorum poſteriori ſuam partem addicere nolit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. quod autem.11. §.fin. cum duab. legib. ſequentib. ff. de in diem addictione. Decimaſeptima: Niſi res vendita ante allatã meliorem conditionem perierit. l.quoniam.3. ff.d.tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi aliquid ſuperſit ex re vendita. tunc enim meliore cõditione allata, nihilominus prior emptio reſolui poteſt. approbatur ſimul & diſtinguitur l.vbi autem.4.§.item Iulianus. ff.d.tt. Cuius duplicatio eſt: Niſi fructus tantùm ſuperſit ex re vendita vel partus. d.§.item Iulianus. Decimaoctaua exceptio eſt: Niſi prior emptor paratus ſit adijcere precio, quod poſterior adiecit. l. licet autem.7. cum lege ſequente. ff. de in diem addict. Decimanona: Niſi cum duæ res ſeparatim in diem addictæ eſſent, & vtraq; ſimul à poſteriore emptore ſit empta aucto precio: nõ appareat, vtrius precio ſit additum. l.cum duo.17. ff. d.tt. Viceſima: Niſi venditor nolit priorem emptionem reſolui. approbatur ſimul & diſtinguitur l.Sabinus.9. ff.d.tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ita conuenit, vt allata meliore conditione liceret emptori reſilire. d.l.9. Altera: Niſi creditor pignus in diem addixerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſed & ſi.10. ff.d.tt. Tertia: Niſi duob. vel plurib. vendentibus, vnus ex ijs nolit emptionem pro ſua parte reſolui. reprobatur l. quod autem.11.§. fin. ff.d.tt. Quarta: Niſi vno vel pluribus vendentibus, meliore conditione allata; pro parte emptionem reſolui nolint, pro parte velint. l.quod ſi.13. ff.eod.tt. Viceſimaprima exceptio eſt: Niſi pluribus rebus ſeparatim venditis, vnius precio adiectum ſit, alterius precio adiectũ non ſit. tunc enim eius emptio cuius precio adiectum non eſt, manet. l.cum duo.17. ff.eod.tt. Hæc de exceptionibus propoſitæ regulæ.

IIII. EVENTVS IN diem addictionis.

I. Regula: Re in diem addicta, emptor medio tempore dominus rei eſt, eamq; vindicare poteſt, & pignori dare. l.vbi autem.4.§.ſed & Marcellus. ff. de in diem addict. Concordat l.ſi quis.41. in prin. ff. de rei vendicat. M.I.R.lib.3.cap.13.reg.15.exc.3. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi melior cõditio ſit allata. d.l.41. in prin. Cui concordat d.§.ſed & Marcellus.

II. Regula: Emptor medio tempore rem vſucapere poterit. fructus lucratur, & periculum ad eum pertinet. approbatur ſimul & diſtinguitur l.2. cum duab. legib. ſequentib. ff. de in diem addictione. Concordat l.vbi autem.4.§.fundo. ff.d.tt.

III. Regula: Emptor medio tempore interdicto Quod vi aut clam, vti poteſt. d.l.4.§.idem Iulianus.

IV. Regula: Meliore cõditione allata, venditor eius priorem emptorem certiorare debet. l.neceſſe.8. ff. de in diem addict.

V. Regula: Meliore conditione allata, prior emptor fructus perceptos venditori reſtituere tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l.item quod dictum.6. l.ſi venditor.14.§.1. & §.fin. item l.vbi autem.4.§. fundo autem. ff.d.tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi melior conditio allata nõ ſit. d.l.6. Altera: Niſi prior emptor precio adijciat tantum, quantum adiecit emptor poſterior, & ita emptio prior non reſoluatur. reprobatur d.l.6.§.ſi quis. Concordat l.vlt. ff. de iure fiſci. Planè admittitur, ſi vtraq; addictio intra tempus meſſis vel vindemiarum ſit facta. d.l.vlt.

VI. Regula: Meliore cõditione allata, prior emptor actionem quam rei emptæ nomine habet, venditori reſtituere tenetur. approbatur exemplo l. vbi autem. 4.§.fundo. ff. de in diem addict. Concordat l.ſi quis. 41. in prin. ff. de rei vendic.

VII. Regula: Meliore conditione allata, prior emptor venditori de dolo & culpa tenetur. l.ſi venditor. 14.§.1. ff. de in diem addict.

VIII. Regula: Sed & meliore conditione allata, venditor priori emptori de ſumptibus factis tenetur. l.Imperator.16. ff.d.tt.

IX. Regula: Meliore cõditione allata, prior emptor de precio quod ſoluit, ſibi reſtituendo actionem habet nõ aduerſus poſteriorem emptorem, ſed aduerſus venditorem. l.vlt. ff.d.tt.

X. Regula: Meliore conditione allata, prior emptor furti nomine, quod ſeruus emptus fecit, actionem aduerſus venditorem non habet. l.inficiando.69.§.cum ſeruus. ff. de furtis.

XI. Regula: Præter rem venditam nihil poſteriorem emptorem ſequitur. l.ſi venditor.14.§.fin. ff. de in diem addict.

DE LEGE COMMISſoria. Cap. V.

I. GENVS HVIVS emptionis.

NOn eſt cõditionalis venditio, ſed pura, quæ ſub conditione reſoluitur. l.1. ff. de lege commiſſor. Concordat l.2.§. Sabinus. ff. pro emptore: M.I.R. d. except.3.

II. CAVSA, EX QVA HAEC ſpecies venditionis reſoluitur.

Si cum res vendita eſſet hoc pacto, vt nõ ſoluto intra certum diem precio, res eſſet inempta: pecunia intra diem ſtatutum ſoluta non ſit. Hæc regula ipſo

quidem iure ſubſiſtit: M.I.R.lib.5.cap.6.reg.12. exc. 17.& reg.59.verùm eius exceptio prima eſt: Niſi non ſtet per emptorem, quo minus ad diem pecunia ſoluatur. l.traiectitiæ.22.in fine.ff.de act.& oblig. Exemplum proponitur l.vlt.ff.de lege cõmiſſoria. Sunt etiã propoſitæ exceptionis ſpecies & exempla exceptiones aliquot proximè ſequẽtes. Planè propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi cum antea per venditorem factum eſſet, quo minus pecunia ſua die ſolueretur, poſtea venditore accipere parato, emptor in mora ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi &.51 §. quòd ſi fundum.ff.de act. empti. Secunda exceptio eſt: Niſi nemo ſit cui ſoluatur.d.l.vlt. Cõcordat l.ſi fundus.4. §.fin.ff.d.tt. Tertia: Niſi emptori à fiſco denunciatũ ſit ne ſolueret.d.l.vlt.ff.de lege commiſſoria. Quarta: Niſi emptor vt ſolueret, non fuerit interpellatus. reprobatur d.l.4.§.fin. Quinta: Niſi intra diẽ mortuo venditore, emptor filijs eius impuberib. tutor ſit datus.reprobatur l.Seius.10.in prin.ff.de reſcind.vendit. Sexta: Niſi cum conueniſſet etiam, vt non antè precium ſoluatur, quam venditor de euictione ſatiſdediſſet, venditor non ſatiſdederit. d.l.10. §. emptor. Septima: Niſi non multò poſt moram emptor precium offerat. reprobatur l.traiectitiæ.22. in fine. ff de act. & oblig. Octaua: Niſi poſt commiſſam legem venditor precium vel precij vſuras petierit.l.poſt diem.7.ff. de lege commiſſoria. Concordat l.commiſſoriæ.4. C. de pactis inter emptorem. l.Aemilius.38. §.diceb ã. ff. de minor.25.annis. Nona: Niſi poſt commiſſam legẽ venditor partem precij acceperit. l.de lege.6. § fin.ff. de lege cõmiſſoria. Decima: Niſi venditor malit valere venditionẽ, quàm reſolui. l.2. cum lege ſequente. ff.d tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi venditor commiſſoriam legem ſemel elegit, vel non ſtatim conſtituat, vtrum eam legem exercere, vel precium petere velit.l.ſi fundus.4.§.eleganter.ff.d.tt.

III. EVENTVS RESOLVtæ venditionis.

I.Regula: Res ſit inempta, & id quod ab emptore datum eſt, apud venditorẽ manet.l.de lege.6. in prin. ff.de lege commiſſoria. Concordat l.ſi fundus.4. §.ſed quod.ibi: cum precium.ff.d.tt.

II.Regula: Furti nomine, quod ſeruus inemptus factus emptori fecit, actio aduerſus venditorem non datur.l.inficiando.69.§.cum ſeruus.ff.de furtis.

DE ACTIONE QVAE VENDITOri *reſoluta venditione competit.*

Cauſæ ex quibus hæc actio competat?

III.Regula: Si intra diem conſtitutũ emptor precium non ſoluat, ex pacto venditori ad rem venditam recuperandam datur actio. quæ regula cum ſuis exceptionibus proponitur ſ.quæſt.2.

IV.Regula: Si res apud emptorẽ deterior ſit facta, eo quoq; nomine emptor vẽditori tenetur.l.ſi fundus. 4.in prin.ff.de lege commiſſoria.

V.Regula: Si res poſtea minoris vẽdita eſt, hoc quoque (ex pacto tamen ſpeciali) emptor venditori præſtabit. d.l.4.§.in commiſſoria. Concordat l.ſed Celſus.6.§.ſi fundus.ff.de contrab.empt.

Quid veniat in actione propoſita?

VI.Regula, De fructibus reſtituendis, proponitur l. lege.5.ff.de lege commiſſoria. M.I.R. d.cap.6.reg.60. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi emptor aliquã precij partem ſoluit.l.ſi fundus.4.§.ſed quod ait.ff.d.tt.

VII.Regula: Nec in eo quod acceſſurum rei venditæ dictum eſt, emptio conſiſtit. l.de lege.6. §.idem reſpondit.ff.d.tt.

Quæ ex propoſitis cauſis competat actio, quæq; eius adfinia ſint remedia?

VIII.Regula: Ex vẽdito actio competit. l. ſed Celſus.6. §.ſi fundus. ff.de contrab.empt. Concordat l.ſi fundus.4. in prin. ff.de lege commiſſ. item l.qui ea.3. C.de pactis inter emptorem.

IX.Regula: In venditoris arbitrio eſt, vtrum commiſſoria lege vti, an precium petere velit. approbatur ſimul & diſtinguitur ſ. quæſt.2. except.10. M.I.R. d. cap.6.reg.61.

DE HAEREDITATE vendita. Cap. VI.

I. DE ACTIONE EMPTI, *ſi hereditas vendita ſit.*

I. CAVSAE EX QVIBVS HAEC actio competit.

Prima regula: Si hereditas vẽdita ſit, emptori ad eam tradendã empti actio competit. l.qui filijfamiliâs.14.cũ lege ſequente. ff.de hered.vendita. M.I.R.d.cap.6.reg.51. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi viuentis hereditas venierit. l.1. ff. d.tt. M.I.R. d. reg.51.exc.1. Secũda: Niſi eius qui nõ eſt, nec fuit vnquã, hereditas venierit. d.l.1. l.cum hereditate.7. itẽ l.quod ſi.8.ibi: ſi nulla eſt ff.d.tt. Tertia: Niſi hereditas vendita ad venditorem non pertineat. reprobatur d.l.8. Quarta: Niſi nondũ certus de quantitate hereditatis, perſuaſus ab emptore eam tanquã exiguam vendidit, cũ eſſet magna. l.qui nondũ.4. C.de hered. vel act. vendita. Quinta: Niſi preciũ nondũ ſit ſolutũ. l.hereditat.12.ff.de hered.vend. Hæc de prima cauſa.

II.Regula: Si venditor quaſi heres hereditatem vendidit, cum ſibi ex S.C.Trebell.eſſet reſtituta: ad id quod emptoris intereſt, tenetur.l.ſi quaſi.16. ff.de hered.vendit.

III.Regula: Si venditor alienam hereditatẽ vendidit, ad ſe non pertinentem, eius æſtimationem debet, & in id quod emptoris intereſt, tenetur. l.quod ſi. 8.cum lege ſequẽte.ff.d.tt. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi ita venditio facta ſit, vt quod iuris eſſet venditori, id veniret.l.quod ſi.10. cum lege ſequẽte. & l.quod ſi ſit.13 ff.d.tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi venditor ſciens nihil ad ſe pertinere, ita vendiderit. l. hoc autem.12.ff.eod.tt.

II. QVID ET QVANTVM VENIAT in actione propoſita?

IIII.Regula: Quanta eſt hereditas, tanta præſtanda. approbatur ſimul & diſtinguitur l.qui filijfamiliâs.14.in fine, cum lege ſequente. ff.de hereditate vendita.

V.Regula: Id quod tempore venditionis in here-

ditate.

ditate eſt, videtur veniſſe. approbatur ſimul & diſtinguitur l.2.§.1.ff.de hæred.vend.

V I Regula: Id de quo actum eſt, vendita hæreditate debetur. d.§.1.l.niſi.15.item l.vlt.ff.d.tt.

V I I. Regula: Id quod ad venditorem occaſione hæreditatis venditæ peruenit, debetur. l.2.§.1.ff.de hæred. vend. Declaratur regula propoſita d.l.2.§.perueniſſe. M.I.R.d.cap.6.reg.53. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi cum inſtitutus hæres etiam impuberi teſtatoris filio ſubſtitutus eſſet, & hæreditatem teſtatoris vendidiſſet: ex impuberis hæreditate ad eum peruenerit. d.l.2.§.illud poteſt. Cuius replicatio eſt: Niſi aliud conuenerit. d.§.illud poteſt. verſic. planè. Altera exceptio eſt: Niſi venditor hæreditatis indebitum exegit. d.l.2.§.ſolet quæri. Tertia exceptio eſt: Niſi ob vim ſibi, vel furtum in re hæreditaria factum venditor pœnam ſit conſecutus. l.venditor.21.§.fin.ff.de hæredit.vend. Quarta: Niſi fundi hæreditarij occaſione, quem in venditione hæreditatis excepit venditor, adquiſiuit. reprobatur l.vlt.ff.d.tt. Quinta: Niſi poſt venditam hæreditatem ad venditorem peruenerit. reprobatur l.2.§.non tantùm.ff.de hæred.vend. Sexta: Niſi venditor id quod ad ſe peruenit, rurſus perdidit vel alienauit. d.l.2.§.illud tenendum. & §.non tantùm, in fine. l.ſi venditor.3. item l.venditor.21. in fin. ff. eod.tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi dolo vel culpa venditoris res perierit. d.l.3. Concordat d.§.non tantùm. ibi: ſed etſi quid. item ibi: ſed etſi non dolo malo. Altera replicatio eſt: Niſi non debitum ſoluerit venditor. d.l.2.§.ſolet quæri. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi condemnatus indebitum ſoluerit. d.§.ſolet quæri, in fine. Tertia replicatio eſt: Niſi vendidit aliquid ex hæreditate venditor. hoc enim caſu nihilominus tenetur. l.venditor.21.ff.de hæred.vendit. Concordat l.qui tibi.6. C.d.tt. Huius replicationis duplicatio videtur eſſe: Niſi ante venditam hæreditatem res à venditore vendita ſit. ſed reprobatur l.2.§.perueniſſe, in fin.ff.eod.tt. Quarta replicatio eſt: Niſi donauit venditor. d.l.2.§.illud tenendum, in fin. Quinta: Niſi aliquid ex re quæ perijt ſuperſit. hoc enim præſtandum. approbatur exemplo l.venditor.21.§.fin.ff. de hæred.vendita.

V I I I. Regula, De eo quod ad venditorem non peruenit. Id non debetur. Quæ regula ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius exceptio prima eſt: Niſi ad heredem venditoris peruenerit. l.2.§.non tantùm.ff.d.tt. Altera: Niſi dolo malo venditoris factum ſit, quo minus ad eum perueniret. d.§.non tantùm. Tertia: Niſi culpa venditoris factum ſit, quo minus ad ſe perueniret. d.§.non tantùm, in fin. Concordat item d.l.21. ibi: at cum hæreditas, in fine. Quarta: Niſi actiones ſuas venditor quas habet, non præſtat. d.l.2.§.perueniſſe. De qua re vide plura ĩ.reg.prox.

I X. Regula, De actionib. quas venditor habet, emptori præſtandis, proponitur d.§.perueniſſe. Concordat l.venditor.21.§.fin.ff.d.tt. Huius regulæ exceptio videtur eſſe: Niſi venditor ipſe adquiſierit actiones. Sed reprobatur d.l.2.§.non ſolùm.

X. Regula, De eo quod venditor defuncto vel hæreditati debuit, præſtando, proponitur l.ſi hæreditatem.20.ff.de hæred.vend. Concordat l.2.§.illud quæſitum.ff.eod.tt.M.I.R.d.cap.6.reg.57.

X I. Regula, De ipſa re hæreditaria, & precio eius: vtrum debeatur? Regulariter quidem ipſa res, non rei precium debetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l.venditor.21.ff.de hæred.vendit. Planè huius regulæ exceptio eſt: Niſi venditor alij rem hæreditariam vendidit. tunc enim non rem, ſed preciũ debet, d.l.21.verſ. & ſiquidem ſi poſtea. Concordat l.2.§.perueniſſe, in fin.ff.d.tt. Cuius replicatio eſt: Niſi non ante, ſed poſt hæreditatem venditam rem hæreditariam vendidit. tunc enim non precium, ſed rem ipſam debet, vel id quod emptoris intereſt. d.l.21.verſ.quod ſi anteceſſit. & §.quid ſi rem. item l.qui tibi.6.C.eod.tt.

II. RELIQVI EVENTVS hæreditatis venditæ.

Hactenus de actione empti, quæ vendita hæreditate competit, eſt dictum: ſequuntur nunc reliqui huius venditionis effectus.

X I I. Regula: Si venditor hæreditatis nomine quid præſtitit, hoc imputare emptori poteſt, vel ab eo repetere. Quæ regula approbatur quidem ipſo iure, verùm eius exceptio prima eſt: Niſi indebitum quid venditor ſoluerit. l.2.§.ſolet.ff.de hæredit.vendita. Huius replicationem vide d.§.ſolet, in fine. Altera exceptio eſt: Niſi venditor ex ſuo facto condemnatus præſtitit, non tanquam hæres: puta ex venditione quam fecit. d.l.2.§.denique ſi rem. Concordat l.ſi ex plurib.18.in fin.ff.d.tt. Huius replicatio eſt: Niſi precium rei venditæ emptori hæreditatis ſit ſolutum. d.§.deniq;. Tertia exceptio eſt: Niſi alius, non venditor præſtitit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi alius nomine venditoris præſtitit. d.l.2.§.ſiue ipſe. Quarta: Niſi venditori nihil abſit. d.§.ſiue ipſe. Quinta: Niſi eius rei nomine, quam venditor in venditione hæreditatis excepit, quid præſtitit. approbatur ſimul & diſtinguitur exemplo d.l.2.§.apud Iulianum. Aliud exemplum proponitur d.l.2.§.ſi vẽditor. Sexta: Niſi cum venditor hæreditatis emptori quoq; poſtea hæres extitiſſet, eiuſq; etiam hæreditatem vendidiſſet: prioris hæreditatis nomine quid præſtitit. reprobatur d.l.2.§.ſi Titius. Septima: Niſi publici vectigalis vel tributorum nomine præſtitit. reprobatur d.l.2.§.ſi quid publici. Octaua: Niſi in funus teſtatoris venditor impendit. reprobatur d.l.2.§.quid ſi funere. Nona: Niſi venditor nondum præſtiterit, ſed ſe obligauerit tantùm. reprobatur d.l.2.§.fin. Decima: Niſi cum pro parte hæres in ſolidum æs alienum hæreditarium ſoluiſſet, & hæreditatem vendidiſſet: non à cohæredibus, ſed ab emptore hæreditatis id quod ſoluit, repetat. reprobatur l.ſi ex pluribus.18.ff.de hæredit. vendita.

X I I I. Regula: Si defunctus venditori quid debuit, hoc ab emptore poteſt repetere. approbatur ſimul & diſtinguitur l.2.§.cum quis. & §.ſi Titius, in fin. & l.hæreditatem.24.ff.d.tt. item l.ſi is.45.ff.de condict.indebiti.

X I I I I. Regula: Seruitutes per aditionem venditoris confuſæ, venditori ab emptore ſunt reſtituendæ. l.2.§.cum quis, in fin.ff.de hæred.vendita.

Ss 4

XV. Regula: Sicut lucrum, ita damnũ & onus hæreditarium omne ad emptorem pertinet. l.2.§.ſicuti. ff.d.tt. Planè propoſita regula exceptio eſt: quòd venditor hæres actiones hæreditarias excipere debeat, quamuis venditi actione conſequi poſſit, vt id quod eo nomine præſtitit, ſibi ab emptore reſtituatur. l. 2. C.eod.tt. M.I.R. d.cap.6.reg.56. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi in venditione nominatim conuenerit, vt emptor creditorib. hæreditarijs ſatiſfaceret. reprobatur d.l.2. in fin. Altera: Niſi fiſcus hæreditatem vendiderit. l.1. C.eod.tt.

XVI. Regula: Neque plus neq; minus iuris emptor habet, quàm hæres venditor. l.2.in prin. ff.de hæred. vendita. Concordat l.emptor.5.C.eod.tt. M.I.R. d. cap.6.reg.55.

XVII. Regula: Emptor ſuo ſumptu & periculo res hæreditarias à poſſeſſoribus perſequitur. l.1.C.de euictionibus.

DE ACTIONE VENDITA. *Cap. VII.*

I. CAVSAE EX QVIBVS actione vendita empti datur actio?

PRima cauſa: Si nomen venditum ſit, ad actionem cedendam agi poteſt. Quæ cauſa ipſo quidem iure ſubſiſtit, M.I.R.d.cap.6.reg.58. verùm eius exceptio prima videtur: Niſi in diem vel ſub conditione debitor ſit is cuius nomen venit. ſed reprobatur l.nomina.17.ff.de hæred.vend. Concordat l.multum. 19.ff.eod.tt. M.I.R.d.reg.58. except.1. Altera exceptio eſt: Niſi cum ſub conditione venditio facta eſſet, conditio defecerit. d.l.19. Tertia: Niſi is cuius nomen venit, venditioni non conſentiat. reprobatur l. nominis.3. C. de hæred. vendita. Concordat iiſdem verbis l.1.in fin.C.de nouat.& delegat. Quarta: Niſi actio ſit litigioſa quæ venit. approbatur ſimul & diſtinguitur š.lib.15.cap.4.reg.6.except.2.replic.4.

II. Cauſa: Si is cuius nomen venit, venditoris debitor non ſit, vel exceptione defendi poſſit. l.ſi nomen. 4.cum l.ſequente. ff.de hæred.vel action.vendita. l.ſi plus.74.§.fin.ff.de euictione. item l.apud Celſum.4. §.quòd ſi is.ff.de doli mali except.

III. Cauſa: Si is cuius nomen venit, ſoluendo non ſit. reprobatur d.l.4.in princ. ff. de hæred. vel action. vend.d.l.74.§.fin. item l.periculum.30. ff.de pignor. & hypoth. Planè admittitur primùm quidem, ſi venditor ſciens nomen non eſſe ſoluendo, id vendiderit eo diſſimulato.d.l.74.§.fin. Deinde, ſi conuenit vt venditor præſtet, ſi nomen ſoluendo non ſit. d. l.4. ff. de hæreditate vendita.

II. QVID VENIAT IN EMPTI actionem nomine vendito?

I. Regula: Omne ius quod venditor habet tam aduerſus reum, quàm aduerſus interceſſores eius, emptori cedere tenetur. l.venditor.23.in princ.ff.de hæred. vendita. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi aliter conuenit. d.l. 23

II. Regula: Etiam pignus & eius perſecutio emptori præſtanda. l.emptori.6.ff.d.tt. Concordat l.ex nominis.8.C.eod.tt.

III. Regula: Filijfamiliâs nomine vendito, etiam aduerſus patrem actio cedenda eſt. l.qui filijfamiliâs. 14.in prin.ff.de hæred.vendita.

IIII. Regula: Quidquid à debitore conſecutus eſt venditor vel exactione vel compenſatione, id emptori reſtituere compellitur. l. venditor. 23. §. fin. ff. de hæred.vendita.

III. EVENTVS RELIQVI actionis venditæ?

I. Regula: Emptori aduerſus debitorem cuius nomen emit, competit actio. approbatur ſimul & diſtinguitur š.lib.15.cap.4.reg.6.except.2.

II. Regula: Periculum pignorum nominis venditi ad emptorem pertinet. l. periculum.30. ff. de pignor. & hypothec.

SI MANCIPIVM ITA VENIERIT, vt exportetur, &c. *Cap. VIII.*

I. CAVSA ACTIONIS VENDITI, ſi ſeruus ita vt exportetur, venierit.

SI cum ſeruus vt exportetur, vel in aliquo loco moretur, venierit, contra legem venditionis fiat: ex vendito competit actio, vel manus iniectio. Quæ cauſa ſeu regula approbatur quidem ipſo iure, verùm eius exceptio prima eſt: Niſi venditor legem venditionis remiſerit. l.1.ff.de ſeruis exportandis. Concordat l.2.in fine. C. ſi ſeruus exportandus veneat. Altera exceptio eſt: Niſi ſeruus qui exportandus venit, manumiſſus ſit. reprobatur l.1. & l. ancilla. 3. C. d. tt. Tertia: Niſi ſeruus contra voluntatem emptoris in locum interdictum fugerit. l.Titius.9.in prin. ff.de ſeruis exportandis. Huius replicatio eſt: Niſi voluntate ſecundi emptoris ſeruus in locum interdictum fugerit. d.l.9. Quarta: Niſi ſine ſtipulatione de pœna præſtanda conuenit, ſi aliter factum fuerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſeruus.7.ff.d. tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi paciſcentis interſit. d.l.7. Altera: Niſi in gratiam ſerui venditor pactus ſit. d.l.7. Quinta exceptio eſt: Niſi alibi quàm vnde exportandus venit, ſeruus moretur. approbatur exemplo l.2.ff.de ſeruis exportandis. Huius replicatio eſt: Niſi à minoribus exportandis in maioribus moretur. approbatur exemplo l.cui pacto. 5. ff. eod.tt. Alio l.vltim. C.ſi ſeruus exportandus veneat. Sexta exceptio eſt: Niſi prior venditor manus iniectionem, ſi contrà fiat, pactus ſit, alter libertatem. hoc enim caſu libertas præualet manus iniectioni. l.Titius.9.§.fin. ff.de ſeruis exportandis.

II. QVIBVS COMPETIT actio vel manus iniectio?

I. Regula, De priore & poſteriore venditore, vtri competat, definitur d.l.9. §. quòd ſi voluntate. Vide item ĩ.lib.prox.cap.17.quæſt.2.except.2.

II. Regula, De venditore & fiſco. Regulariter quidem venditori, non fiſco, competit iniectio manus, ſi contra venditionem factum ſit: vt ex š.propoſitis conſtat. Verùm eius exceptio prima eſt: Niſi cum ſeruus exportandus veniſſet, is manumiſſus ſit. poſteaquam eo loco, vnde exportandus erat, moretur. hoc enim ca-

ſu non

ſu non venditori, ſed fiſco manus iniectio competit l. 1. C. ſi ſeruus exportandus veneat. Altera exceptio eſt: Niſi venditor pœnam, non manus iniectionem pactus ſit. tunc enim venditori quidem pœna perſecutio, fiſco autem manus iniectio competit. l. 2. C. eod. tt. Hæc de venditione ſub modo, vt exportetur, facta: de venditione autem, vt manumittatur, vide ſ. lib. 6. cap. 8. except. 29. Poſtremò de venditione, ne ancilla vendita proſtituatur, & alijs ſimilibus, vide j. eod. libro, cap. 16. quæſt. 1. cauſa 3. item ĩ. lib. 19. cap. 4. cauſa 16.

DE RERVM PERMVTAtione. Cap. IX.

I. GENVS PERMVTAtionis, & ſimile.

P*Rima regula: Species emptionis & venditionis vetuſtiſſima eſt permutatio. approbatur Inſtit. de empt. & vendit. §. item precium. ibi: vnde illud. Planè permutatio hodie venditionis ſpecies non eſt, ſed contractus peculiaris & innominatus, vt patet per ea quæ proponuntur j. quæſt. proxim. item per ea quæ dicta ſunt ſ. cap. 1. quæſt. 3. reg. 1.*

II. Regula, Permutatio vicina eſt emptioni. l. 2. ff. de rerum permutat.

III. Regula: Permutatio vicem emptionis obtinet, eſtq́ bonæ fidei. l. 2. C. de rerum permutat.

IIII. Regula: Permutatio emptioni ſimilis eſt. l. vlt. ff. quib. ex cauſis in poſſeſ. eatur.

II. DIFFERENTIAE EMPTIOnis & permutationis.

I. Regula: In emptione & venditione alius emptor eſt, alius venditor: in permutatione non item. l. 1. in prin. ff. de rerum permutat. Concordat l. 1. §. ſed verior. ff. de contrah. empt.

II. Regula: In emptione & venditione aliud preciũ eſt, aliud merx: in permutatione vtrunq́ aut precium, aut merx eſt d. l. 1. d. §. ſed verior. item Inſtit. de empt. & vendit. §. item precium.

III. Regula: In emptione & venditione emptor quidem neceſſe habet precium venditoris facere, venditor autem non habet neceſſe rem emptoris facere. In permutatione verò aut vtriuſq́ rem fieri oportet, ſi vtrunque precium ſit: aut neutrius fieri poteſt, ſi vtrunq́ merx ſit. l. 1. §. multumq́ differunt. ff. de rerum permutat.

IIII. Regula: Emptio & venditio ſolo conſenſu perficitur, permutatio verò non niſi re tradita. d. l. 1. §. item emptio ac venditio.

III. CAVSAE, EX QVIBVS re permutata competit actio?

I. Cauſa: Si aduerſarius rem non tradat, competit actio. d. l. 1. §. fin. Concordant ea quæ propoſita ſunt j. quæſt. 5.

II. Cauſa: Si ſeruus datus non ſit ſanus, vel furtis noxijsq́ non ſolutus, vel fugitiuus ſit. l. 2. ff. de rerum permutat.

III. Cauſa: Si res data euicta ſit. l. 1. §. vnde ſi ea res. ff. eod. tt. l. 1. C. eod. tt. l. ſi permutationis. 29. C. de euictionib. item l. naturalis. 5. §. ſed ſi dedi. ff. de præſcriptis verbis.

Exceptiones præcedentium cauſarum generales.

I. Exceptio: Niſi nudo pacto ſine traditione vel ſtipulatione de rebus permutandis conuenerit. l. ex placito. 3. C. de rerum permutat. Concordat l. 1. §. item emptio. ff. eod. tt. M. I. R. lib. 5. cap. 8. reg. 4.

II. Exceptio: Niſi res aliena ſit permutata. d. l. 1. §. ideo Pedius.

III. Exceptio: Niſi res permutata perierit. l. naturaliter. 5. §. & ſiquidem. ibi: ſed ſi ſcyphos. ff. de præſcriptis verbis.

IIII. ADVERSVS QVOS RE permutata competit actio?

De hærede eius cui res permutationis cauſa tradita eſt, & ſingulari ſucceſſore, proponitur l. cum precib. 4. C. de rerum permutat.

V. QVID VENIAT IN actione propoſita?

Non quantum actoris intereſt, ſed vt vel placitũ ſtetur, vel res tradita reddatur. d. l. 4. l. quoniam. 5. & l. emptionem. 7. C. d. tt. item l. 1. §. fin. ff. de rerum permutat. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi res permutationis cauſa accepta, venalis fuerat, eaq́ ſit euicta. tunc enim ad intereſſe actio datur. l. 1. C. d. tt. Altera: Niſi actor ad intereſſe, quàm ad rem ipſam agere malit. l. naturaliter. 5. §. & ſiquidem. ibi: in qua actione. ff. de præſcriptis verbis.

VI. QVAE COMPETAT Actio, quæq́ eius adfinia ſint remedia?

I. Regula: Ex permutatione regulariter præſcriptis verbis vel in factum actio competit. d. §. & ſiquidem. Cui concordat l. 1. §. vnde ſi ea res. ff. de rerum permutat. item l. cum precibus. 4. in fin. C. eod. tt.

II. Regula: Si ſtipulatio interuenit, ex ſtipulatu actio eſt. d. l. 4.

III. Regula: In rem actio non competit. d. l. 4.

IIII. Regula: Etiam condictio datur ob cauſam dati, cauſa non ſecuta. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. prox. Hæc de emptione & venditione tam in genere quàm in ſpecie ſint dicta. Sequuntur nunc actiones exinde competentes.

DE ACTIONE EMPTI. Cap. X.

I. CAVSAE, EX QVIBVS empti actio competit.

C*Auſas actionis ex empto hic intellige non ipſam emptionem, de qua ſ. ſatis eſt dictum: ſed ea quæ venditor emptori ratione emptionis debet præſtare. Nam ijs non præſtitis, ex empto actio competere incipit. l. ex empto. 11. in prin. ff. de actionibus empti.*

I. Cauſa: Si aliquid inter ementem vendentemq́ conuenit, ad hoc præſtandum venditor ex empto actione poteſt conueniri. d. l. 11. in prin. l. 2. in prin. item l. tenetur. 6. §. penult. ff. eod. tt.

II. Cauſa: Si venditor dolo egit, & contra bonam fidem. d. §. penult. l. quæro. 39. in fin. ff. eod. tt. item l. ſi cum fundum. 61. §. ferè aliquis. ff. de contrah. empt. Declaratur cauſa propoſita definitione doli mali, l.

ea quæ.43.§.fin.ff.d.tt. Exemplum proponitur l.1.§.1.ff.de action.empt.item aliud l.ex empto.11.§.deniq; ad.ibi:qui autem alienum.ff.eod.tt. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi nihil interſit emptoris, approbatur exemplo l.fundum.7.ff.eod.tt.

III. Cauſa: Si venditor rem venditam non tradat. l.1. in prin. ff. de action.empti. d.l.11. §.1. & §. & ex empto.M.I.R.lib.5.cap.6.reg.16.

IIII. Cauſa: Si venditor rem venditam ſuo tempore non tradat. l.cum venditorem.10. C.de actione empti.

V. Cauſa: Si venditor rei conditionem vel vitium diſſimulat, aut obſcurè loquitur.l.ea quæ.43.§.fin.ff. de contrah.empt.M.I.R.d.cap.6.reg.14. Huius proponitur exemplum l.ſi ſterilis.21.§.1.ff.act.empt. Aliud l.Iulianus.13.§.idem Iulianus. ff.eod.tt. Aliud l. quæro.39.ff.eod.tt. Aliud l.ſi poſt.9.in fin. ff.de periculo & commodo rei venditæ. Item aliud l. ædiles aiunt.38.§. idem refert Ofilium.ff.de ædilitio edicto. Huius cauſæ ſpecies ſunt cauſæ aliquot ſequentes. Sed & de ea vide plura ĩ.cap.12.

VI. Cauſa: Si ſeruitutem quæ prædio vendito debetur, venditor non indicauit, vel obſcurè indicauit, vel negauit. l.1.§.venditor.ff.de actione empti. Concordat l.in vendendo.66.§.ſi cum ſeruitus.ff.de contrah.empt. item l.qui libertatis.69.§.ſed & ſi quis. ibi: ſic & qui fundum.ff. de euictione. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi venditor ignorauit ſeruitutem prædio deberi. d.§.venditor. Concordat l.ſi ſterilis.21.§.1.ff.de action. empti. Altera: Niſi emptor ſciuit prædio ſeruitutem deberi.d.§.venditor.

VII. Cauſa: Si ſeruitutem vel præſtationem, quæ à prædio vendito debetur, venditor non indicauit, vel obſcurè indicauit. l.ſi quis.35.ff. de action. empti & venditi. l.quæro.39. ibi: cum hoc & apud veteres. & l.in venditione.41.ff.eod.tt. item l.ſi arborem.16.§. hac lex.ff.de ſeruitut.vrbanor.prædiorum. M.I.R. d. reg.14.

VIII. Cauſa: Si venditor fines & iura fundi venditi non oſtendit, vel inſtrumenta de ijs non exhibet. l.Titius heres.48.ff.de act.empti. Concordat l.creditor.52.in prin.ff.eod.tt.

IX. Cauſa: Si venditor in vendendo fundo confinem celauit.l.quod ſæpe.55.§.fin. ff.de cõtrah.empt. Planè cauſa propoſita in ſpecie quidem propoſita admittitur, ſi ſcilicet emptor certioratus prædium empturus non fuiſſet: alioquin regulariter reprobatur l. cum ſeruo.63.§.fin.ff.eod.tt.

X. Cauſa: Si venditor in venditione ſerui nationem eius non indicauit. l.quod ſi nolit.31.§.qui mancipia.ff.de ædilitio edicto.

XI. Cauſa: Si venditor ſciens rem alienam vendidit.approbatur ſimul & diſtinguitur ĩ.cap.14.

XII. Cauſa: Si creditor quaſi rem ſibi pignoris iure obligatam vendiderit, quæ obligata non eſt. l. ex empto.11.§.ſententiam.ibi:dolum planè.ff.de action. empti. & l.2. ibi: vel etiam dolo. C. creditorem euictionem, &c. De qua re vide ſ̃.lib.prox.cap.15.quæſt. 6.reg.2.except.3.

XIII. Cauſa: Si rem ſacram, ſanctam, religioſam, publicam, vel liberum hominem quis ſciens vendiderit.l.qui officij.62.§.qui neſciens.ff.de contrah.empt. Inſtit.de empt.& venditione.§.fin. item l.oſſa.8.§.1. ff.de religioſis.

XIIII. Cauſa: Si rem emptoris, vel emptori debitam quis ſciens ei vendat.l.cui res.29.ff.de action.empti. Concordat l.huiuſmodi.81.§. qui ſeruum.ff.de legat.1.

XV. Cauſa: Si res non integra vendita ſit, vel tradita. l.tenetur.6.§.ſi vas. ff. de action. empti. l.quidquid.27.& l.ſi ſeruum.54.§.fin. ff.eod.tt. item l.proinde.33. ff. de ædilitio edicto. M.I.R. d.cap.6. reg.17. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi non certum corpus, ſed hæreditas, peculium vel quid ſimile venierit. hoc enim caſu res hæreditariæ vel peculiares tales præſtandæ, quales ſunt.d.l.33. Altera: Niſi conuenit, vt qualiſcunque res ſit, præſtetur. l.ſi ſeruus. 54. §.fin.ff.de action.empti & venditi.

XVI. Cauſa: Si venditor interpolata pro nouis vendidit, vel orichalcum pro auro. l.Labeo.45. ff.de contrahen.empt.

XVII. Cauſa: Si venditor partum ex ancilla ſterili vel annoſa vendiderit. l.ſi ſterilis.21. in prin. ff.de action.empti.

XVIII. Cauſa: Si quis ſeruum furem, fugitiuum vel noxium vendiderit. l.ſi ſeruum.4.in prin.l.ex empto.11.§.etiamſi. item l.Iulianus.13.§. item qui furem.ff.d.tt. Huius cauſæ exceptio prima: Niſi emptor ſerui nomine noxali iudicio conuentus, eum non defenderit. reprobatur d.l.11.§. idem libro. Altera: Niſi alienus ſeruus ſit, qui venditus eſt. reprobatur d. §.etiamſi. l.iuſtiſſimè.44.§.fin. ff.de ædilitio edicto. Concordant item ea quæ propoſita ſunt ĩ. capite 4. quæſt.3.except.gener.5. Plura de cauſa propoſita vide ĩ.cap.12.quæſt.3.cauſa 2.cum ſequentib.

XIX. Cauſa: Si mulier pro virgine venierit. l. ex empto.11.§.ſi quis virginem.ff.de action.empti.

XX. Cauſa: Si cùm ſeruo vendito fideicommiſſaria libertas deberetur, venditor emptori id non indicauit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.Titius.43. cum duab.ll.ſequentib.ff.eod.tt.

XXI. Cauſa: Si venditor in vendendo ſtatulibero conditionem, ſub qua libertas illi relicta eſt, non indicauit. l.qui libertatis.69.§.ſed etſi quis.ff.de euictione. Concordat l.ſtatuliberum.9.§.1.ff.de ſtatuliberis. Plura de hac cauſa vide ĩ.cap.14.cauſa 4.

XXII. Cauſa: Si venditor ſtatuliberum ſub conditione decem dandorum venditum, dixerit viginti dare iuſſum.l.ſi hæres.10.ff.de ſtatuliberis. Concordat l.ſi duorum.42.in fin.ff.de action.empti.

XXIII. Cauſa: Si venditor mentitus eſt, quo pluris rem venderet. l.Iulianus.13.§.ſi venditor. ff.d.tt. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi id quod venditor dixit, palam appareat falſum.l.ea quæ.43.in prin.ff.de contrah.empt. Plura de cauſa propoſita vide ĩ. cap.12. quæſt.3.cauſa 9.

XXIIII. Cauſa: Si modus agri venditi minor inueniatur, quàm dixit venditor.l.2.in prin. ff. de act. empti.l.ſi ſeruum.4.§.ſi modus.ff.d.tt.l.qui fundum. 45.ff.de euictione. l.qui libertatis.69.§.fin. ff.eod.tt. item l.tenetur.6.§.ſi vas.ff.de action.empt. Propoſitæ cauſæ exceptio prima: Niſi venditor ignorauerit

minorem

minorem agri modum eſſe. reprobatur d.l.6. in prin. Planè admittitur in caſu l.Iulianus.13. §.ſi Titius, in fin.ff.eod.tt. Altera exceptio: Niſi poſt venditionem id quod modo dicto deeſt, per alluuionem adcreuerit. reprobatur quidem, ſub conditione tamen, d. §.ſi Titius. Tertia: Niſi cum duos fundos vendidiſſet venditor, dixerit alterius modum maiorem, alterius minorem: vt nihilominus modus duorum fundorum concurrat cum eo quem dixit. l. ſi duorum. 42. ff. d. tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi in deteriore fundo plus ſit quàm dictum eſt, minus autem in fundo meliore. l.ſi in qualitate.22.ff.eod.tt. d.l.42. in fin. item l.ſi fundo.34.ff.eod.tt. Quarta propoſita cauſæ exceptio eſt: Niſi cum inter emptorem & venditorem conueniſſet, vt emptor intra certum tempus fundum metiretur, & de modo eius renũciaret: poſt tempus de minore modo renunciet. approbatur ſimul & diſtinguitur l.qui fundum.40. in prin. ff.de contrah. empt. Huius replicatio eſt: Niſi menſura quidem faciendæ certum tempus ſit præſtitutum, non autem renunciatum. d.l.40.

XXV. Cauſa: Si minor fundi capitatio à venditore eſt dicta. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi minor.9.C.de action.empti.

XXVI. Cauſa: Si in qualitate iugerum captio eſt. l.ſi fundo.34.ff.d.tt.

XXVII. Cauſa: Si venditor decipiendi emptoris cauſa imaginarium colonum ſuppoſuit. l.qui per colluſionem.49.in prin.ff.eod.tt.

XXVIII. Cauſa: Si id quod venditor rei venditæ acceſſurum dixit, non accedat. l.ex empto.11. §.ſi quis rem.ff.de action.empti. l.ſi quis.26.cum l.ſeq. item l.tenetur.6.§.ſi tibi iter, in fin.ff.d.tt.

XXIX. Cauſa: Si venditor ſeruum prædium tradidit, quod liberum tradere debebat. l.ſi tibi.8.ff.de action.empti. Concordat l.& eleganter.7.§.non ſolùm.ff.de dolo malo. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi venditor prædium ſeruum fore dixerit. l.ſi quis.6.§.ſi in venditione.ff.communia prædiorum.

XXX. Cauſa: Si venditor emptorem minorib. ponderibus circumſcripſit. l.ſi quis.32.ff.de actionib.empti. Concordat l.hodie.32.§.venditor.ff.ad legem Cornel.de falſis.

XXXI. Cauſa: Si iactu empto venditor rete iactare, vel id quod extraxit, emptori dare nolit. l.ſi iactum.12.ff.de action.empti.

XXXII. Cauſa: Si venditor conditionem, ſub qua venditio facta eſt, implere nolit. reprobatur l.cum ab eo.41.ff.de contrab.empt. Planè admittitur in caſu, de quo d.l.41.

XXXIII. Cauſa: Si dolo vel culpa venditoris res empta perierit, vel deterior ſit facta. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.cap.2.except.18. cum exceptionibus ſequentibus.

XXXIIII. Cauſa: Si venditor vinum venditum effudit. Hæc cauſa approbatur quidem ipſo iure, verùm eius exceptio eſt: Niſi emptor vinum non auferat. approbatur ſimul & diſtinguitur l.1.§.licet.ff.de periculo & commodo rei venditæ. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi dolia ad vindemiam vẽditori nondum ſint neceſſaria. d.l.1.§.ſi doliare. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi de certo tempore admetiendi & tradendi vini inter emptorem & venditorem conuenerit. d.§.ſi doliare. & d.§.licet. Secunda: Niſi interſit venditoris vacuata eſſe vaſa. d.§.licet. ibi: ſed ita demum ſi interfuit. Concordat l.2.in prin.ff.d.tt.

XXXV. Cauſa: Si venditor ſeruum venditum manumiſit. l.ſi ancillam.11.C.de action.empti. Concordat l.ſi quis.23.ff.eod.tt.

XXXVI. Cauſa: Si damnum in re vendita vẽditor dedit. l.& eleganter.7.§.non ſolùm.ff.de dolo malo.

XXXVII. Cauſa: Si fructu vel partu futuro empto, venditor faciat ne naſcatur. l.nec emptio.8.in prin.ibi: ſed ſi id egerit.ff.de contrah.empti.

XXXVIII. Cauſa: Si venditor rem alij obligatam non liberat. l.creditor.52.§.prædium ff.de action.empti. l.ex prædijs.5.C.de euictionibus. item l.cum ab eo.41.ff.de contrah.empt.

XXXIX. Cauſa: Si cùm prædio vendito venditor mercedem à conductore præſtandam acceſſuram dixiſſet, & à ſe exigendam: dolo vel culpa in ea mercede exigenda ſit verſatus. l.ſi cum fundum.68.in prin.ff.de contrab.empt. l.Iulianus.13.§.in his.ff.de action.empti.

XL. Cauſa: Si loco ſepulchri vendito, vẽditor propius eum locum ædificet. l.tenetur.6.§.ſi locum.ff.de action.empt.

XLI. Cauſa: Si per venditorem factum ſit, quo minus emptor rem poßideat. l.ſi cum fundum.68.§.ferè.ff.de contrab.empt.

XLII. Cauſa: Si res empta emptori euincatur, vel poſſeßio auocetur. l.ratio.3.in prin.ff.de action.empti. Plura de hac re vide ĩ.cap.14 & 15.

XLIII. Cauſa: Si res empta ante traditionem fuerit publicata. l.ſi fundus.33.§.nam etſi vendideris.ff.locati.

XLIIII. Cauſa: Si alius in poſſeßionem rei emptæ miſſus ſit. l.2.ff.de action.empti.

XLV. Cauſa: Si venditor emptorem in poſſeßione potiorem non præſtet. l.ex empto.11.§.idem Neratius.ff.eod.tt. Concordat l.1.§.fin.C.creditorem euictionem non debere. M.I.R.d.cap.6.reg.18.

XLVI. Cauſa: Si emptor ſerui empti nomine noxali iudicio conuentus & condemnatus ſit. d.l.11.§.idem libro.

XLVII. Cauſa: Si cum venditor inquilino habitationem, vel colono ad tempus vſumfructum prædij excepiſſet, is colonus vel inquilinus emptori damnum in re dederit. l.Iulianus.13.§ penult.ff.de act.empti.

XLVIII. Cauſa: Si ante domus traditionem venditor damni infecti nomine ſtipulationem non interpoſuerit. l.venditor.36.ff.d.tt.

XLIX. Cauſa: Si cum boues quis vendidiſſet ea lege, vt experiundos daret: ſeruus emptoris in experiundo à boue percuſſus ſit. reprobatur ſub conditione l.ſi ex plagis.52.§.quidam boues.ff.ad legem Aquiliam.

L. Cauſa: Si venditor arram emptori non reddat. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.cap.1.quæſt.4.reg.8.

LI. Cauſa: Si cum res empta eſſet ita, vt ſi diſpliciſſet emptori, eſſet inempta, & diſplicuerit: vendi-

tor rem reſtituto precio recipere nolit. l.ſi conuenit. 6.ff.de reſcind.vendit.

LII.Cauſa: Si cum res in ea cauſa ſit,vt redhiberi debeat, venditor eam recipere nolit. l.ex empto.11. §. redhibitionem ff.de act.empti.

De cautionibus à venditore præſtandis.

LIII.Cauſa: Si venditor emptori de euictione cauere nolit:vt caueat, empti actione cogi poteſt. l.emptori.37.in prin.ff.de euictione. Concordat d.l.11.§. & exempto. M.I.R.d.cap.6.reg.13. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi aliter inter emptorem & vẽditorem conuenerit.d.l.37. Altera:Niſi res minus precioſa venierit.d.l.37.§.1. Tertia: Niſi ſeruus venierit.reprobatur d.l.37.§.per edictũ. Concordat l.quod ſi nolit.31.§.quia aſsidua ff.de ædilitio edicto. Quarta:Niſi hæreditas venierit.l.2.in prin.ff.de hæred.vendita. Quinta: Niſi venditor non ſpontè, ſed à magiſtratu iuſſus,vel ex officio vendiderit. l.qui hæres.49. §.1 ff.familiæ erciſcundæ. Concordat l.ſi ſeruus.14.§. cauere.ff.de condict.furtiua. Sexta:Niſi de euictione cautum ſit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit,verùm eius replicatio prima eſt:Niſi ſimplam pro dupla emptor ſit ſtipulatus. l.emptori.37. §.fin. ff.de euictione. Altera: Niſi ita vt conuenit,cautum non ſit.l.ſi dictũ.56.in prin.& l.ſi plus.74.in prin.ff.d.tt. Tertia: Niſi non ex more regionis, in qua emptio facta eſt, de euictione cautum ſit. l.ſi fundus.6. ff. d.tt. Quarta: Niſi repromiſit ſaltem venditor, non etiam ſatiſdedit.reprobatur d.l.56.l.illud.4.in prin.item l. emptori.37.in prin. ff.d.tt. Planè admittitur replicatio propoſita, ſi ita conuenit vt ſatiſdetur. quæ diſtinctio legibus iam allegatis approbatur. Hæc de 53. cauſa.Planè ſi non caueatur de euictione,quid veniat præſtandum,vide ĩ.cap.prox.reg.11.except.3.

LIIII.Cauſa:Debet inſuper venditor emptori cauere,animalia vendita ſana præſtari,eſſe,bibere,vt oportet.l.ex empto.11.§.animaliũ.ff.de actione empti.

LV.Cauſa:Debet inſuper venditor cauere ſeruum venditum ſanum eſſe: fugitiuum, erronem non eſſe: noxa ſolutum eſſe.l.emptor.14.C.d.tt.

De exceptionibus præcedentium cauſarum generalibus.

Hactenus cauſæ actionis ex empto enumeratæ ſunt: quarum exceptiones communes hæ ſunt.

I.Exceptio: Niſi venditor ignorans ſine dolo malo fecit contra id quod facere eum iura volunt.reprobatur l.tenetur.6.in princ. ff.de act. empti. l.ex empto. 11. §.etiamſi. l.Iulianus.13. §.in his autem. item l ſi ſterilis.21.§.quamuis.ff.eod.tt. Planè admittitur exceptio propoſita primùm,ſi prædij venditor de tributo non dixit ignorans. d.l.21. §.1. Deinde in quantitate condemnationis, d.l.13.in prin. Tertiò,ſi venditor ignorans ſeruum furem eſſe, id non indicauit. d.l.13 §.1. Huius diſtinctionis replicatio eſt: Niſi venditor ignorans non ſolùm non indicauit furem eſſe, ſed eum etiam commendauit. d.l.13. §.quid tamen ſi ignorauit.

II.Exceptio: Niſi emptor ſciuerit. l.1. §.venditor. ibi:ſi modò item §.fin ff.de action. empti. l.ſi minor. 9.in fin.C.eod.tt. item l.ea quæ.43.in prin.ff.de contrah.empt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi de aliquo præſtando conuenit: puta ſeruum fugitiuum non eſſe. tunc enim, quamuis emptor ſciuerit ſeruum fugitiuum eſſe,nihilominus illi actio competit.l.apud Celſum.4.§.item Labeo.ff.de doli mali except. Cuius duplicatio eſt: Niſi in genere,non in ſpecie de aliquo præſtando conuenit: puta ſeruum ſanũ eſſe,quem emptor cæcum eſſe non ignorat. hoc enim caſu venditor de cæcitate ſerui præſtanda non tenetur. l.ea quæ. 43.§.1.ff.de contrah.empt.

III.Exceptio: Niſi in venditione clauſula hæc,Dolum malum abeſſe:nõ ſit adiecta. reprobatur l.ſi cum fundum.68.§.1.ff.eod.tt.

IIII. Exceptio: Niſi pupillus authore tutore vendidit.approbatur ſimul & diſtinguitur l.Iulianus.13. §.ſed cum in facto.ff.de action.empti.

V.Exceptio: Niſi contractus emptionis inutilis ſit. ipſo iure ſubſiſtit, eiusq́; ſpecies, ſed & replicationes vide ſ̃.cap.3.cum ſequentibus.

VI.Exceptio: Niſi emptor ex duplæ ſtipulatione litis æſtimationem ſit cõſecutus.l.ex empto.11.§. Caſſius ff.de action.empti.

VII. Exceptio: Niſi aliter inter emptorem & venditorem conuenit. l.in emptionibus. 43. ff. de pactis. De quo plura vide ſ̃.lib.15.cap.15 except.17.repl.1.

VIII.Exceptio: Niſi cum ſocius ſuam partem vendidiſſet, poſteaq́; iudicio communi diuidundo prouocatus totam rem ex adiudicatione acceperit: emptor totam rem emptam habere nolit. l. communi.7. §.ſi debitor,ibi:nam etſi partem.ff.communi diuid. Concordat l.ex empto.13.§.idem Celſus.ff.de act.empti.

IX. Exceptio: Niſi cum ſocius partem vendidiſſet, poſtea à ſocio licitatione victus ſit, eiq́; partem venditam dederit.reprobatur d.l.7.in fin.

X. Exceptio: Niſi precium nondum ſit ſolutum. d. l.13.§.offerri.l.ſi pater.8.in fin.C.eod.tt. item l.cum fundus.31.§.ſeruum.ibi: ſed adijcere. ff.ſi certum petatur. M.I.R. d.cap.6.reg.16.except.3. Huius exceptionis replicatio prima videtur eſſe: Niſi emptor aliqua lege precium debere deſijt. ſed reprobatur l.bona fides.50.ff.de action.empti. Altera:Niſi pars precij ſit ſoluta. reprobatur d.§.offerri.l.quod ſi nolit.31. §.idem Marcellus. ff.de ædilitio edicto. l.ſi ſeruus. 57. in prin.ff.d.tt. item l.ſiſtulas.78.§.qui fundum. ff.de contrah.empt. Planè pertinet replicatio propoſita ad ea quæ proponentur ĩ.lib.24.cap.9.except.15.replic.1. vbi ſexta duplicationis loco eſt poſita. Hactenus cauſas ex empto actionis cum ſuis exceptionibus enumerauimus. Sequuntur nunc reliqui huius actionis loci.

II. QVIBVS EX EMPTO actio competit?

I.Regula:Si duobus diuerſis temporibus eadem res ab eodem vendita eſt.vtriq́; competit empti actio.l.ſi venditor.14.in prin.ff.de in diem addictione. Planè is cui primùm res tradita eſt,dominus rei efficitur,quãuis poſterior emerit: de qua re vide ſ̃.libro 7. cap. 3. quæſt.3.reg.1.except.1.

II. Regula: Si quis ſibi & alij rem emerit, ſoli emptori, non etiam alteri actio empti competit. l. fundus.64.ff.de contrah.empt.

III.Re-

III. Regula: Si quis aliena pecunia rem emerit: nõ ei cuius pecunia eſt, ſed ipſi emptori adquiritur actio. l. qui aliena. 8. C. ſi quis alteri, vel ſibi ſub alterius. Leges concordantes vide s̄. lib. 7. cap. 3. quæſt. 4. reg. 3.

IIII. Regula: Si ſeruum emerit, domino empti actio competit. quæ regula approbatur quidem ipſo iure, verùm eius exceptio prima eſt: Niſi vſusfructus alterius ſit. tunc enim vſufructuario ſerui, non domino competit actio. quæ exceptio & ipſa iure ſubſiſtit per ea quæ propoſita ſunt s̄. lib. 7. cap. 2. reg. 5. verùm eius replicatio prima eſt: Niſi nondum ſolutum ſit precium. l. bouem. 43. §. fin. ff. de ædilitio edicto. Altera: Niſi ex re proprietarij precium ſit ſolutum. d. §. fin. De quo plura vide d. reg. 5. except. 1. Tertia: Niſi ante precium ſolutum is qui in ſeruo vſumfructum habet, capite ſit deminutus, & ita vſusfructus extinctus. l. ſi ſeruus. 24. in prin. ff. de action. empt. Plura de exceptione propoſita vide d. reg. 5. Secunda exceptio eſt: Niſi ſeruus qui emit, ab alio bona fide poßideatur. approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. lib. 7. cap. 2. reg. 6. verùm eius replicatio eſt: Niſi ex peculio quod ad dominum pertinet, non ex re poſſeſſoris precium ſit ſolutum. d. l. 24. §. ſeruum.

V. Regula: Procuratore emente, domino vtilis ex empto actio competit. l. Iulianus. 13. §. ſi procurator, in fin. ff. de action. empti.

III. ADVERSVS QVOS EX empto actio competit?

I. Regula, De alio quàm qui vendidit. Alius quàm qui vendidit, hac actione non tenetur. quæ regula approbatur quidem ipſo iure, verùm eius exceptiones hæ ſunt. Prima: Niſi procurator vẽdiderit. hoc enim caſu aduerſus dominum eius vtilis datur actio. d. §. ſi procurator. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi colludente procuratore quis ab eo emerit. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 13. §. ſi quis colludente. Secunda exceptio eſt: Niſi filiusfamiliâs vendiderit. reprobatur l. tenetur. 6 §. filiusfamiliâs. ff. de action. empti. Planè hoc caſu etiam cum patre de peculio actio eſt. de qua re alibi dicetur. Tertia: Niſi tutores vendiderint. hoc enim caſu aduerſus pupillũ empti actio datur. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt s̄. lib. 5. cap. 1. q[illegible]. 8. reg. 5. Inter eius autem replicationes numeratur & hæc: Niſi ex dolo tutoris agatur. de qua vide d. reg. 5. except. 2. Huic concordat l. Iulianus. 13. §. ſed cum in facto. ff. de act. empti. Quarta exceptio eſt: Niſi venditor mortuus ſit. tunc enim aduerſus eius hæredes empti actio datur. l. creditor. 52. §. prædium. & l. Lucius. 47. ff. d. tt. item l. qui à pupillo. 7. ff. de euictionibus.

II. Regula: Duobus vel pluribus vendentibus, aduerſus vnum eorum in ſolidum non competit actio. l. cum apparebit. 47. ff. locati & conducti. & l. iuſtißimè. 44. §. proponitur, in fin. ff. de ædilitio edicto. M. I. R. d. cap. 6. reg. 20.

IIII. QVANDO ET QVAMdiu empti actio competit?

I. Regula: Ante conditionem contractus exiſtentem non competit actio empti. l. bouem. 43. §. ſub conditione. ff. de ædilitio edicto. Plura de hac regula vide s̄. cap. 3. except. 5.

II. Regula: Empti actio perinde ac alia quæuis triginta annorũ præſcriptione ſubmouetur, per ea quæ dicta ſunt s̄. lib. 15. cap. 13. in prin. Eius autem exceptio prima eſt: Niſi re poſt multos annos euicta, ex cauſa euictionis agatur. l. empti. 21. C. de euictionib. Altera: Niſi ex eo quòd non caueatur, agatur. tunc enim intra ſex menſes tantùm competit. l. ſi venditor. 28. ff. de ædilitio edicto. Plures propoſitæ regulæ exceptiones vide d. cap. 13.

V. ADIVNCTA ACTIOnum empti & venditi.

I. Regula: In re dubia interpretatio contra venditorem eſt facienda. l. Labeo. 21. ff. de contrahen. empt. l. in contrahenda. 132. in princ. ff. de reg. iuris. item l. veterib. 39. ff. de pactis. Exemplum proponitur l. cum in lege. 33. ff. de contrab. empt. Aliud l. ſi arborem. 16. §. hac lex. ff. de ſeruit. vrbanor. prædiorum. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi cum in venditione dictũ eſſet accedere Stichum ſeruum, non appareat de quo Sticho actum ſit. tunc enim is debebitur, quem venditor intellexerit. l. ſi in emptione. 34. in prin. ff. de contrab. empt. Altera: Niſi cum verba contractus clara ſint & aperta, emptor aliud actum eſſe dicat. approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. lib. 16. cap. 7. reg. 3. except. 1.

II. Regula: In emptis & venditis potius mens contrahentium, quàm verba ſunt ſpectanda. l. ſed Celſus. 6. §. 1. ibi: in emptis enim. ff. de contrab. empt.

VI. ADFINIA REmedia.

Regulariter ex cauſis s̄. propoſitis non niſi ex empto actio competit. cuius tamen regulæ exceptio prima eſt: Niſi redhibitoria actione actor agere malit. l. ſciendum. 19. §. dictum. ibi: nam qui ex. ff. de ædilitio edicto. Sanè de redhibitoria actione vide ĩ. cap. 12. Altera exceptio eſt: Niſi emptori ſtipulanti promiſſum ſit. tunc enim etiam ex ſtipulatu actio eſt. d. §. dictum. ibi: ſecundum quod. M. I. R. d. capite 6. reg. 23. Tertia: Niſi hæres teſtamento vendere iuſſus vendiderit. hic enim etiam ex teſtamento conueniri poteſt. l. ſi hæres. 5. in princ. ff. de action. empti. Quarta: Niſi emptor venditi actione conueniatur. tunc enim ex ſu prædictis cauſis exceptio illi competit. l. qui pendentem. 25. & l. in venditione. 41. in fin. ff. d. tt. item l. ex prædijs. 5. C. de euictionibus. Quinta: Niſi emptor ex eo quòd empta vindemia & tradita, vuas legere vel calcare, aut muſtum euehere à venditore prohibeatur, agat. tunc enim ad exhibendum, & iniuriarum actio eſt. d. l. 25. Sexta: Niſi ita res empta eſſet, vt ſi diſplicuiſſet, redderetur. tunc enim etiam in factum actio eſt. l. ſi conuenit. 6. ff. de reſcind. vendit. Concordat l. quod ſi nolit. 31. §. ſi quid ita. ff. de ædilitio edicto. Septima: Niſi ex eo quòd locus religioſus pro puro venierit, agatur. tunc enim etiam in factum actio eſt. l. oſſa. 8. §. 1. ff. de religioſis. Octaua: Niſi perfecta emptione arra repetatur. tunc enim condictio etiam competit cauſa dati cauſa finita. l. ex empto. 11. §. ego illud. ff. de act. empti. Nona: Niſi reſciſſa emptione precium vel arra repetatur. tunc enim condictio cauſa dati cauſa non ſecuta locũ habet. approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. capite 1, quæſt. 4. reg. 8 & 9.

Decima: Niſi cum ſeruus alicuius aliquid emiſſet apud alium conſtitutus, venditor rogatu ſerui rem venditam alij tradiderit. hoc enim caſu dominus ſerui mandati actionem habet aduerſus eum cui res eſt tradita. l. ſi mandauero. 22. §. fugitiuus. ff. mandati. Vndecima: Niſi liber homo pro ſeruo ſe venire patiatur. hic enim etiam in factum actione tenetur: de qua vide ĩ. cap. 15. Sed & plures huiuſmodi exceptiones & actionis ex empto adfinia remedia vide ĩ. cap. 12. cum ſequentib. Hac de adfinib. remedijs. Supereſt adhuc vnus actionis ex empto locus, de re ſcilicet, quæ per eam ſit petenda: Quid ſcilicet, quantum & quale in eam veniat. de quo ſequitur.

QVID, QVANTVM ET QVAle veniat in empti actione.

Cap. XI.

I. QVID VENIAT IN hac actione?

PRima regula, De fructibus rei venditæ, proponitur l. videamus. 38. §. ex cauſa. ff. de vſuris & fructibus. l. Iulianus. 13. §. ſi fructus. ff. de act. empti. l. ratio. 3. § ſi emptor, in fine. ff. d. tt. l. venditor. 21. §. at cum hæreditas. ibi: quemadmodum. ff. de hæreditate vendita. item l. fructus. 13. in prin. C. de act. empti. M. I. R. d. cap. 6. reg. 24. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ante contractam vel perfectam emptionem fructus ſint percepti. d. l. 13. Concordat l. 2. in fin. C. d. tt. M. I. R. d. reg. 24. except. 1. Secunda: Niſi ſylua cædua ad tempus vendita ſit. hoc enim caſu glãs non debetur emptori approbatur ſimul & diſtinguitur l. cũ manuſata. 80. §. ſylua. ff. de contrah. empt. Tertia: Niſi aliter inter emptorem & venditorem conuenerit. d. §. ſi fructibus. M. I. R. d. reg. 24, except. 5. Hæc de prima regula. Planè quæ fructuum appellatione contineantur, vide ſ. lib. 15. cap. 8. quæſt. 2.

II. Regula, De penſionibus quæ ex prædio vendito debentur, proponitur l. Iulianus. 13. §. ſi fructibus. ibi: ſinus ager. ff. de action. empt. M. I. R. d. reg. 24. exc. 3.

III. Regula, De partu ancillæ venditæ, l. ſi ſtipulatus. 4. §. fin. ff. de vſuris & fructibus. M. I. R. d. cap. 6. reg. 33.

IIII. Regula, De fœtu pecoris venditi, l. poſt perfectam. 16. C. de action. empt. M. I. R. d. reg. 33.

V. Regula, De eo quod poſt perfectam emptionem rei venditæ acceſſit, & omni commodo, l. Iulianus. 13. §. ſed & ſi quid. ff. d. tt. Plura de regula propoſita vide ſ. cap. 2.

VI Regula, De eo quod rei venditæ acceſſurũ venditor dixit, proponitur l. tenetur. 6. §. ſi tibi iter, in fin. l. ex empto. 11. §. ſi quis rem. l. ſi quis. 26. item l. quicquid. 27. ff. eod. tt.

VII. Regula, De ijs quæ excepit venditor. Hæc non debentur emptori. l. in emptionibus. 43. ff. de pactis. Concordat l. 1. C finium regundorum. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi cùm venditor vſumfructum exciperet, dicens eum Titij eſſe, vſusfructus Titij non ſit. reprobatur l. fundum. 7. ff. de act. empti. Altera: Niſi excepto vſufructu, is extinctus ſit. d. l. 7. Tertia: Niſi cum frumenta ſata excepta eſſent, quædam frumenta naſcantur non manu, ſed caſu ſata. l. qui fundum. 40. §. fundi. ff. de contrah. empt. Quarta: Niſi publica re excepta, fiſci rẽ emptor petat. l. pacta. 72. §. fin. ff. eod. tt. Quinta: Niſi lapidicinis exceptis, poſt venditionem lapidicinæ repertæ ſunt: hæ enim exceptæ non cenſentur. l. in lege. 77. ff. eod. tt. Sexta: Niſi manuſatis exceptis, quædam in perpetuum ſint ſata: puta vites, arbores, &c. l. cum manuſata. 80. in prin. ff. d. tt. Septima: Niſi vuis exceptis, vuæ quædam vini cauſſa habeantur. hæ enim exceptæ non videntur. l. qui fundum. 205. ff. de verb. ſignific. Octaua: Niſi cùm emptoris, non venditoris cauſa exceptum eſſet, emptor poſtea exceptum petat. reprobatur l. ſi vina. 6. ff. de periculo & commodo rei venditæ.

VIII. Regula: Rutis cæſis exceptis, quid contineatur, definitur l. fundi. 17. §. ſi ruta. ff. de action. empt.

IX. Regula, De eo quod venditor rem venditã perſequendo conſecutus eſt, emptori præſtando, proponitur l. eum qui. 14. in prin. ff. de furtis.

X. Regula, De inſtrumentis rei venditæ. Hæc non debentur: attamen cum opus erit, emptori ſunt exhibenda. approbatur argumento l. inſtrumenta. 24. C. de fideicommiſſis. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox. quæſt. 1. cauſa 8.

XI. Regula, De eo quod emptoris intereſt. Si non præſtet venditor quod præſtare debet, regulariter ad id quod emptoris intereſt id præſtitum eſſe tenetur. l. 1. in prin. ff. de action. empti. l. ex empto. 11. §. idem ait. ff. eod. tt. l. ſi traditio. 4. l. cum venditorem. 10. item l. ſicut. 12. in fine. C. d. tt. l. ſi cum fundum. 68. §. fin. in fin. ff. de contrah. empt. M. I. R. d. cap. 6. reg. 22. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi venditor ignorans, non ſciens quid fecit. hoc enim caſu non id quod emptoris intereſt, ſed quanti minoris emptor, ſi sciuiſſet, erat empturus, tenetur. l. Iulianus. 13. in prin. cum ſequentibus. ff. de act. empti. l. Labeo. 45. ibi: quĩ ait, ſiquidem. ff. de contrah. empt. item l. quoties. 61. ff. de ædilitio edicto. M. I. R. d. reg. 22. except. 1. Sed plura de exceptione propoſita vide ĩ. cap. 13. Altera exceptio eſt: Niſi antea aliquid præſtitum ſit. tunc enim eo deducto, eius quod intereſt fit æſtimatio. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ex empto. 11. §. idem ait. ff. de action. empt. Tertia: Niſi ex eo quòd de dupla non caueatur, agatur. tunc enim dupli condemnandus eſt venditor. l. [illegible] ff. de euictione. Hæc de vndecima regula. Sed & plures eius ſpecies, ex quibus ad id quod emptoris intereſt agitur, vide ſ. cap. proxim. quæſt. 1. in ſingulis cauſis.

XII. Regula: Id quod intereſt, æſtimatur circa rem, non ex eo quod extra rem eſt. l. ſi ſterilis. 21. §. cum per venditorem. ff. de action. empti. Plura de regula propoſita vide ſ. lib. 15. cap. 7. reg. 1.

XIII. Regula: Si res non tradatur, eius temporis & loci æſtimatio facienda, quo pluris res venit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ratio. 3. §. ſi per venditorem. ff. de action. empt.

XIIII. Regula, De vſuris & pœna promiſſa, proponitur l. Lucius. 47. ff. eod. tt.

XV. Regula: Eo quod ſibi debetur vendito, ad actionem ſolùm præſtandam venditor tenetur. approbatur exemplo l. creditor. 52. §. inter. ff. d. tt. Plura de regula propoſita vide ſ. cap. 7. quæſt. 2.

XVI: Re-

X V I. Regula: Aqua vendita, etiam iter ad aquam debetur. l. qui fundũ. 40. §. in lege. ff. de cõtrab. empt.

X V I I. Regula: Si illa aut illa res vendita ſit: regulariter venditoris electio eſt, quam tradere velit, non emptoris. l. ſi ita. 25. in prin. & l. ſi in emptione. 34. §. ſi emptio. ff. eod. tt. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi altera ex ijs perierit. d. §. ſi emptio. Plura de regula propoſita vide ĩ. lib. 16. cap. 3. reg. 4.

X V I I I. Regula: Si cum Stichus ſeruus venditus eſſet, plures eiuſdem nominis ſerui ſint, vt non intelligatur qui Stichus venditus ſit: is debebitur, de quo venditor ſenſit. d. l. 34. in prin.

X I X. Regula: Genere vendito, in poteſtate venditoris eſt, quid tradat. approbatur exemplo l. comprehenſum. 60. ff. de contrab. empt.

X X. Regula: Pluribus rebus emptis, de ſingulis ex empto actio eſt. l. & ſi. 33. ff. de action. empti.

X X I. Regula: Si ſeruitus vendita ſit, ad cautionem præſtandam agendum eſt. l. ratio. 3. §. ſi iter. ff. de action. empti.

X X I I. Regula: Dolijs quæ in fundo ſunt venditis, quæ debeantur, definitur l. qui fundum. 40. §. penult. ff. de contrab. empt.

X X I I I. Regula: Si cum ſocius ſuam partem vendidiſſet, traditione nondum facta, alter ſocius ad communi diuidundo iudicium prouocauit, & tota res vel venditori vel eius ſocio adiudicata eſt: quid debeatur emptori, definitur l. Iulianus. 13. §. idem Celſus. ff. de action. empti. Concordat l. communi. 7. §. ſi debitor. ibi: nam etſi partem ff. communi diuidundo.

X X I I I I. Regula: Lacu empto & circa eum decem pedibus, decem pedes debentur circa lacum qui tempore venditionis fuerunt, non alij, ſi fortè lacus poſtea creuit. l. Rutilia. 69. ff. de contrab. empt.

X X V. Regula: Horreis venditis, veniunt & dolia ibi defoſſa. l. dolia. 76. in prin. ff. de contrab. empt.

Seruo vendito quid veniat?

X X V I. Regula: Seruo vendito, peculium eius emptori non debetur. l. quoties. 29. cum duab. legibus ſequentibus. ff. de contrab. empt. Concordat l. cum in venditione. 3. ff. de euictionibus. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ſeruum cum peculio venierit. l. ſi quis. 23. ff. de act. empti. Altera: Niſi poſt perfectam venditionem, nõ ex re peculiari quid adquiſierit ſeruus. hoc enim peculium emptori debetur. De quare vide ĩ. reg. prox.

X X V I I. Regula: Seruo vendito, ſi quid ſeruus poſt perfectam venditionem adquiſiuit, hoc emptori debetur. l. Iulianus. 13. §. ſi quid ſeruo. & l. ſi quis. 23. ff. d. tt. item l. ſi per imprudentiam. 51. §. non mirum. ibi: vt cum ſeruus. ff. de euictionibus. Huius regulæ exceptio prima videtur eſſe: Niſi contemplatione venditoris ſeruo vendito quid ſit relictum. ſed reprobatur d. §. ſi quid ſeruo. Concordat l. cum autem. 23. §. fin. in fin. ff. de ædilitio edicto. Altera: Niſi dies traditionis ex pacto ſit prorogatus, vt venditori interim ex operis ſerui adquireretur. d. §. ſi quid ſeruo. Tertia: Niſi ex re peculiari vel venditoris ſeruus quid adquiſierit. l. ſed etſi. 31. ff. de contrab. empt.

X X V I I I. Regula: Seruo vendito, non ſolùm quod venditor per eum poſt venditionem perfectam adquiſiuit, ſed etiam quod emptor per eum adquirere potuiſſet, præſtandum eſt. l. ſi ea res. 31. §. at ſi per me. ff. de action. empti.

X X I X. Regula, De eo quod ſtatuliber venditus venditori conditionis implendæ cauſa dedit, emptori reſtituendo, proponitur l. item ſi. 3. ff. de doli mali except.

Ædibus venditis quid veniat?

X X X. Regula: Aedibus venditis, ea debentur quæ quaſi pars ædium, vel propter ædes habentur. approbatur, ſimul & exemplis declaratur l. Iulianus. 13. §. fin. cum trib. legib. ſequentib. ff. de action. empti. Huius exceptio prima eſt: Niſi ad tempus, non perpetui vſus cauſſa paratum ſit. l. fundi. 17. §. Labeo. ff. d. tt. Altera: Niſi ædificij cauſſa paratum nondum ædificio ſit adplicatum vel perfectum. d. l. 17. §. item quod inſulæ. Concordant ea quæ proponuntur ĩ. reg. prox. except. 9. Tertia exceptio videtur: Niſi cauſſa ob quã paratum eſt, ſit finita. Sed reprobatur exemplo l. & quanquam. 49. ff. de contrab. empt.

X X X I. Regula, De rutis & cæſis, ceteriſq; quæ ædificio vendito inſerta, incluſa vel adfixa non ſunt. Hæc ædificijs venditis non debentur emptori. l. fundi. 17. §. ſi ruta & cæſa. ff. de action. empt. Concordat l. in vendendo. 66. §. fin. ff. de contrab. empt. Declaratur regula propoſita tum d. §. ſi ruta: tum etiam l. in rutis cæſis. 241. ff. de verb. ſignif. Propoſitæ regulæ exemplum etiam ſunt piſces & cætera animalia, quæ in piſcina aut ædibus ſunt. Quod proponitur l. funes. 15. cum l. ſequente. ff. de action. empti. Aliud habetur l. granaria. 18. in princ. ff. eod. tt. Alia proponuntur l. fundi. 17. in prin. ibi: ſed & vinum. ff. d. tt. Item alia d. l. 17. §. quæ picta. Planè propoſitæ regulæ exceptio prima eſt: Niſi nominatim ruta quoq; & cæſa vendita ſint. d. l. 66. §. fin. ff. de contrab. empt. Concordat l. fundi. 17. §. ſi ruta. ff. de action. empt. Altera: Niſi ſeræ, claues, clauſtra. d. l. 17. in prin. Tertia: Niſi fiſtulæ, vel canales. l. ſi aquæductus. 47. cum duab. legibus ſequentib. ff. de contrab. empt. Concordat l. ſi venditor. 38. §. Firmius. ff. de act. empti. Quarta: Niſi rota per quam aqua trahitur, item ſitula ſeu vrna, qua aqua hauritur. l. qui fundum. 40. §. fin. ff. de contrab. empt. Quinta: Niſi caſtella plumbea, puteorum opercula, epiſtomia fiſtulis adplumbata, aut quæ terra continentur: item ſigilla, columnæ, & perſonæ, è quarum roſtris aqua ſalire ſolet. l. fundi. 17. §. caſtella. ff. de act. empt. Sexta: Niſi tegulæ, & ea quæ tegularum vicem obtinent. approbatur ſimul & diſtinguitur l. granaria. 18. §. tegulæ. ff. d. tt. Concordat l. malum. 242. §. plumbum. ff. de verb. ſignific. Septima: Niſi ſtructura alicuius loci ex tabulis facta, quæ æſtate tollitur, & hyeme ponitur. d. l. 242. §. fin. Octaua: Niſi ex ædificio detracta vt reponantur. l. fundi. 17. §. penul. ff. de act. empt. l. granaria. 18. in fin. ff. d. tt. item d. l. 242. §. fin. Nona exceptio videtur: Niſi parata vt ædificio imponantur: ſed reprobatur d. §. penult. Concordat d. l. 18. item d. l. 17. §. item quod inſulæ.

X X X I I. Regula, De inſtrumentis domus. Hæc quamuis ædificio vendito cohæreant, ædificij tamen non ſunt. approbatur, ſimul & exemplis declaratur l. fundi. 17. in prin. ibi: multa etiam. ff. de action. empt.

Plura de hac regula vide ſ. lib.13. cap.4. de domo legata,reg.2.

XXXIII. *Regula: Aedificio vendito,ius quoq; ſeu ſeruitus ædificio debita emptori præſtanda. approbatur exemplo aquæductus. l. ſi aquæductus. 47. ff. de contrab.empt.*

XXXIIII. *Regula: Aedificio vendito, pila quoque ante domum conſtituta emptori debetur. l. creditor. 52.§.fin.ff.de actionib.empti.*

XXXV. *Regula: Aedibus venditis, ſtatuæ baſibus affixæ, aut tabulæ religatæ emptori non debentur. l. ſtatuæ.245.ff.de verb.ſignificat. Contradicit* M.I.R. *d.cap.6.reg.28.*

XXXVI. *Regula: Aedibus venditis, prothyrum emptori debetur.d.l.245.in fin.*

XXXVII. *Regula: De conclaui & portícu inter domum venditam & aliam quam venditor retinet, conſtituto. Ad eam domum pertinebit,ad cuius vſum eſt conſtitutum,& ex qua aditum habet. l.penult.ff. de damno infecto. Hæc de ædibus venditis, quid veniat? Sed & plures huiuſmodi regulas vide ſ. lib.13. cap.4. item ſ.reg.31. in fin.replic.gener.1. cum duabus ſequentibus.*

Fundo vendito quid veniat?

XXXVIII. *Regula: Fundo vendito, ruta cæſa & ea quæ ſolo non cohærent, emptori nõ debentur.l.fundi 17.in princ ff.de action.empti. Huius exemplum primum eſt in piſcibus in piſcina conſtitutis, & cæteris animalibus. Quod proponitur l.funes.15. cum l. ſequente. ff.eod.tit. Aliud in arboribus vento deiectis proponitur l.ſi poſt 9. ff. de periculo & commodo rei venditæ. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi pali exempti hac mente, vt reponantur. d.l.17. §.fin. Similis exceptio propoſita eſt ſ.reg.31.except.8. Altera exceptio: Niſi parata vt fundo inſerantur. reprobatur d.§.fin. Similem exceptionem vide ſ.reg.31.except 9. Tertia: Niſi ſterquilinium & ſtramen. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.17.§.fundo.*

XXXIX. *Regula: Fundo vendito, inſtrumenta eius, quamuis defoſſa ſint, emptori non debentur. d.l. 17.in prin.*

XL. *Regula: Fundo vendito, ſepulchrum quoque in eo emptorem ſequitur. l.ſi mercedem.53.§.ſi eum. ff.de action. empti. Concordat l.ade ſacra.73.in fin. ff.de contrahen.empt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ad ſepulchrum ex publico ſit aditus. d. §.ſi eum. Altera: Niſi ſepulchrum nominatim ſit exceptum. d. §.ſi eum. Plura de regula propoſita vide ſ. reg.prox.except.2.*

XLI. *Regula: Fundo vendito, littora & alia loca publica, ſacra vel religioſa fundo coniuncta in modum eius non computantur. l.littora.51.ff.de contrahen.empt. Concordat l.id quod.7.§.fin.ff.de periculo & commodo rei venditæ.* M.I.R.*d.capite 6.reg.30. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi id actum ſit,vt in modum agri cedant.d.l.51.item d.l.7.§.fin. Altera: Niſi in medio fundo ſint conſtituta, vt aditum ex publico non habeant. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.reg.prox.*

XLII. *Regula: Fundo vendito, inſula nata prope illum fundum emptori debetur. approbatur quidem ipſo iure, verùm eius exceptio eſt: Niſi ea pars fundi vendita ſit, ad cuius frontem inſula nata non reſpicit, altera retenta.l.inter eos.29.cum l.ſequente.ff.de rerum dominio.*

XLIII. *Regula: Fundo vendito,via, iter, actus vel alia ſeruitus non debetur. l.in vendendo. 66. in prin. ff.de contrab.empt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi in venditione dictum ſit, ſeruitutẽ aliquam acceſſuram.d.l.66. Cui concordat l.tenetur.6. §.ſi tibi iter,in fin.ff.de action.empt. Altera: Niſi fundo vendito ſeruitus à vicino prædio debeatur. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.reg.33. item ſ.cap.prox. quæſt.1. cauſa 6. Huius exemplum proponitur l.penult. §.plures.ff.ſi ſeruitus vindicetur. Hæc de fundo vendito,quid veniat? Sed & plures huiuſmodi regulas vide ſ. lib.13.cap.4.de fundo legato.*

XLIIII. *Regula: Fiſtulis rei venditæ adiectis,caſtellum quoq; ex quo fiſtulis aqua ducitur, accedit. l. fiſtulas.78.in prin.ff.de contrab.empt. Plura de quæſtione propoſita vide ſ.cap.prox.in ſingulis cauſis.*

Exceptio præcedentium regularum generalis.

Harum regularum exceptio eſt: Niſi aliter inter emptorem & venditorem conuenerit. Quæ approbatur ſimul & diſtinguitur ſ.reg.7.

II. QVANTVM VENIAT in empti actione?

I. *Regula: Quæ menſura vendenda ſit, in poteſtate contrahentium eſt. l. Imperatores.71. ff. de contraben.empt.*

II. *Regula: Si quis pro decem pondo olei quod natum eſſet, precium conſtituerit: quinq; tantùm pondo natis,non niſi quinq; petere poteſt. l.ſi debitor.39. §.veriſimile.ff.de contrab.empt.*

III. *Regula: Id tantùm venit quod venditor ſenſit, non etiam id quod ſeruus eius errore vel dolo plus demonſtrauit. l.ſed etſi.18. §.ſi ſeruus. ff.de contrab. emptione.*

IIII. *Regula: Si in venditione ſerui dominus dixerit, peculium eum habere decem, idq; acceſſurum eſſe, & in peculio plus vel minus ſit: quantum debeatur, definitur l.ſi venditor.38.in princip. ff.de action. empti.*

V. *Regula: Si cum venditor mercedem fundi acceſſuram dixiſſet, conductor fundum alij pluris locauerit, hoc enim caſu non tantum quanti conductor alij, ſed quanti venditor ſuo conductori locauit, debetur. l.inſulam.58.in prin. ff.locati & conducti. Concordat l.ſi mercedem.53.in prin.ff.de action.empti.*

VI. *Regula: Vnus ex pluribus venditoribus non niſi pro parte tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur ſ.cap.10.quæſt.3.reg.2.*

VII. *Regula: Fideiuſſor ſerui in ſolidum tenetur. quamuis dominus non niſi de peculio conueniri poſſit.l.ſi ſeruus.24.§.fin.ff.de act.empti.*

VIII. *Regula: Vltra id quod conuenit, nihil poteſt exigi.l.vltra.11. C.de action.empti. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi mora facta ſit. tunc enim ad id quod intereſt, competit actio. d.l.11. De qua re vide ſ.capite proxim. reg. 11. Sed & huius regulæ exceptiones ſunt regulæ aliquot ſ. quæſt.prox. propoſitæ.*

Hæc

Hæc de eo, quantum veniat in empti actione. Sed & huius quæſtionis regulæ ſunt ſ. quæſt. proxim. reg. 12. 13. 23 & 24.

III. QVALE VENIAT IN actione empti?

IX. Regula: Res vendita talis præſtari debet, qualis eſt. l. cum venderes. 59. ff. de contrah. empt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi venditor fundũ optimum maximumq́; dixerit. Quæ exceptio colligitur ex d. l. 59. Altera: Niſi non integrum vel ſanum præſtet. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 10. quæſt. 1. cauſa 15. Tertia: Niſi venditor ſciens rei conditionem vel vicium, id non indicauerit, vel obſcurè indicauerit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt d. quæſt. 1. cauſa 5.

X. Regula: Si venditor ſeruum venditum artificem dixerit, puta coquum: nec optimum nec peſſimũ artificem illum præſtare debet. l. ſciendum. 19. §. illud ſciendum. ff. de ædilitio edicto. Concordat l. ſi quid. 18. §. fin. ff. eod. tt. Plura de regula propoſita vide ĩ. cap. prox. quæſt. 3. cauſa 9. except. 1. Hactenus de actione empti in genere. Sequuntur nunc eius aliquot ſpecies & adſinia remedia.

DE REDHIBITORIA actione. Cap. XII.

PRIMO: *Verba edicti, quibus actio propoſita introducta eſt, proponuntur l. 1. §. 1. ff. de ædilitio edicto.*

II. RATIO *edicti huius proponendi, actionisq́; introducendæ, proponitur d. l. 1. §. cauſa. Concordat l. ædiles aiunt. 38. §. cauſa autem. ff. d. tt.*

III. CAVSAE, EX QVIBVS redhibitoria actio competit.

I. Cauſa: Si in vendendo mancipio venditor morbum vel vicium eius non indicauit. d. l. 1. in prin. M. I. P. lib. 5. cap. 7. reg. 17. M. I. R. lib. 5. cap. 6. reg. 38. Declaratur hæc cauſa definitione & diuiſione morbi, d. l. 1. §. ſed ſciendum. Differentia morbi & vicij proponitur l. inter ſtuprum. 101. §. verùm. ff. de verb. ſignif. Planè propoſita cauſa exceptio prima eſt: Niſi non corporis, ſed animi morbus aut viciũ ſit. d. l. 1. §. apud Viuianum. & §. fin. cum tribus ll. ſequentib. & l. animi. 65. in prin. ff. eod. tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi animi vicium ex corporis morbo oriatur. l. ob quæ. 4. in prin. & §. in ſumma. item l. 1. §. apud Viuianum. ibi: interdum tamen. ff. eod. tt. Altera replicatio videtur: Niſi per luxuriam animi viciũ ſit contractum. ſed reprobatur d. l. 1. §. fin. ibi: etſi per luxuriam. Tertia: Niſi tale animæ vicium ſit, vt ſerui vſus nullus ſit. d. l. 4. §. idem Pompon. Quarta: Niſi animi vicium venditor expreſſè negauit, vel id ſe præſtaturum promiſit. d. l. 4. §. & videmur. Quinta: Niſi quoad empti actionem in id quod intereſt, vel quanto minoris. hoc enim caſu exceptio propoſita nõ obſtat. d. §. & videmur. Concordat d. l. 4. in prin. l. 1. §. apud Viuianum, in fin. & §. fin. ff. d. tt. Hæc de prima exceptione eiusq́; replicationibus.

II. Exceptio: Niſi leue ſit vicium, vel morbus leuis. d. l. 4. §. fin. cum l. ſequente. Concordat d. l. 1. §. ſed ſciendum. ibi: dummodò meminerimus.

III. Exceptio: Niſi nõ ſonticus vel perpetuus morbus ſit vel vicium, ſed temporarium. reprobatur d. l. 4. §. illud erit. Declaratur exceptio propoſita definitione morbi ſontici, l. animi. 65. §. quoties. ff. eod. tt. Concordat exceptioni reprobatæ l. Pomponius. 6. in prin. ff. eod. tt.

IIII. Exceptio: Niſi morbus vel vicium ante vel poſt contractam venditionem acciderit, non tempore venditionis fuerit. l. 1. §. fin. ff. de ædilitio edicto. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi morbus tempore venditionis intermiſit, non in totum fuerit ſanatus. approbatur exemplis l. qui tertiana. 53. ff. eod. tt.

V. Exceptio: Niſi talis morbus ſit, quo vſus hominis non ſit deterior. approbatur exemplo d. l. 6. §. 1. l. idem Ofilius. 10. §. ſed ſi quis. item l. qui clauum. 12. in prin. ff. eod. tt.

VI. Exceptio: Niſi ſeruus tantùm ſpado ſit. d. l. 6. §. fin. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi membrum virile penitus ſeruo abſit. l. ſi autem. 7. ff. d. tt.

VII. Exceptio: Niſi lingua tantùm ſeruo vendito abſit. reprobatur l. ſi cui. 8. ff. de ædilitio edicto.

VIII. Exceptio: Niſi mutus tantùm ſit ſeruus. reprobatur certo modo l. mutum. 9. ff. d. tt. Contradicit l. 3. ff. eod. tt.

IX. Exceptio: Niſi membrum vel digitus tantùm ſeruo abſit. reprobatur l. idem Ofilius. 10. in prin. ff. de ædilitio edicto.

X. Exceptio: Niſi iuſto numero plures digitos ſeruus habeat. d. l. 10. §. ſed ſi quis.

XI. Exceptio: Niſi hydropicus tantùm ſit ſeruus, vel myops. reprobatur d. l. 10. §. item de hydropico.

XII. Exceptio: Niſi ex oculis ſeruus laboret, & certo tempore nihil videat. reprobatur d. §. item de hydropico.

XIII. Exceptio: Niſi balbus tantùm ſit ſeruus, vel blæſus, vel atypus, vel tardius loquatur, vel varus aut vaticus ſit. Hæc multiplex exceptio approbatur d. l. 10. §. fin.

XIIII. Exceptio: Niſi dens tantùm ſeruo abſit. l. cui dens. 11. ff. de ædilitio edicto.

XV. Exceptio: Niſi clauum tantùm habeat, vel polypoſus ſit ſeruus. reprobatur l. qui clauum. 12. in princip. ff. eod. tt.

XVI. Exceptio: Niſi alterum tantùm membrum ex duobus altero maius habeat ſeruus. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 12. in prin.

XVII. Exceptio: Niſi gutturoſus tantùm ſit ſeruus, vel oculos habeat præminentes. d. l. 12. §. ſi quis natura.

XVIII. Exceptio: Niſi ſeruus ſcæua tantùm ſit. approbatur, declaratur ſimul & diſtinguitur d. l. 12. §. item ſciendum.

XIX. Exceptio: Niſi os tantùm ſeruo oleat. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 12. §. is cui os.

XX. Exceptio: Niſi claudus tantùm ſit ſeruus. reprobatur l. item claudus. 13. ff. de ædilitio edicto.

XXI. Exceptio: Niſi gibboſus tantùm, curuus, prurigino ſus, ſcabioſus vel ſurdus ſit ſeruus. l. vel proterui. 3. cum l. ſequente. ff. d. tt.

XXII. Exceptio: Niſi mortuos tãtùm pariat ancilla vendita. reprobatur l. quæritur. 14. in prin. ff. d. tt.

XXIII. Exceptio: Niſi mulier vendita pregnans tantùm ſit. d.l.14.§.1.

XXIIII. Exceptio: Niſi ancilla vendita puerpera tantùm ſit. d.l.14.§.puerperam.

XXV. Exceptio: Niſi ſterilis tantùm ſit ancilla vendita. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.14.§.de ſterili.

XXVI. Exceptio: Niſi vrinam tantùm ſeruus continere non poſſit. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.14.§.item de eo.

XXVII. Exceptio: Niſi vua tantùm ſerui præciſa ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.14.§.idem ait.

XXVIII. Exceptio: Niſi digitis coniunctis tãtùm ſeruus ſit natus. reprobatur d.l.14.§.ſi quis digitis.

XXIX. Exceptio: Niſi tantùm arcta ſit mulier. reprobatur d.l.14.§.mulier.

XXX. Exceptio: Niſi tonſillas tantùm vel faucium tumores ſeruus habeat. reprobatur d.l.14.§ ſi quis.

XXXI. Exceptio: Niſi plus vel minus in menſe purgetur ancilla vendita. reprobatur l.quæ bis.15. ff. de ædilitio edicto.

XXXII. Exceptio: Niſi ſeruus varicoſus tãtùm ſit. reprobatur l.varicoſus.50.ff.d.tt. Hactenus exceptiones deſumptæ ex ſpecie & qualitate morbi vitijue. Alias exceptiones cauſæ propoſitæ, ex alijs circumſtantijs deſumptas, vide ī.inter except.generales. Hæc igitur de prima propoſitæ actionis cauſa.

¶ II. Cauſa: Si ſeruus venditus erro ſit vel fugitiuus, nec id emptori indicatum. Hæc cauſa approbatur verbis edicti d.l 1.ff.d.tt. Ratio huius cauſæ ſpecialiter edicto expreſſæ proponitur l ob quæ.4.§.animi autem. ff.d.tt. Declaratur cauſa propoſita definitione erronis & fugitiui per ea quæ propoſita ſunt ſ.lib.6.cap 12.reg.1. & reg.2. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi ſeruus poſt venditionem primùm fugerit, cum antea non fugiſſet. l.actioni.54.ff.de ædilitio edicto. Concordat l.ſi apud.3. in prin. C. de ædilitijs actionib. Cuius replicatio eſt: Niſi venditor ſeruum non fugiturum promiſerit. d l.3. Altera exceptio eſt: Niſi ſeruum vinctum vendiderit. l.ſi tamen. 48. §.ſi quis ſeruum. ff.de ædilitio edicto.

III. Cauſa: Si ſeruus venditus noxa ſolutus non ſit, neq; id emptori ſit indicatum. approbatur verbis edicti d.l.1. Declaratur l.quis ſit.17. §.quod aiunt, cum ſequentib.ff.d.tt. & l.aliud eſt.174. ff.de verb.ſignif. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi non priuatum, ſed publicum crimen ſeruus cõmiſit. d. §.quod aiunt. verſic.noxæ. l.Lucius.11.§.fin.ff.de euictione. item l. hæc ſtipulatio.200.ff.de verb.ſignif. Altera: Niſi non extraneo, ſed venditori ſeruus furtum fecerit. l.ſi furtum.52.ff.de ædilitio edicto. Tertia: Niſi poſt venditionem ſeruus noxam commiſerit. l.cum in venditione.3.ff.de euictione.

IIII. Cauſa: Si mancipium venditum capitalem fraudem admiſerit, vel mortis conſciſcẽdæ cauſa quid fecerit, vel in arenam depugnandi cauſa ad beſtias intromiſſus fuerit. approbatur verbis edicti. d.l.1. Declaratur l.cum autem.23. §.excipitur, cum ſequentibus. & l.bouem.43.§.mortis.ff.eod.tt. Huius cauſæ poſterioris exceptio eſt. Niſi ob dolorem corporis mortem ſibi conſciſcere voluit. d. §. mortis. Sed & prioris cauſæ exceptio eſt: Niſi ſine dolo malo ſeruus capitalem fraudem admiſerit. d.§.excipitur.

V. Cauſa: Si talis ſit ſeruus venditus, qui manumitti non poſſit: vel ſi ſub pœna vinculorum à domino diſtractus eſt, vel à poteſtate aliqua dãnatus, vel ſit exportandus. Hæc multiplex cauſa approbatur l.quis ſit.17.§.ſi quis talis.ff.de ædilitio edicto.

VI. Cauſa: Si in vendendo iumento venditor morbum vel vitium eius nõ indicauit. l.ædiles aiunt.38.in prin.ff.de ædilitio edicto. Ratio huius edicti, ſimul & ſimile proponitur d.l.38. §.loquuntur. M.I.P.libro 5. cap.7.reg.17. M.I.R.d.cap.6.reg.38. Declaratur cauſa propoſita definitione iumentorum d.l.38. §.iumentorum. Cõcordat l.boues.89.in prin.ff.de verb.ſignif. Exempla proponuntur l.bouem.43.in prin.ff.de ædilit.edicto. Planè huius cauſæ exceptio prima: Niſi non iumentum, ſed pecus morboſum aut vitioſum venditum ſit. reprobatur d.§.iumentorum. Altera: Niſi caſtratum tantùm ſit iumentum. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.38.§.ſedenim. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi animal per caſtrationem factum ſit imbecillius. d.§.ſedenim. Altera: Niſi quoad empti actionẽ ad id quod intereſt. d.§.ſedenim. Tertia propoſitæ cauſæ exceptio eſt: Niſi tranſiungi tantùm non poſſit iumentum. d.l.38.§.quæſitum. Quarta: Niſi iumentũ alterum iugum non patiatur. reprobatur d.§.quæſitum. Quinta: Niſi iumentum errare & aufugere tantùm ſoleat. l.Labeo ſcribit.64.§.fin. ff.d.tt. Sextæ exceptionis loco notandũ, quòd pleraq; ea quæ de morbis & vitijs hominis vẽditi ſ.dicta ſunt, huc quoq; ſint referenda. d.l.38.§.loquuntur.

VII. Cauſa: Si iumenta optimè ornata vendens, ornamenta emptori non tradiderit. approbatur verbis edicti l.1 ff.eod.tt. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi non vendendi cauſa ornamenta iumento ſint adhibita. d.l.38.§.vendendi.

VIII. Cauſa: Si veterator pro nouitio venierit. l. præcipiunt.37.ff.de ædilitio edicto. Declaratur cauſa propoſita l.vlt.§ ſeruus.ff d.tt.

IX. Cauſa: Si aduerſus quam dictum promiſſúmue ſit, cum veniret, fuerit. approbatur verbis edicti d.l.1. & l.ædiles aiũt.38.§.non tãtùm. ff.de ædilitio edicto. Declaratur l.quis ſit.17. §.fin. item l.ſciendum.19.§. dictum.ff d.tt. Concordat cauſæ propoſitæ l.ſi quid. 18.in prin.ff.d.tt. Exceptio prima eſt: Niſi mediocriter verum ſit, quod dictum à venditore, promiſſúmue eſt. tunc enim, quamuis nõ optimum vel ſummum eſt, cauſa tamen propoſita ceſſat. d.l.18.§.hæc omnia. Concordãt ea quæ propoſita ſunt ſ.cap. prox.reg.10. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi optimum dixerit venditor. d.l.18. §.venditor. Altera exceptio eſt: Niſi commendandi vel iactandi, non obligandi animo dictum ſit. l.ſciendum.19.in prin. & §.ea autem.ff.de ædilitio edicto. item l.quod venditor.37.ff.de dolo malo. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ſpecialiter, non generaliter quid commendandi cauſa dictum ſit: puta ſeruum coquum eſſe vel artificem, item aleatorem, furem non eſſe. d.l.19. Concordat l.ea quæ.43.in princ. ff.de contrah.empt. Tertia exceptio eſt: Niſi res ita in promptu fuerit, vt eam emptor non ignorauerit.

rauerit.d.l.43.in prin. & §. quędam. Quarta: Niſi impoßibile ſit dictum promiſſúmue. approbatur exemplo l. non moriturum.8. C.de contrab.& commit. ſtipulat. Quinta: Niſi cum venditor dixiſſet ſeruum furem non eſſe, domino, non alij ſeruus furtũ fecerit. reprobatur l.quod ſi nolit.31.§.1. ff.de ædilitio edicto. Concordat l.ſi furtum.52.ff.d.tt. Sexta: Niſi cum ſeruum furtis noxijsq́; ſolutum eſſe promiſſum eſſet, is cui ſeruus furtum fecit, antequam eo nomine agat, emptori hæres extiterit. reprobatur l. ſi emptori.30. ff. de euictione. Plures huiuſmodi exceptiones vide j.inter exceptiones generales: item ſ.lib. 15.& lib.16.cap.2.

X. Cauſa: Si quid ita venierit, vt ſi diſplicuiſſet, redhibeatur. Hac cauſa redhibitoriæ actionis approbatur l.quod ſi nolit.31.§.ſi quid ita.ff.de ædilitio edicto.l.ſi conuenit.6.ff.de reſcind.vendit. item l.ſi prædium.4. C. de ædilitijs actionib. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi certũ tempus, intra quod, ſi diſplicuiſſet, redhibendum ſit, definitum non ſit.d.§.ſi quid ita. Altera: Niſi ſexaginta dies vtiles à tempore venditionis præterierint. d.§.ſi quid ita. Cuius tamen replicatio prima eſt: Niſi vlterius tempus pacto ſit definitum.d.§.ſi quid ita. Altera: Niſi cauſa cognita, vlterius tempus à iudice concedatur. approbatur ſimul & declaratur d.§.ſi quid ita. Hactenus cauſæ redhibitoriæ actionis enumeratæ ſunt: quarum tamen plures vide ſ. cap.10.inter cauſas actionis ex empto.

DE EXCEPTIONIBVS IAM dictarum cauſarum generalibus.

Planè cauſarum iam propoſitarũ, præter exceptiones in ſingulis cauſis enumeratas, generales exceptiones aliquot ſuperſunt, quæ ſequuntur.

I. Exceptio: Niſi alia res vitioſa præter mancipium vel iumentum vendita ſit. reprobatur l.ſi tamen.48. §. non ſolùm. ff. de ædilitio edicto. Concordat l.1. in princ.item. l.ſciendum.63. in princip. ff. d.tt. M.I.R. d.reg.38.exc.8. Exemplum proponitur l.etiam.49.ff. d.tt. Concordat l.ſi prædiũ.4.§.idem obſeruatur.C. de ædilitijs actionib.

II. Exceptio: Niſi ſimplaria res vendita ſint.l.ſi tamen.48.§.fin.ff.de ædilitio edicto.

III. Exceptio: Niſi vitium vel morbus non ſit in re principali vẽdita, ſed in acceſſorio. reprobatur l.quod ſi nolit.31.§.fin.cum lege ſequẽte. & l.proinde.33. in prin.ff.eod.tt. Planè admittitur, ſi hæreditate, peculio vel fundo cum inſtrumento vendito, res aliqua hæreditaria, peculiaris vel inſtrumentalis vitioſa ſit. quæ diſtinctio approbatur d.l.33.ibi: ſed hoc ita.

IV. Exceptio: Niſi vſumfructum tantùm rei venierit. reprobatur l.ſi tamen.48. §. non ſolùm. ff.de ædilitio edicto.

V. Exceptio: Niſi aliena res vendita ſit, & euicta. reprobatur l.ex empto.11.§.etiamſi ignorãs. ff.de act. empt.l.iuſtißimè.44. §.fin. ff.de ædilitio edicto. item l.euicta.16.§.ſi ſeruus.ff.de euictione.

VI. Exceptio: Niſi morbus vel vitium ſit ſanatum. l.quod ita.16.ff.de ædilitio edicto. Cõcordat l.1.§.fin. ff.d.tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi membro ſanato, eo minus vti ſeruus poßit. l.idem Oßilius.10.in prin.ff.d.tt. Altera: Niſi morbus intermiſit, non in totum omiſit.l.qui tertiana.53.ff.eod.tt.

VII. Exceptio: Niſi venditor vitium vel morbum indicauit. l.quæritur.14. §. ſi venditor. ff. de ædilitio edicto.M.I.R d.reg.38.exc.4.

VIII. Exceptio: Niſi conuenerit ne vitiũ vel morbus, ſi qui appareret, à venditore præſtaretur. approbatur ſimul & diſtinguitur d.§. ſi venditor. M.I.R.d. reg.38.exc.2. Eius autem replicatio eſt: Niſi venditor ſciens morbum non indicauit.d.§ ſi venditor. M.I.R. d.exc.2.repl.1.

IX. Exceptio: Niſi venditor ignorans ſine dolo malo vitium reticuit, vel aliquid aliter dixit. approbatur verbis edicti l.1.ff.d.tt. M.I.R.d.reg.38.exc.3. Cõtradicit d.l.1.§.cauſa. Item contradicunt ea quæ propoſita ſunt ſ.cap.10.quæſt.1.except.gener.1.

X. Exceptio: Niſi emptor vitium intellexit, vel intelligere potuit.l.1.§.ſi intelligatur. ff.de ædilitio edicto.l quæritur.14. §. fin. & l ſi tamen.48. §.in ædilitijs ff d.tt.l.ea quæ 43.§.quędã. ff de contrab.empt. item l.apud Celſum.4. §.item Labeo. ff. de doli mali exception. M.I.P. lib.5.cap.7.reg 17.exc.1. M.I.R. d. reg.38.except.5. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ſpecialiter de vitio præſtando conuenit. d.§. item Labeo. Altera: Niſi ſeruo emente dominus ſcierit, ſeruus ignorauerit. l.cum mancipiũ.51. ff. de ædilitio edicto. Huius duplicatio eſt. Niſi mandatu domini ſeruus emerit.d.l.51. Cõcordat l.ſed ſi.13 ff.de contrab. empt. Tertia replicatio: Niſi ſeruo emente & ſciẽte, dominus ignorauerit. reprobatur d.l.51. Quarta: Niſi procuratore emente & ſciente, dominus ignorauerit. reprobatur d.l.51.§.circa. Plura de hac re vide j.cap.15. quæſt.1. except.4. repl.1. dupl.2. Quinta replicatio eſt: Niſi procuratore emente dominus ſciat, procurator ignoret.d.§.circa.

XI. Exceptio: Niſi fiſcus vẽdiderit.l.1.§.illud ſciendum.ff.de ædilitio edicto.

XII. Exceptio: Niſi reſpub. vendiderit. reprobatur d.§.illud ſciendum.

XIII. Exceptio: Niſi pupillaris ſit venditio. reprobatur d.l.1.§.in pupillarib.

XIV. Exceptio: Niſi ſeruus vel filiusfamiliâs vendiderit. reprobatur per ea quæ propoſita ſunt j.quæſt. 5.regul.3.

XV. Exceptio: Niſi liber homo vel ſeruus alienus, qui bona fide ab alio poßidetur, vendiderit. reprobatur l.cum autẽ.23.§.hæ actiones. ff.de ædilitio edicto.

XVI. Exceptio: Niſi non venditio, ſed locatio vel alius contractus factus ſit.l.ſciendũ.63.ff.d.tt. Exemplum proponitur l.ad res.62.ff.d.tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi permutatio facta ſit. l.ſciendũ. 19.§.emptorem.ff.d.tt.

XVII. Exceptio: Niſi de dupla emptori à venditore cautum ſit. reprobatur l ſi ſeruum.4. in prin.ff. de action.empt.

De exceptionibus ſumptis ex conſequentibus venditionem.

Hactenus exceptiones propoſitarũ cauſarum generales, ſumptæ ex ijs quæ venditioni inſunt, enumeratæ ſunt: reſtant ea quæ ex ijs quæ venditionem ſequũtur, ſunt deſumpta.

XVIII. Exceptio: Niſi res vitioſa vel morboſa vendita interierit. reprobatur ſub conditione l. ſi hominem. 47. in fine, cum lege ſequente. ff. de adilitio edicto. l. adiles. 38. §. loquuntur. ibi: etſi mortuum. ff. d. tt. l. euicta. 16. §. ſi ſeruum. ibi: & quam actionem. ff. de euictione. Planè admittitur exceptio propoſita, ſi culpa emptoris vel eius familia procuratoriſue res perierit. qua diſtinctio elicitur ex d. l. 47. in fin. ibi: ſi tamen ſine culpa. De qua re vide plura]. quaſtione 10. reg. 5.

XIX. Exceptio: Niſi emptor mancipium emptum manumiſit. l. ſi hominē. 47. ff. de adilitio edicto. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ſine culpa vel facto emptoris mancipium ſit manumiſſum. l. euicta. 16. §. ſi ſeruum. ibi: & quam actionem. ff. de euictione.

XX. Exceptio: Niſi ſeruum emptus venditori non reſtituatur. l. vlt. C. de adilitijs actionib. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi venditor emptori non reſtituat ea qua ſeruus emptus emptori furto abſtulit. l. quaero. 58. in prin. ff. de adilitio edicto. Altera: Niſi ſeruus aufugerit. l. euicta. 16. §. ſi ſeruum. ibi: et quā actionem. ff. de euictione. Cōcordat l. 1. C. de adilitijs actionib. Planè huic videtur contradicere d. l. vlt. C. eod. tt. in qua, ſi Exhibere exponas cum Accurſio pro Probare, nulla eſt antinomia. Tertia replicatio eſt: Niſi ſeruus mortuus ſit. qua approbatur ſ. except. 18.

XXI. Exceptio: Niſi emptor non praſtiterit ea qua praſtare debet. l. illud ſciendum. 29. in prin. ff. de adilitio edicto. Sanè qua ab emptore praſtanda ſint, vide]. quaſt. 10. Concordant ea qua proponuntur]. quaſt. 6. reg. 2. except. 1.

XXII. Exceptio: Niſi res emptori ſit euicta. reprobatur per ea qua propoſita ſunt ſ. except. 5.

XXIII. Exceptio: Niſi venditor ſeruum emptori relinquat. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea qua proponuntur]. quaſt. 6. reg. 7. except. 4.

XXIV. Exceptio: Niſi emptor pœnitentia ductus retinere mancipium velit, & ab actione deſiſtere. l. ſi tamen. 48. §. 1. ff. de adilitio edicto.

XXV. Exceptio: Niſi eiuſdem rei nomine ſemel ſit actum. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio prima eſt: Niſi ex alio vitio poſtea apparente rurſus agatur. d. l. 48. §. penult. Altera: Niſi pendēte emptionis conditione, antea ſit actum. l. bouem. 43. §. ſi ſub condit. ff. eod. tt. Tertia replicatio: Niſi aſtimatoria, quanto minoris actum ſit. reprobatur l. ſi is. 25. §. 1. in fine. ff. de except. rei iudicata.

Replicatio præcedentium exceptionum generalis.

Hactenus cauſa redhibitoria actionis cum ſuis exceptionibus propoſita ſunt: quarum exceptionum generalis replicatio eſt: Niſi res voluntate venditoris ſit redhibita. l. quod ſi nolit. 31. §. in factum. ff. de adilitio edicto. Sequūtur nunc reliqui propoſita actionis loci.

IIII. QVIBVS COMPETIT actio redhibitoria?

I. Regula, De haredibus & alijs ad quos ea res pertinet, proponitur verbis edicti l. 1. ff. eod. tt. & l. ſi tamen. 48. §. adilitia. ff. eod. tt. Declaratur l. ſciendum. 19. §. deinde aiunt. ff. eod. tt.

II. Regula, De domino proprietatis & vſufructuario ſerui ementis, habetur l. bouem. 43. §. fin. ff. de adilitio edicto.

III. Regula: Vni ex pluribus quibus actio propoſita competit, nō datur. l. quod ſi nolit. 31. §. Marcellus. & §. ſi plures. ff. d. tt. Huius regula exceptio prima eſt: Niſi res redhibenda perierit, vel redhibita ſit. d. l. 31. §. idem ait. Altera: Niſi ſinguli pro parte emerint. tūc enim ſingulis ad ſuam partem redhibendam competit actio. d. l. 31. §. ſi vēditori, in fine. Tertia: Niſi vnus in ſolidum reddat. d. §. ſi venditori.

V. ADVERSVS QVOS competit actio redhibitoria?

I. Regula, De haredibus venditoris, proponitur l. cū autem. 23. §. ha actiones. ff. de adilitio edicto. Concordat l. ſi tamen. 48. §. adilitia. ff. d. tt.

II. Regula, De fideiuſſore venditoris, l. Latinus. 56. ff. eod. tt.

III. Regula, De patre & domino venditoris, proponitur l. cum autem. 23. §. ſi ſeruum. & l. ſi ſeruus. 57. §. quòd ſi ſeruus. ff. d. tt.

IIII. Regula, De vno ex pluribus, qui hac actione tenentur. Etiam vni ex plurib. redhiberi pro parte poteſt. l. quod ſi nolit. 31. §. ſi venditori. ff. de adilitio edicto.

V. Regula: Aduerſus vnum ex pluribus vēditoribus, cuius maior pars in venditione eſt, vel qui nulla parte minor eſt, actio redhibitoria cōpetit. l. iuſtiſſimi. 44. §. proponitur. ff. d. tt.

VI. QVID QVANTVMQVE veniat in actione propoſita?

I. Regula: Vt res redhibeatur. approbatur verbis edicti l. 1. ff. d. tt. Declaratur l. redhibere. 21. in prin. ff. de adilitio edicto.

II. Regula, De precio à venditore reſtituendo, proponitur l. debet autem. 27. l. illud ſciendū. 29. §. condemnatio. l. quod ſi nolit. 31. §. in factū. item l. cum in ea. 59. in prin. ff. d. tt. Huius regula exceptio prima eſt: Niſi emptor non prius praſtiterit ea qua praſtare iure debet. l. adiles. 25. §. fin. l. quod ſi nolit. 31. §. illud planè. l. illud ſciendū. 29. in prin. item l. ſi ſeruus. 57. in prin. ff. d. tt. Planè propoſita exceptionis replicatio eſt: Niſi venditor inops ſit. l. videamus. 26. ff. d. tt. Altera exceptio videtur: Niſi res in cauſa redhibitionis non fuerit. ſed certo modo reprobatur l. quod ſi nolit. 31. §. in factum. ff. d. tt.

III. Regula: Quantum precium ſit reſtituendum, ſi vna res ex pluribus redhibeatur, definitur l. ſi plura. 36. ff. de adilitio edicto.

IV. Regula, Itidem de quantitate precij petendi, ſi vna res ex pluribus redhibeatur, proponitur l. cum in ea. 59. §. ſi quis. ff. d. tt.

V. Regula, De vſuris precij, habetur l. illud ſciendū. 29. §. condemnatio. ff. d. tt.

VI. Regula, Vt liberetur emptor obligatus precij nomine, proponitur d. l. 29. §. item emptori. Concordat d. l. 59. in prin.

VII. Regula, De damno emptori praſtando, quod rei empta nomine ſenſit, itē ſumptibus quos fecit reſtituendis, proponitur d. l. 29. §. fin. l. 1. C. de adilitijs actionib.

actionib.l.cum autem.23. §.iubent. & §.Iulianus.ff. de adilitio edicto.l.quæro.58.in prin.ff.d.tt.l.ſerui.17. §.cum autem. ff.de furtis. l.ſi ſeruus.63. §.his etiã illud.ff.d.tt.item l.1.§.ſi quid aũt, in fine.ff. de adilitio edicto. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ſuo arbitrio ſine voluntate venditoris quid emptor erogauit. hoc enim à venditore præſtandũ non eſt.l.debet.27 ff. de adilitio edicto. Cuius replicatio eſt: Niſi neceſſitate iuris compulſus emptor erogauit.d.l.27.in fine. Altera exceptio eſt: Niſi impenſas factas emptor in libello nõ nominatim poſuit.approbatur ſimul & diſtinguitur l.item ſi ſerui.30.§.quas impenſas.ff.d.tt. Tertia: Niſi in cibaria ſerui emptor erogauit.hoc enim à venditore non præſtandum.d.§.quas impenſas. Quarta: Niſi venditor ſeruũ pro damno & ſumptibus emptori relinquat.l.quod ſi nolit.31. in prin.l.cum autem.23. §.Iulianus ait. ibi: quid ergo. l.quæro.58. in prin. ibi: niſi pro his.item l.illud ſciendũ.29.in fine.ff.eod.tt.

VIII.Regula, Vt de damno et ſumptu futuro præſtando caueatur, proponitur l. itẽ ſi ſerui.30. in prin. & l.redhibere.21. §.idem Pomponius. ff. de adilitio edicto.

IX. Regula, De duplo, ſi non ſoluat venditor, proponitur l.redhibitoria.45.ff.de adilitio edicto.

X.Regula: Pater vel dominus filij vel ſerui vendentis nomine tenetur, quatenus in peculio eſt. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.quæſt.prox.reg.3.

XI.Regula: Quantũ vni vel ab vno ex plurib. redhibendũ ſit vel præſtandũ, vid. ſ. quæſt.4.reg.3. item quæſt.5.reg.4.

XII. Regula: Quæ viciſſim venditori ab emptore ſint præſtanda, vide j.quæſt.10.

VII. QVANDO ET QVAMdiu competit actio propoſita?

I.Regula: Ante exiſtentem venditionis conditionẽ redhibitoria actio non competit. l. bouem.43.§.ſi ſub. ff.de adilitio edicto.

II.Regula: Intra ſex menſes à perfecta venditione regulariter redhibitoria actio competit. l. ſciendum. 19.§.fin.& l.ædiles.38.in prin.ibi: morbi autem. ff.d. tt. M.I.R.lib.5.cap.6.reg.38.exc.6. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ex eo quod dictum promiſſumue eſt, agatur. tunc enim ex die dicti promiſſiue tempus ſex menſium currit.d.§.fin. Cuius replicatio eſt: Niſi dictum venditionẽ præceſſit.l.ſi verò.20.ff.eod.tt. Altera exceptio eſt: Niſi ſub conditione venditio facta ſit. tunc enim à die exiſtentis conditionis currit præſcriptio. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. reg. prox. Tertia exceptio eſt: Niſi emptor experiũdi poteſtatem non habuerit.l.ſciendum.19.§.fin. Concordat l.cum ſex.55.ff.d.tt. Quarta: Niſi emptor vitiũ rei emptæ ignorauit.reprobatur d.l.55. Concordat l. 2.C.de ædilitijs actionib. M. I.R. d except.6.replic.1. Quinta: Niſi ex eo quòd venditor non caueat, agatur. tunc enim actio intra duos tantùm menſes competit. l.ſi vẽditor.28.ff.de adilitio edicto. Sexta: Niſi ex pacto, ſi diſplicuerit rem redhiberi, agatur. tũc enim intra ſexaginta dies vtiles redhibitoria competit actio. approbatur ſimul & diſtinguitur l.quod ſi nolit.31.§. ſi quid ita.ff.d.tt. Septima: Niſi ob non tradita ornamenta iumentũ redhibeatur. tunc enim intra ſexaginta dies vtiles competit actio. l.ædiles.38. in prin. ibi: ſi quid.ita.ff.d.tt. Octaua: Niſi non ad redhibendum, ſed quanto minoris agatur. tunc enim intra annum competit actio.l.ſciendum.19. §.fin.ff.d.tt. Sed & plura de hac exceptione vide j. cap. prox. quæſt.3. Nona: niſi venditor emptoris negotia intra ſex menſes vtiles geſſerit. ipſo quidẽ iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi venditor in bonis emptoris non inueniat, vnde ſibi ſatisfiat de ijs quæ ab emptore illi fuiſſent præſtanda.l.diuortio.34.§.ſed nec redhibitoriæ.ff.negotiorum geſtorum.

VIII. ADIVNCTA HVIVS iudicij.

De probando ſeruum eſſe fugitiuum. Per quæ probetur, definitur l.quæro.58.§.fin. ff.de adilitio edicto. Reliqua adiuncta vide j.quæſt.10.

IX. ADFINIA REmedia.

I.Regula, De actione ex empto, proponitur l.ex empto.11.§.redhibitionẽ.ff.de act.empt. Sed & deficiente redhibitoria actione, interdum ex empto actio eſt ad id quod intereſt. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.quæſt.3.cauſa 1.except.1.repl.5.item ſ.cap.10. quæſt.1.cauſa 5.cum ſequentibus.

II.Regula, De actione ex ſtipulatu, ſi aliter ac promiſſum eſt appareat, proponitur l.ſciendum.19. §.dictum. ibi: ſecundum quod. ff. de adilitio edicto. Item ex dupla ſtipulatione actio eſt ob fugam ſerui empti. l.quæro.58.§.item quæro.ff.eod.tt. Item ſi ſtatulibero vendito, dixerit vẽditor viginti dare iuſſum, cum tantùm decem dare iuſſus eſſet: ex dupla ſtipulatione actio eſt.l.ſi hæres.10.ff.de ſtatuliberis.

III.Regula, De dolo actione, ſi venditor commendando rem decepit emptorẽ, proponitur l. quod venditor.37.ff.de dolo malo.

IV.Regula, De exceptione, habetur l.illud ſciendũ. 29. in fine. ff. de adilitio edicto. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ.quæſt 6.reg.7.in prin.

V.Regula, De in factum actione ad precium re redhibita recuperandum, proponitur l. quod ſi nolit.31. §.in factum.ff.de adilitio edicto. Item ad rem redhibendam ex pacto, ſi diſplicuerit, d.l.31.§.ſi quid ita.

VI.Regula, De ſtellionatus crimine, ſi quis ſtatuliberum diſſimulata eius conditione vendiderit, proponitur l.ſtatuliberum.9.§.1.ff.de ſtatuliberis.

VII.Regula: Etiam æſtimatoria Quanto minoris agi poteſt.l.ſi is.25.§.1.ff.de except.rei iudicatæ. Concordat l.ſi quid.18.in prin.ff.de adilitio edicto.

X. EVENTVS REDHIBItionis & redhibitoriæ actionis.

I.Regula: Redhibitione locum habente, omnia in integrum reſtituuntur. l.facta.60. ff. de adilitio edicto. Concordat l.cum autẽ.23.§.Iulianus ait.ff.d.tt. Sanè quæ ex parte venditoris veniant reſtituenda, dictum ſ.quæſt.6. Quæ ex parte emptoris ſint reſtituenda, nunc dicetur.

II.Regula, De omni cauſa ab emptore venditori reſtituenda, tam eo quod in venditione rei acceſſit, quàm quod poſtea emptor occaſione rei percepit,

vel dolo eius factum eſt, quo minus perciperet, proponitur verbis edicti l.1.in prin.ff.d.tt.d.l.23. §.iubent. & §. cum redhibetur. l. & generaliter.24. l. quod ſi nolit.31.§.ſi ancilla.§.reſtitui.& §.penult. & l.bonẽ.43.§.ſi quis ſeruum. ff.d.tt. item l.itẽ Mela.11. §. ſi in eo homine. ff. ad l.Aquiliam. Planè propoſita regula exceptio prima eſt: Niſi emptor per ſeruum emptum iniuriam paſſus, iniuriarum actione quid fuerit conſecutus. hoc enim nõ reddet venditori. approbatur ſimul & diſtinguitur d.§.ſi quis ſeruũ. Altera:Niſi ſeruo empto aliquid in teſtamento fuerit relictum, cuius venditor non eſt capax. reprobatur l. cum autem.23. §.fin.ibi:neq; refert.ff.de ædilitio edicto. Tertia:Niſi ſeruo redhibito quid contemplatione emptoris ſit relictum.reprobatur d.§.fin.ibi:Pedius quidem. Quarta:Niſi ex re emptoris per ſeruum redhibitum emptori quid ſit adquiſitum: l.quod ſi nolit.31.§.ſi peculiũ. ff.de ædilitio edicto. Concordat l. & generaliter.24. ff.d.tt. Quinta: Niſi miniſterium, quod ſeruus emptori praſtitit. l.item ſi.30.§. fin.in fine.ff.de ædilitio edicto. Sexta: Niſi ſpecialiter ea, de quibus dictum eſt, venditor in libello non petierit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ædiles.25.§.item ſciendũ. & l.quod ſi nolit.31.§. culpam,in fine.ff.d.tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi poſt iudicium ſuſceptum aliquid emptori ex re redhibenda ſit adquiſitũ. hoc enim etiã non petitũ officio iudicis venit reſtituendum.d.§.item ſciendum. Septima exceptio: Niſi ex pluribus rebus emptis vnam emptor velit redhibere, alteram retinere.reprobatur quidem ipſo iure, admittitur tamen in caſibus: de qua re dicetur j.regula prox.

III.Regula: Pluribus rebus ſimul emptis, vnaq; redhibita, omnes etiam reliquæ ſunt redhibendæ. approbatur verbis edicti l.ædiles.38. in prin.ibi: ſi iumenta. & §.cum autem,cum legibus ſequentibus.ff.de ædilitio edicto.l.cum eiuſdem.34. l.plerumq;.35. l.proinde.33.§.fin.item l.Labeo.64.§.idem ait.ff.d.tt.Planè propoſitæ regulæ exceptio prima eſt: Niſi ſine incommodo res ſeparari poſſint, nec pietatis ratio obſtet.d.l.35.Concordat d.l.38.§.fin. Altera:Niſi non vna, ſed plures ſint emptiones.d.l.34. Tertia:Niſi nõ propter morbum vel vitium, ſed propter ornamentum vnius iumenti id redhibeatur.d.l.38.§.ſi plura.

IV.Regula: Si res vendita poſt venditionẽ & traditionem apud emptorem deterior ſit facta, hoc quoq; ab emptore præſtandum. approbatur verbis edicti. l.1. in prin.ff.d.tt. Concordat l.cum autem.23.in prin.ff. eod.tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi non ab ipſo emptore, ſed ab alio res deterior ſit facta. approbatur ſimul & diſtinguitur l.cum mihi.46.ff.de ædilitio edicto. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ab eo cui emptor rem alienauit, deterior ſit facta.d l.46.Altera:Niſi opera familiæ emptoris res deterior ſit facta.approbatur verbis edicti d.l.1.Concordat l.ædiles.25.in prin.ibi:ſiue ergo.ff.d.tt. Declaratur d.l.25.§.1. & l.quod ſi nolit.31. §.idem Pedius. ff. d.tt. Tertia replicatio eſt: Niſi procurator emptoris rem fecerit deteriorem. approbatur verbis edicti d.l.1.Declaratur d.l.25.§.procuratoris. Quarta replicatio eſt:Niſi tutor vel curator emptoris rem fecerit deteriorem.l.quod ſi nolit.31. §.quod in procuratore.ff. d.tt. Quinta: Niſi hæres emptoris, hæredíſue familia aut procurator rem fecerit deteriorem. d.l.31. §. Pomponius. Hæc de prima exceptione, eiuſq; replicationibus. Altera exceptio eſt: Niſi ante venditionem traditionémue res deterior ſit facta. l.ædiles.25. in prin.ff.de ædilitio edicto. Tertia:Niſi res vendita idẽ damnum paſſura fuiſſet, etiamſi non veniſſet. d.l.25. §.Pedius ait. Huius replicatio eſt: Niſi emptor ſeruũ, cuius dolo vel culpa res deterior facta eſt, noxæ non dederit, vel actionem aduerſus procuratorem ceſſerit.d.§.Pedius ait. ibi: in eo concedi. Quarta exceptio eſt: Niſi emptor ſeruum, cuius dolo vel culpa res deterior eſt facta, noxæ dedat. approbatur quidem in caſu iam propoſito, regulariter autem reprobatur d.l.25.§.ſed notandum. Quinta: Niſi culpa, non dolo emptoris res deterior ſit facta.reprobatur d.§.Pedius. ibi: quid ergo. Sexta: Niſi non corpore, ſed animo ſaltem ſeruus redhibitus deterior ſit factus. d.§. Pedius. Septima:Niſi id quòd deterior res facta eſt, non ſpecialiter à venditore in iudicium ſit deductum. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.25.§.item ſciendum. Octaua: Niſi res interierit. Hæc exceptio diſtinguitur j.reg.prox.

V.Regula:Si res empta redhibẽda culpa emptoris, familiæ procuratoríſue eius perijt: omnia ab emptore præſtanda, quæ præſtarentur, ſi res nõ perijſſet. l.quod ſi nolit.31.§.ſi mancipium. ff. de ædilitio edicto. Declaratur regula propoſita definitione culpæ d. l.31. §. culpam. Exceptiones vide ſ.reg.prox.

VI.Regula: Emptor rem redhibitã, à ſe alij pignori obligatam, tenetur liberare. l.bonem.43. §.pignus.ff. de ædilitio edicto.

VII.Regula, De cautionibus ab emptore præſtandis, & primùm de dolo malo, proponitur l. redhibere.21.§.1.ff.d.tt. Altera cautio, de eo quod ex actione rei emptæ nomine inſtituta emptor perceperit reſtituendo; proponitur d.l.21. §. idem Pomponius. Tertia cautio, de ſeruo qui in fuga eſt, ſi in poteſtatẽ emptoris redactus fuerit, reſtituendo, habetur d. l.21.§. fin. cum lege ſequente. Quarta cautio, de eo, ſeruũ redhibitum furtis noxiſq; ſolutum eſſe, proponitur l. cum mihi.46.ff.de ædilitio edicto. Hactenus cauſæ ex quibus re redhibita venditori aduerſus emptorẽ competat actio, expoſita ſunt. Pro qua aũt parte vel vni ex pluribus, vel aduerſus vnum ex pluribus competat, vide ſ.quæſt.4.reg.3.item quæſt.5.reg.4. Quæ autem competat actio, definitur j.reg.prox.

VIII.Regula. Ex cauſis hactenus enumeratis, ſi res ſine iudice redhibita ſit, venditori aduerſus emptorẽ ex vendito competit actio. l.cum autem.23. in prin. ibi: quòd ſi ſine.ff.de ædilitio edicto.

IX.Regula: Emptori contra venditorem re redhibita, in factum competit actio. Quæ regula cum dictæ actionis natura approbatur atq; deſcribitur l. quod ſi nolit.31.§.in factum, cum ſequentibus.ff.eod.tt.

X. Regula: Si emptor in fraudem creditorum rem redhibuit, vẽditor creditoribus tenetur. l.bonem. 43. §.ſi quis cum.ff.d.tt.

XI.Regula: Re redhibita, pignus nihilominus ab emptore datum, obligatum manet.d.l.43.§.pignus.

XII. Regula: Fundo redhibito, exactio vectigalis

aduerſus

aduerſus emptorẽ ceſſat.l.etiam.49.in fine.ff.de ædilitio edicto.Hactenus de actione redhibitoria.

DE ACTIONE AESTIMATORIA Quanto minoris. Cap. XIII.

I. CAVSAE HVIVS ACTIOnis cum ſuis exceptionibus.

EX iiſdem cauſis actio propoſita competit, ex quibus præcedens redhibitoria. quod approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. proxim.quæſt.9. reg.7. Cuius exceptio prima eſt: Niſi ſemel actum ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. quod ſi nolit.31. §.ſi quis egerit.ff.de ædilitio edicto. Concordat l.quia dicitur.32.ibi: egit (inquit.) ff.de euictione. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ex cauſſa agatur, quàm actum eſt prius. d.§.ſi quis egerit. Altera: Niſi antea redhibitoria agens, ſex menſium præſcriptione ſit excluſus.l.ſi tamen.48. §.non nocebit. ff.de ædilitio edicto.M.I.R.d.exc.6.repl.3.Altera exceptio: Niſi cum aduerſus plures actio competeret, vni pars redhibita ſit, cũ altero æſtimatoria agatur. reprobatur l.quod ſi nolit.31.§.ſi venditori.ibi: ſi tamen partes.ff.de ædilitio edicto. De reliquis exceptionibus, & cauſis huius actionis ſpecialibus, vide ſ. cap.10. & cap.prox.

II. QVID VENIAT IN actione æſtimatoria?

I.Regula: Vt reſtituatur ex precio quanto minoris emptor emiſſet, ſi rei conditionẽ vel vitium ſciuiſſet.l. quoties.61.ff.de ædilitio edicto.

II.Regula: Venit etiam in hanc actionẽ, vt res redhibeatur.l.ſi is.25.§.1.ibi: nam poſterior.ff.de except. rei iudicatæ. Concordat l.bouem.43.§.aliquando.ff. de ædilitio edicto.

III.Regula: Si plures res ſimul emptæ ſunt, tam vitioſæ, quam non vitioſæ rei æſtimatio eſt facienda. l. ædiles.38.§.ſi fortè.& l Labeo.64.in prin.ff.d.tt. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi res vitioſa ſeparatim fuerit vendita, preciumq́; eius ſeparatum. l.ſi plura.36. ff.de ædilitio edicto.

IV.Regula: Si eiuſdem rei nomine ſæpius Quanto minoris agatur ex diuerſis cauſis, quãti æſtimatio facienda, definitur l.quod ſi nolit.31. §.ſi quis egerit. ff. de ædilitio edicto. Concordat l. quia dicitur.32. ibi: egit (inquit) ff.de euictione.

III. QVAMDIV COMPETIT actio propoſita?

Intra annum competit. approbatur verbis edicti l. ædiles.38.in prin.ibi: vel quanto minoris.ff.de ædilitio edicto.l.ſciendum.19. §.fin.ff.d.tt.item l.2.in fine.C. de ædilitiis actionib.

IIII. AD FINE remedium eſt actio redhibitoria. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.capite proxim.quæſt.9. regul.7.

DE ACTIONE EX EMPTO, RE aliena vendita & euicta: item de actione duplæ ex ſtipulatu ob euictionem, nec non & ex aliis cauſis. Cap. XIIII.

I. CAVSAE HVIVS ACTIOnis, cum ſuis exceptionibus.

PRima cauſa: Si aliena res vẽdita ſit. l.ex empto. 11.§.deniq;, in fine.ff.de act.empti. M.I.P.lib.5. cap.7.reg.18.M.I.R.lib.5.cap.6.reg.40. Huius cauſæ exceptiones vide i.inter exc.generales.

II.Cauſa: Si quis per fundum alienum vel cõmunem vendiderit ſeruitutem. l.ſi quis.10. ff.de euictione.Concordat l.fundum.46.§.ſi per alienum.ff.d.tt.

III.Cauſa: Si quis liberũ hominem pro ſeruo vendidit. l.minor.39. §. pater. ff.d.tt. Concordat l.Licinius.4.ibi: venditio quidem. ff. quibus ad libert. proclam.non licet.

IV. Cauſa: Si quis ſtatuliberum diſsimulata eius conditione vendiderit.d.l.39.§.qui ſtatuliberum. l.ſi per imprudentiã.51. §.1.ff.d.tt.l.2.§ fin.ff.de doli mali exceptione.Concordant item ea quæ propoſita ſunt ſ.cap.10.quæſt.1.cauſ.21. Planè huius cauſæ exceptio eſt: Niſi emptor id quod conditionis implendæ cauſa à ſtatulibero accepit, venditori non reſtituat. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.2.§.fin.

V.Cauſa: Si nomen quod emptũ eſt, non ſit ſoluendo.reprobatur l.ſi plus.74.§.fin.ff.de euictione.

VI. Cauſa: Si res empta alii pignori fuit obligata. l.cum tibi.22.C.de euictionibus.

VII.Cauſa: Si res emptori ſit euicta.l.euicta.16.§. 1.ff.de euictione.Exceptiones huius cauſæ vide i.inter except.generales.

VIII.Cauſa: Si cum emptor rem emptam, nondũ autem traditam ſibi vendidiſſet, & ab emptore ſuo conuentus fuerit condemnatus, quia non tradidit. l.ſi ſeruum.33.ff.d.tt.

IX. Cauſa: Si emptor à poſſeſſore rem petens ſuccubuerit. d.l.16. §.1. M.I.R. d.cap.6.regul.45. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi ob exceptionem ex perſona ipſius emptoris obiectam ſuccubuerit.l.hoc iure. 27.cum lege ſequente.ff.de euictione. M.I.R.d.cap.6. reg.40.except.7. Altera exceptio eſt: Niſi emptor ſeruitutem prædio empto petens ſuccubuerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.quod ad ſeruitutes.75.§.ſi verò emptor.ff.d.tt. Concordat l. in vendendo.66. in prin.ff.de contrah.empt. Tertia: Niſi in vna actione victus emptor habeat adhuc aliã. approbatur exemplo l.minor.39.§.ſi ſeruus tuus.ff.de euictione.M.I.R. d.reg.45. exc.1. Quartam exceptionem vide i. except.gener.32.

Exceptiones præcedentium cauſarum generales.

Hactenus cauſæ actionis ex ſtipulatu de dupla. Sed & plures eius cauſas vide ſ.cap.10.& cap.prox. Planè iſtarum cauſarum, præſertim euictionis, exceptiones generales hæ ſunt.

I.Exceptio: Niſi ſtipulatio interpoſita non ſit. ap-

probatur ſimul & diſtinguitur d.l.66. in prin. item l. non dubitatur.6.C.de euictionib.]

II.Exceptio: Niſi in alia quam emptionis cauſa interpoſita ſit ſtipulatio. reprobatur l.ſciendum.52. ff. de euictione.

III. Exceptio: Niſi res nondũ ſit euicta.l.qui rem. 3.C.de euictionibus.Concordat l.non tamen.24.ff.d. tt.M.I.R d.reg.40.exc.2. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi vẽditor ſciens rem alienã vendidit. l.ſeruus.30.§.fin.ff.de act.empti. M.I.R.d.exc.2.repl. 2. Altera: Niſi lis de re mota ſit. reprobatur l.ſi plus. 74.§.mota.ff.de euictione. Cõcordat l.ſi ſtatus.18.C. de euictionibus. Tertia eſt: Niſi conuenerit, vt quæſtione mota precium reſtitueretur.l.ſiue.12.C.d.tt.

IV. Exceptio: Niſi ex alia quàm emptionis cauſa res euicta tradita ſit.reprobatur s̄.exc.2. Exemplum eius proponitur in permutatione l.ſi permutationis. 29.C.de euictionib. l.1.§.vnde ſi ea res. ff.de rerũ permutatione.item l.2 C.eod.tt. Aliud exemplum habetur l. ſi prediũ.4.C.de euictionib. Cõcordat l.eleganter.24.in prin.ff.de pignor.act. Aliud exemplum proponitur l.ſi fratres.7.C. cõmunia vtriuſq; iudicij tam familiæ erciſc. Concordat l.ſi cum.66.§.fin. ff.de euictione. Planè admittitur exceptio propoſita in duobus caſibus, de quibus ĩ. in exceptionibus prox.

V. Exceptio: Niſi res euicta ex cauſa donationis fuerit tradita. approbatur ſimul & diſtinguitur l.Ariſto.18.§.fin.ff de donationib. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi donator ſciens rem alienam donauerit.d.§ fin. Altera: Niſi donator donatario de euictione cauit l.2.C.de euictionib. Huius duplicatio eſt: Niſi nudo tantùm pacto de euictione donatario ſit cautum.d.l.2.

VI.Exceptio: Niſi res euicta ex cauſa legati fuerit tradita. approbatur ſimul & diſtinguitur s̄.li.12.cap. 2.reg.4. Concordat l.ſi is.40.in fine.ff.de euictione.

VII.Exceptio: Niſi creditor pignus vendiderit.approbatur ſimul & diſtinguitur s̄. libro 17. capite 15. quæſt.6.reg.2.

VIII. Exceptio: Niſi emptio inutilis ſit.approbatur exemplo l.2.§.ſi à furioſo.ff pro emptore.

IX.Exceptio: Niſi in alea res vendita ſit. l.2.§.1.ff. quarum rerum actio non datur.

X. Exceptio: Niſi miſsilium nomine emptio facta eſt.l.nec emptio 8.§.fin.ff.de contrah.empt.

XI.Exceptio: Niſi duabus rebus quinis emptis, & altera euicta, altera quæ apud emptorẽ remanet, decem æſtimetur. reprobatur l.ſi duos.47. ff.de euictione. Concordat l.ſi duorum.42 ff.de act.empt.

XII.Exceptio: Niſi emptor ſciuit rem alienã eſſe. l.ſi fundum.27. C. de euictionibus. M.I.R. d.reg.40. exc.1. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi emptor de euictione ſit ſtipulatus. d.l.27. l.ſi fratres.7. §. fin. C. communia vtriuſq; iudicij, tam familiæ. item l.apud Celſum.4.§.item Labeo. ff. de doli mali except. M.I. R.d.exc.1.repl.2.

XIII. Exceptio: Niſi venditor indicauit in venditione rem alienam eſſe, vel euinci poſſe. approbatur ratione exceptionis proximè præcedentis. Concordat l qui libertatis.69.in prin.ff de euictione. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi in indicando venditor eſt mentitus. approbatur exemplo l. ſi rem.62.§.fin.ff.de euictione. Aliud exemplum proponitur l. minor.39.§. fin. ff. eod.tt. Alia exempla habentur d.l.69. §.1. Item aliud proponitur & diſtinguitur d.l.69. §.ſeruus. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi venditor ſtatuliberum decem dare iuſſum, dixerit viginti dare iuſſum eſſe. hoc enim caſu non duplæ ſtipulatio committitur, ſed empti actio in id quod viginti deeſt. d. §.1. verſ. quid ergo. & §. ſeruus.l.qui alienam.54.§.ſi hæres.ff.d.tt. item l.ſi duorum.42.§.ſimilis.ff.de action.empti. Altera duplicatio eſt: Niſi rationibus redditis liberum eſſe iuſſum, venditor dixerit centum dare iuſſum: & centum in reliquis ſint. d. §. ſeruus. Tertia: Niſi cum ſub alia conditione dixiſſet venditor ſeruum liberum eſſe iuſſum, conditio iſta prior extiterit, quàm vera cõditio. l.fundum.46.§.cũ tibi.ff.de euictione. Quarta: Niſi poſt biennium liberum eſſe iuſſum, venditor dixerit poſt annum liberum fore.d.l.46.§.fin. Quinta: Niſi decem dare iuſſum, venditor dixerit quinque dare iuſſum, & liber eſſe.d. §.fin. Hæc de prima propoſitæ exceptionis replicatione, eiuſq; duplicationibus ſint dicta. Altera replicatio eſt: Niſi cum dixiſſet ſtatuliberum ſub conditione dandorum decem, non adiecerit cui decem danda eſſent. l.qui alienam.54.§ ſi hæres.ff.de euictione. Tertia: Niſi venditor, cũ indicaſſet ſtatuliberum eſſe ſeruum, conditionem non adiecit. reprobatur l. qui libertatis.69. §. ſed etſi quis. ff. de euictione. Quarta: Niſi cũ dixiſſet venditor ſeruitutem fundum debere, ſpeciem ſeruitutis non expreſsit. reprobatur d.§.ſed etſi quis.ibi: ſic & qui fundum. Hæc de 13. exceptione.

XIV. Exceptio: Niſi conuenerit, ne quid euictionis nomine præſtetur. l. cum ea.68. in prin. ff. de euictione.M.I.R.d.reg.40.exc.17. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi venditor ſciens alienũ, vel alij obligatũ ignoranti vendiderit. l.tenetur.6 §.fin. ff.de act.empti. l.ex empto.11. §.deniq;. & §.fin. ff.eod.tt. M.I.R.d.exc.17.repl.1. Altera replicatio eſt: Niſi quoad precium emptori reſtituendum.d.l.11.§ qui autem ibi: ibidem ait. M.I.R.d.exc.17.repl.2. Contradicit in caſu, ſi creditor pignus vendidit, d.l.68.in prin.

XV. Exceptio: Niſi venditor cauerit emptori, neq; per ſe neq; per ſuos hæredes fieri, quo minus ei habere liceat. hoc enim caſu alio euincente, ceſſat euictionis actio. approbatur ſimul & diſtinguitur d.§.qui autẽ. M.I.R.d.reg.40.exc.5. Plura de ſtipulatione Habere licere, vide s̄.lib.16 cap.9.ſpecie 3.

XVI.Exceptio: Niſi res empta, poſtea euicta, emptori nondum fuerit tradita. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio prima eſt. Niſi alij voluntate emptoris res tradita ſit.l.ſi quod.61.ff.de euictione. Altera: Niſi res tempore venditionis apud emptorem fuerit.l ſi rem.62.in prin.ff.eod.tt.

XVII. Exceptio: Niſi cùm actione hypothecaria res vendita emptori eſſet euicta, venditor debitũ ſoluendo rem liberauerit. l.euictus.35.ff.de euictione.

XVIII.Exceptio: Niſi venditor emptorem defendens, litis æſtimationem ſoluerit euincenti.l.ſi ſeruus. 21.§.1.ff.d.tt.

XIX. Exceptio: Niſi venditor emptori rem euictam

ctam poſtea offerat. reprobatur l.emptori. 67. ff.d.tt. Planè admittitur, ſi vltra rem etiam id quod emptoris intereſt, præſtet. Quæ diſtinctio cum ex iam dictis apparet, tum approbatur etiam l.fideiuſſor.15. ff.de doli mali except.

XX. Exceptio: Niſi res aliena vendita, poſtea emptoris ex cauſa lucratiua ſit facta. reprobatur l.Iulianus.13.§.ſi fundum.ff.action.empti. Planè admittitur, quoad actionem duplæ ex ſtipulatu. De quo infrà exceptionibus duabus proximis.

XXI. Exceptio: Niſi is qui rem euicit, eam emptori, antequam abducat, donauerit, vel legauerit. l.habere licere.57.§.fin.ff.de euictione.

XXII. Exceptio: Niſi re aliena vendita, emptor domino rei hæres extiterit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi vendideris.9. & l.ſi ei.41. §.item ſi domino.ff.eod.tt.

XXIII. Exceptio: Niſi is q. rem euicit ſine hærede deceſſerit, ita vt res penes emptorem maneat. l.habere licere.57.in princ.ff.de euictione.

XXIIII. Exceptio: Niſi re aliena vendita, emptor eam à domino redemerit, vel litis æſtimationem ſoluerit. reprobatur l.ſi rem.29.in prin l.ſeruus.21.§.1. ibi: quãuis ſi ipſe. item l.euicta.16.§.1.ff.eod.tt. Contradicit quoad duplæ actionem ex ſtipulatu, l.ſi cum. 66. §.ſi ſecundus.ff.eod.tt. Planè exceptio propoſita videtur admitti, ſi non ipſe emptor, ſed emptoris tutor ex re ſua litis æſtimationẽ præſtiterit. Sed & hæc diſtinctio reprobatur l.ſi pro.22.in princ. ff.eod.tt.

XXV. Exceptio: Niſi re aliena vendita, emptor eam vſucepit, vel longiſſimi temporis præſcriptione aduerſus petentem defendi poſſit. l.qui alieni. 54. in princ.ff.de euictione. l.ſi obligata.19.C.eod.tt. item l. 2.in fin. C.de rebus alienis non alienandis. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi dominus rei aduerſus vſucapionem vel præſcriptionem in integrum ſit reſtitutus. l.ſi cum.66.§.ſi is qui.ff.de euictione.

XXVI. Exceptio: Niſi cum emptor vſucapere poſſet, nõ vſucepit. l.ſi dictum.56. §.ſi cum poſſet.ff.eod. tt.M.I.R. d.regul.40.except.12.

XXVII. Exceptio: Niſi emptor venditori, vel contrà vẽditor emptori hæres extiterit. l.ſi ei.41.in prin. & l.ſi is qui.40.ff.d.tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ei cui emptor rem alienauit, ea euincatur. reprobatur exemplo legatarij d.l.40. Altera: Niſi pro parte tantùm alter alteri hæres extiterit. l. 2.C.de euictionib. Tertia: Niſi contra auctorem venditoris eiusq; fideiuſſores agatur. d.l.41.§.ſi is qui.

XXVIII. Exceptio: Niſi emptor ſeruum alienum venditum manumiſerit. l.ſi ſeruum.25.ff.de euictione. l.ſi hominem.47.ff.de ædilitio edicto. item l.vtiq; 21.in fin.ff.de liberali cauſa. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi quoad id, quòd emptor ius patronatus in manumiſſo amittit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſed hoc.26. ff.de euictione. l.Titius. 43. & l.idq; 45. §.fin. ff.de act.empti. item l.ſeruus. 30. §.fin.in fine. ff.d.tt. Altera: Niſi ex cauſa fideicommiſſi emptor ſeruum manumiſit. d.l.26.in fin. Tertia: Niſi emptor aduerſus manumiſſum in factum agat, quòd ſciens ſe liberum pro ſeruo venire paſſus ſit. l.vtiq; 21.§.fin.ff.de liberali cauſa.

XXIX. Exceptio: Niſi cum emptor mancipium alienum ita emiſſet, vt ſi proſtituiſſet, liberum eſſet: emptor id proſtituerit. l.ſi mancipium. 34. in princ. ff.de euictione.

XXX. Exceptio: Niſi emptor rem emptam pro derelicto habuerit. l.vlt.ff.d.tt.

XXXI. Exceptio: Niſi mortuus in loco vendito voluptate emptoris ſit ſepultus. l.ſi per imprudentiam. 51. §.ſi quis locum.ff.de euictione.

XXXII. Exceptio: Niſi cum emptor in re vendita retentionem quidem haberet, petitionem autem non haberet: ſua culpa poſſeſſionem rei amiſerit. l.ſi rem. 29.§.1.ff.eod.tt.

XXXIII. Exceptio: Niſi res aliena vendita ante euictionem interierit. l.ſi ſeruus.21.in prin. ff.eod.tt. Concordat l.ſi quis.26. C.eod.tt. M.I.R.d.regul.40. excep.4. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi venditor ſciens alienam rem vendiderit. d.l.21. Altera: Niſi poſt litem ex qua res euicta eſt, conteſtatam res perierit. l.vtiq;.16. ff.de rei vindic. & l.ſeruus.11. in fine.ff.iudicatum ſolui.M.I.R.d.except.4.repl.1. De qua re vide item ſ.except.3 replic.1.

XXXIIII. Exceptio: Niſi ſeruo alieno vendito, is ab emptore fugerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi ſeruus. 21.§.idem Iulianus.ff.de euictione.

XXXV. Exceptio: Niſi non emptori, ſed alij, cui emptor alienauit, res ſit euicta. reprobatur l.ſi quod. 61.ff.d.tt. Concordat l.qui ſibi.33. in princ. ff.de ſolutionibus. M.I.R.d.regul.40.except.15. Exemplum proponitur l.ſi pro re.22.§ ſi pro, cum duabus ll.ſeqq. ff.de euictione. Concordat l.quamuis. 75. ff. de iure dotium. Aliud exemplum habetur l.minor. 39. §.ſi ſeruus tuus. ibi: ſed ſi ſeruus. ff. de euictione. Planè exceptio propoſita admitti videtur primũ, ſi emptor rem emptam pro filia in dotem dederit. tunc enim, quamuis marito euincatur, non tamen patri emptori ex ſtipulatu actio euictionis nomine competere videtur. Sed hæc diſtinctio reprobatur l.pater. 71. ff.de euictione. Secundò admittitur, ſi emptor rem alteri legauerit, vel donauerit, vt nihil eius interſit eam euinci. Quæ diſtinctio tũ ex d.l.61. elici poteſt, tum etiam ex ijs quæ propoſita ſunt ſ.except.28.cum ſeqq. M.I.R.d.except.15.diſt.1.

XXXVI. Exceptio: Niſi pars tantũ rei ſit euicta. reprobatur certo modo l.1. ff.de euict. l.minor.39.§.ſi à me. item l.qui fundum.45.ff.eod.tt. Planè admittitur in homine vendito, l.ſi dictum.56. §.in ſtipulatione.ff.eod.tt. Sed & admittitur in caſibus aliquot ſequentibus.

XXXVII. Exceptio: Niſi domo vel naue vendita, cæmenta vel tabulæ euincantur. l.naue.36. ff.de euictione. M.I.R.d.reg.40.except.24.

XXXVIII. Exceptio: Niſi naue vendita, ſcapha ſit euicta. l.ſcapham.44.ff.d.tt.

XXXIX. Exceptio: Niſi parte fundi euicta, reliquum adhuc tantum ſit, quantum in venditione dictum eſt. reprobatur l.qui fundum.45.ff.de euict.

XL. Exceptio: Niſi ex pluribus rebus emptis, & vno inſtrumento deſcriptis, vna tantùm ſit euicta. reprobatur l.cum plures.72. ff.eod.tt.

XLI. Exceptio: Niſi hæreditate vendita, ſingula

res euincantur.l.1.C.de euictionibus.

XLII. Exceptio: Niſi de finibus agri venditi emptori controuerſia moueatur. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi fines.10.C.eod.tt.

XLIII. Exceptio: Niſi non principalis res vendita, ſed ea quæ rei venditæ acceſſit, euincatur. reprobatur l.euicta.16.in princ.ff.de euictione. Planè admittitur quoad duplam. non enim in duplum, ſed in ſimplum rei acceſſoriæ nomine competit actio.d.l.16. Cui concordat l.ex empto.11.§.ſi quis rem.ff.de act.empt. Sed & admittitur in caſu, de quo J.except.45.

XLIIII. Exceptio: Niſi ſeruus vicarius ex peculio quod acceſſit ſeruo vendito, euincatur.l.ſerui.5.ff.de euictione.

XLV. Exceptio: Niſi id quod tacitè non expreſſè rei venditæ acceſſit vel ſecutũ eſt, euincatur. approbatur exẽplo l.quod ad.75.ff.d.tt.M.I.R.d.reg.4.ex.25.

XLVI. Exceptio: Niſi id quod per ſeruũ emptum adquiſitum eſt, euincatur. reprobatur l.venditor.8.ff.eod.tt.

XLVII. Exceptio: Niſi ancilla prægnante vendita, partus eius euincatur.l.ſi prægnans.42.ff.de euict. Contradicit d.l.8. ibi: quare ſiue partus.

XLVIII. Exceptio: Niſi vacca vendita, vitulus euincatur.l.vacca.43.ff.d.tt.

XLIX. Exceptio: Niſi vſusfructus tantùm rei euincatur. reprobatur l.in vendendo.66.in prin ff.de contrah.empt. Concordat l.fundum.46.in princ.ff.de euictione. M.I.R.d.except.25.repl.1.

L. Exceptio: Niſi nomine in ſolutum accepto vel empto, pignus quod prior creditor delegans accepit, euincatur. l.cum ea.68.in fin.ff.d.tt.

XLI. Exceptio, ſumpta ex genere actionis qua res empta euincitur, reprobatur l ſi mancipium.34. §.1. & §.final.ff.eod.tt. Exemplum proponitur l.minor.39.in princ ff.eod.tt. Concordat l.ſi cum.66.§.ſi is q.ff.eod.tt. Contradicere videtur l.qui res ſuas.98.§.diuerſum.ff.de ſolutionibus. Sed & alia propoſita exceptionis reprobata diſtinctio proponitur in actione Fauiana.d.§.diuerſum.

LII. Exceptio: Niſi poſſeſſorio, non petitorio iudicio res euincatur. reprobatur exemplo l.ſi quis.35.ff.de actione empti. Planè admittitur quoad actionem duplæ ex ſtipulatu.d.l.35.

LIII. Exceptio: Niſi ex eo quod poſt contractam emptionem contigit, res empta euicta ſit.l.Lucius.11.in princ.ff.de euictione. Concordat l.cum in venditione.3.ff.eod.tt.item ea quæ propoſita ſunt ẽ.cap.2.in princ. M.I.R.d.reg.40.except.18.

LIIII. Exceptio: Niſi vi, non iure res emptori ſit euicta vel ablata. l.vlt.C.de act.empti. M.I.R.d.reg.40.except.9.

LV. Exceptio: Niſi dolo, errore vel imprudentia iudicis res ſit euicta. l.ſi ꝑ imprudentiam.51.in princ. ff.de euictione.l.emptor.8.in fine. item l.ſi non.15.C.eod.tt. M I.P.lib.5.cap.7.regul.18.excep.5. M.I.R.d.except.9

LVI. Exceptio: Niſi emptor ſua culpa victus ſit. l.Herennius.63.§.fin.ff.de euictione. Concordat l.ſi cum.66.in princ.ff.eod.tt. M.I.P.d.reg.18.except.2. M.I.R.d.reg.40.except.8.

LVII. Exceptio: Niſi emptor exceptionem quam habuit, non oppoſuit. Hæc exceptio proximè præcedentis exceptionis ſpecies ſpecialiter approbatur exemplo l.idq;.45.§.1.ff.de act.empt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi venditor ſciens alienum vendidit.d.§.1.verſ.in omnibus. Altera: Niſi venditor vel eius heres rem euincat.l.vindicantem.17.cum lege ſequente.ff.de euictione. Tertia: Niſi ob probabilem ignorantiam emptor exceptionem non oppoſuit. approbatur exemplo l.Papinianus.14.ff.de Publiciana in rem actione.

LVIII. Exceptio: Niſi emptor à iudicio abſuerit. Et hæc exceptio ſuperioris 56.exceptionis ſpecies, approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi ideo.55.in princ.ff.de euictione. l.emptor.8. ibi: ſed etſi.C.de euictionib.item l.1.in fin.C.de periculo & commodo rei venditæ.M.I.P.d.except.2. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi emptor abſens ꝑ alium cuius ius agendi fuit, eſt defenſus.d.l.55.

LIX. Exceptio: Niſi ideo, quòd pro emptore res pignori fuerit obligata, euicta ſit. l.fundum.20.ff.de euictione.

LX. Exceptio: Niſi ſpes habendi vel recuperandi rem euictam emptori ſuperſit.l.ſi ſeruus.21.§.inde Iulianus.& l.euictus.35.ff.eod.tt. Exemplum proponitur l.minor.39.§.ſi ſeruus tuus.ff.eod.tt.

LXI. Exceptio: Niſi emptor condemnatus non appellauit. reprobatur l.Herennius.63.§.Caia.ff.de euictione. M.I.R.d.except.8.

LXII. Exceptio: Niſi mulier emptrix rem quam emit alienam, domino in dotem dederit. reprobatur l.non tamen.24.ff.d.tt.

LXIII. Exceptio: Niſi non apud ordinarium, ſed compromiſſarium iudicem res emptori eſt euicta, vel ſine iudice reſtituta.l.ſi dictum.56.§.ſi compromiſero.ff.eod.tt. Concordat l.ſi cum.17.C.eod.tt. M.I.R.d.regul.40.except.13.

LXIIII. Exceptio: Niſi cum ſtatuliber pro ſeruo venditus eſſet, emptor decem, quæ à ſtatulibero conditionis implendæ cauſa accepit, venditori non reſtituat. approbatur ſimul & diſtinguitur l.2.§.fin.ff.de doli mali except.

LXV. Exceptio: Niſi poſt mortem emptoris res fuerit euicta. reprobatur l.ſed & ſi.23.ff.de euictione.

LXVI. Exceptio: Niſi poſt multum temporis res fuerit euicta. reprobatur l.empti.21.C.de euictionib. M.I.R.d.reg.40.except.19.

LXVII. Exceptio: Niſi ſemel ſit actum. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio prima eſt: Niſi ex alia cauſa agatur. l.quia dicitur.32.in fin.ff.de euictione. Altera: Niſi cum alio actum ſit. approbatur exemplo l.vtique.21.in princip.ff.de liberali cauſa. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi cum vno ex pluribus venditoribus ſit actum. hoc enim caſu cum alio agenti obſtat exceptio. l.ſi per imprudentiam.51.§.fin.ff.de euictione.

De denunciando venditori ab emptore, vt defenſioni rei adſit.

LXVIII. Exceptio: Niſi emptor conuentus non denunciauit venditori eiúſue heredibus, vt defenſioni rei

ni rei adeſſent. l. ſi fundo. 53. §. final. ff. de euictione. l. emptor. 8. & l. ſi parentes. 20. in fin. C. eod. tt. item l. 1. in fin. C. de periculo & commodo rei venditæ. M. I. P. d. regul. 18. except. 1. M. I. R. d. regul. 40. except. 20. Huius exceptionis replicatio prima videtur eſſe: Niſi vſusfructus tantùm ſit euictus. Sed reprobatur l. ſi ab emptore. 49. ff. de euictione. Altera: Niſi mortuo venditore emptori lis moueatur. reprobatur l. ſi per imprudentiam. 51. §. ſi Titius. ff. d. tt. Tertia: Niſi venditor abſuerit, vel alia ratione per eum ſteterit, quo minus ei denunciari potuerit. l. ſi ideo. 55. §. fin. & l. ſi dictum. 56. §. ſimili modo. ff. eod. tt. item l. ſi permutationis. 29. ibi: vel cum eorum. C. d. tt. M. I. R. d. except. 20. replic. 1. Quarta: Niſi emptori pacto remiſſa ſit denunciandi neceſſitas. l. Herennius. 63. in prin. ff. de euictione. Quinta: Niſi denunciatio facta ſit. l. ſi cum. 17. C. de euictionibus. Concordat d. l. 29. C. eod. tt. M. I. R. d. except. 20. replic. 9. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi alij quàm auctori ſit denunciatum. quæ ipſo quidem iure ſubſiſtit, M. I. R. d. replic. 9. duplic. 7. verùm eius triplicatio eſt: Niſi procuratori venditoris ſit denunciatum. approbatur certo modo l. ſi dictum. 36. §. ſi præſente. ff. de euictione. Altera triplicatio: Niſi domino ſerui vendentis ſit denunciatum. reprobatur l. minor. 39. §. denunciare. ff. eod. tt. Tertia triplicatio eſt: Niſi hæredi auctoris ſit denunciatum. l. ſi per imprudentiam. 51. §. 1. in fine. ff. de euictione. l. ſi controuerſia. 9. item l. cum ſucceſſores. 23. C. eod. tt. Altera propoſita replicationis duplicatio eſt: Niſi non communibus auctoribus vel hæredibus ſit denunciatum. l. ſi rem. 62. §. 1. ff. de euictione. Concordant ea quæ proponũtur ĩ. quæſt. 3. reg. 2. in princ. M. I. R d. replic. 9. duplic. 2. Tertia duplicatio: Niſi pupillo denunciatum ſit, nõ tutori. reprobatur l. ſi dictum. 56. §. fin. ff. de euictione. Quarta: Niſi fideiuſſori conuento non ſit denunciatum. reprobatur l. auctore. 7. C. de euictionib. Quinta: Niſi alius quàm emptor denunciauerit. approbatur exemplo l. ſi res. 59. ff. de euictione. Sexta duplicatio, ſumpta ex tempore, quo denũciatur. reprobatur l. ſi rem. 29. §. fin. ff. eod. tt. Hactenus cauſæ propoſitæ actionis cum ſuis exceptionibus enumeratæ ſunt. Sequuntur nunc reliqui euictionis & actionis duplæ ex ſtipulatu loci.

II. QVIBVS ACTIO PROpoſita competit?

Regulariter quidem alij, quàm emptori, actio propoſita competit. quæ regula vt ipſo iure ſubſiſtit, ita ſuas habet exceptiones. quarum prima eſt: Niſi emptore defuncto, hæres eius experiatur. l. ſed & ſi. 23. in fin. ff. de euictione. Concordat l. ſi emptori. 30. ff. eod. tt. Altera exceptio eſt: Niſi procurator emptoris duplam ſit ſtipulatus. approbatur ſimul & diſtinguitur l. poſſeſſio. 49. §. fin. ff. de adquir. poſſeß. Tertia: Niſi emptor rem alienauit. hoc enim caſu videtur alij, cui res alienata & euicta eſt, actio competere. Sed reprobatur l. ſi res. 59 ff. de euictione. & l. cum ea. 68. §. fin. ff. eod. tt. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ̃. q. prox. exc. 35. Quarta exceptio eſt: Niſi ſeruus emerit. hoc enim caſu domino euictionis actio competit. l. minor. 39. §. ſi ſeruus tuus. ibi: ſed ſi ſeruus. ff. de euictione.

III. ADVERSVS QVOS Actio propoſita competit?

I. Regula: Regulariter aduerſus venditorem, non alium, re euicta, competit actio. M. I. R. lib. 5. cap. 6. reg. 4. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi non ſuo, ſed alieno nomine vendiderit. hoc enim caſu non is q vendidit, ſed is cuius nomine vendidit, tenebitur. l. ſi cum. 66. §. fin. ff. de euictione. Concordat l. Iulianus. 13. §. ſi procurator. ff. de act. empti. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi procurator ſe pro euictione obligauerit. l. procurator. 67. ff. de procuratoribus. Altera: Niſi quis alterius nomine ſine mandato vel ratihabitione vendidit. d. l. 66. §. fin. Altera exceptio eſt: Niſi quis tutorio nomine vendiderit. hoc enim caſu non is qui vendidit, ſed pupillus tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. illud. 4. §. ſi impuberis. ff. de euictione. Tertia: Niſi iuſſu iudicis per apparitores pignus condemnati captum atq; diſtractum ſit. hoc enim caſu, euicta re, aduerſus eum qui per illam diſtractionem liberatus eſt, hoc eſt, debitorẽ condemnatum datur actio. l. ſi plus. 74. §. 1. & l. ſi pignora. 50. ff. eod. tt. item l. ſi ob cauſam. 13. C. eodem tt. Quarta: Niſi creditor pignus vendiderit. hoc enim caſu, euicta re, non aduerſus venditorem, ſed aduerſus debitorem actio à venditore cedenda competit. l. in creditore. 38. ff. de euictione. Quinta: Niſi alius pro venditore euictionis nomine fideiuſſit. hic enim etiam conueniri poteſt. l. auctore. 7. & l. ſi ſtatus. 18. C. d. tt. item l. ſi ei. 41. §. ſi is qui. ff. eod. tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi non prius venditor ipſe ſit conuentus. Nouell. conſt. 4. §. neq; hoc tantùm. Sexta exceptio eſt: Niſi venditor defunctus ſit. tunc enim aduerſus eius hæredes datur actio. d. l. 18. Cui concordat l. ſi controuerſia 9. item l. cum ſucceſſores. 23. C. eod. tt. Huius exceptionis replicatio prima eſſe videtur: Niſi poſt mortem demum venditoris, res ſit euicta. hoc enim caſu videtur, quia defunctus conueniri nõ potuit, nec contra hæredem eius iure antiquo incipere actionem. verùm reprobatur l. qui à pupillo. 7. ff. de euictione. Concordat l. cum per imprudentiam. 51. §. non mirum. ff. eod. tt. Altera: Niſi ipſe homo euictus, cuius nomine actio cõpetit, venditori hæres extiterit. reprobatur l. ſed & ſi. 19. §. ſi homo. & d. l. 7. ff. eod. tt. Septima exceptio eſt: Niſi vno ex ſocijs rem communem vendente, cæteri conſenſerunt, vel ratum habuerunt. tunc enim etiam cæteri non vendentes tenentur. l. quidam. 12. ff. de euictione.

II. Regula: Pluribus vendentibus, vel vni venditori pluribus hæredibus exiſtentibus, omnes tenentur. l. cum ex cauſa. 139. ff. de verbor. obligat. Concordat l. in executione. 85. §. in ſolidum. ff. eod. tt. M. I. R. d. cap. 6. reg. 42. Huius regulæ exceptio prima: Niſi vnus cæteris abſentibus emptorem defenderit. reprobatur d. l. 139. ibi: & quolibet eorum. d. §. in ſolidum. item l. ſi rem. 62. §. 1. ff. de euictione. Altera exceptio eſt: Niſi vnus pro ſua parte euictionem præſtiterit. hic enim amplius teneri non debet. d. l. 139. in fine. & d. §. in ſolidum. M. I. R. d. regul. 42. Tertia: Niſi cum actione hypothecaria res euicta eſſet, vnus ſuam partem debiti euincenti creditori ſoluit. reprobatur l.

rem hereditariam.65.ff.de euictione. Quarta: Niſi vnus tantùm vendiderit. reprobatur l.quidam.12.ff. eod.tt. Quinta: Niſi cum vnus beſſem, alter trientẽ vendidiſſet, ſemis euincatur. approbatur ſimul & diſtinguitur l.minor.39.§.ſi à me beſſem.ff.eod.tt.

IIII. QVID VENIAT IN actionem euictionis?

I. Regula: Euicta re, in id quod intereſt emptoris rem euictam non eſſe, competit actio. l.venditor.8.ff. de euictione. l.ſi cum.66.§.fin. l.emptori.67. item l. euicta.70.ff.eod.tt.l.Titius.43.§.fin.ibi: nam empti iudicium. ff.de act.empti.l.ſi controuerſia.9.C.de euictionibus. l.ſi cum.17. in fine. l.empti. 21. in fine. l. cum ſucceſſores.23. item l ſi permutationis.29.in fine. C.eod.tt. l.vltima. C.de commun.rerum alien. M.I.R.d.cap.6.regul.43. Hactenus leges quibus regula propoſita approbatur, enumeratæ ſunt. Planè quatenus id quod emptoris intereſt rem euictam non eſſe, ſit accipiendum, declaratur infrà regulis ſequentibus. Nunc huius regulæ exceptiones ſunt proponendæ, quarũ prima eſt: Niſi ſtipulatio de euictione præſtanda interuenit. tunc enim non id quod emptoris intereſt, ſed quod in ſtipulationem deductum eſt, debetur. l.ſi tibi.25. C.de euictionibus. l.ſi plus.74. in princ.ff.eod.tt. item l.cum ſucceſſores.23.in fine.ibi: ſi aliud non placuit. C.eod.tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi fiſco vendente, curator Cæſaris duplum vel triplum promiſerit. hoc enim caſu fiſcus non niſi in ſimplum tenetur. l.ſi curator.5. in princip.ff.de iure fiſci. Altera: Niſi per errorem ſimplum pro duplo in ſtipulationem ſit deductum. l.emptori.37.§.ſi ſimplum.ff.de euictione. Tertia: Niſi quantitas in ſtipulatione non ſit definita. l.ſi in venditione.60.& l.euicta.16.ff.eodem tt. Quarta: Niſi cum antea ex alia cauſa ex ſtipulatu actum eſſet, & emptor quid conſecutum eſſet: poſtea rurſum agatur. tunc enim ex dupla promiſſa deducendum, quod antea emptor fuit conſecutus.l.cum fundus.48.ff.de euictione. Concordat l.quæ dicitur.32.ff.eod.tt. Quinta: Niſi res acceſſoria, non principalis, ſit euicta. tũc enim ſimplum tantùm venditor præſtat, quamuis duplum promiſerit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſuprà quæſt 1.except.43.diſtinct.1. Sexta: Niſi cum venditor de dupla cauere non teneretur, per errorem nihilominus duplam promiſit. reprobatur exemplo l.qui heres.49.§.ſi autem heres.ff.familiæ erciſcundæ. Altera propoſita regulæ exceptio eſt: Niſi petente emptore venditor de dupla cauere noluit. tunc enim; quamuis ſtipulatio nulla interuenerit, dupli condemnandus eſt venditor. l.2.ff.de euictione. Tertia: Niſi ex cauſa iudicati pignus captum atq; diſtractum ſit. tunc enim is cui ad liberationem iſta venditio proficit, re euicta non ad id quod emptoris intereſt, ſed de precio duntaxat, eiuſq; vſuris tenetur. l.ſi plus.74.§.1.ff.eod.tt. Quarta: Niſi cum venditor promiſiſſet, per ſe heredemq; ſuum non fieri, quo minus rem emptori habere liceret, alius euicerit. hoc enim caſu venditor non ad id quod intereſt, ſed ad precium duntaxat reſtituendum tenetur. l.ex empto.11. §.qui autem habere. ibi: ſed Iulianus.ff.de actionibus empti. Quinta: Niſi conuenerit, nihil euictionis nomine præſtitum iri. tunc enim ad precium duntaxat reſtituendum venditor tenetur. d.§.qui autem. ibi: ibidem ait. Sexta: Niſi id quod emptoris intereſt, duplum precij excedat. l.Titius.43. cum duabus legibus ſequentibus ff.de actionib.empti. Septima: Niſi dominus ex contractu ſerui conueniatur. quæ exceptio approbatur ℸ.reg.12.

II. Regula, De precio reſtituendo, proponitur l.ſuper.16.in fine. C.de euictionibus. Concordat l.quæro.58.§.item quæro.ff.de ædilitio edicto. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi nondum ſoluerit precium emptor. l.Iulianus.13.§.offerri.ibi: vnde quæritur.ff.de actionibus empti.

III. Regula, De vſuris precij, proponitur l.euictis.18.ff.de vſuris & fructibus.

IIII. Regula, De eo quo res euicta poſt emptionem melior eſt facta præſtando, l.ſi cum.66.§.fin.ff. de euictione. Concordat l.venditor.8.ff.eod.tt. Huius exceptio prima eſt: Niſi quid euictionis nomine præſtandum ſit, in ſtipulationem ſit deducendum. l.ex mille.64.§.ſi totus. ibi: nam & ex contrario. ff.eod. tt. Altera: Niſi id in quo melior res eſt effecta, duplũ precij excedat. tunc enim vltra duplum non debetur. l.Titius.43.§.fin. cum duabus legibus ſequentibus.ff. de action.empti.

V. Regula: Si res poſt emptionem deterior eſt facta, hoc emptori, non venditori perijt: & eo minus emptori à venditore prædio euicto reſtituitur. l.idq;.45.in princ.ff.de actionib.empti. l.euicta.70. in fine. ff.de euictione. l.ex mille.64.in princ. ibi: nam quod perijt. ff.eod.tt. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi quid euictionis nomine præſtandum, in ſtipulationem ſit deductum. tunc enim id nõ deminuitur, quamuis res deterior eſt facta.d.l.64.§.ſi totus.

VI. Regula, De impenſis, quas emptor in rem euictam fecit, ei à venditore reſtituendis, proponitur l.ſi controuerſia.9.in fine. C de euictionibus. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi emptor in poſſeſſione conſtitutus, domino vindicanti exceptionem impenſarum reſtituendarum non oppoſuit. l.idq;.45.§.illud expeditius.ff.de actionib.empti. Concordat l.ſuper.16. C.de euictionibus. Cuius replicatio eſt: Niſi venditor ſciens alienum vendiderit. d.§.illud, in fine. Altera exceptio eſt: Niſi emptor culpa ſua rem amiſerit, cuius retentionem quidem habebat, non autem petitionem. l.ſi rem.29.§.1.ff.de euictione. Tertia: Niſi cum emptor rem alij rurſus vendidiſſet, & ſecundo emptori res nomine controuerſia mota eſſet, emptor in ſecundo emptore defendendo quid impenderit. hoc enim dupla actione ex ſtipulatu non repetit, repetit tamẽ actione ex empto. l.ſi cum.66.§.ſi ſecundus.ff.de euictione.

VII Regula: Parte rei euicta, de toto agi non poteſt. approbatur per ea quæ habentur ℸ.regul.prox. M.I.R.d.cap.6.reg.44.

VIII. Regula: Parte rei euicta, æſtimatio euictæ partis ſumitur pro quantitate, nõ pro qualitate partis euictæ, comparatione ad precium emptoris facta. l.qui libertatis.69.§.fin.ff.de euictione. Concordat l.1.ibi: ſiquidem.ff.eod.tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi pars pro diuiſo ſit euicta. tunc enim ſit æſtimatio

æſtimatio qualitatis non quantitatis euictæ partis. d.l.1. l.qui fundum.45. l.non in.14. item l.ex mille. 64. §.cæterum. ff.eod.tt. Cuius replicatio eſt: Niſi ſingulæ partes precijs certis venditæ ſint. tunc enim habetur ratio precij, quo pars euicta vendita eſt. l. ſi fundo.53. in princ. ff.eod.tt. Altera exceptio eſt: Niſi vſusfructus rei ſit euictus. l.ſed & ſi.15. ff.de euict.

IX. Regula: In æſtimatione bonitatis euictæ partis, tempus venditionis, vel quo pars rei venditæ acceſſit, non euictionis ſpectandum. l.bonitatis.13. cum duabus legibus ſequentib. ff.d.tt. Huius exceptio eſt: Niſi non ex ſtipulatu, ſed ex empto agatur. Quam Accurſius approbat. Cui concordant etiam ea quæ propoſita ſunt ſ̃.reg.4. & reg.5.

X. Regula: Parte rei venditæ euicta, cum quæritur quanta ſit euicta, & cuius quantitatis duplum præſtandum: comparatio facienda eſt cum quantitate rei venditæ, quæ fuit tempore venditionis & traditionis, non quæ fuit tempore euictionis. approbatur exemplo l.ex mille.64. in princ. & §.quod ſi modo. ff. de euictione. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi cum quantitas rei venditæ, quæ fuit tempore venditionis, poſtea deminuta ſit, & rurſus aucta, vt tempore euictionis eadem ſit quantitas, quæ fuit tempore venditionis. hoc enim caſu pars euicta non ſolùm ex ea quæ fuit tempore venditionis, ſed etiam ex ea quæ poſtea acceſſit, pro rata euicta cenſetur: quam ratam venditor non præſtat. d.l.64. §.quæſitum eſt. Altera exceptio eſt: Niſi ſocius rem communem vendiderit, tradiderit, & duplam promiſerit, ſitq́; aliqua pars euicta. hoc enim caſu quantitas euictæ partis non ex totius rei quantitate, ſed ex quantitate partis, quam venditor in re habuit, eſt conſtituenda. d.l.64. §.fin. Tertia: Niſi nō ad duplam ex ſtipulatu, ſed ad id quod intereſt, ex empto agatur. hoc enim caſu non quantitas quæ fuit tempore traditionis, ſed ea potius quæ fuit tempore euictionis, æſtimatur. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃.reg.4. & 5.

XI. Regula: Vſufructu rei venditæ vel ſeruo euicto, quanti æſtimatio facienda, definitur l.ſed & ſi.15. ff. de euictione.

XII. Regula: Dominus ſerui ementis quidem in ſolidum habet actionem: vendentis verò non niſi de peculio tenetur. l.minor.39. §.ſi ſeruus. ibi: ſed ſi ſeruus. ff.eod.tt.

XIII. Regula: Ex ſtipulatu actio in duplum eſt, vt oſtenſum ſ̃.reg.1. except.1. Quid autem duplicandum ſit, definitur l.vtiq;.21. in princ. ff.de liberali cauſa.

V. QVANDO ET QVAMDIV competat euictionis actio.

I. Regula: Non niſi re euicta competit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃.quæſt.1. except.3.

II. Regula: Euictionis actioni longi temporis præſcriptio non obſtat. l.empti.21. C.de euictionibus.

VI. EVENTVS ACTIONIS propoſitæ.

Procurator, qui rem mandatu domini vendidit quod euictionis nomine emptori præſtitit, contraria mandati actione à domino recuperat. l.Papinianus. 14. ibi: ſed quod iudicio. ff.de Public. in rem act.

VII. ADFINIA PROPOſitæ actionis remedia.

I. Regula: Re aliena vendita & euicta, regulariter empti actio eſt aduerſus venditorem. l.non dubitatur.6. C.de euictionibus. l.ſi tibi.25. C.eod.tt. l.ex empto.11. §.Iulianus. ff.de actionib.empti. l. quod ſi nolit.31. §.quia aſſidua. ff. de ædilitio edicto. item l. ſed etſi.19. in princ. ff.de euictione. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ſtipulatio de euictione præſtanda interuenit. hoc enim caſu ex ſtipulatu actio eſt, quæ exceptio ex legibus allegatis conſtat. cuius replicatio prima eſt: Niſi de euictione eius quod rei venditæ acceſſit, agatur. hoc enim caſu nihilominus ex empto actio eſt. l.euicta.16. in princ. ff.de euictione. Altera: Niſi cum rem alienam venditor ſciens vendidiſſet, ea antequam euincatur, interierit. tunc enim nihilominus ex empto actio de dolo competit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſuprà quæſt.1. excep. 33. replic.1. Altera propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi non ex cauſa venditionis, ſed legati res euicta tradita ſit. tunc enim ex teſtamento actio eſt. l.hæres.58. ff. de euictione. Tertia: Niſi res euicta ex cauſa permutationis ſit tradita. tunc enim in factum actio eſt. l. 1. §.vnde ſi ea res. ff.de rerum permutatione. Quarta: Niſi ex alia quàm emptionis cauſa res euicta tradita ſit. approbatur ꝑ ea quæ propoſita ſunt ſ̃.quæſt. 1.except.4. cum ſequente.

II. Regula, De actione hypothecaria, proponitur l.ſi non.15. C.de euictionibus.

III. Regula: De ſtellionatus crimine, ſi quis ſtatuliberum ſciens diſſimulata eius conditione vendiderit, proponitur l.ſtatuliberum.9. §.1. in fin. ff.de ſtatulib.

IIII. Regula, De actione in factum, ſi liber homo pro ſeruo ſe venire patiatur, proponitur infrà capite proximo.

V. Regula, De exceptione venditori precium petenti opponenda, proponitur ſ̃.cap.16. quæſt.1. excep. gener.6. & 7.

VI. Regula: Si venditor eiúſue hæres rem venditam velit euincere, in poteſtate emptoris eſt, vtrum eum per exceptionē remouere velit, an per actionem duplam vel id quod intereſt petere. l.vindicātem.17. ff.de euictione. l.Seia.73. in fin. ff.eod.tt. item l.venditrici.3. C.de rebus alienis non alienandis.

DE ACTIONE IN FACTVM aduerſus liberum hominem, qui ſe pro ſeruo venire paſſus eſt. *Cap. XV.*

CVM hæc actio adfine ſit remedium actionis ex empto, vel ex ſtipulatu de euictione: ideo de ea hic agendum.

I. CAVSA HVIVS actionis.

Si liber homo pro ſeruo ſciens ſe venire patiatur, in factum actione tenetur. quæ cauſa approbatur l.rectiſſimè.14. cum legib. ſequentib. ff.de liberali cauſa. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi ſine dolo malo ſe venire paſſus ſit. approbatur ſimul & declaratur d.l.14. in fine. Altera: Niſi minor annis fuerit homo venditus, non capax doli. l.ſi me.15. ff.eod.tt. Tertia:

Niſi vi metúve compulſus pro ſeruo ſe venire paſſus eſt. l.imò.16.in princ. ff. de liberali cauſa. Quarta: Niſi emptor liberum eſſe ſciuit.d.l.16.§.tunc habet. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi alij qui ignorauit, empti actio adquiratur. l.in ſeruo.17.ff.d.tt. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi filiofamiliâs emente, patri adquiratur actio. hoc enim caſu ſcientia filij nocet patri.d.l.16.§.quare. Altera: Niſi dominus procuratori incertum hominē emi mandauit. hoc enim caſu ſcientia procuratoris domino nocet.d.§.quare.d.l.17.l.non ſolus.22.§.& haredi,in fine.ff.eod.tt.item l.cum mancipium.51.§.circa.ff.de adilitio edicto. Altera propoſita exceptionis replicatio eſt: Niſi poſt venditionem demum emptor ſcire cœperit.d.l.22.§.ſi eum. Tertia: Niſi poſtea emptor cœpit dubitare. reprobatur d.§.ſi eum,in fine. Quinta exceptio: Niſi is cui empti actio adquiritur, ſciuit hominem liberum eſſe. hoc enim caſu,quamuis is qui emit ignorauerit: actio tamen denegatur. approbatur exemplo d.l.16.§.fin. Concordat in alio exemplo l.in ſeruo.17.ff.de liberali cauſa. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi domino ſciente, procurator ignorauit & agat.d.l.51.§.circa,in fine. Sexta: Niſi ſtatuliber vel ſimilis diſſimulata conditione ſua ſe venire paſſus ſit.l.rectiſſimè.14. ibi: qua actio.ff.de liberali cauſa. Concordat l.quidam.10.§.is cui.ff.de fideicom.libertat. Ratio proponitur l.Licinius.4.ff.quib.ad libert.proclam. Septima exceptio,ſumpta ex ſexu hominis venditi. reprobatur l.ſiue.15.ff.de liberali cauſa. Octaua: Niſi emptor hominem quem emit,manumiſit. reprobatur l.vtiq;.21.§.fin.ff.d.tt.

II. QVIBVS ACTIO PROpoſita competit?

I. Regula: De haredibus emptoris.proponitur l.non ſolus.22.in prin.ff.de liberali cauſa.Huius regula exceptio eſt: Niſi heres ſciuerit hominem liberum eſſe. reprobatur d.l.22.§.& haredi.

II. Regula, De domino, procuratore vel tutore emente,proponitur d.l.22.§.1 Huius exceptio eſt: Niſi procurator vel tutor ſciuerit hominem liberum eſſe. approbatur ſ.quaeſt.1.except.1. replic.1.duplic.2. diſtinguitur d.replic.1.in princ.

III. Regula: De pluribus ementibus, habetur d.l.22.§.ſed etſi plures.

III. ADVERSVS QVOS competit?

Aduerſus heredes hominis empti non competit. l.vtiq;.21. ibi: nec cũ ſucceſſoribus.ff.de liberali cauſa.

IIII. QVID QVANTVMVE IN hac actione veniat?

In duplum eius quod emptor dedit,vel ei eo nomine abeſt, hac actio datur. l.in tantum.18. cum duabus legibus ſequentib.ff.de liberali cauſa. Huius regula exceptio prima eſt: Niſi alij, non venditori dedit vel obligatus eſt.ipſo quidem iure ſubſiſtit,verùm eius replicatio eſt: Niſi iuſſu venditoris alij dedit, vel ſe obligauit.l.vel obligatus.20.§.1.ff.d.tt. Altera exceptio eſt: Niſi nõ emptor, ſed alius dedit.d.§.1. Tertia: Niſi obligatus emptor exceptione ſe tueri poſſit. d.l.20.§.obligatum. Quarta: Niſi emptor cõtra venditorem agendo aliquid ſit conſecutus. hoc enim in duplum reo proficere videtur. reprobatur d.l.20.§.fin.cum lege ſequente.

V. QVAMDIV COMPETIT hæc actio?

Annalis eſt actio.l.vtiq;.21. ibi: quia placuit.ff.de liberali cauſa. Concordat l.nõ ſolus.22.§.fin.ff.d.tt.

VI. GENVS huius actionis proponitur d.§.fin.

DE ACTIONE VENditi. Cap. XVI.

HActenus empti actio cum adfinibus eius remedijs propoſita eſt atque deſcripta. Nunc de actione venditi agendum, cuius adfinia aliquot remedia & ſpecies propoſuimus ſ.cap.4.6.& 8.

I. CAVSAE ACTIONIS EX vendito cum ſuis exceptionibus.

I. Cauſa generalis proponitur l.Iulianus.13.§.ex vendito.ff.de action.empti.

II. Cauſa: Si emptor non ſoluit precium. approbatur d.§ ex vendito. l.venditi.6.in fin.C.de act.empti. item l.fructus.13.§.fin.C.d.tt. M.I.R.lib.5.cap.6.reg.48. Huius cauſa exceptio prima eſt: Niſi emptor precium compenſet. ipſo quidem iure ſubſiſtit per ea qua dicta ſunt ſ.libro 15 cap.11.quaeſt.3.in princ. verùm eius replicatio eſt: Niſi venditor emptori per errorem aliquid promiſerit.l.2.C.de act.empti. Plura de exceptione propoſita vide d.cap.11. Altera exceptio eſt: Niſi precium ſolutum ſit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio prima eſt: Niſi non ſuam, ſed alienam pecuniam emptor ſoluit. approbatur per ea qua propoſita ſunt ſ.cap.1.quaeſt 4.reg.2. Altera: Niſi pecuniam venditoris ei ſoluit.l.ſi ſeruos.7.C.de act.empti. Concordat l.vnica.C.ſi ſeruus extero ſe emi mandauerit. Tertia: Niſi aliud pro alio ſit ſolutum. ipſo quidem iure ſubſiſtit,verùm eius duplicatio eſt: Niſi venditor conſenſerit aliud ſolui. l.precij.9.C.de reſcind.venditione. Quarta replicatio eſt: Niſi non ſolidum precium quod debetur,ſit ſolutum.l.2.in princ.C.de act.empti. Huius duplicatio prima eſt: Niſi id precium, de quo conuenit, ſolutum ſit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius triplicatio prima eſt: Niſi plus in admetiendo agro vendito inueniatur, quàm in venditione eſt dictum. hoc enim caſu in ſingula iugera certo precio conſtituto, etiam pro eo quod excedit, precium ſoluendum. l.qui fundum.40.§.qui agrum.ff.de contrab.emptione. Altera triplicatio eſt: Niſi emptor adhibitis iniquis ponderibus, venditorem decepit. eius enim quod iuſtum pondus excedit,nihilominus preciũ debetur. l.ſi quis.32.ff.de act.empti. Tertia: Niſi venditor ab emptore dolo perſuaſus, rem minoris vendiderit. approbatur exemplo l.Iulianus.13.§.per contrarium.ff.d.tt. Hac de prima duplicatione. Altera propoſita replicationis duplicatio eſt: Niſi vſusfructus rei vendita poſtea alienus appareat. eius enim aeſtimatio ex precio deducitur. l.ſua rei.16. cum lege ſequente.ff.de contrab.empt. Tertia: Niſi pars rei vendita poſtea appareat aliena eſſe. l.ſed & ſi.18.in princ.ff.d.tt. Quarta: Niſi cum precium conſtitutum eſſet certum in decem pondo olei quod natum eſſet, poſtea minus

natum

natum ſit. tunc enim pro rata ex precio decedit. l. ſi debitor. 39. §. veriſimile. ff. de contrah. empt. Quinta: Niſi res empta tempore venditionis contrahentibus ignorantibus pro parte perierit. nam & hoc caſu pro parte quæ perijt, minuitur precium. approbatur ſimul & diſtinguitur l. domũ. 57. ff. de contrah. empt. Sexta: Niſi minor agri modus, quam in venditione dictum eſt, inueniatur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. qui fundum. 40. in princ. ff. d. tt. Hæc de quarta replicatione. Quinta propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi vſuræ precij non ſint ſolutæ. De hac replicatione cum ſimilibus vide j. quæſt. 3. Sed & plura de exceptione propoſita eiuſq́; replicationibus vide j. lib. 24. Item plures propoſitæ cauſæ exceptiones vide infrà inter exceptiones generales.

III. Cauſa: Si emptor non præſtat id, quod inter eum & venditorem conuenit. l. ſi venditor. 6. ibi: etenim aliâs remota. ff. de ſeruis exportandis. l. qui fundum. 75. ff. de contrah. empt. l. ſi ſterilis. 21. §. ſi tibi. ff. de act. empti. Aliud propoſitæ cauſæ exemplum proponitur l. Iulianus. 13. §. penult. ff. d. tt. Aliud l. fundi. 79. ff. de contrah. empt. Aliud exemplum eſt, ſi cum conueniſſet, vt precio intra diem certum non ſoluto, res inempta eſſet, fructuſq́; & omnis cauſa reſtitueretur: emptor intra diem certum precium non ſoluerit. quod proponitur l. ſi fundus. 4. in princ. ff. de lege commiſſoria. Aliud eſt, ſi conuenit, ne ancilla vendita proſtitueretur. l. ſi venditor. 6. ff. de ſeruis exportãdis. Aliud, ſi inſula vendita conuenit, vt alia venditoris inſula ab emptore reficiatur, vel pars areæ venditæ ædificetur, & venditori reſtituatur. l. tenetur. 6. §. 1. ff. de action. empti. Aliud proponitur l. Iulianus. 13. §. item ſi conuenerit. ff. d. tt. Aliud eſt, ſi conuenit, vt reſtituto precio à venditore eiúſue hæredibus, res reſtituatur. l. 2. C. de pactis inter emptorem. Concordat l. ſi à te. 7. C. eod. tt. item l. ſi vir. 12. ff de præſcriptis verbis. M. I. R. libro 6. capite 2. quæſt. 4. in princ. Aliud exemplum proponitur l. Iulianus. 13. §. ſi inter. ff de act. empti. Aliud denique propoſitæ cauſæ exemplum eſt, ſi conuenit inter emptorem & venditorem, vt ſi res ob legem commiſſoriam inempta eſſet facta, emptor præſtaret, quanto minoris venditor poſtea eandem rem alij vendidiſſet. quod proponitur ſupra lib. prox. cap. 5. quæſt. 3. reg. 5. Aliud habetur l. ſi maior. 14. C. de reſcind. vend. Sed & alia huiuſmodi exempla ſuis inſerta ſunt locis. Planè propoſitæ cauſæ exceptio prima eſſe videtur: Niſi conuenit, vt inempta re facta, aliquid præſtaretur. hoc enim caſu ſoluta venditione, venditi actio competere non videtur. Sed reprobatur l. ſed Celſus. 6. §. ſi fundus. ibi: nec contur bari. ff. de contrah. empt. Concordat l. venditi. 6. C. de action. empti. Altera: Niſi conuentio in aliam contractus ſpeciem cadat. reprobatur l. fundi. 79. ff. de cõtrah. empt. Concordãt ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 1. quæſt. 3. reg. 9. Planè admittitur exceptio propoſita, ſi precio non ſoluto inempta res ſit facta. tunc enim propria contractus actio competit. l. cum venderem. 11. cum l. ſeq. ff. locati. Tertia exceptio videtur: Niſi conuenerit, ne emptor re empta, prout vellet, vteretur. Sed reprobatur exemplis ſ. libro 15. capite 15. except. 21. replic. 1. & 2. Quarta: Niſi conuenerit, ne ſeruum venditus manumittatur, & ſi manumiſſus eſſet, vt pœna præſtetur. reprobatur l. ſi venditor. 6. ff. de ſeruis exportandis. Planè admittitur, ſi manumiſſio effectum non habeat. l. ea quidem. 5. ibi: nec tamẽ. C. ſi mancipium ita fuerit, &c. Quinta exceptio eſt: Niſi conuenerit, ne ſeruus emptus in Italia eſſet, & ſi contrà factum eſſet, vt pœna præſtaretur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſeruus. 7. ff. de ſeruis exportandis. Sexta: Niſi nihil interſit venditoris paciſcentis. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio prima eſt: Niſi ſtipulatio pœnalis ſit ſubiecta. approbatur exemplo l. quod ſi. 11 ff. de religioſis. Altera: Niſi ob pactum adpoſitum minoris res venierit. l. ſi venditor. 6. in fine. ff. de ſeruis exportandis. Tertia: Niſi adfectionis venditoris gratia pactum ſine pœna ſit adpoſitum. d. l. 6. ibi: cæterùm ſi ne. Concordat l. ſeruus. 7. in fin. ff. eod. tt. Septima exceptio eſt: Niſi conuenerit, vt ſeruus venditus cum beſtijs pugnet. l. domini. 42 ff. de contrah. emptione. Octaua: Niſi conuenerit, vt non ſoluto intra certum tempus precio, duplum emptor præſtet. l. Iulianus. 13. §. idem Papinianus. ff. de action. empti. Nona: Niſi ab alio, non ab emptore vel hærede eius cõtra pactum factum ſit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi cùm ancilla vendita eſſet, ne proſtitueretur, & ſi proſtituta eſſet, venditori abducendi poteſtas eſſet: alius cui emptor ancillam vendidit, eam proſtituit. l. ſi quis. 56 ff de contrah. empt. Concordat l. 1. §. fin. C. ſi mancipium ita venierit, ne proſtituatur. Decima exceptio eſt: Niſi conuentio tabulis venditionis non ſit inſerta. reprobatur l. 2. in fin. C. d. tt. Vndecima: Niſi cùm alternatiuè conuẽtio facta eſt, puta hoc aut illud: emptor alterum ex ijs præſtet. approbatur exemplo l. ſterilis. 21. §. fin. ff. de action. empti. Plura de hac exceptione vide ſ. lib. 16. cap. 6. regul. 4. Duodecima exceptio eſt: Niſi cùm habitatoribus in venditione habitatio excepta eſſet, venditor ipſe habitationem ſibi petat. l. ſi mercedem 53. §. fin. ff. de act. empti. Decimatertia: Niſi cum habitatoribus in venditione habitatio excepta eſſet, quidam ex habitantibus gratis habitent, eoſq́; emptor habitare prohibeat. d. §. fin. Decimaquarta: Niſi cùm libertis venditoris habitatio eſſet excepta, liberti illi mortui fuerint. l. habitationum. 18. in prin. ff. de periculo & commodo rei venditæ. Hæc de tertia cauſa. Sed & plura de ea, eiuſq́; exceptionibus vide ſ. lib. 15.

IIII. Cauſa: Si cùm ancilla vendita eſſet, ne proſtitueretur: in miniſterium cauponæ ſit data. l. vlt. C. ſi mancipium ita venierit, ne proſtitueretur.

V. Cauſa: Si venditor in rem venditam ſumptus fecit, eoſq́; emptor non reſtituat. l. Iulianus 13. §. præterea. ff. de act. empti. Exemplum proponitur l. ſi venditor. 38. §. 1. ff. eod. tt. Concordat propoſitæ cauſæ l. poſt perfectam. 16. C. de act. empti.

VI. Cauſa: Si ſeruus venditus venditori poſt venditionem aut traditionẽ furtum fecit. l. quoties. 29. cum l. ſequente. ff. de contrah. empt. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi res furto ablata perierit. Cuius replicatio prima eſt: Niſi venditor conuentus exceptionem rei ſubreptæ obijciat. tunc enim, quamuis res perierit, per retentionem tamen eius æſtimatio-

nem ſeruare poteſt. l. ſeruus. 30. in princ. ff. de actionibus empti. Altera: Niſi emptor rem, antequam periret, vendidit, & precium accepit. l. vlt. ff. de negocijs geſtis.

VII. Cauſa: Si emptor lapides quos ex fundo emit, non tollat. d. l. ſi iis. 9 ff. de act. empt.

VIII. Cauſa: Si venditor rei ſuæ in re vendita ſeruitutem exceperit, & emptor ſuam ſeruitutẽ poſtea imponi rei venditæ non patiatur. l. ſi tibi. 8. in prin. ff. eod. tt. Concordat l. ſi binarum. 30. ff. de ſeruit. vrb. prædior. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi certa ſeruitutis ſpecies in excipiendo expreſſa non ſit. l. in tradendis. 7. in princ. ff. communia prædiorum. Concordat l. quidquid. 10. ff. eod. tt. Plures propoſitæ cauſæ exceptiones vide ſ. lib. 8.

IX. Cauſa: Si emptor ruta cæſa venditori non reſtituit. l. Celſus. 5. §. idem Iulianus. ff. ad exhibendum.

X. Cauſa: Si re vendita redhibita, emptor reliqua reddere nolit. l. cum autem. 23. in princ. ff. de ædilitio edicto.

XI. Cauſa: Si meliore conditione allata, emptor fructus medio tempore perceptos venditori non reſtituat. l. Imperator. 16. ff. de in diem addict.

XII. Cauſa: Si emptor venditorem decepit. l. venditor. 11. in princ. C. de reſcind. vendit. Huius cauſæ exemplum proponitur l. Iulianus. 13. §. per contrariũ. C. de action. empt. Concordat l. ſi quis. 9. in princ. ff. de dolo malo. Aliud huius cauſæ exemplum eſt, ſi emptor iniquis ponderibus adhibitis venditorẽ decepit. l. ſi quis. 32. ff. de actionib. empti. Concordat l. ſi quis. 53. §. ſi maiora. ff. de furtis. item l. hodie. 32. §. ſi venditor. ff. ad legem Corneliam de falſis. Alia huius cauſæ exempla vide ĩ. in cauſis ſeqq. Planè ex cauſa propoſita etiam in integrũ reſtitutio competit. quod approbatur l. dolus. 10. C. de reſcind. vend.

XIII. Cauſa: Si fundo in diem addicto emptor minus idoneum emptorem ſubiecit. l. ſi venditor. 14. in princ. ibi: ſed verum eſt. ff. de in diem addict.

XIIII. Cauſa: Si emptor vinum emptum non auehat, quo venditor vaſis vti poſſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 1. §. licet. ibi: ea propter. ff. de periculo & commodo rei venditæ.

XV. Cauſa: Si per emptorem ſtat, quo minus conditio emptionis exiſtat. l. Labeo. 50. ff. de contrahenda emptione.

XVI. Cauſa: Si emptor fructus ad venditorem pertinentes inuaſit. l. 2. in fin. C. de act. empti.

XVII. Cauſa: Si vendito ſeruo vt manumitteretur, poſteaq; venditoris voluntate mutata, emptor ſeruum nihilominus manumiſit. reprobatur l. quæſitũ. 8. ff. de ſeruis exportandis. Secus in mandato. l. ſi hominem. 30. ff. mandati.

De exceptionibus præcedentium cauſarum generalibus.

Hactenus cauſæ actionis ex vendito enumeratæ ſunt, ſinguliſq; ſpeciales exceptiones ſunt ſubiectæ: nunc generales ſiue communes exceptiones etiam ordine ſunt proponendæ. Prima igitur exceptio generalis eſt: Niſi per venditorem factum ſit, quo minus emptor id quod debet, præſtiterit. Quæ exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi cum poſtea per venditorem ſtare deſiiſſet, emptor nihilominus non præſtet quod debet. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi &. 51. §. quòd ſi fundum. C. de actionib. empti.

II. Exceptio: Niſi nihil interſit venditoris, præſtitum ab emptore, quod debebatur, non eſſe. approbatur ſimul & diſtinguitur ſ. cauſ. 3. except. 6.

III. Exceptio: Niſi debitor rem ſuam pignori obligatam à creditore emerit. l. quæro. 39. in princ. ff. de action. empti.

IIII. Exceptio: Niſi venditor viciſſim non præſtet ea quæ debet emptori. approbatur exemplo rei non traditæ, l. qui pendentem. 25. ff. de actionibus empti. l. purè. 5. §. ſi ſeruus. ibi: etiam mercis. ff. de doli mali except. Concordant item ea quæ propoſita ſunt ſ. capite 10. quæſt. 6. excep. 4. M. I. R. libro 5. capite 6. reg. 48. except. 1.

V. Exceptio: Niſi res empta, redhibita ſit vel redhibenda. l. filiusfamiliâs. 14. ff. de exceptionibus. l. purè. 5. §. ſi ſeruus. ff. de doli mali exceptione. item l. cum in ea. 59. in princ. ff. de ædilitio edicto. Huius exceptionis replicatio prima: Niſi cum alius rem alienam voluntate domini vendidiſſet, domino precium ſoluerit. reprobatur d. §. ſi ſeruus. Altera: Niſi cum duæ res vno precio emptæ eſſent, vna tantùm ſit redhibita. Quæ replicatio approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 59. §. ſi quis duos.

VI. Exceptio: Niſi res empta emptori ſit euicta. approbatur quidem ipſo iure, verùm eius replicatio eſt: Niſi conuenerit vt euictio præſtetur. l. cum ea. 68. in princ. ff. de euictione. De qua re vide ſ. cap. 14. quæſt. 1. except. 14.

VII. Exceptio: Niſi emptori de re empta moueatur à tertio controuerſia. approbatur ſimul & diſtinguitur l. habitationũ. 18. in fin. ff. de periculo & commodo rei venditæ. l. pater. 17. §. ex quadrante. ff. de doli mali exceptione. item l. ſi poſt. 24. C. de euictionibus. M. I. R. d. reg. 48. except. 4. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi venditor de euictione ſatiſdare ſit paratus. d. l. 18. in fine. Concordat d. l. 24. Altera: Niſi conuenerit ne euictio præſtaretur. De qua vide ſ. except. prox.

VIII. Exceptio: Niſi ſemel actum ſit. approbatur quidem ipſo iure, quo etiam rei iudicatæ exceptio. verùm eius replicatio prima eſt: Niſi pendente venditionis conditione antea fuerit actum. l. bouem. 43. §. ſi ſub conditione. ff. de ædilit. edict. Altera: Niſi de aliare ſit actum. l. & ſi. 33. ff. de actionib. empti. Huius duplicatio eſt: Niſi cum conueniſſet vt aliquid fieret, & niſi factum eſſet, pœna certa præſtaretur: antè vel ad pœnam, vel ad id quod fieri cõuenit, ſit actum. tũc enim poſtea ad alterum agenti exceptio obſtabit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. prædia. 28. ff. eod. tt. Hactenus cauſæ actionis ex vendito cũ ſuis exceptionibus, tam generalibus, quàm ſpecialibus, ſunt propoſitæ. Sed & plures huiuſmodi exceptiones generales vide ſ. cap. 3. cum ſequentib. Nunc ſequũtur reliquĩ actionis ex vendito loci.

II. QVIBVS EX VENDITO actio datur?

Regulariter non niſi venditori eiúſue heredibus competit

competit. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi procurator vendiderit. hoc enim caſu vtilis domino ex vendito actio competit. l. Iulianus. 13. §. ſi procurator. ff. de actionibus empti. Altera: Niſi cum quis ancillam vendidiſſet ita, ne proſtitueretur, eã emptor alij vendiderit, qui eam proſtituerit. hoc enim caſu non priori, ſed poſteriori venditori videtur actio competere. reprobatur l. ſi quis. 56. ff. de contrah. emptione. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. libro proximo, cap. 8. quæſt. 2. reg. 1.

III. QVID QVANTVMQVE veniat in actione propoſita?

I. Regula: De precio ſoluendo, & quantum precij nomine ſoluendum, vide ſ. quæſt. 1. cauſ. 2.

II. Regula, De vſuris precij. Hæ regulariter quidem non veniunt in venditi actionem. l. initio. 5. C. de pactis inter emptorem. Concordat l. liberalitatis. 16. §. cum vſura. ff. de vſuris. M. I. R. d. cap. 6. reg. 49. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi poſt rem traditam. l. Iulianus. 13. §. ex vendito. ibi: item vſuræ. ff. de action. empti. l. 2. C. de vſuris. & l. curabit. 5. C. de act. empti. M. I. R. d. regul. 49. except. 1. Huius exceptionis replicatio prima videtur eſſe: Niſi precaria tantùm poſſeſſio tradita fuerit. Sed reprobatur d. l. 13. §. poſſeſſionem. Altera: Niſi poſt traditam poſſeſſionem venditor defunctus ſit, & hæres incertus ei exiſtat. reprobatur l. euictis. 18. in fine. ff. de vſuris. Tertia: Niſi precium ab emptore fuerit depoſitum. d. l. 18. in fine. Quarta: Niſi nulla mora interceſſerit. reprobatur d. l. curabit. 5. in fin. C de act. empt. M. I. R. d. except. 1. replic. 1. Quinta: Niſi partem precij ſoluerit. pro ea enim parte a præſtatione vſurarum liberatur. d. l. 5. in fin. M. I. R. d. except. 1. replic. 2. Hæc de prima exceptione. Altera propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi de vſuris quoq; precij præſtandis conuenit. l. initio. 5. C. de pact. inter emptorem. Tertia: Niſi emptor in ſoluendo precio moram fecit. d. l. 5. in fin. l. fructus. 13. in fine. C. de action. empti. item l. vltima. ff. de periculo & commodo rei venditæ. M. I. R. d. reg. 49. excep. 2. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi precium ſolutum ſit ſine vſuris. l. qui per colluſionem. 49. in fin. ff. de act. empti. Concordat l. ſi depoſita. 4. C. depoſiti. Altera: Niſi per venditorem ſteterit, quo minus ei precium ſolueretur. Hæc replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius duplicatio eſt: Niſi venditore poſtea accipere parato, emptor non ſoluit. l. ſi per emptorem. 51. §. fin. ff. de act. empt. Plura de exceptione propoſita, ſed & de regula propoſita, & alijs eius exceptionibus vide ſ. lib. 15. cap. 7.

III. Regula, De eo quod intereſt venditoris, precium ſua die ſolutum eſſe. Hoc venit in actionẽ propoſitam. Quæ regula approbatur ſimul & diſtinguitur M. I. R. lib. 5. cap. 6. reg. 20. M. I. R. d. cap. 6. regul. 50. except. 2. Sed & eius exceptio eſt in lucro ceſſante, quod ratione intereſſe non venit in venditi actionem. l. vlt. cum ſua gloſſa. ff. de periculo & commodo rei venditæ. M. I. R. de qua exceptione vide item d. reg. 20. except. 2.

IIII. Regula: Non venit in hanc actionem, vt venditio reſcindatur. l. venditi. 6. C. de action. empt. Concordant ea quæ propoſita ſunt infrà quæſt. 5. except. 2. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi aliud conuenit. d. l. 6. Exemplum proponitur l. ſed Celſus. 6. §. ſi fundus. ff. de contrah. emptione. Altera: Niſi cum ſeruum, ignorante domino, ſe emi mandaſſet, emptus non manumittatur. hoc enim caſu in arbitrio venditoris eſt, vtrum venditi actione precium, an reſciſſa venditione mandati actione ſeruum repetere velit. l. vnica, in fine. C. ſi ſeruus extero ſe emi. Reliquas huiuſmodi regulas de eo quid quantumque veniat in actione propoſita, vide ſ. quæſt. 1. inter cauſas huius actionis.

IIII. ADIVNCTA HVius iudicij.

I. Regula, De dolo probando. Dolus ex minore precij quantitate non præſumitur. l. ſi voluntate. 8. C. de reſcind. vendit. Alias propoſitæ quæſtionis regulas vide ſ. cap. 10. quæſt. 5.

V. ADFINIA REMEDIA.

Regulariter quidem ex cauſis ſ. quæſt. 1. propoſitis ex vendito actio, non alia competit. Cuius tamen regulæ exceptio prima eſt: Niſi ſtipulatio interuenerit. hoc enim caſu etiam ex ſtipulatu actio eſt. approbatur exemplo l. filiusfamiliás. 14. ff. de exceptionibus. Huius replicatio eſt: Niſi ex vendito ſit actum. approbatur ſimul & diſtinguitur l. prædia. 28. ff. de action. empti. Altera exceptio videtur: Niſi emptore fidem fallente, venditor rem repetat. hoc enim caſu in rem actio videtur competere. Sed reprobatur l. 1. C. de action. empti. l. ſi non. 8. C. de contrah. empt. l. empti. 9. ibi: placito. C. eod. tit. l. dolus. 10. C. de reſcind. vend. l. inciuile. 12. C. de rei vendicat. item l. venditi. 6. C. de act. empti. Hæc de ſecunda exceptione. Alias exceptiones propoſitæ regulæ, ex cauſa, ex qua agitur, ſumptas, vide ſ. quæſt. 1.

DE RELIQVIS CONTRACTIBVS NOMINAtis, qui ſolo fiunt conſenſu, cum ſuis actionibus.

LIBER DECIMVSNONVS.

HACTENVS de emptione & venditione, primo ſcilicet contractu, qui ſolo fit cõſenſu, eiuſq; actionibus actionumq; adfinibus remedijs actum eſt: nunc de reliquis huius generis contractibus eſt agendum. Sequitur igitur altera ſpecies contractus, quæ ſolo conſenſu ſubſiſtit: locatio nimirũ & cõductio. Cui accedit ſimilis cõtractus emphyteutic⁹.

DE LOCATIONE ET conductione. Cap. I.

I. GENVS ET CAVSA huius contractus?

PRima regula: Naturalis eſt, & iure gentium ſubſiſtit. l. 1. ff. locati & conducti.

II. *Regula: Solo conſenſu perficitur. d.l.1. Concordat l.qui ad certum.14. ibi: & huiuſmodi. ff.d.tt.*

III. *Regula: Actio locati & conducti bonæ fidei eſt. l.2. C.de locato & conducto. Concordat l.præſes.17. C.eod.tt.*

II. DEFINITIO NOminis.

Veteres locatione & conductione in appellationibus promiſcuè vtebantur. l.veteres.19. cum leg.ſeq. ff.de act.empt.

III. SIMILE.

Locatio & conductio proxima eſt emptioni & venditioni, iiſdemq́ iuris regulis conſtat. l.2.ff.locati & conducti. Concordat iiſdem verbis Inſtit.de locatione & conductione, in princ.

IIII. EVENTVS LOCATIOnis & conductionis.

I. *Regula: Locatio dominium rei non transfert. l.non ſolet.39. ff.locati & conducti. Fallit in caſu, de quo infrà capite 5.quæſt.1.except.1.replic.1.*

II. *Regula: Meſſe ab alio ſublata, locatori domino condictio frumenti competit. l.cum in plures.60.§.meſſem.ff.eod.tt.*

III. *Regula: Conductor in rem habet actionem. l.1.§.fin. cum duabus legib.ſequentib. ff.ſi ager vectigalis vel emphyt.*

IIII. *Regula: Naſcitur hinc etiam actio perſonalis tam locati quam conducti. Inſtit.de locatione & conductione, in princ. M.I.R.d.cap.6.regul.63. De vtraque actione cum aliis locationis & conductionis euentis dicetur ĩ.cap.prox.cum ſeqq.*

V. DE EXCEPTIONIBVS aduerſus locationem & conductionem.

Quamuis ea quæ iam enumerata ſunt, cum aliis quæ infra ſuo loco proponentur, ex locatione & conductione eueniant: tamen iſtorum euentuum & regularum exceptiones generales & communes hæ ſunt.

I. *Exceptio: Niſi quis rem ſuam conduxerit. l.qui rem.20. C.de locato & conducto. Leges concordantes vide ĩ.lib.7.cap.5.except.4. M.I.R.d.reg.63.exc.1. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi emptor rem emptam conduxerit, donec precium ſoluat. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſicut.20. in fine. ff.locati & conducti. M.I.R.d except.1.repl.1. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi quoad locatorē. in eius enim perſona obligatio non ſubſiſtit. d.l.20. Huius duplicationis triplicatio eſt: Niſi non ſoluto precio res inempta ſit facta. l.item ſi.22.in princ.ff.eod.tt. Altera duplicatio eſt: Niſi precium ſit ſolutum. tunc enim nec emptor ad mercedem ſoluendam obligatus eſt amplius. l.cum venderem.21.ff.eod.tt.*

II. *Exceptio: Niſi ſeruitus ſit locata. l.locare.44. ff.locati.*

III. *Exceptio: Niſi de certa mercede non conuenit. Inſt.de locat.& conduct.in princ. Concordat l.2. in princ.ff.locati. M.I.R.d.reg.63.exc.2. Duo exempla proponuntur Inſtit.eod.tt.§.& quæ ſuprà. Concordat l.ſi merces.25.in princ.ff.locati. item l.ſi tibi.23.ff.de præſcriptis verbis. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi in tertij arbitrium mercede collata, is eam definierit. d.l.25. in princ. Inſt.de empt.& vendit.§.quod im cum.l.vlt.in fin.C.eod.tt.*

IIII. *Exceptio: Niſi merces non in pecunia numerata, ſed in alia re ſit conſtituta. l.naturalis.5.§.at cū do.ff.de præſcriptis verbis. M.I.R.d.reg.63.except.3. Exemplum proponitur Inſtit.de locatione & conductione.§.præterea. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi certa mercede in pecunia conſtituta, per aliam rem ea poſtea compenſetur. approbatur exemplo l.& hac.35.§.fundum.ff.locati. Concordat l.ſed addes.19.§.ſi dominus.ff.eod.tt.*

V. *Exceptio: Niſi pluris vel minoris locatio facta eſt. reprobatur l.item ſi.22.§.fin.cum lege ſequente. ff.eod.tt.*

VI. *Exceptio: Niſi numo vno locatio ſit facta. l.ſi quis.46.ff.locati. Concordat l.ſi quis.10.in fine.ff.de adquir.poſſeſ.*

VII. *Exceptio: Niſi miles prædia conduxerit colenda. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ĩ.lib.3.cap.21.reg.35.*

VIII. *Exceptio: Niſi curialis conduxerit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ĩ.libro 3.capite 24.quæſt.2.reg.5.*

IX. *Exceptio: Niſi tutor vel curator nondum reddita ratione res Cæſaris vel fiſci conduxerit. l.tutores.49.ff.locati. Concordat l.1.§.tutores.ff.ad legem Cornel.de falſis.*

X. *Exceptio: Niſi donationis cauſa locatio ſit facta. l.ſicut.20.in princ.ff.locati. Concordat l.ſi quis.46.ff.eod.tt.*

XI. *Exceptio: Niſi error in locatione interuenerit. approbatur ſimul & diſtinguitur exemplo l.ſi decem.52.ff.eod.tt.*

XII. *Exceptio: Niſi res locata æſtimata data ſit. approbatur exemplo l.cum fundus.3.ff.locati. Concordat l.quæro.54.§.fin.ff.eod.*

XIII. *Exceptio: Niſi ſub conditione locatio ſit facta. reprobatur l.ſicut.20.in princ.ff.d.tt.*

XIIII. *Exceptio: Niſi in perpetuum locatio ſit facta. Inſt.de locatione.§.adeò autem.*

XV. *Exceptio: Niſi nulla ſcriptura interuenerit. reprobatur l.qui ad certum.14.ff.locati. Concordat l.contractus.24. C.d tt. Hactenus exceptiones ſumptæ ex iis quæ locationi inſunt, enumeratæ ſunt. Sequuntur nunc ea quæ ſumuntur ex conſequentibus locationem.*

XVI. *Exceptio: Niſi locator mortuus ſit. Hæc exceptio ipſo quidem iure reprobatur: M.I.R.d.regul.63.except.4. vbi approbatur. admittitur autem primùm, ſi quamdiu locator voluerit, locatio ſit facta. l.locatio.4.ff.locati. Deinde admittitur, ſi fructuarius rei eam locauerit deceſſeritq́. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi quis.9.§.huic ſubiungi.ff.eodem titulo. M.I.R.d.regula ſexageſimatertia, exceptione ſexta.*

XVII. *Exceptio: Niſi conductor mortuus ſit. reprobatur Inſtit.de locatione.§.fin. l.viam veritatis.10.C.de locato & conducto. Concordant item ea quæ habentur ĩ.cap.5.quæſt.2.except.1. M.I.R.d.cap.6.regul.75.except.9.*

XVIII. *Exceptio: Niſi cum merces in alterius ar-*

bitrium

bitrium collata eſſet; is arbitrari vel nolit, vel nō poſſit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. except. 3. replic. 1.

XIX. Exceptio: Niſi penſio vel merces à locatore conductori remiſſa ſit. reprobatur l. ſi tibi. 5. ff. locati.

XX. Exceptio: Niſi res locata interierit, vel publicata ſit, aut vi ab alio occupata. l. ſi quis. 9. §. huic ſubiungi. ibi: non magis. ff. eod. tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi quoad mercedem, quam ſoluit conductor, reſtituendam. l. ſi fundus. 33. cum duabus ll. ſequentibus. ff. eod. tt.

XXI. Exceptio: Niſi locator rem locatam poſtea alienauerit vel aliŷ legauerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. qui fundum. 32. ff. locati. Plura de hac exceptione vide ſ. lib. prox. cap. 1. quæſt. 4. reg. 6.

XXII. Exceptio: Niſi locator conductori rem locatam, vel vſumfructum eius legauerit. l. quoties. 41. §. ſi colono. ff. de vſufr. & quemadm.

XXIII. Exceptio: Niſi tempus locationis ſit finitum. l. inuitos. 11. C. de locato. M.I.R.d. reg. 63. excep. 8. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi conductor tacente locatore nihilominus in cōductione remanſit. l. qui ad. 14. ff. locati. l. item quæritur. 13. §. qui impleto. ff. eod. tt. & l. legem quidem. 16. C. eod. tt. M.I.R. d. except. 8. repl. 1. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi locator medio tempore deceſſerit, vel furere cœperit. hoc enim caſu, etiamſi conductor finito tempore in conductione manſerit, non tamen redintegratur conductio. Quæ duplex duplicatio approbatur d. l. 14. Altera duplicatio eſt: Niſi quoad reliquos annos, quibus in conductione non remanſit conductor. in his enim reconduxiſſe non videtur. d. §. qui impleto. ibi: quod autem diximus Tertia: Niſi non ruſticum, ſed vrbanum prædium ſit ad tempus locatum. approbatur ſimul & diſtinguitur d. §. qui impleto, in fine.

DE ACTIONE LOCATI. Cap. II.

I. CAVSAE, EX QVIBVS datur hæc actio?

PRima cauſa: Si conductor non omnia ſecundum legem conductionis faciat, vel ſi id quod in lege prætermiſſum eſt, non ex bono & æquo præſtet. Inſtit. de locato & conducto. §. conductor. l. ſi merces. 25. §. conductor. ff. locati. item l. circa. 19. C. locato. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi conuentio ſit remiſſa. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi ab alio ſit remiſſa. d. l. 19.

II. Cauſa: Si conductor opera ruſtica non ſuo tempore fecerit, & intempeſtiua cultura fundum fecerit deteriorem. l. ſi merces. 25. §. conductor. ff. locati.

III. Cauſa: Si colonus villas non curat, & eas corrumpi ſinat. d. §. conductor.

IIII. Cauſa: Si aliquod rei ius vel corpus fiat deterius. d. §. conductor. Concordat l. videamus. 11. §. item proſpicere. ff. eod. tt.

V. Cauſa: Si inſtrumenta fundi culpa coloni ſint corrupta. l. ſed addes. 19. §. illud nobis. ibi: quod ſi culpa. ff. locati.

VI. Cauſa: Si ædificia colonus deſtruxit. l. cum conductorem. 29. C. de locato.

VII. Cauſa: Si arbores à conductore ipſo, vel propter ipſum ab alio ſint exciſæ. l. ſi merces. 25. §. culpa. ff. locati.

VIII. Cauſa: Si cōductor ſeruum conductum vulnerauerit. l. ſi vulnerauerit. 43. ff. locati.

IX. Cauſa: Si conductor in area conducta terram congeſſit, quæ aſſiduis pluuiŷs inundata, parietem locatoris vicinū humore ſuo corrupit. l. qui domum. 57. ff. eod. tt.

X. Cauſa: Si conductor rem conductam, vel aliquid ex ea ſubtraxerit. approbatur per ea quæ proponuntur j. quæſt. 7. reg. 1. except. 5.

XI. Cauſa: Si conductor rem aliŷ locauerit. reprobatur l. nemo. 6. C. de locato. Concordat l. cum in plures. 60. in princ. ff. eod. tt. M.I.R.d. cap. 6. reg. 65.

XII. Cauſa: Si res locata perierit, vel deterior ſit facta. approbatur quidem ipſo iure, M.I.R.d. cap. 6. reg. 64. verùm eius exceptio prima eſt: Niſi caſu fortuito ſine dolo malo conductoris res perierit, vel deterior ſit facta. Inſtit. de locat. & conduct. §. qui pro vſu. Concordat l. in iudicio. 28. C. de locato & conducto. M.I.R.d. reg. 64. except. 1. Huius exceptionis ſpecies & exempla ſunt j. except. 3. cum ſequentib. Replicatio prima eſt: Niſi culpa cauſam præceſſerit. d. §. qui pro vſu. d. l. 28. l. ſi quis. 9. §. ſi colonus. ff. locati. item l. videamus. 11. §. ſi hoc in. ff d. tt. M.I.R.d. excep. 1. repl. 1. Altera replicatio eſt: Niſi contra legem conductionis ignem vel quid ſimile habuerit conductor, vnde res conducta perierit. d. §. ſi hoc in. d. l. 11. §. fin. cum lege ſequente. l. qui inſulam. 30. §. qui mulas. ff. eod. tt. Tertia: Niſi culpa ſeruorum conductoris, vel aliorum quos ſecum habet, caſus acciderit. d. l. 11. in princ. M.I.R.d. except. 1. replic. 2. Exemplum proponitur d. l. 11. §. fin. Aliud d. l. 30. §. fin. Item aliud l. ſi ſeruus. 27. §. ſi fornacarius. & §. Proculus. ff. ad leg. Aquil. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi conductoris culpa in eligendis ſeruis vel aliŷs inducendis nulla fuerit. d. l. 11. & d. §. ſi fornacarius. Quarta propoſita exceptionis replicatio eſt: Niſi conuenit, vt conductor caſum quoq; præſtaret. l. ſi quis. 9. §. Iulianus. ff. locati. M.I.R.d. except. 1. repl. 3. Quinta: Niſi res æſtimata locata ſit. l. quæro. 54. §. fin. & l. cū fundus. 3. ff. eod. tt. Hæc de prima exceptione. Altera propoſita cauſæ exceptio eſt: Niſi non conductoris, ſed alterius dolo vel culpa res locata deterior ſit facta. ipſo quidem iure ſubſiſtit. M.I.R.d. reg. 64. except. 2. verùm eius replicatio prima eſt: Niſi aliquis domeſticus ipſius conductoris damnum dedit, vel eorum quos conductor induxit. approbatur ſimul & diſtinguitur ſuprà except. prox. replic. 3. Altera: Niſi alius propter inimicitias, quas cū conductore habet, damnum dederit. l. ſi merces. 25. §. culpa. ff. locati. Tertia: Niſi cum contra legem locationis fœnum eſſet illatum, alius ignem iniecerit. l. videamus. 11. §. fin. cum leg. ſeq. ff. locati. Quarta: Niſi culpa conductoris alius damnum dederit: approbatur exemplo l. qui inſulam. 30. §. qui mulas. & l. in lege. 29. ff. eod. tt. Tertia propoſita cauſæ exceptio eſt: Niſi latrones rem conductam abſtulerint. Hæc exceptio ſupradicta primæ exceptionis ſpecies ſpecialiter approbatur l. ſi quis.

9.§.Imperator.ff.locati. Quarta: Niſi exercitus veniens damnum in re locata dederit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.item quæritur.13.§.exercitus ff.locati. Quinta: Niſi magiſtratus menſuras locatas fregerit. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.13.§.ſi quis menſ. Sexta: Niſi ciſiarius, dum cæteros tranſire contendit, ciſium euertit, & ſeruum conductum fortè fortuna quaſſauit vel occidit. reprobatur d.l.13.in princ. Septima: Niſi ſemel eiuſdem damni nomine actum ſit. l.ſi ſeruus.27.§.Proculus.ff.ad leg.Aquiliam. l.ſi merces.25.§.culpæ,in fin. ff.locati. item l.ſi vulnerauerit.43.ff.eod.tt.

III.Cauſa: Si penſio vel merces à conductore non ſoluatur. ipſo quidem iure ſubſiſtit, M.I.R.d.cap.6.regul.66. verùm eius exceptio prima: Niſi res aliena ſit locata.reprobatur l.ſi quis.9.§.fin.ff.locati. Altera exceptio eſt: Niſi cum res aliena locata eſſet, ea conductori poſtea ſit à domino donata vel vendita, aut alio modo alienata.d.l.9.§.fin.cum lege ſequente. Tertia: Niſi conductor re conducta non ſit vſus. reprobatur l.colonus.61.§.nauem.ff.locati. Plura de hac re vide infrà capite 7.quæſt.1. cauſa 3. except.1. Quarta: Niſi conductor rem conductam ante tempus deſeruerit. reprobatur l.dominus. 55.§.final.ff.locati. Planè admittitur, ſi locator rem non reficiat vel reſtituat, vt conductor ea commodè vti poſſit. l.ſi merces.25.§.ſi vicino.& l.cum in plures.60.in princ. ff.eod.tt.Alias propoſitæ exceptionis diſtinctiones vide infra in exceptionibus ſequentibus. Quinta exceptio eſt: Niſi locator rem locatam non reficiat,neque reſtituat,vt conductor ea commodè vti poſſit. approbatur p ea quæ propoſita ſunt ſuprà exceptione proxima, diſtinct.1. Sexta: Niſi timoris cauſa conductor emigrauerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.habitatores 27. § fin.ff.locati. M.I.R.d.reg.66.except.3. Septima: Niſi locator domum locatam reficiendo faciat incommodam habitationẽ conductori. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.27.in princ. Octaua: Niſi domus conducta fracta ſit, & inhabilis facta. approbatur per ea quæ propoſita ſunt in exceptionibus aliquot præcedentibus. Cuius tamen exceptionis replicatio eſt: Niſi conductor nihilominus domo ſit vſus. l.quod ſi. 28. ff.locati. Nona: Niſi res conducta interierit. l.ſi quis. 9. §.huic ſubiungi. & §.imperator.ff.locati. l.qui inſulam.30.§.ædilis.ff.locati. Huius exceptionis replicatio eſt: : Niſi quoad penſionem præteriti temporis, quo res nondum perierat.d.l.9.§.in exuſtis. Hæc de decimatertia cauſa eiúſque exceptionibus ſint dicta. Plures vide inter cauſas ex conducto infra capite 4. Quid autem & quantum mercedis vel penſionis nomine ſit ſoluendum, vide infrà quæſt.4.

XIIII. Cauſa: Si res conducta locatori à conductore finito locationis tempore non reſtituatur. ipſo quidem iure ſubſiſtit, M.I.R.d.capite 6.regul.67.verùm eius exceptio eſt: Niſi res ſine dolo vel culpa conductoris perierit. approbatur ſimul & diſtinguitur p ea quæ propoſita ſunt ſ.cauſa 12.except.1. M.I.R.d.reg.67.except.1. Alia exceptio videtur eſſe: Niſi conductor rem ſuã eſſe dicat. ſed reprobatur l.ſi quis.25.C.de locato.M.I.R.d.reg. 67.except.2.

II. QVIBVS COMPETIT locati actio?

Si locator rem locatam alij vendidit: non emptori, ſed venditori locati actio competit. l.Iulianus.13.§.ſi fructibus. ibi: ſin is ager. & §.penult. ff.de actione empti.

III. ADVERSVS QVOS locati actio competit?

I. Regula, De fideiuſſoribus conductoris. Hi regulariter ad id, in quod conductor obligatus eſt, tenentur. verùm eius regulæ exceptio prima eſt: Niſi curialis fideiuſſerit pro conductore. l.curialis. 30. C.de locato. Altera: Niſi miles pro conductore fideiuſſerit. l.milites. 31. C.eod.tt. Tertia: Niſi expleto conductionis tempore, cùm conductor in eadem conductione maneret, fideiuſſor non conſenſit. l. cum Hermes. 7. C. d. tt. Quarta: Niſi cum apud conductorem, qui rem alij locaſſet, pro hoc fideiuſsiſſet, dominus rei ſeu prior locator agat. huic enim fideiuſſor ſecundi conductoris non eſt obligatus. l qui fideiuſſor. 53. ff. locati. Quinta: Niſi quoad vſuras ob moram non ſolutæ penſionis ſoluendas. In has enim fideiuſſor non tenetur.l.quæro.54.in prin. ibi: quibus cauetur. ff.locati. Eſt autem huius exceptionis replicatio hæc: Niſi in omnem cauſam conductionis fideiuſſor ſe obligauerit.d.l.54.in princ.

II. Regula, De heredibus conductoris, proponitur l.contractus.24.C.de locato & conducto. l.cum conductorem. 29. & l.conductores.33. C.d.tt. Concordant item ea quæ propoſita ſunt ſ.cap.prox.quæſt.5.except.17.

III. Regula, De vxore conductoris. Hæc non tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.24.

IIII. QVID QVAMTVMQVE veniat in actione propoſita.

I. Regula: Non amplius penſionum nomine exigendum eſt,quàm conuenit. l.legem.16. in princ. C. de locato. M.I.R.d.cap.6.reg.70. Huius regulæ exceptio prima eſſe videtur: Niſi conductor alij pluris rem locauerit. ſed reprobatur l.inſulam.58.in princ.ff.locati. Altera: Niſi conductor pluris locatam putauerit. reprobatur l.ſi decem.52.ff.eod.tt.

II. Regula: Nec minus penſionum nomine debetur, quàm de quo conuenit. quæ regula vt ipſo iure ſubſiſtit, ita recipit exceptionem primam hanc: Niſi minus oneris naui conductæ impoſitum ſit,quàm conuenerat. approbatur ſimul & diſtinguitur l.vltima.§.final.ff.ad legem Rhodiam. Altera exceptio eſt: Niſi quædam ex rebus naui impoſitis in naui perierint: pro his enim merces non debetur. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.vltima.in princ. Plures huiuſmodi exceptiones vide ſuprà quæſt.1. inter cauſas huius actionis.

. III. Regula, De vſuris penſionum. Hæ regulariter in hanc actionem non veniunt. approbatur ſimul & diſtinguitur l.cum quidam.17.§.ex locato.ff.de vſuris. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi de vſuris præſtandis conuenit. Altera: Niſi mora in ſoluenda pen-

da penſione facta ſit. Hæ duæ exceptiones d. §. ex locato, approbantur. Secũdæ exceptioni concordat l. præſes. 17. C. de locato. Plura de exceptione propoſita vide ſ. lib. 15. cap. 7. quæſt. 1. cauſa 2.

IIII. Regula, De eo quod conductor rei conductæ nomine aduerſus tertium agendo conſecutus eſt. hoc in locati actione non venit reſtituendum. l. is qui. 6. ff. locati.

V. Regula, De fructibus quos conductor poſt tempus conductionis finitum percepit. Hi condici ei à locatore poſſunt. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi quis. 4. §. etiam fructus. ff. ſi certum petatur.

VI. Regula, De duplo reſtituendo, ſi ipſa res ante ſententiam non reſtituatur, proponitur l. conductores. 33. C. de locato. item l. nõ abs re. 10. C. vnde vi. M. I. R. d. cap. 6. reg. 71.

VII. Regula, De in litem iurando, ſi res non reſtituatur, habetur l. ſi cui. 48. in fin. ff. locati.

VIII. Regula: Si damnum in re conducta à ſeruo conductoris, vel alio quem conductor induxit, datum ſit: conductor in ſolidum tenetur, nec noxa dedendo vel actiones ſuas præſtando liberatur. l. videamus. 11. in prin. ff. locati.

IX. Regula: Aliã rem quàm de qua conuenit, mercedis vel penſionis nomine locator exigere non poteſt. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſed addes. 19. §. ſi dominus. ff. locati. Concordat l. domini. 5. C. de agricolis & cenſitis.

X. Regula: Vnus ex pluribus conductoribus in ſolidum tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi diuiſa. 13. C. de locato. l. item quæritur. 13. §. duo. ff. locati. l. cum apparebit. 47. in fin. ff. eod. tt. & l. ſi vt. 5. §. ſi duobus. ff. commodati. Sed & huius regulæ exceptiones vide ſ. lib. 16. capite 10. reg. 2. item libro 17. cap. 4. reg. 5.

V. QVANDO COMPETIT actio locati?

Etiam ante tempus locationis finitum competit. l. ſi in lege. 24. §. ſi domus. ff. locati. Huius exceptio eſt l. item quæritur. 13. §. ſi in lege. ff. d. tt.

VI. EVENTVS.

I. Regula, De actionibus reo ab actore præſtandis, proponitur l. cum apparebit. 47. in fin. ff. locati. Concordat l. ſi vt. 5. fin. ff. commodati.

II. Regula, De pignoribus reo ab actore cedendis, habetur l. ſi diuiſa. 13. in fin. C. de locato.

VII. ADFINIA REmedia.

I. Regula: Regulariter ex cauſis ſ. propoſitis locatori contra conductorem eiusq́ hæredes locati, nõ alia competit actio. quæ regula cùm ipſo iure ſubſiſtat, recipit primam exceptionem hanc: Niſi non in pecunia numerata, ſed in alia re merces vel penſio ſit conſtituta. tunc enim præſcriptis verbis actio competit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox. quæſt. 5. except. 4. item ĩ. lib. prox. cap. 1. quæſt. 1. cauſa 6. except. 1. replic. 1. Altera exceptio eſt: Niſi in rei venditione venditor ſibi vel alijs habitationem vel alium huiuſmodi vſum exceperit. hoc enim caſu empti & venditi actio eſt, non locati. l. Iulianus. 13. §. penult. ff. de action. empt. Concordat l. fundi partem. 79. ff. de contrah. empt. Tertia: Niſi ob damnum in re locata datum agatur. hoc enim caſu etiã legis Aquiliæ actio eſt. l. item quæritur. 13. in prin. ff. locati. l. ſi merces. 25. §. culpa. l. qui inſulam. 30. §. qui mulas. itẽ l. ſi vulnerauerit. 43. ff. d. tt. l. ſi ſeruum. 27. §. Proculus. & § fin. ff. ad l. Aquiliam. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ex eo agatur, quòd cõductor in area conducta terram congerendo damnum dedit parieti locatoris. l. qui domum. 57. ff. locati. Quarta exceptio eſt: Niſi ex eo agatur, quòd conductor arbores exciderit. hoc enim caſu non ſolùm locati actio eſt, ſed & legis Aquiliæ: item arborum furtim cæſarum, item interdictũ Quod vi aut clam. d. §. culpa. Quinta: Niſi ob rem ſubreptam agatur. hoc enim caſu non ſolùm locati, ſed etiam furti actio eſt. l. ſi locatũ. 42. ff. locati. Concordat l. qui ſeruum. 33. §. ſi is cui. ff. de action. & obligat. Sexta: Niſi ex eo quòd conductor rem pignoris nomine in fundum illatam alienauit, agatur. hoc enim caſu ad eam recuperandam interdictum Saluianum competit, de quo vide ſ. lib. 17. capite 19.

II. Regula: Locator quoq́ ius pignoris in rebus cõductoris inuectis & illatis habet. de qua re vide ſ. lib. 17. cap. 10. cauſa 1. ſpecie 1.

III. Regula: Dominus cõductore latitante, & penſionem non ſoluente, deſiderans aperiri horrea, & ea quæ intus ſunt, deſcribi: audiendus eſt. l. cum domini. 56. ff. locati. Hæc de actione locati.

DE ACTIONE CONDVcti. Cap. III.

I. CAVSAE CONDVCTI actionis.

CAuſæ ex quibus conducti actio competit, partim in ipſa locatione contingunt, partim poſt perfectam locationem, partim denique poſt locationem finitam. de quib. ordine dicetur.

I. Cauſa: Si locator dolia vitioſa locauerit, vel ſaltũ paſcuũ, in quo mala herba naſcitur, vnde pecora conductoris demortua ſunt, vel deteriora facta. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſed addes. 19. §. 1. ff. locati.

II. Cauſa: Si res aliena locata ſit, eaq́ euicta. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi quis. 9. in prin. ff. locati. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi locator aliã rem non minus commodam pro priore eidem locare paratus ſit. d. l. 9. verſ. planè.

III. Cauſa: Si nõ præſtatur conductori, quod in lege conductionis conuenit. l. ex conducto. 15. in prin. ff. locati. l. ſi in lege. 24. §. penult. ff. d. tt. item l. circa. 19. C. de locato. M. I. R. lib. 5. cap. 6. reg. 73. Exemplũ proponitur l. ſed addes. 29. §. ſi dominus. ff. d. tt. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi cũ cõueniſſet de pecunia cõductori à locatore ad rem conductã reficiendam præſtanda: conductor non ſatiſdet de pecunia in cauſam, de qua conuenit, impendenda. l. inſulam. 58. §. fin. ff. locati.

IV. Cauſa: Si poſſeßio rei conductori nõ præſtatur. l. ex conducto. 15. in prin. ff. locati.

V. Cauſa: Si conductori re conducta frui nõ liceat. d. l. 15. in prin. l. ſi in lege. 24. §. fin. ff. d. tt. item l. ſi de fundo. 15. C. de locato. M. I. P. lib. 5. cap. 7. reg. 19. M. I. R. d. cap. 6. reg. 75. Huius cauſæ exceptio prima eſt:

Niſi res locata domini vſibus neceſſaria ſit. l. ade. 3. C. de locato. M. I. P. d. reg. 19. exc. 1. M. I. R. d. reg. 75. exc. 5. Altera: Niſi dominus rem locatam reficere velit. d. l. 3. M. I. P. d. reg. 19. exc. 2. M. I. R. d. reg. 75. exc. 8. Cuius replicatio eſt: Niſi nō neceſſariò reficiat. l. & hac. 35. in prin. ff. locati. Tertia exceptio eſt: Niſi conductor malè in re conducta verſatus ſit. d. l. 3. M. I. P. d. reg. 19. exc. 3. M. I. R. d. reg. 75. exc. 7. Quarta: Niſi cōductor penſionem nō ſoluat. l. quæro. 54. §. inter. ff. locati. M. I. P. d. reg. 19. exc. 4. M. I. R. d. reg. 75. exc. 6. Quinta: Niſi alius maiorem penſionem offerat. reprobatur l. ſi olei. 21. C. de locato. Sexta: Niſi ab alio quàm locatore conductor re frui prohibeatur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi fundus. 33. ff. locati. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi locator eum qui conductorem frui prohibet, ne id faciat prohibere poſſit. d. l. 33. ibi: aut ab eo prohibeatur. &c. Concordat l. ſi in lege. 24. §. item ex conducto. ff. eod. tt. Altera: Niſi quoad mercedèm ſeu penſionem remittendam vel reſtituendam. d. l. 33. Tertia: Niſi locator alienam rem locauerit. hoc enim caſu, ſi conductor à domino rei ea vti prohibeatur, nihilominus locator tenetur. l. & hac. 35. in prin. ibi: intelligendum. ff. locati. Cōcordat l. ſi quis. 9. in prin. ff. eod. tt. Quarta: Niſi is cui locator rem alienauit, conductorem vti prohibeat. l. ſi merces. 25. §. qui fundum. ff. locati. Concordat l. qui fundum. 32 ibi: quod ſi colonus ff. eod. tt. Hæc de ſexta exceptione. Septima exceptio eſt: Niſi locator poſtea rurſus permittat conductori re conducta frui. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi in lege. 24. §. colonus. ff. locati. Replicatio eſt: Niſi eo tempore locator rurſus frui conductorem permittat, quo res illi amplius integra non eſt. d. §. colonus. Hæc de quinta cauſa eiuſq; exceptionibus ſunt dicta. Sed & huius cauſæ ſpecies ſeu exempla ſunt cauſæ aliquot ſequentes.

VI. Cauſa: Si locator domum locatam demoliatur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. & hac. 35. in prin. ff. locati. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi neceſſariò dominus domum conductam demoliatur, atq; reficiat. d. l. 35. in prin. l. habitatores. 27. in prin. item l. qui inſulam. 30. in prin. ff. d. tt.

VII. Cauſa: Si rem locatam locator non reficiat. l. ex conducto. 15. in prin. ibi: aut villa. l. ſed addes. 19. §. illud nobis. ibi: ſed & pratum. l. ſi merces. 25. §. ſi vicino. in fin. item l. cum in plures. 60. in prin. ff. eod. tt.

VIII. Cauſa: Si vicino ædificante obſcurentur lumina conducti cœnaculi. d. §. ſi vicino.

IX. Cauſa: Si locator rem alij locauerit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cauſa 3. & 5. M. I. R. d. cap. 8. reg. 74. Cuius exceptio prima eſt: Niſi cum conductor deceſſiſſet, pupillo hærede relicto, tutor eum pupillum hæreditate conductoris abſtinere voluit. l. ex conducto. 15. §. fin. cum tribus legibus ſequentibus. ff. locati. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi locator cum tutore colluſit. l. ſed addes. 19. in prin. ff. d. tt. Altera exceptio eſt: Niſi finito locationis tēpore, res alij locetur. l. ne cui 32. C. de locato. M. I. R. d. reg. 74. exc. 1. Huius replicatio prima eſt: Niſi aliud conuenerit. d. l. 32. M. I. R. d. exc. 1. repl. 1. Altera: Niſi fiſci bona locētur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. congruit. 4. C. de locatione prædiorum fiſcaliū. Concordat l. prædia. 5. §. fin. C. eod. tt. M. I. R. d. exc. 1. repl. 2.

X. Cauſa: Si locator rem locatam parum cuſtodierit, & conductori res ſuæ inde ſint ablatæ, vel alio modo perierint. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 1. C. de locato. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi caſu ſine dolo vel culpa locatoris res perierit conductori. d. l. 1. l. damnum. 12. & l. in iudicio. 28. C. d. tt. Altera: Niſi de cuſtodia à locatore præſtanda nihil nominatim conuenit. l. dominus. 55. in prin. ff. locati. Cōcordat l. cum in plures. 60. §. fin. ff. eod. tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi locator cuſtodes ſciente conductore adhibuerit. ipſo iure approbatur, teſte Accurſio in d. l. 55. Cuius duplicatio eſt: Niſi locator cuſtodes exhibuerit conductori. l. ex diui. 4. C. de locato. Altera replicatio: Niſi ſerui locatoris damnum dederint, vel furtum fecerint. reprobatur l. ſi tibi. 45. in princ. ff. locati. Hæc de ſecunda exceptione. Tertia exceptio eſt: Niſi conductori claues horreorum conductorum traditæ ſint. approbatur argumento l. clauibus. 74. ff. de contrahend. emptione. Quarta: Niſi cum locator nauis mercem in aliam nauem poſtea tranſtuliſſet, quam conductor nolebat: vtraq; nauis perierit. l. ſi vehenda. 10. §. 1. ff. ad l. Rhodiam de iactu. Plura de exceptione propoſita vide ȷ. cap. 6. quæſt. 1. cauſa 9. except. 1. repl. 6. Quinta exceptio eſt: Niſi in caſu iam propoſito prior nauta publicè retentus fuit, vt nauigare nō potuerit. quæ exceptio cum alijs quibuſdam approbatur d. l. 10. Sexta: Niſi locator expreſsè dixerit, aurum, argentum vel quid ſimile ſe ſuo periculo non recipere. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi ſciens patiatur eas res inferri. l. cum in plures. 60. §. locator. ff. locati. Septima exceptio eſt: Niſi meſsis vel fructus pendentes ab aliquo ſint ſublati. hoc enim caſu actionem tantùm aduerſus furem inſtituendo, & quod conſecutus fuerit præſtando, locator liberatur. approbari videtur d. l. 60. §. meſſem. Concordat l. ſi quis. 53. §. ſi ſulphuraria. ff. de furtis. Hæc de decima cauſa, cuius plures exceptiones vide ȷ. cap. prox.

XI. Cauſa: Si conductor dolo vel culpa hominis cōducti damnum paſſus ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. cum in plures. 60. §. ſeruum. ff. locati. l. ſi tibi. 45. §. ſi hominem. ff. eod. tt. item l. ſi ſeruus. 27. §. ſi quis ſeruum. ff. ad l. Aquiliam.

XII. Cauſa: Si locator non præſtat inſtrumenta ad fundum locatū pertinentia. approbatur ſimul & declaratur l. ſed addes. 19. §. illud nobis. ff. locati.

XIII. Cauſa: Si locator non reſtituat impenſas, quas cōductor in rem cōductam fecit: nec præſtet meliorationes. l. dominus. 55. §. in conducto. & l. colonus. 61. in prin. ff. eod. tt. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi cū vſufructuarius in quinquenniū fundum locaſſet, conductor quaſi in quinquenniū fruiturus ſumptus feciſſet, & mortuo intra quinquennium locatore locatio fuerit extincta. hic enim impenſas non repetit. l. ſi quis. 9. §. huic ſubiūgi. ibi: idem quærit. ff. eod. tt. Planè quanti & à quibus impēſæ & meliorationes æſtimandæ ſint, definitur Nouell. conſt. 64.

XIV. Cauſa: Si locator fructus fundi corrupit. l. & hac. 35. §. fundum. ff. locati.

XV. Cau-

XV. Cauſa: Si locator aditum coanguſtauit, vt cõductor arcam quam intulit, auferre amplius non poſſit. l. ſed addes. 19. §. ſi inquilinus. ff. d. tt.

XVI. Cauſa: Si indebitam penſionem ſolutam locator non reſtituit. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 19. §. ſi quis cum. Concordat l. qui inſulam. 30. §. dilu. ff. d. tt.

XVII. Cauſa: Si locator inquilinum non patiatur tollere, quod ædificio adiecit. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 19. §. ſi inquilinus.

XVIII. Cauſa: Si cũ conueniſſet, vt ſi colonus fundum rectè coleret, relocare eum liceret, & quo minoris poſtea relocaſſet, id colonus præſtaret: locator poſtea pluris relocauerit, nec id colono reſtituat. reprobatur l. ea lege. 51. in prin. ff. locati.

De exceptionibus præcedentium cauſarum generalibus.

Hactenus cauſæ ex quibus conducti actio competit, enumeratæ ſunt: quarum tamen plures vide ĩ. capite prox. Planè cauſarum iam enumeratarum exceptiones generales hæ ſunt.

I. Exceptio: Niſi emptor rem emptam à venditore, donec precium ſoluat, conduxerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l ſicut. 20. in fin. cum l. ſequente. ff. locati.

II. Exceptio: Niſi ſemel ſit actum. l. & hæc. 35. §. fin ibi: rectè quidẽ. ff. d. tt. Alias huiuſmodi exceptiones generales vide s̃. cap. 1. quæſt. 5.

II. QVIBVS COMPETIT actio conducti?

Alij quàm conductori hæc actio non competit. l. ex conducto. 15. in prin. ff. locati. Concordat Inſtit. de locatione & conduct. in prin. ibi: & competit. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi etiam hæredi conductoris. l. ſed addes. 19. §. ex conducto. ff. locati. Concordant ea quæ propoſita ſunt s̃. cap. 1. quæſt. 5. except. 17.

III. ADVERSVS QVOS competit?

De hærede locatoris proponitur d. §. ex conducto. M. I. R. lib. 5. cap. 6. reg. 76.

IIII. QVID QVANTVMQVE veniat in actione propoſita?

I. Regula, De eo quod conductoris intereſt. proponitur l. ſi tibi. 7. cum l. ſequente ff. locati. l. ex conducto. 15. §. vbicunq;, in fin. ff. d. tt. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi ob caſum, non ob dolum vel culpam locator conueniatur. tunc enim non id quod intereſt, conductor conſequitur, ſed mercedis ſeu penſionis exonerationem. d. §. vbicunq;, l. qui inſulam. 30. in prin. ff. d. tt. Plura de exceptione propoſita vide ĩ. cap. proxim. quæſt. 2. reg. 1.

II. Regula: Si conductor ex iuſta cauſa emigrauerit, & aliam domum conduxerit: mercedem ſecundæ conductionis prior locator ſoluere tenetur. approbatur ſimul et diſtinguitur l. quod ſi domus. 28. ff. locati.

III. Regula, De pœna promiſſa, proponitur l. ſi de fundo. 15. C. de locato.

IIII. Regula: Quæ inſtrumenta debeantur conductori fundi, definitur l. ſed addes. 19. §. illud nobis. ff. locati.

V. Regula, De meliorationib. Meliorationes quæ conductori à locatore præſtandæ ſunt. de quo s̃. quæſt. 1. cauſa 13. eſt dictum. Quanti autem & à quibus meliorationes iſtæ ſint æſtimandæ, definitur Nouell. conſt. 64.

V. AFFINIA CONDVCTI actionis remedia.

Regulariter ex cauſis s̃. propoſitis conducti, non alia competit actio: vt ex iis quæ in ſingulis cauſis dicta ſunt, conſtat. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi cum inter ſocios conueniſſet, vt alternis annis re communi quiſq; in ſolidum vteretur, vnus ex iis ſequentis anni, quo ad ſocium alterum fructus pertinebant, eos corruperit. hoc enim caſu locati etiam, item communi diuidundo actio eſt. l. & hæc. 35. §. fundum. ff. locati. Concordat l. ſi conuenerit. 23. ff. communi diuidundo. Altera exceptio eſt: Niſi alter alterius fundo alternis annis vtatur fruatur. nam & hoc caſu locati ſimul & cõducti actio eſt. d. §. fundum. verſ. quod ipſum. Tertia: Niſi non pecunia numerata, ſed alia res mercedis nomine ſoluatur. tunc enim præſcriptis verbis actio eſt. approbatur ſimul & diſtinguitur s̃. cap. 1 quæſt. 5. except. 4. Quarta: Niſi ex eo quod locator aditum coanguſtauerit, vnde cõductor arcam ſuam quam intulit, efferre non poſſit, agatur. tunc enim etiam ad exhibendum actio eſt. l. ſed addes. 19. §. ſi inquilinus ff. locati. Quinta: Niſi ex damno dato agatur. hoc enim caſu etiam legis Aquiliæ actio eſt. l. ſi ſeruus. 27. §. penult. in fin. ff. ad l. Aquiliam. Sexta: Niſi ex eo quod ſeruus locatoris conductori in re conducta damnũ dederit, vel furtum fecerit, agatur. hoc enim caſu noxalis actio datur, non conducti. l. ſi tibi. 45. in prin. ff. locati. Septima: Niſi ex eo quòd ſeruus conductus cõductori furtum fecerit, agatur. hoc enim caſu furti, non conducti actio competit. d. l. 45. §. ſi hominem. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi locator ſciens ſeruum furem locauerit. approbatur in ſimili caſu l. ſi ſeruus. 31. ff. de pign. act. Concordat l. penult. ff. cõmodati. Altera: Niſi cũ cõductor in genere ſeruum ſibi locari rogaſſet, locator ſeruum furem locauerit. l. cum in plures. 60. §. ſeruũ meũ. ff. locati. Octaua exceptio eſt: Niſi ſeruus ipſe ſine domino ſe alij locauerit. tunc enim non niſi de peculio vel in rem verſo actio eſt. d. §. ſeruum meum. Nona: Niſi ex eo quòd hæres conductori remittere penſionem à locatore iuſſus eſt, agatur. hoc enim caſu ex teſtamento actio eſt. l. ſi in lege. 24. §. fin. ff. locati. Decima: Niſi ex eo quòd indebita penſio ſoluta ſit, agatur. hoc enim caſu cõdictio indebiti competit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſed addes. 19. §. ſi quis cum. ff. locati. Vndecima: Niſi conductor locati actione conueniatur. hoc enim caſu ex cauſis ſuprà propoſitis illi datur exceptio. approbatur exemplo l. ſi merces. 25. §. ſi vicino. ff. d. tt.

DE CONDVCTI ACTIONE ad remittendam penſionem ſiue mercedem. Cap. IIII.

I. CAVSAE HVIVS actionis.

PRima cauſa: Si hæres teſtamẽto damnatus ſit remittere penſionẽ. l. ſi in lege. 24. §. fin. ff. locati.

II. Cauſa: Si cum emptor rem à venditore conduxiſſet, donec preciũ ſoluiſſet, illud ſoluerit. l. cum venderem. 21. ff. d. tt.

III. Cauſa: Si ex iuſta cauſa rem alij locauerit dominus. l. ex conducto. 15. §. fin. ff. locati.

IV. Cauſa: Si conductor damnum in fructibus percipiendis vel perceptis paſſus ſit. d. l. 15. §. ſi vis tempeſtatis. & §. cum quidam. l. ſi merces. 25. §. vis maior. ff. d. tt. l. licet. 8. C. de locato. item l. excepto. 18. C. d. tt. M. I. P. d. cap. 7. reg. 20. M. I. R. d. cap. 6. reg. 77. Huius cauſe exceptio prima eſt: Niſi ex ipſa re ſeu fructibus aut fundo damnum ſit ortum. approbatur ſimul & exemplis declaratur d. §. ſi vis tempeſtatis. M. I. R. d. reg. 77. exc. 6. Altera exceptio eſt: Niſi nihil extra conſuetudinem acciderit. d. §. ſi vis. Tertia: Niſi ob id damnum paſſus eſt, quòd exigui fructus ſint nati. d. l. 15. §. cum quidam. M. I. R. d. reg. 77. exc. 7. Quarta: Niſi modicum damnum paſſus ſit. l. ſi merces. 25. §. vis maior. ff. locati. Exemplum proponitur l. ex conducto. 15. §. ſi vis tempeſt. ibi: idemq́; dicendum eſſe. ff. d. tt. M. I. R. d. reg. 77 except. 1. Quinta: Niſi partiarius colonus damnum paſſus ſit. d. §. vis maior. M. I. R. d. reg. 77. exc. 8. Sexta: Niſi in ipſa locatione conuenerit, vt conductor caſum quoq; & vim maiorem præſtaret. l. ſi quis. 9. §. Iulianus. ff locati. Concordat l. licet. 8. C. de locato. M. I. R. d. reg. 77. except. 2. Septima: Niſi anni præcedentis vel ſequentis fructus fuerint vberiores. l. ex conducto. 15. §. Papinianus. ff. locati. Concordat d. l. 8. in fin. M. I. P. d. reg. 20. except. 1. M. I. R. d. reg. 77. except. 9. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi dominus ſciens ſuperiores annos vberes fuiſſe, nihilominus ob ſterilitatem ſequentis anni penſionem remiſerit. d. §. Papinianus. Cuius duplicatio eſt: Niſi cũ ob ſterilitatem præcedentis anni dominus penſionem remiſiſſet, ſequentium annorum fructus ſint vberiores. hoc enim caſu domino remiſſio penſionis nõ obeſt, quamuis donare ſe dixerit. d. §. Papinianus. Aliam exceptionem vide M. I. P. d. reg. 20. exc. 2.

II. QVID QVANTVM'QVE veniat in actione propoſita?

I. Regula: Ex cauſis hactenus propoſitis non agitur ad id quod conductoris intereſt, ſed tantùm ad remittendam penſionem, ſeu mercedem. l. ex conducto. 15. §. vbicunq;. ff. locati. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi locator ſciens rem damnoſam locauerit ignoranti. hoc enim caſu ad id quod intereſt, tenetur. l. ſed addes. 19. §. 1. ff. locati.

II. Regula: Pro rata damni accepti penſio remittenda. d. §. vbicunq;. ibi: ſed mercedis exonerationem pro rata. Hactenus de locatione & cõductione, eiuſq́; actionibus in genere actum eſt. Sequuntur nunc aliquot locationis & conductionis ſpecies.

DE LOCATIONE OPERIS faciendi vel operæ præſtandæ. Cap. V.

Locatur res duplici modo: aut vt accipiens ea vtatur, fruatur: aut vt danti ex ea aliquid faciat, eámue cuſtodiat aut tranſportet. Illa quidẽ ſpecies Germanis dicitur verlihen/ *hæc autẽ* verdingen: *& prima quidem ſpecie locator accipit, altera verò dat mercedẽ. De hac poſteriore ſpecie cum ſuis actionibus nunc ſpecialiter agetur.*

I. GENVS.

Quòd autem iam dicta poſterior ſpecies locatio ſit, approbatur l. item ſi precio. 22. §. 1. ff. locati. Concordat l. naturalis. 5. §. at cum do. ff. præſcriptis verbis. M. I. R. d. cap. 6. reg. 81. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi non ſuam rem dederit locator, ſed conuenerit vt conductor accepta certa mercede ex ſua materia locatori opus aliquod faciat. hoc enim caſu emptio & venditio eſt, nõ locatio. Inſtit. de locat. & conduct. §. item quæritur. l. 2. §. adeò autem. ff. locati. l. Sabinus. 20. ff. de contrah. empt. item l. conuenit. 65. ff. d. tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi quis in ſuo ſolo conductoris materia aliquid ædificandum pactus ſit. hoc enim caſu locatio eſt, non emptio. d. l. 20. Concordat l. item ſi precio. 22. §. cum inſulam. ff. locati. Altera propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi vendita re aliqua, inter emptorem & venditorem conuenit, vt emptor vẽditori aliquid faciat. hoc enim caſu ex vendito, nõ ex locato actio eſt. l. tenetur. 6. §. 1. ff. de act. empt. Concordant ea quæ propoſita ſunt s̃. lib. prox. cap. 16. quæſt. 1. cauſa 3. except. 2. Tertia: Niſi res æſtimata vendẽda data ſit. l. 1. ff. de æſtimatoria. Quarta: Niſi tale ſit factum de quo conuenit, quod locari non ſolet: puta vt ſeruum manumittat. hoc enim caſu non locati & conducti, ſed præſcriptis verbis actio eſt. l. naturalis. 5. §. at cum do. ibi: quod ſi tale. ff. de præſcriptis verbis. Quinta: Niſi nulla merces interuenit. tunc enim non locatio eſt, ſed mandatum vel depoſitũ. Inſt. de mãdato. §. fin. itẽ l. ſi tibi. 23. in prin. ff. de præſcriptis verbis. M. I. R. d. reg. 81. exc. 1. Sexta: Niſi de certa mercede nõ cõuenerit. d. l. 23. Concordant ea quæ propoſita ſunt s̃. cap. 1. quæſt. 5. exc. 3. Sed & plures propoſitæ regulæ exceptiones vide d. quæſt. 5.

II. EVENTVS LOCATIONIS ET conductionis operis faciendi, vel operæ præſtandæ.

I. Regula, De periculo rei, cuius ſit? Periculum rei locatæ regulariter ad conductorem, non locatorem pertinet. l. qui mercedem. 40. ff. locati. Concordat l. nauta. 5. ff. nautæ, caupones, ſtabul. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi caſu & vi maiore ſine culpa conductoris res perierit. l. vlt. ff. locati. l. Marcius. 59. l. opus. 36. § fin. item l. ſi priuſquam. 37. ff. d. tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi opus probari non debuit. approbari videtur d. l. 37. Sed huic ſententiæ repugnat Accurſius, imò leges ipſæ paulo ſuperius propoſitæ. Itaque particulam Si interpretandam puto pro Quamuis. Altera replicatio eſt: Niſi aliud conuenerit. d. l. 36. §. fin. Tertia: Niſi cum plures frumentum in nauem confudiſſent, nauta antequam nauis periret, vni frumentum de communi reddiderit. Quæ replicatio reprobatur l. in naue. 31. ff. locati. De qua re vide item ĩ. cap. prox. quæſt. 1. cauſa 9. except. 1. repl. 8. Hæc de prima exceptione. Altera propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi cum opus auerſione locatum eſſet, id ſit adprobatum. hoc enim caſu conductor nec cuſtodiam nec diligentiam amplius debet. Ideoq́; ſi poſtea non cuſtoditum à conductore perierit, ad eius periculum non pertinet. l. opus. 36. in

36. in prin. ff. locati. Tertia: Niſi cum opus locatum eſſet ad menſuram, illud ſit admenſum. nam & hoc caſu periculum ad conductorem pertinere definit, quamuis illud parum diligenter cuſtodierit. Quæ exceptio cum præcedente approbatur d.l.36. Quarta: Niſi per locatorem ſteterit, quo minus illi opus adprobatum, vel admenſum fuerit. nam et hoc caſu nec cuſtodiam nec diligentiam rei cuſtodiendæ conductor amplius debet. d.l.36. ibi: & in vtraq; cauſa. Hæc de periculo rei locatæ: ſed & de eo vide plura in duabus actionibus ſequẽtibus: nempe ſ. cap. prox. quæſt. 1. cauſa 9. item cap. 7. quæſt. 1. cauſa 3. except. 1. cũ ſequentibus. Item plures propoſitæ quæſtionis regulas vide itidem in capp. ſequentibus.

DE ACTIONE LOCATI opere faciendo locato.

Cap. VI.

I. CAVSAE HVIVS actionis.

PRima cauſa: Si conductor nõ præſtat fidem promiſſis, vel ijs de quibus cõuenit. approbatur exẽplo l. ſi hi. 14. C. de locato. l. ſi hi. 22. C. d. tt. item l. ſi in lege. 24. §. ſi domus. ibi: ſed & de his. ff. locati. M.I.R. d. cap. 6. reg. 82.

II. Cauſa: Si arbitrio locatoris opus factum non ſit. Hæc cauſa ipſo quidẽ iure ſubſiſtit, verùm eius exceptio prima eſt: Niſi arbitrio boni viri factũ ſit. Hæc exceptio cum ſua cauſa approbatur d.l.24. in prin. Concordat l. ſocietatem. 76. cum l. ſequente. ff. pro ſocio. Altera exceptio eſt: Niſi alterius, non locatoris arbitrio in lege locationis ſit permiſſa. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.24. Nam duæ eius replicationes ex ea eliciuntur. quarum prima eſt: Niſi arbitrio boni viri alius ſit arbitratus. Altera: Niſi dolo conductoris alius ſit arbitratus pro eo. Tertia exceptio eſt: Niſi ex voluntate locatoris antea aliter ſit factum. l. cum in plures. 60. §. lege. ff. locati. Quarta: Niſi cum in ſingulas operas certa merces conſtituta eſſet, vt ſi domino diſpliceret, contradiceret: dominus ſingulis operis nihil contradixit. l. ea lege. 51. §. locaui, in fin. ff. eod. tt.

III. Cauſa: Si opus vitioſum factum ſit. d. §. locaui. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi cum in ſingulas operas certa merces cõſtituta eſſet, vt dominus, ſi ei diſpliceret, contradiceret: is non niſi conſummato opere contradixit. d. §. locaui. ibi: niſi ideo in operas ſingulas. Plures huiuſmodi exceptiones vide ſ. cauſa prox.

IV. Cauſa: Si intra diem conſtitutum opus non ſit perfectum. approbatur ſimul & diſtinguitur l. item quæritur. 13. §. ſi in lege. ff. locati. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi dies ſtatutus nondum præterierit. d. §. ſi in lege. Altera: Niſi intra ſtatutum diem effici non potuerit. l. inſulam. 58. §. 1. ff. d. tt. Tertia: Niſi dies poſtea ſit prorogatus. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi locatore non conſentiente, is diem prorogauerit, cuius arbitratu opus erat faciendum. l. ſi in lege. 24. in prin. ibi: idq; arbitrium. ff. d. tt.

V. Cauſa: Si cõductor rem conductã permutauerit, & alij dederit. l. item quæritur. 13. §. ſi fullo. ff. locati.

VI. Cauſa: Si is qui vinum tranſportandum cõduxit, illud alio loco depoſuit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. videamus. 11. §. qui vinum ff. locati.

VII. Cauſa: Si cum quis pro rebus ſuis tranſportandis vehiculum conduxiſſet, dominus vehiculi pro eo portorium non ſoluat. l. cum in plures. 60. §. vehiculum. ff. locati.

VIII. Cauſa: Si ex iuſta cauſa prohibente locatore, conductor nihilominus facere pergat, nec impenſam quam accepit, reſtituat. d.l.60. §. mandaui.

IX. Cauſa: Si res locata perierit, vel deterior ſit facta. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox. quæſt. 2. reg. 1. in prin. Eiuſq; exemplum proponitur l. item quæritur. 13. §. ſi fullo. ff. locati. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi ſine dolo malo conductoris res perierit, vel deterior facta ſit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio prima eſt: Niſi culpa conductoris eorúmue quorum opera vtitur, interuenerit vel præceſſerit. l. ſi merces. 25. §. qui columnam. ff. locati. l. videamus. 11. §. qui vitiũ, in fin. item l. in naue. 31. in fin. ff. d. tt. Declaratur replicatio propoſita definitione culpæ, d. §. qui columnam. Species eius ſunt replicationes aliquot ſequentes. Altera replicatio eſt: Niſi imperitia conductoris res perierit, vel deterior ſit facta. l. ſi quis. 9. §. Celſus. ff. locati. l. item quæritur. 13. §. ſi gemma. ff. d. tt. l. quà actione. 7. §. fin. ff. ad l. Aquiliam. item l. ſi ſeruus. 27. §. ſi calicem. ff. d. tt. Tertia replicatio eſt: Niſi nimia ſæuitia conductoris res perierit, vel deterior ſit facta. d.l. 13. §. item Iulianus. Quarta: Niſi cum quis ſeruum docendum conduxiſſet, eum peregrè ſecum abduxerit, & in itinere ſeruus perierit. d.l.13. §. ſi quis ſeruum. Quinta: Niſi cum conductor nauem ſine gubernatore in flumen miſiſſet, orta tempeſtate eam tẽperare non potuit, indeq; perijt. d.l.13. §. ſi magiſter. Sexta: Niſi cum conductor merces conductas ex vna naue in aliam tranſtuliſſet, nauis iſta cum mercibus perierit. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.13. §. 1. Huius duplicatio prima eſt: Niſi volẽte domino merces in aliam nauem tranſtulit. d. §. 1. verſ. cæterùm ſi vel inuito. Altera: Niſi culpa careat conductor. d. §. 1. Tertia: Niſi vtraque nauis perierit, tam ea ex qua, quàm ea in quam merces tranſtulit. l. vlt. §. 1. ff. ad l. Rhodiam de iactu. Quarta: Niſi conductor publicè retentus, cum ſua naue nauigare fuit prohibitus. Hæc duplicatio cum alijs ſimilibus approbatur d.l. vlt. §. idem iuris. Septima replicatio eſt: Niſi conductor in ſe periculum receperit. l. item quæritur. 13. §. ſi gemma, in fin. ff. locati. Octaua: Niſi cum plures frumentum ſuum in nauem conductoris confudiſſent, conductor vni ex his frumentum de communi reddidit, poſteaq; nauis perijt. reprobatur l. in naue. 31. ff. locati. Hæc de prima propoſita cauſæ exceptione, eiuſq; replicationibus ſint dicta. Sanè huius exceptionis ſpecies ſunt exceptiones ſequentes. Altera exceptio eſt: Niſi vitio materiæ res perierit. approbatur exemplo gemmæ d.l.13. §. ſi gemma. Aliud exemplum proponitur l. vlt. ff. d. tt. Aliud l. ſi ſeruus. 27. §. ſi calicem. ff. ad l. Aquiliam. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi conductor in ſe periculum receperit. d. §. ſi gemma. Tertia exceptio eſt: Niſi alterius, non

conductoris dolo vel culpa res perierit aut deterior ſit facta. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſed de damno.41.ff.locati. Concordat l. ad eos.19. ff. commodati. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi res à conductore cuſtodiri potuit, ne quid damni ab alio in ea daretur. d.l.41. Altera: Niſi quis eorum, quorum opera conductor vtitur, damnum in re dederit. d.l.41. Concordat l.ſi merces.25. §. qui columnam. ibi: eorúmue. ff.locati. Quarta exceptio eſt: Niſi rei ablata vel damni dati nomine locator aduerſus alium experiri poßit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. cum in plures.60.§.veſtimēta.ff.locati. Quinta: Niſi actor reo conductori ſuas actiones, quas rei nomine aduerſus alium habet, non præſtet. d. §. veſtimenta. Concordat l.ſi merces.25.§.fin.ff.eod.tt. Plures propoſitæ cauſæ exceptiones vide ſ. capite prox. quæſt.2. reg.1. Hæc de cauſis propoſitæ actionis, earumq́; exceptionibus.

II. QVIBVS COMPETIT actio propoſita?

De cōductore qui rem alij faciendam locauit, proponitur l ſi cui.48.in prin ff.locati. Concordat l.ſtipulatio iſta.38.§.ſi quis inſulam.ibi:item ſi quis locauerit.ff.de verb.obligat.

III. QVANDO COMPETIT?

Si cum intra certum diem perficiendum locatum eſſet, dies nondum præterierit: nondum etiam competit actio.l.item quæritur.13.§.ſi in lege.ff.locati. Planè propoſitæ regulæ in caſu propoſito exceptio eſt eius regulæ, quæ propoſita eſt ſ.cap.2.quæſt.5.

IIII. EVENTVS.

I.Regula, De cedēdis ab actore actionibus reo, proponitur l ſi merces.25.§.fin.ff.locati. Cōcordat l.cum in plures.60.§.veſtimenta, in fin.ff.d.tt.

II.Regula. De executione facienda, ſi duobus locatoribus ſimul condēnatus ſit conductor, cui prius operas præſtare ſit cogendus, proponitur l. in operis.26. ff.locati.

III.Regula, Si cum conductor locatori ob rem perditam quid dediſſet, locator poſtea rem receperit: conductori ad id quod dedit recipiendum tam conducti actio, quàm condictio ſine cauſa competit. l.2. ff. de condict.ſine cauſa.

V. ADFINIA REMEDIA.

Regulariter ex cauſis ſ.propoſitis locati actio competit, vt ex ijs quæ ſ.propoſita ſunt conſtat. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ſine mercede conuenit vt aliquid fieret. hoc enim caſu mandati actio eſt. Inſtit.de mandato.§.fin. Altera: Niſi conuenit vt opere facto merces præſtaretur, quanta tunc cōueniſſet. hoc enim caſu præſcriptis verbis actio eſt. Inſtit. de locat. & conduct. §.quà de cauſa. Tertia: Niſi incertū ſit, vtrum nauis conducta ſit, an merces tranſuehendæ locatæ. hoc enim caſu in factum actio competit. l.1.§. domino.ff.de præſcriptis verbis. Quarta: Niſi res æſtimata vendenda data ſit. hoc enim caſu actio æſtimatoria competit. l.1.cum lege ſequente.ff.de æſtimatoria. Plura de hac re vide ſ. lib.prox. cap.2. Quinta: Niſi onus auehendū locatum ſit. hoc enim caſu oneris auerſi actio eſt.l.in naue.31.ff.locati. Sexta: Niſi in venditione res locata ſit emptori facienda. hoc enim caſu ex vendito actio eſt.l.tenetur.6. §.1.ff. de action. empti. Septima: Niſi rem aliquā fieri nobis velimus, & nihil aliud præter mercedem damus. hoc enim caſu præſcriptis verbis actio eſt. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.cap.prox quæſt.1.except.1. Octaua: Niſi res locata furto ablata ſit. hoc enim caſu etiam furti actio eſt, & rei vendicatio.l.cum in plures.60.§.veſtimenta.ff.locati. Concordat l.in naue.31. §.quod ſi ſeparatum. ff.eod.tt. Nona: Niſi tale ſit factum, quod locari non ſolet. hoc enim caſu præſcriptis verbis actio eſt.l.naturalis.5.§.at cū do.ibi:quod ſi tale. ff.de præſcriptis verbis.

DE ACTIONE CONDVCTI, opere faciendo conducto.

Cap. VII.

I. CAVSAE, EX QVIBVS datur hæc actio?

PRima cauſa: Si opus alij relocauerit locator. Hæc cauſa ipſo quidē iure ſubſiſtit, verùm eius exceptio eſt: Niſi in lege locationis ita conuenit, vt ad diem opere non facto, id alij relocare liceret. approbatur ſimul & diſtinguitur l. item quæritur.13. §. ſi in lege.ff.locati.

II.Cauſa: Si cum conductor ob rem amiſſam precium dediſſet, locator rē amiſſam receperit. hoc enim caſu ad precium quod datum eſt repetendum conducti actio datur.l.2.ff.de condict.ſine cauſa.

III.Cauſa: Si locator nō ſoluat mercedem, de qua conuenit.l.2.C.de locato.M.I.R.d.cap.6.reg.84. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi conductor opus non fecerit, vel operas non præſtiterit. approbatur quidem ipſo iure, M.I.R.d.reg.84.exc.1.verùm eius replicatio prima eſt: Niſi per conductorē non ſtet, quo minus præſtet.l.qui operas.38.ff.locati. Huius exemplū proponitur d. l.38. Aliud l. colonus.61. §. nauem. ff. d. tt. Aliud l.ſi vehenda.10. in prin ff.ad l. Rhodiā de iactu. Aliud l ſed addes.19. §.fin. ff.locati. Aliud l.Martius.59.ff.d.tt. Idem exemplum proponitur l.ſi fundus.33. in prin.ibi:quemadmodum.ff.d.tt. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi cum per locatorem ſtaret, quo minus operæ promiſſæ præſtarentur, conductor interim alij operas præſtiterit. d.l.19. §. fin. Altera: Niſi ex parte conductoris caſus inciderit, ob quem operas præſtare, vel opus facere prohibitus ſit. l.ex conducto.15. §. item cum. ff. locati. Concordat l.qui inſulam.30.§.ædilis.ff.eod.tt. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi cum ad menſuram opus locatum eſſet, parte operis effecta, conductor facere deſinat. hoc enim caſu id quod factum eſt, nihilominus menſurabitur, & pro rata merces ſoluetur. approbatur exemplo d.l.30.§.qui ædem. Hæc de prima propoſitæ cauſæ exceptione. Altera exceptio eſt: Niſi opus factum locatori non probetur, vel vicioſum ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ.cap.prox. quæſt.1. cauſa 2. & cauſa 3. Tertia: Niſi opus factum, antequam adprobaretur, corruptum ſit, vel perierit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ.cap.5.quæſt.2.regul.1.

IIII.Cau-

IIII. Cauſa: Si inſtrumentum conductori in faciendo fractum ſit. reprobatur l.2.§.ſi conſeruatis. ibi: nam & ſi faber. ff. ad l.Rhod. de iactu.

II. QVID QVANTVM'QVE veniat in actione propoſita?

I. Regula: Muliere vehenda in naui conducta, pro infante qui in naue naſcitur, mercedis nomine nihil debetur. l.ſed addes.19.§.ſi quis mulierem.ff.locati.

II. Regula: Pro homine in naue mortuo nihilominus vectura debetur. l.ſi vehenda.10.in princ. ff. ad l. Rhodiam de iactu.

III. Regula. De vſuris. Etiam vſuræ poſt moram in hanc veniunt actionem. l.2.C.de locato. Concordat l.præſes.17.C.eod.tt.

III. ADFINIA REmedia.

Quæ ſint actionis propoſitæ adfinia remedia, vide ǯ. cap. prox. quæſt. 5. Sanè ſunt etiam propoſitæ actionis ad mercedem ſoluendam adfinia remedia extraordinariæ cognitiones, de quibus vide ǯ lib.2. cap. 37. Item in caſu condictio ſine cauſa. l.2. ff. de condict. ſine cauſa.

DE ACTIONE LOCATI & conducti ex l.Rhodia de iactu. Cap. VIII.

I. CAVSAE HVIVS DVplicis actionis.

Prima cauſa: Si nauis leuandæ cauſa merces in mare iactæ ſunt, domini amiſſarum mercium ex locato cum magiſtro nauis: & magiſter nauis ex conducto cum reliquis, quorum merces ſaluæ ſunt, agere poſſunt: vt detrimentum pro portione communicetur. l.2.in prin. ff.ad l.Rhod.de iactu. Concordat l.1.ff.eod.tt. Huius cauſæ exceptio videtur eſſe: Niſi cum res nauis leuandæ cauſa iactæ eſſent, nauis poſtea periit. hoc enim caſu videtur alios, quorum res è mari extractæ ſunt, ad communicandum non teneri. Sed reprobatur l.nauis.4.§.ſed ſi nauis.ff.d.tt.

II. Cauſa: Si cum nauis portum vel flumen cum onere intrare non poſſet, quædam merces in ſcapham traiectæ ſint, eaq; ſcapha cum mercibus periit. d.l.4. in princ.

III. Cauſa: Si cum nauis leuandæ cauſa quædam merces in ſcapham traiectæ eſſent, nauis periit, ſalua ſcapha. reprobatur d.l.4. in prin.

IIII. Cauſa: Si naue amiſſa, quædam res è mari extractæ ſint, vel alio modo ſeruatæ. hoc enim caſu videtur dominos harum rerum aliis quorum res perierunt, etiam ad participandum detrimentum teneri. Sed & hæc cauſa reprobatur l.cum depreſſa.7. ff. ad l.Rhodiam de iactu. Concordat l.amiſſæ.5.in prin. ff. d. tt. Huius cauſæ reprobatæ exemplum ſeu ſpecies eſt ǯ. cauſa proxim. Sed & aliud exemplum proponitur l.in naue.31.ff.locati. Planè admittitur cauſa propoſita, ſi alicuius rebus nauis leuandæ cauſa iactis, poſtea nauis in alio loco periit. hoc enim caſu ii quorum res extractæ ſunt, ei cuius res nauis leuandæ cauſa iactæ ſunt, ad damnum participandum tenentur. Quæ diſtinctio approbatur l.nauis.4.§.ſed ſi nauis.ff.ad l.Rhodiam de iactu.

V. Cauſa: Si nauis à piratis redempta eſt, omnium eſt detrimentum. l.2.§.ſi nauis.ff.d.tt.

VI. Cauſa: Si cuius res è naui à piratis ſeu latronibus direptæ ſunt. hoc enim caſu videtur, eos quorum res ſaluæ permanſerunt, huic cuius res ſunt direptæ, conferre debere. Sed reprobatur d.§.ſi nauis. Plures huiuſmodi cauſas vide ǯ.quæſt.prox.

II. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula: Vt omnium contributione damnum ſarciatur, & detrimentum pro portione cuiuſque communicetur. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ǯ. quæſt.prox.cauſa 1. Concordat l.2. §.portio. ff.ad l. Rhodiam de iactu.

Quarum rerum amiſſarum nomine contribuendum?

II. Regula. De naue amiſſa vel deteriore facta. Huius rei nomine nihil contribuitur. l.amiſſæ.5. l.2. §.ſi conſeruatis. & l.nauis.6.ff.d.tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi voluntate vectorum deterior nauis facta ſit. d.§.ſi conſeruatis. Altera: Niſi propter metum nauis deterior facta ſit. d. §. ſi conſeruatis. Huius exceptionis ſpecies ſeu exemplum eſt ǯ.except. prox. Tertia exceptio eſt: Niſi cõmunis periculi cauſa inſtrumentum nauis deiectum ſit, vel caſum. l.cum arbor.3.& l.amiſſæ.5.in fin.ff.d.tt.

III. Regula, De rebus deterioribus factis, non tamen amiſſis. Etiam harum rerum nomine contribuendum eſt. l.nauis.4.§.fin. in fin. ff. ad l.Rhodiam de iactu.

IIII. Regula, De rebus iactis apparentib. vel poſtea receptis. Harum rerum nomine non contribuendum. l.2.§.penult.ff.d.tt. Concordat d.l.4. §.ſed ſi nauis. ibi: earum verò.

V. Regula, De ſeruis qui in mari perierunt. Horum non habetur ratio. l.2.§.ſeruorum.ff.d.tt.

Quarum rerum conſeruatarum nomine contribuendum?

VI. Regula, De libero homine conſeruato. Eius nomine non fit contributio. d.l.2.§.iactura.

VII. Regula, De veſtimentis & annulis cuiuſque. Horum nomine contributio facienda. d.§.iactura.

VIII. Regula, De cibariis & aliis quæ conſumendi cauſa in mari habentur. Horum nomine contributio non fit. d.§.iactura.

IX. Regula, De rebus quæ naui deteriores factæ ſunt. Harum quoque rerum nomine contributio facienda. approbatur, certo tamen modo, l.nauis.4. §. cum autem. ff.ad l.Rhod. de iactu. Propoſitæ regulæ exceptio prima eſt: Niſi propter iactum, non ex alia cauſa res deteriores factæ ſunt. hoc enim caſu conferri earum nomine non debet. d.§.cum autem. verſ.poteſt tamen dici. Altera exceptio eſt: Niſi plus ſit in damno, quàm in collatione. d. §. cum autem. ibi: ſed diſtinctio ſubtilior.

X. Regula, De rebus è mari extractis. Harum quoque nomine tanquam conſeruatarum contributio facienda. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.4. §.ſed ſi nauis.

XI. Regula: Iactura ſumma pro rerum precio ſtatuenda. l.2.§.iactura.ff.d.tt.

XII. Regula: *Quanti æſtimatio tam conſeruatarum, quàm amiſſarum rerum facienda, definitur d.l. 2.§.portio tutem.*

III. ADVERSVS QVOS COMpetit actio propoſita?

I. Regula: Dominus amiſſarum mercium aduerſus magiſtrum nauis, magiſter nauis aduerſus vectores agere debet. Quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄.quæſt.1.cauſa 1. Concordat d.l.2.§.iacturæ.ibi:ex conducto.

II. Regula, De omnibus omnino, quorum interfuit nauis leuandæ cauſa iactum fieri. Omnes hi tenentur.d l.2.§.cum in eadem.

III. Regula: Si quis ex vectoribus ſoluendo non ſit, magiſter nauis pro eo teneri non debet. d.l.2. §.ſi [illegible]

IIII. QVAE ACTIO COMPETAT, quæque ſint eius adfinia remedia?

I. Regula: Domini amiſſarum mercium ex locato cum magiſtro nauis habent actionem, & magiſter nauis actionem ex conducto cum vectoribus. approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄.quæſt.proxim.reg.1. item quæſt.1.cauſa 1.

II. Regula: Magiſter nauis etiam per exceptionem merces retinere poteſt, donec vectores ad detrimentum ſarciendum contribuant. l.2. §.1. ff.ad l.Rhodiam de iactu.

III. Regula, De actione locati & conducti aduerſus nauis magiſtrum, qui merces ex vna naue in aliã tranſtulit, quæ nauis poſterior naufragio cum mercibus periit, proponitur l.ſi vehenda.10. §.1.ff.d.tt. Item de hac re vide s̄.cap.6.quæſt.1.cauſa 9.excep.1.replic.6. Idem dicendum videtur, ſi ante nauis interitum vni ſuas merces reddidit. de qua re diſſeritur l.in naue.34 ff.locati.

DE IVRE EMPHYTEVTICO. Cap. IX.

QVoniam ius emphyteuticum, nihil aliud quàm locatio perpetua eſt, quæ habet præcepta peculiaria: ideo de eo hic peculiare caput ſubiungendum eſt.

I. DEFINITIO *emphyteuſeos proponitur Inſtit.de locatione.§.adeò autem. verſic. vt ecce. Concordat l.1.in prin.ff.ſi ager vectigalis. M.I.R. libro 5. cap.7.reg.1.*

II. GENVS.

Emphyteuſis neq; conductio eſt, neq; emptio, ſed ſpecialis contractus. Inſtit.d.§.adeo autem. & l.1. C. de iure emphyteutico.

III. AN VTILIS SIT contractus emphyteuticarius?

Regulariter iuſtus validusq; eſt contractus. d.l.1. M.I.R. d.cap.7.reg.8. Huius regulæ eadem ſunt exceptiones, quæ locationis: de quibus vide s̄. capite 1. quæſt.5.

IIII. EVENTVS EMPHYteuſeos.

I. Regula: Inuito emphyteuta fundus ei eiúſue hæredibus à domino non poteſt auferri. l.1. C. de adminiſtr.rerum publicarum. Concordat l.1.in prin. ff.ſi ager vectigalis. M.I.R. d.cap.7. reg.19. Planè habet propoſita regula ſuas etiam exceptiones, de quibus vide ĩ.quæſt.6.

II. Regula: Emphyteuta, quamuis directum dominium non habeat, in rem tamen actionem habet. d.l.1.§.fin. cum duabus ll.ſequentib. ff.ſi ager vectigalis. M.I.R.d.cap.7.reg.47.

III. Regula, De pactis inter dominum & emphyteutam initis cuſtodiendis, proponitur Inſtit.de locat. ff.adeò.verſ.& ſi quidem aliquid pactũ.l.1.ibi: in quo cuncta, cum l.ſeq.in prin.C.de iure emphyteutico.

IIII. Regula: Emphyteuta inſcio vel inuito domino ius ſuum alienare non poteſt. approbatur ſimul & diſtinguitur ĩ.quæſt.6.cauſa 3.

V. Regula: Dominus, emphyteuſi alienata, nouum emphyteutam ſuſcipere cogitur. l.cum dubitabatur. 3.§.neceſſitatem. C.de iure emphyteutico.

VI. Regula: Emphyteuſi alienata, quinquageſima pars precii vel æſtimationis domino debetur. d.l.3. §. penult. M.I.R. d. cap.7. reg.10. Sed & plures huiuſmodi regulas licet colligere ex iis quæ proponuntur ĩ. quæſt.6.

V. QVIBVS COMPETIT ius emphyteuticum?

I. Regula, De hæredibus emphyteutæ, proponitur s̄. quæſt.prox.reg.1.

II. Regula, De legatariis, habetur l.in conuentionibus.219.ff.de verb.ſignif. M.I.R d.reg.19.excep 4.

VI. DE ACTIONE DOMINI AD reuocandam emphyteuſin: ex quibus cauſis ea competat?

I. Cauſa: Si emphyteuta per triennium penſionem non ſoluit. l.2. C. de iure emphyteutico. M.I.P. lib.5. cap.7.reg.21.M.I.R.d.cap.7.reg.27. Propoſita cauſa exceptio prima eſt: Niſi dominus oblatam penſionem accipere noluit. approbatur certo modo d.l.2. M.I.R. d.reg.27.except.2. Secunda: Niſi vnius tantùm vel alterius anni, non triennii penſionem non ſoluerit. tunc enim emphyteuſi non cadit. d.l.2. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ab Eccleſia quis emphyteuſin habeat. tunc enim ſufficit biennio non ſolutum canonem. Nouell.c.7.§.ſcire autem omnes. M.I.R.d.except.2 repl.1. Secunda: Niſi de minore tempore inter dominum & emphyteutam conuenit. d.l. 2.in prin. Hæc de ſecunda exceptione. Tertia propoſitæ cauſæ exceptio eſt: Niſi inter dominum & emphyteutam aliter conuenit. d.l.2. Quarta: Niſi dominus nõ ſoluat meliorationes. reprobatur d.l.2. Concordat Nouell.c.7. d. §.ſcire autem omnes. M.I.P. d. reg.21.except.1. M.I.R.d.reg.27.except.25. & d.cap. 7.reg 34.except.gener.6. Quinta: Niſi emphyteuta non ſit interpellatus vt ſolueret. reprobatur d.l.2. M.I.P.d.reg.21. except.2. M.I.R. d.reg.27.except.6. Sexta: Niſi emphyteuta propter caſum fortuitũ fructus non perceperit. reprobatur l.1.§.fin.C.de iure emphyteutico. Concordat Inſtit.de locatione.§.adeò autem. ibi: ſin autem particularis. M.I.R. d.reg.27. except.7. Planè admittitur, ſi aliter inter dominum & emphyteutam conuenit. quæ diſtinctio approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄.quæſt.4.reg.3. Septima exceptio

exceptio eſt: Niſi prædium emphyteuticum in totum perierit, vel amiſſum ſit. d.l.1. ibi: ſi quidem tanta emerſerit clades. item Inſtit. d. §.adeò autem. ibi: ſin autem nihil de periculo. M. I. R. d. reg.27. except.8. Hæc de prima cauſa.

II. Cauſa: Si emphyteuta publicarum ſunctionum apochas domino non præſtiterit. l.2. C. de iure emphyteutico. Huius exceptio eſt: Niſi aliud conuenit. d.l.2. in prin.

III. Cauſa: Si emphyteuta non requiſito vel nolente domino ius ſuum alij alienauerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.cum dubitabatur.3. C.de iure emphyteutico. M.I.P. d.cap.7. reg.22. M.I.R. d.cap.7. reg.28. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi aliter inter dominum & emphyteutam conuenerit. d. l. 3. verſ. ſancimus ſiquidem. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ̄. quæſt.4. reg.3. M.I. R. d.reg. 28. except.1. Altera exceptio eſt: Niſi dominus requiſitus ipſe emere noluit, nec alienationi conſentire. d. l. 3. §. ſed ne hac occaſione. M. I. P. d. reg.22. except.1. M. I. R. d. reg.28. except.2. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi non atteſtatione præmiſſa emphyteuta domino indicauerit, quantum reuera precium ab alio accipi poſsit. d. §. ſed ne hac occaſione. & §. fin. M. I.P. d. except.1. replic.1. Secunda: Niſi ab atteſtatione interpoſita nondum duobus menſibus elapſis, emphyteuta meliorationes alij vendiderit. d. l.3. M. I. P. d. except.1. repl.2. Tertia: Niſi perſonis vetitis emphyteuta alienauerit. d.l.3. §. ſin autem duorum. M.I.P. d. except.1. repl.3. & M.I.R. d. except.2. repl.1. Perſonas autem vetitas intellige primùm eas, de quib. ſpecialiter in emphyteuſi conſtituenda conuenit, ne illis melioratio vendatur: deinde eas, quæ ipſo iure ad huiuſmodi contractus accedere prohibentur: vt ſunt, milites, curiales, &c. de quibus vide ſ̄. cap.1. quæſt.5. except.7. cum duabus except. ſequentibus. Intellige deniq; eas perſonas, quæ non idoneæ ſunt ad ſoluendum canonem. quod declarat etiam d.l.3. §. neceſsitatem. M.I.R. d.replic.1. Quarta replicatio eſt: Niſi particulatim emphyteuta prædium vendere velit, vel inter plures diuidere. approbatur argumento l.communi.7. in prin. ff. communi diuidundo. Hæc de ſecunda exceptione. Tertia exceptio eſt: Niſi emphyteuta ius ſuum non vendiderit, ſed alio modo alienauerit. nam hoc caſu domini conſenſus non requiritur. reprobatur l. ſancimus.7. C. de rebus alienis non alien. Concordat Nouell. c.7. §. nos igitur. ibi: alienationis autem. Contradicit in caſu l.1. C. de fundis patrimonialib. item l. tutor.16. §. fin. ff. de pignor. actione. Diſtinguitur M.I.R. d.reg.28. except.3. Planè huius exceptionis eadem ſunt replicationes, quæ ſuperioris proximæ. Hæc de emphyteuſi reuocanda.

VII. DE PROBATIONE ET præſumptione emphyteuſeos.

Si quis per quadraginta annos prædium poſſederit, & certum canonem annuum domino prædij dederit, præſumitur in perpetuum locatio facta ſeu emphyteuſis, non locatio ad tempus. l. vltim. C. de fundis patrimonialibus. Leges concordantes vide ſ̄. lib.15. cap. 13. replic. general. vnica, dupl.5. tripl.1. Sed & concordat gloſſa in l.2. in verbo Repellere, in fin. C. de iure emphyteutico. M. I. R. lib.2. cap.11. in verbo Emphyteuſis. Hactenus de locatione & conductione, altera ſcilicet ſpecie contractus, qui ſolo initur conſenſu. Cui ob adfinitatem acceſsit ius emphyteuticum. Sequitur tertia ſpecies, ſocietas nimirum cum ſua actione.

DE SOCIETATE.

Cap. X.

I. SIMILE SOCIETATIS.

SOcietas ius quodammodò fraternitatis in ſeſe habet. l. verum eſt.63. in prin. ff. pro ſocio.

II. DIVISIO ſocietatis proponitur Inſtit. de ſocietate, in prin. Aut enim vniuerſorum bonorum ſocietas contrahitur, aut vnius alicuius negociationis. l. ſocietates.5. in prin. ff. pro ſocio.

III. CAVSAE SEV MODI, quibus ſocietas contrahitur.

I. Cauſa: Conſenſu ſocietas contrahitur. l. qui admittitur.19. ibi: cum enim. ff. pro ſocio.

II. Cauſa: Re, verbis & per nuncium contrahi poteſt. quæ triplex cauſa approbatur l. ſocietatem. 4. ff. eod. tt.

III. Cauſa: Si res aliqua duobus vel pluribus communiter adquiratur. Hoc modo ſocietas non contrahitur: ideoq; cauſa propoſita reprobatur l. vt ſit. 31. cum tribus ll. ſequentibus. ff. pro ſocio. M. I. R. lib.5. cap.6. reg.87.

IIII. Cauſa: Si res æſtimata vendenda data ſit, vt ſi pluris venderetur quàm eſt æſtimata, id quod excederet, is qui operam locauit, haberet: ſocietas contracta videtur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi margaritam.44. ff. d. tt. Vide etiam ȷ. cauſa 6. M.I.R. lib. 5. cap.8. reg.6.

V. Cauſa: Si ab vno data pecunia conuenit, vt ea locus emeretur, & in eo monumentum alterius opera atq; peritia extrueretur, poſteaq; rurſus diſtraheretur: & precium inter eum cuius pecunia locus emptus eſſet, & eum cuius opera monumentum extructum, pro parte communicaretur: ſocietas contracta videtur. l. cum duobus.52. §. item ex facto. ff. d. tt.

VI. Cauſa: Si re aliqua extruenda, vel puero aut pecore alendo dato, ita vt poſt certum tempus vendatur, & precium communicetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi tibi.13. §. Iulianus. ff. præſcriptis verbis. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi in accipientem dominium in totum ſit translatum. d. §. Iulianus. Altera: Niſi re certo precio vendenda data conuenit, vt quo pluris venderet, ſibi haberet. d. l. 13. in prin. Concordat l. ſi margaritam.44. ff. pro ſocio.

DE EXCEPTIONIBVS PRAECEDENtium cauſarum generalibus.

I. Exceptio: Niſi pupillus ſine tutoris authoritate ſocietatem coierit. l. vt in conductionib.33. ibi: & ideo ſocietate. ff. pro ſocio. M.I.R. d.cap.6. reg.88. exc.1.

II. Exceptio: Niſi inter eos qui non ſunt æquis facultatibus, ſocietas ineatur. reprobatur l. ſocietates. 5. §.1. ff. pro ſocio.

III. Exceptio: Niſi donationis cauſa ſocietas inita ſit. d.l.5. §. fin. l. cum hic ſtatus.32. §. ſi inter virum. ff.

de donat.inter virum & vxor. item l.ſenatus.35. §.ſi quis ſocietatem.ff.de mortis cauſa donat.

IIII.Exceptio: Niſi dolo malo,vel fraudandi cauſa ſocietas inita ſit.l.ea verò.3.§.fin.ff.pro ſocio.

V. Exceptio: Niſi inhoneſta & flagitioſa alicuius rei ſocietas inita ſit. l.nec permittendum.57. ff.pro ſocio.l.quod ſæpe.35.§.veneni. ff.de contrah. empt. l.1. §.planè ſi ex dolo, in fin. ff. de tutela & rationib.diſtrah. item l.ſi à reo.70.§.fin.in fin. ff. de fideiuſſorib. M.I.R.d.reg.88.except.3.

VI.Exceptio:Niſi libertatis cauſa inter patronum & libertum ſocietas ſit inita. l.Labeo. 36. ff.de operis libertorum. Sed & plura de hac exceptione vide ſ. lib.6.cap.18.reg.16.

VII. Exceptio: Niſi alter pecuniam conferat, alter nullam. ſed ſolam operam.reprobatur Inſtit.de ſocietate.§.nam & ita. Concordat l.1.C.pro ſocio. Exemplum proponitur l.ſi margaritam.44.ff.d.tt. Aliud l.cum duobus.52.§.item ex facto ff.eod.tt.

VIII.Exceptio: Niſi in æternum ſocietas inita ſit. l.nulla.70.ff.pro ſocio.

IX.Exceptio: Niſi in perpetuum vel ad tempus ſocietas inita ſit.reprobatur l.1.in prin.ff.d.tt.M.I.R.d. reg.88.except.4.

X. Exceptio: Niſi vltra mortem alterutrius ſocietas ſit inita.l.cum duobus.52.§.idem reſpondit,ſocietatem.ff.pro ſocio. De quo vide j.quæſt.prox.cauſa 1. except.1.

XI. Exceptio: Niſi ex die vel ſub conditione ſocietas ſit contracta. reprobatur l.1. in prin. ff. pro ſocio. Concordat l.de ſocietate.6. C.eod.tt. M.I.R.d. except.4.

XII. Exceptio: Niſi non contrahendæ ſocietatis animo geſtum ſit vel dictum. approbatur exemplo l. cum duobus.52.in prin.ff.pro ſocio. Aliud exemplum proponitur l.ſi margaritam.44 ff.eod.tt.

XIII. Exceptio: Niſi conditio ſeu modus ſocietatis contractæ deficiat. approbatur exemplo l.ſi coita. 75.ff.pro ſocio. Hactenus exceptiones aduerſus cauſas ſupra propoſitas & ſocietatis contractum expoſitæ ſunt, deſumptæ ex iis quæ ipſi contractui inſunt. Alias autem quæ ſumuntur ex iis quæ contractum ſocietatis ſequuntur, vide j.quæſt.prox. Nam ex quibus cauſis contracta ſocietas diſſoluitur,ex iiſdem pro ſocio agenti exceptio obſtabit.

IIII. CAVSAE EX QVIBVS ſocietas diſſoluitur.

Diuiſio huiuſmodi cauſarum proponitur l. verum eſt. 63. §. ſocietas, cum legib. ſequentibus. ff. pro ſocio. Soluitur enim ſocietas ex perſonis, ex rebus, ex voluntate,ex actione: quorum generum ſpecies ordine ſequuntur.

I.Cauſa: Si ſocius mortuus ſit, ſocietas ſoluitur. d. §.ſocietas. Inſtit.de ſocietate. §.ſoluitur. l.ſocietatẽ. 4.in fin l ſocium.60. in prin. ibi:quia morte. item l. actione.65.§.morte. ff.pro ſocio. M.I.R. d.cap.6.reg. 99. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi conuenerit, vt etiam mortuo altero ex ſociis, ſocietas duret. reprobatur l.adeo.59. in prin. & l.nemo.35. in prin. item l.cum duob.52.§.idem reſpondit.ff.eod.tt. Planè admittitur primùm, ſi pluribus ſociis exiſtentibus conuenerit,vt nihilominus ſocietas duret. Inſtit.d.§. ſoluitur.item d.l.65.§.morte. Deinde admittitur in ſociis vectigalium,l.adeò.59.in prin.ff.pro ſocio. Concordat l.verum eſt.63.§.in hæredem,in fin.ff.d.tt. Altera exceptio eſt: Niſi ſocietas vectigalium ſit inita. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.59. in princip. Tertia: Niſi alter ſocius ignorans ſocium mortuum eſſe,commune negocium adminiſtrauerit.hic enim eius quod geſſit nomine nihilominus pro ſocio actionẽ aduerſus hæredes defuncti habet.l.actione.65.§.quod ſi integris.ff.pro ſocio. Quarta: Niſi quid ex re communi poſtea ſit adquiſitum, vel dolus aut culpa commiſſa. Ex eo enim nihilominus tam hæredi quàm in hæredem defuncti pro ſocio competit actio. d. l. 65. §. morte. Quinta: Niſi quoad lucrum & damnũ quod viuo ſocio contigit,vel ex antè geſto pendet. d.l.65.§. ſi in rem. Concordant ea quæ habentur j. cap. prox. quæſt.3.reg.1.except.3.in prin.

II. Cauſa: Si vnus ex ſociis capite ſit deminutus. l. ſocietatem.4.in fin.ff.pro ſocio. Concordat l.verum eſt.63. §.ſocietas.ibi:intereunt ff.d.tt. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi per emancipationem ſocius capite ſit deminutus. l.ſi id.58.§.ſi filiusfamiliâs. & l.actione.65.§.ſocietas.ibi:nam etſi.ff.d tt.

III.Cauſa: Si ſeruus ſocius ſit alienatus.approbatur certo modo d.l.58.§.fin.

IIII. Cauſa: Si ſocius ad egeſtatem ſit redactus.l. ſocietatem.4. in fin. ff.pro ſocio. Concordant huic cauſæ ea quæ in ſequentib.cauſis proponuntur.

V.Cauſa: Si bona ſocii ſint publicata.Inſtit.de ſocietate. §.publicatione. Concordat l.actione. 65. §. publicatione. ff.pro ſocio. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi non omnia ſocii bona ſint publicata. d. §. publicatione.

VI. Cauſa: Si ſocius bonis ceſſerit, vel eius bona à creditoribus veneant.approbatur ſimul & diſtinguitur Inſtit.de ſocietate.§.item ſi quis ex. Concordat l. actione.65.§.1.ff.pro ſocio.

VII.Cauſa: Si res,cuius ſocietas inita eſt, interierit.l.verum eſt.63.§.ſocietas.ff.pro ſocio. Concordat l.ſi id.58.in prin.ff.d.tt.

VIII. Cauſa: Si res, cuius ſocietas contracta eſt, ſacra ſit facta.d.§.ſocietas.

IX. Cauſa: Si conditio rei, cuius ſocietas inita ſit, eſt mutata.d.§.ſocietas.

X.Cauſa:Si ſocietati ab vno ſit renunciatum. d.§. ſocietas.ibi:volũtate.l.ſocietatem.4.in fin. ff.eod.tt. Inſtit. de ſocietate. §.manet autem. l.tãdiu.5. C.pro ſocio.M.I.R.d.cap.6.reg.98. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi dolo malo ſocietati renũciauit, vt ſcilicet lucrũ obueniens ſolus habeat.approbatur ſimul et diſtinguitur Inſt de ſocietate.§.ſed planè ſi.l.actione. 65.§.diximus.& §.itẽ ſi ſocietatẽ.ff pro ſocio. Altera: Niſi intẽpeſtiuè ſocietati renunciauerit, & cũ ſocietatis intereſt ei non renũciari.approbatur, declaratur ſimul & diſtinguitur d.l.65.§.Labeo.l.ſi cõuenerit.14.§.1.ibi:ſi tamen intẽpeſtiuè.itẽ l.ſed & ſocius. 17.§.fin. ff.d.tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt:Niſi ſocii tantùm, non etiam ſocietatis interſit nõ renunciari. d.§.Labeo. Altera: Niſi antè conuenit, vt liceat etiam intempeſtiuè renunciare. d. §.Labeo.

Tertia:

Tertia: Niſi antea non conuenerit, ne liceret intempeſtiuè renunciare. reprobatur l.ſi conuenerit.14.§.1. & §.fin.ff.pro ſocio. Quarta: Niſi poſt tempus ſocietatis finitum renunciauit. l.actione.65.§.item qui ſocietatem.ff.pro ſocio. Quinta: Niſi neceſſitate coactus renunciauit. De hac replicatione cum alijs quibuſdam vide ī.except.prox. Tertia exceptio eſt: Niſi cum ad certum tempus ſocietas inita eſſet, ante tempus ei renuncietur. approbatur ſimul & diſtinguitur d.§.item qui ſocietatem. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi quoad lucrum perceptū. hoc enim ſoli alteri cui renunciatum eſt, cedet. d.§.item qui ſocietatem. Altera: Niſi neceſſitate coactus renunciauit ante tempus. d.§.item qui ſocietatem. Tertia: Niſi probabilis & iuſta cauſa ſit ante tempus renunciandi. approbatur, ſimul & exemplis declaratur l.ſi conuenerit.14.§.fin.cum duab.ll.ſequentibus.ff.pro ſocio. Quarta: Niſi conuenerit ſaltem, ne intra certum tempus cōmunis res diuidatur. per hoc enim non videtur conueniſſe, ne à ſocietate abeatur. d.l.14.in prin. Hac de tertia exceptione. Quarta exceptio: Niſi re non integra ſocietati renuncietur. reprobatur exemplo l.actione.65.§.item ſi ſocietatem, in fin.ff. pro ſocio. Quinta: Niſi inuito ſocio renuncietur. approbatur certo modo d.l.65.§.diximus. Sexta: Niſi alius, non ſocius renunciauit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio prima eſt: Niſi procurator ſocij renunciauit. d.l.65.§.renunciare. Altera: Niſi curator ſocij renunciet. l.ſancimus.7.C.eod.tt. Septima exceptio eſt: Niſi alij, non ſocio renuncietur. Cuius replicatio prima eſt: Niſi procuratori eius renuncietur. d.l.65.§.item ſcriptū. Altera: Niſi curatori ſocij renuncietur. d.l.7.C.d.tt. Octaua exceptio eſt: Niſi abſenti & ignoranti renunciatum ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſed & ſocius.17.§.1.ff. pro ſocio. Hac de decima cauſa eiuſq; exceptionib.

XI. Cauſa: Si ſocij ſeparatim agere cœperint. Hac cauſa diſſoluendæ ſocietatis approbatur l.itaq; cum ſeparatim.64.ff.pro ſocio.

XII. Cauſa: Si paciſcatur ſocius, ne partem ſuam petat. l.in hoc iudiciū.14.§ fin.ff.comm.diuidundo.

XIII. Cauſa: Si ſeruus ſocius à domino iuſſus ſit à ſocietate diſcedere. reprobatur l.ſi ſeruus.18.ff.pro ſocio.

XIIII. Cauſa: Si actio pro ſocio inſtituta ſit. l.actione.65.in prin.ff.pro ſocio. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi interſit ſocietatis eam non dirimi. approbatur exemplo d.l.65.§.nonnunquam.

XV. Cauſa: Si finis negocio, cuius gratia ſocietas coita eſt, impoſitus ſit. d.l.65.§.item ſi alicuius. Concordat ijſdem verbis Inſtit.de ſocietate.§.item ſi alicuius. M.I.R.d.cap.6.reg.100. Hactenus cauſæ ſocietatis tam efficientes quàm corrumpentes ſunt enumeratæ. Effectus ſocietatis vide ī.cap.prox.

DE ACTIONE PRO SOCIO. Cap. XI.

I. GENVS.

Bonæ fidei eſt actio. l.in propoſita.78.in fin.ff. pro ſocio. Concordat Inſtit.de actionibus.§.actionum autem.

II. CAVSAE HVIVS actionis.

I. Cauſa: Si contra bonam fidem vel dolo malo ſocius egerit. l.cùm duob.52.ff.pro ſocio. Concordat l.cum in.3.in prin.C.eod.tt.M.I.R.d.cap.6.reg.88.

II. Cauſa: Si lucrum obueniens ſocius non communicet. d.l.52.§.ſocium.l.1.in fin.cum l.ſequente. & l.ſi quis.74.ff.eod.tt.item l.cum in.3.C.eod.tt. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi ex alia quàm ex ea cauſa, cuius nomine ſocietas coita eſt, ſit adquiſitum lucrum. approbatur exemplo l.cum duobus.52.§.duo. & §.Papinianus.ff.pro ſocio. Altera: Niſi non ex quæſtu nec opera ſocij, ſed ex cauſa lucratiua ſit quæſitum. l.coire.7.cum ſex legib.ſequentibus.ff.pro ſocio. Huius replicatio prima eſſe videtur: Niſi non quæſtus ſolum, ſed & lucri ſocietas coita ſit. ſed reprobatur l.ſed & etſi.13.& l.duo.71.§.fin ff.d.tt. item l.aditio 45.§.1.ff.de adqu.hæred. Altera replicatio eſt: Niſi vniuerſorum bonorum ſocietas coita ſit. l.ea verò.3.§.1.ff.pro ſocio.l.ſi ſocietatem.73.in prin.ff.d.tt. Tertia: Niſi propter ſocietatem ſocius hæres inſtitutus ſit, vel legatum aut donationem acceperit. reprobatur l.ſocium.60.§.fin.ff.pro ſocio. Tertia exceptio: Niſi ex cauſa ſtipendij vel ſalarij adquiſitum ſit. reprobatur l.cùm duobus.52.§.idem Papinianus.ff. pro ſocio. Quarta: Niſi ob iniuriam ſibi factam, vel ex lege Aquilia adquiſierit. reprobatur d.l.52.§.ſocium. Quinta: Niſi ex prohibitis cauſis ſit adquiſitum. d.l.52.§.idem ait, ſocium. Concordat l.quod autem.53.cum l.ſequente.ff.eod.tt. Sexta: Niſi cum ſocietas contracta eſſet iuſtæ hæreditatis, ex teſtamento hæreditas obuenerit. l.ea verò.3.§.de illo.ff.pro ſocio. Septima: Niſi quid ſeruo communi vnus ex ſocijs legauerit. hoc enim non communicabitur hæredi eius ſocij qui legauit. l.verum eſt.63.§.ſi ſeruo.ff.d.tt. Octaua: Niſi ex tribus ſocijs vnus ſuam partem tertiā ſit conſecutus actione pro ſocio. hic enim ad eam partem quam conſecutus eſt, communicandam non tenetur. Cuius replicatio eſt: Niſi alter ſocius ſuam partem conſequi non poſſit. d.l.63.§.ſi cum tres. Nona exceptio eſt: Niſi ex cauſa vſurarum percepit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi vnus.67.§.ſi vnus.ff. pro ſocio. Decima: Niſi non ſocius, ſed alius adquiſierit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio videtur eſſe: Niſi ſocij ſocius adquiſierit. Sed reprobatur l.& quicquid.21.ff pro ſocio. Vndecima exceptio eſt: Niſi poſtquam ſocietati renūciatum eſt, ſit adquiſitum. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt s̄. cap. prox. quæſt.4.cauſa 10. Duodecima: Niſi poſt mortem vnius ex ſocijs ſit adquiſitū. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt s̄.cap prox.quæſt.4.cauſa 1.

III. Cauſa: Si damnum quod vnus ex ſocijs paſſus eſt, alter pro ſua parte non præſtet: vel ſumptus quos fecit vnus, alter pro parte non reſtituat. l. cum duob. 52.§.quidam.§.item ſi in communem. & §.ſi quis ex ſocijs.ff.pro ſocio. l.ſi vnus.67. in prin. & l.pro ſocio. 38.in fin.ff.d.tt.item l.2.C.pro ſocio.M.I.R.d.cap.6. reg.89. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi ex alia quàm ſocietatis vel rei communis cauſa impenſum ſit, vel damnum acceptum. approbatur exemplo

l.iure.82.ff pro ſocio. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi occaſione ſocietatis damnũ paſſus ſit: veluti, dum ſeruis communibus ad fugam erumpentibus reſtitit, vulneratus eſt, & in curã vulneris impendit. l.ſocium.60.§.ſocius, cum l.ſequente.ff.pro ſocio. Altera: Niſi cum omnium bonorũ ſocietas coita eſſet, in honorem liberorum alterius ſocij ſit erogatum. l.ſi ſocietatem.73.§. item Maximino.ff.pro ſocio. Tertia: Niſi aliter conuenit. d.§.item Maximino. Concordat l.ſocius.81.ff.eod.tt. Altera exceptio eſt: Niſi ob ſocietatem ab aliquo exhæredatus ſit, vel quod illi ab alio relictum eſſet, ſit reuocatum, aut patrimoniũ ſuum negligentius adminiſtrauit. d.l.60.§.ſocius. ff.eod.tt. Tertia: Niſi culpa ſocij actoris damnum acciderit. l.cum duobus.52.§.quidam, in fin ff. pro ſocio. Huius exceptionis ſpecies & exempla ſunt exceptiones aliquot proximè ſequẽtes. Quarta exceptio eſt: Niſi in alea vel adulterio ſocius quid perdidit. l.adeò. 59.§.penult.ff.d.tt. Quinta: Niſi ob maleficium vel iniuriarum actionem quid impenderit ſocius. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.52.§.fin. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi iniuria iudicis damnatus præſtiterit. d.§.fin. Altera: Niſi id quod ex maleficio ſocius adquiſiuit, in commune contulit. l.ſi igitur.55.cum l.ſequente.ff.d.tt. Sexta exceptio eſt: Niſi ob id quòd vocatus ad iudicium non venit, damnum paſſus ſit.d.l.52.§.fin. Septima: Niſi pecunia ad mercem communem comparandam, antequam conferretur in commune, perierit. l.ſi id.58.§.item Celſus.ff pro ſocio. Octaua: Niſi cum conueniſſet, vt res duorum communiter venderentur, & precium communicaretur, ante venditionem alterius res perierit. d.l.58.in prin. Nona: Niſi poſt diſtractam ſocietatem impenſum ſit, vel damnum datum. l.actione.65.§.ſi poſt diſtract. ff.pro ſocio. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi res adhuc fuerit cõmunis. hoc enim caſu communi diuidundo iudicio id quod impenſum eſt ſeruari poteſt. d.§ ſi poſt. De qua re vide plura ĩ.lib.prox.cap.10.in iudicio communi diuidundo. Altera: Niſi in id quod conſtante ſocietate contractum eſt, ſocietate diſtracta ſit ſolutũ. l.omne.27. ff.pro ſocio. Decima exceptio eſt: Niſi, poſtquam ſocietati renunciatũ eſt, impenſum ſit, vel damnum acceptum. Hæc exceptio ſpecies proximè præcedẽtis exceptionis, approbatur ſimul et diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃.cap.prox. quæſt.4. cauſ.10. Vndecima: Niſi antea conuenit de non communicando damno. approbatur ſimul & diſtinguitur Inſtit.de ſocietate.§ nam & ita. ibi: & adeò cõtra. M.I.R.d.reg.89. except.1. Concordat l.ſi non fuerint.29.§.ita coiri. ff.pro ſocio. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ita conuenerit, vt alter totum lucrum accipiat, alter totum ſuſtineat damnum. d.l.29.§.fin. Duodecima exceptio: Niſi actor ob ceſſationem ſocij rem propriã habere poſſit ex conſtitutione Imper. Marci. reprobatur l.cum duobus.52.§.idem reſpondit. ff. pro ſocio. Hæc de tertia cauſa propoſita actionis.

IIII. Cauſa: Si cum vnus ex ſocijs ſe obligaſſet, alter æs alienum pro ſua parte nõ agnoſcat. l.omne.27. ff pro ſocio. Huius cauſæ exceptio prima: Niſi cũ ſub conditione æs alienum contractum eſſet, poſt diſtractam demum ſocietatem conditio extiterit. reprobatur d.l.27.in fin. Altera: Niſi pecunia in rem communem non ſit verſa. l.iure.82.ff.d.tt. Tertia: Niſi æs alienum non ex quæſtu pendeat. l.ſed nec.12.ff.d.tt.

V. Cauſa: Si ſocio ab alijs de indemnitate non caueatur. l.omne.27.in fin. l.ſi ſocij.28. l.pro ſocio.38.in prin. item l.ſi vnus.67.in prin.ff.d.tt.

VI. Cauſa: Si id de quo conuenit, non præſtetur. approbatur exẽplo l.cum ſocietas.69.ff.pro ſocio. Item alio l.cum duobus.52.§.item Mela.ff.eod.tt. Sed & approbatur ſimul & diſtinguitur exemplo dotis promiſſæ, l.ſocius.81. ff.pro ſocio. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi dote ex re communi promiſſa, ſtipulator dotem mulieri accepto tulerit. nam & hoc caſu ſocius liberatur. d.l.81.in fin. Altera: Niſi dote ex re communi promiſſa, alter ex ſocijs filiam habuerit, alter non. reprobatur d.l.81. ibi: dixi, pactũ non eſſe iniquum. Tertia: Niſi ſemel dos promiſſa ſit ſoluta. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio videtur eſſe talis: Niſi ſoluto matrimonio mulier alij nupſerit, nec dotem datam à priore marito recuperare poſſit. ſed reprobatur d.l.81. ibi: nec ſi prior maritus. Quarta exceptio eſt. Niſi conuenerit, vt vnus ſolus lucrum accipiat, alter ſolus damnum ſuſtineat. l.ſi non fuerint.29.§.fin.ff.pro ſocio. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi partem lucri alter qui ſolus damnum ſuſtinet, pactus ſit. d.l.29.§.ita coiri.

VII. Cauſa: Si vnus ex ſocijs damnum in re communi dederit, nec illud præſtet. l.ſed ſi.47.in fin. cum tribus ll.ſequentibus.ff.pro ſocio. Concordat l.adeò. 59.§.fin. ff.eod.tt. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi ſine dolo malo ſocius damnum dedit. l.cum duobus.52.§.damna.& §.quidam.ff pro ſocio. Cuius replicatio eſt: Niſi culpa ſocij damnum datum ſit, vel culpa caſum præceſſerit. d.§.damna.§.quidam.§.venit.& §.quod ſi rei. item Inſtit.de ſocietate.§.ſocius. Huius replicationis exemplum proponitur d.l.52.§. quod ſi a furibus. Aliud d.l.52.§.ſi quis ſocietatem. Item aliud l.de illo.23.in prin. ff.pro ſocio. Propoſitæ replicationis duplicatio prima eſſe videtur: Niſi alter pecuniam ſolum vel rem, alter artem tantùm aut operam conferat. reprobatur d.l.52.§.ſi in coeunda. Altera duplicatio eſt: Niſi leuiſſima ſocij culpa acciderit: ſeu, Niſi eam diligentiam adhibuerit, quam in ſuis etiam rebus adhibere ſolitus fuit. l.ſocius 72.ff. pro ſocio. Concordat iiſdem verbis Inſtit.de ſocietate.§.fin. Altera propoſitæ cauſæ exceptio eſt: Niſi nõ ſocius, ſed alius damnum dederit. ipſo quidem iure approbatur, verùm eius replicatio prima eſt: Niſi dolo vel culpa ſocij alius in re communi damnum dederit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃.except.prox.replic.1. Altera replicatio eſt: Niſi ſocij ſocius damnum dederit. l.qui admittitur. 19.cum quatuor legib.ſequentibus. ff pro ſocio. Huius replicationis duplicatio hæc videbatur: Niſi operà ſocij, cuius culpa damnum ſocietati datum eſt, commodum quoque acceſſerit. Sed reprobatur l.de illo. 23.§.1. Tertia replicatio eſt: Niſi ſeruus ſocij damnum ſocietati dedit. d.§.1. Huius duplicatio prima eſſe videtur: Niſi per ſeruum etiam commodum ſocietati acceſſerit. Sed reprobatur d.§.1.circa finem.

Altera: Niſi vterq; ſocius ſeruum alterius ſocij ſocietati propoſuerit. l. planè. 24. ff. pro ſocio. vbi & huius duplicationis triplicatio notanda eſt. Quarta propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi dolo vel culpa hæredis ſocij damnum ſocietati ſit datum. l. nemo. 35. in fin. cum l. ſequente. l. hæres. 40. item l. Actione. 65. §. morte. ibi: item vt dolus & culpa. ff. d. tt. Hæc de ſecunda propoſita cauſæ exceptione. Plures huiuſmodi exceptiones vide ꞉. inter except. generales.

VIII. Cauſa: Si ſocius rem communem amouit, vel celandi animo ſuppreſſit. l. rei communis. 45. cum l. ſequente. ff. pro ſocio. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi ſine dolo malo rem communem ſocius contrectauit. d. l. 45. Concordat l. meritò. 51. ff. eod. tt.

IX. Cauſa: Si ſocius rem communem alienauit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. nemo. 68. in prin. ff. pro ſocio. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi ſuam tantùm partem ſocius alienauerit. d. l. 68. Cuius replicatio prima eſt: Niſi cõuenerit inter ſocios, ne res communis diuidatur. tunc enim etiam ſuam partem alienando, pro ſocio tenetur. l. idemq;. 16. §. fin. cum l. ſequente. ff. eod. tt. Concordat l. in hoc. 14. §. ſi inter. ff. communi diuidundo. Altera replicatio eſt: Niſi poſt litem in communi diuidundo iudicio conteſtatam alienet. l. 1. in fin. C. communi diuidundo.

X. Cauſa: Si ſocius in fundum communem mortuum intulerit. l. ſi fundus. 39. ff. pro ſocio. Concordat l. ſi quis. 6. §. ſi quis in. ibi: Trebatius autem. ff. cõmuni diuidundo.

XI. Cauſa: Si ſocius de ſeruo communi quæſtionem habuerit. l. de communi. 27. ff. d. tt.

XII. Cauſa: Si cum ſocietas ad emendum coita eſſet, per ſocium ſtetit, quo minus res ſit empta. l. cum duobus. 52. §. ſi quis ſocietatem ff. pro ſocio.

XIII. Cauſa: Si ſocius intempeſtiuè, & dolo malo ſocietati renunciauit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ꞉. cap. prox. quæſt. 4. cauſa 10. except. 1. cum duabus exceptionibus ſequentibus.

XIIII. Cauſa: Si ſocius in communem parietem immitti non patiatur. d. l. 52. §. item Mela.

Exceptiones præcedentium cauſarum generales.

Hactenus cauſæ actionis pro ſocio enumeratæ ſunt, quarum aliquot exceptiones ſuperſunt generales hic proponendæ.

I. Exceptio: Niſi ſtipulatio in contrahenda ſocietate interuenit. tunc enim ex ſtipulatu actio, non pro ſocio datur. approbatur per ea quæ proponuntur ꞉. quæſt. 7. reg. 1. except. 3.

II. Exceptio: Niſi ſocij tantùm, non ſocietatis interſit. l. actione. 65. §. Labeo. ibi: ſemper enim. ff. pro ſocio.

III. Exceptio: Niſi rem conuentus ſocietati etiam multum profuit, vt compenſatione facta nihil interſit ſocij. reprobatur l. non ob eam. 25. cum l. ſequente. ff. pro ſocio. Concordat l. de illo. 23. §. idem quærit. ff. eod. tt.

IIII. Exceptio: Niſi poſt diſtractam ſocietatem acciderit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ꞉. cap. prox. qu. 4. præſertim cauſ. 10.

V. Exceptio: Niſi ſemel actum ſit. approbatur exemplo l. pro ſocio. 38. §. fin. ff. pro ſocio. l. ſi quis. 41. item l. ſed actione. 50. ff. eod. tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi pluris actoris interſit, quàm prima actione eſt conſecutus. approbatur exemplo l. ſed ſi. 47. in prin. ff. pro ſocio. Concordat l. ſi actum. 43. ff. eod. tt. Altera: Niſi pœnali actione (puta furti) antea ſit actum. l. rei communis. 45. ibi: nec altera. ff. eod. tt. Huius duplicatio eſt: Niſi ex ſtipulatu pœna petita ſit. l. ſi quis. 41. ff. pro ſocio. Cuius triplicatio eſt: Niſi plus ſit in eo quod actoris intereſt, quàm in pœna promiſſa. elicitur ex d. l. 41. Concordat l. quod ſi. 41. ff. eod. tt.

VI. Exceptio: Niſi ſocietas inutilis ſit. Hanc exceptionem cum ſuis ſpeciebus vide ꞉. capite proxim. quæſt. 3. & 4.

III. QVIBVS ACTIO PROPOſita, item ius ſocietatis competat?

Alij quàm ſocio non cõpetit actio propoſita, quemadmodum nec ſocietas. Quæ regula cum ipſo iure ſubſiſtat, recipit ſuas exceptiones, quarum prima eſt: Niſi patri ſocij. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio prima eſt: Niſi ex eo quod poſt emancipationem filij geſtum eſt, agatur. l. ſi id. 58. §. ſi filiusfamiliâs, in fin. ff. pro ſocio. Altera: Niſi quoad ius ſocietatis. hoc enim patri non competit. l. actione. 65. §. ſocietas ff. eod. tt. Altera exceptio eſt: Niſi domino ſerui ſocij. d. l. 58. §. fin. Tertia: Niſi hæredi ſocij. l. verum eſt. 63. §. in hæredem. & l. actione. 65. §. morte. ibi: ſed quod ex re. ff. eod. tt. item l. cum in ſocietatis. 3. C. eod. tt. M. I. R. lib. 5. cap. 6. reg. 94. Huius exceptionis replicatio eſt: quòd quamuis pro ſocio actio hæredi competat ad participandum lucrum, & alia, de quibus ꞉. dictum eſt, præſtanda: ius tamen ſocietatis hæredi non competat. d. l. 65. §. ſocietas. Concordant ea quæ propoſita ſunt ꞉. cap. prox. quæſt. 4. cauſa 1. Cuius duplicatio prima: Niſi ſocius pactus ſit, vt ius ſocietatis etiam ad hæredem ſuum tranſeat. reprobatur l. nemo. 35. in princip. & l. adeò. 59. in prin. ff. eod. tt. Altera duplicatio eſt: Niſi nouus conſenſus ſociorum hæredem admittentium interceſſerit. l. planè. 37. ff. pro ſocio. Plura de propoſita replicatione eiuſq; duplicationib. vide ꞉. cap. prox. quæſt. 4. cauſa 1. Quarta exceptio eſt: Niſi ſocio ſocij. Hæc exceptio tã quoad ius ſocietatis, quàm quoad actionem pro ſocio, reprobatur l. qui admittitur. 19. cum l. ſequente. ff. pro. ſocio. Concordat l. conſilij. 47. §. fin. ff. de reg. iuris. M. I. R. d. cap. 6. reg. 97.

IIII. ADVERSVS QVOS datur actio propoſita?

I. Regula, De patre ſocij & ipſo filio ſocio. Vterque hac actione tenetur. approbatur, ſimul & quoad patrem diſtinguitur l. ſi id. 58. §. ſi filiusfamiliâs. ff. pro ſocio.

II. Regula, De emptore & venditore ſerui ſocij, proponitur d. l. 58. §. fin.

III. Regula, De hæredibus ſocij. Hi quoq; pro ſocio actione tenentur. l. verum eſt. 63. §. in hæredem. l. hæres. 40. l. actione. 65. §. morte. item l. nemo. 35. in fin. cum l. ſequente. ff. eod. tt. M. I. R. d. capite 6. reg. 94.

Huius regulæ exceptio eſt: Niſi quoad ius ſocietatis. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄.quæſt.prox.except.3.replic.1.

IIII. Regula, De eo cuius iuſſu ſocietas coita eſt, proponitur l.vlt.ff.pro ſocio.

V.Regula, De vno ex pluribus ſocijs. Vnus ex pluribus ſocijs non niſi pro ea parte qua ſocius eſt, tenetur. Quæ regula ipſo quidem iure ſubſiſtit, controuertitur tamen M.I.R. d.cap.6. reg.95. verùm eius exceptio prima eſt: Niſi vnus ſolus pecuniam communem habeat.l.actione.65.§.ſi communis.ff.pro ſocio. Altera: Niſi vnus ex ſocijs ſoluendo non ſit. tunc enim contra alterum datur actio. l.ſi vnus.67. in prin. & l. verum eſt.63.§.ſi cum tres.ff.d.tt.

V. QVID QVANTVM'QVE veniat in actionem pro ſocio?

I.Regula: Tam lucrum quàm damnum regulariter quidem debet eſſe æquale omnibus. approbatur ſimul & diſtinguitur Inſtit.de ſocietate.§.& quidem ſi nihil. Concordat l.ſi non fuerint.29.in prin. ff.pro ſocio. M.I.R. d.cap. 6. reg. 90. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi aliter conuenerit. tunc enim quiſque pro ea parte tam lucri quàm damni ſocius erit, de qua conuenit. Inſtit. d.§.& quidem ſi nihil. Concordat d.l.29 in princ. M.I.R.d.reg.90 except.1. Cuius replicatio prima eſt: Niſi conuenerit, vt vnus ſolus lucrum ferat, alter ſolus damnum ſuſtineat. d. l.29. §. fin. Altera: Niſi conuenerit, vt vnus ex ſocijs aliam partem in lucro ferat, quàm in damno. reprobatur l. Mutius.30.§.pro ſocio. Concordat Inſtit. de ſocietate.§.de illa. Exemplum eſt l.ſi non fuerint.29. §.ita coiit.ff pro ſocio. Tertia replicatio eſt: Niſi cum partes ſocietatis in arbitrium alicuius eſſent collatæ, is aliter ac vir bonus fuerit arbitratus. l. ſi ſocietatem. 6.ff.pro ſocio. Concordat l.ſocietatem.76.cum quatuor legib.ſequentib.ff.d.tt. Altera exceptio eſt: Niſi in lucro inæqualis pars alteri ſociorum ſit conſtituta: eadem enim pars in damno quoq; conſtituta cenſetur. & contrà. Inſtit. de ſocietate. §. illud expeditum eſt. Hæc de prima regula.

II. Regula: Si omnium bonorum ſocietas inita ſit, quæ communicāda veniant, definitur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄.quæſt.2.cauſa 2.

III. Regula, De eo quod actoris intereſt, proponitur l.cùm duob.52.§.idem reſpondit, ſocius.ff.pro ſocio. Concordat l.actione.65. §. item ſi ſocietatem. ff.eod.tt.

IIII.Regula, De vſuris. Hæ in actione propoſita regulariter quidē non veniunt. Quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. lib.15. cap.7. quæſt.1. in prin. Verùm eius exceptio prima eſt: Niſi pecuniam quam in rem communem impendit, repetat.l.ſi vnus. 67.§.penul.ff.pro ſocio. Concordat l.cum duob.52.§. idem reſpondit, ſocius.ff.eod.tt. Altera: Niſi pecuniā communem ſocius fœnerauerit. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.67.§.ſi vnus. Tertia: Niſi ſocius rem communes pecunias inuaſerit, vel in ſuos vſus conuerterit.l.1.§.1.ff.de vſuris. Quarta: Niſi ſocius reus in eo quod debet, ſoluendo morā fecit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſocium.60.in prin.ff.pro ſocio.

V.Regula, De fructibus communicandis, proponitur l.videamus.38.§.ex cauſa.ff.de vſuris. Concordat l.pro ſocio.38.§.fin.ff.pro ſocio.

VI.Regula, De cautionibus interponendis, proponitur d.l.38.in princ. ff.eod.tt. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ̄.quæſt.2.cauſa 5.

VII.Regula, De eo quod reus facere poteſt. Socius in id quod facere poteſt, tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. libro 15. cap.10.cauſa 7.

VIII. Regula: Si actor antea alia actione agens quid conſecutus eſt, hac actione eo minus conſequitur.l.ſi quis. 42. ff.pro ſocio. Concordat l.ſi actum. 43. in fin. ff. eod.tt. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi pœnali actione, puta furti, antea ſit actum.l.rei communis.45.ibi: nec altera.ff.eod.tt.

IX. Regula: Si plures ſint ſocietates inter eoſdem coitæ, ad omnes ſufficit vnum iudicium, l. cum duob. 52.§.ſi plures.ff.pro ſocio.

VI. QVANDO COMPETIT actio pro ſocio?

I. Regula: Interdum etiam manente ſocietate pro ſocio actio competit. l.actione.65.§.nonnunquam.ff. pro ſocio.

II. Regula: Si ſocius nomine ſocij ſui ſit obligatus, etiam antequam eo nomine ſecum agatur, cum ſocio agere poteſt. l. ex contrario. 22. ibi: item certum. ff. pro ſocio.

VII. ADFINIA REmedia.

I. Regula: Ex cauſis ſuprà propoſitis non niſi pro ſocio actio competit. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi res ſine ſocietate communis ſit. tunc enim familiæ erciſcundæ vel communi diuidundo actio eſt, non pro ſocio.l.vt ſit.31.cum tribus ll.ſequentib.ff.pro ſocio. Altera: Niſi ex eo quod poſt diſtractam ſocietatem in re communi geſtum eſt, agatur. tunc enim non pro ſocio, ſed communi diuidundo actio eſt.l.actione. 65 §.ſi poſt diſtractam.ff.pro ſocio. Tertia: Niſi ſtipulatio interuenit. hoc enim caſu ex ſtipulatu, non pro ſocio actio eſt. approbatur ſimul & diſtinguitur l.duo.71.in prin.ff.d.tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi non nouādi animo ſtipulatio interuenerit.d. l.71.De qua re vide plura ſ̄.lib.16.cap.8.reg.6. Cuius duplicatio eſt: Niſi nihil amplius ſit in eo quod actoris intereſt, quam in pœna promiſſa.l ſi quis.41 ff.pro ſocio. Quarta exceptio eſt: Niſi non contrahendæ ſocietatis animo quid ſit geſtum. tunc enim non pro ſocio, ſed præſcriptis verbis actio competit. approbatur exemplo l.ſi margarita.44 ff.pro ſocio. Quinta: Niſi ex eo quòd ſocius rem communem amouerit, vel celandi animo contrectauerit, agatur. hoc enim caſu etiam furti actio eſt. l. rei communis. 45 ff. pro ſocio. Sexta: Niſi ex eo quòd ſocius damnum in re communi dederit, agatur. hoc enim caſu etiā legis Aquiliæ actio eſt. l.ſed ſi.47. cum ll.ſequentib. ff.pro ſocio. Septima: Niſi cum ſocietas ad emendum coita eſſet, ita vt vnus reliquis epulas nundinarias præſtaret: hic non præſtitit. hoc enim caſu etiam ex vendito actio eſt. l. cum ſocietas.69.ff.d.tt. Octaua: Niſi cum res communis vel precium eius vendita partim penes ſocium,

partim

partim penes extraneũ eſſet, hæres alterius ſocij partem rei communis vel precij petat. hoc enim caſu aduerſus extraneum petitio hæreditatis competit, non aduerſus ſocium actio pro ſocio. l. ſi Titius. 62. ff. d. tt.

II. Regula: Ex quibus cauſis pro ſocio actio eſt, ex iiſdem etiam communi diuidundo agi poteſt. l. pro ſocio. 38. §. fin. ff. pro ſocio. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. reg. prox. except. 1.

III. Regula: Si intra quatuor menſes ſocio non ſoluantur impenſæ in rem communem factæ, dominium totius rei illi adquiritur. l. ſi vt proponis. 4. C. de ædificijs priuatis. Cõcordat l. cum duobus. 52. §. idem reſpondit, ſocius. ff. pro ſocio.

DE MANDATO.
Cap. XII.

SVpereſt quarta & vltima ſpecies contractus, qui ſolo conſenſu fit, mandatum ſcilicet: de quo cum ſuis actionibus nunc agetur.

I. MANDATVM originem ex officio atq; amicitia trahit. l. 1. §. fin. ff. mandati.

II. DIVISIO mandati à fine ſumpta, proponitur & declaratur Inſtit. de mandato, in prin. vſq; ad §. illud. Concordat l. 2. ff. mandati.

III. DE EXCEPTIONIBVS aduerſus mandatum.

Regulariter quidem mandatum præſumitur eſſe obligatorium, & ex eo mandati actio naſci. M. I. R. lib. 5. cap. 6. reg. 101. Verùm eius regulæ exceptiones hæ ſunt.

I. Exceptio: Niſi mãdatarij tantùm gratia ſit mandatum. Inſtit. de mandato. §. 1. & §. tua tantum gratia. l. 2. in prin. ibi: quòd ſi tua. & §. fin. ff. mandati. item l. conſilij. 47. in prin. ff. de reg. iuris. M. I. P. lib. 5. cap. 7. reg. 25. except. 1. & cap. 12. reg. 30. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi cõſilium fuerit fraudulentum. d. l. 47. Cuius duplicatio eſt: Niſi factum non fuerit ſecutum l. ſæpe. 53. in fin. ff. de verb. ſignif. Altera replicatio eſt: Niſi mandatarius non erat facturus, niſi ei fuiſſet mandatum. l. ſi remunerandi. 6. §. planè ſi tibi. ff. mandati. l. ſi hæreditatem. 32. ff. eod. tt. Inſtit. de mandato. §. tua tantùm. in fin. M. I R. d. cap. 6. reg. 102. except. 2. Tertia: Niſi aliquid etiam interſit mandantis, vel alterius. l. ſi mandauero. 22. §. interdum. & l. ſi mandatu. 45. §. fin. ff. eod. tt. Quarta: Niſi mandans ſuo periculo fieri mandauerit. reprobatur l. Quintus. 48. §. fin. ff. mandati.

II. Exceptio: Niſi mandantis nihil interſit. l. ſi procuratorem. 8. §. mandati. ff. mandati. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi mandatarius mandatum impleuit. l. ſi remunerandi. 6. §. ſi tibi mandauero. ff. d. tt. Altera: Niſi mandatarij interſit. reprobatur d. l. 6. §. planè ſi tibi. Tertia: Niſi quis alterius negocia mandauerit gerenda, cui mandans vel mandati, vel negociorum geſtorum, vel alia ſimili actione, ſi negocium geſtum non fuiſſet, obligatus erat futurus. l. ſi quis. 27. ff. de negocijs geſtis. Concordat l. ſi procuratorem. 8. §. ſi quis mandauerit. & §. ſi tutores. ff. mandati.

III. Exceptio: Niſi id quod mãdatum eſt, in aliam contractus ſpeciem cadat. approbatur exemplo l. idemq;. 10. §. ſi quis Titio ff. mandati. Aliud exemplũ proponitur l. ſi remunerandi. 6. §. apud Iulianum. ff. eod. tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi generali procuratori quid ſit mandatum, quod in aliam contractus ſpeciem cadit. d. §. apud Iulianum. verſ. planè.

IIII. Exceptio: Niſi turpe ſit mandatum, & contra bonos mores. Inſtit. de mandato. §. illud quoque. d. l. 6. §. rei turpis. ff. mandati. l. ſi mandauero. 22. §. qui ædem. ff. d. tt. item l. quod ſæpe. 35. §. veneni. ff. de contrah. empt.

V. Exceptio: Niſi adoleſcens luxurioſus mandauerit, vt pro meretrice fideiubeat, vel meretrici credat l. ſi verò. 12. §. ſi adoleſcens. ff. mandati.

VI. Exceptio: Niſi quis rem ſuam emendam mandauerit. l. vnic. in prin. ibi: quoniam qui mandat. C. ſi ſeruus extero. Verùm eius replicatio prima eſt: Niſi debitor res ſuas, quæ à creditore veneunt, emi mandauerit. l. ſi mandauero. 22. §. ſi hi quorum. ff. mandati. Altera: Niſi is cuius bona publicata ſunt, ea à fiſco emi mandauerit. d. l. 22. §. is cuius bona.

VII. Exceptio: Niſi ſeruus ſe emendum mandauerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. cum ſeruus. 54. ff. mandati. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ſeruus ſe emendum mandauit, vt manumittatur. d. l. 54. Concordat l. vnic. C. ſi ſeruus extero ſe emi. Cuius duplicatio eſt: Niſi quoad mandatarium. Huic enim mandatum inutile eſt ad actionem mandati contrariam producendam. d. l. 54. Concordat l. ſeruum. 19. ff. eod. tt. Huius duplicationis triplicatio eſt: Niſi liber homo, qui ab alio bona fide poſſidetur, emendũ ſe mandauerit. d. l. 54. §. fin.

VIII. Exceptio: Niſi dominus ſeruo mandauerit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 15. cap. 2. except. 6. in prin. Cuius replicatio eſt: Niſi reuera ſeruus non ſit, ſed pro ſeruo liber homo bona fide poſſeſſus. l. ſi is qui. 13. §. ſi libero. ff. commodati. l. & qui natura. 18. §. ſi libero. ff. de negocijs geſtis. Concordant item ea quæ propoſita ſunt ſ. d. except. 6. repl. 9.

IX. Exceptio: Niſi ſeruum fugitiuum mandauerit. reprobatur l. ſi mãdauero. 22. §. fugitiuum. ff. mãdati.

X. Exceptio: Niſi abſens abſenti mandauerit, vel ſolo conſenſu. reprobatur l. 1. in prin. & l. ſi hæreditatem. 32. in fin. ff. d. tt.

XI. Exceptio: Niſi ſub conditione vel in diem ſit mandatum. reprobatur Inſtit. de mandato. §. mandatum. Concordat iiſdem ferè verbis l. 1. §. item mandatum. ff. mandati.

XII. Exceptio: Niſi poſt mortem ſuam aliquid fieri mandauerit. reprobatur per ea quæ proponuntur i. except. 18. repl. 3.

XIII. Exceptio, ſumpta ex verbis mãdati, reprobatur l. 1. §. 1. ff. mandati.

XIIII. Exceptio: Niſi commendãdi magis, quàm mandandi animo factum ſit. l. ſi verò. 12. §. cum quidam. ff. d. tt.

XV. Exceptio: Niſi mandatum non ſit gratuitum. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ proponuntur i. cap. prox. quæſt. vlt. except. 5. Hactenus exceptiones deſumptæ ex iis quæ mandato inſunt: nunc ea quæ ſumuntur ex conſequentibus mãdatum, ſunt enumeranda.

XVI. Exceptio: *Niſi is cui mandatum eſt, mandatum non ſuſcepit. approbatur ſimul & diſtinguitur Inſtit. de mandato. §. mandatum. Concordat l. ſi mandauero. 22. §. ſicut. ff. mandati. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi is cui mandatum eſt, non ſtatim re integra renunciauit. d. §. mandatum. De qua replicatione cum alijs ſimilibus vide ĩ. cap. proxim. quæſt. 1. cauſa 2. & 3.*

XVII. Exceptio: *Niſi mandator voluntatem mutauit, & mandatum reuocauit. Inſtit. de mandato. §. rectè quoque. l. ſi verò. 12. §. ſi mandauero. ff. mandati. item l. ſi quis. 27. §. 1. ff. eod. tit. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi non re integra mandator mandatum reuocauerit. Inſtit. d. §. rectè quoq;. Cuius exemplum proponitur l. ſi mandaſſem. 15. ff. mandati. Altera replicatio eſt: Niſi cum quis mandatu alicuius ſtipulatus eſſet, mandator ſtipulatori poſtea ſolui prohibuerit. l. vlt. ff. de ſolut.*

XVIII. Exceptio: *Niſi mandator re integra mortuus ſit. Inſtit. de mãdato. §. item ſi adhuc. l. inter cauſas. 26. in prin. ff. mandati. l. mandatum. 15. C. eod. tit. Exemplum proponitur l. ſiquidem. 8. C. de obligat. & actionibus. Aliud l. vlt. in fin. ff. de ſolution. M. I. R. lib. 5. cap. 6. reg. 101. except. 1. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi poſt impletum mandatũ mandator deceſſerit. Inſtit. d. §. item ſi adhuc. & d. l. 15. M. I. R. d. except. 1. replic. 1. Altera: Niſi mandatarius ignorans mandatorem deceſſiſſe, mandatum impleuit. Inſtit. d. §. item ſi adhuc. d. l. 26. in prin. item l. ſi præcedente. 58. in prin. ff. eod. tit. Tertia: Niſi mandator poſt mortem ſuam dari vel fieri mandauerit. approbatur exemplis l. ſi verò. 12. §. fin. cum l. ſequente. ff. mandati. Aliud exemplum proponitur l. ſi quis. 27. §. 1. ff. eod. tit. Contrarium exemplum habetur l. vlt. in fin. ff. de ſolutionibus.*

XIX. Exceptio: *Niſi mandatarius re integra mortuus ſit. d. l. 27. §. morte. l. mandatum. 57. in prin. ff. d. tit. item Inſt. de mandato. §. item ſi adhuc. Hæc de exceptionibus aduerſus mandatum, tam ijs quæ inſunt, quàm ijs quæ ſequuntur mandatum. Sed & plures vide in duobus capitibus ſequentibus. Nunc de actionibus mandati agendum.*

DE ACTIONE MANDATI directa, quæ datur mandatori aduerſus mandatarium.

Cap. XIII.

I. CAVSAE, EX QVIBVS datur hæc actio.

PRima cauſa: *Si mãdatarius non præſtat bonam fidem, vel exactam diligentiam. approbatur l. in re mandata. 21. C. mandati. l. à procuratore. 13. item l. procuratorem. 11. C. d. tit. l. idemq́. 10. in princ. ibi: nihil enim. & l. ſi mandatu. 59. §. 1. ibi: cùm in omni. ff. d. tit. Vide item ĩ. cauſa 17. except. 1. replic. 1.*

II. Cauſa: *Si mandatarius ſuſceptum mandatum non implet. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi mandauero. 22. §. fin. cum tribus legib. ſequentib. ff. mandati. Inſtit. de mandato. §. mandatum nõ. l. ſi quis. 27. §. qui ſuſcepit. ff. mandati. l. diligenter. 5. in prin. ibi: etſi ſuſceptum. l. ſi remunerandi. 6. §. 1. in fin. item l. ſi procuratorem. 8. §. ſi tutores. & §. dolo autem. ff. d. tit. l. in commodato. 17. §. ſicut. ibi: voluntatem. ff. commodati. l. ſi maritus. 5. C. mandati. item l. procuratorem. 11. C. eod. tit. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi mandatarius mandatum non ſuſcepit vel recuſauit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̃. cap. proxim. quæſt. 3. except. 16. Cuius replicatio eſt: Niſi mandatarius non renunciauit, vel intempeſtiuè renũciauit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ proponuntur ĩ. cauſa prox. Altera exceptio eſt: Niſi mandatarius mandatum implere non potuit. approbatur quidem ipſo iure: verùm eandem admittit replicationem, quam exceptio ſuperior prox. l. ſi quis. 27. §. qui ſuſcepit. ff. mandati. Tertia: Niſi alius mandatum impleuit. d. l. 8. §. mandaui. Quarta: Niſi nihil interſit mandatoris, mandatum impletum non eſſe. d. l. 8. §. mandati. & d. §. mandaui.*

III. Cauſa: *Si mandatarius, cum aut nollet aut nõ poſſet implere mandatum, non renũciauit, vel intempeſtiuè renũciauit. l. ſi quis. 27. §. qui ſuſcepit. ff. mandati. l. ſi mandauero. 22. §. ſicut autem. ff. d. tit. item Inſtit. de mandato. §. mandatum non. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi aliqua iuſta cauſa fuerit non renunciandi, aut intempeſtiuè renunciandi. d. §. qui ſuſcepit. d. l. 22. §. fin. cum tribus ll. ſequentibus. item Inſtit. d. §. mandatum non, in fin.*

IIII. Cauſa: *Si mandatarius, cum prohibitus eſſet implere mandatum, illud nihilominus impleuerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi hominem. 30. ff. mandati.*

V. Cauſa: *Si mandatarius fines mandati exceſſit, ſeu legem mandati non ſeruauit. l. poteſt. 41. & l. diligenter. 5. ff. eod. tit. M. I. R. d. cap. 6. reg. 102. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi mandatarius fines mandati excedens, meliorem domini conditionem fecit. d. l. 5. §. fin. & l. præterea. 3. ff. d. tit. Plura de cauſa propoſita vide ĩ. cap. prox. quæſt. 1. except. generali 1.*

VI. Cauſa: *Si cauſam mandantis fecit deteriorem. d. l. 3. ff. mandati.*

VII. Cauſa: *Si mandatarius non perſequatur, nec exegerit, quod poteſt. l. dolus. 44. ff. d. tit. Concordat l. procuratorem. 11. C. d. tit. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi mandatarius perſequi aut exigere non potuit. d. l. 44. Cui concordat l. ex mandato. 20. in prin. ibi: ſicuti nec. ff. mandati.*

VIII. Cauſa: *Si mandatarius mandatoris negocia gerens, non ſoluerit mandatori quod ei ex alia cauſa debet, & ob id actio mandatori per temporis præſcriptionem perierit. d. l. 44. l. ſi remunerandi. 6. §. apud Iulianum, in fin. item l. ſi negocia. 31. ff. eod. tit.*

IX. Cauſa: *Si mandatarius caueri ſibi non curauerit. l. idemq́. 10. in prin. ibi: at ſi culpa. ff. mandati.*

X. Cauſa: *Si per procuratorem cauſa læſa ſit. l. cum per procuratorem. 9. C. mandati.*

XI. Cauſa: *Si per colluſionem procuratoris aduerſarius vicit. l. ſi procuratorem. 8. §. ſed etſi per. ff. mandati.*

XII. Cauſa: *Si cum mandaſſem tibi vt excuteres vires hæreditatis mihi delatæ, tu quaſi minoris ea ſit, eam à me emeris. l. ſi mandauero. 42. ff. mandati.*

XIII. Cauſa: *Si cum mandaſſem tibi, vt excuteres vires*

vires eius, cui eram crediturus, tu denunciaueris eum eſſe idoneum.d.l.44.

XIIII.Cauſa:Si cum liber homo,qui bona fide ſeruiebat, redimendum ſe mandaſſet, redemptus poſtea liber ſit pronunciatus. l.ſi procuratorem.8. §.ſi liber. ff.de mandati.

XV. Cauſa: Si fideiuſſor mandatarius rem pignori à mandatore creditori datam redimens, mandatori oblato debito eam non reſtituat.approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.lib.17. cap.12. cauſa 1. except: 13.replic.7.

XVI.Cauſa: Si fideiuſſor mandatarius ex pecunia mandatoris,qui liberatus erat, debitum ſoluit. Hæc cauſa ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius exceptio eſt: Niſi fideiuſſor ignorans mandatorem liberatum eſſe.d.l.8.§.ſi ignorantes.

XVII. Cauſa: Si mandatarius rem vel pecuniam, quam ex cauſa mandati nactus eſt, vel exegit, mandatori nõ reſtituat. approbatur cum alijs quibuſdam d.l.8. §.dolo, cum ſequentibus legibus. l. procurator. 55.ff.eod.tt. item l.ſi mandatu.59. in princ. ibi: idem eſt & ſi. ff.eod.tt. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi res accepta vel exacta perierit,vel ſeruus fugerit. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.8. §.dolo. verſ.ſed etſi ſeruus. Concordat l.à procuratore.13. C.mandati. Cuius replicatio prima eſt: Niſi dolo vel culpa mandatarij res perierit. d.verſic. ſed etſi ſeruus. & d.l.13. Concordant item ea quæ propoſita ſunt ſ. cauſa 1. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi mandatarius non cauerit, ſi res recepta fuerit; ſe reſtiturum.d.verſic.ſed etſi ſeruus. Altera duplicatio eſt: Niſi mandatarius actionem, quam rei nomine, quæ perijt, habet, non cedat. approbatur per ea quæ proponuntur j.cauſa proxim. Altera replicatio eſt:Niſi mandatarius periculum rei in ſe ſuſcepit. l.& Ariſtopus.39.ff.mandati.

XVIII. Cauſa: Si mandatarius actiones, quas ex cauſa mandati nactus eſt, mandatori non cedat. l.qui mandatum.43. l.ſi mandatu.45.in prin. ibi: nam & ego.& §.quoties. l.ſi mandatu.59 in prin. l ſi procuratorem.8. §.ſi liber homo. ibi: ſed hoc tantùm. & §. fin.ibi:etſi cautum eſt,cum legibus ſequentibus. item l.idemq́.10.§.ſi cui mandauero.ff.eod.tt.

XIX. Cauſa: Si cum mandatarius actionem ex cauſa mandati nactus eſſet, debitori volente mandatore non acceptum ferat.d.§.ſi cui mandauerò.

XX. Cauſa: Si cum quis ſibi aut Titio dari ſtipulatus eſſet,Titio ſolutum ſit, isq́; ſtipulatori quod accepit,non reſtituat. Inſtit.de inutilibus ſtipulat. §.planè ſolutio,in fin. Concordant ea quæ proponuntur j. lib.24.cap.5.quæſt.2.reg.6.

XXI. Cauſa: Si procurator inſtrumenta cauſæ non reddat.l.ſi procuratorem.8.in prin.ff.mandati.

XXII. Cauſa: Si mandatarius in rei reſtitutione de dolo vel culpa ſua non caueat. l.de tuo. 9. ff. mandati.

XXIII. Cauſa: Si cum pater pro filia dotem daret, mandauit genero vt inde filiam aleret: gener mandatarius ſuperfluum ſocero mandatori non reſtituat.l.creditor.60.§.ſi inter,in fin. ff.mandati.

EXCEPTIONES PRAECEDENTIUM causarum generales.

Hactenus cauſæ actionis propoſitæ tam generales quàm ſpeciales enumeratæ ſunt: quarum exceptiones generales hæ ſunt.

I. Exceptio: Niſi quis rem ſuam ignorans mandatu alterius vendiderit. hic enim mandati actione non tenetur,quamuis mandatorem contraria mandati actione habeat obligatum.l.ſeruum.49.ff.mandati.

II. Exceptio: Niſi is qui dotem mandatu mulieris ſtipulatus eſt, eam pro muliere dedit. reprobatur l.idemq́.10.§.ſi cui manda.in fin.ff.d.tt.

III. Exceptio: Niſi mandator abſens reuerſus, non acceptis rationibus, rurſus profecturus mandatũ denuò inſtaurauerit.reprobatur l.qui mutuã.56.§.non ideo.ff.mandati.

IIII. Exceptio: Niſi cum Titius Seij negocia gerere deberet,ea alij gerenda mandauit,nec is quidquam Seio adhuc culpæ nomine præſtitit. reprobatur l.ſi quis.27.ff.de negocijs geſtis.

V. Exceptio: Niſi mandatarius rem cuius nomine conuenitur,nondum acceperit vel exegerit. l.ex mandato.20. in prin. ff.mandati. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ante rem iudicatam perceperit ſi mandauero.17.ff.d.tt. Altera: Niſi dolo vel culpa non exigat. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſuperius cauſa 7. Tertia: Niſi mandatarius actionem non ceſſerit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.cauſa 18.

VI. Exceptio: Niſi res quæ petitur,perierit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ.cauſa 17.except.1. Hæc de exceptionibus generalibus. Sed & plures huiuſmodi exceptiones vide ſ. cap prox.quæſt.3.

II. QVIBVS ACTIO PROpoſita competit?

Alij quàm ei qui mandauit, actio propoſita non datur. Cuius regulæ exceptio prima eſſe videtur: Niſi procurator domini negocium alij mandauerit.hoc enim caſu videtur non ei qui mandauit, ſed domino mandati actio competere. Sed reprobatur l.ſi procuratorem.8.§.ſi quis mandauerit.ff.mandati. Concordat l.ſi quis.27.ff.de negocijs geſtis. Altera exceptio eſt: Niſi ſeruus mandauerit. hoc enim caſu domino mandati actio competit. l.ſi mandauero. 22. §.fugitiuus.ff.mandati. Tertia: Niſi mãdator mortuus ſit. tunc enim eius hæredibus mandati actio competit.l.ſi verò.12.§ fin.ff.d.tt. Concordat l.ſi mandatu.59. in prin.ff.eod.tt. Quarta: Niſi creditores quidam venditionem bonorum debitoris alicui mandauerint.hoc enim caſu videtur etiam abſentibus, & non mandantibus creditoribus mandati actio danda: Sed reprobatur d.l.22.§.ſi curator. Quinta: Niſi filiusfamiliàs mandauerit. hoc enim caſu patri, non filio competit actio. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib.15.cap.4.reg.1. Cuius replicatio eſt: Niſi cum quis filiumfamiliàs hæredem inſtituere vellet ita,ne hæreditas ad patrem perueniret, filius offenſam patris veritus alium rogauerit, vt ſe pateretur hæredem inſtitui, ſibiq́; ſui iuris effecto hæreditatem reſtitueret. l. quidam.44.ff.de hæred.inſtit.

III. ADVERSVS QVOS ACTIO propoſita competit?

I. Regula: Aduerſus alium quàm cui mãdatum eſt, actio propoſita non competit. l. mandati. 14. in prin. C. de fideiuſſorib. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi filiofamiliâs mandatum ſit. hoc enim caſu etiam aduerſus patrem mandati actio eſt. l. quod filiofamiliâs. 61. ff. mandati. Altera: Niſi ſeruo mandatum ſit. hoc enim caſu aduerſus dominum mandati de peculio actio eſt, non aduerſus ſeruum. ipſo quidem iure approbatur, verùm eius replicatio eſt: Niſi ſeruus manumiſſus mandatum fuerit executus. l. cum actum. 16. ff. de negocijs geſtis. Tertia exceptio eſſe videtur: Niſi mandator geſtum non aliâs ratum haberi voluit, niſi interuentu Sempronij geſtum eſſet: aut aliâs Sempronius monendi mandatarij gratia interuenerit. hoc enim caſu etiam aduerſus Sempronium mandati actio videtur competere. Sed reprobatur l. idemq;. 10. §. ſi quis ea. ff. mandati.

II. Regula, De vno ex pluribus mandatarijs. Vnuſquiſq; in ſolidum tenetur. l. creditor. 60. §. duobus. ff. mandati.

IIII. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula, De omni emolumẽto quod percepit mandatarius mandatori reſtituendo, proponitur l. ex mandato. 20. in prin. ff. mandati. Concordat l. idemq;. 10. §. ſi procurator. ff. eod. tt.

II. Regula: Nihil amplius quàm cõſecutus eſt mandatarius, reſtituere tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. 1. except. gener. 5.

III. Regula, De fructibus rei reſtituendis, proponitur d. l. 10. §. ſi ex fundo. & §. idem Labeo. ibi: & ſicut. item l. ſi mandatu. 59. §. 1. ff. d. tt.

IIII. Regula, De vſuris præſtandis. Regulariter quidem ad vſuras præſtandas mandatarius non tenetur. l. qui ſemiſſes. 13. §. fin. ff. de vſuris. Concordat l. idemq;. 10. §. ſi quis Titio. ff. mãdati. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi vſuræ in ſtipulationem ſint deductæ, vel aliâs de illis præſtandis conuenit. d. §. ſi quis Titio. & l. qui negotia. 34. in prin. ibi: in propoſito igitur. ff. d. tt. Leges concordantes, ſimul & replicationes vide ſ. lib. 15. cap. 7. quæſt. 1. cauſa 1. Altera exceptio eſt: Niſi mora in ſoluendo debito facta ſit. Hæc cũ alijs quibuſdam approbatur d. l. 10. §. ſi procurator. Tertia: Niſi mandatarius pecuniam mandatoris fœnori dedit. d. §. ſi procurator. & §. ſi mãdauero. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ſuo periculo mandatarius pecuniam fœnori dedit mandatoris voluntate. d. §. ſi mandauero. Cuius duplicatio eſt: Niſi de vſuris mandatori præſtandis conuenit. l. qui negotia. 34. in princ. ibi: in propoſito. ff. d. tt. Quarta exceptio eſt: Niſi mandatarius pecuniam mandatoris in ſuos vſus conuertit. d. §. ſi procurator. Huius exceptionis replicatio eſſe videtur: Niſi vſuras exactas in vſus ſuos conuertit. Sed reprobatur ibid. Quinta exceptio eſt: Niſi cum mandaſſet quis, vt pecunia creditori ſuo, cui ſub vſuris debebat, ſolueretur, mandatarius non ſoluit. l. ſi verò. 12. §. dedi tibi. ff. mandati.

V. Regula: Si, cum quis rem aliquam emendã mandaſſet, quam mandatarius cum alijs habet communem, mandatarius ſociorum partes emerit: etiam ad ſuam partem vendendam mandatori tenetur. l. ſi fundum. 35. ff. mandati. l. qui negotia. 34. §. cum heres. item l. ſi mandauero. 22. §. Iulianus. ff. eod. tt. Plura de hac re vide j. cap. prox. quæſt. 4. reg. 1. & reg. 2.

VI. Regula, De actionib. quas mandatarius nactus eſt, mandatori præſtandis, vide ſ. quæſt. 1. cauſa 18.

VII. Regula, De eo quod intereſt præſtando, ſi non id quod debet præſtiterit, proponitur l. ad comparandas. 16. C. mandati. l. ſi quis. 27. §. qui ſuſcepit. l. ſi procuratorem. 8. §. mandati. & l. ſi mandauero. 22. §. Iulianus, in fin. ff. d. tt. item l. ſi quis. 27. ff. de negocijs geſtis. M. I. R. lib. 5. cap. 6. reg. 105.

VIII. Regula: De reputatione & deductione ſumptuum vide j. cap. prox. quæſt. 1. cauſa 7.

V. QVANDO COMPETAT actio propoſita?

Procurator qui negotium alij mandauit, etiam antequam domino quidquam præſtiterit, mandati agere poteſt. d. l. 27. in fin.

VI. EVENTVS.

Actio hæc infamat. quæ regula approbatur l. in re mandata. 21. C. mandati.

VII. ADFINIA REmedia.

Ex cauſis ſuprà propoſitis regulariter quidem mandati, non alia domino rei geſtæ competit actio. l. ſi remunerandi. 6. §. 1. ff. mandati. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi quis libero homini, quem bona fide poſſidet, mandauerit. hoc enim caſu negotiorum geſtorum, non mandati actio eſt. l. & qui natura. 18. §. ſi libero. ff. de negotijs geſtis. Altera: Niſi rogatu ſerui, domini negotia geſta ſint. hoc enim caſu negotiorum geſtorum actio eſt. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi ſerui. 41. ff. d. tt. Tertia: Niſi inter mãdatoris negotium etiam alterius negotium geſtum ſit. hoc enim caſu alteri qui non mandauit, negotiorũ geſtorum vel in factum actio eſt. l. ſi mandauero. 22. §. ſi curator. ff. mandati. Concordant ea quæ proponũtur j. lib. prox. cap. 4. quæſt. 4. cauſa 9. Quarta exceptio eſt: Niſi mandatum non ſit, vel inutiliter mandatũ. hoc enim caſu non mandati, ſed negotiorum geſtorum actio eſt. approbatur per ea quæ proponuntur j. d. quæſt. 4. Quinta: Niſi merces mandato interuenerit. hoc enim caſu locati & conducti, non mandati actio eſt. Inſtit. de mandato. §. in ſumma. Concordat l. 1. §. fin. ff. mandati. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi remunerandi gratia honor interuenit. l. ſi remunerandi. 6. in prin. & §. fin. ff. mandati. l. 2. ibi: idem dico. ff. de proxeneticis. item l. 1. in fin. C. mandati. Sexta exceptio eſt: Niſi id quod mandatũ eſt, in aliam contractus ſpeciẽ cadat. approbatur ſimul & declaratur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox. qu. 3. except. 3. Septima: Niſi ex eo quòd mandatarius pecuniam acceptã conſumpſerit, agatur. hoc enim caſu etiã furti actio eſt. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi mandauero. 22. §. ſi tibi centum. ff. mãdati. Octaua: Niſi ex eo quòd mandatarius acceptũ non reſtituat, agatur. hoc enim caſu furti etiam actio videtur cõpetere. Sed reprobatur l. procurator. 55. ff. mandati. Nona: Niſi manda-

tarius inſtrumēta apud ſe depoſita non reſtituat. hoc enim caſu videtur etiam depoſiti actio cōpetere. Sed reprobatur l. ſi procuratorem.8.in prin ff.mandati. Decima: Niſi tutor contutori ſuo negotium pupilli mandauerit. hoc enim caſu etiam tutela actio eſt. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.8. §. ſi tutores. Vndecima: Niſi quis rem, quæ mandatario communis eſt, emendam mandauerit, & mandatarius partem à ſocio redemerit. hoc enim caſu, quo ad ſuam partem, quam in re habet, mādatori etiam ex empto tenetur. l. qui negotia.34. §. cum hæres. ff. mādati. Duodecima: Niſi quis mandatu alterius rem ſuā tanquā mandatoris ignorans vendiderit. hoc enim caſu mandatori mandati actio non competit, ſed empti actio aduerſus ſuum auctorē. l. ſeruum.49. ff. mandati. Decimatertia: Niſi cū quis cum mandatario in fraudē mandatoris colluſiſſet, mandatarius non ſit ſoluendo. hoc enim caſu aduerſus eum qui cū mandatario colluſit, de dolo actio eſt. l. ſi procuratorem.8. §. ſed et ſi per. ff. mandati. l. & elegāter.7. §. ſi dolo. ff. de dolo malo. itē l. idemq́;.10. § ſi quis ea quæ, in fin. ff. mandati. Decimaquarta: Niſi inter aliquos cōuenerit de mutuo officio præſtando: puta vt tu à meo debitore Carthagini exigas, ego à tuo Romæ. hoc enim caſu nō mandati, ſed præſcriptis verbis actio eſt. l. naturalis.5. §. ſed ſi facio. ff. præſcriptis verbis. Decimaquinta exceptio eſt: Niſi proxeneta mandatorem circumuenerit. hoc enim caſu non mandati, ſed de dolo actio eſt. l.2. in fine. ff. de proxeneticis.

DE CONTRARIA MANDATI actione, quæ datur mandatario aduerſus mandatorem. Cap. XIIII.

I. CAVSA, HVIVS actionis.

M.I.R d.cap.6.reg.107.

PRima cauſa: *Si cum quis mandatū aliquid faciendi ſuſcepiſſet, vt mandator pecuniā ad faciendum præſtet, agi poteſt. l. ſi verò.12. §. fin. cum lege ſequente. ff. mandati.*

II. Cauſa: Si ſeruus emptus mandatario furtū fecit. l. inter.26. §. ſi cum ſeruus. ff. mandati. Cōcordat l. ſi ſeruus.63. §. quod verò ad. ff. de furtis. Huius cauſæ exceptio prima videtur eſſe: Niſi mandator ignorauerit furem eſſe. Sed reprobatur d. §. quod verò. Altera exceptio eſt: Niſi culpa mandatarij furtum ei à ſeruo ſit factum. d. §. quod verò ad, in fine. Concordat l. inter.26. §. ſi cum ſeruus. ff. mandati. Tertia: Niſi mandator mandatario ſeruum noxæ dederit. approbatur ſimul & diſtinguitur d. §. ſi cum ſeruus. Cuius replicatio prima eſt: Niſi mandator ſciens ſeruum furem eſſe, mandatario id non indicauit. d. §. ſi cum ſeruus. ibi: quod ſi ego ſciſſem. Altera: Niſi non generaliter ſeruum, ſed certum ſeruum emi mandatum ſit. d. §. quod verò ad.

III. Cauſa: Si quis rem ſuā mandatu alterius ignorans vendidit. l. ſeruum.49. ibi: ſed cōtra. ff. mandati.

IV. Cauſa: Si cum quis mandatū ſuſcepiſſet emendi rem, quæ ſibi cum alio communis eſt: parte à ſocio empta, mandator mandatarij partem emere nolit. l. ſi mandauero.22. §. Iulianus. & l. qui negotia.34. §. cū hæres. ff. mandati.

V. Cauſa: Si non ſoluatur honorarium ſiue ſalariū. l.1. in fine. C. mandati. l. ſalarium.7. ff. eod. tit. l.1. item l.3. ff. de proxeneticis. Vide etiam ſ. lib.2. cap.37. quæſt. 1. reg.1. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi de quota litis ſalarium ſit conſtitutum. Hæc exceptio approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib.15. cap.15. except. 9. Altera exceptio eſt: Niſi certa quantitas in honorario conſtituendo nō ſit expreſſa. l. ſalariū.17. C. mandati. Concordat l. qui mutuam.56. §. ſalarium. ff. d. tit. Sed & plura de cauſa propoſita eiusq́; exceptionibus vide ſ. lib.2. cap.4. de aduocatis, membr.6.

VI. Cauſa: Si cùm ſe mandatarius mandatoris nomine obligaſſet, mandator eum liberare, & obligationem in ſe recipere nolit. approbatur per ea quæ proponuntur j. quæſt.5.

VII. Cauſa: Si mādatarius ex cauſa mādati ſumptus fecit, vel quid ei abeſt: vt hoc ei reſtituatur, actione propoſita petere poteſt: vel ſi conueniatur, per exceptionem reputare poteſt, atq; deducere. l. idemq́;.10. §. idem Labeo. ff. mandati. l. ſi verò.12. §. ſi mihi. & l. ſi quis.27. §. impendia. ff. d. tit. l. procuratorem.11. in fine. l. ſi ſecundum.14. item l. ſi contra.20. in fine. C. d. tit. M.I.R. d. reg.107. Exceptiones huius cauſæ vide inter exceptiones ſequentes generales.

VIII. Cauſa: Si caſu damnum paſſus ſit mandatarius ob mandatum. reprobatur l. inter.26. § non omnia. ff. mandati.

IX. Cauſa: Si mandatarius ſeruū ex mandato emptum, artem aliquam docuit, & mandator mercedem & cibaria nō reddat. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.26. §. fin.

DE EXCEPTIONIBVS IAM PROPOſitarum cauſarum generalibus, præſertim iam dictæ ſeptimæ.

I. Exceptio: Niſi exceſſit fines mandati mandatarius. Inſt. de mandato. §. is qui. l. præterea.3. cum lege ſequente. ff. mandati. item l. poteſt.41. ff. d. tit. Exemplum proponitur l. ſi creditor.7. C. de fideiuſſoribus. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ad eam ſummā quæ mandato cōtinetur. Inſt. d. §. is qui. Concordat l. ſed Proculus.4. ff. mandati. Altera: Niſi melior domini conditio ſit effecta. hoc enim caſu, quamuis mandatarius fines mandati exceſſerit, tamē nihilominus actio illi non eſt deneganda. Inſtit. d. §. is qui. l. præterea.3. ff. mandati. & l. diligenter.5. §. fin. ff. d. tit. Exemplum proponitur l. ſi quis.46. ff. mandati. Tertia replicatio eſt: Niſi mādator poſtea id quod factum eſt, ratum habuerit. l. idemq́;.10. §. idem ait. ff. mandati. Quarta: Niſi mandator nō permittat mandatario auferre id quod præter mandatū eſt factum. d. §. idem ait.

II. Exceptio: Niſi maiores ſumptus impenderit, quàm mandator, ſi ipſe geſſiſſet, impendiſſet. reprobatur l. ſi quis.27. §. impendia. ff. mandati.

III. Exceptio: Niſi cum fundum emendū quis ſuſcepiſſet, partem tantùm eius emiſſet. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ita vt.36. §. quòd ſi fundum. ff. mādati. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi in man-

dato ſpecialiter non ſit additum, quòd mandator niſi toto empto obligari nolit. approbatur ibidem. Concordat l. qui mutuam. 56. §. fin. ff. mandati.

IV. Exceptio: Niſi mandatarius negotio finem non impoſuit. reprobatur d. l. 56. §. fin. Concordat l. ex mandato. 20. in prin. ff. d. tt.

V. Exceptio: Niſi nō bona fide impenderit. d. §. fin. Concordat l. ſi quis. 27. §. impendia. ff. d. tt.

VI. Exceptio: Niſi cauſa mandantis per ſumptus erogatos non ſit facta melior. reprobatur l. præterea. 3. in prin. ff. mandati. M. I. R. d. reg. 107. exc. 5.

VII. Exceptio: Niſi caſu damnum paſſus ſit mandatarius. hoc enim non præſtat mandator. l. inter. 26. §. non omnia. ff. mandati. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi pecuniā, quam in cauſam mandati impenſurus erat, caſu perdiderit. l. ſeruus. 17. in prin. ibi: nam etſi. ff. de in rem verſo.

VIII. Exceptio: Niſi ob vitium ſerui ex mandatu empti & rurſus venditi mandatarius damnū ſit paſſus: puta emptori eo nomine damnatus. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 26. §. fin.

IX. Exceptio: Niſi ſalario dato conuenit, vt de ſuo ſumptus in itinere mandatarius faceret. hoc enim caſu ſumptus itineris & vecturæ repetere non poteſt. l. idemq́ꝫ. 10. §. idem Labeo, in fine ff. mandati.

X. Exceptio: Niſi in ſuo quid fecit & impendit alterius mandatu. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi quis. 16. ff. d. tt.

XI. Exceptio: Niſi mandatarius in rem ſuam procurator datus, litis æſtimationem ſoluit. l. ſi ſeruus. 21. §. 1. ibi: quia nec mandati. ff de euictione. Concordat l. ſi cum venditor. 66. §. ſi ſecundus. ff. d. tt.

XII. Exceptio: Niſi de quota litis ſeu mercedem pactus ſit mandatarius. l. ſi remunerandi. 6. §. fin. ff. mandati.

XIII. Exceptio: Niſi non ſit mandatum. hoc enim caſu contraria mandati actio ex cauſis ſ̄. propoſitis non competit. l. ex mādato. 20. in fine. ff. mandati. M. I. R. d. reg. 107. except. 3. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi reus præſens paſſus ſit negocium geri. d. l. 6. § ſi paſſus. l. qui patitur. 18. item l. qui fide. 53. ff. d. tt. l. ſi fideiuſſor. 6. C. d. tt. l. ſemper. 60. ff. de reg. iurū. M. I. R. d. except. 3. repl. 1. Altera replicatio eſt: Niſi reus geſtum ratum habuit. d. l. 60. Concordat l. hoc iure. 194. §. ratihabitio. ff. d. tt. Tertia: Niſi poſtquam geſtum eſt, mandauit gerendum. reprobatur exemplo l. ſi verò. 12. §. ſi poſt creditam. ff. mandati. Quarta: Niſi poſtquam creditum eſſet, reus periculum in ſe receperit, mandaueritq́ꝫ vt debitori dilatio detur. approbatur ibidem. Quinta: Niſi poſt creditam pecuniam quis creditori ſcripſerit, vt debitorem liberet, ſeq́ꝫ pecuniam ſoluturum. l. ſi quis. 27. in prin. ff. mandati. Sexta: Niſi poſt creditam pecuniam creditor mandet ſuſcipi probariq́ꝫ nomen quod fecit. d. l. 12. §. idem ait. ff. mandati.

XIV. Exceptio: Niſi poſt creditam pecuniā mandatum ſit, vt credatur. d. l. 12. § ſi poſt.

XV. Exceptio: Niſi reus probibuerit, ne fieret. l. ſi pro te. 40. l. ſi remunerandi. 6. §. ſi paſſus. item l. qui fide. 53 ff. eod. tt. M. I. R. lib. 5. cap. 9. reg. 8. exc. 4. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi reus re non integra fieri probibuit: puta rem tradi quæ ipſius voluntate erat vendita. l. Papinianus. 14. ff. de Publiciana in rē actione. Plura de exceptione propoſita eiusq́ꝫ replicationibus vide ſ̄. cap. 12. quæſt. 3. except. 17. item ĩ. lib. prox. cap. 6. quæſt. 1. except. 14.

XVI. Exceptio: Niſi cum mandator ſua pecunia fieri mandaſſet, pecuniam nullam dederit. hoc enim caſu videtur mandatum reuocaſſe. elicitur ex l. ſi verò. 12. §. fin. ibi: ſi non ita. ff. mandati.

XVII. Exceptio: Niſi mandator mandatario rem, in quam ſumptus fecit, donauerit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi mandator rem poſtea alij vendiderit. quæ etiam ipſo iure ſubſiſtit, eiusq́ꝫ duplicatio eſt: Niſi conſenſu mandatarij mādator poſtea rem vendidit. d. l. 12. § inde Papinianus.

XVIII. Exceptio: Niſi mandatarius non ſuam, ſed alienam pecuniam impenderit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi pecuniam ab alio mutuò acceptam impenderit. l. 1. C. mandati. Concordat l. ſi mandauero 22. §. ſi mandauerim. ibi: quòd ſi ſic. ff. eod. tt. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi cum debitor mandaſſet debitū pro ſe ſolui, mandatarius non debitoris, ſed creditoris nomine mutuam pecuniā acceperit, & ſoluerit hoc enim caſu actio mandati denegatur. d. § ſi mandauerim.

XIX Exceptio: Niſi mortuo mandatore impenderit l. qui negotia. 34 §. fin. ff. mandati. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ̄. cap. 12. quæſt. 3. exc. 18. itē l. hoc iure. 19 §. ſi quis dederit, in fine ff. de donationibus.

XX. Exceptio: Niſi mandator rem, in quam impēſum eſt, habere nolit. reprobatur l. ſi verò. 12. §. ſi mihi mandaueris. ff. d. tt.

XXI. Exceptio: Niſi res in quam impenſum eſt, perierit. Hæc exceptio ipſo quidem iure reprobatur, M. I. R. d. reg. 107. exc. 5. admittitur autem primùm quidem, ſi mandatarius periculum rei receperit. l. & Ariſtoni. 39. ff. mandati. Deinde admittitur in caſu, qui proponitur l. ita vt. 36. §. quòd ſi fundum. ff. d. tt.

XXII. Exceptio: Niſi mandatarius actionē, quam nactus eſt, mandatori non cedat. approbatur exemplo l. cum ſeruus. 54. §. fin. ff. mandati.

XXIII. Exceptio: Niſi procurator cauſam, in quam ſumptus fecit, amiſerit. reprobatur l. etiamſi. 4. C. mādati. M. I. R. d. exc. 5. Hactenus exceptiones aduerſus cauſas propoſitæ actionis enumeratæ ſunt. Sed & plures vide ſ̄. cap. 12. quæſt. 3.

II. QVIBVS COMPETIT CONtraria mandati actio?

I. Regula, De mandatario, proponitur l. ſi verò. 12. §. contrario. ff. mandatario.

II. Regula: Alij quàm mandatario regulariter non competit. Cuius tamē regulæ exceptio prima eſt: Niſi filiofamiliâs ſit mandatū. hoc enim caſu patri datur actio. d. l. 12. §. ſi filiofamiliâs. Huius replicatio prima, ſumpta ex perſona ſoluētis vel impendentis, reprobatur d. §. ſi filiofamiliâs. Altera: Niſi poſt emancipationem filius mandatū fuerit executus & impenderit. hoc enim caſu non patri, ſed filio mandati actio datur. approbatur ibidem. Altera exceptio eſt: Niſi curatori ſit mandatum. hoc enim caſu pupillo datur actio d. l. 12. § idē ait. Tertia: Niſi mandatarius ſit de-

ſunctus.

functus. hoc enim caſu eius haredi ſine dubio datur.

III. ADVERSVS QVOS DAtur actio propoſita?

I. Regula, De mandatoris harede, proponitur l. ſi pracedente. 58. in prin. ff. mandati.

II. Regula, De vno ex pluribus mandatoribus, l. ſi mandatu. 59. §. Paulus reſpondit. ff. d. tt.

IIII. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula: Si quis rem ſibi communem cum alio emere rogatus ſit, partemq́; à ſocio emerit, etiam vt ſuam partem mandator emptam habeat, agere poteſt. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 13. quæſt. 4. regul. 5.

II. Regula: Quanti autem in caſu propoſito mandator mandatarij partem emptam habere debeat, definitur l. ſi fundum. 35. cum lege ſequēte. ff. mandati.

III. Regula, De deducendis ijs quæ mandatarius ex cauſa mandati percepit, proponitur l. ſi verò. 12. §. inde Papinianus. ibi: quod deductis. ff. mandati.

IV. Regula: Si quis mandatu alterius in ſuo aliquid fecit, deducendum id quo res eius precioſior eſt facta. l. ſi quis. 16. ff. eod. tt.

V. Regula, De vſuris. Hæ regulariter nō veniunt in contraria mandati actione. l. inter. 26. §. præterea. ff. mandati. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi mora facta ſit. l. poſt ſolutionem. 18. C. mandati. Altera: Niſi id quod impendit mādatarius, ſub vſuris eſt mutuatus. l. 1. C. d. tt. Concordat l. ſi verò. 12. §. ſi mihi mand. ibi: aut ſi ipſe mutuatus. ff. d. tt. Tertia: Niſi id quod impendit mandatarius, à ſuo debitore, qui ei vſuras ſoluebat, exegit. d. §. ſi mihi. ibi: ſimili modo. Quarta: Niſi cauſa cognita iudici aliter videbitur d. §. ſi mihi.

V. QVANDO DETVR actio propoſita?

Etiam antequam ſoluerit mandatarius id in quo ſe obligauit, agere poteſt vt liberetur. l. ſi mādatu. 45. in prin. cum ſequentib. ff. mandati. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi mandatu rei conuenti iudicium ſuſcepit. hoc enim caſu nondum finito iudicio agi non poteſt. d. l. 45. Altera: Niſi mandatu debitoris quis pro eo fideiuſſerit. hoc enim caſu antequam ſoluerit fideiuſſor, mandati agere non poteſt. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ proponuntur j. lib. 21. cap. 3. quæſt. 1. except. 1. Tertia: Niſi quis rogatu debitoris rem ſuam pro eo pignori obligari paſſus ſit. nā & hoc caſu ante ſolutum debitum & pignus liberatum agi non poteſt. Quæ exceptio permittitur arbitrio iudicis l. Lucius. 38. ff. mandati.

VI. EVENTVS HVIVS actionis.

De cedenda reo actione proponitur l. cum ſeruus. 54. §. fin. ff. mandati.

VII. ADFINIA REmedia.

Regulariter ex cauſis ſ. propoſitis contraria mandati actio competit mandatario, non alia. approbatur per ea quæ ſ. quæſt. 1. propoſita ſunt. Verùm eius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ſine mandato geſſerit alterius negotium. tunc enim negotiorū geſtorum actio eſt, nō mandati. approbatur exemplo l. ex mandato. 20. in fin. ff. mandati. Concordat l. ſi præcedēte. 58. in prin. ibi: quod ſi ſine. ff. d. tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi cùm filiofamiliâs mandatum eſſet, pater cui mandatum nihil fuit, id quod filio mandatū fuit, exequatur. hoc enim caſu mādati actio patri cōpetit. l. ſi verò. 12. §. ſi filiofam. ff. mandati. Concordat l. mandaſti. 45. ff. de negotijs geſtis. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi poſt emancipationem filij, pater mandatū fuerit executus. d. l. 12. §. ſi filiofamiliâs. Altera: Niſi non reſpectu filij pater geſſit. d. l. 45. Altera propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi quis libero homini, quem bona fide pro ſeruo poßidet, mandauerit. hoc enim caſu non mandati, ſed negotiorū geſtorum actio eſt. l. & qui natura. 18. §. ſi libero homini. ff. de negotijs geſtis. Tertia: Niſi cùm filiofamiliâs mandatum eſſet, is emancipatus mandatum fuerit executus. hoc enim caſu in factum actio competit. d. §. ſi filiofamiliâs. Quarta: Niſi ſalarium ſiue honorarium petatur. hoc enim extra ordinem petendum. l. ſalarium. 7. ff. mandati. Cōcordant ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. 1. cauſa 5. item ſ. lib. 2. cap. 37. in prin. Plures propoſitæ regulæ exceptiones vide ſ. cap. prox. quæſtion. 7. Hactenus de mandato eiusq́; actionibus in genere dictum eſt. De mandato vt credatur vel fideiubeatur, cum ſuis actionib. dicetur j. lib. 21. cap. 1. cum duobus ſequentibus.

DE INNOMINAtis, & quaſi contractibus.

LIBER XX.

HVcusq́; de tribus generibus contractuum nominatorum, qui aut re, aut verbis, aut conſenſu fiunt, eſt actum. Sed & de eo qui literis fit, dictum ſ. lib. 15. cap. 1. diuiſ. 4. Nunc de contractibus innominatis & quaſi cōtractibus cum ſuis actionibus eſt agendum.

DE PRAESCRIPTIS VERbis & in factum actione.

Cap. I.

I. CAVSAE, EX QVIBVS datur actio propoſita?

PRima cauſa generalis: Si contractus ſit innominatus, & deficiat vulgare & vſitatum nomen actionis. approbatur l. 1. cum tribus legibus ſequentib. ff. de præſcriptis verbis. l. quia actionū. 11. et l. quoties. 22. ff. d. tt. l. 1. ibi: vt quoties. ff. de æſtimatoria. item l. iuriſgentium. 7. in prin. vſq; ad §. ſi vt maleficium. ff. de pactis. M. I. R. lib. 5. cap. 8. reg. 1.

II. Cauſa: Si actionem quæ legibus prodita eſt, prætor in eo quod legi deeſt, ſupplet. d. l. 11.

III. Cauſa: Si cum res certa lege tradita eſſet, dictæ legi nō pareatur. l. rebus. 6. C. de rerum permutat. Exemplum proponitur l. vlt. C. d. tt.

IV. Cauſa: Huius cauſæ loco notanda diuiſio quadrimembris cauſarum, ex quibus præſcriptis verbis

actio cõpetat. aut enim do vt des, aut do vt facias: aut facio vt des, aut facio vt facias. Hæc diuiſio proponitur & exemplis declaratur l.naturalis.5. ff. præſcriptis verbis. M.I.R. d.cap.8. reg.3. Secundum cuius membra cauſas ſpeciales ordine digeremus.

V. Cauſa: Cum igitur do vt des, præſcriptis verbis actio eſt, vt patet ex d.l.5. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi pecunia detur, vt res recipiatur. tũc enim emptio & venditio eſt. d.l.5. Contradicit l.vlt. ff. de cõdictione cauſa dati. Altera exceptio eſt: Niſi res detur, vt pecunia recipiatur. nã & hoc caſu emptionem & venditionem eſſe conſtat. Cuius tamen replicatio prima eſt: Niſi res vendenda data ſit, vel alio modo factum quoq; interueniat. hoc enim caſu, quamuis data ſit res, vt precium recipiatur: præſcriptis verbis actio eſt l.1.in prin. ff. de æſtimatoria. Cõcordat l.ſi gratuitã.17.§.fin. ff. præſcriptis verbis. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi res data ſit precioſior facienda, poſteaq; vendenda, vt precium communicaretur. hoc enim caſu, pro ſocio actio eſt. l.ſi tibi.13.§.Iulianus. ibi: ſed ſi puerum. ff. præſcriptis verbis. Altera replicatio eſt: Niſi ita res data ſit, vt aut res aut precium reddatur. hoc enim caſu præſcriptis verbis actio eſt. d.l.17. in fine. Tertia exceptio eſt: Niſi res data ſit, vt eadem res reddatur. tunc enim commodati actio eſt. l.ſi tibi.27. in prin. ff. de præſcriptis verbis. Huius replicatio prima eſt: Niſi ita vt eadẽ aut alia reddatur, conuenit. hoc enim caſu præſcriptis verbis actio eſt. d.l.27. Concordat l.ſi gratuitam.17.§.ſi margaritas. ff. d.tt. Altera: Niſi factũ interuenit. hoc enim caſu, quãuis eadem res veniat reſtituenda, tamẽ præſcriptis verbis actio eſt. approbatur exemplo l.ſi tibi.13.§.Iulianus. ff. de præſcriptis verbis. Huius duplicatio eſt: Niſi dominium rei penes dantem maneat. hoc enim caſu, ſiquidem pro parte res veniat reſtituenda, pro ſocio actio erit, vt ex d.§.Iulianus, conſtat: ſin autem tota, locati & conducti erit actio. De qua re vide ſ. cauſa prox. except.1. Tertia replicatio eſt: Niſi annulus ſponſionis cauſa alicui datus ſit, vt eum victori redderet. l.ſi rem.18.§.fin. ff. præſcriptis verbis. Quarta: Niſi re data conuenit, vt eadem & alia res reddatur vtenda. hoc enim caſu præſcriptis verbis actio eſt. approbatur exemplo boum d.l.18.§.ſi cum vnum. Quinta: Niſi domus habitandi cauſa ſit data. l.ſi gratuitam.17. in prin. ff. eod.tt. Quarta propoſitæ cauſæ exceptio videtur: Niſi operæ ſerui datæ ſunt, vt totidem operas reciperet. ſed reprobatur l.penult. ff. de præſcriptis verbis. Quinta exceptio eſt: Niſi non ad id quod intereſt, ſed ad rem datam reſtituendam agatur. hoc enim caſu condictio cauſa dati cauſa non ſecuta competit. l.naturalis.5.§.& ſiquidem. ibi: vel ſi meum. ff. d.tt. Concordat l.cum proponas.4.in fine. C. de dolo malo. Sexta: Niſi re quæ pondere, numero vel menſura conſtat, data, vt alia eiuſdẽ generis & qualitatis reſtituatur. hoc enim caſu mutuum eſt. Quæ exceptio recipit aliquot replicationes, de quibus vide ſ. lib.17. cap.1. de condictione ex mutuo, quæſt.6. præſertim reg.2.

V I. Cauſa: Si do vt facias, præſcriptis verbis actio eſt. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.5. ff. præſcriptis verbis. Huius cauſæ exemplum eſt, ſi precij explorandi cauſa res data ſit. quod proponitur l.1.§.fin. ff. d.tt. Aliud exemplũ eſt, ſi res vendenda ſit data. quod habetur l.1.in prin. ff. de æſtimatoria. Concordat l.rogaſti.20.in prin. ff. præſcriptis verbis. & l.ſi tibi.13.in prin. ff. d.tt. Tertium exemplum eſt, ſi res inſpicienda data ſit. l.ſi rem.18.in prin. & §.ſi cum mihi. item l.duo.24. ff. d.tt. Quartum exemplum eſt, ſi res experiunda ſit data. l.apud Labeonem.21. in prin. & §.1. ff. præſcriptis verbis. Quintum exemplum eſt, ſi do vt manumittas. l.naturalis.5. at cum do. ibi: quòd ſi tale. & l.ſi decem.7. ff. d.tt. Sextum exemplum eſt, ſi dominus ſeruum quæſtionis habendæ gratia dedit. l.ſi dominus.8. ff. præſcriptis verbis. Septimum exemplũ eſt, ſi vtendi fruendi cauſa res data ſit. l.partis.10. ff. d.tt. Octauum exemplum eſt, ſi pecunia data conuenit, vt accipiens pro dante tributum ex vſuris eius pecuniæ ſolueret, & ſi quid ex vſuris ſupereſſet, id danti reſtitueretur, &c. l.Titius.25. ff. d.tt. Aliud exemplum habetur. M.I.R. d.reg.3. in fine. Hactenus ſpecies & exempla propoſitæ cauſæ ſunt enumerata. Sequuntur nunc eius exceptiones, quarum prima eſt: Niſi tale ſit factum, ob quod datũ eſt, quod locari ſolet. tunc enim locati & conducti naſcitur actio. d.l.5. ff. d.tt. Huius replicatio eſt: Niſi non pecunia numerata, ſed alia res data ſit vt faciat. hoc enim caſu nõ locati, ſed præſcriptis verbis actio eſt. d.l.5. De hac replicatione vide plura ſ. lib. prox. cap.1. quæſt.5. exc.4. Altera exceptio eſt: Niſi rẽ potius, quàm intereſſe, repetere actor maluit. hoc enim caſu condictio cauſa dati cauſa non ſecuta cõpetit. d.l.5. Concordant ea quæ propoſita ſunt paulo ſuperius exemplo 5. itẽ ea quæ habentur ſ. cauſa prox. except.5. Tertia exceptio videtur: Niſi res æſtimata data ſit. hoc enim caſu ex vendito actio videtur competere. Sed reprobatur l.1.in prin. ff. de æſtimatoria. Concordat l.ſi dominus.8. ff. præſcriptis verbis. Quarta: Niſi re data conuenit, vt ſi extructa eſſet, vel precioſior facta pars eius rei vel precij reſtitueretur. hoc enim caſu pro ſocio actio eſt. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi tibi.13.§.Iulianus. ff. d.tt. Sed & de hac exceptione vide ſ. lib. prox. cap.10. quæſt.3. cauſa 6. Alias propoſitæ cauſæ exceptiones vide paulo inferius inter exceptiones generales.

V II. Cauſa: Si facio, vt des. Hæc cauſa reprobatur l.naturalis.5.§.quòd ſi faciam. ff. præſcriptis verbis. Planè approbatur in exemplis, l.ſolent.15. ff. eod.tt. Aliud exemplum, in quo cauſa propoſita approbatur, proponitur l.cum mota.6. C. de tranſact. Hiſce exemplis poterat videri cauſam propoſitam regulariter approbandam potius quàm reprobandam eſſe: cui accedit, quòd ratio diuerſitatis à præcedentibus & ſequentibus cauſis ipſo iure approbatis dari non poteſt. Sed lex ipſa reclamat. Quidquid autem ſit, de dolo certè actio non eſt deneganda: vt ex d.l.5. & d.l.15. conſtat. Quibus concordat l.cum proponas.4. C. de dolo malo. Planè ſi feci vt dares, & dediſti, ſed datum euictum eſt: præſcriptis verbis, vel in factum actio non denegatur. d.l.5.§.ſed ſi dedi. & l.iuriſgentium.7.§.1. ff. de pactis.

V III. Cauſa: Si facio, vt facias: præſcriptis verbis actio naſcitur. approbatur, ſimul & exemplis declaratur d.l.5. in prin. et in fine. Aliud exemplum proponitur

nitur l.ob eam.9.ff.præſcriptis verbis.Item aliud l.rogaſti.20.in fine.& l.ſi operas.26.ff.d.tt.Hactenus quatuor genera cauſarum, ex quibus præſcriptis verbis actio competit, cum ſuis exemplis ſeu ſpeciebus propoſita ſunt. Quanquam inter huiuſmodi ſpecies numerari poſſunt & duæ cauſæ proximè ſequentes.

IX.Cauſa: Si permiſeris mihi cretam ex agro tuo eximere, vt locum vnde exemi repleam, & exempta creta locum nõ repleam, vel eo repleto cretam tollere me nõ permittas.l.permiſiſti.16. ff. præſcriptis verbis.

X.Cauſa: Si permiſiſti mihi, vt ſererẽ in fundo tuo, nec poſtea patiaris me fructum tollere.d.l.16.in fine.

EXCEPTIONES PRAECEDENtium cauſarum generales.

Hactenus genera & ſpecies contractuum innominatorum & cauſarum, ex quibus vel præſcriptis verbis vel in factum actio competit, ſunt enumeratæ. Sed & plures huiuſmodi cauſas vide inter adfinia remedia ſingularum actionum. Sanè ſunt & aliæ cauſæ, quibus in factum actio cõpetit, ſed quæ delicti ſpeciem habent.de quibus dicetur j.lib.22.cap.9.item lib.23. Planè cauſarum iam enumeratarum exceptiones generales hæ ſunt.

I.Exceptio: Niſi pactum innominatim contractui nominato ſeu bonæ fidei iudicio inſit. tunc enim non præſcriptis verbis, ſed ex empto & vendito, vel ſimilis actio competit.l.iuriſgentium.7.§.quinimò.ff.de pactis Leges concordantes vide ſ. lib.15. cap.15. except. 12.repl.4. Exemplum proponitur l.permiſiſti.16. ibi: ſin autem vendidiſti ff.præſcriptis verbis. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi contractus bonæ fidei nominatus, cui conuentio innominata interuenit, nõ ſit perfectus.l.apud Labeonem.21. §.item apud. & §. fin.ff.d.tt. Altera: Niſi cõtractus cui interuenit, ſit inutilis.approbatur exemplo l.inſulam 6 ff præſcriptis verbis.Plures propoſitæ exceptionis replicationes vide ſ.lib.15.cap.15.except.12 repl.4.

II.Exceptio: Niſi ſtipulatio interuenit. hoc enim caſu ex ſtipulatu actio naſcitur, non præſcriptis verbis. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ.d.except.12.repl.3. Concordat l.cũ mora.6.in fine.C.de tranſactionib.

III.Exceptio: Niſi cõtractus innominatus lege aliqua adiuuetur. hoc enim caſu ex lege cõdictio datur. de qua re vide j.cap.prox.de condictione ex lege.

IV.Exceptio: Niſi negotium cum donatione mixtum ſit.l.Ariſto.18.in prin ff.de donat.

V. Exceptio: Niſi res interierit. approbatur ſimul & diſtinguitur exemplo l. ſi gratuitam.17. §. ſi margaritas. ff.præſcriptis verbis l.ſi rem.18. in prin. & §. ſi cum mihi. item l. apud Labeonem.21.§.fin. ff. d.tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi dolo rei conuenti res perierit.d.l.17.& d.l.18.in prin. Altera: Niſi culpa rei conuenti res perierit. d.l.17. d.l.18. in prin.& §.ſi cũ mihi, in fine.item d.l.21.§.fin. Exemplum proponitur l.duo.24 ff.præſcriptis verbis. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi actoris tantùm, non etiã rei conuenti cauſa ſit contractum. hoc enim caſu reus de dolo tantùm, non etiam de culpa tenetur. d.l.18. in prin. ibi: ſi verò mei. Concordat d.l.17. §.ſi margaritas. Tertia replicatio eſt: Niſi culpa eorum quibus reus rem cuſtodiendam perferendámue dederit, res perierit.d.l.21.§.fin. Quarta: Niſi rogatu rei conuenti res æſtimata illi data ſit. d.l.17. § ſi margaritas.l ſi quis.4.in prin.ibi: nã & qui rem. item. l.rogaſti.11. in prin. ff. ſi certum petatur. Quinta: Niſi res æſtimata vendenda ſit data.hoc enim caſu periculum eſt accipientis.l.1.§.fin.ff.de æſtimatoria. Huius duplicatio eſt: Niſi ita conuenit, vt aut res aut æſtimatio redderetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi gratuitam.17.§.ſi margaritas ff.præſcript.verb. Hæc de cauſis propoſitæ actionis, earumq́; exceptionibus ſint dicta.

II. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I.Regula: Id quod intereſt, venit in hanc actionem. l.naturalis.5.§.& ſiquidẽ.§.at cum do.ibi: ſed naſcetur.& §.fin.ff.præſcriptis verbis.item l.ſi decem.7.ff. eod.tt.M.I.R.lib.5.cap.8.reg.5.

II.Regula: Hac actione non repetitur id quod datum eſt, ſed de eo competit condictio cauſa dati, cauſa non ſecuta.d.§.& ſiquidem. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ.quæſt.prox.cauſa 5.except.5.item cauſa 6.except.2.M.I.R.d.cap.8.reg.7. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi res æſtimata data ſit.hoc enim caſu vel ad ipſam rem, vel ad æſtimationem eius reſtituendam domino præſcriptis verbis actio cõpetit. l. ſi dominus. 8.ff.præſcriptis verbis, Concordat l.1.in fine.ff.de æſtimatoria.

III. QVANDO COMPEtit hæc actio?

Statim poſtquã reus dare vel facere potuit & debuit, nec fecit: competit hæc actio.d.l.7.Concordat l. naturalis.5.§.at cum do.ibi: quòd ſi tale.ff.d.tt.

IV. ADFINIA huius actionis remedia vide ſ. in ſingulis eius cauſis, caſarumq́; exceptionibus.

DE AESTIMATORIA PRAEſcriptis verbis actione, & condictione ex lege. Cap. II.

PRIMO: *Ratio huius actionis proponitur l.1. in prin.ff.de æſtimatoria actione.*

II, GENVS.

Eſt actio præſcriptis verbis.d.l.1.ibi: daretur æſtimatoria præſcript.verbis.

III. SIMILE.

Omnia hic locum habent, quæ & in bonæ fidei iudicijs.d.l.1.§.quare.

IIII. CAVSA HVIVS ACTIOnis, cum ſuis exceptionibus.

Si res aliqua æſtimata vendenda data ſit. Hæc cauſa approbatur d.l 1.in prin. Exceptio prima videtur: Niſi merces interuenit. Sed reprobatur l.2 ff d.tt. Altera exceptio eſt: Niſi res interierit.approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi gratuitam.17. §. ſi margaritas. ff. præſcriptis verbis. Planè huic exceptioni videtur contradicere l.1.§.fin.ff.de æſtimatoria. De qua re vide ſ. cap.prox.quæſt.1.except.gener.5.repl.4.& repl.5.

V. QVID veniat in actione propoſita? definitur d.l.1.§.fin.

VI. ADFINIA REMEDIA.

I. Regula: Si res vendenda data ſit, ita vt precium inter eos communicaretur, pro ſocio actio eſt. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ĩ. lib. prox. cap. 10. quæſt. 3. cauſa 4. & cauſa 6.

II. Regula: Si cum à me mutuam pecuniam rogares, ego tibi rem vendendam dederim, vt precio vtereris: condictio ex mutuo competit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ĩ. lib. 17. cap. 1. except. 17. repl. 2.

DE CONDICTIONE *ex lege.*

I. CAVSA, EX QVA COMpetit hæc actio?

Si aliqua lege noua obligatio introducta ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. vnica. ff. de condictione ex lege. M. I. R. d. cap. 8. reg. 8. Exemplum proponitur l. ſi quis argentum. 35. §. ſin verò & hoc prætermiſſum. C. de donationb. Aliud l. 1. C. de condict. ex lege.

II. ADFINIA REMEDIA.

Etiam veteribus eo nomine competẽtibus actionibus vti poſſumus. approbatur ſimul & diſtinguitur l. quoties. 40. in prin. ff. de act. & obligat. M. I. R. d. reg. 8. Hæc de contractibus tam nominatis, quàm innominatis, eorumq́ actionibus ſunt dicta. Nunc de quaſi contractibus eſt dicendum.

DE QVASI CONTRActibus. Cap. III.

PRIMO: Definitio quaſi contractuum proponitur Inſt. de obligat. quæ quaſi ex contract. naſcuntur, in prin.

II. SPECIES QVASI contractuum.

Quaſi contractuum ſex ſpecies enumerantur Inſtit. eod. tt.

I. Species eſt negotiorum geſtorum. Quæ approbatur Inſt. d. tt. §. 1. Concordat l. ex maleficio. 4. §. 1. ff. de act. & obligat.

II. Species eſt, tutelæ actio. Quæ approbatur Inſt. de obligat. quæ quaſi ex contractu naſc. §. tutores. Concordat d. l. 4. §. tutelæ.

III. Species eſt, communi diuidũdo actio. Quæ approbatur Inſt. de obligat. quæ quaſi ex contr. naſc. §. item ſi inter.

IV. Species eſt, familiæ erciſcundæ actio. Quæ approbatur Inſt. d. tt. §. idem iuris.

V. Species eſt, ſi alicui quid ab aliquo ſit legatũ. hic enim à quo legatũ eſt, ei cui legatum eſt, ex quaſi contractu tenetur. Inſt. d. tt. §. hæres quoq́. Concordat l. ex maleficio. 4. §. hæres quoq́. ff. de act. & obligat.

VI. Species eſt, condictio indebiti. Quæ approbatur Inſt. de obligat. quæ quaſi ex contract. naſc. §. item is cui. Concordat d. l. 4. §. is quoq́. Hæ ſunt ſex ſpecies quaſi contractuum, & actionum hic deſcendentium: quarum ſecunda tractata eſt ĩ. lib. 5. Quinta tractata eſt ĩ. lib. 13. Sexta tractabitur ĩ. lib. vlt. cap. 6. cũ ſequentibus. Prima autem, tertia & quarta tractabuntur in capitibus proximè ſequentib. Quibus accedit finium regundorũ actio, de qua ĩ. cap. 12. cum adfinib. remedijs, cap. 13 & 14.

DE NEGOCIORVM GEſtorum actione in genere. Cap. IV.

PRIMO: Ratio huius actionis proponitur l. 1. ff. negocior. geſtor. Inſt. de oblig. quæ quaſi ex contractu naſc. §. idq́ vtilitas. item l. ex maleficio. 4. §. ideo autem id. ff. de action. & obligat.

II. GENVS HVIVS actionis.

In perſonam, non in rem actio eſt. l. negotijs. 23. C. negocior. geſtor.

III. DIVISIO HVIVS actionis.

Hæc actio duplex eſt, directa & contraria. Inſtit. de obligat. quæ quaſi ex cõtractu naſc. §. 1. ibi: ſed domino quidem. Concordat l. 2. ff. negotior. geſtor.

IIII. CAVSAE, EX QVIbus actio propoſita competit.

I. Cauſa: Si quis ſine mãdatu abſentis negotia geſſerit. l. ait prætor. 3. in prin. ff. negocior. geſtorum. l. 2. ff. eod. tt. Inſtitut. de obligat. quæ quaſi ex contract. naſc. §. 1. M. I. P. lib. 5. cap. 7. reg. 26.

II. Cauſa: Si quis negocia defuncti geſſerit. d. l. 3. Huius cauſæ ratio proponitur d. l. 3. §. hac verba. Exceptio prima videtur: Niſi defunctus cuius negocia geſta ſunt, apud hoſtes deceſſit. ſed reprobatur l. ſi autem. 19. ff. negocior. geſtor. Concordat l. ſucceſſori. 11. in prin ff. d. tt. Altera: Niſi filijfamilias militis defuncti, qui teſtamento facto deceſſit, negocia ſint geſta. reprobatur d. l. 11. §. 1. Tertia: Niſi pupillus defuncto, cuius negocia geſta ſunt, hæres extiterit. reprobatur l. nam & Seruius. 20. §. qui negocia. ff. d. tt.

III. Cauſa: Si quis falsò putãs ſibi mandatũ, aliena negocia geſſerit. l. item ſi cum putaui. 5. in prin. ff. negocior geſtor.

IIII. Cauſa: Si curator inutiliter datus negocium eius cui curator datus eſt, geſſit. l. curatorem. 6. C. negocior. geſtor.

V. Cauſa: Si quis poſthumo tutor datus quædã geſſerit, poſteaq́ poſthumus non ſit natus. l. cum pater. 28. ff. de negoc. geſtis.

VI. Cauſa: Si hæres curatoris, putãs negocia adulti ad ſe pertinere, geſſerit. l. curatoris 17. C. d. tt.

VII. Cauſa: Si quis alienum negocium, ſuum putans geſſerit. l. vlt. ff. d. tt.

VIII. Cauſa: Si quis Sempronij negocia, putans Titij eſſe, geſſerit. l. item ſi. 5. §. 1. & l. quæ mulier. 44. §. fin. ff. d. tt. item l. in hoc. 14. §. at ſi cum puto. ff. cõmuni diuidundo.

IX. Cauſa: Si quis inter Sempronij negocia, Titij quoq́ geſſerit. l. ſi mandatum. 14. C. de negotijs geſtis. l. item ſi. 5. §. ſed ſi quis ita. ibi: nam etſi cui. ff. d. tt. l. liberto. 30. §. 1. ibi: cui datur. & §. tutoris. ff. d. tt. item l. ſi mandauero. 22. §. ſi curator ff. mandati.

X. Cauſa: Si fideiuſſor imperitia lapſus, alterius quoque contractus debitum, ad quod non tenebatur, ſoluit, pignoraq́ à creditore ſuſcepit. l. fideiuſſor. 31. in prin. ff. de negocijs geſtis.

XI. Cauſa: Si quis quaſi ſeruus alicuius negocia geſſerit,

geſſerit, cum eſſet liber. l. item ſi. 5. §. ſi quis quaſi. l. & qui natura. 18. §. ſi libero. item l. ſi liber homo. 35. ff. eod. tt.

XII. Cauſa: Si quis ab alio aliquid ad me perferendum acceperit, inter me & eum negociorum geſtorum actio eſt. l. item ſi. 5. §. ſi quis pecuniam. ff. de negotijs geſtis. Plures huiuſmodi cauſas vide ĩ. in duobus capitibus ſequentibus.

DE EXCEPTIONIBVS PRAECEdentium cauſarum generalibus.

I. Exceptio: Niſi quis ſui lucri, non domini cauſa negocia eius geſſerit. d. l. 5. §. ſed ſi quis.

II. Exceptio: Niſi ſuum negociũ in ſuis rebus geſſerit. d. l. 5. §. ſed ſi quis ita. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi commune negocium, ſuum ſcilicet & meum, geſſerit. d. §. ſed ſi quis ita. l. liberto. 30. §. fin. item l. ſi communes. 39. ff. d. tt. l. ſiue. 3. item l. ab vno. 19. C. d. tt. l. hæredes. 25. §. non tantùm. ibi: & ideo. ff. famil. erciſc.

III. Exceptio: Niſi vel mulier alterius negocium gerat, vel mulieris negociũ geratur. reprobatur l. ait prætor. 3. §. 1. ff. de negocijs geſtis.

IIII. Exceptio: Niſi eius qui apud hoſtem eſt, negocia geſta ſunt. reprobatur l. & qui natura. 18. §. fin. cum leg. ſeq. ff. d. tt.

V. Exceptio: Niſi furioſi negocia geſta ſint. reprobatur l. ait prætor. 3. §. etſi furioſi. ff. de negocijs geſtis. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 15. cap. 2. except. 2. replic. 2.

VI. Exceptio: Niſi pupilli negocia geſta ſint. reprobatur per ea quæ proponuntur infra cap. 6. quæſt. 1. except. 10.

VII. Exceptio: Niſi vnum tantùm negotium ſit geſtum. reprobatur d. l. 3. §. 1. Plures huiuſmodi exceptiones vide infrà in duobus capitibus proximè ſequentibus.

V. QVIBVS ACTIO PROpoſita competit?

I. Regula, De eo cuius intereſt, proponitur l. actio. 46. ff. de negotijs geſtis.

II. Regula, De hæredibus, habetur d. l. 3. §. hæc actio. l. ſucceſſori. 11. in princ. & l. ſi autem. 19. ff. d. tt.

VI. ADVERSVS QVOS competit?

De hæredibus proponitur d. §. hæc actio.

VII. QVAMDIV COMPEtat actio propoſita?

Perpetua eſt actio: hoc eſt, quæ non niſi triginta annis finiatur. l. aduerſus. 9. C. de negocijs geſtis.

VIII. AD FINIA REmedia.

Regulariter ex cauſis ſuprà propoſitis, nec non ijs quæ infrà in duobus capitibus proximis proponentur, negociorum geſtorum, non alia competit actio. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi mandatum præceſſerit. hoc enim caſu mandati, nõ negociorum geſtorum actio competit. l. ſi remunerandi. 6. §. 1. ff. mandati. Inſtit. de obligat. quæ quaſi ex contractu naſcuntur. §. 1. ibi: quippe ita. l. ex maleficio. 4. §. 1. ff. de act. & obligat. item l. ſi mandatum. 14. in fine. C. de negotijs geſtis. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi alius quàm dominus negocij mandauerit. approbatur exemplo d. l. 14. l. ait prætor. 3. §. ſi executor. & §. fin. l. nam & Seruius. 20. §. fin. l. cum alicui. 25. in fine. ff. d. tt. Item concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. 4. cauſ. 9. Huius replicationis duplicatio prima videtur: Niſi ſerui mandatu, domini negocium geſſerit. ſed reprobatur l. ſi ſerui. 41. ff. de negocijs geſtis. Altera: Niſi mandatu tutoris, pupilli negociũ ſit geſtum. reprobaltur l. qui pupillæ. 4. C. d. tt. Altera propoſita exceptionis replicatio eſt: Niſi alij quàm ei qui geßit, mandatum fuit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. mandaſti. 45. ff. de negocijs geſtis. Huius duplicatio eſt: Niſi pater, cùm filio mandatũ eſſet, ne filius mandati iudicio teneretur, pro eo geßit. d. l. 45. Concordat l. ſi verò. 12. §. ſi filiusfamiliâs. ff. mandati. Tertia replicatio eſt: Niſi inutiliter fuerit mandatũ. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. 4. cauſa 11. Hæc de prima exceptione. Altera propoſita regulæ exceptio eſt: Niſi dominus id quod ſine mandatu geſtum eſt, ratum habuerit. hoc enim caſu, quia ratihabitio mandato comparatur, mandati actio videtur competere. Sed reprobatur l. Pomponius. 8. ff. de negotijs geſtis. Imò adeò reprobatur, vt niſi dominus ratũ habuerit quod geſtum eſt, actio negociorum geſtorum illi denegetur. de quo vide ĩ cap. prox. quæſt. 1. except. gener. 7. Tertia exceptio eſt: Niſi tutor pupilli negocia geſſerit. hoc enim caſu tutelæ, non negociorum geſtorum actio eſt. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox. quæſt. 2. ſpecie 2. Quarta: Niſi quis quaſi tutor negocia pupilli geſſerit. hic enim pro tutelæ actione tenetur. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 5. cap. 17. excep. 2. repl. 1. Quinta: Niſi quis commune negocium ſibi cum alio geſſerit. hoc enim caſu etiam communi diuidundo, vel familiæ erciſcundæ actio competit. l. ſiue. 3. C. de negotijs geſtis. Plura de exceptione propoſita eiusq́ replicationibus vide ĩ. cap. 8. quæſt. 10. except. 7. item cap. 10. quæſt. 9. Sexta exceptio eſt: Niſi geſtor ſui lucri, non domini cauſa negocium geſſerit. hoc enim caſu alia videtur actio competere. Sed reprobatur l. item ſi. 5. §. ſed ſi quis negocia ff. de negotijs geſtis.

IX. PLVRIBVS NEGOCIIS geſtis, vtrum vnus, an plures ſint contractus.

Regulariter quidem vnus contractus eſt, non plures. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſed &. 15. ff. de negotijs geſtis. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ab initio ad vnum negocium acceſſerit, vt eo finito diſcederet. d. l. 15. Altera: Niſi interim dum pupilli vel ſerui vel filijfamiliâs negocium gerit, pupillus pubes, ſeruus liber, vel filiusfamil. ſui iuris ſit effectus, & nihilominus in negocio gerendo perſeuerauit. hoc enim caſu plures ſunt contractus. approbatur ſimul & diſtinguitur l. Pomponius. 14. ff. d. tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi cũ ab initio quaſi ad vnũ negocium geſtor acceßiſſet, in eadem voluntate, quãuis domini conditione mutata, perſeuerauerit. hoc enim caſu vnus nõ plures ſunt contractus. Hanc replicationẽ approbari puto, quamuis obſcurè, d. l. 14. ibi: niſi ab initio quaſi vnum negocium geſturus acceſſero, &c.

DE NEGOCIORVM GESTOrum actione directa, quæ datur domino aduerſus negociorum geſtorem. Cap. V.

I. CAVSAE HVIVS actionis.

PRima cauſa: Si non ſumma diligentia rem geſſit, etiam maiore quàm in ſuis rebus præſtare ſolet. approbatur Inſt. de obligat. quæ quaſi ex contractu naſcuntur. §. quo caſu. Concordat l. tutori. 20. ibi: ſed etiam leuem. C. de negocijs geſtis. M. I. P. lib. 5. cap. 7. reg. 26. cum ſeq. Plura de hac re vide ſ. except. gener. 5. replic. 1.

II. Cauſa: Si quædam quæ gerenda erant, omiſit, & rem cœptam deſeruit. l. item ſi. 5. §. videamus. ff. de negocijs geſtis. Concordat l. in commodato. 17. § ſicut autem. ibi: vt accedit. ff. commodati. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi vnũ negocium ſit finitum. hoc enim caſu alterum, quod non cœpit, perficere non tenetur. l. tutores. 38. §. qui ſe. ibi: non idem. ff. de adminiſtr. tutor. l. nam & Seruius. 20. §. ſi viuo. ff. de negotijs geſtis. item l. tutori. 20. ibi: huic autẽ. C. d. tt. Altera: Niſi interim, dum gerit, conditio domini ſit mutata. Hæc exceptio videtur approbari argumento l. Pomponius. 14. ff. de negocijs geſtis. Altera: Niſi interim, dum gerit, dominus ſit mortuus. reprobatur d. l. 20. §. ſi viuo. ff. de negocijs geſtis. Quarta: Niſi cœptum negocium conſummare non potuit. approbatur exemplo l. item ſi 5. §. fin. ff. d. tt. Quinta: Niſi lite nomine abſentis ſuſcepta, & condemnatione ſecuta, nõ appellauit. ex eo enim nõ tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. liberto. 30. §. litem. ff. de negocijs geſtis. Hæc de ſecunda cauſa, cuius etiam plures exceptiones vide ſ̄. lib. 5. cap. 11. offic. 1. except. 2. replic. 2. cum dupli. ationibus ſequentibus.

III. Cauſa: Si à debitoribus non exegit, & rem domini non vindicauit. reprobatur l. tutori. 20. in fine. C. de negocijs geſtis. l. item ſi. 5. §. fin. l. liberto. 30. §. quanquam. ibi: quia nec ipſa. item l. ſoluendo. 38. ff. d. tt. Planè admittitur cauſa propoſita, ſi negociorum geſtor talis fuit, à quo mandatum non exigebatur. l. ſi autem. 7. in princ. ff. d. tt.

IIII. Cauſa: Si negociorum geſtor id quod domino debet, à ſemetipſo non exegit, & ſoluit. l. item ſi. 5. §. fin. cum duabus legibus ſeqq. ff. de negocijs geſtis. l. qui ſine. 37. ff. d. tt. l. ſi remunerandi. 6. §. apud Iulianum. ibi: planè ſi. ff. mandati. item l. ſi negocia. 31. ff. eod. tt. Huius cauſæ exceptio prima eſſe videtur: Niſi præſcriptio temporis actioni ex qua debebatur, eo tẽpore quo negociorum geſtorum agitur, obſtet. hoc enim caſu & huic actioni videtur obſtare. Sed reprobatur l. ſi autem. 8. ff. de negocijs geſtis. Concordat d. l. 31. item l. & qui. 18. in prin ff. de negocijs geſtis. Admittitur exceptio propoſita in caſu, de quo vide ſ̄. lib. 15. cap. 13. except. 17. replic. 1. Altera exceptio eſt: Niſi ſeruus debitor creditoris ſui negocia geſſerit, & poſtea manumiſſus ſit. reprobatur l. Proculus. 17. ff. de negocijs geſtis. Tertia: Niſi naturaliter tantùm debuit geſtor. reprobatur l. & qui natura. 18. in prin ff. d. tt. Quarta: Niſi ſeruus debitor, idemq́ geſtor in peculio nihil habuit. d. l. 17. Huius replicatio eſt: Niſi poſtea liber factus aliquid adquiſierit. approbari videtur d. l. 18. in princ. Quinta exceptio eſt: Niſi maritus qui vxoris negocia geſſit, cui ex cauſa dotis obligatus erat, nihil facere poſſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. diuortio facto. 34. in princ. ff. de negocijs geſtis. Sexta: Niſi cùm pignoraticia actione geſtor domino teneretur, debitum illi non ſit ſolutum, nec ſit in bonis vnde ſoluatur. d. l. 34. §. illum etiam. Septima: Niſi cum geſtor domino redhibitoria actione teneretur, res redhibenda in bonis nõ inueniatur, vel deterior inueniatur, aut id quod acceſſit nõ inueniatur. d. l. 34. §. ſed nec redhibitoria. Octaua: Niſi nihil interſit actoris ſolutum non eſſe. hoc enim caſu prior actio, ex qua ſolutum non eſt, non tranſit in actionem negociorum geſtorum. d. l. 34. §. fin. Nona: Niſi rem domini ignorans emit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. & qui natura. 18. §. ſi cùm me. ff. de negocijs geſtis.

V. Cauſa: Si alij mandauit negocia gerenda, qui malè geſſit. approbatur per ea quæ proponuntur infrà quæſt. 3. reg. 1. except. 4.

VI. Cauſa: Si nomina quæ contraxit, ſoluendo non ſunt. approbatur ſimul & diſtinguitur l. litis. 36. §. 1. ff. de negocijs geſtis.

VII. Cauſa: Si quid ex negocio geſto percepit geſtor, nec reſtituat. l. 2. §. & ſanè. ibi: vel ex his negocijs. ff. de negocijs geſtis. Exemplum proponitur l. ſi pecuniam. 8. C. d. tt. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi indebitum geſtor percepit. reprobatur l. item ſi. 5. §. item quæritur. & §. item ait, ſi Titij. l. ſi autem. 7. §. item ſi fundum. item l. ſi quis. 22. ff. d. tt. l. ſi vendidero. 82. §. ſi Titius. ff. de furtis. Altera exceptio eſt: Niſi dominus id quod geſtum eſt, ratum non habuerit. l. diſpenſatorem. 62. in fin. ff. de ſolutionibus.

VIII. Cauſa: Si quis alterius nomine quid acceperit. approbatur exemplo l. fideiuſſor. 31. §. fin. ff. de negocijs geſtis. Aliud exemplum proponitur l. item ſi. 5. §. ſi quis pecuniam. ff. d. tt.

IX. Cauſa: Si quis rem alienam vendiderit, domino rei de precio reſtituendo hac actione tenetur. l. vlt. ff. de negocijs geſtis. l. ab vno. 19. C. d. tt. l. mater. 3. in fine. C. de rei vendicat. item l. 1. in fin. C. de rebus alienis non alienandis.

X. Cauſa: Si geſtor actus ſui rationem non reddat. l. 2. ibi: & ſanè ſicut ff. de negotijs geſtis. Concordat Inſtit. de obligat. quæ quaſi ex contractu naſcũtur. §. ſicut autem.

XI. Cauſa: Si cum quis alterius nomine ſtipulatus eſſet, volente eo promiſſori non acceptum ferat. l. ignorante. 47. ff. de negocijs geſtis.

EXCEPTIONES PRAECEDENtium cauſarum generales.

Hactenus cauſæ propoſitæ actionis enumeratæ ſunt: quarum tamen plures vide ſ̄. cap. prox. Planè harum exceptiones generales hæ ſunt.

I. Exceptio: Niſi pupillus negocium alienũ geſſit. ipſo quidem iure approbatur, verùm eius replicatio prima eſt: Niſi locupletior ſit factus. Altera: Niſi pupillus contraria negociorum geſtorum actione experiatur.

riatur. hoc enim caſu ex cauſis ſuprà propoſitis illi obſtat exceptio. Hæ duæ replicationes approbantur l. ait prætor. 3. §. pupillus. ff. de negocijs geſtis.

II. Exceptio: Niſi ſeruum geſſit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſuprà libro 6. cap. 10. quæſt. 13. regul. 9. item libro 15. cap. 5. regul. 1. Sed & concordat l. & qui natura. 18. §. Scæuola. ff. de negocijs geſtis. & l. eum actum. 16. ibi: denique ſi tempus. ff. d. tt. Plura de hac exceptione vide d. reg. 9. & d. reg. 1.

III. Exceptio: Niſi pater res filij à ſe donatas adminiſtrauit. reprobatur l. litis. 36. §. final. ff. de negocijs geſtis.

IIII. Exceptio: Niſi reus non ſponte, ſed neceſſitate vrgente, vel neceſſitatis opinione geſſit. reprobatur l. ait prætor. 3. §. hac actione. ff. d. tt.

V. Exceptio: Niſi ſine dolo malo rei conuenti factum ſit. l. negocium. 22. C. de negocijs geſtis. Eius replicatio prima eſt: Niſi culpa rei conuenti factum ſit. l. ſi negocia. 10. in princ. ff. d. tt. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi leui culpa rei factum ſit. reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſuprà cauſ. 1. Planè admittitur, ſi hæres defuncti geſtoris conueniatur. hic enim non niſi de lata culpa defuncti tenetur. l. curatoris. 17. C. de negocijs geſtis. Altera duplicatio eſt: Niſi geſtor id quod alius geſturus non fuit, geſſerit, & eo nõ geſto dominus damnum erat paſſurus. hoc enim caſu reus de dolo ſolùm, non etiam de culpa tenetur. l. ait prætor. 3. §. interdum. ff. de negocijs geſtis. Hæc de prima replicatione. Altera replicatio eſt: Niſi negocia, quæ dominus gerere non ſolebat, geſſerit, vnde dominus damnum eſt paſſus. hoc enim caſu etiam caſum geſtor præſtat. l. ſi negocia. 10. ff. d. tt. Tertia: Niſi cum geſtor pecuniam acceptam creditoribus domini ſoluere potuiſſet, is eam repoſuerit, eaq́; perierit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. debitor. 12. ff. eod. tt. Quarta: Niſi geſtor non domini, ſed ſui lucri cauſa geſſit, & prædo fuit. elicitur ex l. fideiuſſor. 31. in prin. ff. de negocijs geſtis.

VI. Exceptio: Niſi dominus geſtum probauerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. Pomponius. 8. ff. d. tt. Ipſo enim iure exceptio propoſita ſubſiſtit; ſcilicet ſi dominus id quod geſtum eſt, quãuis malè geſtum ſit, comprobauit. hoc enim caſu poſtea tanquam malè geſtum ſit agenti negociorum geſtorum obſtabit exceptio, cum videatur in hoc caſu actionem remiſiſſe. Cuius exemplum eſt, ſi geſtor pecuniam domini mutuã dedit, nomenq́; dominus probauit. hoc enim caſu, quamuis ſoluendo nomen eſſe deſierit, periculum domini eſt, non geſtoris. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi geſtor dolo malo egerit. d. l. 8. Altera: Niſi ex alia cauſa, quàm quæ comprobata eſt, agatur. d. l. 8. verſ. cæterùm ſi, vbi probaui, &c. quibus verbis replicatio propoſita approbatur, quam nec Pomponius reprobauit, licet à Scæuola reprehendatur. Nec enim, ſi dominus venditionem rei ſuæ, quamuis viliore precio factam, comprobauit, & ob id quòd res viliore precio vendita eſt, agere aduerſus venditorẽ non poteſt: ideò etiam videtur comprobaſſe, ſi venditor precium acceptum domino nõ reſtituat, ſed retineat. Alia enim res eſt, & alia agendi cauſa. Itaq; vtraque ſententia, tam Pomponij quàm Scæuolæ recipi poteſt, ſed in ſuo genere: vt illa quidem exceptio, hæc verò replicatio propoſita approbetur.

VII. Exceptio: Niſi dominus id quod geſtum eſt, ratum non habuerit. l. diſpenſatorem. 62. §. fin. ff. de ſolutionibus.

VIII. Exceptio: Niſi dominus negociorum geſtori hæres extiterit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, de quo alibi in confuſione obligationum: verùm eius replicatio eſt: Niſi pro parte tantùm hæres extiterit. hoc enim caſu pro reliqua parte nihilominus illi ſupereſt actio. l. ſi ab eo. 7. C. de negocijs geſtis.

IX. Exceptio: Niſi cum geſtor de damno accepto conueniatur, etiam lucratus ſit domino. hoc enim caſu lucri cum damno ſit compenſatio. l. ſi negocia. 10. in fine. ff. de negocijs geſtis. Hactenus de cauſis propoſitæ actionis, earumq́; exceptionibus: quarum tamen plures vide ſ. cap. prox. quæſt. 4.

II. QVIBVS competat actio propoſita? vide ſ. capite prox. quæſt. 5.

III. ADVERSVS QVOS competat?

I. Regula: Regulariter aduerſus alium, quàm qui geſſit, actio propoſita non datur. cuius tamen regulæ exceptio prima eſt: Niſi is qui geſſit, mortuus ſit. hoc enim caſu datur aduerſus eius hæredem. l. ait prætor. 3. §. hac actio. ff. de negocijs geſtis. l. curatorem. 6. l. ſi ab eo. 7. item l. curatoris. 17. C. d. tt. M. I. R. lib. 5. cap. 7. reg. 27. Altera exceptio eſt: Niſi filiusfamiliâs negocium geſſerit. hoc enim caſu etiã aduerſus patrem competit actio. l. ſi filiusfamiliâs. 13. ff. de negocijs geſtis. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi filiusfamiliâs ſui iuris effectus, in cœpto negocio perſeuerauerit. hoc enim caſu inſecuti temporis poſt emancipationem factum filij pater non præſtat. approbatur ſimul & diſtinguitur l. Pomponius. 14. ff. d. tt. Tertia exceptio eſt: Niſi ſeruus vel ancilla negocium geſſerit. hoc enim caſu in dominum datur actio. d. l. 13. Huius exceptionis eadem eſt replicatio, quæ exceptionis proxime præcedentis. d. l. 14. Quarta exceptio eſt: Niſi geſtor alterius mandatu negocium geſſerit. hoc enim caſu vterq;, tam is qui geſſit, quàm q. mandauit, tenetur. l. nam & Seruius. 20. §. fin. & l. ſi quis. 27. ff. d. tt.

II. Regula, De ſeruo manumiſſo: an & quatenus aduerſus hunc detur actio negociorum geſtorum, vide ſ. quæſt. 1. except. 2.

III. Regula, De vno ex pluribus geſtoribus. Quilibet non niſi pro ſua parte tenetur, nec ſi vnus ſoluendo nõ ſit, alterius periculum eſt. l. cum alicui. 25. ff. de negocijs geſtis.

IIII. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula: Si debitor creditoris ſui negocia geſſit, etiam id quod illi antequã gereret debuit, hac actione venit reſtituendum. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. 1. cauſ. 4.

II. Regula, Si inter negocia Sempronij etiam Titij negocia ignorans geſſit, de eo quoq; Sempronio tenetur. l. liberto. 30. §. 1. ff. de negocijs geſtis.

III. Regula: Pupillus geſtor quatenus locupletior factus eſt tenetur, vel per exceptionem in ſolidum. l.

ait prætor.3.§.pupillus.ff.de negocijs geſtis.

IIII.Regula. De vſuris. Regulariter quidem vſura in hanc actionem veniunt. l.& qui natura.18. §. nõ tantùm.l.liberto.30. §.qui aliena. item l.litis.36. §.1.ff.d.tt. l.tutori.20. ibi: & ea quæ.C.d.tt. l.in bonæ fidei.13. C.de vſuris. item l.ſi mater. 24. C.d.tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ſententia lata ſit,nulla vſurarum mentione facta.d.l.13. C.de vſur. Altera: Niſi geſtor pecuniam ocioſam habuerit,quẽadmodum & dominus eam habere ſolitus eſt.l.qui ſemiſſes.13.§.fin.ff.de vſuris. Tertia: Niſi ex eo agatur, quòd geſtor ea quæ ante geſtionem domino ſine vſuris debuit, non ſoluit. reprobatur l.item ſi.5. §.fin. ibi: etſi fortè. ff. de negocijs geſtis. item l. qui ſine. 37.ff.d.tt.

V. Regula: Quantas vſuras debeat is qui debitum à ſemetipſo non exegit,definitur d.l.37.

V. QVAMDIV?

Definitur l.aduerſus.9.C.de negocijs geſtis.

VI. EVENTVS.

I. Regula. De cautione indemnitatis reo ab actore præſtanda, proponitur l.liberto. 30. §.inter negocia. ff.de negocijs geſtis.

II.Regula, De actionibus reo ab actore præſtandis, l.qui iniuria.55.§.qui alienis.ff.de furtis.

VII. ADFINIA REmedia.

Regulariter ex cauſis ſuprà propoſitis domino rei geſtæ directa negociorum geſtorum, nõ alia competit actio. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi qs poſthumo tutor datus, antequam poſthumus naſcatur, geſſerit negocia hæreditaria. hoc enim caſu poſthumo nato tutelæ, nõ negociorum geſtorum actio eſt. l.cum pater.28.ff.de negocijs geſtis. Altera: Niſi ex eo,quòd geſtor non à ſemetipſo exegit, agatur. hoc enim caſu etiam priſtina actio ſupereſt. approbatur exemplo l. diuortio.34.in princ.ff.eod.tt. Tertia: Niſi cùm filio mandatũ eſſet vt gereret,pater ne filius mandati obligaretur, geſſit. hoc enim caſu pater non niſi de peculio tenetur.l.mandaſti.45.§.ſi verò propterea.ff.eod. tt. Hæc de directa negociorum geſtorum actione.

DE CONTRARIA NEGOciorum geſtorum actione, quæ datur negociorum geſtori contra dominum.

Cap. VI.

I. CAVSAE EX QVIBVS datur hæc actio?

P*Rima cauſa: Si quid in negocium geſtum impendit,vel ei eius rei cauſa abeſt.l.2.ff.de negocijs geſtis. Concordat l.quæ vtiliter. 44. in princ. ff. eod.tt. M.I.P.lib.5.cap.7.regul.26.M.I.R.lib.5.cap. 8.reg.10.*

II. Cauſa: Si domini nomine ſe obligauit. d.l.2. verſ.vel etiam ſi ſe. Concordat l.ait prætor. 3. §.fin. cum leg.ſeq.ff.d.tt.

III.Cauſa: Si ſeruum ægrotum curauit. Hæc cauſa primæ cauſæ ſpecies approbatur l.ſi ſeruum.10. C. de negocijs geſtis.

IIII.Cauſa: Si procuratoris abſentis mutuam dedit pecuniam, vel pro eo fideiuſſit. l. liberto. 30. in princ.& l.item ſi.5.§.item ſi procuratori.ff.d.tt. Huius cauſæ exceptio videtur eſſe: Niſi à procuratore creditor ſit ſtipulatus. Sed reprobatur ibidem.

V. Cauſa: Si pro alio ſoluit. l.cum pecuniam. 42. ff.de negocijs geſtis. l.vlt.in fine. ff.d.tt.item l.ſiue.3. C.eod.tt.

VI. Cauſa: Si alter alterius factum præſtitit. approbatur exemplo l.ex facto.29.ff.de negocijs geſtis.

EXCEPTIONES PRAECEDENtium cauſarum generales.

I.Exceptio: Niſi nulla re vrgente voluptatis cauſa impendit. l.ex duobus.26.in prin.ff.de negocijs geſtis. Huius replicatio eſt: Niſi ad honores impendit. l.quæ vtiliter.44.in princ.ff.d.tt.

II. Exceptio: Niſi indebitum ſoluit. l.ſi quis. 22. ff.d.tt.Huius exceptionis replicatio eſt:Niſi cum tres capti eſſent, & vnus ex ijs miſſus, vt pro tribus pecuniam adferret, conuenit vt ſi is nõ reuerſo, reliqui duo pro eo pecuniam darent:pro eo nõ reuerſo reliqui duo ſoluerint. l.nam & Seruius.20.in princ.ff.d.tt.

III.Exceptio: Niſi quis,reo iam mortuo,pro eo ſuſceperit iudicium,& condemnatus ſoluerit.reprobatur l.de qua re.74.§.cum abſentem.ff.de iudicijs.

IIII. Exceptio: Niſi donandi animo ſoluerit vel impenderit.l.ſi filius.12.C.de negocijs geſtis. Concordat l.ſed videamus.4.ff.d.tt.

V. Exceptio: Niſi pietatis reſpectu & affectione geſſit vel impendit. l.ex duobus.26.§ fin. & l.ſi quis. 43.ff.d.tt. l.1. l.alimenta.11. item l.ſi paterno.15. C. d.tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi is in quem pietatis & affectionis præſumptio cadit, oſtenderit ſe repetendi animo impendiſſe. d. l.11. Altera: Niſi geſtor proteſtatus ſit,repetendi animo ſe impendere.l.Neſennius.33.ff.de negocijs geſtis. Tertia: Niſi is qui pietatis affectione geſſiſſe præſumitur, impenſas in rationes ſuas retulit.d.l.33. Quarta: Niſi dum filij vel ſororis negocium putat, alterius ſit negocium. l.quæ vtiliter.44.§.fin.ff.d.tt.

VI.Exceptio: Niſi filius patris,in cuius eſt poteſtate,negocium geſſerit, & pro eo ſoluerit. l.ſi filius. 12. C.de negocijs geſtis. M.I.R.d.regul.10.except.1.

VII. Exceptio: Niſi maritus in vxorem ſuam impenderit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.quod in vxorem.13. C.d.tt.

VIII.Exceptio: Niſi liberti officio functus in patronum vel eius liberos erogauit. l.officio.5.C.d.tt.

IX.Exceptio: Niſi ſui lucri,non domini cauſa negocium geſſerit.l.item ſi.5. §.ſed ſi quis.ff.de negocijs geſtis.M.I.R.d.reg.10.except.2. Exemplum proponitur l.creditor.60. §.1. ff.mandati. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi quatenus dominus locupletior eſt factus.d.§.ſed ſi quis. M.I.R.d.except.2.repl. 1. Altera: Niſi ſocius commune negocium geſſerit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.cap.4.quæſt.4. except.gener.2.repl.1.

X.Exceptio: Niſi pupilli negocia geſſerit.reprobatur l.2.C.de negocijs geſtis.d.l.5.§.ſi pupilli.l.nam et Seruius. 20. §.qui negocia. item l.Neſennius.33. ibi: pone peregrè.ff.d.tt.

XI. Exceptio: Niſi furioſi negocia geſta ſint. Et hæc

hac exceptio reprobatur l.ait prætor.3.§.etſi furioſi. ff.de negocijs geſtis.

XII. Exceptio: Niſi alius proprijs ſumptibus negocium erat geſturus.l.2.in fin.C.d.tt.

XIII.Exceptio: Niſi dominus ignorauerit ſuum negocium ger. reprobatur Inſt.de oblig.quæ quaſi ex contractu naſc. §.igitur cum quis. ibi: ex qua cauſa. Concordat l.2.in princ. ff.d.tt.

XIIII. Exceptio: Niſi dominus noluerit & prohibuerit negocium ſuum geri. approbatur ſimul & diſtinguitur l.vlt.C.d.tt. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ.lib.prox.cap.14.quæſt.1.except.15.M.I.R. d.reg.10. except.3. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi de ijs quæ ante prohibitionem geſta ſunt. d.l.vltim.§.quid deinde. Cuius duplicatio eſt: Niſi id quod antè geſtum eſt, non proſit domino.d.l.vlt.verſ. ſuper anterioribus. Altera replicatio eſt: Niſi vno ex socijs prohibente, alter non prohibuerit. hoc enim caſu nihilominus aduerſus non prohibentem ſalua eſt actio l.ſi autem.7.§.Iulianus.ff.de negocijs geſtis. Plura de exceptione propoſita vide ſ.lib.proxim.cap.14. quæſt.1.except.15.

XV.Exceptio: Niſi dominus geſtum non habuit ratum. reprobatur l.ſi is.50. ibi: nec refert.ff.mandati.

XVI.Exceptio: Niſi res geſta domino nō expediat. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſed an vltrò.9.ff. de negocijs geſtis.l.ex duobus.26.in princ. item l.cum pecuniam.42.in fine. ff.d.tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi negocium vtiliter ſit cœptum. hoc enim caſu, quamuis effectum non ſortiatur, nihilominus actio datur.d.l.9. Concordat l.ſucceſſori.11.in fin.ff.d.tt. Huius replicationis exemplum eſt, ſi res in quam impenſum eſt, poſtea perierit. quod proponitur d.l.9. l.debitor.12. item l.ſiue.21.ff.eod.tt. Aliud exemplum eſt ſi pecunia negocio gerendo deſtinata perierit. quod proponitur l ſeruus.17. in princ. ibi: nam etſi.ff.de in rem verſo. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi dolo vel culpa negociorum geſtoris effectum non ſortiatur.d l.21.Concordat l.liberto.30.§.litem. ff.de negocijs geſtis. Altera replicatio eſt: Niſi per exceptionem domino id quod geſtum eſt, proſit hoc enim caſu, quamuis ipſo iure non proſit, datur tamen actio.approbatur exemplo l.de qua re.74.§.cum abſentem. ff.de iudicijs. Tertia: Niſi cum quis alicui mandaſſet pecuniam in rem ſuam mutuò accipiendam, alius mandatum illud ſecutus, ei cui mandatum erat, pecuniam mutuam dederit, vel pro eo fideiuſſerit. hoc enim caſu, quamuis pecunia in rem mandantis verſa non ſit: tamen datur illi actio. l.liberto. 30. in princ.ff.de negocijs geſtis. Quarta: Niſi dominus id quod malè geſtum eſt, comprobauerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.Pomponius.8.cū lege ſequente.ff.eod.tt.

XVII. Exceptio: Niſi cum antea directa negociorum geſtorum actione actum eſſet, ratio ſumptuum factorum habita non ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi autem.7.§.ſi quocunque. ff.de negocijs geſtis.

XVIII.Exceptio: Niſi negociorum geſtor legauerit domino, quod pro eo expendit. hoc enim caſu donandi animo expenſum præſumitur. l.vxori. 32. §. final.ff.de legat.3. Hactenus cauſa propoſita actionis cum ſuis exceptionibus, quarum tamen plures vide ſ. cap.4.quæſt.4.

II. QVIBVS datur actio propoſita? vide ſ.d.capite 4. quæſt.5.

III. ADVERSVS QVOS datur actio propoſita?

Regulariter aduerſus alium, quam cuius negocium geſtum eſt, non datur actio propoſita. Cuius tamē regulæ exceptio prima eſt: Niſi is ſit defunctus. tunc enim aduerſus eius hæredes datur. l.ait prætor. 3. §. hac actio.ff.de negocijs geſtis.l.ſi autē.19. item l.nam & Seruius.20.§.qui negocia.ff.d.tt. Altera: Niſi alio mandante vel fideiubente geſſerit. tunc enim etiam aduerſus eum qui mandauit vel fideiuſſit, datur actio.d.l.3.§.fin. cum lege ſequente. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi cū quis mandaſſet ſua negocia gerenda, mandatarius per ignorātiam alterius quoq; negocium inter mandatoris negocia geſſit. l.item ſi.5.§.1. & §.ſi Titij.ff.d.tt. Tertia exceptio eſt: Niſi non veri domini, ſed alterius contemplatione, ad quē negocium pertinere geſtor putabat, geſſerit. hoc enim caſu videtur aduerſus eum quoq; cuius contemplatione geſtum eſt, actio competere. Sed reprobatur d.l.5.§.1. & §.ſi Titij. Concordat l.quæ vtiliter.44. §.Titius.ff.d.tt. Planè admittitur, primùm quidem, ſi is cuius contemplatione geſtum eſt, id ratum habuerit. Quæ diſtinctio approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.5.§.item ait. Deinde in caſu ſequentis exceptionis proxima. Quarta exceptio eſt: Niſi & alij quam eius contemplatione geſtum eſt, proſit. hoc enim caſu & is tenetur. approbatur exemplo d.l 5.§.ſi pupilli. Sanè nihilominus & is cuius contemplatione geſtum eſt, tenebitur. l.mandaſti.45. ibi: quia etſi Titius. ff.d.tt. Concordat l.ſi is.50.in prin.ff.mandati. Quinta exceptio eſt: Niſi filijfamiliâs vel ſerui negocium geſtum ſit. hoc enim caſu pater vel dominus tenetur. d.l.5.§.ſed ſi ego. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi quoad id, quod poſtquam filius vel ſeruus ſui iuris factus eſt, geſtum eſt. de eo enim pater vel dominus non tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l.Pomponius. 14. ff.eod.tt. Sexta exceptio eſt: Niſi liberi hominis, qui bona fide ab alio poſſidetur, negocia ſint geſta. hoc enim caſu etiam aduerſus poſſeſſorem datur actio. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.5. §. ſed etſi hominis.

IIII. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula. De omni eo quod actor impendit, eiq; propter negocium geſtum abeſt, reſtituendo, proponitur l.2. ff.de negocijs geſtis. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi plus quam debuit, impendit. hoc enim quod excedit, nō venit reſtituendum. l.ſi quis.24.ff.d. tt. Altera: Niſi pupilli negocia geſta ſint. hoc enim caſu non vltra id in quo locupletior pupillus factus eſt, tenetur. l.item ſi.5. §.ſi pupilli. ff.d.tt. l.2. C.eod tt. Declaratur exceptio propoſita l.litis.36. in princ. ff. eod.tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi interim dum negocium geritur, pupillus pubes ſit factus.l.Pomponius.14.ff.d.tt. Altera: Niſi quis hæreditatis negocium geſſerit: hoc enim caſu, quamuis pu-

pillus poſtea hæres extiterit, in ſolidum obligatur. approbari uidetur l.nam & Seruius. 20. §.qui negocia. ff eod.tt. Tertia exceptio eſt: Niſi pater filij, vel dominus ſerui nomine conueniatur. hoc enim caſu non niſi de peculio actio eſt. approbatur ſimul & diſtinguitur l.item ſi.5.§.ſed ſi ego filij ff.de negocijs geſtis. Concordat l.ſi ſerui.41.ff.d.tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi non filij vel ſerui, ſed patris vel domini contemplatione geſſit. tunc enim in ſolidum competit actio. d.§.ſed ſi ego. Concordat l.qui ſeruum.40.ff.eod.tt. Altera: Niſi pater vel dominus locupletior factus ſit. tunc enim, quamuis nihil ſit in peculio, tamen quatenus locupletior factus eſt, tenetur.d.§ ſed ſi ego,in fin. Quarta exceptio eſt: Niſi ſui lucri,non domini cauſa geſſit. hoc enim caſu non niſi quatenus dominus locupletior factus eſt, actio competit.l.item ſi.5.§.ſed ſi quis negocia,in fine.ff.de negocijs geſtis.

II.Regula,De vſuris. Vſuræ quoq; in hanc veniunt actionem ipſo iure. l.& in contraria.37. ff.de vſuris. l.& qui natura.18.§.non tantùm,in fine. ff.de negocijs geſtis. item l.ob negocium.18.C.d.tt.

III. Regula: Quantæ vſuræ ſint ſoluendæ, definitur d.l.37.verſ.eas autem.

V. ADFINIA REmedia.

Regulariter quidem ex cauſis ſuprà propoſitis contraria negociorum geſtorum,non alia competit actio. Verùm eius regulæ exceptio prima eſt: Niſi mandatum præceſſerit. hoc enim caſu etiam mandati actio eſt.l.ſi negocium.16. C.de negocijs geſtis. Concordat l.ait prætor.3. §.fin. ff.d.tt. Plura de hac exceptione vide ſ.cap.4. quæſt.8. except.1. Altera exceptio eſt: Niſi commune negocium ſibi cum alio geſſerit. hoc enim caſu etiam familiæ erciſcundæ vel communi diuidundo actio eſt,per ea quæ propoſita ſunt ſuprà dicta quæſt.8.except.5. Tertia: Niſi negociorum geſtor directa actione conueniatur. hoc enim caſu exceptionis ope conſequi poteſt,vt ſibi id quod debetur,ſoluatur, reputetur, vel de eo caueatur. l.ſi tutela.3. ff.de tutelæ actione. Quarta: Niſi funeris cauſa ſumptus fecit.hoc enim caſu actio funeraria competit.de qua vide infrà cap.prox. Sed & plures huiuſmodi exceptiones vide ſuprà d.quæſt.8. Hæc de contraria negociorum geſtorum actione.

DE FVNERARIA Actione. Cap.VII.

PRIMO: *Verba edicti, quo actio propoſita introducitur, proponuntur l.ſi quis. 12. §. prætor ait. ff.de religioſis.*

II. RATIO *huius actionis d.l.12.§.hoc edictum.*

III. NOMEN.

Funeraria dicitur actio.l.at ſi quis.14.§.hac actio. ff.eod.tt.

IIII. GENVS ET proprium.

I. Regula: Hæreditaria eſt actio.l.1.ff.de religioſis.

II. Regula: Hæc actio ex bono & æquo oritur.d.l. 14.§.hac actio.

V. CAVSAE HVIVS actionis.

Si quis in funus alicuius aliquid impendit, hac actione repetit.approbatur verbis edicti ſ.in princ.allegatis. Declaratur hæc cauſa definitione ſumptus funeris cauſa facti, l.at ſi quis. 14. §. funeris. ff.de religioſis.Concordat l.funeris.37.in prin.ff.d.tt. Sequuntur nunc propoſitæ cauſæ exceptiones.

I. Exceptio: Niſi non funeris,ſed alterius rei cauſa impenſum ſit.d.l.14.§.hac actio. Declaratur hæc exceptio in proximè præcedentibus.

II.Exceptio: Niſi pietatis gratia impendit,non vt reciperet. d.l.14.§.ſed interdum. Huius exceptionis replicatio prima: Niſi proteſtatus ſit, ſe repetendi animo ſumptus facere. d.§.ſed interdum.verſic.poteſt tamen diſtingui.& verſ.oportebit igitur.item §.Labeo. ibi: ſed pone teſtatum me. Altera replicatio eſt: Niſi partem ſumptus pietatis animo fecit, partem animo repetendi. hoc enim caſu in parte ſumptus repetendi animo facti,exceptio propoſita non obſtat.d. l.14.§.fortaſſis.

III. Exceptio: Niſi prohibente hærede fecit ſumptus funeris. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap.prox.quæſt.1.excep.14.Verùm eius replicatio prima eſt: Niſi prohibitus ſumptus fecit pietatis gratia, & de ijs repetendis eſt conteſtatus.d.l.14.§.idem Labeo. Altera: Niſi teſtator funus mandauit actori.approbatur ibidem.

IIII. Exceptio: Niſi quaſi hæres, cum hæres non eſſet, ſumptus funeris fecit. approbatur quidem ipſo iure, ſed æquitatis ratione reprobatur l.at ſi quis. 14. §.ſi quis dum.ff.de religioſis. Concordat l.ſi poſſeſſor. 32.in princ.ff.eod.tt.

V.Exceptio: Niſi cum quaſi negocium hæredis gerens in funus impendiſſet, hæres ratum non habeat. reprobatur d.l.14.§.penult.

VI.Exceptio: Niſi alia actione actor ſuum recuperare poſſit. d.l.14. §.Labeo ait. Exemplum proponitur d.l.14.§.qui mandatu. Aliud l.qui hæres.49.§. fin.ff.fam.erciſc. Huius exceptionis replicatio prima eſt:Niſi actio per exceptionem elidatur. approbatur ſimul & diſtinguitur exemplo mandati d.§.q mandatu. Altera: Niſi alia actione actum ſit.d.§.Labeo ait. Tertia: Niſi cũ actor antea à reo conuentus, ſumptus per exceptionẽ retinere poſſet.per ignorantiam exceptionẽ nõ oppoſuit.l.ſi poſſeſſor.32.in prin.ff.de relig.

VII. Exceptio: Niſi actor rem ſibi legatam in funus impendit. reprobatur l.vlt.§.fin.ff.d.tt.

VIII. Exceptio: Niſi hæres rem hæreditariam in funus impendit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi alius, non hæres funeraria teneatur.d.l.vlt.§.1.

IX. Exceptio: Niſi modicus ſumptus funeris cauſa in contumeliam defuncti factus ſit. l.at ſi quis.14. §. iudex.ff.de religioſis.

VI. QVIBVS COMPETIT hæc actio?

I. Regula, De eo qui mandauit, & eo qui mandatu alterius ſumptus funeris fecit. Hoc caſu illi,non huic datur actio. d.l.14.§.qui mandatu.

II. Regula, De hæredibus, proponitur l.ſi filiusfamiliâs,

familiâs. 31. in ſine. ff.d.tt.

VII. ADVERSVS QVOS competit hæc actio?

Regulariter aduerſus heredes defuncti, ſiue ſcriptos, ſiue ab inteſtato venientes, non alios, actio propoſita competit. d.l.14. §. fin ff. de religioſis. l. ſi quis. 12. §. prætor ait. & §. funus, in ſine. item l. ſi filiusfamiliâs. 31. in ſine. ff. eod. tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi defunctus aliquem elegerit, à quo funerari voluerit. d. §. funus. Cuius replicatio eſt: Niſi is quem teſtator elegit, nihil ab eo accepit, vel id quod accepit reſtituit. d. §. funus. Altera exceptio eſt: Niſi filiusfamiliâs defunctus ſit. tunc enim in patrem eius actio funeraria competit. l. in patrem. 21. ff. d. tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi filiafamiliâs vxore defuncta, dos patri à marito reddita nõ ſit. hoc enim caſu maritus, non pater tenetur. l. Neratius. 20. §. ſi maritus. ff. d. tt. Concordat l. ſi mulier. 29. §. ſi is qui. ff. d. tt. Huius replicationis duplicationes vide ĵ. except. 4. replic. 1. cum replicationibus ſequentibus. Altera replicatio eſt: Niſi filiusfamiliâs miles defunctus, rerum caſtrenſium heredem reliquerit. hoc enim caſu heres, nõ pater tenetur. l. ſi filiusfamiliâs. 31. in princ. ff. d. tt. Tertia: Niſi filius ſui iuris ſit defunctus. l. qđ ſi. 28 ff. d. tt. Huius duplicatio eſt: Niſi filia ſui iuris defuncta, dos patri reſtituatur. l. in eum. 16. ff. d. tt. Cuius triplicatio eſt: Niſi nondum dotem receperit. l. ſed ſi nondum. 17. ff. d. tt. Tertia exceptio eſt: Niſi ſeruus vel ancilla ſepeliatur. hoc enim caſu aduerſus dominum actio eſt. d. l. 31. §. 1. Quarta: Niſi mulier ſepeliatur, ſuperſtite marito apud quem dos remanet. hoc enim caſu onus ſepulturæ ad maritum pertinet. l. in eum. 16. cum tribus legibus ſequentibus. ff de religioſis. l. Neratius. 20. §. ſi maritus. item l. ſi plura. 46. §. 1. ff. d. tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Non niſi pro portione dotis & hereditatis. nam ſimul cum marito heredes tenentur pro portione. l. Celſus. 22. cum quinque legibus ſequentibus. & l. contra. 30. §. ſed ſi emancipata ff. eodem tt. Altera: Niſi dos non ſufficiat. tunc enim in ſuperfluum heres vel pater conueniendus. l. Neratius. 20. §. ſi maritus. ff. d. tt. Tertia: Niſi maritus facere non poßit. l. & ſic. 27. §. final. ff. de religioſis. Quarta: Niſi maritus dotem non acceperit. l. quod ſi 28. ff. d. tt. Quinta: Niſi maritus dotem reſtituit. d. l. 27. §. 1. Concordat l. ſi mulier. 29. §. is qui. ibi: reddita dote. ff. d. tt. Sexta: Niſi maritus ad dotem alij reſtituẽdam teneatur. reprobatur d. l. 29. § ſi is qui. l. ſed ſi nondum. 17. ff. eod. tt. l. ſi filiafamiliâs. 60. ff. ſoluto matrimonio. item l. contra. 30 in princ. ff. de religioſis. Septima replicatio eſt: Niſi is qui pro muliere dotem dedit, pactus eſt ne quid maritus in funus vxoris ſuæ conferret. approbatur ſimul & diſtinguitur l. Neratius. 20. in princ. ff. eod. tt. Octaua: Niſi mulier poſt diuortium alij nupta deceſſerit. l. ſi mulier. 29. in prin ff. eod. tt.

Duplicatio præcedentium replicationum generalis.

Hæ ſunt replicationes propoſitæ quartæ exceptionis, quarum duplicatio generalis eſt: Niſi vxor defuncta neque heredes habeat, neque patrem qui ſoluendo exiſtat. l. quod ſi. 28. in ſine. ff. de religioſis. Hæc de quarta exceptione.

Quinta exceptio eſt: Niſi mortua muliere, mariti heres ad quem dos peruenit, ſuperſit. hic enim tenetur. l. ſi poſſeſſor. 32. in ſin. ff. de religioſis. Sexta: Niſi muliere mortua, dos eius ſuperſit. hoc enim caſu is ad quem dos peruenit, funeraria actione tenetur. l. Neratius. 20. §. quid tamen ſi quis. & § ſin. ff. de religioſ. item l. in eum. 16. in ſine. ff. eod. tt. Huius exceptionis replicatio prima videtur eſſe: Niſi ad eũ qui pro muliere dotem dedit, dos redierit. reprobatur d. l. 20. §. quid tamen. Alias huiuſmodi replicationes vide ſuprà except. 2. replic. 3. duplic. 1. item except. 4. repl. 1. cum ſequentibus. Septima exceptio eſt: Niſi patronus contra tabulas bonorum poſſeßionem obtinuerit. hic enim etiam pro rata tenebitur. l. funeris. 15. ff. de relig. Concordat l. ſorori. 6. in ſin. ff. ſi pars hered. petatur. Octaua: Niſi mandatu alterius quis ſumptus funeris fecit. hoc enim caſu aduerſus eum qui mandauit, non aduerſus heredem actio mandati competit. l. at ſi quis. 14. §. qui mandatu. ff. de relig. Nona: Niſi deducto ære alieno hereditario & legatis, hereditas non ſufficiat. reprobatur l. veluti. 23. cum tribus leg. ſeqq. & l. impenſa. 45 ff. eod. tt.

VIII. QVID VENIAT IN actione propoſita?

Non quantum erogatum eſt, ſed quantum iudex ex bono & æquo arbitrabitur, reſtituendum venit. l. ſi quis. 12. §. ſumptus. ff. de religioſis. Concordat l. at ſi quis. 14. §. hæc actio. ibi: æquum autem. ff. d. tt. Huius regulæ exceptio videtur eſſe: Niſi tantum, quantum teſtator voluit, ſit erogatum. ſed reprobatur d. verſ. æquum autem. ibi: quid ergo. Reprobatur item exemplo l. funeris. 37. in ſin. ff. de religioſis. Alias huiuſmodi regulas vide in ijs quæ propoſita ſunt ſuprà quæſt. 5. in princ.

IX. QVANDO ET QVAMdiu competat hæc actio?

I. Regula: Pater qui funus fecit, impenſam à marito ſtatim repetere poteſt, licet dotem ſtatim repetere non poßit. l. filiafamiliâs. 60. ff. ſoluto matrimonio.

II. Regula: Perpetua eſt actio. l. ſi filiusfamiliâs. 31. §. ſin. ff. de religioſis.

X. ADIVNCTA OFFICIA iudicis in hac actione?

Iudex nõ meram negociorum geſtorum actionem, ſed ſolicitus æquitatem ſequetur. l. at ſi quis. 14. §. idem Labeo, in ſine. ff. de religioſis.

XI. EVENTVS.

I. Regula: Maritus poteſt id quod hac actione conuentus præſtitit, in dotem reputare ad dotem reſtituendam conuentus. l. ſed ſi nondum. 17. cum duabus legib. ſeqq. ff. de religioſis. Concordat l ſi mulier. 29. in ſine. ff. eod. tt.

II. Regula: Quod pater defunctæ mulieris in funus impendit, vel ab alio eo nomine conuentus præſtitit, per actionem de dote à marito repetit. l. contra. 30. in princ. ff. de religioſis. Concordat l. ſi filiusfamiliâs. 60. ff. ſoluto matrimonio.

XII. AD FINIA huius actionis remedia vide ſuprà

quæſt.5.except.6. Hac de funeraria actione. Planè alia quæ ad funerandum & ſepeliendum pertinēt, vide ſ.lib.2.cap 7.membr.5.

FAMILIAE ERCISCVNDÆ. Cap. VIII.

PRIMO: *Quo iure, quaq; ratione introducta ſit actio propoſita, definitur l.1. in princ. ff. familiæ erciſcundæ.*

II. GENVS ET PROPRIA huius actionis.

I. Regula: Bonæ fidei actio eſt. l.nō eſt ambiguum. 9.C.famil.erciſc.

II. Regula: Mixta eſt actio, tam in rem, quàm in perſonam. Inſt.de actionib.§.quædam actiones.

III. Regula: Vterq; & actor & reus eſt in hac actione. l.2.§.in familia. ff.famil.erciſc. l.inter cohæredes.44.§.qui familiæ.ff.eod.tt.l.iudicium.10.ff.finium regundorum.item l.actionis verbo.36.in fin.ff. de actionib.& obligat.

III. CAVSAE EX QVIbus actio propoſita competit.

Familiæ erciſcundæ iudicium ex duobus conſtat, hoc eſt, rebus atq; præſtationibus, quæ ſunt perſonales actiones. Hæc cauſarum diuiſio proponitur l.item Labeo.22.§.penult.ff.famil.erciſc. Concordat l.per hoc. 4.§.ſicut autem. ff.communi diuid. De hoc quidem genere cauſarum in hoc capite dicetur, de illo verò ĩ. cap.prox. Sunt igitur præſtationis ſeu perſonalis actionis cauſæ huiuſmodi.

I. Cauſa: Si cohæres aliquid ex hæreditate vel re hæreditaria percepit, ad hoc communicandum datur aduerſus eum actio. l.item ex diuerſo.19 ff.famil.erciſcundæ. Concordat Inſtit.de offic.iudic. §. ſi familiæ. ibi: eo quoque nomine. Exceptio prima eſt: Niſi ante aditam hæreditatē hæres ex re hæreditaria perceperit. Quæ ipſo quidem iure approbatur, eius autem replicatio eſt: Niſi ſciuerit rem ex qua percepit, hæreditariam eſſe. l.inter cohæredes. 44. §. fructus. ff.famil.erciſc. Altera exceptio eſt: Niſi ſeruus liber & ex parte hæres inſtitutus, ſtatus ſui ignarus quædam à debitoribus hæreditarijs perceperit. hæc enim non familiæ erciſcundæ iudicio, ſed negociorum geſtorum actione ab eo reſtituenda veniunt. l.eius qui.41. ibi: earum autem.ff.ſi certum petatur. de qua re vide ĩ.quæſt.vlt.except.7. Huius replicatio eſt: Niſi viuo teſtatore ſeruus perceperit. l.Mænius.52. §.ſeruus. ff. famil.erciſc. Alias propoſitæ cauſæ exceptiones vide ĩ.cap.prox.quæſt.3.

II. Cauſa: Si cohæres in re hæreditaria dolo vel culpa verſatus eſt. l.& puto. 16. §.ſed etſi dolo. & l. hæredes.25.§.non tantùm.ff.eod.tt. Propoſitæ cauſæ ſpecies ſunt ĩ.cauſæ aliquot proximè ſequentes. Planè eius exceptio prima eſt: Niſi non quaſi hæres fecit. d. §. ſed etſi. Altera: Niſi viuo teſtatore fecerit.d.§. ſed etſi. Tertia: Niſi alia ſuperſit actio. reprobatur d.§.ſed etſi. Concordat d.l.16.§.idemq; ait. Quarta: Niſi cohæres rem eam præſtitit diligentiam, quam in ſuis rebus præſtare ſolet.d.§.non tantùm. Quinta: Niſi res in qua dolus vel culpa commiſſa eſt, perijt, vel apud hoſtes ſit. reprobatur l.item Labeo. 22. §. fin.cum duabus leg.ſeqq.ff.famil.erciſc. Nunc propoſitæ cauſæ aliquot videamus ſpecies.

III. Cauſa: Si cohæres rem hæreditariam abſtulit, vel deteriorem fecit. l.incerti.19.C.famil.erciſcun.l. aduerſus.3.C.d.tt. item Inſt.de offic.iudic.§.ſi familiæ. ibi: eo quoq; nomine.

IIII. Cauſa: Si cohæres rem hæreditariam vendidit. l.inter cohæredes.44.§.ſi cohæredes.ff.famil.erciſcundæ. Plura de hac cauſa vide ĩ.quæſt.vlt.

V. Cauſa: Si rationes hæreditatis cohæres deleuerit. l.& puto.16.§.idemq; ff.d.tt.

VI. Cauſa: Si cohæres non conſentiendo impediuit legatum. l.hæredes.25.§.ſi incerto.ff.d.tt.

VII. Cauſa: Si cohæres ſeruitutes debitas nō vtendo amiſit. d.l.25.§.item culpa.

VIII. Cauſa: Si cum defunctus promiſiſſet ſtipulanti per ſe hæredemq; ſuum fieri, vel non fieri: per cohæredem contra ſtipulationem factum ſit. d. l. 25. §.in illa. & §.contra ſi promiſſet. l.inter cohæredes. 44. §.quod ex facto, in fine. ff.d.tt. l. 2. §.ex his igitur. ibi: ſed quo caſu. & §.item etſi in facto. ff.de verborum obligationib. l.ſtipulationum.5.§.fin in fine. item l.in executione. 85. §.quòd ſi ſtipulatus, in fine. ff.eod.tt, & l.fideicommiſſa.11.§.penult.ibi: imputaturum.ff.de legat.3.

IX. Cauſa: Si ſeruus cohæredis dolo circa res hæreditarias egit. reprobatur ſub conditione l. ſi quid. 43.in fin.ff.famil.erciſc.

X. Cauſa: Si vnus hæredum commune negocium geſſerit, & ſumptus fecerit, vel ſe obligauerit. l.filia. 18.in fin. C.familiæ erciſcundæ. Concordat l.ſiue pro. 3. C.de negocijs geſtis. M.I.R.libro 5. cap.8.regul.19. Huius duo exempla proponuntur l.his conſequenter. 18.§.penult.& vlt.ff.d.tt. Concordat l.inter cohæredes.44. §.penult. ff.d.tt. Aliud exemplum proponitur d.l.44. §. vltimo. Item aliud l.ex parte. 39. in princ. ff.eod.tt. Concordat item cauſa propoſita. l. hæredes.25. §.ſi vnus. ff.d.tt. item ea quæ propoſita ſunt ſ.cauſa 8. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi cohæres ſine eo quod geſſit, ſuam partem adminiſtrare potuiſſet. hoc enim caſu non familiæ erciſcundæ, ſed negociorum geſtorum actio eſt. d.§.ſi vnus. ibi: & omnino quæ pro parte. Concordant ea quæ proponuntur infrà capite 10.quæſt.3.cauſ.1.except.4. Altera exceptio eſt: Niſi indebitum cohæres ſoluerit. approbatur exemplo legati ſeruo proprio relicti, & à cohærede ſoluti, l.ex parte.39.§ Sticho.ff.famil.erciſcundæ. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi cum in rei venditione de euictione cauere non teneretur, nihilominus cauit, & inde ſoluit. hoc enim caſu repetit à cohæredibus id quod ſoluit. l. qui hæres. 49. ff.d.tt. Tertia exceptio eſt: Niſi cohæres ex ſuo & propter ſuum factum quid præſtitit. hoc enim à cohæredibus non repetit. l.inter cohæredes. 44. §.quòd ex facto. ff. familiæ erciſcundæ. Exemplum proponitur l. ex parte.39 §.fin.ff.eod.tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi filiusfamiliás ex parte hæres debitum peculiare in ſolidum ſoluit. hoc enim caſu, quia peculium communicatur, vt ĩ.cap.prox.dicetur, etiam onus à reliquis cohæredibus participandum eſt, quamuis ſi-

nus filius ſoluens is ſit, qui debitum contraxerit. l.his conſequenter.18.§.ſi filiusfamiliás. ff.famil.erciſcundæ.l.frater à fratre.38. ibi: idq́; maximè. ff.de condict. indeb.l.certum eſt.13. C.famil.erciſc. Altera replicatio eſt: Niſi ex eo quòd iuſſu patris teſtatoris filius contraxerit, ſoluit. l.ſi filia.20.§.ſi filiusfamil. ff.familiæ erciſcundæ. Huius exemplum eſt, ſi filius ex parte hæres in muneribus publicis, in quibus pater ei conſenſit, reliquatus eſt. hoc enim ex communi hæreditate percipit. d.l.20.§.idem ſcribit. Huius replicationis duplicatio in exemplo propoſito hæc eſt: Niſi filius poſt mortem demũ patris munus ſuſcepit, in quod expendit. approbatur ibidem. Cuius triplicatio prima eſt: Niſi pater in vita profeſſus ſit, vnum ex filijs ſuis munus ſuſcepturum. approbatur ibidem. Altera: Niſi pater viuus pro altero filio & de inſtituto magiſtratu ſit functus. reprobatur l.ex parte. 39.§.filius. ff.eod. tt. Tertia: Niſi in omnibus ſocij ſint. d.§.filius. Tertia propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi cùm ei hæreditatis nomine cohæres ſe obligaſſet, ex ea cauſa ſoluerit. hoc enim caſu, quamuis videatur propter ſuum factum & obligationem impendiſſe: tamen propoſitæ exceptioni locus non eſt. Quæ replicatio ipſo quidem iure approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃.eadem cauſa, in princ. verùm eius duplicatio eſt: Niſi cùm ſe obligare cohæres nõ deberet, ſeſe obligauerit. ſed reprobatur exemplo l.qui hæres.49 ff.famil.erciſcundæ. Quarta replicatio eſt: Niſi in rem defuncti verſum ſit id cuius nomine ſe obligauit. l.filia.20. §. ſi filiusfamil.ff.d.tt. Hæc de tertia exceptione. Quarta exceptio eſt: Niſi ante aditam hæreditatẽ, & non quaſi hæres impendit. d.l.49. Huius exemplum eſt, ſi viuo adhuc teſtatore geſſit vel impendit. Cuius tamẽ replicatio eſt: Niſi filius patrem defendit, & condemnatus ſoluit. l.hæredes.25.§.ſi filius. C.familiæ erciſc. Quinta exceptio: Niſi in munus publicum filius hæres impendit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃.except.3.repl.2. Sexta: Niſi res in quam impenſum eſt, perijt, vel apud hoſtes ſit. reprobatur l.ſi ſeruum.31.ff.familiæ erciſcundæ. Concordat l.item Labeo.22.§.fin. cum duabus legib.ſeqq.ff. eod.tt. Hæc de decima cauſa.

XI. Cauſa: Si ſeruum hæreditarium vni hæredum furtum fecerit. l.& puto.16.§.fin.ff.famil.erciſcundæ.

XII. Cauſa: Si cohæres debitor ſit hæreditarius. reprobatur l.fundus.51.in fin.ff.d.tt.

XIII. Cauſa: Si cohæredi aliquid à defuncto debeatur. approbatur exemplo l.2.C.famil.erciſc. Concordat l.hæredes.25.§.ſi filius.ff.d.tt.

XIIII. Cauſa: Si vni cohæredum aliquid ſit prælegatum. l.cætera.4.in princ. & l.ſi ita.42.ff.eod.tt. item l.ſi qua.7.C.d.tt. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi rationibus prælegatis, eæ nondum ſint deſcriptæ: vel à legatario nõ præſtetur cautio, vt quoties rationes deſideratæ fuerint, earum copia fiat. l.Pomponius 8.in princ.ff.d.tt.

XV. Cauſa: Si cohæres non ſoluendo creditori hæreditario deteriorem conditionem cohæredum facturus eſt, agi cum eo poteſt vt ſoluat, vel caueat ſe alijs in ſolidum ſoluentibus pro ſua parte reſtituturum. l. his conſequenter. 18. §. Celſus. ff.famil.erciſcundæ. l.ſi filia.20.§.ſi pater. & §.Papinianus, in fin.l.hæredes.25.§.idem iuris. item l.inter cohæredes.44. §.vſuſfructu.ff.d.tt.l.licet.23. C.d.tt. Item concordat J.cap.prox.quæſt.5.reg.23.

XVI. Cauſa: Si cohæres aliquid à teſtatore facere iuſſus, non faciat. hoc enim caſu actione propoſita cogi poteſt vt faciat. approbatur exemplo d.l.18.§.idemq́; ait. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi voluntas teſtatoris ſit mutata. l.in ipſius.5.C.eod.tt. Plures huius cauſæ exceptiones vide ſ̃.lib.12.

XVII. Cauſa: Si id quod inter hæredes conuenit, ab vno hærede non ſeruetur. l.in communi.3.§.fin.ff. communi diuidundo. Hæc de cauſis perſonalium præſtationum. Sed & plures huiuſmodi cauſas vide J.capite prox.quæſt.3.& quæſt.5.

IIII. QVIBVS & inter quos competat actio propoſita? vide J.cap.prox.quæſt.2.

V. APVD QVEM competat?

Si plures ſint hæredes diuerſi fori, proponitur l.1. ff.de quib.rebus ad eundem iudicem eatur.

VI. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula, De eo quod intereſt, proponitur l.hæredes.25.§.ſi incerto.ff.familiæ erciſcundæ.

II. Regula: Ex damno dato in ſimplum, non in duplum agitur. l.damno.17.ff.familiæ erciſcundæ.

III. Regula, De vſuris ſumptuum factorum, proponitur l.his conſequenter.18.§.ſumptuum.ff.d.tt.

IIII. Regula, De fructibus rei præcipiendæ. l.fundus.51.in princ.ff.d.tt. Leges concordantes vide infrà cap.prox.quæſt.3.reg.2.

V. Regula: Filiusfamiliás ex ea contractu quem fecit condemnatus, agit aduerſus ſuos cohæredes, vt ſibi pro quantitate peculij ſui quod communicatur, præſtetur ad liberandos creditores peculiares. l.certum eſt.13.C.familiæ erciſcundæ. Reliquas huiuſmodi regulas ſeu res quæ veniant in diuiſionem hæreditatis, vide J.cap.prox.quæſt.3.

VII. QVAMDIV COMpetat?

Non niſi triginta annorum præſcriptione tollitur. l.vnus.3. C.in quib.cauſis ceſſet longi temporis præſcript. Concordat l.1.§.nemo itaq; audeat. C.de annali exceptione.

VIII. ADIVNCTA ſeu officia iudicis in familiæ erciſcundæ iudicio vide J.cap.prox.quæſt.5.

IX. EVENTVS PROPOſitæ actionis.

I. Regula: Non confitetur quis hac actione, aduerſarium ſibi eſſe cohæredem. l.qui familiæ.37.ff.familiæ erciſcundæ. Concordat l.ſi poſt.4.C.de iuris & facti ignorant. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi ſententia lata ſit, & ſolutio ex ea facta. l.cum putarem.36. ff.familiæ erciſcundæ.

II. Regula, De actione & exceptione rei iudicatæ ex hoc iudicio danda, proponitur l.inter cohæredes. 44.§.1.ff.d.tt. Concordat l.ſi diuiſionem.15. C.d.tt.

III. Regula, De actionibus hæreditarijs lite pendente inferendis & excipiendis, habetur l.in iudicio. 47.ff.familiæ erciſcundæ.

DE NEGOCIORVM GESTOrum actione directa, quæ datur domino aduerſus negociorum geſtorem. Cap. V.

I. CAVSAE HVIVS actionis.

PRima cauſa: Si non ſumma diligentia rem geſſit, etiam maiore quàm in ſuis rebus præſtare ſolet. approbatur Inſt. de obligat. quæ quaſi ex contractu naſcuntur. §. quo caſu. Concordat l. tutori. 20. ibi: ſed etiam leuem. C. de negocijs geſtis. M. I. P. lib. 5. cap. 7. reg. 26. cum ſeq. Plura de hac re vide ȷ. except. gener. 5. replic. 1.

II. Cauſa: Si quædam quæ gerenda erant, omiſit, & rem cœptam deſeruit. l. item ſi. 5. §. videamus. ff. de negocijs geſtis. Concordat l. in commodato. 17. § ſicut autem. ibi: vt accedit. ff. commodati. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi vnũ negocium ſit finitum. hoc enim caſu alterum, quod non cœpit, perficere non tenetur. l. tutores. 38. §. qui ſe. ibi: non idem. ff. de adminiſtr. tutor. l. nam & Seruius. 20. §. ſi viuo. ff. de negocijs geſtis. item l. tutori. 20. ibi: huic autẽ. C. d. tt. Altera: Niſi interim, dum gerit, conditio domini ſit mutata. Hæc exceptio videtur approbari argumento l. Pomponius. 14. ff. de negocijs geſtis. Altera: Niſi interim, dum gerit, dominus ſit mortuus. reprobatur d. l. 20. §. ſi viuo. ff. de negocijs geſtis. Quarta: Niſi cœptum negocium conſummare non potuit. approbatur exemplo l. item ſi 5. §. fin. ff. d. tt. Quinta: Niſi lite nomine abſentis ſuſcepta, & condemnatione ſecuta, nõ appellauit. ex eo enim nõ tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. liberto. 30. §. litem. ff. de negocijs geſtis. Hæc de ſecunda cauſa, cuius etiam plures exceptiones vide s̄. lib. 5. cap. 11. offic. 1. except. 2. replic. 2. cum duplicationibus ſequentibus.

III. Cauſa: Si à debitoribus non exegit, & rem domini non vindicauit. reprobatur l. tutori. 20. in fine. C. de negocijs geſtis. l. item ſi. 5. §. fin. l. liberto. 30. §. quanquam. ibi: quia nec ipſa. item l. ſoluendo. 38. ff. d. tt. Planè admittitur cauſa propoſita, ſi negociorum geſtor talis fuit, à quo mandatum non exigebatur. l. ſi autem. 7. in princ. ff. d. tt.

IIII. Cauſa: Si negociorum geſtor id quod domino debet, à ſemetipſo non exegit, & ſoluit. l. item ſi. 5. §. fin. cum duabus legibus ſeqq. ff. de negocijs geſtis. l. qui ſine. 37. ff. d. tt. l. ſi remunerandi. 6. §. apud Iulianum. ibi: planè ſi. ff. mandati. item l. ſi negocia. 31. ff. eod. tt. Huius cauſæ exceptio prima eſſe videtur: Niſi præſcriptio temporis actioni ex qua debebatur, eo tẽpore quo negociorum geſtorum agitur, obſtet. hoc enim caſu & huic actioni videtur obſtare. Sed reprobatur l. ſi autem. 8. ff. de negocijs geſtis. Concordat d. l. 31. item l. & qui. 18. in prin. ff. de negocijs geſtis. Admittitur exceptio propoſita in caſu, de quo vide s̄. lib. 15. cap. 13. except. 17. replic. 1. Altera exceptio eſt: Niſi ſeruus debitor creditoris ſui negocia geſſerit, & poſtea manumiſſus ſit. reprobatur l. Proculus. 17. ff. de negocijs geſtis. Tertia: Niſi naturaliter tantùm debuit geſtor. reprobatur l. & qui natura. 18. in prin. ff. d. tt. Quarta: Niſi ſeruus debitor, idemq́; geſtor in peculio nihil habuit. d. l. 17. Huius replicatio eſt: Niſi poſtea liber factus aliquid adquiſierit. approbari videtur d. l. 18. in princ. Quinta exceptio eſt: Niſi maritus qui vxoris negocia geſſit, cui ex cauſa dotis obligatus erat, nihil facere poſſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. diuortio facto. 34. in princ. ff. de negocijs geſtis. Sexta: Niſi cùm pignoraticia actione geſtor domino teneretur, debitum illi non ſit ſolutum, nec ſit in bonis vnde ſoluatur. d. l. 34. §. illum etiam. Septima: Niſi cum geſtor domino redhibitoria actione teneretur, res redhibenda in bonis nõ inueniatur, vel deterior inueniatur, aut id quod acceſſit nõ inueniatur. d. l. 34. §. ſed nec redhibitoria. Octaua: Niſi nihil interſit actoris ſolutum non eſſe. hoc enim caſu prior actio, ex qua ſolutum non eſt, non tranſit in actionem negociorum geſtorum. d. l. 34. §. fin. Nona: Niſi rem domini ignorans emit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. & qui natura. 18. §. ſi cùm me. ff. de negocijs geſtis.

V. Cauſa: Si alij mandauit negocia gerenda, qui malè geſſit. approbatur per ea quæ proponuntur infrà quæſt. 3. reg. 1. except. 4.

VI. Cauſa: Si nomina quæ contraxit, ſoluendo non ſunt. approbatur ſimul & diſtinguitur l. litis. 36. §. 1. ff. de negocijs geſtis.

VII. Cauſa: Si quid ex negocio geſto percepit geſtor, nec reſtituat. l. 2. §. & ſanè. ibi: vel ex his negocijs. ff. de negocijs geſtis. Exemplum proponitur l. ſi pecuniam. 8. C. d. tt. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi indebitum geſtor percepit. reprobatur l. item ſi. 5. §. item quæritur. & §. item ait, ſi Titij. l. ſi autem. 7. §. item ſi fundum. item l. ſi quis. 22. ff. d. tt. l. ſi vendidero. 82. §. ſi Titius. ff. de furtis. Altera exceptio eſt: Niſi dominus id quod geſtum eſt, ratum non habuerit. l. diſpenſatorem. 62. in fin. ff. de ſolutionibus.

VIII. Cauſa: Si quis alterius nomine quid acceperit. approbatur exemplo l. fideiuſſor. 31. §. fin. ff. de negocijs geſtis. Aliud exemplum proponitur l. item ſi. 5. §. ſi quis pecuniam. ff. d. tt.

IX. Cauſa: Si quis rem alienam vendiderit, domino rei de precio reſtituendo hac actione tenetur. l. vlt. ff. de negocijs geſtis. l. ab vno. 19. C. d. tt. l. mater. 3. in fine. C. de rei vendicat. item l. 1. in fin. C. de rebus alienis non alienandis.

X. Cauſa: Si geſtor actus ſui rationem non reddat. l. 2. ibi: & ſanè ſicut ff. de negotijs geſtis. Concordat Inſtit. de obligat. quæ quaſi ex contractu naſcuntur. §. ſicut autem.

XI. Cauſa: Si cum quis alterius nomine ſtipulatus eſſet, volente eo promiſſori non acceptum ferat. l. ignorante. 47. ff. de negocijs geſtis.

EXCEPTIONES PRAECEDENtium cauſarum generales.

Hactenus cauſæ propoſitæ actionis enumeratæ ſunt: quarum tamen plures vide s̄. cap. prox. Planè harum exceptiones generales hæ ſunt.

I. Exceptio: Niſi pupillus negocium alienũ geſſit. ipſo quidem iure approbatur, verùm eius replicatio prima eſt: Niſi locupletior ſit factus. Altera: Niſi pupillus contraria negociorum geſtorum actione expetiatur.

riatur. hoc enim caſu ex cauſis ſuprà propoſitis illi obſtat exceptio. Hæ duæ replicationes approbantur l. ait prætor.3.§.pupillus.ff.de negocijs geſtis.

II. Exceptio: Niſi ſeruus geßit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſuprà libro 6.cap.10.quæſt.13.regul.9.item libro 15.cap.5.regul.1. Sed & concordat l.& qui natura.18.§.Scæuola.ff.de negocijs geſtis. & l.cum actum.16. ibi: denique ſi tempus.ff.d.tt. Plura de hac exceptione vide d.reg.9. & d.reg.1.

III. Exceptio: Niſi pater res filij à ſe donatas adminiſtrauit. reprobatur l.litis.36.§.final.ff.de negocijs geſtis.

IIII. Exceptio: Niſi rem non ſponte, ſed neceßitate vrgente, vel neceßitatis opinione geßit. reprobatur l.ait prætor.3.§.hac actione.ff.d.tt.

V. Exceptio: Niſi ſine dolo malo rei conuenti factum ſit.l.negocium.22.C.de negocijs geſtis. Eius replicatio prima eſt: Niſi culpa rei conuenti factum ſit. l.ſi negocia.10.in princ.ff.d.tt. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi leui culpa rei factum ſit. reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſuprà cauſ.1. Planè admittitur, ſi hæres defuncti geſtoris conueniatur. hic enim non niſi de lata culpa defuncti tenetur. l.curatoris.17.C.de negocijs geſtis. Altera duplicatio eſt: Niſi geſtor id quod alius geſturus non fuit, geſſerit, & eo nō geſto dominus damnum erat paſſurus. hoc enim caſu reus de dolo ſolùm, non etiam de culpa tenetur. l.ait prætor.3.§.interdum.ff.de negocijs geſtis. Hæc de prima replicatione. Altera replicatio eſt: Niſi negocia, quæ dominus gerere non ſolebat, geſſerit, vnde dominus damnum eſt paſſus. hoc enim caſu etiam caſum geſtor præſtat.l.ſi negocia.10.ff.d.tt. Tertia: Niſi cum geſtor pecuniam acceptam creditoribus domini ſoluere potuiſſet, is eam repoſuerit, eaq́ perierit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.debitor.12.ff.eod.tt. Quarta: Niſi geſtor non domini, ſed ſui lucri cauſa geßit, & prædo fuit. elicitur ex l.fideiuſſor.31.in prin. ff.de negocijs geſtis.

VI. Exceptio: Niſi dominus geſtum probauerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.Pomponius.8.ff.d.tt. Ipſo enim iure exceptio propoſita ſubſiſtit, ſcilicet ſi dominus id quod geſtum eſt, quãuis malè geſtum ſit, comprobauit. hoc enim caſu poſtea tanquam malè geſtum ſit agenti negociorum geſtorum obſtabit exceptio, cum videatur in hoc caſu actionem remiſiſſe. Cuius exemplum eſt, ſi geſtor pecuniam domini mutuã dedit, nomenq́ dominus probauit. hoc enim caſu, quamuis ſoluendo nomen eſſe deſierit, periculum domini eſt, non geſtoris. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi geſtor dolo malo egerit.d.l.8. Altera: Niſi ex alia cauſa, quàm quæ comprobata eſt, agatur.d.l.8.verſ.cæterùm ſi, vbi probaui, &c. quibus verbis replicatio propoſita approbatur, quam nec Pomponius reprobauit, licet à Scæuola reprehendatur. Nec enim, ſi dominus venditionem rei ſuæ, quamuis viliore precio factam, comprobauit, & ob id quod res viliore precio vendita eſt, agere aduerſus venditorẽ non poteſt: ideò etiam videtur comprobaſſe, ſi venditor precium acceptum domino nõ reſtituat, ſed retineat. Alia enim res eſt, & alia agendi cauſa. Itaq; vtraque ſententia, tam Pomponij quàm Scæuolæ recipi poteſt, ſed in ſuo genere: vt illa quidem exceptio, hæc verò replicatio propoſita approbetur.

VII. Exceptio: Niſi dominus id quod geſtum eſt, ratum non habuerit. l.diſpenſatorem.62.§.fin.ff.de ſolutionibus.

VIII. Exceptio: Niſi dominus negociorum geſtori hæres extiterit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, de quo alibi in confuſione obligationum: verùm eius replicatio eſt: Niſi pro parte tantùm hæres extiterit. hoc enim caſu pro reliqua parte nihilominus illi ſupereſt actio.l.ſi ab eo.7.C.de negocijs geſtis.

IX. Exceptio: Niſi cum geſtor de damno accepto conueniatur, etiam lucratus ſit domino. hoc enim caſu lucri cum damno fit compenſatio. l.ſi negocia.10. in fine.ff.de negocijs geſtis. Hactenus de cauſis propoſitæ actionis, earumq́ exceptionibus: quarum tamen plures vide ſ.cap.prox.quæſt.4.

II. QVIBVS competat actio propoſita? vide ſ.capite prox.quæſt.5.

III. ADVERSVS QVOS competat?

I. Regula: Regulariter aduerſus alium, quàm qui geßit, actio propoſita non datur. cuius tamen regulæ exceptio prima eſt: Niſi is qui geßit, mortuus ſit. hoc enim caſu datur aduerſus eius hæredem. l.ait prætor.3.§.hac actio.ff.de negocijs geſtis. l.curatorem.6. l.ſi ab eo.7. item l.curatoris.17.C.d.tt. M.I.R.lib.5.cap.7.reg.27. Altera exceptio eſt: Niſi filiusfamiliâs negocium geſſerit. hoc enim caſu etiã aduerſus patrem competit actio. l.ſi filiusfamiliâs.13.ff.de negocijs geſtis. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi filiusfamiliâs ſui iuris effectus, in cœpto negocio perſeuerauerit. hoc enim caſu inſecuti temporis poſt emancipationem factum filij pater non præſtat. approbatur ſimul & diſtinguitur l.Pomponius.14.ff.d.tt. Tertia exceptio eſt: Niſi ſeruus vel ancilla negocium geſſerit. hoc enim caſu in dominum datur actio.d.l.13. Huius exceptionis eadem eſt replicatio, quæ exceptionis proximè præcedentis.d.l.14. Quarta exceptio eſt: Niſi geſtor alterius mandatu negocium geſſerit. hoc enim caſu vterq; tam is qui geßit, quàm q. mandauit, tenetur.l.nam & Seruius.20.§.fin.& l.ſi quis.27.ff.d.tt.

II. Regula, De ſeruo manumiſſo: an & quatenus aduerſus hunc detur actio negociorum geſtorum, vide ſ.quæſt.1.except.2.

III. Regula, De vno ex pluribus geſtoribus. Quilibet non niſi pro ſua parte tenetur, nec ſi vnus ſoluendo nõ ſit, alterius periculum eſt.l.cum alicui.25.ff.de negocijs geſtis.

IIII. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula: Si debitor creditoris ſui negocia geßit, etiam id quod illi antequã gereret debuit, hac actione venit reſtituendum. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ.quæſt.1.cauſ.4.

II. Regula, Si inter negocia Sempronij etiam Titij negocia ignorans geßit, de eo quoq; Sempronio tenetur.l.liberto.30.§.1.ff.de negocijs geſtis.

III. Regula: Pupillus geſtor quatenus locupletior factus eſt tenetur, vel per exceptionem in ſolidum.l.

ait prætor.3.§.pupillus.ff.de negocijs geſtis.

IIII.*Regula, De vſuris. Regulariter quidem vſuræ in hanc actionem veniunt. l.& qui natura.18.§. nõ tantùm.l.liberto.30.§.qui aliena. item l.litis.36. §.1.ff.d.tt. l.tutori.20. ibi: & ea quæ.C.d.tt. l.in bonæ fidei.13. C.de vſuris. item l.ſi mater.24. C.d.tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ſententia lata ſit, nulla vſurarum mentione facta, d.l.13. C.de vſur. Altera: Niſi geſtor pecuniam ocioſam habuerit, quēadmodum & dominus eam habere ſolitus eſt. l.qui ſemiſſes.13.§.fin.ff.de vſuris. Tertia: Niſi ex eo agatur, quòd geſtor ea quæ ante geſtionem domino ſine vſuris debuit, non ſoluit. reprobatur l.item ſi.5.§.fin. ibi: etſi fortè.ff.de negocijs geſtis. item l. qui ſine. 37.ff.d.tt.*

V. Regula: Quantas vſuras debeat is qui debitum à ſemetipſo non exegit, definitur d.l.37.

V. QVAMDIV?

Definitur l.aduerſus.9.C.de negocijs geſtis.

VI. EVENTVS.

I. Regula, De cautione indemnitatis reo ab actore præſtanda, proponitur l.liberto.30.§.inter negocia. ff.de negocijs geſtis.

II.Regula, De actionibus reo ab actore præſtandis, l.qui iniuria.55.§.qui alienis.ff.de furtis.

VII. ADFINIA REmedia.

Regulariter ex cauſis ſuprà propoſitis domino rei geſtæ directa negociorum geſtorum, nõ alia competit actio. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi qs poſthumo tutor datus, antequam poſthumus naſcatur, geſſerit negocia hæreditaria. hoc enim caſu poſthumo nato tutelæ, nõ negociorum geſtorum actio eſt. l.cum pater.28.ff.de negocijs geſtis. Altera: Niſi ex eo, quòd geſtor non à ſemetipſo exegit, agatur. hoc enim caſu etiam priſtina actio ſupereſt. approbatur exemplo l. diuortio.34.in princ.ff.eod.tt. Tertia: Niſi cùm filio mandatũ eſſet vt gereret, pater ne filius mandati obligaretur, geſſit. hoc enim caſu pater non niſi de peculio tenetur.l.mandaſti.45.§.ſi verò propterea.ff.eod. tt. Hæc de directa negociorum geſtorum actione.

DE CONTRARIA NEGOciorum geſtorum actione, quæ datur negociorum geſtori contra dominum.

Cap. VI.

I. CAVSAE EX QVIBVS datur hæc actio?

P*Rima cauſa: Si quid in negocium geſtum impendit, vel ei eius rei cauſa abeſt.l.2.ff.de negocijs geſtis. Concordat l.quæ vtiliter.44.in princ.ff. eod.tt. M.I.P.lib.5.cap.7.regul.26.M.I.R.lib.5.cap. 8.reg.10.*

II. Cauſa: Si domini nomine ſe obligauit. d.l.2. verſ.vel etiam ſi ſe. Concordat l.ait prætor.3.§.fin. cum leg.ſeq.ff.d.tt.

III.*Cauſa: Si ſeruum ægrotum curauit. Hæc cauſa primæ cauſæ ſpecies approbatur l.ſi ſeruum.10. C. de negocijs geſtis.*

IIII.*Cauſa: Si procuratoris abſentis mutuam dedit pecuniam, vel pro eo fideiuſſit. l. liberto.30. in princ.& l.item ſi.5.§.item ſi procuratori.ff.d.tt. Huius cauſæ exceptio videtur eſſe: Niſi à procuratore creditor ſit ſtipulatus. Sed reprobatur ibidem.*

V. Cauſa: Si pro alio ſoluit. l.cum pecuniam.42. ff.de negocijs geſtis. l.vlt.in fine.ff.d.tt.item l.ſiue.3. C.eod.tt.

VI. Cauſa: Si alter alterius factum præſtitit. approbatur exemplo l.ex facto.29.ff.de negocijs geſtis.

EXCEPTIONES PRAECEDENtium cauſarum generales.

I.Exceptio: Niſi nulla re vrgente voluptatis cauſa impendit.l.ex duobus.26.in prin.ff.de negocijs geſtis. Huius replicatio eſt: Niſi ad honores impendit. l.quæ vtiliter.44.in princ.ff.d.tt.

II. Exceptio: Niſi indebitum ſoluit. l.ſi quis.22. ff.d.tt.Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi cum tres capti eſſent, & vnus ex ijs miſſus, vt pro tribus pecuniam adferret, conuenit vt eo nõ reuerſo, reliqui duo pro eo pecuniam darent: pro eo nõ reuerſo reliqui duo ſoluerint. l.nam & Seruius.20.in princ.ff.d.tt.

III.*Exceptio: Niſi quis, reo iam mortuo, pro eo ſuſceperit iudicium, & condemnatus ſoluerit. reprobatur l.de qua re.74.§.cum abſentem.ff.de iudicijs.*

IIII. *Exceptio: Niſi donandi animo ſoluerit vel impenderit.l.ſi filius.12.C.de negocijs geſtis. Concordat l.ſed videamus.4.ff.d.tt.*

V. Exceptio: Niſi pietatis reſpectu & affectione geſſit vel impendit. l.ex duobus.26.§ fin. & l.is qui. 43.ff.d.tt. l.1. l.alimenta.11. item l.ſi paterno.15. C. d.tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi is in quem pietatis & affectionis præſumptio cadit, oſtenderit ſe repetendi animo impendiſſe. d.l.11. Altera: Niſi geſtor proteſtatus ſit, repetendi animo ſe impendere.l.Neſennius.33.ff.de negocijs geſtis. Tertia: Niſi is qui pietatis affectione geſſiſſe præſumitur, impenſas in rationes ſuas retulit.d.l.33. Quarta: Niſi dum filij vel ſororis negocium putat, alterius ſit negocium. l.quæ vtiliter.44 §.fin.ff.d.tt.

VI.Exceptio: Niſi filius patris, in cuius eſt poteſtate, negocium geſſerit, & pro eo ſoluerit. l.ſi filius.12. C.de negocijs geſtis. M.I.R.d.regul.10.except.1.

VII. Exceptio: Niſi maritus in vxorem ſuam impenderit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.quod in vxorem.13. C.d.tt.

VIII.Exceptio: Niſi liberti officio functus in patronum vel eius liberos erogauit. l.officio.5.C.d.tt.

IX.Exceptio: Niſi ſui lucri, non domini cauſa negocium geſſerit.l.item ſi.5.§.ſed ſi quis.ff.de negocijs geſtis. M.I.R.d.reg.10.except.2. Exemplum proponitur l.creditor.60.§.1.ff.mandati. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi quatenus dominus locupletior eſt factus.d.§.ſed ſi quis. M.I.R.d.except.2.repl. 1. Altera: Niſi ſocius commune negocium geſſerit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄.cap.4.quæſt.4. except.gener.2.repl.1.

X.Exceptio: Niſi pupilli negocia geſſerit. reprobatur l.2.C.de negocijs geſtis.d.l.5.§.ſi pupilli.l.nam et Seruius.20.§.qui negocia. item l.Neſennius.33. ibi: pone peregrè.ff.d.tt.

XI. Exceptio: Niſi furioſi negocia geſta ſint. Et hæc

hac exceptio reprobatur l.ait prætor.3.§.etſi furioſi. ff.de negocijs geſtis.

XII. Exceptio: Niſi alius proprijs ſumptibus negocium erat geſturus.l.2.in fin.C.d.tt.

XIII. Exceptio: Niſi dominus ignorauerit ſuum negocium ger. reprobatur Inſt.de oblig.quæ quaſi ex contractu naſc. §.igitur cum quis. ibi: ex qua cauſa. Concordat l.2.in princ. ff.d.tt.

XIIII. Exceptio: Niſi dominus noluerit & prohibuerit negocium ſuum geri. approbatur ſimul & diſtinguitur l.vlt.C.d.tt. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ.lib.prox.cap.14.quæſt.1.except.15.M.I.R. d.reg.10. except.3. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi de ijs quæ ante prohibitionem geſta ſunt. d.l.vltim.§.quid deinde. Cuius duplicatio eſt: Niſi id quod antè geſtum eſt, non proſit domino.d.l.vlt.verſ. ſuper anterioribus. Altera replicatio eſt: Niſi vno ex ſocijs prohibente, alter non prohibuerit. hoc enim caſu nihilominus aduerſus non prohibentem ſalua eſt actio l.ſi autem.7.§.Iulianus.ff.de negocijs geſtis. Plura de exceptione propoſita vide ſ.lib.proxim.cap.14. quæſt.1.except.15.

XV. Exceptio: Niſi dominus geſtum non habuit ratum. reprobatur l.ſi is.50. ibi: nec refert.ff.mandati.

XVI. Exceptio: Niſi res geſta domino nō expediat. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſed an vltrò.9.ff. de negocijs geſtis.l.ex duobus.26.in princ. item l.cum pecuniam.42.in fine. ff.d.tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi negocium vtiliter ſit cœptum. hoc enim caſu, quamuis effectum non ſortiatur, nihilominus actio datur.d.l.9. Concordat l.ſucceſſori.11.in fin.ff.d.tt. Huius replicationis exemplum eſt, ſi res in quam impenſum eſt, poſtea perierit. quod proponitur d.l.9. l.debitor.12. item l.ſiue.21. ff.eod.tt. Aliud exemplum eſt. ſi pecunia negocio gerendo deſtinata perierit. quod proponitur l ſeruus.17. in princ. ibi: nam etſi.ff.de in rem verſo. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi dolo vel culpa negociorum geſtoris effectum non ſortiatur.d l.21.Concordat l.liberto.30.§.item. ff.de negocijs geſtis. Altera replicatio eſt: Niſi per exceptionem domino id quod geſtum eſt, proſit hoc enim caſu, quamuis ipſo iure non proſit, datur tamen actio.approbatur exemplo l.de quare.74.§.cum abſentem. ff.de iudicijs. Tertia: Niſi cum quis alicui mandaſſet pecuniam in rem ſuam mutuò accipiendam, alius mandatum illud ſecutus, ei cui mandatum erat, pecuniam mutuam dederit, vel pro eo fideiuſſerit. hoc enim caſu, quamuis pecunia in rem mandantis verſa non ſit: tamen datur illi actio. l.liberto. 30. in princ.ff.de negocijs geſtis. Quarta: Niſi dominus id quod malè geſtum eſt, comprobauerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.Pomponius.8.cū lege ſequente.ff.eod.tt.

XVII. Exceptio: Niſi cum anteà directa negociorum geſtorum actione actum eſſet, ratio ſumptuum factorum habita non ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi autem.7.§.ſi quocunque. ff.de negocijs geſtis.

XVIII. Exceptio: Niſi negociorum geſtor legauerit domino, quod pro eo expendit. hoc enim caſu donandi animo expenſum præſumitur. l.vxori. 32. §. final.ff.de legat.3. Hactenus cauſa propoſitæ actionis cum ſuis exceptionibus, quarum tamen plures vide ſ. cap.4.quæſt.4.

II. QVIBVS datur actio propoſita? vide ſ.d.capite 4. quæſt.5.

III. ADVERSVS QVOS datur actio propoſita?

Regulariter aduerſus alium, quàm cuius negocium geſtum eſt, non datur actio propoſita. Cuius tamē regulæ exceptio prima eſt: Niſi is ſit defunctus. tunc enim aduerſus eius heredes datur. l.ait prætor. 3. §. hæc actio. ff.de negocijs geſtis.l.ſi autē.19. item l.nam & Seruius.20.§.qui negocia.ff.d.tt. Altera: Niſi alio mandante vel fideiubente geſſerit. tunc enim etiam aduerſus eum qui mandauit vel fideiuſſit, datur actio.d.l.3.§.fin. cum lege ſequente. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi cū quis mandaſſet ſua negocia gerenda, mandatarius per ignorātiam alterius quoq; negocium inter mandatoris negocia geſſit. l.item ſi.5.§.1. & §.ſi Titij.ff.d.tt. Tertia exceptio eſt: Niſi non veri domini, ſed alterius contemplatione, ad quē negocium pertinere geſtor putabat, geſſerit. hoc enim caſu videtur aduerſus eum quoq; cuius contemplatione geſtum eſt, actio competere. Sed reprobatur d.l.5.§.1. & §.ſi Titij. Concordat l.quæ vtiliter.44. §.Titius.ff.d.tt. Planè admittitur, primùm quidem, ſi is cuius contemplatione geſtum eſt, id ratum habuerit. Quæ diſtinctio approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.5.§.item ait. Deinde in caſu ſequentis exceptionis proxima. Quarta exceptio eſt: Niſi & alij quam cuius contemplatione geſtum eſt, proſit. hoc enim caſu & is tenetur. approbatur exemplo d.l 5.§.ſi pupilli. Sanè nihilominus & is cuius contemplatione geſtum eſt, tenebitur. l.mandaſti.45. ibi: quæ etſi Titius. ff.d.tt. Concordat l.ſi is.50.in prin.ff.mandati. Quinta exceptio eſt: Niſi filijfamilias vel ſerui negocium geſtum ſit. hoc enim caſu pater vel dominus tenetur. d.l.5.§.ſed ſi ego. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi quoad id, quod poſtquam filius vel ſeruus ſui iuris factus eſt, geſtum eſt. de eo enim pater vel dominus non tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l.Pomponius.14. ff.eod.tt. Sexta exceptio eſt: Niſi liberi hominis, qui bona fide ab alio poſſidetur, negocia ſint geſta. hoc enim caſu etiam aduerſus poſſeſſorem datur actio. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.5. §. ſed etſi hominis.

IIII. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula. De omni eo quod actor impendit, eiq; propter negocium geſtum abeſt, reſtituendo, proponitur l.2. ff.de negocijs geſtis. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi plus quam debuit, impendit. hoc enim quod excedit, nō venit reſtituendum. l.ſi quis.24.ff.d. tt. Altera: Niſi pupilli negocia geſta ſint. hoc enim caſu non vltra id in quo locupletior pupillus factus eſt, tenetur. l.item ſi.5. §.ſi pupilli. ff.d.tt. l.2. C.eod tt. Declaratur exceptio propoſita l.litis.36. in princ. ff. eod.tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi interim dum negocium geritur, pupillus pubes ſit factus.l.Pomponius.14.ff.d.tt. Altera: Niſi quis hereditatis negocium geſſerit: hoc enim caſu, quamuis pu

familiâs. 31. in fine. ff.d.tt.

VII. ADVERSVS QVOS competit hæc actio?

Regulariter aduerſus heredes defuncti, ſiue ſcriptos, ſiue ab inteſtato venientes, non alios, actio propoſita competit. d.l.14.§.fin ff.de religioſis. l.ſi quis. 12.§.præter ait. & §. funus, in fine. item l.ſi filiusfamiliâs. 31. in fine. ff.eod.tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi defunctus aliquem elegerit, à quo funerari voluerit. d.§.funus. Cuius replicatio eſt: Niſi is quem teſtator elegit, nihil ab eo accepit, vel id quod accepit reſtituit. d.§.funus. Altera exceptio eſt: Niſi filiusfamiliâs defunctus ſit. tunc enim in patrem eius actio funeraria competit. l.in patrem.21.ff.d.tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi filiafamiliâs vxore defuncta, dos patri à marito reddita nō ſit. hoc enim caſu maritus, non pater tenetur. l.Neratius.20.§.ſi maritus. ff.d.tt. Concordat l.ſi mulier. 29.§.ſi is qui.ff. d.tt. Huius replicationis duplicationes vide ʒ.except. 4.replic.1. cum replicationibus ſequentibus. Altera replicatio eſt: Niſi filiusfamiliâs miles defunctus, rerum caſtrenſium heredem reliquerit. hoc enim caſu heres, nō pater tenetur. l.ſi filiusfamiliâs.31.in princ. ff.d.tt. Tertia: Niſi filius ſui iuris ſit defunctus. l.qd' ſi.28 ff.d.tt. Huius duplicatio eſt: Niſi filia ſui iuris defuncta, dos patri reſtituatur. l.in eum. 16. ff.d.tt. Cuius triplicatio eſt: Niſi nondum dotem receperit. l.ſed ſi nondum. 17. ff.d.tt. Tertia exceptio eſt: Niſi ſeruus vel ancilla ſepeliatur. hoc enim caſu aduerſus dominum actio eſt. d.l.31.§.1. Quarta: Niſi mulier ſepeliatur, ſuperſtite marito apud quem dos remanet. hoc enim caſu onus ſepulturæ ad maritum pertinet. l.in eum.16.cum tribus legibus ſequentibus. ff de religioſis. l.Neratius. 20. §.ſi maritus. item l.ſi plura.46. §. 1. ff.d.tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Non niſi pro portione dotis & hereditatis. nam ſimul cum marito heredes tenentur pro portione. l. Celſus.22.cum quinque legibus ſequentibus.& l.contra.30.§.ſed ſi emancipata ff.eodem tt. Altera: Niſi dos non ſufficiat. tunc enim in ſuperfluum heres vel pater conueniendus. l.Neratius. 20. §.ſi maritus. ff.d.tt. Tertia: Niſi maritus ſacere non poſſit. l. & ſic.27.§.final. ff.de religioſis. Quarta: Niſi maritus dotem non acceperit. l.quod ſi 28 ff.d.tt. Quinta: Niſi maritus dotem reſtituit. d.l.27.§.1. Concordat l.ſi mulier.29. §.is qui. ibi: reddita dote.ff.d.tt. Sexta: Niſi maritus ad dotem alij reſtituẽdam teneatur. reprobatur d.l.29.§ ſi is qui. l.ſed ſi nondum.17.ff.eod. tt. l.ſi filiafamiliâs.60. ff.ſoluto matrimonio. item l. contra.30 in princ.ff.de religioſis. Septima replicatio eſt: Niſi is qui pro muliere dotem dedit, pactus eſt ne quid maritus in funus vxoris ſuæ conferret. approbatur ſimul & diſtinguitur l.Neratius.20. in princ. ff.eod.tt. Octaua: Niſi mulier poſt diuortium alij nupta deceſſerit. l.ſi mulier.29.in prin ff.eod.tt.

Duplicatio præcedentium replicationum generalis.

Hæ ſunt replicationes propoſitæ quartæ exceptionis, quarum duplicatio generalis eſt: Niſi vxor defuncta neque heredes habeat, neque patrem qui ſoluendo exiſtat. l.quod ſi.28.in fine.ff.de religioſis. Hac de quarta exceptione.

Quinta exceptio eſt: Niſi mortua muliere, mariti heres ad quem dos peruenit, ſuperſit. hic enim tenetur. l.ſi poſſeſſor.32.in fin.ff.de religioſis. Sexta: Niſi muliere mortua, dos eius ſuperſit. hoc enim caſu is ad quem dos peruenit, funeraria actione tenetur. l.Neratius.20.§.quid tamen ſi quis.& § fin.ff.de religioſ. item l.in eum.16. in fine.ff.eod.tt. Huius exceptionis replicatio prima videtur eſſe: Niſi ad eũ qui pro muliere dotem dedit, dos redierit. reprobatur d.l.20.§. quid tamen. Alias huiuſmodi replicationes vide ſuprà except.2.replic.3.duplic.1.item except.4.repl.1. cum ſequentibus. Septima exceptio eſt: Niſi patronus contra tabulas bonorum poſſeſſionem obtinuerit. hic enim etiam pro rata tenebitur. l.funeris. 15. ff.de relig. Concordat l.ſorori.6.in fin. ff.ſi pars hered.petatur. Octaua: Niſi mandatu alterius quis ſumptus funeris fecit. hoc enim caſu aduerſus eum qui mandauit, non aduerſus heredem actio mandati competit. l.at ſi quis.14. §.qui mandatu ff.de relig. Nona: Niſi deducto ære alieno hereditario & legatis, hereditas non ſufficiat. reprobatur l.veluti.23.cum tribus leg.ſeqq. & l.impenſa.45 ff.eod.tt.

VIII. QVID VENIAT IN actione propoſita?

Non quantum erogatum eſt, ſed quantum iudex ex bono & æquo arbitrabitur, reſtituendum venit. l. ſi quis.12. §.ſumptus. ff.de religioſis. Concordat l.at ſi quis.14.§.hac actio. ibi: æquum autem.ff d.tt. Huius regula exceptio videtur eſſe: Niſi tantum, quantum teſtator voluit, ſit erogatum. ſed reprobatur d. verſ.æquum autem. ibi: quid ergo. Reprobatur item exemplo l.funeris.37.in fin. ff.de religioſis. Alias huiuſmodi regulas vide in ijs quæ propoſita ſunt ſuprà quæſt.5.in princ.

IX. QVANDO ET QVAMdiu competat hæc actio?

I.Regula: Pater qui funus fecit, impenſam à marito ſtatim repetere poteſt, licet dotem ſtatim repetere non poſſit. l ſi filiafamiliâs.60 ff.ſoluto matrimonio.

II.Regula: Perpetua eſt actio. l.ſi filiusfamiliâs.31. §.fin.ff.de religioſis.

X. ADIVNCTA OFFICIA iudicis in hac actione?

Iudex nō meram negociorum geſtorum actionem, ſed ſolicitus æquitatem ſequetur. l.at ſi quis.14. §.idem Labeo, in fine. ff.de religioſis.

XI. EVENTVS.

I.Regula: Maritus poteſt id quod hac actione conuentus præſtitit, in dotem reputare ad dotem reſtituendam conuentus. l.ſed ſi nondum.17. cum duabus legib.ſeqq. ff.de religioſis. Concordat l.ſi mulier.29. in fine.ff.eod.tt.

II.Regula: Quod pater defunctæ mulieris in funus impendit, vel ab alio eo nomine conuentus præſtitit, per actionem de dote à marito repetit. l.contra.30. in princ.ff.de religioſis. Concordat l.ſi filiusfamiliâs.60. ff.ſoluto matrimonio.

XII. AD FINIA *huius actionis remedia vide ſuprà*

quaſt.5.except.6. Hac de funeraria actione. Planè alia qua ad funerandum & ſepeliendum pertinēt, vide ī.lib.2.cap 7.membr.5.

FAMILIAE ERCISCVNDAE. Cap. VIII.

PRIMO: *Quo iure, quaq; ratione introducta ſit actio propoſita, definitur l.1. in princ. ff. familiæ erciſcundæ.*

II. GENVS ET PROPRIA huius actionis.

I. Regula: Bonæ fidei actio eſt. l.nō eſt ambiguum. 9.C.famil.erciſc.

II. Regula: Mixta eſt actio, tam in rem, quàm in perſonam. Inſt.de actionib.§.quadam actiones.

III. Regula: Vterq; & actor & reus eſt in hac actione. l.2.§.in familia. ff.famil.erciſc. l.inter cohæredes.44.§.qui familia.ff.eod.tt.l.iudicium.10.ff.finium regundorum.item l.actionis verbo.36.in fin.ff. de actionib.& obligat.

III. CAVSAE EX QVIbus actio propoſita competit.

Familiæ erciſcundæ iudicium ex duobus conſtat, hoc eſt, rebus atq; præſtationibus, quæ ſunt perſonales actiones. Hac cauſarum diuiſio proponitur l.item Labeo.22.§.penult.ff.famil.erciſc. Concordat l.per hoc. 4.§.ſicut autem. ff.communi diuid. De hoc quidem genere cauſarum in hoc capite dicetur, de illo verò ī. cap.prox. Sunt igitur præſtationis ſeu perſonalis actionis cauſæ huiuſmodi.

I. Cauſa: Si cohæres aliquid ex hæreditate vel re hæreditaria percepit, ad hoc communicandum datur aduerſus eum actio. l.item ex diuerſo.19 ff.famil.erciſcundæ. Concordat Inſtit.de offic.iudic. §. ſi familia. ibi: eo quoque nomine. Exceptio prima eſt: Niſi ante aditam hæreditatē hæres ex re hæreditaria perceperit. Quæ ipſo quidem iure approbatur, eius autem replicatio eſt: Niſi ſciuerit rem ex qua percepit, hæreditariam eſſe. l.inter cohæredes. 44. §. fructus. ff.famil.erciſc. Altera exceptio eſt: Niſi ſeruus liber & ex parte hæres inſtitutus, ſtatus ſui ignarus quædam à debitoribus hæreditarijs perceperit. hæc enim non familiæ erciſcundæ iudicio, ſed negociorum geſtorum actione ab eo reſtituenda veniunt. l.eius qui.41. ibi: earum autem. ff.ſi certum petatur. de qua re vide ī.quaſt.vlt.except.7. Huius replicatio eſt: Niſi viuo teſtatore ſeruus perceperit. l.Mauius.52. §.ſeruus. ff. famil.erciſc. Alias propoſitæ cauſæ exceptiones vide ī.cap.prox.quaſt.3.

II. Cauſa: Si cohæres in re hæreditaria dolo vel culpa verſatus eſt. l.& puto.16. §.ſed etſi dolo. & l. hæredes.25.§.non tantùm.ff.eod.tt. Propoſitæ cauſæ ſpecies ſunt ī.cauſæ aliquot proximè ſequentes. Planè eius exceptio prima eſt: Niſi non quaſi hæres fecit. d. §. ſed etſi. Altera: Niſi viuo teſtatore fecerit.d.§. ſed etſi. Tertia: Niſi alia ſuperſit actio. reprobatur d.§.ſed etſi. Concordat d.l.16.§.idemq; ait. Quarta: Niſi cohæres reus eam præſtitit diligentiam, quam in ſuis rebus præſtare ſolet.d.§.non tantùm. Quinta: Niſi res in qua dolus vel culpa commiſſa eſt, perijt, vel apud hoſtes ſit. reprobatur l.item Labeo. 22. §. fin.cum duabus leg.ſeqq.ff.famil.erciſc. Nunc propoſitæ cauſæ aliquot videamus ſpecies.

III. Cauſa: Si cohæres rem hæreditariam abſtulit, vel deteriorem fecit. l.incerti.19.C.famil.erciſcun.l. aduerſus.3.C.d.tt. item Inſt.de offic.iudic.§.ſi familiæ. ibi: eo quoq; nomine.

IIII. Cauſa: Si cohæres rem hæreditariam vendidit. l.inter cohæredes.44.§.ſi cohæredes.ff.famil.erciſcundæ. Plura de hac cauſa vide ī.quaſt.vlt.

V. Cauſa: Si rationes hæreditatis cohæres deleuerit. l.& puto.16.§.idemq; ff.d.tt.

VI. Cauſa: Si cohæres non conſentiendo impediuit legatum. l.hæredes.25.§.ſi incerto.ff.d.tt.

VII. Cauſa: Si cohæres ſeruitutes debitas nō vtendo amiſit. d.l.25.§.item culpa.

VIII. Cauſa: Si cum defunctus promiſiſſet ſtipulanti per ſe hæredemq; ſuum fieri, vel non fieri: per cohæredem contra ſtipulationem factum ſit. d. l. 25. §.in illa. & §.contra ſi promiſſet. l.inter cohæredes. 44. §.quod ex facto, in fine. ff.d.tt. l. 2. §.ex his igitur. ibi: ſed quo caſu. & §.item etſi in facto. ff.de verborum obligationib. l. ſtipulationum.5.§.fin in fine. item l.in executione. 85. §.quòd ſi ſtipulatus, in fine. ff.eod.tt. & l.fideicommiſſa.11.§.penult.ibi: imputaturum.ff.de legat.3.

IX. Cauſa: Si ſeruus cohæredis dolo circa res hæreditarias egit. reprobatur ſub conditione l. ſi quid. 45.in fin.ff.famil.erciſc.

X. Cauſa: Si vnus hæredum commune negocium geſſerit, & ſumptus fecerit, vel ſe obligauerit. l.filiæ. 18.in fin.C.familiæ erciſcundæ. Concordat l.ſiue pro. 3. C.de negocijs geſtis. M.I.R.libro 5. cap.8.regul.19. Huius duo exempla proponuntur l.his conſequenter. 18.§.penult.& vlt.ff.d.tt. Concordat l.inter cohæredes.44. §.penult. ff.d.tt. Aliud exemplum proponitur d.l.44. §. vltimo. Item aliud l.ex parte. 39. in princ. ff.eod.tt. Concordat item cauſæ propoſitæ. l. hæredes.25. §.ſi vnus. ff.d.tt. item ea quæ propoſita ſunt ſ̄.cauſa 8. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi cohæres ſine eo quod geſſit, ſuam partem adminiſtrare potuiſſet. hoc enim caſu non familiæ erciſcundæ, ſed negociorum geſtorum actio eſt. d. §.ſi vnus. ibi: & omnino quæ pro parte. Concordant ea quæ proponuntur infrà capite 10.quaſt.3.cauſ.1.except.4. Altera exceptio eſt: Niſi indebitum cohæres ſoluerit. approbatur exemplo legati ſeruo proprio relicti, & à cohærede ſoluti, l.ex parte.39.§.Sticho.ff.famil.erciſcundæ. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi cum in rei venditione de euictione cauere non teneretur, nihilominus cauit, & inde ſoluit. hoc enim caſu repetit à cohæredibus id quod ſoluit. l. qui hæres. 49. ff.d.tt. Tertia exceptio eſt: Niſi cohæres ex ſuo & propter ſuum factum quid præſtitit. hoc enim à cohæredibus non repetit. l.inter cohæredes. 44. §.quòd ex facto. ff. familiæ erciſcundæ. Exemplum proponitur l. ex parte.39 §.fin.ff.eod.tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi filiusfamiliás ex parte hæres debitum peculiare in ſolidum ſoluit. hoc enim caſu, quia peculium communicatur, vt ī.cap.prox.dicetur, etiam onus à reliquis cohæredibus participandum eſt, quamuis ſi-

uis filius ſoluens is ſit, qui debitum contraxerit. l. hiis conſequenter. 18. §. ſi filius familiâs. ff. famil. erciſcundæ. l. frater à fratre. 38. ibi: idq́ maxime. ff. de condict. indeb. l. certum eſt. 13. C. famil. erciſc. Altera replicatio eſt: Niſi ex eo quòd iuſſu patris teſtatoris filius contraxerit, ſoluit. l. ſi filia. 20. §. ſi filius famil. ff. familiæ erciſcundæ. Huius exemplum eſt, ſi filius ex parte hæres in muneribus publicis, in quibus pater ei conſenſit, reliquatus eſt. hoc enim ex communi hæreditate percipit. d. l. 20. §. idem ſcribit. Huius replicationis duplicatio in exemplo propoſito hæc eſt: Niſi filius poſt mortem demũ patris munus ſuſcepit, in quod expendit. approbatur ibidem. Cuius triplicatio prima eſt: Niſi pater in vita profeſſus ſit, vnum ex filijs ſuis munus ſuſcepturum. approbatur ibidem. Altera: Niſi pater viuus pro altero filio & de inſtituto magiſtratu ſit functus. reprobatur l. ex parte. 39. §. filius. ff. eod. tt. Tertia: Niſi in omnibus ſocij ſint. d. §. filius. Tertia propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi cùm ei hæreditaria nomine cohæres ſe obligaſſet, ex ea cauſa ſoluerit. hoc enim caſu, quamuis videatur propter ſuum factum & obligationem impendiſſe: tamen propoſitæ exceptioni locus non eſt. Quæ replicatio ipſo quidem iure approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. eadem cauſa, in princ. verùm eius duplicatio eſt: Niſi cùm ſe obligare cohæres nõ deberet, ſeſe obligauerit. ſed reprobatur exemplo l. qui hæres. 49. ff. famil. erciſcundæ. Quarta replicatio eſt: Niſi in rem defuncti verſum ſit id cuius nomine ſe obligauit. l. filia. 20. §. ſi filius famil. ff. d. tt. Hæc de tertia exceptione. Quarta exceptio eſt: Niſi ante aditam hæreditatẽ, & non quaſi hæres impendit. d. l. 49. Huius exemplum eſt, ſi viuo adhuc teſtatore geſſit vel impendit. Cuius tamẽ replicatio eſt: Niſi filius patrem defendit, & condemnatus ſoluit. l. hæredes. 25. § ſi filius. C. familiæ erciſc. Quinta exceptio: Niſi in munus publicum filius hæres impendit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. except. 3. repl. 2. Sexta: Niſi res in quam impenſum eſt, perijt, vel apud hoſtes ſit. reprobatur l. ſi ſeruus. 31. ff. familiæ erciſcundæ. Concordat l. item Labeo. 22. §. fin. cum duabus legib. ſeqq. ff. eod. tt. Hæc de decima cauſa.

XI. Cauſa: Si ſeruus hæreditarius vni hæredum furtum fecerit. l. & puto. 16. §. fin. ff. famil. erciſcundæ.

XII. Cauſa: Si cohæres debitor ſit hæreditarius. reprobatur l. fundus. 51. in fin. ff. d. tt.

XIII. Cauſa: Si cohæredi aliquid à defuncto debeatur. approbatur exemplo l. 2. C. famil. erciſc. Concordat l. hæredes. 25. §. ſi filius. ff. d. tt.

XIIII. Cauſa: Si vni cohæredum aliquid ſit prælegatum. l. cætera. 4. in princ. & l. ſi ita. 42. ff. eod. tt. item l. ſi quæ. 7. C. d. tt. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi rationibus prælegatis, eæ nondum ſint deſcriptæ: vel à legatario nõ præſtetur cautio, vt quoties rationes deſideratæ fuerint, earum copia fiat. l. Pomponius 8. in princ. ff. d. tt.

XV. Cauſa: Si cohæres non ſoluendo creditori hæreditario deteriorem conditionem cohæredum facturus eſt, agi cum eo poteſt vt ſoluat, vel caueat ſe alijs in ſolidum ſoluentibus pro ſua parte reſtituturum. l. his conſequenter. 18. §. Celſus. ff. famil. erciſcundæ. l. ſi filia. 20. §. ſi pater. & §. Papinianus, in fin. l. hæredes. 25. §. idem iuris. item l. inter cohæredes. 44. §. vſufructu. ff. d. tt. l. licet. 23. C. d. tt. Item concordat j. cap. prox. quæſt. 5 reg. 23.

XVI. Cauſa: Si cohæres aliquid à teſtatore facere iuſſus, non faciat. hoc enim caſu actione propoſita cogi poteſt vt faciat. approbatur exemplo d. l. 18. §. idemq́ ait. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi voluntas teſtatoris ſit mutata. l. in ipſius. 5. C. eod. tt. Plures huius cauſæ exceptiones vide ſ. lib. 12.

XVII. Cauſa: Si id quod inter hæredes conuenit, ab vno hærede non ſeruetur. l. in communi. 3. §. fin. ff. communi diuidundo. Hæc de cauſis perſonalium præſtationum. Sed & plures huiuſmodi cauſas vide j. capite prox. quæſt. 3. & quæſt. 5.

IIII. QVIBVS & inter quos competat actio propoſita? vide j. cap. prox. quæſt. 2.

V. APVD QVEM competat?

Si plures ſint hæredes diuerſi fori, proponitur l. 1. ff. de quib. rebus ad eundem iudicem eatur.

VI. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula, De eo quod intereſt, proponitur l. hæredes. 25. §. ſi incerto. ff. familiæ erciſcundæ.

II. Regula: Ex damno dato in ſimplum, non in duplum agitur. l. damno. 17. ff. familiæ erciſcundæ.

III. Regula, De vſuris ſumptuum factorum, proponitur l. his conſequenter. 18. §. ſumptuum. ff. d. tt.

IIII. Regula, De fructibus rei præcipiendæ. l. fundus. 51. in princ. ff. d. tt. Leges concordantes vide infrà cap. prox. quæſt. 3. reg. 2.

V. Regula: Filiusfamiliâs ex eo contractu quem fecit condemnatus, agit aduerſus ſuos cohæredes, vt ſibi pro quantitate peculij ſui quod communicatur, præſtetur ad liberandos creditores peculiares. l. certum eſt. 13. C. familiæ erciſcundæ. Reliquas huiuſmodi regulas ſeu res quæ veniant in diuiſionem hæreditatis, vide j. cap. prox. quæſt. 3.

VII. QVAMDIV COMpetat?

Non niſi triginta annorum præſcriptione tollitur. l. vnic. 3. C. in quib. cauſis ceſſet longi temporis præſcript. Concordat l. 1. §. nemo itaq; audeat. C. de annali exceptione.

VIII. ADIVNCTA ſeu officia iudicis in familiæ erciſcundæ iudicio vide j. cap. prox. quæſt. 5.

IX. EVENTVS PROPOſitæ actionis.

I. Regula: Non confitetur quis hac actione, aduerſarium ſibi eſſe cohæredem. l. qui familiæ. 37. ff. familiæ erciſcundæ. Concordat l. ſi poſt. 4. C. de iuris & facti ignorant. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi ſententia lata ſit, & ſolutio ex ea facta. l. cum putarem. 36. ff. familiæ erciſcundæ.

II. Regula, De actione & exceptione rei iudicatæ ex hoc iudicio danda, proponitur l. inter cohæredes. 44. §. 1. ff. d. tt. Concordat l. ſi diuiſionem. 15. C. d. tt.

III. Regula, De actionibus hæreditarijs lite pendente inferendis & excipiendis, habetur l. in iudicio. 47. ff. familiæ erciſcundæ.

X. ADFINIA REmedia.

I. Regula: Ex cauſis s̄. enumeratis, & ijs quæ proponuntur j. cap. prox. regulariter quidem familiæ erciſcundæ, non alia competit actio. Cuius regula exceptio prima eſt: Niſi communi diuidundo actio. l. ſi filia. 20. §. familiæ. ff. famil. erciſc. l. quibus caſib. 34. §. fin. ff. pro ſocio. item l. inter cohæredes. 44. in princ. ff. familiæ erciſc. Huius replicatio eſt: Niſi res non ſint hæreditariæ, ſed ex hæreditate: veluti cōmodatæ, depoſitæ. Hæc replicatio (Accurſio teſte) approbatur d. l. 44. in prin. Altera exceptio eſt: Niſi is qui familiæ erciſcundæ iudicio experitur, hæres negetur. hoc enim caſu nō familiæ erciſcundæ actio, ſed petitio hæreditatis competit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 1. §. ſed ſi is. ff. famil. erciſcundæ. d. l. 44. §. ſi cohæredes, in fine. l. in familiæ. 20. in fine. C. d. tt. Tertia: Niſi id petatur, quod in familiæ erciſcundæ actionem nō venit. de hoc enim petitio hæreditatis competit. approbatur & exemplo declaratur l. ſi fundus. 51. §. ſi ego à te. ff. familiæ erciſcundæ. Quarta: Niſi ex damno dato agatur. hoc enim caſu etiam legis Aquiliæ actio eſt. l. & puto. 16. § idemq́ ait. ff. famil. erciſcundæ. Quinta: Niſi ex eo quòd hæres rem hæreditariam abſtulit, agatur. hoc enim caſu etiam expilatæ hæreditatis actio videtur competere. Sed reprobatur l. aduerſus. 3. C. familiæ erciſcundæ. Sexta: Niſi ex eo quòd ſeruus hæreditarius vni ex hæredibus furtum fecerit, agatur. hoc enim caſu etiam furti actio videtur competere. verùm reprobatur d. l. 16. §. fin. Septima: Niſi ex eo quòd vnus hæredum commune negocium geſſerit, agatur. hoc enim caſu etiam negociorum geſtorum actio eſt. l. filiæ. 18. in fine. C. familiæ erciſcundæ. l. ſiue. 3. C. de negocijs geſtis. l. ſi quis. 31. in princ. ff. de procuratoribus. item l. eius qui. 41. ibi: earum autem ſummarum. ff ſi certum petatur. Huius exemplum eſt, Si vnus hæredum rem communem in ſolidum vendidit. quod proponitur l. ab vno. 19. C. de negocijs geſtis. Concordat l. in familia. 20. C. famil. erciſc. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi id geſtum ſit, ſine quo ſuam partem cohæres adminiſtrare non potuit. approbatur (teſte Accurſio) l. hæredes. 25. §. non tantùm. ibi: & ideo. ff. eod. tt. Octaua exceptio eſt: Niſi cohæres mandatu cæterorū commune negocium geſſerit. hoc enim caſu mandati actio eſt. d. l. 20. C. eod. tt. Concordat l. ſi quis. 31. in princ. ff. de procuratorib. Nona: Niſi ex eo quòd vnus contra voluntatem defuncti faciat, agatur. hoc enim caſu præſcriptis verbis actio eſt. approbatur exemplo l. ſi filia. 20. §. ſi pater. ff. familiæ erciſcundæ. Aliud exemplum proponitur l. his conſequenter. 18. §. ſed & cum. ff. eod. tt. Decima exceptio eſt: Niſi inter hæredes conuenerit, vt vnus in ſolidum creditoribus hæreditarijs ſoluat. hoc enim caſu ſi placitis fidem non præſtet, vel ex ſtipulatu, vel præſcriptis verbis actio eſt. l. licet. 23. C. d. tt. Vndecima: Niſi res per diuiſionem vni addicta euicta ſit. hoc enim caſu præſcriptis verbis actio eſt. l. ſi familiæ. 14. C. famil. erciſcundæ.

II. Regula, De exceptione ex cauſis ſuprà propoſitis opponenda, proponitur l. ex parte. 39. in princ. & d. l. 18. §. ſi filiusfamiliâs. ff. d. tt.

DE RERVM HAEREditariarum diuiſione.

Cap. IX.

CVm duo ſint genera cauſarum, ex quibus familiæ erciſcundæ actio competit, perſonales ſcilicet præſtationes, & rerum hæreditariarum diuiſio, vt s̄. cap. prox. quæſt. 3. in princ. eſt oſtenſum: cumq́; de perſonalibus præſtationibus in ſuperiore capite prox. ſatis ſit dictum, nunc de rerum hæreditariarum diuiſione eſt dicendum.

I. SI igitur hæreditas, vel res aliqua hæreditario iure inter aliquos ſit communis: familiæ erciſcundæ iudicio agitur, vt ea diuidatur. quæ regula tum ijs quæ s̄. d. quæſt. 3. in princ. propoſita ſunt: tum etiam l. bona. 8. C. familiæ erciſcundæ. approbatur. M. I. R. lib. 5. cap. 8. reg. 12. Huius regulæ prima exceptio, ſumpta ex genere cauſæ, ex qua hæreditas eſt communis, reprobatur l. 2. in princ. ff. eod. tt. Concordat l. 1. cum duabus legib. ſeqq. ff. de petit. hæred. Huius exceptionis reprobatæ exemplum proponitur l. ſed & eum. 24. in fine. ff. familiæ erciſcundæ. Altera exceptio videtur: Niſi ex diuerſis cauſis eadem hæreditas duobus vel pluribus ſit communis. Sed & hæc reprobatur exemplo d. l. 24. de eo cui ex S. C. Trebelliano, & eo cui ex edicto prætoris hæreditas delata eſt. Concordat l. ſi ex aſſe. 40. ff. eod. tt. & l. 2. §. 1. ff. d. tt. Tertia exceptio eſt: Niſi ex diuerſis rebus à milite hæredes ſint inſtituti. l. hæredes. 25. §. 1. ff. familiæ erciſcundæ. Quarta: Niſi filijfamiliâs militis peculium ſit diuidendum. reprobatur l. 2. §. item ſi filijfamiliâs ff. d. tt. Quinta: Niſi defunctus apud hoſtes deceſſerit. reprobatur d. l. 25. in princ. ff. d. tt. Sexta: Niſi omnia in nominibus ſint, in corporibus nihil. d. l. 25. § 1. ibi: quemadmodum. l. 2. §. fin. item l. fundus. 51. § fin ff. d. tt. Plura de hac exceptione vide j. quæſt. 3. reg. 1. exc. 1. Septima: Niſi vna tantùm res ex pluribus diuidenda veniat. reprobatur l. fundus. 30. ff. famil. erciſcun. Octaua: Niſi non omnes hæredes ad diuidendum conſentiant. reprobatur l. arbitrium. 43 ff. familiæ erciſcundæ. Concordat l. vlt. C. communi diuidūdo. Nona: Niſi actor teſtatorem vel eius liberos interfeciſſe, vel mortem eius non vindicaſſe dicatur. reprobatur l. his conſequenter. 18. §. 1. ff. familiæ erciſcundæ. Decima exceptio: Niſi alteruter cohæres negetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 1. §. ſed ſi is. ff. d. tt. M. I. R. d. reg. 12. except. 6. Vndecima: Niſi ſemel familiæ erciſcundæ iudicio actum ſit. l. ſi filia. 20. §. familiæ. ff. familiæ erciſcundæ. Concordat l. ſiue. 3. in fine. C. de negocijs geſtis. Duodecima: Niſi diuiſio hæreditatis ſemel ſit facta. approbatur ſimul & diſtinguitur l. vltima ff. familiæ erciſcundæ. M. I. R. d. reg. 12. excep. 3. Huius exceptionis replicatio prima: Niſi ſine ſententia iudicis diuiſio facta ſit. reprobatur d. l. vlt. Altera replicatio eſt: Niſi minor ætate diuiſerit. d. l. vlt. Tertia: Niſi non inter omnes hæredes facta ſit diuiſio, & alius cohæres poſtea ſuperueniat. l. cohæredibus. 17. C. familiæ erciſcundæ. Quarta: Niſi non inter hæredes, ſed inter tutores hæredū diuiſio facta ſit. l. ſi pupillorum. 7. in prin. ff. de reb. minor. ſine decreto. Huius duplicatio eſt: Niſi æqualiter diuiſio ſit facta. l. Lucius.

rius. 38. ff. famil. erciſc. Quinta replicatio eſt: Niſi non omnes res ſint diuiſæ. hoc enim caſu pro ijs rebus quæ indiuiſæ relictæ ſunt, competit iudicium, nõ quidem familiæ erciſcundæ, ſed communi diuidundo. l. ſi filia. 20. §. familiæ ff. famil. erciſc. l. tres fratres. 35. ff. de pactis. & l. 1. C. familiæ erciſc. Sexta: Niſi res ex diuiſione percepta pignori ſit obligata. l. ſi paterfamiliâs. 33. ff. familiæ erciſcund. Septima: Niſi res ex diuiſione percepta interijt. reprobatur l. ſeruos. 34. & l. propter ſpem. 23. ff. eod. tt. Octaua: Niſi res ex diuiſione percepta euicta ſit. l. ſi familiæ. 14. C. famil. erciſc. M. I. R. d. except. 3. repl. 4. Nona: Niſi ſcriptura diuiſionem ſecuta non ſit. reprobatur l. non ideo. 12. C. d. tt. Decima replicatio eſt: Niſi nudo pacto facta ſit diuiſio. l. diuiſionis. 45. ff. de pactis. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi quoad exceptionem. l. ſi diuiſionem. 15. in fin. C. familiæ erciſcundæ.

II. QVIBVS AD DIVIDENDVM, & inter quos competit familiæ erciſcundę iudicium?

I. Regula: De eo qui non poßidet. Huic nihilominus actio propoſita competit. l. hæredes. 25. §. quantũ. & l. 1. §. 1. ff. eod. tt.

II. Regula, De eo qui hæres negatur, proponitur d. l. 1. §. ſed ſi is.

III. Regula, De quibuſdam, non omnibus hæredibus. l. 2. §. dubitandum. ff. familiæ erciſcundæ.

IIII. Regula, De hæredibus cohæredis defuncti, l. ſi familiæ. 48. ff. eod. tt. De reliquis huiuſmodi regulis vide ſ. quæſt. prox. excep. 1. cum aliquot ſequentibus.

III. QVAE VENIANT in hoc iudicium diuidenda?

I. Regula: Regulariter quidquid ex hæreditate defuncti eſt, inter hæredes venit diuidendum. l. ſed etſi. 25. §. penult. ff. de petit. hæred. M. I. R. d. cap. 8. reg. 13. Planè propoſitæ regulæ exceptio prima eſt: Niſi ea quæ in nominibus ſunt, vt debita & credita hæreditaria. l. fundus. 51. in fin. ff. familiæ erciſcundæ. l. cætera. 4. in princ. item l. hæredes. 25. §. 1. ff. d. tt. Huius ratio proponitur l. ea quæ. 6. C. famil. erciſcundæ. Huius exceptionis replicatio prima videtur eſſe: Niſi talis ſit actio, quæ ſingulis hæredibus & aduerſus ſingulos in ſolidum competit. ſed reprobatur d. l. 25. §. an ea ſtipulatio. Altera replicatio eſt: Niſi hæredes ſponte nomina inter ſe pacto vel ſtipulatione diuiſerint. l. 2. §. fin. ff. d. tt. Tertia: Niſi iudex cauſa cognita alijs alia debita & credita in ſolidum attribuat. l. planè. 3. ff. d. tt. Hæc de prima exceptione. Secũda exceptio: Niſi ſeruitus ſit, quæ debetur prædio, vel à prædio hæreditario. reprobatur l. arbor. 19. §. fin. ff. communi diuidundo. Tertia: Niſi vſusfructus ſit. reprobatur l. ſed etſi. 14. in fine, cum duabus legibus ſequentibus. ff. familiæ erciſcundæ. Quarta: Niſi ea res, quæ communis eſſe deſiit. l. familiæ. 9. C. communia vtriuſque iudicij, &c. Quinta: Niſi res alij legata. ipſo quidem iure approbatur, verum eius prima replicatio eſt: Niſi ſub conditione legata ſit. l. & poſt. 12. §. res quæ ſub, cum lege ſequente. ff. familiæ erciſcundæ. Altera: Niſi legatum deficiat, vt penes hæredem maneat. quæ replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius duplicatio eſt: Niſi cum creditori à debitore compenſationis animo legatum eſſet, aut ſi debitum petere mallet, vnus hæredum iuſſus ſit in ſolidum ei ſoluere, creditor repudiato legato debitum petat. hoc enim caſu legatũ præcipuum habebit is hæres qui ſolidum ſoluere iuſſus eſt. l. ſi filia. 20. §. penult. ff. d. tt. Sexta exceptio eſt: Niſi ſeruus cui libertas in teſtamento relicta eſt. Et hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi ſtatuliber ſit. d. §. res quæ ſub. Septima exceptio eſt: Niſi res cuius ſuã partem vnus hæres alienauit. l. ex hæreditate. 54. ff. d. tt. Concordat l. duæ filiæ. 3. ff. pro dote. Replicatio eſt: Niſi per errorem cum alio, qui hæres non eſt, ſit partitus. l. item Labeo. 22. in princ. ff. familiæ erciſcundæ. Octaua exceptio eſt: Niſi res cuius pars aliena eſt, non hæreditaria. l. hæredes. 25. §. quod pro emptore. in fin. ff. d. tt. Replicatio prima eſt: Niſi hæres theſaurum à teſtatore relictum cum alio ſit partitus. d. l. 22. in princ. Altera: Niſi res cum alio communis hæredibus ſit adiudicata. l. Meuius. 52. in princ. ff. d. tt. Nona exceptio eſt: Niſi pecunia ex venditione rei hæreditariæ ab vno hæredum redacta. l. in familiæ. 20. C. d. tt. Concordat l. ſi & rem. 22. §. final. ff. de petit. hæred. Decima: Niſi res ab alio vſucapta. l. ſed etſi. 14. ff. famil. erciſc. Concordat d. l. 3. ff. pro dote. Vndecima exceptio eſt: Niſi res ab vno hæredum pro emptore vel pro donato, aut alio huiuſmodi titulo, non pro hærede poſſeſſa. l. hæredes. 25. §. quod pro emptore. ff. familiæ erciſcundæ. Huius exceptionis replicaptio prima eſt: Niſi titulus deficiat, ex quo poßidere ſe dicit. l. ſeruum. 22. C. eod. tt. Altera: Niſi res à defuncto empta hæredi tradita ſit. l. veniunt. 9. ff. familiæ erciſcundæ. Tertia: Niſi hæres rem à defuncto pignori datam, à creditore comparauerit. reprobatur l. quia cohæredes. 17. ff. communi diuid. Quarta: Niſi hæres theſaurum à teſtatore relictum effodit. l. item Labeo. 22. in princ. ff. familiæ erciſcundæ. Duodecima exceptio eſt: Niſi res ab hærede vſucapta. approbatur ratione exceptionis præcedentis, verùm eius replicatio eſt: Niſi rem defuncto traditam vſucepit. l. veniunt. 9. ff. famil. erciſcundæ. Decimatertia: Niſi id quod vni hæredum conditionis implendæ cauſa datum eſt. l. ſi filia. 20. §. fin. cum leg. ſeq. ff. familiæ erciſcundæ. Decimaquarta: Niſi res quam hæres ſuam propriam dicit, non communẽ. l. ſi quid. 45. in priñc. ff. eod. tt. Decimaquinta: Niſi res litigioſa. reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 2. cap. 6. membr. 2. de re litigioſa non alienanda, except. 5. Concordat l. in iudicio. 47. ff. familiæ erciſcundæ. Decimaſexta: Niſi ſeruus quem teſtator in perpetua vincula collocari vel exportari iuſſit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi teſtator voluntatẽ mutauit. l. in ipſius. 5. C. familiæ erciſcundæ. Decimaſeptima exceptio eſt: Niſi id quod pater vni filiorum ſtudiorum cauſa ſubminiſtrauit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. quæ pater. 50. ff. eod. tt. M. I. R. d. reg. 13. except. 1. Decimaoctaua: Niſi pecunia ab vno hæredum credita. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi ita vt defuncto ſolueretur, credita ſit. approbatur ſimul & diſtingui-

tur l.pecuniam.53.ff.familiæ erciſcundæ. Decimanona: Niſi id quod vni heredum à teſtatore donatum vel prælegatum eſt, aut alio modo conceſſum. approbatur exemplo eorum quæ dicta ſunt paulo ſuperius except.11.& except.17. item ſ.cap.proxim.quæſt.3. cauſ.14.M.I.R.d.regul.13.exceptione 4. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi peculium quod filiofamiliâs cohæredi à patre defuncto eſt conceſſum. l.certum eſt.13.in prin.C.familiæ erciſcundæ. Concordat l.filia.12. ibi: quin autem.C.de collationibus. M.I.R. d.regul.13.except.3.& reg.ſeq.14. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi caſtrenſe, vel quaſi caſtrenſe ſit peculium. d.verſ.quin autem. l.ſi filiusfamiliâs. 4. C.familiæ erciſcundæ.l.errat.3.in fin. C.de caſtrenſi peculio.l.miles.4.in princ. ff.eod.tt. Inſtit.quibus non eſt permiſſ.fac.teſtam. §.ex hoc intelligere. item l.cum duobus.52.§.idem Papinianus.in fin.ff.pro ſocio. Altera duplicatio eſt: Niſi peculium filio ſit prælegatũ. d.verſ.quin autem. Concordat l.emptor.65.§.fin.ff. de rei vendicat. Tertia: Niſi quoad debitum peculiare: quia enim hoc filius præcipit, æquum etiam eſt, vt è peculio tantundem præcipiat.l.ſi filia.20.§.ſi filiusfamiliâs, in fine. ff.familiæ erciſcundæ. Concordat l. certum eſt.13.in fine.C.d.tt. Viceſima exceptio eſt: Niſi dos vel donatio ante nuptias pro cohærede à defuncto data. approbatur quidem iure antiquo, ratione exceptionis proximè præcedentis, l.Pomponius.35. ff.familiæ erciſcundæ. Concordat l.Theopompus.14. ff.de dote prælegata. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi viuo teſtatore ſoluto matrimonio, dos vel donatio ad teſtatorem redierit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.illud.12.C.communia vtriuſque iudicij. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi pro cohæredibus etiam à teſtatore ex cauſa dotis vel alia ſimili cauſa, ex qua conferre non tenentur, aliquid datum ſit. tunc enim etiam is cáue, pro quo quáue dos vel ante nuptias donatio data eſt, eam præcipuam habet, quamuis viuo teſtatore ſoluto matrimonio dos vel donatio ad eundem teſtatorem redierit. d.l.12. ibi: inueniantur autem alij liberi. Huius triplicatio eſt: Niſi quoad quantitatem, quam alij ſunt lucrati. quæ approbatur ibidem, & §.ſi tamen minus. Altera duplicatio eſt: Niſi non fratres, ſed extranei cohæredes ſint inſtituti.d.l.12. ibi: ſi autem extranei. Tertia: Niſi aliud teſtator diſpoſuerit.d.l.12. ibi: et nihil de huiuſmodi rebus, &c. Quarta: Niſi alius quàm pater dotem dederit & receperit. reprobatur d.l.12. verſ.ea igitur quæ in paterna.

Mutatio iuris.

Planè exceptio propoſita iure nouo mutata eſt. quæ approbatur ſimul & diſtinguitur ſuprà libro 10. cap.15.& cap.16.

Viceſimaprima exceptio: Niſi dos vel donatio ante nuptias vni cohæredum vel patri eius à teſtatore nomine vxoris, nurus aut generi data. l.ſi filia.20.§.hoc amplius ff.famil.erciſcun. Concordat l.fundus.51.in princ.ff.eod.tt. Huius exceptionis replicatio videtur eſſe: Niſi cum dos patri teſtatori nomine nurus data eſſet, filius maritus nõ purè, ſed ſub conditione hæres ſit inſtitutus, & conditio adhuc pendeat. Sed reprobatur l.ſi maritus.46.ff.eod.tt. Viceſimaſecũda exceptio eſt: Niſi res vnius hæredis nomine comparata. l.filia.18.C.famil.erciſc. Viceſimatertia: Niſi eæ res, in quibus defunctus nomine vnius hæredis vſumfructum tantũ habuit, proprietate penes hæredem conſtituta. Hæ enim hæres proprietarius præcipuas habet. approbatur exemplo l.2.in fin. C.de bon.maternis. Viceſimaquarta: Niſi ea quæ vnius hæredum ꝓpria ſunt. ipſo quidem iure ſubſiſtit, eiusq́; exemplũ eſt ſuperior exceptio proxima: verùm eius replicationes vide in collatione bonorum ſ.lib.10. cap.15. item M.I.P.lib.9.cap.8.reg.6. cum ſeq. Viceſimaquinta: Niſi res non hæreditaria, ſed aliena. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio prima eſt: Niſi res defuncto pignori data.l.ſi pignori 29. ff.famil.erciſc. Altera: Niſi res à defuncto bona fide poſſeſſa. l.item prædia. 10. ff.d.tt. Tertia: Niſi res à defuncto poſſeſſa, & ab hærede vſucapta. l.veniunt. 9.ff.eod.tt. Viceſimaſexta exceptio eſt: Niſi res religioſæ.l.fundus.30.in fine. ff.d.tt. Viceſimaſeptima: Niſi liberti teſtatoris.l.vlt.ff.de iure patronatus. Concordat l.quadam mulier.41.ff.famil.erciſcund. Viceſimaoctaua: Niſi prædia vectigalia vel ſuperficiaria. reprobatur l.item prædia.10.ff.familiæ erciſcundæ. Viceſimanona: Niſi res quæ apud hoſtes eſt. reprobatur l.item Labeo.22.§.fin.cum leg.ſequente.ff. familiæ erciſcundæ. Triceſima: Niſi ſeruus, qui eſt in fuga. reprobatur l.arbor.19.§.iudex. ff.communi diuidundo. Triceſimaprima: Niſi res furto ablatæ. reprobatur l.in iudicio.47.in fin.ff.familiæ erciſcundæ. Triceſimaſecunda: Niſi animalia quæ feram naturam habent, & à beſtijs erepta. reprobatur l.Pomponius. 8. §.idem Pomponius. ff.eod.tt. Triceſimatertia exceptio eſt: Niſi ex iniuſtis & turpibus cauſis quæſita. l.cætera.4.§.ſed & ſi quid. ff.d.tt. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ.lib.1.cap.29. quæſt. 1.except.gener.5.replic.1. item l.ſi quis.26. ff.ad leg. Cornel.de falſ. Triceſimaquarta: Niſi venena, mala medicamenta, & libri improbatæ lectionis. l.cætera. 4. §.mala. ff.familiæ erciſcundæ. Triceſimaquinta: Niſi poſt aditam hæreditatem, vel poſt litem conteſtatam quæſita. reprobatur l.partum.11.cum lege ſequente.& l.& puto.16.§.id quod.ff.eod.tt. Triceſimaſexta: Niſi tabulæ teſtamenti. l.cætera. 4. §.fin. ff.familiæ erciſcundæ. Triceſimaſeptima: Niſi cautiones hæreditariæ. l.ſi quæ. 5. cum lege ſequente. ff. eod.tt. Concordat l.de inſtrumentis.5.C.communia vtriuſque iudicij.M.I.R.d.regul.13.except.8. Hæc de prima regula.

II. Regula, De fructibus rerum hæreditariarum, proponitur l.non ſolum. 56. ff.familiæ erciſcundæ. l. non eſt ambiguum.9. item l.cohæredibus.17. C.d.tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi res, quæ ab vno præcipitur: nam & eius fructus præcipiendi veniunt. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi fructus ante litem conteſtatã ex ea fuerint percepti.l.fundus.51.in prin.ff.d.tt. Altera exceptio eſt: Niſi deductis impenſis. d. l. 51. De qua re vide ſ.cap. prox.quæſt.3.cauſ.10.

III. Regula, De vna re ex pluribus diuidenda, proponitur l.fundus.30 ff.familiæ erciſcundæ.l.hæredes. 25.§.item ſi plures. ff.eod.tt.

IV. Regula, De pluribus hereditatibus vno iudicio diuidendis, habetur d.l.25.§.de plurib.

IIII. ANTECEDENTIA diuiſionem.

I. Regula, De omnibus heredib. cōuocandis, proponitur l.1.in fin.ff.de quibus rebus ad eundē iud. eatur.

II. Regula, De iuramento calūniæ præſtando, l.inter coheredes.44.§.q familia.ff.familiæ erciſcundæ.

V. ADIVNCA ET OFFICIA iudicis in diuidendo.

I. Regula, Vt diuiſionem à teſtatore factam index ſequatur, proponitur l.quoties.10.C.familiæ erciſcūdæ. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ̄.lib.9.cap.15. replic.1.M.I.R.lib.5.cap.8.reg.20.

II. Regula: Quamuis teſtator ſcripſerit, ſe nullas alias res, præter eas quas deſignauit, reliquiſſe: tamen hæc ſcriptura veritati non præiudicat. l.ſcriptura.10. C.communia vtriuſq; iudicij. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi iureiurando modum patrimonij ſui teſtator definierit. Nouell.c.48.

III. Regula: Vt iudex ſingulas res ſingulis heredibus adiudicet, definitur Inſtit. de officio iudicis. §.ſi familiæ.

IV. Regula: Si difficilis diuiſio rei ſit, poteſt vniuerſa res vni adiudicari, iiſq; ceteris in certa pecunia condemnari. d.§.ſi familiæ. Inſtit.de actionib. §.quædam actiones, in fin. l.item Labeo.22.§.1.ff.familiæ erciſcundæ. item l.familiæ.55.ff.eod.tt. M.I.R. d.cap.8. regul 23.

V. Regula: Poteſt interdum iudex pluribus eandem rem adiudicare. d.l.22.§.1.

VI. Regula, De fundo regionibus diuiſo diuidendo, proponitur d.l.22.§.ſed & regionibus.

VII. Regula, De vſufructu diuidendo, l.& puto.16. §.vſuſfructus.ff.familiæ erciſcundæ. M.I.R. d.cap.8. regul.21.

VIII. Regula: De nominibus tam debitis quàm creditis hereditarijs diuidendis, vide ſ̄.quæſt.3.reg.1. except.1.

IX. Regula, De rebus indiuiſis relictis diuidendis, proponitur l.quæ pater.32 ff.familiæ erciſcund. Concordat l.ſi cogitatione.21.ibi: pro virili. C.d.tt.

X. Regula: Vt nihil indiuiſum iudex relinquat, habetur l.heredes.25.§.iudex.ff.familiæ erciſcund.

XI. Regula: Vniuerſæ res à iudice æſtimari debent, non ſingularum rerum partes. l. Mæuius.52.§.fin. ff.eod.tt.

XII. Regula: In omnium perſonas condemnatio & abſolutio eſt facienda. l.in hoc iudicio.27.ff.d.tt.

XIII. Regula, De compenſatione ab arbitro admittenda, proponitur l. Mæuius.52.§.arbiter.ff.familiæ erciſcundæ.

XIV. Regula, De ſeruitute prædio imponenda, l.itē Labeo.22.ſed & regionib.ff.d.tt.

De cautionibus interponendis.

XV. Regula, De cautione euictionis interponenda, proponitur l.heredes.25.§.iudex.ff.familiæ erciſcundæ.

XVI. Regula, De cautione rei abſentis nomine interponenda, l.item Labeo.22.§.fin.cum lege ſequente.ff.eod.tt.

XVII. Regula, De cautione vſuſfructus nomine præſtanda, l.& puto.16.in prin.ff.d.tt.

XVIII. Regula, De cautione actionis nomine, quā vnus heredum intendit vel excipit, interponenda, vt commoda & incommoda inde peruenientia communicentur, habetur l.in iudicio.47. & l.item ex diuerſo.19.in fin.ff.eod.tt.

XIX. Regula, De cautione, defenſum iri heredem aduerſus creditores hereditarios, interponēda, ſi vnus debitum præcipit, proponitur l.ſi filia.20.§.hoc amplius. & §.Papinianus.ff.familiæ erciſcundæ. & l.heredes.25.§.idem iuris.ff eod.tt.

XX. Regula, De cautione eius quod ab vno in ſolidum ſolutum eſt, reſtituendi interponenda, proponitur d.§.idem iuris. & §.contrà.

XXI. Regula, De cautione ab eo apud quem cautiones hereditariæ deponuntur præſtanda, habetur l.ſi quæ.5.ff.familiæ erciſcundæ.

XXII. Regula, De redimendo pignore rei vni prælegatæ, l.rem pignori.28.ff.d.tt.

XXIII. Regula, De curando à iudice, vt legata & alia debita ſoluantur, proponitur l.heredes.25.§.ſi teſtator. l.officio.26. & l.inter coheredes.44.§.vſufructu.ff.eod.tt. Concordant item ea quæ propoſita ſunt ſ̄.quæſt.3.cauſa 15. Alias huiuſmodi regulas vide d.quæſt.3. Planè quid quantumq; hereditatis nomine cuiq; heredum debeatur, vide ſ̄. de hereditate ex teſtamento & ab inteſtato, item in petitione hereditatis. Hactenus igitur de familiæ erciſcundæ iudicio.

COMMVNI DIVIDVNdo. Cap. X.

PRIMO: *Ratio huius actionis proponitur l.1.ff. communi diuidundo.*

II. GENVS ET PROPRIA huius actionis.

I. Regula: Bonæ fidei actio eſt. l. per hoc iudiciū.4. §.hoc iudicium. & l.in hoc iudicium.14.§.1.ff.eod.tt.

II. Regula: Mixta eſt actio tam in rē, quàm in perſonam. Inſtit.de actionib.§.quædam actiones.

III. Regula: Vterque & actor & reus eſt. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. cap.8. quæſt.2. regula 3.

III. CAVSAE, EX QVIBVS actio propoſita competit.

Veniunt in hanc actionem perinde ac in præcedentem proximam res & præſtationes perſonales. Quæ duplex cauſa approbatur l.in communi.3.ff communi diuidundo. & l.per hoc iudicium.4.§.ſicut.ff.d.tt. De perſonalibus quidem præſtationibus in hoc capite agetur: de rerum autem communium diuiſione dicitur ſ̄.cap.prox.

I. Cauſa: Si ſocius commune negocium geſſerit, ſumptuſq; in eam rem fecerit, eiq; eius rei nomine quid abſit: hac actione, vt ſibi à ſocio reſtituatur, agere poteſt. d.l.3.in princ. d.l.4.§.ſicut. l.in hoc iudicium.14.in prin.ff.eod.tt. item l ſi maior.4.in fin C. eod.tt. Exemplum proponitur l.ſi in rem.12. C.ſi certum petatur. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi non communi nomine, ſed vt ſolus lucraretur, geſſit. l.ſi quis.6.§.ſine autem. ibi: ſi verò non communi. ff.

communi diuidundo. Altera: Niſi rem ſuam propriam putãs eſſe, geſſit. l. ſi quis. 29. §. diuerſa. & l. in hoc iudicium. 14. §. diuerſum. ff. eod. tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt, Quòd quamuis actio propoſita non competat, per exceptionem tamen ſumptus retineri poſſunt. d. l. 14. §. 1. Altera. Quòd quamuis communi diuidundo actio non detur, negociorum tamen geſtorum actio in id, in quantum ſocius locupletior factus eſt, non denegatur. l. item ſi. 5. §. ſed ſi quis. ibi: ipſe tamen ſi circa. ff. de negocijs geſtis. Tertia exceptio: Niſi cum alio, quàm vero ſocio reo conuento rem ſibi communem putans geſſerit. reprobatur d. l. 14. §. quæ cum ita. l. ſi quis. 6. in prin. item l. ſi quis. 29. in prin. ff. eod. tt. Quarta: Niſi ſine eo quod geſſit in parte ſocij, ſuam partem commodè adminiſtrare potuiſſet. d. l. 6. §. cæterùm. §. ſiue autem, in fin. & §. ſi damni. item l. ſi communes. 39. ff. de negocijs geſtis. Quinta: Niſi nulla re vrgente, ſed voluptatis cauſa ſumptus fecit. approbatur, ſimul & exemplo declaratur l. ex duobus. 26. ff. de negocijs geſtis. Aliud exemplum proponitur l. ſi quis. 6. §. fin. ff. communi diuidundo. Sexta exceptio: Niſi ex ſuo delicto præſtitit pœnã. ipſo quidem iure ſubſiſtit per ea quæ propoſita ſunt ſ̃. cap. 8. quæſt. 3. cauſa 10. except. 3. in principio. Verùm eius replicatio eſt: Niſi rei communis interfuit fieri approbatur exemplo d. l. 6. §. fin. Septima: Niſi antequam res communis eſſet, ſumptus in eam factus ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. per hoc iudicium. 4. § fin. cum lege ſequente. ff. communi diuidundo. Octaua: Niſi poſt acceptũ iudicium ſumptus ſint facti. reprobatur l. ſi quis 6. §. ſi quid poſt. ff. eod. tt. Nona: Niſi is qui impendit, poſtea ſuam partem alienauit. l. familiæ. 9. C. communia vtriuſq; iudicij. Concordat l. 1. in fin ff. cõmuni diuidundo. Planè hoc caſu nihilominus negociorum geſtorum actio ſupereſt: quod primæ replicationis loco notandum. l. in hoc iudicium. 14. §. at cum puta, in fin. ff communi diuidundo. Alterius replicationis loco notandũ, quòd nihilominus is cui res alienata eſt, impendia per exceptionẽ retinere poſſit. d. l. 14. §. 1. ibi: ſed is qui à me. Decima exceptio eſt: Niſi ſocius poſtea ſuam partem alienauerit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃. except. prox. in prin. Cuius primæ replicationis loco notandum, quòd vtilis nihilominus competat actio. l. ſi quis. 6. in prin. ibi: quare ff. cõmuni diuidundo. Alterius replicationis loco notandũ, …d ſi mutandi iudicij cauſa res ſit alienata, actio prætoria competat. l. communis. 24. in fin. ff eod. tt. Vndecima exceptio: Niſi res in quam impenſum eſt, poſtea interijt reprobatur l. in ſumma 11 ff. communi diuidundo. l. ſed & poſtquam. 9. & l. ſi Stichus 25 ff d. tt.

II. Cauſa: Si ſocius dolo vel culpa in re communi verſatus ſit. l. in communi. 3 in prin ff cõmuni diuidundo. l. in hoc iudicium. 14. in prin ff. eod. tt. l ſi maior. 4. in fin. C eod tt. item l. heredes. 25. §. non tantùm, in fin. ff familiæ erciſcundæ. Exempla ſeu ſpecies ſunt cauſæ aliquot infrà proximè ſequentes. Sed & eius exemplum proponitur l. ſi is. 20. ff. cõmuni diuidũdo In qua lege Duarenus lib. 1. Diſputat. anniuerſ. cap. 4 pro Edictum legit Delictũ. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi ſocius reus eam præſtitit diligentiã, quã in ſuis reb. præſtare ſolet. d. §. non tantùm. Sequuntur nunc propoſitæ cauſæ aliquot ſpecies.

III. Cauſa: Si ſocius rem communem fecerit deteriorem, ſeruum fortè vulnerando, aut animũ eius corrumpendo, aut arbores ex fundo excidendo, &c. l. & ſi. 8. §. venit. ff. communi diuidundo.

IV. Cauſa: Si cum inter ſocios cõueniſſet, vt alternis annis fructus perciperent: alter ſocius alterum non patiatur fructus percipere: vel immiſſo pecore fecit, vt futuri anni fructus corrumperentur. l. ſi conuenerit. 23. ff. communi diuidundo.

V. Cauſa: Si ſeruus communis, dum apud alterum ex ſocijs eſt, crus fregit in opere. l. communis. 26. ff. eodem titul.

VI. Cauſa: Si ſocius ex re communi aliquid percepit, nec id communicet. Inſtit. de officio iudicis. §. eadem interueniunt. l. in communi. 3. in prin. ibi: aut ad e[…]. ff. communi diuidundo. item l. ſi quis. 6. §. ſiue autem. ff. eod. tt. Concordant inſuper ea quæ proponuntur ĩ. cap. prox. quæſt. 3. reg. 1. except. 6. M. I. R. lib. 5. cap. 8. reg. 28. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi antequam res communis eſſet, aliquid ex ea percepit. l. per hoc iudicium. 4. §. planè fructus. ff. communi diuidundo. Altera: Niſi cum alio rem ſibi communem eſſe putans, quid ex ea perceperit. reprobatur l ſi quis. 6. in prin. ff. eod tt. Tertia: Niſi actor ſuam partem in re communi alienauerit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm ex æquitate reprobatur d. l. 6. in prin ibi: quare etſi. Quarta: Niſi res communis perijt, vel communis eſſe deſijt. reprobatur d. verſ. quare etſi. item l. in ſumma. 11. ff. eod. tt.

VII. Cauſa: Si ſeruus communis vni ex ſocijs furtũ fecit, vel damnum dedit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi ſeruus. 63. in prin. ff. de furtis. Concordat l. ſi ſeruus. 8. §. fin. ff. de noxal. act.

VIII. Cauſa: Si ſocius parietem communem reficere, demoliri, vel in eum immittere velit, & à ſocio prohibeatur. l. ſi ædes. 12. ff. communi diuidundo.

IX. Cauſa: Si opus in re communi ſocius inuito altero ſocio fecit. l. Sabinus. 28. ibi: ſed […]ſi in. ff. cõmuni diuid. Concordat l. in re communi. 25. ff. de ſeruit. vrbanorum præd.

X. Cauſa: Si à ſocio non præſtetur fides ijs, de quibus inter eos conuenit l. in communi 3. in fin. ff. communi diuidundo. Exemplum proponitur l. ſi conuenerit. 23. ff. eod. tt. Hæc de cauſis, ſeu perſonalibus præſtationibus propoſitæ actionis. Sed et plures huiuſmodi cauſas vide ſ̃. lib prox. cap. 11. quæſt. 2. item ſ̃ lib. 8. cap. 24. de rebus communibus. Sed & propoſitarum cauſarum exceptiones generales vide ĩ. cap proxim. quæſt. 1.

IIII. QVIBVS COMPETIT actio propoſita?

I. Regula, De eo cui ſocius qui impẽdit, partem ſuã alienauit, proponitur l. in hoc iudicium. 14. §. impendia. ibi: ſed is qui à me. ff. communi diuid.

II. Regula. Si iudicij mutandi cauſa facta ſit alienatio: tũc nec alienanti, nec ei cui alienatio facta eſt, communi diuidundo iudicium datur. l. vlt. ff. de alienat. iudicij mutandi cauſa. Reliquas huius loci regulas vide ĩ. cap. prox. quæſt. 2.

V. AD-

V. ADVERSVS QVOS COMpetit actio propoſita?

Regulariter aduerſus ſociũ actio propoſita competit. Quæ regula ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius exceptio prima eſt: Niſi is mortuus ſit. hoc enim caſu aduerſus eius hæredem datur actio. l. item quamuis. 10. in prin. ff. communi diuidundo. Concordat l. per hoc iudicium. 4. § ſicut. ibi: ſed etſi non. ff. eod. tt. Altera: Niſi ſocius ſuam partem alienauerit. hoc enim caſu aduerſus ſingularem ſucceſſorẽ actio competit. l. 1. in prin. C. communi diuidundo. Concordat l. ad officium. 3. ibi: nam & eo. C. eod. tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi iudicij mutandi cauſa ſocius ſuam partem alienauit. l. communis. 24. in fin. ff. eod. tt. Altera: Niſi ad perſonalem præſtationem agatur. hoc enim caſu nihilominus vtilis communi diuidundo actio eſt aduerſus ſocium, qui ſuam partem alienauit. l. ſi quis. 6. in prin. ibi: quare etſi. ff. communi diuidũdo. Tertia exceptio: Niſi ſocius pupillus ſit. reprobatur l. ſi quis. 29. §. denique. ff. d. tt. Quarta: Niſi ſocius mutus ſit. reprobatur d. l. 29. in fin. De reliquis propoſitæ quæſtionis regulis & exceptionibus vide ĩ. cap. prox. quæſt. 2.

VI. QVID VENIAT IN hac actione?

I. Regula. De vſuris, proponitur l. 1. §. ſocius. ff. de vſuris.

II. Regula: Regulariter tantum, quantũ rei communis nomine ſocius impendit, hac actione repetit. Cuius exceptio prima eſt: Niſi ſocius ſerui communis nomine noxali iudicio conuentus, plus æſtimatione ſerui præſtitit. l. & ſi. 8. §. penult. ff. cõmuni diuidundo. Altera: Niſi minus ſit in peculio ſerui cõmunis, quàm ſocius eius nomine conuentus præſtitit. d. l. 8. §. fin. Huius replicatio eſt: Niſi poſtquam ſocius ſerui communis nomine quid præſtitit, peculium ſerui ſit deminutum, vt minus in eo eſſet, cùm eo tempore quo impendebat, tantum vel etiam plus in eo eſſet. l. ſed & poſtquam. 9. & l. ſi Stichus. 25. ff. eod. tt. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi dolo vel culpa ſocij actoris peculium perierit. d. l. 9.

III. Regula: Si ſocius cõmuni pecunia ſibi rem aliquam emit, non ad rem emptam, ſed ad pecuniã communicandam competit actio. l. ſi patruus. 4. C. communia vtriuſq; iudicij. De reliquis propoſitæ quæſtionis regulis vide ĩ. cap. prox. quæſt. 3.

VII. QVANDO ET QVAMDIV hæc actio competit?

I. Regula: Etiam antequam impenderit, agere impenſarum nomine poteſt. l. ſi ſocius. 15. ff. communi diuidundo.

II. Regula: Triginta annis durat hæc actio. l. 1. §. nemo itaq;, C. de annali except. Cõcordat l. 3. C. in quib. cauſis ceſſat longi temp. M. I. R. d. cap. 8. reg. 30.

VIII. EVENTVS *huius actionis vide ĩ. cap. proxim. quæſt. 6.*

IX. ADFINIA REmedia.

Ex cauſis s̄. propoſitis regulariter communi diuidundo actio competit, non alia. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi res ex ſocietate ſit communis. hoc enim caſu etiam pro ſocio actio eſt. de qua vide s̄. lib. prox. cap. 10. Declaratur exceptio propoſita l. 2. in prin. ff. communi diuidundo. Concordat l. ſed &. 10. in fin. ff. de noxalib. actionibus. Altera exceptio eſt: Niſi ſocius qui commune geſſit negocium, ſine ſocij parte ſuam commodè adminiſtrare potuit. hoc enim caſu non communi diuidundo, ſed negociorum geſtorum actio eſt. l. ſi quis. 6. §. cæterùm. ff. communi diuidundo. Concordant ea quæ propoſita ſunt s̄. cap. 4. quæſt. 4. except. gener. 2. replic. 1. item s̄. quæſt. 3. cauſa 1. except. 4. Tertia exceptio eſt: Niſi cum ſocius in rem communem impendiſſet, poſtea ſuam partẽ alienauerit. hoc enim caſu negociorum geſtorum actio eſt. l. in hoc iudicium. 14. §. diuerſum. ff. communi diuidundo. Quarta: Niſi quis in viam communem impenderit. has enim impenſas non actione propoſita, ſed negociorum geſtorum repetit. l. arbor. 19. §. ſi per eundem. ff. communi diuidundo. Quinta: Niſi ex eo quòd ſocius in locum communem mortuum intulerit, agatur. hoc enim caſu in factum actio eſt. l. ſi quis. 6. §. ſi quis in. ff. communi diuid. Sexta: Niſi res communis non ſit. hoc enim caſu rei vendicatio eſt, non communi diuidundo actio. l. 1. in fin. ff. communi diuidundo. Septima: Niſi duo vel plures diuerſum, nõ idem ius in re habeant. hoc enim caſu non communi diuidundo, ſed vel rei vendicatio, vel alia actio, quæ pro iure quod quiſq; in re habet, competit, datur. approbatur exemplo l. communi. 7. §. ſed etſi de vſufructu. ibi: planè ſi iam. ff. eod. tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi re legata incertum ſit quantum legati nomine debeatur. hoc enim caſu inter hæredem & legatarium, quamuis diuerſo iure ſuccedant, communi diuidundo actio eſt. l. & ſi. 8. §. 1. ff. communi diuidundo. Octaua exceptio eſt: Niſi ex eo agatur, quòd ſocius ſocium parietem communẽ reficere, demoliri, vel in eum immittere quid prohibeat. hoc enim caſu etiam interdictum Vti poſſidetis competit. l. ſi ædes. 12. ff. eod. tt. Nona: Niſi is qui hac actione tenebatur, partem ſuam iudicij mutandi cauſa alienauit. hic enim actione prætoria tenetur de alienatione iudicij mutandi cauſa facta. l. communis. 24. in fin. ff. cõmuni diuidundo. Decima: Niſi is cui ex cauſis s̄. propoſitis competit actio, ab eo contra quẽ competit, conueniatur. hoc enim caſu per exceptionẽ cauſas s̄. dictas proponere poteſt. l. in hoc iudiciũ. 14. §. 1. ff. communi diuidundo. Vndecima: Niſi res hæreditario iure communis ſit. hoc enim caſu etiam familiæ erciſcundæ actio eſt. De qua vide s̄. capitibus duob. proximis. Concordat l. per hoc iudicium. 4. in prin. ff. communi diuidundo.

DE RERVM COMMVNIVM diuiſione. Cap. XI.

ALterum genus cauſæ quod in communi diuidundo iudicium venit, eſt, vt res cõmunes diuidantur. de quo nunc dicendum.

I. SI igitur res inter aliquos cõmunis ſit, agitur communi diuidundo iudicio, vt ea diuidatur. l. in communi. 3. in prin. ff. communi diuidundo. M. I. R. d. cap. 8. reg. 27. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi hæreditas inter aliquos ſit communis & diuidenda. l. per hoc

iudicium.4.in prin.ff.eod.tt. Altera: Niſi res communis eſſe negetur, vel deſijt. l.1.in fin. ff.communi diuidundo. l.fundi.18.ff.de exceptionibus. l.ad officium.3. in prin.C.eod.tt. item l.familiæ.9.C.communia vtriuſq; iudicij. Tertia: Niſi non dominium, ſed aliud ius in re inter aliquos ſit commune. reprobatur primùm quidem exemplo pignoris l. communi.7. §.ſi duo. ff. communi diuidundo. Deinde exemplo vſusfructus d. l.7.§ ſed etſi de.l.ſi vſusfructus.16.§. fin. cum l.ſequẽte. ff.de vſufructu, & quemadmodum. item l. Lucio. 4. in fin. ff. de aqua quotidiana. Tertio reprobatur exemplo ſeruitutis prædiorum, vtputa aquæductus, d. l.4 in fin. Planè quoad impenſas ſeruitutis communis nomine factas, hoc iudicium non datur. l.arbor.19. §.ſi per eundem. ff.communi diuidundo. Quartò reprobatur exemplo miſſionis in poſſeſſionem legatorum vel ventris nomine, d.l.7.§.item ſi duo. Quintò exemplo poſſeſſionis à non domino adquiſitæ, d.l 7.§. qui in rem. Plane admittitur exceptio propoſita in quibuſdam caſibus, de quibus vide ĩ. exceptiones proxime ſequentes. Quarta propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi ex cauſa locati vel depoſiti quibuſdam poſſeſſio ſit communis. d.l.7. §. neque colonis. Quinta: Niſi ex iniuſta cauſa quibuſdam poſſeſſio ſit communis, vel vni ex illis. d l.7. § inter prædones. Sexta: Niſi ex cauſa precarij poſſeſſio inter aliquos ſit communis, vel vni ex illis. d.§. inter prædones. Septima: Niſi ex diuerſis cauſis res inter aliquos ſit communis. reprobatur exemplo l. & ſi.8. §.1. ff. communi diuidundo. Octaua: Niſi cum ſocietate res ſit communis, vel ſine ſocietate. reprobatur l.2. in prin. ff.communi diuidundo. Nona: Niſi conuenit ne diuidatur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. in hoc iudicium. 14.§.ſi conueniat, cum ſequentib. ff.eod.tt. M.I.R. d. cap.8.reg.12.except.1.& d.reg.27.exc.1. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ne in perpetuum diuiſio fiat, conuenit. d.§.ſi conueniat. M.I.R.d.reg.27. exc.1. repl.1. Altera: Niſi ſocius poſtea ſuam partem alienauerit, & is cui alienata eſt, diuidi petat. reprobatur d.l.14.§.penult. Concordat l.idemq́;.16. §.fin. cum lege ſequente. ff.pro ſocio. Decima exceptio eſt: Niſi triginta annos communio durauit. l.1. §. nemo. C.de annali except. Vndecima: Niſi ſociorum alter alteri ſuam partem pignori dederit, nec debitum ſoluerit. l.ſi quis.6.§.idem ſcribit. ff.communi diuidundo. Duodecima: Niſi nõ omnes diuiſioni cõſentiant. reprobatur l.vltim.C.communi diuidundo. Concordat l ſi quis.29.§.fin ff.eod.tt. Planè admittitur exceptio propoſita in veſtibulo communi binarium ædium diuidendo, l.arbor.19. §.de veſtibulo. ff eod.tt. Decimatertia exceptio eſt: Niſi diuiſio ſemel ſit facta. l. ſi inter.8. C. communia vtriuſque iudicij. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi minor viginti quinque annis diuiſionem fecit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi maior.4. C. communi diuidundo. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi tempus in integrum reſtitutioni præfinitum præterierit. d.l.4. Altera duplicatio eſt: Niſi iudici cauſa cognita aliter videatur. d.l.4. De quibus duplicationibus cum alijs dicetur alibi in integrum reſtitutionibus. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi quædam res indiuiſæ permanſerint. de his enim vt diuidantur, nihilominus diuiſorium iudicium ſupereſt. d.l.4.§. idem eorum. Concordat l.per hoc iudicium.4.§.hoc iudicium.ff.communi diuidundo. Tertia: Niſi is diuiſioni arbitrum dedit, cui ius dandi non eſt. reprobatur l.2. C. communia vtriuſque iudicij. Quarta: Niſi dolo inæqualiter diuiſio facta ſit. l.maioribus.3. C.eod.tt. Quinta: Niſi cum hac conditione diuiſio facta eſſet, vt ſocius iuraret ſe nullum dolum adhibuiſſe, is iurare nolit. l.ſi cũ patruo 6.C.eod.tt. Sexta: Niſi inſtrumentum diuiſionis nullum interceſſit. reprobatur l. ſi maior.4.in prin. C. communi diuidundo. Septima: Niſi res ex diuiſione accepta euicta ſit. l.ſi fratres.7.C.communia vtriuſq; iudicij. Octaua: Niſi ſocius teſtatus vel inteſtatus deceſſerit. reprobatur l.ſi ſocietatis.4. C. pro ſocio. Nona: Niſi non diuidendi, ſed alio animo factum ſit. approbatur exemplo l.vlt.ff.communi diuid.

II. QVIBVS ET INTER quos competit actio propoſita?

I. Regula: Regulariter ijs & inter eos, quibus res vel ius in re commune eſt, diuiſio celebranda eſt. Cuius regulæ exceptio prima: Niſi quis non poſſideat. reprobatur l.communi.30.ff.communi diuidundo. Altera: Niſi quis ſuam partem alienauerit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.cap.prox.quæſt.5.except.2. Cõcordat l. vlt. ff. de alienat. iudicij mutandi. Tertia: Niſi quis ex ſocijs ex iniuſta cauſa poſſideat, aut vi, clam vel precariò. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.quæſt.prox.except.5.& 6.

II. Regula: Maritus qui fundum cum alio communem in dotem accepit, hoc iudicio prouocare non poteſt, ſed poteſt prouocari. l.2.C.de fundo dotali.

III. Regula: Socij minoris tutores prouocare non poſſunt, ſed poſſunt prouocari. l. ſi pupillorum.7. in prin. ff.de reb.minor.

IV. Regula, De quibuſdam, nõ omnibus ſocijs, proponitur l & ſi.8.in prin ff.communi diuidundo. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi quidam, nõ omnes ex hæredibus ſocij agant. l.ſi familiæ erciſcũdæ.48.ff.familiæ erciſc.

III. QVAE VENIANT IN HOC iudicium vel diuidenda, vel communicanda?

I. Regula, De omni re communi. Regulariter omnis res quæ communis eſt, venit in diuiſionem. approbatur ſimul & diſtinguitur l. in iudiciũ.13. ff cõmuni diuidundo. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi id de quo conuenit ne diuideretur. d.l.13. Altera: Niſi ſeruitutes prædiorum. l per hoc iudicium.4. in prin. ff. communi diuid. l.arbor.19. §.de veſtibulo. & §. ſi per eundem. ff. eod. tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ſeruitus ſit acceſſoria rei corporali pro indiuiſo communi. d.l.19. §. aquarum. Tertia exceptio: Niſi puteus. reprobatur ſub conditione d. l.4.§.1. ff.communi diuidundo. Quarta: Niſi arbor in confinio nata, vel lapis per vtrumq; fundum extenſus. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l 19. in prin. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi arbor vel lapis à ſolo ſeparetur. d.l.19. Planè hoc caſu non in

partes

partes æquales, ſed eas quas quiſq́, dum arbor vel lapis ſolo cohæſit, habuit, diuiſio facienda eſt. l.penult. ff pro ſocio. item l. pro regione.8. ff. de adquir. rerum dominio. Quinta exceptio videtur: Niſi id quod acceſſit vel deceſſit rei communi. Sed reprobatur l. ſi quis 6.§.ſi quid poſt. ff. communi diuidundo. Sexta: Niſi fructus rei communis. reprobatur l. per hoc iudicium 4.§.ſicut.ibi:ſed et ſi non.ff.eod.tt. l.videamus. 38. §. item ſi diuidere. ff. de vſuris & fructibus. l.qui ſcit. 25.in prin.ff.d.tt. Concordant item ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox. quæſt.3. cauſa 6. Septima: Niſi partus ancillæ communis. reprobatur d.§. ſi quid poſt. Octaua: Niſi ager vectigalis. reprobatur certo modo l. communi.7. in prin. ff. communi diuid. Nona: Niſi ſeruus communis, qui eſt in fuga. reprobatur l.arbor.19.§.iudex ff.communi diuid. Decima: Niſi id quod ſub conditione debetur. reprobatur l ſi ſocij. 28.ff.pro ſocio.Concordat l.cum ſocij.16.ff.communi diuidundo. Vndecima: Niſi res pignori data. reprobatur l.ſi quis.6.§ ſi fundus.ff.communi diuid. Duodecima: Niſi id quod ex turpi cauſa eſt adquiſitum. reprobatur l. quod autem.53. cum l. ſequente. ff. pro ſocio. Decimatertia: Niſi id quod ſeruus communis ex re vnius domini adquiſiuit. l cōmunis.24. in prin. ff.communi diuid. Decimaquarta: Niſi id quod vni ſociorum à ſtatulibero conditionis implendæ cauſa datum eſt.l.ſi filia.20. §.fin cum l ſequente ff.famil. erciſcundæ. Decimaquinta: Niſi dos vni ſociorum ab vxore ſua data. approbatur ſimul & diſtinguitur l ſi vnus.65.§.fin.cum l.ſequente.ff.pro ſocio. Decimaſexta: Niſi ea quæ in nominibus ſunt. l.ea verò.3. in prin.ff.pro ſocio. Cōcordant ea quæ propoſita ſunt ſ.cap.9.quæſt.3.reg.1.except.1. Decimaſeptima exceptio eſt: Niſi id cuius partem ſocius alienauit. l.ad officium.3.in prin.C.communi diuid. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ.cap.prox.quæſt.5.except.2. Decimaoctaua: Niſi antea diuiſa. approbatur ſimul & diſtinguitur ſ.quæſt.1.except.13. Decimanona: Niſi cum duo rem communem apud aliquem depoſuiſſent, vnus ex ijs partem ſuam receperit,alter non.hoc enim caſu pars recepta non eſt diuidenda. l.vlt. C.depoſiti. Hæc de prima regula.

II. Regula, De eo quod vnus ſuo & alterius nomine fecit. Hoc quoque communicatur. approbatur exemplo l.ſi meo.22.ff. communi diuidundo. Plures propoſitæ quæſtionis regulas vide ſ. libro proxim. cap.11.quæſt.2. cauſa 2. item quæſt.5.item ſ. hoc lib. cap.10.quæſt.3.

IIII. ANTECEDENTIA diuiſionem.

I.Regula,De ſocijs in vnum conuocandis, proponitur l.1.in fin.ff.de quibus reb.ad eundem iud.eat.

II. Regula; De iuramento calumniæ præſtando, l. inter cohæredes.44.§. qui familiæ.ff. familiæ erciſc.

V. ADIVNCTA ET OFFICIA iudicis in diuidundo.

I.Regula: Vt ſingulis ſingulas partes adiudicet, & ſi vnius pars prægrauare videatur, eum alteri certa pecunia condemnet, proponitur Inſtit.de officio iudicis. §. eadem. Concordat l. in ſtipulationibus.54. in prin. ff. de verb. obligat. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi res commodè diuidi non poſſit. tunc enim totam vni adiudicare poteſt,eumq́, alteri in certa pecunia condemnare: d.§.eadem. l.ſi familiæ.55.ff.familiæ erciſcundæ. l.1. C. communi diuid. l.2. §.idem. item l.ad officium.3.§.cum autem.C.eod.tt. Altera: Niſi non ſpecies, ſed genera debeantur. hoc enim caſu numero diuiſio fit. Quæ exceptio cum alijs quibuſdam approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 16. cap.6. reg. vlt. Tertia: Niſi ager vectigalis diuidendus ſit. l.cōmuni.7. in prin. ff.communi diuid. De reliquis huiuſmodi exceptionibus vide d.reg.vlt.item i.regulas ſequentes.

II.Regula: Poteſt item iudex alij fundum, alij fundi vſumfructum adiudicare. l.ſi quis.6. §. officio. ff. communi diuid. Concordat l.& puto.16.§.1.ff.familiæ erciſc.

III. Regula: Quod omnibus vtiliſſimum eſt, vel quod malunt, iudex ſequetur. l. iudicem.21. ff. communi diuid.

IV.Regula: Vniuerſæ res æſtimari debent, non ſingularum rerum partes. l.Meuius.52. §.fin. ff.familiæ erciſcundæ.

V.Regula: Iuſto precio res æſtimandæ ſunt. l.item quamuis.10. §. fin. ff. communi diuid. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi pignus inter creditores ſit diuidendum. l.communi.7. §.inter eos.ff.d.tt. Altera: Niſi res pignori alij obligata adiudicetur. l. ſi quis.6. §.ſi fundus.ibi:arbitrum.ff.eod.tt.

VI. Regula: Alter alteri de euictione cauebit. d. §.fin.

VII.Regula: Poteſt iudex etiam ſeruitutē prædijs imponere. l.cōmuni.7.§.Neratius. ff.communi diuid. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi ita vt fundus hæreditarius non hæreditario ſeruiat, arbiter conſtituerit.l. vt fundus.18.ff.eod.tt.

VIII. Regula, De ſeruis qui poſſeſſionibus adhærent diuidendis,proponitur l.poſſeſſionum.11.C.communia vtriuſq́, iudicij.

IX.Regula, Si vſusfructus diuidendus ſit, quónam ſit officium iudicis, habetur l. communi.7. §. cum de vſufructu. ff. communi diuid. Concordat l. & puto. 16.§.vſusfructus.ff.familiæ erciſc.

X.Regula,Si vſus diuidendus ſit, proponitur l.item quamuis.10.§.ſi vſus ff.communi diuid.

XI.Regula: Si ſeruitus diuidenda ſit, temporibus & menſuris diuidi poteſt.l.arbor.19.§.fin.ff.communi diuid.l.via.5.in fin.ff.de ſeruitutib. item l.conſtat. 5.in prin.ff.de aqua quotid.

XII.Regula, Si pignus inter creditores ſit diuidendum,proponitur l.communi.7.§.inter eos.ff.communi diuid.

XIII. Regula, Si ſocius alter alteri ſuam partem pignori obligauerit, l. ſi quis.6. §. idem ſcribit.ff d.tt.

XIV.Regula, Si res pignori extraneo obligata vni adiudicanda ſit,d.l.6.§.ſi fundus.ibi:arbitrum.

XV.Regula, Si res quæ ſub conditione debetur, ſit diuidenda,l.cum ſocij.16.ff.d.tt.

XVI.Regula: Cætera eadem ſunt, quæ in familiæ erciſcundæ iudicio. l.ſi quis.6.§.officio,in fin.ff.d.tt.

VI. EVENTVS HVIVS ACTIONIS, & factæ diuiſionis.

I. Regula: Diuiſio vicem emptionis obtinet. l. 1. C. communia vtriuſq; iudicij.

II. Regula: Si vnus ex ſocijs, cui tota res fuit adiudicata, vel qui licitatione victus eſt, partem ſuam alij cogatur reſtituere vel iure pignoris, vel iure venditionis, vel ex alia ſimili cauſa: quid iuris ſit, definitur l. communi. 7. §. ſi debitor. ff. communi diuid.

III. Regula: Si vni fundus, cuius nomine cum extraneo actio eſt, ſit adiudicatus: quid iuris, definitur l. in iudicio. 47. ibi: & cum adiudicationes. ff. familiæ erciſcundæ.

IV. Regula: Si alij fundus, alij fundi vſusfructus adiudicatus ſit: prior in vſufructu nihil iuris habet. l. & puto. 16. §. 1. ff. eod. tt.

V. Regula: Diuiſione facta, ei cui res ex diuiſione obuenit, ad eam perſequendam actio competit. Cuius regulæ exceptio eſt: Niſi nudo pacto diuiſio facta ſit. l. diuiſionis. 45. ff. de pactis. Plures exceptiones vide ſ. quæſt. 1. except. 13. repl. 1. cum ſequentibus. Hæc de cõmuni diuidundo iudicio.

FINIVM REGVNDORVM. *Cap. XII.*

I. GENVS ET PROPRIA huius actionis.

PRima regula: Hæc actio miſtam habet cauſam tam in rem, quàm in perſonam. l. 1. ff. finium regund. Concordat Inſtit. de actionib. §. quædam.

II. Regula: Vter ſit actor, vter reus in hoc iudicio vide ſ. lib. 15. cap. 3. quæſt. 2. diuiſ. 9. item ſ. cap. 8. quæſt. 2. reg. 3.

II. CAVSAE EX QVIBVS competit hæc actio.

I. Cauſa: Si de finibus agri contentio ſit. approbatur Inſtit. de officio iudicis. §. ſi finium. M. I. R. lib. 5. cap. 8. reg. 32.

II. Cauſa: Si quis circa fines agri malicioſè quid commiſit, lapides finales auferendo, vel arbores excidendo. &c. d. §. finium.

III Cauſa: Si termini dicantur deiecti vel exarati. l. ſed & loci. 4. §. ſi dicantur. ff. finium reg.

IV. Cauſa: Si quis contumax fuerit: vtputa ſi iubente iudice agros metiri paſſus non ſit. Inſtit. de officio iud. § penult.

V. Cauſa: Si inundatio fluminis fines agri cõfudit. l. ſi irruptione. 8. in prin. ff. finium reg.

VI. Cauſa: Si quis ſepem, maceriã, murum, domũ, ſepulchrum aut foueam faciens, terminos à lege definitos excedat. approbatur ſimul & declaratur l. vlt. ff finium regund. M. I. R. d. cap. 8. reg. 35.

EXCEPTIONES PRAECEDENTIVM cauſarum generales.

I. Exceptio: Niſi prædia vrbana ſint, non ruſtica. l. ſed & loci. 4. §. hoc iudicium. ff. finium regund. Concordat l. 2. in prin. ff. eod. tt.

II. Exceptio: Niſi flumen vel via publica interueniat. d. l. 4. §. fin. cum l. ſequente. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi riuus priuatus tãtùm interueniat. l. ſed ſi. 6. ff. eod. tt.

III. Exceptio: Niſi de plurium fundorum finibus ſimul agatur. reprobatur d. l. 4. §. non ſolùm.

IV. Exceptio: Niſi de vno fundo communi inter duos diſceptetur. d. l. 4. §. qui communem.

V. Exceptio: Niſi de fundo cõmuni & proprio alterutrius ſociorum diſceptetur. d. l. 4. §. ſi communem.

VI. Exceptio: Niſi non de totius, ſed de partis fundi finibus contentio ſit. reprobatur d. l. 4. in prin.

VII. Exceptio: Niſi communi diuidundo iudicio actum ſit, vel fundus alienatus ſit. reprobatur l. iudicium. 9. §. finium regund.

VIII. Exceptio: Niſi actor pendente lite aliquid ex finibus propria authoritate occupauit. l. ſi cõſtiterit. 4. C. finium reg. M. I. R. d. cap. 8. reg 32. exc. 1.

III. QVIBVS ET INTER quos competit actio propoſita?

I. Regula, De vſufructuarijs, item vſufructuario & proprietario, item de ijs qui iure pignoris poſſident, proponitur l. ſed & loci. 4. §. finium. ff. finium regundorum.

II. Regula, De emphyteutis & ijs qui agros vectigales habent, habetur d. §. finium. Concordat l. cædere. 5. in fin. ff. arborum furtim cæſarum.

III. Regula, De hæredibus actoris vel rei defuncti, l. ſi familiæ. 48. ff. famil. erciſcundæ.

IIII. APVD QVEM competat?

I. Regula, De eo qui de termino moto cognoſcit, proponitur d. l. 4. §. ſi dicantur. ff. finium regund.

II. Regula, De arbitris, l. de modo. 7. ff. d. tt.

V. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula, De eo quod intereſt, proponitur d. l. 4. §. 1. ff. eod. tt.

II. Regula, De fructibus, d. l. 4. §. poſt litem. Concordat l. non ſolum. 56. ff. famil. erciſcundæ.

VI. QVAMDIV COMpetit?

Non niſi triginta annorum præſcriptione ſubmouetur. l. cunctis. 6. C. finium regund. Diſtinguitur M. I. P. lib. 5. cap. 7. reg. 28.

VII. ANTECEDENTIA ET ADiuncta officia tam litigatorum quàm iudicis.

I. Regula, De iuramento calumniæ à partib. præſtando, proponitur l. inter cohæredes. 44. §. qui familiæ. ff. familiæ erciſcundæ.

II. Regula: Si altera pars ſe ſubtraxerit, ne quæſtio finiatur, habetur l. ſi quis. 3. in fin. C. finium regundorum.

III. Regula, De quæſtione poſſeſſionis prius terminanda à iudice, d. l. 3. in prin.

IV. Regula, De agri menſore à iudice mittẽdo, proponitur l. ſi irruptione. 8. §. fin. ff. finium reg. Concordat d. l. 3. ibi: & tunc agri menſor. C eod. tt.

V. Regula, De æquandis locis, ſi alter maiorem locum, alter minorem habeat, habetur l. de modo. 7. ff. eod. tt.

VI. Regula: Vetera monumenta & veſtigia, nec non cenſus authoritas in definiendis finibus ſequenda ſunt.

da ſunt. l.in finalibus.11.ff.finium regund. M.I.R.lib. 20.cap.11.in verbo Fines. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi vetera monumenta & veſtigia conſenſu partium poſtea mutata probentur.d.l.11. Concordat l.2. C.eod.tt. Exemplum proponitur l.1.C.eod.tt. Concordat l.eos terminos.12.ff.d.tt. Altera exceptio eſt: Niſi iudex amouendæ veteris obſcuritatis gratia per aliam regionem fines dirigere malit. l.2. in fin.ff. finium regund. Concordat Inſtit. de officio iudic. §. ſi finium.

VII. Regula, De terminis quos demonſtrat is qui vtriuſq; prædij dominus fuit, ſequendis, proponitur d.l.12.ff.finium regund. M.I.R.in d.verbo Fines.

VIII. Regula, De quinque pedum ſpatio inter agros confines, nulla temporis præſcriptione vel vſucapione obſtante, vacuo relinquendo, l.5. C. finium regund. De qua re vide Digeſta d.loco.

IX. Regula: Si quis ſepem, maceriam, murum, domum, ſepulchrum, vel foueam prope vicinum prædium fecerit, vel arbores plantet: quantum ſpacij relinquendum ſit, definitur l.vlt.ff.d.tt.

X. Regula, De adiudicationibus & condemnationibus faciendis, ſi iudex alio modo commodiore fines non poſſit dirimere, proponitur l.2.§.iudici, cum l.ſequente.ff.finium regund. Concordat Inſtit. de officio iudic.§.ſi finium. Huius exceptio videtur eſſe: Niſi agri, de quorum finibus diſceptatur, plurium ſint diuerſi numeri. Sed reprobatur l.ſed & loci.4.§.ſi alter.ff.finium regundorum.

VIII. EVENTVS.

I. Regula: Quod tribus iudicijs hactenus propoſitis alicui adiudicatur, ſtatim eius ſit cui adiudicatum eſt. Inſtit.de officio iudic.§.fin.

II. Regula: Si menſor falſum agri modum renunciauerit, tenetur actione, de qua ĩ.cap.14.dicetur.

IX. ADFINE remedium huius actionis eſt iudicium de termino moto, de quo ĩ.cap.prox.

DE TERMINO MOTO.
Cap XIII.

I. CAVSAE HVIVS
actionis.

PRima cauſa: Si quis terminum agri mouit, vel protulit. approbatur l.2. & l.3. ff. de termino moto. M.I.R.lib.5.cap.8.reg.3.

II. Cauſa: Si finalium quæſtionum obſtruendarum cauſa faciem loci conuertit: vtputa ex arbore arbuſtum, ex ſylua cædua nouale, aut aliquid einſmodi fecit. l.agraria.3.§.fin.ff.d.tt.

III. Cauſa: Si quis terminos effodit. l.1.C.de accuſationibus.

II. QVIBVS DATVR
hæc actio?

Cuilibet de populo competit. d.l.3. in prin. ibi: & eius actionis.ff.de termino moto.

III. QVID VENIAT, SEV
quæ pœna competat ex termi-
no moto?

I. Regula: Extraordinaria pœna eſt pro varietate circumſtantiarum. l.1.C.de accuſationib. Concordat l.1.l.2.& l.3.§.fin.ff.de termino moto.

II. Regula: Pecuniaria pœna non eſt. l.1.ff.de termino moto. Mutatur ac tollitur hæc regula l.agraria.3 in prin.ff.eod.tt.

III. Regula: Seruus capite punitur. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.3.§.alia quoq;

IIII. ADIVNCTA OF-
ficia iudicis.

Iudex qui de crimine propoſito cognoſcit, etiam de finibus cognoſcere poteſt. l.ſed & loci.4.§.ſi dicatur.ff.finium regund.

V. ADFINE remedium eſt finium regundorum actio. Inſtit.de officio iudic. §.ſi finium. ibi: eo quoque nomine.

DE IN FACTVM ACTIONE, ſi menſor falſum modum dixerit.
Cap. XIIII.

PRIMO: Ratio huius actionis proponitur l.1. in prin.ff ſi menſor falſum modum dixerit.

II. GENVS HVIVS
actionis.

I. Regula: Ex contractu, non ex maleficio actio eſt. l.hæc actio.4.ff.eod.tt.

II. Regula: In factum actio eſt.d.l.1.in prin.

III. CAVSAE HVIVS
actionis.

I. Cauſa: Si menſor falſum modum renunciauit. approbatur d.l.1.in prin.& §.fin.cum l.ſequente.

II. Cauſa: Si menſor traxerit renunciationem. approbatur quoad de dolo actionem, l.ſi menſor.5.in prin.ff.ſi menſor falſum modum.

III. Cauſa: Si quis in menſura frumenti, vini vel alterius rei, item in computatione fefellerit. d.l.5.§. fin.cum duabus ll.ſequentib ff.d.tt.

IIII. Cauſa: Si quis alius in modo fefellit. l.vltim. ff.eod.tt.

EXCEPTIONES HARVM
cauſarum generales.

I. Exceptio: Niſi ſine dolo malo fecit. approbatur l.1.§.hæc actio.ff.ſi menſor falſum mod. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi lata culpa menſor fecit. approbatur ibid. Altera replicatio videtur: Niſi merces interuenerit. Sed reprobatur ibid.

II. Exceptio: Niſi nihil interſit actoris. l.ſi menſor. 5.§.1.ibi: ſed ſi nihil.ff.eod.tt. Huius exemplum proponitur l.ſi duob.3.§.competit autem ff.eod.tt.

III. Exceptio: Niſi propter iudicium à iudice adhibitus menſor falſum renunciauerit. reprobatur d. l.3.§.item Pomponius.

IIII. Exceptio: Niſi menſor non fuit, qui fefellit in modo. reprobatur l.vlt.ibi: nec non illud ff.eod.tt.

V. Exceptio: Niſi in alterius rei quàm agri menſura fefellit. reprobatur l.ſi menſor.5.§.fin. cum duab. ll.ſequentib.ff.eod.tt.

VI. Exceptio: Niſi actor alia actione, vel ab alio id quod ſua intereſt, conſequi poſſit. d.l.3.§.competit. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi is, aduerſus quẽ competit actio, ſoluendo non ſit. d.§.competit.

VII. Exceptio: Niſi ſemel actum ſit. d.l.3.in prin. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi cum aduerſus alium actum eſſet, ab eo actori ſatisfactum non ſit.

vel minus præſtitum. l. ſi menſor. 5. §. ſi cum falſus. ff. eodem titul.

IIII. QVIBVS DATVR actio propoſita?

I. Regula, De eo cuius intereſt, proponitur l. ſi duobus. 3. §. competit. ff. ſi menſor falſum mod.

II. Regula, De hæredibus, habetur d. l. 3. §. penult.

V. ADVERSVS QVOS competit?

I. Regula, De eo cui mandatum eſt vt mentiretur, & eo cui is delegauit, proponitur l. 2. ff. d. tt.

II. Regula, De hæredibus, d. l. 3. §. penult.

III. Regula, De vno ex pluribus, d. l. 3. in prin.

VI. QVID VENIAT IN hac actione?

I. Regula, De eo quod intereſt, proponitur per ea quæ dicta ſunt ſ. quæſt. 3. except. 2.

II. Regula: Vnus ex pluribus in ſolidum tenetur. d. l. 3. in prin.

III. Regula: Dominus ſerui nomine noxali actione, non de peculio tenetur. d. l. 3. § fin.

VII. QVAMDIV COMpetit?

Perpetua eſt actio. l. hac actio. 4. ff. ſi menſor falſum mod.

VIII. ADFINIA REmedia.

Regulariter quidem ex cauſis ſuprà propoſitis actio propoſita competit, verùm eius regulæ exceptio prima videtur: Niſi merces interuenerit. hoc enim caſu ex locato actio competere videtur. Sed reprobatur l. 1. §. ideò autem, in fin. ff. ſi menſor falſum modum. Secunda exceptio eſt: Niſi ex eo quod menſor renunciationem dolo malo traxerit, agatur. hoc enim caſu de dolo malo actio competit. l. ſi menſor. 5. in prin. ff. eod. tt. Tertia: Niſi emptor vel venditor propter falſum modum renũciatum plus ſoluerit vel tradiderit. hoc enim caſu vel condictio indebiti, vel ex vendito actio competit. l. ſi duobus. 3. §. competit. ibi: Pomponius. ff. d. tt. Hæc de innominatis & quaſi contractibus.

DE OBLIGATIONIbus & actionibus ex contractu deſcendentibus, quibus non noſtro, ſed alieno nomine tenemur.

LIBER VICESIMVS PRIMVS.

CAIVS Iuriſconſultus l. 1. §. ſed aut proprio. ff. de actionibus & obligat. Aut proprio nomine (inquit) quiſque obligatur, aut alieno. Cum igitur hactenus dictum ſit de contractibus qui re, verbis & conſenſu fiunt, item de innominatis & quaſi contractibus: ſupereſt vt etiam de iis contractibus diſpiciamus, quibus non noſtro, ſed alieno nomine obligamur. Huius generis obligatio & actio eſt ex ſtipulatu fideiuſſoria, mandati aduerſus eum qui vt credatur mandauit, de conſtituta pecunia: item actio aduerſus eum, in cuius poteſtate eſt is, cum quo contractum eſt: vt actio de peculio, de in rem verſo, quod iuſſu, exercitoria, inſtitoria & tributoria. quas ſingulas nunc ordine perſequemur.

DE FIDEIVSSORIBVS ET mandatoribus. Cap. I.

ETſi ex diuerſis cauſis fideiuſſores & mandatores obligantur: illi quidem, quia ſtipulanti promiſerint, ex ſtipulatu: hi verò, quia vt crederetur mãdauerint, ex mandato: tamen cum pleraque vtriuſq; actionis iura communia ſint, & quod de vna dicitur, de altera quoq; intelligendum ſit: coniunctim vtraq; actio tractabitur.

I. RATIO fideiuſſorum proponitur l. 1. §. ſed aut proprio. ff. de action. & obligat. Concordat Inſtit. de fideiuſſoribus, in prin.

II. CAVSA, EX QVA DAtur actio propoſita.

Si quis pro aliquo fideiuſſit, vel vt alicui crederetur mandauit. l. ſi hæreditatem. 32. ibi: & in ſumma. ff mandati. Concordat Inſtit. de mandato. §. tua tantùm. ibi: & adeò hæc. M. I. P. lib. 5. cap. 7. reg. 29. M. I. R. lib. 5. cap. 9. reg. 5. Planè cauſa propoſita plures recipit exceptiones, primùm quidem ex perſona intercedentis deſumptas, deinde ex perſona eius pro quo interceditur, tertiò ex perſona eius apud quem interceditur, quartò ex cauſa in qua, quintò ex tempore quo interceditur, ſextò ex modo & verbis interceſſionis, poſtremò ex conſequentibus interceſſionem. de quibus ordine dicetur.

I. Exceptio: Niſi is qui obligari non poteſt, nec conueniri, interceſſerit. l. qui ſatiſdare. 3. ff. de fideiuſſorib. Huius exceptionis ſpecies ſunt exceptiones aliquot proximè ſequentes.

II. Exceptio: Niſi mulier interceſſerit. approbatur ſenatuſconſ. Velleiano. de quo vide ĩ. cap. 5.

III. Exceptio: Niſi ſeruus interceſſerit. l. ſed & ſi. 20. ibi: cum ſeruus. ff. de fideiuſſorib. Concordat d. l. 3. item ea quæ proponuntur ĩ. cap. 10. quæſt. 3. except. 7.

IIII. Exceptio: Niſi filiusfamiliâs interceſſerit. reprobatur l. nulla res. 5. C. quod cum eo qui in aliena poteſt. & l. licet 3. §. ſed ſi filius. ff. de peculio.

V. Exceptio: Niſi filiusfamiliâs pro patre interceſſerit. reprobatur l. ſi dubitet. 10. §. filiusfamiliâs. ff. de fideiuſſorib. & l. filiusfamiliâs. 8. C. eod. tt.

VI. Exceptio: Niſi legatus Romæ fideiuſſerit. reprobatur l. cum furioſus. 39. in fin. ff. de iudiciis.

VII. Exceptio: Niſi pro ſe in propria obligatione quis fideiubeat. approbatur ſimul & diſtinguitur l. hæres. 21. §. ſeruo tuo. & §. quod ſi hic, in fin. ff. de fideiuſſorib. M. I. R. d. reg. 5. except. 4. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ſeruus manumiſſus in ſua cauſa, quam in ſeruitute contraxit, pro quondam domino ſuo fideiubeat. d. §. ſeruo tuo. Altera: Niſi duo rei promittendi inuicem fideiubeant. l. reos promittendi. 11. in prin. ff. de duob. reis conſtit.

VIII. Exceptio: Niſi pro eodem apud eundem interceſſerit. l. Vranius. 71. ibi: vel quia non poteſt. item ibi: quia non poſſunt. ff. de fideiuſſorib.

IX. Ex-

IX. Exceptio: Niſi is qui pro vno reo promittendi fideiuſſerat, poſtea pro altero quoq́; eiuſdem pecuniæ reo intercedat. reprobatur l. hæres. 21. §. cum tu. ff. de fideiuſſorib.

X. Exceptio: Niſi pro ignorante quis fideiubeat. reprobatur l. fideiubere. 30 ff. d. tt.

XI. Exceptio: Niſi pro non mandante, neq́; ratum habente interceſſerit. reprobatur l. creditor. 60. §. 1. in fin ff. mandati.

XII. Exceptio: Niſi pro pupillo, furioſo vel ſimili, qui obligari nequit, fideiuſſerit. l. is cui. 6. ff. de verb. obligat. Concordat l. ſi à reo. 70. §. ſi à furioſo. ff. de fideiuſſoribus. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi pupillus, furioſus, aliúſue vel naturaliter ſaltem ſit obligatus. d. §. ſi à furioſo. & l. Marcellus. 25. ff. de fideiuſſoribus. Exemplum proponitur l. 2. ff. eod. tt. Aliud l. ſi pupillus. 127. in fin. ff. de verb. obligat. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi nihil dolo vel culpa eius, pro quo fideiuſſum eſt, factum ſit. d. l. 2. Cuius triplicatio eſt: Niſi dolo vel culpa fideiuſſoris factum ſit. d. l. 127. in fin. l. mora. 88. in fin. ff. de verb. oblig. item l. ſi fideiuſſor. 19. ff. de dolo malo. Altera duplicatio eſt: Niſi res debita poſt moram à naturali debitore factam interierit. d l. 127.

XIII. Exceptio: Niſi pro ſeruo fideiuſſerit. reprobatur Inſtit. de fideiuſſorib. §. 1. Concordat l. 2. ff. de fideiuſſoribus. Planè admitti videtur primùm quidem, ſi pro ſeruo apud dominum fideiubeat. Sed hæc diſtinctio reprobatur d. §. 1. l. ſi quis. 56. §. 1. ibi: ex diuerſo ergo. item l. ſi à reo. 70. §. adeò. ff. eod. tt. l. & eleganter. 7. §. ſeruus. ff. de dolo malo. Deinde admitti videtur, ſi nihil ſit in peculio. Sed & hæc diſtinctio reprobatur l. cum fideiubet. 35. ff. de fideiuſſor. Tertiò admitti videtur, ſi poſtquam dominus de peculio conuentus eſt, pro ſeruo quis fideiubeat. Sed reprobatur l. eo tempore. 50. §. etiam poſtquam. ff. de peculio.

XIIII. Exceptio: Niſi pro eo cui aqua & igni interdictum eſt, vel pro deportato quis fideiuſſerit. l. ſi debitori. 47. in prin. ff. de fideiuſſor. Huius replicatio eſt: Niſi deportatus correum promittendi habeat, in cuius perſona obligatio ſubſiſtat. l. vltim. in fin. ff. de duobus reis conſtit.

XV. Exceptio: Niſi pro filio apud patrem, vel pro ſeruo apud dominum intercedat. reprobatur l. ſi quis. 56. §. 1. ff. de fideiuſſoribus. Concordant ea quæ propoſita ſunt s̄. except. 13. diſtinct. 1. M. I. R. d. reg. 5. except. 3. replic. 1.

XVI. Exceptio: Niſi pro patre apud filium, vel pro domino apud ſeruum intercedat. d. §. 1. M. I. R. d. replic. 1. duplic. 1.

XVII. Exceptio: Niſi adoleſcens luxurioſus pro meretrice intercedat. l. ſi verò. 12. §. ſi adoleſcens, in fin. ff. mandati.

XVIII. Exceptio: Niſi apud eum qui ſolutionis tantùm gratia ſtipulationi adiectus eſt, fideiuſſerit. l. ſi mihi. 23. ff. de fideiuſſorib. M. I. R. d. reg. 5. except. 5.

XIX. Exceptio, ſumpta ex genere obligationis pro qua interceditur, reprobatur l. 1. ff. de fideiuſſoribus. l. Gracè. 8. §. 1. & §. à tutore, cum ſequentib. l. ſi quis. 56. §. fin. l. ſi à reo. 70. §. id quod vulgo. l. 2. l. ſtipulatus ſum. 6. § fin cum l. ſequente. & l. fideiuſſor. 16. §. fideiuſſor. ff. eod. tt. item Inſtit. de fideiuſſorib. §. 1. M. I. R. d. reg. 5. except. 1. Exempla propoſita ſunt s̄. excep. 12. replic. 1. item except. 13. item ī. except. 24. repl. 1. Planè admittitur exceptio propoſita, vel ſaltem admitti videtur in caſibus, de quibus in proximè ſequentibus aliquot exceptionibus ſequitur.

XX. Exceptio: Niſi pro populari actione fideiuſſor detur. l ſi quis. 56. § fin. ff. de fideiuſſorib.

XXI. Exceptio: Niſi fideiuſſor in ſuam obligationem fideiuſſorem dederit. reprobatur l. Gracè. 8. §. fin. ff. eod. tt.

XXII. Exceptio: Niſi fideiuſſor pro ſua obligatione fideiuſſorem acceperit. reprobatur l. poteſt. 4. in prin. ff eod. tt. M. I. R. d. reg. 5. except. 2.

XXIII. Exceptio: Niſi pro actione de peculio quis intercedat. reprobatur l. planè. 12. & l. cum fideiuberet. 35. ff. eod. tt. Planè admitti videtur, ſi nihil ſit in peculio. Sed & hæc diſtinctio reprobatur l. eo tempore. 50. in prin. ibi: ſed fideiuſſorem. ff. de peculio.

XXIIII. Exceptio: Niſi pro dote reſtituenda fideiuſſor intercedat. l. 1. cum l. ſequ. C. ne fideiuſſor. vel mandat. dotium dentur.

XXV. Exceptio: Niſi pro inutili obligatione, qua nec reus principalis tenetur, quis fideiuſſerit. l. cum lex. 46 ff. de fideiuſſoribus. l. fideiuſſor. 16. in prin. ff. eod. tt M. I. R. d. reg 5. except. 3. Exemplum proponitur l ſi ſub impoſſibili. 29. ff. eod. tt. Aliud l. 1. §. ſi quis it. a, in fin. ff. de verb. obligat. Aliud l. ſi quis. 56. in prin. ff. de fideiuſſorib. Aliud d. l. 56. §. ſi numos. Aliud exemplum eſt, ſi inhoneſtum quid in obligationem, pro qua fideiuſſor intercedit, deductum ſit. quod proponitur l ſi à reo. 70. §. id quod vulgò. ff. eod. tt. Simile exemplum proponitur Nouell. c. 51. Alia item exempla vide s̄. except. 12. in prin. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi reus principalis naturaliter ſaltem ſit obligatus. approbatur exemplis d. except. 12. replic. 1. item except. 13. propoſitis: item per ea quæ propoſita ſunt s̄. except. 19. M. I. R. d. except. 3. replic. 1. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi quis pro filiofamiliâs mutuam pecuniam contra ſenatuſcōſultum Macedonianum accipiente fideiuſſerit. hoc enim caſu, quamuis filius naturaliter ſit obligatus, ſecundum ea quæ propoſita ſunt s̄. libro 15. cap. 1. ſpecie 4. tamen fideiuſſor vel mandator, qui pro filio interceſſit, eadem qua filius exceptione defenditur. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt s̄. lib. 17. capite 2. quæſt. 2. reg 4. Alias propoſitæ replicationis duplicationes, reprobatas tamen, vide s̄. except. 13. diſtin. 1. cum ſequentib. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi ex pòſt facto obligatio conualeſcat. approbatur exemplo alienæ pecuniæ mutuò datæ, & poſtea conſumptæ, l ſi quis. 56. §. ſi numos. ff. de fideiuſſoribus. Aliud exemplum proponitur l. eo tempore. 50. in prin. ibi: ſed fideiuſſorem. ff. de peculio. Tertia replicatio videtur: Niſi reus nolit fideiuſſorem exceptione vti, ſed malit ſe mandati actione conueniri. Sed reprobatur l. ſi ſtipulatus. 15. in prin. & l. ex perſona. 32. ff. de fideiuſſor. Sed & plura de exceptione propoſita vide ī. except. 55.

XXVI. Exceptio: Niſi ante contractam obligationem quis interceſſerit. reprobatur Inſtit. de fideiuſſoribus. §. fideiuſſor. l. ſtipulatus. 6. §. fin. ff. eod. tt. l. non quemadmodum. 35. ff. de iudicijs. item l. eo tempore. 50. in prin. ibi: ſed fideiuſſorem. ff. de peculio. M. I. R. d. reg. 5. except. 10.

XXVII. Exceptio: Niſi poſt contractam obligationem ex interuallo quis interceſſerit. reprobatur Inſtit. d. §. fideiuſſor. d. l. 6. in prin. & §. fin. item l. amiſſi. 52. §. fideiuſſores, in fin. ff. de fideiuſſorib. Planè admittitur exceptio propoſita in mandatore, qui poſt creditam pecuniam, eam mandet credendam. l. ſi verò. 12. §. ſi poſt creditam. ff. mandati.

XXVIII. Exceptio: Niſi poſt litem cum alio conteſtatam fideiuſſerit quis. reprobatur l. Gracè. 8. §. & poſt. ff. de fideiuſſoribus. Concordat l. eo tempore. 50. §. etiam poſtquam. ff. de peculio.

XXIX. Exceptio: Niſi poſt mortem rei ante aditam hereditatem quis fideiuſſerit. reprobatur l. mortuo. 22. ff. de fideiuſſorib. Planè admittitur in filiofamiliâs mortuo, qui contra ſenatuſconſultum pecuniam mutuam accepit. quæ diſtinctio approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt s̄. lib. 17. cap. 2. quæſt. 2. reg. 4. except. 2. repl. 1.

XXX. Exceptio: Niſi eo tempore interceſſerit, quo reus principalis liberatus eſt, vel exceptionem aliquā eſt nactus. approbatur exemplo l. ſi quis. 37. ff. de fideiuſſoribus. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi reo liberationis exceptionem obijcienti replicatio aliqua obſtet. approbatur exemplo l. ſi ſeruum. 91. §. fin. ff. de verb. obligat. Aliud exemplum proponitur l. cum quis. 38. §. ſi quis pro reo. ff. de ſolutionibus. Altera replicatio eſt: Niſi obligatio rurſus reſuſcitari poſſit. approbatur exemplo l. eo tempore. 50. in prin. ibi: ſed fideiuſſorem. ff. de peculio.

XXXI. Exceptio: Niſi aliter ac reus principalis, fideiuſſor ſe obligauerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. Gracè. 8. §. illud. ff. de fideiuſſoribus. M. I. R. d. reg. 5. except. 6. Huius exceptionis exemplum proponitur l. ſi ita. 42. ff. eod. tt. Aliud Inſtit. eod. tt. §. fideiuſſores. Aliud d. l. 8. §. ſi quis Stichum. Aliud l. ſi Stichum. 38. in prin. ff. eod. tt. Item aliud l. fideiuſſor. 16. §. qui certo ff. d. tt. de fideiuſſoribus. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi in leuiorem, non duriorem cauſam ſe obligauerit fideiuſſor. d. l. 8. §. illud. §. item accepto. §. idem Iulianus. & §. penult. l. hi qui. 34. & l. fideiuſſor. 16. in prin. ff. d. tt. Inſtit. de fideiuſſorib. §. fideiuſſores. l. fideiuſſores. 9. & l. ſtipulatus. 6. in prin. ff. eod. tt. l. ſi à reo. 70. in princ. & §. ſi reo. ff. eod. tt. M. I. R. d. except. 6. replic. 9. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi in aliam rem ſe obligauerit fideiuſſor. hoc enim caſu, quamuis non ſit durior eius conditio, tamen non obligatur. approbatur exemplo l. Gracè. 8. §. ſi quis Stichum. ff. de fideiuſſorib. l. ſi ita. 42. item l. ſi Stichum. 38. in prin. ff. eod. tt. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi cum reus in diem vel ſub conditione obligatus eſſet, & fideiuſſor in alium diem, vel ſub alia conditione ſe obligaſſet: dies vel conditio rei principalis prior extiterit. hoc enim caſu, poſtea exiſtente die vel conditione in perſona fideiuſſoris: eius obligatio conualeſcit.

d. l. 70. in prin. item l. fideiuſſor. 16. §. ſtipulatione. ff. eod. tt. Tertia replicatio eſt, Quòd quamuis in maiorem quantitatem fideiuſſor ſe obligauerit, in eam tamen quantitatem ſit obligatus, quæ rem. l. ſi vlt. a. 22. C. de fideiuſſoribus. Concordat l. rogatus. 33. in fin. ff. mandati. Quæ tamen replicatio inter doctores valde eſt controuerſa, idq; propter d. l. Gracè. 8. §. illud. ff. de fideiuſſor. Quarta replicatio eſt: Niſi alijs verbis, eadem tamen re manente, fideiuſſor ſe obligauit. approbatur per ea quæ proponuntur ĩ. except. proxim.

XXXII. Exceptio, ſumpta ex verbis quibus fideiuſſor ſe obligauit, reprobatur l. Gracè. 8. in prin. ff. de fideiuſſoribus. Concordat iiſdem verbis Inſtit. d. tt. §. Gracè. l. blanditus. 12. C. eod. tt.

XXXIII. Exceptio: Niſi ſine ſtipulatione quis pro aliquo interceſſerit. approbatur quidem in fideiuſſore, in mandatore autem reprobatur l. ſi hereditatem 32. ibi: & in ſumma. ff. mandati. M. I. R. d. reg. 5. except. 12.

XXXIIII. Exceptio: Niſi fideiuſſor alienum factum promiſerit, hoc eſt, reum principalem daturum vel facturum. l. ſicut. 65. ff. de fideiuſſorib.

XXXV. Exceptio: Niſi non intercedendi animo, ſed vel vt teſtis, vel vt proxeneta quid fecit. approbatur primùm quidem in teſte, l. ſi pater. 6. C. de fideiuſſoribus. Deinde in proxeneta, l. 2. ff. de proxeneticis. M. I. R. d. reg. 5. except. 14.

XXXVI. Exceptio: Niſi nulli ſpecialiter, ſed generaliter credendum mandauit. l. Quintus Mutius. 48. §. fin. ff. mandati.

XXXVII. Exceptio: Niſi non mandante debitore pro eo interceſſit. reprobatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. except. 10. & 11.

XXXVIII. Exceptio: Niſi pro eo interceſſit, qui ſatiſdare non tenebatur. reprobatur exemplo l. Gracè. 8. §. à tutore. ff. de fideiuſſorib.

XXXIX. Exceptio: Niſi etiam pignus in eandem obligationem ſit acceptum. reprobatur l. inter eos. 51. §. creditor. ff. eod. tt. l. qui mutuam. 56. in prin. ff. mandati. l. 2. C. de fideiuſſoribus. l. omiſſis. 17. C. d. tt. item l. ſi tibi. 8. C. mandati. Planè admittitur, ſi ita fideiuſſerit quis, vt non ſufficientibus pignoribus ipſe teneatur. tunc enim ante pignoris venditionem fideiuſſor conueniri non poteſt. d. l. 17. Concordat l. inter creditorem. 63. ff. de fideiuſſorib. Huius diſtinctionis replicatio eſt: Niſi pignus perierit. tunc enim fideiuſſor etiam non vendito pignore tenetur in ſolidum. l. amiſſi. 52. in prin. ff. de fideiuſſoribus. Plura de exceptione propoſita vide ĩ. cap. 2. quæſt. 10. reg. 1.

XL. Exceptio: Niſi hypothecaria actione ſit actū. reprobatur l. etiamſi. 9. C. de fideiuſſoribus. Plura de hac exceptione vide d. reg. 1. except. 1.

XLI. Exceptio: Niſi pignora diſtracta ſint. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, eius autem replicatio prima eſt: Niſi precium pignoris debito ſoluendo non ſufficiat. l. pignoribus. 25. C. de fideiuſſoribus. Concordat l. qui mutuam. 56. in princ. ibi: diſtractis quoque. ff. mandati. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi pluris vendi pignus potuit. l. ſi vt proponis. 18. C. de fideiuſſorib. Altera replicatio eſt:

Niſi pignus diſtractum emptori ſit euictum. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi mandatu. 59. §. creditor. ff. mandati.

XLII. Exceptio: Niſi creditor monente fideiuſſore, debitorem conuenire vel pignus diſtrahere noluit. reprobatur l. fideiuſſor. 62. ff. de fideiuſſoribus. Concordant ea qua proponuntur j. quaſt. 10. reg. 1. Planè iure nouo exceptio propoſita approbatur, de quo j. d. reg. 1. in fin.

XLIII. Exceptio: Niſi nulla ſcriptura interueniente fideiuſſerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi fideiuſſor. 27. C. de fideiuſſorib.

XLIIII. Exceptio: Niſi tempus ad quod ſe fideiuſſor obligauit, ſit finitum. reprobatur l. ſi mandatu. 59. §. penult. ff. mandati.

XLV. Exceptio: Niſi conditio fideiuſſionis ante diē vel conditionem principalis obligationis extiterit. approbatur per ea qua propoſita ſunt s. except. 30. replicat. 2.

XLVI. Exceptio: Niſi cum ſub hac conditione, Si reus non ſoluerit, fideiuſſiſſet: reus non ſit interpellatus. approbatur ſimul & diſtinguitur l. fideiuſſor. 16. §. fin. ff. de fideiuſſoribus. Plura de hac exceptione vide j. cap. 2. quaſt. 10. reg. 1. except. 3.

XLVII. Exceptio: Niſi cum ſub conditione aut modo quis fideiuſſiſſet, conditio vel modus defecerit. l. ſi creditor. 7. C. de fideiuſſorib. Concordat l. ſi mandatu. 59. §. fin. ff. mandati.

XLVIII. Exceptio: Niſi cum in id quod à curatore ſeruari non poſſet, pro eo quis fideiuſſiſſet, finita cura curator ſoluendo extiterit: & ceſſante creditore, apud quem fideiuſſum erat, curator ſoluendo eſſe deſierit. l. ſi fideiuſſores. 41. in princ. ff. de fideiuſſoribus.

XLIX. Exceptio: Niſi cum quis fideiuſſiſſet in id quanti ſtipulator opus poſtea locaſſet, ſtipulator poſtea ipſe opus fecerit. l. ſtipulatus. 44. ff. de fideiuſſoribus.

L. Exceptio: Niſi fideiuſſor debitori, vel contrà debitor fideiuſſori: vel fideiuſſor creditori, aut contrà, hæres extiterit. De hac exceptione vide j. lib. 24. de confuſione obligationum, cap. 16.

LI. Exceptio: Niſi cum reo principali vel vno ex fideiuſſoribus vel mandatoribus actum ſit. reprobatur l. amiſſi. 52. §. fin. ff. de fideiuſſorib. l. reos principales. 23. item l. generaliter. 28. C. eod. tt. Concordant item ea qua proponuntur j. capite 2. quaſt. 10. reg. 1. except. 1.

LII. Exceptio: Niſi creditor fideiuſſori actionibus ſuis non ceſſerit. approbatur per ea qua proponuntur j. cap. 2. quaſt. 9.

LIII. Exceptio: Niſi hæres qui à debitoribus hæreditarijs fideiuſſorem accepit, hæreditatē alij reſtituit. reprobatur l. hæres. 21. in prin. ff. de fideiuſſorib.

LIIII. Exceptio: Niſi ex alia cauſa agatur, quàm in qua interceſſio facta eſt. approbatur exemplo l. 2. §. fin. ff. de cuſtodia & exhibit. reorum. Aliud exemplum proponitur l. ſi in pignore. 54. ff. de fideiuſſorib. Item aliud l. cum filiusfamilias. 49. §. ſi ſtipulatus. ff. de verb. obligat. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi cauſa ex qua agitur, ex ea obligatione, pro qua interceſſio facta eſt, nata ſit. l. ſi quis. 56. §. ſi numos. ff. de fideiuſſorib. Exemplum vide d. §. ſi numos. Aliud l. amiſſi. 52. §. fideiuſſores. ff. d. tt.

LV. Exceptio: Niſi reus liberatus ſit, vel exceptione aliqua ſe tueri poſſit. l. ex perſona. 32. ff. de fideiuſſorib. l. cum lex. 46. ff. d. tt. item l. cum quis. 95. §. fin. ff. de ſolutionibus. M. I. R. d. reg. 5. excep[illegible]. Sed & eius aliquot ſpecies proponuntur j. exceptionibus proximis. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi reus naturaliter maneat obligatus. l. vbicunque. 60. ff. de fideiuſſorib. Plura de hac replicatione vide s. except. 24. replic. 1. Altera replicatio eſt: Niſi debitor exceptionem aliquam nactus ſit, quæ perſonam eius non egreditur. approbatur exemplo pacti l. & hæredi. 21. §. fin. cum l. ſequente. ff. de pactis. Aliud exemplum vide j. replic. prox. Planè huius replicationis duplicatio eſt: Niſi fideiuſſor reo hæres extiterit. tunc enim quoad obligationem fideiuſſoriam, exceptio perſonalis fideiuſſori incipit prodeſſe. l. Stichū. 95. §. quod vulgò. ibi: & è contrario. ff. de ſolutionib. Tertia replicatio eſt: Niſi per capitis deminutionem reus ſit liberatus. l. ſententia. 20. C. de fideiuſſoribus. l. 1. in fin. C. eod. tt. item l. capitis. 53. ff. de fideiuſſoribus. Quarta: Niſi ceſſionis bonorum exceptione reus defendatur. hæc enim exceptio fideiuſſoribus non datur. Inſtit. de replicationibus. §. fin. Quinta: Niſi cum quis pro reo iam reuerſo fideiuſſiſſet, annus poſtea in integrum reſtitutionis præterierit. hoc enim caſu quamuis liberetur reus, fideiuſſor tamen manet obligatus. l. cum quis. 38. §. ſi quis pro. ff. de ſolutionib. Sexta: Niſi reus in priſtinam obligationem reciderit. reprobatur exemplo l. ſi cum. 7. C. de locato & conducto. Aliud exemplum proponitur l. vltim. ff. de pactis. Plures propoſitæ exceptionis replicationes vide s. except. 24.

LVI. Exceptio: Niſi debitum ſolutum ſit, vel oblatum. l. amiſſi. 52. §. fin. ff. de fideiuſſ. Concordat l. ſi indebitam. 15. in fin. C. eod. tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi alio loco fideiuſſor debitum offerat, quàm quo promiſerat reus. l. ſi vt proponitur. 61. ff. de fideiuſſorib. Altera: Niſi id quod ſolutum eſt, per condictionem indebiti repeti poſſit. l. ſi teſtamento. 49. §. 1. ff. de fideiuſſoribus. Plures propoſitæ exceptionis replicationes vide j. lib. 24. de ſolutionibus.

LVII. Exceptio: Niſi res in obligationem deducta interierit. approbatur ſimul & diſtinguitur j. lib. 24. cap. 17.

LVIII. Exceptio: Niſi de cauſa tranſactum ſit. l. fideiuſſores. 68. §. fin. ff. de fideiuſſoribus.

LIX. Exceptio: Niſi nouatio principalis obligationis ſit facta. l. nouatione. 4. C. de fideiuſſorib. Concordat l. vbicunq. 60. in fin. ff. eod. tt. M. I. R. d. reg. 5. except. 16.

LX. Exceptio: Niſi reo principali liberatio in teſtamento creditoris ſit legata. l. ſi teſtamento. 49. in prin. ff. eod. tt.

LXI. Exceptio: Niſi creditor debitori, vel contrà debitor creditori hæres extiterit. Hac exceptio approbatur ſimul & diſtinguitur j. lib. 24. cap. 16. ſpecie 1 & 2.

LXII. Exceptio: Niſi creditor debitoris hæreditatem poſſedit, & quantum ei debetur, ex ea percepit. reprobatur l.Stichum.95. §.ſi creditor. ff. de ſolutionib. Concordat l.hæres.21.§.quòd ſi idem.ibi: quòd ſi poſſeſſio.ff.de fideiuſſoribus.

LXIII. Exceptio: Niſi reus principalis fideiuſſori non ſol[illegible] reprobatur l.ſi pater. 5. C. de nouationibus.

LXIIII. Exceptio: Niſi cum quis pro ſeruo apud dominum pro libertate paciſcente interceſſiſſet, ita vt manumiſſus in ſe obligationem reciperet: dominus poſtea non patiatur in manumiſſum obligationem transferri. l.& eleganter. 7. §.ſeruus. ff. de dolo malo. Hæc de exceptionib.aduerſus duplicem actionem propoſitam.

III. QVIBVS COMPETIT actio propoſita vel mandati, vel ex ſtipulatu?

I. Regula: Si fideiuſſor à duobus reis ſtipulandi interrogatus, vni promiſerit: ei ſoli competit actio. l. duos.6.§.duobus,in fin ff. de duob.reis conſtit.

II. Regula: Si cum reus principalis vni promiſiſſet, fideiuſſor illi aut illi ſe daturum reſpondiſſet: ſoli ei cui reus tenetur, aduerſus fideiuſſorem datur actio. l. fideiuſſor.16.in prin.ff.de fideiuſſorib.

III. Regula, De eo cui hæres qui fideiuſſorem accepit, hæreditatem reſtituit, proponitur l. hæres. 21. in prin.ff.de fideiuſſoribus.

IIII. Regula: Si conductor rem alij locauerit, & fideiuſſorem ab eo acceperit: hic fideiuſſor priori locatori non tenetur.l.qui fideiuſſor.53.ff.locati.

IIII. ADVERSVS QVOS COMPETIT actio propoſita?

I. Regula, De hæredibus fideiuſſoris vel mandatoris, proponitur Inſtit.de fideiuſſorib.§.fideiuſſor.l.poteſt.4. in fin ff. eod.tit.item l.ſi tibi.8.C.mandati. M. I.R.lib.5.cap 9.reg.6. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi debitor fideiuſſori hæres extiterit. hoc enim caſu fideiuſſoria obligatio extinguitur. l.ſi duo.93.§. fin.in fin.ff.de ſolutionibus. Concordat l.cum reus.14. ff.de fideiuſſoribus. Cuius replicatio prima eſt, Quòd quamuis hæres fideiuſſoris hoc caſu fideiuſſoria actione conueniri non poſſit, tamen tanquam reus principalis poſſit.d.l.14. Altera, Quòd pignus à fideiuſſore defuncto obligatum nihilominus peti poſſit. l.cũ quis. 38. §.fin. ff.de ſolutionibus. Tertia: Niſi principalis reus naturaliter tãtùm fuit obligatus. tunc enim acceſſoria non confunditur. l.hæres.21. §.quòd ſi hic.ff. de fideiuſſorib. Hæc de prima exceptione. Altera exceptio eſt: Niſi idem vtrique, tam debitori quàm fideiuſſori, hæres extiterit. l. fideiuſſoris. 24. C.d. tit. Tertia: Niſi confideiuſſor fideiuſſori hæres extiterit. reprobatur l.hæres.21.§.non eſt nouũ ff.eod.tit. Quarta exceptio eſt, Quòd hæres fideiuſſoris nõ niſi pro hæreditaria parte teneatur. Quæ ipſo quidem iure ſubſiſtit.de quo ſ̃.lib.15.cap.5.reg 5.except 7. Verùm eius replicatio videtur eſſe: Niſi in cohæredis perſona fideiuſſoria ſit confuſa & ſublata. Sed reprobatur l. Lucius.24.ff.de fideiuſſoribus. Plures propoſitæ exceptionis replicationes vide d.reg.7.

II. Regula, De patre fideiuſſoris, proponitur l.ſi dubitet. 10. §.ſed an pater. ff. de fideiuſſoribus.

III. Regula: Singuli fideiuſſorum in ſolidum tenentur. de qua re vide ĩ.quæſt.prox.reg.3.

V. QVID ET QVANTVM veniat in actione propoſita?

I. Regula, De omni eo quod reus principalis creditori debet, proponitur l.ſi quis.56. §. ſi numos, in fin. ff.de fideiuſſoribus. Exemplum proponitur l.ſi à colono.58.in prin.ff.eod.tit. Aliud l.ſi ita.55. ff.eod.tit. Item aliud in vſuris, l.quæro. 54. in prin. ff. locati & conducti. Concordat l.2.§.conductore.ff.de adminiſtrat.rer.ad ciuit.pertin. itẽ l.ſi fideiuſſor.10.in prin. C.de fideiuſſoribus. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ad ſortem tantùm, ſeu ad certam ſummam fideiuſſor ſe obligauit, non in genere, vel ad vſuras. tunc enim ad vſuras & alia non tenetur. l fideiuſſores.68. §.1.ff de fideiuſſ. Concordat l.ſi vltra.22.C.d.tit. Altera: Niſi ad pœnam vel mulctam fideiuſſor conueniatur.d.l.68. in prin. Tertia: Niſi ex alia cauſa debeatur, quàm in qua interceſſio facta eſt. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃.quæſt.2.excep.53. Quarta: Niſi id quod à reo ſeruari poteſt. hoc enim a fideiuſſore non eſt petendum.l.ſi mandatu meo.13.in fin. ff.de fideiuſſorib.l.fideiuſſores.68.§.1. ibi: & ita in id quod.item l.ſi ita.55.in fin. ff.d.tit. & l.ſi quis 27. §. fin. ff. mandati. Planè huius exceptionis replicatio eſt: Niſi creditor prius elegerit & conuenerit fideiuſſorem, non reum. hoc enim caſu fideiuſſor in ſolidum conueniri poteſt. approbatur per ea quæ proponuntur ĩ.cap.prox.quæſt.10.reg.1. Sed mutatur hæc replicatio iure nouo: de quo vide d.reg.1.in fin. Quinta exceptio eſt: Niſi pro ſeruo vel filiofamiliâs fideiuſſerit. hoc enim caſu non niſi in id quod in peculio eius eſt, teneri videtur. Sed reprobatur l.cum fideiubet.35. ff. de fideiuſſ. Sexta: Niſi in id ſe obligauerit fideiuſſor, quod ex diſtractione pignoris ſeruari non poſſet. tunc enim vlterius nõ tenetur. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃. quæſt.2. except.38. diſtin.1. Septima: Niſi ab altero reorum tantum ſit datus fideiuſſor. reprobatur l.cum duo.40.ff.de fideiuſſor. Huius exceptionis reprobatæ ratio eſt: Quia quilibet reorũ promittendi in ſolidum tenebatur. Quod tamen iure nouo quodammodò immutatum eſt. de quo vide ſ̃. lib. 16.cap.10.reg.2.except.19.

II. Regula: Fideiuſſor non in maiorem ſummam tenetur, quàm reus principalis. Hæc regula indubitato iure ſubſiſtit, verùm eius exceptio eſt: Niſi rei principalis bona pro parte ſint publicata. hoc enim caſu reus pro parte, fideiuſſor in ſolidum tenetur. l.1.C.de fideiuſſoribus. Plures huiuſmodi exceptiones vide ſ̃. quæſt.2.except.12 replic.1. except.13. & except.54. replic.1.cum ſequentibus.

III. Regula: Si plures ſint fideiuſſores vel mandatores, ſinguli in ſolidum tenentur poteſtq́, vnus eligi. Inſtit. de fideiuſſoribus. l.non rectè.3. in fin. ibi: nam & cum hoc. C eod.tit. item l.ſi mandatu.59.§.Paulus reſpondit. ff.mandati. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi plures in iudicium vocati ſint, & aduerſus eos lis conteſtata. hoc enim caſu adempta eſt poteſtas conueniendi vnum in ſolidum.d.§. Paulus reſpondit. Concordat l. liberum fuit.16. C. de fideiuſſoribus.

Altera

Altera exceptio eſt: Niſi creditor actionem diuidere velit. l. inter eos. 51. §. duo. ibi: planè ſi velit. ff. de fideiuſſor. Concordat l. reos promittendi. 11. in prin. ff. de duob. reis conſtit. Tertia exceptio eſt, Quòd beneficio diui Hadriani vnus fideiuſſorum in ſolidum conuentus, petere poteſt vt diuidatur obligatio, & vt non niſi pro parte virili condemnetur. de qua re ſequitur ꝫ. cap. prox.

VI. QVANDO ACTIO ADuerſus fideiuſſores & mandatores competit?

I. Regula: Fideiuſſor antequam reus debeat, conueniri non poteſt. l. ſideiuſſor. 57. ff. de fideiuſſorib.

II. Regula: Prius reus principalis quàm fideiuſſor conueniendus eſt. Nouell. c. 4. in prin. vſq; ad §. quod autem. M. I. R. d. cap. 9. reg. 5. except. 24. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi reus principalis ſit abſens. approbatur ſimul & diſtinguitur d. Nouell. c. 4. verſ. cæterùm ſi fideiuſſor. M. I. R. d. except. 24. replic. 3. Altera: Niſi aliter inter creditorem & fideiuſſorem conuenerit. Nouell. c. 136. §. 1. M. I. R. d. except. 24. replic. 4. Tertia: Niſi argentarij pro alijs interceſſerint. Hæc exceptio approbari videtur d. §. 1. Plura de regula propoſita vide ꝫ. quæſt. 10. reg. 1.

VII. QVAMDIV COMPETIT actio aduerſus fideiuſſores & mandatores?

Perpetua eſt actio, hoc eſt, quæ non niſi triginta annorum præſcriptione ſubmouetur. l. pignoribus. 25. C. de fideiuſſoribus. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi nulla ſcriptura interuenerit. tunc enim duorum menſium præſcriptio illi obſtat. l. ſi fideiuſſor. 27. C. d. tt. Secunda: Niſi ad certum tempus fideiuſſerit. reprobatur l. ſi mandatu. 59. §. ille illi. ff. mandati. Tertia: Niſi interceſſor intra certum tempus ſe ſoluturum promiſit. reprobatur d. l. 59. §. Paulus. Quarta: Niſi principalis actio temporali præſcriptione ſubmoueatur. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. quæſt. 2. except. 54. Huius replicationem vide d. except. 54. replic. 5.

VIII. ADIVNCTA, SEV DE probatione & præſumptione.

Si quis ſcripſerit ſe fideiuſſiſſe, præſumuntur omnia ſolenniter acta. Quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. lib. 16. cap. 7. reg. 1.

IX. EVENTVS HARVM actionum.

I. Regula, De iure pignoris à creditore fideiuſſori cedendo, & à fideiuſſore perſequendo, proponitur l. cum alter. 11. C. de fideiuſſoribus. l. mandati. 14. item l ſicut. 21. C. eod. tt. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi in aliam quoq; cauſam idem pignus creditori ſit obligatum. hoc enim caſu ad cedendum pignus non tenetur. l. 2. C. eod. tt.

II. Regula, De cedendis actionibus fideiuſſori ſoluenti aduerſus alios confideiuſſores ſeu interceſſores, proponitur l. fideiuſſorib. 17 ff. de fideiuſſoribus. Concordat l. ſi fideiuſſores. 41. in fin. ff. eod. tt. item l. cum alter. 11. C. eod. tt.

III. Regula, De cedendis actionibus fideiuſſori ſoluenti aduerſus reum principalem, habetur l. cum quis. 36. ff. de fideiuſſoribus. l. ſi mandatu. 13. in prin. ff. eod. tt. l. ſi quis. 27. § fin. ff. mandati. l. Papinianus. 28. ff. eod. tt. l Stichum. 95. § ſi mandato. ff. de ſolutionibus. item Nouell. conſtit. 4. §. poſtulet igitur. ibi: quòd ſi tempus.

IIII. Regula: Ex iam dictis conſtat, quòd fideiuſſori vel mandatori condemnato & ſoluenti actio competat ea quæ antea competijt creditori, vel aduerſus debitorem principalem, vel aduerſus confideiuſſores, vel deniq; ad perſequendum pignus. Cuius tamen regulæ exceptio eſt: Niſi actio iſta ſoluenti fideiuſſori à creditore ceſſa vel mandata non ſit. Quæ cum ex iam dictis conſtet, tum approbatur etiam l. vt fideiuſſor. 39. ff. de fideiuſſoribus. l. cum alter. 11. in prin. item l. mandati. 14. ibi: ita demum. C. eod. tt.

V. Regula: Planè ſuo nomine fideiuſſor qui ſoluit, aduerſus debitorem pro quo ſoluit, mandati habet actionem vel negoc. geſtorum. de qua re vide ꝫ. cap. 3.

X. ADFINIA REmedia.

I. Regula: Creditor omiſſo fideiuſſore vel mandatore, ipſum reum principalem conuenire poteſt. Et ſanè iure antiquo electio permittebatur creditori, vtrum reum principalem, an eius interceſſores prius conuenire vellet. l. iure noſtro. 5. C. de fideiuſſoribus. l. ſi alienam. 19. l. non rectè 3. in prin. item l. reos principales. 23. C. eod. tt. l. qui mutuam. 56. in prin. ff. mandati. item l ſi literas. 7. C. mandati. Huius electionis propoſitæ exceptio prima eſſe videtur: Niſi vnus ſit conuentus. hoc enim caſu alter amplius conueniri non poſſe videtur. Sed reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. quæſt. 2. except. 50. l. ſi mandatu. 13. in fin. ff. de fideiuſſorib. l. ſi quis. 27. §. fin. in fin. ff. mandati. l. creditor. 60. in prin. ff. d. tt. item l. decem. 116. ff. de verb. obligat. Altera exceptio eſt: Niſi aliud ab initio conuenit. l. iure noſtro. 5. C. de fideiuſſoribus. item l. ſi alienam. 19. in fin. C. eod. tt. Tertia: Niſi ita interceſſio facta ſit, vt quod à reo ſeruari non poſſet, fideiuſſor præſtaret hoc enim caſu prius reus principalis eſt conueniendus. d. l. 116 in fin. ff. de verb. obligat. l fideiuſſor. 16. §. fin ff. de fideiuſſorib. l. ſi decem. 21. ff. de ſolutionib. & l. vlt. in prin. ff ſi certum petatur. Quarta: Niſi cum quis pro alio ſe ſoluturum conſtituiſſet, alius ſatis ſit ſoluendo. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. lib. 16. cap. 4. except. 9.

Mutatio iuris.

Planè hæc quidem de iure antiquo. Iure autem nouo electio & regula propoſita tollitur & reprobatur, Nouell. c. 4. de qua cum eius exceptionibus vide ſ̄. quæſt. 6. reg 2. Hæc de prima regula.

II. Regula: De actione hypothecaria & pignoris venditione vide ſ̄. quæſt. 2. except. 38.

III Regula, De mandati actione, ſi creditor mandatu fideiuſſoris cum reo principali experiatur, proponitur l. ſi mandauero. 22. §. interdum. & l ſi mandatu. 45. §. fin. ff. mandati. de qua re vide ſ̄. libro 19. cap. 12. quæſt. 3. except. 1. replic. 3.

IIII. Regula: Si quis pro eo quem negociationi præfecit, fideiuſſit: etiam inſtitoria actione tenetur. l. penult. §. tabernæ. ff. de inſtitoria.

DE BENEFICIO DIVISIOnis, ex epiſtola diui Hadriani. Cap. II.

Pendet hoc caput ex cap. prox. quæſt. 5. reg. 3.

I. CAVSAE, EX QVIBVS beneficium diuiſionis peti & impetrari debet.

SI plures ſint fideiuſſores, & vnus ex iis in ſolidum conueniatur: diuiditur obligatio non quidem ipſo iure, ſed per petitionem & exceptionem ex epiſtola diui Hadriani. Quæ cauſa approbatur l. inter fideiuſſores. 26. ff. de fideiuſſoribus. l. ſi contendat. 28. ff. eod. tt. Inſtit. de fideiuſſoribus. §. ſi plures. ibi: ſed ex epiſtola. item l. ſi fideiuſſor. 10. in fin. C. d. tt. M. I. R. d. reg. 5. except. 28. Planè propoſitæ regulæ exceptio prima eſt: Niſi vnus in ſolidum ſit condemnatus, beneficio diuiſionis non petito. d. l. 10. in fin. M. I R. d. except. 28. replic. 2. Altera: Niſi ſolidum ab vno ſit ſolutum. l ſi teſtamento. 49. §. quòd ſi duo. ff. de fideiuſſoribus. Inſtit. eod tt. § ſi plures. ibi: ſed ſi ab vno. item l. cum alter. 11. C. eod. tt. M. I R. d. except. 28. replic. 5. Tertia: Niſi alter fideiuſſorum partem debiti ſoluerit. l. inter eos. 51. §. 1. ff. de fideiuſſoribus. Quarta: Niſi conuenit. vt ſinguli in ſolidũ teneantur. reprobatur l. non rectè. 3. C. de fideiuſſoribus. Concordat Nouell. c. 99. in princ. ibi: quòd ſi & tale aliquid. M. I. R. d. except. 28. repl. 4. Quinta: Niſi is qui diuiſionem petit, interceßionem negauerit. l. ſi dubitet. 10. § 1. ff. de fideiuſſoribus. M. I. R. d. except. 28. replic. 6. Sexta: Niſi alij fideiuſſores non ſint ſoluendo. Inſtit. de fideiuſſoribus. §. ſi plures. l. inter fideiuſſores 26. in fin. ff. eod. tt. item l. non rectè. 3. in fin. C. d. tt. M. I R. d. except. 28. replic. 1. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi litis conteſtatæ tempore & diuiſione factæ ſoluendo fuerint. tunc enim quamuis poſtea ſoluendo eſſe deſierint, tamen hoc non pertinet ad onus aliorum. l. inter eos. 51. §. penult. ff. de fideiuſſorib. Cuius duplicatio prima videtur eſſe talis: Niſi actor fuerit minor annis. Sed reprobatur d. § penult. Concordat l. amiſſi. 52. §. 1. ff. eod. tt. Altera eſt: Niſi fideiuſſor ſub conditione acceptus, litis conteſtatæ tẽpore ſoluendo exiſtens, tempore quo exiſtit conditio ſoluendo eſſe deſierit. l ſi plures. 27. in prin. ibi: ſed ſi cum. ff. d. tt. Altera replicatio eſt: Niſi nihilominus, quamuis quidam ſoluendo non fuerint, diuiſio ſit facta. l. liberum. 16. C. de fideiuſſorib. Cuius duplicatio eſt: Niſi actor fuerit minor annis. d l. 52. §. 1. Tertia replicatio eſt: Niſi computato eo quod alter fideiuſſor facere poßit, prior fideiuſſor ſit ſoluendo. l. ſi plures. 27. §. præterea. ff. de fideiuſſoribus. Quarta: Niſi ſtatim ab initio quiſque ſe non niſi in partem virilem obligauit. l. inter eos. 51. in princ. ff. de fideiuſſoribus. Quinta: Niſi vnus in ſolidum electus paratus ſit creditori cauere, vt ſuo periculo cæteri fideiuſſores conueniantur. l ſi dubitet. 10. in prin. ff. d. tt. Hæc de ſexta exceptione. Septima exceptio eſt: Niſi à diuerſis reis fideiuſſores dati ſint. l ſi a Titio. 43. & l. inter eos. 51. §. duo. ff. eod. tt. Huius replicatio eſt: Niſi creditor inter eos diuidi actionem velit. approbatur ibidem. Octaua exceptio eſt: Niſi fideiuſſorum alter purè, alter in diem, vel ſub conditione ſit acceptus. reprobatur l. ſi plures. 27. in prin. ff. d. tt. Nona: Niſi alter fideiuſſorum non ſit obligatus vel ipſo iure, vel exceptionis ope. approbatur exemplis l. ſi Titius. 48. ff. de fideiuſſoribus. Huius replicatio prima eſt: Niſi dolo creditoris minor ætate ſimul fideiuſſerit. d. l. 48. verſ. quod ſi dolo. Altera: Niſi non tam fideiußio, quàm nouatio ſit facta. hoc enim caſu, quamuis vnus ex iis à quibus poſtea creditor ſtipulatus eſt, non obligetur: hoc tamen ad onus cæterorum non pertinet. l. ſi paternam. 8. C. ad S. C. Velleianum. Tertia: Niſi exceptio alterius fideiuſſoris replicatione aliqua elidatur. approbatur exemplo l. vir vxori. 17. §. fin. cum l. ſequente ff. ad S. C. Velleianum. Quarta: Niſi facto creditoris alter fideiuſſorum exceptionem nactus ſit. reprobatur l ſi ſtipulatus. 15. §. ſi ex duobus. ff de fideiuſſorib. Contradicit l. Stichum. 95. §. penult. ff. de ſolutionib. Decima exceptio eſt: Niſi alter fideiuſſorum ſine hærede deceſſerit. l. inter fideiuſſores. 26. ff. de fideiuſſ. Vndecima: Niſi ex cauſa tutelæ aduerſus tutoris fideiuſſores agatur: hoc enim caſu diuiſio actionis negatur. l. 12. ff. rem pupilli ſaluam fore. Duodecima: Niſi res quæ debetur, diuiſionem non recipiat. De hac re vide ſ. lib. 15. cap. 5. reg. 5. except. 7. replic. 2. Hæc de exceptionibus epiſtolæ diui Hadriani.

II. QVIBVS ET INTER quos competit beneficium diuiſionis?

I. Regula, De duobus pecuniæ conſtitutæ reis, proponitur l. vlt. C. de conſtituta pecunia.

II. Regula, De duobus reis promittendi, habetur Nouell. c. 99. Secus iure antiquo, l. reos promittendi. 11. in prin. ibi: neq; enim diuidere. ff. de duobus reis conſtit.

III. Regula, De reo & fideiuſſore, proponitur l. ſi plures. 27. §. ſi fideiuſſor. ibi: nec poteſt. ff. de fideiuſſoribus.

IIII. Regula, De fideiuſſore rei principalis & fideiuſſoris fideiuſſore, d. §. ſi fideiuſſor. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi aduerſus confideiuſſorem eius confideiuſſoris, pro quo interceßit. d. §. ſi fideiuſſor. & §. 1.

V. Regula, De hæredibus fideiuſſoris, proponitur d. l. 27. § ſicut. Concordat l. ſi teſtamento. 49. §. quòd ſi duo. ibi: ab initio. ff eod. tt.

VI. Regula, De fiſco ad quem bona fideiuſſoris peruenerunt. l. inter eos. 51. §. fin. ff. de fideiuſſoribus. Concordat l. non rectè. 3. ibi: ſed cum te. C. de fideiuſſoribus.

III. QVOMODO COMPETIT beneficium diuiſionis?

Non ipſo iure competit. ſed per petitionem vel exceptionis ope. Quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. 1. in prin.

IIII. ADFINE remedium eſt ſtipulatio, facta de parte virili a ſingulis præſtanda. Quod proponitur d. l. 51. in prin. Hæc de beneficio diuiſionis ex epiſtola diui Hadriani.

DE ACTIONE MANDATI, quæ competit interceſſori aduerſus eum, pro quo interceßit.

Cap. III.

Pendet hoc caput ex cap.1.quæſt.9.reg.5.

I. CAVSA HVIVS actionis.

SI quis pro alio interceßit: hac actione, vt indemnis præſtetur ab eo pro quo interceßit, conſequitur. Inſtit. de fideiuſſoribus.§.ſi quid. M.I.P. libro 5. cap.7.reg.30. M.I.R.lib.5.cap.9.reg.8. Huius exceptio prima eſt: Niſi nondum ſoluerit is qui pro reo interceßit. l.ſi pro ea.10. C.mandati. M.I.P. d.reg.30. except.1.replic.1. M.I.R.d.reg.8.except.1. Cuius replicatio prima eſt: Niſi fideiuſſor condemnatus ſit. hoc enim caſu, etiam antequam ſoluat, agere poteſt. d.l.10. Cui concordat l.ſi fideiuſſor.6.C.eod.tt.item l.fideiuſſor.45.ff.de fideiuſſ.M.I.P.d.except.1.repl.3. M.I.R.d.except.1.repl.12. Altera: Niſi fideiuſſor pecuniam debitori obtulit, & obſignatam depoſuit. l. qui mutuam.56.§.fideiuſſor.ff mandati. Concordat l.fideiuſſor.64.ff.de fideiuſſoribus. Tertia: Niſi fideiuſſor debitorem ſuum delegauerit. l.qui debitorem. 18.ff.de fideiuſſorib. Concordat l.inter cauſas.26.§. abeſſe. ff.mandati. Quarta: Niſi fideiuſſor vel alius in gratiam fideiuſſoris creditorem aliqua obligatione liberauit.d.l.26.§.ſi is qui. Quinta: Niſi creditor fideiuſſori debitum remiſerit. l. idemq́;.10.§.fin.ff. mandati. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi magis principali quàm fideiuſſori donando creditor debitum remiſit. l ſi verò.12.in princ. ff.eod.tt. Sexta replicatio eſt: Niſi alius pro fideiuſſore ſoluerit.d.l.12. §.1.l.ſi is qui.50.in prin. ibi: fideiuſſor etiam. & l.heredem.14.in prin.ff.d.tt. item l.Vranius.71.§.fin.ff. de fideiuſſor. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi pro ſeruo vel filiofamiliâs fideiuſſore alius eis donaturus ſoluerit. d.l.12.§.1. ibi: planè (inquit.) Septima replicatio eſt: Niſi vxor creditrix fideiuſſori promiſerit, doti futurum ei id quod ex cauſa fideiußionis debet. l.Iulianus ait 47.in princ.ff mandati. Octaua: Niſi fideiuſſor creditori hæres extiterit. l.ſi ei.11.ff. mandati. Planè admittitur replicatio propoſita, ſi ex cauſa fideiuſſoria cõdemnatus fideiuſſor creditori hæres extiterit, non etiamſi nondum ſuit condemnatus.hoc enim caſu principali potius quàm mandati actione aget. quod duplicationis loco notandum. l.hæres.21.§.fin.ff.de fideiuſſorib. Nona replicatio eſt: Niſi fideiuſſor creditori pecuniam credi mandauit. l. Vranius.71.§.fin.ff.de fideiuſſorib. Plures replicationes vide ī.quæſt.5.reg.1. Hæc de prima propoſita regulæ exceptione, eiusq́; replicationibus.

II. Exceptio: Niſi interceſſor inutiliter ſoluit, vt debitor non liberetur. l.ſi is qui.50. in princ. ibi: idq́; vtiliter fecit. ff. mandati. Exemplum proponitur l. Iulianus ait. 47.§.ſi is qui, ff. eod.tt. Aliud l. inter cauſas.26.§.mandatu. ff.mandati. Item aliud l.ſed etſi.20.ibi: ſequitur ff.de fideiuſſoribus. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ſolutio inutilis ex poſt facto vtilis efficiatur. approbatur exemplo iam propoſito d.§.ſi is qui. Aliud exemplum proponitur l.ſi is cui.94.§.ſed & ſi fideiuſſor. ff.de ſolutionibus. Huius replicationis duplicatio videtur eſſe: Niſi eo tempore conualeſcat ſolutio, quo iam alia exceptio reo competere cœpit. ſed reprobatur l.cum decem.71. §.1. ff.de ſolutionibus.

III. Exceptio: Niſi fideiuſſor minus vel aliud ſoluit, quàm eſt id pro quo fideiußit. ipſo quidem iure approbatur ratione exceptionis præcedentis, verùm eius replicatio prima eſt: Niſi eo quod ſoluit, in ſolidum debitori liberatio contingat. approbatur exemplo l.ſi quis.46. ff.mandati. Altera: Niſi in maiorem ſummam non fideiußit, quàm ſoluit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃. cap.1. quæſt. 2. except. 30.replicat.1.

IIII. Exceptio: Niſi res in ſolutum data perierit. reprobatur l.ſi is qui.50.§.fin. ff.mandati. Concordat l.hominem.37.ff.d.tt.

V. Exceptio: Niſi debitor idem debitum creditori ſoluit. l.ſi fideiuſſor.29.§.hoc idem.ff.mandati. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi debitor fideiuſſori condictionem indebiti non ceſſerit. d.§.hoc idem. Altera: Niſi debitor ante fideiuſſorem ſoluit, nec certiorauit fideiuſſorem.d.l.29.§ ſi cum debitor. Concordat l.ſi procuratorem. 8. §. ſi ignorantes. ibi: quod & ad.ff.eod.tt.

VI. Exceptio: Niſi fideiuſſor ſine iudice ſoluit. reprobatur l.idemq́;.10.§ fideiuſſores.ff.mandati.

VII. Exceptio: Niſi cum fideiuſſor creditorem exceptione aliqua ſubmouere poſſet, ea omiſſa nihilominus ſoluit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi fideiuſſor.29. in princ. ff.mandati. l.Quintus Mutius. 48.in prin.ff.eod.tt. item l.ſi pro ea.10. in fin. C.eod. tt.M.I.R.d.reg.8. except.2. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi fideiuſſor ignorauit exceptionẽ competere. d.l.29.verſ.vbi verò. & §.ſi cum debitor. item l. indebitam. 47. in fin. ff. de condict. indebiti. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi diſſoluta fuit ignorantia fideiuſſoris. d.l.29. Altera: Niſi ius ignorauit fideiuſſor.d.l.29.§ non malè. Altera propoſita exceptionis replicatio eſt: Niſi exceptionem dilatoriam, non peremptoriam fideiuſſor omiſit.d.l.29.§.quadã. Tertia: Niſi fideiuſſor exceptionem ſibi tantùm, non etiam debitori competentem omiſit. l.idemq́;.10.§. generaliter. ff. mandati. Exemplum proponitur l.ſi mulier.31. ff.ad S.C.Velleianum. Aliud d.l.29.§.fin. Quarta replicatio eſt: Niſi fideiuſſor reo tantùm, non etiam ſibi competentem exceptionem omiſit. l.Vranius.71.§.penult. ff.de fideiuſſ. Sanè quæ ſint huiuſmodi exceptiones, quæ reo tantùm, non etiam fideiuſſori proſint, vide ſ̃.cap.1.quæſt.2.except.54. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi culpa fideiuſſoris factum ſit, quo minus exceptione quæ reo competit, vti poßit: puta quia ius iniquum impetrauit, ne quis ei agenti aliquam opponere poßit exceptionem. Ideoq́; ipſe quoq; fideiuſſoria actione conuentus exceptionem competentem obijcere actori non potuit. l.ſi quis.3.§.ſi is pro quo, in fin. ff.quod quiſque iuris. Altera duplicatio eſt: Niſi quis pro minore vigintiquinque annis, vel pro pupillo, prodigo vel furioſo ſine tutoris vel curatoris authoritate obligato fideiuſſerit. hoc enim caſu, quamuis fideiuſſor obligatus ſit,

rem autem principalis obligatus non ſit, niſi naturaliter tantùm: tamen fideiuſſor mandati actionem nō habet. de qua re vide ℥. except. 21. cum ſequente. Tertia: Niſi cum poſſet, reo non denunciauit, vt ipſe iudicium ſuſciperet. l. idemq́; 10. §. generaliter. ff. mandati. Quinta replicatio eſt: Niſi ſalua conſcientia fideiuſſor exceptionem opponere non poßit. l. Quintus Mutius. 48. in prin. ff. mandati. Sexta: Niſi poſt ſolutionem demum exceptio competere cœpit. l. cum decem. 71. §. 1. ff. de ſolution. Plane quod ibi dicitur, fideiuſſorem ſolutum repetere non poſſe: illi contradicere videtur l. vlt. §. procurator. ibi: argumentum rei. ff. ratam rem haberi.

VIII. Exceptio: Niſi iniuria iudicis fideiuſſor damnatus ſoluit. l. exceptione. 67. ff. de fideiuſſorib. Concordat l. ſi pro ea. 10. §. fin. C. mandati.

IX. Exceptio: Niſi fideiuſſor cōdemnatus non prouocauit. d. l. 10. §. fin. Concordat l. ſi procuratorem. 8. §. ſi ignorantes. ff. mandati. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi fideiuſſor ignorans ſententiam iniuſtam eſſe, non prouocauit. d. §. ſi ignorantes. Altera: Niſi ob paupertatem cauſam appellationis proſequi non potuit. approbatur ibid. Tertia: Niſi fideiuſſor teſtatò conuenit debitorem, vt ſi ipſe putaret, appellaret. approbatur ibid.

X. Exceptio: Niſi ex alia cauſa, quàm in qua fideiuſsit, ſoluit fideiuſſor. ipſo quidem iure ſubſiſtis, verùm eius replicatio eſt: Niſi cū fideiuſſor creditori vel hæredi eius tutor exiſteret, à ſemetipſo id quod ex cauſa fideiuſsionis debet, non exegit: ideoq́; tutelæ iudicio damnatus ſoluerit. l. tutor. 69. ff. de fideiuſſorib.

XI. Exceptio: Niſi fines mandati exceßit, vel aliter quàm ei mandatum eſt, egit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ℥. lib. 19. cap. 14. except. gener. 1. Sed & eius replicatio præter ibi enumeratas & hæc eſt: Niſi cum quis rogatus eſſet vt fideiuberet pro tertio, is non fideiuſsit, ſed mandauit tertio credi. l. cum controuerſia. 62. §. fin. ff. mandati.

XII. Exceptio: Niſi fideiuſſori mandatum non ſit, vt intercederet pro reo. De hac exceptione vide ℥. qu. vlt. reg. 1. except. 1.

XIII. Exceptio: Niſi fideiuſſor ſine mandato, ſuo magis, quàm debitoris nomine interceſſerit. l. creditor. 60. §. 1. ff. mandati.

XIIII. Exceptio: Niſi fideiuſſor pro inuito & vetante interceſſerit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ℥. lib. 19. cap. 14. quæſt. 1. except. 15.

XV. Exceptio: Niſi hæredes à teſtatore iuſsi ſint, vt pro tertio intercedant. l. trib. 8. §. finito. ff. de vſufructu earum rerum quæ vſu conſumuntur.

XVI. Exceptio: Niſi mulier mandauerit, vt pro alio intercederet fideiuſſor. approbatur per ea quæ proponuntur ℥. quæſt. 3. reg. 1. except. 2. replic. 3.

XVII. Exceptio: Niſi quis de quota litis pactus, & pacta mercede, iudicatum ſolui fideiuſſerit. l. ſi remunerandi. 6. §. Marius. ff. mandati.

XVIII. Exceptio: Niſi quis pacta mercede fideiuſſerit, ita vt periculum in ſe recipiat. d. l. 6. §. fin.

XIX. Exceptio: Niſi filiusfamiliâs pro patre fideiuſſerit & ſoluerit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ℥. lib. 15. cap. 2. except. 5. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi filius emancipatus ſoluerit. Altera: Niſi filiusfamiliâs de peculio caſtrenſi ſoluerit. Hæ duæ replicationes approbantur l. ſi dubitet. 10. §. fin. ff. de fideiuſſoribus.

XX. Exceptio: Niſi ſeruus pro alio fideiuſsit, & ſoluit. hoc enim caſu non mandati actio eſt, ſed numorum vindicatio vel ſimilis actio. de qua re vide ℥. qu. vlt. reg. 1. except. 5.

XXI. Exceptio: Niſi pro minore vigintiquinq; annis fideiuſsit & ſoluit. l. in cauſa. 13. in prin. ibi: ſed potius, cum ſequentib. ff. de minorib. vigintiquinq; annis. Concordat l. 1. in fin. C. de fideiuſſorib: minor.

XXII. Exceptio: Niſi pro pupillo, prodigo vel furioſo ſine tutoris vel curatoris authoritate contrahente fideiuſsit. l. Marcellus. 25. in fin. ff. de fideiuſſ.

XXIII. Exceptio: Niſi mandatu adoleſcentis pro meretrice fideiuſſerit, & ſoluerit. l. ſi verò. 12. §. ſi adoleſcens. ff. mandati. Hæc de exceptionibus propoſitæ cauſæ.

II. QVIBVS DATVR actio propoſita?

I. Regula, De hærede fideiuſſoris, proponitur l. hæredem. 14. in princ. ff. mandati. Huius regulæ exceptio videtur eſſe: Niſi hæreditate vendita, emptor ſoluerit ex cauſa fideiußionis. ſed reprobatur d. l. 14. Planè admitti videtur, ſi hæres cohæredi ſuo vendiderit ſuam partem hæreditatis, emptorq́; eorum debitum ſoluerit. hoc enim caſu non venditori, ſed emptori hæredi etiam ſine ceßione mandati actio videtur competere. Sed & hæc diſtinctio reprobatur d. l. 14. §. ſi fideiuſſori.

II. Regula, De patre & domino fideiuſſoris. His regulariter mandati actio competit ad recuperandum id quod filius vel ſeruus ex cauſa fideiußionis pro alio ſoluit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ℥. lib. 15. cap. 4. reg. 1 & 2. Concordat l. ſi verò. 12. §. 1. ibi: planè ſi ſeruus. ff. mandati. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi alius pro ſeruo vel filiofamiliâs fideiuſſore donaturus eis ſoluerit. d. §. 1. Altera: Niſi nihil ſit in peculio filij. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 12. §. idem Marcellus. Huius replicatio prima eſt: Niſi iuſſu patris filius fideiuſſerit. Altera: Niſi ex peculio ſolutum ſit debitum, pro quo filius fideiuſsit. Hæ duæ replicationes approbantur ibidem. Tertia exceptio: Niſi non filius, ſed pater ſoluerit. reprobatur d. l. 12. §. ſi filiofamiliâs. Quarta: Niſi filiusfamiliâs fideiuſſor poſt emancipationem ſoluerit. hoc enim caſu non patri, ſed filio competit actio. d. l. 12. §. ſi filiofamil. Quinta: Niſi dominus fideiußionem & ſolutionem à ſeruo factam ratam non habuerit. tunc enim nō mandati actio, ſed indebiti condictio, vel eius quod ſolutum eſt vindicatio domino competit. de qua re vide ℥. quæſt. vlt. reg. 1. except. 5.

III. ADVERSVS QVOS actio propoſita competit?

I. Regula, De alio, quàm pro quo fideiuſſum vel ſolutum eſt. Aduerſus alium, quàm pro quo fideiuſſum eſt, non datur actio. quæ regula cùm ipſo iure ſubſiſtat, recipit aliquot exceptiones. quarum prima eſt: Niſi is ſit defunctus. tunc enim aduerſus eius hæredes datur actio. l. poſt ſolutionem. 18. C. mandati. Altera: Niſi

Niſi alterius mandatu fideiuſſit & ſoluit. hoc enim caſu is tenebitur, cuius mandatu fideiuſſit, quamuis pro alio. l.cum mandatu.21. ff.mandati. Concordat l.qui fide.53. ff.eod.tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi is quoque, pro quo fideiuſſit, mandauit. tunc enim aduerſus vtrunque datur actio. d.l.21. Altera: Niſi alter, pro quo fideiuſſit, præſens cum ab alio mandaretur, non contradixit. nam & hoc caſu vterq; tenetur. d.l.53. Tertia: Niſi mulieris mandatu pro alio interceſſerit. l. ſi fideiuſſores. 6. cum l. ſequente. ff.ad S.C.Velleianum. Concordat l ſi mulier. 32.§.ſi mulier, in fin ff.d.tt. Tertia propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi quis pro procuratore fideiuſſerit. hoc enim caſu cōtra dominum datur actio. l.idemq;. 10.§.idem Papinianus. ff.mandati.

II. Regula, De vno ex pluribus, pro quibus interceſſit, in ſolidum conueniendo, vel vtrunque, proponitur l. ſi mandatu. 59. §. Paulus reſpondit: vnumquenque. ff. mandati. Concordat l. cum mandatu. 21. in fin. ff. d.tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi omnes conuenti & condemnati ſint. tunc enim in ſingulos non niſi pro parte competit actio. d.§.Paulus reſpondit. Altera: Niſi vnus pactus ſit cum creditore, apud quem interceſſio facta eſt, ne à ſe peteretur. reprobatur l.Vranius.71.§.ſi ponamus. ff.de fideiuſſoribus.

IIII. QVID QVANTVMQVE veniat in actione propoſita?

I. Regula: Hac actione non plus conſequitur fideiuſſor vel mandatarius, quam ſoluit. l. inter cauſas. 26. §. præterea. ff. mandati. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi vſuras ob moram vel ex alijs ſimilibus cauſis. de quibus vide ſ. lib 19. cap. 14. reg. 5. except. 1. cum ſequentibus. Altera: Niſi vltra id quod ſoluit, etiam alios ſumptus ex iuſta cauſa fecit. l ſi mandatu. 45.§.ſi fideiuſſor. ff.mandati. Concordat l.ſi is qui. 50.§.fin. ff.eod.tt.

II. Regula: Non minus conſequitur hac actione fideiuſſor, quàm ſoluit. quæ regula ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius exceptio prima eſt: Niſi cum rogatus eſſet, vt in minorem ſummam fideiuberet, is in maiorem ſummam fideiuſſerit, & ſoluerit. hoc enim caſu non niſi id, in quod rogatus erat, conſequitur, quamuis plus ſoluerit. l.rogatus.33. ff.mandati. Concordat Inſtit. de mandato. §. is qui exequitur. ibi: adeò quidem. Altera: Niſi plus debito ſoluerit fideiuſſor. approbatur ſimul & diſtinguitur l. Quintus. 48. in princ. ff. mandati. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ſalua conſcientia fideiuſſor minus ſoluere non potuit. d. l. 48. Tertia exceptio eſt: Niſi fideiuſſor, cum deteriorem rem ſoluere potuiſſet, eaq; ſolutione reum liberare, precioſiorem ſoluit. l fideiuſſorem. 52. ff.mandati. Huius replicatio eſt: Niſi deteriorem rem non habuit, vel ſoluere non potuit. l.ſi is qui. 50. §.fin ff eod.tt.

III. Regula. De pignoribus in hanc cauſam obligatis, proponitur l. 2. C.mandati.

IIII Regula: Interdum hac actione, vt fideiuſſor liberetur, agi poteſt. de qua re vide ſ. quæſt. 1. except. 1. replic. 1.

V. QVANDO COMPETIT actio propoſita?

I. Regula: Antequam ſoluat fideiuſſor creditori, hac actione experiri non poteſt. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. 1. except. 1. Sed & eius regulæ inter alias ſ. d. except. prima enumeratas & hæc eſt: Niſi diu in ſolutione reus ceſſet, & fideiuſſor non habeat quod numeret. M.I.P. d.reg.30. except.1. repl.1. M.I.R. d.reg.8. except.1. replic.1. item & hæc: Niſi reus ſoluendo eſſe deſinere incipiat. Hæ duæ exceptiones approbantur l. Lucius. 38. in fin. ff.mandati. M.I.R. d.except.1. repl.6.

II. Regula: Si cum in diem deberetur, fideiuſſor ante diem venientem ſoluit: non niſi die veniente actione propoſita experiri poteſt. l. ſi mandauero. 22. in prin ff.mandati. l ſi fideiuſſor. 51. ff. d.tt. item l. ſi fideiuſſor. 31. ff. de fideiuſſoribus. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi non ſoluerit fideiuſſor, ſed condemnatus ante diem quo iudicatum facere debet, agat vt liberetur. l. fideiuſſor. 45. ff. de fideiuſſorib.

VI. ADFINIA REmedia.

I. Regula: Regulariter quidem ex cauſa ſuperius propoſita fideiuſſori, vel alij qui pro reo interceſſit, mandati competit actio, vt vel ſolutum ei reſtituatur, vel ab interceſſione liberetur. Cuius tamen regulæ exceptio prima eſt: Niſi nullo mandato præcedente pro reo interceſſerit. hoc enim caſu non mandati, ſed negociorum geſtorum competit actio. l. ex mandato. 20 in fin. ff. mandati. l. ſed videamus. 4. cum l. ſequente. ff. negociorum geſtorum. Exemplum proponitur l. de qua re. 74. §. fin. ff. de iudicijs. item l. res obligatas. 21. C. de pignor. & hypothec. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi præſente, & non recuſante reo, quis pro eo interceſſerit. hoc enim caſu, quia tacens conſentire videtur, mandati competit actio, per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib 19. cap. 14. quæſt. 1. except. 13. replic. 1. Altera: Niſi fideiuſſor ſui magis quam debitoris cauſa ſine mandato interceſſerit. hoc enim caſu nec mandati nec negociorum geſtorum actio eſt. l. creditor. 60. §. 1. ff. mandati. Plura de propoſita replicatione vide ſ. lib. proxim. cap. 6. quæſt. 1. except. 9. Tertia replicatio eſt: Niſi alius mandauerit. hoc enim caſu, quamuis non is pro quo interceſſum eſt mandauerit, mandati tamen actio eſt, per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. 3. reg. 1. except. 2. Hæc de prima exceptione. Altera propoſitæ regulæ exceptio: Niſi inutile mandatum interuenerit. tunc enim negociorum geſtorum actio competit, non mandati. l. quanquam. 7. ff. ad ſenatuſc. Velleianum. Tertia: Niſi aliud quoq; debitum, quàm pro quo interceſſerat, fideiuſſor per errorem ſoluit: quantum enim ad hoc debitum, negociorum geſtorum, non mandati actio competit. l. fideiuſſor. 31. in prin. ff. de negocijs geſtis. Quarta: Niſi indebitum fideiuſſor ſoluit. hoc enim caſu condictione indebiti, non actione mandati, id quod ſoluit, repetit. l. ſi fideiuſſor. 29. §. in omnibus. & §. hoc idem, in fin. ff. mandati. item l. inter cauſas. 26. §. mandatu. ff. eod. tt. Quinta: Niſi ſeruus inſcio vel inuito domino fideiuſſit & ſoluit: vel dominus ipſe per errorē ex hac cauſa

ſoluit. hoc enim caſu vel vindicatio competit, vel condictio indebiti, non mandati. l. ſeruum. 19. cum l. ſequente. ff. de fideiuſſoribus. Sexta: Niſi fideiuſſor creditori hæres extiterit. hoc enim caſu non mandati, ſed ex ſtipulatu actionem habet. l. hæres. 21. §. fin. ff. de fideiuſſorib. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi fideiuſſor poſtquam creditori condemnatus fuit, eidem hæres extiterit. l. ſi ei. 11. ff. mandati. Septima exceptio eſt: Niſi debitor tutor extiterit hæredi fideiuſſoris. hoc enim caſu etiam tutelæ actione tenetur. l. quoties. 8. §. 1. ff. de adminiſtrat. tutor. Octaua: Niſi cum quis pro ſeruo, qui de libertate pactus erat, apud dominum interceſſiſſet, ita vt manumiſſus in ſe obligationem reciperet: manumiſſus poſtea obligationem recipere nolit. hoc enim caſu de dolo actio eſt. approbatur l. & eleganter. 7. §. ſeruum, in fin. ff. dolo malo.

II. Regula: Præter mandati actionem fideiuſſor ſoluens impetrare à creditore poteſt, vt & actiones quas creditor eius debiti nomine habet, ſibi cedantur, ceſſaq; actiones inſtituere. De qua re vide ſ. capite 1. quæſt. 9. item ĩ. lib. 24. cap. 6. quæſt. 2. reg. 4. Hactenus de fideiuſſoribus, & mandatorib. Sequitur nunc de conſtituta pecunia reis.

DE CONSTITVTA PEcunia. Cap. IV.

I. RATIO HVIVS actionis.

HAc actione tam proprio, quàm alieno nomine obligari poſſumus. cuius ratio proponitur l. 1. in prin. ff. de conſtituta pecunia.

II. CAVSAE EX QVIBVS actio propoſita competit.

I. Cauſa generalis eſt: Si quis pro ſe vel pro alio debitum ſe ſoluturum vel facturum conſtituit. Inſtit. de actionib. §. de conſtituta. Declaratur atq; diſtinguitur hæc cauſa Nouell. c. 115. §. ad hæc & aliud.

II. Cauſa: Si ſcripſit ea quæ alius debet, penes ſe eſſe. l. quidam. 26. ff. de conſtituta pecunia.

III. Cauſa: Si quis ſcripſerit ſe cauturum & ſoluturum, ſi quod debitum fuerit adprobatum. l. cum qui. 5. §. Iulianus quoq;. ff. eod. tt.

IIII. Cauſa: Si ita ſcripſit: Remanſerunt apud me quinquaginta ex credito tuo, quos tibi reddere debebo, &c. l. Titius. 24. ff. de conſtituta pecun.

V. Cauſa: Si quis inutiliter ſit ſtipulatus. reprobatur l. 1. §. cum qui. ff. d. tt.

VI. Cauſa: Si quis partem debiti alieni ſoluerit. reprobatur l. vlt. C. ne vxor pro marito.

DE EXCEPTIONIBVS PRAECEDENtium cauſarum generalibus.

I. Exceptio, ſumpta ex modo & verbis quib. conſtitutum eſt, reprobatur l. qui autem. 14. §. fin. ff. de conſtit. pecunia.

II. Exceptio: Niſi mulier conſtituerit. reprobatur ſub conditione l. 1. §. 1. ff. d. tt. Planè admittitur, ſi mulier pro alio ſe ſoluturam conſtituerit animo intercedendi. d. §. 1. De qua re plura vide ĵ. cap. prox.

III. Exceptio: Niſi pupillus conſtituerit. d. l. 1. §. de pupillo. Concordat l. vlt. ff. d. tt.

IIII. Exceptio: Niſi filiusfamiliâs conſtituerit. reprobatur d. l. 1. §. ſed ſi filiusfamil.

V. Exceptio: Niſi alius, non is qui conſtituit: vel alij, non ei cui conſtituitur, debeat vel debeatur. reprobatur l. cum qui. 5. §. quod exigimus. ff. de conſtituta pecunia.

VI. Exceptio: Niſi alij ſe ſoluturum conſtituit. d. l. 5. §. item ſi mihi. Huius replicatio eſt: Niſi tutori, curatori vel actori conſtituatur, pupillo, adoleſcenti vel municipib. ſolui. d. l. 5. §. item tutori.

VII. Exceptio: Niſi procuratori conſtituatur. reprobatur ſub conditione d. l. 5. §. Iulianus.

VIII. Exceptio: Niſi ſeruo, vel ei qui bona fide ſeruit, conſtituerit. reprobatur d. l. 5. §. fin. cum lege ſequente.

IX. Exceptio: Niſi filiofamiliâs conſtituatur. reprobatur l. ſed & ſi. 7. ff. d. tt.

X. Exceptio: Niſi cum quis ſibi aut Titio ſtipulatus eſſet, Titio ſit conſtitutum. d. l. 7.

XI. Exceptio: Niſi per nuncium vel per epiſtolam conſtituatur. reprobatur l. qui autem. 14. §. fin. ff. de conſtituta pecunia. Concordat l. & licet. 15. ff. eod. tt.

XII. Exceptio: Niſi incertam perſonam ſoluturam conſtituit. Nouell. c. 115. §. ad hæc & aliud, ibi: ſi quis verò dixerit.

XIII. Exceptio: Niſi alium ſoluturum vel facturum conſtituit. d. §. ad hæc & aliud. ibi: at ſi quis dixerit, cum ſequentibus. Concordat l. cum qui. 5. §. ſed & ſi quis. ff. de conſtit. pecunia. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi fideiuſſurum alium pro ſe conſtituerit. l. qui autem. 14. §. ſed et ſi quis. ff. de conſtit. pecunia.

XIIII. Exceptio: Niſi pro abſente debitore conſtituerit. reprobatur l. vtrum. 27. in prin. ff. d. tt.

XV. Exceptio: Niſi pro inuito debitore conſtituerit. reprobatur d. l. 27.

XVI. Exceptio: Niſi debitor defunctus ſit, nullo adhuc hærede eius exiſtente, vel apud hoſtes ſit. reprobatur l. hactenus. 11. in prin. ff. de conſtit. pecunia.

XVII. Exceptio: Niſi pro ſatis locuplete conſtituerit ſe ſoluturum. l. ſi ita. 97. §. poſſum. ff. de verborum obligationib.

XVIII. Exceptio: Niſi non conſtituendi animo factum ſit: puta ſi inutiliter quis ſit ſtipulatus. l. 1. §. cũ qui. ff. de conſtit. pecunia.

XIX. Exceptio: Niſi debitum quod conſtituitur, nullum ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. item illa verba. 18. §. quod adijcitur. ff. de conſtit. pecunia. l. hactenus. 11. in prin. ff. d. tt. l. 2. §. ſed & hæredibus. ibi: ita tamen. C. d. tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi tempore quo conſtituebatur, debitum fuit. tunc enim quamuis debitum eſſe deſierit, nihilominus de cõſtituta pecunia actio competit. d. §. quod adijcitur. Altera: Niſi ipſo iure debitum ſit, quamuis per exceptionem elidi poſſit. reprobatur l. quod ſi. 3. §. 1. ff. d. tt. Tertia: Niſi alij debeatur, vel alius debeat. tunc enim quamuis non ei cui conſtituitur, debeatur, vel is debeat qui conſtituit: nihilominus conſtitutum valet. l. cum qui. 5. §. quod exigimus. ff. de conſtituta pecunia. Quarta: Niſi natura debeatur, vt ad exceptionem proſit. tunc enim quamuis ex eo actio non detur, conſtituti tamen actio tenet. l. 1. §.

debitum.

debitum.ff.d.tt. Quinta: Niſi iuratum ſit deberi, vel iuſiurandum relatum. l.illud aut illud.25. §. ſi iureiurando.ff.eod.tt.

XX.Exceptio: *Niſi poſt rei debitæ interitum conſtituatur. approbatur ratione exceptionis ſuperioris proxime. Replicatio eſt: Niſi interitu rei debitæ non fuerit debitor liberatus. approbatur exemplo l.promiſſor.21.in prin. ff.de conſtit.pecunia. Concordat l. promiſſor.23.ff.d.tt.*

XXI.Exceptio: *Niſi in diem debitũ, ante diem venientem conſtituatur. reprobatur l.quod ſi.3. §. ſi is qui.ff.d.tt. Concordat l.2.§.& liceat. C.d.tt.*

XXII.Exceptio: *Niſi conditionale debitum conſtituatur. reprobatur d. §. & liceat. Concordat l. id quod.19.in prin.ff.d.tt.*

XXIII. Exceptio, *ſumpta ex cauſa, ex qua debetur id quod conſtituitur, reprobatur l.1. §. debitum. ff.de conſtit. pecun. Concordat l.qui iniuriarum.29. ff.eod.tt.*

XXIV. Exceptio, *ſumpta ex iure quo debetur id quod conſtituitur, reprobatur d.l.1.§.fin.*

XXV. Exceptio: *Niſi falſo perſuaſus à creditore, quaſi debitoris hæres eſſet, conſtituerit. l.vlt.ff.eod.tt.*

XXVI.Exceptio: *ſumpta ex re conſtituta, reprobatur l.2. C.de conſtituta pecunia.*

XXVII. Exceptio: *Niſi non ſoluturum debitum, ſed cauturum de eo, ſeu pignus vel fideiuſſorem daturum conſtituerit. reprobatur l. qui autem.14. §.1. ff. de conſtituta pecunia.*

XXVIII. Exceptio: *Niſi aliud quàm debetur, ſit conſtitutum. reprobatur l.1.§.an poſſit.ff.eod tt.*

XXIX. Exceptio: *Niſi plus quàm debetur, conſtitutum ſit. l.hactenus.11. §. fin. cum l.ſequente. ff. de conſtituta pecunia. Huius exemplum eſt, ſi pater vel dominus de peculio obligati, plus quàm in peculio eſt, conſtituerint. Quod proponitur l.1. §. fin. ff. de conſtituta pecunia. Huius exceptionis in exemplo propoſito replicatio prima eſt: Niſi pater non ſuo, ſed filij nomine plus quàm in peculio eſt, conſtituerit. l.2. ff.eod.tt. Altera: Niſi ex pòſt facto debitum ſit minutum. hoc enim caſu non minuitur actio conſtitutoria. approbatur in exemplo propoſito l.id quod.19. §. fin. cum l.ſequente.ff.d.tt.*

XXX. Exceptio: *Niſi minus quàm debetur, cõſtitutum ſit. reprobatur l.ſed ſi quis.13.ff.de conſtit.pecun.*

XXXI. Exceptio: *Niſi certa quantitas conſtituta non ſit. reprobatur l.qui autem.14.in prin.ff.eod.tt.*

XXXII. Exceptio: *Niſi ſine die ſit conſtitutum. reprobatur l.promiſſor.21.§.1. ff.de conſtit.pecunia.*

XXXIII. Exceptio: *Niſi certo tempore vel loco conſtituat. reprobatur l.ſi duo.16.§.1.ff.d.tt.*

XXXIV. Exceptio: *Niſi alio tempore, quàm quo debetur, ſe ſoluturum conſtituit. reprobatur l. ſed & ſi.4.& l.id quod.19.in prin.ff.d.tt.*

XXXV. Exceptio: *Niſi poſt tempus obligationis ſe ſoluturũ conſtituat. reprobatur l.item illa.18. §.quare etſi poſt.ff.d.tt.*

XXXVI. Exceptio: *Niſi alio loco quàm quo debetur, ſe ſoluturum conſtituit. reprobatur l.eum qui.5. in prin. ff.d.tt. Hactenus exceptiones aduerſus cauſam propoſitam, deſumptæ ex ijs quæ ipſi conſtituto inſunt. Nunc eæ exceptiones enumerandæ ſunt, quæ ſumuntur ex conſequentibus conſtitutum.*

XXXVII. Exceptio: *Niſi id quod conſtitutum eſt, debitum eſſe deſierit. Hac exceptio reprobatur l.item illa.18.§.quod adijcitur.ff.de conſt.pecun.*

XXXVIII. Exceptio: *Niſi conditio debiti quod cõſtitutũ eſt, defecerit. l.id quod.19.in prin.ff.eod.tt.*

XXXIX. Exceptio: *Niſi cum pater vel dominus de peculio cõſtituiſſet, peculium poſtea interierit. reprobatur d.l.19.§.fin.cum l.ſequente.*

XL. Exceptio: *Niſi per reum non ſtet, quo minus præſtetur id quod eſt cõſtitutum. approbatur l.ſi duo. 16.§.ait prætor.& §.fin.cum l.ſeq.ff.d.tt. item l.item illa.18.in prin.ff.eod.tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi cum quis aliquem pro ſe fideiuſſurum conſtituiſſet, is fideiubere nolit. hoc enim caſu conſtituens nihilominus ad intereſſe tenetur. Altera: Niſi cũ quis aliquem pro ſe fideiuſſurum conſtituiſſet, is antequam fideiubeat poſt moram conſtituentis deceſſerit. Hæ duæ replicationes approbantur l.qui autem.14.§. ſed & ſi quis. ff. d.tt. Plura de exceptione propoſita vide ſ̄.lib.16.cap.4.except.8.*

XLI. Exceptio: *Niſi is cui tanquam hæredi conſtitutum eſt, hæreditatem reſtituit. approbatur ſimul et diſtinguitur l.ſi poſt.22.ff.de conſtit.pecun.*

XLII. Exceptio: *Niſi is pro quo conſtituit, denunciauit conſtituenti, ne ſoluat. reprobatur l.vtrum.27. ff.eod.tt.*

XLIII. Exceptio: *Niſi is pro quo conſtitutum eſt, conſtituenti non ſoluat. reprobatur l.ſi pater.5. C.de nouationibus.*

XLIV. Exceptio: *Niſi conſtituens ſatiſdationem offerat. reprobatur l.promiſſor.21.§.penult.ff.de conſtit.pecun. Planè admittitur, ſi ſatisfacturum ſe conſtituit. d.l.21.§.fin.*

XLV. Exceptio: *Niſi ſolutum vel factum eſt, quod eſt conſtitutum. l.ſi duo.16. §.ait prætor. & l.item illa 18. §.fin.in fin. ff.d.tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi poſt moram factam ſeu poſt tempus conſtitutum offerat. d.l.16. §.fin.cum l.ſequente. Et plura de hac re vide ſ̄. lib.16. capite 4. except.8. Altera replicatio eſt: Niſi cum illud aut illud deberetur, alterum ex ijs conſtitutum ſit, alterum ſolutum vel oblatum. l.illud aut illud.25.in prin. ff.de conſtit. pecun. Tertia: Niſi alij quàm conſtituit, ſoluat. approbatur quidem ipſo iure, verùm eius duplicatio prima eſt: Niſi cùm ſeruo conſtituiſſet, domino ſoluat. l. eum qui.5. §.fin. ff.de conſtit. pecunia. Altera: Niſi cum ei qui bona fide poſſidetur conſtituiſſet, poſſeſſori ſoluat. l. idem eſt.6. ff. d. tt. Tertia: Niſi cum quis tibi conſtituiſſet hoc modo, Tibi aut Titio ſe ſoluturum: Titio ſoluit. l.ſi quis.30. ff. d.tt. Plura de duplicatione propoſita vide ĩ. libro 24. capite 8. replic.4. Hactenus de cauſa propoſita actionis, eiusq́; exceptionibus.*

III. QVIBVS COMPETAT actio propoſita?

I. Regula: *Regulariter ei cui conſtitutum eſt, non alij competit actio propoſita. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi is mortuus ſit. hoc enim caſu eius hæredibus competit. l.2. §. ſed & hæredibus. C. de con-*

ſtit. pecun. Altera: Niſi cum alicui tanquam hæredi conſtitutum eſſet, is poſtea hæreditatem reſtituit. hoc enim caſu ei cui reſtituta hæreditas eſt, actio competit. l. ſi poſt. 22. ff. d. tt. Tertia: Niſi ſeruo conſtitutum ſit. hoc enim caſu domino competit actio. l. eum qui. 5. §. fin. ff. d. tt. Quarta: Niſi ei qui bona fide ſeruit, conſtitutũ ſit. hoc enim caſu bonæ fidei poſſeſſori competit actio. l. idem eſt. 6. ff. d. tt.

II. Regula: Si quis mihi aut Titio ſe ſoluturum cõſtituit, ſoli mihi competit actio, non Titio. l. ſi verò. 8. ff. de conſtit. pecun. Plura de regula propoſita vide ſ. lib. 15. cap. 15. except. 26. repl. 11.

IIII ADVERSVS QVOS datur actio?

I. Regula: Filiofamiliâs cõſtituente, tam ipſe quàm pater eius tenetur. l. 1. §. ſed ſi filiusfam. ff. de conſtit. pecunia.

II. Regula, De hæredibus conſtituentis, proponitur l. 1. & l. 2. §. ſed & hæredib. C. d. tt.

V. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula: Non pœnam, ſed rei perſecutionem continet hæc actio. l. item illa. 18. §. è re autem. ff. de conſtit. pecunia.

II. Regula: Id quod plus debito conſtitutum eſt, nõ debetur. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. 2. except. 29. Exemplum proponitur l. quod ſi. 9. in prin. ff. de conſt. pecun.

III. Regula, De eo quod intereſt, ſi conſtitutum non præſtetur, proponitur l. qui autem. 14. §. ſed etſi quis. ff. eod. tt.

IV. Regula: Vnus ex duobus conſtituentibus in ſolidum tenetur. l. ſi duo. 16. in prin. ff. eod. tt. Planè diuiſionis beneficium ex epiſtola diui Hadriani perinde ac inter fideiuſſores impetrari poteſt: quod primæ exceptionis loco notandum. l. diui Hadriani. 3. C. eod. tt. Altera exceptio eſt: Niſi in correorum perſonis conſtitutum ſit inutile. hoc enim vnum conſtituentem nõ onerabit in ſolidum. Nouell. c. 115. §. at ſi quis dixerit, in fin.

V. Regula: Vſuræ non veniunt in hanc actionem ex conſtituto. l. Titius. 24. ff. de conſtit. pec. Contradicere videtur l. quidam. 26. ff. d. tt. Sed ibi in reſponſo nulla vſurarum ſit mentio.

VI. VBI COMPETIT actio propoſita?

I. Regula: Si certo loco conſtitutum eſt, arbitrariæ actionis exemplo vbiq; competit. l. ſi duo. 16. §. 1. ff. de conſtit. pecunia.

II. Regula: Legatus Romæ conſtituens, reuocandi domum ius nõ habet. approbatur ſimul & diſtinguitur l. eum qui. 5. §. 1. ff. d. tt.

VII. QVANDO COMPETIT actio propoſita?

I. Regula: Si ſine die conſtitutum eſt, non niſi poſt decem dies actio competit. l. promiſſor. 21. §. ſi ſine. ff. de conſtit. pecun.

II. Regula: Debitum conditionale, quamuis purè conſtitutum, non niſi exiſtente conditione, propoſita actione peti poteſt. l. id quod. 19. in prin. ff. d. tt.

III. Regula: Prius reus principalis eſt conueniendus. de qua re vide ſ. cap. 1. quæſtion. 6. regul. 2.

VIII. QVAMDIV competit?

I. Regula: Perpetua eſt actio, hoc eſt, triginta annorum. l. 1. & l. 2. §. neq; ſit in quocunq; caſu. C. d. tt.

II. Regula: Præſcriptio temporis quæ obſtat principali actioni, huic non obeſt. l. item illa. 18. §. quod adijcitur. ibi: proinde & temporali. ff. de conſtit. pecun. Sed & de hac re vide ſ. lib. 15. cap. 13. except. 7.

IX. EVENTVS.

Pecunia conſtituta non liberatur reus principalis, nec prior actio tollitur. d. l. 18. §. fin. l. vbi quis. 28. ff. eod. tt. item l. ſi filiusfamiliâs. 15. ibi: nam qui. ff. de in rem verſo.

X. ADFINIA REMEDIA.

I. Regula: Etiam principali actione agi poteſt, vt ex iam dictis patet. Imo ſi quis pro alio ſe ſoluturum conſtituit, prius principali actione agi debet, per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 1. quæſt. 6. reg. 2.

II. Regula: Si ſtipulatio interuenit, non de conſtituta pecunia, ſed ex ſtipulatu actio competit. Inſtit. de actionib. §. de conſtituta, in fin.

III. Regula: Si quis alicui ſcripſerit, vt debitorem ſuum liberet, ſe ei pecuniam ſoluturũ: mandati actio eſt. l. ſi quis. 27. in prin. ff. mandati.

IV. Regula, De recepticia actione ſublata, proponitur l. 2. in prin. C. de conſtit. pecun.

XI. SIMILE.

Conſtitutæ pecuniæ actio per omnia ſequitur naturã actionis ex ſtipulatu, niſi ſi quid ſpecialiter fuerit exceptum. d. l. 2. §. hac apertiſſima lege. ibi: & non abſimilem penitùs. item ibi: & ſi pecunia conſtituta. Hæc de conſtitutæ pecuniæ actione.

DE EXCEPTIONE SEnatuſconſulti Velleiani.

Cap. V.

Pendet hoc caput ex ſuperiore cap. 1. quæſt. 2. except. 2. item ſ. cap. prox. quæſt. 2. except. 2. in fin.

PRIMO: *Verba ſenatuſconſulti, quo exceptio propoſita introducta eſt, cum adfinibus eius remedijs proponuntur l. 2. in prin. ff. ad ſenatuſconſult. Velleianum.*

II. RATIO *huius exceptionis proponitur d. l. 2. §. verba. Concordat l. 1. ff. eod. tt.*

III. CAVSAE HVIVS exceptionis.

I. Cauſa, eaq; generalis hæc eſt: Si mulier pro alio interceſſerit. Quæ approbatur verbis ſenatuſconſulti d. l. 2. d. l. 1. l. ſenatuſconſultum. 4. item l. mulierem. 14. C. eod. tt. M. I. R. lib. 5. cap. 9. reg. 9. Huius cauſæ ſpecies ſunt cauſæ ſequentes.

II. Cauſa: Si mulier alium defendit. l. 2. §. fin. ff. ad S. C. Velleianũ. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi mulier eum defendat, qui condemnatus ad eam regreſſum eſt habiturus. l. ſed ſi. 3. ff. eod. tt.

III. Cauſa: Si mulier ſoluit pro alio. reprobatur l. ſed ſi. 4. in fin. cum l. ſequente. ff. d. tt. l. quamuis. 8. §. planè ſi mulier. ibi: quia etſi. ff. eod. tt. l. 1. item l. ſenatuſconſultum. 4. C. eod. tt. M. I. R. d. reg. 9. except. 4.

Planè

Planè admittitur cauſa propoſita, ſi ex interceßione mulier ſoluit pro alio, ignorãs ſe exceptione ſenatuſconſulti defendi. l. quamuis. 9. C. eod. tt. et l. quamuis. 8. §. interdum. ff. eod. tt.

IIII. Cauſa: Si mulier id quod alius debet, ipſa promittat vel conſtituat. d. l. 1. & d. l. 4. C. ad S.C. Velleianum.

V. Cauſa: Si mulier fundum alterius creditori vendat, ita vt pecuniam debitori ſuo faciat acceptam. l. ſi mulier. 32. §. item ſi mulier. ff. d. tt. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi non creditori, ſed alij mulier vendiderit rem ſuam, preciumq́; creditori ſoluit pro alio, vel emptorem creditori delegauit. l. nec intereſt. 5. & d. l. 4. in fin. C. eod. tt. Cuius replicatio eſt: Niſi creditor alium qui rem à muliere emeret, interpoſuit. d. §. item ſi mulier.

VI. Cauſa: Si mulier pro alio debitorem ſuum delegauit. reprobatur l. nec intereſt. 5. l. quãuis. 8. §. plane ſi mulier. & l. tutor. 19. §. fin. ff. d. tt. Planè admittitur primùm, ſi cum interceßiſſet pro alio mulier, poſtea ex ea cauſa debitorem ſuum creditori delegauerit. hoc enim caſu condictio mulieri competit. d. l. 8. §. interdum. Deinde, ſi delegatus à muliere debitor eius non fuit. d. §. interdum. verſ. ſed ſi is. & §. ſed ſi eum.

VII. Cauſa: Si alij mãdauit mulier, vt pro alio intercederet. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 3. quæſt. 3. reg. 1. except. 2. repl. 5.

VIII. Cauſa: Si mulier à debitore creditori ſit delegata, & inde conuenìatur. de hac cauſa vide ĩ. except. 7.

IX. Cauſa: Si mulier debitori ſuo ius pignoris remiſit. reprobatur l. quamuis. 8. in prin. ff. ad S.C. Velleianum. Concordat l. etiam conſtante. 11. C. d. tt.

X. Cauſa: Si mulier rem ſuam vel ſibi obligatã pro alio pignori dederit. d. l. 8. in prin. l. ſi ſine. 5. in prin. item l. ſciẽs. 7. C. eod. tt. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi cum mulieri res pignori eſſet obligata, quæ alij etiam obligata erat, poſterior creditor ei debitum ſoluerit, & ita mulier ius pignoris ei ceſſerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. vir vxori. 17. §. ſi mulier. ff. ad S.C. Velleianum.

XI. Cauſa: Si mulier intercedẽdi animo ſeruũ alienum in iure interrogata, ſuum eſſe reſpondit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi mulier. 26. ff. eod. tt.

XII. Cauſa: Si mulier in iure interrogata heredem ſe reſponderit, cum non eſſet. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi mulier. 23. ff. d. tt.

XIII. Cauſa: Si mulier hereditatẽ alicuius adeat, vt æs alienum eius ſuſcipiat. reprobatur l. ſi mulier. 32. in prin. & l. aliquando. 13. in prin. ibi: aut ſi hereditatem. ff. eod. tt.

XIV. Cauſa: Si mulier adierit hereditatem, cuius debitores ſoluendo non ſunt. reprobatur l. tutor 19. §. deinde ſi proponas. ff. d. tt.

XV. Cauſa: Si mandatu mulieris quis damnoſam adijt hereditatem, muliere indemnitatem promittẽte. reprobatur d. l. 19. in prin.

XVI. Cauſa: Si mulieri crediturus quis, alij mandatu mulieris promiſerit. reprobatur d. l. 19. §. cum haberes.

XVII. Cauſa: Si mulier cum aliquo contrahat, alij donatura, creditura, vel alio modo id quod ex contractu percipit, ad alium translatura. reprobatur l. ſed ſi ego. 4. ff. ad S.C. Velleianum. l. ſi mulier. 11. l. vir vxori. 17. ibi: nec id contrarium. l. tutor. 19. §. cum haberes. item l. bona fide. 27. in prin. ff. d. tt. l. 2. l. ſi aduerſarius. 10. item l. ſi fænebris. 13. C. d. tt. Planè admittitur cauſa propoſita, ſi creditor ſciuit mulierem alterius cauſa contrahere. l. imò tunc. 12. l. quamuis. 8. §. ſi cum eſſem. l. Seia. 28. §. fin. item l. quidã. 29. ff. d. tt. Concordat deniq; l. cum ad eas. 19. C. d. tt. Planè propoſitæ diſtinctionis, qua cauſa propoſita approbatur, exceptio eſt: Niſi non in fraudem ſenatuſconſulti, ſed bona fide creditor cum muliere contraxerit, crediturus etiam ſine interceßione mulieris ei cui à muliere pecunia datur. ſi petijſſet. Hæc exceptio elicitur ex legibus iam propoſitis. Cui concordat l. ſi fænebris. 13. in fin. C. eod. tt.

XVIII. Cauſa: Si cum mulieri alterius nomine ſolutum eſſet, eaq; de rato cauiſſet, dominus ratum non habuerit, ideoq; mulier ex cautione ſua conueniatur. reprobatur l. ſi mulieri. 15. ff. ad S.C. Velleianum.

XIX. Cauſa: Si mulier in re aliena quid faciendũ, vel non faciendum mandauit, & eo nomine indemnitatem promiſit. reprobatur exemplo l. quamuis. 8. §. 1. ff. d. tt. Concordat l. ſi mater. 6. C. d. tt. Aliud exemplum proponitur l. tutor. 19. in prin. ff. d. tt. Planè admittitur cauſa propoſita in indẽnitate promiſſa eius, quod debebitur ei cui indẽnitas eſt promiſſa, non eius quod debiturus eſt is alij. Quæ diſtinctio (Accurſio in d. l. 8. §. 1. teſte) approbatur d. l. 6.

XX. Cauſa: Si mulier pro alio iudicium ſuſcipiat. approbatur ſimul & diſtinguitur l. vlt. §. penult. ff. ad S.C. Velleianum.

XXI. Cauſa: Si cum mulier pecuniam mutuam accepiſſet, fideiuſſore marito dato, maritus in ſuo teſtamento cauerit, ſe eam pecuniam principaliter debere. reprobatur l. Seia. 28. in prin. ff. d. tt.

DE EXCEPTIONIBVS PRAECEDENTIUM CAUſARUM GENERALIBUS.

Hactenus exceptionis propoſitæ aliquot cauſas tũ generales tum ſpeciales, partim approbatas, partim reprobatas, enumerauimus. Approbatarũ autem cauſarum exceptiones hæ ſunt.

I. Exceptio, ſumpta ex genere obligationis, quæ & in qua mulier interceßit, reprobatur l. 2. §. omnis omnino ff. ad S.C. Velleianum. Concordat l. fœminis. 18. C. eod. tt.

II. Exceptio: Niſi obligatio, in qua mulier intercedit, ipſam cõtingat, eiusq; ſit negocium. l. aliquando. 13. in prin. ff. d. tt. l. ſi domina. 25. in fin. ff. d. tt. M. I. R. d. reg. 2. exc. 5. Exemplũ proponitur l. bona fide. 27. §. fin. ff. eod. tt. Aliud l. ſed ſi. 3. ff. eod. tt. Item exemplum eſt ſ. cauſa 17. item ĩ. aliquot exceptiones ſequentes. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi cum mulier cum alio in rem communem pecuniam mutuam acciperet, rea promittendi ſit facta. hoc enim caſu nõ niſi pro parte tenetur, non etiam pro alio reo. approbatur ſimul & diſtinguitur l. vir vxori. 17. §. fin. cum l. ſequente. ff. ad ſenatuſconſ. Velleianum. Altera: Niſi mulier à creditore ſuo delegata promiſerit aliquid.

ne delegetur. nam & hoc caſu, quamuis ſuum negocium geſſerit, tamen ex ſtipulatu conuenta exceptione ſenatuſconſulti Velleiani ſe tuebitur. l. debitrix. 24. in prin. ff. eod. tt.

III. Exceptio: Niſi liberaliter quid fecit mulier. approbatur, ſimul & exemplo declaratur l. ſi pro aliquo. 21. in fin. ff. eod. tt. Cõcordat l. vlt. in fin. C. eod. tt.

IV. Exceptio: Niſi dotem pro alia mulier promiſerit, vel res ſuas pro dotis cauſa obligauerit. d. l. vlt. Concordat l. ſi dotare. 12. C. eod. tt. M. I. R. lib. 5. cap. 9. reg. 9. exc. 1.

V. Exceptio: Niſi in cauſa ſerui certa cõditione manumittẽdi mulier interceſſerit. l. veterũ. 24. C. eod. tt.

VI. Exceptio: Niſi pro eo interceſſerit mulier, qui condemnatus ad mulierem habiturus eſt regreſſum. l. aliquando. 13. in prin. ff. ad S. C. Velleianum. Concordat l. ſed ſi. 3. ff. eod. tt.

VII. Exceptio: Niſi pro creditore ſuo, vel pro eo cui delegata eſt, mulier interceſſerit. l. debitrix. 24. in prin. ff. eod. tt. Concordat l. 2. in fin. C. eod. tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi à creditore ſuo delegante conuenta, exceptione ſe tueri potuit, vel prior contractus inutilis ſit. approbatur exemplo l. quamuis. 8. §. ſi mulier. ff. d. tt. l. doli exceptio. 19. §. diuerſum. ff. de nouat. & l. vir vxori. 17. in prin. ff. ad S. C. Velleianum. Propoſita replicationis duplicatio videtur eſſe: Niſi creditor cui delegata eſt mulier, ignorauit eam aduerſus creditorem delegantem exceptione defendi. Quæ tamen reprobatur d. l. 17. ibi: quamuis creditor exiſtimauerit.

VIII. Exceptio: Niſi pro eo quem mulier creditori ſuo delegauit, interceſſerit. l. bona fide. 27. §. fin. ff. ad S. C. Velleianum.

IX. Exceptio: Niſi mulier pro ſeruo ſuo interceſſerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi domina. 25. ff. eod. tt.

X. Exceptio: Niſi pro eo qui obligari nõ poteſt, mulier interceſſerit. reprobatur per ea quæ proponuntur ǰ. quæſt. 5. reg. 1. except. 6. item reg. 7.

XI. Exceptio: Niſi pro filio ſuo mulier intereſſerit. reprobatur l. ſi cum ipſo. 3. C. ad S. C. Velleianum.

XII. Exceptio: Niſi pro patre ſuo mulier interceſſerit. reprobatur l. ſi paternam. 8. C. eod. tt. Planè admittitur in caſu liberalitatis, l. ſi pro aliquo. 21. in fin. ff. eod. tt.

XIII. Exceptio: Niſi mulier pro marito ſuo intercedat, vel ei contrahenti conſentiat, inſtrumentoq; nomen eius inſeratur. reprobatur Nouell. c. 134. §. illud quoq; ad. Cõcordat l. 2. in prin. ff. ad ſenatuſconſ. Velleianum. M. I. R. d. reg. 9. exc. 6.

XIV. Exceptio: Niſi mulier callidè ſit verſata, & creditorem decepit. d. l. 2. §. verba. ibi: ſed ita demum. l. ſi decipiendi. 30. in prin. ff. d. tt. l. fœminis. 18. C. d. tt. item l. in eo. 110. §. fin. ff. de reg. iuris. Exemplum proponitur l. ſi mulier. 23. in prin. ff. ad S. C. Velleianũ. Aliud l. ſi ſine. 5. C. d. tt. Concordat l. mulier. 11. C. de diſtractione pign.

XV. Exceptio: Niſi is apud quem mulier intercedit, ignoret mulierem intercedendi animo negocium contrahere. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cauſa 17. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi non ab initio cum muliere contrahatur, ſed cum antea cum alio contractũ eſſet, obligatio illa in mulierem transferatur. hic enim ignorantia creditorem nõ excuſat. l. vir vxori. 17. in prin. ff. ad S. C. Velleianum. Concordat l. quanquam. 7. ff. eod. tt.

XVI. Exceptio: Niſi apud ſeruum creditorem mulier interceſſerit. reprobatur l. bona fide. 27. §. 1. ff. eod. tt.

XVII. Exceptio: Niſi apud minorem vigintiquinque annis mulier interceſſerit. reprobatur ſub conditione l. ſi apud. 12. ff. de minor. vigintiquinq; annis.

XVIII. Exceptio: Niſi mulier pro interceſſione aliquid accepit. l. antiqua. 23. C. ad ſenatuſconſult. Velleianum. M. I. R. d. reg. 9. exc. 12.

XIX. Exceptio: Niſi mulieri data ſit pecunia, vt eam pro dante ſoluat vel expromittat. Hæc exceptio ſimilis præcedenti approbatur l. ſi mulieri. 22. ff. ad ſenatuſconſ. Velleianum. Concordat l. ſi mulier. 16. in prin. ff. eod. tt.

XX. Exceptio: Niſi in rem mulieris id pro quo interceſſit, verſum ſit. l. ſi pro aliquo. 21. in prin. ff. eod. tt. Cõcordat Nouell. c. 134. §. illud quoq; ibi: niſi manifeſtè. M. I. R. d. reg. 9. exc. 7.

XXI. Exceptio: Niſi prædium quod mulier pro alio pignori dedit, debitoris ſumptibus melius ſit factum. eatenus enim quatenus melius factum eſt, exceptio propoſita S. C. Velleiani ceſſat. l. 1. §. fin. ff. de pignor. & hypothec.

XXII. Exceptio: Niſi mulier exceptioni S. C. Velleiani renunciauit. l. vlt. §. penult. ff. ad S. C. Velleian. Cõcordat l. iubemus. 21. C. d. tt. M. I. R. d. reg. 9. exc. 2.

XXIII. Exceptio: Niſi poſt biennium quàm interceſſerit mulier, cautionẽ renouauerit. l. ſi mulier. 22. C. eod. tt. M. I. R. d. reg. 9. exc. 11. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi pro marito vxor interceſſerit. hoc enim caſu propoſitæ exceptioni locus non eſt. Nouell. c. 134. §. illud quoq; ibi: ſiue ſemel.

XXIV. Exceptio: Niſi mulier ex ſua interceſſione ſoluit. reprobatur per ea quæ proponuntur ǰ. quæſt. vlt. reg. 6.

XXV. Exceptio: Niſi mulier ei pro quo interceſſerat, hæres extiterit. l. Stichũ. 95. §. aditio. ibi: aliquando euenit. ff. de ſolutionib. Concordat l. quamuis. 8. §. planè ſi mihi. ff. ad S. C. Velleianum.

XXVI. Exceptio: Niſi mulier malit ex interceſſione ſoluere, & mandati iudicio experiri. l. ſi mulier. 31. ff. ad S. C. Velleianum.

Replicationes præcedentium exceptionum generales.

Hactenus exceptiones propoſitarum cauſarum generales enumeratæ ſunt. Quibus adnumerari poſſunt aliquot cauſæ ſuperius propoſitæ reprobatæ. Harum autem exceptionum replicatio prima generalis eſt: Niſi in fraudem ſenatuſconſulti quid factum ſit, ex quo exceptio opponitur. tunc enim exceptio contra ſenatuſconſultum Velleianum non datur. l. quidam. 29. §. fin. ff. ad ſenatuſconſult. Velleianum. Huius replicationis exemplum vide ſ. ead. quæſt. cauſa 17. diſtinct. 1. Altera replicatio generalis eſt: Niſi non inſtrumento publico à tribus teſtibus ſubſcripto pro alijs interuenerit mulier. l. antiqua. 23. §. fin. C. eod. tt.

eod.tt. Sed & alias huiuſmodi replicationes vide d. quaſt.6.reg.2.cum ſequente.

IIII. QVIBVS DATVR exceptio propoſita?

I.Regula, De eo qui mandatu mulieris pro alio interceſſit. Huic quoq; eadem quæ mulieri datur exceptio. l. ſi decipiendi.30. in fin.ff. ad S.C. Velleian. l.ſi vxor.15.C.d.tt.l.ſi fideiuſſores.6.ff.d.tt. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi creditor ignorauit mandatu mulieris eum interceſſiſſe.d.l.6. in fin. cum l. ſequente. Concordat l.ſi mulier.32.§.ſi mulier ne.ff.d.tt.

II.Regula, De eo qui à muliere delegatus eſt ei apud quē mulier pro alio interceſſit. Et huic exceptio propoſita non eſt deneganda.l.quamuis.8.§.interdū. ibi: ſed ſi is.& §.ſed ſi eum. ff.ad S.C.Velleianum.item l. tutor.19.§.cum haberes.ff.eod.tt.Planè propoſita regulæ exceptiō eſt: Niſi pro alio delegatus debitor ſit mulieris delegantis. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.quaſt.prox.cauſa 6.in prin.

III.Regula, De fideiuſſore mulieris pro alio intercedentis. Huic quoq; eadem competit exceptio d. §. cum haberes.l.quamuis.8.§.interdum. ibi: ſed ſi is, in fin.ff.eod.tt.l.ſi vxor.15.& l.mulierē.14.C.d.tt. Huius regulæ exceptio videtur: Niſi fideiuſſor ad mulierē non habeat regreſſum iudicio mandati. Sed reprobatur l.ſi mulier.16.in fin.ff.ad S.C Velleianum.

IV.Regula, De hæredibus mulieris intercedentis. His quoq; eadem competit exceptio. l.hæredes.20. C. ad S.C.Velleianum.

V. EVENTVS PROPOSITAE exceptionis: ſeu de priſtina actione creditori reſtituenda.

I.Regula, De priſtina actione aduerſus debitorem, pro quo mulier interceſſerat, creditori reſtituenda, proponitur l.1. in fin. ff.ad S.C. Velleianum. l.quamuis.8.§.ſi mulier apud.ibi:et ideo Primo.item l.ſi mulier.16.in fin ff d.tt.l.ſi mulier.16.C.d.tt. Huius regulæ exceptio prima: Niſi debitor, priuſquam mulier interceſſerat, acceptilatione fuit liberatus. reprobatur d.l.8.§.quoties. & §.ſi conuenerit. Altera: Niſi mulieri à creditore ſit acceptolatum. reprobatur d.l. 8.§.Marcellus. Planè admittitur, ſi ei mulieri, quæ ſi ſoluiſſet, ſolutum repetere non potuiſſet, ſit acceptolatum.d.l.8.§.ſi mulier poſt. Tertia exceptio eſt: Niſi mulier ſic ſoluit, ne repetere poſſit. d. §. ſi mulier. Quarta: Niſi creditor mulieris hæres extiterit. reprobatur d.l.8. §.ſi mulieris. Quinta: Niſi mulier ei pro quo interceſſerat.hæres extiterit. reprobatur d.l.8.§. planè ſi mihi. Sexta: Niſi mulier pro eo interceſſerit, qui ipſe nō obligatur.d.l.8.§.fin. Septima: Niſi mulier exceptione ſenatuſcōſulti vti non poſſit. quæ exceptio ipſo quidem iure antiquo ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi mulier minus ſit ſoluendo. tunc enim in id quod à muliere ſeruari non poteſt, contra debitorem datur actio. l.antiqua.23. §. ſed ſi minus. C.ad S.C.Velleianum.Planè iure nouo,quamuis mulier exceptione S.C. Velleiani vti non poſſit, prius tamen reus principalis conueniendus eſt. de qua re dictū ſ.cap.1. quaſt.6.reg.2.

Quibus competat actio reſtitutoria?

II.Regula, De altero ex duob. reis ſtipulandi, apud quē mulier non interceſſit. Huic non reſtituitur actio. l.quamuis.8.§.quanquam.ff.ad S.C.Velleian.

III.Regula, De hæredibus creditoris, proponitur l. hæ actiones.10.ff.d.tt.

Aduerſus quos reſtituitur actio?

IV.Regula, De hæredibus debitoris, proponitur d.l. 10.ibi:& in hæ. Huius regulæ exceptio videtur: Niſi mulier quæ interceſſerat, debitori hæres extiterit. Sed reprobatur l. quamuis.8.§. planè ſi mihi.ff. ad S.C. Velleianum.

V.Regula, De fideiuſſoribus debitoris, habetur l.ſi mulier.14.ff.d.tt.

VI.Regula, De correo promittendi eius pro quo mulier interceſſerat, l.ſi pro vno.20.ff.d.tt.

VII.Regula, De domino ſerui, pro quo mulier interceſſerat, l.ſed ſi.9. ff.eod.tt. Concordat l.vltim.§. fin.ff.eod.tt.

Quid veniat in actione reſtitutoria?

VIII.Regula: Si pluribus pro ſe datis pecunia conſtituta reis, inter eos & fœmina ſint, tantùm pro ea parte, pro qua fœmina ſeſe obligauerant, reſtituitur actio in debitorem principalem.l.ſi paternam.8.C.ad S.C.Velleianum.

Quando reſtituenda eſt actio?

IX.Regula: Etiam pendente conditione vel die interceſſionis reſtituitur actio. l.aliquando.13. §.fin. ff. ad S.C.Velleianum.

X.Regula: Etiam antequā ſoluat mulier, actio reſtituenda.l debitrix.24.§.1.ff.d.tt.

Quamdiu actio reſtitutoria competat?

XI.Regula: Perpetua eſt hæc actio l.hæ actiones.10. ff.ad S.C.Velleianum. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi pro temporaria actione mulier interceſſerit. l.debitrix.24.§.fin ff.d.tt.

Quæ actio reſtituatur?

XII.Regula, De hypothecaria actione, proponitur l.aliquando.13.§.de pignorib.ff.ad S.C.Velleian.

XIII.Regula, De hypothecaria actione in res quæ mulieri à debitore obligatæ erant, reſtituenda, habetur l.quidam.29.ibi:ſed non ſine ratione.ff.d.tt.

XIV.Regula: Si cum eſſem tecum cōtracturus, mulier interuenerit, vt cum ipſa potius contraherem: ea actio quæ cum muliere contracta eſt, in debitorē competit. l.quamuis.8.§.ſi cum eſſem.ff.d.tt.

Adfinia reſtitutoriæ actionis remedia.

XV.Regula: Si cum conueniſſet cum debitore, vt expromiſſorem daret. & acceptolatum ei ſit: data muliere expromiſſore, ipſo iure etiam ſine reſtitutionis ope obligatus manet. d.l.8. §.ſi conuenerit. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi non generaliter vt expromiſſorem daret, ſed vt mulierem expromiſſorem daret, conuenit. hoc enim caſu reſtitutoria actione eſt opus. d.l.8.§.quoties.

XVI.Regula: Si mulier quæ interceſſit, debitori hæres extiterit: etiam directa actione conueniri poteſt. d.l.8.§.planè ſi mihi.

XVII. Regula: Si cum tecum eſſem contracturus, mulier interuenerit vt cum ipſa contraherem:

magis inſtituitur, quàm reſtituitur actio. d.l.8.§.ſi cum eſſem.

XVIII. Regula: Priſtina hypothecaria actio ipſo iure competit etiam ſine reſtitutione.l.aliquando.13.§.de pignorib.ff.d.tt.

VI. AD FINIA PROPOSITAE exceptionis remedia.

I.Regula: Si inſtrumentũ à tribus teſtibus ſubſcriptum interceſsioni mulieris non interuenit, ipſo iure nihil valet quod actum eſt, etiam ſine exceptionis ope. l.antiqua.23.§.fin.C.ad S.C.Velleian.

II.Regula: Si cum alius accepiſſet mutuam pecuniam, ſcriptum ſit mulierem mutuum accepiſſe: ipſo iure mulier defenditur. ſine exceptionis S.C. Velleiani ope.l.ſi cum.17.C.d.tt.

III.Regula: Si quis res mulieris ſine eius voluntate pro ſe pignori obligauerit: ipſo iure non valet quod actum eſt.l ſi ſine.5.in prin.C.d.tt.

IV.Regula: Senatuſconſulti Velleiani adfinia remedia ſunt Impp. Auguſti & Claudij edicta. de quib. l.2.in prin.ff.ad S.C.Velleianum.

V.Regula: In arbitrio mulieris eſt, vtrũ exceptione S.C.Velleiani oppoſita debitum retinere velit, vel ſolutum condicere, an illud mandati actione a debitore repetere.l.ſi mulier.31.ff.d.tt.

VI.Regula: Si mulier ex interceſsione ſoluit, indebiti condictione ſolutum repetere: vel ſi nondum ſoluit, vt liberetur condicere poteſt. l.quamuis.9. C. ad S.C.Velleian. Concordat l.quãuis.8.§.ſi mulier apud, in fin. & §.interdum.ff.d.tt.

VII. Regula: Mulier pignus quod pro alio dedit, vindicare poteſt.l.vltim.§.1.ff.ad S.C.Velleianũ. Cõcordant ea quæ propoſita ſunt ſ. lib.17. cap.12. cauſa 1.except.13.replic.10. Sed & concordat l ſi ſciens.7. C.ad ſenatuſconſ.Velleian. Hactenus de ſenatuſconſ. Velleiano.

QVOD CVM EO QVI IN aliena poteſtate eſt, negocium geſtum eſſe dicitur.

Cap. VI.

PRIMO: Filiofamiliás vel ſeruo contrahente, aduerſus patrem vel dominũ eius eo nomine datur actio. Inſtit.quod cũ eo qui in aliena, in prin. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ex eo contractu, quem fecit filius antequam adoptaretur, agatur. approbatur certo modo Inſt. de adquiſit. per adrogat. §. fin. Concordat l.in adrogatorem.42.ff.de peculio. Altera: Niſi filiuſfamiliás contra S. C. Macedonianum mutuam pecuniam acceperit. De hac exceptione vide ſ.lib.17.cap.2. Plures huiuſmodi exceptiones vide j. in actione de peculio, cap.10.

II. QVAE ET IN QVANTVM actio contra parentem vel dominum competat?

Regulariter quidẽ pater filij, & dominus ſerui nomine, nõ niſi quatenus eſt in peculio filij vel ſerui, tenetur actione de peculio.l.1.in fin. ff.quod cum eo qui in aliena poteſt l.dominum.12. C.quod cum eo qui in aliena poteſtate. Concordant item ea quæ proponuntur j.cap.10.quæſt.3.in princ. M.I.R.lib.5.cap.9.reg.10. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ex eo quod filius vel ſeruus geſsit, in rem patris vel domini ſit verſum. tunc enim vel in ſolidum pater dominúſue tenetur ſi ſolidum in rem eius verſum eſt: vel ſi minus verſum eſt, eatenus de in rem verſo actione tenetur, quatenus in rem eius verſum eſt: de reliquo, quatenus in peculio eſt.d.l.1.Concordat Inſtit.d.tt.§.præterea.

II.Exceptio: Niſi iuſſu domini vel patris, ſeruus vel filius contraxerit. tunc enim in ſolidum dominus vel pater tenetur actione quod iuſſu. l.1.ff.quod cũ eo qui in alterius. Concordat Inſt.d.tt.§.ſi igitur iuſſu.

III. Exceptio: Niſi dominus ſeruum, vel pater filium naui præpoſuerit, & eius rei gratia cũ eo ſit contractum. hoc enim caſu pater vel dominus in ſolidum tenetur exercitoria actione. Inſtit. d.§.ſi igitur iuſſu. De hac actione vide j.cap.prox.

IV.Exceptio: Niſi dominus ſeruũ, vel pater filium tabernæ aut alij negociationi præpoſuit, & eius rei gratia cum eo eſt contractum. Ex hoc enim contractu pater vel dominus in ſolidum tenetur actione inſtitoria. d.§.ſi igitur iuſſu. De qua actione vide j. cap.8.

V. Exceptio: Niſi ſeruus ſciente domino in peculiari merce negociatur, & quid cum eo eius rei cauſa contractum eſt. hoc enim caſu aduerſus dominum tributoria competit actio, vti quidquid in his mercibus erit, quodq́; inde receptum erit, id inter dominum, ſi quid ei à ſeruo debebitur, & cæteros creditores pro rata portione diſtribuatur. Inſtit. d.tt. §.introduxit. De quo vide j.cap.9.

VI.Exceptio: Niſi voluntate patris filiuſfamiliás decurio creatus, aut tutor datus ſit, & ex iſto officio debitor eſſe cœperit. hoc enim caſu pater in ſolidum tenetur. l.1. C. quod cum eo qui in aliena poteſtate. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ex eo agatur, quòd filiuſfamiliás duumuir rem pupillo ſaluam fore caueri non curauit.l.licet.3.§.fin.ff.de peculio.

VII. Exceptio: Niſi pater mandator vel fideiuſſor pro filio interuenerit. hoc enim caſu ex contractu filij in ſolidum tenetur. l. ſi mandator.9. C. quod cum eo qui in aliena poteſt. Concordat l.pater. 7.ff.d.tt.

VIII. Exceptio: Niſi ex delicto ſerui vel filij agatur. hoc enim caſu ſerui quidem nomine noxalis eſt actio, de qua infrà in parte proxima dicetur: filij autem nomine pater non tenetur. Inſtit. de noxalibus actionib. § fin. de qua re alibi.

IX. Exceptio: Niſi ſciente & volente domino cum ſeruo ſit contractum. l.qui ſeruum.6. C. de exercitor. actione. Plures huiuſmodi exceptiones vide j.cap.10. quæſt.6.reg.1.

III. AD FINE PROPOSITArum actionum remedium.

I.Regula: Ex contractu filijfamiliás non ſolùm iſtæ ſunt actiones aduerſus patrem, quas iam enumerauimus, ſed etiam ipſe filius ſuo nomine conueniri poteſt.l ſi quis.44.ff.de peculio.l.filiuſfamiliás.39.ff.de act.& obligat.item l.tam ex cõtractibus.57.ff.de iudicijs. Huius regulæ exceptio prima: Niſi pater filio peculium ademerit. reprobatur l.ideoq́;.45. ff. de peculio. Altera: Niſi filius ex contractu patris iuſſu

eius

eius mutuam ſumpſit pecuniam. l. ſi ex contractu. 4. C. quod cum eo qui in aliena poteſtate. Tertia: Niſi filiusfamiliâs mortuus ſit. tunc non niſi de peculio actio aduerſus patrem ſupereſt. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.57. ff. de iudicijs.

II. Regula: In quantum filiusfamiliâs conueniri poſſit? Regulariter quidem filiusfamiliâs in ſolidum tenetur. quæ regula approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. reg. prox. in princ. Cuius exceptio prima eſt: Niſi mortuo patre filius nō ſuo nomine, ſed tanquam hæres patris conueniatur. hoc enim caſu non niſi pro parte hæreditaria tenetur. l. ſed ſi. 4. in princ. ff. quod cum eo qui in aliena poteſtate. Concordat l. pater. 7. ff. eod. tit. Altera exceptio eſt: Niſi filius ſui iuris effectus conueniatur. tunc enim ex contractu, quem in patris poteſtate conſtitutus iniyt, nō niſi in quantum facere poteſt, tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur s̄. lib. 15. cap. 10. cauſ. 8.

DE EXERCITORIA Actione. Cap. VII.

PRIMO: Nomen huius actionis, nominisq́; ratio proponitur Inſtit. quod cum eo qui in aliena. §. exercitoria. ibi: ideo.

II. RATIO huius actionis proponitur l. 1. in princ. ff. de exercitoria actione.

III. CAVSA EX QVA DAtur actio propoſita.

Si exercitor aliquem magiſtrum naui præpoſuit, cum quo eius rei gratia, cui præpoſitus eſt, eſt contractum. Hæc cauſa approbatur Inſtit. quod cum eo qui in aliena poteſtate. §. exercitoria. Declaratur definitione magiſtri, l. 1. §. 1. ff. de exercitoria. Huius cauſæ exceptiones hæ ſunt.

I. Exceptio: Niſi non dominus magiſtrū naui præpoſuit. reprobatur d.l.1. §. exercitorem.

II. Exceptio: Niſi magiſter nauis eum cum quo contractum eſt, præpoſuit. reprobatur d.l.1. §. magiſtrum autem.

III. Exceptio: Niſi mulier magiſtrum naui præpoſuit. reprobatur d.l.1. §. parui autem refert. & §. in poteſtate. item l. etſi. 4. C. de exercit. act.

IIII. Exceptio: Niſi filiusfamilias vel ſeruus magiſtrum naui præpoſuit. reprobatur d. §. parui autem. Plura de hac re vide s̄. quæſt. 5. reg. 2.

V. Exceptio: Niſi pupillus magiſtrum naui præpoſuit. d. §. parui autem. Huius replicatio eſt: Niſi tutore authore pupillus magiſtrum naui præpoſuit. d. §. parui autem.

VI. Exceptio, ſumpta ex perſona magiſtri præpoſiti, cum quo eſt contractum, reprobatur l. 1. §. cuius. ff. de exercit. act. Concordat Inſt. quod cum eo qui in aliena poteſtate. §. iſtas tamen duas.

VII. Exceptio, ſumpta ex naui, cui magiſter præpoſitus fuit, reprobatur l. 1. §. nauem. ff. de exercitoria actione.

VIII. Exceptio: Niſi cum alio quàm magiſtro nauis ſit contractum. d.l.1. §. ſi cum quolibet. Huius replicatio prima eſt: Niſi cum eo quem magiſter nauis præpoſuit, ſit contractum. d.l.1. §. magiſtrum autem. Altera: Niſi cum ipſo exercitore filiofamiliâs vel ſeruo ſit contractum. d.l.1. §. quanquam.

IX. Exceptio: Niſi cum plures eſſent magiſtri nauis, cum vno tantùm, non omnibus ſit contractum. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.1. §. ſi plures.

X. Exceptio: Niſi dominus vel pater magiſtri nauis cum eo contraxit. reprobatur l. ſi eum. 5. in princ. ff. de exercitoria actione.

XI. Exceptio: Niſi vnus ex pluribus exercitoribus cum magiſtro nauis contraxerit. reprobatur d. l. 5. §. fin.

XII. Exceptio, ſumpta ex ſpecie contractus cum magiſtro nauis initi, reprobatur l. 1. §. magiſtri autem. ff. de exercit. actione. Huius exemplum proponitur d.l.1. §. quid ſi mutuam.

XIII. Exceptio: Niſi in aliam rem vel alio modo, quàm cui magiſter nauis fuit præpoſitus, cum eo ſit contractum. d.l.1. §. non autem. Concordat l. Lucius. 7. §. itaq; & illud, ff. d. tit. Huius exempla proponuntur d.l.1. §. igitur præpoſitio. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi magiſter nauis pecuniam mutuatus ſit in hoc, vt liberaret eum, qui in refectionem nauis crediderat. d.l.1. §. ſed etſi ab alio. Altera: Niſi magiſter nauis dixerit, ſe in eam rem, cui præpoſitus ſit, contrahere. d.l.1. §. vnde quærit.

XIIII. Exceptio: Niſi ex eo quod dolosè in contractu magiſter nauis verſatus ſit, agatur. reprobatur d. §. vnde quærit, in fine.

XV. Exceptio: Niſi magiſter nauis pecuniam in eam rem cui præpoſitus fuerat acceptam, poſtea in ſuos vſus conuertat. reprobatur d. §. vnde quærit.

XVI. Exceptio: Niſi cū magiſtro nauis actum ſit. d.l.1. §. penult.

XVII. Exceptio: Niſi ſolutum ſit. d. §. penult.

XVIII. Exceptio: Niſi exercitor ſeruus alienatus ſit vel mortuus. reprobatur l. ſi tamen. 4. §. ſi ſeruus. ff. de exercitoria actione.

XIX. Exceptio: Niſi magiſter nauis deceſſerit. reprobatur d. §. ſi ſeruus in fine.

IIII. QVIBVS DATVR actio propoſita.

De hæredibus eius qui cum magiſtro nauis contraxit, proponitur d.l.4. §. fin.

V. ADVERSVS QVOS datur actio.

I. Regula: Datur hæc actio in exercitorem nauis. Vnde exercitoria quoq; appellatur. l. 1. §. penult. ff. de exercit. actione. Concordant ea quæ propoſita ſunt s̄. quæſt. 3. in princ. Declaratur hæc regula definitione exercitoris d.l.1. §. exercitorē. Eius exceptiones propoſitæ ſunt s̄. d. quæſt. 3.

II. Regula, De patre & domino exercitoris. Hic quoq; propoſita actione tenetur. l. 1. § ſi is qui. ff. de exercitoria actione. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi nolente patre vel domino filius vel ſeruus nauem exercuerit. approbatur ibide. Cuius replicatio prima eſt: Niſi ſciente patre vel domino filius vel ſeruus nauem exercuit. tunc enim tenetur tributoria duntaxat. d. §. ſi is qui. Altera: Niſi de peculio. nam quatenus in peculio filij vel ſerui eſt, etiam volens vel ignorans pater dominúſue tenetur. d. §. ſi is qui. & §. in poteſtate. ibi: pater dominúſue. l. ſi ſeruus. 6. in princ.

ff.d.tt. item l.ſi ſeruus.43.ff.de furtis. Tertia: Niſi cum filiusfamiliâs habere ſeruum peculiarem exercitorem, vel ſeruus vicarium ſeruũ, filiusfamiliâs vel ſeruus voluerit. reprobatur d.§.in poteſtate. Altera propoſitæ regulæ exceptio videtur: Niſi exercitor ſit ſeruus peculiaris filij familiâs vel ſerui. Sed reprobatur d.§.in poteſtate. verſ.planè. Tertia exceptio, ſumpta ex ſexu exercitoris, reprobatur d.§.in poteſtate. Quarta: Niſi ſeruus exercitor alienatus ſit, vel mortuus. reprobatur l.ſi tamen. 4. §.ſi ſeruus. ff. de exercitoria actione. Quinta: Niſi mortuo ſeruo exercitore annus exceſſerit. reprobatur d.l.4.§.final. ff.eod.tt.

III.Regula, De hæredibus exercitoris, proponitur d.§.fin.

IIII. Regula, De filiofamiliâs qui habet exercitorem in ſuo peculio, proponitur l.1.§.in poteſtate. ibi: ſit tamen ſeruus.ff.de exercitoria actione.

VI. QVID QVANTVMQVE veniat in actione propoſita?

Regulariter exercitor nauis in ſolidum tenetur. Cuius regulæ prima exceptio eſt: Niſi maior pecunia credita ſit, quàm ad eam rem, cui magiſter præpoſitus fuit, erat neceſſe.l.vltima.§.quare etſi in ea. ff.de exercit.actione. Altera: Niſi quid ſit ſolutum. l.1.§. penult.ff.d.tt. Tertia: Niſi vnus ex pluribus exercitoribus conueniatur. hic enim non niſi pro parte conueniendus videtur. Sed reprobatur d.l.1.§.final. cum duabus legibus ſequentib. Planè admittitur, ſi ex pluribus exercitoribus quiſq; pro ſe nauem exerceat. l.ſi tamen.4.in princ. ff.d.tt. Quarta exceptio videtur: Niſi vnus ex pluribus dominis exercitoris conueniatur. Sed & hæc reprobatur d.l.4. §.ſed etſi ſeruus. Concordat l.ſi ſeruus.6.in fin.ff.eod.tt. Quinta: Niſi quis plurium voluntate nauem exercuit. reprobatur d.l.4.§.ſi vnus.

VII. QVAMDIV COMPETIT hæc actio propoſita?

Perpetua eſt actio. l.ſi tamen.4.§.fin.ff.de exercitoria actione.

VIII. ADIVNCTA ET EVENtus huius actionis.

I. Regula, De probatione & præſumptione in hac actione. Creditor non tenetur probare, pecuniam in rem, cui magiſter nauis præpoſitus fuit, verſam eſſe: ſed ſufficit illi, ſi res iſta talis fuerit, vt eius cauſſa pecunia inſumenda fuerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.vltim.ff.de exercitoria actione. Planè propoſitæ regulæ exceptio prima eſt: Niſi creditor ſcire potuit, vel debuit, eiuſmodi rem, cuius gratia credidit, eo loco comparari non poſſe.d.l.vlt. Altera: Niſi magiſter nauis nõ ſpecialiter expreſſerit, eius rei gratia, cui præpoſitus ſit, ſe contrahere.l.1.§.vnde quærit. ibi: quod ſi ab initio.ff.d.tt.

II. Regula: Vnus ex pluribus exercitoribus in ſolidum condemnatus, ſocietatis iudicio partem recuperat. l.nec quidquam. 3. in fine. ff.de exercitoria actione.

III.Regula, De actione quæ competit exercitori condemnato aduerſus magiſtrum nauis, vel eius dominum, cuius nomine condemnatus eſt, proponitur l. ſi eum.5.in princ. ibi: ex locato.ff.eod.tt. Concordat l.1.§.eſt autem. ibi: ſed aut.ff.d.tt.

IX. ADFINIA REmedia.

I. Regula: Etiam aduerſus magiſtrum nauis, cum quo contractum eſt, contrahenti agere licet. d.l.1.§. eſt autem. & §. hæc actio. Huius regulæ exceptio videtur eſſe: Niſi magiſter nauis, cum quo contractum eſt, à ſeruo actoris contrahentis ſit præpoſitus. Sed reprobatur l.ſi eum.5 §.item ſi ſeruus ff.d.tt.

II. Regula, De directa actione, proponitur Inſtit. quod cum eo qui in aliena poteſtate.§.fin.

III.Regula, De actione de peculio & de in rem verſo, Inſt.d.tt.§.cæterùm. Concordant ea quæ propoſita ſunt ẽ.quæſt.5.reg.2.except.1.repl.2.

X. DE contraria actione, quæ competit exercitori ex contractu magiſtri ſui, habẽtur l.1.§.eſt autem nobis. ff.de exercitoria actione.

DE INSTITORIA Actione. Cap. VIII.

PRIMO: *Nomen huius actionis, nominiſq; ratio proponitur Inſtit.quod cum eo qui in aliena poteſtate.§.inſtitoria. ibi: ideo autem.*

II. RATIO *huius actionis l.1.in princ.ff.de inſtitoria actione.*

III. CAVSSA HVIVS actionis.

Si quis aliquem tabernæ aut cuilibet alij negociationi præpoſuit, cum quo eius rei cauſſa, cui præpoſitus eſt, eſt contractum: is qui eum præpoſuit, eo nomine hac actione conueniri poteſt. approbatur Inſt.d. §.inſtitoria. M.I.R.lib.5.cap.9.regul.11. Declaratur definitione Inſtitoris l.inſtitor.3.cum duabus legibus ſequentibus.ff.de inſtit.actione. Concordat l.inſtitor. 18.ff.d.tt. Exempla propoſitæ cauſſæ proponuntur l. quicunq; 5.§.non tamen, cum ſequentib.ff.d.tt. Exceptiones hæ ſunt.

I.Exceptio, ſumpta ex perſona præponentis, reprobatur l.ſed & ſi.7.§.paruı.ibi: item quiſquis.ff.de inſtitoria actione.

II.Exceptio: Niſi mulier præpoſuerit inſtitorem. reprobatur d.verſ item quiſquis. Concordat l.etſi.4. C.de exercit.act.

III.Exceptio: Niſi pupillus præpoſuerit.l.verum. 9. cum lege ſequente. ff.de inſtitoria actione. Huius replicatio prima eſt: Niſi authoritas tutoris interuenerit.d.l.9. Altera: Niſi quatenus locupletior pupillus factus eſt.l.eatenus.10 ff.d.tt. Tertia: Niſi pupillus præponentis hæres extiterit. l. ſed & ſi. 11. in princ.ff.eod.tt.

IIII. Exceptio: Niſi minor viginti quinque annis præpoſuerit.d.l.11.§.1.

V. Exceptio, ſumpta ex perſona præpoſiti inſtitoris, reprobatur l.ſed & ſi.7.§.paruı, cum leg.ſeq.ff.de inſtitoria actione. Concordat Inſtit.quod cum eo qui in aliena poteſtate.§.iſtas tamen.

VI.Exceptio: Niſi inſtitor præpoſitus ſoluendo ſit. reprobatur l.in eum.19.in princ. ff.de inſtitoria act.

VII.Exceptio, ſumpta ex re, cui præpoſitus fuit is cum

tum quo contractum eſt, reprobatur l. inſtitor. 3. cum duabus legibus ſequentibus. ff. de inſtitoria actione. l. in eum. 19. in prin. ff. d. tt. item l. ſi mutuam. 5. C. d. tt.

VIII. Exceptio: Niſi alterius rei gratia, vel alio modo quàm cui præpoſitus eſt, cum inſtitore ſit contractum. l. quicunq. 5. §. non tamen omne. ff. de inſtitoria act. l. ſed & ſi. 11. §. conditio. ff. eod. tt. M. I. R. d. reg. 11. except. 1. Exemplum proponitur l. ſi cum vilico. 16. ff. d. tt. Aliud l. in eum. 19. §. fin. ff. d. tt. Eſt autem propoſita exceptionis replicatio prima hæc: Niſi inſtitor pro eo qui ei pecuniam in rem, cui præpoſitus fuerat, mutuatus eſt, alij per delegationem promiſit. hoc enim caſu, quamuis videatur pro alio interceßiſſe, et ita alterius rei gratia, quàm cui præpoſitus fuit, contraxiſſe: tamen dominus tenetur in ſolidum. d. §. final. Altera replicatio eſt: Niſi dominus ſciens paſſus ſit inſtitorem etiam in alijs rebus, quàm quibus præpoſitus eſt, contrahere. l. vlt. ff. quod cum eo qui in aliena poteſtate.

IX. Exceptio: Niſi dominus ſerui ab alio præpoſiti cum eo contraxerit. reprobatur l. ſed & ſi. 11. §. final. cum leg. ſeq. ff. de inſtit. actione.

X. Exceptio, ſumpta ex loco vbi eſt contractus. reprobatur l. cum interdum. 4. ff. d. tt. M. I. R. d. reg. 11. except. 2.

XI. Exceptio: Niſi poſt mortem domini præponentis cum inſtitore ſit contractum. reprobatur l. quicunque. 5. §. penult. & l. ſi quis. 17. §. ſi impubes. ff. d. tt.

XII. Exceptio: Niſi ſeruus præpoſitus, antequam cum eo contrahatur, fuerit manumiſſus. reprobatur l. in eum. 19. §. 1. ff. d. tt.

XIII. Exceptio: Niſi dominus mutata voluntate palàm denunciauerit, ne quis cum præpoſito inſtitor contrahat. l. ſed & ſi. 11. §. de quo. & §. conditio. ibi: ſed etſi denunciauit. item ibi: ſed ſi in totum. item l. ſi quis. 17. §. 1. & §. Proculus. ff. d. tt. l. quoties. 27. in princ. ff. de peculio. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi obſcurè vel non rectè denunciatum vel proſcriptum. approbatur ſimul & declaratur d. l. 11. §. proſcribere. Altera: Niſi is qui cum inſtitore contraxit, literas ignorauit, vel non obſeruauit. reprobatur ibidem. Tertia: Niſi eo tempore quo contrahebatur, non fuit proſcriptum, vel proſcriptio obſcurata. d. §. proſcribere. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi dolo eius qui cum inſtitore contraxit, proſcriptum ſit detractum. d. §. proſcribere. Quarta replicatio eſt: Niſi dominus id in quo locupletior ex eo contractu factus eſt, non reſtituat. l. ſi quis. 17. §. Proculus. ff. de inſtitoria actione. Quinta: Niſi dominus in denunciando & prohibendo variauerit. d. l. 11. §. conditio. ibi: ſed ſi aliàs.

XIIII. Exceptio: Niſi ſemel actum ſit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi ex alia cauſſa antea ſit actum. l. habebat. 13. in princ. ff. de inſtitoria actione.

XV. Exceptio: Niſi nouatio obligationis poſtea ſit facta. d. l. 13. §. 1.

IIII. QVIBVS COMPETIT actio propoſita?

I. Regula, De fideiuſſore inſtitoris, proponitur l. quicunq. 5. §. item fideiuſſori. ff. de inſtit. actione.

II. Regula, De heredibus eius qui cũ inſtitore contraxit, proponitur l. nouißimè. 15. in fine. ff. d. tt.

V. ADVERSVS QVOS actio propoſita competit?

Regulariter aduerſus eum qui inſtitorem præpoſuit, non etiam alium competit actio propoſita. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi procurator, tutor vel curator alicuius inſtitorem præpoſuerit. hoc enim caſu aduerſus vtrumque datur actio: tam aduerſus eum qui præpoſuit, quàm aduerſus eum cuius nomine præpoſitio eſt facta. l. quicunque. 5. §. fin. cum lege ſequente. ff. de inſtitoria actione. Altera exceptio eſt: Niſi quis abſentis amici nomine tanquã negociorum geſtor præpoſuerit: nam & hoc caſu idem dicendum eſt, quod iam except. prox. eſt dictum. l. ſed & ſi. 7. in princ. ff. d. tt. Tertia: Niſi is qui præpoſuit, mortuus ſit. hoc enim caſu hæres eius tenetur. l. nouißimè. 15. ff. de inſtitoria actione. Concordat l. quicunque. 5. §. penult. ff. d. tt. Huius exceptionis replicatio prima videtur eſſe: Niſi hæres impubes ſit. Sed reprobatur l. ſed & ſi. 11. in princ. & l. ſi quis. 17. §. ſi impubes. ff. d. tt. Altera: Niſi hæres furioſus ſit. reprobatur d. l. 17. §. certè. Tertia: Niſi pro parte hæres in ſolidum conueniatur. l. idem erit. 14. in fine. ff. d. tt.

VI. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula: Dominus qui inſtitorem præpoſuit, in ſolidum tenetur. l. 2. C. de exercitoria actione. Concordat l. qui ſecutus. 8. C. d. tt.

II. Regula: Vnus ex pluribus dominis præponentibus in ſolidum tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. habebat. 13. §. fin. cum leg. ſequente. ff. de inſtitoria actione. Contradicit M. I. R. lib. 5. cap. 9. reg. 12. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi inter plures dominos præponentes ſocietatis vel communi diuidundo iudicium ceſſet. hoc enim caſu ſinguli nõ niſi pro parte tenentur. l. idem erit. 14. ff. d. tt.

III. Regula: Ex omnibus cauſſis præponens tenetur, ex quibus alius quiſque teneretur, cum quo contractũ eſſet. approbatur exemplo l. ſi quis. 17. in princ. ff. de inſtit. actione.

VII. QVAMDIV COMpetit?

Perpetua eſt actio. l. nouißimè. 15. ff. de inſtit. act.

VIII. ADIVNCTA, SEV DE probationibus.

I. Regula: Actor tenetur probare, ſe eius rei cauſſa, cui inſtitor ſit præpoſitus, cum eo contraxiſſe. l. inſtitoria. 3. C. de exercit. act. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. 3. except. 8.

II. Regula, Inſtitorem etiam pecuniæ mutuæ accipiendæ præpoſitum eſſe, non præſumitur, niſi probetur. l. 1. in princ. C. d. tt. Concordat l. habebat. 13. in princ. ff. de inſtit. act.

III. Regula: Creditor non tenetur probare, pecuniam creditã in rem, cui inſtitor præpoſitus fuit, verſam eſſe: ſed ſufficit illi, quod res iſta talis fuerit, vt eius cauſſa pecunia inſumenda fuerit. l. vlt. §. fin. ff. de exercitoria actione.

IX. EVENTVS.

Vnus ex pluribus in ſolidum conuentus & condem

natus, à ſocijs partem per actionem pro ſocio vel communi dimidundo recuperare poteſt. l.habebat. 13. §. fin.cum leg.ſeq.ff.d.tt.

X. ADFINIA REmedia.

I. Regula: Etiam aduerſus ipſum inſtitorem præpoſitum, vel eius dominum competit actio. approbatur exemplo magiſtri nauis per ea quæ propoſita ſunt ŝ.cap.prox.quæſt.9.reg.1. Concordat l.ſi quis.17.§.1. ff.de inſtit.act. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi inſtitor in contractu & cautione adiecerit nomē eius cui contrahat, eiusq; officium finitum ſit. approbatur exemplo l.vlt.ff.d.tt.

II. Regula: Etiam directò condici domino qui præpoſuit, poteſt. l.ſi inſtitorem.29.ff.ſi certum petatur. l.ſi quis.17. §.fin. ff.de inſtit.act. item Inſt.quod cum eo qui in aliena. §.fin.

III. Regula: Seruo à domino præpoſito, etiam de peculio & de in rem verſo aduerſus dominum præponentem competit. l.1. in fine. & l.2.C.de exercitoria actione. item Inſtit.quod cum eo qui in aliena.ibi: cæterùm dubium.

IIII. Regula: Si ſeruus mercis peculiaris, non dominicæ inſtitor fuit: tributoria, non inſtitoria competit actio. l.ſed & ſi.11. §.ſi inſtitoria.ff.de inſtitor.act.

V. Regula: Si cum fullo dixiſſet, rectè me credere operarijs ſuis, veſtimenta operarijs data ab vno ex ijs ſubrepta ſint: ex locato, non inſtitoria actio eſt. l.quicunque. 5. §.ſed & cum fullo, in fine. ff.de inſtitoria actione.

VI. Regula: Seruo à domino præpoſito, etiam noxalis actio ex delicto eius competit. d.l.5. §.idem ait, ſi libitinarius.

XI. DE contraria actione quæ ex contractu inſtitoris domino præponenti competat. An, quæ & aduerſus quos actio competat ex contractu inſtitoris, definitur l.1.cum lege ſequente. ff.de inſtitor.actione. Ex quibus patet, regulariter quidem ex contractu inſtitoris domino actionem nō dari. Cui concordat l.poſſeſsio.49. §.fin.ff.de adquir.poſſ. Huius exceptio prima eſt: Niſi mandati vel negociorum geſtorum actione ei ab inſtitore cedatur. d.l.1.verſ.ipſum tamē. Cui concordat d.l.49.§.fin. Altera: Niſi inſtitor ſeruus ſit præponentis. d.l.1.§.ſed ſiquidem. Tertia: Niſi inſtitor ſoluendo non ſit. d.l.1.§.fin. Concordat l.in omnibus.5.ff.de prætor.ſtipulat.

DE TRIBVTORIA Actione. Cap. IX.

PRIMO: *Nomen huius actionis nominisq; ratio proponitur Inſtit.quod cum eo qui in aliena §.introduxit.*

II. RATIO l.1. in prin.ff.de tribut.act. Concordat Inſtit.quod cum eo qui in aliena.§.is quoq; cui.

III. DIFFERENTIA huius actionis & eius quæ eſt de peculio, patet ex d.l.1. Cui concordat d.§.is quoque cui. & l.aliquando.11 ff.de tributor.actione. Ex quibus duæ differentiæ actionis tributoriæ, & de peculio patent. Prima quidem, quòd in actione de peculio totum deducatur, quod domino debetur: in tributoria nequaquam. Altera differentia eſt, Quòd in tributoria quidem id tantùm peculium veniat, quo ſeruus negociatur: in actione de peculio autem totius peculij ratio habeatur. Tertia, Quòd in actione de peculio occupantis melior ſit conditio: in tributoria nequaquam. l.non enim.6. ff.de tribut.actione. Quarta differentia eſt, Quòd tributoria non niſi aduerſus eum qui contractus tempore ſerui dominus fuit, competat: de peculio actio etiam aduerſus emptorem. l. de peculio.ff.d.tt.

IIII. CAVSAE EX QVIBVS actio propoſita competit.

I. Cauſſa: Si ſeruus ſciēte domino in peculiari merce negociatur, & quid cum eo eius rei cauſſa contractum eſt. Inſt.quod cum eo qui in aliena poteſtate.§. introduxit. Concordat l.1.§.peculiarem, in fine. & §. ſcientiam.ff.de tribut.actione.

II. Cauſſa: Si dominus dolo malo minus tribuit, quàm in merce ſerui peculiari eſt, hac actione tenetur. approbatur, ſimul & exemplis declaratur l.illud quoq;.7.§.ſi cuius, cum ſequentibus. & l.alius.12.ibi: tributoria actione.ff.d.tt.

III. Cauſſa: Si dominus falsò negauerit cuiquam deberi. d.l.7.§.penult.

EXCEPTIONES PRAECEDENtium cauſarum generales.

I. Exceptio, ſumpta ex perſona negociantis in merce peculiari, reprobatur l.1. §.poteſtatis ff.de tribut. act. item Inſtit.quod cum eo qui in aliena. §.quæ diximus. Huius exceptionis reprobatæ ſpecies ſunt aliquot exceptiones proximè ſequentes.

II. Exceptio: Niſi is qui bona fide poſsidetur, vel in quo vſumfructum habemus, in merce peculiari negociatus ſit. reprobatur d.l.1.§.fin.cum leg.ſeq.

III. Exceptio: Niſi non cum ſeruo, ſed vicario eius contractum ſit. reprobatur l.procuratoris.5. §.1.ff.de tributoria actione.

IIII. Exceptio: Niſi non cum ſeruo, ſed cum inſtitore eius contractū ſit. reprobatur d.l.5.§.item parui.

V. Exceptio: Niſi cum fœmina quæ in alterius poteſtate eſt, contractum ſit. reprobatur d.l.5.§.ſed et ſi ancilla. l.& ancillarum.27.§.1.ff.de pecul. item Inſt. quod cum eo qui in aliena poteſtate. §.quæ diximus.

VI. Exceptio: Niſi non in merce peculiari, ſed alio modo cum ſeruo vel filio ſit contractum. d.l.5. §. mercis. Concordat l.ſed & ſi.11. §.ſi inſtitoria. ff.de inſtit.actione. Declaratur hæc exceptio l.1. §.peculiarem.ff.de tributor.actione. Eius replicatio eſt: Niſi negociatio peculiaris ſit. tunc enim, quamuis mercis vocabulo non comprehendatur, tamen datur hæc actio. l.1.§.licet.ff.d.tt.

VII. Exceptio: Niſi pupillus dominus ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſed & ſi.9. §.fin. ff.de tributoria actione. Huius replicatio eſt: Niſi dolo pupillus ſit verſatus. d.§.fin.cum leg ſeq.

VIII. Exceptio: Niſi dominus ignorauit ſeruum negociari. l.1.§.peculiarem, in fin. ff.de tributoria actione. Concordāt ea quæ propoſita ſunt ŝ.cauſ.1. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi tutor vel curator domini ſciat. d.l.9. §.fin. Cuius duplicatio eſt: Niſi

Niſi non ex ſcientia ſolùm, ſed etiam ex dolo tutoris vel curatoris agatur. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.3.§.ſi ſeruus. Huius duplicationis prima triplicatio eſt: Niſi quatenus locupletior ex dolo tutoris pupillus factus eſt.d.§.ſi ſeruus. Altera eſt: Niſi pupillus non cedat tutelæ actionem.d.§.ſi ſeruus. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi procurator domini ſciuit.l.procuratoris.5.in princ.ff.de tribut.act. Tertia: Niſi vicario ſeruo negociãte, ordinarius ſciuit. reprobatur d.l.5.§.1.

IX. Exceptio: Niſi dominus ei quod ſeruus in peculiari merce contraxit, contradixit.l.1.§.ſcientiam. ff.eod.tt.

X. Exceptio: Niſi minus vel nihil ſit in merce peculiari.l.illud quoq;.7.§.ſi cuius. ibi: ſi tamen ignorans. ff.de tributoria actione. Huius replicatio eſt: Niſi dolo malo domini nihil vel minus ſit in merce peculiari. approbatur ſ.cauſ.2.

XI. Exceptio: Niſi merx in qua ſeruus negociatur, ad dominum non pertineat.l.2.ff.d.tt.

XII. Exceptio: Niſi dominus peculio vel mercibus cedere malit. l.illud quoque.7.§.1.ff.de tributoria actione.

XIII. Exceptio: Niſi ſeruus mortuus ſit. reprobatur l.quia.8. ibi: quare etiam.ff.d.tt.

XIIII. Exceptio: Niſi ſeruus in teſtamento manumiſſus ſit, eiq; peculium ſit legatum. reprobatur l.quod in herede.9.§.ſi ſeruo.ff.d.tt.

XV. Exceptio: Niſi ſemel actum ſit.d.l.9.§.1. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ex alia cauſſa anteà egerit. quæ approbatur ibidem. Altera: Niſi inutiliter antea ſit actum. approbatur exemplo l.ſed & ſi.11.§.ſi inſtitoria.ff de inſtitor.actione.

V. ADVERSVS QVOS actio propoſita competit?

I. Regula, De eo qui in poteſtate negociantem ſeruum vel filium habet, proponitur l.procuratoris.5.§.in tributum ff.de tribut.actione. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi tempore contractus ſeruum in poteſtate non habuerit, vt emptor.l.de peculio.10.ff.d.tt.

II. Regula, De heredibus, cæteriſq; ſucceſſoribus, proponitur l.illud quoq;.7.§.fin.cum duabus ll.ſeqq. ff.d.tt. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi nihil ad heredem peruenit. d.§.fin. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi per heredem ſtetit, quo minus ad eum perueniret. l.quod in herede.9.§.ſi ſeruo ff.d.tt.

III. Regula, De pluribus dominis eiuſdem ſerui. Aduerſus omnes competit actio propoſita. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſed & ſi.3.in princ.ff.de tributoria actione.

VI. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula: Rei perſecutionem continet hæc actio. l.quia.8.ff.de tributoria actione.

II. Regula: Quod in mercibus peculiaribus ſerui eſt, quodq; inde receptũ eſt, id inter dominum, ſi quid ei à ſeruo debebitur, et cæteros creditores pro rata portione diſtribuendum. Inſt.quod cum eo qui in aliena poteſtate.§.introduxit.& §.in quoque.ibi: tributoria ideo. l.illud quoque.7.§.ſi cuius dolo. ff.de tributoria actione. item l.procuratoris.5.§.fin.ff.d.tt.

III. Regula: Solum id quod in mercib. eſt, quodq; inde receptum eſt, non etiam aliud peculium venit diſtribuendum. approbatur, ſimul & declaratur d.§.in quoq;.ibi: rurſus. Cui concordat d.l.5.§.ꝑ hanc.§.non autem.& §.ſi propter item l.aliquando.11.ff.eod.tt.

IIII. Regula: Dominus deducit id quod ſibi à ſeruo debetur, pro rata. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.reg.2. Cuius exceptio prima videtur: Niſi non mercis nomine, ſed ex alia cauſſa domino debeatur. ſed reprobatur l.procuratoris.5.§.ſed eſt quæſitum. ff.de tribut.actione. Altera exceptio, ſumpta ex tempore quo domino deberi cœpit, reprobatur d.§.ſed eſt quæſitum. Altera: Niſi ex iis mercibus quæ creditoribus pignori ſunt obligata. tunc enim hi domino in pignore præferuntur. d.§.ſed eſt quæſitum. ibi: quid tamen.d.l.5.§.planè ſi in, in fine. Quarta: Niſi in illis mercibus quæ vnius creditoris pecunia ſunt comparata. hic enim domino in iis potior eſſe videtur, quemadmodum & cæteris creditoribus. Sed reprobatur d.§.planè ſi. Quinta: Niſi ex iis mercibus quas vnus creditorum ſeruo dedit vendendas. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.5.§.ſed & ſi dedi. Sexta: Niſi non ipſi domino, ſed ei quem in poteſtate habet, debeatur. reprobatur d.l.5.§.ſiue autem.

V. Regula: Dominus id quod ſibi à ſeruo debetur, non niſi pro rata deducit, computatione eorum quæ aliis debentur facta. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.regul.2.& d.l.5.§.ſed etſi duo. Huius exceptio prima eſt: Niſi vnus ex pluribus dominis ignorauit ſeruum in peculiari merce negociari. Hic enim in ſolidum quod ſibi debetur, deducit. l.ſed & ſi.3.in princ.ff.eod.tt. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſuprà quæſt.4.except.3. Vbi etiam huius exceptionis replicationes vide. Altera exceptio eſt: Niſi vnus ex dominis qui ignorauit à creditoribus ſerui conueniatur. hoc enim caſu etiam is qui ſciuit ſeruum negociari, in ſolidum deducit quod ſibi debetur. d.l.3.in princ. ibi: at ſi ipſum. Plures propoſitæ regulæ exceptiones vide ſ.quæſt.4.

VI. Regula: Si plures ſint creditores eiuſdem ſerui diuerſarum mercium vel tabernarum, ſeparandi, non coniungendi ſunt.d.l.5.§.ſi plures.

VII. Regula: Vnuſquiſq; creditorum pro rata, non in ſolidum habet hanc actionem.d.l.5.§.fin. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ.reg.2. Huius regulæ exceptio prima videtur: Niſi vni ſolidum ſit ſolutum. Sed reprobatur d.§.fin.cum leg.ſeq. Altera exceptio eſt: Niſi in iis mercibus quæ ſpecialiter vni creditorũ pignori ſunt obligata. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.reg.4.excep.3. Sed & alias duas exceptiones vide d.reg.4.except.4.& 5.

VII. ADIVNCTA OFFICIA actoris.

Actor cauere debet de refundenda portione pro rata, ſi alii creditores emerſerint, vel alia domini debita.d.l.5.§.fin.cum duabus ll.ſeqq.

VIII. QVAMDIV COMPEtit actio propoſita?

Perpetua eſt actio. l.illud quoq;.7.§.fin. cum lege ſequente.ff.de tributoria actione.

IX. ADFINIA REmedia.

I.Regula: Cui actio propoſita competit, is etiam de peculio agere poteſt. Inſtit. quod cum eo qui in aliena. §.is quoque cui. l.aliquando.11.ff.de tributoria actione. Huius exceptio eſt: Niſi tributoria ſit actum, l.quod in heredem.9.§.1.ff.d.tt.

II.Regula, Deficiente tributoria actione, de peculio actio competit. approbatur exemplo l.ſed & ſi.3. §.1.ff.d.tt. Aliud exemplum proponitur l.procuratoris.5.§.1.ff.eod.tt. Aliud leg.de peculio.10.ff.d.tt.

III.Regula: Cui tributoria actio cõpetit, is etiam de in rem verſo agere poteſt. Inſt.d.§.is quoq; cui.

DE ACTIONE DE peculio. Cap. X.

PRIMO: Tranſitio proponitur l.1.in princ.ff. de peculio.

II. PROPRIVM HVIVS actionis.

Occupantis melior eſt cõditio in hac actione, l.non enim.6.ff.de tributoria actione. l.ſi verò.10. ibi: quia in actione.ff.de peculio. & l.ex facto.52.in princ.ibi: & quia occupantis ff.d.tt. Huius exceptio prima eſt: Niſi creditores priuilegiati ſuperſint. approbatur per ea quæ proponuntur infrà quæſt.7. Altera: Niſi is qui poſterior egit, prior ſententiam obtinuerit. d.l.10.in fine. Alia propoſita actionis propria vide ſuprà capite prox.quæſt.3.

III. CAVSA, EX QVA HAEC actio competit.

Si quod cum eo qui in aliena poteſtate eſt, negocium geſtum ſit: pater dominúſue eius actione de peculio tenetur. l.ei qui ſeruo.7. C.quod cum eo qui in aliena poteſtate.l.nec ſeruus.41.ff.de peculio. Inſt.de actionibus.§.actiones autẽ. Concordant item ea quæ propoſita ſunt 5.cap.6.quæſt.2.in princ. Planè propoſitæ cauſſæ ſeu regulæ exceptiones hæ ſunt.

I. Exceptio, ſumpta ex ſexu eius cum quo eſt contractum, ſeu negocium geſtum, reprobatur l.1.§.verba.ff.de peculio. l.& ancillarum.27. in princ.ff.d.tt. l.cũ ancilla.11. C.quod cũ eo qui in aliena poteſtate.

II.Exceptio: Niſi cum impubere contractum ſit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi eatenus, quatenus locupletius peculium eſt factum ex eo contractu. l.1.§.ſi cum impubere.ff.de peculio.item d.l.11.

III.Exceptio: Niſi non cum ſeruo, ſed cum filiofamiliâs geſtum ſit.reprobatur d.l.1.§.fin.

IIII. Exceptio: Niſi cum libero homine, vel ſeruo alieno, qui bona fide ab alio poſſidetur, ſit geſtum. reprobatur d.§ fin.

V. Exceptio: Niſi cum ſeruo hæreditario geſtum ſit. reprobatur l.licet.3.in princ. ff.de peculio.

VI.Exceptio: Niſi cum ſeruo vicario, non ordinario ſit contractum. reprobatur l.ſeruus.17.§.cum Sticho.ff.de in rem verſo.

VII.Exceptio, ſumpta ex perſona domini vel patris in cuius poteſtate eſt is cum quo contractum eſt, reprobatur d.l.3.§.parui. Concordat l.apud Iulianũ.3.§.contractum.ff.quib.ex cauſis in poſſeſ.eatur.

VIII. Exceptio: Niſi ex interceſſione eius qui in aliena poteſtate eſt, agatur. Ex hac enim cauſſa non datur de peculio actio. l.licet.3.§.ſi filiuſfamiliâs.ff. de peculio. Concordant ea quæ propoſita ſunt 5.cap. 1.quæſt.2.except.3. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ſeruus in rem domini, aut ob rem peculiarem interceſſerit. d.l.3.§.Iulianus. & §.congruit. l.quoties.47.§.1.ff.eod.tt. Altera: Niſi non ſeruus, ſed filiuſfamiliâs pro alio interceſſerit. d.l.3.§.ſed ſi filius. Concordant ea quæ propoſita ſunt 5.capite 1. quæſt.2.except.4.

IX.Exceptio: Niſi ex compromiſſo eius qui in aliena poteſtate eſt, agatur. d.l.3.§.ſi ſeruus. Huius exceptionis replicatio eſt in filiofamiliâs compromittente. Quæ approbatur d.l.3.§.ſed ſi filius, in fine.

X. Exceptio: Niſi ex cauſſa iudicati agatur. d.§.ſi ſeruus. Et huius exceptionis replicatio eſt in filiofamiliâs d.l.3.§.idem ſcribit. Quo propoſita replicatio approbatur, ſimul & reprobatur eius duplicatio talis: Niſi ex ea cauſſa filius condemnatus ſit, ex qua nõ potuit cum patre de peculio eſſe actio.

XI. Exceptio: Niſi ex cauſſa iuriſiurandi agatur. Et hæc exceptio in filiofamiliâs quidem reprobatur, approbatur autem in ſeruo l.depoſiti.5.§.ſi filiuſfamiliâs.ff.de peculio.

XII. Exceptio: Niſi ex cauſſa pœnali agatur. l.ex pœnalibus.58.ff.de reg.iuris. Accedit Iul.Clar.§.fin: quæſt.86.verſ.ſecundò infertur. ibi: quinimò pro delicto. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi pœnalis cauſſa ex contractu deſcẽdat. l.ex contractibus. 48.ff.de actionib.& obligat. Altera: Niſi quatenus pater dominúſue ex delicto filij vel ſerui locupletior eſt factus.l.licet 3.§.ex furtiua.ff.de peculio. Tertia: Niſi ob res ab vxore vel à viro amotas agatur. l.& ideo.3.§.ſi filiafamiliâs.ff.rerum amotarum.

XIII. Exceptio: Niſi dominus cum ſeruo contrahi prohibuerit. reprobatur l.ſi quis.29.in fine. ff.de peculio. & l.quoties.47.in prin.ff.d.tt.

XIIII.Exceptio: Niſi nihil ſit in peculio.l.eo tempore.50.in princ.ibi: qui ſi iudicium.ff.de peculio. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi rei iudicandæ tempore in peculio eſſe cœperit. l.quæſitum.30. in princ.ff.d.tt.& l.Fulcinius.7.§.ſi quis actione, in fin. ff.quibus ex cauſis in poſſeſſionẽ eatur. Altera: Niſi res quæ ſeruo vel filio credita eſt, adhuc apud filium vel ſeruum extet. reprobatur l.depoſui.38.in prin.ff. de peculio. Tertia: Niſi dolo domini vel patris in peculio eſſe deſierit. l.ſed ſi.9.§.præterea. ibi: quoniam etſi.ff.de peculio. Concordat l.filiuſfamiliâs.19.§.in actione.ff.de in rem verſo. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi ſemel ex cauſſa doli actum ſit & præſtitum. l.ſi ſemel.26. in princ. ff.d.tt. Altera: Niſi tantundem ſeruus domino debeat, quantum dominus dolo ex peculio deminuit. approbatur ibidem. Tertia: Niſi ſeruo manumiſſo vel alienato, annus exceſſerit. approbatur ibidem. Quarta: Niſi biennium à dolo commiſſo exceſſerit.l.quæſitum.30.§.fin.ff de peculio. Quinta: Niſi hæres de peculio conueniatur: huic enim propoſita replicatio non obſtat. Cuius triplicatio prima eſt: Niſi quatenus ad hæredem ex dolo defuncti peruenit.d.l.30.§.fin. Altera: Niſi de dolo

hæredis

hæredis agatur. l.ſed ſi.31.ff.d.tt. Plura de propoſita replicatione vide ʒ.cap.prox.quæſt.1.reg.8.

XV. Exceptio: Niſi dominus vel pater recuſet de peculio actionem, peculio cedens. reprobatur l ſumma. 21.§ fin.ff.de peculio.

XVI. Exceptio: Niſi dominium ſerui tempore contractus, vel poſtea penes creditorem fuerit. l.& ancillarum.27.§.ſed ipſi qui vendidit. ff de peculio. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi emptor ſerui de eo quod ante venditionem ſeruo credidit, cū venditione de peculio agat. l.quoties.47.§.non tantùm. ff.d.tt. Plura de hac re vide ʒ.quæſt.prox.reg.3.

XVII. Exceptio: Niſi creditor domino ſerui hæres extiterit. Hæc exceptio ipſo quidem iure confuſionis ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi pro parte tantùm hæres extiterit. tunc enim pro reliqua parte nihilominus illi aduerſus cohæredes competit actio. l.ſi quis.29.ff.de peculio.

XVIII. Exceptio: Niſi dominus vel pater creditori hæres extiterit. Et hæc exceptio iure confuſionis ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi hæreditatem vendiderit rurſus, hac ſtipulatione, Quanta pecunia ex hæreditate ad te peruenerit, &c. interpoſita. l.ſi creditor.37.in princ. ff.d.tt.

XIX. Exceptio: Niſi ſemel actum ſit. Hæc exceptio approbatur ipſo iure, verū eius replicatio prima eſt: Niſi antea agens creditor per falſam exceptionem & erroneam ſit remotus. l.1.§.fin.ff.quando actio de peculio annalis ſit. Altera: Niſi antea de peculio ordinarij, nunc de peculio vitarij agatur, vel contrà. Hæc replicatio in primo caſu reprobatur, in altero approbatur l.hinc quæritur.19.in princ.ff.de peculio. Tertia: Niſi antea cum alio ſit actum, approbatur exemplo filij antea conuenti & condemnati, l.etſi.35.ff de noxalibus actionibus. Aliud exemplum proponitur in venditore prius conuento, l.quæſitum.30.§.ſi annua. ff.de peculio. Aliud in emptore prius conuento, l.quoties. 47.§.ſi creditor. ff.d.tt. Aliud in vſufructuario & proprietario, l.ſi creditor.37.§.ſi actum.ff.d.tt. Item alia exempla habentur l ſi ex duobus.32.ff.d.tt. Planè propoſitæ replicationis duplicatio eſt: Niſi excepta ea quantitate, quam à priore reo actor conſequi potuiſſet. approbatur exemplo l.quæſitum.30.§. ſi annua.ff.de peculio. Quarta replicatio eſt: Niſi cū prius non totum debitum conſecutus eſſet actor propter exiguitatem peculij, poſtea aucto peculio rurſus agatur. d.l.30.§.is qui ſemel. Concordat l.ſi creditor. 37.§.ſi actum. ff.d.tt. Planè quamuis poſtea aucto peculio rurſus agi poteſt, tamen in priore iudicio nō poteſt exigi cautio à reo reſidui aucto peculio ſoluendi. l.quoties.47.§.ſi ſemel. ff.de peculio. Quinta replicatio videtur: Niſi antea tributoria, non de peculio ſit actum. Sed reprobatur l.quod in hæredem.9.§.1. ff.de tribut.actione.

IIII. QVIBVS COMPETIT actio de peculio?

I. Regula: Occupantis melior eſt conditio in hac actione. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſuprà quæſt.2.

II. Regula: Etiam fructuario ſerui aduerſus proprietarium de peculio actio competit. l.hinc quæritur.19.§ fin. cum leg.ſeq.ff.de peculio. Concordat l. ſi creditor.37.§.fin.ff.eod.tt.

III. Regula: Etiam domino ſerui hæc actio competit. d.l.19.§.fin. l.ſi noxali.11. §.idem ſcribit. ſi quis. l. & ancillarum.27.§.in venditorē. item l.quoties.47. §.non tantum. ff.eod.tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi quoad id quod ex peculio penes ſe dominus habet. Quæ legibus iam propoſitis approbatur. Altera: Niſi dominus ſeruum vendiderit, & contrà emptorē de peculio agat. d.l.27.§.ſed ipſi. & §.ſicut. Tertia: Niſi vnus ex dominis contra alterū dominum eiuſdem ſerui agat. hoc enim caſu non de peculio, ſed pro ſocio datur actio. l.hinc quæritur.19. §.fin. cum lege ſequēte. ff.de peculio. Quarta: Niſi dominus cum ſeruo experiri velit. aprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄.lib.15.cap.2.except.6.

IIII. Regula: Hæredibus domini æquè ac ipſi domino poteſt competere actio de peculio. Cuius regulæ exceptio eſt: Niſi ſeruo alij legato, hæredes aduerſus legatarium experiri velint. l.filiofamiliâs.54.& l.vltima. ff.de peculio. Alias exceptiones vide ſuprà regula proxima.

V. ADVERSVS QVOS competit actio de peculio?

I. Regula: Aduerſus dominum ſerui, non alium regulariter actio de peculio competit. quæ regula conſtat ex ijs quæ propoſita ſunt ſ̄.quæſt.3.in prin. Cuius exceptio prima eſt: Niſi ſeruus, poſtquam cum eo contractum eſt, ſit alienatus. hoc enim caſu tam is qui alienauit, quam is cui alienatus eſt, conueniri poteſt. l. ſi noxali.11.§.idem ſcribit. ibi: nam & quiuis. l.& ancillarum.27.§.ſi ſeruum. item l.ſi creditor.37.§.ſeruū, in fin ff.eod.tt. l.de peculio 10 ff.de tribut.act. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi annus ab alienatione ſerui exceſſerit. hoc enim caſu ſolus emptor, non venditor tenetur, per ea quæ proponuntur infrà quæſt.8.except.3. Concordat d.§.ſeruum. ibi: quia iam mecum. Altera: Niſi cum peculio ſeruus ſit alienatus. hoc enim caſu ſolus emptor, nō etiam venditor tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi ex duobus.12.§ fin. cum tribus leg.ſeqq. ff.de peculio. Tertia: Niſi cum alterutro actum ſit. tunc enim alter eſt liberatus. quæ replicatio ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius duplicatio eſt: Niſi non totum debitū ab vno creditor ſit conſecutus. hoc enim caſu reliquum ab altero petere nō prohibetur. l.quoties.47.§.ſi creditor. ff. de peculio. Leges concordantes vide ſuprà quæſt.3.except.18.replic.5. Quarta replicatio, ſumpta ex genere alienationis, reprobatur d.l 47.§.fin. l.1.§.in alienatione.ff.quando actio de peculio annalis ſit. & l.hinc quæritur.19.§.1. ibi: ſed in marito. ff. de peculio. Quinta replicatio eſt: Niſi ex contractu poſt venditionem celebrato agatur. l.depoſui.38. §.fin.ff.eod.tt. Hæc de prima exceptione. Altera propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi ſeruus ab alio bona fide poſſideatur. hoc enim caſu non dominus ſolum ſerui, ſed & bonæ fidei poſſeſſor de peculio conueniri poteſt. l.1.§.fin.ff.de peculio. Huius replicatio eſt: Niſi de eo agatur, quod ſeruo creditum, & ab eo bonæ fidei poſſeſſori pro libertate datum eſt. l.eo tem-

pore. 50. § fin. ff. eod. tt. Tertia exceptio eſt: Niſi vſusfructus vel vſus ſerui alienus ſit. hoc enim caſu in vſufructuarium quoq; ſerui & vſuarium de peculio actio danda eſt. l. ſi creditor. 37. § ſi actum. ff. de peculio. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ex ea cauſſa agatur, ex qua nō ſolet adquiri fructuario per ſeruum l. 2. ff. d. tt. Cuius duplicatio eſt: Niſi eo prius conuento, cui per illum contractum adquiſitum eſt, creditori in ſolidum ſatiſfactum non ſit. tunc enim in ſuperfluū fructuarius ſerui conueniri poteſt. l. hinc quæritur. 19. § 1. ibi: quæ quæſtio. ff. d. tt. Altera replicatio eſt: Niſi vſusfructus ſerui finitus ſit. Cuius duplicatio eſt: Niſi nondum annus exceſſerit. l. 1. § vſufructu. ff. quando actio de peculio. Quarta exceptio eſt: Niſi dominus ſerui peculiū alij legauit. hoc enim caſu legatarius videtur conueniendus. Sed reprobatur d. l. 1. § item hæres.

II. Regula: Aduerſus patrem filijfamiliâs de peculio actio competit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 6. quæſt. 1.

III. Regula, De hæredibus eius qui de peculio tenetur. Hi quoq; eadem actione conueniri poſſunt. l. 1. § item hæres. ff. quando actio de peculio. Concordat l. l. licet. 3. § 1. ff. de peculio. Huius regulæ exceptio prima: Niſi ſeruus cum quo contractum eſt, domino hæres extiterit. reprobatur d. § 1. Concordat l. quæſitū. 30. § ſi cum. ibi: ſed & ſi ipſe. ff. eod. tt. Altera: Niſi ex dolo defuncti agatur. approbatur ſimul & diſtinguitur ſ. quæſt. 3. except. 13. replic. 3. dupl. 5. Tertia: Niſi peculium ſerui ab hærede alij legatum ſit. reprobatur d. § item hæres. Quarta: Niſi hæres ex S. C. Trebelliano hæreditatem reſtituerit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi hæres præcepto ſeruo & peculio hæreditatem reſtituerit. d. l. 1. § ſi præcepto. Quinta: Niſi pro parte hæres de peculio in ſolidum conueniatur. l. item cum. 14. ff. de peculio. Concordat l. quæſitum. 30. § ſi cum. ff. d. tt.

EXCEPTIO PRAECEDENtium regularum generalis.

Hactenus aduerſus quos competat actio de peculio, per certas regulas eſt demonſtratum, quarum tamen exceptio generalis eſt: Niſi penes eum, aduerſus quē de peculio actio regulariter competit, peculium non ſit. approbatur exemplo l. ſi ex duobus. 32. § fin. ff. de pecul. Aliud exemplum proponitur l. 1. § ſi præcepto, in fine. ff. quando actio de peculio eſt annalis. Planè huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi reus dolo fecerit, quo minus penes eum ſit peculium. quæ elicitur ex d. § ſi præcepto, in fine. Altera: Niſi reus peculium vendiderit, preciumq; pro eo acceperit. l. ſed ſi. 33. ff. de peculio. Huius duplicatio eſt: Niſi hæres iuſſus ſit alicui peculium dare, certa ſumma accepta. l. at cum. 35. ff. eod. tt. Huic duplicationi videtur contradicere ſ. repl. prox. Tertia replicatio eſt: Niſi ab hærede peculium alij legatum ſit. hoc enim caſu tenetur hæres etiam reſtituto alij peculio. l. 1. § item hæres. ff. quando actio de peculio. Quarta: Niſi proprietas peculij penes reum ſit. tunc enim quamuis illud non poſſideat, nihilominus tamen tenetur. l. quia. 12. ff. de peculio.

VI. QVID ET QVANtum veniat in actione propoſita?

I. Regula: Quatenus in peculio ſerui vel filij eſt, eatenus pater dominúſue tenetur. Inſtit. de actionib. § ſunt præterea. item Inſtit. quod cum eo qui in aliena poteſtate. § præterea. ibi: id eatenus. Huius regulæ exceptiones vide ſ. cap. 6. quæſt. 2. Sed & præter iſtas exceptiones & hæc eſt: Niſi dolo malo patris dominiue quid fiat. hoc enim caſu in ſolidum competit actio. l. ſi in bonæ fidei. 36. ff. de peculio. Concordat l. 1. § filiumfamiliâs. ibi: planè vt Iulianus. ff. depoſiti. Alia propoſitæ regulæ exceptio videtur: Niſi depoſiti agatur, vel de precario. Sed hæc reprobatur l. depoſiti. 5. in princ. ff. de peculio.

II. Regula: Vt caueat reus, aucto peculio reſiduum ſe ſoluturum: hac actione non tenetur. l. quoties. 47. § ſi ſemel. ff. de peculio. Planè aucto poſtea peculio, nihilominus de reſiduo agi poteſt. de qua re dictum ſ. quæſt. 1. except. 18. replic. 4.

III. Regula: Venit quoque in actionem propoſitam quod in rem patris, vel domini verſum eſt. Inſtit. quod cum eo qui in aliena poteſtate. § præterea introducta, in fine. Concordat l. filiumfamiliâs. 19. in fine. ff. de in rem verſo. Hinc ſi plures agant, quorum vnius creditum in rem patris vel domini verſum ſit, hic vberiorem habebit actionem. l. 1. § item ſi plures. ff. de in rem verſo.

IIII. Regula: Si cum dominus ſeruo permiſiſſet aliquid octo aureis emere, ille decem emerit: duo aurei actione de peculio veniunt petendi. l. ſi creditor. 37. § 1. in fin. ff. de peculio.

V. Regula: Si plures ſint domini creditoribus liberum eſt, vel cum ſingulis in partes agere, vel cum vno in ſolidum. l. & ancillarum. 27. § illud quoq; & § ſi quis cum. item l. ſed etſi. 15. in fin. ff. d. tt. Planè huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi apud alterum ſocium, qui non conuenitur, peculium nullum ſit. d. § ſi quis cum ſeruo. Declaratur hæc exceptio l. quam Tuberonis. 7. in princ. ibi: & congruit. item l. quis ergo. 16. ff. eod. tt. Altera exceptio eſt: Niſi reus ab altero partem repetere non poſſit. l. quare. 28. ff. de peculio. Exemplum proponitur l. ſi creditor. 37. § ſeruum ff. eod. tt. Huius replicatio eſt: Niſi culpa rei conuenti factum ſit, quò minus ab altero partem recuperare poſſit. quæ approbatur exemplo l. ſi poſtea. 43. ff. de peculio. Tertia exceptio eſt: Niſi plures domini ſeparata habeant peculia, non commune. tunc enim quiſq; pro ſuo tantùm peculio conuenitur. approbatur ſimul & declaratur l. ſed etſi. 15. cum lege ſequente. ff. de peculio. Quarta: Niſi eiuſdem domini plures exiſtant hæredes. hoc enim caſu quiſq; hæredum non niſi pro parte peculij, quæ apud eum eſt, conueniri poteſt. l. quæſitum. 30. § ſi cum ex parte. ff. de peculio. l. item. 14. item l. ſi ex duobus. 32. in princ. ff. eod. tt. Huius exceptionis replicatio: Niſi is cum quo contractum eſt, pro parte hæres extiterit. reprobatur quidem in ſeruo, approbatur autem in filio, d. § ſi cum. Quinta exceptio eſt: Niſi reus conuentus paratus ſit cedere actionem aduerſus ſocios. l. quod debetur. 51. in fine. ff. de peculio. Hæc de regulis ſextæ quæſtionis: quanquam

quam ad eam etiam pertinent ea quæ in peculium connumeranda ſint, quæq́; ex eo deducenda. verùm de his ſ.cap.prox.

VII. QVANDO COMPETIT actio propoſita?

Si creditores peculiares alij ſint priuilegiati, alij non: horum petitio differtur, donec illi ſuum fuerint conſecuti. l.ex facto.52.§.planè in cæteris.& §.fin.ff. de peculio.

VIII. QVAMDIV COMpetit actio de peculio?

Regulariter quidem actio de peculio perpetua eſt: hoc eſt, non niſi triginta annorum præſcriptione ſubmouetur: verùm eius regulæ exceptio prima eſt: Niſi filius vel ſeruus, cum quo contractum eſt, mortuus ſit. hoc enim caſu actio incipit eſſe annalis. quæ exceptio cum alijs quibuſdam approbatur edicto prætorio. l.1. ff.quando actio de peculio annalis ſit. l.ei q.7.C.quod cum eo qui in aliena. l.Macedoniani.5. ibi: ſed ex contractu. C.ad S.C.Maced. Ratio huius & ſequentium exceptionum proponitur d.l.1.§.meritò. Replicatio prima eſt: Niſi de in rem verſo agatur. tunc enim exceptio propoſita nõ obſtat. d.l.1.§.fin.in fine. Concordat l.filiusfamiliâs.19.in fin ff.de in rem verſo. Huius duplicatio eſt: Niſi non in rem domini, ſed ſerui verſum ſit. l.ſeruus.17.§.cum Sticho. ff.de in rem verſo. Altera replicatio eſt: Niſi cum quis cum vicario non ordinario ſeruo contraxiſſet, vicario mortuo ordinarius adhuc viuat. d.l.17.§.cũ Sticho. Tertia: Niſi cum quis cum vicario, non ordinario ſeruo contraxiſſet, ordinario mortuo vicarius ſeruus adhuc viuat. reprobatur d.§.cũ Sticho. Quinta: Niſi actor experiundi poteſtatem non habuerit. l.1.in prin. ibi: quo primum de ea. & §.annus. ff.quando actio de peculio annalis eſt.

II. Exceptio: Niſi filius emancipatus, vel ſeruus manumiſſus ſit, aut alio modo ſui iuris effectus. nam & hoc caſu actio incipit eſſe annalis. d.l.1.in prin. §.1.& §.alienatio.

III. Exceptio: Niſi ſeruus, cũ quo contractum eſt, alienatus ſit. approbatur verbis edicti d.l.1.in princ. & §.alienatio. item l. & ancillarum.27.§.in venditorem. ff.de peculio. Huius exceptionis replicatio prima, ſumpta ex genere alienationis, reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄.quæſt.5.reg.1.except.1.replic.4. Alterius replicationis loco notandum, quòd quamuis is qui alienauit, annali exceptione defendatur: tamẽ ei cui ſeruus alienatus eſt, exceptio iſta non competat. l.quæſitum.30.§.ſi antea. ff.de peculio.

IIII. Exceptio: Niſi cũ vſufructuarius ſerui de peculio tenetur, vſusfructus ſit extinctus. nam & hoc caſu actio incipit eſſe annalis. l.1.§.vſufructu. ff.quando actio de peculio. Planè hoc caſu nihilominus aduerſus proprietarium perpetua manet actio. l.ſi creditor. 87.§.ſi actum. ff.de peculio.

V. Exceptio: Niſi ſeruus cum quo contractum eſt, ab hoſtibus captus ſit. reprobatur l.2.in fine. ff.quando actio de peculio.

VI. Exceptio: Niſi actio, ſi cum libero & eo qui ſui iuris eſt, contractum eſſet, temporaria eſſet, non perpetua. hoc enim caſu actio quoque de peculio eodem tempore finitur. d.l.2.in princ.

Replicationes præcedentium exceptionum generales.

Hactenus propoſita regulæ exceptiones enumeratæ ſunt, quarum quatuor priorum replicationes aliquot ſunt communes, quas vide ſ̄.except.1.

IX. EVENTVS PROPOſitæ actionis.

I. Regula: Socius conuentus & condemnatus in ſolidum, partem à ſocio recuperat actione pro ſocio, vel communi diuidundo. l.& ancillarum.27.§.ſi quis cũ. ibi: nec enim res. ff.de peculio.

II. Regula: Maritus de peculio ſerui dotalis nomine conuentus, an & quatenus dotis actione conuentus deducere poſſit id quod præſtitit, definitur l.hinc quæritur.19.§ ſin autem maritus. ff.de peculio.

X. ADFINIA REmedia.

I. Regula: Ex cauſſa ſuprà quæſt.3.in princ. propoſita regulariter quidem de peculio competit actio, non alia: verùm eius exceptio prima eſt: Niſi vnus ex dominis cum ſeruo communi contraxerit. hoc enim caſu non de peculio, ſed pro ſocio, vel communi diuidundo actio competit. d.l.19.§.fin. cum leg. ſequente. Altera: Niſi res quæ ſeruo vel filio credita eſt, apud patrem vel dominum, aut filium vel ſeruum extet. hoc enim caſu ad exhibendum actio, & rei vendicatio competit. l.depoſui.38.in princ. ibi: itaque ad exhibendum. ff.de peculio. Concordat l.ex facto.52. ibi: planè ſi ex re. ff.d.tt. Tertia: Niſi creditor ſeruum poſtea comparauit. hoc enim caſu per exceptionem retinere debitum poteſt, de peculio conuentus. l.ſi noxali.tt.§.idem ſcribit, ſi quis ſeruum. & l.quoties.47.§.non tantùm. ff.eod.tt. Quarta: Niſi actor pro filio vel ſeruo apud patrem vel dominum interceſſerit, cum filius vel ſeruus debitor non eſſet. hoc enim caſu exceptio & condictio indebiti competit. l.licet.3.§.cui congruit, in fine. ff.d.tt.

II. Regula: Aduerſus ipſum etiam filiumfamiliâs, cum quo contractum eſt, directa competit actio. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄.cap.6.quæſt.3.

QVAE IN PECVLIVM CONnumeranda, quæq́; de peculio deducenda ſint. Cap. XI.

PEndet hoc caput ex quæſt.6. capitis proximè præcedentis.

I QVAE IN PECVLIVM connumeranda ſint?

I. Regula: Peculij, id eſt, quod ſeruus vel filius concedente domino vel patre quaſi proprium patrimonium à rationibus domini vel patris ſeparatum habet, quæ regula approbatur ſimul & diſtinguitur ſ̄. lib.6.cap.2.quæſt.1.& quæſt.4.

II. Regula, De vicarijs & horum peculio, proponitur l.quam Tuberonis.7.§.in peculio. ff.de peculio.

III. Regula, De hæreditate & legato ſeruo vel filio relictis, d.§.in peculio.

IIII. Regula, De eo quod ſeruo debetur. Hoc quoque in peculium computatur. d.§.in peculio. Huius

regulæ exceptio prima eſt: quòd impenſæ quæ in litem ſint faciendæ, deducendæ ſint: item ratio temporis habenda, quod datur iudicatis. Altera: Niſi dominus actionem cedere ſit paratus. Hæ duæ exceptiones approbantur l. quod debetur. 51. ff. de peculio. Tertia: Niſi pœnali actione ſeruo debeatur. reprobatur d. l. 7. §. ſed etſi quid.

V. Regula, De eo quod dominus ſeruo debet, proponitur d. l. 7. §. ſed & id quod. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi dominus id quod ſerui nomine exegit, peculij eſſe nolit. d. §. ſed & id quod. Altera: Niſi dominus ſeruo damnum dederit, vel furtum fecerit. hoc enim debitum in peculium computandum non eſt. l. ſed ſi. 9. in princ. ff. de peculio.

VI. Regula, De eo quod dominus ſerui nomine exegit, proponitur d. §. ſed & id quod. & d. l. 9. §. 1.

VII. Regula, De eo quod conſeruus ſeruo debet, habetur l. quam Tuberonis. 7. §. fin. ff. de peculio. & d. l. 9. §. 1. ff. eod. tt.

VIII. Regula, De eo quod ne eſſet in peculio, dolo domini factum eſt. Hoc quoque in peculium computatur. l. ſumma. 21. in princ. ff. de peculio. Concordat l. 1. in princ. ibi: & ſi quid dolo. ff. quando actio de peculio. Declaratur regula propoſita exemplis d. l. 21. §. 1. Exceptio prima eſt: Niſi creditori ſoluit. d. l. 21. §. ſed ſi alij. Altera: Niſi non rei conuenti, ſed alterius dolo factum ſit. d. l. 21. §. emptor. Huius replicatio prima eſt: Niſi quatenus ex dolo alterius ad reum peruenit. d. §. emptor. & l. quæſitum. 30. §. fin. ff. de peculio. Altera: Niſi tutor, curator, vel procurator rei conuenti dolo fecerit. d. l. 21. §. ſi dolo. Tertia exceptio, ſumpta ex tempore quo dolo factum eſt, reprobatur d. l. 21. §. ſine autem. Plures propoſitæ regulæ exceptiones vide ſ. cap. prox. quæſt. 3. except. 13. replic. 3. duplic. 1. cum ſequentibus.

IX. Regula, De peculio quod eſt apud ſocium rei conuenti. Eius quoque ratio in condemnatione habenda. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox. quæſt. 6. reg. 5.

X. Regula, De peculio quod eſt apud auctorem rei conuenti. Hoc non imputatur reo conuento. l. depoſui. 38. §. fin. ff. de peculio. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi intra annum à tempore alienationis ſerui computandum agatur. l. ſi creditor. 37. §. ſeruum. ff. d. tt. Cuius replicatio eſt: Niſi ex eo contractu, qui alienationem ſecutus eſt, agatur d. l. 38. §. fin.

XI. Regula, De peculio quod eſt apud eum, cui reus ſeruum alienauit. Hoc quoque imputatur venditori conuento. approbatur certo modo l. ſi poſteaquã. 43. ff. de peculio.

XII. Regula, De caſtrenſi peculio. Hoc peculio in actione propoſita non connumeratur. Inſt. quib. non eſt permiſſ. facere teſtam. §. ex hoc intelligere.

XIII. Regula, De veſtimento quod dominus ſeruo dedit. Hoc peculio annumeratur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. id veſtimentum. 25. ff. de peculio. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi non perpetui vſus gratia ſeruo dominus veſtimentum dedit. d. l. 25. Altera: Niſi tale ſit veſtimentum, quod dominus ſeruo præſtare neceſſe habet. l. peculium. 40. §. quemodo. ff. de peculio.

XIIII. Regula, De eo quod dominus ſeruo præſtare habet neceſſe. Hoc peculij non eſt. d. §. quemodo.

XV. Regula, De re vel pecunia apud ſeruum depoſita. Hæc peculio non connumeratur. l. depoſui. 38. in princ. ff. de peculio.

XVI. Regula, De pecunia ſeruo mutuò data, & ab eo data domino manumittatur. Hæc peculij non eſt. l. quod ſi. 3. in princ. ff. de in rem verſo.

XVII. Regula: Cuius temporis peculium ſpectandum? Regulariter ea peculij quantitas ſpectatur, quæ eſt tempore ſententiæ ferendæ. l. ſi ex duobus. 32. ibi: in hoc autem iudicio. ff. de peculio. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi creditor peculiaris patrem vel dominum ſerui hæredem reliquerit. hoc enim caſu tempus mortis teſtatoris ſpectatur. l. eo tempore. 50. §. ſi creditor. ff. eod. tt. Altera: Niſi filius vel ſeruus pendente iudicio deceſſerit. hoc enim caſu tempus mortis filij vel ſerui ſpectatur. l. ſi filius. 57. in princ. ff. d. tt. Tertia: Niſi peculium ſerui alicui legatum ſit. hoc enim caſu tempus mortis teſtatoris ſpectatur. d. l. 57. in fine. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ſeruo, cui in teſtamento libertas relicta eſt, ſimul etiam peculium legatum ſit. hoc enim caſu tempus aditæ hæreditatis ſpectatur. d. l. 57. §. ſed eũ cui. Quarta exceptio eſt: Niſi reus vi ſit exemptus. hoc enim caſu tempus, quo vi exemptus eſt, ſpectatur. l. in cum. 55. ff. de peculio.

II. QVAE DE PECVLIO deducenda ſint?

I. Regula, De eo quod domino vel reo conuẽto à ſeruo debetur, deducendo, proponitur Inſt. quod cum eo qui in aliena poteſtate. §. cum autem quæritur. l. ſed ſi. 9. §. peculium. & §. præterea. ibi: nam vt eleganter. ff. de peculio. l. ſi noxali. 11. §. quod autem deduci. ibi: quoniam non eſt. ff. eod. tt. Declaratur regula propoſita exemplis d. l. 11. in prin. Aliud exemplum proponitur l. non ſolum. 49. §. 1. ff. de pecul. Item aliud l. quod ſeruus. 56. ff. eod. tt. Planè propoſitæ regulæ exceptio prima eſt: Niſi cum pro libertate ſeruus domino promiſſet, ſeruus nondum ſit manumiſſus. d. l. 11. in prin. ibi: ſed ita demũ. Altera: Niſi cum ſeruus à debitore dominico exegiſſet, & ita domini debitor factus eſſet, dominus exactionẽ ratam nõ habuerit. d. l. 11. in prin. ibi: ſed ſi à debitore. Tertia: Niſi dominus antea etiam de peculio conuentus idem debitum deduxerit. d. l. 11. §. eſt etiam. Huius replicatio eſt: Niſi verbo tantùm deduxit, reipſa non deduxit, eandem peculij poſitionem relinquens. approbatur ibidem. Cuius duplicatio videtur eſſe: Niſi vicarius, quem pro debito dominus verbo deduxit, poſtea deceſſerit. hoc enim caſu quaſi interitu ſpeciei debitæ ſeruus à domino videtur liberatus. Sed reprobatur ibidem. Quarta exceptio eſt: Niſi dominus aliunde conſequi poſſit, quod ſibi à ſeruo debetur. d. l. 11. §. quod autem deduci. Huius replicatio eſt: Niſi per actionem de peculio dominus ab alio conſequi poſſit quod ſibi debetur. tũc enim nihilominus deducere poteſt, propoſita exceptione non obſtante. d. l. 11. §. idem ſcribit. Quinta exceptio: Niſi actor priuilegiatus ſit, qui cæteris creditoribus præferatur, reprobatur l. ex facto. 52. ff. de peculio. Sexta: Niſi de peculio ad liberandum agatur. l.

tur.l.depoſui.38.§.ſi nuptura.ff.d.tt. Septima: Niſi poſtquam ſeruum à reo alienatum eſt, debitor eius eſſe cœpit.l.quoties.47.§.penult. & d.l.38.§.fin. ibi: in contrarium.ff.d.tt. Octaua: Niſi antequam reus dominium ſerui nactus ſit, debitor eius ſeruus factus ſit, reprobatur d.l.11.§.idem ſcribit: ſi quis ſeruum.l.ſed ſi.9.§.ſed & creditor.l.quoties.47.§.non tantum. item l.ex facto.52. ibi: nam etſi Titij.ff.d.tt. Concordat & in patre abrogatore. l.ſi quis.7.ff.de pecul.leg. Nona exceptio: Niſi reus creditor ſerui non ſit dominus eius.approbatur exemplo l.quoties.47.§.penult. ibi: quia non domino.ff.de peculio. Huius replicatio eſt: Niſi hæres domini de peculio conueniatur.l.ſed ſi.9.§.ſed & creditor.ff.eod.tt. Decima exceptio, ſumpta ex cauſſa ex qua reo debetur, reprobatur d.l.9.§.ſiue autem, cum ſequentibus. Vndecima exceptio eſt: Niſi in valetudinem ſerui dominus quid erogauerit. hoc enim de peculio tanquam debitum nõ eſt deducendum.approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.9.§.ſi ipſe ſeruus. Duodecima: Niſi cum maritus de peculio ſerui dotalis conueniretur, ei debeatur ex contractu qui non ad ſuum, ſed vxoris ſuæ peculium pertinet. reprobatur per conſequẽtiam l.hinc quæritur.19.§ poteſt. Decimatertia: Niſi petitione hæreditatis, vel alia in rem actione, ſerui nomine aduerſus dominum agatur. l.ſi à patre.36.ff.de petitione hæreditatis.

II.Regula, De eo quod dominus ſerui nomine præſtitit, de peculio deducendo, proponitur l.ſed ſi.9.§.item deducetur. ibi: aut præſtitit.& l.de noxali.11.in princ.ff.de peculio. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ſeruũ ex noxali cauſſa præſtiterit.d.l.11.in prin. Altera: Niſi non condemnatus dominus ſerui nomine præſtitiſſet. reprobatur d.l 9.§.fin.in fin. Tertia: Niſi in valetudinem ſerui dominus quid erogauerit. De hac exceptione vide ſ.reg.prox.except.11.

III.Regula, De eo ad quod dominus ſerui nomine obligatus eſt, deducendo.proponitur d.l.9.§.item deducetur. Concordat d.l.11.in princ. ibi: ſed etſi quid dominus.Exemplum etiam proponitur l.ſi damnum.12.cum leg.ſeq.ff.d.tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi id pro quo ſerui nomine dominus ſe obligauit, in rem domini ſit verſum. d.§.item deducetur. Altera: Niſi actor cauere paratus ſit, ſe refuſurũ reo, ſi quid præſtiterit ſerui nomine ab alio conuentus. d.§.item deducetur. Tertia: Niſi actione de peculio alij quoque dominus ſit obligatus. hoc enim non deducet. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſed ſi.9.§ fin.cum leg.ſeq.ff.de peculio. Cuius replicatio eſt: Niſi alij actione de peculio dominus ſit condemnatus. d.§.fin. Quarta exceptio eſt: Niſi ob dolum ſuum ſerui nomine tributoria ſit obligatus. hoc enim de peculio conuentus non deducet. approbatur (teſte Accurſio) l.alius duntaxat.12.ff.de tributoria actione.

IIII. Regula, De precio ſerui ſeipſum occidentis vel vulnerantis. Hoc de peculio deducendum nõ eſt.l.ſed ſi.9.§.ſi ipſe ſeruus.ff.de peculio.

V.Regula, De eo quod ſeruus debet ijs, qui ſunt in poteſtate domini vel patris, deducendo, proponitur Inſtit.quod cum eo qui in aliena.§.cum autem quæritur.& d.l.9.§.peculium. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ſeruus vicario ſuo debeat. Inſt.d.tt.§.aliquando tamen. Concordat l.ſi ſeruus.17. ibi: id verò quod ipſis debet ordinarius.ff.de peculio. Altera: Niſi vicarius ſeruus ordinario debeat. reprobatur d.l.17. ibi: ſed etſi quid non mihi. Planè admittitur ordinario ſciente, ignorante domino, l.procuratoris.5.§.1.ff.de tribut.actione.

VI. Regula, De eo quod ſeruus debet ijs qui ſunt in tutela vel cura domini, vel patris, necnon ijs quorum negocia adminiſtrat, deducendo habetur d.l.9.§.præterea id.

VII. Regula, De eo quod ſeruus ſocio domini debet, deducendo, proponitur l.ſi noxali.11.§.fin.cum l.ſeq.ff.de pecul. Concordat l.ſed etſi.3.in princ.ff.de tributoria actione. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi non dominium in ſeruo commune ſit reo cum alio, ſed vel poſſeßio ſaltem, vel vſusfructus. l.ſed etſi duo.15.in princ.ff.de peculio. Altera: Niſi peculium reo cum ſocio non ſit commune.approbatur ſimul & declaratur d.l.15.cum leg.ſeq.

VIII.Regula, De eo quod ſeruus debet cohæredi rei conuenti.Hoc non deducendum.l.item cùm teſtamento.14.ff.de peculio.

IX.Regula, De eo quod à ſeruo debetur auctori vel ſucceſſori rei conuẽti ſingulari, item fructuario, proprietario & cæteris, qui non ſunt ſocij rei conuenti. Hoc non deducendum. l.ſed in emptore.13.ff.d.tt.

X. Regula, De eo quod ſeruus vicarius domino debet, ſi agatur de peculio ordinarij. Hoc non deducendum. l.ſi ſeruus.17. & l.depoſui.38.§.Stichus. ff.d.tt.

XI.Regula, De eo quod ſeruus ordinarius domino debet, ſi agatur de peculio vicarij. Hoc quoq; deducendum. Hæc regula videtur approbari, quamuis Accurſius reclamet, l.ſi ſeruus.17.ibi: & id quidem quod mihi.ff.de peculio.

XII. Regula, De eo quod ſeruus ante aditam hæreditatem ex hæreditate amouit, conſumpſit, corrupit, deducendo, proponitur l.& ancillarum.27.§.conſtat.ff.de peculio.

XIII. Regula, De eo quod pater vel dominus de peculio ſe ſoluturũ conſtituit. Hoc non deducendum. l.id quod.19.in fine, cum lege ſequente. ff.de conſtit.pecunia.

XIIII.Regula, De eo quod penes actorem ex peculio eſt, de peculio deducendo, proponitur l.ſi creditor.57.§.final.in fin.ff.de peculio.& l.quoties.47.§.non tantùm, in fin.ff.d.tt. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi venditor agat ex contractu, qui venditionem eſt ſecutus.l.depoſui.38.§.fin.ff.eod.tt.

III. QVANTVM DEBITI nomine deducendum de peculio.

I.Regula: Si ex furto ſerui debitum deducatur, æſtimatio tantum eius quod domino abeſt, nõ tota furti pœna deducenda.l.ſed ſi.9.§.ſiue autem.ibi: ſed eſt quæſtionis.ff.de peculio.

II.Regula: Si ex eo quòd ſeruus furi opem tulit, debitum deducatur: id deducendum, quod minus ob rem ſubreptam dominus conſequi à fure poteſt. l.peculij.4.§.ſi opem.ff.d.tt. Huius regulæ ratio propo-

ſita eſt ſuprà quæſt. prox. regul. 1. except. 4.

III. Regula: Si ex eo quòd ſeruus negocia domini geſſerit, debitum deducatur: tantidem deducendum, quantum quilibet liber deberet. l. non ſolum. 49. §. 1. ff. de peculio. Hactenus de actione de peculio.

DE IN REM VERSO.
Cap. XII.

PRIMO: *Ratio huius actionis proponitur l. 1. in princ. ibi: nec videtur fruſtrà. ff. de in rem verſo.*

II. CAVSAE, EX QVIBVS hæc actio competit.

I. Cauſa generalis: Si ex contractu filij vel ſerui quid in rem patris vel domini verſum ſit, de eo pater dominuſue, quamuis nihil ſit in peculio, tenetur. d. l. 1. in princ. l. etiamſi 3. C. quod cum eo qui in aliena poteſtate. item Inſt. quod cum eo qui in aliena poteſt. §. præterea. Declaratur cauſſa propoſita definitione in rem verſi. Inſtit. d. §. præterea. ibi: in rem autem domini. Concordat l. quod ſi. 3. §. 1. ff. de in rem verſo. Sanè propoſitæ cauſſæ, & in rē verſi ſpecies ſunt cauſſæ ſequentes.

II. Cauſſa: Ex quibus cauſis, ſi liber geſſiſſet, vel mandati, vel negociorum geſtorum actio gerenti eſſet: ex iiſdem cauſis, ſi ſeruus in re domini, vel filius in re patris geſſerit, de in rem verſo actio eſt. d. l. 3. §. & regulariter.

III. Cauſſa: Si ſeruus pecuniam mutuo acceptam dominico creditori ſoluit. d. l. 3. §. 1. Inſt. quod cum eo qui in aliena §. præterea. ibi: in rem autē. Huius cauſſæ exceptio prima: Niſi indebitum ſeruus ſoluit. reprobatur ſub conditione d. §. 1. verſ. ſed etſi errauit. Altera: Niſi creditori peculiari ſeruus ſoluit. l. quòd ſi. 11. ff. de in rem verſo. Tertia: Niſi ſuo, non patris vel domini nomine filius vel ſeruus ſoluit. l. ſi pro patre. 10. §. fin. ff. d. tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi res ex contractu, ex quo ſolutio facta eſt, ad patrem vel dominū peruenit. d. §. fin. Altera: Niſi filius tanquam fideiuſſor patris, vel pro eo iudicium ſuſcipiens ſoluerit. hoc enim caſu, quamuis ipſe ſuo nomine, vtputa pro patre obligatus ſoluerit: eſt tamen de in rem verſo actio. d. l. 10. in princ. Tertia: Niſi cum filius quod pater debebat promiſiſſet, ex ea cauſſa ſoluerit. d. l. 10. §. 1. Concordat l. ſi filiusfamiliás. 15. ff. eod. tt.

IIII. Cauſſa: Si filius pro patre ſe ſoluturum conſtituit. reprobatur d. l. 15.

V. Cauſſa: Si filius pro patre iudicio ſuſcepto ſit condemnatus. l. ſi pro patre. 10. in princ. ff. de in rem verſo. Huius cauſſæ exceptio prima videtur: Niſi de peculio actionem pro patre filius ſuſceperit. Sed reprobatur d. l. 10. §. 1. Altera: Niſi filius nondum ſit condemnatus. reprobatur ibidem.

VI. Cauſſa: Si ſeruus mutuā pecuniam acceptam domino donauit. l. & ideo. 7. §. 1. ff. de in rem verſo. Huius cauſſæ exceptio prima eſt: Niſi non rem donandi animo dederit ſeruus vel filius, ſed ſe donandi animo pro patre obligauerit. d. l. 10. §. 1. ibi: niſi ſi donare. Altera: Niſi rem peculiarem ſeruus domino donauerit. d. l. 7. in princ.

VII. Cauſſa: Si filiusfamiliás pecuniam mutuatus, eam pro filia ſua vel ſorore, aut ſeruus pro filia domini in dotem dederit. d. l. 7. §. fin. cum duabus legib. ſeqq. Ex quibus etiam duæ exceptiones patent. Prima quidem: Niſi non tanquam negocium patris vel domini gerens dederit. Altera: Niſi pater vel dominus filiam vel neptem dotaturus non fuit.

VIII. Cauſſa: Si ad ſe alendum ac veſtiendum filius filiáue vel ſeruus pecuniam mutuam acceperit. l. quod ſi. 3. §. proinde ſi ſeruus. ff. de in rem verſo. l. pater. 20. in princ. l. vlt. item l. filiusfamil. 19. ff. eod. tt.

IX. Cauſſa: Si id quod comparatum eſt, in funus filij ſit verſum. d. l. 19.

X. Cauſſa: Si ſeruus pecuniam mutuò acceptam alij credidit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. quod ſi. 3. §. item Labeo. ff. de in rem verſo.

DE EXCEPTIONIBVS PRAECEdentium cauſſarum generalibus.

I. Exceptio: Niſi in non neceſſariam rem verſum ſit. d. l. 3. §. ſed ſi mutua. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi volente domino in res non neceſſarias verſum ſit. d. §. ſed ſi mutua. & §. necnon illud. item l. ſi res. 5. §. quod ſi ſeruus. ibi: ſi quidem dominus. ff. d. tt. Altera: Niſi dominus in rem non neceſſariam verſum patiatur actorem tollere. d. §. ſed ſi mutua. Tertia replicatio eſt, Quòd re non neceſſaria empta, non quanti empta eſt, ſed in verum eius precium dominus ſit condemnandus. d. l. 5. in princ. Quarta: Niſi odores & vnguenta in funus, quod ad dominum pertinet, ſeruus emerit. l. & ideo. 7. §. illud planè. ff. eod. tt.

II. Exceptio: Niſi in peculium ſerui verſum ſit, non in rem domini. l. nam ſi. 6. & l. ſeruus. 17. in fine. ff. d. tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi poſtea in rem domini ſit verſum l. quod ſi. 3. §. 1. ibi: ſiue peculiariter. & l. ſi res. 5. §. fin. ff. eod. tt. Cui duplicatio prima eſt: Niſi non domini negocium gerens ſeruus in rem eius vertat, ſed dominus peculium ſeruo auferendo, vel eum cum peculio, aut ſaltem rem peculiarem vendendo in rem ſuam vertat. d. §. final. cum leg. ſeq. Altera: Niſi ſeruus donauerit rem peculiarem. l. & ideo. 7. in princ. ff. d. tt.

III. Exceptio: Niſi domini debitor exiſtens ſeruus pecuniam ab alio acceptā ei ſoluerit, vel in rem eius verterit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi pro patre. 10. §. ſi domini. & l. quod ſi. 3. §. cui congruit. ff. de peculio. item l. ſeruus. 20. in princ. ff. de dolo malo. Huius replicatio eſt: Niſi in id quod debitum excedit. d. §. ſi domini. Plura de exceptione propoſita vide infra quæſt. 5. reg. 4.

IIII. Exceptio: Niſi ſeruus domino dedit, vt manumittatur. l. 2. ff. de in rem verſo. Huius replicatio eſt: Niſi in id quod datum domino precium ſerui excedit. l. quod ſi. 3. in princ. ff. eod. tt.

V. Exceptio: Niſi dominus antea ſeruo pecuniam dederit, qua rem de qua nunc conuenitur, emeret. approbatur ſimul & diſtinguitur l. quidam. 16. ff. de in rem verſo. Plura de hac re vide j. quæſt. 5. reg. 4.

VI. Exceptio: Niſi dominus contractum ſerui non habuerit ratum. reprobatur l. ſi res. 5. §. 1. ff. d. tt.

VII. Exceptio: Niſi non duret verſum, & dominus ſeruo ſoluerit. l. ſi pro patre. 10. §. verſum. ff. d. tt.

Huius

Huius exceptionis replicatio: Niſi perdituro ſeruo dominus ſoluit. approbatur ibidem.

VIII. Exceptio: Niſi tantundem dominus ſeruo donauit, quantũ in rem eius vertit. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.10.§.plus dicit.

IX. Exceptio: Niſi non ſeruus vel filius, ſed ancilla vel filiafamiliâs contraxerit, & in rem domini verterit. reprobatur l.& ancillarum.27.in princip. ff.de peculio.

X. Exceptio: Niſi cum libero homine contractũ ſit, qui in alterius rem verterit. reprobatur l.ei qui.7.§.fin.C.quod cum eo qui in aliena.

XI. Exceptio: Niſi non hoc animo ſeruus geſſerit, vt in rem domini verteret. l.& ideo.7.§.idem ait. ff.de in rem verſo. l.ſi res.5.§.fin.ff.eod.tt. Exemplum proponitur d.l.7.§.illud verum. Aliud l.ſi pro patre.10.§.fin.ff.eod.tt.

XII. Exceptio: Niſi cùm ſeruo crederetur, alius ſe ſoluturum promiſiſſet. reprobatur in caſu l.pater.20.§.ſeruum.ff.de in rem verſo.

XIII. Exceptio: Niſi datum quidem vt in rem domini verteretur; ſed verſum non ſit. l.quod ſi.3.§.ſed ſi ſic. ff.eod.tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi antequam in rem domini verteretur, caſu perijt. d.l.3.§.vnde rectè.& §.ſed ſi mutuatus.item l.ſeruum.17.in prin.ff.d.tt.

XIV. Exceptio: Niſi ſemel actum ſit. l.1.§.fin.ibi: non etiam.ff.quando actio de peculio annalis ſit. l.ſed dicendum.4.ff.de in rem verſo.item l.1.§.item ſi plures.ff.eod.tt. Propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi cum de peculio antea actũ eſſet, dominus nondum præſtiterit, quod in rem eius verſum eſt. d.§.item ſi plures.verſic.ſed ita demum. Altera: Niſi filius patrem defendẽs, actionem de peculio pro eo ſuſceperit. hoc enim caſu cõdemnatione ſecuta, nihilominus aduerſus patrem de in rem verſo actio ſupereſt. l.ſi pro patre.10.§.1.ff.eod.tt. Tertia: Niſi aduerſus aliũ antea actum ſit. approbatur exemplo l.ſi ex duobus.32.in prin.ibi:idemq; eſt etſi.ff.de peculio.

III. QVIBVS COMPETIT DE in rem verſo actio?

I. Regula: Si cum ſeruus pecuniam mutuam accepiſſet ad veſtem emendam, empta veſte, nondum ſoluto precio, pecunia perierit ſola, vel cum veſte empta: tam creditori quàm venditori actio de in rem verſo competit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.quod ſi.3.§.fin.cum lege ſequente. ff.de in rem verſo.

II. Regula, De fideiuſſore qui pro ſeruo apud eum qui in rẽ domini credidit, interceſſit. Huic actio de in rem verſo non datur, ſed de peculio.l.quamuis.18.ff.de in rem verſo.

IIII. ADVERSVS QVOS competit actio propoſita?

I. Regula, De heredibus domini in cuius rem verſum eſt, proponitur l.ei qui.7.ibi:quapropter.C.quod cũ eo qui in aliena poteſt. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi pro parte heres in ſolidum conueniatur. approbatur ſimul & diſtinguitur l.quæſitum.30.§.1.ff.de peculio. Cuius replicatio prima eſt: Niſi totum in rem vnius heredis ſit verſum. hic enim in ſolidũ de in rem verſo tenetur.d.§.1. Altera: Niſi ſeruus vel filius cum quo contractum eſt, pro parte heres extiterit. Hæc replicatio in ſeruo reprobatur, approbatur autem in filio d.l.30.§.ſed etſi ipſe. Altera exceptio videtur: Niſi ſeruus cum quo contractum eſt, heres domino extiterit. Sed reprobatur l.licet.3.§.1.ff.de peculio.

II. Regula, De ſocio eius in cuius rem verſum eſt. Hic propoſita actione non tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi in rem.13. cum lege ſequente.ff.de in rem verſo. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi de peculio agi non poſſit, & ſocius à ſocio quod præſtitit, repetere poſſit.d.l.13.

V. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula: Nec plus nec minus, quàm in rem verſum eſt, venit in hac actione. l.ſi pro patre.10.§.in rem. ff.de in rem verſo. Concordat Inſtit. quod cum eo qui in aliena poteſt.§.præterea. Exemplum proponitur d.l.10.§.quare poteſt dici.

II. Regula: Si de precio rei venditæ & in rem verſæ agatur, quanti res venit, tantum precij nomine reſtituendum. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi fundum.12.ff.de in rem verſo. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi res minoris precij pluris ſit empta. hoc enim caſu verum precium, nõ quanti res empta, debetur. d.l.12. Concordat l.ſi res.5.in prin. ff.eod.tt. Cuius replicatio eſt: Niſi res domino neceſſaria ſit empta.d.l.5.

III. Regula, De vſuris, proponitur l.ſi pro patre.10.§.in rem.ff.de in rem verſo. Ex quo patet, regulariter quidem vſuras in actione propoſita non venire, ſimul etiam primæ propoſitæ regulæ exceptio hæc: Niſi vſuræ ſint promiſſæ. Altera exceptio eſt: Niſi pater vel dominus vſuras longo tempore præſtitit. l.cum de in rem verſo.6.ff.de vſuris & fructibus.

IV. Regula, De eo quod debetur domino à ſeruo deducendo; habetur d.l.10.§.idem quærit. & §.ſi domini. item l.quidam.16.ff.eod.tt. Concordant item ea quæ propoſita ſunt ſ.quæſt.1.except.3. Huius regulæ exceptio prima videtur: Niſi ſeruus peculiũ habeat, ex quo debitum deduci poſſit. Sed reprobatur d.§.idem quærit. Altera: Niſi cum poſt verſum ſeruus domini debitor factus eſſet, dominus rurſus ſerui debitor ſit factus ex alia cauſſa. reprobatur d.l.10.§.idem quærit. Tertia: Niſi cum ordinarius, non vicarius domino deberet, cum vicario ſit contractum, & ab eo in rem domini verſum. l.ſeruum.17.in fine. ff.de in rem verſo.

VI. QVANDO COMPETIT de in rem verſo actio?

I. Regula: Si filius quaſi defenſor patris iudicium pro eo ſuſcepit: etiam antequam condemnetur, de in rem verſo actio aduerſus patrem competit. d.l.10.§.1.in fine.

II. Regula: Si filius pro patre ſe ſoluturũ conſtituit: antequam ſoluit, non competit de in rem verſo actio. l.ſi filiusfamiliâs.15.ff.d.tt.

VII. QVAMDIV COMPETIT actio propoſita?

Perpetua eſt actio. l.1.in prin.ibi: de in rem verſo itaq;. ff.de in rem verſo. l.1.§.fin.in fine. ff.quando actio de peculio annalis ſit, item l.ei qui.7.in prin.ibi:

poſt annum etiam. C. quod cum eo qui in aliena. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi cum eſſet cum ſeruo vicario contractum, & inde in peculium ordinarij ſerui verſum: ordinarius mortuus ſit. hoc enim caſu actio annalis eſt. l. ſeruus. 17. §. cũ Sticho. ibi: quòd ſi Pamphilo mortuo. ff. de in rem verſo.

VIII. ADFINIA REmedia.

I. Regula: Ex cauſis ſuprà propoſitis regulariter quidem de in rem verſo, non alia competit actio. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ſeruus peculium habeat. hoc enim caſu etiã de peculio actione id quod in rem domini verſum eſt, peti poteſt, per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 10. quæſt. 6. reg. 3. Altera: Niſi ſeruus debitor domini factus ſit: hoc enim caſu non de in rem verſo, ſed de peculio actio eſt. l. ſi pro patre. 10. §. idem quærit. ff. de in rem verſo. Concordat l. licet. 3. §. cui congruit. ff. de peculio. Tertia: Niſi fideiuſſor ſerui agat: huic enim de peculio, non de in rem verſo actio datur. l. quamuis. 18 ff. de in rem verſo. Quarta: Niſi in rem verſum non ſit: hoc enim caſu de peculio actio ſupereſt. l. ei qui. 7. ibi: ſi vero hoc probari. C. quod cum eo qui in aliena poteſt. & l. ſi res. 5. §. quod ſeruus, in fine ff. de in rem verſo. Quinta: Niſi voluntate domini cum ſeruo contractum ſit. hoc enim caſu Quod iuſſu actio competit. d. §. quod ſeruus. Sexta: Niſi creditor gerens negocia domini, eius contemplatione ſeruo crediderit. hoc enim caſu negociorum geſtorum actio eſt. l. ſi pro patre. 10. §. in rem, in fine ff. de in rem verſo. Septima: Niſi pater vel dominus in necẽ creditoris filio vel ſeruo perdituro ſoluerit id quod in rem ſuam verſum erat: hoc enim caſu de dolo malo actio eſt. d. l. 10. §. verſum.

II. Regula: Etiam directò patri vel domino condici poteſt, hoc eſt, condictione ex mutuo, ex empto, vendito, &c. his verbis, De in rem verſo, non adiectis. Inſt. quod cum eo qui in alien. poteſt. §. fin. Exemplum proponitur l. & ideo. 7. §. idem ait. ff. de in rem verſo.

QVOD IVSSK Cap. XIII.

I. CAVSAE HVIVS actionis.

PRima cauſa generalis: Si iuſſu domini vel patris ſeruus vel filius cum aliquo contraxerit: is cum quo contractum eſt, aduerſus dominum vel patrem in ſolidum actionem Quod iuſſu habet. Inſtit. quod cum eo qui in aliena poteſt. §. ſi igitur iuſſu. & l. 1. in prin. ff. quod iuſſu.

II. Cauſſa: Si mandauit pater dominúsue, vt filius vel ſeruus contraheret. d. l. 1. §. ſed etſi mandauerit. & l. ſi mandator. 9. C. quod cum eo qui in aliena poteſt.

III. Cauſſa: Si dominus chirographo ſerui ſubſcripſit. d. l. 1. §. ſed etſi ſerui.

IV. Cauſſa: Si pro ſeruo fideiuſſit dominus. reprobatur d. l. 1. §. quid ergo. Planè ex cauſa fideiuſſionis nihilominus tenetur. d. §. quid ergo. & d. l. 9. in fin.

V. Cauſſa: Si dominus vel pater ratũ habuit, quod filius vel ſeruus geſſit. d. l. 1. §. ſi ratum. Concordat l. ſi res. 5. §. quod ſeruus. ibi: ſiquidem dominus. ff. de in rem verſo.

VI. Cauſſa: Si dominus ſeruũ, vel pater filium creditori commendauit. reprobatur l. vlt. C. quod cum eo qui in aliena poteſt.

EXCEPTIONES PRAECEdentium cauſſarum generales.

I. Exceptio: Niſi pupillus dominus iuſſerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 1. §. fi. ſi pupillus. ff. quod iuſſu.

II. Exceptio: Niſi non dominus iuſſit. l. 2. §. fin. ff. eod. tt. Huius exceptionis replicatio prima videtur eſſe: Niſi iubens poſtea ſerui dominus ſit factus. Sed reprobatur d. §. fin. Altera: Niſi tutor vel curator domini iuſſerit. d. l. 2. in prin. Concordat l. 1. §. fin. ff. eod. tt. Tertia: Niſi procurator domini iuſſerit. approbatur ſimul & diſtinguitur d. §. fin. Quarta: Niſi curator reipubl. cum ſeruo ciuitatis contrahi iuſſit. l. ſi iuſſu. 4. ff. quod iuſſu. Quinta: Niſi iuſſu fructuarij vel bonæ fidei poſſeſſoris cum ſeruo ſit contractum. l. 1. §. ſi iuſſu. ff. d. tt.

III. Exceptio: Niſi mulier ſeruo ſuo credi iuſſerit. reprobatur l. ſi domina. 25. ff. ad ſenatuſconſultũ Velleianum.

IV. Exceptio: Niſi non ſpecialiter, ſed generaliter ſeruo ſuo credi iuſſit, vel cum eo negociũ geri. reprobatur l. 1. §. 1. ff quod iuſſu.

V. Exceptio: Niſi non ſeruo, ſed ancillæ dominus, vel pater filiæ credi iuſſit. reprobatur l. 2. §. 1. ff. d. tt.

VI. Exceptio: Niſi abſens per epiſtolam vel nuncium iuſſerit. reprobatur l. 1. ff. d. tt.

VII. Exceptio: Niſi iuſſum pater vel dominus reuocauit. reprobatur d. l. 1. §. ſed ego.

VIII. Exceptio: Niſi antè de peculio actum ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſed etſi. 4. §. fin. ff. quod cum eo qui in aliena poteſt.

II. ADVERSVS QVOS datur actio propoſita?

I. Regula, De ſocio iubentis, non iubente, proponitur l. vlt. in fine. ff. quod iuſſu. Concordat l. ſi rem. 13. ibi: ſicuti cum ſolus iuſſit. ff. de in rem verſo.

II. Regula: Nõ domino iubente, interdum dominus tenetur, interdum is qui iuſſit. de qua re vide ſ. quæſt. prox. except. 2.

III. QVID QVANTVMQVE veniat in actione propoſita?

I. Regula: In ſolidũ pater vel dominus tenetur, per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. 1. cauſa 1.

II. Regula: Pluribus iubentibus, ſinguli in ſolidum tenentur l. vlt. in fine. ff. quod iuſſu.

III. Regula, De ijs quæ præter iuſſum domini ſeruus geſſit, vel pignori obligauit, proponitur l. dominũ. 3. ff. quod iuſſu.

IV. Regula, De vſuris, l. ſi mandator. 9. C. quo cum eo qui in aliena poteſt.

IIII. QVAMDIV COMPEtit actio propoſita?

Regulariter quidẽ perpetua eſt actio. Verùm eius exceptio eſt: Niſi iuſſu ſerui ordinarij vicario creditũ ſit. hoc enim caſu mortuo ordinario, annalis eſſe incipit actio. l. ſeruus. 17. §. cũ Sticho. ibi: ſicuti & ſi quid. ff. de in rem verſo.

V. ADFINIA REmedia.

I. Regula: Etiam de peculio, & de in rem verſo actio competit. Inſtit. quod cum eo qui in aliena poteſt. §. caterùm dubium. l. etiamſi. 3. item l. vlt. §. fin. C. eod. tt.

II. Regula: Etiã ſine adiectione Quod iuſſu, directa competit actio, quæ contracta eſt. Inſtit. eod. tt. §. fin.

III. Regula: Si dominus vel pater pecuniam mutuã accepturus, eam filio vel ſeruo numerari iuſſit: ceſſante Quod iuſſu actione, condici pecunia illi poteſt. l. ſi dominus. 5. in prin. ff. quod iuſſu.

LIBRI VICESIMIPRIMI, ATQVE ADEO QVINTAE PARTIS, DE OBLIGATIONIBVS ET ACTIONIBVS ex contractu deſcendentibus, FINIS.

METHODI IVRIS CIVILIS PARS SEXTA:

DE OBLIGATIONIBVS ET ACTIOnibus ex delicto deſcendentibus.

DE QVATVOR MALEFIciorum generibus, cum ſuis actionibus.

LIBER VICESIMVSSECVNDVS.

DE POENALIBVS actionibus in genere. Cap. I.

I. CAVSAE EX QVIBVS actiones pœnales competunt.

EX delicto ſeu maleficio hæ actiones naſcuntur: veluti ex furto, rapina, damno & iniuria. Inſt. de obligat. quæ ex delicto naſcuntur, in prin. Concordat l. ex maleficio. 4. in prin. ff. de action. & obligat. M. I. R. lib. 5. cap. 10. reg. 10. Cuius regulæ exceptiones hæ ſunt.

I. Exceptio: Niſi & actor pari delicto reum affecerit. l. cum par. 196. in fine. ff. de reg. iuris. Leges cõcordantes vide s̄. lib. 2. cap. 6. memb. 1. reg. 2. M. I. R. d. reg. 16. exc. 1. Huius exemplum vide j. lib. 25. cap. 11. exc. 1.

II. Exceptio: Niſi reus capite ſit deminutus, reprobatur l. 2. §. nemo. & l. tutelas. 7. §. iniuriarum. ff. de capite minutis. Vide item de exceptione propoſita j. lib. 24. cap. 19. quæſt. 1. except. 2. Plures propoſitæ regulæ exceptiones vide s̄. lib. 1. cap. 13. lib. 15. cap. 2. itẽ j. in ſingulis actionum pœnalium ſpeciebus.

II. QVIBVS ACTIO POEnalis competit?

Etiam hæredibus actio pœnalis competit, approbatur ſimul & diſtinguitur s̄. lib. 15. cap. 4. reg. 7. exc. 3. cum ſequentibus. Ei qui in pœnam incidit, pœnalis actio non datur. Vide s̄. quæſt. prox. exc. 1.

III. ADVERSVS QVOS actio pœnalis competit?

I. Regula, De hæredibus delinquentis. Aduerſus hos pœnalis actio non datur. approbatur ſimul & diſtinguitur s̄. lib. 15. cap. 5. reg. 5. except. 1.

II. Regula, De alio quàm qui deliquit. Ex delicto alterius alius pœnali actione non tenetur. approbatur quidem ipſo iure: M. I. R. d. cap. 10. reg. 14. verùm eius exceptio prima eſt: Niſi ſeruus deliquerit: ex hoc enim delicto in dominum eius noxalis competit actio. de qua j. dicetur. Altera videtur: Niſi filiusfamiliâs deliquerit. nam & hoc caſu aduerſus patrem eius actio dari videtur. Sed hæc exceptio reprobatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. lib. prox. cap. 10. quæſt. 3. except. 11. Concordat Inſtit. de noxalib. actionib. §. fin. M. I. R. d. reg. 14. exc. 1. Tertia: Niſi vxor deliquerit. nam hoc caſu aduerſus maritum actio videtur danda. Sed reprobatur l. cum te. 3. ibi: cum neq; maritũ. C. ne vxor pro marito. Planè admittitur in caſu l. obſeruare. 4. §. proficiſci. ff. de officio proconſulis.

III. Regula, De filiofamiliâs delinquente. Aduerſus hunc datur pœnalis actio. Inſtit. de noxalib. actionibus. §. fin. Concordant ea quæ propoſita ſunt s̄. lib. 15. cap. 2. except. 4.

IV. Regula, De ipſo ſeruo delinquente iam manumiſſo, proponitur s̄. lib. 6. cap. 10. quæſt. 13. reg. 9. except. 3.

IIII. QVID QVANTVMQVE veniat in pœnali actione?

Definitur hæc quæſtio Inſtit. de actionib. §. omnes autem. Eſt item huius quæſtionis regula, quòd nunquã ex pòſt facto præteriti delicti æſtimatio creſcat. l. omnis. 180. in fine. ff. de reg. iuris. Sed & plures propoſitæ quæſtionis regulas vide s̄. lib. 1. cap. 14. de reliquis circumſtantijs.

V. ADIVNCTA OFFICIA actoris & iudicis.

I. Regula: Actor in crimen ſubſcribere non cogitur, approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi quis. 3. ff. de priuatis delictis.

II. Regula: In pœnalibus cauſis benignius interpretandum eſt. l. penult. ff. de pœnis. Concordat l. factum. 197. §. fin. ff. de reg. iuris. M. I. R. lib. 2. cap. 6. qu. 2. regul. 31.

VI. EVENTVS POENAlium actionum.

Actiones ex maleficijs deſcendentes infamant. quæ regula approbatur ſimul & diſtinguitur ſ. lib. 1. cap. 20.

DE FVRTIS, ET DE actione furti. Cap. II.

PRIMO: *Definitio furti proponitur Inſt. de obligat. quæ ex delicto naſc. §. 1. Concordat iiſdem verbis l. 1. §. fin. ff. de furtis. M. I. R. d. cap. 10. reg. 19.*

II. RATIO *nominis ſeu etymologia furti proponitur Inſt. d. tt. §. furtum autem. Concordat iiſdem verbis l. 1. in prin. ff. de furtis.*

III. DIVISIONES ET SPEcies furti.

Furti diuiſio proponitur l. 2. ff. de furtis. Cōcordat Inſtit. de obligat. quæ ex delicto naſc. §. furtorum. M. I. R. d. cap. 10. reg. 20. Sed & ſpecies furti varias vide j. membr. prox. quæſt. 2.

IIII. EVENTVS FVRTI.

I. Regula: Naſcitur ex furto actio furti, item condictio & vindicatio rei furtiuæ. de quibus dicetur infra in ſequentibus.

II. Regula: Item naſcitur hinc actio cōcepti & oblati, prohibiti & nō exhibiti furti. quæ regula declaratur, approbatur & mutatur Inſtit. d. tt. §. conceptum.

DE FVRTI ACTIONE.

I. DIFFERENTIA *huius actionis à condictione & vindicatione rei furtiuæ, proponitur l. ſi pro. 7. §. furti actio ff. de condict. furtiua. Cōcordat l. ſi pignore. 56. §. cum furti ff. de furtis.*

II. CAVSAE EX QVIBVS COMpetit actio propoſita, & furti ſpecies.

I. Cauſſa generalis: Si quis furtum fecerit, & rem alienam inuito domino contrectauerit. approbatur Inſt. de obligat. quæ ex delicto naſc. §. furtum aūt ſit. Concordat l. qui iumenta. 41. ff. de furtis. M. I. P. lib. 5. cap. 8. reg. 4. M. I. R. d. cap. 10. reg. 24.

II. Cauſſa: Si quis rem alienā vi rapuerit. l. ſi vendidero. 82. §. cum raptor ff. d. tt. l. 1. ff. vi bonorum raptorum. l. item ſi. 14. §. qui vim. ff. quod metus cauſſa. item Inſtit. de vi bonorum raptorū, in prin. Vide item j. cap. 8. quæſt. 10. reg. 2.

III. Cauſſa: Seruus vel ancilla fugiens, ſui furtum facit. l. 1. C. de ſeruis fugitiuis. l. ancilla. 62. ff. de furtis. Concordant item ea quæ proponūtur ſ. lib. 7. cap. 10. except. 22.

IV. Cauſſa: Si quis vſum rei alienæ in ſuum lucrū cōuertat. l. ſi pignore. 56. §. 1. ff. de furtis. Huius exemplum eſt, ſi rem ſibi commodatam alij commodauerit, quod proponitur d. §. 1. Aliud, ſi quis pecuniam alienā creditori ſuo in ſolutū dederit. quod habetur l. ſi alieni. 78. ff. de ſolutionibus.

V. Cauſſa: Si creditor pignore, vel depoſitarius re depoſita vtatur. d. l. 56. in prin. Inſt. de obligat. quæ ex delicto. §. furtum autem ſit. Concordant item ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 17. cap. 7. quæſt. 2. cauſſa 2.

VI. Cauſſa: Si fullo vel ſarcinator veſtimentis vtatur. l. fullo. 84. in prin. ff. de furtis.

VII. Cauſſa: Si quis re, quam vtendam accepit, aliter quàm accepit vtatur. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cauſſa 1. itē ſ. lib. 17. cap. 4. quæſt. 5. except. 6. Huius cauſſæ exceptio prima eſt: Niſi putauit ſe non inuito domino aliter re commodata vti. Inſtit. de oblig. quæ ex delicto naſc. §. placuit. & l. qui re. 78. in prin. ff. de furtis. Altera: Niſi non inuito domino re aliter eſt vſus. approbatur ſimul & diſtinguitur j. except. gener. 21.

VIII. Cauſſa: Si quis rem ſibi commodatam alij commodauerit. l. ſi pignore. 56. §. 1. ff. de furtis.

IX. Cauſſa: Si pecuniam quam quis perferendam accepit, retineat. l. ſi is. 7. C. de furtis. l. falſus. 44. §. 1. ff. eod. tt. item l. quemadmodū 38. in fine. ff. de noxalibus actionib. Huius cauſſæ exceptio eſt: Niſi cum debitor aliquem falſo putaret creditoris procuratorem in rem ſuam, debitum ei ſoluit. d. §. 1.

X. Cauſſa: Si quis pecuniam à debitore acceptam, vt creditori eius ſolueret, ſuo, non debitoris nomine ſoluerit. l. ſi quis. 53. §. Iulianus. ff. de furtis.

XI. Cauſſa: Si quis rem alienam ſciens alienauerit. l. alienum. 6. & l. ſi ſeruū. 16. C. eod. tt. M. I. R. d. cap. 10. reg. 23.

XII. Cauſſa: Si creditor pignus ſine cauſſa vendidit. l. ſi is qui. 75. ff. de furtis. Concordat l. etiam furti. 8. C. d. tt.

XIII. Cauſſa: Si creditor ſoluto debito pignus non reſtituat. l. ſi quis. 53. §. cum credit ff. de furtis.

XIV. Cauſſa: Si fructuarius celandæ vel ſupprimēdæ proprietatis cauſſa quid fecit. l. inter omnes. 47. §. ſi ſeruus, in fine. ff. d. tt.

XV. Cauſſa: Si colonus poſt luſtrū conductionis fructus percepit. l. inficiando. 69. §. fin. ff. de furtis.

XVI. Cauſſa: Si depoſitarius depoſitū abnegat. reprobatur ſub conditione l. 1. §. ſola. ff. d. tt. Concordat d. l. 69. in prin. M. I. P. d. cap. 8. reg. 2.

XVII. Cauſſa: Si furti faciendi cauſſa cōclaue intrauit, vel furtū facere deſtinauit. reprobatur per ea quæ proponuntur j. except. 35.

XVIII. Cauſſa: Si rem alienam à non domino quis ſciēs accepit l. ancilla. 12. in fine. C. de furtis. l. ſeruum. 36. ff. de condict. indebiti.

*XIX. Cauſſa: Si alienum quid iacens ſuſtulit retinendi animo. approbatur, ſimul & diſtinguitur l. falſus. 44. §. qui alienū. ff. de furtis. M. I. P. d. cap. 8. reg. 1. M. I. R. d. cap. 10. reg. 22. Exceptio prima eſt: Niſi ignorauit cuius res ſit. Sed reprobatur d. §. qui alienū. Altera: Niſi dominus rem ſpontè reiecit. d. §. qui alienum. Huius exceptionis prima replicatio videtur: Niſi is qui tollit, furandi animum habuerit. ſed reprobatur ibidem. Altera: Niſi dominus rem reijciēs, ſimulet ſe eam pro derelicto habere, cum reuera eam pro derelicto nō habeat. reprobatur d. l. 44. §. ſi quis ſpontè. Tertia: Niſi non derelinquendi animo dominus rem reiecerit. approbatur, ſimul & diſtinguitur d. l. 44. §. ſi iactum. Tertia exceptio eſt: Niſi is qui tollit, putet rem à domino pro derelicto habitam eſſe. d. §. ſi iactū. item d. l. 44. §. qui alienū. ibi: ſed etſi non ſit. Quarta: Niſi non vt retineret, ſed vt reſtitueret inuentum, ſuſtulit. d. §. qui alienum. ibi: ſed ſi neq; fuit. item §. ſi iactum. ibi: enimuerò ſi hoc animo. Huius replicatio eſt: Niſi

eſt: Niſi domino repoſcenti non reddit. l. Pomponius. 44. in fine. ff. de adquir. rer. dom.

XX. Cauſſa: Si indebitum ſciens quis accepit. l. quoniam. 18. in prin. ff. de condictione furtiua. l. cum quis. 38. §. ſi debitorem, ibi: quoniam furtum. ff. de ſolutionib. l. vulgaris. 21. §. ſi is qui. ff. de furtis. Concordant item ea quæ proponūtur ĩ. cauſſa 23. Huius exceptio eſt: Niſi is qui indebitum accipiebat, illud delegauerit alij ſoluendum. approbatur, ſimul & diſtinguitur l. falſus. 44. §. ſi is qui. ff. de furtis.

XXI. Cauſſa: Si quis rem alienam ſimulans ſuam eſſe, ab aliquo acceperit. l. ſi rem. 45. §. 1. ff. de furtis. l. ſi quis. 53. §. ſi fugitiuum. ff. d. tt.

XXII. Cauſſa: Si tributorū exactor, cùm nihil deberetur, nihilominus pignus abduxerit & vendiderit. l. etiam furti. 8. C. de furtis.

XXIII. Cauſſa: Si quis ſimulans ſe creditorem, debitum accipiat. d. l. 44. in prin. l. ſi quis. 53. §. apud Labeonem. item l. ſi vendidero. 82. §. falſus. ibi: quod æquè. ff. d. tt.

XXIV. Cauſſa: Si falſus procurator pecuniam à debitorē accepit. d. §. falſus. d. l. 44. §. 1. d. l. 45. in prin. l. ſi quis ſeruo. 18. in fin. ff. de ſolutionib. l. cū quis. 38. §. ſi debitorē. ibi: quoniā furtū. ff. d. tt. l. ſi procuratori. 14. in fine. ff. de condict. cauſſa data. item l. falſus. 19. C. de furtis. Plane propoſita cauſſa exceptio prima eſt: Niſi promiſſum tantùm, non ſolutū ſit falſo procuratori. l. ſi is qui. 77. ff. de furtis. Altera: Niſi is cuius nomine falſus procurator pecuniā accepit, ratum habuit. approbatur, ſimul & diſtinguitur l. ſi vēdidero. 82. §. ſi Titius. ff. d. tt. Huius replicatio eſt: Niſi falſo procuratori indebitum ſolutum ſit, tunc enim, quamuis is cuius nomine ſolutum eſt, ratum habuerit: nihilominus tamen furti actio durat. d. § ſi Titius. Tertia exceptio eſt: Niſi pecunia falſo procuratori ita ſit data, vt eius fiat. hoc enim caſu furtum non fit. l. falſus. 44. §. 1. ibi: quod ſi ita. ff. de furtis.

XXV. Cauſſa: Si is cui alieno nomine rectè ſolui potuit, eo tempore quo facultas iſta ſoluendi ei deſijt, ſolutū acceperit. approbatur exemplis l. ſi is qui. 68. §. Iulianus. ff. de furtis.

XXVI. Cauſſa: Si ſeruus ſe liberum, vel filiusfamiliás ſe patremfamiliás ſimulet, vt ſibi credatur. reprobatur l. ſi quis. 53. §. ſeruus. ff. de furtis.

XXVII. Cauſſa: Si quis verbis fraudē adhibuit, vt ſibi vel alij credatur: vtputà dicēdo ſe locupletē, fideiuſſores ſe daturū, pecuniam confeſtim ſoluturū, &c. reprobatur l. falſus. 44. §. ſi quis nihil. ff. de furtis. Huius cauſſæ reprobatæ exemplum eſt ſ. cauſſa proxima. Planè admittitur cauſſa propoſita, ſi cū quis certæ perſonæ crediturus eſſet, alius pro ea ſubiectus ſit minus idoneus. d. l. 53. §. cum Titio. & l. ſi is qui. 68. §. ſi tu. ff. d. tt.

XXVIII. Cauſſa: Si ære pignori dato, adfirmauit id aurū eſſe. reprobatur l. cum æs. 20. in prin. ff. de furtis. & l. ſi quis. 36. ff. de pignoratitia action.

XXIX. Cauſſa: Si falſa pondera pro veris ſubiecit vel commodauit. l. ſi quis. 53. §. ſi maiora. ff. de furtis.

XXX. Cauſſa: Si nomē ſuum ex inſtrumēto emptionis ſuſtulit. d. l. 53. §. ſi quis ſeruo.

XXXI. Cauſſa: Si tabulas meas quis deſcripſerit, vel vt id faceret, ſeruo meo perſuaſerit. reprobatur d. § ſi quis ſeruo.

XXXII. Cauſſa: Si quis tabulas vel cautiones vel librū aut imaginē interleuit. l. qui tabulas. 27. §. fin. cū quatuor legib. ſequentib. ff. de furtis. Huius cauſſæ exceptio prima eſt: Niſi prius ſubripuerit, poſteà deleuerit. l. ſed ſi. 28. ff. d. tt. Altera: Niſi reipublicæ inſtrumēta deleuerit. reprobatur l. ſed & ſi. 31. ff. d. tt. Tertia: Niſi non furti faciendi, ſed tantùm damni dandi animo deleuit. l. ſi quis. 41. §. fin. ff. ad l. Aquiliam.

XXXIII. Cauſſa: Si tabulas vel libellum alicuius publicè legit. l. Sempronia. 74. ff. de furtis.

XXXIV. Cauſſa: Si quis equum vel aſinum alienū in equas ſuas gignendi cauſſa admiſit. reprobatur ſub conditione l. ſi quis. 53. §. ſi quis aſinum. ff. de furtis.

XXXV. Cauſſa: Si cretæ fodiēdæ cauſſa ſpecum fecit, & cretam abſtulit. l. ſi creta. 59. ff. d. tt.

XXXVI. Cauſſa: Si fur aliquid fregit aut rupit. reprobatur l. ſi quid. 22. in prin. ff. de furtis. Exemplum proponitur d. l. 22. §. 1.

XXXVII. Cauſſa: Si cuius ope & conſilio furtum factum ſit, ſi furem celat, rem furtiuam ſuſcepit. De his alijsq; ſimilibus cauſſis vide ĩ. cap. 4.

XXXVIII. Cauſſa: Si debitor rem pignori obligatam vendidit. approbatur per ea quæ proponuntur ĩ. except. gener. 18. repl. 1.

XXXIX. Cauſſa: Si quis pro re aliena vendita precium acceperit. reprobatur l. ſi quis. 53. §. ſi Titius. ff. de furtis.

XL. Cauſſa: Si quis fugitiuū celauerit. l. aduerſus. 4. C. de furtis. l. qui ſeruo. 36. §. ſi duo ff. d. tt.

EXCEPTIONES PRÆCEDENTIVM cauſſarum generales.

I. Exceptio: Niſi ſeruus domino, vel filiusfamiliás patri furtū fecerit. approbatur Inſtit. de obligat. quæ ex delicto naſc. §. hi qui in. l. ne cum filiofamiliás. 16. l. ſerui. 17. in prin. itē l. ſi quis. 53. in prin. ibi idē dicendum. ff. de furtis. l. 1. C. de noxalib. actionib. M. I. R. d. cap. 10. reg. 24. exc. 1. & 11. Huius exceptionis replicatio prima videtur: Niſi ſeruus qui domino furtū fecit, manumiſſus ſit, vel alienatus. Sed reprobatur d. l. 1. d. l. 17. in prin. ibi: vnde eſt quæſitū. l. 1. §. hæc aūt. ibi: dominus aūt. ff. ſi is qui teſtamēto liber eſſe iuſſus erit. itē l. ſi ſeruus. 63. in prin. ibi: quod tamē non. ff. de furtis. Planè admittitur replicatio propoſita, ſi manumiſſus vel alienatus rē furtiuā contrectauerit. quæ diſtinctio approbatur legib. iam propoſitis. Altera replicatio: Niſi ſeruus cōmunis vni ex dominis furtū fecerit. reprobatur l. falſus. 44. §. etiāſi. ibi: quia etiāſi. ff. de furtis. & d. l. 63. in prin. Tertia: Niſi filiusfamiliás qui caſtrēſe peculiū habet, patri furtum fecerit. l. ſi quis. 53. in prin. ibi: ſed ſi filius ff. de furtis. Quarta: Niſi ſeruus legatus vel liber eſſe iuſſus, ante aditā hæreditatē heredi furtū fecerit. l. à Titio. 66. & l. ſi iuſſu. 45. §. fin. ff. d. tt. Quinta: Niſi ſeruus, cū emptori furtū feciſſet, poſtea inemptus ſit factus. reprobatur l. inficiādo. 69. §. cū ſeruus. & l. ſerui. 17. §. cū aūt. ff. d. tt. Sexta: Niſi quoad exceptionē ſeu retentionē. ſi ſeruus venditus, antequā traderetur, vēditori furtū fecit. hoc enim caſu vēditor retentionē habet de peculio. l. ſeruus. 30. in prin. ff. de action. empti. Septima: Niſi is qui teſta-

mēto liber eſſe iuſſus eſt, poſt mortē domini ante aditā hæreditatē ex hæreditate defuncti aliquid ſubripuit. approbatur ſimul & diſtinguitur ĩ. lib. prox. cap. 4. Octaua: Niſi ſeruus, cū in fuga eſſet, domino furtum fecerit, & ab alio poſſideatur. l. ſerui. 17. §. fin. ff. de furtis.

II. Exceptio: Niſi is qui bona fide poſſidetur, ei à quo poſſidetur, furtum fecerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. apud antiquos. 21. C. de furtis.

III. Exceptio: Niſi pater filio quē in poteſtate habet, furtum fecerit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 15. cap. 2. exc. 5. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi rem caſtrenſis peculij pater abſtulerit. l. ſi quis. 53. in prin. ibi: an autem pater. ff. de furtis.

IV. Exceptio: Niſi vitricus vel nouerca res priuigni ſui abſtulerit. reprobatur l. ſi nondum. 3. C de furtis. Concordat l. de his. 11. C. d. tt.

V. Exceptio: Niſi libertus patrono, vel cliens, vel mercenarius ei qui eum conduxit, furtum fecerit. l. ſi libertus 91. ff. de furtis.

VI. Exceptio: Niſi vxor marito, vel contrà maritus vxori furtum fecerit. l. 1. cum l. ſequente ff rerū amotarum. l. vxor. 5. ff. expilata hæred. l. 2. C rerum amotarum. item l quamuis. 17. C. de furtis. M. I. R. d exc. 11. Huius exceptionis replicatio videtur: Niſi vxor rem marito commodatam abſtulerit. Sed reprobatur l. vlt. §. cum autem. C. de furtis.

VII. Exceptio: Niſi tutor pupillo, vel curator adoleſcenti furtū fecerit. reprobatur l. tutor. 33. ff. de furtis. l. 2. in prin. ibi: quod ſi furādi. ff. de tutelæ actione.

VIII. Exceptio: Niſi ſeruus furtiuus furi furtū fecerit. reprobatur l. inficiando. 69. §. ꝙ furti. ff. de furtis.

IX. Exceptio: Niſi impubes furtū fecerit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi impubes proximus ſit pubertati, & doli capax. Inſt de oblig. quæ ex delicto naſc. §. in ſumma. l. impuberem 23. cum l. ſequente. ff. de furtis.

X. Exceptio: Niſi nemo ſit rei ſubreptæ dominus vel poſſeſſor. l ſi hæreditariam. 6. ff. expilata hæred. l. 1. §. Scæuola ff. ſi is qui teſtamēto liber eſſe iuſſus erit, &c. item l falſus. 44. §. qui alienū. ibi: nec enim furtum. ff. de furtis. Huius exceptionis exemplum primum eſt, ſi quis rem hæreditariā abſtulerit. Quod legibus iam allegatis proponitur: de quo vide plura ĩ. except. 15. Alterum exemplum eſt, ſi quis rem à domino pro derelicto habitam abſtulerit. quod habetur ſ. cauſa 19. exc. 2. Planè huius exceptionis replicatio eſt: Niſi cum res eius qui eſt apud hoſtes, ablata eſſet, is poſtliminio redierit. l. ſi cum. 42. in prin. ff. de furtis.

XI Exceptio: Niſi res ſacra ſit ablata. hoc enim caſu non furti actio competit, ſed accuſatio publica de ſacrilegio. de qua re vide ĩ. lib. prox. cap. 7.

XII. Exceptio: Niſi publica res ſit ablata. reprobatur l. ob pecuniam. 83. ff. de furtis. l. ſed & ſi. 31. in fine. ff. d. tt.

XIII. Exceptio: Niſi liber homo ſit ablatus. ipſo quidem iure approbatur exemplo l. mater. 38. in prin. ff de furtis. Verùm eius replicatio eſt: Niſi filiofamiliâs ſubrepto, pater furti agat. l. eum qui. 14. §. ſi filius familiâs. & l ſi filius. 39. ff d. tt. itē Inſt. de oblig. quæ ex delicto naſc. §. interdū etiam. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi pater non furti actione, ſed condictione furtiua agere velit. d. l. 38.

XIIII. Exceptio: Niſi feras beſtias, volucres vel piſces quis ſubripuerit. approbatur ſimul & diſtinguitur ſ. lib. 7. cap. 1. cauſa 2.

XV. Exceptio: Niſi res hæreditaria ſit ſubrepta. approbatur ſimul et diſtinguitur l. hæreditaria. 70. cū duab. ll ſequentib. ff. de furtis. Cōcordant ea quæ propoſita ſunt ſ. except. 10. in prin. itē l. ſi ſeruus. 40. ff. de noxalib. act. M. I. R. d. reg. 24. exc. 12. Huius exceptionis replicationes hæ ſunt: Niſi res hæreditaria à defuncto alij fuerit pignori data, cōmodata, aut vſusfructus eius alienus ſit. Quæ d. l. 70. cū ſequentibus approbantur. Sed et replicatio eius hæc eſt: Niſi res ſubrepta ipſi defuncto pignori data fuerit, commodata aut locata. nam & hoc caſu nihilominus dominus rei furti actionem habebit. l. eum qui. 14. §. ſi res. ff. d. tt.

XVI. Exceptio: Niſi res immobilis ablata ſit. l. itē ſi. 14. §. qui vim. ff. quod metus cauſa. Inſt. de vſucap. §. quod autem ad eas. ibi: abolita eſt. l. quare. 38. ibi: abolita eſt. ff. d. tt. item l. verū eſt. 25. in prin. ff. de furtis. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi nō furti agatur, ſed condictione. d. l. 25. in prin.

XVII. Exceptio: Niſi fructus, arbores, & alia quæ partes fūdi ſunt, auferātur. reprobatur d. l. 25. in fine. l. ſi apes. 26. in fin. item l. ſi ſeruus. 63. §. locaui. ff. d. tt.

XVIII. Exceptio: Niſi rem ſuā quis ſubripuerit. approbatur ipſo iure, verùm eius replicatio prima eſt: Niſi debitor pignus ſubripuerit vel vendiderit. Inſt. de oblig. quæ ex delicto. §. aliquādo. et §. furti aūt, in fin. l. itaq;. 12. §. ſed ſi res. ibi: verùm cōtra ipſum l. in actione. 19. §. fin. l. ſi ſeruus. 63. §. locaui. itē l ſi is qui. 68. in prin. ff. de furtis. Altera replicatio eſt: Niſi pars rei alterius ſit. l. ſi ſocius. 46. ff. d. tt. Tertia: Niſi vſusfructus rei alterius ſit. l. creditoris. 15. §. dominus. & l. cū eas. 20. §. fin. ff. d. tt. Quarta: Niſi dominus rem ſuam bonæ fidei poſſeſſori auferat. d. §. fin. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi nihil interſit bonæ fidei poſſeſſoris, rem ei à domino ſubreptā eſſe. l. qui iniuriæ. 55. §. fin. ff. de furtis. Quinta replicatio eſt: Niſi dominus rei cōmodatæ commodatario rem commodatā auferat. reprobatur ſub cōditione d. l. 15. §. dominus. Concordat l. ſi is. 61. ff. d. tt. Sexta: Niſi non rem ſuam, ſed preciū rei ſuæ venditæ dominus ſubripuerit. l. qui vas. 49. §. fin. ff de furtis. l. quemadmodum. 38. §. ſi ſeruus. ff. de noxalib. actionib.

XIX. Exceptio: Niſi quis rem ſibi debitam ſubripuerit. approbatur exemplo l. cum creditor. 57. ff. de furtis. Aliud exemplum proponitur in emptore. l. eum qui. 14. §. adeo. ff. eod. tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi debitor retentionem iure habuit, vel per exceptionem aliquā defendebatur. d. §. adeò. verſ. planè. Altera: Niſi creditor debitoris condemnati bona propria authoritate diſtraxerit. l. miles. 6. §. penult. ff. de re iudicata.

XX. Exceptio: Niſi ſeruus cōmodatoris cōmodatario rē commodatā ſubripuerit. reprobatur ſub conditione l. qui iniuriæ. 55. §. 1. ff. de furtis. l. rem mihi. 21. §. in exercitu. ibi: ſed & illi. & §. fin. ff. commodati.

XXI. Exceptio: Niſi non inuito, ſed volente domino quis rem eius contrectauerit. l. qui vas. 49. §.

qui ex

qui ex voluntate. ff.de furtis. M. I, R. d.reg. 24. except.5. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi domino ignorante quis rem eius contrectet. d. §.qui ex voluntate. verſ.vetare autem. Altera: Niſi is qui ſubripuit, inuito domino ſe hoc facere putauit. reprobatur Inſtit.de obligat. quæ ex delicto naſc. §.ſed etſi credat.l.inter omnes.47.§.pen ff.de furtis. Tertia: Niſi cum quis ſeruum alicuius ſollicitaſſet, vt res aliquas domino auferret, & ad ſe perferret, ſeruus id domino indicauerit, & dominus, vt ſollicitatorem in ipſo delicto deprehenderet, permiſerit ſeruo rem ad eũ perferre. Inſtit.d.§.ſed etſi credat. ibi: vnde illud.& l.ſi quis.20.C.de furtis. de qua re vide j. lib.prox. cap. 9.quæſt.2.except.14.replic.2.

XXII. Exceptio: Niſi ſciente & non prohibente domino, rem eius quis ſubripuerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi quis.93.ff.de furtis. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi dominus ſciens prohibere non potuit. d.l.93. verſ.& quia. Altera: Niſi verecundia motus prohibere noluit.d.l.93. Vide item ſ.except.prox.

XXIII. Exceptio: Niſi quis ſeruis domini mandantibus pecuniam eius abſtulerit, eaq; prædium emerit, dominusq; id ratum habuerit.l.1.C.de furtis.

XXIIII. Exceptio: Niſi non furandi animo quis rem alienam abſtulerit, vel contrectauerit. l.ſi quis. 41.§.fin. ff ad l.Aquiliã. l.verum eſt.40.ibi:nec enim factum.& l.in furti.51.§.recte Pedius ff de furtis. Inſtit.de obligat. quæ ex delicto naſc.§.placuit,in fin.& §.in ſumma. M.I.P. d.cap.8 reg 4.except.2. Huius exceptionis exemplum primum eſt in eo qui per infantiam rem alienam auferat, vt non intelligat quid agat: de quo Inſtit.d.§.in ſumma. Alterum in eo qui per laſciuiam pecus alienum fugat. quod proponitur Inſtit.d.tt.§.interdum quoque.ibi:ſed ſi quid eorum. Tertium in eo qui aſinum alienum in equas ſuas generandi cauſa immittit.l.ſi quis 53.§.ſi quis aſinum. ff. de furtis. Quartũ in eo qui ancillã alienam libidinis cauſa rapit.l.verum eſt.40 ff.de furtis. Huius quarti exempli replicatio eſt: Niſi ancillã alienam, non meretricem libidinis cauſa rapuit.l.fullo.84.§.qui ancillam.ff.d.tt. Reliqua propoſitæ exceptionis exẽpla ſeu ſpecies vide in exceptionibus proximè ſequentib.

XXV. Exceptio: Niſi putauit ſe domino volente, vel non inuito, rem eius contrectare. Inſtit.de obligat. quæ ex delicto naſc.§.placuit.l.inter omnes.47.§.rectè.ff.de furtis.item l.qui re.78.in prin.ff.d.tt.

XXVI. Exceptio: Niſi putauit rem à domino pro derelicto habitam l.falſus.44.§.qui alienum.ibi:ſed etſi nõ ſit.§.ſi quis ſpontè.& §.ſi lactũ,in fin.ff.d.tt.

XXVII. Exceptio: Niſi putauit rem ſuam eſſe. Inſtit.vi bonor.raptorum. §.ita tamen competit, in fin. M.I.R. d.reg.24.except.4. Exemplum proponitur l.ſi quis.85.in prin.ff.de furtis.

XXVIII Exceptio: Niſi redditurus domino rem iacentem ſuſtulit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.cauſa 19.except.4.

XXIX. Exceptio: Niſi ideo rem ſubripuit, vt eam alij donaret. reprobãtur l.ſi pignore.56.§.1. ibi: vnde & is.ff.de furtis.

XXX. Exceptio: Niſi cum eo quis furtum fecerit, qui ipſe furti actione conueniri non poteſt. reprobatur l.ſi quis.53.in prin.ibi:ſed etſi furtum.ff.d.tt.

XXXI. Exceptio: Niſi ei furtum factum ſit, apud quem in alea luſum eſt. approbatur edicto prætoris l.1.in prin.ff.de aleatoribus. M.I.R.d.reg.24.except.9. Huius replicatio prima eſt: Niſi furtum factum ſit alio tempore, quàm quo alea luſum eſt. d.l.1.§.item notandum. Altera: Niſi nõ in domo, in qua alea luſum eſt, ſed alibi furtum factum ſit. elicitur ex verbis edicti d.l.1. in prin. Cui concordat d.§.item notandum. Declaratur replicatio propoſita d.l.1.§.domum. Tertia replicatio videtur: Niſi alius quàm luſor furtum fecerit. Sed reprobatur d.§.itẽm notandum. Quarta: Niſi non furti actione, ſed condictione vel vindicatione furtiua agatur.d.l.1.§.quod autem.

XXXII. Exceptio: Niſi fur ignoret cuius res ſit. reprobatur l.falſus.44.§.qui alienum ff.de furtis.

XXXIII. Exceptio: Niſi actoris nihil interſit, rem ſubreptam eſſe. approbatur exemplo l.ſi quis.53.§.fin.& l qui tabulas.27.§.inde poteſt.ff.d.tt.

XXXIIII. Exceptio: Niſi fur rem non celauerit. approbatur exemplo l.qui vas.49.§.qui ex voluntate, in fin.ff.de furtis.

XXXV. Exceptio: Niſi contrectatio ſecuta non ſit. l.ſi quis.53.§.neque verbo.l.1.§.ſola. l.vulgaris.21.§.qui furti. item l ſi quid.22. ff. d. tt. l.poßideri.3. §.ſi rem.in fin.ff.de adquir.poſſeſ.item l.ſæpe.53.§ fin.in fin ff de verb ſignific.

XXXVI. Exceptio: Niſi res ſubrepta perierit. reprobatur l.inter omnes.47.in princ. ff. de furtis. l.in furti.51.in prin.ibi: ſed etſi in reb.ff.d.tt. item l.ſubtracto.9.C.d.tt.

XXXVII. Exceptio: Niſi res ſubrepta ad hoſtes peruenerit. reprobatur d.l.47.in prin.

XXXVIII. Exceptio: Niſi ſeruus ſubreptus, poſtea manumiſſus ſit. reprobatur d.l.47.in prin.

XXXIX. Exceptio: Niſi res à domino pro derelicto habita ſit. reprobatur ibid.

XL. Exceptio: Niſi ſtatulibero vel re ſub conditione legata ſubreptis, conditio ante aditam hæreditatem extiterit.l.ſi quis.53.§.fin.ff.de furtis.

XLI. Exceptio: Niſi dominus rem receperit. reprobatur l.ſi pignore.56.§.cum furti. l.qui vas.49.in prin.item l.qui ea.67.ff.d.tt. l.poſt deciſionem.13.C.d.tt. Planè admittitur in caſu.l.interdum.58.§.qui furem.ff de furtis.

XLII. Exceptio: Niſi dominus furem deprehenſum deduxit ad præfectum vigilum vel præſidem, & ab eo condemnatione facta, rem ablatam recepit. d.§.qui furem.

XLIII. Exceptio: Niſi furti nomine ſemel actum ſit. approbatur quidem ipſo iure, quo exceptio rei iudicatæ introducta eſt: verùm eius replicatio prima eſt: Niſi cum alio antea ſit actum.l.qui re.78.§.fin.ff. de furtis.l.vulgaris.21.§.pen.ff.d.tt. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi cum domino ſerui furis ſit actũ: hoc enim caſu ſeruus manumiſſus exceptione defenditur.l.ſi ſeruus.43.in fin ff.d.tt. Altera replicatio eſt: Niſi alterius nomine antea ſit actum. l.ſi quis. 35.in fin.& l.ſi quis.85.§.fin.ff.d.tt. Tertia: Niſi de alia re antea ſit actum, d.§.fin. l.interdũ.58.§.fin.ff.

d.tt.l.ſi pro.7.§.1.ff.de condictione furtiua. item l.ancilla.12.ibi:quapropter.C.de furtis. Quarta:Niſi ex alia cauſa agatur, & ex alia contrectatione, quàm actum eſt prius, l.inter omnes.47.§.fin. & l.interdũ.58.in prin.ff.d.tt. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi fur retenta rei furtiuæ poſſeſſione,eam ſæpius cõtrectauerit.l.ei qui.9.in prin.ff.d.tt. Cuius triplicatio prima videtur: Niſi res poſtquàm creuit, rurſus fuerit contrectata.Sed reprobatur d.l.9. Altera triplicatio eſt: Niſi poſt dominium rei mutatũ, fur eam rurſus contrectauerit. d.l 58. in prin. & l.ſi dominiũ.48.ff.d.tt. Quinta replicatio: Niſi alia actione antea ſit actum.reprobatur l.ſi is.73.in prin & l ſi quis.90.ff.d.tt. l.1.C.de furtis. item l.1. ff.vi bonorum raptorum. Planè admittitur, ſi condictione vel vindicatione rei furtiuæ actum ſit. hoc enim caſu furti nihilominus agi poteſt. l.ancilla.12.C.d.tt. l.ſi pro.7.§.1. ff.de condict.furtiua. Sexta replicatio: Niſi alius antea egerit.ipſo quidem iure ſubſiſtit,verum eius duplicatio eſt: Niſi vnus ex duobus commodatarijs, vel quibus res ſimul locata fuit, furti egerit. hoc enim caſu alij poſtea agẽti obſtat exceptio.l.ſi vt.5.§ fin.cum l.ſequente.ff commodati.

XLIIII.Exceptio: Niſi de furto tranſactum ſit.l.poſt deciſionem.13.C.de furtis. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi non tranſigendi animo ſit factum.d.l.13.Altera:Niſi alius,nõ actor de furto tranſegerit. l.inter omnes.47. §. hoc amplius. ff.de furtis. Huius replic.duplicatio prima eſt: Niſi cùm ſeruo res peculiaris ablata eſſet, ſeruus tranſegerit:hoc enim caſu etiam domino agenti tranſactionis exceptio nocet. l.ſi quis.53.§.ſi ſeruus.ff.de furtis. Altera: Niſi tutor vel curator actoris de furto trãſegerit.l.ſi pignore.56.§.fin. & l.interdum.58.§.qui tutelam ff.eod.tt.

XLV.Exceptio:Niſi reus delato iureiurando iurauerit, furtum ſe non feciſſe. approbatur ſimul & diſtinguitur l ſi quis.53.§.ſi quis iurauerit.ff.de furtis.

XLVI. Exceptio: Niſi dominus rem furi auferat. reprobatur l.qui vas.49 in prin.ff.de furtis. l.quemadmodum.58.§.ſi ſeruum.ff de noxalibus actionib.

XLVII. Exceptio: Niſi fur ſit mortuus. approbatur per ea quæ proponuntur ʒ. cap.4. reg.1. except.5. l.ſi cum.42.§.quamdiu. ff.de furtis. item l.ſi ſeruum.63.in prin.ibi:ex his igitur.ff.d.tt.

XLVIII.Exceptio:Niſi fur hoſtium ſeruus ſit effectus.approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.42.§.fin.

XLIX. Exceptio: Niſi fur ſeruus eius cui furtum fecit, factus ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi alienus.37.ff.de noxalib.actionib.& l.à Titio.66.ibi: & vt maximè.ff.de furtis. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi poſt litem conteſtatam dominium furis is qui furtum paſſus eſt, nactus ſit. d.l.37.de qua re vide plura ʒ.lib.prox.cap.2.queſt.2.except.13.replic.2. Altera: Niſi is qui furtum paſſus eſt,ſeruũ rurſus alienauerit.reprobatur d.l.37.d.verſ.& vt maximè.item l.quod dicitur.18.ff.de furtis. Tertia: Niſi pro parte tantùm dominium furis ſit nactus, reprobatur l.falſus.44.§.penult ff.d.tt. Quarta: Niſi vſumfructum tantùm in ſeruo fure nactus ſit is qui furtum paſſus eſt.d.l.44.§.vltim. Hactenus de cauſis actionis furti,earumq́ exceptionibus.

III. QVIBVS *competat furti actio? vide ʒ. capite proxim.*

IIII. ADVERSVS *quos competat furti actio? vide ʒ.cap.4.*

V. PER QVOS COMPETAT furti actio?

Etiam per procuratorem exerceri poteſt. l. aduerſus.4.in fin.C.de furtis.

VI. QVID *quantumq́ veniat in actione furti? vide ʒ. cap.5.*

VII. ADIVNCTA OFFICIA ACTORIS & rei conuenti.

I.Regula,De re ſubrepta ab actore deſignãda, proponitur l.in actione.19 ff.de furtis. Similis regula habetur l.ſi quis.53.§.ſi linea.ff.d.tt.

II.Regula,De ſubſcribendo in crimen, proponitur l.vlt.ff.de furtis.

III.Regula:Iuſiurandum in hac actione delatum, referri non permittitur. l.non magis.12.ff.rerum amotarum.

IIII. Regula: Si reus rem ſe emiſſe dicat, venditorem exhibere debet.l.ciuile eſt.5.C.de furtis.

VIII. EVENTVS.

I. Regula: Hac actio infamat. l.non poterit.65.ff. de furtis. Concordant ea quæ proponuntur ʒ.lib.1.cap.20.queſt.1.cauſa 4.

II.Regula: Venditor quod hac actione conſecutus eſt, emptori reſtituere tenetur. l.eum qui.14.in prin.ibi:& ſi quid ex.ff.de furtis.

III. Regula: Creditor cui pignus ſubreptum eſt, quod hac actione conſecutus eſt, debitori pigneratitia agenti reſtituere tenetur. l.creditores.15.in prin. ff.eod.tt.

IIII. Regula: Locator conductori id quod hac actione conſecutus eſt, conducti iudicio reſtituere tenetur.l.ſi quis.53.§.ſi ſulphuraria.ff.de furtis.

V.Regula: Commodatarius quod furti actione conſecutus eſt,commodatori reſtituere non tenetur.l.maniſeſtiſſimi.22.§.ſed cum in.C.de furtis.

IX. ADFINIA *propoſita actionis remedia vide ʒ. cap.6.cum ſequentibus.*

QVIBVS COMPETIT FVRTI actio? Cap. III.

PRima regula, De eo cuius intereſt rem ſubreptam non eſſe.proponitur Inſtit.de obligat. quæ ex delicto naſc.§.furti autẽ. l.cuius.10. & l.eum qui.14.§.ſi res,in fin.§.qualis. item §.ſi epiſtola.ibi:is ergo.ff.de furtis. l.maniſeſtiſſimi.22.in prin. C.de furtis. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi non ex honeſta cauſa interſit. l.quinimò.11.ff.de furtis. l.itaq́.12.§.1.l.qui re.78.§.ſi quis alteri.item l.is cuius.87.in prin. ff.d.tt. Plura de hac exceptione vide ʒ. reg.20. Altera exceptio eſt: Niſi creditor, re debitoris ſubrepta.l.interdũ.50.ff.de furt. Tertia: Niſi mulier, dote ſubrepta.d.l.50.de qua re vide itẽ ʒ.reg.16. Quarta:Niſi quoad lucrum captandum,non ad damnũ vitandũ interſit. l ſi is.73.§.fin. & l.qui re.78.§.ſi quis alteri.ibi:nec vtimur.ff.d.tt. Quinta: Niſi negociorum geſtor, tutor vel curator domini. l.is cuius.87. ff. de furtis. Sexta: Niſi is cuius res ſubrepta ex ſtipulatu vel

tu vel ex teſtamento debetur. d.l.87. in fin. Concordant ea quæ proponentur ĩ. reg. 23. vide item ĩ. reg. 24.except.1. Septima exceptio eſt: Niſi fideiuſſor eius cuius periculo res eſt. d.l.87.in fin. Plures propoſitæ regulæ exceptiones, ſed & ſpecies vide in regulis ſequentibus.

II.Regula, De domino rei ſubreptæ. Huic regulariter competit furti actio. cuius regulæ exceptio eſt: Niſi domini nihil interſit rem ſaluam eſſe. Inſtit. de oblig.quæ ex delicto naſc.§.furti autem. Huius exempla vide in regulis ſequentibus.

III. Regula: Re locata ſubrepta, conductori, non domino competit furti actio. l.eum qui.14. §. quòd ſi condux. & §.qualis.ff. de furtis. item l.ſi filiofamiliâs.60. in fin. ff.d.tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ſine culpa conductoris res ſubrepta ſit; tunc enim domino competit, non conductori. d. §. quod ſi conduxerit. Altera:Niſi mortuo conductore,nondum adita eius hæreditate, res locata ſubrepta ſit. d.l.14. § ſi res commodata.

IIII.Regula,De colono. Huic etiam competit furti actio.d.l.14. §.præterea. l.ſi apes.26. in fin. l.fullo. 84.§.frugibus.itẽ l.ſi quis.53.§.ſi ſulphuraria. ff.d.tt.

V.Regula. De caupone & magiſtro nauis, necnon domino rei ſubreptæ. Cauponi vel nautæ,non domino rei ſubreptæ in naui,furti actio competit.l. ſed &. 4.in prin.ff.nautæ, caupones. l.vnica. §.quòd ſi recipit.ff. furti aduerſus nautas.item l.eum qui.14.§. fin. in fin ff.de furtis. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ipſe nauta ſubripuit, & poſtea ab eo ſubripiatur. Altera exceptio eſt: Niſi ipſe nauta ſoluendo non ſit. Hæ duæ exceptiones approbantur d.l.4. in princip.

VI.Regula,De fullone & ſarcinatore, necnon domino rei ſubreptæ. Fulloni & ſarcinatori,non domino furti actio competit.Inſtit.de oblig.quæ ex delicto naſc.§.item ſi fullo.l.itaq;.12.in princ. ff de furtis. item l qui vas.49. §.ſi ego tibi. ff. d.tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi fullo vel ſarcinator locati actione conuentus, non ſit ſoluendo. d. l. 12. Inſtit. de oblig.quæ ex delicto. §. fulloni verò. Altera:Niſi fullo vel ſarcinator locati actione ſit liberatus. l. fullo. 92.in prin. ff.de furtis. Tertia exceptio eſt in condictione & vindicatione furtiua, quæ domino magis quàm fulloni aut ſarcinatori competit. de quà re ĩ. ſuo loco dicetur. Huc pertinet l.cum in plures.60. §. veſtimenta.ibi:ſed iudicem.ff.locati.

VII. Regula,De eo qui rem inſpiciendam accepit, proponitur l.rem inſpiciendam.80. ff.de furtis. l.eum qui.10.§.1.ibi:& ideo.ff.commodati.

VIII. Regula, De eo qui rem perferendam accepit, proponitur l.eum qui. 14. §. idem Pomponius, in fin.& §.fin.ff.de furtis.

IX. Regula, De eo qui mandauit rem exigenti dandam, & eo qui mandatu eius dedit exigenti furi, habetur l.ſi quis. 53. §.apud Labeonem. ff. de furtis. & l.hac ratio.3. §.fin. ibi: nam etſi u. ff. de donat. inter vir.& vxorem.

X. Regula, De eo cui epiſtola ſubrepta miſſa eſt, & eo qui miſit,l.eum qui.14.§.ſi epiſtola.ff.de furtis, M. I.R.lib.5.cap.10.reg.27.

XI.Regula,De commodatario,re commodata ſubrepta,& domino rei. Regulariter quidem commodatario, non commodatori hoc caſu competit furti actio.approbatur ſimul & diſtinguitur Inſtit.de oblig. quæ ex delicto. §.quæ de fullone. l.ſi vt.5. § fin.in fin. ff.commodati. Huius regulæ exceptio prima eſt:Niſi mortuo commodatario,nondum adita eius hæreditate res ſit ſubrepta. l eum qui.14. § ſi res. ff.de furtis. Altera: Niſi non principalis res commodata, ſed acceſſoria ſit ſubrepta. reprobatur d.l.14. §.non ſolùm. Tertia: Niſi non furti actione, ſed condictione furtiua agatur. d.l.14.§.qualis. Quarta: Niſi commodatarius dolo fecerit circa rem commodatam. d.l.14.§. idem Pomponius. Quinta:Niſi dominus rei commodatario commodati actionem remiſerit, & furti agere malit: hoc enim caſu domino, non commodatario furti actio competit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.maniſeſtiſſimi. 22. in prin. vſq; ad §.ſed cum in ſecundam. C de furtis.Concordat Inſtit.de oblig.quæ ex delicto naſc. §.quæ de fullone. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi dominus commodati actionem inſtituerit: hoc enim caſu poſtea pœnitentia ductus,ad furti actionem redire non poteſt.d.l.22.ibi:& alterutra earum electa. & verſ ſui autem quaſi commodator.item Inſtit.d. §.quæ de fullone.ibi:& alterutra. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi dominus ignorans aut dubitãs rem ſubreptam eſſe,commodati egerit.d.l.22.Concordat iiſdem verbis Inſtit.d. §.quæ de fullone. Cuius triplicatio eſt:Niſi domino a commodatario ſit ſatiſfactum. d.l.22. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi cõmodatario res commodata ab vxore eius ſit ſubrepta: hoc enim caſu dominus,quamuis commodati actionem remittat,furti actionem non habet.d.l.22.§.fin. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi maritus non ſit ſoluendo. d.§. fin.verſ.ita tamen,vt ſi ipſe qui rem. Hæc de quinta exceptione. Sexta exceptio eſt:Niſi commodatarius non ſit ſoluẽdo.hoc enim caſu domino furti actio competit,non commodatario. d.l.22.in prin. ibi:ſed omnem talem.item §.ſin autem neſcius.

XII.Regula, De eo qui precariò rem rogauit. Huic furti actio non datur. Quæ regula approbatur ſimul & diſtinguitur l.eum qui. 14. §. is qui precariò. ff.de furtis.

XIII. Regula: Pignore ſubrepto,creditori furti actio cõpetit.l.itaq;.12.§.ſed ſi res.ff.de furtis.Inſtit.de oblig. quæ ex delicto naſc. §.furti autẽ. item l.ſi tibi. 26.C.de pignorib. & hypoth. Huius regulæ exceptio prima:Niſi debitor ſit ſoluendo. reprobatur d.§.ſed ſi res.& d.§.furti autem.ibi:etiamſi idoneum. Altera: Niſi debitor pignus ſubripuerit. reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.cap.prox.quæſt.2.except.18.replic.1. Tertia:Niſi vna ex duabus rebus pignori obligatis ſubrepta, altera quã creditor adhuc habet, ſufficiat debito ſoluendo.reprobatur l.eum qui.14.§.Papinianus. ff.de furtis. Quarta: Niſi creditor antea furti actione cõſecutus ſit, quantum ſibi debetur approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.14.§.idem ſcribit. Plura de hac exceptione vide ĩ. cap.5.reg.4. except. 1.replic.1. Quinta exceptio eſt: Niſi mortuo creditore, nondum adita eius hæreditate, pignus ſit ſubre-

ptum.d.l.14.§.ſi res commodata. Sexta: *Niſi creditor non furti actione, ſed condictione furtiua agere velit.d.l.14.§.qualis.* Septima: *Niſi non agenti creditori, ſed alij res pignori ſit obligata: hoc enim caſu creditor cui res pignori obligata non eſt, furti actionem non habet. l.ſi quis.53.§.ſi ex duob. ff. de furtis. l.interdum.50.ff.d.tt.*

XIIII. Regula: *Pignore ſubrepto, etiam debitori furti actio competit. l.itaq.12.§.ſed ſi res.ibi:nec non & ipſi. ff.de furtis. l.inter omnes. 47. §.hoc amplius. ff.eod.tt.*

XV. Regula, De depoſitario. *Hic furti actionem non habet. Inſtit.de obligat.quæ ex delicto naſc.§.ſed is apud quem. l.eum qui.14. §.is autem. ff. de furtis. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi depoſitarij interſit rem ſubreptam non eſſe. l.2. §.& generaliter. ibi:dicet aliquis. ff. vi bonor. raptorum.* Cuius prima replicatio eſt: *Niſi ideo interſit, quòd depoſitarius dolo in re depoſita ſit verſatus, ita vt periculũ rei ad eum pertineat. d.§.is autem,in fin. cum ſequente.* Altera: *Niſi ideo interſit depoſitarij, quia culpam rei depoſitæ promiſit, vel precium depoſitionis accepit. d.l.2.§.ſi in re depoſita.*

XVI. Regula: *Re dotali ſubrepta, non mulier, ſed maritus furti actionem habet. l.interdum. 50. in fin. ff.de furtis. l.de his.11. C.de iure dotium.*

XVII. Regula: *Re cuius vſusfructus vel vſus alterius eſt ſubrepta, vterq, tam vſufructuarius vel vſuarius, quàm proprietarius, furti habet actionem. l.inter omnes.47. §.ſi ſeruus. ff.de furtis. l.ſi fur.14. ff.de vſufructu & quemadm.*

XVIII. Regula, De negociorum geſtore, tutore, & eo qui pro tutore negotia gerit. *His non datur actio furti. l.qui iniuria.55. §. qui alienis. ff.de furtis. l.is cuius.87.ff.d.tt.*

XIX. Regula: *Si quis pecuniam ſuam pro alio falſo creditori ſoluerit: ſoluenti, non ei pro quo ſolutum eſt, furti actio competit. l.ſi vendidero.82.§.fin. ff.de furtis.* Huius regulæ exceptio eſt: *Niſi iuſſu debitoris alius falſo procuratori ſoluerit. l.ſi iuſſu. 45. in prin. ff.eod.tt.*

XX. Regula, De malæ fidei poſſeſſore, & fure, cui res aliena ſubrepta eſt. *Hic furti actionem non habet, per ea quæ propoſita ſunt ſ. reg.1.except.1. Concordat l.eum qui.14. §.Iulianus. ff.de furtis.* Huius regulæ exceptio eſt: *Niſi is cui res locata eſt, eam alteri commodauerit inuito locatore. hoc enim caſu, quamuis furtum eius committat: ſi tamen res commodatario ſubripiatur, ipſe furti actionem habet. l.qui vas.49.§.ſi ego. ff.de furtis.*

XXI. Regula, De nouo domino, cui res ſubrepta eſt alienata. *Huic furti actio competit. l.ſi dominium.48. l.ſi is.68.§.ſi is cui.item l.interdũ.58. in prin. ibi: ſed etſi perſona. ff.d.tt.* Huius regulæ exceptio eſt: *Niſi res nouo domino nondum fuerit tradita. l.ſi vendidero.82.in prin.& l.eum qui.14.in prin.ff.d.tt.*

XXII. Regula, De bonæ fidei poſſeſſore. *Huic quoque furti actio competit. Inſtit.de obligat.quæ ex delicto naſc. §. ſed & bonæ. l.itaque. 12. §. ſed furti actio.ibi:& ideo.ff.de furtis.l.ſi quis.53.§.ſed etſi rem. item l.furtiuam.76.ff.eod.tt.* Huius regulæ exceptio eſt: *Niſi ex cauſſa lucratiua poſſideat. l.ſi is.73. §.eius rei.ff.eod.tt.*

XXIII. Regula, De eo cui res ex ſtipulatu debetur. *Huic furti actio non datur. l.is cui.13.ff.de furtis. l.ſi is.68.§.fin.item l.is cuius.87.in fin.ff.d.tt.*

XXIIII. Regula, De hæredibus & cæteris ſucceſſoribus. *Furti actio his quoq, datur. l.1. §.hæredes. ff. de priuatis delictis. l.ſi dominium.48.ff.de furtis.* Huius regulæ exceptio eſt: *Niſi res ſubrepta alij legata ſit. hoc enim caſu legatario, non hæredi furti actio competit. l.ſi is.68.§.ſi is cui. ff.de furtis.* Cuius replicatio prima eſt: *Niſi poſtquam res alij legata eſt, ſit ſubrepta. hoc enim caſu hæredi, non legatario furti competit actio. l.is cuius.87.in fin.ff.d.tt.* Altera: *Niſi ſub conditione res ſubrepta ſit legata. l.ſi quis. 53. §.fin.& l.ſi vendidero.82. §.1. ibi: idq, & in ſtatuliberis.ff.d.tt.* Tertia: *Niſi vna re ex pluribus legata, vna ſit ſubrepta.d.l.82.§.ſi ad exhibendum.*

XXV. Regula, De patre eius cui furti actio competit. *Huic quoq, furti actio competit. approbatur quidem ipſo iure, verùm eius exceptio prima eſt: Niſi peculium filij non ſit ſoluendo. l.ſi quis.53. §. ſi ſeruus. ff.de furtis.* Altera: *Niſi res filiofamiliâs commodata ſubrepta ſit. l.eum qui.14. §.an pater, ff.d.tt.* Tertia: *Niſi poſt furtum factum pater eſſe cœperit per adoptionem. reprobatur l.ſi cum.42. §.1. & l.ſi dominium.48.ff.d.tt.*

XXVI. Regula, De filiofamiliâs ſui iuris effecto, *proponitur l.ſi filiofamiliâs.60.ff.de furtis.*

XXVII. Regula, De fideiuſſore eius cui res aliena ſubrepta eſt. *Huic furti actio non competit. l. eum qui.14.§.an pater.& l.is cuius.87.§.fin.ff.d.tt.*

XXVIII. Regula, De pluribus quibus actio hæc competit ex diuerſis cauſis. *Omnibus ſimul experiri permittitur. l.inter omnes.47.§.ſi ſeruus.ff.d.tt.*

ADVERSVS QVOS COMPETIT furti actio? Cap. IIII.

Prima regula: *Regulariter quidem aduerſus alium, quàm qui furtum commiſit, furti actio non datur.* Cuius regulæ exceptiones hæ ſunt.

I. Exceptio: *Niſi ſeruus furtum commiſit. hoc enim caſu aduerſus dominum eius noxalis furti actio competit. l.ſi cum.42.§.quamdiu. ff.de furtis. l.ſi ſeruus. 63.in prin.ibi:vt quodãmodo.item l.ſi quis.35. in fin. ff.d.tt.* Huius exceptionis replicatio prima eſt: *Niſi fur ſeruus ſit manumiſſus. tunc enim in ipſum manumiſſum actio competit. l.ſi ſeruus.43.ff.de furtis. l.ſi ſeruus.63.in prin.ibi: quod tamen.ff.d.tt.item l.quod ab alio.15.ff.de condict.furtiua.* Cuius duplicatio prima eſt: *Niſi ob id ſit manumiſſus, ne dominus furti iudicio teneatur. d.l.43.* Altera: *Niſi ſtatulibero fure manumiſſo, dominus actori nõ præſtet id quod conditionis implendæ cauſſa à ſtatulibero accepit. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.63. §.fin.* Altera replicatio eſt: *Niſi ſeruus mortuus ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.63.in prin. ibi:ex his igitur.* Tertia: *Niſi dominus ipſe, ſi furtũ actori feciſſet, furti actione cõueniri non potuit. hoc enim caſu videtur nec ex ſerui ſui furto conueniendus. Sed reprobatur exemplis l.ſi quis.53.in prin.ibi:ſerui verò ſui.ff.de furtis.*

Sed &

Sed & plura de hac re vide ſ. lib.prox.cap.5.queſt.3. except.3. Quarta replicatio eſt: Niſi ſeruus rem domino commodatam ſubtraxerit. l. qui iniuria. 55. §. quod ſi ſeruus.ff.d.tt. Plura de exceptione propoſita vide ſ.lib prox.cap.2.

II. Exceptio: Niſi is qui furtum fecit, ab alio pro ſeruo bona fide poßideatur. hoc enim caſu aduerſus bonæ fidei poſſeſſorem furti actio noxalis competit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. apud antiquos. 21. C.de furtis.

III. Exceptio: Niſi in naue, caupona vel ſtabulo furtum ſit factum. ex hoc enim furto aduerſus nautam, cauponem vel ſtabulariũ actio competit. de qua re vide ſ̄.lib.17.cap.8.

IIII. Exceptio: Niſi alius furi rem furtiuam ſubripuerit. hoc enim caſu aduerſus vtrunq; domino furti actio competit.l.qui re.78.§.ſi quis alteri.ff.de furtis.

V. Exceptio: Niſi fur mortuus ſit. hoc enim caſu aduerſus eius heredes actio furti videtur competere. Sed reprobatur l. furti actione.15. C.de furtis. l.1.in prin.ff.de priuatis delictis. Sed & plura de hac re vide ſ̄.lib.15.cap.5.reg.5.except.1.

VI. Exceptio: Niſi alterius ope & conſilio furtum factum ſit. hoc enim caſu & is cuius ope & conſilio furtum factum eſt, furti actione tenetur. Inſt. de obligat. quæ ex delicto naſc.§.interdum quoq;. Declaratur exceptio propoſita definitione conſilij & opis.l.in furti.51.§.rectè.ibi:conſilium.ff. de furtis. Planè huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi non furandi animo opem tulit aut conſilium dedit.d.§.rectè, in prin.& §.fin.item Inſtit.d.§.interdum. Exemplum etiã proponitur l.verum eſt.40. ibi: & ideo etiam.ff. de furtis. Cõcordat l.qui iniuria.55 in prin.ff.eod.tt. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi inimicitiarũ cauſſa opem tulit aut cõſilium dedit.tunc enim, quãuis non furandi animo fecit, nihilominus tenetur. d.l. 51.§.ope. Altera replicatio eſt: Niſi conſilium tantùm dedit, non etiam opem tulit ad furtum faciendũ Inſt. de obligat. quæ ex delicto naſc. §. ope & conſilio. ibi: certè qui.l.ſæpe.53.§.item dubitatũ, in fin.ff.de verb. ſignif. Huius duplicatio eſt: Niſi furtum fuerit ſecutum.d.§.dubitatum. l.qui ſeruo.36 in prin. ibi: ſed ſi alius.ff.de furtis. Cuius triplicatio eſt: Niſi ſeruo perſuaſit vt fugeret. hoc enim caſu, quamuis ſeruus ſui furtum faciat fugiendo, is tamen qui cõſilium dedit, furti non tenetur. d.l.36. in prin. & §.ſi duo. item l. aduerſus eum.4. C. de furtis. Huius quadruplicatio prima eſt: Niſi ideo fugã ſuaſit, vt ab alio ſubripiatur. d.l.36.in prin. Altera Niſi ſeruus fugiens, poſtea furtum committat.approbatur ibid. Tertia: Niſi ſeruus fugiens res aliquas ſecũ auferat. d.l.36.§.idem Pomponius.& §.fin. Tertia propoſita exceptionis replicatio eſt: Niſi contrectatio conſilium & opem non ſit ſecuta.l.ſi quis.53. §.neq; verbo, in fin.ff.de furtis. & l.ſæpe.53.§.fin.ff.de verb.ſignific. Quarta: Niſi is opem & cõſilium dedit, qui ipſe furtum faciens actione furti non tenetur.l.fullo.92.in fin.ff.de furtis.l.impuberem.23 in fin.l.ſi quis.53.in prin.ibi: ipſa quoq;.ff.d.tt. Quinta: Niſi ei opem tulit, vel conſilium dedit, qui ipſe furti actione nõ tenetur.reprobatur l.qui ſeruo.36. §.item placuit. & l.ſi quis.53. in prin. ff.d. tt.item Inſtit.de obligat.quæ ex delicto naſc. §.hi qui in, in fin. Sexta: Niſi ſeruo vt fugeret perſuaſit.hoc enim caſu, quamuis ſeruus fugiẽs ſui furtum faciat, tamen is qui conſilium fugæ dedit, furti non tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄.repl.2.dupl.1.tripl.1. Septima: Niſi fugitiuo iter monſtrauit.l.furtum.64. ff.de furtis. Hæc de replicationibus propoſitæ exceptionis. Sequuntur nunc eiuſdem aliquot ſpecies.

VII. Exceptio: Niſi alius numos de manu domini excuſſerit, vt alius eos ſubtraheret. nam & hic furti actione tenetur. Inſtit. de obligat. quæ ex delicto naſc. §.interdum. l.ſi ſeruus.27. §.ſi quis de manu. ff. ad l. Aquiliam.item l.quemadmodum.38.§.ſi ſeruus.ff.de noxalib. action. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi alio animo, quàm vt aliquis eos ſubriperet, de manu excuſſit.l.ſi quis.53.§.ſi quis de.ff.de furtis. Altera: Niſi alius numos excuſſos non ſuſtulerit. d. §.ſi quis.& d l.27.§.ſi quis de.

VIII. Exceptio: Niſi alius pecus fugauit, vt ab alio ſubriperetur. Nam & hic furti actione tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l.in furti. 51. §.fin. cum l ſequente.ff.de furtis. Inſtit.de obligat. quæ ex delicto naſc. §.interdum. ibi: aut oues. Huius replicatio prima eſt: Niſi non furandi animo pecus fugauit.d.§ fin. item Inſtit.d.§.interdum. ibi: ſed ſi quid. Altera: Niſi pecus ab alio ſubreptum non ſit. l.ſi pauonem.37 ff.de furtis.

IX Exceptio: Niſi alius domino obſtiterit, quo magis res eius ab alio ſubriperetur. nam & hic furti actione tenetur. Inſtit. de obligat. quæ ex delicto naſc. §.interdum quoque.

X. Exceptio: Niſi alius dolo malo dominum eiúsue ſeruum in ius vocauerit, quo magis res eius ab alio ſubriperetur. Nam & hic furti actione tenetur l.ſi is. 68.§.eum qui.ff.de furtis.

XI. Exceptio: Niſi alius oſtium vel feneſtras effregit, per quas alius ingreſſus furtum fecit. Nam & is quoq; qui effregit, furti tenetur. Inſtit. de oblig. quæ ex delicto naſc.§.ope & conſilio. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi non furandi animo oſtium effregit.l.verum eſt.40.ibi: & ideo etiam.ff.de furtis.& l. qui iniuria.55.in prin.ff.d.tt.

XII. Exceptio: Niſi alius ſcalas feneſtris ſuppoſuit, vel ferramenta ad effringẽdũ, aut ſcalas ad furtum faciendum commodauit. Nam & hic furti actione tenetur. Inſtit. d. §. ope & conſilio. & l. ſi pignore.56.§.qui ferramenta.ff.de furtis.

XIII. Exceptio: Niſi quis furem celauerit.nam & hic furti actione tenetur.approbatur ſimul & declaratur l.qui vas.49.§.qui furem.ff.de furtis.

XIIII. Exceptio: Niſi quis furem non indicet. reprobatur d.§.qui furem.

XV. Exceptio: Niſi quis ſciens rem furtiuam ſuſcipiat, & celet. nam & hic furti actione tenetur. l.eos qui.14. C.de furtis. Inſtit. de obligat. quæ ex delicto naſc.§.ſed hæ actiones, in fin. itẽ l ſi quis.35. in prin. ff.de furtis.M.I.R.lib.5.cap.10.reg.28. Plures huiuſmodi exceptiones vide ſ̄.cap.2.queſt.2. inter cauſſas actionis furti. Hæc de prima regula.

II. Regula: Qui aduerſus alium habet furti actio-

nem, is furti actione teneri non debet. l. apud antiquos. 21. §. cumq; generalis. C. de furtis.

III Regula: Si plures trabem alienam abſtulerint, quam vnus ſolus auferre non potuiſſet, omnes furti actione tenentur. l. vulgaris. 21. §. penult. ff. de furtis. & l. ſi ita. 51. §. fin. ff. ad l. Aquiliam.

IIII. Regula: Si plures furtum fecerint, ſinguli in ſolidum tenentur. De qua re vide ſ. cap. prox. reg. 19.

V. Regula, De ſeruo fure manumiſſo, proponitur l. quod ab alio. 15. ff. de condict. furtiua. de qua re vide plura ſ. reg. 1. except. 1. repl. 1.

QVID QVANTVM'QVE veniat in furti actione?
Cap. V.

PRima regula: Furti manifeſti pœna, quadruplũ eſt: nec manifeſti, duplum. Inſtit. de obligat. quæ ex delicto naſc. §. pœna manifeſti. Inſtit. de actionib. §. pœnam tantum. & §. omnes autem actiones. ibi: in duplum. item ibi: quadrupli autem. M. I. P. lib. 5. cap. 8. reg. 6. M. I. R. d. cap. 10. reg. 30. Declaratur regula propoſita definitione furti manifeſti & nec manifeſti, Inſtit. d. tt. de obligat. §. furtorum autem. l. fur manifeſtus. 3. cum quinq; legib. ſequentibus. ff. de furtis. M. I. R. d. reg. 30. Ex quibus patet, furtum manifeſtum regulariter quidem eſſe, ſi quis cum re furtiua deprehendatur, & pœnam quadrupli eſſe. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi non eo loco, in quo furtũ factum eſt, nec in itinere deprehendatur: ſed eo loco, quò rem perferre deſtinauerat. hic enim nec manifeſtus fur eſt. d. l. 3. Altera: Niſi alio tempore quàm quo furtum factum eſt, cum re furtiua deprehendatur. l. quamuis. 6. ff. d. tt. Huius replicatio videtur eſſe: Niſi ſeruus fur, poſtquam manumiſſus eſt, cum re furtiua deprehendatur. hoc enim caſu, quamuis non eo tempore quo furtum factum eſt, deprehenſus ſit, fur tamẽ manifeſtus videtur. Sed reprobatur l. ſi quis. 7. ff. eod. tt. Tertia exceptio eſt: Niſi dominus videns furtum fieri, metuens ne occidatur ſe abſcondit, vel furẽ perſecutus non eſt. d. l. 6. Quarta: Niſi alius, non dominus furem deprehenderit. reprobatur d. l. 3. Inſtit. d. §. furtorum autem. item l. ſi quis. 24. §. penult. ff. de vſuris. Quinta: Niſi cum deprehenſus eſſet in contrectatione rerum, quaſdã res ſecum abſtulerit, reliquas poſtea ablaturus. hoc enim caſu de iis rebus quas non ſecum abſtulit eo tempore quo deprehendebatur, furti nec manifeſti tenetur. l. vulgaris. 21. in princ. ibi: nã & ſi quis armarium. ff. de furtis. Sexta: Niſi alius, nõ fur cum re furtiua ſit deprehẽſus. l. ſi quis. 35. in prin. ff. eod. tt. Septima exceptio eſt, quoad eum qui opem tulit. hic etiam manifeſti furti actione non tenetur, quamuis fur ipſe cum re furtiua ſit deprehenſus. l. is qui. 34. ff. de furtis. Huius replicatio eſt: Niſi opem in re perferenda ferens cum ipſa deprehendatur. d. l. 35. in prin. Octaua exceptio eſt: Niſi falſus procurator indebitum accipiat. hoc enim caſu, quamuis dante & vidente domino accipiat, tamen furti nec manifeſti tenetur. l. falſus. 19. C. de furtis.

II. Regula: Ex ſupradictis patet, eum qui cum re furtiua non deprehenditur, vel in ipſo furto, non manifeſtum furem eſſe, ideoq; dupli tantùm actione teneri. cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi raptor ſit. hic enim, quamuis non deprehendatur, nihilominus tamen in quadruplum tenetur. l. ſi quis. 54. & l. ſi vendidero. 82. §. cum raptor. ff. eod. tt. Altera: Niſi ſocius furis ſit deprehenſus. reprobatur l. ſi quis. 35. ff. eod. tt.

III. Regula: Ipſa res furtiua non venit in hanc actionem. Inſtit. de obligat. quæ ex delicto naſc. §. fin. l. qui vas. 49. in prin. ibi: nam in actionem. ff. de furtis. item l. ſi pignore. 56. §. cum furti. ff. d. tt. Contradicit M. I. R. d. cap. 10. reg. 31.

IIII. Regula: Quadruplicatur non id quod actoris intereſt, ſed rei verum precium. l. in furti. 51. in prin. l. ſi vendidero. 82. §. 1. item l. ſi quis. 53. §. fin. in fin. ff. eod. tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi non dominus, ſed alius ratione ſui intereſſe furti agat. hoc enim caſu id quod actoris intereſt, non verum rei precium quadruplicatur. d. l. 82. §. 1. l. furtiuam. 76. item l. inter omnes. 47. §. ſi ſeruus. ff. d. tt. Huius exceptionis replicatio eſt in creditore, qui pignore ſubrepto furti agit. l. creditori. 89. ff. de furtis. l. creditoris. 15. in prin. ff. eod. tt. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi ipſe debitor pignus ſubripuerit. d. l. 89. Altera: Niſi periculum pignoris ad creditorem nõ pertineat. l. eum qui. 14. §. idem ſcribit. & §. iidem dicunt. ff. eod. tt. Altera exceptio eſt: Niſi parte ſubrepta, totius fur efficiatur. hoc enim caſu tantùm id quod domini intereſt, duplatur. approbatur exemplo l. ſi quid. 22. §. fin ff. de furtis. Tertia: Niſi cautiones vel tabulæ ſint ſubreptæ. hoc enim caſu non tantùm precium, ſed etiam intereſſe domini duplatur. l. qui tabulas. 27. l. ſed ſi. 28. l. quidam. 32. item l. fullo. 84. §. fin. ff. eod. tt. l. argentarius. 10. §. fin ff. de edendo.

V. Regula: Aeſtimatio ſit eius temporis quo furtum factum eſt. approbatur ſimul & diſtinguitur l. in furti. 51. in prin. ff. de furtis. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi res furtiua melior, non deterior ſit effecta. hoc enim caſu eius temporis æſtimatio faciẽda, quo res plurimi fuerit. d. l. 51. l. inficiando. 69. §. infans. ff. eod. tt. item l. ex argento. 13. in fin. ff. de cond. furtiua.

VI. Regula: Ancilla ſubrepta, etiam partus æſtimatio facienda. l. ancillæ. 12. ibi: matris furem. C. de furtis. & l. ancilla. 62. ff. de furtis. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi non apud furem, ſed alium partus edatur. l. qui vas. 49. §. ſi ancilla. ibi: ſed in hoc. ff. d. tt.

VII. Regula, De precio hereditatis, quam dominus ſeruo ſubrepto amiſit, proponitur l. ſi quis. 53. §. ſi ſeruus ſubreptus. ff. de furtis.

VIII. Regula: Si partem aliquam ex toto ſubripuit, non de toto, ſed de partẽ ablata furti actione tenetur. l. vulgaris. 21. in prin. §. ſed ſi de naui. & §. item ſi quis. ff. de furtis. M. I. P. d. cap. 8. reg. 7. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi totum tollere potuit, & id ſoluendo partem abſtulerit: tunc enim totius nomine furti actione tenetur. d. §. item ſi quis. & §. fin. Contradicere videtur l. ſi quid. 22. ff. eod. tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi non furti, ſed condictione furtiua agatur. d. l. 21. §. fin.

IX. Regula, De rebus quæ dum furtum fit, franguntur aut ſeponuntur, vt ad res furtiuas peruenire poſſit. Harum rerum æſtimatio non duplicatur, per

ea quæ

ea quæ propoſita ſunt ſ. cap.2. quæſt.2.cauſa 38.

X. Regula, De ſacco, in quo pecunia furtiua continetur. Eius æſtimatio duplicatur. l.qui ſaccum.79.ff. de furtis.M.I.P.d.cap.8.reg.8.

XI. Regula: Si duabus rebus ſubreptis, vnam ſuam eſſe putauit, alteram ſciuit alienam: huius tantùm furtum fit, non illius. l.vulgaris. 21. §.ſed et ſi quis. ff. de furtis. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi rem quæ rei alienæ acceſſit, ſuam putauit. hoc enim caſu vtriuſq; furtum fit. approbatur exemplo totius & partis, d.l. 21.§.ſed ſi anſam.

XII. Regula: Si ære ſubrepto, aurum illud putauit, vel contra: eius furtum fit quod in veritate eſt, non quod in opinione. d.l.21.§.ſi quis æs.

XIII. Regula: Si ex materia ſubrepta ſpecies aliqua facta ſit, poteſt vel materiæ vel ſpeciei factæ nomine furti agi. l.ſi quis.53.§.ſi quis maſſam.ff.de furtis. Concordant ea quæ proponuntur j. cap.7. quæſt. 4.reg.2.

XIIII. Regula: Nummi ex venditione rei furtiuæ redacti, furtiui non ſunt. d.l.53.§ ſi Titius.

XV. Regula, De pœna, in quam actor incidit, quia rem ſubreptam ſua die ſoluere non potuit, proponitur l.inficiando.69.§.ſi tibi ff.de furtis.

XVI. Regula: Tabulis ſeu cautionibus ſubreptis, adſcripta ſumma quadruplicatur. l.fullo.84.§.fin.ff. de furtis. Vide etiam ſ.reg.4.except.9.

XVII. Regula, De expilatoribus, effractoribus & alijs huiuſmodi furibus puniendis, proponitur l.1.§. expilatores, cum ſequentibus.ff.de effractoribus. & l. ſaccularij.7.ff.de extraordinarijs criminibus.

XVIII. Regula: Si plures furti agant ex diuerſis cauſis: in quantum quiſque agere poſsit, definitur per ea quæ proponuntur ſ.reg.4.except.1.

XIX. Regula: Pluribus furtum facientibus, ſinguli in ſolidum furti actione tenentur, nec alter alterius pœna liberatur. l.1.C.de condict.furtiua. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox. reg.3. item l.1.§.fin. ff ſi is qui teſtamento liber eſſe. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi plures ſerui eiuſdem domini furtum fecerint. hoc enim caſu dominus punitur perinde ac ſi vnus liber, furtum feciſſet. approbatur j. lib.prox.cap.3.

XX Regula: Etiam criminaliter de furto agi poteſt. l.vlt.ff.de furtis. M.I.R.d.capite 8.reg.34. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi furta ſint domeſtica leuiora. approbatur ſimul & declaratur l.reſpiciendum.11. §. furta.ff.de pœnis.

XXI. Regula: Quæ pœna criminaliter & extra ordinem fures puniendi, definitur l.1.cum duabus ll. ſequentib.ff.de furibus balnearijs. Similis regula proponitur l.1. §.expilatores, cum ſequentib. vſq; ad finem tituli.ff.de effractorib. Item alia habetur l.ſaccularij.7.in prin.ff.de extraordin.criminibus.

XXII. Regula, De mortis pœna vel amputatione membri ob furtum non irroganda, proponitur Nouell.c.134.§.pro furto. Mutatur hæc regula, & vltimo ſupplicio furtum vindicatur conſtitut. Friderici Imper.de pace tenenda. §.ſi quis quinq;. M.I.R.d.cap.10. reg.35.

ADFINIA FVRTI ACTIONIS remedia, de vindicatione rei furtiuæ. Cap. VI.

PRima regula: Ex furto, ſeu cauſis ſ.cap.2.quæſtione 2.enumeratis, regulariter furti, non alia competit actio. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi quis non furandi animo fecerit: hoc enim caſu non furti, ſed in factum actio competit. Inſtit. de obligat.quæ ex delicto naſc. §. interdum quoque. ibi: ſed ſi quid eorum. l.in furti.51. §.fin. ff. de furtis. l.ſi ſeruus.27.§.ſi quis de manu, in fin. ff.ad l.Aquiliam. l.ſi quis.53.§.ſi quis aſinum. ff. de furtis. item l.ſi is.68. §.ſi tu Titium.ff.eod.tt. Altera exceptio eſt: Niſi vxor viro, vel vir vxori furtum fecerit. hoc enim caſu rerum amotarum, non furti actio eſt. approbatur j. lib.prox.cap.5. Tertia: Niſi ex eo quòd conclaue furandi cauſa quis ſit ingreſſus, agatur, furto nondum facto. hoc enim caſu non furti, ſed iniuriarum actio eſt, aut accuſatio de vi. l.vulgaris.21.§.qui furti. ff.de furtis. Quarta: Niſi non clam, ſed vi furtum ſit factum. hoc enim caſu etiam vi bonorum raptorum actio eſt. l.qui vi.49.§.fin.ff.de furtis. & l.ſi quis 54. ff.eod.tt. Quinta: Niſi ex eo quòd res deterior facta ſit, agatur. hoc enim caſu legis Aquiliæ actio eſt. l.qui tabulas.27.§.fin. l.ſed & ſi.31. in princ. item l. nam ſi. 52. ff.eod tt. Sexta: Niſi ex eo quòd ſeruo perſuaſerit vt furtum faceret, agatur. hoc enim caſu ſerui corrupti actio eſt. l.ſi quis. 53. §.ſi quis ſeruo. ff. d.tt. l.aduerſus eum.4.C.eod.tt. Septima: Niſi ex eo quòd hæreditariæ tabulæ deletæ ſint, agatur. nam hoc caſu interdictum Quorum bonorum competit. l. hoc amplius.29.cum l.ſequente. ff.de furtis. Octaua: Niſi ex eo agatur, quod verbis tantùm fraus ſit adhibita. hoc enim caſu de dolo actio eſt. l.falſus.44. §.ſi quis nihil.ff.d.tt. Nona: Niſi commodatarius re commodata aliter quàm accepit, vſus ſit. hoc enim caſu etiam commodati actio eſt. l.ſi is.73.in prin.ff.d.tt. Decima exceptio eſt: Niſi res alij commodata ſubrepta ſit. hoc enim caſu in arbitrio domini eſt, vtrum commodati, an furti agere malit. l. manifeſtiſsimi. 22. C.de furtis. l.qui iniuria.55.§.1.ff.d.tt. Vndecima: Niſi ſeruis mãdantibus quis domini pecunia prædia comparauerit. hoc enim caſu etiam mandati actionem dominus ad prædia adquirenda habet. l.1.C. de furtis. Duodecima: Niſi tutor res pupilli interceperit. hoc enim caſu etiam tutelæ actio eſt. l.tutor.33. ff.de furtis. Decimatertia: Niſi ſeruus pignori acceptus, creditori furtum fecerit. hoc enim caſu etiam contraria pigneraticia actio creditori competit. l.ſi ſeruus.63.§.his etiam illud ff.d.tt. Decimaquarta: Niſi ſeruus redhibendus emptori furtum fecerit. hoc enim caſu etiam empti actio eſt. d.§. his etiam illud. Decimaquinta: Niſi ſeruus qui mandatu alterius emptus eſt, emptori furtum fecerit. hoc enim caſu etiam mandati actio contraria competit. d.l.63.§.quod verò ad mandati. Decimaſexta: Niſi ſeruus depoſitus, depoſitario furtum fecerit. hoc enim caſu depoſiti actio contraria competit. d. §.quod verò. ibi: idq; euidentius. Decimaſeptima: Niſi ſeruus communis vni ex dominis furtum fecerit. hoc enim caſu commu-

ni diuidundo actio eſt. d.l.63.in prin. l.& puto.16. §. fin.ff.familiæ erciſcundæ. *Decimaoctaua: Niſi liberum hominem vel ſeruum alienum quis ſuppreſſerit. hoc enim caſu legis Fauiæ accuſatio eſt. l. fullo. 84. §.qui ancillam. ff.de furtis.* *Decimanona: Niſi quis rem ſacram aut publicam furatus ſit. hic enim crimine peculatus aut ſacrilegij tenetur. de qua re dicetur j. lib.proxim.cap.7.* *Viceſima exceptio eſt: Niſi res hæreditaria ſubrepta ſit. hoc enim caſu expilatæ hæreditatis crimen eſt, per ea quæ proponuntur j. lib.prox.cap.8.*

II. Regula: Fuit olim etiam concepti & oblati furti actio: quæ tamen actiones hodie ſunt ſublatæ. de qua re vide s̄.cap.2.quæſt.4.reg.2.

III. Regula: De furto etiam criminaliter agi poteſt. approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. capite prox reg.20.cum duab.regulis ſequentibus.

IIII. Regula: Furem etiam interdum occidere licet. de qua re vide s̄.lib.1.cap.25.quæſt.1.except.7.

V. Regula: Ex furto etiam competit condictio & vindicatio rei furtiuæ, necnon ad exhibendum actio. Inſtit.de obligat.quæ ex delicto naſc.§.fin.l.1.in prin. ff.de priuatis delictis.l.ſi pro furto.7.§.1.ff.de condict. furtiua.l.etiam 8.in fin.l.ancilla.12.l.furti.15.item l. quamuis.17.in fin. C.de furtis. l.ſi tibi.5. C.de noxalib.act. *De condictione furtiua dicetur j. cap. prox. De vindicatione rei furtiuæ nunc dicetur. Sed & plura furti actionis adſinia remedia vide j.lib.prox.*

DE VINDICATIONE rei furtiuæ.

I. Regula: Si res furto ſit ablata, à quolibet poſſeſſore vindicari poteſt, per ea quæ propoſita ſunt s̄.reg. prox. M.I.R.d.cap.10.reg.38. *Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi actor rem receperit. l.ſi pignore.56.§. cum furti.ff.de furtis.* *Cuius replicatio eſt: Niſi partem tantum receperit: hoc enim caſu nihilominus reliquam partem perſequi poteſt. l.poſt deciſionem.13. C.de furtis.* *Altera exceptio videtur: Niſi actor pœnam furti actione ſit conſecutus. ſed reprobatur d.§. cum furti.* *Tertia: Niſi actor antea condictione furtiuæ litis æſtimationem ſit conſecutus. l.ei qui.9. ibi: quod ſi ex.ff.de furtis.* *Huius replicatio eſt: Niſi actor litis æſtimationem reſtituere ſit paratus.d.l.9.* *Quarta exceptio eſt: Niſi actor condictionem furtiuam remittere nolit.d.l.9.* *Quinta: Niſi rem delato iureiurando iurauerit ſe furtum non feciſſe. reprobatur l.ſi quis.53.§.ſi quis iurauerit. ff.de furtis.* *Sexta: Niſi actor reo precium quod pro re dedit, non reſtituat. reprobatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. lib.7.capite 5. quæſt.6.reg.7.except.1.*

II. Regula: Emptor rei furtiuæ vindicationem non habet, niſi mandatam ſibi à venditore. l.eum qui.14. in prin.ff.de furtis.

DE CONDICTIONE FVRtiua. Cap. VII.

I. CAVSAE EX QVIBVS condictio propoſita competit.

PRima cauſa: Si furtum alicui factum ſit: ad rem recuperandam, & id quod eius intereſt, datur ei actio propoſita, per ea quæ propoſita ſunt s̄. capite prox.reg.5.M.I.R d.cap.10.reg.40.

II. Cauſa: Si alicuius bona vi rapta ſunt. l.ſiue manifeſtus.10.§.ei quoque.ff.de condict.furtiua.

III. Cauſa: Si quis de fundo vi ſit deiectus. l.verum eſt.25.in prin ff.de furtis.

IIII. Cauſa: Si quis re commodata vel depoſita vtatur. l.qui furtum.16.ff.de cond.furtiua.

V. Cauſa: Si falſus procurator debitum à debitore accepit. l.ſi vendidero.82.§.ſi Titius. ibi: aduerſus falſum.ff.de furtis. Sed & plures propoſitæ actionis cauſas vide s̄.d.quæſt.2.

Exceptiones præcedentium cauſarum generales.

I. Exceptio, ſumpta ex genere furti, reprobatur l. ſiue manifeſtus.10.in prin.ff.de condict.furtiua.

II. Exceptio: Niſi impubes furtum fecerit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi doli capax ſit. l.nec minus.24.ff.de furtis.

III. Exceptio: Niſi liber homo ſubreptus dicatur. l.mater.38.ff.de furtis.

IIII. Exceptio: Niſi cautio ſubrepta ſit. reprobatur l.argentarius.10.§.fin.ff.de edendo.

V. Exceptio: Niſi dominus rem receperit. l.ſiue.10. in prin. ff.de cond furtiua. & l.ſi pignore.56. §.cum furti.ff.de furtis. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi occiſum, fractum vel effuſum dominus receperit. d.l.10. & l.in re.8. §.ſi ex cauſa. ff. eod.tt. *Altera: Niſi partem tantùm dominus receperit. l. poſt deciſionem.13.C.de furtis.*

VI. Exceptio: Niſi dominus precium rei receperit. l.ſi ſeruus.14. §. ſed ſi dominus. ff. de condictione furtiua.

VII. Exceptio: Niſi dominium rei ab actore receſſerit. l.ſiue manifeſtus.10.§.tamdiu.ff.d.tt.l.quæcunque.55.in fin.ff.de act.& obligat. *Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ſine ſuo facto actor dominium rei amiſerit. l.& ideo.12. ff.de condict.furtiua.* *Altera: Niſi dolo furis res domini eſſe deſierit. l.ſi ſeruus.14.in prin. ibi: & hæc ſi res ff.d.tt.*

VIII. Exceptio: Niſi dominus rei furtiuæ eam alij legauerit. Hæc exceptio ſpecies præcedentis approbatur l.ſiue.10.§.tamdiu.ibi: vnde Celſus.ff.d.tt. *Huius replicatio eſt: Niſi ſub conditione eam legauerit. hoc enim caſu pendente conditione nihilominus hæredi condictio competit. d.l.14.in prin.*

IX. Exceptio: Niſi res furtiua perierit. reprobatur l.ſi pro furto.7. §.condictio. ff.de condict.furtiua. M. I.R. d.reg.40. except.1. *Ratio huius exceptionis reprobatæ proponitur l.vlt.in fin. ff.eod.tt. l.eum qui.7. in fin. C. de condict. ob turpem cauſam. l.in re. 8. in prin.ff.de condict. furtiua. l.ſiue 10. §. ideo Iulianus. item l.qui furtum.16. ff.eod.tt. l.inter omnes.47. in prin. ibi: hoc idem in condict ff.de furtis. l.inficiando. 69.§.fin.ff.d.tt.l.ſeruus.30.in prin.ff.de action.empt. & vendit. item l.2.C.de condict.furtiua.* *Planè admittitur exceptio propoſita primùm quidem, ſi fur rem domino obtulit, eoque accipere eam nolente, ea poſtea interijt. d.l.8.in prin. l.parui refert.17.ff.de condict.furtiua. item l.qui decem.72.§.idem reſponſum. ff.de ſolutionibus. Deinde admittitur, ſi nouatio condictionis*

dictionis furtiua ſit facta. d.l.17. l.ſcire debemus. 29. §.fin.in fin.ff.de verb.obligat. Tertiò admitti videtur, ſi cùm fur paratus eſſet excipere condictionem, per dominum ſtet, quò minus ageret. Sed hac diſtinctio reprobatur l.vlt.ff.de condict.furtiua.

X. Exceptio: Niſi nouatio condictionis ſit facta. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.29. §.ſi à fure. ff. de verb.obligat.

XI. Exceptio: Niſi furti actione actum ſit. reprobatur l.ſi pro furto.7.§.1.ff.de condict.furtiua.l.ſi pignore.56.§.cum furti. ff.de furtis. & l.ancillæ.12. C. de furtis.

XII. Exceptio: Niſi cùm duobus condictio competeret, vnus ex iis egerit.l.quoniam.18.in fin. ff.de condict. furtiua.

XIII. Exceptio: Niſi ab alio ſatisfactum ſit. l.1. C. de condict. furtiua.

XIIII. Exceptio: Niſi vindicatione rei furtiuæ actum ſit.l.ei qui.9.ff.de furtis.

XV. Exceptio: Niſi pro furto damnum deciſum ſit. reprobatur l.ſi pro furto.7. in princ. ff. de condictione furtiua.

XVI. Exceptio: Niſi ſeruus qui furtum commiſit, noxæ deditus ſit.l.2.§.item quæſitum,in fin.ff.de priuatis delictis.

II. QVIBVS COMPETIT condictio furtiua?

I. Regula: Soli domino competit hæc actio, non alii.l.1.ff.de cõdict.furtiua.l.ſed nec.11 ff.eod.tit. l.eum qui.14.§.quatis,in fin.ff.de furtis. M.I.R.d.capite 10. reg.41. Huius regulæ exceptio prima videtur eſſe: Niſi alii res ſit ſubrepta. Sed reprobatur l.& ideo.12. in prin.ff.de condict furtiua. Altera: Niſi tutori vel curatori domini.l.interdum.58.§.qui tutelam.in fin.ff. de furtis. Tertia: Niſi ei cui dominus rem furtiuam alienauit. reprobatur l.eum qui.14.in prin.ff.de furtis.l.ſed nec.11.ff.de cond.furtiua. Concordant item ea quæ propoſita ſunt ſ.quæſt.prox.except.7.

II. Regula, De hæredibus domini. His quoq; datur condictio furtiua. d.l.11. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi defunctus rem alii legauerit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. prox.except.8.

III. Regula: Si quis pecuniam ſuam pro debitore falſo creditori ſoluerit: ſoluenti, non ei pro quo ſoluitur, condictio furtiua competit. l.ſi vendidero. 82. §. fin.ff.de furtis.l.quoniam.18.ff.de cond.furtiua.

IIII. Regula: Fructibus pendentibus ſubreptis, proprietario, non fructuario competit condictio. l. arboribus. 12. §. ſi fur decerpſerit. ff. de vſufructu & quemadmodum.

III. ADVERSVS QVOS condictio furtiua competit?

I. Regula: Solus fur, non alius hac condictione tenetur.l.ex furtiua.5.ff.de condict. furtiua. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi fure mortuo, hæres eius conueniatur.d.l.5.in fin. l.ſi pro furto 7 §.condictio. ff.d.tit.item l.1.in prin.ibi:item condictio.ff de priuatis delictis.M.I.R.d.cap.10.reg.42. Huius exceptionis replicatio prima: Niſi res furtiua interierit. reprobatur d.§.condictio: Altera: Niſi hæres furioſus ſit, vel infans. reprobatur l.2. ff. de condict. furtiua. Tertia: Niſi nihil ad hæredem peruenerit. reprobatur l.in condictione. 9. ff.de condict. furtiua. Quarta: Niſi pro parte hæres in ſolidum conueniatur. d. l. 9. Altera exceptio eſt: Niſi filiusfamiliàs furtum fecerit: hoc enim caſu pater quoq; conueniri poteſt. l.Iulianus.19.& l.ſeruum.4.ff.d.tit. l.licet.3.§.ex furtiua, in fin. ff.de peculio. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi pater ex furto filii locupletior non ſit factus, nec peculium auctum.d.§.ex furtiua.& d.l.4. item l.ex furtiua.5.ff.de cond. furtiua. Tertia exceptio eſt: Niſi ſeruus furtum fecerit: tunc enim dominus eius condictione tenetur. d.l.4. & d.§.ex furtiua. Quarta: Niſi is cuius ope & conſilio furtum factum eſt. reprobatur l.proinde.6. ff.de cond.furtiua. Quinta: Niſi is qui furi rem ſubripuit: nam & hic domino condictione tenetur.l.qui re.78.§.fin.in fin.ff.de furtis.

II. Regula, De filiofamiliâs fure. Hic condictione furtiua tenetur. l.licet.3. §.ex furtiua. ff.de peculio. Concordat l.ex furtiua.5.ff.de cond.furtiua.

III. Regula, De ſeruo fure. Hic propoſita actione non tenetur: ſiquidem cum ſeruis nulla actio eſt. verùm eius exceptio: Niſi ſeruus fuerit manumiſſus. reprobatur certa conditione l.quod ab alio.15. ff.de condict. furtiua.

IIII. Regula, De vno ex pluribus conueniendo, proponitur l.1.C.de cond.furtiua.

IIII. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula, De ipſa re ſubrepta, habetur l.in re furtiua.8.in prin.ff.de cond. furtiua. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ.cap prox reg.5.

II. Regula, De eo quod ex re ſubrepta factum eſt, proponitur l.ex argento.13. & l.ſi ſeruus.14.§.fin. ff. eod.tit.item l.ſi quis.53.§.ſi quis maſſam.ff.de furtis.

III. Regula: Boue ſubrepto & mortuo: bos, caro, corium & cornua condici poſſunt. d. l. 14. §. boue ſubrepto.

IIII. Regula, De fructibus rei furtiuæ, proponitur l.in re furtiua.8.§.fin.ff.d.tit.

V. Regula, De partu ancillæ furtiuæ, l.ancillæ.12. C.de furtis.

VI. Regula, De rebus non ablatis, l.vulgaris.21.§. fin.ff.de furtis.

VII. Regula, De poſſeſſione condicenda, ſi quis de re ſoli ſit deiectus,l.verum eſt.25.in prin.ff.d.tit.

VIII. Regula, De eo quod intereſt, l.ſi condicatur. 3.ff.de condict.furtiua. l.ſi quis.53. §.ſi ſeruum ſubreptum.ff.de furtis.

IX. Regula, De æſtimatione condicenda ſeu precio, re extincta, proponitur ſ.quæſt.1.except.9.

X. Regula: Aeſtimatio eius temporis quo furtum factum eſt, facienda eſt. approbatur ſimul & diſtinguitur l.rerum amotarum.29. ff. rerum amotarum. l.in furti.51.in prin.ff.de furtis.l.2.§.item quæſitum.ibi: condictio autem.ff.de priuatis delictis.l.2.C.de cond. furtiua. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi res furtiua poſt furtum factum melior, non deterior ſit effecta. hoc enim caſu ſpectatur tempus, quo res plurimi fuerit.d.l.29. l.in re furtiua.8. §.ſi ex cauſa. ff. de cond.

furtiua. item l.ex argento.13.ff.d.tt. Huius exceptionis replicatio videtur: Niſi ſumptibus furis res melior ſit effecta. ſed reprobatur d.l.13.

XI. Regula: Si ſeruum furtiuum alij ſub conditione legatus eſt: tanti æſtimatio facienda, quanti vendi poteſt. l.ſi ſeruum.14. in prin. ibi: quòd ſi pendente. ff.de condict. furtiua.

XII. Regula: Vnus ex pluribus in ſolidum tenetur: & vno ſoluente, cæteri liberantur. l.1.C.de condict. furtiua.

XIII. Regula: In quantum pater filij, vel dominus ſerui nomine teneatur? vide ſ. quæſt. prox. reg.1. except.2. & except.3.

V. QVAMDIV COMpetit?

Perpetua eſt actio. l.ſi mulier.21.§.hac actio. ff.rerum amotarum.

VI. EVENTVS.

Actor reo litis æſtimationem offerenti de euictione cauere non tenetur. l.ſi ſeruum.14.§.cauere. ff. de condict. furtiua.

VII. ADFINIA REmedia.

I. Regula, De rei vendicatione, proponitur l.ſed nec.11.ff.de cond. furtiua.

II. Regula, De incerti condictione, l.& ideo.12.§. fin.ff.eod.tt.

III. Regula: Si commodatarius vel depoſitarius re commodata vel depoſita vſus eſt, etiam commodati vel depoſiti actione tenetur. l.qui furtum.16.ff.d.tt. Hæc de furto, eiuſq; actionibus. Sed & plures actiones ex furto competentes vide ſ.lib.prox.

VI BONORVM RAPTOrum. Cap. VIII.

PRIMO: *Verba edicti quo actio propoſita approbatur, proponuntur l.2. in prin. ff.vi bonor. raptorum.*

II. NOMEN *huius actionis proponitur d.l.2.§. hac actio. Concordat Inſtit.eod.tt. in princ. ibi: quæ appellatur.*

III. CAVSAE EX QVIBVS datur hæc actio?

I. Cauſa: Si alicuius bona vi rapta ſunt. approbatur verbis edicti d.l.2. Inſtit.d.tt. in prin. item l.2.C. d.tt. M.I.R.d.cap.10.reg.44.

II. Cauſa: Si cui dolo malo coactis hominibus damni quid factum eſt. approbatur verbis edicti d.l.2. ff.vi bonor. raptor. l.prætor ait.4.§.eritq; hæc differentia. ff.d.tt. Huius cauſæ exceptio prima: Niſi non is qui hominibus coactis damnum dedit, eos coegit, ſed alius. reprobatur d.l.2.§.dolo autem. & §.ſi quis homines. Secunda: Niſi non eo animo homines coacti ſint, vt damnum daretur. d.l.2.§.homines. & l. prætor ait.4.§.ſi quis aduentu. ibi: eritq; hæc. ff.d.tt. Tertia exceptio, ſumpta ex qualitate hominum coactorum, reprobatur d.§.homines. Quarta: Niſi homines coacti ſint inermes. reprobatur d.l.2.§.item ſi proponas. Quinta: Niſi vnus tantùm ſit coactus. reprobatur d.§.homines, in fin. Sexta: Niſi quis ſolus, non coactis hominibus damnum dederit. reprobatur d.§.item ſi proponas. & d.l.4.§.ſi quis aduentu. ibi: vel raptum. ff.vi bonor.raptor. Septima: Niſi ſine vi damnum ſit datum. approbatur ſimul & diſtinguitur ſ.except.gener.4. Octaua: Niſi homines tantùm coacti ſint, ſed nullum damnum datum. reprobatur l.2.§.dolo autem. ff.vi bonor.raptorum.

III. Cauſa: Si homines coacti ſint ad damnum alteri dandum. approbatur d.§.dolo autem.

IIII. Cauſa: Si per vim pecus abductum ſit. d.l.2. §.ſi per vim.

V. Cauſa: Ex quibuſcunq; cauſis furti actio competit in re clàm facta, ex iiſdem cauſis omnes habent hanc actionem. Hæc regula generalis approbatur Inſtit. vi bonor.raptor. §.fin. Concordat iiſdem verbis d.l.2.§.& generaliter. ff.d.tt. Plura de hac cauſa vide ſ.except.gener.11.

Exceptiones præcedentium cauſarum generales.

I. Exceptio: Niſi impubes vim fecerit. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.2.§.in impuberem.

II. Exceptio: Niſi colluſores inuicem rapinam fecerint. reprobatur l.1.§.1.ff.de aleatoribus.

III. Exceptio: Niſi non coactis hominibus factum ſit. reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.cauſa 2. except.6.

IIII. Exceptio: Niſi clàm vel callidè, non vi damnum dedit, aut rapuit. l.2.§.doli mali. & §.damni ff. vi bonorum raptorum. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi coactis hominibus ſit admiſſum: tunc enim quamuis ſine vi, continetur tamen edicto propoſito. d. l.2.§.etiam quis rectè.

V. Exceptio: Niſi ſine dolo malo ſit admiſſum. d.§. etiam quis rectè. & §.hac actione. item Inſtit.eod.tt. §.ita tamen. Propoſitæ exceptionis exemplum primum eſt, ſi quis rem ſuam, vel quam ſuam eſſe putat, rapuerit. quod iam dicto §.proponitur. de eo plura vide ſ.except.8. Aliud habetur d.l.2.§.ſi publicanus. ff. vi bonor.raptorum.

VI. Exceptio: Niſi vna res vel minima rapta ſit. reprobatur d.l.2.§.quod ait. Concordat Inſt.eod.tt. in prin. ibi: quæ actio. M.I.P. lib.5. cap.8. reg.4. except.1.

VII. Exceptio: Niſi res immobilis ſit rapta. l.1.C. vi bonorum raptorum.

VIII. Exceptio: Niſi rem ſuam quis rapuerit, vel quam putat ſuam eſſe. d.l.2.§.hac actione. & §.ſed & ſi quis. item Inſtit.eod.tt.§.ita tamen.

IX. Exceptio: Niſi rem ſibi obligatam rapuit. reprobatur d.§.ſed etſi quis. et l.res obligatas.3.C.d.tt.

X. Exceptio: Niſi rem non eius qui rapinam patitur, ſed alienam rapuerit. reprobatur Inſtit. vi bonorum raptor.§.ſanè in hac. Concordat iiſdem propè verbis l.2.§.in hac actione non vtiq; ff.eod.tt. Planè admittitur exceptio propoſita, ſi nihil interſit eius qui vim paſſus eſt, rem alienam raptam eſſe. Quæ diſtinctio elicitur ex d.§.ſanè in hac. Concordat d.l.2. §.in hac actione non vtique. §.dicet aliquis. item §.ſi in re, in fin.

XI. Exceptio: Niſi furti actio non competeret, ſi clàm res ſubrepta eſſet. Inſtit.d.§.ſanè in hac. verſ.& generaliter. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi de-

poſitario

poſitario res depoſita vi rapta ſit: hic enim, quamuis furti actionem non habet, Vi tamen bonorum raptorum actionem habet. d. l. 2. §. dicet aliquis, cum ſeq.

XII. Exceptio: Niſi nihil interſit eius qui rapinam paſſus eſt, rem raptam eſſe. elicitur ex d. §. dicet aliquis. ibi: ſi quis igitur. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. except. 10. in fin.

XIII. Exceptio: Niſi raptor rem raptam reſtituit. reprobatur l. non prodeſt. 5. ff. vi bonor. raptor.

XIIII. Exceptio: Niſi ſemel actum ſit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio prima eſt: Niſi furti anteà ſit actum, non Vi bonorum raptorum. l. 1. ff. vi bonorum raptor. l. ſi quis. 90. ff. de furtis. Altera: Niſi cum alio antea ſit actum. Cuius duplicatio eſt: Niſi antea cum domino ſit actum: tunc enim, ſi cum ſeruo manumiſſo poſtea agatur, obſtat exceptio. l. ſi ſeruus. 3. ff. vi bonor. raptor.

IIII. QVIBVS COMPETIT actio propoſita?

I. Regula: De omni eo cui rapina facta eſt, cuiuſq; intereſt rem raptam non eſſe, vide ſ. quæſt. prox. except. 10.

II. Regula, De domino cuius ſeruo rapina facta eſt, proponitur l. 2. §. ſi fugitiuus ff. vi bonor. raptor.

III. Regula, De hæredibus cæteriſq; ſucceſſoribus. d. l. 2. §. fin.

V. ADVERSVS QVOS COMpetit actio propoſita?

I. Regula, De hæredibus cæteriſq; ſucceſſoribus raptoris. Aduerſus hos non datur actio propoſita. d. §. fin. Huius regulæ exceptio videtur: Niſi in id quod ad hæredes peruenit. Sed reprobatur d. §. fin.

II. Regula, De eo qui homines coegit, & coacto qui damnum dedit. Vterq; hac actione tenetur. d. l. 2. §. ſi quis homines. l. prætor ait. 4. §. ſi quis aduentu. ibi: at hic de eo ff. eod. tt.

III. Regula, De domino ſerui raptoris. Aduerſus hunc quoque actio propoſita competit. approbatur verbis edicti d. l. 2. & §. hac actio etiam. item l. de his. 4. C. eod. tt. Huius regulæ exceptio prima: Niſi dominus ſit impubes. reprobatur d. l. 2. §. in impuberem. Altera: Niſi dominus ſeruum noxæ dederit. d. l. 4. Huius replicatio videtur: Niſi dominus non totam familiam coactam noxæ dediderit. ſed reprobatur d. l. 2. §. ex hac actione.

IIII. Regula, De eo cui ſeruus raptor bona fide ſeruit. Hic quoque actione propoſita tenetur. d. l. 2. §. familiæ.

VI. QVID QVANTVM'QVE veniat in actione propoſita?

I. Regula: In quadruplum actio eſt. approbatur ſimul & diſtinguitur verbis edicti d. l. 2. Inſtit. vi bonorum raptor. in prin. l. ſi quis. 54. ff. de furtis. l. 2. cum quatuor ll. ſequentib. C. vi bonor. rapt. M. I. R. d. cap. 10. reg. 46. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi annus præteritus ſit: tunc enim non niſi in ſimplum competit actio. approbatur legibus iam propoſitis. Cuius replicatio eſt: Niſi actor experiundi poteſtatem non habuerit. approbatur verbis edicti d. l. 2. ff. d. tt. Concordant d. l. 2. 3 & 5. C. vi bonor. raptor. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi cum alio experiundi poteſtas fuerit: tunc enim, quamuis non contra eum qui nunc conuenitur, experiundi poteſtas fuerit, nihilominus obſtat annalis præſcriptio. approbatur exemplo l. ſi ſeruus. 3. ff. vi bonor. raptor. Altera exceptio eſt: Niſi dominus ſerui nomine conueniatur: hic enim ſeruum noxæ dedendo liberatur. de qua re dictum ſ. quæſt. prox. reg. 3. except. 2. Tertia: Niſi furti antea ſit actum: hoc enim caſu id tantùm venit, quod minus quadruplo actor furti actione eſt conſecutus. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. 5. except. 14. replic. 1.

II. Regula: In quadruplo etiam rei perſecutio continetur. Inſtit. vi bonorum raptor. §. quadruplum autem. M. I. R. d. reg. 46.

III. Regula: Rei verum precium quadruplicatur, non id quod intereſt. l. 2. §. in hac actione. ff. vi bonor. raptor. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi alius, non rei dominus rapinam paſſus ſit: tunc enim æſtimatur id quod eius intereſt, non verum rei precium. Inſtit. vi bonor. raptor. §. ſanè in hac. ibi: non vt dominium. Concordat iiſdem verbis l. 2. §. in hac actione non vtiq; ibi: non vt dominium. ff. eod. tt.

IIII. Regula: Si plures ſerui rapinam fecerint: dominus tantum offerendo, in quantum, ſi vnus liber rapinam feciſſet, actio datur, liberatur. d. l. 2. §. hac actione.

VII. QVAMDIV COMpetit hæc actio?

Annalis eſt actio. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. prox. reg. 1. except. 1. Sed & eius exceptio eſt: Niſi poſt annum in ſimplum agatur. approbatur per ea quæ propoſita ſunt d. reg. 1. in prin.

VIII. ADIVNCTA.

Actor non habet neceſſe oſtendere, qui ex familia rapinam fecerint. l. 2. §. hac actio etiam. ff. vi bonor. raptorum.

IX. EVENTVS.

An præiudicetur hac actione legi Iuliæ de vi publica vel priuata, definitur d. l. 2. §. hoc edicto.

X. ADFINIA REmedia.

I. Regula: Poteſt etiam quis agere iudicio publico de vi publica & priuata. d. §. hoc edicto. & §. ſi in re depoſita. ibi: & crimen.

II. Regula: Etiam furti actio ex rapina competit. d. l. 2. §. rerum. & §. cæterùm neque. l. 1. ff. eod. tt. item Inſtit. d. tt. in prin. M. I. P. d. cap. 8. reg. 10. Huic regulæ quodammodò videtur cõtradicere l. ſi quis. 54. ff. de furtis. item l. ſi vendidero. 82. §. cum raptor. ff. eod. tt.

III. Regula: Si quis per vim damnum dederit, etiã legis Aquiliæ actio competit. d. l. 2. §. cæterùm neque, in fin. §. ſi publicanus, in fin. item §. rerum.

IIII. Regula: Ex rapina etiam condictio rei raptæ competit. d. §. rerum. §. fin. in fin. item l. ſiue manifeſtus. 10. §. ei quoq; ff. de condict. furtiua.

V. Regula: Competit etiam rei raptæ vindicatio. d. §. rerum.

VI. Regula: Si res rapta vendita ſit, etiam negotiorum geſtorum actione precium condici poteſt. l. 5.

C. vi bonor. raptor. Alia huius actionis adſinia remedia, vt de damno in turba dato, &c. vide ȷ. lib. prox.

DE ACTIONE LEGIS Aquiliæ. Cap. IX.

PRIMO: Verba legis Aquiliæ, primi quidem capitis, proponuntur l. 2. in prin. ff. ad l. Aquil. Secundi capitis verba deſunt. Tertij habentur l. ſi ſeruum. 27. §. huius legis. ff. d. tt.

II. PROPRIA HVJVS LEgis: item genus huius actionis.

I. Regula: Lex Aquilia omnibus legibus ante ſe de damno latis derogat. l. 1. ff. ad l. Aquiliam.

II. Regula: Lex Aquilia plebiſcitũ eſt. d. l. 1. in fin.

III. Regula: Pœnalis eſt actio. Inſtit. de l. Aquilia. §. his autem. ibi: qua ratione. Concordat l. vnde Neratius. 23. §. hanc actionem. ibi: cum ſit. ff. d. tt.

IIII. Regula: Miſta dicitur actio. Inſtit. de action. §. ex maleficijs. verſ. ſed & legis Aquiliæ.

III. CAVSAE EX QVIBVS actio propoſita competit.

Prima & generalis cauſa eſt: Si damnum iniuria datum ſit. M. I. P. d. cap. 8. reg. 11. M. I. R. d. cap. 10. reg. 47. Quæ declaratur definitione iniuriæ l. ſed etſi. 5. §. iniuriam. ff. ad l. Aquiliam. l. ſi quis. 49. §. quod dicitur. ff. d. tt. l. 1. in princ. ibi: interdum. ff. de iniurijs. item Inſtit. eod. tt. in prin. ibi: aliàs culpa.

II. Cauſa: Si quis alienum hominem, alienámue quadrupedem, quæ pecudum numero eſt, iniuria occiderit. approbatur l. 1. in princ. & l. 3. ff. ad l. Aquil. item Inſtit. eod. tt. in prin. Exceptio prima eſt: Niſi iure occidit. d. l. 3. Concordat Inſtit. de l. Aquilia. §. iniuria. Huius exceptionis ſpecies ſunt aliquot exceptiones ſequentes.

II. Exceptio: Niſi ſui defendendi cauſa occidit. Inſtit. d. §. iniuria. l. itaq; 4. in princ. ff. ad l. Aquil. item l. ſcientiam. 45. §. qui cum aliter ff. eod. tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ſui defendendi cauſa alium quam à quo vim patiebatur, caſu occiderit. d. §. qui cum. Plura de exceptione propoſita vide ȷ. capite prox. except. 15.

III. Exceptio: Niſi ferro ſe petentem occiderit. l. ſed etſi. 5. in prin. ff. ad l. Aquiliam.

IIII. Exceptio: Niſi ſeruum in adulterio deprehenſum occiderit. l. qui occidit. 30. in prin. ff. d. tt.

V. Exceptio: Niſi magiſtratus aduerſus reſiſtentem violentius quid fecerit. l. quemadmodum. 29. §. penult. ff. eod. tt.

VI. Exceptio: Niſi caſu ſine dolo malo occiderit. Inſtit. de l. Aquilia. §. iniuria. ibi: ac ne is quidem. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi culpa rei conuenti ſit occiſus. Inſtit. d. §. iniuria. & §. illud palàm. Culpæ exempla duo proponuntur d. §. iniuria. primum quidem, ſi non miles iaculando ſeruum transeuntem caſu occiderit; alterum, ſi miles extra locum iaculis deſtinatum idem fecerit. de quibus exemplis cum alijs ſimilibus vide ȷ. exceptiones & cauſas ſequentes. Sed & plura de exceptione propoſita vide ȷ. quæſt. 4. except. 18.

VII. Exceptio: Niſi dum alium ſui defendendi cauſa petit, ſeruum alienum caſu occidit. reprobatur l. ſcientiam. 45. §. qui cum. ibi: ſed ſi defendendi. ff. ad l. Aquiliam.

VIII. Exceptio: Niſi ſeruum alienum quem occidit, liberũ eſſe putauit. reprobatur d. l. 45. §. ſi meum.

IX. Exceptio: Niſi dum iaculis ludit, tranſeuntem ſeruum occidit. approbatur ſimul & diſtinguitur Inſtit. de l. Aquilia. §. itaq; ſi quis. l. item ſi obſtetrix. 9. §. fin. ff. eod. tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi data opera in ſeruum tranſeuntem ſit iaculatus. d. §. fin. Altera: Niſi non miles iaculando ſeruũ tranſeuntem occiderit. Inſtit. d. §. itaque ſi quis. ibi: ſi alius tale. Tertia: Niſi miles in loco iaculis non deſtinato iaculando ſeruum tranſeuntem occiderit. d. §. itaq; ſi quis. ibi: idem iuris eſt.

X. Exceptio: Niſi cum quidam pila luderet, vehementius pila percuſſa in tonſoris manum eam deiecerit, & ſic ſerui qui tondebatur, gula præciſa ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. item Mela ſcribit. 11. in prin. ff. d. tt.

XI. Exceptio: Niſi putator ex arbore ramo deiecto ſeruum tranſeuntem occiderit. approbatur ſimul & diſtinguitur Inſtit. de l. Aquil. §. item ſi putator. l. ſi putator. 31. ff. eod. tt. item l. in l. Cornelia. 7. ff. ad l. Corneliam de ſicarijs. Huius exceptionis replicat. prima eſt: Niſi putator non proclamauit. Inſtit. d. §. item ſi putator. & d. l. 31. Cuius duplicatio eſt: Niſi eo loco ramus decidat, quo iter fieri non ſolet. Inſtit. d. §. item ſi putator. verſ. æquè. & d. l. 31. verſic. quod ſi nullum. Huius duplicationis triplicatio eſt: Niſi putator videns tranſeũtem non proclamauit. d. verſ. quòd ſi nullum. Altera replicatio eſt: Niſi eo tẽpore proclamauit, quo caſus euitari amplius non poſſet. d. l. 31.

XII. Exceptio: Niſi per luſum vel certamen exercendi cauſa factum, ſeruus ſit occiſus, vel damnũ paſſus. l. ſi plagis. 52. §. fin. ff. ad l. Aquiliam. Contradicit l. item ſi obſtetrix. 9. §. fin. cum l. ſeq. ff. eod. tt. Planè huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi talis ludus ſit, quo ſerui exerceri non debent. l. qua actione. 7. §. ſi in colluctat. ff. eod. tt. Cuius duplicatio eſt: Niſi domino permittente ſeruus luſerit. d. §. ſi in colluctatione. Cui tamen interpretationi Accurſius contradicit. Altera replicatio eſt: Niſi cedentem, non repugnantem vulnerauerit vel occiderit. d. §. ſi in colluctatione. verſ. planè. Tertia: Niſi ſeruum qui non colludebat, ſed adſtantem vel tranſeuntem per luſum occiderit: d. verſ. planè. Cui concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. except. 9. replic. 1. cum ſequentibus.

XIII. Exceptio: Niſi cum duo ſtramenta ardentia tranſilirent, concurrerint, amboq; ceciderint, alterq; flamma ſit conſumptus. l. ſcientiam. 45. §. ſi cum ſtramenta. ff. ad l. Aquiliam.

XIIII. Exceptio: Niſi dum impetum equi vel muli propter imperitiam vel infirmitatem retinere non poſſet, ſeruum alterius per equum oppreſſit. reprobatur l. idem iuris. 8. §. mulionem. ff. d. tt. Concordat Inſtit. eod. tt. §. impetu.

XV. Exceptio: Niſi per errorem venenum prò medicamento, vel furioſo gladium dederit. l. qua actione. 8. §. ſed etſi quis. ff. ad l. Aquiliam.

XVI. Exce-

XVI. Exceptio: Niſi non occidit, ſed mortis cauſam præbuit. d. §. ſed etſi quis. de qua re vide plura ſ. cap. 10. except. 3.

XVII. Exceptio: ſumpta ex inſtrumento & modo quo occidit, reprobatur d. l. 7. §. 1. Hactenus exceptiones, deſumptæ ex cauſa & modo, quo ſeruum alienũ aut quadrupedem quis occidit, propoſitæ ſunt: ſed & plures huiuſmodi vide ĩ. in cauſis proximè ſequentib. Nunc ſequũtur exceptiones deſumptæ ex perſona occiſi, & ex alijs huiuſmodi circumſtantijs.

XVIII. Exceptio: Niſi infans nondum anniculus ſit occiſus reprobatur l. vnde Neratius. 23. § ſi infans. ff. ad l. Aquiliam.

XIX Exceptio: Niſi debilis & ægrotus ſeruus ſit occiſus. reprobatur l. qua actione. 7. §. ſed etſi quis ſeruũ. ff. d. tt. Contradicere videtur l flaminam. 24. §. idem Seruius, in fin. ff. de damno infecto.

XX. Exceptio: Niſi ſeruus hæreditarius ſit occiſus. reprobatur l. liber homo. 13. §. ſi ſeruus. ff. ad l. Aquiliam.

XXI. Exceptio: Niſi quadrupes quæ pecudum numero non eſt, nec gregatim paſcitur, occiſa ſit. Inſtit. de l. Aquiliæ. §. 1. l. 2. §. vt igitur ff. eod. tt. Planè exceptio propoſita prodeſt ad pœnam minuendam, non ad totam actionem perimendam: vt patet ex ijs quæ proponentur ĩ. cauſa 17.

XXII. Exceptio: Niſi fera beſtia occiſa ſit. d. §. vt igitur. item Inſt. d. §. 1. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi elephanti ſint vel cameli. d. l. 2. § fin.

XXIII. Exceptio: Niſi mortiferè vulneratus, poſtea alio caſu fortuito perierit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. huic ſcripturæ. 15. § . ſi ſeruus. ff. ad l. Aquiliam. Leges concordantes vide ĩ. cap. 10. quæſtion. 3. reg. 6.

XXIV. Exceptio: Niſi nõ mortiferè vulneratus poſtea negligentia perijt. l. qui occidit. 30. §. fin ff. d. tt. Plures propoſitæ cauſæ exceptiones vide ſ. lib. 1. cap. 25. quæſt. 1. itẽ ĩ quæſt. 4. Hæc de ſecunda propoſitæ actionis cauſa. Sed & eius ſpecies ſunt cauſæ aliquot proximè ſequentes.

III. Cauſa: Si obſtetrix medicamentũ dederit, quo ancilla perierit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. item ſi obſtetrix. 9. in prin ff. ad l. Aquil.

IV Cauſa: Si per vim, vel perſuaſum alicui medicamentum infudit: vel eum malo veneno vnxit. d. l. 9. §. ſi quis per.

V. Cauſa: Si medicus ſeruum imperitè ſecuit, vnde mortuus eſt. l. qua actione. 7. § fin. ff. ad l. Aquil.

VI. Cauſa: Si medicus medicamento perperam ſit vſus, vnde ſeruus mortuus eſt. l. idem iuris. 8. in prin. ff. eod. tt.

VII. Cauſa: Si medicus curationem ſerui reliquit, vnde ſeruus mortuus eſt. d. l 8. in prin. Inſtit. eod. tt. §. præterea ſi medicus.

VIII. Cauſa: Si quis id quod ſuſtinet dimittit, eoq; ſeruus alienus vel quadrupes occidatur. l. ſi plagis. 52. §. in clino. ff. ad l. Aquiliam.

IX. Cauſa: Si de ponte vel ripa ſeruum alienum vel pecudẽ præcipitauit. l. qua actione. 7. § ſed ſi quis de ponte. ff. d. tt. Concordat Inſt. eod. tt. §. penult.

X. Cauſa: Si foueas ferarum beſtiarũ capiendarum cauſa quis fecerit, in quas ſeruus alienus vel pecus incidit atq; perijt. approbatur ſimul & diſtinguitur l. qui foueas. 28. ff. ad l. Aquil. M. I. P. lib. 5. cap. 8. reg. 12. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi eo loco foueam fecerit, quo fieri ſolet. d. l. 28. Altera: Niſi denunciatũ ſit ſeruo, vt præcaueret. Tertia: Niſi ſeruus qui incidit, ſciuit foueam ibi eſſe. Quarta: Niſi ſeruus qui incidit, facilè ſcire potuit & prouidere. Hæ tres exceptiones approbantur d. l. 28. Ac aliæ huiuſmodi exceptiones permittũtur cauſæ cognitioni iudicis ibidem.

XI. Cauſa: Si laqueos poſuit, in quos vicini pecus incidit. l. quemadmodum. 29. in prin. ff. d. tt.

XII. Cauſa: Si quis pecus alienũ fugauit, vt præcipitaretur. l. nam ſi. 52. ff. de furtis. Inſtit. de l. Aquilia. §. cæterùm.

XIII. Cauſa: Si pecus alienum plus iuſto onerauit, vt rumperetur. l. ſi ſeruus. 27. §. etſi mulum. ff. ad l. Aquiliam.

XIV. Cauſa: Si quis plus iuſto oneratus, onus reiecit, & ſeruum alienũ occidit: vel lapſus ſeruum onere preſſit. l. qua actione 7. §. ſed etſi quis. ff. d. tt.

XV. Cauſa: Si ſeruus pignori datus apud creditorem ſe ſuſpenderit. reprobatur l. quemadmodum. 29. § penult. ff. d. tt.

XVI. Cauſa: Si tegula ex tecto cadens alterius ſeruum vel quadrupedem occiderit. reprobatur l. ſed etſi. 5. §. & ideo quærimus. ff. ad l. Aquil. Hactenus cauſæ primi capitis legis Aquiliæ propoſitæ ſunt: quarum exceptiones generales vide ſ. cauſa 2. ſequũtur nunc cauſæ tertij eiuſdem legis capitis: & primùm de dãno in ſeruo alieno vel quadrupede dato.

XVII. Cauſa: Si quis ſeruum alienũ, vel quadrupedem quæ pecudũ numero eſt, vulnerauerit: aut eam quadrupedem quæ pecudũ numero non eſt, vulnerauerit aut occiderit: tertio legis Aquiliæ capite actio conſtituitur. Inſtit. de l. Aquilia. §. cap. 3. Concordat l. quemadmodum. 29. §. ex hoc. ff. eod. tt.

XVIII. Cauſa: Si quis ſeruum alienum vſſerit, fregerit, ruperit. l. ſi ſeruus. 27. § . ſi quis igitur. ff. ad l. Aquiliam.

XIX. Cauſa: Si ancillam immaturam ſtuprauit. l. ſi ſtuprum. 25. in fin. ff. de iniurijs.

XX. Cauſa: Si ancilla pugno, vel equa ictu percuſſa eiecerit: d. l. 27. §. ſi mulier. ff. ad l. Aquiliam.

XXI. Cauſa: Si boues alienos in anguſtũ coegiſſet, eoq; effectũ eſt vt eijcerent. l. boues. 53 item l. Quintus Mutius. 39. ff. eod. tt. item Inſtit. eod. tt. §. cæterùm.

XXII. Cauſa: Si puerum alienum ſaxo illiſit. l. qua actione. 7. § ſed ſi quis de ponte. ff. ad l. Aquil.

XXIII. Cauſa: Si canem irritauit, vt aliquẽ morderet. l. item Mela. 11. §. item cum eo. ff. d. tt.

De damno in ædibus, pariete, & villa dato.

XXIIII. Cauſa: Si domum vel villam alienam incenderit. l. 2. C. de l. Aquilia. l. ſi ſeruus. 27. §. item ſi arbuſtum. & §. ſi quis inſulam. item l. qui occidit. 30. §. in hac actione. ff. d. tt. M. I. P. d. cap. 8, reg. 16. M. I. R. d. regul 47.

XXV. Cauſa: Si quis ædificij fores fregerit, aut ipſum ædificium diruerit. d. l. 27. §. ſi quis ædif. l. qui domum. 50. ff. d. tt. item l. 2. C. eod. tt.

XXVI. Cauſa: Si perquirendis metallis vel marmoribus alienarum ædium fundamenta labefactat. l. quoſdam.6.C.de metallarijs.

XXVII. Cauſa: Si vicinus ædes ruinoſæ in meas ædes ceciderint. reprobatur l. euenit.6. ff. de damno infecto.l.prætor ait.7.§.hoc edictum.ff.eod.tt.

XXVIII. Cauſa: Si parietẽ domus ſuſtulit. l.ſcientiam.45.§.fin.ff.ad l.Aquil.

De damno in fundo, ſylua & ſegete dato.

XXIX. Cauſa: Si in ſyluam alienam ignem immiſit, vel excidit eam. l.1. C.de l.Aquilia. M.I.P. d.cap.8.regul.13.

XXX. Cauſa: Si arbuſtum alienum incenderit. l.ſi ſervus.27.§.item ſi arbuſtum.ff.ad l.Aquil.

XXXI. Cauſa: Si lolium vel auenam in ſegetem iniecit, quo eam inquinaret.d.l.27.§.inquit lex.

XXXII. Cauſa: Si oliuam decerpſerit, ſegetem vel ſyluam deſecuerit, vel alios fructus arboreſue. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.27.§.ſi oliuam. Concordat l.1.C.eod.tt. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi fructus maturos vel ſyluam maturam deſecuerit. d.§.ſi oliuam.& §.ſi ſalictũ. Cuius replicatio eſt: Niſi vuas maturas in terram proiecerit.d.§.ſi oliuam.

XXXIII. Cauſa: Si fructus alienos depauit. l.vlt. C.de l.Aquilia.M.I.P.d.cap.8.reg.14. Planè hoc caſu non legis Aquiliæ, ſed in factum actio competit. l.qui ſeruandarum.14.§.fin.ff.de præſcriptis verbis. Sed & ad exhibendũ actio competit. l.Iulianum.9. §.glans. ff.ad exhibendum.

De damno in frumento & vino dato.

XXXIV. Cauſa: Si vinum alienum ſpurcauit, effudit, vel acetum fecit, aut alio modo viciauit. l.ſi ſeruus.27. §.cum eo planè. ff. ad l.Aquil. Cui quoad genus actionis contradicit d.l.27.§.fin.vbi in factũ actiò dicitur competere.

XXXV. Cauſa: Si quis milium vel frumentũ alienum in flumẽ effuderit. d.l.27.§. item ſi quis milium.

XXXVI. Cauſa: Si quis in vinũ aut oleum id miſcuit, quo naturalis eius bonitas corrumperetur. d.§. cum eo plane.Inſt.eod.tt.§.capite tertio,in fin.

XXXVII. Cauſa: Si quis frumento alieno arenam vel quid aliud miſcuit.d l.27.§.item ſi quis frumẽto.

XXXVIII. Cauſa: Si quis vinum vel frumentum alienum conſumpſerit. l.qui occidit.30.§.ſi quis alienum.ff ad l.Aquiliam.

De damno in naue, aqua & aquæductu dato.

XXXIX. Cauſa: Si aquam aliò deriuauerit. l.2. in fin. C.de l.Aquilia.

XL. Cauſa: Si aquaductum alienum diruerit. l. ſi ſeruus.27.§.ſi quis aquaductum.ff.ad l.Aquiliam.

XLI. Cauſa: Si funẽ quo religata nauis erat, præciderit. l.quemadmodũ.29.§.ſi funem.ff.d.tt. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi aliter ſe explicare non potuit, niſi præciſis funibus.d.l.29.§.item Labeo.

XLII. Cauſa: Si nauis nauem contra ſe venientem obruit. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.29. §.ſi nauis.

XLIII. Cauſa: Si nauis in ſcapham alterius impacta, damnum illi dederit. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.29.§.ſi nauis.

XLIV. Cauſa: Si nauem perforauit. l.ſi ſeruus.27. §.ſi nauem.ff.ad l.Aquiliam.

De damno in tabulis & inſtrumentis dato.

XLV. Cauſa: Si teſtamentum deleuit. l.ſi quis.41. in prin.cum l.ſeq.ff.d.tt.

XLVI. Cauſa: Si chirographũ alicuius aut aliam cautionem deleuit aut corrupit. d.l.41.l.qui tabulas.27.§.fin.cum quatuor legib. ſequentibus. ff.de furtis. l.quidam.32.§.de l.Aquilia.ff.eod.tt.item l.argentarius.10.§.fin. ff.de edendo. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi conditio debiti, de quo chirographum acceptum eſt, defecerit. l.in l.Aquilia.40.ff.ad legem Aquiliam.

De reliquis damni ſpeciebus.

XLVII. Cauſa: Si aliquid vſtum, ruptum vel fractum ſit, aut alio modo deterius factum. Inſtit. de lege Aquilia.§.cap.3.ibi: ſi quid enim. l.ſi ſeruus.27. §.inquit. §.cum eo plane. ibi: nec negat.& §.rupiſſe. ff. eod.tt.

XLVIII. Cauſa: Si veſtimenta aliena ſciderit, vel inquinauerit.d.l.27.§.ſi quis veſtimenta.

XLIX. Cauſa: Si quis alicui de manu numos excuſſerit, vt perirent.d.l.27.§ ſi quis de manu.

L. Cauſa: Si alienas merces in mare proiecit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.qui ſeruandarum.14.in prin.ff.de præſcriptis verbis.

LI. Cauſa: Si calicem argenteum alienum in profundum abiecerit.d.l.14.§.ſed et ſi calicem.

LII. Cauſa: Si cum plauſtrarius malè lapides cõpoſuiſſet, lapis ex plauſtro cadẽs ruperit aliquid vel fregerit. l.ſi ſeruus.27.§.ſi ex plauſtro.ff.ad l.Aquil.

LIII. Cauſa: Si cauſam & occaſionem damni dedit. l.qui occidit.30.§.in hac actione.ibi: nam & qui. ff.ad l.Aquiliam. l.prætor ait.4. §.ſi cùm ſeruum.ibi: verũ eſt.ff.vi bon.raptor. M.I.P.d. cap.8.reg.15. M.I.R.d.cap.10.reg.48.vbi etiã diſtinguitur. Hactenus cauſæ Aquiliæ actionis ſunt enumeratæ. Sed et plures huiuſmodi cauſas, ex quib. vtilis legis Aq̃liæ vel in factũ actio cõpetit, vide ĩ.cap.10.quæſt.5.except.1.2.& 3.

IIII. DE EXCEPTIONIBVS præcedentium cauſarum generalibus.

I. Exceptio: Niſi furioſus damnum dederit. approbatur l.ſed et ſi.5.§.& ideo ff.ad l.Aquiliam.

II. Exceptio: Niſi infãs damnũ dederit.d.§.et ideo.

III. Exceptio: Niſi impubes damnum dederit. reprobatur ibidem.

IV. Exceptio: Niſi quadrupes damnum dederit.d. §.& ideo. Planè hoc caſu alia datur actio, de qua vide ĩ.lib.prox.cap.1.

V. Exceptio: Niſi magiſtratus alicui damnũ dederit. reprobatur l. quemadmodum 29. §. municipales. ff.ad l.Aquil. Sed & plura de exceptione propoſita vide s̃.lib.15.cap.12.reg.8.

VI. Exceptio: Niſi dominus ſeruo ſuo damnum dederit. Hæc exceptio ipſo quidem iure ſubſiſtit: quoniam inter dominum & ſeruum actio non datur. verùm eius replicatio prima eſt: Niſi alius in ſeruo vſumfructum habeat. l.ſed et ſi.12.ff.ad l.Aquil. Altera: Niſi

ra: Niſi alius ſeruum bona fide poſſideat. Tertia: Niſi alius ſeruum pignori acceperit. Hæ duæ replicationes approbantur l. ſi dominus. 17. in prin. ff. d. tt. Quarta: Niſi hæres ſeruum alij legatũ occiderit. l. quod ſi. 14. ff. eod. tt. Quinta: Niſi pars in ſeruo alterius ſit. l. ſed etſi. 19. cum l. ſequen. ff. ad l. Aquil.

VII. Exceptio: Niſi creditor in re ſibi debita damnum dederit. approbatur ſimul & diſtinguitur exemplo l. legis Aquiliæ. 54. ff. d. tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ante moram factam creditor in re debita damnum dederit. d. l. 54. Concordat l. Stichum. 55. ff. eod. tt.

VIII. Exceptio: Niſi ſeruus communis vni dominorum damnum dederit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi ſeruum. 27. §. 1. ff. ad l. Aquil.

IX. Exceptio: Niſi liber homo qui bona fide poſſidetur, ei à quo poſſidetur, damnum dederit. reprobatur l. liber homo. 13. §. Iulianus. ff. ad l. Aquil. Concordat l. homo liber. 54. §. item promittendo. ibi: ſed & damnum. ff. de adquir. rer. dominio.

X. Exceptio: Niſi in eo ſeruo qui bona fide à non domino poſſidetur, à ſeruo bonæ fidei poſſeſſoris damnum ſit datum. reprobatur l. ſi eo tempore. 38. ff. ad l. Aquiliam.

XI. Exceptio: Niſi in re mariti vxor damnum dederit. reprobatur l. mulier. 56. ff. eod. tt. l. ſi ſeruus. 27. §. ſi cum maritus. ff. eod. tt. item l. 2. in fin. C. rerum amotarum.

XII. Exceptio: Niſi in ſua re quis damnum dederit. approbatur ſimul & diſtinguitur exemplo ſerui ſ. except. 6.

XIII. Exceptio: Niſi iure factum ſit. l. ſi ſeruus. 3. in fin. ff. ad l. Aquil. Concordat l. nemo. 193. ff. de reg. iuris. Huius exceptionis ſpecies ſunt exceptiones aliquot ſequẽtes. Planè ſi quis in ſuo ignem habuerit, ex quo damnũ datur alteri: quamuis iure ignem habeat, tamen in factum actione tenetur. quæ replicatio approbatur l. ſi ſeruum. 27. §. ſi furnum. ff. ad l. Aquil.

XIV. Exceptio: Niſi in re aliena, in ſuo loco nõ iure conſtituta, quis damnum dederit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. quemadmodũ. 29. §. 1. ff. ad l. Aquil. Huius replicatio prima eſt: Niſi protectum alienũ ſupra ſuam domum extenſum reciderit. d. §. 1. Altera: Niſi quis in pecore alieno, quod in ſuo loco deprehendit, damnum dederit. l. Quintus Mutius. 39. ff. eod. tt. Quod dictũ de pecore, idem de apibus cauetur l. ſi ſeruus. 27. §. ſi cum apes. ff. eod. tt.

XV. Exceptio: Niſi ſui defendendi cauſa damnum alteri dedit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. 3. cauſa 2. except. 2. eiuſq; exemplum proponitur l. ſi plagis. 52. §. 1. ff. ad l. Aquiliã. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi reus prior cœperit percutere. d. §. 1. Concordat l. 1. §. cum arietes. ff. ſi quadrupes pauperiem feciſſe. Aliam replicationem vide ſ. quæſt. 3. cauſa 2. except. 2.

XVI. Exceptio: Niſi vlciſcendi ſui cauſa alteri damnum dederit. reprobatur l. ſcientiam. 45. §. qui cum, in fin. ff. ad l. Aquil.

XVII. Exceptio: Niſi arcendi incendij gratia vicinas ædes intercidit. l. ſi quis. 49. §. quod dicitur. ff. d. tt. l. quo naufragium. 3. §. quod ait prætor, in fin. ff. de incendio, ruina, &c. item l. ſi alius. 7. §. eſt autem & alia. ff. quod vi aut clàm. M. I. R. lib. 5. cap. 10. reg. 47. except. 1.

XVIII. Exceptio: Niſi ſine dolo malo damnũ datũ ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur Inſt. de l. Aquilia. §. illud palàm. M. I. R. d. reg. 47. exc. 2. De hac re vide ſ. quæſt. 3. cauſa 2. exc. 6. Exemplũ proponitur l. ſi quis. 49. §. quod dicitur. ff. ad l. Aquil. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi culpa rei cõuenti damnũ datum ſit. d. §. illud palàm. l. qui occidit. 30. §. in hac actione. ff. d. tt. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. qu. 3. cauſa 2. except. 6. M. I. R. d. exc. 2. repl. 1. Exemplum proponitur l. ſi plagis. 52. §. in cliuo. ibi: nam nihilominus ff. ad l. Aquiliã. Sanè propoſitæ replicationis ſpecies & exempl[illegible] replicationes proximè ſequentes. Huius replicationis duplicatio videtur eſſe: Niſi leuiſſima fuerit culpa. Sed reprobatur l. in l. Aquilia. 44. in prin. ff. ad l. Aquil. Planè admittitur in damno dato à libero homine, bona fide poſſeſſo, ei à quo poſſidetur, l. homo liber. 54. §. item promittendo. ibi: vt tamen culpam. ff. de adq. rerum. dom. Altera replicatio eſt: Niſi imperitia damnũ datum ſit. d. §. in hac actione. Concordat l. illicitas. 6. §. ſicut medico. ff. de officio præſidis. M. I. P. d. cap. 8. reg. 11. exc. 1. Sed & cõcordant ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 15. cap. 2. except. 8. replic. 1. duplic. 3. triplic. 2. item lib. 19. cap. 6. quæſt. 1. cauſa 9. except. 1. replic. 2. Tertia replicatio eſt: Niſi propter infirmitatem damnum dederit. l. idem iuris. 8. §. mulionẽ ff. ad l. Aquil. Quarta: Niſi nimia ſæuitia præceptor in diſciplina diſcipulo damnũ dederit. ſed etſi 5. §. fin. cum legibus ſequentib. ff. ad l. Aquil. l. item quæritur. 13. §. item Iulianus. ff. locati. Plura de exceptione propoſita vide ſ. lib. 15. cap. 2. except. 6.

XIX. Exceptio: Niſi dolus vel culpa in non faciendo conſiſtat. l. ſi vſuſfructus legatus. 16. §. deniq; conſultus. verſ. nam qui agrũ. ff. de vſuf. & quemadmodum. Leges quæ huic exceptioni videntur obſtare, vide in gloſſa in d. verſ. nam qui agrum.

XX. Exceptio: Niſi impulſu alterius damnum dederit. l. qua actione. 7. §. proinde ſi quis. ff. ad l. Aquil. l. ſi plagis. 52. §. in cliuo, in fin. ff. eod. tt.

XXI. Exceptio: Niſi non corpore ſuo, ſed alio modo quis damnum dederit. hoc enim caſu non directa, ſed vtilis Aquiliæ actio competit. Inſtit. de l. Aquilia. §. cæterùm placuit.

XXII. Exceptio: Niſi ei damnum datum ſit, apud quẽ in alea luſum eſſe dicitur. l. 1. in prin. ff. de aleatoribus. Huius exceptionis replicatio, ſumpta ex tẽpore & loco dãni dati, reprobatur d. l. 1. §. item notandum.

XXIII. Exceptio: Niſi res nõ ſit facta deterior. l. ſi ſeruus 27. §. rupiſſe. ibi: cæterùm. §. ſi oliuam. et §. etſi puerũ. ff. ad l. Aquil. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ſumptus in reficienda re ſint facti. d. §. rupiſſe.

XXIV. Exceptio: Niſi ſeruus qui vulneratus fuit, rurſus ſit ſanatus. reprobatur l. ſcientiam. 45. §. lege. ff. ad l. Aquiliam.

XXV. Exceptio: Niſi actor periculum & damnum euitare potuit. l. quod quis. 203. ff. de reg. iuris. l. qui foueas. 28. in fin. ff. ad l. Aquiliã. M. I. P. d. reg. 11. exc. 2. & d. lib. 5. cap. 12. reg. 36. Vide item j. lib. prox. cap. 1. quæſt. 2. except. 2.

XXVI. Exceptio: Niſi res in qua damnum datum eſt, poſtea ſine culpa rei conuenti perierit. reprobatur l. ſin aũt. 27. §. ſi homo, in fin. ff. de rei vendicat.

XXVII. Exceptio: Niſi ſeruus mortiferè vulneratus, liber hereſq; eſſe iuſſus, deceſſerit. approbatur ſimul et diſtinguitur l. nam ſicut. 36. §. ſi dominus. ff. ad l. Aquil. l. huic ſcripturæ. 15. §. fin. cum l. ſequente. ff. d. tt. item l. vnde Neratius. 23. §. 1. ff. d. tt.

XXVIII. Exceptio: Niſi ſemel ſit actum. approbatur quidem ipſo iure, verùm eius replicatio prima eſt: Niſi alius antea egerit. approbatur exemplo l. ſi ſeruus. 27. §. inquit lex. ibi: & ſi colonus. ff. ad l. Aquiliã. Altera: Niſi cum alio antea ſit actum l. item Mela. 11. §. ſed ſi plures. ibi: & ſi cum vno. ff. d. tt. Tertia: Niſi ex alia cauſa vel facto antea [illegible] actum. l. illud quæſitum eſt. 32. §. fin. ff. d. tt. l. ſi vulneratio. 46. cum duab. legib. ſequentib. ff. eod. tt. Quarta: Niſi alia actione antea ſit actum. reprobatur l. ſed etſi. 18. ff. ad l. Aquiliam. l. ſi ſeruus. 27. §. Proculus. ff. d. tt. Planè admittitur primùm quidẽ, ſi ex diuerſis cauſis actiones competant. l. item apud Labeonem. 15. §. ſi quis ſeruo. ff. de iniurijs. l. ſed ſi. 17. §. ſeruus meus. ff. d. tt. item l. 2. §. item quæſitum. ff. de priuatis delictis. Deinde admittitur, ſi aliquid amplius ſit in legis Aquiliæ actione, quàm fuit in priore. l. qui ſeruum. 33. in prin. ibi: rationabilius. ff. de action. & obligat. Hactenus exceptiones contra cauſas actionis Aquiliæ. Sed & plures huiuſmodi exceptiones vide ſ. quæſt. 3. cauſa 2.

DE RELIQVO AQVILIAE actionis iure. Cap. X.

I. QVIBVS ACTIO LEGIS Aquiliæ competit?

PRima regula, De heredibus eius qui damnum paſſus eſt His quoq; eadem competit actio. l. vnde Neratius. 23. §. hanc actionem. ff. ad l. Aquiliam. Huius regulæ exceptio prima videtur: Niſi poſt mortem defuncti ante aditam hereditatem damnum datum ſit. Sed reprobatur l. liber homo. 13. §. ſi ſeruus. & l. ob id. 43. ff. d. tt. Altera: Niſi in re alij legata damnũ ſit datum. hoc enim caſu legatario, non heredi competit actio. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 13. §. fin. Huius replicatio prima eſt: Niſi legatarius legatũ repudiauerit. d. §. fin. & l. nam ſicut. 36. in prin. ff. eod. tt. Cuius duplicatio eſt: Niſi res in qua damnum datum eſt, duobus fuerit legata. hoc enim caſu vno repudiante, alteri in ſolidum competit actio, non heredi. l. ſi dominus. 17. ff. d. tt. & l. Titio. 34. cum duabus ll. ſequentib. ff. eod. tt. Altera replicatio eſt: Niſi ante aditam hereditatem damnum in re legata ſit datum. l. huic ſcripturæ. 15. in prin. ff. eod. tt. Tertia exceptio eſt: Niſi in corpore defuncti adhuc viui damnum ſit datum. l. ſi verò. 5. §. hac autem, in fin. ff. de his qui deiecerint.

II. Regula: Domino rei in qua damnum datum eſt, Aquiliæ actio competit, non alij. l. item Mela. 11. §. legis. ff. ad l. Aquil. & l. liber homo. 13. §. fugitiui. ff. d. tt. Huius regulæ exceptio prima videtur: Niſi in re commodata damnũ datum ſit. hoc enim caſu commodatario, non domino actio videtur competere. verùm exceptio hæc reprobatur d. l. 11. §. fin. Altera exceptio eſt: Niſi alius vſumfructũ vel vſum in re habeat. nam & huic vtilis datur actio. d. §. fin. l. ſed etſi. 12. ff. d. tt. item l. locum autem. 17. §. fin. ff. de vſufructu & quemadm. Tertia: Niſi res ab alio bona fide poſſideatur. hoc enim caſu bonæ fidei poſſeſſori datur actio. d. l. 11. §. ſed etſi ſeruus. et l. ſi dominus. 17. in prin. ff. ad l. Aquil. Quarta: Niſi inſula exuſta alij locata fuerit inhabitanda. hoc. n. caſu etiam inquilino datur actio Aquilia. l. ſi ſeruus. 27. §. ſi quis inſulam. ff. d. tt. Quinta: Niſi fundus in quo damnum datum eſt, alij fuerit locatus. hoc enim caſu colono etiam competit actio. d. l. 27. §. inquit lex. Sexta: Niſi res alij pignori fuerit obligata. hoc enim caſu etiam creditori actio datur. l. qui occidit. 30. §. 1. ff. ad l. Aquil. Ex quo patet, creditori purè quidẽ ſeu regulariter actionem propoſitam non competere, ſed ſub duabus hiſce conditionibus, ſi debitor non ſit ſoluendo, vel à principali actione tempore ſit excluſus. Tertia conditio eſt, ſi debitor ipſe damnum in re pignori obligata dederit. quæ proponitur l. ſi dominus. 17. in prin. ff. d. tt. Septima exceptio eſt: Niſi res in qua damnum datum eſt, alij à domino debebatur. hoc enim caſu non domino, ſed ei cui res debetur, actio videtur competere. ſed reprobatur l. arbitrio. 18. §. fin. ff. de dolo malo. Octaua: Niſi res ſit redhibenda vẽditori. hoc enim caſu non emptori domino, ſed venditori potius Aquiliæ actio videtur danda. Sed & hæc exceptio reprobatur l. item Mela. 11. §. ſi in eo. ff. ad l. Aquil.

II. ADVERSVS QVOS ACTIO legis Aquiliæ competit?

I. Regula, De heredibus & cæteris ſucceſſoribus. Aduerſus hos actio propoſita non competit. l. vnde Neratius. 23. §. hanc actionem. ff. ad l. Aquil. Cõcordat Inſtit. d. tt. § his autem verbis. ibi: ideoq; conſtat. M. I. Rs d. cap. 19. reg. 50. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi de eo quo ex dãno locupletiores facti ſunt. d. §. hãc actionẽ.

II. Regula: Is ſolùm qui damnum dedit, non alius hac actione tenetur. quæ regula ipſo quidẽ iure ſubſiſtit, verùm eius exceptio prima eſt: Niſi impulſu alterius damnum dedit. hoc enim caſu non is qui dedit damnum, ſed is qui impulit, tenetur. l. quæ actione. 7. §. proinde ſi quis. ff. ad l. Aquil. Huius replicatio eſt: Niſi culpa eius qui impulſus eſt, præceſſerit. approbatur exemplo l. item Mela. 11. in prin. ff. d. tt. Secunda exceptio eſt: Niſi iuſſu vel mandatu alterius damnum dederit. hoc enim caſu is qui iuſſit, tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. liber homo. 37. in princ. ff. ad l. Aquil. & l. is damnum dat. 130. in prin. ff. de reg. iuris. Tertia: Niſi ope alterius damnum dederit. hoc enim caſu vterq; tenetur. d. l. 11. §. ſi alius. Quarta: Niſi ſeruus damnum dederit. hoc enim caſu in dominum eius datur actio. l. in l. Aquilia. 44. §. fin. cum l. ſequente. ff. d. tt. l. ſi ſeruus. 27. §. 1. ff. d. tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ignorante vel inuito domino ſeruus fecit. d. §. 1. Altera: Niſi ſeruus ab alio bona fide poſſideatur. reprobatur d. l. 27. §. ſerui autem. Tertia: Niſi ſeruus in fuga ſit. reprobatur d. §. ſerui autem.

III. Regula, De eo qui ignem ſubiecit, & eo qui ignem malè cuſtodiuit, inſula exuſta: vter teneatur, definitur d. l. 27. §. ſi fornacarius.

IV. Regu-

IV. Regula, De domino plauſtri prioris, & domino plauſtri poſterioris, & de mulione, ſi prius plauſtrum poſterius impulit, quo ſeruo alicuius damnum eſt datum: quis ex iis teneatur, definitur l. ſi plagis. 52. §. in cliuo ff. ad l. Aquiliam.

V. Regula, De pluribus ſimul damnum dantibus. Omnes tenentur. l. item Mela. 11. §. ſi plures. & §. ſed ſi plures. ff. ad l. Aquiliam. item l. ſi ita. 51. ff. d. tt.

III. QVID QVANTVMQVE veniat in actione propoſita?

I. Regula: Si ſeruus vel quadrupes quæ pecudū numero eſt, occiſus occiſáue fuerit: tenetur reus quanti ea res in eo anno plurimi fuerit. approbatur verbis edicti l. 2. ff. d. tt. Cōcordat Inſtit. de l. Aquilia, in prin. Declaratur regula propoſita definitione horum verborum, Quanti ea res in eo anno, &c. Inſt. d. tt. §. his autem. l. vnde Neratius. 23. §. idem Iulianus. & §. ſed et ſi bone. ff. ad l. Aquil. Sanè ex quo tempore annus ſit numerãdus, definitur l. ait lex. 21. in prin. ff. d. tt. Propoſitæ regulæ exceptiones vide ſ. cap. prox. quæſt. 3. cauſa 2. item ī. in regulis ſequentibus.

II. Regula: Si alio modo, vel in alia re quàm ſ. reg. prox. dictum eſt, damnū ſit datum: tanti tenetur reus, quanti ea res in diebus triginta proximis fuerit: quæ regula approbatur tertio legis Aquiliæ capite, l. ſi ſeruum. 27. §. huius legis. ff. d. tt. Cōcordat Inſtit. de l. Aquilia. §. ex hoc tamen. vbi etiam regula propoſita declaratur, ſicuti & l. quemadmodū. 29. §. fin. ff. ad l. Aquiliam. Concordant deniq; regulæ propoſitæ ea quæ habentur ſ. cap. prox. quæſt. 3. cauſa 17.

III. Regula: Aeſtimatio in actione propoſita non ſolùm perempti corporis, ſed etiam eius quod intereſt habenda. Inſtit. de l. Aquilia. §. illud non. l. ait lex. 21. in fin. cum l. ſequente. l. 23. in prin. §. idem Iulianus. §. ſed et ſi ſeruus. & §. in ſumma. l. liber homo. 37. §. ſi quadrupes. l. ſi ita. 51. §. æſtimatio autē. ibi: in quo precium. & l. Stichum. 55. ff. d. tt. l. 1. §. penult. ff. ſi quadrup. pauperiem, &c. Planè propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi id quod intereſt, ſit incertiſſimum. approbatur exemplo piſciū rete rupto, l. quemadmodum. 29. §. item Labeo, in fin. ff. ad l. Aquiliam.

IV. Regula: Affectionis nō ſit æſtimatio in hac actione. l. ſi ſeruum. 33. ff. d. tt.

V. Regula: Si reus factum negauerit, conuictus in duplum tenetur. l. 2. §. 1. ff. ad l. Aquil. l. vnde Neratius. 23. §. hæc actio. ff. eod. tt. l. contra. 4. cum l. ſequ. C. de l. Aquilia.

VI. Regula: Vtrum de occiſo, an de vulnerato quis teneatur? primùm, ſi ſeruus mortiferè vulneratus, poſtea caſu maturius pereat, definitur l. huic ſcripturæ. 15. §. ſi ſeruus. ff. ad l. Aquiliam. Deinde, ſi ſeruus mortiferè vulneratus, poſtea ab alio maturius occidatur, definitur l. item Mela. 11. §. Celſus. ff. d. tt. Contradicit l. ſi ita. 51. ff. d. tt. Tertiò, ſi ſeruus non mortiferè vulneratus, negligentia perierit: de vulnerato, non de occiſo actio eſt. l. qui occidit. 30. §. fin. ff. ad l. Aquil. & l. ſi ex plagis. 52. in prin. ff. eod. tt. Quartò, ſi idem eundem ſeruum prius vulnerauerit, deinde occiderit: tam de vulnerato quàm de occiſo tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. illud quæſitum eſt. 32. §. fin. ff. d. tt. Poſtremò, ſi plures eundem ſeruum percuſſerint, ex quo mortuus eſt: omnes de occiſo tenentur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. item Mela. 11. §. ſed ſi plures. & l. ſi ita. 51. ibi: idq; eſt conſequens. ff. eod. tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi cōſtet cuius ictu perierit: tunc enim hic ſolus de occiſo tenetur. d. §. ſed ſi plures. Altera: Niſi non ſimul plures ſeruum percuſſerint, ſed ex interuallo. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. caſu 2.

VII. Regula, Si vſufructuarius agat actione propoſita, quid veniat, definitur l. ſed et ſi. 12. in fin. ff. ad l. Aquil.

VIII. Regula: Si ſocius communem ſeruum occiderit: alteri ſocio non niſi pro ea parte, qua dominus eſt, actio competit. l. ſcilicet. 20. ff. d. tt.

IX. Regula: Si cum antea de vulnerato ſeruo actum eſſet, poſtea mortuo eo rurſus agatur: quid veniat, definitur l. ſi vulnerato. 46. cum l. ſequente. ff. eod. tt. Huius exceptio eſt: Niſi idem ſeruus à diuerſis diuerſo tempore vulneratus & occiſus eſſet. l. ſi ita. 51. §. æſtimatio autem. ff. d. tt.

X. Regula: Si in corpore liberi hominis damnū datum ſit, æſtimatio ſit operarum quas præſtare amplius non poteſt, item impenſarum quæ in curatione ſiunt. l. cum liberi. 7. ff. de his qui deiecerint. Inſtit. de oblig. quæ quaſi ex delicto. §. ob hominem verò. l. ex hac lege. 3. ff. ſi quadrupes pauper. feciſſe dicatur. itē l. qua actione. 7. in prin. ff. ad l. Aquil. M. I. P. d. cap. 8. reg. 17. M. I. R. d. cap. 10. reg. 52. & 53.

XI. Regula: Dominus ſerui qui damnum dedit, noxæ dedendo ſeruū liberatur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi ſeruus. 27. §. Proculus. ff. ad l. Aquil.

XII. Regula: Si familia damnum feciſſe dicatur: in tantum dominus familiæ tenetur, in quantum, ſi vnus liber damnum dediſſet, actio daretur. l. illud quæſitū eſt. 32. ff. ad l. Aquil. et l. 1. §. ſi plures. ff. ſi familia furtum feciſſe dicatur.

XIII. Regula: Vni ex pluribus rei communis nomine agenti non niſi pro parte competit actio. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi ſeruus. 27. §. item ſi ſeruus. ff. ad l. Aquil.

XIV. Regula: Hoc loco etiam notandum, quòd damna interdum extra ordinem puniātur: vt incendia. de qua re vide ī. lib prox. cap. 19. reg. 12.

IIII. ADIVNCTA OFFICIA huius actionis.

I. Regula: Nullæ partes iudicis in confitentem reum ſunt rei iudicandæ, ſed tantùm æſtimandæ. l. proinde. 25. in fin. cum l. ſequente. ff. ad l. Aquil.

II. Regula, De cautione ab actore præſtanda, reum aduerſus alium defenſum iri, proponitur l. ſi ſeruus. 27. §. inquit lex. ibi: & ſi colonus. ff. d. tt.

V. ADFINIA PROPOSITAE actionis remedia.

Reguláriter ex damno dato legis Aquiliæ, non alia datur actio, per ea quæ propoſita ſunt ſ. capite 9. quæſt. 2. reg. 1. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi quis non corpore ſuo, ſed alio modo damnum dederit: tunc enim non directa, ſed vtilis legis Aquiliæ vel in factum actio datur. approbatur, ſimul & exemplis declaratur Inſt. de l. Aquilia. §. cæterùm placuit. Primum exemplum eſt: ſi quis hominem alienum, aut

pecus ita incluſerit, vt fame necaretur. quod proponitur d.§.cæterùm placuit. Concordat l.item ſi obſtetrix.9.§ ſi quis hominem.& l.quemadmodum.29.§. municipales. ff. eod. tt. item l.de pecoribus.5. C. eod. tt. Alterum exemplum eſt: ſi quis iumentũ ita vehementer egerit, vt rumperetur. quod habetur d. §. cæterùm placuit. Cui concordant ea quæ propoſita ſunt s̄.cap.prox.quæſt.3.cauſa 21. Tertium eſt: ſi quis pecus in tantum exagitauerit, vt præcipitaretur. d.§. cæterùm placuit. & l.nam ſi.52. ff de furtis. Quartum eſt: ſi quis ſeruo alieno perſuaſerit, vt in arborem aſcenderet, aut in puteum deſcenderet: & is aſcendendo vel deſcendendo, aut mortuus, aut aliqua parte corporis læſus fuerit. d. §. cæterùm placuit. & l. dolo malo.3.cum l.ſequente. ff de ſeruo corrupto. Quintum exemplum eſt: ſi quis ſeruum veſtimentis ſpoliauerit, vnde frigore perierit. Quod proponitur l. qui ſeruandarum 14. §.1. ff. præſcriptis verbis. Sextum exemplum eſt: ſi quis ſeruum equitantem concitato equo effecerit in flumen præcipitari, vel eum in inſidias deduxerit, vnde perierit. l.item ſi obſtetrix.9.§.ſi ſeruum. ff. ad l. Aquiliam. Septimũ exemplum proponitur l.ſi ſeruus.27. §.ſi ſeruum. ff.d.tt. Plura propoſitæ exceptionis exempla vide s̄. cap. prox.quæſt.3. inter cauſas huius actionis: item j. lib. proxim. cap.1. quæſt.2.except.1.

II.Exceptio: Niſi non in corpore rei, ſed alio modo damnum datum ſit: hoc enim caſu non directò legis Aquiliæ, ſed in factum actio competit. approbatur, ſimul & exemplo declaratur Inſtit. de l.Aquilia. § fin. Concordat l.& eleganter.7. §.idem Labeo. ff. de dolo malo.

III. Exceptio: Niſi non occiderit reus, ſed mortis cauſam præbuit: hoc enim caſu in factum actione tenetur. l.qua actione.7. §.ſed etſi quis. ff.ad l.Aquiliã. l.item ſi obſtetrix.9. in prin. & l ſi quis.49. in prin. ff.eod.tt. Concordant item ea quæ propoſita ſunt s̄. cap.prox quæſt.3.cauſa 53.

IV.Exceptio: Niſi in libero corpore damnum datum ſit: hoc enim caſu nõ directa, ſed vtilis legis Aquiliæ actio cõpetit. l.liber homo.13.in prin.ff.ad l.Aquil. Sanè quid veniat hoc caſu in actionem iam dictam, vide s̄.quæſt.3.reg.10.

V. Exceptio: Niſi ceſſantibus verbis legis Aquiliæ, ex mente eius iuſta interpretatione cõpetat actio. hoc enim caſu in factum actio competit. l. ſi ſeruum.33. §.fin.ff.ad l.Aquil. Concordant ea quæ propoſita ſunt s̄.lib.1.cap.2.quæſt.6.reg.2. Huius exceptionis ſpecies & exempla ſunt exceptiones quatuor præcedentes: item aliquot cauſæ s̄.cap.prox.quæſt.3 propoſitæ.

VI.Exceptio: Niſi ex eo quòd ſeruus alicuius occiſus eſt, agatur: hoc enim caſu etiam publicum iudiciũ ex lege Cornelia competit. l. vnde Neratius.23. § ſi dolo.ff.ad l.Aquil.l.ex morte.3. C.eod.tt.item.Inſtit. eod.tt.§.liberum. Huius exceptionis replicatio: Niſi actione legis Aquiliæ ſit actum. reprobatur d. §. ſi dolo. Concordat l.2.§.1.ff.vi bonor.raptor. Contradicit l.prætor.7.§.1.ff.de iniurijs.

VII.Exceptio: Niſi in re hereditaria damnum ſit datum. reprobatur per ea quæ proponuntur s̄. quæſt. 1.reg.1.except.1.

VIII.Exceptio: Niſi coniunx in re coniugis damnũ dederit. Et hæc exceptio reprobatur s̄.cap.prox.quæſt. 4.except.11.

IX.Exceptio: Niſi conductor in re conducta damnum dederit: hoc enim caſu etiam ex locato actio eſt. l.qua actione.7. §.fin. ff ad l.Aquil. l.ſed etſi.5. §.fin. l.ſi ſeruus.27. §. ſi fornacarius. §. Proculus. & §. penult.ff.eod.tt.

X.Exceptio: Niſi ſeruus cõductus conductori damnum dederit: hoc enim caſu ex conducto actio eſt. d. §.penult.

XI. Exceptio: Niſi creditor in pignore damnũ dederit: hoc enim caſu etiã pigneratitia competit actio. l.ſed etſi.18.ff.ad l.Aquil.

XII.Exceptio: Niſi depoſitarius in re depoſita dãnum dederit: hoc enim caſu etiam depoſiti & ad exhibendum actio eſt. l.qui tabulas.42.ff ad l.Aquil.

XIII.Exceptio: Niſi in arboribus damnũ ſit datũ. hoc enim caſu etiam furti & arborũ furtim cæſarum actio eſt.l.ſi ſeruus.27.§.ſi oliuam, in fin.ff.eod.tt.

XIV.Exceptio: Niſi ex eo quòd lolium vel auenam in ſegetem alienam iniecerit, agatur: hoc enim caſu etiam interdictum Quod vi aut clam competit. d.l. 27.§.inquit lex.

XV. Exceptio: Niſi ex eo quòd puer caſtratus ſit, agatur: hoc enim caſu etiam iniuriarum actio competit, & ex edicto ædilium, & in quadruplum.d.l.27. §.etſi puerum.

XVI. Exceptio: Niſi ex eo quod incendium factum eſt, agatur: hoc enim caſu etiam extra ordinem crimen coercetur. de quare vide j. lib. proxim. cap. 19.reg.12.

XVII.Exceptio: Niſi ex eo quòd alienos fructus immiſſo pecore depauit: hoc enim caſu etiã de paſtu pecoris actio eſt l.qui ſeruandarum.14.§. fin. ff.de præſcriptis verbis.

XVIII.Exceptio: Niſi de damno nondũ facto agatur: hoc enim caſu de damno infecto actio eſt. l. ſi ſeruus.27.§.ſi furnum, in fin.ff.ad l.Aquil.

XIX.Exceptio: Niſi iniuriandi animo damnum ſit datum: hoc enim caſu etiam iniuriarũ actio eſt. l.ſed etſi.5.§.iniuriam.& l.ſi quis.41.§.penult.ff.d.tt.

XX. Exceptio: Niſi res non ſit deterior facta: hoc enim caſu iniuriarum actio competit, ceſſante legis Aquiliæ actione, per ea quæ propoſita ſunt s̄. cap.proxim.quæſt.4.except.22.

XXI.Exceptio: Niſi quis rem alienam ſubripuit, et in ea damnum dedit: hoc enim caſu etiam furti actio competit.l.ſi ſeruus.27.in prin. & §.ſi quis de manu. ff.ad l.Aquil. l.2. in prin. & §.fin. ff. de priuatis delictis. Plures propoſitæ regulæ exceptiones, & Aquiliæ actionis adfinia remedia, vide j.lib.prox.cap.1.

DE INIVRIARVM ACTIONE. Cap. XI.

1. GENVS ET PROPRIA huius actionis.

PRima regula: Priuatum, non publicum iudiciũ eſt. l.iniuriarum.7.& l.vlt.C.de iniurijs.

II.Regula: Ex bono & æquo eſt hæc actio. l.non ſolum.11.§.1.ff.de iniurijs.

III. Regula: Iniuriarum actio in bonis actoris non computatur. approbatur ſub conditione l. iniuriarū. 28. ff. d. tt.

II. DIFFERENTIA *huius actionis & ſuperioris legis Aquiliæ, proponitur l. prætor. 7. §. ſi dicatur. ibi: quid ergo de lege. & l. item apud Labeonem. 15. §. ſi quis ſeruo. ff. eod. tt.*

III. CAVSAE HVIVS actionis.

Prima et generalis cauſa huius actionis eſt, ſi alicui iniuria ſit facta. M. I. P. d. cap. 8. reg. 22. M. I. R. d. cap. 10. reg. 62. Hæc cauſa declaratur definitione iniuriæ, & diſtinctione ſignificatorū, Inſt. de iniurijs, in prin. Diuiſio iniuriæ prima, ſumpta ex modo quo ſit, proponitur d. l. 1. §. iniuriam. M. I. R. d. reg. 62. Altera iniuriæ diuiſio, ſumpta ex re in qua ſit iniuria, habetur d. l. 1. §. omnemq́ꝫ. Tertia iniuriæ diuiſio, ſumpta ex perſona per quam nobis iniuria ſit, proponitur d. l. 1. §. itē aut per. Cōcordat Inſtit. de iniurijs. §. patitur autem. Hæc de iniuria in genere: nunc iniuriæ ſpecies & cauſæ ſpeciales huius actionis enumerandæ.

II. Cauſa: Si quis pugno pulſatus, fuſtibus cæſus vel verberatus eſt. Hæc cauſa cum alijs quibuſdā approbatur Inſtit. de iniurijs. §. iniuria aūt. l. 1. §. iniuriam. ibi: omnemq́ꝫ. & l. item apud Labeonem. 15. §. prætor ait. ff. eod. tt. item l. qui ſeruum. 33. in prin. ff. de act. & obligat. M. I. R. d. cap. 10. reg. 63. Declaratur cauſa propoſita d. l. 15. §. verberaſſe. Sed & plura de ea vide §. cap. 14. M. I. R. d. reg. 63.

III. Cauſa: Si aduerſus aliquē manus leuatæ ſunt, & ſæpe territus ſit, quaſi vapulaturus d. l. 15. §. 1. M. I. P. d. cap. 8. reg. 19.

IV. Cauſa: Si matremfamiliâs, aut prætextatum prætextatamne adſectatus fuerit, ſiue cuius pudicitia attentata. l. ſed eſt quæſtionis. 9. §. fin. ff. de iniurijs. Inſtit. eod. tt. §. iniuria. ibi: ſiue quis matremfamiliâs. l. 1. §. iniuriam, ibi: omnemq́ꝫ. item d. l. 15. §. tenetur. ff. eod. tt. M. I. P. d. cap. 8. reg. 18. Declaratur cauſa propoſita definitione verbi Attentari, l. attentari. 10. ff. de iniurijs. Definitur vocabulum Adſectari d. l. 15. §. aliud eſt. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi nō contra bonos mores, ſed officij gratia fuerit adſectatus. d. l. 15. §. meminiſſe.

V. Cauſa: Si quem quámue appellauit. d. l. 15. §. tenetur hoc. Declaratur cauſa propoſita d. l. 15. §. appellare. & §. aliud. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi non matronali habitu veſtitam appellauit. d. l. 15. §. ſi virgines. Altera: Niſi colludendi animo, nō contra bonos mores appellauerit. d. l. 15. §. meminiſſe.

VI. Cauſa: Si turpibus verbis quis apud aliquam vtatur. d. l. 15. §. qui turpibus.

VII. Cauſa: Si quis comitem alicuius abduxerit. l. 1. §. iniuriam. ibi: omnemq́ꝫ. ff. de iniurijs. Huius cauſæ exceptio prima, ſumpta ex perſona comitis abducti, reprobatur d. l. 15. §. comitem. ff. eod. tt. Altera: Niſi conatus non habuerit euentum. d. l. 15. §. abduxiſſe. Tertia: Niſi non vi abduxerit, ſed perſuadendo. reprobatur ibidem. Quarta: Niſi fœmina cui comes abductus eſt, non matronali habitu fuerit veſtita. d. l. 15. §. ſi quis virgines.

VIII. Cauſa: Si ſtuprum ſerua paſſa eſt. l. ſi ſtuprum. 25. ff. de iniurijs.

IX. Cauſa: Si quis de ſeruo alieno iniuſſu domini quæſtionem habuerit. approbatur edicto Prætoris l. item apud Labeonē. 15. §. prætor ait. ff. de iniurijs. Declaratur d. l. 15. §. quæſtionem. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi ſine tormentis de ſeruo habita ſit quæſtio. d. §. quæſtionem. Altera: Niſi iuſſu domini de ſeruo quæſtio habita ſit. elicitur ex verbis edicti d. §. prætor ait. Cuius replicatio prima eſt: Niſi modum in quæſtione habenda exceſſerit. d. §. quæſtionem. Altera: Niſi cum ſeruus plurium eſſet, vnius tantùm iuſſu quæſtio habita ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſed ſi. 17. in prin. ff. de iniurijs. Tertia exceptio eſt: Niſi iuſſu tutoris, curatoris vel procuratoris domini de ſeruo quæſtio habita ſit. d. l. 17. §. 1. Quarta: Niſi cauſa non cognita detur actio. reprobatur d. l. 15. §. prætor ait, ſi quid.

X. Cauſa: Si quis re vel iure ſuo aut publico loco vti prohibeatur. l. iniuriarum. 13. §. ſi quis me. ff. de iniurijs. l. ſi quis. 24. ff. d. tt. item l. 2. §. ſi quis in mari. ff. ne quid in loco vel itinere publico. Huius cauſæ exceptio videtur talis: Niſi ante prohibentis ædes quis publico loco vti prohibeatur. Sed reprobatur d. §. ſi quis me. verſ. ſi quem tamen.

XI. Cauſa: Si quis vexandi alicuius cauſa eum ad tribunal interpellauerit. d. l. 13. §. ſi quis per.

XII. Cauſa: Si cū debitor paratus eſſet ſoluere, creditor nihilominus fideiuſſores interpellauerit. l. ſi creditor. 19. ff. d. tt.

XIII. Cauſa: Si creditor propria authoritate domū debitoris abſentis ſignauit. ſi iniuriæ. 20. ff. d. tt.

XIV. Cauſa: Si quis creditor pignus proſcripſerit, tanquam à debitore acceptum. l. item apud Labeonē. 15. §. item ſi quis pignus. ff. de iniurijs.

XV. Cauſa: Si quis bona alicuius tanquam debitoris ſui, qui debitor non eſt, ſciens poſſideat. Inſt. de iniurijs. §. iniuria. ibi: ſiue cuius bona.

XVI. Cauſa: Si quis bona alicuius, vel rem aliquā per iniuriam occupauerit. d. l. 15. §. ſi quis bona.

XVII. Cauſa: Si alicui onus quod ad alium pertinet à magiſtratu ſit indictum, reprobatur l. iniuriarū. 13. §. idem Labeo. ff. d. tt.

XVIII. Cauſa: Si per iniuriam ſententia dicta ſit. reprobatur d. §. idem Labeo.

XIX. Cauſa: Si quis euentum ſentētiæ vendiderit. l. item apud Labeonem. 15. §. idem ait. ff. de iniurijs.

XX. Cauſa: Si quis mentem alicuius medicamento alióue quo alienauerit. d. l. 15. in prin.

XXI. Cauſa: Si quis in honorem alicuius quid fieri non patiatur. reprobatur l. iniuriarum. 13. §. ſi quis de. ff. d. tt.

XXII. Cauſa: Si infamādi alicuius cauſa quid factum ſit: veluti, ſi quis ad inuidiam alicuius veſte lugubri vtatur, aut ſqualida: aut ſi barbam demittat, vel capillos ſubmittat. d. l. 15. §. ait prætor, cum ſequētibus. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi is qui veſtem ſordidam gerit, vel capillum ſubmittit, ita coniunctus ſit, vt inuitus in reum teſtimonium dicere cogi non poſſit. l. veſtem. 39. ff. d. tt. Altera: Niſi iudici cauſa cognita aliter videatur. d. l. 15. §. quod ait.

XXIII. *Cauſa: Si imaginem Imperatoris ad inuidiam alicuius portet.l.ſenatuſconſulto.38.ff.de iniurijs.l.capitalium.28.§.ad ſtatuas.ff.de pœnis.*

XXIV. *Cauſa: Si cadaueri defuncti iniuria ſit facta, approbatur ĩ.cap.12.reg.13.except.2.*

XXV. *Cauſa: Si ſtatua defuncti in monumẽto poſita, ſaxis caſa ſit.l.ſi ſtatua.27.ff.de iniurijs.*

XXVI. *Cauſa: Si quis ſeruum vel filium alicuius ludibrio habuerit, cũ in popinã duxerit, vel cũ eo alea luſerit.l.ſi qs.26.ff.de iniurijs. Huius cauſæ exceptio videtur: Niſi filius vel ſeruus cõſentiat. Sed reprobatur d.l.26.de qua re vide ĩ.quæſt.prox.except.21.repl.1.*

XXVII. *Cauſa: Si fumum fecerit ſuperioris vicini fumigandi cauſa: vel ſuperior vicinus in inferiores ædes quid proiecerit, aut infuderit. Hæc duplex cauſa approbatur l.inferiorum.44.ff.de iniurijs.*

XXVIII. *Cauſa: Si quis fimo corrupto aliquem perfuderit: cœno, luto obleuerit: aquas ſpurcauerit: fiſtulas, lacus, quidue aliud ad iniuriam publicam contaminauerit.l.1.§.ſit iniuria.ff. de extraord. crimin. M.I.R.d.cap.10.reg.64.*

XXIX. *Cauſa: Si quis alicui contumeliam fecerit. l.1.in prin.ff de iniurijs. Declaratur etymologia contumeliæ d.l.1.in prin.ibi: contumeliam autem.*

XXX. *Cauſa: Si alicui conuicium factum ſit.l.item apud Labeonem.15.§.ait prætor.ff.de iniurijs. l.1.§.iniuriam. item l.iudici.42.ff.d.tt.Inſtit.d.tt.§.iniuria autem.M.I.R.d.cap.10.reg.65. Declaratur cauſa propoſita conuicij definitione, d.l.15.§.conuicium.M.I.R.d.reg.65. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi nõ contra bonos mores factũ ſit.d.l.15.§.ſed quod.vbi & vocabula Bonos mores, declarantur. Altera: Niſi non præſenti, ſed abſenti conuiciũ ſit factum. reprobatur d.l.15.§.conuiciũ non. Tertia: Niſi non per ſe, ſed per alios factum ſit.reprobatur d.l.15.§.feciſſe. Quarta: Niſi incertæ perſonæ conuicium ſit factum. d.l.15.§.cui. Quinta: Niſi conatus non habuerit euentum. d.l.15.§.ſi curauerit. Sexta: Niſi ſine vociferatione & non in cœtu factum ſit.d.l.15.§.ex his apparet.*

XXXI. *Cauſa: Si quis aliquem delatorem dixit.l.ſi non es.3.C de iniurijs.*

XXXII. *Cauſa: Si aſtrologus vel alius diuinator conſultus, aliquem furem dixit.reprobatur d.l.15.§.ſi quis aſtrologus.ff.d.tt.*

XXXIII. *Cauſa: Si quis aliquem debitorem ſuum, cum non eſſet, dixerit.d.l.15.§.ſi quis non. Concordat Inſtit.eod.tt.§.iniuria.ibi: ſiue cuius.*

XXXIV. *Cauſa: Si liberum ſeruum dixerit. l.qui liberos.9.cum l.ſeq.C.de iniurijs.l.non ſolùm.11. cum l.ſeq.ff.eod.tt.*

XXXV. *Cauſa: Si liber pro fugitiuo ſit apprehenſus.l.ſi liber.22.ff.de iniurijs.*

XXXVI. *Cauſa: Si libellum, carmen, aut hiſtoriã ad alicuius infamiã ſcripſerit, compoſuerit, ediderit, dolóue malo fecerit, quo quid eorum fieret. l.lex Cornelia.5.ſi quis librum.ff.de iniurijs. Concordat Inſtit. eod.tt. §.iniuria autem.ibi: vel ſi quis.M.I.P.d.cap.8. reg.20.M.I.R.d.càp.10.reg.70. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi nomen eius in quem factum eſt, non ſit adiectum.l.quod ſenatuſconſultum.6.ff.eod.tt. Altera: Niſi publico iudicio ſit actum.d.l.6.in fin.*

XXXVII. *Cauſa: Si libellum famoſum inuentum non corruperit, ſed manifeſtauerit, & alij inuentum fateatur.l.vnica.C.de famoſis libellis. Concordat l.lex Cornelia.5.§.fin.ff.eod.tt.M.I.P.d.cap.8.reg.21. M.I.R.d.reg.70.*

XXXVIII. *Cauſa: Si quis libellũ famoſum emendum vendendúmue curauit.d.§.fin cum l.ſequente.*

XXXIX. *Cauſa: Si libello magiſtratui dato famã alicuius inſectatus eſt. l. item apud Labeonem.15.§.ſi quis libello.ff.de iniurijs.*

XL. *Cauſa: Si carmẽ quod pudorem alicuius lædit, conſcribat, proponat vel cantet.d.l.15.§.hæc autem.*

XLI. *Cauſa: Si infamandi alterius cauſa in monumento publico quid ſit poſitum. l. conſtitutionibus. 37.ff.eod.tt.*

XLII. *Cauſa: Huius cauſæ loco notandum, quòd et aliæ cauſæ ſpeciales huius actionis poſſint eſſe ex arbitrio iudicis pendentes. approbatur verbis edicti prætoris d.l.15. §.prætor ait, in fin. De qua re vide ĩ.cap.13, de reliquo iniuriarum actionis iure, quæſt.3.reg.5.*

III. DE EXCEPTIONIBVS PRAEcedentium cauſarum generalibus.

I. *Exceptio: Niſi non iniuriæ faciendæ animo dictũ vel factũ ſit.l.ſi non.5.in prin. C.de iniurijs. l.ſi quis. 26.item l.ſi inferiorum.44.ff.d.tt. M.I.R. lib 5.cap. 10.reg.73.exc.gener.1.*

II. *Exceptio: Niſi per iocum dixit vel fecit.l.illud. 3.§.quare ſi quis.ff.d.tt. M.I.P. lib.5.cap.8.reg.22. except.1.*

III. *Exceptio: Niſi in certando percuſſit. d.§.quare ſi quis.*

IIII. *Exceptio: Niſi corrigendi & emendandi animo fecerit. l.item apud Labeonem.15.§. adijcitur. ff. de iniurijs.M.I.R.d.reg.73.exc.gener.9.*

V. *Exceptio: Niſi iure fecerit. l.iniuriarum.13.§.is qui iure.ff.de iniurijs.*

VI. *Exceptio: Niſi iure magiſtratus & poteſtatis fecit. d.l.13.§.quæ iure. l. quod reipub.33.ff.eod.tt. Exemplum proponitur d.l.15.§.adijcitur, ibi: vnde quærit. Plura de hac exceptione vide ĩ. exc.23, M.I. R.d.reg.73.exc.gener.11.*

VII. *Exceptio: Niſi ob id quòd decreto magiſtratus non obtemperauerit, ductus ſit, d.l.13.§.ſi quis quòd.*

VIII. *Exceptio: Niſi defendendi domini ſui cauſa fecerit.l.ſed ſi.17.§ ſi iuſſu, in fin.ff.de iniurijs.*

IX. *Exceptio: Niſi mandatu alterius fecerit. reprobatur l. non ſolum.11.§.ſi mandatu. & §. Proculus.ff.eod.tt.*

X. *Exceptio: Niſi iuſſu domini ſeruo eius iniuria ſit facta. approbatur ſimul & diſtinguitur ſ. quæſt.3. cauſa 9.except.2.& 3.*

XI. *Exceptio: Niſi pater adulterũ cum filia ſua deprehenſum contumelia affecerit.l.nec in ea.22.§.ſed qui occidere.ff ad l.Iul.de adulterijs.*

XII. *Exceptio: Niſi nocentem infamauit. l. eum qui.18.in prin.ff.de iniurijs. l.vnica.§.ſanè ſi quis.C. de famoſis libellis. Concordant item ea quæ propoſita ſunt ſ.lib.6.cap.21. quæſt.2.exc.10.repl.11. M.I.P.d. reg.22.excep.2.M.I.R.d.reg.73. except.gener.5.vbi etiam diſtinguitur.*

XIII.Ex-

XIII. Exceptio: Niſi is qui iniuriam facit, in perſonas eius cui facit, erret. reprobatur d.l.18. §. ſi iniuria.l.illud.3.§.itaq; pati quis,in fin. ff.de iniurijs. Planè admittitur in caſu,de quo]. except.prox.

XIIII. Exceptio: Niſi hominem liberum per errorem vel caſum pro ſeruo ſuo cæciderit. d. l.3. §.fin. cũ l.ſeq. M.I.P.d.reg.22.exc.3.

XV. Exceptio: Niſi ſeruum alienum pro libero homine vel ſeruo alterius per errorem cæciderit. l. item apud Labeonem.15.§.interdum.ff.de iniurijs.

XVI. Exceptio: Niſi ſeruus alicuius leuiter percuſſus ſit, vel leuiter ei maledictũ. d.l.15. §. prætor ait, Si quid.ibi:itaq; prætor. Inſtitut.eod.tt. §.ſeruis autem.

XVII. Exceptio: Niſi nihil contra bonos mores ſit factũ. d.l.15.§.ait prætor.§.ſed quod adijcitur. §. meminiſſe.item §.adijcitur.

XVIII. Exceptio: Niſi incerta perſonæ iniuria facta ſit.d.l.15.§.cui non ſine. & l.quod ſenatuſconſultum.6.ff.eod.tt.

XIX. Exceptio: Niſi ei apud quem in alea luſum eſt, iniuria facta ſit.l.1.in prin. ff.de aleatoribus.

XX. Exceptio: Niſi defuncto facta ſit iniuria. reprobatur per ea quæ proponuntur]. cap. proxim. reg.13. except.2.

XXI. Exceptio: Niſi volenti iniuria ſit facta. l.in diem.9. ibi: nullam enim. ff. de aqua pluuia arcenda. M.I.R. d.reg.73. except. gener.8. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi volenti filiofamiliâs vel ſeruo fiat iniuria: hoc enim caſu nihilominus patri vel domino competit actio.l.1.§.vſqueadeò.ff.de iniurijs.l.ſi quis.26.ff.eod.tt.

XXII. Exceptio: Niſi furioſus vel impubes iniuriã fecerit.l.illud.3.in prin.ff.de iniurijs.M.I.P.d.reg.22.except.4.

XXIII. Exceptio: Niſi magiſtratus ſubdito iniuriam faciat. reprobatur l.nec magiſtratibus.32.ff.de iniurijs.M.I.R.d.reg.73.exc.gener.11.repl.1. Planè admittitur, ſi nõ iniuriæ faciẽdæ animo magiſtratus fecit, ſed iure poteſtatis vſus. de qua re vide ſ.except.6.

XXIV. Exceptio: Niſi dominus ſeruo fecerit. l.itẽ apud Labeonem.15.§ ſi cõmunem.ff.de iniurijs. Quæ exceptio propoſita approbatur, ſimul & duæ eius replicationes reprobantur, hæ ſcilicet: Niſi alius in ſeruũ partem habuerit. Et: Niſi alius in ſeruo vſumfructum habuerit.

XXV. Exceptio: Niſi is qui in ſeruo vſumfructum habet, ei iniuriam fecerit.d.§.ſi communem.

XXVI. Exceptio: Niſi patronus liberto iniuriam fecerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.nõ ſolum.11.§.quanquam.ff.de iniurijs. l.2. ff.de obſequijs à liberis. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi alius per libertum iniuria à patrono affectum iniuria afficiatur. huic enim actio deneganda non eſt. d.§.quanquam. Cuius duplicatio eſt: Niſi leuis iniuria liberto ſit facta. hoc enim caſu nec alius ſuo nomine experietur.d.§.quanquam. Altera replicatio eſt: Niſi atrox iniuria liberto à patrono ſit facta. l.prætor.7.§.præterea.ff.de iniurijs.l.ſed ſi.10.§.prætor ait, in fin.ff.de in ius vocando.item l.cum nec.6. C.de iniurijs.

XXVII. Exceptio: Niſi hæres patroni liberto fecerit iniuriam.reprobatur d.l.6.

XXVIII. Exceptio: Niſi parens liberis iniuriam fecerit. l.prætor.7. §.ſed etſi quis. ff.de iniurijs.l.2.ff. de obſequijs à liberis. Huius replicatio eſt: Niſi atrox iniuria ſit.d.§.ſed & ſi quis. Cuius duplicatio eſt: Niſi parens ei quem habet in poteſtate, iniuriam fecerit.ibidem.

XXIX. Exceptio: Niſi ſeruus iniuriam fecerit.reprobatur l.1.C. de iniurijs. l.ſed ſi.17.§.cum ſeruus.ff. eod.tt.

XXX. Exceptio: Niſi ſeruus domino fecerit iniuriam.d.l.17.§.ſi ſeruus,in fin.

XXXI. Exceptio: Niſi ſeruus ei qui in eo vſumfructum habet, iniuriam fecerit. reprobatur d.§.ſi ſeruus.

XXXII. Exceptio: Niſi ſeruus ſeruo iniuriam fecerit.reprobatur l.cum qui.18.§.1.ff.de iniurijs.

XXXIII. Exceptio: Niſi iniuriam paſſus eam ſtatim ad animum nõ reuocauerit, ſed eam diſsimulauerit.l.non ſolum.11.§.1.ff.eod.tt. Cõcordat ijſdem verbis Inſtit.eod.tt.§.fin.

XXXIV. Exceptio: Niſi iniuria remiſſa ſit.d.§.1.l.ſed ſi.17.§.ſi cum ante, in fin. ff. eod.tt. M.I.P.d.reg.22.exc.5.M.I.R.d.reg.73.except.gener.12. Huius exceptionis replicatio: Niſi alius quàm actor iniuriã remiſit. ipſo quidẽ iure ſubſiſtit: M.I.R.d.exc.12.repl.1. verùm eius duplicatio eſt: Niſi cùm filio iniuria facta eſſet, pater eã remiſerit.d.l.17.§.filiofamiliâs.M.I.R.d.repl.1. dupl.2. Huius duplicationis triplicatio prima: Niſi patris perſona vilis & abiecta ſit, filij honeſta. approbatur ibidem. Altera: Niſi filius ſit emancipatus.d.§.filiofamiliâs.

XXXV. Exceptio: Niſi iniuriarum actio intra annum in iudicium deducta non ſit. l.ſi non.5. C. de iniurijs.& d.l.17.§.ſi cum ante,in fin. M.I.R. d.reg.73. exc.gener.15.

XXXVI. Exceptio: Niſi ſeruus qui iniuriam fecit, à iudice propterea verberibus ſit caſtigatus. d.§.ſi cum ante.

XXXVII. Exceptio: Niſi ſemel actum ſit. ipſo quidem iure ſubſiſtit: M.I.R. d.reg.73. exc.gener.14. verùm eius replicatio prima eſt: Niſi alius antea egerit. l.1.§.fin.ff.de iniurijs.& l.cũ qui.18.§.ſi nupta,in fin. ff.eod.tt. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi cũ filiuſfamiliâs iniuriam paſſus egiſſet, poſtea pater eius agat. huic enim nihilominus exceptio obſtat, quãuis alius ſit.l.ſed ſi.17.§.ſi filiuſfamiliâs.ff.eod.tt. Altera replicatio eſt: Niſi ex alia iniuria antea ſit actũ. ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius duplicatio eſt: Niſi vtraq; iniuria ſimul ſit facta. l.prætor.7. §.ſi mihi.ff. de iniurijs. Tertia replicatio eſt: Niſi cum pater antea filij nomine egiſſet, nũc ſuo nomine agat: vel contrà. l.pater.41. ff.eod.tt. Quarta: Niſi alia actione antea ſit actum.reprobatur l.qui ſeruum.33.ff.de act. & obligat.l quod ſenatuſconſultum.6.in fin.ff.de iniurijs. Planè admittitur, ſi quid amplius ſit in actione iniuriarum, quàm fuit in priore.d.l.33.verſ.rationabilius itaq;. De qua re vide item].lib.24. cap.14. except.5.diſtinct.3. Hæ ſunt exceptiones aduerſus cauſas iniuriarum actionis. Sed poſſunt & aliæ eſſe, quæ ex arbitrio iudicis pendent, quæ approbantur l. item apud Labeonem.15.§.quod ait prætor.ff.de iniurijs.

QVIBVS, ADVERSVS QVOS, & per quos actio iniuriarum competit? Cap. XII.

I. QVIBVS COMPETAT?

PRima regula, De domino ſerui iniuriam paſſi. Huic datur iniuriarum actio. Inſtitut. de iniurijs. §. ſeruis. l. 1. §. item aut per. ff. eod. tt. item l. dominum. 8. C eod. tt. M. I. R. lib. 5. cap. 10. reg. 74. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi leuis iniuria ſeruo facta ſit. Inſtit. d. §. ſeruus. de qua re dictum ſ. cap prox. except. 16. Altera: Niſi non reſpectu domini quis ſeruo iniuriam fecerit. reprobatur l. item apud. 15. §. ſi quis ſic. ff. de iniurijs. Tertia: Niſi ſeruo hæreditario iniuria ſit facta. reprobatur l. 1. §. deniq; Iulianus. ff. de iniurijs. Quarta: Niſi dominus ſeruũ manumiſerit vel alienauerit. reprobatur l. ſi ſeruum. 29. ff. eod. tt. Quinta: Niſi vſumfructus ſerui alienus ſit. reprobatur l. item apud. 15. §. ſi vſumfructũ. ff. de iniurijs. De hac exceptione plura vide ſ. reg prox. Sed & plures propoſitæ regulæ exceptiones vide ſ. cap. prox.

II. Regula, De fructuario ſerui iniuriam paſſi. Huic non datur actio propoſita. d. §. ſi vſumfructum. Concordat Inſtit. eod. tt. §. ſi communis, in fin. Eius exceptio eſt: Niſi in contumeliam fructuarij ſeruus iniuria ſit adfectus. d. l. 15. §. item ſi liberum, in fin.

III. Regula, De bonæfidei poſſeſſore eius qui iniuriam paſſus eſt. Nec huic dabitur iniuriarum actio. d. §. ſi vſumfructum. Concordat Inſtit. de iniurijs. §. ſed ſi libero. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi in contumeliam poſſeſſoris poſſeſſo iniuria ſit facta. d. §. ſi libero. & d. l. 15. §. item ſi liberum.

IV. Regula: Seruo manumiſſo non competit actio eius iniuriæ nomine, quam in ſeruitute paſſus eſt. l. ſeruo. 30. in prin. ff. de iniurijs. Concordat l. 1. §. Labeo. ff. eod. tt.

V. Regula, De parente eius qui iniuriam paſſus eſt. Huic iniuriarum actio competit. l. 2. C. de iniurijs. d. l. 30. in fin. & l. 1. § fin. ff. d. tt. Concordant itẽ ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox. quæſt. 3. cauſa 1. diuiſ. 3. M. I. R. d. reg. 74. Huius regulæ exceptio prima: Niſi volenti filio iniuria ſit facta. reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox. quæſt. 4. except. 21. repl. 1. Altera: Niſi reus ignorauerit actoris filium eſſe eum quem iniuria adfecit. reprobatur d. l. 1. §. penult. Cõcordat l. eum qui. 18. §. fin. ff. d. tt. Tertia: Niſi reus filiumfamiliâs patrẽfamiliâs eſſe putauit. d. l. 18. §. at cum aliquis. Quarta: Niſi actio ſit ex l. Cornelia. l. lex Cornelia. 5. §. illud quæritur. ff. de iniurijs.

VI. Regula, De ipſo filiofamiliâs qui iniuriã paſſus eſt. Huic quidem regulariter actio iniuriarum, quemadmodum & alia actio, denegatur, per ea quæ propoſita ſunt ſ lib. 15. cap. 4. reg. 1. in prin. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi parens in cuius poteſtate filius eſt, abſit. tunc enim ipſi filio datur actio propoſita. l. ſed ſi. 17. §. ait prætor. & §. idem ait, in fin. ff. de iniurijs. Huic exceptionis replicatio prima eſt: Niſi abſens procuratorẽ dederit ad agendum. d. §. ait prætor. & §. procuratorem. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi procurator negligens ſit, aut colludat cum aduerſario, aut non ſufficiat. d. §. procuratorem. Altera Niſi omnium bonorum procurator ſit, ſine ſpeciali mandato. reprobatur d. l. 17. §. procuratorem. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi cum nepoti, qui in poteſtate aui erat, iniuria facta eſſet, pater eius præſens ſit. tunc enim, quamuis auus ſit abſens, non tamen nepoti, ſed patri eius competit actio. d. l. 17. §. quod deinde. & §. idem ait. Tertia: Niſi pater prius præſens litem fuerit conteſtatus. hoc enim caſu, quamuis eo poſtea abſente, non videtur filio actio competere. reprobatur d. l. 17. §. ſed etſi pater. Quarta: Niſi cauſa cognita iudici aliter videatur. item: Niſi pater non longè abſit, vel non diu abfuturus ſit. item: Niſi filius ad agendum ſegnis atq; inutilis ſit. Hæc multiplex replicatio approbatur d. l. 17. §. quod autem ait. Altera propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi pater furioſus ſit, vel propter alium caſum agere ipſe non poßit. nam & hoc caſu filio non denegatur actio. d. l. 17. §. filiofamiliâs. Tertia: Niſi pater agere nolit. reprobatur d. §. filiofamiliâs. ibi: planè ſi præſens. De qua re vide plura ſ. cap. prox except. 34. replic. 1. duplic. 1. Quarta: Niſi filius ſit ſui iuris. d. §. filiofamiliâs, in fin. Cui concordat l. ſeruo. 30. in fin. ff. d. tt. de iniurijs. Quinta: Niſi ex l. Cornelia ſit actio. l. lex Cornelia. 5. §. illud quæritur. & §. in lege. ff. de iniurijs.

Replicationes præcedentium exceptionum generales.

Planè exceptionum iam dictarum replicatio generalis prima videtur: Niſi filiusfamiliâs non per ſe, ſed per procuratorem agere velit. Sed reprobatur d. l. 17. §. idem Iulianus. Altera: Niſi filiusfamiliâs ſui iuris ſit factus. Tertia: Niſi filiusfamiliâs pro parte tantum patri hæres extiterit. Quarta: Niſi filius a patre exhæredatus ſit, vel ſe paterna hæreditate abſtinuerit. Hæ replicationes tres reprobantur d. l. 17. §. fin.

VII. Regula, De filio eius cui iniuria facta eſt. Huic quoq; actio datur l. non ſolum. 11. §. planè ſi fortè. ff. de iniurijs.

VIII. Regula, De marito mulieris iniuriam paſſæ. Huic quoq; iniuriarum actio competit. Inſt. de iniurijs. §. patitur autem. l. 1. §. item aut per. & §. fin. ff. eod. tt. l. 2. C. d. tt. M. I. R. d. cap. 10. reg. 79. Huius regulæ exceptio prima. Niſi reus ignorauerit vxorem actoris eſſe. reprobatur d. l. 1. §. ſiue aũt. l. eum qui. 18. §. fin. ff. eod. tt. Altera: Niſi ipſi vxori actio iniuriarum non cõpetat. approbatur ſimul & diſtinguitur exemplo l. nõ ſolũ. 11. §. quanquã. ff. de iniurijs. Tertia: Niſi reus putauit mulierẽ viduam eſſe. d. l. 18. §. at cum aliquis.

IX. Regula, De vxore iniuriam paſſi. Huic iniuriarum actio non datur. Inſtit. de iniurijs. §. patitur. ibi: contrà autem. l. 2. ff. eod. tt. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi maritus experiri non poßit, vt puta à patrono ſuo iniuria adfectus. l. non ſolum. 11. §. planè ſi fortè ff. eod. tt.

X. Regula, De ipſa vxore adfecta iniuria. Et huic nihilominus iniuriarum actio competit, quamuis eius quoq; maritus agere poßit. l. 1. §. fin. ff. de iniurijs. l. eũ qui. 18 §. ſi nupta, in fin. ff. eod. tt.

XI. Regula, De ſocero mulieris quæ iniuriam paſſa eſt. Huic quoq; datur actio. Inſt. de iniurijs. §. patitur, in fin. l. 1. § item aut per. ff. d. tt.

XII. Regu-

XII. Regula, De ſponſo iniuriam paſſa. Huic quoq; datur actio. l. item apud. 15. §. ſponſum. ff. d. tt.

XIII. Regula, De hæredibus iniuriã paſſi. His actio propoſita non competit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. iniuriarum. 13. in prin. ff. de iniurijs. d. l. 15. §. iniuriarum. item l. iniuriarum. 28. ff. eod. tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi tempore mortis lis fuerit cõteſtata. d. l. 13. in prin. & d. l. 28. Altera: Niſi poſt mortem defuncti cadaueri eius vel ſeruo hæreditario fiat iniuria: hoc enim caſu hæredi iniuriarum actio competit. l. 1. §. & ſi fortè. & §. quoties. ff. de iniurijs. item l. ſi ſtatua. 27. ff. d. tt. M. I. R. d. cap. 10. reg. 77.

II. ADVERSVS QVOS INIVriarum actio competit?

I. Regula: De eo cuius dolo & opera iniuria facta eſt. Hic quoq; actione propoſita tenetur. l. non ſolum. 11. in principio. ff. de iniurijs. l. item apud. 15. §. feciſſe. l. ſed ſi. 17. §. ſeruus meus. ff. eod. tt. itẽ Inſtit. eod. tt. §. iniuria autem. ibi: doláue malo. & §. penult. M. I. P. d. cap. 8. reg. 23. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi conatus non habuerit euentum. l. item apud. 15. §. ſi curauerit. ff. de iniurijs.

II. Regula, De eo cuius mandatu iniuria facta eſt, proponitur d. l. 11. §. ſi mandatu. & §. Proculus.

III. Regula, De domino ſerui iniuriam facientis. Hic iniuriarum actione tenetur. l. ſed ſi. 17. §. cum ſeruus. ff. d. tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi dominus ſeruum noxæ dare paratus ſit. d. §. cum ſeruus. Cuius replicatio eſt: Niſi iuſſu domini ſeruus iniuriam fecerit. tunc enim dominus ſeruum noxæ dedendo nõ liberatur. d. l. 17. §. ſi iuſſu. Altera exceptio eſt: Niſi ſeruus manumiſſus ſit. tunc enim in ipſum ſeruum datur actio. d. §. ſi iuſſu.

IV. Regula: Si filiusfamiliás iniuriam fecit, pater eius conueniri debet. ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius exceptio eſt: Niſi pater filium defendere nolit. tunc enim in ipſum filium actio datur. l. ſi filij. 36. ff. de iniurijs.

V. Regula, De hæredibus. Aduerſus hæredes eius qui iniuriam fecit, actio propoſita non datur. l. iniuriarũ. 13. in prin. & l. item apud. 15. §. iniuriarum. ff. eod. tt.

III. PER QVOS ACTIO propoſita competat?

Et per ſe, & per procuratorem, tutorem vel curatorem hac actione quis agere & excipere poteſt. l. non ſolum. 11. §. agere. ff. de iniurijs. & l. ſed ſi. 17. §. idem Iulianus. ff. eod. tt. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi criminaliter, non ciuiliter de iniuria agatur. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 1. cap. 12. quæſt. 7. Eius autem replicatio eſt: Niſi illuſtris perſona, eiúſue vxor aut liberi criminaliter iniuriarum agant vel conueniantur: his enim licet per procuratorem agere vel ſe defendere. l. ſi quãdo. 11. C. de iniurijs. Cõcordat Inſt. d. tt. §. in ſumma. ibi: hoc videlicet.

QVID QVANTVMQVE VEniat in actione iniuriarum? necnon de reliquo eius actionis iure.

Cap. XIII.

PRima regula: Pœna legis XII. Tabul. proponitur & tollitur Inſtit. de iniurijs. §. pœna autem.

II. Regula: Pœna iniuriæ hodie æſtimatur ab actore, & permittitur arbitrio iudicis ſtatuenda. d. §. pœna. & §. in ſumma. l. ſed ſi. 17. §. ſeruus meus. & §. quadam. ff. eod. tt. item l. vlt. ff. d. tt. M. I. R. d. cap. 10. regul. 81.

III. Regula: Aeſtimatio iniuriæ non ad tempus rei iudicandæ, ſed ad id tempus quo facta iniuria eſt, refertur. l. iniuriarum. 21. ff. de iniurijs.

IV. Regula, De atroci iniuria, ex quibus ea æſtimãda ſit, proponitur Inſtit. de iniurijs. §. atrox iniuria. l. prætor. 7. §. atrocem, cum duab. ll. ſequentibus. ff. eod. tt. item l. atrocem. 4. C. d. tt. M. I. R. d. cap. 10. reg. 82.

V. Regula: Si ſeruus iniuriã fecerit, quæ pœna puniendus, proponitur l. ſed eſt quæſtionis. 9. §. penult. ff. de iniurijs. l. ſed ſi. 17. §. quadam. §. cum ſeruus. & §. prætor ait. item l. vlt. ff. d. tt.

VI. Regula, Si plures ſerui iniuriam fecerint, proponitur l. ſi plures. 34. ff. de iniurijs.

VII. Regula, Si pauper & vilis iniuriam fecerit, l. ſi quis. 35. ff. d. tt.

VIII. Regula: Humilis qui iniuriam fecit, fuſtib. ſubijciendus: cæteri exilio temporali, vel interdictione certæ rei puniendi. l. vlt. ff. de iniurijs.

IX. Regula, Si iudici ab appellatorib. cõuicium factum ſit, proponitur l. iudici. 42. ff. d. tt.

X. Regula: Si quis legatos, oratores, comitéſue pulſauerit, pœna legis Iuliæ de vi publica tenetur. l. lege Iulia. 7. in fin. ff. ad l. Iul. de vi publica. M. I. R. d. cap. 10. regul. 85.

XI. Regula: Si quis imaginem Imperatoris ad inuidiam alterius ponat, in vincula publica mittendus. l. ſenatuſconſulto. 38. ff. de iniurijs.

XII. Regula: Si quis libellum famoſum inuentum manifeſtauerit, capitali pœna plectendus. l. vnica. §. ſi verò. & §. fin. C. de famoſis libellis. M. I. R. d. cap. 10. regul. 86.

XIII. Regula: Si quis puero ſtuprum, abducto ab eo vel corrupto comite, perſuaſerit: aut mulierem puellámue interpellauerit, quidue impudicitiæ gratia fecerit, domum præbuerit, &c. capite punitur. l. 1. §. fin. ff. de extraord. criminib. M. I. P. d. cap. 8. reg. 24.

XIV. Regula: Si pater & maritus iniuriam paſſæ ambo agant, in quantũ cuiq; condemnatio facienda, definitur l. cum qui. 18. §. ſi nupta. ff. de iniurijs.

XV. Regula, Si pater & filius ambo agãt, proponitur l. ſerno. 30. in fin. cum lege ſequente. ff. de iniurijs.

XVI. Regula: Si plures domini ſerui cõmunis nomine agant: quiſq; pro ea parte quam in ſeruo habet, actionem habet. l. item apud. 15. §. fin. cum l. ſequente. ff. de iniurijs. Contradicit Inſt. d. tt. §. ſi communi.

DE RELIQVO INIVRIArum actionis iure.

I. QVANDO COMPETIT ACTIO iniuriarum?

I. Regula: Si cui in iudicio fiat iniuria, non niſi finito iudicio competit actio. l. ſiquidem. 10. C. de iniurijs.

II. Regula: Si à magiſtratu alicui facta iniuria eſt: expectandum eſt, donec magiſtratus ſit finitus. approbatur ſimul & diſtinguitur l. nec magiſtratibus. 32. ff. de iniurijs. Vide etiam ſ. lib. 15. cap. 12. reg. 8. except. 2.

III. Regula: Si ex eadē cauſa publico iudicio agatur: interim differri iniuriarum actio debet, ne publico iudicio fiat praiudicium. l. prætor. 7. §. 1. ff. eod. tt.

II. QVANDIV COMPETIT iniuriarum actio?

Annalis eſt actio. approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. cap. 11. quæſt. 4. except. 35.

III. ADIVNCTA OFFICIA actoris, rei & iudicis.

I. Regula: Actor certum dicat, quid iniuria factum ſit. approbatur edicto Prætoris l. prætor. 7. in prin. ff. de iniurijs. M. I. R d. cap. 10 reg. 91. Ratio habetur ibidem. Sed & alia proponitur d. l. 7. §. præterea. Declaratur regula propoſita d. l. 7. §. quod autem.

II. Regula: Si plures iniuriæ eidē ſimul factæ ſunt, omnes coniungendæ ſunt. d. l. 7. §. ſi mihi.

III. Regula, De ſubſcribendo in crimen, ſi criminaliter agatur, proponitur l. vlt. ibi: ipſos quidem. C. de iniurijs.

IV. Regula: Procurator rei iudicatum ſolui ſatiſdare tenetur. l. ſi filij. 36. ff. d. tt.

V. Regula, De cauſæ cognitione iudicis, proponitur l. item apud 15 §. prætor ait. & § prætor ait, qui ſeruum, in fin. ff. de iniurijs. item l. ſed ſi. 17. §. ait prætor. ff. eod. tt.

IIII. EVENTVS HVIVS actionis.

I. Regula: Damnatus fit infamis, per ea quæ propoſita ſunt s̄. lib. 1. cap. 20. quæſt. 1. cauſa 4. l. iudici. 42. ff. de iniurijs. l. lege Cornelia. 5. §. ſi quis librum. ff. eod. tt. item l. diuus. 40. ff. d. tt. M. I. P. d. cap. 8. reg. 26. vbi diſtinguitur. M. I. R. d. cap 10. reg. 95. Cuius regulæ exceptiones vide d. cauſa 4.

II. Regula, De præmio eius qui iniuriam detexit, proponitur d. l. 5. §. fin.

III. Regula, De pœna actoris calumniantis, l. qui iniuriarum. 43. ff. d. tt.

IV. Regula: Hac actione publico iudicio fit præiudicium. l. prætor. 7. §. 1. ff. de iniurijs. & l. quod ſenatuſconſultum. 6. in fin. ff. d. tt.

V. ADFINIA ACTIONIS INiuriarum remedia.

I. Regula: Tam ciuiliter quàm criminaliter iniuriarum agi poteſt. Inſt. de iniurijs. §. in ſumma d. l. 7. §. poſſe. item l. conſtitutionibus. 37. in fin. ff. d. tt. M. I. R. d. cap. 10. reg. 96.

II. Regula: Ex cauſis s̄. cap. 11. quæſt. 3. enumeratis, regulariter iniuriarum, non alia competit actio. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi aſtrologus vel alius alius ſimilis conſultus, aliquem furem dixit, & ex eo agatur. hoc enim caſu conſtitutionibus Principū datur actio. l. item apud. 15. §. ſi quis aſtrologus. ff. de iniurijs. Altera exceptio eſt; Niſi in monumenta publica quid infamandi cauſa poſitum ſit, & ex eo agatur. nam & hoc caſu ex conſtitutionibus principum agi poteſt vt tollatur. l. conſtitutionibus. 37. in princ. ff. d. tt. Tertia: Niſi quid aliud præter iniuriam furandi animo factum ſit. nam de hoc etiam furti actio competit. l. ſi ſtuprum. 25 ff. d. tt. Quarta: Niſi virginem immaturam quis ſtuprauerit: ex hoc enim delicto etiam legis Aquiliæ actio eſt. d. l. 25. in fin. Quinta: Niſi quis ſeruum alienum verberauerit: ex hoc enim etiam legis Aquiliæ actio competit. l. qui ſeruum. 33. in prin. ff. de action. & obligat. Sexta: Niſi malum conſilium ſeruo alieno datum ſit, non tamen iniuriæ faciendæ animo. hoc enim caſu ſerui corrupti actio eſt l. ſi quis. 26. in fin. ff. de iniurijs. Septima: Niſi quis iure ſuo vti prohibeatur, & ex eo agatur. hoc enim caſu etiam interdictum Vti poßidetis competit. l. ſanè. 14. ff. d. tt.

DE ACTIONE INIVRIARVM ex l. Cornelia. Cap. XIIII.

I. CAVSAE EX QVIBVS hæc actio competit?

PRima cauſa: Si quis pulſatus verberatúſue eſt. approbatur Inſtit. de iniurijs. §. ſed & lex. l. lex Cornelia. 5. in prin. & §. lex itaq; ff. d. tt. Declaratur cauſa propoſita d. l. 5. §. inter pulſationem. & l. item apud. 15. §. verberaſſe. ff. d. tt. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi is apud quem in alea luſum eſſe dicatur, verberatus ſit. l. 1. in prin. ff. de aleatorib. Cuius replicatio, ſumpta ex loco & tempore quo verberatus eſt, reprobatur d. l. 1. §. item notandum.

II. Cauſa: Si cuius domus vi ſit introita. approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. cauſa prox. in prin. M. I. P. d. cap. 8. reg. 27. M. I. R. d. cap. 10. reg. 97. Exceptio prima: Niſi domus aliena ſit, non eius cui inhabitanti vis facta eſt. reprobatur Inſt. de iniurijs. §. domū. & l. lex Cornelia. 5. §. domum. ff d. tt. Altera: Niſi inhabitans domicilium ibi non habuerit. reprobatur d. l. 5. §. ego puto. Tertia: Niſi in meritoria vel ſtabula impetus factus ſit. d. §. ego puto, in fin. Quarta: Niſi momenti cauſa inhabitauerit is cui vis facta eſt. d. §. ego puto. verſ. cæterùm ad hos. Quinta: Niſi in villam vel hortum impetus factus ſit. reprobatur d. l. 5. §. domū. ibi: quid ſi quis. Sexta: Niſi in fundum impetus ſit factus. reprobatur d. l. 5. §. etſi dominus. Septima: Niſi in ius vocandi cauſa domus vi ſit introita. reprobatur l. ſi quis. 23. ff. de iniurijs. Concordant ea quæ propoſita ſunt s̄. lib. 2. cap. 7. quæſt. 3. reg. 1.

III. Cauſa: Omnis iniuria quæ manu fit, hac actione continetur. d. l. 5. §. lex itaq; ff. de iniurijs.

Exceptio præcedentium cauſarum generalis.

Præcedentium cauſarū exceptio generalis hæc eſt: Niſi ſeruus iniuriam fecerit: hic enim lege Cornelia reus non recipitur, ſed duriore pœna punitur. l. hos accuſare. 12. §. fin. ff. de accuſationib. & inſcript.

II. QVIBVS ACTIO PROpoſita competit?

I. Regula, De colono & domino fundi vi introiti, proponitur l. lex Cornelia. 5. §. & ſi dominus. ff. de iniurijs.

II. Regula, De patre vim paßi, habetur d. l. 5. §. illud quæritur.

III. Regula, De ipſo filiofamiliâs iniuriam paſſo, proponitur d. §. illud quæritur. & §. in lege. quo regula propoſita approbatur, ſimul & reprobatur exceptio eius talis: Niſi non caueat patrem ratum habiturum.

III. PER

III. PER QVOS COMPETAT actio propoſita?

Etiam per procuratorem competit. l.licet. 42. §. ad actionem.ff.de procuratorib.

IIII. APVD quos non competat hac actio? definitur l.lex Cornelia.5.§.1.ff.de iniurijs.

V. QVID VENIAT IN actione propoſita?

Condemnatio æſtimatione iudicis facienda.l.conſtitutionib.37.in fin.ff.eod.tt.

VI. ADIVNCTA HVius iudicij.

De iureiurando reo deferendo proponitur d.l.5. §.hac lege.

VII. ADFINE REmedium.

Etiam ciuiliter lege Cornelia iniuriarum agi poteſt.d.l.37.in fin.

DE RELIQVIS MAleficijs & quaſi maleficijs, necnon præcedentium actionum adfinibus remedijs.

LIBER VICESIMVS TERTIVS.

PRæter actiones pœnales hactenus deſcriptas, ſunt & plures ex maleficijs & ex quaſi maleficijs competẽtes pro varietate circumſtantiarum, puta perſona delinquentis et eius aduerſus quẽ delinquitur, item rei in qua vel circa quam delinquitur, item loci & temporis quo delinquitur, denique ſpeciei & modi delicti.

Pro varietate perſonæ:vt,

Si quadrupes damnum dederit, datur inde actio ex lege XII.Tabul.

Si quadrupes pauperiem feciſſe dicatur.

Si ſeruus deliquerit: datur actio noxalis aduerſus dominum.

Si familia furtum fecerit, datur actio Prætoria: Si familia furtum, &c.

Si is qui teſtamento liber eſſe iuſſus eſt, poſt mortem domini ante aditam hæreditatem in bonis hæreditarijs quid deliquerit: datur actio in factum: Si is qui teſtamento liber eſſe iuſſus, &c.

Si vxor marito, vel contrà maritus vxori furtum fecerit: datur rerum amotarum actio.

Si publicanus vel eius familia alicui vim intulerit, furtum fecerit, vel damnum dederit: competit actio intra annum in duplum, poſt annum in ſimplum.

Pro varietate rei, vt,

Si res publica vel ſacra ſit ſubrepta: crimen peculatus committitur.

Si res hæreditaria ſit ablata: expilatæ hæreditatis crimen eſt.

Si ſeruus corruptus ſit: Serui corrupti actio eſt.

Si liber homo detineatur: de libero homine exhibendo interdictum competit.

Si pecora abacta ſint: datur de abigeis iudicium.

Si arbores cæſæ ſint: competit actio arborum furtim cæſarum.

Si res ſubrepta ædibus iuncta ſit: competit de tigno iuncto actio.

Pro varietate loci & temporis:vt,

Si in naue, caupona, ſtabula, furtũ factum vel damnum datum ſit: datur actio in factũ, aduerſus nautas, caupones, ſtabularios. de qua actum ẽ. lib.17.cap.8.

Si damnum in turba datum ſit: datur actio in factum de damno in turba dato.

Si ex incendio, ruina, naufragio, rate naue expugnata quid raptum, doloue malo receptum ſit, damnúmue datum: datur actio prætoria de incendio, ruina, naufragio, &c.

Ex ſpecie & modo delicti:vt,

Si quid deiectum vel effuſum ſit, quo alicui damnum datum eſt: datur actio de deiecto & effuſo.

Si quis in ſubgrunda vel protecto id poſitum vel ſuſpenſum habeat, cuius caſus alicui nocere poſſit: datur actio in factum de poſito & ſuſpenſo.

Hæ & huiuſmodi aliæ actiones, nec non delicta & crimina aliquot innominata, in hoc libro ordine quo iam enumerata ſunt, tractabuntur.

SI QVADRVPES PAVperiem feciſſe dicatur. Cap. I.

PRIMO: Quo iure introducta ſit hac actio, definitur l.1.in princ. ff. ſi quadrupes pauperiem. item Inſtit. d.tt.in prin.

II. CAVSA HVIVS ACTIOnis, cum ſuis exceptionibus.

Si quadrupes pauperiem fecerit, datur actio propoſita. approbatur Inſtit. d.tt. in prin. M. I. R. lib.5. cap.10. reg.60. Declaratur Inſtit. d.tt. §.pauperies. Concordat iiſdem verbis l.1. §.ait autem. ff. eod. tt. Huius cauſa exceptio prima eſt: Niſi non per ſe quadrupes nocuit, ſed propter culpam alterius. d.l.1. §.itaq. vt. M.I.P. d.reg.27.except.1.repl.2. Exemplum proponitur d.l.1.§.ſed et ſi canis. Aliud d.l.1.§.ſed et ſi inſtig. & §.ſed & ſi alia. Concordat l.item Mela.11. §.item cum eo.ff.ad l.Aquil. Aliud l.vlt.ff.ad l.Aquil. Aliud l.ſi ex plagis.52.§.in cliuo ff.d.tt. Aliud l.ſi ferarum.27.§.penult.ff.d.tt. Item aliud l.1.§.ideoq. ſi equus.ff.ſi quadrupes pauper.feciſſ.

II. Exceptio: Niſi culpa eius qui damnũ paſſus eſt, interuenerit. approbatur per ea quæ proponuntur ẽ. lib.prox.cap.9.quæſt.4.except.24. Concordat l.ſi ex plagis.52. §.quidam boues.ff.ad l.Aquil. Exemplum proponitur l.2.in fin.ff.ſi quadrupes pauper. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi leuiſſima culpa interuenerit.approbatur exemplo eius qui equum tantùm permulſit, vel palpatus eſt, & ita ab eo percuſſus eſt, l.1. §.ideoq. ſi equus,in fin. ff.d.tt. Aliud exemplum proponitur l.vlt.ff.d.tt.

III. Exceptio: Niſi cum arietes vel boues commiſiſſent inuicem,alter alterum læſit vel occidit.appro-

batur ſimul & diſtinguitur l. 1. §. cum arietes. ff. ſi quadrupes pauper.

IIII. Exceptio: Niſi fera ſit beſtia quę nocuit. d. l. 1. §. in beſtijs. & §. & generaliter. item Inſtit. eod. tt. §. hac autem. M. I. R. d. reg. 60. except. 1. Planè in fera beſtia nihilominus vtilis actio datur, quamuis directa deficiat: quod replicationis loco notandum. Inſtit. d. tt. §. fin. Cuius duplicatio eſt: Niſi fera beſtia, dum aufugit, alicui noceat. d. §. fin. & l. 1. §. in beſtijs. ff. eod. tt.

V. Exceptio: Niſi non quadrupes, ſed aliud animal nocuit. reprobatur l. hæc actio. 4. ff. ſi quadrupes pauper. feciſſe.

VI. Exceptio, ſumpta ex ſpecie quadrupedis, reprobatur l. 1. §. 1. ff. d. tt.

VII. Exceptio: Niſi non corpore ſuo, ſed alia re mediante quadrupes nocuit. reprobatur d. l. 1. §. ſiue autem. & §. & ſi alia.

VIII. Exceptio: Niſi corpori liberi hominis nocitum ſit. reprobatur l. ex hac lege. 3. ff. ſi quadrupes pauper.

IX. Exceptio: Niſi animal quod nocuit, deceſſerit. l. 1. §. & cum etiam. ibi: planè ſi ante. ff. d. tt. Huius replicatio eſt: Niſi animal ab alio poſt litem conteſtatam occiſum ſit. d. l. 1. §. penult.

X. Exceptio: Niſi ſemel actum ſit. ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius replicatio eſt: Niſi ædilitia actione ſit actum, quòd quis canem, verrem, aprum, &c. eo loco habuerit, quo vulgò iter ſit. Inſtit. ſi quadrupes pauper. §. fin.

III. QVIBVS COMPETIT actio propoſita?

I. Regula: Non ſolùm domino rei cui nocitum eſt, ſed etiam ei cuius intereſt, hæc actio competit. l. 2. in prin. ff. ſi quadrupes paup. feciſſe dicatur.

II. Regula, De hæredibus cæteriſq; ſucceſſoribus. His quoq; competit. l. 1. §. fin. ff. d. tt.

IIII ADVERSVS QVOS competit?

I. Regula, De hæredibus cæteriſq; ſucceſſoribus, proponitur d. l. 1. §. fin.

II. Regula: Noxa caput ſequitur. d. l. 1. §. & cum etiam.

III. Regula: Si animal ab alio animali concitatum pauperiem fecerit: dominus concitantis, non concitati animalis tenetur. d. l. 1. §. & ſi alia.

IIII. Regula: Aduerſus vnum etiam ex pluribus dominis in ſolidum competit. d. l. 1. §. ſi commune.

V. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula: Aeſtimatio damni à reo eſt præſtanda. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 1. in prin. ff. ſi quadrupes pauper. feciſſe dicatur. Huius regulę exceptio eſt: Niſi reus animal quod nocuit, noxæ dediderit. d. l. 1. in prin. Concordat Inſtit. d. tt. §. 1. M. I. P. d. reg. 27. except. 1. Declaratur exceptio propoſita d. l. 1. §. noxæ autem. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi poſt litem cōteſtatam animal ab alio ſit occiſum: hoc enim caſu ad æſtimationem damni præſtandam dominus tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 1. §. penult. Altera: Niſi reus interrogatus falsò negauit animal ſuum eſſe. hoc enim caſu noxæ dedendo amplius non liberatur. d. l. 1. §. interdum.

II. Regula: Quanti æſtimandum damnum in corpore liberi hominis datum, definitur l. ex hac. 3. ff. ſi quadrupes pauper.

III. Regula: Vnus ex pluribus dominis in ſolidum tenetur. de qua re vide ſ. quæſt. prox. reg. 4.

VI. ADFINIA REmedia.

Regulariter, ſi quadrupes nocuit: propoſita, non alia competit actio. cuius exceptio prima eſt: Niſi ex ædilitio edicto, ne quis canem, &c. Inſtit. ſi quadrupes pauper. §. cæterùm. Concordat l. hi enim. 40. §. deinde aiunt, cum duabus ll. ſequentib. ff. de ædilitio edicto. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi fera beſtia, dum aufugit, nocuit: hoc enim caſu, quia ſe in naturalem libertatem recepit, quondam eius dominus non tenetur, per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. 2. except. 4. replic. 1. duplic. 1. Altera exceptio eſt: Niſi quadrupes fructus in fundo alieno depauit: hoc enim caſu de paſtu pecoris actio eſt ex lege XII. Tabular. l. qui ſeruandarum. 14. §. fin. ff. de præſcriptis verbis. Tertia: Niſi culpa alterius quadrupes pauperiem fecerit. hoc enim caſu non actio propoſita, ſed actio legis Aquiliæ, vel in factum datur aduerſus eum cuius culpa quadrupes nocuit, per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. 1. except. 1.

DE NOXALIBVS ACTIOnibus. Cap. II.

PRIMO: Quo iure noxales actiones ſint conſtitutæ, definitur Inſtit. de noxalib. actionibus. §. ſunt autem.

II. CAVSA HARVM ACTIOnum cum ſuis exceptionibus.

Si ſeruus maleficium commiſerit: aduerſus dominum noxalis datur actio. Inſtit. d. tt. in prin. Concordat l. 1. ff. d. tt. Huius cauſæ exceptiones hæ ſunt.

I. Exceptio: Niſi non ſeruus, ſed liber homo pro ſeruo ab alio bona fide poſſeſſus, maleficium commiſerit. hoc enim caſu aduerſus poſſeſſorem actio non datur. l. apud antiquos. 21. §. fin. C. de furtis. l. confeſſionibus. 13. §. fin. cum l. ſequente. ff. de interrogat. in iure faciendis. item l. ſi ad libertatem. 42. in prin. ff. de noxal. actionib.

II. Exceptio: Niſi non ordinarius, ſed vicarius ſeruus deliquerit. reprobatur l. ſi in re communi. 19. §. ſi ſeruus. ff. de noxalib. actionibus.

III. Exceptio: Niſi non ſeruus, ſed filiusfamiliâs maleficium commiſerit: hoc enim caſu aduerſus patrem noxalis actio non datur. Inſt. d. tt. §. fin. Concordat l. noxali. 33. in fin. cum ll. ſequentib. ff. d. tt.

IIII. Exceptio: Niſi ſeruus, cū adhuc liber eſſet, deliquerit. reprobatur Inſt. d. tt. §. omnis. ibi: ex diuerſo.

V. Exceptio: Niſi aduerſus dominum ſuum ſeruus deliquerit. Inſt. d. tt. §. ſi ſeruus. Cōcordat l. 1. ibi: cum tamen. C. de noxal. action. Huius exceptionis replicatio prima videtur eſſe: Niſi ſeruus poſtea manumiſſus vel alienatus ſit. Sed reprobatur d. §. ſi ſeruus. verſ. ideoq; etſi. l. verùm de dolo. 11. §. ſed & nominē. ibi:

cæterùm

cæterùm ex delicto. ff. de minor. 25. annis. Admittitur tamẽ, ſi ſeruus rem quam domino abſtulit, manumiſſus vel alienatus cõtrectet. d. verſ. cum tamen. & d. §. ſed & nomine. Altera replicatio videtur: Niſi ſeruus, antequã in poteſtate domini eſſet, aduerſus eum deliquerit. Sed reprobatur Inſtit. d. §. ſi ſeruus. verſ. vnde ſi alienus. De qua re vide plura ĩ. except. 13. Tertia: Niſi ſeruus legatus aduerſus futurum heredẽ deliquerit. l. ſi ſeruus. 40. ff. de noxal. action. Quarta: Niſi ſeruus communis aduerſus vnum ex dominis deliquerit. reprobatur l. cum ſeruus. 41. ff. d. tt.

VI. Exceptio: Niſi is qui bona fide poſſidetur, aduerſus eum à quo poſſidetur, deliquerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. apud antiquos. 21. C. de furtis.

VII. Exceptio: Niſi ſeruus aduerſus fructuarium ſuum deliquerit. reprobatur l. is qui. 18. ff. de noxalib. actionibus.

VIII. Exceptio: Niſi publico iudicio agatur. approbatur exemplo l. ſi ſeruus. 4. in fin. C. de noxalib. actionib. Vide item ĩ. quæſt. 11. except. 7.

IX. Exceptio: Niſi ſeruus qui deliquit, mortuus ſit. l. ſi plurium. 39. § fin. in fin. ff. d. tt. & l. ſi ante. 15. §. mortuo ff. de interrogat. in iure faciendis. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ſciente & nõ prohibẽte domino, ſeruus deliquerit: hoc enim caſu morte ſerui dominus non excuſatur. l. ſi plurium. 5. in fin. ff. de noxalib. action. Altera: Niſi poſtquam dominus ſeruum dolo poſſidere deſierat, is deceſſerit. reprobatur l. electio. 26. §. ſi is quem. ff. eod. tt. Contradicit l. ſi heres. 16. in fin. ff. eod. tt. Tertia: Niſi poſt moram à domino factã ſeruus deceſſerit. d. §. ſi is quem. Quarta: Niſi dominus pro ſeruo mortuo iudicium acceperit. reprobatur ſub conditione l. ſi ad libertatem. 42. §. 1. ff. de noxalib. actionibus.

X. Exceptio: Niſi ſeruus qui deliquit, manumiſſus ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ proponuntur ĩ. quæſt. vlt. except. 8.

XI. Exceptio: Niſi cum ſtatuliber deliquiſſet, conditio libertatis extiterit. l. ſi quis. 14. § fin. ff. de noxalib. actionib. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi cum reus dolo feciſſet, quo minus ſtatuliberum in poteſtate haberet, libertatis conditio extiterit. l. ſi heres. 16. ff. d. tt. Altera: Niſi reus heres ea quæ conditionis implendæ cauſa à ſtatulibero accepit, actori non reſtituat. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi ſeruus. 63. §. fin. ff. de furtis.

XII. Exceptio: Niſi ſeruus qui deliquit, alienatus ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ proponuntur ĩ. quæſt. 4. reg. 1.

XIII. Exceptio: Niſi ſeruus qui deliquit, in poteſtatem actoris peruenerit. l. ſi alienus. 37. ff. de noxal. action. Inſt. eod. tt. §. ſi ſeruus. ibi: vnde ſi. Exemplum proponitur l. qui ex pluribus. 20 ff. d. tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi actor ſeruum rurſus alienauerit. reprobatur Inſtit. d. §. ſi ſeruus. ibi: ideoq́; licet. d. l. 37. ibi: nec ſi poſtea. item l. quod dicitur. 18. ff. de furtis. Planè admittitur in caſu neceſſariæ alienationis, l. electio. 26. §. fin. in fin. ff. de noxal. action. Concordat l. 2. §. fin. ff. ſi ex noxali cauſa agatur. Altera replicatio eſt: Niſi lite iam conteſtata, ſeruus in poteſtatem actoris peruenerit. d. l. 37. in fin. cum l. ſequen. Tertia: Niſi pro parte tantùm ſeruum nactus ſit actor. reprobatur l. ſi ſeruus. 8. §. quanquam quis. ff. de noxal. action. Concordat l. falſus. 44. §. penult. ff. de furtis. Sed & plura de exceptione propoſita vide ĩ. cap. 2. quæſt. 2. except. 49.

XIIII. Exceptio: Niſi reus ſeruum pro derelicto habuerit. l. quemadmodum. 38. §. 1. ff. de noxal. action.

XV. Exceptio: Niſi dominus ſeruum actori noxæ dedat. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ĩ. ead. quæſt. in prin. Inſt. de noxalib. action. §. dominus. l. 2. & l. 3. C. eod. tt. Ratio huius exceptionis proponitur Inſtit. de noxalib. action. §. ſumma autem. Declaratur definitione noxæ deditionis, Inſtit. eod. tt. §. 1. & l. plebs eſt. 238. in fin. ff. de verb. ſignif. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ſciente, & non prohibente domino, ſeruus deliquit. l. 2. in prin. ff. de noxal. action. l. ſi ex duobus. 17. in princ. ff. d. tt. l. ſi ſeruus. 4. §. nam ſi eo conſcio. item l. ſi tibi. 5. C. eod. tt. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi dominus ſciens ſeruum prohibere non potuit. d. l. 4. in prin. l. in omnibus. 3. item l. in delictis. 4. in princ. ff. d. tt. Altera duplicatio eſt: Niſi delictum ſciente domino commiſſum à ſeruo ſit, antequam eum ſit nactus. d. l. 4. §. ſi extraneus. ff. de noxal. action. Tertia: Niſi antea cum noxæ deditione actum ſit. d. l. 4. §. fin. Huius duplicationis triplicatio videtur: Niſi cum alio, vtputa cum emptore, antea cum noxæ deditione actum ſit. Sed reprobatur l. noxalis. 7. in fin. ff. de noxal. action. Hæc de prima replicatione. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi ſeruus exercitoris, cauponis vel ſtabularij, in naue, caupona vel ſtabulo deliquerit: tunc enim dominus in ſolidum tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ĩ. lib. 17. cap. 8. quæſt. 7. reg. 5. Tertia: Niſi cum vicarius deliquiſſet, ſciente & non prohibente ſeruo ordinario: vicarium tantùm noxæ dedat, non ordinarium. l. ſi in re communi. 19. §. fin. ff. de noxalib. action. Quinta: Niſi ſtatuliber ſit qui noxæ deditur. reprobatur l. prætor. 15. ff. d. tt. Quinta: Niſi partem tantùm ſerui noxæ dediderit. l. ſi ſeruum 8. ff. d. tt. Huius duplicatio eſt: Niſi ante acceptũ iudicium vnus ex ſocijs ſerui communis ſuam partem noxæ dediderit. d. l. 8. verſ. ante noxale. Sexta replicatio eſt: Niſi nuda proprietas ſerui noxæ dedatur. l. ſi ex duobus. 17. §. ſi plures. ff. de noxalib. actionibus. Huius duplicatio eſt: Niſi ipſi fructuario proprietas noxæ dedatur. l. is qui. 18. in fin. ff. d. tt. Septima replicatio: Niſi vſufructuarius ſeruum noxæ dediderit. reprobatur d. l. 17. in fin. Octaua: Niſi ſeruus alij pignori obligatus, noxæ datus ſit. l. ſi quis. 9. §. & ſi ſeruum. ff. de dolo malo. Nona: Niſi noxæ dedens de euictione vel de dolo non caueat. l. ſi quis. 14. in fin. ff. de noxal. actionib. l. is qui. 32. in fin ff. d. tt. Decima: Niſi non dominus ſerui, ſed alius conuentus ſeruum noxæ dediderit. reprobatur l. & generaliter. 28. l. bona fide. 11. item l. ſi noxale. 27. §. ex his. ff. d. tt. Vndecima: Niſi alij quàm actori noxæ deditus ſit ſeruus. ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius duplicatio eſt: Niſi alij, cui æquè competebat actio, prius agenti, & ad ſententiam peruenienti, ſeruus noxæ datus ſit. l. ſi quis. 14. in prin. & l. ſi in re. 19. in prin. ff. d. tt. Planè

hoc caſu aduerſus alium, cui ſeruus noxa deditus eſt, non denegatur actio noxalis: quod triplicationis loco notandum. l. 1. §. fin. cum l. ſequent. in prin. ff. ſi ex noxali cauſa agatur. Duodecima replicatio: Niſi ex alia cauſa noxa deditus ſit. reprobatur l. qui ex pluribus. 20. ff. de noxal. action. Decimatertia: Niſi noxali iudicio condẽnatus, & iudicati actione conuentus, noxa ſeruum dedere paratus ſit. l. item veniunt. 20. §. idem rectè. ff. de petit. hæred. Decimaquarta: Niſi noxa dedens non etiam reſtituat id quod ex delicto ſerui ad ſe peruenit. l. ſi ſeruus. 4. in princ. C. de noxal. action. Decimaquinta: Niſi reus ſeruum in ſua poteſtate eſſe negans, mentitus ſit. l. quoties. 21. §. Prætor ait, in fin. ff. d. tt. De quo etiam vide j. except. 17. repl. 2. Sed & concordat l. 2. §. ſi abſens. ibi: ſi verò falſo. ff. ſi ex noxali cauſa agatur. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi hæres eius qui mentitus eſt, conueniatur, vel hæres actoris agat. Altera: Niſi negans, poſtea pœnitentia ductus rurſus confiteatur. Hæ duæ duplicationes approbantur l. electio. 26. §. neque hæredi. ff. d. tt. Decimaſexta replicatio eſt: Niſi dominus ſeruum non defendat, neq; noxa dedat: hoc enim caſu quaſi contumax in ſolidum condemnatur. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ proponuntur j. quæſt. 10. reg. 1. Decimaſeptima: Niſi mulier marito ſeruum furem in dotem dederit, ſciens eum talem eſſe. l. ſi mulier. 21. §. at ſi in dotem. ff. rerum amotarum. Hæc de 15. exceptione.

XVI. Exceptio: Niſi dominus ſeruum indefenſum relinquat. approbatur ſimul & diſtinguitur l. non ſolum. 29. ff. de noxal. action. l. noxali. 33. l. ſi plurium. 39. §. ſed etſi poſt. item l. vltim. in fin. ff. d. tt. l. inuitus. 198. in prin. ff. de reg. iuris. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi dominus ſeruum noxa non dedat. d. l. 29. d. l. 33. l. quoties. 21. in princ. ff. de noxalib. action. item l. is qui. 32. ff. d. tt. Sed & plura de replicatione propoſita vide j. quæſt. 10. reg. 1.

XVII. Exceptio: Niſi reus ſeruum in ſua poteſtate non habeat, vt eum noxa dedere poſſit. d. l. 21. l. non ſolum. 29. in prin. item l. ſi ad libertatem. 42. §. hæ actiones. ff. d. tt. Declaratur exceptio propoſita d. l. 21. §. in poteſtate. Replicatio prima eſt: Niſi dolo malo fecit reus, quo minus ſeruum in poteſtate haberet. d. l. 21. in prin. Concordat l. bona fide. 12. ff. de noxalib. action. Huius duplicatio prima eſt: Niſi cum reus dolo malo ſeruum manumiſiſſet, vel alienaſſet, manumiſſus vel nouus dominus iudicium ſuſcipere ſit paratus. l. de illo. 24. in fin. cum l. ſequente. item l. ſi plurium. 39. §. ſi quis dicat. ff. d. tt. Altera: Niſi ſeruus quem reus poſſidere deſijt, quia non defendebatur, ductus ſit. d. §. ſi quis. ibi: ſed etſi. Tertia: Niſi ſeruus mortuus ſit. d. l. 39. §. fin. l. electio. 26. §. ſi is quem. ff. eod. tt. Altera replicatio eſt: Niſi delato iureiurando reus iurare nolit, ſeruum in ſua poteſtate non eſſe. l. quoties. 21. §. prætor ait. & §. quod ſi reus. ff. de noxal. actionib. item l. ſi ſeruus. 22. §. fin. ff. d. tt. Huius dupli..tio eſt: Niſi per alium iuret. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 21. §. ſi tutor. Tertia replicatio eſt: Niſi poſtea ſeruum in poteſtate ſua habere cœperit reus. d. l. 21. §. fin. l. ſed & ſi. 25. ff. d. tt. Huius duplicatio eſt: Niſi poſtquam ſeruus in poteſtate eſſe cœpit, indefenſus à reo relictus ſit, & ab actore abductus. l. ſi plurium. 39. §. ſed etſi poſt. ff. de noxal. actionib. Quarta: Niſi copiam ſerui recuperandi reus habeat. l. ſi ſeruus. 22. in prin. & §. 1. ff. d. tt.

XVIII Exceptio: Niſi reus delato iureiurando iurauit, ſeruum ſe in poteſtate non habere. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio prima eſt: Niſi poſtea ſeruum in poteſtate habere cœperit. l. quoties. 21. §. ſi iuſiurandum. ff. d. tt. Altera: Niſi non tutor vel curator rei iurauerit. d. l. 21. §. ſi tutor.

XIX. Exceptio: Niſi antea eiuſdem delicti nomine actum ſit. ipſo quidem iure ſubſiſtit: verùm eius replicatio prima eſt: Niſi antea cum alio ſit actum. quæ & ipſa replicatio iure ſubſiſtit: verùm eius duplicatio prima eſt: Niſi emptore ſerui conuento, venditor poſtea conueniatur: vel contrà. l. noxalis. 7. in fin. ff. de noxalib. actionibus. & l. electio. 26. in prin. ff. eod. tt. Altera: Niſi vno ex ſocijs ſerui communis conuento, poſtea alter conueniatur. l. ſi communis. 9. ff. d. tt. d. l. 26. §. 1. Huius duplicationis triplicatio prima eſt: Niſi omnibus ſcientib. ſeruus deliquerit. l. ſi plurium. 5. in prin. ibi: nec altero. ff. d. tt. Altera triplicatio videtur: Niſi omnes ſeruum dolo poſſidere deſierint. Sed reprobatur l. ſi plurium. 39. in prin. ff. d. tt. Tertia eſt: Niſi cum antea cum eo qui ignorauit, actum ſit, nunc cum domino ſciente agatur. l. ſi ex duob. 17. in prin. ff. d. tt. Concordat l. familia. 5. in fin. ff. ſi familia furtum. Tertia duplicatio eſt: Niſi is cum quo antea actum eſt, ſoluerit. l. electio. 26. §. ſi ſeruum. ff. de noxalib. actionibus. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi cum antea in ſolidum tanquam cum domino ſciente actum eſſet, nunc cum noxæ deditione agatur: vel contrà. hoc enim caſu quaſi aliare petita, exceptio rei iudicatæ non videtur obſtare. Sed reprobatur l. in delictis 4. §. cum dominus. ff. de noxalib. actionib. Tertia replicatio eſt: Niſi ex alio delicto antea ſit actum. approbatur ſimul & diſtinguitur l. qui ex pluribus. 20. ff. de noxalib. actionib.

XX. Exceptio: Niſi ſolutio ab alio facta ſit. l. electio. 26. §. ſi ſeruum. ff. d. tt.

III. QVIBVS ACTIONES noxales competunt?

Hæredibus quoq; noxales actiones competunt. l. ſi ad libertatem. 42. §. hæ actiones. ff. de noxalib. actionib. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi detracta noxæ deditione, ob mendacium rei conuenti agatur: hæc enim actio hæredi non datur, quemadmodum nec contra hæredem. l. electio. 26. §. neq; hæredi. ff. d. tt.

IIII. ADVERSVS QVOS competunt actiones noxales?

I. Regula: Regulariter aduerſus eum qui tempore petitionis dominium ſerui habet, non alium, noxalis actio datur. Inſtit. de noxalib. actionib. §. omnis. l. noxalis. 7. in princ. l. ſi quis. 14. §. ſed etſi ſtatuliber. ibi: vel exiſtente. item l. ſi ad libertatem. 42. §. fin. ff. d. tt. l. 1. §. fin. ff. de priuatis delictis. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ſciente priore domino ſeruus deliquit: tunc enim vterque dominus conueniri poteſt: prior quidem in ſolidum, poſterior actione noxali. l. 2. §. is qui non. ff. de noxalib. actionib. l. in delictis. 4.

§. cum

§.cum dominus. item l.ſi plurium.5.§.fin. cum l.ſequente.ff.d.tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi poſterior dominus conuentus ſit: hoc enim caſu prior dominus liberatur. l.noxalis. 7. in fin. ff. d.tt. & d.§. cum dominus. Plures propoſitæ exceptionis replicationes vide ſ. quæſt.2. except.15.replic.1. dupl. 1.cum ſequentibus. Altera exceptio eſt: Niſi iubente priore domino ſeruus deliquit. hoc enim caſu prior, non poſterior dominus tenetur. d.l.2. Tertia: Niſi alius ſeruum dolo poſſidere deſijt. hoc enim caſu in arbitrio actoris eſt, vtrum cum nouo domino, an cum eo qui poſſidere deſijt, agere velit. l.de illo.24. ff.de noxalib.action. l.ſi ſeruus.18. verſ.aut dolo fecerunt. ff. de interrogat.in iure faciendis. Huius replicatio eſt: Niſi nouus dominus ab actore ſit electus. l.electio.26. in prin.ff.d.tt. Plures propoſitæ exceptionis replicationes vide ſ. quæſt.2.except.17.repl.1.duplic.1. cum ſequentib. Quarta exceptio eſt: Niſi ſeruus ab alio poſſideatur. hoc enim caſu poſſeſſor, non dominus ſerui tenetur. l.bona fide.11. ff.de noxalib.action. l.apud antiquos.21.C.de furtis. Huius replicatio prima videtur: Niſi mala fide poſſideat. ſed reprobatur l. non ſolum.13.ff.de noxal.action. Altera eſt: Niſi ex cauſa depoſiti vel commodati detineat. l.ſi ſeruus.22. in prin.ff.d.tt. Tertia: Niſi iure pignoris vel precariò poſſideat. d. l. 22. §.1. Huius duplicatio prima eſt: Niſi debitor dominus non habeat pecuniam, qua ſeruum pignori datum reluat. approbatur ibid. Altera duplicatio eſt eadem quæ replicationis inferioris proxima dupl.2. Quarta replicatio eſt: Niſi ex cauſa vſusfructus ſeruum poſſideat. l.is qui. 18. ibi: ſed cũ eo.ff.d.tt. Huius duplicatio prima videtur: Niſi proprietarius operas ſerui à fructuario conduxerit. ſed reprobatur l.ſi in re.19. §. ſi ſerui. ff. eod. tt. Altera eſt: Niſi vſufructuarius ſeruum ex cauſa vſusfructus petat. hoc enim caſu, ſi eum noxali iudicio non defendat, per exceptionem ſubmouetur. l. ſi noxale. 27. in prin.ff.de noxal.action. & l.3.ff.ſi ex noxali cauſa agatur. Hæc de quarta propoſita regulæ exceptione, eiusq; replicationibus ſint dicta. Quinta exceptio: Niſi ſeruus domino poſſit ex aliqua cauſa auocari. reprobatur l.ſi quis.36.ff.d.tt. Sexta: Niſi alius in iure ſeruum ſuum eſſe reſpondit: nam & hic tenetur. l.ſi plurium.39.§. qui alienum.ff.d.tt.

II. Regula, De hæredibus domini. Hi quoq; noxalibus actionibus tenentur. l.noxalis.7. in prin.ibi: ſed & hæres. ff.de noxalib.actionibus. l.ſi ad libertatem. 42.§.hæ actiones.ibi: item aduerſus.ff.d.tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi hæres ſeruum non poſſideat, nec dominium eius habeat. d. verſ. item aduerſus. Altera: Niſi defunctus ſine noxæ deditione in ſolidum conueniri potuit: hæc enim actio non datur aduerſus hæredem. l.ſi plurium.5.in fin. & l.electio.26. §. neq; hæredi. ff.d.tt.

III. Regula: Vnus ex pluribus dominis, vel alijs qui ſimul conueniri poſſunt, eligi poteſt, & in ſolidũ conueniri. l. ſi plurium. 5. in prin. ff.de noxalib.action. l.ſi ſeruus.8. l.ſi communis.9. l.electio.26.§.1. & 2. item l.ſi plurium.39. in prin. ff.eod.tt. l.ſi cum vno.4.ff.ſi ex noxali cauſa agatur.

V. VBI ET APVD QVEM competant actiones noxales?

Ibi ſeruus defendi debet, vbi deliquit. l.vlt. ff.de noxalib.action.

VI. QVID VENIAT IN noxalibus actionibus?

I. Regula: Aut litis æſtimationem dominus ſufferre tenetur, aut ſeruum noxæ dedere. approbatur, declaratur & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt.2.in prin. & except.15.

II. Regula: Vnus ex pluribus in ſolidum tenetur. de qua re vide ſ. quæſt. 4. reg.3.

III. Regula: Si familia deliquerit, quid quãtumq; petendum, vide j.cap.prox.

VII. QVANDO NOXALIS actio competit?

Si ad libertatem proclamat is qui deliquit: noxalis actio differenda, donec liberalis cauſa ſit finita. l.ſi ad libertatem.42.in prin.ff.de noxal.action.

VIII. QVAMDIV COMPETIT noxalis actio?

Perpetua eſt.d.l.42. §.hæ actiones. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi ipſa directa actio ſit temporalis. approbatur exemplo l.ſi ſeruus. 4. ibi: ſi necdum vtilis. C.eod.tt.

IX. ADIVNCTA NOXALIUM actionum.

I. Regula: Etiam abſens ſeruus defendi poteſt. approbatur ſimul & diſtinguitur l.quoties.21.§.1. ff.de noxal.action. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi alieni ſint ſerui. d.§.1. Cuius replicatio eſt: Niſi alieni bona fide pro proprijs poſſideantur. d.§.1.verſ.at ſi dubitetur. Altera exceptio eſt: Niſi publicanus nomine ſua familia conueniatur. l.2. ff.de publicanis.

II. Regula: Reus iudicatum ſolui ſatiſdare non tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi plurium. 39.§.1.ff.d.tt.

III. Regula: De iureiurando reo deferendo, ſi negauerit ſeruum in ſua poteſtate eſſe, vide ſ. quæſt.2. except.17.repl.2.

IIII. Regula: Officium iudicis in condemnando quod ſit, definitur Inſtit.de officio iudicis.§.1.

X. EVENTVS NOXALIUM actionum.

I. Regula: Si reus ſeruum non defendat, condemnatur in ſolidum. l.ſi ſeruus.22. §.dominus. ff.de noxal.action. l.quoties.21. §.quòd ſi reus. ff.d.tt. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt.2. except.16. replic.1. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi dominus ſeruum quem non defendit, noxæ dedat. approbatur ſ. quæſt.2. except.16. Altera: Niſi ſeruus abſit. tunc enim ſufficit domino cauere, cum primùm poterit, ſe eum exhibiturum. l.2. §. ſi abſens. ff. ſi ex noxali cauſa agatur. Alias huiuſmodi exceptiones vide j.reg.prox.

II. Regula: Si reus ſeruum non defenderit, actor ſeruum ducit, & contra vindicantem exceptione defenditur. l.is qui.32.ff.de noxal.action. l.& generaliter.28.in fin.ff.eod.tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi reus dominus fuerit abſens. l. in noxalibus.

30.ff.eod.tt.l.electio.26.§.ſi abſente.ff.d.tt. item l.2. in fin. ff.ſi ex noxali cauſa agatur. Altera exceptio eſt: Niſi dominus in integrum reſtituatur. d. §.ſi abſente. Tertia: Niſi alius qui ius in ſeruo non defenſo habet, illum defendere ſit paratus. d. §. ſi abſente. verſ.idem concedendum. l.in noxalib.30. item l.ſi ex duobus.17.§.fin.ff.eod.tt.

III. Regula: Creditori & vſufructuario ſeruum non defendenti, denegatur pigneris & vſusfructus in ſeruo perſecutio. l.ſi noxale.27.ff.de noxalib.action. l.ſi cum vſufructuario.3.ff.ſi ex noxali cauſa agatur.

IIII. Regula: Si ſeruus noxæ datus ſit: dominium eius efficitur actoris, dominusq́; ſeruum vindicans exceptione repellitur. Inſtit. de noxalib. actionibus. §. dominus. ibi: nec minus. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi alius, non dominus ſeruum noxæ dediderit. l. bona fide.11. ibi:licet noxæ. & l.ſi noxale.27. §.fin. ibi: quia nullum.ff.d.tt. Cuius replicatio eſt: Niſi dominus ſeruum vindicans, litis æſtimationem non offerat ei, cui ſeruus ab alio noxæ deditus eſt. d. l. 11. & d.§. fin. item l.& generaliter.28.ff.d.tt.

V. Regula: Seruus noxæ datus, ſi ei cui datus eſt, quæſita pecunia damnum reſarcierit, inuito domino eſt manumittendus. Inſt.d.§.dominus.ibi:ſin autem.

VI. Regula: Vſufructuarius qui ſeruum noxæ dedit, aduerſus proprietarium exceptione defenditur. l. ſi ex duobus.17.§.fin.ff.de noxal.action.

VII. Regula: Vnus ex ſocijs conuentus & condemnatus in ſolidum, aduerſus ſocios communi diuidundo vel familiæ erciſcundæ iudicio experiri poteſt. l. ſi ſeruus.8. §.planè ſi per hoc.ff.d.tt.l.ſi communis.9.in fin.cum l.ſequente.ff.d.tt. & d.l.17.in prin.ibi:ipſi tamen. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi vnus ex ſocijs, qui ſciuit ſeruum delinquere, conuentus in ſolidum, & condemnatus ſit: hic enim adu.. ſus ſocios regreſſum non habet.d.l.9.d.l.17.in prin.ibi: illud iniquum eſt.& l.familia.5.ff.ſi familia furtum.

VIII. Regula: Si cum in re communi ſeruus damnum dediſſet, vnus ex ſocijs ſeruus noxæ datus ſit: hic alteri ſocio ad ſeruum communicandum tenetur. l.ſi in re.19.in prin.ff.de noxalib.action.

XI. ADFINIA NOXALIVM actionum remedia.

Regulariter quidem ſeruo delinquente actio noxalis aduerſus dominum, non alia competit. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ſeruus communis aduerſus vnum ex dominis deliquerit. hoc enim caſu communi diuidundo actio eſt. l.cum ſeruus. 41. ff.de noxalibus actionibus. & l.ſi ſeruus.8.in fin.ff.d.tt. Altera: Niſi ſeruus furto rem abſtulit. hoc enim caſu etiam vindicatio & ad exhibendum actio datur. l. 1. C.de noxalib.action. Tertia: Niſi eo aduerſus quem ſeruus deliquit, ſeruum poſſidente, dominus eum vindicet. hoc enim caſu per exceptionem litis æſtimatio conſeruari poteſt, per ea quæ propoſita ſunt ſ.quæſt. prox.reg.4.except.1.repl.1. Quarta: Niſi ſciente domino ſeruus deliquit.hoc enim caſu contra dominum competit actio in ſolidum. De qua exceptione cum alijs ſimilibus vide ſ.quæſt.2.except.15.replic.1. cum replicationibus ſequentibus. Quinta: Niſi actio ex contractu deſcendat. tunc enim, quamuis delictum ſerui cauſſam actioni dedit: de peculio tamen, non noxalis competit actio.l.ex contractibus.48.in fin. ff.de action.& obligat. Concordat l.ſi qui.9.§.hæc de dolo. ff.de dolo malo. Sexta: Niſi ex publico crimine accuſatio inſtituatur. Hæc enim accuſatio contra ſeruum inſtitui poteſt & debet, non dominum. l.ſiue ſeruum.3. C.de noxalib.actionib. & l.ſi ſeruus.4. in fin. C.d.tt. Concordant item ea quæ proponuntur ſ. lib.1.cap.15.except.6. Septima: Niſi ſeruus qui deliquit, manumiſſus ſit. hoc enim caſu directa cõtra ſeruum datur actio, non contra dominum. Inſtit. de noxalib.act.§.omnis, in fin. l.prætor.15.in prin. item l.ſi quis.14. in fin. ff.d.tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ſciente domino ſeruus deliquit.hoc enim caſu in manumiſſum non datur actio. l.2. §. is qui non. ff. d.tt. Cuius duplicatio eſt: Niſi ſciente tantùm, non etiam iubente domino ſeruus deliquit. d. §. is qui non. l.ſi plurium.5.in fin.cum l.ſequente. ff. d.tt. item l.1. §.hæc autem. ibi:nam & ſua.ff.ſi familia furtum feciſſe. Octaua exceptio eſt: Niſi non ſeruus, ſed filiusfamiliâs deliquerit.hoc enim caſu in ipſum filium directa, nõ in patrem noxalis actio competit, per ea quæ propoſita ſunt ſ.quæſt.2.except.3.

SI FAMILIA FVRTVM FEciſſe dicetur. Cap. III.

PEndet hoc caput ex ſupriore cap.prox. quæſt.6. reg.3. item ex ſ.lib.prox.cap.5.reg.19.excep.1.

I. CAVSSA EX QVA DAtur exceptio propoſita.

Eſt autem huius capitis theſis ſeu regula prima hæc: Quamuis, ſi plures furtum fecerint, ſinguli in ſolidum teneantur, nec alter liberetur, licet alter duplum ſoluerit: de quo d.reg.19.eſt dictum: tamen ſi vnius domini plures ſerui furtum fecerint, dominus tantum præſtando, quantum ſi vnus liber furtum feciſſet, præſtandum eſſet, liberatur, & defenditur per exceptionem. quæ regula ſeu exceptio approbatur l. 1.in prin.& §.fin.cum duabus legibus ſequentibus. ff. ſi familia furtum feciſſe dicetur. M.I.R. lib.5. cap. 10.reg.119.

Planè propoſitæ regulæ ſeu exceptionis replicationes hæ ſunt. Prima replicatio, ſumpta ex ſpecie delicti quod ſerui commiſerunt, reprobatur d.l.1.§.ſi plures. Concordat l.illud quæſitum eſt.32.ff.ad l.Aquil.

II. Replicatio: Niſi tempore delicti commiſſi non eiuſdem, ſed diuerſorum dominorum ſerui fuerint. l. quod ait prætor.31.§.fin.ff.de noxal.action.

III. Replicatio: Niſi dominus noxios ſeruos dolo poſſidere deſierit. reprobatur l.quoties.3. §.fin. ff. ſi familia furtum feciſſe dicatur.

IIII. Replicatio: Niſi non litis æſtimationem efferat dominus, ſed noxæ deditionem. reprobatur d.l.31. in prin.ff.de noxal.action.

V. Replicatio: Niſi ſciente domino furtum factum ſit.l.1. §.hæc autem. ff.ſi familia furtum feciſſe dicatur. Huius duplicatio prima eſt: Niſi dominus ſciens prohibere ſeruum non potuit. d. l. 1. §.is autem. Altera: Niſi ſciens ſeruum prohibuit. d.l.1.§.ſcientiam. Tertia: Niſi vno dominorum ſciente, alter reus ignorauit.l.familia.5,in prin.ff.d.tt. Plures propoſitæ replicationis

plicationis duplicationes vide ſ. cap. prox. quaeſt. 2. except. 15. repl. 1. dupl. 1. cum ſequentibus.

VI. Replicatio: Niſi non à reo, ſed ab alio praeſtitum ſit. approbatur exemplo l. quoties. 3. §. quòd ſi prius. ff. ſi familia furtũ feciſſe. Huius duplicatio prima eſt: Niſi ſucceſſore ſoluente, auctor conueniatur. approbatur ibidem. Cuius triplicatio eſt: Niſi ſucceſſor qui ſoluit, ex cauſſa lucratiua ſucceſſerit: eius enim ſolutio non prodeſt auctori. approbatur ibidem. Altera duplicatio eſt: Niſi auctore ſoluente, ſucceſſor conueniatur. d. l. 3. in prin. Tertia: Niſi domino ſoluente, ſeruus poſtea manumiſſus conueniatur. d. l. 3. in prin. ibi: idemq́ue, etſi.

VII. Replicatio: Niſi alij quàm actori praeſtitum ſit. reprobatur exemplis l. Labeo. 6. in prin. ff. ſi familia furtum feciſſe.

VIII. Replicatio: Niſi non ſolidum quod à libero homine fure praeſtandum eſſet, praeſtitum ſit. d. l. 6.

IX. Replicatio: Niſi non id etiam, quod ex conditione furtiua debetur, praeſtitum ſit. l. quod ait praetor. 31. §. certè non tantùm. ff. de noxalib. action. Concordat l. 2. ff. ſi familia furtum feciſſe.

II. QVIBVS COMPETIT exceptio propoſita?

De duobus dominis familiae, quorum vno ſciente, altero ignorante furtum à familia commiſſum eſt, proponitur l. familia. 5. in princ. ff. ſi familia furtum feciſſe. Plura de eo qui ſciuit, vide ſ. quaeſt. prox. replic. 5. Sed & plures propoſitae quaeſtionis regulas vide ſ. quaeſt. prox. repl. 6.

III. ADVERSVS QVOS COMpetit exceptio propoſita?

Etiam aduerſus heredes eius cui furtũ factum eſt, exceptio propoſita competit. l. etiam. 4. ff. d. tt.

IIII. EVENTVS PROPOſitae exceptionis.

I. Regula: Si nomine vnius ſerui ex pluribus agatur: aliorum nomine actio ſuſtinenda, donec prius iudicium ſit finitũ. l. 1. §. fin. ff. ſi familia furtum feciſſe.

II. Regula: Socius id quod praeſtitit, à ſocio pro parte repetit. approbatur & diſtinguitur l. familia. 5. ff. d. tt. Plura de regula propoſita vide ſ. cap. prox. quaeſt. 10. reg. 7.

SI IS QVI TESTAMENTO LIber eſſe iuſſus eſt, poſt mortem domini ante aditam hereditatem ſubripuiſſe quid dicetur. Cap. IIII.

PRIMO: *Verba edicti quo actio propoſita introducitur, proponuntur l. 1. in prin. ff. ſi is qui teſtamento liber eſſe, &c.*

II. RATIO *huius actionis habetur d. l. 1. §. 1.*

III. CAVSSAE HVIVS actionis.

I. Cauſſa: Si is qui teſtamento liber eſſe iuſſus eſt, ante aditam hereditatem fecerit, quo minus ex illis bonis ad heredem perueniret. approbatur verbis edicti d. l. 1.

II. Cauſſa: Si is qui teſtamento liber eſſe iuſſus eſt, ante aditam hereditatem damnum in ea dederit. d. l. 1. §. non tantùm.

III. Cauſſa: Si ſeruus legatus, vel is cuius dominiũ paulo poſt aditam hereditatem mutatur vel amittitur, in hereditate quid deliquerit. d. l. 1. §. ſi ſeruus.

EXCEPTIONES IAM DICTARVM cauſſarum generales.

I. Exceptio: Niſi ſub conditione liber eſſe iuſſus ſit is qui furtum in hereditate fecit, vel damnum dedit. l. 1. §. habet itaq; ibi: quid tamen. ff. ſi is qui teſtamento liber. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi adita hereditate conditio libertatis extiterit, vel ſtatim pòſt exiſtat. d. §. habet itaq; & §. ſi ſeruus. l. Labeo. 3. ff. eod. tt.

II. Exceptio: Niſi fideicommiſſaria libertas ſeruo ſit relicta. reprobatur d. §. ſi ſeruus.

III. Exceptio: Niſi in re quae non fuit defuncti (puta pignori accepta, bona fide poſſeſſa, commodata) is qui teſtamento liber eſſe iuſſus eſt, deliquerit. reprobatur l. 1. §. hac actio. & §. ſed & in omnibus. ff. ſi is qui teſtamento liber eſſe iuſſus.

IIII. Exceptio: Niſi in re quae poſt mortem teſtatoris hereditati acceſſit, delictum ſit commiſſum. reprobatur d. l. 1. §. item ſi fructus.

V. Exceptio: Niſi viuo adhuc domino ſeruus in bonis eius deliquit. d. l. 1. §. habet itaq;. Huius replicationes vide ſ. except. prox.

VI. Exceptio: Niſi poſt aditam hereditatem is qui liber eſſe iuſſus eſt, in bonis teſtatoris deliquerit. d. §. habet itaq;. Huius exceptionis replicatio prima: Niſi paulo ante quàm ſtatuta libertas ſeruo competeret, deliquerit ignorante herede domino. reprobatur l. 2. ff. d. tt. Altera: Niſi paulo ante quam conditio libertatis exiſteret, deliquerit ſeruus, aut puniri à domino non potuerit. l. Labeo. 3. ff. d. tt. Tertia: Niſi vnus tantùm ex pluribus heredibus adierit hereditatem. reprobatur l. 1. §. ante aditam. ff. ſi is qui teſtamento liber. Quarta: Niſi cum à ſubſtituto pupilli ſeruo libertas eſſet relicta poſt aditam patris hereditatem, nondum adita pupilli hereditate ſeruus deliquerit. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 1. §. ſi pupillus.

VII. Exceptio: Niſi non ſtatim adita hereditate ſeruo qui deliquit, libertas competat. d. l. 1. §. ſi ſeruus. ibi: poſt interuallum modicum aditae hereditatis. & § habet itaque. ibi: ſed vbi libertas.

VIII. Exceptio: Niſi ſine dolo malo ſeruus deliquit. d. l. 1. § non autem. & §. habet itaq;. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi culpa dolo proxima deliquerit. d. §. non autem. Altera: Niſi de damno dato agatur. reprobatur d. §. non autem. verſic. proinde.

IX. Exceptio: Niſi alio remedio heres ſuum conſequi poſſit. d. l. 1. §. illud verum.

X. Exceptio: Niſi alius qui ſimul deliquit, conuentus poenam praeſtiterit. reprobatur d. l. 1. §. fin.

IIII. QVIBVS COMPETIT actio propoſita?

De ſucceſſoribus proponitur d. l. 1. §. praeter hanc, in fine.

V. QVID QVANTVM'QVE veniat in hac actione?

I. Regula: In duplum competit. approbatur verbis edicti d. l. 1.

GG

II. Regula: Id quod intereſt, duplicatur. d.l.1. §. illud verum, in fin.

III. Regula: Ex pluribus ſeruis ſinguli in ſolidum tenentur. d.l.1. §. fin.

VI. QVAMDIV COMpetit?

Annalis eſt actio. approbatur verbis edicti d.l.1.

VII. SIMILE ET ADFIne remedium.

I. Regula: Ad ſimilitudinem furti actionis competit. l.1. §. præter hanc. ibi: cum hac actio. & §. hac actio ff. ſi is qui teſtamento liber.

II. Regula: Etiam rei vendicatio heredi competit. d. §. præter hanc.

III. Regula: Si idem ſeruus ante aditam hereditatem in ea deliquerit, & poſtea liber factus in eadem deliquerit: vtraq; actione, tam propoſita honoraria quam directa tenetur. l. ſi ſeruus. 48. ff. ad l. Aquiliã.

RERVM AMOTARVM.
Cap. V.

PRIMO: *Ratio huius actionis proponitur l.1. cum l. ſequente. ff. rerum amotarum.*

II. GENVS *l. rerum amotarum. 26. ff. eod. tt.*

III. CAVSSAE EX QVIBVS actio propoſita competit?

I. Cauſſa: Si vxor marito, vel contrà maritus vxori furtum fecerit. l.2. C. rerum amotarum. Concordat l. ſi quis. 53. in prin. ff. de furtis.

II. Cauſſa: Si opem furibus vxor tulit. l. ſed & ſi. 19. ff. rerum amotarum. l. ſi rem. 20. ff. d. tt. & d.l.53. in prin. ibi: ipſa quoq;.

III. Cauſſa: Si res mariti vxor comederit, vendiderit, donauerit, aut alia ratione conſumpſerit. l. & ideo. 3. §. item verum. ff. rerum amotarum.

Exceptiones præcedentium cauſarum generales.

I. Exceptio: Niſi non vxor marito, ſed maritus vxori furtũ fecerit. reprobatur l. Marcellus. 11. in prin. ff. rerum amotarum. & l.2. C d. tt.

II. Exceptio: Niſi concubina vel vxor illegitima res amouerit. l. ſi concubina. 17. in prin ff. d. tt.

III. Exceptio: Niſi non vxor, ſed ſeruus eius marito furtum fecerit. l. & ideo. 3. §. 1 ff. eod. tt. l. ſi quis. 53. in princ. ibi: ſerui verò. ff. de furtis. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi iuſſu dominæ ſeruus marito furtum fecerit. l. ſi mulier. 21. §. ſi ſeruus. ff. rerum amotarum.

IIII. Exceptio: Niſi non marito, ſed ei cui maritus heres extitit, vxor furtum fecit. reprobatur l. & ideo. 3. §. ſed & cum. ff. rerum amotarum.

V. Exceptio: Niſi non marito, ſed ſocero vel proſocero vxor furtum fecit. reprobatur ſub conditione l. nihil intereſt. 15. §. vxor. ff. d. tt.

VI. Exceptio: Niſi non marito, ſed ei cui maritus rem commodauit, vxor rem abſtulit. l. ſi vxor. 28. ff. eod. tt.

VII. Exceptio: Niſi non res viri, ſed viro commodatas, pigneratas, à viro bona fide poſſeſſas, vxor amouit. reprobatur l. ſi concubina. 17. §. fin. cum l. ſequente. ff. rerum amotar. l. ſi rem. 20. ff. d. tt. item l. 22. §. fin. C. de furtis.

VIII. Exceptio: Niſi non diuortij conſilio mulier res viri amouit. l. rerum. 25. ff. rerum amotarum. Huius replicatio eſt: Niſi cum diuerteret mulier, eaſdem res celauerit. l. ſi concubina. 17. §. res. ff. d. tt.

IX. Exceptio: Niſi cum mulier de vita viri deſperaſſet, ſubreptis quibuſdam rebus diuerterit. reprobatur l. ſi mulier. 21. in prin. ff. d. tt.

X. Exceptio: Niſi poſt diuortium mulier res viri amouerit vel contrectauerit. l. & ideo. 3. in princ. ff. eod. tt.

XI. Exceptio: Niſi antequam nuberet, mulier viri res amouerit. reprobatur d.l.3. §. ſed & cum.

XII. Exceptio: Niſi vxor non ſimul cum viro habitauit, vel ex alia domo amouit. reprobatur l. nihil intereſt. 15. in prin. ff. rerum amotar.

XIII. Exceptio: Niſi dos nulla ſit, vel dote ſoluta nihil dictum ſit de actione propoſita mouenda. Hæc duplex exceptio reprobatur l. ſi cum dos. 8 ff. d. tt.

XIIII. Exceptio: Niſi non ſit ſecutum diuortium. l. rerum. 25. ff. rerum amotarum.

XV. Exceptio: Niſi matrimonium ſit redintegratum. l. vlt. ff. d. tt. Huius replicatio eſt: Niſi rurſus poſtea diuortium factum ſit. l. redintegrato. 23. ff. d. tt.

XVI. Exceptio: Niſi res amotæ perierint, reprobatur l. ſi concubina. 17. §. non ſolùm ff. d. tt.

XVII. Exceptio: Niſi ab alio actum ſit. l. ſed & domino. 18. ff. d. tt.

XVIII. Exceptio: Niſi bonis mariti ad fiſcum deuolutis, fiſcus agat. reprobatur l. ad fiſcum. 16. ff. d. tt. Hæc de exceptionib. ſed & plures vide). quæſt. vlt.

IIII. QVIBVS COMPETIT actio propoſita?

I. Regula, De fiſco ad quem bona mariti peruenerunt, proponitur d.l.16.

II. Regula, De patre mariti, l. contra nurum. 6. in prin. ff. rerum amotarum.

III. Regula, De herede mariti, d.l.6. §. ſi poſt. & l. ſi mulier. 21. §. hac actio, in fin ff. d. tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi nondum diuortio facto maritus deceſſerit. d.l.6. §. ſed ſi morte. Altera: Niſi mortuo iam marito, mulier res eius amouit. d.l.6. § fin.

V. ADVERSVS QVOS ACTIO propoſita competit?

I. Regula, De heredibus amouentis, proponitur d. l.6. §. item heres. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi nihil vel minus ad heredes peruenerit. l. de rebus. 3. C. rerum amotarum.

II. Regula, De patre amouentis, l. & ideo. 3. §. ſi filiofamiliâs, cum duabus legibus ſequentibus. ff. d. tt. & l. contra nurum. 6. §. item cum. ff. d tt. Ex quibus patet, non ſolùm filiumfamiliâs filiamue familiâs amouentem actione propoſita teneri, ſed etiam eius patrem. Cuius regulæ exceptio prima eſt, Quòd non vltra peculium pater teneatur. d. § ſi filiafamiliâs. Cuius replicatio prima eſt: Niſi pater de dote agat. hoc enim caſu in ſolidum filiam aduerſus actionem propoſitam tenetur defendere. d. §. ſi filiafamiliâs. verſ. ſed ſi pater. Altera: Niſi quid ex rebus amotis ad patrem peruenit: de eo enim tenetur, quamuis nihil vel

minus

minus in peculio ſit. l. viua. 5. ff. d. tt. Altera exceptio eſt: Niſi filius filiáue amouens deceſſerit. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 3. in fin.

VI. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula: In ſimplum competit, ſeu rei perſecutionem continet. l. ſi mulier. 21. §. hac actio. ff. rerum amotarum. & l. ad fiſcum. 16. ff. d. tt.

II. Regula, De eo quod actoris intereſt res amotas non eſſe, proponitur d. l. 21. §. rerum.

III. Regula: Quanti res quæ non reſtituitur, vel deterior reſtituitur, æſtimanda ſit, definitur l. rerum amotarum. 29. ff. d. tt.

IIII. Regula: Si dolo res non reſtituatur, quanti in litem actor iurauerit, æſtimatur. l. ſi cum. 8. in fin. cum ll. ſequentibus. ff. d. tt.

V. Regula: Etiam vltra id quod facere poteſt, reus tenetur. l. ſi mulier. 21. §. fin ff. d. tt. Concordat l. ſi rerum. 52. ff. de re iudicata. Hac de quæſtione Quid veniat. Sanè in quantum pater vel hæres amouentis teneatur, dictum ſ. quæſt prox.

VII. QVANDO COMPETIT actio propoſita?

I. Regula: Conſtante matrimonio hæc actio non datur, ſed pro ea condictio. l. rerum quidem. 25 ff. rerum amotarum. l. 2. C. d. tt. Contradicit l. vltim. §. fin. C. de furtis.

II. Regula: Ob accuſationem adulterij actio propoſita non differtur. l. rerum amotarum. 27. ff. rerum amotarum.

VIII. QVAMDIV COMpetit?

Perpetua eſt actio. l. ſi mulier. 21. §. hac actio. ff. rerum amotarum.

IX. ADIVNCTA HVius iudicij.

I. Regula: De iureiurando deferendo, proponitur l. Marcellus. 11. §. 1. ff. d. tt.

II. Regula: Oblata litis æſtimatione, actor reo de euictione cauere non tenetur. l. ideoq; 10. ff. d. tt.

X. EVENTVS HVIVS actionis?

Si mulier litis æſtimationem præſtiterit: aduerſus vindicantem rem illam defenditur exceptione, & re amiſſa habet rei vendicationem. l. ſi propter. 22. in prin. ff. rerum amotarum.

XI. ADFINIA REmedia.

Regulariter ex cauſſis ſ. propoſitis Rerum amotarum, non alia competit actio. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi rebus amotis, non diuortio, ſed morte mariti ſolutum ſit matrimonium. hoc enim caſu hæres mariti hæreditatis petitione, ad exhibendũ actione vel condictione rem perſequi debet. l. contra nurum. 6. §. ſed ſi morte. ff. rerum amotarum. Altera: Niſi mortuo marito vxor res amouerit. hoc enim caſu vendicatio vel hæreditatis petitio competit. d. l. 6. §. fin. Tertia: Niſi mortis cauſſa mulier res amouerit, & maritus deceſſerit. hoc enim caſu hæreditatis petitio vel ad exhibendum actio hæredi competit. l. ſi propter. 22. §. fin. ff. d. tt. Quarta: Niſi vindicatio & condictio. nam & hæ actiones præter rerum amotarũ actionem marito competunt. l. ob res. 24. ff. d. tt. l. ſi concubina. 17. §. non ſolùm, cum l. ſeq. ff. eod. tt. item l. de rebus. 3. in fin. C. d. tt. Quinta: Niſi non diuortij conſilio res ſint amotæ, nec diuortium ſecutum: hoc enim caſu, ceſſante rerum amotarum actione, condictio competit. l. rerum quidem. 25. ff. rerum amotarũ. Sexta: Niſi eius res cui maritus hæres exiſtit, vel antequam contraheretur matrimonium, res amotæ ſint. hoc enim caſu neq; amotarum rerum, neq; furti competit actio, ſed ſola condictio furtiua. l. & ideo. 3. §. ſed & cum. ff. d. tt. Septima: Niſi maritus à muliere vel eius hæredibus conueniatur, vel contrà mulier à marito amouente. hoc enim caſu per exceptionem res amotas compenſare poteſt. l. cum mulier. 7. ff. d. tt. Concordat l. 1. C. d. tt. Plures huiuſmodi exceptiones, quibus ceſſante rerum amotarum actione, furti actio competit, vide ſ. quæſt. 3.

DE ACTIONE IN FActum aduerſus publicanos.

Cap. VI.

PRIMO: *Verba edicti quo actio propoſita introducta eſt, proponuntur l. 1. in prin. ff. de publicanis.*

II. RATIO *huius edicti eiusq; actionis proponitur d. l. 1. §. dixerit. & l. quanta. 12. in prin. ff. d. tt.*

III. CAVSSAE EX QVIBVS actio propoſita competit?

I. Cauſſa: Si publicanus vel eius familia quid alicui vi ademerit, damnum dederit, vel furtum fecerit. approbatur verbis edicti d. l. 1. Confirmatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. prox. Declaratur definitione publicani l. 1. §. 1. ff. de publicanis. Concordat l. quanta. 12. §. fin. cum l. ſeq. ff. d. tt. De definitione familiæ publicanorum vide paulo inferius except. gener. 1.

II. Cauſſa: Si publicanus eiúsue familia illicitè quid exegit. l. locatio. 9. §. quod illicitè. ff. d. tt. l. nõ ſolent. 3. cum l. ſeq. C. vectigalia noua inſtitui nõ poſſe.

III. Cauſſa: Si indebitum per errorem publicano ſit ſolutum. l. vlt. §. fin. ff. de publicanis.

Exceptiones præcedentium cauſarum generales.

I. Exceptio: Niſi familia publicani quæ deliquit, in eius poteſtate non ſit, & liberi homines ſint. reprobatur l. 1. §. familia. & §. fin. item l. quanta. 12. §. familia. ff. d. tt.

II. Exceptio: Niſi ſeruus publicani, qui non eſt in ea familia quæ publico vectigali miniſtrat, deliquerit. d. l. 1. §. proinde etſi.

III. Exceptio: Niſi publicanus ſerui exhibendi poteſtatem non habeat. reprobatur d. l. 1. §. fin. Concordat l. ſed & hi. 13. §. ſiue autem. ff. d. tt.

IIII. Exceptio: Niſi ignorante domino ſeruus deliquit. l. vlt. §. ſed Marcus ff. d. tt.

V. Exceptio: Niſi non à fiſco, ſed à repub. publicanus vectigal conductum habeat. reprobatur d. l. 13. §. 1. ff. de publicanis.

VI. Exceptio: Niſi publicanus ademptum reſtituit. l. hoc edicto. 5. in prin. ff. d. tt. Concordat l. 1. in prin. ibi: ſi id reſtitutum. item §. & reſtituendi. ff. d. tt.

V I I. Exceptio: Niſi ſeruus qui deliquit, alienatus ſit vel manumiſſus. reprobatur d.l.13.§.ſine autem.ff. de publicanis.

V I I I. Exceptio: Niſi ſeruus qui deliquit, mortuus ſit. d.§.ſine autem.

I X. Exceptio: Niſi publicanus ſeruos qui deliquerunt, noxæ dare ſit paratus. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi ſeruos non exhibeat. tunc enim in ſolidum tenetur. approbatur verbis edicti l.1. in prin. & §.fin. cum duab. ll. ſequentibus. ff. de publicanis. item l. quanta. 12. in prin. ff. eod. tt.

IIII. QVIBVS COMPETIT actio propoſita?

De heredibus cæteriſq; ſucceſſoribus proponitur d.l.13.§.fin.

V. ADVERSVS QVOS competit?

I. Regula, De publicano cuius familia deliquit, habetur l.1. in prin. ff. de publicanis.

I I. Regula, De ſocio publicani, l. cum ſi. 3. §.1. ff. eod. tt.

I I I. Regula, De heredibus, l. vlt. §. penult. ff. d. tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi lis cum defuncto fuerit inchoata. d. §. penult. Altera: Niſi quatenus hæres locupletior eſt factus. l. ſi publicanus. 4. in prin. ff. eod. tt.

VI. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I Regula: Intra annum in duplum eſt, poſt annum in ſimplum. l.1. in prin. ff de publicanis.

I I. Regula: Res in duplo continetur. l. hoc edicto. 5. §. fin. ff eod. tt. Contradicere videtur l. locatio. 9. §. quod illicitè. ibi: per vim verò. ff. eod. tt.

I I I. Regula: Si plures ſerui deliquerint, dominus tantum præſtando, quantum vnus liber qui deliquiſſet, præſtaret: liberatur. l. cum ſi. 3. §. fin. ff. d. tt.

I I I I. Regula: Vnus ex pluribus publicanis non niſi pro parte conuenitur: niſi alij ſoluendo non ſint. quæ regula cum ſua exceptione approbatur l. ſi multi. 6. ff. de publicanis.

VII. QVAMDIV COMpetit?

Perpetua eſt actio. l. ſed & hi 13. §. fin. ff. d. tt.

VIII. ADIVNCTA OFficia actoris.

De indicando ab actore, quos deſideret ſibi exhiberi, proponitur l. cum ſi. 3. §. antè. ff. de publicanis.

IX. ADFINIA REmedia.

Etiam ordinarijs actionibus furti, damni iniuriæ, vi bonorum raptorum agi poteſt. l.1. §. vnde quæritur. ff. de publicanis.

DE CRIMINE PECVLAtus, ſacrilegij, & de reſiduis.

Cap. VII.

ETſi non ignoro hæc crimina magis publicam executionem habere, quàm priuatam: cum tamen furti ſpeciem contineant, non incommodè inter furtorum ſpecies hic tractanda ea ſumpſi: & primùm crimen peculatus.

I. CAVSSAE EX QVIBVS accuſatio peculatus competit?

I. Cauſa generalis: Si crimen peculatus ſit commiſſum. Declaratur hæc cauſa l. ſacrilegi. 9. §. Labeo. ff. ad l. Iuliam peculatus.

I I. Cauſa: Si rem ſacram vel publicam intercipiat quis, vel in vſum ſuum conuertat. l. lege Iulia. 4. in prin. ff. d. tt. l.1. ff. d. tt. item Inſtit. de publ. iud. §. item lex Iulia peculat.

I I I. Cauſa: Si in aurum argentúmue aut æs publicum quid indat aut immiſceat, quo id peius fiat. d.l.1.

I I I I. Cauſa: Si quaſi fiſci creditor debitum fiſci acceperit. d.l.9. §. eod. cap.

V. Cauſa: Si is qui in moneta publica operatur, extrinſecus ſibi pecuniam forma publica ſignat, vel ſignatam furatur. l. ſacrilegij. 6. §. qui cum. ff. d. tt.

V I. Cauſa: Si in tabulis publicis minorem quantitatem ſcripſerit, quàm quid venierit aut locatum ſit. l. hac lege. 10. in prin. ff. d. tt.

V I I. Cauſa: Si quis publicarum tabularum inſpiciendarum deſcribendarumq; poteſtatem, ſine iuſſu eius qui ciues præeſt, alicui fecerit. l. ſacrilegi. 9. §. ſenatus. ff. d. tt.

V I I I. Cauſa: Si quis pecuniam publicam in vſus aliquos retinuit, nec erogauit. approbatur ibid.

I X. Cauſſa: Si quis debitum exigat à debitore ſuo, qui & fiſco debet. reprobatur l. peculatus. 12. ff. ad l. Iul. peculatus.

X. Cauſa: Si tabulam legis, formámue agrorũ aut quid aliud cõtinentem refixerit, vel quid inde immiuuerit, deleuerit vel induxerit. l. qui tabulam. 8. ff. eod. tt.

X I. Cauſa: Si muros perforauit, vel inde aliquid abſtulit. l. qui perforauit. 11. ff. d. tt.

Exceptiones præcedentium cauſarum generales.

I. Exceptio: Niſi non in publica, ſed in priuata pecunia crimen commiſſum ſit. l. diui. 5. ff. ad l. Iul. peculat. Eius replicatio proponitur l. ſacrilegi. 9. §. eod. ff. eod. tt.

I I. Exceptio: Niſi in re ciuitatis commiſſum ſit. reprobatur l. lege Iulia. 4. §. fin. d. tt. Contradicit l. ob pecuniam. 83. ff. de furtis. quam tamen Alciatus Diſpunctionum lib. 1. cap. 3. dicit, in antiquo exemplari aliter legi.

I I I. Exceptio: Niſi in præda ab hoſtibus capta commiſſum ſit. reprobatur l. is qui. 13 ff ad l. Iul pecul.

I I I I. Exceptio: Niſi theſaurũ è loco religioſo ſubripuerit. l. lege Iulia. 4. §. non ſit. ff d. tt.

V. Exceptio: Niſi is cuius periculo res eſt, eam ſubripuerit. l. ſacrilegi. 9. §. Labeo. ff. d. tt.

II. ADVERSVS QVOS accuſatio propoſita competit?

I. Regula, De eo cuius dolo contra legem peculatus factum eſt, proponitur l.1. ff. ad l. Iul. peculatus.

I I. Regula, De eo qui furanti ſignum præbuit. l. ſacrilegij. 6. §. fin. ibi: is autem qui. ff. d. tt.

I I I. Regula, De eo qui aurum publicum ſubreptũ habuit & conflauit, d. §. fin.

IIII. Re-

IIII. Regula, De miniſtris & ijs qui ſubreptas pecunias ſuſceperunt, Inſtit. de publ. iud. §. item lex Iul. pecul. Concordat l. vnic. C. de crimine peculatus.

V. Regula, De hæredibus, habetur l. vlt. ff. ad l. Iul. peculatus.

III. QVID VENIAT IN accuſatione propoſita, ſeu de pœnis peculatus.

I. Regula, De capitis pœna & deportatione, proponitur Inſtit. de publ. iud. §. item lex Iulia peculatus. l. vnica. C. de crimine peculatus. l. peculatus. 3. ff. d. tt. item l. ſacrilegi. 9. in prin. & l. hac lege. 10. §. diuus. ff. eod. tt.

II. Regula, De aqua & ignis interdictione, habetur d. l. 3.

III. Regula, De exilio & metallo, l. ſacrilegij. 6. §. fin. ff. d. tt. & l. ſi quis. 38. in prin. ff. de pœnis.

IIII. Regula, De pœna quadrupli, d. l. 6. §. fin. & l. is qui. 13. ff. ad l. Iul. peculatus.

IIII. QVAMDIV COMPETIT accuſatio peculatus?

Intra quinquennium. l. peculatus. 7. ff. d. tt.

V. EVENTVS.

Damnatus ſicut omnia iura, ita bona quoq; amittit. l. peculatus. 3. ff. ad l. Iul. peculatus.

VI. ADFINIA REMEDIA ſequuntur.

II. DE SACRILEGII CRIMINE.

I. Cauſæ ex quibus accuſatio ſeu pœna ſacrilegij competit.

I. Cauſa: Si ſacrilegium factum ſit. declaratur definitione ſacrilegij, l. ſacrilegi. 9. in prin. ff. ad l. Iul. peculatus. M. I. P. lib. 5. cap. 8. reg. 31. M. I. R. lib. 5. cap. 10. reg. 121. Huius cauſæ ſeu definitionis exceptio prima eſt: Niſi priuata ſacra vel ædiculas incuſtoditas tentauerit. approbatur ibid. Altera: Niſi rem priuatam è loco ſacro ſubripuerit. l. diui. 5. ff. d. tt. Contradicit M. I. P. d. reg. 31. exc. 1. M. I. R. d. reg. 121. except. 1.

II. Cauſa: Si ſepulchrum violauerit. l. pergit. 5. C. de ſepulchro violato.

III. Cauſa: Si diuinam legem non obſeruat, vel in articulis fidei errat. l. 1. C. de crimine ſacrilegij. M. I. P. d. cap. 8. reg. 32.

IIII. Cauſa: Si de iudicio principis dubitat. l. 2. C. eod. tt. M. I. P. d. cap. 8. reg. 33.

II. Aduerſus quos?

De eo cuius dolo alius ſacrilegium commiſit, proponitur l. hac lege. 10. §. diuus. ff. ad l. Iul. peculatus.

III. Quid veniat, ſeu qua pœna ſacrilegium puniatur?

I. Regula, De pœna extraordinaria, proponitur l. lege Iulia. 4. §. mandatis. & l. ſacrilegij. 6. in princ. ff. eod. tt. M. I. P. d. cap. 8. reg. 39. M. I. R. d. cap. 10. reg. 122.

II. Regula, De capitis pœna, habetur l. ſacrilegi. 9. in princ. ff. d. tt. M. I. P. d. reg. 39. M. I. R. d. cap. 10. reg. 123.

III. DE RESIDVIS.

I. Cauſæ ex quibus hæc accuſatio competit.

I. Cauſa: Si pecuniam publicam in aliquem vſum deſtinatam retinuit, neq; in eum vſum cõſumpſit. l. 2. ff. ad l. Iul. peculatus. l. lege Iulia. 4. §. lege Iulia. ibi: ſed & qui. item d. l. 9. §. eum quoq; ff. d. tt.

II. Cauſa: Si apud aliquem pecunia publica ex adminiſtratione reſedit, neq; eam reddit. d. §. lege. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi peregrè iturus pecuniam apud ſe eſſe, apud ærarium ſit profeſſus. d. l. 9. §. fin. Cuius replicatio eſt: Niſi intra annum pecunia non reſtituatur. approbatur ibid.

II. Quid veniat, ſeu qua pœna puniatur.

Hac lege damnatus amplius tertia parte quàm debet, punitur. d. §. lege.

EXPILATÆ HÆREDITATIS. Cap. VIII.

PRIMO: *Ratio huius actionis proponitur l. vlt. C. de crimine expilatæ hæreditatis. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. prox. cap. 2. quæſt. 2. except. 10. & 15. item l. 2. in prin. ff. eod. tt.*

II. CAVSA HVIVS actionis.

Si res hæreditaria ſubrepta ſit. l. 1. ff. expilatæ hæreditatis. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi vxor viri hæreditatem expilauerit. l. vxor. 5. ff. eod. tt. l. hæres. 32. ff. negocior. geſtor. item l. aduerſus. 4. C. de crimine expilatæ hæred. Secunda exceptio eſt: Niſi hæres rem hæreditariam abſtulerit. l. aduerſus. 3. C. familiæ erciſcundæ. Tertia: Niſi vitricus hæredis rem hæreditariam ſubripuerit. reprobatur l. 2. C. de crimine expilatæ hæred. Quarta: Niſi nouerca hæredis rem hæreditariam ſubripuerit. reprobatur l. ſi aut. 3. C. d. tt. Quinta exceptio eſt: Niſi res aliena ex hæreditate ſit ſubrepta: puta cõmodata defuncto, vel pignori data. l. eum qui. 14. §. ſi res. ff. de furtis. Sexta: Niſi non ante, ſed poſt aditam hæreditatem res ſit ſubrepta. l. 1. C. de crimine expilatæ hæred. Huius replicatio eſt: Niſi hæres poſſeſſionẽ rerum hæreditariarum nondum erat nactus. l. 2. §. apparet. ff. expilatæ hæred. Septima: Niſi ſubripiẽs ignorauit rem hæreditariam eſſe. reprobatur l. ſi hæreditariam. 6. ff. d. tt.

III. APVD QVEM COMPETIT actio propoſita?

Apud præſidem prouinciæ. d. l. 2. in prin. & l. diuus. 3. ff. eod. tt.

IIII. QVID VENIAT IN actione propoſita?

Expilatæ hæreditatis pœna extraordinaria eſt. d. l. 3. & l. 1. ff. d. tt. Planè hæres qui expilauit hæreditatẽ, in duplũ id reſtituere tenetur. quæ pœna approbatur l. ſcimus. 22. §. illo videlicet. C. de iure deliberãdi.

V. EVENTVS.

I. Regula: Vno hæredum agente, prodeſt ſententia eius quoq; cohæredib. l. res hæreditarias. 4. ff. expilatæ hæreditatis.

II. Regula: Expilatam eſſe hæreditatem, legatarijs non obeſt. l. obtentu. 5. C. de crimine expilatæ hær.

VI. ADFINIA REmedia.

I. Regula: In poteſtate hæredis eſt, vtrum expilatæ hæreditatis iudicio, an petitione hæreditatis expe-

riri vellit. l. diuus. 3. ff. expilata hæredit.

II. Regula, De rei vendicatione, & ad exhibendum actione, proponitur l. quamuis. 17. C. de furtis. l. aduerſus. 4. C. de crimine expilatæ hæred. item l. 2. in fin. ff. d. tt.

III. Regula, De familia erciſcundæ iudicio, habetur l. aduerſus. 3. C. familiæ erciſcundæ.

IIII. Regula, De negociorum geſtorum actione, proponitur l. hæres. 32. ff. de negocijs geſtis.

V. Regula, De furti actione, l. ſi ſeruum. 70. §. fin. ff. de adquirenda hæred.

DE SERVI CORRVPTI actione. Cap. IX.

PRIMO: *Verba edicti quo actio hæc eſt introducta, proponuntur l. 1. in prin. ff. de ſeruo corrupto.*

II. CAVSAE EX QVIBVS actio propoſita competit.

I. Cauſa: Si quis alienum ſeruum recepit. approbatur verbis edicti d. l. 1. Concordat l. 2. C. ad l. Fauiam de plagiar. Declaratur l. 1. §. quod autem. ff. de ſeruo corrupto.

II. Cauſa: Si alieno ſeruo quid perſuaſit, quo deterior fieret. d. l. 1. in prin. Declaratur d. l. 1. §. perſuadere. Huius exempla vide 3. except. tt.

III. Cauſa: Si ſeruum alienum ſolicitauit ad aliquid faciendum vel cogitandum. d. §. perſuadere. verſic. qui igitur. & l. aduerſus. 4. C. de furtis.

IIII. Cauſa: Si malum ſerui propoſitum laudauit. l. 1. §. ſed vtrum, in fin. ff. de ſeruo corrupto.

V. Cauſa: Si ſeruum alienũ flagellauerit. l. 2. §. penult. ff. de priuatis delictis.

Exceptiones præcedentium cauſarum generales.

I. Exceptio: Niſi proprietarius vel vſufructuarius ſerui eum corruperit. reprobatur l. ſi quis. 9. §. ſi in ſeruo. ff. de ſeruo corrupto.

II. Exceptio: Niſi bonæ fidei poſſeſſor ſeruum corruperit. l. 1. §. 1. ff. d. tt.

III. Exceptio: Niſi ſocius ſeruum communem corruperit. reprobatur d. l. 9. in prin.

IIII. Exceptio: Niſi ſeruus communis ſeruum proprium corruperit, vel ſeruus conſeruum. l. vt tantum. 14. §. ſi ſeruus. ff. d. tt.

V. Exceptio: Niſi ſeruus, in quo vſumfructum habeo, proprium meum ſeruum corruperit. reprobatur d. l. 14. §. ſi is in quo.

VI. Exceptio: Niſi vxor ſeruum mariti corruperit. reprobatur l. vlt. ff. d. tt.

VII. Exceptio: Niſi parens filij, vel patronus liberti ſeruum corruperit. l. nec ſerui. 6. ff. de obſequijs à liberis.

VIII. Exceptio: Niſi malum ſeruum corrupit. reprobatur l. 1. §. ſed vtrum. ff. de ſeruo corrupto.

IX. Exceptio: Niſi hæreditarium ſeruum corrupit. reprobatur l. hac actio. 13. §. fin. ff. d. tt.

X. Exceptio: Niſi non ſeruum, ſed liberum hominem corrupit. l. 1. §. ſed nec eum. ff. d. tt. Huius replicatio eſt: Niſi filiumfamiliâs corrupit. l. vt tantum. 14. §. 1. ff. d. tt.

XI. Exceptio, ſumpta ex re quã ſeruo alieno perſuaſit, reprobatur, & exempla ſuperioris cauſæ ſecundæ proponuntur l. 1. §. fin. cum lege ſequente. ff. de ſeruo corrupto. Aliud exemplum proponitur l. dolo malo. 3. §. vnde quæritur. ff. eod. tt. Aliud l. corrumpitur. 15. ff. d. tt. Item aliud l. in eum. 5. ff. de extraordin. criminib.

XII. Exceptio: Niſi ſine dolo malo factum ſit. d. l. 3. cum lege ſequente. Concordat l. doli verbum. 5. in prin. ff. d. tt.

XIII. Exceptio: Niſi liberum hominem putans eum corrupit. reprobatur d. l. 5. §. ſi quis dolo.

XIIII. Exceptio: Niſi ſuadendo ſeruum non fecerit deteriorem. l. 1. §. perſuadere. ibi: & ideo. ff. d. tt. Huius replicatio prima eſt: Niſi, cum ſeruus etiã ſine ſuaſione delictum eſſet commiſſurus, quis eius malum propoſitũ laudauerit. d. l. 1. §. ſed vtrum. ibi: imò etſi. Altera: Niſi cum quis ſeruo ſuaſiſſet, vt rem domino auferret, & ad ſe perferret: ſeruus domino id indicauerit, dominusq́; ſeruo rem dedit ad corruptorẽ perferendam. Inſtit. de obligat. quæ ex delicto naſc. §. vnde illud quæſitum. & l. ſi quis. 20. C. de furtis.

XV. Exceptio: Niſi ſeruus corruptus alienatus, manumiſſus, vel mortuus ſit. reprobatur l. doli verbum. 5. §. fin. cum duabus ll. ſequentib. ff. de ſeruo corrupto. Concordat l. dominus. 16. ff. d. tt.

XVI. Exceptio: Niſi ſemel actum ſit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi ex alia maleficij ſpecie ſit actum, & de alia re. l. Neratius. 11. §. quamuis, cum l. ſequente. ff. de ſeruo corrupto.

XVII. Exceptio: Niſi vnus ex duobus socijs ſerui corrumpentis conuentus, pœnam ſoluerit. l. vt tantum. 14. §. item ſi ſeruus, in fin. ff. d. tt.

III. QVIBVS COMPETIT actio propoſita?

I. Regula, De domino ſerui corrupti. Regulariter domino ſerui corrupti hæc actio datur, non alij. Cuius exceptio prima eſt: Niſi ſeruum ab alio bona fide poſſideatur: hæc enim caſu bonæ fidei poſſeſſori actio videtur danda. Sed reprobatur l. 1. §. 1. ibi: quia nec ipſe. ff. de ſeruo corrupto. Altera exceptio eſt: Niſi alius in ſeruo corrupto vſumfructum habeat: nam & huic actio propoſita cõpetit. l. ſi quis. 9. §. ſi in ſeruo. ff. d. tt. Tertia: Niſi ſeruus corruptus alij pignori ſit datus. reprobatur d. l. 14. §. pignori.

II. Regula, De hærede eius cui competebat actio propoſita. Huic quoque eadem competit actio l. hæc actio. 13. in princ. ff. de ſeruo corrupto. Huius regulæ exceptio videtur eſſe: Niſi ſeruus corruptus alij legatus ſit, vel alio modo è hæreditate alienatus. reprobatur l. ſed & ſi. 8. ff. d. tt.

IIII. ADVERSVS QVOS actio propoſita competit?

Aduerſus hæredem corrumpentis non datur. d. l. 13. in princ.

V. PER QVOS COMPETIT?

Etiam per procuratorem exerceri poteſt actio propoſita. l. aduerſus. 4. in fin. C. de furtis. & l. 2. C. ad l. Fauiam de plagiarijs.

VI. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula: In duplum eſt actio. approbatur verbũ edicti l.1.in prin. ff. de ſeruo corrupto. l.doli verbum. 5.§.hac actio.ff.d.tt.item l.ſi quis.9.§.datur. ff.d.tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi vxor ſeruũ mariti corruperit, tunc enim in ſimplum datur actio. l. ſerui.17.ff.d.tt. Altera: Niſi ſeruus ſeruum corrupiſſe dicetur: tunc enim dominus ſeruum noxæ dedendo liberatur. d.l.5.§.ſi ſeruus. Tertia: Niſi quis ſeruum reipub. ad fugam ſolicitauerit, vel auocauerit: hic enim cum corrupto alium præterea ſeruum reſtituere tenetur, & duodecim ſolidorum ſummam ſoluere. l. mancipia.5.C.de ſeruis fugitiuis. Quarta: Niſi actor rerum agentis corruptus dicatur, vel alius cuius iactura ad totius domus euerſionem pertinet: hoc enim caſu extraordinaria eſt pœna. l.vlt. ff.de officio præſidis. Quinta: Niſi cuius inſtinctu ſeruus ad infamandum dominum ad ſtatuam confugit: in hunc enim præter propoſitam pœnam ſeuerè animaduertetur. l.in eum. 5.ff.de extraord.criminib.

II. Regula: Ipſa res in duplo nõ cõtinetur. l.vt tantum 14.§.in hac.ff.de ſeruo corrupto.

III. Regula: Quanti ea res eſt, duplatur. l.1.in prin. ff.de ſeruo corrupto. l ſi quis.9.§ fin ff.eod.tt. vbi etiã regula propoſita declaratur. Concordat l.vt tantum. 14.§.in hac.& §.æſtimatio.ff.eod.tt.

IIII. Regula: Aeſtimatio refertur ad tempus ſerui corrupti. l.doli verbum.5.§.fin.cum lege ſequente. ff.eod.tt.

V. Regula, De omni damno, proponitur l.Neratius. 11.in prin.ibi: nam & verba. ff d.tt. & in l. in hoc.10. ibi: quia omne ff.eod.tt. Huius regulæ exceptio: Niſi damnum poſtea ob conſuetudinem peccandi contingens. approbatur per ea quæ proponuntur j.reg.7. except.1.

VI. Regula, De rebus quas ſeruus ſecũ abſtulit, proponitur d.l.10. Huius regulæ eadem eſt exceptio, quæ regulæ proximè ſequentis.

VII. Regula, De pœna quam dominus ob delictum ſerui corrupti præſtaturus eſt, & alijs actionibus quibus dominus alij ob ſeruum corruptũ obligatur, proponitur l.vt tantũ.14.§.his conſequenter.ff.d tt. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi poſtea ſeruus ob conſuetudinem peccandi, aliquam actionẽ contraxerit, qua dominus teneatur. l.Neratius.11. in prin. & §.1.ff.de ſeruo corrupto.

VIII. Regula: Si inutilis ſit factus ſeruus, vt eũ non expediat habere: in arbitrio domini eſt, vtrũ retento ſeruo damnũ, quanto deterior ſeruus factus eſt, in duplum ſibi præſtari velit: an reſtituto ſeruo preciũ eius conſequi. d.l.14.§.interdum.ff.d.tt.

IX. Regula: Vnus ex pluribus dominũ ſerui corrumpentis in ſolidũ tenetur. d.l.14.§.item ſi ſeruus.

VII. QVANDO COMpetit?

Si vxor mariti ſeruum corrupit, etiam conſtante matrimonio competit. l.vlt.ff.de ſeruo corrupto.

VIII. QVAMDIV COMpetit?

Perpetua eſt actio. l.hac actio.13.in prin.ff.d.tt.

IX. ADFINIA REmedia.

Regulariter in cauſis ſ. propoſitis ſerui corrupti, non alia competit actio. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ſeruus corruptus furtũ fecerit: hoc enim caſu etiam furti actio & cõdictio furtiua competit aduerſus corruptorem. l.Neratius.11.§.quamuis.ff.de ſeruo corrupto. l.dominus.16.in fine.ff.d.tt. Concordant itẽ ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. 2.except.14.replic.2. Altera exceptio eſt: Niſi is qui ſeruũ ſolicitauit, eundem etiam occultauit: hoc enim caſu etiã furti actio competit. l.aduerſus.4. C.de furtis. l.2.§.penult.ff.de priuatis delictis. Item Fauiæ crimen. quod approbatur l.2.C.ad l.Fauiam de plagiarijs. Tertia exceptio eſt: Niſi ſocius ſeruum communem corruperit: hoc enim caſu pro ſocio, vel communi diuidundo actio eſt. l. ſi quis.9 in prin.ff.de ſeruo corrupto. Quarta: Niſi quis ſeruum hæreditarium corruperit: nam hic etiam petitione hæreditatis tenetur. l.hac actio.13. §.fin. cum lege ſequente.ff.d.tt.

DE LIBERO HOMINE exhibendo interdictum.

Cap. X.

PRIMO: *Verba huius interdicti proponuntur l. 1.in prin ff.de libero homine exhibendo.*

II. RATIO *d.l.1.in fine, cum lege ſequente.*

III. CAVSSA EX QVA ACTIO propoſita competit?

Si liber homo ab aliquo detinetur: vt exhibeatur, ex hoc interdicto agi poteſt. Quæ cauſa approbatur verbis edicti d.l.1. M.I.R lib.5.cap.10.reg.124. Cuius exceptio prima eſt: Niſi is qui liberum hominẽ in ſua poteſtate habet, eum retineat. l.quod & lex.3.§.is tamen.ff.de libero homine exhibend.

II Exceptio: Niſi pater filium retineat, vel patronus libertum aut alumnum. d.l.3.§.ſi eum quis.

III. Exceptio: Niſi noxæ ſibi deditum retineat. d. §.ſi eum quis.

IV. Exceptio: Niſi eum quem ab hoſtibus redemit, retinet. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l.3. §. ſi quis eum.

V. Exceptio: Niſi alia iuſta retinendi cauſa ſit. d.l. 3.§.& generaliter.

VI. Exceptio: Niſi quis ſeruum ſuum putans, eum retineat. d.l.3.§.planè ſi dubitat. Concordat l.ſi quis. 4.§.Trebatius.ff.eod.tt.

VII. Exceptio: Niſi reus neſciat hominem apud ſe eſſe. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l.3. §. is qui neſcit.

VIII. Excep. ſumpta ex genere & qualitate hominis liberi qui retinetur, reprobatur d.l.3.§.hæc verba.

IX. Exceptio, ſumpta ex quantitate retentorum, reprobatur d.§.hæc verba.

X. Exceptio: Niſi volens retineatur. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.3. §.ſi quis volentem. Exemplum proponitur l.ſi quis.4.§.fin.ff.d.tt.

XI. Exceptio: Niſi retentus ſuum ſtatum ignoret. reprobatur d.l.4.in prin.

XII. Exceptio: Niſi reus abſens ſit. reprobatur d. l.3.§.penult.

XIII. Exceptio: Niſi ſemel actum ſit. d.l.3.§. ſi tamẽ. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi prior accuſator fuerit præuaricatus. d.§. ſi tamen. Altera: Niſi priore iudicio reus litis æſtimationẽ præſtitit, non hominem exhibuit. d.§. ſi tamẽ. Tertia: Niſi legis Fauia accuſatio antea fuerit inſtituta. d.l.3. in prin.

IIII. QVIBVS COMPETIT hoc interdictum?

Cuilibet volenti competit. d.l.3.§. hoc interdictũ. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ſuſpectus ſit qui agere velit. d.l.3 §. planè ex cauſa. Altera: Niſi mulier vel pupillus hoc interdicto experiri velit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi pro cognato, parente vel adfine ſuo experiri velit. d.l.3.§. ſed ſi mulier. Tertia exceptio eſt: Niſi plures ſimul experiri velint: hoc enim caſu vnus à prætore eſt eligendus. d.l.3.§. ſi plures.

V. QVID VENIAT IN interdicto propoſito?

Vt homo qui retinetur, exhibeatur. approbatur verbis edicti l.1. in prin. ff. eod.tt. Declaratur definitione verbi Exhibere d.l.3.§. ait Prætor.

VI. QVANDO COMPETIT interdictum?

I. Regula: Statim ſine vlla dilatione competit, & homo exhibendus eſt. l. ſi quis. 4. §. nullo tempore. ff. de libero hom. exhib.

II. Regula: Si retento moueatur ſtatus quæſtio, prius liberalis cauſa agenda eſt. d.l.3. §. planè ſi dubitat. ff. eod.tt.

VII. QVAMDIV COMPETIT?

Perpetuum eſt interdictum. d.l.3.§. fin.

VIII. EVENTVS.

Hoc interdicto non fit præiudicium legi Fauia. d.l.3. in prin.

IX. ADFINIA REMEDIA.

Regulariter, ſi homo liber ab aliquo retineatur, interdictum de libero homine exhibendo, non alia competit actio. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi accuſatio ex lege Fauia de plagiarijs. d.l.3. in prin. De hac accuſatione vide ſ. lib.1. cap.27. Altera exceptio eſt: Niſi parentes liberos ſibi exhiberi deſiderent: hoc enim caſu interdicta de liberis exhibendis & ducendis competunt. de quibus vide ſ. lib.4. cap.26. Tertia exceptio eſt: Niſi maritus vxorem ſibi exhiberi deſideret: hoc enim caſu peculiare interdictũ competit, de quo vide ſ. libro 4. capite 7. reg.12. Quarta: Niſi creditor debitorem latentem ſibi exhiberi deſideret: hoc enim caſu pro interdicto propoſito in bona debitoris fit miſſio. l. ſi quis. 4. §. fin. ff. de libero homine exhib.

DE ABIGEIS ACTIO. Cap. XI.

PRIMO: Genus & ratio huius actionis proponitur l.2. ff. de abigeis.

II. CAVSSA HVIVS actionis.

Si pecora ſubtracta & abacta ſint. approbatur l.1.§. abigei. ff. d.tt. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi bouem aberrantem, vel equum in ſolitudine relictum abegit. approbatur ibid. Altera: Niſi vnum aut alterũ abegit. l. oues. 3. in prin. ff. d.tt. Concordat l. aut facta. 16. §. quãtitas. ff. de pœnis. Huius replicatio prima eſt: Niſi equum vnum aut bouem abegit. d.l.3. Altera: Niſi ſæpius vnum aut alterum abegit. d.l.3.§. qui ſæpius. Tertia: Niſi pecora abacta ſua eſſe putauit. l.1.§. fin. ff. de abigeis.

III. QVID VENIAT IN actione propoſita? ſeu de pœna abigeatus.

I. Regula, De pœna gladij & operis temporarij, proponitur d.l.1. in prin. ff. de abigeis. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi honeſtiore loco nati ſint abigei. d.l.1.§. quanquã. Altera: Niſi porcum, capram vel veruecem abegit. d.l.1.§. ſed & qui. Tertia: Niſi non à ſylua nec grege, ſed à ſtabulo abegit. l. oues. 3. in prin. ibi: cumq́ plenius ff. de abigeis. Quarta: Niſi cũ gladio abegerint. l.1.§ quanquam, in fin. ff. d.tt.

II. Regula, De pœna eius qui abigeos recepit, proponitur d.l.3.§. fin.

IIII. ADIVNCTA.

Cum inſcriptione & ſine inſcriptione actio hæc proponitur. l. vnica. C. de abigeis. M.I.P. lib.1. cap.10. qu.1. reg.1. exc.2. & lib.3. cap.8. reg.42.

ARBORVM FVRTIM cæſarum. Cap. XII.

I. GENVS HVIVS actionis.

PRima regula: Furti actio non eſt. l. furtim. 7. in prin. ibi: nec eſſe ff. arborum furtim cæſarum.

II. Regula: Pœnalis eſt actio. d.l.7 §. fin.

II. *SIMILE proponitur l. cædere. 5.§. eius. ff. d.tt.*

III. CAVSAE EX QVIBVS actio propoſita competit?

I. Cauſa: Si furtim arbores alienas quis cæcidit, declaratur d.l.7. in prin. item d.l.5. in prin.

II. Cauſa: Si radicitùs arbores euulſit & extirpauit, reprobatur d.l.7.§. ſi quis radicitùs.

Exceptiones primæ cauſæ.

I. Exceptio: Niſi non tota arbor, ſed pars eius cæſa ſit. reprobatur d.l.7.§. etſi.

II. Exceptio: Niſi vitis cæſa ſit, hedera, arundo, vel ſalictum reprobatur l. vitem. 3. in prin. ff. d.tt.

III. Exceptio: Niſi arbor quæ nondũ radices egit, cæſa ſit. d.l.3.§. ſed ſi quis. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi arbor è ſeminario ſtirpitùs trãſlata, nondum terram comprehenderit. d.l.3.§. quòd ſi quis. Altera: Niſi arbor ſubuerſa radicitùs reponi poſſit, aut ita tranſlata ſit, vt poni poſſit. d.l.3.§. Labeo. Tertia: Niſi ſtirpes oleæ ſint. d.l.3.§. fin.

IV. Exceptio: Niſi arbor cuius radices deſinunt viuere, cæſa ſit. reprobatur d.l.3.§. quòd ſi quis. ibi: ideo ea.

V. Exceptio: Niſi arbor quæ adhuc tenera eſt, vt herba loco ſit, cædatur. l. certè. 4. ff. arbor. furtim cæſarum.

VI. Exceptio: Niſi non clàm, ſed palàm cæciderit, & ſciente domino. l. furtim. 9 ff. d.tt.

VII. Ex-

VII. Exceptio: Niſi ſerra ſecuit. l. cadere. 5. in principio. ff. d. tt.

VIII. Exceptio: Niſi vicinus in cuius agrum arbor radices egit, ceciderit. reprobatur l. ſi plures. 6. §. ſi arbor. ff. d. tt.

IX. Exceptio: Niſi actor agrum in quo arbores caſæ ſunt, vendiderit. reprobatur l. vlt. ff. d. tt.

X. Exceptio: Niſi alia actione eiuſdem delicti nomine actum ſit. l. ſi colonus. 10. ff. d. tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi in id quod plus venit in actionem propoſitam, quàm priore iudicio reus eſt condemnatus. l. 1. ff. d. tt. Concordat l. ſed ſi. 12. ff. eod. tt.

IIII. QVIBVS COMPETIT actio propoſita?

I. Regula, De eo qui vſumfructũ fundi habet. Huic actio propoſita non competit. l. cadere. 5. §. fin. ff. arbor. furtim caſar.

II. Regula, De eo qui fundum vectigalem habet. Huic actio propoſita competit. d. §. fin.

III. Regula, De heredibus. His quoq; actio propoſita competit. l. furtim. 7. §. fin. ff. eod. tt.

V. ADVERSVS QVOS COMpetit actio propoſita?

I. Regula, De heredibus, proponitur d. §. fin.

II. Regula, De eo cuius iuſſu factum eſt, d. l. 7. §. ſiue autem.

III. Regula, De domino ſerui delinquentis, d. §. ſiue autem.

VI. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula: In duplum hæc actio datur. d. l. 7. §. fin. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi dominus ſerui nomine conuentus, ſeruum noxa dedat. d. §. ſiue autem.

II. Regula, De æſtimatione facienda, proponitur l. facienda. 8. ff. eod. tt.

III. Regula: Si plures conueniantur, vel agant, definitur l. ſi plures. 6. in prin. ff. d. tt.

IV. Regula: Etiam criminaliter agi poteſt, & latronum pœna competit. l. 2. ff. d. tt. M. I. R. lib. 5. cap. 10. reg. 130.

VII. QVAMDIV COMpetit?

Perpetua eſt actio. l. furtim. 7. §. fin. ff. arbor. furtim caſar.

VIII. ADFINIA REmedia.

Regulariter ex cauſſa ſupradicta, arborum furtim caſarum, non alia competit actio. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi actio legis Aquiliæ. l. 1. & l. ſed ſi. 12. ff. eod. tt. Altera: Niſi interdictum Quod vi aut clàm. d. l. 12. Tertia: Niſi radicitùs arborem euulſerit vel extirpauerit. hoc enim caſu legis Aquiliæ ſolùm actio cõpetit. l. furtim. 7. §. ſi quis. ff. d. tt. Quarta: Niſi arbores caſas etiam lucri faciendi cauſſa contrectauerit: hoc enim caſu etiam furti actio, cõdictio, & ad exhibendum competit. l. furtim. 9. in prin. ff. d. tt. Quinta: Niſi per vim arbores ceciderit. d. l. 9. in fine. Sexta: Niſi colonus ceciderit. hic enim etiam ex locato tenetur. l. ſi colonus. 10. ff. eod. tt. Septima: Niſi quis criminaliter agere velit. de qua re vide ſ. quæſt. 6. reg. 4.

DE TIGNO IVNCTO. Cap. XIII.

PRIMO: Ratio huius actionis proponitur l. 1. in prin. ff. de tigno iuncto. Concordat Inſtit. de rerum diuiſ. §. cum in ſuo. ibi: quod ideo prouiſum.

II. CAVSSA EX QVA datur hæc actio?

Si quis tignum alienum ædibus vel vineis ſuis iunxerit. d. l. 1. in prin. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 7. cap. 1. cauſſa 10. except. 7. replic. 2. in prin. Declaratur hæc cauſſa definitione tigni d. l. 1. §. tigni. Concordat Inſt. d. §. cum in ſuo. ibi: appellatione. item l. tigni. 62. ff. de verb. ſignif. Huius cauſſæ exceptio eſt: Niſi tignum vxoris mariti ædibus ſit iunctũ, vel contra. l. de eo. 63. ff. de donat. inter virum & vxorem.

III. QVID VENIAT IN actione propoſita?

In duplum actio datur, per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. 1. Concordat l. in rem. 23. §. tignum. ff. de rei vendicat.

IIII. EVENTVS.

Etiamſi actione propoſita actum ſit, nihilominus rei vendicatio ſupereſt. l. 2. ff. de tigno iũcto. Cui quodammodò contradicere videtur Inſt. de rerum diuiſ. §. cum in ſuo, in fine.

V. ADFINIA REMEDIA.

Si tignum alienum ædibus iunctũ ſit: de tigno iuncto, non alia competit actio. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi tignum rurſus ſit ſeparatũ. tunc enim rei vindicatio & ad exhibendum actio etiam competit. d. §. cum in ſuo, in fine. Altera: Niſi quis ſciens tignum alienum ædibus ſuis iunxerit. hic enim etiam rei vendicatione & ad exhibendum actione conueniri poteſt, per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 7. cap. 1. cauſſa 10. except. 7. replic. 2. duplic. 1.

DE DAMNO IN TVRBA dato actio. Cap. XIIII.

PRIMO: Verba edicti quo actio hæc eſt introducta, proponuntur l. prætor ait. 4. in prin. ff. vi bonor. raptor.

II. DIFFERENTIAE huius interdicti & ſuperioris, de quo ſ. lib. prox. cap. 8. actum eſt, proponũtur d. l. 4. §. ſi quis aduentu. ibi: eritq; hæc.

III. GENVS HVIVS actionis.

In factum actio eſt. d. l. 4. §. hæc autem.

IIII. CAVSAE EX QVIBVS datur actio propoſita.

I. Cauſſa: Si damnum in turba datum ſit. approbatur verbis edicti d. l. 4. in prin. & §. hoc edictum.

II. Cauſſa: Si in turba quid amiſſum ſit, corruptũ, ſciſſum, fractũ. Hæc multiplex cauſſa approbatur d. l. 4. §. loquitur.

III. Cauſſa: Si in turba quid raptum ſit. reprobatur d. §. loquitur.

IV. Cauſſa: Si quis in turba per iniuriam ſit verberatus. reprobatur d. l. 4. §. ſi cum ſeruum.

Exceptiones præcedentium cauſſarum generales.

I. Exceptio: Niſi alibi quàm in turba factum ſit. d.l.4 §. hæc autem. Declaratur hæc exceptio definitione turbæ d.l.4. §. hoc edictum, cum ſequentibus.

II. Exceptio: Niſi is qui damnum dedit, turbam nõ coegit. reprobatur d.l.4. §. ſi quis aduentu. ibi: at hic de eo. Concordant ea quæ habentur ĩ. except. prox.

III. Exceptio: Niſi ſine dolo malo eius qui damnũ dedit, turba ſit coacta. reprobatur d. §. ſi quis aduentu. & §. ſi cum ſeruum.

IV. Exceptio: Niſi ſine dolo malo damnum ſit datum. d. §. ſi cum ſeruũ. verſ. ſic tamẽ. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi quis ideo turbam conuocauit, vt ab ea quis verberaretur. hoc enim caſu, quamuis non damni dandi conſilio conuocauit, de damno tamẽ dato tenetur. d. §. ſi cum ſeruũ. verſic. & ſi quis ipſe turbam, &c.

V. QVIBVS COMPETIT actio propoſita?

De hæredibus proponitur d.l.4. §. fin.

VI. ADVERSVS QVOS competit actio?

Regulariter aduerſus eum qui damnum in turba dedit, nõ alium, competit actio propoſita: vt patet ex verbis edicti d.l.4. in prin. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi dolo malo alterius alius damnum in turba dedit. hoc enim caſu etiam aduerſus eum cuius dolo alius damnum dedit, datur actio. d.l.4. §. hoc autẽ. & §. ſi cum ſeruum. ibi: etſi quis ipſe. Huius replicatio: Niſi non fuerit præſens is qui dolo fecit, ſed abſens. reprobatur d. §. hoc autem. Contradicere videtur d.l.4. §. hoc edicto. Altera exceptio eſt: Niſi ſeruus damnum in turba dederit. hoc enim caſu in dominũ, non ſeruũ actio videtur danda. ſed reprobatur d.l.4. §. penult. Tertia exceptio videtur: Niſi is qui damnũ in turba dedit, mortuus ſit. hoc enim caſu in hæredem eius actio videtur danda. ſed reprobatur d.l.4. §. fin.

VII. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula: Intra annum in duplum, poſt annum in ſimplum competit. approbatur verbis edicti d.l.4. in prin. §. idcirco illud, & § hæc autem.

II. Regula: Duplicatur quanti ea res eſt, verum ſcilicet rei precium, & præſentis temporis ſit æſtimatio. d. §. hæc autem.

VIII. QVAMDIV COMpetit?

Annalis eſt. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. prox. reg. 1. Concordat d.l.4. §. ſed & hoc.

IX. AD FINE REMEDIVM.

De rapto in turba non hac, ſed vi bonorum raptorum actione agitur. d.l.4. §. loquitur.

DE INCENDIO, RVINA, naufragio, rate, naue expugnata, actio. Cap. XV.

PRIMO: *Verba edicti quo actio hæc introducta eſt, proponuntur l.1. in prin. ff. de incendio, ruina, naufragio.*

II. RATIO & vſus huius edicti eiusq; actionis proponitur d.l.1. §. 1.

III. CAVSSAE EX QVIBVS actio propoſita competit?

I. Cauſſa: Si ex incendio, ruina, naufragio, rate, naue expugnata quid raptũ ſit. approbatur verbis edicti d.l.1. in prin. M.I.R. lib. 5. cap. 10. reg. 129. Declaratur d.l.1. §. ex incẽdio. l.3. §. deinde ait. & l. expugnatur. 6. ff. d. tt.

II. Cauſſa: Si quis ex incẽdio, ruina, naufragio, &c. quid recepit dolo malo. approbatur verbis edicti l.1. in prin. ff. de incendio. item d.l.3. §. non tantùm. & §. nõ ſolùm. Huius cauſſæ exceptio eſt: Niſi ſine dolo malo recepit. d.l.3. §. ſed enim.

III. Cauſſa: Si quis ex incendio, ruina, naufragio, &c. quid abſtulit, vel amouit. d.l.3. §. non ſolùm.

IV. Cauſſa: Si in incẽdio, ruina, naufragio, &c. alicui damnum datum ſit. d. § non ſolùm. & l.1. in prin. ibi: damniue quid. ff. d. tt. Huius cauſſæ exceptio eſt: Niſi ſine dolo malo damnum datum ſit. approbatur ſimul & exemplo declaratur d.l.3. §. quod ait.

Exceptiones præcedentium cauſarum generales.

I. Exceptio: Niſi ſine dolo malo factũ eſt. d. §. quod ait. & §. ſed enim.

II. Exceptio: Niſi non expugnata, ſed eiecta naue rapuit. reprobatur d.l.3. §. qui eiecta.

III. Exceptio: Niſi nõ naue, ſed domo vel villa expugnata rapuit. reprobatur d.l.3. §. Labeo.

IV. Exceptio: Niſi poſt incendium, ruinam, naufragium, ratem, nauem expugnatam, rem iacentem ſubripuerit. l.1. §. fin. cum duab. legib. ſequentib. ff. de incendio. Concordat l. ſi quis. 5. ff. eod. tt.

V. Exceptio: Niſi ex alio loco, quàm quo incendiũ, ruina, naufragium, &c. ſit, res rapiatur. l.2. ff. d. tt. & d.l.5. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi tẽpore incendij, ruinæ, naufragij, &c. res in vicinis locis poſita rapiatur. d.l.5. verſ. quod ita. Concordat l.1. §. ex incendio. ibi: proinde ſi ex. item §. item ruina. ff. eod. tt.

VI. Exceptio: Niſi ante incendium, ruinam, naufragium, &c. factum rapiatur. approbatur quidem ipſo iure, verùm eius replicatio eſt: Niſi in ipſa ſuſpicione incendij, ruinæ, naufragij raptũ ſit. l. Pedius. 4. in prin. ff. d. tt. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi poſtea non ſequatur incendium, ruina, naufragium, &c. l.1. § ſi ſuſpicio. ff. eod. tt.

VII. Exceptio: Niſi dominus rerum eas rapuerit. l. vlt. in prin. ff. de incendio, ruina.

VIII Exceptio: Niſi dominus relinquendi animo res ſuas iactauerit. l. falſus. 44. § ſi iactũ. ff. de furtis.

IIII. QVIBVS COMPETIT actio propoſita?

I. Regula, De eo cui res abeſt, proponitur l. in eum. 18. C. de furtis.

II. Regula, De hæredibus, l. Pedius. 4. §. fin. ff. de incendio, ruina.

III. Regula, De fiſco, l. quo naufragium. 3. §. fin. ff. eod. tt.

V. ADVERSVS QVOS competit?

De hæredibus rapientis proponitur d.l.4. §. fin.

VI.

VI. QVID VENIAT IN actione propoſita?

Intra annū in quadruplum, poſt annum in ſimplū competit. l.1.in prin. ff. d.tt. Concordat d.l.18. C. de furtis. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi ſeruus deliquerit. hoc enim caſu dominus ſeruum noxæ dedendo liberatur. approbatur verbis edicti d.l.1.in fin.

VII. QVAMDIV COMpetit?

Annalis eſt actio. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ.reg.prox.

VIII. ADFINIA REmedia.

I.Regula: Ex cauſis ſupradictis actio propoſita, non alia cōpetit. Cuius regulæ exceptio eſt: Niſi poſt naufragium factū rem iacentem ſubripuit. hoc enim caſu furti actio eſt, vel vi bonorum raptorum. l. quo naufragium.1.in prin ff de incēdio. & l.ſi quis.5.in prin. ff.eod.tt. M.I.R.d.reg.129. Reliquas exceptiones vide in regulis ſequentibus.

II.Regula, De furti actione, proponitur l. falſus.44.§.ſi iactum.ff.de furtis.

III. Regula, De duobus ſenatuſconſultis Claudij temporibus factis, d.l.3.§.fin ff.de incendio.

IV.Regula, De conſtitutione diui Antonini, l.Pedius.4.§.1 ff.eod.tt.

V.Regula, De conſtitutione diui Hadriani, & alio quodam ſenatuſconſulto, l.ne quid.7.ff.d.tt.

VI.Regula, De officio præſidis, proponitur l.ne piſcatores.10.ff.d.tt.

VII.Regula, De conſtitutione Imperatoris Honorij, l.de ſubmerſis.5.C.de naufragijs.

VIII.Regula, De lege Iulia de vi publica et priuata, proponitur ſ.lib.1.cap.28.quæſt.1.cauſſa 11.& 13.

DE HIS QVI DEIECErint vel effuderint, actio.

Cap. XVI.

PRIMO: *Verba edicti quo actio hæc introducta eſt, proponuntur l.1.in prin. ff.de his qui deiecerint vel effuderint.*

II. RATIO *& vſus huius edicti eiuſq; actionis proponitur d.l.1.§.ſumma.*

III. GENVS ET PROPRIVM huius actionis.

I.Regula: In factum actio eſt. d.l.1.§.hæc in factum.

II.Regula: Pœnalis actio eſt. l.ſi verò.5.§.hæc autē. ibi: nam & pœnalis. ff.eod.tt.

III. Regula: Popularis eſt actio. d. verſic. nam & pœnalis.

IV.Regula: Ex bono & æquo oritur. d.§.hæc autem, in fine.

V.Regula: Ex quaſi maleficio oritur. l. ex maleficio.4.§.is quoq; ff.de action. & obligat. Concordat ijſdem verbis Inſt. de obligationibus quæ quaſi ex delicto naſcuntur.§.item is ex.

IIII. CAVSAE EX QVIbus actio propoſita competit?

I.Cauſſa: Si in eum locum quo vulgò iter fit, vel in quo conſiſti ſolet, quid deiectum vel effuſum ſit, quo alicui damnum datum eſt, vel liber homo occiſus. approbatur verbis edicti d.l.1.in prin. Cōcordant ea quæ propoſita ſunt ſ.reg.prox.

II.Cauſa: Si quid ſuſpēſum decidit vel effuſum eſt, quo alicui nocitū eſt. d.l.1.§.quod cum ſuſpend. Concordat l.ſi verò.5.§.ſi id quod.ff.eod.tt.

Exceptiones harum cauſarum generales.

I.Exceptio: Niſi non in eum locum quo vulgò iter fit, deiectum vel effuſum ſit. l.1.in prin. & §.paruis autem.ff.d.tt.

II.Exceptio: Niſi in priuatum, non in publicum locum deiectum vel effuſum ſit. reprobatur d.§.parui autem.

III.Exceptio: Niſi de naue ſit deiectum. reprobatur l.hoc edictum.6.§.fin.ff.d.tt.

IV.Exceptio: Niſi non in ciuitate vel vico, ſed extrà ſit deiectum. reprobatur d.l.6.in prin.

V.Exceptio: Niſi noctu ſit deiectū vel effuſum, non interdiu. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.6.§.1.

VI.Exceptio: Niſi ſine culpa inhabitantis deiectū vel effuſum ſit. reprobatur l.1.§.hæc in factū. ibi: nec adijcitur. ff. de his qui deiecerint. l.ex maleficio.4.§.is quoq;. verſ.quia plerunq;. ff.de action. & obligat.

VII. Exceptio: Niſi quis operantium vel diſcentiū deiecerit vel effuderit. reprobatur l.ſi verò.5.§.ſi horrearius.ff.d.tt.de his qui deiecerint.

VIII. Exceptio: Niſi cum alio eiuſdem delicti nomine actum ſit. l.& quidem.3.ff.d.tt.

V. QVIBVS COMPETIT actio propoſita?

I.Regula, De hæredibus. His quoq; actio propoſita competit. d.l.5.§.hæc autem. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ex eo agatur, quòd liber homo perijſſe dicatur. d.§.hæc autē. Altera: Niſi ex eo agatur, quòd libero homini nocitum eſſe dicatur. approbatur ibidem.

II.Regula: Cuilibet volenti datur hæc actio. d.§.hæc autem. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ.lib.8.cap.25.quæſt.3.reg.1. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi plures agere volent. hoc enim caſu vnus eligendus, cuius maximè intereſt. d.§.hæc autem. Concordant ea quæ propoſita ſunt d.quæſt.3.reg.2.

VI. ADVERSVS QVOS competit actio propoſita?

I. Regula, De habitatore ædium, ex quibus deiectum vel effuſum eſt. Hic regulariter actione propoſita tenetur, non alius. approbatur verbis edicti l.1. in prin. & §.hæc in factū. ff. de his qui deiecerint. l.hoc edictū.6.§.habitator. & §.fin.ff.d.tt. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ.quæſt.3 reg.5. Declaratur regula propoſita d.l.1.§.habitare. Exceptio prima eſt: Niſi hoſpes paulìſper hoſpitetur ibi: hic enim non tenetur. d.§.habitare. Altera: Niſi liberti, clientes vel alij amici, qui apud patronum vel amicum ſuum gratis habitant. l.ſi verò.5.§.1.ff.eod.tt. Tertia: Niſi habitator tantùm locum cōductum habuit, vt ibi opus faceret, vel doceret. reprobatur d.l.5.§.ſi horrearius. Quarta: Niſi habitator ſit abſens. approbatur ſimul & diſtinguitur Nouell.c.68.§.quòd ſi alter quidem. Quinta: Niſi filiusfamiliâs ibi habitauerit. hoc enim

caſu in patrem eius actio videtur danda. ſed reprobatur l.1. ſi filiusfamiliâs. ff. de his qui deiecerint. l. ex maleficio. 4. §. ideo ſi filiusfamiliâs. ff. de actionib. & obligationib. Concordat iiſdem verbis Inſtit. de obligat. quæ quaſi ex delicto naſc. §. ſi filiusfamiliâs. Sexta: Niſi ſeruus ibi habitauerit. hoc enim caſu in dominũ eius actio videtur danda, ſed reprobatur d.l.1. §. cum ſeruus. Concordat d.l.4. §. ideo ſi filiusfamil.

II. Regula, De heredibus, proponitur l. ſi verò. 5. §. hac autem. ff. de his qui deiecerint.

III. Regula, De pluribus habitantibus. Aduerſus omnes cõpetit actio propoſita. l.1. §. fin. cum tribus legibus ſequentibus. ff. d. tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi reus conuentus ſolidum præſtiterit. l. & quidem. 3 ff. eod. tt. Altera: Niſi plures diuiſo inter ſe cœnaculo habitent. hoc enim caſu is ſolus tenetur, ex cuius parte deiectũ eſt. l. ſi verò. 5. in prin. & §. interdum. ff. d. tt. Tertia: Niſi quis aliis habitationem vel hoſpitium præbens, ipſe maximam cœnaculi partem habitet: hic enim ſolus tenebitur. d.l.5. §.1.

VII. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula: In duplum datur actio. approbatur verbis edicti l.1. in prin. & §. hæc in factum, in fine. ff. de his qui deiecerint. item Inſtitut. de obligat. quæ quaſi ex delicto naſc. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi liber homo periiſſe dicatur. hoc enim caſu quinquaginta aureorum iudicium datur. d.l.1. in prin. & §. ſed cum liber. Concordat Inſt. de obligat. quæ quaſi ex delicto naſc. §. ob hominem. Altera: Niſi libero homini nocitum eſſe dicatur: hoc enim caſu extraordinaria pœna eſt. approbatur verbis edicti d.l.1. in princip. item Inſtit. d. §. ob hominem. Declaratur hæc exceptio d.l.1. § hæc autem verba. Planè quanti æſtimandum damnum in corpore liberi hominis præſtitũ, definitur l. cum liberi. 7. ff. de his qui deiecerint. de qua re vide s̄. lib. prox. cap. 10. quæſt. 3. reg. 10. Tertia exceptio eſt: Niſi ſeruus inhabitantis deieciſſe vel effudiſſe dicatur. hic enim caſu dominus ſeruũ noxæ dedendo liberatur. approbatur verbis edicti d.l.1. in prin. Quarta: Niſi ſeruus cœnaculum inhabitet. hic enim officio iudicis extra ordinem corrigendus. l.1. §. cum ſeruus. ff. d. tt.

II. Regula: Vnus ex pluribus inhabitantibus in ſolidum tenetur. l. & quidem. 3. ff. d. tt.

VIII. QVAMDIV COMpetit?

Perpetua eſt actio. l. ſi verò. 5. §. hæc autem. ff. de his qui deiecerint. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ex eo quòd liber homo periiſſe dicatur, agatur. hoc enim caſu eſt annalis actio. d. §. hæc autem. ibi: quæ autem de eo. Altera: Niſi ex eo agatur, quòd libero homini nocitum eſſe dicatur. hoc enim caſu alii agenti annalis eſt actio, ipſi autem cui nocitum eſt, perpetua. d. §. hæc autem. ibi: ſed ſi libero.

IX. EVENTVS.

I. Regula: Reo condemnato, aduerſus deiectorẽ vel effundentem actio datur ad id quod præſtitit, ſibi reſtituendum. d.l.5. §. cum autem.

II. Regula: Vnus ex pluribus inhabitantibus in ſolidum condemnatus, id quod præſtitit à ſociis pro parte repetere poteſt. l. perceptione. 4. ff. d. tt.

DE POSITO ET SVSPENſo actio. Cap. XVII.

PRIMO: Verba edicti quo hæc actio introducta eſt, proponũtur l. ſi verò. 5. §. prætor ait, Ne quis. ff. de his qui deiecerint.

II. RATIO huius edicti eiusq; actionis proponitur d.l.5. §. hoc edictum.

III. GENVS HVIVS actionis.

I. Regula: In factum actio eſt. approbatur verbis edicti d. §. prætor ait.

II. Regula: Popularis eſt actio. d.l.5. §. fin.

III. Regula: Pœnalis eſt actio. d. §. fin.

IV. Regula: Ex quaſi maleficio oritur. approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. cap. prox. quæſt. 3. reg. 3.

IIII. CAVSSA EX QVA datur hæc actio.

Si quis in ſubgrunda vel protecto ſupra eum locum quo vulgò iter fit, & in quo conſiſti ſolet, id poſitum habeat, cuius caſus alicui nocere poſſit. approbatur verbis edicti d. §. prætor ait. Concordant ea quæ propoſita ſunt d. reg. 5. Huius cauſſæ prima exceptio, ſumpta ex perſona poſitum habentis, reprobatur d.l.5. §. ait prætor.

II. Exceptio: ſumpta ex loco in quo poſitum eſt, reprobatur d.l.5. §. ſupra eum locum.

III. Exceptio: Niſi in pergula poſitum habuerit, nõ in ſubgrunda vel protecto. d.l.5. §. ſi id quod. ibi: nam cum pictor.

IV. Exceptio: Niſi non poſitum, ſed ſuſpenſum habuerit. d. §. ſi id quod. ibi: idem ſeruandum reſpondit.

V. Exceptio: Niſi caſus eius quod poſitum eſt, nulli poſſit nocere. d.l.5. §. prætor ait, Cuius.

VI. Exceptio: Niſi poſitum nulli nocuerit. reprobatur d. §. prætor ait.

V. QVIBVS COMPETIT actio propoſita?

Heredibus quoq; competit hæc actio. d.l.5. §. fin.

VI. ADVERSVS QVOS competit?

I. Regula, De eo qui poſuit, & eo qui inhabitat, proponitur d.l.5. §. ſi id quod.

II. Regula, De eo qui ab alio poſitũ patitur, proponitur d.l.5. §. poſitum habere.

III. Regula, De heredibus. Aduerſus hos actio propoſita non competit. d.l.5. §. fin.

IV. Regula, De patre & domino eius qui poſitum vel ſuſpenſum habuit. Aduerſus hos non datur actio propoſita, per ea quæ propoſita ſunt s̄. cap. prox. quæſt. 6. reg. 1. except. 5 & 6.

VII. QVID VENIAT IN actione propoſita?

Decẽ ſolidorũ actio eſt. approbatur verbis edicti d.l.5. §. prætor ait, Ne quis. Concordat Inſtit. de obligat. quæ quaſi ex delicto naſc. §. itẽ is ex. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi ſeruus fecerit, dominusq; ſeruum noxæ dedere malit. approbatur eiuſdem edicti verbis. Cuius replicatio eſt: Niſi dominus à ſeruo poſitũ ſciẽs patiatur. quæ replicatio approbatur d.l.5. §. poſitũ habere.

DE

DE CRIMINE STELLIONATUS. Cap. XVIII.

I. GENVS ET PROPRIA huius actionis.

PRima regula: Neque publicum, neq; priuatum eſt iudicium. l.1.ff.ſtellionatus. l.ſtellionatus.3. ff.de extraordinarijs criminibus. item l.ſtellionatus. 3. C.de crimine ſtellion.

II. Regula: Quod in priuatis iudicijs eſt de dolo actio, hoc in criminibus ſtellionatus perſecutio. l.ſtellionatus.3.§.1.ff.ſtellionatus.

III. Regula: Non infamat. l.2.ff.eod.tt.

II. CAVSAE EX QVIbus hæc actio competit?

I. Cauſſa: Si quid dolo factum eſt, deficiatq; titulus criminis, hac actio competit. d.l.3.§.1. & §. & vt generaliter. M.I.R.lib.5.cap.10.regul.131. Planè ſpecies huius cauſſæ ſunt cauſſæ ſequentes.

II. Cauſſa: Si rem alij obligatam, diſſimulata obligatione, alij diſtraxerit, permutauerit, vel in ſolutum dederit. d. l. 3. §.maximè autem. M.I.R.d.capite 10. regul.133.

III. Cauſſa: Si rem alij obligatam, diſſimulata obligatione, alij pignori dedit. l.ignorantia.4. C.de crimine ſtellionatus. & l.ſi quis.36. ibi: ſed & extra.ff. de pignor.act. Huius cauſſæ exceptio prima eſt: Niſi debitor oblato debito pignus reluat. l.1.C.d.tt. Altera: Niſi ignorans rem alij obligatam eſſe, eam alij rurſus obligauerit. l.tutor.16. §.1.ff de pignor.act. Tertia: Niſi debitor creditori indicauerit, eandem rem alij quoq; obligatam eſſe. l.& quæ nondum.15. §.qui res ſuas ff.de pignor.& hypoth.

IIII. Cauſſa: Si quis rem alienam ignoranti creditori pignori dederit. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.16. §.1.l.vlt. ff.ſtellionatus. item l.2. C.de crimine ſtellion. Huius cauſſæ exceptiones eædem ſunt, quæ cauſſæ proximè præcedentis.

V. Cauſſa: Si creditor non numeratam pecuniam exegit, vel numeratam bis accepit. l.ſi fideiuſſor.29. §.in omnibus, in fine ff.mandati.

VI. Cauſſa: Si peierauit. l.vlt.ff.ſtellionatus.

VII. Cauſſa: Si quis impoſturam fecit, vel colluſionem in necem alterius. l.ſtellionatus. 3. §.idem ſi quis. ff.eod.tt. M.I.R.d.cap.10.reg 134.

VIII. Cauſſa: Si merces ſuppreſſit. d.l.3.§.fin.

IX. Cauſſa: Si merces ſuppoſuit, obligatas auerit vel corrupit. d.l.3. §.ſed & ſi quis.

III. APVD QVEM COMPETIT actio propoſita?

Apud Præſidem prouinciæ. d. l.3. in princip. & l. ſaccularij. 7. §. ſunt præterea. ff. de extraordinarijs criminibus.

IIII. QVID VENIAT? ſeu de pœna ſtellionatus.

Pœna extraordinaria eſt. approbatur, ſimul & modus pœnæ ſtatuendæ definitur d.l.3.§.pœna. Concordat l.2.ff.eod.tt.

V. ADFINIA REmedia.

I. Regula: Si quis rem alienam, vel alij obligatam, alij pignori obligauerit, vel alio modo creditorem in contrahendo pignore decepit: etiam contraria pigneraticia actione tenetur, per ea quæ propoſita ſunt ꝰ. lib.17.cap.18.quæſt.1.

II. Regula: Si quis eandem rem duobus in ſolidum diuerſis contractibus vendiderit, etiam falſi crimine tenetur. l.qui duobus.21.ff.ad l.Cornel.de falſis. M.I. R.d.cap.10.reg.137.

DE VARIIS EXTRAORDINarijs delictis & criminibus. Cap. XIX.

PRima regula, Si quis alienas ſolicitauerit nuptias, & matrimonia interpellauerit, proponitur l. 1. in princ. ff.de extraord.criminib. M.I.P. lib. 5.cap.8.reg.44.

II. Regula: Si quis aliquid fecerit, quo leues hominum animi ſuperſtitione numinis terreantur, habetur l.ſi quis. 30. ff. de pœnis. M.I.R.d.capite 10. regula 140.

III. Regula, De circulatoribus, agitur l.in circulatores.8. ff.de.extraord.criminib.

IIII. Regula, De concuſſionis iudicio, l.2.ff.de concuſſione. Concordat l. 1. ff.eod.tt. M.I.P.d.capite 8. regula 45.

V. Regula, De ſcopeliſmo, l.ſaccularij. 7. §.ſunt quædam ff.de extraord.criminib.

VI. Regula, Si Nili aggeres rumpat. proponitur d. l. 7. §.final. Concordat l.vnica. C.de Nili aggeribus non rumpendis.

VII. Regula, De arboribus ex luco Daphnenſi vel Perſeo non excidendis, nec transferendis aut vendendis, præcipitur l. 1. & l.2. C.de cupreſſis & luco Daphnenſi.

VIII. Regula, De luſu prohibito, l.vltima. C.de religioſis. Quæ datur actio ad repetendum id quod quis luſu perdidit: M.I.P.d.cap.8.regul.46. M.I.R. libro 3.cap.10.regul.121. Cuius exceptio prima eſt in certis luſus ſpeciebus iam d.l.vltima exceptis. M.I.R. d.reg.121. except 1. Similis exceptio continetur l.2. cum lege ſequente.ff.de aleatoribus. Cuius replicatio eſt: Niſi vltra vnum ſolidum ludatur. d.l.vltima. M. I.R.d.reg.121. except.3. replic.1. Altera exceptio eſt: Niſi non in pecuniam, ſed in ea quæ in conuiuijs apponuntur, ludatur. approbatur l. quod in conuiuio. 4.in princ. ff.de aleatoribus. Tertia: Niſi parens vel patronus cum filio vel liberto ludens vicerit. reprobatur d.l.4. §.fin.

QVIBVS COMPETIT Actio propoſita?

De procuratoribus, patribus & defenſoribus victi proponitur d.l.vltima. & d.l.4. §.1. M.I.R.d.cap. 10.regul.122.

De domino victi dicto §.1. M.I.R.dicta regula 122.

ADVERSVS QVOS COMPETIT actio propoſita?

De domino vincentis proponitur d.l.4. §.item ſi ſeruus. De parente & patrono vincentis habetur d.l. 4. §.fin.cum ſua gloſſa.

QVAMDIV COMPETIT actio propoſita?

Non niſi quinquaginta annorũ præſcriptione ſubmouetur. d. l.vlt. Hæc de luſu prohibito. Sed & aliæ tum pœnæ ſtatuuntur l.1. ff de aleatoribus. de quibus vide ṡ.lib.prox. cap.2. de furti actione, quæſt.2. exc. 31. item cap.9.quæſt.4.except.21. item cap.11.quæſt. 4.except.19.item cap.14.quæſt.1.cauſ.1.except.1.M. I.R.d.cap.10.reg.103.

IX. REGVLA, *De blaſphemijs & adiurationibus, proponitur l.vlt. §.fin.C de religioſis. Concordat Nouell conſt.77. M.I.P.d.cap.8.regul.47. M.I.R.lib.1. cap.13.crim.12.reg.1.*

X.Regula, De non naturalibus luxurijs, habetur d. conſt.77. M.I.P.d.cap.8.regul.48. M.I.R.d.cap.13. crim.7.regul.38. Plura de hac re vide ṡ.lib.1.cap.28. quæſt.2.cauſ.19.

XI.Regula, De infantibus expoſitis, conſtituitur l. 2.C.de infantibus expoſitis. M.I.P.d.cap.3.regul 50. M.I.R.lib.5.cap.10.reg.142.

XII. Regula, De incendijs puniendis. Regulariter incendiarij vltimo ſupplicio afficiuntur. Quæ regula approbatur ſimul & diſtinguitur l.qui ædes. 9. ff.de incendio, ruina.l.licere.12 in fin.ff.eod.tt. l.1.in prin. ff ad legem Corneliam de ſicarijs. l.ſi quis.10. ff.eod. tt.l.capitalium.28. §.incendiarij. ff.de pœnis. item l. data opera.11 C.qui accuſare non poſſunt. M.I P.d. cap.8.regul.51. M.I.R.d.cap.10.regul.143. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi culpa aut negligentia rei conuenti incendium ſit factum: tunc enim non capite puniuntur, ſed leuius.d.l.9. Concordat l.nam ſalutem.3.§.cognoſcit. ibi: & quia plerunque ff.de officio præfecti vigilum.item d.§.incendiarij. M.I.R.d. regul 143. except.1. Altera exceptio eſt: Niſi non ædificium intra oppidum, ſed caſa aut villa exuſta ſit.d.§.incendiarij. M.I.R.d.reg.143.except.3. Tertia: Niſi caſu fortuito ſine dolo vel culpa ſit factum incendium.l.ſi fortuitò.11. ff.de incendio,ruina. M.I. R.d.reg.143.except.2.

XIII.Regula, De his qui titulos prædijs ſuis vel alienis affigunt, aut vela regalia ſuſpendunt, proponitur l. 1. & 2. C. vt nemo priuatus titulos prædijs ſuis vel alienis,&c. Nouell.conſt.17.§.his etiam qui.item Nouell.conſt.164.

XIIII. Regula, De his qui ſigna rebus alienis imponunt, proponitur l.1. & 2. C.vt nemini liceat ſine iudic.auth.ſigna reb.imponere alienis. item Nouell. conſt 164. M.I.P.d.cap.8 reg 52.

XV Regula. De armis nemini permittendis, conſtituitur Nouell.conſt.17 §.penult.

XVI. Regula, De monopolijs, pactis mercatorum, ne merces minoris quàm inter ſe conuenerit, vendatur: pactisq; artificum, ne opus ab vno cœptum alius perficiat: proponitur l.vnica.C.de monopolijs.

XVII. Regula: Si quidam improbè in alienam litem coeunt, pœna conſtituitur l.ex ſenatuſconſulto.6. ff.ad legem Iuliam de vi priuata. Concordat l.1. in princip. ibi: ſocietatémue. ff.ad legem Corneliam de falſis.

XVIII. Regula: Si quis illicitum collegium vſurpauerit, pœna definitur l.2 ff.de collegijs & corporibus. Quæ autem collegia licita vel illicita ſint, vide ṡ.lib.3.cap.28.

XIX.Regula: Si quis iudici pecuniam mutuauerit, vel precium honoris dederit, pœna proponitur l. quiſquis.16. C.ſi certum petatur.

XX. Regula: Si quis à parente filium pignori acceperit, pœna conſtituitur l. creditor. 5. ff. quæ res pignori.

XXI. Regula, De purpura non vendenda, præcipitur l.1. C.quæ res vendi non poſſunt. Concordat l. 5. C.de veſtibus holobaris.

XXII. Regula: De ſerico à barbaris non emendo, l.2.C.quæ res vendi non poſſunt.

XXIII. Regula, De armis & alijs quibuſdam rebus à mercatoribus ad barbaros non transferendis, proponitur ṡ.lib.1.cap.22.quæſt.1.cauſ.13.

XXIIII. Regula: Si palatinus à priuatis Cæſaris quid emat, pœna conſtituitur l.vltima.C.de reſcind. venditione.

XXV. Regula: Si officialis quid à ſubditis ſuis emat, pœna habetur l.non licet.46. ff.de contrah.emptione. Vide item ṡ.lib.1.cap.7.regul.4.

XXVI. Regula: Ne medicus ab ægroto emat, prohibetur l.medicus.3.ff de extraord cogn.

XXVII. Regula: Si quis eunuchos fecerit, vel vendiderit, punitur l.1. & l.2. C.de eunuchis. item Nouell.conſt.142.

XXVIII Regula: Si quis nõ ſecundũ auctionis formulam operas locauerit, vel merces vendiderit: pœna tripli punitur. Nouell.conſt.122.

XXIX.Regula: Si tutor, curator vel q̃s alius depoſito officio, nondum ratione reddita, cum fiſco contraxerit: pœna falſi tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l.1. §.tutores ff.ad leg.Cornel.de falſis. Concordat l.tutores 49.ff locati.

XXX. Regula: Si quis in locum alienum intulerit mortuum: in factum actione tenetur. Quæ regula approbatur edicto Prætoris l.2.§.Prætor ait. & §.1.ff.de religioſis. Huius regulæ exceptio prima, ſumpta ex loco in quem mortuus illatus eſt, reprobatur d.l.2.§. in locum. l.oſſa.8.§.in hac. item l.is qui.7 §.aduerſus. ff.eod.tt. Altera exceptio: Niſi vſufructuarius loci mortuum eò intulerit. reprobatur d.l.2.§.ſed & fructuarius. Tertia: Niſi ſocius in locum communem mortuum intulerit. reprobatur d.l.2.§.an & ſocius. Quarta: Niſi non ſepulturæ cauſa intulit. d l.2.§.de ea autem. Quinta: Niſi reus id quod intulit, vim ſuſtollat. l.is qui.7.in princ. ff eod.tt.de religioſis. Plures exceptiones vide ſupra libro 8.capite 13. de religioſo, quæſt.2.

QVIBVS COMPETIT actio propoſita?

Soli domino, non alij competit. l.2.§.in locum. ff. de religioſis. Huius exceptio eſt: Niſi ei quoque qui in eo loco vſumfructum vel ſeruitutem habet. l.oſſa. 8.§.in hac.ff.d.tt.

Etiam

Etiam hæredibus hæc actio competit. l.is qui.7. in princ. ff.d.tt.

ADVERSVS QVOS COMPETIT actio propoſita?

De hæredibus proponitur d.l.7.in princ.

De eo qui curauit inferre,l.2.§.1.ff.d.tt.

QVID VENIAT IN Actione propoſita?

Vt aut tollat quod intulit, aut precium loci præſtet.d.l.7.in princ.

QVAMDIV COMPETIT?

Perpetua eſt actio.d.l.7.in princ.

ADFINIA REMEDIA?

Si ſocius fecit, familiæ erciſcundæ vel communi diuidundo actio eſt. l. 2. §.an & ſocius. ff.de religioſis. Aliud remedium proponitur ȝ. reg.prox.

XXXI. REGVLA: *Si quis in locum publicis vſibus deſtinatum, mortuum intulerit, proponitur l. oſſa.8.§.ſi in locum.ff.de religioſis.*

XXXII. Regula: *Si liber homo ſciens ſe pro ſeruo venire paſſus eſt, in factum actione tenetur. de qua vide ī.lib.18.cap.15.*

CONCLVSIO SEXTÆ partis huiuſce Methodi.

HActenus obligationes & actiones ex maleficijs deſcendentes enumeratæ ſunt atque deſcriptæ. Quanquam & plures huiuſmodi actiones enumerari poſſunt. Ex interdictis enim actiones competentes pleraque ex delicto aliquo cauſam habent: & accuſationes publicæ omnes ex maleficijs deſcendunt. Ex contractibus quoq; venientes actiones non rarò propter delictum aliquod committuntur. De quibus omnibus & ſingulis in ſuperioribus Partibus ſuo loco tractatum eſt. Sunt inſuper maleficiorum alia communia, alia propria certarum perſonarum, puta magiſtratuum: vt ambitus crimen, repetundarum, ſi iudex litem ſuam fecerit, &c. militum: vt deſertionis, emanſionis delictum, &c. clericorum & monachorum: vt hæreſeos crimen. accuſatorum: vt calumniæ, præuaricationis & tergiuerſationis crimina. item tutorum, curatorum, procuratorum, nautarum, & aliarum huiuſmodi perſonarum: de quibus ſingulis etiam ſuprà ſuis locis actum eſt. Sunt item quædam delicta certarum rerum propria: vt ſacrilegij, ſepulchri violati, peculatus, termini moti crimen. item quæ committuntur in loca vel itinera publica: vnde populares actiones oriuntur. Sed & quarundam actionum peculiaria ſunt maleficia: vt iuriſiurandi, periurium: fidei, hæreſis: coitus, adulterium & ſtuprum: matrimonij, vt ſi quis cognatam ſuam in vxorem duxerit, vel tutor pupillam ſuam, &c. emptionis & venditionis, vt ſi quis liberum hominem vendiderit. Et in ſumma, quodcunque contra ius vel officium perſonarum, rerum, aut actionum à legibus præſcriptum committitur: ſiquidem pœna vel certa vel incerta à legibus addita eſt, delictum vel crimen eſt, quod vel actionem, vel accuſationem, vel ſaltem officium magiſtratus inducit. Sic l.6.in princ.ff.de re militari: Omne delictū eſt militis, quod aliter quàm diſciplina communis exigit, committitur: veluti ſegniciæ crimen, vel contumaciæ vel deſidiæ. Verum de iſtis omnibus in hac Sexta parte tractare abſurdum eſſet: proinde ex ſuperiorib. Partibus reliqua ſunt petenda. Sed & in ſequente Parte Septima quædam actiones proponentur, quæ tum ex delicto deſcendunt, tum pœnam perſequuntur: vt actio Quod metus cauſa, de dolo malo, in factum de calumniatoribus, &c. Quas actiones, cum ad reſcindendum id quod geſtum eſt pertineant, & ad id quod datum eſt reuocandum: nolui ab in integrum reſtitutionibus, quibus amiſſa iura recuperantur, ſeparare. Sit igitur Sexta Methodi Partis hic finis.

LIBRI VIGESIMITERTII, ATQVE ADEO SEXTAE PARTIS METHODI FINIS.

METHODI IVRIS CIVILIS
PARS SEPTIMA:
DE CAVSIS, SEV MODIS, QVIBVS IVRA adquiſita retinentur, amittuntur, & amiſſa recuperantur.

DE EXCEPTIONIBVS ET liberationibus.

LIBER VICESIMVSQVARTVS.

In præcedentibus libris cauſſæ ſeu modi, quibus iura adquiruntur, ſunt propoſitæ atque deſcriptæ. Sequuntur nunc cauſſæ, quibus iura adquiſita retinentur, amittuntur, & amiſſa recuperantur: quanquam & in ſuperioribus libris eiuſmodi cauſſæ propoſitæ ſunt. Nam retinendæ poſſeſsionis eſt interdictum Vti poſsidetis & Vtrubi: recuperandæ autem eſt interdictum Vnde vi, &c. de quibus ſuprà videre licet. Sed & eædem ſunt cauſſæ amittendi iuris, quæ & adquirendi: de quibus in ſuperioribus libris actum eſt. Ad has etiam cauſſas pertinet alienatio: de qua ſuprà lib.7.cap.4. eſt dictum. item capitis deminutio & captiuitas: de quibus infrà lib.prox.cap.14. & 15. dicetur. Item modi quibus amittitur patria poteſtas, finitur tutela, amittitur dominica poteſtas, ius patronatus, poſſeſsio, vſusfructus,&c. de quibus ſuis locis eſt dictum. Nunc de exceptionibus & liberationibus dicendum. Per has enim iura adquiſita retinentur.

DE EXCEPTIONIBVS. Cap. I.

PRIMO: *Definitio exceptionis proponitur l.2.in princ.ff.de exceptionibus. Alia definitio habetur l.exceptio.22. in princ.ff.d.tt. M.I.R.lib.5. cap.11. regul.1. Huius ſpecies eſt Præſcriptio, quæ nihil aliud eſt quàm exceptio, quæ nõ ad cauſſam ipſam actionis propoſitæ reſpondetur, ſed lis aliò transfertur. cuiuſmodi ſunt omnes exceptiones dilatoriæ, quædam etiam peremptoriæ: vt temporis præſcriptio, rei iudicatæ, trãſactæ, iuriſiurandi. In quibus non aliud quæritur, quàm an tempus actionis exierit, iudicatũ, tranſactum vel iuratum ſit, remiſſa quæſtione An debeatur: vt Vlpian. l.non erit.5.§.dato.ff.de iureiurando, teſtis eſt. Adſtipulatur huic præſcriptionis definitioni Alciatus in l.quinque pedum.C.finium regundorum. M.I.R.d.capite 11.regul.2.*

II. GENVS.

Exceptio actio non eſt.l.verbum.8.ff.de verbor.ſignific. Planè in exceptione probanda reus actoris partes ſuſtinet: quod exceptionis loco notandum.l.in exceptionibus.19. in princ.ff.de probationibus. l.1.ff.de exceptionibus. & l.generaliter.12.ff.d.tt.

III. DIVISIONES EXceptionum.

I. Diuiſio, ſumpta ex iure quo introducta eſt exceptio, proponitur Inſt.de exceptionib. §.hæc exempli,in fin. Exceptionum enim quædam ex legibus, vel ex ijs quæ legis vicem obtinent, vel ex ipſius prætoris iuriſdictione ſubſtantiam capiunt.

II. Diuiſio, ſumpta ab effectu, quòd aliæ perpetuæ & perẽptoriæ ſint, aliæ temporales & dilatoriæ, proponitur Inſt.d.tt.§.appellantur. Dilatoriæ exceptionis ſpecies proponuntur etiam Inſtit.d.tt. §.penult. Concordat propoſitæ diuiſioni l.2. §.fin.cum leg.ſeq. ff.de exceptionibus.

IIII. FINIS *& officium exceptionum eſt, excludere actionem.d.l.2.in princ. & §.illud. Inſtit.de exceptionib.in princ.*

V. CONTRARIA ET SIMIlia exceptionum.

I. Regula, De replicatione, proponitur l.exceptio.22.in fin. ff.de exceptionib.l.2.§.replicationes.& §.illud tenendum ff.d.tt. Inſt.de replic.in princ.item l.non exceptionibus.10. C.de exceptionibus.

II. Regula, De duplicationibus, triplicationibus, quadruplicationibus, &c. proponitur d.§.illud. Concordat Inſt. de replicationibus,in princ.

VI. CAVSAE EX QVIBVS exceptiones competunt.

Cauſſæ exceptionum triplices proponuntur l.exceptiones.20. ff.de exceptionibus. M.I.R.d.capite 11.regul.4. Speciales cauſas vide in ſequentibus capitibus: item infrà cap.21. Harum cauſſarum exceptio prima eſt: Niſi conuenerit, ne exceptio obijciatur. approbatur ſimul & diſtinguitur exemplo l.ſed & ſi.4. §.quæſitum. ff.ſi quis cautionibus in iudicio ſiſtendi. M.I.R.d.regul.4.replic.2. Altera exceptio eſt: Niſi reus pecuniam dederit ad corrumpendum iudicem vel aduerſarium. l.1. C.de pœna iudicis qui malè iudicauit.

VII. QVIBVS EXCEPTIOnes competunt?

I. Regula: Cui competit actio, eidem exceptio quoque eſt danda. l.inuitus.198.§.1. ff.de reg.iur. M.I.R. lib.5.

lib.5.cap.9.regul.3.M.I.R.d.reg.4.in princ.& d.lib. 5.cap.1.regul.vlt. Huius regulæ exceptio eſt in retentione dotis, l.vnica.§.taceat in ea retentionum. C.de rei vxoriæ actione.

II. Regula, De ſucceſſoribus, proponitur d.l.198.§. cum quis.l.inde etiam illud.5.§.ſi quis ab, in fin. ff.de itinere actúque priuato. l.in hoc iudicium.14.§.ſed ſi qui à me. ff.communi diuidundo.item l.emptori.28. C.de euict.

III. Regula, De debitore delegato. Hic exceptione deleganti competenti vti non poteſt.l.vt mihi.21. ibi: & meum quidem.ff.de donationibus.l.1.§.penult. ff.quarum rerum actio non datur. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi debitor vxori creditoris ſui vel marito donationis cauſa ſit delegatus: hoc enim caſu nihil agitur. De qua re vide infrà capite 13.ſpecie 2. except.2.

IIII. Regula, De fideiuſſoribus, proponitur Inſtit. de replicationibus.§.exceptiones.l.defenſiones.11.C. de exceptionibus.l.ſi ſtipulatus.15.in princ. ff.de fideiuſſoribus. item l.exceptiones.7. ff.de exceptionibus. M.I.R.d.cap.11.regul.5. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi exceptio ſit perſonalis, quæ perſonæ cohæreat: hæc enim fideiuſſori danda nō eſt: approbatur, ſimul & exemplis declaratur d.l.7. De quibus vide exceptiones proximè ſequentes. Altera exceptio eſt: Niſi exceptio ſit de eo, in quantum facere poteſt. d.l.7. De hac re plura vide s̄.lib.15.cap.10. Tertia exceptio: Niſi exceptio ſit ceſſionis bonorum. Inſtit.de replicationibus.§.fin. Quarta: Niſi quis pro minore 25.annis fideiuſſerit. approbatur per ea quæ proponuntur infrà libro prox.capite 4.quæſt.5.except.4. Quinta exceptio videtur: Niſi reum exceptione fideiuſſorem vti nolit. ſed reprobatur l.omnes exceptiones.19.ff.de exceptionibus. l.ſi ſtipulatus.16.in prin. ff.de fideiuſſoribus. Plures huiuſmodi exceptiones vide in ſingulis exceptionum ſpeciebus, item s̄.lib.21.cap.1.quæſt. 2.except.54.

VIII. ADVERSVS QVOS exceptiones competunt?

I. Regula, De ſucceſſoribus. His quoq; eadem obſtat exceptio, quæ defuncto vel authori. l.quod ipſis. 185. ff.de reg.iuris. Concordat l.creditor.12. ff.de diuerſis tempor.præſcript. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi ex dolo vel delicto auctoris exceptio obijciatur: hæc enim ſucceſſori nō obſtabit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.apud Celſum.4.§.de auctoris.ff.de doli mali except. Plura de hac exceptione vide j.capite prox.quæſt.4.except.4.

II. Regula, De eo cui delegatus eſt reus. Aduerſus hunc exceptione ſua reus non vtetur. approbatur ſimul & diſtinguitur j.cap.12.quæſt.3.reg.7.

IX. QVANDO EXCEPTIONES competunt, ſeu obijciendæ ſunt?

I. Regula: Dilatoria exceptio non niſi ante litem conteſtatam obijciēda eſt. l.ſi quis.12.C.de exceptionibus. Plura huc pertinentia vide s̄.lib.2.cap.11.

II. Regula: Peremptoria exceptio poſt litem conteſtatam ante ſententiam quandocunq; obijci poteſt. l.præſcriptionē.8. & l.cum nondum.4. C.d.tt. item l.2. C.ſententiam reſcindi non poſſe. M.I.P.libro 5. capite 9.regul.6. M.I.R.d.cap.11.reg.9.cum ſeqq.

III. Regula: Exceptio peremptoria poſt ſententiam latam fruſtra opponitur, per ea quæ propoſita ſunt s̄.lib.2.cap.29.except.28.

X. QVAMDIV COMPETIT exceptio?

Omnis exceptio perpetua eſt, cui nulla temporis præſcriptio obſtat: quamuis ex eadem cauſa agēti obſtaret præſcriptio. approbatur exemplo l.purè.5.§. fin.ff.de doli mali except. M.I.R.d.cap.11.regul.11.& d.lib.5.cap.2.reg.4.in fin. replic.gener.1. Huius exceptio prima eſt: Niſi non reus exceptionem, ſed actor replicationem obijciat. hæc enim ſicut actio eſt temporaria. approbatur in eodem exemplo propoſito l.quæſitum eſt.30.§.fin. ff.de peculio. Contradicit l.ſi pactū.6.C.de exceptionib. Altera exceptio eſt: Niſi non numeratæ pecuniæ exceptio obijciatur: hæc enim biennio finitur. de qua re vide j.cap.4.quæſt.4. Tertia exceptio eſt: Niſi naufragij exceptio obijciatur: niſi enim intra annum querela naufragij proponatur & probetur. poſtea nō datur exceptio.l.2.C.de naufragijs. Quarta: Niſi poſt ſententiam latam exceptio obijciatur. De hac re vide s̄.quæſt.prox.reg.3.

XI. QVOT EXCEPTIONES obijciendæ?

Pluribus exceptionibus quis vti non prohibetur. l. nemo.8. & l.u q.5.ff.de exceptionib. item l.nemo ex ijs.43.in prin. ff.de reg.iur. M.I.P.d.cap.9.reg.7. M. I.R.d.cap.11 reg.12.

XII. EFFECTVS OPPOSITÆ exceptionis.

I. Regula: Nulla eſt actio, quæ per exceptionem remoueri poteſt. l.& eleganter.7.§.ſeruus. ibi: quaſi nulla. ff.de dolo malo. l.non videtur.13.ff.de reg.iuris. l.Marcellus.68.l.nihil intereſt.112. item l.ſi quis.115. in fine.ff.d.tt.

II. Regula: Qui exceptione vtitur, non vtiq; exiſtimatur confiteri actoris intentionem. l.non vtiq;.9. ff.de exceptionibus. M.I.P.d.cap.9.regul.8. M.I.R.d. cap.11.regul.13. De hac re plura ſcripſi in libello meo De litis conteſtatione. Hactenus igitur de exceptionibus in genere ſatis ſit dictum. Sequitur nūc de quibuſdam exceptionibus in ſpecie, & primùm quidem de exceptione doli mali.

DE DOLI MALI EXCEPTIONE. Cap. II.

PRIMO: Ratio huius exceptionis proponitur l. 1.& l.2.in princ.ff.de doli mali except.

II. CAVSAE EX QVIBVS EXCEPTIO propoſita competit, cum ſuis exceptionibus.

I. Cauſa: Ex omnibus in factum exceptionibus doli oritur exceptio. Quæ cauſa generalis approbatur d.l.2.§.& generaliter.l.qui æquitate.12.ff d.tt.item l.ſi quis.36. ff.de verb.obligat. M.I R.d.cap.11.reg.16. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi actor cauſam ignoret, cur non petere debeat. d.§.& generaliter. Concordat l.qui in ius.137.in fine.ff.de reg.iuris.

II. Cauſa: Si quis id petit, quod reſtituturus eſt. approbatur l. dolo facit. 8. ff. de doli mali except. Concordat l. in condemnatione. 133. §. fin. ff. de reg. iuris. M. I. P. d. cap. 9. regul. 12. & d. lib. 5. cap. 12. reg. 41. M. I. R. d. cap. 11. reg. 15.

III. Cauſa: Si quis contra voluntatem defuncti quid petat. approbatur l. apud Celſum. 4. §. præterea ſciendum. ff. de doli mali except. l. dolo facit. 8. ff. d. tt. Huius exemplum proponitur l. pater. 17. §. auus. ff. d. tt. Planè huius cauſæ exceptio eſt: Niſi iniuſto vel rupto teſtamēto exiſtente, ab inteſtato petatur hereditas. l. liberis. 13. ff. d. tt. Sanè exceptio doli mali plures & varias habet cauſas, quas ſingulas ſuis locis ſubieci.

EXCEPTIONES PRAECEDENtium cauſarum generales.

I. Exceptio: Niſi parens aduerſus liberos, vel patronus aduerſus libertum agat: hoc enim caſu exceptio doli obijcienda non eſt. l. apud Celſum. 4. §. aduerſus. ff. de doli mali except. l. licet. 7. in prin. ibi: nec exceptiones doli. ff. de obſequijs à liberis. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt, quòd quamuis doli exceptio non competat, in factum tamen exceptio non ſit deneganda. d. §. aduerſus. Altera: Niſi non ex parentis vel patroni, ſed ex alterius contractu excipiatur. reprobatur d. §. aduerſus. verſ. nihil autem intereſt. Tertia: Niſi patrono mortuo, heredi eius ex dolo patroni exceptio obijciatur. reprobatur ibidem. Quarta replicatio eſt, quòd heredi parentis vel patroni exceptio doli non denegetur. d. §. aduerſus. verſ. ſi autem cum herede. Quinta: Niſi ex doli clauſula in ſtipulatione excipiatur. d. §. aduerſus. verſ. in ſtipulatione.

II. Exceptio: Niſi de dolo minoris, pupilli vel furioſi exceptio obijciatur. reprobatur l. apud Celſum. 4. §. quæ in tutore. ff. de doli mali except.

III. Exceptio: Niſi voluntas teſtatoris actori non refragetur. l. qui cum alio. 19. in fine. ff. de reg. iuris.

IIII. Exceptio: Niſi nulli alij, quam ei qui dolum commiſit, is ſit obfuturus. reprobatur l. ſi procurator. 11. §. fin. ff. de doli mali except.

V. Exceptio: Niſi actio ex doli clauſula competat. reprobatur l. apud Celſum. 4. §. Labeo, etſi. ff. d. tt.

VI. Exceptio: Niſi reus quoque, qui doli exceptione vtitur, dolo fecerit. reprobatur d. l. 4. §. Marcellus. Concordat l. cum par. 196. ff. de reg. iuris.

VII. Exceptio: Niſi per actionem inſtitutam conſequenter alij adquiratur: vt dos mulieri. reprobatur in dicto exemplo d. l. 4. §. apud Iulianum, in fine.

III. QVIBVS COMPETIT doli mali exceptio?

De alio quàm aduerſus quem dolus commiſſus eſt. Etiam alij competit exceptio, quam ei aduerſus quē dolus eſt commiſſus. l. 2. §. planè ex perſona. ff. d. tt.

IIII. ADVERSVS QVOS exceptio propoſita competit?

I. Regula: Alij quàm qui dolum admiſit, exceptio hæc nō obſtat d. l. 2. §. 1. d. l. 4. §. metus cauſa. ibi: etenim diſcat. item l. ſi procurator. 11. in princ. ff. d. tt. M. I. R. d. cap. 11. reg. 17. Huius regulæ exceptio prima: Niſi ex dolo procuratoris actori exceptio obijciatur. reprobatur d. l. 11. in prin. Planè admittitur primùm quidem, ſi poſt litem conteſtatam dolo quid fecerit procurator. d. l. 11. §. ſi poſt. Cōcordat l. apud Celſum. 4. §. quæſitum eſt an. ibi: ſi verò non. ff. d. tt. Deinde admittitur, ſi in rem ſuam procurator datus ſit. d. §. quæſitum. Tertiò, ſi vniuerſalis procurator ſit. d. §. quæſitum. Quartò in eo qui iuſſu alterius eſt ſtipulatus. d. l. 4. §. mandaui. Altera propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi ex dolo tutoris pupillo agenti exceptio obijciatur. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 4. §. illa etiam quæſtio. Concordat d. l. 11. §. ſi poſt. ibi: idem de. ff. d. tt. Tertia: Niſi ex dolo curatoris ei cuius cura geſta eſt, exceptio obijciatur d. l. 4. §. quæ de tutore. Quarta: Niſi ex dolo auctoris ſucceſſori exceptio obijciatur. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 4. §. auctoris. & §. ſi quis autem. item l. ſi rem legatam. 6. ff. de exceptionibus. M. I. R d. reg. 17. except. 1. Cuius replicatio prima eſt: Niſi non ex lucratiua, ſed oneroſa cauſſa ſucceſſor ſit actor. d. §. auctoris. & d. l. 4. §. de auctoris. M. I. R. d. except. 1. repl. 1. Exemplum proponitur d. l. 4. §. ſi cum legitima. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi ſucceſſor vtatur acceſſione ſui auctoris. d. §. de auctoris. Altera: Niſi res à ſucceſſore ad auctorem ſit reuerſura. dicta l. 4. §. idem tractat. Tertia: Niſi & ipſe ſucceſſor dolo fecerit. d. §. auctoris, in fin. Quinta exceptio eſt: Niſi ex dolo delegantis ei cui delegatus reus eſt, exceptio obijciatur. reprobatur d. l. 4. §. item quæritur. Concordat l. purè. 5. §. ſi eum qui. ff. d. tt. Sexta: Niſi ex dolo eius cuius mandatu ſtipulatio facta eſt, ſtipulatori exceptio obijciatur. l. apud Celſum. 4. §. mandaui ff. de doli mali except. Septima: Niſi ex dolo eius cui per eam actionē adquiritur, agenti exceptio obijciatur. d. l. 4. §. in hac exceptione. ibi: & de eorū: Exemplum proponitur d. l. 4. §. apud Iulianum. Octaua exceptio eſt: Niſi ex dolo filij vel ſerui, patri vel domino agēti exceptio obijciatur. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 4. §. in hac exceptione. Huius replicatio eſt: Niſi ex dolo poſt negocium geſtum admiſſo excipiatur. d. §. in hac exceptione. verſ. ſi autem nō ex peculiari. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi ex cauſſa peculiari agatur. d. §. in hac exceptione. ibi: ſiquidem ex peculiari. Altera: Niſi ex dolo actoris pecunijs exigendis præpoſiti excipiatur. l. purè. 5. §. actoris. ff. de doli mali except. Nona exceptio eſt: Niſi dolus cauſam dederit contractui, vel alij negocio geſto: hoc enim caſu ex dolo vnius alteri non datur actio. l. alterius circumuentio. 49. cum ſua gloſſa ff. de reg. iuris. Exemplum eſt l. 2. cum l. ſeq. ff. de eo per quem factum erit.

II. Regula: Parentibus & patronis exceptio propoſita obijcienda nō eſt. de qua re vide ſ. quæſt. 2. except. gener. 1.

V. QVAMDIV COMPETIT exceptio doli?

Perpetua eſt exceptio. d. l. 5. §. fin. Plura huc pertinentia vide ſ. cap. prox. quæſt. 10.

VI. ADIVNCTA HVIVS exceptionis.

Cuius dolo factū ſit, in hac exceptione deſignandū eſt, p ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. 4. reg. 1. in princ.

VII. AD-

VII. ADFINIA REmedia.

I. Regula, *De exceptione in factum, proponitur l. 2. §. & generaliter. ff de doli mali except. l. apud Celſum. 4. §. aduerſus parentes. & §. ſi à Titio ff. d. tt.*

II. Regula, *De condictione, vt liberetur, proponitur l. Iulianus. 7. & l. dolo facit. 8. ff. d. tt. Concordant item ea quæ proponũtur ſ. cap. 12. quæſt. 3. reg. 8 Hæc de doli mali exceptione. De metus exceptione dictum ſ. libro 15. cap. 15. except. 16. Nunc de erroris & ignorantiæ exceptione dicendum.*

DE IGNORANTIAE EXceptione. Cap. III.

I. CAVSA EX QVA EXceptio propoſita competit.

SI quid errore & ignorantia geſtum eſt, exceptio propoſita competit. approbatur exemplo l. cum falſa. 5. C. de iuris & facti ignor. M. I. P. lib. 5. cap. 9. regul. 13. M. I. R. lib. 5. cap. 11. reg. 19. Similia exempla vide ſ. libro 2. cap. 20. de confeſſis. quæſt. 1. except. 8. item ſ. lib. 13. cap. 2. excep. 14. repl. 1. Sed & approbatur regula propoſita ſ. d. lib. 15. cap. 15. except. 15. Declaratur differentia erroris & ignorantiæ, M. I. P. d. reg. 13. in princ. Planè eius exceptiones hæ ſunt.

I. Exceptio: *Niſi iuris, non facti fuerit ignorantia. approbatur l. 2. ff. de iuris & facti ignor. l. regula eſt. 9. in princ. & §. ſed & Imperatores. ibi: quod ſi ideò. ff. d. tt. M. I. P. d. reg. 13. except. 1. M. I. R. d. reg. 19. exc. 1. Declaratur exceptio propoſita exemplis l. 1. ff. d. tt. l. in bonorum 10. ff. de bonor. poſſ. l. 2. l. ſi emancipata. 3. & l. conſtitutiones. 12. C. de iur. & facti ignor. l. leges. 9. in princ. C. de legib. item l. liberorum. 11. § notatur etiam. ff de his qui not. infam. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi minor 25. annis ius ignorauerit: huic enim nihilominus exceptio propoſita competit. l. regula eſt. 9. in princ. cum l ſeq. ff. de iur. ignor. M. I. R. d. except. 1 repl. 2. Altera: Niſi fœmina ius ignorauerit. d. l. 9. M. I. P. d. except. 1. repl. 3. M. I. R. d. except. 1. repl. 1. Huius duplicatio eſt: Niſi fœmina de lucro captando, non de damno vitando agat. l. error. 8. ff. eod. tt. l. in eo. 110. ff. de reg. iur. item l. vlt. C. de iur. & facti ignor. Cuius duplicationis triplicatio eſt: Niſi fœmina etiam minor fuerit 25. annis. l. quamuis. 11. C. d. tt. Tertia replicatio eſt: Niſi miles ius ignoraſſe dicatur. l. 1. C. eod. tt. & l. regula eſt. 9. §. ſi filiusfamil. ff. eod. tt. M. I P. d. repl. 3. M. I. R. d. except. 1. repl. 3. Quarta: Niſi tale ius ignorauit quis, quod neque per ſe ſcire potuit, neque ex iuriſconſultis, quorum non habuit copiam, cognoſcere. d. l. 9. §. ſed iuris. l. in bonorum. 10. in fine. ff de bonor. poſſeſ. M. I. R. d. excep. 1. replic. 5. Quinta: Niſi propter iuris ignorantiam quis damnum paſſurus ſit, non lucrum amiſſurus. l. iuris ignorantia. 7. cum lege ſequente. ff. de iuris & facti ignorantia. M. I. P. d. except. 1. replic. 2. M. I. R. d. except. 1. replic. 7. Sexta: Niſi quis in alterius locum ſuccedens ius eius ignorauerit. l. 42. ff. de reg. iuris. M. I. P. d. except. 1. replic. 4. Hæc de prima propoſita regula exceptione ſint dicta.*

II. Exceptio: *Niſi ſupina fuerit ignorantia, & hominis nimium ſecuri. l. nec ſupina. 6. l. plurimum. 3. item l. regula eſt. 9 §. ſed facti. & §. ſed & imperatores. ibi: quòd ſi ideo. ff. d. tt. M. I. P. d. reg. 13. except. 2. M. I. R. d. reg. 19. except 2.*

III. Exceptio: *Niſi quis proprium factum ignorauerit. d. l. 3. ff. de iuris & facti ignor. M. I. R. d. reg. 19. except. 6.*

IIII. Exceptio: *Niſi quis conditionem eius cum quo contrahit, ignoret. Hæc exceptio approbatur ſimul & diſtinguitur l. qui cum alio. 19. ff. de reg. iuris.*

V. Exceptio: *Niſi quis, cùm non rectè actionem inſtituiſſet, eo nomine conuentus ignorantiam prætendat. l. qui in alterius. 42. ff. de regulis iuris.*

VI. Exceptio: *Niſi de lucro ignorantis agatur. reprobatur l. error. 8. ibi: vel compendijs. ff. de iuris & facti ignorantia.*

VII. Exceptio: *Niſi alius ſciuerit. reprobatur l. iniquiſſimum. 5. ff. d. tt. Huius exemplum proponitur ſ. lib. 7. cap. 10. except. 12. replic. 1. Planè caſus quibus exceptio propoſita admittitur, vide d. except. 12. in princ. item d. replic. 1. duplic. 1. cum ſequentibus. item d. cap. 10. except. 11. repl. 6. & 7.*

VIII. Exceptio: *Niſi lis deciſa ſit, & negocium finitum. l. error. 7. C. de iuris & facti ignor. Plures exceptiones vide M. I. P. d. reg. 13. & M. I. R. d. regul. 19.*

II. QVIBVS EXCEPTIO propoſita competit.

Alij quàm ignoranti exceptio ignorantiæ non competit. l. iniquiſſimum. 5. in fine. ff. de iuris & facti ignorantia. Huius exemplum, ſed & exceptio proponitur ſ. lib. 7. cap. 10. except. 11. replic. 5. Hæc de exceptione erroris & ignorantiæ: de qua plura vide ſ. lib. 15. cap. 15. except. 15.

DE NON NVMERATAE pecuniæ exceptione. Cap. IIII.

I. CAVSA EX QVA COMpetit exceptio propoſita.

SI quis cauiſſet ſe accepiſſe quod non acceperit: conuentus ex ſua cautione, exceptione propoſita non numeratæ pecuniæ defenditur. Inſt. de exceptionibus. §. idem iuris. l. ſi ex cautione. 3. C. de non numerata pecunia. l. 2. §. ſi quis ſine cauſa. ibi: proinde etſi. ff. de doli mali exceptione. M. I. R. d. cap. 11. regul. 21. Huius regulæ exceptio prima eſſe videtur: Niſi præſtito iureiurando reus debitum cauit. ſed reprobatur l. vlt. C. d. tt. M. I. R. d. reg. 21. replic. 11.

II. Exceptio: *Niſi depoſiti actione agatur: huic enim cauti depoſiti non dati exceptio obijci non poteſt. l. in contractibus. 14. §. ſed quoniam. C. de nõ numerata pecunia.*

III. Exceptio: *Niſi argentarijs cautum ſit. Nouel. conſt. 136. §. inſuper de hoc. Cuius replicatio eſt: Niſi argentarius delato iureiurando iurare nolit pecuniam numeratam eſſe. d. §. inſuper de hoc. ibi: niſi fortè ex abundantia.*

IIII. Exceptio: *Niſi alia iuſta cauſa debiti, de quo*

chirographum conſcriptum eſt, præceſſerit. l.aduerſus.5.C.de non numerata pecunia.

V. Exceptio: Niſi tranſactionis cauſſa cautum ſit. l.ſi tranſactionis.11.C.d.tt.

VI. Exceptio: Niſi intra biennium poſt emiſſam cautionem, querela non numeratæ pecuniæ mota non ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ proponuntur ĵ.quæſt.4.

VII. Exceptio: Niſi actor quædam ex cautione ſoluit.l.cum fidem.4.C.d.tt.

VIII. Exceptio: Niſi eadem exceptio non numeratæ pecuniæ antea ſit oppoſita, ſed fruſtra. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi ab alio antea ſit oppoſita. approbatur exemplo l.ſi cui.15. ibi: ita tamen. C.d.tt.

IX. Exceptio: Niſi numerata ſit pecunia. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verũ eius replicatio prima eſt: Niſi non tantum, quantum cautum eſt, ſit numeratum. l.2.& l.cum vltra.9.C.d.tt. Altera: Niſi alij quàm reo conuẽto ſit numerata pecunia. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius duplicatio eſt: Niſi reus conuentus ſuſceperit obligationem eius cui numeratio eſt facta. approbatur ĵ.except.prox.

X. Exceptio: Niſi alij facta ſolutio ſiue numeratio reum conuentum obliget. approbatur exemplo l.fruſtra.6.C.de non numerata pecunia. Aliud exemplum proponitur l.propter mutuam.4.C.de duobus reis ſtipulandi. Hæc de cauſa propoſita exceptionis, nec non eius cauſſæ exceptionibus ſunt dicta. Sed & plures huiuſmodi exceptiones vide ſ̃.lib.2.cap.17.quæſt.8.ſpecie 1.except.3.

II. QVIBVS COMPETIT exceptio non numeratæ pecuniæ?

I. Regula, De ſucceſſoribus, proponitur l.ſi intra.8.C.de non numerata pecunia.

II. Regula, De fideiuſſore & mandatore, l.tam mandatori.12.C.d.tt.

III. Regula, De creditoribus eius cui hæc exceptio competit, l.ſi cui.15.C.d.tt.

III. ADVERSVS QVOS competit exceptio propoſita?

Etiam aduerſus ſucceſſores competit. l.ſi intra.8.C.de non numerata pecunia.

IIII. QVAMDIV COMPETIT exceptio propoſita?

Intra biennium poſt emiſſam cautionem competit, vltrà non. l.in contractibus.14.in prin. C.de non numer.pecunia. l.cum vltra.9.& l.aduerſario.10.C.d.tt. item Inſtit.de literarum obligat. M.I.R.d.regul.21.replic.6. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi is qui hac exceptione vtitur, cum agendi facultatem non haberet, proteſtationem ſeu querelam de non numerata ſibi pecunia intra biennium interpoſuerit. d.l.14.§.fin.& d.l.9.in fin. l.ſi præſens.18. C.de epiſcopali audientia. item l.ſi non.4. C.de condict.ex lege. Altera propoſitæ regulæ exceptio: Niſi is cui exceptio propoſita competit, intra biennium deceſſerit, vel hæredem pupillum reliquerit. reprobatur l.ſi intra.8.C. de non numerata pecunia. Tertia: Niſi non numeratæ dotis exceptio à marito obijciatur: tũc enim non niſi decennalis præſcriptio obſtat. approbatur ſimul & diſtinguitur Nouell.conſt.100. Quarta: Niſi is qui exceptionem biennalem obijcit, delato iureiurando iurare nolit pecuniam numeratam eſſe. reprobatur l.in contractibus.14.§.illo videlicet. C.de non numerata pecunia. Concordat Nouell.conſt.136.§.in illo vtique. ibi: nam ſi id quoque. M.I.R.libro 2.cap.14. reg.11.except.14.

V. ADIVNCTA, SEV DE probatione.

In exceptione nõ numeratæ pecuniæ probatio affirmanti, nõ neganti incumbit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃.lib.2.cap.17. quæſt.2.reg.1.excep.1.repl.2.

VI. EVENTVS.

Si reus cõuictus fuerit numeratam eſſe pecuniam, in duplum tenetur. Nouell.conſt.18.§.ſtudium verò.

VII. ADFINIA REmedia.

I. Regula, De condictione indebiti, proponitur l.ſi quaſi.7. C.de non numerata pecunia. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi pignore cautum ſit: hoc enim caſu pignus non condictione, ſed in rem actione repetitur. l.1.C.d.tt. Concordat l.1.C.ſi pignoris conuentionem numeratio pecuniæ ſecuta non ſit.

II. Regula, De doli exceptione habetur l.ſi ex cautione.3. C.de non numerata pecunia.

III. Regula, De exceptione in factum, proponitur l.cum vltra.9.C.d.tt.

DE LIBERATIONIBVS in genere. Cap. V.

Dvplices ſunt exceptiones: aliæ ſiquidem ſumuntur ex ijs quæ cauſa ex qua agitur, inſunt: aliæ verò ſumuntur ex ijs quæ cauſam agendi ſunt ſecutæ. Prioris generis ſunt exceptiones deſumptæ ex perſonis contrahentium vel delinquentium, ex re, ex cauſa, ex loco, ex tempore, ex antecedentibus & adiunctis, &c. de quibus ſingulis ſuprà in ſingulis contractibus & delictis, adeoq́; in ſingulis actionum cauſis actum eſt. Poſteriorũ generis exceptiones liberationes dicuntur, quando videlicet ab initio vtiliter quidem contracta eſt obligatio, ſed ex poſt facto infirmatur, ſolutione puta, acceptilatione, nouatione, aut alio aliquo modo: quarum quaſdam ſuprà etiam ſuis locis expoſuimus: reſtant tamen ex ijs generaliores, quas deinceps in hoc libro proponemus, quibuſdam tamen omnium communibus præmiſſis.

I. DEFINITIO *liberationis proponitur l.liberationis 47.ff de verbor.ſignific.*

II. DIVISIONES LIberationum.

I. Diuiſio, ſumpta ex iure ſeu cauſa liberationis, quæ diuiditur in naturalem & ciuilem, proponitur l.verborum.107.ff.de ſolutionibus.

II. Diuiſio, ſumpta ex modo liberandi, quòd ex quibuſdã cauſis ipſo iure liberatio contingat, ex quibuſdam non niſi per exceptionem, habetur ſ̃.lib.15.cap.16.repl.14.dupl.1. M.I.R.lib.5.cap.12.reg.1.

III. CAV-

III. CAVSAE SEV MODI, quibus liberatio contingit.

Huius loci regula eſt, quòd nihil tam naturale eſt, quàm eo genere quodque diſſoluere, quo colligatum eſt. Ideoq; verborum obligatio, verbis tollitur: nudi conſenſus obligatio, contrario conſenſu diſſoluitur. l. nihil. 35. l. omnia. 100. & l. ferè quibuſcunque. 195. in princ. ff. de reg. iur. itē. l. prout. 80. ff. de ſolut. M. I. P. d. cap. 9. reg. 14. Planè interdū obligatio alio modo diſſoluitur, q̄ quo eſt contracta: vtputa verborum obligatio nudo conſenſu tollitur, non quidem ipſo iure, ſed exceptionis ope: quemadmodum contrà obligatio quæ non verbis contracta eſt, acceptilatione tollitur per exceptionem. de quo vide ȷ. capite 11. quæſt. 5. except. 10. replic. 2. item ſ. lib. 15. cap. 16. replic. 14. duplic. 1. Hæc de cauſis liberationum in genere. Speciales cauſas vide in ſequentibus capitibus. Nunc exceptiones generales harum cauſſarum videamus.

I. Exceptio: Niſi alius quàm cui debetur, liberauerit debitorem. Hæc exceptio ſine cuiuſquam indignatione iuſta eſt, eiusq; exempla proponuntur ſ. lib. 15. cap. 17. quæſt. 2. Verùm eius replicatio prima eſt: Niſi hæres qui hæreditatem reſtituere iuſſus eſt, ante eam reſtitutam debitorem hæreditarium liberauerit: hoc enim caſu, quamuis poſtea actiones ad fideicommiſſarium tranſeant: tamen liberatio ab hærede facta valet. l. ante. 104. ff. de ſolutionibus. Planè ſi hæres dolo vel culpa liberauit debitores hæreditarios, tenetur eo nomine fideicommiſſario ex teſtamento. l. Marcellus. 3. §. res quæ. l. mulier. 22. §. ſed etenim. & l. ſi hæres. 70. §. 1 ff. ad S. C. Trebell. Altera replicatio videtur: Niſi cum quis ſibi aut Titio ſtipulatus eſſet, Titius promiſſorem liberauerit. quæ tamen, excepta liberatione quæ fit per ſolutionem, reprobatur l. quod ſtipulatus. 10. ff. de ſolutionibus. Sanè de ſolutione Titio facta vide ȷ. cap. 8. replic. 4. Tertia replicatio videtur: Niſi procurator creditoris liberauerit. Sed & hæc, excepta cauſa mandati ſpecialis, reprobatur l. non abſtulit. 4. C. de nouationib. Plura de exceptione propoſita eiusq; replicationibus vide ſupra libro 15. capite 16.

II. Exceptio: Niſi debitor liberari nolit. l. ſi debitor. 91. ff. de ſolutionibus. Ratio huius exceptionis eſt: quia inuito beneficium non datur. l. inuito. 69. ff. de regul. iur. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi creditor inuito debitore ab alio nouandi animo debitum ſit ſtipulatus. d. l. 91.

III. Exceptio videtur: Niſi cauſa liberationis poſtea rurſus ceſſet. at reprobatur l. 95. §. aream. verſic. in perpetuum. ff. de ſolutionibus. l. vltima. ff. de pact. De qua re vide plura in gloſſa d. verſ. in perpetuum. Hæc de exceptionibus aduerſus cauſſas liberationum generalioribus dicta ſufficiant. Plures proponentur in ſequentibus ſub vnaquaq; liberationis ſpecie.

IIII. QVIBVS ET QVArum rerum liberatio competat.

I. Regula: Sublata principali obligatione, tolluntur & acceſſoria. l. in omnibus. 43. ff. de ſolutionibus. & l. Stichum. 95. §. naturalis. ibi: ideoq; fideiuſſor. ff. d. tt. Planè propoſita regula ſuas etiam habet exceptiones, quas vide ſ. cap. 1. quæſt. 7. regul. 4. item lib. 21. cap. 1. quæſt. 2. except. 54. replic. 1. cum ſequentib. item lib. 17. cap. 12. cauſ. 8.

II. Regula: Vno reo promittendi liberato, liberatur & alter. l. 2. ff. de duobus reis. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi perſona tantùm liberetur, non obligatio tollatur. l. vltim. ff. d. tt. Aliud exemplum vide ſ. libro 15. cap. 17. regul. 1. except. 9. replic. 1. item ȷ. cap. 16. regul. 2. except. 3. Hæc de liberationibus in genere: quanquam plura huc pertinentia adduci poſſent ex iis quæ infrà capitibus proximis de ſolutionibus proponentur. Siquidem Liberationis verbum eandem vim habet, quam Solutionis. l. liberationis. 47. ff. de verbor. ſignific.

DE SOLVTIONIBVS.
Cap. VI.

PRIMO: *Definitio ſolutionis proponitur l. ſolutionis. 176. §. fin. ff. de verborum ſignific. Soluere enim dicimus eum qui id facit, quod facere promiſit. Sed largiore ſignificatione Solutionis verbum pertinet ad omnem liberationem quoquo modo factam, vt oſtenſum ſ. cap. prox. quæſt. 1. Vnde d. l. 176. Vlpianus: Solutionis verbo (inquit) ſatisfactionem quoque omnem accipiendam placet. Planè huius largioris ſignificationis exceptio prima eſt: Niſi pecuniæ vocabulum adiiciatur. l. ſolutam. 49. in prin. ff. de ſolutionibus. Altera: Niſi obligatio acceſſoria, nō principalis acceptoferatur. d. l. 49. in fine. Sanè hic tantùm de ſolutione pecuniæ numeratæ, vel alterius rei quæ debetur, agetur, vel cum quis aliud pro alio volente creditore ſoluerit.*

II. EVENTVS SOlutionis.

I. Regula: Solutione tollitur obligatio, & liberatio contingit. Inſtit. quibus mod. toll. obligat. in prin. Concordat l. verborum. 107. in princ. ff. de ſolutionibus. M. I. P. libro 5. capite 9. regul. 13. M. I. R. libro 5. cap. 12. reg. 5. Huius regulæ exceptiones vide infrà in ſequentibus capitibus.

II. Regula: Solutione facta, chirographum debitor condicere poteſt, vel ad exhibendum actione petere. l. vlt. C. ad exhibendum. l. 2. C. de condictione ex lege. item l. vlt. C. de ſolutionibus. M. I. R. d. capite 12. regul. 3.

III. Regula: Soluto debito, pignus reddendum. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 17. cap. 12. cauſ. 1. item cap. 20. cauſ. 1.

IIII. Regula: Creditor actiones ſuas, quas habet ex ea obligatione, cuius nomine ſolutio facta eſt, ſoluenti cedere tenetur. approbatur exemplis l. Stichū. 95. §. ſi mandatu. ff. de ſolutionibus. Aliud exemplum proponitur l. his conſequenter. 18. §. ſi filiusfamiliâs. ff. familiæ erciſcundæ. Item aliud Nouell. conſt. 4. §. quòd ſi tempus. ibi: & ceſſis. Plura huiuſmodi exempla & leges concordantes vide ſ. libr. 21. cap. 1. quæſt. 9. reg. 1. cum duabus regulis ſeqq. M. I. R. d. capite 12. regula 4. Planè huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ſoluens non ante vel in ipſa ſolutione, ſed poſt

aliquod interuallum actionem ſibi cedi petierit. tunc enim licet ei à creditore actio cedatur, tamen ea ceſſione nihil agitur: tantum abeſt vt creditor ad eam cedendam teneatur. l. Modeſtinus. 76. ff. de ſolutionib. Concordat l. 1. C. de contrario iudicio tutelæ. M.I.R. d. reg. 4. except. 1. Altera exceptio eſt: Niſi quis inuito creditori ſolutionem pro alio offerens, actionem ſibi cedi petat. l. nulla. 5. C. de ſolutionib. Tertia: Niſi quis ob id quòd dolo malo poſſidere deſiit, condemnatus ſoluit. l. is qui. 69. cum leg. ſeq. ff. de vendicat. Huius replicatio eſt: Niſi quis ex cauſſa depoſiti vel commodati conuentus, dolo poſſidere deſiit, ideoq; æſtimationem præſtitit: huic enim nihilominus actio cedenda. l. in depoſiti. 12. ff. de re iudicata.

V. Regula: Qui pro alio ſoluit, etiam mandati vel alia ſimili actione indemnis ſeruari poteſt. de qua re vide ſ. lib. 21. cap. 3. quæſt. 6. reg. 1.

VI. Regula: Si cum quis ſibi aut Seio dari ſtipulatus eſſet, Seio ſit ſolutum: ſtipulatori aduerſus Seium mandati competit actio ad id quod ei ſolutum eſt, ſibi reſtituendum. Inſt. de inutilib. ſtipul. §. planè ſolutio, in fine. l. qui res ſuas. 98. §. qui ſtipulatur. ibi: porrò ſi decem. ff. de ſolutionibus. item l. Iulianus. 131. §. qui fundum. ibi: nam intereſt. ff. de verb. obligat.

VII. Regula: Solutio venditioni ſimilis eſt. l. vlt. ff. quib. ex cauſ. in poſſeſ. eatur.

VIII. Regula: Solutione transfertur dominium, nec reuocari res poteſt. l. ſucceſſores. 10. C. de ſolutionibus. M.I.R. d. cap. 12. reg. 2. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi minor vigintiquinq; annis aliud pro alio in ſolutum dederit. d. l. 10. Altera: Niſi indebitum ſit ſolutum. hoc enim condictione indebiti repeti poteſt. de qua re dicetur j. lib. prox. Tertia exceptio videtur: Niſi res in ſolutum data melior ipſo debito ſit facta. ſed reprobatur l. cum pro pecunia. 24. C. de ſolutionibus.

IX. Regula: Interdum ex eadem ſolutione & liberatio contingit vnius, & obligatio alterius. l. in numerationibus. 44. §. item ſi vſusfructus. ff. de ſolutionibus. M.I.R. libro 2. cap. 19. regul. 4. except. 11.

DE EXCEPTIONIBVS ADuerſus ſolutionem: & primùm de iis quæ ſumuntur ex perſona ſoluentis, & eius cui ſolutio facta eſt. Cap. VII.

EFfectus ſolutionis qui ſint, iam enumerauimus: quorum omnium exceptiones communes plures ſunt, partim ex perſona ſoluentis, partim ex perſona eius cui ſolutum eſt, deſumptæ: partim ex re in ſolutum data, partim denique ex aliis huiuſmodi circumſtantiis ſolutionis. quæ ordine nunc exponentur, & primùm eæ quæ ex perſona ſoluentis deſumuntur.

I. Exceptio: Niſi alius, non debitor ſoluerit. reprobatur l. manifeſti iuris. 17. & l. nulla. 5. C. de ſolutionibus. Inſtit. quib. mod. toll. oblig. in princ. l. qui mandat. 56. & l. cum iuſſu. 64. ff. de ſolutionibus. M.I.R. d. cap. 12. regul. 5. except. 1. Planè admittitur exceptio propoſita primùm quidem, ſi alius ſuo, non debitoris nomine ſoluat. l. ſi quid poſſeſſor. 31. in princip. ff. de petit. hæred. l. Papinianus. 28. ff. mandati. l. cũ quis. 38. §. de peculio. ibi: & magis ff. de ſolutionib. l. Paulus. 101. in princ. ff. eod. tit. item l. ſi pœnæ. 19. §. quamuis. ibi: hic enim. ff. de condict. indeb. Huius primæ diſtinctionis replicatio prima eſt: Niſi is qui per errorẽ ſoluit, malit à vero debitore id quod ſoluit per negociorum geſtorum actionem repetere, quàm creditori indebitum condicere. tunc enim debitori ſolutio facta proficit. l. vlt. in fine. ff. negoc. geſtor. l. ſi quid poſſeſſor. 31. in princ. ibi: ſed & petitor. ff. de pet. hæred. Altera: Niſi cum quis dolo poſſidere deſiiſſet, poſſeſſor conuentus præſtiterit. hoc enim caſu is qui poſſidere deſiit, liberatur. approbatur per ea quæ proponuntur ſ. lib. 11. cap. 2. reg. 2. except. 4. repl. 1. Tertia replicatio videtur: Niſi is qui ſuo nomine ſoluit, à debitore pecuniam accepit, vt ipſius nomine ſolueret. ſed reprobatur per ea quæ proponuntur j. cap. 9. de reliquis exceptionibus aduerſus ſolutionem. Quarta: Niſi is qui ſoluit, repetitionem non habeat. reprobatur in caſu l. ſi teſtamento. 49. §. 1 ff. de fideiuſſoribus. Quinta: Niſi cum plures in ſolidum tenerentur, vnus ex iis ſolidum ſoluerit. hic enim quamuis ſuo nomine ſoluerit, nihilominus & cæteros liberat, per ea quæ propoſita ſunt ſupra lib. 16. cap. 10. regul. 2. Sexta replicatio eſt: Niſi quis eiuſdem rei nomine aduerſus alium agens, litis æſtimationem, vel id quod ſua intereſt, ſit conſecutus: hoc enim caſu, quamuis conuentus ſuo, nõ alterius nomine ſoluerit, nihilominus tamen alterum liberat. l. bona fides. ff. de regul. iuris. l. ſi quis dolo. 51. ff. de re iudic. l. electio. 26. ff. de noxal. actionib. & l. quoties. 3. in prin. ff ſi familia furtum feciſſe dicetur. Huius duplicatio eſt: Niſi conuentus ob dolum ſuum ſoluerit: hæc enim ſolutio alteri non prodeſt. l. etiamſi. 13. §. item ſi quis. verſ. ſed ſi is qui. l. ſed etſi. 25. §. perinde. verſ. vnde ſi ſit alius. ff. de petit. hæred. l. Stichum. 95. §. dolo. verſ. cæterùm ff. de ſolutionib. l. locũ. 3. §. condemnatio. verſ. ſi alius ff. de tab. exhib. Hæc de prima propoſita exceptionis reprobata diſtinctione, eiuſq; replicationibus ſint dicta. Secundò admittitur exceptio propoſita, ſi alius debitorẽ qui mortuus eſt, defendens, condemnatus fuerit, eóq; nomine ſoluerit. hoc enim caſu debitoris hæres non eſt liberatus ipſo quidem iure, defenditur tamen per exceptionem. l. de qua re. 74. §. cum abſentem. ff. de iudiciis. Tertiò admitti videtur, ſi debitore inuito vel ignorante, alius pro eo ſoluerit. Sed hæc diſtinctio reprobatur l. ſoluere. 53. ff. de ſolutionib. l. ſolutionem. 23. l. ſi pro me. 40. item l. pupilli. 96. §. cum pupilla ff. eod. tit. l. ſi Stichũ. 8. §. fin. ff. de nouat. l. ſoluendo. 38. ff. de negoc. geſtor. item Inſt. quib. mod. toll. oblig. in princ. Quartò admittitur exceptio propoſita, ſi obligatio non in dando, ſed in faciendo conſiſtat. tũc enim alius quam qui debet, faciendo debitorem non liberat. l. inter artifices. 31. ff. de ſolutionibus. M.I.R. lib. 5. cap. 12. reg. 5. except. 1. diſt. 1. Poſtremò admittitur exceptio propoſita, ſi ſeruus pro alio ſoluerit. l. ſeruus. 19. cum lege ſequente ff de fideiuſſoribus. Huius diſtinctionis replicatio eſt: Niſi dominus ſerui ſolutionem ab eo factam ratam habeat, vel aduerſus eum pro quo ſeruus ſoluit, agere malit. l. ſi ſeruus. 66. ff. eod. tit. Hæc de prima exceptione aduerſus ſolutionem.

II. Exce-

II. Exceptio: Niſi ſeruus ſoluerit. approbatur d. l. 19. cum lege ſequent. Cui concordat l. ſi is. 94. §. final. in fine ff. de ſolutionibus. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ſeruus liberam peculij adminiſtrationem habens, ex contractu peculiari ſoluerit. l. legiſti. 84. ff. eod. tt.

III. Exceptio: Niſi pupillus ſoluerit. approbatur ſimul & diſtinguitur ſ. lib. 5. cap. 15. quæſt 1. regul. 1. except. 3 replic. 2.

IIII. Exceptio: Niſi reus criminis ſoluerit. reprobatur l. ſed nec illud. 42. ff. de ſolutionibus. Hactenus de exceptionibus ſumptis ex perſona ſoluentis: nunc de exceptionibus ſumptis ex perſona eius cui ſolutio facta eſt.

V. Exceptio: Niſi pupillo ſolutum ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. pupillo. 15. ff. de ſolutionibus. Inſtit. quibus alienare licet. §. at ex contrario. ibi: alioquin nõ liberabitur. item l. contra iuris. 28. in prin. ibi: nam nec ſolui. ff. de pactis. M. I. R. d reg. 5. except. 3. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi tutoris authoritas interuenerit. d. l. 15. item Inſtit. d. §. & ex contrario. M. I. R d. except. 3. replicat. 1. Secunda: Niſi pupillus pecunia in ſolutum accepta locupletior ſit factus. l. apud Celſum. 4. §. ſi quis pupillo. ff. de doli mali & metus exceptione. Concordat Inſtit. quibus alienare licet. §. ſed hoc etiam. ibi: ſin autem aliter. M. I. R. d. except. 3. replic. 2. Huius replicationis ſpecies ſunt aliquot replicationes proxime ſequentes. Eius duplicatio eſt: Niſi pupillus locupletior ex ea pecunia eſſe deſierit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. in pupillo. 47. ff. de ſolutionib. & l. in pupillo. 4. ff. de exceptionib. Huius triplicatio prima eſt: Niſi tempore litis conteſtatæ, vel quo agitur, locupletior ex re in ſolutũ accepta extiterit: hoc enim caſu, quamuis poſtea locupletior eſſe deſierit, tamẽ propoſita duplicatione non adiuuatur. d. l. 47. in princ & d. l. 4. Altera: Niſi neceſſariam ſibi rem pupillus ea pecunia emerit, quæ ante litem conteſtatam perierit. d. l. 47. verſ. planè vt Scæuola. Tertia replicatio eſt: Niſi nummi apud pupillum adhuc ſalui ſint. d. verſ. ſin autem aliter. Cui concordat l. pupillo. 15 ff. de ſolutionibus. Quarta: Niſi debitor iuſſu pupilli creditori eius pecuniam ſoluerit, vt pupillus obligatione ſit liberatus l. ſi pupilli 66. in princ. ff. d. tt. Quinta: Niſi cum quis ſibi aut pupillo dari ſtipulatus eſſet, promiſſor pupillo ſoluerit. l. ſi ſtipulatus. 11. ff. d. tt. M. I. R. d. except. 3. replic. 3. Sexta: Niſi cum alicui quid legatum eſſet ſub hac conditione, Si pupillo decem dediſſet: is pupillo ſine tutoris authoritate dederit. reprobatur l. ſeruum. 68. ff. d. tt.

VI. Exceptio: Niſi minori viginti quinque annis ſit ſolutum. l. ait prætor. 7. §. 1. ff. de minorib. 25 annis. M. I. R. d. exc. 3. in princ. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi prætor decreuerit pecuniam minori ſine curatoribus ſoluendam. d. l. 7. §. quid tamen. M. I. R. d. except. 3. repl. 1. dupl. 1. tripl. 1. Altera: Niſi minor ſe dixerit maiorem eſſe. l. minor. 32 ff. d. tt. Plures huiuſmodi replicationes vide ſ. except. prox.

VII. Exceptio: Niſi furioſo ſit ſolutum. l. ſeruum. 68 ff. de ſolutionibus. Planè replicationes ſ. except. 5. enumeratæ, & huic exceptioni non ineptè obyciuntur: quia (vt ait Vlpianus) furioſi ſtatus & habitus à pupilli conditione non multum abhorret, l. Fulcinius. 7. §. planè interdum. ff. quibus ex cauſis in poſſeſſionem eatur.

VIII. Exceptio: Niſi filiofamiliâs creditori ſolutũ ſit. reprobatur l. ſi vnus. 27. in princ. ibi: ſic enim & his. ff. de pactis. l. ſi non ſortem. 26. §. qui filiofamiliâs. ff. de condict. indebiti. l. ſi vſusfructus. 14. §. ſi ita quis. ff. quando dies legat. cedat. Concordant item ea quæ proponuntur ſ. except. prox. de ſeruo.

IX. Exceptio: Niſi ſeruo creditori ſolutum ſit. reprobatur d. l. 27. in princ. ibi: ſic enim & his. l. non ideò. 25. ff. de nouat. l. fugitiuus. 19. ff. de ſolutionibus. l. quod ſeruus. 35. ff. d. tt. l. huic enim. 21. ff. de iureiurando. l. ſi cum. 3. C. de ſolutionibus. l. quod ſeruus. 11. ff. depoſiti. M. I. R. d. regul. 5. except. 4. Planè admittitur exceptio propoſita primùm quidem, ſi debitor fraudulenter ſeruo ſoluerit. l. ſi pro patre. 10. §. verſum, in fin. ff. de in rem verſo. & d. l. 11. ff. depoſiti. Deinde, ſi debitor ſciuit vel ſcire potuit, dominum ſeruo ſolui nolle. d. l. 11. & l. quod ſeruus. 35. ff. de ſolutionibus. Tertiò, ſi mortuo domino debitor peculiaris ſeruo ſoluerit. Hæc diſtinctio ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi debitor dominum deceſſiſſe ignorauit. l. ſi ſeruum. 32. ff. de ſolutionibus. & l. eius qui. 41. ibi: placebat. ff. ſi certũ petatur. Quartò admittitur exceptio propoſita, ſi ſeruo manumiſſo, cui peculium ademptum eſt, debitor ſoluerit. quæ & ipſa diſtinctio iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi debitor ignorauit manumiſſo peculium eſſe ademptum. d. l. 32. & l ſi quis. 18. ibi: quod ſi ex cauſa. ff d. tt. Quintò admittitur, ſi non ex cauſſa peculiari, ſed ex credito domini ſeruo ſit ſolutum. l. ſi actore 19. in fin. C. de ſolutionib. Plures huiuſmodi diſtinctiones, quibus exceptio propoſita admittitur, vide ſ. cap. prox. replic. 10. duplic. 1. cum ſequentibus.

X. Exceptio: Niſi reo criminis poſtulato ſit ſolutum. reprobatur l. reo criminis. 41. cum lege ſequente. ff. de ſolutionibus. l. auſertur. 46. §. in reatu. ff. de iure fiſci. item l. quamuis. 45. §. fin. ff. de ſolutionibus. M. I. R. d. regul. 5. except. 5. Planè admittitur exceptio propoſita in reis criminis læſæ maieſtatis, l. poſt diui. 7. §. ſic & diuus. C. ad leg. Iuliam maieſtatis. M. I. R. d. except. 5. diſtinct. 1.

XI. Exceptio: Niſi vni tantùm, non omnibus, quibus eadem actio competit, ſit ſolutum. ipſo quidem iure ſubſiſtit, eiusq́ exemplum proponitur in reſtitutione dotis ſ. lib. 4. cap. 15. except. 39. repl. 1. verùm eius replicatio eſt: Niſi vnicuiq; in ſolidum actio competat. quæ approbatur ſimul & diſtinguitur infrà capite prox. replic. 16.

DE EXCEPTIONE, SI ALII quàm creditori ſit ſolutum.

Cap. VIII.

XII. Exceptio: Niſi alij quàm creditori ſit ſolutum. approbatur l. inuito. 12. C. de ſolutionib. l. ſoluẽdo. 38. ff. negoc. geſtor. l. qui hominem. 34. §. ſi nullo. ff. de ſolutionib. M. I. P. lib. 5. cap 9. regul. 15. except. 1. M. I. R. d. reg. 5. excep. 2. l. debitor. 19. ff. de compenſationibus. item l. ſi actore. 19. in fine. C. de ſolutioni-

bus. Planè propoſita exceptionis replicationes plures ſunt, quarum prima eſt: Niſi voluntate creditoris alij ſit ſolutum. d.l.12. l.quod iuſſu.140. ff.de reg. iur. l.ſolutam.49.in princ.ff.de ſolutionib. l.cùm iuſſu.64.ff.d.tt. l.nihil intereſt.4. C.de.ſolutionib. item l.cum incertus.13. ff.de leg.1. M.I.R.d.except.2.repl.1. Planè propoſita replicationis duplicatio prima eſt: Niſi creditor voluntatem alij ſoluendi poſtea mutauit. l.ſi cum.82.ff.de ſolutionib. & l.aliud eſt.106.in fin. ff.d.tt. M.I.R.d.repl.1.dupl.1. Huius autem duplicationis triplicatio prima eſt: Niſi cum quis ſibi aut Titio dari ſtipulatus eſſet, poſtea ne Titio detur, promiſſori denunciauerit.d.l.106. l.verò procuratori.12. §.ſed etſi quis.ibi:alia cauſſa.ff.d.tt. item Inſt.de inutilib.ſtipul. §.planè ſolutio.ibi:ſolui autem Seio.M.I.R.d.dupl.1.tripl.1. Altera: Niſi alius mandatu creditoris ſibi ſit ſtipulatus. nam & huic rectè ſoluitur etiam inuito creditore. l.vlt.ibi: ideoq; etiam.ff.de ſolutionib. Tertia: Niſi debitor creditoris voluntatem mutatam ignorans ſoluerit.d.l.12. l.ſi quis.18. in fin. ff.d.tt. Concordant item ea quæ habentur j.repl.6. duplic.2.tripl.1. Huius triplicationis quadruplicatio prima eſt: Niſi is cui à debitore ignorante ſoluitur, ea mente pecuniam acceperit, vt eam lucretur, nec debitor condictionem furtiuam aduerſus eum creditori præſtet. l.cum quis.38. §.ſi debitorem.ff.d.tt. Altera quadruplicatio eſt: Niſi debitor ignorans ſcire potuit creditoris voluntatem mutatam. l.ſi cum.82.in fine. ff.de ſolution. Quarta triplicatio eſt: Niſi facta demum ſolutione creditor alij ſolui prohibuit. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.82.in fin. Hæc de prima duplicatione. Altera duplicatio eſt: Niſi pupillus creditor debitorem ſuum alij ſoluere iuſſerit. l.ſi pupilli.66.in princ.ff.de ſolutionib. Huius duplicationis triplicatio prima eſt: Niſi pupillus p ſolutionem alij factã locupletior factus ſit, vel debito liberatus.d.l.66. Altera triplicatio eſt: Niſi pupillus dolo fingat ſe puberem, & ita debitorẽ iubens alij ſoluere decipiat.l.apud Celſum 4. §.quæ in tutore. ibi: nam & de pupilli.ff.de doli mali exceptione. Tertia duplicatio eſt: Niſi furioſus alij ſoluere iuſſerit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius triplicatio eſt: Niſi id quod ſolutum eſt, in rem furioſi proceſſerit.l.ſi debitor.16.ff.de doli mali except. Concordat d.§.quæ in tutore, in fin. Quarta: Niſi alterius quàm creditoris iuſſu debitor alij ſoluerit. approbatur quidem ipſo iure, verùm eius triplicatio eſt: Niſi tutoris iuſſu alij ſit ſolutum.l.pupilli.96.in princ. ff.de ſolutionib. Huius triplicationis quadruplicatio eſt: Niſi dolo malo tutor debitorem pupillarem non ignorantem alij ſoluere iuſſerit. d.l.96. Quinta duplicatio eſt: Niſi ſeruus creditor alij ſoluere iuſſerit.l.fugitiuus.19.ibi:ſed ſi alij.ff.de ſolutionibus. Sexta: Niſi maritus vxori donaturus debitorem ſuum ei iubeat ſoluere. approbatur ſimul & diſtinguitur l.cum quis.38. §.ſi debitorem. ibi: ſicuti ſeruatur. ff.eod.tt. Planè triplicationis loco notandum erit, quòd quamuis debitor iuſſu mariti ſoluens eius vxori, ipſo iure non liberetur: exceptionis tamen ope defendatur, ſi actionem quam aduerſus vxorem habet, marito cedere ſit paratus. d.verſ.ſicuti ſeruatur.l.hæc ratio.3. §.ſed ſi debitorem. ff.de donationibus inter vir. & vxorem. l.ſi cum.26.in princ. item l.vir cum vxori.39.ff.d.tt. Septima duplicatio eſt: Niſi debitor alij ſoluere à creditore iuſſus, mortuo demum creditore ſoluerit. l.vlt.ff.de ſolutionibus. Huius duplicationis triplicatio eſt: Niſi debitor ignorans creditorem deceſſiſſe, ſoluerit. quæ triplicatio approbatur l.inter cauſas.26. §.ſi quis debitori.ff.mandati.l.ſi ſeruum.32.in fine.ff.de ſolutionibus.l.hoc iure.19.§.ſi quis dederit. ff.de donationibus. item l.cum pater.79.§.Mæuio. ff.de legat.2. Octaua duplicatio eſt: Niſi debitor alij ſoluere iuſſus, ſuo, non iubentis nomine ſoluerit. approbatur exemplo l.cum vxor.82.ff.de iure dotium. Nona: Niſi is cui debitor donandi cauſa ſoluere iuſſus eſt, pecuniam non donandi animo acceperit, ſed vt eam creditoris faceret. reprobatur l.quĩ hominem.34.§.ſi debitorem.ff.de ſolutionibus. Decima: Niſi debitor plus quàm iuſſus eſt, alij ſoluerit: in eo enim quod excedit, replicatio propoſita ei non prodeſt. l.ex pluribus.89.§.Lucius.ff.de ſolutionibus. Vndecima: Niſi cùm mulier dotis nomine debitorem ſuum ſoluere iuſſiſſet, nuptiæ nõ fuerint ſecutæ.l.non enim.37.ff.de iure dotium. Concordat l.qui ſe debere.7. §.ſin autem verè. ff.de condict.cauſa dati. Hæc de prima propoſita exceptionis replicatione, eiuſq; duplicationibus ſint dicta.

Secunda replicatio eſt: Niſi ei qui voluntate creditoris ſtipulatus eſt, ſit ſolutum.l.vlt. ff.de ſolutionib.

Tertia: Niſi creditor ſolutionẽ alij factam ratam habuerit. l.vero procuratori.12. §.fin. l.ſolutam.49. §.ratam quoq;. l.ſi quis.58.in princ. & l.cum decem.71.§.fin.ff.eod.tt. item l.inuito.12.ibi: vel ratum habente. C.eod.tt. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ.lib.15.cap.5.reg.4. exc.13. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi creditor, antequam ratum haberet, adrogandum ſe dederit. l.ſi quis.58. §.ſi creditor.ff.de ſolutionib. Altera: Niſi debitor ratam haberi ſolutionem, & liberari nolit. reprobatur l.ſi hac mente.23.ff.de negocijs geſtis.

Quarta replicatio eſt: Niſi cum quis ſibi aut Titio dari ſtipulatus eſſet, Titio ſit ſolutum.l.vero procuratori.12. §.interdum. ff.de ſolutionib. l.quod ſtipulatus.10. & l.ſi ita.59. ibi: etſi à filiofamilias.ff.eod.tt. Inſt.de inutilib.ſtipulat. §.planè ſolutio. item l.obligationum.43.§.acceſſio. ff.de act. & obligat. M.I.R. lib.5. cap.12.regul.5.except.2.replic.2. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi adiectus poſtea capite ſit deminutus. l.cum quis.38.in princ.ff.de ſolutionibus. M.I.R.d.repl.2.dupl.2. Contradicit l.Stichum.95. §.vſumfructum. ff.eod.tt. Planè propoſita duplicationis triplicatio eſt: Niſi adiectus in meliorẽ ſtatum tranſierit. hoc enim caſu capitis deminutio ſolutioni non officit. approbatur exemplo emancipationis l.cũ quis.56. §.qui ſibi aut filio.ff.de verb.oblig. Altera duplicatio videtur: Niſi creditor poſtea adiecto ſolui prohibuit. Sed reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.replic.1.duplic.1.triplic.1. Tertia: Niſi ſtipulanti mihi aut Titio, tu mihi te daturum reſpondeas. reprobatur l.ſi ſeruum.141. §.ſi ita ſtipulatus. ff.de verbor.obligat. Quarta: Niſi cum ſibi aut Titio quis ſtipulatus eſſet, debitor poſtea ſtipulatori conſtituat ſe ſoluturũ. reprobatur l.ſi ita.59.in princ. ff.de

ſolutio-

ſolutionibus. Contradicit l.ſi verò.8. ibi: quod ſi poſteaquam. ff. de conſtituta pecunia. Quinta duplicatio eſt: Niſi ſtipulator, qui ſibi aut Titio dari ſtipulatus erat, antequam adiecto ſolueretur, debitum petijt. l.ſi quis.57.in fin.ff.de ſolutionibus.M.I.R.d.repl. 2.dupl.1. Sexta: Niſi pars ſtipulatori ſit ſoluta. reprobatur l.cum decē.71.in prin. ff.eod.tt. Septima: Niſi alter adiecto quàm ſibi quis ſit ſtipulatus. reprobatur l.qui hominē.34. §. ſtipulatus ſum. & l.qui res ſuas. 98.§.ſi mihi Romæ.ff.eod.tt. item l.ſi ſeruus.141.§.cū mihi.ff.de verb.obligat. Alias leges concordantes vide ſ̄.lib.15.cap.15. except.26.replic.11.dupl.2. Octaua duplicatio eſt: Niſi traditione adiecto facta de euictione cautum non ſit, vel res euicta ſit. l.Iulianus.131.§. qui fundum.ff.de verb.obligat. Concordat l.qui ſibi. 33.in prin.ff.de ſolutionib. Huius duplicationis triplicatio eſt: Niſi donationis cauſa Titius ſit adiectus. d.§.qui fundum. Nona duplicatio eſt: Niſi alij quàm adiecto vel ſtipulatori, ſit ſolutum. approbatur exemplo l.ſi ſtipulatus.81.in prin. ff. de ſolutionibus. Concordat l.cū quis.55. ff.de verb.obligat. M.I.R. d.repl. 2.dupl.3. Aliud exemplum proponitur l. ſi ſtipulatus ſum.9. in prin. ff. de ſolutionibus. Huius triplicatio prima eſt: Niſi voluntate adiecti alij ſit ſolutum. quæ triplicatio approbatur exemplo l.Stichū.95.§.vſumfructū.ibi: cæterùm.ff.de ſolution. Altera triplicatio eſt: Niſi cum adiectus pupillus aut furioſus eſſet, tutori vel curatori eius ſolutum ſit.d.§.vſumfructum.ibi: nam etſi. Decima duplicatio eſt: Niſi non ſolidū adiecto ſit ſolutū.l.qui res.98.§.qui ſtipulatur. ibi: contra.ff.de ſolutionibus. Huius triplicatio eſt: Niſi cum quis à filiofamiliâs ſibi aut Titio ſtipulatus eſſet, pater non ſolidum, ſed quatenus in peculio filij eſt, ſoluat. l.ſi ita.59.§.etſi à filiofamiliâs. ff.de ſolutionibus. Hæc de quarta replicatione, eiusq; duplicationibus ſint dicta. Sed & omnes ferè exceptiones aduerſus ſolutionē hic duplicationum loco repeti poſſunt.

Quinta replicatio eſt: Niſi ei cui quis ſtipulatus eſt, ſolutum ſit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius duplicatio prima eſt: Niſi pater filio quem habet in poteſtate, ſtipulatus ſit. huic enim non rectè ſoluitur. l. eum qui.56.§.qui ſibi aut, in fin. ff.de verbor.obligationib. Altera: Niſi inutiliter alteri cui ſolutum eſt, ſtipulatio ſit facta. l.ſi ita.126.§.Chryſogonus.ibi: ſed quod patrono. & l.ſi duo.128.in princ.ff.eod.tt. Huius duplicationis triplicatio eſt: Niſi quis dotem mulieri, pro qua dedit, reddi ſtipulatus vel pactus ſit. hoc enim caſu, quamuis actio mulieri non competat, ſolutio tamen ei facta vtilis eſt. l.Caius.45.in fin.ibi: ſed dicendum.ff.ſoluto matrimonio. & l.ſi cum.82.§.fin.ff.de ſolutionibus.

Sexta replicatio eſt: Niſi procuratori creditoris ſit ſolutum. l.vero procuratori.12.in prin. ff.de ſolution. Ratio proponitur l. qui hominem.34.§. ſi Titium, in fin.ff.eod.tt. Concordat l.ſolutam.49.ibi: vel procuratori.ff.d.tt. item l.quid &.11.ff.de pactis. M.I.R. d. reg.5.exc.2.replic.3. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi procuratori mandatum non ſit, vt vel pecuniam exigeret, vel vniuerſa negocia adminiſtraret. d.l.12. Concordat l.qui hominem.34.§.ſi nullo.ff. de ſolutionib. Altera: Niſi procurator negocia gerere à domino fuerit prohibitus. ipſo quidē iure ſubſiſtit, verùm eius triplicatio eſt: Niſi debitor ſoluens ignorauit procuratorē prohibitum eſſe. d.l.34.§ ſi Titium. l.diſpenſatori.51.ff.eod.tt. Concordant item ea quæ propoſita ſunt ſ̄.replic.1.duplic.1. triplic.3. vbi etiam huius triplicationis vide quadruplicationes. Tertia duplicatio eſt: Niſi litis procuratori ſit ſolutum. l.hoc iure.86.ff.de ſolutionibus. Huius triplicatio eſt: Niſi ſpecialiter & ad hoc datus ſit, vt ei ſolui poſſit. d.l.86. Plura de replicatione propoſita vide ʒ.lib.prox.cap.7. cauſa 11.except.1.

Septima replicatio eſt: Niſi creditor ab alio cui ſolutum eſt, pecuniam receperit. l.qui hominem.34.§. ſi prædo. ff. de ſolutionib. l. debitores.28. & l. in perpetuum.61.ff.eod.tt. l.ſed & ſi.25.§.certè ſi minore. ibi: ſed etſi id. & l.ſi quid.31.§.fin. ff.de petit.hered. l.ſi verò.12.§.ſi mandauero. ibi: quod ſi mandauerit. ff.mandati.

Octaua replicatio eſt: Niſi creditori creditoris ſit ſolutum. l.ſi opera.6.ff. de doli mali exceptione. Ratio proponitur l.ſi quis.115. in prin. ff. de reg. iuris. Exemplum habetur l. ſi liber.35. in fin. ff. de negocijs geſtis. Aliud l.ſolutum.11.§.ſolutam. ibi: vnde ſi domum.ff.de pignor.act. Aliud l.ſi libertus.20.§.1.ff.de bonis libertorum. Aliud l.ſi debitor.16.ff. de doli mali exceptione. Aliud l.ſi pupilli.66.in prin. ff.de ſolutionibus. Aliud deniq; l. mortuo herede.15. in prin.ff. de ſtatuliberis.

Nona replicatio eſt: Niſi tutori vel curatori creditoris ſit ſolutum. l.ſolutam.49.§. tutori quoq;. ff. de ſolution. l.Lucius.45.§.tutela. ibi: Paulus reſpondit. & §.fin.ff.de adminiſtr.tutor. l.quæro.100. ibi: Paulus reſpondit. ff.de ſolutionib. l.quod ſi forte.14.§.curatori quoq;. item l.ſi filia.65.ff.d.tt. Planè huius replicationis plures ſunt duplicationes, quarum prima eſt: Niſi ei qui inutiliter tutor datus eſt, vel qui pro tutore negocia gerit, cum tutor non ſit, ſolutum ſit. approbatur exemplo matris l. liberto.30.§. quanquam. ibi: vel debitorem. ff. de negocijs geſtis. Huius duplicationis triplicatio prima eſt: Niſi ex eo contractu qui cum protutore factus eſt, ſolutum ſit. l.filiæ.88.ff.de ſolut. Cuius quadruplicatio eſt: Niſi debitores ſcinerint precium ad pupillum pertinuiſſe, eumq; cum quo contraxerint, ius adminiſtrandi non habuiſſe. d.l.88.ibi: Claudius. Huius quadruplicationis quintuplicatio eſt: Niſi protutor ſit ſoluendo. Quæ elicitur ex d.l.88. verſ. ſcilicet ſi mater ſoluendo non ſit. Altera triplicatio eſt: Niſi pecunia protutori in ſolutum data, in rem pupilli peruenerit. l.debitores.28.ff. de ſolutionibus. Altera duplicatio eſt: Niſi tutori remoto, vel ei qui aliàs tutor eſſe deſijt, ſolutum ſit. l.quod ſi.14.§. quòd ſi remotò. ff. eod.tt. Tertia: Niſi ei cui à Prætore adminiſtratio eſt interdicta, ſolutum ſit. d.l.14.§.1. ibi: niſi interdicta. Quarta: Niſi ſuſpecto poſtulato ſolutum ſit. d.§.1. ibi: idem dico etſi. Quinta: Niſi tutori capitis reo poſtulato ſolutum ſit. reprobatur l. quamuis.45.§. fin.ff.eod.tt. Sexta: Niſi tutori, in cuius locum curator erat ſubſtituendus, ſolutum ſit. reprobatur d.l. 14.§. quid ergo. Septima: Niſi tutori reipub. cauſa abſenti ſolutum ſit. reprobatur ſub conditione d.§.

quid ergo.ibi: quinimo & ſi abſenti. Octaua duplicatio, ſumpta ex cauſa propter quam tutor datus eſt is cui ſolutum eſt, reprobatur d.l.14.§.1. Nona duplicatio, ſumpta ex cauſa ex qua tutor efficitur, reprobatur d.l.14.§.ſiue autem. Decima duplicatio videtur: Niſi vni tantùm ex pluribus tutoribus ſolutum ſit. Sed reprobatur d.§.ſiue autem. & §.1.item l.conſilio.7.§.fin.ff.de curator. furioſo & alijs. Planè admittitur duplicatio propoſita primùm quidem, ſi alter tutorum præſens ſolui prohibeat. d.§.fin. Deinde, ſi tutores ita dati ſint, vt omnia omnes ſimul gerant, nec ab vno geſtum ſine altero ratum eſſet. l.Titium.46.in prin.ff.de adminiſtr. tutor. Vndecima duplicatio: Niſi cum ſub conditione hac, Si pupillo vel furioſo dediſſet: quid relictum eſſet, tutori vel curatori conditionis implendæ cauſa ſit datum. reprobatur l.ſi ſeruum decem.68.ibi:et quidẽ inquit.ff.de ſolutionibus. & l.Stichum 95.§.vſumfructum.ibi:nam etſi furioſi.ff.eod.tt. Planè admittitur, ſi datum in rem pupilli verſum non ſit.d.§.vſumfructum.ibi: idq; ita recipi poteſt. Duodecima duplicatio eſt: Niſi tutori rerum prouincialium ex contractu Italico ſit ſolutum. approbatur ſimul & diſtinguitur l. quæro.100.ff.de ſolut. Huius duplicationis triplicatio eſt: Niſi prouincialium rerũ tutores, vt ſibi in Italia ſolueretur, pacti ſint: hoc enim caſu, quamuis ibi quiſq; contraxiſſe videatur, vbi ſe ſoluturũ conſtituit: l.contraxiſſe.20.ff.de action. & obligat. tamen rectè eis in Italia ſoluitur. d.l.100. verſ. niſi ſpecialiter. Decimatertia duplicatio eſt: Niſi ſententia iudicis, vt tutori ſoluatur, non præceſſerit. l ſancimus.25.C.de adminiſtr.tutor. Concordat Inſtit. quibus alienare licet. §.at ex contrario.ibi: ſed hoc etiam. Huius duplicationis triplicatio prima eſt: Niſi pupillus pecunia in ſolutum accepta locupletior ſit factus. d.§. at ex contrario. verſ. ſin autem aliter. de qua re vide plura ſ. cap prox.except.5.repl.2. Altera triplicatio eſt: Niſi non ſortis, ſed vſurarum, penſionum vel redituum ſolutio fiat: hæc enim etiam ſine iudiciali ſententia procedit. d.l.25.§. non autem. Huius triplicationis quadruplicatio prima eſt: Niſi non vnius aut alterius, ſed plurium annorum penſiones & vſuræ ſimul ſoluantur. Altera: Niſi centum ſolidorũ quantitatem excedant penſiones & vſuræ ſoluendæ. Hæ duæ quadruplicationes approbantur l. cõſtitutionem.27. C.eod.tt. Decimaquarta duplicatio eſt: Niſi pecunia tutori vel curatori ſoluta, minori non ſit ſalua. approbatur, cauſa tamen cognita, l.1.C. ſi aduerſus ſolutionem. Hactenus de nona replicatione eiuſq; duplicationibus ſit dictum.

Decima replicatio eſt: Niſi ſeruo creditoris actori pecunijs exigendis propoſito ſit ſolutum: l. ſi actore.19.C.de ſolutionibus. & l.ſolutam.49. ibi: vel ſeruo actori.ff.d.tt. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi ab actu remoto ſolutum ſit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius triplicatio eſt: Niſi debitor ſoluens eum remotum eſſe ignorauit. l.diſpenſator.51.ff. de ſolutionib. Altera duplicatio eſt: Niſi ſeruo, dum eſt in fuga, ſolutum ſit. l. qui hominem 34.§.& cum fugitiuus.ff.eod.tt. Huius triplicatio eſt: Niſi debitor ignorauit ſeruum fugitiuum eſſe. l. fugitiuus.19. in prin.ff.eod.tt. Tertia duplicatio eſt: Niſi ſeruo manumiſſo vel alienato ſit ſolutũ. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius triplicatio prima eſt: Niſi debitor ſoluens ignorauit ſeruum manumiſſum vel alienatũ eſſe. l. quod ſeruus.11. in fin. ff. depoſiti. l ſi quis.18. ff. de ſolutionibus. item Inſtit. de mandato.§.& huic ſimile. Altera: Niſi ex peculiari cauſa debitor manumiſſo ſoluit. d.l.18. l.ſi ſeruum.32. & l.quod ſeruus.35. ff.eod.tt. l.ſerui.13.§.fin.ff.de action.& obligat. item l.ſeruus.3. ff. de manumiſſionibus quæ ſeruis. Huius triplicationis quadruplicatio eſt: Niſi debitor ſoluens ſciuerit manumiſſo vel alienato peculium ademptũ. d.l.18. & d.l.32.ibi: cum ignoraret. Quarta duplicatio eſt: Niſi conditionis implendæ cauſa domino dare iuſſus, ſeruo eius dederit. l.qui hæredi.44. in princip. ibi: contrà qui. ff.de condit.& demonſtrat. Huius duplicationis triplicatio prima eſt: Niſi conſentiente domino, ſeruo eius detur. d.verſic. contrà qui. Altera: Niſi pecunia ſeruo ſoluta in rem domini ſit verſa. l. Stichum.95.§.vſumfructum.ibi:idq; ita recipi.ff. de ſolutionibus. Hæc de decima replicatione eiuſq; duplicationibus ſunt dicta. Sed & plures huiuſmodi duplicationes vide ſ. cap.prox.exc.9. diſtinct.1. cum ſequentibus.

Vndecima replicatio eſt: Niſi ſeruo creditoris ex cauſa peculiari ſit ſolutum. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt d.except.9.

Duodecima replicatio eſt: Niſi filiofamilias creditoris ex cauſa peculiari ſolutum ſit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.cap.prox.except 8.

Decimatertia replicatio: Niſi marito creditricis ſolutum ſit. reprobatur l.cum maritum.11.C.de ſolutionibus.

Decimaquarta replicatio eſt: Niſi cùm ſubſtituto ſolutum eſſet, inſtituto adhuc deliberante, hæreditas poſtea ad ſubſtitutum ſit deuoluta. l.pupilli.96.§.fin. ff de ſolutionib.

Decimaquinta replicatio eſt: Niſi alij tanquã hæredi ſolutum ſit, adita ab eo hæreditate: hoc enim caſu, quamuis poſtea aduerſus aditionem in integrum reſtituatur, nihilominus debitor per ſolutionem ei factam videtur liberatus. l.filius.90.ff. de ſolutionibus. Planè replicatio propoſita in eo tantùm debito, quod cum eodem cui ſolutio facta eſt, contractum ſit, locum habet: vt patet ex d.l.9. verſic. qui ſoluiſſet id quod mutuum iam ita acceperat. In alijs autem hæreditarijs debitis ſolutio huic poſſeſſori hæreditatis facta prodeſſe debitori non videtur, niſi is quod ei ſolutũ eſt, vero hæredi reſtituerit: vt patet ex ijs quæ propoſita ſunt ſ.replic.7.

Decimaſexta replicatio eſt: Niſi alij cui ſolutum eſt, æquè actio competebat, ac ei qui nunc agit, quiq; exceptione propoſita vtitur. approbatur exemplo duorum reorum ſtipulandi, Inſtit. de duobus reis ſtipulan.§.ex huiuſmodi. l.2. cum l.ſeq. in fin. ff.eod.tt. item l ſi rem.31.§.ſi duo.ibi: ferè autem. ff.de nouat. M.I.R.lib.5.cap.12.reg.3.exc.2.repl.5. Aliud exemplũ proponitur in duobus, quibus noxalis actio cõpetit: hoc enim caſu occupantis melior eſt conditio, vt ſi vni ex ijs prius ad ſententiam peruenienti ſerui noxæ deditus ſit, dominus ab altero etiã liberetur. l.ſi quis.

14.in

14. in prin. ff. de noxalibus actionibus. Planè propoſitæ replicationis duplicatio prima eſt: Niſi reus actio cui ſolutum eſt, per exceptionem potuit elidi. approbatur exemplo l. ſi duo. 128. in prin. ff. de verb. oblig. Huius duplicationis triplicatio eſt: Niſi cum Titius & Seius decem aut Stichum, qui Titij eſt, ſtipulati eſſent: Titio decem ſint ſoluta. hoc enim caſu, quamuis Titius Stichum tanquam rem ſuam inutiliter erat ſtipulatus: ſolutio tamen ei facta etiam alterius actionem peremit. l. ſi id. 15. §. idem ait. ff. de duobus reis conſtituen. Altera duplicatio eſt: Niſi cum ex duobus, quibus eadem competit actio, vnus rem in iudiciũ deduxiſſet, alteri poſtea ſoluatur. l. ex duobus. 16. ff. eod. tit. l. ſi Titius. 9. ff. de verb. obligat. item l. ſi quis. 57. in fin. ff. de ſolutionibus. Tertia: Niſi cum ex duobus quibus eadem competit actio, vel ſolui poteſt, vni conſtitutum eſſet, alteri poſtea ſoluatur. l. ſi verò mihi. 8. cum duabus ll. ſequentibus. ff. de conſtituta pecunia. Quarta: Niſi cùm ſingulis nõ in ſolidum, ſed pro parte competeret actio, vni ex ijs ſolidum ſit ſolutum: hoc enim caſu alter poſtea agens propoſita replicatione non repellitur. approbatur exemplo hæredum, quibus ſingulis nõ niſi pro parte hæreditaria competit actio: vt oſtenſum ſ. lib. 15. cap. 4. reg. 7. except. 8. vbi huius etiam duplicationis vide triplicationes. item ſ. lib. 17. cap. 6. quæſt. 3. except. 10. repl. 3. M. I. R. d. repl. 5. dupl. 1. Hactenus de exceptionibus aduerſus ſolutionem, deſumptis ex perſona tam ſoluentis, quam eius cui ſolutio facta eſt. Sequitur tertium genus, earum ſcilicet exceptionum quæ ſumuntur ex re in ſolutum data.

DE EXCEPTIONIBVS ADuerſus ſolutionem, deſumptis ex re in ſolutum data: necnon de reliquis exceptionibus aduerſus ſolutionem.

Cap. IX.

XIII. Exceptio: Niſi aliud pro alio ſit ſolutum. l. 2. §. mutui, in fin. ff. ſi certum petatur. l. qui res ſuas. 98. §. mihi Romæ. ibi: nemo enim. ff. de ſolutionibus. l. ſi cum aurum. 50. ff. eod. tit. item l. cum à quo. 16. C. de ſolutionibus. M. I. P. lib. 5. cap. 9. reg. 15. exc. 2. M. I. R. d. reg. 5. except. 6. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi conſentiente creditore aliud pro alio ſit ſolutum. Inſtit. quibus modis tollitur obligat. in prin. l. manifeſti iuris. 17. C. de ſolutionibus. Exemplũ proponitur l. ſi operas. 20. C. eod. tit. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi id quod in ſolutum datum eſt, ſit euictum. approbatur ſimul & diſtinguitur ſ. except. 35. Altera duplicatio: Niſi nomine debitoris in ſolutum dato, debitor deſierit eſſe ſoluendo. reprobatur l. pupilli. 96. §. ſoror. ff. de ſolutionib. Tertia: Niſi cum conueniſſet vt aliud pro alio ſolueretur: creditor antequam ſolutum eſſet, id quod ab initio debebatur in iudicium deduxerit. hoc enim caſu debitor aliud de quo conuenit offerendo non liberatur. Quæ duplicatio (teſte Accurſio) approbatur l. ſi quis. 57. in prin. ff. de ſolutionib. Quarta: Niſi pro pecunia debita res immobilis maioris precij, quaſi plus debeatur, ſoluta ſit. l. ſi nõ ſortem. 26. § ſi centum ff. de condict. indebiti. Hæc de prima replicatione. Altera replicatio eſt: Niſi cum creditor aliud pro re debita ſtipulatus eſſet, debitor poſtea ipſum quod ab initio debebatur, obtulerit: hoc enim caſu liberatur, quamuis aliud pro eo ſtipulanti creditori promiſiſſet. approbatur exemplo dotis l. quamuis. 45. in prin. ff. de ſolutionibus. Tertia: Niſi debitor pecuniã numeratam non habens, pro ea res ſoli in ſolutum dare ſit paratus. Nouell. c. 4. §. quod autem conſequitur. M. I. R. d. exc. 6. repl. 8. Quarta: Niſi res ipſa quæ debetur, præſtari nõ poſſit. tunc enim æſtimationem eius præſtando debitor liberatur, per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 15. cap. 6. reg. 3. item lib. 12. cap. 3. reg. 15. M. I. R. d. exc. 6. repl. 9. Quinta: Niſi tignum ædibus iunctum vindicetur. hoc enim caſu, ſi debitor duplum præſtiterit, eſt abſoluendus. de qua re vide ſ. lib. 23. cap. 13. Sexta: Niſi creditor id quod accepit, non reſtituat. l. ſi cum aurum. 50. in fin. ff. de ſolution. Septima: Niſi parte bonorum legata, hæres æſtimationem offerat, vel certas res ex bonis, non ſingularum rerum partes: hoc enim caſu liberatur, quamuis nõ partem legatam, ſed aliud ſoluat, per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 12. cap. 3. reg. 15. except. 2. Octaua replicatio eſt: Niſi ex cauſa mutui debeatur: hoc enim caſu debitor etiã aliud, eiuſdẽ tamen generis vel qualitatis, ſoluendo liberatur. l. 2. in prin. & §. 1. ff. ſi certum petatur.

XIV. Exceptio: Niſi alterius formæ numi, quàm accepti ſunt, in ſolutum dentur. approbatur ſub conditione l. Paulus. 99. ff. de ſolutionib. Contradicit M. I. R. d. reg. 5. exc. 7.

XV. Exceptio: Niſi non ſolidum quod debetur, ſit ſolutum. l. ſi ex maiore. 7. C. de exceptionib. l. qui hominem. 34. §. ſi decem. item l. ſi quis. 46. in fin. ff. eod. tit. M. I. P. d. reg. 15. exc. 3. M. I. R. d. reg. 5. exc. 10. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi quoad partem quæ ſoluta eſt: pro ea enim parte nihilominus prodeſt ſolutionis exceptio. l. ſi ſtipulatus. 9. §. qui decem. ff. de ſolutionib. l. quidam. 21. ff. ſi certum petatur. l. permittendum. 8. ff. ſi pars hæred. petatur. l. vlt. ff. quib. modis pignus ſoluitur. item Inſtit. quibus modis tollitur obligat. §. ſicut autem. M. I. R. d. exc. 10. repl. 1. Planè propoſitæ replicationis duplicatio prima eſt: Niſi rei quæ diuiſionẽ nõ recipit, pars ſit ſoluta: hoc enim caſu pro nulla parte liberatio contingit. l. 2. in prin. ff. de verb. obligat. Altera duplicatio eſt: Niſi cum genus deberetur, pars ſpeciei ſit ſoluta. approbatur exemplo l. ſi ſtipulatus. 9. §. qui autem. ff. de ſolutionibus. l. in executione. 85. §. pro parte. ff. de verbor. obligat. M. I. R. d. exc. 10. repl. 1. dupl. 2. Plura de hac duplicatione vide ſ. lib. 15. cap. 5. reg. 5. exc. 7. repl. 3. Tertia duplicatio eſt: Niſi vna res ex duab. debeatur: hoc enim caſu partis ſolutio in nulla parte præſtat liberationem. approbatur per ea quæ habentur d. exc. 7. repl. 4. Cõcordat l. ſi nõ ſortẽ. 26. §. ſi decem. ff. de condict. indebiti. M. I. R. d. repl. 1. dupl. 3. Quarta duplicatio eſt: Niſi quoad obligationẽ acceſſoriã: puta pœnalẽ, vſurarum, pigneraticiam. ab his enim obligationibus, niſi ſolidum quod debetur ſit ſolutũ, in nulla parte liberatio cõtingit. Quæ duplicatio in pœnali quidem obligatione approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 15. cap. 5. reg. 5. except. 7. replic. 6. Contradicit M. I. P. lib. 5. cap. 7. reg. 3. exc. 2. et cap. 9. reg. 15. exc. 3. repl. 1. dupl. 1. M. I. R. d. repl. 1. dupl. 4. In vſurarũ obligationẽ

approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quę propoſita ſunt ſ. d.lib.15. cap.7. quęſt.1. except. generali 4. replic.2. In pignoratitia obligatione duplicatio propoſita approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quę propoſita ſunt ſ. lib.17. cap.12. cauſa 1. except.4. Planè propoſitę duplicationis triplicatio prima eſt in fideiuſſoria obligatione, quę quamuis acceſſoria ſit, tamen per partis ſolutionē pro parte tollitur. l.quoties. 37. ff.de ſolutionib: l.16. ff. iudicatū ſolui. Altera: Niſi aliud inter partes conuenerit. l.tutor.41. §.Lucius Titius verſ.ſi nō hac lege. ff.de vſuris. l.in his.5. §.ſi duos. ff.de ſolut. Tertia: Niſi duo pluresue aliquid ſub pœna debeant, quod vnus pro ſua parte prǣſtare poſſit, in ſolidū prǣſtare non poſſit: hoc enim caſu pro ſua parte prǣſtando à ſtipulatione pro ſua parte liberatur. l.4. § Cato. ff.de verb. obligat. vbi duo hęc exempla proponuntur, Amplius non agi. & Ratā rē haberi. Quarta triplicatio eſt, quòd quāuis particularis ſolutio ab acceſſoria obligatione ipſo iure pro nulla parte liberet, proſit tamē ad exceptionem ęquitatis ratione. l.ſi ſeruus.9. §.ſi plurium. ff.ſi quis cautionib. l.cui vſusfructus.30. ff de vſufructu legato. Hac ratione nititur ius canonicum, de quo paulò ſuperius eſt dictum. Hęc de quarta duplicatione. Quinta duplicatio eſt: Niſi quoad partē fideiuſſorū: nam licet pluribus fideiuſſoribus datis, pars debiti ſoluta ſit: nullus tamen fideiuſſorum liberatur, niſi ſolidū ſit ſolutū, vt omnes ſimul liberentur. Cuius tamen triplicatio prima eſt: Niſi in ſolutione ſpecialiter id ſit actum, vt partis ſolutione quidā ex fideiuſſoribus liberentur l.in his.5. §.ſi duos. ff de ſolutionib. Altera triplicatio eſt: Niſi vnus fideiuſſorum ſuam partem ſoluerit: hic enim liberatur, quamuis alter maneat obligatus. l.quoties.37. ff.eod. tt. & l.iudicatū ſolui.16. ff.iudicatū ſolui. Huius triplicationis quadruplicatio eſt: Niſi quis decē aut hominē promiſiſſet, duob. fideiuſſoribus datis: hoc enim caſu, quamuis vnus ex ijs quinq; ſoluerit, vel partem hominis, nondum tamen liberatur. l.qui hominē.34. §.ſi decem. ff. de ſolutionibus. Sexta duplicatio eſt: Niſi emptor empti actione agēs, ſolidum preciū nondum ſoluerit: hoc enim caſu, quamuis partem precij ſoluerit, pro nulla tamen parte empti actio illi cōpetit. approbatur per ea quę propoſita ſunt ſ. lib.18. cap.1. except. generali 10. replic.2. Septima: Niſi fundi debitor vſumfructū eius ſoluerit, qui poſtea extinctus ad ſuam proprietatem reuertitur: hoc enim caſu pro nulla parte liberatio contingit. l.ſi ita.126. §.1. in fin. ff.de verb.oblig. Octaua: Niſi cōditionis implendę cauſa ſoluatur. approbatur ſimul & diſtinguitur ſ. lib.14. cap.1. quęſt.3. except.10. Hęc de prima propoſitę exceptionis replicatione: de qua plura vide apud Alciatū in l.21. ff.ſi certum petatur. Sanè ſi, cum ex pluribus cauſis deberetur, pars debiti ſit ſoluta: à quo debito liberatio contingat, dicetur j.cap.10. quid veniat in ſolutionis exceptionem. Altera propoſitę exceptionis replicatio eſt: Niſi parte debiti ſoluta, reliqua pars per pactū ſit remiſſa: hoc enim caſu in ſolidum liberatio contingit. l. creditori.5. C. de pactis. Tertia: Niſi parte debiti recepta, creditor totum ſe recepiſſe ſcripſerit. reprobatur ſub conditione l.ſi inter.6. C.de ſolut. Plura vide ſ. lib.2. cap.18. quęſt.8. except.3. Quarta replicatio eſt: Niſi cum quis ſibi decē aut Titio quinq; dari ſtipulatus eſſet, Titio quinque ſint ſoluta: hoc enim caſu in ſolidū cōtingit liberatio. approbatur ſimul & diſtinguitur l.qui res ſuas.98. §.qui ſtipulatur. ff.de ſolution. l.ſi ſeruus.141. §.cū mihi. ff.de verb.obligat. M.I.R.d.exc.10.repl.3. Quinta: Niſi quis eandem rem ſæpius promiſerit: tunc enim eam ſemel prǣſtando in ſolidū liberatur. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quę habentur ſ. lib.15. cap.15. exc.31. Sexta replicatio eſt: Niſi vnus heredum debitoris ſuam partē hereditariam ſoluerit: hic enim in ſolidum liberatur, etiamſi eius coheredes nihil ſoluant. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quę propoſita ſunt ſ. lib.15. cap.5. reg.5. except.7.

XVI. Exceptio: Niſi non eiuſdem, ſed diuerſarum rerum partes in ſolutum ſint datę. l.qui hominē.34. §.ſi duo. & §.ſi decem. ff.de ſolution. l.ſi quis.15. ff.de leg.2. l.in executione.85. §.pro parte. ibi; alioquin. ff. de verbor.obligat. l.planè.21. ibi: quia nec ſoluere. & l.ſi non ſortem.26. §.fin. ff.de condict.indebiti. M.I.R. d.reg.5. exc.8.

XVII. Exceptio: Niſi eadem res ſæpius in ſolutum ſit data. reprobatur l.ſi quis.67. ff.de ſolut. l.Mænius 68. §.duorum. ibi: atq; etiam hanc. ff.de leg.2.

XVIII. Exceptio: Niſi debitor non ſuam, ſed alienam rem in ſolutum dederit. l.Iulianus ait.47. §.fin. ff. mandati. l.Caſſius ait.17. & l.ſi alieni.78. in prin. ff.de ſolut. M.I.R. d.reg.5. exc.11. Huius exceptionis ſpecies eſt, ſi quis creditoris numos ei in ſolutū dederit. Quę proponitur l.ſi mandauero.22. §.ſi mandauerim, in fin. ff.mādati. Alia ſpecies eſt, ſi debitor rem à ſe legatam in ſolutum dederit. Quę habetur l.inter ſtipulantem.83. §.ſi rem quam. ibi: quia & ipſe. ff.de verb.oblig. & l.qui res ſuas.98. in princip. ff.de ſolut. Huius exceptionis prima replicatio in iam dicta ſecūda ſpecie eſt hęc: Niſi cum res in ſolutum data, ſub cōditione ab eo legata eſſet, conditio iſta defecerit. d.§. ſi rem quam. & d.l.98. in prin. Altera replicatio eſt: Niſi creditor rem alienam in ſolutū acceptam uſucepit. l.is qui.60. ff. de ſolut. l.Iulianus ait.47. §. fin. ibi: ſed ſi ſtipul. mandati. Tertia: Niſi numi alieni in ſolutum dati alijs ſint mixti. l.ſi alieni.78. ff.de ſolut. Quarta: Niſi pecunia in ſolutum data, ſit à creditore conſumpta. l.nō omnis.19. § fin. ff.ſi certum petatur. l.Caſſius ait.17. in fin. ff.de ſolut. itē l ſi is.94. in prin. ibi: ſed et ſi fideiuſſor. ff. d.tt. Quinta: Niſi creditor numos alienos in ſolutum acceptos debitori non reſtituat. d.l.94. in prin. Sexta: Niſi pars tantùm rei in ſolutū datę aliena ſit: hoc enim caſu pro reliqua parte contingit liberatio. d.l.94. in prin. Septima: Niſi debitor qui rem alienam in ſolutum dedit, poſtea eius rei dominiū ſit nactus. approbatur exemplo l.qui res. 98. §.rem autem. ff de ſolut. Aliud exemplum proponitur l ſi is.94. §.ſed et ſi fideiuſſor. ff.eod.tt. Huic etiā replicationi concordat ſ.repl.1.

XIX. Exceptio: Niſi res cuius vſusfructus alienus eſt, in ſolutum ſit data. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi ſe.4. §.fin. ff. de re iudicata. Concordat l.ſi hominem.69. ff. de ſolut. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi vſusfructus rei ſit extinctus. d.l.4. §. fin. & d.l.69. Cuius replicationis duplicatio eſt: Niſi

propter rei interitum vſusfructus ſit extinctus, l. cum quis.38.§.qui hominem.ibi:alioquin.ff.de ſolut.

XX.Exceptio : Niſi res alij pignori obligata in ſolutum data ſit.l.ſi rem.20.ff.de ſolut.l.ſi hominem.69. item l.qui res ſuas.98.in prin.ff.d.tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi pignoris obligatio fuerit diſſoluta. d.l.69. in fin. & d.l.98. in prin. ibi : niſi ex euentu.Altera replicatio videtur:Niſi creditor nondũ euicerit rem ſibi pignori obligatam.ſed reprobatur d.l.69.ibi:nec expectabimus.

XXI. Exceptio : Niſi pro homine ſtatuliber ſit ſolutus.l.Neratius.63.ff.de condict. indebiti. l.qui ſibi.33.in prin.ibi: quemadmodum. ff.de ſolut.item l.qui decem.72.§.qui hominem.ff.d.tt. Huius exceptionis replicatio prima videtur : Niſi cõditio libertatis nondum extiterit . ſed reprobatur l.cũ quis.38. §.qui hominem.ff.de ſolut. Altera replicatio eſt:Niſi conditio libertatis defecerit.d.§.qui hominem.verſ.quod ſi interim.l.qui res ſuas.98.in prin.ibi:ac ſi ſtatuliberum. ff.d.tt. Huius replicationis duplicatio eſt:Niſi mortuo demum ſtatulibero conditio defecerit. d.§.qui hominem.verſ.illud nullo modo. Tertia replicatio eſt:Niſi nõ generaliter homo debebatur , ſed is qui in ſolutum datus eſt.l.ſi mihi.92.in fin. ff.de ſolutionib.l.ſtatuliberum.9.§.illud.ff.de ſtatuliberis. Huius replicationis duplicationes vide ſ̄. lib.16.cap.3.except.34.repl.1.cum ſequentib.

XXII.Exceptio : Niſi rem deteriorem ſoluerit . l. cum quid.3.ff.ſi certum petatur. l.qui ſibi.33.§.qui Stichum.ff.de ſolut.M.I.R.d.reg.5.exc.12. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi non genus, ſed ſpecies debeatur:tũc enim debitor rem talem præſtando, qualis eſt,liberatur.approbatur exemplo legatorũ per ea quæ proponũtur ſ̄.lib.12.cap.6.reg.1.in prin. Concordat l.Rutilia.59.ff.de contrah.empt. M.I.R.d.except.12.repl.1.Duplicatio prima eſt:Niſi dolo vel culpa debitoris res deterior ſit facta. d.§. qui Stichũ. De qua re vide itẽ d.reg 1. except.1. Altera replicatio eſt: Niſi poſt moram debitoris res deterior ſit facta. l.2.ff. de vſuris. Plura vide ſ̄. lib.15.cap.8. Tertia replicatio eſt: Niſi cum genus debeatur,nõ optima res ſoluatur,nec peſſima.l.fideiuſſorem.52.ff.mandati.

XXIII.Exceptio: Niſi ſeruus furtis noxáne nõ ſolutus datus ſit.l.qui decem.72.§.qui hominem.ibi:ſimiliq́; ff.de ſolut. Huius exceptionis eadem ſunt replicationes,quæ ſupradictæ 21 & 22 exceptionis.

XXIIII. Exceptio : Niſi ſerui debitor veſpillonem aut aliàs turpem ſoluerit , reprobatur d. §. qui hominem.

XXV.Exceptio : Niſi ſeruus qui manumitti nõ poteſt,in ſolutum ſit datus.d.l.72.§.fin.

XXVI.Exceptio : Niſi rei in ſolutum datæ aliquid iuris deſit.l.etiam.27.ff.de ſolut. Huius exemplũ proponitur l Iulianus.131.§.qui fundũ.ff.de verb.oblig.

XXVII.Exceptio: Niſi numi reprobi ſint ſoluti.l. eleganter.24. §.qui reprobos.ff.de pignor.act.M.I.R. d.reg.5.excep.14. Huius exceptionis replicatio prima eſt:Niſi creditor reprobos numos quos accepit,non reſtituat. d.§.qui reprobos.ibi: reprobis videlicet numis reddendis. Altera:Niſi antequã reprobati ſint numi, per creditorem ſteterit quominus pecuniam acciperet.reprobatur l.creditor.102.in prin.ff.de ſolut.

DE RELIQVIS EXCEPTIONIBUS aduerſus ſolutionem.

XXVIII.Exceptio : Niſi non rei conuenti, ſed alterius nomine ſolutio facta ſit.l.Caſsius.17.ff.de ſolution. Cõcordat l.cum vxor.82.ff.de iure dotium. Item concordant ea quæ propoſita ſunt ſ̄. cap.7. except.1. diſtinct.1.

XXIX. Exceptio : Niſi ex alia cauſa,quàm ex qua agitur, ſolutũ ſit. approbatur exemplo l. id quod.74. ff.de ſolut. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ̄. lib. 17.cap.20.quæſt.4.reg.6.except.1. Aliud exemplum eſt ſ̄.except.prox. Sed & huius exceptionis replicatio eſt: Niſi cauſa ex qua ſolutũ eſt,inutilis ſit: tunc enim id quod ſolutum eſt , in cauſam vtilem ex qua agitur, computari poteſt. l.& poſt.7. §.ſi tamen fideiuſſor.ff. de tranſactionibus.

XXX. Exceptio : Niſi eo animo debitor dederit, vt recipiat.l.ſi ſic.55.ff.de ſolut. Huius replicatio eſt: Niſi creditor parte debiti accepta , debitori eam reddiderit, rurſusq́; ab eodẽ receperit. l.ſi quis.67. in fin. ff eod.tt.

XXXI.Exceptio : Niſi id quod ſolutum eſt , condictione indebiti repeti poſsit . l.eleganter.23. §. ſi quis poſt, in fin. ff. de condict. indebiti. l.quoties in perpetuum.61.ibi: nec quod ſolutum eſt,repeti poſsit. ff. de ſolut. Exemplum proponitur l. qui hominem.34. §. fin . l.cum quis.38. § . qui hominem. & §. de peculio. ibi:& magis.ff.d.tt. Concordat l.Paulus.101. in prin. ff eod.tt. Alias leges concordantes vide ſ̄. cap.7. except.1.diſtinct.1. Item concordant ea quæ proponuntur ſ̄.cap.prox.reg.2.except.1. Huius exceptionis replicatio eſt:Niſi cum alius per errorem indebitum ſoluiſſet,malit ſolutum à debitore repetere,quàm à creditore. approbatur per ea quæ propoſita ſunt d. diſtinct.1.repl.1.

XXXII. Exceptio: Niſi nõ debito loco ſit ſolutum. l.obſignatione.9. in fin. C. de ſolut. l fideiuſſor.16. §. qui certo. ff.de fideiuſſ. l.qui Romæ.122. in prin. ff.de verb.obligat. l.is qui.9.ff.de eo quod certo loco.l.2.§. item Iulianus.ff.d.tt.et l.ei apud quem.5.§.in ſequeſtrum.ff.depoſiti.M.I.R.d.reg.5.exc.15. Sanè pro declaratione propoſitæ exceptionis ſciendũ , quis ſit locus ſolutioni debitus:de qua re paulo inferius dicetur. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi aliqua ſit iuſta cauſa alio loco ſoluendi , quæ iudicem moueat. l.vſuras.8. C. de ſolut. Altera replicatio eſt: Niſi creditor volens alio loco acceperit. l.2. §. idẽ Iulianus.ff.de eo quod certo loco. Tertia: Niſi cum quis ſibi aut Titio dari ſtipulatus eſſet, Titio alibi ſolutum ſit , debitorq́; intereſſe loci præſtare ſit paratus . d.§. idem Iulianus. Quarta: Niſi creditor expenſas itineris præſtare nolit.l.12.in prin.ff.depoſiti. Nunc quis ſit locus ſolutioni debitus,definiendum. de qua re hæc regula notanda , quòd ibi, vbi res eſt , ſolutio ſit celebranda, non alibi. l.ſi in Aſia.12.§.1. ff. depoſiti. l.ratio.3.§.fin.ibi:nam quod à Brũduſio. ff.de act.empti. l.ſed etſi.11. §. quo autem. ff. ad exhibendum. l.ſi res. 10. cum duabus legibus ſequentibus. ff.de rei vendic. l. quod legatur.38. in prin. ff. de iudicijs. M.I.R. d. except.15. Planè propoſitæ regulæ exceptio prima eſt:

REGVLA de loco ſolutionis.

Niſi res dolo malo debitoris aliò ſit translata: tunc enim ibi dari debet, vbi petitur. l.ſi verò.12. ff. de rei vendicat. d.l.38. in prin. ibi: niſi dolo malo, &c. l.ſi in Aſia.12. §.1. ibi: in quo ſine dolo malo. &c. ff. depoſiti. item l.ſed etſi.11. §. interdum. ff. ad exhibend. Secunda exceptio videtur: Niſi alibi ſit contractum. ſed reprobatur d.l.12. §.1. l.ratio.3. in fin. ibi: etſi venditio alibi facta ſit. ff. de act. empt. Tertia exceptio eſt: Niſi actor ſuis impenſis ſuoq; periculo rem aliò transferri velit. d.l.12. §.1. d.l.11. §. quo autem loco. ibi: periculo autem. ff. ad exhibendum. item l.ſi res.10. in fin. cũ l.ſequẽte ff. de rei vendicat. Quarta: Niſi inter actorem & reum conuenerit, vt alio loco ſoluatur. l.is qui.9. ff. de eo quod certo loco. l.fideiuſſor.16. §. qui certo. ff. de fideiuſſorib. item l.quamuis.51. ff. de iudicijs. M.I.R.d.exc.15. diſt.2. Huius exceptionis replicationes vide ſ̃. lib.16. cap.11. Quinta exceptio eſt: Niſi reus alibi cœperit ſoluere. l.ſi fideicommiſſum.50. §. fin. ff. de iudicijs. Plura de regula propoſita eiuſq; exceptionib. vide ſ̃. lib.13. cap.1. quaeſt.2. reg.1.

XXXIII. Exceptio: Niſi non debito tempore ſolutum ſit. l.ſolidũ.85. ff. de ſolut. l.cum res.47. in prin. ff. de leg.1. Item concordant ea quae proponuntur ſ̃. lib.15. cap.7. quaeſt.1. cauſa 2. in prin. M.I.R. d.reg.5. except.16. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ante tempus ſoluatur. l.continuus.137. §. cum ita ſtipulatus. ibi: nam & quod ff. de verb. obligat. l.qui res ſuas.98. §. mihi decẽ. ibi: nam cũ in. ff. de ſolut. l.quod quis.49. ff. de action. & oblig. l.quod die.70. ff. de ſolut. l.intra dies.7. ff. de re iudicata. l.1. §.1. ff. de condit. & demonſtrat. l.poſt mortẽ.12. C. de fideicomm. l.ſub conditione.16. ibi: & hoc etiam. item l.cum quis.38. §. qui hominẽ. ibi: perinde atq; ſi. ff. de ſolut. M.I.R.d. excep.16. repl.1. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi tempus creditoris gratia ſit adiectũ: hoc enim caſu etiã ante tempus ſolutio facta non parit liberationem. l.cum quis.15. ff. de annuis leg. itẽ l.qui Romae.122. in prin. ff. de verbor. obligat. M.I.R.d.repl.1. dupl.1. Altera duplicatio eſt: Niſi cum ei qui in patris poteſtate eſt, ſub conditione legatũ eſſet, ante exiſtentem conditione legatũ ſolutũ ſit adhuc in patris poteſtate conſtituto. l.filiusfamiliás.111. §. diui. ff. de leg.1. Tertia: Niſi cum ei qui in patris poteſtate eſt conſtitutus, legatũ eſſet hoc modo, Rogo des filio tuo, faciasq; vt ad eum perueniat: adhuc in patris poteſtate conſtituto legatũ ſolutũ ſit. l.vbi pure.19. in prin. ff. ad S.C. Trebell. Quarta: Niſi cùm pluribus ſub cõditione, vel in diem incertũ legatum relictũ eſſet, vni ex ijs pendente conditione portio eius ſoluta ſit, isq; pendente eadem conditione deceſſerit. d.§. diui. l.vxorẽ.39. §. Seium. ff. de legat.3. Huius duplicationis triplicatio proponitur l.mulier.22. in prin. ff. ad ſenatuſconſ. Trebellianum. Quinta duplicatio eſt: Niſi cum in diem incertum deberetur, ante diem ſit ſolutum. l.ſtipulatio iſta.38. §. inter certam. ff. de verb. obligat. l.qui promiſit.48. ff. de condict. indebiti. Huius duplicationis ratio eſt, quia pendente conditione vel die incerta, debiti dies nondum cedit: ſed cum conditio extiterit, deberi incipit. l.legata.40. ff. de condit. & demonſtr. & l.haec venditio.7. in principio. ibi: conditionales. ff. de contrah. empt. Ideoq; cum obligatio adhuc nulla ſit: nec liberatio per illam ſolutionem contingere poteſt. Itaque ſolutum repetitur. Conditione tamen exiſtente, liberatio contingit. l.ſub cõditione.16. & l.cum quis.38. §. qui hominem. ibi: perinde atq;. ff. de ſolutionib. niſi in caſibus ſ̃. in duplicationibus praecedẽtibus propoſitis. Sexta duplicatio eſt: Niſi is qui ſoluendo non eſt, vni ex creditoribus ante diem ſoluerit: hoc enim caſu Pauliana cõpetit actio. de qua re vide j. lib. prox. cap.14. quaeſt.5. except.3. replic.2. Haec de prima propoſitae exceptionis replicatione, eiuſq; duplicationibus ſunt dicta.

Secunda replicatio eſt: Niſi non multo poſt tempus ſolutum ſit. l.quod dicimus.105. ff. de ſolutionib. Concordant ea quae proponuntur ſ̃. lib.16. cap.4. except.8. repl.3. dupl.1. M.I.R.d.exc.16. repl.2. Plures propoſitae exceptionis replicationes vide d. cap.4. itẽ ſ̃. lib.15. cap.7. quaeſt.1. cauſa 2.

XXXIIII. Exceptio: Niſi inſtrumentum contractus non ſit redditum. reprobatur l.inductum.22. C. de ſolut. l.nihil intereſt.4. in fin. item l.ſi actor.19. C. eod. tit. l.propter inſtrumenta.5. in fin. C. depoſiti.

XXXV. Exceptio: Niſi res in ſolutum data euicta ſit. l.ſi quis.46. ff. de ſolut. l.qui res ſuas.98. in prin. l.qui ſibi.53. in prin. ff. eod. tit. Huius exceptionis replicatio prima videtur: Niſi pars tantùm rei ſit euicta. ſed reprobatur d.l.46. Altera replicatio eſt: Niſi per Fauianam actionem res in ſolutum data euincatur. d.l.98. §. diuerſum. ff. de ſolut. l.ſi fraudator.25. §. ſi à ſocero. ibi: nec vllum regreſſum. ff. quae in fraudem cred. Tertia: Niſi per in integrum reſtitutionem minor rem quam in ſolutum dedit, euincat. d.l.98. §. huic applicatur.

XXXVI. Exceptio: Niſi res in ſolutũ data interierit. reprobatur l.pro his.4. C. de naufragijs. l.ſi ita.126. §.1. ff. de verb. oblig.

XXXVII. Exceptio: Niſi debitor antea vt ſolueret à domino interpellatus, ſoluere noluit. hoc enim caſu videtur poſtea per procuratorem conuentus ſolutionem offerendo condemnationem non effugere. Sed haec exceptio reprobatur l.ſi reus.73. ff. de procuratoribus. Hactenus de exceptionibus aduerſus ſolutionem.

QVIBVS EX SOLVTIONE liberatio competit? Item quid veniat in ſolutionis exceptionem? ſeu à quo debito per ſolutionem contingat liberatio? Cap. X.

PRima regula: Reo ſoluente, fideiuſſorib. quoque ſolutionis exceptio prodeſt. Inſtit. quib. modis toll. obligat. §. item ſi reus. l.cum quis.38. §. de peculio. item l.egiſti.84. ff. de ſolut. Huius regulae exceptio prima eſt: Niſi pars tantùm debiti ſoluta ſit ita, vt alter tantùm ex fideiuſſoribus liberetur. hoc enim caſu alteri fideiuſſori ſolutionis exceptio non prodeſt. de qua re vide ſ̃. cap. prox. except.15. repl.1. duplic.5. triplic.1. Altera exceptio eſt: Niſi ex alia cauſa, quàm pro qua fideiuſſor interceſſit, ſolutio facta ſit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi cum iudicatũ ſolui ſatiſdatum eſſet, reus condem-

condemnatus ex cauſa iudicati ſoluerit. hoc enim caſu etiam iudicatum ſolui ſtipulatio, pro qua fideiuſſor acceptus eſt, extinguitur. d. §. de peculio.

I I. *Regula: Fideiuſſore vel mandatore ſoluente, reus quoq; principalis liberatur. Inſtit. quibus modis toll. obligat. §. item ſi reus. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi fideiuſſor, cùm exceptione tutus eſſet, per errorem ſoluit. l. ſi fideiuſſor. 59. ff. de condict. indebiti. Exemplum proponitur l. cum is. 32. §. 1. ff. eod. tt. & l. ſi is. 94. §. fin. in fin. ff. de ſolutionibus. Altera exceptio eſt: Niſi cum quis pro duobus fideiuſſiſſet, ita ſoluerit, vt vnus tantùm liberetur. hoc enim caſu alteri ſolutionis exceptio non prodeſt. l. vbi fideiuſſor. 24. ff. de ſolutionibus. Tertia: Niſi fideiuſſor ſoluens ceſſa ſibi à creditore actione experiatur: hoc enim caſu reus ſolutionis exceptione aduerſus fideiuſſorem agentem non defenditur. l. Papinianus. 28. ff. mandati. & l. Stichum. 95. §. ſi mandatu. ff. de ſolutionibus.*

I I I. *Regula: Vno reorum promittendi vel ſocio debiti ſoluente, alter quoq; reus vel ſocius liberatur. Inſtit. de duobus reis ſtipulan. §. ex huiuſmodi. ibi: in vtraq;. Concordat l. in duob. 3. §. fin. ff. d. tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi vnus exceptione tutus per errorem ſoluerit. l. qui hominem. 34. §. fin. ff. de ſolutionib. Altera exceptio eſt: Niſi cum vnuſquiſq; ex pluribus non in ſolidum, ſed pro parte virili teneretur, per errorem ſolidum ſoluit. hoc enim caſu etiam id quod plus ſua parte ſoluit, repetere poteſt: ideoq; ſocius debiti non liberatur. quæ exceptio approbatur l. Paulus. 101. in prin. ff. eod. tt.*

I I I I. *Regula: Si cum quis à Seio ſtipulatus eſſet, quanto minus à Titio conſequi poſſit: Titius totum ſoluerit. hoc enim caſu Seio quoque ſolutionis exceptio prodeſt. l. ſi decem. 21. in fin. ff. de ſolutionibus. Hæc de quæſtione, Quibus ſolutionis exceptio competat, ſint dicta. Plures huiuſmodi regulas vide ſ̄. cap. 7. except. 1. Aduerſus quos competat ſolutionis exceptio, vide ſ̄. cap. 8.*

QVID VENIAT IN SOLVTIONIS exceptionem? ſeu à quo debito per ſolutionem contingat liberatio?

I. *Regula: Si cum ex pluribus cauſis eidem ab eodem deberetur, pars, non omnis pecunia debita ſoluta ſit, non expreſſa cauſa in quam ſoluatur: in duriorem cauſam id quod ſolutum eſt, acceptoferendum. l. cæterum. 3. & l. in his. 5. in prin. ff. de ſolutionibus. M I. R. lib. 5. cap. 12. reg. 6. Pro declaratione huius regulæ ſciendum, quæ duriores, quæ leniores cauſæ dicantur? de quare in regulis proximè ſequentibus tractabitur. nunc propoſitæ regulæ exceptiones ſunt enumerandæ. quarum prima eſt: Niſi debitor, cum ſoluit, exprimat in quam cauſam velit ſolutū: in hanc enim cauſam, quamuis leniorem, à creditore ſolutum eſt acceptoferendum. l. 1. in prin. d. l. 5. §. ſi duos. l. vbi fideiuſſor. 24. l. Paulus. 101. §. 1. item l. creditor. 102. §. cum de ſorte. ff. eod. tt. l. 1. C. eod. tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi debitor non ſtatim in ipſa ſolutione, ſed ex interuallo dicat, in quod debitum velit eſſe ſolutum. l. 1. in fin. cum ſequentibus. ff. de ſolutionibus. Altera replicatio eſt: Niſi in indebitam cauſam ſe ſoluere debitor per errorē expreſſerit. d. l. 102. §. fin. ff. eod. tt. Tertia: Niſi non ſoluat debitor, ſed ex diſtractione pignoris creditor debitum retineat. d. l. 101. §. Paulus. ff. d. tt. Concordat l. cum & ſortis. 35. in princ. ibi: nec audiendus. ff. de pignor. action. Hæc de prima exceptione. Secunda exceptio eſt: Niſi creditor cui ſoluitur, exprimat in quod debitum accipere velit. l. 1. §. quoties. ff. de ſolutionibus. l. 1. §. quod ſi debitor. C. eod. tt. l. ſi vſuras. 21. C. de vſuris. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi debitor antè dixerit, in quod debitum velit eſſe ſolutum: quæ replicatio legibus iam propoſitis approbatur. cuius duplicationes vide ſ̄. except. prox. replicat. 1. cum duabus ſequentib. replicationibus. Altera replicatio eſt: Niſi non ſtatim cum ei ſoluitur, ſed ex interuallo creditor dicat, in quod debitum id quod ſoluitur, accipiat. l. 1. in fin. cum duabus legib. ſequentibus ff. de ſolutionibus. Tertia: Niſi creditor non in id debitum conſtituat ſolutum, in quo ſi ipſe deberet, ſe eſſet exoneraturus. d. l. 1. ibi: dummodò in id. Huius replicationis exemplum eſt, ſi creditor in naturale tantùm debitum conſtituat: hoc eſt, quod ſolutum quidem per exceptionem retineri poteſt, non autem ſolutum per actionem peti non poteſt. quod exemplum proponitur l. ſi is. 94. §. Fauius. ff. de ſolutionibus. Concordant ea quæ proponuntur ſ̄. reg. 11. except. 1. Planè propoſitæ replicationis duplicatio eſt: Niſi creditor non ex ſolutione debitoris, ſed ex diſtractione pignoris pecuniam acceperit. l. Paulus. 101. §. Paulus. ff. de ſolutionib. l. in his. 5. §. Imperator. item l. ob triginta. 73. ff. eod. tt. Huius duplicationis triplicatio eſt: Niſi cùm eodem tempore duobus contractibus pignora obligarentur: creditor in vnum, non in vtrunque contractum precium ex diſtractione pignorum redactum acceptoferre velit. l. pupilli. 96. §. cùm eodem ff. d. tt. Quarta replicatio eſt: Niſi cum creditor eodem tempore in duos contractus pignora accepiſſet, iis diſtractis precium in vnum tantùm contractum, non in vtrunq; acceptoferre velit. d. §. cùm eodem. Hæc de ſecunda exceptione. Tertia propoſitæ regulæ exceptio videtur: Niſi pecunia numerata maior ſit, quàm illud debitum, in quod lex ſolutum vult acceptumferri. ſed reprobatur l. cum ex plurib. 97. §. fin. ff. de ſolution. Concordat d. l. 96. § cùm eodem, in fin. Hæc de prima propoſitæ quæſtionis regula, cuius aliquot ſpecies ſequuntur.*

I I. *Regula: Quod ſolutum eſt, potius in eam cauſam cuius dies vel conditio venit, quàm in eam cuius adhuc conditio pendet, vel dies nondum venit, acceptoferendum eſt. l. cæterùm. 3. in fin. ff. de ſolutionib. l. cum ex plurib. 103. itē l. 1. ibi: aut cuius dies. ff. d. tt.*

I I I. *Regula: Quod ſolutum eſt, potius in id debitum quod ſoluens ſuo, quàm quod alieno nomine debet, acceptoferendum. l. & magis. 4. in prin. & l. cum ex pluribus. 97. ibi: poſt hunc. ff. eod. tt.*

I I I I. *Regula: Quod ſolutum eſt, potius in id quod ſub pœna, quàm quod ſine pœna debetur, acceptoferendum. d. l. 4. l. ſi quid. 7. in fin. item d. l. 97. in prin. ibi: mox eius. ff. d. tt.*

V. *Regula: Quod ſolutum eſt, potius in id quod*

cum fideiuſſore, quàm quod ſine fideiuſſore debetur, acceptoferendum. d.l.4. in fin. & l.in his.5. in princ. ibi:grauior etiam.ff.eod.tt.

VI. Regula: Solutum potius in id debitum quod ſub pignore, quàm quod ſine pignore debetur, acceptoferendum. l.cum ex pluribus.97. in prin. ibi: tertio.ff.de ſolutionibus.

VII. Regula: Solutum potius in id quod ex cauſa famoſa, quàm quod ex non famoſa cauſa debetur, acceptoferendum. l.ſi quid.7.in prin.& d.l.97. in prim. ff.eod.tt.item l.ſi in duabus.104.ff.de reg.iuris.

VIII. Regula: Si ex alia cauſa maior ſumma, ex alia minor debetur: neutra alteri præponenda. d.l.104. ibi:& ſi ſummam diſparem habeant.

IX. Regula: Cauſa iudicati durior habetur. l.ſi quid.7.ibi:proinde.ff.de ſolutionibus.

X. Regula: Antiquior cauſa præponenda minus antiquæ. l.in his.5.in prin. l.vbi fideiuſſor.24. & l.cum ex pluribus.97.in princ. ibi:etſi nihil. ff.d.tt. Huius exemplum proponitur l.ex plurib.89.§.fin. ff.eod.tt. Aliud l.pupilli.96.§.cùm eodem,in fin.ff.eod.tt. Item aliud l.creditor.102.§.Valerius.ff.d.tt.

XI. Regula: Solutum prius in vſuras, deinde in ſortem acceptoferendum. l.in his.5.§.imperator. ibi: eidem autem.ff. de ſolutionibus. l.cum & ſortis.35.in prin. ff.de pignor. actione. l.ſi vſuras.21. C.de vſuris. l.1.in fin. C.de ſolutionibus. l.Titia.48.§.fin. ff.d.tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi vſuræ ſint indebitæ: hoc eſt, quæ peti quidem non poſſunt, ſolutæ autem non repetuntur. d.§.imperator. ibi: ſed ſi fortè. l.ſi is.94.§. Fauius. ff.eod.tt. de ſolutionibus. Cuius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ſpecialiter in vſuras indebitas pecunia ſit ſoluta. d.§.imperator.ibi:& ſicut ex pacti conuentione. Altera: Niſi non ex ſolutione debitoris, ſed ex diſtractione pignorum creditor pecuniam acceperit.d.§.imperator. Concordat l.Paulus.101.in fin. ff.eod.tt. Altera propoſitæ regulæ exceptio videtur: Niſi creditor debitori cauerit, ſolutum ſe in ſortem & in vſuras accipere. Sed reprobatur l.in his.5.§.fin. cùm l.ſequente. ff. de ſolutionibus.

XII. Regula: Si plures cauſæ potiores concurrant, vtra vtri ſit præferenda, definitur l.cum ex pluribus. 97.in prin.ff.de ſolutionibus.

XIII. Regula: Si omnes cauſæ ex quibus debetur, pares ſint, vt neutra alteri ſit præponenda: in omnes cauſas pro portione id quod ſolutum eſt, acceptoferendum.l.illud.8.ff.de ſolutionib.l.in his.5.§.imperator.ff.eod.tt.

Exceptiones hactenus enumeratarum regularum generales vide ſ.reg.1.

XIV. Regula: Interdum ex vna cauſa ſolutio facta, parit etiam liberationem cauſæ alterius. quæ regula approbatur, ſimul & exemplis declaratur l.in numerationib.44.in prin.ff.de ſolutionib. Concordat l.cum quis.38.§.de peculio.ff.eod.tt. Hæc de ſolutionibus.

DE ACCEPTILATIONIBUS. Cap. XI.

PRIMO: Definitio acceptilationis proponitur l.1.ff.de acceptilat. Eſt enim acceptilatio liberatio per mutuam interrogationem, quæ vtrinque contingit ab eodem nexu abſolutio. Declaratur hæc definitio Inſtit. quib.modis toll.obligat. §.item per acceptil. Concordat l.ſanè & ſic.7.ff.de acceptil.

II. GENVS ACCEPTIlationis.

Ciuilis liberationis ſpecies eſt. l. verborum obligatio.107.in fin.ff.de ſolutionibus. Huic quodammodò contradicit l.an inutilis.8.§.fin.ibi:quia hoc iure vtimur.ff.de acceptilat.

III. DIFFERENTIA inter acceptilationem & apocham proponitur l.ſi acceptolatum.19.§. fin.ff.de acceptilatione. Planè quod ibi dicitur de apocha, de eo vide plura ſ.lib.2.capite 18.quæſt.8.ſpecie 1.except.3.

IIII. SIMILE.

Acceptilatio ſolutioni ſimilis eſt. l.in diem.5. ff.de acceptil.l.non ſolù.7.§.ſi is qui.ff.de liberat.legata.

V. DE EXCEPTIONIBVS aduerſus acceptilationem.

Regulariter quidem per acceptilationem tollitur obligatio, & liberatio cõtingit. d.l.5. & d.§.ſi is qui. Quibus concordat Inſtit. quibus modis toll.obligat.§. item per acceptil. M.I.R.lib.5.cap.12.reg.7. Sed huius regulæ plures etiam ſunt exceptiones nunc ordine proponendæ: & primùm eæ quæ ſumuntur ex perſona acceptoferentis.

I. Exceptio: Niſi alius quàm creditor acceptotulerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. & per iuſiurandum.13.§.tutor. ff.de acceptilat. l.pactum.22.C. de pactis.item l.per procuratorem.3.ff.de acceptil.M. I.R.d.reg.7.except.1. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi alius mãdato creditoris interueniente acceptumfecerit.d.l.3. Cuius duplicatio eſt: Niſi ſeruus iuſſu creditoris domini ſui acceptumfecerit. l.ſeruus. 22.ff.de acceptilat. Altera replicatio eſt: Niſi tutor, curator, vel procurator creditoris prius nouauerit obligationem.d.§.tutor. Tertia: Niſi hæres creditoris acceptumfecerit. l.& per iuſiurandum.13. §.penult. ff.de acceptilat. Quarta: Niſi vnus ex reis ſtipulandi acceptumfecerit.d.l.13.§.vlt.l.ſi rem.31.§.ſi duo.ibi: item vnius.ff.de nouationib.item l.2.in fin.ff.de duobus reis conſtit. M.I.R.d.except.1.repl.2.

II. Exceptio: Niſi vnus tantùm ex duobus vel pluribus creditoribus acceptotulerit. reprobatur in reis ſtipulandi per ea quæ iam repl.prox.ſunt propoſita.

III. Exceptio: Niſi pupillus acceptotulerit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi tutoris authoritate interueniente, pupillus acceptotulerit.l.1.C.de acceptilationibus.

IIII. Exceptio: Niſi ſeruus acceptotulerit. l. ſeruus.22.ff.de acceptil. Hæc de exceptionib.ſumptis ex perſona acceptoferentis: ſequuntur nunc exceptiones deſumptæ ex perſona eius cui eſt acceptolatum.

V. Exceptio: Niſi alij quàm debitori ſit acceptolatum. ipſo quidem iure ſubſiſtit exemplo l. & per iuſiurandum.13.§.tutor. ibi:ne his quidem. ff.de acceptil.Concordat l.an inutilis.8.§.filiusfamil.ibi:pater.ff.de acceptilat. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi nouatione interueniente alij quàm debitori ſit acceptolatum.d.verſ.ne his quidem. Cui concordat l.ſi debitor.91. ff.de ſolutionibus. Altera re-

plicatio

plicatio eſt: Niſi hæredi debitoris ſit acceptolatum. d. l.13. §.penult. ff. de acceptilat. Tertia: Niſi ſeruo debitoris ſit acceptolatum. l. an inutilis. 8. §. ſeruus. & l. ſpecies. 11. ff. eod. tt. l. ſi debitor. 63. ff. de ſolutionibus. Quarta: Niſi ei qui bona fide a debitore poſsidetur, ſit acceptolatum. d. l. 11, ibi: idemq́ dicemus. Quinta: Niſi filiofamiliás debitoris ſit acceptolatum. d. verſ. idemq́ dicemus. Sexta: Niſi vni ex reis promittendi ſit acceptolatum. approbatur per ea quæ proponuntur ĵ. quæſt. prox. reg. 2.

VI. Exceptio: Niſi ſeruo ſit acceptolatum. reprobatur d. l. 11. Concordat l. an vtilis. 8. §. filiusfamiliás. ibi: idem erit & in. ff. eod. tt. de acceptil.

VII. Exceptio: Niſi filiofamiliás ſit acceptolatũ. reprobatur d. §. filiusfamiliás.

VIII. Exceptio: Niſi pupillo ſit acceptolatum. reprobatur l. 2. ff. de acceptilat.

IX. Exceptio: Niſi vni ex pluribus eiuſdem rei debitoribus ſit acceptolatum. reprobatur l. ſed etſi. 14. in fin. ff. de acceptilat. Plura de hac exceptione vide ĵ. quæſt. prox. reg. 2.

X. Exceptio: Niſi maritus vxori acceptotulerit. l. ſi ſponſus. 5. §. ſi maritus duos ff. de donat. inter virum & vxorem. Hactenus de perſonis acceptilationis tam acceptoferentium, quàm eorum quibus acceptofertur. Sequuntur nunc exceptiones deſumptæ ex re quæ acceptofertur.

XI. Exceptio: Niſi alia quàm verborum obligatio acceptoferatur. l. an vtilis. 8. §. acceptum. ff. de acceptil. Inſtit. quib. modis tollitur obligat. §. item per acceptil. ibi: quo genere. item l. prout. 80. ff. de ſolution. M. I. R. d. reg. 7. except. 2. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi alia obligatio nouetur, & in verborum obligationem transformetur. Inſtit. d. §. item per acceptilat. ibi: ſed & id. l. ſi in ſtipulatum. 17. ff. de donationib. l. Aquiliana. 4. ff. de tranſactionib. l. 2. cum l. ſequ. C. de acceptilat. Declaratur replicatiò propoſita Inſtit. quib. modis toll. obligat. §. eſt autem. Concordat l. & ex vno. 18. ff. de acceptil. Hæc de prima propoſita exceptionis replicatione. Altera replicatio eſt, Quòd quamuis alia obligatio quàm verborum, per acceptilationem ipſo iure tolli non poſsit: tollitur tamen exceptionis ope. l. ſi acceptolatum. 19. in prin. ff. eod. tt. M. I. R. d. except. 2. repl. 1. & d. lib. 5. cap. 11. reg. 4. replic. 7. Huius replicationis ratio eſt, quia inutilis acceptilatio vtile habet pactum. de quâ re vide ĵ. ead. quæſt. in fin.

XII. Exceptio: Niſi obligatio iureiurando firmatá acceptoferatur. reprobatur l. & per iuſiurandum. 13. in prin. ff. d. tt.

XIII. Exceptio: Niſi plures obligationes ſimul acceptoferantur. reprobatur d. l. 18.

XIIII. Exceptio: Niſi aliud quàm debetur ſit acceptolatum. l. niſi conſentiat. 14. ff. de acceptilatione. d. l. 13. §. illud certum. item §. cum qui. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi pars eius quod debetur, acceptolata ſit. d. §. illud certum. Inſtit. quibus modis toll. obligat. §. ſicut autem. l. pars ſtipulationis. 9. cum l. ſequente. & l. qui hominem. 17. ff. de acceptil. Cuius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi id quod debetur, diuiſionem non recipiat, tunc enim pro parte acceptilatio fieri non poteſt. l. & per iuſiurandum. 13. §. 1. ff. de acceptilat. Huius duplicationis triplicatio prima eſt: Niſi omnes partes ſimul acceptoferantur. d. §. 1. verſ. ſi autem iter & actus. Altera triplicatio eſt: Niſi talis res ſit, quæ ſolui quidẽ pro parte non poteſt, peti tamen pro parte poteſt. hoc enim caſu pro parte acceptilatio fieri poteſt. approbatur exemplo hominis debiti l. ſed & ſi. 10. & l. qui hominem. 17. ff. de acceptilationibus. Altera propoſita replicationis duplicatio eſt: Niſi dempta parte, totum nõ retineat ſuum nomen. approbatur exemplo d. l. 13. Tertia duplicatio eſt: Niſi cum domus deberetur, cæmenta, feneſtra, vel diæta acceptoferantur. d. l. 13. §. illud certum, in fin. Quarta: Niſi cum fundus deberetur, vſusfructus eius acceptoferatur. d. §. illud certum. Quinta: Niſi quaſi pars tantùm deberetur, ea ſit acceptolata. d. l. 13. §. ſi quis vſumfructum. Hæc de prima replicatione. Secunda replicatio eſt: Niſi genere promiſſo, ſpecies acceptoferatur. d. l. 13. §. ſi is qui hominem. Tertia: Niſi vltra id quod eſt promiſſum, aliquid acceptumferatur. l. ſi is qui. 15. ff. de acceptil. Quarta: Niſi cùm via deberetur, iter & actus acceptoferatur. l. & per iuſiurandum. 13. §. 1. ibi: ſi autem iter & actus. ff. eod. tt.

XV. Exceptio: Niſi aliud quàm rogatus eſt creditor, acceptotulerit. l. pluribus. 6. in fin. ff. de acceptilat. Hactenus de perſonis & rebus acceptilationis: ſequuntur nunc exceptiones ex alijs circumſtantijs deſumptæ.

XVI. Exceptio: Niſi ſub conditione ſit acceptolatum. l. acceptilatio. 4. ff. de acceptilat. l. actus legitimi. 77. ff. de reg. iuris. M. I. P. lib. 5. cap. 12. reg. 6. M. I. R. lib. 5. cap. 15. reg. 3. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi conditio non expreſsè, ſed tacitè inſit acceptilationi. d. l. 77. ibi: nonnunquam tamen. Altera replicatio eſt, quòd quamuis acceptilatio ſub conditione facta ipſo iure non liberet, liberat tamen exceptionis ope. l. ſi intra. 41. ff. de pactis.

XVII. Exceptio: Niſi in diem ſit acceptolatum. l. in diem. 5. ff. de acceptil. d. l. 77. ff. de reg. iuris.

XVIII. Exceptio: Niſi acceptilatio non conſentiat obligationi, & falſum contineat. l. niſi conſentiat. 14. ff. de acceptil.

XIX. Exceptio: Niſi non ſolennibus verbis acceptilatio facta ſit. Inſtit. quibus modis tollitur obligat. §. ſed & græcè. Concordat iiſdem verbis l. an inutilis. 8. §. fin. ff. de acceptilationibus. l. 1. ibi: an ſolennibus. C. eod. tt. Quæ autem ſint verba acceptilationis ſolennia, vide ſ. except. 10. replic. 1.

XX. Exceptio: Niſi ante diem vel conditionem obligationis exiſtentem acceptolatum ſit. reprobatur l. quod in diem. 12. ff. de acceptilat. l. actus legitimi. 77. in fin. ff. de regulis iuris. l. Aquiliana. 4. in fin. ff. de tranſactionibus. l. ſub conditione. 16. ff. de ſolutionibus. l. ſi ſub conditione. 21. ff. de acceptilationibus. Planè admittitur exceptio propoſita, primùm quidem, cum Stichus aut decem ſub conditione deberentur, & Stichus acceptolatus eſſet: is pendente conditione deceſſerit. l. & per iuſiurandum. 13. §. ſi Stichum. ff. de acceptil. Deinde admittitur, ſi fideiuſſori ſub conditione accepto ſit acceptolatum: hæc enim

acceptilatio non prodeſt reo principali. de qua re vide ſ. quæſt. prox. reg. 1. except. 3.

XXI. *Exceptio: Niſi ante contractam obligationem ſit acceptolatum. d. l. 13. §. qui ita.*

XXII. *Exceptio: Niſi debito iam ſoluto acceptolatum ſit. l. cum decem. 71. §. item ſi ignorans. ſſ. de ſolutionibus. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi creditor poſtea de ſolutione certior factus, eam non habuerit ratam. d. §. item ſi ignorans. verſic. contrà ſi ratum.*

XXIII. *Exceptio: Niſi poſt rei debitæ interitum acceptolatum ſit. ipſo quidem iure ſubſiſtit: cum debitum quod acceptofertur, nullum ſit: vtpote interitu rei debitæ iam extinctum. Verùm eius replicatio eſt: Niſi debitum rei interitu non fuerit extinctum. approbatur exemplo rei debitæ, quæ poſt moram à debitore factam interijt, l. ſi ſeruum. 91. §. fin. ſſ. de verborum obligat.*

XXIIII. *Exceptio: Niſi pecunia debita non ſit ſoluta. reprobatur l. ſi acceptolatum. 19. in fin. ſſ. de acceptilat.*

XXV. *Exceptio: Niſi cauſa ob quam acceptolatum eſt, non ſit ſecuta. approbatur exemplo l. licet. 43. in prin. ſſ. de iure dotium.*

XXVI. *Exceptio: Niſi cum debitum conditionale acceptolatum eſſet, conditio debiti poſtea defecerit. l. actus legitimi. 77. in fin. ibi: nam ſi acceptum feratur. ſſ. de reg. iuris.*

Replicatio præcedentium exceptionum generalis.

Hæ ſunt exceptiones aduerſus acceptilationem, quarum replicatio generalis eſt, Quòd quamuis acceptilatio inutilis ſit, proſit tamen ad exceptionem. l. ſi vnus. 27. §. ſi acceptilatio. ſſ. de pactis. M. I. R. lib. 5. cap. 12. reg. 7. except. 2. repl. 1. Exemplum vide ſ. except. 11. replic. 2. M. I. R. lib. 5. cap. 11. reg. 4. replic. 7. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi in id non ſit conſenſum, vt acceptilatio vim pacti haberet. l. an inutilis. 8. in prin. ſſ. de acceptilationib. M. I. R. d. replic. 1. duplic. 1. Altera duplicatio eſt: Niſi tale inſit vicium acceptilationi, ob quod etiam pactum non prodeſſet, approbatur exemplo præcedentis duplicationis. Nam quemadmodum deficiente conſenſu deficit pactum, & per hoc etiam replicatio propoſita: ita etiam de alijs omnibus quæ pactum viciant, eſt cenſendum: vtpute ſi pupillus ſine tutoris authoritate acceptotulerit, &c.

VI. QVIBVS ACCEPTIlatio proſit?

I. *Regula: Si fideiuſſori acceptolatum eſt, liberatur ſimul etiam reus principalis. l. ſi ex pluribus. 16. §. fin. ſſ. de acceptilat. Huius regulæ exceptio prima videtur: Niſi reus rè, non verbis fuerit obligatus. Sed reprobatur l. & per iuſiurandum. 13. §. ſi fideiuſſori. ſſ. d. tt. Altera exceptio eſt: Niſi antequam reus obligaretur, fideiuſſori ſit acceptolatum. d. l. 13. §. qui ita ſtipulatus. Huius exemplum eſt, ſi cum reus ſub conditione eſſet obligatus, fideiuſſori pendente illa conditione fuerit acceptolatum. quod proponitur d. l. 13. §. ſi legatorum. Tertia exceptio eſt: Niſi fideiuſſori ſub conditione accepto, pendente conditione ſit acceptolatum. approbatur certo modo l. penult. ſſ. de fideiuſſoribus.*

II. *Regula: Si vni ex ijs qui eandem pecuniam debent, acceptolatum ſit: liberatur & alter. l. ſi ex pluribus. 26. ſſ. de acceptilat. l. 2. in fin. ſſ. de duobus reis conſtit. M. I. R. d. cap. 12. reg. 8. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi cum maritus vxorem & extraneum obligatum haberet, vxori acceptotulerit. hoc enim caſu neuter liberatur. l. ſi ſponſus. 5. §. ſi maritus. ſſ. de donat. inter vir. & vxor. Altera exceptio eſt: Niſi cum maritus vxorem & extraneum obligatum haberet, extraneo acceptotulerit. hoc enim caſu vxor non liberatur. d. §. ſi maritus. Tertia: Niſi ſinguli non in ſolidum, ſed pro parte teneantur. approbatur exemplo heredum l. 2. §. ſi tamen hominem. ſſ. de verb. obligat.*

III. *Regula: Si filiofamilias acceptolatum ſit, liberatur etiam eius pater. Idemq́; ſi ſeruo acceptolatum ſit: nam liberatur etiam eius dominus. l. an inutilis. 8. §. filiusfamilias. ibi: & tolluntur etiam. & l. ſi ſpecies. 11. ibi: ſed et ſi ſeruo. ſſ. de acceptil.*

VII. ADVERSVS QVOS acceptilationis exceptio competat?

Regulariter quidem acceptilatio alij quàm qui acceptotulit, non obſtat. Verùm eius regulæ exceptio eſt: Niſi vnus ex reis ſtipulandi, quibus ſingulis in ſolidum debetur, acceptotulerit. hoc enim caſu etiam alteri exceptio nocet. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. 5. except. 1. repl. 4.

VIII. QVID VENIAT IN acceptilationis exceptionem? ſeu à quo debito contingat liberatio?

Acceptilatione vnius debiti facta, non contingit liberatio ab alio. l. cum Aquiliana. 5. ſſ de tranſactionib. Concordant ea quæ proponuntur ſ. lib. 2. cap. 41. except. 17. item lib. 15. cap. 18. in prin. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi cum generaliter acceptilatio concepta eſſet, non appareat de quo debito ſit actum. l. pluribus. 6. ſſ. de acceptil. Altera exceptio eſt: Niſi iudicatum ſolui ſtipulatio ſit acceptolata: hoc enim caſu etiam de re defendenda & de dolo malo clauſula extincta eſt. l. ſi accepto. 20. ſſ. d. tt. de qua re vide etiam ſ. lib. 2. cap. 15. quæſt. 1. Tertia exceptio eſt: Niſi cum mutua actio eſſet: puta empti & venditi, locati & conducti, &c. vnus alteri acceptotulerit. hoc enim caſu is quoque qui acceptotulit, ab eo cui acceptotulit, eo contractu liberatur. l. vlt. ſſ. de acceptilat. Concordat l. cum emptor. 5. in prin. ſſ. de reſcind. vendit. Contradicit l. ſi conuenerit. 55. ſſ. de pactis. Quarta exceptio eſt: Niſi cum quis Stichum aut decem ſtipulatus eſſet, Stichum acceptotulerit. hoc enim caſu nec decem peti poſſunt. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi vnus. 27. §. ſed ſi ſtipulatus. ſſ. de pactis. Concordat l. qui hominem. 17. ſſ. de acceptil. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi aliud actum ſit. d. §. ſed ſi ſtipulatus. Altera replicatio eſt: Niſi cum Stichus aut decem ſub conditione deberentur, pendente conditione Stichus acceptolatus ſit; & mortuus. l. & per iuſiurandum. 13. §. ſi Stichum. ſſ. de acceptil.

acceptil. Quinta exceptio eſt: Niſi cum genus deberetur, ſpecies aliqua certa ſit acceptolata. hoc enim caſu tota tollitur obligatio. d.l.13. §.ſi is qui hominẽ. ff.de acceptil. Sexta: Niſi ſolutione facta plures obligationes ſimul tollãtur: tunc enim idem cenſendum acceptilatione facta. de qua re vide ſ̃.cap.proxim. in fin. Hactenus de acceptilationibus.

DE NOVATIONIBVS IN genere. Cap. XII.

PRIMO': *Definitio nouationis proponitur l.1. in prin. ff.de nouationib. Eſt enim nouatio prioris debiti in aliam obligationem, vel ciuilem vel naturalem, transfuſio atq; translatio.*

II. DIVISIO *nouationis & delegationis proponitur l.delegare.11.in fin. ff.de nouationib. Fit enim vel per ſtipulationem, vel per litis conteſtationem. Differentia harum ſpecierum habetur l. aliam cauſam.29. ff.eod.tt. Sanè de prima quidem ſpecie nouationis dicetur in hoc & proximo ſequente capite: de altera verò, quæ fit per litis conteſtationem, vide ĩ.cap.14.*

III. EFFECTVS NOuationis.

I. Regula: Nouatione facta, prior obligatio tollitur. Inſtit.quib.modis toll.obligat.§.præterea nouat. M.I.R.lib.5.cap.12.reg.10.

II. Regula: Nouatione facta, pignus liberatur. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ proponuntur ſ̃.lib.17.cap.12.cauſa 6.

III. Regula: Nouatione facta, vſuræ amplius non currunt, per ea quæ proponuntur ſ̃.libro 15. capite 7. quæſt.1. except. gener. 2. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi per litis conteſtationem nouatio facta ſit. l.1. C. de iudicijs.

IIII. Regula: Nouatione facta, mora debitoris purgatur. approbatur ſimul & diſtinguitur ĩ.cap.17.except.7.replic.3.

V. Regula: Nouatione facta, prior pœnalis ſtipulatio amplius non committitur. l.ſi creditor.15. ff.de nouationibus.

VI. Regula: Nouatione facta, perit priuilegium dotis & tutelæ. approbatur ſimul & diſtinguitur l.aliã cauſam. 29. ff. de nouat. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi per litis conteſtationem nouatio fiat. d.l.29.

VII. Regula: Delegatione debitoris facta, debitor delegatus ſuas exceptiones, quas aduerſus delegantem habuit, creditori cui delegatus eſt, agenti opponere non poteſt. approbatur ſimul & diſtinguitur l. doli exceptio. 19. & l. ſi quis. 12. cum l. ſequente. ff. eod.tt. M.I.R. lib.5.cap.11.reg.8. Exemplum proponitur l.penult. ff. eod.tt. Concordat l.qui id. 34. §. fin.ff.de donat. l.purè mihi.5.§ ſi eum. ff.de doli mali except. item l.ſi donaturus 9. §.ſi quis. ff.de condict. cauſa dati. Planè propoſitæ regulæ exceptio prima videtur: Niſi creditor cui debitor delegatus eſt, ſciuit eum exceptione defendi. Sed reprobatur d.l.19. Altera exceptio: Niſi debitor ignorans ſibi exceptionem competere, delegari ſe paſſus eſt. Et hæc exceptio reprobatur d. l.12. Tertia: Niſi exceptione ſenatuſconſ.Macedoniani delegatus defendatur. reprobatur d.l.19. Quarta: Niſi mulier delegata exceptione ſenatuſconſ.Velleiani defendatur. d.l.19. Concordant ea quæ proponuntur ſ̃.lib.21.cap.5.quæſt.3.except.7. replic.1. Quinta exceptio eſt: Niſi delegatus exceptione minorennitatis defendatur: hanc enim etiam ei cui delegatus eſt, opponere poteſt. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 19. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi minor maior factus, exceptionem illam creditori cui delegatus eſt, obiecerit. approbatur ibidem. Sexta exceptio: Niſi exceptione hac, Si non libertatis onerandæ cauſa promiſſum eſſet: delegatus ſe defendat. reprobatur l.1. §.ſiue autem. ff. quarum rerum actio non datur. Septima: Niſi non creditori, ſed alij donandi gratia vel ex cauſa lucratiua ſit delegatus. l.2.§.cum verò ego. ff.de donationibus. l.Iulianus ait.7.in prin. ff. de doli mali except. M.I.R.d.reg.8. except.2. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi delegatus quoque deleganti donare voluit hoc enim caſu exceptione aduerſus eum cui donationis gratia delegatus eſt, non vtetur. l. qui id.34. §.fin. ff.de donationibus. Octaua exceptio eſt: Niſi delegans quoque aduerſus eum cui delegatio facta eſt, exceptione ſe potuit tueri. l.2.§.item ſi ei.ff de donationib.& d.l.7.§.idem Iulianus ff.de doli mali except. Exemplum proponitur l.ſi ſponſus.5. §.ſi debitor. ff. de donat.inter virum & vxor. Concordat item l.ſi donaturus.9.in fin. ff.de condict. cauſa dati. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi delegatus nullam habens exceptionem aduerſus delegantem, exceptione delegantis vti velit. approbatur per ea quæ proponuntur ſ̃. cap.1. quæſt.7. reg.3. Nona exceptio eſt: Niſi debitum tale ſit, quod delegari non potuit. approbatur, ſimul & declaratur l.ſi mulier.59.§.ex aſſe.ff.de iure dotium.

VIII. Regula: Debitori delegato, cui exceptio denegatur aduerſus eum cui delegatus eſt, datur condictio aduerſus delegantem. l.ſi quis. 12. & l.ſi non. 13. ff.de nouationibus. l.1.§.ſiue autem.ibi: veruntamen. ff. quarum rerum actio non datur. item l. purè mihi. 5.§.ſi eum, in fin.ff.de doli mali except. Planè propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi debitor ſciens ſibi exceptionem competere, ſe delegari ſit paſſus. d. l.12. in prin.ff.de nouationibus.

IX. Regula: Debitor delegatus exceptione quæ competit deleganti, aduerſus delegatum vti non poteſt: vt oſtenſum ſ̃.cap.1.quæſt.7.reg.3. Sed delegans hoc caſu vel reſciſſoriam actionem habet, vel condictionem. l.vt mihi.21.§.ſed ego.ff.de donationibus.

IIII. DE EXCEPTIONIBVS contra nouationem generalibus.

Regulariter quidem nouatione facta tollitur prior obligatio, & alia eueniunt, de quibus ſ̃. quæſt. prox. dictum eſt, diceturq; ĩ. cap. prox. verùm iſtarum regularum plures ſunt exceptiones nunc ordine proponendæ: & primùm quidem generaliores in hoc capite, deinde ſpeciales ſingularum ſpecierum nouationis ĩ.cap.prox.

I. Exceptio: Niſi alius quàm creditor nouauerit. l.ſi Stichum.8.§.fin.ff.de nouationibus. & l.filius. 23. ff.eod.tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi

volente & conſentiente creditore alius nouauerit. d. l.8. in fin. Concordat l. nouare. 20. in prin. ff. eod. tt. Cuius replicationis duplicatio eſt: Niſi filiusfamiliâs vel ſeruus creditor conſentiat alium nouare. approbatur ſimul & diſtinguitur l. dubitari. 34. in princ. ibi: nam ſi alium ff. de nouationib. Altera replicatio eſt: Niſi creditor nouationem ab alio factam ratam habuerit. l. ſi quis. 22. ff. d. tt. Tertia: Niſi ei qui nouauit, ſolui rectè poſſit. l. cui recte. 10. ff. de nouationib. Exempla huius replicationis ſunt ĩ. replic. prox. cum ſequentibus. Eius autem duplicatio prima eſt: Niſi cum quis ſibi aut Titio dari ſtipulatus eſſet, Titius nouauerit. d. l. 10. Concordat l. quod ſtipulatus. 10. ff. de ſolutionib. Altera duplicatio eſt: Niſi cum debitorem meum iuſſerim Titio ſoluere, Titius nouauerit. l. ſi debitorem. 21. ff. de nouat. Tertia: Niſi filiusfamiliâs vel ſeruus peculiare debitum nouauerit: huic enim quamuis rectè ſolui poſſit, vt oſtenſum s̃. cap. 7. except. 8 & 9. tamen ius nouandi non competit. l. non ideo. 25. ff. de nouat. Concordat l. fugitiuus. 19. in fin. ff. de ſolutionib. Plura de hac duplicatione vide ĩ. except. prox. Hac de tertia replicatione eiusq; duplicationib. Quinta replicatio eſt: Niſi tutor creditoris nouauerit. l. nouare. 20. in fin. ff de nouat. Concordat l. tutor. 21. ff de adminiſtr. tutor. Quinta: Niſi curator creditoris nouauerit. l. dubitari. 34. §. adgnatum. ff de nouat. Sexta: Niſi procurator creditoris nouauerit. l. nouare. 20. in fin. ff. eod. tt. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi non omnium bonorum procurator ſit, vel ſpeciale mandatum nouandi non habeat. d. l. 20. in fin. & l. non abſtulit. 4. C. d. tt. Septima replicatio eſt: Niſi alteri quoq; qui nouauit, eiuſdem rei nomine in ſolidum competijt actio. l. ſi rem. 31. §. ſi duo. ff. eod. tt.

II. Exceptio: Niſi filiusfamiliâs vel ſeruus creditor nouauerit. l. non ideo. 25. & l. ſeruus. 16. ff. eod. tt. item l. fugitiuus. 19. in fin. ff. de ſolut. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi filiusfamiliâs vel ſeruus liberam peculij adminiſtrationem habeat. approbatur ſimul & diſtinguitur l. dubitari. 34. in prin. ff. de nouation. l. huic enim. 21. ff. de iureiurando. item l. libera. 48. in fin. ff. de peculio. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi filius vel ſeruus donandi animo alium ſtipulari iubeat. d. l. 34.

III. Exceptio: Niſi is cui bonis interdictum eſt, nouauerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. cui bonis. 3. ff. de nouat.

IIII. Exceptio: Niſi pupillus nouauerit. l. nouare. 20. ff. d. tt. l. pupillo. 15. ibi: ſed nec delegare. ff. de ſolut. item l. ſi id. 7. §. ſi pupilli. ibi: quod ſi ante. ff. de reſcindenda venditione. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi tutore authore pupillus nouauerit. d. l. 20. Altera replicatio eſt: Niſi pubes factus ratum habuerit. l. ſi pupillus. 9. in prin. ff. de nouat.

V. Exceptio: Niſi vnus ex pluribus creditoribus nouauerit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi vnicuique creditorum in ſolidum actio competat. l. ſi rem. 31. §. ſi duo. ff. d. tt.

VI. Exceptio: Niſi poſterior ſtipulatio ſit inutilis. l. nouatio. 24. in prin. ff. de nouat. l. ſi quis. 115. in fin. ff. de reg. iuris. Concordant ea quæ proponuntur s̃. lib. 16. cap. 2. reg. 8. except. 1. Exemplum proponitur l. ſi ſponſus. 5. §. ſi vxor. ff. de donat. inter vir. & vxor. Aliud exemplum vide ĩ. cap. prox. ſpecie 3. except. 1. Planè propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi naturaliter ſaltem poſterior obligatio valeat. l. 1. in fin. ff. de nouat. Huius replicationis exemplum eſt: Si à pupillo quis poſtea ſit ſtipulatus. Quod proponitur d. l. 1. in fin. Cui concordat Inſtit. quib. modis toll. obligat. §. præterea. item l. ſi Titius. 48. §. fin. ff. de fideiuſſoribus. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi à ſeruo quis poſtea ſit ſtipulatus: hoc enim caſu, quamuis naturaliter obligatio valeat, l. ſerui. 13. ff. de action. & obligat. nouatio tamẽ non valet. Inſtit. d. §. præterea. ibi: non idem. de qua re vide ĩ. except. prox.

VII. Exceptio: Niſi à ſeruo poſtea ſit ſtipulatus. d. verſ. non idem. l. in perſona. 30. §. qui pecuniam. ibi: quòd ſi quaſi. ff. de pactis. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ex poſteriore ſtipulatione actio de peculio aduerſus dominum ſerui competat. d. §. qui pecuniã. Cuius replicationis duplicatio eſt: Niſi is qui nouat, ſeruum credidit liberum eſſe. d. §. qui pecuniam. verſ. æquè nullo modo.

VIII. Exceptio: Niſi à muliere quæ pro debitore intercedit, poſtea ſit ſtipulatus. l. ſi paternam. 8. C. ad S. C. Velleianum. Concordant ea quæ propoſita ſunt s̃. lib. 21. cap. 5. quæſt. 3. cauſa 4. item quæſt. 5. reg. 1.

IX. Exceptio, ſumpta ex ſpecie & qualitate obligationis nouatæ, reprobatur l. 1. §. fin. l. 2. item l. ſi Stichum. 8. §. 1. ff. de nouationibus.

X. Exceptio: Niſi futura obligatio nouetur. reprobatur d. l. 8. §. ſi quis ita.

XI. Exceptio: Niſi plures obligationes ſimul nouentur. reprobatur l. dubitari. 34. §. fin. ff. de nouat.

XII. Exceptio: Niſi non nouandi animo poſterior ſtipulatio ſit facta. d. l. 2. ibi: dummodo ſciamus. & d. l. 8. §. 1. ibi: & hoc actũ ſit. item §. ſi ab alio. ibi: ſi autem non. Exemplum proponitur l. ſi ita. 6. in prin. ff. d. tt. Aliud d. l. 6. in fin. cum l. ſequent. Tertium proponitur d. l. 8. §. idem Celſus. Quartum l. fundum Cornelianum. 28. ff. eod. tt. Quintum in duobus reis promittendi ex interuallo factis habetur l. in duobus. 3. in princ. ff. de duobus reis conſtit. Sextum exemplum eſt ĩ. except. 15.

XIII. Exceptio: Niſi in poſteriore ſtipulatione ſpecialiter expreſſum non ſit, eam prioris obligationis nouandæ cauſa fieri. Inſtit. quib. modis toll. oblig. §. ſed quum hoc quidem. l. nouationum. 8. C. de nouat. M. I. R. lib. 5. cap. 12. reg. 10. except. 1.

XIIII. Exceptio: Niſi in poſteriore ſtipulatione nihil ſit noui. Inſtit. quibus mod. toll. obligat. §. præterea. ibi: ſed ſi eadem. Concordant ea quæ proponuntur s̃. lib. 15. cap. 15. except. 31. in prin.

XV. Exceptio: Niſi in poſteriore ſtipulatione res tantùm ſit addita, vel detracta, vel mutata, nihil præterea: hoc enim caſu interuentu nouæ rei non ſit nouatio. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ proponuntur d. except. 31. replic. 4.

XVI. Exceptio: Niſi poſt interitum rei in priorem obligationem deducta fiat nouatio. ipſo quidem iure ſubſiſtit: quoniam prior obligatio iam interitu rei debitæ ſublata eſt, ideoq; amplius per nouationem

tolli

tolli nequit. Verùm eius replicatio eſt: Niſi interitu rei debitæ promiſſor liberatus non ſit: hoc enim caſu ſuperueniens nouatio valet. approbatur exemplo rei debitæ poſt moram debitoris intereuntis, l. ſi rem. 31. in princ. ibi: etſi priuſquam. ff. de nouat. & l. ſi ſeruum. 91. §. fin. ff. de verb. obligat.

XVII. Exceptio: Niſi ante diem prioris obligationis venientem nouatio fiat. approbatur ſimul & diſtinguitur l. quoties 14. §. fin. ff. de nouationib. l. ſi Stichum 8. §. 1. ff. eod. tit. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi in diem certum prior obligatio ſit contracta. d. §. 1. Concordat l. in diem. 5. ff. de nouat. Altera replicatio, præcedenti non abſimilis, eſt: Niſi ſub conditione quæ omnino extitura eſt, prior obligatio ſit contracta. l. ſi pupillus. 9. §. qui ſub. ff. eod. tit. Tertia: Niſi conditio vel dies incertus prioris obligationis extiterit: tunc enim conualeſcit nouatio antea facta. d. l. 8. §. 1. & d. l. 14. §. fin. l. ſi ſub conditione. 21. ff. de acceptil. Planè huius replicationis duplicatio eſt: Niſi tempore exiſtentis conditionis promiſſor ſit deportatus. d. l. 14. §. fin. Hæc de exceptionib. nouationis: quarum tamen plures vide ꝟ. cap. prox.

DE NOVATIONIBVS IN ſpecie. Cap. XIII.

Expoſitis nouationis definitione, diuiſione, effectibus, necnon & exceptionibus generalioribus: nunc de nouationis ſpeciebus ſpecialiter agendum. Fit autem nouatio aut in perſona debitoris, aut in perſona creditoris, aut in re debita, aut in tempore & conditione obligationis. M. I. R. d. cap. 12. reg. 9. de quibus ſpeciebus ſingulis nunc ordine dicetur, excepta ea nouationis ſpecie, quæ in re debita conſiſtit: de hac enim dictum ſ. lib. 15. cap. 15. except. 31. repl. 4.

I. DE DELEGATIONE SEV nouatione debitoris.

I. Regula, De definitione delegationis, proponitur l. delegare. 11. ff. de nouationibus.

II. Regula, De diuiſione delegationis ex modo ſumpta, habetur d. l. 11. De qua vide etiam ſ. capite prox. quæſt. 2.

III. Regula, De exceptione delegationis, hæc eſt: Quòd ſi quis creditori ſuo debitorem ſuum delegauerit, vel creditor ab alio ſit ſtipulatus, quod alius ei debet: prior obligatio nouetur, & debitor delegans conuentus à creditore ſuo exceptione defendatur. l. 2. C. de nouationib. l. qui debitorem. 18. ff. de fideiuſſoribus. item Inſtit. quibus modis tollen. obligat. § præterea. M. I. R. d. cap. 12. reg. 11. Huius regulæ exceptiones hæ ſunt.

I. Exceptio: Niſi creditor delegatum ſuſcipere noluit l. eum à quo. 16. C. de ſolutionibus. M. I. R. d. reg. 11. except. 1.

II. Exceptio: Niſi delegatus non conſentiat ſe delegari. l. 1. & l. nec creditoris. 6. C. de nouat. M. I. R. d. reg. 11. except. 2.

III. Exceptio: Niſi debitore inuito vel ignorante, creditor id quod debet, ab alio ſit ſtipulatus. reprobatur l. ſi Stichum. 8. § fin. ff. de nouat. & l. ſi debitor. 91. ff. de ſolutionibus.

IIII. Exceptio: Niſi creditor debitoris periculo à delegato ſit ſtipulatus. l. ſi mandatu. 45. §. fin. ff. mandati. & l. ſi mandauero 22. §. interdum. ff. d. tit.

V. Exceptio: Niſi non verbis, ſed ſcriptura vel nutu delegatio ſit facta. reprobatur l. delegare. 17. ff. de nouationibus.

VI. Exceptio: Niſi cum duo eidem obligati eſſent, creditor à tertio ſit ſtipulatus quod alteruter ex iis deberet: hoc enim caſu neuter liberatur. l. ſi Stichũ. 8. §. ſi decem. & l. ſi is cui. 26. ff. d. tit. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi Tertius expreſſerit, pro quo ex duobus debitoribus ſoluere velit: hic enim erit liberatus. d. §. ſi decem. item d. l. 26. verſ. ſed & in poteſtate Attij eſt. Secunda replicatio eſt: Niſi non ſpecialiter hoc actum ſit, vt alteruter tantùm liberetur: hoc enim caſu vterque liberatus videtur. d. l. 26. verſ. fingamus. & l. te hominem. 32. ff. eod. tit. Ex qua etiam conſtat, niſi actum ſit, vt alterutrum tantùm daretur, particulam Aut pro Et ſumendam eſſe, disiunctiuam pro coniunctiua: vt cauetur etiam l. ſæpe. 53. ff. de verb ſignif. Tertia replicatio eſt: Niſi ita ſtipulatio facta ſit, Quod ille & ille mihi debet, te daturum ſpondes? hoc enim caſu vterq; liberatur. l. vlt. §. fin. ff. de nouationibus.

VII. Exceptio: Niſi delegatus aliqua exceptione ſe tueri poſſit. de hac exceptione vide ſ. cap. proxim. quæſt. 3. reg. 7.

VIII. Exceptio: Niſi delegatus non ſit ſoluendo, vel alias creditor nihil ab eo conſequi poſſit. reprobatur l. ſi delegatio. 3. §. fin. C. de nouationibus. Concordat l. pupilli. 96. §. ſoror. ff. de ſolutionibus. M. I. R. d. reg. 11. except. 5.

IX. Exceptio: Niſi vſusfructus debitor, vel alterius rei quæ perſonæ cohæret, ſit delegatus. l. ſi vſusfructus. 4. ff. de nouationibus.

X. Exceptio: Niſi vnus ex reis ſtipulandi debitorem communem creditori ſuo delegauerit. reprobatur l. ſi rem. 31. § fin. ff. de nouationibus.

XI. Exceptio: Niſi minus à delegato ſtipulatus ſit creditor, quàm ei à delegante debetur. approbatur exemplo l. eum qui. 56. §. ſi à te. ff. de verb. obligat.

XII. Exceptio: Niſi cum ſub conditione à delegato ſtipulatus eſſet, conditio iſta defecerit. l. in perſona. 50. §. fin. ff. de pactis.

XIII. Exceptio: Niſi cum ſub conditione à delegato eſſet ſtipulatus, is pendente conditione deceſſerit. reprobatur l. nouatio. 24. ff. de nouationibus.

XIIII. Exceptio: Niſi cum ſub conditione à delegato ſtipulatus eſſet, is pendente conditione ſit deportatus. l. quoties. 14. §. fin. ff. d. tit.

XV. Exceptio: Niſi cum ſub conditione à delegato ſtipulatus eſſet, res pendente conditione interierit. De hac exceptione vide ꝟ. eod. cap. ſpecie 3. except. 4. Plures propoſitæ regulæ exceptiones vide ſ. cap. prox. quæſt. 4.

II. DE NOVATIONE creditoris.

Huius loci regula eſt, quòd ſi quis debitorem ſuum alij delegauerit, vel alij ſoluere iuſſerit: ipſi aduerſus eum denegetur actio. l. 2. C. de nouationib. M. I. R. d. cap. 12. reg. 12. Huius regulæ exceptiones hæ ſunt.

I. Exceptio: Niſi ſine delegatione vel ſtipulatione

interueniente debitorem ſuum alij ſoluere iuſſerit, vel creditori actiones mandauerit. l. ſi delegatio.3. in prin.C.eod.tit.M.I.R.d.cap.12.reg.10 except.2. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi poſterior creditor aduerſus eum qui ei ſoluere iuſſus eſt, litem ſit conteſtatus. d. l. 3. ibi: antequam litem conteſtetur. Secunda replicatio eſt: Niſi poſterior creditor à debitore partem debiti percepit. d. l.3. ibi: vel aliquid ex debito accipiat. Tertia: Niſi cùm debitoris cauſa conueniſſet cum eo, vt alij ſolueret: per eum non ſtet quo minus alij ſoluat. l. ſi cum fundum. 36. ff. de pactis. Quarta: Niſi poſterior creditor denunciauerit debitori vt ſoluat. d. l. 3. ibi: vel debitori tuo denunciauit. Quinta: Niſi ſolutio alteri, cui iuſſus eſt ſoluere, facta ſit.d.l.36.

II. Exceptio: Niſi inutilis ſit delegatio, vt debitor delegans non liberetur à creditore cui delegauit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. proxim. quæſt.4.except.6. Huius exceptionis replicatio prima eſt in debitore vſusfructus vel alterius iuris perſonalis delegato: hoc enim caſu, quamuis delegans à ſuo creditore non liberetur, delegatus tamen aduerſus delegantem exceptione ſe poteſt tueri. l.ſi vſusfructus.4. ff.de nouationibus. Altera replicatio eſt: Niſi iudicij mutandi cauſa actio alteri ceſſa ſit. hoc enim caſu, quamuis inutilis ceſſio ſit, cedens tamen agere amplius non poteſt.l.vlt. ff.de alienat.iudicij mutandi.l.2. C. ne liceat potentioribus. Contradicit l.penult.ff.d.tit.de alienat.

III. Exceptio: Niſi furioſus debitorem ſuum delegauerit. approbatur exemplo eorum quæ propoſita ſunt ſ.cap prox.quæſt.4.except.3 & 4. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi delegatus creditori ſoluerit.l.ſi debitor.16.ff.de doli mali except.

IIII. Exceptio: Niſi per errorem, putans ſe alij debere delegauerit.l.ſi cũ te.51.§.idem eod.ff.de pactis.

V. Exceptio: Niſi debitor mulieris marito, vel contrà debitor mariti mulieri donationis cauſa ſit delegatus.l.ſi ſponſus.5.§.ſi debitor. ff.de donat.inter vir. & vxor l.cum quis 38. §.ſi debitorem. ibi: ſicuti ſeruatur ff.de ſolut. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi debitor mulieris, iuſſu eius dotẽ marito promiſerit: vel contrà debitor mariti, iuſſu eius donationem ante nuptias mulieri.l.ſi debitor.80.& l.ſi debitor.83.ff.de iure dotium. de qua re vide ſ. lib.4. cap. 19.reg.3. Altera replicatio eſt: Niſi debitor delegatus, ei cui delegatus eſt, ſoluerit. De hac replicatione vide ſ.cap.8.replic.1. dupl.6.tripl.1. Planè exceptio propoſita tot recipit replicationes, quot exceptiones habet donatio inter virum & vxorem inutilis.

VI. Exceptio: Niſi debitor delegatus poſteriori creditori, ſuo, non delegantis nomine ſoluerit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap.9. de reliquis exceptionibus aduerſus ſolutionem, in prin. item cap.7. except.1.diſtinct.1.

VII. Exceptio: Niſi cum delegatus poſteriori creditori ſub cõditione promiſiſſet, conditio nondũ extiterit.reprobatur l.pecuniã.36.ff.ſi certum petatur.

VIII. Exceptio: Niſi cum delegatus poſteriori creditori ſub conditione promiſiſſet, conditio defecerit. d.l.36.verſ.non dubito.

IX. Exceptio: Niſi inuito creditore alius ab eius debitore ſit ſtipulatus. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ.cap.prox.quæſt.4.except.1. Hæc de exceptionibus contra ſecundam nouationis ſpeciem, quæ contingit in perſona creditoris. Plures huiuſmodi exceptiones vide d. quæſt. 4. item ſ.cap.8.repl.1.dupl.1.cum ſequentibus. Quoties enim debitor iuſſu creditoris alij ſoluendo non liberatur: nec delegationis iure liberari eum à creditore delegante, non ineptè quis dixerit.

III. DE NOVATIONE temporis & conditionis.

I. Regula: Nouatur item obligatio, & per conſequens tollitur in aliam translata, ſi dies ei aut conditio adijciatur. Quæ ſpecies ſeu regula approbatur Inſtit.quib.modis toll.obligat.§.ſed ſi eadem. Cuius exceptiones hæ ſunt.M.I.R.lib.5.cap.12.reg.13.

I. Exceptio: Niſi conditio adiecta defecerit.l.quoties.14.in prin.ff.de nouationibus. item l.in perſona. 30.§.fin.ff.de pactis.

II. Exceptio: Niſi perſona à qua poſtea ſtipulatus eſt, pendente conditione deceſſerit. reprobatur ſ.ſpecie 1.reg.3.except.13.

III. Exceptio: Niſi perſona à qua poſtea eſt ſtipulatus, pendente conditione ſit deportata.d.l.14.§.fin. ff.de nouationibus.

IIII. Exceptio: Niſi res quæ debetur, pendente conditione interierit.d.l.14.in prin.ibi: & ideo. & l. ſi rem.31.in prin.ff.de nouationibus. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi res poſt moram à promiſſore factam interierit.d.l.31. verſ.niſi per promiſſorem ſteterit, quo minus daret. De hac replicatione vide ſ. cap.17.except.7.repl.3.dupl.1.

¶ II. Regula: Nouatur deniq; obligatio, ac tollitur translata in aliam, ſi dies aut conditio ei detrahatur. approbatur Inſtit.quib.modis toll.obligat.§.ſed ſi eadem. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi conditio obligationis nouatæ nondum extiterit.de qua re vide ſ.cap. prox.quæſt.4.except.17. Planè propoſita regula quodammodò videtur contradicere l.hæres. 21. §. non eſt nouum.ff.de fideiuſſoribus.

DE NOVATIONE QVAE FIT per litis conteſtationem: ſeu de exceptione rei iudicatæ & in iudicium deductæ.

Cap. XIIII.

SVprà cap.12.quæſt.2.diximus, duplicem eſſe nouationem: vnam quæ fit per ſtipulationem, alteram quæ fit per litis conteſtationem. De priore hactenus eſt dictum: de poſteriore nunc dicetur. Ex ea autem oritur exceptio rei iudicatæ & in iudicium deductæ. Nam ſi res ſemel in iudicium deducta ſit, rurſus de eadem re nouo iudicio agenti obſtat exceptio, rei quidem in iudicium deductæ, ſi iudicatum nondum ſit: rei verò iudicatæ, ſi iam ſit iudicatum.

Sit igitur huius loci regula hæc, Quòd ſi cauſa quæ in iudicium deducitur, antè quoq; in iudicium deducta fuerit: ſiue prius iudicium finitum ſit, ſiue non ſit finitum, rurſus agenti exceptio rei iudicatæ in primo caſu, vel in altero caſu rei in iudicium deductæ obſtabit. l. vbi cæptum.30.ff.de iudicijs.l.Iulianus.3.& l.ſi

quis.7.

quis.7. §.& generaliter. ff. de exceptione rei iudicatæ. item Inſtit. de exceptionibus. §.item ſi in iudicio. M.I.P. lib.5. cap.9. reg.16. M.I.R. d. cap.12. reg.14. Declaratur hac regula d.l.7.§.ſi ancillam ibi: & quidem. Planè huius regulæ exceptiones hæ ſunt.

I. Exceptio: Niſi inutiliter antea ſit actum vel iudicatum. Huius exceptionis ſpecies, & ſingularum ſpecierum replicationes vide ſ. lib.2. cap.29. quæſt.3.

II. Exceptio: Niſi inter alias perſonas antea ſit actum. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ proponuntur ĩ. cap. prox. reg.1 & 2.

III. Exceptio: Niſi de alia re antea ſit actum vel iudicatum. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ proponuntur ĩ. cap. prox. reg.3.

IIII. Exceptio: Niſi ex alia cauſa antea ſit actum. l.cum quæritur.12. cum legibus ſequentib. ff.de exceptione rei iudicatæ. l.cum de hoc.27. ff.eod.tt. M.I.P. d.reg.16. except.2. M.I.R d.reg 14. except.11. Exemplum proponitur l.ſi cum vno.22. in fin. ff.d.tt. Concordat l.ſi ſic.133. ff.de verb.obligat. Aliud exemplũ habetur l. Modeſtinus.10. ff. de exceptionibus & præſcriptionib. Aliud l.Lucius Titius.47. ff.de petit.hæred. Aliud l.ſi is qui Stichum.17. ff. de act. & obligat. Aliud l.Lucius.91. §.Sempronia ff.de leg.3. Aliud l.fundum.28. ff.de nouationib. Aliud l.ſi cum.21. §.ſed ſi vſumfructum. ff.de exceptione rei iudicatæ. Aliud deniq; exemplũ proponitur l.2. ff.de priuatis delictis. Hactenus leges & exempla, quibus exceptio propoſita approbatur, enumerauimus. Huius autẽ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi in rem agens nullam ſpecialem cauſam expreſſerit. l. & an eandem. 14. §.actiones. ff.de exceptione rei iudic. l.cum de hoc.27. ibi: nec iam intereſt. l.ſi mater.11 §.eandẽ cauſam, in fin. & §.deniq;. item l.ex ſextante.30. in prin. ff.eod.tt. M.I.P.d.except.2.repl.1. Planè propoſitæ replicationis duplicatio prima eſt: Niſi ſpecialis cauſa in actione in rem ſit expreſſa. d.§.actiones. & d.l.11. §.ſi quis autem. Altera duplicatio eſt: Niſi hæreditas primùm ex teſtamento petita, poſtea ex fideicõmiſſo petatur. l.ſi quis.8. C.de codicillis. M.I.R.d.except.11.replic.2. Vide M.I.R.lib.4. cap.5. reg 32. except.1. repl.4. Tertia: Niſi poſt rei vendicationem intentatam noua cauſa ſuperuenerit. l.ſi mater.11. §.eandem. ff. de exceptione rei iudicatæ. item l.nõ poteſt.23. ff.de iudicijs. Huius duplicationis triplicatio prima eſt: Niſi quodã poſtliminio alia cauſa acceſſerit d.§.eãdem verſ.niſi fortè intermiſſum dominium. Altera triplicatio eſt: Niſi cauſa noua quidem acceſſit opinione & ſcientia actoris: verùm in veritate antea quoq; fuit, quamuis ignota actori. d.§ eãdem. verſ. mutata autem opinio. Quarta propoſitæ replicationis duplicatio eſt: Niſi actor ex iuſta cauſa in integrum reſtituatur. approbatur exemplo matris filij hæreditatem petentis d. l.11. in prin. ff.de exceptione rei iudic. Hæc de prima replicatione. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi poſterior cauſa prioris, ex qua antea actum eſt, acceſſio ſit. approbatur exemplo l.ſi cum.4. C.de iudicijs. Plura de hac replicatione vide in gloſſa d.l.4. Tertia replicatio eſt: Niſi cum patronus libertum antea procuratorio nomine defendiſſet, nunc proprio nomine eum defendat: hoc enim caſu propoſita exceptione non adiuuatur. l.ſæpe cõſtitutum 63. § fin. ibi: nam etſi libertus. ff.de re iudicata. Quarta: Niſi cùm pacto pœnæ ſtipulatio ſubiecta eſſet: ex pacto actum ſit, vel exceptio oppoſita. hoc enim caſu ex ſtipulatione pœnali poſtea agẽti obſtat exceptio. l.reſcriptum. 10. §.ſi pacto. ff.de pactis. Leges concordantes vide ſ. lib.16. cap.9. ſpecie 2. reg.3. except.2. Quinta replicatio eſt: Niſi cum reus ſtipulandi alteri reo ſtipulandi hæres extitiſſet, ſemel egerit. hoc enim caſu, quamuis duas obligationes habuerit, vtraq; tamen eſt perempta. l.generaliter.5. in fin. ff.de fideiuſſorib.

V. Exceptio: Niſi alia actione antea ſit actum. reprobatur l.de eadem re.5. ff.de except. rei iudicatæ. l.ſingulis.6. item l.ſi quis.7. §.& generaliter. ff d.tt. l.plura delicta.52. ff.de act. & obligat. M.I.R.d.reg.14. except.3. Primum exemplum huius exceptionis reprobatæ habetur d.l.5. Aliud proponitur l.item parte.8. ff.de except. rei iudicatæ. Concordat l.ſi mater.11. §.item Iulianus. ff.d.tt. Tertium exemplum proponitur l.ſi is qui.25. §.1. ff.eod.tt. Quartum l.quæſitũ.33. ff.de act. & obligat. Planè admittitur exceptio propoſita primùm quidem, ſi cum prius interdicto de poſſeſſione actum eſſet, nunc in rem agatur de proprietate. l. & an eadem.14. §.fin. ff.de excep. rei iudicatæ. Secundo, ſi cum prius in rem actum eſſet, poſtea agatur in perſonam. l.vlt. ff.eod.tt. Concordat l.ſi is.25. §. fin. in fin. ff. eod.tt. Tertiò admittitur exceptio propoſita, ſi ex eodem delicto, vel etiã pluribus delictis in eadem re, plures actiones competant. l.nunquã.59. ff.de act. & oblig. l.cum ex vno.31. ff.d.tt. l.nũquam.172. ff.de reg.iuris. Concordat item iiſdem verbis Inſtit.ſi quadrup. pauper. §.fin. item l.2. ff.de priuatis delictis. M.I.R.d.excep.3.diſt.1. Exemplũ proponitur l.vnica. C.quando ciuilis actio criminali præiudicat. Planè exceptionis propoſitæ in caſu propoſito replicatio eſt: Niſi non plus ſit in poſteriore actione, quàm in priore. nam eius tantùm quod plus eſt in poſteriore actione, iudex rationem habebit. l.quoties.40. §.fin. ff. de action. & obligat. l.qui ſeruum.33. ff.d.tt. M.I.R. d.diſt.1.repl.2. Planè huius replicationis duplicatio eſt: Niſi non ex vno, ſed ex diuerſis delictis, quamuis in eadem re admiſſis, actiones competant. hoc enim caſu replicationi propoſitæ locus non eſt. l.2. ff.de priuatis delictis. Cuius triplicatio eſt: Niſi cum ex delictis ſerui actiones plures competerent, ex vna actione noxæ deditus ſit. hoc enim caſu aliæ actiones ceſſant. d.l.2. verſ.ſed ſi ſeruus. Plura de exceptione propoſita vide ſ. lib.22. cap.11. except.17.

VI. Exceptio: Niſi antea ſine mandato, nunc cum mandato agatur. l.ſi is.25. §.fin. ff.de except. rei iudicatæ. Planè exceptio hæc ſpecies eſt eius quæ proximè ſequitur.

VII. Exceptio: Niſi cauſa ob quam in priore iudicio reus abſolutus eſt, nunc ceſſet. approbatur tum exemplo exceptionis iam propoſitæ: tum etiam exemplo l.ſi à te.9. in prin. & §.ſi quis fundum. ff.de exception. rei iudicatæ. l.ſi rem meam.17. item l.ſi quis.18. ff.eod.tt. M.I.P.d.reg.16.except.3. Aliud propoſitæ exceptionis exemplũ proponitur l.ſi is.25. in prin. ff.de except. rei iudicatæ. Aliud l.2. ff.eod.tt. Concordat l.qui cum hærede.14. ff.de act. & oblig. Aliud l.ſi

pater meus.56.ff.de ſolutionib. Concordat l.ſed etſi. 28.§.ſin ff.de iudicijs. Aliud deniq; exemplũ eſt,cum ob id actor in priore iudicio repulſus eſſet, quòd ante tempus ageret: nunc tempore illo finito rurſus agat. quod proponitur Inſtit.de exceptionibus. §.appellantur autem.ibi:hodie autem. M.I.R. lib.2.cap.18.reg. 5.except.81. & d.reg.14.except.22.

VIII. Exceptio: Niſi cõtra eum qui hac exceptione vtitur,antea ſit iudicatum. l.euidẽter.16 ff.de except.rei iudicatæ. Exemplum proponitur l.ſi inter me & te.15.in fin ff.d.tt. Aliud l.ſi à te.9.§.ſi quis fundum.ff eod.tt. Aliud l.ſi fundus.16.§.creditor.ff.de pignor.& hypoth. Aliud deniq; exemplum eſt ĩ. except.prox. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi actor vi prioris actionis, quæ per ſententiam nouata eſt,aliquid petat.hoc enim caſu reo.quãuis condemnato, exceptio rei iudicatæ quaſi nouationis non denegatur. l.ſancimus.3.§.ſi enim ex iudicati. C.de vſuris rei iudicatæ. Altera replicatio eſt: Niſi cum aliquid ſub pœna deberetur,vnum ex ijs, hoc eſt,vel res vel pœna petita ſit,reuſq; condemnatus.hoc enim caſu condemnatus aduerſus petitionem alterius exceptione defenditur. De qua re vide s̃ lib.16.cap 9 ſpecie 2 reg 3.except.2. Tertia replicatio eſt: Niſi cum reus in minorem ſummam condemnatus eſſet, poſtea reliquum petatur l.1 C.ſi aduerſus rem iudicatam.

IX Exceptio: Niſi is qui in priore iudicio reus fuit, poſtea ſit actor. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ex ſextante 30.§ Latinus.ff.de excep.rei iudicatæ.& l.ſi inter me & te.15.in fin.ff.d.tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi is qui antea reus victus fuit, nũc agat. d.l.30.§.Latinus.verſ.reſpondi.d.l.15.item l.Pomponius 40.§.ſed & is,in fin.ff.de procuratorib. Huius replicationis duplicatio eſt:Niſi non proprietas vindicata ſit, ſed actione hypothecaria agatur.hoc enim caſu, quamuis reus antea poſſeſſor victus fuerit, tamen ei poſtea etiam hypothecaria agenti exceptio rei iudicatæ non obſtabit. d.§.Latinus. verſ. cum autem pignoraticia. Cuius duplicationis triplicatio eſt: Niſi antea reus opponens exceptionem rei ſibi prius pignoratæ,nihilominus ſuccubuerit.l.duobus.19.ff.de except.rei iudicatæ. Altera propoſita exceptionis replicatio eſt: Niſi de iure quoq; rei conuenti ſit pronunciatum in priore iudicio elicitur ex d.§.Latinus.verſ. nihil enim in ſuo iudicio. & verſic. quoniam de iure poſſeſſoris,&c. Ergo contrà, ſi non ſolùm de iure petitoris, ſed etiam de iure poſſeſſoris in priore iudicio pronunciatum eſt, reuſq; abſolutus: eidem poſtea agenti proderit replicatio rei iudicatæ. Cui concordat l.ſi quis rem.24.ff.de except.rei iudicatæ. Hactenus de exceptionibus, ſeu, ſi mauis, replicationibus aduerſus exceptionem rei iudicatæ & in iudicium deductæ:quarum tamen plures vide s̃.lib.2. cap.29.quæſt. 3.item ĩ.cap.prox.

QVIBVS ET ADVERSVS QVOS exceptio rei iudicatæ & in iudicium deducta competit: item, Quid in eam veniat? Cap. XV.

PRima regula: Exceptio rei iudicatæ & in iudicium deducta, alij quàm contra quem in priore iudicio actum eſt,non competit. l.ſi cum vno.22.ff.de except.rei iudicatæ. l ſi quis.7.§.& generaliter. l.& an eadem.14. in princ. item l.cum de hoc.27.ff.d.tt. l.2. C.quibus res iudicata non nocet. M.I.P.d.reg.16. except.4. M.I.R.lib.5. cap.12.reg.15. Huius regulæ primum exemplum proponitur d.l.22. De quo vide plura ĩ.except.6.replic.2. Aliud exemplum habetur l.Stichum.95.§.ſi mandatu.ibi: & ad hoc.ff.de ſolutionib. Aliud habetur l.7.ff.de rei vendicat. Planè propoſita regula exceptio prima eſt: Niſi ſucceſſori eius,contra quem antea eſt actum. approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̃. cap.1.quæſt.7.reg.2. Concordat l.ſi à te.9.§.fin.ff.de except.rei iudicatæ. item l.ſi mater.11.§.item Iulianus.& §.ſi egero.ff.eod.tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi auctor ex eo quòd dolo deſierit poſſidere, conuentus ſit. hoc enim caſu exceptio ſucceſſori eius & poſſeſſori non prodeſt. l. Stichum.95.§.dolo, in fin. ff. de ſolutionibus. Leges concordantes vide s̃. lib.11. cap.2. except.15. Altera exceptio videtur: Niſi auctori eius cõtra quem antea eſt actum. Sed reprobatur l.ſi à te.9.§.fin.cum l.ſequ. ff.de except.rei iudicatæ. Planè admittitur primùm quidem in eo qui dolo malo poßidere deſijt, poſſeſſore prius conuento, l.nec vllam.13.§.penult.ff.de petit. hæred. Deinde in venditore hæreditatis emptore conuento.l.2.C.de pactis. Tertia exceptio eſt: Niſi patri eius filijfamilias,cum quo anteà eſt actum.l.ſi mater. 11.§.ſi quis hominem ff.de except.rei iudicatæ. Quarta exceptio eſt: Niſi fideiuſſori vel mãdatori eius cum quo antea eſt actum. approbatur per ea quæ proponuntur s̃.cap.1. quæſt.7.reg.4. Concordat l.ſi cum. 21.§.fin.ff.de except.rei iudicatæ. Huius exceptionis replicatio prima: Niſi actoris culpa reus principalis fuerit abſolutus. reprobatur l Stichum.95.§.penult. ff.de ſolutionib. Altera replicatio eſt:Niſi reus principalis non abſolutus ſit, ſed condemnatus,vel conuentus ſaltem. l.grauius.71.in prin ibi:quamuis enim.ff. de fideiuſſoribus. l.Græce.8.§.& poſt litem. ibi: ſi vero.& l.ſi mandatu.13.§.fin.ff.d.tt. l.reos principales. 23.C.de fideiuſſorib. item l.generaliter.28.C.d.tt.l. egiſti.84.ff.de ſolutionibus. item l.ſi decem.21.ff.d. tt.l.decem.116.ibi: ſed etſi decem.ff.de verb.obligat. item l.ſi quis 27.§.fin.ff.mandati. Planè propoſitæ replicationis duplicatio prima eſt: Niſi litis tantùm exercendæ gratia fideiuſſor ſit acceptus. d.l.8.§.& poſt litem.ff.de fideiuſſoribus. Altera duplicatio eſt: Niſi reus condemnatus ſententiæ paruerit. d.l.28.C. de fideiuſſorib. l.ſi indebitam.15.in fin C.eod.tt. d.l. 13.in fin ff de fideiuſſorib. d.l.27.§ fin ff.mandati. d. l.84.in fin.ff de ſolution. item d.l.116.ibi:niſi iudicatum.ff.de verb.obligat. Hæc de ſecunda replicatione eiuſq; duplicationibus ſunt dicta. Tertia replicatio eſt: Niſi reus principalis ob perſonalem aliquam exceptionem ſit abſolutus, quæ fideiuſſori eius non datur. approbatur, ſimul & declaratur per ea quæ propoſita ſunt s̃. cap.1.quæſt.7.reg.4.except.1. cum ſequentibus. Quinta exceptio: Niſi ei cuius fideiuſſor vel mandator antea conuentus fuit. approbatur l.vlt.§. fin.in fin.ff.de iureiurando. Sed reprobatur l.ſi mandatu.13.in prin.ff.de fideiuſſorib. l.Stichum.95.§.ſi mandatu.ff.de ſolut. l.generaliter.28.ibi: vel ipſum reum,

reum. C. de fideiuſſorib. item l. creditor. 60. in prin. ff. mandati. Sexta exceptio eſt: Niſi conſorti litis. l. ſi per imprudentiam. 51. §. fin. ff. de euictionibus. l. 2. in fin. ff. de duob. reis conſtit. l. ſi ex toto. 8. §. 1. ff. de leg. 1. M. I. R. d. except. 4. repl. 1. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi pars tantùm à priore ſit petita. d. §. 1. verſ. quid ergo. Altera replicatio eſt: Niſi cum ſinguli non in ſolidum, ſed pro parte tenerentur, vnus ex iis cõuentus ſit & abſolutus. hoc enim caſu alteri exceptio non prodeſt. approbatur exemplo hæredum l. ſi cum vno. 22. ff. de except. rei iudicatæ. Tertia: Niſi conſors litis antea abſolutus non ſit, ſed cõdemnatus, vel conuentus ſaltem. l. generaliter. 28. §. idemq́ue. C. de fideiuſſorib. l. ſi decem. 21. ff. de ſolutionib. l. vlt. in prin. ff. ſi certum petatur. item l. decem. 116. ff. de verb. obligat. Septima exceptio eſt: Niſi ei cuius defenſor antea conuentus fuit. l. ſi mater. 11. §. hoc iure. ibi: ex perſona. ff. de except. rei iudicatæ. Concordat l. ſolutione. 23. ff. de ſolutionib. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi defenſor antea conuentus, condemnatus ſit. l. ſi is qui. 7. ff. de rei vendicat. Altera replicatio eſt: Niſi mortuo iam domino defenſionem cauſæ quis ſuſceperit. l. de qua re. 74. §. cùm abſentem. ff. de iudiciis. Octaua exceptio eſt: Niſi re commodata furto ablata, dominus rei furem elegerit. hoc enim caſu commodatario conuento datur exceptio: vel contrà furi datur exceptio, electo commodatario. approbatur ſimul & diſtinguitur Inſtit. de obligat. quæ ex delicto. §. quæ de fullone. Concordat l. manifeſtiſſimi. 22. C. de furtis. Hactenus quibus exceptio rei iudicatæ & in iudicium deductæ competat, expoſitum eſt.

II. Regula: Aduerſus alium quàm qui priore iuditio egit, exceptio rei iudicatæ & in iudicium deductæ non datur. l. ſæpe conſtitutum eſt. 63. in prin. ff. de re iudicata. l. Modeſtinus. 10. ff. de exceptionibus. l. 1. & l. cum de hoc. 27. ff. de except. rei iudicatæ. l. 1. cum tribus legibus ſequentibus. C. quibus res iudicata non nocet. l. 2. C. de exceptionibus. Concordant denique ea quæ proponuntur ſ. libro 15. cap. 17. quæſt. 2. in prin. M. I. P. d. reg. 16. except. 5. M. I. R. d. capite 12. reg. 16. Huius regulæ exemplum etiam proponitur l. ſi prolatorio. 14. §. quoties. ff. de appellat. & l. non idcirco. 44. §. fin. ff. de iudiciis. Planè propoſita regulæ exceptiones hæ ſunt. Prima exceptio eſt: Niſi cùm pluribus eadem actio competeret, vnus ex iis agens victus ſit. hoc enim caſu cæteris quoq; poſtea agentibus exceptio rei iudicatæ obſtabit. l. 2. ff. de duob. reis conſt. l. ſi rem. 31. §. ſi duo. ibi: ferè autem. ff. de nouat. item l. vt alterutro. 6. ff. commodati. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi non in ſolidum, ſed pro parte ſingulis actio cõpetat. hoc enim caſu vno ex plurib. agente, aliis non præiudicatur. approbatur exemplo hæredum l. iudicata. 29. in prin. ff. de except. rei iudicatæ. l. ſæpe conſtitutum. 63. in prin. ff. de re iudicata. item l. 2. C. de exceptionib. Cuius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi res pro qua pronunciatum eſt, diuiſionem non recipiat. hoc enim caſu, vno ex pluribus agente, etiam cæteris præiudicatur. approbatur exemplo libertatis d. l. 29. Huius duplicationis triplicatio eſt, quòd quamuis in ipſa re pro qua pronunciatum eſt, aliis quoq; præiudicetur: tamen quoad partẽ precii rei petitæ, quod diuiſionem recipit, non præiudicetur. d. l. 29. verſ. ita tamen vt officio iudicis. Altera duplicatio videtur: Niſi vnus hæredum litem quam defunctus inchoauit, proſequatur. Sed reprobatur l. ſi petitor. 31. ff. de iudiciis. Hæc de prima exceptione. Secunda exceptio eſt: Niſi cum antea procurator, tutor vel curator egiſſet, poſtea dominus ipſe agat. l. ſi mater. 11. §. hoc iure. & l. rei iudicatæ. 4. ff. de except. rei iudicatæ. item l. tutor. 21. ff. de adminiſtrat. tutor. Tertia exceptio eſt: Niſi cum poſteriori actori actio primùm competeret, is ſequentem prius agere paſſus ſit. hoc enim caſu ei poſtea agenti exceptio obſtabit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſæpe conſtitutum eſt. 63. ff. de re iudicata. M. I. P. d. except. 5. repl. 1. M. I. R. d. reg. 16. except. 4. Planè replicatio prima eſt: Niſi poſterior actor priorem agere ignorauit. d. l. 63. verſ. ideoq́ue, propter ſcientiam. Altera replicatio eſt: Niſi poſterior actor priorem agẽtem prohibere non potuit. d. l. 63. verſ. cur autem his quidem ſcientia noceat, ſuperioribus non noceat. item verſ. diuerſa cauſa eſt, ſi fundum à te, &c. Quarta exceptio eſt: Niſi cum antea auctor egiſſet, nunc ſucceſſor agat vel vniuerſalis vel ſingularis. l. exceptio. 28. ff. de except. rei iudicatæ. l. ſi a te. 9. § fin. item l. ſi mater. 11. §. ſi egero. ff. eod. tit. M. I. P. d. except. 5. replic. 2. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ex noua cauſa, quæ prius iudicium ſecuta eſt, agatur. elicitur ex verbis d. §. ſi egero. verſ. ſed de eo opere, &c. De hac replicatione vide ſ. cap. prox. except. 4. Altera replicatio eſt: Niſi cum debitor antea de re quam pignori dedit, egiſſet, poſtea creditor cui pignori res data eſt, agat. l. iudicata. 29. §. fin. ff. de except. rei iudicatæ. l. ſi ſuperatus. 3. in prin. ff. de pignor. & hypoth. l. præſes prouinciæ. 5. C. eod. tit. & l. ab executione. 4. §. quæ conſtitutio. ff. de appellationib. Planè propoſitæ replicationis duplicatio eſt: Niſi debitor victus, poſtquam rem petierat, eam pignori obligauerit. l. ſi mater. 11. §. fin. ff. de except. rei iudicatæ. Huius duplicationis triplicatio videtur talis: Niſi debitor per iniuriam iudicis victus ſit. ſed reprobatur l. ſi ſuperatus. 3. §. fin. ff. de pignoribus & hypothec. Quinta exceptio: Niſi cum antea ſucceſſor egiſſet, nunc auctor eius agat. reprobatur l. ſi à te. 9. §. fin. ff. de except. rei iudicatæ. Planè admittitur, ſi cum auctor ſciret ſibi actionem competere, ſucceſſorem experiri ſit paſſus. quæ diſtinctio approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ proponuntur ſ. except. 3. Concordat l. ſi parentes. 20. in princ. C. de euictionibus. Sexta exceptio eſt: Niſi cum antea cõtra hæredem ſcriptum in cauſa teſtamenti pronunciatum eſſet: nunc legatarii agant. iſtis enim ſententia prior præiudicat. l. Papinianus. 8. §. ſi ex cauſa. verſ. & libertates. ff. de inoffic. teſtamen. l. ſi ſuperatus. 3. in prin. verſ. atquin aliud in legatis. ff. de pignoribus. M. I. P. d. reg. 16. except. 2. & lib. 2. cap. 19. reg. 5. except. 4. Contradicere videtur l. 1. ff. de except. rei iudicatæ. Hactenus quibus & aduerſus quos exceptio rei iudicatæ competat, dictum eſt: nunc quid in ea veniat, dicendum.

III. Regula: In alia re quàm de qua in priore iudicio actum eſt, exceptio rei iudicatæ & in iudicium deductæ non obeſt: l. cum quæritur. 12. cum duabus

legib. ſequentibus. ff. de exceptione rei iudicatæ. l. de eadem re. 5. ibi: recteq́ ita. & l. cum de hoc. 27. ibi: id ipſum de quo. ff. eod. tt. M. I. P. d. reg. 16. except. 6. M. I. R. d. cap. 12. reg. 17. Huius regulæ primum exemplum proponitur l. ſi cum teſtamento. 21. in prin. ff. eod. tt. Alterum l. ſi ex teſtamento. 20. ff. eod. tt. Tertium l. ſi in iudicio. 23. ff. d. tt. Quartum exemplum proponitur l. 2. C. de iudicijs. Planè propoſitæ regulæ exceptio prima eſt: Niſi cum antea totum petitum eſſet, nunc pars eius petatur. hoc enim caſu nihilominus obſtat exceptio rei iudicatæ, quamuis aliud peti videatur. approbatur, ſimul & quinque exemplis declaratur l. ſi quis. 7. in prin. ff. de except. rei iudicatæ. Concordat l. ſi cum teſtamẽto. 21. §. ſi Stichum. ff. eod. tt. item l. ſi vnus. 27. §. antepenult. ff. de pactis. Cui repugnare videtur d. l. 7. §. in his igitur. Contradicit M. I. R. d. reg. 17. except. 1. Sextum exemplum proponitur d. l. 7. §. fin. Concordat l. Iulianus. 3. in fin. ff. eod. tt. item d. §. antepenult. ff. de pactis. Septimum exemplum proponitur l. egi tecum. 26. §. fin. ff. de excep. rei iudicatæ. Octauum l. ſi cum teſtamento. 21. §. ſi fundum ff. eod. tt. Nonum l. ex ſextante. 30. in princ. ff. eod. tt. Decimum exemplum habetur d. l. 21. §. ſi petiero. Hactenus propoſitæ exceptionis exempla ſunt enumerata. Planè eius replicatio prima eſt: Niſi pars quæ petitur, poſt petitionem totius acceſſerit. elicitur ex d. §. ſi petiero. verſ. ſi tunc adfuit in eo grege, &c. Ergo ſi non adfuit, ſed poſtea acceſſit, exceptio non obſtabit. Cui concordat l. non poteſt. 23. ff. de iudicijs. Exemplum proponitur l. ſi quis. 7. §. ſi ancillam. ff. de excep. rei iudicatæ. Item aliud l. & an. 14. §. qui cum. ff. eod. tt. Concordat l. ſi Titio. 33. §. vſumfructum. ff. de vſufructu & quemadmodum. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi cùm inſula petita eſſet, poſtea cæmenta, tigna, vel aliquid aliud eiuſmodi petatur. d. l. 7. §. in his igitur. Hæc de prima exceptione. Altera propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi cum antea pars petita eſſet, nunc totum petatur. l. Iulianus. 3. in fin. & d. l. 7. §. fin. ff. de except. rei iudicatæ. Huius etiam exemplum proponitur l. egi tecum. 26. in princ. ff. eod. tt. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi cum antea iter eſſet petitum, nunc actus petatur. hoc enim caſu, quamuis actus iter in ſe contineat, tamen propoſitæ exceptioni locus non eſt. l. ſi mater. 11. §. ſi quis iter. ff. de exceptione rei iudicatæ. Altera replicatio eſt: Niſi reus in iudicio partis ſit condemnatus. hoc enim caſu poſtea petenti totum exceptionem rei iudicatæ non obijciet. approbatur exemplo l. ſi ex teſtamento. 20. ff. d. tt. Cuius ratio proponitur ſ. cap. prox. except. 8. Tertia replicationis loco notãdum, quia per petitionem partis futurum eſt præiudicium petitioni totius: reum conuentum, antequam ſententia feratur, exceptione Quòd præiudicium rei non fiat, defendi. de qua re dictum ſ. lib. 2. cap. 23. queſt. 1. reg. 3. Tertia propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi qualitas vel quantitas rei petitæ alia ſit, ſubſtantia eadem. hoc enim caſu nihilominus exceptio rei iudicatæ obſtabit. l. & an eadem. 14. in prin. ff. de except. rei iudicatæ. Exemplum proponitur l. ſi cum teſtamento. 21. §. ſi petiero. ff. eod. tt. Quarta exceptio eſt: Niſi cum quid ſub pœna deberetur, alterum ſit petitum. hoc eſt, vel pœna, vel res ſub pœna promiſſa. hoc enim caſu alterum petenti obſtabit exceptio rei iudicatæ. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ proponuntur ſ. lib. 16. cap. 9. ſpecie 2. reg. 3. except. 2. Plures exceptiones vide M. I. R. d. reg. 17. except. 2. cum duab. ſeqq. Hactenus de exceptione rei iudicatæ & in iudicium deductæ.

DE CONFVSIONE OBLIGAtionum. Cap. XVI.

Eſt inſuper liberationis cauſa, obligationum confuſio. l. ſicut acceptilatio. 95. ff. de ſolutionibus. Eſt autem hoc loco confuſio, cum in eandem perſonam ius creditoris & debitoris deuenit. quæ liberationis ſpecies ciuilis dicitur l. verborũ obligatio. 107. in fin. ff. eod. tt. Sanè confuſionis ſpecies octo potiſſimùm numerantur, quæ cum ſuis exceptionib. in regulis ſequentibus proponentur.

I. Regula: Prima igitur ſpecies eſt, ſi debitor creditori hæres extiterit. hoc enim caſu tollitur obligatio. d. l. 75. l. Stichum. 95. §. aditio. & l. qui hominem. 34. §. quidam. ff. eod. tt. de ſolutionib. l. hæres. 21. §. quòd ſi ſtipulator. ff. de fideiuſſoribus. l. cum ſecundum. 3. C. de fideicommiſſis. M. I. R. lib. 5. cap. 12. reg. 18. Huius regulæ eadem ſunt exceptiones, quæ ſunt regulæ inferioris proximæ.

II. Regula: Si creditor debitori hæres extiterit: itidem confunditur obligatio, & extinguitur actio. d. §. aditio. l. debitori tuo. 7. in prin. C. de pactis. item l. vt debitum. 5. C. de hæred. actionib. M. I. R. d. reg. 18. Planè propoſitæ regulæ exceptiones hæ ſunt. Prima eſt: Niſi hæreditas à creditore non ſit adita. Hæc exceptio pluſquam manifeſta eſt, eiuſq́ exemplum proponitur l. vlt. §. filium. ff. de leg. 2. l. ſi iam. 17. ff. de auro, argento & mundo legato. item l. cum pater. 79. §. cum pater, in fin. ff. de leg. 2. Altera exceptio eſt: Niſi creditor hæres aduerſus aditionem hæreditatis in integrum ſit reſtitutus. l. eum demum. 86. §. fin ff. de adquiren. hæred. Tertia: Niſi creditor hæres alij hæreditatem reſtituere fuerit coactus. l. Stichum. 95. §. ſi creditor. ff. de ſolutionib. l. cum qui. 21. §. fin. ff. de inoffic. teſtam. item l. ſi maritus. 22. in fin. C. d. tt. Planè huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi creditori tanquam indigno hæreditas ſit adempta: hoc enim caſu propoſita exceptione non adiuuatur. l. indignum. 8. ff. de his quæ vt indignis. l. hæredem. 17. & l. eum qui. 18 §. bonis, in fin. ff. d. tt. l. eius qui. 29. § fin. ff. de iure fiſci. Cuius duplicatio eſt: Niſi creditor ignorans quid admiſit, ob quod hæreditate ſit priuandus. d. l. 17. in fin. Concordat l. propter. 21. §. neptis, in fin. ff. de ſenatuſconſul. Silaniano. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi ex fideicommiſſo creditor alij hæreditatem reſtituit. l. deducta. 58. in prin. & l. matrem. 80. ff. ad ſenatuſconſul. Trebellianum. Tertia: Niſi dolo vel culpa creditoris aliquid ex hæreditate ſit deminutum: pro ea enim parte actio ei non reſtituitur. approbatur exemplo l. debitor. 12. ff. de negocijs geſtis. Quarta propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi hæreditas ſoluendo non ſit. l. ſcimus. 22. §. ſi verò & ipſe. C. de iure deliberandi. Huius replicatio eſt: Niſi creditor omiſſo inuentario hæreditatem

tatem adierit. d.l.22. §. ſin verò poſtquam adierint. Quinta exceptio eſt: Niſi hæreditas vltra dodrantem legatis ſit exhauſta. hoc enim caſu creditor debitum ſuum ex legatis poteſt deducere. l. in ponenda.6. in prin. C.ad l. Falcidiam. Sexta: Niſi pro parte tantùm creditor debitoris hæres extiterit. hoc enim caſu pro reliqua parte, pro qua cohæredem habet, debitum petere non prohibetur. l.debitori.50. ff.de fideiuſſorib. l.1. & l.ſi adulta.6. C.de hæred. actionib. l.ſi vxor.7. C.de bonis iud.auth.poſſidend. l.licet.14. C.ad l.Falcidiam. l.ſi ita quis.135. §.ea lege. ff.de verb. obligat. item l.Lucius.120. in prin. ff.de leg.1. M.I.R. d.reg.18. exc.1: Planè propoſita exceptionis replicatio prima eſt: Niſi teſtator debitum ab hærede exigi noluit. d.l. 120. verſic. niſi diuerſum ſenſiſſe eum probaretur. l. adulta.5. C. de hæred. actionib. verſ. nec ab eo quidquam exigere prohibita eſt. Concordat iiſdem verbis d.l.7. C.de bonis iud. author. poſſid. Altera replicatio eſt: Niſi cōpenſandi debiti animo creditor à debitore inſtitutus ſit hæres. d.l.120. verſ.ſed planè. Concordat l.ſi compenſandi.6. C. de hæred. inſtituen. Septima propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi creditor hæres poſſeſſori hoc pacto hæreditate ceſſerit, vt ſibi debitum ſoluatur. l.debitori.7. C.de pactis. Octaua: Niſi cum duo eſſent rei promittendi, creditor alteri tantùm hæres extiterit. l.Vranius Antoninus.72. in prin. ff.de fideiuſſoribus. Nona exceptio videtur, Quòd fideiuſſori vel mandatori debitoris ex regula propoſita exceptio non ſit danda. Verùm reprobatur d.l.72. ibi: tamen vbi ſucceſſit creditor debitori. & paulo pòſt: ſed & acceſſiones ex eius perſona, &c. l.ſi Stichum. 38.§.à Titio. ff.de fideiuſſoribus. item l.2. C. de ſolutionibus. Planè admittitur exceptio propoſita primùm quidem, ſi cum duo rei eſſent promittendi, creditor alteri tantùm hæres extiterit. hoc enim caſu nec alter reus promittendi, nec eius fideiuſſor liberatur. d.l.72.§.igitur alterum. ff.de fideiuſſorib. Huius diſtinctionis replicatio eſt: Niſi idem pro vtroq; reo fideiuſſerit. hoc enim caſu quamuis alter reus promittendi, non liberetur, liberatur tamen fideiuſſor. d. l.72. verſ.planè quia is mandati iudicio eligere poteſt, &c. Deinde admittitur exceptio propoſita, ſi hæreditas debitoris non ſit ſoluendo, & fideiuſſores in reliquum non exolutæ quantitatis acceſſerint. l.in fraudem.45.§.ſi principalis. ff.de iure fiſci. Concordat l. fideiuſſores.68.§.1. ff.de fideiuſſorib.

III. Regula: Si creditor fideiuſſori hæres extiterit, vel contra fideiuſſor creditori: ſola fideiuſſoria obligatio tollitur, non principalis. l.Vranius.72. §.quòd ſi creditor. & l.hæres.21.§.quod ſi ſtipulator. ibi: quod ſi idē. ff.eod.tt. itē l.in omnib.43. in fin. ff.de ſolutionib.

IV. Regula: Si debitor fideiuſſori hæres extiterit, fideiuſſoria obligatio extinguitur. approbatur ſimul et diſtinguitur ſ. lib.21. cap.1. quæſt.4. reg.1. except.1. M.I.R. lib.5. cap.9. reg.5. exc.21.

V. Regula: Si fideiuſſor debitori hæres extiterit confunditur obligatio fideiuſſoria, non principalis. l.generaliter.5. ff.de fideiuſſorib. l.ſi duo.93.§.fin. ff. de ſolut. l.ſi reus.13. ibi: nam vbi. ff.de duobus reis conſtit. l.fideiuſſoris.24. C. de fideiuſſorib. M.I.R. d.exc. 21. & d.cap.12. reg.19. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi fideiuſſor exceptione aliqua tutus fuit. approbatur exemplo l.Stichum.95.§.aliquando euenit. ff.de ſolutionib. Altera exceptio eſt: Niſi debitor principalis, cui fideiuſſor ſucceſſit, naturaliter tantùm tenebatur. l.hæres.21. §.quod ſi hic, in fin. ff. de fideiuſſoribus & d.l.95.§. quod vulgò ff.de ſolutionib. M.I. R.d.exc.21. repl.1. Tertia exceptio videtur: Niſi debitor principalis exceptione aliqua perſonali tutus fuit. ſed reprobatur d. §. quod vulgò. Quarta exceptio eſt: Niſi cum pro duobus reis promittendi fideiuſſiſſet, alteri tantùm hæres extiterit: tunc enim pro altero reo nihilominus manet obligatus. d.l.21.§.penul. ff.de fideiuſſoribus.

VI. Regula: Si alter reorum ſtipulandi alteri hæres extiterit: non confunditur obligatio. l. ſi duo.93. in prin. ff.de ſolutionibus. l.ſi reus.13. in fin. ff.de duobus reis conſtit. item l.generaliter.5. ff.de fideiuſſoribus.

VII. Regula: Si alter reorum promittendi alteri hæres extiterit: non confunditur obligatio. d.l.93. §. fin. d.l.13. ff.de duobus reis conſtit. item d.l.5. ibi: verùm reo. ff.de fideiuſſoribus.

VIII. Regula: Si fideiuſſor confideiuſſori ſuo hæres extiterit: non confunditur obligatio. l.hæres.21. §.nō eſt nouum. ff.de fideiuſſorib. Hæc de confuſionibus obligationum.

DE REI DEBITAE INteritu. Cap. XVII.

Eſt & hæc liberationis cauſa, ſi res debita interiiſſe dicatur. Quæ cauſa ſeu regula approbatur l. Stichus.33. ff.de verb. obligat. l.ſi certos.37. ff. eod.tt. l.ſi mihi.92. ibi: ſi autem. ff.de ſolut. l.verborū obligatio.107. ibi: aut cum res. ff. d.tt. item l.neceſſariò ſciendum.8. §. quod ſi pendente. ibi: perimitur enim. ff.de periculo & commodo rei venditæ. M I.R. d. c.12. reg.20. Planè huius regulæ exceptiones hæ ſunt.

I. Exceptio: Niſi dolo malo debitoris res interierit. approbatur per ea quæ proponuntur ſ. lib.15. cap.21. except.8. in prin. Cuius replicatio prima eſt: Niſi conuenerit, ne dolus malus præſtetur. Sed reprobatur per ea quæ proponūtur ſ. d.lib.15. cap.15. except.17. repl. 1. duplic.1.

II. Exceptio: Niſi culpa debitoris res perierit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ proponuntur d.except.8. replic.1. Concordat l.qui petitorio.36. §.qui in rem. ff.de rei vendicat. M.I.R. d reg.20. exc. 10. Sanè culpæ ſpecies hæ ſunt. Prima quidem, negligentia. Quæ ſpecies approbatur l.magna negligentia. 226. ff.de verb. ſignif. & l.ſi ſeruum.91, in prin. ff.de verb. obligat. Altera ſpecies culpæ eſt: ſi quis re aliter quàm accepit, vtatur. de qua vide ſ. d.replic.1. dupl. 2. triplic.1. item lib.17. cap.4. quæſt.1. in prin. & exc. 3. repl.2. Tertia ſpecies eſt, imperitia. Quæ approbatur l.imperitia.174. ff de reg. iuris. Leges concordantes vide d. dupl.3. tripl.2. Quarta ſpecies culpæ eſt, præceptoris nimia ſæuitia. de qua d. duplic.3. triplic. 3. Quinta culpæ ſpecies eſt, immiſcere ſe rei ad ſe non pertinenti. de qua vide d. duplic.3. triplic.4. Sexta ſpecies eſt, non intelligere quod omnes intelligunt. l.cedere diem.213. §.fin. & l. lata culpa.223. in prin. ff. de verb. ſignific. Septima ſpecies eſt: ſi debitor in

mora ſoluendi fuerit. de qua ↄ.except.7. Sed & plures ſpecies vide ↄ.in exceptionib. proximis. Replicatur M.I.R.d.except.10.

III. Exceptio: Niſi negligentia debitoris res perierit. approbatur tum d.l.226.ff.de verb.ſignif. tum l.ſi ſeruum.91.in prin.ff.de verb.obligat.

IV. Exceptio: Niſi nauis à debitore nauigatũ miſſa perierit. l.qui petitorio.36.in fin.ff.de rei vendicat. Huius replicatio eſt: Niſi tempore nauigationis eam nauigatum miſerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.vtiq; autem.16.in fin.ff.d.tt.

V. Exceptio: Niſi debitor ſeruum debitum, antequam decederet, manumiſit. reprobatur l.is qui.44. ff.de action.& obligat.

VI. Exceptio: Niſi facto debitoris res perierit. l.ſi ex legati.23.ff.de verb.obligat.l.ſi ſeruum.91.in prin. §.ſequitur.ibi: & quidem. & §.nunc videamus. ff.d.tt. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi in facinore, puta adulterio, ſeruum deprehenſum debitor occidit.l.qui ſeruum.96.ff.d.tt. Altera: Niſi debitor ignorans ſe ſeruum debere, eum occiderit. reprobatur d.l.91. §. de illo. Tertia: Niſi infans vel furioſus debitor id quod debet perdiderit. l. quod infans.60.ff.de rei vendicatione. Quarta: Niſi cùm facto debitoris res debita interijſſet, non debitor, ſed fideiuſſor vel mandator conuenіatur: huic enim exceptio propoſita non videtur obſtare. Sed reprobatur l.ſi ſeruum 91.§.nunc videamus.ibi: acceſſionib. quoq; ſuis.& §. an filius famil. ff.de verb. obligat. Quinta: Niſi non principalis debitor, ſed acceſſio, puta fideiuſſor vel mandator, rem debitam perdiderit.l.mora.88. §.fin.ff.de verb. obligat. & l.ſi fideiuſſor.19. in fin. ff. de dolo malo. Planè hic duplicationis loco notandum, quòd quamuis debitori principali exceptio interitus proſit, ipſi tamen fideiuſſori perdenti denegetur. d.l.19. Quanquam huic quodammodò contradicere videtur d.l.19.in fin. Sanè concordat propoſitæ duplicationi l.ſi ſeruum.91. §. nunc videamus.ff.de verb. obligat. l. debitores.38. §. ſi quis pro reb, in fin. ff. de ſolut. item l. Stichum.95. in prin. ibi: aliter quàm. ff. d.tt. Sexta replicatio eſt: Niſi cum illa aut illa res deberetur: vna facto debitoris interierit, altera ſine eius culpa. d.l.95. in prin. ff. de ſolutionib. Hac de ſexta exceptione.

VII. Exceptio: Niſi poſt moram factam res perierit. l.quod te mihi.5. ff. ſi certum petatur. l.Iulianus.17.§.1.ff.de rei vendicat.l.ſi ex legati.23. l.ſi poſt moram.82 §.fin & l.ſi ſeruum.91. §.effectus. ff.de verb. oblig. item l.ſi rem aliquam.31.ff.de nouationib. M.I.P.lib.5.cap.7.reg.5.exc.1.repl 3. & cap.9.reg.17.exc.1.M.I.R.d.reg.20.except.1. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi debitor ignorans ſe debere, non ſoluerit. ipſo quidem iure ſubſiſtit. Cui concordat l. non poteſt.99. ff. de reg. iuris. M.I.R. lib.5. cap.1.reg.58 except.11. Verùm eius duplicatio eſt: Niſi ſupina fuerit ignorantia debitoris. l. quod te mihi. 3.in fin ff.ſi certum petatur. Altera replicatio eſt: Niſi debitor ad iudicium prouocauit, resq; lite pendente perijt. l.qui ſine dolo malo.64. ff.de reg. iuris. l.ſi quis. 24.in prin. ff.de vſuris. l.vtiq;.16. ibi: non enim. ff.de rei vendicat. item l.illud.40. in prin. ff. de petit. hered. M.I.R.lib.5.cap.12.reg.20.exc.1.repl.1. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi dolo malo ad iudicium prouocauerit, & malæ fidei poſſeſſor ſit. d.l.64. Concordat d.l.40. in prin. ibi: in prædonis perſona. item l.ſi poſt moram.82.in fin. ff.de verb. obligat. Altera duplicatio eſt: Niſi actor rem erat diſtracturus, ſi eam recepiſſet: hoc enim caſu, quamuis lite conteſtata res perierit, reus nõ eſt liberatus. l.item ſi verberatum.15.§.fin.ff.de rei vendicat. Huic duplicationi quodammodò contradicit d.l.40.in princip. Tertia duplicatio eſt: Niſi res non eodem modo erat peritura apud actorem, ſi ab initio ei fuiſſet reſtituta. approbatur exemplo duplicationis præcedentis. De qua re vide gloſſam magnam in d.§.fin. verſ. ſi verò non habuit. M.I.R. d.repl.1.dupl.2. & d.excep.1.repl.3. Quarta duplicatio eſt: Niſi perſonali, nõ reali actione agatur. l.quod te mihi.15. ff.ſi certum petatur. & ibi gloſſa in verbo Detrimentũ. Baldus in l.15. §.fin.ff.de rei vendicat. Cui tamẽ plures leges repugnãt, de quibus vide gloſſam in d.verbo Detrimentũ. Tertia propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi poſt moram factam nouatio interuenerit. l.ſi Stichum 8.in prin.ff. de nouationib.M.I.R d.exc.1.repl.2. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi poſt rei interitũ nouatio ſit facta. tunc enim, quãuis ex priore obligatione res peti non poſſit, ex nouatione tamen poteſt, exceptione interitus non obſtante. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ↄ. cap.12. quæſt.4. except.16. repl.1. Altera duplicatio eſt: Niſi cum poſt moram nouatio ſub conditione facta eſſet, pendente conditione res interierit: hoc enim caſu nouatione non purgatur mora. l.cum qui.56.§.fin. ff.de verb. obligat. Concordat l.ſi rem aliquam.31.in prin.ibi: etſi priuſquam.ff.de nouationib. Contradicit l.qui decem.72. §.ſi cum mihi. ff.de ſolutionib. & l.quoties.14. in prin.ibi: vnde Marcellus.ff.de nouat. Tertia duplicatio videtur: Niſi ignorante debitore creditor rem ab alio ſit ſtipulatus. ſed reprobatur d.l.72. §. ſi cum mihi. verſ. ſed quid ſi ignorante. Hac de tertia replicatione. Quarta replicatio eſt: Niſi poſt moram factam res creditori ſit oblata. d.§.ſi cum mihi. verſ. nam verum eſt, eum qui interpellatus dare noluit. item in prin. d.legis 72. ibi: quanquam aliquando. l.illud ſciendum.17. §. ſed videndum: ff. de periculo & commodo rei venditæ. item l.ſi ſeruum.91.§.ſequitur.ibi: ſi verò. ff.de verb. obligat. Planè huius replicationis duplicatio prima videtur eſſe talis: Niſi alius, non debitor poſtea obtulerit. Sed reprobatur d.l.72. §. ſi cum mihi. verſic. quemadmodum ſi quolibet nomine eius, &c. Sed & de hac duplicatione cum alijs ſimilib. vide ↄ. except.11.replic.3. Quinta replicatio eſt: Niſi poſt moram à debitore factam facto creditoris res perierit. l.legis Aquiliæ.54.§.quòd ſi poſt.ff.ad l.Aquiliam. Sexta replicatio eſt: Niſi pupillus debitor moram fecit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſed ſi ex ſtipulatu.24.ff.de verb.oblig. Concordat l ſi pupillus.127. ff.d.tt. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi tutore authore pupillus ſit interpellatus, vel ſolus tutor. d.l.24. Septima replicatio eſt: Niſi ante diem interpellatus non ſoluerit. l.cum filiusfamiliâs.49.§.fin.ff.de verb.obligat. Octaua replicatio eſt: Niſi interpellatus eo-

tus exceptione ſe tueri potuit. l.lecta.40. §.fin. ff. ſi certum petatur. l.ſi pupillus.127.ibi: nulla enim.ff.de verb. obligat. item l. ſciendum eſt 21.ibi: vel exceptio aliqua.ff.de vſuris. M.I.P.lib.5.cap.9.reg.11. & reg. 17.exc.1.repl.1.& cap.12.reg.77. Nona replicatio eſt: Niſi alius, nõ reus conuentus fuerit interpellatus, moramq; fecerit.ipſo quidẽ iure ſubſiſtit per ea quæ proponuntur ſ̄.lib.15.cap.7.quæſt.1 cauſa 2.except.3.in prin. M.I.P. d.reg.17.exc.1 repl 2. Verùm eius duplicatio prima eſt: Niſi fideiuſſore vel mandatore cõuento, reus principalis moram fecerit. l. mora rei.88. in prin ff. de verb. obligat. l cum filiusfamiliâs.49. in prin.ibi: quæ omnia.& l.ſi ſeruum.91.§. nunc videamus.ff.d.tt.item l ſi à colono 58.§.cùm facto. ff.de fideiuſſorib. Huius duplicationis triplicatio eſt: Niſi fideiuſſor rem debitam ante interitum obtulit creditori: hoc enim caſu rei principalis mora ipſi non nocet. d.l.88.in prin. M.I.R. d.reg 20 exc.1.repl.11. Altera propoſitæ replicationis duplicatio: Niſi reo principali conuento, fideiuſſor moram fecerit. reprobatur l.mora.32.§.fin.ff.de vſuris. Planè hæc duplicatio fideiuſſori conuento non prodeſt.l.ſi libertus.44. in fin.ff.de operis libertorum. Tertia duplicatio eſt: Niſi cum pater filij nomine conueniretur, filius in mora fuerit. l.cum filiusfamiliâs.49. in prin. ff. de verb. obligat. Quarta: Niſi filiofamiliâs conuento, pater in mora fuerit. reprobatur d.l.49. in prin. verſ. at ſi pater. Decima replicatio eſt: Niſi alius quàm creditor debitorem ad ſoluendum interpellauerit. ipſo quidem iure ſubſiſtit,verùm eius duplicatio eſt: Niſi procurator creditoris interpellauerit.l.ſi quis.24.§.fin.ff de vſuris. Vndecima replicatio eſt: Niſi vterq;, tam debitor quàm creditor, in mora fuerit. l. illud ſciendum. 17. §. quod ſi per. ff. de periculo & commodo rei venditæ. Duodecima: Niſi debitor reſtituendi poteſtatem non habuerit. l.quod te mihi.5.ibi: ſi in poteſtate tua.ff.ſi certum petatur M.I.R.d.exc.1 repl.6. Cuius duplicatio eſt: Niſi dolo malo poſſidere deſierit. quæ approbatur ibidem Hæc de ſeptima exceptione.

VIII. Exceptio: Niſi debitor dolo malo rem poſſidere deſierit: hoc enim caſu exceptione interitus rei non defenditur.l.Iulianus.17.in prin & §.quòd ſi dolo. ff. de rei vendicat. l. quod te mihi 5. ibi: aut dolo malo. ff.ſi certum petatur. item l.ſi ſeruum.91.§.ſed ſi ſit quidem.ibi:vt ſiquidem ff.de verb.obligat.

IX. Exceptio: Niſi reus malæ fidei poſſeſſor fuerit. l.illud.40 ff.de petitione hæredit. Concordant ea quæ habentur ſ̄ lib.11.cap.2.reg.2.except.9 Similis exceptio eſt: Niſi condictione furtiua, Vi bonorum raptorum, vel interdicto Vnde vi agatur: hoc enim caſu reo conuento exceptio interitus rei non prodeſt. approbatur per ea quæ proponuntur ſ̄. lib.7. cap.23. quæſtion.8.reg.2.except.3. item lib.22.cap.7.quæſtion.1. except.9.

X. Exceptio: Niſi reus, antequam res periret, eam vendidit.l.ſi eum ſeruũ.23 ff.ſi certum petatur. l.Iulianus.17. in prin. ff. de rei vendicat.l.vlt. ff.de negocijs geſtis.l.1. C.de reb. alienis non alien.item l.mater tua.3.C.de rei vendicat.Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi perſonali, non in rem actione, res quæ interijt, debebatur: hoc enim caſu nec precium rei quæ perijt, debetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l.venditor.21.ff.de hæred.vendita.Altera replicatio eſt:Niſi reus qui rem vendidit,eam non ex lucratiua, ſed ex onero ſa cauſa habuerit. Cuius duplicatio eſt: Niſi reus poſt litem conteſtatam rem vendiderit. l. Iulianus.16. in princip. cum ſua gloſſa. ff. de rei vend.

XI. Exceptio: Niſi non certa aliqua ſpecies debeatur,ſed genus.l.ſi certos.37.ff.de verb.obligat.M.I.R. d.reg.20.exc.2.Huius exemplum eſt id quod ex cauſa mutui debetur: quod quamuis perierit, nihilominus debitor obligatus manet. de quo vide ſ̄. lib.17. cap.1. de certi condictione ex mutuo, quæſt.1.exc.25. Aliud exemplum proponitur l.ſi ſoluturus.39. in fin. ff. de ſolut. Tertium l inter ſtipulantem.83. §.ſacram rem. ibi: pro quo & illud. item ibi: vini autem. ff.de verb. obligat. Concordat item propoſitæ exceptioni l.in ratione.30.§.diligenter ff.ad l.Falcidiam. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi cùm incerta res ex certis deberetur,omnes res iſtæ ſint extinctæ. d.§.diligenter.ibi:incerta autem res relicta diſtinctionem recipiunt. Concordat l.qui decem.72.§. Stichum. ibi: fingamus.ff.de ſolut.M.I R d.exc.2.repl.1. Altera replicatio eſt: Niſi conuenerit,vt periculum ad creditorem pertineret. approbatur ſimul & diſtinguitur in pecunia traiectitia, per ea quæ proponuntur ſ̄.lib.17. cap.1.except.25. Tertia replicatio eſt: Niſi creditor ſpeciem oblatam accipere noluit, eaq; poſtea perijt. l. qui decem.72. in prin. ff.de ſolut. l.ſi ſtipulatus. 9.§. fin l.ſi debitor.20. item l.ſi ſoluturus.39. ff.d.tt. l.interdum.73. § fin ff.de verb. obligat. l.ſtipulatus.105. ff.d.tt. itẽ l.ſi opera 6. ff. de doli mali except. M.I.R. d.exc.2.repl 3. Planè propoſitæ replicationis duplicatio prima eſt: Niſi ex iuſta vel probabili cauſa creditor ſpeciem oblatã accipere noluit. d.l.72.in prin. & l.ſi ſoluturus.39 ff.de ſolutionibus. Huius duplicationis tot ferè ſpecies ſunt, quot aduerſus ſolutionẽ ſunt exceptiones,quas ſ̄.enumerauimus.Altera duplicatio eſt: Niſi debitor pecuniã oblatam, creditore accipere recuſante,obſignatã non depoſuit, vel nõ rectè.l.obſignatione.9.C.de ſolutionibus.l.acceptam.19.ibi:quo ſubſecuto. C.de vſuris.M.I.R.d.repl.3.dupl.1. Tertia: Niſi alius quàm debitor, qui exceptione interitus vtitur,obtulit. reprobatur l.qui decem.72.§.ſed quid ſi ignorante. ff. de ſolutionibus. Quarta: Niſi res quæ offertur, nõ ſit præſens.d.l.72. §.idem reſponſum. ibi: ſi tamen. M.I.R. d.repl.3.dupl.2. Quinta: Niſi creditori poſtea accipere volenti debitor ſoluere noluit. Hæc duplicatio approbatur l. ſed ſi.24. ff. de receptis arbitris.Hæc de tertia replicatione. Quarta replicatio eſt:Niſi opera creditoris debitor pecuniam, quam ei ſoluturus erat,perdiderit l.ſi opera.6 ff.de doli mali except.M.I.R.d.exc.2.repl.4.

XII. Exceptio: Niſi illud aut illud debeatur: hoc enim caſu,quamuis vnum perierit, nihilominus alterum quod ſupereſt, debetur. l.Stichum.95. in prin.ff. de ſolution. Concordant ea quæ proponũtur ſ̄.lib.16. cap.6.reg.4.exc.4.in prin.M.I.R.d.reg.20.exc.3.Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi poſtquã debitor alterũ creditori obtuliſſet,alterũ pierit: hoc enim caſu nec id quod ſupeſt, debetur.l.ſtipulatus ſum.105.

ff. de verbor. obligat. Altera replicatio eſt: Niſi alterum quoque poſtea perierit: hoc enim caſu neutrum debetur. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. except. prox. repl. 1. Huius replicationis duplicatio eſſe videtur: Niſi prius culpa debitoris interierit. Sed reprobatur d. l. 95. in prin.

XIII. Exceptio: Niſi res æſtimata debeatur: hoc enim caſu, quamuis res interierit, nihilominus æſtimatio eius debetur. l. 1. § fin. ff. de æſtimatoria. Concordãt ea quæ proponuntur ſ. lib. 4. cap. 15. except. 23. repl. 1. M. I. R. d. reg. 20. exc. 9. Sed & huius exceptionis replicationes vide d. replic. 1. duplic. 1. cum ſequentibus item ſ. lib. 20. cap. 1. quæſt. 1. except. gener. 5. repl. 5.

XIV. Exceptio: Niſi aliquid ex re quæ periit, ſuperſit: hoc enim nihilominus debebitur. l. ſolũ. 49. in fin. ff. de rei vendicat. Cõcordat l. Marcellus. 3. in prin. ibi: ſed etſi ff. d. tt. Huius exempla proponũtur in fructu, partu, et euictionis cauſa, l. vtiq;. 16. in prin. ff. eod. tt. l. 8. ff. de re iud. Concordat l. Iulianus. 17. §. ſed & fructus. ff. d. tt. Aliud exemplum proponitur in peculio ancillæ demortuæ, l. quamuis. 5. C. ſi pendente appellatione mors. Planè de replicationibus propoſitæ exceptionis vide ſ. lib. 12. cap. 10. cauſa 51. except. 8.

XV. Exceptio: Niſi actoris interſit de principali cauſa cognoſci, ob actionem de euictione aduerſus ſuũ authorem conſeruandam. l. vtiq;. 16. verſ. & ſtipulationem de euictione ff. de rei vendicat. l. ſi ſeruus. 11. ff. iudicatum ſolui.

XVI. Exceptio: Niſi res quæ perierit, iterum ſit refecta, & in priſtinam formam reſtituta. l. inter ſtipulantem. 83. §. ſacram rem. ibi: nam & ſi. & §. ſed hæc diſſimilia ff. de verb. obligat. item l. qui res ſuas. 98. §. aream. ibi: nec ſimili argumento. ff. de ſolutionibus. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi non eadem, ſed alia materia res ſit reſtituta. d. §. aream. verſ. & iiſdem tabulis compegerit. Cuius duplicatio eſt: Niſi terra e fundo ſublata, alia terra ſit regeſta: hoc enim caſu non alius, ſed idem fundus eſt. l. cum vſumfructum. 24. §. fin. ff. quib. mod. vſusfructus amittatur. Altera replicatio eſt: Niſi ea mẽte res diſſoluta ſit, vt partes eius in alios vſus conuerterentur, vel non reſtituatur. d. §. aream. ibi: homini autem. Concordat l. inter ſtipulantem. 83. §. ſed hæc diſſimilia. ibi: & nauis. ff. de verb. obligat. Tertia replicatio eſt: Niſi ædes debita vſq; ad aream depoſita ſint: hoc enim caſu, quamuis iiſdem tignis reſtituantur, in priſtinam tamen obligationem non recidunt. elicitur ex d. §. ſed hæc diſſimilia. verſ. ſed ſi vſq; ad aream depoſita ſint, licet eadem materia reſtituatur: alia erit. Plura de exceptione propoſita vide ſ. lib. 7. cap. 27. cauſa 5. except. 4. Sed & plura de liberationis ſpecie propoſita, quæ fit per rei debitæ interitũ, vide d. cauſa 5. item ſ. lib. 12. cap. 10. cauſa 51. item lib. 15. cap. 2. except. 8. replic. 1. item lib. 16. cap. 4. quæſt. 1. except. 3. item lib. 20. cap. 1. quæſt. 1. except. gener. 5. item ĩ. lib. prox. cap. 2. quæſt. 3. except. 27. Nunc ad aliam liberationis ſpeciem, quæ fit per bonorum ceſſionem, tranſeundum.

DE CESSIONE BONORUM. Cap. XVIII.

I. CAVSA EX QVA HAEC liberationis ſpecies eiusq; exceptio competit.

SI debitor bonis ceſſerit: conuentus poſtea à creditoribus, exceptione defenditur ceſſionis. Quæ cauſa ſeu regula approbatur Inſtit. de replicationibus. §. fin. l. ex contractu 3. C. de bonis author. iud. poſſid. & l. item ſi vnus. 17. in prin. ff. de receptis arbitris. M. I. R. lib. 5. cap. 12. reg. 21. Planè huius regulæ exceptiones hæ ſunt, vel ſaltem eſſe videntur.

I. Exceptio: Niſi filiusfamiliâs debitor bonis ceſſerit. reprobatur l. cum & filiifamiliarum. 7. C. qui bonis cedere.

II. Exceptio: Niſi ſine ſolennitate bonis ceſſerit. reprobatur l. in omni. 6. C. d. tt.

III. Exceptio: Niſi extra ius vel abſens bonis ceſſerit. reprobatur l. bonis. 9. ff. de ceſſione bonorum.

IV. Exceptio: Niſi antequam debitum agnouit, vel confeſſus condemnatúſue eſt, bonis ceſſerit. l. qui cedit. 8. ff. eod. tt.

V. Exceptio: Niſi ob vitanda munera publica bonis ceſſit. l. propter honorem. 5. C. qui bonis cedere.

VI. Exceptio: Niſi creditores debitori quinquennales inducias dare parati ſint. approbatur ſimul & diſtinguitur l. cùm ſolito. 8. C. eod. tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi maior pars creditorum in ceſſionem potius, quàm in inducias conſentiat. d. l. 8. verſ. pari aũt quantitate debiti. Cuius duplicatio eſt: Niſi maiori parti creditorũ diſſentiẽti minus debeatur. d. l. 8. verſ. & ſiquidem vnus creditor aliis omnibus grauior in ſumma debiti inueniatur, &c.

VII. Exceptio: Niſi poſt factam ceſſionem debitor locupletior ſit factus. l. is qui. 4. in prin. ff. de ceſſione bonor. l. ſi debitoris. 7. ff. eod. tt. Inſtit. de actionib. § fin. l. 1. C. qui bonis cedere poſſ. l. cum & filiifamiliâs. 7. in fin. C. d. tt. l. ex contractu. 3. in fin. C. de bonis auth. iud. poſſid. M. I. R. d. reg. 21. exc. 6. Planè huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi modicum ſit, quod poſtea adquiſiuit. d. l. 7. Inſtit. d. § fin verſ. quod idoneum emolumentum habeat, &c. item l. qui bonis. 6. ff. de ceſſione bonorum. Altera replicatio eſt: Niſi miſericordiæ cauſa ei quid in alimenta ſit relictũ vel datum. d. l. 6.

VIII. Exceptio: Niſi prouincialis bonis ceſſerit. reprobatur l. legis Iuliæ. 4. in princ. C. qui bonis cedere poſſ.

II. QVIBVS COMPETIT exceptio ceſsionis.

Fideiuſſoribus cedentis non competit. Inſtit. de replicationibus. § fin.

III. ADVERSVS QVOS competit.

Etiam aduerſus eos creditores competit, qui antea quàm ceſſio fieret, non egerunt. l. is qui. 4. §. fin. ff. de ceſſione bonor.

IIII. EVENTVS CESSIOnis bonorum.

I. Regula: Cedens bonis exceptione aduerſus creditores

ditores defenditur. de qua regula cum ſuis exceptionibus hactenus eſt dictum.

II. Regula: Cedens bonis non poteſt agere. l.item ſi vnus.17.in prin ff.de receptis arbitris.

III. Regula: Ei qui ceſsit bonis, licet pœnitere, & ceſſionem reuocare. l.is qui.3.ff.de ceſſione bonorum. l.quem pœnitet.5.ff.eod.tt. item l.2. C. qui bonis cedere poſ. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi bona vendita ſint.d.l.2. d.l.3.item l.ſi prius.8.in fin.C.de diſtractione pignorum.

V. INVITVS nemo cogendus eſt bonis cedere. Nouell.c.135.ne quis cogatur bonis cedere.

DE EXCEPTIONE CAPITIS deminutionis. Cap. XIX.

I. CAVSA EX QVA EXCEPTIO propoſita competit.

SI debitor capite ſit deminutus: liberatur, & exceptione defenditur. l.2.in prin. ff. de capite minutis. Concordat l.tutelas.7. §.ſi libertate. ff eod.tt. M.I.R.d.cap.12.reg.34. Quid autem et quotuplex ſit capitis deminutio, vide ȷ.lib.prox.cap.15. Planè propoſita cauſæ ſeu regulæ exceptio prima eſt: Niſi minima capitis deminutio debitori contigerit: hoc enim caſu aduerſus debitorem reſtituitur actio. approbatur edicto Prætoris d.l.2.in prin.& §.ait Prætor. Concordat l.2. ff. de in integrum reſtitut. Sanè actio ex hoc edicto reſtituta perpetua eſt, & hæredibus & in hæredes datur. d.l.2.§ fin.ff.de capite minutis. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi poſt capitis deminutionē cum eo ſit contractū. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.2.§ hi qui. Altera replicatio hæc eſt: Niſi creditor debitorē adrogauerit: hoc enim caſu, quamuis debitoris minima capitis deminutio contigerit: tamen actio extinguitur. de qua re vide ȷ.cap.21.cauſa 32.

II. Exceptio: Niſi ex delicto actio ſit. hæc enim capitis deminutione delinquentis non perimitur. approbatur per ea quæ proponuntur ś. lib.22. cap.1. quæſt. 1.except.2.

III. Exceptio: Niſi quoad naturalem obligationē. hæc enim capitis deminutione non intercidit. l.2.§.hi qui. ff. de capite minutis. Concordat l. eas obligationes.8.ff.d.tt.

IV. Exceptio: Niſi non omnia bona capite minuto ſint adempta: hoc enim caſu pro ea parte quam retinet, non liberatur. l.1.in prin.C.de fideiuſſorib.

V. Exceptio: Niſi debitor in priſtinum ſtatum ſit reſtitutus. approbatur per ea quæ proponuntur ś. lib. 1.cap.21.quæſt.3. reg.4. except.1. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi in bona nō ſit reſtitutus. approbatur per ea quæ proponuntur d.reg.4.in prin. Altera replicatio eſt: Niſi debitor à creditore ſuo adrogatus, rurſus ſui iuris factus ſit. l.2.§.pen. ff.de capite minutis. Plures replicationes vide d.reg.4.

II. QVIBVS COMPETIT exceptio propoſita.

I. Regula: Fideiuſſoribus capite minuti exceptio propoſita non competit. approbatur per ea quæ proponuntur ś.lib.21.cap.1.quæſt.2.except.54.repl.3.

II. Regula: Succeſſoribus capite minuti, ad quos bona eius peruenerunt, exceptio propoſita non competit. l.2.in prin.ibi: dabitur. ff.de capite minutis. Cōcordat l.tutelas.7. §.ſi libertate.ibi: ſed vtilis.ff.d.tt. de qua re vide item ś.lib.1.cap.19.quæſt.4.

DE CAVSIS LIBERATIONVM in re pignori obligata contingentibus. Cap. [X]X.

PRæter cauſas liberationum hactenus deſcriptas, ſunt & aliæ quæ in re pignori obligata conſiſtunt, hoc capite enumerandæ. Harū prima eſt: Si creditor pignus vendiderit. hoc enim caſu debitū petenti obſtat exceptio. l.ſi creditor.26. ff.de ſolutionib. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi creditor precium ex diſtractione pignoris non acceperit. l.quæſitum.9. in princip ff.de diſtract.pignor. Cuius replicatio prima eſt: Niſi culpa ſua creditor precium non accipiat. d. l.9.verſ. ſi nulla culpa imputari creditori poſsit. Altera replicatio eſt: Niſi creditor emptori precium remiſerit. d.l.26. verſ. ſed & ſi. Tertia: Niſi creditor nouandi animo precium ab emptore ſit ſtipulatus. d. l 26. Secunda exceptio eſt: Niſi creditor ex diſtractione pignoris non tantum receperit, quantum ſibi debetur. hoc enim caſu id quod ei deeſt, perſequi non prohibetur. elicitur ex d. l.26. verſ. & quantum ei debebatur, receperit. Cui concordat l.quæſitum.9. §. fin. ff. de diſtract. pignor. l.creditor.28. ff. ſi certum petatur. l. hypothecis.3. & l. quæ ſpecialiter. 9 ain fin. C. de diſtract. pignor. l. vltim. ibi: ſed ſi quidem. C. de iure dominij impetr. item l.aduerſus. 10.C.de action. & obligat. Tertia exceptio eſt: Niſi res vendita redhiberi, vel inempta fieri poſsit. l.ſi creditor .26. in fin. ff. de ſolutionibus. Quarta: Niſi aliena res pignori data, vendita ſit. reprobatur l. reſcriptum eſt.12. ff. de diſtract. pignor. Planè admittitur, primùm quidem, ſi creditor ab emptore conuentus precium ei reſtituit. d.l.12. verſ. verùm ſi actione ex empto conuentus, &c. Deinde admittitur, ſi cum creditor euictionis nomine ſe obligaſſet emptori, à debitore conueniatur ad alia pignora ei reſtituenda: hoc enim caſu per exceptionem conſequi poteſt, vt indemnis præſtetur. l.ſi neceſſarias.8.§.1. ff.de pignor. action.

II. Cauſa: Si debitor pignoribus ceſſerit, eaq; creditori in ſolutum dederit, vel vendiderit. l. in numerationibus.44.in prin.ff.de ſolutionibus. Concordat l.cum dominam.13. C.de pignor.& hypoth. M.I.R.d. cap.12.regul.23. Huius exceptio eſt: Niſi minus ſit in pignore, quàm in debito: tunc enim creditor id quod deeſt, exigere non prohibetur. l.creditor.28.ff. ſi certum petatur. Leges concordantes vide ś. cauſa proxim.except.2. Sed & concordat l. ſi pro mutua. 8.§.fin. C.eod.tt.item l.1. C.de pignoribus. M.I.R. d. reg.23.except.1. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi creditor dixerit, ſe pignore contentum fore. l.à diuo Pio.15. §.ſi pignora.ibi: nam etſi. ff.de re iudicata.

III. Cauſa: Si debitor rem pignori datam creditori [le]gauerit. reprobatur l.creditorem. 87. ff. de leg.2. Planè admittitur cauſa propoſita, ſi compenſandi debiti cauſſa pignus creditori ſit legatum: vt apparet ex d.l.87.

IV. Cauſa: Si res pignori data creditori ſit addicta. ipſo quidem iure approbatur, verùm eius exceptio eſt: Niſi minus ſit in precio pignoris, quàm in debito. l. vlt. §. ſed ſi quidem minus. C. de iure dom. impetr. Concordant ea quæ propoſita ſunt s̄. cauſa 1. except. 2.

V. Cauſa: Si creditor omiſſa perſonali actione, pignus petierit. reprobatur l. aduerſus debitorem. 10. C. de action. & obligat.

VI. Cauſa: Si creditor pignus perſequẽdo litis æſtimationem à poſſeſſore eſt conſecutus. l ſicut. 8. §. fin. ff. quibus mod. pignus vel hyp. ſoluitur.

VII. Cauſa: Si creditor pignus perſequens ſuccubuit. reprobatur l. 1. §. fin. C. ſi aduerſus creditorem. Leges concordantes vide s̄. libro 17. cap. 16. quæſt. 10. regula 3.

VIII. Cauſa: Si res pignori data apud creditorem perijt. l. apud Celſum. 4. §. itẽ quæritur. ff. de doli mali except. Planè huius cauſæ exceptio eſt: Niſi ſine dolo vel culpa creditoris res perierit. l. ſi creditor. 5. C. de pignor. action. Alias leges concordantes vide s̄. lib. 17. cap. 20. quæſt. 1. except. 1. Sed & concordat l. ſeruo. 25. C de pignorib. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi conuenerit, vt amiſſio pignorum liberet debitorem. d. l. 9. in fine.

IX. Cauſſa: Si creditor conſenſerit debitorem pignus alienare, vel alij pignori dare. reprobatur l. Lucius Titius. 11. ff. quib. mod. pignus vel hypoth. ſoluitur. Planè ius pignoris hoc caſu amittitur. de qua re vide s̄. lib. 17. cap. 13. cauſa 21. diſtinct. 1.

X. Cauſa: creditor debitori pignus reddidit. Et hac cauſa reprobatur l. poſt pignus. 3. ff. de pactis. Planè admittitur cauſa propoſita, ſi hoc animo pignus redditum ſit, vt & debitum remitteretur. Quæ diſtinctio approbatur d. l. 3. in fine. Cui concordat l. 1. in fine. ff. de liberat. legata.

DE RELIQVIS CAVSIS liberationum. Cap. XXI.

HActenus octodecim cauſſæ liberationum propoſitæ ſunt atq; deſcriptæ: ſcilicet ſolutio, acceptilatio, nouatio, rei iudicatæ exceptio, obligationum confuſio, rei debitæ interitus, bonorum ceſſio, capitis deminutio, cum decem cauſſis liberationum in re pignori obligata conſiſtentibus. Præter has autẽ ſunt & aliæ cauſſæ plures, ex quibus liberatio contingit, & obligatio ab initio vtiliter contracta diſſoluitur partim ipſo iure, partim etiã exceptionis ope: quæ in hoc capite proponentur.

XIX. Cauſſa: Si inter debitorem & creditorem poſtea in contrariũ conuenit: ex priore contractu agenti creditori exceptio pacti conuenti obſtabit. l. prout. 80. ff. de ſolutionib. l. Stichum 95. §. fin. ff. d. tt. Inſtit. quib. mod. tollitur obligat. §. fin. l. ab emptione. 57. ff. de pactis. item l. nihil tam naturale. 35. ff. de reg. iuris. De exceptionibus huius cauſſæ vide s̄. lib. 15. cap. 15. except. 47. item d. lib. cap. 16.

XX. Cauſa: Si creditor inſtitutâ ſemel actione deſtitit, eamq; remiſit. l. ſi maritus. 15. §. ſi negauerit, in fine. ff. ad l. Iuliam de adulterijs. l. quæritur. 14. §. ſi venditor. ff de ædilitio edicto. l. poſtquam. 4. C. de pactis. l. accuſationem. 6. C. qui accuſare nõ poſſunt. l. 2. ff. ad S. C. Turpill. item l. Papinianus. 20. §. fin. cum lege ſequente. ff. de minor. 25. annis. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi differendæ actionis, non remittendæ animo deſtitit. l. deſtitiſſe. 10. ff. de iudicijs. Leges concordantes vide s̄. lib. 1. cap. 17. de tergiuerſatione accuſatoris, quæſt. 2. except. 1.

XXI. Cauſa: Si creditor debitum ſe recepiſſe ſcripſerit: reprobatur per ea quæ proponũtur s̄. lib. 1. cap. 18. quæſt. 8. ſpecie 1. exc. 3. M. I R. lib. 2. cap. 11. in verbo Numeratio.

XXII. Cauſa: Si inſtrumentũ obligationis vel chirographum debitor receperit. l. 2. ff. de pactis. Concordat l. liberationẽ. 3. §. 1. ff. de liberat. legata. M. I. R. d. cap. 12. reg. 31. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi cõtra voluntatẽ creditoris debitor cautionem receperit. l. quod debitori. 15. & l pecunia. 14. C. de ſolut. M. I. R. d. reg. 31. exc. 1. Secunda exceptio eſt: Niſi procurator chirographa à creditoribus redempta domino reſtituerit: per hoc enim nõ videtur procuratori ſolutũ, vel actio mãdati ab eo remiſſa l. inquiſitio. 18. C d. tt.

XXIII. Cauſſa: Si chirographum ſit cancellatum. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi chirographum. 24. ff. de probationibus. M. I. R. d. cap 12. reg 33. Exceptio prima eſt: Niſi nõ debiti remittẽdi animo cancellatũ eſſe probetur. d. l. 24. verſ. in eam tamẽ quantitatem, &c. M. I. R. d. reg. 33. exc. 1. Altera exceptio eſt: Niſi per errorem calculi rationes expũctæ ſint. approbatur per ea quæ proponuntur j. lib proxim. cap. 1. quæſt. 1. cauſa 6. Cuius replicatio eſt: Niſi decẽ vel viginti anni præterierint, de qua vide d. cauſa 6.

XXIV. Cauſſa: Si inſtrumentum obligationis ſit amiſſum. reprobatur per ea quæ proponũtur s̄. lib. 15. cap. 15. except. 48. item lib. 1. cap. 17. quæſt. 3. reg 8.

XXV. Cauſſa: Si inſtrumentũ obligationis nullum interceſſerit. reprobatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. d. cap. 15. except. 11.

XXVI. Cauſſa: Si cum alicui ex aliqua cauſſa, puta iudicati, deberetur, is eidem debitori aliam pecuniam crediderit, nec in cautione pecuniæ creditæ ſit adiectum: Præter eam pecuniam, quæ ex cauſſa iudicati debetur. reprobatur l. Lucio Titio. 28. ff. de act. & obligat.

XXVII. Cauſſa: Si res debita ad creditorem peruenerit. De hac cauſſa vide s̄. lib. 16. cap. 3. except. 36. itẽ lib. 12. cap. 10. cauſſa 57.

XXVIII. Cauſſa: Si debitor pecuniã oblatam iuſſu creditoris alibi poſuit. l. ſi pecuniam. 79. & l. ſi ſoluturus 39. ff de ſolutionibus. item l. quod meo nomine. 18. §. ſi venditorem. ff. de adq. poſſeſ.

XXIX. Cauſſa: Si creditor aliqua obligatione ſit liberatus à debitore. l. ſi quis. 115. ff. de reg iuris. Leges concordantes vide s̄. cap. 8. repl. 8.

XXX. Cauſſa liberationis eſt, debiti compenſatio. de qua vide s̄. lib. 15. cap. 11.

XXXI. Cauſſa: Si in eũ caſum inciderit obligatio, à quo incipere nõ potuit. approbatur, exemplis declaratur & diſtinguitur per ea quæ proponuntur s̄. lib. 16. cap. 3. de exceptionibus aduerſus ſtipulationem ex conſequentibus eam.

XXXII. Cauſſa: Si creditor debitorem ſuum adrogauerit, vel aliàs dominium eius ſit nactus. Hac

cauſſa

cauſſa ſpecies eſt cauſſa proxima præcedentis, eiusq; exceptio prima eſt: Niſi creditor arrogati debitoris nomine ab alio de peculio conueniatur. tunc enim id quod ſibi antea debuit, poteſt deducere. l. ſi quis. 7. ff. de peculio legato. Alias leges concordantes vide ſ̄. lib. 22. cap. 11. quæſt. 2. reg. 1. except. 8. Altera exceptio videtur: Niſi debitor adrogatus, rurſus fuerit ſui iuris effectus. Sed reprobatur l. 2. §. penult. ff. de capite minutis. Planè admittitur, ſi ſui iuris effectus debitum ſoluerit. l. ſi tuo. 83. ff. de ſolutionib.

XXXIII. *Cauſſa: Si debitor deſierit eſſe ſoluendo. l. nam is. 6. ff. de dolo malo. M.I.P. lib. 5. cap. 9. reg. 19. Planè cauſſa propoſita liberat quidem à ſolutione pecuniæ, cum nemo ad impoſſibile ſit obligatus: at non liberatur debitor à pœna corporali, & quo minus in carcerem detrudatur: niſi bonis ceſſerit. l. 1. C. qui bonis cedere poſſ. Quod primæ exceptionis loco notandum. M.I.P. d. reg. 19. except. 1. vbi replicatur. Secundæ exceptionis loco notandum, quòd ex cauſſa propoſita iis qui pro debitore interuenerunt, exceptio non detur. Inſt. de replicationib. §. fin.*

XXXIIII. *Cauſſa: Si area aliena promiſſa, dominus in ea ædificiũ poſuerit. reprobatur l. qui res ſuas. 98. §. aream ff. de ſolutionibus.*

XXXV. *Cauſſa: Si creditor ad extorquendum debitum debitori vim adhibuit. l. extat decretum. 13. et l. ſed & partus. 12. §. fin. l. creditores. 7. ff. ad leg. Iul. de vi priuata. Inſtit. vi bonor. raptor. §. ſed neque talia. item Inſt. de interdictis. §. recuperandæ. ibi: ſed ex conſtitut. l. meminerit. 6. cum l. ſeq. C. vnde vi. item l. vnica. §. fin. C. de ſuffragiis. M.I.P. d. cap. 9. regul. 20. M.I.R. d. cap. 12. regul. 25. Huius cauſſæ exceptio prima eſt: Niſi non ipſe creditor, ſed alius, puta tutor vel curator eius, debitori vim fecerit. d. l. 6. §. ſin autem. C. vnde vi. M.I.P. d. reg. 20. except. 1. Altera exceptio eſt in debito per vim contracto. hoc enim per vim rurſus poteſt extorqueri. l. 12. §. quæri poterit, cum ſua gloſſa. ff. quod metus cauſa. Tertia exceptio eſt: Si ſiue vt compulſiua vel expulſiua debitũ extorſit. Quæ exceptio approbatur exemplo l. qui vas. 47. in princ. ff. de furtis. Accedit Alexander in l. non dubium ff. de legat. 1. & Duranti in arte teſtandi, tit. 6. cautela 12. Quartæ exceptionis loco notandum, quòd in ea re tantùm, in qua vis commiſſa eſt, non in totum ius ſuum creditor amittat. gl. in d. l. extat decretum 13. in verbo Rem vllam. Alias tres exceptiones addit gloſſ. ibidem, in verbo Sine vllo iudicio. Qua autem actione debitor debitum extortum repetere poſſit, à Doctoribus variatur. Gloſſa magna in d. l. 13. in verbo Non habebit. verſ. edictum quoq; putat condictionem indebiti vel ſine cauſa competere, non condictionem ex edicto Imp. Hadriani. Contrà ſentit Albericus de Roſato, hanc, nõ illam competere. Gloſſæ accedunt Bart. & Bald. ideoq; hæc opinio videtur magis communis.*

XXXVI. *Cauſſa: Si debitor, creditore pecuniam oblatam accipere recuſante, obſignatam eam depoſuit. approbatur per ea quæ proponuntur ſ̄. cap. 17. except. 11. repl. 3. dupl. 2.*

XXXVII. *Cauſſa: Si cũ ad tempus obligatio conſtituta eſſet, tempus illud ſit finitum. Hæc cauſſa ipſo quidem iure liberationem non parit, ſed exceptionis ope. l. obligationum. 44. §. placet. ff. de act. & obligat. Concordat l. cum qui. 56. §. qui ita ſtipulatur. ibi: quemadmodum is. ff. de verb. obligat.*

XXXVIII. *Cauſſa: Si creditor in iure interrogatus, nihil ſibi deberi reſpõderit. l. quidam. 30. in princ. ff. de donationibus. Plura de hac cauſſa vide ſuprà libro 2. cap. 20.*

XXXIX. *Cauſſa: Si creditor in iudicio plus petierit. Hæc cauſſa approbatur quidem iure antiquo, verùm iure nouo ſublata eſt. Inſtit. de actionib. §. ſi quis agens. Plura vide ſ̄. lib. 15. cap. 6. reg. 9.*

XL. *Cauſſa: Si creditor debitoris hæredibus dolo perſuaſit, vt hæreditatem minus idoneam adirent. l. vlt. ff. de dolo malo.*

XLI. *Cauſſa: Si tempus actionis ſit finitum. hoc enim caſu præſcriptione temporis actio eliditur. de qua vide ſ̄. lib. 15. cap. 13. Hactenus de cauſſis ſeu modis liberationum, quibus obligatio ab initio vtiliter contracta, ex poſt facto infirmatur. Sed & plures huiuſmodi cauſſas vide ſ̄. lib. 15. cap. 15. except. 24. cum ſequentibus. item lib. 16. cap. 3. de exceptionibus aduerſus ſtipulationem conſequentibus eam. item lib. 12. cap. 6. cum ſequentibus.*

DE IN INTEGRVM reſtitutionibus, capitis deminutione, captiuitate & poſtliminio: necnon de verborum ſignificatione, & de regulis iuris.

LIBER XXV.

DE IN INTEGRVM REſtitutionibus. Cap. I.

PRIMO: *Cauſſæ ex quibus in integrum reſtitutio competit, enumerantur l. 1. cum lege ſequente ff. de in integrum reſtitut. Prætor enim hominibus vel lapſis, vel circumſcriptis ſubuenit: ſiue metu, ſiue calliditate, ſiue ætate, ſiue abſentia inciderũt in captionem: ſiue per ſtatus mutationem, aut iuſtum errorem. de quibus ſingulis in ſequentibus capitibus dicetur. M.I.R. libro 5. cap. 13. regul. 2. Planè de poſtrema cauſſa, errore ſcilicet, dictum quoque eſt ſ̄. lib. prox. cap. 3. item lib. 15. cap. 2. except. 10. & cap. 15. exc. 15. Eiusq; exemplum proponitur in errore calculi l. vnica. C. de errore calculi. Cuius exceptio eſt: Niſi decem vel viginti annorum præſcriptio obſtet. l. in omnibus. 13. in fin. ff. de diuerſ. tempor. præſcript.*

EXCEPTIO PRAECEDENtium cauſſarum generalis.

Planè iam dictarum cauſſarum & ſimilium exceptio generalis eſt: Niſi minima res vel ſumma ſit, ob quam in integrum reſtitutio petitur. l. ſcio. 4. ff. de in integrum reſtitutionibus. Concordat l. res bona fide.

54. ff.de contrah.empt. M.I.R.d.regul.2.except.2.

II. QVIBVS COMPETIT in integrum reſtitutio?

I.Regula, De ſucceſſoribus, proponitur l.non ſolum.6.in princ.ff.de in integr.reſtit. M.I.R.d.cap.13.reg.3. Reliquas propoſitæ quæſtionis regulas vide]. in capitibus ſequentibus.

III. PER QVOS IN INtegrum reſtitutio peti poteſt?

Etiam per procuratorem in integrum reſtitutio peti poteſt. l.vnica.C.etiam per procuratorem.&c.

IIII. VBI ET APVD QVEM cognitio in integrum reſtitutionis competat?

I.Regula: Ibi, vbi domicilium reus habet, in integrum reſtitutio petenda. l.2. C.vbi & apud quem cognitio,&c. Plura de quæſtione propoſita vide].cap.4.quæſt.7.

II. Regula, De iudicibus delegatis & compromiſſarijs proponitur l.cum ſciamus.3.C d.tt.M.I.P.lib.5.cap.10.reg.1.M.I.R.d.cap.13.regul.4.

III. Regula: Si contra ſententiam procuratoris Cæſaris reſtitutio poſtuletur, ſolus princeps iudex cõpetens eſt.l.1.C.d.tt.

V. QVAMDIV IN INtegrum reſtitutio peti poteſt?

Intra quadriennium competit hæc petitio.l.vlt.C. de tempor.in integr.reſtit. M.I.P.d.cap.10.regul.2. M.I.R.d.cap.13.reg.8.& d.lib.5.cap.2.reg.4.except.9.replic.3. Huius exceptio prima eſt: Niſi propter aliquam cauſſam, ex qua in integrum reſtitutio decerni ſolet, intra quadriennium petita reſtitutio nõ ſit. d.l.vlt. verſ.& quemadmodum omnis, &c. Concordat l.1.cum tribus ll.ſeqq.C.d.tt.M.I.P.d.reg.2.exc.1. M.I.R.d.reg.8.except.1. Altera exceptio eſt: Niſi propter errorem calculi in integrum reſtitutio petatur. hoc enim caſu etiam poſt viginti annos reſtitutio peti poteſt.l.calculi.8 ff.de adminiſtr.rer.ad ciuitates pertinen. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi reipubl.rationes ſint. approbatur l.in omnibus.13.in fin.ff.de diuerſ.temp. præſcript. Plures propoſitæ regulæ exceptiones vide].cap.4.quæſt.12. Sed & plura de regula propoſita vide].cap.5.quæſt.7.

VI. ADIVNCTA ET Euentus in integrum reſtitutionis.

I. Regula: Cauſſa cognita, in integrum reſtitutio decerni ſolet. l.omnes.3.ff.de in integr.reſtit.

II. Regula, De dilatione danda, proponitur l.petenda.6.C.de tempor.in integr.reſtit.

III.Regula: Pendente lite in integrum reſtitutionis, omnia in ſuo ſtatu eſſe debent.l.vnic.C.in integr. reſtit. poſtulata, ne quid noui fiat.

IIII. Regula: Non videtur re excluſus, in integrum reſtituendus. l.non videtur.5.ff.de in integrum reſtitutionibus.

V. Regula: In integrum reſtitutus omnia quæ accepit, reſtituere tenetur.l.vnica.C.de reputationibus quæ fiunt in iudicio in integr.reſtit. Plura de regula propoſita vide].cap.4.quæſt.14. item M.I.P.d.cap.10.reg.3. M.I.R.d.cap.13.reg.2.except.12. Hæc de in integrum reſtitutionibus in genere ſint dicta. Sed & plura earum generalia præcepta vide]. cap.5. Nunc de ſingulis reſtitutionum cauſis in ſpecie agendum.

DE EO QVOD METUS CAUSSA GESTUM EST.

Cap. II.

PRIMO: Verba edicti quo hæc introducitur actio, proponitur l.1. ff.quod metus cauſſa.

II. GENVS HVIVS actionis.

Arbitraria eſt actio.Inſtit.de actionib.§.præterea. Concordat l.item ſi cum.14. §.hæc autem actio. ff. quod metus cauſſa.

III. CAVSSAE HVIVS actionis.

I.Cauſſa, & quidem generalis, eſt: Si quid vi metúſue cauſſa factum ſit, per hanc actionem reſcinditur. quæ cauſſa approbatur verbis edicti paulo ſuperius allegatis. Concordat l.continet. 3. in princ. ff.d.tt. l.vlt. C.de his quæ vi metúſue cauſſa. item l.illicitas.6. in princ.ff.de offic.præſidis.M.I.P.d.cap.10.reg.5.M.I.R.d.cap.13.reg.11. Declaratur cauſſa propoſita definitione vis & metus, l.1. & l.2. ff.quod metus cauſſa. Huius cauſſæ exempla proponuntur in cauſis ſequentibus.

II. Cauſſa: Si metus cauſſa qd vendidit. Hæc cauſſa ſpecialis, præterquàm quòd approbatur d.l.6.& d.l. vlt. approbatur etiam l.non eſt veriſimile. 23. §.ſi iuſto.§.quod metus cauſſa.

III. Cauſſa: Si dos metu promiſſa ſit. l.ſi mulier.21.§.ſi dos.ff.d.tt.

IIII. Cauſſa: Si metu coactus à contractu receſſerit.d.l.21.§.ſi metu.

V. Cauſſa: Si metu coactus hereditatem adijt.d.l.21.§.penult.

VI. Cauſſa: Si metu coactus hereditatem repudiauit.d.l.21.§.vlt.

VII. Cauſſa: Si quis metu coactus ſeruum manumiſit, vel ædificium depoſuit. Hæc duplex cauſſa approbatur l. metum autem. 9. §.idem Pomponius. ff. quod metus cauſſa.

VIII. Cauſſa: Si quis metu coactus indebitum ſoluit, aut cauit. l.vlt. §.ſi fœnerator. & §.ſi quis quod. ff.d.tt, l.item ſi.14.§.penult.ff.d.tt.

IX. Cauſſa: Si quis in meo ſolo per vim ædificet.d.l.9.§.idem ait.ff.quod metus cauſſa.

X. Cauſſa: Si metu coactus poſſeſſionem alij tradiderit.d.§.idem ait.

XI. Cauſſa: Si metus cauſſa fundum reliquerit. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.9. §.1. De quo etiam vide ſuprà libro 7.capite 23.quæſt.4. cauſſa 7. except.1.

XII. Cauſſa: Si metu coactus quis cauit.l.ſi donationis.7.C.de his quæ vi metúſue cauſſa. Concordat l. non eſt veriſimile. 23. §.ſi fœnerator. ff.quod metus cauſſa. Huius cauſſæ exceptio eſt: Niſi debitum cautũ ſit. approbatur exemplo pignoris metus cauſſa dati, l.cum te.4.C.de pignor.& hypoth.

XIII.Cauſſa

XIII. Cauſſa: Si quis coactus luſit. l.1. §. fin. cum lege ſequente. ff. de aleatoribus.

XIIII. Cauſſa: Si in carcerem detruſo vel cuſtodito quid eſt extortum. l. penult. ff. quod metus cauſſa. Concordat l. vlt. § ſi fœnerator. ff. eod. tt. M.I.R. d. reg. 11. in princ.

EXCEPTIONES PRAECEDENtium cauſſarum generales.

I. Exceptio: Niſi meticuloſus rem nullam fruſtrà metuerit. l. metum autem. 6. ff. quod metus cauſſa. l. nec timorem. 7. §. 1. ff. d. tt. item l. vani timoris. 144. ff. de reg. iuris. M.I.P. d. reg. 5. except. 1. M.I.R. d. reg. 11. except. 1.

II. Exceptio: Niſi minas tantùm, nullo facto interueniente, metuit. l. metum 9. C. de his quæ vi metúsue. M.I.R. d. reg. 11. except. 3.

III. Exceptio: Niſi dignitatem tantùm aduerſarij metuit, nullo alio actu interueniente l. ad inuidiã. 6. C. d. tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ſubditus magiſtratui vel officiali vendiderit aliquid: hoc enim caſu poſtea metu factam venditionem aſſerens eſt audiendus. l. ſi per impreſſionem. 11. C. d. tt. Plura de hac exceptione vide ſuprà libro 1. capite 7. reg. 4. item lib. 3. cap. 21. reg. 36.

IIII. Exceptio. Niſi quis non metu, ſed ſuſpicione metus inferendi quid geſſerit. l. metum autem. 9. in princ. ff. quod metus cauſſa.

V. Exceptio: Niſi non ſit magnũ malum, cuius metu quid geſtum eſt. l. metum. 5. ff. d. tt. M.I.R. d. regul. 11. except. 6. Quod autem ſit malum maius, cuius metus actionem propoſitam tribuat, definitur l. continet. 3. §. fin. cum lege ſequente ff. d. tt. M.I.R. d. reg. 11. except. 1. Sed & declaratur exemplo l. iſti quidem 8. §. quod ſi dederit. ff. eod. tt. Aliud exemplum proponitur d. l. 8. §. ſi is accipiat.

VI. Exceptio: Niſi infamiæ metu vel vexationis quid ſit geſtum. l. nec timorem infamiæ. 7. in princ. ff. eod. tt.

VII. Exceptio: Niſi metu accuſationis inſtitutæ vel inſtituendæ quid geſtum ſit. l. accuſationis. 10. C. de his quæ vi metúsue. Leges concordantes vide ſ. lib. 15. cap. 15. except. 16. replic. 5.

VIII. Exceptio: Niſi in crimine aliquo deprehenſus metuat ne occidatur, vel prodatur. reprobatur l. nec timorem. 7. §. fin. cum lege ſequente. ff. quod metus cauſſa.

IX. Exceptio: Niſi ne ad ciuilia munera nominaretur metuens, geſſit. l. cum te. 8. C. de his quæ metus cauſſa.

X. Exceptio: Niſi non damni accipiendi, ſed lucri amittendi metu quid geſſit. approbatur exemplo d. l. 8.

XI. Exceptio: Niſi libertus metu ne ob ingratitudinem ſuam in ſeruitutem retrahatur, quid geſſerit. l. ſi mulier. 21. in princ. ff. quod metus cauſſa.

XII. Exceptio eſt: Niſi quis non ſibi, ſed alij metuens quid geſſit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi liberis ſuis metuens geſſit. l. iſti 8. §. fin. ff. d. tt. M.I.R. d. reg. 11. except. 9.

XIII. Exceptio, ſumpta ex perſona eius qui metum intulit. reprobatur l. metũ. 9. §. animaduertendum. ff. d. tt.

XIIII. Exceptio: Niſi magiſtratus, vel is qui in officio eſt, ſubdito metum incuſſerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. continet. 3. §. ſed vim, cum ſequentibus. ff. d. tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi per iniuriam, & non iuris ordine ſeruato, magiſtratus metum incuſſerit. d. § ſed vim. verſ. etenim ſi per iniuriam l. vlt. §. fin. ff. d. tt. item l. ſi per impreſſionem. 11. C. de his quæ metus cauſſa.

XV. Exceptio: Niſi parens liberis metum incuſſerit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ proponuntur ſ. lib. 15. cap. 15. except. 16. replic. 1. M.I.R. d. reg. 11. except. 7.

XVI. Exceptio: Niſi alius quàm reus vim intulit, vel metum incuſſit. reprobatur l. item ſi. 14. §. in hac. ff. quod metus cauſſa. l. metum. 9. §. animaduertendum. ff. d. tt. l. ſed & ex dolo. 15. § fin. ff. de dolo malo. l. non intereſt. 5. C. de his quæ vi metúsue cauſſa. Concordant denique ea quæ proponuntur ſ. lib. 15. cap. 15. except. 16. repl. 4.

XVII. Exceptio: Niſi alicui quid ſit datũ vel promiſſum, vt ſe aduerſus vim ab alio illatam tueretur. l. metum. 9. §. ſed licet ff. quod metus cauſſa.

XVIII. Exceptio: Niſi debitum per vim coactus ſoluit. l. ſed & 12. § fin. & l. vlt. § fin. ff. d. tt.

XIX. Exceptio: Niſi pignus per vim creditori ſuo dedit. l. cum te. 4. C. de pignor. & hypoth.

XX. Exceptio. Niſi per vim ablatum vel promiſſum, per vim coactus ſit reſtituere vel acceptoferre, d. l. 12. §. quari.

XXI. Exceptio: Niſi id quod ſibi non debebatur, per vim acceptotulerit. l. item ſi cum. 14. in princ. ff. quod metus cauſſa.

XXII. Exceptio: Niſi res ſit imperfecta, & nihil datum. reprobatur l. metum. 9. § ſed quod Prætor. ff. quod metus cauſſa.

XXIII. Exceptio: Niſi cum per vim coactus cauiſſet, poſtea ſoluit, vel geſtum ratum habuit. l. 2. C. de his quæ vi metúsue. Concordat l. ſi per vim. 4. in princ. C. eod. tt. M.I.R. d. reg. 11. except. 8. Huius replicatio eſt: Niſi per vim quoq; ſolutio facta ſit. l. ex ea ſtipulatione. 7. ff. de condict. ob turp. cauſſ. M.I.R. d. except. 8. repl. 1.

XXIIII. Exceptio: Niſi alia actio competat ad reuocandum id quod geſtum eſt. d. l. 4. in fine. Concordat l. item ſi cum. 14. §. poſt annum ff. quod metus cauſſa. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi intra annum agatur. hoc enim caſu, quamuis & alia actio competat, hæc tamen deneganda non eſt. elicitur ex d. l. 4. in fine. Cui concordat l. ſi mulier. 21. § fin. ff. quod metus cauſſa.

XXV. Exceptio: Niſi ſemel eo nomine actum ſit. d. l. 14. §. eum qui. Concordat l. metum. 9. § licet, in fin. ff. eod. tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi cum antea cum alio actum eſſet, is non ſoluerit, vel minus ſoluerit. d. l. 14. §. fin. cum duab. ll. ſeqq. Altera replicatio eſt: Niſi cũ dominus antea ſeruorum ſuorum nomine noxali iudicio eſſet conuentus, & ſeruos noxæ dederit, nunc ex eo quòd res ad eum peruenerit, conueniatur. l. quod diximus. 16. § 1. ff. d. tt.

XXVI. Exceptio: Niſi actor id quod percepit, non reſtituat. l. ſi per vim. 4. ibi: ſcilicet reddito. & l. ſi vi. 3. C. de his quæ vi metúsue. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ſubditus officiali ſuo metus cauſſa vendiderit. l. ſi per impreſſionem. 11. ibi: & nihilominus etiam. C. d. tt.

XXVII. Exceptio: Niſi res per vim extorta perijt, vel ſeruus extortus fugerit. l. item ſi cum. 14. §. aliquando. ff. quod metus cauſſa. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi is qui vim adhibuit, conueniatur: huic enim exceptio propoſita non prodeſt. l. 1. C. de his quæ vi metúsue. Concordat d. l. 14. §. quòd ſi homo. ibi: ſi autem ante. Cuius duplicatio eſt: Niſi poſt condemnationem res interijt. §. quòd ſi homo. Planè propoſitæ duplicationis triplicatio prima eſt: Niſi non intra tempora iudicati actionis, res perierit, ſed poſtea. hoc enim caſu duplicatio propoſita ei qui vim intulit, non prodeſt. d. §. quòd ſi homo. verſ. ſi intra tempora iudicati actionis, &c. Sunt autem tempora iudicati actionis, quatuor menſes, ex l. 2. C. de vſuris rei iudicatæ. Altera triplicatio eſt, Quòd nihilominus ad pœnam tripli condemnatus teneatur, quamuis à rei præſtatione propter ipſius interitum ſit liberatus. d. §. quòd ſi homo. verſ. ideò relaxabitur, quia tripli pœna propter facinus ſatisfacere cogitur. Tertia triplicatio eſt, Quòd nihilominus cauere teneatur de re vel ſeruo, qui eſt in fuga, perſequendo & reddendo. d. §. quòd ſi homo. verſ. pro eo autem qui in fuga eſſe dicitur, &c. Quarta triplicatio eſt: Niſi res apud actorem interitura non fuiſſet. d. §. quòd ſi homo. verſ. ſed etſi non culpa eius cum quo agetur, &c. Hæc de prima replicatione. Secunda propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi quoad id vt caueat reus, ſe rem perſecuturum & reſtituturum. quæ replicatio approbatur d. §. quòd ſi homo. verſ. ergo etſi in fuga ſit ſeruus. Concordat d. l. 14. §. aliquando. Tertia replicatio eſt: Niſi res peritura non fuerat, niſi metu adhibito. d. §. quòd ſi homo. verſ. ſed etſi nõ culpa eius cum quo agetur. obierit: ſi tamen peritura res non fuit, &c. Quarta replicatio eſt: Niſi dolo vel culpa rei conuenti res perierit. d. §. quòd ſi homo. verſ. ſi homo ſine dolo malo & culpa, &c. Concordat d. §. aliquando. Quinta replicatio eſt: Niſi reus ex re quæ perijt, locupletior ſit factus. l. ſi ipſa res. 18. ff. quod metus cauſſa.

IIII. QVIBVS COMPETIT actio propoſita?

Etiam heredibus datur actio propoſita. l. item ſi cum. 14. §. poſt annum, in fine. ff. quod metus cauſſa. Concordat l. quod diximus. 16. §. hæc actio. ff. d. tt.

V. ADVERSVS QVOS actio propoſita competit?

I. Regula, De eo qui vim adhibuit. Hic propoſita actione tenetur, quamuis res ad alium peruenerit. d. l. 14. §. Pedius.

II. Regula, De eo ad quem res peruenit. Hic quoq; actione propoſita tenetur, quamuis alius metũ intulerit. d. §. Pedius. & §. in hac. Alias leges concordantes vide ſ. quæſt. 3. except. 16. Huius regulæ exceptio prima eſſe videtur: Niſi is ad quem res peruenit, bonæ fidei ſit poſſeſſor. ſed reprobatur d. l. 14. §. vnde quidam. Altera exceptio eſt: Niſi is ad quem res peruenit, eam vſuceperit. l. ſi vi. 3. in fine. C. de his quæ vi metúsue. Tertia: Niſi ab eo ad quem peruenit, res ſit conſumpta. reprobatur l. videamus. 17. ff. quod metus cauſſa. Quarta: Niſi res perierit. approbatur ſimul & diſtinguitur ſ. quæſt. 3. except. 27.

III. Regula, De heredibus eius qui vim admiſit. Aduerſus hos regulariter quidem actio propoſita non competit. Cuius tamen regulæ exceptio prima eſt: Niſi eatenus, quatenus ad eos peruenit. l. quod diximus. 16. § fin. ff quod metus cauſſa. Huius exceptionis replicatio prima: Niſi res ab herede ſit conſumpta. reprobatur l. videamus. 17 ff. d. tt. Altera: Niſi tempore litis conteſtatæ heres id quod peruenit, ſine dolo poſſidere deſierit. Hæc replicatio videtur approbari l. quantum. 20. ff. eod. tt. Altera propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi defunctus per vim debito ſit liberatus. hoc enim caſu eius quoq; heres tenetur, quamuis nihil ad eum peruenit. d. l. 20. in fine.

IIII. Regula, De herede heredis. Et hic tenetur, ſi ad heredem defunctum ſemel peruenit, quamuis ad ipſum nihil peruenit. d. l. 17. ff. d. tt.

V. Regula: Si facto debitoris fideiuſſores liberati ſunt, etiam aduerſus fideiuſſores actio competit. l. illud verum eſt. 10. in prin ff. quod metus cauſſa. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi quoad rei principalis obligationem: ad eam enim reſtituendam non tenetur fideiuſſor. l. ſi quis. 11 ff d. tt.

VI. Regula: Si fideiuſſor p vim liberatus eſt, etiam aduerſus reũ principalem actio propoſita competit. quæ regula approbatur l. metum. 9. § fin. ff. d. tt.

VII. Regula, De domino ſerui vim inferentis, proponitur l. quod diximus. 16. §. 1. ff. quod metus cauſſa.

VI. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula: Venit in hanc actionem, vt id quod metus cauſſa geſtum eſt, in integrum reſtituatur: quæ regula approbatur l. metum. 9. §. ex hoc edicto. ff. qđ metus cauſſa. l. illud verũ eſt. 10. §. ſi metu. & l. item ſi cum. 14. §. Labeo ait & §. ſi quis per vim ff d. tt.

II. Regula: Venit etiam in hanc actionẽ, vt reus de dolo repromittat. d. l. 9. §. item Iulianus. & §. ex hoc.

III. Regula: De partu ancillarum, fœtu pecorum, de fructibus & omni cauſſa reſtituendis, proponitur l. ſed &. 12. in princ. ff. quod metus cauſſa. Concordat l. videamus. 38. §. item ſi vi. ff. de vſuris & fructibus. Huius regulæ exceptio videtur: Niſi quis non ſuum, ſed alienum fundum per vim tradiderit. Sed reprobatur l. ſi mulier. 21. §. qui poſſeſſionem. ff quod metus cauſſa.

IIII. Regula, De pœna quadrupli. Venit quoque in actionem propoſitam pœna quadrupli. l. item ſi cũ. 14. §. 1. & §. hæc autem actio ff quod metus cauſſa. l. metum. 9. §. ex hoc edicto. ibi: vſqueadeò ff. d. tt. Planè regulæ huius exceptio prima eſt: Niſi ante ſententiam reus quod debet, reſtituerit. d. l. 14. §. 1. verſ. ſatis enim clementer cum reo Prætor egit, vt daret ei reſtituendi facultatem. §. hæc autem actio. & §. in hac actione. Ex quibus patet, propoſita actione non delictum vim inferentis, ſed contumaciam nõ reſtituentis pu-

tis puniri. Altera exceptio eſt: Niſi annus à vi illata exceſſerit. hoc enim caſu nõ amplius in quadruplum, ſed in ſimplum eſt actio. approbatur per ea quæ proponuntur ĩ.quæſt.prox.except.2.

V.Regula: In quadruplo ineſt quoq; rei perſecutio. d.l.14.§.quatenus autem.

VI. Regula: Quid quadruplandum, definitur d.l.14.§.1 §.quadruplatur. & §.penult.item l.ſi mulier.21.§.qui poſſeſſionem.ff.d.tt.

VII.Regula: In hac actione etiã in litem iuratur. l.arbitrio.18.in prin.ff.de dolo malo. M.I.P. lib.5.cap.10.reg.6.M.I.R.d.cap.13.reg.12.

VIII. Regula: Aeſtimatio eius quod ad hæredem peruenit, ad litis conteſtatæ tempus redigitur. l.20.cũ ſua gloſſa.ff.quod metus cauſa.

VII. QVAMDIV COMPEtit actio propoſita?

Annalis eſt actio. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi per vim.4.C.de his quæ vi metúſue. Concordat l.item ſi cum.14.§.poſt annum. ibi: & ſanè.ff.quod metus cauſſa. Huius exceptio prima eſt: Niſi experiundi poteſtatem actor non habuerit d.l.4. Altera exceptio eſt: Niſi in ſimplũ.non quadruplum agatur: hoc enim caſu annalis præſcriptio non obſtat.d.l.4.d.§.poſt annum. l. quod autem.19. item l. ſi mulier.21. §. quod metus ff.eod.tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi alia actio competat.d.l.4.& d.§.poſt annum. Planè annus iſte, cuius in legibus allegatis ſit mentio, cenſetur mutatus in quadriennium cõtinuum, ex l. ſuperuacuam.7.C.de temporibus in integrum reſtit.

VIII. ADIVNCTA, SEV de probationibus.

Metus in hac actione non præſumitur, ideoq; probandus. l.vlt in prin. ff. quod metus cauſſa. Concordat l metum 9. C.de his quæ vi metúſue. Planè huius regulæ exceptio videtur talis: Niſi aduerſarius in dignitate poſitus ſit. Sed reprobatur l. ad inuidiam.6. C.eod.tt.

IX. ADFINIA REmedia.

Sed ad id quod metus cauſa geſtum eſt, reſcindendum agatur: regulariter quidem actio propoſita, non alia competit. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi de dolo actio.l.item ſi cũ.14.§.eum qui ff.quod metus cauſa. Altera exceptio eſt: Niſi in rem actio l.metum.9.§.volenti.ff.d.tt.& l.ſi vi.3.ibi: poſtquã placuit.C.de his quæ vi metúſue. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi actor actione Quod metus cauſa agens, quadruplum ſit cõſecutus.d.l.9 §.licet. Tertia exceptio eſt: Niſi priſtina actio per vim ſublata. d. §. volenti. Concordat l. ſi mulier.21. §. fin. ff. eod.tt. Quarta: Niſi res non ſit perfecta: hoc enim caſu vim paſſo etiam exceptio datur.l.metum 9. § ſed quod Prætor.ff. quod metus cauſſa. De hac exceptione vide ſ. lib.15. cap 15. except.16. Quinta exceptio eſt: Niſi is qui per vim rem ſuam tradidit, mortuus ſit: hoc enim caſu hæredi eius petitio hæreditatis competit. l. item ſi cum.14. §.poſt annum. ff d.tt. Sexta: Niſi quis per vim in alieno ſolo ædificet: hoc enim caſu etiam interdictum Quod vi aut clam competit. d l.9. §. idem ait. Septima: Niſi quis vim adhibuerit debitori ſuo, vt ſolueret: hoc enim caſu actio propoſita non competit, ſed lex Iulia de vi.l.ſed & partus.12.§ fin. ff quod metus cauſa. Octaua: Niſi quis per vim ad ludendum ſit coactus: hoc enim caſu edictum competit de aleatoribus. l.1.§.fin.cum lege ſequente, ff.de aleatoribus. Nona: Niſi quis per vim metus cauſa rem ſuã tradiderit: hoc enim caſu furti etiam actio videtur competere. Sed reprobatur d.l.14. §.qui vim. ff.quod metus cauſa. Decima: Niſi quis in adulterio deprehenſus quid dedit, ne proderetur: hic enim qui accepit, etiam lege Iulia de adulterijs tenetur. l iſti.8. in prin ff d.tt. Vndecima: Niſi ſerui metũ intulerint: hoc enim caſu etiam noxalis contra dominum actio eſt l.quod diximus.16. §.1. ff.d.tt. Duodecima: Niſi dos per metum ſit conſtituta: hoc enim caſu ipſo iure non valet contractus.l.ſi mulier.21.§.ſi dos metu, cum ſua gloſſa. ff quod metus cauſa. M.I.R. lib.5. cap.13. reg.11. Hæc de actione Quod metus cauſa.

DE DOLO MALO.
Cap. III.

PRIMO: *Verba edicti quo actio propoſita introducitur, proponuntur l.1.§.1.ff.de dolo malo.*

II. RATIO *huius edicti & actionis habetur d. l.1. in prin.*

III. GENVS HVIVS actionis.

Famoſa eſt actio.d.l.1.§.ait Prætor.ibi: quoniã tam famoſa. Concordat l.nõ debet dari.11.in prin.ibi: cum ſit famoſa.ff.d.tt. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi aduerſus alium quàm qui dolo fecit, de eo quod ad eum peruenit, agatur. approbatur exemplo hæredum l.Sabinus putat.29.ff.d.tt.

IIII. CAVSAE HVIVS actionis.

I.Cauſa, eaq; generalis, hæc eſt: Si quid dolo malo geſtum ſit. approbatur verbis edicti. M.I.R. d.cap.13. regul.15. Declaratur definitione doli mali d.l.1.§.dolum. Diuiditur dolus malus l.1.in fine. ff. de doli mali except.

II.Cauſa: Si quis dolo malo deceptus hæreditatem minus idoneam adijt. approbatur ſimul & diſtinguitur l.vlt.ff.de dolo malo.

III Cauſa: Si quis dolo perſuaſus hæreditatẽ quaſi minus idoneam repudiauit. l.ſi quis.9.in prin.ff.d.tt. l.ſi maior.7.C.de dolo malo.item l.apud Celſum.4.§.ſi cum legitima ff.de doli mali except.

IV.Cauſa: Si tabulas teſtamenti deleuit vel corrupit.l.ſi quis.35.ff.de dolo malo.

V.Cauſa: Si tabulas teſtamẽti ſuppreſſit, ne de inofficioſo agi poſſit. l.ſi quis.9.§.item ſi tabulæ. ff.d.tt.

VI.Cauſſa: Si ſeruum legatum hæres occidit. reprobatur l.& eleganter.7. §.item ſi ſeruum.ff.d.tt.

VII.Cauſa: Si dominus proprietatis inſulam, cuius vſusfructus legatus eſt, incenderit. reprobatur l.arbitrio.18.§.ſi dominus.ff.de dolo malo.

VIII.Cauſa: Si cum mihi optio ſerui legata eſſet, perſuaſeris mihi vt optem ſeruũ, quaſi melior in familia non ſit.l.ſi quis.9.in prin.ff.d.tt.

IX. Cauſa: Si cùm ſeruo libertas relicta eſſet ita, Si rationes hæredibus reddidiſſet: vnus hæredum non

redditis rationibus ſeruum manumiſerit. l. ſi filiuſfamiliâs. 32. ff. de dolo malo.

X. Cauſſa: Si legatarius perſuaſerit hæredi, hæreditatem ad ſolida legata ſoluẽda ſufficere, atq; ita ſolidum legatum acceperit, non detracta Falcidia. l. ſi legatarius. 23. ff. de dolo malo.

XI. Cauſſa: Si cum mihi permiſiſſes ſaxum, cretam vel quid ſimile ex fundo tuo tollere, poſtea ſumptibus factis me tollere non patiaris. l. ſi cum mihi. 34. ff. d. tt.

XII. Cauſa: Si quis familiæ meæ perſuaſerit, vt de poſſeſſione decedat: qua ratione mihi damnum eſt datum. l. cum quis. 31. ff. d. tt.

XIII. Cauſa: Si fideiuſſor à creditore pignus emit: debitori de dolo actione tenetur. l. 1. C. de dolo malo.

XIV. Cauſa: Si quis aliquem cui mutua pecunia dabatur, idoneum cui pecunia crederetur, falsò affirmauit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. & eleganter. 7. §. fin. cum lege ſequente. ff. de dolo malo. Huius cauſſæ exceptio prima eſt: Niſi non euidens calliditas ſit d. l. 7. in fin. Altera exceptio eſt: Niſi cũ quis mandaſſet alicui, vt excuteret vires eius, cui crediturus erat: is ſatis idoneũ eum falsò dixerit. tunc enim mandati cõpetit actio. l. ſi mandauero. 42. in fine ff. mandati. Ideoq; de dolo actio ceſſat, ſecundum ea quæ dicentur ĩ. except. gener. 10. repl. 2. Tertia exceptio eſt: Niſi cum quis commendaſſet Titium, quaſi idoneum cui crederetur, poſtea aliũ pro Titio adduxit, qui minus eſt ſoluendo. hoc enim caſu furti actio competit: niſi is qui adductus eſt, fraudis particeps nõ fuit. tunc enim in factum actio datur. l. ſi is qui rem. 66. §. ſi tu Titium. ff. de furtis.

XV. Cauſſa: Si is qui nõ erat ſoluendo, hortatu tuo à me pecuniam acceperit mutuam, vt tibi ſolueret. l. ſeruus tuus. 20. in prin. ff. de dolo malo.

XVI. Cauſſa: Si rem minoris vendiderit, vel pluris emerit. reprobatur l. in cauſæ. 16. §. idem Pomponius. ff. de minoribus 25 annis. Leges concordantes vide ſ. lib. 18. cap. 3. except. 27.

XVII. Cauſſa: Si quis affirmauerit minimam eſſe hæreditatem, & ita eam ab hærede minoris emit. reprobatur l. ſi quis. 9. in prin. ff. de dolo malo. Concordat l. ſi mandauero. 42. ff. mandati.

XVIII. Cauſſa: Si venditor decipiendi emptoris cauſa quid dixit. l. quod venditor. 37. ff. de dolo malo.

XIX. Cauſa: Si ſciens falſa pondera commodauit venditori, quibus merces emptori appenderet. l. arbitrio. 18. §. de eo. ff. d. tt. Quo caſu præter actiones d. §. de eo enumeratas, etiam furti actio competit. l. ſi quis vxori. 53. § ſi maiora. ff. de furtis.

XX. Cauſa: Si dominus conſilio ſerui circumſcriptus eum vendiderit. l. & eleganter. 7. in prin. ibi: nec videtur. ff. d. tt.

XXI. Cauſa: Si vendito prædio venditor ſeruitutem impoſuit, ædificia diruit, arbores excidit: item ſi vendito ſeruo venenum dedit. d. l. 7. §. non ſolùm.

XXII. Cauſa: Si cum mihi perſuaſiſſet, vt ancillam illi darem, vel manumitterem, tanquam recepturus aliquid aliud pro ea data ancilla, vel manumiſſa, ille fidem placitis non præſtet. l. cum proponas. 4. C. de dolo malo.

XXIII. Cauſa: Si fraudulentum cõſilium quis alicui dedit. l. conſilij. 47. ff. de reg. iuris.

XXIV. Cauſa: Si cum ſeruus pactus pro libertate reum domino dediſſet, ea conditione, vt poſt libertatẽ in ſe transferatur obligatio: poſtea manumiſſus vel patronus non patitur transferri. l. & eleganter. 7. §. ſeruus pro. ff. de dolo malo.

XXV. Cauſa: Si quadrupes dolo alicuius, alicui damnum dederit. approbatur ſub conditione d. l. 7. §. ſi quadrupes.

XXVI. Cauſa: Si compeditum ſeruum meum quis ſoluit, vt fugeret. reprobatur d. l. 7. §. idem Labeo.

XXVII. Cauſa: Si quis animal quod mihi debetur, occiderit. l. arbitrio. 18. §. fin. cum l. ſeq. ff. de dolo malo.

XXVIII. Cauſa: Si debitor epiſtolam ad creditorem quaſi ab alio ſcriptam miſerit, vt liberaretur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. quidam debitor. 38. ff. d. tt.

XXIX. Cauſa: Si cuius dolo factũ ſit, vt lis temporibus legitimis trãſactis periret. l. arbitrio. 18. §. ſi cuius. ff. de dolo malo.

XXX. Cauſa: Si ſeruum alij pignoratũ noxæ dediderit. l. ſi quis. 9. §. etſi ſeruum. ff. d. tt.

XXXI. Cauſa: Si dolo procuratoris aduerſarius vicerit, vel abſolutus ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. & eleganter. 7. §. ſi dolo. ff. eod. tt. l. ſi procurator. 9. ff. de doli mali except. Concordant item ea quæ proponuntur ſ. lib. 19. capite 13. quæſt. 7. except. 13.

XXXII. Cauſa: Si actor à reo falsò perſuaſus, eum abſolui paſſus ſit. l. ſeruus tuus. 20. in fine. ff. de dolo malo. Huic contradicit l. cum à te. 25. ff. d. tt.

XXXIII. Cauſa: Si cùm me deferẽte aduerſarius iuraſſet, poſtea periurium fuerit approbatum. reprobatur l. quod ſi. 21. cum lege ſequente. ff. d. tt.

XXXIV. Cauſa: Si cum non poſſideret, liti ſe obtulit, & abſolutus eſt. l. penult. ff. d. tt.

XXXV. Cauſa: Si dolo alicuius factum ſit, quo ſententia contra abſentem pro libertate ferretur. l. ſi dolo. 24. ff. de dolo malo.

XXXVI. Cauſa: Si litem mouit, ne poſſeſſor rem vendere poſſet. l. rem quam venalem. 33. ff. d. tt.

XXXVII. Cauſa: Si cum res apud ſequeſtrũ eſſet depoſita, donec res iudicaretur, aduerſarius poſtea iudicium accipere nolit. approbatur ſub conditione l. ſi quis. 9. §. Labeo. ff. d. tt.

XXXVIII. Cauſa: Vbicũq; titulus actionis in priuatis iudicijs deficit, de dolo actio danda eſt. l. ſtellionatus. 3. §. 1. ff. ſtellionatus.

DE EXCEPTIONIBVS PRÆCEDENTIUM CAUSARUM GENERALIBUS.

I. Exceptio: Niſi pupillus dolo feciſſe dicatur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. hæredib. 13. cum lege ſequente. ff. de dolo malo. M. I. R. lib. 5. cap. 13. reg. 15. except. 2.

II. Exceptio: Niſi parens filium, vel patronus libertum deceperit. l. nõ debet dari. 11. cum duab. ll. ſequentib. ff. d. tt. l. 2. ff. de obſequijs à liberis. l. ſi ſuperſtite. 5. in fin.

in fin.C.de dolo malo. item l.apud Celſum.4. §.aduerſus parentes. ff. de doli mali except. Huius exceptionis replicatio prima eſt, quòd quamuis de dolo actio in hoc caſu non competat, in factum tamen actio non ſit deneganda.d.l.11. Concordat d.l.5.in fin. & d.§.aduerſus. Altera replicatio eſt, quòd exceptio propoſita nec heredi parentis vel patroni danda ſit, nec aduerſus heredem filij vel liberti obijcienda.l.heredib.13.ff.de dolo malo.& d.§.aduerſus.

III. Exceptio: Niſi honeſtior minus honeſtum decepiſſe dicatur. approbatur ſimul & diſtinguitur eodem modo quo exceptio ſuperior proxima, d.l.11.cum duab.ll.ſequentib.

IIII. Exceptio: Niſi reus iure ſuo ſit vſus. approbatur, declaratur & diſtinguitur ſ.lib.15. cap.2.except.13.

V. Exceptio: Niſi antea deceptus deceperit.l.ſi duo.36.ff.de dolo malo. Concordat l.cum par delictum.196.ff.de reg.iuris.

VI. Exceptio: Niſi iuſſu iudicis factum ſit.l.non videntur.127.in fin.ff.de reg.iuris.

VII. Exceptio: Niſi commendandi magis animo, quo pluris rem ſuam venderet, quàm decipiendi, quid dictum ſit.l.quod venditor.37.ff.d.tt.

VIII. Exceptio: Niſi actor ſciuit & conſenſit.l. nemo videtur.187.ff.d.tt. Leges concordantes vide ſ. lib.15.cap.2.except.14.

IX. Exceptio: Niſi non magna vel euidens ſit calliditas.l.& eleganter.7.§.fin.ff.de dolo malo. Concordat l.dolum.6. C. eod. tt. M. I. R. d. reg 15. except.1. Contradicere videtur, quoad non magnam calliditatem,l.14.in fin.ff.eod.tt.

X. Exceptio: Niſi modica ſumma ſit. l.ſi quis.9. §. fin.cum l.ſequente.ff. de dolo malo.

XI. Exceptio: Niſi alia actione vel alio iuris remedio actor ſuum conſequi poſſit. approbatur verbis edicti ſ.eod.cap. in princ.allegatis. Concordat l.1. §. ait Prætor. ff. de dolo malo. item l.2. C.eod.tt. item l.diuus Antoninus.7.§.fin. ff.de reſtitut.in integrum. Huius exceptionis exemplum eſt, ſi ſtipulatio de dolo interpoſita ſit. quod proponitur d. §. ait Prætor. verſ.vtputa ſi de dolo ſtipulatus ſit, &c. Cui concordat l.apud Celſum. 4. §.in ſtipulatione ff. de doli mali except. item l.& eleganter.7. §.non ſolum. ibi: ſed eſt verius.ff.de dolo malo. Aliud exemplum proponitur l.ideoq; ſi quis.5.ff.d.tt. Plura exempla exceptionis propoſita vide ſ. cauſſa 6.7.17.19.28 & 32. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi actio alia propter inopiam debitoris ſit inanis. d.l.5. verſ. planè ſi tutor. l.nam is.6. l.& eleganter.7. §. ſi quadrupes.§.ſeruus,in fin.& §.ſi dolo,in fin. item l ſi quis.9. §.Labeo,in fin. ff.d.tt. Altera replicatio eſt: Niſi actio alia per exceptionem elidatur.d.l.7.§.ſeruus ibi: niſi fortè. Sed & approbatur exemplo d.l.7.in prin. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi exceptio qua eliditur actio alia, actoris culpa ſit nata. approbatur exemplis l.1.§.ſed et ſi alia,cum ſeq.ff.de dolo malo. Cuius triplicatio eſt: Niſi actor in amittenda actione dolum paſſus ſit. d.l.1. §.ſi quis cum actionem. verſic. niſi & in amittenda actione dolum malum paſſus eſt.item verſ.niſi in hoc quoq; dolus malus admiſſus ſit, vt tempus id exiret. Altera duplicatio eſt: Niſi exceptio quæ obſtat, per replicationem rurſus elidi poſſit. approbatur exemplo l.cũ à te. 25. ff.d.tt. Item aliud proponitur l.& eleganter.7. §. ſi dolo. ff. d.tt. Tertia replicatio videtur: Niſi alia actio pœnalis ſit. Sed reprobatur d.l.7.in prin.verſ.ſecundũ quæ. Quarta: Niſi alia actio popularis ſit.reprobatur d.l.7. §.Pomponius. Quinta: Niſi publica accuſatio competat.approbatur exemplo l.ſi quis.9.§.item ſi tabulæ.ff.de dolo malo. Sexta: Niſi alia actio aduerſus alium competat, reprobatur l.1.§.fin.cum trib.legibus ſequentib.ff.de dolo malo. Exemplum proponitur l. ideoq; ſi quis.5.ff.d.tt. Septima replicatio eſt: Niſi dubitetur an alia ſit actio.l.& eleganter.7. §.non ſolum.ff.de dolo malo. Octaua: Niſi ex eo quod metus cauſa geſtũ eſt, de dolo agatur. nam hoc caſu, quamuis actio quod metus cauſa competat, tamen etiam de dolo actio datur. l.item ſi.14. §. cum qui. ff. quod metus cauſa.

XII. Exceptio: Niſi ex doli clauſula agatur: ex hac enim non de dolo actio, ſed ex ſtipulatu competit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. except. prox. exemplo 1.

XIII. Exceptio: Niſi cum alio actum ſit, & ab eo ſolutum.l.ſi plures.17.in prin.ff.de dolo malo. Huius exceptionis replicatio eſſe videtur: Niſi cũ antea cum domino quadrupedis, dolo alterius damnum dantis, actum eſſet, is quadrupedem noxæ dederit, nec tanti ſit quãtum eſt damnum datum: tunc enim in id quod excedit, de dolo actio ſupereſſe videtur. ſed reprobatur d.l.7.§.ſi quadrupes,in fine.

XIIII. Exceptio: Niſi in ſpiritualib. dolus interuenerit.M.I.P.lib.5.cap.10.reg.7.except.1.

V. QVIBVS COMPETIT actio propoſita?

I. Regula: Tabulis teſtamenti dolo malo corruptis vel deletis, tam heredibus quàm legatarijs de dolo actio competit.l.ſi quis.35.ff.de dolo malo.

II. Regula: Si cum ſeruus pro libertate pactus rem domino dedit, ita vt obligatio in ſe poſt manumiſſionem transferretur, manumiſſus in ſe obligationem transferri non patiatur: reo datur de dolo actio. aut ſi reus ſoluendo non ſit, manumiſſori domino dabitur.l. & eleganter.7.§.ſeruus,in fin.ff.de dolo malo.

VI. ADVERSVS QVOS de dolo actio competit?

I. Regula: Aduerſus alium quàm qui dolo fecit, de dolo malo actio non competit. approbatur exemplo l.ſed & ex dolo.15. §. de dolo. & §.penult. ff. de dolo malo. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi ex dolo alterius ad alium quid peruenit: hoc enim caſu is quoque ad quem peruenit aliquid, eo nomine de dolo tenebitur.approbatur exemplis d.l.15. Aliud exemplũ proponitur in heredibus eius qui dolo fecit, l.ſi plures.17. in fin.ff.de dolo malo. de quo vide ſ. reg.prox. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi reus dolo procuratoris ſit abſolutus: hoc enim caſu, quamuis reus ex dolo procuratoris exceptionem rei iudicatæ ſit nactus: non tamen de dolo tenetur, ſi ipſe dolo careat.l.& elegãter.7.§.penult.ff.de dolo malo. Altera replicatio eſt: Niſi aduerſus ipſum qui dolo fecit,

non potuit de dolo actio cõpetere: tunc enim nec aduerſus eum ad quem res peruenit, de dolo actio danda eſt. Cuius tamen duplicatio eſt: Niſi is qui dolo fecit, loco Actionis de dolo in factum actione teneatur: hoc enim caſu nihilominus is ad quem res peruenit, de dolo tenebitur. approbatur exemplo hæredum l. hæredibus. 13. in prin. ff. d. tt. Tertia replicatio eſt: Niſi dolus fuerit incidens: hoc enim caſu is cui res alienata eſt, ab eo qui dolo rem nactus eſt, nec de dolo, nec rei vendicatione tenetur. l. dolus. 10. cum ſua gloſſa. C. de reſcind. vendit.

II. Regula. De hæredibus eius qui dolo fecit. Hi actione de dolo regulariter non tenentur. Cuius tamen regulæ exceptio prima eſt: Niſi de eo quod ex dolo ad eos peruenit. l. ſi plures. 17. in fin. ff. de dolo malo. l. in hæredem, 26. cum quatuor legib. ſequentibus. ff. d. tt. Altera exceptio eſt: Niſi de eo quod dolo malo hæredis factum eſt, quo minus ad eum perueniret. l. doléue malo. 27. ff. d. tt.

VII. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula: Agitur hoc iudicio, vt res reſtituatur. l. arbitrio iudicis. 18. in prin. ff. de dolo malo. M. I. R. lib. 5. cap. 13. reg. 16. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi res perierit: tunc enim non vt reſtituatur, ſed ſtatim in id quod intereſt, competit. d. l. 18. §. non tamen. Altera exceptio eſt: Niſi dolo malo effectum ſit, vt lis temporibus legitimis tranſactis periret: hoc enim caſu non vt lis reſtituatur, agitur, ſed ad intereſſe. d. l. 18. §. ſi cuius dolo.

II. Regula: Si res non reſtituatur, cõdemnatur reus in id quanti ea res eſt, vel quanti actoris intereſt. Hæc regula cùm d. §. non tamen, & d. §. ſi cuius dolo, approbetur: tum etiam approbatur d. l. 18. in prin.

III. Regula: In hac actione in litem etiam iuratur. d. l. 18. in prin. verſ. vt poſsit per contumaciam, &c.

IIII. Regula: Alius quàm qui dolo fecit (vt hæres) non niſi in id quod ad ſe peruenit, tenetur. de quo dictum ſ. quæſt. prox. reg. 1. except. 1.

V. Regula: Dominus ſerui nomine nunc de peculio, nunc noxali actione tenetur. l. ſi quis, 9. §. hac de dolo. ff. de dolo malo.

VIII. QVAMDIV COMpetit hæc actio?

Intra biennium tantùm. l. optimam. 8. C. de dolo malo. M. I. R. d. cap. 13. reg. 17. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi quia reipub. cauſa abfuerit actor, agere non potuerit. l. non poſſunt. 3. C. d. tt. Sed hæc exceptio eſt iuris antiqui, quo annus vtilis dabatur. hodie verò de dolo actio tantùm intra continuum biennium competit, vt ex dicta l. 8. conſtat, quæ Conſtantini eſt, cuius Imperium incidit in annum Chriſti 313. Lex verò 3. eſt Gordiani, qui Imperio præfuit anno Chriſti 240. Altera exceptio videtur: Niſi actor ignorauerit dolum admiſſum. ſed reprobatur d. l. 8. Tertia: Niſi intra biennium res in iudicium ſit deducta. reprobatur d. l. 8. Quarta exceptio eſt: Niſi in id quo locupletior reus ex dolo factus eſt, agatur. l. itaque. 28. in fin. cum l. ſeq. ff. de dolo malo.

IX. ADIVNCTA OFFICIA actoris & iudicis.

I. Regula, Cauſa cognita hoc iudicium expeditur. approbatur verbis edicti ſ. eod. cap. in prin. allegatis. l. ſi quis. 9. §. fin. ff. de dolo malo. item l. 2. C. eod. tt. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi aduerſus alium, quàm qui dolo fecit, agatur. approbatur exemplo hæredis l. neq; cauſa cognitio. 30. ff. d. tt.

II. Regula: Cui incũbat onus probandi? Affirmanti incumbit. l. quoties. 18. §. qui dolo. ff. de probationibus. de quo vide ſ. lib. 2. cap. 17. quæſt. 2. reg. 1. in prin.

III. Regula: Quid probandum? In hac actione, quid & cuius dolo factum ſit, deſignandum atq; probandum eſt. l. ſed & ex dolo. 15. §. fin. cum l. ſeq. ff. de dolo malo.

IIII. Regula: Per quæ dolus probandus, vide ſ. lib. 2. cap. 17. quæſt. 3. de dolo probando.

X. ADFINIA REmedia.

I. Regula: In bonæ fidei contractibus ſi dolus commiſſus ſit: non de dolo, ſed ex iſto contractu bonæ fidei actio competit. l. eleganter. 7. §. non ſolùm. verſ. ſi non eſt cautum. & l. ſi quis. 19. in prin. ff. de dolo malo. Cuius exceptio eſt: Niſi dolus dederit cauſam contractui. hoc enim caſu ipſo iure non valet contractus: ideoq; ex eo non poteſt competere actio, & per conſequens de dolo actio neceſſaria eſt. d. l. 7. in prin. verſ. aut nullum, cum ſua gloſſa, in verbo Si in hoc ipſo. & gloſſa in §. actionum autem, in verbo Bonæ fidei. Inſtit. de act. M. I. R. lib. 5. cap. 11. reg. 18.

II. Regula: In caſibus in quib. alia actio deficit, nec tamen de dolo actio propter reuerentiam perſonarum danda eſt: in factum actio datur. approbatur per ea quæ proponuntur ſ. quæſt. 4. except. 2. Item datur in factum actio in caſu, de quo ſ. quæſt. 4. cauſa 14. except. 3. eſt dictum.

III. Regula: Boni prætoris eſt, potius reſtituere litem, quàm actionem famoſam conſtituere. l. diuus Antoninus. 7. §. fin. ff. de integr. reſtitut.

IIII. Regula: Rei per dolum alienatæ vindicatio non competit. l. dolus. 10. C. de reſcind. vendit.

Plura huiuſmodi adfinia remedia, quæ excludunt de dolo actionem, vide ſ. quæſt. 4. except. 11. Hæc de actione de dolo malo. De doli mali exceptione, quæ & ipſa huius actionis adfine remedium eſt, vide ſ. lib. prox. cap. 2.

DE MINORIBVS VIGINtiquinq; annis. Cap. IIII.

PRIMO: *Verba edicti quo introducitur hæc in integrum reſtitutio, proponuntur l. 1. §. prætor. ff. de minor. vigintiquinq; annis.*

II. RATIO *huius edicti habetur d. l. 1. in prin. & §. fin. cum legib. ſequentibus.*

III. GENVS *huius petitionis proponitur l. quod ſi minor. 24. §. fin. ff. de minor. 25. annis.*

IIII. CAVSSAE HVIVS in integrum reſtitutionis.

I. Cauſa, eaq; generalis, eſt: Si cum minore vigintiquinq; annis aliquid geſtum eſt, ex quo eſt læſus: vt in inte-

in integrum reſtituatur, officium magiſtratus implorare poteſt. approbatur verbis edicti d.l.1. §.prætor.l. ait prætor.7. in princ. ff.eod.tt. item l.minoribus.8. C.de integrum reſtit.minor. M.I.P.lib.5.cap.10.reg. 8.M.I.R.lib.5.cap.13. reg.18. Huius cauſſæ ſpecies & exempla ſunt cauſæ ſequentes.

II. Cauſſa: Si emit vel vendidit minor, vel eius curator.d.l.7.in princ.l.2.C.ſi aduerſus venditionem.l. penult. ff. de minorib.25.annis. item l.patri.27.§.ſi pecuniam. ff.d.tt. Huius cauſæ exceptio prima videtur: Niſi tutor vel curator minoris, eius nomine bona fide emit vel vendidit. ſed reprobatur d.l.penult. ibi: etiamſi colluſio non interceßit. Concordat l.tutor.47.in prin.ff.d.tt. Planè admittitur in rebus quæ fortuitis caſibus ſubiecta ſunt, venditis. Quæ diſtinctio approbatur l.ait prætor.7. §.quæſitum.ff.d.tt. Altera exceptio eſt: Niſi rem ſibi neceſſariam emit prudenter. l.verum.11. §.vnde Marcellus. ff. de minorib. 25.annis.

III. Cauſſa: Si cum emiſſet minor, poſtea licitatione ab alio ſuperetur. approbatur ſub certa conditione l.ſi in emptione.35.ff.d.tt.

IIII. Cauſſa: Si aliud pro alio in ſolutum minor dedit.l.minor annis.40.in fine.ff.d.tt.

V. Cauſa: Si indebitum minor ſoluit.l.illud.25.in princ.ff.de minor.25.annis. Huius exemplum proponitur l.2.C.ſi aduerſus ſolutionem.

VI. Cauſa: Si cum illam aut illam rem minor deberet, precioſiorem ſoluit. l.ait prætor.7. §.hodie, in fine.ff.eod.tt.

VII. Cauſa: Si minor moram in ſoluendo fecit, propter quam in pœnam incidit, vel res inempta facta eſt. l. Aemylius.38 ff.de minor.25.annis.

VIII. Cauſa: Si minor ſolutā ſibi pecuniam perdidit, vel male conſumpſit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ proponuntur ſ.lib.prox.cap.7. except.6.

IX. Cauſa: Si curatori minoris pecunia à debitoribus ſoluta, non ſit minori ſalua. l.1. C ſi aduerſus ſolutionem.

X. Cauſa: Si minor, dum agit vel conuenitur, in iudicio captus eſt. l.ait prætor.7. §.non ſolùm. ibi: ſed & in. ff.de minor.25.annis. Plura de hac cauſa vide j.cauſa 17.

XI. Cauſa: Si non intra legitimum tempus egerit, vel exceperit minor. l.vlt. C.in quib.cauſis in integr. reſtit. nō eſt neceſſaria. Huius exemplum proponitur l.2.C.d.tt. Item aliud d.l.7. §.penult.ff.de minor.25. annis. Huius exceptio eſt: Niſi criminalis vel pœnalis ſit actio vel accuſatio.l.auxilium.37. in prin. ff.d.tt.

XII. Cauſa: Si minor litem deſeruit.d.l.7.§.fin.

XIII. Cauſa: Si minor quaſi contumax ſit condemnatus.l.minor.8.ff.d.tt.

XIIII. Cauſa: Si minor liti renunciauit. l.1.C.de in integr.reſtit.minor.

XV. Cauſa: Si minor aliquam exceptionem vel allegationem omiſit. l.minor.36.ff.de minor.25.annis.

XVI. Cauſſa: Si minor in iudicem compromiſit. l.ſi minor.34.in fin ff.d.tt.

XVII. Cauſſa: Si aduerſus minorem ſit iudicatū. l.præſes prouinciæ.42.ff.de minorib.25.annis. Concordat l.1.cum l.ſeq. C.ſi aduerſ.rem iudic.reſtit poſtuletur. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi à Principe ſententia ſit lata. l.minor autem.18. §.1 ff.de minorib.25.annis. Altera exceptio videtur: Niſi à præfecto prætorio ſentētia ſit lata. ſed reprobatur l.præfecti.17.ff.eod.tt. Tertia exceptio eſt: Niſi contra alium, qui minorem in iudicio defendit, ſententia ſit lata.l.eum qui.46.ff.d.tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi mandatu minoris alius defenſionē eius ſuſcepit.l.cum mandatu.23.§.ſi autem ipſe.ff.d. tt. Altera replicatio eſt: Niſi ex neceßitate condemnatus minoris defenſionem ſuſcepit, vtputa tutor vel curator. l.vlt. C.ſi aduerſ.rem iudic. Quarta exceptio eſt: Niſi pro libertate ſententia ſit lata.l.vlt.C.ſi aduerſus libertatem. Concordat l.illud ſciendum.9. ff.de appellationib. Sed & plura de exceptione propoſita vide j.except.gener.4. Planè ſi contra minorem, tutorem vel curatorem nō habentem, iudicatum ſit: ipſo iure non valet ſententia ſine reſtitutionis ope. de qua re vide ſ.lib.2.cap.29.except.7.

XVIII. Cauſa: Si minor damnoſam hæreditatem adijt. l.ait prætor.7. §.ſed etſi. ff.de minor.25.annis. Concordat l.1.C ſi ſe abſtinuit. Huius cauſæ exceptio prima videtur: Niſi neceſſarius hæres contra aditionem in integrum ſe reſtitui petat. ſed reprobatur d.l. 7.§.non ſolùm. Altera exceptio eſt: Niſi minor antea aduerſus repudiationem hæreditatis in integrum ſit reſtitutus. Et hæc exceptio iure quidem antiquo reprobatur d.l.7.§.reſtitutus. Iure autem nouo approbatur l.cum non ſolùm.8. §.ſin verò pater, in fine.C. de bonis quæ liberis. Tertia exceptio eſt: Niſi pater qui filij nomine adijt hæreditatem, in integrum reſtitui petat.d.l.8.§.vbi autem puerilis. ibi: patrem autem. Quarta: Niſi poſt aditionem demum hæreditas cœperit eſſe damnoſa. l.verum.11. §.ſi locupleti. ff.de minorib.25.annis. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ex vicio antecedente hæreditas cœperit eſſe damnoſa, & multæ res in ea fuerint mortales. d.§.ſi locupleti.verſ.ſed hæc res.

XIX. Cauſa: Si minor hæreditatem idoneam repudiauit, vel non intra tempus legitimum adijt. l.2. C.ſi ſe abſtinuit hæreditate.l.1.cum leg.ſeq.C.ſi vt omiſſam hæreditatem, &c. item l.cum non ſolùm.8.§. ſin verò pater. C.de bonis quæ liberis. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi hæreditas diſtracta ſit, & non omnia adhuc integra. l.quod ſi minor.24. §.Scæuola. ff.de minorib.25.annis. Altera exceptio videtur: Niſi minor quinque liberos habeat. ſed reprobatur l. 2. C.de in integr.reſtit.minor. Tertia exceptio eſt: Niſi antea minor aduerſus aditionem in integrum reſtitutionem petierit. d.l.8.§.non autem filio. C.de bonis quæ liberis.

XX. Cauſſa: Si cum minor ita hæres inſtitutus eſſet, ſi à patre intra certum tempus emancipatus eſſet, pater id non indicauit.l.denique.3. §.etſi hæres. ff.de minor.25.annis.

XXI. Cauſſa: Si minor legatum repudiauit, vel in optionis legato captus eſt. l.ait prætor.7. §.hodie.ff. d.tt. Concordat l.cum non ſolùm.8.§.penult.C.de bonis quæ liberis.

XXII. Cauſſa: Si filius paciſcenti patri, ne lega-

num filio relictum petatur, conſenſit. l. denique. 3. §. ſi quid. ff. de minor. 25. annis.

XXIII. Cauſſa: Si minor mutuam pecuniam accepit & conſumpſit. d. l. 7. in princ. l. patri pro filio. 27. §. ſi pecuniam. ff. d. tt. l. quod ſi minor. 24. §. reſtitutio. ibi: ſicuti facit. ff eod. tt. l. 1. C. de filiofamiliâs minore. l. 1. & l. 2. C. ſi aduerſ. credit. Huius cauſſa exceptio eſt: Niſi filiusfamiliâs iuſſu patris pecuniam mutuam acceperit. hoc enim caſu ei non ſubuenitur. de qua re vide ĩ except. gener. 9 replic. 1. duplic. 1.

XXIIII. Cauſſa: Si minor res ſuas donauit, vel alij donanti conſenſit. l. 2. C ſi aduerſus donationem. Huius cauſſæ exceptio eſt: Niſi propter nuptias minor vxori donauit. l. 1. C. d. tt.

XXV. Cauſſa: Si minor cauit quid vel promiſit, quo læſus eſt. l. in cauſæ. 16. § Pomponius. ff. de minor. 25. annis.

XXVI. Cauſſa: Si minor nouando deteriorẽ ſuam conditionem fecit. l. patri pro filio. 27. §. ex hoc intelligimus. & l. minor annis 40. in princ ff. d. tt.

XXVII. Cauſſa: Si ſocietatem minor coijt. l. ait prætor. 7 in princ ff. d. tt.

XXVIII. Cauſſa: Si mulier minor immodicam dotem dederit. l. ſi ex cauſa. 9. §. in dotis. ff de minor. 25. annis. Concordat l vnica. C ſi aduerſus dotem.

XXIX. Cauſſa: Si minor mulier pactum dotale ſibi damnoſum fecerit. l. minor. 48. §. fin. ff. de minor. 25. annis.

XXX. Cauſſa: Si res minoris pignori obligata, à creditore vendita ſit. l. 1. C. ſi aduerſus venditionem pignoris. Concordat l. ſi ex cauſa. 9. in princ.. ff. de minorib. 25. annis. Huius cauſſa exceptio eſt: Niſi à defuncto, cui minor hæres exiſtit, res pignori ſit data. l. 2. C. d. tt. ſi aduerſus.

XXXI. Cauſſa: Si res minoris vſucapta ſit. l. etiam ei. 45. in princ. ff. de minor. 25. annis. Concordat l. vnica. C. ſi aduerſus vſucapionem.

XXXII. Cauſſa: Si curator minoris ſe ab eius cura perperam excuſauit l. verum. 11. §. ex facto. ff. d. tt.

XXXIII. Cauſſa: Si minor pro alio interceſſerit. l. ait prætor. 7. §. non ſolùm ff. de minor. 25 annis. Concordat l. 2. C. de filiofamiliâs minore. M. I. R. lib. 5. capite 9. reg. 5. except. 8.

XXXIIII. Cauſſa: Si alius pro minore interceßit: aduerſus hunc quoq; minor in integrũ reſtitutionem implorare poteſt, ne mandati iudicio teneatur. l. in cauſæ. 13. in princ ff. de minor. 25. annis. Concordat l. 1. C. de fideiuſſorib. minor.

XXXV. Cauſſa: Si minori parum idoneè cautum eſt: puta per mulierem pro alio intercedentem. l. ſi apud. 12 ff. de minor. 25. annis.

XXXVI. Cauſſa: Si minor ſe adrogandum dederit. l. deniq; 3. § ſi quis minor. ff. d. tt.

XXXVII. Cauſſa Si minor mortẽ parentis non ſit vltus. l 1. C in quib. cauſ. in integr. reſtit. neceſ. nõ eſt.

XXXVIII Cauſſa: Si mater minor filijs tutores non petijt. l 2. C ſi aduerſus delictum ſuum.

XXXIX. Cauſſa: Si minor in commiſſum incidit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi ex cauſa. 9. §. penult. ff. de minorib. 25. annis. Concordat l. Aemilius. 38. ff. eod. tt.

XL. Cauſſa: Si minor ſe in ſeruitutem venire patiatur. ipſo quidem iure ſubſiſtit per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. lib. 6. cap. 3. cauſ. 3. except. 1. repl. 1. verùm eius exceptio eſt: Niſi maior annis viginti fuerit. d. l. 9. §. Pomponius. ff. eod. tt. Hactenus cauſſæ ex quibus minores vigintiquinque annis in integrum poſſunt reſtitui. Sunt & plures, ſed reprobatæ à iure, de quibus vide ĩ. exceptiones proximas.

EXCEPTIONES PRAECEDENtium cauſſarum generales.

I. Exceptio, ſumpta ex ſpecie negocij geſti cum minore, reprobatur l. ait prætor. 7. in princ. ff. de minor. 25. annis. M. I R. lib. 5. cap. 13. reg. 18. except. 1. Planè admittitur in quibuſdam ſpeciebus, de quibus ĩ. exceptionibus duabus proximis.

II. Exceptio: Niſi deliquit minor. hoc enim caſu ei non ſubuenitur. l ſi ex cauſa. 9. §. nunc videndum. ff. d. tt. Concordat l auxilium. 37. in princ. & § in delictis. ff. eod tt. M. I. P. lib. 5. cap. 12 regul. 25. M. I. R. d. reg 18 except. 2. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi negando pœna delicti creſcat. hoc enim caſu minori ſuccurritur. d. l. 9. §. nunc videndum. verſ. ſed ſi, cum ex damno dato confiteri poſſit, &c. Altera replicatio eſt: Niſi cum poſſet pro derelicto tranſigere, id nõ fecit. d. §. nunc videndum. verſ. ergo etſi potuit pro furto, &c. Tertia replicatio eſt, quòd interdum ratione ætatis pœna minuatur. d. l. 37 §. in delictis. verſ. niſi quatenus interdum miſeratio ætatis ad mediocrem pœnam iudicem produxerit. Quarta replicatio eſt: Niſi impubes deliquerit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ proponuntur ſ̄. lib. 2. cap. 13. excep. 15. Quinta replicatio eſt: Niſi non dolo, ſed culpa delictum ſit commiſſum. l. 1. C. ſi aduerſus delictum ſuum. vbi ait Imperator: Cum delictum non ex animo, ſ. d extra venit. Hæc alij legunt ita: Cum delictum non ex animo, ſed ex contractu venit. Quo caſu contradicũt ea quæ propoſita ſunt ſ̄. ead. excep. in princ. M. I. R. d. except. 2. replic. 3. Huius replicationis exemplum proponitur l. ſi ex cauſa. 9. §. penult. ff. de minorib. 25 annis. Sexta replicatio eſt: Niſi delictum in non faciendo conſiſtat: vtputa. ſi mater minor filijs tutorem non petijt. l. 2. C. d. tt. Concordat ſ̄. cauſ. 37. & 39.

III. Exceptio: Niſi ad pœnalem actionem ſibi datam minor in integrum reſtitui petat. l. auxilium. 37. in princ. ff. de minor. 25. annis. M. I. R. d. regul. 18. except 3.

IIII. Exceptio: Niſi aduerſus libertatem minor in integrum reſtitui petat. l. ſi ex cauſa. 9. §. fin. cum legib. ſequentib. ff. d. tt. Concordat l. 2. cum duab. ll. ſeqq. C. ſi aduerſus libertatem. Huius exceptionis replicatio prima eſt, quòd quamuis libertas reſcindi nõ poſſit, tamen actio ad id quod minoris intereſt, libertatem præſtitam non eſſe, minori deneganda non ſit. l. verũ. 11. ff. de minor. 25. annis. d. l. 2. item d. l. 3. l. minor. 48. §. 1. ff. de minor. 25. annis. l 1. in fin. C. ſi aduerſus libert. item l. & elegãter. 7. in princ ff. de dolo malo. Secunda replicatio eſt: Niſi minor viginti annis ſeruum ſuum manumiſerit. d. l. 3. Concordant ea quæ proponuntur ſ̄. lib. 6. cap. 5. quaſi 3. except. 5. Tertia

replicatio

replicatio eſt: Niſi ſeruus nondum fuerit manumiſſus. l. verum. 11. §. quid ſi minor. ff. de minorib. 25. annis l. ſi minor. 33. ff. d. tt. item l. 1. C. ſi aduerſus libertatem. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi cùm ſeruus emptus vel venditus eſſet à minore, vt manumitteretur, dies præſtandæ libertatis venerit. d. §. qd ſi minor. verſ. & ſiquidem antè deſideret, quàm libertas competat. item verſic. ſin verò poſteaquam dies venit, &c. Sanè quis ſit dies præſtandæ libertatis, definitur l. Latinus Largus. 9. ff. q. ſine manumiſſ. Quarta replicatio eſt: Niſi princeps ex magna cauſſa contra libertatem minorem decreuit reſtituendum. l. niſi. 10. ff. de minor. 25. annis.

V. Exceptio: Niſi minor veniam ætatis impetrauit. l. 1. C. de his qui veniam ætat. impet. M. I. R. d. reg. 18. except. 18. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi minor viginti annis veniam impetrauerit. approbatur ſimul & diſtinguitur in fœminis. l. 2. C. d. tt. M. I. R. d. except. 18. repl. 1. Altera replicatio eſt: Niſi eius quod antequã venia ætatis impetraretur, geſtum eſt, in integrum reſtitutio petatur. l. eãque. 5. in prin. ibi: ita tamen vt nunquam. C. de temporib. in integr. reſtit. Tertia: Niſi ab alio quàm à principe, minor veniam ætatis impetrauerit. l. 1. §. fin. cum duabus legib. ſeqq. ff. de minor. 25. annis.

VI. Exceptio: Niſi minor maiorem annis ſe dixerit. l. 2. C. ſi minor maiorem ſe dixerit. M. I. R. d. reg. 18. excep. 13. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ſine dolo malo per errorem ſe maiorem dixit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi alterius. 3. C. d. tt. Concordat l. 1. & l. cum circa 4. C. d. tt. M. I. R. d. except. 13. repl. 1. Cuius replicationis duplicatio eſt: Niſi iureiurãdo interueniente affirmauit ſe maiorẽ eſſe. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 3. verſ. ſi tamen M. I. R. d. repl. 1. dupl. 1. Huius duplicationis triplicatio eſt: Niſi euidenter per inſtrumentum probauerit ſe minorem. d. l. 3. verſ. niſi palam & euidenter. Cuius quadruplicatio eſt: Niſi iuſiurandum corporaliter ſit præſtitum. d. l. 3. verſ. huiuſmodi autem ſacramento corporaliter præſtito, &c. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi in alia cauſſa, quàm in qua in integrum reſtitutionem petit, & aduerſus alios dixit ſe maiorem eſſe. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius duplicatio eſt: Niſi cauſſa cognita maior à iudice ſit iudicatus. l. de ætate. 43. ff. de minorib. 25. annis. Concordat l. minor. 32. ff. d. tt. Huius duplicationis triplicatio eſt: Niſi ij aduerſus quos nunc in integrum reſtitutio petitur, ſciuerint eum minorẽ eſſe. approbatur exemplo curatorum d. l. 32. item l. de tutela. 7. C. de in integr. reſtit. minor. Tertia replicatio eſt: Niſi is qui cum minore contraxit, ſciuit illum minorem eſſe. d. l. 32. & d. l. 7. M. I. R. d. except. 13. repl. 3.

VII. Exceptio: Niſi minor res ſuas bene adminiſtret, actibusq; publicis induſtrium ſe oſtendat. reprobatur l. 1. C. qui & aduerſ. quos in integr. Concordat l. 1. in fin. ff. de minor. 25. annis.

VIII. Exceptio: Niſi quinque liberorum parens ſit minor. reprobatur d. l. 1. l. 2. ff. eod. tt. l. 2. C. de in integr. reſtitut. minor. item l. de his. 12. C. de adminiſtrat. tutor.

IX. Exceptio: Niſi filiusfamiliâs minor geſſerit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi non patri, ſed filio adquirebatur, & filij interſit. l. deniq; 3. §. ſed vtrum. ff. de minor. 25. annis. l. cũ mandatu. 23. in princ. ibi: ſed ſi in. item l. Aemilius. 38. §. fin. ff. d. tt. l. 1. cũ l. ſeq. C. de filiofamil. minore. l. cum non ſolùm. 8. §. vbi autẽ. & §. ſin verò pater. C. de bonis quæ liberis. Huius exemplum proponitur d. l. 3. §. ſi quid minori. ff. de minor. 25. annis. Aliud d. l. 3. §. Pomponius. in fin. Planè propoſitæ replicationis duplicatio prima eſt: Niſi filiusfamiliâs iuſſu patris mutuam pecuniam acceperit. hoc enim caſu, quamuis ipſe conueniri eo nomine poſſit, ideoq; eius interſit ne condemnetur: tamen ei non ſuccurritur. d. l. 3. §. ſed vtrum. ibi: excepta mutui datione. Altera duplicatio eſt: Niſi pater de peculio conueniatur: nam & hoc caſu, quãuis interſit filij peculium habere, non tamen reſtituitur. d. l. 3. §. ſed vtrum. verſ. nec eo mouemur, &c.

X. Exceptio: Niſi ſeruus minor geſſerit. d. l. 3. §. fin. cum l. ſeq. ff. de minor. 25. annis. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ſeruus, minor qui in libertate accipienda moram paſſus eſt, geſſerit. l. ſi tamen. 5. ff. d. tt. Altera replicatio eſt: Niſi ſeruus hæres à domino inſtitutus, damnoſam adijt hæreditatẽ, l. ait prætor. 7. §. non ſolùm. ff. d. tt. Tertia: Niſi minor, antequam in ſeruitutem redigeretur, geſſit. approbatur ĩ. quæſt. prox. except. 2.

XI. Exceptio: Niſi minor cum minore geſſerit, & aduerſus minorem in integrũ reſtitui petat. l. verum. 11. §. penult. ff. de minor. 25. annis. Concordat l. ſi minor. 34. in princ. ff. d. tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi minor, aduerſus quem in integrum reſtitutio petitur, locupletior ex eo contractu ſit factus. d. l. 34.

XII. Exceptio: Niſi aduerſus fiſcum in integrum reſtitu[illegible]tur. reprobatur l. 1. & l. edicto. 3. C. ſi aduer[illegible]ſcum.

XIII. Exceptio: Niſi aduerſus eos, de quorum dolo agere non permittitur, minor in integrum reſtitui petat. reprobatur l. patri. 27. §. fin. ff. de minorib. 25. annis.

XIIII. Exceptio: Niſi liberi contra parentes, vel liberti contra patronos in integrum reſtitutionem petant. d. §. final. Concordat l. 2. C. qui & aduerſus quos. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi parens tutelam filiorũ ſuorũ gerens iterauerit nuptias, & tutelæ actionis remiſſionẽ à filio impetrauerit. Nouell. conſtit. 155.

XV. Exceptio: Niſi ſobriè & prudenter geſſerit minor, nec ſit læſus in ipſo negocio, ſed poſt negocium contractum damnum fatale acciderit. l. verum. 11. §. ſciendũ. ff. de minor. 25. annis. l. quod ſi minor. 24. §. non ſemper. item l. nõ omnia. 44. ff. d. tt. item l. nam poſtea. 9. §. ſi minor. ff. de iureiurando. M. I. R. d. reg. 18. except. 23. Huius exceptionis exemplum proponitur d. l. 11. §. vnde Marcellus. Aliud d. l. 11. §. ſi locupleti. Huius exceptionis replicationem vide ĩ. cauſa 18. except. 4. Sed & alia replicatio eſt talis: Niſi interſit minoris, ne litibus & ſumptibus vexetur. l. minoribus. 6. ff. d. tt.

XVI. Exceptio: Niſi non ad damnum vitandum, ſed ad lucrum captandum minor in integrũ reſtitui petat. reprobatur l. ait Prætor. 7. §. hodie. & §. qua-

ſitum. ff. de minorib. 25. Annis. l. non omnia. 44. ff. d. tt. item l. cum quidam. 17. §. ſi pupillo. ibi: nec ſimile. ff. de vſuris. M. I. R. d. reg. 18. excep. 7. & d. cap. 13. reg. 2. except. 4.

XVII. Exceptio: Niſi minor non probet ſe læſum eſſe. l. nam poſtea. 9. §. ſi minor. ff. de iureiurando. M. I. R. d. regul. 18. except. 12.

XVIII. Exceptio: Niſi non ſit manifeſta circumſcriptio minoris. l. quòd ſi minor. 24. §. non ſemper. ff. de minorib. 25. annis.

XIX. Exceptio: Niſi minor iure communi ſit vſus. l. vlt. C. de in integr. reſtit. minor. Concordat l. nihil conſenſui. 116. §. penult. ff. de reg. iur.

XX. Exceptio: Niſi nihil dolo aduerſarij ſit factũ. reprobatur l. minoribus. 5. C. d. tt. de in integrum reſtit. Concordat s̃. cauſ. 2. except. 1. M. I. R. d. regul. 18. except. 25.

XXI. Exceptio: Niſi tutor vel curator minoris geſſit, non minor ipſe, vel minori gerenti author factus eſt. reprobatur l. vlt. ff. de in integr. reſt. l. etiamſi. 29. in princ. ff. de minor. 25. annis. l. 2. l. etiam in ijs. 3. & l. etiam tutorib. 5. C. ſi tutor vel curator interuenit. l. cum & minores. 4. C. ſi aduerſus rem iudicatam. item l. tutor. 47. in princ. ff. de minor. 25. annis.

XXII. Exceptio: Niſi decreto magiſtratus interueniente geſtum ſit. reprobatur l. ſiquidem. 11. in fin. C. de prædijs minor. l. deniq;. 3. §. ſi quis minor. ff. de minor. 25. annis. Concordant item ea quæ proponuntur s̃. lib. 5. cap. 14. quæſt. 1. except. 3. repl. 1. cum ſequentibus. M. I. R. d. reg. 18. except. 17. Planè adprobatur in caſu ſolutionis. l. ait Prætor. 7. §. quid tamen. ff. d. tt.

XXIII. Exceptio: Niſi per procuratorẽ minor geſſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. cùm mandatu. 23. §. ſi autem ipſe. l. eum qui. 46. ff. d. tt. item l. ſi creditor. 4. C. ſi tutor vel curator interuenit. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi mandatu minoris procurator geſſit, nec à procuratore ſeruari res poſſit. d. l. 23. §. ſi autem ipſe. Concordat l. cum & minores. 4. in fine. C. ſi aduerſus rem iudicatam.

XXIIII. Exceptio: Niſi non ſuo, ſed alieno nomine minor geſſit. d. l. 23. in princ. & in fin. Concordat l. etenim. 4. ff. d. tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi minor ex eo quod alieno nomine geſſit, ipſe damnum paſſurus ſit, eo pro quo geſſit, non ſoluendo exiſtente. d. l. 23. verſ. ſed ſi in euentu minor damnũ paſſurus ſit, &c. Altera replicatio eſt: Niſi minor pro alio interceſſerit. l. 2. C. filiofam. minore. Tertia: Niſi ſine mandatu minor alterius negociũ geſſerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. quod ſi minor. 24. in princ. ff. de minor. 25. annis. Quarta: Niſi filiusfamilias iuſſu patris aliquid geſſerit in re peculiari. approbatur ſimul & diſtinguitur l. deniq;. 3. §. ſed vtrum. ibi: proinde ſi iuſſu. ff. d. tt.

XXV. Exceptio: Niſi vltimo viceſimi quinti anni die geſtum ſit. reprobatur d. l. 3. §. minore. M. I. R. d. reg. 18. except. 14. Planè admittitur, ſi id quod geritur, in id tempus inciderit, quo iam maior efficitur. d. l. 3. §. ſi quis cum. Huius replicatio eſt: Niſi dolo aduerſarij negocium in id tempus, quo maior efficitur, inciderit. d. §. ſi quis cum. verſ. ſed ſi ei probaretur calliditate aduerſarij id actum, vt maiore eo facto libararetur. Cuius duplicatio eſt: Niſi non euidens dolus aduerſarij arguatur. d. §. ſi quis cum. verſ. idem tamẽ conſitetur, ſi leuior ſit ſuſpicio aduerſarij.

XXVI. Exceptio: Niſi minor ſacramentum de nõ reuocando eo quod geſtum eſt, præſtitit. l. 1. cum ſua auth. Sacramenta puberum. C. ſi aduerſus venditionem. Concordat l. ſi alterius. 3. in fine. C. ſi minor ſe maiorem. M. I. P. lib. 5. cap. 10. regul. 8. except. 1. M. I. R. d. reg. 18. except. 16.

XXVII. Exceptio: Niſi antea in integrum reſtitutus, poſtea in contrarium repeti petat. l. cùm non ſolum. 8. §. non autem filio. & §. ſin verò pater, in fin. C. de bonis quæ liberis. M. I. R. d. regul. 18. except. 20. Planè iure antiquo exceptio hæc reprobatur l. ait Prætor. 7. §. reſtitutus. ff. de minor. 25. annis. Cui concordat l. ſi iudex. 41. ff. d. tt.

XXVIII. Exceptio: Niſi alio modo vel alia actione minor indẽnis ſeruari poſſit. l. in cauſa. 16. in prin. & §. generaliter. ff. de minor. 25. annis. M. I. R. d. reg. 18. except. 21. & d. cap. 13. reg. 2. except. 5. Huius exceptionis exemplum primum eſt, ſi ipſo iure non valeat id quod cum minore geſtum eſt. Quod proponitur d. l. 16. verſ. nam ſi communi auxilio & mero iure, &c. l. ſi curatorem. 3. C. de in integr. reſtit. min. l. cum & minores. 4. C. ſi aduerſ. rem iudic. l. quos retrahi. 3. in princ. C. ſi aduerſus libertatem. item l. 1. cum quatuor legib. ſequentib. C. in quib. cauſis in integr. reſtit. neceſſe non eſt. Alterum exemplum, priori non abſimile, eſt, ſi exceptione minor defendatur. l. ſi creditor. 4. C. ſi tutor vel curator interuenerit. Tertium exemplum eſt, ſi alia actione id quod geſtum eſt, reſcindi poſſit, vel recuperari amiſſum. l. in cauſa. 16. §. Pomponius. ff. de minor. 25. annis. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi actio illa per exceptionem elidi poſſit. approbatur exemplo l. illud. 25. in princ. ff. d. tt. Vide item s̃. eod. cap. cauſ. 5. Altera replicatio eſt: Niſi de dolo actio competat: pro hac enim in integrum reſtitutio petenda. l. quidam debitor. 38. ff. de dolo malo. Tertia: Niſi tutelæ actione vel negociorum geſtorum aduerſus tutores vel curatores minor experiri poſſit. hæc enim non obſtat, quo minus in integrum reſtitutio peti poſſit. l. etiam in ijs. 3. & l. vltima. C. ſi tutor vel curator interuenit. l. alterius. 20. §. non idcirco. ff. de tutelæ & rationibus diſtrah. Item concordant ea quæ proponuntur j. quæſt. vlt. regul. 1. & 2.

XXIX. Exceptio: Niſi minor maior factus, id quod geſtum eſt, aliquo actu ratum habuit. l. 1. & l. 2. C. ſi maior factus ratum habuerit. l. deniq;. 3. §. ſi quis cũ. & l. ſi filius. 30. ff. de minor. 25. annis. M. I. P. d. reg. 8. except. 2. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi cùm minor adijſſet hæreditatem, maior factus à debitoribus hæreditarijs exegerit. hoc enim caſu, quamuis aditionem videatur comprobaſſe, tamen exceptio propoſita illi non obſtat. d. l. 3. §. ſcio.

XXX. Exceptio: Niſi maior factus litem de in integrum reſtituendo conteſtatus deſtitit. approbatur ſimul & declaratur l. Papinianus. 20. §. fin. cum lege ſequente. ff. de minorib. 25. annis. Concordat l. ſi filius. 30. ff. eod. tt.

XXXI. Exceptio: Niſi maior annis factus, intra quatuor

quatuor annos in integrum reſtitutus non ſit. l. ſi minorem.4.C.de in integr.reſt.minor. l 1.C.ſi tutor interuenerit. l.exceptiones.7.§ fin. ff.de exceptionib.l. nā poſtea.9.§ ſi minor,in fine. ff de iureiurando. Nouell.c.115.§.vnde omnib. Cōcordant item ea quæ proponuntur ĩ.quæſt.12. Huius exceptionis replicationes vide ĩ.d.quæſt.12.except.1.cum ſequentibus.

XXXII.Exceptio: Niſi ſemel in integrum reſtitutio petita ſit & denegata.l.1. & l.in vna 3.C.ſi ſæpius in integr.reſt.poſt. M.I.P.d.reg.8.exc.3. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi nouæ defenſiones prætendantur.d.l.3. Cui concordat l.2.C.d tt. M.I.P. d. exc.9.repl.1. Altera replicatio eſt: Niſi à ſententia ſit appellatū. Tertia: Niſi minor qui ſuccubuit,appellationem omiſit: hoc enim caſu ad eam in integrum poteſt reſtitui. Hæ duæ replicationes approbantur d.l.1.

XXXIII.Exceptio: Niſi ſeruus à minore venditus, ab emptore ſit manumiſſus.l.minor.48.§.minor.ff.de minor.25.annis.

XXXIV.Exceptio: Niſi is contra quem in integrū reſtitutio petita eſt,mortuus ſit. reprobatur l.ſi intra. 6.C.de in integr reſtit.minor.

XXXV. Exceptio: Niſi minor viciſſim non reſtituat aduerſario, quæ reſtituere debet. Hæc exceptio approbatur exemplo l. intra vtile.39.§ fin. ff.de minorib.25.annis.de qua re vide ĩ.quæſt.14.reg.6. Hæc de exceptionibus aduerſus cauſſas in integrum reſtitutionis. Sed & plures huiuſmodi exceptiones vide ſ. in ſingulis cauſis.

V. QVIBVS COMPETIT IN integrum reſtitutio minorum, eiuſq; petitio?

Alij quàm minori læſo hæc in integrū reſtitutio regulariter quidem non cōpetit. M.I R d.cap 13.reg 19. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi pater filijfamiliâs minoris nomine in integrū reſtitui petat. l patri. 27. in prin. ff. de minor. 25 annis. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ſuo,nō filij nomine pater in integrū reſtitui petat. l.deniq;.3.§.ſed vtrū ibi:ſed an hoc auxiliū ff d.tt.l.cum non ſolum.8.§.vbi aūt. C. de bonis quæ liberis. Cuius duplicatio eſt: Niſi mortuo filiofamiliâs: hoc enim caſu patri tanquā ſucceſſori in peculio,hoc auxiliū nō eſt denegandū. d.l.3 §. Pomponius. Altera exceptio eſt: Niſi cū minor,poſtquā geſſiſſet,in ſeruitutem redactus eſſet, dominus eius petat in integrū reſtitui.l.non ſolū.6 §.proinde etſi minor.ff de in integr.reſtit. Planè quod minor in ipſa ſeruitute geſſit, eius nomine domino in integrū reſtitutio nō competit, quemadmodum nec ipſi minori de quo dictū ſ. quæſt.prox.except.10. Tertia exceptio eſt: Niſi ſucceſſor minoris petat in integrū reſtitui.d l.6.in prin.l. minor autem.18.§.fin. ff.de minor.25 annis. l.deniq;. 3.§.Pomponius.ff.d.tt item l.vnica.C.ſi aduerſus dotem.M.I R d.reg.19 exc 1. Quarta exceptio eſt: Niſi fideiuſſori vel alij interceſſori minoris. reprobatur l.in cauſa.13.in prin. ff.de minor 25 annis. & l.1.cū l.ſeq. C.de fideiuſſor minor. M.I.R. d.reg.19.exc.4. Planè admittitur exceptio propoſita primùm quidem,ſi dolo malo cū minore ſit geſtū. Quæ diſtinctio approbatur d l.2. Deinde admittitur. ſi fideiuſſor minori hæres extiterit. l.Stichū.95.§.quod vulgò.ibi: nā ſi minori.ff.de ſolut. Tertiò admittitur,ſi alia iuſta cauſa iudici videbitur. Quæ diſtinctio arbitraria conſtat ex d.l.13.in prin. Cui cōcordat l.deniq;.3.§.ſed vtrū.ibi: ſed an hoc.ff.de minor.25 annis. Hæc de quarta exceptione. Quinta exceptio videtur: Niſi ſocio minoris. Sed hæc exceptio reprobatur exemplo l.2.§.quòd ſi ætatis. C.ſi vnus ex pluribus appellauerit. Concordat l.vnica. C.ſi in cōmuni eademq; cauſſa in integr. reſtit. poſtuletur. M.I.P. lib.5. cap.10. reg.9. M.I.R. d.reg. 19.exc.2. Planè admittitur,ſi aduerſarius cōſenſerit. l. tutor.47.§. curator. ff. de minor.25 annis. Sexta exceptio eſt: Niſi ei cuius negociū minor geſſit. l.quod ſi minor.24.in prin ff.d.tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi mādatu domini minor eius negocia geſſerit. l.cum mandatu.23.in prin.& §.fin.ff.d.tt. Septima exceptio: Niſi ei qui minorem in iudicio defendit,eſtq; condēnatus. reprobatur l cū qui.46. ff.d.tt. Octaua exceptio eſt: Niſi alius nomine minoris in integrū reſtitutionē petat. approbatur ſimul & diſtinguitur l.illud.25.§.ſi talis,cū lege ſeq. ff. de minor.25 annis. Cōcordat l.vnica. C.etiā per procuratorē. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ſine mādato alius minoris nomine in integrū reſtitutionē petat. d. §.ſi talis.verſ.cui idipſum nominatim mandatum ſit. Cōcordat l patri.27.in prin.ff d.tt. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi actor de rato caueat. l.quod ſi.26. ff d. tt. Altera duplicatio eſt: Niſi pater filijfamiliâs minoris nomine in integrū reſtitutionem petat. d.l.27. in prin. Tertia: Niſi curator minoris in integrū reſtitutionē petat. l.etiāſi 29.in prin. ff de minor.25 annis. Quarta: Niſi cum minor eius vitæ eſſet, vt meritò bonis ei interdici debeat,cognati & adfines eius in integrū reſtitutionē petāt d.l.27.in prin. Altera replicatio: Niſi is qui nomine minoris in integrū reſtitutionē petit,nō ſpeciale mandatū habeat. d.l.25. Huius eadē ſunt duplicationes,quæ ſuperioris replicationis.

VI. ADVERSVS QVOS IN INtegrum reſtitutio competit?

Aduerſus alium, quàm qui cū minore geſſit, in integrū reſtitutio danda nō eſt. l. planè quādiu 14. ff.de minor.25 annis.M.I R.d.cap.13.reg.20. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi is qui cum minore geſſit, non ſit ſoluendo: hoc enim caſu aduerſus eum cui res ab eo alienata eſt, in integrum reſtitutio non eſt deneganda. elicitur ex d.l.14. Concordat l.in cauſa.13. §.fin.ff.d.tt.M.I.R.d.reg 20.exc.2. Altera exceptio eſt: Niſi is qui cum minore geſſit, rem alienauit ei qui conditionem rei non ignorauit.d.§.fin. M.I.R. d.reg. 20.except.1. Tertia: Niſi iudici cauſa cognita aliter videatur d.l.13.§. interdum. Quarta: Niſi filiusfamiliâs vel ſeruus cum minore geſſerit: hoc enim caſu in patrem vel dominum eius in integrum reſtitutio competit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. quod ſi minor.24.§.ſi ſeruus. ff. de minor.25 annis. Quinta: Niſi is qui cum minore geſſit, deceſſerit: hoc enim caſu hæres eius tenetur. l de tutela.7. C. de in integr. reſt.minor. Concordat l.planè quamdiu.14.ff.de minor.25.annis.

VII. APVD QVEM IN INTEgrum reſtitutio petenda?

Regulariter aliarū cauſſarū iudices competentes,

etiā in integrū reſtituere poſſunt. l.in cauſa.16. §.fin. ff.de minor.25 annis. Huius regulæ exceptio prima videtur: Niſi iudex qui ſententiā, contra quā in integrū reſtitutio petitur, tulit. Sed reprobatur d.§.fin. l.præfecti.17. itē l.præſes prouinciæ.42. ff.d.tt. Altera exceptio eſt: Niſi alius iudex, quam qui ſententiam, cōtra quam in integrum reſtitutio petitur, tulit, adeatur. Hæc exceptio approbatur in præfecto prætorio l.vnica. §.fin. ff. de officio præfecti prætorio. Tertia: Niſi minor magiſtratus cōtra ſententiā maioris adeatur. l.minor autem.18. in prin.ff. de minor. 25 annis. Quarta: Niſi alius quàm princeps contra ſententiam appellationis adeatur.d.l.18.§.idē Imperator. Quinta: Niſi alius quam Princeps contra ſententiā iudicis à Principe dati adeatur.d.§.idem. Concordat l.aduerſus.3. C.ſi aduerſus rem iudicatam. Sexta: Niſi aduerſus fiſcum in integrum reſtitutio poſtuletur: hoc enim caſu ſolus procurator Cæſaris iudex competens eſt.l.2.C.ſi aduerſus fiſcum. Septima: Niſi magiſtratus municipalis adeatur. approbatur per ea quæ proponuntur s̄.lib.1.cap.7.quæſt.1. itē lib.2.cap.2.quæſt.1.except.45. Concordat l.cū ſcimus.3.C.vbi & apud quem cogn.tio, &c.

VIII. PER QVOS IN INtegrum reſtitutio minorum competit?

Etiam per procuratorem et curatorem peti poteſt. de qua re vide s̄.quæſt.5.except.8.

IX. QVIBVS PRAESENTIbus in integrum reſtitutio facienda?

I.Regula: Præſentibus aduerſarijs in integrum reſtitutio petenda & facienda. l.in cauſa.13. §. cauſſa autem. ff de minor.25.annis. M.I.P.d.cap.10.reg.10. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi aduerſarij citati adeſſe noluerint.d.§.cauſa autem.

II.Regula: Si aduerſus aditionē hereditatis minor in integrum reſtitutionē petat: creditores hereditarij præſentes eſſe debent. l.etiamſi patre.29. §. fin. ff. d.tt. Concordat Nouell.c.119.§.ad hæc ſancimus. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi creditores vocati non veniant.d.§.ad hæc.

X. QVID VENIAT IN INTEgrum reſtitutionem minorum?

I.Regula: Vt minor integrum ius ſuum recipiat. l. quod ſi minor.24.§.reſtitutio.ff.de minor.25 annis.

II.Regula, De fructibus reſtituendis, proponitur d.§.reſtitutio. Cui concordat l.patri.27.§. item ex diuerſo. item l.minor annis.40. §. fin. ff. d.tt. M.I.R. d. cap.13.reg.23.

III.Regula, De vſuris, habetur d.l.27. §. ex quo ſcilicet.

IV.Regula: Aduerſus acceptilationem in integrū reſtitutione facta, etiam aduerſus fideiuſſorem & pignora, item aduerſus correum actio reſtituenda. d.l.27.§.ſi minor.

V.Regula: Aduerſus rem iudicatam reſtitutus, etiā rem pignoris nomine ex cauſa iudicati captam atque diſtractam recipit. l.ſi ex cauſa iudicati.9. in prin.ff. de minor.25 annis.

VI.Regula: Aduerſus repudiationē hereditatis reſtitutione in integrū facta, ea quæ à curatore bonorū antea geſta ſunt, non reuocantur. l.in integrum.22. ibi: quemadmodum per contrarium.ff.d.tt.

VII.Regula: Aduerſus repudiationem hereditatis in integrum reſtituto minore, ſeruus minori ſubſtitutus, & heres exiſtens, nihilominus liber heresq́ manet. l.ait Prætor.7. §. ſed quod Papin. ff d.tt. Similis eſt ergo hic ſubſtitutus ei qui ex fideicommiſſo hereditatem reſtituit. Inſt.de fideicom.hered.§.reſtituta.

VIII.Regula: Si ſeruus vel filiusfamiliās cum minore contraxit, quid veniat in reſtitutionem in integrum, definitur l. quod ſi minor.24. §. ſi ſeruus. ff.d.tt. Hæc quæ minori ſint reſtituenda. Quæ contrà aduerſario minori ſint reſtituenda, vide j.quæſt.14.

XI. QVANDO COMPETAT IN integrum reſtitutio?

Etiam ante viceſimum quintum annum completū in integrum reſtitutio peti poteſt.l.minoribus.5.C.de in integr.reſtitut.minor.

XII. QVAMDIV IN INTEGRVM reſtitutio peti poſsit?

Intra quadriennium poſt viceſimumquintum annum completū. l.vlt. C. de temporibus in integr. reſt. Concordant ea quæ proponuntur s̄. quæſt.4. except.29.M.I.R.lib.5.cap.13.reg.24. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi reipub vel militiæ cauſſa minor abfuerit.l.1. C. d.tt. Altera exceptio eſt: Niſi minori intra ſtatutū tempus heres minor exiſtat. huic enim tempus non currit. l.interdum.19. ff. de minor.25 annis. Concordat l. ea quæ.5. §. ſi quando. C. de tempor. in integr.reſtit. Tertia: Niſi mortuo minore, hereditas eius nondum fuerit adita: illud enim tempus quo hereditas iacet, in tempus quadriennij non connumeratur. d.l.5. §.fin. Quarta: Niſi actor in exilio fuerit. reprobatur l.Papinianus.20. ff. de minorib. 25 annis. Quinta exceptio eſt: Niſi intra tempus ſtatutū actor rem in iudicium deduxerit. Reprobatur d.l.Papinianus.20.§.fin.cum ſua gloſſa. & M.I.R. lib.5.cap.13. reg.4. Sexta exceptio eſt: Niſi per aduerſarium ſteterit, quo minus lis intra ſtatutum tempus inchoetur vel finiatur. l.intra vtile.39.in prin.ff.d.tt. Septima: Niſi ipſo iure non valeat id quod cum minore geſtum eſt. huic enim reſcindendo nulla temporis præſcriptio obſtat. approbatur ſimul & declaratur per ea quæ propoſita ſunt s̄. quæſt.4. exc.26. exemplo 1. Octaua exceptio eſt: Niſi minor ætatis veniam impetrauit: hoc enim caſu quadriennium non ex viceſimoquinto anno completo currere incipit, ſed ex die quo illud fuerit intimatum. l.ea quæ.5.in prin. C.de tempor.in integr.reſtitut.

XIII. ADIVNCTA OFFICIA actoris, rei conuenti & iudicis in hoc iudicio.

I.Regula: Non niſi cauſa cognita hoc iudicium expeditur. l.verum.11.§. ſciendū ff. de minor.25.annis. l.in cauſa.13. §. cauſſa autem. l. quod ſi minor.24.§. non ſemper. & l.non omnia.44. ff.d.tt. l.vlt.ibi: cognita ſcilicet. ff.de in integr.reſt. item l.1. in fine. C.ſi aduerſus ſolutionem.

II.Regula: Procurator actoris, de cuius mandato

dubitatur

dubitatur, de rato cauere debet. l. quod ſi. 26. in prin. ff. de minor. 25 annis.

III. Regula: Defenſor rei conuenti Iudicatum ſolui ſatiſdabit. d. l. 26. in fine.

IV. Regula: Minori incumbit ætatis ſuæ probatio. l. cum te. 9. C. de probationibus. Cõcordat l. ſi minorẽ. 4. C. de in integ. reſtit. minor. M. I. R. d. cap. 13. reg. 25.

XIIII. EVENTVS IN INtegrum reſtitutionis.

I. Regula: Quidquid ad minorem peruenit, reſtituere aduerſario ſuo tenetur. l. quod ſi minor. 24. §. reſtitutio. ff. de minor. 25 annis. l. ait Prætor. 7. §. planè qui poſt. ff. d. tt. itẽ l. vnica. C. de reputationib. quæ fiunt in iud. in integr. reſtit. M. I. R. d. cap. 13. reg. 10. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi minor eo quod ad ſe peruenit, non ſit factus locupletior. d. §. planè ſi poſt. De hac exceptione aliiſq; pluribus vide ꝭ. in regulis ſequentibus.

II. Regula, De precio reſtituẽdo à minore, ſi aduerſus venditionẽ in integrum reſtituatur, proponitur d. §. reſtitutio. Cui concordat l. tutor. 47. §. curator. ff. d. tt. M. I. R. lib. 3. cap. 13. reg. 33. exc. 1. repl. 1. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi minor precio non ſit factus locupletior. l. ſi ne hærede. 31. §. interpoſito. ff. de adminiſt. tutor. Concordat l. patri. 27. §. prædiũ, in fine, ff. de minor. 25 annis. Altera exceptio eſt: Niſi minor beneficio reſtitutionis in integrũ vti nolit. l. ſi index. 41. ff. de minorib. 25 annis. Tertia: Niſi emptor precij nomine aduerſus curatorẽ vel eius hæredes habeat actionẽ. reprobatur l. tutor. 47. §. curator. ff. d. tt.

III. Regula: Si minor accepta pecunia mutua in integrum reſtituatur, pecuniam reſtituere debet. approbatur quidem ipſo iure; verùm eius exceptio eſt: Niſi minor pecunia non ſit locupletior factus. approbatur per ea quæ proponuntur ꝭ. quæſt. 4. cauſa 23.

IV. Regula, De vſuris pecuniæ reſtituendæ compenſandis, proponitur l. minor annis. 40. §. fin. ff. de minor. 25 annis. M. I. R. lib. 5. cap. 1. reg. 2. exc. 12.

V. Regula; De fructibus aduerſario reſtituendis, habetur l. patri. 27. §. ſi pecuniam. ibi: & fructus. ff. eod. tt.

VI. Regula; De ſumptibus quos fecit aduerſarius ei reſtituendis, proponitur l. intra vtile. 39. §. vendentibus. ff. d. tt. Concordat l. apud Celſum. 4. §. ſi minor. ff. de doli mali except. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi voluptatis tantùm gratia ſumptus facti ſint. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi ne hærede. 31. §. interpoſito. ibi: idem reſpondit. ff. de adminiſtr. tutor.

VII. Regula: Si minor aduerſus aditionem hæreditatis in integrum reſtituatur: ſolutiones creditorib. hæreditarijs factæ, item libertates ex teſtamento præſtitæ, & alia bona fide ab eo geſta, nõ reuocantur. approbatur per ea quæ proponuntur ꝭ. lib. 2. cap. 32. quæſt. 5. reg. 7. except. 3.

VIII. Regula: Minor aduerſus repudiationem hæreditatis in integrum reſtitutus, bona quæ mortis teſtatoris tempore habuit, conferre tenetur. l. 2. in fine C. ſi vt omiſſam hæred.

IX. Regula: Si aduerſus vnũ caput ſententiæ reſtitutio facta eſt; tota lis volente aduerſario reſtauranda eſt. approbatur quidem ipſo iure per ea quæ dicta ſunt ꝭ. reg. 1. item argumento eorũ quæ ꝭ. reg. prox. dicentur: verùm eius exceptio eſt: Niſi capita ſint ſeparata, non cohærentia. l. etiamſi patre. 29. §. 1. ff. de minor. 25 annis.

X. Regula: Si cum curator minoris prædia ſibi cum minore communia vendidiſſet, in integrum pro ſua parte minor reſtitui poſtulet: etiam altera pars volente aduerſario fit inempta. l. tutor. 47. §. curator. ff. eod. tt.

XI. Regula: Si aduerſus eum cum quo tutelæ egit, reſtitutus ſit minor: contrarium tutelæ iudicium aduerſario reſtituendum non eſt. l. cum minor. 28. ff. de minor. 25 annis.

XII. Regula: Si aduerſus tranſactionem minor reſtituatur, aduerſario quoq; priſtina actio eſt reſtituẽda. approbatur per ea quæ proponuntur ꝭ. lib. 2. cap. 41. except. 25.

XIII. Regula: Si vnus hæredum quaſi in maiorem partem condemnatus eſſet, in integrum ſit reſtitutus: aduerſus alterum cohæredem aduerſario vtilis datur actio. l. alterius. 20. in prin. ff. de tutelæ actione.

XIV. Regula: Si minor aduerſus poſſeſſorem rei reſtituitur, is poteſt reuerti ad ſuum auctorem. l. ſed vbi. 15. ff. de minor. 25 annis. Concordat l. minor. 39. in prin. ff. de euictione.

XV. Regula: Si minor rem quam ex contractu, contra quem reſtituitur, acceperat, alij alienauerat: ei quoq; cui alienauerat, de euictione tenetur. l. Titia. 62. ff. de iure dotium.

XVI. Regula: Minore qui pro alio interceſſerat, per in integrum reſtitutionem liberato, nõ liberatur etiã reus principalis. l. minor. 48. in prin. ff. de minor. 25 annis l. vlt. ff. eod. tt. item l. vnica. §. ſed etſi interceſſor. C. de reputationib. quæ fiunt, &c.

XVII. Regula: Si cum minor pro eo qui temporali actione tenebatur, nouandi animo ſpopondiſſet, reſtitutus ſit: in priorem debitorem actio reſtituitur tanti temporũ, quantũ ſuperfuerat tempore nouationis. d. l. vlt.

XVIII. Regula: Minore aduerſus aditionem hæreditatis in integrum reſtituto, ſeruus ei ſubſtitutus neceſſarius hæres efficitur. Sed & aduerſus repudiationẽ eo reſtituto, ſubſtitutus nihilominus hæres manebit. l. ait Prætor. 7. §. ſed quod Papinian. ff. de minor. 25 annis. Hactenus euentus in integrum reſtitutionis: quorum exceptiones generales vide ꝭ. reg. 2.

XV. ADFINIA REMEDIA.

I. Regula: Licet regulariter, ſi alia competat actio, aliudue remediũ, in integrũ reſtitutio minoribus non competat, vt oſtenſum ꝭ. quæſt. 4. except. 26. tamẽ interdum in integrũ reſtitutio peti, vel tutelæ actio aduerſus tutorem, aut negociorũ geſtorum aduerſus curatorem minoris inſtitui poteſt, prout elegerit minor: vt oſtenſum d. except. 26. repl. 3. Cui concordat l. etiã ti. 45. in fine. ff. de minor. 25 annis.

II. Regula: Interdum quoq; deficiente in integrum reſtitutione, tutelæ vel negociorum geſtorũ, aut alia actio competit. l. 1. C. ſi tutor vel curator interuenerit. l. 2. C. ſi aduerſus venditionem pignoris. l. 1. in fine. cum duab. legib. ſequentib. C. ſi aduerſus libertatem. Hæc de in integrum reſtitutionibus minorum.

non potuit de dolo actio cōpetere: tunc enim nec aduerſus eum ad quem res peruenit, de dolo actio danda eſt. Cuius tamen duplicatio eſt: Niſi is qui dolo fecit, loco actionis de dolo in factum actione teneatur: hoc enim caſu nihilominus is ad quem res peruenit, de dolo tenebitur. approbatur exemplo heredum l. heredibus. 13. in prin. ff. d. tt. Tertia replicatio eſt: Niſi dolus fuerit incidens: hoc enim caſu is cui res alienata eſt, ab eo qui dolo rem nactus eſt, nec de dolo, nec rei vendicatione tenetur. l. dolus. 10. cum ſua gloſſa. C. de reſcind. vendit.

II. Regula. De heredibus eius qui dolo fecit. Hi actione de dolo regulariter non tenentur. Cuius tamen regulæ exceptio prima eſt: Niſi de eo quod ex dolo ad eos peruenit. l. ſi plures. 17. in fin. ff. de dolo malo. l. in heredem. 26. cum quatuor legib. ſequentibus. ff. d. tt. Altera exceptio eſt: Niſi de eo quod dolo malo heredis factum eſt, quo minus ad eum perueniret. l. dolóue malo. 27. ff. d. tt.

VII. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula: Agitur hoc iudicio, vt res reſtituatur. l. arbitrio iudicis. 18. in prin. ff. de dolo malo. M. I. R. lib. 5. cap. 13. reg. 16. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi res perierit: tunc enim non vt reſtituatur, ſed ſtatim in id quod intereſt, competit. d. l. 18. §. non tamen. Altera exceptio eſt: Niſi dolo malo effectum ſit, vt lis temporibus legitimis tranſactis periret: hoc enim caſu non vt lis reſtituatur, agitur, ſed ad intereſſe. d. l. 18. §. ſi cuius dolo.

II. Regula: Si res non reſtituatur, cōdemnatur reus in id quanti ea res eſt, vel quanti actoris intereſt. Hæc regula cùm d. §. non tamen, & d. §. ſi cuius dolo, approbetur: tum etiam approbatur d. l. 18. in prin.

III. Regula: In hac actione in litem etiam iuratur, d. l. 18. in prin. verſ. vt poſſit per contumaciam, &c.

IIII. Regula: Alius quàm qui dolo fecit (vt heres) non niſi in id quod ad ſe peruenit, tenetur. de quo dictum ſ. quæſt. prox. reg. 1. except. 1.

V. Regula: Dominus ſerui nomine nunc de peculio, nunc noxali actione tenetur. l. ſi quis. 9. §. hæc de dolo. ff. de dolo malo.

VIII. QVAMDIV COMpetit hæc actio?

Intra biennium tantùm. l. optimam. 8. C. de dolo malo. M. I. R. d. cap. 13. reg. 17. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi quia reipub. cauſa abfuerit actor, agere non potuerit. l. non poſſunt. 3. C. d. tt. Sed hæc exceptio eſt iuris antiqui, quo annus vtilis dabatur. hodie verò de dolo actio tantùm intra continuum biennium competit, vt ex dicta l. 8. conſtat, quæ Conſtantini eſt, cuius Imperium incidit in annum Chriſti 313. Lex verò 3. eſt Gordiani, qui Imperio præfuit anno Chriſti 240. Altera exceptio videtur: Niſi actor ignorauerit dolum admiſſum. ſed reprobatur d. l. 8. Tertia: Niſi intra biennium res in iudicium ſit deducta. reprobatur d. l. 8. Quarta exceptio eſt: Niſi in id quo locupletior reus ex dolo factus eſt, agatur. l. itaque. 28. in fin. cum l. ſeq. ff. de dolo malo.

IX. ADIVNCTA OFFICIA actoris & iudicis.

I. Regula, Cauſa cognita hoc iudicium expeditur. approbatur verbis edicti ſ. eod. cap. in prin. allegatis. l. ſi quis. 9. §. fin. ff. de dolo malo. item l. 2. C. eod. tt. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi aduerſus alium, quàm qui dolo fecit, agatur. approbatur exemplo heredū l. neq; cauſæ cognitio. 30. ff. d. tt.

II. Regula: Cui incūbat onus probandi? Affirmanti incumbit. l. quoties. 18. §. qui dolo. ff. de probationibus. de quo vide ſ. lib. 2. cap. 17. quæſt. 2. reg. 1. in prin.

III. Regula: Quid probandum? In hac actione, quid & cuius dolo factum ſit, deſignandum atq; probandum eſt. l. ſed & ex dolo. 15. §. fin. cum l. ſeq. ff. de dolo malo.

IIII. Regula: Per quæ dolus probandus, vide ſ. lib. 2. cap. 17. quæſt. 3. de dolo probando.

X. ADFINIA REmedia.

I. Regula: In bonæ fidei contractibus ſi dolus commiſſus ſit: non de dolo, ſed ex iſto contractu bonæ fidei actio competit. l. eleganter. 7. §. non ſolùm. verſ. ſi non eſt cautum. & l. ſi quis. 19. in prin. ff. de dolo malo. Cuius exceptio eſt: Niſi dolus dederit cauſam contractui. hoc enim caſu ipſo iure non valet contractus: ideoq; ex eo non poteſt competere actio, & per conſequens de dolo actio neceſſaria eſt. d. l. 7. in prin. verſ. aut nullam, cum ſua gloſſa. in verbo Si in hoc ipſo. & gloſſa in §. actionum autem, in verbo Bonæ fidei. Inſtit. de act. M. I. R. lib. 5. cap. 11. reg. 18.

II. Regula: In caſibus in quib. alia actio deficit, nec tamen de dolo actio propter reuerentiam perſonarum danda eſt: in factum actio datur. approbatur per ea quæ proponuntur ſ. quæſt. 4. except. 2. Item datur in factum actio in caſu, de quo ſ. quæſt. 4. cauſa 14. except. 3. eſt dictum.

III. Regula: Boni prætoris eſt, potius reſtituere litem, quàm actionem famoſam conſtituere. l. diuus Antoninus. 7. §. fin. ff. de integr. reſtitut.

IIII. Regula: Rei per dolum alienatæ vindicatio non competit. l. dolus. 10. C. de reſcind. vendit.

Plura huiuſmodi adfinia remedia, quæ excludunt de dolo actionem, vide ſ. quæſt. 4. except. 11. Hæc de actione de dolo malo. De doli mali exceptione, quæ & ipſa huius actionis adfine remedium eſt, vide ſ. lib. prox. cap. 2.

DE MINORIBVS VIGINtiquinq; annis. Cap. IIII.

PRIMO: *Verba edicti quo introducitur hæc in integrum reſtitutio, proponuntur l. 1. §. prætor. ff. de minor. vigintiquinq; annis.*

II. RATIO *huius edicti habetur d. l. 1. in prin. & §. fin. cum legib. ſequentibus.*

III. GENVS *huius petitionis proponitur l. quod ſi minor. 24. §. fin. ff. de minor. 25. annis.*

IIII. CAVSSAE HVIVS in integrum reſtitutionis.

I. Cauſa, eaq; generalis, eſt: Si cum minore vigintiquinq; annis aliquid geſtum eſt, ex quo eſt læſus: vt

in integrum reſtituatur, officium magiſtratus implorare poteſt. approbatur verbis edicti d.l.1. §.prætor.l. ait prætor. 7. in princ. ff.eod.tt. item l.minoribus. 8. C.de integrum reſtit.minor. M.I.P.lib.5 cap.10.reg. 8.M.I.R.lib.5.cap.13. reg.18. Huius cauſſæ ſpecies & exempla ſunt cauſæ ſequentes.

II. Cauſſa: Si emit vel vendidit minor, vel eius curator. d.l.7.in princ.l.2.C.ſi aduerſus venditionem.l. penult. ff. de minorib.25.annis. item l.patri 27.§.ſi pecuniam. ff.d.tt. Huius cauſæ exceptio prima videtur: Niſi tutor vel curator minoris, eius nomine bona fide emit vel vendidit. ſed reprobatur d.l.penult. ibi: etiamſi colluſio non interceßit. Concordat l.tutor.47.in prin.ff.d.tt. Planè admittitur in rebus quæ fortuitis caſibus ſubiectæ ſunt, venditis. Quæ diſtinctio approbatur l.ait prætor.7. §.quæſitum.ff.d.tt. Altera exceptio eſt: Niſi rem ſibi neceſſariam emit prudenter. l.verum. 11. §.vnde Marcellus. ff. de minorib. 25.annis.

III. Cauſſa: Si cum emiſſet minor, poſtea licitatione ab alio ſuperetur: approbatur ſub certa conditione l.ſi in emptione.35.ff.d.tt.

IIII Cauſſa: Si aliud pro alio in ſolutum minor dedit.l.minor annis.40.in fine.ff.d.tt.

V. Cauſa: Si indebitum minor ſoluit. l.illud.25.in princ. ff.de minor.25.annis. Huius exemplum proponitur l.2.C.ſi aduerſus ſolutionem.

VI. Cauſa: Si cum illam aut illam rem minor deberet, precioſiorem ſoluit. l.ait prætor.7. §.hodie, in fine.ff.eod.tt.

VII. Cauſa: Si minor moram in ſoluendo fecit, propter quam in pœnam incidit, vel res inempta facta eſt. l. Aemylius.38 ff.de minor.25.annis.

VIII. Cauſa: Si minor ſolutā ſibi pecuniam perdidit, vel male conſumpſit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ proponuntur ſ.lib.prox.cap.7. except.6.

IX. Cauſa: Si curatori minoris pecunia à debitoribus ſoluta, non ſit minori ſalua. l.1. C ſi aduerſus ſolutionem.

X. Cauſa: Si minor, dum agit vel conuenitur, in iudicio captus eſt. l.ait prætor.7. §.non ſolum. ibi: ſed & in. ff.de minor.25.annis. Plura de hac cauſa vide j.cauſa 17.

XI. Cauſa: Si non intra legitimum tempus egerit, vel exceperit minor. l.vlt.C.in quib.cauſis in integr. reſtit. nō eſt neceſſaria. Huius exemplum proponitur l.2.C.d tt. Item aliud d.l.7. §.penult.ff.de minor.25. annis. Huius exceptio eſt: Niſi criminalis vel pœnalis ſit actio vel accuſatio.l.auxilium.37. in prin. ff.d.tt.

XII. Cauſa: Si minor litem deſeruit. d.l.7.§.fin.

XIII. Cauſa: Si minor quaſi contumax ſit condemnatus.l.minor.8.ff.d.tt.

XIIII. Cauſa: Si minor liti renunciauit. l.1.C.de in integr.reſtit.minor.

XV. Cauſa: Si minor aliquam exceptionem vel allegationem omiſit. l.minor.36 ff.de minor.25.annis.

XVI. Cauſſa: Si minor in iudicem compromiſit. l ſi minor.34.in fin. ff.d.tt.

XVII. Cauſſa: Si aduerſus minorem ſit iudicatū. l.præſes prouinciæ. 42.ff.de minorib.25.annis. Concordat l.1.cum l.ſeq. C.ſi aduerſ.rem iudic.reſtit poſtuletur. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi à Principe ſententia ſit lata. l.minor autem.18. §.1 ff.de minorib.25.annis. Altera exceptio videtur: Niſi a præfecto prætorio ſententia ſit lata. ſed reprobatur l.præfecti.17.ff.eod.tt. Tertia exceptio eſt: Niſi contra alium, qui minorem in iudicio defendit, ſententia ſit lata.l.eum qui.46.ff.d.tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi mandatu minoris alius defenſionē eius ſuſcepit.l.cum mandatu.23.§.ſi autem ipſe.ff.d. tt. Altera replicatio eſt: Niſi ex neceßitate condemnatus minoris defenſionem ſuſcepit, vtputa tutor vel curator. l. vlt. C.ſi aduerſ.rem iudic. Quarta exceptio eſt: Niſi pro libertate ſententia ſit lata.l.vlt.C.ſi aduerſus libertatem. Concordat l.illud ſciendum. 9. ff.de appellationib. Sed & plura de exceptione propoſita vide j.except.gener.4. Planè ſi contra minorem, tutorem vel curatorem nō habentem, iudicatum ſit: ipſo iure non valet ſententia ſine reſtitutionis ope. de qua re vide ſ.lib.2.cap.29.except.7.

XVIII. Cauſa: Si minor damnoſam hæreditatem adijt. l.ait prætor. 7. §.ſed etſi. ff.de minor.25.annis. Concordat l.1.C.ſi ſe abſtinuit. Huius cauſæ exceptio prima videtur: Niſi neceſſarius hæres contra aditionem in integrum ſe reſtitui petat. ſed reprobatur d.l. 7.§.non ſolùm. Altera exceptio eſt: Niſi minor antea aduerſus repudiationem hæreditatis in integrum ſit reſtitutus. Et hæc exceptio iure quidem antiquo reprobatur d.l.7.§.reſtitutus. Iure autem nouo approbatur l.cum non ſolùm.8. §.ſin verò pater, in fine.C. de bonis quæ liberis. Tertia exceptio eſt: Niſi pater qui filij nomine adijt hæreditatem, in integrum reſtitui petat d.l.8.§.vbi autem pueriles. ibi: patrem autem. Quarta: Niſi poſt aditionem demum hæreditas cœperit eſſe damnoſa. l.verum 11. §.ſi locupleti. ff.de minorib.25 annis. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ex vicio antecedente hæreditas cœperit eſſe damnoſa, & multæ res in ea fuerint mortales. d.§.ſi locupleti.verſ.ſed hæ res.

XIX. Cauſa: Si minor hæreditatem idoneam repudiauit, vel non intra tempus legitimum adijt. l.2. C.ſi ſe abſtinuit hæreditate.l.1.cum leg.ſeq.C.ſi vt omiſſam hæreditatem, &c. item l.cum non ſolùm.8.§. ſin verò pater. C.de bonis quæ liberis. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi hæreditas diſtracta ſit, & non omnia adhuc integra. l.quodſi minor. 24. §.Scæuola. ff. de minorib.25.annis. Altera exceptio videtur: Niſi minor quinque liberos habeat. ſed reprobatur l. 2. C.de in integr.reſtit.minor. Tertia exceptio eſt: Niſi antea minor aduerſus aditionem in integrum reſtitutionem petierit. d.l.8.§.non autem filio. C.de bonis quæ liberis.

XX. Cauſſa: Si cum minor ita hæres inſtitutus eſſet, ſi à patre intra certum tempus emancipatus eſſet, pater id non indicauit.l.denique.3. §.etſi hæres. ff.de minor.25.annis.

XXI. Cauſſa: Si minor legatum repudiauit, vel in optionis legato captus eſt. l.ait prætor. 7. §.hodie.ff. d.tt. Concordat l.cum non ſolùm.8.§.penult.C.de bonis quæ liberis.

XXII. Cauſſa: Si filius paciſcenti patri, ne lega-

replicatio eſt: Niſi ſeruus nondum fuerit manumiſſus. l. verum. 11. §. quid ſi minor. ff. de minorib. 25. annis l. ſi minor. 33. ff. d. tt. item l. 1. C. ſi aduerſus libertatem. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi cùm ſeruus emptus vel venditus eſſet à minore, vt manumitteretur, dies præſtandæ libertatis venerit. d. §. qd ſi minor. verſ. & ſiquidem antè deſideret, quàm libertas competat. item verſic. ſin verò poſteaquam dies venit, &c. Sanè quis ſit dies præſtandæ libertatis, definitur l. Latinus Largus. 9. ff. q. ſine manumiſſ. Quarta replicatio eſt: Niſi princeps ex magna cauſſa contra libertatem minorem decreuit reſtituendum. l. niſi. 10. ff. de minor. 25. annis.

V. Exceptio: Niſi minor veniam ætatis impetrauit. l. 1. C. de his qui veniam ætat. impet. M. I. R. d. reg. 18. except. 18. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi minor viginti annis veniam impetrauerit. approbatur ſimul & diſtinguitur in fœminis. l. 2. C. d. tt. M. I. R. d. except. 18. repl. 1. Altera replicatio eſt: Niſi eius quod antequã venia ætatis impetraretur, geſtum eſt, in integrum reſtitutio petatur. l. eã quæ. 5. in prin. ibi: ita tamen vt nunquam. C. de temporib. in integr. reſtit. Tertia: Niſi ab alio quàm à principe, minor veniam ætatis impetrauerit. l. 1. §. fin. cum duabus legib. ſeqq. ff. de minor. 25. annis.

VI. Exceptio: Niſi minor maiorem annis ſe dixerit. l. 2. C. ſi minor maiorem ſe dixerit. M. I. R. d. reg. 18. excep. 13. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ſine dolo malo per errorem ſe maiorem dixit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi alterius. 3. C. d. tt. Concordat l. 1. & l. cum circa. 4. C. d. tt. M. I. R. d. except. 13. repl. 1. Cuius replicationis duplicatio eſt: Niſi iureiurãdo interueniente affirmauit ſe maiorẽ eſſe. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 3. verſ. ſi tamen M. I. R. d. repl. 1. dupl. 1. Huius duplicationis triplicatio eſt: Niſi euidenter per inſtrumentum probauerit ſe minorem. d. l. 3. verſ. niſi palam & euidenter. Cuius quadruplicatio eſt: Niſi iuſiurandum corporaliter ſit præſtitum. d. l. 3. verſ. huiuſmodi autem ſacramento corporaliter præſtito, &c. Altera propoſita exceptionis replicatio eſt: Niſi in alia cauſſa, quàm in qua in integrum reſtitutionem petit, & aduerſus alios dixit ſe maiorem eſſe. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius duplicatio eſt: Niſi cauſſa cognita maior à iudice ſit iudicatus. l. de ætate. 43. ff. de minorib. 25. annis. Concordat l. minor. 32. ff. d. tt. Huius duplicationis triplicatio eſt: Niſi ij aduerſus quos nunc in integrum reſtitutio petitur, ſciuerint eum minorẽ eſſe. approbatur exemplo curatorum d. l. 32. item l. de tutela. 7. C. de in integr. reſtit. minor. Tertia replicatio eſt: Niſi is qui cum minore contraxit, ſciuit illum minorem eſſe. d. l. 32. & d. l. 7. M. I. R. d. except. 13. repl. 3.

VII. Exceptio: Niſi minor res ſuas bene adminiſtret, actibusq; publicis induſtrium ſe oſtendat. reprobatur l. 1. C. qui & aduerſ. quos in integr. Concordat l. 1. in fin. ff. de minor. 25. annis.

VIII. Exceptio: Niſi quinque liberorum parens ſit minor. reprobatur d. l. 1. l. 2. ff. eod. tt. l. 2. C. de in integr. reſtitut. minor. item l. de his. 12. C. de adminiſtrat. tutor.

IX. Exceptio: Niſi filiusfamiliâs minor geſſerit. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi non patri, ſed filio adquirebatur, & filij interſit. l. deniq;. 3. §. ſed vtrum. ff. de minor. 25. annis. l. cũ mandatu. 23. in princ. ibi: ſed ſi in. item l. Aemilius. 38. §. fin. ff. d. tt. l. 1. cũ l. ſeq. C. de filiofamil. minore. l. cum non ſolùm. 8. §. vbi autẽ. & §. ſin verò pater. C. de bonis quæ liberis. Huius exemplum proponitur d. l. 3. §. ſi quid minori. ff. de minor. 25. annis. Aliud d. l. 3. §. Pomponius. in fin. Planè propoſitæ replicationis duplicatio prima eſt: Niſi filiusfamiliâs iuſſu patris mutuam pecuniam acceperit. hoc enim caſu, quamuis ipſe conueniri eo nomine poſſit, ideoq; eius interſit ne condemnetur: tamen ei non ſuccurritur. d. l. 3. § ſed vtrum. ibi: excepta mutui datione. Altera duplicatio eſt: Niſi pater de peculio conueniatur: nam & hoc caſu, quãuis interſit filij peculium habere, non tamen reſtituitur. d. l. 3. §. ſed vtrum. verſ. nec eo mouemur, &c.

X. Exceptio: Niſi ſeruus minor geſſerit. d. l. 3. §. fin. cum l. ſeq. ff. de minor. 25. annis. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ſeruus, minor qui in libertate accipienda moram paſſus eſt, geſſerit. l. ſi tamen. 5. ff. d. tt. Altera replicatio eſt: Niſi ſeruus hæres à domino inſtitutus, damnoſam adijt hæreditatẽ, l. ait prætor. 7. §. non ſolùm. ff. d. tt. Tertia: Niſi minor, antequam in ſeruitutem redigeretur, geſſit. approbatur ĩ. quæſt. prox. except. 2.

XI. Exceptio: Niſi minor cum minore geſſerit, & aduerſus minorem in integrũ reſtitui petat. l. verum. 11. § penult. ff. de minor. 25. annis. Concordat l. ſi minor. 34. in princ. ff. d. tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi minor, aduerſus quem in integrum reſtitutio petitur, locupletior ex eo contractu ſit factus. d. l. 34.

XII. Exceptio: Niſi aduerſus fiſcum in integrum reſtitu[illegible] tur. reprobatur l. 1. & l. edicto. 3. C. ſi aduer[illegible]ſcum.

XI[illegible]. Exceptio: Niſi aduerſus eos, de quorum dolo agere non permittitur, minor in integrum reſtitui petat. reprobatur l. patri. 27. § fin. ff. de minorib. 25. annis.

XIIII. Exceptio: Niſi liberi contra parentes, vel liberti contra patronos in integrum reſtitutionem petant. d. §. final. Concordat l. 2. C. qui & aduerſus quos. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi parens tutelam filiorũ ſuorũ gerens iterauerit nuptias, & tutelæ actionis remiſſionẽ à filio impetrauerit. Nouell. conſtit. 155.

XV. Exceptio: Niſi ſobriè & prudenter geſſerit minor, nec ſit læſus in ipſo negocio, ſed poſt negocium contractum damnum fatale acciderit. l. verum. 11. §. ſciendũ. ff. de minor. 25. annis. l. quod ſi minor. 24. §. non ſemper. item l. nõ omnia. 44. ff. d. tt. item l. nam poſtea. 9. §. ſi minor. ff. de iureiurando. M. I. R. d. reg. 18. except. 23. Huius exceptionis exemplum proponitur d. l. 11. §. vnde Marcellus. Aliud d. l. 11. § ſi locupleti. Huius exceptionis replicationem vide ĩ. cauſa 18. except. 4. Sed & alia replicatio eſt talis: Niſi interſit minoris, ne litibus & ſumptibus vexetur. l. minoribus. 6. ff. d. tt.

XVI. Exceptio: Niſi non ad damnum vitandum, ſed ad lucrum captandum minor in integrũ reſtitui petat. reprobatur l. ait Prætor. 7. §. hodie. & §. qua-

ſitum. ff. de minorib. 25. annis. l. non omnia. 44. ff. d. tt. item l. cum quidam. 17. §. ſi pupillo. ibi: nec ſimile. ff. de vſuris. M. I. R. d. reg. 18. excep. 7. & d. cap. 13. reg. 2. except. 4.

XVII. Exceptio: Niſi minor non probet ſe leſum eſſe. l. nam poſtea. 9. §. ſi minor. ff. de iureiurando. M. I. R. d. regul. 18. except. 12.

XVIII. Exceptio: Niſi non ſit manifeſta circumſcriptio minoris. l. quòd ſi minor. 24. §. non ſemper. ff. de minorib. 25. annis.

XIX. Exceptio: Niſi minor iure communi ſit vſus. l. vlt. C. de in integr. reſtit. minor. Concordat l. nihil conſenſui. 116. §. penult. ff. de reg. iur.

XX. Exceptio: Niſi nihil dolo aduerſarij ſit factũ. reprobatur l. minoribus. 5. C. d. tt. de in integrum reſtit. Concordat ē. cauſ. 2. except. 1. M. I. R. d. regul. 18. except. 25.

XXI. Exceptio: Niſi tutor vel curator minoris geſſit, non minor ipſe, vel minori gerenti author factus eſt. reprobatur l. vlt. ff. de in integr. reſt. l. etiamſi. 29. in princ. ff. de minor. 25. annis. l. 2. l. etiam in ijs. 3. & l. etiam tutorib. 5. C. ſi tutor vel curator interuenit. l. cum & minores. 4. C. ſi aduerſus rem iudicatam. item l. tutor. 47. in princ. ff. de minor. 25. annis.

XXII. Exceptio: Niſi decreto magiſtratus interueniente geſtum ſit. reprobatur l. ſiquidem. 11. in fin. C. de prædijs minor. l. deniq. 3. §. ſi quis minor. ff. de minor. 25. annis. Concordant item ea quæ proponuntur ē. lib. 5. cap. 14. quæſt. 1. except. 3. repl. 1. cum ſequentibus. M. I. R. d. reg. 18. except. 17. Planè adprobatur in caſu ſolutionis. l. ait Prætor. 7. §. quid tamen. ff. d. tt.

XXIII. Exceptio: Niſi per procuratorẽ minor geſſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. cùm mandatu. 23. §. ſi autem ipſe. l. eum qui. 46. ff. d. tt. item l. ſi creditor. 4. C. ſi tutor vel curator interuenit. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi mandatu minoris procurator geſſit, nec à procuratore ſeruari res poſſit. d. l. 23. §. ſi autem ipſe. Concordat l. cum & minores. 4. in fine. C. ſi aduerſus rem iudicatam.

XXIIII. Exceptio: Niſi non ſuo, ſed alieno nomine minor geſſit. d. l. 23. in princ. & in fin. Concordat l. etenim. 4. ff. d. tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi minor ex eo quod alieno nomine geſſit, ipſe damnum paſſurus ſit, eo pro quo geſſit, non ſoluendo exiſtente. d. l. 23. verſ. ſed ſi in euentu minor damnũ paſſurus ſit, &c. Altera replicatio eſt: Niſi minor pro alio interceſſerit. l. 2. C. ſi filiofam. minore. Tertia: Niſi ſine mandatu minor alterius negociũ geſſerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. quòd ſi minor. 24. in princ. ff. de minor. 25. annis. Quarta: Niſi filiusfamilias iuſſu patris aliquid geſſerit in re peculiari. approbatur ſimul & diſtinguitur l. deniq. 3. §. ſed vtrum. ibi: proinde ſi iuſſu. ff. d. tt.

XXV. Exceptio: Niſi vltimo viceſimi quinti anni die geſtum ſit. reprobatur d. l. 3. §. minore. M. I. R. d. reg. 18. except. 14. Planè admittitur, ſi id quod geritur, in id tempus inciderit, quo iam maior efficitur. d. l. 3. §. ſi quis cum. Huius replicatio eſt: Niſi dolo aduerſarij negocium in id tempus, quo maior efficitur, inciderit. d. §. ſi quis cum. verſ. ſed ſi ei probaretur calliditate aduerſarij id actum, vt maiore eo facto liberaretur. Cuius duplicatio eſt: Niſi non euidens dolus aduerſarij arguatur. d. §. ſi quis cum. verſ. idem tamẽ conſitetur, ſi leuior ſit ſuſpicio aduerſarij.

XXVI. Exceptio: Niſi minor ſacramentum de nõ reuocando eo quod geſtum eſt, præſtitit. l. 1. cum ſuã auth. Sacramenta puberum. C. ſi aduerſus venditionem. Concordat l. ſi alterius. 3. in fine. C. ſi minor ſe maiorem. M. I. P. lib. 5. cap. 10. regul. 8. except. 1. M. I. R. d. reg. 18. except. 16.

XXVII. Exceptio: Niſi antea in integrum reſtitutus, poſtea in contrarium repeti petat. l. cùm non ſolum. 8. §. non autem filio. & §. ſin verò pater, in fin. C. de bonis quæ liberis. M. I. R. d. regul. 18. except. 20. Planè iure antiquo exceptio hæc reprobatur l. ait Prætor. 7. §. reſtitutus. ff. de minor. 25. annis. Cui concordat l. ſi iudex. 41. ff. d. tt.

XXVIII. Exceptio: Niſi alio modo vel alia actione minor indemnis ſeruari poſſit. l. in cauſa. 16. in prin. & §. generaliter. ff. de minor. 25. annis. M. I. R. d. reg. 18. except. 21. & d. cap. 13. reg. 2. except. 5. Huius exceptionis exemplum primum eſt, ſi ipſo iure non valeat id quod cum minore geſtum eſt. Quod proponitur d. l. 16. verſ. nam ſi communi auxilio & mero iure, &c. l. ſi curatorem. 3. C. de in integr. reſtit. min. l. cum & minores. 4. C. ſi aduerſ. rem iudic. l. quos retrahi. 3. in princ. C. ſi aduerſus libertatem. item l. 1. cum quatuor legib. ſequentib. C. in quib. cauſis in integr. reſtit. neceſſe non eſt. Alterum exemplum, priori non abſimile, eſt, ſi exceptione minor defendatur. l. ſi creditor. 4. C. ſi tutor vel curator interuenerit. Tertium exemplum eſt, ſi alia actione id quod geſtum eſt, reſcindi poſſit, vel recuperari amiſſum. l. in cauſa. 16. §. Pomponius. ff. de minor. 25. annis. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi actio illa per exceptionem elidi poſſit. approbatur exemplo l. illud. 25. in princ. ff. d. tt. Vide item ē. eod. cap. cauſ. 5. Altera replicatio eſt: Niſi de dolo actio competat: pro hac enim in integrum reſtitutio petenda. l. quidam debitor. 38. ff. de dolo malo. Tertia: Niſi tutelæ actione vel negociorum geſtorum aduerſus tutores vel curatores minor experiri poſſit. hæc enim non obſtat, quo minus in integrum reſtitutio peti poſſit. l. etiam in ijs. 3. & l. vltima. C. ſi tutor vel curator interuenit. l. alterius. 20. §. non idcirco. ff. de tutelæ & rationibus diſtrah. item concordant ea quæ proponuntur ī. quæſt. vlt. regul. 1. & 2.

XXIX. Exceptio: Niſi minor maior factus, id quod geſtum eſt, aliquo actu ratum habuit. l. 1. & l. 2. C. ſi maior factus ratum habuerit. l. deniq. 3. §. ſi quis cũ. & l. ſi filius. 30. ff. de minor. 25. annis. M. I. P. d. reg. 8. except. 2. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi cùm minor adijſſet hæreditatem, maior factus à debitoribus hæreditarijs exegerit. hoc enim caſu, quamuis aditionem videatur comprobaſſe, tamen exceptio propoſita illi non obſtat. d. l. 3. §. ſcio.

XXX. Exceptio: Niſi maior factus litem de in integrum reſtituendo conteſtatus deſtitit. approbatur ſimul & declaratur l. Papinianus. 20. §. fin. cum lege ſequente. ff. de minorib. 25. annis. Concordat l. ſi filius. 30. ff. eod. tt.

XXXI. Exceptio: Niſi maior annis factus, intra

quatuor

quatuor annos in integrum reſtitutus non ſit. l. ſi minorem.4.C.de in integr.reſt.minor. l 1.C.ſi tutor interuenerit. l.exceptiones.7.§ fin. ff.de exceptionib.l. nã poſtea.9.§ ſi minor,in fine. ff de iureiurando. Nouell.c.115.§.vnde omnib. Cõcordant item ea quæ proponuntur ĩ.quæſt.12. Huius exceptionis replicationes vide ĩ.d.quæſt.12.except.1.cum ſequentibus.

XXXII. Exceptio: *Niſi ſemel in integrum reſtitutio petita ſit & denegata.l.1. & l.in vna 3.C.ſi ſæpius in integr.reſt.poſt. M.I.P.d.reg.8.exc.3. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi noua defenſiones prætendantur.d.l.3. Cui concordat l.2.C.d tt. M.I.P. d. exc.3.repl.1. Altera replicatio eſt: Niſi à ſententia ſit appellatũ. Tertia: Niſi minor qui ſuccubuit,appellationem omiſit: hoc enim caſu ad eam in integrum poteſt reſtitui. Hæ duæ replicationes approbantur d.l.1.*

XXXIII. Exceptio: *Niſi ſeruus à minore venditus, ab emptore ſit manumiſſus.l.minor.48.§.minor.ff.de minor.25.annis.*

XXXIV. Exceptio: *Niſi is contra quem in integrũ reſtitutio petita eſt,mortuus ſit. reprobatur l.ſi intra. 6.C.de in integr reſtit.minor.*

XXXV. Exceptio: *Niſi minor viciſſim non reſtituat aduerſario, quæ reſtituere debet. Hæc exceptio approbatur exemplo l. intra vtile.39.§ fin. ff.de minorib.25.annis.de qua re vide ĩ.quæſt.14.reg.6. Hæc de exceptionibus aduerſus cauſſas in integrum reſtitutionis. Sed & plures huiuſmodi exceptiones vide ſ. in ſingulis cauſis.*

V. QVIBVS COMPETIT IN integrum reſtitutio minorum, eiuſq; petitio?

Alij quàm minori ipſo hæc in integrũ reſtitutio regulariter quidem non cõpetit. M.I R d.cap 13.reg 19. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi pater filij familiâs minoris nomine in integrũ reſtitui petat. l patri. 27. in prin. ff. de minor. 25 annis. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ſuo,nõ filij nomine pater in integrũ reſtitui petat.l.deniq;.3.§.ſed vtrũ ibi:ſed an hoc auxiliũ ff.d.tt.l.cum non ſolum.8.§.vbi aũt. C. de bonis quæ liberis. Cuius duplicatio eſt: Niſi mortuo filiofamiliâs:hoc enim caſu patri tanquã ſucceſſori in peculio,hoc auxiliũ nõ eſt denegandũ. d.l.3 §.Pomponius. Altera exceptio eſt: Niſi cũ minor,poſtquã geſſiſſet,in ſeruitutem redactus eſſet, dominus eius petat in integrũ reſtitui.l.non ſolũ.6 §.proinde etſi minor.ff de in integr.reſtit. Planè quod minor in ipſa ſeruitute geſſit, eius nomine domino in integrũ reſtitutio nõ competit, quemadmodum nec ipſi minori de quo dictũ ſ. quæſt.prox.except.10. Tertia exceptio eſt: Niſi ſucceſſor minoris petat in integrũ reſtitui.d l.6.in prin.l. minor autem.18.§.fin. ff.de minor.25 annis. l.deniq;. 3.§.Pomponius.ff.d.tt item l.vnica.C.ſi aduerſus dotem.M.I R d.reg.19 exc.1. Quarta exceptio eſt: Niſi fideiuſſori vel alij interceſſori minoris.reprobatur l.in cauſæ.13.in prin. ff.de minor 25 annis. & l.1.cũ l.ſeq. C.de fideiuſſor minor. M.I.R. d.reg.19.exc.4. Planè admittitur exceptio propoſita primùm quidem,ſi dolo malo cũ minore ſit geſtũ. Quæ diſtinctio approbatur d.l.2. Deinde admittitur. ſi fideiuſſor minori hæres extiterit. l.Stichũ.95.§.quod vulgò.ibi: nã ſi minori.ff.de ſolut. Tertiò admittitur,ſi alia iuſta cauſa iudici videbitur. Quæ diſtinctio arbitraria conſtat ex d.l.13.in prin. Cui cõcordat l.deniq;.3.§.ſed vtrũ.ibi: ſed an hoc.ff.de minor.25 annis. Hæc de quarta exceptione. Quinta exceptio videtur: Niſi ſocio minoris. Sed hæc exceptio reprobatur exemplo l.2.§, quòd ſi ætatis. C.ſi vnus ex pluribus appellauerit. Concordat l.vnica. C.ſi in cõmuni eadẽq; cauſſa in integr. reſtit. poſtuletur. M.I.P. lib.5. cap.10. reg.9. M.I.R. d.reg. 19.exc.2. Planè admittitur,ſi aduerſarius cõſenſerit. l. tutor.47.§. curator. ff. de minor.25 annis. Sexta exceptio eſt: Niſi ei cuius negociũ minor geſſit.l.quod ſi minor.24.in prin ff.d.tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi mãdatu domini minor eius negocia geſſerit.l.cum mandatu.23.in prin.& §.fin.ff.d.tt. Septima exceptio: Niſi ei qui minorem in iudicio defendit,eſtq; condẽnatus. reprobatur l cũ qui.46.ff.d.tt. Octaua exceptio eſt: Niſi alius nomine minoris in integrũ reſtitutionẽ petat. approbatur ſimul & diſtinguitur l.illud.25.§.ſi talis,cũ lege ſeq. ff. de minor.25 annis. Cõcordat l.vnica. C.etiã per procuratorẽ. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ſine mãdato alius minoris nomine in integrũ reſtitutionẽ petat. d. §.ſi talis.verſ.cui idipſum nominatim mandatum ſit. Cõcordat l patri.27.in prin.ff d.tt. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi actor de rato caueat. l.quod ſi.26. ff d. tt. Altera duplicatio eſt: Niſi pater filij familiâs minoris nomine in integrũ reſtitutionem petat. d.l.27. in prin. Tertia: Niſi curator minoris in integrũ reſtitutionẽ petat. l.etiãſi 29.in prin. ff de minor.25 annis. Quarta: Niſi cum minor eius vitæ eſſet, vt meritò bonis ei interdici debeat,cognati & adfines eius in integrũ reſtitutionẽ petãt d.l.27.in prin. Altera replicatio: Niſi is qui nomine minoris in integrũ reſtitutionẽ petit,nõ ſpeciale mandatũ habeat.d.l.25. Huius eædẽ ſunt duplicationes,quæ ſuperiorũ replicationis.

VI. ADVERSVS QVOS IN INtegrum reſtitutio competit?

Aduerſus alium, quàm qui cũ minore geſſit, in integrũ reſtitutio danda nõ eſt.l.planè quãdiu 14. ff.de minor.25 annis.M.I R.d.cap.13.reg.20. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi is qui cum minore geſſit, non ſit ſoluendo: hoc enim caſu aduerſus eum cui res ab eo alienata eſt, in integrum reſtitutio non eſt deneganda. elicitur ex d.l.14. Concordat l.in cauſæ.13. §.fin.ff.d.tt.M.I.R.d.reg 20.exc.2. Altera exceptio eſt: Niſi is qui cum minore geſſit, rem alienauit ei qui conditionem rei non ignorauit.d.§.fin. M.I.R. d.reg. 20.except.1. Tertia: Niſi iudici cauſa cognita aliter videatur.d.l.13.§.interdum. Quarta: Niſi filiusfamiliâs vel ſeruus cum minore geſſerit: hoc enim caſu in patrem vel dominum eius in integrum reſtitutio competit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. quod ſi minor.24. §. ſi ſeruus. ff. de minor.25 annis. Quinta: Niſi is qui cum minore geſſit, deceſſerit: hoc enim caſu hæres eius tenetur. l de tutela.7. C. de in integr. reſt.minor. Concordat l.planè quàmdiu.14.ff.de minor.25.annis.

VII. APVD QVEM IN INTEgrum reſtitutio petenda?

Regulariter aliarũ cauſſarũ iudices cõpetentes,

etiã in integrũ reſtituere poſſunt. l.in cauſa.16. §.fin. ff.de minor.25 annis. Huius regulæ exceptio prima videtur: Niſi iudex qui ſententiã, contra quã in integrũ reſtitutio petitur, tulit. Sed reprobatur d.§.fin. l.præfecti.17.itẽ l.præſes prouinciæ.42. ff.d.tt. Altera exceptio eſt: Niſi alius iudex, quam qui ſententiam, cõtra quam in integrum reſtitutio petitur, tulit, adeatur. Hæc exceptio approbatur in præfecto prætorio l.vnica. §.fin. ff. de officio præfecti prætorio. Tertia: Niſi minor magiſtratus cõtra ſententiã maioris adeatur. l.minor autem.18. in prin.ff. de minor. 25 annis. Quarta: Niſi alius quàm princeps contra ſententiam appellationis adeatur.d.l.18.§.idẽ Imperator. Quinta: Niſi alius quam Princeps contra ſententiã iudicis à Principe dati adeatur.d.§.idem. Concordat l.aduerſus.3. C.ſi aduerſus rem iudicatam. Sexta: Niſi aduerſus fiſcum in integrum reſtitutio poſtuletur: hoc enim caſu ſolus procurator Cæſaris iudex competens eſt.l.2.C.ſi aduerſus fiſcum. Septima: Niſi magiſtratus municipalis adeatur. approbatur per ea quæ proponuntur ſ.lib.1.cap.7.quæſt.1. itẽ lib.2.cap.2.quæſt.1.except.45. Concordat l.cũ ſcimus.3.C.vbi & apud quem cognitio,&c.

VIII. PER QVOS IN INtegrum reſtitutio minorum competit?

Etiam per procuratorem et curatorem peti poteſt. de qua re vide ſ.quæſt.5.except.8.

IX. QVIBVS PRAESENTIbus in integrum reſtitutio facienda?

I.Regula: Præſentibus aduerſarijs in integrum reſtitutio petenda & facienda. l.in cauſa.13. §. cauſſa autem. ff de minor.25.annis. M.I.P.d.cap.10.reg.10. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi aduerſarij citati adeſſe noluerint.d.§.cauſa autem.

II.Regula: Si aduerſus aditionẽ hæreditatis minor in integrum reſtitutionẽ petat: creditores hæreditarij præſentes eſſe debent. l.etiamſi patre.29. §. fin. ff. d.tt. Concordat Nouell.c.119.§.ad hæc ſancimus. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi creditores vocati non veniant.d.§.ad hæc.

X. QVID VENIAT IN INTEgrum reſtitutionem minorum?

I.Regula: Vt minor integrum ius ſuum recipiat. l. quod ſi minor.24.§.reſtitutio.ff.de minor.25 annis.

II.Regula, De fructibus reſtituendis, proponitur d.§.reſtitutio. Cui concordat l.patri. 27.§. item ex diuerſo.item l.minor annis.40. §. fin. ff. d.tt. M.I.R. d. cap.13.reg.23.

III. Regula, De vſuris, habetur d.l.27. §. ex quo ſcilicet.

IV.Regula: Aduerſus acceptilationem in integrũ reſtitutione facta, etiam aduerſus fideiuſſorem & pignora, item aduerſus correum actio reſtituenda. d.l. 27.§.ſi minor.

V.Regula: Aduerſus rem iudicatam reſtitutus, etiã rem pigneris nomine ex cauſa iudicati captam atque diſtractam recipit. l.ſi ex cauſa iudicati.9. in prin.ff. de minor.25 annis.

VI.Regula: Aduerſus repudiationẽ hæreditatis reſtitutione in integrũ facta, ea quæ à curatore bonorũ antea geſta ſunt, non reuocantur. l.in integrum.22. ibi: quemadmodum per contrarium. ff.d.tt.

VII.Regula: Aduerſus repudiationem hæreditatis in integrum reſtituto minore, ſeruus minori ſubſtitutus, & hæres exiſtens, nihilominus liber hæresq; manet. l.ait Prætor.7. §. ſed quod Papin. ff.d.tt. Similis eſt ergo hic ſubſtitutus ei qui ex fideicommiſſo hæreditatem reſtituit. Inſt.de fideicom.hæred.§.reſtituta.

VIII.Regula: Si ſeruus vel filiusfamiliâs cum minore contraxit, quid veniat in reſtitutionem in integrum, definitur l. quod ſi minor.24. §. ſi ſeruus. ff.d.tt. Hæc quæ minori ſint reſtituenda. Quæ contrà aduerſario minori ſint reſtituenda, vide j.quæſt.14.

XI. QVANDO COMPETAT IN integrum reſtitutio?

Etiam ante viceſimum quintum annum completũ in integrum reſtitutio peti poteſt.l.minoribus.5.C.de in integr.reſtitut.minor.

XII. QVAMDIV IN INTEGRVM reſtitutio peti poſsit?

Intra quadriennium poſt viceſimumquintum annum completũ. l.vlt. C.de temporibus in integr.reſt. Concordant ea quæ proponuntur ſ. quæſt.4. except. 29.M.I.R.lib.5.cap.13.reg.24. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi reipub vel militiæ cauſſa minor abfuerit.l.1. C. d.tt. Altera exceptio eſt: Niſi minori intra ſtatutũ tempus hæres minor exiſtat. huic enim tempus non currit. l.interdum.19. ff. de minor.25 annis. Concordat l. ea quæ.5. §. ſi quando. C. de tempor. in integr.reſtit. Tertia: Niſi mortuo minore, hæreditas eius nondum fuerit adita: illud enim tempus quo hæreditas iacet, in tempus quadriennij non connumeratur. d.l.5. §.fin. Quarta: Niſi actor in exilio fuerit. reprobatur l.Papinianus.20. ff. de minorib. 25 annis. Quinta exceptio eſt: Niſi intra tempus ſtatutũ actor rem in iudicium deduxerit. Reprobatur d.l.Papinianus.20.§.fin.cum ſua gloſſa. & M.I.R. lib.5. cap.13. reg.4. Sexta exceptio eſt: Niſi per aduerſarium ſteterit, quo minus in intra ſtatutum tempus inchoetur vel finiatur. l.intra vtile.39.in prin.ff.d.tt. Septima: Niſi ipſo iure non valeat id quod cum minore geſtum eſt. huic enim reſcindendo nulla temporis præſcriptio obſtat. approbatur ſimul & declaratur per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt.4. exc.26. exemplo 1. Octaua exceptio eſt: Niſi minor ætatis veniam impetrauit: hoc enim caſu quadriennium non ex viceſimoquinto anno completo currere incipit, ſed ex die quo illud fuerit intimatum. l.ea quæ.5.in prin. C.de tempor.in integr.reſtitut.

XIII. ADIVNCTA OFFICIA actoris, rei conuenti & iudicis in hoc iudicio.

I.Regula: Non niſi cauſa cognita hoc iudicium expeditur. l.verum.11.§. ſciendũ ff. de minor.25.annis. l.in cauſa.13. §. cauſſa autem. l. quod ſi minor.24.§. non ſemper. & l.non omnia.44. ff.d.tt. l.vlt.ibi: cognita ſcilicet. ff.de in integr.reſt. item l.1. in fine.C.ſi aduerſus ſolutionem.

II.Regula: Procurator actoris, de cuius mandato dubitatur

dubitatur, de rato cauere debet. l. quod ſi. 26. in prin. ff. de minor. 25 annis.

III. Regula: Defenſor vti conuenti Iudicatum ſolui ſatiſdabit. d. l. 26. in fine.

IV. Regula: Minori incumbit ætatis ſuæ probatio. l. cum te. 9. C. de probationibus. Cõcordat l. ſi minorẽ. 4. C. de in integ. reſtit. minor. M. I. R. d. cap. 13. reg. 25.

XIIII. EVENTVS IN INtegrum reſtitutionis.

I. Regula: Quidquid ad minorem peruenit, reſtituere aduerſario ſuo tenetur. l. quod ſi minor. 24. §. reſtitutio. ff. de minor. 25 annis. l. ait Prætor. 7. §. planè qui poſt. ff. d. tt. itẽ l. vnica. C. de reputationib. quæ fiunt in iud. in integr. reſtit. M. I. R. d. cap. 13. reg. 10. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi minor ex quod ad ſe peruenit, non ſit factus locupletior. d. §. planè ſi poſt. De hac exceptione alijsq; pluribus vide ĩ. in regulis ſequentibus.

II. Regula, De precio reſtituẽdo à minore, ſi aduerſus venditionẽ in integrum reſtituatur, proponitur d. §. reſtitutio. Cui concordat l. tutor. 47. §. curator. ff. d. tt. M. I. R. lib. 3. cap. 13. reg. 33. exc. 1. repl. 1. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi minor precio non ſit factus locupletior. l. ſine hærede. 31. §. interpoſito. ff. de adminiſt. tutor. Concordat l. patri. 27. §. prædiũ, in fine, ff. de minor. 25 annis. Altera exceptio eſt: Niſi minor beneficio reſtitutionis in integrũ vti nolit. l. ſi iudex. 41. ff. de minorib. 25 annis. Tertia: Niſi emptor precij nomine aduerſus curatorẽ vel eius hæredes habeat actionẽ. reprobatur l. tutor. 47. §. curator. ff. d. tt.

III. Regula: Si minor accepta pecunia mutua in integrum reſtituatur, pecuniam reſtituere debet. approbatur quidem ipſo iure, verùm eius exceptio eſt: Niſi minor pecunia non ſit locupletior factus. approbatur per ea quæ proponuntur ſ̄. quæſt. 4. cauſa 23.

IV. Regula, De vſuris pecuniæ reſtituendæ compenſandis, proponitur l. minor annis. 40. §. fin. ff. de minor. 25 annis. M. I. R. lib. 5. cap. 1. reg. 2. exc. 12.

V. Regula, De fructibus aduerſario reſtituendis, habetur l. patri. 27. §. ſi pecuniam. ibi: & fructus. ff. eod. tt.

VI. Regula; De ſumptibus quos fecit aduerſarius ei reſtituendis, proponitur l. intra vtile. 39. §. vendentibus. ff. d. tt. Concordat l. apud Celſum. 4. §. ſi minor. ff. de doli mali except. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi voluptatis tantùm gratia ſumptus facti ſint. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſine hærede. 31. §. interpoſito. ibi: idem reſpondit. ff. de adminiſtr. tutor.

VII. Regula: Si minor aduerſus aditionem hæreditatis in integrum reſtituatur: ſolutiones creditorib. hæreditarijs factæ, item libertates ex teſtamento præſtitæ, & alia bona fide ab eo geſta, nõ reuocantur. approbatur per ea quæ proponuntur ſ̄. lib. 2. cap. 32. quæſt. 5. reg. 7. except. 3.

VIII. Regula: Minor aduerſus repudiationem hæreditatis in integrum reſtitutus, bona quæ mortis teſtatoris tempore habuit, conferre tenetur. l. 2. in fine C. ſi vt omiſſam hæred.

IX. Regula: Si aduerſus vnũ caput ſententiæ reſtitutio facta eſt; tota lis volente aduerſario reſtauranda eſt. approbatur quidem ipſo iure per ea quæ dicta ſunt ſ̄. reg. 1. item argumento eorũ quæ ĩ. reg. prox. dicentur: verùm eius exceptio eſt: Niſi capita ſint ſeparata, non cohærentia. l. etiamſi patre. 29. §. 1. ff. de minor. 25 annis.

X. Regula: Si cum curator minoris prædia ſibi cum minore communia vendidiſſet, in integrum pro ſua parte minor reſtitui poſtulet: etiam altera pars volente aduerſario ſit inempta. l. tutor. 47. §. curator. ff. eod. tt.

XI. Regula: Si aduerſus eum cum quo tutelæ egit, reſtitutus ſit minor: contrarium tutelæ iudicium aduerſario reſtituendum non eſt. l. cum minor. 28. ff. de minor. 25 annis.

XII. Regula: Si aduerſus tranſactionem minor reſtituatur, aduerſario quoq; priſtina actio eſt reſtituẽda. approbatur per ea quæ proponuntur ſ̄. lib. 2. cap. 41. except. 25.

XIII. Regula: Si vnus hæredum quaſi in maiorem partem condemnatus eſſet, in integrum ſit reſtitutus: aduerſus alterum cohæredem aduerſario vtilis datur actio. l. alterius. 20. in prin. ff. de tutelæ actione.

XIV. Regula: Si minor aduerſus poſſeſſorem rei reſtituitur, is poteſt reuerti ad ſuum auctorem. l. ſed vbi. 15. ff. de minor. 25 annis. Concordat l. minor. 39. in prin. ff. de euictione.

XV. Regula: Si minor rem quam ex contractu, contra quem reſtituitur, acceperat, alij alienauerat: ei quoq; cui alienauerat, de euictione tenetur. l. Titia. 62. ff. de iure dotium.

XVI. Regula: Minore qui pro alio interceſſerat, per in integrum reſtitutionem liberato, nõ liberatur etiã reus principalis. l. minor. 48. in prin. ff. de minor. 25 annis l. vlt. ff. eod. tt. item l. vnica. §. ſed etſi interceſſor. C. de reputationib. quæ fiunt, &c.

XVII. Regula: Si cum minor pro eo qui temporali actione tenebatur, nouandi animo ſpopondiſſet, reſtitutus ſit: in priorem debitorem actio reſtituitur tanti temporis, quantũ ſuperfuerat tempore nouationis. d. l. vlt.

XVIII. Regula: Minore aduerſus aditionem hæreditatis in integrum reſtituto, ſeruus ei ſubſtitutus neceſſarius hæres efficitur. Sed & aduerſus repudiationẽ eo reſtituto, ſubſtitutus nihilominus hæres manebit. l. ait Prætor. 7. §. ſed quod Papinian. ff. de minor. 25 annis. Hactenus euentus in integrum reſtitutionis: quorum exceptiones generales vide ſ̄. reg. 2.

XV. ADFINIA REMEDIA.

I. Regula: Licet regulariter, ſi alia competat actio, aliũdue remediũ, in integrũ reſtitutio minoribus non competat, vt oſtenſum ſ̄. quæſt. 4. except. 26. tamẽ interdum in integrũ reſtitutio peti, vel tutelæ actio aduerſus tutorem, aut negociorũ geſtorum aduerſus curatorem minoris inſtitui poteſt, prout elegerit minor: vt oſtenſum d. except. 26 repl. 3. Cui concordat l. etiã ei. 45. in fine. ff. de minor. 25 annis.

II. Regula: Interdum quoq; deficiente in integrum reſtitutione, tutelæ vel negociorum geſtorũ, aut alia actio competit. l. 1. C. ſi tutor vel curator interuenerit. l. 2. C. ſi aduerſus venditionem pignoris. l. 1. in fine. cum duab. legib. ſequentib. C. ſi aduerſus libertatem. Hæc de in integrum reſtitutionibus minorum.

DE IN INTEGRVM RESTItutionibus maiorum propter abſentiam & alias ſimiles cauſas.

Cap. V.

PRIMO: *Verba edicti quo hæ in integrum reſtitutiones introducuntur, proponuntur l.1.§.1.ff. ex quib. cauſis maiores in integr. reſtit.*

II. RATIO *huius edicti proponitur d.l.1.in prin.*

III. CAVSAE EX QVIBVS in integrum maiores reſtituuntur.

I.Cauſa: Si abſentis ius ſit læſum. approbatur verbis edicti d.l.1.itē l.cum miles.30.§ fin.ff.d.tt.M.I.R. lib.5.cap.13.reg.30. Huius cauſæ exemplū primū eſt, Si propter abſentiā non egit intra tēpus legitimū, ideoq́; tēporis præſcriptio aduerſario cōpetere cœperit, vel res abſentis ſit vſucapta. Quod proponitur verbis edicti d.l.1.verſ. ſiue cuius actionis eorū. l. ſi qua militi.40 in prin.ff.eod.tt.item l.2. C de reſtitut.militū. M.I.R d.reg.30. Secundū exemplū eſt, Si contra abſentē ſit iudicatū quod habetur l.cum miles.30.§.fin. ff ex quibus cauſis maiores, l.1.cū l.ſeq. C.d.tt.item l. ſi quis.8. §. ſed et ſi quis. C. de præſcript.30. annor. Tertium exemplum eſt, Si aliquis in bona abſentis nō defenſi miſſus ſit.d.§.ſed & ſi quis. Quartū, Si alius damni infecti nomine in ædes abſentis ſit miſſus. l. ab hoſtibus.15. §. ſi damni. ff. ex quibus cauſis maiores. Quintum, Si bona abſentis vendita ſunt. l. ignorare. 4.cum duab.legib.ſequentibus. C.de reſtit.militum. Sextum, Si quis abſens non potuit adire hæreditatem delatam, vel iubere filium ſuum hæredem inſtitutum adire. l.cum quidam.30. in prin. ff.de adquir. hered. Septimum, Si propter abſentiam ſuam quis conditioni legato vel ſtipulationi adiectæ nō paruit: ideoq́; ex teſtamento vel ex ſtipulatu actionē amiſerit, vel obligari cœperit. l.Iulianus.17.in fine. ff. ex quibus cauſis maiores.l.ſi quis Titio.41.item l.ſi quis ſtipulatus.43. ff.d.tt. Planè propoſita cauſæ exceptio prima eſt: Niſi non reipub. cauſa, vel propter aliquam earum cauſarum, de quibus in cauſis proximè ſequentibus dicetur, abfuerit. Hæc exceptio elicitur ex verbis edicti, in quo certæ quædam abſentiæ cauſæ ponuntur. Concordat l ſi cui.38.§.tamdiu.ff.ex quib.cauſis maior.l.itē hi.4. in fine. item l.item ait Prætor.21. §. & erit notandum ff.d.tt. M.I.R. d.reg.30.exc.2. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi teſtimonij, cognitionis vel appellationis cauſa abfuerit. l. ſed etſi.26. §. fin.ff.ex quib.cauſis maiores. Cuius duplicatio eſt. Niſi quis in ius vocatus non defendatur. Huic enim non prodeſt, quamuis appellationis cauſa abſit. l.1. cum l. ſeq. ff.eum qui appellauerit, etc. Altera replicatio eſt: Niſi ex neceſſitate, nō ex volūtate abſit.d.l.26. §.fin. Tertia: Niſi ex alia probabili cauſa quis abfuerit. l. necnon.28. in prin. & d.l.26. §. item inquit. ff.d.tt. Altera propoſita cauſæ exceptio eſt: Niſi propter relegationem abfuit. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.26.§.1. Concordat l.Papinianus.20. in prin. ff.de minor.25 ann. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi cauſa cognita iudici aliter videbitur.d.l.26.§.1.verſ. ex cauſa tamen. Concordat l.ſi qua militi.40. ff.ex quib. cauſis maior. Tertia exceptio eſt: Niſi abſens procuratorē habuit l. is qui.39. ff. d.tt. Concordat l. inter minores.8.ff.de in integr.reſtit. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi procurator fuerit defunctus.l.necnō.28.in prin.ff.ex quibus cauſis maior. Altera: Niſi abſens legatione pro ciuitate fungatur: hic enim quāuis habuerit procuratorē præſentē, nihilominus reſtituitur, l.ſed et ſi. 26.§.itē inquit.ibi: & ſæpiſſime ff.eod tt. Tertia: Niſi abſens in hoſtiū ſit poteſtate: huic enim quāuis curator bonis ſit cōſtitutus, nihilominus reuerſus poteſt petere in integrū reſtitutionem l.ab hoſtibus.15. in prin. ibi: ego autē. ff.d.tt. Quarta: Niſi abſentis condemnati nomine nō ſit appellatum: tunc enim reuerſus ad appellandū reſtituitur, quāuis per procuratorē fuerit defenſus. d. l.inter minores.8. ff.de in integrū reſtitutionibus. Hæc de tertia exceptione. Quarta exceptio eſt: Niſi abſens procuratorem dare potuit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſed etſi.26.§.1.ff ex quibus cauſis maiores. Quinta: Niſi cauſa abſentiæ fuerit finita. approbatur ſimul et diſtinguitur l.ſi cui.38.§.tamdiu.l.itē hi.4.itē l.hi qui.37.ff.eod.tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt, quoad tempus itineris huc illuc proficiſcendi. d.l. 38.l.abeſſe.32. item l.qui mittuntur.35.§. ſimiliter, cum ſequentibus.ff.eod.tt. Altera replicatio eſt, quoad tempus quo ob valetudinem vel tempeſtatem reuerti non poteſt. d.l.38. Sexta exceptio: Niſi aduerſarius quoque reipub. vel ex alia ſimili cauſa abfuerit. reprobatur l.vlt. ff. ex quibus cauſis maior. Septima: Niſi idem damnum & præſens erat paſſurus. l.is qui. 44. ff. d. tt. Octaua: Niſi non de damno vitando, ſed de lucro captando abſens agat. l. ſciendum eſt.18. ff.d.tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ſine alterius damno abſens lucrari potuit, elicitur ex d.l.18. verſ.ex alterius pœna vel damno. Concordat l.& ſi ne quid.27 ff d.tt. Huius exemplum proponitur l.Iulianus.17.§.cum quoq́; ff.d.tt. Aliud exemplum vide ſ. ead. cauſa, exemplo 6. Nona exceptio eſt: Niſi à defuncto geſtum ſit, cui abſens ſucceſſit. l.quæ à patre.7. C. de reſtit. militum. Decima exceptio eſt: Niſi cum potuiſſet abſens, vel antequam abiret, vel reuerſus, interrumpere vſucapionem vel præſcriptionem, id facere neglexit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ab hoſtibus.15. §. fin. cum l.ſeq. ff. ex quibus cauſis maiores. Hæc de prima cauſſa, eaq́; generali in integrum reſtitutionis maiorum. Huius nunc aliquot ſpecies ſequuntur.

II. Cauſſa: Si eius qui metus cauſſa abeſt, ius læſum ſit. approbatur verbis edicti l.1.ff.d.tt. Concordat l.2. in fine. ff. ex quibus cauſis maiores. Declaratur hæc cauſa l.metus.3 ff.eod.tt. Exceptio prima eſt: Niſi meticuloſus rem nullam fruſtra metuerit.d.l.2. Concordat d.l.3.in fin. Altera exceptio eſt: Niſi dolo malo metus cauſa abſit l. & qui data opera.5. ff.d.tt. Reliquas exceptiones vide ſ. cauſa prox.

III. Cauſa: Si eius qui reipub. cauſa abfuit, ius læſum ſit. approbatur verbis edicti d l.1.l.abſentia.182. ff.de reg.iuris.item l.2.C.de reſtit.militum. Sanè qui reipub. cauſſa dicantur vel nō dicantur abeſſe, definitur l.abeſſe.32.ibi: & hoc etiam.cum l.ſeq.ff.ex quibus cauſis maiores. item l.miles.34. in fin.cum l.ſeq.

& l.

& l.penult.ff.d.tt. De mulieribus comitantibus maritos ſuos reipub.cauſſa abſentes, proponitur l.1. cum l.ſeq.C.de vxorib.militum. Planè propoſita cauſa exceptio prima eſt: Niſi dolo malo reipub. cauſa abfuerit.l.1. verſ. aut ſine dolo reipub. cauſa abeſſet. ff. ex quib.cauſis maiores. Declaratur hæc exceptio exemplis l.item hi.4. ff.d.tt. Alia exempla proponuntur l. & qui data opera.5. in prin. ff. d.tt. Secunda exceptio eſt: Niſi data opera adſectauerit, vel ſui lucri aut litis grata reipub. cauſſa abfuerit.d.l.5. in prin. Concordat l. reipublicæ cauſa.36. item l. non verè.42. ff. d.tt. Tertia: Niſi ſpontè, non coactus reipub. cauſſa abfuerit.d.l.36. Concordat l.ſed & ſi.26.§.fin.ff. d.tt. Quarta: Niſi maturius ſit profectus. d.l.5. in prin. Quinta: Niſi nondum Italiam exceſſerit. vel prouinciam egreſſus ſit. reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.cauſa 1.except.5.repl.1. Concordat l. legato.5.ff.de legationib. Sexta: Niſi præſens, non abſens reipub.operam dederit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.& qui data opera.5. in fin. cum duab.legib.ſequentib.ff.ex quib.cauſis maiores. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi miles præſens in militia degat.l.milites.7.& l.qui mittũtur.35.§.ſed & in vrbanicis.ff.d.tt. Altera replicatio eſt: Niſi adſeſſor præſens adſideat. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi cui.38. in prin. ff. d.tt. Septima exceptio eſt: Niſi contra leges & iuris formam reipub. det operam. approbatur exemplo d.l.38.in prin. Octaua: Niſi ſeruus reipub. cauſa abſit.l.vlt.ff.de reg.iuris. Reliquas propoſita cauſa exceptiones vide ſ.cauſa.1.

IV. Cauſa: Si abſentis militis ius ſit læſum. Hæc cauſa ſpecies eſt proximè præcedẽtis cauſæ, & ſpecialiter approbatur l.penul.ff.ex quib.cauſis maiores. Cõcordat l.1. cũ legib. ſequentib. C.de tẽpor. in integrũ reſtit. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi miles in cõmeatu agat.l.miles.34.in prin.ff.ex quib. cauſis maiores. Cõcordat l.1.ff.de re militari. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi quoad illud tẽpus, quo demũ vadit ac redit.l.qui mittũtur.35.§.fin ff.ex quib.cauſis maiores. Altera exceptio eſt: Niſi citra expeditionẽ degat miles.l.vlt. C.de reſtit. militũ. Huius exceptionis replicationes vide ſ. cauſſa 1. except.5. Sed & plures propoſitæ cauſſæ exceptiones vide ſ. cauſſa prox. item d.cauſa 1.

V. Cauſſa: Si eius qui legationis nomine abeſt, ius ſit læſum. l.legatis.8. ff. ex quib. cauſis maiores. l.ſed & ſi.26.§.itẽ inquit Prætor.ibi: vtputa legat. ff.d.tt. itẽ l.1.C.quib.ex cauſsis maiores. Huius cauſſæ exceptio prima eſt: Niſi ſpõtè, nõ coactus legatione ſit functus.l.qui liber.14.ff.de legation. Altera: Niſi non publici, ſed ſui commodi cauſſa legatione fungatur. d.l.14. Concordat l.non verè.42.ff.ex quibus cauſis maiores. Reliquas exceptiones vide ſ.cauſſa 1 & 3.

VI. Cauſſa: Si eius qui in vinculis eſt, aut in cuſtodia, ius læſum ſit.approbatur verbis edicti l.1. & l.ſuccurritur.9. cum l.ſequente.ff.ex quib.cauſis maiores. item l.2. C. quibus ex cauſsis maiores.

VII. Cauſſa: Si eius qui ſine dedecore in publicõ apparere nõ poteſt, ius ſit læſum. l.in eadem.10. in fin. ff.ex quib.cauſsis maiores.

VIII. Cauſſa: Si eius qui ſub fideiuſſorum datione abeſt, ius læſum ſit.l.nec non.28.§.1. ff.d.tt.

IX. Cauſſa: Si eius qui in ſeruitute fuit, ius ſit læſum. l.1. & l.ei quoq;.11. ff. ex quib. cauſsis maiores. Huius cauſſæ exceptio prima, ſumpta ex cauſſa & modo ſeruitutis, reprobatur d.l.11. Altera exceptio eſt: Niſi de ſtatu ſuo litiget. l.is autẽ.12. ff. d.tt. Tertia: Niſi ſeruus, non liber, dum in ſeruitute fuit, damnum aliquod paſſus ſit.l.rectè Labeo.13.ff.d.tt.

X. Cauſſa: Si filij, dũ fuit in patris poteſtate, ius ſit læſum in peculio caſtrenſi.d.l.13.verſ.puto tamen.

XI. Cauſſa: Si eius qui apud hoſtes fuit, ius ſit læſum.approbatur verbis edicti l.1.l.item 14.cum l.ſeq. ff.ex quib.cauſsis maior. Huius cauſſæ exceptio prima eſt: Niſi ad hoſtes transfugit. d.l.14. Altera exceptio videtur: Niſi apud hoſtes mortuus ſit. Sed reprobatur d.l.15.in prin. Tertia: Niſi curator bonis captiui fuerit conſtitutus. reprobatur d.l.15. De qua re vide ſ. quoq; cauſſa 1.except.3.repl.3. Quarta exceptio videtur: Niſi non ab hoſtibus captus, ſed apud eos natus ſit. Sed reprobatur d.l.15.§. nõ minus. Quinta exceptio eſt: Niſi cum rem alienã vſucapere quis cœpiſſet, ab hoſtibus captus ſit, & ita vſucapio interrupta. hoc enim caſu ab hoſtibus reuerſus non reſtituitur aduerſus illam interruptionẽ.l.deniq;.19.§.fin.cum lege ſequente. & l. ait prætor.23.§. is autem, ff. ex quibus cauſsis maiores. Sexta: Niſi poſſeſsio per captiuitatẽ ſit amiſſa. reprobatur d.l.23.§.item ei. Reliquas exceptiones vide ſ.cauſſa 1.

XII. Cauſſa: Si propter abſentiam aduerſarij, ius alicuius læſum ſit.l.1.in prin.& §.1.l.item ait prætor.21.in prin. & §. hæc autem, in fin. cũ l.ſeq. in fin.ff.ex quib.cauſsis maiores. Inſt.de actionib. §. rurſus ex diuerſo. item l.abſentia eius.182. ff.de reg.iuris. Huius cauſſæ exceptio prima, ſumpta ex cauſſa abſentiæ, reprobatur d.l.21. in prin. verſ. & erit notandum, quòd plus prætor, &c. Altera exceptio eſt: Niſi Romæ fuerit aduerſarius. approbatur ſimul & diſtinguitur l. nec non.28.§.ſi cũ in prouincia.ff.ex quibus cauſsis maiores. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi aduerſarius domũ reuocandi ius habuit. d. §. ſi cum in prouincia. verſ.ego autẽ puto, &c. Ex quibus autẽ cauſsis domum reuocandi ius habeat, vide ſ. lib.2. cap.2.exc.15.repl.5.dupl.1.cum ſequentibus. Tertia exceptio eſt, quòd nõ totius temporis, quod lege ad præſcribendũ conſtituitur, reſtitutio fiat, ſed eius tantùm quod ſuperfuit, cũ aduerſarius cœpit abeſſe. l.ſed & ſi.26.§.quoties. ff.eod.tt. Quarta exceptio videtur: Niſi & læſus abfuit. Sed reprobatur l.vlt.ff.ex quibus cauſsis maiores. Quinta: Niſi ſine dolo malo aduerſarius abfuit. reprobatur l.cum miles.30.§.ſi is qui, in fin.ff.d.tt. Sexta: Niſi per ſubiectas ſibi perſonas, easq; præſentes, nõ per ſe adquiſiuit abſens. reprobatur l. item ait prætor.21. §.hæc autem. ff.d.tt. Septima: Niſi abſente defuncto, hæres eius præſens impleuerit vſucapionem. reprobatur l.cum miles.30 in prin.ff.d.tt. Octaua exceptio eſt: Niſi abſens defendebatur, vel procuratorẽ habuit.d.l.21.§.hæc autem.ibi: & id ſi nemo. Huius exceptionis replicatio prima videtur: Niſi defenſor ſe non vltrò obtulit. ſed reprobatur d.l.21.§. defendi. Altera replicatio eſt: Niſi defenſor iudicatum ſolui non ſatiſdet. d.l.21.§. fin. Nona exceptio eſt: Niſi

læſus non interrogauerit amicos abſentis, an defendere abſentem velint. l. ergo ſciendum. 22. ff. d. tt. Concordat d. §. defendi. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi nemo ſit, qui nomine abſentis interrogari potuit. d. l. 22 verſ. aut ſi nemo ſit, qui interrogari poteſt. Cuius duplicatio eſt: Niſi conteſtatio non ſit interpoſita. d. l. 22. verſ eaq; teſtatione complecti oportet. Decima exceptio videtur: Niſi abſens rem vſucaptam alienauit. ſed reprobatur l. cum miles. 30. §. ſi is qui. ff. ex quib. cauſſis maiores. Hæc de 12. cauſſa.

XIII. Cauſſa: Si propterea, quòd aduerſarius in vinculis vel cuſtodia fuerit, ius alicuius læſum ſit. l. 1. §. 1. et l. ait prætor. 23. in prin. ff. d. tt. Huius cauſſæ exceptio eſt: Niſi aduerſarius defendebatur. d. l. 23. verſ. igitur & is qui, &c. Sed & plures exceptiones vide ſ. cauſſa proxima.

XIV. Cauſſa: Si propter captiuitatem aduerſarij ius alicuius læſum ſit. d. l. 23. §. hi planè.

XV Cauſſa: Si propter relegationem aduerſarij ius alicuius læſum ſit. l. ſed & ſi. 26. §. 1. ff. ex quib. cauſſis maiores.

XVI. Cauſſa: Si propter infantiã vel furorem aduerſarij ius alicuius ſit læſum, vel quia ciuitas ſit. l. ergo ſciendum. 22. §. fin ff. d. tt.

XVII. Cauſſa: Si propterea, quòd aduerſarius ſecum agendi poteſtatem nõ faceret, alicuius ius ſit læſum. approbatur verbis edicti l. 1. §. 1. & l. ait prætor. 23. §. deinde adijcit, cum duab. legib. ſequentib. ff. ex quibus cauſſis maiores.

XVIII. Cauſſa: Si dum aduerſarium inuitum in ius vocare non licet, ius alicuius ſit læſum. l. 1. §. 1. & l. ſed & ſi. 26. §. ait Prætor. ff. ex quib. cauſſis maiores. Huius cauſſæ exceptio prima eſt: Niſi ij ſint, quos ſine permiſſu prætoris in ius vocare non licet. d. §. ait Prætor. Altera exceptio eſt: Niſi aduerſarius defendebatur. elicitur ex verbis edicti d. l. 1. verſ neq; defenderetur. Concordat d. l. 26. §. deinde adijcit.

XIX. Cauſſa: Si dum per magiſtratum ſtat, alicuius ius ſit læſum. d. l. 1. & d. l. 26. in prin. & §. ait Prætor. Huius cauſſæ exceptio prima eſt: Niſi magiſtratus cauſſa cognita denegauit actionem. d. §. ait Prætor. Altera exceptio eſt: Niſi dolo malo actoris interueniente per magiſtratum ſtetit. d. l. 26. §. & adijcitur. Tertia: Niſi propter ferias magiſtratus copiam ſui non fecit. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 26. §. ſi feriæ. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi feriæ fuerint extra ordinem indictæ. d. §. ſi feriæ. Quarta exceptio eſt, quoad illud tempus, quo magiſtratus ſui copiam fecit. hoc enim actori reſtituendum nõ eſt. approbatur exemplo feriarum d. § feriæ. verſ. ſed cum feriæ tempus eximunt.

XX. Cauſſa: Si reſpub. in aliquo negocio læſa ſit. l. reſpublica. 4. C. quib ex cauſſis maiores. Concordat l. rempublicam. 3. C. de iure reipub. M. I. R. lib. 5. cap. 13. reg. 31.

XXI. Cauſſa: Si fiſcus in aliquo negocio læſus ſit. l. inter eos. 33. in prin ff. ex quib. cauſſis maiores. Contradicit M. I. R. d. cap. 13 reg 32.

XXII. Cauſſa eſt clauſula generalis: Si qua alia iuſta cauſa in integrũ reſtituendi prætori videbitur. quæ clauſula proponitur verbis edicti l. 1. ff. d. tt. Ratio huius clauſulæ & exempla proponũtur l. ſed & ſi. 26. §. item inquit. ff. d. tt. Cõcordat itẽ l. nec nõ. 28. in prin. ff. d. tt. l. diuus Antoninus. 7. in prin. & §. nec intra. ff. de in integr. reſtit. item l. in cõtractib. 3. C. quibus ex cauſſis maiores. M. I. P. lib. 5. cap. 10. reg. 12. M. I. R. d. cap. 13. reg. 38. Planè propoſita cauſſa exceptio prima eſt: Niſi nõ eſt euidẽs æquitas cauſſæ. d. l. 7. verſ. vbi æquitas euidens poſcit, ſubueniendum eſt. Cõcordant ea quæ proponuntur ſ. lib. 1. cap. 2. reg. 2. Altera exceptio eſt: Niſi leges in integrum reſtitui prohibeant. approbatur verbis edicti l. 1. & l. nec non. 28. §. quod eius. ff. ex quib. cauſſis maiores. Hactenus cauſſæ in integrum reſtitutionis maiorum enumeratæ ſunt: quarum tamen plures cum exceptione generali vide ſ. cap. 1. quæſt. 1. Sed & plures exceptiones vide ſ. cap. proxim.

IIII. QVIBVS COMPETIT IN integrum reſtitutio?

I. Regula, De hæredibus reſtituendi, proponitur l. 1. C. de reſtit. milit. Concordat ſ. cap. 1. quæſt. 2. reg. 1.

II. Regula: De mulieribus & alijs, qui quaue comitantur eos qui reipub. cauſſa abſunt, vide ſ. quæſt. prox. cauſſa 3. in prin.

V. ADVERSVS QVOS IN INtegrum reſtitutio competit?

I. Regula, De hæredibus, proponitur l. cum miles. 30. in prin. ff. ex quib. cauſſis maiores.

II. Regula, De poſſeſſore rei vel hæreditatis, habetur l. Iulianus. 17. in prin. ff. d. tt. Plura de regula propoſita vide ſ. cap prox. quæſt. 6.

III. Regula, De fideiuſſore eius aduerſus quem reſtitutio competebat, proponitur l. cũ quis. 38. §. ſi quis pro. ff. de ſolutionib.

VI. QVID QVANTVM'QVE reſtituendum in integrum?

I. Regula, De fructibus, proponitur l. necnon. 28. §. fin. cũ lege ſequente. & l. ait prætor. 23. §. item ei qui, in fin. ff. ex quib. cauſſis maiores.

II. Regula: Non totius temporis reſtitutio facienda, ſed eius tantùm, quo agi nõ potuit, vel quod ſuperfuit. l. ſed & ſi. 26. §. ſi feriæ. ibi: ſed cũ feriæ. & §. quoties. item l. necnon. 28. §. ſed ſi omnes. ff. d. tt. M. I. P. d. cap. 10. reg. 13. M. I. R. d. cap. 13. reg. 40.

VII. QVAMDIV IN INTEGRVM reſtitutio peti poteſt?

Iure antiquo intra annum competebat. quæ regula approbatur verbis edicti l. 1. §. 1. ff. d. tt. l. in honorarijs. 34. §. honoraria, in fin. ff. de act. & obligat. item l. 2. cum l. ſeq C. de reſtit. militum.

Mutatio iuris.

Planè iure nouo pro anno quadriennium datur, l. ſuperuacuam 7. C. de temp. in integ. reſtit. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi cum res vſucapta eſſet ab abſente, prior dominus poſſeſſionem eius poſtea acceperit, rurſusq; amiſerit. hoc enim caſu perpetua eſt actio. l. ſi is. 31 ff. ex quibus cauſſis maiores. Altera exceptio eſt: Niſi intra quadriennium experiundi poteſtatem non habuerit. Hæc exceptio approbatur verbis edicti d. l. 1. Concordat l. nec non. 28. §. ſi quis ſæpius. ff. d. tt. M. I. R. lib. 5. cap. 13. reg. 8. except. 6. Tertia exceptio eſt, Quòd quãuis in reuerſum poſt tempus in

integrum

integrum reſtitutio non detur: datur tamen aduerſus fideiuſſorem eius, acceptum poſtquam reus fuit reuerſus. l. cum quis. 38. §. ſi quis pro. ff. de ſolutionibus. Plura de regula propoſita eiusq́; exceptionibus vide ſ̄. cap. 1. quæſt. 5.

VIII. ADFINIA REmedia.

I. Regula: Etiam in bona abſentis fit miſſio. l. item ait prætor. 21. §. cæterùm ſi non. & l. ait prætor. 23. §. fin. ff. ex quibus cauſis maiores.

II. Regula: Extra ordinem hodie ex cauſis ſ̄. enumeratis læſo ſuccurritur. l. 2. ff. d. tt.

III. Regula, De exceptione agenti aduerſario opponenda, proponitur l. nec non. 28. §. penult. ff. d. tt.

IIII. Regula: Si vſucapio non procedit abſenti vel contra abſentem, ipſo iure prior actio competit ſine reſciſſione vſucapionis. approbatur exemplo l. nullo. 24. C. de rei vendicat.

V. Regula: Si aduerſarius ſit abſens, conteſtatione interpoſita interrūpi poteſt vſucapio vel præſcriptio ſine in integrū reſtitutione. l. nullo. 2. C. de annali except. Hactenus de in integrum reſtitutionib. maiorū.

DE CONDICTIONE INdebiti. Cap. VI.

I. GENVS HVIVS condictionis.

PRima regula: Ex quaſi contractu deſcendit. Inſtit. de obligat. quæ quaſi ex contractu. §. item is cui. Leges concordantes vide ſ̄. lib. 20. cap. 3. quæſt. 2. ſpecie 6.

II. Regula: Condictio indebiti naturalis eſt. l. indebiti. 15. in prin. ff. de condict. indebiti.

III. Regula: Indebiti condictio ex bono & æquo introducta eſt. l. hæc condictio 66. ff. d. tt.

II. CAVSSAE condictionis indebiti, cum ſuis exceptionib. proponentur ĩ. duobus capitib. proximis.

III. QVIBVS COMPETIT condictio indebiti?

I. Regula: Regulariter quidē alij, quàm qui ſoluit, indebiti cōdictio non datur. Cuius tamen regulæ exceptio prima eſt: Niſi non ſuo, ſed alieno nomine ſoluerit. hoc enim caſu non ſoluenti, ſed ei cuius nomine ſolutum eſt, condictio competit. l. ſi per ignorantiam. 6. C. de condict. indebiti. l. qui heredis. 46. l. indebitū. 47. item l. cum indebitū. 57. in prin. ff. d. tt. l. qui mandat. 56. ff. de ſolut. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi is qui alieno nomine ſoluit, ab eo pro quo ſoluit, repetere non poſſit. approbatur exemplo l. Stichus. 67. §. tutor. ff. de condict. indebiti. Altera replicatio eſt: Niſi cum antea debitor ſoluiſſet, poſtea alius ignorans ſolutum, pro eo ſoluerit, vel potius alius in rem ſuam procurator factus ſoluerit. d. l. 67. §. Titius. Concordat l. cum duo. 25. ff. d. tt. Tertia replicatio videtur: Niſi quis ſuam, non eius cuius nomine ſoluit, pecuniam dedit. ſed reprobatur l. ſi procurator. 6. §. fin. ff. eod. tt. Planè admittitur replicatio hac ratione æquitatis, de qua ĩ. replic. prox. Quarta replicatio eſt, quod quamuis ſtricto iure ei cuius nomine ſolutum eſt, vel domino eius cōdictio competat: tamen æquitatis ratione ſoluenti actio denegāda non eſt, ſi ſuam pecuniam ſoluit. l. dominus. 53. in fin. & l. frater à fratre. 38. §. fin. ff. d. tt. Quinta replicatio eſt: Niſi is cuius nomine ſolutum eſt, neq; mandauit, neq; ratam habuit ſolutionem. hoc enim caſu ipſi ſoluenti actio datur. l. ſi procurator. 6. in princ. ff. d. tt. Hæc de prima exceptione. Secunda exceptio eſt: Niſi cum quis tãquam heres creditoribus hereditarijs indebitum ſoluiſſet, poſtea ad alium hereditas peruenerit. hoc enim caſu non ſoluenti, ſed vero heredi, vel ei ad quem hereditas peruenit, cōdictio competit. l. non eſt nouum. 5. ff. de condictione indebiti. l. 2. in fin. cum duabus legibus ſequentib. item l. qui heredis. 46. ff. d. tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi is qui putabat ſe heredem, ſuam, non hereditariam pecuniam ſoluerit. hoc enim caſu ipſi ſoluenti, non vero heredi actio danda. l. Papinianus. 8. §. ſi ex cauſſa. ibi: ſed ſoluta. ff. de inofficioſo teſt. Altera: Niſi poſſeſſor hereditatis poſt controuerſiam ſibi motam ſoluerit. hoc enim caſu ipſi ſoluenti, non euincenti condictio competit: quia ipſe tenetur euincenti de eo reſtituendo, quaſi dolo malo poſſidere deſierit. d. §. ſi ex cauſa. verſic. ferè autem ſi ante. Tertia exceptio eſt: Niſi cùm quibuſdam creditoribus hereditarijs ſolidum ſolutum eſſet ab herede pupillo, is poſtea ſeſe hereditate abſtinuerit. hoc enim caſu cæteris creditoribus aduerſus eos quibus amplius ſolutum eſt, condictio indebiti competit. l. tutores. 61. ff. de cond. indebiti. Quarta: Niſi cum quis à non domino rem aliquam conduxiſſet, mercedem ex ea cōductione ſoluiſſet. hoc enim caſu domino rei, non ſoluenti condictio competit. l. ſi vrbana. 55. ff. d. tt. Quinta exceptio videtur: Niſi id quod alij debetur, alij ſolutum ſit. hoc enim caſu non ipſi ſoluenti, ſed ei cui reuera debebatur, condictio indebiti videtur competere. Sed reprobatur d. l. 55. verſ. quòd ſi vecturas nauium. Planè admittitur, ſi creditor ſolutionem alij factam ratam habuerit. quæ diſtinctio approbatur l. cum fundus. 31. §. ſeruū tuum. ff. ſi certum petatur. Sexta exceptio eſt: Niſi is qui ſoluit, mortuus ſit. hoc enim caſu heredi eius condictio indebiti competit. l. ſi fundi. 12. ff. de condict. indebiti. Septima: Niſi fideiuſſor ſoluerit indebitum. hoc enim caſu reo, non ſoluenti fideiuſſori condictio competit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. indebitam. 47. ff. de condict. indebiti. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi fideiuſſor ſuo, non debitoris nomine ſoluerit. d. l. 47. Altera replicatio eſt: Niſi fideiuſſor perſonali exceptione tutus ſoluerit. l. cum is. 32. §. 1. ff. d. tt. Concordat l. ſi fideiuſſor. 59. ff. d. tt.

II. Regula: Si duo idem debitum ſoluerint in ſolidum: poſteriori ſoluenti condictio eius quod amplius ſolutum eſt, competit, non priori. l. cum duo. 25. ff. de condict. indebiti. Concordat l. Stichus. 67. §. Titius. ff. d. tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ambo ſimul ſoluerint. hoc enim caſu vtriq; condictio competit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi pœna cauſa. 19. §. fin. cum duabus ll. ſequentib. ff. d. tt. Altera exceptio eſt: Niſi prioris ſolutio non pariat liberationem. hoc enim caſu priori, non poſteriori ſoluenti condictio datur. approbatur per ea quæ proponuntur ĩ. cap. prox. cauſſa 6. ſpecie 13. except. 1.

IIII. ADVERSVS QVOS competit condictio indebiti?

Aduerſus aliũ, quàm cui ſolutio indebiti facta eſt, hac condictio non competit. l.his ſolis. 49. ff. de condict.indebit. Planè huius regulæ exceptio prima: Niſi alij ſolutio proſit. reprobatur d.l.49. Altera exceptio eſt: Niſi alio delegante, alij ſolutio ſit facta. hoc enim caſu delegãs, non is cui ſolutum eſt, tenetur. l.2. C.de condict.indebiti. l.ſi donaturus.9.§.ſi quis.ff.de condict cauſſa dati. l.cum indebitum. 57. §.creditor. ff.de condict. indebiti. Concordant item ea quæ proponuntur s̄. lib.prox.cap.12.reg.7 & 8. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi pupillo delegante alij ſoluerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi pupilli. 66.§.ſi autem debitor.ff.de ſolutionib. Tertia exceptio eſt: Niſi cum quis ſibi aut Titio dari ſtipulatus indebitum eſſet, Titio ſit ſolutum. hoc enim caſu ſtipulatori condicendum, non Titio. l qui hominem.34.in prin.ff.de ſolutionib. Concordat l.ſi ita.59.in fin.ff. d.tt. Quarta: Niſi procuratori indebitum ſit ſolutũ: hoc enim caſu domino poteſt condici. approbatur ſimul & diſtinguitur l.cum indebitum.57. §.creditor. ff.de condict.indebiti. l.ſi procuratori.14.§.de cõdict. cauſſa dati. l.ſi vendidero.82. §.ſi Titius. ff. de furtis. item l.item ſi cum.5.§. item quæritur. ibi: & ſicut.ff. negocior geſtorum. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi dominus neq; mandauerit, neq; ratam habuerit indebiti ſolutionem. d.l.14. d.§.ſi Titius. item l.ſi procurator.6. §.idem Labeo.ff.de condict.indebiti. Altera replicatio eſt: Niſi dominus, vt debitũ procuratori ſolueretur, vel generaliter mandauit, non vt etiam indebitum ſolueretur. d. §. creditor. Quinta exceptio eſt: Niſi is cui indebitum ſolutum eſt, deceſſerit. hoc enim caſu heredi eius condici poteſt. approbatur ſimul & diſtinguitur l ſi non ſortem.26. §.heredi.ff.de condict.indebiti.

V. QVID QVANTVM'QVE veniat in condictione indebiti?

I.Regula: Aut ipſum quod ſolutum eſt, aut tantundem repetitur. l.quod indebitum.7.ff.de condict.indebiti. Concordat l.ſi operas.26.§.fin. ff.de præſcriptis verbis.

II.Regula: Si plus debito ſit ſolutum: nõ totum condicitur, ſed id quod amplius ſolutum eſt. l.ſi non ſortem.26.§.idem Marcellus.ff.de condict.indebiti. Concordat l.tutores.61.ff.d.tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi res indiuidua in ſolutum data ſit. l.cum amplius.84.ff.de reg.iuris. Altera exceptio eſt: Niſi cùm pecunia deberetur, res immobilis maioris precij pro ea in ſolutum detur. l.ſi non ſortem. 26. §.ſi centum.ff.de condict.indebiti.

III.Regula: Eiuſdem bonitatis res reſtituenda eſt. approbatur exemplo l.in ſumma.65. §.in frumento. ff.de condict.indebiti.

IIII.Regula: Si res in ſolutum data perijt, vel aliàs reſtitui amplius non poßit: æſtimatio eius reſtituenda. d.§.in frumento.d.l.65.§.ſi ſeruum. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi non ſit locupletior ex ea factus ſine dolo. l.ſi non ſortem.26.§.libertus.verſ.nempe hoc ſolum.ff.d.tt.l.cum hi.8.§.ſanè ſi is.ff.de tranſact.

V.Regula: Quantum precium pro re in ſolutum data reſtituendum. Regulariter quidem quanti ea res fuit, vel æſtimatur, tantum precium reddendum. Verùm eius exceptio prima eſt: Niſi is qui accepit, minoris eam rem diſtraxerit. hoc enim caſu illud ſolum precium, quod pro re accepit, reddendo liberatur. d.§.libertus.verſ.& interdum. Altera exceptio eſt: Niſi is qui accepit, minoris rem erat comparaturus. d.§.in frumento. Concordat d.verſ. & interdum. Tertia exceptio eſt: Niſi reus ſuis ſumptib. rem fecit precioſiorem.d.verſ.& interdum.

VI. Regula: Si cum illa aut illa res deberetur, vtraque per errorem ſit ſoluta: vel certi generis res, & plures ſint ſolutæ: in arbitrio actoris ſoluẽtis eſt, quam velit repetere. l.ſi quis.10. C.de condict.indebiti. Vbi ait Imperator: Et Vlpianus quidem electionem ei præſtat, qui vtrunq; accepit, vt hoc reddat, quod ſibi placuerit. Huic ſententia reprobata ac mutata concordat l.ſi non ſortem.26.§.ſi decem. ibi: ſed etſi poſt.ff. de condict.indebiti. Planè huius regulæ exceptio eſt: Niſi cum duo illam aut illam rem deberent, ambo pariter vtrunq; ſoluerint, nec inter eos conueniat vter condicat. hoc enim caſu eius qui accepit, electio eſt, cui velit reddere. l.planè ſi duos.21 in fin ff.d.tt.

VII.Regula: Si cum decem aut Stichus deberetur, quinq; prius fuerint ſoluta, deinde Stichus: non pars Stichi repetetur, ſed quinq; tantùm.d.§ ſi decem.

VIII.Regula: Si bis idem debitum fuerit ſolutum: quod poſteriore loco ſolutum eſt, tanquam indebitum eſt condicendum. approbatur per ea quæ propoſita ſunt s̄. quæſt.3. reg.2. Cui concordat d.l.26. in prin.ibi: etſi poſtea.ff.de condict.indebiti. Huius exceptio prima eſt: Niſi cum antea pars debita ſoluta eſſet, poſtea ſolidum ſoluatur. hoc enim caſu prius ſolutum condici poteſt.d.§.ſi decem. Altera exceptio eſt: Niſi ſimul idem debitum bis fuerit ſolutum. hoc enim caſu in arbitrio ſoluentis eſt, quod velit repetere. approbatur s̄.reg.6. Tertia: Niſi in pendenti ſit, vtrum per priorem ſolutionem liberatio contigerit, vel prior ſolutio minus efficax ſit. approbatur exemplo l.ſi quis.58.§.fin. ff. de ſolutionibus. Huius exceptionis ſpecies eſt s̄.except.1.

IX.Regula: Si vſusfructus rei in ſolutum data, alienus ſit: deducto vſufructu condictio competit. l.indebiti.15.§.fin.ff.de condict.indebiti.

X.Regula: Si duo ſoluerint indebitum, ſingulis pro parte repetitio competit. l.ſi pœnæ cauſa. 19. §. fin. cum l.ſequente.ff.de condict.indebiti. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi cum illud aut illud deberetur, vtrunq; ſoluerint. hoc enim caſu partium repetitio non datur vtriq;. l planè.21.ff.d.tt. Altera exceptio eſt: Niſi cum debitum ab vno ſolutum eſſet, alter quoq; poſtea ſoluat. hoc enim caſu poſterior tantum ſolidum condicit. approbatur per ea quæ proponuntur s̄.quæſt.3.reg.2.

XI.Regula. De eo quod rei in ſolutum datæ acceſſit. Hoc quoq; in condictionem indebiti venit. l.indebiti.15.in prin. & l.in ſumma.65.§.ei qui. ff.de condict.indebiti.

XII. Regula, De fructibus rei in ſolutum datæ reddendis

dendis, proponitur d.l.13.item d.§.ei qui. Concordat l.ſi non ſortem.26.§.libertus.ibi:& interdum.ff.d.tt. l.videamus.38.§.item ſi indebitum.ff.de vſuris & fructibus.item l.vxori.27.ff.de vſufructu legato.

XIII. Regula. De vſuris pecuniæ ſolutæ. Hæ in condictionem indebiti non veniunt. l.1. in fin. C. de condict. indebiti.

XIIII. Regula. De impenſis à reo factis deducendis, proponitur l.in ſumma.65. §.ei qui.ff.de condict. indebiti. Concordat l.ſi non ſortem.26. §. libertus. ibi:& interdum.ff.d.tt.

VI. VBI COMPETIT hæc actio?

Etiam alibi, quàm vbi ſolutio facta eſt, condictio indebiti competit. l.qui loco certo. 27. ff. de condict. indebiti.

VII. ADIVNCTA, SEV de indebito probando.

Vtri probatio incumbat, differitur l.cum de indebito.25.ff.de probationib. M.I.R. lib.2.cap.11.in verbo Debitum.

VIII. ADFINIA REmedia.

Ex cauſſis quæ ĩ. cap. prox. proponentur, indebiti condictio, non alia competit actio. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi is qui indebitum ſoluit, ab eo cui ſoluit, conueniatur. hoc enim caſu etiam per exceptionem ſeu retentionem ſolutum poteſt recuperare. approbatur exemplo l.elegãter.23 §.ſi poſt rem. ibi:retineri tamen.ff.de condict.indebiti. Aliud exemplum proponitur l.ſi cum aurum.50 ff.de ſolution. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi condictione repeti non poßit. hoc enim caſu nec per exceptionem poteſt retineri. approbatur exemplo l.vlt.§.fin.ff.de condict indebiti. Sanè interdum per exceptionem ſolutum poteſt compenſari, quod per indebiti condictionem repeti non poteſt. de quo ĩ.cap.8.except.17 & 30. Altera exceptio eſt: Niſi nõ ſolutum, ſed promiſſum tantùm vel cautum ſit indebitum. nam & hoc caſu nõ ſolùm cautio poteſt condici, ſed etiam ſi ex ea agatur, exceptio poteſt opponi. l.cũ & ſoluta.3. C.de condict. indebiti. Concordat l.ſi hæres.5.§.ſed ſi falſo ff.de act. empt. Tertia: Niſi exceptione compenſationis tutus ſoluerit. hoc enim caſu ſolutum non condicitur, ſed debiti petitio competit. l.qui inuicem.30. ff. de condict.indebiti. Quarta: Niſi pupillus ſine tutoris authoritate, vel furioſus, vel is cui bonis interdictum eſt, ſoluerit. hoc enim caſu rei vendicatio competit. l.interdum.29.ff.d.tt. Quinta: Niſi quis non ſuam, ſed alienam pecuniam ſoluerit, vel ſolutione non translatum ſit dominium. hoc enim caſu dominus nũmos vindicare poteſt.d.l.29.in fin. l.qui hæredis.46. item l.dominus.53.ff.d.tt.l ſi filiusfamiliás.14 ff.ſi certum petatur. Sexta: Niſi fideiuſſor pro reo principali indebitum ignorans ſoluerit. hoc enim mandati actione à reo repetere poteſt. l.indebitam.47.ff d tt. Concordant ea quæ proponuntur ſ̃. lib.21. cap 3.quæſt.1.except.5.replic.2. Septima exceptio eſt: Niſi cum quis alij, quàm cui debetur, ſoluiſſet, creditor id ratum habuerit. hoc enim caſu creditori mandati vel negociorum geſtorum actio eſt aduerſus eum cui ſolutum eſt. de qua re vide ſ̃.lib.prox.cap.6.qu.2.reg.6. Octaua exceptio eſt: Niſi alius quàm qui debet, ſoluerit. hic enim etiam mandati vel negociorum geſtorũ actione ab eo pro quo ſoluit, repetere poteſt. approbatur per ea quæ proponuntur ſ̃.lib.prox.cap.7.except.1.diſt.1. replic.1. Nona: Niſi creditor ſciens indebitum acceperit. hoc enim caſu etiam ſtellionatus crimine tenetur. l.ſi fideiuſſor.29.§.in omnibus.in fin. ff.mandati. Item furti actione. de quo vide ſ̃.lib.22. cap.2. qu.2. cauſſa 20. Decima exceptio eſt: Niſi conductor ante tempus finitum penſionem ſoluerit, poſteaq; conductio ante tempus expiret. hoc enim caſu ex conducto actio eſt. l.ſed addes.19.§.ſi quis cum.ff.locati.

DE CAVSSIS CONDICTIOnis indebiti. Cap. VII.

SVperſunt cauſſæ cõdictionis indebiti, primo quidem loco proponendæ, ſed ob ſuum multiplicem tractatum in hoc caput reſeruatæ.

I. Cauſſa, eaq; generalis, eſt: Si quid alterius apud alterum ſine cauſſa deprehendatur. approbatur l.hæc condictio.66. ff.de condict. indebiti. l.rerum quidem. 25.in fin.ff.rerum amotarum.item l.perpetuò.6.ff.de condict. ob turpem cauſſam. Huius cauſſæ ſpecies & exempla ſunt cauſſæ ſequentes: item ſ̃.libro 5.cap.20. quæſt.1 cauſſa 2.cum ſequentib.

II. Cauſſa: Si indebitum ſit ſolutum. approbatur Inſtit. quib. modis re contrahen.obligat. §. is quoque qui. Inſtit.de obligat. quæ quaſi ex contractu. §.item is cui. l.ex maleficio.4. §. is quoque. ff. de action. & obligat.item l.1. C.de condict.indebiti. M. I. R. lib.5. cap.13.reg.49.

III. Cauſſa: Si indebitum promiſſum, vel cautum ſit. l.ſi non tranſactionis.3. C. de iuris & facti ignor. l.is qui.31.ff de condict.indebiti.l.cum & ſoluta.3.C. d.tt. l.ſi hæres.5 in fin. ff.de action.empt. l.2. §.aliud iuris. & §.item ſi ei. ff.de donationib. Sanè hoc loco ſciendum eſt, tria eſſe genera indebiti. Vnum quidem, quum nulla ſubeſt cauſſa ob quã debeatur, ſubeſſe tamen putatur. Secundum eſt, cum ſubeſt quidem cauſſa debendi, quæ tamen vel ipſo iure non valeat, vel exceptionis ope poßit elidi. Tertium genus eſt, cum ſubeſt cauſſa, eaq; iuſta, ex qua debeatur: ſed non debetur ei cui ſolutum eſt, vel non ab eo à quo ſolutum eſt, vel non id quod ſolutum eſt, vel non eo tempore, vel ex ea cauſſa ex qua ſolutio facta eſt, vel aliâs ſolutio non parit liberationem. De quibus tribus indebiti generib. ordine dicendum.

DE PRIMO GENERE indebiti.

IIII. Cauſſa: Si ex cauſſa quaſi facta, quæ facta nõ eſt, ſolutum ſit: condictio indebiti competit. l.eleganter.23.in princ.& §.fin. item l.ſi in ſortem. 26. §.ſi quis quaſi. ff. de cond.indebiti. l.dedi tibi.3. §.ſi quis quaſi. ff.de condictione cauſſa dati. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi etiamſi factum fuiſſet id ob quod ſolutum eſt, ſoluens obligatus non erat. hoc enim caſu, quamuis ex falſa cauſa remunerandi animo ſoluerit, non repetit. l.damus.52. & l.in ſumma.65. §.id quoque. ff. de condictione indebiti.

ſitum. ff. de minorib. 25. annis. l. non omnia. 44. ff. d. tt. item l. cum quidam. 17. §. ſi pupillo. ibi: nec ſimile. ff. de vſuris. M. I. R. d. reg. 18. excep. 7. & d. cap. 13. reg. 2. except. 4.

XVII. Exceptio: Niſi minor non probet ſe læſum eſſe. l. nam poſtea. 9. §. ſi minor. ff. de iureiurando. M. I. R. d. regul. 18. except. 12.

XVIII. Exceptio: Niſi non ſit manifeſta circumſcriptio minoris. l. quod ſi minor. 24. §. non ſemper. ff. de minorib. 25. annis.

XIX. Exceptio: Niſi minor iure communi ſit vſus. l. vlt. C. de in integr. reſtit. minor. Concordat l. nihil conſenſui. 116. §. penult. ff. de reg. iur.

XX. Exceptio: Niſi nihil dolo aduerſarij ſit factũ. reprobatur l. minoribus. 5. C. d. tt. de in integrum reſtit. Concordat ē. cauſ. 2. except. 1. M. I. R. d. regul. 18. except. 25.

XXI. Exceptio: Niſi tutor vel curator minoris geſſit, non minor ipſe, vel minori gerenti author factus eſt. reprobatur l. vlt. ff. de in integr. reſt. l. etiamſi. 29. in princ. ff. de minor. 25. annis. l. 2. l. etiam in ijs. 3. & l. etiam tutorib. 5. C. ſi tutor vel curator interuenit. l. cum & minores. 4. C. ſi aduerſus rem iudicatam. item l. tutor. 47. in princ. ff. de minor. 25. annis.

XXII. Exceptio: Niſi decreto magiſtratus interueniente geſtum ſit. reprobatur l. ſiquidem. 11. in fin. C. de prædijs minor. l. deniq;. 3. §. ſi quis minor. ff. de minor. 25. annis. Concordant item ea quæ proponuntur ē. lib. 5. cap. 14. quæſt. 1. except. 3. repl. 1. cum ſequentibus. M. I. R. d. reg. 18. except 17. Planè adprobatur in caſu ſolutionis. l. ait Prætor. 7. §. quid tamen. ff. d. tt.

XXIII. Exceptio: Niſi per procuratorẽ minor geſſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. cum mandatu. 23. §. ſi autem ipſe. l. eum qui. 46. ff. d. tt. item l. ſi creditor. 4. C. ſi tutor vel curator interuenit. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi mandatu minoris procurator geſſit, nec à procuratore ſeruari res poſſit. d. l. 23. §. ſi autem ipſe. Concordat l. cum & minores. 4. in fine. C. ſi aduerſus rem iudicatam.

XXIIII. Exceptio: Niſi non ſuo, ſed alieno nomine minor geſſit. d. l. 23. in princ. & in fin. Concordat l. etenim. 4. ff. d. tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi minor ex eo quod alieno nomine geſſit, ipſe damnum paſſurus ſit, eo pro quo geſſit, non ſoluendo exiſtente. d. l. 23. verſ. ſed ſi in euentu minor damnũ paſſurus ſit, &c. Altera replicatio eſt: Niſi minor pro alio intercęſſerit. l. 2. C. filiofam. minore. Tertia: Niſi ſine mandatu minor alterius negociũ geſſerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. quod ſi minor. 24. in princ. ff. de minor. 25. annis. Quarta: Niſi filiusfamilias iuſſu patris aliquid geſſerit in re peculiari. approbatur ſimul & diſtinguitur l. deniq;. 3. §. ſed vtrum. ibi: proinde ſi iuſſu. ff. d. tt.

XXV. Exceptio: Niſi vltimo viceſimi quinti anni die geſtum ſit. reprobatur d. l. 3. §. minorem. M. I. R. d. reg. 18. except. 14. Planè admittitur, ſi id quod geritur, in id tempus inciderit, quo iam maior efficitur. d. l. 3. §. ſi quis cum. Huius replicatio eſt: Niſi dolo aduerſarij negocium in id tempus, quo maior efficitur, inciderit. d. §. ſi quis cum. verſ. ſed ſi ei probaretur calliditate aduerſarij id actum, vt maiore eo facto liberaretur. Cuius duplicatio eſt: Niſi non euidens dolus aduerſarij arguatur. d. §. ſi quis cum. verſ. idem tamẽ conſitetur, ſi leuior ſit ſuſpicio aduerſarij.

XXVI. Exceptio: Niſi minor ſacramentum de nõ reuocando eo quod geſtum eſt, præſtitit. l. 1. cum ſua auth. Sacramenta puberum. C. ſi aduerſus venditionem. Concordat l. ſi alterius. 3. in fine. C. ſi minor ſe maiorem. M. I. P. lib. 5. cap. 10. regul. 8. except. 1. M. I. R. d. reg. 18. except. 16.

XXVII. Exceptio: Niſi antea in integrum reſtitutus, poſtea in contrarium repeti petat. l. cum non ſolum. 8. §. non autem filio. & §. ſin verò pater, in fin. C. de bonis quæ liberis. M. I. R. d. regul. 18. except. 20. Planè iure antiquo exceptio hæc reprobatur l. ait Prætor. 7. §. reſtitutis. ff. de minor. 25. annis. Cui concordat l. ſi iudex. 41. ff. d. tt.

XXVIII. Exceptio: Niſi alio modo vel alia actione minor indemnis ſeruari poſſit. l. in cauſa. 16. in prin. & §. generaliter. ff. de minor. 25. annis. M. I. R. d. reg. 18. except. 21. & d. cap. 13. reg. 2. except. 5. Huius exceptionis exemplum primum eſt, ſi ipſo iure non valeat id quod cum minore geſtum eſt. Quod proponitur d. l. 16. verſ. nam ſi communi auxilio & mero iure, &c. l. ſi curatorem. 3. C. de in integr. reſtit. min. l. cum & minores. 4. C. ſi aduerſ. rem iudic. l. quos retrahi. 3. in princ. C. ſi aduerſus libertatem. item l. 1. cum quatuor legib. ſequentib. C. in quib. cauſis in integr. reſtit. neceſſe non eſt. Alterum exemplum, priori non abſimile, eſt, ſi exceptione minor defendatur. l. ſi creditor. 4. C. ſi tutor vel curator interuenerit. Tertium exemplum eſt, ſi alia actione id quod geſtum eſt, reſcindi poſſit, vel recuperari amiſſum. l. in cauſa. 16. §. Pomponius. ff. de minor. 25. annis. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi actio illa per exceptionem elidi poſſit. approbatur exemplo l. illud. 25. in princ. ff. d. tt. Vide item ē. eod. cap. cauſ. 5. Altera replicatio eſt: Niſi de dolo actio competat: pro hac enim in integrum reſtitutio petenda. l. quidam debitor. 38. ff. de dolo malo. Tertia: Niſi tutelæ actione vel negociorum geſtorum aduerſus tutores vel curatores minor experiri poſſit. hæc enim non obſtat, quo minus in integrum reſtitutio peti poſſit. l. etiam in ijs. 3. & l. vltima. C. ſi tutor vel curator interuenit. l. alterius. 20. §. non idcirco. ff. de tutelæ & rationibus diſtrah. Item concordant ea quæ proponuntur j. quæſt. vlt. regul. 1. & 2.

XXIX. Exceptio: Niſi minor maior factus, id quod geſtum eſt, aliquo actu ratum habuit. l. 1. & l. 2. C. ſi maior factus ratum habuerit. l. deniq;. 3. §. ſi quis cũ. & l. ſi filius. 30. ff. de minor. 25. annis. M. I. P. d. reg. 8. except. 2. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi cùm minor adijſſet hæreditatem, maior factus à debitoribus hæreditatis exegerit. hoc enim caſu, quamuis aditionem videatur comprobaſſe, tamen exceptio propoſita illi non obſtat. d. l. 3. §. ſcio.

XXX. Exceptio: Niſi maior factus litem de in integrum reſtituendo conteſtatus deſtitit. approbatur ſimul & declaratur l. Papinianus. 20. §. fin. cum lege ſequente. ff. de minorib. 25. annis. Concordat l. ſi filius. 30. ff. eod. tt.

XXXI. Exceptio: Niſi maior annis factus, intra quatuor

quatuor annos in integrum reſtitutus non ſit. l. ſi minorem. 4. C. de in integr. reſt. minor. l. 1. C. ſi tutor interuenerit. l. exceptiones. 7. §. fin. ff. de exceptionib. l. nã poſtea. 9. §. ſi minor, in fine. ff. de iureiurando. Nouell. c. 115. §. vnde omnib. Cõcordant item ea quæ proponuntur ĩ. quæſt. 12. Huius exceptionis replicationes vide ĩ. d. quæſt. 12. except. 1. cum ſequentibus.

XXXII. Exceptio: Niſi ſemel in integrum reſtitutio petita ſit & denegata. l. 1 & l. in vna 3. C. ſi ſæpius in integr. reſt. poſt. M. I. P. d. reg. 8. exc. 3. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi noua defenſiones prætendantur. d. l. 3. Cui concordat l. 2. C. d. tt. M. I. P. d. exc. 3. repl. 1. Altera replicatio eſt: Niſi à ſententia ſit appellatũ. Tertia: Niſi minor qui ſuccubuit, appellationem omiſit: hoc enim caſu ad eam in integrum poteſt reſtitui. Hæ duæ replicationes approbantur d. l. 1.

XXXIII. Exceptio: Niſi ſeruum à minore venditum, ab emptore ſit manumiſſus. l. minor. 48. §. minor. ff. de minor. 25 annis.

XXXIV. Exceptio: Niſi is contra quem in integrũ reſtitutio petita eſt, mortuus ſit. reprobatur l. ſi intra. 6. C. de in integr. reſtit. minor.

XXXV. Exceptio: Niſi minor viciſſim non reſtituat aduerſario, quæ reſtituere debet. Hæc exceptio approbatur exemplo l. intra vtile. 39. § fin. ff. de minorib. 25 annis. de qua re vide ĩ. quæſt. 14. reg. 6. Hæc de exceptionibus aduerſus cauſſas in integrum reſtitutionis. Sed & plures huiuſmodi exceptiones vide ſ. in ſingulis cauſis.

V. QVIBVS COMPETIT IN integrum reſtitutio minorum, eiuſq; petitio?

Alij quàm minori læſo hæc in integrũ reſtitutio regulariter quidem non cõpetit. M. I. R. d. cap. 13. reg. 19. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi pater filij familiâs minoris nomine in integrũ reſtitui petat. l. patri. 27. in prin. ff. de minor. 25 annis. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ſuo, nõ filij nomine pater in integrũ reſtitui petat. l. deniq;. 3. §. ſed vtrũ ibi: ſed an hoc auxiliũ ff. d. tt. l. cum non ſolum. 8. §. vbi aũt. C. de bonis quæ liberis. Cuius duplicatio eſt: Niſi mortuo filiofamiliâs: hoc enim caſu patri tanquã ſucceſſori in peculio, hoc auxiliũ nõ eſt denegandũ. d. l. 3 §. Pomponius. Altera exceptio eſt: Niſi cũ minor, poſtquã geſſiſſet, in ſeruitutem redactus eſſet, dominus eius petat in integrũ reſtitui. l. non ſolũ. 6 §. proinde etſi minor. ff. de in integr. reſtit. Planè quod minor in ipſa ſeruitute geſſit, eius nomine domino in integrũ reſtitutio nõ competit, quemadmodum nec ipſi minori de quo dictũ ſ. quæſt. prox. except. 10. Tertia exceptio eſt: Niſi ſucceſſor minoris petat in integrũ reſtitui. d. l. 6. in prin. l. minor autem. 18. §. fin. ff. de minor. 25 annis. l. deniq;. 3. §. Pomponius. ff. d. tt item l. vnica. C. ſi aduerſus dotem. M. I. R. d. reg. 19. exc. 1. Quarta exceptio eſt: Niſi fideiuſſori vel alij interceſſori minoris. reprobatur l. in cauſa. 13. in prin. ff. de minor 25 annis. & l. 1. cũ l. ſeq. C. de fideiuſſor. minor. M. I. R. d. reg. 19. exc. 4. Planè admittitur exceptio propoſita primùm quidem, ſi dolo malo cũ minore ſit geſtũ. Quæ diſtinctio approbatur d. l. 2. Deinde admittitur, ſi fideiuſſor minori hæres extiterit. l. Stichũ. 95. §. quod vulgò. ibi: nã ſi minori. ff. de ſolut. Tertiò admittitur, ſi alia iuſta cauſa iudici videbitur. Quæ diſtinctio arbitraria conſtat ex d. l. 13. in prin. Cui cõcordat l. deniq;. 3. §. ſed vtrũ. ibi: ſed an hoc. ff. de minor. 25 annis. Hæc de quarta exceptione. Quinta exceptio videtur: Niſi ſocio minoris. Sed hæc exceptio reprobatur exemplo l. 2. §. quòd ſi ætatis. C. ſi vnus ex pluribus appellauerit. Concordat l. vnica. C. ſi in cõmuni eademq; cauſſa in integr. reſtit. poſtuletur. M. I. P. lib. 5. cap. 10. reg. 9. M. I. R. d. reg. 19. exc. 2. Planè admittitur, ſi aduerſarius cõſenſerit. l. tutor. 47. §. curator. ff. de minor. 25 annis. Sexta exceptio eſt: Niſi ei cuius negociũ minor geſſit. l. quod ſi minor. 24. in prin. ff. d. tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi mãdatu domini minor eius negocia geſſerit. l. cum mandatu. 23. in prin. & §. fin. ff. d. tt. Septima exceptio: Niſi ei qui minorem in iudicio defendit, eſtq; condẽnatus. reprobatur l. eũ qui. 46. ff. d. tt. Octaua exceptio eſt: Niſi alius nomine minoris in integrũ reſtitutionẽ petat. approbatur ſimul & diſtinguitur l. illud. 25. §. ſi talis, cũ lege ſeq. ff. de minor. 25 annis. Cõcordat l. vnica. C. etiã per procuratorẽ. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ſine mãdato alius minoris nomine in integrũ reſtitutionẽ petat. d. §. ſi talis. verſ. cui idipſum nominatim mandatum ſit. Cõcordat l. patri. 27. in prin. ff d. tt. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi actor de rato caueat. l. quod ſi. 26. ff d. tt. Altera duplicatio eſt: Niſi pater filij familiâs minoris nomine in integrũ reſtitutionem petat. d. l. 27. in prin. Tertia: Niſi curator minoris in integrũ reſtitutionẽ petat. l. etiãſi 29. in prin. ff de minor. 25 annis. Quarta: Niſi cum minor eius vitæ eſſet, vt meritò bonis ei interdici debeat, cognati & adfines eius in integrũ reſtitutionẽ petãt. d. l. 27. in prin. Altera replicatio: Niſi is qui nomine minoris in integrũ reſtitutionẽ petit, nõ ſpeciale mandatũ habeat. d. l. 25. Huius eadẽ ſunt duplicationes, quæ ſuperioris replicationis.

VI. ADVERSVS QVOS IN INtegrum reſtitutio competit?

Aduerſus alium, quàm qui cũ minore geſſit, in integrũ reſtitutio danda nõ eſt. l. planè quãdiu 14 ff. de minor. 25 annis. M. I. R. d. cap. 13. reg. 20. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi is qui cum minore geſſit, non ſit ſoluendo: hoc enim caſu aduerſus eum cui res ab eo alienata eſt, in integrum reſtitutio non eſt deneganda. elicitur ex d. l. 14. Concordat l. in cauſa. 13. §. fin. ff. d. tt. M. I. R. d. reg. 20. exc. 2. Altera exceptio eſt: Niſi is qui cum minore geſſit, rem alienauit ei qui conditionem rei non ignorauit. d. §. fin. M. I. R. d. reg. 20. except. 1. Tertia: Niſi iudici cauſa cognita aliter videatur. d. l. 13. §. interdum. Quarta: Niſi filiusfamiliâs vel ſeruus cum minore geſſerit: hoc enim caſu in patrem vel dominum eius in integrum reſtitutio competit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. quod ſi minor. 24. §. ſi ſeruum. ff. de minor. 25 annis. Quinta: Niſi is qui cum minore geſſit, deceſſerit: hoc enim caſu hæres eius tenetur. l. de tutela. 7. C. de in integr. reſt. minor. Concordat l. planè quãdiu. 14. ff. de minor. 25. annis.

VII. APVD QVEM IN INTEgrum reſtitutio petenda?

Regulariter aliarũ cauſſarũ iudices competentes,

dubitatur, de rato cauere debet. l. quod ſi. 26. in prin. ff. de minor. 25 annis.

III. Regula: Defenſor rei conuenti Iudicatum ſolui ſatiſdabit. d. l. 26. in fine.

IV. Regula: Minori incumbit ætatis ſuæ probatio. l. cum te. 9. C. de probationibus. Cõcordat l. ſi minorẽ. 4. C. de in integ. reſtit. minor. M. I. R. d. cap. 13. reg. 25.

XIIII. EVENTVS IN INtegrum reſtitutionis.

I. Regula: Quidquid ad minorem peruenit, reſtituere aduerſario ſuo tenetur. l. quod ſi minor. 24. §. reſtitutio. ff. de minor. 25 annis. l. ait Prætor. 7. §. planè qui poſt. ff. d. tt. itẽ l. vnica. C. de reputationib. quæ fiunt in iud. in integr. reſtit. M. I. R. d. cap. 13. reg. 10. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi minor eo quod ad ſe peruenit, non ſit factus locupletior. d. §. planè ſi poſt. De hac exceptione aliiſq; pluribus vide ĩ. in regulis ſequentibus.

II. Regula, De precio reſtituẽdo à minore, ſi aduerſus venditionẽ in integrum reſtituatur, proponitur d. §. reſtitutio. Cui concordat l. tutor. 47. §. curator. ff. d. tt. M. I. R. lib. 3. cap. 13. reg. 33. exc. 1. repl. 1. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi minor precio non ſit factus locupletior. l. ſine herede. 31. §. interpoſito. ff. de adminiſt. tutor. Concordat l. patri. 27. §. prædiũ, in fine. ff. de minor. 25 annis. Altera exceptio eſt: Niſi minor beneficio reſtitutionis in integrũ vti nolit. l. ſi iudex. 41. ff. de minorib. 25 annis. Tertia: Niſi emptor precij nomine aduerſus curatorẽ vel eius heredes habeat actionẽ. reprobatur l. tutor. 47. §. curator. ff. d. tt.

III. Regula: Si minor accepta pecunia mutua in integrum reſtituatur, pecuniam reſtituere debet. approbatur quidem ipſo iure, verùm eius exceptio eſt: Niſi minor pecunia non ſit locupletior factus. approbatur per ea quæ proponuntur ſ. quæſt. 4. cauſa 23.

IV. Regula, De vſuris pecuniæ reſtituendæ compenſandis, proponitur l. minor annis. 40. §. fin. ff. de minor. 25 annis. M. I. R. lib. 5. cap. 1. reg. 2. exc. 12.

V. Regula; De fructibus aduerſario reſtituendis, habetur l. patri. 27. §. ſi pecuniam. ibi: & fructus. ff. eod. tt.

VI. Regula; De ſumptibus quos fecit aduerſarius ei reſtituendis, proponitur l. intra vtile. 39. §. venditoribus. ff. d. tt. Concordat l. apud Celſum. 4. §. ſi minor. ff. de doli mali except. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi voluptatis tantùm gratia ſumptus facti ſint. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſine herede. 31. §. interpoſito. ibi: idem reſpondit. ff. de adminiſtr. tutor.

VII. Regula: Si minor aduerſus aditionem hereditatis in integrum reſtituatur: ſolutiones creditorib. hereditarijs factæ, item libertates ex teſtamento præſtitæ, & alia bona fide ab eo geſta, nõ reuocantur. approbatur per ea quæ proponuntur ſ. lib. 2. cap. 32. quæſt. 5. reg. 7. except. 3.

VIII. Regula: Minor aduerſus repudiationem hereditatis in integrum reſtitutus, bona quæ mortis teſtatoris tempore habuit, conferre tenetur. l. 2. in fine C. ſi vt omiſſam hered.

IX. Regula: Si aduerſus vnũ caput ſententiæ reſtitutio facta eſt; tota lis volente aduerſario reſtauranda eſt. approbatur quidem ipſo iure per ea quæ dicta ſunt ſ. reg. 1. item argumento eorũ quæ ĩ. reg. prox. dicentur: verùm eius exceptio eſt: Niſi capita ſint ſeparata, non cohærentia. l. etiamſi patre. 29. §. 1. ff. de minor. 25 annis.

X. Regula: Si cum curator minoris prædia ſibi cum minore communia vendidiſſet, in integrum pro ſua parte minor reſtitui poſtulet: etiam altera pars volente aduerſario ſit inempta. l. tutor. 47. §. curator. ff. eod. tt.

XI. Regula: Si aduerſus eum eum quo tutela egit, reſtitutus ſit minor: contrarium tutelæ iudicium aduerſario reſtituendum non eſt. l. cum minor. 28. ff. de minor. 25 annis.

XII. Regula: Si aduerſus tranſactionem minor reſtituatur, aduerſario quoq; priſtina actio eſt reſtituẽda. approbatur per ea quæ proponuntur ſ. lib. 2. cap. 41. except. 25.

XIII. Regula: Si vnus heredum quaſi in maiorem partem condemnatus eſſet, in integrum ſit reſtitutus: aduerſus alterum coheredem aduerſario vtilis datur actio. l. alterius. 20. in prin. ff. de tutelæ actione.

XIV. Regula: Si minor aduerſus poſſeſſorem rei reſtituitur, is poteſt reuerti ad ſuum auctorem. l. ſed vbi. 15. ff. de minor. 25 annis. Concordat l. minor. 39. in prin. ff. de euictione.

XV. Regula: Si minor rem quam ex contractu, contra quem reſtituitur, acceperat, alij alienauerat: ei quoq; cui alienauerat, de euictione tenetur. l. Titia. 62. ff. de iure dotium.

XVI. Regula: Minore qui pro alio intercesserat, per in integrum reſtitutionem liberato, nõ liberatur etiã reus principalis. l. minor. 48. in prin. ff. de minor. 25 annis l. vlt. ff. eod. tt. item l. vnica. §. ſed etſi interceſſor. C. de reputationib. quæ fiunt, &c.

XVII. Regula: Si cum minor pro eo qui temporali actione tenebatur, nouandi animo ſpopondiſſet, reſtitutus ſit: in priorem debitorem actio reſtituitur tanti temporis, quantũ ſuperfuerat tempore nouationis. d. l. vlt.

XVIII. Regula: Minore aduerſus aditionem hereditatis in integrum reſtituto, ſeruus ei ſubſtitutus neceſſarius heres efficitur. Sed & aduerſus repudiationẽ eo reſtituto, ſubſtitutus nihilominus heres manebit. l. ait Prætor. 7. §. ſed quod Papinian. ff. de minor. 25 annis. Hactenus euentus in integrum reſtitutionis: quorum exceptiones generales vide ſ. reg. 2.

XV. ADFINIA REMEDIA.

I. Regula: Licet regulariter, ſi alia competat actio, aliudue remediũ, in integrũ reſtitutio minoribus non competat, vt oſtenſum ſ. quæſt. 4. except. 26. tamẽ interdum in integrũ reſtitutio peti, vel tutelæ actio aduerſus tutorem, aut negociorũ geſtorum aduerſus curatorem minoris inſtitui poteſt, prout elegerit minor: vt oſtenſum d. except. 26. repl. 3. Cui concordat l. etiã ei. 45. in fine. ff. de minor. 25 annis.

II. Regula: Interdum quoq; deficiente in integrum reſtitutione, tutelæ vel negociorum geſtorũ, aut alia actio competit. l. 1. C. ſi tutor vel curator interuenerit. l. 2. C. ſi aduerſus venditionem pignoris. l. 1. in fine. cum duab. legib. ſequentib. C. ſi aduerſus libertatem. Hæc de in integrum reſtitutionibus minorum.

DE IN INTEGRVM RESTI-tutionibus maiorum propter abſentiam & alias ſimiles cauſas.

Cap. V.

PRIMO: *Verba edicti quo ha in integrum reſtitutiones introducuntur, proponuntur l.1.§.1.ff. ex quib. cauſis maiores in integr. reſtit.*

II. RATIO *huius edicti proponitur d.l.1.in prin.*

III. CAVSAE EX QVIBVS in integrum maiores reſtituuntur.

I. Cauſa: Si abſentis ius ſit læſum. approbatur verbis edicti d.l.1. itē l.cum miles.30.§ fin.ff.d.tt. M.I.R. lib.5.cap.13.reg.30. Huius cauſæ exemplū primū eſt, Si propter abſentiā non egit intra tēpus legitimū, ideoq; tēporis præſcriptio aduerſario cōpetere cœperit, vel res abſentis ſit vſucapta. Quod proponitur verbis edicti d.l.1.verſ. ſiue cuius actionis eorū. l ſi qua militi.40 in prin.ff.eod.tt.item l.2. C de reſtitut.militū. M.I.R d.reg.30. Secundū exemplū eſt, Si contra abſentē ſit iudicatū. quod habetur l.cum miles.30.§.fin. ff ex quibus cauſis maiores; l.1.cū l.ſeq.C.d.tt.item l. ſi quis.8.§. ſed etſi quis. C. de præſcript.30. annor. Tertium exemplum eſt, Si aliquis in bona abſentis nō defenſi miſſus ſit.d.§.ſed & ſi quis. Quartū, Si alius damni infecti nomine in ædes abſentis ſit miſſus. l. ab hoſtibus.15.§. ſi damni. ff. ex quibus cauſis maiores. Quintum, Si bona abſentis vendita ſunt. l. ignorare. 4.cum duab.legib.ſequentibus. C.de reſtit.militum. Sextum, Si quis abſens non potuit adire hæreditatem delatam, vel iubere filium ſuum hæredem inſtitutum adire. l.cum quidam.30. in prin. ff.de adquir. hæred. Septimum, Si propter abſentiam ſuam quis conditioni legato vel ſtipulationi adiectæ nō paruit: ideoq; ex teſtamento vel ex ſtipulatu actionē amiſerit, vel obligari cœperit. l.Iulianus.17.in fine. ff. ex quibus cauſis maiores.l.ſi quis Titio.41.item l.ſi quis ſtipulatus.43. ff.d.tt. Planè propoſitæ cauſæ exceptio prima eſt: Niſi non reipub. cauſa, vel propter aliquam earum cauſarum, de quibus in cauſis proximè ſequentibus dicetur, abfuerit. Hæc exceptio elicitur ex verbis edicti, in quo certa quadam abſentiæ cauſæ ponuntur. Concordat l ſi cui.38.§.tamdiu.ff.ex quib.cauſis maior.l.itē hi.4. in fine. item l.item ait Prætor.21.§. & erit notandum ff d.tt. M.I.R. d.reg.30.exc.2. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi teſtimonij, cognitionis vel appellationis cauſa abfuerit. l. ſed etſi.26.§. fin.ff.ex quib.cauſis maiores. Cuius duplicatio eſt. Niſi quis in ius vocatus non defendatur. Huic enim non prodeſt, quamuis appellationis cauſa abſit. l.1. cum l. ſeq. ff.eum qui appellauerit, etc. Altera replicatio eſt: Niſi ex neceſſitate, nō ex volūtate abſit.d.l.26.§.fin. Tertia: Niſi ex alia probabili cauſa quis abfuerit. l. necnon.28. in prin. & d.l.26.§. item inquit. ff.d.tt. Altera propoſitæ cauſæ exceptio eſt: Niſi propter relegationem abfuit. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l.26.§.1. Concordat l.Papinianus.20. in prin. ff.de minor.25 ann. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi cauſa cognita iudici aliter videbitur.d.l.26.§.1.verſ. ex cauſa tamen. Concordat l.ſi quis militi.40. ff. ex quib. cauſis maior. Tertia exceptio eſt: Niſi abſens procuratorē habuit l. is qui.39. ff. d.tt. Concordat l. inter minores.8.ff.de in integr.reſtit. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi procurator fuerit defunctus.l.necnō.28. in prin.ff.ex quibus cauſis maior. Altera: Niſi abſens legatione pro ciuitate fungatur: hic enim quāuis habuerit procuratorē præſentē, nihilominus reſtituitur.l.ſed etſi.26.§.itē inquit.ibi: & ſæpiſſimè ff.eod tt. Tertia: Niſi abſens in hoſtiū ſit poteſtate: huic enim quāuis curator bonis ſit cōſtitutus, nihilominus reuerſus poteſt petere in integrū reſtitutionem l.ab hoſtibus.15. in prin. ibi: ego autē. ff.d.tt. Quarta: Niſi abſentis condemnati nomine nō ſit appellatum: tunc enim reuerſus ad appellandū reſtituitur, quāuis per procuratorē fuerit defenſus. d. l.inter minores.8. ff.de in integrū reſtitutionibus. Hæc de tertia exceptione. Quarta exceptio eſt: Niſi abſens procuratorem dare potuit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſed etſi.26.§.1.ff ex quibus cauſis maiores. Quinta: Niſi cauſa abſentiæ fuerit finita. approbatur ſimul et diſtinguitur l.ſi cui.38.§.tamdiu.l.itē hi.4.itē l.hi qui.37.ff.eod.tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt, quoad tempus itineris huc illuc proficiſcendi. d.l. 38.l.abeſſe.32. item l.qui mittuntur.35.§. ſimiliter, cum ſequentibus. ff.eod.tt. Altera replicatio eſt, quoad tempus quo ob valetudinem vel tempeſtatem reuerti non poteſt. d.l.38. Sexta exceptio: Niſi aduerſarius quoque reipub. vel ex alia ſimili cauſa abfuerit. reprobatur l.vlt. ff. ex quibus cauſis maior. Septima: Niſi idem damnum & præſens erat paſſurus. l.is qui. 44. ff. d. tt. Octaua: Niſi non dè damno vitando, ſed de lucro captando abſens agat. l. ſciendum eſt.18. ff.d.tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ſine alterius damno abſens lucrari potuit. elicitur ex d.l.18. verſ.ex alterius pœna vel damno. Concordat l.& ſi ne quid.27 ff d.tt. Huius exemplum proponitur l.Iulianus.17.§.eum quoq; ff.d.tt. Aliud exemplum vide ſ. ead. cauſa, exemplo 6. Nona exceptio eſt: Niſi à defuncto geſtum ſit, cui abſens ſucceſſit. l.quæ à patre.7. C. de reſtit. militum. Decima exceptio eſt: Niſi cum potuiſſet abſens, vel antequam abiret, vel reuerſus, interrumpere vſucapionem, vel præſcriptionem, id facere neglexit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ab hoſtibus.15.§. fin. cum l.ſeq. ff. ex quibus cauſis maiores. Hæc de prima cauſſa, eaq; generali in integrum reſtitutionis maiorum. Huius nunc aliquot ſpecies ſequuntur.

II. Cauſſa: Si eius qui metus cauſſa abeſt, ius læſum ſit. approbatur verbis edicti l.1.ff.d.tt. Concordat l.2. in fine. ff. ex quibus cauſis maiores. Declaratur hæc cauſa l.metus.3 ff.eod.tt. Exceptiō prima eſt: Niſi meticuloſus rem nullam fruſtra metuerit.d.l.2. Concordat d.l.3.in fin. Altera exceptio eſt: Niſi dolo malo metus cauſa abſit l.& qui data opera.5. ff.d.tt. Reliquas exceptiones vide ſ. cauſa prox.

III. Cauſa: Si eius qui reipub. cauſa abfuit, ius læſum ſit. approbatur verbis edicti d l.1.l.abſentia.182. ff.de reg.iuris.item l.2.C.de reſtit. militum. Sanè qui reipub. cauſſa dicantur vel nō dicantur abeſſe, definitur l.abeſſe.32.ibi: & hoc etiam. cum l.ſeq.ff.ex quibus cauſis maiores. item l.miles.34. in fin.cum l.ſeq.

& l.

& l.penult.ff.d.tt. De mulieribus comitantibus maritos ſuos reipub. cauſſa abſentes, proponitur l.1. cum l.ſeq. C.de vxorib.militum. Planè propoſita cauſæ exceptio prima eſt: Niſi dolo malo reipub. cauſa abſuerit. l.1. verſ. aut ſine dolo reipub. cauſa abeſſet. ff. ex quib. cauſis maiores. Declaratur hæc exceptio exemplis l.item hi.4. ff.d.tt. Alia exempla proponuntur l. & qui data opera.5. in prin. ff. d.tt. Secunda exceptio eſt: Niſi data opera adfectauerit, vel ſui lucri aut litis grata reipub. cauſſa abſuerit. d.l.5. in prin. Concordat l. reipublicæ cauſa.36. item l. non verè.42. ff. d.tt. Tertia: Niſi ſpontè, non coactus reipub. cauſſa abſuerit. d.l.36. Concordat l.ſed & ſi.26.§.fin.ff. d.tt. Quarta: Niſi maturius ſit profectus. d.l.5. in prin. Quinta: Niſi nondum Italiam exceſſerit. vel prouinciam egreſſus ſit. reprobatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄.cauſa 1.except.5.repl.1. Concordat l.legato.5.ff.de legationib. Sexta: Niſi præſens, non abſens reipub. operam dederit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.& qui data opera.5. in fin. cum duab.legib.ſequentib.ff.ex quib.cauſis maiores. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi miles præſens in militia degat. l.milites.7.& l.qui mittūtur.35.§.ſed & in vrbanicis.ff.d.tt. Altera replicatio eſt: Niſi adſeſſor præſens adſideat. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi cui.38. in prin. ff. d.tt. Septima exceptio eſt: Niſi contra leges & iuris formam reipub. det operam. approbatur exemplo d.l.38.in prin. Octaua: Niſi ſeruus reipub. cauſa abſit. l.vlt.ff.de reg.iuris. Reliquas propoſitæ cauſæ exceptiones vide ſ̄.cauſa.1.

IV. Cauſa: Si abſentis militis ius ſit læſum. Hæc cauſſa ſpecies eſt proximè præcedētis cauſæ, & ſpecialiter approbatur l.penul.ff.ex quib.cauſis maiores. Cōcordat l.1. cū legib. ſequentib. C.de tēpor. in integrū reſtit. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi miles in cōmeatu agat. l.miles.34.in prin.ff.ex quib. cauſis maiores. Cōcordat l.1.ff.de re militari. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi quoad illud tēpus, quo demū vadit ac redit. l.qui mittūtur.35.§.fin ff.ex quib.cauſis maiores. Altera exceptio eſt: Niſi citra expeditionē degat miles. l.vlt. C.de reſtit. militū. Huius exceptionis replicationes vide ſ̄. cauſſa 1. except.5. Sed & plures propoſitæ cauſſæ exceptiones vide ſ̄. cauſſa prox. item d.cauſa 1.

V. Cauſſa: Si eius qui legationis nomine abeſt, ius ſit læſum. l.legatis.8. ff. ex quib. cauſis maiores. l.ſed & ſi.26.§.itē inquit Prætor.ibi: vtputa legat. ff.d.tt. itē l.1.C.quib.ex cauſis maiores. Huius cauſſæ exceptio prima eſt: Niſi ſpōtè, nō coactus legatione ſit functus. l.qui liber.14.ff.de legation. Altera: Niſi non publici, ſed ſui commodi cauſſa legatione fungatur. d.l.14. Concordat l.non verè.42.ff.ex quibus cauſis maiores. Reliquas exceptiones vide ſ̄.cauſſa 1 & 3.

VI. Cauſſa: Si eius qui in vinculis eſt, aut in cuſtodia, ius læſum ſit. approbatur verbis edicti l.1. & l.ſuccurritur.9. cum l.ſequente.ff.ex quib.cauſis maiores. item l.2.C.quibus ex cauſis maiores.

VII. Cauſſa: Si eius qui ſine dedecore in publicō apparere nō poteſt, ius ſit læſum. l.in eadem.10. in fin. ff.ex quib.cauſis maiores.

VIII. Cauſſa: Si eius qui ſub fideiuſſorum datione abeſt, ius læſum ſit. l.nec non.28.§.1. ff.d.tt.

IX. Cauſſa: Si eius qui in ſeruitute fuit, ius ſit læſum. l.1. & l.ei quoq;.11. ff. ex quib. cauſis maiores. Huius cauſſæ exceptio prima, ſumpta ex cauſſa & modo ſeruitutis, reprobatur d.l.11. Altera exceptio eſt: Niſi de ſtatu ſuo litiget. l.is autē.12. ff. d.tt. Tertia: Niſi ſeruus, non liber, dum in ſeruitute fuit, damnum aliquod paſſus ſit. l.rectè Labeo.13.ff.d.tt.

X. Cauſſa: Si filij, dū fuit in patris poteſtate, ius ſit læſum in peculio caſtrenſi. d.l.13.verſ.puto tamen.

XI. Cauſſa: Si eius qui apud hoſtes fuit, ius ſit læſum. approbatur verbis edicti l.1.l.item 14.cum l.ſeq. ff.ex quib.cauſis maior. Huius cauſſæ exceptio prima eſt: Niſi ad hoſtes transfugit. d.l.14. Altera exceptio videtur: Niſi apud hoſtes mortuus ſit. Sed reprobatur d.l.15.in prin. Tertia: Niſi curator bonis captiui fuerit conſtitutus. reprobatur d.l.15. De qua re vide ſ̄. quoq; cauſſa 1.except.3.repl.3. Quarta exceptio videtur: Niſi non ab hoſtibus captus, ſed apud eos natus ſit. Sed reprobatur d.l.15.§. nō minus. Quinta exceptio eſt: Niſi cùm rem alienā vſucapere quis cœpiſſet, ab hoſtibus captus ſit, & ita vſucapio interrupta. hoc enim caſu ab hoſtibus reuerſus non reſtituitur aduerſus illam interruptionē. l.deniq;.19.§ fin.cum lege ſequente. & l. ait prætor.23.§. is autem. ff. ex quibus cauſis maiores. Sexta: Niſi poſſeſſio per captiuitatē ſit amiſſa. reprobatur d l.23.§.item ei. Reliquas exceptiones vide ſ̄.cauſſa 1.

XII. Cauſſa: Si propter abſentiam aduerſarij, ius alicuius læſum ſit. l.1.in prin.& §.1.l.item ait prætor.21.in prin. & §. hæc autem, in fin.cū l.ſeq. in fin.ff.ex quib.cauſis maiores. Inſt.de actionib. §. rurſus ex diuerſo. item l.abſentia eius.182. ff.de reg.iuris. Huius cauſſæ exceptio prima, ſumpta ex cauſſa abſentiæ, reprobatur d.l.21. in prin. verſ. & erit notandum, quòd plus prætor, &c. Altera exceptio eſt: Niſi Romæ fuerit aduerſarius. approbatur ſimul & diſtinguitur l. nec non.28.§.ſi cū in prouincia.ff.ex quibus cauſis maiores. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi aduerſarius domū reuocandi ius habuit. d.§.ſi cum in prouincia. verſ.ego autē puto, &c. Ex quibus autē cauſis domum reuocandi ius habeat, vide ſ̄.lib.2.cap.2.exc.15.repl.5.dupl.1.cum ſequentibus. Tertia exceptio eſt, quòd nō totius temporis, quod lege ad præſcribendū conſtituitur, reſtitutio fiat, ſed eius tantùm quod ſuperfuit, cū aduerſarius cœpit abeſſe. l.ſed & ſi.26.§.quoties. ff.eod.tt. Quarta exceptio videtur: Niſi & læſus abfuit. Sed reprobatur l.vlt.ff.ex quibus cauſis maiores. Quinta: Niſi ſine dolo malo aduerſarius abfuit. reprobatur l.cùm miles.30.§.ſi is qui, in fin.ff.d.tt. Sexta: Niſi per ſubiectas ſibi perſonas, eaſq; præſentes, nō per ſe adquiſiuit abſens. reprobatur l. item ait prætor.21. §.hæc autem. ff.d.tt. Septima: Niſi abſente defuncto, hæres eius præſens impleuerit vſucapionem. reprobatur l.cum miles.30 in prin.ff.d.tt. Octaua exceptio eſt: Niſi abſens defendebatur, vel procuratorē habuit. d.l.21.§.hæc autem.ibi: & id ſi nemo. Huius exceptionis replicatio prima videtur: Niſi defenſor ſe non vltrò obtulit. ſed reprobatur d.l.21.§. defendi. Altera replicatio eſt: Niſi defenſor iudicatum ſolui non ſatiſdet. d.l.21.§. fin. Nona exceptio eſt: Niſi

læſus non interrogauerit amicos abſentis, an defendere abſentem velint. l. ergo ſciendum. 22. ff. d. tit. Concordat d. §. defendi. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi nemo ſit, qui nomine abſentis interrogari potuit. d. l. 22. verſ. aut ſi nemo ſit, qui interrogari poteſt. Cuius duplicatio eſt: Niſi conteſtatio non ſit interpoſita. d. l. 22. verſ. eaq; teſtatione complecti oportet. Decima exceptio videtur: Niſi abſens rem vſucaptam alienauit. ſed reprobatur l. cum miles. 30. §. ſi is qui. ff. ex quib. cauſſis maiores. Hæc de 12. cauſſa.

XIII. Cauſſa: Si propterea, quòd aduerſarius in vinculis vel cuſtodia fuerit, ius alicuius læſum ſit. l. 1. §. 1. et l. ait prætor. 23. in prin. ff. d. tit. Huius cauſſæ exceptio eſt: Niſi aduerſarius defendebatur. d. l. 23. verſ. igitur & is qui, &c. Sed & plures exceptiones vide ĩ. cauſſa proxima.

XIV. Cauſſa: Si propter captiuitatem aduerſarij ius alicuius læſum ſit. d. l. 23. §. hi planè.

XV. Cauſſa: Si propter relegationem aduerſarij ius alicuius læſum ſit. l. ſed & ſi. 26. §. 1. ff. ex quib. cauſſis maiores.

XVI. Cauſſa: Si propter infantiã vel furorem aduerſarij ius alicuius ſit læſum, vel quia ciuitas ſit. l. ergo ſciendum. 22. § fin ff. d. tit.

XVII. Cauſſa: Si propterea, quòd aduerſarius ſecum agendi poteſtatem nõ faceret, alicuius ius ſit læſum. approbatur verbis edicti l. 1. §. 1. & l. ait prætor. 23. §. deinde adijcit, cum duab. legib. ſequentib. ff. ex quibus cauſſis maiores.

XVIII. Cauſſa: Si dum aduerſarium inuitum in ius vocare non licet, ius alicuius ſit læſum. l. 1. §. 1. & l. ſed & ſi. 26. §. ait Prætor. ff. ex quib. cauſſis maiores. Huius cauſſæ exceptio prima eſt: Niſi ij ſint, quos ſine permiſſu prætoris in ius vocare non licet. d. §. ait Prætor. Altera exceptio eſt: Niſi aduerſarius defendebatur. elicitur ex verbis edicti d. l. 1. verſ. neq; defenderetur. Concordat d. l. 26. §. deinde adijcit.

XIX. Cauſſa: Si dum per magiſtratum ſtat, alicuius ius ſit læſum. d. l. 1. & d. l. 26. in prin. & §. ait Prætor. Huius cauſſæ exceptio prima eſt: Niſi magiſtratus cauſſa cognita denegauit actionem. d. §. ait Prætor. Altera exceptio eſt: Niſi dolo malo actoris interueniente per magiſtratum ſtetit. d. l. 26. §. & adijcitur. Tertia: Niſi propter ferias magiſtratus copiam ſui non fecit. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 26. §. ſi feriæ. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi feriæ fuerint extra ordinem indictæ. d. §. ſi feriæ. Quarta exceptio eſt, quoad illud tempus, quo magiſtratus ſui copiam fecit. hoc enim actori reſtituendum nõ eſt. approbatur exemplo feriarum d. § feriæ. verſ. ſed cum feriæ tempus eximunt.

XX. Cauſſa: Si reſpub. in aliquo negocio læſa ſit. l. reſpublica. 4. C. quib. ex cauſſis maiores. Concordat l. rempublicam. 3. C. de iure reipub. M. I. R. lib. 5. cap. 13. reg. 31.

XXI. Cauſſa: Si fiſcus in aliquo negocio læſus ſit. l. inter eos. 33. in prin. ff. ex quib. cauſſis maiores. Contradicit M. I. R. d. cap. 13. reg. 32.

XXII. Cauſſa eſt clauſula generalis: Si qua alia iuſta cauſa in integrũ reſtituendi prætori videbitur. quæ clauſula proponitur verbis edicti l. 1. ff. d. tit. Ratio huius clauſulæ & exempla proponũtur l. ſed & ſi. 26. §. item inquit. ff. d. tit. Cõcordat itẽ l. nec nõ. 28. in prin. ff. d. tit. l. diuus Antoninus. 7. in prin. & §. nec intra. ff. de in integr. reſtit. item l. in cõtractib. 3. C. quibus ex cauſſis maiores. M. I. P. lib. 5. cap. 10. reg. 12. M. I. R. d. cap. 13. reg. 38. Planè propoſita cauſſæ exceptio prima eſt: Niſi nõ eſt euidẽs æquitas cauſſæ. d. l. 7. verſ. vbi æquitas euidens poſcit, ſubueniendum eſt. Cõcordant ea quæ proponuntur ĩ. lib. 1. cap. 2. reg. 2. Altera exceptio eſt: Niſi leges in integrum reſtitui prohibeant. approbatur verbis edicti l. 1. & l. nec non. 28. §. quod eius. ff. ex quib. cauſſis maiores. Haſtenus cauſſæ in integrum reſtitutionis maiorum enumeratæ ſunt: quarum tamen plures cum exceptione generali vide ĩ. cap. 1. quæſt. 1. Sed & plures exceptiones vide ĩ. cap. proxim.

IIII. QVIBVS COMPETIT IN integrum reſtitutio?

I. Regula, De hæredibus reſtituendi, proponitur l. 1. C. de reſtit. milit. Concordat ĩ. cap. 1. quæſt. 2. reg. 1.

II. Regula: De mulieribus & alijs, qui quæue comitantur eos qui reipub. cauſſa abſunt, vide ĩ. quæſt. prox. cauſſa 3. in prin.

V. ADVERSVS QVOS IN INtegrum reſtitutio competit?

I. Regula, De hæredibus, proponitur l. cum miles. 30. in prin. ff. ex quib. cauſſis maiores.

II. Regula, De poſſeſſore rei vel hæreditatis, habetur l. Iulianus. 17. in prin. ff. d. tit. Plura de regula propoſita vide ĩ. cap. prox. quæſt. 6.

III. Regula, De fideiuſſore eius aduerſus quem reſtitutio competebat, proponitur l. cũ quis. 38. §. ſi quis pro. ff. de ſolutionib.

VI. QVID QVANTVM'QVE reſtituendum in integrum?

I. Regula, De fructibus, proponitur l. necnon. 28. §. fin. cũ lege ſequente. & l. ait prætor. 23. §. item ei qui, in fin. ff. ex quib. cauſſis maiores.

II. Regula: Non totius temporis reſtitutio facienda, ſed eius tantùm, quo agi nõ potuit, vel quod ſuperfuit. l. ſed & ſi. 26. §. ſi feriæ. ibi: ſed cũ feriæ. & §. quoties. item l. necnon. 28. §. ſed ſi omnes. ff. d. tit. M. I. P. d. cap. 10. reg. 13. M. I. R. d. cap. 13. reg. 40.

VII. QVAMDIV IN INTEGRVM reſtitutio peti poteſt?

Iure antiquo intra annum competebat. quæ regula approbatur verbis edicti l. 1. §. 1. ff. d. tit. l. in honorarijs. 34. §. honoraria. in fin. ff. de act. & obligat. item l. 2. cum l. ſeq. C. de reſtit. militum.

Mutatio iuris.

Planè iure nouo pro anno quadriennium datur, l. ſuperuacuam 7. C. de temp. in integ. reſtit. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi cum res vſucapta eſſet ab abſente, prior dominus poſſeſſionem eius poſtea acceperit, rurſusq; amiſerit. hoc enim caſu perpetua eſt actio. l. ſi is. 31. ff. ex quibus cauſſis maiores. Altera exceptio eſt: Niſi intra quadriennium experiundi poteſtatem non habuerit. Hæc exceptio approbatur verbis edicti d. l. 1. Concordat l. nec non. 28. §. ſi quis ſæpius. ff. d. tit. M. I. R. lib. 5. cap. 13. reg. 8. except. 6. Tertia exceptio eſt, Quòd quãuis in reuerſum poſt tempus in integrum

integrum reſtitutio non detur: datur tamen aduerſus fideiuſſorem eius, acceptum poſtquam reus fuit reuerſus. l. cum quis. 38. §. ſi quis pro. ff. de ſolutionibus. Plura de regula propoſita eiuſq; exceptionibus vide ſ. cap. 1. quæſt. 5.

VIII. ADFINIA REmedia.

I. Regula: Etiam in bona abſentis fit miſsio. l. item ait prætor. 21. §. cæterùm ſi non. & l. ait prætor. 23. §. fin. ff. ex quibus cauſis maiores.

II. Regula: Extra ordinem hodie ex cauſis ſ. enumeratis læſo ſuccurritur. l. 2. ff. d. tt.

III. Regula, De exceptione agenti aduerſario opponenda, proponitur l. nec non. 28. §. penult. ff. d. tt.

IIII. Regula: Si vſucapio non procedit abſenti vel contra abſentem, ipſo iure prior actio competit ſine reſciſsione vſucapionis. approbatur exemplo l. nullo. 24. C. de rei vendicat.

V. Regula: Si aduerſarius ſit abſens, conteſtatione interpoſita interrūpi poteſt vſucapio vel præſcriptio ſine in integrū reſtitutione. l. nullo. 2. C. de annali except. Hactenus de in integrum reſtitutionib. maiorū.

DE CONDICTIONE INdebiti. Cap. VI.

I. GENVS HVIVS condictionis.

PRima regula: *Ex quaſi contractu deſcendit. Inſtit. de obligat. quæ quaſi ex contractu. §. item is cui. Leges concordantes vide ſ. lib. 20. cap. 3. quæſt. 2. ſpecie 6.*

II. Regula: Condictio indebiti naturalis eſt. l. indebiti. 15. in prin. ff. de condict. indebiti.

III. Regula: Indebiti condictio ex bono & æquo introducta eſt. l. hæc condictio 66. ff. d. tt.

II. CAVSSAE condictionis indebiti, cum ſuis exceptionib. proponentur ĩ. duobus capitib. proximis.

III. QVIBVS COMPETIT condictio indebiti?

I. Regula: Regulariter quidē alij, quàm qui ſoluit, indebiti cōdictio non datur. Cuius tamen regulæ exceptio prima eſt: Niſi non ſuo, ſed alieno nomine ſoluerit. hoc enim caſu non ſoluenti, ſed ei cuius nomine ſolutum eſt, condictio competit. l. ſi per ignorantiam. 6. C. de condict. indebiti. l. qui heredis. 46. l. indebitū. 47. item l. cum indebitū. 57. in prin. ff. d. tt. l. qui mandat. 56. ff. de ſolut. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi is qui alieno nomine ſoluit, ab eo pro quo ſoluit, repetere non poſsit. approbatur exemplo l. Stichus. 67. §. tutor. ff. de condict. indebiti. Altera replicatio eſt: Niſi cum antea debitor ſoluiſſet, poſtea alius ignorans ſolutum, pro eo ſoluerit, vel potius alius in rem ſuam procurator factus ſoluerit. d. l. 67. §. Titius. Concordat l. cum duo. 25. ff. d. tt. Tertia replicatio videtur: Niſi quis ſuam, non eius cuius nomine ſoluit, pecuniam dedit. ſed reprobatur l. ſi procurator. 6. §. fin. ff. eod. tt. Planè admittitur replicatio hac ratione æquitatis, de qua ĩ. replic prox. Quarta replicatio eſt, quod quamuis ſtricto iure ei cuius nomine ſolutum eſt, vel domino eius cōdictio competat: tamen æquitatis ratione ſoluenti actio denegāda non eſt, ſi ſuam pecuniam ſoluit. l. dominus. 53. in fin. & l. frater à fratre. 38. §. fin. ff. d. tt. Quinta replicatio eſt: Niſi is cuius nomine ſolutum eſt, neq; mandauit, neq; ratam habuit ſolutionem. hoc enim caſu ipſi ſoluenti actio datur. l. ſi procurator. 6. in princ. ff. d. tt. Hæc de prima exceptione. Secunda exceptio eſt: Niſi cum quis tāquam heres creditoribus hereditarijs indebitum ſoluiſſet, poſtea ad alium hereditas peruenerit. hoc enim caſu non ſoluenti, ſed vero heredi, vel ei ad quem hereditas peruenit, cōdictio competit. l. non eſt nouum. 5. ff. de condictione indebiti. l. 2. in fin. cum duabus legibus ſequentib. item l. qui heredis. 46. ff. d. tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi is qui putabat ſe heredem, ſuam, non hereditariam pecuniam ſoluerit. hoc enim caſu ipſi ſoluenti, non vero heredi actio danda. l. Papinianus. 8. §. ſi ex cauſſa. ibi: ſed ſoluta. ff de inofficioſo teſt. Altera: Niſi poſſeſſor hereditatis poſt controuerſiam ſibi motam ſoluerit. hoc enim caſu ipſi ſoluenti, non euincenti condictio competit: quia ipſe tenetur euincenti de eo reſtituendo, quaſi dolo malo poſsidere deſierit. d. §. ſi ex cauſa. verſic. ferè autem ſi ante. Tertia exceptio eſt: Niſi cùm quibuſdam creditoribus hereditarijs ſolidum ſolutum eſſet ab herede pupillo, is poſtea ſeſe hereditate abſtinuerit. hoc enim caſu cæteris creditoribus aduerſus eos quibus amplius ſolutum eſt, condictio indebiti competit. l. tutores. 61. ff. de cond. indebiti. Quarta: Niſi cum quis à non domino rem aliquam conduxiſſet, mercedem ex ea cōductione ſoluiſſet. hoc enim caſu domino rei, non ſoluenti condictio competit. l. ſi vrbana. 55. ff. d. tt. Quinta exceptio videtur: Niſi id quod alij debetur, alij ſolutum ſit. hoc enim caſu non ipſi ſoluenti, ſed ei cui reuera debebatur, condictio indebiti videtur competere. Sed reprobatur d. l. 55. verſ. quòd ſi vecturas nauium. Planè admittitur, ſi creditor ſolutionem alij factam ratam habuerit. quæ diſtinctio approbatur l. cum fundus. 31. §. ſeruū tuum. ff ſi certum petatur. Sexta exceptio eſt: Niſi is qui ſoluit, mortuus ſit. hoc enim caſu heredi eius condictio indebiti competit. l. ſi fundi. 12. ff. de condict. indebiti. Septima: Niſi fideiuſſor ſoluerit indebitum. hoc enim caſu reo, non ſoluenti fideiuſſori condictio competit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. indebitum. 47. ff de condict. indebiti. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi fideiuſſor ſuo, non debitoris nomine ſoluerit. d. l. 47. Altera replicatio eſt: Niſi fideiuſſor perſonali exceptione tutus ſoluerit. l. cum is. 32. §. 1. ff. d. tt. Concordat l. ſi fideiuſſor. 59. ff. d. tt.

II. Regula: Si duo idem debitum ſoluerint in ſolidum: poſteriori ſoluenti condictio eius quod amplius ſolutum eſt, competit, non priori. l. cum duo. 25. ff. de condict. indebiti. Concordat l. Stichus. 67. §. Titius. ff. d. tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ambo ſimul ſoluerint. hoc enim caſu vtriq; condictio competit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi pœna cauſa. 19. §. fin. cum duabus ll. ſequentib. ff. d. tt. Altera exceptio eſt: Niſi prioris ſolutio non pariat liberationem. hoc enim caſu priori, non poſteriori ſoluenti condictio datur. approbatur per ea quæ pronuntur ĩ. cap. prox. cauſſa 6. ſpecie 13. except. 1.

IIII. ADVERSVS QVOS competit condictio indebiti?

Aduerſus aliū, quàm cui ſolutio indebiti facta eſt, hæc condictio non competit. l. bis ſolu. 49. ff. de condict. indebit. Planè huius regulæ exceptio prima: Niſi alij ſolutio proſit. reprobatur d. l. 49. Altera exceptio eſt: Niſi alio delegante, alij ſolutio ſit facta. hoc enim caſu delegās, non is cui ſolutum eſt, tenetur. l. 2. C. de condict. indebiti. l. ſi donaturus. 9. §. ſi quis. ff. de condict. cauſſa dati. l. cum indebitum. 57. §. creditor. ff. de condict. indebiti. Concordant item ea quæ proponuntur ſ. lib. prox. cap. 12. reg. 7 & 8. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi pupillo delegante alij ſoluerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi pupilli. 66. §. ſi autem debitor. ff. de ſolutionib. Tertia exceptio eſt: Niſi cum quis ſibi aut Titio dari ſtipulatus indebitum eſſet, Titio ſit ſolutum. hoc enim caſu ſtipulatori condicendum, non Titio. l. qui hominem. 34. in prin. ff. de ſolutionib. Concordat l. ſi ita. 59. in fin. ff. d. tt. Quarta: Niſi procuratori indebitum ſit ſolutū. hoc enim caſu domino poteſt condici. approbatur ſimul & diſtinguitur l. cum indebitum. 57. §. creditor. ff. de condict. indebiti. l. ſi procuratori. 14. §. de cōdict. cauſſa dati. l. ſi vendidero. 82. §. ſi Titius. ff. de furtis. item l. item ſi cum. 5. §. item quæritur. ibi: & ſicut. ff. negocior. geſtorum. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi dominus neq; mandauerit, neq; ratam habuerit indebiti ſolutionem. d. l. 14. d. §. ſi Titius. item l. ſi procurator. 6. §. idem Labeo. ff. de condict. indebiti. Altera replicatio eſt: Niſi dominus, vt debitū procuratori ſolueretur, vel generaliter mandauit, non vt etiam indebitum ſolueretur. d. §. creditor. Quinta exceptio eſt: Niſi is cui indebitum ſolutum eſt, deceſſerit. hoc enim caſu hæredi eius condici poteſt. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi non ſortem. 26. §. hæredi. ff. de condict. indebiti.

V. QVID QVANTVMQVE veniat in condictione indebiti?

I. Regula: Aut ipſum quod ſolutum eſt, aut tantundem repetitur. l. quod indebitum. 7. ff. de condict. indebiti. Concordat l. ſi operas. 26. §. fin. ff. de præſcriptis verbis.

II. Regula: Si plus debito ſit ſolutum: nō totum condicitur, ſed id quod amplius ſolutum eſt. l. ſi non ſortem. 26. §. idem Marcellus. ff. de condict. indebiti. Concordat l. tutores. 61. ff. d. tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi res indiuidua in ſolutum data ſit. l. cum amplius. 84. ff. de reg. iuris. Altera exceptio eſt: Niſi cùm pecunia deberetur, res immobilis maioris precij pro ea in ſolutum detur. l. ſi non ſortem. 26. §. ſi centum. ff. de condict. indebiti.

III. Regula: Eiuſdem bonitatis res reſtituenda eſt. approbatur exemplo l. in ſumma. 65. §. in frumento. ff. de condict. indebiti.

IIII. Regula: Si res in ſolutum data perijt, vel aliàs reſtitui amplius non poſſit: æſtimatio eius reſtituenda. d. §. in frumento. d. l. 65. §. ſi ſeruum. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi non ſit locupletior ex ea factus ſine dolo. l. ſi non ſortem. 26. §. libertus. verſ. nempe hoc ſolum. ff. d. tt. l. cum hi. 8. §. ſanè ſi is. ff. de tranſact.

V. Regula: Quantum precium pro re in ſolutum data reſtituendum. Regulariter quidem quanti ea res fuit, vel æſtimatur, tantum precium reddendum. Verùm eius exceptio prima eſt: Niſi is qui accepit, minoris eam rem diſtraxerit. hoc enim caſu illud ſolum precium, quod pro re accepit, reddendo liberatur. d. §. libertus. verſ. & interdum. Altera exceptio eſt: Niſi is qui accepit, minoris rem erat comparaturus. d. §. in frumento. Concordat d. verſ. & interdum. Tertia exceptio eſt: Niſi rem ſuis ſumptib. rem fecit precioſiorem. d. verſ. & interdum.

VI. Regula: Si cum illa aut illa res deberetur, vtraque per errorem ſit ſoluta: vel certi generis res, & plures ſint ſolutæ: in arbitrio actoris ſoluētis eſt, quam velit repetere. l. ſi quis. 10. C. de condict. indebiti. Vbi ait Imperator: Et Vlpianus quidem electionem ei præſtat, qui vtrunq; accepit, vt hoc reddat, quod ſibi placuerit. Huic ſententiæ reprobata ac mutata concordat l. ſi non ſortem. 26. §. ſi decem. ibi: ſed etſi poſt. ff. de condict. indebiti. Planè huius regulæ exceptio eſt: Niſi cum duo illam aut illam rem deberent, ambo pariter vtranq; ſoluerint, nec inter eos conueniat vter condicat. hoc enim caſu eius qui accepit, electio eſt, cuius velit reddere. l. planè ſi duos. 21 in fin. ff. d. tt.

VII. Regula: Si cum decem aut Stichus deberetur, quinq; prius fuerint ſoluta, deinde Stichus: non pars Stichi repetetur, ſed quinq; tantùm. d. § ſi decem.

VIII. Regula: Si bis idem debitum fuerit ſolutum: quod poſteriore loco ſolutum eſt, tanquam indebitum eſt condicendum. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt. 3. reg. 2. Cui concordat d. l. 26. in prin. ibi: etſi poſtea. ff. de condict. indebiti. Huius exceptio prima eſt: Niſi cum antea pars debita ſoluta eſſet, poſtea ſolidum ſoluatur. hoc enim caſu prius ſolutum condici poteſt. d. §. ſi decem. Altera exceptio eſt: Niſi ſimul idem debitum bis fuerit ſolutum. hoc enim caſu in arbitrio ſoluentis eſt, quod velit repetere. approbatur ſ. reg. 6. Tertia: Niſi in pendenti ſit, vtrum per priorem ſolutionem liberatio contigerit, vel prior ſolutio minus efficax ſit. approbatur exemplo l. ſi quis. 58. §. fin. ff. de ſolutionibus. Huius exceptionis ſpecies eſt ſ. except. 1.

IX. Regula: Si vſusfructus rei in ſolutum datæ, alienus ſit: deducto vſufructu condictio competit. l. indebiti. 15. §. fin. ff. de condict. indebiti.

X. Regula: Si duo ſoluerint indebitum, ſingulis pro parte repetitio competit. l. ſi pœna cauſa. 19. §. fin. cum l. ſequente. ff. de condict. indebiti. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi cum illud aut illud deberetur, vtrunq; ſoluerint. hoc enim caſu partium repetitio non datur vtriq;. l. planè. 21. ff. d. tt. Altera exceptio eſt: Niſi cum debitum ab vno ſolutum eſſet, alter quoq; poſtea ſoluat. hoc enim caſu poſterior tantùm ſolidum condicit. approbatur per ea quæ proponuntur ſ. quæſt. 3. reg. 2.

XI. Regula. De eo quod rei in ſolutum datæ acceſſit. Hoc quoq; in condictionem indebiti venit. l. indebiti. 15. in prin. & l. in ſumma. 65. §. ei qui. ff. de condict. indebiti.

XII. Regula. De fructibus rei in ſolutum datæ reddendis

dendis, proponitur d.l.15.item d.§.ei qui. Concordat l.ſi non ſortem.26.§.libertus.ibi:& interdum.ff.d.tt. l.videamus.38.§.item ſi indebitum.ff.de vſuris & fructibus.item l.vxori.27.ff.de vſufructu legato.

XIII. Regula, De vſuris pecuniæ ſolutæ. Hæ in condictionem indebiti non veniunt. l.1. in fin. C. de condict.indebiti.

XIIII. Regula, De impenſis à reo factis deducendis, proponitur l.in ſumma.65. §.ei qui.ff.de condict. indebiti. Concordat l.ſi non ſortem.26. §. libertus. ibi:& interdum.ff.d.tt.

VI. VBI COMPETIT hæc actio?

Etiam alibi, quàm vbi ſolutio facta eſt, condictio indebiti competit. l.qui loco certo. 27.ff. de condict. indebiti.

VII. ADIVNCTA, SEV de indebito probando.

Vtri probatio incumbat, diſſeritur l.cum de indebito.25.ff.de probationib. M.I.R. lib.2.cap.11.in verbo Debitum.

VIII. ADFINIA REmedia.

Ex cauſſis quæ ĩ. cap. prox. proponentur, indebiti condictio, non alia competit actio. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi is qui indebitum ſoluit, ab eo cui ſoluit, conueniatur. hoc enim caſu etiam per exceptionem ſeu retentionem ſolutum poteſt recuperare. approbatur exemplo l.elegãter.23 §.ſi poſt rem. ibi:retineri tamen.ff.de condict.indebiti. Aliud exemplum proponitur l.ſi cum aurum.50 ff.de ſolution. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi condictione repeti non poſſit. hoc enim caſu nec per exceptionem poteſt retineri. approbatur exemplo l.vlt.§.fin.ff.de condict indebiti. Sanè interdum per exceptionem ſolutum poteſt compenſari, quod per indebiti condictionem repeti non poteſt. de quo ĩ.cap.8.except.17 & 30. Altera exceptio eſt: Niſi nõ ſolutum, ſed promiſſum tantùm vel cautum ſit indebitum. nam & hoc caſu nõ ſolùm cautio poteſt condici, ſed etiam ſi ex ea agatur, exceptio poteſt opponi. l.cũ & ſoluta.3. C.de condict. indebiti. Concordat l.ſi hæres.5.§.ſed ſi falſo.ff.de act. empt. Tertia: Niſi exceptione compenſationis tutus ſoluerit. hoc enim caſu ſolutum non condicitur, ſed debiti petitio competit. l.qui inuicem.30.ff. de condict.indebiti. Quarta: Niſi pupillus ſine tutoris autoritate, vel furioſus, vel is cui bonis interdictum eſt, ſoluerit. hoc enim caſu rei vendicatio competit. l.interdum.29.ff.d.tt. Quinta: Niſi quis non ſuam, ſed alienam pecuniam ſoluerit, vel ſolutione non tranſlatum ſit dominium. hoc enim caſu dominus nummos vindicare poteſt.d.l.29.in fin. l.qui hæredis.46. item l.dominus.53.ff.d.tt.l.ſi filiusfamiliâs.14 ff.ſi certum petatur. Sexta: Niſi fideiuſſor pro reo principali indebitum ignorans ſoluerit. hoc enim mandati actione à reo repetere poteſt. l.indebitam.47.ff d tt. Concordant ea quæ proponuntur ſ̃. lib.21. cap 3.quæſt.1.except.5.replic.2. Septima exceptio eſt: Niſi cum quis alij, quàm cui debetur, ſoluiſſet, creditor id ratum habuerit. hoc enim caſu creditori mandati vel negociorum geſtorum actio eſt aduerſus eum cui ſolutum eſt. de qua re vide ſ̃.lib.prox.cap.6.qũ.2.reg.6. Octaua exceptio eſt: Niſi alius quàm qui debet, ſoluerit. hic enim etiam mandati vel negociorum geſtorũ actione ab eo pro quo ſoluit, repetere poteſt. approbatur per ea quæ proponuntur ſ̃.lib.prox.cap.7.except.1.diſt.1. replic.1. Nona: Niſi creditor ſciens indebitum acceperit. hoc enim caſu etiam ſtellionatus crimine tenetur. l.ſi fideiuſſor.29.§.in omnibus.in fin. ff.mandati. Item furti actione. de quo vide ſ̃.lib.22. cap.2. qu.2. cauſſa 20. Decima exceptio eſt: Niſi conductor antè tempus finitum penſionem ſoluerit, poſteaq; conductio ante tempus expiret. hoc enim caſu ex conducto actio eſt. l.ſed addes.19.§.ſi quis cum.ff.locati.

DE CAVSSIS CONDICTIOnis indebiti. Cap. VII.

SVperſunt cauſſæ cõdictionis indebiti, primo quidem loco proponendæ, ſed ob ſuum multiplicem tractatum in hoc caput reſeruatæ.

I. Cauſſa, eaq; generalis, eſt: Si quid alterius apud alterum ſine cauſſa deprehendatur. approbatur l.hæc condictio.66.ff.de condict. indebiti. l.rerum quidem. 25.in fin.ff.rerum amotarum.item l.perpetuo.6.ff.de condict. ob turpem cauſſam. Huius cauſſæ ſpecies & exempla ſunt cauſſæ ſequentes: item ſ̃.libri 5.cap.20. quæſt.1.cauſſa 2.cum ſequentib.

II. Cauſſa: Si indebitum ſit ſolutum. approbatur Inſtit. quib. modis re contrahen.obligat. §. is quoquè qui. Inſtit.de obligat. quæ quaſi ex contractu. §.item is cui. l.ex maleficio.4. §. is quoque. ff. de action. & obligat.item l.1. C.de condict.indebiti. M. I. R. lib.5. cap.13.reg.49.

III. Cauſſa: Si indebitum promiſſum, vel cautum ſit. l.ſi non tranſactionis.3. C. de iuris & facti ignor. l.is qui.31.ff de condict.indebiti.l.cum & ſoluta.3.C. d.tt. l.ſi hæres.5.in fin. ff.de action.empt. l.2. §.aliud iuris. & §.item ſi ei. ff.de donationib. Sanè hoc loco ſciendum eſt, tria eſſe genera indebiti. Vnum quidem, quum nulla ſubeſt cauſſa ob quã debeatur, ſubeſſe tamen putatur. Secundum eſt, cum ſubeſt quidem cauſſa debendi, quæ tamen vel ipſo iure non valeat, vel exceptionis ope poſſit elidi. Tertium genus eſt, cum ſubeſt cauſſa, eaq; iuſta, ex qua debeatur: ſed non debetur ei cui ſolutum eſt, vel non ab eo à quo ſolutum eſt, vel non id quod ſolutum eſt, vel non eo tempore, vel ex ea cauſſa ex qua ſolutio facta eſt, vel aliâs ſolutio non parit liberationem. De quibus tribus indebiti generib. ordine dicendum.

DE PRIMO GENERE indebiti.

IIII. Cauſſa: Si ex cauſſa quaſi facta, quæ facta nõ eſt, ſolutum ſit: condictio indebiti competit. l.eleganter.23.in princ.& §.fin. item l.ſi in ſortem. 26. §.ſi quis quaſi. ff. de cond.indebiti. l.dedi tibi.3. §.ſi quis quaſi. ff.de condictione cauſſa dati. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi etiamſi factum fuiſſet id ob quod ſolutum eſt, ſoluens obligatus non erat. hoc enim caſu, quamuis ex falſa cauſa remunerandi animo ſoluerit, non repetit. l.damus.52. & l.in ſumma.65. §.id quoque. ff. de condictione indebiti.

DE SECVNDO GENERE indebiti.

V. Cauſa: Si ex cauſa quaſi iuſta & vtili ſolutũ ſit, quæ iuſta vel vtilis non eſt, aut ipſo iure, aut exceptione aliqua obſtante: condictio competit. l. ſi in ſortem. 26. §. indebitum. & §. adeò. l. qui exceptionem. 40. & l. ex his omnib. 54. ff. de condict. indebiti. item l. qui hominem. 34. §. fin. ff. de ſolution. Sanè cauſa propoſita duplex eſt. nã (vt ſ. lib. prox. cap. 5. in prin. diximus) omnis exceptio aut cauſa ex qua agitur, ineſt: aut ex eo quod cauſam ſequitur, eſt ſumpta. Ita quoq́; cauſa iniuſta, ex qua indebitum ſoluitur, aut ab initio iniuſta & inutilis eſt ad actionem producendã: aut ab initio iuſta & vtilis exiſtens, ex pòſt facto iniuſta efficitur, & fit irrita. Quæ diuiſio innuitur in d. l. 54. Innuitur item l. 1. §. fin. ff. de cõdict. ſine cauſa. Vtriuſq́; generis ſpecies aliquot & exempla ordine enumerabimus. Prioris igitur generis ſpecies prima eſt: Si pupillus ſine tutoris authoritate promiſerit, & ex ea cauſa ſolutum ſit. Quæ ſpecies proponitur l. quod pupillus. 41. ff. de cõdict. indebiti. Vide item ſ. lib. 15. cap. 2. except. 1. replic. 3. & 4. Altera ſpecies eſt: Si mulier pro alio interceſſerit, & ex ea cauſa ſoluerit. l. qui exceptionem. 40. in prin. ibi: vt accidit. ff. de condict. indebiti. Tertia ſpecies eſt: Si quis rem ſuã emerit, & precium ſoluerit. l. ſeruũ meum. 37. ff. d. tt. Quarta: Si de alimentis ſine prætore tranſactũ ſit, eoq́; nomine ſolutum. l. elegãter. 23. §. itẽ ſi ob. ff. d. tt. Quinta: Si quis poſt rem iudicatã tranſegerit, et ex ea cauſa ſoluerit. d. l. 23. §. ſi poſt rem. Hactenus prioris generis ſpecies ſeu exempla enumeraſſe ſufficiat: quarum plures vide in ſingulis contractuum & obligationum ſpeciebus.

VI. Cauſa: Si ex cauſa quæ ab initio quidẽ obligatoria fuit, ſed ex pòſt facto irrita facta eſt, ſolutio ſit facta. Hæc cauſa, ſpecies cauſæ ſuperioris, approbatur per ea quæ ſ. cauſa prox. in prin. propoſita ſunt: eiusq́; ſpecies hæ ſunt. Prima ſpecies: Si conditio defecerit. proponitur exemplo l. ſeruo. 58. ff. de condict. indebiti. Secunda ſpecies eſt: Si cauſa ob quam datum eſt, ſecuta nõ ſit. l. damus. 52. in fin. l. in ſumma. 65. §. quod ob rem. item l. eleganter. 23. in prin. ibi: idem puto. & §. ſi quis poſt. ff. d. tt. item l. 1. in fin. ff. de condict. ob turpem. Aliud exemplũ eſt, Si cum conditionis implendæ cauſa dediſſet, vt legatum vel hæreditatem conſequeretur: poſtea id eamue non conſequatur. d. l. 65. §. ſed & agere. Plura de propoſita ſpecie vide ſ. cap. 10. Tertia ſpecies eſt: Si teſtamẽtum ex quo ſolutio facta eſt, falſum, inofficioſum, ruptum vel irritum pronunciatum fuerit: aut ſolutis legatis, æs alienũ aut Falcidia emerſerit, vel legatum ademptum ſit. Hæc multiplex ſpecies proponitur l. 2. cum duab. ll. ſeqq. ff. de cõdict. indebiti. Quarta ſpecies eſt: Si cùm ex cauſa tranſactionis ſolutum eſſet, tranſactio fuerit reſoluta. l. eleganter. 23. in prin. ibi: idem puto. ff. d. tt. Quinta: Si cum ſeruus conditionis implendæ cauſa ſoluiſſet, vt liber efficeretur: poſtea ex alia cauſa liber appareat. l. Stichus. 67. in prin. ff. d. tt. Concòrdat l. dedi tibi. 3. §. ſi liber. ff. de condict. cauſa dati. Sexta: Si cùm eidem ſeruo primùm ſub conditione dãdorum decem libertas relicta eſſet, deinde in codicillis purè: is poſterius legatum ignorans, conditionis implendæ cauſa decem ſoluerit. d. l. 3. §. ſed etſi ſeruus. Septima: Si cùm hæredi conditionis implendæ cauſa ſoluiſſet, vt hæreditatem vel legatum acciperet: hæres poſtea coactus hæreditatem adierit, eamq́; ſoluenti ex fideicommiſſo reſtituerit. l. is cui. 34. ff. de condict. indebiti. Octaua ſpecies videtur: Si cum ob rem nõ defenſam ſoluiſſet, poſtea defendere ſit paratus. Sed reprobatur l. qui ob rem. 35. ff. d. tt. Nona ſpecies eſt: Si cum debitori liberatio in teſtamento creditoris legata eſſet, id ignorãs ſoluerit. l. ſi non ſortem. 26. §. adeò. ff. d. tt. Decima: Si exceptione pacti de non petendo tutus ſoluerit. l. cum is. 32. §. 1. & l. qui exceptionem. 40. § fin. ff. d. tt. Huius ſpeciei exceptio eſt: Niſi cum fideiuſſor exceptione pacti conuenti de non petendo tutus eſſet, rem principalis hæres ei exiſtens ſoluerit. d. §. 1. verſ. quod ſi huic. Vndecima ſpecies eſt: Si cum debitor delato ſibi iureiurando iuraſſet, ſe dare non oportere: ſoluiſſet. l. ſi quis. 43. ff. d. tt. Duodecima: Si cum idem debitor & creditor eſſet, atq́; compenſationis, retẽtionis ſeu deductionis exceptione tutus, nihilominus ſoluerit. Hæc ſpecies proponitur exemplo l. ſi is qui. 45. ff. d. tt. Concordant huic exemplo ea quæ proponuntur ſ. lib. 18. cap. 6. quæſt. 2. reg. 13. Huius ſpeciei exceptio prima eſt: Niſi retentionem tantùm, non etiam petitionem is qui ſoluit, habuit. approbatur exemplo l. ſi in area. 33. ff. d. tt. Leges concordantes vide ſ. lib. 7. cap. 5. circa finem. Huius exceptionis replicationes vide d. except. 6. Altera exceptio eſt: Niſi compenſationis exceptio aliqua replicatione poſſit elidi. l. qui inuicem. 30. ff. d. tt. Decimatertia ſpecies eſt: Si cum antea ſolutum eſſet debitum, poſtea rurſus per errorẽ ſoluatur. approbatur per ea quæ proponuntur ſ. cap. prox. quæſt. 3. reg. 2. Huius ſpeciei ſeu cauſæ exceptio eſt: Niſi prior ſolutio liberationem non pariat. hoc enim caſu id quod poſtea ſolutum eſt, non condicitur. l. ſi fideiuſſor. 59. ff. de cõdict. indebiti. l. qui hominem. 34. §. fin. ff. de ſolution. item l. ſi quis. 58. §. fin. ff. d. tt. Decimaquarta ſpecies eſt: Si cũ debitor creditori ſuo hæres exiſteret, & ita obligatio confuſa eſſet, cohæredibus ſuis ſolidum debitum ſoluerit. hoc enim caſu id quod ſolutum eſt, repeti poteſt. approbatur ſimul & diſtinguitur l. frater à fratre. 38. in prin. ff. de condict. indebiti. Huius ſpeciei ſeu cauſſæ exceptio eſt, quòd non niſi pro parte qua debitor creditori hæres extitit, condictio indebiti ei ſit danda. d. l. 38. verſ. vtiq́; quidem pro ea parte, qua ipſe hæres patri extitiſſet, repetiturum. Cuius replicatio eſt: Niſi cum filiusfamiliãs debitor creditori patri pro parte hæres extitiſſet, peculium eius ad cohæredem peruenerit. hoc enim caſu pro quantitate peculij, quæ ad cohæredem peruenit, debitori vltra partem hæreditariã condictio indebiti danda eſt, quaſi bis ſolutũ eſſet. d. l. 38. verſ. pro ea verò, qua frater hæres extitiſſet, &c. Hæc de ſecundo genere indebiti, eiusq́; ſpeciebus & exemplis ſint dicta.

DE TERTIO GENERE indebiti.

VII. Cauſſa: Si iuſta quidem debiti cauſſa fuit, ſed per ſolutionem liberatio non contingit. nam & hoc caſu ſoluti condictio competit, quamuis debitum maneat. l. ſi non ſortem. 26. §. ſi decem. ff. de condictione indebiti. M. I. R. lib. 5. capite 13. reg. 50. Huius cauſæ

exceptio

exceptio prima eſt: Niſi cum certum hominem deberet, ſtatuliberum poſt moram vel culpa ſua factũ ſoluerit: hoc enim caſu nec liberatur, neq; repetit. l. Neratius. 63 ff. d. tt. Altera exceptio eſt: Niſi ex alia cauſa debens, ex alia ſoluerit: hoc enim caſu liberatio quidẽ non cõtingit à cauſa ex qua debetur, argumento eorum quæ propoſita ſunt ſ. lib. prox cap. 9. de reliquis exceptionib. aduerſus ſolutionem. non tamen ſolutum repetitur, ſed cõpenſationis iure retinetur. de qua re vide ĩ. cap. prox. excep. 30. Plures huius cauſæ exceptiones ſpeciales vide in cauſis ſequentibus. Nam cauſæ propoſitæ quatuor potiſſimũ ſunt ſpecies. Prima: Si alius quã qui debet, ſoluit. Altera: Si alij quàm cui debetur, ſolutũ ſit. Tertia: Si aliud quàm debetur, ſit ſolutum. Poſtrema: Si antequã dies debiti venerit, ſolutio ſit facta. de quibus quatuor ſpecieb. cum alijs cognatis ordine dicetur in cauſis ſequentibus.

VIII. Cauſa: Si alius quam qui debet, ſoluit: repetitioni locus eſt. l. ſi pœna. 19. §. 1. ff. de condictione indebiti. l. in ſumma. 65. § fin. l. cum is. 32. §. 1. item l. ſi fideiuſſor. 59. ff. d. tt. l. qui hominem. 34. § fin ff. de ſolut. item l ſi à patre. 5. C. de condict. indebiti. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi alius quam qui debet, nomine debitoris ſoluerit. l. repetitio. 44. ff. de condict. indebiti. l ſi donaturus. 9. §. ſi quis indebitam. ff. de condict. cauſa dati. item l. ſeruus. 36. ff. de condict. indebiti. Huius exceptionis ſpecies ſunt exceptiones aliquot proximè ſequentes. Planè eius replicatio eſt: Niſi creditor ſciens pro re aliena ſibi pignori obligata redimenda ab alio debitũ acceperit. d. l. 36. verſ. Paulus reſpondit. Altera exceptio eſt: Niſi procurator debitoris ſoluerit. l. ſi procurator. 6. in prin. & §. fin. ff. de condict. indebiti. item l. quodlibet. 87. ff. de ſolutionibus. Tertia: Niſi tutor debitoris ſoluerit. d. l. 6. §. fin. Quarta: Niſi vnus ex duobus, quorum ſinguli pro parte tenentur, ſolidum ſoluerit: hoc enim caſu repetitio ceſſat, quamuis ſoluens non niſi pro parte tenebatur. reprobatur l. ſi teſtamento 49. §. 1 ff. de fideiuſſoribus. Planè admittitur in duob. fideiuſſorib. d. l. 49. §. quòd ſi duo.

IX. Cauſa: Si pupillus, furioſus, vel is cui bonis interdictum eſt, ſoluerit. l. interdum. 29. ff. de condict. indebiti. Inſtit. quib. alienare non licet. § fin. item l. quod ſi fortè. 14. §. fin. ff. de ſolut.

X. Cauſa: Si reus criminis creditori ſuo ſoluerit. reprobatur l ſed nec illud. 42. ff. de ſolutionib. Hactenus cauſæ condictionis, deſumptæ ex perſona ſoluentis: ſequuntur eæ quæ ſumuntur ex perſona eius cui ſolutum eſt.

XI. Cauſa: Si alij quàm cui debetur, ſolutum eſt, l. in ſumma. 65. §. fin. ff. de condict. indeb. Huius exemplum primum eſt, ſi falſo procuratori ſit ſolutũ. quod proponitur l creditoris 8. C. de condict. indebiti. Concordat l. ſi procuratori. 14. ibi: quod ſi dominus. ff. de condict. cauſa dati. Aliud exemplum proponitur l. ſi vrbana. 55. ibi: nam ſi ſeruus. ff. de condict. indebiti. Tertium habetur l. ſed & ſi me putem. 22. in prin. ff. d. tt. Quartum l. ſi non ſortem. 26. §. hæredi, in fin. ff. d. tt. Quintum exemplum eſt: Si maritus ſocero dotem ſoluerit, vxore non conſentiente. Quod approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ proponuntur ſ. lib. 4. cap. 15. excep. 39. repl. 2. Planè propoſitæ cauſæ exceptio prima eſt: Niſi procuratori creditoris ſit ſolutum. l. ſi procurator. 6. §. Celſus ait. ff. de condict. indebiti. Concordant ea quæ proponũtur ſ. lib. prox. cap 8. repl. 6. Huius exceptionis replicatio prima: Niſi dominus ſolutionẽ procuratori factam, ratam non habuerit. reprobatur d. §. Celſus. Contradicit l. ſi procuratori. 14. ibi: quod ſi dominus. ff. de condict. cauſa dati. item l. ſi quis. 58. §. fin. ff. de ſolut. Altera replicatio eſt: Niſi cum ita ſolutio procuratori facta eſſet, vt niſi dominus ratum habuiſſet, condicatur: dominus ratum non habuerit. l. quod ſi fortè. 14. in prin. ff. de ſolut. Concordat d. l. 58. in prin. ibi: poſteriore. ff. d. tt. Secũda exceptio eſt: Niſi creditor ſolutionem alij factam ratam habuerit. d. l. 58. in prin. & l. qui hominẽ. 34. § ſi gener. ff. de ſolut. item l. ſi ego hac mente. 23. ff. de negocijs geſtis. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi poſtquam creditor ſe adrogandũ dediſſet, pater eius ratum habuerit. d. l. 58. §. ſi creditor. Altera replicatio eſt: Niſi tunc cum ſoluens alia ratione liberari potuit, creditor ratum habuerit. l. vlt. §. fin. in fin. ff. ratam rem haberi. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi fideiuſſor qui ad tempus obligatus erat, ante tempus finitum ſoluerit: hoc enim caſu, quamuis poſt tempus finitum dominus ratum habuerit, condictio tamẽ ceſſat. l. cum decem. 71. §. 1. ff. de ſolution. Tertia replicatio videtur: Niſi cum ignoraret creditor alij ſolutum, debitori acceptotulerit: hoc enim caſu, quamuis poſtea certior factus ratam habuerit ſolutionem, tamen condictioni locus eſſe videtur. Sed reprobatur d. l. 71. § item ſi ignorans. Tertia exceptio eſt: Niſi is cui ſolutum eſt, poſtea in ius creditoris ſucceſſerit. approbatur exemplo l. pupilli. 96. §. fin. ff. de ſolutionib. Quarta: Niſi cum eo etiam, cui ſolutio facta eſt, contractum ſit, quamuis de re aliena. l. ſi non ſortem. 26. §. qui filiosfamiliâs. ff. de condict. indebiti. Concordat l ſi vrbana. 55. in prin. ff. d. tt. Quinta: Niſi cum quis ſibi aut Titio dari ſtipulatus eſſet, Titio ſit ſolutum. approbatur per ea quæ proponuntur ſ. lib. prox. cap. 8. repl. 4. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi debitor poſt ſtipulationem ſoli ſtipulatori ſe ſoluturum conſtituerit, & nihilominus Titio ſoluerit. l. ſi verò mihi. 8. cum l. ſequente. ff. de conſtituta pecunia. Plures propoſitæ cauſæ exceptiones vide d. cap. 8. repl. 1. cum ſequentib.

XII. Cauſa: Si aliud quàm debetur, ſolutum ſit, vel non tale, quale debetur: quia per hanc ſolutionem liberatio non cõtingit (vt oſtenſum ſ. lib. prox. cap. 9. in princ.) condictioni indebiti locus eſt. l ſi pœna. 19. §. penult. ff. de condict. indebiti. Huic contradicit l. ſi is. 19. in fin. ff. de leg. 2. Exemplum habetur l ſi non ſortem. 26. § ſi centum. ff. de condict. indebiti. Huius etiam exemplum eſt, ſi hominem debet, ſtatuliberum ſoluat. quod proponitur l. cum quis. 38. §. qui hominem. ibi: & illi condictionem. ff. de ſolut. Planè huius exempli exceptio eſt: Niſi certum hominem debens, ſtatuliberum culpa ſua factũ ſoluerit. l. Neratius. 63. ff. de condict. indebiti. Aliud propoſitæ cauſæ exemplum eſt, ſi cum fundum ſeruum tradere deberet, liberum tradidit. l. ſed & ſi. 22. in fin. ff. d. tt. Planè cauſæ propoſitæ exceptio eſt: Niſi id quod debetur, non

ſit ſolutum: hoc enim caſu creditor indebitum quod accepit, retinere poteſt, donec debitum ſoluatur. d. §. ſi centum, in fin.

X I I I. Cauſa: Si plus quàm debetur, ſolutum ſit, condictio indebiti competit. l. ſi pœna. 19. §. fin. cum l. ſequen. ff. de condict. indebiti. l. cum duo. 25. l. ſi non ſortem. 26. in prin. l. is qui plus. 31. item l. Stichus. 67. §. tutor. ff. d. tt. Huius cauſæ exceptio prima eſt, quòd id tantùm, quod amplius debito ſolutum eſt, repetitur, non omne quod eſt ſolutum. Quæ conſtat ex legib. iam allegatis. cuius tamen replicatio eſt: Niſi pecuniam debens, fundum maioris precij per errorem ſoluit: hoc enim caſu totus fundus repetitur. d. §. ſi centum. Altera exceptio eſt: Niſi cum quis ſibi quinque, aut decem Titio dari ſtipulatus eſſet: Titio decem ſint ſoluta: hoc enim caſu quinq; quaſi indebita non repetuntur. l. qui res ſuas. 98. §. qui ſtipulatur, in fin. ff. de ſolut. Tertia exceptio eſt: Niſi cum pro parte hæres ſolidum ſoluiſſet. poſtea cohæredis portio ei adcreſcat. l. ex parte. 25. ff. de ſolut. Quarta: Niſi is qui non niſi in id quod facere poteſt, ſolidum ſoluerit, vel alius pro eo: hoc enim caſu condictio ceſſat. l. quod nomine. 8. cum l. ſequen. ff. de condict. indebiti. Concordat l. ſi quis reum. 5. §. idem Iulian. ff. de liberatione legata. Quinta: Niſi pater filij nomine conuentus, plus quàm in peculio eſt, ſoluerit. l. ſi is. 11. ff. de condict. indebiti. Contradicit d. §. idem Iulianus. ibi: ſed eſt verius. Sexta: Niſi cum Stichum aut Pamphilum deberet, & vtrunq; ſoluiſſet: alteruter poſtea deceſſerit. l. cum is. 32 in prin. ff. de condict. indebiti.

X I I I I. Cauſa: Si cum deductionis vel retentionis exceptione tutus eſſet debitor, nihil ex debito retinuerit, ſed totum ſoluerit. De hac cauſa dictum ſ. cauſa 6. ſpecie 12.

X V. Cauſa: Si cautio debita in ſoluendo ſit omiſſa, poteſt condici. l. ſi quis. 39. ff. de condict. indebiti. Concordat l. niſi ſi dolo. 3. §. item ſciendum, in fin. item §. fin. ff. ſi cui plus quàm per l. Falcid.

X V I. Cauſa: Si cum decem aut Stichum deberet, quinq; ſoluerit: Sticho poſtea ſoluto, quinque erunt condicenda. l. ſi non ſortem. 26. §. ſi decem. ff. de condict. indebiti.

X V I I. Cauſa: Si cum hominem incertum deberet, putans ſe Stichum debere, eum ſoluerit. l. cum is. 32. §. fin. ff. eod. tt.

X V I I I. Cauſa: Si ante diem debiti venientem ſolutio facta ſit: condictio indebiti competit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſub conditione. 16. ff. de condict. indebiti. l. qui promiſit. 48. item l. hac condictio. 56. ff. d. tt. l. ſi quis reum. 5. §. idem Iulianus. ibi: quem ſolutum. ff. de liberat. legata. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi antequam condiceretur, dies venerit, vel conditio extiterit. d. l. 16. Concordat l. cum quis. 38. §. qui hominem. ibi: perinde atque. ff. de ſolutionib. Huius exceptionis replicationes vide ſ. lib. prox. cap. 9. de reliquis exceptionib. aduerſus ſolutionem, except. 33. repl. 1. dupl. 2. cum ſequentibus. Altera exceptio eſt: Niſi dies debiti certus ſit. l. in diem. 10. ff. de condict. indebiti. l. ſi fideiuſſor. 51. ff. mandati. item l. ſtipulatio iſta. 38. §. inter. ff. de verb. obligat. Tertia: Niſi certum ſit, diem vel conditionem omnino extaturam eſſe. l. quòd ſi. 18. & l. nam ſi cum. 17. ff. de condict. indebiti. Quarta: Niſi id quod quis purè debet, ſub conditione promiſerit, & ante conditionem exiſtentem ſoluerit. reprobatur l. Iulianus. 60. §. vbi autem. ff. d. tt. Quinta exceptio eſt: Niſi verus debitor poſt litem conteſtatam ſoluerit, manente adhuc iudicio. d. l. 60.

DE EXCEPTIONIBVS PRAEcedentium cauſarum generalibus.

Cap. VIII.

HActenus cauſæ condictionis indebiti tam generales quàm ſpeciales enumeratæ ſunt: quarum ſunt aliquot exceptiones cõmunes & generales, quæ in hoc capite proponẽtur: & primùm quidem eæ quæ ſumuntur ex genere & qualitate exceptionis, quâ tutus fuit is qui ſoluit.

I. Exceptio: Niſi exceptio quâ ſoluens tutus fuit, in odium & pœnam creditoris fuerit introducta. l. qui exceptionem. 40. in prin. & l. ſi pœna. 19. in prin. ff. de condict. indebiti. item l. ſed ſi pater. 9. §. penult. ibi: quia hi demum ff. ad S. C. Macedonianum.

I I. Exceptio: Niſi exceptione S. C. Macedoniani tutus ſoluit. d. l. 40. Concordat d. §. penult. & vltim. cum l. ſeq. item l. item ſi. 7. § fin. ff. d. tt. ad S. C. Macedonianum. l. ſi filiusfamiliás. 14. in fin. ff. ſi certum petatur. M. I. R. lib. 5. cap. 14. reg. 49. except. 5. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi filiusfamiliás ſoluerit: hoc enim caſu pater numos vindicare nõ prohibetur. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 14. Duplicatio prima eſt: Niſi numi à creditore ſint conſumpti. d. l. 14. Altera: Niſi filiusfamiliás qui ſoluit, hæres patri exiſtat. l. ſi non ſortem. 26. §. ſi filiusfamiliás. ff. de condict. indebiti. Tertia: Niſi filiusfamiliás pecuniam ſibi ab alio donatam ſoluerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſed ſi pater. 9. §. 1. ff. ad S. C. Macedon. Altera propoſita exceptionis replicat. eſt: Niſi curator minoris ſoluerit. l. cum tamẽ. 8. ff. eod. tt.

I I I. Exceptio: Niſi exceptione de eo quod facere poteſt, tutus, ſolidum ſoluerit, vel alius ipſius nomine. De hac exceptione vide ſ. cap. proxim. cauſa 13. except. 4.

I I I I. Exceptio: Niſi exceptione, ne vltra vires peculij conueniatur, tutus, ſolidum ſoluerit. De hac exceptione dictum d. cauſa 13. except. 5.

V. Exceptio: Niſi cùm ipſo iure actio non daretur in ſoluentem, ſoluit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox. cauſa 4. except. 1.

V I. Exceptio: Niſi exceptio quâ tutus debitor ſoluit, replicatione aliqua elidi potuit. approbatur exẽplo l. iudex. 28. ff. de condict. indebiti. Aliud exemplũ proponitur l. qui inuicem. 30. ff. eod. tt. Item alia exempla ſunt, ſi deberi pronunciatum ſit: item, ſi de negocio tranſactum ſit. de quibus ſequitur.

V I I. Exceptio: Niſi deberi pronunciatum ſit. l. ſi fideiuſſor. 29. §. in omnibus. ff. mandati. l. 1. ibi: non ex cauſa. C. de condict. indebiti. item l. Iulianus. 60. in prin. ff. d. tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ex falſis inſtrumentis iudicatum ſit. l. qui agnitis. 11. ff. de exceptionib. & præſcript.

V I I I. Exceptio: Niſi de negocio, cui exceptio obſtabat

ſtabat

ſtabat, tranſactū ſit. Hæc exceptio ſpecies ſuperioris ſextæ exceptionis approbatur ſimul & diſtinguitur l. in ſumma. 65. in princ. ff. de condict. indebiti. l. nec ſententia. 23. C. de tranſact. l. 1. C. de pactis. item l. 2. C. de condict. indebiti. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi euidēs calumnia detegatur. approbatur d. l. 65. Altera replicatio eſt: Niſi cùm tranſactionis nomine datum eſſet, tranſactio facta nō ſit. l. eleganter. 23. in prin. ff. de condict. indebiti. Tertia: Niſi tutoribus tranſigentibus & ſoluentibus, pupillus tranſactionem ratam non habuerit. reprobatur l. pupilli. 96. §. cum pupilla. ff. de ſolutionib.

IX. Exceptio: Niſi cauſa exceptionis, qua ſoluens tutus fuit, exceptionem tantùm, non etiam actionem pariat, puta ſi naturalis obligatio ſubſit. l. ex quibus. 51. ff. de condict. indebiti. M. I. R. d. reg. 49. except. 3. Huius exemplum proponitur l. ſi in area. 33. ff. eod. tt. Aliud exemplum eſt in pecunia ex turpi cauſa promiſſa, l. ſi ob turpem. 8. ff. de condict. ob turpem cauſ. Leges concordantes vide ſ. lib. 7. cap. 5. de antecedentib. rei vendicationem, reg. 7. except. 6. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi non dominus, ſed ſeruus eius pecuniam ſoluerit ſine ipſius conſenſu. l. ſi is. 94. §. fin. ibi: cum verò ſeruus. ff. de ſolut.

X. Exceptio: Niſi exceptio qua ſoluens tutus fuit, iure ciuili introducta, naturali iure deficiat. l. naturales. 9. ff. de act. & obligat. Vide item ſ. lib. 15. cap. 1. de natural. obligat. proprio 3. Exemplum proponitur l. naturaliter. 13. ff. de condict. indebiti. Concordat l. ſi tuo. 83. ff. de ſolut. l. quod attinet. 32. ff. de reg. iuris. l. ſerui. 13. in fin. ff. de act. & oblig. item l. hæres 21. §. quod ſi hic. ibi: & tamen nihilominus. ff. de fideiuſſorib. Plura de exemplo propoſito vide ī. excepti. prox. Aliud exemplum proponitur ſ. except. 2. Sed & alia exempla vide ī. in exceptionib. proximè ſeqq.

XI. Exceptio: Niſi exceptione hac, quòd ſeruus ſe obligauerit, tutus ſoluerit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. except. prox. exemplo primo. Cuius replicatio eſt: Niſi ſeruus ſine domini voluntate ex ſuo contractu ſoluerit: hoc enim caſu domino ſerui vindicatio & condictio pecuniæ non eſt deneganda. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſeruum. 19. cum l. ſequente. ff. de fideiuſſorib.

XII. Exceptio: Niſi exceptione hac, quòd inter dominum & ſeruum geſtum ſit, tutus ſoluerit. l. ſi quod. 64. ff. de condict. indebiti.

XIII. Exceptio: Niſi exceptione hac, quòd inter patrem & filiumfamilias geſtum ſit, tutus ſoluerit. l. frater à fratre. 38. §. quæſitum ff. d. tt.

XIIII. Exceptio: Niſi cùm exceptione rei iudicatæ tutus eſſet is qui ſoluit, malè fuerit iudicatum. l. iudex. 28. ff. de condict. indebiti. Concordat l. Iulianus. 60. ff. eod. tt.

XV. Exceptio: Niſi exceptio qua tutus fuit is qui ſoluit, dilatoria ſit, non perpetua. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. proxim. cauſa 18. except. 2. & 3. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi incertum ſit, vtrum temporaria, an perpetua exceptio ſit futura. approbatur per ea quæ propoſita ſunt d. cauſa 18. in prin. Cui concordat l. ſufficit. 56. ff. de condict. indebiti. Hactenus exceptiones deſumptæ ex genere & qualitate exceptionis, qua tutus fuit is qui ſoluit. Sequuntur nūc exceptiones deſumptæ ex cauſa ex qua ſolutio facta eſt.

XVI. Exceptio: Niſi pœnæ nomine ſolutio facta eſt. l. pœna. 42. ff. de condict. indebiti. l. quod à quoquam. 46. ff. de reg. iuris. Leges concordantes vide ſ. lib. 17. cap. 20. quæſt. 4. reg. 6. except. 1. Exemplum proponitur l. qui ob rem. 35. ff. de condict. indebiti. Planè huius exceptionis replicatio eſt: Niſi delictum non ſit commiſſum, cuius nomine pœna ſoluta eſt. l. eleganter. 23. §. fin. ff. d. tt. Cuius duplicatio eſt: Niſi tale ſit genus delicti, in quo inficiando lis creſcit. elicitur ex d. §. fin. Cui concordat l. ea quæ. 4. C. d. tt. item Inſtit. de obligat. quæ ex quaſi contractu. §. ex quibuſdam.

XVII. Exceptio: Niſi vſurarum nomine ſolutum ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi non ſortem. 26. in prin. ff. de condict. indebiti. Huius exceptionis replicatio prima eſt, quòd quamuis vſuræ indebitæ ſolutæ repeti non poſſint, ſorti tamen imputari poſſe. d. l. 26. l. eos qui. 26. §. ſi quis autem. ibi: ſed etſi acceperit. C. de vſuris. item l. creditor. 102. §. fin. ff. de ſolutionib. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi ex pacto nudo vſuræ fuerint debitæ: hæ enim quamuis indebitæ non potuerint peti, tamen ſolutæ repeti non poſſunt, nec in ſortem imputari. d. l. 26. in prin. ibi: ſi ſortis debitas. ff. de condict. indeb. Concordat l. quamuis. 3. C. de vſuris. Leges concordantes vide ſ. lib. 15. cap. 7. quæſt. 1. cauſa 1 except. 1. repl. 3. Huius duplicationis triplicatio eſt: Niſi vltra legitimum modum in pactum ſint deductæ. d. l. 26. §. ſupra duplum. Altera replicatio eſt: Niſi ſors quoq; fuerit indebita: hoc enim caſu quemadmodum ſors, ita etiam vſuræ indebitæ ſolutæ repeti poſſunt. d. l. 26. §. ſi quis. Concordat l. vlt. § fin. ff. de conſtituta pecunia. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi cùm minor 25. annis aduerſus contractum, ex quo vſuras ſoluerat, in integrum reſtitutus eſſet, nulla vſurarum mentione facta. l. vlt. §. fin. ff. de condict. indebiti. Tertia replicatio eſt: Niſi poſt ſortem ſolutam vſuræ indebitæ ſint ſolutæ. l. indebitas. 18. C. de vſuris. Concordat l. ſi non ſortem. 26. in prin. ibi: proinde etſi. ff. de condict. indeb. Quarta: Niſi ſors ſoluta ſit, non imputatis vſuris indebitis ſolutis. d. l. 26. in prin. ibi: etſi poſtea.

XVIII. Exceptio: Niſi libertus operas, vel operarum indebitarum nomine patrono ſoluit. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 26. §. libertus. Concordat l. penult. ff. præſcriptis verbis. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi non officiales, ſed fabriles operas indebitas libertus patrono præſtiterit: harū enim æſtimatio repeti poteſt. d. §. libertus. verſ. ſed ſi operas. Altera: Niſi delegante patrono libertus alij operas præſtiterit. reprobatur d. §. libertus. verſic. ſed ſi delegatus ſit alij à patrono, &c. Tertia: Niſi patronus liberto pactum fecerit de operis non petendis. l. qui exceptione. 40. § fin. ff. de condict. indebiti.

XIX. Exceptio: Niſi dotis cauſa ſoluit. l. cum is. 32. §. ſi in ea. ff. de condict. indebiti.

XX. Exceptio: Niſi pietatis cauſa ſoluit. d. §. ſi in ea. Concordat Inſtit. de obligat. quæ quaſi ex contractu. § fin.

NN

XXI. Exceptio: Niſi legati vel fideicommiſſi cauſa ſoluit. reprobatur l. fideicommiſſum. 7. C. de condict. indebiti. Planè admittitur, ſi in pias cauſas legatum vel fideicommiſſum ſit relictum. Inſtit. d. §. fin.

XXII. Exceptio: Niſi remunerandi & donandi animo quid datum ſit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox. cauſa 4. except. 1. Concordat l. cum ancillam. 6. C. de condict. ob cauſam.

XXIII. Exceptio: Niſi tanquam indebitum ſibi ſolutum reddidit, cum id retinere poſſet. l. ſi teſtamento. 49. §. 1. ibi: propterea. ff. de fideiuſſorib. Hactenus exceptiones aduerſus cauſas condictionis indebiti, deſumpta partim ex genere & qualitate exceptionis, qua tutus fuit is qui ſoluit: partim ex cauſa ex qua ſolutum eſt. ſequuntur nunc exceptiones deſumpta partim ex perſona eius cui indebitum ſolutum eſt, partim ex re in ſolutum data, partim ex alijs huiuſmodi circumſtantijs.

XXIIII. Exceptio: Niſi pupillo ſine tutoris authoritate indebitum ſit ſolutum. Inſtit. quib. modis re contrahitur oblig at. §. is quoque qui. ibi: vnde pupillus. Concordat l. ſi pupilli. 66. §. ſi autem debitor. ff. de ſolutionibus.

XXV. Exceptio: Niſi quis non ſuam, ſed alienam rem vel pecuniam ſoluerit. reprobatur l. indebiti. 15. §. ſed et ſi. ff. de condict. indebiti. Planè admitti videtur, primùm quidem, ſi is qui rem alienam in ſolutum accepit, eam vſuceperit. Sed reprobatur d. l. 15. §. ſed et ſi poſſeßion. Deinde, ſi vſusfructus rei alienus ſit: hoc enim caſu deducto vſufructu condicendum. d. l. 15. §. fin. Tertiò, ſi pars rei aliena ſit: hoc enim caſu dempta parte iſta, condictio competit. l. ſi pœna. 19. §. ſi falsò. ff. de condict. indebiti. Quartò, ſi quis non ſuam, ſed eius cui ſoluit. pecuniam dederit. l. Stichus. 67. in prin. ibi: ſi eam pecuniam dedit. ff. d. tt.

XXVI. Exceptio: Niſi quis ſciens indebitum ſoluit. l. 1. ff. de condict. indebiti. l. ſi is. 24. l. fideicommiſſum. 62. l. ſi non ſortem. 26. §. indebitum, in fin. & §. qui filiofamilias. ff. d. tt. l. cuius. 53. ff. de reg. iuris. l. indebitum. 9. C. de condict. indebiti. l. cum qui. 21. §. item cum quæſitum. ff. de inoffic. teſtam. l. ſed addes. 19. §. ſi quis cum. ff. locati. item l. ſi cum aurum. 50. ff. de ſolut. M. I. R. lib. 5. cap. 13. reg. 49. except. 6. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi quis dubitans ſoluerit. l. vltim. C. de condict. indebiti. Concordat l. 2. in prin. ff. d. tt. Altera replicatio eſt: Niſi ſoluit ita, vt ſi apparuiſſet indebitum, repeteret. d. l. 2. in prin. Cuius duplicatio eſt: Niſi ſciens indebitum non titubans ſoluit ita, vt repeteret. l. quod quis. 50. ff. de condict. indebiti.

XXVII. Exceptio: Niſi ius ignorans ſoluit. l. cum quis. 10. C. de iuris & facti ignoran. M. I. R. d. reg. 49. except. 2. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi hæres, cui remiſſa fuit in teſtamento ſatiſdatio legatorum ſeruandorum cauſa, putans remitti eam non poſſe, ſatiſdederit. hic enim nihilominus condicit. l. 1. in prin. ibi: ſi verò hoc non potuiſſe. ff. vt in poſſeß. legatorum. Altera replicatio eſt: Niſi mulier ignorans ſe tutam S. C. Velleiano, pro alio ſoluerit. l. quamuis. 9. C. ad S. C. Velleianum.

XXVIII. Exceptio: Niſi antequam exceptio debitori competeret, ſoluit. approbatur exemplo l. cum decem. 71. §. 1. ff. de ſolut. Aliud exemplum proponitur d. l. 71. §. item ſi ignorans. Tertium exemplū proponitur l. Iulianus. 60. ff. de condict. indebiti.

XXIX. Exceptio: Niſi minor 25. annis ex contractu quem fecit, antequam in integrum reſtitueretur, ſoluit: nec in reſtitutione in integrum eius quod ſolutum eſt, vlla mentio ſit facta. l. vlt. §. fin. ff. de condictione indebiti.

XXX. Exceptio: Niſi eidem ab eodem ex alia cauſa debeatur. hoc enim caſu repetenti ſolutum exceptio obſtabit. approbatur exemplo l. ſi non ſortem. 26. §. ſi centum, in fin. ff. de condict. indebiti. l. cum is. 32. §. 1. in fin. ff. eod. tt. item l. cum ex pluribus. 97. §. fin. ff. de ſolutionib.

XXXI. Exceptio: Niſi per ſolutionem negocium ſit ratificatum & confirmatum. approbatur exemplo l. indebitum. 9. C. de condict. indebiti.

XXXII. Exceptio: Niſi in ſolutionis apocha adſcriptum ſit, ex eo contractu controuerſiam nullam amplius eſſe. reprobatur l. Stichus. 67. §. item quæſitum. ff. de condict. indebiti.

XXXIII. Exceptio: Niſi res ab eo cui in ſolutum data eſt, ſit conſumpta. reprobatur l. in ſumma. 65. §. in frumento. ff. de condict. indebiti.

XXXIIII. Exceptio: Niſi ſeruus ab eo cui in ſolutum datus eſt, ſit manumiſſus. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 65. §. ſi ſeruum.

XXXV. Exceptio: Niſi res aliena in ſolutum data, ab eo qui accepit, ſit vſucapta. reprobatur l. indebiti. 15. §. ſed et ſi poſſeß. ff. eod. tt.

XXXVI. Exceptio: Niſi res in ſolutū data perierit. l. cum is. 32. in prin. ff. d. tt. Hactenus de cond. indebiti.

DE CONDICTIONE SINE cauſa. Cap. IX.

I. CAVSAE HVIVS actionis.

PRima cauſa: Si quis ſine cauſa indebitum promiſerit vel ſoluerit. approbatur l. 1. in prin. & l. qui ſine. 3. ff. de condict. ſine cauſa.

II. Cauſa: Si cauſa ob quam datum vel promiſſum eſt, non ſit ſecuta. d. l. 1. §. ſed et ſi ob. l. nihil refert. 4. ff. d. tt. item l. cum ancillam. 6. C. de condict. ob cauſam. Plura de cauſa propoſita vide ſ. cap. prox.

III. Cauſa: Si cauſa ob quam datum vel promiſſum eſt, ſit finita. l. 1. §. fine autem. ff. de condict. ſine cauſa. Huius cauſæ exemplum proponitur l. ex empto. 11. §. ego illud. ff. de act. empti. Aliud habetur l. 2. ff. de condict. ſine cauſa.

IIII. Cauſa: Si res alicuius ex iniuſta cauſa ad alium peruenerit, vel redeat ad iniuſtam cauſam. l. 1. §. fin. ff. eod. tt.

V. Cauſa: Si plus quàm debuit, promiſit. l. qui ſine. 3. ff. de condict. ſine cauſa. Concordat l. ſi cum. 4. C. de condict. ob cauſam.

II. QVID VENIAT IN condictione propoſita?

I. Regula: Si ſine cauſa promiſſum ſit: vt liberetur, condictio competit. d. l. 3. & d. l. 4. Concordat l. 1. §. 1. ff. de condict. ſine cauſa.

II. Re-

II. *Regula: Qui plus quàm debet, promiſit: non totam obligationem condicit, ſed id tantùm quod amplius promiſit. d. l. 3. & d. l. 4.*

III. ADPINIA remedia.

Regulariter quidem ex cauſis ſ. propoſitis condictio propoſita competit, non alia actio. cuius tamen regula exceptio prima eſt: Niſi arra data, precioq́, ſoluto, quaſi cauſa finita, arra emptori non reddatur: hoc enim caſu etiam ex empto actio eſt. l. ex empto. 11. §. ego illud. ff. de act. empt. Altera exceptio eſt: Niſi cum fullo ob veſtimenta deperdita, precium pro ijs domino ſoluiſſet, dominus poſtea veſtimenta receperit: hoc enim caſu etiam ex conducto actio. eſt. l. 2. ff. de condict. ſine cauſa. Tertia: Niſi quis ſine cauſa promiſerit. hoc enim caſu ex ſtipulatu conuentus etiam exceptione defenditur. l. 2. §. circa. ibi: ſi quis ſine. ff. de doli mali except. Has de condictione ſine cauſa.

DE CONDICTIONE CAVSA dati non ſecuta. Cap. X.

I. CAVSAE EX QVIBVS competit hæc condictio.

PRima cauſa: *Si cauſa ob quam quid datum eſt, ſecuta non ſit, vel legi dicta non paruit is qui accepit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox. quæſt. 1. cauſa 2. Concordat l. 1. in fin. ff. de condict. ob turpem cauſam. l. in ſumma. 65. §. ſed & agere. & §. quod ob rem. & l. damus. 52. in fin. ff. de condict. indebiti. item l. dictam. 8. C. de condict. ob cauſam. M. I. P. lib. 5. cap. 10. reg. 14. M. I. R. lib. 5. cap. 13. reg. 54. Huius cauſa exemplum etiam proponitur l. vlt. C. eod. tt. Aliud l. 2. C. eod. tt. Aliud l. ea lege. 3. C. eod. tt. Aliud l. cum ancillam. 6. & l. ſi liber. 9. C. d. tt. Aliud l. cum quis mortis. 12. ff. de condict. cauſa dati. Aliud l. ſi heres. 11. ff. d. tt. Aliud l. vlt. ff. d. tt. Aliud exemplum eſt, ſi cum ſeruus quæſtionis habendæ cauſa datus eſſet, de crimine eius in quæſtione non conſtiterit, nec tamen reddatur. l. penult. ff. d. tt. Concordat l. ſi dominus. 8. ff. de præſcriptis verbis. Item aliud exemplum eſt, ſi cum procuratori ſolutum eſſet, dominus id non habuerit ratum. l. ſi procuratori. 14. §. quod ſi dominus. ff. de condict. cauſa dati.*

II. *Cauſa: Si cauſa ob quam quid promiſſum vel cautum eſt, ſecuta non ſit. l. 1. §. ſed etſi ob. ff. de condictione ſine cauſa. M. I. R. d. reg. 54. Huius exemplum eſt cautio non numeratæ pecuniæ: quod proponitur l. ſi non. 4. C. de condict. ex lege. Concordat l. ſi cum. 4. C. de condict. ob cauſam. Plura de hoc exemplo vide ſ. lib. prox. cap. 4.*

III. *Cauſa: Si cum acceptolatum alicui ob cauſam eſſet, cauſa non ſit ſecuta. l. ſi quis. 4. ff. de condict. cauſa dati. Concordat l. ſi mulier. 10. ff. eod. tt. Plures huiuſmodi cauſas vide ſ. except. 10. replic. 1. cum ſequentibus.*

EXCEPTIONES PRAECEDENTIVM cauſarum generales.

I. *Exceptio: Niſi cauſa vel conditio non ſit expreſſa: approbatur l. ſi repetendi. 7. & l. cum ancillam. 6. C. de condict. ob cauſam. item l. ſi maiores. 25. C. de tranſactionib.*

II. *Exceptio: Niſi cauſa ob quam datum vel promiſſum eſt, turpis ſit, & legibus prohibita. approbatur per ea quæ proponuntur ſ. cap. prox. quæſt. 1. except. 1. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ob matrimonium quod legibus prohibetur, contrahendum dotem dedit. l. auunculo. 5. ff. de condict. ſine cauſa. Altera replicatio eſt: Niſi militi, vt procurationem in iudicio ſuſciperet, dedit: hæc enim cauſa quamuis legibus prohibita ſit, condictio tamen competit. l. ſi militem. 5. C. de condict. ob cauſam. Plura de exceptione propoſita eiusq́, replicationib. vide ſ. except. 4. repl. 2. item ſ. cap. prox.*

III. *Exceptio: Niſi cauſa adiecta ſit contra bonos mores: vtputa, Si me heredem ſcripſeris. l. cum donationis. 13. C. de tranſact.*

IIII. *Exceptio: Niſi per reum non ſteterit, quo minus cauſa ſit ſecuta. l. pecuniam. 10. cum l. ſequ. C. de condict. ob cauſam. item l. ſi pecuniam. 5. in prin. ff. de condict. cauſa dati. M. I. R. d. reg. 54. except. 3. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi actor pœnitentia ductus rem repetat. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 5. in prin. l. 1. in fin. item l. dedi tibi. 3. §. 1. ff. d. tt. l. in ſumma. 65. §. ſed & agere. ibi: idem etſi. ff. de condict. indebiti. item l. ſi filius. 13. ff. de condict. cauſa dati. M. I. R. d. except. 3. repl. 1. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi interſit accipientis rei, non accepiſſe rem. d. l. 5. verſ. niſi fortè tua interſit. Altera duplicatio eſt: Niſi reus ſumptus in rem fecit, nec eos actor reſtituat. d. l. 5. verſ. vel ſumptus qui neceſſarij ſunt ad profectionem, iam feciſti, &c. Huius duplicationis triplicatio eſt: Niſi antequam ſumptus faceret reus, actor illum de pœnitentia ſua certiorauit. d. l. 5. § item ſi quis. Altera propoſita exceptionis replicatio eſt: Niſi iure cauſa ſequi, vel conditio impleri non poſſit. hoc enim caſu, quamuis non ſtet per reum, quo minus impleat, vtputa iure impeditus: tamen condictio competit. l. 1. C. de condict. ob cauſam. Concordat l. ſi militem. 5. C. eod. tt. Tertia replicatio eſt: Niſi cum conditionis implendæ cauſa pecunia daretur ad conſequendam hereditatem vel legatum, teſtamentum iniuſtum, falſum vel inofficioſum pronuncietur. hoc enim caſu, quamuis per reum non ſtetit, nihilominus condictioni eſt locus. l. 2. ff. de condict. cauſa dati. Concordat l. in ſumma. 65. §. ſed & agere. ff. de condict. indebiti.*

V. *Exceptio: Niſi impoſſibilis ſit cauſa, ob quam datum eſt. elicitur ex l. dictam legem. 8. ibi: ſi non impoſſibilem. C. de condict. ob cauſam.*

VI. *Exceptio: Niſi res in qua cauſa implenda erat, perierit. approbatur ſimul & diſtinguitur exemplo ſerui l. dedi tibi. 3. §. planè ſi tibi. & l. ſi pecuniam. 5. §. item ſi quis. ibi: aut ſi ante. it. §. ſed ſi vbi. ff. de condict. cauſa dati. Planè propoſita exceptionis replicatio prima eſt: Niſi poſt moram à reo factam res perierit. d. l. 3. § planè ſi tibi. verſ. ſed ſi Stichus deceſſerit, an repeti quod datum eſt, poſſit. item d. §. ſed ſi vbi. verſ. ſiquidem moram fecit. Altera replicatio eſt: Niſi per reum ſteterit, quo magis res perierit. d. verſ. aut ſi ante. Concordat l. cum ſeruus. 15. ff. d. tt. Tertia: Niſi reus qui pro re quæ perijt, aliquid accepit, neq́; diſtracturus eam erat, neque ipſe ea vſurus. d. §*

IIII. ADVERSVS QVOS competit condictio indebiti?

Aduerſus aliũ, quàm cui ſolutio indebiti facta eſt, hac condictio non competit. l.his ſolu. 49. ff. de condict.indebit. Planè huius regulæ exceptio prima: Niſi alij ſolutio proſit. reprobatur d.l.49. Altera exceptio eſt: Niſi alio delegante, alij ſolutio ſit facta. hoc enim caſu delegãs, non is cui ſolutum eſt, tenetur. l.2. C.de condict.indebiti. l.ſi donaturus.9.§.ſi quis.ff.de condict. cauſſa dati. l.cum indebitum. 57. §.creditor. ff.de condict. indebiti. Concordant item ea quæ proponuntur ſ. lib.prox.cap.12.reg.7 & 8. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi pupillo delegante alij ſoluerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi pupilli. 66.§.ſi autem debitor.ff.de ſolutionib. Tertia exceptio eſt: Niſi cum quis ſibi aut Titio dari ſtipulatus indebitum eſſet, Titio ſit ſolutum. hoc enim caſu ſtipulatori condicendum, non Titio. l.qui hominem.34.in prin.ff.de ſolutionib. Concordat l.ſi ita.59.in fin.ff. d.tt. Quarta: Niſi procuratori indebitum ſit ſolutũ. hoc enim caſu domino poteſt condici. approbatur ſimul & diſtinguitur l.cum indebitum.57. §.creditor. ff.de condict.indebiti. l.ſi procuratori.14.§.de cõdict. cauſſa dati. l.ſi vendidero.82. §.ſi Titius. ff. de furtis. item l.item ſi cum.5.§.item quæritur. ibi: & ſicut.ff. negocior. geſtorum. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi dominus neq; mandauerit, neq; ratam habuerit indebiti ſolutionem. d.l.14. d.§.ſi Titius. item l.ſi procurator.6. §.idem Labeo.ff.de condict.indebiti. Altera replicatio eſt: Niſi dominus, vt debitũ procuratori ſolueretur, vel generaliter mandauit, non vt etiam indebitum ſolueretur. d.§.creditor. Quinta exceptio eſt: Niſi is cui indebitum ſolutum eſt, deceſſerit. hoc enim caſu heredi eius condici poteſt. approbatur ſimul & diſtinguitur l.ſi non ſortem.26.§.hæredi.ff.de condict.indebiti.

V. QVID QVANTVMQVE veniat in condictione indebiti?

I.Regula: Aut ipſum quod ſolutum eſt, aut tantundem repetitur. l.quod indebitum.7.ff.de condict.indebiti. Concordat l.ſi operas.26.§.fin. ff.de præſcriptis verbis.

II.Regula: Si plus debito ſit ſolutum: nõ totum condicitur, ſed id quod amplius ſolutum eſt. l.ſi non ſortem.26.§.idem Marcellus.ff.de condict.indebiti. Concordat l.tutores.61.ff.d.tt. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi res indiuidua in ſolutum data ſit. l.cum amplius.84.ff.de reg.iuris. Altera exceptio eſt: Niſi cùm pecunia deberetur, res immobilis maioris precij pro ea in ſolutum detur. l.ſi non ſortem. 26. §.ſi centum.ff.de condict.indebiti.

III.Regula: Eiuſdem bonitatis res reſtituenda eſt. approbatur exemplo l.in ſumma.65. §.in frumento. ff.de condict.indebiti.

IIII.Regula: Si res in ſolutum data perijt, vel aliàs reſtitui amplius non poſſit: æſtimatio eius reſtituenda.d.§.in frumento.d.l.65.§.ſi ſeruum. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi non ſit locupletior ex ea factus ſine dolo.l.ſi non ſortem.26.§.libertus.verſ.nempe hoc ſolum.ff.d.tt.l.cum hi.8.§.ſanè ſi is.ff.de tranſact.

V.Regula: Quantum precium pro re in ſolutum data reſtituendum. Regulariter quidem quanti ea res fuit, vel æſtimatur, tantum precium reddendum. Verùm eius exceptio prima eſt: Niſi is qui accepit, minoris eam rem diſtraxerit. hoc enim caſu illud ſolum precium, quod pro re accepit, reddendo liberatur. d.§.libertus.verſ.& interdum. Altera exceptio eſt: Niſi is qui accepit, minoris rem erat comparaturus. d.§.in frumento. Concordat d.verſ. & interdum. Tertia exceptio eſt: Niſi rem ſuis ſumptib. rem fecit precioſiorem.d.verſ.& interdum.

VI. Regula: Si cum illa aut illa res deberetur, vtraque per errorem ſit ſoluta: vel certi generis res, & plures ſint ſolutæ: in arbitrio actoris ſoluẽtis eſt, quam velit repetere. l.ſi quis.10. C.de condict.indebiti. Vbi ait Imperator: Et Vlpianus quidem electionem ei præſtat, qui vtrunq; accepit, vt hoc reddat, quod ſibi placuerit. Huic ſententia reprobata ac mutata concordat l.ſi non ſortem.26.§.ſi decem. ibi: ſed etſi poſt.ff. de condict.indebiti. Planè huius regulæ exceptio eſt: Niſi cum duo illam aut illam rem deberent, ambo pariter vtranq; ſoluerint, nec inter eos conueniat vter condicat. hoc enim caſu eius qui accepit, electio eſt, cui velit reddere.l.planè ſi duos.21 in fin ff.d.tt.

VII.Regula: Si cum decem aut Stichus deberetur, quinq; prius fuerint ſoluta, deinde Stichus: non pars Stichi repetetur, ſed quinq; tantùm.d.§ ſi decem.

VIII.Regula: Si bis idem debitum fuerit ſolutum: quod poſteriore loco ſolutum eſt, tanquam indebitum eſt condicendum. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. quæſt.3.reg.2. Cui concordat d.l.26. in prin.ibi: etſi poſtea.ff.de condict.indebiti. Huius exceptio prima eſt: Niſi cum antea pars debita ſoluta eſſet, poſtea ſolidum ſoluatur. hoc enim caſu prius ſolutum condici poteſt.d.§.ſi decem. Altera exceptio eſt: Niſi ſimul idem debitum bis fuerit ſolutum. hoc enim caſu in arbitrio ſoluentis eſt, quod velit repetere. approbatur ſ.reg.6. Tertia: Niſi in pendenti ſit, vtrum per priorem ſolutionem liberatio contigerit, vel prior ſolutio minus efficax ſit. approbatur exemplo l.ſi quis.58.§.fin. ff. de ſolutionibus. Huius exceptionis ſpecies eſt ſ.except.1.

IX.Regula: Si vſusfructus rei in ſolutum datæ, alienus ſit: deducto vſufructu condictio competit. l.indebiti.15.§.fin.ff.de condict.indebiti.

X.Regula: Si duo ſoluerint indebitum, ſingulis pro parte repetitio competit. l.ſi pœnæ cauſa. 19. §. fin. cum l.ſequente.ff.de condict.indebiti. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi cum illud aut illud deberetur, vtrunq; ſoluerint. hoc enim caſu partium repetitio non datur vtriq;. l planè.21.ff.d.tt. Altera exceptio eſt: Niſi cum debitum ab vno ſolutum eſſet, alter quoq; poſtea ſoluat. hoc enim caſu poſterior tantùm ſolidum condicit. approbatur per ea quæ proponuntur ſ.quæſt.3.reg.2.

XI.Regula, De eo quod rei in ſolutum datæ acceſſit. Hoc quoq; in condictionem indebiti venit. l.indebiti.15.in prin. & l.in ſumma.65.§.ei qui. ff.de condict.indebiti.

XII. Regula, De fructibus rei in ſolutum datæ reddendis

dendis

dendis, proponitur d.l.15.item d.§.ei qui. Concordat l.ſi non ſortem.26.§.libertus.ibi:& interdum ff.d.tt. l.videamus.38.§.item ſi indebitum.ff.de vſuris & fructibus.item l.vxori.27.ff.de vſufructu legato.

XIII. Regula, De vſuris pecuniæ ſolutæ. Hæ in condictionem indebiti non veniunt. l.1. in fin. C. de condict. indebiti.

XIIII. Regula, De impenſis à reo factis deducendis, proponitur l.in ſumma.65. §.ei qui.ff.de condict. indebiti. Concordat l.ſi non ſortem.26. §. libertus. ibi:& interdum.ff.d.tt.

VI. VBI COMPETIT hæc actio?

Etiam alibi, quàm vbi ſolutio facta eſt, condictio indebiti competit. l.qui loco certo. 27.ff. de condict. indebiti.

VII. ADIVNCTA, SEV de indebito probando.

Vtri probatio incumbat, differitur l.cum de indebito.25.ff.de probationib. M.I.R. lib.2.cap.11.in verbo Debitum.

VIII. ADFINIA REmedia.

Ex cauſis quæ ĩ. cap. prox. proponentur, indebiti condictio, non alia competit actio. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi is qui indebitum ſoluit, ab eo cui ſoluit, conueniatur. hoc enim caſu etiam per exceptionem ſeu retentionem ſolutum poteſt recuperare. approbatur exemplo l.elegãter.23.§.ſi poſt rem. ibi:retineri tamen.ff.de condict.indebiti. Aliud exemplum proponitur l.ſi cum aurum.50.ff.de ſolution. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi condictione repeti non poſſit. hoc enim caſu nec per exceptionem poteſt retineri. approbatur exemplo l.vlt.§.fin.ff.de condict indebiti. Sanè interdum per exceptionem ſolutum poteſt compenſari, quod per indebiti condictionem repeti non poteſt. de quo ĩ.cap.8.except.17 & 30. Altera exceptio eſt: Niſi nõ ſolutum, ſed promiſſum tantùm vel cautum ſit indebitum. nam & hoc caſu nõ ſolùm cautio poteſt condici, ſed etiam ſi ex ea agatur, exceptio poteſt opponi. l.cũ & ſoluta.3. C.de condict. indebiti. Concordat l.ſi hæres.5.§.ſed ſi falſo ff.de act. empt. Tertia: Niſi exceptione compenſationis tutus ſoluerit. hoc enim caſu ſolutum non condicitur, ſed debiti petitio competit. l.qui inuicem.30.ff. de condict.indebiti. Quarta: Niſi pupillus ſine tutoris authoritate, vel furioſus, vel is cui bonis interdictum eſt, ſoluerit. hoc enim caſu rei vendicatio competit. l.interdum.29.ff.d.tt. Quinta: Niſi quis non ſuam, ſed alienam pecuniam ſoluerit, vel ſolutione non tranſlatum ſit dominium. hoc enim caſu dominus numos vindicare poteſt.d.l.29.in fin. l.qui hæredis.46. item l.dominus.53.ff.d.tt.l.ſi filiusfamiliâs.14.ff.ſi certum petatur. Sexta: Niſi fideiuſſor pro reo principali indebitum ignorans ſoluerit. hoc enim mandati actione à reo repetere poteſt. l.indebitam.47.ff d tt. Concordant ea quæ proponuntur ſ̃. lib.21. cap 3.quæſt.1.except.5.replic.2. Septima exceptio eſt: Niſi cum quis alij, quàm cui debetur, ſoluiſſet, creditor id ratum habuerit. hoc enim caſu creditori mandati vel negociorum geſtorum actio eſt aduerſus eum cui ſolutum eſt. de qua re vide ſ̃.lib.prox.cap.6.qũ.2.reg.6. Octaua exceptio eſt: Niſi alius quàm qui debet, ſoluerit. hic enim etiam mandati vel negociorum geſtorũ actione ab eo pro quo ſoluit, repetere poteſt. approbatur per ea quæ proponuntur ſ̃.lib.prox.cap.7.except.1.diſt.1. replic.1. Nona: Niſi creditor ſciens indebitum acceperit. hoc enim caſu etiam ſtellionatus crimine tenetur. l.ſi fideiuſſor.29.§.in omnibus.in fin. ff.mandati. Item furti actione. de quo vide ſ̃.lib.22.cap.2.qu.2. cauſſa 20. Decima exceptio eſt: Niſi conductor ante tempus finitum penſionem ſoluerit, poſteaq́; conductio ante tempus expiret. hoc enim caſu ex conducto actio eſt. l.ſed addes.19.§.ſi quis cum.ff.locati.

DE CAVSSIS CONDICTIOnis indebiti. Cap. VII.

SVperſunt cauſſæ cõdictionis indebiti, primo quidem loco proponendæ, ſed ob ſuum multiplicem tractatum in hoc caput reſeruatæ.

I. Cauſſa, eaq́; generalis, eſt: Si quid alterius apud alterum ſine cauſſa deprehendatur. approbatur l.hæc condictio.66.ff.de condict. indebiti. l.rerum quidem.25.in fin.ff.rerum amotarum.item l.perpetuò.6.ff.de condict. ob turpem cauſſam. Huius cauſſæ ſpecies & exempla ſunt cauſſæ ſequentes: item ſ̃.libri 5.cap.20. quæſt.1 cauſſa 2.cum ſequentib.

II. Cauſſa: Si indebitum ſit ſolutum. approbatur Inſtit. quib. modis re contrahen.obligat. §. is quoque qui. Inſtit.de obligat. quæ quaſi ex contractu. §.item is cui. l.ex maleficio.4. §. is quoque. ff. de action. & obligat. item l.1. C.de condict.indebiti. M. I. R. lib.5. cap.13.reg.49.

III. Cauſſa: Si indebitum promiſſum, vel cautum ſit. l.ſi non tranſactionis.3. C. de iuris & facti ignor. l.is qui.31.ff de condict.indebiti. l.cum & ſoluta.3.C. d.tt. l.ſi hæres.5.in fin. ff.de action.empt. l.2. §.aliud iuris. & §.item ſi ei. ff.de donationib. Sanè hoc loco ſciendum eſt, tria eſſe genera indebiti. Vnum quidem, quum nulla ſubeſt cauſſa ob quã debeatur, ſubeſſe tamen putatur. Secundum eſt, cum ſubeſt quidem cauſſa debendi, quæ tamen vel ipſo iure non valeat, vel exceptionis ope poſſit elidi. Tertium genus eſt, cum ſubeſt cauſſa, eaq́; iuſta, ex qua debeatur: ſed non debetur ei cui ſolutum eſt, vel non ab eo à quo ſolutum eſt, vel non id quod ſolutum eſt, vel non eo tempore, vel ex ea cauſſa ex qua ſolutio facta eſt, vel aliâs ſolutio non parit liberationem. De quibus tribus indebiti generib. ordine dicendum.

DE PRIMO GENERE indebiti.

IIII. Cauſſa: Si ex cauſſa quaſi facta, quæ facta nõ eſt, ſolutum ſit: condictio indebiti competit. l.eleganter.23.in princ.& §.fin. item l.ſi in ſortem. 26. §.ſi quis quaſi. ff. de cond.indebiti. l.dedi tibi.3. §.ſi quis quaſi. ff.de condictione cauſſa dati. Huius cauſæ exceptio eſt: Niſi etiamſi factum fuiſſet id ob quod ſolutum eſt, ſoluens obligatus non erat. hoc enim caſu, quamuis ex falſa cauſa remunerandi animo ſoluerit, non repetit. l.damus.52.& l.in ſumma.65. §.id quoque. ff. de condictione indebiti.

exceptio prima eſt: Niſi cum certum hominem debe-ret, ſtatuliberum poſt moram vel culpa ſua factũ ſol-uerit: hoc enim caſu nec liberatur, neq; repetit. l. Ne-ratius. 63 ff. d. tt. Altera exceptio eſt: Niſi ex alia cauſa debens, ex alia ſoluerit: hoc enim caſu liberatio quidẽ non cõtingit à cauſa ex qua debetur, argumen-to eorum quæ propoſita ſunt ſ. lib. prox. cap. 9. de reli-quis exceptionib. aduerſus ſolutionem. non tamen ſo-lutum repetitur, ſed cõpenſationis iure retinetur. de qua re vide ĩ. cap. prox. excep. 30. Plures huius cauſæ exceptiones ſpeciales vide in cauſis ſequentibus. Nam cauſæ propoſitæ quatuor potiſſimũ ſunt ſpecies. Pri-ma: Si alius quã qui debet, ſoluit. Altera: Si alij quàm cui debetur, ſolutũ ſit. Tertia: Si aliud quàm debe-tur, ſit ſolutum. Poſtrema: Si antequã dies debiti ve-nerit, ſolutio ſit facta. de quibus quatuor ſpecieb. cum alijs cognatis ordine dicetur in cauſis ſequentibus.

VIII. Cauſa: Si alius quam qui debet, ſoluit: repe-titioni locus eſt. l. ſi pœna. 19. §. 1. ff. de condictione in-debiti. l. in ſumma. 65. §. fin. l. cum is. 32. §. 1. item l. ſi fideiuſſor. 59. ff. d. tt. l. qui hominem. 34. §. fin ff. de ſo lut. item l ſi a patre. 5. C. de condict. indebiti. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi alius quam qui debet, nomine debitoris ſoluerit. l. repetitio. 44. ff. de con-dict. indebiti. l ſi donaturus. 9. §. ſi quis indebitam. ff. de condict. cauſa dati. item l. ſeruus. 36. ff. de condict. indebiti. Huius exceptionis ſpecies ſunt exceptiones aliquot proximè ſequentes. Planè eius replicatio eſt: Niſi creditor ſciens pro re aliena ſibi pignori obligata redimenda ab alio debitũ acceperit. d. l. 36. verſ. Pau-lus reſpondit. Altera exceptio eſt: Niſi procurator debitoris ſoluerit. l. ſi procurator. 6. in prin. & §. fin. ff. de condict. indebiti. item l. quodlibet. 87. ff. de ſolu-tionibus. Tertia: Niſi tutor debitoris ſoluerit. d. l. 6. §. fin. Quarta: Niſi vnus ex duobus, quorum ſinguli pro parte tenentur, ſolidum ſoluerit: hoc enim caſu repetitio ceſſat, quamuis ſoluens non niſi pro parte tenebatur. reprobatur l. ſi teſtamento 49. §. 1 ff. de fi-deiuſſoribus. Planè admittitur in duob. fideiuſſorib. d. l. 49. §. quòd ſi duo.

IX. Cauſa: Si pupillus, furioſus, vel is cui bonis in-terdictum eſt, ſoluerit. l. interdum. 29. ff. de condict. indebiti. Inſtit. quib. alienare non licet. § fin. item l. quod ſi fortè. 14. §. fin. ff. de ſolut.

X. Cauſa: Si reus criminis creditori ſuo ſoluerit. re-probatur l ſed nec illud. 42. ff. de ſolutionib. Hacte-nus cauſa condictionis, deſumpta ex perſona ſoluen-tis: ſequuntur ea quæ ſumuntur ex perſona eius cui ſolutum eſt.

XI. Cauſa: Si alij quàm cui debetur, ſolutum eſt, l. in ſumma. 65. §. fin. ff. de condict. indeb. Huius exem-plum primum eſt, ſi falſo procuratori ſit ſolutũ. quod proponitur l creditoris 8. C. de condict. indebiti. Con-cordat l. ſi procuratori. 14. ibi: quod ſi dominus. ff. de condict. cauſa dati. Aliud exemplum proponitur l. ſi vrbana. 55. ibi: nam ſi ſeruus. ff. de condict. indebiti. Tertium habetur l. ſed & ſi me putem. 22. in prin. ff. d. tt. Quartum l. ſi non ſortem. 26. §. heredi, in fin. ff. d. tt. Quintum exemplum eſt: Si maritus ſocero dotem ſoluerit, vxore non conſentiente. Quod appro-batur ſimul & diſtinguitur per ea quæ proponuntur ſ. lib. 4. cap. 15. excep. 39. repl. 2. Planè propoſitæ cau-ſæ exceptio prima eſt: Niſi procuratori creditoris ſit ſolutum. l. ſi procurator. 6. §. Celſus ait. ff. de condict. indebiti. Concordant ea quæ proponũtur ſ. lib. prox. cap 8. repl. 6. Huius exceptionis replicatio prima: Ni-ſi dominus ſolutionẽ procuratori factam, ratam non habuerit. reprobatur d. §. Celſus. Contradicit l. ſi pro-curatori. 14. ibi: quod ſi dominus. ff. de condict. cauſa dati. item l. ſi quis. 58. §. fin. ff. de ſolut. Altera repli-catio eſt: Niſi cum ita ſolutio procuratori facta eſſet, vt niſi dominus ratum habuiſſet, condicatur: dominus ratum non habuerit. l. quod ſi fortè. 14. in prin. ff. de ſolut. Concordat d. l. 58. in prin. ibi: poſteriore. ff. d. tt. Secũda exceptio eſt: Niſi creditor ſolutionem alij fa-ctam ratam habuerit. d. l. 58. in prin. & l. qui hominẽ. 34. § ſi gener. ff. de ſolut. item l. ſi ego hac mente. 23. ff. de negocijs geſtis. Huius exceptionis replicatio pri-ma eſt: Niſi poſtquam creditor ſe adrogandũ dediſſet, pater eius ratum habuerit. d. l. 58. §. ſi creditor. Alte-ra replicatio eſt: Niſi tunc cum ſoluens alia ratione liberari potuit, creditor ratum habuerit. l. vlt. §. fin. in fin. ff. ratam rem haberi. Huius replicationis dupli-catio eſt: Niſi fideiuſſor qui ad tempus obligatus erat, ante tempus finitum ſoluerit: hoc enim caſu, quam-uis poſt tempus finitum dominus ratum habuerit, con dictio tamẽ ceſſat. l. cum decem. 71. §. 1. ff. de ſolution. Tertia replicatio videtur: Niſi cum ignoraret credi-tor alij ſolutum, debitori acceptotulerit: hoc enim ca-ſu, quamuis poſtea certior factus ratam habuerit ſo-lutionem, tamen condictioni locus eſſe videtur. Sed reprobatur d. l. 71. § item ſi ignorans. Tertia exceptio eſt: Niſi is cui ſolutum eſt, poſtea in ius creditoris ſuc-ceſſerit. approbatur exemplo l. pupilli. 96. §. fin. ff. de ſolutionib. Quarta: Niſi cum eo etiam, cui ſolutio facta eſt, contractum ſit, quamuis de re aliena. l. ſi non ſortem. 26. §. qui filiofamiliàs. ff. de condict. indebiti. Concordat l ſi vrbana. 55. in prin. ff. d. tt. Quinta: Niſi cum quis ſibi aut Titio dari ſtipulatus eſſet, Titio ſit ſolutum. approbatur per ea quæ proponuntur ſ. lib. prox. cap. 8. repl. 4. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi debitor poſt ſtipulationem ſoli ſtipulatori ſe ſoluturum conſtituerit, & nihilominus Titio ſolue-rit. l. ſi verò mihi. 8. cum l. ſequente. ff. de conſtituta pecunia. Plures propoſitæ cauſæ exceptiones vide d. cap. 8 repl. 1. cum ſequentib.

XII. Cauſa: Si aliud quàm debetur, ſolutum ſit, vel non tale, quale debetur: quia per hanc ſolutionem liberatio non cõtingit (vt oſtenſum ſ. lib. prox. cap. 9. in princ.) condictioni indebiti locus eſt. l ſi pœna. 19. §. penult. ff. de condict. indebiti. Huic contradicit l. ſi is. 19. in fin. ff. de leg. 2. Exemplum habetur l ſi non ſortem. 26. § ſi centum. ff. de condict. indebiti. Huius etiam exemplum eſt, ſi hominem debẽs, ſtatuliberum ſoluat. quod proponitur l. cum quis. 38. §. qui homi-nem. ibi: & illi condictionem. ff. de ſolut. Planè huius exempli exceptio eſt: Niſi certum hominem debens, ſtatuliberum culpa ſua factũ ſoluerit. l. Neratius. 63. ff. de condict. indebiti. Aliud propoſitæ cauſæ exem-plum eſt, ſi cum fundum ſeruum tradere deberet, li-berum tradidit. l. ſed & ſi. 22. in fin. ff. d. tt. Planè cau-ſæ propoſitæ exceptio eſt: Niſi id quod debetur, non

ſit ſolutum: hoc enim caſu creditor indebitum quod accepit, retinere poteſt, donec debitum ſoluatur. d. §. ſi centum, in fin.

XIII. Cauſa: Si plus quàm debetur, ſolutum ſit, condictio indebiti competit. l. ſi pœna. 19. §. fin. cum l. ſequen. ff. de condict. indebiti. l. cum duo. 25. l. ſi non ſortem. 26. in prin. l. is qui plus. 31. item l. Stichum. 67. §. tutor. ff. d. tt. Huius cauſa exceptio prima eſt, quòd id tantùm, quod amplius debito ſolutum eſt, repetitur, non omne quod eſt ſolutum. Quæ conſtat ex legib. iam allegatis. cuius tamen replicatio eſt: Niſi pecuniam debens, fundum maioris precij per errorem ſoluit: hoc enim caſu totus fundus repetitur. d. §. ſi centum. Altera exceptio eſt: Niſi cum quis ſibi quinque, aut decem Titio dari ſtipulatus eſſet: Titio decem ſint ſoluta: hoc enim caſu quinq; quaſi indebita non repetuntur. l. qui res ſuas. 98. §. qui ſtipulatur, in fin. ff. de ſolut. Tertia exceptio eſt: Niſi cum pro parte hæres ſolidum ſoluiſſet, poſtea cohæredis portio ei adcreſcat. l. ex parte. 25. ff. de ſolut. Quarta: Niſi is qui non niſi in id quod facere poteſt, ſolidum ſoluerit, vel alius pro eo: hoc enim caſu condictio ceſſat. l. quod nomine. 8. cum l. ſequen. ff. de condict. indebiti. Concordat l. ſi quis reum. 5. §. idem Iulian. ff. de liberatione legata. Quinta: Niſi pater filij nomine conuentus, plus quam in peculio eſt, ſoluerit. l. ſi is. 11. ff. de condict. indebiti. Contradicit d. §. idem Iulianus. ibi: ſed eſt verius. Sexta: Niſi cum Stichum aut Pamphilum deberet, & vtrunq; ſoluiſſet: alteruter poſtea deceſſerit. l. cum is. 32 in prin. ff. de condict. indebiti.

XIIII. Cauſa: Si cum deductionis vel retentionis exceptione tutus eſſet debitor, nihil ex debito retinuerit, ſed totum ſoluerit. De hac cauſa dictum ſ. cauſa 6. ſpecie 12.

XV. Cauſa: Si cautio debita in ſoluendo ſit omiſſa, poteſt condici. l. ſi quis. 39. ff. de condict. indebiti. Concordat l. niſi ſi dolo. 3. §. item ſciendum, in fin. item §. fin. ff. ſi cui plus quàm per l. Falcid.

XVI. Cauſa: Si cum decem aut Stichum deberet, quinq; ſoluerit: Sticho poſtea ſoluto, quinque erunt condicenda. l. ſi non ſortem. 26. §. ſi decem. ff. de condict. indebiti.

XVII. Cauſa: Si cum hominem incertum deberet, putans ſe Stichum debere, eum ſoluerit. l. cum is. 32. §. fin. ff. eod. tt.

XVIII. Cauſa: Si ante diem debiti venientem ſolutio facta ſit: condictio indebiti competit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſub conditione. 16. ff. de condict. indebiti. l. qui promiſit. 48. item l. hac condictio. 56. ff. d. tt. l. ſi quis reum. 5. §. idem Iulianus. ibi: quem ſolutum. ff. de liberat. legata. Huius cauſæ exceptio prima eſt: Niſi antequam condiceretur, dies venerit, vel conditio extiterit. d. l. 16. Concordat l. cum quis. 38. §. qui hominem. ibi: perinde atque. ff. de ſolutionib. Huius exceptionis replicationes vide ſ. lib. prox. cap. 9. de reliquis exceptionib. aduerſus ſolutionem, except. 33. repl. 1. dupl. 2. cum ſequentibus. Altera exceptio eſt: Niſi dies debiti certus ſit. l. in diem. 10. ff. de condict. indebiti. l. ſi fideiuſſor. 51. ff. mandati. item l. ſtipulatio iſta. 38. §. inter. ff. de verb. obligat. Tertia: Niſi certum ſit, diem vel conditionem omnino extaturam eſſe. l. quòd ſi. 18. & l. nam ſi cum. 17. ff. de condict. indebiti. Quarta: Niſi id quod quis purè debet, ſub conditione promiſerit, & ante conditionem exiſtentem ſoluerit. reprobatur l. Iulianus. 60. §. vbi autem. ff. d. tt. Quinta exceptio eſt: Niſi verus debitor poſt litem conteſtatam ſoluerit, manente adhuc iudicio. d. l. 60.

DE EXCEPTIONIBVS PRAEcedentium cauſarum generalibus. Cap. VIII.

HActenus cauſæ condictionis indebiti tam generales quàm ſpeciales enumeratæ ſunt: quarum ſunt aliquot exceptiones cõmunes & generales, quæ in hoc capite proponẽtur: & primùm quidem eæ quæ ſumuntur ex genere & qualitate exceptionis, qua tutus fuit is qui ſoluit.

I. Exceptio: Niſi exceptio qua ſoluens tutus fuit, in odium & pœnam creditoris fuerit introducta. l. qui exceptionem. 40. in prin. & l. ſi pœna. 19. in prin. ff. de condict. indebiti. item l. ſed ſi pater. 9. §. penult. ibi: quia hi demum ff. ad S. C. Macedonianum.

II. Exceptio: Niſi exceptione S. C. Macedoniani tutus ſoluit. d. l. 40. Concordat d. §. penult. & vltim. cum l. ſeq. item l. item ſi. 7. § fin. ff. d. tt. ad S. C. Macedonianum. l. ſi filiusfamiliás. 14. in fin. ff. ſi certum petatur. M. I. R. lib. 5. cap. 14. reg. 49. except. 5. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi filiusfamiliás ſoluerit: hoc enim caſu pater numos vindicare nõ prohibetur. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 14. Duplicatio prima eſt: Niſi numi à creditore ſint conſumpti. d. l. 14. Altera: Niſi filiusfamiliás qui ſoluit, hæres patri exiſtat. l. ſi non ſortem. 26. §. ſi filiusfamiliás. ff. de condict. indebiti. Tertia: Niſi filiusfamiliás pecuniam ſibi ab alio donatam ſoluerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſed ſi pater. 9. §. 1. ff. ad S. C. Macedon. Altera propoſitæ exceptionis replicat. eſt: Niſi curator minoris ſoluerit. l. cum tamẽ. 8. ff. eod. tt.

III. Exceptio: Niſi exceptione de eo quod facere poteſt, tutus, ſolidum ſoluerit, vel alius ipſius nomine. De hac exceptione vide ſ. cap. proxim. cauſa 13. except. 4.

IIII. Exceptio: Niſi exceptione, ne vltra vires peculij conueniatur, tutus, ſolidum ſoluerit. De hac exceptione dictum d. cauſa 13. except. 5.

V. Exceptio: Niſi cum ipſo iure actio non daretur in ſoluentem, ſoluit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox. cauſa 4. except. 1.

VI. Exceptio: Niſi exceptio qua tutus debitor ſoluit, replicatione aliqua elidi potuit. approbatur exẽplo l. iudex. 28. ff. de condict. indebiti. Aliud exemplũ proponitur l. qui inuicem. 36. ff. eod. tt. Item alia exempla ſunt, ſi deberi pronunciatum ſit: item, ſi de negocio tranſactum ſit. de quibus ſequitur.

VII. Exceptio: Niſi deberi pronunciatum ſit. l. ſi fideiuſſor. 29. §. in omnibus. ff. mandati. l. 1. ibi: non ex cauſa. C. de condict. indebiti. item l. Iulianus. 60. in prin. ff. d. tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ex falſis inſtrumentis iudicatum ſit. l. qui agnitis. 11. ff. de exceptionib. & præſcript.

VIII. Exceptio: Niſi de negocio, cuius exceptio obſtabat

ſtabat

ſtabat, tranſactū ſit. Hæc exceptio ſpecies ſuperioris ſextæ exceptionis approbatur ſimul & diſtinguitur l. in ſumma. 65. in princ. ff. de condict. indebiti. l. nec intentio. 23. C. de tranſact. l. 1. C. de pactis. item l. 2. C. de condict. indebiti. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi euidēs calumnia detegatur. approbatur d. l. 65. Altera replicatiō eſt: Niſi cùm tranſactionis nomine datum eſſet, tranſactio facta nō ſit. l. eleganter. 23. in prin. ff. de condict. indebiti. Tertia: Niſi tutoribus tranſigentibus & ſoluentibus, pupillus tranſactionem ratam non habuerit. reprobatur l. pupilli. 96. §. cum pupilla. ff. de ſolutionib.

IX. Exceptio: Niſi cauſa exceptionis, quâ ſoluens tutus fuit, exceptionem tantùm, non etiam actionem pariat, puta ſi naturalis obligatio ſubſit. l. ex quibus. 51. ff. de condict. indebiti. M. I. R. d. reg. 49. except. 3. Huius exemplum proponitur l. ſi in area. 33. ff. eod. tt. Aliud exemplum eſt in pecunia ex turpi cauſa promiſſa, l. ſi ob turpem. 8. ff. de condict. ob turpem cauſ. Leges concordantes vide ſ̄. lib. 7. cap. 5. de antecedentib. rei vendicationem, reg. 7. except. 6. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi non dominus, ſed ſeruus eius pecuniam ſoluerit ſine ipſius conſenſu. l. ſi is. 94. §. fin. ibi: cum verò ſeruus. ff. de ſolut.

X. Exceptio: Niſi exceptio quâ ſoluens tutus fuit, iure ciuili introducta, naturali iure deficiat. l. naturales. 9. ff. de act. & obligat. Vide item ſ̄. lib. 15. cap. 1. de natural. obligat. proprio 3. Exemplum proponitur l. naturaliter. 13. ff. de condict. indebiti. Concordat l. ſi reo. 83. ff. de ſolut. l. quod attinet. 32. ff. de reg. iuris. l. ſeruus. 13. in fin. ff. de act. & oblig. item l. hæres. 21. §. quod ſi hic. ibi: & tamen nihilominus. ff. de fideiuſſorib. Plura de exemplo propoſito vide ī. except. prox. Aliud exemplum proponitur ſ̄. except. 2. Sed & alia exempla vide ī. in exceptionib. proximè ſeqq.

XI. Exceptio: Niſi exceptione hac, quòd ſeruus ſe obligauerit, tutus ſoluerit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. except. prox. exemplo primo. Cuius replicatio eſt: Niſi ſeruus ſine domini voluntate ex ſuo contractu ſoluerit: hoc enim caſu domino ſerui vindicatio & condictio pecuniæ non eſt deneganda. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſeruum. 19. cum l. ſequente. ff. de fideiuſſorib.

XII. Exceptio: Niſi exceptione hac, quòd inter dominum & ſeruum geſtum ſit, tutus ſoluerit. l. ſi quod. 64. ff. de condict. indebiti.

XIII. Exceptio: Niſi exceptione hac, quòd inter patrem & filiumfamiliâs geſtum ſit, tutus ſoluerit. l. frater à fratre. 38. §. quæſitum. ff. d. tt.

XIIII. Exceptio: Niſi cùm exceptione rei iudicatæ tutus eſſet is qui ſoluit, malè fuerit iudicatum. l. iudex. 28. ff. de condict. indebiti. Concordat l. Iulianus. 60. ff. eod. tt.

XV. Exceptio: Niſi exceptio quâ tutus fuit is qui ſoluit, dilatoria ſit, non perpetua. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̄. cap. proxim. cauſa 18. except. 2. & 3. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi incertum ſit, vtrum temporaria, an perpetua exceptio ſit futura. approbatur per ea quæ propoſita ſunt d. cauſa 18. in prin. Cui concordat l. ſufficit. 56. ff. de condict. indebiti. Hactenus exceptiones deſumptæ ex genere & qualitate exceptionis, quâ tutus fuit is qui ſoluit. Sequuntur nūc exceptiones deſumptæ ex cauſa ex qua ſolutio facta eſt.

XVI. Exceptio: Niſi pœnæ nomine ſolutio facta eſt. l. pœna. 42. ff. de condict. indebiti. l. quod à quoquam. 46. ff. de reg. iuris. Leges concordantes vide ſ̄. lib. 17. cap. 20. quæſt. 4. reg. 6. except. 1. Exemplum proponitur l. qui ob rem. 35. ff. de condict. indebiti. Planè huius exceptionis replicatio eſt: Niſi delictum non ſit commiſſum, cuius nomine pœna ſoluta eſt. l. eleganter. 23. §. fin. ff. d. tt. Cuius duplicatio eſt: Niſi tale ſit genus delicti, in quo inficiando lis creſcit. elicitur ex d. §. fin. Cui concordat l. ea quæ. 4. C. d. tt. item Inſtit. de obligat. quæ ex quaſi contractu. §. ex quibuſdam.

XVII. Exceptio: Niſi vſurarum nomine ſolutum ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi non ſortem. 26. in prin. ff. de condict. indebiti. Huius exceptionis replicatio prima eſt, quòd quamuis vſuræ indebitæ ſolutæ repeti non poſſint, ſorti tamen imputari poſſe. d. l. 26. l. eos qui. 26. §. ſi quis autem. ibi: ſed etſi acceperit. C. de vſuris. item l. creditor. 102. §. fin. ff. de ſolutionib. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi ex pacto nudo vſuræ fuerint debitæ: hæ enim quamuis indebitæ non potuerint peti, tamen ſolutæ repeti non poſſunt, nec in ſortem imputari. d. l. 26. in prin. ibi: ſi ſortis debitas. ff. de condict. indeb. Concordat l. quamuis. 3. C. de vſuris. Leges concordantes vide ſ̄. lib. 15. cap. 7. quæſt. 1. cauſa 1. except. 1. repl. 3. Huius duplicationis triplicatio eſt: Niſi vltra legitimum modum in pactum ſint deductæ. d. l. 26. §. ſupra duplum. Altera replicatio eſt: Niſi ſors quoq; fuerit indebita: hoc enim caſu quemadmodum ſors, ita etiam vſuræ indebitæ ſolutæ repeti poſſunt. d. l. 26. §. ſi quis. Concordat l. vlt. §. fin. ff. de conſtituta pecunia. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi cùm minor 25. annis aduerſus contractum, ex quo vſuras ſoluerat, in integrum reſtitutus eſſet, nulla vſurarum mentione facta. l. vlt. §. fin. ff. de condict. indebiti. Tertia replicatio eſt: Niſi poſt ſortem ſolutam vſuræ indebitæ ſint ſolutæ. l. indebitas. 18. C. de vſuris. Concordat l. ſi non ſortem. 26. in prin. ibi: proinde etſi. ff. de condict. indeb. Quarta: Niſi ſors ſoluta ſit, non imputatis vſuris indebitis ſolutis. d. l. 26. in prin. ibi: etſi poſtea.

XVIII. Exceptio: Niſi libertus operas, vel operarum indebitarum nomine patrono ſoluit. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 26. §. libertus. Concordat l. penult. ff. præſcriptis verbis. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi non officiales, ſed fabriles operas indebitas libertus patrono præſtiterit: harū enim æſtimatio repeti poteſt. d. §. libertus. verſ. ſed ſi operas. Altera: Niſi delegante patrono libertus alij operas præſtiterit. reprobatur d. §. libertus. verſic. ſed ſi delegatus ſit alij à patrono. &c. Tertia: Niſi patronus liberto pactum fecerit de operis non petendis. l. qui exceptionem. 40. §. fin. ff. de condict. indebiti.

XIX. Exceptio: Niſi dotis cauſa ſoluit. l. cum is. 32. §. ſi in ea. ff. de condict. indebiti.

XX. Exceptio: Niſi pietatis cauſa ſoluit. d. §. ſi in ea. Concordat Inſtit. de obligat. quæ quaſi ex contractu. §. fin.

XXI. *Exceptio: Niſi legati vel fideicommiſſi cauſa ſoluit. reprobatur l. fideicommiſſum. 7. C. de condict. indebiti. Planè admittitur, ſi in pias cauſas legatum vel fideicommiſſum ſit relictum. Inſtit. d. §. fin.*

XXII. *Exceptio: Niſi remunerandi & donandi animo quid datum ſit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox. cauſa 4. except. 1. Concordat l. cum ancillam. 6. C. de condict. ob cauſam.*

XXIII. *Exceptio: Niſi tanquam indebitum ſibi ſolutum reddidit, cum id retinere poſſet. l. ſi teſtamento. 49. §. 1. ibi: propterea. ff. de fideiuſſorib. Hactenus exceptiones aduerſus cauſas condictionis indebiti, deſumptæ partim ex genere & qualitate exceptionis, qua tutus fuit is qui ſoluit: partim ex cauſa ex qua ſolutum eſt. ſequuntur nunc exceptiones deſumptæ partim ex perſona eius cui indebitum ſolutum eſt, partim ex re in ſolutum data, partim ex alijs huiuſmodi circumſtantijs.*

XXIIII. *Exceptio: Niſi pupillo ſine tutoris authoritate indebitum ſit ſolutum. Inſtit. quib. modis re contrahitur obligat. §. is quoque qui. ibi: vnde pupillus. Concordat l. ſi pupilli. 66. §. ſi autem debitor. ff. de ſolutionibus.*

XXV. *Exceptio: Niſi quis non ſuam, ſed alienam rem vel pecuniam ſoluerit. reprobatur l. indebiti. 15. §. ſed etſi. ff. de condict. indebiti. Planè admitti videtur, primùm quidem, ſi is qui rem alienam in ſolutum accepit, eam vſuceperit. Sed reprobatur d. l. 15. §. ſed etſi poſſeſſion. Deinde, ſi vſusfructus rei alienus ſit: hoc enim caſu deducto vſufructu condicendum. d. l. 15. §. fin. Tertiò, ſi pars rei aliena ſit: hoc enim caſu dempta parte iſta, condictio competit. l. ſi pœna. 19. §. ſi falsò. ff. de condict. indebiti. Quartò, ſi quis non ſuam, ſed eius cui ſoluit, pecuniam dederit. l. Stichus. 67. in prin. ibi: ſi eam pecuniam dedit. ff. d. tt.*

XXVI. *Exceptio: Niſi quis ſciens indebitum ſoluit. l. 1. ff. de condict. indebiti. l. ſi is. 24. l. fideicommiſſum. 62. l. ſi non ſortem. 26. §. indebitum, in fin. & §. qui filiofamiliâs. ff. d. tt. l. cuius. 53. ff. de reg. iuris. l. indebitum. 9. C. de condict. indebiti. l. eum qui. 21. §. item cum quæſitum. ff. de inoffic. teſtam. l. ſed addes. 19. §. ſi quis cum. ff. locati. item l. ſi cum aurum. 50. ff. de ſolut. M. I. R. lib. 5. cap. 13. reg. 49. except. 6. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi quis dubitans ſoluerit. l. vltim. C. de condict. indebiti. Concordat l. 2. in prin. ff. d. tt. Altera replicatio eſt: Niſi ſoluit ita, vt ſi apparuiſſet indebitum, repeteret. d. l. 2. in prin. Cuius duplicatio eſt: Niſi ſciens indebitum non titubans ſoluit ita, vt repeteret. l. quod quis. 50. ff. de condict. indebiti.*

XXVII. *Exceptio: Niſi ius ignorans ſoluit. l. cum quis. 10. C. de iuris & facti ignoran. M. I. R. d. reg. 49. except. 2. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi hæres, cui remiſſa fuit in teſtamento ſatiſdatio legatorum ſeruandorum cauſa, putans remitti eam non poſſe, ſatiſdederit. hic enim nihilominus condicit. l. 1. in prin. ibi: ſi verò hoc non potuiſſe. ff. vt in poſſeſſ. legatorum. Altera replicatio eſt: Niſi mulier ignorans ſe tutam S. C. Velleiano, pro alio ſoluerit. l. quamuis. 9. C. ad S. C. Velleianum.*

XXVIII. *Exceptio: Niſi antequam exceptio debitori competeret, ſoluit. approbatur exemplo l. cum decem. 71. §. 1. ff. de ſolut. Aliud exemplum proponitur d. l. 71. §. item ſi ignorans. Tertium exemplũ proponitur l. Iulianus. 60. ff. de condict. indebiti.*

XXIX. *Exceptio: Niſi minor 25. annis ex contractu quem fecit, antequam in integrum reſtitueretur, ſoluit: nec in reſtitutione in integrum eius quod ſolutum eſt, vlla mentio ſit facta. l. vlt. §. fin. ff. de condictione indebiti.*

XXX. *Exceptio: Niſi eidem ab eodem ex alia cauſa debeatur. hoc enim caſu repetenti ſolutum exceptio obſtabit. approbatur exemplo l. ſi non ſortem. 26. §. ſi centum, in fin. ff. de condict. indebiti. l. cum is. 32. §. 1. in fin. ff. eod. tt. item l. cum ex pluribus. 97. §. fin. ff. de ſolutionib.*

XXXI. *Exceptio: Niſi per ſolutionem negocium ſit ratificatum & confirmatum. approbatur exemplo l. indebitum. 9. C. de condict. indebiti.*

XXXII. *Exceptio: Niſi in ſolutionis apocha adſcriptum ſit, ex eo contractu controuerſiam nullam amplius eſſe. reprobatur l. Stichus. 67. §. item quæſitum. ff. de condict. indebiti.*

XXXIII. *Exceptio: Niſi res ab eo cui in ſolutum data eſt, ſit conſumpta. reprobatur l. in ſumma. 65. §. in frumento. ff. de condict. indebiti.*

XXXIIII. *Exceptio: Niſi ſeruus ab eo cui in ſolutum datus eſt, ſit manumiſſus. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 65. §. ſi ſeruum.*

XXXV. *Exceptio: Niſi res aliena in ſolutum data, ab eo qui accepit, ſit vſucapta. reprobatur l. indebiti. 15. §. ſed etſi poſſeſſ. ff. eod. tt.*

XXXVI. *Exceptio: Niſi res in ſolutũ data perierit. l. cum is. 32. in prin. ff. d. tt. Hactenus de cond. indebiti.*

DE CONDICTIONE SINE cauſa. Cap. IX.

I. CAVSAE HVIVS actionis.

PRima *cauſa: Si quis ſine cauſa indebitum promiſerit vel ſoluerit. approbatur l. 1. in prin. & l. qui ſine. 3. ff. de condict. ſine cauſa.*

II. *Cauſa: Si cauſa ob quam datum vel promiſſum eſt, non ſit ſecuta. d. l. 1. §. ſed etſi ob. l. nihil refert. 4. ff. d. tt. item l. cum ancillam. 6. C. de condict. ob cauſam. Plura de cauſa propoſita vide ſ. cap. prox.*

III. *Cauſa: Si cauſa ob quam datum vel promiſſum eſt, ſit finita. l. 1. §. fiue autem. ff. de condict. ſine cauſa. Huius cauſæ exemplum proponitur l. ex empto. 11. §. ego illud. ff. de act. empti. Aliud habetur l. 2. ff. de condict. ſine cauſa.*

IIII. *Cauſa: Si res alicuius ex iniuſta cauſa ad alium peruenerit, vel redeat ad iniuſtam cauſam. l. 1. §. fin. ff. eod. tt.*

V. *Cauſa: Si plus quàm debuit, promiſit. l. qui ſine. 3. ff. de condict. ſine cauſa. Concordat l. ſi cum. 4. C. de condict. ob cauſam.*

II. QVID VENIAT IN condictione propoſita?

I. *Regula: Si ſine cauſa promiſſum ſit: vt liberetur, condictio competit. d. l. 3. & d. l. 4. Concordat l. 1. §. 1. ff. de condict. ſine cauſa.*

II. Re-

II. Regula: Qui plus quàm debet, promiſit: non totam obligationem condicit, ſed id tantùm quod amplius promiſit. d.l.3. & d.l.4.

III. ADFINIA REmedia.

Regulariter quidem ex cauſis ſ. propoſitis condictio propoſita competit, non alia actio. cuius tamen regulæ exceptio prima eſt: Niſi arra data, precioq; ſoluto, quaſi cauſa finita, arra emptori non reddatur: hoc enim caſu etiam ex empto actio eſt. l. ex empto. 11. §. ego illud. ff. de act. empt. Altera exceptio eſt: Niſi cum fullo ob veſtimenta deperdita, precium pro ijs domino ſoluiſſet, dominus poſtea veſtimenta receperit: hoc enim caſu etiam ex conducto actio eſt. l. 2. ff. de condict. ſine cauſa. Tertia: Niſi quis ſine cauſa promiſerit. hoc enim caſu ex ſtipulatu conuentus etiam exceptione defenditur. l. 2. §. circa. ibi: ſi quis ſine. ff. de doli mali except. Hæc de condictione ſine cauſa.

DE CONDICTIONE CAVSA dati non ſecuta. Cap. X.

I. CAVSAE EX QVIBVS competit hæc condictio.

PRima cauſa: Si cauſa ob quam quid datum eſt, ſecuta non ſit, vel legi dicta non paruit is qui accepit. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. prox. quæſt. 1. cauſa 2. Concordat l. 1. in fin. ff. de condict. ob turpem cauſam. l. in ſumma. 65. §. ſed & agere. & §. quod ob rem. & l. damus. 52. in fin. ff. de condict. indebiti. item l. dictam. 8. C. de condict. ob cauſam. M. I. P. lib. 5. cap. 10. reg. 14. M. I. R. lib. 5. cap. 13. reg. 54. Huius cauſæ exemplum etiam proponitur l. vlt. C. eod. tt. Aliud l. 2. C. eod. tt. Aliud l. ea lege. 3. C. eod. tt. Aliud l. cum ancillam. 6. & l. ſi liber. 9. C. d. tt. Aliud l. cum quis mortis. 12. ff. de condict. cauſa dati. Aliud l. ſi heres. 11. ff. d. tt. Aliud l. vlt. ff. d. tt. Aliud exemplum eſt, ſi cum ſeruus quæſtionis habendæ cauſa datus eſſet, de crimine eius in quæſtione non conſtiterit, nec tamen reddatur. l. penult. ff. d. tt. Concordat l. ſi dominus. 8. ff. de præſcriptis verbis. Item aliud exemplum eſt, ſi cum procuratori ſolutum eſſet, dominus id non habuerit ratum. l. ſi procuratori. 14. §. quod ſi dominus. ff. de condict. cauſa dati.

II. Cauſa: Si cauſa ob quam quid promiſſum vel cautum eſt, ſecuta non ſit. l. 1. §. ſed etſi ob. ff. de condictione ſine cauſa. M. I. R. d. reg. 54. Huius exemplum eſt cautio non numeratæ pecuniæ: quod proponitur l. ſi non. 4. C. de condict. ex lege. Concordat l. ſi cum. 4. C. de condict. ob cauſam. Plura de hoc exemplo vide ȷ. lib. prox. cap. 4.

III. Cauſa: Si cum acceptolatum alicui ob cauſam eſſet, cauſa non ſit ſecuta. l. ſi quis. 4. ff. de condict. cauſa dati. Concordat l. ſi mulier. 10. ff. eod. tt. Plures huiuſmodi cauſas vide ȷ. except. 10. replic. 1. cum ſequentibus.

EXCEPTIONES PRAECEDENTIVM cauſarum generales.

I. Exceptio: Niſi cauſa vel conditio non ſit expreſſa: approbatur l. ſi repetendi. 7. & l. cum ancillam. 6. C. de condict. ob cauſam. item l. ſi maiores. 25. C. de tranſactionib.

II. Exceptio: Niſi cauſa ob quam datum vel promiſſum eſt, turpis ſit, & legibus prohibita. approbatur per ea quæ proponuntur ȷ. cap. prox. quæſt. 1. except. 1. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ob matrimonium quod legibus prohibetur, contrahendum dotem dedit. l. auunculo. 5. ff. de condict. ſine cauſa. Altera replicatio eſt: Niſi militi, vt procurationem in iudicio ſuſciperet, dedit: hæc enim cauſa quãuis legibus prohibita ſit, condictio tamen competit. l. ſi militem. 5. C. de condict. ob cauſam. Plura de exceptione propoſita eiusq; replicationib. vide ȷ. except. 4. repl. 2. item ȷ. cap. prox.

III. Exceptio: Niſi cauſa adiecta ſit contra bonos mores: vtputa, Si me heredem ſcripſeris. l. cum donationis. 13. C. de tranſact.

IIII. Exceptio: Niſi per reum non ſteterit, quo minus cauſa ſit ſecuta. l. pecuniam. 10. cum l. ſequ. C. de condict. ob cauſam. item l. ſi pecuniam. 5. in prin. ff. de condict. cauſa dati. M. I. R. d. reg. 54. except. 3. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi actor pœnitentia ductus rem repetat. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 5. in prin. l. 1. in fin. item l. dedi tibi. 3. §. 1. ff. d. tt. l. in ſumma. 65. §. ſed & agere. ibi: idem etſi. ff. de condict. indebiti. item l. ſi filius. 13. ff. de condict. cauſa dati. M. I. R. d. except. 3. repl. 1. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi interſit accipientis rei, non accepiſſe rem. d. l. 5. verſ. niſi fortè tua interſit. Altera duplicatio eſt: Niſi reus ſumptus in rem fecit, nec eos actor reſtituat, d. l. 5. verſ. vel ſumptus qui neceſſarij ſunt ad profectionem, iam feciſti, &c. Huius duplicationis triplicatio eſt: Niſi antequam ſumptus faceret reus, actor illum de pœnitentia ſua certiorauit. d. l. 5. § item ſi quis. Altera propoſitæ exceptionis replicatio eſt: Niſi iure cauſa ſequi, vel conditio impleri non poſſit. hoc enim caſu, quamuis non ſtet per reum, quo minus impleat, vtputa iure impeditus: tamen condictio competit. l. 1. C. de condict. ob cauſam. Concordat l. ſi militem. 5. C. eod. tt. Tertia replicatio eſt: Niſi cum conditionis implendæ cauſa pecunia daretur ad conſequendam hereditatem vel legatum, teſtamentum iniuſtum, falſum vel inofficioſum pronuncietur. hoc enim caſu, quamuis per reum non ſtetit, nihilominus condictioni eſt locus. l. 2. ff. de condict. cauſa dati. Concordat l. in ſumma. 65. §. ſed & agere. ff. de condict. indebiti.

V. Exceptio: Niſi impoſſibilis ſit cauſa, ob quam datum eſt. elicitur ex l. dictam legem. 8. ibi: ſi non impoſſibilem. C. de condict. ob cauſam.

VI. Exceptio: Niſi res in qua cauſa implenda erat, perierit. approbatur ſimul & diſtinguitur exemplo ſerui l. dedi tibi. 3. §. planè ſi tibi. & l. ſi pecuniam. 5. §. item ſi quis. ibi: aut ſi ante. itẽ §. ſed ſi vbi. ff. de condict. cauſa dati. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi poſt moram à reo factam res perierit. d. l. 3. §. planè ſi tibi. verſ. ſed ſi Stichus deceſſerit, an repeti quod datum eſt, poſſit. item d. §. ſed ſi vbi. verſ. ſiquidem moram fecit. Altera replicatio eſt: Niſi per reum ſteterit, quo magis res perierit. d. verſ. aut ſi ante. Concordat l. cum ſeruus. 15. ff. d. tt. Tertia: Niſi reus qui pro re quæ perijt, aliquid accepit, neq; diſtracturus eam erat, neque ipſe ea vſurus. d. §

ſed ſi vbi. verſ. enimuerò ſi nihil eorum facturus erat. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi id quod acceptum eſt, occaſionem dedit, quo res periret. d. verſ. enimuero. ibi: niſi fortè profectio. Quarta replicatio eſt: Niſi dedi vt dares. hoc enim caſu, ſi id quod dandum à te fuit, perierit: mihi condictio competit eius quod dedi. l. vlt. ibi: & ideo. ff. d. tt. Planè hic verſ. & ideo, contradicit potius exceptioni propoſitæ, quàm eam diſtinguat. De qua re vide Accurſium.

VII Exceptio: Niſi ſeruus, in quo cauſa implenda erat, aufugerit. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 5. §. item ſi quis. ibi: quod ſi fugit. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi culpa rei cõuenti ſeruus fugit. d. §. item ſi quis. Altera replicatio eſt: Niſi reus conuentus non caueat, ſi in poteſtatem ſuam ſeruus peruenerit, ſe eum reſtituturũ. d. §. item ſi quis. verſ. planè repromittere, &c. itẽ verſ. planè cauebit, &c. Tertia: Niſi ex fuga receptus ſit. d. §. item ſi quis. verſ. planè ſi adhuc. Quarta eſt: Niſi cum quis pecuniam accepiſſet, vt ſuum ſeruum manumitteret, is antequã manumitteretur fugit, neq; dominus eum erat diſtracturus. approbatur ſimul & diſtinguitur d. §. item ſi quis verſ. quòd ſi diſtracturus non erat eum.

VIII. Exceptio: Niſi ob cauſam præteritam datum ſit. hoc enim caſu, quamuis ea defecerit, nihilomagis datum condici poteſt. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. cap. 7. cauſa 4. except. 1.

IX. Exceptio: Niſi ſeruus domino dedit ob cauſam. l. ſi liber. 9. C. de condict. ob cauſam.

X. Exceptio: Niſi cauſa ſit ſecuta. hoc enim caſu ceſſat condictio. l. 1. in princ. ff. de condict. cauſa dati. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi poſtquã eum qui dedit, pœnituit, cauſa ſit ſecuta. l. ſi pecuniam. 5. §. ſi ſeruum. ff. d. tt. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi de pœnitentia nondum ſit certioratus is qui cauſam impleuit. Hæc duplicatio elicitur ex d. §. ſi ſeruum. ibi: & ſuper hoc eum certiorauerit, &c. Altera duplicatio eſt: Niſi re non integra, de pœnitẽtia ſit certioratus. d. l. 5. §. item ſi quis. Altera replicatio eſt: Niſi inutiliter cauſa ſit ſecuta. ipſo quidem iure ſubſiſtit, eiusq; exemplum proponitur l. dedi tibi. 3. §. ſi liber. ff. eod. tt. verùm eius duplicatio eſt: Niſi cauſa inualida adhuc conualeſcere & confirmari poſſit. approbatur exemplo l. quod Seruius. 8. ff. de condictione cauſa dati. Tertia replicatio eſt: Niſi cum dediſſem vt aliud dares, tu alienum, non tuum dederis. l. vltim. ibi: finge alienum. ff. eod. tt. Quarta: Niſi ex alia cauſa ſit ſecutum propter quod datum eſt, non opera neque beneficio eius qui accepit. approbatur exemplo l. dedi tibi. 3. §. ſi liber. ff. eod. tt. Concordat l. Stichus. 67. in princ. ff. de condict. indebiti. Quinta: Niſi turpe ſit id propter quod datum, quodq; ſecutum eſt. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ proponuntur ĩ. cap. prox. Sexta: Niſi cum datum quidem ſit, ſed de euictione nondum cautum l. vlt. in fin. ff. de condictione cauſa dati. Septima: Niſi cùm cauſa ob quam datum eſt, in non faciendo conſiſteret, is qui accepit, noluit cauere ſe non facturum. reprobatur l. dedi tibi. 3. in prin. ff. eod. tt.

II. QVIBVS DATVR actio propoſita.

I. Regula, De hæredibus eius qui dedit ob cauſam, proponitur l. 2. & l. ſeq. C. de condict. ob cauſam.

II. Regula: Si alius pro muliere dotem dedit: nuptiis non ſecutis, mulieri pro qua dedit, nõ ei qui dedit, condictio competit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi donaturus. 9. in princ. ff. de condict. cauſa dati. Concordat l. qui ſe. 7. ibi: ſed ſi cum. ff. d. tt. Planè huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi is qui pro muliere dotem dedit, nuptiis non ſecutis eam ſibi reddi pactus ſit. d. l. 9. verſ. ſed ſi ego contraxi. Altera exceptio eſt: Niſi is qui pro muliere dotem dedit, ſoluto matrimonio eam ſibi reddi pactus ſit. hoc enim caſu etiam non ſecuto matrimonio ſibi reddi pactus videtur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi extraneus. 6. ff. eod. tt. Tertia: Niſi quis quaſi debitor mulieris, pro ea dotem dedit. l. qui ſe debere. 7. ff. d. tt.

III. ADVERSVS QVOS datur.

De hæredibus proponitur l. dictam legem. 8. C. de condict. ob cauſam.

IIII. QVID VENIAT IN condictione propoſita.

I. Regula: Venit in hanc actionẽ, vt id quod datum eſt, cauſa non ſecuta reddatur. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. d. cauſa 1. Concordant ea quæ proponuntur ſ. lib. 18. cap. 9. quæſt. 5. in prin. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi cum decem data eſſent, vt ſeruus emeretur & manumitteretur. hoc enim caſu empto ſeruo, ſi dantem pœniteat, ſeruus, non decem veniunt reſtituenda. l. ſi pecuniam. 5. §. item ſi quis. ibi: ſi verò iam emptus. ff. de condict. cauſa dati.

II. Regula, De fructibus, partu et omni cauſa, proponitur l. qui ſe. 7. §. fin. & l. cũ quis mortis. 12. ff. eod. tt.

V. QVANDO COMpetat.

Si cum, vt intra certum tempus fieret, datum eſſet, tempus illud finitum non ſit: actio nondum competit. l. dedi tibi. 3. §. quid ſi ita dedi. ff. d. tt.

VI. ADFINIA REmedia.

Regulariter quidem ex cauſis ſ. propoſitis condictio propoſita, non alia competit actio. verùm eius regulæ exceptio prima eſt: Niſi ex contractu nominato res tradita ſit: puta res vendita emptori. hoc enim caſu, quamuis emptor non ſoluat precium, & ita cauſa dandi non fuerit ſecuta: non tamen condictio rei traditæ, ſed ad precium ſoluendum ex vendito actio datur. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ propoſita ſunt ſ. lib. 18. cap. 16. quæſt. 3. reg. 4. Altera exceptio eſt: Niſi dominium rei datæ in accipientem nõ ſit tranſlatum. hoc enim caſu non condictio, ſed rei vendicatio, vel ad exhibendum actio competit. l. cum ſeruus. 15. ff. de condict. cauſa dati. l. ſi ego Seia. 9. in prin. ibi: ſin verò non ſtatim. ff. de iure dotium. Concordant item ea quæ proponuntur ĩ. cap. 6. quæſt. 8. except. 5. Sed & huius exceptionis exemplum eſt, ſi quis ſuam pecuniam dederit, quaſi ea ſit accipientis, non ſua. hoc enim caſu dominium non transfertur: ideoq; vindicatio competit. l. dedi tibi. 3. §. ſubtilius.

ff. de

ff.de condict. cauſa dati. Concordat item propoſita exceptioni l.dominus.53. ff. de condictione indebiti. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi pecunia data ſit conſumpta. hoc enim caſu, quamuis dominium non fuerit tranſlatum, condictio tamen competit. l.interdum.29. in fin. ff.de condict. indebiti. Tertia exceptio videtur: Niſi dominium non ſit tranſlatum. hoc enim caſu etiam furti actio competit. l. cum ſeruum. 15.in fin. & l.ſi procuratori. 14. in fin. ff. de condict. cauſa dati. Quarta exceptio: Niſi pecunia data ſit, vt res detur. hoc enim caſu empti potius actio videtur competere, non condictio. Sed reprobatur l.vlt. ff. d.tt. Quinta: Niſi cum quis ob cauſam promiſiſſet, cauſa non ſit ſecuta. hoc enim caſu etiam exceptione defenditur. l.2. §.circa, in fin. ff. de doli mali except. Sexta: Niſi cum ſeruus datus eſſet vt manumitteretur, is qui accepit, eum non manumittat. hoc enim caſu ſeruus ex conſtitutione diui Marci fit liber. l.ſi pecuniam.5. §.ſi ſeruum, in fin. ff. de condict. indebiti. Septima: Niſi in id quod intereſt, agatur. hoc enim caſu praeſcriptis verbis actio eſt. approbatur per ea quae propoſita ſunt s̄.lib.20.cap.1.quaeſt.2.

DE CONDICTIONE OB turpem vel iniuſtam cauſam. Cap. XI.

I. CAVSA, EX QVA HAEC condictio competit.

SI quid ob turpem vel iniuſtã cauſam datum vel promiſſum ſit, hac actione condicitur. l. 1. ff. de condict. ob turpem vel iniuſtam cauſam. Concordat l.quoties.4.C.d.tt. M.I.R. lib.5.cap.13.reg.55. Exemplum proponitur l.idem ſi.4. §.quoties ff.d.tt. Alia exempla habentur l.2 ff.d.tt. Aliud proponitur l.vlt. in prin. ff.d.tt. Concordat l.ob reſtituenda.6. cum l. ſeq. C.d.tt. Item aliud l.quod euitandi.3.C.d.tt. Hactenus exempla propoſitae cauſae ſunt enumerata, cuius exceptiones hae ſunt.

I. Exceptio: Niſi vtrinq; ſit turpitudo, tam dantis quàm accipientis, vel dantis tantum. approbatur, ſimul & exemplis declaratur l.vbi autem.3. cum l. ſequente. ff.eod.tt. l.in haeredem 5. §.ſed etiam. ff.de calumniator. l.ſi ob turpem.8 ff.de condict.ob turp.cauſam. item l.2. C.eod.tt. M.I.P.lib.5.capite 10. reg.15. except.1. M.I.R.d.reg 54. except.1. & d. lib.5. cap.1. reg.22. Planè propoſita exceptionis replicatio prima eſt: Niſi nuptura auunculo, vel alij, cum quo matrimonium ei eſſe non poteſt, dotem dedit. hoc enim caſu, cum non tam turpis, quàm nulla cauſa ſubſit, dos repeti poteſt. l.auunculo.5. ff. de condictione ſine cauſa. Altera replicatio eſt: Niſi ſeruus turpiter dederit. l.idem ſi.4. §. fin. cum l. ſequen. ff. de condict. ob turp. cauſam. Tertia: Niſi quis dederit, vt iudex in bona cauſa ſecundum dantem pronunciaret. l. 2. §. ſed ſi dedi. ff.eod.tt. Quarta eſt, Quòd turpitudo ſeu delictum actoris, non in ipſum reum commiſſum, ipſi reo aduerſus rei vendicationem vel condictionem non praeſtet exceptionem, exemplo l.ſi rem.18. §.fin. in fin. cum ſua gloſſa. ff.de praeſcript.verb. l.2. l.commodare. 15. cum l.ſeq. ff.cõmodati. l.non à iudice.64. ff.de iudicijs. l.1. §.ſi praedo. l.bona fides. 31. §.incurrit. ff.de poſiti. l.1. §.quinimò. ff. de vi & vi armata. Huius duplicatio prima eſt in poenali actione, l.cum par.196. §.fin. ff.de reg.iuris. Altera: Niſi actor ob delictum aduerſus alium quàm reum commiſſum ſit excommunicatus vel bannitus: hoc enim caſu omnis ei denegatur actio. M.I.P. lib.2.cap.9.reg.3. M.I.R. lib.2.cap.7.reg.31. Quinta: Niſi ſtipulatio interuenerit, vt proximior cauſa dandi fuerit ſtipulatio: vel actor ſoluerit, quod per exceptionem retinere potuiſſet. reprobatur l.ſi ob turpem. 8. ff. de condict. ob turpem. l.1. & 5.C.eod.tt. Sexta replicatio eſt, quòd quamuis ei qui turpiter dedit, repetitio denegetur: tamen eidem poſſidenti exceptio competat ad retinendum. d.l.8. in princ. l.1. & l.mercalem.5. C. d.tt. item l.ſi procurator.9. in fin. ff.de doli mali except. M. I. R. d. except a. replic.1. Sed & plures leges concordantes vide s̄. libro 16. cap.6, except. 28. Haec de prima exceptione.

II. Exceptio: Niſi dedit vt fur vel fugitiuus indicaretur. l.idem ſi.4. §.ſi tibi. ff.de condict. ob turpem. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ipſi furi vel ſocio eius datum ſit, vt indicaret. d.l.4. §.fin.

III. Exceptio: Niſi cauſa ſecuta ſit. reprobatur l.1. in fin. & l.ſi à ſeruo. 5. ff. de condict. ob turpem cauſam. item l.quoties.4. C.eod.tt.

II. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula. De vſuris pecuniae turpiter acceptae, proponitur d.l.4.

II. Regula: Si cùm pecunia data eſſet, vt debitum ſolueretur: tam pecunia data, quàm debitum ob quod ſoluendum datum eſt, peti poteſt. l.eum qui.7. C. de condict. ob turpem.

III. ADFINIA REmedia.

Si vt debitum ſolueretur, pecunia data ſit: etiam actione quae pro debito exigendo competit, pecunia data repeti poteſt. l.vlt. §.ſi ob rem. ff. de condict. ob turpem. Huius regulae exceptio: Niſi actione ſtricti iuris debebatur. approbatur ibid. Eſt inſuper propoſitae actionis adfine remedium actio, de qua ſequitur.

DE CALVMNIATORIBVS IN factum actio. Cap. XII.

I. CAVSAE HVIVS actionis.

PRima cauſa: Si quis calumniae cauſa, vt negocium faceret vel non faceret, pecuniam acceperit. approbatur l.1. in prin. ff.de calumniatorib. Declaratur haec cauſa definitione calumniatoris l.ſi calumnietur.233. in prin. ff.de verb.ſignif. Exemplum proponitur l.ſerui. 24. §.1. C.ad l. Iul. de adulterijs. Concordat propoſitae cauſae l.ſi ab eo.8. ff.de calũniat.

II. Cauſa: Si depectus eſt, ſeu turpiter pactus vel ſtipulatus. l. & generaliter.3. §. hoc edicto. ff. de calumniatoribus.

III. Cauſa: Si aliqua obligatione liberatus ſit, vt vel ne negocium faceret. l.2. in prin. ff.d.tt.

IIII. Cauſa: Si ob negocium faciendum, vel non faciendum, pecunia alicui gratis vtenda data ſit, vel res minoris locata vel vendita. d.l.2.

V. Cauſa: Si quodcunque compendium ſenſit, vt vel ne alicui negocium faceret. l. & generaliter. 3. in prin. ff. d. tt.

VI. Cauſa: Si publicanus mancipia retinet, vt indebita pecunia ei ſolueretur. l. ſi quis. 7. § fin. ff. d. tt.

EXCEPTIONES PRAECEDENTIUM CAUſARUM GENERALES.

I. Exceptio, ſumpta ex genere actionis inſtituendae vel non inſtituenda, reprobatur l. 1. § 1. ff. de calumniatoribus.

II. Exceptio: Niſi tranſactionis cauſa pecunia accepta ſit. d. l. 1. § penult.

III. Exceptio: Niſi parens, patronus, eiúſue liberi vel parentes pecuniam ob negocium faciendum vel non faciendum accepiſſe dicantur. l. parens. 5. ff. de obſequijs à liberis & libertis, &c.

IIII. Exceptio: Niſi nulla pecunia data vel promiſſa, fecit vel non fecit negocium. approbatur in ſimili caſu l. mariti. 29. § plectitur. ibi: caeterùm ſi gratis. ff. ad l. Iul de adulterijs. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi aliud compendium ſenſit. l. & generaliter. 3. in prin. ff. de calumniator. Exemplum vide ſ. cauſa 5. Altera replicatio eſt: Niſi iubente vel ratum habente reo, alij pecunia data ſit. l. 2. in fin. ff. eod. tt. Tertia: Niſi ab alio acceperit, quamuis non ab actore. d. l. 3. in prin. Quarta: Niſi aliquid aliud pro pecunia accepit. l. 1 § fin. ff. d. tt.

V. Exceptio: Niſi ante vel poſt ſuſceptũ iudicium pecuniam accepit. reprobatur d. l. 1. § qui accepit.

VI. Exceptio: Niſi cauſa ob quam pecunia data eſt, ſecuta non ſit. reprobatur d. l. 3. § 1. ff. de calumn.

VII. Exceptio: Niſi cõdictione ob turpem cauſam actum ſit. l. in haeredem. 5. § ſed etiam praeter. ff. d tt.

VIII. Exceptio: Niſi ex eadem cauſa etiam condictio ob turpem cauſam cõpetat. d. § ſed etiam praeter. verſ. vbi autem condictio. Cuius replicatio eſt: Niſi intra annum agatur. approbatur ibid.

II. QVIBVS COMPETIT actio propoſita?

Regulariter alij, quam qui pecuniam dedit, actio propoſita non datur. Cuius tamen regulae exceptio prima eſt: Niſi alius dedit, vt alij negocium fieret. hoc enim caſu non danti, ſed ei cuius gratia datũ eſt, actio competit. l. & generaliter. 3. § illud erit. ff. de calum. Altera exceptio eſt: Niſi alius dedit, ne alij negocium fieret. hoc enim caſu ei cuius gratia datum eſt, actio competit: interdum etiam ei qui dedit. l. ſi quis. 7. in prin. & § etſi alius. ff. eod. tt. Tertia: Niſi vt filiofamiliâs negociũ fieret, datum ſit. hoc enim caſu etiam patri competit actio. d. l. 7. § ſi vt filiofam. Quarta: Niſi is cui competit actio, defunctus ſit: hoc enim caſu haeredibus eius videtur actio danda. Sed reprobatur l. hac actio. 4. ff. de calumniatoribus.

III. ADVERSVS QVOS datur?

I. Regula, De haeredibus, proponitur l. in haeredem. 5. in prin. ff. eod. tt.

II. Regula: Si filiusfamiliâs accepit: ipſe, non pater tenetur. l. ſi quis. 7. § item ſi filiusfam. ff. d. tt.

IIII. QVID VENIAT IN actione propoſita?

In quadruplum actio eſt. approbatur ſimul & diſtinguitur l. 1. in prin. ff. de calumniatorib. M. I. P. lib. 5. cap. 10. reg. 16.

V. QVANDO ET QVAMdiu competit?

I. Regula: Annalis eſt actio. d. l. 1. in prin. Cuius regulae exceptio eſt: Niſi in ſimplum agatur. hoc enim caſu etiam poſt annum datur. d. l. 1. in prin. Cuius replicatio eſt: Niſi condictio ob turpem cauſam competat, hoc enim caſu poſt annum, nec in ſimplum datur. l. in haeredem. 5. § fin. ff. eod. tt.

II. Regula: A quo die annus numerandus, definitur l. annus. 6. ff. eod. tt.

VI. ADFINIA REmedia.

I. Regula, De condictione ob turpem cauſam, proponitur d. l. 5. § ſed etiam praeter.

II. Regula, De lege Repetundarum, habetur l. 1. § 1. ibi: maximè. ff. eod. tt.

III. Regula, De conſtitutione Imp. Antonini, proponitur d. l. 1. § ſed & conſtitutio. Concordat l. 1. C. de poena iudicis qui malè iudicauit.

IIII. Regula, De concuſſionis crimine, l. 2. ff. de concuſſione.

DE ALIENATIONE IVdicij mutandi cauſa facta.
Cap. XIII.

I. GENVS HVIVS actionis.

PRima regula: In factũ actio eſt. l. 1. ibi: tanti nobis in factũ. ff. de alienat. iudicij mutãdi cauſa.

II. Regula: Non eſt poenalis actio, ſed rei perſecutoria. l. item ſi res. 4. § fin. ff. eod. tt.

III. Regula: Species eſt in integrum reſtitutionis. l. quia etiam. 3. § ex quib. ff. d. tt. Concordat l. vnica. C. eod. tt. M. I. P. d. cap. 10. reg. 17.

II. RATIO *huius actionis proponitur d. l. 1.*

III. CAVSAE HVIVS actionis.

I. Cauſa: Si reus iudicij mutandi cauſa rem alienauit. Haec cauſa approbatur d. l. 1. cum legib. ſequentibus. Huius exemplum proponitur d. l. 3. § item ſi locum. Aliud d. l. 3. § opus. Aliud l. communis ſeruus. 24. in fin. ff. communi diuid. Item aliud exemplum eſt l. 2. C. ne fiſcus vel reſpub.

II. Cauſa: Si hominem qui petebatur, reus manumiſit. l. quia etiam. 3. § 1. ff. de alienat. indic. mut.

III. Cauſa: Si rem quae petitur, in ſacrum dedicauit reus. l. rem de qua. 3. ff. de re litigioſa.

EXCEPTIONES PRAECEDENTIVM cauſarum generales.

Cauſarum iam enumeratatarum aliquot ſunt exceptiones nunc proponendae, quarum primum genus deſumptum eſt ex ſpecie alienationis.

I. Exceptio: Niſi haeredem inſtituendo, vel legando rem alienauit. l. ex hoc edicto. 8. § ſed haeredem. ff. de alienat. indic. mutand. cauſa facta. Planè ſi quis litis cauſa Imperatorem haeredem inſtituat, inſtitutio

non

non valet. de qua re vide ſ. libro 9. cap. 19. except. 33. replic. 11. Sed et ſi quis rem litigioſam fiſco vel alijs reliquerit in teſtamento ſuo, non transfertur iudicium in eos: ſed heres iudicium ſuſtinebit, & illis æſtimationem eius tenetur præſtare. de qua re dictum ẽ. lib. 2. cap. 6. de re litigioſa, quæſt. 1. except. 4.

II. Exceptio: Niſi reus rem venditori redhibuerit. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 3. §. fin. cum l. ſequente.

III. Exceptio: Niſi rem obligatam ſoluit reus. l. nam etſi. 10. in prin. ff. eod. tit.

IIII. Exceptio: Niſi manumiſerit, vel in ſacrum dedicauerit. Hæc duplex exceptio reprobatur ſuprà cauſa 2 & 3.

V. Exceptio: Niſi non dominium, ſed poſſeſſionem tantùm alienauit. reprobatur l. item ſi res. 4. §. Pedius. et §. poteſt etiam. ibi: neq; enim. ff. de alienat. iudic. mutand. cauſa. item l. non alienat. 161. ff. de reg. iuris. Planè poſſunt hæc contraria intelligi de eo, qui cum poſſet adquirere, non adquiſiuit. de qua re vide ĵ. cap. prox. quæſt. 5. except. 1.

VI. Exceptio: Niſi ſine dolo malo poſſidere deſierit. reprobatur d. l. 4. §. 1.

VII. Exceptio: Niſi nõ iudicij mutandi cauſa alienauit. approbatur ibidem.

VIII. Exceptio: Niſi lites execratus rem alienat. d. l. 4. §. non tamen.

IX. Exceptio: Niſi ob valetudinem, ætatem, vel occupationes neceſſarias rem alienauerit, ne litigare cogatur. d. l. 4. §. ſi quis autem.

X. Exceptio: Niſi præſentis, non futuri iudicij mutandi cauſa alienauerit. l. ex hoc edicto. 8. §. 1. ff. de alienat. iud. mutand. cauſa.

XI. Exceptio: Niſi ſeruitus prædij ſit alienata iudicij mutandi cauſa reprobatur l. item ſi res. 4. §. ad iura. ff. eod. tit.

XII. Exceptio: Niſi res aliena ſit alienata. reprobatur d. l. 8. §. abalienare.

XIII. Exceptio: Niſi nihil interſit actoris, reſq; eius non ſit. d. l. 4. §. penult.

XIV. Exceptio: Niſi non reus, ſed tutor eius vel curator alienauit. reprobatur l. nam et ſi. 10. ff. d. tit.

XV. Exceptio: Niſi actoris conditio non ſit durior effecta per alienationẽ, & æquè aduerſus eum cui res alienata eſt, atq; aduerſus eum qui alienauit, experiri poſſit. elicitur ex l. 1. & l. quia etiam. 3. ff. eod. tit. Cuius tamen replicatio eſt: Niſi is cui res alienata eſt, exceptionẽ ſit nactus. approbatur exemplo l. item ſi res. 4. in prin. ff. eod. tit.

XVI. Exceptio: Niſi is qui alienauit, nihilominus iudicium rei nomine ſuſcipere ſit paratus. d. l. 3. §. fin.

XVII. Exceptio: Niſi reus rem alienatam recepit. l. ex hoc edicto. 8. §. penult. ff. eod. tit.

XVIII. Exceptio: Niſi reus rem alienatã exhibeat vel reſtituat actori. ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius replicatio eſt: Niſi nõ in eadem cauſa, in qua fuit antequam alienaretur. d. l. 8. in prin.

XIX. Exceptio: Niſi res alienata perierit. l. item ſi res. 4. §. penult. ff. eod. tit.

XX. Exceptio: Niſi res alienata fuerit vſucapta. reprobatur d. l. 4. in prin.

IIII. QVIBVS DATVR actio propoſita?

Heredibus datur. d. l. 4. §. fin.

V. ADVERSVS QVOS competit?

Aduerſus heredes non datur. d. §. fin. cum tribus. ll. ſequentibus.

VI. QVID VENIAT IN actione propoſita?

In id, quanti actoris intereſt alium aduerſarium non eſſe ſubſtitutum, datur. l. quia etiam 3. §. ex quibus. d. l. 4. §. penult. item l. 1. in fin. ff. de alienat. iud. mutandi cauſa.

VII. QVAMDIV COMpetit?

Annalis eſt actio: l. vel poſt. 6. cum l. ſequente. ff. eod. tit.

VIII. ADFINIA REmedia.

I. Regula: In arbitrio actoris eſt, vtrum actione propoſita aduerſus alienantem, an in rem actione aduerſus eum cui alienatio facta eſt, experiri velit. l. vnica. C. de alienat. iud. mutandi cauſa.

II. Regula: Si poſt ſuſceptum iudicium res ſit alienata: ipſo iure non valet alienatio, eſtq; res reſtituenda alienanti. approbatur ſimul & diſtinguitur ſ. lib. 2. cap. 6. de re litigioſa, reg. 1.

III. Regula: Si actor ſuam actionem alienauerit iudicij mutandi cauſa: ius crediti perdit, & exceptione repellitur l. 2. C. ne liceat potentiorib. Concordat l. vlt. ff. de alienat. iud. mutand. cauſa.

IV. Regula: Si reus rem iudicij mutandi cauſa alienauit: poſtea eiuſdem rei nomine agere volens, tam ipſe, quàm is cui res alienata eſt, exceptione repellitur. d. l. vlt.

DE ACTIONE PAVLIANA, Si quid in fraudem creditorum geſtum eſt. Cap. XIIII.

PRIMO: *Verba edicti quo hæc introducitur actio, proponuntur l. 1. in prin. ff. quæ in fraudem creditorum facta ſunt. Concordat aliud edictum l. ait Prætor. 10. in prin. ff. eod. tit.*

II. GENVS HVIVS actionis.

In factum actio eſt. d. l. 10.

III. NOMEN.

Pauliana appellatur actio. l. videamus. 38. §. in Fauiana. ff. de vſuris.

IV. RATIO *huius actionis proponitur l. 1. §. 1. ff. quæ in fraudem creditorum.*

V. CAVSAE EX QVIBVS hæc actio competit.

I. Cauſa, eaq; generalis, eſt: Si quid in fraudẽ creditorum geſtũ vel alienatũ eſt, agitur hac actione vt reſtituantur. d. §. 1. d. l. 1. in prin. d. l. 10. in prin. d. §. in Fauiana. l. 1. C. de reuocãdis ijs quæ per fraudẽ. itẽ Inſtit. de actionibus. §. itẽ ſi quis. M. I. R. lib. 5. cap. 13. reg. 53. Exẽpla proponũtur l. 1. § fin. cũ duab. ll. ſequentibus. ff. quæ in fraudem creditorũ. l. ait Prætor. 10. §. ſi cum mulier. item l. ſi pignus. 18. ff. eod. tit. Aliud exemplum

proponitur l.ſed & ſi quis.5. ff. quæ in fraudem creditor. Sed & plura huiuſmodi exempla vide in cauſis ſequentibus.

II. Cauſa: Si debitor in fraudem creditorum non facit quod facere debet, quo ius ſuum amittit. approbatur & exemplo declaratur l. in fraudem.4. ff. quæ in fraudem creditor. Concordat l. qui non facit.163. ff. de regul. iuris. Alia exempla proponuntur l. vel ei præbuit.3. §.geſta.ff. quæ in fraudem creditorum. Planè huius cauſæ exceptio eſt: Niſi cum poſſet adquirere debitor, non adquiſiuit. de qua exceptione cum alijs ſimilibus paulo ī. dicetur.

III. Cauſa: Si debitor in teſtamento ſcripſerit ſe debere, quod nō debebat. l.Seia.28.in prin.ff.ad ſenatuſconſ.Velleianum.

IV. Cauſa: Si is qui ſoluendo non eſt, ſeruos ſuos manumiſerit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ proponuntur ſ.lib.6.cap.5.except.6.

EXCEPTIONES PRAECEDENTIVM cauſarum generales.

I. Exceptio: Niſi cum debitor poſſet adquirere, non adquiſiuit. approbatur, ſimul & exemplis declaratur l.quod autem.6.in prin. ff. quæ in fraudem creditor. l.non fraudantur.176.ff.de reg.iuris. l.alienationis verbum.28.§.qui occaſione.ff.de verbor.ſignif. Concordant item ea quæ proponuntur ſ. cap. prox. quæſt.3. except.5.in fin.M.I.R.d.reg.53.exc.2.

II. Exceptio: Niſi omiſſa ratione Falcidiæ vel Trebellianicæ, debitor legata vel fideicōmiſſa in ſolidum ſoluit. l.patrem.19. & l.debitorem.20.ff.quæ in fraudem creditor.

III. Exceptio: Niſi quibuſdam ex creditoribus debitor ſoluit. l.quod autem.6. §.apud Labeonem. & §. ſciendum. item l.ſi fraudator.25. §.in maritum. ff.d. tt. l.nihil dolo.171.ff.de reg.iuris. M.I.R.d.reg.53.exc.1. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi poſtquam creditores in bona debitoris miſſi ſunt, vnus ex ijs ſuum receperit. d.§. ſciendū. l.ait Prætor. 10. §. ſi debitorem. item l.2. ff. d. tt. quæ in fraudem creditor. Altera replicatio eſt: Niſi ante diem debiti venientem vni creditorum ſit ſolutum. d.l.10. §. ſi cū in diem. Concordat l.omnes.17.§.fin.ff.eod.tt. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi poſt mortem ſuam reſtituere hæreditatem rogatus, eam ante mortem reſtituit. l. patrem.19. ff. eod. tt. Tertia replicatio eſt: Niſi cum hæres debitoris quibuſdam creditoribus per gratiam ſoluiſſet, poſtea aduerſus aditionem hæreditatis in integrum ſit reſtitutus. l.pupillus.24. ff. d.tt. Concordat l.ſi nō expedierit.6.§.1.ff.de rebus iud.author.poſſiden. Quarta: Niſi creditor inuito debitori pecuniam extorſerit. Hæc replicatio approbatur d.l. 24.in fin. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi debitori cum pecunia aufugienti creditor pecuniā extorſit vel abſtulit. l. ait Prætor.10. §. ſi debitorem. ff. eod.tt. quæ in fraudem.

IV. Exceptio: Niſi debitor rem ſuam pignori obligauerit. l.illud cōſtat.13. & l.cum in vetus.22.ff.eod. tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi in cæterorum creditorū fraudē pignus obligatū ſit. d.l.22. verſ.niſi id in fraudem cæterorū. l.ait Prætor.10.§.ſi cui. item l. quod autem.6.§.apud Labeonem, in fin.ff.eod.tt.

V. Exceptio: Niſi debitor rem venditori redhibuit. approbatur ſimul & diſtinguitur l.bonī.43.§.ſi quis cum.ff.de ædilitio edicto.

VI. Exceptio: Niſi bona debitoris alienantis, libertatis conſeruandæ cauſa alicui ſint addicta. l.ait Prætor.10.§.ſi ex conſtitut.ff.quæ in fraudem creditor.

VII. Exceptio: Niſi non fraudandi animo geſtum ſit. reprobatur l. omnes debitores.17. §.1. & l. primo gradu.23.in fin.ff.eod.tt. Planè admittitur, primùm quidem, ſi libertas ſeruis ſit relicta: hic enim, quamuis dominus ſoluendo non ſit, niſi tamen & fraudandi animum habuerit, valet id quod geſtum eſt. Quæ diſtinctio approbatur d.l.23. in fin. de qua re plura vide ſ.lib.6.cap.5.quæſt.3. except.6.replic.1. Deinde admittitur, ſi debitor pignus dederit: hoc enim caſu non ſufficit eum ſoluendo non eſſe, ſed requiritur etiam fraudandi animus. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ.except.4. Tertiò admittitur, ſi debitor ignorauit ſe debere. de qua re vide ī.except.18. Quartò admittitur in caſu ſolutionis, de quo vide ſ.except. 3.replic.3.

VIII. Exceptio: Niſi alienata in funus debitoris ſint collata. reprobatur l.ſi cum.16. §.planè ea. ff.qui & à quibus.

IX. Exceptio: Niſi conſentientibus creditoribus ſit geſtum. l. quod autem.6. §. præterea illud. ff. quæ in fraudem credit.

X. Exceptio: Niſi impubes debitor alienauit. reprobatur l.ait Prætor.10.§ ſi impubes.ff.d.tt.

XI. Exceptio: Niſi impuberi alienatum ſit. reprobatur d.l.6.§.ſi quid cum.

XII. Exceptio: Niſi ius aliquod perſonale à debitore ſit alienatum, quod morte eius extinguitur. reprobatur d.l.10.§.per hanc.

XIII. Exceptio: Niſi dos ſit conſtituta ab eo qui ſoluendo non eſt. reprobatur d.l.10.§.ſi cum mulier.

XIV. Exceptio: Niſi debitori cuius bona ſunt alienata, hæres exiſtat, isq; ſoluendo ſit, vel defendatur. d. l.10.§.ſi ex conſtitut. Concordat l.1. C.de reuocandis his quæ. item l. nemo dubitat.95. ff. de regulis iuris. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi hæres poſtea aduerſus aditionem hæreditatis in integrum ſit reſtitutus. d.l.10.§.ſi quid in. Cōcordat l.pupillus.24.ff.eod. tt. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi creditores nomen hæredis ſecuti ſint: hoc enim caſu à defuncto geſtum non reuocatur, quamuis hæres poſtea in integrum ſit reſtitutus. d. §. ſi quid in. verſic. ſi verò paſſi ſunt neceſſarium creditores, &c.

XV. Exceptio: Niſi non debitoris qui alienauit, ſed hæredis eius bona veneant. d.l.10.§.ſi fraudator.

XVI. Exceptio: Niſi creditoribus, in quorum fraudem geſtum eſt, ſit ſatisfactū. d.l.10. §.1.ff.quæ in fraudem creditor. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi eorum creditorum pecunia, quos fraudare noluit, alijs quos fraudare voluit, ſit ſatisfactum. d. §.1. verſ. ſi autem horum pecunia, &c. de qua re vide ī. except. prox. replic.1. Altera replicatio eſt: Niſi non omnibus creditoribus ſit ſatisfactum. d.l.10. §. præterea ſciendum. Huius replicationis duplicatio eſt: Niſi eos quibus ſatisfactum non eſt, creditores ignorauit debitor. d.l.10. §.illud certè. Tertia repli-

catio

catio eſt: Niſi verbis tantùm, non reipſa offerat quod debetur. d. §. illud certè.

XVII. Exceptio: Niſi poſtquam geſtum eſt, creditores eſſe cœperint. l. ſi quis. 15. ff. quæ in fraudem creditor. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi prioribus creditoribus, in quorum fraudem geſtum erat, poſteriorum creditorũ pecunia ſit ſatiſfactum. l. niſi priores. 16. ff. eod. tt. Concordat l. ait Prætor. 10. §. 1. ibi: ſi autem horum. ff. eod. tt.

XVIII. Exceptio: Niſi ignorans ſe creditores habere, vel ſoluendo non eſſe, geſſit debitor. d. l. 15. Cui concordat l. omnes debitores. 17. §. 1. ibi: tamen quia creditores. ff. eod. tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi vel vnum creditorem ſe habere ſciuit: hoc enim caſu quamuis cæteros ignorauit, nihilominus actio propoſita locum habet. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ait Prætor. 10. §. illud certè. ff. quæ in fraudem creditor.

XIX. Exceptio: Niſi id quod in fraudem creditorũ geſtum vel alienatum eſt, debitori ſit reſtitutum. reprobatur l. ſi fraudator. 25. ſi à ſocero. ibi: ſed ſi priuſquam ff. eod. tt.

XX. Exceptio: Niſi actor non reſtituat impenſas. d. l. 10. §. per hanc. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi precium quo rem reus emit: hoc enim actor reſtituere non tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi debitor. 7. cum l. ſequente. ff. d. tt.

VI. QVIBVS DATVR actio propoſita?

I. Regula: Regulariter omnibus creditoribus datur eius qui alienauit. Cuius exceptio eſt: Niſi ijs in quorũ fraudem non eſt geſtum. l. ait Prætor. 10. §. illud certè. ff. quæ in fraudem creditor. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi eorum pecunia, in quorũ fraudem geſtum non eſt, alijs creditoribus, in quorum fraudem geſtum eſt, ſit ſatiſfactum. approbatur per ea quæ proponũtur paulo ſuperius except. 17. repl. 1.

II. Regula: Regulariter ſolũ creditoribus, non alijs datur actio propoſita. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi creditor mortuus ſit: hoc enim caſu eius quoq; heredibus datur. d. l. 10. §. fin. Altera exceptio eſt: Niſi creditor pignus, in quo fraus admiſſa eſt, alienauerit: hoc enim caſu etiam ſingulari ſucceſſori actio competit. l. debitor. 21. ff. quæ in fraudem. Tertia exceptio eſt: Niſi curatori bonorum. de quo vide verba edicti ĩ. eod. cap. in prin. allegata.

III. Regula, De ipſo alienante debitore, eiusq; heredibus His non datur actio propoſita. l. filios. 4. C. de reuocandis ijs quæ per fraudem.

VII. ADVERSVS QVOS competit actio propoſita?

I. Regula, De eo cui in fraudem creditorum alienatum eſt. Hic regulariter propoſita actione tenetur. approbatur verbis edicti l. 1. in prin. & l. ait Prætor. 10. in prin. ff. quæ in fraudem creditor. Concordat l. ignoti iuris non eſt. 5. C. de reuocandis ijs quæ per fraudem. Planè propoſitæ regulæ exceptio prima eſt: Niſi is cui res alienata eſt, ignorauit in fraudem creditorum geri. elicitur ex verbis edicti ĩ. eod. cap. in prin. allegatis. Concordat l. quod autem. 6. §. hoc edictum. ff. quæ in fraudẽ creditor. item l. ſi fraudator. 25. §. ſi à ſocero. ibi: in maritum. ff. eod. tt. Huius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi ignorante pupillo vel adulto, curator vel tutor eius ſciuit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ait Prætor. 10. §. ait prætor. ff. d. tt. Altera replicatio eſt: Niſi ignoranti denunciatum ſit à creditoribus, ne emeret. d. l. 10. §. ſi quis particeps. Tertia: Niſi ignorans ſciuit alienantem creditores habere. reprobatur d. §. ſi quis particeps. verſ. aliàs autem qui ſcit. Concordat d. l. 10. §. quod ait. Quarta: Niſi vel vnum creditorem ſciuit defraudari: hoc enim caſu, quamuis cæteros ignorauit, nihilominus tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur d. l. 10. §. illud certè ſufficit. Quinta: Niſi ex cauſa lucratiua res ſit alienata. l. quod autem 6. §. ſimili modo. ff. quæ in fraudem creditor. Concordat l. ignoti iuris. 5. in fin. C. de reuocandis ijs quæ per fraudem. Exemplum proponitur d. l. 6. §. penultim. Aliud exemplum habetur l. omnes debitores. 17. §. 1. in fin. ff. eod. tt. Plane huius replicationis duplicatio eſt: Niſi is qui ex lucratiua cauſa accepit, non ſit locupletior factus. d. §. ſimili modo. verſic. in hos tamen. Sexta replicatio eſt: Niſi cum fideiuſſori vel reo promittẽdi ſcienti acceptoferretur, alter reus ignorauerit: hic enim nihilominus tenetur. l. ſi fraudator. 25. in prin. ff. quæ in fraudem creditor. Septima: Niſi genero ignoranti à ſocero dos in fraudẽ creditorũ data ſit: hoc enim caſu filia, pro qua dos data eſt, etiã ignorãs tenetur. d. l. 25. §. 1. ibi: at ſi neuter.

II Regula, De domino et patre eius cui in fraudem alienatum eſt, proponitur l. quod autẽ. 6. §. ſimili modo ff quæ in fraudem creditor.

III. Regula, De eo cuius iuſſu alius in fraudem creditorũ accepit, proponitur l. ſi fraudator. 25. §. ſi procurator. ff. eod. tt.

IV. Regula, De eo cui alienauit is qui rem à debitore in fraudem creditorum accepit. Hic non tenetur. l. qui à debitore. 9. ff. d. tt. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi fraudis conſcius fuit. de quo ĩ. reg. prox.

V. Regula, De quouis ad quem aliquid ex geſto in fraudẽ peruenit, proponitur l. ait Prætor. 10. §. penult. ff. d. tt. Concordat l. hac in factum. 14. ff. d. tt.

VI. Regula, De muliere pro qua dos in fraudẽ creditorum data eſt, proponitur d. l. 14. verſ. ergo & ſi fraudator. Cui concordat l. ſi fraudator. 25. §. 1. ibi: quod ſi is. & §. item ſi extraneus. ff. d. tt. item l. 2. C. de reuocandis ijs quæ per fraudem.

VII. Regula, De patre filiæfamiliâs, pro qua dos data eſt, proponitur d. §. item ſi extraneus.

VIII. Regula, De reo promittendi, ſi fideiuſſori: & de fideiuſſore ac correo, ſi reo in fraudem ſit acceptolatum, habetur d. l. 25. in prin.

IX. Regula, De ipſo alienante in fraudem creditorum. Hic quoq; tenetur. approbatur verbis edicti ĩ. eod. cap. in prin. allegatis. l. vlt. §. fin. ff. quæ in fraudem creditor. item l. vlt. C. de reuocandis ijs quæ per fraudem.

X. Regula, De patre alienantis in fraudem creditorum, proponitur l. ſi pater. 12. ff. quæ in fraudem creditor.

XI. Regula, De heredibus. Aduerſus hos quoque actio propoſita competit. l. ait Prætor. 10. §. fin. ff.

eod.tt. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi nihil vel minus ad hæredem peruenit. l. Caſſius.11.ff.eod.tt.

VIII. QVID VENIAT IN actione propoſita?

I. Regula: Venit in hac actione, vt ipſa res in fraudē alienata reſtituatur. Quæ regula approbatur verbis edicti l.1.ff.d.tt. Concordat d.l.10. §.præterea generaliter. & §. per hanc. l. hac in factum.14. ff. d.tt. item l.1. in fin. C. de reuocandis ijs quæ per fraudem. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi is cui res alienata eſt, eam rurſus vendidit. hoc enim caſu ad precium duntaxat quod percepit, reſtituendum tenetur. l. qui à debitore.9. in fin. ff. quæ in fraudem creditor. Altera exceptio eſt: Niſi vni creditorum in fraudem cæterorum ante diem ſit ſolutū. hoc enim caſu commodum tantùm repræſentationis reuocatur. d.l.10.§. ſi cum in diem. Concordat l.omnes debitores.17.§.fin. ff eod.tt. Tertia: Niſi reus conuentus fraudis particeps non fuit, & actionem habeat: tunc enim ſolam actionem reſtituendo liberatur. l.hac in factum.14. ff. quæ in fraudem creditor. Quarta: Niſi is qui alienauit, conueniatur: hic enim in quantum facere poteſt, tenetur. l.vlt. C de reuocādis ijs quæ per fraudem. Quinta: Niſi is cui ex cauſa lucratiua alienatum eſt, fraudis fuit ignarus: tunc enim non niſi in id quo locupletior factus eſt, tenetur. l. quod autem.6. §.ſimili modo, in fin. ff quæ in fraudem creditor. Sexta: Niſi pater dominuſue eius cui alienatio facta eſt, conueniatur: hic enim de eo duntaxat quod ad ſe peruenit, vel de peculio, vel de in rem verſo tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur d.l 6.§ ſimili modo. Septima: Niſi hæres conueniatur: hic enim non niſi de eo quod ad ſe peruenit, tenetur. l. Caſſius.11. ff. eod.tt. Octaua: Niſi poſt annum agatur: tunc enim nō niſi in id quod ad reum peruenit, vel dolo eius factum eſt quo minus perueniret, datur actio. l. ait Prætor.10. §. penult. ff quæ in fraudem creditor.

II. Regula, De fructibus & omni cauſa, proponitur d.l.10.§ per hanc. l ſi fraudator.25. §. non ſolùm. & §. fructus. ff. d.tt. item l. videamus.38. §. in Fauiana. ff. de vſuris. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi fructus medio tempore poſt alienationem ante litem conteſtatam ſint percepti. d. §. non ſolùm. Contradicit l. ait Prætor.10 §.præterea. ff. quæ in fraudem creditor.

III. Regula, De vſuris, proponitur d. §. præterea, in fin.

IV. Regula, De partu ancillæ alienatæ, d.l.10. §. partum quoque. Huius regulæ exceptio hæc eſt: Niſi partus poſt alienationem conceptus, & antequā ageretur, editus ſit. l. ſi fraudator.25.§.item partum, cum §. ſequente. ff. d.tt. Huic exceptioni contradicit d.l. 10.§.præterea.

V. Regula: Si in fraudem creditorum quis obligatione aliqua liberatus ſit: hæc quoq; in priſtinum ſtatum reſtituenda eſt. l. omnes debitores.17. in princip. ff quæ in fraudem creditor. d.l.10. §.ſi cum mulier, in fin. §. præterea. item §. ſi conditionalis.

IX. QVAMDIV COMPETIT actio propoſita?

I. Regula: Annalis eſt actio: approbatur verbis edicti ſ̄. eod.cap. in prin. allegatis. d.l.10. in prin. ff. quæ in fraudem creditor. item l.vlt. C. de reuocandis ijs quæ per fraudem. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi experiundi poteſtas non fuerit. approbatur verbis edicti l.1. & l.quòd autem.6. §. fin. ff. quæ in fraudem creditor. Altera exceptio eſt: Niſi de eo quod ad reum peruenit, agatur: hoc enim caſu etiam vltra annum datur. d.l.10. §. penult. Tertia: Niſi dies in fraudem remiſſæ obligationis vel actionis anno citius exeat: hoc enim caſu non intra annū competit, ſed intra id tempus quod ex remiſſa obligatione ſupereſt. d.l.10. § .ſi conditionalis.

II. Regula: Annus à die alienationis vel geſti negocij incipit currere. d.l.10. §. annus. Concordat d.l.6. §. fin. in fin.

X. EVENTVS HVIVS actionis.

I. Regula: Reus cui dos in fraudem creditorum per actionem propoſitam euicta eſt, exceptione defenditur aduerſus dotis actionem. l ſi fraudator 25. §. ſi à ſocero. ff. quæ in fraudem credit. l. ait Prætor.10 §. ſi cum mulier. ibi: nec mulier. ff. eod.tt.

II. Regula: Reus cui res propoſita actione eſt euicta, regreſſum ad ſuum auctorem, vel eam cui is antea rem ex cauſa dotis reſtituerat, non habet. d.§. ſi à ſocero. l.ait Prætor.9. ff. de priuilegijs creditor. item l. qui res ſuas.98.§. diuerſum ff. de ſolutionibus.

XI. ADFINIA REMEDIA.

Ex cauſis ſ̄. propoſitis regulariter actio propoſita Pauliana, non alia competit. Cuius regulæ exceptio prima eſt: Niſi is cum quo in fraudem creditorū contractum eſt, eo nomine agat. hoc enim caſu per exceptionem repellitur. d.l.9. ff. de priuilegijs creditor. Altera exceptio eſt: Niſi libertus in fraude legitimæ, quæ patrono in bonis eius debetur, quædam alienauit: hoc enim caſu patrono Fauiana competit actio de qua vide ſ̄. lib.6. cap.vlt. Tertia exceptio eſt: Niſi pater filijfamiliâs, vel dominus ſerui nomine conueniatur. hoc enim caſu de peculio actio eſt. approbatur ſimul & diſtinguitur l quod autem.6.§. ſimili modo, & l. ſi pater.12. in fin. ff. quæ in fraudem creditor.

DE CAPITIS DEMInutione. Cap. XV.

PRIMO: Definitio capitis deminutionis proponitur l.1. ff de capite minutis. Eſt enim capitis deminutio, ſtatus mutatio. Concordat ijſdem verbis Inſtit. de capitis deminut. in prin.

II. DIVISIO capitis deminutionis in maximam, minorem ſeu mediam, & minimam, habetur Inſtit. eod.tt. in prin. Cōcordat huic diuiſioni l.vlt. ff. de capite minutis.

III. CAVSAE EX QVIBVS quis capite deminuitur.

I. Cauſa: Si quis ſeruus pœnæ efficiatur. approbatur Inſtit. d tt. in prin. Huius ſpecies vide ſ̄. lib.1. cap. 14. quæſt.4. de pœna qua libertas adimitur.

II. Cauſa: Si libertus vt ingratus in patronum condemnetur: hic enim ſeruus efficitur. Inſtit. d.tt. Plura de hac cauſa vide ſ̄. lib.6. cap.11 quæſt.1. cauſa 2.

III. Cauſa: Si quis, cl precium participandum ſe venundari paſſus ſit. approbatur Inſtit. eod.tt. Plura

de hac

de hac cauſa vide ſ̄. lib.6.cap.3.cauſa 3.except.1.

IV. Cauſa: Si cui aqua & igni interdictum fuerit. Inſtit.eod.tt.de capitis diminutione. Concordat l. amiſſione.5.in prin.ff.de capite minutis. Planè in huius pœna locum hodie ſucceſſit deportatio, l.2.§.conſtat.ff.de pœnis.

V. Cauſa: Si quis in inſulam ſit deportatus. Inſtit. d.tt. Plura de hac cauſa vide ſ̄.lib.1.cap.14.quæſt.4. de deportatione in inſulam.

VI. Cauſa: Si quis vel cuius parens adoptetur, vel adrogetur.Inſtit.d.tt. Concordat l.liberos.3.in prin. ff.de capite minutis. Plura de hac cauſa vide ſ̄. lib.4. cap.28.

VII. Cauſa: Si quis vel cuius parens emancipatus fuerit.Inſtit.d.tt. Concordat d.l.3.§.emancipato,cũ l.ſeq. Plura de cauſa propoſita vide ſ̄.lib.4.cap.29.

VIII. Cauſa: Si ſeruus manumiſſus fuerit. Hæc cauſa reprobatur d.l.3.Concordat Inſt.eod.tt.

IX. Cauſa: Si cuius dignitas mutetur, vel quis ſenatu moueatur.reprobatur Inſtit. de capitis deminutione. §.quibus autem. Concordat l.ſenatorem.3.ff. de ſenatoribus.

X. Cauſa: Si quis ad hoſtes defecerit. l.amiſſione.5. §.1.ff.de capite minutis.

XI. Cauſa: Si quis à ſenatu hoſtis iudicatus ſit.d.l. 5.§.ſed & ij.

XII. Cauſa: Si quis à ſenatu hoſtibus deditus ſit. Hæc cauſa ipſo quidem iure ſubſiſtit, verùm eius exceptio eſt: Niſi ab hoſtib. non ſit receptus. l.vlt.ff. de legationibus. Plura de hac re vide ſ̄. cap.17.quæſt.5. except.8.

XIII. Cauſa: Si quis ab hoſtibus capiatur. l. hoſtes ſunt.24. in fin. ff de captiuis. de qua re vide j.capite prox.

XIV. Cauſa: Si quis furioſus fiat. reprobatur l.qui furere.20.ff.de ſtatu hominum.

IIII. EVENTVS CAPITIS deminutionis.

I. Regula: Capitis deminutione amittit quis iura quæ habuit. Quæ regula cùm ipſo iure ſubſiſtat, recipit exceptionẽ hanc: Niſi minima ſit capitis deminutio. approbatur ſimul & diſtinguitur l. amiſſione.5. §.fin.cum duab.ll.ſequentib.ff.de capite minutis.

II. Regula: Capitis deminutione actoris deſinit illi cõpetere actio. ipſo quidem iure ſubſiſtit, eiuſq; exemplum proponitur ſ̄.lib.12.cap.8.cauſa 30. Verùm eius exceptio prima eſt: Niſi actio naturalem præſtationẽ habeat.approbatur ſimul & exemplo declaratur l.eas obligationes.8.cum l.ſeq.ff.de capite minutis. Altera exceptio eſt: Niſi dotis actio ſit.d.l.8. Tertia: Niſi ex teſtamento actio ſit.l.legatum.10.ff.eod.tt.

III. Regula: Reus capite deminutus exceptione defenditur.approbatur ſimul et diſtinguitur per ea quæ proponuntur ſ̄. lib.24. cap.19. Hæc de capitis deminutione in genere.

DE CAPTIVITATE. *Cap. XVI.*

PRIMO: Iuris quoq; amittẽdi modus eſt captiuitas.l.hoſtes ſunt.24.in fin.ff.de captiuis. Huius exceptio prima eſt: Niſi nõ ab hoſtibus, ſed ab alijs ſit captus. d.l.24. in prin. Leges concordantes vide ſ̄. lib.6. capite 3. cauſa 2.except.2. Sed & concordat l. poſtliminium.19.§.à piratis. item l.non dubito.7. in prin.ff.de captiuis. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi ab ea gente, cum qua neq; amicitia, neq; hoſpitiũ, neq; fœdus eſt, ſit captus. l.poſtl.minij.5.§. in pace.ff.eod.tt. Altera exceptio eſt: Niſi in bello ciuili captus ſit.l.ſi quis ingenuam.21.§.in ciuilibus.ff.de captiuis. Tertia: Niſi ante bellum ad hoſtes poſtea factos peruenerit.reprobatur l. in bello.12.§.1.ff. d.tt. Quarta: Niſi tempore induciarum captus ſit. l.poſtliminium.19.§.induciæ.ff.d.tt. Quinta: Niſi nondum in præſidia hoſtium fuerit deductus. l.poſtliminij.5. §.antequam.ff.d.tt. Sexta: Niſi captus ad ſuos fuerit reuerſus. approbatur ſimul & diſtinguitur j. cap. proximo.

II. QVAE IVRA PER CAPTIuitatem amittantur.

I. Regula: Amittitur per captiuitatem libertas, per ea quæ proponuntur ſ̄.lib.6.cap.3.cauſa 2.in prin.

II. Regula: Amittitur patria poteſtas. approbatur ſimul & diſtinguitur l.in bello.12.§.ſi quis capiatur. ff.de captiuis. Concordat l.bona eorum.22.§.quod filius.ibi:nam ſtatus.ff.d.tt. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi captiuus poſtliminio fuerit reuerſus. d.§.ſi quis capiatur. Plura de hac regula vide ſ̄. lib.4. cap.vlt. quæſt.4.reg.3.

III. Regula: Captiuo per filiumfamiliâs non adquiritur. approbatur ſimul & diſtinguitur d.§.ſi quis capiatur. Concordat d.§.quod filius.item l.proponebatur.9.in fin.ff.de caſtrenſi peculio. Plura de regula propoſita vide ſ̄.lib.16.cap.5.reg.2.except.1.

IV. Regula: Captiuo eiuſq; hæredibus nihilominus per ſeruum adquiritur.l.bona eorũ.22.§.porrò quæcunq;.& §.quæ peculiari.l.1.item l.in bello.12.§.ſi quis capiatur.ibi:diuerſumq; ff.de captiuis.

V. Regula: Captiuitate diſſoluitur matrimonium. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ proponuntur ſ̄.lib.4.cap.8.cauſa 2.

VI. Regula: Captiuitate poſſeſſoris poſſeſſio amittitur, & interrumpitur vſucapio. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ proponuntur ſ̄. lib.7.cap. 9.except.6.item cap.16.cauſa 16.

III. RELIQVA CAPTIuitatis iura.

I. Regula, De curatore bonis captiui dando, proponitur l.cum cognatos.3.C.de poſtliminio.

II. Regula, De captiuis domum reuertentibus non retinendis, habetur l.vlt.C.eod.tt. Concordat l.Chriſtianos.11.C.de epiſcopali audientia.

III. Regula: Captus ab hoſtibus, & in captiuitate mortuus, intelligitur ipſo die captiuitatis deceſſiſſe.l. in omnibus.18.ff.de captiuis.

DE POSTLIMINIO. *Cap. XVII.*

PRIMO: Definitio poſtliminij proponitur l. poſtliminium.19.in prin.ff.de captiuis.

II. ETYMOLOGIA poſtliminij habetur Inſtit.quib. modis ius patriæ poteſtatis ſoluitur. §.dictum eſt.

III. GENVS HVIVS iuris.

Poſtliminium iuris naturalis eſt. d.l.19. in prin.

IV. DIVISIO *poſtliminij proponitur l. poſtliminij.5. in prin.ff. de captiuis. Concordat l. in bello.12. in prin.ff.eod.tt. Alia diuiſio proponitur l. cum duæ.14. in prin.ff.eod.tt.*

V. IVRA *per captiuitatem amiſſa, poſtliminio reuerſus recuperat. d.l.5. in prin. d.l.12. §. codicilli. ibi: cætera quæ in iure. l. retrò.16. l. poſtliminium.19. in prin. item l. hoſtes ſunt.24. in fin. ff.d.tt. l. ſi quos.19. C. de poſtliminio. Ratio huius regulæ proponitur d. l.19. in prin. ibi: idq́, naturali. ff. de captiuis. Declaratur regula propoſita definitione poſtliminio reuerſi, d.l.19. in prin. Concordat l. eos qui 4. in prin. ff.d.tt. Planè propoſitæ regulæ exceptio prima eſt: Niſi non ab hoſtibus, ſed ab alijs captus, reuerſus ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ proponuntur ſ. cap. proxim. quæſt.1. except.1. Altera exceptio eſt: Niſi ad hoſtes transfugit is qui reuerſus eſt. d.l.19. §. transfuga. ff. de captiuis. l. item ei.14. ibi: nam transfugis. ff. ex quibus cauſis maiores in integr. reſtit. l. transfugam.51. ff. de adquir. rerum dominio. item l. ſi quos.19. in fin. C. de poſtliminio. Declaratur exceptio propoſita definitione transfugæ, d.l.19. §. transfuga. ff. de captiuis. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi quoad ius quod alius in transfuga habuit. hoc enim nihilominus recuperatur in transfuga reuerſo. approbatur exemplo ſerui transfugæ, d. §. transfuga. ibi: ſed in libero. Cuius duplicatio prima eſt: Niſi ſtatuliber transfuga fuerit, & cōditio libertatis, dum apud hoſtes eſt, extiterit. d.l.19. §. ſi ſtatuliber. ff. de captiuis. Altera: Niſi filiusfamiliâs transfuga reuerſus fuerit: in hoc enim parēs patriam poteſtatem non recuperat. d.l.19. §. filius quoque. Tertia propoſitæ regulæ exceptio eſt: Niſi victus hoſtibus ſe dediderit. l. poſtliminio.17. ff. de captiuis. Quarta: Niſi volens, non coactus apud hoſtes manſerit. l. ſi captiuus. 20. in prin. ff.d.tt. Concordat l. ſi quos.19. in fin. C. de poſtliminio. Quinta: Niſi reuerſus habeat reuertendi ad hoſtes animum. l. poſtliminij.5. §. captiuus. ff. de captiuis. l. in bello.12. §. ſi quis ſeruum. ibi: quod in liberis. item l. nihil intereſt. 25. ibi: ita tamen. ff. eod. tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi quoad ius, quod alius in reuerſo habet. approbatur exemplo ſerui ab hoſtibus capti, reuerſi, & à domino ſuo adprehenſi, d. §. ſi quis ſeruum. ibi: certè apud hoſtes. Sexta exceptio eſt: Niſi reuerſus apud hoſtes natus ſit. Hæc exceptio reprobatur per ea quæ proponuntur ſ. lib.6. cap. 3. cauſa 1. except.8. Septima: Niſi pace cum hoſtibus facta conuenerit, ne reuerſo poſtliminium eſſet. l. in bello.12. in prin. & §.1. ibi: niſi fœdere. ff. de captiuis. Octaua: Niſi hoſtibus deditus reuerſus ſit, nec à ſuis receptus. l. eos qui.4. ff. d.tt. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi deditus ab hoſtibus non ſit receptus. l. vlt. ff. de legationibus. Nona exceptio, ſumpta ex modo quo captiuus euaſit, reprobatur l. nihil intereſt.25. ff. de captiuis. Decima exceptio videtur: Niſi victis hoſtibus captiuus ſit ablatus atq́; receptus. hoc enim caſu videtur iure belli occupanti concedi. Sed reprobatur d.l.25. in fin. Concordat Inſtit. quibus modis ius patriæ poteſt. ſoluitur. §. ſed & qui captus. item l. in bello.12. C. de poſtliminio. Vndecima: Niſi captiuus ab hoſtibus precio redemptus ſit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. liber.17. & l. vlt. C. eod. tt. l. in bello.12. §. ſi quis ſeruum. & §. ſi fideicommiſſa. ff. de captiuis. Planè propoſitæ exceptionis replicatio prima eſt: Niſi precium quo redemptus eſt, redemptori reſtituatur. d.l.17. Concordat d. §. ſi quis ſeruum. l. ſi patre.15. ff. eod. tt. item l. cum & poſtliminij.6. C. de poſtliminio. Huius replicationis duplicatio prima eſt: Niſi non totum precium quo redemptus eſt, reſtituatur. d.l.12. §. fin. in fin. Cuius duplicationis triplicatio eſt: Niſi redemptor redemptum alij pluris vendiderit, quàm ipſe eum ab hoſtibus redemerat. hoc enim caſu non totum precium, quo poſterior emptor emit, reſtituere tenetur. l. poſtliminium.19. §. ſi is qui. ff. eod. tt. Altera duplicatio eſt: Niſi ſeruus redemptus ſit vſucaptus. l. in bello.12. §. ſi quis ſeruum. ff. de captiuis. Tertia: Niſi ſeruus redemptus ſit manumiſſus. Hæc duplicatio approbatur d. §. ſi quis ſeruum. ibi: manumittendo autem. Hæc de prima propoſitæ exceptionis replicatione. Altera replicatio eſt, quod redemptor in redempto ius tantùm pignoris habeat: quoad alia iura, redemptus in priſtinum ſtatum reſtitutus videtur. l. ſi captiuus.20. § fin. ff. de captiuis. Concordat l.2. in prin. C. de poſtliminio. Plures propoſitæ exceptionis replicationes vide j. except. prox. Duodecima exceptio eſt: Niſi captiuo ab hoſtibus redempto, precium redemptionis nō reſtituatur redemptori. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ. except. proxim. in prin. Cuius exceptionis replicatio prima eſt: Niſi precium vel ius pignoris ſit remiſſum redempto. d.l.2. ibi: & ideo ſi numi. l. ſi liberum.11. & l. liber.17. C. eod. tt. Altera replicatio eſt: Niſi mater filium ab hoſtibus redemerit. hoc enim caſu etiam nullo reſtituto precio priſtinum ſtatum recuperat. d.l. 17. Tertia: Niſi redemptor eam quā redemit, in vxorem duxerit. l.2. & l. ſi is.13. C. de poſtliminio. Quarta: Niſi redemptor redemptam proſtituerit. l. fœdiſſime.7. C.d.tt. Quinta: Niſi redemptus petat hæreditatem, quo ex ea poſſit ſoluere precium. l. is qui.15. C. eod. tt. Sexta: Niſi operas quinquennales pro precio præſtiterit redemptus. l. diuerſarum.20. ibi: aut laboris obſequio. C. eod. tt. Septima: Niſi redemptus mortuus ſit. l. ſi patre.15. in fin. ff. de captiuis. Octaua: Niſi ſine precio captiuus alicui ex ſuis traditus ſit. l. cum non.5. C. de poſtliminio. Concordant ea quæ proponuntur ſ. except. 10. Decimatertia exceptio videtur: Niſi captiuus reuerſus impenſas victus & amictus à ſuis præſtiti nō ſoluat. Sed reprobatur l. diuerſarum.20. C. eod. tt. Decimaquarta: Niſi ab hoſtibus liberatus nondum fines Reipub. vel imperij ſui ſit ingreſſus. approbatur ſimul & diſtinguitur l. poſtliminium.19. §. poſtliminio. l. poſtliminij.5. §.1. ibi: tunc autem. & l. vlt. in princ. ff. de captiuis. Decimaquinta: Niſi ſeruus ab hoſtibus reuerſus neque in poteſtate domini ſit, neque vlli alij ſeruiat. d.l. vltim.*

Decimaſexta exceptio, ſumpta ex ſexu, conditione & qualitate reuerſi, reprobatur d.l.19. §. fin. ff. de capt.

VI.

VI. QVAE IVRA POSTLIMInio recuperentur, & quibus rebus poſtliminium fit.

I. Regula: Tam commodum, quàm onus & incommodum per captiuitatẽ amiſſum recuperatur. l. cum dua. 14. in prin. ff. de captiuis.

De commodo quod reuerſus recuperat.

II. Regula, De patria poteſtate, proponitur l. ſi quis. 23. ff. de capt. l. non vt à patre. 8. l. in bello. 12. §. medio. ibi: ſuſceptus ergo. & l. diui Seuerus. 26. ff. eod. tt. itẽ Inſtit. quibus modis ius patria poteſtatis ſoluitur. §. ſi ab hoſtibus.

III. Regula, De matrimonij iure. Hoc poſtliminio non recuperatur, ſed conſenſu. d. l. 8. & l. cum dua. 14. in fin. ff. de captiuis.

IV. Regula: Filius reuerſus ius quoq; filiationis recipit. d. l. 14. in prin. Concordant ea quæ proponuntur ſ. reg. prox. Huius regulæ exceptio videtur: Niſi apud hoſtes filius ſit natus. Sed reprobatur per ea quæ proponuntur ſ. lib. 6. cap. 3. cauſa 1. except. 8.

V. Regula: De iure ſucceſſionis. Hoc quoq; reuerſus recuperat. l. captum. 9. l. ius poſtliminij. 14. cum l. ſequente. C. de poſtliminio. Plura de hac re vide ſ. lib. 6. cap. 1. quæſt. 1. except. 1. repl. 2. dupl. 1. item cap. 2. except. 8. repl. 4.

VI. Regula: Si ſtatuliber captus reuerſus ſit, ſuam cauſam retinet. l. in bello. 12. §. ſi ſtatuliber. ff. de captiuis. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi redẽptus precium redemptionis nõ ſoluerit. d. l. 12. §. fideicommiſſar. Altera: Niſi ſtatuliber ad hoſtes transfugerit. approbatur ſimul & diſtinguitur l. poſtliminium. 19. §. ſi ſtatuliber. ff. eod. tt.

VII. Regula: Ea quæ facti ſunt, non recuperantur poſtliminio: vt eſt poſſeſſio. l. deniq;. 19. ff. ex quibus cauſis maiores, &c. l. in bello. 12. §. codicilli. ibi: cætera quæ. ff. de captiuis. Concordant item ea quæ proponuntur ſ. lib. 7. cap. 9. except. 6.

VIII. Regula, De iis quæ filius vel ſeruus reuerſi tẽpore captiuitatis eius adquiſiuit, proponitur ſ. cap. prox. quæſt. 2. reg. 3. & 4.

IX. Regula: Stipẽdia & donatiua, quæ medio tempore adquiſiuiſſet, ſi captus non eſſet, reuerſus non recuperat. l. 1. C. de re militari.

X. Regula, De rebus medio tempore ab alio poſſeſſis & vſucaptis, proponitur l. ab hoſtibus. 18. C. de poſtliminio. Plura de hac regula vide ſ. cap. 5.

XI. Regula, De rebus à fiſco poſſeſſis. Has quoq; poſtliminio reuerſus recuperat. l. ſi quos. 19. C. d. tt.

De onere & incommodo quod reuerſus recuperat, & quibus rebus poſtliminium fit.

XII. Regula: Reuerſus recidit in patriam poteſtatem. l. ſi me. 13. cum l. ſequente. in prin. ff. de captiuis. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi filius reuerſus antea ad hoſtes transfugerat. l. poſtliminiũ. 19. §. filius quoque. ff. eod. tt.

XIII. Regula: Seruus reuerſus in domini prioris poteſtatem recidit. l. ſicut. 10. & l. ab hoſtibus. 12. C. de poſtliminio. Huius regulæ exceptio prima videtur: Niſi victis hoſtib. ſeruus vi ſit ablatus. Sed reprobatur d. l. 12. Altera: Niſi ſeruus ab hoſtibus ſit manumiſſus. reprobatur l. in bello. 12. §. ſi quis ſeruum. ibi: certè apud hoſtes. ff. de capt. Tertia exceptio eſt: Niſi cum ſeruus plurium captus eſſet & redemptus, quorundã, non omnium nomine redemptori precium ſit numeratum. hoc enim caſu in eorum tantùm poteſtatem recidit, quorum nomine precium eſt numeratum. d. l. 12. §. ſi ſeruum. Reliquas exceptiones propoſitæ regulæ vide ſ. quæſt. prox.

XIV. Regula: Seruus pignori obligatus, & ab hoſtibus captus, atq; receptus, in priſtinam obligationem recidit. d. l. 12. §. ſi pignori.

XV. Regula: Homo deportatus, vel alia pœna affectus, captus et reuerſus in ſuam pœnam recidit. d. l. 12. §. ſi deportatum. & l. mulier. 6. ff. eod. tt.

XVI. Regula: Seruus qui ad libertatem perduci nõ potuit, captus atq; reuerſus ad ſuam cauſam redit. d. §. ſi deportatum.

XVII. Regula: Nauibus piſcatorijs aut alijs actuarijs voluptatis cauſa paratis, item armis & veſtibus ab hoſtib. captis atq; à noſtris receptis, ius poſtliminij denegatur. l. 2. cum l. ſequente. ff. de captiuis. de qua re alibi. Hæc de iure poſtliminij.

DE VERBORVM SIGNIFICATIONE. Cap. XVIII.

VErborum ſignificationes, & rerum definitiones, quæ quidem in iure ciuili continentur, ſi quis in vnum colligere vellet, aliquot compleret libros: tantum abeſt, vt vno capite vel titulo comprehendi omnes poſſint. Quid enim aliud ſunt pleraque regulæ ſ. lib. 13. cap. 3. cum duobus capitibus ſequentibus enumeratæ, quàm verborum ac rerum ſignificationes ſeu definitiones? itẽ eod. lib. 13. cap. 1. quæſt. 3. reg. 8. cum aliquot ſequentibus? Verùm cum ea ſuprà ſuis locis ſint ſubiecta, non ſolùm prolixum nimis, ſed & ſuperuacuum foret, eas omnes definitiones hic repetere. Proinde quæ res antea ſpecialiter ſunt tractata, earum definitiones in ſuperioribus capitibus, vbi res ex profeſſo tractatæ ſunt, quæri debent: vt poſtliminij definitio ſ. cap. prox. in prin. Capitis deminutionis ſ. cap. 15. in prin. Hæreditatis ſ. lib. 9. cap. 1. & ſic de alijs. In hoc capite tantùm eorum verborum ſignificationes, earumq; rerum definitiones proponemus, quæ vtpote nimium generales, ſpecialiter antea tractatæ non ſunt. Ordinem autem alphabeticum, quemadmodum hodie moris eſt, in iis enumerandis ſequemur.

A

Abeſſe quis dicatur, definitur l. collegarũ. 173. in fin. ff. de verb. ſignif. Cõcordat l. abſentẽ. 199. ff. d. tt. M. I. R. lib. 5. cap. 14. abeſſe. Rem abeſſe quid ſit, definitur l. mulieris. 13. §. 1. & in fine legis, cũ l. ſequen. ff. d. tt. Abeſſe deſinere quid ſit, definitur d. l. 13. §. deſinere. Huius exceptio eſt: Niſi dominus rẽ ignorans emerit. quæ proponitur d. l. 14. §. item ſi dominus. Sed de hac re dictum quoq; ſ. lib. 9. cap. 10. except. 21. replic. 11.

Abrogari legi quid ſit, definitur l. derogatur. 102. ff. de verb. ſignif.

Acciderit: Si quid filio meo acciderit, quid ſit, definitur l. in vulgari. 163. ff. d. tt.

Accipere quid ſit, definitur l. aliud eſt. 71. ff. de verbor. ſignif.

Accuſator vnde dicatur, M.I.P.l.5.c.11. accuſator.

Acolythi vnde dicantur, M.I.P.d.cap.11. acolythi.

Actum quid ſit, definitur l. Labeo. 19 ff.d.tt.

Adſignare libertum quid ſit, definitur l. adſignare. 107. ff.d.tt.

Aduena definitur l. pupillus. 239. §. aduena. ff.d.tt.

Adulter definitur l. fugitiuus. 225. ff.d.tt.

Adulterium definitur l. inter ſtuprum. 101. in prin. ff. de verb. ſignif. Concordant ea quæ proponuntur š. lib. 1. cap. 28. quæſt. 2. cauſa 1.

Aedes definiuntur l. fundi. 211. ff eod tt.

Aes definitur l. etiam aureos 159 ff eod. tt.

Aes alienū & æs ſuum definitur l. cedere diem. 213. §. penult. ff eod. tt.

Aeſtas definitur l. 1. §. æſtatem. ff. de aqua quotidiana.

Aetas legitima vel perfecta quæ dicatur, definitur l. vlt. C. de his qui veniam ætatis impetrauerunt.

Ager definitur l. ager. 27. in prin. ff. de verb. ſignif. Concordat l. fundi. 211. ff. eod. tt. Alia definitio proponitur l. quæſitio eſt. 115. ibi: ager. ff eod. tt.

Agere definitur l. Labeo 19 ff.d.tt.

Agi, ferri, & portari, quid differant, definitur l. ferri 235. ff eod. tt.

Agnitu natalibus quid ſit, definitur l. hoc ſermone. 3. in prin. ff. ſi libertus ingenuus eſſe dicatur. Alienatio definitur l. alienationis verbum. 28. ff. de verb. ſignif. vbi ait Iuriſconſultus: Qui occaſione acquirendi non vtitur, non intelligitur alienare. Cuius exceptio eſt: Niſi pupillus occaſione adquirendi nō vtatur: tunc enim alienare cenſetur. l. magis puto. 5. §. fundū autem. ff de rebus minorum. Alia definitio alienationis proponitur l. alienatum. 67. in prin. ff. de verb. ſignif. Item alia l. 1. in fin. C. de fundo dotali.

Amicus quis ſit, definitur l. lata culpa. 223. ff. de verb. ſignif.

Amittere quid ſit, definitur l. Labeo. 14. in fin. ff. eod tt.

Amphoræ vinariæ quæ ſint, definitur l. vinaria vaſa. 206. in fin ff.d tt.

Amplius quid ſit, definitur l. verbum amplius. 82. ff. de verb. ſignif. Plura de hoc vocabulo Amplius vide š. lib. 13. cap. 5. reg. 18.

Anniculus definitur l. anniculus. 132. in prin. & l. anniculus. 134. ff. d. tt.

Ante diem decimum quid ſit, definitur d. l. 132.

Antequam, M.I.P.d.cap.11. antequam.

Antiſtes, M.I.P d cap 11 antiſtes.

Apud te quid ſit, definitur l. penes te. 63. ff. de verbor. ſignific. Alia definitio proponitur l. id apud ſe. 143. ff eod tt.

Arbitratu alicuius fieri quid ſit, definitur l. illa verba. 68. ff d tt. Alia definitio proponitur l. in perſonā. 22. ff. de reg. iuris. Cōcordat l. hæc venditio 7. in prin. ff. de contrah. empt. item l. ſi libertus. 30. in prin. ff. de operis libertorum.

Archiepiſcopus, M.I.P.d.cap.11 archiepiſcopus.

Area definitur l. fundi. 211. ff. de verb. ſignif. M.I.R. lib. 5. cap. 14. area.

Argumentum, M.I.P.d.cap.11. argumentum.

Arma definiuntur l. armorum. 41. ff.d.tt. Cōcordat l. quod quidem eſt. 3. §. armis ff de vi & vi armata. M.I.R.d.cap.14. arma.

Armenta definiuntur l. boues. 89. in prin. ff. de verbor. ſignif.

Artemon definitur l. malum. 242. in prin ff.d.tt.

Atteſtari quid ſit, definitur l. ſubſignatum. 39. §. penult. ff eod. tt.

Aut particula quid ſignificet, definitur l. hæc verba. 124. ff. de verb. ſignif. Plura de hac particula Aut, vide š. in verbo Coniunctio.

B

Beare quid ſit, definitur l. bonorum. 49. ff. de verbor. ſignif.

Beneficia, M.I.P.d.cap.11. beneficia.

Bigami, M.I.P.d.cap.11. bigami.

Bis ſexto calendas quid ſit, definitur l. cum bis. 98. ff eod. tt. Concordat l. deniq. 3. §. minore. ff. de minor. 25 annis.

Bona quæ & vnde dicantur, definitur l. bonorum. 49. ff. de verb. ſignif. l. princeps. 21. ff. eod. tt. Alia bonorum definitio proponitur l. ſubſignatū. 39. ff. d. tt. Alia l. propriè 83. ff. d. tt. Alia l. bonorum. 208. ff. d. tt. Item alia definitio ſeu ſpecies proponitur l. in venditione. 8. in prin. ff. de rebus iudicis author. poſſiden. Plura de bonis vide š. in verbo Meum. M.I.R. d. cap. 14. bona.

Bonæ fidei poſſeſſor vel emptor quis ſit, vide š. lib. 7. cap. 7. quæſt. 3 except. 5. item cap. 9. except. 11. in prin. Sed & eius ſpecies proponitur l. qui autore. 179. ff de reg. iuris.

C

Cæteri quid ſignificet, definitur l. cæterorum. 160. ff eod. tt.

Caligati milites qui dicantur, definitur Nouell. c. 74. §. quiſquis autem. ibi: ſed neq.

Calumniator quis dicatur, definitur l. ſi calumnietur. 233. in prin. ff. de verb. ſignif.

Canon, M.I.P.d.cap.11. Canon.

Cantor, M.I.P d.cap.11. cantor.

Capere quid ſit, definitur l. aliud eſt capere. 71 ff. d. tt. Cui definitioni videtur quodammodò contradicere l. cepiſſe. 140. ff. eod. tt.

Capitalis quid ſit, definitur l. licet. 103. ff. d. tt. Concordant ea quæ proponuntur š. lib. 1. cap. 12. quæſt. 2.

Carbo quid ſit, definitur l. carbonum 167. ff. de verbor ſignific. Concordat l. ligni. 53. §. ſi lignum. ff. de legat. 3.

Cauere & cautio quid ſit, definitur l. habere. 188. in fin ff. de verbor. ſignif. Concordat l. ſancimus. 3. C. eod. tt. M.I.R. lib. 2 cap. 7. reg 35. in prin.

Cauillatio quid ſit, definitur l. natura cauillationis. 177. ff. de verb. ſignif. Concordat iiſdem verbis l. ea eſt. 65. ff. de reg. iuris. Nominis ratio proponitur l. ſi calumnietur. 233 in prin. ff. de verb ſignif.

Cauſa rei appellatione continetur. l. rei appellatione. 23. ff. de verb. ſignif. M.I P.d.cap.11 cauſa.

Cedere diem quid ſit, definitur l. cedere diem. 213. in prin. ff. eod. tt. M.I.R. lib. 5. cap 14. cedere diem.

Cella, M.I.P.d.cap.11. cella.

Cenſere & cenſor quid ſit, definitur l.cenſere.111. ff.eod.tt.

Cenſura eccleſiaſtica, M.I.P.d.cap.11.cenſura.

Ciues Romani qui ſint, definitur l.in orbe 17. ff de ſtatu hominum.

Clauis, M.I.P.d.cap.11.clauis.

Clerici, M.I.P.lib.3.cap.3.quaſt.1.

Cognoſcere inſtrumēta quid ſit, definitur l.cognoſcere.56.ff.de verb.ſignif.

Collega qui dicantur, definitur l. collegarum.173. ff.eod.tt.

Collegium quot faciant, definitur l. Neratius.85. ff.eod.tt.

Commendare quid ſit, definitur l. cōmendare.186. ff.de verb. ſignif. Concordat l.Lucius Titius.24. ibi quid eſt enim.ff.depoſiti.

Concentor, M.I.P.lib.5.cap.11.concentor.

Concubina, M.I.P.d.cap.11.concubina.

Conditionales creditores qui dicantur, definitur l. conditionales.54.ff.de verb ſignif.

Coniuncti tripliciter dicūtur.l.triplici modo.142. ff.de verb.ſignif.

Coniunctio nonnunquam pro diſiunctione accipitur.l.coniunctionem.29.& l.ſæpe.53.ff.d.tt. Plura de diſiunctiuis vide ĩ.in verbo Diſiuncta.

Coniuratores, M.I.P.d.cap.11.coniuratores.

Continentes prouinciæ quæ dicantur, definitur l. notionem.99.§.1.ff.de verb.ſignif.

Continentia Romæ Roma ſunt: de quo vide ĩ. in verbo Roma.

Contrahere quid ſit, definitur l.Labeo.19. §. contractum.ff.eod tt. M.I.R. lib.5.cap 3.reg.1. Alia definitio proponitur l.verba contraxerunt.20. ff. eod.tt. M.I.R.d.reg.1.& d.lib.5.cap.14.contrahere.

Contubernales vnde dicti, definitur l.inde.184.ff. de verb.ſignif.

Coram aliquo facere, quid ſit, definitur l. corā Titio.209.ff.eod.tt.

Credere & Creditum quid ſit, definitur l.1. ff.ſi certum petatur.

Creditores qui dicantur, definitur l. creditores.10. cū duab.legibus ſequentib.ff.de verbor.ſignific. l.creditor autē.55.ff.eod.tt. l.is cui.41.in fin. ff. de action. & obligat.item Nouell.c.4. §. creditorem. M.I.R. d. cap.14.creditores. Ex his conſtat, creditorem dici, cui aliquid debeatur ex quacunq; cauſa. Cuius exceptio prima eſt: Niſi actio per exceptionem elidi poſſit. d.l. 41.d.l.10.itē d.l.55. Huius exceptionis replicatio eſt: Niſi dilatoria, non perpetua exceptio actioni obſtet. d.l.55. Altera exceptio eſt: Niſi non purè, ſed ſub conditione debeatur.approbatur ſimul & diſtinguitur d. l.41.in prin. ff.de act. & obligat. M.I.R. d.creditores, exc.1. Declaratur l.cōditionales.54 ff de verb.ſignif. Tertia exceptio eſt: Niſi naturaliter tantùm debeatur.d.l.10. Quarta: Niſi popularis ſit actio. approbatur ſimul & diſtinguitur l. ſi cui.12. ff. de verbor. ſignific.

Cuculla, M.I.P.d.cap.11.cuculla.

Culpa magna vel lata quid ſit, vide ſ.lib.15.cap.2. except.8.replic.1.dupl.1.tripl.3.item ſ.lib.prox.cap. 17.M.I.R.d.cap.14.culpa.

Cum commodum erit, quid ſit, definitur l. nepos. 125.ff.de verb.ſignif.

Cum potuero, quid ſignificet, definitur d.l.125.

Cum fieri potuerit, quid ſit, definitur l.inter illam. 217.ff.de verb.ſignif.

Cuſtodia quid ſit, definitur l.vinculorum.224. in fin.ff.eod.tt.

D

Damnum, M.I.P.d.cap.11.damni.

Dare definitur l. dediſſe.76.ff. de verborum ſignificatione.

Debere & Debitor definitur l. debitor.108. ff. de verb.ſignific. Alia definitio proponitur l.pecuniæ verbum.178.§.fin.ff.d.tt.

Decurio definitur l. pupillus.239. §. decuriones. ff.eod.tt.

Derogari legi quid ſit, definitur l. derogatur.102. ff.de verb.ſignif.

Deſertus, M.I.P.d.cap.11.deſertus.

Deſinere abeſſe quid ſit, definitur l. mulieris.13. §. deſinere.ff.eod.tt.

Deſiſtere quid ſit, definitur l.deſtitiſſe.22. ff.de minorib.25 annis.

Deteſtatio definitur l. deteſtatio.40. in prin. ff.de verb.ſignif. Concordat l.plebs.238.§.1 ff.eod.tt.

Diaconi, M.I.P.d.cap.11.diaconi.

Dies definitur l.more.8. ff. de ferijs. M.I.R. d.cap. 14.dies.

Dimiſſoriæ literæ quæ & vnde dicantur, definitur l.dimiſſoria.106.ff.de verb.ſignif.

Diœceſis, M.I.P. d.cap.11. diœceſis. M.I.R. d.cap. 14.diœceſis.

Diſiuncta in oratione definiuntur l. ſæpe.53. ff. de verb.ſignif.item l.hæc verba.124.ff.d.tt.

Diſpungere quid ſit, definitur l. cognoſcere.56. ff.eod.tt.

Diuortium & Repudium in quo differant, vide ſ. lib.4.cap.8.cauſa 6.

Dolia vinaria quæ ſint, definitur l. vinaria vaſa. 206.ff.eod.tt.

Dolus malus definitur l. iuriſgentiū.7. §. dolo malo.ff.de pactis. Concordat l.1. §.dolum malū.ff.de dolo malo.M.I.R.d.cap.14.dolus.

Dolum malum abeſſe quid ſit, definitur l.hæc verba.69.ff.de verbor.ſignific.

Domini appellatione fructuarius quoq; cōtinetur. l.in venditione.8.in prin.ff.de rebus iud.auth.poſſid.

Domum ducere quid ſit, definitur l. in lege cenſoria.203.ff.de verb.ſignif.

Donatio quid, definitur l. alienatum.67. ff. eod.tt. Alia definitio proponitur l.donari.82.ff.de reg.iuris.

Donum & Munus in quo differant, definitur l.inter donum.194.ff.de verb.ſignif. Concordat l.munus. 214.ff.eod.tt.

Dum nupta erit, quid ſignificet, definitur l.bonis. 89.§.1.ff.de verbor.ſignif.

E

Edere quid ſit, definitur per ea quæ proponuntur ſ. lib.2.cap.10.de edenda actione, quaſt.2.

Edere & Reddere rationem, in quo differant, definitur d.l.89.§.inter.

Eiecta, M.I.R.d.cap.11.eiecta.

Epiſcopus, M.I.P.d.cap.11 epiſcopus.

Eremodicium eſt, quando reus contumaciter abſens condemnatur. l.cum quærebatur.13. in prin. ff. iudicatum ſolui.

Eripere quid ſit, definitur l.ſed eximẽdi.4. in prin. ff.ne quis eum qui in ius.

Erro quis dicatur, vide s̄.lib.6.cap.12 reg.2.

Eſt & Erit quid ſignificent, definitur l.verbũ Erit. 123.ff.de verb.ſignif.

Euidens, M.I.P.d.cap.11.euidens.

Exercitus definitur l.2.§.exercitũ autem.ff.de his qui notantur infamia. Ratio nominis proponitur l.1. §.fin.in fin.ff.de militari teſt.

Exhibere quid ſit, vide s̄.lib.7.cap 6.quæſt.3.

Exigere quid ſit, definitur l. verbum Exacta.187. ff.de verb.ſignif.

Eximere quid ſit, definitur l. ſed eximendi.4. in prin.ff.ne quis eum qui in ius vocatus.

Ex legibus quid ſit, definitur l.nominis.6.in fin.ff. de verb.ſignif.

Exorciſta, M.I.P.d.cap.11.exorciſta.

F

Fabri tignarij definiuntur l.ferri.235. in fin. ff. de verb ſignif.

Facere et factũ quid, definitur l.licet.58.in prin.ff. eod.tt. Alia definitio proponitur l. faciẽdi.175. ff.eod. tt. Item alia l.verbum Facere.218 ff.eod.tt.

Facere nõ oportere quid ſit, definitur l. facere.189. ff eod.tt.

Falſum quid ſit, definitur l.Paulus.221.ff.d.tt.

Familia definitur l.deteſtatio.40.§.familiæ. ff.de verb.ſignif. Planè quod ibi dicitur de liberis, eius exceptio eſt: Niſi de familia fœmina quæratur. l.familiæ. 196. ff. eod.tt. Alia definitio proponitur d. l.196. in prin. Alia l pronũciatio.195.ff.eod.tt. Itẽ alia proponitur l.vlt.C.de verb.ſignif. M.I.R.d.cap.14.familia.

Familia vrbana & ruſtica quæ ſit, definitur l.vrbana.166. ff. de verbor. ſignif. Vide item s̄. in verbo Vrbana.

Ferri quid ſit, definitur l.ferri.235. in prin.ff.d.tt.

Filiæ appellatione nõ continetur filius. l.ſi ita.46. in prin.ff.de leg.2.

Filij appellatione nẽpos quoq; cõtinetur. l.filij 84. ff.de verb.ſign.l.iuſta.201. ff. d. tt. itẽ l.liberorũ.220. §.ſed & Papyrius.ff.d.tt. M.I.R. d.cap.14.filij appell. Cuius definitionis exceptio eſt: Niſi contraria ſit voluntas teſtatoris vel contrahentis.d.l.220.

Filij appellatione filia quoq; cõtinetur. l.quiſquis. 116. ff. de verbor. ſignif. l.Seruius.122. & l.iuſta.201. ff.eod.tt. item l.ſi ita.46.in prin.ibi: nam ſi ita. ff.de leg.2.M.I.R.d.loco.

Filij filiaúe appellatione poſthumus & poſthuma quoq; continetur. l.nomen.164 in prin. ff.de verb.ſignif. Concordat l.qui filiabus.7.in prin.ff.de leg.1.

Filij filiaúe appellatione naturales quoq; cõtinentur. l.Lucius.90.§.Dama.in fine.ff.de leg.2.

Finita quæ dicantur, definitur l.tranſacta.229. cũ l.ſequente.ff.de verb.ſignif.

Flamen, M.I.P.d.cap.11.flamen.

Florus, M.I.P.d.cap.11 florus.

Forum, M.I.P.d.cap.11.forum.

Foſſa quid ſit, definitur l.vnica.§.foſſa.ff.vt in flumine publico nauigare.

Fratris appellatione ſoror quoq; continetur. l.Lucius.91.§.quæſitum eſt.ff.de leg.3.

Fraus quid ſit, definitur l. aliud eſt fraus.131. in prin.ff.de verb.ſignif. Alia definitio proponitur l.iuriſgentium.7.§.ſed ſi fraudandi.in fin.ff.de pactis.

Fruges definiuntur l.frugem.77.ff.de verb.ſign.

Frumentum quid ſit, definitur d.l.77. §. frumentum autem.

Fugitiuus quis ſit, vide s̄. lib.6.cap.12.reg.1.exc.8.

Fundus definitur l.locus.60. ff.de verb. ſignif. Alia definitio proponitur l.fundi.211.ff.eod.tt. Item alia l. quæſtio eſt.115.ff.eod.

Fur quis dicatur, definitur l. fugitiuus.225.ff. de verb.ſignif.

Furem nõ eſſe, & furto noxaq; ſolutum eſſe, in quo differant, definitur l.aliud eſt.174.ff.eod.

G

Gener quis dicatur, definitur l. generi.136. ff. de verb.ſignif.

Generale interdictum. M.I.P.d.cap.11.generale.

Gerere & geſtum quid ſit, definitur l.Labeo.19. ff. eod.tt. Alia definitio proponitur l. contraxerunt.20. ff.eod.tt. Item alia l.licet.58 ff.eod.tt.

Glans quid ſit, definitur l. qui venenũ.236. in fin. ff.eod.tt.

Glans caduca quid ſit, definitur l. ſylua cædua eſt. 30.§.penult.ff.eod.tt.

H

Habere quid ſit, definitur l.nomen.164.§. fin.ff.de verbor. ſignific. Alia definitio proponitur l. id apud ſe 143. ff. eod.tt. l.qui actionem.15. ff. de reg. iuris. l. rem in bonis.52. ff. de adquir. rerum domin. l. minus eſt.204.ff.de reg.iuris. Huius exceptio eſt: Niſi actio per exceptionem elidi poſſit. l.ſi quis.115. in fin. ff. de reg.iuris. Alia definitio proponitur l. habere.188. ff.de verb.ſignif. Concordat l ſtipulatio 38. §.habere. ff.de verb obligat.

Hæreditas definitur per ea quæ proponuntur s̄. lib. 9.cap.1.in prin.

Hæreditarium æs alienum quid ſit, definitur l.hæreditarium.7 ff.de rebus iud.author.poſſid. Exemplũ proponitur in legatorũ actione l. hæreditariarum.39. ff.de act.& obligat.

Hæres definitur per ea quæ proponuntur s̄. lib.9. cap.1.quæſt.3.reg.3 & 4.

Hæreſis, M.I.P.d.cap.11.hæreſis.

Hermaphroditus, vtrum mas an fœmina ſit, definitur l.quæritur.10 ff.de ſtatu hominum.

Homo quis, definitur l. hominis.152. ff. de verbor. ſignific.

Hoſtis quis ſit, definitur l. hoſtes.118. ff. de verbor. ſignif. Concordat l.hoſtes ſunt. 24. in prin. ff de captiuis. Alia definitio proponitur l.quos nos.234.ff.de verb.ſignif.

I

Ianuarius, M.I.P.d.cap.11.Ianuarius.

Immiſſum & Proiectum in quo differant, definitur l.malum.242.§.inter.ff.de verb.ſignif.

Impenſæ neceſſariæ, vtiles & voluptariæ definiuntur l.impenſæ.79. ff.d.tt. Concordant ea quæ proponuntur ŝ.lib.4.cap.13.quæſt.1.except.1.

Incertus poſſeſſor definitur l.ſubſignatum.39. §. fin.ff.eod.tt.

Incola definitur l.pupillus 239.§.incola.ff.d.tt.

Induciæ definiuntur l.poſtliminium.19.§.induciæ. ff.de captiuis.

Indicare quid ſit, definitur l. indicaſſe.197. ff. de verbor.ſignific.

In diebus quid ſit, definitur l.inter illam.217.§.fin. ff.eod.tt.

Infirmitas, M.I.P.d.cap.11.infirmitas.

Ingenui qui dicantur, definitur Inſtit.de ingenuis, in prin. Concordat l.& ſeruorum.5. §.ingenui. ff. de ſtatu hominum. item l. quod ex libertina.11. in prin. C.de operis libertorum.

Iniquum modium qui dicatur, definitur l. Paulus. 221.in fin.ff.de verb.ſignif.

In itinere faciendo 20. millia paſſuum in dies ſingulos peragenda, definitur l.itineri.3.ff.eod.tt.

Inquiſitio, M.I.P.d.cap.11.inquiſitio.

Inſtratum quid ſit, definitur l. inſtrato.45. ff. de verb.ſignif.

Inſtructa taberna quid ſit, definitur l.inſtructam. 185.ff.eod.tt.

Inſtrumenta quæ dicantur, definitur l. notionem. 99.§.inſtrumentorum.ff.de verb.ſignif.

Integra terra quæ dicatur, definitur l.ſylua cædua. 30.§.integra.ff.eod.tt.

Integro ſtatu alienatum quid dicatur, definitur l. 2.C.de bonis vacantib.

Intercalaris menſis definitur l.cum bis.98.§.fin.ff. de verb.ſignif.

Inteſtatus quis dicatur, vide ŝ. lib.10. cap.1. quæſt. 2.cauſa 4.

Intra diem mortis quid ſit, definitur l. ſi quis.133. ff.eod.tt.

In vinculis eſſe quid ſit, definitur l.verum eſt.216. ff.eod.tt.

Inuitus quis dicatur, definitur l.filiusfamiliâs.8.§. inuitus.ff.de procurat.

Iterum quid ſit, definitur l. veluti.7. § .fin. ff. de edendo.

Iudex, M.I.P.d.cap.11.iudex.

Iudicium, M.I.P.d.cap.11.iudicium.

Iumentorum appellatione boues non continentur. l. boues.89. in prin. ff. de verbor. ſignific. Concordat l.ædiles aiunt.38. §.iumentorum. ff. de ædilitio edicto.

Iure diſceptare, M.I.P.d.cap.11.iure.

Iurgium, M.I.P.d.cap.11.iurgium.

Ius quid ſit, vide ŝ. lib.1. cap.1. quæſt.1. cũ duab.ſequentib.M.I.P.d.cap.11.ius.Item ius naturale, gentiũ & ciuile quid ſit, vide d.lib.1.cap.4.

Iuſtitia, M.I.P.d.cap.11.iuſt.

Iura prædiorũ quid ſint, definitur l.quid aliud.86. ff.de verb.ſignif.

Iuxta, M.I.P.d.cap.11.iuxta.

L

Lacus definitur l.1.§.lacus. ff. vt in flumine publico nauig. Alia definitio proponitur l.litus.112.in fin.ff. de verb.ſignif.

Laici, M.I.P.d.cap.11.laici.

Lata culpa quæ dicatur, vide ŝ.lib.15.cap.2. excep. 8.repl.1.dupl.1.tripl.3.

Lectores, M.I.P.d.cap.11.lectores.

Legatum quid ſit, vide ŝ.lib.12.cap.1.in priñ.

Legatorum appellatione libertates quoq; relictæ continentur. l.in generali.80. ff.de verb. ſignif. Concordat l.cum in ſubſtitutione.75.ff.de leg.3.

Leuita, M.I.P.d.cap.11.Leuita.

Lex quid ſit, vide ŝ.lib.1.cap.1.quæſt.4.

Liberi definiuntur l. cognoſcere.56. in fine. ff. de verb.ſignif.l.liberorum.220. in prin.ff.eod.tt. item l. vlt.ff.de pollicitationib.M.I.P.d.cap.11.liberi.

Liberorum appellatione monſtroſi partus non continentur. l.non ſunt liberi.14. ff. de ſtatu hominum. Contradicit l.quæret aliquis.135.ff.de verb.ſignif.

Liber populus quis dicatur, definitur l.non dubito. 7.§.liber.ff.de captiuis.

Libertas definitur l. libertas.4. in prin. ff. de ſtatũ hominum.

Liberti qui dicantur, vide ŝ. lib.6. cap.15. in priñ. Alia huiuſmodi definitio proponitur l. liberti.172. ff. de verb.ſignif. Alia l.Scæuola.243.ff.eod.tt. Item alia l.Modeſtinus.105.ff.eod.tt.

Ligni appellatione quæ contineantur, definitur l. carbonũ.167.ff.de verb.ſignific. Similis definitio proponitur l.pali.168.ff.eod.tt. Plura de lignorum definitione vide ŝ.lib.13.cap.5.reg.11.

Lis quid ſignificet, definitur l.litis nomẽ.36. ff.eod. tt.M.I.P.d.cap.11.lis, & Lis mota.

Litus quid ſit, definitur l.litus.96. ff.de verbor. ſignif. Vide item ŝ.lib.17.quæſt.3.reg.1.

Locus quid ſit, definitur l.locus.60. ff.eod.tt. Alia definitio proponitur l.fundi.211.ff.eod.tt.

Locuples quis dicatur, definitur l.quos nos.234.§. locuples. ff.de verb. ſignif. Plura de locupletis definitione vide ĵ.cap.prox.in verbo Locuples.

M

Magiſtri & magiſtratus qui ſint, definitur l.quibus præcipua.57.ff.de verb.ſignif.

Magna culpa & magna negligentia quid ſit, definitur l.magna negligentia.226.ff.eod.tt.

Maior pars diei quæ, definitur l.2.in fin.ff.d.tt.

Maior pars anni quæ ſit, definitur l. maiore parte. 156.ff.eod.tt.

Malus nauis definitur l.malũ.242. in prin. ff.d.tt.

Mangones qui, definitur l.mercis.207.ff.eod.tt.

Manifeſtum, M.I.P. d.cap.11.manifeſtum. M.I.R. d.cap.14.manif.

Meretrix, M.I.P. d.cap.11. meretrix. M.I.R. d.cap. 14.meretrix.

Materfamiliâs quæ dicatur, definitur l.pronunciatum.46. ff.eod.tt. Concordat l.deinde ait prætor.3.§. fin.ff.de liberis exhibendis.

Materia quid ſit, definitur l. carbonum.167. cum l.ſequente.ff.de verb.ſignif.

Matrix, M.I.P.d.cap.11.matrix.

Merx quid ſit, definitur l.mercis.66. ff.eod.tt. Alia definitio proponitur l.mercis.207.ff.eod.tt.

Metropolitanus,M.I.P.d.cap.11.metrop.

Meum & Noſtrum quid ſit, definitur l.rectè dicimus.25. in prin. ff.de verb.ſignif. Vide item ſ.lib.13. cap.4.de ſuis reb.relictis.M.I.R.d.cap.14.meum.Alia definitio proponitur l.ſolũ.49.in fin. ff.de rei vendic. Alia l.ſubſtitutio.42. ff.de adquir.rer.dom. Alia l.rẽ in bonis.52.ff.d.tt. Cõcordat l.bonorũ appellatio.49. §.in bonis. ff.de verb.ſignif. itẽ ea quæ proponũtur ſ. in verbo Habere. Alia definitio proponitur l.quod euincitur.150.ff.de reg.iuris.Alia l.omnes actiones.181. in fin.ff.d.tt. Alia l.licet.58.in fin.ff.de verb.ſignif.Similis definitio proponitur l. Modeſtinus.105.ff. d.tt. Item alia habetur l.litus.96.in fin ff.eod.tt. Plura de ſignificatione vocabuli Meum & Noſtrum vide ĩ. in verbo Suum.

Miles vnde dicatur,definitur l.1.§.fin ff.de militari teſtamento.

Mille paſſus vnde dinumerandi, definitur l. mille paſſus.154.ff.de verb.ſignif.

Minus ſoluere quid ſit, definitur l.ſi cui.12.§.fin. ff.eod.tt.Alia definitio proponitur l.minus.32 ff.d.tt. Concordat l.verbum Amplius.82.ff.eod.tt. Item alia definitio habetur l.non poteſt.117.ff.eod.tt.

Mobilia & mouentia idem ſunt. approbatur ſimul & diſtinguitur l.mouentium.93.ff.de verb.ſignif.

Moderatio,M.I.P.d.cap.11.moderatio.

Monachus,M.I.P.d.cap.11.monachus.

Monumentum definitur l.2.§.monumentũ.ff.de religioſis.Concordat l.monumentum.42.ff.eod.tt.

Morbus quid ſit, definitur l. inter ſtuprum.101.§. verum.ff.de verb.ſignif. Alia definitio proponitur l.1. §.ſed ſciendum.ff.de ædilitio edicto.

Morbus ſonticus definitur l.morbus.113.ff.de verbor.ſignif.Concordat l.animi potius.65.§.quoties.ff. de ædilitio edicto.

Mouẽtia definiũtur l.mouẽtiũ.93.ff.de verb.ſign.

Mulcta & pœna in quo differant,vide ſ. lib.1.cap. 14.quæſt.2.

Mulier definitur l.mulieris.13.in prin.ff.de verbor. ſignif.M.I.P.d.cap.11.mulier.

Municeps quis dicatur, definitur l. munus.18. in fin.ff.d.tt. Item definitur l.municipes.228.ff.eod.tt.

Munimentũ ſepulchri definitur l.funeris.37.§.munimentũ.ff.de religioſis. M.I.R.d.cap.14.monumẽtũ.

Munus definitur l.munus.18.ff.de verb.ſignif.Alia definitio proponitur l. inter donum.194.& l.munus. 214.ff.eod tt.

Munus publicum definitur l. pupillus.239.§.munus.ff.eod.tt.

Myſterium,M.I.P.d.cap.11.myſterium.

N

Natus,M.I.P.d.cap.11.natus.

Negationes duæ quid ſignificent, definitur l. duobus.237 ff de verb.ſignif.

Negociator,M.I P.d.cap.11.negociator.

Negocium,M.I.P.d.cap.11.negocium.

Nomen quid ſignificet, definitur l. nominis.4.ff. eod.tt. Alia definitio proponitur l. nominis & rei.6. in prin.ff.eod.tt.

Noſtrum quid dicatur,vide ſ.in verbo Meum.

Notio definitur l.notionem.99.in prin.ff. de verbor.ſignif. Alia definitio proponitur l. ait prætor.5. in prin.ff.de re iudicata.

Noualis terra quæ dicatur,definitur l. ſylua cædua. 30.§.noualis.ff.de verbor.ſignif. M.I.P. d. cap.11.nouale.

Noxa definitur l plebs.238.§.fin. ff. de verbor. ſignif. Concordant ea quæ proponuntur ſ. lib.23. cap. 2.quæſt.2.except.15.in prin.

Noxa ſolutus quis dicatur, vide ſ. lib.18. cap.12. quæſt.3.cauſa 3.

Nurus definitur l.nurus.50.ff.de verb.ſignif.

O

Oblatio,M.I.P.d.cap.11.oblatio.

Ope,conſilio, quomodo intelligendum, definitur l. ſæpe.53.§.fin.ff.de verbor.ſignif.

Opere legato vel conducto,quid veniat,definitur l. rei appellatio.5.in fin.ff.eod.tt.

Oportebit verbum quid ſignificet, definitur l.verbum Oportebit.8.in prin.ff.d.tt.Alia definitio proponitur l.verbum Oportere.37.ff.eod.tt.

Oppidum vnde dictum,definitur l.pupillus.239.§. oppidum.ff.eod.tt.

Opprobrium definitur l.probrum.42.ff.d.tt.

Optimus maximusq́; quid ſit, definitur l. qui vti. 90.l.ſi cum fundum.126.& l.nõ tantùm.169.ff.d.tt. Alia huius loci regula proponitur l. illa verba.161. in prin.ff.eod.tt.

Ornamentum quid comprehendat, definitur l.ſignatorius.74.ff.de verb.ſignif.

Oſtentum definitur l.oſtentum.38.ff.eod.tt.

Oſtiarius,M.I.P.d.cap.11.oſtiarius.

P

Pactum,vide ſ.lib.15.cap.14.in prin.

Palam quid ſit,definitur l.palã.33.ff.de verb.ſign.

Palàm corpore quæſtum facere, quid ſit, definitur l.palam.43. in prin. vſq; ad §. lenocinium. ff.de ritu nuptiarum.

Pali definiuntur l.carbonũ.168.ff de verb.ſignif.

Parens definitur l.appellatione.51.ff.eod.tt.

Párere definitur l.anniculus.132.§.fin.ff.eod.tt.

Paries definitur l.paries.157.ff.eod.tt.

Pars quid ſignificet,definitur l.rectè dicimus.25.§. fin.ff.de verb.ſignif.

Patriarcha,M.I.P.d.cap.11.patriarcha.

Partus definitur l.partum.26 ff.de verb.ſignif.

Patris appellatione auus quoq; continetur. l.iuſta. 201.in fin ff.eod.tt.M.I.P.d.cap.11.pater.

Paterfamiliàs quis dicatur,definitur l.pronunciatio.195.§.pater autem.ff de verb ſignif.

Patroni appellatione quid ſignificetur, definitur l. patroni.52.ff.eod.tt.

Peccatum,M.I.P.d.cap.11.peccatum.

Peculium definitur l.liber.182.ff.eod.tt.

Pecunia definitur l.pecunia.178. in prin.ff.de verbor.ſignif.Concordat l.pecunia.222 ff.d.tt. Alia definitio proponitur l. propemodũ.88.ff.d.tt. l.cum ſtipulamur.97.ff.eod.tt. Item alia l.rei appellatio.5.in prin.ff.eod.tt.M.I.P.d.cap.11.pecunia.

Pecus definitur l. ædiles aiunt.38.§.iumentorum. ff.de ædilitio edicto.

Pedagium,M.I.P.d.cap.11.pedag.

Pellex

Pellex definitur l. Maſſurius ſcribit. 144. ff. de verbor. ſignif.

Penes te, quid ſit, definitur l. penes te. 63. ff. d. tt.

Perfectum definitur l. 1. ff. de origine iuris.

Perficere quid ſit, definitur l. ædificia. 139. in fin. ff. de verb. ſignif.

Perire quid ſit, definitur l. Marcellus. 9. ff. d. tt.

Pernoctare quid ſit, definitur l. vrbana familia. 166. in fin. ff. eod. tt.

Perſequi & Perſecutio definitur l. quibus præcipua. 57. in fin. ff. eod. tt.

Perſecutio actio eſt. l. Actionis verbo. 34. ff. d. tt.

Pertica definiuntur l. pali. 168. ff. d. tt.

Pertinere quid ſignificet, definitur l. verbum illud. 181. ff. d. tt. Alia definitio proponitur l. ſciendum eſt. 70. §. fin. ff. eod. tt. Concordat l. plura delicta. 52. §. fin. ff. de action. & obligat. M. I. R. lib. 5. capite 14. pertinere.

Peruenire quid ſit, definitur l. aliud eſt capere. 71. in princ. ff. de verb. ſignif. Concordat l. nomen filiarum. 164. §. fin. ff. eod. tt. Huius exceptio proponitur l. perueniſſe. 171. ff. eod. tt. Alia definitio proponitur l. perueniſſe. 165. ff. eod. tt.

Petitio definitur l. pecuniæ verbum. 178. §. actionis. ff. eod. tt.

Pignus vnde dicatur, & differentia eius ab hypotheca proponitur ſ. lib. 17. cap. 10.

Plebs definitur l. plebs. 238. in princ. ff. de verbor. ſignificat.

Pluralis locutio M. I. P. d. cap. 11. pluralis.

Pluríſue quid ſignificet, definitur l. hac adiectio. 192. ff. eod. tt. Alia definitio proponitur l. hac enunciatio. 232. ff. eod. tt.

Pœna quid ſit, vide ſ. lib. 1. cap. 14. quæſt. 2.

Pontifex, M. I. P. d. cap. 11. pontifex.

Portari quid ſit, definitur l. ſerui. 235. ff. eod. tt.

Portio definitur l. nomen filiarum. 164. §. 1. ff. d. tt.

Portus definitur l. portus 59. ff. de verb. ſignif.

Poſſeſſio definitur l. quæſtio eſt. 115. §. poſſeſſio. ff. eod. tt. Alia ſignificatio proponitur l. interdum. 78. ff. eod. tt. Plura de definitione poſſeſſionis vide ſ. lib. 7. cap. 14.

Poſteri, M. I. P. d. cap. 11. poſterorum.

Poſthumus filiorum appellatione continetur. l. nomen filiarum. 164. in prin. ff. de verb. ſignif.

Poſt diem decimum calendarum, quid ſignificet, definitur l. anniculus. 132. §. ante. ff. d. tt.

Poſtliminium quid ſit, vide ſ. cap. prox. in prin.

Poſtquam fari potuerit, quid ſit, definitur l. inter illam. 217. in prin. ff. eod. tt.

Poteſtas definitur l. poteſtatis. 215. ff. d. tt.

Pratum definitur l. pratum. 31. ff. de verb. ſignif.

Præcentor, M. I. P. d. cap. 11. præcentor.

Prædium definitur l. quæſtio eſt. 115. in fin. ff. d. tt.

Prædia vrbana quæ ſint, definitur l. vrbana prædia. 198. ff. eod. tt.

Præpoſitus, M. I. P. d. cap. 11. præpoſitus.

Presbyteri, M. I. P. d. cap. 11. presbyteri.

Præuaricatores definiuntur l. præuaricatores. 212. ff. eod. tt. Concordant ea quæ proponuntur ſ. lib. 1. cap. 17. de præuaricatoribus, quæſt. 2. in prin.

Primogenitus, M. I. P. d. cap. 11. primogenitus.

Probatio, M. I. P. d. cap. 11. probatio.

Probrum definitur l. probrum. 42. ff. de verborum ſignificat.

Proceſſus, M. I. P. d. cap. 11. proceſſus.

Proiectum definitur l. malum. 242. §. 1. ff. d. tt.

Pronunciatum definitur l. pronunciatum. 46. in prin. ff. eod. tt.

Proprietas interdum poſſeſſio dicitur, l. interdum. 78. ff. eod. tt.

Prouinciales definiuntur l. prouinciales. 190. ff. d. tt.

Proximus quis ſit, definitur l. proximus eſt. 92. ff. de verb. ſignif. l. qui duos. 10. §. 1. ibi: & proximus. ff. de reb. dubijs. l. proximi. 155. ff. de verb. ſignif. item l. in vulgari. 163. in prin. ff. eod. tt.

Pſalmiſta, M. I. P. d. cap. 11. Pſalmiſta.

Publica quæ ſint, definitur l. bona. 15. ff. de verb. ſignif. Concordat l. eum qui. 16. ff. eod. tt. Alia definitio proponitur l. inter publica. 17. ff. eod. tt. M. I. R. d. cap. 14. publica.

Publica vectigalia quæ dicantur, definitur d. l. 17. in fin.

Publicanus definitur d. l. 16.

Puer definitur l. illa verba. 161. §. pueri. ff. de verbor. ſignif. Alia definitio proponitur l. pueri. 204. ff. eod. tt.

Pupillus definitur l. pupillus eſt. 239. in prin. ff. de verb. ſignif. Alia definitio proponitur l. non eſt pupillus. 162. ff. eod. tt.

Q

Quæſtor, M. I. P. d. cap. 11. quæſtor.

Quanti ea res eſt, quid ſit, definitur ſ. lib. 15. cap. 6. reg. 2.

Quis definitur l. 1. ff. de verb. ſignif. l. pronunciatio. 195. in prin. ff. eod. tt. item l. qui duos. 60. ff. de leg. 3. M. I. R. d. cap. 14. quis.

R

Rectè præſtari quid ſit, definitur l. aliud eſt. 71. in fin. ff. de verb. ſignif.

Rectè reſtitui quid ſignificet, definitur l. hæc verba. 75. ff. d. tt.

Reddere quid ſit, definitur l. verbum Reddendi. 94. ff. d. tt. Concordat ijſdem verbis l. cum quidam. 21. in fin. ff. de leg. 2.

Reddere rationes quid ſit, definitur l. bones. 89. §. inter. ff. de verb. ſignif. Concordant ea quæ proponuntur ſ. lib. 14. cap. 3. condit. 8. reg. 1. M. I. R. d. cap. 14. rationes redd.

Regula definitur l. 1. ff. de reg. iuris. de qua rr vide ſ. cap. prox. in prin. Accedit M. I. P. d. cap. 11. regula.

Reliquerunt quid ſignificet, definitur l. hoc ſermone. 3. §. verbo. ff. ſi libertus ingenuus eſſe dicatur.

Reliqui quid ſit, definitur l. poteſt. 95. ff. de verb. ſignif. Concordat l. cæterorum. 160. ff. d. tt.

Repudium quid ſit, vide ſ. lib. 4. cap. 8. cauſa 6.

Res definitur l. rei appellatio. 5. in prin. ff. de verb. ſignif. Concordat l. 1. in fin. ff. ſi certum petatur. Alia definitio proponitur l. nominis. 6. in prin. ff. de verb. ſignif. M. I. R. d. capite 14. res. Alia l. rei. 23. ff. d. tt. Item alia l. appellatione. 72. ff. eod. tt.

Reſtituere quid ſit, definitur l. reſtituere. 35. l. re-

OO 4

ſtituere.75. l.cum prætor.81. l.vlt.§.fin. itẽ l.plus eſt.22.ff.d.tt. l.in condemnatione.133.§.1. ff. de reg. iuris. item l.videamus.38. §.in Fauiana. ff.de vſuris & fructibus. Alia definitio proponitur l.2.§.penult.ff.ne quid in loco vel itinere publico.

Reus, M.I.P.d.cap.11.reus.

Roma definitur l.2. in prin. ff.de verb.ſignif. l.Alphenus.87.l.ædificia.139.l.qui in continentibus.147. item l.mille paſſus.154.ff.d.tt.

Ruſtica familia definitur l.vrbana.166.ff.d.tt.

Ruta cæſa quæ dicantur, vide ſ.lib.18.ca.11.reg.51.

S

Sacerdos, M.I.P.d.cap.11.ſacerdos.

Sacramentum, M.I.P.d.cap.11.ſacramentum.

Sacrificium, M.I.P.d.cap.11.ſacrificium.

Satiſacceptio definitur l.ſtipulationum.5.§.ſatiſacceptio.ff.de verb.obligat.

Satiſdatio quid ſit, vide ſ.lib.2.cap.12.quæſt.1.

Satiſfactio definitur d.§.ſatiſacceptio. Concordãt ea quæ proponuntur ſ.lib.17.cap.12.cauſa 4. in prin. M.I.P.d.cap.11.ſatiſfactum.

Scena l.2.§.ait Prætor.ff.de his qui notant.infam.

Secundum, M.I.P.d.cap.11.ſecundum.

Sepulchrum l.2. §.ſepulchrum. ff. de religioſis. Concordat l.prætor ait.3.§.ſepulchri.ff.de ſepulchro violato.

Sequeſter l.ſequeſter.109.ff.de verb.ſignif.

Seruus quid ſignificet, definitur l. deteſtatio. 40. §.1.ff.eod.tt. Concordat l.inter ſtuprum. 101. §. fin. ff.eod.tt.

Vnde dicantur ſerui, definitur l.pupillus.239.§.1. ff.eod. tt. Concordant ea quæ proponuntur ſ. lib. 6. cap.1.quæſt.2.

Signatorius annulus ornamenti appellatione non continetur.l.ſignatorius.74.ff.de verb.ſignif.

Sylua cædua definitur l.ſylua cædua. 30. in princ. ff.eod.tt.

Sylua paſcua d.l.30.§.fin.

Singularis numerus interdum ſumitur pro numero plurali.l.in vſu iuris.158.ff.de verb.ſignif.

Socer & Socrus definitur l.ſoceri.146.ff.d.tt.

Sodales definiuntur l.ſodales.4. in prin. ff. de collegijs & corporibus.

Solarium l.2. §.ſi quis nemine. ibi: ſic enim vectigal.ff.ne quid in loco vel itinere publico fiat.

Soluendo eſſe quis dicatur, definitur l. ſoluendo. 114.ff.de verb.ſignif. Alia definitio proponitur l.nemo dubitat.95.ff.de reg.iuris.

Solutio definitur ſ.lib.24.cap.5.quæſt.1.

Solutum matrimonium l.cum quærebatur. 240. ff.de verb.ſignif.

Solutus quis dicatur, definitur l.ſolutum.48. ff.de verb.ſignif.

Sonticus morbus definitur l.morbus.113.ff.d.tt.

Sortilegi, M.I.P.d.cap.11.ſortilegi.

Spado l.ſpadonum.128.ff.d.tt.

Speciosæ perſonæ quæ dicantur, definitur l.ſpecioſas.100.ff.de verb.ſignif.

Sponſio definitur l.ſponſio.7.ff.d.tt.

Stagnum l. 1. §. ſtagnum. ff. vt in flumine publico nauigare liceat.

Statio l.1.§.ſtationem.ff.de fluminibus, ne quid in flumine.

Statutum l.pronunciatum.46. in prin. ff.de verbor. ſignific.

Stipendium l.ager.27.ff.eod.tt.

Stipula illecta l.ſylua cædua.30.§.1.ff. de verbor. ſignificat.

Stuprum l.inter ſtuprum.101.in prin.ff.d.tt.

Subdiaconi, M.I.P.d.cap.11.ſubdiaconi.

Subdiſiunctiua definiuntur l. hæc verba. 124. §. ſubdiſiunctiui.ff.eod.tt.

Subſignatum definitur l.ſubſignatum.39.in prin. ff.eod.tt.

Suburbanum l.ſi prædium.16. in princ. C.de prædijs minor.

Succentor, M.I.P.d.cap.11.ſuccentor.

Superſtes l.quod dicimus.231.ff.de verb.ſignif.

Supremus l.proximus.92.ff.eod.tt. Vide item ſ.in verbo Proximus.

Suum l.pupillus.239.§.fin. ff.de verb.ſignif. M.I. P.d.cap.11.ſui clerici.

T

Taberna definitur l.taberna.183. cum l.ſequente. ff.de verb.ſignif.

Taberna inſtructa l.inſtructam.185.ff.d.tt.

Tabernacula vnde dicantur, definitur l. vnde tabernacula.184.ff.eod.tt.

Telum definitur ſ.lib.1.cap.25.quæſt.1.cauſa 2.

Ter enixa quæ dicatur, definitur l. ter enixa. 137. ff.de verb.ſignif.

Terra noualis & integra quæ dicatur, definitur l. ſylua cædua.30.§.noualis.& §.integra.ff.d.tt.

Territorium definitur l. pupillus. 239. §. penult. ff.eod.tt.

Teſtis, M.I.P.d.cap.11.teſtis.

Tignarij fabri qui dicantur, definitur l.ferri.235. in fin.ff.eod.tt.

Tignum definitur l.tigni.62.ff.eod.tt. Vide item ſ.lib.23.cap.13.quæſt.2.

Toga vnde dicta ſit, definitur l. tugurij. 180. ff. de verb.ſignif.

Totum definitur l.recte dicimus.25.ff.d.tt.

Tranſacta definiuntur l.tranſacta.229. cum l.ſequente.ff.de verb.ſignif.

Transfuga definitur l.poſtliminium. 19. §. transfuga.ff.de captiuis.

Tributum vnde dicatur, definitur l.ager.27. ff.de verbor.ſignif.

Tugurium definitur l.tugurij.180.ff.eod.tt.

Tuorum appellatione actiones quoq; continentur. l.meorum.91.ff.de verb.ſignif.

V

Vaſa vinaria definiuntur l.vinaria. 206. ff.de verbor.ſignif.

Vates, M.I.P.d.cap.11.vates.

Venenum definitur l.qui venenum.236.ff.d.tt.

Venire diem quid ſit, definitur l.cedere diem. 213. ff.eod.tt.

Veſtis definitur l.veſtis.127.ff.eod.tt. Alia definitio proponitur l.inſtrato.45.ff.eod.tt.

Via definitur ſ.lib.8.cap.6.

Vicinæ

Vicium definitur l.inter ſtuprum.101.§.verum. ff.d.tt.

Victus l.verbo Victus.43.cum l.ſeq. l.inſtrato.45. ibi in victu.item l.quos nos.234.in fin.ff.eod.tt.

Vidua definitur l.malum.242.§.viduam.ff.d.tt. M.I.P.d.cap.11.vidua.

Villa l.fundi.211 ff.eod.tt.

Vinctus l.verum eſt.216.ff.eod.tt.

Vincula quæ ſint, definitur l.vinculorum.224.ff. eod.tt. Alia definitio proponitur d.l.216.

Virilis definitio proponitur l.virilis.145.ff.de verbor.ſignif.

Viuere quid ſit, definitur l.quos nos.234.in fin.ff. eod.tt. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ̄. in verbo Victus.

Voluntas,M.I.P.d.cap.11.voluntas.

Vota pro principe quando ſuſcipiantur, definitur l.ſi calumnietur.233.§.1.ff.eod.tt.

Vrbs definitur l.2.in prin.ff.d.tt. Concordat l.Alphenus.87.in prin.ff.eod.tt. Vnde dicatur,definitur l.pupillus.239.§.vrbs.ff.eod.tt.

Vrbana familia quæ dicatur, definitur l.vrbana. 166.ff.d.tt. Exemplū proponitur l.is qui.210.ff.d.tt.

Vrbana prædia quæ dicantur, definitur l.vrbana. 198.ff.eod.tt. Alia definitio proponitur l.fundi.211. ff.eod.tt.

Vruare quid ſit, definitur l.pupillus.239.§.vrbs. ff.eod.tt.

Vruum definitur d.§.vrbs.

Vſura fructus non eſt. l.vſura pecuniæ.121.ff.de verbor.ſignif.

Vſusfructus definitur ſ̄.lib.7.cap.26.

Vſu ſuo quid ſit, definitur l.in lege cenſoria.203. ff.eod.tt.

Vtiles dies qui ſint,definitur l.miles.11.§.quidam. ff.ad l.Iul.de adulterijs.

Vua definitur l.qui fundum.205 ff.d.tt.

Vulgò quæſitus quis dicatur, definitur l.vulgò.23. ff.de ſtatu hominum. Hactenus de verb.ſignificationibus. Sed plures huiuſmodi definitiones vide paſſim in ſuis locis,vt ſ̄.eod.cap.in prin.oſtendi.

DE REGVLIS IVRIS.

Cap. XIX.

ANtequam regulas iuris ordine proponamus, ſciendum eſt,quid hoc loco regula appellatione contineatur. Definitur autem regula l.1.ff.de reg. iuris,hiſce verbis: Regula eſt, quæ rem quæ eſt, breuiter enarrat: non vt ex regula ius ſumatur, ſed vt ex iure quod eſt, regula fiat. Per regulam igitur breuis rerum narratio traditur, & (vt ait Sabinus) quaſi cauſæ coniectio: quæ ſimul cum in aliquo viciata eſt, perdit officium ſuum. Hiſce verbis quid regula ſit, definitur, quæ definitio ſatis obſcura eſt, & ab ipſo Accurſio parum intellecta. Sanè omnis lex regula rectè dici poteſt. l.2.§.ſed & philoſophus. ff. de legibus. Nam ita dicitur,legem oportere iuſtorum & iniuſtorum regulam eſſe. Sunt enim leges nihil aliud quàm regulæ actionum humanarum. Sed hoc loco regula aliter ſumitur: quia ex legibus ius ſumitur,hoc eſt actio, exceptio & replicatio. Siquidem actio nihil aliud eſt quàm ius, hoc eſt facultas à lege conceſſa perſequendi quod ſibi debetur: exceptio ius defendendi reum, & excludendi actionem: quemadmodum & replicatio ius eſt elidendi exceptionem. quæ omnia iura ſumuntur ex legibus. At in definitione propoſita dicitur, non ex regula ius ſumi, ſed ex iure quod eſt, regulam fieri. Ex quibus apparet, Edicta Prætorum, Senatusconſulta, & alias huiuſmodi leges propoſita definitione non contineri. Regulæ itaq; appellatione hic ſignificantur prima iuris principia, ſeu generaliſſimæ quædam ſententiæ, quales in ſua arte Dialectici Maximas vocant. Ideoq; poſitum in definitione vocabulum Breuiter pro Generaliter interpretandum eſt. Siquidem qui genus dicit, plures & varias ſpecies ſub eo comprehenſas breuiter complectitur. Ex hiſce generaliſſimis ſententijs ius agendi non ſumitur, quamuis ex iure agendi iſtæ colligi poſſint. Sit exempli gratia regula hæc: Non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri. l.non debet.74.ff.de reg. iuris. Iam ſi quis iudicij mutandi cauſa rem alienauerit, quo actori potentiorem aduerſarium ſubſtitueret: facit eius conditionem duriorem. ideoq; in regulam propoſitam committit. At ex regula iſta non datur actori actio ad id quod in fraudem ſuam geſtum eſt, reuocandum: ſed ex edicto Prætoris, quod ratione iſtius regulæ ſiue maximæ de cauſa propoſita ſpecialiter factum eſt. de quo l.1.cum legibus ſequentibus. ff.de alienatione iudicij mutandi cauſa facta. Si enim ex iſta regula quæ ex naturali iure deſcendit, actio daretur, edictum Prætoris ſuperuacuum eſſet: quod dictu eſt abſurdum, l.in cauſæ.16.in prin. ff de minor. 25 annis. Et alibi oſtendi, ex mero iure naturali, niſi iure ciuili adiuuetur, non dari actionem. Sic & l.ſi ſeruus.63.§.quod vero. ff. de furtis, dicitur, Nemini ſuum officium debere eſſe damnoſum. quæ regula, etſi naturali iure ſubſiſtit: tamen ex ea non ſumitur ius agendi negociorum geſtorum, ſed ex edicto Prætoris. l.1.ff.negociorum geſtorum. Idem de alijs actionibus dicendum, quæ licet iuſtiſſimis rationibus nitantur, non tamen ex ijs competunt, ſed ex legibus quibus ſpecialiter ſunt introductæ. Similis ratio eſt exceptionum. Nam exceptio Senatusconſulti Macedoniani, licet optima ratione ſit introducta: tamen ante Senatusconſultum illud, quamuis eadem ratio eſſet, non dabatur. Idem de exceptione Senatusconſulti Velleiani & alijs dicendum eſt. Sed & de replicationibus, quæ & ipſæ nihil aliud ſunt, quàm exceptionū exceptiones, necnon de duplicationibus & triplicationibus idem dicendum. Nec enim hæ ex rationibus generalibus ſeu regulis vel maximis ſumendæ ſunt, ſed ex legibus de ijs ſpecialiter latis, vel ex reſponſis prudentum, quæ & ipſa vim legis obtinent. Hinc Cicero lib.1. de Oratore ſcribit, In iure ciuili doceri nos non infinitis concertationumq; plenis diſputationibus, ſed authoritate nutuq; legum. Alioquin ſi deficientibus legibus ſpecialibus, ex generalibus rationibus ſeu regulis (quemadmodum hodie fieri ſolet) exceptiones, replicationes, duplicationes & ſic deinceps ſumamus, & vbi lex nō diſtinguit, nos diſtinguamus: nihil habebimus certum in toto iure ciuili. Nihil eſt enim, quod, ſi ingenij neruos intendas, aliqua ratione

non poſſit vel confirmari vel labefactari: rationesq́ rationibus conuelli poſſunt. Quod igitur in definitione propoſita dicitur, Non vt ex regula ius ſumatur: ita accipiendum eſt, Ex iſtis generalibus rationibus ſiue regulis non dari actionem, exceptionem vel replicationem: niſi aliqua ſpeciali lege adiuuetur. Sic Paulus l.legitima.6. ff. de pactis: Interdum (inquit) ex pacto actio naſcitur vel tollitur, quoties lege vel ſenatuſconſulto adiuuatur. Ecce quamuis nihil tam congruum ſit fidei humanæ, quàm ea ſeruare quæ inter eos placuerunt, l.1. in princ. ff.eod.tit. tamen non aliter Paulus ex pacto actionem concedit, niſi ſpeciali aliqua lege adiuuetur. Quod de alijs omnibus regulis ſiue maximis eſt dicendum. Solent enim regulæ legum rationes eſſe: quo caſu ex regula ius ſumitur, lege ſcilicet interueniente. Porrò quod in definitione propoſita dicitur, Sed vt ex iure quod eſt, regula fiat: perinde eſt, ac ſi diceret Iuriſconſultus: Omnis quidem lex regula eſt, ſed non omnis regula lex eſt. Quamuis autem ius actionis, exceptionis vel replicationis ex regulis generaliſſimis ſumendum non ſit: tamen in cæteris quæſtionibus, quarum ius magis ex arbitrio iudicis, quàm ex legum authoritate pendet (de quibus in libello meo de Iudicandi ratione, capite 9. dixi) poteſt iudex in decernendo & definiendo iure cauſæ regulas iſtas ſequi: quemadmodum etiam in facti quæſtionibus, quas & ipſas ex iudicis arbitrio pendère, in d. capite 9 demonſtraui: cum ſcilicet dubitatur, an & a quo aliquid factum ſit? qua mente? quid præſumendum ſit, &c. quibus caſibus nullæ certæ leges ſpeciales præſcribi poſſunt, quibus veritas indagari queat. Ideoq́ ex iſtis generalibus regulis licet iudici argumentari, vt quamuis ex ijs ius ſumi non poſſit, poſſit tamen præſumptio aliqua ex ijs depromi. Hoc eſt quod in definitione propoſita dicitur his verbis: Per regulam igitur breuis rerum narratio traditur, & (vt ait Sabinus) quaſi cauſæ coniectio. (Quamuis quidam legant Coniunctio, ſed male.) Vult enim Iuriſconſultus innuere, quemadmodum aliâs in facti quæſtionibus, cum teſtes & inſtrumenta deficiunt, licet ex alijs quibuſcunq́ indicijs coniecturam facere: ita quoque cum in dictis cauſis leges certæ ſpeciales deficiant, licere iudici ex regulis generalibus, quaſi ex quibuſdam indicijs, ius cauſæ conijcere, vel aliquid præſumere. Poſtremò in definitione propoſita iuriſconſultus ait: Quæ ſimul cum in aliquo viciata eſt, perdit officium ſuum. Hoc commune eſt tam regulis generalibus, quàm legibus ſpecialibus, vt per exceptiones oppoſitas elidantur: quod hic dicit, Perdit officium ſuum. Quod idem eſt ac id quod aliâs dici ſolet, Generi per ſpeciem derogari: l.80. ff. de regulis iuris. & quod Vlpianus: Omnis definitio (inquit) in iure ciuili periculoſa eſt. rarum eſt enim, vt non ſubuerti poſſit. Ex his patet, regulæ appellatione in hoc capite contineri ſententias iuris generaliſſimas, non certarum actionum vel exceptionum leges ſpeciales: & quemadmodum leges ſunt petitionum, exceptionum & ſententiarum in cauſis latarum rationes: ita legum rationes eſſe regulas: patent item harum regularum tria propria: primum quidem, quòd ex ijs ius non ſumatur: alterum, quòd ſint quaſi cauſarum coniectiones, per quas ius vel factum in cauſis dubium conijcimus: tertium, quòd per exceptiones oppoſitas elidantur: quorum hoc poſterius illis cum cæteris quoque legibus eſt commune. Hiſce præmiſſis, regulas iuris, quæ quidem ſpeciales in iure locos non habent, ſecundum locos communes ordine alphabetico diſpoſitos enumerabimus: quæ autem ſuos in iure locos habent (vt de obligationibus & actionibus, de hæreditatibus tam ex teſtamento quàm ab inteſtato, de legatis & fideicommiſſis, de donationibus, de tutelis, de vſuris & fructibus, &c.) eas iam antea ſuis locis ſubiectas, vt ex indice legum Digeſtorum libris ſubiuncta conſtabit, hic omiſſemus.

A

Acceſsio.

I. Regula: Non plus in acceſſione poteſt eſſe, quàm in re principali. Inſtit. de fideiuſſoribus. § fideiuſſores. M.I.P. lib.5.cap.12. reg.3. M.I.R.lib.5. cap.15. reg.1. Huius regulæ exemplum habetur d. § fideiuſſores. Aliud proponitur ĩ.lib.18.cap.3.except.23.

II. Regula: Cum principalis cauſa non conſiſtat: plerunque nec ea quidem quæ ſequuntur, locum habent. l.138. ff. de reg.iuris. Concordat ijſdem verbis l.171.in fin. ff.d.tit. M.I.R. d.cap.15. reg.2. Exemplum proponitur ĩ.lib.21.cap.1.quæſt.2.except.24. Aliud exemplum habetur lib eod.cap.4. quæſt.2.excep.19. Item aliud ĩ.lib.17.cap.10.except 15.

Accipere, vide ĩ. in verbo Capere.

Actor & reus.

Fauorabiliores ſunt partes rei cõuenti, quàm actoris. de qua regula cum alijs ſimilib. vide ĩ.lib.2.cap.6.

Æquitas.

I. Regula: In iure æquitas præferenda rigori. l. in omnibus.90. ff. de reg.iuris. Vide item ĩ.lib.1.cap.3. except.5.

II Regula: Etſi nihil facilè mutandum eſt ex ſolennibus: tamen vbi æquitas euidens poſcit, ſubueniendum eſt. l.143. ff. de reg.iuris. Vide item ĩ.lib.1.cap.2.quæſt.8.reg 2.except.2.

III Regula: Aequitas vtrum ad merum ius gentium, an verò cum præceptis ciuilibus ſit æſtimanda, differitur l.bona fides.31. ff. depoſiti.

Alienatio.

I. Regula: Qui poteſt inuitis aliquib. alienare, multo magis & ignorantibus & abſentibus poteſt. l. 26. ff. de reg.iuris.

II. Regula: Cũ quis poſſit alienare, poterit & conſentire alienationi. Cui autem donare non conceditur: probandum erit, nec ſi donationis cauſa conſenſerit, ratam eius voluntatem habendam. l.125. ff.d tit.

III. Regula: Cui ius eſt donandi, eidem & vendendi & concedendi ius eſt. l.123. ff.d.tit.

IIII. Regula: Id quod noſtrum eſt, ſine facto noſtro ad alium transferri non poteſt. l.11. ff.d.tit.

Amiſsio.

I. Regula: Non videtur rem amittere, cuius propria non fuit. l.83. ff.d.tit.

II. Regula: Quibus modis adquirimus, ijſdem in contrarium actis amittimus. approbatur per ea quæ proponuntur ĩ.lib.7. cap.4. in princ. item libro 24.

cap.5. quæſt.3. in princ. M.I.P. d.cap.12.reg.8.

B

Bona fides.

I. Regula: Bona fides in contractibus conſideranda. l.bonam fidem.4. C.de obligat. & action.

II. Regula: Bona fides æquitatem ſummam deſiderat. l.bona fides.31. in prin. ff.depoſiti.

III. Regula: Bona fides exigit, vt quod conuenit fiat. l.cum venderem.21. ff.locati & conducti. Concordat l.1. in prin. ff.de pactis.

IIII. Regula: Bona fides contraria eſt fraudi & dolo. l.ea vero.3. §. fin. ff.pro ſocio. Concordat l.contractus.23. ibi: excepto eo. ff.de reg.iuris.

V. Regula: Graue eſt fidem fallere. l.1. in prin. ff.de conſtituta pecunia.

VI. Regula: Bona fides non patitur, vt bis idem exigatur. l.57. ff.de reg.iuris. M.I.P. d.cap.12.reg.13.

VII. Regula: Bona fides tantũdem poſsidenti præſtat, quantum veritas, quoties lex impedimento non eſt. l.178. ff. d.tt.

VIII. Regula: Bonæ fidei non congruit, de apicibus iuris diſputare. l.ſi fideiuſſor. 29. §. quædam. ff. mandati.

Bonæ fidei iudicia.

Horum regulas & propria vide ſ̃. libro 15. cap.3. quæſt.2. diuiſ.7.

C

Capere.

I. Regula: De differentia inter verbum Capere & Accipere, vide ſ̃. cap.prox. in verbo Accipere.

II. Regula: Non videtur quiſquam id capere, quod alij reſtituere neceſſe habet. l.51. ff.de reg.iuris. Vide item ſ̃. lib.16. cap.3. except.36. repl.1.

III. Regula: Non videtur perfectè cuiuſq; id eſſe, quod ex caſu auferri poteſt. l.181. in fin. ff. d.tt.

IIII. Regula: Si quis obligatione liberatus ſit, poteſt videri accepiſſe. l.115. in prin. ff.de reg.iuris. cuius exempla vide ſ̃ lib 15. cap.11. quæſt.6. reg.1. item lib. 24. cap.8. replic.8.

V. Regula: Non poteſt videri accepiſſe, qui ſtipulatus poteſt exceptione ſubmoueri. d.l.115. in fin. Concordant ea quæ propoſita ſunt ſ̃. lib.24. cap.1. quæſt. 12. reg.1. item cap.12. quæſt 4. except.6.

Caſus fortuitus.

Fortuitos caſus nullum humanum conſilium prouidere poteſt. l.2. §. ſi eo tempore. ff. de adminiſtr. rerum ad ciuitates pertinent. Concordant ea quæ proponuntur ſ̃. lib.15. cap.2. except.8. replic. dupl.3.

Cauillatio.

Proprium cauillationis proponitur l.ea eſt natura. 65. ff.de reg.iuris. Vide item ſ̃. cap.proxim. in verbo Cauillatio.

Cauſæ cognitio.

I. Regula: Vbicunque cauſæ cognitio eſt, ibi Prætor deſideratur. l.105. ff. d.tt. Concordant ea quæ proponuntur ſ̃. lib.1. cap.8. quæſt.1. item cap.10. de prætoribus, quæſt.3. reg.1.

II. Regula: Omnia quæcunque cauſæ cognitionem deſiderant, per libellum expediri non poſſunt. l.72. ff. de reg.iuris. Concordat l.nec quicquam.9. §.1. ff.de officio proconſulis.

Cautio.

Plus cautionis in rem eſt, quàm in perſonam. l.25. ff.de reg.iuris. M.I.R. d.cap.15. reg.6.

Ciues Romani.

In orbe Romano qui ſunt, ex conſtitutione Imperatoris Antonini ciues Romani effecti ſunt. l.in orbe. 17. ff.de ſtatu hominum.

Ciuitas.

Ciuitates priuatorum loco habentur. quæ regula approbatur l.eum qui.16. in fin. ff.de verb.ſignif.

Commoda.

I. Regula: Secundum naturam eſt, commoda cuiuſq; rei conſequi eum quem ſequuntur incommoda. l.10. ff.de reg.iuris. Concordat Inſt.de contrah.empt. §. ſed & ſi poſt emption. M.I.P. d.cap.12. reg.21. M.I.R. d.cap.15. reg.8.

II. Regula: Onus ad eum pertinet, qui commodum percepit. l.ſi igitur.55. in fin. ff.pro ſocio. Concordat l.vnica. §. pro ſecundo, in fin. C.de caducis tollendis.

III. Regula: Ex qua perſona quis lucrum capit, eius factum præſtare debet. De qua regula vide ſ̃. lib. 15. cap.5. reg.4. except.9.

Communio.

I. Regula: Communio diſcordiæ mater eſt. l. cum pater.79. §. dulciſsimis, in fin. ff.de leg.2.

II. Regula: Nemo inuitus compellitur ad communionem. l.ſi non ſortem.26. §. ſi centum. ff.de condict. indebiti. Plures huiuſmodi regulas vide ſ̃. lib.8. cap. 24. de rebus cum alio communib.

Confeſsio.

I. Regula: Qui tacet, non vtiq; fatetur: ſed tamen verum eſt, eum non negare. l.184. ff.de reg.iuris.

II. Regula: Nullæ partes iudicis in cõfitentes ſunt. l.proinde.25. §. fin. ff.ad l.Aquil.

Conſenſus & diſſenſus.

I. Regula: Nihil conſenſui tam contrarium, quàm vis atq; metus. l.116. in prin. ff.de reg.iuris.

II. Regula: Non videntur conſentire, qui errant. quæ regula approbatur d.l.116. §. fin.

III. Regula: Qui tacet, conſentire videtur. l. item quæritur. 13. §. fin. ff. locati & conducti. M.I.P. d.cap.12. reg.27. M.I.R. lib.2. cap.11. in verbo Conſenſus.

IIII. Regula: Aliud eſt vendere, aliud eſt vendenti conſentire. l.120. ff.de reg.iuris.

V. Regula: Naturalis eſt hominum ad diſſentiendum facilitas. l. item ſi vnus.17. §. principaliter. ff.de receptis arbitris.

Conſuetudo.

Tolerabilia ſunt, quæ vetus conſuetudo comprobat l.Imperatores.13. in fin. ff.de pollicitationib.

Culpa.

I. Regula: Culpa eſt, immiſcere ſe rei ad ſe non pertinenti. l.36. ff. de regulis iuris. M.I.P. d. capite 12. reg.35.

II. Regula: Culpa caret qui ſcit, ſed prohibere non poteſt. l.50. ff. d.tt. Concordat l.nullum.109. ff. d.tt.

III. Regula: Eius nulla culpa eſt, cui parêre neceſſe ſit. l.is damnum dat.131. ff. d.tt.

IIII. Regula: Lata culpa dolus eſt. l. ſi fideiuſſor.

29.in prin.ibi:diſſolutā enim.ff.mandati. Concordat l.antepenult. ff.depoſiti. Vide item s̄. lib.15.cap.2. except.8.replic.1. duplic.1. triplic.3. Plures huiuſmodi regulas & culpæ ſpecies vide d.replic.1.duplic.3. triplic.2.cum ſequentibus. item lib.17.cap.4. quæſt. 1.except.3.

D

Damnare & abſoluere.

I. Regula: Nemo qui condemnare non poteſt, abſoluere poteſt.l.37.ff.de reg.iuris. Concordant ea quæ proponuntur s̄.lib.2.cap.29.except.11.repl.1.

II. Regula: Inaudita cauſſa quenquam damnari, æquitatis ratio non patitur. l.1.in princ.ff. de requirendis reis.

III. Regula: Satius eſt impunitum relinqui facinus nocentis, quàm innocentem damnari. l.abſentem. 5. in prin.ff.de pœnis.

Dare & datum.

Non videntur data, quæ eo tempore quo dantur, accipientis non fiunt. l.127. ff.de reg.iuris. Concordant ea quæ proponuntur s̄.lib.16.cap.6.reg.11.

Defendere.

I. Regula: Inuitus nemo rem cogitur defendere. l. 198.in prin.ff.de reg.iuris. Vide item s̄.lib.23.cap.2. quæſt.2.except.16.

II. Regula: Aduerſus periculum naturalis ratio permittit ſe defendere. l.itaq; ſi ſeruum.4.in prin. ff. ad l. Aquiliam.

III. Regula: Vim vi repellere licet.l.ſcientiam.45. §.qui cum.ff.d.tt.

IIII. Regula: Defendi vxores à viris, non viros ab vxoribus, æquum eſt. Inſtit. de iniurijs. §.patitur.ibi: contra autem. Leges concordantes vide s̄.lib.22.cap. 12.reg.9.

V. Regula: Nemo alienæ rei defenſor idoneus videtur ſine ſatiſdatione. approbatur per ea quæ proponuntur s̄.lib.2.cap.5.quæſt.4.except.1.in fin. dupl.3. item cap.15.quæſt.2.reg.2. item cap.32. quæſt.3.except.4.replic.1.

Deſinere.

Non poteſt videri deſiiſſe habere, qui nunquam habuit.l.208.ff.de reg.iuris. Concordat l.Titio vſuſfructus.94.in prin. ff.de condit.& demonſtrat. Exemplum proponitur d.l.94.in prin.

Dignitas.

Ex conuerſatione æquali contemptus dignitatis naſcitur. l.obſeruandum.19. in prin.ff.de officio præſidis.

Diligentia.

Inter inſolentiam iniurioſam, & diligentiam non ambitioſam multū intereſt.l.ſi bene.33.ff.de vſuris.

Dolus & decipere.

I. Regula: Non capitur, qui ius publicum ſequitur. l.nihil conſenſui.116.§.penult.ff.de reg.iuris. Concordat l.minoribus.5. C.de in integr.reſtit.minor.

II. Regula: Nemo videtur fraudare eos qui ſciunt & conſentiunt. approbatur per ea quæ proponuntur s̄.lib.15.cap.2.except.14.

III. Regula: Dolus eſt, ſi quis nolit perſequi vel ſoluere, quod perſequi vel ſoluere poteſt. l. dolus eſt. 44.ff.mandati. Huius regulæ exceptio eſt: Niſi ignoret quantum ſoluere debeat. l. non poteſt. 99.ff. de reg. iuris.

IIII. Regula: Dolus malus etiam abſentis eſſe poteſt. l. prætor ait. 4. §. hoc autem edicto. ff. vi bonorum raptorum.

V. Regula: Is qui per iniuriam verberat, dolo facit. d.l.4.§.penult.

VI. Regula: Fraudis interpretatio non ex euentu duntaxat, ſed ex cōſilio quoq; deſideratur. l.79. ff.de reg.iuris. Vide item s̄.lib.1.cap.13.except.9.

VII. Regula: Nemini dolus ſuus debet prodeſſe.l. non fraudantur.176.in fin. ff. de reg.iuris. l.hominem certum.37.§.fin.ff.mandati.l.1.in prin. ff.de dolo malo.item l.ſi ab hoſtib.10.§.fin.ff.ſoluto matrimonio.

VIII. Regula: Dolus alij quàm qui eum admiſit, nocere non debet. l.is qui à debitore.9.ibi:quia dolus. ff.quæ in fraudem creditor.

IX. Regula: Dolus puniendus, etiamſi ei tantùm qui eum admiſit, damnoſus ſit futurus. l.ſi procurator.11.§.fin.ff.de doli mali except.

X. Regula: Alterius circumuentio alij non præbet actionem. l.49.ff.de reg. iuris. nec exceptionem. l.ex hoc edicto.3. §.planè ſi is,in fin. ff. de eo per quem factum erit.

XI. Regula: Non poteſt dolo carere, qui imperio magiſtratus non obtēperat.l.159.ff.d.tt. Plura de dolo malo vide s̄.lib.24.cap.2.item s̄.eod.lib.cap.3.

Domus.

I. Regula: Domus cuiq; ſua tutiſſimum refugium atque receptaculum eſt. l.plerique.18. ff.de in ius vocando.

II. Regula: Nemo de domo ſua extrahi debet. quæ regula approbatur per ea quæ proponuntur s̄. lib.2. cap.7.quæſt.3.reg.1.except.1.repl.1.

III Regula: Domus conſtat ex ſolo & ſuperficie. l.eum qui. 23.in prin.ibi:vtputa cum.ff.de vſucap.

IIII. Regula: Domus pariete medio ædificato in duas diuiſa, pro duab.domibus accipitur.l.ſi quis.6.§. quod & in ædibus.ff.communia prædiorum.

Donatio.

I. Regula: Cuius per errorem dati repetitio eſt, eius conſulto dati donatio eſt.l.53.ff.de reg.iuris.

II. Regula: Donari videtur, quod nullo cogente iure conceditur.l.82.ff.d.tt. Vide item s̄.lib.14.cap.3. quæſt.2.

Dubia.

I. Regula: In ambiguis orationibus maximè ſententia ſpectanda eſt eius qui eas protuliſſet. l.96. ff.d.tt. l.alienatio.28.§.fin. ff.de verb.ſignif. l.Neratius.151. in fin. ff.de reg. iuris. Concordant item ea quæ proponuntur s̄.lib.2. cap.24.reg.5. M.I.R. lib.5.cap.15. reg.10.

II. Regula: Quæ dubitationis tollendæ cauſſa contractibus inſeruntur, ius commune non lædunt. l.81. ff.de reg. iuris. Plures huiuſmodi regulas vide d.capite 24.

E

Error.

I. Regula: Error ius facit. l.2.§.fin.ff.de ſupellectile legata.

II. Regula: Non videntur conſentire, qui errant. l. nihil

nihil conſenſui.116.§.fin.ff.de reg.iuris. Concordant *ea quæ habentur ſ.lib.15.cap.15.except.15.*

III.*Regula: Hi qui neſciunt, ius ſuum eligentes, id quod putant ſibi competere, non amittunt. l.mater.19.§.cæterùm ſi quis.ff.de inoffic.teſtam.*

Expreſſa & non expreſſa.

I.*Regula: Aliud iuris eſt, ſi quid tacite continetur: aliud, ſi verbis exprimatur. l.expreſſa nocent.155.ff.de reg.iuris. M.I.R.d.cap.15.reg.11. Exemplum proponitur l.nonnunquam.50.ff.de condit.& demonſtr. Aliud l.ſi ita.64.§.illi ſi volet.ff.de leg.1. Huius regulæ exceptio prima eſt: Niſi quis ſeruo ſuo libertatem reliquerit ſub hac conditione, Si meus erit. Hæc enim conditio, quamuis expreſſa non eſſet, tacitè tamen ineſſet. l.ſi intra.45.§.fin.ff.de condit.& demonſtrat. Altera exceptio eſt: Niſi ab aliquo legatum ſit ita, Si hæres erit, nam & hæc conditio tacitè ineſt. l.ſi Titio.22.§.quædam.ff.quando dies legati cedat. Item concordant ea quæ habentur ſ.lib.13.cap.7.reg.1.except.2.replic.4.*

II. *Regula: Sæpe credimus defunctum aliquid voluiſſe, attamen non rogaſſe. l.ſi ſponſus.5.§.ſi quis rogatus.ibi: ſæpe enim ff.de donat.inter vir.& vxor.*

F

Facere & Factum.

I.*Regula: Factum infectum fieri non poteſt. l.verbum Eſt.31.ff.de reg.iuris. Concordat l.in bello.12.§.facta.ff.de captiuis.*

II.*Regula: Quod quis per alium facit, hoc ipſe feciſſe videtur. l.1.§.deieciſſe.ff.de vi & vi armata.*

III. *Regula: Quod quis per ſe facere non poteſt, id nec per alium poteſt. l.2.§.1.ff.de adminiſtrat.rerum ad ciuitates pertinentium.*

IIII.*Regula: Qui non facit quod facere debet, videtur facere aduerſus ea quæ non facit: at qui facit quod facere non debet, non videtur facere id quod facere iuſſus eſt. l.163.ff.de reg.iuris. Exempla huius regulæ vide ſ.eod.lib.cap.14.quæſt.5.cauſſa 2.*

Fama.

Falſus rumor non ſolet obeſſe. l.vlt. ibi: quia tamẽ falſus.ff.de hæred.inſtit.

Fœmina.

I. *Regula: Fœminæ ab omnibus officijs ciuilibus remotæ ſunt. l.2.in prin.ff.de reg.iuris.* Concordant *ea quæ proponuntur ſ.lib.3.cap.37.reg.2.*

II.*Regula: In multis deterior eſt conditio fœminarum quàm maſculorum. l.in multis.9.ff.de ſtatu hominum.*

III. *Regula: Mulier familiæ ſuæ & caput & finis eſt. l.pronunciatio.195.§.fin.ff.de verb.ſignif.*

Fructus & lucrum.

I.*Regula: Fructus res eſt, vel pignori dari licere. l.71.ff.de reg.iuris.*

II. *Regula: Species lucri eſt, ex alieno largiri, & beneficij debitorem ſibi adquirere. l.ſi pignore.56.§.1.ff.de furtis.*

III.*Regula: Omnis fructus non iure ſeminis, ſed iure ſoli percipitur. l.qui ſcit.25.in princ.ff.de vſuris.* Concordat *d.l.25.§.in alieno.ibi: quoniam in.*

IIII. *Regula: Omnes fructus rerum natura hominum gratia cõparauit. l.in pecudũ.28.in fin.ff.eod.tt.*

V.*Regula: Fructus pendentes pars fundi videntur. l.fructus.44.ff.de rei vendicat. Reliquas huius loci regulas vide ſ.lib.15.cap.8.*

Furioſus.

I. *Regula: Furioſus nullum negocium contrahere poteſt. l.in negocijs.5.ff.de reg.iuris.*

II.*Regula: Furioſi nulla voluntas eſt. l.furioſi.40.ff.eod.tt.*

III.*Regula: Furioſus abſentis loco eſt. l.vbi non voce.166.§.fin.ff.d.tt.*

IIII.*Regula: Furioſus ſtatũ & dignitatem in qua fuit, retinet. l.qui furere.20.ff.de ſtatu hominum.*

G

Genus & Species.

I. *Regula: Semper ſpecialia generalibus inſunt. l.189.ff.de reg.iuris.M.I.R.d.cap.15.reg.15.*

II. *Regula: Non eſt nouum, vt lex ſpecialiter quibuſdam enumeratis generale ſubijciat verbum, quo ſpecialia complectatur. l.ſi ſeruus.27.§.cum eo planè.ff.ad l.Aquiliam.*

III.*Regula: Generi per ſpeciem derogatur. l.in toto.80.ff.de reg.iuris.M.I.P.d.cap.12.reg.56.*

IIII. *Regula: Generalis lex vel voluntas defuncti vel conuentio non pertinet ad ea, de quibus ſpecialiter cautum eſt. l.ſi peculium.10.in prin.ff.de manumiſſis teſtamento. Concordat l.antepen.ff.de pœnis.*

H

Hæreditas.

Omnis hæreditas, quamuis poſteà adeatur, tamen cum tempore mortis continuatur. l.180.ff.de reg.iuris. Huius regulæ vſum vide ſ.lib.7.cap.12.except.34.repl.2.dupl.2.tripl.1.

Honeſtum.

I. *Regula: Non omne quod licet, honeſtum eſt. l.186.ff.d.tt.*

II.*Regula: Semper in coniunctionibus non ſolùm quod liceat, conſiderandum eſt, ſed & quod honeſtum eſt. l.157.ff.d.tt. Quidam pro Coniunctionibus legunt Conuentionibus, ſed male: ſiquidem eadẽ lex ad verbum ponitur l.42.in prin.ff.de ritu nuptiarum. quod ineptum eſſet, ſi Conuentionibus eſſet legendum.*

I

Imperium.

Par in parem non habet imperium. quæ regula approbatur per ea quæ proponuntur ſ.libro 2. capite 2. quæſt.1.except.22.

Impoſsibile.

I.*Regula: Impoſsibilium nulla obligatio eſt. l.185.ff.de reg.iuris. Vide item ſ.lib.15.cap.15.except.23.M.I.P.d.cap.12.reg.58.*

II.*Regula: Quæ facta lædunt pietatem, exiſtimationem, verecundiam noſtrã, & generaliter quæ contra bonos mores fiunt: nec facere nos poſſe, credendũ eſt. l.filius.15.ff.de condit.inſtitut. M.I.P.lib.5.cap.5.reg.25. Vide item ſ.lib.15.cap.15.except.38.*

Impubes, *vide j.in verbo Pupillus.*

Initium.

I.*Regula: Vniuſcuiuſq; contractus & initium ſpectandum eſt, & cauſſa. l.ſi procuratorem.8.in prin.ff.mãdati. l.ſi id.58.§.ſi filiusfamiliâs.ff.pro ſocio. item l.ſi tamen.12.in fin.ff.ad S.C.Macedonianum.*

II. Regula: Origo potius obligationis, quàm titulus actionis conſiderandus. l. ſi filius famil. 3. in fin. C. ad S.C. Macedonianum.

III. Regula: Quod initio vicioſum eſt, tractu temporis conualeſcere non poteſt. l. 29. ff. de reg. iuris. l. omnia. 201. ff. eod. tt. Concordant ea quæ habentur ſ̃. lib. 9. cap. 15. repl. 8. M.I.P. lib. 5. cap. 12. reg. 60.

IIII. Regula: Quod initio vicioſum non eſt, ex poſt facto non viciatur. l. in ambiguis. 85. ff. d. tt. M.I.P. d. cap. 12. reg. 62. Planè habet hæc regula plures exceptiones quàm exempla: vt in obligationibus, de quo vide ſ̃. lib. 16. cap. 3. de exceptionibus aduerſus ſtipulationem ex conſequentibus eam. In hæredum inſtitutionibus, in legatis & fideicommiſſis: vt ſ̃. in ſuis locis paſſim eſt demonſtratum.

V. Regula: Cuiuſq; rei potiſſima pars principium eſt. l. 1. ff. de orig. iuris.

Intereſſe.

Huius loci regulas vide ſ̃. lib. 15. cap. 6. reg. 1.

Iudex.

I. Regula: Pertinet ad officium iudicis, lites deminuere. l. quidam. 21. in fin. ff. ſi certum petatur.

II. Regula: Factum à iudice, quod ad officium eius non pertinet, ratũ non eſt. l. 129. ff. de reg. iuris. Concordant ea quæ proponuntur ſ̃. lib. 2. cap. 29. quæſt. 3. except. 11. M.I.P. d. cap. 12. reg. 63. Plures de iudice regulæ proponuntur ſ̃. lib. 2. cap. 2. quæſt. 2.

Iudicium.

Iudicium redditur in inuitum. l. inter ſtipulãtem. 83. §. ſi Stichum. ibi: nam ſtipulatio. ff. de verb. oblig.

Ius ciuile.

I. Regula: Ius ciuile vigilantibus ſcriptum eſt. l. pupillus. 24. §. fin. ff. quæ in fraudem creditor.

II. Regula: Iura naturalia & ſanguinis nullo iure ciuili dirimi poſſunt. l. 8. ff. de reg. iuris. de qua re vide ſ̃. lib. 1. cap. 3. except. 17. repl. 1. item except. 3.

III. Regula: Omnis definitio in iure ciuili periculoſa eſt: rarum eſt enim, vt non ſubuerti poſſit. l. 202. ff. eod. tt. Plura de hac regula vide ſ̃. eod. cap. in prin.

IIII. Regula: Non fit excuſatio aduerſus præcepta legum ei, qui dum leges innocat, contra eas committit. l. auxilium. 37. §. fin. ff. de minor. 25 annis. Plures huiuſmodi regulas vide ſ̃. lib. 1.

L

Lædere alium.

I. Regula: Non debet alteri per alterũ iniqua conditio inferri. l. 74. ff. de reg iuris. M.I.R. d. cap. 15. reg. 16.

II. Regula: Nemo poteſt mutare conſilium ſuum in alterius iniuriam. l. 75. ff. d. tt. M.I.P. d. cap. 12. reg. 67.

III. Regula: Factum cuique ſuum, non aduerſario ſuo nocere debet. l. 197. in princ. ff. d. tt. M.I.P. d. cap. 12. reg. 68.

IIII. Regula: Iure naturæ æquum eſt, neminẽ cum alterius detrimento & iniuria fieri locupletiorem. l. 206. ff. d. tt. Concordat iiſdem verbis l. 14. ff. de condict. indebiti. M.I.P. d. cap. 12. reg. 69.

V. Regula: Naturalis ſimul & ciuilis ratio ſuadet, alienam conditionem meliorem, etiam ignorantis & inuiti, nos facere poſſe: deteriorem non poſſe. l. ſoluendo. 38. ff. de negocijs geſtis. M.I.R. d. cap. 15. reg. 17.

VI. Regula: Bono & æquo non conuenit, aut lucrari aliquem cum damno alterius, aut damnum ſentire per alterius lucrum. l. iure ſuccurſum. 6. in fin. ff. de iure dotium.

VII. Regula: Nemo alterius facto debet prægrauari. l. paterfamiliâs. 42. ff. de hæred. inſtit. M.I.P. d. cap. 12. reg. 70.

VIII. Regula: Nullum patris delictum innocenti filio pœna eſt. l. 2. §. nullum. ff. de decurionibus.

IX. Regula: Improbum eſt, ſub occaſione ſui iuris alteri nocere, & ſibi non prodeſſe. l. in fundo. 38. §. finge pauperem. verſ. neq; enim malicijs. ff. de rei vendic. l. ſi cui. 9. §. non enim per villam. & l. quoties. 15. in prin. ff. de ſolut. l. 1. §. idem aiunt. verſ. prodeſſe enim. & l. 2. §. item Varus, in fin. ff. de aqua pluuia arcenda. l. in creditores. 38. ff. de euict. Planè ſi ſub occaſione ſui iuris alicui noceat, vt alteri proſit, quamuis nihil ſibi adquirat, ius ſuum exercere nõ prohibetur, exemplo l. cum in fundo. 78. §. ipſius quoque, in fin. ff. de iure dot. Cuius ratio eſt, quia ſpecies lucri eſt, beneficij debitorem ſibi adquirere. l. ſi pignore. 56. §. 1. ff. de furtis. Sed & ſi ad pœnam alteri infligendam agatur, quæ actori profutura non ſit, idem dicendum. l. vlt. §. fin. ff. quæ in fraudem creditorum. Quia reipub. intereſt, ne maleficia maneant impunita. l. ſi à reo. 70. §. id quod vulgò. verſ. nam pœnas. ff. de fideiuſſoribus.

Leges.

I. Regula: Simplicitas legibus amica. Inſtit. de legitima adgnator. ſucceſſ. §. cæterùm. ibi: & hæc quidem. De reliquis huiuſmodi regulis vide ſ̃. in verbo Ius ciuile: item ſ̃. lib. 1.

Libertas.

I. Regula: Libertas ineſtimabilis res eſt. l. 106. item l. non eſt. 136. ff. de reg. iuris.

II. Regula: Libertas omnibus rebus fauorabilior eſt. l. 164. ff. d. tt.

III. Regula: Liberum corpus non recipit æſtimationem. l. ex hac lege. 3. ff. ſi quadrupes pauperiẽ. Concordat l. cum liberi. 7. in fin. ff. de his qui deiecerint.

Litis conteſtatio.

Non ſolet deterior conditio fieri eorum qui litem conteſtati ſunt, quàm ſi non eſſent: ſed plerunq; melior. Nemo enim perſequendo deteriorem cauſſam, ſed meliorem facit. l. 86. cum l. ſeq. ff. de reg. iuris. Concordat l. aliam cauſam. 29. ff. de nouationibus. M.I.R. lib. 5. cap. 15. reg. 18.

Locuples.

I. Regula: Qui rem alienam defendit, nunquam locuples habetur l. 126. ff. de reg. iuris.

II. Regula: Præpoſterum eſt, antè nos locupletes dici, quàm adquiſierimus. l. precia. 63. ibi: eſſe autem. ff. ad l. Falcid.

III. Regula: Locupletior non eſt factus, qui libertum adquiſiuerit. l. nemo prædo eſt. 168. §. 1. ff. de regulis iuris.

Lucrum.

Species lucri eſt, ex alieno largiri, & beneficij debitore ſibi adquirere. l. ſi pignore. 56. §. 1. ff. de furtis.

M

Magiſtratus.

I. Regula: Quod alium facientem prohibere ex officio

ficio

ficio neceſſe habuit, id ipſe committere non debuit. l. altius.15.ff.ſi ſeruitus vindicetur.

II. Regula: Nemo poteſt gladij poteſtatem ſibi datam, vel cuiuſuis alterius coercitionis ad alium transferre.l.70.ff.de reg.iuris. Plura de hac re vide ſ.lib.1. cap.8.quaeſt.2.except.2.repl.9.item quaeſt.3.reg.3.

III. Regula: Non eſt ſingulis concedendum, quod per magiſtratum publicè poßit fieri: ne occaſio ſit maioris tumultus faciendi.l.136.ff.de reg.iuris.Plures huius loci regulas vide ſ.lib.1.

Maleficia.

I. Regula: Pœnas ob maleficia ſolui, magna ratio ſuadet.l.ſi à reo.70.§.id quod vulgo.ff.de fideiuſſoribus.l.ſi ita vulneratus.51.§.quod ſi quis.ff.ad l.Aquil. item l.eum qui.18.in prin.ff.de iniurijs. M.I.P. lib.1. cap.6.reg.2.

II. Regula: Maleficia voluntas & propoſitum delinquentis diſtinguunt. l.qui iniuria.53.in prin. ff. de furtis. Concordant ea quæ proponuntur ſ. lib.1.cap. 13.except.2.

III. Regula: In maleficijs voluntas ſpectatur, non exitus. approbatur per ea quæ proponuntur d.cap.13. except.9.

Matrimonium,*vide j.verbum Nuptiæ.*

Mulier,*vide ſ.in verbo Fœmina.*

N

Nolle,*vide j.in verbo Velle.*

Nuptiæ & procreatio liberorum.

I. Regula: Nuptias non concubitus, ſed conſenſus facit.l.30.ff.de reg.iuris. Concordant ea quæ proponuntur ſ.lib.4.cap.4.except.6.repl.4.

II. Regula: Idcirco filios filiáſue concipimus atq; edimus,vt ex prole eorum earúmue diuturnitatis nobis memoriam in æuum relinquamus. l. liberorum. 220.§.fin.ff.de verb.ſignif.

O

Obligatio.

Nemo ideo obligatur, quia recepturus eſt ab alio quod præſtitit. l.130.ff.de reg.iuris.de quo vide etiam ſ.lib.15.cap.5.reg.4.except.10.

Occaſio.

I. Regula: Capienda occaſio eſt, quæ præbet benignius reſponſum.l.128.ff.d.tt. Concordat l.Arianus. 46.ff de action.& obligat.

II. Regula: Melius eſt occurrere in tempore,quàm poſt exitum vindicare.l.1.C.quando liceat vnicuique ſine iudice. Similis regula proponitur l.ideo. 3. ff.de compenſationibus.

Officium.

Nemini officiũ ſuũ debet eſſe dãnoſum. l.ſi ſeruus. 63.§.quod verò ad.ibi:multo tamẽ æquius. ff.de furt.

Quod alium facientem prohibere ex officio neceſſe quis habet, id ipſe committere non debet. l.altius.15. ff.ſi ſeruitus vindicetur.

Onus,*vide ſ.in verbo Commodum.*

P

Pars,*vide j.in verbo Totum.*

Partus,*vide ſ.cap.prox.in verbo Partus.*

Peculium,*vide ſ.cap.prox.in verbo Peculium.*

Pœna.

Quod à quoquam pœnæ nomine exactum eſt,id eidem reſtituere nemo cogitur. l.46.ff.de reg.iuris. de qua re vide ſ.cap.8.except.16. item lib.17. capite 20. quaeſt.4.reg.6.except.1.

Plus,*vide j.in verbo Totum.*

Poſthumus.

Qui in vtero eſt, perinde ac ſi in rebus humanis eſſet, cuſtoditur, quoties de cõmodis ipſius partus quæritur:quanquam alij,antequam naſcatur,nequaquã proſit.l.qui in vtero.7.ff.de ſtatu hominum. Concordat l.qui in vtero.26.ff.eod.tt.

Prædo.

Nemo prædo eſt, qui precium numerauit. l.168.in prin.ff.de reg.iuris.

Præſumptio.

Præſumptio transfert onus probandi in aduerſarium.l.generaliter.24.§.ſed etſi ita,in fin.ff.de fideicom.libertatibus.

Prohibita.

Multa legibus prohibentur, quæ tamen, ſi facta ſunt,tolerantur. gloſſ. in l.non dubium.5. C. de legibus.Ad hoc allegari ſolent l.patre furioſo.ff.de his qui ſui vel alieni iuris ſunt. l. circa. ff. de inoffic. teſtam. & c.fin.extr.de diuortijs.

Publica vtilitas.

I. Regula: Vtilitas publica præferenda eſt priuatorum contractibus.l.3.C.de primipilo.

II. Regula: Publicè non prodeſt,ſingulis legum adminicula denegari. l. vnic. C. de ſententia præfectorum prætorio.

Pupillus.

I. Regula: Impuberes ab omnibus officijs ciuilibus debent abſtinere. l.2. in fin. ff. de reg. iuris. de qua re vide ſ.quoq; lib.3.cap.37.quaeſt.1.reg.3.

II. Regula: Pupillus omnia negocia tutore authore agere poteſt.l.5.in fin.ff.d.tt.

III. Regula: Pupillus pati poſſe non intelligitur. l. in eo.110.§.pupillus.ff.d.tt.

IIII. Regula: Pupillus proximus pubertati doli capax cenſetur.l.pupillum.111.in prin.ff.d.tt.

V. Regula: Pupillus ſine tutoris autoritate nec velle,nec nolle creditur.l.149.ff.d.tt.

VI. Regula: Pupillo dolus tutoris non nocet.de qua re vide ſ.lib.5.cap.1.quaeſt.8.reg.5.except.2.

R

Renunciare.

Omnes licentiam habent ijs quæ pro ſe introducta ſunt renunciare.l.ſi iudex.41. ff.de minor.25 annis.l. pactum.46.in fin.ff.de pactis. l.ſi quis.29.ibi:cũ alia. C.de pactis. l.ſi quis. 39. C.de epiſc. & clericis. Nouell.c.136.§.ſan.imus igitur.ibi:propterea quod. Concordant item ea quæ proponuntur ſ.lib.15.cap.15.except.17.repl.1. Huius regulæ exceptiones tot & tales ſunt,quot & quales enumerauimus d.cap.15.

Renunciatio præſumitur alterius iuris, ſi quis ex duobus iuris remedijs, quæ ſibi competunt, vnum elegerit. l.quod in hæredem.9. §.eligere,cum ſua gloſſa. ff.de tributoria actione. vbi etiam hoc diſtinguitur, Sed & diſtinguitur ſ.in verbo Error,reg.3.

Reus.

Rei partes fauorabiliores ſunt, quàm actoris. de qua regula cum alijs ſimilibus vide ſ.lib.2.cap.6.

S

Seruitus & Seruus.

I. Regula: Seruitutem mortalitati ferè comparamus. l. 209. ff. de reg. iuris. Concordat l. intercidit. 57. §. fin. ff. de condit. & demonſtrat.

II. Regula: Seruus non in omnibus domino parêre debet. approbatur per ea quæ proponuntur ſ̄. lib. 1. cap. 13. except. 4. repl. 1.

III. Regula: Velle non creditur, qui obſequitur imperio patris vel domini. l. 4. ff. de reg. iuris.

IIII. Regula: Serui iure ciuili pro nullis habentur: ſecus iure naturali. l. quod attinet. 32. ff. de regulis iuris.

V. Regula: Cum ſeruis nulla actio eſt. l. 107. ff. d. tt. de qua re vide ſ̄. lib. 15. cap. 5. reg. 1.

VI. Regula: In ſeruilem perſonam non cadit obligatio. de qua re vide d. lib. 15. cap. 2. except. 3.

VII. Regula: In omnibus officijs, quæ fieri per liberas perſonas leges deſiderant, ſeruus interuenire non poteſt. l. 135. ff. de reg. iuris.

VIII. Regula: Per ſeruos melior conditio domini, non deterior fieri poteſt. l. melior. 175. ff. de reg. iuris.

IX. Regula: Quod quis dum ſeruus eſſet egit, proficere libero facto non poteſt. l. 188. ff. d. tt.

X. Regula: Seruus manumiſſus ex ſeruitutis actu nõ tenetur. approbatur ſimul & diſtinguitur per ea quæ proponuntur ſ̄ lib. 6. cap. 10. quæſt. 13. reg. 9.

XI. Regula: Seruus reipub. cauſſa abeſſe non poteſt. l. vltim. ff. de reg. iuris. M. I. R. lib. 3. cap. 12. reg. 74. vbi etiam diſtinguitur. de qua re dictum ſ̄. cap. 5. quæſt. 5. cauſſa 3. except. 8.

Soluere.

Plus eſt ſtatim aliquid ſoluere, minus eſt poſt moram ſoluere. Inſt. de fideiuſſorib. §. non ſolùm autem.

Solum.

Huius loci regula proponitur l. ſolum. 49. in prin. ff. de rei vendicat. vbi Celſus ait: Solum eſſe partem ædium exiſtimo, nec alioquin ſubiacere, vti mare nauibus. Concordat l. cum qui. 23. in prin. ibi: vt puta cum. ff. de vſucap.

Species, vide ſ̄. Genus.

Stultus.

I. Regula: Non debent melioris conditionis eſſe ſtulti, quàm periti. l. Seruius. 4. §. fin. ff. quod vi aut clàm.

II. Regula: Non ſtultis ſubuenitur, ſed errantibus. approbatur per ea quæ proponuntur ſ̄. lib. 24. cap. 3. quæſt. 1. except. 2.

Succeſſor.

I. Regula: Succeſſor non plus iuris habet, quàm eius auctor habuit. l. in omnibus. 135. §. fin. ff. de reg. iuris. l. aliud eſt. 120. §. fin. item l. nemo. 54. ff. d. tt. Vide item ſ̄. lib. 7. cap. 3. quæſt. vlt. reg. 1. Sed & concordat l. quod ipſis. 185. ff. d. tt. M. I. P. lib. 5. cap. 12. reg. 101. M. I. R. lib. 5. cap. 15. reg. 26.

II. Regula: Succeſſor non minus iuris habet, quàm auctor. l. qui in ius. 137. in prin. l. inuitus. 198. §. cum quis ff. de reg. iuris. Concordant item ea quæ proponuntur ſ̄. lib. 18. cap. 1. quæſt. 4. reg. 4. M. I. P. d. cap. 12. reg. 102.

III. Regula: Succeſſor iuſtam habet ignorãtiæ cauſam. l. 4. ff. de reg. iuris. M. I. P. d. cap. 12. reg. 103.

Surrogatum.

Surrogatum recipit naturam eius cui ſurrogatum eſt. l. in duobus. 28. §. 1. ibi: nam quod in. ff. de iureiurando.

Suum.

I. Regula: Prodeſſe ſibi vnumquenq; dum alij non noceat, non prohibetur, neq; eo nomine tenetur. l. 1. §. ijſdem. ff. de aqua & aquæ pluuiæ. Concordant ea quæ proponuntur ſ̄. lib. 7. cap. 24. quæſt. 3. except. 12. item lib. 8. cap. 31. quæſt. 2. except. gener. 5.

II. Regula: Nemo ſibi ipſi legem dicere poteſt, à qua recedere non poſſit. l. ſi quis. 22. in prin. ff. de leg. 3. Concordat l. quod autem 7. §. vxori. ibi: quia venditor. ff. de donat. inter vir. & vxor. Plures huius loci regulas vide ſ̄. lib. 8. cap. 24.

T

Tacens, vide ſ̄. in verbo Confeſſio, reg. 1. in verbo Conſenſus, reg. 3. & in verbo Expreſſa.

Totum & Plus.

I. Regula: In toto & pars continetur. l. 113. & l. in eo. 110. ff. de reg. iuris. M. I. P. d. cap. 12. reg. 104. M. I. R. d. cap. 15. reg. 30.

II. Regula: Quod iuris in toto, idem & in parte. l. in ratione 30. §. diligenter ff. ad l. Falcidiam.

III. Regula: Toto alienato, perinde eſt ac ſi ſingulæ partes ſint alienatæ. approbatur exemplo l. ſi chorus. 77. in prin. ff. de leg. 3.

IIII. Regula: Nihil intereſt, de vniuerſo quæratur, an de parte. l. ſi ſeruus. 81. in fin. ff. de adqu. hæred.

V. Regula: Cuius effectus omnibus prodeſt, eius & partes ad omnes pertinent. l. 190. ff. de reg. iuris.

VI. Regula: Non debet cui quod plus eſt licet, quod minus eſt non licere. l. 21. ff. d. tt. Concordat l. relegatorum. 7. § fin. ibi: eſt enim. ff. de interdictis & relegatis. item l. de acceſſionib. 14. verſ. nam qui me potior eſt. ff de diuerſ. præſcript. M. I. P. d. cap. 12. reg. 105. M. I. R. d. cap. 15. reg. 30.

VII. Regula: Non debet cui quod minus eſt non licet, quod maius eſt licere. d. verſ. eſt enim.

VIII. Regula: Refertur ad vniuerſos, quod publicè fit per maiorem partem. l. aliud eſt. 120. ff. de reg. iuris.

IX. Regula: Si gemina arbor ſit, & ſupra terram iunctura eius emineat: vna arbor videtur eſſe. Sed ſi id cui iungeretur, non extet: totidem arbores ſunt, quot ſpecies earum ſupra terram ſunt. l. 11. ff. arborum furtim cæſarum.

V

Velle & voluntas.

I. Regula: Eius eſt non velle. qui poteſt & velle. l. 3. ff. de reg. iuris. Huius exemplum proponitur l. qui poteſt. 134. in fin. ff. eod. tt. Aliud l. qui vetante. 102. in fin. ff. eod. tt. Item aliud l. nemo. 37. ff. eod. tt.

II. Regula: Velle non creditur, qui obſequitur imperio patris vel domini. l. 4. ff. d. tt.

III. Regula: Pupillus nec velle nec nolle creditur. l. 149. ff. d. tt.

IIII. Regula: Furioſi vel eius cui bonis interdictũ ſit, nulla voluntas eſt. l. 40. ff. d. tt. de qua re vide item ſ̄. lib. 15. cap. 2. except. 2.

V. Regula: Ambulatoria eſt voluntas hominis vſq; ad extre-

ad extremum vitæ ſpiritum. l.quod ſi verum. 4. ff.de adimendis legatis.

Verba & Vocabula.

I. **Regula**: *Natura rerum inductum eſt, vt plura ſint negocia, quàm vocabula. l. natura. 4. ff. de præſcript.verbis.*

II. Regula: *Verba ſignificandarum rerum gratia reperta ſunt. Inſt.de legatis. § ſiquidem.*

III. Regula: *Semper ſexus maſculinus fœmininum ſexum cõtinet. approbatur per ea quæ propoſita ſunt ſ̃.cap.prox.in verbo Quis.*

IIII. Regula: *Exemplo turpiſſimum eſt, fœminino vocabulo etiam maſculos contineri. l.ſi ita. 46. in prin.ff.de leg.2.*

Veritas.

I. Regula: *Plus valet quod in veritate actum eſt, quàm quod eſt in opinione. Inſtit.de legatis. §.ſi quis rem ſuam.*

II. Regula: *Plus valet quod in veritate actum eſt, quàm quod ſimulatè conceptum eſt, vel ſcriptum. approbatur per ea quæ proponuntur ſ̃. libro 2. cap. 18. quæſt. 5. except. 13.*

III. Regula: *Veritas rerum erroribus geſtorum non vitiatur. l illicitas. 6. §. veritas. ff. de officio præſidis. M.I.R.d.cap.15.reg.30.*

Vis.

I. Regula: *Vi factum quid ſit, definitur l.Quintus Mutius. 73. §. vi factum. ff.de reg.iuris. De quo vide etiam ſ̃.lib.7.cap.24.quæſt 3.in prin.*

II. Regula: *Vis conſenſui contraria eſt. l.nihil.116. in prin. ff.eod.tt.*

III. Regula: *Non videtur vim facere, qui iure ſuo vtitur, & ordinaria actione experitur. l.factum.197. §.1.ff.d.tt.*

Vocabula, *vide ſ̃.Verba.*

Voluntas, *vide ſ̃.Velle.*

Vtile.

I. Regula: *Vtile per inutile viciari non debet. l.1. §. ſed et ſi mihi, in fin. ff de verborum obligat. Concordat l.2. ff.de itinere actuq; priuato. M.I.P. d.cap. 12. reg.109.*

II. Regula: *Prodeſſe ſibi vnumquenque, dum non noceat alteri, licet. de qua re vide ſ̃. in verbo Suum, regula 1.*

III. Regula: *De vtilitate vide ſ̃. in verbo Publica vtilitas.*

Vulgò quæſitus.

Vulgò quæſitus matris conditionem ſequitur, non patris. l.cum legitimæ.19. & l.lex naturæ.24.ff.de ſtatu hominum. Hæc de regulis iuris: ſed & plures huiuſmodi regulas vide ſ̃.lib.1.cap.2 & 3.lib.2.cap.24. lib.8.cap 24.lib.13.cap 9.lib 16.cap.7. Sed & in alijs locis, puta de hereditatibus, de obligationibus, de actionibus, &c. vide eiuſdem loci regulas ſpeciales.

Omnium autem generaliſſimas regulas cum ſuis exceptionib. vide in Dialectica mea, lib.2. item in Methodo Regularum iuris.

LIBRI VICESIMIQVINTI, ATQVE ADEO SEPTIMAE ET VLTIMAE PARTIS Methodi FINIS.

AD LECTOREM.

CVM in hac Methodo, amice Lector, in allegandis Nouellis conſtitutionibus ſecutus ſim ordinem nouæ translationis Haloandrinæ, tuq; fortè veterem translationem eiusq; gloſſam deſideres: ſubieci collationem nouæ ac veteris translationis, quo facilius nouellas conſtitutiones veteris tranſlationis reperire queas. Si item allegationibus legum non contentus, ipſa legum verba videre malueris: ſubieci quoque collationem librorum ac capitum huius Methodi cum libris atq; capitibus Digeſtorum meorum, quæ te ad verba textuum in Digeſtis meis expreſſa facilè deducet.

Vale.

COLLATIO NOVELLARVM CONSTITVTIONVM VETERIS ET NOVÆ translationis.

Nouæ.		Veteris.
1	collat. 1. tt.	1
2		2
3		3
4		4
5		5
6		6
7	collat. 2. tt.	1
8		2
9		3
10		4
11		5
12		6
13		
14	collat. 3. tt.	1
15		2
16		3
17		4
18		5
19		6
20		7
21		
22	collat. 4. tt.	1
23		2
24		
25		
26		
27		
28		
29		
30		
31		
32	collat. 4. tt.	3
33		4
34		5
35		
36		
37		
38		
39	collat. 4. tt. 6.	
40		
41		
42		
43		
44	collat. 4. tt. 7.	
45		
46	collat. 5. tt.	1
47		2
48		3
49		
50	collat. 5. tt.	11
51		4
52		5
53		6
54		7
55		8
56	collat. 5. tt.	9
57		12
58		10
59		
60	collat. 5. tt.	13
61		14
62		
63	collat. 5. tt. 15	
64		
65		
66	collat. 5. tt.	16
67		17
68		20
69		19
70		
71	collat. 5. tt. 18	
72	collat. 6. tt.	2
73		3
74		1
75		4
76		
77	collat. 6. tt.	5
78		6
79		7
80		8
81		9
82		10
83		11
84		12
85		13
86	collat. 9. tt. 10	

87 88

Nouæ.		Veteris.
87		
88	collat.6.tt.14	
89	collat.7.tt.	1
90		2
91		5
92		3
93	collat.8.tt.2	
94	collat.7.tt.	4
95		6
96		7
97		8
98	collat.8.tt.1	
99	collat.7.tt.	9
100		10
101		
102		
103		
104		
105	collat.4.tt.3	
106		
107	collat.8.tt.	3
108		4
109		5
110		6
111	collat.8.tt.	7
112		8
113		11
114		10
115		12
116		9
117		13
118	collat.9.tt.	1
119		2
120		3
121		
122		
123	collat.9.tt.	13
124		5
125		4
126		

Nouæ.		Veteris.
127	collat.9.tt.	7
128		14
129		
130	collat.9.tt.	12
131		6
132		[illegible]
133		
134	collat.9.tt.9.	
135		
136		
137		
138		
139		
140		
141		
142		
143	collat.9.tt.	
144		
145		
146		
147		
148		
149		
150		
151		
152		
153		
154		
155		
156		
157		
158		
159	collat.9.tt.8.	
160		
161		
162		
163		
164		
165.		

COLLATIO LIBRORVM AC CAPITVM METHODI IVRIS CIVILIS CVM LIBRIS ET CApitibus Digeſtorum iuris ciuilis.

M.I.C.	D.I.C.	M.I.C.	D.I.C.
LIB.I.	*LIB.I.*	15	5.6 & 7
cap.1	*cap.1.2 & 3*	16	8
2	4.5 & 6	17	9.10 & 11
3	7	18	12
4	8 & 9	19	13
5	10.	20	14
6	*LIB.II.cap.1*	21	15.
7	2 & 3	22	*LIB.IV.cap.1*
8	4	23	2
9	5	24	3
10	*6 cum vndecim ſequentibus*	25	4
11	18 & 19	26	5
12	*LIB.III.cap.1*	27	6
13	2	28	7
14	3 & 4	29	8

M.I.C.	D.I.C.
30.	9.
LIB.II.	LIB.V.
cap.1	cap.1
2	2
3	3
4	4 & 5
5	6.7 & 8
6	9.
7	LIB.VI.cap.1
8	2
9	3
10	4
11	5 & 6
12	7
13	8
14	9
15	10.
16	LIB.VII.cap.1
17	2
18	3
19	4
20	5
21	6
22	7
23	8
24	9
25	10
26	11.
27	LIB.VIII.cap.1
28	2
29	3
30	4
31	5
32	6
33	7
34	8
35	9
36	10.
37	LIB.IX.cap.1
38	2
39	3
40	4
41	5
42.	6.
LIB.III.	LIB.X.
cap.1	cap.1
2	2
3	3
4	4.5 & 6
5	7
6	8.9 & 10
7	11
8	12 & 13
9	14.
10	LIB.XI.cap.1
11	2
12	3
13	4
14	5 & 6
15	7

M.I.C.	D.I.C.
16	8
17	9
18	10
19	11
20	12
21	13
22	14.
23	LIB.XII.cap.1
24	2
25	3
26	4
27	5
28	6 & 7
29	8
30	9
31	10 & 11
32	12 & 13
33	14.
34	LIB.XIII.cap.1
35	2
36	3
37	4
38	5 & 6
39	7
40.	8 & 9.
LIB.IIII.	LIB.XIV.
cap.1	cap.1
2	2
3	3
4	4
5	5
6	6
7	7
8	8
9	9.
10	LIB.XV.cap.1
11	2
12	3
13	4
14	5
15	6
16	7
17	8
18	9
19	10
20	11.
21	LIB.XVI.cap.1
22	2
23	3
24	4
25	5
26	6
27	7
28	8
29.	9.
LIB.V.	LIB.XVII.
cap.1	cap.1
2	2
3	3
4	4

M.I.C.	D.I.C.
5	5
6	6
7	7
8	8
9	9.
10	LIB.XVIII. cap.1 & 2
11	3
12	4
13	5
14	6
15	7
16	8
17	9
18	10
19	11
20	12
21	13
22.	14.
LIB.VI.	LIB.XIX.
cap.1	cap.1
2	2
3	3
4	4
5	5
6	6
7	7
8	8
9	9
10	10
11	11
12	12
13	13
14	14.
15	LIB.XX.cap.1.
16	2
17	3
18	4
19	5
20	6
21	7
22	8
23.	9.
LIB.VII.	LIB.XXI.
cap.1	cap.1
2	2
3	3
4	4
5	5.6.7.8 & 9
6	10
7	11.
8	LIB.XXII. cap.1
9	2
10	3
11	4
12	5
13	6.
14	LIB.XXIII.cap.1
15	2 & 3
16	4
17	5
18	6
19	7
20	8
21	9
22	10
23	11
24	12
25	13.
26	LIB.XXIV.cap.1
27	2
28	3
29	4
30	5
31	6
32	7
33.	8.
LIB.VIII.	LIB.XXV.
cap.1	cap.1
2	2
3	3
4	4
5	5
6	6 & 7
7	8 & 9
8	10
9	11
10	12
11	13.
12	LIB.XXVI.cap.1
13	2
14	3
15	4
16	5
17	6
18	7
19	8
20	9
21	10
22	11
23	12
24	13
25	14.
26	LIB.XXVII.cap.1
27	2
28	3
29	4 & 5
30	6
31.	7.
LIB.IX.	LIB.XXVIII.
cap.1	cap.1 & 2
2	3
3	4
4	5
5	6
6	7
7	8
8	9
9	10
10	11 & 12
11	13.

M.I.C.	D.I.C.
12	14
13	15
14	16
15	17
16	18
17	19
18	20
19	21
20	22
21	23
22	24
24.	25.
LIB.X.	*LIB.XXIX.*
cap.1	*cap.1*
2	2 & 3
3	4
4	5
5	6
6	7
7	8.9 & 10
8	11 & 12
9	13
10	14
11	15.
12	*LIB.XXX.cap.1.*
13	2
14	3
15	4
16	5
17.	6.
LIB.XI.	*LIB.XXXI.*
cap.1	*cap.1*
2	2
3	3
4	4
5	5
6	6 & 7
7	8
8	9
9	10
10.	11 & 12.
LIB.XII.	*LIB.XXXII.*
cap.1	*cap.1*
2	2
3	3
4	4
5	5
6	6 & 7
7	8
8	9
9	10
10	11
11	12
12.	13.
LIB.XIII.	*LIB.XXXIII.*
cap.1	*cap.1*
2	2
3	3
4	4
5	5

M.I.C.	D.I.C.
6	6 & 7
7	8
8	9
9	10
10	11
11	12
12	13
13	14
14	15.
15	*LIB.XXXIV.cap.1.*
16	2
17	3
18.	4
LIB.XIV.	
cap.1	5
2	6
3	7
4	8
5	9
6	10
7	11
8	12
9	13
10	14
11	15
12	16.
13	*LIB.XXXV.cap.1.*
14	2
15	3
16	4
17	5
18	6
19	7
20	8
21	9
22.	10.
LIB.XV.	*LIB.XXXVI.*
cap.1	*cap.1* & 2.
2	3
3	4
4	5
5	6 & 7
6	8
7	9
8	10
9	11
10	12
11	13
12	14
13	15 & 16.
14	*LIB.XXXVII.cap.1* & 2.
15	3 & 4.
16	5
17	6 & 7
18	8
19	9
20.	10 & 11.
LIB.XVI.	*LIB.XXXVIII.*
cap.1	*cap.1* & 2
2	3

4 & 5

M.I.C.	D.I.C.
3	4 & 5
4	6
5	7
6	8
7	9
8	10
9	11
10	12
11	13
12.	14.
LIB.XVII.	LIB.XXXIX.
cap.1	cap.1 & 2
2	3
3	4
4	5
5	6
6	7
7	8
8	9
9	10.
10	LIB.XL. cap.1.
11	2 & 3
12	4
13	5
14	6
15	7
16	8
17	9
18	10
19	11
20	12
21.	13.
LIB.XVIII.	LIB.XLI.
cap.1	cap.1
2	2
3	3 & 4
4	5
5	6
6	7
7	8
8	9
9	10.
10	LIB.XLII.cap.1
11	2 & 3.
12	4 & 5
13	6
14	7
15	8
16.	9.
LIB.XIX.	LIB.XLIII.
cap.1	cap.1
2	2
3	3
4	4
5	5
6	6
7	7
8	8
9	9
10	10

M.I.C.	D.I.C.
11	11
12	12
13	13
14.	14.
LIB.XX.	LIB.XLIV.
cap.1	cap.1
2	2 & 3
3	4
4	5
5	6
6	7
7	8
8	9
9	10
10	11
11	12
12	13
13	14
14.	15.
LIB.XXI.	LIB.XLV.
cap.1	cap.1 & 2
2	3
3	4
4	5
5	6
6	7
7	8
8	9
9	10
10	11
11	12
12	13
13.	14.
LIB.XXII.	LIB.XLVI.
cap.1	cap.1
2	2 & 3
3	4
4	5
5	6
6	7
7	8
8	9
9	10 & 11
10	12
11	13 & 14
12	15 & 16
13	17 & 18
14.	19.
LIB.XXIII.	LIB.XLVII.
cap.1	cap.1
2	2
3	3
4	4
5	5
6	6
7	7
8	8
9	9
10	10
11	11

M. I. C.	D. I. C.	M. I. C.	D. I. C.
12	12	17	19
13	13	18	20
14	14	19	21
15	15	20	22
16	16	21.	23.
17	17	*LIB.XXV.*	*LIB.XLIX.*
18	18	*cap.*1	*cap.*1
19.	19.	2	2
LIB.XXIIII.	*LIB.XLVIII.*	3	3
*cap.*1	*cap.*1	4	4
2	2	5	5
3	3	6	6
4	4	7	7
5	5	8	8
6	6	9	9
7	7	10	10
8	8	11	11
9	9 & 10	12	12
10	11 & 12	13	13
11	13	14	14.
12	14	15	*LIB.L. cap.*1.
13	15	16	2
14	16	17	3
15	17	18	4
16	18	19	5.

BASILEÆ, EX OFFICINA OPORINIANA, PER HIERONYMVM GEMVSÆVM,
Anno Salutis humanæ cIↄ Iↄ c I.
menſe Martio.

ANT 131 2263

Digitized by Google

M. I. C.	D. I. C.	M. I. C.	D. I. C.
12	12	17	19
13	13	18	20
14	14	19	21
15	15	20	22
16	16	21.	23.
17	17	*LIB.XXV.*	*LIB.XLIX.*
18	18	*cap.1*	*cap.1*
19.	19.	2	2
LIB.XXIIII.	*LIB.XLVIII.*	3	3
cap.1	*cap.1*	4	4
2	2	5	5
3	3	6	6
4	4	7	7
5	5	8	8
6	6	9	9
7	7	10	10
8	8	11	11
9	9 & 10	12	12
10	11 & 12	13	13
11	13	14	14.
12	14	15	*LIB.L. cap.1.*
13	15	16	2
14	16	17	3
15	17	18	4
16	18	19	5.

BASILEÆ, EX OFFICINA OPORINIANA, PER HIERONYMVM GEMVSÆVM,
Anno Salutis humanæ cIↃ IↃcI.
menſe Martio.

ANT 121

Digitized by Google